ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە لۇغەت

维汉大词典

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

مىللەتلەر نەشرىياتىنىڭ 11-بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدىكى

نۆۋەتلىك كىتاب تۈرى

民族出版社“十一五”规划重点图书

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر تىل-يېزىق خىزمىتى

كومىتېتى تەرىپىدىن تۈزۈلدى

新疆维吾尔自治区语言文字工作委员会 编著

ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە لۇغەت

维汉大词典

Tyulemissov Madi مەدى ابواصل

tmadi1@gmail.com

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ
民族出版社

总顾问

司马义·艾买提

阿不来提·阿不都热西提

司马义·铁力瓦尔地

编纂小组：(按字母表排列)

阿不都沙拉木·阿巴斯(主编)

阿布都哈帕尔·阿布都热合曼

阿布都克里木·毛拉洪

阿布里孜·阿塔吾拉

艾尼瓦尔·阿布都热合曼

张世荣

加米拉·沙塔尔

陈宗振

热依汗· 哈木提

茹鲜古丽·艾力

沙比提·肉孜

艾尼扎提·艾优拉尼

郭志刚

廖泽余

马俊民

买买提艾力·阿不都热依木

米娅赛尔·阿不都热西提

米尔苏力唐·乌斯曼诺夫

王振本

艾力·扎依提

伊力哈木·吐尔逊

审定小组：

组长：米尔苏力唐·乌斯曼诺夫

副组长：艾力·扎依提

成员：(按字母表排列)

阿布都哈帕尔·阿布都热合曼

阿布都克里木·毛拉洪

阿布里孜·阿塔吾拉

茹鲜古丽·艾力

艾尼扎提·艾优拉尼

马俊民

买买提艾力·阿不都热依木

米娅赛尔·阿不都热西提

伊力哈木·吐尔逊

باش مەسلىھەتچىلەر :

ئىسمايىل ئەھمەد

ئابلەت ئابدۇرېشىت

ئىسمايىل تىلۋالدى

تۈزۈش گۇرۇپپىسى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇسالام ئابباس (باش تۈزگۈچى)

ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان

ئابدۇكېرىم موللاخۇن

ئابلىز ئاتاۋۇللا

ئەنۋەر ئابدۇراخمان

جاڭ شىرۈڭ

جەمىلە ساتتار

چېن زۇڭجېن

رەيھان ھامۇت

روشەنگۈل ئېلى

سابىت روزى

غەنىزات غەيۇرانى

گوجىگاڭ

لياۋ زېيۇ

ما جۇنمىن

مەمەت ئېلى ئابدۇرېھىم

مۇيەسسەر ئابدۇرىشىت

مىرسۇلتان ئوسمانوف

ۋاڭ جېنبېن

ئېلى زاھىت

ئىلھام تۇرسۇن

تەكشۈرۈپ بېكىتىش گۇرۇپپىسى :

گۇرۇپپا باشلىقى : مىرسۇلتان ئوسمانوف

مۇئاۋىن باشلىقى : ئېلى زاھىت

گۇرۇپپا ئەزالىرى : (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان

ئابدۇكېرىم موللاخۇن

ئابلىز ئاتاۋۇللا

روشەنگۈل ئېلى

غەنىزات غەيۇرانى

ما جۇنمىن

مەمەت ئېلى ئابدۇرېھىم

مۇيەسسەر ئابدۇرىشىت

ئىلھام تۇرسۇن

كىرىش سۆز

بۇ لۇغەت مەركەز ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللاپ قۇۋۋەتلىشى ئارقىسىدا كەڭ خەلق ئاممىسى بىلەن يۈز كۆرۈشتى .

لۇغەتنى تۈزۈش خىزمىتى باشتىن - ئاخىر قېيوم باۋدون ، نۇر بەكرى ، يۈسۈپ ئەيسا ، ئابدۇقادىر نەسرىدىن ، نۇرلان ئابلىمەجىن ، جاپپار ھەببۇللا قاتارلىق رەھبەرلەرنىڭ سەمىمىي غەمخورلۇقى ۋە كونكرېت يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلدى .

بۇ لۇغەتنى تۈزۈشتە ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگەنگۈچى ۋە تەتقىق قىلغۇچىلار كۆزدە تۇتۇلغاچقا ، ئۇنىڭغا ئېلىنغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە خەنزۇچە تەرجىمىلا بېرىلدى .

بۇ لۇغەت ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگەنگۈچىلەر ۋە تەتقىق قىلغۇچىلارنىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ قېلىپلاشتۇرۇلغان تىل ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن تونۇشۇشىغا مۇۋاپىق كېلىدۇ .

بۇ لۇغەتكە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى لېكسىكا بايلىقى سۈپىتىدە قوللىنىلىۋاتقان ئادەتتىكى سۆزلەر ، سۆز بىرىكمىلىرى ، دائىم قوللىنىلىدىغان پەن - تېخنىكا ئاتالغۇلىرى ، كەسپىي ئاتالغۇلاردىن باشقا قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى ، پايدىلىنىش مۇمكىنچىلىكى بولغان دىئالېكت سۆزلىرى بولۇپ جەمئىي 70 مىڭ ئەتراپىدا سۆز ۋە سۆز بىرىكمىسى ئېلىندى .

سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يېزىق ئەدەبىي تىلى ئۆلچىمىدە ئالدى بىلەن ئەسلى مەنىسى ، ئاندىن كېيىن كۆچمە مەنىسى مىسالالار بىلەن بېرىلدى . قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرى ۋە دىئالېكت سۆزلىرىنىڭ ئەسلى مەنىسىلا بېرىلدى ، مىسال بېرىلمىدى .

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى لېكسىكىسىنى قېلىپلاشتۇرۇش كۆزدە تۇتۇلۇپ ، بۇرۇنقى لۇغەتلەردە ئېلىنىپ قالغان ، لېكىن ئەمەلىي ئىستېمالدا قوللىنىلمايدىغان بەزى ئەرەب - پارس تىلى سۆزلىرى بۇ لۇغەتكە كىرگۈزۈلمىدى .

لۇغەتنىڭ ئاخىرىدا ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشىغا قولايلىق بولۇشىنى كۆزدە تۇتۇپ ، دۇنيادىكى تىللار ، مەملىكەتلەر ، غەربىي دىيارىدىكى قەدىمكى بەگلىكلەر ، ئارۇز ۋەزنى ئاتالغۇلىرى ، ئۆلچەم بىرلىكلىرى ، خىمىيە-ۋى ئېلېمېنتلار ، ئۇيغۇر تىلىدىكى ياسىغۇچى ۋە تۇرلىگۈچى قوشۇمچىلار ، ئۇيغۇر مەدەنىيىتىگە ئائىت بولغان شەيئىلەرنىڭ ئاتالغۇلىرى ۋە ئۇلارنىڭ سۈرەتلىرى ، ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىدىكى مەشھۇر شەخسلەر... قاتارلىق ماتېرىياللار قوشۇمچە قىلىندى .

لۇغەتنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز - ئاتالغۇلارنى بېكىتىش جەريانىدا گۇرۇپپىمىز تەتقىقاتچى ئىبراھىم مۇتىئى ، ئالىي مۇھەررىر ئىمىن تۇرسۇن ، پروفېسسور خەمىت تۆمۈر ، مۇدىر ژۇراچ روزى ھاجى مۇھەممەدىي ، پروفېسسور ئەنسەردىن مۇسا ، ئالىي مال دوختۇرى ئىسمايىل ئىبراھىم ، پروفېسسور چېن شىمىڭ ، پروفېسسور ھەسەنجان تۇنىياز ، ئالىي تەرجىمان تۇرسۇن پالتا ، ئالىي مۇھەررىر ئابلەت نۇردۇن ، دوتسېنت مىجىت باۋۇدۇن ، دوتسېنت ئابلەت مۇھەممەت ، كاندىدات ئالىي مۇھەررىر ئابدۇقادىر ئىممەت ، دوتسېنت روزى بارى ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان تۇرۇپ بارات ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان ئابلىمىت ئابدۇرېشىت ، كاندىدات ئالىي تەرجىمان چېن يۈڭگۇي ، دوتسېنت دوكتور قۇربان نىزامىدىن قاتارلىق يولداشلارنىڭ خالىسانە يارەملىرىگە ئېرىشتى . مىللەتلەر نەشرىياتىمۇ لۇغەتنى نەشرگە تەييارلاش خىزمەتلىرىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلدى . مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن يۇقىرىدا ئىسمى ئاتالغان يولداشلارغا ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا سەمىمىي تەشەككۈر ئېيتىمىز .

ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە چوڭ تېپتىكى بۇ لۇغەت مەملىكىتىمىزدە تۇنجى قېتىم نەشر قىلىنغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ كەمچىلىك - يېتەرسىزلىكلەردىن خالىي بولۇشى ناتايىن . شۇڭا بىز كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ لۇغەتتە سېزىلگەن مەسىلىلەرگە قارىتا سەمىمىي تۈزىتىش بېرىشلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز .

تۈزۈش گۇرۇپپىسى

2006 - يىل 6 - ئاي

前言

这部词典在中央和新疆维吾尔自治区的大力支持下终于同广大人民群众见面了。

本词典的编纂工作自始至终是在克尤木·巴吾东、努尔·白克力、玉素甫·艾沙、阿不都卡德尔·乃斯尔丁、努尔兰·阿不都满金、贾帕尔·艾比不拉等领导的热忱关怀和具体指导下进行的。

编纂这部词典因为是着眼于维吾尔语学习者和研究人员，所以只将其收入的词和词组给出了汉译。这部词典适用于维吾尔语学习者和研究人员了解和熟悉现代维吾尔语规范的语言特点。

这部词典除收入了现代维吾尔语词汇宝藏中正在使用的一般性词语、词组、常用的科技术语、专业术语之外，还收入了古代维吾尔语词和可用的方言词等，总共有7万多词条和词组。

对上述词和词组，我们依照现代维吾尔书面文学语言的标准，首先给出了本义，而后举例给出了转义。古代维吾尔语词和方言词则只给出了本义，未进行例释。

着眼于现代维吾尔语词汇的规范化，过去各种词典中曾经被收入过，但在实际应用中并未被采用的一些阿拉伯语和波斯语借词本词典均没有收入。

本词典着眼于为读者利用提供方便，在后面的附录中收入了世界上的各种语言、各个国家、古代西域各城国等等的名称，收入了阿鲁孜律(维吾尔诗歌韵律)的术语，以及计量单位、化学元素、维吾尔语中的构词和构形附加成分、维吾尔文化相关的术语以及相关的图释、维吾尔文化历史名人等等资料。

本词典在编纂及词语审定过程中，我编写组得到了依布拉音·穆提依研究员、依明·吐尔逊编审、哈米提·铁木尔教授、肉孜阿吉·木汉木的主任医师、安赛尔丁·木沙教授、司马义·依布拉音高级畜牧师、陈世明教授、玉山江·吐尼亚孜教授、吐尔逊·帕力塔译审、阿布来提·努尔东编审、米吉提·巴吾东副教授、阿布来提·穆罕买提副教授、阿不都卡地尔·伊买提副编审、肉孜·巴热副教授、吐鲁甫·巴拉提副译审、阿布力米提·阿不都热西提副译审、陈毓贵副译审、博士库尔班·尼扎米丁副教授等同志的无私帮助。民族出版社也特别关心本词典的出版筹备工作。为此，特向这些同志和有关单位表示诚挚的谢意。

由于这是维吾尔语一汉语大型词典在我国首次出版，其中缺点和不足在所难免。因此，我们恳切希望广大读者发现词典中的问题给予指正。

词典编写组

2006年6月

ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە چوڭ تېپلىق لۇغەتنىڭ تۈزۈلۈش تەرتىپى

1 . لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ دائىرىسى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

① لۇغەتكە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يېزىق ئەدەبىي تىلىدا قوللىنىۋاتقان سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرى (ھەرقايسى پەن ساھەلىرىدە دائىم ياكى كۆپرەك قوللىنىلىۋاتقان پەن - تېخنىكا ئاتالغۇلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) كىرگۈزۈلدى .

② يېزىق ئەدەبىي تىلىمىزدا قوللىنىلمىغان ، لېكىن دىئالېكت ۋە شېۋىلەردە كەڭ قوللىنىلىدىغان ، ئەدەبىي تىل بىلەن مەنىسى ئوخشاش بولسىمۇ ، فونېتىكىلىق قۇرۇلمىسى ئوخشاش بولمىغان دىئالېكت ۋە شېۋە سۆزلىرى كىرگۈزۈلدى .

③ يېزىق ئەدەبىي تىلىمىزدا پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، ئۇيغۇرلار تارىختا قوللانغان ، لېكىن ھازىر قوللىنىشتىن قالغان قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرى كىرگۈزۈلدى .

④ لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئېلان قىلىنىپ ، 1984 - يىلى 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ رەسمىي يولغا قويۇلغان «ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ ئېلىپبەسى» دىكى ھەرپ تەرتىپى بويىچە تىزىلدى .

⑤ لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆزلەر بىلەن سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ تىزىلىش ئورنى ۋە خەت شەكلى پەرقلەندۈرۈلدى .

⑥ تىلىمىزدا يالغۇز قوللىنىلمايدىغان ، باشقا سۆزلەر بىلەن بىرىكىپلا قوللىنىلىدىغان بەزى تەركىبلەر گەرچە سۆزلەر قاتارىدا كىرگۈزۈلگەن بولسىمۇ ، خەنزۇچە تەرجىمىسى بېرىلمەي ، ئاخىرىغا « 下见 » خېتى يېزىلىپ ، ئۆزى بىرىكىپ كېلىدىغان سۆزلەرگە قوشۇلۇپ ھاسىل قىلغان شەكلى سۆز بىرىكمىسى قاتارىدا بېرىلدى .

2 . لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆزلەرنىڭ سۆز تۈركۈملىرى ، مەنبەسى ، سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ قوللىنىلىش دائىرىسى

① لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىسىم ، سۈپەت ، سان ، ئالماش ، رەۋىش ، مىقدار سۆز قاتارلىقلار «تۇرغۇن سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔静〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

② باغلىغۇچىلار ، ئۇلانمىلار ، سۆز ئارقا يارىمچىلىرى «يارىمچى سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔助〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

③ تەقلىد سۆزلەر (ئاۋاز تەقلىدلىرى ، سىزىم تەقلىدلىرى ، ھالەت تەقلىدلىرى) خەنزۇچە 〔模〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

④ ھېس - ھاياجاننى بىلدۈرىدىغان ، ھايۋانلارنى چاقىرىش ، قوغلاش قاتارلىقلاردا قوللىنىلىدىغان سۆزلەر «ئۈندەش سۆزلەر» دەپ قارىلىپ ، خەنزۇچە 〔叹〕 خېتى بىلەن ئىپادىلەندى .

⑤ پەقەت ئۆرپ - ئادەت ۋە قائىدە - يوسۇن دائىرىسىدىلا قوللىنىلىدىغان باشقا سۆزلەر بىلەن گرامماتىكا-

لىق باغلىنىشتا كەلمەيدىغان ، ھەتتا بەزىلىرى تولۇق بىر ئوي - پىكىرنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەر ئالدى بىلەن تۇرغۇن سۆزلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى . ئاندىن كېيىن ئادەت سۆزلىرى ئىكەنلىكى <习> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑥ دىئالېكت ۋە شېۋىلەرگە خاس سۆزلەر <方> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑦ قەدىمكى سۆزلەر <古> بىلەن ئىپادىلەندى .

⑧ پەن - تېخنىكا ساھەسىدە قوللىنىلىدىغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرى شۇ سۆزنىڭ كۆپرەك قوللىنىلىدىغان ساھەسى ئۆلچەم قىلىنىپ «< >» ئىچىدە ئىپادىلەندى .

⑨ پېئىللار پەقەت ئىسىمداش شەكلى «ماق ، مەك» بىلەن ئىپادىلەندى ۋە ئەسلىي دەرىجىدىن كېيىنلا〔动〕بىلەن ئىپادىلەندى .

پېئىللارنىڭ «ش ، ئىش ، ئۇش ، ئۈش» بىلەن ياسالغان ئىسىمداش شەكلىدىن پۈتۈنلەي ئىسىمغا ئايلىنىپ كەتكەنلىرى ئايرىم سۆز ھېسابىدا كىرگۈزۈلۈپ ، باشقا سۆزلەر بىلەن بىرىكىپ كەلگەنلىرى سۆز بىرىكمىسى قاتارىدا قارالدى ۋە «ماق ، مەك» ئىسىمداش شەكلىنىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى .

پېئىل دەرىجىلىرى لېكسىكىدا ، گرامماتىكىلىق كاتېگورىيىدە بولغانلىقى ئۈچۈن مەنتىقىيئاساسى بولغانلىكى دەرىجىلىرىنىڭ ھەممىسى سۆز قاتارىدا كىرگۈزۈلدى . پېئىل دەرىجىلىرى بىلەن ئوخشاش شەكىلدە كەلگەن ئاددى دەرىجىلىك پېئىللار پېئىل دەرىجىلىرىدىن كېيىن ئايرىم پېئىل ھېسابىدا بېرىلدى .

3 . ئاھاڭداش سۆزلەر ۋە شەكىلداش سۆزلەر

① ئاھاڭداش سۆزلەرنىڭ ئالدى بىلەن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدىكىسى ، ئاندىن دىئالېكت ۋە قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى شەكلى بېرىلدى . ئاھاڭداش سۆزلەرنى بىر - بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن شۇ سۆزنىڭ سول تەرەپ ئۈستىنكى بۇرجىكىگە ئەرەب رەقىمى قويۇلدى . مەسىلەن :

تاپ[1] 〔静〕 ھايۋانات ۋە جانلىقلارنىڭ ئۆلۈكى

تاپ[2] 〔静〕 ئېتىزنى ئاغدۇرغاندا قالغان قوش ئىزى

تاپ[3] 〔静〕 پەيت ، پۇرسەت ، ۋاقىت

تاپ[4] 〔静〕 چىدام ، تاقەت

تاپ[5] 〔静〕<古> جاراھەت ، يارا ئىزى

تاپ[6] 〔静〕<古> يېتەرلىك ، تولۇق

② شەكىلداش سۆزلەرنىڭ سول تەرەپ ئۈستۈنكى بۇرجىكىگە ئەرەب رەقىمى قويۇلغاندىن باشقا ، ئۇلارنىڭ پەرقى سوزۇق تاۋۇش تەلەپپۇزىدا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇزۇنراق ئېيتىلىدىغان سوزۇق تاۋۇشلىرىدىن كېيىن « : » بەلگىسى قويۇلدى . مەسىلەن :

ئاچا[1] چوڭ قىز قېرىنداش

ئاچا[2] (ئا :چا) ئاچا ياغاچ

ئارا[1] ئارىلىق

ئارا[2] (ئا :را) دېھقانچىلىق قورالى

4 . ئوخشاش مەنىلىك سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرى

ئوخشاش مەنىلىك سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئاساسلىقى (يەنى قېلىپلاشقان ياكى قېلىپلاشتۇرۇش لازىم دەپ قارالغانلىرى) غا خەنزۇچە تەرجىمە بېرىلدى . مۇنداق سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ تەڭدىشى ئۆز قاتارىدا ئېلىنغان بولسىمۇ ، خەنزۇچە تەرجىمىسى بېرىلمەي ، ئاساسلىقىغا قارالدى دەپ «= » بەلگىسى بىلەن كۆرسىتىلدى . مەسىلەن ،

ئالوي 芸芦 <植>〔静〕
سەبرە = ئالوي
ئەدەبسىز 的貌礼不〔静〕
بىئەدەب = ئەدەبسىز
جاھانگىرلىك 义主国帝〔静〕
ئېمپېرىيالىزم = جاھانگىرلىك

5 . سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى خەنزۇچە ئىپادىلەش پرىنسىپلىرى

① سۆزلەر ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئەسلىي مەنىسى ئالدىدا ، قالغان مەنىلىرى كېيىن بېرىلدى . كۆچمە مەنىلىرى <转> خېتى بېرىلىپ ئاندىن كېيىن بېرىلدى .

② پېئىللارنىڭ ئاددىي دەرىجىسىگىلا خەنزۇچە تەرجىمە بېرىلىدى . قالغان دەرىجىلىرى قوش تىرناق « » ئىچىگە ئېلىنغان ئاددىي دەرىجىگە ھاۋالە قىلىندى . پېئىللارنىڭ باشقا دەرىجىلىرىدىن خەنزۇچىسى بېرىلمىسە ئۇقۇشۇلمايدىغانلىرىغا ئايرىم ـ ئايرىم خەنزۇچە مەنە بېرىلدى .

③ پېئىل تۈسلىرىنى ئىپادىلەشتە قوللىنىلىدىغان پېئىللارنىڭ لېكسىكىلىق مەنىسى ئاۋۋال ، گرامماتىكىلىق مەنىسى (رولى) ئاخىرىدا كۆرسىتىلدى .

④ ئۇيغۇرلارغا خاس بەزى قورال ـ جابدۇق ، يىمەك ـ ئىچمەك ، كىيىم ـ كېچەك ، چالغۇ ئەسۋابلىرى ، قۇرۇلۇش ـ بىناكارلىق ، قول ھۈنەرۋەنچىلىك ، تۇرمۇش بۇيۇملىرى قاتارلىقلارغا ئائىت سۆزلەر ئەسلىي تەلەپپۇزىغا يېقىن كېلىدىغان خەنزۇچە خەتلەر بىلەن ئىپادىلەنگەندىن كېيىن خەنزۇچە مەنىسى بېرىلدى ۋە لۇغەت ئاخىرىدا سۈرەت ئارقىلىق تونۇشتۇرۇلدى .

6 . ئىملا پرىنسىپلىرى

لۇغەتكە كىرگۈزۈلگەن سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ئىملاسى ئاساسەن «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا ۋە تەلەپپۇز لۇغىتى» (1997 ـ يىل شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) بىلەن «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى» (بىر تومлуق ، 1999 ـ يىل ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) بويىچە ئېلىندى .

7 . مىسال پرىنسىپلىرى

① مىسال بېرىلمىسىمۇ چۈشىنىشلىك بولغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە ، كەسپىي ئاتالغۇلارغا ، پەن ـ تېخنىكا ئاتالغۇلىرىغا ، دىئالېكت سۆزلىرىگە ، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلىرىگە مىسال بېرىلمىدى ، سۆزلەرنىڭ كۆچمە مەنىلىرىگە ، بەزى ئىدىيوملۇق سۆز بىرىكمىلىرىگە مىسال بېرىلدى .

② مىسال ئۈچۈن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي يېزىق تىلىدىكى ماتېرىياللار ، ئۇيغۇر ماقال ـ تەمسىللىرى ئاساسىي مەنبە قىلىندى .

③ جۈملە مىساللىرىنىڭ ئارىسى بىر ـ بىرىدىن چېكىت بىلەن ، جۈملە ئەمەس سۆز بىرىكمىسى شەكلىدىكى مىساللارنىڭ ئارىسى بىر ـ بىرىدىن «/» بەلگىسى بىلەن ئايرىلدى .

④ سۆز ياكى سۆز بىرىكمىسى ئۈچۈن كەلتۈرۈلگەن مىساللاردا شۇ سۆز ياكى سۆز بىرىكمىسىنىڭ تۈرلەنمىگەن شەكلى ئۈچۈن «~» بەلگىسى قويۇلدى .

8 . باشقىلار

① بەزى سۆزلەرنىڭ تەركىبىدىكى سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئۇزۇنراق ئوقۇلۇشى ياكى ئاجىزلاشماسلىقى ، بەزى سۆزلەرنىڭ تۈرلىنىشىدە مەلۇم تاۋۇشلارنىڭ چۈشۈپ قېلىشى ياكى قوشۇلۇپ قېلىشى قاتارلىق مەسىلىلەر شۇ سۆزدىن كېيىن چوڭ تىرناق « ( ) » ئىچىگە ئېلىپ ئەسكەرتىپ قويۇلدى .

略语表

育教 <教> ·
学哲 <哲> ·
学数 <数> ·
学法 <法> ·
理物 <物> ·
学理心 <心> ·
学化 <化> ·
学辑逻 <逻> ·
学医 <医> ·
学教宗 <宗> ·
学药 <药> ·
学文 <文> ·
学古考 <考> ·
学言语 <语> ·
学文天 <天> ·
械机 <机> ·
织纺 <纺> ·
学事军 <军> ·
剧印 <印> ·
语成 <成> ·
语谚 <谚> ·
语习 <习> ·
语儿 <儿> ·

学物生 <生> ·
食饮 <食> ·
学理生 <理生> ·
业农 <农> ·
学物动 <动> ·
育体 <体> ·
学质地، 学理地 <地> ·
业工手 <手> ·
学象气 <气> ·
输运通交 <交> ·
学筑建 <建> ·
济经، 业商 <经> ·
业矿 <矿> ·
业牧畜، 医兽 <牧> ·
金冶 <冶> ·
程工利水 <水> ·
油石 <石> ·
学物植، 艺园، 业林 <植> ·
学子电 <电> ·
剧戏، 蹈舞، 影摄، 视影 <艺> ·
言方 <方> ·
义转 <转> ·
语用性女 <女> ·
语词古 <古> ·

《维汉大词典》凡例

一。词典所收词和词组的范围及其编排

1. 本词典收入了现代维吾尔书面文学语言中使用的词和词组(其中也包括各学科领域中经常或较多使用的科技术语)。

2. 本词典没有收入书面文学语言中未曾使用过,但在方言土语中使用的,虽与文学语言的词义相同,而语音结构却不同的方言土语词汇。

3. 本词典着眼于书面文学语言中参考利用的可能性,收入了维吾尔历史上曾经使用过,但现在已没再使用的古维吾尔语词。

4. 本词典收入的词和词组按照新疆维吾尔自治区人民政府公布,于1984年1月1日起正式施行的《维吾尔文字母表》的字母顺序排列。

5. 本词典收入的词与词组的排列位置和字形有所区别。

6. 本词典虽然在词条中收入了我们语言中不单独使用,仅仅同其他词相组合使用的一些成分,但对其未作汉释,而是在其后面写有"见下"字样,将与其组合的词加在一起产生的形式作为词组予以汉释。

二。本词典所收入词汇的词类、词源、词与词组的使用范围

1. 本词典所收入的名词、形容词、数词、代词、副词、量词等看作"静词"的,均加注汉文〔静〕字表示。

2. 连词、语气助词、后置词等看作"助词"的,均加注汉文〔助〕字表示。

3。摹拟词(含象声词、人体感受摹拟词、状态摹拟词)均加注汉文〔模〕字表示。

4. 表示情感的词,在呼唤或驱赶动物等事项中使用的词均被看作"感叹词",以加注汉文〔叹〕字表示。

5. 仅仅在风俗习惯和礼节范围内使用的,与其他词没有语法联系的,甚至能表达完整思想的词首先收入静词之列,然后以汉文<习>字表明其为习惯语词。

6. 方言土语特有的词以汉文 <方>字表明。

7. 古维吾尔语词以汉文 <古> 字表明。

8. 科学技术领域使用的词和词组以该词应用较多的领域为准,在"<>"中表示。

9. 动词仅采用« ماق ، مەك »动名词形式并在原形态后面以汉文〔动〕字表明。

动词以附加« ش ، ئىش ، ئۇش ، ئۇش »构成的动名词形式中,凡已完全变成名词的均作为单独的词收入;同其他的词组合在一起的则被列入词组之列,并在« ماق ، مەك »动名词后面列出。

动词的语态因属于词汇、语法范畴,凡有逻辑根据的语态均收入词目之列。与动词语态形式相同的一般形态的动词在动词的语态之后单独作为动词列出。

三。同音词和同形词

1. 同音词中首先将现代维吾尔文学语言中的列出,而后才将方言和古代维吾尔语的形式列出。为使同音词得以相互区分,特在该词的左上角标注阿拉伯数字。例如:

تاپ[1] (تاپى) 〔静〕 尸死,体尸(的物动毙自)

تاپ[2] 〔静〕 道轨 <转>②声喊的走沟垄着顺牛耕喝吆时地犁③畦②沟犁 <农>①

تاپ[3] 〔静〕 机时,候时

تاپ[4] 〔静〕 耐忍

تاپ[5] 〔静〕 疤伤,痕伤,伤创 <古>

تاپ[6] 〔静〕 足充,够足 <古>

2. 同形词除在其左上角标注阿拉伯数字外,由于它们的区别就在于它们的元音发音上,故在发长音的元音

后面置《:》符号以示区别。例如：

ئاچا¹ 胞同女的大龄年己自比

ئاچا² (ئا:چا) 头木的权分

ئارا¹ 间之、间中

ئارا² (ئا:را) “权”具工业农

四。同义词和词组

对同义词和词组中之主要的(即表示基本义的已规范或认为应加以规范的词和词组)均作汉释。与这样的词和词组并列者虽已收入其列,但未加汉释,而是以《=》符号指示参见其主要的词和词组。例如：

ئالوي 芸芦 <植>〔静〕

سەبرە = ئالوي

ئەدەبسىز 的貌礼不〔静〕

بىئەدەب = ئەدەبسىز

جاھانگىرلىك 义主国帝〔静〕

ئىمپېرىيالىزم = جاھانگىرلىك

五。词义的汉文表达原则

1. 词和词组的本义在前,其他义项在后。转义加注 <转>字之后再释义。

2. 动词仅对其基本语态作汉释。如动词的其他语态未作汉释,则对其不易理解的分别加注汉义。

3. 动词的体在表达上,所采用的动词的词汇意义显示在前,语法意义(作用)显示在后。

4. 表示维吾尔人所特有的一些工具、饮食、服装、乐器、建筑、手工业、生活用品等的词语,在用与其原发音接近的汉字音译表示之后,加注汉义,并在本词典最后通过图片加以介绍。

六。正字法原则

本词典收入的词和词组的正字法基本依照《现代维吾尔文学语言正字正音词典》(新疆人民出版社,1997年)和《现代维吾尔语详解词典》(新疆人民出版社,一卷集。1999年)拼写。

七。配例原则

1. 凡即使不配例也能理解的词、词组、专业术语、科技术语、方言词、古维吾尔语词均未配例;词的转义及一些成语词组均已配例。

2. 配例以现代维吾尔文学书面语资料、维吾尔谚语为主要来源。

3. 例句之间相互以句号隔开,凡不成句,词组形式的配例之间相互以《/》符号加以区分。

4. 词或词组的配例中,凡属该词或词组没有形态变化的形式,均加注《~》符号代替。

八。其他

有些词的成分中元音要读音长点或不弱化,有些词的形态变化中个别音脱落或增加等问题,均在该词后面的大括号《()》内加以注明。

九。略语表

学物生 <生>	育教 <教>
食饮 <食>	学哲 <哲>
学理生 <理生>	学数 <数>
业农 <农>	学法 <法>
学物动 <动>	理物 <物>
育体 <体>	学理心 <心>
学质地、学理地 <地>	学化 <化>
业工手 <手>	学辑逻 <逻>

学象气 <气>
输运通交 <交>
学筑建 <建>
济经，业商 <经>
业矿 <矿>
业牧畜，医兽 <牧>
金冶 <冶>
程工利水 <水>
油石 <石>
学物植，艺园，业林 <植>
学子电 <电>
术美，乐音，剧戏，蹈舞，影摄，视影 <艺>
言方 <方>
义转 <转>
语用性女 <女>

学医 <医>
学教宗 <宗>
学药 <药>
学文 <文>
学古考 <考>
学言语 <语>
学文天 <语>
械机 <机>
织纺 <纺>
学事军 <军>
刷印 <印>
语成 <成>
语谚 <谚>
语习 <习>
语儿 <儿>
语词古 <古>

مۇندەرىجە
录目

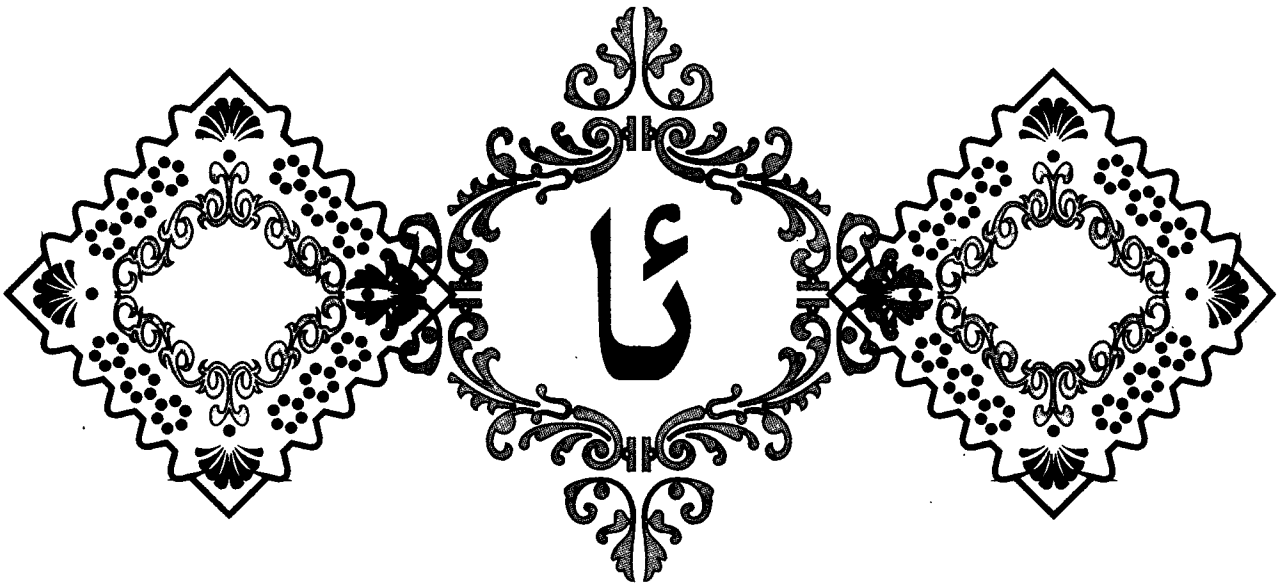
كىرىش سۆز 1
言前
لۇغەتنىڭ تۈزۈلۈش تەرتىپى 3
例凡
ئا 1
ئە 71
ب 102
پ 173
ت 235
ج 365
چ 394
خ 442
د 467
ر 509
ز 527
ژ 543
س 544
ش 616
غ 643
ف 659
ق 665
ك 779
گ 873
ل 898
م 912
ن 986
ھ 1009
ئو 1041
ئۇ 1070
ئۆ 1089
ئۇ 1109
ۋ 1118
ئې 1131

ئى 1151
ي 1199

قوشۇمچە

录附:

ئۇيغۇر تىلىدىكى قوشۇمچىلار..... 1269
缀词语尔吾维
خەلقئارا تاۋۇش بەلگىلىرى..... 1299
表标音际国
ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر بىلەن خەلقئارا تىرانسكرىپسىيە بەلگىلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى 1300
照对标音际国与母字文尔吾维
دۇنيادىكى تىل ۋە تىل سىستېمىلىرىنىڭ ئۇيغۇرچە ـ ئىنگلىزچە ـ خەنزۇچە ناملىرى 1301
称名语汉、语英、语尔吾维的系语和言语各上界世
ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى ئارۇز ۋەزنىنىڭ بەھرلىرى..... 1315
律格的诗孜鲁阿中歌诗尔吾维
يۇلتۇزلار ۋە بۇرجلار ناملىرى 1319
宫二十道黄与群星
يىگىرمە تۆت مەۋسۇم..... 1324
气节四十二
قەمەرىيە ۋە شەمسىيە كالېندارى بويىچە ئايلارنىڭ ناملىرى 1325
称名份月历阳和历阴教兰斯伊
قىتئەلەر ، مەملىكەتلەر ، رايونلار ۋە ئۇلارنىڭ پايتەختلىرى ، مەركەزلىرى ۋە پۇللىرى 1327
表称名币货及府首和都首、区地和家国、洲各
مەمىكىتىمىز تارىخىدىكى سۇلالىلەر يىللىرىنىڭ مىلادىيە يىللىرى بىلەن سېلىشتۇرمىسى..... 1339
表照对元公代朝史历国我
گېئولوگىيىلىك دەۋرلەر 1342
表简代时质地
ئۆلچەم بىرلىكلىرى 1345
表位单量计
قۇرىقار (غەربىي دىيار)دىكى قەدىمكى بەگلىكلەر 1351
名国城各的域西古
ئۇيغۇر خەلقىدىن مەملىكىتىمىزنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدا زور تۆھپە ياراتقان مۇھىم شەخسلەر..... 1353
物人要重族尔吾维的献贡大重有上史化文我国
نىسپىي ئاتوم ماسسىسى جەدۋىلى 1385
国际原子量表(年 1997)
پايدىلانغان ماتېرىياللار 1387
料资考参
سۈرەتلەر..... 1391
片图

ئا[1] ①维吾尔文字母表中第二个字母③称呼语气词，表示亲昵或不满。 ئا، ئۇ ئىككىڭ ئىسمى نېمە؟ 他俩叫什么名字？ ئا، ئۇ ئىككىڭ ئىسمى نېمە؟ 他俩叫什么名字？

ئا[2] ①(表示强调，后加动词)呀，啊〔叹〕；②(表示惊讶)呀，啊〔叹〕。 ئا، ئۇ ئىككىڭ ئىسمى نېمە؟ 他俩叫什么名字？ ئا، ئۇ ئىككىڭ ئىسمى نېمە؟ 他俩叫什么名字？

ئا[3] = ئاۋۇ

ئاباغا 叔叔，伯伯 <古>〔静〕

ئاباقى 地菜，园果在插而邪避为)幡邪避 <古>〔静〕 (幡邪避的

ئاباك 若倘，若假，果如，如假 <古>〔助〕

ئابالى 儿点了少，了少 <古>〔静〕

ئابام 若倘，如假，果如 <古>〔助〕

ئاباماق 制限，止禁 <古>〔动〕

ئابايا 才刚，刚刚〔静〕：～ سىزگە دېگەن گەپنى ئونتۇپ قالماڭ. 了忘别话的说你给才刚。

ئابايىقى 事的才刚〔静〕：～ ئىش 的才刚

ئابخاز 人兹哈布阿〔静〕

ئابخازچە 的式兹哈布阿②语兹哈布阿①〔静〕

ئابدال 丐乞〔静〕：ئابدالغا كەپسەن بەرسە، كەمچىنىڭ توغرىمۇ، دەپتۇ. 同喻：准不准秤问他，粮舍施丐乞给 <谚>。"辣嫩还卜萝吃白"。

ئابداللىق 径行丐乞〔静〕

ئابدىمىلىك = ئىنەكپېتى

ئابدىمىلىك پىلىسى 蚕麻蓖 <农>

ئابدىمىلىك مېيى 油麻蓖

ئابدىمىلىك ئىشقارى 碱麻蓖 <化>

ئابرۇي 誉名，望声，誉声，信威，望威〔静〕

ئابرۇيى كۆتۈرۈلمەك 望威高提，信威高提

ئابرۇيىنى بىر تىيىن قىلماق 裂名败身，地扫信威

ئابرۇيىنى تۆكمەك 誉名坏败

ئابرۇيىنى قىلماق 子面给②敬尊①

ئابرۇيپەرەس 的誉钓名沽，的子面爱，的荣虚爱〔静〕

ئابرۇيپەرەسلىك 心荣虚〔静〕

ئابرۇيسىز 望声无，信威无〔静〕

ئابرۇيسىزلاندۇرماق «ئابرۇيسىزلانماق» 态动使的

ئابرۇيسىزلاندۇرۇشماق «ئابرۇيسىزلاندۇرماق» 态同共的

ئابرۇيسىزلاندۇرۇلماق «ئابرۇيسىزلاندۇرماق» 态动被的

ئابرۇيسىزلانماق 子面丢，信威失丧〔动〕

ئابرۇيسىزلىق «ئابرۇيسىز» 式形词名的

ئابرۇيلۇق 有，的誉声有，的望威有，的信威有〔静〕

ئابرۇيلۇق ئادەم 人的望声有：的子面

ئابزاس 落段，段〔静〕

ئابزاسلىق 五有 ماقالە قىسقا ～ بەش：的落段，的段〔静〕 文短的段

ئابستراكت 象抽〔静〕

ئابستراكت ئەمگەك 动劳象抽

ئابستراكت تەپەككۇر 维思象抽 <心>

ئابستراكت سەنئەت 术艺象抽 <艺>

ئابستراكت ماكان 间空象抽 <逻>
ئابستراكت ھەرىكەت 为行象抽 <法>
ئابستراكت ئۇقۇم 念概象抽 <心>
ئابستراكتلاشتۇرماق «ئابستراكتلاشماق» 的态动使的
ئابستراكتلاشتۇرۇشماق «ئابستراكتلاشتۇرماق» 的态同共的
ئابستراكتلاشتۇرۇلماق «ئابستراكتلاشتۇرماق» 的态动被的
ئابستراكتلاشماق 化念概，化象抽〔动〕
ئابستراكتلىق 性象抽〔静〕
ئابسىسسا 标坐横 <数>〔静〕
ئابسىسسا ئوقى 轴标坐横 <数>
ئابھاۋا 候气〔静〕
ئابۇنە (等刊报)订预〔静〕
ئابۇنە پۇلى 款订预
ئابۇنىچى 户用话电 ئابۇنىچىسى：户用，户订〔静〕
ئابىرتىن 汀沸阿 <药>〔静〕
ئابىراتسىيە 差行光，差像 <物>〔静〕
ئابىدارما 中"藏三"，书经教佛)磨达毗阿 <宗>〔静〕
("法大"称亦，"藏法对"的
ئابىدە 碣碑，碑〔静〕
ئابىدماق 避回使，藏隐 <古>〔动〕
ئابىچەشمە 卡木二十尔吾维)曼希倩比阿 <艺>〔静〕
(一之曲套姆
ئابىزەمزەم ②泉渗渗(的近附房天加麦)①〔静〕
水神(的病治)<转>
ئابىكەۋسەر 水泉的泉尔赛凯(中园天)〔静〕
ئابىناۋات (一之种品瓜甜)特瓦纳比阿 <植>〔静〕
ئابىھايات 水之命生(的中说传)〔静〕
ئاپا[1] 妈③婶大，妈大，娘大②娘，妈妈，亲母①〔静〕
呀(恐惊示表)：ئوينىڭ ئىچىدە بىر قىزنىڭ ~ دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى．声喊的"呀妈"娘姑个一来传里子屋。④(尾词称人三第加)：妈他子孩(尾词称人三第加)：ئاپىسى！بالىلار كۆرۈنمەيدىغۇ？呢们子孩！妈他子孩？
ئاپا[2] 姐大 <古>〔静〕
ئاپاتىت 石灰磷 <矿>〔静〕
ئاپارغۇزماق «ئاپارماق» 的态动使的
ئاپارماق 送，带：مەن ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپاردىم．送我。〔动〕院医了去他。ئۇ ئالقىنىنى ئەمەتنىڭ قۇلىقىغا ئاپىرىپ بىرنېمىلەرنى دېدى．悄悄些了说边耳提麦艾到凑掌手把他。话
ئاپاش (辈长对辈晚)称爱的 «ئاپا» <儿>〔静〕

ئاپاق - چاپاق 近亲，热亲〔静〕
ئاپاق - چاپاق بولماق 气和团一，热火得打
ئاپەت 害灾〔静〕
ئاپەتتىن قۇتقۇزماق 灾救
ئاپەتكە ئۇچرىماق 灾受
ئاپەتلىك 份年的难多灾多，年灾 يىل ~：的难灾〔静〕
ئاپەتلىك ئۆزگىرىش 变灾 <天>
ئاپەتلىك ئۆزگىرىش نەزەرىيىسى 论变灾 <哲>
ئاپپارات (ئاپپاراتى) 器仪，械机①〔静〕：تېلېفون ئاپپاراتى 机话电 / نازۇك ~ 精密仪器②构机：دۆلەت ئاپپاراتى 构机家国
ئاپپاراتچى 师影摄，师机〔静〕
ئاپپاراتخانا 房机〔静〕
ئاپپاق 人夫贵 <方>〔静〕
ئاپپاي (称尊的性女识知对)士女，姐大〔静〕
ئاپپىلىكاتۇرا 法指 <艺>〔静〕
ئاپتاپ 光阳〔静〕：~ يەرنى تاۋلايدۇ，جاپا ئەرنى．<谚>人炼苦艰，堡晒光阳。ئاپتاپنىڭ چىقىشىغا باق، سۇنىڭ ئېقىشىغا．(事行色天看)舟推水顺，舵使风见 <谚>。
ئاپتاپتىن قېچىش خۇسۇسىيىتى 性日背 <生>
ئاپتاپتىن كۆيۈش كېسىلى 病灼日 <农>
ئاپتاپ چاقماق 枯晒，(阳太)伤灼①：بۇغدايىنى ئاپتاپ چىقىپ كەتتى．了枯晒阳太被麦小。كۆزنى ~：刺②。眼刺阳太
ئاپتاپقا سالماق 晾，晒：كىيىمنى ~ 服衣晾
ئاپتاپ ئۆتمەك 暑中 <医>
ئاپتاپ ئۆتۈش كېسىلى 病射日 <医>
ئاپتاپ ۋاننىسى 浴光日
ئاپتاپ يېمەك 晒照阳太：ئاپتاپ يېگەن قوغۇن تاتلىق بولىدۇ．甜瓜甜的过晒阳太。
ئاپتاپپەرەس 花葵，葵日向 <植>〔静〕
ئاپتاپپەرەس پورى 瓢杆花葵
ئاپتاپپەرەس توقمچى 盘花葵
ئاپتاپپەرەسلىك 性光喜②地花葵①〔静〕
ئاپتاپخۇمار 的光日喜〔静〕
ئاپتاپخۇمار ئۆسۈملۈك 物植性阳，物植光喜
ئاپتاپسىندۇرماق «ئاپتاپسىنماق» 的态动使：ئۇكاڭنى بىر دەم ئاپتاپسىندۇرۇپ كىرگىن．阳太儿会晒弟弟你带你。
ئاپتاپسىنماق 阳太晒〔动〕
ئاپتاپسىنىشماق «ئاپتاپسىنماق» 的态同共

ئاپتاپلىق 方地的射照光阳②的足充光阳①〔静〕
ئاپتوبۇس 车客大，车汽共公〔静〕
ئاپتوبۇس بېكىتى 站车汽
ئاپتوبىئوگراف 者作传自〔静〕
ئاپتوبىئوگرافىيە = تەرجىمھال
ئاپتوترانسفورماتور 器压变耦自 <物，电>〔静〕
ئاپتور 者笔，者著，者作〔静〕
ئاپتور بايانى 述叙者作
ئاپتور كاتالوگى 录目者著
ئاپتور نومۇرى 号者著
ئاپتورلۇق 词名象抽的«ئاپتور»
ئاپتورلۇق ھەققى 税版 <印>
ئاپتورلۇق ھوقۇقى 权版，权作著 <印，法>
ئاپتورېمونت 理修车汽〔静〕
ئاپتوكران 机重起车汽〔静〕
ئاپتول 油机〔静〕
ئاپتول پومپا 泵油机
ئاپتول سۈزگۈچ 器清滤油机 <机>
ئاپتول مانومېتىرى 计力压油机 <机>
ئاپتومات (ئاپتوماتى) 枪锋冲，枪步动自〔静〕
ئاپتوماتچى 手枪锋冲〔静〕
ئاپتوماتلاشتۇرماق 态动使的«ئاپتوماتلاشماق»
ئاپتوماتلاشتۇرۇشماق 态同共的«ئاپتوماتلاشتۇرماق»
ئاپتوماتلاشتۇرۇلماق 态动被的«ئاپتوماتلاشتۇرماق»
ئاپتوماتلاشماق 化动自〔动〕
ئاپتوماتلاشقان ئىشلەپچىقىرىش 产生化动自
ئاپتوماتلىق 的枪步动自带〔静〕
ئاپتوماتىك 的化动自，的动自〔静〕
ئاپتوماتىك ئايرىغۇچ 机分清动自 <机>
ئاپتوماتىك باشقۇرۇش 理管化动自
ئاپتوماتىك تىزگىنلەش 制控动自
ئاپتوماتىك ئىسپېكتروملېتىر 仪谱直动自 <物>
ئاپتوموبىل 车汽〔静〕
ئاپتوموبىل مۇسابىقىسى 赛力拉车汽 <体>
ئاپتونوم 治自〔静〕
ئاپتونوم رايون 区治自
ئاپتونوم ناھىيە 县治自
ئاپتونوم ئوبلاست 州治自
ئاپتونومىيە 治自〔静〕
ئاپتونومىيە قانۇنى 法治自
ئاپتونومىيە ھوقۇقى 权治自
ئاپتونومىيە ئورگىنى 关机治自
ئاپتونومىيىلىك 的治自〔静〕
ئاپتۇۋا 瓶汤，壶瓶汤，壶手洗〔静〕
ئاپتۇۋا ـ چىلاپچا 具用洗盥〔静〕
ئاپتېكا 室药配，店药，房药〔静〕
ئاپچام 瓶汤 <古>〔静〕
ئاپچىرىماق 缩干，水缩 <方>〔动〕
ئاپرېل 月四〔静〕
ئاپشاركا 犬警 <动>〔静〕
ئاپقوت 皮衬(的间之子里与子面跟后鞋皮)〔静〕
ئاپقوتچى 匠工的皮衬做〔静〕
ئاپقوجا 衫长的纱面带(的穿女妇时旧)〔静〕
ئاپقۇر 碗海〔静〕
ئاپقۇن 口风进(的坑馕)<方>〔静〕
ئاپلا :(怒愤，过难，悔懊，讶惊示表)呀哎，哎〔叹〕
！了糟，呀哎！～，چاتاق بولدى！～ ساڭا ئۆۋال بوپتۇغۇ！
！了你枉冤，呀哎
ئاپلان 物动小的样一鼠老似形 <古，动>〔静〕
ئاپلانات 镜透差球消 <物>〔静〕
ئاپلاھۇئەكبەر = ئاپلا
ئاپلىت 岩英长 <地>②岩晶细 <矿>①〔静〕
ئاپورت (一之种品果苹)特尔波阿 <植>〔静〕
ئاپوفېما = تەرەپ مەركەز ئارىلىقى
ئاپوفىللىت 石眼鱼 <地>〔静〕
ئاپوللو 罗波阿(子之斯宙，物人话神腊希)〔静〕
ئاپوللو شايى كېپىنكى 蝶绢罗波阿 <动>
ئاپېلسىن 子橙，子橘 <植>〔静〕
ئاپىرىدە 下见
ئاپىرىدە بولماق 生产，现出，生出：ئۇ بۇ يەرگە ئاپىرىدە بولغاندىن تارتىپ ، مەندە ئارام يوق . 自出现，生产在这
。过生安有没就我，来以儿
ئاپىرىدە قىلماق 现出使，生产使
ئاپىرىشماق 态同共的«ئاپارماق»
ئاپىرىن 行真，的样好，好，服佩(声彩喝)〔静〕：سىز-نىڭ كىڭ قورساقلىقىڭىزغا ～ . 大宏宽的您佩钦常非我
。量
ئاپىرىن ئوقۇماق 赏赞，佩钦，颂称，好叫：يىغىنغا قاتناشقۇچىلارنىڭ ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇمىغىنى يوق . 无者会与
。好叫之为不

ئاپىرىن ئېيتماق = ئاپىرىن ئوقۇماق

ئاپىلاك 乳蜂〔静〕

ئات[1] 〔静〕<动>马；ئاتلار ئورۇق ، يولللار يىراق . 路瘦马

远："远道重任"同喻。 ناش ～ 马的套拉

ئات باش قوڭۇر ئېيىق 熊棕，熊马 <动>

ئات باش ئېيىق 熊马 <动>

ئات باقار 夫马

ئات بەيگىسى 马赛 <体>

ئات توپى = چەۋگەن

ئاتتىن چۈشكەن يېرى 癌过最 <习>：ماڭا تاماكا-نىڭ ～ قاپتۇ . 了抽我给留股屁烟的癌过最。

ئات چاپار 使驿，者报飞

ئات چاپتۇرماق 马策

ئات چىش پۇرچاق 豆豌香 <植>，豆黧山

ئات چىشسىمان راك 壶藤 <动>(物动壳贝种一)

ئات چىش كۆممىقوناق 米玉齿马 <植>

ئات سالماق 马驰

ئات فېرمىسى 马场

ئات قۇيرۇق بۇلۇت 云尾马 <气>

ئات قۇيرۇق قارىغاي 松尾马 <植>

ئات قېچىر 骡马 <动>

ئات كۈچى 力马 <物>

ئات مىنمەك 马骑

ئات ئويۇنى 戏马

ئات ئاباسى 瘟马 <牧>

ئات ئېغىلى 舍马

ئات يالى 鬃马

ئات يىلى 年马 <天>

ئات يىلىدىن ئېشىك يىلىغىچە 月马年驴 <成>，月马年猴

ئات[2] 〔静〕①名称，字名；ئېتىڭىز نېمە؟ 字名么什叫你？ ئېتى ئۇلۇغ ، سۈپرىسى قۇرۇق . 桌，皇而堂称名 <谚>。"实无名有；副难实其，下之名盛"同喻；粮有没上②名，声名，气名：～ ئايلىنىغا ، يول سارىغانغا . 义名 同喻；汗莉莎奔却路走，汗丽依阿找上义名 <谚>。"辙北辕南"

ئات تويى 礼名命

ئات قويماق 名命，名取，字名起

ئات كۆتۈرمەك 声名背，声名落

ئاتا[1] 〔静〕①父亲，爸爸；ئاتاڭدىن دۇنيا قالغۇچە ھۇنەر قال-سۇن . 下留如不，产家贯万下留亲父让其与 <谚>

(称尊的人的重望高德对)家人老②。长之技一

ئاتا باشقا بىر تۇغقان 父异母同

ئاتا بولماق 主作，人持主的事喜白红②亲父当①

ئاتا پارتىيە 党子老

ئاتا تۇتماق 亲父作认

ئاتا جەمەتى 属亲系父

ئاتا كەسىپ 父业：～ بالىغا مىراس . 。业父承子

ئاتا كۆرگەن - ئانا كۆرگەن 认相互辈父 <习>

认的识，的解了互相，的家一如亲：بىز ئۇنىڭ بىلەن ئاتا كۆرگەن - ئانا كۆرگەنلەردىن . 。的家一如亲是他跟们我

ئاتاڭغا رەھمەت 的样好 <习>

ئاتاڭغا لەنەت 的死好得不 <骂，习>

ئاتام زامان 时古，间年早：بۇ ئاتام زاماندىن بېرى بىزگە ئادەت بولۇپ كەلگەن ئىش . 为以习就来以早很们我是这。事的常

ئاتام ئېيتقان بايىقى 套一老，故如然依 <习>

ئاتا مۇندەرىجە 录目主

ئاتا مىراس 业祖，产祖

ئاتا نەسىلىنىڭ خروموسوما 体色染本父 <生>

ئاتا ھەرە 蜂雄 <动>

ئاتا يوللۇق 的敬可样一亲父像，的般亲父

ئاتىلار سۆزى 话俗，言格，话的辈老：～ ئۈزۈكنىڭ كۆزى . 石宝的上指戒在镶同如言箴的辈父 <谚>。

ئاتا[2] 见下

ئاتا قىلماق 予赐，予给，予赋，予赠：خۇدا ساڭا بىر ئوغۇل ئاتا قىلسۇن . 。子儿个一你予赐主真愿

ئاتا - ئانا 〔静〕长家，亲双，娘爹，母父：～ بالىنىڭ ئەينىكى . 子镜面一的子孩是母父 <谚>。ئاتا - ئاناڭنى بېشىڭدا كۆتۈر ، بالىلىرىڭنى قولۇڭدا . 到捧亲双 <谚>。(护呵须女子，敬孝要母父)上手在捧子孩，上头 ئاتا - ئانام يانچۇقۇمدا ، ئۈرۈق - تۇغقان ساندۇقۇمدا . <谚>不亲六，财钱了有)里子箱在戚亲，里袋口在娘爹认)。

ئاتا - ئانا تەربىيىسى 育教母父 <教>

ئاتا - ئانىلىق 的母父〔静〕：～ مەجبۇرىيىتى 务义的母父

ئاتا - بالا 子父〔静〕

ئاتا - بالىلىق 的子父〔静〕：～ مۇناسىۋىتى 系关子父，系关子亲

ئاتا - بوۋا 〔静〕①先祖，人先，先祖：بىز ئاتا - بوۋىلە-

ۇرىسزدىن تارتىپ دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن . 们我
。农务代世：农务辈辈祖祖

ئاتاپەڭ 者养教，者育教②师大，傅师① ＜古＞〔静〕

ئاتاتماق 马大成长 ＜古＞〔动〕

ئاتاخان 皇上太 〔静〕

ئاتار ـ تۆتار ，捷敏，速迅，快②法枪① ＜古＞〔静〕
巧精，凑紧，巧灵，实务，利麻

ئاتارمەن 罗喽，卒走 〔静〕

ئاتارمەن ـ چاپارمەن 将蟹兵虾，罗喽，卒走 〔静〕

ئاتاساغۇن 生医 ＜古＞〔静〕

ئاتاش 称昵的«ئاتا» ＜儿＞〔静〕

ئاتاشماق 态同共的«ئاتىماق»

ئاتاغ 定决，言诺 ＜古＞〔静〕

ئاتاغلاماق 应答，诺允 ＜古＞〔静〕

ئاتاق 气名，声名：ياماڭ ～ بىلەن يۈرگەندىن ، ياخشى ～ بىلەن ئۆلگەن ئۆزۈل . ＞诸＜ .与其与名坏个背其活声名坏个背其与 ，
号称②。去死声名好个落如不«قەھرىمان» ：ئۇنىڭغا «ئاتاق» ①〔静〕
。号称"雄英"予授被他 . بېرىلدى دېگەن ～

ئاتاق ئاتا 父义，爹干

ئاتاق ئانا 娘干，母义

ئاتاق بالا 子义，子儿干

ئاتاق چىقارماق 名出

ئاتاقى چىقماق 名出①：ئەمگەك قىلساڭ ئاتاقاڭ چىقار ，
劳不，名出能动劳要 ＜诸＞ . قىلمىساڭ چاتاقاڭ چىقار
动出毛病。②声名落：ئۇنىڭ «ئوغرى» دېگەن ئاتاقى چى-
قىپ ، ھەممە يەرگە پۇر كەتتى . 声名的"偷小"个了落他 ，
。了开传都处到

ئاتاق ـ ئابرۇي = نام ـ ئابرۇي

ئاتاقسىز = نامسىز

ئاتاقسىنماق 誉钓名沽，名成想，名出想 ＜古＞〔动〕

ئاتاقلىق ，家学科名著 〔静〕 ～ ئالىم 的名有，的名著：
者学名著

ئاتاقى 爸爸亲，爸爸好 ＜古＞〔静〕

ئاتاكا 锋冲 〔静〕

ئاتاكامىت 矿铜氯 ＜矿＞〔静〕

ئاتالغۇ[1] 论段三指）词名＜逻＞②语术＜语＞①〔静〕
（念概的中

ئاتالغۇ تەبىرى 义定语术

ئاتالغۇ[2] 索马套 ＜方＞〔静〕

ئاتالغۇسىز 的称名无②的语术无①〔静〕

ئاتالغۇسىز سان 数名无 ＜数＞

ئاتالغۇشۇناس 家学语术〔静〕

ئاتالغۇشۇناسلىق 学语术〔静〕

ئاتالغۇلۇق 的称名有②的语术有①〔静〕

ئاتالغۇلۇق سان 数名 ＜数＞

ئاتالما = ئاتالغۇ[1]

ئاتالماس ：～ ئوقىدىن كۆرەر ، 击射会不，着不打〔静〕
چىچالماس پوقىدىن . 下不拉，弹子怪的着不打 ＜谚＞
。便粪怪的来

ئاتالماق 态动被的«ئاتىماق»

ئاتالمىش ：～ ئالىم 者学的谓所〔静〕的谓所

ئاتالىق 子庶中，傅少 ＜古＞〔静〕

ئاتامان ～ سىزنى ياماڭشەن كۆلدە ：领头，领首①〔静〕
。领首了当泊山梁在你说听 . بوپتىمىش دەپ ئاڭلىدىم

ئوينىماق ～ ：球棒 ＜体＞②
球棒打

ئاتامانلىق 的球棒②魁党，领头，领首①〔静〕

ئاتام ـ ئولا 人他其和亲父 ＜方＞〔静〕

ئاتان 驼阉 ＜动＞〔静〕

ئاتانماق 个了落他 . ئۇ ياماڭ ئاتىنىپ قالدى ：声名落〔动〕
。声名坏

ئاتاۋىزم 象现祖返 ＜生＞〔静〕

ئاتايىن 特是我 . مۇشۇ ئىش ئۈچۈن كەلدىم ：意特〔静〕 ～
。的来事这为意

ئاتەش 情激，情热 ＜转＞②焰火，火①〔静〕

ئاتەشپەرەس 徒教祆，徒教火拜②的火拜①〔静〕

ئاتەشپەرەسلىك 教祆，教火拜 ＜宗＞〔静〕

ئاتەشدان 盆火〔静〕

ئاتەشكۈ 钩铁（的口风炉铁开）〔静〕

ئاتەشىن 候问的情热 سالام ～ ：的情热，的般焰火〔静〕

ئاتچوت 销报〔静〕

ئاتچوت قىلماق 帐结

ئاتچى 人的帮马赶〔静〕

ئاتچىلىق 业马养②业帮马①〔静〕

ئاتخانا 号马，圈马，厩马〔静〕

ئاتخۇمار 的马欢喜，迷马〔静〕

ئاتخۇمارلىق 的马欢喜，瘾马〔静〕

ئاتداش 名同〔静〕

ئاتروپا 茄颠 ＜植＞〔静〕

ئاتروپىن 品托阿 ＜药＞〔静〕

ئاتۇرىنا （类贝生海）珧江 ＜动＞〔静〕

ئاتسېتات 盐酸醋，盐酸乙 <化>〔静〕
ئاتسېتات كىسلاتاسى 酸醋，酸乙 <化>
ئاتسېتالدېگىد 醛乙 <化>〔静〕
ئاتسېتون 酮丙 <化>〔静〕
ئاتسېتىل 酰乙 <化>〔静〕
ئاتسېتىل خولىن 碱胆酰乙 <化>
ئاتسېتىل سالىتسىلات كىسلاتاسى 水酰乙 <化> 酸杨
ئاتسېتىلېن 气石电，炔乙 <化>〔静〕
ئاتسېل 基酰，酰 <化>〔静〕
ئاتسېل توشۇغۇچى ئاقسىل 白蛋体载基酰 <生>
ئاتغاق <植>②病疸黄，疸黄 <医>① <古>〔静〕人的黄蜡色面而哀悲因 <转>③花的色黄种一
ئاتقاغ 索绳，子绳，子带 <古>〔静〕
ئاتقاماق 读朗 <古>〔动〕
ئاتقانچىسىز 自②的住捆没，的住拴没① <古>〔静〕的在自由自，的由
ئاتقانماق ，结联，上…在系，上…在拴 <古>〔动〕结连
ئاتقوچ 弓弹〔静〕
ئاتقوچى 者花棉弹②者击射，手射，士战①〔静〕
ئاتقوچىلىق 〔静〕弹花棉：ئۇ ~ بىلەن كۈن كەچۈردى. 。子日过花棉弹靠他
ئاتقۇزۇشماق 态同共的«ئاتقۇرماق»
ئاتقۇزۇلماق 态动被的«ئاتقۇرماق»
ئاتقۇرماق 〔动〕行执，行履，使行：ئۇ ۋەزىپىسىنى تولۇق ئاتقۇردى. 。责职了行履全完他
ئاتقۇزماق 态动使的«ئاتماق»
ئاتقولاق 黄大土，(草)模酸 <植>〔静〕
ئاتقولاماق 射扫，击射 <古>〔动〕
ئاتكرىتكا 片信明〔静〕
ئاتكوس 度坡②坡斜①〔静〕
ئاتكوس يول 道坡边 <交>
ئاتلاتماق 态动使的«ئاتلىماق»
ئاتلاس 集图地，册图地〔静〕
ئاتلاشماق 态同共的«ئاتلىماق»
ئاتلاق 脊山 <方>〔静〕
ئاتلاڭگا 巾生卫 <方>〔静〕
ئاتلام[1] 〔静〕步：ئېرىقنىڭ كەڭلىكى ~ كېلىدۇ. 沟渠。宽步两有
ئاتلام[2] 度跨 <建>〔静〕
ئاتلانتىك 下见
ئاتلانتىك ئوكيان 洋西大 <地>
ئاتلاندۇرماق 态动使的«ئاتلانماق»
ئاتلاندۇرۇشماق 态同共的«ئاتلاندۇرماق»
ئاتلاندۇرۇلماق 态动被的«ئاتلاندۇرماق»
ئاتلانماق 踏，上走，身投，赴奔，发出②马骑①〔动〕
上：ئالدىنقى سەپكە ~ / ئۇ يېڭى خىزمەت ئورنىغا ئاتلاندى. 。位岗作工的新了上走他 ~ سەپەرگە 线前赴奔
途旅
ئاتلېتىكا 动运技竞，技竞 <体>〔静〕
ئاتلېتىكىلىق 径田〔静〕
ئاتلىق[1] 〔静〕的马骑，的马有①：بىرنەچچە يىل بۇرۇن ئۇ-نىڭ ئېتى يوق ئىدى ، ئەمدى ئىككى ~ بولۇپ قالدى. 。年几
ئۇچ：的马骑②。了马匹两有已在现，马有没他前以 ~ پىيادىنىڭ ھار-غىنىنى بىلمەس. 。人的马骑个三了来 ~ كىشى كەلدى. 。难的行步知不的马骑 <谚> ~ يالغۇز ماڭغۇچە ، پىيادە بىللە ماڭ. 马骑自独其与 <谚>。行伴结步徒如不，走
ئاتلىق ئەسكەر 兵骑 <军>
ئاتلىق قىسىم 队部兵骑 <军>
ئاتلىق ماھارەت كۆرسىتىش 演表术马 <体>
ئاتلىق مىلتىق 枪骑，枪马 <军>
ئاتلىق[2] 〔静〕为名，叫名：ئۇنىڭ ئالىمجان ~ بىر ئوغلى بار. 。子儿的江木力阿叫名个有他
ئاتلىما = ئاتلام[2]
ئاتلىما ئارىلىقى 距跨 <水>
ئاتلىما دېڭامبېترى 径跨 <水>
ئاتلىما قاتار 棋跳
ئاتلىماق 〔动〕越跳，越翻，跨：بوسۇغىدىن ~ 门过迈
~ / ئۇ رايون ئاتلاپ ئوقۇيدۇ. 。学上区学跨他 ~ داۋان 坎
~ سىنىپ / 级越，级跳 ~ مەن ئېرىقتىن ئاتلاپ ئۆتتۈم. 。沟渠了过跳我 / 坂达越翻
ئاتلىنىشماق 态同共的«ئاتلانماق»
ئاتما 的掷投，的投〔静〕
ئاتما توپ 球手 <体>
ئاتما نەيزە 枪投，枪标 <体>
ئاتماق 〔动〕掷，抛，扔，投①：ئاش ئاتقاندىغا ئاش ئات. 德以"同喻；头馒一人还我，头石一我打人 <谚>
ئاتقان ئوق يە-ھەرگە ~ / 枪关机打 ~ پىلىموت：击射②。"怨报

ىنپ كەلمەس . 炸 ～ تاغ：炸③。箭头回有没弓开 <谚> ：扑⑤决处，毙枪④山
里怀的我到扑子下一得兴高子孩 . بالام خۇشال بولۇپ بىردىنلا قۇچ-
قىمغا ئۆزىنى ئاتتى . 来 ：ئالتە ئاي ئاتقان پاختا بىر چاپانغا (等毛，棉)弹⑥。
棉件一絮够不，花棉的月个六了弹 <谚> . يەتمەپتۇ
。"半功倍事"同喻：袄

ئاتموسفېرا 气大〔静〕
　ئاتموسفېرا ئايلانما ئېقىمى 流环气大 <气>
　ئاتموسفېرا خىمىيىسى 学化气大 <化>
　ئاتموسفېرا فىزىكىسى 学理物气大 <物>
　ئاتموسفېرا قاتلىمى 层气大 <气>
　ئاتموسفېرا ئوپتىكىسى 学光气大 <物，气>
ئاتموسفېرالىق 的气大〔静〕
　ئاتموسفېرالىق كاشىلا 动扰气大
ئاتومېتىر 计发蒸 <气，化>〔静〕
ئاتېتكا = ئېگىزلىك
ئاتمىش 〔静〕六十：ئاتمىشنىڭ يۇتەر ، ئالتىنىڭ قالار .
空落童孩岁六，事成人老十六 <谚> 。
ئاتمىشىنچى 十六第〔静〕
ئات ـ هارۋا 马车〔静〕
ئاتوكسىل 钠酸胂苯氨 <药，化>〔静〕
ئاتول 礁环 <地>〔静〕
ئاتوم 子原 <化，物>〔静〕
　ئاتوم بومبىسى 弹子原 <军>
　ئاتوم تەلىماتى 论学子原 <化，物>
　ئاتوم فىزىكىسى 理物子原
　ئاتوم قازىنى 堆应反子原
　ئاتوم قۇتۇپلىنىشچانلىقى 率化极子原 <化，物>
　ئاتوم قۇۋۇتى 能子原 <物>
　ئاتوم ماسسىسى 量子原，量质子原 <化，物>
　ئاتوم مېغىزى 实子原 <化，物>
　ئاتوم نەزەرىيىسى 论子原 <化，物>
　ئاتوم ئېغىرلىقى 量子原
　ئاتوم ئىسپېكترى 谱光子原 <物>
　ئاتوم يادروسى 核子原 <化，物>
ئاتوملۇق 的子原有〔静〕
ئات ـ ئۇلاغ 畜役，畜耕，畜牲〔静〕
ئاتۇاز = ئاتخۇمار
ئاتۇازلىق = ئاتخۇمارلىق
ئاتۇبشى 螂螳 <方，动>〔静〕

ئاتىبىرىن 平的阿 <药>〔静〕
ئاتىچ 将，儿坑小些一挖上地)戏游球滚 <古>〔静〕
(戏游童儿种一的去进滚次依球
ئاتىدارچىلىق 〔静〕看照，照关：ئاتىسى ئۆنى ئاغىسىنىڭ
ئاتىدارچىلىقىغا قالدۇردى . 他看照叔叔托委妈他 。
ئاتىدارچىلىق قىلماق 护呵，照关：ساڭتالاڭ ـ سايان ،
独孤寡鳏照关 ～ يېتىم ـ يېسىرلەرگە
ئاتىرىلال 菊鸠斑虫驱 <植>〔静〕
ئاتىستات 维纤酸醋 <化>〔静〕
ئاتىستاتلىق 的维纤酸醋 <化>〔静〕
ئاتىستاتلىق سۈزگۈچ 嘴滤过维纤酸醋 <化> ，
棒嘴纤醋
ئاتىسىز 生婚非 ～：的亲父有没〔静〕 تۇغۇلماق
ئاتىغا 夫丈的妈奶府王 <方>〔静〕
ئاتىقماق 誉荣得获，名出 <古>〔动〕
ئاتىكارچى 人的能逞好〔静〕
ئاتىكارچىلىق 词名象抽的 «ئاتىكارچى»
ئاتىكارچىلىق قىلماق 逞能：سەن تىلا ئاتىكارچىلىق
قىلما ! 能逞少你 !
ئاتىلا 儿面茶油 <食>〔静〕
ئاتىلارچە 地般亲父〔静〕
ئاتىلىق[1] 的亲父有〔静〕 ～ يېتىم كۆل يېتىم ، ئانىلىق
娘有，面垢头蓬儿孤的爹有 <谚> . يېتىم گۈل يېتىم
。展招枝花儿孤的
　ئاتىلىق بۇرچ 职天的亲父，务义的亲父
　ئاتىلىق تۈزۈم 制族氏系父，制权父
　ئاتىلىق سىستېمىسى 系父
　ئاتىلىق گۈل 花雄 <植>
　ئاتىلىق مال 畜公种 <牧>
　ئاتىلىق مۇھەببەت 爱父
　ئاتىلىق ۋە ئانىلىقلار تۈزۈكى 柱蕊合 <生>
ئاتىلىق[2] 性雄〔静〕
ئاتىلىقسىز 雌孤 <生>〔静〕
　ئاتىلىقسىز كۆپەيىش 殖生雌孤 <生>
ئاتىم[1] 的射善 <古>〔静〕
ئاتىم[2] 离距 <古>〔静〕
ئاتىماق[1] 名命，名起〔动〕
　ئاتاش جۈملە 句名称 <语>
ئاتىماق[2] 身献〔动〕：خەلق ئىشىغا ئۆزىنى ئاتىغانلار مەڭگۈ ئۇنۇ-
تۇلمايدۇ . 忘被会不远永是人的身献而业事的民人为

。的记

ئاجايىپ ①〔静〕 ～：的异奇，的怪奇，的妙奇 مەنزىرە ～ / 观奇特，的常非，的凡非，的越卓②。界世的妙奇个一是底海 دېڭىز ئاستى ～ بىر دۇنيا . 人怪 ئادەم ～ / 献贡的越卓 تۆھپە ～ / 明英常非 دانا ～ :的别

ئاجايىپخانا 〔静〕＜古＞ 园物动

ئاجايىپ ـ غارايىپ 〔静〕 状怪形奇，的特奇，的奇离：的怪百奇千，的怪古奇稀，的 تۈرمۇشتا ～ ئىشلار بو-لۇپ تۇرىدۇ . 事的奇离些一生发常经中活生 。قۇملۇق رايونلاردا ～ مەنزىرىلەرنى دائىم كۆرگىلى بولىدۇ . 在地漠沙 。象景的怪百奇千些一到看以可常经区

ئاجراتما 〔静〕 物泌分

ئاجراتما بەز ＜生＞ 腺泌分

ئاجراتماق 〔动〕：清划，清分，离隔，离剥，离分①：قو-يۇنىڭ تېرىسىنى ～ 剥羊皮 / راست ـ يالغانىنى ～ 分伪真清 ②调抽，拨划：مەبلەغ ～ 拨划 / يېزىلارغا يارد-ەم بېرىش ئۈچۈن كادىر ～ 援支村农干部调抽，架拉③：泌分 ＜生＞④架拉 ～ ئۇرۇشۇپ قالغانلارنى ئۆت ئويۇقلۇقىنى ئاجرىتىدۇ . 胆分泌胆汁 ＜化＞⑤。解分水把 ～ سۇنى ئوكسىگېن بىلەن ھىدروگېنغا 解，化裂：氢和氧成

ئاجرىتىپ چىقىرىش 泌分 ＜生＞

ئاجرىتىپ يۆتكەش 划转 ＜经＞

ئاجراشتۇرماق 态动使的 «ئاجراشماق»

ئاجراشچانلىق 〔静〕＜地＞ 度强裂断

ئاجراشماق ① 婚离②态同共的 «ئاجرىماق»

ئاجراق 〔静〕①裂，口裂，缝：پۇتى ～ ئورۇندۇقتا ئولتۇرغىلى بولمايدۇ . 腿儿椅的开裂，的裂有②。坐能不子 سوغىنىڭ ئاجرىقىدىن سۇ چىققىلى باشلىدى . 的缝的桶木 。了水冒缝裂

ئاجرالما 〔静〕①析离 ＜农＞②物泌分 ＜生＞

ئاجرالما قېتىشما 凝分 ＜农＞

ئاجرالماق ① «ئاجرىماق» 的态动被：يېلىم ～ 胶脱 / ھەق-ناھەق 。了决解纷纠 . ماجرا ئاجرالدى 。分 ～ 是非清

变衰＜物＞③解离＜化＞②

ئاجرىتىلما 〔静〕 式列分 ＜数＞

ئاجرىق 〔静〕 草茅獐 ＜植＞

ئاجرىماق 〔动〕：开裂，开离，离脱，落脱：ئەندۈزىنىڭ تۆت-قۇچى ئاجراپ كېتىپتۇ . 了掉儿把的子抹泥 。ئىككى تاختاي ئوبدان يېپىشتۇرۇلمىغاچقا ئاجراپ كەتتى . 好粘没板木块两 ،

。了开裂又

ئاجۇن 下天，宙宇，界世 ＜古＞〔静〕

ئاجىز 〔静〕：弱微，弱薄，弱软，弱虚，弱衰，弱① ～ دۆلەت / 弱虚体身 ～ تېنى / 家国的小弱，国弱 كۆزى ～ / 弱薄量力 ～ كۈچى / 人盲，弱力视 ～ نېرۋىسى / 绩成，力能）劲差②弱微音声 ～ ئاۋازى / 弱衰经神 ئەرسىتە）：面方等）劲差课功 ～ / 平民，民草 خەلق

碱弱 ＜化＞ ئاجىز ئاساس

式弱 ＜逻＞ ئاجىز پاسون

脉弱 ＜医＞ ئاجىز تومۇر

ئاجىز كەلمەك ①薄，单，弱：ئارغامچا تارتىشتا ئۇ تەرەپ-تىكى كۈچى ئاجىز كېلىپ قالدى . 了弱量力方一另的河拔。②力为能无：دوختۇرلار بۇ كېسەلنى ساقايتىشقا ئاجىز كەل-دى . 力为能无病个这对们生医 。

酸弱 ＜化＞ ئاجىز كىسلاتا

料染酸弱 ＜化＞ ئاجىز كىسلاتالىق بوياق

质解电弱 ＜化＞ ئاجىز ئېلېكترولىت

ئاجىز ئىشقار = ئاجىز ئاساس

ئاجىزلاتقۇچ 器减衰 ＜机＞〔静〕

ئاجىزلاتماق 态动使的 «ئاجىزلىماق»

ئاجىزلاشتۇرماق 态动使的 «ئاجىزلاشماق»

ئاجىزلاشتۇرۇشماق 态同共的 «ئاجىزلاشتۇرماق»

ئاجىزلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئاجىزلاشتۇرماق»

ئاجىزلاشماق ③症虚 ＜医＞②退衰，弱衰① 〔动〕 ＜语＞化弱：سوزۇق ئاۋازلارنىڭ ئاجىزلىشىشى 的音元 化弱

ئاجىزلىق «ئاجىز» 的式形词名的：ئاجىزلىقتىن كۆچلۈكلۈككە ئايلانماق 弱衰经神 / نېرۋا ئاجىزلىقى 大强变小弱由 ئاجىزلىق قىلماق 法：无，力为能无 ئۇ ئۆزىنىڭ مەق-سىتىنى بايان قىلىشقا ئاجىزلىق قىلدى . 的己自达表以难他 。的目

ئاجىزلىماق 〔动〕：退衰，弱减，竭衰，弱衰，弱虚：ئۇ بەك ئاجىزلاپ كەتتى . 弱虚分十子身他 。ئەر ئاجىزلاپ كەتتى . 了（竭衰）退减力地 。

ئاچ[1] 〔静〕①饿：～ قورساقنا يېسە مېغىز تېتىيدۇ ، توق قور-ساقنا يېسە سېغىز . ＜谚＞密吃了饱，密如甜糖吃了饿 。～ نېمە يېمەيدۇ ، توق نېمە دېمەيدۇ . ＜谚＞甜不密饿 。ئاچنىڭ دەردىنى توق بىلە-مەس ، كېسەلنىڭ دەردىنى ساق . ＜谚＞说都么什汉饱，吃都么什汉汉饿知不汉饱 ③谷秕，粒秕：ان ～ 。秕② 。苦人病知不人康健，饥

<转>婪贪：ئۇ باي بولغىنى بىلەن ئىنتايىن ~ ئادەم。人的婪贪极个是却，有富然虽他。

ئاچ قالماق 挨饿：تارتىنغان ئاچ قالار。<谚>会气客。食捱不饥。ئاچ قالغان تاماق تاللىماس。<谚>饿挨。

ئاچ قورساق 空腹

ئاچ قويماق 让饿挨：ئۇنى بىر ۋاق ئاچ قويايلى。让他饿一顿上。

ئاچ كۆز 贪婪的：的心贪，的婪贪 ~ تويماس，بېخىل بېيىماس。<谚>富会不的气小，足知不的心贪。

ئاچ كۆزلۈك 贪婪：بىلەن بايلىق توپلىماق 聚地婪贪 ~ 富财敛

ئاچ كۆزلۈك قىلماق 足不心贪，婪贪

ئاچ كىرمەك 中(邪迷信用语，被时饭吃因指人)

(等欠哈打，吐呕，痛子肚而着盯)

ئاچ لىم 梁腹薄 <建>

ئاچ[2] (色颜指)淡，浅〔静〕

ئاچ سېرىق 黄米，黄淡，黄浅

ئاچ قاپىيە 韵轻 <文>

ئاچ قىزىل 红品，红淡，红浅

ئاچ كۆك 蓝品，蓝淡，蓝浅

ئاچ كۆمۈر 煤瘦

ئاچ يېشىل 绿嫩，绿淡，绿浅

ئاچپاقا 猫死馋〔静〕

ئاچپاقلىق 婪贪〔静〕

ئاچپاقلىق قىلماق 吃贪，馋嘴：ياخشى بالا دېگەن ئۇنداق ئاچپاقلىق قىلمايدىغان。吃贪么这该不子孩好。

ئاچا[1] (ئا:چا)(的女妇的长年己自比对)②姐姐①〔静〕

妈大，婶大，嫂大，姐大(称尊)

ئاچا[2] 子撑③子杈，杈树②的开叉，的叉分①〔静〕

ئاچا تۇياق 蹄偶

ئاچا تۇياقلىقلار 目蹄偶 <动>

ئاچا تۇۋرۈك 杆叉 <电>

ئاچا تىرەك = ئاچا تۇۋرۈك

ئاچا چۈلۈك 栓鼻叉带

ئاچا دەستە 杆叉 <机>

ئاچا قۇيرۇق سۇمۇرغ كەپىنەك 褐尾双 <动>蝶凤

ئاچا مۇڭگۈز سۇمۇرغ كەپىنەك 褐犀叉 <动>蝶凤

ئاچا مۇڭگۈز ماي قوڭغۇز 子龟金褐犀叉 <动>

ئاچا ئوق 轴叉 <机>

ئاچا يول 口路岔

ئاچارا 裆腿 <方>〔静〕

ئاچارچىلىق 荒饥，馑饥〔静〕：荒饥，年荒 ~ يىللىرى

ئاچارى 师老 <古>〔静〕

ئاچاسەي 菜酸 <食>〔静〕

ئاچاش 称昵的«ئاچا[1]» <儿>〔静〕

ئاچا ـ سىڭىل 妹姐〔静〕

ئاچا ـ سىڭىللىق 系关妹姐〔静〕：系关妹姐认否 ئاچا ـ سىڭىللىقتىن تېنىۋالماق

ئاچاق 手②抱怀① <古>〔静〕

ئاچاقلاشماق 手握②抱拥① <古>〔动〕

ئاچاڭزۇ 族昌阿〔静〕

ئاچاڭزۇچە 的式族昌阿②语族昌阿①〔静〕

ئاچال 路条两 ئاچىلى يولنىڭ ئىككى：口岔三，口路岔〔静〕

口路岔的

ئاچالچى 工道扳 <交>〔静〕

ئاچالگۆش 肉羊拌凉 <食>〔静〕

ئاچبېقىن 肋软〔静〕

ئاچ ـ توق 一饥：饱半饥半 يۇرمەك ~：饱半饥半〔静〕

顿一饱，顿

ئاچ ـ توقلۇق 饱半饥半〔静〕

ئاچچىق 杏苦 ئۆرۈك مېغىزى ~：酽，酸，辣，苦①〔静〕

仁 / بۇ لازا ئانچە ~ ئەمەس。辣太不子辣这 ~ ئالما

果苹酸 / دەملەنگەن چاي ~ 茶的酽很得沏 / بوي يەتمىگەن شاپتۇل ~。同喻：酸子桃说，子桃着不够 <谚>

浓味气②。言谎的蜜甜过胜理真的涩苦 <谚>。“酸葡萄说葡萄到不吃”。تاتلىق يالغاندىن ~ ھەققەت ياخشى.

冽凛，的骨刺③烟的人呛：的人呛，的烈 تاماكا ~

风寒的冽凛 شامال ~ / 寒严的骨刺 سوغۇق ~：的

训教的痛沉 ساۋاق ~：的痛沉，的苦痛，的楚酸④

酸辛 باش ~ / 话的薄刻 گەپ ~：的酸尖，的薄刻⑤

火，气怒，火怒⑥笑苦，笑的惨凄 كۆلكە ~ / 泪眼的

气：ئاچچىقى كەلمەك / 气生，火发，气脾发 ئاچچىقىنى چىقارماق 泄出，愤 / بۇ ئاچچىقىمدا دېگەن گېپىم。是这。话的说上头气我 <谚>。ئاچچىقلىق دورىسى سۈكۈت。默沉是药良的怒制身终，忿时一得忍”同喻：头指咬，头心上怒 <谚>。“恼烦无 پىتنىلىق ئاچچىقىدا چاپانىنى ئوتقا ساپتۇ。<谚>。烧服衣把便，气子虱生因 ~ ئەقىلنى كېسەر。<谚>

气忍 <谚> 。～ يۇتۇش تاغ يۇتۇش 智理送断会气怒如吞山。

ئاچچىق ئاسارۇن 蘅杜 <植>

ئاچچىق ئامۇت 梨沙、梨青 <植>

ئاچچىق ئانار 榴石酸 <植>

ئاچچىق ئەمەن 艾苦 <植>

ئاچچىق بادام 杏旦巴苦 <植>

ئاچچىق پەربۇن 胡柴红 <植>

ئاچچىق بىنەپشە 丁地苦 <植>

ئاچچىق تەرخەمەك 瓜黄苦 <植>

ئاچچىق تولغاق 痛阵的前产

ئاچچىق چېچەك 花盏金侧 <植>

ئاچچىق چىلان 枣红小、枣酸 <植>

ئاچچىق سۇ يېنىش 酸反

ئاچچىق قارا بۇغداي 荞苦 <植>

ئاچچىق كاۋا 瓜苦 <植>

ئاچچىق كاۋاۋىچىن 黄茱食 <植>

ئاچچىق گىلاس 桃樱酸 <植>

ئاچچىق ئۆرۈك 杏苦 <植>

ئاچچىق ئۇچەي 肠空 <理生>

ئاچچىق ئۇچەيدىكىنى دېمەك 说实话实，话心真说 <成>

ئاچچىقى چىقماق 消气：ئۇنىڭ ئاچچىقى چىقىپ بولدى。他的气消了全。

ئاچچىقىغا ھاي بەرمەك 息怒

ئاچچىقىنى باسماق 制怒

ئاچچىقىنى يۇتماق 忍住气怒

ئاچچىقى ياماق 脾气坏、脾气大

ئاچچىقى يانماق 怒消气失：بايا ئۇنىڭ ئاچچىقى تازا كەلگەندى، ھازىر ئاچچىقى ياندى。他刚才怒气冲冲，现在气消了。

ئاچچىقتاۋۇز 菱瓜 <植>〔静〕

ئاچچىقچاي 草浆败 <方，植>〔静〕

ئاچچىق - چۇچۇك 溜酸：～ سۈيۈقئاش 溜酸的①〔静〕 溜溜酸 面汤的～ / غورا 溜溜酸的～ 杏青的② <转> 苦辣酸 甜，霜风：ئاچچىق - چۇچۇكنى بېشىدىن كۆپ ئوتكۈزمەك 尝尽甜酸苦辣，霜风经饱

ئاچچىقسۇ 醋〔静〕

ئاچچىقلاتماق 态动使的 «ئاچچىقلىماق»

ئاچچىقلاشماق 态同共的 «ئاچچىقلىماق»

ئاچچىقلانماق 态复自的 «ئاچچىقلىماق»：ئۇ كىملەرگە ئاچچىقلىنىۋاتىدۇ؟ 他的谁生在气？ ئۇ مېنىڭدىن ئاچچىقلىنىپ يۈرىدۇ。他的我生在直一气。

ئاچچىقلىق 式形词名的 «ئاچچىق»

ئاچچىقلىماق 气生、气〔动〕：ئۇ ئاچچىقلاپ ۋارقىراپ كەتتى。他生气，喊得来起了。

ئاچچىقئوت 草浆酢 <植>〔静〕

ئاچچىقىيىلتىز 根辣 <植>〔静〕

ئاچ - زار 活生的苦饥：～ تۇرمۇش 的苦饥〔静〕

ئاچ - زارلىق 寒号饥啼、苦饥〔静〕：ئاچ - زارلىقتا كۈن كەچۈرمەك 日度中寒号饥啼在

ئاچ - زېرىن = ئاچ - زار

ئاچ - زېرىنلىق = ئاچ - زارلىق

ئاچسىغ 饿饥、饿 <古>〔静〕

ئاچقۇ 关开 <机>〔静〕

ئاچقۇچ 键关：تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش 的化四。引索<转>③。化代现技科是键关：لۇغەتنىڭ ئاچقۇچى 引索的典词

ئاچقۇچ مۇسكۇل 肌展外 <理生>

ئاچقۇچ نېرۋا 经神展外 <理生>

ئاچقۇچلۇق 钥把五带的匙钥带①〔静〕：بەش ～ قۇلۇپ 钥把五带位岗键关 ～ ئىش ئورنى 的键关② 锁的匙

ئاچقۇچلۇق پۇل 币货键关 <经>

ئاچقۇچلۇق سۆز 词键关

ئاچلاتماق 态动使的 «ئاچلىماق»

ئاچلامچى 师邪驱〔静〕

ئاچلىق 饿饥〔静〕：ئاچلىقتا تۇتقان قاچاقنى توقلۇقتا ئۇنتۇما。饥时饿忘勿时饱 <谚>。ئاچلىقتىن خۇمارلىق ياماق。受难还饿饥比儿头瘾 <谚>。

ئاچلىق ئېلان قىلماق 绝食

ئاچلىماق 邪驱〔动〕

ئېچماق[1] 开①〔动〕，开、设开、办开、拓开、辟开、垦开：开拆，开掀、开揭、开敞、开打、发开、采开、掘开 ～ كۆڭۈل / 门开 ～ ئىشىك 办开 ～ يېڭى كارخانا / 心开 ～ 新企业 / ئۇ پارچە سېتىش ماگىزىنىدىن بىرنى ئاچتى。他开了一个商店零售。 ～ يول / 路开、路道拓开 ～ ھاۋا 设开、辟开 ～ بوز يەر / 线航开 ～ يولى 荒开、垦开 ～ يېڭى / 地荒 ～ قۇدۇق كان / 井矿新掘开 ～ كۆمۈر كان / 矿煤采开 ～ تېلىۋىزور / 田油发开 ～ نېفىتلىك / 矿煤掘开

奥的然自大开揭 ～ تەبىئەتنىڭ سىرىنى / 机视电
怀开敞 ～ قۇچاق / 子帘开掀 ～ پەردىنى / 秘
ئېچىپ تاشلىماق 盾矛露揭 / ساختا ئەپتى ـ بەشرىسىنى ～ / 抱
了白说，了穿说 ئېچىپ ئېيتقاندا / 目面假穿揭

ئاچماق² 〔动〕 看好更得显，艳鲜更得显：يېڭى گىلەم ئۆيۈ-
نى بەك ئېچىپتۇ . 。看好更得显，毯地新上铺

ئاچماق³ 〔动〕 饿：مېنىڭ قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى . 的我
了极饿子肚 。

ئاچو 啊天 ＜古＞〔叹〕

ئاچۇرماق¹ «ئاچماق¹» 态动使的

ئاچۇرماق² «ئاچماق³» 态动使的

ئاچۇرۇلماق «ئاچۇرماق¹» 态动被的

ئاچىرغانماق 怜可，悯怜 ＜古＞〔动〕

ئاچىرغا 卜萝水生野 ＜古，植＞〔静〕

ئاچىشماق 酵发，酸变 ＜古＞〔动〕

ئاچىغ¹ 赏奖，赐赏(的汗可) ＜古＞〔动〕

ئاچىغ² 食饮的盛丰，食美 ＜古＞〔静〕

ئاچىغلىغ 的乐安，的裕富 ＜古＞〔静〕

ئاچىق 哥大 ＜古＞〔静〕

ئاچىقتۇرماق «ئاچىقماق» 态动使的

ئاچىقماق 〔动〕 来出拿：ئورەكتىن سەۋزىنى ～ 从 拿里窖菜
来卜萝胡出

ئاچىقۇلاق 柱木的边两机毯织 ＜手＞〔静〕

ئاچىقىشماق «ئاچىقماق» 态同共的

ئاچىقىلماق «ئاچىقماق» 态动被的

ئاچىلىماق 杈分 〔动〕

ئاچىماق 〔静〕 树榆的杈分 ～ قارىياغاچ 的杈有，的杈分：
ئاچىماق چۈلۈك = ئاچا چۈلۈك
链叉 ＜化＞ ئاچىماق زەنجىر
子杈，杈树 ئاچىماق ياغاچ

ئاچىنماق 施布，舍施 ＜古＞〔动〕

ئاچ ـ يالىڭاچ 交寒饥 ～ قالماق 饥〔静〕 寒饥迫：
冻受饿挨，迫

ئاچ ـ يالىڭاچلىق 迫交寒饥，寒饥〔静〕

ئاچ ـ يېلىك = ئاچ ـ يالىڭاچ

ئاخبارات (ئاخباراتى) ～ 报公②息消，闻新①〔静〕：
ئېلان قىلماق 发公表报 报情③ 报：ھەربىي ～ 报情事军
ئاخبارات ئەدەبىياتى 报 学文告
ئاخبارات پىسىخولوگىيىسى 学理心报情 ＜心＞

ئاخبارات ساھەسى 界闻新
ئاخبارات ئۇلچەمشۇناسلىقى 学量计报情
ئاخباراتچى 员报情②士人界报，者作工闻新①〔静〕
ئاخباراتچىلىق 作工报情②作工闻新①〔静〕
ئاخباراتشۇناس 家学报情，家学闻新〔静〕
ئاخباراتشۇناسلىق 学报情〔静〕
ئاختا 人阉②的阉，的骟①〔静〕
ئاختا ئات 马骟
ئاختا قىلماق 刑腐，刑宫 ئاختا قىلىش جازاسى 阉，骟：
ئاختارما 〔静〕 ئاختارمىدا چالما تالاشماق 的休轮，的过翻①：
的置闲后耕，地的过耕② 气力费白而事的谓无为
滩河 ＜谚＞ . ئايدا تاش تېپىلماپتۇ ، ئاختارمىدا داڭگال 地：
。疼疙土到不找里地耕，头石到不找上

ئاختارما سۇيى 水头(的浇后苗出稼庄)
ئاختارما قىلماق 过晒翻往)水浇②晒翻① ＜农＞
(后种播里地的
ئاختارمىلىق 地耕的过晒翻 ＜农＞〔静〕
ئاختاي 麻升叶类 ＜植＞〔静〕
ئاختۇرتماق 态动使的 «ئاختۇرماق»
ئاختۇرغۇچى 者查搜，者寻搜〔静〕
ئاختۇرماق 〔动〕 ئاختۇرۇپ ھېچنېمە تاپالمىدى . 着搜有没也么什他 。
ھەممە ، 所住查搜 ～ ئۆي / 索搜处四，寻搜处四 ～ تەرەپنى
翻 ～ يانچۇق / 屉抽腾翻 ～ تارتمىنى 翻②家抄：腾翻，
哪从你西东这？ بۇ نەرسىنى نەدىن ئاختۇرۇپ تاپتىڭ 袋口 /
儿翻③？的来出：阅查 ～ لۇغەت / 典字查 ～ مۇناسىۋەتلىك
料资关有阅查 ماتېرىياللارنى ئاختۇرۇپ كۆرمەك
证查搜 ＜法＞ ئاختۇرۇش گۇۋاھنامىسى
ئاختۇرۇشماق 态同共的 «ئاختۇرماق»
ئاختۇرۇلغۇچى 人查搜被 ＜法＞〔静〕
ئاختۇرۇلماق 态动被的 «ئاختۇرماق»
ئاختىچى 匠阉②夫马①〔静〕
ئاختىق 子孙 ＜古＞〔静〕
ئاخراس 果心人 ＜植＞〔静〕
ئاخسۇم 的事闹爱，的疯酒发爱 ＜古＞〔静〕
ئاخسۇملاماق 恨怀，恨仇②事滋后酒① ＜古＞〔动〕
见成抱
ئاخشام 晚昨②上晚，晚傍①〔静〕
ئاخشامقى 〔静〕 的晚昨②的晚傍①：ئۈش ～ 的晚昨
情事

ئاخشاملىق ①〔静〕晚今、晚傍：ئاخشاملىققا ئۇنىڭ ئۆيىگە بارىمىز . 晚今去们我家他 ②晚上的：بىر ~ كىنو قويۇلدى . 一了放电影的上晚。

ئاخشىمارا = نامازشامگۇل

ئاخشىمى ـ ئەتىسى 晚早〔静〕

ئاخلاق 的间空 <古>〔静〕

ئاخۇن 称尊示表后名男于加附②匐阿 <宗>①〔静〕

ئاخۇنەك 翁头白 <动>〔静〕

ئاخۇنباش 菇蘑 <方、植>〔静〕

ئاخۇنلۇق 词名象抽的«ئاخۇن»

ئاخۇنۇم 称尊的缀词称人一第加附词一匐阿〔静〕式形

ئاخۇنياغلىق 杏油白 <植>〔静〕

ئاخىر 月上 ئاخىرى ئاينىڭ ئۆتكەن ئاينىڭ ئاخىرى：叶末、尾末、末①〔静〕最、底到② 叶末纪世八十 / 末 ـ 18 ئەسىرنىڭ ئاخىرى 他后最 . قوشۇلدى ~ ئۇ：竟究、会总、究终、于终、后 了意同 。كۆپچىلىك بىر ھازاغچە تاپالمىغانىدى ، ئۇ ~ تاپ- تى . 了中猜他了末、着猜没天半了猜家大 。~ بىر كۈن نېمە دېمەكچى- دىڭ ؟ 你说想竟究什么 ؟ بەختلىك كۈنلەر ~ يېتىپ كەلدى . 了到来于终子日的福幸 。

ئاخىر بېرىپ 最后、于终：ئۇلارغا ئاجراشماقلار دەپ كۆپ نەسىھەت قىلغان بولساقمۇ ئۇنىمىدى ، ~ سوتقا چۈشتى . 庭法了上走于终、听不们他、婚离要不们他劝 。

ئاخىر زامان = قىيامەت

ئاخىرى چىقماسلىق 之了了不、了没完没

ئاخىرەت 世后 <宗>〔静〕

ئاخىرەت ھاۋالىسى 托信后身

ئاخىرەتلىك 事：ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن ساقلاپ كەلـ- گەن پۇل 为后①〔静〕 ②钱的存事后办的身终<转>：~ دوست 交之死生、友朋的身终

ئاخىرەتلىككە ئالماق 布尸裹

ئاخىرقى 最 پۈرسەت ~ ：的了末、的终最、的后最〔静〕 年末朝明 يىللىرى دەۋرىنىڭ ~ سۇلالىسى ئەڭ / 会机的后

ئاخىرقى ئاۋاز 声尾 <艺>

ئاخىرقى ئەزا 项末 <数>

ئاخىرقى باھا 价盘收 <经>

ئاخىرقى پەللە 点终 <体>

ئاخىرقى تەرەپ 边终 <数>

ئاخىرقى تەقسىمات 分决 <经>

ئاخىرقى تومۇز 伏终 <气>

ئاخىرقى چارەك 弦下 <天>

ئاخىرقى چەك 限界后最

ئاخىرقى خانا 位末 <数>

ئاخىرقى دەۋر 期末 <生>

ئاخىرقى سان 刊终 <印>

ئاخىرقى سەۋەب 因原极终、因原终最 <哲>

ئاخىرقى سوت 审终 <法>

ئاخىرقى سودا 盘收 <经>

ئاخىرقى سىزىق 线终 <数>

ئاخىرقى قىراۋ 霜终 <气>

ئاخىرقى كوررېكتور نۇسخا 样清 <印>

ئاخىرقى كېسىم 定裁局终 <法>

ئاخىرقى مەھسۇلات 品产终最 <经>

ئاخىرقى نۇسخا 审终、稿定 <印>

ئاخىرقى نۇقتا 点终 <数>

ئاخىرقى ھېسابتا 最 بولدى . 了意同于终他 。 ~ مەقسۇل ：ئۇ 归终、于终、终

ئاخىرقى ئۇقۇم 念概的极终 <逻>

ئاخىرلاشتۇرماق 态动使的«ئاخىرلاشماق»

ئاخىرلاشتۇرۇشماق 态同共的«ئاخىرلاشتۇرماق»

ئاخىرلاشتۇرۇلماق 态动被的«ئاخىرلاشتۇرماق»

ئاخىرلاشماق 束结谈座 ~ ، سۆھبەت ：结完、束结〔动〕 完事故的他 . ئۇنىڭ ھېكايىسى ئاخىرلاشتى 束结话谈 / 了 。

ئادا[1] 下见

ئادا بولماق ①结了、束结、成完：ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئادا بولدى . 了成完务任的他、心痛②。过难、过：بۇ ئىش ئۇنىڭ- غا بەك ئۇۋال بولدى ، ئۇ ئادا بولۇپ كېتىۋاتىدۇ . 这事件太冤 。过难分十里心他、了他枉

ئادا قىلماق 结了、成完、行执、行履：ئۇ ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلدى . 了行履他 . 务义的己自了行履 。 ~ ۋەزىپىنى 行履

务任成完、责职

ئادا قىلىش ئىقتىدارى 约履、力能行履 <法>

力能

ئادا[2] 事丧②祸灾、难灾① <古>〔静〕

ئاداپ 粥稀(的做面米玉或皮麸的畜家喂)〔静〕

ئاداپتېر 器波拾、器音拾 <机>〔静〕

ئاداتماق 态动使的«ئادىماق»

ئادا ـ جۇدا 下见

ئادا ـ جۈدا بولماق 决裂；ئەنئەنىدىن ～ 决统传与
裂 / مەن ئۇنىڭ بىلەن ئادا ـ جۈدا بولدۇم . 我跟他决
了裂 。

ئادا ـ جۈدا قىلماق 决使，裂决 断两刀一使

ئاداسقا 〔静〕 古董，玩古，物遗

ئاداسقا سودىگىرى 古董商

ئاداش 〔静〕 友朋①伙计：～ ، ئۇنداق قىلما！别这样，干么这 友朋②人情，头妍！

ئاداش تۇتماق 交①私通②友朋

ئاداش ئوينىماق 居妍

ئاداش ـ ئاداش 〔静〕 友朋，伙伴：～ بولماق 小交孩小友朋

ئاداشتۇرماق «ئاداشماق»的动使态

ئاداشتۇرۇشماق «ئاداشتۇرماق»的同共态

ئاداشتۇرۇلماق «ئاداشتۇرماق»的被动态

ئاداشچى 〔静〕 <古>领导，领路人

ئاداشلىق 〔静〕 友①情，友伴②偷私，情

ئاداشماق 〔动〕 迷，迷失：～ يولدىن 路迷 / ～ نىشاندىن 向方失迷 / ～ ئەقلىدىن 乱错神经 / ئاداشقانغا ياماشقان . “雨夜连遭又漏屋”同喻；打风狂遭又路迷 <谚> 。

ئاداشقان قۇش 迷途之鸟

ئاداشقان نېرۋا <生> 经神走迷

ئاداق[1] 〔静〕 脚①足，尾末②尽，头：ئىنقىلابنى ئاداققىچە ئېلىپ بارايلى . 将革命进行到底 。

ئاداق[2] 〔静〕 <古>野荒，漠沙②屿岛① 滩壁戈，

ئاداقلىشۇ 〔静〕 <古>①起一，并排③等平②同共，肩并

ئاداققى 〔静〕 的后最，的终最

ئاداقلىق 〔静〕 <古>柱支架葡萄

ئادالاتماق «ئادالىماق»的动使态

ئادالاشماق «ئادالىماق»的同共态

ئادالانماق «ئادالىماق»的被动态

ئادالەت 〔静〕 正义，正公：～ زوراۋانلىق ئۈستىدىن غەلىبە قىلىدۇ . 正义必将战胜暴强 。

ئادالەت قارىشى 正义观

ئادالەت قانۇنى 法衡平

ئادالەتپەرۋەر 〔静〕 持主义正的，持主义正的：～ خەلق 民人的义正

ئادالەتپەرۋەرلىك 〔静〕 义正持主

ئادالەتسىز 〔静〕 正非义正的，正公不的：～ ئۇرۇش 争战非正义

ئادالەتسىزلىك 〔静〕 义正非，正公不：بارلىق ئادالەتسىزلىككە قارشى تۇرىمىز . 我们反对一切不正公 。

ئادالەتلىك 〔静〕 正义的，公正的：～ ئۇرۇش 争战义正

ئادالىماق 〔动〕 净干拾收，净干弄，壳去，皮削，鱼去）净干 （等鳞）：كۆكتات ～ ياڭيۇ / 菜拣 / 皮芋洋削 / بېلىق ～ 净干拾收鱼把，鳞鱼刮

ئاداۋەت 〔静〕 见成，仇怨：شەخسىي ～ 人私，怨恩人个 见成

ئاداۋەت تۇتماق 见成抱，仇记

ئاداۋەت ساقلىماق = ئاداۋەت تۇتماق

ئاداۋەتچى 〔静〕 人的见成抱爱，人的仇记爱

ئاداۋەتخور 〔静〕 的见成抱爱，的仇记爱

ئاداۋەتخورلۇق 〔静〕 见成抱爱，仇记爱：بەزى ئادەملەرنىڭ ئاداۋەتخورلۇقى بەك كۆچلۈك . 有些人太爱记仇 。

ئاداۋەتلەشتۈرمەك «ئاداۋەتلەشمەك»的动使态

ئاداۋەتلەشمەك 〔动〕 怨结

ئاداۋەتلىك 〔静〕 的见成带，的仇记，的怨结

ئادايى 〔静〕 <古>的贵宝，的费珍，的敬尊，的爱可

ئادەت 〔静〕 例惯，俗习，惯习①习恶 ～ يامان / 习恶 / تۇرمۇش ئادەتكە ئايلانماق 惯习活生为成 / ئەمگەك قىلىش ئادەتتىنى يېتىشتۇرمەك 惯习动劳成养 / ئۇيغۇرلارنىڭ مېھماندوستلۇق ئادىتى 惯习客好的人尔吾维 / خەلقئارا ～ 例惯际国 假例 <理生>②

ئادەتتىن تاشقىرى 其极，别特，外格：～ پاكىز ھەم رەتلىك 其极，奋兴别特 / ھاياجانلانماق 洁整外格 奋兴

ئادەتتىن تاشقىرى سان 外号 <印>

ئادەت سۆزلىرى 语用惯 <语>

ئادەت قانۇنى 法惯习 <法>

ئادەت قىلماق 惯习成养：ئۇنىڭدىن ئۈزۈپ تەنھەرىكەت ئوينىشنى 惯习的动运起早成养 ～

ئادەت كەلمەك 假例来 <理生>

ئادەت كۆرمەك 经行 <理生>

ئادەت كۈچى 力势惯习

ئادەتتە 〔静〕 常通，常平，时平：ئۇ ～ تالا ـ تۈزگە ئاز چىقاتتى . 门出少很时平他 。 مەن ～ سائەت ئالتىدە ئورنۇمدىن تۇرىمەن . 床起钟点六我常平 。

ئادەتتىكى 〔静〕 的常平，的般一，的通普：～ ئىش 通普 / ～ مەسىلە 题问般一 / 事的常平，事的

ئادەتتىكى ئەسكىرىي كۈچ 力兵规常 <军>
ئادەتتىكى تەكلىمە 程方通普 <数>
ئادەتتىكى جىنايى ئىشلار قانۇنى 通普 <法> 法刑
ئادەتتىكى چۈمچۇق 鸱通普 <动>
ئادەتتىكى كۆزىتىش 测观规常 <气>
ئادەتتىكى لۇغەت تەركىبى 汇词般一 <语>
ئادەتتىكى ماركا 标商用惯 <经>
ئادەتتىكى مەسىلە 题用应般一 <数>
ئادەتتىكى مۇستەسنالىق 外例性般一
ئادەتتىكى ھەربىي قورال 器兵规常 <军>
ئادەتلەندۈرمەك «ئادەتلەنمەك» 的使动态：بالىنى كىچىكىدىن تارتىپ تازىلىققا رىئايە قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش لازىم . 应该让小从子孩的生卫讲成养惯习的生动使 。
ئادەتلەندۈرۈشمەك «ئادەتلەندۈرمەك» 的共同态
ئادەتلەندۈرۈلمەك «ئادەتلەندۈرمەك» 的被动态
ئادەتلەنمەك 〔动〕习惯，于惯成养：مەن ئەتىگەن تۇرۇپ يۈگۈرۈشكە ئادەتلەندىم . 我养成了早起跑步的惯习 。
ئادەتلەنگەن جىنايەتچى 犯惯 <法>
ئادەتلەنگەن ئوغرى 窃惯，盗惯 <法>
ئادەتلىك «ئادەت» 的形容词形式：ئۇ يامان ~ بالا . 是他一个坏有习惯的孩子 。
ئادەم 〔静〕人：كوچىدا بىرمۇ ~ يوق . 街上连一个人也没有 。 ~ دېگەن خام سۆت ئەمگەن نېمە . 人无完人 。 ئادەملىك ئالىسى ئىچىدە ، ھايۋانلىق ئالىسى تېشىدا . <谚> 人面兽心 (里心在哨花的人，皮表在哨花知人知，皮肚隔心人) 。 ~ يەرنى ئالدىمىسا ، يەر ئادەمنى ئالدىماس . <谚> 人骗不地，地骗不人 。
ئادەم ئاناتومىيىسى 学剖解体人
ئادەم ئەتمەك 平等待人，待看人当：ئادەم ئەتكەنگە ئەزىم ئەت . <谚> 以善待人，你待人善应也你，你待人别 。
ئادەم بولماق ①大长：بۇ بالىنى كۆرمىگىلى بىرنەچچە يىل بوپتىكەن ، ئادەم بولۇپ قاپتۇ ! 这孩子几年没见，大长成人了 ! ②做人：موللا بولماق ئاسان ، ~ تەس . <谚> 当毛拉容易，做人难 。
ئادەم بېدىكى 子贩人 <法>
ئادەم سالماق 人派，人用①人托②
ئادەم قويماق ①托人：قېنى ، ئارىغا ئادەم قويۇپ باقايلى . 央人烦，人托 ② 人派。吧人个托就那：بۇ ئىشقا ئادەم قويماي بولمايدۇ . 这事件非人派不可 。
ئادەم قېتىم 次人
ئادەم قىلماق 培养成，养成人：ئۇنى ئادىل مۇئەللىم ئادەم قىلدى . 老师将他培养成了人，阿迪力 。
ئادەم كىرىدىتى 对人信用 <经>
ئادەم كۈچى كاپىتالى 本资力人 <经>
ئادەم كۈچى ئىقتىسادشۇناسلىقى 济学力人 <经>
ئادەم كىلومېتىر 里公人（位单）算计的量转周客旅
ئادەم ئىپىق = قوڭۇر ئىپىق
ئادەم ئىسپاتى 证人 <法>
ئادەمئاتا 〔静〕祖始类人的载记中《经兰古》丹阿，（“当亚”称中《书全约旧》）
ئادەمچە 〔静〕人的样一
ئادەمخور 〔静〕人吃的，的人成杀嗜：~ جاللات 成杀嗜的性
ئادەمخورلۇق 〔静〕人吃癖，性成杀嗜
ئادەمخۇمار 〔静〕的群合：ئۇ بىر ~ ئادەم . 他是一个合群的人
ئادەمزات 〔静〕人，人类：~ توڭۇل ، ئۇچار قۇشلارمۇ ئۇ يەرگە بارالمايدۇ . 别人说，人类 ~ 。方地个那了不去都鸟连飞的
ئادەمزاتسىز 〔静〕的烟人无渺：~ چۆل 的烟人无渺漠荒
ئادەمسىز 〔静〕人无
ئادەمسىز بانكا 行银人无
ئادەمسىز مال سېتىش ماگىزىنى 店商售人无 <经>
ئادەمسىمان 〔静〕的人类
ئادەمسىمان مايمۇن 猿人类
ئادەمشۇناس 〔静〕家学类人
ئادەمشۇناسلىق 〔静〕学类人
ئادەمگەرچىلىك 〔静〕情人
ئادەمگەرچىلىكتىن چىقماق ①不人②不情人通
ئادەمگەرچىلىكتىن چىقىپ كەتكەن مۇئامىلە 待的道人不道：ئادەمگەرچىلىكتىن چىقىپ كەتكەن مۇئامىلە ئادەمگەرچىلىك قىلماق 情人讲，非人待遇
ئادەمگىياھ 参人 <植>〔静〕
ئادەملەشتۇرمەك 化格人 <文>〔动〕
ئادەملەشتۇرۇلمەك «ئادەملەشتۇرمەك» 的被动态

ئادەمىلىك 〔静〕格人；～ خاراكتىر 人格性的人 / ئادەمنىڭ ئادەملىكى ئاچچىقى كەلگەندە بىلىنەر . 见下之怒盛 <谚> 格人。

ئادەمىلىك توسالغۇسى 碍障格人 <心>

ئادەمىلىك غۇرۇر 格人，严尊的人

ئاددىي 〔静〕普通的，的般一，的通常平，的单简，的易简；～ رەخت 布的通普 的：

ئاددىي ئاتالغۇلۇق سان 数名单 <数>

ئاددىي ئاي 月平 <天>

ئاددىي ئەمگەك 动劳单简 <经>

ئاددىي ئەمگەكچى 者动劳通普

ئاددىي تاموژنا بېجى 税关一单 <经>

ئاددىي تاناسىپ 例比单 <数>

ئاددىي تون 音单 <物>

ئاددىي تەرتىپ 序程单简

ئاددىي جۈملە 句单简 <语>

ئاددىي خەت 信平

ئاددىي خەلق 民平

ئاددىي دەرىجە 级单简 <语>

ئاددىي زاكاز 号挂单

ئاددىي سان 词数单简 <语>

ئاددىي قارىماق 单简得看

ئاددىي قەنت 糖单 <化>

ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا 之言而简，说地单简

ئاددىي كاتۇشكا 圈线单 <物>

ئاددىي كەسىر 数分简 <数>

ئاددىي كرىستال 体晶单 <化>

ئاددىي كۆز 眼单 <生>②眼肉 <理生>①

ئاددىي كىسلاتا 酸单 <化>

ئاددىي گارمونىك تەۋرىنىش 谐，动振谐简 <物> 动振

ئاددىي گەپ 桩一事小，下话在不，很得易容

ئاددىي لوگارىفما 数对通普 <数>

ئاددىي ماترىسسا 阵方素 <数>

ئاددىي ماددا 质物通普 <哲>②质单 <化>①

ئاددىي مايانتنىك 摆单 <物>

ئاددىي مەسىلە 题用应单简 <数>

ئاددىي مۇقاۋا 装平 <印>

ئاددىي نوتا 谱简 <艺>

ئاددىي نۇر 光色单 <物>

ئاددىي نىسبەت 比单 <数>

ئاددىي ھۆكۈم 断判单简 <逻>

ئاددىي ئىستىلىستىكا 学辞修极消 <语，文>

ئاددىي ئىندۇكسىيىلىك خۇلاسە 纳归单简 <逻> 理推

ئاددىي يوپۇرماق 叶单 <植>

ئاددىي يىل 年平

ئاددىي ـ سادىدا 婚 ～ ئۆتكۈزمەك 〔静〕朴俭，素朴；توينى 从事俭朴

ئاددىي ـ ساددىلىق 〔静〕朴俭，素朴；ئۇنىڭ ئاددىي ـ ساددىلىقى كىشىلەر ئارىسىدا تەسىر قوزغىدى . 人在素朴的他 。响反了起引间中们

ئاددىيلاشتۇرماق «ئاددىيلاشماق» 的动使态；رەسمىيەتلەرنى ～ 续手化简

ئاددىيلاشتۇرۇشماق «ئاددىيلاشتۇرماق» 的共同态

ئاددىيلاشتۇرۇلماق «ئاددىيلاشتۇرماق» 的被动态

ئاددىيلاشتۇرۇلغان تەڭلىمە 程方化简 <数>

ئاددىيلاشتۇرۇلغان خەت 字体简(的字汉) <语>

ئاددىيلاشماق 〔动〕化简，单简变；ئۆي سېتىۋېلىش رەسمىيەتلىرى بۇرۇنقىدىن كۆپ ئاددىيلاشتى . 单简前以比续手房购 了多 。

ئاددىيلىق 〔静〕易简，常平，单简，般一，通普①；ئاد. دىيلىقتىن مۇرەككەپلىككە ئۆتمەك <哲>②杂复到单简由 性纯单

ئادراسمان 蓬驼骆 <植>〔静〕

ئادراسمان ئىشقارى 碱蓬驼骆

ئادرېس 处讯通，址住，址地 〔静〕

ئادرېنالىن 素腺上肾 <理生>〔静〕

ئادسورپسىيە 用作附吸，附吸 <农，化，物>〔静〕

ئادوكسا 花福五 <植>〔静〕

ئادۇلىيار 石长冰 <矿>〔静〕

ئادۇن 群马，马 <古>〔静〕

ئادۇنچى 人马驯，人马牧 <古>〔静〕

ئادۇوكات 师律 <法>〔静〕

ئادۇوكاتلار جەمئىيىتى 会协师律 <法>

ئادۇوكاتلىق «ئادۇوكات» 词名象抽的

ئادۇوكاتلىق قانۇنى 法师律 <法>

ئادۇوكاتلىق ئورنى 所务事师律 <法>

ئادۇبكسىيە 流平 <气>〔静〕

ئادىنانتىرا 下见

ئادىنانتىبرا دەرىخى 树思相، 豆红海 <植>
ئادىنوزىن 甙腺 <化>〔静〕
ئادىئابات 线曲热绝 <物>〔静〕
ئادىئاباتلىق 的程过热绝 <物>〔静〕
ئادىئاباتلىق تەڭلىمە 式程方热绝 <化، 物>
ئادىئاباتلىق جەريان 程过热绝 <物>
ئادىئاباتلىق سىزىق 线热绝 <物>
ئادىئاباتلىق كۆرسەتكۈچ 数指热绝 <物>
ئادىز 落部勒铁代古)跌阿، 嘀阿، 哑阿 <古>〔静〕(一之
ئادىل 的正公، 的平公، 的道公 〔静〕
ئادىل بولماق 公 道公، 平公：正公 پادىشاھ ئادىل بولسا، يۇقىرا مايىل بولار . 心归姓百، 正公王国 <谚> 。
ئادىل تارازا 秤平公 <经>
ئادىلانە 地正公، 地平公، 地道公 〔静〕：～ ھۆكۈم چىقارماق 决裁地正公
ئادىلانىلىك «ئادىلانە»的名词象抽
ئادىللىق «ئادىل»的名词象抽：式形词～ بىلەن سورىماق 国治正公
ئادىم 准标، 度尺، 格规②伐步، 步① <古>〔静〕
ئادىماق (ئا:دىماق) 质变熟过(等瓜西) 〔动〕
ئادىمەتچىلىك = ئادەمگەرچىلىك
ئادىملاماق 量步用، 量测②步走، 步迈① <古>〔动〕
ئادىمىي 品人 ～：的人 〔静〕
ئادىمىي شەيتان 妖人
ئادىن 外此، 的他其، 的外另، 的别 <古>〔静〕
ئادىنچىغ 的怪奇، 的异诧، 的奇惊 <古>〔静〕
ئادىنماق 异诧، 惊吃到感 <古>〔动〕
ئار[1] 耻廉، 辱耻، 耻羞 〔静〕
ئار[2] (一之分百的顷公一)亩公 〔静〕
ئار[3] 的色棕، 的色褐 <古>〔静〕
ئارا[1] 之学同 ～：隔间، 间之، 间中① 〔静〕 ساۋاقداشلار 间 / مەن ئۈچ ئوغۇل ئارىسىدا بىرلا قىز ئىدىم . 个三是我 . بېخىلغا قول بىلەن يانچۇقىنىڭ ئارى-سى 40 كۈنلۈك . 十四隔相袋口跟手的鬼啬吝 <谚> 。孩女的一唯间之孩男
ئارا 关的们他 . ئۇلارنىڭ ئارىسى بۇزۇلدى 系关：②。遥之天 。了裂破系
ئارا ئاي 月个一的间相节牲宰与月斋
ئارا تۇرماق 住保، 挡抵：شۇنچىۋالا ئادەمنىڭ جېنىغا ئارا تۇرغان بالا مۇشۇ ئەمەسمۇ؟ 孩的命性人多么这了住保 ؟ 吗他是不子
ئارا گۈنده 墩隔 <水>
ئارا ئوچۇق 欠相不互، 清两① <成>：ئىككىمىز-نىڭ ئارىسى ئوچۇق . 会误除消②。了清两俩咱：مەن ئانا، سەن بالا ، ئىككىمىزنىڭ ئارىمىز ئوچۇق بولغىنى ياخشى . 是我 。好为说明话有俩我، 子孩是你، 娘
ئارا ئۆتەڭ 舍旅中途، 站驿
ئارا يول 路的间中②途半، 途中①
ئارىدىن قارا مۇشۇك ئۆتمەك 有 <成>：唆挑人：ئۇ چاغدا ئارىمىزدىن قارا مۇشۇك ئۆتكەندى ، شۇڭا زادىلا ئەپ ئۆتەل-مىدۇق . 来不合总们我以所، 唆挑中从人有时那 。
ئارىدىن گەپ ئۆتمەك 话的情感伤说此彼：ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئازراق گەپ ئۆتۈپ قالدى . 伤些一了有间中们他 。话的情感
ئارىغا ئالماق ①上围، 簇拥：ساۋاقداشلار ئۇنى ئارىغا ئېلىپ تۇردى . 人外当不، 同认②。他了上围们学同 ، 人外当：ياشلار ئۇنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ ، ئۇنىڭغا ئەگەشتى . 外见不 。走他着跟، 他着拥簇们年青
ئارىغاالامدۇ؟ 人个一样这 ؟ 吗同认能子分识知،
ئارىغا ئالماسلىق 人外当، 外见
ئارىغا چۇشمەك 面出، 间居：ئۇلار ئارىغا چۈشۈپ ئىكە-كەيلەننى ئەپلەشتۈرۈپ قويدى . 重俩他使، 解调间居们他 。了好于归
ئارىغا قىچا چاچماق 拨挑، 间离، 唆挑
ئارىغا قىستۇرۇلماق 手插، 进插：سەن ئارىغا قىستۇ-رۇلماي تۇر . 手插别先你 。
ئارىغا كىرمەك ①从中解调، 解调：ئاۋۇنىنىڭ ئاتىلە-سى بۇزۇلۇش ئالدىدا تۇرىدۇ ، چوڭلاردىن بىرى ئارىغا كىرمىسە بولمىدى . 出辈长得非، 了裂破要看眼庭家的提伍阿 。面出، 间居②。了可不解调面
ئارىنى بۇزماق 拨挑، 间离：ئۇ ئارىمىزنى بۇزماقچى . 他 。们我间离想
ئارا[2] 间作工 ～：的闲空 〔静〕：خىزمەتنىڭ ئارا ۋاقتىلىرى 。来手出不腾我：儿空没我 . ئەمەس / 隙
ئارا بولماق 来下闲：دەرس ئاخىرلىشىپ ئارا بولۇپ قال-دۇق . 了来下闲就们我، 完一课 。
ئارا[3] 等中 〔静〕
ئارا ئاپتوبۇس 车客型中
ئارا ئاپتوموبىل 车汽型中
ئارا بازار 市中 <经>

ئارا بوي 儿个等中
ئارا بۇلۇڭ 角夹 <数>
ئارا پاشنا 跟高半
ئارا پايچى 户中 <经>
ئارا تىپ 型间中
ئارا تىپلىق 的型间中
ئارا تىپلىق ئارپا 麦大型间中 <农>
ئارا دولقۇن 波短中 <物>
ئارا سوزۇق تاۋۇش 音元央 <语>
ئارا شال 稻中 <农>
ئارا قاپىيە 隔后然，韵同行两头)韵隔间 <文>
(韵押行
ئارا قاتلام 幔地 <地>
ئارا قەۋەت = ئارا قاتلام
ئارا كاككۇك 鹃杜中 <动>
ئارا لېچىنكا 虫幼，虫若 <动>
ئارا ئىسكرىپكا 琴提中 <艺>
ئارا (ئا:را) 叉齿五 ～ 子叉 <农>〔静〕
ئارا - تۇرا 尔偶，而时，或间〔静〕 ～ ئۇ：他一上抽尔偶，而时，或间〔静〕 تاماكا چېكىپ قويانتى。烟口。
ئاراتۇر = ناتىق
ئاراتۇرلۇق = ناتىقلىق
ئاراتۇرۇك (县个一的区地密哈)吾伊 <地>〔静〕
马吾伊 <动> ئاراتۇرۇك ئېتى
ئاراچ 隙缝，隙空，缝①〔静〕 ～ ئۇلار تامنىڭ ئاراچلىرىنى سۇۋدى。他们给墙了缝②。缝槽 <建>③缝中(的报刻缺 <植>④
ئاراچلىق 的孔有，的隙空有，的隙缝有〔静〕 ～ ئىشىك سېۋەت ～ / 门的隙缝有子篮的大隙孔
ئارا - چۇلا 儿空，夫功 <方>〔静〕
ئاراز 盾矛，阂隔〔静〕
ئارازلاشتۇرماق «ئارازلاشماق»的态动使：ئۇ ئاردىدا گەپ تۇشۇپ بىزنى ئارازلاشتۇردى。他在两人之间传闲话，使我们生产工作。阂隔了
ئارازلاشتۇرۇشماق «ئارازلاشتۇرماق»的态同共的
ئارازلاشتۇرۇلماق «ئارازلاشتۇرماق»的态动被的
ئارازلاشماق 目反，见意闹，盾矛闹〔动〕 ～ مەن ئۇنىڭ بىلەن ھېچقاچان ئارازلىشىپ باقمىغان。我和他从未闹过意见。
ئارازلىق 盾矛，阂隔〔静〕

ئارا - سىرە 尔偶，而时，或间〔静〕
ئاراگونت 石霰，石文产 <矿>〔静〕
ئارا - گۈرجەك 锹和子叉〔静〕
ئارا - گۈرجەك قولتۇقلاپ قالماق 收欠 <成>，收无粒颗，一获所无：بۇ يەردە ئاپەت كۆپ بولىدۇ، دېھقانلار كۆپىنچە ئارا - گۈرجەكنى قولتۇقلاپ قالىدۇ。这里多灾，农民常常无粒颗收。
ئارال 岛海，岛屿 <地>〔静〕
棉岛海 <农> ئارال كېۋىزى
应效屿岛 <气> ئارال ئېففېكتى
ئارام (ئارامى) 宁安，生安，闲安②闲休，息休①〔静〕：كۆڭۈلىنىڭ ئارامى يوق。心意烦乱。③ <转>住保：بۇ ھېچ بولمىغاندا نانغا ～ 。这么样怎么管不，样儿点省以可饭。
ئارام ئالماق 歇，息喘，息休①：بوۋاي بىر پەس ئولتۇرۇپ ئارام ئالدى。老爷爷坐下歇了一会儿。 دۇشمەنگە ئارام ئېلىۋېلىش پۇرسىتى بەرمەسلىك كېرەك。对敌人不给喘息以歼灭。 پالتا چوشكۇچە كۆتەك ئارام ئاپتۇ。斧头歇下，机之息。 ئوكۇل سالغاندىن كېيىن بېلىم خېلىلا ئارام ئېلىپ قالدى。后之针打下，镰刀舒服了多。
ئارام بەرمەك 歇让，息休让①：ئەقىلسىز باش پۇتقا ئارام بەرمەس。 <谚>愚蠢两灵不瓜脑。 ئېتىزنىڭ قىرلىرى تەرەپ - تەرەپتىن تېشىپ كېتىپ، زادى ئارام بەرمەيۋاتىدۇ。田地一边一边地挖，水跑处到埂安让②。成不歇都气口连人让。
ئارامبەخش 宁安让，生让不直简他：ئۇ ماڭا زادى ئارام بەرمەيۋاتىدۇ。的怡神旷心人令，的服舒到感人令〔静〕 ～ تاغ ھاۋاسى 气空的适舒到感人令上山。
ئارامجە 地闲安，地宁安〔静〕
ئارامخودا 悠：ياشماق ～ 地得自然悠，的闲安①〔静〕 的生安，的宁安②活生地闲
ئارامسىز 畅舒不，闲安不，生安不，宁安不〔静〕：بىر نەچچە كۈندىن بېرى ～ ئۇنتۇم。生安不得过我天几这。
ئارامسىزلانماق 定不神心，安不〔动〕：ئۇ خۇددى مېخىتا ئولتۇرغاندەك ئارامسىزلاندى。宁安不地似毡针坐如他。
ئارامسىزلىق 安不〔静〕：ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ～

چىقىپ تۇراتتى . 情神的安不种一出露流上脸的他 。

ئارامگاه (ئارامگاهى) 地养休〔静〕

ئارامگاه ئۆسۈملۈكلىرى 物植赏观 <植>

ئارامگۈل 花代代 <植><静>

ئاراملىق 〔静〕 安生，闲安，宁安：生安，ماڭا بىر كۈنمۇ ~ يوق . 子日生安天一有没我 。

ئاران[1] 〔静〕 ①勉他 . ماقۇل بولدى ~ ئۇ：易容不好，强勉 . 了应答强熬易容不好我 . يىغىن تۈگىگۈچە ~ چىدىدىم . 会散到才，只，仅②。توققۇز ھۆرۈن ھەپتىسىگە ~ بىر ئىگەر ياسايدۇ . 子鞍个一做只周每汉懒个九 <谚> 。ماڭا بۇ يەرگە كەلگىنىمگە ~ بىر ئاي بولدى . 我到这儿才 。月个一才

ئاران بالالىقتا 劲大好费，易容不好：~ گەپنى باشقا يەرگە بۇرۇۋەتتۇق . 了转题话把才易容不好们我 。

ئاران دېگەندە 强勉，易容不好：سىزدىن يوشۇرمايمەن ، ~ 60 نومۇر ئېلىپ ئوقۇۋاتسەن . 强勉书念我，说你瞒不 . 分 60 得 。

ئاران[2] 〔静〕 圈 <方>

ئارايىش 际交，往交，往来 <方>〔静〕

ئارباغ 惑迷，师法魔，医巫语咒，师巫 <古>〔静〕

ئارباغچى 师术魔，师法魔，医巫，师巫 <古>〔静〕

ئارباماق 〔动〕 惑迷，法魔施，咒念 <古>

ئارپا 〔静〕 麦大 <植>：~ تېرىپ بۇغداي ئالدىمەن دېمە . 麦小收想别就，麦大了种 <谚> 。~ ـ بۇغداي ئاش ئىكەن ، ئۇنچە ـ مارجان تاش ئىكەن . <谚> 大麦小麦能 。串头石珊瑚珠珍，饭当

ئارپا ئۇندۇرمىسى 芽麦

ئارپىسىنى خام ئورماق 惹，坟祖挖：بالامنى بىكاردىن بىكار ئۇرۇپسەن ، ئارپاڭنى خام ئوردۇمۇ ؟ 孩我打故无白平 ؟ 啦你惹你招我，子

ئارپىبەدىيان 香茴小 <植><静>

ئارپىبەدىيان ئۇرۇقدىشى 属香茴 <植>

ئارپىبەدىيانلىق 地香茴小〔静〕

ئارپىخان 草油酥，茅羊，茅狐 <植><静>

ئارپىخانئوت 草麦燕，麦燕高 <植><静>

ئارپىلىق 〔静〕 地麦大

ئارت 坂大，岭 <古><静>

ئارتاق 的了坏弄被，的坏，坏 <古><静>

ئارتان 索海苯，坦安 <化，药><静>

ئارتتۇرماق ① «ئارتماق[1]» 的过超③加增使②态动使

强增使 <转>④

ئارتتۇرۇشماق «ئارتتۇرماق» 的态同共

ئارتتۇرۇلماق «ئارتتۇرماق» 的态动被

ئارتقۇزماق ① «ئارتماق[2]» 的 上驮……叫②态动使，让，……叫<转>④嫁转让，诿推让③上搭……让担承……

ئارتقىمال = بوختاق

ئارتماق[1] 〔动〕 ①增长，加增：ھەسۈلات يىلدىن ـ يىلغا ئارتىپ باردى . 产生逐量加增年 。②。过超：بۇ مال ئەسلى باھاسىدىن ئون پىرسەنت ئارتىپ كېتىپتۇ . 这货批的价格超过了原来的百分之十。 خۇشاللىقى ئارتىپ بارماق 更高兴增加

ئارتماق[2] 〔动〕 ①让驮，搭：سەنىمەغان ئالتا يۈك ئارتما . <谚> 不 。西东驮让莫气脾马知 。بۇۋاي خۇرجۇنىنى مۇرسىگە ئارتتى . 老 。上肩到搭褡裢把头 <转>② 。让……承担：ئۇ بۇ ۋەزىپىنى ماڭا ئارتتى . 让他担承我 。推，诿推，嫁转，诿推：ئەيىبىنى باشقا كىشىگە ~ / جاۋابكارلىقنى باشقىلارغا ~ 过诿 ~ 人于任责把 。人别给推

ئارتۇت 品赠，品礼，物礼 <古><静>

ئارتۇچ 杜松 <植><静>

ئارتۇق 〔静〕 ①余，多余，多：يېنىڭدا ~ پۇلۇڭ بارمۇ ؟ 身你上了多说话 . گەپنىڭ ئورنى يوق ~ ؟ 吗钱的余多有 。用没 ~ / ئىككى ئايدىن ~ 月多个两 。ئوخلىسىڭ ئاچ قالمىسەن . <谚> 饿挨要，多得睡：强，过胜②。قىلىچنىڭ كۈچىدىن قەلەمنىڭ كۈچى ~ 力的笔 <谚> 。جۈۋان بار ، قىزدىن ~ غۇنان بار ، ئانتىن ~ 量力的刀过胜量 。妇媳的女处过胜有，驹马的马过胜有 <谚> 。جاندىن ~ كۆرمەك 重还命生比得看

ئارتۇق چىقىم 支开额超 <经>

ئارتۇق سوممىا 额溢 <经>

ئارتۇق كەتمەك ①过，头过，分过：گېپىڭىز بىرئاز ئارتۇق كەتتى . 了头过儿点有话的你 。②踏糟：قىزىل گۈلدەك بۇ قىز پاسكىنا بەتگىگە ئارتۇق كەتتى . 姑的似花瑰玫个这 。了踏糟是算，鬼烟的脏肮给嫁，娘

ئارتۇقچە 〔静〕 ~ يىغىلىق ، 的多过，的余多①：的外额 ~ / 路的余 ~ خىراجەت 费经外额 ~ / پايدا 利外额 ~ ماھارەت 过分②：润 ~ ھايا جانلىنىپ كەتمەك 过分 奋兴 ~ / ئىشىنىپ كەتمەك 过分 自信 ~ / ئۆزىگە 奖夸分过

ئارتۇقچە چىقىم 额外，用费外出支

ئارتۇقچە سوۋۇماق 却冷分过，却冷度过 <气>
ئارتۇقچە قىممەت 值价外额 <经>
ئارتۇقچە كەسىپ 业行线长 <经>
ئارتۇقچە مەھسۇلات 品产线长 <经>
ئارتۇقچىلىق 〔静〕余多①：كېرەكلىك نەرسە ~ قىلماس. 有点优，处长②。多嫌不西东的用品别，人别诉告要处长的家人 <谚>. كىشىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆزىنىڭ قىلىشىگە دە، ئۆزىگە دېمە، كىشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە دە، كىشىگە دېمە. 人别诉告要处长的家人，己自诉告要点缺的家人。ئارتۇقچىلىقىدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ، ئاجىز يېرىگە ھۇجۇم قىلماق 短击长避
ئارتۇق - كەم 〔静〕少或多
ئارتۇقلۇق 〔静〕余多
ئارتۇقلۇق قىلماق 余多(得显)
ئارتۇن 菜芹 <古，植>〔静〕
ئارتېرىيە 脉动 <理生>〔静〕
ئارتېزىيان 下见
ئارتېزىيان قۇدۇق 井流自 <水>
ئارتىس 〔静〕员演：«ئارتىس بولالمىغان قىز»《没员演的娘姑》
ئارتىسلىق 〔静〕员演业职：ئارتىسلىققا ئادەم ئىزدىمەك 找人员演色物，员演当
ئارتىسلىق قىلماق 员演当
ئارتىشتۇرماق 〔动〕担承……让②搭，驮①
ئارتىشماق «ئارتماق²» 态同共的
ئارتىغ 〔静〕心背式女 <古>
ئارتىق¹ 〔静〕子驮：ئوتۇننى ~ ئەتمەك 子驮成捆火柴把
ئارتىق² 〔静〕层冰(的过走以可畜人上面水)
ئارتىق چۈشمەك 层冰的厚厚成结：كۆلگە ئارتىق چۈشتى. 层冰的厚厚了结上湖。
ئارتىقلىق 〔静〕的好驮
ئارتىقلىق يۈك 物货的着驮
ئارتىلدۇرماق «ئارتىلماق» 态动使的
ئارتىلما 〔静〕的驮
ئارتىلما جاز 架托 <建>
ئارتىلماق ① «ئارتماق²» 的态复自：ئۇ تامدىن ئارتىلىپ ھويلىغا چۈشۈپ كەتتى. 院入墙翻他；院入墙越他。不② «ئارتماق²» 的被态动：بۇغداي ئارتىلغان ئېشەك 毛的子麦着驮 ③担，起担；ئائىلىسىنىڭ ئېغىر يۈكى ئوغلىغا يەلكىسىگە ئارتىلدى. 担重的庭家了起担他 配交④。

ئارتىلىشماق «ئارتىلماق» 态同共的
ئارتىم 〔静〕子驮：ئوتۇن ~ بىر 一驮子火柴
ئارجۇ 狼胡，狼豺 <古，动>〔静〕
ئارچا¹ 柏圆，树柏 <植>〔静〕
ئارچا² 乳凝酸，渣乳 <方>〔静〕
ئارچاق 拐内 <方>〔静〕
ئارچى 袱包 <古>〔静〕
ئارچىزار = ئارچىلىق
ئارچىزارلىق = ئارچىلىق
ئارچىلىق 林树柏〔静〕
ئارچىمبەل 匹布 <方>〔静〕
ئارخائىزم 词语古，词古 <语>〔静〕
ئارخېئولوگ 家学古考〔静〕
ئارخېئولوگىيە 学古考〔静〕
ئارخېئولوگىيىلىك 〔静〕的学古考：~ ئاتالغۇ 术学古考
词名学古考，语
ئارخېئولوگىيىلىك ئاسترونومىيە 天古考 <天> 学文
ئارخېئولوگىيىلىك گېئولوگىيە 地古考 <地> 学质
ئارخىپ 宗卷，卷，卷案，案，案档，档〔静〕
ئارخىپ بۆلۈمى 室案档
ئارخىپ تۈرغۈزماق 案立，卷立②案档立建①
ئارخىپشۇناس 家专案档〔静〕
ئارخىپشۇناسلىق 学案档〔静〕
ئارخىپلاشتۇرماق «ئارخىپلاشماق» 态动使的
ئارخىپلاشتۇرۇشماق «ئارخىپلاشتۇرماق» 态同共的
ئارخىپلاشتۇرۇلماق «ئارخىپلاشتۇرماق» 态动被的
ئارخىپلاشماق 档归，档建〔动〕
ئارخىتېكتور 师筑建 <建>〔静〕
ئارخىتېكتونىكا 质地 <地>②构结 <建>①〔静〕
学造构
ئارخىمېد (者学腊希古)德米基阿〔静〕
ئارخىمېد ئاكسىئومىسى 德米基阿 <物，数>
理定
ئارخىمېد قانۇنى 律定德米基阿 <物>
ئاردانماق «ئاردىماق» 态动使的
ئاردىشماق «ئاردىماق» 态同共的
ئاردىماق¹ 的坏，的烂 <方>〔静〕
ئاردىماق² 贵珍，贵宝 <方>〔静〕

ئاردىماس 无忧无②的尽不，的耗损不① ＜方＞〔静〕
的怪见不，的意介不③的心放，的乎在不满，的虑

ئاردىماق 红眼，妒忌：باشقىلارنىڭ تېرىقتەك نەپ ئالغىنى كۆرسە ، ئۇنىڭ ئىچى ئاردايتتى . 一丁一了占人别见着一 〔动〕妒忌就他，宜便点

ئارزالىق 的养喂糟酒用像 ～ يېگەن چوشقىدەك：糟酒〔静〕样一猪

ئارزۇ 愿意，愿夙，愿心，望愿〔静〕 ～ بىر ئون ئارزۇنى تۇغىدۇ . ＜谚＞ 望愿个十生萌能望愿个一 。ئوقۇتقۇچىلىق قىلىش ئارزۇسى 当师老的师教，愿心的师老当夙愿 / ئارزۇسىغا قانماق 如愿以偿 / بىلىم ئېلىش ئارزۇسى 欲知求

ئارزۇ قىلماق 望希，望盼，望巴：شەھەر كۆرۈشنى ～ ئۇ مەكتەپ قوينىغا كىرىشنى ئارزۇ قىلىدۇ . 市城见见望希 / 学上去能望盼他 。

ئارزۇ ـ ئارمان 念欲，望愿，愿心〔静〕

ئارزۇتال 石的毛体去除以用）剂毛脱 ＜古，医＞〔静〕（剂合混灰

ئارزۇ ـ تەلەپ 愿心，望愿，求祈〔静〕

ئارزۇ ـ تىلەك 望愿，愿心〔静〕

ئارزۇ ـ خىيال 望祈，盼企，愿心〔静〕

ئارزۇسىز 的求所无一，的望愿无〔静〕

ئارزۇقماق 打②措失皇张，张慌，慌惊① ＜方＞〔动〕战寒打，噤寒

ئارزۇلاشماق 态同共的 «ئارزۇلىماق»

ئارزۇلۇق 的贝宝当，的爱心，的盼企①〔静〕 ～ يالغۇز ئوغۇل 受独的宠子生 / ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ～ بالىسى . 子爱的母父是他 。② ～：的愿心有，的望希满充 界世的望希满充 دۇنيا

ئارزۇلۇق ھايۋان 物宠

ئارزۇلىماق 盼望：بۇنى نەچچە ئەۋلاد كىشىلەر ئارزۇلىغان . 这，盼企①〔动〕盼，望盼 人代几是这 ：ھازىرقى يېگىتلەر ئارزۇلاپ كېيىدىغان خۇرۇم چاپان 现在的人们小伙子喜欢 ：爱宠，爱疼③克夹皮的穿欢 ئاپىسى ئۇنى بەكمۇ ئارزۇلايدۇ . 他爱疼常非亲母 。ئارزۇلىغان ئەي بولماس . 活成难的爱宠 ＜谚＞ 。

ئارزۇمەن 望渴，望盼〔静〕：مەن خېلىدىن بېرى ئۇنى بىر كۆرۈشكە ～ ئىدىم . 他见见望盼就来以久很我 。ئۇ ئوقۇشقا ～ بولۇپ يۈرەتتى . 学上望渴 。

ئارزۇ ـ ھەۋەس 趣情，趣志，趣兴，好爱〔静〕：ئارزۇ ـ ھەۋەسىنىڭلا بولۇشى كۆپايە قىلمايدۇ ، ئادەم مۇھىمى يېتەرلىك غەيرەت بولۇشى كېرەك . 够足有要还，的够不是望愿有只 。劲干的

ئارزۇ ـ ئۈمىد 望期，望希，望愿，愿心〔静〕

ئارزۇ ـ ئىستەك 求追，望愿，愿心〔静〕

ئارس 鼠银 ＜古，动＞〔静〕

ئارسال 的色褐土，的色棕 ＜古＞〔静〕

ئارسلان 子狮：ئارسلاندەك كۆچۈك بولسۇن ، تايغاندەك ھوشۇڭ . ＜动＞〔静〕般犬猎，气力的般子狮有要 ＜谚＞ 。觉警的定子孩的子狮 ＜谚＞ . ～ بالىسى بولىدۇ 。子狮为成会 。

ئارسىن = مىشياك

ئارسىنىد 物化砷 ＜化＞〔静〕

ئارسىز 的耻羞知不，的耻无〔静〕

ئارسىزلىق 词名象抽的 «ئارسىز»：ئۇنىڭ ئارسىزلىقى ۋەتەنىڭ كىشىنى سەسكەندۈردۇ . 径行劣恶和耻无的他 。呕作人令 。

ئارسىقماق 骗被，骗受 ＜古＞〔动〕

ئارشاپ 木节节苞长 ＜植＞〔静〕

ئارشىن 的尖指到肘指，位单的度长量计 ＜古＞〔静〕米厘 43 合约，离距

ئارشىنلاماق 量测，量 ＜古＞〔动〕

ئارغا 丸心定，物之心安 ＜方＞〔静〕

ئارغادال (的兽鸟捉捕)②陵丘，腰山① ＜古＞〔静〕者端不为行③儿套

ئارغادالىق 端不，气脾坏②带地陵丘① ＜古＞〔静〕为行

ئارغاداماق[1] 慰安，来下静平，来心下静使 ＜方＞〔动〕

ئارغاداماق[2] 计诡搞，惑迷，骗欺 ＜古＞〔动〕

ئارغاغ 钩鱼 ＜古＞〔静〕

ئارغاماق 骗欺，哄 ＜古＞〔动〕

ئارغامچا 子绳：يۇلۇق ～ / 绳毛 〔静〕人的了吓蛇被 ＜谚＞ . يىلاندىن قورقۇپ كەتكەن كىشى ئارغامچىدىنمۇ قورقىدۇ 。“绳井怕年十，咬蛇被朝一”同喻：怕都子绳见 。

ئارغامچا ئەشمەك 子绳拧，子绳搓

ئارغامچا تارتىشىش 河拔 ＜体＞

ئارغامچا توسماق 不路拦子绳用，时亲娶）子绳拦（过通娘新让

ئارغامچا سەكرەش 绳跳 ＜体＞

ئارغامچا شوتا 梯绳

ئارغامچىنى ئۇزۇن قويۇۋەتمەك ＜成＞ 线长放，鱼大钓

ئارغامچا - توقۇناق 具绳〔静〕

ئارغامچىلىق ①〔静〕的子绳根一搓够②的子绳：بىر ~ يۈك 够一搓根的子绳毛

ئارغامى ＜方＞〔静〕滑 头

ئارغاملىق ＜方＞〔静〕滑头，诈狡，猾狡

ئارغانۇن 〔静〕琴风

ئارغۇ[1] ＜古＞〔静〕(一之落部厥突代古)古尔阿

ئارغۇ[2] ＜古＞〔静〕空的间之山两地

ئارغۇچ ＜古＞〔静〕蒙物，惑迷物

ئارغۇشتەك ＜古＞〔静〕(名器乐)可态西胡尔阿

ئارغۇن[1] 〔静〕混血，的交杂

ئارغۇن[2] ＜古，动＞〔静〕狼鼠黄，鼬黄

ئارغۇنلاشتۇرماق «ئارغۇنلاشماق»的态动使

ئارغۇنلاشتۇرۇشماق «ئارغۇنلاشتۇرماق»的态同共

ئارغۇنلاشتۇرۇلماق «ئارغۇنلاشتۇرماق»的态动被

ئارغۇنلاشماق 〔动〕交杂：ئارغۇنلاشقان كالا 牛交杂

ئارغىماق ＜动＞〔静〕骏，马大头高，马洋大马

ئارغىماقلىق 〔静〕的马大头高骑，的马洋大有

ئارغىيگۈل ＜植＞〔静〕兰蛉晴

ئارق ＜古＞〔静〕料废

ئارقا ①〔静〕背，后背，面背：ئۆينىڭ ئارقىسى 背的子房 / تاغ ئارقىسىدا بىرنەچچە ئۆيلۈك ئادەم بار．山有后背几 面，后②话闲说后背 ئارقىسىدىن غەيۋەت قىلماق，家人户 ئۆينىڭ ئارقىسىدا بىر توپ دەرەخ بار．头后：面后，后子房．树棵一有头 ئۇ ئاستا ماڭغاچقا ، ئارقىدا قالدى．得走他 。了面后在落，慢

ئارقا ئەگمە ＜建＞拱后

ئارقا بەل 后背，后背

ئارقا بوي 身后，襟后：بۇ كۆڭلەكنىڭ ئارقا بويى بەك ئۇزۇن بولۇپ كېتىپتۇ．这衣衬件太身后的长了。

ئارقا پەش 襟后

ئارقا پىشاپ 大便

ئارقا تىرەك 后，台后，盾后，靠山

ئارقا چاك ＜手＞后(服衣)缝

ئارقا خوت ＜机＞倒车档

ئارقا سەپ 后方

ئارقا سەھنە ＜艺＞台后

ئارقا سوزۇق تاۋۇش ＜语＞后音元

ئارقا قوشۇمچە ＜语＞后缀

ئارقا كۆرۈنۈش 背景

ئارقا مۇھاپىزەتچى ＜体＞后卫

ئارقا مېڭە ＜理生＞后脑

ئارقا ئىشىك 后门：~ ئاچماق 打开，门后开 / مەكتەپ قورۇسىنىڭ ئارقا ئىشىكى 校园后门 ئارقا ئىشىكتىن ماڭماق 后门走

ئارقا ئىمزا ＜经＞书背

ئارقا يول 后路

ئارقا يىرتىق 缝线背

ئارقىدا قالماق 后落，后，进：ئۇلار مۇسابىقىدە ئارقىدا قالدى．了后落中赛比在们他。ئارقىدا قالغان كارخانىلار 后进企业

ئارقىغا تارتماق ①往后拉，往后拽，往后拖：腿：بىز ئالدىغا تارتساق ، ئۇ ئارقىغا تارتىپتۇ．我们往前拉，拉不往却他。(腿后拖)拽后往：ئۇلار قۇرۇلۇشنى ئارقىغا تارتماقچى．拖后往程工把想们他。

ئارقىغا تېپىش كۈچى ＜物＞力坐后，力冲反

ئارقىغا چۈشمەك 跟踪

ئارقىغا سالماق 着带，着领：ئۇ مېنى ئارقىسىغا سېلىپ يۈرگىلى ئىككى ئاي بولدى．他着带我了转两个月。

ئارقىغا سىيمەك 变卦，倒翻

ئارقىغا كەتمەك 后，退倒

ئارقىغا كىرمەك ①跟，着跟：سەن ئەسكى بالىنىڭ ئارقىسىغا كىرمە ! 你别跟坏孩子学！②跟踪，盯梢：ئوغرى مېنىڭ ئارقامغا كىرىۋاپتۇ．小偷盯上了我。

ئارقىغا چېكىنمەك ①后，退，撤后：دۈشمەن ئارقىغا چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى．敌人被迫后退②。退后步：ئۇ دەرستە ئارقىغا چېكىنىپ كەتتى．他课功的步了。

ئارقىغا يانماق 往后，走后，回头路

ئارقىسىنى قىلماق 朝背，着背，身过去：قىز ئانىسىغا ئارقىسىنى قىلىپ ، يەرگە قاراپ جىم تۇرۇۋالدى．女儿着向背母亲，低头不语。

ئارقا - ئارقىدىن 〔静〕连续，连续，贯通，三连二接：~ ئۇچ قېتىم يېڭى رېكورت يارىتىلغان 纪录新次三造创续连 / ~ جەڭ قىلىپ ئۇدا غەلىبە قازانغان 捷皆战连教了进走续续陆陆们生学．~ سىنىپقا كىردى．室。~ تېلېفون كېلىۋاتىدۇ．来打地三连二接话电。

ئارقا - ئارقىلاپ = ئارقا - ئارقىدىن

ئارقات 〔静〕石芥 ＜植＞

ئارقاچاق 器药灌，器药喂 <古>〔静〕
ئارقار 羊盘母 <动>〔静〕
ئارقارۇ 躺横 <古>〔静〕
ئارقاشماق 李行背起一 <古>〔动〕
ئارقاق 纱纬 <纺>〔静〕
ئارقاق يىپ 纱纬
ئارقاقلاتماق 态动使的«ئارقاقلىماق» 的
ئارقاقلاشماق 态同共的«ئارقاقلىماق» 的
ئارقاقلانماق 态动被的«ئارقاقلىماق» 的
ئارقاقلىق 的纱纬做〔静〕
ئارقاقلىماق 纬装，线纬穿〔动〕
ئارقال 草羊野 <植>〔静〕
ئارقالانماق 护拥，持支②靠，靠依① <古>〔动〕
ئارقاماق 干骨为变，柱支为成 <古>〔动〕
ئارقان 子绳 <方>〔静〕
ئارقانلىماق 拴，捆 <方>〔动〕
ئارقۇچى 人媒 <古>〔静〕
ئارقۇرماق 贯横，渡横，穿横 <古>〔动〕
ئارقۇرۇ 的向横，的横，横 <古>〔静〕
ئارقۇق 的拗执，的执固，的强倔 <古>〔静〕
ئارقۇن[1] 年来，年明 <古>〔静〕
ئارقۇن[2] 量大，多众，多很，多 <古>〔静〕
ئارقىچە 走着倒 ماڭماق ～：着倒〔静〕
ئارقىچىلىماق 走着倒 ئارقىچىلاپ ماڭماق 倒：〔动〕
ئارقىداق 同共，双 <古>〔静〕
ئارقىسىدا 由理或因原种某示表〔助〕：يولداشلارنىڭ تەرىشچانلىقى ～ ۋەزىپە مۇددەتتىن بۇرۇن ئورۇندالدى．同于由．了成完前提务任，力努的们志。
ئارقىلىق[1] 过通〔助〕：ئەمەلىيەت ～ ھەقىقەتنى تاپماق 过通 实现发践 / 理真：تېلېفون ～ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپتۇق．我们通过电话知得话电此事。
ئارقىلىق[2] 处静背②所便① <方>〔静〕
ئارقىمۇئارقا = ئارقا - ئارقىدىن
ئارقىمۇئارقا بۆلۈش 除连 <数>
ئارقىمۇئارقا قوشۇش 加连 <数>
ئارقىمۇئارقا كۆپەيتىش 乘连 <数>
ئارقىمۇئارقا ئۇلاش 联串 <物>
ئارقىمۇئارقا ئېلىش 减连 <数>
ئارقېن 处口决(渠水) <方>〔静〕
ئارقىن[1] 年后 <古>〔静〕
ئارقىن[2] 沟小(的成形水雨由) <古>〔静〕
ئاركتانگېنس 切正反 <数>〔静〕
ئاركسېكانس 割正反 <数>〔静〕
ئاركسېنۇس 弦正反 <数>〔静〕
ئارككوسېكانس 割余反 <数>〔静〕
ئاركىكوسىنۇس 弦余反 <数>〔静〕
ئارگون 氩 <化>〔静〕
ئارگۇس 鳢乌 <动>〔静〕
ئارگۇمېنت 数变②角辐① <数>〔静〕
ئارگىنىت 矿银辉 <矿>〔静〕
ئارگىنتىئۇس 鹆 <动>〔静〕
ئارگىنىن 酸氨精 <生>〔静〕
ئارلگىت = گىل
ئارماغان 品赠，品礼，物礼 <古>〔静〕
ئارمالچىن 鞍架 <古>〔静〕
ئارمان كۆڭۈلنىڭ ئوچۇقىدا دادامنى بىر كۆرسەم دېگەن ئارمىنىم بار．见年之生有在是就，愿心个一有我．面一亲父。ئۇنىڭ بىلەن دىدارلىشىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم يوق．同他．了憾无而死就我，面一上见他 ～ 。了憾无而死就我，面一上见他同．يوق ، كۆپ ～ 。余有心”同喻：力精没，多愿心 <谚>．دەرمان يوق．事憾②。“足不力而均人老是凡，事憾有均年青是凡 <谚>．يوق قېرى．感伤有。
ئارماندا قالماق 憾遗下留，恨抱 ئارمىنى يوق ياش بولماس ، ھەسرىتى：憾遗：事ئارماندا قالدىم．父亲临终前没能见上一面。憾遗身终为成，面 كۆرەلمەي ئارماندا قالدىم．
ئارماندا كەتمەك 死而恨含，终而恨饮
ئارماندىن چىقماق 尽，兴尽，情尽：ياشقا بىر كۈنى ئارماندىن چىققۇچە سۆزلىشەيلى．吧谈地情尽们咱天改。
ئارمانغا يەتمەك 偿以愿如，愿遂，心遂
ئارمانسىز 心称 ئۆتكەن كۈنلەر ～：的意如心称①〔静〕：دۇنيادىن ～ ئۆتمەك 怨无：的悔无怨无②子日的意如世人开离地悔无
ئارمىيە 队军〔静〕：ئارمىيىنى ھىمايە قىلىش - خەلقنى سۆيۈش 民爱军拥
ئارمىيە بايرىقى 旗军 <军>

ئارمىيە تۈرى 种军 <军>
ئارمىيە گەربي 徽军 <军>
ئارمىيە مارشى 歌军 <军>
ئارمىيە ئىنتىزامى 纪军 <军>
ئارمىيە فۇنكسىيەسى 能职队军 <军>
ئار - نومۇس 耻羞〔静〕 耻廉،
ئار - نومۇس ھوقۇقى 权私隐 <法>
ئار - نومۇسلۇق 〔静〕 耻廉知 的心之耻羞有، 的耻羞有: ئۇ خېلى ~ ئادەم . 人的心之耻羞有当相是他 。
ئارنىبىيە 草筒紫 <植>〔静〕
ئاروماتلاشماق 化烃芳 <化>〔动〕
ئاروماتلىك 的族香芳 <化>〔静〕
ئاروماتلىك بىرىكمە 物合化族香芳 <化>
ئاروماتلىك گۇرۇپپا 基芳 <化>
ئاروماتلىك ھىدروكاربون 烃香芳 <化>
ئاروز (一之律韵歌诗典古尔吾维)兹鲁阿 <文>〔静〕
ئاروز ۋەزنى 律韵兹鲁阿 <文>: ئاروز ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر 诗的写律韵兹鲁阿用
ئارۇمزۇن 料颜، 料染 <古>〔静〕
ئارۇاشماق 咒念起一، 法作起一 <古>〔动〕
ئارۇاق 招花، 计诡، 语咒، 法眼障، 法魔 <方>〔静〕
ئارۇاك - ساروۇاك 的齐整不، 的糟糟乱 〔静〕
ئارۇاماق 法作(满萨) <古>〔动〕
ئارېئال 区布分 <地>〔静〕
ئارېئومېتىر 计重比体液 〔静〕
ئارى 对، 是 <古>〔静〕
ئارىتام 壁隔، 墙隔 〔静〕
ئارىتام قوشنا 居邻壁隔
ئارىچى[1] 〔静〕 ①调解人: ئارىچىغا ئالتە تاياق . <谚> 解调人间居②。(吃苦讨自، 事闲管多)棍冈六了挨
ئارىچى[2] (ئا:ارىچى) 者子叉售制〔静〕
ئارىچىلاتماق «ئارىچىلىماق» 态动使的
ئارىچىلاشماق «ئارىچىلىماق» 态同共的
ئارىچىلىق[1] 间居〔静〕
ئارىچىلىق توختامى 同合间居
ئارىچىلىق[2] (ئا:ارىچىلىق) 〔静〕 业叉制: ئۇ ئەمگەكتىن قولى بوشىغان ۋاقىتتا ~ قىلىدۇ . 子叉做就候时的来下闲他 。
ئارىچىلىماق 架拉، 架劝 〔动〕
ئارىرى 子甘余، 树仁榄 <古>〔静〕
ئارىسالدى 〔静〕 ①决不豫犹، 踏踌: ~ ئېشەكنى بۆرە يەيدۇ . <谚> 吃狼被子驴的决不豫犹 ②。闲空: ~ ۋاقىت 空闲时间
ئارىسالدى بولماق 徊徘، 决不豫犹، 踏踌: ئاچا يول ئاغزىدا ~ 路歧于徊徘
ئارىسالدى قىلماق 使踏踌、决不豫犹、措所知不使: ئۇنىڭ بۇ ئىشى بىزنى ئارىسالدى قىلىپ قويدى . 他这么做、使我们不知所措了 。
ئارىسالدىلىق «ئارىسالدى» 的名词形式: مەن قايافقا مېڭىش-نى بىلمەي ئارىسالدىلىقتا قالدىم . 我不知该往哪边走 。
ئارىشاك 〔静〕 温泉
ئارىغ 〔静〕 帐蓬、篷)<古> 布苫(的上顶房毡、
ئارىغ - سىلىق 〔静〕 <古> 的明聪、的净干、的和蔼可亲
ئارىفمېتىكا 〔静〕 <数> 术算
ئارىفمېتىكىلىق 〔静〕 <数> 的术算
ئارىفمېتىكىلىق ئەمەل 算运术算 <数>
ئارىفمېتىكىلىق پروگرىممىسىيە 数级术算 <数>
ئارىفمېتىكىلىق قاتار = تەڭ ئايرىملىق قاتار
ئارىفمېتىكىلىق ئوتتۇرىچە قىممەت 术算 <数> 值均平
ئارىلاپ - ئارىلاپ 〔静〕 时有、时不时、而时 ~ كېسەل ھوشسىزلاندى . 事人省不地时不时人病 。
ئارىلاتماق «ئارىلىماق» 的态动使: ئۇ مېنى باشلاپ سالا ئېتىز-لارنى ئارىلاتتى . 他带我穿过田条 。
ئارىلاش 〔静〕 合混、杂混、杂夹: كۆپ مىللەت ~ ئولتۇراق-لاشقان رايون 多族民居地区 / ~ سۈز 带挖苦 / يامغۇر ~ بوران چىقماق 加交雨风的话
ئارىلاش ئاۋازلىق خور 混声合唱 <艺>
ئارىلاش ئەمەل 混合运算 <数>
ئارىلاش باج 混合税
ئارىلاش تالالىق توقۇلما 混纺
ئارىلاش جۈپ ئوينىاش 打双合混 <体>
ئارىلاش دۆۋىلەنمە 混杂堆积 <地>
ئارىلاش زىگوتا 子合杂 <生>
ئارىلاش قېرىن 胃合混
ئارىلاش كەسىر 数分代 <数>
ئارىلاش نېرۋا 经神合混 <理生>
ئارىلاش ھالقا 环杂 <化>
ئارىلاش ئورمان 林交混 <植>

ئارىلاش ئۇدار 子拍合混 <艺>
ئارىلاش ئوزۇقلىنىش 食杂 <生>
ئارىلاش ئېرىتكۈچى 剂溶合混 <化>
ئارىلاش يەم - بوغۇز 料饲合混 <牧>
ئارىلاشتۇرغۇچ 器合混〔静〕
ئارىلاشتۇرغۇچ لامپا 混频(线天)管
ئارىلاشتۇرماق ① «ئارىلاشماق»的 动使的态；合混，合混，杂搀，和搅，搅拌：ئاق - قارىنى ～ 混淆，淆混 / 白黑杂搀，混淆 ئارىلاشتۇرۇۋەتمەك 混 / 矛盾的质性同不类两 ھارافقا سۇ ～ 把酒里水搀往 / 面种两料 ئىككى خىل ئۇننى ～ 这 / 起一在合搀 بۇ ئىككى ئىش ، ئۇلارنى ئارىلاشتۇرۇۋەتمە . 是码两事，起一在搅别 。 بۇ ئىشقا مېنى ئارىلاشتۇرمالىڭ . 人介使②。去里事件这进扯我把别你
ئارىلاشتۇرۇشماق «ئارىلاشتۇرماق»的 态同共
ئارىلاشتۇرۇلماق «ئارىلاشتۇرماق»的 态动被
ئارىلاش - قۇرلاش 乱纷，纷纷乱，糟糟乱〔静〕：خىيالى ～ 乱纷绪思 بولۇپ كەتمەك
ئارىلاشما 的杂混，的合混〔静〕
ئارىلاشما ئاكسىيە 券证性合混 <经>
ئارىلاشما ئالتۇن 金杂混
ئارىلاشما ئەينەك 璃玻锦什
ئارىلاشما باج 税合混 <经>
ئارىلاشما باسما 刷印合混 <印>
ئارىلاشما بەت 版合混 <印>
ئارىلاشما بوغالتىرىيە 记簿式复 <经>
ئارىلاشما پاي 股合混 <经>
ئارىلاشما توختام 同合合混 <经>
ئارىلاشما توقۇلما 物织纺混 <纺>
ئارىلاشما تىزىش 排混 <印>
ئارىلاشما تىل 语合混 <语>
ئارىلاشما جىنس 岩杂 <地>
ئارىلاشما چۆكۈندە 岩积混 <地>
ئارىلاشما رۇدا 石矿合混 <矿>
ئارىلاشما سەۋەنلىك 错过合混 <法>
ئارىلاشما سۇ 水和拌 <水>
ئارىلاشما فاتسىيە 相混 <地>
ئارىلاشما قانۇن 法合混 <法>
ئارىلاشما قەرز 款贷合混 <经>
ئارىلاشما كومپيۇتېر 机算计合混
ئارىلاشما گاز 体气合混 <物>
ئارىلاشما ماي 油混 <石>
ئارىلاشما ھالەت 态合混 <化，物>
ئارىلاشما ئوغۇت 料肥合混 <农>
ئارىلاشما ئوقۇتۇش 学教式复 <教>
ئارىلاشما ئېنتروپىيە 熵合混 <化，物>
ئارىلاشما ئىرسىيەت 传遗杂混 <生>
ئارىلاشما ئىسسىقلىق 热合混 <化>
ئارىلاشما ئىگىلىك 济经合混 <经>
ئارىلاشما ئىندىكاتور 剂示指合混 <化>
ئارىلاشما يۇڭ 毛混 <纺>
ئارىلاشما يېزىق 字文合混 <语>
ئارىلاشماق ①〔动〕合混，杂混，杂搀：ماي بىلەن سۇ ئارىلاشمايدۇ . 油和水不相合混 。 ئاق بىلەن قارا ئارىلاشسا كەتمەك 黑白混淆 / 好和坏种子混了起一到 ئارىلىشىپ كەتتى . 。 我参有没参与：مەن بۇ ئىشقا ئارىلاشمىدىم . 人介，与参②事此，涉干：ئۇ باشقىلارغا ئارىلاشمايدۇ . 跟不他，问过③。 ئىچكى ئىشلارغا ئارىلاشماسلىق 不干涉内政 。 道交打人旁
ئارىلىشىش ھوقۇقى 权预干 <法>
ئارىلاشمىلىق «ئارىلاشما»的 式形词名
ئارىلىق[1] 〔静〕①间中，隔间，距间，离距：ئۇرۇمچى بىلەن قەشقەرنىڭ ئارىلىقى 2000 چاقىرىم كېلىدۇ . 北京与齐木鲁乌的什喀离距 / 间中天津有二百里 。 ئىككى قېتىملىق يىغىنىنىڭ ئارىلىقىدا ئاران 20 كۈن ئۆتتى . 隔间两次会议才十二天 。 قونۇش ئارىلىقىدىكى بوشلۇقتىن پايدىلىنىپ ماش تېرىماق 用利玉米地的间 程音 <艺>③阴会 <理生>②豆绿种套隙
ئارىلىق بەلۋاغ 带冲缓 <地>
ئارىلىق پەن 边缘学
ئارىلىق تاۋۇش 音介 <语>
ئارىلىق توقۇلما 织组充间 <理生>
ئارىلىقتىكى مەزھەپ 中间派别 <哲>
ئارىلىقتىكى مەھسۇلات 中间产品 <经>
ئارىلىق جىنس 体同雄雌 <生>
ئارىلىق چاستوتا 中频 <物>
ئارىلىق چۇقۇقى 阴会疝 <理生>
ئارىلىق رايون 缓冲区 <地>
ئارىلىق سىستېما 边缘系统 <心>
ئارىلىق مەملىكەت 缓冲国 <地>

ئارىلىق مۇزىكا 曲奏间 <艺>
ئارىلىق مېڭە 脑间 <理生>
ئارىلىق[2] = پارا
ئارىلىق بەرمەك = پارا بەرمەك
ئارىلىق يېمەك = پارا يېمەك
ئارىلىق[3] (ئا:رىلىق) 的子叉带，的子叉有〔静〕
ئارىلىق ماشىنا 车铲，车叉 <机，交>
ئارىلىق[4] 厅过，道通(的间之子屋间两) <方>〔静〕
ئارىلىقسىز 的隔间无〔静〕
ئارىلىماق 绕①〔动〕 过绕，过穿，遍走：باتۇر قاتار ئورۇندۇق-لارنى ئارىلاپ ئۆتۈپ ساۋاقداشىنىمىز قېشىغا كەلدى . 巴尔图边身学同到来，子凳排排一过阵一好了走，田条过穿们他 . ئۇلار سالا ئېتىزلارنى ئارىلاپ خېلى ئۇزاق ماڭدى . 子。 ئۆي ～ ②子门串，开隔或间，接连不：كۆپچىلىك پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلاپ تۇراتتى ، بەزىلەر ئارىلاپ كۈلۈپمۇ قوياتتى . 声两一笑人有或间，着听地神会精聚家大 . ئۇ ئانىسىنىڭكىگە كۈن ئارىلاپ بارىدۇ . 亲母次一去天隔他 . قادىق：话插③。家 گەپ ～ ：杂混白黑(发须)④话插 ئېپەندىمىزنىڭ چاچلىرىغا ئاق ئارىلاپ قاپتۇ . 头的生先克迪萨 。了白花点有发
ئارىلاپ كەسمەك 伐间
ئارىماق 除清，净干弄〔动〕
ئارىنچۇ 孽罪，过罪 <古>〔静〕
ئارىيان 人安利雅〔静〕
ئارىيە 段片，曲插 <艺>〔静〕
ئارىيەت 借〔静〕
ئارىيەت ئالماق 借，入借：ئۆينى ۋاقىتلىق ئىجارىيەتكە ئېلىپ ئولتۇرماق 住居屋借时暂
ئارىيەت بەرمەك 借，出借：مەن ئۇنىڭغا ئون يۈەن ئارىيەت بەردىم . 元十他给借我 。
ئارىيەلمەك 的调叹咏〔静〕
ئاز[1] 〔静〕少：كەلمىگەن ئادەملەر ناھايىتى ～ . 很人的席缺 。 ～ كۆرگەن كىشىگە تېگىشىپ قاپتۇ . 少。怪多见少 <谚>
ئۇ تالا ～ توزغاق ～ چىقىدۇ . 出外少很他 。
～ بولسۇن ، ساز بولسۇن . 精而少：些好要但，些少肯宁 。 ئازنى دەپ كۆپتىن قورۇق قاپتۇ . 的多去失，的少图贪 <谚>
～ پۇلى ئازنىڭ غېمى . 的少钱 <谚>。"大失小因"同 。少愁忧人
ئاز قالماق 时一某到)快②几无剩所，少很得剩① 刻)：كۈن ئولتۇرۇشقا ئاز قالدى . 差③。了山落快阳太
ئاز[2] 心善，兆吉 <古>〔静〕
ئازاب (ئازابى) 熬煎，难磨，磨折，苦痛〔静〕：يول ئازابى گۆر ئازابى . 喻：熬煎的墓坟如犹难磨的途路 <谚>。"难日一门出，好日千家在"同
ئازاب تارتماق 熬煎受，苦痛受
ئازاب چەكمەك = ئازاب تارتماق
ئازاب سالماق 磨折他：ئۇ بىزگە ئازاب سالدى . 们我 。
ئازابسىز 的苦痛无，的磨折受不〔静〕
ئازابسىز ئۆلۈم 死乐安 <法>
ئازابلاشماق 态同共的«ئازابلىماق»
ئازابلانماق 态动被的«ئازابلىماق»
ئازابلىق ～：的苦，的难，苦艰，难艰②的苦痛①〔静〕：سەپەر ئىشى ～ / 事苦，事难 程旅的苦艰，途旅的难艰
ئازابلىماق 磨折〔动〕：ئۆگەي ئانا ئوني ئورۇپ ئازابلاپتۇ . 继 。他磨折，他打母
ئازاب ـ ئوقۇبەت ～：难灾，难苦〔静〕 تارتماق 苦受经 难受苦受，难
ئازاب ـ ئوقۇبەتلىك ～：的热火深水，的难苦〔静〕 活生的热火深水，活生的难苦
ئازاد ～ / 代时的由自 زامان ～ ：的放解，由自①〔静〕 رايون 解放区②：脱摆 ～ تارىخىي چەكلىمىدىن 历脱摆 学放③限局的史
ئازاد ئەزا 项数常 <数>
ئازاد بولماق 解③释获②由自到得，放解得获① 身脱，脱
ئازاد قىلماق 放解
ئازاد[2] 棟苦 <植>〔静〕
ئازادە 〔静〕适舒，畅舒，绰宽，畅宽，敞宽①：بۇ ئۆي ناھايىتى ～ ئىكەن . 宽怀胸 ～ كۆڭلى 。敞宽很子屋间这
بۇ كارىۋاتتا ياتسا ～ ئۇخلايدۇ . 畅舒情心，畅 / 。哩绰宽才睡人个一床张这 مۇھىت ～ بولسا ، دەم ئېلىش ياخشى بولىدۇ . 束无拘无②。息休于助有，适舒境环 ، تىنماي ، ～ ئولتۇرۇپ سۆزلەشمەك 无拘束地谈交 / 便随：
ئولتۇرۇڭ . 气客别，～ 。坐便随，
ئازادە ـ ئەركىن 在自由自〔静〕
ئازادلىق 运放解女妇 ھەربىيتى ～ ئاياللار 由自②动 ①〔静〕放解：
ئازادلىق ئارمىيە 军放解

ئازادلىق بەرمەك 宗时旧)假放前提②由自予给①
(校学教
ئازادلىقىقا چىقماق 旧)②由自到得，放解得获①
假放(校学教宗时
ئازادلىق ئۇرۇش 争战放解
ئازادىچىلىك = ئازادلىك
ئازادىلەشتۈرمەك «ئازادلەشمەك» 的态动使的
ئازادىلەشمەك 〔动〕变宽敞，畅舒变：ھازىر ئۆي ئىچى خېلى ئازادىلەشتى . 了多敞宽内室在现 。 ئۇنىڭ كۆڭلى ئازادىلەشتى . 了畅舒情心他 。
ئازادىلىك «ئازاد» 式形词名的
ئازار 〔静〕害伤
ئازار بەرمەك 伤害，委曲：ساڭا ھېچكىم ئازار بەرمەيدۇ . 你曲委会不也谁 。
ئازار يەتمەك 害伤到受，曲委到受
ئازار يېمەك 害伤到受，曲委到受，屈抱
ئازاراقى 子钱马 <植>〔静〕
ئازازۇل 旦撒 <宗>〔静〕
ئازايتىماق 〔动〕减削，减缩，少减：ئىس ـ تۈتەكلەرنى ～ 支开减削，支开减缩 ～ چېقمىنى / 尘烟少减
ئازايتىشماق «ئازايتماق» 的态同共
ئازايتىلماق «ئازايتماق» 的态动被
ئازايماق 〔动〕少减：كىرىم ～ 收入减少
ئازايمخان 者术妖行，医巫 〔静〕
ئازەريۇن = ئاپتاپپەرەس
ئاز ـ تولا 〔静〕少多①，少或多或：كىشىدە ～ كەمچىلىك ، خاتالىق بولماي قالمايدۇ . 误错点缺有都少或多或人 。 ئۇ ئۇيغۇرچىنى ～ بىلىدۇ . 维尔吾语一懂少多他 。②略，微稍：بۇ ئاي ئالغان ماڭاشىمدىن ～ ئېشىندىم . 这月工 。余节有略资
ئاز ـ تولا تەئەللۇقات 当家小
ئازچىلىق 〔静〕少数：～ كۆپچىلىككە بويسۇنۇشى كېرەك . 少数从服要数 。
ئازدان 葵落 <植>〔静〕
ئازدۇرغا 针棘水 <植>〔静〕
ئازدۇر ـ كۆپتۇر = ئاز ـ تولا
ئازدۇرماق «ئازماق» 的态同使：ئادەمنى ～ 人惑迷
ئازدۇرۇشماق «ئازدۇرماق» 的态同共
ئازدۇرۇلماق «ئازدۇرماق» 的态动被
ئازرىم 垫鞍 <古>〔静〕

ئازسىنماق 〔动〕少嫌：ئۇ پۇلنى ئالدى ، لېكىن ئازسىنىدى . 他少嫌是但，钱了拿 。
ئازغاشتۇرماق «ئازغاشماق» 的态动使
ئازغاشماق 〔动〕糊迷，失迷：ھېلىقى بالا كوچىغا چىققاندا ئازغىشىپ يوقاپ كەتتى . 了失走路迷街上子孩个那 。 بەزى ئەھۋاللاردا مەنمۇ ئازغىشىپ قالىمەن . 有些况情也我下犯 。糊迷
ئازغاق 〔静〕的涂糊易，的糊迷易：بەزى ئادەملەر قېرىغاندا ～ بولۇپ قالىدىكەن . 了涂糊就了老人些有 。
ئازغان 薇蔷野 <植>〔静〕
ئازغان مۇنچىقى 果薇蔷 <植>
ئازغانلىق 方地的生丛微蔷野②的薇蔷野有①〔静〕
ئازغانمۇنچاق 楂山 <植>〔静〕
ئازغۇن 〔静〕的足失，的途迷：قاچقۇنغا شەپقەت يوق ، ئازغۇنغا ھۆرمەت . 尊受不的足失，悯怜得不的亡逃 <谚> 。敬
ئازغۇنلۇق «ئازغۇن» 式形词名的
ئازغىر[1] 〔静〕古>①的恶凶，的狠凶②的百折不挠，的敢勇，的屈不死宁
ئازغىر[2] (星)狼天 <古>〔静〕
ئازغىراق 羊山公野 <古，动>〔静〕
ئازگال 〔静〕坑：ھارۋا ئازگالغا پېتىپ قالدى . 了进陷车大 。里坑
ئازگاللىق 方地的洼洼坑坑，的坑有〔静〕洼洼坑坑，يەر ～：的
ئازلاتماق «ئازلىماق» 的态动使
ئازلىتىلماق «ئازلاتماق» 的态动被
ئازلىق «ئاز» 式形词名的：ئادەمنىڭ ئازلىقىدىن ۋەزىپە ۋاقتىدا ئورۇندالمىدى . 成完时按能没务任，少人于由 。
ئازلىق قىلماق 〔少嫌：ئوغۇل بالىغا يەتمىش ئىككى خىل ھۈنەرنى ئازلىق قىلىدۇ . 艺手种二十七会汉子男 <谚> 。也少嫌
ئازلىماق = ئازايماق
ئازما[1] 〔静〕的势去，的过骗
ئازما قوچقار 羊公的势去
ئازما ئايغىر 马儿的过骗
ئازما[2] 水跌 <方>〔静〕
ئازماق 〔动〕路迷①：ئات ئازسا ، تايغا ئەگىشەر . 老 <谚> ～ 马跟上驹，路了迷 。 ھېسابىتتا ～ 错弄，错搞②。走马：ئازغان ياش ـ ئۆسـ 足失③话错说：گەپتە ～ / 目帐错算

مۇرلەر 年少青足失

ئازنا (日假休的林斯穆)日麻主，五期星(历回)〔静〕

ئازناق 荠翅厚 <植>〔静〕

ئازنىلاتماق «ئازنىلماق»的 态动使

ئازنىلاشماق «ئازنىلماق»的 态同共

ئازنىلىق 麻主 كىيىم ~：的日麻主(五期星历回)〔静〕

装服的日

ئازنىلماق 家娘回日麻主〔动〕：ئانارگۈل چىرايلىق كىيىنىپ، چوڭ ئۆيگە ئازنىلغىلى ماڭدى. 阿丽古尔娜漂亮得穿，漂亮，回父母家过日麻主。

ئازنىماق 叫吼(的前情发牛公)〔动〕

ئازوت 氮 <化>〔静〕

ئازوت تۇراقلاشتۇرۇش 氮固 <农，化>

ئازوت خورىشى 失损氮 <化>

ئازوت كىسلاتاسى 酸硝 <化>

ئازوت گۇرۇپپىسى 基氮 <化>

ئازوت مېتابولىزمى 谢代氮 <农>

ئازوت ئوكسىدى 氮化氧一 <化>

ئازوت (Ⅱ) ئوكسىدى 氮二化氧一 <化>

ئازوتسىز «ئازوت»的 式形定否

ئازوتسىزلاشتۇرماق «ئازوتسىزلاشماق»的 态动使

ئازوتسىزلاشتۇرۇلماق «ئازوتسىزلاشتۇرماق»的 态动被

ئازوتسىزلاشماق 氮脱 <冶>〔动〕

ئازوتلاشتۇرماق «ئازوتلاشماق»的 态动使

ئازوتلاشتۇرۇلماق «ئازوتلاشتۇرماق»的 态动被

ئازوتلاشماق 化氮〔动〕

ئازوتلۇق 的氮〔静〕

ئازوتلۇق بويۇق 料染氮偶 <化>

ئازوتلۇق ئوغۇت 肥氮 <农>

ئازۇ 是还，者或，或 <古>〔静〕

ئازۇت 捧 <古>〔静〕

ئازۇق[1] 的疏生，的生陌 <古>〔静〕

ئازۇق[2] 的向方失迷 <古>〔静〕

ئازىدار 下见

ئازىدار دەرىخى 楝苦 <植>

ئازىرغاماق 少嫌 <古>〔动〕

ئازىغ 的态醉脱摆，的酒醒已 <古>〔静〕

ئازىغلىغ 的暴残，的恶凶，的猛凶 <古>〔静〕

ئازىمۇت 角位方，位方 <数>〔静〕

ئازىن 的同不，的外另，的他其，的别 <古>〔静〕

ئازىنسىغ 具独，特独②外另，他其① <古>〔静〕

格--

ئازىيىشماق «ئازايماق»的 态同共

ئازمۇق 矾白，矾明 <古>〔静〕

ئاس[1] 属木桃香 <植>〔静〕

种桃香 <植> ئاس ئۇرۇقى

浆糖果木桃香 ئاس ئۇرۇقى شەربىتى

ئاس[2] 怕恐，许也，能可，概大 <方>〔静〕

ئاس[3] 鼬白，貂银，雪扫 <古，动>〔静〕

ئاساتىر 说传怪古〔静〕

ئاسارەت[1] 建封 ئاسارىتى：فېئودالىزمنىڭ 绊羁，梏桎〔静〕

殖脱摆 / مۇستەملىكىچىلىكنىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلماق 梏桎

民主义的绊羁

ئاسارەتكە چۈشمەك ①受束缚，役奴：جاھانگىرلىكنىڭ ئاسارىتىگە چۈشۈپ قالماق 受帝国主义的役奴 / فېئودال خۇراپاتلىقنىڭ ئاسارىتىگە چۈشۈپ قالماق 受到封建迷信的束缚②动活于心醉

ئاسارەت[2] 症遗后 <医>②响影①〔静〕

ئاسارەتلىك 的役奴受②的缚束受①〔静〕

ئاسارئەتىقە 迹古，物文〔静〕

ئاسارۇن (药入可草全，本草生年多)辛细 <植>〔静〕

ئاساس (ئاساسى) 物 ~ماددىي：据根，底根，础基①〔静〕

文尔吾维的他. ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە ئاساسى ياخشى / 础基质

。据根无毫话这. بۇ گەپنىڭ قىلچە ئاساسى يوق 好基根

数底<数>④由理，理道③理原②：ئۇچبۇلۇڭلۇقنىڭ ئاساسى 碱<化>⑤边底的形角三

ئاساس بۇلۇڭى 角底 <数>

ئاساس سالماق 础基打，基奠

ئاساس گۇرۇپپىسى 基碱 <化>

ئاساس يۈزى 面底 <数>

ئاساسەن ~：照按，照依，据根①〔静〕 ئاممىنىڭ پىكرىگە ~ 办情酌 / ئەھۋالغا ~ ئىش كۆرمەك 见意的众群据根

事②本基：بۇگۈنكى ۋەزىپە ~ پىلان بويىچە ئورۇندالدى. 了成完划计按上本基务任的天今

。سەن نېمىگە ~ شۇنداق دەيسەن؟ 你什凭样这么说？

ئاساسچى 人始创，人基奠〔静〕

ئاساسسىز 端无，理无，据根无〔静〕：ئۇ بىرگە ئاساسسىز تىل تەگكۈزدى. 他无端地诋毁了你。

责指端无，摘指端无

ئاساسسىزلىق «ئاساسسىز»的 式形词名

ئاساسلاتماق «ئاساسلىماق» 的使动态动
ئاساسلاشماق «ئاساسلىماق» 的共同态
ئاساسلانماق ① «ئاساسلىماق» 的被动态动；②根据，依据：
تارىخي خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا ئۇزۇنلۇق / 载记史历据
ئۇزۇن يىللىق تەجرىبىسىگە ～ 验经的年长已自据根
ئاساسلىق 〔静〕主要的，根据有的：ئۇنىڭ سۆزى ～ . 他的话有根据。
ئاساسلىق ئاشلىق 主粮
ئاساسلىق باغ <化> 主键
ئاساسلىق تۇز <化> 式碱盐
ئاساسلىق جىنس <地> 性基岩
ئاساسلىق رېئاكسىيە <化> 主反应
ئاساسلىق زەنجىر <化> 主链
ئاساسلىق شامال <气> 盛行风
ئاساسلىق قانۇن <法> 主法
ئاساسلىق كېسەل 要主病疾
ئاساسلىماق 〔动〕证论，实证：ئۆز پىكرىنى ～ 己自实证
见意的
ئاساسىي 〔静〕①主要的：～ ئامىل 主要因素②本基；～ / ئۇقۇم 基本概念的～ ئەزەرىيە 基础的，基础的：论理
ئاساسىي ئاشلىق 主粮
ئاساسىي ئاۋاز <艺> 基音
ئاساسىي باغلىنىش <哲> 主要联系
ئاساسىي باھا <经> 基价
ئاساسىي بىلىم 基本识知
ئاساسىي پۇل <经> 基础币货
ئاساسىي پارامېتىر <数> 主参数
ئاساسىي تاۋۇش <语> 基音
ئاساسىي تەكشىلىك <地> 准基面
ئاساسىي تەۋرىنىش <物> 基本振动，基本荡振
ئاساسىي تون <艺> 主音
ئاساسىي تېكىست <印> 正文
ئاساسىي تېما <艺，文> 主题
ئاساسىي تېئورېما <数> 本基定理
ئاساسىي تىل <语> 基础言语
ئاساسىي جازا <法> 主刑，主罚
ئاساسىي جىنايەتچى <法> 主犯
ئاساسىي چاق <机> 动轮
ئاساسىي چۈلۈك <机> 主销钉
ئاساسىي دەرس <教> 主课，基本课程
ئاساسىي دەۋا <法> 主诉
ئاساسىي دورا <医> 主药
ئاساسىي دولقۇن <物> 基波
ئاساسىي زال <建> 正厅
ئاساسىي زەرەت 基本电荷 <物>
ئاساسىي زەررىچە 基本粒子 <物>
ئاساسىي زىددىيەت <哲> 要主矛盾
ئاساسىي سان 基数 <经>
ئاساسىي ساناقەت <经> 基本工业
ئاساسىي سۇغۇرتا <经> 基本险
ئاساسىي سىستېما 主系统
ئاساسىي فاتسىيە <地> 主相
ئاساسىي فرونت <气> 主锋
ئاساسىي فورمۇلا 公式基本 <数>
ئاساسىي قاتلام 基层
ئاساسىي قانۇن 宪法
ئاساسىي قانۇنلۇق تۈزۈم 宪制，宪制立
ئاساسىي قانۇنلۇق سىياسەت 宪政
ئاساسىي قانۇنىيەت <哲> 基本规律
ئاساسىي قەرز 主债务
ئاساسىي قوشۇن 主力军
ئاساسىي قۇدۇق <矿> 主井
ئاساسىي قۇرۇلۇش <经> 基建，基建设
ئاساسىي قىممەت <数> 主值
ئاساسىي كەسىپ 基础业行 <经>
ئاساسىي كۆۋرۈك <建> 主桥
ئاساسىي كۈچ 主力
ئاساسىي كۈچىنىش <物> 主力应
ئاساسىي كۈي <艺> 基调
ئاساسىي گەۋدە 主体
ئاساسىي لۇغەت تەركىبى <语> 基本汇词
ئاساسىي ماتېرىيال 教育基础
ئاساسىي ماگنىت ئېقىمى <物> 主通磁
ئاساسىي ماھارەت 基本功
ئاساسىي مەشىق 基本练训
ئاساسىي مەھسۇلات <经> 主品产流
ئاساسىي مېتابولىزم 基础谢代
ئاساسىي مېلودىيە <艺> 主旋律
ئاساسىي نام 基本名

ئاساسي نەرسە 主要物品
ئاساسي نىزام 宪章
ئاساسي ھەسەن - ھۇسەن 主虹 <气>
ئاساسي ھوقۇق 基本权利
ئاساسي ھۇجۇم 主攻 <军>
ئاساسي ھۇجۇمچى 主攻手 <体>
ئاساسي ھۇجەيرە 基细胞 <理生>
ئاساسي ئوغۇت 基肥，底肥 <农>
ئاساسي ئوق 主轴 <机>
ئاساسي ئۇقۇم 基本概念 <逻>
ئاساسي ئۆلچەم 基准 <水>
ئاساسي ئۆزۈلمە 主断层 <地>
ئاساسي ئېقىم 基流 <地>②主流 <哲>①
ئاساسي يول 主道 <交>
ئاساسي يۇلتۇز 主星 <天>

ئاسان 容易〔静〕：～ ئىش 事的易容 / ئىشنىڭ ئاسىنى يوق ، قىلالىسالىڭ قىيىنى يوق . 凡事都不易，能干 <谚> 。"心用肯要只，事难无上世"同喻：难不就易。

ئاسان تۇغۇت 顺产 <医>
ئاسانغا توختىماق = ئاسانغا چۈشمەك
ئاسانغا چۈشمەك 容易：بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئاسانغا چۈشمەيدۇ . 这决解问题不可容易。
ئاسان گەپ 容易，轻易：ئالىم بولۇش ～ ئەمەس . 学科当家不容易。

ئاسانچىلىق = ئاسانلىق
ئاسانلاشتۇرماق «ئاسانلاشماق»的使动态
ئاسانلاشتۇرۇشماق «ئاسانلاشتۇرماق»的共同态
ئاسانلاشتۇرۇلماق «ئاسانلاشتۇرماق»的被动态
ئاسانلاشماق 变〔动〕容易，易容：ئىش ئاسانلاشتى . 事情变得容易了。
ئاسانلىق «ئاسان»的形式名词：～ تۇغدۇرماق 给予方便，便方供提
ئاسانلىقچە 容易〔静〕：～ ياش تۆكمەسلىك 不易轻落泪
ئاسانلىماق = ئاسانلاشماق
ئاسايىش 安宁，谧静，谧安〔静〕：～ بەرمەك 让国家安宁
ئاسايىشتە 安宁，谧静，谧安〔静〕：～ تۇرمۇش 宁安的生活
ئاسايىشلىق 乐安，宁安，谧静，谧安〔静〕：～ كۈنلەر 乐居安民人 / خەلق ئاسايىشلىقتا ئۆتمەكتە . 子日的乐安业。
ئاسپارتىك 冬门天 <植>〔静〕
ئاسپىد 岩页黑，岩板黑 <地>〔静〕
ئاسپىرانت 生究研〔静〕
ئاسپىرانتلىق 词名象抽的«ئاسپىرانت»
ئاسپىرانتۇرا 院生究研，班生究研〔静〕
ئاسپىرىن 林匹斯阿 <药>〔静〕
ئاست 下〔静〕：底，底下：بارائىنىڭ ئاستىدا 在下棚瓜在，在底下 / چېلەكنىڭ ئاستى 桶底 / ئۈستەل ئاستىغا قويماق 放下底子桌往下葡萄架

ئاستى تەرەپ 脚下 <印>
ئاستى تۆلۈق 辊底 <印>
ئاستىدىن قۇيۇش 铸底 <冶>
ئاستى كىرىچ 弦下 <交>
ئاستى يىپ 线底 <纺>

ئاستا 慢①〔静〕：慢缓，～ ماڭماق 走慢 / ～ قەدەم تاشلىماق 行而步慢 ، توختاپ قالغان يامان ماڭغانمۇ ماڭغان . 悄悄，轻轻，徐徐② 。站怕就，慢怕不 <谚>：پەس ～ قويۇپ قويماق 下放轻轻 。动开徐徐车火 . قوزغالدى

ئاستا تومۇر 脉缓 <医>
ئاستا رېئاكسىيە 应反速低 <化>
ئاستا سۈرئەت 速低
ئاستا نېيترون 子中慢 <物>
ئاستا ئېقىم 流缓 <水>
ئاستا ئېلېكترون 子电慢 <物>
ئاستا ئېئون 子离慢 <物>

ئاستا - ئاستا 地缓缓，地慢缓，地慢慢，地轻轻〔静〕：ئۇ ～ تاماقنى كىرىشىپ ساقىيىشقا باشلىدى . 了复康始开，食进以可地慢慢他 。بۇلۇت ～ ئۆزۈپ ئۆتمەكتە . 云彩飘缓缓地 。去过浮 ～ ئۇ مېنىڭ قېشىمغا كەلدى . 他悄悄地到来跟我前 。

ئاستاتىك 向定无 <物>〔静〕
ئاستاتىك گالۋانومېتىر 计流电向定无 <物>
ئاستاتىن 砹 <化>〔静〕
ئاستانە 京城②户门①〔静〕
ئاستروبىئولوگىيە 学物生体天 <天>〔静〕
ئاستروخرونولوگىيە 宙宇，学年纪文天 <天>〔静〕
ئاستروخىمىيە 学化体天 <天>〔静〕

ئاستروديناميكا 学力动文天 <天>〔静〕
ئاستروئېسپېكتروسكوپىيە 学谱光体天 <天>〔静〕
ئاستروفوتوگرافىيە 学相照体天 <天>〔静〕
ئاستروفىزىكا 学理物体天 <天>〔静〕
ئاستروفىزىكىلىق 的学理物体天 <天>〔静〕
ئاستروگراف 仪相照体天 <天>〔静〕
ئاستروگېئودىناميكا 学力动球地文天 <天>〔静〕
ئاستروگېئوفىزىكا 学理物球地文天 <天>〔静〕
ئاستروگېئولوگىيە 学质地体天 <天>〔静〕
ئاسترولوگىيە 术星占 <天>〔静〕
ئاستروميترىيە 学量测体天 <天>〔静〕
ئاستروميخانىكا 学力体天 <天>〔静〕
ئاسترونوم 家学文天 <天>〔静〕
ئاسترونومىيە 学文天 〔静〕
ئاسترونومىيە تېلېسكوپى 镜远望文天 <天>
ئاسترونومىيە سائىتى 钟文天 <天>
ئاسترونومىيە كالېندارى 历文天 <天>
ئاسترونومىيە يىللىمىسى 历年文天
ئاسترونومىيىلىك 仪文天 〔形〕 ~ ئەسۋاب 的文天：器 / ~ ھادىسە 象现文天
ئاسترونومىيىلىك بىرلىك 位单文天 <天>
ئاسترونومىيىلىك جۇغراپىيە 学理地体天 <天>
ئاسترونومىيىلىك كەڭلىك 度纬文天
ئاسترىئونىكا 学子电文天 <电>〔静〕
ئاستۇرماق «ئاسماق»的态动使：ئاچقا قازان ئاستۇرما ، مۇزلىغانغا ئوت ياقتۇرما . <谚> 莫让生者冻，莫让架者饥。火。
ئاستۇرۇشماق «ئاستۇرماق»的态同共
ئاستۇرۇلماق «ئاستۇرماق»的态动被
ئاستېرىزم ①〔静〕星天 <天>②官星 <物>芒
ئاستىرتىن 〔静〕里地背，里地暗，中暗：~ تىل بىرىكتۇرمەك 结勾中暗 / ~ يامان ئىش قىلماق 坏干里地背 / ~ ئورا كولىماق 台拆中暗 事
ئاستىلاتقۇچ 器速减 <机>〔静〕
ئاستىلاتماق «ئاستىلىماق»的态动使：~ سۈرئەتنى 慢放 度速
ئاستىلاشتۇرماق «ئاستىلاشماق»的态动使
ئاستىلاشتۇرۇشماق «ئاستىلاشتۇرماق»的态同共
ئاستىلاشتۇرۇلماق «ئاستىلاشتۇرماق»的态动被
ئاستىلاشماق = ئاستىلماق

ئاستىلىق «ئاستا»的式形词名象抽
ئاستىلىماق 〔动〕①慢变，慢放：ماشىنا تېخىمۇ ئاستىلاشقا باشلىدى . 汽车开始更得走慢了。②(音声)弱变，渐渐声枪：小 . بارا ئاستىلاپ قالدى 了小。
ئاستىن 〔静〕①下面的，下底的：~ قەۋەت 底层②深的人
ئاستىن قاپاق 眼下，眼下脸 <理生>
ئاستىنقى 〔静〕下面的：~ قەۋەت 下层
ئاستىنقى ئاساس 下底，下面 <数>
ئاستىنقى تاڭلاي 下颚 <理生>
ئاستىنقى تۇپراق 底 <农>
ئاستىنقى جاغ 下颌 <理生>
ئاستىنقى خا 下梁(的车行自)
ئاستىن - ئۈستۈن 〔静〕上下
ئاستىن - ئۈستۈن بولماق 倒颠：ئاق - قارا ~ 颠倒黑白 / يەر - جاھان ~ 天地翻覆
ئاستىن - ئۈستۈن قىلماق 倒颠：ئىش پۈتۈنلەي ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتتىلدى . 了倒颠弄给都情事。
ئاستىن - ئۈستۈنلۈك «ئاستىن - ئۈستۈن»的式形词名
ئاسرا 〔静〕①在面下②面下在③的低，的顺温
ئاسراتماق «ئاسرىماق»的态动使
ئاسراش 〔静〕保护
ئاسراش ئىشچىسى 保养工
ئاسراشماق «ئاسرىماق»的态同共
ئاسرالماق «ئاسرىماق»的态动被
ئاسراندى 〔静〕收收的养
ئاسراندى بالا 养子
ئاسراندىلىق «ئاسراندى»的式形词名
ئاسرى 〔动，古〕<物>豹
ئاسرىماق 〔动〕①惜珍，惜爱，护爱：جانىۋارنى ~ مۇلكىنى كۆڭۈل بىلەن ئاسرىماق 物公护爱 / كىيىم - كېچەكنى ~ 物衣惜爱 / ئۆلۈكنى ~ يىغلا ، تىرىكنى ئاسرا . <谚> 人的去死哭，人的着活护爱。②收养：يېتىم بالىنى ~ 养收③儿孤养收：~ قوراللىرىنى ياراغنى 器武养保 / يول ~ 路养④养保，护保
ئاسسامبىل 编汇 <电>〔静〕
ئاسسامبىل پروگراممىسى 序程编汇 <电>
ئاسسامبىل تىلى 言语编汇 <电>
ئاسسىدىيە 〔静〕教助 <动>鞘海
ئاسسىستېنت

ئاسسستېنتلىق 工教助做 قىلماق ～ :作工教助〔静〕
科艾．ئەكبەر مەلۇم مەكتەپتە ～ قىلىۋاتىدۇ 作，教助任
。教助任校学某在尔拜

ئاسسىملياتسىيە 化同〔静〕
ئاسسىملياتسىيە بولماق 化同被
ئاسسىملياتسىيە رولى 用作化同
ئاسسىملياتسىيە سىياسىتى 策政化同
ئاسسىملياتسىيە قىلماق 化同

ئاسسىملياتسىيىچى 者义主化同〔静〕

ئاسسىملياتسىيىلىك 的化同〔静〕

ئاسغانچۇ 派面两 <古>〔静〕

ئاسغانچۇلاماق 为行派面两 <古>〔动〕

ئاسفالت 油柏，青沥〔静〕
ئاسفالت يول 路青沥

ئاسفالتلاتماق «ئاسفالتلىماق» 态动使的

ئاسفالتلانماق «ئاسفالتلىماق» 态动被的

ئاسفالتلىق 的油柏有〔静〕

ئاسفالتلىماق 铺上路 ～ يولنى :油柏铺，青沥铺〔动〕
青沥

ئاسقا 地头石的走能不畜役 <方>〔静〕

ئاسقاق 子耙〔静〕
ئاسقاق سالماق 地耙

ئاسقۇ ياراپتۇ．ئاسقۇدا گۆش بولسا، بىر كۈنى مېھمانغا :钩挂〔静〕
。愁不客来，肉有上钩 <谚>

ئاسقۇچ 架(衣)，钩挂〔静〕

ئاسقىلىق 地石乱 <方>〔静〕

ئاسكاردا 虫蛔 <动>〔静〕

ئاسلان 猫小 <动>〔静〕

ئاسلانلىماق 猫大．چوڭ مۇشۇك ئاسلانلاپتۇ :猫小生〔动〕
了猫小生。

ئاسما <建>③挺压(的机纽缝)②的吊，的挂①〔静〕
锤铅
ئاسما بازغان 锤吊
ئاسما باغ 带背
ئاسما بۆشۈك 小床吊
ئاسما تەك <植> 萄葡野
ئاسما تورۇس 顶吊 <建>
ئاسما جازا 架挂 <建>
ئاسما خاپان 斗吊 <建>
ئاسما خەرىتە 图挂
ئاسما دېرىزە 窗吊 <建>
ئاسما دېلو 案悬 <法>
ئاسما سۇكەن 斗吊 <水>
ئاسما سېۋەت 篮吊 <建>
ئاسما شىم 裤带背
ئاسما قۇرۇلما 构结式挂悬 <建>
ئاسما قۇلاق 耳吊 <机>
ئاسما كەمەر 带背(的裤服西)
ئاسما كران 吊门龙，车天 <机>
ئاسما كۆلۈچ 钳吊 <机>
ئاسما كۆرۈك 箱风皮式挂
ئاسما كۆۋرۈك 桥栈，桥架高，桥吊
ئاسما لامپا 灯吊
ئاسما مايكا 心背
ئاسما مۇزلۇق 川冰悬 <地>
ئاسما ھالقا 环吊 <体>
ئاسما ئوق 轴天 <机>
ئاسما ئوكۇل 针吊 <医>
ئاسما ۋاگون 车缆 <机>
ئاسما يول 道栈
ئاسما يىپ 线锤铅，线吊 <建>

ئاسماق[1] ～ :带佩，挎，吊，挂悬，挂〔动〕
架衣在挂衣大把 ～ پەلتۇنى كىيىم ئاسقۇچقا / 旗国挂悬
手着挎里腰他．ئۇ بېلىگە تاپانچا ئېسىۋالغانىدى / 死吊 / 上墙在吊子篮把 ～ سېۋەتنى تامغا / 上
刀马带佩 ～ قىلىچ。枪

ئاسماق[2] 儿把果水〔静〕

ئاسماق ـ ئاسماق 嘟一噜嘟一，簇簇一，串串一〔静〕
萄葡噜嘟一噜嘟一 ～ :噜

ئاسماقچى 人的底问根刨爱 :غەرەزچى كېلەر ،〔静〕
。底问根刨贼盗，测叵怀心徒歹 <谚>．～ ئوغرى

ئاسماقچىلاپ سورىماق 根刨 :底问根刨〔动〕
问地底问

ئاسمان 空天，天〔静〕:ئاسماندىن چۈشكەندەك قاراپ تۇرماي ،
愣地似来下掉上天从刚像要不！ئال كەتمەننى قولۇڭغا ! ئاسمانغا تۇكۇرسەڭ ، يۈزۈڭگە چۈ-
来起拿曼土坎把，着 شەر．<谚>。上脸己自在落会，沫唾吐天朝 ئاسما-
吃想蟆蛤癞 <成> دىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلىماق
肉鹅天 / يېراق ، يەر قاتتىق ،ئۆلەي دېسەم جان تاتلىق．～ يېراق
上"同喻；命条舍难死要，硬太地，高太天 <谚>

天无路，入地无门”。ئاسمانغا چىقسا تاپىنىدىن ، يەرگە كىر-
سە كوكۈلىسىدىن تارتماق <成>掌脚住拽天上，入地
“网地罗天下布”同喻；辫发住抓
ئاسمان تاپان 仰八叉：ئۇ يىقىلىپ ~ بولۇپ قالدى . 他
。叉八仰个了摔
ئاسمان جىسىملىرى <天>天体
ئاسمان جىسىملىرى شارى <天>天球
ئاسمان دولقۇنى <物>波天
ئاسمانغا ئاسماق 漫天要价：كونا گىلەمنى ئاسمانغا ئې-
سىپ تۇرسا ، كىم ئالىدۇ؟ 旧毯地还漫天要价，谁买？
ئاسمانغا پىچاق ئاتماق 井弄天踢
ئاسمان قۇتۇپى <天>极天
ئاسمان گلوبۇسى <天>仪球天
ئاسمان گۇمبىزى 天穹，苍穹，幕天
ئاسمان مېخانىكىسى 学力体天
ئاسمان ھادىسىسى <天>象天
ئاسمان ئىلاھى 神天

ئاسمان ـ پەلەك 〔静〕云霄：~ بوي تارتقان سۇزادان تېرەك 树杨白的霄云入高
ئاسمان ـ زېمىن 〔静〕天地，天壤：~ پەرق بار . 天有别之壤。
ئاسمىگۈل <植>〔静〕钟金挂倒
ئاسۇرماق 〔动〕<古>嚏喷打
ئاسىغ 〔静〕<方>处好，益利
ئاسىغچى 〔静〕<古>者利营，者益得，者利获
ئاسىغدىماق 〔动〕<方>念挂，爱珍，重敬
ئاسىممېتىرىيە 〔静〕称对不
ئاسىممېتىرىيىلىك 〔静〕的称对不
ئاسىممېتىرىيىلىك تۈزۈلۈش <化>构结称对不
ئاسىي 〔静〕<宗>①罪人；<转>②叛逆，徒叛：
ۋەتەن ئاسىيلىرى 徒叛的国祖
ئاسىيا 〔静〕亚细亚，亚洲
ئاسىيا پىلى <动>象洲亚
ئاسىيا سېپىسق كۆزەنى <动>艾鼬
ئاسىيا غاز ئوتى <植>草鹤仙，草芽龙
ئاسىيالىق 〔静〕人洲亚
ئاسىيلىق «ئاسي»的抽象名词：ۋەتەنگە قىلىنغان ~ 祖对叛背的国
ئاسىيلىق قىلماق 叛背，逆叛，离叛，叛反，变叛
ئاسىيۇ <古>〔静〕孙乌

ئاش[1] 〔静〕①饭，米饭：ئىش بار يەردە ~ بار . <谚>有饭抓喂人客给手用
ئاش ئاتماق 饭做
ئاش ئەتمەك 饭以”同喻；锅砸饭吃
ئاش بەرگەن قازاننى چاقماق 德报怨“
ئاش بولماق 活生同共，用顶：سەن شۇ پاتمىنى قوي ، ساڭا ئاش بولمايدۇ . 吧了算就麦提帕个那，跟会不(她)，生一度共你。
ئاش تارتماق 饭上(人客给)
ئاش تۇزى 盐食
ئاش تېپىپ يېمەك = نان تېپىپ يېمەك 饭焖
ئاش دەملىمەك 人害，碗饭的人别碎打
ئاشقا توپا سالماق 心疑起②兴扫①
ئاشقا چۈشمەك

ئاش[2] 硝皮，料鞣〔静〕
ئاشتىن چىقماق 好制鞣，好熟(子皮)
ئاشاتماق 食赐，宴赐 <古>〔动〕
ئاشاق 下，低 <古>〔静〕
ئاشاقلاماق 视卑，视轻 <古>〔动〕
ئاشاماق 吃 <古>〔动〕
ئاشبار 料饲(的合混麸麦与草麦) <古>〔静〕
ئاشپەز 〔静〕员事炊，师厨：ئاشپەزگە پۇل بېرىپ ، ناۋايغا قارىماق <成>傅师馕打着盯却睛眼，师厨给付钱；~ گۆش . / “嘴马对不头驴”同喻；قاسساپ ماي چاينايدۇ ، 得先台楼水近”同喻；肉吃师厨，油嚼户屠 <谚>。“月
ئاشپەزلىك 〔静〕作工事炊，饪烹：ئونىڭ ~ قىلۋاتقىنىغا خېلى يىللار بولدى . 了年多已作工事炊干他。
ئاشپۇرچاق <植>〔静〕豆饭
ئاشپۇزۇل 〔静〕馆饭，子铺饭
ئاشتاختا 〔静〕板案，板菜切，子案面
ئاشتال <古>〔静〕的幼年最，的小最
ئاش ـ تاماق 〔静〕物食
ئاش ـ تۇز 〔静〕饭：ئۇ ئاش ـ تۇزۇمنى يەپ تۇرۇپ ، ماڭا ئەسكىلىك قىلدى . 坏使我给还，饭的我吃他。
ئاشخانا 〔静〕①饭馆②房厨③堂食：ئوقۇغۇچىلار ئاشخانا-

سى 学生堂食
ئاشخانىلىق 的房厨有、的房厨带〔静〕
ئاشخورا 碗海 <方>〔静〕
ئاشرۇ 分十、常非、极、太、很 <古>〔静〕
ئاش ـ سۇ 买或物食的方女给送前礼婚在方男〔静〕
钱的物食
ئاش ـ غىزا = ئاش ـ تاماق
ئاشقاپاق 子瓠 <植>〔静〕
ئاشقازان 胃 <理生>〔静〕
ئاشقازان ئاستى بېزى 腺胰 <理生>
ئاشقازان ئاقمىسى 瘘胃 <医>
ئاشقازان بوشلۇقى 腔胃 <理生>
ئاشقازان بېزى 腺胃 <理生>
ئاشقازان بېغىش پەردىسى 膜系胃 <理生>
ئاشقازان پۈلتىيىپ چىقماق 出膨胃
ئاشقازان پۈرمىسى 襞胃、褶皱胃 <医>
ئاشقازان توقۇچىقى 片反然亚阿胃温 <药>
ئاشقازان تارتىشىش 挛痉胃 <医>
ئاشقازان تۆۋەنلەش 垂下胃 <医>
ئاشقازان تېشىلىش 孔穿胃 <医>
ئاشقازان چىقىش ئېغىزى 门幽 <理生>
ئاشقازان چۈنىنى 蝇胃 <动>
ئاشقازان راكى 癌胃 <医>
ئاشقازان زېدە بولۇش 烂溃胃 <医>
ئاشقازان سۈيۈقلۇقى 液胃 <理生>
ئاشقازان شىللىق پەردىسى 膜粘胃 <理生>
ئاشقازانغا قان تولۇش 血充胃 <医>
ئاشقازان فېرمېنتى 酶胃 <理生>
ئاشقازان قاتلىقى 褶皱胃 <理生>
ئاشقازان قاناش 血出胃 <医>
ئاشقازان كۆپۈش 胀鼓胃 <医>
ئاشقازان كۆيۈپ ئېچىشىش 热灼胃 <医>
ئاشقازان كېسىلى 病胃 <医>
ئاشقازان كېڭىيىش 张扩胃 <医>
ئاشقازان كىرىش ئېغىزى 门贲 <理生>
ئاشقازان كىسلاتاسى 酸胃 <理生>
ئاشقازان لۈمۈلدەش 动蠕胃 <医>
ئاشقازاننى يۇيۇش 胃洗 <医>
ئاشقازان يارىسى 疡溃胃 <医>
ئاشقازان يەللىكى 炎胃 <医>
ئاشقازان يىگىلەش 缩萎胃 <医>
ئاشقازان ـ ئۇچەي 胃肠〔静〕
ئاشقازان ـ ئۇچەي ھورمونلىرى 胃肠 <理生>
素激
ئاشقازان ـ ئۇچەي يەللىكى 炎胃肠 <医>
ئاشقان ـ تاشقان 剩 ～ ：的留残、的余剩〔静〕 ～ ئەرسلەر
饭剩汤残 تاماق ～ / 西东的余
ئاشكارا ～ / 论辩开公 ～ ：ېس ـ مۇنازىرە 开公〔静〕
سورۇن 公开 / ئاغرىقنى يوشۇرساڭ ، ئۆلۈم ～ . <谚> ：“火住不包里纸”同喻：露暴会亡死、瞒隐能病疾
。“人死住不埋里雪”
ئاشكارا ئاكسىيە 券证募公 <经>
ئاشكارا ئالامەت 征特性显 <生>
ئاشكارا بازار 场市开公 <经>
ئاشكارا بولماق 露暴：ئۇ خۇددى قوي ئارىسىغا كىرىپ قالغان ئۆچكەڭ ئاسان ئاشكارا بولۇپ قاپتۇ . 群羊绵像就他
。露暴易容地似羊山的进混里
ئاشكارا پاي 股开公 <经>
ئاشكارا قىلماق 露暴：ئۇ ئۆز سالاھىيىتىنى ئاشكارا قىلدى . 份身的己自了开公他
。
ئاشكارا ھاۋالە 托委开公
ئاشكارا ئىسسىقلىق 热显
ئاشكارىلاتماق 态动使的 «ئاشكارىلماق»
ئاشكارىلاشماق 态同共的 «ئاشكارىلماق»
ئاشكارىلانماق 态动被的 «ئاشكارىلماق»
ئاشكارىلىق ① «ئاشكارا» 明透②式形词名的：ساياملىقنىڭ ～ دەرىجىسى 选举的度明透
ئاشكارىلىق پرىنسىپى 则原度明透
ئاشكارىلىماق 开公、露泄、露揭、露暴〔动〕：مەخپىيەتلىكنى ～ / 密秘露泄、密秘露暴 زىددىيەتنى
矛露揭
。来出开公情事把请 . ئىشنى ئاشكارىلىۋېتىڭ / 盾
ئاشكۆكى = يۇمغاقسۈت
ئاشلاتماق 态动使的 «ئاشلىماق»
ئاشلاشماق 态同共的 «ئاشلىماق»
ئاشلاق 槽〔静〕
ئاشلامچى 人匠的子皮鞣〔静〕
ئاشلامچىلىق 业皮鞣〔静〕
ئاشلانماق 态动被的 «ئاشلىماق»
ئاشلەخپۇڭ 粉凉 <食>〔静〕
ئاشلىق 的饭顿一做够②食粮①〔静〕：ئۆيدە ئاران بىر ～

ئۇن قاپتۇ . 了面的饭顿一做够下剩只里家 。
ئاشلىق ئامبىرى 仓粮 <农>
ئاشلىق بازىرى 场市食粮
ئاشلىق بېجى 税食粮
ئاشلىق بېلىتى 票粮
ئاشلىق پەرۋانىسى 蛾谷 <动>
ئاشلىق پونكىتى 站粮
ئاشلىق دۇكىنى 店粮
ئاشلىق زاپىسى 备储食粮
ئاشلىق زىرائەتلىرى 物作食粮
ئاشلىق كىنىشكىسى 本粮，本粮购
ئاشلىق مىتىسى 盗谷 <动>
ئاشلىماق 子皮糠〔动〕
ئاشىماق 增 ～ مەھسۇلات：多增，长增，加增①〔动〕 产 / بىلىم ～ 识知长增 / ئىھتىمال غېمىم ئاشتى . 愁的我 ئەملي ئىمكانىيەتتىن ئېشىپ：过超，出超②。了多事 كەتمەك 超出 / يېشى ～ 龄超 / پىلاندىن ئېشىپ 剩饭 . ئاش ئېشىپ قاپتۇ：余剩，剩③ 划计过超 كەتمەك 款余，钱的余剩 / يالغۇز قىز ئاشقۇچە ، 人众，坎土过越未马匹枪单 <谚> . كۆپ داۋان ئاشار 。坂大越翻已
学济经长增 <经> ئېشىش ئىقتىسادىشۇناسلىقى
ئاشمانتا 饭抓的子包带 <食>〔静〕
ئاشنا ：妇姘，夫姘；妇情，夫情，人情②友朋①〔静〕 ئاشنائىغا ئىشىنىپ ، ئەرسىز قالما . <谚> 而夫情信相别 。夫丈去失
人情当，友朋作 ئاشنا بولماق
通私 ئاشنا تۇتماق
ئاشنالىق 谊情〔静〕：ئۇنىڭ بىلەن ئاشنالىقىم ئانچە يوق . 。谊情少多有没他同我
ئاش ـ نان ：碗饭 <转>②物食①〔静〕 ئۇ مېنىڭ ئاش-نېنىمنى تارتىۋالدى . 。碗饭的我了抢他
ئاشنۇ 前先，前以，前 <古>〔静〕
ئاشنى 居邻坊街，舍右邻左，居邻 <古>〔静〕
ئاشنىدارچىلىق 事韵流风，情恋〔静〕
ئاشنىسىز 的人情无，的人恋无②的友朋无①〔静〕
ئاشنىلىق 的人情有，的人恋有②的友朋有①〔静〕
ئاش ـ ئوزۇق 品食，物食〔静〕
ئاشوت (物食有所的吃能人指泛)菜饭 <方>〔静〕
ئاشۇ[1] ：个那，那〔静〕 ～ ئادەم 人个那，人那 / زاۋۇت 厂工个那
ئاشۇ[2] 土红 <古>〔静〕
ئاشۇرما 下见
ئاشۇرما باج 税进累 <经>
ئاشۇرما دەرىجە 级高最(的词容形) <语>
ئاشۇرما قىممەت 值加附 <经>
ئاشۇرماق ：长增，加增①〔动〕 مەھسۇلاتنى ～ 产增 / كەسىپنى ～ 识知长增 / بىلىم 人收加增 ～ ئىلگىرىلەش 修进，气勇添增 ～ غەيرەتنى ～ ：高提②信威高提 ، 鼓干劲③过分：سەن سۆزدە سەل ئاشۇرۇۋەتكەندەك تۇرىدۇ . 吧了火过点有得说你 。مۇشۇنداق ئاشۇرۇپ ماختاپ ، مېنى تەمتىرىتىپ قويدىڭىز . 叫倒，奖褒分过此如你 。了分过太你 . سەن بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭ 。了安不恐惶我
ئاشۇرۇشماق 态同共的«ئاشۇرماق»
ئاشۇرۇلماق 态动被的«ئاشۇرماق»
ئاشۇرىغى 厌无得贪，婪贪 <方>〔静〕
ئاشۇق 胄，盔铁 <军>〔静〕
ئاشۇنچە 多么那〔静〕
ئاشۇنچىلىك ：多么那，些么那〔静〕 ～ ئىش 些么那情事
ئاشۇنداق 的样那〔静〕
ئاشۇقاتى 间时饭早〔静〕
ئاشىچ 锅 <古>〔静〕
ئاشىچ ـ بۇقاچ 盆瓢碗锅，具炊 <古>〔静〕
ئاشىق ：人情①〔静〕 ئاشىقلا بىلىغدەك يىراق ئەمەس . <谚> 僧行苦③者恋迷②。远不并达格巴，人情对
ئاشىق بولماق 上恋迷，上爱：ئۇ گۈلنارغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ . 上迷我 . گۈلگە ئاشىق بولدۇم 。尔娜丽古了上爱他
。儿花了
地般侣情〔静〕 ئاشىقانە
ئاشىقلىق 词名象抽的«ئاشىق» ～ ئاسان ، جۇدالىق تەس . 。难离别，易容爱相 <谚>
侣情〔静〕 ئاشىق ـ مەشۇق
ئاشىنا 十有厥突，氏姓厥突古)那史阿 <古>〔静〕 (一之中其是那史阿，姓为族母以皆女子生所，姓
ئاشىندۇرماق 发打，行送 <古>〔动〕
ئاشىنماق 耗损，坏磨，损磨 <古>〔动〕
ئاغ ：裆〔静〕 ئىشتانىنىڭ ئېغى تار بولۇپ قاپتۇ . 。了窄裆裤
ئېغى بىلەن بېغى يوق سۆزلەرنى دەۋېرىدىغان ئادەم ئىكەن . / 绪头清不弄，脑头着不摸 ئۇ ئېغى 个这他

。话的脑头着不摸些说光，哪人

ئاغا （称尊的人的大己自比纪年对）叔大，哥大〔静〕

ئاغار （一之落部厥突代古）尔格阿 <古>〔静〕

ئاغارتغۇ 酒的酿子麦 <古>〔静〕

ئاغالىق 保少 <古>〔静〕

ئاغالىماق 慰安，抚安 <方>〔动〕

ئاغان[1] 儿鼻 <古>〔静〕

ئاغان[2] 悔忏，过悔，悔改②悔懊，悔后① <古>〔静〕

憾遗，惜可③

ئاغا - ئىنى 弟兄〔静〕

ئاغايلا 喂，啊 <方>〔叹〕

ئاغتىلماق 倒弄被，倒推被 <古>〔动〕

ئاغدارما 车大斗翻 <方>〔静〕

ئاغدۇرما 的转翻以可〔静〕

ئاغدۇرما سۇ كەن 斗翻 <水>

ئاغدۇرماق 地耕，地翻 ～ يەر / 案翻 ～ دېلو 翻①〔动〕

权政旧翻推 ～ كونا ھاكىمىيەتنى 覆颠；翻推②

ئاغدۇرمىچى 子分机投②子分覆颠，者覆颠①〔静〕

ئاغدۇرمىچىلىق 动活覆颠 ～ ھەرىكتى 覆颠〔静〕

ئاغدۇرمىچىلىق قىلماق 动活覆颠搞

ئاغدۇرۇشماق 态同共的 «ئاغدۇرماق»

ئاغدۇرۇلماق 态动被的 «ئاغدۇرماق»

ئاغدۇق 的了变改，的样了变 <古>〔静〕

ئاغرۇغ 窝肩 <古>〔静〕

ئاغرۇق 子驮，物负载 <古>〔静〕

ئاغرۇقلانماق 重嫌 <古>〔动〕

ئاغرۇماق 重沉，重加 <古>〔静〕

ئاغرىپ - تارتىپ 热脑痛头〔静〕

ئاغرىتما 下见

ئاغرىتما ھەيز 痛经，经痛 <医>

ئاغرىتماق 是不的口胃伤 <谚>．كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست ، مەس 态动使的 «ئاغرىماق»．友朋非的心人伤，饭。

ئاغرىتىشماق 态同共的 «ئاغرىتماق»

ئاغرىشماق 态同共的 «ئاغرىماق»

ئاغرىق 病②。痛镇物药．دورا ئاغرىقنى باستى 痛①〔静〕：چىش ئاغرىقى ～ ئەمەس ، چىش ئاغرىقىغا ئادەم ئۆلمەس．人了不死痛牙，病是不痛牙 <谚>。ئاغرىقنىڭ تۈزەلگۈسى كەلسە ، تېۋىپ ئۈزى كېلەر．医，好已自若病 <谚>。门上找生病人③：تۇرمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى ، 走人客的住不待 <谚>．ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى 。好了死人病的好不治，好了

ئاغرىق توختاتقۇچى دورا 药痛镇

ئاغرىق توختاتماق 痛止

ئاغرىق سېزىمى 觉痛

ئاغرىقچان 子孩的病多 ～ بالا：的病多〔静〕

ئاغرىق - سىزلاق 弱老 ～ ، چۈرى - قېرى：病疾①〔静〕

天．كۆپىيىدۇ ～ ، ئۆسمۈرسە ، كۈن مۇنداق：人病②残病

。多增会就人病，去下热么这

ئاغرىماس 不 <谚>．ئالتە تاياق ～ بېشىمغا：痛不〔静〕

。（受自作自，吃苦讨自）子棍六了挨上头的痛

ئاغرىماق 别你．سەن مەندىن ئاغرىنما：怨抱，怨埋①〔动〕

。我怨埋

ئاغرىنىشماق 态同共的 «ئاغرىنماق»

ئاغزاكى 试口 ～ ئىمتىھان：的头口〔静〕

学史历述口 ئاغزاكى تارىخشۇناسلىق

辩答头口，答回头口 ئاغزاكى جاۋاب

据证头口 <法> ئاغزاكى دەلىل - ئىسپات

定裁头口 <法> ئاغزاكى كېسىم

决表头口 ئاغزاكى ماقۇللىماق

息信型献文非 ئاغزاكى ئۇچۇر

供口 <法> ئاغزاكى ئىقرار

ئاغلاق 的凉荒，的僻偏 <古>〔静〕

ئاغلاقچى 传，者告诬②者督监，者促督① <方>〔静〕

者话闲

ئاغما 线斜 <数>〔静〕

足斜，足线斜 ئاغما ئاساس <数>

柱棱斜 ئاغما پرىزما <数>

轴心偏 ئاغما ئوق <机>

ئاغماق[1] 子驮．يۈك سول تەرەپكە ئېغىپ كەتتى：斜倾①〔动〕

．了斜倾边左朝：ئايروپىلان يۆنىلىشىدىن ئاغدى．飞机了离偏向：转偏，离偏，偏②。向航了离偏机飞

～ كۆڭۈل ئۇ كىم ئەمەلدار بولسا ، شۇنىڭغا ئاغدۇ．谁向倒就他，官当谁。

了现出中作工．خىزمەتتە ئېغىش كۆرۈلدى：差偏④感预

。差偏

ئاغماق[2] （ئا：غماق）、登，高升，升上，升 <古>〔动〕

上登

ئاغمىچى ئاغمىچى «ئاغمىچى»的名象词义主会机②者定不摇动，者常无复反①〔静〕主会机

ئاغمىچىلىق ①«ئاغمىچى»的名象词义主会机②

ئاغمىخان 狼鼠黄，鼬黄 <动>〔静〕

ئاغمىخان بورسۇق 獾鼬 <动>

ئاغمىخانلار ئائىلىسى 科鼬

ئاغۇقماق 毒中 <古>〔动〕

ئاغى[1] 口借②法办①〔静〕

ئاغى قىلماق 法办想 口借找，ئۇ ھاشارغا ياراماسلىقنىڭ ئاغىسىنى قىلدى . 。口借的役劳服去不了找他

ئاغى[2] 品织丝，缎绸，绸丝 <古>〔静〕

ئاغىتماق 升上使，上登使 <古>〔动〕

ئاغىچا 太太〔静〕

ئاغىچا خېنىم 人夫，太太

ئاغىچى 郎外员库银，库司 <古>〔静〕

ئاغىچىلىق «ئاغىچا»的名象词义式形

ئاغىچىيۇغۇچ (用帚炊当可瓤)瓜丝 <植>〔静〕

ئاغىدىماق 气赌 <方>〔动〕

ئاغىر 的贵尊，的贵珍，的贵宝 <古>〔静〕

ئاغىرلاماق 爱怜，爱珍，惜爱 <古>〔动〕

ئاغىرلانماق 爱珍被，惜珍被②重尊被① <古>〔动〕

ئاغىرلىغ 尊人受，的重尊人受，的贵尊 <古>〔静〕的敬

ئاغىز (ئاغزى) 〔静〕口，嘴：سېنىڭ ئاغزىڭدىن مۇنداق گەپنىڭ چىققانلىقىغا ھەقمۇ ھەيرانمەن . 的样这出说里嘴你从 . بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان مەزىمىنىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى . 。惊吃我叫真，来话 ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ كەتسە ، توختاتقىلى بولمايدۇ . 了呆惊息消个这了听姆耶尔麦 . 滔来话起说他 . ئاغزىدىن ئاق ئىت كىرىپ ، كۆك ئىت چىقماق 。河悬若口他，绝不滔 ئاغزى ھەسەل ، دىلى زەھەر . / 恶 <成> 出说不言逊，人伤语 . 。剑腹蜜口

ئاغزى (ئېغىز) باتۇر 话大说

ئاغزى بار 道会说能，说能

ئاغزى (ئېغىز) بوش 松嘴，话住不藏里肚

ئاغزى (ئېغىز) بۇزۇق 损嘴

ئاغزى (ئېغىز) ببزەپ 损嘴，逊不言出

ئاغزى (ئېغىز) ببسەرەمجان 河开口信

ئاغزى (ئېغىز) پالۋان = ئاغزى (ئېغىز) باتۇر

ئاغزى (ئېغىز) پىششىق = ئاغزى (ئېغىز) چىلەك

ئاغزى (ئېغىز) تاتلىق 甜嘴，乖嘴：قىزچاقنىڭ ئاغزى شۇنداق تاتلىقكى ، ھەممە كىشى ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ . 。她欢喜都人人，乖嘴娘姑小

ئاغزى (ئېغىز) چاققان = ئاغزى (ئېغىز) ئىتتىك

ئاغزى (ئېغىز) چىڭ 瓶如口守，紧嘴

ئاغزى (ئېغىز) شاللاق 嘴婆婆，碎嘴

ئاغزىغا (ئېغىز) ئالماق ①喝吃：مەن كۈن بويى ئاغزىمغا بىرنەرسە ئالمىدىم . 。吃有没都西东么什天一我 ئاغزىغا ئالغۇچىلىكى يوق 不及提②，说起：ئاغزىغا ئېلىپ قويمىدى . / 齿挂 。你到提有没他 ئۇ سېنى ئاغزىغا ئالمىدى .

ئاغزى (ئېغىز) قاتتىق 服驯不(等马，牛)

ئاغزى (ئېغىز) كالۋا 舌拙嘴笨

ئاغزى (ئېغىز) مەھكەم = ئاغزى (ئېغىز) چىلەك

ئاغزى (ئېغىز) نىڭ پاشىنىسى يوق 随口说乱，黄雌口信

ئاغزى (ئېغىز) ئوچۇق 不封斋不，的斋把不

ئاغزى (ئېغىز) ئىتتىك 快嘴

ئاغزى (ئېغىز) يامان 损嘴

ئاغزى (ئېغىز) يۇمشاق 软嘴

ئاغزى (ئېغىز) يېنىك 快嘴，话住不藏里肚

ئاغىز (ئېغىز) ئاچماق ①开口，张嘴：مەن ئېغىز ئاچقۇچە ، ئۇ مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىمنى دەۋەتتى . 。了说我替先抢就他，口开我等没 . ئۇ ئېغىز ئېچىشقا تەمشەلدىيۇ ، ئەما بىرئاز ئويلىنىپ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى . 。了住忍又思寻一，嘴张要刚他 ئېغىز ئاچايلى ، ئېغىز ئېتىار ۋاقتى بولۇپتۇ ، ئاغزى ھەسەل ، دىلى زەھەر . ②斋开：斋开。了住忍又思 。吧斋开们咱，了到候时斋开

ئاغىز (ئېغىز) باراماسلىق 齿启以难，口开好不

ئاغىز (ئېغىز) بۇزماق 逊不言出，骂大口破

ئاغىز (ئېغىز) ببىسقماق 言无口哑，声作不默

ئاغىز (ئېغىز) ببىسىلماي 声声口口

ئاغىز (ئېغىز) تاتلىق قىلماق 饥充饼画

ئاغىز (ئېغىز) تاتلىماق 气口探，风口探

ئاغىز (ئېغىز) تامشىماق 嘴咂(慕羡示表)

ئاغىز (ئېغىز) تەگمەك 尝：بۇ قوغۇنغا تېخىنكىگۈ ئاغزى تەگسۇن . 。瓜甜个这尝尝也员术技让

ئاغىز (ئېغىز) تۇۋاقلىماق 嘴堵

ئاغىز (ئېغىز) تىيماق = ئاغىز (ئېغىز) يېغماق

ئاغىز (ئېغىز)دا بار 惠口，愿空许，现兑不说光

ئاغىز (ئېغىز)دا شەھەر ئالماق 至不实而夸，兵谈上纸口海

ئاغىز (ئېغىز)دا قالماق ①在还味余②欲言止又
ئاغىز (ئېغىز)دىن بالاغا قالماق 直言贾祸
ئاغىز (ئېغىز)دىن چۈشۈرمەسلىك ①念叨②口
口，不停(说)地，声声口
ئاغىز (ئېغىز)دىن سائەت چىقماق 说得很准，言
中有必
ئاغىز (ئېغىز)دىن كەتمەك 出口从祸，言失
ئاغىز (ئېغىز)دىن كىرىپ بۇرۇنىدىن چىقماق
<成>招花要，奸耍
ئاغىز (ئېغىز) زايە قىلماق 费唇舌
ئاغىز (ئېغىز)غا ئالغۇسىز ①出口以难，提一
值不②
ئاغىز (ئېغىز)غا ئالماق 提，说：بۇ كۆڭۈلسىز ئىشنى
زادىلا ئېغىزغا ئالمايلى. 了事的快愉不这提要不再们咱。
ئېغىزغا ئالغىلى بولمايدىغان گەپ 话的口出不说
ئاغىز (ئېغىز)غا تېتىماق 香得吃
ئاغىز (ئېغىز)غا چىقماق 议纷纷，满城风雨：
ئەگەر بۇ يالغان گەپ بولسا، ئەلنىڭ ئېغىزىغا چىقامدۇ؟ 这果如
是谎言，怎么会满城风雨得闹？
ئاغىز (ئېغىز)غا قارىماق 听，从听(动行思意的
人别照依)命
ئاغىز (ئېغىز) غېرىچىلىماق 插嘴，嘴多：باشقىلار
پاراڭلىشىۋاتقاندا ئېغىز غېرىچىلىما！别你候时的话说人别插
嘴！
ئاغىز (ئېغىز) قىيىشماق 想说闲话
ئاغىز (ئېغىز) كەلمەك 顺口得说：ئۇنىڭ ئۇيغۇرچىغا
خېلى ئاغزى كېلىپ قالدى. 他维尔吾说得挺顺口了。
ئاغىز (ئېغىز) كۆيمەك 不敢直言
ئاغىز (ئېغىز) مايلىماق 抹油，通关节，嘴上
ئاغىز (ئېغىز)نىڭ ئۇچىدا 随口：ئۇ باشقىلارنىڭ تەلـ
پىگە ھېچقاچان ~ جاۋاب بەرگەن ئەمەس. 他从不随人的要求
别对应答。
ئاغىز (ئېغىز) ئۇپراتماق 费唇舌，费口舌
ئاغىز (ئېغىز) ئۇچلىماق 撅嘴
ئاغىز (ئېغىز) ئۇمەللىمەك 欲言状
ئاغىز (ئېغىز) ئۇمچەيتمەك 欲哭状
ئاغىز (ئېغىز) ئۇششۇتمەك 说得不吉利的话
ئاغىز (ئېغىز) ئېچىلىپ قالماق 目瞠，呆口，目瞪口结舌
ئاغىز (ئېغىز) ئىقرارى <法>供口：ئېغىز ئىقرا-
رىغا ئاسانلا ئىشىنىپ كەتمەك 供口信轻
ئاغىز (ئېغىز) يارماق 开口：بۇ ئىش ھەققىدە دادىسى-
دىن باشقىسىغا ئېغىز يېرىپ بېرىمە دېمىگەن. 关于这事件，
除外之亲父人别向有没口过开。
ئاغىز (ئېغىز) يارىسى 疮口
ئاغىز (ئېغىز) يامان قىلماق 骂人，骂大口破
ئاغىز (ئېغىز) يەللىكى <医>口腔炎
ئاغىز (ئېغىز) يۇگۇرۈكى 嘴快：~ باشقا، ئاياق
يۇگۇرۈكى ئاشقا. <谚>来福幸快腿，害祸幸惹快嘴。
ئاغىز (ئېغىز) يېيلى 了不费，句几言美人替示表
事么什：تۆت ئېغىز ياخشى گەپنىمۇ قىلىپ قويسىلا، سىلىدىن
نېمە كېتىدۇ، ئېغىزلىرىنىڭ يېيلى. 话好句几上说我替您，
已而嘴张张过不只，么什您了不费又。
ئاغىز (ئېغىز) يىغماق 嘴闭，口开少，话说少，
嘴住
ئاغىز (ئېغىز) - بۇرۇن 脸嘴〔静〕
ئاغىز - بۇرۇن (ئېغىز - بۇرۇن)غىچە تويماق 呛够：
ئۇ بىزنى ئالداپ ئاغزى - بۇرنىمىزغىچە تويدۇردى، ئەمدى
上不再们我次下，呛够得骗们我骗他. 了当。
ئاغىز - بۇرۇن (ئېغىز - بۇرۇن)نى قان قىلماق
流血破头得打
ئاغىز - بۇرۇن (ئېغىز - بۇرۇن) يالاشماق ①鬼
混，气一邋沆，奸为狼狈②：奸为比朋
三不和 ئادەملەر بىلەن ئېغىز - بۇرۇن يالىشىپ يۈرمەك 混鬼人的四不
ئاغىزلاماق 子口开 <古>〔动〕
ئاغىش 越超，长增，高升，升上，升 <古>〔静〕
ئاغىل - تاغىل 气怪声怪〔静〕
ئاغىلىق[1] 缎绸，料衣绸丝 <古>〔静〕
ئاغىلىق[2] 库国，库金 <古>〔静〕
ئاغىم 距之步一迈 <古>〔静〕
ئاغىن 吧哑，的话说会不；的语言无 <古>〔静〕
ئاغىنە 友朋〔静〕：ئاغىنەڭ قاغا بولسا، يېيىشىڭ پوق.
朱近"同喻；屎吃着跟能只，友朋作鸦乌跟 <谚>
。"黑者墨近，赤者
ئاغىنە - بۇرادەر 儿们哥，友朋〔静〕
ئاغىنە - بۇرادەرچىلىك 情友〔静〕
ئاغىنە - ئۆڭگە = ئاغىنە - بۇرادەر
ئاغىنىدارچىلىق 份情友朋，谊情友朋〔静〕

ئاغىنىلىق = ئاغىنىدارچىلىق
ئافانىت = يوشۇرۇن كرىستال جىنس
ئافرودىت 石泡 <矿>〔静〕
ئافرىقا 洲非〔静〕
ئافرىقا تېرىقى 草象 <植>
ئافرىقا زىبراسى 马斑洲非 <动>
ئافرىقا زىراپىسى 鹿颈长洲非 <动>
ئافرىقا قار لەيلىسى 莲雪洲非 <植>
ئافرىقىلىق 人洲非〔静〕
ئافغان 人汗富阿〔静〕
ئافغانچە 〔静〕阿富汗①语，阿富汗文：～ سۆزلىشىدىغان. 们人的语汗富阿说 ～ كىيىنىپ يۈرىدۇ. 的式汗富阿②：装服式汗富阿着穿他。
ئافلاتوكسىن 素霉曲黄 <生>〔静〕
ئافلاتوكسىن سۈغۈرتىسى 险素霉曲黄
ئافىپى 飞阿〔静〕
ئافىپىلارچە 〔静〕阿飞像，地般飞阿样：～ ئالا ـ چېپار 人的绿绿花花得穿样一飞阿像 كىيىنگەن كىشى
ئاق 〔静〕①白空，的色白，白：～ ئىت，قارا ئىت，ھەممىسى بىر ئىت. <谚>狗是都，狗黑，狗白"同喻：一丘之貉"。～ قويدىن قارا قوزىمۇ تۇغۇلىدۇ. <谚>羔黑生会也羊白。ئاقنىڭ سەتلىكى بىلىنمەس، قارىنىڭ چىرايلىقلىقى. <谚>美显难的黑，丑显难的白。ئىش ئاقمىدى، توختام ئېقى قەغەز، قارىسى سىياھ ھالىتىدە قالدى. 办没事，成文空纸一了成同合：②豁白清。كۆزىدە ئېقى بار ئادەم 布白(的间腰在系时丧吊)④ 人的豁有上睛眼
ئاق ئارپا 稞青 <植>
ئاق ئاشلىق 粮细
ئاق ئاغمىخان 鼬白 <动>
ئاق ئاكاتسىيە 槐刺 <植>
ئاق ئالا يىلان 蛇环银 <动>
ئاق ئالتۇن 铂，金白
ئاق ئايدىك 夜月
ئاق ئەمەن 蒿蒌，蒿白 <植>
ئاق باسمىچى 匪白
ئاق باش 白①的，的头白：～ مومای 白发苍苍的，的发苍苍奶奶老的苍
ئاق باش تاغ قۇشقىچى 雀山头白 <动>
ئاق باش تۇرنا 鹤头白 <动>
ئاق باش جاغالماي 翁头白 <动>
ئاق باش ئۆردەك 鸭尾硬头白 <动>
ئاق باغلىماق (布白系腰)孝带
ئاق بايراق 旗白
ئاق بەت 衬环 <印>
ئاق بەل چىمچىق 鹪草腰白 <动>
ئاق بەل ھەيران 燕雨腰白 <动>
ئاق بەھمەن 根菊车矢欧 <植>
ئاق بوز 马青铁：～ ئات 色青铁
ئاق بويۇن قىرغاۋۇل 雉尾长颈白 <动>
ئاق بېلىق 鲦白，鱼白 <动>
ئاق پارپا 子附白 <植>
ئاق پۈسمىلاق 皮面的胖微净白：～ يۈز 白胖微净
ئاق پۈپۈنەك 醭白
ئاق پېچىنە 干饼甜
ئاق تاجلىق قىرغاۋۇل 雉尾长冠白 <动>
ئاق تاشلىق كىتاب 书皮白
ئاق تاغلىق 卓和尔噶什喀纪世17)派山白 <宗>
山黑与，别派义主菲苏教兰斯伊的成形裂分族家(称对相派
ئاق تاغلىق، قارا تاغلىق بولۇشۇپ كەتمەك 不势立两
ئاق تالون 票发白空，票发头白
ئاق تاۋ 热白，炽白
ئاق تەسكەن 荆刺白 <植>
ئاق تەسۋىر 描白 <文>
ئاق تەمرەتكە 癣白 <医>
ئاق تەنلىك 人白，人种白
ئاق توزان كېسىلى 病粉白 <农>
ئاق توغاچ 桃光李白 <植>
ئاق تولغاق 痢白 <医>
ئاق توندىرا كەكلىكى 鸟雷柳 <动>
ئاق توڭ 铜白
ئاق تۇدەرى 子苏葶白 <植>
ئاق تۇرنا 鹤白 <动>
ئاق تۇرۇپ 卜萝白 <植>
ئاق تۇماق 帽皮板白
ئاق تۇمان 雾白 <气>
ئاق تۇمشۇق بۇغا 鹿唇白 <动>
ئاق تۇمۇر 铁白
ئاق تۈلكە 狐白，狐银 <动>

ئاق تۆنكە 皮铁白
ئاق قاڭالتىر = ئاق تۆنكە
ئاق تېرەك 杨白，杨白银 <植>
ئاق تېررورلۇق 怖恐色白
ئاق تىكەن 刺白 <植>
ئاقتىمۇ يوق ، كۆكتىمۇ يوق 无影无踪，不飞而翼
ئاق جوزام 病风麻白 <医>
ئاق چاچ 发白
ئاق چالماق = ئاق سانجماق
ئاق چاي 茶奶 <食>
ئاق چەك 票支白空
ئاق چورتان 鲢白 <动>
ئاق چوغلۇق 芍白 <植>
ئاق چويۇن 铁铸口白，铁口白 <冶>
ئاق چۈشمەك ①(发头)白花：چاچلىرىڭىزغا ئاق چۈ-شۈپتۇ . 您了白花已发头的②障内白患，长白翳：ئۇنىڭ كۆزىگە ئاق چۈشۈپ قاپتۇ . 他了长睛眼的白翳；他得了白内障。
ئاق چۈمۈلە 蚁白 <动>
ئاق چىرىش كېسىلى 病腐白
ئاق چىرىمتال 母云白 <矿>
ئاق چىگە 麻苘，麻白 <植>
ئاق چىگمەك = ئاق باغلىماق
ئاق خالات 褂大白(的员人务医)
ئاق خام 布大白
ئاق خەربۇق 芦藜 <植>
ئاق خەسە 布平白
ئاق خۇن 带白 <理生>
ئاق دىل = ئاق كۆڭۈل
ئاق داغ كېسەللىكى 病斑白 <医>
ئاق رەخت 布本，布白 <纺>
ئاق زاغۇن 菜屈白 <植>
ئاق زەمچە 矾白 <化>
ئاق زوپار 花子栀，花白 <植>
ئاق سانجماق (发须)白花：ئۇ ئانچە - مۇنچە ئاق سانجىغان بۇرۇتلىرىنى تولغاپ قويدى . 他了捻了捻些有白花的胡子。
ئاق ساقىيقۇش 鹕鹈白 <动>
ئاق سايۇا (一之种品葡萄)子奶马白 <植>
ئاق سەبدەر 菊滨 <植>

ئاق سەندەل 檀白 <植>
ئاق سۇ 水雪
ئاق سۇرۇپ 布白漂 <纺>
ئاق سۇغىرىش 火淬 <冶>
ئاق سۇگەت 柳白 <植>
ئاق سۈت (乳母指专)汁乳的洁纯
ئاق سۇختە 娘麦看 <植>
ئاق سۇندۇك 鸨鹬白 <动>
ئاق سېرىق 黄淡，黄浅
ئاق سېرىققۇشقاچ 雪鸥 <动>
ئاق سېلو 草芒三 <植>
ئاق سېپەگۈل 花兰白 <植>
ئاق سىراچ 粉白漂
ئاق سىركە 醋白
ئاق شاپاق دوپپا 帽白小
ئاق شاپتۇل 桃碧白 <植>
ئاق شاكال دەرىخى 树杏银 <植>
ئاق شەبنەم (一之气节四十二)露白 <天>
ئاق شەمشاد 杪，杉冷，杉云 <植>
ئاق شورا 藜滨白 <植>
ئاق شورپا 肉炖清 <食>
ئاق شۇقار 隼白 <动>
ئاق شېكەر 糖白
ئاق شېئىر 诗韵无 <文>
ئاق شىتىر 荠子隐 <植>
ئاق شۇاق 蒿白 <植>
ئاق غاز 鹅白 <动>
ئاق فوسفور 磷白 <化>
ئاق قاپتال 的成其享坐，的笨，的用顶不话说
ئاق قار (一之气节四十二)雪大 <天>
ئاق قار - كۆك مۇز 地雪天冰
ئاق قاربۇغاي 松皮白 <植>
ئاق قارىياغاچ 榆皮白 <植>
ئاق قاشتاش 玉白
ئاق قاش غاز 雁额白 <动>
ئاق قاشقا 顶玉，心眉白(的额前马)
ئاق قاش قارىقۇشقاچ 鹬山 <动>
ئاق قاغا 鸦白 <动>
ئاق قاشقىر 一之种品葡萄)尔喀什喀白 <植>
ئاققا كۆچۈرمەك 写誊

ئاق قالماق 荒撂
ئاق قانات ىبلىقتالغۇچ 鸥浮翅白 <动>
ئاق قان دانچىسى 球血白 <生>
ئاق قان كېسىلى 癌血；病血白 <医>
ئاق قان ھۈجەيرىسى 胞细白 <生>
ئاق قورساق قارا تۆمۈرتۆمشۇق 啄黑腹白 <动>
鸟木
ئاق قورساق كېمىقۇشى 鸟船军腹白 <动>
ئاق قورساق ئۇلار 鸡雪腹白 <动>
ئاق قوناق 梁高白 <植>
ئاق قۇ 鹅天白 <动>
ئاق قۇ پەرۋانىسى 蛾天 <动>
ئاق قۇشقاچ 雀麻 <动>
ئاق قۇيرۇق بۇركۇت 雕海尾白 <动>
ئاق قۇيرۇق جاغالماي 鹞尼白 <动>
ئاق قۇيرۇق يورغا قاغا 鸦地尼白 <动>
ئاق قېيىن 桦白 <植>
ئاق قىچا 芥白 <植>
ئاق قىرغاۋۇل 鹇白 <动>
ئاق قىياق 茅白 <植>
ئاق كاسا بۇغا 鹿马 <动>
ئاق كاۋا 瓜冬 <植>
ئاق كەررەك 芹山天，蒿邪山天，蒿鸦假 <植>
ئاق كەكلىك 鸟雷 <动>
ئاق كەندىر 麻苎 <植>
ئاق كۆكچە 奇口可白（一之种品瓜甜） <植>
ئاق كۆكنار 粟罂白 <植>
ئاق كۆڭۈل 善良的；人的良善 ～ ئادەم
ئاق كۆمۈر 煤烟无
ئاق كۆمۈك 土遍头埋（藤萄葡的拢收给）
ئاق كۆنجۈت 麻芝白 <植>
ئاق كېچە 夜白 <天>
ئاق كىت 鲸白 <动>
ئاق كىرمەك = ئاق سانجماق
ئاق گەدەن تۇرنا 鹤枕白 <动>
ئاق گرانىت 岩岗白 <矿>
ئاق گۇللۈك چىغرتماق 蔺马 <植>
ئاق گۇاردىيە 军卫白
ئاق گىل 脂石白 <矿>
ئاق لاچىندانە 蔻豆白 <植>

ئاق لەيلەك 鹳白 <动>
ئاق لەيلى 葵蜀白 <植>
ئاق لويلا 藜 <植>
ئاق ماددا 质白 <生>
ئاق ماش 豆白 <植>
ئاق ماگنولىيە 兰木白 <植>
ئاق مای 油奶
ئاق مەرمەر 玉白汉
ئاق مەرگىمۈش 霜砒白
ئاق موم 蜡白
ئاق مۇناقى （一之种品萄葡）格纳木白 <植>
ئاق مىچىلىيە 花兰白，兰白 <植>
ئاق مىس 铜白
ئاق مىشياك = ئاق مەرگىمۈش
ئاق نان 馕薄②馕面白①
ئاق نەشپۈت 梨罐白 <植>
ئاق نۇر 光白 <电>
ئاق نېفىت 油白 <矿>
ئاقنى ئاقچە ، كۆكنى كۆكچە 分清非是直曲；一是一，二是二：ئۇلار ～ بىر تەرەپ قىلماي . 分，白皂红青清分。了决解以予直曲非是清分们他
ئاق نىيەت = ئاق كۆڭۈل
ئاق ھاراق 乾白，酒白
ئاق ھون 奴匈白
ئاق ھۆججەت 子条白 <经>
ئاق ھېقىق 瑙玛缟 <矿>
ئاق ئوتۇن 木蓼 <植>
ئاق ئوغۇت 肥化
ئاق ئۇرۇق 子棋白
ئاق ئۇن 面白
ئاق ئۈپكە 躁浮，躁毛
ئاق ئۈرۈك 杏白 <植>
ئاق ئۈڭكۇر 洞白 <天>
ئاق ئۈجمە 葚桑白 <植>
ئاق ئۈزۈم 萄葡白 <植>
ئاق ئۈكە 号鸟雪 <动>
ئاق ۋولفرام 钨白 <矿>
ئاق ئېيىق 熊极北，熊白 <动>
ئاق ئىبىس 鹦白 <动>
ئاق ئىش 儿活细

ئاق يالپۇز 荷薄白 <植>
ئاق ياقۇت 石宝白
ئاق يانتاق 刺驼骆白 <植>
ئاق يەر 地荒，地白
ئاق يەردە تۇگمەن تالاشماق 水争上地荒在<成> “空场一水打篮竹”同喻，磨
ئاق يەلكە بۇركۇت 雕肩白 <动>
ئاق يېغىن 雨细蒙蒙，雨细毛牛 <气>
ئاق يىلان 蛇白 <动>
ئاق يىلىك 髓骨白 <生>
ئېقى كېلىشمەسلىك 来不合
ئاقار 的动流〔静〕
ئاقار جىسىم 体流 <物>
ئاقار جىسىم مېخانىكىسى 学力体流
ئاقار سۇ 水流
ئاقار يۇلتۇز 星流 <天>
ئاقارتقۇچ 器刷粉〔静〕
ئاقارتقۇچى 者育教蒙启②工刷粉①〔静〕
ئاقارتقۇچى پاراشوك 粉白漂
ئاقارتماق ① «ئاقارماق»的态动使的②白刷，白漂：قار ئۇچ- 他使满落花雪。ئۇنلىرى ئۈستۈبۈشىنى ئاقارتۇەتتى 白皆体遍。
ئاقارتىش 蒙启②(子房刷)刷，白漂①〔静〕：～ دەۋرى 会进促化文 ～ ئۇيۇشمىسى 代时蒙启
ئاقارتىش سېخى 间车白漂 <纺>
ئاقارتىش ھەرىكىتى 动运蒙启
ئاقارتىشماق 态同共的 «ئاقارتماق»
ئاقارتىلماق 态动被的 «ئاقارتماق»
ئاقارماق ①白发，白变①〔动〕：ئۇنىڭ چېچى پۈتۈنلەي ئاقىرىپ كەتتى。了白全发头的他。كىر ئوبدان ئاقىرىپتۇ。②净洗：净洗衣服。ئاچچىقىتىن ئۇنىڭ چىرايى تامدەك ئاقىرىپ كەتتى。了白全发头的他。③白苍：白苍色面得气他。
ئاقئاش 饭丧〔静〕
ئاقئانام 疹疱白儿小〔静〕
ئاقاۋا 堰洪溢，坝洪溢 <水>〔静〕
ئاقەي - كۆكەي 等等，个那个这〔静〕
ئاقەي - كۆكەي دېمەك 扯西拉东
ئاقباشقوراي 荞糖 <植>〔静〕
ئاقپەلەك 菜白 <古，植>〔静〕
ئاقپىشما (一之种品杏白小)玛西皮白 <植>〔静〕
ئاقتا 器速变(的盘磨)〔静〕
ئاقتا قالماق 获所无一
ئاقتۇرماق 态动使的 «ئاقماق»
ئاقتۇرنا (一之种品瓜甜)纳尔图克阿 <植>〔静〕
ئاقتۇرۇشماق 态同共的 «ئاقتۇرماق»
ئاقتۇرۇلماق 态动被的 «ئاقتۇرماق»
ئاقتىكەن 刺白 <植>〔静〕
ئاقچا 票钞〔静〕
ئاقچاي 下见
ئاقچاي دەرىخى 树苏流 <植>
ئاقچەشكە 姜干〔静〕
ئاقچېچەك 树槭花白 <植>〔静〕
ئاقچېدىر 草子隐 <植>〔静〕
ئاقچى (一之种品瓜甜)奇克阿 <植>〔静〕
ئاقچى - كۆكچى 指或人骂于用)短个那长个这〔静〕：ئۇ ～ دەپ تىللاۋەردى。人责个骂地短个那长个这他。完没。
ئاقرۇ 的慢慢，慢 <古>〔静〕
ئاقسا 者牛吹，者话大说〔静〕
ئاقسار 花侧单 <植>〔静〕
ئاقساراي 宫白〔静〕
ئاقساتماق 态动使的 «ئاقسماق»
ئاقساشماق 态同共的 «ئاقسماق»
ئاقساق 的拐一瘸一，的跛〔静〕：～ ئادەم / 子跛 ～ ئات 脚跛 پۇت ～ / 马瘸
ئاقساقال 人头，长族②老长，者长，者老①〔静〕：بەك ～ بالا ئىكەن 的事闲管爱，的能逞爱 <转>③。子孩的能逞爱个是这。بۇ
ئاقساقاللىق 的子胡白长 ～ ئادەم：的子胡白长①〔静〕 <转>③制长酋 تۈزۈم ～：人头，长族，长酋②人老事闲管多，嘴多，能逞 قىلماق ～：事闲管爱，能逞爱
ئاقساق - چولاق 腿短膊胳缺〔静〕
ئاقساقلاشماق 态同共的 «ئاقساقلىماق»
ئاقساقلىق 式形词名的 «ئاقساق»
ئاقساقلىماق 拐一瘸一，跛〔动〕：ئاقساقلاپ ماڭماق 行跛，走地拐一瘸一
ئاقسەللە (品食甜种一)勒赛克阿 <食>〔静〕
ئاقسۆڭەك 族贵建封 ئاقسۆڭەكلەر فېئودال：族贵①〔静〕 (戏游育体统传，骨白寻夜)克埃苏克阿 <体>②
ئاقسۆڭەكلىك 词名象抽的 «ئاقسۆڭەك»

ئاقسىتىشماق «ئاقساتماق»态同共的
ئاقسىتىلماق «ئاقساتماق»态动被的
ئاقسىرىماق 奶酸吃想，奶牛喝想②粮细吃想①〔动〕
ئاقسىل[1] 质白蛋 <生>〔静〕
ئاقسىل[2] 疫蹄口〔静〕
ئاقسىل پەردە = كۆز ئېقى
ئاقسىل سىيىش 尿白蛋 <医>
ئاقسىل فېرمېنتى 酶白蛋 <生>
ئاقسىل كىسلاتاسى 酸白蛋 <化>
ئاقسىللىق 的白蛋有，的质白蛋〔静〕
ئاقسىماق 一瘸一，跌①〔动〕：ئاقساپ ماڭماق 一瘸一拐地走 <转>② 误延，误耽：ئۆستەك قۇرۇلۇشى ئاقسىدى . 程工渠建了误延。
ئاقشەبنەم 露白 <天>〔静〕
ئاقشېكەر (一之种品瓜甜)开喜克阿 <植>〔静〕
ئاقشىل = ئېقىش
ئاق ـ قارا 非是 <转>②白黑①〔静〕
ئاق ـ قارا رەسىم 画百黑 <艺>
ئاق ـ قارىنى ئاجراتماق 非是清分，白黑清分
ئاق ـ قارىنى ئارىلاشتۇرماق 白黑淆混
ئاق ـ قارىنى بىلمەك 歹好识，歹好得懂
ئاق ـ قارىنى پەرق ئەتمەك = ئاق ـ قارىنى ئاجراتماق
ئاققوتان 鹭白 <方，动>〔静〕
ئاققۇلاق 耳木白 <植>〔静〕
ئاققۇن 员人流自〔静〕
ئاققۇيرۇق 羊羚鼻高 <动>〔静〕
ئاق ـ كۆك 下见
ئاق ـ كۆك دېمەك：短道长说，扯西拉东：ئاق ـ كۆك دەپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەك 间时延拖，扯西拉东
ئاكېسەل 风癜白 <医>〔静〕
ئاكېسەل توقىچقى 片期布巴白驱 <药>
ئاقلاتماق «ئاقلىماق»态动使的
ئاقلاشماق «ئاقلىماق»态同共的
ئاقلانغۇچى 人护辩被 <法>〔静〕
ئاقلانماق «ئاقلىماق»态动被的
ئاقلىغۇچ 用米玉剥)②子夹木(的用子席编)①〔静〕锥木(的
ئاقلىغۇچى ～：人的米碾，人的刷粉事从①〔静〕人护辩 <法>②工米碾 ～ شال / 工刷粉
ئاقلىق ①«ئاق»的多奶产 <转>②式形词名的：ئېنەك 牛乳的多奶产
ئاقلىماق 清)净干弄② 子房刷粉 ～ ئۇي：刷粉①〔动〕(分部的用无除：玉剥 ～ قوناق / 米碾 ～ شال / 米 ～ كۆكتات / 菜择 ～ ياغىيۇ / 芋洋削 ～ تۇخۇم / 务义行履 ～ بۇرچىنى：现实，行履③皮蛋鸡剥 ～ ئەدا / 母答报 ～ ئاتا سۆتىنى：答报，报回④言诺现实 ～ ئۆنى ئاقلىدى . 平他：刷洗；雪昭，反平⑤恩之育养亲 解辩己自为 ～ ئۆزىنى：解辩，护辩⑥。了反
ئاقلاش تۈزۈمى 度制护辩 <法>
ئاقلاش سۆزى 词辩 <法>
ئاقلاش ھوقۇقى 权护辩 <法>
ئاقما 的动流〔静〕
ئاقما تاۋۇش 音滑，音流 <语>
ئاقما توك 流电流运 <电>
ئاقما جىنايەتچى 犯窜流 <法>
ئاقما داشقال 渣流 <水>
ئاقما مەشغۇلات 业作水流
ئاقما نوپۇس 口人动流
ئاقما ھېسساب 帐水流 <经>
ئاقما ئوغۇت 料肥体流
ئاقما يارا 管瘘 <医>
ئاقماق 淌，流①〔动〕：بۇلاق سۇيى جىلغىدىن ئېقىپ چىقتى . 淌直上身 . بەدىنىمدىن تەر ئاقتى 。来出流里涧山从水泉：漏②。了漏桶水 . چېلەك ئېقىپ قاپتۇ：通得行③。汗 。通不行事这 . بۇ ئىش ئاقمايدىكەن
ئاقمۇچ 椒胡白 <植>〔静〕
ئاقنانچى 者做懒吃好，者饭闲吃〔静〕
ئاقنانچىلىق 做懒吃好，为行汉懒〔静〕
ئاقناۋات (一之种品瓜甜)脆皮白 <植>〔静〕
ئاقئورۇس 俄白〔静〕
ئاقۇچ 雾的色白浅 تۇمان ～：色白浅〔静〕
ئاقئۇچ = ئاق توزان
ئاقۇرۇق (一之种品瓜甜)克鲁阔阿 <植>〔静〕
ئاقئۇششاق 米碎〔静〕
ئاقئۈي 房毡〔静〕
ئاقۇاش 脑流马〔静〕
ئاقۇاشئوت 莲雪 <植>〔静〕
ئاقۇالداق 花米爆〔静〕
ئاقۇلدەك 菜白 <方>〔静〕
ئۇـاقـىـ[1] ，的过洗清，的壳去，的皮去 <古>〔静〕

的洁清

ئاقى² 的方大，的慨慷 <古>〔形〕

ئاقىدى ـ كۆكىدى 下见

ئاقىدى ـ كۆكىدى دېمەك 四道三说

ئاقىرشۇلاماق 骂对 <古>〔动〕

ئاقىرقەرھا 根其纳阿，菊虫除 <植>〔静〕

ئاقىل 哲明 <谚> ～：者贤，者智〔静〕. ئۆزىنى ئاياپدۇ 。身保

ئاقىل كارتا 卡能智 <经>

ئاقىلاماق 慨慷为认，方大为认 <古>〔静〕

ئاقىلانە 主的智明 ～：的智睿，的智明〔静〕 مەسلىھەت 解见的智睿，意

ئاقىلانىلىك 式形词名的 «ئاقىلانە»

ئاقىلەي ـ شاقىلەي 四道三说，短道长说〔静〕

ئاقىلەي ـ كۆكىلەي 下见

ئاقىلەي ـ كۆكىلەي دېمەك 长说，四道三说 短道

ئاقىلەيمونچاق 徽帽(的员人译翻府王时旧)〔静〕

ئاقىللىق 词名象抽的 «ئاقىل»

ئاقىلىق 方大，慨慷 <古>〔静〕

ئاقىن (手歌间民族克萨哈)肯阿〔静〕

ئاقىنچى 兵袭夜 <古，军>〔静〕

ئاقىنلىق 职之肯阿〔静〕

ئاقىۋەت ①果后：تۈزۈم قاتتىق بولمىسا ، ئېغىر ～ كەلـ 〔静〕 تۈرۈپ چىقىرىدۇ . 制结②。果后的重严成造会，严不度果：بىر مەھەل تالاش ـ تارتىش قىلىشىپ ، ～ ئۇ يەنىلا يول قويدى . 了步让是还他，果结，论争番一过经 。

ئاقىۋەت جاۋابكارلىقى 任责果后 <法>

ئاقياغلىق 杏油白 <植>〔静〕

ئاقيول 安平路一你祝！ ～：安平〔静〕 بولسۇن ！

ئاقيول تىلىمەك 风顺路一祝，安平路一祝：ئۇلارغا ئاقيول تىلەيمەن . 我祝他们一安平路。

ئاقيولـلۇق 路一，顺风帆一，事无安平，宁安〔静〕 风顺

ئاكا ①哥哥，长兄：ئاكاڭ كىمنى ئالسا ، يەڭگەڭ شۇ . 〔静〕 所理情"同喻：子嫂你是就谁，谁娶哥哥你 <谚> 男长年对)伯大，叔大，哥大，兄②。"主自由不，在(称尊的姓

ئاكاڭ قارىغاي 子老(称自的慢傲)：～ ھېچنېمىدىن قورقمايدۇ . 怕不都么什子老 。

ئاكاپىرىن 林普卡阿 <药>〔静〕

ئاكاتسىيە 树槐 <植>〔静〕

ئاكاتسىيىلىك 林槐洋〔静〕

ئاكادېمىزم 义主院学，派院学〔静〕

ئاكادېمىك 士院(院学科)〔静〕

ئاكادېمىيە 院学科〔静〕：ئاكادېمىيىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى 士院讯通院学科

ئاكادېمىيىلىك 的院学科〔静〕

ئاكاش 称昵的 «ئاكا» <儿>〔静〕

ئاكا ـ ئۇكا 弟兄〔静〕：ئاكا ـ ئۇكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ ، بىزارى يوق . 嫌相互不也，隙嫌有使即弟兄 <谚> 弃 。

ئاكا ـ ئۇكىلارچە 的般弟兄〔静〕

ئاكا ـ ئۇكىلىق 的弟兄〔静〕

ئاكا ـ ئۇكىلىق مۇناسىۋەت 系关弟兄

ئاكت 书准批〔静〕

ئاكتىپ 措极积取采 ～：تەدبىر قوللىنىش ①〔静〕极积 活 <化>②与参极积，加参极积 ～ / قاتنىشىش 施 项产资(的中簿帐) <经>④子分极积③性

ئاكتىپ ئامىل 素因极积

ئاكتىپ باغ 键性活 <化>

ئاكتىپ بوياق 料染性活

ئاكتىپ پۇل 币货极积 <化>

ئاكتىپ تۇر 类产资 <经>

ئاكتىپ سۆز 汇词极积 <语>

ئاكتىپ سۈمۈرۈش 收吸动主 <农>

ئاكتىپ كۆمۈر 炭性活 <化>

ئاكتىپ مەبلەغ 资投极积 <经>

ئاكتىپ مۇداپىئە 御防极积 <军>

ئاكتىپ ھاۋالە 托信极积 <经>

ئاكتىپ ئىستىلىستىكا 辞修极积 <语，文>

ئاكتىپ ئىممۇنىتېت 疫免动自 <生>

ئاكتىپلاشتۇرغۇچى 的化活 <化>〔静〕

ئاكتىپلاشتۇرغۇچى دورا 剂化活 <化>

ئاكتىپلاشتۇرغۇچى ئېنزىم 酶化活 <生，化>

ئاكتىپلاشتۇرماق ① «ئاكتىپلاشماق» 活激，化活 <化>②态动使的

ئاكتىپلاشتۇرۇشماق «ئاكتىپلاشتۇرماق» 态同共的

ئاكتىپلاشتۇرۇلماق «ئاكتىپلاشتۇرماق» 态动被的

ئاكتىپلاشماق ①变〔动〕极积：ئۇ ھازىر ئاكتىپلىشىپ قالـ

活激، 化活 <物، 化>②。了极积变在现他 . دى

ئاكتىپلاشقان سۇ 水化活 <化>

ئاكتىپلىق 性极积〔静〕

ئاكتىپلىقنى قوزغىماق 性极积动调

ئاكتىپلىق قىلماق 极积装

ئاكتىن 桃猴猕 <植>〔静〕

ئاكتىۋاتسىيە 用作化活، 化活 <生، 物، 化>〔静〕

ئاكتىۋاتسىيە ئېنېرگىيىسى 能化活 <生>

ئاكر 亩英〔静〕

ئاكرونىخىيە 香降 <植>〔静〕

ئاكسومېتىر 计轴测〔静〕

ئاكسىل 下见

ئاكسىل دەرىخى 树枣酸 <植>

ئاكسىئوما 理公 <逻، 数>〔静〕

ئاكسىيە 券证〔静〕

ئاكسىيە بازىرى 场市券证

ئاكسىيە بانكىسى 行银券证

ئاكسىيە باھاسى 格价券证

ئاكسىيە بېرۈسى 所易交券证

ئاكسىيە شىركىتى 司公券证

ئاكسىيە ھاۋالىسى 托信券证

ئاكسىيە ۋاستىچىسى 人介中券证

ئاكسىيە يۈرۈشتۇرمەك 券融

ئاكسىيىچى 民股〔静〕

ئاككورد 声和، 弦和 <艺>〔静〕

ئاككوردشۇناس 家学声和 <艺>〔静〕

ئاككوردشۇناسلىق 学声和 <艺>〔静〕

ئاككوردلاشتۇرماق «ئاككوردلاشماق» 的态动使的

ئاككوردلاشتۇرۇشماق «ئاككوردلاشتۇرماق» 的态同共的

ئاككوردلاشتۇرۇلماق «ئاككوردلاشتۇرماق» 的态动被的

ئاككوردلاشماق 器配، 声和配〔动〕

ئاككوردلۇق 的弦和 <艺>〔静〕

ئاككوردلۇق ئاۋاز 音弦和 <艺>

ئاككوردىيون 琴风手式钮按 <艺>〔静〕

ئاككوردىيونچى 手琴风手〔静〕

ئاككوردىيونلۇق 的琴风手带〔静〕

ئاككۇبۇس 车汽瓶电 <交>〔静〕

ئاككۇمۇلياتۇر 池电蓄〔静〕

ئاككۇمۇلياتۇرلۇق 的池电蓄有〔静〕

ئاكويىن 因可阿 <药>〔静〕

ئاكۇستىكا 学声 <物>〔静〕

ئاكۇستىكىلىق 的学声〔静〕

ئاكۇستىكىلىق رېزونانس 振共声 <物>

ئاكۇلا = لەھەك

ئاكىلە 红猩或疹麻由多)疡溃腔口性急 <医>〔静〕

(发引热

ئاكىلىق 务义的长兄 ~ بۇرچ :的长兄، 的哥哥〔静〕

ئاگار 脂琼〔静〕

ئاگار يېلىمى 胶琼 <化>

ئاگارلىق 的脂琼〔静〕

ئاگاروزا 糖脂琼 <生>〔静〕

ئاگالماتولىت 石冻 <矿>〔静〕

ئاگاھ 下见

ئاگاھ بولماق ① 悉知، 道知: ~ بولغىنكى ، خەلق ئەھ-
道知不是不民人، 道知要你 . ۋالمىدىن خەۋەرسىز ئەمەس
意留، 心当②。况情的我 : خېرىدارلار ، يانچۇقۇڭلارغا ~
袋衣的己自心当请، 们客顾 ! يول بەك تېيىل-
—، 滑很面路 . بولمىسا ~ سەللا ، يېقىلىپ چۈشسەن
。倒摔会就، 心留不

ئاگاھلاندۇرماق ① «ئاگاھلانماق» 的态动使的 提③告警②

醒: سىزنى يەنە بىر قېتىم ئاگاھلاندۇرۇپ قويايلى ! 我提再醒
次一您 !

ئاگاھلاندۇرۇش 告警〔静〕

ئاگاھلاندۇرۇش جازاسى 分处告警 <法>

ئاگاھلاندۇرۇش سىزىقى 线戒警 <法>

ئاگاھلاندۇرۇشماق «ئاگاھلاندۇرماق» 的态同共

ئاگاھلاندۇرۇلماق «ئاگاھلاندۇرماق» 的态动被

ئاگاھلانماق 悉获〔动〕 知得، 悉获: يازغان خېتىڭىزدىن ئاگاھلان-
。悉获中信来的您从 . دىم

ئاگاۋا 麻剑 <植>〔静〕

ئاگرونومىيە 员术技业农〔静〕

ئاگرونومىيىلىك 艺农، 术技业农〔静〕

ئاگرونومىيىلىكى 的艺农، 的术技业农〔静〕

ئاگرونومىيە 学化业农〔静〕

ئاگرونومىيىلىك 的学化业农〔静〕

ئاگرونومىيە 学文水业农〔静〕

ئاگرونومىيە 学象气业农〔静〕

ئاگرونوم 家学农〔静〕

ئاگرونومىيە 学艺农، 学农〔静〕

ئاگرونومىيىلىك 的艺农، 的学农〔静〕

ئاگلومبرات 岩集块 <地>〔静〕
ئاگنى 耆焉 <古>〔静〕
ئاگېنت[1] 人理代〔静〕
ئاگېنت[2] = جاسۇس
ئاگېنتلىق[1] 社讯通〔静〕: ئاگېنتلىقى شىنخۇا 新华讯通社 / 社闻新央中 ئاخبارات مەركىزىي
ئاگېنتلىق[2] = جاسۇسلۇق
ئاڭ 〔静〕①意识: ئادەمنىڭ ئېڭى تەدرىجىي تەرەققىي قىلىدۇ. 的展发步逐是识意的人治政 ~ سىياسىي: 悟觉②。悟觉想思 ~ ئىدىيىۋى / 悟觉
ئاڭ شەكىللىرى 式形识意 <哲>
ئاڭ فورماتسىيىسى 态形识意 <哲>
ئاڭ نەزەرىيىسى 论识意 <哲>
ئاڭ ئېقىمى 流识意 <文、心>
ئاڭ - پىكىر 路思、想思〔静〕
ئاڭايۇ 〔静〕<古>①并、且、且况、且而②又、还、再, 时同
ئاڭچى 手猎〔静〕
ئاڭدىماق 探窥、视窥、看偷 <古>〔动〕
ئاڭ - سەۋىيە 度程悟觉〔静〕
ئاڭ - سەۋىيىلىك 平水有、高悟觉、悟觉有〔静〕
ئاڭ - سېزىم 悟觉、性悟〔静〕
ئاڭسىز 〔静〕: ھايۋان 无识意的、无觉自的: ~ ئۇلار بۇ ھەرىكەتكە قاتناشتى. 参地觉自不们他. 物动
ئاڭسىزلىق 〔静〕①«ئاڭسىز»的<心>②词名象抽 潜意下、识意
ئاڭقا 〔静〕<方> 痴白
ئاڭقارماق 〔动〕: بۇ ئىشنى ئاڭقىرالمىدىم. 这懂弄、白明搞 。白明不搞也么怎我事
ئاڭقىرىش ئىقتىدارى 力能认辨 <法>
ئاڭقاۋ 〔静〕: ~ ئادەم 脑呆头呆、脑笨头笨、呆痴、钝迟 人的脑笨头笨
ئاڭقاۋلاشتۇرماق «ئاڭقاۋلاشماق»的态动使
ئاڭقاۋلاشماق 痴呆变、钝迟〔动〕
ئاڭقاۋلىق «ئاڭقاۋ»的: ئۇ ~ قىلىپ ھېساباتنى خاتا. 式形词名 。了错弄帐把脑呆头呆他
ئاڭقايماق 呆发、愣发〔动〕
ئاڭقىماق 渴焦、渴口、渴 <方>〔动〕
ئاڭقىرىشماق «ئاڭقارماق»的态同共

ئاڭقىرىلماق «ئاڭقارماق»的态动被
ئاڭلا - ئاڭلىمايلا 听非听似〔静〕
ئاڭلانقۇ 耳中 <理生>〔静〕
ئاڭلانقۇچ 器听助 <医>〔静〕
ئاڭلاتماق ①«ئاڭلىماق»的态动使: بۇ گەپنى ئۇنىڭغا ئاڭلاتمايلا. 音播、放播②。道知他让别话这 ~ سەنئەت نو-مۇرلىرىنى 播转 / 目节术艺送播
ئاڭلاشماق[1] «ئاڭلىماق»的态同共
ئاڭلاشماق[2] 听打〔动〕
ئاڭلانماق 〔动〕: يىراقتىن كىمنىڭدۇ ئاۋازى ئاڭلاندى. 传(音声)来听 。音声的谁知不来传处远
ئاڭلىتىش 目节播广〔静〕
ئاڭلىتىلماق «ئاڭلاتماق»的态动被
ئاڭلىشىلماسلىق 〔静〕: ئارىمىزدا ~ تۇغۇلۇپ قالمىسۇن. 会误、解误 。会误生发要不间之们我
ئاڭلىشىلماق ①«ئاڭلاشماق»的: 达表②态动被 。楚清达表要见意 ئۇرسۇن. چۈڭ ئاڭلىشىلىپ
ئاڭلىق 〔静〕: ئادەم ~ مەخلۇق. 的识见有、的识意有①是妈妈他. ئايال ~ ئانىسى ئۇنىڭ 。物动的识意有是人 ~ ھەرىكەت: 的悟觉有、的觉自②。人女的识见有个人工的悟觉有 ئىشچى / 动行的觉自
ئاڭلىق پائالىيەتچانلىق 性动能的觉自 <哲>
ئاڭلىقلىق 性觉自〔静〕
ئاڭلىماق 〔动〕: مەن ئۇنىڭغا ئەسىھەت قىلسام، ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلىمىدى. 从听、取听、说听、见听、听 不他、他劝我. 。话的你清不听我. گېپىڭىزنى ئاڭلىيالمىدىم. 听 。ئۇنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلىدىم. 了病他说听我. ئادەم-لەرنىڭ پىكرىنى / 见意的众群取听 ~ سېنى دەپ ئاپامدىن بىرمۇنچە گەپ ئاڭلىدىم. 。说顿一妈我了挨我、你了为 قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا. 给我儿女 <谚>。"槐骂桑指"同喻: 听我给你妇媳、讲你
ئاڭلاش ئەزالىرى 官器觉听 <理生>
ئاڭلاش سۆڭىكى 骨听 <理生>
ئاڭلاش سېزىمى 觉听 <理生>
ئاڭلاش نېرۋىسى 经神觉听 <理生>
ئاڭلىنار - ئاڭلانماس 〔静〕: ماشىنىلىق ~ گۈرۈلدىشى 声鸣轰的约约隐隐车汽 。约约隐隐
ئاڭماق[1] 度揣、摸估、会领、解理 <古>〔动〕
ئاڭماق[2] 目注、意注②听聆、听① <古>〔动〕
ئاڭۇت 斗漏 <古>〔静〕

ئاڭۇالا 此因 <方>〔静〕

ئاڭتىماق 异诧人令，奇惊人令，怪奇人令 <古>〔动〕

ئاڭىل 的开敞大 <古>〔静〕

ئال 计诡，谋计 <古>〔静〕

ئالا[1] 〔静〕①的花(杂错色颜)，(杂)纹花：～ ئىنەكىنىڭ بالىسى چار قويرۇق．巴尾花是犊牛的牛奶花 <谚>．"子其有必父其有在招花的人，外皮在纹花的兽 <谚>．ھايۋانىنىڭ ئالىسى تېشىدا، ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە．"皮肚隔心人"同喻：内肚青由 ～ ئۆرۈك：黄转青由③。齐不苗出子麦．بۇغداي ～ ئۆ-سۈپتۈ．齐不苗出②。"肚隔心人"同喻：内肚生夹饭抓．پولۇ ～ بىلەن قاپتۇ．生夹④子杏的黄转了。ئاشنىڭ ئالىسى قورساق ئاغرىتار، كۆڭۈلنىڭ ئالىسى ئادەم ئۆلتۈرەر．人死害正不术心，胃脾伤生夹饭 <谚>。

ئالا ئاياغ 马的色白有上子蹄

ئالا بالداق 花着身的格花：～ كۆڭلەك كىيگەن قىز 娘姑的裙衣连格

ئالا بۇغداش 苋色三 <植>

ئالا بوغۇز 鸽颈斑 <动>

ئالا پوكان جۇغۇر 鸡田胸斑 <动>

ئالا تارتماق (方地的水上不浇里田往)沟小挖

ئالا تۇمشۇق ساقىيقۇش 鹬鹬嘴斑 <动>

ئالا تىيىن 鼠花 <动>

ئالا چەكمەن 布曼克且格花

ئالا چەكمەن بولماق 乱缭花眼

ئالا غورۇلاي 劳伯花 <动>

ئالا قوڭغۇز 甲公郭，青芫斑虎大 <动>

ئالا قاغا 者言闲传 <转>②鸦颈白① <动>

ئالا قويماق (式定否于用多)掉漏，白空下留：ئۇ ئۆيىنىڭ تاملىرىغا ئالا قويماي رەسىم چاپلىۋېتىپتۇ．他贴上墙给画了满。

ئالا قۇيرۇق چىل 鸡榛尾花 <动>

ئالا قۇيرۇق دېڭىز بۇركۇتى 白，雕海带玉 <动>雕海尾

ئالا قۇيرۇق بۇركۇت 雕海带玉 <动>

ئالا كۆرمەك 眼心偏，待看眼另：ئۇ بىزنى سەل ئالا كۆرۈۋاتىدۇ．他待看眼另儿点有们我对。

ئالا كۆڭۈل 意二心三，心二

ئالا كۆڭۈللۈك قىلماق 心二有怀

ئالا كۆچۈك ①<动>②狗花小 <转>气兜

ئالا كۆچۈكى كەتمەك 气消 <成>

ئالا كۆچۈكى كەلمەك 气生，子性使 <成>

ئالا كۆچۈكى يانماق = ئالا كۆچۈكى كەتمەك

ئالا نىيەت = ئالا كۆڭۈل

ئالا ئۆپكە 脚毛手毛，躁毛，躁浮

ئالا ئۆپكىلىك 脚毛手毛，躁毛，躁浮：سەن نېمانچە ～ قىلىسەن؟ 脚毛手毛样这吗干你？

ئالا ئۇنمەك 垄断 <农>

ئالا يۈز ئۆردەك 鸭脸花 <动>

ئالا يىپ ئەشمەك 话闲传 <成>

ئالا[2] 急别，儿点慢 <古>〔叹〕

ئالا - بۇلا ～：的哨花，的色杂，的色六颜五① 〔静〕 كۆرپە ～ / كىيىنگەن كىشىلەر 们人的服衣色六颜五着穿．بۇ رەخت بەك ～ ئىكەن．子褥的色杂花太布块这。了哨

ئالا - بۇلماچ 花，的哨花，的色六颜五，的色杂〔静〕的哨胡里

ئالا - پوكان 熟不生半〔静〕

ئالا - چىپار ئالا：～ خوراز 花的色六颜五，的色杂〔静〕鸡公

ئالارمەن 者买〔静〕

ئالارمەنلىك «ئالارمەن»词名象抽的

ئالاشماق 选挑，择选，分划，开分 <古>〔动〕

ئالاقە 好友 دوستلۇق ئالاقىسى：际交，来往，往交①〔静〕 ئۇنىڭ ئالاقىسى كەڭ．往交 / سودا ئالاقىسى 来往业商．ئۇ گەپلەرنىڭ ماڭا ئالاقىسى يوق．络联，系联，系关②。广际交的他 ～ مەن بىلەن زىج 。系关没我和话些这 ～ قىلىپ تۇرۇڭ．系联切密持保我与你请 ～ يوللىرى ئېلىپ بارىدى．函公③ 式方络联，径途络联：ئۇ مەكتەپنىڭ ئالاقىسىنى 。去函公的校学着带他

ئالاقە باغلىماق 联，系联，络：رەھبەرلەر ئاممانى بىلەن يېقىن ئالاقە باغلىشى كېرەك．众群系联切密要者导领。

ئالاقە تورى 关系网

ئالاقە تۈگۈنى 纽枢信通 <军>

ئالاقە قەغىزى 公文纸

ئالاقە قىلماق = ئالاقىلەشمەك

ئالاق - جالاق 见 下

ئالاق - جالاق بولماق 惊万状：措失慌惊，ئۇ ئالاق - جالاق بولۇپ ئېتراپقا قارىدى．他处四地措失慌惊。望张

ئالاق - جالاق قىلماق 惊万状使，措失慌惊使

ئالاقزەدە 下见

ئالاقزەدە بولماق 皇仓，恐惶，张慌，措失慌惊：دۇشمەنلەر ئالاقزەدە بولۇشۇپ كەتتى . 了措失慌惊人敌 。

ئالاقزەدە قىلماق 吓，安不恐惶使，措失慌惊使 眼傻

ئالاقزەدىلەشتۈرمەك «ئالاقزەدىلەشمەك» 态动使的

ئالاقزەدىلەشمەك 措失慌惊〔动〕

ئالاقزەدىلىك «ئالاقزەدە» 式形词名的：يامۇل ئىچى ئالاقزەدىلىككە تولدى . 慌恐片一里门衙 。

ئالاقماق 败溃，灭毁，溃崩 <古>〔动〕

ئالاقول 的平公不买卖：~ سودىگەر 的平公不买卖〔静〕 人商

ئالاقوللۇق «ئالاقول» 式形词名的

ئالاقچى 员信通，员讯通，员络联〔静〕

ئالاقچى قىسىم 兵信通 <军>

ئالاقچىلىك «ئالاقچى» 的抽象词名：ئۇ ~ خىزمىتى بىلەن شۇغوللىنىدۇ . 他从事工络联作 。

ئالاقىدار 人关有：~ زاتلار 的关相，的关有〔静〕 关有作工与：خىزمەتكە ~ چوڭ مەسىلىلەر ھەل بولدى . 士 / 决解经已题问大重的 。

ئالاقىدار بەلگە 识标关相

ئالاقىدار تەرەپلەر 方各关相，人事当 <法>

ئالاقىدار دۆلەت 国事当 <法>

ئالاقىدار ھوقۇق 利权关相

ئالاقىرماق 闹吵，嚷吵，喊呼，喊叫 <古>〔动〕

ئالاقىسىز 的关相不，的关无〔静〕

ئالاقىلەشتۈرمەك «ئالاقىلەشمەك» 态动使的

ئالاقىلەشمەك 络联，系联〔动〕：ئۇ بىز بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇرىدۇ . 系联着持保们我跟他 。

ئالاقىلىك 联关相，系联有〔静〕：بۇ ئىشلار بىر ـ بىرى بىلەن ~ . 联关相互事些这 。

ئالاقۇاز 者主义牍文〔静〕

ئالاقۇازلىق 义主牍文〔静〕

ئالاكسل 急着别，儿点慢 <古>〔叹〕

ئالاك[1] 空 يەر ~ ：的闲空(的物植出长有没)①〔静〕 地 / ئۇلار باغنىڭ ~ يەرلىرىگە كۆچەت تىكتى . 园果在们他 心操，心担②。苗树了栽上地闲空的

ئالاك[2] 坂大②地高，原高，丘土①〔静〕

ئالاڭغۇ 搭搭花花，落落疏疏，拉拉稀稀〔静〕：بۇغداي مايسىلىرى ~ ئۇنۇپتۇ . 拉拉稀稀得长苗麦 。

ئالاڭغۇلۇق 齐不，乱杂〔静〕

ئالاڭغىرسىماق 了极饿，饿极 <方>〔动〕

ئالاڭقا 的拿该 <方>〔静〕

ئالاڭلىق 安不；乱，乱纷，乱混〔静〕

ئالاڭلىماق 记惦，心担，恐惊，诧惊，讶惊〔动〕

ئالاڭۇماق 尽力疲精，气力没，尽用气力 <古>〔动〕，力无气有

ئالاشقۇر 物动齿啮种一 <古，动>〔静〕

ئالامەت 兆征，象迹，志标，征特①〔静〕：كىرىزىس ئالامىتى 病旧 / كونا كېسەلنىڭ قوزغىلىش ئالامىتى 象迹的机危 。号 <数>②兆征的发复：تەكلىك ئالامىتى 号等 / كۆپەيتىش ئالامىتى 乘号③特别，外格，常寻不：ئۇنىڭ چاچلىرى ~ قويۇق . 密别特得长发头的她 。بۇ ~ بىر ئىش بولدى . 事的常寻不件一是这 。

ئالامەتلىك 的象迹……有，的征特……有〔静〕

ئالاھازەل 莫约，概大，约大〔静〕：ئاردىدىن ~ ئىككى ئاي ئۆتتى . 月个两了过约大 。سەكسەن ياشلاردىكى بىر بوۋاي ~ كىرىپ كەلدى . 来进了走爷爷老的岁十八约位一 。

ئالاھازەلقىياس = ئالاھازەل

ئالاھىدە 人殊特 شەخس ~ ：重着；别特，殊特①〔静〕 出指重着 كۆرسەتمەك ~ / 要重别特 مۇھىم ~ / 物来意特我 . يوقلاپ كەلدىم ：门专，意特② 。的养喂门专是马些这 . بېقىلدۇ ~ بۇ ئاتلار 。你看

ئالاھىدە بانكا 行银种特

ئالاھىدە بولۇۋالماق 化殊特

ئالاھىدە پاي چېكى 票股殊特 <经>

ئالاھىدە تاۋار 品商种特 <经>

ئالاھىدە تېز پويىز 车列快特

ئالاھىدە زايوم 债国殊特 <经>

ئالاھىدە ساقچى 警特 <法>

ئالاھىدە سۇغۇرتا 险保种特 <经>

ئالاھىدە سېتىۋېلىش 购采定特 <经>

ئالاھىدە قانۇن 法殊特 <法>

ئالاھىدە كەچۈرۈم 赦特 <法>

ئالاھىدە ماترىسسا 阵方异奇 <数>

ئالاھىدە مەبلەغ ھاۋالىسى 托信金资定特 <经>

ئالاھىدە مەمۇرىي رايون 区政行别特

ئالاھىدە ھەربىكەت ئەترىتى 队动别

ئالاھىدە ئوخشىتىش 喻特 <文>

ئالاھىدە ئۇرۇش 争战种特

ئالاهىدە ئۇنۇملۇك دورا 药效特 <经>
ئالاهىدە ئىجازەت 许特 <法>
ئالاهىدە ئىجازەتلىك بانكا 行银许特 <经>
ئالاهىدە ئىستېمال بېجى 税费消别特 <经>
ئالاهىدە ئىقتىدار 能功异特
ئالاهىدە ئىقتىسادىي رايون 区特济经
ئالاهىدە يېتەكچى كارتوچكا 卡导指殊特
ئالاهىدىلەشتۈرمەك «ئالاهىدىلەشمەك» 的态动使的
ئالاهىدىلەشمەك 化殊特，殊特得变，别特得娈〔动〕：تولىمۇ ئالاهىدىلىشىپ كەتكەنلەر ئاممىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ . 太特离脱会就了殊特。
ئالاهىدىلىك 点特，性殊特〔静〕：زىددىيەتنىڭ ئالاهىدىلىكى 性殊特的盾矛
ئالاۋ 火野，火 <古>〔静〕
ئالاۋان 鱼鳄，鳄 <古>〔静〕
ئالايتماق «ئالايماق» 的态动使：ئۇ ماڭا كۆزىنى ئالايتتى . 他眼瞪我向。
ئالايتىشماق «ئالايتماق» 的共同态
ئالايلۇق （语端发的时例举）说如比，如比〔助〕
ئالايلى = ئالايلۇق
ئالايماق 瞪〔动〕：ئۇ ماڭا ئالىيىپ قويدى . 他瞪了我一眼。
ئالايىتەن 门专，意特〔静〕
ئالە 下见
ئالە شەرىكىنى 好，妙，好②了你归都全① <习> 的样
ئالەت 具阳 <理生>〔静〕
ئالەم 宇①〔静〕：ئالەمنىڭ كېلىپ چىقىشى 宇宙的起源 ②人世，间世，道世：قىيىن ئىش يوق ئالەمدە ، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە . 人心有怕只，事难无上世。 ~ بۇگۈن راستتىنلا ئۆزگەردىمۇ ؟ 今天的世道变了吗？③时间：ئۇ بۇ يەردىن كەتكىلى نە ~ بولدى . 他离开此地多时了。 ~ قىلمۇقتىم ، ئىشنى قىلمۇقتىم . 你之走后，我干了后事多好了。
ئالەم ئايروپىلانى 航天飞机
ئالەم بوشلۇقى 宇宙空间
ئالەم بوشلۇقى ئۇرۇشى 太空战
ئالەم توزىنى 宇宙尘 <天>
ئالەم تۇراقلىق سانى 宇宙常数 <天>
ئالەم تېزلىكى 宇宙速度 <物>
ئالەم تىلشۇناسلىقى 宇宙学言语
ئالەمدىن كەتمەك = ئالەمدىن ئۆتمەك 去世，过世
ئالەمدىن ئۆتمەك 去世，过世
ئالەمدىن يانماق = ئالەمدىن ئۆتمەك 去世，过世
ئالەم راكېتاسى 宇宙火箭
ئالەم قورالى 宇宙空间武器
ئالەم قۇتۇپى يۇلتۇزلىرى 宇宙抱星拱 <天>
ئالەم كەزمەك 宇宙遍走，方四游云下天遍走，者海四游云 ئالەم كېزەر 闯南走，者下天遍走，者北
ئالەم كېمىسى 宇宙飞船
ئالەمگە پۇر كەتمەك 方四遍传
ئالەمگە سىغماي كەتمەك ②胜自不喜① <成> 世一可不
ئالەم نەزەرىيىسى 宇宙论
ئالەمنى باشقا كىيمەك 为欲所为 <成>
ئالەمنى بىر ئالماق 方四彻响
ئالەمنى مالەم قىلماق 天昏得闹，天翻闹 <成> 地黑
ئالەم ئوربىتىسى 宇宙道轨 <天>
ئالەم ئۇچقۇچىسى 宇宙航员，宇宙行飞员
ئالەمبەخش 的大天，的大莫〔静〕
ئالەملىك 的世今 ~ بۇ ~ / ئۇ ~ 的世纪，的世界〔静〕：的世来
ئالەمشۇمۇل 的义意界世有具〔静〕
ئالەمشۇناس 家学宇宙〔静〕
ئالەمشۇناسلىق 学宇宙〔静〕
ئالەمقاراش 观宇宙 <哲>〔静〕
ئالەيلۇن 的鼠老像下地漠沙在活生 <方，动>〔静〕：物动小种一
ئالبامىتسىن 素霉巴阿 <药>〔静〕
ئالبان 人亚尼巴尔阿〔静〕
ئالبانچە 的式亚尼巴尔阿②语亚尼巴尔阿①〔静〕
ئالبوم 簿邮集，册画，集图，集影〔静〕
ئالبوملۇق 的集图有，的集影有〔静〕
ئالبومىتسىن 素霉白 <药>〔静〕
ئالبۇمىن 白蛋清，白蛋白，朊白〔静〕
ئالبىت 石长钠，岩长钠 <地>〔静〕
ئالبىزىيە 花缨马，欢合 <植>〔静〕
ئالپ 士勇，雄英 <古>〔静〕
ئالپاغۇت 士勇胆孤，雄英胜常 <古>〔静〕

ئالپىرقاماق 凡不命自，强逞 <古>〔动〕
ئالتاي (区地个一的区治自尔吾维疆新)泰勒阿〔静〕
ئالتاي ئاغمىخىنى 鼬香 <动>
ئالتاي ئاق باش كالىسى 牛头白泰勒阿 <牧>
ئالتاي قارىغۇ چاشقىنى 鼠泰勒阿 <动>
ئالتاي قويى 羊泰勒阿 <牧>
ئالتاي ئورمان پاقىسى 蛙林泰勒阿 <动>
ئالتايى 袄皮皮狐②狸狐红① <古>〔静〕
ئالتە 山母只六 <谚>：～ ئۆچكىگە يەتتە تېكە。<谚>六〔静〕：～ 羊山公只七了配羊"事于浮人"同喻；。
ئالتە ئاتار 枪响六 <军>
ئالتە پاتمان 话堆大一—堆大：～ گەپ
ئالتە تەرەپلىك 形边六 <数>
ئالتە توك ـ توك 寥寥，点丁一—几无寥寥：～ نەرسە 寥人个几没，人个半一 ئادەم ～ / 西东的几无寥
ئالتە قول 人的头指个六，人指六 ئادەم ～ 指六：
ئالتە قىرلىق 形棱六 <数>
ئالتە كۆرەك 驼骆岁七 <动>
ئالتە كۆنلۈك ئالەم (暂短之世今喻)世尘日六
ئالتە ياقلىق 体面六 <数>
ئالتەيلەن 人六〔静〕
ئالتۇن 金①〔静〕金，子金：～ ساپ 金纯 / يوقالغان پىچاق。～ 。的子金是儿把子刀的了丢 <谚>。～ باشلىق دادالىق بىلەن قالغۇچە，پاخما باشلىق ئانالىق بىلەن قال。面垢头蓬跟如不，爸爸的银戴金穿跟其与 <谚>。妈妈的 ～ / 代时金黄 دەۋر ～ 的色金②：
(用赏观)鱼金 <动>
水贴金黄 <经>
ئالتۇن پوتال 粉金
ئالتۇن توپچا 菊圆桂 <植>
ئالتۇن جابدۇق 器金
ئالتۇن چايقاش 金淘
ئالتۇن رەڭ مۇشۇك 猫锦，猫色黄金 <动>
ئالتۇن رودىسى 石矿金
ئالتۇن رۇبلى 布卢金 <经>
ئالتۇن زاپىسى 备储金黄 <经>
ئالتۇن زايومى 债公金黄
ئالتۇن سىناش چوكىسى 牌对金
ئالتۇن قوڭغۇز 甲丁吉，子铃金 <动>
ئالتۇن قىرغاۋۇل 鸡锦 <动>
ئالتۇن قوزۇق (富财的久永为意)子桩金：～ يەر。<谚>土地是桩子金。
ئالتۇن كېپىنەك 蝶风喙斑金 <动>
ئالتۇن مېدال 牌金，章奖质金
ئالتۇن ھەل 粉金②金镀①
ئالتۇن ۋاراق 箔金
ئالتۇن ياللىق كاكتۇس 琥金 <植>
ئالتۇن يالىتىش 金镀
ئالتۇن يۇلتۇز تاش 石星金
ئالتۇن يىگنە 针金 <医>
ئالتۇنشاخ 花黄枝一 <植>〔静〕
ئالتۇنكۆز 蛉草 <动>〔静〕
ئالتۇن ـ كۈمۈش 银金〔静〕：～ چىققان يەردىن تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرت يېخشى。<谚>方地的银金产盛如不，土的家自如不，窝银窝金"同喻；乡故的长生己自窝"。
ئالتۇنگۈل 莲金 <植>〔静〕
ئالتۇنگۈللۈك 的花莲金有〔静〕
ئالتۇنلۇق 的子金有①〔静〕的金产，的子金：～ ئۆيدىن كۆتۈل تىنچلىقى يېخشى。<谚>静心如不，金万有家。
(墓陵人伟指)陵金②
ئالتۇنيارۇق (经佛)经明光金 <宗>〔静〕
ئالتىلىك 的六，六〔静〕
ئالتىلىك پۈتۈنلەش 四舍六入 <数>
ئالتىمېتىر 仪高测 <气，地>〔静〕
ئالتىنچى 六第〔静〕：～ ئايدا ئالته چاپان كىيىپتۇ，ئون ئىككىنچى ئايدا كالته چاپان。<谚>祥裕件六穿份月六，令节清不分"喻比；衫短穿却月二十。
ئالتىنچى ئاي 月六
ئالتىنچى ئاينىك پاقىسىدەك يوقاپ كەتمەك 六像(向去知不人喻比)迹匿声销样一蛙青的月
ئالتىۋارىم 子楞二 <方>〔静〕
ئالجىشماق 态同共的«ئالجىماق»
ئالجىماق 〔动〕涂糊，瞧昏：بالام，قېرىغاندا ئالجىغان دادامنى ئەپۇ قىل！吧爸爸的涂糊老你谅原，子孩！

ئالچاق 〔静〕＜古＞的顺温，的逊谦

ئالچاڭ 的摆大摇大②的步方迈①〔静〕

ئالچاڭشماق = ئالچاڭلىماق

ئالچاڭلاتماق «ئالچاڭلىماق»的使动态

ئالچاڭلاشماق «ئالچاڭلىماق»的共同态

ئالچاڭلىماق 〔动〕①摆大摇大，晃晃摇摇：ئۇ ئالچاڭلاپ ماڭاتتى．他摆大摇大晃晃摇摇地走。②扬气高趾：ئۇ ئازراق پۇل تېپىپلا ئالچاڭلىغىلى تۇردى．他挣了点钱儿就扬气高趾起来。

ئالچايتماق «ئالچايماق»的使动态

ئالچايماق 〔动〕张开双叉，腿开叉，着躺地肆放很

ئالچۇ 〔静〕羊拐骨立时凹面

ئالچۇ چۈشمەك ①(时骨腕踣掷)凹面朝上起立

ئالچۇ قويماق = ئالچۇ چۈشمەك (赢赌为意)＜转＞②运走

ئالچى ＜古＞〔静〕王后

ئالچىيىشماق «ئالچايماق»的共同态

ئالد(ى) 〔静〕①前：ئۇ ئىشىكنىڭ ئالدىدا ئولتۇراتتى．前门在坐他。يولغا چىقىش ئالدىدا 出发前临，发 / ئالدىدا قول قىسىشار ، ئارقىدىن تاش ئېتىشار．＜谚＞头石扔互后背，手握相互面当。ئالدىدا هى ـ هى ، ئارقىدا خى ـ خى．＜谚＞嘿嘿面当，哼哼后背。ئالدىدىكى ئۆزنى كۆرمەي ، يىراقتىكى ياتنى كۆرۈپتۇ．人生的处远看尽，人亲的前眼见不＜谚＞。②前跟：ئۇ مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى．他跟我到来了。③先最：ئۇ بۇاقالنىڭ ئالدى ياخشى ، قاسساپنىڭ كەينى．＜谚＞好卖先商果水果好卖先商果水。④临……前：كېلىش ئالدىدا تۇرماق 临来前⑤前身，边身：ئۇ زاۋۇتتىكى يىگىتلەرنىڭ ئالدى．他是厂工里最好，最好大：ئۇ مەكتەپنى پۈتتۈردى ، ئالدى ئالىي بالىلىرىمنىڭ．子伙小的好最里厂工是他。سىزلام بولۇپ ئالدىدن يىرىك ئاقماق 了。⑥＜婉＞下身：脓流身下，疳下患

ئالدى ئەگمە 拱前＜建＞

ئالدىڭ بوي 襟前

ئالدى بىلەن 首先：～ سۇ مەسىلىسىنى ھەل قىلىش كېرەك．题问的水决解要先首。

ئالدى پىشاپ 便小：ئالدى پىشاپنى تۇتالماسلىق 便小禁失

ئالدى چاق 轮前

ئالدى چىراغ 灯前＜机＞

ئالدىدىن ئۇتمەك 征：ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۇتمىگەن ھېچقانداق ئىش ئاقمايدۇ．量商，意同得征不：事何任，意同他得征。成不办都

ئالدىدىن توغرا ئۇتمەك 睬理不

ئالدى زال 厅前

ئالدىغا پارتلىتىش 爆起向正＜矿＞

ئالدىغا چىقارماق 推面前到：ئۇلار قىلىدىغانلىنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ ، ئاخىردا سۇلتاننى ئالدىغا چىقىرىپ قويدى．们他。面前了到推旦力苏把后最，切一的干要了完干

ئالدىغا چىقماق 接迎

ئالدىغا سالماق ①面前在走……让：چوڭلارنى ئالدىمىزغا سېلىپ بارايلى．咱们人大让们前在走面前。去起一②见意求征：بېرىڭلار ، بۇ ئىشنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا سېلىپ كېلىڭلار．吧见意的们他下一求征去事件这就们你。③押：ئۇچ چېرىك بىر دېھقاننى ئالدىغا سېلىپ كەلدى．三个一着押丁兵农民来过了走。

ئالدىغا قارىماق 看前向：ئۇنىمۇشتە بولغان ئىشلارنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ ، ئالدىمىزغا قارىشىمىز لازىم．该应们咱，事往计不看前向。

ئالدى قوشۇمچە 缀前＜语＞

ئالدى قول 腿前(的等羊牛)

ئالدى كۆرۈنۈش 图视正＜水＞

ئالدى گىرۋەك 缘前＜电＞

ئالدى مېڭە 脑前＜理生＞

ئالدىنى ئالماق 防预，防备：كېسەللىكنىڭ ～ 灾防 ～ 病疾防预：ئاپەتنىڭ 范防②止防，防预，

ئالدى ئوق 轴前

ئالدى ئوچۇق 挡阻无头前①：خالىغان تەرەپكە كېتىۋېرىڭ ، ئالدىڭ ئوچۇق．你，去儿那朝就去儿哪朝意愿你。当顺，遂顺＜转＞②。挡阻无头前的：بۇ بالىنىڭ ～ ئىكەن ، تىجارىتى ئوڭايلا يۈرۈشۈپ كەتتى．这子孩，当顺挺子孩。了来起做就易容很意生

ئالدى ئېتىسىك ①前无头挡阻：当顺不＜转＞②碍障有：بىزنىڭ بالىنىڭ ئالدى ئېتىكمىكىن تالڭ ، قاندىڭ ئىش قىلسا ، ئىشى تازا يۈرۈشۈپ كەتمەيدۇ．咱们的孩子，怎是还顺不。来起不搞都么什搞，的么

ئالداپ ـ سالداپ = ئالداپ ـ سىلاپ

ئالداپ ـ سىلاپ 〔静〕骗：～ ماڭدۇرماق 带哄连骗带哄连

走发打地

ئالداشماق «ئالدىماق» 的共态同

ئالدام 〔静〕欺骗：باشقىلارنىڭ ئالدىمىغا چۈشۈپ كەتمىگىن . 你别受要不你；当的人别上要不骗人。

ئالدام خالتا 套圈

ئالدامچى 〔静〕子骗

ئالدامچى جىنايەتچى 犯骗诈 <法>

ئالدامچىلىق 〔静〕骗局、欺骗行为：ئالدامچىلىقلىرىڭنى ئاما ئالدىدا يېيىۋەتمىسەم ! 我要当众戳穿你的骗局！

ئالدامچىلىق جىنايىتى 罪骗诈 <法>

ئالدامچىلىق دېلوسى 案骗诈 <法>

ئالدامچىلىق قىلماق 骗诈、骗行、骗欺

ئالدامچىلىق گۇرۇھى 团集骗诈 <法>

ئالدانغۇچى 〔静〕人诈欺被 <法>

ئالدانماق «ئالدىماق» 的态动被

ئالدۇزا 糖醛 <化>〔静〕

ئالدۇرماق ① «ئالماق» 的态动使的：累劳、度过劳疲②：ئۇ كېچە - كۈندۈزلەپ ئىشلەپ ، ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويۇپتۇ . 他日夜继以了着累、干地了。

ئالدۇرۇشماق «ئالدۇرماق» 的共态

ئالدۇرۇلماق «ئالدۇرماق» 的态动被

ئالدېگىد 醛乙 <化>〔静〕

ئالدېگىدازا 酶醛 <化>〔静〕

ئالدى - ئارقا 〔静〕①前后：ئالدى - ئارقىسى گۈللۈك ئۆي 前面两②子房的儿园花有后前

ئالدى - ئارقىغا قارىماق 后顾前瞻

ئالدى - ئارقىنى ئويلىماق 后想前思

ئالدى - بەردى = ئالغۇ - بەرگۇ

ئالدى - بەردى قىلماق 来往济经：ئۇ ھېچكىم بىلەن ئالدى - بەردى قىلمايدۇ . 来往济经有没都谁跟他。

ئالدىچە 〔静〕前向、方前、面前

ئالدىراپ - تېنەپ 〔静〕促仓、忙急、忙连：～ سۆزلىمەك / 说忙连 ～ جەڭگە ئاتلانماق 仓促上阵

ئالدىراپ - سالدىراپ = ئالدىراپ - تېنەپ

ئالدىراتماق ① «ئالدىرىماق» 的②态动使的催：مېنى ئالدىراتما ! 我催别你！

ئالدىراش «ئالدىرىماق» 的式形词名动的：خىزمىتىڭ ئالدىراش مۇ؟ 你工作忙吗？

ئالدىراش - تېنەش = ئالدىراپ - تېنەپ

ئالدىراشچىلىق «ئالدىراش» 的式形词名：ئالدىراشچىلىقتا تاماق يېيىشكىمۇ ۋاقىت بولمىدى . 忙连得饭吃的时间都有。

ئالدىراشلىق «ئالدىراش» 的式形词名：ئالدىراشلىقتا تېلېۋىزور كۆرۈشكىمۇ ۋاقىت بولمىدى . 忙连得电视的时间都有。

ئۇ چېچىلىپ يانغان تەڭگىلەرنى ～ بىلەن يىغىشتۇردى . 他急忙～收起来的上地在散把元银。

ئالدىراشماق «ئالدىرىماق» 的共态：ئۇلار خۇش خەۋەرنى تېزرەك يەتكۈزۈشكە ئالدىراشتى . 他们急着快传儿点好达传息消。

ئالدىراقسان 〔静〕急躁、急子性的：～ ئادەم 急子性的人

ئالدىراقسانلىق «ئالدىراقسان» 的式形词名：سەن ～ قىلما ! 你别急躁！骄戒

ئالدىراڭغۇ 急子性〔静〕

ئالدىراڭغۇلۇق «ئالدىراڭغۇ» 的式形词名：ئۇنىڭ ئالدىراڭغۇلۇقىنى ھەممەيلەن بىلىدۇ . 他急子性～。人有所知都道

ئادەم ئۆلتۈرەر . <谚> 急子性害了人死。

ئالدىراڭغۇلۇق قىلماق 躁急

ئالدىرۇقلۇغ 越优、煌辉、殊特、别特 <古>〔静〕

ئالدىرىماق 急着、忙匆、忙急、急〔动〕：ماڭسىڭىز ئالدىراپ قېلىپ ، سىزنى يوقلاپ بارالمىدىم . 能没、忙匆行临。你望看去急狗 <谚> ئالدىرىغان ئىت تامغا سەكرەر . 着事办 <谚> 跳墙。ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار . 向忙急他。急、和搅来鬼。ئالدىرىماندا قارىغۇدىن يولى سوراپتۇ . <谚> 释解们我。路问人盲向会、急着一人。ماڭغىلىغان ئۆيگە بارار . <谚> 腾腾慢、上路在还的匆匆急。"胜取中稳、达不速欲"同喻：中家到已的。

ئالدى - ساتتى 〔静〕卖买：ئالدى - ساتتىدا ئادىل بولماق 平公卖买

ئالدى - كەينى 〔静〕后后前前、后前：ئۆينىڭ ～ پاكىز تازىلاندى . 净净干干得扫打后屋前房。بۇ ئىشقا ئالدى - كەينى بولۇپ يۈزدەك ئادەم قاتناشقان . 百有共一后前事这加参人来。

ئالدى - ئارقىغا قارىماق = ئالدى - كەينىگە قارىماق

ئالدى - ئارقىنى ئويلىماق = ئالدى - كەينىنى ئويلىماق

ئالدىماق 〔动〕骗、欺骗：ئاممىنى ～ 众群骗欺 / خەقنى ئالدىغانلىق — ئۆزىنى ئالدىغانلىق . 人欺欺自。

ئالداپ تۆلىتىش 赔骗
ئالداپ ساتماق 卖拐
ئالدىن 〔静〕先预，先事：先优：ئىمە ئۇچۇن ماڭا ~ ئېيتىپ مىدىڭ؟我诉告不先么什为你？ ~ ۋەدە قىلىشقا ئىدۇق.我们有约在先。 ~ ئۆگىنىش 习预 / ~ خەۋەردار قىلماق 呼招打先事 / ~ تەربىيىلىنىش ھوقۇقى 优先受教育权利
ئالدىن تەستىقلاش 前批审置
ئالدىن تەقسىملەش 分预
ئالدىن سېتىۋېلىش 购预
ئالدىن سېزىش 觉先
ئالدىن كۆرەر 有预见的
ئالدىن كۆرەرلىك 先见预，性明之
ئالدىن كۆرۈش 见预
ئالدىن كۆچەندۈرۈش 预应力 <建>
ئالدىن مۇشت كۆتۈرمەك 先发制人；手下先，先举拳头。 قورقاق ئالدىن مۇشت كۆتۈرەر. <谚> 胆小鬼先举拳头。
ئالدىن ئىنكاس 馈前
ئالدىن يېشىم 预解式 <数>
ئالدىنئالا 〔静〕先预，先事：~ تەييارلاپ قويغان سوئال 先事准备的好问题
ئالدىنقى 〔静〕①的头前，的面前；~ پوست 哨前 / ~ رەت 前排 / ~ يېرىم يىل 前半年 <转>②人前：ئالدىنقىلار قىلىپ باقمىغان ئۇلۇغ ئىش 前人未做过的大伟事业③列前，前：ئۇ ئۇزۇنغا يۈگۈرۈش تۈرى بويىچە ~ قاتارغا ئۆتتى.他在长跑项目上列名前茅。
ئالدىنقى ئاچا 叉前（的车行自）
ئالدىنقى ئەزا 项前 <数>
ئالدىنقى بۆلمە 舱等头
ئالدىنقى دەۋر 期前 <生>
ئالدىنقى رومانتىزم 早期浪漫派 <艺，文>
ئالدىنقى سەپ 线前
ئالدىنقى شەرت 件条决先，提前
ئالدىنقى قاتار 列前，尖顶
ئالدىنقى قۇتۇپ 极前 <电>
ئالدىنقى قىرغاق 沿前
ئالدىنقى قىسىم 队部头先 <军>②分部一前①
ئالدىنقى مۇداپىئەچى 卫前 <体>
ئالدىنقى ھۇجۇمچى 锋前 <体>
ئالسىقماق 去失，失丢，偷被 <古>〔动〕

ئالغا 〔静〕前向，进前 ماڭىماق ~ ：前朝，前往，前向 走 / غەلىبە ئۇچۇن ~ ！为胜了利为！进前，前！ دۈشمەننى يوقىتىش ئۈچۈن ~ ！为敌灭消了为！冲啊，人
ئالغا باسماق 步进，进前，走前向① ئالغا بەش قەدەم باسماق ~ 前标目着朝向五走前步 / نىشانغا قاراپ ~ 进习学
ئۆگىنىشتە / 进
ئالغا سۈرمەك 进促，动推，进推① 把社会进前向推进②调强：ئۇ داۋىم ئۆز پىكرىنى ئالغا سۈرىدۇ.他坚持己自的意见。
ئالغا قارىماق 看前向
ئالغا كەتمەك 走前到头
ئالغا ئىلگىرىلىمەك = ئالغا باسماق
ئالغۇ ـ بەرگۈ 〔静〕来往，帐（来往）：来往济经，帐：ئالغۇ ـ بەرگۈنى ھېسابلىماق 帐算 / ئالغۇ ـ بەرگۈنى ئۈزمەك 断绝经济来往
ئالغۇچى 方买〔静〕
ئالغۇچى كرېدىتى 贷信方买 <经>
ئالغۇر 猎捉捕于善的物：~ بۇركۇت 捕捉于善①〔静〕的物的钱挣能②鹰的物
ئالغۇرلۇق «ئالغۇر»的名词形式①善于捕猎物②善于捕猎的赚钱，取
ئالغۇلۇق 物之拿应，西东的得应〔静〕
ئالغىنچى 者集收 <古>〔静〕
ئالفا 法耳阿 <物>〔静〕
ئالفا زەررىچىسى 子粒法耳阿
ئالفا نۇرى 线射法耳阿
ئالفاۋىت = ئېلىپبە
ئالقات 子杞枸 <植>〔静〕
ئالقاماق 欢③赞称，奖夸②愿祝，福祝① <古>〔动〕呼欢，迎
ئالقماق 止终，毕完，束结，少减 <古>〔动〕
ئالقۇ 部全，切一 <古>〔静〕
ئالقىتماق 扬赞，赞称，彩喝，好叫手拍 <古>〔动〕
ئالقىش 〔静〕欢迎①：يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.新的民农了到受具农式欢迎。②掌声：گۈلدۈراس ~ / 雷的般鸣掌声 ~ ياڭراتماق 好叫手拍
ئالقىشقا سازاۋەر بولماق = ئالقىشقا ئېرىشمەك
ئالقىشقا ئېرىشمەك 受到欢迎：ئۇ ئاممىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.他受到了群众的欢迎。

ئالقىشلاتماق «ئالقىشلىماق» 的态动使
ئالقىشلاشماق «ئالقىشلىماق» 的态同共
ئالقىشلانماق «ئالقىشلىماق» 的态动被
ئالقىشلىماق 〔动〕 欢：迎欢 چاۋاك چېلىپ ～ 迎欢掌鼓
ئالقىغ 〔静〕 ①＜古＞宽的阔宽，的长久②
ئالقىنچىسىز 〔静〕 ＜古＞无穷无尽，的丰富 的远
ئالقىنماق 〔动〕 ＜古＞尽不之取，的竭不之用，的
ئالكان ＜化＞〔静〕 结完 ＜古＞〔动〕 束结，
ئالكىل ＜化＞〔静〕 烃属烷，类烷
ئالكوگول ＜化＞〔静〕 醇乙，物化醇，醇
ئالكوگوللاشماق ＜化＞〔动〕 化醇
ئالكوگوللىزم 〔静〕 毒中精酒
ئالكىن ＜化＞〔静〕 烃炔，炔
ئالگىرات ＜植＞〔静〕 子李黄
ئالگىبرا (ئالگىبراسى) ＜数＞〔静〕 数代
ئالگىبراشۇناس 〔静〕 家学数代
ئالگىبراشۇناسلىق 〔静〕 学数代
ئالگىبرالىق 〔静〕 的数代
ئالگىبرالىق ئەمەل ＜数＞ 算运数代
ئالگىبرالىق بەلگە ＜数＞ 号符数代
ئالگىبرالىق تەڭلىمە ＜数＞ 程方数代
ئالگىبرالىق ئىپادە ＜数＞ 式数代
ئاللا[1] ＜宗＞〔静〕 主真，拉安：～ بەرمىگەننى موللا بەرمەس . ＜谚＞ 了不给也拉毛，的给不拉安 。
ئاللا ئېيتىماق （们人醒叫了为晚夜月斋） 谣歌唱
ئاللا[2] 〔叹〕 呀哎，呀天，哪天：～ ، يامان بولدى ! 天！糟了，哪天！
ئاللاتائالا ＜宗＞〔静〕 拉安的上无高至
ئاللا ـ توۋا 〔静〕 地喊天呼
ئاللا ـ توۋا دېمەك 呼 地喊天连苦叫，
ئاللا ـ چۇقان 〔静〕 叫大喊大
ئاللا ـ چۇقان كۆتۈرمەك 大喊大叫
ئاللا ـ كاللا 〔静〕 叫大喊大，地喊天呼
ئاللا ـ كاللا دېمەك 大喊大叫
ئاللاھۇئەكبەر ＜习，宗＞〔静〕 大伟拉安
ئاللىرگىيە = زىيادە سېزىمچانلىق كېسىلى
ئاللىبۇرۇن 〔静〕 早已：早，就 过试就早 ～ سىناق قىلغان
ئاللىبىر 〔静〕 个一哪知不：个一～ سورۇن 合场
ئاللىغ ＜古＞〔静〕 老奸巨滑，子骗
ئاللىقاچان 〔静〕 已早：早，就，经已 。了死已早他 ～ ئۇ ئۆلۈپ كەتكەن

ئاللىقاچانقى 〔静〕 ～ 的早老，的前以久很：的 。了去过已早须无调老的重弹 . ئەمەس هاجەت سورۇش قايتا
ئاللىقانچە 〔静〕 ～ 次少多知不：次少多知不 。了过调强他对知不我话这 . لىدىم
ئاللىقانداق 〔静〕 ～ 的样怎知不：的样怎知不 觉感种一的样
ئاللىقاياق 〔静〕 方何知不，里哪知不：方 了听 . ئاڭلاپ ، ئۇنىڭغا بولغان غەزىپىم ئاللىقايافقا ئۆچۈپ كەتتى 。了去儿哪到跑知不也火的子肚一我，话的娘姑这
ئاللىقايسى 〔静〕 ～ بىر ئىش 个(件)哪知不：件事
ئاللىقەيەر 〔静〕 方地么什知不，处何知不：方 。了方地么什在落知不西东些那 . ئاللىقەيەردە قالدى
ئاللىكىم 〔静〕 谁是知不
ئاللىنېمە 〔静〕 ～ بېسىلغان ماشىنا 么什知不：着装知不 车汽的么什
ئالما ＜植＞〔静〕 果苹②树果苹①
ئالما بەلىش ＜食＞ 饼儿馅果苹
ئالما شەربىتى 汁果苹
ئالما قېقى 干果苹
ئالما مۇرابباسى 酱果苹
ئالماس 〔静〕 ～ كۆزلۈك ئۈزۈك 钻：石钻，石刚金 ＜矿＞ 戒钻，指戒石
ئالماس دولتا 头钻石刚金 ＜矿＞
ئالماش[1] 〔静〕 词代 ＜语＞
ئالماش[2] 〔静〕 的错交
ئالماش بۇلۇڭ 角错交，角错 ＜数＞
ئالماش رىتىملىق ئۇدار 拍节错交 ＜艺＞
ئالماش قاپىيە 韵叠重 ＜文＞
ئالماشتۇرغۇچ 〔静〕 器换变
ئالماشتۇرما 下见
ئالماشتۇرما جۈملە 句装倒 ＜语＞
ئالماشتۇرما ھۆججەت 文换
ئالماشتۇرماق «ئالماشماق» 的态动使，交换，换交，流交：～ ئۆيخانىغا بېرىپ كىتاب / 书换馆书图到 ～ ، ناۋار 货换 ～ پىكىر / 品商换交 ～ / خىزمەت تەجرىبىلىرىنى 见意换交 ～ 验经作工流交
ئالماشتۇرۇپ تېرىماق 茬换 ＜农＞

ئالماشتۇرۇپ سۈمۈرۈش 收吸换交 <化>
ئالماشتۇرۇش قىممىتى 值价换交 <经>
ئالماشتۇرۇشماق «ئالماشتۇرماق» 的同共态
ئالماشتۇرۇلماق «ئالماشتۇرماق» 的动被态
ئالماشقۇچ 子换交 <生>〔静〕
ئالماشماق 换①〔动〕交，替，换岗 / 班换 ~ 迭更，迭：ئالماشماق ئۆرۈن ئالمىشىپ ئولتۇرايلى . 我们换个座儿坐。 / 新旧交替 ~ سۇلالىلەرنىڭ ئالمىشىشى 朝代更替。 ~ 串②代换朝改，迭：ئالماشماق قاپتۇ . 电话换线了。 ~ 行：ئارغامچا ئالمىشىپ قالدى . 绳子缠绕了。 ~ 换④。
ئالماق 取①〔静〕拿，领，取：ئالماق / 取样 ~ بانكىدىن پۇل ئالماق / 从银行取款 ~ كۆڭلىنى يول خېتى / 悦取 ~ ئۇ قولىغا قەلەم ئېلىپ خەت يازدى . 他拿起笔写信 / 通行证 ~ قەرز / 借债 ~ ئالغۇچە بىسمىللا ، بەرگۈچە ئەستەغپۇرۇللا . 借：要。字。叹气声唉时还，地谢天谢时借 <谚>。 ~ كىتابنى مەنمۇ ئالماقچى . 书本这我也要想。 ~ 买③。 ~ بۇ قەلەمنى نەچچە پۇلغا ئالدىڭىز ؟ 这支笔买：的买钱少多？ ~ 马 <谚> / 购赊 ~ ئېسىلغا ئالمىغان ئانقا ئوقۇر ساپتۇ . 不买的书本像读了白读。 ~ 收招，受收，受接④。 ~ ساۋاق 受教，育教受接 ~ تەربىيە / 训教取吸，训教受接 ~ بۇيرۇق / 命受，令命受接 ~ پارا ، 贿受收 ~ تەلىم ـ تەربىيە / 受贿 ~ ئوقۇغۇچى / 训受 ~ ئىشچى / 生学收招 ~ ئەسكەر / 粮公收征 ~ غەلىە ـ پاراق / 税征 ~ پىكىر / 兵征，收：غەلىە ـ پاراق 求征。 ~ باج / 兵 ~ ئۇچ / 量力取吸 ~ تەجرىبە / 验经取吸 ~ خوتۇن / 娶⑧娶：خوتۇن ئېلىش / 腰住抓 ~ بېلىدىن ياقىسىدىن / 住咬，住揪，住抓⑨妻住咬狗 . ئىت ئۇنىڭ پاچقىدىن ئالدى / 子领住揪 ~ 我 . ئىشىك ئالدىدىن ئېرىق ئالدىم / 挖开⑩。腿小的他了：(餐进人劝)消撤，去除，掉去⑪。渠条了开前门在。好污去皂肥种这 . بۇ سوپۇن كىرنى ئوبدان ئالمىدۇ 。毒以攻毒：毒去能毒 <谚> . زەھەرنى زەھەر ئالمىدۇ 。 ~ 剪 / 头剃 ~ چاچ / 子胡刮 ~ ساقال 。 ~ ، 下取⑫务职消撤 / 甲指 ~ ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىماق / 上放：مۇرىسىدىن خۇرجۇننى ئېلىپ ماشىنىدىن يەشكىنى / 箱纸下取上车汽从 ~ چامادانىنى ھارۋىغا / 吃请！ ~ 上车马到放箱提手把 ~ قېنى ، ئالسىلا ！吃⑬

带 ~ خاراكتېر / 色颜有 ~ رەڭ：有含，有带⑭！吧着含中眼 ~ كۆزگە ياش / 质性……含，质性……有树了到躲我 . سايىسىغا ئۆزۈمنى ئالدىم 躲⑮水泪：دەرەخ 。 ~ 装假是为行示表用连词动些有同⑯。下荫چى بولۇپ ياسىنىۋالماق / 贩小扮 ~ كەسىپ ئەھلى بولۇۋالماق 报看装假 / 行内装假 گېزىت كۆرگەن بولۇۋالماق
ئالماق ـ ساتماق 卖买〔静〕：ئۇلار شەھرىمۇ شەھەر يۈرۈپ 买做间之市城个各于往来们他 . بىلەن شۇغۇللىنىدۇ ~ 。卖
ئالمان 利麻，快手①〔静〕：ئالغۇچە ~ ، بەرگۈچە بەزگەك . 捉捕于善 <转>② 。嗦哆时还，利麻时拿 <谚> 猎于善很鹰兔只这 . قارچىغا ئاھايىتى ~ چىقتى 猎物：。物
ئالماناخ = ئەدەبىي توپلام
ئالمان ـ تالمان 忙连，忙忙匆匆，忙忙急急〔静〕：~ كىيىنمەك 忙连 / 服衣穿忙忙急急 ~ / ئورنىدىن تۇرماق 身起
ئالما ـ ئۆرۈك 类果，品果〔静〕
ئالمۇرۇق (一之种品瓜甜)克鲁木阿 <植>〔静〕
ئالمىزار = ئالمىلىق
ئالمىزارلىق = ئالمىلىق
ئالمىشىشچان 的性换交〔静〕
钾性换交 <化> ئالمىشىشچان كالىي
分养性换交 <农> ئالمىشىشچان ئوزۇقلۇق
ئالمىغان ـ بەرمىگەن 欠相不互，清两〔静〕
找不两，清两 ئالمىغان ـ بەرمىگەن بولماق
ئالمىلىق 园果苹，林果苹②的果苹有①〔静〕：~ باغ 园果苹
ئالمىماق 错交，互交，叉交〔动〕：يىپنى ئالماپ چىگمەك 把绳 / ئۇ ياۋا پىيلەكلەرنى ئىككى قوللاپ ئالماپ تاغقا يامىشتى . 上系叉交子 。爬上山向藤野住抓互交手两他 . شاخنى ئالماپ قويماق 把 / 来起摆错交枝树把 پۇتىنى ئالماپ ئولتۇرماق 腿郎二着跷，坐腿条一另在架腿条一
ئالوگىزم = مەنتىقسىزلىق
ئالۇ 李桃樱 <古，植>〔静〕
ئالۇچا 子李洋西 <植>〔静〕
ئالۇدە 急着，记惦，心担 <方>〔静〕
ئالۇنىت = زەمچە
ئالۇي 荟芦 <植>〔静〕
ئالۋاستى 精妖，魔恶，鬼魔①〔静〕：~ بوش كەلگەننى

باسدۇ . 者弱负欺鬼魔 <谚> 子鬼② 。

ئالۋاستىلىق 的魔恶，的鬼魔〔静〕

ئالۋان 税捐②事差，役徭①〔静〕

ئالۋان سالماق 税捐收征，差派

ئالۋانچى 役差(的税捐收)〔静〕

ئالۋان - سېلىق = ئالۋان - ياساق

ئالۋانكەش = ئالۋانچى

ئالۋان - ياساق 税杂捐苛，税赋，役徭〔静〕

ئالۋۇن 楼蜃市海 <方>〔静〕

ئالبوتا 菜灰，藜 <植>〔静〕

ئالبۇغا 鲈鱼 <动>〔静〕

ئالبۇرەك 的熟半，的透熟半〔静〕 بۇ تاۋۇز ~ چىقتى . 这西瓜有没熟透。

ئالپاساق 米玉①〔静〕 قوناق ~ بولدى . 白儿会一红儿会一脸；阵一白阵一红②。熟成未尚

ئالپىتە 究考着衣 ~ كىيىنمەك：究考〔静〕

ئالپىتىلىك 词名象抽的 «ئالپىتە»

ئالپىسە 痕疤多很有上身②风癜白 <医>①〔静〕：قامچىنىڭ ئىزى ئۇنىڭ دۇمبىسىنى ~ قىلىۋەتكەندى . 使痕鞭 。疤伤了满留上背的他

ئالتاغىل 怪古奇稀② 猫花 مۇشۇك ~ 的花①〔静〕：چۆش ~ 气怪里怪 ئاۋاز ~ / 梦的怪古奇稀 音声的气

ئالتاغىل توۋلىماق = ئالتاغىل ۋارقىرىماق

ئالتاغىل ۋارقىرىماق 叫乱呼狂，叫怪

ئالتوپىلاڭ 乱② 腾腾闹 قىلماق ~ ：子乱，动骚①〔静〕 哄乱们他 . ئۇلار ~ بولۇپ تالاغا يۈگۈرۈشۈپ چىقتى：哄哄 。了去出跑地蜂窝一们他：了去出跑地哄

ئالتوپىلاڭ كۆتۈرمەك 闹，浪作风兴，乱动造制 天翻

ئالتوپىلاڭچى 者浪作风兴，子分乱动〔静〕

ئالتوپىلاڭچىلىق 乱动〔静〕

ئالجوقا 青儿头愣，子愣二〔静〕

ئالجوقىلىق 做 بىلەن ئىش قىلماق ~ ：撞莽，莽鲁〔静〕 撞莽事

ئالچا 布子条〔静〕

ئالچۇق 棚瓜 <方>〔静〕

ئالچىپار 衣衬花 كۆڭلەك ~ / 马花 ئات ~ 的花〔静〕：

ئالچىپار تەمرەتكە 癣斑花<医>

ئالزارىن 素茜 <化>〔静〕

手倒 <方>〔动〕 **ئالشتاماق**

ئالغاي 眼斜②眼鸡斗，儿眼对①<医>〔静〕

ئالغول 竿旗花 <植>〔静〕

ئالقاپ 的人蒙坑，的人骗蒙〔静〕

ئالقاپ ئادەم 人的人骗蒙

ئالقاپلىق 式形词名的 «ئالقاپ»

ئالقاپلىق قىلماق 蔽蒙，骗拐蒙坑 لىپ نۇرغۇن كىشىلەرنى قايمۇقتۇردى . 他：ئۇ ئالقاپلىق قىلىپ 。人多许了骗蒙，骗拐蒙坑

ئالىق 好爱的谓无，趣兴的聊无 <古>〔静〕

ئالقاراق 挛痉球眼(的物动类蹄奇)〔静〕

ئالقارغا 子鸽白的黑尾头 <动>〔静〕

ئالقان 心手，掌巴，掌手〔静〕

ئالقاندا كۆتۈرمەك 珠明上掌如视

ئالقاندا ئويناتماق 管严

ئالقان سۆڭىكى 骨掌 <理生>

ئالقانغا ئالماق 持把，里心手到攥

ئالقانغا چۈشمەك 中手入落

ئالقان قىچىشماق ① 痒手，试欲跃跃：ئۇ كەتمەننى كۆرسىلا ئالقىنى قىچىشىدۇ . 。试欲跃跃就曼土坎到见他

(法说信迷)财发要②

ئالقان يالماق 拔不毛一，啬吝

ئالقانات 子荡浪 <转>②膀翅花，鹬嘴反①〔静〕

ئالقاناتلىق 词名象抽的 «ئالقانات»

ئالقانچە 丸弹，方地的大掌巴 يەر ~ ：的大掌巴〔静〕 地之

ئالقانچىلىك = ئالقانچە

ئالقانسىمان 的式掌巴，的似掌手〔静〕

ئالقانسىمان كاكتۇس 掌人仙 <植>

ئالقماق 重加(病疾)，坏变 <古>〔动〕

ئالكۆلۈك 蝥斑 <动>〔静〕

ئالكەدەن 五百二，子楞二〔静〕

ئالكەدەنلىك 气脾子楞二〔静〕

ئالىلانماق 态动被的 «ئالىلماق»

ئالىلىق 心二 <转>②式形词名的 «ئالا» ①

ئالىلماق 向相眼白，看相眼另〔动〕

ئالىم 家学科，者学〔静〕 ~ بولسالا ، ئالىم سېنىڭكى . 。的你是就界世，者学是你 <谚>

ئالماچ 的花，的色杂〔静〕

ئالمادىس 一万〔静〕：ئۇ ~ بىرەر بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ

قالسا ، قانداق قىلار ؟ 呢办么怎，幸不到遭一万他 ؟

ئالىمان 人众，群人〔静〕

ئالىملىق 头派的者学②学博①〔静〕：مېنىڭ ئالدىمدا تولا ~ قىلما ! 头派的者学弄卖前面我在别你 ！

ئالىن 出突②子门脑，额前，头额，额①＜古＞〔静〕 物出突，部

ئالىنماق 执争，夺争＜古＞〔动〕

ئالىۋار 种一的鸢谓可，鸢同小大，名鸟＜动＞〔静〕

ئالىي 级高，等高，的高崇，的高最〔静〕：~ ھوقۇقلۇق ئورگان 府学等高 يۇرتى ~ / 构机利权高最

ئالىي ئاگرانوم 师艺农级高

ئالىي ئالگىبرا 数代等高＜数＞

ئالىي بوغالتىر 师计会级高

ئالىي پېداگوگىكا 学育教等高

ئالىي تاشيول 路公级等高

ئالىي تەرجىمان 审译

ئالىي تېخنىكوم 专大

ئالىي جازا 刑极＜法＞

ئالىي دەرىجىلىك 级高，等高

ئالىي دەرىجىلىك جانلىقلار 物生等高＜生＞

ئالىي دەرىجىلىك ئۆسۈملۈك 物植等高＜植＞

ئالىي سوت 院法级高

ئالىي قوماندان 帅统高最

ئالىي لېكتور 师讲级高

ئالىي ماۋارىپ 育教等高

ئالىي ماتېماتىكا 学数等高

ئالىي مەكتەپ 学大，校学等高

ئالىي مەكتەپ پىسخولوگىيىسى 心校学等高学理

ئالىي مۇخبىر 者记级高

ئالىي مۇھەررىر 审编

ئالىي ئىقتىسادچى 师济经级高

ئالىي ئىستاتىستىكىچى 师计统级高

ئالىي ئىنژېنېر 师程工级高

ئالىي يولىيورۇق 示指高最

ئالىيجاناپ 的高崇，的贵高，的尚高〔静〕：~ ئادەم 高尚的人 / ~ خىسلەت 高尚品格 / ~ ئىش 业事的高崇

ئالىيجانابلار كېڭىشمىسى 定协子君

ئالىيجاناپلىق 式形词名的«ئالىيجاناپ»

ئالىيلىرى 下陛王国 ~ پادىشاھ / ؤە. 下陛，下殿〔静〕：زىر ~ 大臣阁下

ئالىيلىق 式形词名的«ئالىي»

ئالىيېشىل 衣衬的绿绿花花 كۆڭلەك ~ 绿绿花花〔静〕：

ئالىيېشىللىق 态同共的«ئالايماق»

ئالىيۇمىن 铝〔静〕

ئالىيۇمىن قەغەز 纸箔铝

ئام 户阴＜方＞〔静〕

ئاماچ[1] 靶＜方＞〔静〕

ئاماچ[2] 犁木＜古＞〔静〕

ئامارى 分部一，些某，些一＜古＞〔静〕

ئامال (ئامالى) 法办〔静〕：ئامالىم يوق دېگۈچە ، ئەقلىم يوق دېگىن . 慧智没说如不倒，法办没说其与＜谚＞ 。

ئامال تاپماق 法设，法办想：قىينىچىلىقلارنى يېڭىش ئامالىنى تېپىش كېرەك . 难困服克法设要 。

ئامال قانچە 何奈可无，法办么什有＜习＞

ئامال قىلماق = ئامال تاپماق

ئامال ـ چارە 法办〔静〕：بارلىق ئامال ـ چارىلەرنى تاپماق 法设方想；法办切一尽想

ئامالسىز 奈无，法无，法办没〔静〕：مەن راستىنلا ئۇنىڭغا ~ قالدىم . 法办没他拿真我 。 ئىش 的法办没 时同法无他 . ئىدى ~ 事 / ئۇ ئىككى ئىشنى تەڭ قىلىشقا 。事件两做

ئامالسىزلىق 式形词名的«ئامالسىز»：ئۇ ئامالسىزلىقتا ئۇ قۇشتىن قالدى . 学缀而奈无于出他 。

ئامان 宁安，安平〔静〕：ئىل ~ شەھىرىڭ ~ . ＜谚＞国 安民泰 。

ئامان بولماق 宁安，安平：ئامان بولۇڭ ! 祝您安平 !

باش ئامان بولسا ، دوپپا تېپىلار . ＜谚＞子帽，住保袋脑 。

ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا ، رەڭگى رويۇڭ سامان بولماس . ＜谚＞定安神心，宁安土故 。

ئامان قالماق ①免幸，救得：ئۇ قاراقچىلاردىن ئامان قالدى . 难于免幸 ~ بالا ـ قازادىن 。了救得里手盗强从他 ②来下活，命性住保：سىلەر قانداق قىلىپ ئامان قالدىڭلار ؟ 你们是么怎活下来的 ？

ئامانەت 的付托，的存寄，的放存①〔静〕：سىزگە بىر ~ سۆز بار ئىدى . 话的你付托句一有 。 ئامانەتنى تاپشۇرماق ، يوقالسا تۆلەرسىز ، تام تۆۋىدە ئولتۇرماق ، يىقىلسا ئۆلەرسىز .

之根墙；偿赔要你了丢，西东的存寄动要不 <谚> 。命的你要会了倒，坐要不下

ئامانەت 蓄储③物存寄②。قە-

رەلسىز ～ 活 / قەرەللىك ～ 定期蓄储 / خۇدا-

غا ～ 佑保达胡

ئامانەت پۇل 储蓄，款存

ئامانەت قويماق ①寄存，存放：كېيىم ـ كېچەكلەرنى

款存行银到 ～ 储②服衣存寄：بانكىغا پۇل

现放存 ～ 放寄，放存：نەق پۇل ～ **ئامانەت قىلماق**

金 / ئۇ بالىسىنى مۇئەللىمگە ئامانەت قىلدى . 放寄子孩把他

。了儿那师老到

ئامانەت پۇل سۇغۇرتىسى 险保款存 <经>

ئامانەت كاسسىسى 部蓄储，所蓄储 <经>

ئامانەت كىنىشكىسى 折存 <经>

ئامانەتچى 户存，户储 <经><静>

ئامانەت ـ قەرز 贷信，用信 <经><静>

ئامانەت ـ قەرز كوپېراتىپى 社用信，社作合用信

ئامانلاشماق 好问相互，候问相互〔动〕

ئامانلىق 相互 سوراشماق ～ ئۇزئارا 宁安，安平①〔静〕：

问相互，候问 / خەققە قىلساڭ يامانلىق ، ساڭا يوقتۇر

～ . 宁不身自，恶行人对 <谚> ：安治②。～ ساق-

لىماق 安保，安治护维

ئامانلىق تىلىمەك 安平愿祝，安平盼企：دوستۇڭ

ئامانلىق تىلەر ، دۈشمىنىڭ يامانلىق . 安平盼友朋 <谚> ，

。难灾盼人敌

ئامانلىق سۇغۇرتىسى 险安平 <经>

ئامان ـ ئېسەن 事无安平，安平〔静〕：～ يېتىپ كەلمەك

达抵安平

ئامان ـ ئېسەنلىك «ئامان ـ ئېسەن» 的式形词名

ئامان ـ ئېسەنلىك سوراشماق 安平致互

ئامەت 气运，气福〔静〕：～ كەلگەندە ئەقىلمۇ كېلىدۇ .

<谚> 。灵心至福

ئامەت قاچماق 好不气运，运倒，运背

ئامەت قۇشى 星福，气运，气福

ئامەت كەتمەك = **ئامەت قاچماق**

ئامەت كەلمەك 运走

ئامەتسىز 的运背，的运走不〔静〕

ئامەتلىك 的气福有，的运走，的运好交〔静〕：～ ئائە-

لە 有家之福 / ئۇنىڭ ～ كۆنلىرى ئۇزاققا بارمىدى . 好交他

。久多过没并子日的运

ئامبار 房库，库仓〔静〕

ئامبار زاپىسى 存库

ئامبار ساقلانمىسى 物储仓

ئامبار سىغىمى 容库

ئامبارچى 员管保，员库管〔静〕

ئامبارچىلىق 作工库管，作工管保〔静〕

ئامبارلاشماق 库入〔动〕

ئامبارلاشتۇرماق «ئامبارلاشماق» 的态动使

ئامبارلاشتۇرۇلماق «ئامبارلاشتۇرماق» 的态动被

ئامبارلىق 的房库，的库仓〔静〕

ئامبال 臣大事办(的设蒙内和疆新时朝清)①〔静〕

②县官：ئوت قويسا ～ يوق سوراق ، پۈقرا ياقالماس جىنچە-

راغ . 灯点姓百许不，火放官州许只。

ئامبالىلىق «ئامبال» 的词名象抽：ئۇ ھە دېگەندە ～ قىلغىلى

تۇردى . 了子架官摆始开已他 。～ تامغىسى 印官

ئامبۇر 子钳，钳虎老〔静〕：ئاغرىغان چىشنىڭ دورىسى ～ .

。子钳是药良的痛牙治 <谚>

ئامبۇر كۆلۈچ 钳管

ئامبۇرلۇق 的子钳有〔静〕

ئامبۇرلۇق چايان 蝎钳 <动>

ئامبۇلاتورىيە 所诊，部诊门 <医><静>

ئامبۇلاتورىيىلىك 的诊门〔静〕

ئامپۇل 瓿安 <医><静>

ئامپېر 培安 <物><静>

ئامپېر سائەت 时小培安 <物>

ئامپېر تارازىسى 平天培安 <物>

ئامپېر كۈچى 力培安 <物>

ئامپېر قانۇنى 律定培安 <物>

ئامپېرلىق 的培安〔静〕：ئۇن ～ توك سائىتى 十的培安

表电

ئامپېرمېتىر 表培安，计培安〔静〕

ئامپېرمېتىرلىق 的计培安〔静〕

ئامپىلىتۇدا 流电 ئامپىلىتۇدىسى 幅振 <物><静>：توك

幅振

ئامراق 这 ～ ئەۋرىسى 的爱亲，的爱心①〔静〕：بۇ ئۇنىڭ

喜② 妻夫爱恩 خوتۇن ـ ئەر ～ 。子孙的爱心他是

年 <谚> ：爱喜，欢 ～ ياشلار ئويۇنغا ، قېرىلار ئۇيقۇغا .

看爱我 . ～ مەن كىنوغا 。睡欢喜人年老，玩欢喜人轻

。影电

ئامراقلاشماق 好要，爱相亲相〔静〕

ئامراقلىق «ئامراق» 的式形词名

ئامراقلىقى كەلمەك 爱喜，欢喜
ئامرانماق 情钟见一，上爱 <古>〔动〕
ئامرۇ 是老，是总，往往，常时，常经 <古>〔静〕，时随
ئامرۇلماق 得理安心，息歇，息安 <古>〔静〕
ئامشۇ 品牲牺，品祭 <古>〔静〕
ئامشۇي 子李 <古，植>〔静〕
ئامغاي 棍草回 <方>〔静〕
ئاممـا 众群〔静〕
ئاممانىيە 下见
ئاممانىيە ئوتى 生花水 <植>
ئاممونيي 铵 <化>〔静〕
ئاممونيي تۇراقلىقى 定固铵 <化>
ئاممونيي خلور 铵化氯 <化>
ئاممباب 的化众大，的俗通〔静〕
ئاممباب ئەدەبىيات 学文俗通
ئاممباب تىل 言语的化众大，言语的俗通
ئاممبابلاشتۇرماق «ئاممبابلاشماق» 态动使的
ئاممبابلاشتۇرۇشماق «ئاممبابلاشتۇرماق» 态同共的
ئاممبابلاشتۇرۇلماق «ئاممبابلاشتۇرماق» 态动被的
ئاممبابلاشماق 化众大〔静〕
ئاممبابلىق «ئاممباب» 式形词名的
ئاممـۇي 业事的众群：的公共，的众群〔静〕 ～ ئىشلار
ئاممـۇي سورۇن 所场共公
ئاممـۇي تەشكىلات 体团众群
ئاممـۇي خىزمەت 作工众群
ئاممـۇي قۇرۇلۇش 筑建共公 <建>
ئاممـۇي نۇقتىنەزەر 点观众群
ئاممـۇي ھاجەتخانا 所厕共公
ئاممـۇي ھەرىكەت 动运众群
ئاممـۇي يول 线路众群
ئاممـۇيلاشتۇرماق «ئاممـۇيلاشماق» 态动使的
ئاممـۇيلاشتۇرۇشماق «ئاممـۇيلاشتۇرماق» 态同共的
ئاممـۇيلاشتۇرۇلماق «ئاممـۇيلاشتۇرماق» 态动被的
ئاممـۇيلاشماق 化众大，化众群〔动〕
ئاممـۇيلىق 群有具 ئاممـۇيلىققا ئىگە خىزمەت：性众群〔静〕 作工的性众
ئاممياك 氨 <化>〔静〕
ئاممياك سۇيى 水氨 <化>
ئاممياك ئېرىتمىسى 液溶氨 <化>

ئاممياكلاشتۇرماق «ئاممياكلاشماق» 态动使的
ئاممياكلاشتۇرۇلماق «ئاممياكلاشتۇرماق» 态动被的
ئاممياكلاشماق 化氨 <化>〔动〕
ئاممياكلىق 的氨 <化>〔静〕
ئاممياكلىق بىرىكمە 化基氨，物化氨 <化>物合
ئاممياكلىق تورف 炭泥化氨
ئاممئون = باش سۆيى پەردىسى
ئاممئونسىز 的膜羊无〔静〕
ئاممئونسىز ھايۋان 物动膜羊无 <动>
ئاممئونلۇق 的膜羊有〔静〕
ئاممئونلۇق ھايۋان 物动膜羊 <动>
ئاموربا 槐穗紫，槐绵 <植>〔静〕
ئامورتىزاتسىيە 旧折〔静〕
ئامـورف 态形非 <语>②的晶结非 <化>①〔静〕的根词，的
ئامورف تىل 语根词，言语态形非 <语>
ئامورف جىسىم 体晶结非
ئامورف ماددا 质物晶结非
ئامۇت 子梨②树梨① <植>〔静〕
ئامۇتسىمان 的型子梨〔静〕
ئامۇتلۇق 园梨，林梨②的梨有①〔静〕
ئامۇتلۇق ھويلا 子院的树梨有
ئامۇتلۇق باغ 园梨
ئامۇچ 品礼，物礼 <古>〔静〕
ئامۇخاس 人众〔静〕
ئامۇر 河姆阿 <地>〔静〕
ئامۇر سىبسىق كۆزەنى 鼬艾小 <动>
ئامۇر ئۇچقېتى 木银金 <植>
ئامۇشماق 呆口瞪目，惊吃 <古>〔动〕
ئامۇل 实老②的安平，的静平，的静宁① <古>〔静〕的和温格性，的
ئامۇللۇق 宁安，定安，心放，心安 <古>〔静〕
ئامېرىكا 洲美，国美 <地>〔静〕
ئامېرىكا ئاگاۋىسى 兰舌龙 <植>
ئامېرىكا جۇخارى 菊目蛇 <植>
ئامېرىكا دوللىرى 元美 <经>
ئامېرىكا كاۋىسى 芦葫西 <植>
ئامېرىكا مېھرىگىياسى 参洋西 <植>
ئامېرىكان 式美〔静〕

ئامبرىكان مەسە 袜皮式美
ئامبرىكان ئوتۇك 靴皮式美
ئامبرىكىلىق 人洲美②人国美①〔静〕
ئامىتابا 佛陀弥阿 <宗>〔静〕
ئامىدلاشتۇرماق «ئامىدلاشماق» 的态动使的
ئامىدلاشتۇرۇلماق «ئامىدلاشتۇرماق» 的态动被的
ئامىدلاشماق 化基氨 <化><动>
ئامىدول 多米阿 <化>〔静〕
ئامىدۇبىرىن 林比基氨 <药>〔静〕
ئامىدىن 脒 <化>〔静〕
ئامىل 素因性定决 ～ ھەل قىلغۇچ :素要，素因〔静〕
ئامىل بازىرى 场市素要
ئامىل تەلىماتى 说素因
ئامىلازا 酶粉淀 <化>〔静〕
ئامىلە[1] 壳(果) <古>〔静〕
ئامىلە[2] 子甘余 <植>〔静〕
ئامىلوپسىن 酶粉淀胰 <理生>〔静〕
ئامىن 准主祈"为意，语用祷祈)门阿 <习，宗>〔静〕
"求所我)
ئاميوبا 虫形变，巴米阿 <生>〔静〕
ئاميوبالىق 的巴米阿〔静〕
ئاميوبالىق تولغاق 疾痢巴米阿 <医>
ئان 刻片：سىز ساقلاپ تۇرۇڭ ، ئانغىچە مەن يېتىپ كېلىمەن . 到就刻片我，着等先你 。〔静〕间瞬，
ئانا 母生，娘亲 ～ ئۆز :娘，妈妈，亲母①〔静〕 / ئۆ-
گەي 母 <谚> . ئايىغىدا جەننەت بار ～ / 母继，娘后
堂天是下脚亲 。ئانىسى غورا يېسە ، قىزىنىڭ چىشى قامايتۇ .
娘大 ，妈大② 。牙了倒儿女，杏青吃亲母 <谚>
您，妈大？(称尊的性女长年对)：～ ، قەيەردىن كەلدىلە
疾是冒感 . ز ۇكام كېسەلىنىڭ ئانىسى :头源③？来儿哪从
小下不容却洞墙的雀麻母下得容 <谚> . ۋاتمايتۇ ،母，雌④ 。源之病
雀麻 。
ئانا باشقا بىر تۇغقان 母异父同
ئانا تاختا 板母 <电>
ئانا تىل 文语(学小)②语族本，语母① <语>
ئانا جەمەت 属亲系母：ھاشىم مېھرىنىساغا ～ يېقىن تۇغ-
قان . 亲近系母的萨妮日合美是木西阿 。
ئانا جىنىس 岩母，质母 <地>
ئانا دەرەخ 树母 <植>

ئانا دىسكا 盘母 <机>
ئانا سۈتى ئاغزىدىن كەتمىگەن 乳未臭干
ئانا سۈتىدىن ھالال 正当应所理，得所当正：ماڭا بۇ
پاقلان ～ ، چۈنكى ئۇنى يېرىم ئاي كېسەك قۇيۇپ تاپقان پۇلۇمغا
ئالغان . 这是羔羊只两我给，得所当正我是羔羊只这
砖打月个半用我是，得所当正我是羔羊只这
。的买钱工的坯
ئانا شىركەت 司公母
ئانا قانۇن 法母 <法>
ئانا ماشىنا 机母
ئانا مەكتەپ 校母
ئانا ھەرە 王蜂
ئانا ۋەتەن 国故，国祖
ئانا يۇرت 土故，乡故
ئانىدىن تۇغما 挂不丝一—，条条赤：ئۇ كارىۋاتتا ～ ھا-
لەتتە ياتاتتى . 上床在躺地条条赤他 。
ئانا ـ بالا 子母〔静〕
ئانا ـ بالىلىق 子母〔静〕的子母：～ مېھىر ـ مۇھەببەت 母子
系关子母 ～ / مۇناسىۋەت 情感
ئاناتومىيە 解体人，学剖解〔静〕剖：解，学剖解 ئادەم ئاناتومىيىسى 人解
剖解体人，学剖
ئاناتومىيىلىك 的剖解，的学剖解〔静〕
ئاناتومىيىلىك فىزىئولوگىيە 学理生剖解
ئاناچ 聪因)娘姑的人疼，娘姑的爱可 <古>〔静〕
(娘姑小的爱疼人令而灵机，慧
ئانار 榴石 <植>〔静〕：～ ئۇرۇقى بىلەن ، گۈل پۇرىقى
味气是人引朵花，香实子是人引榴石 <谚> . بىلەن
。香
ئانار شەربىتى 汁榴石
ئانارتاش 石子榴石〔静〕
ئانارخىزم = ھۆكۈمەتسىزلىك
ئانارخىزمچى = ھۆكۈمەتسىز
ئانارگۈل 花榴石 <植>〔静〕
ئانارلىق 园榴石，林榴石②的榴石有，的榴石①〔静〕
ئانارلىق باغ 园榴石
ئاناغال 草鳞腺 <植>〔静〕
ئانالگىن 近乃安 <药>〔静〕
ئانالوگ 下见
ئانالوگ كومپيۇتېر 机算计拟模
ئانالوگىيە 法推类，理推比类 <逻>〔静〕.
ئانالىتىك 的析解，的析分〔静〕

ئانالىتىك تىل 言语型析分 <语>
ئانالىتىك خىمىيە 学化析分 <化>
ئانالىتىك ئىستراتىگرافىيە 学层地析分 <地>
ئانالىتىك شەكىل 式形性析分 <语>
ئانالىتىك فۇنكسىيە 数函析解 <数>
ئانالىتىك گېئومېتىرىيە 解، 学何几析解 <数>
何几析
ئانالىتىك مېخانىكا 学力析分 <物>
ئانالىتىك ئۇسۇل 法析分
ئانالىتىك ئىپادە 式析解 <数>
ئانالىتىك ئىستىلىستىكا 学辞修析分 <语، 文>
ئانالىز 〔静〕 分析: مىكرو ～ 微观分析 / مىقدار ئانالىزى
析分性定 سۈپەت ئانالىزى / 析分量定
ئانالىز تارازىسى 平天析分
ئانالىز قىلماق 析分
ئانالىزاتور 仪析分، 器析分 <电>〔静〕
ئاناناس 梨凤، 萝菠 <植>〔静〕
ئانايى 便方، 易容 <方>〔静〕
ئانت = قەسەم
ئانت ئىچمەك = قەسەم ئىچمەك
ئانتاركتىكا 洲极南 <地>〔静〕
ئانتاركتىكا قىتئەسى = ئانتاركتىكا
ئانتاگونىزم 盾矛的和调法无، 抗对 <哲>①〔静〕
用作抗拮، 抗拮 <物، 生>②
ئانتاگونىيە 抗对 <哲>〔静〕
ئانتاگونىيىسىز 的性抗对非 <哲>〔静〕
ئانتاگونىيىسىز زىددىيەت 盾矛性抗对非 <哲>
ئانتاگونىيىسىزلىك 性抗对非 <哲>〔静〕
ئانتاگونىيىلىك 的性抗对 <哲>〔静〕
ئانتاگونىيىلىك زىددىيەت 盾矛性抗对 <哲>
ئانتانتا 国约协〔静〕
ئانتخور = قەسەمخور
ئانتونىم = قارىمۇقارشى مەنىلىك سۆز
ئانتېتىلا 体疫免، 体抗 <生>〔静〕
ئانتېروتون 子质反 <物>〔静〕
ئانتېنا 线天〔静〕
ئانتېناسىز 的角触无②的线天无①〔静〕
ئانتېنالىق 的角触有②的线天有①〔静〕
ئانتىپرىن 林比替安 <药>〔静〕
ئانتىتوكسىن 素毒抗 <医>〔静〕

ئانتىسېرۇم 清血抗 <生>〔静〕
ئانتىسىكلون 旋气反 <气>〔静〕
ئانتىكاتالىزاتور 剂化催反 <化>〔静〕
ئانتىگېن 原抗، 原体抗 <生>〔静〕
ئانتىگىپېرون 子超反 <物>〔静〕
ئانتىلوگارىفما 数对反 <数>〔静〕
ئانتىماگنىت 体磁反 <物>〔静〕
ئانتىبىئوتىكلار 素菌抗، 素生抗 <药>〔静〕
ئانتىنومىيە 反背律二 <逻>〔静〕
ئانجىرغا 的肉长不了吃 <方>〔静〕
ئانچە 〔静〕 ～ ئىسىق ئە-: (定否于用)太不، 么怎不
مەس 不怎么热، 热太不 / ～ ياخشى ئەمەس 好么怎不، 好太不
ئانچە ـ مۇنچە 略粗، 少多، 许稍، 许些 〔静〕: يۇزدە ～ چېچەك ئىزى بار 上脸有些许儿点麻 / ～ يامغۇر ياغدى. 字大个几识略 خەت تونۇماق ～ 。雨儿点了下少多
ئانچۇ 品奖، 赏奖، 励奖، 奖 <古>〔静〕
ئانچۇلاماق 重器، 视重، 敬尊 <古>〔动〕
ئانچۇلايۇ 类同، 种同، 样同 <古>〔静〕
ئانچىكى 已而此如، 常常平平①〔静〕: ～ بىر ئىش 平平 ～ دەپ قويغان 便随② 桩一事小، 事件一的常常 گەپ 话的说便随
ئانچىلا = ئۇنچىلا
ئانچىلىك 〔静〕: ～ ئىش قان- 儿点丁一، 许些، 儿点么那 چىلىك ئىش. 。么什算، (事小区区)事儿点么那
ئانچىۋالا = ئۇنچىۋالا
ئاندا 儿那在〔静〕
ئاندا ـ ساندا 〔静〕: 尔偶، 或间، 而时① ～ ئوق چىقە- 微稍، 少多② 枪几打或间، 枪几打而时 ئېتىپ قويماق 不并事好点做尔偶. ～ ياخشى ئىش قىلىش تەس ئەمەس 。难 ～ ئاق سانجىلغان چاچلىرىغا 花些有少多发头 白 / ئۇلار بىلەن ～ پاراڭلىشاتتىم. 会一聊时有们他和我 儿。
ئانداق = ئۇنداق
ئانداقچى ـ مۇنداقچى = ئۇنداقچى ـ مۇنداقچى
ئانداق ـ مۇنداق = ئۇنداق ـ مۇنداق
ئاندالۇزىت 石柱红 <地>〔静〕
ئاندا ـ مۇندا 〔静〕: ئۇ ～ كېلىپ 然偶، 时有، 尔偶 تۇرىدۇ. 趟两一来然偶他 。بۇنداق ئەھۋال ～ بولۇپ تۇرىدۇ. 况情的样这发会时有 。

ئاندروگېن 素激雄，素激性雄 <生>〔静〕
ئاندىغ 箍，圈(的物等筛，罗) <古>〔静〕
ئاندىن 才①〔助〕(系关件条示表)：تىرىشىپ ئۆگەنگەندىلا ، ～ ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ . 才，习学力努有只
能成好得取后然。②后然：ئاۋۋال مۇھاكىمە قىلىپ ، ～ ھەل قىلايلى . 决解后然，下一究研先们我 。
ئاندىن باشقا 外此
ئاندىن قالسا 其次：ئۇ ئالدى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش مەسـ
لىسىنى ، ～ ئاممىنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈش مەسىلىسىنى سۆزلىدى . 众群心关了谈次其，题问产生了谈先首他
。题问的活生
ئاندىن كېيىن 后之，后然：ئۇلار بىرمۇنچە قىيىنچىلىقـ
لارنى يېڭىپ ، ～ مول ھوسۇل ئېلىشنىڭ يولىنى تاپتى . 们他
。法方的收丰了到找才后然，难困多许了服克
ئانسامبىل 团(舞歌) <艺>〔静〕
ئانسامبىل نەزەرىيىسى 论理统系
ئانغا 的用无，的用中不，的用顶不 <古>〔静〕
ئانقىتماق 服屈 <古>〔动〕
ئانكىت 表历履写填 ～ تولدۇرماق 表历履：〔静〕
ئانگستروم (米厘一之分亿一)埃〔静〕
ئانگلوساكسون 人逊克撒鲁格盎〔静〕
ئانگىنا 炎喉，炎喉咽 <医>〔静〕
ئانلايۇ 类同，种同，样同 <古>〔静〕
ئاننای 呀哎，哟哎，哟 <方>〔静〕
ئانود 极阳 <电>〔静〕
ئانورگانىك 机无 <化>〔静〕
ئانورگانىك ئازوت 氮机无 <化>
ئانورگانىك بىرىكمە 物合化机无 <化>
ئانورگانىك خىمىيە 学化机无 <化>
ئانورگانىك فوسفور 磷机无 <化>
ئانورگانىك كىسلاتا 酸机无 <化>
ئانورگانىك ماددا 物机无，质物机无 <化>
ئانورگانىك ئوغۇت 料肥机无 <化>
ئانۇتماق 备预，备准，备 <古>〔动〕
ئانۇق 的有现，的成现 <古>〔静〕
ئانۇقلاماق 备预，备准 <古>〔动〕
ئانۇقلۇق 备预，备准 <古>〔静〕
ئانۇمى 风麻 <古，医>〔静〕
ئانۇنماق 备预，备准 <古>〔动〕
ئانېمومېتىر 计速风 <气>〔静〕
ئانېمومېتىر 表速风 <气>〔静〕
ئانىقماق 长成，大长，大变 <古>〔动〕
ئانىكا[1] 妈大，母伯〔静〕
ئانىكا[2] 太太老，娘大 <方>〔静〕
ئانىگۈل 莲支半 <植>〔静〕
ئانىلارچە 爱关地般亲母 ～ كۆيۈنمەك 母：地般亲母〔静〕
ئانىلىق ④本母<植>③的亲母②的亲母有①〔静〕
<植>蕊雌
ئانىلىق ئاغزى 头柱 <植>
ئانىلىق باشاق 穗雌 <植>
ئانىلىق بويىنى 柱花 <植>
ئانىلىق بۇرچ 务义的亲母
ئانىلىق تەن 体母 <生>
ئانىلىق تۇپ 本母，株母 <植>
ئانىلىق تۇزۇم 制系母
ئانىلىق سىستېمىسى 系母
ئانىلىق گامېتا 体子配雌 <植>
ئانىلىق گۈل 花雌 <植>
ئانىلىق مال 畜母
ئانىلىق مېھىر 爱母
ئانىلىق ھۈجەيرە 胞细性雌 <生>
ئانىلىن 胺苯，林尼阿 <化>〔静〕
ئانىئون 子离阴 <物，化>〔静〕
ئانۇپشى 管行实其对并领首众公或长家当担①〔静〕
头的自各派两，中戏游孩小在②人女的重尊受的理
人头带，目
ئانى 的交巴实老，的侮欺好〔静〕
ئانى تاپماق 负欺：كىشىنى بەك ～ 甚太人欺 / ئاجىزنى ～ 者弱负欺
ئاھ 唉，啊(感伤，息叹示表)〔叹〕：～ ، جېنىم بالام ، سېنى كۆردىڭغان كۈنلەرمۇ بولىدىكەن - ھە . 啊，孩好的我，啊 。了你到见于终我，子 ～ ، بۇ نېمە دېگەن سەتچىلىك ! 人丢么多这，哟唉 !
ئاھ تارتماق 息叹，气叹：ئۇ ئېغىر ئاھ تارتتى . 深深他
。气口一了叹地
ئاھ چەكمەك = ئاھ ئۇرماق
ئاھ ئۇرماق 息叹，气叹，气叹声唉：ئۆتكىنى ئۆتۈسۈن ، ئاھ ئۇرغانلىقىڭ پايدىسى يوق . 唉，吧去过它让的去过
。的事于济无是气叹声
ئاھار 胶(的用毯地织)〔静〕

ئاھار پېشپى 渣浆(的剩纱浸)
ئاھار تېشى 子坠石(的用纱坠时纱浸)
ئاھاڭ (ئاھاڭى) 的耳悦 ~ يېقىملىق :调声، 音声① 〔静〕 音声، 调声的耳悦، 音声 <艺>② 调曲، 调音 :بۇ ناخشا- نىڭ ئاھاڭى بەك يېقىملىق ئىكەن . 这首歌的曲调很调曲的听好。
③语气، 口气: سوراق ئاھاڭىدا 用疑问的语气
ئاھاڭ ئارىلىقى 音程 <艺>
ئاھاڭ تەرجىمىسى 译音 <语>
ئاھاڭ شەكلى 式调 <艺>
ئاھاڭغا سالماق 谱曲: ئۇ شېئىرنى ئاھاڭغا سالدى . 给他诗谱了曲。
ئاھاڭدار 〔静〕 ①悦耳、音韵有②听动: بۇ شېئىر نېمىدېگەن ~ - ھە ! 这诗首多么有韵味音呀!
ئاھاڭدار تاۋۇش 响音 <语>
ئاھاڭدارلىق 词名象抽的 «ئاھاڭدار»
ئاھاڭداش 〔静〕 音同、音谐 <语>
ئاھاڭداش سۆز 同音词 <语>
ئاھاڭداشلىق 词名象抽的 «ئاھاڭداش»: تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى 和谐音语
ئاھاڭداشلىق قانۇنىيىتى 和谐律
ئاھاڭرەبا = ماگنىت
ئاھاڭلىق 的听动、的耳悦②的挫顿扬抑① 〔静〕
ئاھالە 〔静〕 人口、民居: مەملىكىتىمىز دۇنيا بويىچە ئاھالىسى ئەڭ كۆپ مەملىكەت . 我国是世界上人口最多的国家。
شەھەر ئاھالىسى 市城民居
ئاھالە قۇرۇلۇشى 建用民筑
ئاھالە كومىتېتى 民居委会
ئاھالە كېمىلىرى 民船舶船
ئاھالىسىز 〔静〕 人无、人烟稀少
ئاھالىسىز رايون 区人无
ئاھاللىق 〔静〕 民居有、的民的密稠烟人
ئاھانەت 〔静〕 侮辱、侮凌、侮污、侮侮: ئاھانەتكە چىداپ تۇرالماسلىق 忍受了不侮污侮辱 / بىزنى ئۆچۈن قانچىلىك ~ . 我们对这侮辱的大极是。
ئاھانەت قىلماق 侮侮、侮凌、骂侮
ئاھانەتكە قالماق 侮侮到受、侮凌到受
ئاھ - پەرياد = ئاھ - زار
ئاھ - پىغان = ئاھ - زار
ئاھ - زار 〔静〕 号哀、鸣哀
ئاھھاي 哎! ~ ، قالتىس ئىش قىپسەن :呀呀哎、呀啊〔叹〕 事的起不了件一了做你、呀呀!
ئاھۇ 羚瞪 <动>〔静〕
ئاھۇپەرياد = ئاھ - پەرياد
ئاھۇپىغان = ئاھ - پىغان
ئاھۇزار = ئاھ - زار
ئاھۇنادامەت 叹哀 〔静〕
ئاھ - ئۇھ 叹短吁长 ~ دېمەك :(声叹悲)哎、咳 〔叹〕
ئاھ - ئۇھلىماق 气叹声唉、气叹、息叹 〔动〕
ئاھ - ۋاھ 声叹悲 〔叹〕
ئائورتا 脉动主 <医>〔静〕
ئائورتا يايى 弓脉动主 <医>
ئاۋا[1] 友朋 <方>〔静〕
ئاۋا[2] 爸爸、亲父 <方>〔静〕
ئاۋا[3] (声吟呻或息叹)哟哎、呀哎、啊 <古>〔叹〕
ئاۋاپ 子骗 <方>〔静〕
ئاۋات 〔静〕 场市 ~ بازار :旺兴、盛昌、华繁、荣繁① ئەل تىنچ ۋە شەھەرنىڭ ئاۋات / 盛昌定安家国 ~ 荣繁 闹热②。方地的华繁最市城是带一这 . يېرى مۇشۇ ~
ئاۋاتچىلىق 〔静〕 旺兴、盛昌、荣繁 :ئائىلىنىڭ ئاۋاتچىلىقى ئايال كىشىگە باغلىق . 人女是的靠旺兴的庭家。
ئاۋاتلاشتۇرماق «ئاۋاتلاشماق» 的态动使的
ئاۋاتلاشتۇرۇشماق «ئاۋاتلاشتۇرماق» 的态同共的
ئاۋاتلاشتۇرۇلماق «ئاۋاتلاشتۇرماق» 的态动被的
ئاۋاتلاشماق 〔动〕 闹热、旺兴、荣繁 :شەھەر بازارغانسېرى ئاۋاتلاشماقتا . 了荣繁越来越市城。 ئۇي ئىچى پاراڭچىلارنىڭ ۋاقى - چۆكلىرى بىلەن ئاۋاتلىشىپ كەتتى . 聊闲于由里子屋的 。来起闹热而哗喧们人
ئاۋاتلىق «ئاۋات» 的式形词名: ئېلىمىزنىڭ ئاۋاتلىقى خەلقنىڭ بەختى . 福幸的民人是荣繁的家国。
ئاۋار 〔静〕 (一之族部厥突代古)尔瓦阿
ئاۋارە 〔静〕 ①于忙: ھەر ئادەم ئۆز ئىشى بىلەن ~ . 人人都忙。 ئادەم ~ :定不泊漂② 人的定不泊漂。事的己自忙
ئاۋارە بولماق 心费、事费、烦麻① :ئاۋارە بولما، ئۆزۈم قىلاي . 别费了心。来己自我、碌忙②: ئۇ كۈن بويى ئېتىز ئىشلىرى بىلەن ئاۋارە بولاتتى . 他天整忙着地里的事。
ئاۋارە قىلماق 让心费、烦麻 :سېنى تولىمۇ ئاۋارە قىلدىم . 太麻烦你了、让心费了。
ئاۋارىچىلىك «ئاۋارە» 的式形词名: قوي - ئۆچكىلەرنى ھەيدەپ يۈرمەك بىر ~ تە ! 事麻烦个是可去赶来赶羊把

们你给来们我．～ سالدۇق ．我！呀 ! بىز كېلىپ سىلەرگە كۆپ
。烦麻少不了添
ئاۋارىز 望愿 <方>〔静〕
ئاۋارىكەش 人的稳安得不，人的闲安得不〔静〕：هارۋە-
كەش — ～ ．当 ．夫车吃必，苦 。
ئاۋارىگەرچىلىك 事烦麻〔静〕：ئۆزۈمگە ～ تېپىۋالدىم ．我
。事烦麻件了找个自给
ئاۋارىگەرچىلىك تارتماق 累受
ئاۋاز (ئاۋازى) ①声音，响声，息声：دۇمباق ئاۋازى
鼓声 / يېقىملىق ～ / ھويلا ئىچى جىمجىت ،
。息声点一有没，的悄悄静里子院 ．يوق ．ھېچقانداق
②音嗓，儿门嗓：ئۇنىڭ ئاۋازى جارانگلىق ．他的洪音嗓
。ئاۋازىم پۈتۈپ قاپتۇ ．了哑子嗓我。بۇ ئادەمنىڭ ئاۋازى
亮 قانتىق ئىكەن ．大儿门嗓的人个这：ئامىننىڭ
声呼③。ئاۋازى ئەۋر / 声呼的众群 ئاۋازى 时 选④声呼的
票得中举选在他 ．بولدى ئۆ سايلامدا ئەڭ كۆپ ئاۋازغا ئىگە
。多最
ئاۋاز ئارىلىقى = ئاھاڭ ئارىلىقى
ئاۋاز ئالغۇچى 员音录
ئاۋاز ئالماق 音录
ئاۋاز ئارتىسى 员演音配
ئاۋاز باسقۇچى 阶音
ئاۋاز بەرگۈچى 人音发，员音配
ئاۋاز بەرمەك 决表，票投②音配①
ئاۋاز بەلگىسى <艺> 符音
ئاۋاز بېرىش كۆرسەتكۈچى 牌示指决表
ئاۋاز بېرىش ھوقۇقى 权决表
ئاۋاز بېسىمى 压声 <物>
ئاۋاز تەقلىدلىرى 词声象 <语>
ئاۋاز تەڭشىگۈچى 员音调
ئاۋاز تەۋرىنىشى 动振声 <物>
ئاۋاز توسقۇنلۇقى 障音 <物>
ئاۋاز تۇسى 品音，色音 <艺>
ئاۋاز تېزلىكى 速声，速音 <物>
ئاۋاز چاستوتىسى 频声，频音 <物>
ئاۋاز چىقىرىش ئۇسۇلى 法音发 <艺>
ئاۋاز دائىرىسى 域音 <艺>
ئاۋاز دەرىجىسى ①级音 <艺>②级声 <物>
ئاۋاز دولقۇنى 波声 <物>
ئاۋاز رايونى 区音 <艺>
ئاۋاز رېتى 阶音 <艺>
ئاۋاز رېژىسسورى 演导音配
ئاۋاز ئىسپېكتىرى 谱声 <物>
ئاۋازغا قويماق 决表付交
ئاۋاز قاپقىقى 门声
ئاۋاز قاتارى 列音 <艺>
ئاۋاز قارشىلىقى 阻声 <物>
ئاۋاز قانۇنىيىتى 律音 <艺>
ئاۋاز قوشماق 应响：ھۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا ～ 应响
召号府政
ئاۋاز كارتىسى 卡声 <电>
ئاۋاز كۈچەيتكۈچ 器音扩
ئاۋاز كىرىشتۇرۇش 辑剪音录
ئاۋاز مەنبەسى 源声 <物>
ئاۋاز مەيدانى 场声 <物>
ئاۋاز نازارەتچىسى 人票监
ئاۋازنىڭ سۇنۇشى 射折声 <物>
ئاۋاز ئۆتكۈزۈشچانلىق 性音传 <物>
ئاۋاز ئۆلچىگۈچ 仪声测
ئاۋاز ئۇنۇمى 果效响音
ئاۋاز ئېگىزلىكى 高音
ئاۋازسىز 响声无，声无〔静〕
ئاۋازسىز تاپانچا 枪手声无，枪手声微
ئاۋازسىز تىياتىر 剧哑
ئاۋازسىز فىلىم 片影声无
ئاۋازسىز كىنو 影电声无
ئاۋازسىز لېنتا 带声无
ئاۋازشۇناس 家学声〔静〕
ئاۋازشۇناسلىق 学响音，学声 <物>〔静〕
ئاۋازلىق 脆清音声 ～ قىز 的门嗓，的音声①〔静〕：زىل
声大他．سۆزلىدى ～ ئۇ：亮洪音声，大音声② 娘姑的
的声有③。话说
ئاۋازلىق فىلىم 片影声有
ئاۋازلىق قۇم 沙鸣
ئاۋازلىق كىنو 影电声有 <艺>
ئاۋازلىق لېنتا 带声有
ئاۋاغ 媚娇，骚风，情风，情娇 <古>〔静〕
ئاۋاغلاماق 娇撒，情风弄卖，俏卖 <古>〔动〕
ئاۋاق 弱赢，弱瘦〔静〕
ئاۋاقلاشتۇرماق 态动使的 «ئاۋاقلاشماق»

ئاۋاقلاشماق 〔动〕弱瘦：ئۇ بەكلا ئاۋاقلىشىپ كېتىپتۇ . 他瘦得厉害了。

ئاۋاكادو 梨油，梨鳄 <植>〔静〕

ئاۋالاماق 拥簇 <古>〔动〕

ئاۋام 民庶，众大，民平 〔静〕

ئاۋام پالاتا 众议院

ئاۋام خەلق 民黎，民庶

ئاۋانس 付预 <经>〔静〕

ئاۋانس كاپىتال 本资支垫，本资付预 <经>

ئاۋانگارت 〔静〕锋先：ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ~ ئەترىتى 工人的锋先战士 ~ / 队锋先的级阶

ئاۋانگارتلىق 〔静〕先锋的：~ رول 用作锋先的

ئاۋايلاشماق 态同共的«ئاۋايلىماق»

ئاۋايلىماق 〔动〕心小，心小当：كونۇبرتنى ئاۋايلاپ يىرتماق 封信开撕心小

ئاۋتوپىلوت 〔静〕仪驶驾动自

ئاۋران 坑馕 <古>〔静〕

ئاۋرىئومېتسىن 素霉金 <药>〔静〕

ئاۋزۇرى 〔静〕食，古>面麦大或麦小用)热祖吾阿 <(食饭种一的作制等粉

ئاۋغۇست 〔静〕月八

ئاۋلاق 风癜白 <方>〔静〕

ئاۋلون 纶奥 <纺>〔静〕

ئاۋۇ 〔静〕个那，那：~ تەرەپ 边那 / ~ ئادەم 那个人

ئاۋۇت 〔静〕古>＜捧

ئاۋۇتماق «ئاۋۇماق»的使动态

ئاۋۇتۇشماق «ئاۋۇتماق»的同共态

ئاۋۇتۇلماق «ئاۋۇتماق»的被动态

ئاۋۇرتا 〔静〕古>＜妈奶

ئاۋۇرماق 〔动〕方>＜扑

ئاۋۇزغۇن 果荚树槐 <古>〔静〕

ئاۋۇغاي 〔静〕方>＜的弱瘦，的瘦

ئاۋۇل (落村民牧)勒吾阿 〔静〕

ئاۋۇلىماق 〔动〕方>＜话闲说，话坏(人别)讲

ئاۋۇماق 〔动〕①增多：جان سانى ~ 人口增多 / قىلىنغان نەسىھەتلەر ئاۋۇغانسېرى ئۇ تېخىمۇ كاجلىشىپ كەتتى . 忠告活出②。执固越却他，多越：شۇنچە ئىشلىسەكمۇ يەنە ئىش ئاۋۇمىدى . 殖繁③。儿活出不是还，干么这们我：توشقان ناھايىتى تېز ئاۋۇيدۇ . 快很殖繁子兔。

ئاۋۇن 〔静〕多

ئاۋۇنچاق 〔静〕西东的喜欢人讨

ئاۋۇندۇرماق 〔动〕静安使，静平使：مەن ئۆزۈمنى ئاۋۇندۇرۇشقا تىرىشتىم . 来下静平己自使力努我。

ئاۋۇنماق 〔动〕来下静平(情心)，来心下静：ئۇ ئاستا-ئاستا ئاۋۇنۇپ ، كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى . 下静平地渐渐他泪眼了干擦，来。

ئاۋۇال 〔静〕先①：ئىشتىن ~ / سەن 先事 ~ ئالماپ بولۇپ ، ئاندىن گەپ قىل . 言发再完听先你。~ 在 / 名报先首 ئالدۇرماق ئۈزىمغا تىزىملىدىن ~ / 前之身动 چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئۇ-زۇيتۇ . ＜谚＞ 朵耳的出长先了过超角犄的出长后；"蓝于胜而蓝于出青"同喻。كىرىشتىن ~ چىقىشنى ئويلا . ＜谚＞ 路出好想，前之进走，先早，先原②。道出好想，前之进走：مەن ~ بىلمەيتتىم . 前先道知不并先原我。ئۇ ~ يېزىدا تۇرغاندى . 乡下在住先早他。

ئاۋۇال ئاخشام 晚傍：بەزىلەر ئاۋۇال ئاخشامدا ئۇخلايدۇ . 了睡就晚傍人的有。

ئاۋۇال - ئاخىر 后前，后先 〔静〕

ئاۋۇالقى 〔静〕的前先，的前以：~ بىر يىل 前一年

ئاۋۇۋش 〔静〕方>＜跤摔

ئاۋېررويىزم 〔静〕哲>＜义主伊罗威阿

ئاۋىئاتسىيە 〔静〕空航

ئاۋىئاتسىيە ئاخبارات رايونى 飞行区报情

ئاۋىئاتسىيە پونكتى 站空航

ئاۋىئاتسىيە پسىخولوگىيىسى 学理心空航

ئاۋىئاتسىيە خېتى 信空航

ئاۋىئاتسىيە شىركىتى 司公空航

ئاۋىئاتسىيە قانۇنشۇناسلىقى 学法空航

ئاۋىئاتسىيە قىسمى 兵空航

ئاۋىئاتسىيە كۇلۇبى 部乐俱空航

ئاۋىئاتسىيە ۋاستىسى 器空航

ئاۋىئاماتكا 〔交>＜〔静〕舰母空航

ئاۋىئاموتور 〔静〕机动发空航

ئاۋىئامودېل 〔静〕型模空航

ئاۋىستا 〔静〕塔斯维阿(经教祆)

ئاۋىنچ 〔静〕古>＜热亲，熟混，应适

ئاۋيا 种一之桲榲＜植>〔静〕

ئائېروب 〔静〕菌氧需，物生微气需

ئائېروبلۇق 〔静〕的氧需，的气需

ئائېروزول 〔静〕医>＜胶溶气

ئائىت 有关〔助〕，关相：يىغىنغا ~ ماتېرىياللار 有关议会的材料

ئائىلە 家①〔静〕，庭家：~ ئادرېسى 家庭地址 / ~ ئىشلىرى 家务 / ~ ئائىلىلەرگىچە چاچما 户到派摊②<生> 家族：تۇغما ~ 家族科桑 ③<语> تۈركىي تىللار ئائىلىسى 语族突厥

ئائىلە باشقۇرۇش ئىلمى 家庭管理学

ئائىلە باشلىقى 家长

ئائىلە بانكىسى 家庭银行

ئائىلە تاپشۇرۇقى <教> 家庭作业

ئائىلە تاۋابئات = ئائىلە تەۋەسى

ئائىلە تەربىيىسى <教> 家教育

ئائىلە تەۋەسى 家属

ئائىلە جەمئىيەتشۇناسلىقى 家庭社会学

ئائىلە خىزمەتچىسى 家庭服务员

ئائىلە قۇرماق = تۇرمۇش قۇرماق

ئائىلە كېلىپ چىقىشى 家庭出身

ئائىلە ئىقتىسادشۇناسلىقى 家庭经济学

ئائىلىشۇناس 家庭家学〔静〕

ئائىلىشۇناسلىق 家庭学〔静〕

ئائىلىلىك 有家①〔静〕，家成：بەش ~ دېھقان 五口农民

ئائىلىلىك بولماق 成家

ئائىلىۋى 家庭〔静〕，家的：~ تۇرمۇش 家庭生活 / ~ قوشۇمچە كەسىپ 家庭副业

ئاي 月①〔静〕，亮：ئاينى ئېتەك بىلەن يېپىلى بولماس。<谚> 亮月住不进襟衣。~ قوتانلىسا ئايدا ياغار، كۈن قوتانلىسا كۈندە。<谚> 雨天当晕日，雨月当晕月。

份月，月②

ئاي ئاخىرى 月底，月终

ئاي بېشى 月初

ئاي بېلىق <动> 鱼翻车

ئاي پالتا 月牙斧

ئاي تۇتۇلۇش <天> 月食

ئاي تۇغماق 月亮出来

ئاي چىقماق = ئاي تۇغماق

ئاي فازىسى <天> 月相

ئاي قاراڭغۇسى 月黑天，月黑夜

ئاي قوتانلىماق <天> 月晕

ئاي كالېندارى <天> 月历

ئاي كۆرمەك <理生> 月经，经行

ئاي گەردىشى 月华

ئاي ھالقا 月半环耳型

ئاي يورۇقى 月光

ئايا 手〔静〕<古>

ئاياز 严〔静〕冬

ئاياس 〔静〕<古> 清秀的，明朗的，晴朗的

ئاياشماق «ئايماق»的共同态

ئاياغ[1] 〔静〕①脚，足：~ يۇگۈرۈكى ئاشقا، ئېغىز يۇگۈرۈكى باشقا. <谚> 端事惹快嘴，饭吃好勤脚。 ②末。 ئايغىدا قۇرت ئۆلمەس. <谚> 死不虫下足人好。 ئاياغنىڭ ئايىغى ھېكايىنىڭ ئايىغى 尾，尾末的事故：头尽，尾 / كەنتنىڭ ئايىغى كارىۋاتنىڭ ئايىغى 头尽的子村：鞋③头一另的床。 ئىشىم ھەل بولغۇچە ئايىغىمنىڭ چەمىسى تېشىلىپ كەتكۈدەك بولدى. 了破磨快都底鞋的我，决解未尚情事。

ئاياغ ئاستى بولماق 踏践受，踏践被，蹂躏：كىشىلىك ھوقۇق ~ 蹂躏到受权人

ئاياغ ئاستى قىلماق ①踏践，蹂躏：كونا جەمئىيەتنىڭ ھوقۇقىنى ئاياغ ئاستى قىلاتتى. 旧的民人踏践会社 奸强 <转>②。利权

ئاياغ ئاقاۋا 堰尾 <水>

ئاياغ باسماق ①站立，立足：ئاياغ بېسىپ تۇرغۇدەك يەر يوق 门登② 地之足立无：ئۇ ئۆزىدىن بوسۇغىمىزغا ئاياغ باسمايتتى. 门家的们我登不来从他。 ئادەمزات ئاياغ باسمىغان يەر 方地的至罕迹人

ئاياغ جازىسى 架机纫缝

ئاياغ چاقى 轮大(的机纫缝)

ئاياغ سالماق 场摊 <农>②鞋脱①

ئاياغ سۇ ①<农>水次一后最(的浇子麦给)②水余

ئاياغ كىيىم (称统)鞋

ئاياغ مەھەللە 村下

ئاياغ نۇقتا 点终

ئاياغ ئىزى 迹足

ئاياغ يۇغۇچى 者足洗(者死为)

ئايىغى چىقماق ①学(儿孩小)路走会：بۇ بالىنىڭ ئايىغى چىقتى. 这孩子走会了。 ②结了，果结有，结有。 بۇ ئىشنىڭ بۇرۇنراق ئايىغى چىقىش كېرەك ئىدى. 这头绪有没些一早应本事。 ئايىغى چىقمايدىغان خىياللار 结了些念的头绪

ئايىغىدا ئۆلمەك 尽孝，子辈一敬孝：ئانام بىلەن دادامنىڭ ئايىغىدا ئۆلىمەن . 我要一母父敬孝子辈一。

ئايىغى قۇرغاق 星门丧，星灾

ئايىغى ئۈزۈلمەسلىك 绝不绎络 <成>

ئايىغى ئۈزۈلمەك 止终，束结 <成>

ئايىغى ئېغىر 沓疲：ئۇ ~ ئادەم . 他是一个沓疲人的。

ئايىغى ئىتتىك 手快脚勤：ئۇنىڭ ~ ، قانداقلىكى ئىش بولسۇن ، قىلىۋېرىدۇ . 他一快手勤脚，不管什么活，干就来起拿。

ئايىغى ياراشماق 运好来带

ئايىغى يېنىك 勤快：ئۇلارنىڭ ~ ، تاڭ ئېتىش بىلەنلا ئېتىزغا بېرىپ ئىشلەيدۇ . 他们很勤快，天一亮就下地干活。

ئايىغىدىن شامال ئۆتۈپ تۇرماق 吹下底脚 <成> (着活还为意)风着

ئاياغ² 誉荣，荣光②视重，重尊，敬尊① <古><静> 号绰，号外③

ئاياغچى 保酒，者盏把 <古><静>

ئاياغسىز 重轻足无，视重受不 <古><静>

ئاياغلاشتۇرماق «ئاياغلاشماق»的态动使的：بىز مۇزاكىرىنى ئاياغلاشتۇردۇق . 我们讨论了束结。

ئاياغلاشتۇرۇشماق «ئاياغلاشتۇرماق»的态同共的

ئاياغلاشتۇرۇلماق «ئاياغلاشتۇرماق»的态动被的

ئاياغلاشماق 束结，终止：يازلىق تەتىل ئاياغلاشتى . 暑假了束结。〔动〕

ئاياغلىغ 的器受，的贵尊，的敬尊 <古><静>

ئاياغلىق 的腿有，的脚有 〔静〕

ئاياق 碗木 〔静〕

ئاياڭغۇ 声回 <方><静>

ئايال (ئاياڭلى) 女妇，人女①〔静〕女妇：ئاياللار بايرىمى 节 / ~ 我是这女妇②工女子妻：بۇ مېنىڭ ئايالىم . 。子妻的

ئاياللار بۆلۈمى 科妇 <医>

ئاياللار پىسىخولوگىيىسى 学理心女妇

ئاياللار تارىخىشۇناسلىقى 学史女妇

ئاياللار ئىجتىمائىشۇناسلىقى 学类人女妇

ئاياللار تۈرمىسى 监女 <法>

ئايالاماق 掌鼓 <古><动>

ئايالچە 手式女 ~ سائەت：的样一人女，的式女〔静〕

话说 سۆزلىمەك ~ / 装女扮男 ياسانماق ~ / 表坤，表腔人女带

ئايالچە تەلپەك 帽小式女

ئايالغۇ —②谣民，歌山，曲，曲歌① <古，艺>〔静〕器乐拨弹种

ئايالىلىق 女，的人女②的室妻有，的子妻有①〔静〕的性

ئايالىلىق تەبىئەت 性天的人女

ئايالىلىق ۋىجدان 心良的人女

ئايالماق 态动被的«ئايىماق»

ئايالۋەن 人的女子多 <方>〔静〕

ئايان 我事这 ~ . 了明，白明，楚清〔静〕：بۇ ئىش بىزگە ~ 。楚清们 / 知周所众 ~ ھەممە كىشىگە مەقسىتىڭىز ماڭا ! 吧办么那就，了白明我思意的你 ! ~ ، شۇنداق قىلايلى

ئايان بولماق 现呈，现出，呈现①：ئۇنىڭ چۈشىدە ئاپئاق ساقاللىق بوۋاي ئايان بوپتۇ . 子胡白个一了现出中梦的他 。كۆز ئالدىمىزدا بوغدا كۆلىنىڭ مەنزىرىسى ئايان بولدى . 人老我前眼们我现呈景的池天出。楚清②：مەن بارغاندىن كېيىن ھەممە ئىشلار ئايان بولىدۇ . 况情切一，后以了去我的楚清会都。

ئايان قىلماق 说诉，诉倾②示显①

ئايانچ 境处的惨凄：ھال ~ 的惨凄〔静〕

ئايانچلىق 吟呻地惨凄：ئىڭرىماق ~ 的惨凄〔静〕

ئايانماق 态复自的«ئايىماق»

ئايەت 语，容内的文经按中章各《经兰古》<宗>〔静〕“节”为意其，位单本基的分划韵音或句

ئايەم 日节 <转>②日夜守 <宗>①〔静〕：ئايەملىرى مۇبارەك بولسۇن ! 乐快日节您祝 !

ئايەملىك 装服的日节 ~ كىيىم：的日节〔静〕

ئايەملىمەك 节拜，日节贺祝〔动〕

ئايپاك (头)的光〔静〕

ئايپاك باش 头光

ئايتىش (好问相互人二)好问，安问 <古><静>

ئايدالا 野旷的边无~ چەكسىز：野原，野旷〔静〕

ئايدا ـ يىلدا 五差三隔，载半年一〔静〕：ئۆيدىن ئۇنىڭغا ~ خالتا ئەۋەتىلىدۇ . 裹包寄他给五差三隔里家。

ئايدىڭ 的亮明光月①〔静〕：ئاينىڭ ئون بەشى ~ ، ئون بەشى قارانغۇ . 同喻：黑月天五十，明月天五十 <谚>。“西河年十三，东河年十三”清，朗明 <转>② 。楚清都题问切一 . ~ ھەممە مەسىلە：楚。

ئايدىك كېچە 夜月，晚夜的亮明光月
ئايدىڭگۈل 花光月 <植>〔静〕
ئايدىڭلاشتۇرماق «ئايدىڭلاشماق»的使动态：بۇ قېتىمقى يىغىن ۋەزىپىمىزنى ئايدىڭلاشتۇردى . 这们我们开会次议确明了任务的 ～ 实事清澄 。 پاكىتنى
ئايدىڭلاشتۇرۇشماق «ئايدىڭلاشتۇرماق»的使同共态
ئايدىڭلاشتۇرۇلماق «ئايدىڭلاشتۇرماق»的使被动态
ئايدىڭلاشماق 晓分，朗明，清澄，确明，楚清〔动〕：مەسىلە ئايدىڭلاشتى . 了清澄题问 。 زېددىيەت ئايدىڭلاشتى . 了朗明盾矛 。 نەتىجە تېخى ئايدىڭلاشمىدى . 未尚果结 。晓分
ئايراۋۇق 茅子拂 <植>〔静〕
ئايروبۇس 车汽共公中空〔静〕
ئايروپورت 港空航 <交>〔静〕
ئايروپىلان 机飞〔静〕
ئايروپىلان باشلىقى 长机
ئايروپىلان بۆلمىسى 舱机
ئايروپىلان خادىمى 员人勤空
ئايروپىلان خېتى 信空航
ئايروپىلان سۇپىسى 坪机停
ئايروپىلان گاراژى 库机飞
ئايروپىلان گۇرۇپپىسى 组机
ئايروپىلانسازلىق 业造制机飞〔静〕
ئايرودروم 场机，场机飞〔静〕
ئايرودىنامىكا 学力动气空〔静〕
ئايرودىنامىكىلىق 的学力动气空〔静〕
ئايروستات 器行飞型轻〔静〕
ئايرومېتىر 计重比体气 <物>〔静〕
ئايرۇ 的外另，的别，的他其 <古>〔静〕
ئايرىتماق «ئايرىماق»的使动态
ئايرىشماق «ئايرىماق»的使同共态
ئايرىغۇچ 器离分〔静〕
ئايرىغۇچى 的解分，的离分〔静〕
ئايرىغۇچى شەكىل 式解分 <逻>
ئايرىلغۇسىز 的分难舍难，的离分可不〔静〕
ئايرىلماق ① «ئايرىماق»的使被动态：分，离分，开分，分手；ئاكا - ئۇكا ئىككىلىدىن ئايرىلىپ كەتكىلى بىر يىل بولدى . 兄二弟人分开离，隔离 。了年一经已开分人二弟兄 . ئەزەلدىن ئەمەلىيەت بىلەن ئايرىلماسلىق بىر - بىرىدىن ئايرىلمايدۇ . 理论和实际是不可分的离 。ئايرىلغانلىق ئېنىق يەر ، بۆلۈنگەنلىك بۆرە .

ئايرىش بەلگىسى <语>（志标）号隔间
ئايرىلىش 别离，离分①〔静〕：ئالدىدا ～ 交②时别临 。ئۇلار ئايرىلىشقا كەلگەندە بىر - بىرى بىلەن خوشلاشتى . 口路叉：别告相互时口路叉交了到们他 。
ئايرىلىشماق «ئايرىلماق»的使同共态
ئايرىم 别个，外另，另单，独单〔静〕：كۆك يۆتەل بولغان بالىنى ～ بېقىش كېرەك . 看独单应子孩的咳日百了得 。护 ～ سۆزلەشمەك 话谈别个，话谈独单 / ～ ئۆي 户门立另 ～ ئەھۋال 个别况情
ئايرىم باھا 价单
ئايرىم بەت 页另
ئايرىم جەريمانە 金罚处单 <法>
ئايرىم قامىماق 禁监独单 <法>
ئايرىم قانۇن - نىزام 规法行单 <法>
ئايرىم نىزام 例条行单 <法>
ئايرىم ھۆددىگەرلىك 包分 <经>
ئايرىم ھۆكۈم 断判别个 <逻>
ئايرىم ئوقۇتۇش 学教别个 <教>
ئايرىم ئىستون 栏另 <印>
ئايرىما 别差，别区①〔静〕：جىنسىي ～ 别性 / ياش ئايرىمىسى 年龄差别 ②<数>数差
ئايرىما توپلام 集差 <数>
ئايرىلماس 间无密亲，离分可不〔静〕：～ دوستلۇق 密亲无谊友的间无
ئايرىمىماق 割分，开分，分①〔动〕：～ دەرىجىگە 分 / تۈرگە ～ 级分 / ئۆي ئايرىپ چىقماق 家分 / ئۇلارنى بىر - بىرىدىن ～ 彼他们他把分开 / ئايرۇەتلىكى بولمايدىغان ياغلىنىش 此彼分开不可系联的割分②，分划：سىنىپ ～ 班分，级班分划，级阶分划 / چەك - چېگرىنى ئېنىق ～ 界限清划③，隔离，隔分：ئىككى كەنتنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئۆتىدىغان ئايرىپ تۇرىدىغان سۇ . 渠水条一着隔间之村两 。كېسەل كىشىنى ئايرىپ قويماق 病人离隔，隔分④，辨分，别区：ھەق - ناھەقنى ～ 非是辨分 / راست بىلەن يالغاننى ～ 假真别区 ；假真开分使，工加示表⑤：دان ～ / چېگىت ～ 粒脱 ～ 油炼 / نېفىت 花轧
ئايرىپ تەكشۈرمەك 查审离隔
ئايرىپ يېتىشتۈرۈش 养培离隔 <农>

ئايرىم - ئايرىم 分别〔静〕 头分，别分：خىزمەتنى ~ ئىشلەش 理处别分 作工行进头分 / ~ بىر تەرەپ قىلماق 作 **ئايرىم - ئايرىم جازا بەرمەك** 罚处别分 <法> **ئايرىمچە** 代交别个 ~ 别个〔静〕：تاپشۇرماق 间单②厢包①〔静〕 **ئايرىمخانا** 部局与体整 ~ 部局〔静〕：پۈتۈنلۈك ۋە **ئايرىملىق** 者义主离分〔静〕 **ئايرىمچى** 种 ~ 离隔②义主离分①〔静〕：ئىرقىي **ئايرىمچىلىق** 离隔族 的换兑，的换交〔静〕 **ئايرىۋاش** 态动使的«ئايرىۋاشلىماق» **ئايرىۋاشلاتماق** 态同共的«ئايرىۋاشلىماق» **ئايرىۋاشلاشماق** 态动被的«ئايرىۋاشلىماق» **ئايرىۋاشلانماق** 换兑，换交〔动〕 **ئايرىۋاشلىماق** 单换兑 تالونى ئايرىۋاشلاش 的形月〔静〕 **ئايسىمان** 母水月海 <动> ئايسىمان مىدۇزا 探侦，探密〔静〕 **ئايغاق** 子探〔静〕 **ئايغاقچى** 动活探密〔静〕 **ئايغاقچىلىق** 态同共的«ئايغاقلىماق» **ئايغاقلاشماق** 听探，探打〔静〕：ئۇلار بۇ ئۆينى ئاللىقاچان **ئاياغاقلاپ** 子房所这了好探打就早们他 。ئايغاقلاپ بىلمۇالغان 士谋，哲贤 <古>〔静〕 **ئايغۇچى** 马儿，马公 <动>〔静〕 **ئايغىر** 麦滨 <植> ئايغىر قىياق 乱散，藉枕〔静〕：ياردەرلەر ۋە ئۇلۇكلەر **ئايقاش - سايقاش** 藉枕亡伤 . ياتاتتى ~ ھەر يەر - ھەر يەردە 。 楚清，确明，显明 <方>〔静〕 **ئايقىن** 乱杂，乱散〔静〕：كىتابلار پولدا ~ تۇ- **ئايقىن - يايقىن** 。上板地在放地乱散籍书 . راتتى 标图 <电>〔静〕 **ئايكون** 娩分 <婉>③间时，日时②月日①〔静〕 **ئاي - كۈن** 期产，期 产临 ئاي كۈنى توشماق (案图心中的毯地在织)花亮月〔静〕 **ئايگۈل** 纪年己自比对)娘大，姐大②姐大① <方>〔静〕 **ئايلا** 子妻员人差当里府王在对)嬷嬷③(称尊的性女的大 (称尊的 月个几连一〔静〕：ئۇ مەكتەپكە بارسا ، ئۆيگە ~ **ئايلاپ**

كەلمەيدۇ . 家回不都月个几，校学去一他 。

ئايلاپ - يىللاپ 月累年成〔静〕：ئۇ سىرتتا تىجارەت بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، ~ كەلمەي يۈردى . 成，意生做头外在他 。来回不月累年

ئايلاندۇرغۇچى 的环循〔静〕

ئايلاندۇرغۇچى ناسوس 泵环循 <化>

ئايلاندۇرماق ① «ئايلانماق» 的使动态：چىشلىق چاق بىلەن ~ 动转轮齿用 / كوچا ئايلاندۇرۇپ سازايى قىلماق 示街游 / ھارۋىنى ئوڭغا ~ 拐右向车马让 / قايغۇنى كۆچەك 众 ~ 化悲痛力为量②搞得向转头晕：قېيىق تەۋرىنىۋە- ربەپ ئونماق بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتتى . 小船把他摇晃得晕头 。向转

ئايلاندۇرۇشماق 态同共的«ئايلاندۇرماق»

ئايلاندۇرۇلماق 态动被的«ئايلاندۇرماق»

ئايلانسۇن 得舍，较计不，地切一惜不 <习>〔动〕：ھېلىغۇ بىر ئات ئىكەن ، ئون ئات بولسىمۇ سېنىڭدىن ~ ！ 得舍也我，匹十要是就，马匹一就说别 ！

ئايلانما 的行环，的旋回，的转旋〔静〕

ئايلانما باسقۇ 印转 <印>

ئايلانما پالاق 叶轮动转 <水>

ئايلانما پانۇس 灯马走

ئايلانما پەلەمپەي 梯盘 <建>

ئايلانما پومپا 泵转旋 <机>

ئايلانما پېچ 炉转 <冶>

ئايلانما تۆمۈريول 路铁行环

ئايلانما خۇمدان 窑转，窑转回 <冶>

ئايلانما دەريا 河流绕 <水>

ئايلانما دىسكا 盘转

ئايلانما سۈ 水环循

ئايلانما سىزىق 线轮旋，线转旋 <数>

ئايلانما سىلىندىر 筒滚，筒转 <机>

ئايلانما شالغۇتلاشتۇرۇش 交杂回轮 <生>

ئايلانما شامال 风环循

ئايلانما قەرز پۇل 款贷环循 <经>

ئايلانما كاپىتال 本资动流 <经>

ئايلانما كوردىنات 标坐转旋 <数>

ئايلانما ماگنىت مەيدانى 场磁转旋 <物>

ئايلانما مۇسابىقە 赛环循 <体>

ئايلانما ھەرىكەت 动运周圆 <物>

ئايلانما ئورۇندۇق 椅转

ئايلانما ئوخشتىش　喻隐 <文>
ئايلانما ئوق　轴转 <交>
ئايلانما ئۇزۇنلۇق　长周 <数>
ئايلانما ئېقىم　流环 <水，气>
ئايلانما ئېنىقلىما　义定环循 <逻>
ئايلانما ئىسپات　证论环循 <逻>
ئايلانما ئىشىك　门转旋，门转
ئايلانما ئېكرانلىق كىنو　影电幕环 <艺>
ئايلانما يول　路环，道弯

ئايلانماق 〔动〕①环循，绕环，子圈绕，转旋，转：يەر ـ 地旋转 / 绕着天 ～ 老鹰。ئەنھەرىكەت مەيدانىنى بىر ئايلىنىپ چىقماق 旋盘中空在圈一场动运绕 / قانىنىڭ ئايلىنىشى 血液循环 / توگمەن بىر ئايلانغۇچە ، ئىگىسى يۈز ئايلىنار .＜谚＞磨盘转一圈，主人百回转。ئۇ ھويلىدا ئايلىنىپ يۈردۇ . 他在院子里转悠。ئۇ دېڭىز بويىنى ئايلىنىپ كەلدى . 他从海边散步来了。مەن بازارنى بىر ئايلىنىپ كەلدىم . 我到市场逛了一趟。②回转，绕，回迂③。دۇشمەننىڭ ئارقىسىغا ئايلىنىپ ئۆتمەك 回：背人敌到回迂 / ماشىنا ئايلىنىپ يۈرۈپ يېزىغا كەلدى . 后去绕来绕车汽 ئايلىنىپ يۈرۈپ ئۇرۇش قىلماق 战作回迂，里乡到开 。转运在器机 . ماشىنا ئايلانماقتا：行运，转运④战作转 سۈنئىي ھەمراھنىڭ ئايلىنىشى 人造卫星的运行，转，变⑤ سۇ ھورغا ～ 质物变神精 / روھ ماددىغا ～ 化：变水 ئاساسىي زىددىيەت ئاساسىي بولمىغان زىددىيەتكە ئايلاندى . 气蒸作化水，气蒸为 / 矛盾要次为化转矛盾要主 . ئايلانما ئىشلار 均平，合⑦昏头，晕头 ～：باش，厥昏，昏，晕 ئەمگەك كۈنىگە تۆت ـ بەش يۈەندىن ئايلاندى . 一个劳动日四五角钱 。يەر ناچار بولغاچقا ، چىققان ھوسۇلى ئاران بىر موغا بەش خودىن ئايلاندى . 因为地好不地，好一亩合才成收⑧身缠：ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلار بىلەن ئايلىنىپ قېلىپ ، ۋاقتىدا كېلەلمىدىم . 事琐碎缠身，来赶时及能未，示表⑨。دوستۇم ، ئاجەبمۇ ياخشى قىلدىڭ ! 好，了极好 ～ 。事无安：语用的赏赞 ئايلىنىپ كېتەي دوستۇم ، قالتىس ئىش قىلدىڭ . 友朋好的我，了好太得干你，棒真

ئايلانمىلىق 的廊回有，的旋回〔静〕

ئايلۇ 人草 <方>〔静〕

ئايلىتارتقۇچ 裙围 <方>〔静〕

ئايلىق 〔静〕①的月：بىر ～ ۋەزىپە — 务任的月个一 / ～ 水薪：水薪，薪月②刊月 ئالماق ～ 领薪 ژۇرنال 流径月 <水>　ئايلىق سىرغىما　息月 <经>　ئايلىق ئۇسۇم

ئايلىقچى 者薪月领②工月①〔静〕

ئايلىناي 太，了极好，的样好，地谢天谢 <习>〔动〕平都人的有所，地谢天谢 . ھەممە ئادەم ساق ، ～ ：了棒 。事无安 ～ ، دوستۇم ، ئاجەبمۇ ياخشى قىلدىڭ . 好，了极好 。了好太得干你，友朋

ئايلىنچ 的旋盘，的弯绕，的曲弯 <古>〔静〕

ئايلىنىش 〔静〕①转旋，动转，转：ماشىنىنىڭ ～ تېزلىكىنى ئۆلچىمەك 处弯拐，处弯转②速转的器机测：شوپۇر ئايلىنىشقا كەلگەندە ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئاستىلاتتى . 到机司速车了慢放时处弯转 。

ئايلىنىش بۇلۇڭى　角转，角转旋 <数>
ئايلىنىش تېزلىكى　速转 <物>
ئايلىنىش سانى　数转 <物>
ئايلىنىش سىستېمىسى　统系环循
ئايلىنىش قانۇنى　律定化转 <逻>
ئايلىنىش مەركىزى　心中转旋 <数>
ئايلىنىش مومېنتى　矩转 <物>
ئايلىنىش نەزەرىيىسى　论环循
ئايلىنىش ئوقى　旋 <数>②轴动转 <物>①轴转

ئايماق 〔静〕：(位单政行的古蒙内)盟③落部②郡①旗设下盟 . ئاستىدا خوشۇن تەسىس قىلىنىدۇ 。～

ئايماقبېگى 守郡，王郡〔静〕

ئايماقلىق 地别个②的(位单政行的古蒙内)盟①〔静〕两：乡指方 . ئىككى ئېرىقتا ئىككى ～ سۇ ئېقىپ ئۆتىدۇ 。水的乡个两着流渠条 。

ئايمۇئاي 月按，月逐，月月〔静〕

ئاينىتماق[1] 态动使的 «ئاينىماق[1]»

ئاينىتماق[2] 态动使的 «ئاينىماق[2]»

ئاينىتىلماق 态动被的 «ئاينىتماق[2]»

ئاينىشماق 态同共的 «ئاينىماق[1]»

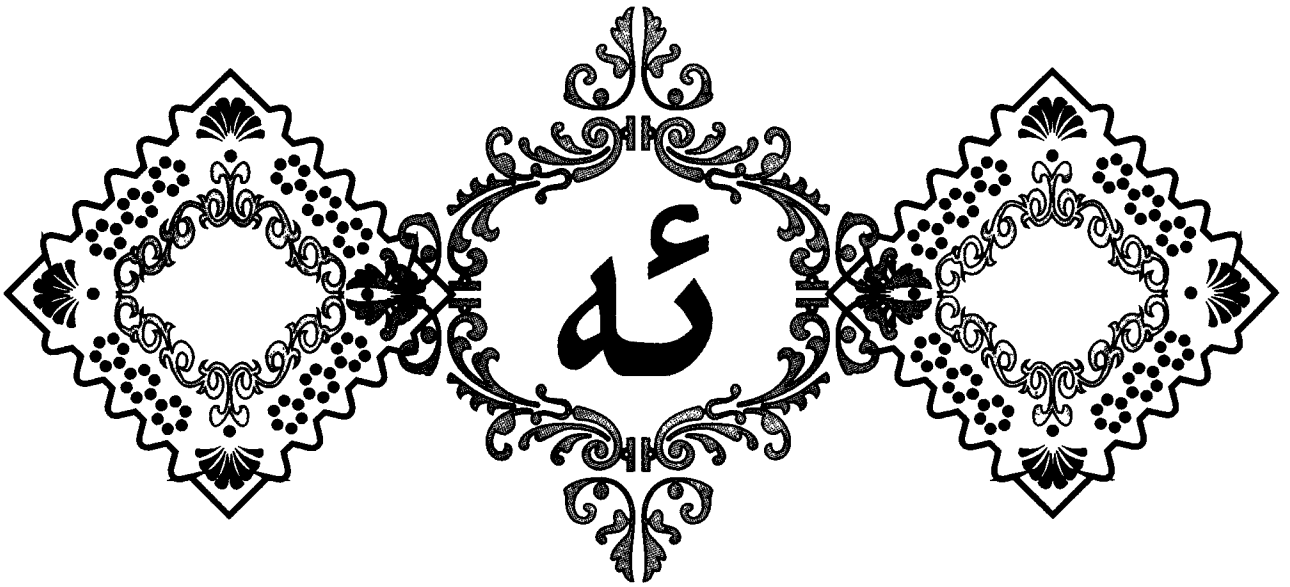
ئاينىما 的质变 <地>〔静〕

ئاينىما بەلۋاغ　带质变 <地>
ئاينىما تۈزۈلمە　造构质变 <地>
ئاينىما جىنس　岩质变 <地>
ئاينىما يېپىشقاق قەۋەت　层化粘质变 <地>
ئاينىما كان ياتمىسى　床矿质变 <矿>
ئاينىما مىنېرال　物矿质变 <矿>

ئاينىماق[1] 〔动〕①化蜕，坏变：ھاۋا ئاينىدى . 了天变 。

ئايىنىپ كەتكەن كادىر 卦变②部干的质变化蜕 ،心变：
ئايىنىپ قالدىڭىزمۇ؟ 吗了卦变你？③涂糊：ئايىنىپ قالدىڭمۇ
نېمە؟ 么怎，你糊涂了吗？④心恶：كۆڭۈل ～ 心恶
ئايىنماق² 〔动〕长得旺盛：دەل ـ دەرەخلەر ئايىنىدى . 得长树
旺盛 。
ئايهاي 〔叹〕哎呀，唷哎：～ ، نېمىدېگەن گۈزەل مەنزىرە ! 哎呀(啧)！色景的美多，～ ، توختاپ تۇرۇڭ . 哎
唷，停一下 。
ئايهاي سالماق = ئايهايلىماق
ئايهايلاشماق «ئايهايلىماق» 的同态
ئايهايلىماق 叫大喊大，叫呼，唤呼〔动〕
ئايۋان 廊前，间过 <建>〔静〕
ئايۋان ساراي 屋堂
ئايۋانلىق 的廊前带，的间过带〔静〕

ئايىغ¹ 好等何，等何，么多 <古>〔静〕
ئايىغ² 语话，话，词 <古>〔静〕
ئايىڭلاماق 陷诬，谤诽，毁诋 <古>〔动〕
ئايىق 言诺，诺许 <古>〔静〕
ئايىماق 〔动〕惜可，惜怜①：ئۆزىنى ～ / 己自惜珍 。
ماننى ئايىمالمىدى ، ياخشىلىق يوق . <谚>报好无人恶惜怜
物衣惜爱 ～ / ئات ②惜爱，惜珍：كىيىم ـ كېچەكنى
ئايىغان ئات مىنەر ، كىيىم ئايىغان تون كىيەر . <谚>惜珍
:重保，重珍③。穿子袍有的裳衣惜爱，骑马有的马
ئۆزىڭىزنى ياخشى ئايالمىدىڭىز . 重保你请 。
ئاياپ سېتىش 售惜 <经>
ئايىمقىز 姐小〔静〕

ئە ① 称名母字该②母字个二第文尔吾维

ئەبەد 远永，恒永，久永〔静〕

ئەبەدىلئەبەد 万 ～：代万秋千，古万〔静〕 ئۆزگەرمەسلىك 变不古

ئەبەدىي 永 ～：世永，恒永，久永，远永〔静〕 دوستلۇق 芒光放永 نۇر چاچماق / 谊友的恒

ئەبەدىي ئامانلىق 安久治长

ئەبەدىي قانۇن 法恒永 ＜法＞

ئەبەدىيلەشتۇرمەك 态动使的 «ئەبەدىيلەشمەك»

ئەبەدىيلەشتۇرۇشمەك 态同共的 «ئەبەدىيلەشتۇرمەك»

ئەبەدىيلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «ئەبەدىيلەشتۇرمەك»

ئەبەدىيلەشمەك 变不恒永，变不古万，存永〔动〕

ئەبەدىيلىك 性久永，性恒永〔静〕

ئەبجەت 的目数替代母字伯拉阿用）特杰布艾〔静〕 口诀）

ئەبجەت ھېسابى 法数算特杰布艾

ئەبجەس 梅老金 ＜植＞〔静〕

ئەبجەش 和杂 نان ～：的和调，的和杂，的合混〔静〕 馕面

ئەبجەش بولماق 杂搀，杂混

ئەبجەش چېتىشتۇرۇش 交杂合复 ＜牧＞

ئەبجەش شورپا 汤烩杂 ＜食＞

ئەبجەش قورۇما 菜和杂 ＜食＞

ئەبجەش قىلماق 杂搀，和搀：ھەسەل بىلەن ئەبجەش 酒 ～ ئىسپىرت بىلەن سۇنى قىلىنغان چاي / 茶的密蜂了搀来起兑搀水跟精

ئەبجەش ياغ 油合调，油合混

ئەبجەق 烂破 ～：的堪不烂破，的烂破〔静〕 ۋېلىسىپىت 车行自

ئەبجىقى 堪不烂破，碎破，烂破 ئەبجىقى：ئەبجىقى چىقىپ كەتكەن نەرسە 西东的烂烂破破 ئۆيلەر ئۆزاققىچە رېمونت قىلىنماي ئەبجىقى چىقىپ كەتتى . 残，修失久年屋房。堪不破

ئەبچى 子娘，子妻，妇情，侣伴，女妇，妇 ＜古＞〔静〕

ئەبرام 荆黄 ＜植＞〔静〕

ئەبرەز 菊耆 ＜植＞〔静〕

ئەبگار 的寒贫，的苦穷，的困贫①〔静〕 پادىشاھ بولسا ، قوتانغا زەدىۋال تارتار . 图羊，帝皇上当汉穷 ＜谚＞ بۇ قويلارنىڭ ھەممىسى ～ ئىكەن . 也会上挂墙慢的：的弱瘦＜转＞②。这。弱瘦很都羊些

ئەبگارلاشتۇرماق 态动使的 «ئەبگارلاشماق»

ئەبگارلاشتۇرۇشماق 态同共的 «ئەبگارلاشتۇرماق»

ئەبگارلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئەبگارلاشتۇرماق»

ئەبگارلاشماق 寒贫，倒潦途穷，困穷①〔动〕 ئۇ يىلدىن ـ يىلغا ئەبگارلىشىپ كەتتى . 倒潦途穷年一比年一他。了弱瘦②：يەم ـ خەشەك يېتىشمىگەچكە مالـلارنىڭ ھەممىسى

مىسى دېگۈدەك ئەبگارلىشىپ كەتتى . 由足不料饲畜牲，
。弱瘦很都半大

ئەبگارلىق «ئەبگار» 的式形词名

ئەبلەخ 伙家坏，蛋坏，蛋混〔静〕

ئەبلەخلىق «ئەبلەخ» 的式形词名

ئەبنۇس = ھالۋۇددىت

ئەبۇكە 爷爷 <古>〔静〕

ئەپ 女的计心有个是她 . ئۇ ئېپى بار ئايال . 计心①〔静〕：
ئاشۇرۇشنىڭ ئېپى كۆپ . 点子，门窍，窍诀，领要，道门②。人
ئەما ئېپىنى ئىگىلىيەلمىدى . 多门窍的产增 。 ئۇ ئۆگەندىيۇ ،
握掌能未是但，了过学他 。 سۆزەت تارتىشنىڭ ئېپىنى بىلىش كېرەك ، بولمىسا ،
领要 。 不拍就然不，窍诀得懂要照拍 . ياخشى تارتىلى بولمايدۇ .
宜适③。好适，合适④：息休天夏宜适特方地个这 。 ئۇ
睦和④。 ~ كېلىدۇ . 睦和很子妻同他 。 ئۇلار قېرىنداش-
间无密亲样一兄弟像们他 。 ~ تەك . ئېپى كەلمەس ،
书成不巧无 . ئىش پۈتمەس 。

ئەپ بولماق 好和，解和：ئاكا - ئۇكا ئىككىسى ئەپ
了好和人二弟兄 . بولۇپ قالدى 。

ئەپ قىلماق 设，法设，法想，儿法变，法设方想：
救营法设 / سەن مەسىلىنى ھەل ئۇنۇقتۇرۇشنىڭ ئېپىنى قىلماق
题问决解法设能不能你？ قىلالامسەن ئېپىنى قىلىشنىڭ
呀？

ئەپ كەلمەك 适合：ئۇ ئىشكاپ ئۆينىڭ بۇلۇڭىغا تازا ئەپ
适合挺角墙在放子柜个这 . كەلدى 。 适合再荪尔图对遇机个这 .
了过不 تۇرسۇنغا تازا ئەپ كەلدى 。

ئەپ كۆرمەك 适合(为认)得觉：سىزگە گېپىم بار
得觉，说你对话有我 . ھازىر ئېيتىشنى ئەپ كۆردۇم ، 适合讲在现
。

ئەپ ئۆتمەك 处相睦和：ئۇ قوشنىلىرى بىلەن ئەپ ئۆتۈپ
处相睦和直一居邻同他 . كەلدى 。

ئەپەندى 生先①〔静〕：生先×× ئەپەندى ×× / ئەسىرىدىن
可，人怪③下阁②话笑提凡阿丁尔斯纳 ~ لەتىپلىرى
人怪个是真他 . ئۇكەن 。 关的爱人：ئۇ تازا ~
ئەپەندىچىلىك «ئەپەندى» 的词名象抽：~ دېگەن ئاسان ئە-
易容不师老当 . مەس 。

ئەپەندىم (意敬示表后之名人于置)长师，生先〔静〕

ئەپپەي 激和讶惊，惧恐示表)呀唉，哟哎 <方>〔叹〕
(等动

ئەپەت 目面他 . ئۇنىڭ ئېتى يامان 目面，面脸，脸〔静〕：
的他 。 憎可 ئۇنىڭ ئەتىدىن خاپا بولغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ .
。色神的气生出露上脸

ئەپەت - بەشىرە 脸嘴，目面，容面〔静〕：ئۇنىڭ ئەپەت -
露毕形原 پاش بولماق بەشىرىسىدىن قايغۇ - ھەسرەتنىڭ ئىپادىسى بىلىنىپ تۇراتتى .
。情表的伤悲出显容面的他 ھەقىقىي ئەپەت - بەشىرىسى

ئەپتىمۇن = سېرىقيۇگەي

ئەپچىل 灵机 بالا ~ ：的干精，的捷敏，的灵机①〔静〕
手顺在放书本这把 . كىتابنى ~ بىر جايغا قويۇپ قويۇڭ 。 手顺的：的
。方地的

ئەپچىللەشمەك 灵机变，巧灵变〔动〕

ئەپچىللىك «ئەپچىل» 的式形词名：ئۇ ۋېلىسىپىتكە ~ بىلەن
行自上骑地捷敏他 . مىنىپ ئۆز ئۆيى تەرەپكە قاراپ چاپتى 。 去奔家自朝，车
。

ئەپسانە 话神：يۇنان ئەپسانىلىرى 话神〔静〕 / 话神腊希
实现成变话神把 رېئاللىققا ئايلاندۇرماق

ئەپسانچى 人的话神讲，人的话神造编〔静〕

ئەپسانشۇناس 家学话神〔静〕

ئەپسانشۇناسلىق 学话神〔静〕

ئەپسانىلەشتۇرمەك 态动使的 «ئەپسانىلەشمەك»

ئەپسانىلەشتۇرۇشمەك 态同共的 «ئەپسانىلەشتۇرمەك»

ئەپسانىلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «ئەپسانىلەشتۇرمەك»：ئەپ-
西东的了话神被 سانىلەشتۇرۇلگەن نەرسە

ئەپسانىلەشمەك 谈奇为成，话神为变〔动〕

ئەپسانۇي 诞荒② 事故话神 ھېكايە ~ ：的话神①〔静〕
谈之稽无，话的诞荒 گەپ ~ ：的
稽无诞荒〔静〕

ئەپسانۇيلىك
惜可，憾遗〔叹〕

ئەپسۇس

ئەپسۇسكى 是的憾遗，是的惜可〔叹〕：ئۇنى يېقىملىق
事有因我是的憾遗，听动很得唱歌的他说听 . ناخشا ئېيتىدۇ دەپ ئاڭلىدىم ، ~ ، ئىش چىقىپ قېلىپ ئاڭلىيال-
。到听能没 مىدىم

ئەپسۇسلاندۇرماق 态动使的 «ئەپسۇسلانماق»

ئەپسۇسلاندۇرۇلماق 态动被的 «ئەپسۇسلاندۇرماق»

ئەپسۇسلانماق 很得办事件这你：惜可得觉，憾遗到感〔动〕：بۇ ئىشنى
很得办事件这你 . بۇزۇپ قويدۇڭ ، مەن قاتتىق ئەپسۇسلاندىم
。憾遗感深我，糕糟

ئەپسۇسلۇق 悔恨，悔懊，事遗〔静〕：ئەزىز چوڭ بىر

ئىشتىن زىيان تارتقاندەك چوڭقۇر ~ ھېس قىلدى . 好孜则艾 ~ 。悔懊感深，失损大莫到遭象
ئۇ دەسلەپ كۆڭچىلىكىنىڭ ئاڭلىمىغانلىقىغا قاتتىق ~ ھېس قىلدى . 恨悔她 ~ 。告劝的家大听有没初当己自

ئەپسۇسلىنارلىق 〔静〕 的惋惜人令，的憾遗人令：ئۇنىسى ئەپسۇسلىنارلىقى ، بەزى ئاپتورلىرىمىز مۇھەررىرلەرگە توغرا مۇئامىلە قىلمايدۇ . 不者作些一 的们我，是的憾遗人令 。辑编待对确正能

ئەپسۇسلىنىشماق 态同共的 «ئەپسۇسلانماق»

ئەپسۇن 〔静〕 语咒

ئەپسۇن ئوقۇماق 语咒念

ئەپسۇنچى 〔静〕 者语咒念

ئەپسۇنچىلىق 〔静〕 法魔

ئەپسىز 〔静〕 手顺不，适合不，宜相不，便不：ئېغىز ئەپچىش ~ / 口开便不 ~ 场得觉 سورۇننى ~ ھېس قىلماق / 事的宜相不 ئىش ~ / 适合不地 قىلىمنى مۇناسىۋەتسىز . 事的宜相不 ~ 。手顺不笔握样这 ، 宜相不为认 كۆرمەك

ئەپسىزلەنمەك 〔动〕 情为难，便不到感

ئەپسىزلىك «ئەپسىز» 式形词名的：روشەن بۇ يەردە ئارتۇقچە تۇرۇشنىڭ ئەپسىزلىكىنى بىلىپ دەرھال كەتتى . 得觉鲜柔 。了去回即立，便不了久待里这在

ئەپسىزلىنىشمەك 态同共的 «ئەپسىزلەنمەك»

ئەپغان 〔静〕 啕号，叫号，哭哀，号哀

ئەپقاچماق 〔动〕 走抢，走拿：ئۇ بىر ياخشى كىتابىمنى ماڭا تۇيدۇرماي ئەپقاچتى . 好本一的我了走拿，羊牵手顺他 。书了走抢偷小 。包钱的女妇位一

ئەپقاچتى خەۋەر 小息消道小，闻新道小：ئەپقاچتى خەۋەرگە ئىشىنىشكە بولمايدۇ . 信轻可不息消道小 。

ئەپقاچتى گەپ 风耳，闻传，言流，说途听道

ئەپكەش 〔静〕 子挑，担扁

ئەپكەشچى 〔静〕 者担扁作制，夫挑，者担扁挑

ئەپكەشچىلىك 〔静〕 作工夫挑

ئەپكەشلىك 〔静〕 的担扁作制够：بىزنىڭ ئۆيدە بىر قوموچ بار ~ 。竹毛的担扁根一作可有家我 .

ئەپلاتون (家学哲义主心唯观客腊希古)图拉柏〔静〕

ئەپلاتوننىڭ زەنجىرىنى ئۈزىدىغان 为以自 <成> 的见己执固，的是

ئەپلەپ - سەپلەپ 〔静〕 付对，就将，合凑：كىيىم سېلىپ ~ 。吧穿着就将你，点 ~ بىر ئىش قىلارسىز . 你付对着 ~ ، كىيىپ تۇرغىن . 一小微稍服衣 。吧办 ~ ئۇنكۈزۈۋەتمەك 责塞衍敷

ئەپلەشتۈرمەك «ئەپلەشمەك» 态动使的：ئۇ مېۋە - چېۋىلەرنى تەخسىلەرگە ئەپلەشتۈرۈپ تىزدى . 地齐齐正正果水把他 。里子盘在摆 。了好解调我，盾矛闹俩他 . لەشتۈرۈپ قويدۇم

ئەپلەشتۈرۈشمەك 态同共的 «ئەپلەشتۈرمەك»

ئەپلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «ئەپلەشتۈرمەك»

ئەپلەتمەك 态动使的 «ئەپلىمەك»

ئەپلەشمەك 〔动〕 当顺，当妥变①：ئىشىمىز ئەپلىشىپ قالدى . 架过吵们他 . شۇپ قالغاندى ، لېكىن ھازىر ئەپلىشىپ قاپتۇ 。了好和在现但 ، 解和，好和②：ئۇلار ئۇرۇشۇپ 。了妥办情事的们我

ئەپلەنمەك 态动被的 «ئەپلىمەك»

ئەپلىك 〔静〕 适合；的利便，的便方；的妙巧，的巧灵：ئۇنىڭ قولى خېلى ~ 。巧灵很手的他 . ~ بىر ئادەم 。的 ~ بىر جايىنى تېپىپ سۆزلىشەيلى . 谈谈方地的适合个找们咱 。 ~ بىر جايىنى تاپتى . 方地的习学于便个一了到找他 。 ~ بىر جايىنى تېپىپ بەكمۇ ~ 。便灵真着使子钳把这 . پىلان ئويلاپ تېپىلدى . 计巧条一出想 。 بۇ ئامبۇر ئىشلىتىشكە ~ 。 ئۇ ئۇگىنىشكە 。 ئۇ بۇگۈن مېنى بەكمۇ ئەپلەپ كەتتى . 贴妥办①：بىر ئىشنى ~ ئاسان ئەمەس . 办 ~ 。苦好得整我把天今他 。 ئۇ بۇگۈن مېنى 。 ئۇ ئۇنىڭدىن ئەپىنى سورىدى . 整②。易容不事件一妥 。 ئۇ ئۇنىڭدىن ئەپىنى سورىدى . 错个 。

ئەپلىمەك 〔动〕 贴妥办①：بىر ئىشنى ~ ئاسان ئەمەس . 办 ~ 。苦好得整我把天今他 . بەكمۇ ئەپلەپ كەتتى

ئەپۇ 谅原〔静〕

ئەپۇ سورىماق 歉道，罪赔，礼赔，罪谢：نۇر ئۇنىڭدىن ئەپىنى سورىدى . 认他向，是不个了赔他向尔努 。错个 。

ئەپۇ قىلماق 谅原 怨饶，恕宽，宥宽：سىزنى ئاۋارە قىلىپ قويدۇم ، ئەپۇ قىلىڭ . 谅原请，了烦麻添您给 。

ئەپەندىگە 〔静〕 娌妯：ئۇلار ئۈچەيلەن ~ . 是个三们她 。娌妯

ئەپيۇن 烟大，片阿，片鸦 <植>〔静〕

ئەپيۇن چەكمەك 片鸦抽

ئەپيۇن ئۇرۇشى 争战片鸦

ئەپيۇنچى 者片鸦卖贩②者粟罂植种①〔静〕

ئەپيۇنچىلىك 片鸦卖贩②粟罂植种①〔静〕

ئەپيۇنخانا 馆烟大〔静〕

ئەپيۇنكەش 鬼烟大，者片鸦食吸〔静〕

ئەپيۇنكەشلىك 习恶的烟大抽，意生片鸦〔静〕

ئەپيۇنگۇل 人美虞、粟罂 <植>〔静〕

ئەت ①肤皮〔静〕：ئۇنىڭ ئېتى سېرىق . 肤皮黄是他 。

②肉、膘：بىر ئىلىك ~ —肉果、瓤③膘层：قوغۇننىڭ ئېتى 沃肥④瓤瓜甜

ئەت ئالماق ①发胖、福发、胖长：بالا ئۆچ ئايلىق بولغاندا ئوبدانلا ئەت ئېلىپ قالدى . 得长就、月个三了到子孩 。膘长、膘上②。了乎乎胖

ئەت توپا 土生

ئەت تۆتماق = ئەت قونماق

ئەتتىن چۈشمەك ①膘跌②瘦变

ئەت رەڭ 色肉

ئەت قونماق ①膘上②胖长

ئەت ئۆسمىسى <医> 肉瘤

ئەتە 〔静〕日明、天明：ئۇ ~ ئەتىگەندىلا يولغا چىقىدۇ . 身动就早一日明他 。

<谚>毕日今事日今、天明到留要不事的天今 。

ئەتە ـ ئاخشام 〔静〕一早—晚：بۇ قىز ~ ئۇنىڭ يېنىغا كىرەتتى . 这娘姑儿那他上都晚一早一 。

ئەتەبەتۈلھەقايىق 本·德马赫阿门人的理真〔静〕三十由 、写编初纪世三十 、诗长理哲的德穆赫马 (成组行四十五百四、章

ئەتە ـ ئۈگۈن 〔静〕日不、天后明：ھازىر كۈن خېلى ئىسسىپ قالدى 、~ تېرىقچىلىق باشلىنىدۇ . 了热很气天在现 、我 。了始开就活农天后明 。齐木鲁乌去将日不

ئەتەي 〔静〕心存、意故、意有①：ھاۋا بىز بىلەن ~ قېرىشىۋاتىدۇ . 的似对作们我和意故象好气天②。

望看门专我 。门专、意：مەن ~ سىزنى يوقلىغىلى كەلدىم . 了来你 。

ئەتەيلەپ = ئەتەي

ئەتتەڭ 〔叹〕惜可 、嗳、嗐(悔懊、惜惋示表)：~ ، مۇنداق بولۇشىنى بۇرۇن بىلگەن بولسام ، بۇ بەۋزە ئىشنى قىلمىغان بولاتتىم . 举一此多必何、此如知早 、嗳 。~ 、

一了迟我惜可 、哟嗳 . 了走开经已车火、步 。سەل كېچىكسە قاپتىمەن ، پويىز كېتىپ قاپتۇ

ئەتتەڭەي = ئەتتەڭ

ئەتتىكەن 瘤肉根甲、刺肉〔静〕

ئەتتىگىنەي = ئەتتەڭ

ئەتراپ (ئەترايى)〔静〕近附、围周：ئەتراپتا ھېچكىم يوق . 人何任有没围周 。كۈندۈزى گەپ قىلساڭ ئەتراپقا باق ،

话说天白 <谚> . كېچىسى گەپ قىلساڭ قۇلاقنى قۇلاققا ياق 墙隔"同喻 ；边耳在贴嘴话说间夜 ، 看看围周朝 。"耳有

经神围周 <理生> ئەتراپ نېرۋا

ئەتراپلىق 〔静〕到周、盘全、面全：~ قارىماق / 到周虑考、虑考面全 / 题问看面全 。سەل بىزگە ~ غەمخورلۇق قىلدىڭلار . 很怀关的们我对们你 。到周

ئەتراپلىقلىق 性密周、性面全〔静〕

ئەترەت 〔静〕队：~ باشلىقى / 长队 مۇزىكا ئەترىتى 乐队

ئەتسىز 〔静〕瘪干、巴干

ئەتكە 师少、(官的子王导辅)师太 <古>〔静〕

ئەتكەس 〔静〕私走

ئەتكەس بولماق 止禁

ئەتكەس قىلماق 禁 、止禁、限制、缔取：نەشە ۋە خىروئىن ئېلىپ ـ سېتىش قانۇندا ئەتكەس قىلىنغان . 卖贩止禁律法 。因洛海和麻大

ئەتكەس مال 货水、品物私走

ئەتكەسچى 〔静〕子分私走、者私走

ئەتكەسچى جىنايەتچى <法> 犯私走

ئەتكەسچىلەر گۇرۇھى <法> 团集私走

ئەتكەسچىلىك 〔静〕动活私走

ئەتكەسچىلىك دېلوسى <法> 案私走

ئەتكەسچىلىك قىلماق <法> 私走

ئەتكەسچىلىك گۇماندارى <法> 人疑嫌私走

ئەتكەنچاي 〔静〕茶奶 <食>：~ شىنجاڭلىقلارنىڭ ئەتىگەندە ئىچىش ئادىتى بار . 惯习的茶奶喝上早天每有人疆新 。

ئەتكۈزمەك 态动使的 «ئەتمەك»

ئەتكوچ 器锁闭 <机>〔静〕

ئەتلەس 艺工法染扎的老古用采是)绸斯来德艾〔静〕(子绸种一的成织

ئەتلەسچى 斯莱特艾卖②者绸斯莱特艾织①〔静〕者绸

ئەتلەسچىلىك 〔静〕业卖专绸斯莱特艾、业绸织

ئەتلەسگۈل 〔静〕苋彩五、苋叶彩 <植>

ئەتلەم 〔静〕子生私、种杂 <方>

ئەتلەندۈرمەك 态动使的 «ئەتلەنمەك»

ئەتلەنمەك 满丰变、胖肥变、胖长①〔动〕：ئۇ كېسەلدىن ساقىيىپ خېلى ئەتلىنىپ قاپتۇ . 多许了胖也、了好病他 。好变(子日)、裕富变(景光)②：بۇ يىل غەيرەت قىلىپ

ئىشلىسەك ئەتلىنىۋالىمىز . 今年加一把劲儿，我们的日子会越来越好。

ئەتلىك 〔静〕 ①胖乎乎，胖墩墩；肉囊囊：～ بالا 胖乎乎的小孩儿 ②子孩的胖乎乎的：～ قوي 羊的肥瘦 ③羊的厚瓤子肉：～ قوغۇن 瓜甜的厚瓤肉 ④瓜的沃肥的：～ يەر 土地的沃肥

ئەتلىك باشاقسىمان گۈل رېتى 花穗肉 <植>

ئەتلىك يىلتىز 根质肉

ئەتلىمە 〔静〕 ①羽毛未尚的出长：～ باچكا 小鸡羽毛未尚的出长 ②鸽雏的出长的毛了煜的

ئەتمەك[1] 〔动〕 ①关：～ ئىشكنى 关门 / يار كەتكەن يەرنى 关龙水头 / جۇمەكنى 关门 ②上堵：塞堵，堵：～ قۇلاقنى ئېتىۋالماق 把耳朵堵上 / توڭمىنى ～ 扣口决 ③子扣扣上，封闭：بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ～ 封住瓶口，蒙上眼睛 / قول بىلەن كۆزنى ～ 用手捂着眼睛笑 / قول بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋېلىپ كۈلمەك 用手捂着嘴笑

ئەتمەك[2] 〔动〕 ①做：～ ئاش 做饭 / ئۇگرە ئەتسەڭ تۇزۇك ئەت ، ئېتەلمىسەڭ ئۇزۇپ ئەت . 会做就做细面条，不会做就做粗面条。 <谚> ②和：～ خېمىر 和面 / لاي 和泥。③建造，建筑：～ ئاۋۇال تام ئەت ، ئاندىن باغ . 先建墙，后筑园。 <谚> ④表示动助作用，词。彩色态情的作动：يامغۇر تازا يېغىۋەتتى . 雨下起来了。 ئۇ كۈلۈۋەتتى . 他笑住不禁了。

ئەتمەك[3] 〈食，古〉〔静〕 馓

ئەتنار 〔静〕 <植> 芹亚中，活独梨异

ئەت ـ ئۆز 〔静〕 <古> 躯身，体身，体躯，格体

ئەتئوسركە 〔静〕 子起，刀丝螺，锥改

ئەتىر 〔静〕 水香：～ سەپمەك 水香洒

ئەتىر سىيوپۇن 皂香

ئەتىرگۈل 〔静〕 <植> 花季月，花玫瑰

ئەتىرلىك 〔静〕 的水香：的水香有味的

ئەتىك 〔静〕 <古> 事，情事，儿活，作工

ئەتىكمەك 〔动〕 <古> 长，肉长，胖发

ئەتىكى 〔静〕 ①明天的：～ قۇيرۇقتىن بۇگۈنكى ئۆيكە ئەلا . 油尾羊的天明似胜，肺肝羊的天今 <谚> 同喻：“渴近解不水远”。

ئەتىگەن 〔静〕 ①早晨，晨清，晨早：～ كەلگىن ئەتە . 来晨早天明你说 . ②早：بۇ گەپنى قىلىشقا تېخى ～ . 这话还早嫌从 ئەتىگەندىن كەچكىچە 早到晚

ئەتىگەنكى 〔静〕 的晨早，的晨早：～ ئىش 的上早事

ئەتىگەنلەپ 〔静〕 早一，早大一：ئۇلار ～ يۈرۈپ كەتتى . 他们早一大早就走了。

ئەتىگەنلىك 〔静〕 的晨早，的晨清：～ چاي 早茶 / ～ مەشىق 晨练 / ～ تاماقنى تويۇپ يە ، كەچلىك تاماقنى ئاز . 早吃要饭晚，饱吃要饭早 <谚>

ئەتىگەنلىك گىمناستىكا 早操 <体>

ئەتىڭكىرى 〔静〕 〈古〉的亮响，的亮嘹，的亮宏，清脆的

ئەتىلەتىن 〔静〕 天后明：～ بىز سىزنى يوقلىغىلى بارىمىز . 我们天后明日去看望你。

ئەتىلگەن ـ سايىلغان 〈古〉〔静〕 事的闲管爱多，的嘴贪，的

ئەتىلىك 〔静〕 的日明，的天明：～ / ئىش ～ 事的天明，饭的天明

ئەتىنەمەك 〔动〕 〈古〉响隆轰，啸呼，喊狂，叫吼

ئەتىۋار (ئەتىۋارى) 〔静〕 贵珍，贵宝：بۇ نەرسە ناھايىتى ～ . 这东西分十贵重。 / ～ دورا 药品贵珍 / يېزا ئىگىلىكى ماشىنىلاشقاندىن كېيىن كونا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ ئانچە ئەھمىيىتى قالمىدى . 农业化机械现实后，旧式农具就不重要了。

ئەتىۋارسىز 〔静〕 ①不重器被的：～ ئادەم 不贵珍的人 ②不受重视的：～ نەرسە 不贵珍的东西

ئەتىۋارسىزلىق 式形词名的«ئەتىۋارسىز»

ئەتىۋارلاتماق 态动使的«ئەتىۋارلىماق»

ئەتىۋارلاشتۇرماق 态动使的«ئەتىۋارلاشماق»

ئەتىۋارلاشماق 〔动〕 重器到受，贵珍变

ئەتىۋارلانماق 态动被的«ئەتىۋارلىماق»

ئەتىۋارلىق 〔静〕 ①的重器受，的爱宠受：～ بالا 宠受 ②的贵珍：～ مەدەنىي يادىكارلىقلار 文的贵珍 / ～ دەرەخ 木树贵珍 / ياۋايى ھايۋان 生野稀珍物

ئەتىۋارلىماق 〔动〕 ①重珍，惜珍，爱珍：بۇ رەسىملەرنى ئۇ بەك ئەتىۋارلايدۇ . 这些画(惜珍)爱珍很他 ، 重器。②看重：ئۇ قابىلىيەتلىك بولغاچقا ، رەھبەرلىك ئۇنى ئەتىۋارلايدۇ . 他重器导领以所，力能有他。

ھۆكۈمەت ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىدۇ . 政府重用劳动范模。

ئەتىياز 〔静〕 天春，春：بۇ يىل ئەتىيازدا ھۆل ～ يېغىن كۆپ بولدى . 今年春天雨水多。 / پەسلى ～ 季春

سوغۇقى 寒春 / ئەتيازنىڭ ئاپتېپىغا كېلىنىڭنى سال ، كۆزىنىڭ ئاپتېپىغا قىزىڭنى . ＜谚＞ 女让，阳太的天春晒媳儿让 有阳太的天秋，人灼阳太的季春）阳太的天秋晒儿 。（平公不人待喻比，体人益

ئەتيازلىق 〔静〕 春的季春，的天春：～ تازلىق ھەركىتى 春动运生卫季

ئەتيازلىق پىلە 蚕春 ＜动＞

ئەتيازلىق تاشقىن 汛春

ئەتيازلىق تەتىل 假春

ئەتيازلىق تېرىلغۇ 耕春 ＜农＞

ئەتيازلىق زىرائەت 物作播春 ＜农＞

ئەتيازلىق قوزا 羔春 ＜牧＞

ئەتيازلىق قىراۋ 霜晚，霜春 ＜气＞

ئەتيازلىق كىيىم 装春

ئەتيازلىق نوتا 梢春 ＜农＞

ئەتيازلىق ئوسا 灌春

ئەتيان 身浑 〔静〕

ئەجەب 〔静〕 怎么(异诧示表)：ئۇ ～ كېتىپ قاپتۇغۇ？么怎①(异诧示表)：高度程示表)太，很，分十，真②？呢了走么怎他

بۇ باغ ～ چىرايلىق ئىكەن . 这园花座丽美真。 خېتىڭىز ～ نى تاپشۇرۇۋېلىپ ، 信的你到接，我太高。 خۇشال بولدۇم . 了兴。 مەن ئۇنى ياردەمگە چاقىراي دېۋىدىم ، ئەجەبمۇ ياخشى ، ئۇزى كېلىپ قالدى . 了来他好可，忙帮来他找想正我。

ئەجەب ئەمەس 能可有：ئۇ كېلىپ قالسا ～ . 来会许也他。ئۇنىڭ كېسىلى بۇ دورىنى ئىچىپ ساقىيىپ قالسا ～ . 好能可有病的他，药这吃。

ئەجەب بولماق 扭别得觉，在自不得觉

ئەجەب بىر 怪异，常异，样异：بۇ ～ ئادەم ئىكەنغۇ！这人怪真可！

ئەجەب قىلماق 不该应不，话像不：سەن تۇنۇگۈن ئەجەب قىلدىڭ ، بىز سېنى ئۇنداق قىلار دەپ ئويلىمىغان . 你昨天太不，话像不么那会你到想没们我。干

ئەجەب ئىش 怪事

ئەجەبا 〔叹〕 道难：～ ئۇ تېخى بىلمەپتۇمۇ？他不还道难知道？ ئۇلارنىڭ قولىدىن كەلگىنى ～ بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ？他们做得到，难道不到吗？

ئەجەبسىنمەك 〔动〕 异诧，怪奇，讶惊：ئۇ بىرئاز ئەجەبسىنىپ كېينىگە قارىدى . 他一了望后朝地异诧。

ئەجەبلەندۇرمەك 使动的 «ئەجەبلەنمەك»

ئەجەبلەندۇرۇشمەك 态同共的 «ئەجەبلەندۇرمەك»

ئەجەبلەنمەك 态同共的 «ئەجەبلەنمەك»

ئەجەبلىنەرلىك 奇：～ ئىش 奇怪的异诧人令，的怪奇 〔静〕 。奇为足不事这 . ئەمەس ～ ئىش بۇ / 事的怪

ئەجەبلىنىشمەك 态同共的 «ئەجەبلەنمەك»

ئەجەل 终寿 〔静〕 寿限大，数寿：ئۆز ئەجىلى بىلەن ئۆلمەك 正寝 / ئەجىلى توشماي ئۆلمەك 命非于死 / ～ كەلسە ، ئەقىل قاچار . ＜谚＞ 清不志神，到一限大 。

ئەجەل پۈتمەك = ئەجەل توشماق

终寿 ئەجەل توشماق

ئەجەل كەلمەك = ئەجەل يەتمەك

尽已数寿，到已限大 ئەجەل يەتمەك

死猝，亡死然突 ئەجىلى مۇئەللەق

定已限大，亡死然必 ئەجىلى مۇتلەق

ئەجەللىك 的命致 〔静〕

ئەجەللىك زەربە 击打的命致

位部害要，处命致 ئەجەللىك يەر

ئەجەم (一之姆卡木二十尔吾维)姆介艾 ＜艺＞〔静〕

ئەجەم مۇقامى 十尔吾维)姆卡木姆介艾 ＜艺＞ (一之姆卡木二)

ئەجەمپىتى 针蔺＜植＞〔静〕

ئەجداد (ئەجدادى) 人先，辈先，先祖 〔静〕：ئىنقىلابىي ئەجدادلار 革命先辈 / ئەجدادلارغا ھۆرمەتسىزلىك قىلىش ئەخلاقسىزلىقنىڭ بەلگىسى . 志标的德缺是辈先重尊不 。

ئەجدىھا 龙 〔静〕

ئەجدىھا ئۇسسۇلى 舞龙 ＜艺＞

ئەجدىھا يىللىق 龙属

ئەجدىھا يىلى 年龙

ئەجدىھادەرەخ 树血龙 ＜植＞〔静〕

ئەجدىھاگۈل 草鱼金 ＜植＞〔静〕

ئەجدىھائوت 草须龙 ＜植＞〔静〕

ئەجىگي 酪奶 ＜方＞〔静〕

ئەجنەبىي 的洋，的邦异，的国异，的国外 〔静〕

ئەجنەبىيلەرچە 样一人洋像，样一人国外像 〔静〕

ئەجنەبىيلىك 式形词名象抽的 «ئەجنەبىي»

ئەجىر (ئەجرىم ، ئەجرىك ، ئەجرى) 功苦，夫工，血心 〔静〕：ئەگەر بۇ ئىشتىن ياخشى نەتىجە قازىنالمىسام ، قىلغان ئەجرىم زايە بولىدۇ . 那，果结的好个一到不得事件这果如 . ئۇ نۇرغۇن ～ قىپتۇ 大好了花他 。了血心费白是就我

。夫功

ئەجىر سىڭدۈرمەك 血心出付

ئەجىر قىلماق 夫功下

ئەجىرسىز 〔静〕的血心注倾未，的动劳出付未：～ ئادەم ھۆنسىز دەرەخكە ئوخشايدۇ．不果结不同如人的动劳出付的木树的实。

ئەجىرلىك 的血心了注倾，的动劳出付〔静〕

ئەچۈشتۈرمەك 态动使的«ئەچۈشمەك»

ئەچۈشمەك 〔动〕来下拿：ئۇ بىر سېۋەت ئۈزۈم ئەچۈشتى．他一把葡萄筐了来下拿。

ئەچۈشۈشمەك 态同共的«ئەچۈشمەك»

ئەچۈشۈلمەك 态动被的«ئەچۈشمەك»

ئەخلاق (ئەخلاقى)〔静〕行品，格品，德品，德道：ياخشى ～ 好行品 / ئەخلاقى ياخشى 德道的尚高

ئەخلاق پەلسەپىسى 学哲德道

ئەخلاق تۇيغۇسى 感德道

ئەخلاق جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社德道

ئەخلاق قاراش 观德道

ئەخلاق قائىدىسى 范规德道

ئەخلاق مېخانىزمى 制机德道

ئەخلاق نەزەريىسى 论德道 <哲>

ئەخلاق - پەزىلەت 操情德道，质品德道〔静〕

ئەخلاقسىز 〔静〕的德道不，的德缺，的养教有没品：～ بالا的端不行子孩的养教有没

ئەخلاقسىزلىق 〔静〕端不行品，为行的德道不

ئەخلاقشۇناس 〔静〕家学理伦

ئەخلاقشۇناسلىق 〔静〕学理伦

ئەخلاقلىق 〔静〕的好德道，的尚高德道，的养教有：～ بالا子孩的养教有

ئەخلاقي 〔静〕道德的：كونا ～ قاراش 旧念观德道

ئەخلاقي ئەقىدە 条信德道 <哲>

ئەخلاقي تەربىيە 育德

ئەخلاقي خەۋپ 险危德道

ئەخلاقي غايە 想理德道 <哲>

ئەخلەت 〔静〕垃圾：ئەخلەتلەرنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 除清垃圾

ئەخلەت زايومى 券债圾垃 <经>

ئەخلەت ساندۇقى 箱圾垃

ئەخلەت سۈزگۈچ 器滤过圾垃

ئەخلەت ماشىنىسى 车圾垃

ئەخلەت ئوغۇت 肥沤 <农>

ئەخلەت - چاۋار 杆秸草枯及圾垃〔静〕

ئەخلەتچى 人工的圾垃除清，工洁清〔静〕

ئەخلەتخانا 站圾垃，房圾垃〔静〕

ئەخلەتلىك 场圾垃，堆圾垃〔静〕

ئەخمەق 〔静〕蛋笨，瓜傻：ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن．。"亮葛诸后事"同喻：来起明聪才晌后瓜傻 <谚>

ئەخمەقنىڭ چوڭ - كىچىكى يوق．<谚>纪年分不瓜傻大小。

ئەخمەق ئەتمەك = ئەخمەق قىلماق

ئەخمەق بولماق 弄捉被，弄愚受：ساڭا ئىشىنىپ ئەخمەق بوپتىمەن．了弄捉你被却你信相我。

ئەخمەق قىلماق 弄捉，弄愚：خەقنى ئەخمەق قىلمەن دەپ ئويلىما．家人弄愚想别你。

ئەخمەقچىلىق 词名象抽的«ئەخمەق»

ئەخمەقلەرچە 想的蠢愚，的笨愚〔静〕：～ ئوي 法 / گەپ ～ 话蠢

ئەخمەقلىق 〔静〕事蠢：ئۇ بۇ قېتىم بەك ～ قىلدى．这他了干次事蠢件一。

ئەخمىقانە 〔静〕的蠢愚：～ ئوي 法想的蠢愚 /～ گەپ 话蠢

ئەخمىقانىلىك = ئەخمەقلىق

ئەد ①<古>〔静〕品，物，物 ②西东，品物，品织纺重贵

ئەدەبىي 〔静〕文<文>，的学文，的术艺

ئەدەبىي ئاخبارات 学文告报

ئەدەبىي ئەسەر 品作学文

ئەدەبىي ئەنئەنە 统传学文

ئەدەبىي تەرجىمە 译翻学文

ئەدەبىي تەلەپپۇز 音准标 <语>

ئەدەبىي تەنقىد 评批学文

ئەدەبىي تىل 语准标，言语学文 <语>

ئەدەبىي چاقچاق 谑雅

ئەدەبىي لەقەم 名笔

ئەدەبىي مىراس 产遗学文

ئەدەبىي ئوبزور 论评学文

ئەدەبىي ئۇسلۇب 格风术艺

ئەدەبىي ئېقىم 派流学文

ئەدەبىي ئىجادىيەت 作创学文

ئەدەبىي ئىستىل 风文

ئەدەبىيات (ئەدەبىياتى)〔静〕学文：خەلق ئەدەبىياتى 间民

学文典古 ～ كلاسسك / 学文
ئەدەبىيات تارىخى 史学文
ئەدەبىيات نەزەرىيىسى 论理学文
ئەدەبىيات ئىنقىلابى 命革学文
ئەدەبىياتچىلىق 〔静〕动活学文、业事学文
ئەدەبىيات ـ سەنئەت 〔静〕术艺学文、艺文
ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئالاقىشۇناسلىقى 交艺文
学流
ئەدەبىيات ـ سەنئەت پسىخولوگىيىسى 心艺文
学理
ئەدەبىيات ـ سەنئەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 社艺文
学会
ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئۇسلۇبشۇناسلىقى 风艺文
学格
ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 经艺文
学济
ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى 文、联文
会合联界术艺学
ئەدەبىيات ـ سەنئەتشۇناسلىق 〔静〕学艺文
ئەدەبىياتشۇناس 〔静〕家学文
ئەدەبىيلىك 〔静〕<文>性术艺：ئەسەرنىڭ ئەدەبىيلىكى
性术艺的品作
ئەدەپ 〔静〕貌礼、礼节：～ بىلەن سالام قىلماق 有礼貌
候问地
ئەدەپ ساقلىماق 讲礼貌：بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈن ئەدەپ ساقلىمىدىڭ؟这次什么为你不礼貌讲？
ئەدەپكە چىقماق 解手：ئەدەپكە چىقىپ كېلەي. 出我
去个解手。
ئەدەپنى بەرمەك 教训、拾收、击打：خەپ، ئەدەپسىزنى بەرمىسەم！你拾收么怎我看，着等你！
ئەدەپى بېرىلدى. 击打了到受子分污贪。
ئەدەپنى يېمەك 训受、整挨、击打受、应报：بۇزۇق-لار ئالۇەتتە ئەدەپنى يەيدۇ. 有恶”同喻：应报遭必人坏
恶报“。
ئەدەپ ـ ئەخلاق 德道理伦、德品〔静〕
ئەدەپ ـ ئەخلاقلىق 〔静〕的礼有彬彬、的貌礼有
ئەدەپسىز 〔静〕的礼无、的貌礼无：～ قىلمىش 不貌礼
为行的
ئەدەپسىزلەشمەك 〔动〕礼无得变、貌礼讲不(礼有没)
貌)：بۇ بالىلار ئەجەبمۇ ئەدەپسىزلىشىپ كەتتى. 这些变子孩

了貌礼有没太得。
ئەدەپسىزلىك 动举礼无、礼失〔静〕：ئەدەپسىزلىكىمنى كەچۈرۈڭ. 请原谅我礼失了。بالام، ～ قىلماي جىم ئول-تۇرغىن. 貌礼没么那别，好坐，子孩。
ئەدەپ ـ قائىدە 仪礼、节礼〔静〕
ئەدەپلەتمەك 态动使的«ئەدەپلىمەك»
ئەدەپلەشمەك 态同共的«ئەدەپلىمەك»
ئەدەپلەنمەك 态动被的«ئەدەپلىمەك»
ئەدەپلىك 〔静〕貌礼有、的礼有彬彬：مېھمان ئالدىدا ～ بولماق 貌礼有人客对
ئەدەپلىمەك 〔动〕教训、治整：ئۇنى راسا ئەدەپلەپ قويدۇم. 我狠狠狠地治了他。
ئەدەپ ـ ئىنساپ 德道义仁〔静〕
ئەدەتمەك 态动使的«ئەدىمەك»
ئەدەدمەك 理整、顿整、顺理〔动〕<古>
ئەدەرتچى 者逐追、者逐驱〔静〕<古>
ئەدەس 豆兵〔静〕<植>
ئەدەشمەك 态同共的«ئەدىمەك»
ئەدرەس 菊嘉阿、蜡鳍〔静〕<植>
ئەدرەك 糖酥(的作制法土)〔静〕
ئەدرەك 香火〔静〕<方>
ئەدرەل 水八角〔静〕<植>
ئەدگۈ 善、德阴、良、善：好〔静〕<古>
ئەدلىك 富、主财、的富财有、的产财有〔静〕<古>
ئەدلىيە 司法〔静〕<法>
ئەدلىيە پسىخولوگىيىسى 司学理心法
ئەدلىيە خادىمى 司员法
ئەدلىيە روھىي كېسەللىشۇناسلىقى 司学病神精法
ئەدلىيە ھەمكارلىقى 司助互法
ئەدلىيە ھوقۇقى 司权法
ئەدلىيە ئورگىنى 司构机法
ئەدلىيىلىك 司的法〔静〕<法>
ئەدلىيىلىك باھالاش 司定鉴法<法>
ئەدلىيىلىك كەچۈرۈم 司免赦法
ئەدلىيىلىك ئىزاھات 司释解法
ئەدنا (ئەدناسى) 就是：ئەدناسى قۇشقاچ تۇتۇش ئۈچۈنمۇ بىر سېقىم تېرىق بولمىسا بولمايدۇ. 把有得也雀麻抓是就米小。
ئەدى 很、极、分十、全完〔静〕<古>
ئەدىب 人文〔静〕<文>

ئەدەبلىك «ئەدەب»的词名象抽的：～ 赋天学文
ئەدەمەك ①〔动〕生滋：چۈرۈن ～ 苍蝇②生滋放肆：سەن تولا ئەدەپ كەتمە！你太要不放肆！表③为行示表，加剧的作动词：يامغۇر ئەدەپ كەتتى．雨下更得大了。ئۇ ئاغرىپ كېسىلى ئەدەپ كەتتى．他病情加剧了。
ئەدەيال 〔静〕子毯：يۇلاق / 毛毯 ～ 线毯
ئەر[1] ①〔静〕男性的：～ بىلەن ئايال ھوقۇقتا باراۋەر．男女平等。②夫丈，人男：ئەرنى ～ قىلغانمۇ خوتۇن，ئەرنى يەر قىلغانمۇ خوتۇن．子妻是的雄英当夫丈让 <谚>，子妻是也的熊狗当夫丈让 <谚>。③“少祸夫贤妻”同喻：夫丈大汉子男，汉子男子男过胜，来活起干女妇的有．ئەرلەردىن ئېشىپ چۈشىدۇ．忧分国为儿男 <谚>。ئەرنىڭ غېمى ئالدە．汉不雄英 <谚>。～ ئاقلار，داڭقىنى ئەل ساقلار．望声的雄英护维众民，望希的众民负ۋەت，يەرگە بىر نۆۋەت．常无福祸 <谚>。
ئەردىن چىقماق 婚离(方女指)：ئۇ ئەردىن چىقىپ يەنە ئەرگە تېگىپتۇ．人了嫁又后离她。
ئەرگە بەرمەك 出嫁，配许：ئۇ قىزىنى ئەرگە بەردى．了去出嫁娘姑把他。
ئەرگە تەگمەك 出阁，门过，嫁出，嫁：بۇ يىل ئۇ ئەرگە تەگدى．了嫁出年今她。
ئەرلەر تۆۋەن ئاۋازى 音低男 <艺>
ئەرلەر ئوتتۇرا ئاۋازى 音中男 <艺>
ئەرلەر يۇقىرى ئاۋازى 音高男 <艺>
ئەر يەتمەك 汉子男为成
ئەر[2] 〔静〕人，人男 <古>
ئەر - ئايال ①〔静〕女男：～ ھوقۇقتا باراۋەر．平女男。等妇夫，妻夫②。
ئەر - ئايالىق 〔静〕男之间的，女之间的：～ مۇناسىۋەت 男女关系，系关夫妻/～ مېھىر - شەپقەت 男情感妻夫，感情女
ئەرەب ①〔静〕伯拉阿②伯拉阿人
ئەرەب پەلسەپىسى 学哲伯拉阿
ئەرەب رەقىمى 字数伯拉阿 <数>
ئەرەب قىچىسى 荠南状木灌 <植>
ئەرەپ كېۋىزى 棉草 <植>
ئەرەب ھەرپى 母字伯拉阿 <语>
ئەرەب ئېتى 马伯拉阿 <动>
ئەرەب يېزىقى 文伯拉阿 <语>
ئەرەب يېلىمى 胶伯拉阿
ئەرەبچە 文伯拉阿，语伯拉阿①〔静〕：سىز ئەرەبچىنى بىلەمسىز？你懂不吗文伯拉阿？的式伯拉阿②：～ ناخشا 曲歌伯拉阿
ئەرەبشۇناس 家学伯拉阿〔静〕
ئەرەبشۇناسلىق 学伯拉阿〔静〕
ئەرەپات 里公 40 东以加麦)山特法拉阿 <宗>〔静〕(一之地圣的觐朝林斯穆是，山小座一的处功觐朝)山特法拉阿拜朝 <宗>
ئەرەپات قىلماق (一之课
ئەرەتمەك 人成大长 <古>〔动〕
ئەرەج 逸安，乐安，适舒，服舒 <古>〔静〕
ئەرەجلەنمەك ，乐享，快畅，服舒，畅舒 <古>〔动〕福享
ئەرەختەن - پەرەختەن 下见
ئەرەختەن - پەرەختەن قىلماق 碎粉，毁捣，烂砸：ئارمىيىمىز دۈشمەننىڭ ئۇۋۇسىنى ئەرەختەن - پەرەختەن قىلۋەتتى．穴巢的人敌了毁捣军我。
ئەرەڭخەيۇ 儒侏 <古>〔静〕
ئەرەن 儿男，子男 <古>〔静〕
ئەرەنتۇز 座郧秤天，星秤天 <古，天>〔静〕
ئەرەنتىر (宫三第之宫二十道黄)宫子双 <古>〔静〕
ئەرەنچە 成扮打 ～ / 鞋男 ئاياغ ～：式男〔静〕装男扮女，人男
ئەرەنلىك 功性：能功性(的性男)〔静〕萎阳，弱能
ئەرەنلىك توقىچىقى 片哈斯麦精固 <药>
ئەرباب 士人名知 ～ / 士人，物人大：داڭلىق لەت ئەربابلىرى 脑首家国〔静〕
ئەربابلىق 概气家动活，质气物人大，派气流名〔静〕
ئەرتەك 事故，说传 <古>〔静〕
ئەرتەلەك 实踩被，的多众人行，的行通 <古>〔静〕路的
ئەرتۆخۇ 的常超，的殊特，的别特 <古>〔静〕
ئەرتىملىك 的间人，的世浊，的世尘① <古>〔静〕的暂短②
ئەرجىم 决解，理处 <方>〔静〕
ئەرچە = ئەرەنچە
性阳 <语> ئەرچە سىيغا
ئەرخەق 儿们爷老，家人男〔静〕

ئەر - خوتۇن 子口两，妇夫，妻夫〔静〕
ئەر - خوتۇنچىلىق 系关妻夫，活生妻夫〔静〕
ئەر - خوتۇنلۇق 系关妻夫 ～：的妻夫〔静〕
ئەردەشمەك 对作②厉加本变，重加①＜方＞〔动〕
ئەردەم 事本，仪礼，德美，德品＜方＞〔静〕
ئەردەمبەگ 候德归＜古＞〔静〕
ئەردىنى 贝宝，宝珍，宝＜古＞〔静〕
ئەرز 司官，诉申＜法＞〔静〕
ئەرز خېتى 状诉申＜法＞
ئەرز دېلوسى 件案诉申＜法＞
ئەرز قىلغۇچى 人诉申＜法＞
ئەرز قىلماق 诉申，状告＜法＞
ئەرز ھوقۇقى 权诉申＜法＞
ئەرزان 〔静〕贱，宜便；～：货贱，货宜便；～ ساتماق 卖贱 / ～ رەختنىڭ بويىقى تېز كېتەر．＜谚＞布宜便 ～．快色拌肉宜便＜谚＞ گۆشنىڭ شورپىسى تېتىماس．"货分一钱价分一"同喻：汤好出不熬。
ئەرزان ئەمگەك كۈچى 力动劳价廉
ئەرزان تاۋار 品商价廉
ئەرزان توختىماق 宜便：بۇ ئاياغ ئەرزان توختىدى．这双鞋买得宜便。
ئەرزان چۈشمەك 宜便：بۇ يەردە ھەسەل كۆپ، شېكەرنىڭ ئورنىغا ئۇنى يېسەڭلار ئەرزان چۈشىدۇ．这方地多蜜蜂，吃糖比蜜宜便。
ئەرزان زايوم 券债宜便＜经＞
ئەرزان يېمەكلىكلەر 吃小济经
ئەرزانچى 〔静〕贱卖者：ئەرزانچىنىڭ مېلى تالاشتا قالمىدۇ，قىممەتچىنىڭ مېلى تالادا．＜谚＞手抢分十货的者卖贱，顾光人无货的者卖贵。
ئەرزانچىلىق 〔静〕廉低价物，宜便价物：سىلەرنىڭ يۇرت خېلى ～ ئىكەن، نېمە دېسە شۇ تېپىلىدىكەن．你乡家们物么什有么什要，宜便当相价。
ئەرزانلاتماق «ئەرزانلىماق»的使动态：باھانى ～ 价物低降
ئەرزانلاشتۇرماق «ئەرزانلاشماق»的使动态
ئەرزانلاشتۇرۇشماق «ئەرزانلاشتۇرماق»的态同共
ئەرزانلاشتۇرۇلماق «ئەرزانلاشتۇرماق»的态动被
ئەرزانلاشماق 〔动〕宜便：قوغۇن 8 - ئايدا ئەرزانلىشىدۇ．宜便份月八瓜甜。
ئەرزانلىتىشماق «ئەرزانلاتماق»的态同共
ئەرزانلىتىلماق «ئەرزانلاتماق»的态动被

ئەرزانلىماق 〔动〕价跌：يېقىندا شەھىرىمىزدە ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى ئەرزانلىدى．近最，跌价了。
ئەرز - داد 司官打 ～：司官〔静〕قىلماق
ئەرز - دەۋا 诉申〔静〕
ئەرز - دەۋا كوللېگىيىسى 庭诉控＜法＞
ئەرز - شىكايەت 告控，诉控〔静〕
ئەرز - شىكايەت كوللېگىيىسى 申告控＜法＞庭诉
ئەرزنامە 子状，状诉＜法＞〔静〕
ئەرز - ھال 苦疾：〔静〕خەلقنىڭ ئەرز - ھالىغا يەتمەك 苦疾说诉 ئەرز - ھالىنى ئېيتماق / 苦疾民人贴体
ئەرزىمەس 〔静〕道足不微，重轻足无，皮蒜毛鸡：～ ئىشلار 事小的皮蒜毛鸡 / بۇ ～ ئىشلارنىڭ ئېغىزغا ئالغۇچە．لىكى يوق．这一值不事的道足不微些。提～ ئىشقا داۋراڭ سالماق 作大题小
ئەرزىمەك 得值：〔动〕بۇ كىتاب ئوقۇپ چىقىشقا ئەرزىيدۇ．读一得值书本这。ۋەتەن ئۈچۈن قۇربان بولۇش ئەرزىيدۇ．为国祖牺牲而得值。
ئەرزىيەت 访信：～ ئىشخانىسى 信访室公办 / ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەر ～ خىزمىتىگە تولۇق ئەھمىيەت بېرىشى لازىم．作工访信视重分充应都导领级各。
ئەرزىيەت ئىشلىرى 作工访信
ئەرسات 〔静〕乱纷①，乱杂，场广活复＜宗＞②混乱，终日审
ئەرسەك 妇荡：～ ئايال 人女的人嫁爱＜方＞〔静〕
ئەرسەل 〔静〕贱不，的测莫幻变，的常无复反＜古＞，的期长，的常时，的常经，的心负，的孝不，的实的定固
ئەرسەللىك 动流，的定固不，的定稳不＜古＞〔静〕
ئەرسىزلىك 孝不，心负，义弃信背，实忠不，的
ئەرسىرەتمەك «ئەرسىرىمەك»的态动使
ئەرسىرەشمەك «ئەرسىرىمەك»的态同共
ئەرسىرىمەك 春怀，人男想〔动〕
ئەرسىڭ 杰英，夫丈大，汉子男，汉好＜古＞〔静〕，杰豪
ئەرسىڭلىك 概气汉子男，慨慷，敢勇＜古＞〔静〕
ئەرسىنماق 人成大长己自＜古＞〔动〕
ئەرش 天上，空天〔静〕
ئەرش خەرىتىسى 图宫天＜天＞
ئەرشئەلا 〔静〕九重霄(天)：ئەرشئەلاغا كۆتۈرمەك 捧天上，

天重九上摔

ئەرك 〔静〕由自：بالىلارنى ئۆز ئەركىگە قويۇپ بېرىشكە بولمايدۇ . 孩小纵放能不 。

ئەركە 〔静〕娇，的爱宠受：～ بالا 子娇

ئەركە ـ تايتاق 〔静〕娇惯的养生

ئەركە ـ تايتاقلىق 〔静〕娇气

ئەركەچ 〔静〕〈古〉〈动〉羊山阉(的岁一)

ئەركەش 〔静〕〈古〉浪，浪波，涛波

ئەركەك 〔静〕①男，男子，的性雄② 汉～：的公，قوي 羊，羊公 / ～ مۇشۇك 猫雄，猫郎

ئەركەك ئەمەن 〈植〉蓬蒿

ئەركەك تۇرۇم 椎头

ئەركەك تۇكى بار 〈成〉有刚阳之气，的悍强

～：的子伙小的悍强 يىگىت

ئەركەك جەندىر 丝锥

ئەركەك چۈشى قونمىغانلا 〈成〉守玉如身，保的操贞持

ئەركەك سەۋزە 〈植〉雄性萝卜

ئەركەك كەندىر 〈植〉雄性麻

ئەركەك ـ چىشى 〔静〕①公母，雄雌：قوزىنىڭ ئەركەك ـ چىشىنى پەرق ئەتمەك 好 〈转〉② 母公的羔羊分区 ئىشنىڭ ئەركەك ـ چىشىنى بىلمەك 了解 直曲非是，歹：直曲非是的情事，歹好的情事道知

ئەركەكچىلىك 〔静〕男，气子男，概气汉子

ئەركەكزەدەك 〔静〕～：的化性男，性格人男有具 قىز 娘姑的化性男

ئەركەكلەرچە 〔静〕的概气汉子男，的气子男

ئەركەكلىك 〔静〕男，气子男，概气汉子

ئەركەكلىك قىلماق 概气汉子男出现表

ئەركە ـ نايناق 〔静〕的滴滴娇，的养惯生娇

ئەركە ـ نايناقلىق 〔静〕娇气

ئەركسىز 〔静〕无：的由自 ئايال ～ 人女的由自不

ئەركسىزلىك «ئەركسىز»的式形词名

ئەركىلەتمە 〔静〕的爱昵，的热亲，的昵亲：بۇ ئۇنىڭ ～ ئىسمى . 这的他是称爱的 。

ئەركىلەتمەك «ئەركىلىمەك»的态动使

ئەركىلەشمەك «ئەركىلىمەك»的态同共

ئەركىلىك 〔静〕娇气

ئەركىلىمەك 〔动〕①娇撒：قىزچاق ئەركىلەپ ئانىسىغا يېپىشۋالدى . 娇撒妈妈着缠孩女小：سەن 在自由自②。

يېڭى جەمئىيەتتە ئەركىلەپ ئويناپ چوڭ بولدۇڭ . 你是在新 。的大长着玩地在自由自会社

ئەركىن 〔静〕自由

ئەركىن ئەزا 〈数〉项自由

ئەركىن بازار 〈经〉场市自由

ئەركىن باھا 〈经〉价格自由

ئەركىن بوشلۇق 自空间

ئەركىن بۇرژۇئازىيە 自资产阶级

ئەركىن تەرجىمە 〈语〉翻译自由

ئەركىن چېتىق 〈机〉活接，活结头

ئەركىن چىلىشىش 〈体〉式摔跤自由

ئەركىن رىقابەت 自竞争

ئەركىن زەرەت 〈物〉电荷自由

ئەركىن سودا 〈经〉贸易自由

ئەركىن سۇ 〈生〉水自由

ئەركىن شېئىر 〈文〉体诗自由

ئەركىن قافىيە 〈文〉韵自由

ئەركىن كەسىپ 自职业

ئەركىن كونۇبكسىيە 对流自由

ئەركىن گىمناستىكا 〈体〉操体自由

ئەركىن مۇسابىقە 〈物〉程行自由

ئەركىن ھاۋالە 〈经〉信托自由

ئەركىن ئۇزۇش 〈体〉泳自由

ئەركىن ۋېكتور 〈物〉量矢自由

ئەركىن ئېلېكترون 〈物〉子电自由

ئەركىن ئېنېرگىيە 〈物〉能自由

ئەركىن ئىندېكس 〈物〉指标自由

ئەركىن ـ ئازادە 〔静〕束无拘无

ئەركىنچىلىك = ئەركىنلىك

ئەركىنلەشتۈرمەك «ئەركىنلەشمەك»的态动使

ئەركىنلەشتۈرۈشمەك «ئەركىنلەشتۈرمەك»的态同共

ئەركىنلەشتۈرۈلمەك «ئەركىنلەشتۈرمەك»的态动被

ئەركىنلەشمەك 〔动〕自由化

ئەركىنلىك 〔静〕由自：سۆز ئەركىنلىكى 言论自由 / جىسمانىي ～ 人身自由 / ئېتىقاد ئەركىنلىكى 仰信自由 / ～ سۆيەر ئەللەر 好爱自由自家国

ئەرگەشچى 〈古〉〔静〕舍人

ئەرگۇ 〔静〕营宿，的目地

ئەرگۈل 〔静〕①子脖物动在套)链项②扣丝螺，纹螺：～ (圈铁的连相子绳与扣套，纹螺旋 چىقارماق

ئەرگۈلدىماق 丝螺上〔动〕

ئەرگىمەك 转着围，望探，望看 <方>〔动〕

ئەرگىم - بۈرغۇم 的曲弯，的弯 <方>〔静〕

ئەرگىنە 洞山，沟山 <古>〔静〕

ئەرخەن 的身单 <古>〔静〕

ئەرلىك خوتۇن ～：的夫丈有②的性雄，的性男①〔静〕 概气子男③ 妇之夫有

ئەرلىك ھورمون 素激性雄 <生>

ئەرمەك[1] شاھمات ئويناش ئۇسۇلى：物之闷解，品遣消〔静〕 ئۇچۇن ～ ئىدى．遣消种一是说来他对棋下。

ئەرمەك قىلماق 遣消

ئەرمەك[2] 踪跟，随追，随跟 <古>〔动〕

ئەرمەگۇ 虫懒，汉懒 <古>〔静〕

ئەرمەن 人亚尼美亚〔静〕

ئەرمەن تېشى 石亚尼美亚 <矿>

ئەرمەن گىلى 脂石赤，土红亚尼美亚 <矿>

ئەرمەنچە 的式亚尼美亚②语亚尼美亚①〔静〕

ئەرمۇدۇن 树蜡白 <植>〔静〕

ئەرمۇدون قوۋزىقى 皮秦 <植>

ئەرىنەك 脚，趾足，趾；指手，头指，指 <古>〔静〕 头指

ئەرۈك 称总之果水等杏，桃 <古>〔静〕

ئەرۋاھ 灵幽②魂灵①〔静〕 (ئەرۋاھى)

ئەرۋاھ ئېشى (献敬灵神对)品供

ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۇرلىمەك 魄飞魂① <成>

散②火三冒：مۇھەممەد ئوغلىنىڭ سودىدا زىيان تارتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۇرلىدى．说听提麦海穆。丈三冒火得气，损亏卖买做子儿。

ئەرۋاھى ئۇچماق 魂落魄失 <成>：بالىسىنىڭ مەكتەپكە بارماي قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەن قادىرنىڭ بىردىنلا ئەرۋاھى ئۇچتى．学上去没子孩到看尔迪喀，子下一丈三冒火。

ئەرۋاھى ئۇركىمەك 心战胆，魄落魂失① <成>

丈三冒火②惊

ئەرۋەش 法魔，语咒 <方>〔静〕

ئەرىك[1] 人的敢勇劳勤 <古>〔静〕

ئەرىك[2] 的了化熔，的了化溶 <古>〔静〕

ئەرىكمەك 寞寂，倦厌，烦厌，厌讨 <古>〔动〕

ئەرىگ 告忠，导劝，告劝 <古>〔静〕

ئەرىن 唇嘴，唇 <方>〔静〕

ئەرىنچ[1] 是能可，是约大，能可，约大 <古>〔助〕

ئەرىنچ[2] 逸安，适舒，活生裕优，活生裕富 <古>〔静〕

ئەرىنچ[3] 难灾，祸灾，幸不 <古>〔静〕

ئەرىنچەكەمەك 悯怜，心痛，切关，心关 <古>〔动〕 恕饶

ئەرىنچۇ 病毛，错过，过罪 <古>〔静〕

ئەرىنچىگ 的憎可，的恶可 <古>〔静〕

ئەزا 会社 جەمئىيەت ئەزاسى：员会，员成①〔静〕 (ئەزاسى) 员成 / پارتىيە ئەزاسى 官器：بەش ～ 官器脏内的人 / ئادەمنىڭ ئىچكى ئەزالىرى 五 科官 بۆلۈمى ②员党 ③项：ئوخشاش ～ 项 <数> 同类

ئەزا بولماق (员成)入加，加参 的体团或党政个某为成

ئەزا تەرەپ 方员成 <法>

ئەزا دۆلەت 国员成，国员会

ئەزا كىرگۈزۈش قانۇنىيىتى 律元加 <逻>

ئەزالارنى يۆتكەش 项移 <数>

ئەزالىق 员成会协 جەمئىيەت ئەزالىقى：词名象抽的 «ئەزا» 格资 / پارتىيە ئەزالىقى 籍党 / كۆپ ～ تەڭلىمىلەرنى يەشمەك 解多项方程式 / نېرۋا تالالىرى سەزگۈ ئەزالىرى ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ．务任的官器觉感着负担络网经神。

ئەزالىق بەدىلى 会工 ～ 费会：ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى 费会

ئەزالىق كىنىشكىسى 证员会

ئەزان 真清到林斯穆唤召声高上楼礼宣在津安穆即员礼宣，到一辰时拜礼次每)礼唱，拜叫 <宗>〔静〕 (拜礼去寺)

ئەزان ۋاقتى 时礼宣

ئەزان ئېيتماق 礼唱，拜叫

ئەزەل 代古〔静〕

ئەزەلدە 这．بۇ يەر بىر جاڭگال ئىدى．林丛片一是来原里。先早，先原〔静〕 ～：

ئەزەلدىن 来历，来向，向一，来从〔静〕 ～：مەن باشقىلارغا زىيان سالغان ئادەم ئەمەس．人过害有没来从我。ئۇ ～ تەنتەربىيىنى ياخشى كۆرىدۇ．育体欢喜向一他。

ئەزەلدىن تارتىپ 来以古自

ئەزەلىي 的验先〔静〕

ئەزەلىي بىلىش 识认的验先 <哲>

ئەزەلىي پەلسەپە 学哲验先 <哲>

ئەزەلىي ھەقىقەت 理真验先 <哲>

ئەزەلىي ئۇقۇم 念概的天先 <哲>

ئەزەلىيەت 论验先 <哲><静>

ئەزەلىيەت ئىدىيالىزمى 义主心唯验先

ئەزەلىيچىلىك 义主验先 <哲><静>

ئەزەلىيلىك 验先 <静>

ئەزەلىيلىك ئىدىيالىزمى 义主心唯验先 <哲>

ئەزىبرايىل 誓起主真向 <叹>：～，مەن بۇ سۆزنى قىلمىدىم. 话这过说没我，誓起主真向。

ئەزىبرايىل خۇدا 誓发天对，誓起主真向 <习>：～，مەن ھېچنېمىنى ئۇقمايمەن. 都么什我，誓发主真向。道知不

ئەزدۇرمەك 态动使的 «ئەزمەك»

ئەزرائىل 载记中《经兰古》勒伊拉兹阿 <宗><静> 神死，（宜事亡死司专，一之使天的

ئەزگۈ 良善，利吉，祥吉，好 <古><静>

ئەزگۈچى 级阶迫压 / 者迫压 <静>：～ سىنىپ 争斗的者迫压抗反 كۈرەش قارشى

ئەزگۈچىلىك 词名象抽的 «ئەزگۈچى»

ئەزگۈلەشمەك 善改，转好，好变 <古><动>

ئەزلىگ 的利有，的用有 <古><静>

ئەزمە 蹭磨，的沓疲②话嗦啰 <静>：～ گەپ 的：～ ئويلانغۇچە، تەۋەككۈلچى مەقسىتىگە يېتىپتۇ. 的目到达已家险冒，熟成虑考人的沓疲等 <谚>。ئۇ تازىمۇ ～ بىرنېمە ئىكەن. 了蹭磨太他。

ئەزمىسىنى ئەزمەك 洋磨，蹭磨②叨絮，嗦啰① 工：ئۇ ئەزمىسىنى ئېزىپ بىرمۇنچە ۋاقتىمنى ئالدى. 里啰他。间时天半我了耗，嗦啰：تولا ئەزمىگىنىڭ ئەزمەي، بۇيرۇغان ئىشنى غاچ - غاچ قىلىڭ. 的办你叫把，了嗦啰再别。好办快快事。

ئەزمەك 把 شاپتۇلنى دەسسەپ ئېزىۋەتمەك：烂挤，研①<动> 研药把里钵在 ～ دورىنى ھاۋانچىدا：碎研②烂踩子桃使⑤力气使④民人迫压 ～ خەلقنى：迫压（转）③碎他：ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى يۈرەك - باغرىمنى ئەزدى. 过难：楚凄使，凄悲使⑥。过难里心我使况状的在现声歌的凄悲娘姑 ئۇرىكىمنى ئەزدى. 楚凄情心我使。

ئەزمىلەشمەك 嗦啰：تولا ئەزمىلەشمەي مەقسىتىڭنى ئېيتساڭچۇ؟ 吧来机动的你出说接直，嗦啰多别你？疲得变你。ئەزمىلىشىپ كېتىپسەن：蹭磨，沓疲变②了沓。

ئەزمىلىك 风作沓疲同你请. ئەزمىلىكتىن بەز：蹭磨〔静〕。断两刀一。

ئەزمىلىك قىلماق 寡柔优，蹭蹭磨磨，沓疲风作 سەن مۇشۇنداق ئەزمىلىك قىلىدىغان بولساڭ، پويىزدىن قالىسەن. 水带泥拖，断车火了误非，去下蹭磨样这再你。可不。

ئەزۇك 的伪虚，的假虚，的假 <古><静>

ئەزۇكچى 者谎说，者谎撒 <古><静>

ئەزۇكلەمەك 虚弄，话假说，谎说，谎撒 <古><动>

ئەزۇلەتمەك 假作 态动使的 «ئەزۇلىمەك»

ئەزۇلەشمەك 态同共的 «ئەزۇلىمەك»

ئەزۇلەنمەك 态动被的 «ئەزۇلىمەك»

ئەزۇلىمەك 情病. كېسەل ئەزۇلەپ كەتتى：剧加①<动> 了剧加。了没完没②。بۇ گەپنى نېمانچە ئەزۇلەپ دەۋېرىسەن؟ 说地了没完没话这把嘛干你？

ئەزىز ～：的爱敬，的爱亲，的贵尊，的敬尊①<静> 珍②友朋的爱亲 دوست ～ / 宾贵，人客的敬尊 都么什比识知. ～ بىلىم ھەممىدىن：比无圣神，贵。贵可

ئەزىز كۆرمەك 贵可得看，视珍 دوستلۇقنى جېنىدىن ～ 贵可还命生比得看谊友把

ئەزىزانە 的爱可，的贵可，的贵珍 <静>

ئەزىزلەشمەك ① «ئەزىزلىمەك» 红走，香吃②态同共的

ئەزىزلەنمەك 态动使的 «ئەزىزلىمەك»

ئەزىزلىك 式形词名的 «ئەزىز»

ئەزىزلىمەك 爱珍，惜珍① <静>：ئاتا - ئانىسى بۇ قىزنى بەك ئەزىزلەيتتى. 重敬②。爱珍加备儿女个这对母父，重尊：خەلق ئۇچۇن خىزمەت كۆرسەتكەن كىشىنى ھەممە ئەزىزلەيدۇ. 重敬都人人，人的功立民人为。

ئەزىم 河大 ～ دەريا：大巨，大 <静>

ئەزىك 子印甲指（的上革皮） <古><静>

ئەزىكمەك 进改，正改，善改，转好，好变 <古><动>

ئەزىمەت 儿健，汉好 <静>

ئەزىمەتلىك 神精畏无大，概气 汉好，神精搏拼 <静>

ئەزىيەت 苦困，难苦②害伤，屈委① <静>

ئەزىيەت تارتماق 受，难苦受②害伤受，屈委受① 苦困

ئەزىيەت چەكمەك = ئەزىيەت تارتماق

ئەزىيەتلىك ～：的难苦，的苦困，的难艰 <静> قىسمەت

运命的难苦

ئەس[1] 〔静〕 ①记忆，性记：ئۇ چاغدا ئۇنىڭ نېمە دېگەنلىكى **هازىر ئېسىمدە يوق** . 得不记在现我，的说么怎是他时当了。 **بۇ ئىش تېخى ئېسىڭدە بارمۇ؟** 这事情记还你吗得记？ **ئەر قېرىسا كۆچىدىن قالار ، خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن .** ＜谚＞男志神，觉知②。性记没了老人女，气力没了老人

ئەس تاپماق 醒①悟觉，苏醒：تەربىيە بېرىلگەندىن كېيىن ، ئۇ ئاخىر ئېسىنى تېپىپ ، ئۆز خاتالىقىنى تونۇدى . 经事懂②。误错的己自了识认，悟醒于终他育教过

ئەس تېپىپ 开窍：مۇئەللىمىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ، مەن ئاز - تولا ئېسىمنى تاپتىم . 了窍开些有我，下育教师老在 **بۇلار ئەس تېپىپ قالغان بالىلار ، ئۆزلىرى ئۆيلىرىگە قايتىپ كېتەلەيدۇ** . 都们他去家回能己自，子孩的事懂是

ئەستە تۇتماق 记，住记取：ئاناڭنىڭ نەسىھەتىنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت . 你记在牢咐嘱的亲母把要你。 **ئۆتمۈشتىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى** ～ 训教验经的去过取记

ئەستە ساقلاش 记牢，住记 ＜心＞

ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى 力忆记

ئەستە قالدۇرماق = ئەستە تۇتماق

ئەستە قالماق 留在铭，中忆记：ئۆمۈرۋايەت ～ 终记铭身

ئەستىن چىقماق 掉，忘记忘：بۇرۇنقى بەزى كۆڭۈلسىز-لىكلەرنى ئېسىمىزدىن چىقىرىۋېتەيلى . 让我们过去掉忘一些事的快愉不吧。

ئەستىن كۆتۈرۈلمەك 遗忘，忘却，忘淡：بۇ ئاللىبۇرۇن خەقنىڭ ئېسىدىن كۆتۈرۈلگەن ھېكايە . 这是一个已们人被遗忘的事故。 **ئون نەچچە يىلنىڭ ئالدىدىكى ئىش كىشىلەرنىڭ ئېسىدىن ئاللىقاچان كۆتۈرۈلۈپ كەتتى** . 十几年的前事了漠淡已早中忆记的们人在儿

ئەسكە ئالماق 回，想回忆，起想：ئۇ شۇ چاغدىكى ئەھۋالنى ئىمكانقەدەر ئەسكە ئالماقچى بولدى . 时当想回力尽他。 **مۇھىم بىر ئىشنى ئېسىمگە ئالدىم** . 我起想，忆回的景情件一。

ئەسكە چۈشمەك 想，起记，起忆回：بىر كونا ساۋاقدىشىم ئېسىمگە چۈشتى . 我起想了同学老位一。

ئەسكە سالماق 醒提：ئەتە ئەتىگەن ئېسىمگە سېلىپ قويۇپ ، يىغىنغا ۋاقتىدا بارمىسام بولمايدۇ . 我，下一我醒提你早明。会议加参时按不能不可

ئەسكە كەلمەك 起想，起记：ئۇنىڭ بىلەن نەدە كۆرۈشكەنلىكىم زادىلا ئېسىمگە كەلمىدى . 哪在起记不想也么怎我。

对 . هے ، ئېسىمگە كەلدى ، سەن ئىكەنسەن . 了他过见儿。你是就，了来起想我，了

ئەس كىرمەك 事懂

ئېسى ئاغماق 神走：مەشغۇلاتتا سەللا ئەس ئاغسا ، قول-لار ماشىنىغا ئۇلگۈرمەي ، ھادىسە يۈز بېرىدۇ . 走一稍时作操，器机上不跟手，神故事出会就。

ئېسىنى بىلمەك 事懂，得记，事记①：مەن ئېسىمنى بىلىمەم ، ئۆيىمىز دەريا بويىدا ئىكەن . 边河在家我得记我。 **ئۇ ئىككى ياش چېغىدىلا ئېسىنى بىلەتتى** . 记就岁两时那他了事。

ئېسىنى يوقاتماق 儿神慌②觉知失丧①

ئېسىنى يىغماق 神定：مەن ئېسىمنى يىغىپ قارىسام ، ئۆيگە كىرگەن كىشى دوختۇر ئىكەن . 屋进走，看一神定我。生医是来原人的子

ئەس[2] （料饲的兽食肉给）块肉 ＜古＞〔静〕

ئەسەب 经神〔静〕

ئەسەبىي 〔静〕 ～：的气动爱，的动冲易，的质经神人的质经神

ئەسەبىيلەرچە 经神：地质～ 〔静〕 ۋارقىراپ كەتمەك 来起叫喊地质

ئەسەبىيلەشتۇرمەك 态动使的 «ئەسەبىيلەشمەك»

ئەسەبىيلەشتۇرۇشمەك 态同共的 «ئەسەبىيلەشتۇرمەك»

ئەسەبىيلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «ئەسەبىيلەشتۇرمەك»

ئەسەبىيلەشمەك 狂病心丧，里底斯歇，火肝动大〔动〕：ئۇ تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ بېلىدىن تاپانچىسىنى سۇغۇرۇۋالدى . 他。枪手了出拔里腰从，里底斯歇加更

ئەسەبىيلىك 病热狂，狂想妄②质经神①〔静〕

ئەسەر[1] 〔静〕 ①兆症，状症，候症：ئۇ ھېچقانداق كېسەللىكنىڭ ئەسىرىنى سېزىلمەپتۇ . 症的病疾何任现发有没他。状②。迹痕，影踪：بۇ مەكتەپتە كونا تۇرمۇشتىن پۈتۈنلەي قالماپتۇ . ～了失消全迹痕的日旧校学个这。

ئەسەر قىلماق 动打，动触：ئۇنىڭ قىلغانلىرى ئۇنىڭغا قىلچە ئەسەر قىلمىدى . 他动触有没毫丝为所作所的他。 **سېنىڭ سۆزۈڭ ماڭا ئەسەر قىلدى** . 我了动打话的你。

ئەسىرى بار 的好嗜有

ئەسىرى تۇتماق 转好，质经神

ئەسىرى كېسىلمەك 转好，轻减势病

ئەسەر[2] 〔静〕 作著术学 ～：作著，品作：ئىلمىي ماي بو-ياق / 作著画油 ～ / 品作剧本 سەھنە ئەسىرى ئەسىرىڭنى ئو-قۇپ ، ئېستېتىك زوق ئالدىم . 一到得我，作佳的你了读拜。

。受享的美种
ئەسەر قەھرىمانى 作品主公人
ئەسەرلەر توپلىمى 全集，文集
ئەسەر ھوقۇقى 作著权
ئەستا 〔叹〕哎，咳，嗨：～，ئۇ نېمىشقا كەلمەيدىغاندۇ！来不何为他，嗨！～，ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟哎，办么怎该下这，呀？
ئەستاغپۇرۇللا 〔叹〕唉，哎呀，哪天：～，نېمە بولۇپ كەتتى؟唉，怎么会这样？～，ھېلىقى ئىشنى ئۇنتۇپتىمەن ئەمەسمۇ؟呀呀唉，了记忘我事件那，了！ئالغۇچە بىسمىللا，بەرگۈچە～．〈谚〉时借天谢地谢，时还叹声。气
ئەستايىدىل 〔静〕认真，实踏：～ ئادەم 人的真认／～ ئۆگەنمەك 习学真认／～ ئىشلىمەك 实踏，作工真认
ئەستايىدىللىق 式形词名的«ئەستايىدىل»：ئادەمدە بىر خىل ～ بولۇشى كېرەك．人应当有种一认真劲儿。دوختۇر ئۇنىڭ كېسىلىنى ～ بىلەن تەكشۈردى．医生认真地检查了他的病。
ئەستەر 〔静〕里子：چاپان ئەستىرى 衣服里子／يوتقان ئەستىرى 被子里
ئەستەرلەتمەك 使动态的«ئەستەرلىمەك»
ئەستەرلەشمەك 同共态的«ئەستەرلىمەك»
ئەستەرلەنمەك 被动态的«ئەستەرلىمەك»
ئەستەرلىك 〔静〕①里子／②里子有的布
ئەستەرلىك گەپ 话的刺带，话有中话：～ قىلماڭ！别说刺带话的你！
ئەستەرلىمەك ①〔动〕里子：子里上衣服～ كىيىمنى ②〈转〉（饿解时暂以西东儿点吃少多）儿底垫：ئاۋال قورساقنى ئازراق ئەستەرلەيلى．咱们先垫垫点东西儿底。
ئەستىلىك 〔静〕纪念品：بۇ ساڭا ～ بولسۇن．这个留给你吧。ئۇ ماڭا بىر قەلەمنى ～ قىلدى．他给我一支笔做纪念。
ئەسرا 〔静〕知己：مەن ئۇنىڭ بىلەن ھېچقاچان ～ بولغان ئەمەس．我从来不就是他的知己。
ئەسرا بولماق 交打，识结：مەن ئۇ كىشى بىلەن كۆپ ئەسرا بولغان．我同他多次打过交道。
ئەسرالىق 名词象抽的«ئەسرا»
ئەسرۇ 〔静〕很，多很，多，量大 〈古〉常非，

ئەسرۇك 〔静〕醉，醉的 〈古〉了醉喝，的醉
ئەسرىڭۇ 〔静〕六颜五，色色形形 〈古〉的色的色
ئەسسالام 〔静〕好你（候问语）〈习〉
ئەسسالامۇئەلەيكۇم 〔静〕安平宁下降的愿主你 〈习〉（“好”为译常通，语用安问福祝的时面见林斯穆）们您
ئەسسىز[1] 〔静〕忘记无，觉知无，忆记无 清不志神
ئەسسىز[2] 〈古〉〔叹〕可惜
ئەسسىزلىك 式形词名的«ئەسسىز[1]»
ئەسقاتماق 〔动〕用顶，用管，用中，用顶：事顶．بالام ئەسقېتىپ قالدى．了用顶子孩。بۇ ئەرسە كېيىن ساڭا ئەسقاتىدۇ．用有你对会后以西东这。باشقا كۈن چۈشكەندە ئەسقانقان دوست چىن دوست．友朋的正真是交之难患。
ئەسقېتىشماق 同共态的«ئەسقاتماق»
ئەسكەر 〔静〕兵，兵士：يېڭى ～ 新兵／ئاتلىق ～ 骑兵／ئەسكەرلەرنىڭ روھى ئۈستۈن．士气高，涨气士。
ئەسكەر ئالماق 征兵
ئەسكەر بولماق 当兵
ئەسكەر چىقارماق 出兵
ئەسكەرتمە 〔静〕备注，备考
ئەسكەرتمەك ①〔动〕提醒，提示：ئۇ تالادا يامغۇر يېغىۋاتقانلىقىنى يەنە ئەسكەرتتى．雨下在正面外醒提次再他。②〔动〕释解，明说：ئۇ ئۆزىنىڭ سۆزلىگىنى ئوقۇغان ئادەم ئىكەنلىكىنى ئاتايىن ئەسكەرتتى．他特意说明自己是读过的，别说的利水学。
ئەسكەرتمىلىك 〔静〕的提示
ئەسكەرتمىلىك تالون 〈经〉单提示
ئەسكەرتىش 〔静〕注释，提示
ئەسكەرتىشمەك 同共态的«ئەسكەرتمەك»
ئەسكەرتىلمەك 被动态的«ئەسكەرتمەك»
ئەسكەرچە 〔静〕的用军，的式人军：～ كىيىم 军服
ئەسكەرلىك 名词象抽的«ئەسكەر»：ئەسكەرلىككە ئالماق 征兵，兵招／～ ھايات 军人生涯／ئەسكەرلىككە چاقىرماق 兵征，兵招
ئەسكەرمەك 〔动〕记起，想起
ئەسكۈرمەك 〔动〕喷嚏打 〈古〉
ئەسكۈرۈك 〔静〕喷嚏 〈古〉
ئەسكى 〔静〕的坏，的烂破，的好不：～ چاپان 衣烂破／～ ئادەم 人坏／～ قىلىق 为行良不／～ چاپانلىق 服（不为意）错不人其，破虽服衣 〈谚〉．ئىچىدە ئادەم بار

以取冠衣人)。～ تامدا قۇشقاچ تـولا ، ئـامراتقا پۇتلاش . چا-پان قىشتا ياخشى . 多烦麻的人苦穷，多雀麻里洞墙破 <谚> 。寒严挡可，破虽服衣 <谚> 。

ئەسكى خۇي 癖恶

ئەسكىپۇرۇش 者购收品废，的烂破收〔静〕

ئەسكىپۇرۇشلۇق 品废 ～ :生营烂破收〔静〕 站购收

ئەسكى - تۈسكى 破破 ～ :的烂烂破破〔静〕 西东的烂烂

ئەسكىرەتمەك «ئەسكىرىمەك» 态动使的

ئەسكىرىمەك 旧破，旧变①〔动〕 :旧破，坏变②。了旧服衣的他 . بۇ بالا ئەسكىرىۋالدى . 了坏变子孩这 。

ئەسكىرى «ئەسكەر» 的 兵，力军 ～ كۈچ :式形词容形 / 力 ～ خىزمەت 兵役

ئەسكىلەشتۈرمەك «ئەسكىلەشمەك» 态动使的

ئەسكىلەشمەك 坏变②旧破变，烂破变①〔动〕 :坏变就快很，纵放一孩小 . ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتسەڭ ، تېزلا ئەسكىلىشىپ كېتىدۇ 。坏变就快很，纵放 。

ئەسكىلىك 事坏，为行良不〔静〕

ئەسل 原复恢 ئەسلىگە كەلمەك :本根，来本，来原〔静〕 状 / ئۇ ئەسلى بۇ يەرلىك ئەمەس . 人地本是不来本他 。ئەسلىنى ئۇنتۇماق 忘本 / تەرجىمان بولغان كىشى ئەسلىگە سادىق بولۇشى ھەم جانلىق تەرجىمە قىلىشى لازىم . 译原于忠要者译 。意，译翻地活灵要又

ئەسلىگە قايتقان تۇيغۇ 觉感的原还 <逻>

ئەسلىگە قايتماق 原还

ئەسلىگە كەلمەك 复恢，原还，复原 :تەرتىپ ئەسلىگە كەلدى . 了复恢序秩 。سالامەتلىك پۈتۈنلەي ئەسلىگە كەلدى . ئاپەتتىن ئۇچرىغان رايونلار ئەسلىگە كېلىپ بولدى . 了复恢全完已康健 。了原复经已区地灾受 。

ئەسلا 本根，不也么怎〔静〕 :مۇنداق ئىشنىڭ بولۇشى ～ خەيالىمغا كەلگەن ئەمەس . 种这生发会到想有没也么怎我 。بۇ گەپنى مەن ～ دېمىدىم . 话这过说有没本根我 。事

ئەسلەتمە 录忘备〔静〕

ئەسلەشمەك «ئەسلىمەك» 态同共的

ئەسلەتمەك «ئەسلىمەك» 态动被的

ئەسل - نەسىل 族九，先祖〔静〕 :族九，ئەسلى - نەسلىمىز دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن . 农务代世先祖家我 。

ئەسل - نەسلىنى قۇرۇتۇۋەتمەك 灭族九

ئەسل - ۋەسل 产家及族家〔静〕 :ئۇ يارەمگە موھتاج ، چۈنكى ئۇنىڭ ئەسلى - ۋەسلى قۇرۇپ كەتكەن . 帮要需他，助产荡家倾已他为因 。

ئەسل - ۋەسلىدىن ئايرىلماق 子离妻，亡人破家 产荡家倾，散

ئەسلىدە 来原，来本〔静〕 :مەن ～ بىر ئوقۇتقۇچى ئىدىم . 师教个是来本我 。

ئەسلىمك 事记从 چاغلاردىن تارتىپ ～ :事懂，事记①〔静〕 有，子孩的颖聪 بالا ～ :性悟有，颖聪②起候时的子孩的性悟

ئەسلىمە 录忆回〔静〕 :سۇلتاننىڭ ئەسلىمىسى بازارلىق كىتاب بولۇپ قالدى . 书销畅为成已录忆回的旦力苏 。

ئەسلىمەك 想回，顾回，忆回①〔动〕 :ئۆتكەنكى كۈرەش مۇساپىسىنى ～ / 程历斗战的去过忆回 بۇ ئىشنى ئەسلەيمەن . 这 :念怀，念思②。来起不想回我事件这 。ئۇ سېنى كۆپ ئەسلەيدۇ . 你念思常经他 。

ئەسلىھە 施设事军 ～ ھەربىي :施设，备设〔静〕

ئەسلىي 的先原，的来原〔静〕

ئەسلىي ئورىگىنال 稿原

ئەسلىي ئەرز 诉原 <法>

ئەسلىي باھا 价原 <经>

ئەسلىي پەرەز 设假原

ئەسلىي دەرىجە 级原 <语>

ئەسلىي دەۋا 诉原 <法>

ئەسلىي زات 体本 <哲>

ئەسلىي سوت 审原 <法>

ئەسلىي سۇغۇرتا 险保原

ئەسلىي سۈپەت 词容形质性 <语>

ئەسلىي قىممەت 值价始原 <经>

ئەسلىي مەنە 意原，意本 <语>

ئەسلىي مەھسۇلات 品产原

ئەسلىي نەرسە 物原 <法>

ئەسلىي نەشرى 版原

ئەسلىي نۇسخا 本原

ئەسلىي ئۈرۈق 种原 <生>

ئەسمەك[1] 胀发子肚①〔动〕 :بېگەن تاماق قورسقىمنى ئېسىپ ، 过掠，拂吹②。胀发子肚得撑饭 . بىئارام قىلىۋەتتى 刮吹

ئەسمەك[2] 少减②除戒，弃抛，弃放① <古>〔动〕

ئەسنا 儿当，儿阵，儿会〔静〕 :ئۇ شۇ ئەسنادا يېتىپ كەلدى

。了来赶就他儿会那

ئەسنەتمەك «ئەسنىمەك» 的态动使的

ئەسنەشمەك «ئەسنىمەك» 的态同共的

ئەسنەك 欠哈 <理生>〔静〕

ئەسنەك تۇتماق 欠哈打想

ئەسنىمەك 欠哈打〔动〕

ئەس - ھوش 智理，觉知①〔静〕：ئەس - ھوشى بار. 思心③脑头②。觉知有部全的我，后之走你. ھوشۇم سىزدە قالدى. پۈتۈن ئەس - 了上身你在都思心。

ئەس - ھوشىدىن كەتمەك 觉知去失

ئەس - ھوشىنى تاپماق 敛收②理事白明，事懂①：ئۇ ھازىر خېلىلا ئەس - ھوشىنى تېپىپ قالدى. 敛收在现他. 了多。

ئەس - ھوشىنى يوقاتماق 智理失丧，觉知去失①以所乎忘②

ئەس - ھوشىنى يىغماق 定神，神凝：ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئەس - ھوشىنى يىغىپ ئورنىدىن تۇردى. 会一了过. 来身起站神定了定才他，儿。

ئەس - ھوشسىز 醒不迷昏，觉知去失〔静〕：بۇ بالا ئۇچ كۈندىن بۇيان ~ ياتتى. 醒不迷昏来以天三子孩这。

ئەس - ھوشلۇق 脑头有，醒清脑头〔静〕：~ بالا的子孩的脑头有

ئەسۈرمەك 醉喝，醉 <古>〔动〕

ئەسۋاب (ئەسۋابى) 具用，具器，械器，材器，器仪〔静〕：ئوقۇتۇش ئەسۋابلىرى / تەجرىبە ئەسۋابلىرى 验实 / 器仪学教 چالغۇ ئەسۋابلىرى / ياغاچچىلىق ئەسۋابلىرى 木 / 材器具器工

ئەسۋاب - جابدۇق 具工，具器〔静〕

ئەسۋابسىز 的手徒，的具器无〔静〕：~ ئۇستا سىلتىقسىز جەڭچىگە ئوخشاش. 的器武有没比好傅师的具器无。士战。

ئەسۋابسىز گىمناستىكا 操体手徒 <体>

ئەسۋابلىق 的械器有，的具器有〔静〕

ئەسۋابلىق گىمناستىكا 操体械器 <体>

ئەسۋاب - ئۈسكۈنە 备设〔静〕

ئەسۋە 疹出：~ چىقماق 疹皮〔静〕

ئەسۋىلىك 寒伤疹斑：~ كېزىك 的疹斑，的疹皮〔静〕

ئەسىر[1] 纪世中：ئوتتۇرا ~ 纪世〔静〕

ئەسىر[2] 虏俘〔静〕

ئەسىر قىلماق 引吸②虏俘，获俘① 获俘

ئەسىرگە ئالماق 俘被

ئەسىرگە چۈشمەك 营俘战，营虏俘

ئەسىرلەر لاگېرى

ئەسىر[3] 晚傍〔静〕

ئەسىر نامىزى 礼昏 <宗>

ئەسىر ۋاقتى 晚傍

ئەسىرە 菀碱 <植>〔静〕

ئەسىرلەپ 地纪世一接纪世一〔静〕：ئەركىنلىك ئۈچۈن ~ كۈرەش قىلغان ئافرىقا خەلقى ئاخىر ئەركىنلىككە ئېرىشتى. 民人洲非的斗奋而由自为地纪世个…接纪世个一由自了得获于终。

ئەسىرلىك[1] 的纪世〔静〕：~ يوللارنى باسماق 纪世过走路之

ئەسىرلىك[2] «ئەسىر[2]» 的词名象抽的：~ تارىخى 的俘被史历

ئەسىن 风，风细 <古>〔静〕

ئەس - ياد 思心①〔静〕：ئالماسنىڭ پۈتۈن ئەس - يادى سىڭلىسىدا ئىدى. 上身妹妹在都思心部全的斯马力阿。

③失消中忆记从 ئەس - يادىدىن كۆتۈرۈلمەك 忆记②：ئەس - يادىنى يوقاتماق 清不志神：志神

ئەش 盘胎，衣胞，衣胎 <医>〔静〕

ئەشەددي 的恶万，的恶凶〔静〕：~ دۈشمەن 敌的恶凶 / 人敌死，چاشقاننىڭ نەزىرىدە مۈشۈكتىن ~ نەرسە يوق. 西东的恶凶更猫比有没里眼鼠老在。

ئەشەددىيلەشتۈرمەك 态动使的 «ئەشەددىيلەشمەك»

ئەشەددىيلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «ئەشەددىيلەشتۈرمەك»

ئەشەددىيلىك 气凶，恶凶〔静〕

ئەشەددىيلەشمەك 恶凶变〔动〕

ئەشتۈرمەك 态动使的 «ئەشمەك»

ئەشتۈرۈلمەك 态动被的 «ئەشتۈرمەك»

ئەششاپتۇل 桃核粘 <植>〔静〕

ئەشكەك 子板，子拍，浆 <古>〔静〕

ئەشكۈرتى 绸花产国中 <古>〔静〕

ئەشكىنچى 差驿，使驿 <古>〔静〕

ئەشلىك 族蚕 <农>〔静〕

ئەشلىكخانا 室族〔静〕

ئەشكىن 的泻流 <古>〔静〕

ئەشمە 的成拧，的编，的捻〔静〕：~ يىپ / 线的捻 ~ قامچا 鞭皮（的成编叉交股分条皮细用）/ ~ قۇيماق

（饼油的状花麻成拧）辫发假 چاچ ～ / 饼油

ئەشمە قۇم 土砂青

ئەشمەك 〔动〕子绳搓 ～ / 搓、拧、捻：ئارغامچا ～ 儿捻灯捻

ئەشنىت 〔静〕石解易 <地>

ئەشۇك 〔静〕单罩、布苫②篷斗、风披① <古>（汗可）丝的民贫给分后以、上墓陵其在罩、后世去克伯或（单罩绸

ئەشمىسىنمەك 〔动〕友朋为视、友朋作当 <古>

ئەشيا (ئەشياسى) 〔静〕料：خام ～ 原料 / ماددي ～ 资物

ئەقلي 〔静〕的智理、的性理、的力脑、的力智

ئەقلي ئەمگەك 动劳力脑

ئەقلي بىلىش 识认性理 <哲>

ئەقلي بىلىم 识知性理

ئەقلي پائالىيەت 动活力智

ئەقلي تەربىيە 育智

ئەقلي تەربىيە پسىخولوگىيىسى 学理心育智

ئەقلي خۇلاسە 断推、理推

ئەقلي قابىلىيەت 能智、力智

ئەقلي مۇددىئا 机动智理 <心>

ئەقلي مۇلۇك ھوقۇقى 权产识知

ئەقلي ھەقىقەت 理真性理 <哲>

ئەقلي ھېسسىيات 操情 <心>

ئەقلي ئۇچۇر 息信性理

ئەقلي ئىقتىدار = ئەقلي قابىلىيەت

ئەقلي ئىقتىدار جىنايىتى 罪犯能智 <法>

ئەقلىيە 下见

ئەقلىيە سۆز 言箴、言格 <文>

ئەقىدە 〔静〕条信教宗 ～ دىنىي：条信、念信

ئەقىدە باغلىماق 崇信、信崇：ئىسىت ، ساڭا باغلىغان ئەقىدەم ! 你拜崇该不我、惜可 !

ئەقىدە = ئەقىدە باغلىماق

ئەقىدىچىلىك 〔静〕义主理学 <哲>② 条教信笃①

ئەقىدىلىك 〔静〕的念信有：～ ئادەم ئىشەنچلىك ئادەمدۇر . 人的赖信可是、人的念信有

ئەقىدىلىك خوتۇن 妇节

ئەقىل (ئەقلى) 〔静〕智慧①、力智：～ ياشتا ئەمەس ، باشتا . 脑头无有在而、小大纪年在不慧智 <谚> 与 <谚> 力智的大扣纽有如不、材身的高驼骆有其

بارلارغا بىرلا سۆز كۆپايە . 通就点一人明聪 <谚> ، ～ تۇزمىاس ، بىلىم خورىماس . 光闪远永慧智 <谚> . ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق . 竭枯不永识知 <谚> ، ياشارتىدۇ ، كۆڭۈل سەمرىتىدۇ . 富财的重贵更慧智比有没 <谚> . 胖体人使会宽心、轻年人使会慧智 主③。人的脑头有是他 . ئۇ ئەقلى بار ئادەم ：脑头② 好个一了到想我 . كالىلامغا بىر ياخشى ～ كەلدى ：意 。意主

ئەقلى بۇلغانماق 涂糊变

ئەقلى جايىدا 楚清脑头

ئەقلى قىسقا 浅短光目、短识见 ：ئۇ ئۆزىنى ئەقىللىق ھېسابلىغان بىلەن ئەمەلىيەتتە ～ ، قولىدىن چوڭ ئىش كەلمەيدۇ . 。事大了不干、浅短光目上际实但、明聪作自虽他

ئەقلى كالىتە = ئەقلى قىسقا

ئەقلى كوتا = ئەقلى قىسقا

ئەقلىنى تاپماق 事懂、开窍、变聪明 ：ئۇ بىر مەزگىل ئەگرى يول ماڭغاندى ، ئەمدى ئەقلىنى تاپتى . 时段一有他 。了明聪变在现、路弯了走间

ئەقلىنى يوقاتماق 智理失丧

ئەقىل بۆلۈنمىسى 商智 <心>

ئەقىل چىش 牙智、齿智 <理生>

ئەقىلدىن ئادىشماق = ئەقىلدىن ئازماق

ئەقىلدىن ئازماق 疯发、乱错经神、智理去失

ئەقىل سىنىماق 验测力智

ئەقىل كەلمەك 想 ：头心上计、意主出想 ھېنىڭ كالىلامغا بىر ئەقىل كەلدى . 法办个一了出想我 。

ئەقىل كۆرسەتمەك 策划谋出、计献、意主出

ئەقىل كۆزى 眼慧、光眼的慧智

ئەقىل كۆچى 力智 <医>

ئەقىل كىرمەك 懂事 ：بۇ بالىغا تېخى ئەقىل كىرمەپتۇ . 呢事懂不还子孩这 。

ئەقىلگە مۇۋاپىق 求要的理合 ：理合 ～ تەلەپ

ئەقىلگە مۇۋاپىقلىق 性理合 <逻>

ئەقىل ئۆگەتمەك 教指、拨点、点指 ：كۆپرەك ئەقىل ئۆگىتىشىڭىزنى سورايمەن . 教指多多请 。

ئەقىل ئىشلەتمەك 筋脑动、子脑动

ئەقىل ئىگىسى 人明聪

ئەقىل يۈرگۈزمەك = ئەقىل ئىشلەتمەك

ئەقىل - پاراسەت 〔静〕慧智、智才明聪 ：خەلقنىڭ ئەقىل - پاراستى پۈتمەس - تۈگىمەس . 穷无是慧智的民人 。

ئەقىل - پاراسەتلىك 〔静〕 聪明才智，足多谋的：～ ئادەم . 这个人很有智慧才能 。

ئەقىلچى 〔静〕 唯理论者 <哲>

ئەقىلچىلىك 〔静〕 唯理论 <哲>

ئەقىلسىز 〔静〕 ①愚蠢，愚笨的：～ ئادەم 愚蠢的人 . ②愚蠢的事情：～ ئىش 蠢事 .

ئەقىلسىزلىق 《ئەقىلسىز》的名词形式：～ قىلما！别干蠢事！

ئەقىللىق 〔静〕 ①聪明的：～ ئادەم 聪明人 / ～ ئوغۇل 聪明的儿子 . ②有灵性的：～ ئات 灵性马 .

ئەقىللىقلىق 《ئەقىللىق》的抽象名词：～ كۆرسەتمەك 表现聪明 .

ئەقىل - ھوش 〔静〕 ①脑筋，智力 ②神志：～ ئاچماق 开窍，醒脑 .

ئەقىل - ئىدراك 〔静〕 智慧，智力

ئەقىل - ئىدراكلىق 〔静〕 智力，智慧的

ئەكابىر - ئەشرەپ 〔静〕 贵族，贵人

ئەكتىۋېمەك 《ئەكتىمەك》的使动态

ئەكتىمەك 〔动〕 拿，取，带：～ كىتابنى 拿书

ئەكىلدۈرمەك 《ئەكىلمەك》的使动态

ئەكىلدۈرۈشمەك 《ئەكىلدۈرمەك》的同共态

ئەكىلدۈرۈلمەك 《ئەكىلدۈرمەك》的被动态

ئەكىلمەك 〔动〕 带来，拿来：～ ئىشلارنى ياخشۇرۇق قىلىپ 把事情做好 . ～ ئەسلىمەپتۇ 没有带来同学 .

ئەكىتۈرمەك 《ئەكىمەك》的使动态：～ بۇقىنى دوختۇرغا چېچەك 让兽医给牛种痘

ئەكىتۈرۈشمەك 《ئەكىتۈرمەك》的同共态

ئەكىتۈرۈلمەك 《ئەكىتۈرمەك》的被动态

ئەكچەك 〔静〕 〔古〕血管，血脉

ئەكچىتمەك 《ئەكچىمەك》的使动态

ئەكچىتىلمەك 《ئەكچىتمەك》的被动态

ئەكچىمەك 〔动〕 干，做：～ يامغۇر-دىن كېيىن ، يوللار بارا - بارا ئەكچىپ قالدى . 雨后，路干渐渐就面了 。

ئەكس 〔静〕 ①反面：～ ئىشلەر مۇئەييەن شارائىتتا ئۆزىنىڭ تەرەپكە ئايلىنىدۇ . 事物在一定条件下会向自己的反面转化 . ②反影，影子：～ قىز ئېگىشىپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ سۇدىكى ئەكسىنى كۆردى . 姑娘弯下身子看到了自己在水中的影子 。 ～ ئەينەكتە ئۆزىنىڭ ئەكسىنى كۆردى . 在镜中看到了自己的影子 。

ئەكس ئەتمەك ①显流，显露：ئۆزىنىڭ چىرايىدا تەشۋىش ئەكس ئېتىپ تۇراتتى . 他脸上流露出焦虑 . ②反映出，现出：كاللىدا ئەكس ئەتكەن ئوي 脑海里现出的想法 / قۇياش نۇرى ئەينەكتە ئەكس ئەتتى . 太阳光在玻璃上反射 。 ③反射：～ ئاينا 镜子反射 .

ئەكس تەسۋىر <物> 反象

ئەكس تەسىر <哲，文> 反作用，副作用

ئەكس رېزونانس <物> 反共振

ئەكس سادا 反响，回音

ئەكس سان <数> 倒数

ئەكس كۈچ <物> 反力

ئەكس ماددا <天> 反物质

ئەكس مودۇلياتور <电> 反调制器

ئەكس نۇر 反光：～ يالقۇنىنىڭ ئەكس نۇرى 火焰的反光 / سۇنىڭ ئەكس نۇرى 水的反光

ئەكس ئىيون <物> 反离子

ئەكسىچە 〔静〕 反之，反而，反相：～ ئۇ خاپا بولۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن ، كۈلۈپ كەتتى . 不但非生气，反而笑了 。

ئەكسىچە پەرەز <数> 反设

ئەكسىلھەرىكەت 〔静〕 反动活动，为行动

ئەكسىلھەرىكەتچى 〔静〕 反动派，子分动

ئەكسىلھەرىكەتچىلىك 〔静〕 反当动勾，逆行倒施

ئەكسىلىنقىلاب 〔静〕 反革命

ئەكسىلىنقىلابچى 〔静〕 反革命分子

ئەكسىلىنقىلابچىلىق 〔静〕 反革命行为，反动活动

ئەكسىلىنقىلابىي 〔静〕 反革命的：～ ھەرىكەت 反革命活动

ئەكسىلىنقىلابىي تەشكىلات 反革命组织

ئەكسىلىنقىلابىي توپىلاڭ <法> 反革命暴动，叛乱

ئەكسىلىنقىلابىي جىنايەت 反革命罪

ئەكسىلىنقىلابىي جىنايەتچى 反革命犯罪

ئەكسىلىنقىلابىي گۇرۇھ 反革命团集

ئەكسىيەتچى 〔静〕 ①反动派，子分动派②反动的：～ كۈچ 反动势力

ئەكسىيەتچىل ～ / 质本动反 ماھىيەت 的动反〔静〕：～ سەپسەتە 论谬动反

ئەكسىيەتچىلەشمەك 动反为变〔动〕

ئەكسىيەتچىلىك 为行动反，动活动反，性动反〔静〕

ئەكشىك 酸味，果水的熟未）果水的酸味＜古＞〔静〕（榴石的

ئەكمەك[1] 种播〔动〕

ئەكمەك[2] 馕＜古＞〔静〕

ئەكىتىشمەك «ئەكتەمەك» 态同共的

ئەكىتىلمەك «ئەكتەمەك» 态动被的

ئەكىرگۈزمەك «ئەكىرمەك» 态动使的

ئەكىرمەك 来带，来拿，进引，入引〔动〕：بۆرىنى ئۆيگە ～ 室人狼引

ئەكىرىشمەك «ئەكىرمەك» 态同共的

ئەكىرىلمەك «ئەكىرمەك» 态动被的

ئەكىلىشمەك «ئەكىلمەك» 态同共的

ئەكىلىنمەك «ئەكىلمەك» 态动被的

ئەگە 属亲女长年等子姨大，姑，姐妻，姐＜古＞〔静〕

ئەگەت （女妇的娘新料照时婚结）娘喜＜古＞〔静〕

ئەگەچ ②（称爱的姐姐）姐姐亲，姐姐好①＜古＞〔静〕的似妹姐亲像到感们人使而灵机慧聪其以）姐大小（娘姑小

ئەگەر 使假，果如，如假〔助〕：～ ۋاقتىم بولسا، چوقۇم باـرىمەن . ئەتە يامغۇر ياغمىسا، ～ 。去定一我，间时有果如 ئەتىگەندىلا يولغا چىقىمىز . 雨下不天明如假，～ 早清一们我。发出就。

ئەگەرچەندە = ئەگەر

ئەگەردە = ئەگەر

ئەگەشبەگ 侯票从＜古＞〔静〕

ئەگەشتۇرمەك «ئەگەشمەك» 态动使的

ئەگەشتۇرۇشمەك «ئەگەشتۇرمەك» 态同共的

ئەگەشتۇرۇلمەك «ئەگەشتۇرمەك» 态动被的

ئەگەشكۇچى 从随，者随追，者随跟〔静〕：ئەگەشكۇچى جىنايەتچى 犯从，犯从随＜法＞

ئەگەشمە 的属从，的要次〔静〕

ئەگەشمە باھا 价行随＜经＞

ئەگەشمە بۆلەك 次＜语＞分成要次：جۈملىنىڭ ～ بۆلەكلىرى 分成要次的子句

ئەگەشمە تەرجىمە 译传声同

ئەگەشمە تېزلىك 度速加连牵＜物＞

ئەگەشمە جۈملە 句偏，句属从＜语＞

ئەگەشمە چاق 轮从＜机＞

ئەگەشمە دېسكا 盘动从＜机＞

ئەگەشمە كېسەللىك 症并合，症发并＜医＞

ئەگەشمە ھەرىكەت 动运连牵＜物＞

ئەگەشمەك 着随，随跟，跟〔动〕：ئېلىمىزنىڭ ئاۋاتچىلىقىغا ئەگىشىپ ، قەشقەرمۇ ئاۋاتلىشىپ كەتتى . 荣繁的家国着随，繁荣起来了也什喀。

ئەگدۇ 物等鞘刀制剜于用）刀尖弯，刀弯＜古＞〔静〕（刀的曲弯尖刀的品

ئەگدۇرمەك «ئەگمەك» 态动使的

ئەگدۇرۇشمەك «ئەگدۇرمەك» 态同共的

ئەگدۇرۇلمەك «ئەگدۇرمەك» 态动被的

ئەگدى 血流于便为时羊牛宰屠）坑宰屠＜古＞〔静〕（坑的挖而生卫

ئەگرۇم 池水，坑＜方＞〔静〕

ئەگرى 路弯，～：的折曲，的曲弯，的弯①〔静〕～ يول 曲折的路 /～ ياغاچ 的恶邪②头木弯 ～ دەسسىمەك 眼心＜谚＞道邪门歪走 / ～ كۆڭلىدە ئەگمە تولا . 不正多儿弯弯，～ كىشى ئازار ، توغرا كىشى ئوزار . 荡坦途前正心，向方失迷歪心＜谚＞。

ئەگرى سىزغۇچ 尺矩，尺曲

ئەگرى سىزىق 线曲＜数＞

ئەگرى سىزىقلىق ھەرىكەت 动运线曲＜物＞

ئەگرى قول 净干不脚手，摸小偷小

ئەگرى قىسقۇچ 钳夹，钳工锻＜机＞

ئەگرى ئوق يولى 道弹曲弯＜军＞

ئەگرى يۈز 面曲＜数＞

ئەگرى ـ بۈگرى 的儿弯拐里曲，的曲曲弯弯〔静〕：～ تاغ يولى 山的曲曲弯弯迁回的折曲，的蜒蜿 / ～ چىغىر يول 路小的蜒蜿条一 / بۇ يول ～ ، مېڭىش 。了走难可，的角抹弯拐路条这 بەك تەس

ئەگرى ـ توقاي = **ئەگرى ـ بۈگرى**

ئەگرى ـ توقايلىق ① «ئەگرى ـ توقاي» 式形词名的 ②＜转＞折曲难艰：ئادەم ئۆز ھاياتىدا ھەر خىل ئەگرى-توقايلىققا يولۇقىدۇ . 。折曲难艰种各到遇会中生一人

ئەگرى ـ دوناي = **ئەگرى ـ بۈگرى**

ئەگرىسۇناي 黄地＜植＞〔静〕：پىششىق ～ / خام 黄地熟 黄地生

ئەگرىقىنا 花柱肋＜植＞〔静〕

ئەگرىك 线的成纺，纱的成纺 <古>〔静〕
ئەگرىلمەك 纺被②围包被，围被① <古>〔动〕
ئەگرىلىك 率曲 <数>②度曲弯①〔静〕
ئەگرىم 涡旋 <古>〔静〕
ئەگرىن 石霓 <地>〔静〕
ئەگزىك 边两的网鱼〔静〕
ئەگلەنمەك 畅舒情心，心开 <古>〔动〕
ئەگلىمەك 筛 <方>〔动〕
ئەگمە 〔静〕① 弯曲的②头弯：سۇ تۇرۇبىسىنىڭ ئەگمىسى 头弯管水
ئەگمە توغان 坝拱 <水>
ئەگمە چاتقۇ 头弯 <机>
ئەگمە دېرىزە 户窗形拱 <建>
ئەگمە قاش 眉牙月，眉弯
ئەگمە كۆۋرۈك 桥拱 <建>
ئەگمە ئۆگزە 顶屋型拱 <建>
ئەگمە ئىشىك 儿门亮月 <建>
ئەگمەچ = ئەگمە
ئەگمەك 弯弄枝树把 ~ / بەل- ني 服屈，头低 ~ باش / 腰折，腰弯 ~ / 弯，拱，弯弄〔动〕：شاخنى
ئېگىش ماشىنىسى 机曲弯
ئەگۈرمەك 动飘，动抖，动 <古>〔动〕
ئەگۈن 门形拱〔静〕
ئەگىتمە 的形弯〔静〕
ئەگىتمە سۆز = ئەگىتمە گەپ
ئەگىتمە گەپ 话子脖绕
ئەگىتمەك 态动使的«ئەگمەك»：گېپىنى ئەگىتمە . گېپىنگ بولسا ئۆدۈل دە ، 子弯绕别，说直话有 。
ئەگىرمەك 绕环，绕围，包，缠，卷 <古>〔动〕
ئەگىز 水雪〔静〕
ئەگىز سۇيى 水雨②水雪①
ئەگىز ئوت 缕繁 <植>
ئەگىش 渣炉，渣矿 <古>〔静〕
ئەگىشمەك 态同共的«ئەگمەك»
ئەگىلمە 处弯拐：ئۆستەڭ ئەگىلمىسى 处弯拐渠水〔静〕
ئەگىلمەك 态动被的«ئەگمەك»
ئەگىم 路的弯弯 ~ يولىلار 的曲弯，的弯 ①〔静〕
②湾，弯子：دەريا ئەگىمى 河湾 / ئالدىڭىزدا چوڭ ~ بار . 子弯大个一有面前 。
ئەگىمەك 拐 ①〔动〕：ماشىنىلار دوقمۇشتىن ئەگىپ ئۆتكەندە ئاستا ماڭسۇن ! 行慢要弯拐车汽 ! يەنە بىر ئەگىپ ماڭساقلا ئۆيگە كېلىمىز . 再一转弯家到就 ；旋盘②。了家到就弯转一再 . 转打：ئايروپىلان ئاسماندا ئەگمەكتە . 飞机在空中盘旋。گۈلشەننىڭ كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى ئەگىدى . 古盘旋中空在机飞 . 眼的鲜丽古 。转打直水泪里

ئەگىن 胛肩，背脊 <古>〔静〕
ئەڭ[1] 〔静〕：最 ~ / 题问的要重最 مەسىلە مۇھىم ~ بۇرۇن بولغاندىمۇ بىر ئاي كېتىدۇ . 最 。月个一要也早最 ئاھالىسى ~ كۆپ مەملىكەت 人口的多最 / ~ كۆپ بولغاندا ئىككى كۈندىن ئاشمايدۇ . 天两过超不多最 。
券债级高最 <经> ئەڭ ئالىي زايوم
刑低最 <法> ئەڭ تۆۋەن جازا
位低最 <数> ئەڭ تۆۋەنكى خانا
值大最 <数> ئەڭ چوڭ قىممەت
数约公大最 <数> ئەڭ چوڭ ئومۇمىي بۆلگۈچى
值小极，值小最 <数> ئەڭ كىچىك قىممەت
公小最 <数> ئەڭ كىچىك ئومۇمىي بۆلۈنگۈچى
数倍
陆大古盘 <地> ئەڭ ئىپتىدائىي قۇرۇقلۇق
ئەڭ[2] 颊面 <古>〔静〕
ئەڭك 子带（的衣罩式女）<古>〔静〕
ئەڭگۈشتەر (ئەڭگۈشتەرى) ②指戒宝珠质金①〔静〕 <转>法宝：يېزا ئىگىلىك تېخنىكىسى بىزنىڭ ئەڭگۈشتەرىمىز . 宝法的们我是技科业农 。
ئەڭگىز 的子性耍，闹又哭又②症寒①〔静〕：بۇ بەك ~ بالا بوپتۇ . 。子孩的已不闹哭个是真这
ئەڭگىزە 后然 <方>〔助〕
ئەڭگىزلىك 哭好 <转>②的虚阴，的症寒有①〔静〕 的闹
ئەڭلەمەك 撩，扳，扭，折，卷，弯撩 <古>〔动〕
ئەڭلىك 脂胭涂上脸 سۈرمەك ~ 脂胭〔静〕：يۈزگ
ئەڭلىكئوت 草紫 <植>〔静〕
ئەل 〔静〕① 人众，众民，民人：~ ئامان ، يۇرت تىنچ . 国泰民安 。~ ئامانلىقنى تىلەر ، دۇشمەن يامانلىقنى . 安民泰国 。~ قوزغالسا ، تەخت قوزغىلار . <谚> 患祸望盼人敌，安平望盼众民 。~ يۇ دېسە ، بوران چىقمىدۇ . <谚> 稳不座宝，动骚众群 。~ 起地平风狂，气口吹人众 <谚> 。
国外，邦外 ~ چەت：家国，邦②
寂俱籁万，静人深夜 ئەل ئايىغى بېسىقماق
ئەل ئايىغى بېسىلماق = ئەل ئايىغى بېسىقماق

ئەل بولماق ① 安招受，服臣，顺归②从顺，帖服
ئەل قاتارى 溜大随
ئەل قىلماق 安招
ئەلا 〔静〕优，秀优，良异：يۇز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ～ . 见一如不闻百 <谚> 。ئۇنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسى ～ . 异优绩成习学的他 。
ئەلا سورت 种品良优
ئەلا نەتىجە 绩成异优
ئەلاچى 〔静〕生优，子尖，生才高②生秀优，生等优①者：ئاكا ـ ئۆكا ئۆچەيلەننىڭ ئىچىدە ئۇ ئۆگىنىشتە ～ ئىدى . 子尖的上习学是他头里个三弟兄 。
ئەلاچىلىق 上至 <哲>②格资秀优，绩成异优①〔静〕论：ئەلاچىلىقنى قولغا كەلتۈرمەك 绩成异优得取
ئەل ـ ئاغىنە 友朋，友好朋亲，友好〔静〕
ئەل ـ ئاغىنىچىلىق = ئەل ـ ئاغىنىدارچىلىق
ئەل ـ ئاغىنىدارچىلىق 谊情，情交〔静〕：بىزنىڭ ئەل ـ ئاغىنىدارچىلىقىمىزدا گەپ يوق . 说得没谊友的俩我 。
ئەل ـ ئاغىنىلىك = ئەل ـ ئاغىنىدارچىلىق
ئەلەس 〔静〕眼斜：～ ئادەم 人的斜睛眼
ئەلەك 〔静〕法办，法方 <方>
ئەلەك 〔模〕晃摇，动晃
ئەلەك ـ سەلەك 〔静〕恹恹病，歪歪病病：～ ئاغرىغاندىن پۈلاك ـ سالاك ئۆلگەن ياخشى . <谚> 地歪歪病病其与 。去死地撞撞跌跌如不，着活
ئەلەڭگە 焰火 <方>〔静〕
ئەلەڭگۇ ـ بەلەڭگۇ 八杂七杂：ئامباردا ئەلەڭگۇ ـ بەلەڭگۇلەر دۆڭلەپ قويۇلغان . 东的八杂七杂着堆里房库 。西
ئەلەڭگىمەك 〔动〕眩蒙，糊迷：ئۇنىڭ كۆزىدە مەستلىك ئەلەڭگىيتتى . 眩蒙眼醉他 。
ئەلەڭلىمەك 〔动〕绰绰影影：قاش قارايغان ۋاقىتتا ئۆيگە بىر ئادەم ئەلەڭلەپ كىرىپ كەلدى . 里屋，候时的黑擦天 。人个一进走地绰绰影影
ئەلەم[1] 〔静〕陵在者墓陵拜参)幡灵，幡神②旗旌①(条布长的挂悬墓
ئەلەم كۆرىشى 斗武
ئەلەم[2] (ئە:لەم) 〔静〕兰斯伊据根定核)目莱艾 <宗>(官法执教宗的决判的出作法教
ئەلەم ئاخۇن 官明说法教
ئەلەم[3] 〔静〕磨折，苦痛①：ئۇ ئەلەمگە چىدىماي باشقا يۇرتقا ئۇنىڭ 。了乡他走远磨折住不受经他 . چىقىپ كەتتى
ئۆمرى ～ بىلەن ئۆتتى . 屈委②。生一了过度地苦痛他
ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەلەم ياغدۇرۇپ ئۇنى ئەلەمدە قىلدى . 气出我拿他 。气怨③，愤怒：
ئەلەم بولماق 苦痛
ئەلەم تارتماق 气受，苦痛受忍：مەن ھەرقانچە ئەلەم تارتسامۇ يەنە ـ چاقىلىرىمنى تاشلىمايمەن . 难受苦受再我 。女儿子妻弃抛会不也
ئەلەم چەكمەك = ئەلەم تارتماق
ئەلەم قىلماق 苦痛受使，屈委受使：ئۇ ئىش ماڭا شۇنداق ئەلەم قىلدىكى ، كۆزلىرىمدىن ئىختىيارسىز ياش چىقىپ كەتتى . 地禁自不情我，了不受我叫真事件这 。泪眼了出流
ئەلەمدار 士武②手旗①〔静〕
ئەلەمدار ـ قەلەمدار 将武官文〔静〕：چىڭگىزخان قوشۇنىدىكى ئەلەمدار ـ قەلەمدارلارنىڭ بىرمۇنچىسى ئۇيغۇرلار ئىدى . 。人尔吾维是少不有将武官文的里队军汗斯吉成
ئەلەمداش 友难，者怜相病同〔静〕：كونا جەمئىيەتتىكى زىيالىيلار ھەم قەلەمداش ، ھەم ～ ئىدى . 分识知的会社旧 。友难是又，友笔是又子
ئەلەمزەدە 的重深难苦，的苦痛受备〔静〕
ئەلەمسىز 的苦痛无有没：～ ئادەم يوق . 〔静〕人 。
ئەلەملىك 苦痛 ～ كۆز ياشلىرى 的屈委，的苦痛〔静〕：泪眼的屈委，水泪的
ئەلەنجە 法办，法方 <方>〔静〕
ئەلەي ـ بەلەي 三说 ～ دېمەك 短长，样那样这〔静〕：短道长说，四道
ئەلەيھىسسالام 后字名知先到提在林斯穆 <宗>〔静〕“宁安到得他愿”为意，语用福祝的用常
ئەلپاز (ئەلپازى) 〔静〕色脸①：ئەلپازى يامان 难色脸 。势气，势架②脸下拉，脸变 ئەل / ئەلپازىنى بۇزماق 看 。头派爷老 ～ تۈرلەرچە 头派③汹汹势气：تۈرلەرچە 的和随，的人近易平〔静〕
ئەلتەك بالا 子孩的和随，子孩的人近易平
ئەلتىرە 皮羔〔静〕
ئەلتىرەچى 人的意生皮羔做，者皮羔卖〔静〕
ئەل ـ جاماەت 众广人稠，亲乡，众公〔静〕
ئەلچى 使大 ～ باش / ئەلچىلەر 使：者使，节使②人媒①〔静〕：团使 ئۆمىكى
ئەلچى بولماق 媒做，娘红当，人媒当

媒说人派 قويماق ئەلچى
侯亲和 <古>〔静〕 ئەلچىبەگ
馆使〔静〕 ئەلچىخانا
ئەلچىگەرلىك = ئەلچىلىك
来前 ئەلچىلىككە كەلمەك «ئەلچى» 的词名象抽的：词 ئەلچىلىك
媒说
媒说，媒做 ئەلچىلىك قىلماق
籽蓬驼骆 <古>〔静〕 ئەلدۇرۇك
报恶有恶 <习>〔静〕 ئەلقىساسۇمىنەلھەق
(语头开的事故讲)说却，说话〔助〕 ئەلقىسسە
紫 <古>〔静〕 ئەلكەبۇت
公〔静〕众，乡里：ئەگەر بۇ ئىشنى ياخشى ئورۇندىمىساق ، ئەلكۇننىڭ ئالدىدا خىجالەتچىلىكتە قالىمىز . 如果事件这样，众公在，好不办。
人的湖江走，者泊漂，者浪流〔静〕 ئەلكىزەر
涯生浪流，活生泊漂〔静〕：ئۆنىڭ يېرىم ئۆمرى ~ بىلەن ئۆتتى . 他一半是生在泊漂处四度中的过。
罗①〔静〕：سىم ~ 罗丝铜②子筛：ئەلگەككە چىقىپ ئەرگە تېگىپتۇ . 子筛借去出 <谚> 汉了嫁却，子(子筛)(比喻"人的四落三丢，意大心粗")。
子筛过 ئەلگەكتىن ئۆتكۈزمەك：别甄，别辨，别辨：ياخشى ~ يامانلىرىنى 劣优别辨
者筛罗售制〔静〕 ئەلگەكچى
业罗制〔静〕 ئەلگەكچىلىك
的子筛有没〔静〕 ئەلگەكسىز
的子筛有〔静〕 ئەلگەكلىك
者萃拔类出，者佼佼，子尖②者学博①〔静〕：بۇ شەھەردىكى چېلىشچىلارنىڭ ئەللامىسىمۇ ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدۇ . 他过不比也子尖跤摔的里城座这。
吧睡②曲眠催唱：ئەتمەك ~ 曲眠催①〔静〕：ئەللەي قوزام ، ئۇخلىغىن ! ~ (语用眠催)：小的我，吧睡！贝宝！
曲眠催 ئەللەي ناخشىسى
态动使的 «ئەللەيلىمەك»
态动被的 «ئەللەيلىمەك»
觉睡孩小哄曲篮摇着唱〔动〕：ئانا بوۋاقنى بۆشۈكىگە بۆلەپ ئەللەيلەپ ئۇخلاتتى . 母亲把婴儿放进摇床着哄觉睡。
长户十五〔静〕 ئەللىكبېشى

十五第〔静〕 ئەللىكىنچى
的漆似胶如，的间无密亲〔静〕：ئەلمەش - چەلمەش . 他们是亲密无间的朋友！
门窍，道门〔静〕：ئەلمى - تەلمى ~ بىز بۇ ئىشنىڭ ئەلمى - تەلمىنى تېخىچە بىلىپ بولالمىدۇق . 我们还有没清楚这事件的门道。
地辟天开，荒洪宙宇〔静〕 ئەلمىساق
来以地辟天开 ئەلمىساقتىن بېرى
以古自，的来以地辟天开 ئەلمىساقتىن قالغان
乐民，艺曲〔静〕 ئەلنەغمە
人艺间民〔静〕 ئەلنەغمىچى
奏演曲乐间民〔静〕：ئەلنەغمىچىلىك ~ قىلىدىغان سازەندىلەر 师乐的曲乐间民奏演
，语用恩感）主真谢感 <习，宗>〔静〕 ئەلھەمدۇلىللا（"主真归全，颂赞切一"为意原）
命由天听，命认 <习，宗>〔静〕：كەلگەن بالا - قازاغا ~ دېمەكتىن باشقا چارىمىز يوق . 认不难灾到碰法办的别有没也命。
代后，戚亲 <方>〔静〕 ئەل - ئۇلات
笑玩，言戏，刺讽，笑讥 <古>〔静〕 ئەلۋەك
讽讥，笑嘲，弄捉，弄愚 <古>〔动〕 ئەلۋەكلەمەك
然当①〔静〕：مەن ~ بارىمەن . ئۇ 。去然当我 ~ ئۇنايدۇ . 他。意同然固②。然固：ئۇ كېلەلىسە ~ ياخشى ، لېكىن كېلەلمىسىمۇ ھېچ ۋەقەسى يوق . 他来能然固，好很。系关有没也了不来
富丰，多〔静〕：سۇ ~ ، ئوت - چۆپ مول . 水草多水是苏克阿 。美丰草水，富丰。方地的
荣繁〔静〕：قارالماق ، بازاردىكى ئەلۋەكچىلىكنى ھەممە نەرسە بار . 看你，荣繁多上场市，有都西东么什。
别永，别诀〔静〕：خەير ، دوستۇم ، ~ ! 永别，朋友！
油性干〔静〕 ئەلىپماي
手握 <古>〔动〕 ئەلىكلەشمەك
套手 <古>〔静〕 ئەلىكلىك
袖领，者导领 <古>〔静〕 ئەلىگ
静人深夜〔静〕：ئەلىياتقۇدىن كېيىنمۇ مۇئەللىم يەنىلا كىتاب ئوقۇپ ئولتۇراتتى . 在还师老，后以静人深夜。书看
亲乡，乡家〔静〕 ئەل - يۇرت

ئەم 苗疫〔静〕

ئەما = قارىغۇ

ئەمالار ئېلىپبەسى = قارىغۇلار ئېلىپبەسى

ئەمالار يېزىقى = قارىغۇلار يېزىقى

ئەمالىق = قارىغۇلۇق

ئەمەس 不〔助〕，不是：ياخشى ~ / 好不 بۇ مېنىڭ كىتاب ~ . 这不是我的书。 بۇ ئىشنى مەن ~ ، ئۇ قىلغان . 这不是我的干，他的干件事。

ئەمەل[1] 〔静〕①实际：نامدا بار ، ئەمەلدە يوق 有名无实 / ئېغىزدا بار ، ئەمەلدە يوق 口惠而不实②至不实际，情事，事务：بۇ‌ئاينىڭ ئەتىدىن كەچكىچە قىلىدىغان ئەمىلى پادا بېقىش ئىدى . 从早到晚就是放牧的事。

ئەمەلدە كۆرسەتمەك 实践，兑现：ئۇ ئۆز ۋەدىسىنى ئەمەلدە كۆرسەتتى . 他实践了自己的诺言。

ئەمەلدىن قالماق 废除，除掉，取消：بۇ ھۆججەت ئەمەلدىن قالدى . 这个文件取消了。

ئەمەل قىلماق ①遵从，遵守，循遵：دوستىنىڭ نەسىھەتلىرىگە ~ 遵从朋友的劝告 / ئۆز گېپىگە ~ 遵守自己的诺言②奉行：تىنچلىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپىغا ~ 奉行和平共处五项原则

ئەمەلگە ئاشماق 实现：ئۇنىڭ ئوقۇش ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشتى . 他的学习愿望实现了。

ئەمەلگە ئاشقان جىنايەت 既遂罪〈法〉

ئەمەلگە ئاشمىغان جىنايەت 未遂罪〈法〉

ئەمەلگە قويماق ①实行，施行：يېڭى قائىدە - تۈزۈملەرنى ئەمەلگە قويدۇق . 我们实行了新的规章制度。②任命，委任，用任：

ئەمەل[2] 〔静〕〈数〉运算：تۆت ~ قوشۇش ئەمىلى 四则运算 / ئەللەر بەلگىسى 加法运算符号 / ئەللەر تەرتىپى 运算顺序

ئەمەل[3] 〔静〕职官：~ تۇتماق 做官 / ~ ئۆسمەك 升官 / ئەمىلى ئېلىپ ئاشلانماق 职官，官职 / ئەمىلى يوقىنىڭ غېمى يوق ، بالىسى بارنىڭ كۆڭلى تىنچ . 〈谚〉无官一身轻，有儿不实心。

ئەمەلپەرەس 迷官〔静〕

ئەمەلپەرەسلىك 癔官〔静〕

ئەمەلدار (ئەمەلدارى) 官〔静〕，官员，吏官

ئەمەلدار ھايانكەش 倒官

ئەمەلدارلارچە 官僚的，官气的，官样的式〔静〕

ئەمەلدارلىق 词名象抽的«ئەمەلدار»：~ تەلەپپۇزىدا سۆزلەمەك 打官腔

ئەمەلىي 〔静〕①实在的，实际的，现实的，事实的，事务的，实用的②实践的，实用的

ئەمەلىي ئەقىل 〈哲〉实理性

ئەمەلىي بىلىم 真才实学

ئەمەلىي پۇل 〈经〉实币，货币

ئەمەلىي پىسخولوگىيە 应用心理学

ئەمەلىي تەجرىبە 实践经验

ئەمەلىي تەربىيە 行为教育

ئەمەلىي تېخنىكا 实用技术

ئەمەلىي تىلشۇناسلىق 〈语〉应用言语学

ئەمەلىي جەڭ 〈军〉实战

ئەمەلىي جەمئىيەتشۇناسلىق 应用社会学

ئەمەلىي خىمىيە 〈化〉实用化学

ئەمەلىي دارامەت 〈经〉实际收入，实际收益：دېھقانلارنىڭ ئەمەلىي دارامىتى يىلدىن - يىلغا ئاشماقتا . 农民实际收入年年增长。

ئەمەلىي سان 〈数〉实数

ئەمەلىي فونېتىكا 〈语〉实用语音学

ئەمەلىي فىزىكا 〈物〉应用物理，实用物理学

ئەمەلىي ماتېماتىكا 〈数〉应用数学

ئەمەلىي مۇلۇك 〈经〉产业资本

ئەمەلىي ھەرىكەت 实际行动

ئەمەلىي ھەقىقەت 〈哲〉真实的道理

ئەمەلىي ھوقۇق 实权

ئەمەلىي ئوپتىكا 〈物〉应用光学

ئەمەلىي ئۈنۈم 效益

ئەمەلىي ۋەزىپە 职责

ئەمەلىي ئىستىلىستىكا 〈语〉实用修辞学

ئەمەلىيەت 〔静〕实际，实践，事实：ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن 符合实际 / ئەمەلىيەتتىن ئايرىلماق 脱离实际，脱离实践 / ئەمەلىيەتنى ھەممە ئىشتا ئەمەلىيەتنى كۆزدە تۇتۇش كېرەك . 一切从实际出发。 بەزىلەر قۇرۇق گەپ سېتىدۇ ، ئەمەلىيەتتە قىلىدىغىنى ھېچ ئىش كەلمەيدۇ . 上面实际，谈其夸夸会只人些有，成无事一。

ئەمەلىيەتتە 〔静〕上关，实其：بۇ ئىش ناھايىتى قىيىنەك تۇرغان بىلەن ، ئەمەلىيەتتە ئانچە تەس ئەمەس . 这件事表面上很难，并不实其很难。

ئەمەلىيەتچان 〔静〕的，实务的，实践重的，实际究讲的

人的实务 ～ ئادەم 的强性践实：

ئەمەلىيەتچانلىق 神精实务〔静〕：ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئەمەلىيەتچانلىقىنى كەمتەرلىك بىلەن ئۆگىنىمىز . 我们要虚心学习人民动劳的实务精神。

ئەمەلىيەتچى 者实务，家践实〔静〕

ئەمەلىيەتچىل 的实务，的实求〔静〕

ئەمەلىيەتچىل بولماق 实务真求

ئەمەلىيەتچىلىك 神精实务，神精实求〔静〕

ئەمەلىيەتسىز 的践实有没〔静〕：～ نەزەرىيە قۇرۇق نەزەرىيە . 论理的洞空是论理的践实有没。

ئەمەلىيەتسىزلىك 式形词名的«ئەمەلىيەتسىز»

ئەمەلىيلەشتۈرمەك 态动使的«ئەمەلىيلەشمەك»

ئەمەلىيلەشتۈرۈشمەك 态同共的«ئەمەلىيلەشتۈرمەك»

ئەمەلىيلەشتۈرۈلمەك 态动被的«ئەمەلىيلەشتۈرمەك»

ئەمەلىيلەشمەك 费经 . 实落〔动〕：خىراجەت ئەمەلىيلەشتى . 实落已经。

ئەمەن 艾，艾蒿＜植＞〔静〕：ھەسەلنى جىق يېسە ～ تېتىيدۇ . "甜不了多糖"同喻：苦味得觉了多吃蜜＜谚＞。

ئەمەنلىك 方地的生丛子蒿〔静〕

ئەمبەل 板案〔静〕

ئەمبەللىك 料材的板案作②的板案有①〔静〕

ئەمچەك 房乳〔静〕：ئەمچەكتىكى بالا / 子孩的奶吃 بالا يىغلىمىغۇچە ، ئانا ～ سالماپتۇ . 不娘，哭不子孩＜谚＞。奶喂

ئەمچەك بېزى 腺乳＜理生＞

ئەمچەك توپچىسى 头奶＜理生＞

ئەمچەك ھالقىسى 晕乳＜理生＞

ئەمچەك يەللىكى 炎房乳，炎腺乳＜医＞

ئەمچەكتىن ئايرىماق 奶断

ئەمچەكتىن چىقارماق = ئەمچەكتىن ئايرىماق

ئەمچەك سالماق 奶喂

ئەمچىكى ئىششىماق 大肿房乳

ئەمچەكسىمان 的状乳〔静〕

ئەمچەكسىمان ئۆسۈكچە 突乳＜生＞

ئەمچەكلىك 的子孩奶②的大房乳①〔静〕：～ ئايال 奶人女的子孩

ئەمچى 者脉号，生医土〔静〕：كۆپ ئاغرىغان ～ بولۇر ، كۆپ يۈرگەن يولچى . 生医当能人之病多的多路走＜谚＞。"医良成臂折九"同喻：路识

ئەمچىلىك «ئەمچى»称名业职的：～ قىلماق 医行

ئەمدۇرمەك «ئەمەك»态动使的

ئەمدى 刚刚①〔静〕：ئۇ ～ كەلتى . 他刚刚走。ئۇ ئەمدىلا قەشقەردىن قايتىپ كەلدى . 他刚从喀什回来。②今如：～ ئۇ غۇلجىغا بارمايدىغان بولـدى . 他今如不去伊宁了。③今下：～ چاتاق بولدى . 糟了。～ ھەممە ئىش جايىدا بولدى . 当妥都事的有所下这了。

ئەمدىكى 的在现〔静〕

ئەمدىلەتسىن 刚刚，刚〔静〕：ئۇلار ～ يولغا چىققان بولۇشى مۇمكىن . 他们刚刚能可路上。

ئەمدىلىكتە 今而，今如，今现〔静〕：قەدىمكى شۇڭا ئۇ سىدىغان بوز يەرلەر ～ ئېكىنزارلىققا ئايلاندى . 古时草蒿丛生的荒野成变今如田农。

ئەمر 令命①，婚姻②〔静〕

ئەمر قىلماق 令下，下旨：پادىشاھ سودىگەرلەرنىڭ مەرۋايىتلىرىنى تېپىپ بېرىشنى ئەمر قىپتۇ . 王国下令找回商人们的珍珠。

ئەمرىدە تۇتماق 系关妻夫持维：قازى ئۇزاققىچە ئىككى خوتۇننى ئەمرىدە تۇتتى . 维持两个女人同期长久哈系关。

ئەمرىگە ئالماق 妻为娶(语套的婚结林斯穆)：ئۇ بىر نامرات دېھقانىنىڭ قىزىنى ئەمرىگە ئالدى . 他娶为了一个贫农的民农女儿。

ئەمرەنچ 主财，翁富，人富＜古＞〔静〕

ئەمر - پەرمان 令法〔静〕

ئەمرىمەرۇپ 律戒教宗＜宗＞〔静〕

ئەمرىمەرۇپچى 者讲宣律戒＜宗＞〔静〕

ئەمرىمەھەل 题难，事难〔静〕

ئەمسۇخ = چاكاندا

ئەمشەن (料原皮裘的用衣皮制)，子桶皮＜古＞〔静〕

ئەمگەك 动劳①〔静〕：ئەقلىي ～ / 动劳力脑 جىسمانىي ～ / 动劳力体 بىلەن ئەر كۆكرەر ، يامغۇر بىلەن يەر . 水雨靠绿变地大，动劳靠家发汉好＜谚＞。ساقلىنى ساتقان قېرىندىن ، ئەمگىكىنى ساتقان بالا ياخشى . 卖＜谚＞。品作＜转＞②。汉老的老卖老倚过胜子孩的力劳，作著

场市务劳，场市动劳＜经＞ ئەمگەك بازىرى

源资动劳＜地＞ ئەمگەك بايلىقى جۇغراپىيىسى

学理地

ئەمگەك بىلەن تەربىيىلەش ，养教动劳＜法＞

教劳

ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش <法> 造改动劳，改劳

ئەمگەك پىسخولوگىيىسى 学理心动劳 <心>

ئەمگەك جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社动劳

ئەمگەك جۇغلانمىسى 累积动劳 <经>

ئەمگەك سەرپىياتى 耗消动劳 <经>

ئەمگەك سۇغۇرتىسى 险保动劳

ئەمگەك سۆيەر 劳勤，动劳爱

ئەمگەك سىجىللىقى 度强动劳 <经>

ئەمگەك سىڭدۈرمەك 夫功下，动劳出付

ئەمگەك قاراش 观动劳

ئەمگەك قانۇنى 法动劳 <法>

ئەمگەك قىلماق 劳动：ئۇ ئەمگەك قىلغىلى كەنتى . 他劳了去动。

ئەمگەك قىممىتى 值价动劳 <经>

ئەمگەك كۈچى 力动劳 <经>

ئەمگەك كۈچى بازىرى 场市力动劳 <经>

ئەمگەك كۈنى 日动劳 <经>

ئەمگەك مۇسابىقىسى 赛竞动劳

ئەمگەك مۇلازىمىتى 务劳 <经>

ئەمگەك مۇھاپىزىتى 护保动劳 <经>

ئەمگەك نەمۇنىچىسى 模劳，范模动劳

ئەمگەك ھەققى 酬报务劳 <经>

ئەمگەك ھوقۇقى 权动劳 <经>

ئەمگەك ئۇنۇمدارلىقى 率产生动劳 <经>

ئەمگەك ۋاستىچىلىكى 介中动劳 <经>

ئەمگەك ۋاستىلىرى 料资动劳，段手动劳 <经>

ئەمگەك ئىستاتىستىكىسى 学计统动劳

ئەمگەك ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经动劳 <经>

ئەمگەكنىڭ ئىجتىمائىيلىشىشى 社动劳 <经>化会

ئەمگەكنىڭ ياتلىشىشى 化异的动劳 <哲>

ئەمگەكچان 〔静〕 民人的劳勤：的劳勤 ~ خەلق

ئەمگەكچانلىق «ئەمگەكچان»式形词名的：ئۇنىڭ ئەمگەكچانلىقى ھەممىگە مەلۇم . 的知共所人是劳勤的他。

ئەمگەكچى 〔静〕 民人动劳 / 1 ـ 者动劳：~ خەلق ـ مىاي ئەمگەكچىلەر بايرىمى 五一劳动节

ئەمگەكسىز 〔静〕 的动劳不：سۈسىز ھايات بولماس ، ~ راھەت . <谚> 有没就动劳不，命生有没就水有没福幸。

ئەمگەكشا 〔静〕 的吃苦找自，的好讨不力出

ئەمگەكلىك 〔静〕 的吃苦找自，的住不闲

ئەمگەنمەك 〈方〉〔动〕 苦受

ئەمگىمەك 〈方〉〔动〕 苦受

ئەملەتمەك «ئەملىمەك» 的：态动使

ئەملەشمەك «ئەملىمەك» 的：态同共

ئەملەنمەك «ئەملىمەك» 的：态动被

ئەملىك 〔静〕 的劣性，的服驯未

ئەملىمەك ①〔动〕 疗治：يەرلىك ئۇسۇل بىلەن ~ 办土用

چېچەك：种接②疗治法 ~ 痘牛种

ئەمما 〔助〕 而然，是可，是但：ھۇجرا كىچىك بولسىمۇ ، ~ يورۇق . ئۇ بارماقچى بولدىيۇ ، بارمىدى . ~ 。亮明很但，小很间房。去没是可，去想他 . ئۇ كۆپ قېتىم يېڭىلگەن بولسىمۇ ، روھسىزلانمىدى . ~ 。并而然，次多败失然虽他 . 心灰未。

ئەممەك 〔动〕 吮，吃：ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەمچەك ئەمەر . <谚> "财生气和"同喻：奶双吃犊牛的软嘴。

ئەمىتمەك 斜倾，斜，偏，歪 <古>〔动〕

ئەمىر 〔静〕 王君，（呼称的王亲，主君，首元家国对家国教兰斯伊些一）尔米艾

ئەمىرچەكە 骨脆，骨软 <古>〔静〕

ئەمىرزادە 〔静〕 子王

ئەمىرلىك «ئەمىر»式形词容形的：~ ھوقۇق 王 / 权 ~ كىيىم 饰服王君

ئەمىر ـ ئۆمىرا 〔静〕 臣大公王

ئەمىسە 〔助〕 么那，么那，末那：سىز خالىمايدىكەنسىز ، ~ قانداق قىلماقچىسىز ؟ 呢办么怎算打你么那，意愿不然既你？

ئەمىك[1] 头乳的子男，房乳，乳 <古>〔静〕

ئەمىك[2] 的温，的暖温 <古>〔静〕

ئەمىن 〔静〕 宁安，定安，安平

ئەمىن بولماق 心放，心安

ئەمىن تاپماق 宁安到得：ئۇنىڭ كۆڭلى ئەمىن تاپتى . 。了心安他

ئەمىنلىك 〔静〕 安平

ئەن[1] 〔静〕 印烙（的上身畜家在烙）：~ سالماق 烙打 / 印耳的羊在们我 . سېلىپ قويدۇق ~ قويلارنىڭ قۇلىقىغا 。印烙了打上朵

ئەن[2] 〔静〕 洼涝，急湍（流水）：~ ئېرىق 的急湍流水道渠

ئەن تارتماق ① 决口变大：ئېغىز ئەن تارتىپ كېتىپ ،

变口决 . ئۇرغۇن ئېتىزلارنىڭ قىرلىرىنى سۇ ئېلىپ كەتتى
粗三大五得长②。埂地多许了冲，大
地洼 ئەن يەر
ئەن[3] 〔静〕 幅面；面幅的布 / ئېنى تاختا رەخت
布幅窄
缝横 <水> ئەن چاك
ئەن[4] 〔静〕 卷案
案备 ئەنگە ئالماق
ئەن[5] 〔静〕 未的剪裁，未的开解
布的剪裁未 ئەن رەخت
板毛 <建> ئەن شال
木原 ئەن ياغاچ
ئەنە 〔静〕 那，是就，瞧你，不那：他是就那。~ ئۇ . ئۇرمامدۇ؟ 不那在就那？ ~ پويىز كېلىۋاتىدۇ . 瞧你，火车来了。~ شۇ كۈنلەردە ھاۋا بەك سوغۇق ئىدى . 那几天冷别特。
ئەنەتكەك 〔静〕 度印，天竺
ئەنە - مانا 〔静〕 支：塞搪，吾：ئۇ بۇ ئىشنى ~ دەپ تا ھازىرغىچە ھەل قىلمىدى . 他去塞搪来塞搪，这件事到现在还没有解决。
ئەنئەنە 〔静〕 统传：ئىنقىلابىي ئەنئەنىنى جارى قىلدۇرۇش كېرەك . 要发扬革命传统。
ئەنئەنچى 者统传，者义主统传 〔静〕
ئەنئەنچىلىك 义主统传 〔静〕
ئەنئەنىلىك 〔静〕 统传：~ ئادەت 惯习统传
ئەنئەنىۋى 〔静〕 的统传：~ ئادەت 惯习统传 / ~ بايرام 节日统传 / ~ دوستلۇق 谊友统传 / ~ قاراش 观念统传
法语统传 <语> ئەنئەنىۋى گرامماتىكا
学格风统传 <文> ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبشۇناسلىق
学辞修统传 <文> ئەنئەنىۋى ئىستىلىستىكا
业农统传 <经> ئەنئەنىۋى يېزا ئىگىلىكى
ئەنبەر 香脑龙，香涎龙 〔静〕
树脑龙 <植> ئەنبەر دەرىخى
ئەنبەرگۈل = قوڭغۇراقگۈل
ئەنبەرلىك 的香涎龙发散 〔静〕
ئەنبەھ (果杧)果芒 <植>〔静〕
ئەنبىيا 知先，圣列 <宗>〔静〕
ئەنبىيالىق 的圣列 〔静〕
ئەنت 仇 〔静〕

ئەنت ئالماق 仇复，仇报
ئەنتارتقۇ 子绳的用毯地织 〔静〕
ئەنجام 具家；具器，具用 〔静〕：ئائىلە ئەنجاملىرى / سەپەر ئەنجاملىرى 具用行旅
ئەنجان 延集安 <地>〔静〕
ئەنجان پاختىكى 鸠斑小 <动>
ئەنجان تام (薄部顶，厚部底，墙的砌泥)墙的垒泥
ئەنجان دوپپا 帽花小延集安
ئەنجۇ 份一 <方>〔静〕
ئەنجۇر 果花无 <植>〔静〕
ئەنجۇر شاپتۇل 桃蟠 <植>
ئەنجۇر قېقى 干果花无
ئەنجۇر مانتا 子包尔居安 <食>
ئەنجۇر مۇرابباسى 酱果花无
ئەنجۇرلۇك 〔静〕 ：的果花无有②园果花无①：~ ھويلا 院庭的树果花无有
ئەنجۇمەك 心安，心放 <古>〔动〕
ئەنجىبار 参拳，参紫 <植>〔静〕
ئەنچى 者印烙打 〔静〕
ئەندەك 微稍 <方>〔静〕
ئەندۇ 的异怪，的怪奇 <方>〔静〕
ئەندۇۋا 子抹泥 〔静〕
ئەندىز 香木土 <植>〔静〕
ئەندىزە 〔静〕 ：式样，样纸①：كىيىم ئەندىزىسى 衣样纸服
②<转>局格；式模：ئىگىلىك ئەندىزىسى 经模济
局格济经 ~ / ئىقتىسادىي 式
效仿，仿模②样取① ئەندىزە ئالماق
仿模，照仿 ئەندىزە قىلماق
ئەندىزىچى 工样打 〔静〕
ئەندىزىچىلىك 〔静〕 作工样打①：كىيىم - كېچەك زاۋۇتىدا ~ قىلماق 义主式公 <转>②作工样打做厂装服在
态动使的 «ئەندىزىلەشمەك»
ئەندىزىلەشتۈرمەك
态动被的 «ئەندىزىلەشتۈرۈلمەك»
ئەندىزىلەشتۈرۈلمەك
化型模 〔动〕、
ئەندىزىلەشمەك
的式格有，的式样有 〔静〕
ئەندىزىلىك
ئەندىشە 〔静〕 虑忧，心担，虑顾：سەن ھېچقانداق ~ قىلما . 顾除消 ئەندىشىدىن خالاس بولماق 。虑顾何任有要不你 / قاتمۇ - قات ئەندىشىگە چۈشمەك 重重虑顾 / بالىسىدىن ~ قىلماق 为孩子心担 / ئەندىشىنىڭ يەنە بىر ئېتى قورقاق . 怯胆是名别的虑顾 <谚>

ئەندىشە قىلماق 虑顾，心担，虑忧：مەن ئۇنىڭ چارىسىنى تاپالمىغانلىقىدىن ئەندىشە قىلدىم . 我担心他找不到办法会坏事。

ئەندىشىگە سالماق 心担使，唬吓：كىشىنى ئەندىشىگە سالما . 你唬吓要不人。

ئەندىشىگە قالماق 担心，心担，忧担：يەرلەرنى شەخسلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇشى بىلەن ئەندىشىگە قالغان پۈتكۈل دېھقانلارنىڭمۇ كۆڭلى تىنىدى . 随着把土地实行到个人责任制，全体农民的心都放了下来。

ئەندىشسىز 〔静〕无忧无虑：ھەركىم ~ تۇرمۇشنى خالايدۇ . 人人都愿过无忧无虑的生活。

ئەندىشىلىك 〔静〕忧虑，担忧的：~ تۇرمۇش ئۈنى ياشاش ئىرادىسىدىن مەھرۇم قىلغانىدى . 忧虑的生活使她失去了勇气。

ئەندىك 〔静〕呆，傻的

ئەندىكتۈرمەك «ئەندىكمەك» 动使的

ئەندىكتۈرۈلمەك «ئەندىكتۈرمەك» 动被的

ئەندىكمەك 〔动〕打寒噤，打冷战

ئەندىكىشمەك «ئەندىكمەك» 同共的

ئەندىمەك 〔方〕<动>担心，心顾，忧虑

ئەنسىرەتمەك «ئەنسىرىمەك» 动使的

ئەنسىرەشمەك «ئەنسىرىمەك» 同共的

ئەنسىرىمەك 〔动〕担心，念挂，记惦：مەن ئانامنىڭ سالامەتلىكىدىن ئەنسىرەيتتىم . 我担心母亲的健康。

~ ئوغلىدىن 惦记儿子

ئەنسىز[1] 〔静〕无印烙，没打印烙的：~ قوي 没打烙印的羊

ئەنسىز[2] 〔静〕窄幅的：~ رەخت 窄幅布

ئەنسىزلىك[3] 〔静〕不安宁的，不平静的：~ كېچە / 晚夜的不平静 ~ يىللار 年代的动荡

ئەنسىزچىلىك 〔静〕不安，惧恐，惊慌：بىر گۈرگە سۇ كىرسە ، مىڭ گۈردە ~ . <谚> 一座水进坟，千座坟不安。

ئەنسىزلەشتۈرمەك «ئەنسىزلەشمەك» 动使的

ئەنسىزلەشمەك 〔动〕忧虑，不安

ئەنسىزلىك «ئەنسىز[3]» 的式形词名：مال باھاسىنىڭ ئۆرلىشى كىشىلەرنى ئەنسىزلىككە سالدى . 物价上涨引起了人们的不安。

ئەنقا 〔静〕<动>（传说中的）鸟神：~ تۇخۇمى 毛凤角

ئەنكاپ 〔静〕<建>具工的用缝墙勾

ئەنكاپلاتماق «ئەنكاپلىماق» 动使的

ئەنكاپلاشماق «ئەنكاپلىماق» 同共的

ئەنكاپلانماق «ئەنكاپلىماق» 动被的

ئەنكاپلىماق 〔动〕<建>缝勾

ئەنكەبۇش 〔静〕<古>（状粉）料颜色蓝深

ئەنگىلىشىم 〔静〕缎花闪

ئەنلەتمەك «ئەنلىمەك» 动使的

ئەنلەشتۈرمەك «ئەنلەشمەك[1]» 动使的

ئەنلەشمەك[1] 〔动〕通流水：ئېرىق ئەنلەشتى . 水渠流水了。

ئەنلەشمەك[2] «ئەنلىمەك» 同共的

ئەنلەنمەك «ئەنلىمەك» 动被的

ئەنلىك 〔静〕宽幅的：~ بۆز 宽幅粗布

ئەنلىمەك 〔动〕量：~ رەختنى 量匹布

ئەنمەچى 〔静〕<古>人纪经，客掮，行牙

ئەنۇچ 〔静〕<古>豁白，豁

ئەنۇك[1] 〔静〕<古>钥匙，锁

ئەنۇك[2] 〔静〕<古>（狮，狗熊，豺）崽

ئەنۇكلەمەك 〔动〕<古>仔产，下崽

ئەھە 〔模〕（音声的咳嗽）喀：~ ، ئۇ ئۇن بويى ئۇھۇ دەپ يۆتىلىپ چىقتى . 夜一了咳嗽地喀喀他。

ئەھدە 〔静〕诺言

ئەھدە باغلىماق = ئەھدە قىلماق

ئەھدە قىلماق 诺承，诺许：ئەھدە قىلغان ئىشنى ئەملگە ئاشۇرۇش كېرەك . 承诺的事必须实现。

ئەھدىدىن چىقماق 守信言诺

ئەھدۇپەيمان 〔静〕言誓，言诺

ئەھدىلەشمەك 〔静〕立下言誓，言诺：بۇرۇن بىز ئۆچەيلەن ئۆلۈك - تىرىكتە بىللە بولىمىز دەپ ئەھدىلەشكەنىدۇق . 以前我们三个生死共同要立下言誓。

ئەھدىنامە 约公〔静〕：شىمالىي ئاتلانتىك ئەھدىنامىسى 北大西洋公约 / يېزا قائىدىسى پۈقرالار ئەھدىنامىسى 乡约民规

ئەھل 〔静〕①人的（业行）当行一某通精指：مەن بۇ كەسىپنىڭ ئەھلى ئەمەس . 我不是这行家。②参与者：شەھەر ئەھلى 市民 / يۇرت ئەھلى 乡民 / بىلىم ئەھلى 有知识的人 / يىغىن ئەھلى 会议者

ئەھلى جاماەت 公众

ئەھلىسەلىپ 〔静〕军字十：ئەھلىسەلىپنىڭ شەرقتە يۈرۈش قىلىشى 东军字十征

ئەھلىمەھەللە 〔静〕居坊街，邻坊街

ئەھمىيەت 〔静〕 义意：تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە ۋەقە 具有历史件事的义意

ئەھمىيەت بەرمەك 重视 重注，视重：كۆچەت تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش خىزمىتىگە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. 要重视树植造林工作。 ~ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا 注重调查研究

ئەھمىيەتسىز 〔静〕 无义意，无意义的：的轻重足无，بۇلارنىڭ ~ . 这些都没有意义，义意么什有 ھەممىسى مەن ئۇچۇن 。

ئەھمىيەتسىزلىك «ئەھمىيەتسىز» 的式形词名

ئەھمىيەتلىك 〔静〕 的义意有重大的：بۇ ~ ئىش. 这是一件有义意的事。

ئەھۋال (ئەھۋالى) 〔静〕 境况，境遇，状况，情况：ئائىلە ئەھۋالى 家庭情况 / ئىقتىسادىي ~ 经济状况 / بارغاندا ~ سېرى قىينىلاشتى. 越来越困难了。 مۇشكۈل ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق 陷入困境 / خاراب ~ 境况不妙 / ئۇ يېتىم ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. 他的立孤于陷境地。

ئەھۋال سورىماق 问候：ياشانغانلاردىن ~ 向老人问候

ئەھۋال ئېيتماق 诉说

ئەھۋاللاشماق 〔动〕 ①问候，问好：ئۇلار بىر - بىرى بىلەن ~ 他们相互问候，问好。 ئەھۋاللاشتى. 他们边喝茶边聊天。 ②常：ئۇ چاي ئىچكەچ ، دوستلار بىلەن ئەھۋاللاشتى. 他们边一茶边聊天。

ئەۋەت 〔叹〕 (定肯示表)以可，好，的是 <古>

ئەۋەتكۈزمەك «ئەۋەتمەك» 的使动态

ئەۋەتمەك 〔动〕 ①派，派遣，遣差：ئىش بېجىرىشكە ئادەم ~ 派人去办事 / ئەلچى ~ 派遣使者 ②发：寄：مەن دوستۇمغا بىر پارچە خەت ئەۋەتتىم. 我给朋友发了一封信。 ئۇ بالىسىغا پۇل ئەۋەتتى. 他给孩子寄了钱。 ئۇ مېنى يېپ باقسۇن دەپ قەشقەردىن بىر خالتا يېڭاق ئەۋەتتى. 他从喀什寄来一袋核桃让我们尝尝。

ئەۋەتىشمەك «ئەۋەتمەك» 的共同态

ئەۋەتىلمەك «ئەۋەتمەك» 的被动态

ئەۋەك 〔静〕 急躁，鲁莽，冒失的

ئەۋج 〔静〕 ①高潮：ناخشىنىڭ ئەۋجى 歌曲的高潮 ②顶点

ئەۋج ئالماق 盛行，风行：يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بەزى كادىرلار ئارىسىدا شەكىلۋازلىق ئەۋج ئالدى. 近些年来，一些干部中部主义形式盛行。 يېڭى مودا كىيىملەر بىر مەھەل ئەۋج ئالدى. 新时装流行一时。 داپ - دۇمباق ساداسى ئەۋج ئالدى. 锣鼓喧天。

ئەۋج ئاۋاز 音高潮 <艺>

ئەۋجگە چىقماق 达到高潮

ئەۋجگە كۆتۈرۈلمەك 达到高潮

ئەۋجگە يەتمەك = ئەۋجگە چىقماق

ئەۋچى 人内，室妻，子妻 <古>〔静〕

ئەۋدىيالىست 石性异 <地>〔静〕

ئەۋرە 孙曾，孙重 〔静〕

ئەۋرەت[1] 露暴能不体人为认律教兰斯伊)体羞① 〔静〕 部阴，身下②(分部的下住遮布块一用只们她. ئۇلار پەقەت بىر پارچە رەخت بىلەنلا ئەۋرىتىنى يېپىۋالغاندى. 身。

ئەۋرەت لاتىسى 布羞遮

ئەۋرە - چەۋرە 代后孙子，孙孙子子〔静〕

ئەۋرە - چەۋرىلىك 子，的孙多子多，的孙子有〔静〕 的堂满孙

ئەۋرەز 坑水渗(的用浴沐内屋)〔静〕

ئەۋرەز پاقىسى 鬼婪贪

ئەۋرەن 苍，宙宇，间人，下天，天，界世 <古>〔静〕 际天，天苍，穹

ئەۋرىشكە 标石矿 品样，本标〔静〕：رودا ئەۋرىشكىلىرى 毯地的品样做 قويۇلغان گىلەم / 本 ئەۋرىشكىگە

ئەۋرىشكە ئالماق 样取，样采

ئەۋرىشكە ئايرىماق 样分

ئەۋرىشكىلىك 的品样有，的本标有〔静〕

ئەۋرىشىم 柔轻，的软柔② 线丝 ~ يىپ ①丝〔静〕：的 ~ تال چۈنۇق / 条柳的软柔 ئەرىنىڭ كۆڭلى ~ 。 <谚> 软肠心子男。

ئەۋرىشىم تۈرۈبا 管性柔

ئەۋرىشىم ماتېرىيال 料材性韧

ئەۋرىشىملىك 性塑可，度韧〔静〕

ئەۋزا 色气，色脸〔静〕 (ئەۋزايىم ، ئەۋزايىڭ ، ئەۋزاسى)

ئەۋزەل[1] 件条的越优 越优〔静〕：شارائىت ~ 重看，好看 ئەۋزەل كۆرمەك

ئەۋزەل مەھسۇلات 品产势优

ئەۋزەل[2] 饰图膏石〔静〕

ئەۋزەللەشتۈرمەك «ئەۋزەللەشمەك» 的使动态

ئەۋزەللەشتۈرۈشمەك «ئەۋزەللەشتۈرمەك» 的共同态

ئەۋزەللەشتۈرۈلمەك «ئەۋزەللەشتۈرمەك» 的被动态

ئەۋزەللەشمەك 越优得变〔动〕

ئەۋزەللىك 性越优〔静〕

ئەۋشۈك 朽老，老衰，病年老 <古>〔静〕

ئەۋقاپ = ۋەخپە

ئەۋلاد (ئەۋلادى) 〔静〕 ①后代，子孙后裔：ئىنقىلابىي ئەۋلادلارنى يېتىشتۈرمەك 培养革命后代 / ئەۋلادلار ئۈچۈن بەخت ياراتماق 为后代造福②代：بىرىنچى ~ 第一代 / ~ ياش 一代青年

ئەۋلاد قالدۇرماق 传宗接代

ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا 〔静〕代代：ياخشى ئىستىلىنى ~ قالدۇرۇش لازىم. 好的风作要代代相传。

ئەۋلادسىز 〔静〕无后，绝后：~ قالماق 绝后

ئەۋلادلىق 〔静〕后代，多子孙，多后人有继后的人

ئەۋلەنمەك 〔动〕＜古＞晕月，出现风圈

ئەۋلىك 〔静〕＜古＞妻子，内人

ئەۋلىيا 〔静〕神仙：ئەسۋى تارتقانلىق ھەممىسى ~ ئەمەس. ＜谚＞ 仙神是都非并的珠念掐。

ئەۋلىيا ـ ئەنبىيا 〔静〕＜宗＞圣贤，圣列

ئەۋلىيالارچە 〔静〕一样先知先象，一样圣贤

ئەۋلىيالىق «ئەۋلىيا»的词名象抽

ئەۋمەك ＜方＞〔动〕①心担，顾虑，忧发②

ئەۋۈگ 〔静〕＜古＞快，快赶，速迅，速急

ئەۋىن ＜古＞〔静〕①个(水果量词)②种子

ئەي[1] 〔叹〕啊，呀！~，ئۇلۇغ ۋەتەن！伟大的祖国啊！

ئەي[2] 〔静〕成活

ئەي بولماق ①成活：قوزا ئەي بولدى. 羊羔成活了。②愈痊：قان توختىدى، ئەي بولۇپ قالار. 血止住了，会好起来的。

ئەي قىلماق ①使成活：بىر مو يېرگە كۆچەت تىكسەك، ھەممىسىنى ئەي قىلدۇق. 我们栽了一亩地的树苗，全都成活了。②愈治。

ئەي[3] ＜方＞〔静〕肥料

ئەيەگۈ 〔静〕肋骨，肋条，侧面，侧体 ＜古＞

ئەيتاۋۇر 〔助〕①正反：~ ئۇ ئۇنمايدۇ. 正反他不来。②约：~ ئۇ كەلمەيدىغان ئوخشايدۇ. 大约他不来了。

ئەيدىز 〔静〕＜医＞艾滋病

ئەيسا 〔静〕＜宗＞撒尔维先知(穆斯林称)，一之(穆罕默德)。

ئەيش ①享乐②奢侈

ئەيش ـ ئىشرەت 〔静〕欲极奢穷，地酒天花，金醉纸：ئۇلار ~ تۇرمۇش كەچۈرەتتى. 他们过着地酒天花，金醉纸的欲极奢穷的迷生侈奢的迷金醉。

ئەيلەتمەك «ئەيلىمەك[1]»的使动态

ئەيلەشمەك «ئەيلىمەك[1]»的同共态

ئەيلەمچى 〔静〕制鞣：تېرە ~ 革皮制鞣

ئەيلەنمەك «ئەيلىمەك[1]»的被动态

ئەيلىگۈچ 〔静〕(加工皮子的)刀铲

ئەيلىمەك[1] 〔动〕制鞣：تېرە ~ 革皮制鞣

ئەيلىمەك[2] 〔动〕是能功其，词用的中品作面书名着附：~ 叙述词动词名使，后之词化：بايان

ئەيمەندۇرمەك «ئەيمەنمەك»的使动态

ئەيمەنمەك 〔动〕谨拘，惧畏，忌顾，怯羞：قىزچاق ئەيمەنگەن ھالدا ماڭا سەپ سالاتتى. 小姑娘羞怯地打扮着过来。ھېچنېمىدىن ئەيمەنمەسلىك / 惮忌无肆，忌顾无毫 دەسلەپ كۆرۈشكەندە ئۇ بىرئاز ئەيمىنىپ، ئارتۇقچە گەپ قىلمىدى. 初次见面，他有点儿拘谨，没多说话。

ئەيمىنەرلىك 〔静〕令人羞怯，令人拘谨的情态

ئەيمىنىشمەك «ئەيمەنمەك»的同共态

ئەينەك 〔静〕①玻璃：~ ئىستاكان 玻璃杯 / ~ سالماق 镜衣穿 / شەيتان ~ 镜哈哈 / يۈزىنىڭ سەتلىكىگە ~ ئەيب ئەمەس. 镜哈了不怪脸丑。②镜子，玻璃镶子：تىكلىمە ~ 玻璃镜子

ئەينەك ئاساسلىق ＜地＞基玻璃

ئەينەك بولماق 借鉴：چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرى بىز ئۈچۈن ئەينەك بولىدۇ. 外国的经验可供我们借鉴。

ئەينەك پاختا 棉玻璃

ئەينەك پولات 钢玻璃

ئەينەك تالا 维纤玻璃

ئەينەك تەنچە ＜理生＞体玻璃

ئەينەك خىش 砖玻璃

ئەينەك قەغەز 纸玻璃

ئەينەك قىلماق 借鉴：باشقا دۆلەتلەرنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئەينەك قىلىشقا بولىدۇ. 他国的经验可以借鉴。

ئەينەك كاكتۇس ＜植＞仙人镜

ئەينەك نەشرى 版罗珂

ئەينەك تۇرۇبا 管玻璃

ئەينەك نۇسخا 本罗珂

ئەينەك ئوغۇت 料肥玻璃

ئەينەكچى 〔静〕工玻璃

ئەينەكچىلىك ①〔静〕玻璃制造业②镶嵌玻璃：ئىمىن كىچىكىدىن تارتىپ ~ بىلەن جان بېقىپ كەلدى. 伊小从敏以家养玻璃嵌镶靠口口糊。

ئەينەكسىز 〔静〕无的玻璃

ئەينەكسىمان 〔静〕玻璃般的，玻璃像的样

ئەينەكلىك 〔静〕有玻璃的：~ دېرىزە 窗玻璃

ئەينەن ①〔静〕实如，实原，本本原照，样原：ئەھۋالنى ~ ئىنكاس قىلىماق 反映情况 / ~ يەتكۈزمەك 见意达传地本本原原，照② 抄，像活：~ / كۆچۈرمەك 像：ئۇ ~ ئاپىسىنىڭ ئۆزىلا بوپتۇ. 他像妈妈长得活像。

ئەينەن سۈرەت 画生写，画意写

ئەينەن ئىقرار قىلماق 供认不讳

ئەينەنسىزلىك 〔静〕失真

ئەينەنلىك 〔静〕原状，实性：ئەينەنلىكنى ساقلىماق 保持原状

ئەينۇ 〔静〕骗者，骗子，骗诈，撞骗招摇者

ئەينۇلا 〔植〕<>李子

ئەينۇلىلىق 〔静〕李子林

ئەينى 〔静〕正是，原来的，本来的，初当的：~ ئەھۋال 情况的本来 / ~ ئۆزى 正是他自己

ئەينى زامان 当时，初当

ئەينىيەت 〔静〕<哲>同一性

ئەينىيەت قانۇنىيىتى <逻>同一律

ئەيۈەش 见下

ئەيۈەشكە كەلمەك ①回意同，意转心回：مەن گەپ قىلىۋىدىم، ئۇ ئەيۈەشكە كەلدى. 我一说，他就意转心回了。②了意同就快很：ئۇ ئاسانلا ئەيۈەشكە كەلدى. 他很快就了意同了。

ئەيۈەشكە كەلتۈرمەك 复原，样原复恢：ئۇنىڭ پاخپىيىپ كەتكەن چاچلىرى ئەسلىگە ~ ئەيۈەشكە كەلدى. 她蓬乱的头发才易容不好发了复恢样原。

ئەيىب ①〔静〕过，错失：بۇ مېنىڭ ئەيىبىم ئەمەس. 这不是我的错。 ~ قىلمەسلىك، تىرىشماسلىق 陷缺，过错② 。错过的我是不~ ئەمەس، ئۇنداق دېمەڭ. <谚>错过才力努不，过为不懂不 疾残：پۇتىدا بىرئاز ئەيىبى بار كىشى 的疾残点有上腿人 / ئۆزىنىڭ ئەيىبى ئۆزىگە كۆرۈنمەس. <谚>己自的毛病见不看己自。

ئەيىب قويماق 挑毛病：سىز دائىم مېنىڭ ئىشىمغا ئەيىب قويىسىزغۇ؟ 你老么怎挑我的毛病？

ئەيىبكە بۇيرۇماق 责怪：ئۇنى ئەيىبكە بۇيرۇمىغىن. 别怪他。是不的他派我，ئەيىبكە بۇيرۇمايلا. 我怪责别请，儿会一了到迟。

ئەيىبىنى ئاچماق 揭短：خەقنىڭ ئەيىبىنى ئاچمىغىن يەنە. 别再揭人家的短。

ئەيىبدار = ئەيىبلىك

ئەيىبسىز 〔静〕无的错过，无的失过①：~ دوست ئىزدىسەڭ، دوستسىز قالار. <谚>友朋的失过无找要就，友朋的失过无找要 ②无的陷缺：ئەيىبسىزدىن ئەيىب ئىزدەش ئادەم چوڭ ئەيىب. <谚>从缺陷无的人找毛病是大的过错。

ئەيىبسىزلىك «ئەيىبسىز»的式形词名

ئەيىبكار 〔静〕<法>犯案，犯人

ئەيىبلەش «ئەيىبلىمەك»的动种一另词名

ئەيىبلەش تەرتىپى <法>起诉程序

ئەيىبلەش سۆزى <法>公诉词

ئەيىبلەش ھوقۇقى <法>公诉权

ئەيىبلەشمەك «ئەيىبلىمەك»的同共态

ئەيىبلەنگۈچى 〔静〕<法>公诉人被

ئەيىبلەنمەك «ئەيىبلىمەك»的被动态

ئەيىبلىك 〔静〕有的错过：بۇ ئىشتا ھېچكىم ~ ئەمەس. 这事件没有谁错过。 ھەممىگە مەن ~. 都切全，我一个人怪。 ئالمىنىڭ يوغىنىمىغىنىغا ئالما دەرىخى ~. <谚>树大，苹果不长全。

ئەيىبلىگۈچى 〔静〕<法>公诉人

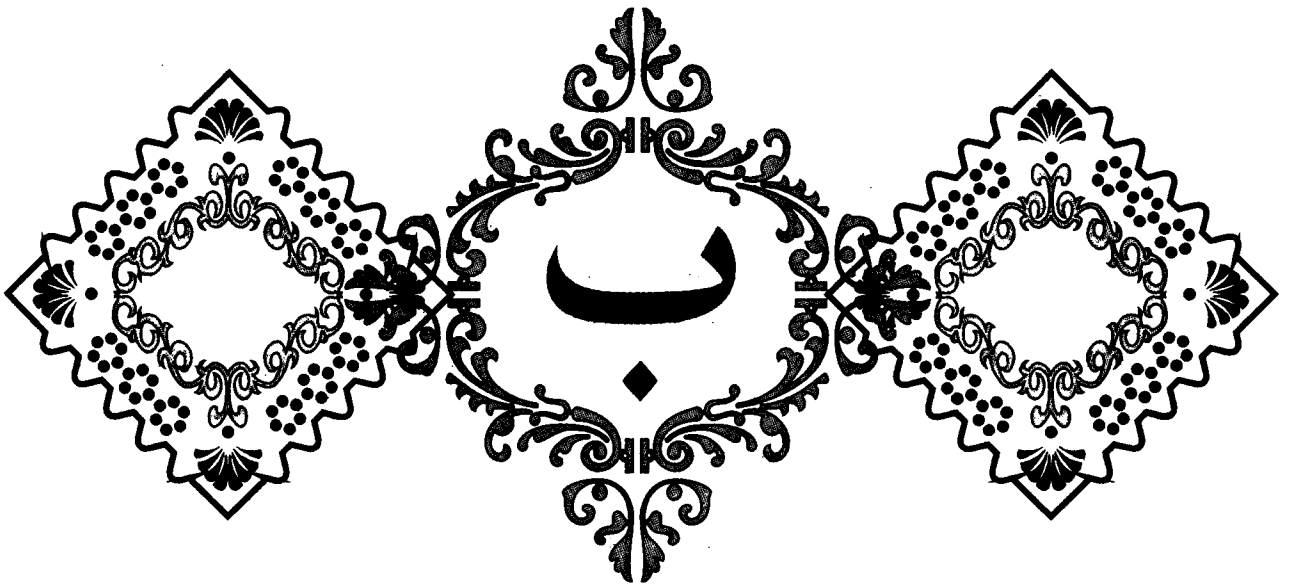
ئەيىبلىگۈچى ئورگان <法>公诉机关

ئەيىبلىمەك ①〔动〕责备，责指，备责，罪怪，谴责，起诉②诉公

ئەيىبناق 〔静〕疾残

ئەيىبنامە 〔静〕<法>状诉，书诉起

ئەيىۋەھەننات 〔叹〕~，نېمىدېگەن ئۇششۇقلۇق بۇ！ 哪天的我，意注家大，哪天的我！了赖太也这！

ب ① 维吾尔文字母表中的第二个字母，该字母名称为بە

باب[1] (بابى) 〔静〕 Y章：بۇ كىتابنىڭ ئىككىنچى بابى 本书的第二章 <转> 章节，篇章：«4 ـ ماي» ھەرىكىتى جۇغلۇ ئىنقىلابى تارىخىدا يېڭى ~ ئاچتى。«四·五»运动揭开了中国革命史的新篇章。<转>③ 领域，方面：ئويناش ساھەسىنى ئەرباب بىلەن ، ئەرباب ئۆزۈر ھەر ~ بىلەن 。<谚> 人大能处处物人，心开寻物人大拿。

باب[2] 〔静〕 合适，适合：بۇ ئايال ساڭا تازا ~ ئىكەن 。这双鞋真适合你穿。

باب كەلمەك 合适，适用：بۇ سىزگە باب كېلمىدىغان كىيىم 。这衣服你穿(身合)不合适。ھەكتەپنىڭ ئالاھىدىلىكىگە باب كېلىدىغان تۈزۈم 适用于特校学生的管理制度 / دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە باب كېلىدىغان ھەقىقەت 放之四海而皆准的真理

بابىست 见下

بابىست قېتىشمىسى 巴金氏合金

بابلاتماق «بابلىماق» 的使动态

بابلاشماق «بابلىماق» 的共同态

بابلانماق «بابلىماق» 的被动态：بۇ سودىدا راسا بابلاندى 。他被卖了个惨，做了买卖。

بابلىق 〔静〕 章的：ئون ~ كىتاب 十章书

بابلىماق ① 〔动〕 收拾，整治：ياسىن ئۇنى تازا بابلىدى 。亚森一顿狠狠地把他整治了一顿。② 欺骗：ئۇلار مېنى يالغان سۆزلەر بىلەن بابلاپ كېتىپتۇ 。他们用谎言骗了我。

بابمۇباب 〔静〕 逐章：～ ئوقۇماق 逐章阅读

بابۇنە 菊甘 <植>〔静〕

بابۇئىن 佛佛黄 <动>〔静〕

بابىدا ① 〔助〕 在…域领…在②面方…在：ئۇ شېئىرىيەت ~ خېلى چوڭ مۇۋەپپەقىيەت قازانغان 。他在诗歌创作方面颇有成就。

باپكار (باپكارى) 〔静〕 (手工)布织(的坊作人：باپكارنىڭ مۇكىسىدەك 梭如往来

باپكارلىق 〔静〕 手工布织业：شىنجاڭدا ~ ئۆز ۋاقتىدا خېلى تەرەققىي قىلغان 。新疆的手工布织业曾经相当发达。

باپكارلىق قىلماق 当人工布织

بات 〔静〕 赌气

بات قىلماق 赌气

باتات 〔静〕 <方> 红薯

باتاتۇ 〔静〕 <古> 待织纱的棉花

باتارېيە 〔静〕 电池

باتارېيە زەرەتلىگۈچ 电充电池器

باتارېيىلىك 〔静〕 电池带，电池装的

باتارېيىلىك ساقالئالغۇ 电须剃刀

باتالىيون = يىڭ

باتچى 〔静〕 能人的

باتخور = باتچى

باتمۇل 椒胡②芨芨，拨茸① <古，植>〔静〕
باتناتماق «باتنىماق»的态动使的：ئۇنى باتنىتىپ بىردەمدىلا سەن قويدۇڭغۇ？啦扭别闹他和就儿会一么怎你？
باتناشماق «باتنىماق»的态同共的：ئۇلار خېلىدىن بۇيان بىر-بىرى بىلەن باتنىشىپ يۈرىدۇ．他们互相就来以久很闹着。
باتنىماق 气赌，闹别扭〔动〕：ئۇ باتناپ كەلمىدى．他气赌没来有。
باتۇر ①〔静〕勇士，雄英：～ جەڭدە، ھورۇن كاڭدا．头炕恋贪汉懒，场疆战奋雄英 <谚>。باتۇرغا ئوق كار قىلماس．士勇倒不吓弹子 <谚>。
باتۇرانە 勇英〔静〕：～ كۆرەش قىلماق 地敢勇，地勇英战作勇英 / ～ جەڭ قىلماق 斗争
باتۇرلارچە 勇英〔静〕：～ ئۇلار ئېلىشتى．他们地敢勇，地勇英斗搏。
باتۇرلاشتۇرماق «باتۇرلاشماق»的态动使的
باتۇرلاشماق 来起敢勇〔动〕
باتۇرلۇق 概气雄英，神精敢勇，气勇〔静〕：～ بىلەن ئالغا باسماق 进前勇奋
باتۇرلۇق قىلماق 气勇出拿，神精敢勇出现表
باتسقان （名官奴匈）王逐日 <古>〔静〕
باتىغلىق 房茅，所厕 <古>〔静〕
باج 税〔静〕：دېھقانچىلىق بېجى 农业税 / تاپاۋەت بېجى 所得税
باج تۈزۈمى 制税，度制收税 <经>
باجدىن خالىي رايون 区税保
باج كودى 码编务税
باج ماركىسى 票税花印
باج ۋاكالەتچىسى 人理代务税
باج ۋاكالەتچىلىكى 理代务税
باج ۋاكالەتخانىسى 部理代务税
باج نىسبىتى 率税 <经>
باجا 襟连〔静〕
باجخانا 所务税，所征稽税 <经>〔静〕
باج - خىراج 赋税〔静〕
باج - سېلىق 税赋〔静〕
باجسىز 的税免，的税无〔静〕：ئۇ ～ تىجارەتتىن ھارام پايدا ئالدى．他从中营经税免利暴得获。
باجسىز ئەمگەك 务劳税应非 <经>
باجسىز باھا 格价税含不
باجسىز زايوم 券债税免
باجغانلىماق 长生，绿变，青发，芽发 <方>〔动〕
باجگىر 官税，员务税〔静〕
باجگىرلىك 作工务税〔静〕
باجلاتماق «باجلىماق»的态动使的：ساتقان ئىككى قوينى باجلىتىپ قويدۇم．我卖的羊头两的税了缴。
باجلانماق «باجلىماق»的态动被的
باجلىتىشماق «باجلاتماق»的态同共的
باجلىتىلماق «باجلاتماق»的态动被的
باجلىق 的税含，的税有〔静〕
باجلىق باھا 格价税含 <经>
باجلىق ئەمگەك 务劳税应
باجلىماق 款税畜牲收征：چارۋىلارنى ～ 款税收征〔动〕
باجىكگىر 鞋皮（鞣短）〔静〕
باجىلىق 系关襟连：～ مۇناسىۋەت 的系关襟连有〔静〕
باجىماق 纵操，理管，管 <方>〔动〕
باچا 疵瑕，病弊，病毛，陷缺，点缺 <古>〔静〕
باچاغ 斋封，戒斋 <古>〔静〕
باچاماق 斋封 <古>〔动〕
باچكا[1] 鸽乳，鸽雏 <动>〔静〕
باچكا[2] 槽油出（的机油榨法土）<手>〔静〕
باچكىلاتماق «باچكىلىماق»的态动使的
باچكىلىماق 鸽雏孵〔动〕
باخ 下见
باخ ئەتمەك 抱拥，搂 <儿>：بالىنى ～ 子孩搂
باخ - باخ 抱拥 <儿>〔静〕
باخشى[1] 汉神，师巫〔静〕
باخشى[2] 手猎（的物猎捕鹰用）〔静〕
باخشىلىق[1] 术巫〔静〕
باخشىلىق قىلماق 当神跳，师巫：ئوسمانلىق دادىسى ئۆمرىنى باخشىلىق قىلىپ ئۆتكۈزدى．以生一亲父的曼斯奥业为术巫。
باخشىلىق[2] 称名业职的«باخشى[2]»的
باخشىلىق قىلماق 猎打：سەمەتلىك تاغدا باخشىلىق قىلىپ يۈرگىنىگە يېرىم يىل بولدى．已猎打里山在提麦赛了年半有。
بادارغا 子橡 <方>〔静〕
باداشقان 下见
باداشقان قۇرماق 腿盘
باداڭ 大 <转>③子围草（的草麦拦上车马）②囤①〔静〕

باداك تاغار 大口袋
باداك قورساق 大便便腹：ھېلىقى ~ ئاپتوبۇستىن ئاران چۈشتى . 那个人的便便腹大，才从汽车上下来费了好大劲儿。
بادام 杏仁〔静〕＜植＞桃仁，扁桃
بادام دوپپا 绣花帽的杏仁图案
بادام دوپپىلىق 戴花帽的杏仁图案
بادام قاپاق 眼上皮的杏仁
بادام كىسلاتاسى 苦杏仁＜生，化＞
بادام مېغىزى 杏仁
بادامبەز 腺体扁桃，体扁桃〔静〕＜生理＞
بادامبەز يەللىكى 体扁桃炎＜医＞
بادامچاي 杏仁茶〔静〕
بادامچە 杏仁图案（戴花的上）〔静〕
بادامسىمان 杏形的〔静〕
بادامسىمان قۇرۇلما 杏形结构
بادامگۈل 绣花的（花）〔静〕
باداملىق 杏仁林，杏仁图〔静〕
بادرا 榔榆，榔榆子〔静〕
بادراك[1] 鼓起来的，鼓起来〔静〕
بادراك كۆز 鼓眼金，鼓眼
بادراك[2] 丝瓜〔静〕＜古＞
بادرەنجبۇيا 益母草〔静〕＜植＞
بادرەنجبۇيا شەربىتى 益母草汁
بادىرغاق 小肚骨〔静〕＜古＞
بار[1] （بارى）①有：جان ~ يەردە قازا . 有人死有地方埋。＜谚＞ كەلگەن-كەتكەننىڭ بارى بەشكە يەتمەيدۇ . 来的来，去的共总五个人，有所，切一②。
ئولتۇرۇپ سۆزلىشەيلى . 坐下来谈谈吧。قاپاق پۇل ئەمەس ، ~ پۇل . 钱值千金，不是瓜皮。＜谚＞ 钱有重只"同喻：
。"际实重不面表
بارانغا ئالماق 架上
بارلىق ياسىماق 搭子架
بارلىق كاۋىسى 观瓜南＜植＞
بارانلىق 有的棚凉，有的架〔静〕：~ ھويلا 院子
باران 影子，静动＜方＞〔静〕
بارانا 耙齿钉＜方＞〔静〕
بارلاۋەت 景风美优的地方，子份凑家大由天春）〔静〕
会餐聚，游郊的行举方
باراۋەت قىلماق 游郊，餐聚
باراۋەت ئوينىماق 游郊，餐聚
باراۋەر 等相，等同①〔静〕：ئېغىرلىقى ~ 平②等相量重
等：ئەر ، ئاياللار ھوقۇقتا ~ 于等③等平利权女男
گەپىمىڭ نۆلگە ~ . 你话这于等零。④同时：
一了加增量产．ئاشتى ~ بىر مەھسۇلات 倍⑤跑时同
。倍
باراۋەر ئاككورد 弦和等＜艺＞
باراۋەر ئاۋاز 音等＜艺＞

。鼓打学始
بارابانلىق 可②乐鼓：的鼓带，的鼓持①〔静〕 ~ مۇزىكا
子皮的鼓面一蒙可 تېرە ~ بىر ：的鼓面一蒙
بارات 月八历回〔静〕
بارار 下见
بارار يېرى سامانلىق 气了不成；限有耐能＜成＞
了不长巴尾的子兔；候
باراق 狗猎（的乱蓬毛绒）＜古，动＞〔静〕
بارلاقسان 盛茂，茂繁，密茂〔静〕：ئۇ ~ ئۆسكەن دەرەخ-لەرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى . 林树的密茂了进走他。
بارلاقسانلاشتۇرماق «بارلاقسانلاشماق»的态动使
بارلاقسانلاشتۇرۇلماق «بارلاقسانلاشتۇرماق»的态动被
بارلاقسانلاشماق 密茂得长〔动〕
بارلاقسانلىق «بارلاقسان»的式形词名
بارلاقسانلىماق 茂叶繁枝，盛茂〔动〕：مەكتەپ ئېغىغا كۆ-چۈرۈلگەن سۆگەتنىۋ بارلاقسانلاپ كېتىپتۇ . 的里园校到栽移了茂叶繁枝得长也树柳。
بارلىق 架（的物植生蔓等瓜南，芦葫，萄葡）①〔静〕：ئۈزۈم بارلىقى / كاۋا بارلىقى 架萄葡 / 棚凉②架瓜南：بارلىقتا ئولتۇرۇپ سۆزلىشەيلى . 棚凉在坐们咱吧谈下。قاپاق پۇل ئەمەس ، ~ پۇل . 钱值子架如不瓜＜谚＞ 重只"同喻：
。"际实重不面表
بارلىق ئاستى 架上
بارلىق ياسىماق 子架搭
بارلىق كاۋىسى 瓜南赏观＜植＞
بارلىقلىق 的棚凉有，的架有〔静〕：~ ھويلا 的棚凉有
子院
باران 子影，静动＜方＞〔静〕
بارانا 耙齿钉＜方＞〔静〕
بارلاۋەت 地的美优景风在，子份凑家大由天春）〔静〕
会餐聚，游郊的行举方
باراۋەت قىلماق 游郊，餐聚
باراۋەت ئوينىماق 游郊，餐聚
باراۋەر 平②等相量重 ~ ئېغىرلىقى：等相，等同①〔静〕
等：ئەر ، ئاياللار ھوقۇقتا ~ 于等③等平利权女男：
گەپىمىڭ نۆلگە ~ . 你话这于等零。④同时：
一了加增量产．ئاشتى ~ مەھسۇلات بىر 倍⑤跑时同
。倍
باراۋەر ئاككورد 弦和等＜艺＞
باراۋەر ئاۋاز 音等＜艺＞

باراۋەر ئىشلەپچىقىرىش 生产等平
باراۋەر ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىسادى 济经产生等平
باراۋەر بولماق 等平
باراۋەر تاقىلماق 钉齿耙
باراۋەر تۇرمۇش 活生等平
باراۋەر تۇرمۇش ئۆلچىمى 准标活生等平
باراۋەر تۇرمۇش سەۋىيىسى 平水活生等平
باراۋەر تۇرمۇش شارائىتى 件条活生等平
باراۋەر تۇرمۇش ئۇسۇلى 式方活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق 活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق بولماق 活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق قىلماق 活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق قىلىش 活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق قىلىش ئۇسۇلى 式方活生等平
باراۋەر تۇرمۇشلۇق قىلىش ئۇسۇلىنى ئىزدەش 式方活生等平找寻
باراۋەر تۇرمۇشلۇق قىلىش ئۇسۇلىنى ئىزدەشتە ئىلگىرى سۈرۈلگەن ئاساسلىق پىكىر 点观主的中

بارلاۋىر كۆرمەك 仁同视一，人待等平，待看等同
بارلاۋىرچىلىك 论等平 <哲>〔静〕
بارلاۋىرسىز 等相不，等平不〔静〕
بارلاۋىرسىزلىك «بارلاۋىرسىز»的式形词名
بارلاۋىرلەشتۈرمەك «بارلاۋىرلەشمەك»的态动使
بارلاۋىرلەشتۈرۈشمەك «بارلاۋىرلەشتۈرمەك»的态同共
بارلاۋىرلەشتۈرۈلمەك «بارلاۋىرلەشتۈرمەك»的态动被
بارلاۋىرلەشمەك 样一得变〔动〕：ئوغلۇمنىڭ بويى ئۆسۈپ ماڭا بارلاۋىرلىشىپ قالدى . 了高样一我跟得长头个的子儿。
بارلاۋىرلىك 等平〔静〕：等平族民 مىللەتلەر بارلاۋىرلىكى
بارلاي 条檩，子檩 <方>〔静〕
بارەپتار 样一，等同，样同〔静〕
باربىت 琶琵 <艺>〔静〕
باربىتال 妥比巴 <药>〔静〕
بارت 子提(的体液等油，酒量) <古>〔静〕
بارتماق 碎粉，毁摧，烂砸，碎打，断折 <古>〔动〕
بارتو 家管 <方>〔静〕
بارتۇ 衣大短 <古>〔静〕
بارچە 人的有所 ～ ئادەم：的部全，的有所〔静〕 / ～ 家国有所②富财部全① دۆلەت گۈناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ قاپ كۆتۈرۈپ نەگە باراي . 身自在过罪 <谚> 找处何，“受自作自”同喻：身替。
放齐花百 بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلماق
بارخات 下见
柏黄，檗黄 <植> بارخات دەرىخى
بارخان 丘沙〔静〕
بارخانلىماق 丘沙成形〔动〕
بارداق 碗木，碗 <方>〔静〕
باردام 子筐大 <方>〔静〕
باردامچى 自妄②盛丰食饮，客好慨慷① <方>〔静〕
尊独我唯，大尊
باردى ـ كەلدى 往交，往来〔静〕：بىزنىڭ ئۇلار بىلەن باردى ـ كەلدىمىز يوق . 往来有没们他与们我。
باردى ـ كەلدى قىلماق 往交，往来：بىز خېلىدىن بېرى تۇغقانلار بىلەن باردى ـ كەلدى قىلالمىدۇق . 来以久好。了往来们戚亲同能未们我。
بارژا 船驳〔静〕
بارس¹ (的成形而疹风或咬叮等虱，蚊因) <古>〔静〕
疹；包，瘩疙
بارس² 虎老 <古>〔静〕

بارساغان 风防石，胡前 <植>〔静〕
بارسچى 人虎耍，人虎驯 <古>〔静〕
بارغانچە = بارغانسىرى
بارغانسىرى 愈来愈，越来越〔静〕：تۇرمۇشىمىز ～ ياخشىلانماقتا . 好越来越活生的们我。
بارغۇزماق «بارماق»的态动使：شۇنچە يالۋۇرۇپمۇ ، قانتىق ئېيتىپمۇ قىزىمنى مەكتەپكە بارغۇزالمىدىم . 末也说歹说好我。学上去儿女叫能
بارغىرا 草种一 <方，植>〔静〕
بارق 物筑建，屋房 <古>〔静〕
بارقا 皮羔(的节季毛剪到)〔静〕
بارقىن 人行的路头回走不 <古>〔静〕
بارگاھ (بارگاھى) 营行，地营〔静〕
寨扎营安，营扎 بارگاھ قۇرماق
بارلاس 人厥突纪世五十，四十)思拉尔巴 <古>〔静〕
(落部个一的
بارلاماق 换调，换兑，换交，动移，动挪 <古>〔动〕
بارلىق ① «بار»的式形词名：مۇنداق ئادەمنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپمۇ باقماپتىمەن . 人个一的样这有过说听没都听我。
② 一切，有所：بارلىقىمىزنى ۋەتەنگە بېغىشلايمىز . 切一把
财钱 <转>③。国祖给献：～ بولسا ئېشىڭنى سلايدۇ ، يوقلۇق بولسا ئېشىڭ سغمايدۇ . <谚> 有备钱受心，身安处无钱没。
现出，生发，生产 بارلىققا كەلمەك
بارماق¹ 头指，指手 <理生>〔静〕
印手按 بارماق باسماق
数可指屈 بارماق بىلەن سانغۇدەك
算指 بارماق بىلەن ھېسابلىماق
蹼 بارماق پەردىسى
语手 <语> بارماق تىلى
纹指 بارماق چۈگلىمىچى
悔后，悔懊，恨悔 <成> بارماق چىشلەپ قالماق
及莫
法指 بارماق ئۇسۇلى
算指手用)诗律格克马尔巴 <文>
(诗律格的韵音和脚韵行诗
印指 بارماق ئىزى
بارماق² 到上，去①〔动〕：قەشقەرگە ～ مەكتەپكە / 什喀去 / بارمايمەن دېگەن تۇڭمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ . 学上去 ～ (回三走路的走不)回七了去房磨的去愿不 <谚>。

②达到：ئونىڭ يېشى 50 كە باردى . 五到达已龄年的他
。了岁十 。只 100 了到已羊 . قوي 100 گە باردى

بارماقچىلىك 〔静〕一丁点儿：～ جېنىڭغا نېمە چوڭ گەپ قىلىسەن؟ 话的大么这说么怎，子个的点丁一

بارنا 〔静〕＜方＞子耙

باروتېرموگراف 〔静〕＜气＞计度温压气

باروگراف 〔静〕＜气，物＞计压气，仪录记压气

بارومېتىر 〔静〕＜气，物＞表雨风，计雨晴，计压气

بارومېترلىق 〔静〕雨风有，的表雨晴有，的表压气有的表

بارېتېر ＜物＞〔静〕管流镇

بارى ＜植＞〔静〕草雷巴

بارىت ＜矿＞〔静〕石晶重

بارچە 〔静〕量尽：كۈچىنىڭ ～ / 力尽 ～ ناخشا ئېيتماق 歌唱门嗓大放 / ئۇ جېنىنىڭ ～ ۋارقىرىدى . 他拼命叫喊。

بارىغ ＜古＞〔静〕物臭腐

بارىكاللا 〔静〕＜习＞好（声彩喝）；的样好，好家伙：～ ، ناھايىتى ياخشى ئىش قىلدىڭلار . 件了做们你，的样好。～ ، قالتىس تېز ئىشلەپسىلەر ! 干们你，伙家好大事好！呀快么这得

بارىكاللا ئوقۇماق 好叫

بارىكاللا ئېيتماق 赞称，赏赞：مۇئەللىم ئادالەتنىڭ ئەقلىگە بارىكاللا ئېيتتى . 赞加大明聪的提来达阿对师老。赏

بارىكۆل ＜地＞〔静〕坤里巴

بارىكۆل ئېتى ＜动＞马坤里巴

بارىمتاي 〔静〕＜古＞质人

بارىئون 〔静〕＜化，物＞子重

بارىي 〔静〕＜化＞钡

بارىي بوتقىسى ＜化＞餐钡

بارىي خلورىد ＜化＞钡化氯

بارىي دالا شىپاتى ＜矿＞石长钡

بارىي سۇلفات ＜化＞钡酸硫

بار - يوق 〔静〕总，共所有：ئۇ قېتىم بار - يوقى ئۈچ تېڭقىلا كىتاب كەلگەندى . 书捆三了来共总回这。ئۇ مېنىڭ بار - يوقۇمنى تارتىۋالدى . 抢都西东的有所我把他了去。

بار - يوقىنىڭ ئارىسىدا 极，小极，少极，无谓所：سېلىم بار - يوقىنىڭ ئارىسىدىكى ئادەم . 打人别和少极是木力色

。人的道交

بارىبر 〔静〕架栏：ئوتتۇرا ～ 栏中 / ئېگىز ～ 栏低 / پاكار ～ 栏高

بارىبر مۇسابىقىسى ＜体＞赛比栏跨

بازا 〔静〕①基础：ئاساسلىق ～ 经济基础②础基：ھەربىي ～ 事军基③(的边两框门门大)门(墩

بازار 〔静〕①集市，市集，场市，扎巴：يېزا بازىرى 乡集村 / 场市食粮 / خەلقئارا سودا بازىرى 际国 / 市场易贸 / بازارغا بارماق 集赶 ～ / كۈنى 逢集，日集赶。②日集销路：بۇ رەختنىڭ بازىرى بار . 这布种有销路。

بازار ئاچماق 开市，开场

بازار ئارقىلىق تەڭشىمەك 节调场市

بازار ئالماق 赶集：مۇشۇ ئالدىمىزدىكى بازارنى ئېلىۋېلىپ، ئاندىن ماڭىدىغان بولدۇم . 走再我集个下了赶等。

بازار ئەھلى ①城镇居民②懂通的情人

بازار باشقۇرۇش ＜经＞理管场市

بازار باھاسى 价市，价场市

بازار بولماق 跟赶集一样（乱糟糟，闹哄哄）：ئۇ-رىلىرىم كېلىۋىدى ، ئۇيىمىز بازار بولۇپ كەتتى . 孙子一们一，来集赶一般。，的闹哄哄里子屋

بازار بېگى 总商

بازار تاپماق ①销畅，销路有：ئونىڭ سامسىسى بازار تاپتى . 香吃②。(销畅)快得卖子包烤的他：ئەكىرەم قولىدىن ئىش كەلمەس ھېسابلىنىتتى ، يېقىندىن بېرى بازار تېپىپ قالدى . 很却来近，人的事办会不是算本原木热科艾。了香吃

بازار تاشلىماق 市罢

بازار تالاشماق 场市夺争

بازار تەھلىلى 析分场市

بازار توسۇقى 垒壁场市

بازار تىجارەتشۇناسلىقى 学营经场市

بازار چەكلىمىسى 束约场市

بازار خەۋپ - خەتىرى ＜经＞险风场市

بازاردا بار گەپ 老，话的知皆人人，话的牙掉老

بازار رىقابىتى 谈常生

بازار زومىگەرلىكى 争竞场市

بازار سودىسى 市霸行欺

بازار سۇبېيكتى 易贸市集，易交场市 ＜经＞

بازار قىممىتى 体主场市

值价场市

بازار كۆتۈرەلمەسلىك 路销无，动不卖① <成> ②行不通：دېيىشنى دەيمىز ، بىراق بازار كۆتۈرەلمەيدۇ . 说归说，但是不行通。

بازار مېخانىزمى 制机场市 <经>

بازار مىزانى 则准场市

بازار نەرخى 多不差，常常平平②格价场市①

بازار نېنى 的吃常平中家于别区)馕的卖上场市 (馕)

بازارنى مۆلچەرلىمەك 测预场市

بازار ئۇچۇرى 息信场市

بازار ئېھتىياجى 要需场市

بازار ئىگىلىكى 济经场市

بازىرى بار 红走②货销畅，销路有：～ مال ①

(人女的目注人引，色姿有颇指多)

بازىرى چاقىان = بازىرى ئىتتىك

بازىرى چىقماق 香吃②。路销了有物货的他 . بازىرى چىقتى ，路销有①销畅：ئۇنىڭ مېلىنىڭ

بازىرى كاسات 没②品产销滞①销滞：～ مەھسۇلات

بازىرى ئۆلگەن 的路销有没的路销有没：～ مال

بازىرى ئىتتىك 品商

بازىرى يوق 开不吃②动不卖，销滞 ①

بازارچى 人的集赶〔静〕

بازارچىلاتماق 态动使的 «بازارچىلىماق»

بازارچىلىماق 了去集赶上县到他 . كەتتى ，集赶〔动〕场市逛：ئۇ ناھىيىگە بازارچىلاپ

بازارشۇناس 家学场市〔静〕

بازارشۇناسلىق 学场市〔静〕

بازارلاشتۇرماق 态动使的 «بازارلاشماق»

بازارلاشتۇرۇلماق 态动被的 «بازارلاشتۇرماق»

بازارلاشماق 化场市〔动〕

بازارلىق 应供 ～ ئاش ①〔静〕供的售出供①的客顾应供，物礼(的人家给买场市从)③卖买②饭的客顾：بالـ

بازارلىقلار 里城，民居镇城④物礼的买们子孩给 ～ لارغا ئالغان

بازارلىقلار ، قايتىڭلار 去回都民居镇城是凡 .

بازارلىق ھۆكۈمەت 府政镇

بازارمۇبازار 市集到市集从，场市到场市从〔静〕：～ ئىزدىمەك 从市集个一另到找市集个这

بازار ـ ۋېلىق 坊街，井市，市集 <方>〔静〕

بازالت 武玄 <天>〔静〕

بازالت رودىسى 岩武玄 <矿>

بازالىتلىق 层武玄 ～ قاتلام 的武玄 <地>〔静〕：

بازانىت 岩玄碧 <地>〔静〕

باز ـ باز 下见

باز ـ بازغا چۈشمەك 架斗备准(鸡公)

باز ـ بازغا سالماق 斗相鸡公使

بازغاشماق 摆时不鸡公小群一 . تۇرۇپ ـ بىرىگە بازغىشىپ قويانتى ـ بىر تۇرۇپلا 态同共的 «بازغىماق»：چۈجە-خورازلار

势架的架斗相互出。

بازغان 锤打 ～ ئۇرماق ①〔静〕锤锻②子锤：

بازغانچى 工锻〔静〕

بازغانچىلىق 业造锻〔静〕

بازغانچىلىق قىلماق 造锻

بازغانسىمان (的)状锤〔静〕

بازغانسىمان تومۇر 脉状锤 <医>

بازغانلاتماق 态动使的 «بازغانلىماق»

بازغانلاشماق 态同共的 «بازغانلىماق»

بازغانلىماق 铁打 ～ تۆمۈرنى ，压锻，造锻：〔动〕

بازغانلاش سېخى 间车工锻 <冶>

بازغىماق 式架的架打出摆〔动〕

بازېدوپ (年 1854—1799，师医国德)多塞巴〔静〕

بازېدوپ كېسىلى 腺状甲眼突)病多塞巴 <医> (肿

بازىدىيە 子担 <生>〔静〕

بازىدىيىلىك 的子担〔静〕

بازىدىيىلىك زەمبۈرۈغ 菌子担 <生>

بازىس 础基济经 ～ ئىقتىسادىي 础基〔静〕：

بازىمەن 面抻，面子把〔静〕

بازىمەنچى 匠面子把〔静〕

باس 的低 <艺>〔静〕

باس ئاۋاز 音低 <艺>

باس ئىسكىرىپكا 琴提大 <艺>

باسار 蒜山 <古，植>〔静〕

باس ـ باس 海人山人，后恐先争，着争〔静〕：كىشىلەر يېڭى چىققان كىتابنى ～ بىلەن ئالماقتا . 购地后恐先争们人书的版出新买。

باس ـ باسچىلىق 词名象抽的 «باس ـ باس»

باسبال 绳根一، 线根一 <古>〔静〕
باسپا 巴思八〔静〕
باسپا يېزىقى 文巴思八 <语>
باستون (料毛级高种一)呢顿士波〔静〕
باستۇرما 石草压②带肚، 带皮 (的鞴鞍系)①〔静〕، 墩草压
باستۇرما ئۇلاق 子条皮的鞴鞍定固来用
باستۇرماق ① «باسماق» 的使动态同共: ئۇلار ئۆيگە باستۇرۇپ كىردى. 他们闯入室内。 ②压镇③闯
باستۇرۇپ تىكمەك 线明压 <印>
باستۇرۇپ سۇغارماق 灌漫، 灌淹 <水، 农>
باستۇرۇشماق «باستۇرماق» 的共同态: ئۇلار كۆچ تەشكىللەپ توپىلاڭنى باستۇرۇشتى. 他们组织力量压镇了叛乱。
باستۇرۇق 板压的上车马②带皮(的鞴鞍系)①〔静〕
باستۇرۇلماق «باستۇرماق» 的被动态: توپىلاڭچىلار تەلتۆكۈس باستۇرۇلدى. 叛乱已彻底被镇压。
باستىت 石绢 <地>〔静〕
باسغۇق 壁峭، 崖山، 岩 <古>〔静〕
باسقاق¹ 扣套设 ~ قويۇش: 套潜، 扣套〔静〕
باسقاق² 革皮外等〔静〕
باسقاق تېرە 子皮的癣疥带
باسقاق³ 服征被往派汗古蒙时旧)哈斯巴 <古>〔静〕 (动活的吏官方地督监، 长官的地
باسقاۋۇل 辖提 <古>〔静〕
باسقۇ¹ 键按، 钮按〔静〕
باسقۇ² 子梯 <方>〔静〕
باسقۇچ¹ 骤步، 段阶②阶台، 级梯①〔静〕: تارىخىي ~ 历史阶段 / ئۇچ باسقۇچقا بۆلمەك 分三个骤步③ <艺> 级音
باسقۇچ² 器墨吸〔静〕
باسقۇچلۇق 阶台级九的阶台①〔静〕: توققۇز ~ پەلەمپەي 的阶有، 的骤步有②的段阶有: بىز خىزمەتلەرنى پىلانلىق ۋە ~ هالدا ئىلىپ بارىدۇق. 我们有计划、有步骤地进行了工作。 ~ ئىمتىهان 考试阶段。
باسقۇچلۇق چاق 轮塔 <机>
باسقۇچلۇق كرىستاللىنىش 晶结步分 <化>
باسقۇق 棒棍 <古>〔静〕
باسقۇن 犯侵، 略侵: 击攻، 攻进②梦恶① <古>〔静〕
باسقۇنچى 者奸强②徒匪: 者犯侵، 者略侵①〔静〕
باسقۇنچى جىنايەتچى 犯奸强 <法>

باسقۇنچىلىق 为行奸强②犯侵، 略侵①〔静〕
باسقۇنچىلىق قىلماق 奸强②略侵①
باسك 人克斯巴〔静〕
باسكچە 的式克斯巴②语克斯巴①〔静〕
باسما 纹花印، 的印②品刷印 ماتېرىيال ~: 刷印①〔静〕 布平花印③的
باسما تاۋاق 张印 <印>
باسما رەسىم 画版(的刷印版木或印胶)
باسما زاۋۇتى 厂刷印 <印>
باسما سانىغۇچ 机数压
باسما شەكىل 体刷印، 书楷 <语>
باسما قەغەز 纸墨吸
باسما قۇدۇق 井流自
باسما كۆرۈك 箱风皮 <手>
باسما گۈل 花印 <印>
باسما نۇسخا 本印 <印>
باسما ھەرپ 体刷印<语>②字铅 <印>①
باسما ئۇلىغۇچ 键按، 钮按
باسماق¹ 子夹鼠老②扣套، 子夹鸟①〔静〕
باسماق² 按، 按: 息平، 制抑، 压积، 制压، 压①〔动〕: ئادەمنىڭ پىكرىنى ~ 见意众群制压 / ئالاقىنى ~ 捺 / ئادەمنىڭ ~ قويماق 望欲制抑 / ئەپسىنى ~ 文公压积 / تامغا ~ 满不的众群息平 / مۆھۈر ~ 章盖 / تاۋۇش قوزغۇرقىنى ~ 铃电按 / ھايۋانجىنىنى باسالماسلىق 走②情心的动激住不捺按: ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە. 足驻少地之去不人众 <谚>。 قەشقەرگە بېرىش ئۈچۈن ئاقسۇنى بېسىپ ئۆتۈشكە تۇغرا كېلىدۇ. 去喀什经途要什喀达载، 装: 载③。 گۈرۈچنى ۋاگونغا ~ 车火上装米大把 كىتاب ~ 刷印، 印④货载 / يۈك ~ 书印 / كۆچۈرۈپ ~ 誊⑤载转 / ئېغىز ~ 子 / پىيما ~ 盹打 / ئۇيقۇ ~ 打⑥筒毡擦 / مۇگدەك ~ 睡瞌打 / تىترەك ~ 颤打 / دەررەگ ~ 种一另罩笼، 满长، 满布 ، 没淹质物种一某示表⑦体物: يولنى قار بېسىپ كەتتى. 路道了住封雪大。 ئېتىزنى سۇ بېسىپ كەتتى. 地田了淹水。 ئاسماننى تۇمان باستى. 罩笼暗黑。 ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ كەتتى. 天漫雾大没掩草杂。 زىرائەتنى ئوت - چۆپ بېسىپ كەتتى. 周四他。 ئۇنىڭ يۈز - كۆزىنى ساقال بېسىپ كېتىپتۇ. 稼庄了踏⑧屎眼是满睛眼 ~ كۆزىنى چاپاق。 须胡满长上脸 / بۇ كىتابنى بېسىپ ئوقۇماق 书读实实踏踏: 实扎، 实

ئىشنى يەنە بىر ھەپتە بېسىپ ئىشلىسەم تۈگەيدۇ . 这事件再
ئۆيگە بېسىپ：占侵，入闯⑨。了完就周一上干实扎
كىرمەك / زېمىننى بېسىۋالماق 侵占领土⑩搂：间房入闯
ئانا بالىسىنى باغرىغا باستى . 妈妈搂着孩子在怀里。
بېسىپ چۈشمەك 超 过胜，过压，倒压
بېسىپ ئولتۇرماق 静静地坐
بېسىپ ئىشلىمەك 埋头干
بېسىپ يېمەك 猛 吃，开放，吃
بېسىش فورماتى <印> 打印格式
بېسىش كۇنۇپكىسى <电> 按键，按钮
باسماقدىماق 〔动〕住按死死，住压死死：بۇرە ئېتىلىپ كېلىپ ، بورسۇقنى باسماقداپتۇ . 狼扑过来把獾死死按住，压死地住。
باسماقلىق 〔静〕键按的，钮按的：～ چالغۇ 按键乐器
باسمىچى 〔静〕盗强，匪徒
باسمىچىلىق 〔静〕动活匪土，勾当匪土②业刷印①
باسمىخانا 〔静〕所刷印，厂刷印
باسىسىل 〈古〉〔静〕密悉拔(十一纪世突厥族部之(一)
باسۇتچى 〔静〕手助，手帮，帮助者
باسۇرۇق 〔静〕①(的外房毡)物垫压②常经受压的，被压的
باسۇرۇقلۇق 〔静〕(前席散)道一后最饭
باسىغ 〈古〉〔静〕住 宿处
باسىق 〈方，牧〉〔静〕①存储草冬②存储草冬处草
باسىلىق 〈理生〉〔静〕正肘 静中脉
باسىمچى 〈古〉〔静〕的暴残：的暴暴：的虐暴，君暴，独夫
باسىنچ 〈古〉〔静〕迫压，压痛，苦困
باش 〔静〕①头，脑头，脑袋：～ ئاتماق 用头 ～ / 白变发头 ～ / 撞头 ～ / 剃光头 ～ / 点头 ～ / 摇头 ～ / 山头 ～ / 源的水头 ～ / 端顶(的体物)② 。“扬外可不丑家”同喻：里头无有在而，小大纪年在不慧智 〈谚〉. 脑头“高年在不智有”同喻：泽游下清不头源 〈谚〉. 端两的子棍“歪梁下正不梁上”同喻：里子帽在破打头，里子袖在折膊胳 〈谚〉. 末③首领，头目：～ تەرمەك 穗④目头兵士：چېرىك بېشى 目，穗状花序：～ ئۇغداي / 穗拾为，的总⑤。了穗结子麦 . ئالدى ～ 年初，始开，头开⑥的要首，的首：بىرىنچى بېشى / 初纪世九十 ئەسىرنىڭ بېشى 19 ـ / 叶初 گەپنىڭ بېشى 头话，头开的话
师律席首 〈法〉 باش ئادۋوكات
天欢，狂若喜欣 〈成〉 باش ئاسمانغا تاقاشماق
喜地：بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ بېشىمىز ئاسمانغا تاقاشتى . 听到这个喜讯，我们欣喜若狂。
باش ئاسمانغا يەتمەك = باش ئاسمانغا تاقاشماق
باش ئاغرىقى ①头痛②烦恼：ئۇ بىر بالىنى ھارۋىغا دەسسىتىپ قويۇپ دادىسىغا چوڭ بىر ～ تاپتى . 他赶车带来了孩子一个不小心压伤了脑筋，这要不得了事。
片亚克库脑醒 〈药〉 باش ئاغرىقى توقىچىقى
باش ئاغرىماق ①头痛②〈成〉脑筋伤：مۇندىن كېيىن مۇنداق باش ئاغرىيدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلمايلى . 今后决不干这要伤脑筋的事。
باش ئالماق 穗抽，穗孕 〈农〉②头砍①
باش ئامان بولماق 安平：ئەتىنىڭ بېشى ئامان بولسا ، تېخى نى ـ نى ئىشلارنى قىلىدۇ . 话的安平果如提麦艾，会干出一番事业的。
باش ئاۋاز 音冠 〈艺〉
باش ئايلانماق 脑昏头，晕头胀
باش ئەتىياز = باش باھار
باش ئەگمەك 服屈：ئەمدىت ئالدىدا باش ئەگمەسلىك 屈不武威 〈成〉②头低①
باش ئەلچى 使大
باش بارماق 指拇大，指拇
باش باھار 春立②春早①
باش بەرمەك 驯服：باش بەرمەيدىغان ئات 不驯服的马
باش بوغالتىر 计会总 〈经〉
باش بۇرنى 最先成熟的：چىلگىنىڭ ～ 最先成熟的瓜甜 / تاۋۇزنىڭ ～ 最先成熟的西瓜
باش بۆلەك 主要分：جۈملىنىڭ باش بۆلەكلىرى 主要分成的子句
باش بېقىشماق ①相互捉掐②子虱的闲话
باش پوپ 主教 〈宗〉
باش پىتى 头虱
باش پىياز 洋葱 〈植〉
باش تاتىلماق 腮挠耳抓：何奈可无，左右为难 〈成〉

باش تارتماق ①拒绝，推辞，托推：ۋەزىپىنى ئورۇنداشتىن ～ 务任成完绝拒 / باش تارتىشقا بولمايدىغان مەجبۇرىيەت 义不容辞的推脱 ②务义的辞容不 <农>穗抽

باشتا قامچا ئوينىتماق 压欺 <成>

باشتا كۆتۈرمەك 戴爱，戴拥 <成>

باشتا ئوت كۆيمەك 焚如急心，燎火急心 <成>：هېلىقى پۇل ئۈچۈن ئۇنىڭ بېشىدا ئوت كۆيۈۋاتىدۇ . 那了为 ～ 焚如急心他，钱笔一

باش تاۋاق 碗首(的来端人客的席上给)

باش تەپتىش ①审计 ②长检察 <法>

باش تەڭلىمە 程方主 <数>

باش تەمرەتكىسى 癣头 <医>

باش توخۇ ①头鸡：ئۇ ياتاقتا ئۇخلىغىلى كىرگەندە ～ چىللىغانىدى . 了过叫已鸡头时觉睡舍宿到他 ②。头遍：ئۇ باش توخۇغىچە كىتاب ئوقۇدى . 鸡到看直书看他 。遍头叫

باش تولغىماق 不驯顺，拗执，听不：دادىسى ئۇنى بىرەر ئىشقا بۇيرۇسا ، ئۇ باش تولغايدۇ . 父亲什么点干他叫，么 ，他就是不听。

باش تومۇز ①伏初 ②暑小 <天>

باش تۇرىمەك 晕头转向：ئۇ چوڭ كوچىغا كىرىپ بېشى تۇرۇپ قالدى . 了向转头晕便街大上走一他 。

باش تېما 主题

باش تىقماق ①进：شۇنچە يەردىن كېلىپ ، بىزنىڭ ئۆيگە باش تىقماي كېتەمسەن ؟ 我进不，来方地的远么那从你 ②？安无 吗走就门的家 。地之身

باش تىكمەك 来心下横，去出豁

باشتىن تارتىپ تاپانغىچە 脚到头从

باشتىن تۇتۇن چىقارماق 决枪：花开袋脑 <成>

باشتىن قورقماق 袋脑掉怕

باشتىن تۇتۇن چىقماق 冷冒，跳肉惊心 <成>：بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان قادىر ئاكىنىڭ بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى . 汗：身一了出得吓叔大尔迪喀，息消个这到听 。汗冷

باشتىن كەچۈرمەك 过经，历经

باشتىن ئۆتمەك 经历：ئۇلار بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى بىر - بىرىگە بايان قىلىشتى . 历经己自了述讲相互们他 。事的过

باشتىن ئۆرۈمەك (而灾消或庆喜为)舍施：ئاخشام يامان بىر چۈش كۆرۈپ قاپتىكەنمەن ، ئەتىگەندە چاپىنىمنى بىر كەمبەغەلگە بېشىمدىن ئۆرۈپ بەردىم . 梦恶个一了做夜昨 ，早晨我就给了一个穷人 。

باشتىن ياغاچ ئوشتۇماق (俗风族尔吾维按)贺祝：هازىرقى زامان ئۇيغۇرلىرىدا بىرەر ئىشنى ئىشلەپ پۈتكۈزگەن ياكى بىرەر ئىشنى ئۇتۇق قازانغان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى ياخشى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ تەبرىكلەش ئادىتى بار . 上然突友好朋亲的盼久或事的贺庆该件一做人有当用头的人客到举棍木根拿者长的里家，时来而道远 ，断折棍木将力(贺庆示表以

باش جايىغا چۈشمەك 醒清：ئەدى ئۇنىڭ بېشى جايىغا چۈشتى . 了醒清他儿会这 。

باش جىنايەتچى ①罪犯，犯首 ②首祸魁，犯主，凶元

باش چاتقۇ 关开总 <电>

باش چۆكۈرمەك 埋头：باش چۆكۈرۈپ ئىشلىمەك 埋头干苦

باش چۇجە 鸡窝头

باش چېچەك 花帽

باش چىقارماق ①探头 ②穗吐 <农>

باش خام چوت 算预总

باش دەپتەر 簿帐总

باش دەرىجە 级原(的词容形) <语>

باش رول 角主：～ ئالماق 角主任担

باش ساقايماق 恼烦除清，脱解

باش ساقچى ئىدارىسى 局总察警

باش سوپۇنى 波香发洗

باش سوتچى 长判审 <法>

باش سودىيە 官法大 <法>

باش سوراقچى 员判审席首 <法>

باش سۆڭىكى 骨颅 <理生>

باش سۇيى[1] 水头 <农>(水次一第的浇稼庄给)：كۆزگى بۇغداينىڭ باش سۇيىنى دەل ۋاقتىدا بېرىش كېرەك . 给 。水头浇时及要麦小

باش سۇيى[2] 水羊 <理生>

باش سۇيى پەردىسى 膜羊 <理生>

باش سىلىنماق 垂气丧头

باش سىلكىمەك 白明放，楚清放：بېشىڭنى سىلكۈپ تېپ ئىش قىل . 醒清要脑头情事干 。

باش سىلىماق 怀关，心关：يېتىمنىڭ بېشىنى سىلىماق 儿孤怀关

باش شەھەر 市城(的首为)位首

باش شىركەت 司公总 <经>

باشقا ئاق سانجىلماق 白花发头：ئۇ بېشىغا ئاق ساڭ

جىلغان ئادەم . 人的白花发头是他 。

باشقا ئاق كىرمەك ①白花发头②<成> 一筹莫展

باشقا بەخت قۇشى قونماق <成> 顶临祚福，福运鸿走大，运走；照高星吉，照高星

باش قاپىيە <文> 首韵

باشقا تاغ يىقىلماق ；顶压山泰，顶压山大 <成> 大祸临头；展莫筹一；伤脑筋：تۇرغۇن 5000 يۈەن. لىك جەرىمانە تالونىنى تاپشۇرۇۋالغاندا ، خۇددى باشقا تاغ يىقىل. غاندەك بولدى . 当接贡尔图到5000元的罚单时，机心尽费，汁脑尽绞，子脑动觉的似了顶压山大如有得 。

باشقا تاغ كىيىلمەك = باشقا تاغ يىقىلماق

باشقا تاڭماق = چېكىگە تاڭماق

باش قاتماق 伤脑筋：باشنىڭ ئىچىمۇ قاتتى ، تېشىمۇ قاتتى . 伤脑筋了透 。

باش قاتۇرماق 苦，机心尽费，汁脑尽绞，子脑动诣孤心

باشقا چىقماق ①成办，成完，现实，功成办：بۇ ئىش باشقا چىقمايدۇ . 这件事办不成 。 ھېچبىر ئىش باشقا چىقمىدى . 无事成不办②上头在骑③头上(酒饮)。④导致食，坏毁或亡死：果恶食：ئۇ ئاغىنىسىنىڭ بېشىغا چىقتى . 了亡死友朋使致他其食自他 。

باشقا دەسسىمەك 踩(侮欺喻比)：袋脑：سەن تېخى مېنىڭ بېشىمغا دەسسەپكېچمۇ؟ 吗？上头我到踩想还你

باشقا سوغۇق سۇ قۇيماق 泼，水凉泼 <成> 水冷

باش قېتىنچىلىقى 展莫筹一，伤脑筋，烦麻，难为

باشقا كەلمەك 到遇：مۇنداق ئىشلار ئابدۇللانىڭ بېشىغا كەلمىگەندى . 阿卜杜拉没遇到过这样的事 。 باشقا كەل. گەندە باتۇر . <谚> 雄英成头临到事

باشقا كۈن چۈشمەك 陷，难落，头临难大 <成> 境困人

باشقا كىيىمەك 天翻闹：ئۇ ۋارقىراپ ـ جارقى. راپ مەھەللىنى بېشىغا كىيدى . 他叫大喊大闹子村个把，了翻天 。

باشقا كىيىلىپ قالماق 上肩到落 <成>：ئۇينىڭ ھەممە ئىشى سېنىڭ بېشىڭغا كىيىلىپ قالدى . 事切一的里家都你了到落肩上 。

باشقا ئېلىپ چىقماق 办，成做，成办到底：قەتئىي نىيەتكە كەلمىسە ، ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىققىلى بولمايدۇ . 如，成无事一会就，心决定下不果 。

باش قايغان ، پۇت تايغان يەرلەردە يۈرمەك <成> 行而步信，逛瞎，荡游，逛闲

باش قايماق 昏发脑头，向转头晕；晕头

باش قەھرىمان 公人主 <文>

باش قوشماق 碰，首聚，头会面：باش قوشۇۋالدۇق . 了头碰们我 。

باش قوشۇش يىغىنى 会头碰

باش قوماندان 挥指总，师统，令司总 <军>

باش قويماق 礼顶，首叩，头磕：ئادەمگە باش قويما. مەن . 头磕人给不绝我 。

باش قۇر 行一起另，行一第，行首 <印>

باش قىرو 霜初，霜早 <气>

باش قىش 冬初，冬立 <天>

باش كاتىپ 书秘任主，长书秘

باش كەتمەك 掉袋脑：ھەقىقەت يولىدا باش كەتسىمۇ ۋاي دېمەسلىك 为实真理道在也袋脑了掉理 惜不所在

باش كونسۇل 事领总

باش كۆتۈرمەك ①抬头②出头③升起：ئۆپۈقتىن باش كۆتۈرۈپ چىققان قۇياش ئۆيىنى يورۇتتى . 太阳从地平线升起，了亮照屋子的家 。 ئەخمىي غەزەز ～ 长滋④：子屋的家 ，起私长滋 。 ئۇ ئۇرۇمچىدە ھازىر خېلى باش كۆتۈرۈپ قالدى . 角头露显，地头人出⑤心东⑥。角头露显已齐木鲁乌在他今如 。 قايتىدىن ～ 来重土卷，起再山东起挺⑦起再山杆腰

باش كۆككە يەتمەك 地喜天欢，气吐眉扬 <成>：رەھبەرلىكىنىڭ ئادىل باھاسى بېشىمنى كۆككە يەتكۈزدى . 领导的价评正公使我了气吐眉扬 。

باش ئاسمانغا يەتمەك = باش كۆككە يەتمەك

باش كۈز 秋立 <天>

باش كېپەكى 皮头，屑头 <理生>

باش كېسەر = كاللا كېسەر

باش كېلىش 格主 <语>

باش كېلىشلىك جۈملە 句格主 <语>

باش گاڭگىرىماق 蒙发，晕转头向：بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بېشىم گاڭگىراپ ، خېلى ۋاقىتقىچە ئىشخانىدا يالغۇز ئولتۇ. رۇپ قاپتىمەن . 了蒙我，息消个这到听，久好了坐室 。

باش مارشال = جۇشۇەي

باش ماقاله 论社 <文>
باش مەمۇر 官长政行
باش مورفېما 素语实 <语>
باش مۇدىر 长事董 <经>
باش مۇھەررىر 编总، 笔主، 缉编总 <文، 印>
باش مۇسكۇلى 肌头 <理生>
باش مېخانىك 师机总 <机>
باش مېرىدىيان 线午子初本 <地، 天>
باش مېڭە 脑大 <理生>
باش مىنىستىر 相首
باش ناخشىچى 唱领
باش نۇقتا 点主
باش سالماق 首垂، 头低
باش ھەرپ 字冠 <经>
باش ھېسساب 帐总 <经>
باش ئوچاق بولماق 得搅، 灶锅当脑头把 <成> 胀脑昏头
باش ئوق 轴主 <交>
باش ئۇچاستىكا 段总 <交>
باش ئۇچقۇچى 长机 <交>
باش ئۇرماق 揖作躬打②头叩① (语用话答)命遵 <习>
باش ئۇستىگە 冻霜早 <气>
باش ئۇششۇك 督总
باش ۋالي 务任总، 务任要首، 职正
باش ۋەزىپە 相首②相丞، 相宰①
باش ۋەزىر 部谋参总، 部总
باش ئىشتاپ 师程工总 <交>
باش ئىنژېنىر 部支总
باش ياچېيكا 夏初②夏立① <气، 天>
باش ياز 病卧، 倒病 <成>
باش ياستۇققا يەتمەك 巾头 。
باش ياغلىق 雨场一头، 雨初 <气>
باش يامغۇر 者足洗 (者死为)
باش يۇغۇچى 订已 ~ 的婚了订已 <成>: قىز 娘姑的婚了
بېشى باغلاقلىق 配许未، 婚订未 <成>: ئۇنىڭ قىزىنىڭ ~ 。配许未尚女闺的他
بېشى بوش 婚成، 婚完: ئۇلارنىڭ بېشى بىر يەردە بولماق 。了婚成已们他 . بولدى
بېشى بىر يەردە

باش بىلەن ①全力: ئۇ ئۆگىنىشكە ~ كىرىپ كەتتى . 他 ;(保担)命性以، (保担)袋脑用②。习学了人投力全 命性以我事件这 . مەن بۇ ئىشقا بېشىم بىلەن جاۋاب بېرىمەن 。保担
بېشى پىشىقلىق 历阅有: 练老 <成>: ئۇ كۆپنى كۆرگەن ، بېشى پىشقان ئادەم . 历阅، 广识多见位一是他 。人的深
بېشى چوڭ 为以自، 张主作自، 事其行自 <成> 是: ھېلىقى ~ قىز مېنى بەك خاپا قىلدى . 是其行自个那 。气生分十我叫娘姑的
بېشى چوڭلۇق 为妄意恣: 事其行自
بېشى چوڭلۇق قىلماق 行孤意一، 为妄意姿
بېشى چۈشمەك 气丧头垂 <成>: بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ بېشى چۈشۈپلا كەتتى . 气丧头垂他، 息消个这到听 。了
بېشىدا بولماق 看 护، 候侍: ئاكام ئاغرىدى ، ئۇنىڭ بېشىدا بولمىسام بولمايدۇ . 他候侍不能不我، 病有哥我 。
بېشىدا تۇرماق ①照料، 护陪، 护看: ياقۇپنىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقاندا ئەنۋەر بېشىدا تۇردى . 时的重病普库亚 。护看边身在尔外安، 候
بېشىدا سۆيىگى بار <成> 傻傻乎乎: سەن ئۇنى ~ دەپ قارىما ، ئۇنىڭ كۆڭلىدىمۇ سان بار . 他看别你 。数有可里心他، 的乎乎傻
بېشىدا يىگىڭ چاقماق 甚太人欺 <成> 头在骑: 屎拉上
بېشىغا سۇ قۇيماق 踢糟: 费浪 <成> 指要主)(钱): ئۇ خېلى كۆپ پۇلنىڭ بېشىغا سۇ قۇيدى . 了费浪他 。钱多许
بېشىغا ئوت يېقماق 烦麻添 <成>: ئىشىم ئېشىپ-تېشىپ تۇرۇپتۇ ، يەنە بېشىمغا ئوت يېقمىغىن . 多够情事我 。了烦麻添我给再别، 的
بېشى قاتتىق 犟 顺驯: بۇ ئاتنىڭ نېمىدېگەن ~ ھە ! 呀顺驯不么多马匹这 !
بېشىنى باغلىماق 女指)儿家人有، 婚订 <成> 已他 . 婚订经已子): ئۇ قىزىنىڭ بېشىنى باغلاپ قويدى 。婚了订儿女给
بېشىنى بىر قىلىپ قويماق 婚办، 婚完 <成> 事: بالىلارنىڭ بېشىنى بىر قىلىپ قويۇپ ، چوڭ غەمدىن قۇتۇلدۇم . 。事心桩一了却了، 办已事婚的们子孩
بېشىنى ئوڭلىماق 嫁出: 妇媳娶: ئەمەتنىڭ بېشىنى

ئۇڭلاپ قويايلى . 吧妇媳娶提麦艾给咱 。
بېشىنى يەيدىغان 人女)的刀挨،的死该 <骂> (语用)
بېشىنى يېمەك 命丧
بېشى ئېغىرلاشماق 头 沉昏脑 甸甸沉头 ، 沉甸甸沉头在现 。的
ئىشلەتتىمەن ، ئەمدى بېشىم ئېغىرلىشىپ تۇرىدۇ . 干了一夜 ،
بېشى يوغىناپ كەتمەك 张主作自 <成>
باشاق[1] 〔静〕 <植>穗 : بۇغداي باشىقى 麦穗
باشاق مۇڭگۈزى 角麦 <植>
باشاق ئوقى 轴穗 <植>
باشاق[2] 镞箭،头箭 〔静〕
باشاقسىمان 状穗 〔静〕
باشاقسىمان گۈل رېتى 序花状穗 <植>
باشاقلانماق «باشاقلىماق» 的态复自 : 6 ـ ئاي كىرىشى بىلەن بۇغدايلار باشاقلىنىشقا باشلايدۇ . 一进人六月 ،始开便子麦了穗抽 。
باشاقچە 穗小 <植>〔静〕
باشاقلىق 〔静〕 <农>的穗了抽 ، 的穗了长 : ئالتۇن ~ 子麦的穗金满长 بۇغدايلار
باشاقلىق قارىقات 栗醋穗 <植>
باشاقلىق ئۆسۈملۈك 草禾 <植>
باشاقلىق يالپۇز 香兰留 <植>
باشاقلىق يۇلغۇن 柳柽穗长 <植>
باشاقلىماق 〔动〕 抽穗 ، 穗吐 : بۇغدايلار باشاقلاشقا باشلىدى . 了穗吐始开麦小 。
باشاقلاش مەزگىلى 期穗抽
باشالماس 是其行自،性任 <方>〔静〕
باش ـ ئاخىر 绪头②尾首① 〔静〕
باش ـ ئاياغ 〔静〕 ①尾首 ،绪头②尾头 ، 眉目 : ئىشنىڭ باش ـ ئايىغىنى ئۇقۇپراق ئاندىن ماڭايلى . 眉点出弄情事把 走再目 。
باش ـ ئايىغى چىقماق 有 ، 绪头有 ، 目眉有 : بۇ دېلونىڭ باش ـ ئايىغى چىقتى . 绪头了有子案个这 。
باشباشتاق 政为自各،的用自愎刚،的是其行自 〔静〕
子孩的是其行自 ~ بالا 的 :
باشباشتاقلىق «باشباشتاق» 的名词形式
باشباشتاقلىق قىلماق 是其行自
باشاي 著的羊拜什巴殖培،族克萨哈)拜什巴 〔静〕 (家业牧名

باشباي قويى 羊拜什巴 <动>
باشپاناه (باشپاناھى) 之身安،所护庇②者护庇① 〔静〕
地 : ئۇ ئامالسىزلىقتىن بالا ـ چاقىلىرىنى ئېلىپ باشقا يۇرتقا كۆچۈپ بېرىپ ، ~ بولغۇدەك ئورۇن تاپتى . 家领带已得不他 。地之身安处一了到找،乡他往迁小
باشپاناه بولماق 护庇受
باشپاناھسىز 〔静〕 者护庇去失؛所之身安去失 : ئۇ ~ قالىدىغان بولدى . 所之身安了去失他 。
باشپاناھلىق «باشپاناه» 的式形词名
باشتىن ـ ئاخىر 尾到头从،终至始自 〔静〕 : ~ ئاممىغا تايانماق 众群靠依终至始自
باشتىن ـ ئاياغ 尾到头从،终至始自 〔静〕
باشچى 者导领،人头领،人头带 〔静〕
باشچىلىق 首为…以،领率،领带 〔静〕 : جەڭچىلەر كومانـدىرىنىڭ باشچىلىقىدا دۈشمەنگە قاراپ ئېتىلدى . 指在们士战 。去扑人敌向下领率的员挥 … باشچىلىقىدىكى زىيارەت ئۆمىكى 团问访的首为…以
持主②领率،领带① باشچىلىق قىلماق
باشسىز 头领有没،首无龙群<转>②的头无① 〔静〕
باشسىزلىق 是其行自،性任 〔静〕
باششىمان 的状头 〔静〕
باششىمان گۈل رېتى 序花状头 <生>
باشغاق 骨股 <古>〔静〕
باشغىل (畜牲)头白 <古>〔静〕
باشقا 别 ~ : دۆلەت 的他其،的外另،的别① 〔静〕 国 / چارە يوق . 法办的别有没 。 ئىش 的外另 ~ 事 / ئۇ ئاللىقاچان ~ يەرگە كەتكەن . 地他其了去早他 。方 ~ ئويى باشقىنىڭ مۇڭگى . 苦،同不的想 <谚> 。 ~ 之،外以③。来再次下请،好待招有没天今 . كېلىڭ ، 外 : بۇنىڭدىن ~ يەنە بىر ئىشنى ئۇقتۇرۇپ قويماقچىمەن . 外之此除 ~ 别助帮 باشقىلارغا يارىدىم بېرىڭ ، 家人،人他،人别 心关 ئادەمگە ئۆزىدىن ئارتۇق غەمخورلۇق قىلماق / ~ 人 重为己自心关比人他
论别当另،事回一另 باشقا گەپ
باشقا ـ باشقا 同不 〔静〕 : پەرھات بىلەن ئايگۈل ~ سىنىپتا ئوقۇيدۇ . 习学级班的同不在丽古依阿和提哈尔排 。
باشقارما 处务教 ~ / 处理管،处 〔静〕 : ئىلمىي باش ـ لىقى 长处

باشقۇرتماق «باشقۇرماق» 的态动使的
باشقۇرغۇچى 〔静〕管理者，管理员；～ كادىر 部干管理
باشقۇرغۇچى خادىم 管理人员
باشقۇرماق 〔动〕①管，管理，持操，持主，营经：～ پۇل 钱管 / ～ مەكتەپ 校学管理 / ～ ئىشلىرىنى 业企营经 / ～ يىغىن 务家持操 / ～ كارخانا 议会持主 ②操纵，驾驭：～ ماشىنىنى 器机纵操 / بۇ ئاتنى باش- قۇرۇش تەس. 这马匹不好驾驭③管看，束管，制管：～ بالىنى قاتتىق 束管加严要子孩
باشقۇرۇش پەنى 管理学科
باشقۇرۇش پسىخولوگىيىسى 管理心学理
باشقۇرۇش جەمئىيەتشۇناسلىقى 管理会社学
باشقۇرۇش چاقى 操纵轮 <机>
باشقۇرۇش دەستىسى 操纵杆，操纵柄 <机>
باشقۇرۇش مۇناسىۋىتى 关系配支 <语>
باشقۇرۇش مۇلچەرشۇناسلىقى 管理预测学
باشقۇرۇش مېخانىزمى 管理机制
باشقۇرۇش ھوقۇقى 管理①权营经②权辖管
باشقۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى 管理济经学
باشقۇرۇش ئىلمى 管理学
باشقۇرۇشماق «باشقۇرماق» 的态同共
باشقۇرۇلماق «باشقۇرماق» 的态动被
باشقۇرۇلمىغان بومبا 导弹＜军＞：～ بازىسى 导弹基地 / قىتئەلەر ئارا ئۇچمىغان ～ 弹导际洲 / يىراق مۇسا- پىلىك ～ 弹导程远 / يەردىن ھاۋاغا قويۇپ بېرىلمىغان ～ 弹导空对
باشقىچە 〔静〕①不同的，样异的，别：～ پىكىر 不同 / ～ ئۇنىڭ چىرايى 异点有情表的他 / ～ تۇرمىدۇ 痛种一是齿牙 . ～ ئاغرىيدۇ ، كۆز 样 。ېچىش ～ ئاغرىيدۇ 看有另 ～ قاراشتا بولماق 法痛种一另是睛眼，法 / ～ ئىش يوق ، پەقەت ئۇ ئۇنىمىغانلا گەپ . 的别是不 ，的别特，外格②。应答不他是只 قايتا ئۇچراشقاچقا ، يولداشلار ～ يېقىنلىق ھېس قىلىشتى . 久 重别，逢志同，亲外格们热 。ېمۇئلەر بۇ يىل ～ ئوخشاپ كەتتى . 好外格得长子果年今 。ئۇلار ۋەزىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن ～ غەيرەتكە كەلدى . 格劲干，务任成完了为们他 。足外
باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا 之言换，说话句换
باشقىچە ئىش تۇتماق 起另，径蹊辟另，裁心出别
灶炉
باشقىچە يول تۇتماق 灶炉起另，径蹊辟另
باشقىدىن 〔静〕起另；～ ئورۇنلاشتۇرماق 排安外另
باشقىدىن كرىستاللىنىش 晶结再
باشقىدىن ھۆكۈم قىلماق 判改
باشقىرت 〔静〕人尔基什巴
باشقىرتچە ①巴什基尔语：～ سۆزلەشمەك 用巴什基尔 ；的式尔基什巴②谈交语：～ كىيىم 衣的式尔基什巴
～ / ناخشا 服 曲歌的式尔基什巴
باشقىيان 〔静〕炮大 <古>，炮火(的驮驼骆)
باش ـ كاللا 〔静〕头，袋脑
باش ـ كۆز 〔静〕部头
باشكىيىم 〔静〕子帽，冠
باشلاتماق[1] «باشلىماق[1]» 的态动使
باشلاتماق[2] «باشلىماق[2]» 的态动使
باشلاشماق «باشلىماق[1]» 的态同共：خان ۋە ئونىڭ لەشكەرلىرى ئوۋنى رەسمىي باشلاشتى . 他和王国兵士们开始正式的狩猎 。
باشلاق 〔静〕水分 <方>，岭
باشلام 〔静〕(田块：سۇ ئەۋ- دى باشلامغا چىقىپ تۇراتتى ، باشتىن توسۇۋالدى . 水刚流进一 了住堵游上从便，田块 。)
باشلاماق 伤损，害损，伤击，伤打 <古>〔动〕
باشلامباش ①〔静〕(鸟雏的窝出先最中禽飞)②<转>头领，人头
باشلامچى 〔静〕①带头，领带：كادىرلار ئۆزى ئۈلگە بولۇپ ، قانۇنغا ～ بىلەن رىئايە قىلىشى كېرەك . 则作身以要部干 ，守法带 。
باشلامچىلىق قىلماق 带领，带头：ئۇ ئىشچىلارغا باش- لامچىلىق قىلىپ ، كارخانىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. 他了进促人工领带发展 。
باشلانغۇچ 〔静〕最初，的初，的步初：～ كومىۋنىسا 社公始原
باشلانغۇچ ئالگىبرا 数代等初
باشلانغۇچ جەمئىيەت 会社始原

باشلانغۇچ ماۋارىپ　初育教等
باشلانغۇچ مەكتەپ　小学
باشلانما　〔静〕开端，开头
باشلانماق[1]　①«باشلىماق[1]»的被动态：كىنو باشلاندى. 电影了映放始开。
باشلاندى. 引进②被引，人客进引被们人客。厅源发③：ئاقسۇ دەريياسى
تەڭرى تېغىدىن باشلىنىدۇ. 阿苏克河发于天山。
باشلانماق[2]　«باشلىماق[2]»的使动态：بۇ ئۆتۈك ياخشى باشلىنىپ-
تۇ. 这子靴得绱好。
باشلىق[1]　①〔静〕头的：ئاق ~ ياۋاي 白头翁②为首的：ساۋۇت ~ سېخ مەسئۇللىرى كەلدى. 以萨伍提为首的领导(人)指泛：ئىدا-
رە باشلىقى 局长 / بۇ بىزنىڭ باشلىقىمىز. 这是我们的头①长。长家
باشلىق[2]　①〔静〕帽：帽靴，脸②子(的上衣风)：ئۆتۈك
باشلىقى 靴帮
باشلىقسىز　〔静〕无：长首没，者导领～ تەشكىلات 组织的者导领没
باشلىقلىق[1]　«باشلىق[1]»的抽象名词：ئۇ سىنىپ باشلىقلىقىغا
سايلاندى. 他为选当班长。
باشلىقلىق[2]　〔静〕鞋帮：面帮鞋只一缝可～ خۇرۇم بىر 革皮的面帮鞋
باشلىماق[1]　①〔动〕开始，始：头起，开始 ～ سۆز / ئىش
歌给你。 / 工施，工开 ～ سەن ناخشىنى باشلاپ بەرگىنە. 引，领带②：路引，路带 ～ يول / ئاشخانىغا
باشلاپ كىرمەك 馆饭入领 ～ مېھمانىنى ئۆيگە / 客把领人客
到里子屋③：教管，教管子孩 ～ بالىنى / ئانا باشلىمىغان-
لىقى پوردىقى چوڭ، ئانا باشلىمىغانلىقى ئەمچىكى چوڭ. <谚>
儿女的教管没亲母，才了不成子儿的严不教管亲父。妇荡为成会
باشلىماق[2]　〔动〕帮靴：ئۇ ئۆتۈكنى ياخشى باشلايدۇ. 他绱好得绱帮靴靴皮。
باشماق　〔静〕女凉式鞋
باشماقگۈل　〔静〕植>兰芍
باشمالتاق = باش بارماق
باشمۇباش　〔静〕等价：价等：سادىق ھارۋىسىنى ياقۇپنىڭ ھارۋىسىغا
～ تېگىشتى. 了换交价等车的萨迪克跟车的普库亚。
باشىنىك　〔静〕帽线
باش - ئۇچ　〔静〕头绪
باش - ئۇچى يوق　头绪繁纷

باشۇاغ　〔静〕脑：脑搭：يۈگەننىڭ باشۇېغى 缰头的脑搭
باشى　〔静〕手高，式把
باشىل　〔静〕(畜牲)的头花 <古>
باغ[1]　〔静〕子园，园：ئالمىلىق ~ 苹果园
باغ سەيلىسى　园游
باغ قىلماق　子园建
باغ مالىنىسى　<植>莓树
بىر ~ باغ[2]　〔静〕小：儿人大小 <成>：بۇ بالا بېغىدا پىشىپ
قاپتىكەن - دە. 这孩子个儿人大小像得变成熟了的似的。
(等子麦捆来用，物)：～ باغلىماق 捆子要捆②：捆子带③子麦捆：سائەت بېغى 表带
باغاش　〔静〕抱拥
باغاش ئەتمەك　搂，抱拥
باغاش قىلماق　抱拥
باغاشلىماق　〔动〕抱，搂
باغاق　〔静〕帖请，柬请
باغاقچە　〔静〕条便，条子
باغ - بوستان　〔静〕园林
باغجار　<方>〔静〕卷的
باغجانلىماق　〔动〕盛茂，茂叶繁枝
باغچال　<古，动>〔静〕鸭种一 子
باغچە　〔静〕①园②园公③园儿幼
باغچى　〔静〕捆麦捆的人
باغچىلىق　〔静〕捆麦捆活儿的
باغدال　<方>〔静〕花的(杂错色颜)
باغداي　<古>〔静〕山，坡山，坡斜，坡下
باغداش　〔静〕盘腿
باغرام　<植>〔静〕亚麻荠
باغلاتماق　«باغلىماق»的使动态：ئۇنىڭغا باغلىتىڭ! 让他捆！吧！
باغلاشتۇرماق　«باغلاشماق[2]»的使动态
باغلاشماسلىق　〔静〕不通，不连贯
باغلاشماق[1]　«باغلىماق»的同共态：ئۇلار ئەتىدىن كەچكىچە باغ
باغلاشتى. 他们从早到晚一直捆梱子。
باغلاشماق[2]　〔动〕通，连贯：ئۇنىڭ يازغان ماقالىسىنىڭ
جۈملىلىرى خېلى باغلىشىپتۇ. 他的文章很通顺，句子连贯。ئۇ-
نىڭ گېپى بىر - بىرىگە باغلاشمايدۇ. 他的话前后不连贯。
باغلاشماق[3]　〔动〕打赌：مەن كاللامنى تىكىپ باغلىشىمەن. 我用脑袋打赌。

باغلاق 〔静〕 马的着拴：باغلاقتىكى ئات 拴的着
باغلاقسىز 〔静〕 马的拴有没：～ ئات 拴没的着
باغلاقلىق 〔静〕 着捆、着拴：تۇغراقلا بىر تورۇق ئات ～ 。马红枣匹一着拴上树杨胡 . تۇرۇپتۇ قاچقۇننىڭ ئىككى قولى ～ تۇراتتى . 着捆被手双的犯逃 。
باغلام 〔静〕 捆：بىر ～ بۇغداي 子麦捆
باغلام ـ باغلام 〔静〕 成捆的、一捆一捆的：～ بۇغدايلار 子麦的捆一捆一
باغلانچى 〈方〉〔静〕 子绳
باغلانما 〔静〕 的结联、的系联
باغلانما تەسەۋۋۇر 想联
باغلانما تەسەۋۋۇرلۇق سەزگۈ 知感想联
باغلانما زەرەت 荷电缚束 〈物〉
باغلانما مايانىك 摆合耦
باغلانما ھالەت 态缚束
باغلانما ئېلېكترون 子电缚束 〈物〉
باغلانماق ① «باغلىماق» 的自复态：ئۇنىڭ كۆڭلى ۋەتەنگە باغلانغان . 国祖系情他 。 ②敌通 ～ دۇشمەنگە «باغلىماق» 的被动态：ئات دەرەخكە باغلاندى . 马拴在上树 。
باغلىنىش فۇنكسىيىسى 数函联关 〈数〉
باغلىنىش كوئېففىتسېنتى 数系联关 〈数〉
باغلىنىش ئېنېرگىيىسى 能联关 〈物〉
باغلىغۇچى 〔静〕 ①〈语〉②〈逻〉 项结联
باغلىغۇچسىز 〔静〕 的词连无：～ تەڭداش قوشما جۈملە 句复列并词连无
باغلىق[1] 〔静〕 的子园有：～ يەر 地园果
باغلىق ھويلا 园庭
باغلىق[2] 〔静〕 取于决：بۇ ئىش ئۈزىنىڭ تىرىشچانلىقىغا ～ . 。力努的人本他于决取事件这
باغلىق[3] 〔静〕 子腰
باغلىماق ①〔动〕 捆、绑、拴、系：بېغىنى ～ قولنى / 葡萄捆 ئارقىسىغا / 把手反绑住 ～ ئاتنى / 马拴 ～ بەتىنكىنىڭ بوغقۇچىنى / 系鞋带 ～ باغلىغان ئىت ئوۋغا يارىماس . 。猎了不打狗的着拴 〈谚〉 ②建立、立树：مۇھەببەت ～ 感情络联、感情立建③爱恋谈：系联 ئاممىنى بىلەن زىچ مۇناسىۋەت ～ 密切联系群众④蒙：كۆز 睛眼蒙 ～ 引⑤：ئۆستەڭدىكى سۇنى ئېتىزغا 农往水的里渠大把 ～ 引里田
باغلىنىشسىز 〔静〕 的关相不、的联关没：～ ئۇزۇئارا ئىككى ئىشنى بىر ـ بىرىگە چېتىشقا ماسلىق كېرەك . 不把要不

。起一到扯牵事件两的关相
باغلىنىشلىق 的系联相、的联关有〔静〕：بىر ـ بىرىگە زىت نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا ～ بولىدۇ . 的盾矛相互 。的系联相互是都全西东
باغلىنىشلىق تەننەرخ 本成关相 〈经〉
باغلىنىشلىق سەزگۈ 觉联 〈心〉
باغلىنىشلىق شىركەت 司公联关 〈经〉
باغۇباغ 〔静〕 地子园个一子园个一：～ يۇرۇپ سەيلە قىلماق 览游地子园个一子园个一
باغئوتى 茅鸭、草脚鸡 〈植〉〔静〕
باغ ـ ئورمان 林园〔静〕
باغبوستان = باغ ـ بوستان
باغۋان 子园；地园〔静〕
باغۋانلىق 的林园有〔静〕：～ ھويلا 子院的林园有
باغۋانلاشتۇرماق «باغۋانلاشماق» 的态动使
باغۋانلاشتۇرۇلماق «باغۋانلاشتۇرماق» 的态动被
باغۋانلاشماق 化林园〔动〕
باغۋەن 丁园〔静〕
باغۋەنچىلىك 业艺园、艺园〔静〕
باغۋەنچىلىك ئىلمى 学艺园
باغۋەنلىك = باغۋەنچىلىك
باغىر (باغرى)〔静〕：抱怀②肝①
باغرىغا باسماق 抱怀入楼
باغرى تاش 石铁个一是他 . ئۇ ～ ئادەم：肠心石铁 。人的肠心
باغرى تاشلىق 狠心、肠心石铁
باغرى تاشلىق قىلماق 肠心石铁
باغرى قاتتىق 酷冷、肠心石铁、狠心、硬肠心 情无
باغرى قانماق 足意满心、安心
باغرى ئىسسىق 慈 ئانام 的至备怀关、的祥慈 ～：的亲母的祥
باغرى يۇمشاق 的软心
باغىرچاق 〈古〉〔静〕 鞍驴
باغىرداق 〈古〉〔静〕 罩乳
باغىرسۇق 〈古〉〔静〕 子肠、肠
باغىرسىز 〈古〉〔静〕 恩忘、的义信守不、的实忠不、的孝不、的情薄、的义负
باغىرلىغ 的屈不强顽、的气骨有
باقالى 〈食〉〔静〕 (食甜式西的成制等油羊、仁桃核、糖、蛋鸡、奶牛、粉面用)力卡巴

باقان[1] 杆木长，(的用窗天关开)棍长〔静〕

باقان[2] 圈项 <古>〔静〕

باقاندەك 强力能或力体)棒〔静〕：ئۇ ~ بىر يىگىت. 伙小棒个是他。

باقاۋۇل 师厨府王②管主房膳府王①<古>〔静〕

باقتۇرماق «باقماق»的使动态：مەن نېمە ئۈچۈن قويۇمنى باشقا قىلارغا باقتۇرىدىكەنمەن؟ 羊的我放人别让么什为我？

باقتۇرۇشماق «باقتۇرماق»的共同态

باقتۇرۇلماق «باقتۇرماق»的被动态

باقشى 师教，师 <古>〔静〕

باققال 子贩果瓜，商果瓜〔静〕

باققالچىلىق = باققاللىق

باققاللىق 业果瓜〔静〕

باققۇچى 人养抚〔静〕

باقلا 豆蚕 <植>〔静〕

باقلا مىتىسى 象豆蚕 <动>

باقما 的殖养〔静〕

باقما ئاتا 父养

باقما ئانا 母养

باقما بالا 女子养

باقماق ①〔动〕：كۆككە ~ 望：护看，守看②空天望 ~ ئۇي 看 / دەرۋازا 门大守看 ~ / خامسان 麦守 ~ / بالا 场 / كېسەل 子孩看 ~ / قوي 羊放 ~ / پادا 牧放：توخۇ 鸡喂 ~ / قوي 养，喂③人病护看 ~ / ئات 牧放 ~ / توخۇ 上头捉 ~ / باش 子虱捉 ~ / پىت 子虱(子)捉④畜牲 <转>⑥袋口翻 ~ / ئىزدەش 寻搜，翻⑤子虱的 ~ / ئاشقا بېقىڭ. 吃：نانغا ~ / قېنى، ئاشقا بېقىڭ 饲吃 ~ / جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ~ 应顺：زامانغا 代时应顺 ~ / ئاتا ـ ئانىسىنى 母父养赡 ~ 养抚⑧展发的会社应顺：بېقىش تاپماق 好得料照，好得喂：بۇ تېگى ساق مال ئىكەن، ياخشى بېقىش تاپسا تېز ئارىدا سەمرىپ، راۋۇرۇس ئات بولىدۇ. 这上会就快很，话的好得喂，口牲好匹是本这。马良匹一为成，膘

باقمىچى 者殖养〔静〕

باقمىچىلىق 业殖养②业养饲①〔静〕

باقىر (两 一为钱十)钱③钱铜，钱②铜①<古>〔静〕

باقىرسوقىم 星火 <古，天>〔静〕

باقىمەنده 恒永，久永〔静〕：بۇ دۇنيا ھېچكىمگە ~ ئەمەس. 的恒永是不都人何任对(世今)界世个这。

باقىمەندىلىك 制身终〔静〕

باقي 的久永，的恒永〔静〕

باقي ئالەم 世来，界世的恒永 <宗>

باقي دۇنيا = باقي ئالەم

باقىيلىق 性恒永 <哲>〔静〕

باك 箱油，罐油〔静〕

باكالاۋر 士学〔静〕

باكانىياز 者闲好手游 <方>〔静〕

باكتېرىن = ۋاكسىنا

باكتېرىئوفاگ 体菌噬 <生>〔静〕

باكتېروئىد 体菌类〔静〕

باكتېرىيە 菌细 <生>〔静〕

باكتېرىيە بومبىسى 弹菌细 <军>

باكتېرىيە توشۇغۇچى 者菌带

باكتېرىيە تۇپى 株菌 <生>

باكتېرىيە تۇركۈمى 落菌 <生>

باكتېرىيە چەكلەش رولى 用作菌抑 <生>

باكتېرىيە قورالى 器武菌细

باكتېرىيە ئۇرۇشى 战菌细

باكتېرىيە ئېرىتكۈچى 体菌溶 <生>

باكتېرىيە يوقىتىش دورىسى 剂菌杀

باكتېرىيىدىن يۇقۇملانماق 染感菌细

باكتېرىيىگە قارشى فاكتور 素菌抗

باكتېرىيىگە قارشى قان زەردابى 清血菌抗 <生>

باكتېرىيىگە قارشى ئىممۇنىتېت 疫免菌抗

باكتېرىيىنى چەكلەش رولى 用作菌抑 <生>

باكتېرىيىسىزلەندۇرمەك «باكتېرىيىسىزلەنمەك»的使态动

باكتېرىيىسىزلەندۇرۇلمەك «باكتېرىيىسىزلەندۇرمەك»的被态动

باكتېرىيىسىزلەنمەك 化菌细无〔动〕

باكتېرىيىشۇناس 家学菌细〔静〕

باكتېرىيىشۇناسلىق 学菌细〔静〕

باكتېرىيىلىك 的菌细带〔静〕

باكتېرىيىلىك تولغاق 痢菌：疾痢性菌细 <医>

باكتېرىيىلىك ئوغۇت 肥菌

باكلىق 的罐油有带〔静〕

باكلىق ئاپتوموبىل 车罐油

باكلىق ۋاگون 车列罐油 <交>

باكۇنىن (1876 — 1814，者义主府政无国俄)宁枯巴〔静〕

باكۇنىنچىلار 者义主宁枯巴 <哲>〔静〕

باكۇننچىلىق 义主宁枯巴 <哲>〔静〕
باكىلىت 木电，木胶〔静〕
باگارا 下见
باگارا كالىسى 牛拉尕巴 <牧>
باگۇ 文股八 ئەدەبىياتى ～：股八 <语>〔静〕
باگۇچىلىق 风作股八 <语>〔静〕
بالك[1] 榜张 چىقارماق ～：榜〔静〕
بالك[2] 子梆敲，子梆打 چالماق ～：子梆〔静〕
بالك كۆتۈرمەك 牌抬(庄坐着争了为时克扑打)
بالك[3] 磅〔静〕
باغلىق 瓶暖的磅一 چايدان ～ بىر的磅〔静〕：
بال[1] = ھەسەل
بال قارىغاي 松叶落 <植>
بال ئۈرۈك 杏蜜 <植>
بال[2] 震地级六 يەر تەۋرەش ～ 风级五 شامال ～ بەش(的震地和风)〔静〕：级
بالا[1] 孩女 / بالىنى ئېمىتمەك 奶孩子 / ～ يىغلىمىغۇچە ئانا ئەمچەك سالماس．奶喂不娘，哭不子孩 <谚>。مەن كۆيەرمەن بالامغا，بالام كۆيەر بالىسىغا．的我疼我 <谚>．子孩的他疼子孩，子孩 قىلغان ئىشى چالا．～。牢不事办，毛没上嘴；四落三丢，事办子孩 <谚>。②新出孵刚或畜初的生出鸟雏的：قاغا بالام ئاپئاق，كىرپە بالام يۇمشاق．如白子孩的己自说鸦鸟 <谚>。绵似软子孩的己自说猬刺，雪。
بالا باققۇچى 姆保
بالا بانكا 行银属附
بالا بولماق 长大，بالا بالا بولغۇچە ئانىسى مومۇ بولار．<谚>。奶奶成变妈妈，大长子孩到等
بالا تاپماق 生子孩，子得(言而子男对)
بالا تام 墙山
بالا تەۋرەش 动胎
بالا توقاچ 小油镶
بالا چۈشمەك 胎堕
بالا شىركەت 子公司
بالا قانۇن 法子 <法>：通普即，称对的“法母”)法子 <法>(律法)
بالا قۇلۇن 子螟螟，子养
بالا قىلماق 继过，房过②大养抚子孩把①
بالا كۆرمەك 子得，子孩生①：子孩做当②：مەن بالامنى ئۆز بالامدەك كۆرسەن．孩的己自作当提麦麦把我。子
بالا كىچىك 责到受错过因子孩当)知无幼年子孩(话的说时慰劝者三第，时备：～，تولىمۇ كايىپ كەت．了备责份过要不，知无幼年子孩。
بالا مالاي 仆童
بالا مەش 铁形方长的间之筒烟与子炉在安)炉带
(温保的菜饭作用或热散供可，盒
بالا مۇندەرىجە 录目子 <电>
بالا ھەمراھى 车柯紫 <药>②衣胞，盘胎 <医>①
بالا ئىشچى 工童
بالا يەڭ 片小(的子袖)
بالىلار ئەدەبىياتى 学文童儿
بالىلار باغچىسى 园儿幼
بالىلار بايرىمى 节童儿
بالىلار بۆلۈمى 科儿 <医>
بالىلار پالىچى 痹麻儿小 <医>
بالىلار پېداگوگىكىسى 学育教儿幼
بالىلار پىسىخولوگىيىسى 学理心童儿
بالىلار تىياتىرى 剧童儿 <艺>
بالىلار چۆچىكى 话童 <文>
بالىلار فىلىمى 片童儿 <艺>
بالىلار قانۇنى 法童儿 <法>
بالىلار قوشىقى 谣童；歌儿 <文>：
بالىلار كېسەللىكلىرى ئىلمى 学科儿 <医>
بالىلار كىيىمى 装童
بالىلار ماۋارىپى 育教前学
بالىلار ناخشىسى 曲歌童儿
بالىلار ئۆمىكى 团童儿
بالا[2] (بالاسى) 灾害，祸①〔静〕：难灾，ئۆزۈم تاپقان بالاغا ئەگ بىلەن بالا ئۆزۈمنى ئۆزۈم تاپقان بالاغا ئەگ(吧哑)冤喊去哪到，祸的闯己自 <谚>．ھەممە ～ مۇشۇ / 头临难灾 كەلمەك ～ ھېچىغا(莲黄吃)。يەردە．一两有，起不了 <转>②。此于在就根祸切
سۆزگە ～ نېمە ئىكەنسەن．话讲你：子下
。子下
بالا بولماق 灾成，害灾生发：چېكەتكە بالا بولدى．蝗。灾成虫
بالا تاپماق 了祸闯他．ئۇ بالا تاپتى：祸惹，祸闯。
بالا تەگمەك 遭殃：بۇ ئادەمگە نېمە بالا تەگكەندۇ，چىرايى تامدەك تاتىرىپ كېتىپتۇغۇ．了遭知不，色土如面人个这

。殃么什

بالا تېرىماق = بالا تاپماق

بالاغا قالماق ① 祸闯：مەن مەمەتنىڭ ئوستىمدىن بىرئاز پىكىر بېرىۋىدىم ، ئەمدى بالاغا قالدىم . 我给了提提麦麦一点意见，下闯祸了。②难落：بالا كەلمەك 发生灾难；يېغى ياندىن قوپار ، بالا كەلسە قېرىنداشتىن . 同喻：来人亲从祸，起边身子乱 <谚>。"鬼外来不引贼家有没"。

بالا ياغماق 降天从祸

بالا³ (با:لاسى) 梁横 <建>〔静〕

بالا بېشى 楣门

بالا ياغاچ 梁正 <建>

بالاخور 星灾〔静〕

بالاخورلۇق «بالاخور»的词名象抽

بالادى 台拉巴〔静〕

بالادى كالىسى 牛台拉巴 <牧>

بالاغەت 年成〔静〕

بالاغەتكە يەتمەك 发熟

بالا ـ قازا 灾难〔静〕：بالا ـ قازادىن قۇتقۇزماق 救灾，救难；كۆرۈنۈپ كەلمەس ، پۈت ـ قولىنى ساڭگىلىتىپ . 祸祸夕旦有人，云风测不有天 <谚>。

بالا ـ قازا تېرىماق 招灾揽(惹)祸

بالالايكا 三角琴〔静〕

بالالىق¹ 灾多难多的子日：كۈنلەر ـ 〔静〕

بالالىق² (با:لالىق) ①有檩的子：بەش ـ ئۆي 五有的用子檩做②子房的檩根本：ياغاچ ـ 的用子檩做头

بالانس 衡(支收)〔静〕：كىرىم ـ چىقىمى ـ 平衡。ئاكتىپ / پاسسىپ ـ 顺差 / 逆差

بالانس بولماق = بالانسلاشماق

بالانس جەدۋىلى 表平衡

بالانس قىلماق 使(支收)平衡

بالانسلاشتۇرماق «بالانسلاشماق»的使动态

بالانسلاشتۇرۇلماق «بالانسلاشتۇرماق»的被动态

بالانسلاشماق 衡(支收)〔动〕

بالايىئاپەت 祸灾，难灾〔静〕

بالايىئاپەتلىك 多难灾多的岁：يىللار ـ 〔静〕灾多难多的月

بالايىئەزىم 难大灾大〔静〕

بالايىبەتتەر = بالايىئەزىم

بالباس 斯巴尔巴〔静〕

بالباس قويى 羊斯巴尔巴 <牧>

بالبال 近附堡城或墓陵者治统厥突代古)<古>〔静〕

人石，俑(的立竖

بالچاق 把刀，柄刀 <古>〔静〕

بالچوپ 菜河高 <植>〔静〕

بالچى 者蜜蜂卖②者蜜蜂采①〔静〕

بالچىق 泞泥，浆泥 <古>〔静〕

بالچىلىق 业蜂养；业蜜采〔静〕

بالداق¹ ④轴线绕(的用筝风放)③儿 ②担扁①〔静〕

جەڭچىلەرنىڭ ھەربىي سۈپىتى ئىلگىرى- :(度程)步 <转>
كىدىن بىر ~ يۇقىرى كۆتۈرۈلدى . 比质素事军的们士战
بېگىگە :道横(的上章袖)<转>⑤。步一了高提前以
ئىككى بالدىقى بار بەلگە تاقىغان ئادەم 横个两有着戴上子袖
人的章臂道

بالداق² 子鸽(的斑横灰青或色白带毛羽)<动>〔静〕

بالداقلىق ـ 的道横带，的子 有，的儿 有〔静〕：ئون
布的道横带 رەخت ـ / 子梯的儿 个十有 شوتا ـ

بالداقمۇبالداق 步步，步逐〔静〕：ئۇنىڭ ئەمىلى ـ ئەمەس ، 地阶台个一个一是不职官的他 . بالداق ئاتلاپ ئۆرلىدى
。升上地阶台跨是而，上

بالدۇ (兽怪种一)驼獐<古>〔静〕

بالدۇر 早〔静〕：先；بۇ يىل ئەتىياز ـ كەلدى . 来天春年今
。早得 ـ / 起早睡早 قوپماق ـ ، يېتىپ 。早嫌 ـ / 的到后，肉吃的到先 <谚>。 يەر ، كېيىن بارغان مۇشت
挨挨。

بالدۇر يېتىلمەك 熟早 <生>

بالدۇرقى ـ 的前从，的先早，的前以〔静〕：ـ ۋاقتلاردا 候时的先早

بالدۇرلۇق 式形词名的«بالدۇر»

ـ بالدۇرلۇق قىلماق 嫌早：ھاۋا ئانچە سوغۇق ئەمەس ، 太不气天。早嫌还衣棉穿就在现，冷 هازىرلا پاختىلىق كىيىم كىيىش بالدۇرلۇق قىلىدۇ .
。

بالدىر¹ (子)继，(子)义；的生亲非 <古>〔静〕

بالدىر² 部出凸 <古>〔静〕

بالدىرغان 木藁，芹柱岂，岂川山 <植>〔静〕

بالدىرغانلىق 地木藁〔静〕

بالدىز 妹妻，子姨小 <古>〔静〕

بالغاماق 索搜②掘，掏，挖① <古>〔动〕

بالغۇن (柳红空中)柳河西 <方>〔静〕

بالغىن 枝柏水 <植>〔静〕
بالقاق 脯果 <食>〔静〕
بالكون = پىشايۇان
بـاللادا <艺>②诗事故篇短，诗事叙 <文>①〔静〕曲事叙
باللاست 物舱压，载压 <交>〔静〕
باللام 姆勒巴〔静〕
باللام كالىسى 牛姆勒巴 <牧>
باللىستكا 学道弹 <军，物>〔静〕
باللىستكىلىق 的道弹；的学道弹〔静〕
باللىستكىلىق شامال 风道弹 <气>
بـاللىستكىلىق مېتېئورولـوگىيە 气道弹 <气>学象
بالوچە 梅杨 <古，植>〔静〕
بالون 胎外，胎轮〔静〕
بالۇبالۇ 眠催；吧睡，吧睡 <古>〔叹〕
بالېت 舞蹈芭 <艺>〔静〕
بالېت تىياترى 剧舞蹈芭 <艺>
بالېت ئۇسسۇلى 舞蹈芭 <艺>
بالېتچى 员演舞蹈芭〔静〕
بالېتلىق 的式舞蹈芭，的舞蹈芭〔静〕
بالى 利巴〔静〕
بالى كالىسى 牛利巴 <牧>
بالىجان 子孩欢喜，的子孩爱②称爱的 «بالا» ①〔静〕
的：تۇرسۇن ~ ئادەم . 人的子孩爱个是荪尔图。
بالىجانلىق 式形词名的 «بالىجان»
بالىچاقا 属眷，小家，眷家，小妻〔静〕
بالىچاقلىق 的小妻有，的眷家有，的小家有〔静〕：ئۇ ئۆيلىنىپ ~ بولۇپ قالدى . 小家了有已，婚了结他。
بالىچان 的多女子 ~ ئائىلە：的多女子，的多子孩〔静〕庭家
بالىچانلىق 多小家 ~ ئادەم：的多小家，的多眷家〔静〕人的
بالىچۇق 麦②瓜南小 كاۋا ~ ：的小(的中类瓜)①〔静〕头两，具玩儿小种一)炎炎③ 穗小的来出生旁穗(大间中，尖
بالىچۇق تۇر 类子 <逻>
بالىچۇلا 属眷，眷家，小家 <方>〔静〕
بالىچىلاپ 下见
بالىچىلاپ كىرمەك 门插倒，赘入

بالىچىلىق 气子孩〔静〕：بالىچىلىقتا نېمە ئىشلار بولمايدۇ، دەيسەن؟ 小孩子家嘛，哪呢事号这没会哪？
بالىخانا 楼阁；楼门(的上之门大在造建)〔静〕
بالىخانلىق 屋房的楼阁带 ئۆي ~ ：的楼阁带〔静〕
بالىسىرىماق 子孩生望盼，切心子生〔动〕
بالىسىز 的子孩无〔静〕：بالىلىق ئۆي بازار ، ~ ئۆي مازار. 地坟若家的子孩无，市集若家人的子孩有 <谚>冷清。
بالىسىزلىق 式形词名的 «بالىسىز»：~ ئادەم ئۆچۈن چوڭ دەرد . 苦痛的大最生人是，女无儿无。
بالىش 个一，位单币货)什勒巴②头枕① <古>〔静〕相什勒巴银个一，尔纳第个 2000 于当相什勒巴金(尔纳第个 200 于当
بالىغ 员伤，号伤，者伤负 <古>〔静〕
بالىق 堡城，城 <古>〔静〕
بالىلاتماق 态动使的 «بالىلماق»
بـالىلارچە 想的真天，的般子孩〔静〕：~ ئۆي 天真的 ~ / 法 كۈلۈمسىرىمەك 笑微地真天
بالىلاشماق 态同共的 «بالىلماق»
بالىلىق 子孩②家的子孩有 ئۆي ~ ：的子孩有①〔静〕
童 قەلب ~ / 务义的子孩 بۇرچ ~ ：的童儿，的动举的稚幼，气稚，气子孩③代时童儿 دەۋر ~ / 心
بالىلىق بولماق 子孩有 子孩添，子孩有：بىرىنچى قېتىم بالىلىق بولغان ئانا 妈妈的子孩了有次一第
بالىلىق قىلماق 事从单简，气子孩耍
بالىلماق 鸟雏化孵(类鸟)①〔动〕：قۇشقاچ تام تۆشۈكىدە بالىلايدۇ . 多增 <转>②。化孵里洞墙在雀麻：بالىلاپ كەتكەن قەرز 务债的多增
بـالىمان 〔静〕(作制苇芦用)笛芦②曼列巴① <艺>(器乐管吹的点特有富最族尔吾维是)
بالىمان مارجان 瑚珊笙 <动>
بالىمانچى 者笛芦吹；者曼列巴吹〔静〕
بالىۋاقا = بالىچاقا
بالىۋاقىلىق = بالىچاقىلىق
بالىيانقۇ 宫子 <理生>〔静〕：~ تىرىكى 托宫子 / ~ سىرتىدا ھامىلدار بولماق 孕外宫子
بالىياتقۇ راكى 癌宫子 <医>
بالىياتقۇ ئۆسمىسى 瘤宫子 <医>
بالىياتقۇ يەللىكى 炎宫子 <医>
باماق 系，拴，绑，捆 <古>〔动〕

يامەسلىھەت 事办着量商〔静〕 ~ ئىش قىلماق 商量：事办着量商
يامبۇك 竹〈植〉〔静〕 قارا ~ / بۇغۇمى 竹紫 ~ ：子竹
节竹
يامبۇك پۇتۇك 简竹
يامبۇك قىرغاۋۇلى 鹍白〈动〉
يامبۇك نوتىسى 笋竹
يامبۇك ئويما 雕竹
يامبۇكزار = يامبۇكلۇق
يامبۇكزارلىق = يامبۇكلۇق
يامبۇكسىمان 状竹，形竹〔静〕
يامبۇكقۇرت 虫节竹〈动〉〔静〕
يامبۇكلۇق 林竹〔静〕
يامدات 早清大②礼晨①〈宗〉〔静〕
يامدات نامىزى 祷晨〈宗〉
يامدات ۋاقتى 晨清
يانان (يانانى)〔静〕 蕉芭，蕉香
يانان ئالما 果苹蕉香〈植〉
يانانلىق 林蕉甘，林蕉香〔静〕
يانتۇ 人图班〔静〕
يانتىك 结蝶蝴小〔静〕
يانتىكلاتماق «يانتىكلىماق» 的态动使
يانتىكلىماق 髻发打〔动〕
ياندىت 帮匪，徒匪，匪土〔静〕
ياندىتلىق 为行匪土，动活匪土〔静〕
بانكا[1] 行银〔静〕： دۆلەت بانكىسى 国家银行 / ~ ساھەسى
界行银
بانكا بېلىتى 券行银
بانكا سىندىكاتى 团银〈经〉
بانكا كاپىتالى 本资行银
بانكا كارتىسى 卡行银〈经〉
بانكا كرېدىتى 贷信行银〈经〉
بانكا[2] 火〔静〕： ~ قويماق 拔火罐
بانكىچى 家行银〔静〕
بانكىچىلىق 业行银〈经〉〔静〕
بانكىشۇناس 家学行银
بانكىشۇناسلىق 学行银〔静〕
بانۇ 人夫，士女〈古〉〔静〕
باھا (باھاسى)〔静〕 钱价，格价①： مال باھاسى 物价 / ~ كۆتۈرمەك 抬价 / چۈشۈرمەك 降价 / ~ تالاشماق 讨价 ~ / توختاتماق 定价②〈转〉 ~ / 还价 ~ ：定鉴，评价

باھالاش 盘洗
باھار (باھارى)〔静〕 春，春天： باش ~ / 早春 ~ / شامىلى
光春 / ~ مەنزىرىسى 风春
باھار بايرىمى 节春
باھارگۈل 花春迎〈植〉〔静〕
باھاشۇناس 家学格价〔静〕
باھاشۇناسلىق 学格价〔静〕
باھالاتماق «باھالىماق» 的态动使
باھالاشماق «باھالىماق» 的态同共
باھالانماق «باھالىماق» 的被动态： ئۇ ئۆتكەن يىلى ئەمگەك ئەۋزەلىكى بولۇپ باھالاندى . 去年他被评为劳动模范。
باھالىغۇچى 员估评，员议评②人定鉴①〔静〕
باھالىق 的价有〔静〕： قىممەت ~ تاش 石宝的重贵；
باھالىماق 价估，价定①〔动〕： كۆپچىلىك بىر كالىنى 500 يۈەن باھالىسىمۇ ، كېرەم يەنىلا ساتماي تۇرۇۋالدى . 大伙儿价给500元的价值，老板还是不卖。②
~ / 评定，评价： باھالاپ مۇكاپات بەرمەك 奖评 / تۆھپىنى 功评
<转>③品作学文价评 ~ ئەدەبىي ئەسەرلەرنى
量质品产定鉴： ~ مەھسۇلات سۈپىتىنى 鉴定：书面评价的好良予给 ~ بەرمەك
باھا بەرمەك 评价： بۇ ئۇنىڭغا بېرىلگەن ئەڭ يۇقىرى باھا . 这是他对评价的高最。
باھا بېكىتمەك 定价
باھا پەرقى 差价
باھا پىشاڭى 杆杠格价 <经>
باھا تاكتىكىسى 略策格价 <经>
باھا جەدۋىلى 表目价 <经>
باھا چۈشمەك 降价
باھا چىقارماق 出价，报价
باھا سۆزى 评语 <教>
باھا شەرتى 件条格价 <经>
باھاسىغا چىقماق 钱价足要
باھاغا سۈندۈرماق 折价
باھا قويماق 价标；讨价②定价①
باھا مېخانىزمى 制机格价
باھا نازارەتچىلىكى 审监格价
باھا نىسبىتى 比价 <经>
باھا ئورنى 位价 <经>
باھا ئۆرلىمەك 涨价 <经>
باھا ئۆلچىمى 准标格价 <经>

باھالاش ئاپپاراتى 评机估构

باھانە 〔静〕口借，词托；ئۇ بېشىم ئاغرىدى دەپ باھانە قىلىپ كېتىپ قالدى. 他借口说头痛走了。 بۇغداينىڭ باھانىسىدا قارىمۇق سۇ ئىچىپتۇ. 〈谚〉水浇地麦，光沾草秀；"月得先台楼水近"同喻。

باھانە تاپماق 找借口，故借

باھانە قىلماق 〔静〕故托，口借，托推；ئۇ ئىشىم بار دەپ باھانە قىلىپ كەلمىدى. 他说有事故托没来。 ئۇ ئاۋازىم پوتۇپ قالدى دېگەننى باھانە قىلىپ ناخشا ئېيتىپ بېرىشكە زادىلا ئۇنىمىدى. 他推托故意说嗓子坏了，怎么也不肯唱。

باھانە كۆرسەتمەك 找借口，故借

باھانە ـ سەۋەب 〔静〕借口，由理，词托

باھانە ـ سەۋەب تاپماق 找借口，由理

باھائىيە 见下

باھائىيە مەزھىپى 〈宗〉哈白派教

باۋۇەن 〔静〕保安；ـ مىللىتى 保安族

باۋۇەنچە 〔静〕①保安语②保安的式

باۋۇر 〔静〕〈古〉绳，麻绳细，绳毛细

باۋۇرچى 〔静〕〈古〉厨；厨子，师傅御

باي 〔静〕依巴，翁富；باينىڭ كېلىنى بولغۇچە، كەمبەغەلنىڭ قىزى بۇل. 〈谚〉儿女的人穷当不，儿的依巴当不。 ـ / 人富，的有富，的富②。 ـ ئادەم 的饶富 / ـ دۆلەت 国富 / ـ سودىگەر 商富 / ـ تەبىئەت 饶富丰的③然自大 ـ ئادەم 经验丰富 / ـ تەجرىبىگە 于富，富丰 / ـ ئۇزۇقلۇق مادداغا 的人营养丰富

باي دېھقان 农富

باي رۇدا 〈矿〉矿富

بايا 〔静〕刚，刚刚，才刚；ئۇ ـ كەلدى. 他来刚。 كۆرەش ـ ياناقتا قايتتى. 舍宿回刚刚什热库。

بايات[1] 〔静〕〈艺〉巴雅特(维吾尔木卡姆二十四之一)：ـ مۇقامى 巴雅特木卡姆

بايات[2] 〔静〕〈古〉上，天，天苍，天上帝

بايات‌تىن = بايا

بايات‌تىنقى = بايىقى

بايات‌شات 〔静〕足富，裕富；ـ تۇرمۇش 的裕富生活 / ـ ياشماق 裕优活生，足富活生

بايات‌شات پەسىل 季旺

بايات‌چىلىق 〔静〕足富，华繁

بايات‌لاشتۇرماق «بايات‌لاشماق»的使动态

بايات‌لاشتۇرۇلماق «بايات‌لاشتۇرماق»的被动态

بايات‌لاشماق 〔动〕足富，裕富，来起

بايات‌لىق 〔静〕足富，裕富；ئۇ شەھەر ئۇزىنىڭ بايات‌لىقى بىلەن مەشھۇر. 那城市以富足著称。

بايات‌ئوت 主财，翁富，人富 〈古〉〔静〕

بايان[1] (بايانى) 〔静〕述陈，述叙；ئاغزاكى ـ 口头述叙

بايان ئەتمەك = بايان قىلماق

بايان ئەيلىمەك = بايان قىلماق

بايان جۈملە 〈语〉句述陈

بايان رايى 〈语〉式述陈

بايان قىلماق 述陈，述叙

بايان مەيلى = بايان رايى

بايان[2] 〈艺〉〔静〕琴风手式扣纽

بايانات (بايانات) 〔静〕明声；ـ ئېلان قىلماق 明声表发

بايانات‌چى 〔静〕人言发；ھۆكۈمەت بايانات‌چىسى 人言发府政

بايانچى 〔静〕者奏演琴风手式扣纽

بايانشىرىي 〈植〉〔静〕(一之种品葡萄)里希央巴

بايانناما 〔静〕文呈，明声面书

بايباۋان (بايباۋانى) 〔静〕漠荒

باي ـ بايات 〔静〕的庶富，的足富

بايتاسۇن 〈方，植〉〔静〕状树柏的长生处高上山物植

بايتال 〈动〉〔静〕马母，马牝，马骒

بايتوسۇن 〈方，动〉〔静〕(马牝)马骒岁三

بايچېچەك 花冰顶，花春探，花山八 〈植〉〔静〕

بايراق 〔静〕旗，旗帜；دۆلەت بايرىقى 国旗 / بايرىقى روشەن 明鲜帜旗

بايراق تىلى 〈语〉语旗

بايراق چۈشۈرمەك 旗降

بايراق چىقارماق 旗升

بايراقچە 〔静〕子旗小

بايراقچى 〔静〕手旗

بايراقدار 〔静〕子尖；ـ ئۇرۇن 尖子位单

بايراقسىمان 〔静〕的状旗

بايراقسىمان بۇلۇت 〈气〉云状旗

بايراقلىق 〔静〕的子旗打；يىراقتىن ـ بىر توپ ئادەم كۆرۈندى. 远远出现一群人的子旗打。

بايرام 〔静〕日节，节；دۆلەت بايرىمى 国庆节 / ـ ئۆتكۈزمەك 过节 / ئاتىسىنى ئۆلۈمى ئىتقا ـ. 〈谚〉过狗死马节。

بايراملىق 〔静〕的日节；ـ تاۋار 品商日节 / ـ كىيىم

装服日节

بايرى 古，的旧②的密亲，的验考过经① <古>〔静〕 的老

بايغىزى 自吹自，的虚吹爱，的夸自爱① <古>〔静〕 的气土里土；的蛮野，的化开未②的擂

بايقاشماق 态同共的 «بايقىماق»

بايقالماق 态动被的 «بايقىماق»

بايقۇت 制抵〔静〕

بايقۇت قىلماق 制抵

بايقۇتچىلىق 义主制抵〔静〕

بايقۇش 怜可，的幸不 <转>②鸲鹆 <动>①〔静〕 的：～ مومای 不幸的奶奶老 / ۋاي ～ ، سەن جىق جاپا چەكتىڭ . 了多太苦的受你，的怜可，唉 。

بايقىماق 察觉，现发，觉发〔动〕 زايچاسىنىڭ يوقالغانلىقىنى بايقىدىم . 件零了失丢觉发我 。 ئۇ بۇ ماقالىدە بەزى مەسىلىلەرنىڭ بارلىقىنى بايقىدى . 题问些有章文篇这现发他 。

بايلىق ①财富〔静〕： مەنۋى ～ / 精神财富 ساقلىقىم بايلىقىم . <谚> 富财是就康健。②源资： يەر ئاستى بايلىقى / 下地源资 كان بايلىقى 矿产源资③汇词： سۆز بايلىقى 词汇

بايمان 荠米碎 <植>〔静〕

بايناق 术白 <植>〔静〕

بايۇەچچە 弟子绔纨，儿哥子公，爷少〔静〕

بايۇەچچىلىك 子架爷少，头派爷少〔静〕

بايۇەچچىلىك قىلماق 子架爷少摆，头派爷少摆

بايىت 节字 <印>〔静〕

بايىر 荒③垄，埂②岗山，丘土，地高① <古>〔静〕 地女处，地

بايىرقۇ 鱼搏，固野拔，固曳拔，古野拔 <古>〔静〕 (一之落部厥突古)儿

بايىقى 鱼捕，固野拔，固曳拔，古野拔 <古>〔静〕 (一之落部厥突古)

بايىقى 的才刚〔静〕

بايىنبۇلاق 巴于位，名原草)克鲁布音巴 <地>〔静〕 (州治自古蒙楞郭音

بايىنبۇلاق قويى 羊克鲁布音巴 <牧>

بەلكىنى 若宛，似好，象好〔静〕： ئۇنىڭ چىرايى ～ ئاپىسىغا ئوخشايدۇ . 亲母若宛相长的他 。 شادلىق تەنتەنىسىگە چۆمگەن كىشىلەر توپى ～ دېڭىز دولقۇنلىرىغا ئوخشايتتى . 的腾欢 。涛波的海大如宛群人

بەپ - بەپ 学吧哑)唔唔咿咿②称别的人哑对①〔模〕 (音声的话说

بەت 面版，版，页(的刊书)②脸①〔静〕： گېزىتنىڭ بىرىنچى بېتى 面水 ; سۇ بېتى 面表③版一第的纸报 。

بەت ئاچماق 章篇开揭： مەملىكىتىمىزنىڭ تارىخىدا يېڭى بەت ئېچىلدى . 。章篇的新了开揭上史历的国我在

بەت رامكىسى 框版 <印>

بەت شەكلى 式版，面版 <印>

بەت نۇسخىسى 样版，式版 <印>

بەت ياسىماق 版排，版组 <印>

بەت يانگىزىسى 样大 <印>

بەتبەخت 蛋坏；鬼霉倒〔静〕

بەتبەختلىك 式形词名的 «بەتبەخت»

بەتبەشىرە 的看难，的陋丑貌相〔静〕： ياكار ۋە ～ بىر كىشى ئۈيگە كىرىپ كەلدى . 有一个人走的陋丑又矮又里屋进 。

بەتبەشىرىلىك 式形词名的 «بەتبەشىرە»

بەتبۇي 味气的闻难，味臭〔静〕

بەتبۇي ھىك 子魏阿臭，实魏阿 <植>

بەتبۇيلۇق 式形词名的 «بەتبۇي»

بەتتە 饭抓(的菜炒上加) <食>〔静〕

بەتتەر 如不更，糟更，坏更〔静〕： بۇ ئۇنىڭدىن ～ ئىكەن . 的如不马牛 ～ تۇرمۇش ھايۋاندىن 。糟更个那比个这活生

بەتتەرلەشتۈرمەك 态动使的 «بەتتەرلەشمەك»

بەتتەرلەشمەك 糟更得变，好不加更〔动〕： بۇ بالىنىڭ ئېغىزى بەتتەرلىشىپ كېتىپتۇ . 子孩这；逊不言出子孩这 。了脏嘴

بەتتەم 没 قوغۇن ～ ：的味乏；的吃好不，的味没〔静〕 瓜甜的味

بەتتەملىك <转>②吃好不，好不道味，味没①〔静〕 味无然索，味乏

بەتچاقتۇت 芥蕊异 <植>〔静〕

بەتخەج 人的钱花乱 ئادەم ～ ：的钱花乱，的霍挥〔静〕

بەتخەجلىك 霍挥〔静〕： قىلىش ، بۇزۇپ - چېچىپ ئىسراپ قىلىشتەك ھادىسىلەرنى تۈگىتىشىمىز لازىم . 挥服克该应 。象现的费浪张铺和度无霍

بەتخۇي 的好不气脾〔静〕： ～ ياخشى 孩的好不气脾 。脸翻爱的好不气脾 <谚> . بەتخۇينىڭ بېتى قارا / 子

بەتخۇيلۇق 式形词名的 «بەتخۇي»

بەترەك 〔静〕 的看难色脸

بەتقىلىق = قىلىقسىز

بەتقىلىقلىق = قىلىقسىزلىق

بەتقىلىقلىق قىلماق = قىلىقسىزلىق قىلماق

بەتلەتمەك «بەتلىمەك» 的态动使

بەتلەشمەك «بەتلىمەك» 的态同共

بەتلەكلىك 〔静〕 子弹上了膛的：ئوق ~ مىلتىق 子弹上了枪的弹

بەتلەنمەك «بەتلىمەك» 的态动被

بەتلىگۈچ 〔静〕 栓枪

بەتلىك 〔静〕 的页：500 ~ كىتاب 书的页百五

بەتلىمەك 〔动〕 装枪手给 ~ تاپانچىنى：弹子装，弹子上弹子

بەتنام 〔静〕 声名坏，名罪，名恶

بەتنام چاپلىماق 陷诬，脏栽，名罪栽

بەتنىيەت 〔静〕 心居，的心祸有，的坏肠心，的意恶有的良不

بەتنىيەتلىك 〔静〕 使 ~ قىلماق：良不心居，念邪，意恶心坏

بەتھەيۋەت 〔静〕 鬼魔的狞狰 ~ دىۋە：的恶凶，的狞狰

بەتىس 〔静〕 布棉细白

بەتىنكە 〔静〕 鞋皮

بەجا 下见

بەجا كەلتۈرمەك 现实，行执，成完 ~ ۋەزىپىنى：诺现实 ~ بۇيرۇقنى / 务任成完 / 令命行执 ~ ۋەدىنى 言

بەجانىدىل 〔静〕 意一心一，意全心全：خەلق ئۈچۈن ~ ئىشلىمەك 务服民人为意全心全

بەجانىدىللىق «بەجانىدىل» 的式形词名：خىزمەتتىن ~ بەلەن ئىشلىمەك 作工干地意一心一

بەجايىكى 〔静〕 同如，似好，象好：ئەل بىلەن ئۈلۈم ~ تۇي . 宴赴似胜死同民与 <诗> 。

بەچەل ① <古>〔静〕 人男的割阉被②人女的礼割被畜公或

بەچچە 〔静〕 人男的化性女②童家，仆童①

بەچچىخور <骂>〔静〕 西东狗，生畜

بەچچىۋاز 〔静〕 者奸鸡，者色男好

بەچچىۋازلىق 〔静〕 奸鸡，色男好

بەچچىۋازلىق جىنايىتى 罪奸鸡

بەچچىۋازلىق قىلماق 奸鸡

بەچكەم <古>〔静〕 制毛尾牛牦或丝用)记标，志标

(带佩时战参在士壮，成

بەچكۆم <古>〔静〕 台土的息休或凉纳日夏)榻土

(成砌块土由般一，子

بەخت 〔静〕 气运②化造，气福，福幸①

بەخت تىلىمەك 福祝

بەخت سىنىماق 气运碰

بەخت قۇشى قونماق 吉 运走，天齐福洪，照高星吉

بەختكە قارشى 幸不：~ ۋاپات بولماق 世逝幸不

بەختكە يارىشا 而幸，好幸，亏幸：~ ، ئۇنىڭ ئىشىدىن ھېچكىمنۇ قۇسۇر تاپالمىدى . 的他从能没也谁，好幸

。病毛出找中作工

بەختى قاچماق 气晦，运倒

بەختى قارا 命薄，好不运命

بەختى كەلمەك 时 ~ ئۇنىڭ بەختى كەلدى：运走，转运来了。

。了运走他

بەختى ئېچىلماق 运花桃交，运好交

بەختىگە ئولتۇرماق 福幸(的人别)送断

بەخت ـ پېشانە 〔静〕 运命，气运

بەخت ـ تەلەي 〔静〕 气福，气运

بەخت ـ سائادەت 〔静〕 福幸

بەختسىز 〔静〕 子孩的幸不 ~ بالا：的幸不

بەختسىزلىك «بەختسىز» 的式形词名：بەختسىزلىككە يولۇقماق 幸不到遭

بەختلىك 〔静〕 有②活生的福幸 ~ تۇرمۇش：的福幸①

的气福

بەختىيار 〔静〕 代时的福幸 ~ دەۋر：的运幸，的福幸

بەختىيارلىق «بەختىيار» 的式形词名

بەخش 下见

بەخش ئەتمەك 来带；予赐，予给：تەبىئەت كىشىلەرگە بەخش ئەتكەن گۈزەل تاغ ـ دەريا 绣锦的们人予赐然自大

宁安来带 ~ خاتىرجەملىك / 河山

بەخشەندە 〔静〕 有所…为，予给，于属：بۇ ئۆي ماڭا مۇرۋايەت ~ ئەمەس . 有所我为子辈一会不子房座这

بەخشەندە قىلماق 给献；予给：ئۇ ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ۋەتەنگە بەخشەندە قىلغان . 祖了给献都切一的己自把他

。国

بەخشەندىلىك 物之家传〔静〕

بەخىرامان 〔静〕 然安：定镇，闲悠，然安 ~ ئولتۇرماق：定镇 ~ سۆزلىمەك / 活生地闲悠 ~ ياشىماق / 着坐

说地

بەخىرامانلىق «بەخىرامان»的名词形式：～ شاھلىقتىن ئار-
ئۇق . 帝皇当似胜逸安 。

بەداز 〔静〕然后，之后；ئاۋۋال تاماق ، ～ كالام . ＜谚＞先
进 ، 经诵后 。

بەدەر 下见

بەدەر قاچماق 逃 ، 踪无影无得逃 ، 天天之逃

بەدەل 〔静〕①费；ئەزالىق بەدىلى ②费员会代价：ئىسسىق
قانلار بەدىلىگە كەلگەن تارىخىي ساۋاقلارنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز
كېرەك . 训教史历的来换血鲜用记忘应不们我 。

بەدەل تۆلىمەك ①交费；ئەزالىق بەدىلى تۆلىمەك 交会
员费②付出代价：ئۇ بۇ يولدا ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە
تەييار ئىدى . 价代何任出付此为备准他 。

بەدەلسىز 〔静〕的价代无，的偿无

بەدەللىك 〔静〕的价代有，的偿有；～ ئەمگەك 价代有
动劳偿有，动劳的

بەدەن 〔静〕身体，体格；～ چېنىقتۇرماق 锻炼身体 / 身体
人个这 . بۇ ئادەمنىڭ بەدىنى ئاجىز . 健 ～ 的康身体 / 。
体弱格

بەدەن بوشلۇقى ＜理生＞ 腔体

بەدەن تەمرەتكىسى 癣体

بەدەن تەۋرەتكۈچ 摆摇健身机

بەدەن تۇكچىلىرى ＜理生＞ 毛汗

بەدەن تېمپېراتۇرىسى 体温

بەدەن تىپى 型体

بەدەن ساغلاملىقى 质体

بەدەن سۇيۇقلۇقى ＜理生＞ 液体

بەدەن سېزىمى ＜理生＞ 觉触

بەدەن سىرتىدا ئۇرۇقلاندۇرۇش 精受外体

بەدەن شەكلى 形体

بەدەن ئېغىرلىقى 重体

بەدەن ئىنسانشۇناسلىقى 学类人质体

بەدەنلىك 〔静〕身体的；ساغلام ～ 的康健体身

بەدەۋى 的化开有没，的蛮野〔静〕

بەدەۋىلەر ھەرىكىتى 王运飙(德国 18 纪世 70—80
年)动运字文的起兴代

بەدەۋىلىك 〔静〕态状昧蒙

بەدىرەك 头骨贱，货贱下，坯流下 ＜骂＞〔静〕

بەدرەك (一…之种品瓜甜)然得白 ＜植＞〔静〕

بەدىۋەلىك 〔静〕有富常非，有富巨；～ ئادەم 非常有富
人的

بەدىئى 的学文，的术艺〔静〕

بەدىئي ئەسەر 品作学文 ＜文＞

بەدىئي تەپەككۇر 维思术艺

بەدىئي تەسەۋۋۇر 象想术艺

بەدىئي توقۇلما 构虚术艺 ＜文＞

بەدىئي تىل 言语学文 ＜文＞

بەدىئي تېلېۋىزىيە فىلىمى 片术艺视电

بەدىئي فىلىم 片术艺

بەدىئي قۇرۇلما 构结术艺

بەدىئي قىزغىنلىق 动冲术艺

بەدىئي گىمناستىكا 操体术艺

بەدىئي ماھارەت 巧技术艺

بەدىئي ئوبراز 象形术艺

بەدىئي ئۇسۇل 法手术艺

بەدىئي ئىجادىيەت 作创术艺

بەدىئي يىغىنچاقلاش 括概术艺

بەدىئىيلەشتۈرمەك «بەدىئىيلەشمەك»的动使态

بەدىئىيلەشتۇرۇلمەك «بەدىئىيلەشتۈرمەك»的动被态

بەدىئىيلەشمەك 〔动〕艺术化

بەدىئىيلىك 〔静〕艺术性

بەرەس = ئاق كېسەل

依白驱＜药＞ (مەجۇنى ئىترىغىلى) بەرەس

蜜曼阿力菲尔提膏

بەرەڭگى 培思，果藤酸，果藤酸花白 ＜药，植＞〔静〕
果亚利

بەرباپ 琶琵 ＜艺＞〔静〕

بەربات 下见

بەربات بولماق 产破，灭破，灭毁；مۇستەملىكىچىلىك
产破的策政民殖 سىياسىتىنىڭ بەربات بولۇشى

بەربات قىلماق 产破使；灭破使，灭毁使

بەرباتلىق 〔静〕灭毁

بەرپا 下见

بەرپا بولماق 产生，现出；مەكتەپ ～ 校学立建

بەرپا قىلماق 立建，建设；مەكتەپ ～ 学立建

بەرتوك 场草设建 ～ / ئوتلاق 校

不缺残，的损受，的伤负，的伤受 ＜古＞〔静〕
的全

بەرچەتكە 短(的边了沿绒丝黑用上口袖和襟衣)〔静〕

بەرخوت 袄皮短，袄棉

柏黄 ＜植＞〔静〕

بەرداشلىق 性持坚，性耐忍〔静〕
بەرداشلىق بەرمەك 耐忍，受经，受忍
بەردەنگە 枪发单〔静〕
بەررە 肉羔羊〔静〕
بەررە كاۋاپ 肉羔羊烤 <食>
بەرق 下见
بەرق ئۇرماق ① 光闪①，闪烁②，露流②，露显：ئۇنىڭ چىرايىدىن شادلىق بەرق ئۇرۇپ تۇراتتى . 他脸上露流出愉快的笑容。
بەرگ ① <植>〔静〕叶：گۈل بەرگى 花瓣②：ئالما بەرگىدىن ئاجراپ يەرگە چۈشتى . 苹果离脱果把儿上地在掉了。
بەرگە 鞭，子鞭 <古>〔静〕
بەرگەكمەك 抽鞭，打抽，打鞭 <古>〔动〕
بەرگۈسىز 千 ～ مىڭ تىللاغا ～ 换不金，买难，得难〔静〕的换不金，的买难金
بەرگۈزمەك «بەرمەك»的 态动使的
بەرگىگۈل 丹牡包荷 <植>〔静〕
بەرگىنەي (一之种品瓜甜)奈根尔白 <植>〔静〕
بەرمەس 的气小，的啬吝〔静〕：بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس . 了不熟饭的鬼啬吝 <谚>。
بەرمەك 给，给①〔动〕；授；以给：ئۇنىڭغا بىر پۇرسەت بېرىش كېرەك . 应当给他一个机会。～ مۇڭا پىسخەت ئېتىبار / 顾照当适以 <谚> . بەرمىگەن قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر . 重得要礼财，人给不娘姑 . بېرىپ يامان بولغۇچە ، 不如不，人罪得了给其与 <谚> . بەرمەي يامان بول ، 课上，课授 ～ دەرس / 权授 ～ ھوقۇق 。人恶当给 . بىر پۇلنى كەم بولسا بەرمەيمەن . 卖②：发③。卖不分一少 ماڭاش / 电发 ～ تېلېگراممۇ / 稿发 ～ نەشرگە / 资工发 ～ كۆتۈرە / 报 ～ ساقالىنى بۇ / 表发④包承给，包发：ژۇرنىلىمىزنىڭ 3 ـ سانىدا بېرىلمىز . 第刊本在将章文篇这发⑥闻新送播 ～ رادىئودا خەۋەر / 送播⑤。表发期三 ～ تەسىر / 力效生发品药 ～ دورا ئۇنۇم：生产，生 ～ مەكتەپكە：送⑦益效生产 ～ پايدا / 响影生产 ～ يەسلىگە / 学上校学到送 动助作⑧所儿托送 ～ سۆزلەپ / 说 ～ ئۇقۇپ / 听人给 写人替 ～ بېرىپ / 听人别给读 ～ 事件某做人别替，人别为示表，词
بەرھەم 下见
害危，害损，伤挫 بەرھەم بەرمەك
بەرۋەن (方地的连相把刀与具刀)手护 <方>〔静〕
بەرى 块—片，块(的品织纺)〔静〕：بىر ～ دۇردۇن

子缎
بەرىبىر 反他 . كېلىدۇ ～ ئۇ：归总，竖横，正反①〔静〕
归总实事 . پاكىت ～ پاكىت بولۇپ قېلىۋېرىدۇ . 来要正
样一②。实事是 . قايسى ئۆيىنى بېرسە مەن ئۇچۇن ～
。样一都子屋间一哪我给
بەريكە 思意的裕充，足富示表〔静〕：بىر يىل تىنماي
都气连，年一了干 . يوق ～ ئىشلىدىم ، ئالغان ھوسۇلۇمدا
。成收好有没却，口一喘没
بەريكە تاپ 发喜恭(语用贺祝的人商对) <习>
通亨运财，财
بەريكەت 思意的盛兴，裕充；足富，富丰示表〔静〕：
不钱的来借 . قەرز ئېلىپ خەجلىگەن پۇلنىڭ بەرىكىتى يوق
不庭家的多纷纠 . جېدەل جىق ئۆيدە ～ بولمايدۇ . 花经
米大的饭出不 . بەرىكىتى يوق گۈرۈچ ～ 。旺兴会
意生 ～ سودىدىن سوغا：条萧，收欠 بەرىكەت قاچماق
条萧
بەرىكەت قىلماق 兴隆；财发；财源：ئۇزۇن بولسۇن ئۆزۈم
ىرىگىز ، تاپقىنىڭىز بەرىكەت قىلسۇن . 盛茂源财，寿长您祝。
农 ～ دېھقانچىلىقتىن بەرىكەت كەتمەك：条萧，收欠
收欠业
بەرىكەت كۆتۈرۈلمەك 气景不，条萧，收欠
بەرىكەت ئۇچماق = بەرىكەت كۆتۈرۈلمەك
بەرىكەت ياغماق 足富来带，收增：خامىنىڭلارغا بەرى
كەت ياغسۇن . 登丰谷五祝；食粮打多们您祝 . ئۆيۈڭگە
会，窝做家你在子燕 . قارلىغاچ ئۇۋلىسا ، بەرىكەت ياغدۇ
。足富来带家你给
بەرىكەتسىز 的用经不，的吃经不〔静〕：بۇ گۈرۈچ ～
ئىكەن . 吃经不米这。
بەرىكەتسىزلىك 词名象抽的 «بەرىكەتسىز»
بەرىكەتلىك 盛丰，盈丰，足富①〔静〕：داستىخان ～
丰盛的席筵②多得觉：بۇنىڭ ئۇچۇن كۇن ئايدەك ، ئاي
个一像天一得觉他此为 . يىلدەك ～ بولۇپ تۇيۇلۇپتۇ .
，～：的益有，的收丰③。长样一年一像月个一，月
发里这，行此虚不们我 . يەردىن يوشۇرۇن خەزىنە چىقتى
。库宝密秘座一了现
بەز 腺①〔静〕：تەر بېزى 腺汗 / لىمفا بېزى 腺巴淋 / مۇ
شۇكىنىڭ پۇلى يوق بەزگە ئامراق . 钱有没儿猫 <谚> .
的话听不 <转>③瘩疙长上腿大 چۇشمەك ～ 。(欲贪喻比)肉吃想
：瘩疙(的起突上肤皮)②

硬僵 <转>④子孩的话听不 بالا ～ :的脸没皮没
泥的硬僵 لاي ～ :的(土泥)
بەز تۆپراق 土浆白
بەز چۇماسى 疫鼠腺 <医>
بەز راكى 癌腺 <医>
بەز قۇلاق (孩小指)的告劝听不,的话听不
بەز ھۈجەيرىسى 胞细腺 <理生>
بەز ئۆسمىسى 瘤腺 <医>
بەزەن 尔偶,时有〔静〕
بەزەن - بەزەن 或间,尔偶,时有〔静〕 :ئۇ ～ شېئىر يېزىپ قويىدۇ . 他～写尔偶些一诗。
بەزدۈرمەك «بەزمەك»的动使态:سۆيدۈرگەنمۇ تىل ، بەزدۈرگەنمۇ تىل . 言语是的爱喜人叫,言语是的烦厌人叫 <谚> 。言语是也。
بەزدۈرۈشمەك «بەزدۈرمەك»态同共的
بەزدۈرۈلمەك «بەزدۈرمەك»态动被的
بەزگەك 子摆:病热冷:疾疟 <医>〔静〕
بەزگەك پارازىتى 虫原疟 <生>
بەزگەك پاشىسى 蚊疟 <动>
بەزگەك تۇتماق 疾疟发,子摆打
بەزلەتمەك «بەزلىمەك»态动使的
بەزلەشمەك «بەزلىمەك»态同共的
بەزلەنمەك «بەزلىمەك»态动被的
بەزلىمەك 孩小慰安 ～ :慰安〔动〕
بەزمە 会聚性乐娱(的办举流轮间友朋)〔静〕
بەزمە قۇرماق = بەزمە قىلماق
بەزمە قىلماق 会聚性乐娱行举
بەزمەك[1] 吃药～ :烦腻,厌讨,恶厌,烦厌〔动〕 دورىدىن ～ / 了烦耐不得干作工 / ئاتىسى تۇرۇپ ئوغلى سۆزلىگەندىن بەز . 免子儿方地的场在爸爸 <谚> 。口算开。
بەزمەك[2] 退减力视:弱减,弱变 <古>〔动〕
بەزمەك[3] 抖颤,抖发 <古>〔动〕
بەزمۇخ 草璃琉山,草喙齿 <植>〔静〕
بەزمىچى 者加参会聚性乐娱〔静〕
بەزى 些某,些有① :ئادەملەر ～ / 人些有〔静〕 جايلار 某些地方②的有人:مەجلىسكە يىغىلغانلاردىن بەزلىرى ئۆزئارا پاراڭلاشسا ، بەزلىرى مۇگدەپ ئولتۇراتتى . 的会开来,些有的在打吨,天聊互相的有中人。
بەزى - بەزىدە 或间,尔偶,时有〔静〕 :ئۇ ～ شېئىر يېزىپ قويىدۇ . 他～写些一诗。

بەزىدە 候时有〔静〕 :ئۇ ～ كېلىدۇ ، ～ كەلمەيدۇ . 时有他～,来不时有,来。
بەزىنىز 缀点,饰装②像画,片图① <古>〔静〕
بەزىنزچى 家刻雕:家画 <古>〔静〕
بەزىمك 疾疟②抖发,抖颤① <古>〔静〕
بەس[1] ～ ! بۇ يەر تاكاللىشىدىغان ئورۇن ئەمەس . 方地的扛抬是不儿这!了算 . ～ ، دەۋرمەك . 了说别,了够。
:了够,了算,了得,了行〔叹〕
بەس قىلماق 了算,了行 :بەس قىل ، ئۇنى مەسخىرە قىلغىنىڭمۇ يېتەر . 了够得笑嘲也他笑嘲你,吧了行。
بەس[2] 下见
بەس تالاشماق 辩争,论争 :ئۇنىڭ بىلەن بەس تالىشىش ھاجەتسىز . 辩争他和要必没。
بەس سالماق 托推
بەس كەلمەك 挡抵①架招,挡抵 :قارا بورانغا ～ / 风暴提麦合艾 . ئەخمەت ئۇلارغا بەس كېلەلمەي قاچتى . 了走逃便住不架招痛受忍 ～ :受忍②。ئاغرىققا / 疼热炎受忍 ～ ئىسسىققا
بەسەي = يېسۇيلمك
بەسەيلمك = يېسۇيلەكلىك
بەس - بەس :的后恐先争,的纷纷,的跃踊〔静〕
بەس - بەستە سۆزلىمەك 言发跃踊 / ياشلار ئارمىيىگە ～ بىلەن قاتناشماقتا . 军参跃踊年青大广。～ بىلەن سېتىۋالماق 买购先争
بەست 壮体身 :بەستى يۇغان / 身合实高不量身 بەستى كىچىك
بەستلىك 身:的梧魁体身,的大高材身〔静〕 ～ يىگىت 子伙小的大高材
بەسلەشتۈرمەك «بەسلەشمەك»态动使的
بەسلەشتۈرۈلمەك «بەسلەشتۈرمەك»态动被的
بەسلەشمەك :先抢,先争〔动〕 ئەخمەتجان بىلەن ئامانگۈل ئورمىدا بەسلىشىپ قالدى . 着抢丽古曼阿跟江提麦合艾。子麦割收
بەسلىشىش 比攀,试比,比〔静〕
بەسلىشىش پىسخىكىسى 理心胜好
بەس - مۇنازىرە :战论,论争,辩争,论辩〔静〕 بازار ئىگىلىكى توغرىسىدىكى ～ / 论辩的济经场市于关

سۆزى بەس ـ مۇنازىرىگە سەۋەب بولدى . 他引起了争论 。

بەش (بەشى) 〔静〕 五

بەش ئاتار <军> 响五

بەش ئاناسىر 五行(指金、木、水、火、土)五种物质

بەش ئەزا 五官: بەش ئەزاسى راۋرۇس 五官端正

بەش بۇرجەكلىك بىنا 五角大楼

بەش بۇلۇڭلۇق 五角形 <数>

بەش پەرز <宗> 五教兰斯伊(伊斯兰教)的五功课

بەش پەرز 五常,即仁、义、礼、智、信;是内含五德的总称,《命天桂五》称亦,称总的(朝廷)课

بەش پەنجىلىك يالمانتاقتاق <动> 五指跳跳趾

بەش پرىنسىپ 五互(互相尊重主权和领土完整、互不侵犯、互利平等、互不干涉内政、和平共处)

بەش جىلىك 五更

بەش خانلىق 五代(后梁、后唐、后晋、后汉、后周)

بەش سىزىقلىق نوتا <艺> 五线谱

بەش قولدەك تونۇش 了如指掌: ئۇ ھەممىگە ~ . 他对家大事了如指掌 。

بەش قولنى بىراقلا ئاغزىغا تىققاق <成> 五指抓一把胡子

بەش كۈنلۈك ئالەم 世尘的暂短

بەش كۈنلۈك دۇنيا = بەش كۈنلۈك ئالەم

بەش ھەدىس <宗> 五圣训(伊斯兰教逊尼派)

بەش ياقلىق 五体面 <数>

بەش يىللىق پىلان 五年计划

بەشاق 〔静〕 约乡 <方>

بەشەك 〔静〕 闺后、宫深 <古>

بەشەيلەن 〔静〕 五人、人五

بەشبارماق[1] 〔静〕 五面拌肉 <食>

بەشبارماق[2] 〔静〕 草五爪龙 <植>

بەشتاش 〔静〕 五石子(抓石子)游戏的一种玩法、女小孩游戏的玩具;

بەشقۇلاق 〔静〕 球火野 <植>

بەشلەك 〔静〕 五张(牌纸)(牌纸种一的字数有面正、反条长) <文>

بەشلىك 〔静〕 五行: قاغا ~ 黑五桃②五的① 诗

بەشلىك پۈتۈنلەش 四舍五八 <数>

بەشلىك تۈزۈم 五分制

بەشۇرۇق 〔静〕 克鲁修白(一之种品瓜甜) <植>

بەشبغىز 〔静〕 闲管爱、者事闲管爱、者能逞爱者嘴多 <方>

بەشىنچى 〔静〕 第五

بەقەسەم 〔静〕 木赛柯白(布土的纹条带、的纺混棉丝)

بەقەسەم پولۇ <食> 饭抓锦什(干和干萄葡了拌)

بەقەم[1] 〔静〕 木苏<植>(木乔小绿常)方苏、(料染色红饭抓的果)

بەقەم[2] 〔静〕 子疯、瓜傻、蛋笨 <方>

بەقۇۋەت 〔静〕 的壮力强身: ~ ئادەم 身强力的实壮、的壮力强身人的壮

بەك[1] 〔静〕 太、分十、常非、极: قاتتىق ~ / 硬太 سۇ ~ / 欢喜分十 ~ ئامراق 。热太水 . قىزىق ئىكەن 气天的坏极 سوغۇق 非 / 冷 ناچار ھاۋا ~

بەك[2] 〔静〕 实结: ~ ئورۇندۇق 子凳的实结 / جېنى ~ 大命

بەكە = قەلەمتىراش

بەكرۇ 〔静〕 固牢、固坚、实结、紧 <古>

بەكلەشمەك 〔动〕 诺许相互、定约相互 <古>

بەكلىك 〔静〕 的大强、的大劲、的气力有 <古>

的用耐、的固牢、的固坚、的实结、的实坚;的力

بەكنى 〔静〕 酒(的成酿物谷等麦大用) <古>

بەگ 〔静〕 克伯①、爷老②人大、(或加附的后之名人③ <古>

بەگدەمەك 〔动〕 克伯木斯喀 ~ قاسىم: 分雄称、治统;王称、克伯当道 <古>

بەگچەك 〔静〕 少阔;孙王;子王 <转>③头猾、慢傲②少阔、爷少①

بەگزادە[1] 〔静〕 子秃

بەگزادە[2] 〔静〕 克伯(一之种品瓜甜) <植>

بەگلەمەك 〔动〕 (员官作看)敬尊 <古>

بەگلىك 〔静〕 国公;国王②位王①

بەگى 〔静〕 果水种一的子李似类 <方>

بەك = نەشە

بەڭگى 鬼烟、者烟麻抽 〔静〕

بەڭگىلىك «بەڭگى» 词名象抽的

بەڭۋاش 〔静〕 性任: ئۇ بەڭۋاشراق بالا . 性任些有个是他

。子孩的

بەڭۈاشلىق «بەڭۈاش»的名词形式：چوڭلارنىڭ گېپىگە كىر ، ～ قىلما . 你别大人的话，性任。

بەڭۈاشلىق قىلماق 为所欲为；性任

بەل¹ ①〔静〕腰：～ ئاغرىق 腰痛 ②腰弯 / ئەگمەك 腰身：بېلى ناھايىتى كەڭ 宽太身腰③物体中间位部：ياغاچنىڭ بېلىدىن كەسمەك 从木把中间开锯 / تاياقنىڭ بېلىدىن ئۇشتۇماق 从子棍把中间打断④山腰：ئاپتوموبىل كىچىك بىر بەلدىن ئۆتتى . 汽车从一个小山腰过了。

بەل باغلىماق ①系腰：بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس ، چاچ تارىغان بىلەن خوتۇن . 男子真必未腰束，女子真必未梳头。<谚> ②<转>决心，下决心：ئۇ تىرىشىپ ئۆگىنىشكە بەل باغلىدى . 他决心，努力学习。

بەل پۈرمە 带部腰<手>：的褶～ كۆڭلەك 裙衣连的褶

بەل تۆتۈشماق 较量，斗角：نىياز پالۋان ھېلىقى زەڭگى بىلەن بەل تۆتۈشماقتا ئىدى . 尼亚孜正在跟那个大力士较量。

بەل تۆۋىنى 身下；阴部

بەل دۇمباق 腰鼓

بەل قويماق <成>气泄，劲松：بىز قىينىچىلىق ئالدىدا بىەل قويۇۋېتىدىغانلاردىن ئەمەس . 我们不是在种困难面前泄气的人。

بەل ئومۇرتقىسى <理生>椎腰

بەل ئېلىشماق = بەل تۆتۈشماق

بەل ياغاچ 檩

بەل يۆگەك 带腰缠(的儿婴)

بېلى بوش 头骨软

بېلى بوشاپ كەتمەك <成>劲松，气泄

بېلى پۈكۈلمەك = بېلى ئېگىلمەك

بېلى چىڭ <成>大心决，硬杆腰

بېلى سۇنماق <成>落破，气元伤(腰折)：ئۆت ئاپىتى تۇپەيلىدىن سودىگەر مەمەتنىڭ بېلى سۇندى . 一场大火灾，使商人麦麦提的元气伤了。

بېلى ئېگىلمەك 腰起不直；腰了弯压

بېلىگە تەپمەك <成>受动活的行进在正示表

～ گەپنىڭ / ئىشنىڭ 碍阻到；折挫到受作工使打断头话

بېلىنى ئوشتۇماق 气元伤

بەل² 〔静〕铲铁角三把长(的用墙泥砌)

بەل كەتمەن 锄头

بەل گۈرجەك 小铲铁

بەلەن 好〔静〕：～ ئادەم 好人 / بەك ～ بولدى . 太好了。

بەلەنلىك «بەلەن»的名词形式

بەلتاسما 带腰皮，带皮〔静〕

بەلتوسما 坝字丁 <水>〔静〕

بەلچە¹ 刀皮削，刀铲小(的匠鞋)〔静〕

بەلچە² 锄薅②铲铁(的灰炉铲)①〔静〕

بەلچىر 处合汇流水支两 <方>〔静〕

بەلدەتمەك «بەلدىمەك»的动使态

بەلدەشمەك «بەلدىمەك»的同共态

بەلدەم (条线的上体物在刻)儿道〔静〕

بەلدەمچى 带腰(的袍战) <古>〔静〕

بەلدەنمەك «بەلدىمەك»的动被态

بەلدىمەك 截〔动〕：ئۇ ئۇزۇن بىر تاياقنى بەلدەپ ئىككى بۆلەك قىلدى . 他截两了成截子棍长根一把。

بەلغەم 痰〔静〕：بەلغەمنى بوشاتماق 祛痰

بەلغەملىك 的痰带，的痰有〔静〕

بەلغەملىك زىققە 喘痰 <医>

بەلكى 且而〔助〕：ئۆگىنىشتە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپلا قالماي ، ～ ئۆگىنىشكە ماھىر بولۇشىمىز لازىم . 习学力努要但不，习学于善要且而。

بەلكىم 〔助〕成八，半多，怕恐，许也：مەن ～ كېلەلمەس . 我们他。来能不怕恐～ ئۇلار ئۇخلاپ قالغاندۇ . 他睡了。～ ئۇ دوختۇر بولسا كېرەك . 他是半多医个。生

بەلگە 〔静〕号符，号信，号记①：سوراق بەلگىسى 问号 / تەڭلىك بەلگىسى 等号②记标，识标，志标：تىنىش بەلگىسى 标点符号 / يول بەلگىسى 路标③特征：بۇ ئادەمنىڭ قانداق بەلگىسى بار ؟ 这个人的特征怎样？④情表：گۈلنىڭ چىرايىدىن دەرد ـ ئەلەم بەلگىسى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ . 从花的丽古上脸露出的苦痛情表。

بەلگە بايراق 旗扬(的上路铁) <交>

بەلگە بەرمەك 号信给，号信发

بەلگە تاپانچىسى 枪号信

بەلگە تاختا 牌志标，牌标

بەلگە تاش 石标 <地>

بەلگە چىراغ 灯志号(路铁)③灯志标②灯标①

بەلگە سالماق 号记做，号记打

بەلگە سىزىق 线标 <交>

بەلگە سىگنالى 号信志标 <电>
بەلگە فورمۇلىسى 式公号符 <逻>
بەلگە قوزۇق 桩标
بەلگە قىلماق ① 记表，记作志标为…以②号记作：بۇ دەۋر «4 ـ ماي» ھەرىكىتىنى ئاساسىي بەلگە قىلىدۇ . 这时一这时期以"四五"运动为主要志标。
بەلگە گەز 尺标
بەلگە لوگىكىسى 辑逻号符，辑逻理数 <逻>
بەلگە لېنتا 带志标 <体>
بەلگە لىنىيىسى 线标叠 <交，军>
بەلگە نەزەرىيىسى 论号符 <哲>
بەلگە ئوق 弹号信
بەلگە ئۇقۇمى 念概性属 <逻>
بەلگىسىز ① 〔静〕 无标志的，无记号的，无符号的，不确定的 ② 〔静〕 无标志的，无记号的，无符号的，不确定的 ① 〔静〕 无标志的，无记号的，无符号的，不确定的 ② 〔静〕 无标志的，无记号的，无符号的，不确定的
بەلگىسىزلىك 无标志，无记号，无符号，不确定
بەلگىشۇناسلىق 学号符 <逻> 〔静〕
بەلگىلەتمەك «بەلگىلىمەك» 态动使的
بەلگىلەشمەك «بەلگىلىمەك» 态同共的
بەلگىلەنمەك «بەلگىلىمەك» 态动被的
بەلگىلەنگەن تېزلىك 度速定指
بەلگىلەنگەن سۇرۇك 限期定规
بەلگىلەنگەن ھەرىكەت 作动定规 <体>
بەلگىلەنگەن ۋارىس 人承继定指 <法>
بەلگىلىك ① 〔静〕 有标志的，有号符的，有号记的：قىزىل كىرپىت ~ سومكا 定规②包提的志标字十红有 ~ / 限期的定规 مۇددەت ~ ：的定一，的定既，的 ۋاقىت 既定 / 间时的 ~ كىرىم 入收的定一
بەلگىلىك قىممەت 值定确 <数>
بەلگىلىمە 〔静〕 定规：مەكتەپنىڭ بەلگىلىمىسى 学的校定规
بەلگىلىمەك 定确，定指；定规，定决① 〔动〕：رەھبەرلىك ئۇنى ئۆگىنىشكە ئۈمىتىنى بەلگىلىدى . 领导决定派上学习去。 بۇ ئىشنى كىم بەلگىلىدى؟ 这事是谁定规的？ مۇھلەتنى ~ / 限期指定 ئامانلارنىڭ ئىسىملىكىنى تېخى بەلگىلىمىدۇق . 我们还没有确定名单的人选。 ②委派：بىراۋنى كاتىپلىققا ~ 委派某人当秘书
بەلگىلەش ئالمىشى 词代定确 <语>

بەلگىلىمىسىز 〔静〕 无定规的
بەلگىلىملىك 〔静〕 有定规的，定规的
بەللۇت 实橡；子橡 <植>〔静〕
بەللى ① 〔叹〕 好，了不起，(不表示满意，反话)好！ ~ ، ئەمدى نازا ئوخشاپتۇ . 好了，这下麻烦了。 ~ ، تېخىچە ماڭمايسەنغۇ؟ 好家伙，还没有走？(表示赞赏或讶异)伙计，你怎么还没有走？ ~ ، قالتىس تېز ئىشلەپسىز . 好家伙，你干得真快！ ② 〔叹〕 好家伙，(表示赞赏或讶异)
بەللىك 铁扁的侧两子鞍②腰裤① 〔静〕
بەلۋاغ 〔静〕 ① 腰带 ② 带腰马③带肚 <地>：ئىسسىق ~ 热带 / سوغۇق ~ 寒带④带状：ئورمان بەلۋېغى 林带
بەلۋاغسىز 无带的，无腰带的 〔静〕
بەلۋاغسىمان 〔静〕 带状的
بەلۋاغسىمان بۇلۇت 云状带 <气>
بەلۋاغسىمان تۈزۈلمە 造构状带 <地>
بەلۋاغسىمان قوقاق 疹疱状带 <医>
بەلۋاغسىمان قۇرۇلما 构结状带 <地>
بەلۋاغسىمان ھاۋا ئېقىمى 流气状带 <气>
بەلۋاغلىق 有带肚的，有腰带的 〔静〕
بەلۋاغلىق ۋاقىت 时区 <地，天>
بەلىزگۈل 菊雏 <植>〔静〕
بەلىش (点面的成烤打苏，油，糖白，奶，蛋加种一)什利白<食>〔静〕
بەلىش پوشكال 饼炸油什利白 <食>
بەلىش گۆش قورۇمىسى 肉沙加 <食>
بەلىك 恐惊，慌恐，惧恐，惧畏 <古>〔静〕
بەلىكچى 鬼小胆，人的小胆 <古>〔静〕
بەلىكلەمەك 吓惊，怕惧，怕害 <古>〔动〕
بەللە 果青藏，子诃 <植>〔静〕
بەلىن 鸡石 <古>〔静〕
بەمەل 节关 <方>〔静〕
بەمەلچەك 趾脚(的类鸟)②节关手① 〔静〕
بەمەلدىرەك 手挽(的把鞭) 〔静〕
بەن 兵士班一 ~ ئەسكەر：班 <军>〔静〕 (بەنى)
بەنە 钱铜，钱 <古>〔静〕
بەنجاق 长班 〔静〕 (بەنجائى)
بەنجاقلىق 受而色出得当长班荪尔图 . ياخشى ئىشلەپ مۇكاپاتلاندى 励奖了到。 ~ خىزمىتىنى 词名象抽的 «بەنجاق»：تۇرسۇن
بەند ① 〔静〕 禁锢；关押②押关于忙：ئۇ ئۆز ئىشى بىلەن ~

ئىدى . 他忙于己自的事。

بەند بولماق ①被拘押：زىندانغا بەند بولغان تۇتقۇن 押拘；②徒囚的里牢地在于忙：گوللۇكنى پەرۋىش قىلىش بىلەن ～ 于心醉，醉陶③圃花拾收于忙：ھەر خىل خىياللار بىلەن ～ 沉于缅想种种

بەند قىلماق 由自制限，押关：ئۆزىنى بىر قىزنى ئۆيگە بەند قىلىپ قويۇپتۇ . 他一把们个娘姑关进间屋子。

بەندە ①〔静〕（宗>人仆(的主真)<转>②者迷痴：كىتاب بەندىسى 书迷，书痴

بەندىچىلىك 〔静〕务义的尽应人仆(的主真)

بەندىچىلىك قىلماق 归天

بەندىك 〔静〕凳板

بەنزە 〔静〕子班

بەنزە ئالماشماق 迭更子班，替交子班

بەنشىر 子饺，食扁<方，食>〔静〕

بەھەيۋەت 〔静〕的大高，的大巨：～ دۇمباق 大鼓 / ～ مۇنار 高大的塔 / ～ ئادەم 巨人

بەھر (律音构结的诗律格兹鲁阿)里合拜<文>〔静〕

بەھرە 〔静〕①益利，惠实，趣乐②处好，趣味

بەھرە ئالماق 处好到得，惠实到得，益利到得

بەھرە بەرمەك 处好来带，益利来带

بەھرىسىز 处好无，益利无，益利去失〔静〕

بەھرىلەندۇرمەك 态动使的«بەھرىلەنمەك»

بەھرىلەنمەك 〔动〕赏欣，受享：گۈزەل مەنزىرىدىن ～ 景美赏欣

بەھرىلىك 〔静〕的益受，的利获

بەھرىمەن 〔静〕益得；受享

بەھرىمەن بولماق 享～：益得；受享：ئەركىنلىكتىن ～ 由自受 / تەڭ ھوقۇقتىن ～ 利权等平受享 / كۆپ خىل ئىگىلىكىنىڭ پايدىسىدىن ～ 营经种多于益得

بەھرىمەن قىلماق 益受使；受享使

بەھرىمەنلىك 式形词名的«بەھرىمەن»

بەھمەن 草血补<植>〔静〕

بەھۇزۇر 〔静〕①畅：～ مۇڭدىشىڭ 怀开，兴尽，快畅：～ ئويۇنماق 玩地兴尽 / ～ ئۇخلىماق 酣睡②无拘：～ 谈地便随，地束无：～ ئولتۇرماق 随便坐

بەۋا 下见

بەۋا كەلمەك 挡抵：ئەگەر كەلكۈن كەلسە ، مەن ـ مەن دېگەنلەرمۇ بەۋا كېلەلمەيدۇ . 洪一来水，也人的大再事本，挡抵不住。

بەيئەت 下见

بەيئەت قىلماق 附归，顺归；依皈

بەيتۇللا 房天(的加麦)<宗>〔静〕

بەيتۇلمال 库国；库金〔静〕

بەيتۇلمۇقەددەس 地圣，冷撒路耶<宗>〔静〕

بەيزۇ 族白〔静〕

بەيزۇچە 的式族白②语族白①〔静〕

بەيزى (号封室宗的定颁代清)子贝<古>〔静〕

بەيزىگۈل 莲子百<植>〔静〕

بەيگە 马赛〔静〕

بەيگىگە چۈشمەك 马赛加参

بەيەيگىلىك 地的马赛供可：～ ئات 马的赛参 / ～ ئادەم 方的赛供可〔静〕

بەينەلمىلەل = خەلقئارا

براخما (门罗婆)天梵<宗>〔静〕，一之神主教度印，(神之造创即)

براخما يېزىقى 文米罗婆<语>

براخما دىنى 教门罗婆<宗>

براخمان 一第度印③梵②徒教门罗婆①<宗>〔静〕姓种

براخمانىزم 教门罗婆<宗>〔静〕

براشۇرا = كىتابچە

برائون (家学物植国英)朗布〔静〕

برائون ھەرىكىتى 体液在浮悬(动运朗布<物>(动运则规无的止停不永的作所粒微的中体气或

بروم 溴<化>〔静〕

بروم سۇيى 水溴

بروملۇق 的化溴，的溴〔静〕

بروملۇق تۆمۈر 铁化溴

بروممىد 物化溴〔静〕

برونزا = تۈج

بروني 甲装<军>〔静〕

برونىۋىك 的甲装<军>〔静〕

برونىۋىك پويىز 车列甲装

برونىۋىك قىسىم 队部甲装<军>

برۇس (生医国英)氏鲁布〔静〕

برۇس تاياقچە باكتېرىيىسى 菌杆氏布

برۇكىت 矿钛板<矿，地>〔静〕

برېزېنت 布帆〔静〕

برېزېنت كارىۋات 床军行，床布帆

برىتۇا 片刀，刀险保〔静〕
برىدژ 牌桥 <体>〔静〕
برىلىيانت 石刚金(的工加已)〔静〕
بلانكىزم 义主基朗布〔静〕
بلوك = گۈرۈھ
بلىنداژ = پوتەي
بوپا 袱包〔静〕
　بوپا ئاچماق (式仪婚定)礼箱开
　بوپا تاشلىماق 袱包下放
بوپىلاتماق «بوپلىماق»的态动使：خوجايىن خىزمەتچىگە كەيىم - كىچەكلىرىنى بوپلاتتى. 主人叫仆人把衣物打成包。
بوپىلاشماق «بوپلىماق»的共同态：ئۇلار يوتقان - كۆرپىلىرىنى بوپلىشىپ كۆتۈرۈپ چىقىشتى. 他们把铺盖卷成打包扛出了去。
بوپىلانماق «بوپلىماق»的被动态
بوپىلىق 布的袱包作〔静〕 ～ رەخت 的：的袱包作
بوپىلىماق 包袱包用；包成打〔动〕 ئۇ بار - يوقىنى بوپلاپ كۆتۈرۈپ كەتتى. 上提包一袱包用西东的有所把他了走。
بوتا[1] 对)儿肝心，贝宝 <转>②羔驼 <动>①〔静〕
　(称昵的孩小
　بوتا كۆز 睛眼大的亮漂
بوتا[2] 埚坩〔静〕
بوتا[3] 细头一粗头一，具器的用药磨研)杵钵乳〔静〕；(的成制木硬有也，的成制铁生有
بوتانكا = ئۆسۈملۈكشۇناسلىق
بوتقا[1] 粥肉(的客待后回返亲娶)〔静〕
بوتقا[2] 浆：قەغەز بوتقىسى 浆纸 / پۈرچاق بوتقىسى 浆豆
بوتكا 货售，部卖小②房皮铁动活，房板动活①〔静〕
　箱叶百 <气>③亭
بوتكىلىق 小有②的房皮铁有，的房板动活有①〔静〕
　馆旅的部卖小有 ～ ساراي：的亭货售有，的部卖
بوتۇك 头工包，头工〔静〕
بوتۇكلۇق «بوتۇك»的抽象名词：～ قىلماق 当，头工当包
　头工
بوتۇلكا 子瓶〔静〕
بوتۇلكىلىق 奶的装瓶大 سۈت ～ چوك：的装瓶〔静〕
بوتى 鞋皮女靿短〔静〕
بوتىس 鞋球足〔静〕
بوتىكۆز 草忘勿 <植>〔静〕
بوتىلاتماق «بوتىلماق»的态动使
بوتىلاق 羔驼 <动>〔静〕
بوتىلماق 羔生驼骆〔动〕
بوجا ①〔静〕(肉)的状条成切②绳引(的车马)：～ گۆش 条肉干
　بوجا ئاش 条面切 <食>
بوجاك 长保〔静〕
بوجاقچىلىق 务职长保〔静〕
بوچى 师厨府王 <方>〔静〕
بوچىخانا 房厨府王 <方>〔静〕
بوخسۇق 链锁(的上项颈隶奴或俘战) <古>〔静〕
بوخولور 藜砂 <方，植>〔静〕
بودا 畜大 <方>〔静〕
بوداتماق «بودىماق»的态动使
بودارغان 木生盐 <植>〔静〕
بوداشماق «بودىماق»的共同态：ئۇلار قوينى كۆتۈرۈپ بېقىپ ئوتتۇز بەش كىلوگرام كەلگۈدەك دەپ بوداشتى. 他们把羊抱起来估了估，约有35公斤。
بوداق 估〔静〕
　بوداققا كەلمەك 估得准：دۇنيادا مۇنداق بوداق بوداققا كەلمەيدىغان ئىش كۆپ. 世界上这样估得准不估得多事的是。
بودالماق «بودىماق»的被动态：بۇ باغ بەش مو بودالغاندى. 这个园子估了有五亩。
بودەك[1] 物产其及，具模形球(的器铜银金工加)〔静〕
بودەك[2] 子孩这：بۇ ئەجەب ～ بالا ئىكەن. 这孩子的乎乎胖得长。
بودەكشىمەك 满饱(粒颗)〔动〕：سۇ ۋاقتىدا كىرگەچكە بۇغداي دانلىرى بودەكشىكە باشلىدى. 由于浇水时，麦粒开始饱满了。
بودراڭغۇ 的糊模，的暗昏，的淡暗 <方>〔静〕
بودولغو 对相锋针，付应，付对 <方>〔静〕
بودۇماق 住粘②定固，固紧，装安① <古>〔动〕，贴粘
بودىماق 计估，估〔动〕：سەن بۇ كىيىمنىڭ نەرخىنى بودىماق. 你估一估这下件衣的服价钱。
بور[1] 笔粉〔静〕
بور[2] 硼〔静〕

بور تېشى 石硼方 <矿>
بور[3] 垩白 <地>〔静〕
系垩白 <地> بور سىستېمىسى
بور[4] 酒葡萄 <古>〔静〕
بورا 席 ～ / 席苇 قومۇش :子席〔静〕 توقۇماق 织 ～ ياندۇرماق 边收(后度长定一到织子席)
بورات 盐酸硼 <化>〔静〕
بورات كىسلاتاسى 酸硼 <化>
بوراغان 暴风，风狂 <古>〔静〕
بوراكس 砂硼 <化>〔静〕
بوران 风大①〔静〕 :风暴，بوراندىن پاناھلىنىدىغان پورت 避风港②<转>风暴 :ئىنقىلاب بورىنى 革命风暴
بوران چىقماق 刮风
بوران ئاپىتى 灾风 <气>
بوران توسۇقى 障风 <气>
بوران ئېغىزى 口风
بوران - چاپقۇن 雨风暴，雨暴风狂，雨骤风暴①〔静〕 ②<转>雨风 :بوران - چاپقۇننى باشتىن كۆچۈرۈپ ، جاھان 面世见，雨风经 ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولۇش
بوران - چاپقۇنلۇق 的雨暴风狂〔静〕 :～ دەۋر 风狂代时的雨暴
بورانچى 鸨鹬<古，动>〔静〕
بورانقۇش 燕海，翁天信尾短 <动>〔静〕
بورانكۇل 花菜苦 <方，植>〔静〕
بورانلىق 的风大刮①〔静〕 :～ تۇن 刮②晚夜的风大
<转>的雨暴风狂 :～ يىللار 代年的雨暴风狂
بورانلىق يامغۇر 雨风大 <气>
بورانئوت 藜疆新，藜丝报 <植>〔静〕
بورتو 见下
بورتو دەرىخى 木桃<植>
بورچى 鬼酒 <古>〔静〕
بوردىماق «بوردىماق» 的态动使 :بوردىتقان قوي 育(工人)羊肥
بوردىشماق «بوردىماق» 的态同共 :ئۇلار قىشچە مال بوردىشى 。羊肥育起一在天冬个一们他
بوردىماق 的肥育〔静〕 :～ قوي 羊料，羊肥育 / ～ مال 畜肉
بوردىگۈشى 肉羊料
بوردىلماق «بوردىماق» 的态动被 :بوردىلىۋاتقان كالا 育在正牛菜；牛的肥
بوردو (心中济经部南西国法)多尔波 <地>〔静〕
بوردو سۇيۇقلۇقى (药农种一)液多尔波
بوردىماق 肥催羊给 ～ قوي :肥催，肥育〔动〕
بورسۇ 料饲 <古>〔静〕
بورسۇق 獾 <动>〔静〕
بورلاشتۇرماق 态动使的 «بورلاشماق»
بورلاشماق 化垩 <地>〔静〕
بورلۇق[1] 的硼〔静〕
بورلۇق پولات 钢硼
بورلۇق ئوغۇت 肥硼
بورلۇق[2] 园葡萄 <古>〔静〕
بورنېئول 片冰，脑龙 <化>〔静〕
بوروۋۇي = بۇرغا مۇنارى
بورۇس 膻 <古>〔静〕
بورۇن 保取 ～ تاپماق :人保〔静〕
بورۇن بولماق 人保当
بورۇن قىلماق 保担人请
بورۇنلۇق «بورۇن» 的名象抽 :نادان ئادەملەر ئۆزىگە ئۈ- 信己自给才人蠢 ～ قىلىدۇ . شەنجىلىك بولمىغان ئادەملەرگە 。保做人的过不
بورىپېيىزەك 草席 <植>〔静〕
بورىچى 人的子席卖②匠席①〔静〕
بورىچىلىق 业席卖②业席编①〔静〕
بورىقالاق 棚窝〔静〕
بورىقىياق 子苇 <植>〔静〕
بوز[1] 的色灰青〔静〕 :～ ئات 马青铁 / ～ ئېشەك 驴灰
بوز ئەمەن 蒿青 <植>
بوز تاران 芹角羊 <植>
بوز تورغاي 雀云 <动>
بوز توشقان 兔灰 <动>
بوز تۇپراق 土钙灰，土灰
بوز تۇلەك 鹰雀灰(的毛换次头，岁两) <动>
بوز تۇلكە 狐沙，狐草 <动>
بوز تېرەك 杨灰银 <植>
بوز سۆگەت 柳毛灰 <植>
بوز شېغىل 唐马 <植>
بوز غورۇلاي 劳伯头大 <动>
بوز قاپلان 豹云 <动>
بوز لاچىن 隼灰(的毛脱未尚) <动>
بوز مۇشۇك 猫云 <动>
بوز ئېزەن 藜冰雾 <植>

بوز يۇلغۇن （的枝分部底由，花白灰开）<植> 柳柽

بوز يېكەن 蒲香青 <植>

بوز² 荒开未〔静〕：～ يەر 地荒 / ئاچماق يەر 荒开，垦荒 / بۇغداي تەرسەك كۆزگە تەر ، ئارپا تەرسەك بوزغا . 麦大种地荒，麦冬种后秋 <谚> 。

بوز يىگىت 子伙小头毛

بوزا 酿〔静〕（的造酿麦大，米小用）酒米：～ سالماق 酒米

بوزارتماق 态动使的 «بوزارماق»

بوزارتىشماق 态同共的 «بوزارتماق»

بوزارتىلماق 态动被的 «بوزارتماق»

بوزارماق 白苍得变，色白灰成变〔动〕：ئۇنسىڭ چىرايى بوزىرىپ كەتتى . 白苍得变色脸的他 。

بوزاق （名地县田和）赫扎波 <地>〔静〕

بوزاق قويى 羊赫扎波 <牧>

بوزەك 的弱懦，的负欺受，的气受〔静〕：ئۇ ～ بولمايدۇ . 他的惹好是不的 。

بوزەك ئەتمەك = بوزەك قىلماق

بوزەك بولماق 侮欺受

بوزەك تاپماق = بوزەك قىلماق

بوزەك قىلماق 负欺：سەن ئۇنى بوزەك قىلما . 要不你负欺 。

بوزەكلىك 式形词名的«بوزەك»：بەك يۇقاشلىق ئادەتتە بوزەكلىككىمۇ سەۋەب بولۇپ قالمىدىكەن . 太欺受会也常通实老 负 。

بوزبوغا 积消淤散可，药草中种一）术莪<植>〔静〕：（伤损打跌治用外）

بوزتىكەن 菜荬苣，菜苣苦，草浆败 <植>〔静〕

بوزقىيا 挂树，淞雾 <植>〔静〕

بوزلاتماق 叫驼骆让 ～ تۆگىنى 态动使的«بوزلىماق»

بوزلاشماق 态同共的«بوزلىماق»

بوزلانچى 兰青叶异 <植>〔静〕

بوزلۇق 地荒：地土灰〔静〕

بوزلىماق 啕号，哭痛 <转>②鸣哀（的驼母）①〔动〕 哭大

بوزئوت 茅针壁戈，茅针舌大，茅针 <植>〔静〕

بوزون 亚组一的旋自数整有具）子色玻 <物>〔静〕 （子粒子原

بوزىچى 者酒米卖②者酒米酿①〔静〕 业售销酒米；业造酿酒米〔静〕

بوزىخانا 店酒米〔静〕

بوزىدان （菊艾）蒿菊 <植>〔静〕

بوزىرىشماق 态同共的«بوزارماق»

بوستان 洲绿〔静〕

بوستانلاشتۇرماق 态动使的«بوستانلاشماق»：چۆللەرنى ～ 洲绿为变原荒把

بوستانلاشتۇرۇشماق 态同共的«بوستانلاشتۇرماق»

بوستانلاشتۇرۇلماق 态动被的«بوستانلاشتۇرماق»

بوستانلاشماق 洲绿为变〔动〕

بوستانلىق 林园②洲绿①〔静〕

بوسوق 子果油 <方，食>〔静〕

بوسۇت 情人；物礼（的送时事喜办）〔静〕：توي بوسۇتى 物礼的送礼婚为

بوسۇتلۇق 情人，物礼（的送事喜办）〔静〕：تويغا ～ 物礼备准礼婚为

بوسۇغا （بوسۇ :غا） 槛门，坎门①〔静〕：بوسۇغىغا قەدەم قويماق 迈 边门，口门：ياتنى بوسۇغىسىغا يولاتمايدىغان كىشى 进人让不为意）人的门上人外让不（门家在狼只一 / بىر بۆرە بىزنىڭ بوسۇغىدىلا يۈرىدۇ . 道门，径门 <转>③。悠转口门家我等高人有没还们我 . ماتېماتىكىنىڭ بوسۇغىسىنى كۆرمىدۇق 边的命生 缘边 <转>④。门的学数缘边的亡死 / ئۆلۈم بوسۇغىسى 缘 高坎门 بوسۇغا داۋان 坎门①：بوسۇغا داۋىنى ئېگىز 口关过 ②<转>口关：بوسۇغا داۋاندىن ئۆتمەك 不，人凌气盛喻比）高坎门 بوسۇغا ئېگىزلىمەك 门的你 . 近接好）：بوسۇغاڭ ئېگىزلەپ قاپتۇ ، ئاتلىيالمىدىم 。去进不迈我，高坎

بوسۇغىدىن ئاتلىماق 门进，门进跨

بوسۇغىسى ئېگىز 起不攀高；高槛门

بوسۇغىسىنى توپا باسماق 落冷庭门，雀罗可门

بوسۇغىغا دەسسىمەك 门登

بوسۇغلىق 的坎门有〔静〕

بوش 空①〔静〕：～ قاچا / ئىككى قۇر ～ قالدۇرۇپ يازماق 空子房 . 呢着空 / 写行两空 。 ئىككىلا كىچىككىنە ～ ئورۇنمۇ يوق . 没也空儿点一里库仓 。下一来候时的空 . ～ ۋاقتىڭدا بىر كەلگىن 。有士战 . ～ ۋاقىت تاپسىلا ، ۋاقتىنى چىڭ تۇتۇپ ئۆگەنىدى 。习学紧抓就，闲空有一们闲有没 . ～ ۋاقىت يوق

松、懈松、松②。着闲器机 . تۇرىدۇ ~ 夫功 。ماشىنا
松嘴 / تېرەك ياغىچى بەك ~ ، قۇرۇلۇش قىلىشقا يارىمايدۇ . 的固牢不、的实结不、驰
松律纪 ~ ئىنتىزامى 。筑建于适不、松太木杨 .
③线的固牢不 يىپ ~ / 布的实结不 رەخت ~ / 驰
草烟的大不劲 تاماكا ~ :的劲没、的烈浓不、的薄淡
④软的弱 ،的劲差 :的劲差、的弱软 رەھبەر ~ / 导领的弱软 ئايگۈل
。劲差儿点有语俄的丽古依阿 . رۇسچىدا بوشراق ئىدى

بوش خانا 位空、数位空 <数>

بوش خوت 档空 <机>

بوش قارىماق 视轻、看小

بوش قويماق ①放过 :ئۇ بىر ئادەمنىمۇ بوش قويماپتۇ . 过放有没也人个一连他
بىزنى بىرەر سائەتمۇ بوش قويمايدۇ 。过放有没也人个一连他 .②让…着闲 :سىنىپ مۇدىرى
我让不也刻一任主班 。③饶 :ئەگەر سەن شۇنداق بەكۈڭشلىق قىلمۇبرىدىغان
下性任样这果如你 . بولساڭ ، ئاپاڭ سېنى بوش قويمايدۇ
。你了不饶妈你、去

بوش كەلمەسلىك 软服不、弱示不

بوش كەلمەك ①松懈、大嫌 :يېڭى ئالغان ئاياغ پۇتۇمغا
بوش كەلدى . 弱示、劲松②。了大上脚在穿鞋的买新 :
غەيرەت قىل ، بوش كەلمە 。劲松别、油加 . ئۇ بۇ قېتىم-
قى مۇسابىقىدە بوش كەلمىدى . 示有没中赛比次这在他
。弱

بوشقا كەتمەك 落空 :ئۇنىڭ شېرىن خىيالى بوشقا كەتتى .
。了空落梦美的他 。بۇگۈن قىلغىنان ئىشىم بوشقا كەتتى .
。了做白事的天今

بوش كۆمۈر 煤浮

بوش گەپ 小、轻的易事 :بۇ ~ ئەمەس . 是不这
。(可小同非)事小

بوش ۋاقىت جەمئىيەتشۇناسلىقى 闲暇会社学

بوش ۋاقىت جۇغراپىيىسى 闲暇地理

بوشاتماق «بوشىماق» 的态动使 :توپا ~ 土松 / تىزگىننى
。手的我开松你 . قولۇمنى بوشتىۋەت 。绳缰开松 ~
除解 ~ خىزمەتتىن / 丝螺卸 ~ ۋىنتا / 子房腾 ~ ئۆي
务职

بوشاشتۇرماق «بوشاشماق» 的态动使 :ھوشيارلىقنى
放 ~ / 律纪松放 ~ ئىنتىزامنى / ئىدىيىۋى خىزمىتنى
。作工想思松放能不 . بوشاشتۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ

بوشاشماق ①〔动〕松、弛松、松 :动松、弛松、松
齿 . چارچىغانلىقتىن ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنى بوشىشىپ كەتتى 。软疲、软发②动松
泄、懈松、劲松③。软发身浑得累他
懈松律纪 ~ ئىنتىزام 。劲松别你 . سەن بوشاشما :气

بوشاق 〔静〕懈松、散懒、松稀、塌疲

بوشاقلىق «بوشاق» 式形词名的

بوشاقلىق قىلماق 散懒、劲松

بوشاندۇرماق «بوشانماق» 的态动使 :سالامەت ~ 安平使
娩分

بوشانماق ① «بوشىماق» 的态复自 :ئانا بوشىنىپ كەتتى .
妈妈从他 。了缰脱马 。ئۇ ئاپىسىنىڭ قولىدىن بوشاندى .
手中脱挣了 。了娩分晨早天今她 。ئۇ بۇگۈن سەھەردە
。了娩分晨早天今她 . بوشاندى

بوشغۇت 教、说学②弟徒(的艺手学)① <古>〔静〕
书念、学上③诫劝、导劝、程课、导

بوشغۇتچى 师导、师老、师教 <古>〔静〕

بوشغۇتلۇغ 的学博、的识知有 <古>〔静〕

بوشغۇتماق 习学、书念、学上 <古>〔动〕

بوشقى 务庶的宫王 <方>〔静〕

بوشلاغلانماق 拗执 <古>〔动〕

بوشلۇق ① «بوش» 的形词名式 :白空、间空、地空②
宙宇 ئوتتۇرىسىدىكى ~ / 地空的中园 باغ
填 تولدۇرماق ~ / 域空、空天 ئاسمان بوشلۇقى / 间空
补空白③腔 :ئېغىز بوشلۇقى 口腔 / دىماق بوشلۇقى 鼻
腔 / كۆكرەك بوشلۇقى 胸腔
息信中空 ئۇچۇرى بوشلۇق

بوشۇغ 〔静〕准批①准批书(可汗准批)返 <古>
行饯、别饯③赐赏、品礼的节使给②(书文的回

بوشىتىشماق 态同共的 «بوشاتماق»

بوشىتىلماق 态动被的 «بوشاتماق» :ئۇ ئىشتىن بوشىتىلدى .
。职免被他

بوشىماق ①〔动〕空、闲 :ئۆي بوشىدى . 了空子屋 。ھېنىڭ
قولۇم بوشىمايۋاتىدۇ . 轻、了完干情事 . قارنىم سەل بوشىدى
轻里心我 。松轻②。着闲没手的我 :松、放 ~ / 狱出放释 ~ :放释③。些一了松
任卸 ~ / 职卸 ~ ،ئۇسلىدىن

بوغا 〔静〕脖拥 :ئېشەك ~ 头的脖拥着套动甩地命拼子驴
。سىلكىيىتتى . 具套 〔静〕 جاۋۇەن ـ

بوغاز¹ 〔静〕峡海 :ئەۋۇەن بوغىزى 台峡海湾

بوغاز² 〔静〕胎怀、孕受 <牧>:胎怀 ~ / 骡的胎怀 بىيتال ـ

羊母的胎怀 ساغلىق ～ / 马
بوغاز بولماق 孕受，胎怀(畜牲)
بوغاز قىلماق 孕受，胎怀(畜牲)使
بوغازلىق «بوغاز»的式形词名：～ دەۋرى 期胎怀
بوغاق 气天云多，凉阴 <方>〔静〕
بوغالتىر 计会〔静〕
بوغالترلىق 作工计会〔静〕：～ بۆلۈمى 会计 / 科计
ئورنى 所务事计会
بوغالتىريە 簿式单 ～ ئاددىي：记簿②学计会①〔静〕
记 / بانكا بوغالتىريىسى 银行记簿
بوغالتىريە قائىدىسى 理原计会 <经>
بوغالتىريە كومپيۇتېرى 机算计计会 <经>
بوغالتىريە يىلى 度年计会 <经>
بوغبايماق 笨又厚又(得穿) <方>〔模〕
بوغجول 涨高，剧加 <方>〔静〕
بوغجۇما (包布的物衣装)袱包〔静〕
بوغجۇملاتماق «بوغجۇملىماق»的态动使：ئۇ قىزنىغا كىيىم-لەرنى بوغجۇملاتتى．来起包袱包用服衣把儿女让他。
بوغجۇملاشماق «بوغجۇملىماق»态同共的
بوغجۇملانماق «بوغجۇملىماق»的态动被：كىيىملەر تېخى بوغجۇملانماپتۇ．来起包袱包用有没还服衣。
بوغجۇملىق 皮袱包做〔静〕：～ رەخت 皮的皮袱包做布的
بوغجۇملىماق 包袱包用〔动〕
بوغچا 袱包，包书〔静〕
بوغداش 菜苋，谷穗千，苋枝反<植>〔静〕
بوغدام 的秽污，的脏肮，的脏 <古>〔静〕
بوغدۇرماق 态动使的 «بوغما[1]»
بوغدۇرۇلماق 态动被的 «بوغدۇرماق»
بوغرۇل 马的色青铁：～ ئات 色青铁〔静〕
بوغقۇچ 子绳的口袋麻扎 تاغار بوغقۇچى / 带鞋 كە بوغقۇچى 绳细，子带(的用口袋口扎，鞋系)〔静〕
بوغقۇچلاتماق 态动使的 «بوغقۇچلىماق»
بوغقۇچلانماق 鹰的着绑紧紧被膀翅只两 بۇركۈت بوغقۇچلانغان 态动被的 «بوغقۇچلىماق»
بوغقۇچلىماق 子绳用 ～ قوينىڭ پۇتىنى：绑子绳用〔动〕
腿羊住绑
بوغما[1] 子领口紧松 ～ ياقا / 的口紧松〔静〕：يەڭ 子袖口紧松
بوغما قاپاق 芦葫牙牙 <植>
بوغما قۇلۇلە 蛏缢 <动>
بوغما يىلان 蛇蟒 <动>
بوغما يىلانلار ئائىلىسى 科蟒
بوغما[2] 杆喉白 بوغما مىكرۇبى 白喉：～ <医>〔静〕
针防预喉白 ۋاكسىنىسى / 菌
بوغما كېسەل 喉白 <医>
بوغماق[1] 扎②喉咽住扼 ～ كېكىرتەكنى：扼，掐①〔动〕；
结：扎 تاغارنىڭ ئاغزىنى ～ / 口袋麻扎 پۇشقاقنى ～
脚裹 ～ پۇت / 腿裤扎 ئۇرۇق يولىنى ～ / 管精输扎结
③结：系 ～ 结④帐结：堵 سۇنى ～ / 水堵 يول ئېغىزىنى ～ 死咬⑤口路堵：مۇشۇك كەپتەرنى بوغۇپ قويدى．批制压 ～ 了死咬子鸽把猫 تەنقىدنى：杀扼，制压⑥。
由自杀扼 ～ / 评 ئۆزىنىڭكى
بوغماق[2] 钱捆三 پۇل ～ ئۈچ：捆①〔静〕
بوغماق 肠结 <理生> ～ «S» شەكىللىك：肠结状 S
بوغماق قورساق ھەرە 蜂赢蜾 <动>
بوغماق ئۆچەي راكى 癌肠结 <医>
بوغماق[3] 子带衣衬 <古>〔静〕
بوغماق[4] 的宝珠镶(的戴佩娘新夜之婚新)<古>〔静〕
饰首银金
بوغۇرساق 子果油 <食>〔静〕
بوغۇز[1] 料饲〔静〕
بوغۇز[2] ②饭下不吃 ئوتمەسلىك 喉①〔静〕：بوغۇزدىن غىزا
颈(的品物等壶)
بوغۇز پارتلىغۇچى تاۋۇشى 音塞喉 <语>
بوغۇز تاۋۇشى 音喉 <语>
بوغۇز سىيرىلاڭغۇ تاۋۇشى 音擦喉 <语>
بوغۇزخانا 房料饲〔静〕
بوغۇزكۆك 菜带海 <植>〔静〕
بوغۇزگۈل 草花喉 <植>〔静〕
بوغۇزلاتماق 鸡宰人让 ～ توخۇنى：态动使的 «بوغۇزلىماق»
بوغۇزلاشماق 态同共的 «بوغۇزلىماق»
بوغۇزلانماق 宰被 بوغۇزلانغان قوي：态动被的 «بوغۇزلىماق»
羊的
بوغۇزلۇق[1] 物谷的料原料饲为作可指)料饲①〔静〕
马的料饲吃肯，马的食挑不 ئات ～ ：的料饲吃肯②
بوغۇزلۇق[2] 口刀(的刀下时畜牲宰)〔静〕
بوغۇزلىماق 羊宰 ～ قوينى：刎，宰〔动〕
بوغۇش 手把盘磨 <方>〔静〕

بوغۇشماق ① «بوغماق» 的同态同共：ئۇلار تاغارلارنىڭ ئېغىزى-نى بوغۇشۇپ يۆدۈپ كېتىشتى . 了走背袋口好扎们他。②打厮：ئىككىسى بوغۇشۇپ كەتتى . 了来起打厮人个两。

بوغۇق 音声的哑沙 ～ ：的哑嘶，的哑沙〔静〕 ئاۋاز

بوغۇقلۇق 袋麻的口住扎被 تاغار ～ ：的扎被〔静〕 ئاغزى

بوغۇلماق ① «بوغماق» 的态动被：ئاغزى بوغۇلغان كالىدەك پۇشۇلدىماق ،息窒：气憋②气粗喘样一牛的嘴住捂像 ～ ،气憋③难困吸呼 «بوغماق» 的态复自：ئۆ تازا بوغۇلۇپ تۇرغاندا ، قومۇشلۇق ئىچىدىن بىر بېلىقچى قېيىقنى ھەيدەپ چىقتى . 划中荡苇芦从夫渔个一，时火窝正他。船小条一来：组词成构合组词名与④。 قەرزگە ～ 负

累累行罪 ～ جىنايەتكە / 筑高台债，累累债

بوغۇم 间之段各物植些某）节②节关① ＜理生＞〔静〕 （方地的连相）：بامبۇك بوغۇمى / 节竹 قومۇش بوغۇمى ～ 节音开 / ئوچۇق 节音：＜语＞③节苇芦 ～ 节音闭

بوغۇم ئاياغلىقلار 物动肢节 ＜生＞

بوغۇم ئايرىش بەلگىسى 号符音隔 ＜语＞

بوغۇم تەنلىكلەر 物动节环 ＜生＞

بوغۇم تەنلىكلەر تىپى 门物动节环 ＜生＞

بوغۇم كۆچۈرۈش 行移 ＜语＞

بوغۇم يەللىكى 炎节关 ＜医＞

بوغۇمباش 芥珠念 ＜植＞〔静〕

بوغۇملۇق 的节有〔静〕

بوغۇملۇق يېزىق 字文节音 ＜语＞

بوغۇن[1] 代〔静〕：分辈：ئېشىقەدەم بوغۇنلار / 代一老 كېيىنكى بوغۇنلار / 代后 ياش بوغۇنلار / 代一轻年 ئۇ ～ جەھەتتە مەندىن چوڭ . 大我比分辈的他。

بوغۇن[2] 蜂马，蜂胡 ＜方，动＞〔静〕

بوغۇناق 埃尘，土尘，尘灰 ＜方＞〔静〕

بوغۇنتاق 坎土：口山小 ＜方＞〔静〕

بوغۇنداش 宗同〔静〕

بوغۇنۇقماق ，急焦，气生②息窒：气憋① ＜方＞〔动〕 躁焦

بوغىچى 匠脖拥〔静〕

بوغىچىلىق 业作制脖拥〔静〕

بوقالمۇ 锁枷，镣脚 ＜古＞〔静〕

بوقتاغ 东似类或毛羽根一用）格塔克布 ＜古＞〔静〕（帽便顶高的上其于插西

بوقتوغ 臂上 ＜方＞〔静〕

بوقۇچى 役衙，差公：隶皂 ＜古＞〔静〕

بوقۇرماق 手到弄，来出拔 ＜方＞〔动〕

بوقۇرۇشماق 态同共的 «بوقۇرماق»

بوقۇسا 犁步，犁木〔静〕

بوقۇق 朵骨花，蕾蓓，蕾花 ＜古＞〔静〕

بوقۇقلانماق 蕾花结 ＜古＞〔动〕

بوكس 击拳〔静〕

بوكسچى 手击拳〔静〕

بوكسچىلىق 动运击拳〔静〕

بوكسىت 土矾铁 ＜矿＞〔静〕

بوك 的嗡到听 . ～ ：嘭，嘣，嗡〔模〕 قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى 。响声一

بوڭبوڭقوڭغۇز 郎壳屎，螂蜣 ＜动＞〔静〕

بوڭۇلداتماق 态动使的 «بوڭۇلدىماق»

بوڭۇلدىماق 声咚咚发〔动〕：يىراقتىن بوڭۇلدىغان ئاۋاز ئاڭلاندى . 声咚咚来传处远。

بولا 规犯（的牌玩）〔静〕

牌罚被，规犯 بولا بولماق

牌罚 بولا قىلماق

بولا ـ بولماي 一到不还作工加参我 . ～ دادام تۇغۇپ كەتتى ：满不还，到不还〔静〕 مەن خىزمەتكە چىقىپ بىر يىل 。了世去就爸爸，年

بولاتماق 捆书把人让 ～ كىتابلارنى 态动使的 «بولىماق»：好包

بولار 已事 . ～ ئىش بولدى ：此如好只，吧样这就〔静〕 。舟成已木：此如

بولار ـ بولماس 人的四不三不 ～ ئادەم 四不三不〔静〕：

بولاشماق 态同共的 «بولىماق»

بولاق[1] 糖块方包一 ～ بىر قەنت / 西东包一 بىر نەرسە ～ ：包〔静〕

بولاق[2] 的面发〔静〕

了包面发 ＜食＞ بولاق ماڭتا

饼闷面发 ＜食＞ بولاق ياپما

بولاقلىق 书的好包 ～ كىتاب 的好包〔静〕：

بولاڭخوي 准瓜西个这 . ～ ، بۇ تاۋۇزنىڭ پىششىق چىقىشىدا گەپ يوق ：类瓜售出于用要主）熟保，回来保〔静〕 。回来保，的熟是

بولانماق 好包 قەنت 态动被的 «بولىماق»：بولانغان چاقماق 糖块方的

بولتا 拴螺〔静〕

بولتىلاتماق «بولتىلماق»的态动使
بولتىلاشماق «بولتىلماق»的态同共
بولتىلانماق «بولتىلماق»的态动被
بولتىلىق 〔静〕 的栓螺了上
بولتىلماق 〔动〕 栓螺上
بولجا[1] 〔静〕<植> 的生次
杨生次 <植> بولجا تېرەك
بولجا[2] (بولجاسى) 计估 <方>〔静〕
بولجالاتماق «بولجالماق»的态动使
بولجالاشماق «بولجالماق»的态同共
بولجالانماق «بولجالماق»的态动被
بولجالىق 〔静〕 林树杨生次
بولجالماق 〔动〕 <方> 量估，计估，算估
بولدۇرماق[1] «بولماق[1]»的态动使：بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم ، خورجۇن ـ قاچمىسىنى تولدۇرالمىدىم . <谚> 烂糊泥 不人让墙上不帮难器成忙。
بولدۇرماق[2] «بولماق[2]»的态动使：بولدۇرغان خېمىر 发人让面的
بولدۇرۇلماق «بولدۇرماق[2]»的态动被
بولدى 〔叹〕 ～：了得，了好，了行；يولۇقما مېڭىۋەر ، ～ ، شۇنداق قىلايلى . 吧的你走你，了行就，了好。 ～ ، ئەمدى تەرگەۋرمەيلى . 办么这说再要不，了行。 بۇ بالا تېگىپلا قويدۇڭمۇ ، ～ ، يىغلىغىنى يىغلىغان . 这了。了完没上哭，得，吗了碰你子孩。
بولدى قىلماق 了得，了算，了行：بولدى قىلسىلا بوۋا ، كۆڭۈللىرىنى بۇزمىسىلا . 了过难别，爷爷老，了行。
بولدۇنى (葡萄鲜或干葡葡为子馅，种一的子饺)尼多勒勃 <古，食>〔静〕
بولشېۋىزم 义主维什尔布 <哲>〔静〕
بولشېۋىزملىق 的义主维什尔布 <哲>〔静〕
بولشېۋىك 克维什尔布 <哲>〔静〕
بولشېۋىكلارچە 的式克维什尔布〔静〕
بولشېۋىكلىق «بولشېۋىك»的词名象抽
بولغۇسى ① «بولماق[1]»生发将即②一之式形词动形的：ئىش ～ / 事的生发将即的来未，的来未：ھاكىم ～ 长县的
بولغۇلۇق ②惕警该应 ～ 该应：ھوشيار 该应，当应①〔静〕
已米生，此至已事 ～ 事的有该，事的有会：بولدى 饭熟成
بولقا 头榔，锤〔静〕

بولقا باش لەھەك 鉴髻双 <动>
بولقا سۆڭەك 骨锤 <理生>
بولكا 包面 <食>〔静〕
بولكىچى 师包面〔静〕
بولكىچىلىق 业包面〔静〕
بولكىخانا 房包面〔静〕
بولماق[1] 〔动〕 ①当，成，作，做：كاتىپ ～ 书秘当 / ئۇ ژاھچى ～ 人证当 / ئۇ ئۇچقۇچى بولدى . 员行飞了成他。 بۇ مەۋەب بولالمايدۇ . 由理为成能不这 。 كېپىل ～ 保作 / گەپ گەپ بولسۇن . 说话要说：准作要话说。数算 مەن سىزگە ھەمراھ بولىمەن . 伴做你给我。 بۇگۈنكى يىغىنغا ئۇ رەئىس بولدۇ . 席主做他由会的天今。 ئۇ نېمە بوپتۇ . 事么什了生发他。 بۇ ئىش ئۇتكەن يىلى بولغان ئىدى . 这。年去在生发事件：有③ ئۇنىڭ بويى ئاكسىنىڭ كىدەك بولۇپ قالدى . 了高么那哥哥他有他。 كۆپچىلىكنىڭ ياردىمى ئاستىدا ، ئۇنىڭدا خېلى كۆپ ئىلگىرىلەش بولدى . 在他，下助帮的家大，步进的大很了有④ بۇ يىل ھۆل ـ يېغىن نورمال ، شۇڭا مېۋە ـ چېۋە قالتىس بولدى . 收丰：收丰获大果水，顺雨调风年今。 بولىدىغان ئاشلىق كۆكىدىن مەلۇم . <谚> 情苗看稼庄的收丰 。收丰⑤。以可，行：قاچان كەلسەڭ بولىۋېرىدۇ . 以可，行都来候时么什便随你。 بولىدۇ ، شۇنداق قىلايلى . 以可，行⑥。吧办样这就，以可。 مېھمانلار كېلىپ قالدى ، بولۇڭلار . 人客，为行示表，词动助作⑦！儿点快们你，了到。作动：语用的动行快 ئىشلىنىپ بولدى . 束结的：تاپشۇرۇق 了完作业作。 ئۇ چاي ئىچىپ بولۇپ بازارغا كەتتى . 了去街上茶完喝他。 بولالماي قالماق 了住不持支：ماھىرە چوشتىن ئاۋۋال خېلى تېتىك يۈرگەندەك قىلغان بولسىمۇ ، بىراق چوشتىن كېيىن بولالماي قالدى . 持支就午下，的神精挺还午上热伊玛。了住不。
بولماق[2] 〔动〕 发(酵面)：ئەتىگەن يۇغۇرۇپ قويغان خېمىر ئەمدى بولدى . 了发儿会这面的和上早。
بولمىغۇر 的诞荒，的谬荒，的唐荒①〔静〕：سەۋەبلىرى ～ / 由理的唐荒，的四不三不②头念的诞荒 خىيال ～ 话的四不三不，的流下：ئۆزلەر ～ 为行流下 قىلىق
بولمىغۇر گەپ 话的四不三不，话帐混，话唐荒
بولمىغۇرلۇق «بولمىغۇر»的式形词名
بولورمان 力吃走行而胖肥于过因畜人 <方>〔动〕
بولۇپمۇ 是别特，是其尤〔助〕：مەن رەسىم سىزىشنى ياخشى

كۆرىمەن ، ～ ماي بويۇق رەسىم سىزىشنى ياخشى كۆرىمەن . 我画油画欢喜是其尤，画画欢喜。

بولۇشتۇرماق «بولۇشماق» 的使动态

بولۇشسىز 定否〔静〕

بولۇشسىز ئالماش 词代定否 <语>

بولۇشسىز جۈملە 句定否 <语>

بولۇشسىز شەكىل 式形定否 <语>

بىرلۇشسىز قوشۇمچە 否，分成加附定否 <语> 缀词定

بولۇشقاق 〔静〕者护袒，者袒偏：ئاتىسى بولۇشقاقنىڭ ئوغلى ئۇرۇشقاق ، ئانىسى بولۇشقاقنىڭ قىزى يىغلاڭغۇ . <谚> 哭爱孩女护袒亲母，棍恶成儿护袒亲父。

بولۇشلۇق 定肯〔静〕

بولۇشلۇق پېئىل 词动定肯 <语>

بولۇشلۇق جۈملە 句定肯 <语>

بولۇشلۇق شەكىل 式形定肯 <语>

بولۇشلۇق - بولۇشسىزلىق 定否与定肯〔静〕

بولۇشلۇق - بولۇشسىزلىق كاتېگورىيىسى 定肯与定否范畴

بولۇشماق ① «بولماق» 的共同态：ئۇلار ھەيران بولۇشتى . 他们吃惊一大。②护袒，袒偏。惊一吃大们他洽融：来得合③。个一哪袒偏不来从他．بىرلىشمايدۇ（系关妇夫指）：ئۇلار يېڭى توي قىلغانىدى ، ئوبدانلا بولۇشۇپ قالدى . 他们刚结婚，很得处相洽融。

بولۇشچە 〔静〕①地量尽，地命拼：ئۇلار ئاتلىرىنى ～ چاپتۇرۇپ كەينىمىزدىن قوغلاپ كەلدى . 他们从马策地命拼从后面追我们。②命拼：～ ۋارقىرماق 喊命拼。来里死往，打痛～：ئۇرماق 量放，量尽〔静〕打 / تاماقنى ～ يەپ ، بۇرنى قۇلىقىمغىچە تويۇپ كەتتىم . 放了眼子嗓到快西东的吃，吃皮肚开。

بىرلۇشىغا قويۇۋەتمەك ①思意的量尽示表：مەن شەھەر يولىغا قاراپ ئېشەكنى بولۇشىغا قويۇۋەتتىم . 城进在．驴毛我让路上，بالىنى بولۇشىغا قويۇۋېتىپ ، ئاخىر ئۇنى ئوغرى قىلۋەتتى . 由纵放，任放②。走快子步开放于纵放由．偷小了成后最子孩，子孩。

بولۇغ 在存 <古>〔静〕

بولۇق[1] 〔静〕壮茁：بۇغداي ناھايىتى ～ ئۆستى . 麦长得茁壮。十分

بولۇق[2] 教调 <方>〔静〕

بولۇماق (狗，鹰)教调 <古>〔动〕

بىرلۇمسىز 〔静〕 بو-：的能无，的用中不，的息出有没：لۇمسىزنى بىرلدۇرالمىدىم ، خۇرجۇن - قاچىسىنى تولدۇرالمىدىم . 忙帮难器成不人，墙上不糊泥烂 <谚>。

مسىزلىق 用中不，息出没〔静〕

بولومېتىر 计热射辐，器热测射辐阻电 <物>〔静〕

بولۇنماق «بولماق» 的态动被的：تاش يولدا بولۇنغان ۋەقە 发生的完下没 / ئۇيناپ بولۇنمىغان شاھمات 件事的上路公在棋

بولىماق (بو :لىماق) 〔动〕包：كىتابنى قەغەز بىلەن ～ 用纸来起包书把

بوم 粗(音声)〔静〕

بوم ئاۋاز 声粗

بوم تار 弦里，弦音低，弦老 <艺>

بومازى 衣衬布绒：布绒〔静〕～ كۆڭلەك

بومبا[1] 〔静〕弹炸 <军>：ئاتوم ～ / قول ～ 手榴弹 / 弹子原弹烧燃 ～ كۆيدۈرگۈچ

بومبا تاشلىماق 弹炸投

بومبا[2] 下见

بومبا ساقال 子胡大，子胡腮络

بومباردىمان 炸轰〔静〕

بومباردىمان قىلماق 炸轰

بومباردىمانچى 的炸轰〔静〕

بومباردىمانچى ئايروپىلان 机炸轰 <军>

بومباردىمانچىلىق 炸轰〔静〕

بونسىمارا 拉马斯邦〔静〕

بونسىمارا كالىسى 牛拉马斯邦 <牧>

بونگىن 下见

بونگىن ئارپىخىنى 茅香氏勃 <植>

بوھتان 蔑诬，告诬，谤诽〔静〕(بوھتانى)

بوھتان چاپلىماق 陷诬，告诬，谤诽：سەن ياخشى ئادەمگە بوھتان چاپلىما . 人好谤诽要不你。

بوھتانچى 者告诬，者谤诽〔静〕

بوھران = كرىزىس

بوۋا 父祖，爷爷〔静〕

بوۋاچوق 趾脚小；指手小 <方>〔静〕

بوۋاسىر 疮痔，痔 <医>〔静〕

بوۋاسىر مەلھىمى (مەلھىمى بوۋاسىر) 巴宁肛 <药>膏软尔斯瓦

بوۋاق 儿婴〔静〕

بوۋاقلار پسىخولوگىيىسى 学理心儿幼婴

بوۋاقلىق 〔静〕 ①有的儿婴：توي قىلىپ بىر يىلدىلا ～ بولۇپ قاپسىلا . 时儿婴②。子孩了上抱就年一才婚结们你 .
代时儿婴我在 بوۋاقلىقىمدا 代：

بوۋانە 头乌 <植>〔静〕

بوۋاي 家人老②爷大老，人老①〔静〕

بوۋىقۇش 鸟祖始 <动>〔静〕

بوي 〔静〕 ①身：躯身，量身，材身 ～ زىلۋا / 条苗材身 ئېگىز / 子个高，大高躯身，高量身 ～ ئۇنىڭ بويى ئىككى مېتىر دېگۈدەك بار . 米两有乎几高身他 。 ～ يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق . 高②。酸葡萄说葡萄着不够 <谚> / 度高的树杨 بويى تال / 度长，度：تېرىك بويى / 墙 高 / كۇن نەيزە بويى كۆتۈرۈلدى . 高子杆一有阳太 。 بۇ گىلەمنىڭ بويى قانچىلىك ئىكەن ؟ 长多有毯地条这 ؟ پەلتو تىكىشكە بۇ رەختنىڭ بويى چېقىشمايدۇ . 料布块这衣大缝 . 江)④襟后 ～ ئارقا / 襟前 ～ ئالدى：襟衣③。长够不 بويى 海滨 / يول بويى 路边，途沿，滨：دەريا بويى 边河 / دېڭىز 个一示表⑤路一，途沿，边路(的路道及海湖河 全过程：كۇن بويى 天整，天成 / يىل بويى 年整 / ئۆمۈر 子辈一

بوي ئەگمەك 服屈

بوي ئەينەك 镜容整，镜衣穿 <方>

بوي بەرمەك 顺 从，服从：ئۇ ھېچكىمگە بوي بەرمەيدۇ . 他谁也不服从 。

بوي تارتماق 长 高，长子个长：قوناق مايسىلىرى تېخىمۇ بوي تارتىپتۇ . 了高更得长苗米玉 。 ئەركىن بوي تارتىپ چوڭ بوپتۇ . 了高长子个肯尔艾 。

بويى تالاشماق 比高低：كۆك بىلەن ～ 与比天蓝 低高

بوي ئوق 轴动传(的机纫缝) <机>

بوي دولقۇن 波纵 <物>

بويى تىكەنلەشمەك 瘩疙皮鸡起上身

بويى شۇركۈنمەك 颤寒身浑

بويىدا قالماق 孕怀

بويىدىن ئاجرىماق 产流，产小

بويىغا زورلىنىماق 长疯

بويىغا يەتمەك 成年：بويىغا يەتكەن قىز 成年，娘姑的 ，女少龄妙

بوياتماق 〔静〕 ①染印蒙②业染印：كۆپچىلىكنىڭ كۆزى 混蒙：بويىماق» 的态动使：بويىتماق» روشەن ، سەن ～ قىلىپ ئۆتۈپ كېتەلمەيسەن . 大的家眼的是睛 。去过不混蒙你，的亮雪

بوياقچىلىق سانائىتى 业工染印 <纺>

بوياقخانا 坊染〔静〕

بوياقسىز 的色上未，的过染未〔静〕

بوياقلىق 的色了着，的色了上〔静〕

بويالماق 衣的过染 كىيىم بويالغان بويالدى . 污血脸满他 。 ～ 服 / ئۇنىڭ يۈز

بوي ـ ئامە 子身，体身 <方>〔静〕

بوي ـ بەست 称匀材身 بوي ـ بەستى كېلىشكەن 段身，材身〔静〕：

بويتاسما 带装武〔静〕

بويتاق 夫鳏，子男婚未，棍光〔静〕

بويتاقچىلىق 词名象抽的 «بويتاق»

بويتاقلىق 活生棍光，活生身独〔静〕

بوي ـ تۇرق 美优 بوي ـ تۇرقى كېلىشكەن 身段〔静〕：段身

بويسۇندۇرماق 力武 ～ قوراللىق 态动使的 «بويسۇنماق»：。他了不服制你 . 征服 / سەن ئۇنى بويسۇندۇرالمايسەن

بويسۇندۇرۇشماق 态同共的 «بويسۇندۇرماق»

بويسۇندۇرۇلماق 态动被的 «بويسۇندۇرماق»

بويسۇنماق 俗习的地本应顺 ～ 令命从服 / مۇشۇ يەرنىڭ ئادىتىگە ～ 个按 بولۇپ سەپكە تۇرماق 个按低高子个按〔静〕：应顺，从顺，服顺，从服〔动〕 بۇيرۇقنا 队排低高子

بويسۇرە 队排低高子个按让 بويسۇرە تىزماق

بويسۇنۇشماق 不，令命从服不果如们你 مىسالغا مېنىڭدىن ئاغرىنىشما 态同共的：بويسۇنماق» 气客不我怪要 。

بويلاتماق 态动使的 «بويلىماق»

بويلاشماق ①沿着沟渠走去②够：بۇ پۇل دەسمايىغا ئاران بويلاشتى . 本够刚钱这 。 态同共的：بويلىماق»

بويلام 深人一〔静〕

بويلۇق 子个高 ～ ئادەم 人的 ئېگىز 式形词容形的：«بوي»

بويلىما 下见

بويياق 料颜，料染〔静〕

بويياقچى 匠染〔静〕

بويياقچىلىق 混蒙②业染印①〔静〕：كۆپچىلىكنىڭ كۆزى روشەن ، سەن ～ قىلىپ ئۆتۈپ كېتەلمەيسەن . 大的家眼的是睛 。去过不混蒙你，的亮雪

بويياقچىلىق سانائىتى 业工染印 <纺>

بويياقخانا 坊染〔静〕

بويياقسىز 的色上未，的过染未〔静〕

بويياقلىق 的色了着，的色了上〔静〕

بويالماق 衣的过染 كىيىم بويالغان بويالدى . 污血脸满他 。 态动被的 «بويىماق»：服 / ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزى قانغا بويالدى .

بوي ـ ئامە 子身，体身 <方>〔静〕

بوي ـ بەست 称匀材身 بوي ـ بەستى كېلىشكەن 段身，材身〔静〕：

بويتاسما 带装武〔静〕

بويتاق 夫鳏，子男婚未，棍光〔静〕

بويتاقچىلىق 词名象抽的 «بويتاق»

بويتاقلىق 活生棍光，活生身独〔静〕

بوي ـ تۇرق 美优 بوي ـ تۇرقى كېلىشكەن 身段〔静〕：段身

بويسۇندۇرماق 力武 ～ قوراللىق 态动使的 «بويسۇنماق»：。他了不服制你 . 征服 / سەن ئۇنى بويسۇندۇرالمايسەن

بويسۇندۇرۇشماق 态同共的 «بويسۇندۇرماق»

بويسۇندۇرۇلماق 态动被的 «بويسۇندۇرماق»

بويسۇنماق 俗习的地本应顺 ～ 令命从服 / مۇشۇ يەرنىڭ ئادىتىگە ～ 个按 بولۇپ سەپكە تۇرماق 个按低高子个按〔静〕：应顺，从顺，服顺，从服〔动〕 بۇيرۇقنا

بويسۇرە 队排低高子个按让 بويسۇرە تىزماق

بويسۇنۇشماق 不，令命从服不果如们你 مىسالغا مېنىڭدىن ئاغرىنىشما 态同共的：بويسۇنماق» 气客不我怪要 。

بويلاتماق 态动使的 «بويلىماق»

بويلاشماق ①沿着沟渠走去②够：بۇ پۇل دەسمايىغا ئاران بويلاشتى . 本够刚钱这 。 态同共的：بويلىماق»

بويلام 深人一〔静〕

بويلۇق 子个高 ～ ئادەم 人的 ئېگىز 式形词容形的：«بوي»

بويلىما 下见

بويلىما ئارىلىق 距纵 <建>

بويلىما يېرىق 口裂向纵(的成形后裂干头木)① 裂纵 <冶>②

بويلىماق 着沿 ماڭماق 着顺，着沿①〔动〕：دەريا بويلاپ ماڭماق 子身的我．مەن سۇغا بويلىمىدىم：到探，着够②走边河。底水到探有没

بويناغۇ 的拗执，的执固，的犟 <古>〔静〕

بويناق 狗子脖白 <动>〔静〕

بوينامان 子架摆，傲高，大自 <古>〔动〕

بويۇن (بوينى) 子脖伸 / 子脖①〔静〕：颈，～ سوزماق：歪，颈子．～ سوزار．يانتاقتا ～ بولسا，骆驼想驼骆 <谚>．(做去动主会己自，趣兴有事件某对喻比)子脖长伸会己自，刺驼骆吃

بويۇن (بوينى) 颈壶 / 颈(的具用等壶，瓶)②。(做去动主会己自)：چۆگۈننىڭ بويۇن．ئوق بويۇن：颈轴③的担承，的负身：بويۇن قەرز 务债的负身

بوينىغا ئارتماق 上安给硬：يوقاپ كەتكەن قويۇن بوينىغا ئارتتى．安上头他往硬，了失丢羊。

بوينىغا ئالماق 过认承 承认；当承：ئەيىبىنى ～ 罪服 / 失 گۇناھىنى ～

بوينىغا چۈشمەك 上肩在落：بوينىغا چۈشكەن ئېغىر ۋەزىپە 务任重繁的上肩在落

بوينىغا قويماق 卸推：ئۇ ئۆزى ئىش تېرىپ قويۇپ، جاۋابكارلىقنى بوينۇمغا قويۇشقا ئورۇنۇۋاتىدۇ．了惹己自他。推上身我往任责把却，祸

بوينىغا مىنمەك 上头在骑

بويىنى قاتتىق 硬嘴；拗执，犟 <成>

بويىنى قاتتىقلىق قىلماق 硬嘴，犟：سەن خاتا قىلغان ئىكەنسەن، بويىنى قاتتىقلىق قىلغانلىقىڭ پايدىسى يوق．你既然错做了，硬嘴，犟。处好么什有没

بويىنى قىسىق 仃伶苦孤：ئۇ بالىنىڭ ～، بېشىنى سىلىمىساق بولمايدۇ．不怀关不们我，仃伶苦孤子孩个那。行

بوينى ئۈزۈلگۈر 的死该：ھۆ، ～ — دېدى ئۇ خاپا بولۇپ．道说地愤气她"的死该，呸。"

بويىنى يۇمشاق 的贴服，的从顺，的服驯 <成>：～ بالا 子孩的顺驯 / ئۇنىڭ ～ ئىكەن．他很顺从。～ كالا 牛的贴服

بويۇن ئەگمەك ①头低②躬鞠：قىينىچىلىق ئالدىدا ھەرگىز بويۇن ئەگمەيمەن．头低前面难困在不决我。بويۇن ئېگىپ جىنايىتىگە ئىقرار بولماق 低头认罪③屈服：دۈشمەن ئالدىغا بويۇن ئەگمەي ـ قىستاقتا ئالغان بولسىمۇ، ئۇ بويۇن ئەگمىدى．服屈有没他但，他打拷刑严虽人敌。

بويۇن تولغىماق 绝拒，拗执

بويۇن قىسماق 依无苦孤，仃伶苦孤；苦孤

بويۇن مۇسكۈلى 肌颈 <理生>

بويۇن ئۇمۇرتقىسى 椎颈 <理生>

بويۇندىن ساقىت = گەدەندىن ساقىت

بويۇنتاۋلىق 气脾牛〔静〕

بويۇنتاۋلىق قىلماق 从服不，犟，气脾牛耍

بويۇنتۇرۇق 缚束；锁枷，梏桎 <转>②轭牛①〔静〕：«سول» چىل ئىدىيىسىنىڭ بويۇنتۇرۇقىدىن قۇتۇلماق "左"脱摆 缚束的想思倾

بويۇنتۇرۇقلۇق 受③的用轭牛作②的轭牛套①〔静〕

بويۇنچاق 的缚束

羊或牛小拴②珠串(的上子脖在系)①〔静〕 子绳短的羔

بويۇنچاقلىق 的套脖带②的用珠串作①〔静〕

بويۇنچە 子穗(的上颈驼骆峰一前最中队驼)〔静〕

بويۇنچۇق = بوغا

بويۇنداشماق 态同共的 «بويۇندىماق»

بويۇندىماق 颈引，子脖长伸〔动〕：颈引，子脖长伸 ئالدىغا بويۇنداپ قارىماق 望张前向颈引

بويۇنلۇق 颈长 «بويۇن»式形词容形的：ئۇزۇن ～ بوتۇلكا 瓶 / بىر ～ مەرۋايىت 一 球珍串

بويىچە 依 ～ قانۇن：奉，照遵，照按，照依①〔助〕 法 / سىياسەت ～ ئىش قىلماق 事办策政按 ～ بۇيرۇق / ئائىلە ～ 校全 ～ مەكتەپ：围范个一某示表②命奉没直一了走他．ئۇ كەتكەن ～ كەلمىدى：直一③家全。来回有

بويىما 的色着，的色上，的过染〔静〕

بويىماق 血 ～ قانغا / 布染 ～ رەخت：色染，染〔动〕 染 / بوياش سېخى 间车色染

بۇ 〔静〕：此，这 ～ بالا 子孩这 / يەر ～ 方地这 / بۇنى نېمە دەيدۇ؟ 什有这？么什叫这？ بۇنىڭ نېمە يامىنى بار؟ 厂们我是这．زاۋۇتىمىزنىڭ يېڭى مەھسۇلاتى ～ ؟ 好不么。品产新的 ئۇ ئىش، ～ ئىش بىلەن بولۇپ بىر كۈن ئالدىراش ئۇتۇپ كەتتى．天一了忙的个那个这。 ～ يەر سالقىن．儿点快凉里这。 سىز تۇنۇگۈن ～ يېقاقا كەلگەنمۇ؟ 吗里这过来你天昨 ～ ئىش ئۇ ئۆتكەن / يەردىن 右往此由 / يەردە ھاۋا بارا ـ بارا ئىسسىقا باشلىغاچقا

دى .此了暖渐气天地此。了暖渐气天地此 ～ دۇلەت سەندە تۇرماس ، ～ مەڭگە مەندە . <谚> 河年十三)生终非困贫 ، 头尽有贵富 (西河年十三، 东)。

بۇ ئالەم 世尘；生今，世今

بۇ ئاي ، بۇ كۈنلەر 头年这，月年这

بۇ تاپتا 这会儿：～ ئۇلارنىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولدى . 了到该们他儿会这。

بۇ خىل 这种：～ رەخت پىششىق . 这布种实结。

بۇ دور 这次，这回

بۇ دورەم = بۇ دور

بۇ دورقى 这次的，这回的

بۇ دۇنيا = بۇ ئالەم

بۇ قەدەر 这般，这么：بۇ ئىش ～ چىگىشمۇ؟ 这事件吗杂复此如？

بۇ قۇلاقتىن كىرىپ ، ئۇ قۇلاقتىن چىقىپ كەتمەك <成> 这耳左进，出耳右风旁耳；

بۇ كەم 这儿会，这子阵

بۇنىڭلىق بىلەن 因此，以此：ئۇنىڭ بەزى كەمچىلىكلىرى بار ، ئەمما ～ ئۇنىڭ ھەممە نەتىجىسىنى ئىنكار قىلمىشقا بولمايدۇ . 他有些缺点，但不是因此而全盘否定他的一切成绩。

بۇ ھالدا 这样，这种情况下

بۇ ھەقتە 关于这个，这就：～ مەن ئۇنىڭ بىلەن كۆپ قېتىم سۆزلەشتىم . 这就，此次多了谈交他跟我。

بىۋت 〔静〕 像佛；像偶：بىۋتنىڭ قېتىپ قالماق 雕木塑泥的似

بۇت تەكچىسى 龛佛

بۇتادىئېن 〔静〕 <化> 丁二烯

بۇتان 〔静〕 <化> 丁烷

بۇتان كىسلاتاسى 酸丁，酸酷

بۇتانول 〔静〕 <化> 丁醇

بۇتپەرەس 〔静〕 佛教徒，佛信的

بۇتپەرەسلىك 〔静〕 佛信

بۇتخانا 〔静〕 寺佛，庙

بۇتراق 〔静〕 <古> 分的散零，的散漫

بۇتقۇلىقى 〔静〕 <植> 草鼷鼠

بۇتىل 〔静〕 <化> 丁基

بۇتىل كاۋچۇك 丁基橡胶

بۇتىل كىسلاتاسى 丁基酸

بۇتېن 〔静〕 <化> 丁烯

بۇجغۇر 〔静〕 卷的：～ چاچ 发卷

بۇجغۇر بۇلۇت <气> 卷层云

بۇجۇن 见下

بۇجۇن دەرىخى <植> 榔榆

بۇخساماق 〔静〕 <古> 哽咽

بۇخسۇتماق 〔动〕 <方> 使飞扬

بۇخسۇم 〔静〕 <古> 小米酒

بۇخسۇماق 〔动〕 <方> 使，奋亢性发情

بۇخنبر 〔静〕 <化> 布氏

بۇخنبر ۋارونكىسى <化> 布氏漏斗

بۇدارغا 〔静〕 <植> 戈壁藜

بۇدارغان 〔静〕 <植> 盐生木

بۇدالاق 〔静〕 <方> 雾，雾霭

بۇدال 〔静〕 <古> 地，方地(的定指)，点地

بۇددا 〔静〕 <宗> 佛

بۇددا تەلىماتى 佛学

بۇددا دىنى 佛教

بۇددا نومى 经佛

بۇددا‌چىلىق 词名象抽的«بۇددا»

بۇددا‌چىلىق تەلىماتى 佛教学说

بۇددىزم 〔静〕 <宗> 佛教

بۇددىست = بۇتپەرەس

بۇددىستلىق = بۇتپەرەسلىك

بۇدراق 野遍山漫(群畜) <古> 〔静〕

بۇدرۇق 〔静〕 的呼呼胖，的墩墩胖

بۇدساتۋا 〔静〕 <宗> 萨菩

بۇدۇشقاق 〔静〕 <植> ① <转> ②耳苍，赖无，搅胡

～ ئادەم 胡搅蛮缠人的：缠蛮

بىۋدۇشقاقلىق 〔静〕 <转> ②方地的耳苍满长① 缠

缠的子孩这瞧 . بۇ بالىنىڭ بۇدۇشقاقلىقىنى قارا ، 人磨，人：这你！ بۇدۇشقاقلىقىڭ قاچانمۇ تۈگەر ـ ھە 。儿劲人磨这人劲！呢完有候时么什儿

بىۋدۇڭشەي 〔静〕 <转> ②弹动不① 闲安：～ ئولتۇراق 坐地闲安

بۇدۇڭشەي تۇرماق <成> 丝纹不动，动不然岿：

بۇدۇن 〔静〕 <古> 百，姓

بۇراتماق «بۇرماق»的 使动态

بۇرادەر 〔静〕 老弟，兄老②，兄弟①

بۇرادەرچىلىك 〔静〕 情谊兄弟

بۇرادەرلىك = بۇرادەرچىلىك

بۇراشماق «بۇرىماق» 的共同态

بۇراق 次等〔静〕的汰淘，的

بۇراق تېرە 次皮子

بۇراق قوي 汰淘羊

بۇراق مال 次，货等次品

بۇۋالقا 流盲，外乡人〔静〕<方>

بۇرالماق ① «بۇرىماق» 的自复态：ئۆ بۇرالدى ـ دە ، چىقىپ كەتتى . 他一转身就走出去了。 مەكتەپكە بىر بۇرلىپلا بارغىلى بولىدۇ . 到学校一转就是。 سولغا ~ ②向左转 «بۇرىماق» 的被动态：ئىش ياخشىلىنىشقا بۇرالدى . 事情有了转机。 ③转，转身，折转，弯转，弯拐，变转，转变。机器转了一转：مەنىۋى بۇرۇلۇش ئىنقىلاب / 精神上的变转。 ئەسكىن بۇرلىش بولدى . 革命的剧变发生了急转弯。

بۇرلىش تېمپېراتۇرىسى 反温度

بۇرلىش دېفورماتسىيىسى 变形〈物〉

بۇرلىش قىلماق = بۇرلىش ياسماق

بۇرلىش ياسماق 现实折转

بۇرام 卷〔静〕：بىر ~ قەغەز 一卷纸

بۇرانغار 右翼〔静〕<古> 队

بۇرتا 箔金〔静〕<古>

بۇرتلاق 的平不坷坎，的平不低高〔静〕<古>

بۇرج 星座〔静〕<天>

بۇرجەك 角，儿角〔静〕，落角，角拐：جوزىنىڭ بۇرجىكى 子桌儿角 / ھويلىنىڭ بۇرجىكىدە بىر تۇپ شاپتۇل دەرىخى ئۆسكەن . 院儿角有一棵长着桃树的落角。 كوچىنىڭ بۇرجىكى 街道拐角

بۇرجۇن 女贡〔静〕<植>

بۇرچ 务义，命使，天职：ۋەتەننى قوغداش ھەربىر پۇقرانىڭ مۇقەددەس بۇرچى . 保卫祖国是每个公民神圣的务义。

بۇرچاق 汗珠〔静〕<古>

بۇرخان 佛〔静〕<古>

بۇردا[1] 块小(品食指要主)：داستىخاندا نان بۇردىلىرى چېچىلىپ تۇراتتى . 饭桌上布满了一块小一块小的馒头。〔静〕

بۇردا بولماق 成块小

بۇردا قىلماق 成块小

بۇردا[2] 圈，计鬼，术骗〔静〕<方>

بۇردا ـ بۇردا 一块小一块小的〔静〕

بۇردىلاتماق 使的态 «بۇردىلىماق»

بۇردىلاشماق 共同的态 «بۇردىلىماق»

بۇردىلانماق 被的态 «بۇردىلىماق»

بۇردىلىماق 块小成分〔动〕：نانىنى ~ 把一块小成分馈赠儿

بۇرژۇئاز 子分级，资产者〔静〕

بۇرژۇئازلاشتۇرماق 使的态 «بۇرژۇئازلاشماق»

بۇرژۇئازلاشتۇرۇلماق 被的态 «بۇرژۇئازلاشتۇرماق»

بۇرژۇئازلاشماق 化级阶产资〔动〕

بۇرژۇئازىيە 级阶产资〔静〕

بۇرژۇئازىيە دېكتاتۇرىسى 政专级阶产资

بۇرژۇئازىيە دېموكراتىيىسى 主民级阶产资

بۇرژۇئازىيە كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى 级阶产资观生人

بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابى 命革级阶产资

بۇرژۇئازىيىچە 的式级阶产资〔静〕：~ ئەركىنلەشتۇرۇش 化由自级阶产资

بۇرژۇئازىيىلىك 的级阶产资〔静〕

بۇرساق 僧佛〔静〕<古>

بۇرغا[1] 钻花麻 ~ ئىسپىرال 钻，钻子：〔静〕<机>

بۇرغا قۇدۇقى 孔钻，井钻〈石〉

بۇرغا ماشىنىسى 机钻〈石〉

بۇرغا مۇنارى 架钻，塔钻〈石〉

بۇرغا[2] 号角牛〔静〕

بۇرغا چالماق 号角牛吹

بۇرغا ـ ناغرا 鼓，鼓锣，鼓拉格纳和角号〔静〕：~ چېلىپ قارشى ئالماق 欢迎鼓打锣敲，欢迎鼓拉格纳打角号吹

بۇرغىلاتماق 使的态 «بۇرغىلىماق»

بۇرغىلاشماق 共同的态 «بۇرغىلىماق»

بۇرغىلانماق 被的态 «بۇرغىلىماق»

بۇرغىلىماق 井打，井钻 ~ قۇدۇق：钻〔动〕

بۇرقى 的多折皱，的折皱有〔静〕<古>

بۇرقىتماق 皱，折皱起使，纹皱起使〔动〕<古>，眉皱

بۇرما ①钻：~ بىلەن تۆشۈك تەشمەك 钻孔②旋螺③纹螺〔静〕<机>

بۇرما لامپۇچكا 泡灯扣丝螺

بۇرما مىخ 钉丝螺，钉螺

بۇرما ئوق 轴旋螺

بۇرمىسىمان 的状旋螺〔静〕

بۇرمىسىمان پۇل پاخاللىقى 货通形旋螺<经> 胀膨

بۇرمىسىمان باكتېرىيە 菌螺 <生>
بۇرمىسىمان تەنچە 体旋螺 <生>
بۇرمىلاتماق «بۇرمىلىماق» 态动使的
بۇرمىلاشماق «بۇرمىلىماق» 态同共的
بۇرمىلانماق «بۇرمىلىماق» 的态动被：بۇ ئەسەردە تارىخي پاكىت پۈتۈنلەي بۇرمىلانغان . 完实事史历里品作部这在 了曲歪被全 。
بۇرمىلىق 钉丝螺，钉螺 ～ ：的纹螺，的旋螺〔静〕 مىخ بۇرمىلىق مىكرومېتىر 尺分千型旋螺
بۇرمىلىق پولات 钢纹螺
بۇرمىلىماق 钉螺上，定固钉螺用①〔动〕：تاختاينىڭ ئاجراپ كەتكەن جايىنى بۇرما مىخ بىلەن بۇرمىلاپ قويۇڭ . 把你 篡，曲歪 <转>②。住定固钉螺用方地的开裂板木
改，曲解：تارىخنى ～ 史历曲歪
بۇرناچ 子坛，子罐 <古>〔静〕
بۇرناكۇن 天前〔静〕
بۇرناكۇنكى 的天前〔静〕
بۇرھان 的葱葱郁郁，的密茂 <方>〔静〕
بۇرۇت 孩的髭唇出长没还 ～：髭①〔静〕 چىقمىغان بالا 角触，须触 <动>②子
بۇرۇتى خەت تارتماق 髭唇出长刚
بۇرۇتىغا چاڭگا تىزماق 骗蒙，骗诓 <成>：سەن شۇم تېخى مېنىڭ بۇرۇتۇمغا چاڭگا تىزغۇدەك بولدۇڭمۇ ؟ 这你 吗我骗蒙想还伙家小
بۇرۇتىنى بېگەندە ئالماق 子胡刮子锛用 <成> ，刀牛用鸡杀
بۇرۇتلۇق 的髭唇留，的髭有〔静〕
بۇرۇتلۇق قۇشقاچ 雀须文 <动>
بۇرۇتلۇق كىت 鲸须 <动>
بۇرۇقتۇرما 闷沉，气憋，闷憋〔静〕
بۇرۇقتۇرما بولماق 闷郁，闷沉，闷憋：ئۆي ئىچى بۇرۇقتۇرما بولغاچقا ، ئۇنىڭ سىرتقا چىقىپ ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالغۇسى كەلدى . 空鲜新点吸去出想他，闷憋里屋于由 。ئۇ بىرقانچە كۈنگىچە بۇرۇقتۇرما بولۇپ يۈردى . 气 天几好 了，闷郁情心直一他 。
بۇرۇقتۇرما قىلماق 息窒使
بۇرۇقتۇرماق «بۇرۇقماق» 态动使的
بۇرۇقتۇرمىلىق 闷忧，闷郁，息窒，闷沉〔静〕
بۇرۇقتۇرۇشماق «بۇرۇقتۇرماق» 态同共的
بۇرۇقتۇرۇلماق «بۇرۇقتۇرماق» 态动被的

بۇرۇقتۇم = بۇرۇقتۇرما
بۇرۇقماق 息窒，气憋〔动〕
بۇرۇلچىك 钻司 <石>〔静〕
بۇرۇلچىك سۇپىسى 台钻司 <石>
بۇرۇلكا 子裤(装西)〔静〕
بۇرۇن[1] (بۇرنى) 子鼻①〔静〕：پۇچۇق ～ / 子鼻塌 خەمەك ～ 子鼻头蒜 قۇش (ئىلمەك) ～ 鼻钩鹰②涕鼻：(头一的反相蒂瓜与)顶瓜③涕鼻吸 بۇرنىنى تارتماق
吃，灰子鼻一碰 <成> بۇرنىدىن بۇلاق بولماق
走着兜了不
狠狠罚惩倍加 <成> بۇرنىدىن بۇلاق قىلماق
拾收
鼻了住牵 <成> بۇرنىدىن چۇلۇك ئوتكۈزمەك
右左以得，纵操以得，布摆以得，子
整地狠狠，训教狠狠 <成> بۇرنىدىن چىقارماق
饲鼻 <医> بۇرنىدىن ئوزۇقلاندۇرماق
网罗投自，钩上 <成> بۇرنىدىن ئىلىنماق
布摆，走子鼻着牵 <成> بۇرنىدىن يېتىلىمەك
，子钉碰，头苦吃 <成> بۇرنىغا سۇ كىرمەك
教领
壁碰，子钉碰，头苦吃 <成> بۇرنىغا يېمەك
بۇرنى ـ قۇلىقىغىچە توپماق 撑① ：پولۇغا بۇرۇن ـ قۇلىقىمغىچە تويدۇم . 了撑太得吃饭抓我 后 <转>②。
悔，厌恶：ئۇلارغا ئەگەشكىنىمگە بۇرۇن ـ قۇلىقىمغىچە تويدۇم . 了干们他跟悔后我 。
بۇرنى كۆپمەك 子架摆 <成>：بۇ ئادەمنىڭ بۇرنى كۆپۈپ قاپتۇ . 了来子架起摆人个这 。
交开可不得忙 <成> بۇرنىنى تارتالماي قالماق
(事这了不干还方对谓意)来再了撵涕鼻把 <成> بۇرنىنى تاشلىماق 撵涕鼻：بۇرنۇڭنى تاشلاپ كەل
事闲管 <成> بۇرنىنى تىقماق
拾收狠狠 <成> بۇرنىنىڭ ببزىنى ئالماق：توختاپ تۇر ، بۇرنۇڭنىڭ ببزىنى ئالمىسام . 着等你，狠狠不我，拾收 。呢怪才你
话说 <成> بۇرنىنىڭ تۆپىسىگە ئېلىپ قويماق
数算不
目，光寸目鼠 <成> بۇرنىنىڭ ئۇچىنى كۆرمەك
豆如光目，浅短光
歹好分不，分不臭香②灵不觉嗅① بۇرنى يوق
腔鼻 <理生> بۇرۇن بوشلۇقى

بۇرۇن تۆشۈكى 孔鼻 <理生>
بۇرۇن ئوتتۇرا پاسىلى 隔中鼻 <理生>
بۇرۇن يەللىكى 炎鼻 <医>
بۇرۇن[2] 〔静〕 前，前以，前从：بۇنىڭدىن بۇر يىل ~ 前年一 / ~ چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئېشىپ كېتىپتۇ . 喻：朵耳的长先了过超角特的长后 <谚> 。"蓝于胜而蓝于出青"同
بۇرۇن - بۇرۇندىن = بۇرۇندىن
بۇرۇندۇق 〔静〕 鼠花金 <动>
بۇرۇندىماق 〔动〕 闻，嗅 <方>
بۇرۇندىن 〔静〕 前以，前从，先原，来原：~ ئۇنى ~ بىلىمەن . 他识认就前以我 。
بۇرۇنقى 〔静〕 前以，的先原，的来原：بۇرۇنقىلار ~ 人 / بۇ بۇر يىل ~ ئىش . 这是一年前的事 。 ~ مەكتەپ 校学的来原
بۇرۇنگۈل 〔静〕 属花异 <植>
بۇرۇنلۇق = چۆلۈك
بۇرۇنسىدا 〔静〕 前以久很
بۇرۇنسىماق «بۇرالماق»的态同共
بۇرىماق 〔动〕 移转，转周，转扭，扭①：بېشىنى بۇراپ كەينىگە قارىماق / 看后往头扭 سۆزنى باشقا ياققا ~ 转扭 ئاتنىڭ بېشىنى ~ / 头马转调 خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا ~ 经到移转点重作工把 تېلېفوننىڭ نومۇرىنى ~ 话电拨 ~ 捻，拧，拨②上设建济 رادىئونىڭ قۇلىقىنى / 码号 سائەتنى ~ 纽旋机音收拧 弦上表给
بۇراش كۈچى 力扭 <物>
بۇريات 〔静〕 区一部南亚利伯西东)特亚里布 <地>(名)
بۇريات ئېتى 马特亚里布 <物>
بۇزا 〔静〕 杆撑(的斜倾不框门的装安新撑支)
بۇزدۇرماق «بۇزماق»的态动使：ئۇلار قانۇنسىز سېلىنغان ئۆيلەرنى بۇزدۇردى . 屋房的建法非了除拆人让们他 。
بۇزدى - چاچتى 〔静〕 费浪霍挥
بۇزدى - چاچتى قىلماق 费浪霍挥
بۇزروغان 棒棍，子棍，子棒 <古>
بۇزغۇن 〔静〕 墟废，迹遗，地遗 <古>
بۇزغۇنچى 子分坏破，者坏破 〔静〕
بۇزغۇنچىلىق 〔静〕 动活坏破，坏破：بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىماق 坏破到遭

بۇزغۇنچىلىق جىنايىتى 罪坏破 <法>
بۇزغۇنچىلىق قىلماق 坏破：دۇنيا تىنچلىقىغا ~ 坏破 平和界世
بۇزلاغ 鸡母野 <古>〔静〕
بۇزماق 〔动〕 乱搅，乱打，破打，坏破，破①：ئىشكنى بۇزۇپ بېسىپ كىرمەك 入而门破 ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىماق ~ / 骂大口破 تىنچلىقنى ~ / 平和坏破 جىمجىتلىقنى ~ / 睡乱搅 ئويۇنى ~ / 划计乱打 پىلاننى ~ / 静寂破打 散拆 ~ ئائىلىنى / 房旧拆 ~ كونا ئۆينى：散拆，拆②眠 تەرىنى ~ / 脸下拉 ~ تەتىنى：(脸)下沉，下拉③庭家 教⑤女妇踏糟 ~ ئاياللارنى：踏糟④脸变，脸下沉 ~ 。了坏教子孩把您 . سىز بالىنى بۇزۇۋاتىسىز：坏
بۇزۇپ - چېچىش 脚大手大，费浪张铺 〔静〕
بۇزۇرى 下见
بۇزۇرى جەۋھىرى 粒颗热祖布肝护 <药>
بۇزۇشماق «بۇزماق»的态同共
بۇزۇق 〔静〕 坏①：的破，的坏 ~ / 机拉拖坏 تراكتور ~ ئۇنسۇر / 子分坏 / 正不术心，坏心 ~ ئەپلىسىز / 妇淫，妇荡 ئايال ~ ：的荡淫②车行自破 چىت 乱淫，荡淫②事坏①
بۇزۇقچىلىق 〔静〕 搞乱，事的荡淫干，事坏干 بۇزۇقچىلىق قىلماق 系关女男
بۇزۇقلۇق 〔静〕 坏：بۇزۇقلۇقتا ئۇچىغا چىققان قارا ، ئۇنىڭ . 了透坏 / 了 。坏多心的他，瞧 يىتىنىڭ بۇزۇقلۇقىنى
بۇزۇلماس 破可不牢：~ دوستلۇق 破可不牢①〔静〕 诺承的变改可不：~ ۋەدە 诺承的变改可不②谊友的
بۇزۇلماق ① «بۇزماق»的态动被：سائەت بۇزۇلدى . 坏钟 质变肉 . گۆش بۇزۇلدى 。了变气天 . ھاۋا بۇزۇلدى 。了 自的«بۇزماق» ③裂破判谈 ~ سۆھبەت：裂破②。了 这了上搭勾在现他 . ئۇ ھازىر بۇ خوتۇنغا بۇزۇلدى：复态 。人女个
بۇزۇن[1] 木骨接 <植>〔静〕
بۇزۇن[2] 子甸草 <方>〔静〕
بۇزىلىماق 柱支顶(楣门给)〔动〕
بۇڑ 音声的出发时腾沸泡发体液〔模〕
بۇڑ - بۇڑ (声腾沸，声泡发体液)噗噗，嗞嗞〔模〕
بۇڑۈلدە 音声的出发时泡发体液〔静〕
بۇڑغۇن[1] 花浪〔静〕
بۇڑغۇن[2] 子椹假 <植>〔静〕
بۇڑغۇنلۇق 的滚翻花浪〔静〕

بۇزغۇنلىماق 花浪起，滚翻花浪〔动〕

بۇزۇلداتماق «بۇزۇلدىماق»的使动态

بۇزۇلدىماق 音声的出发时腾沸或泡发体液〔动〕

بۇس ①气臭：ئاغرىقنى ~ ئۆلتۈرەر ، يىگىتنى نومۇس . 烟，气热②。汉好死羞辱耻，人病死熏气臭 <谚> 气热的出冒里锅 ~ قازاندىن چىققان：烟油，气

بۇسىنى چىقارماسلىق 摸摸偷偷 <成> ئۇلار بىر-نەچچە قوينى بۇسىنى چىقارماي يەۋەتتى . 吃地摸摸偷偷们他。羊只几了掉

بۇسارماق 霾阴起，雾烟起 <古>〔动〕

بۇس - بوغۇناق 气瘴霭雾，雾烟，尘烟〔静〕

بۇستارتقۇ 机烟油抽，器烟油排〔静〕

بۇس - تۈتەك 霭烟，雾烟，尘烟〔静〕

بۇسقۇ 队部密秘，兵伏 <古>〔静〕

بۇسلۇق 满充 ئۆي ~ ：的气烟满充，的气臭满充〔静〕子屋的气烟

بۇسماق 伏潜，藏隐，藏躲 <古>〔动〕

بۇسۇت 茄银金 <植>〔静〕

بۇسۇغ 兵伏，伏埋，套圈，井陷 <古>〔静〕

بۇسۇغچى 埋打，者套圈设，者井陷布 <古>〔静〕者伏

بۇشاڭماق 忧，愁忧，伤悲，哀悲，心伤 <古>〔动〕闷烦，心烦，虑

بۇشى[1] 章无乱杂，落八零七，糟糟乱 <古>〔静〕

بۇشى[2] 施布 <古>〔静〕

بۇشۇرغانماق 烦心，闷烦 <古>〔动〕

بۇغ 泡气(的成形后温加体液)〔静〕

بۇغ - بۇس 气浊，气烟〔静〕

بۇغا 鹿公，鹿 <动>〔静〕

科鹿 ئاتلىسى بۇغا

热闷 تىنجىقى بۇغا

瑚珊角鹿 <动> مارجان مۈڭگۈز بۇغا

茸鹿，角鹿 مۈڭگۈزى بۇغا

بۇغا - مارال 鹿母和鹿公〔静〕

بۇغداي 麦小〔静〕：كۈزگى ~ 冬麦 / يازغى 春麦 / بۇغداينىڭ باھانىسىدا قارمۇق سۇ ئىچىپتۇ . <谚> 。"月得先台楼水近"同喻：光沾草莠，水浇地

穗麦 باشىقى بۇغداي

蛾麦 <动> پەرۋانىسى بۇغداي

虫蚜麦 <动> پىتى بۇغداي

种播麦小 تېرىمى بۇغداي

话的情人头空示表：بۇغداي نېنىڭ بوللا-مىسا ، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى . <谚> 难，馍面白有没。话情人有没也道

蛛蜘麦 <动> ئۆمۈچۈكى قىزىل بۇغداي

芒麦 قىلتىرىقى بۇغداي

收麦 ئورمىسى بۇغداي

色铜古 يىگىت ~ ：(肤皮)色铜古 ئۆڭلۈك بۇغداي

子伙小的脸

地荞麦，荞麦 ئېگىزى بۇغداي

虫线麦小 <动> يىپقۇرتى بۇغداي

بۇغدايىگۈل 红串一 <植>〔静〕

بۇغدايىزار = بۇغدايلىق

بۇغدايىزارلىق = بۇغدايلىق

بۇغدايلىق 地子麦，田麦〔静〕

بۇغدىيەك 头喉，结喉 <理生>〔静〕

بۇغرا[1] 驼骆公 <动>〔静〕

情发驼骆公 بۇغرىسىغا كىرمەك

بۇغرا[2] (称名的饭种一)拉格布 <古，食>〔静〕

بۇغۇل 子鸽花嘴小 <动>〔静〕

بۇغۇندا 白半黄半(发须) <古>〔静〕

بۇغۇنۇت 边这，里这 <方>〔静〕

بۇغىتاپان 草蹄鹿 <植>〔静〕

بۇغىچى 人鹿养〔静〕

بۇغىچىلىق 业鹿养〔静〕

بۇفېت 部卖小〔静〕

بۇفېتچى 员货售部卖小〔静〕

بۇفېر 器冲缓〔静〕

液溶冲缓 <化> ئېرىتمىسى بۇفېر

بۇفېرلىماق 冲缓〔动〕

用作冲缓 <机，物，化> بۇفېرلاش رولى

بۇق (声叫子鸽)咕咕〔模〕

بۇقا[1] 牛公 <动>〔静〕

配交(牛)让 بۇقا قويماق

بۇقا[2] 埽坝，埽木(的用水堵) <水>〔静〕 ~ سالماق：埽坝下，埽木放

بۇقاچ 品制陶，器陶 <古>〔静〕

بۇق - بۇق 泣抽，咽呜②咕咕①〔模〕 ~ يىغلىماق 不泣：泣抽，声成

بۇقىسىراشماق «بۇقىسىرلىماق»态同共的

بۇقسىرىماق 情发牛〔动〕
بۇقماق 折，曲弯 <古>〔动〕
بۇقۇلداتماق «بۇقۇلدىماق» 的使动态
بۇقۇلداشماق «بۇقۇلدىماق» 的态同共
بىبۇقۇلدىماق 子鸪 كەپتەر بۇقۇلداۋاتىدۇ . 叫咕咕①〔动〕：叫咕咕在呜呜，咽呜 <转>②。 بۇقۇلداپ يىغلىماق：哭地呜呜
بۇقىچاق 牛公小，犊牛〔静〕
بۇقىئوت 廖山 <植>〔静〕
بۇك 桦毛山 <植>〔静〕
بۇكسۇس 杨黄 <植>〔静〕
بۇل[1] 毂轮车〔静〕
بۇل[2] 〔静〕发的霉发：～ بۇغداي 子麦的霉发 / ئاشلىق ～ 食粮的变霉
بۇل بولماق 变霉，霉发
بۇل[3] (马)的斑白有腿 <古>〔静〕
بۇل[4] (家学辑逻，家学数国英)尔布〔静〕
بۇل ئالگىبراسى 数代尔布 <数>
بۇل فۇنكسىيىسى 数函尔布 <数>
بۇلا 于鉴，眼着，了为 <古>〔静〕
بۇلاپ ـ تالاپ 夺抢，夺掠〔静〕
بۇلاپكا 针胸〔静〕
بۇلاپكىلىق 的针胸带〔静〕
بۇلاتماق[1] «بۇلىماق[1]» 的态动使
بۇلاتماق[2] «بۇلىماق[2]» 的态动使
بۇلاش ـ تالاش 掠抢，夺掠〔静〕
بۇلاشماق[1] «بۇلىماق[1]» 的态同共
بۇلاشماق[2] «بۇلىماق[2]» 的态同共
بۇلاق 〔静〕泉①：سۇ ئانىسى ～ ، سۆز ئانىسى قۇلاق . <谚> 母之话为耳，母之水为泉 <转>② 泉源：بىلىم بۇلىقى 泉源的感灵 / ئىلھام بۇلىقى 泉源的识知
بۇلاق سۇيى 水泉
بۇلاق كۆزى 眼泉
بۇلاق كېدىرى 楠肖 <植>
بۇلاقلىق 的泉多，的泉有〔静〕
بۇلاقزۇ 族朗布〔静〕
بۇلاقزۇچە 的式朗布②语朗布①〔静〕
بۇلاڭ 廊前 <古>〔静〕
بۇلاڭ ـ تالاڭ 掠抢，夺掠〔静〕：دېڭىز قاراقچىلىرىنىڭ بۇلاڭ ـ تالىڭى 夺掠的盗海
بۇلاڭ ـ تالاڭ بولماق 夺掠被
بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلماق 掠抢，夺掠
بۇلاڭچى 者夺掠〔静〕
بۇلاڭچىلىق 为行掠抢，劫抢，夺掠〔静〕
بۇلاڭچىلىق جىنايىتى 罪劫抢 <法>
بۇلاڭچىلىق دېلوسى 案劫抢 <法>
بۇلاڭچىلىق قىلماق 劫抢，夺掠
بۇلان 兽角独 <古，动>〔静〕
بۇلانماق[1] 态动被的 «بۇلىماق[1]»
بۇلانماق[2] ① «بۇلىماق[2]» 的态动被：توپىغا بۇلانغان گۆش 泥身一了沾倒跌他 . ② «بۇلىماق» 的态复自的：ئۇ يىقىلىپ چۈشۈپ پاتقاقتا بۇلىنىپ كەتتى . 的肉的土了沾
بۇلبۇل 莺夜，鸲歌 <动>〔静〕：بۇلبۇلغا باغ ياخشى ، كەك- لىككە تاغ . 林园喜莺夜 <谚> ، 峦山喜鸡石 。
بۇلبۇلەك = خەرەك
بۇلبۇلگويا 鸟言人(的中话神)〔静〕
بۇلتاماق 骗哄②慰安① <方>〔动〕
بۇلتانماق 遣消 <方>〔动〕
بۇلتۇر 年去〔静〕
بۇلتۇرقى 的年去〔静〕
بۇلتۇلماق 哄 <方>〔动〕
بۇلجار 点地定指 <古>〔静〕
بۇلجۇتماق «بۇلجۇماق» 的态动使
بۇلجۇتماي 的死死得扣子兔的到抓把鹰鹞 。 前之来到人主 . ئىگىسى يېتىپ كەلگۈچە ～ تۇتۇپ تۇرالتتى : قارچىغا ئالغان توشقاننى
بۇلجۇك 肉肌〔静〕
بۇلجۇك گۆش 肉子腱，肉肌
بۇلجۇماق 扎挣，动扭，弹动〔动〕
بۇلدۇق 嘟咕〔模〕
بۇلدۇق ـ بۇلدۇق 水冒地嘟咕嘟咕里眼泉 . چىقىپ تۇراتتى ～ قىلىپ سۇ : بۇلاقتىن بۇلدۇق〔模〕嘟咕嘟咕〔静〕：
بۇلدۇقلاتماق «بۇلدۇقلىماق» 的态动使
بۇلدۇقلىماق 响作嘟咕①〔静〕：تۇرۇپ سۇيىنىڭ بۇلدۇقلە- شى 流滚滚 <转>②声嘟咕的水来自 腾翻，：ئىلھام- لىرىم بۇلدۇقلايدۇ . 涌泉如感灵的我
بۇلدۇقماق 得获被，到得被 <古>〔动〕
بۇلغاتماق «بۇلغىماق» 的态动使
بۇلغار 人亚利加保〔静〕
بۇلغارچە 利加保②文亚利加保，语亚利加保①〔静〕

的式亚

بۇلغارى 革脂多，革性油〔静〕

بـۇلغاشماق «بۇلغاماق»的共同态：ئۇلار ئېرىققا ئەسكى ـ تۈسكى ئەرسىلەرنى تاشلاپ ، سۇنى بۇلغاشتى . 扔里渠往们他 。水渠了染污，烂破

بـۇلغاق[1] 流，言谣②讧内，动暴，义起①〈古〉〔静〕

语蜚言

بـۇلغاق[2] 乱慌，忧担(群人时发爆争战)〈古〉〔静〕，荡动，慌惊

بۇلغاما 糊面(的品味调无也油无)〈古〉〔静〕

بۇلغانما 污排 چىقارماق ～ :物染污〔静〕

管污排 بۇلغانما تۈرۈبىسى

بۇلغانماق «بۇلغاماق»的态动被

气染污 〈气〉 بـۇلغىنىش مېتېئورولـوگىيىسى

学象

بۇلغۇچلىماق 斥呵，斥训②搡推①〈方〉〔动〕

بۇلغۇن 皮貂 تېرىسى ～ :貂〈动〉〔静〕

بۇلغۇنا (柳红空中)柳河西〈古，植〉〔静〕

بۇلغىماق 气空染污 ～ ھاۋانى :染污，脏弄①〔动〕/ سۆ-ز ～ 败坏誉名 شەنىنى :坏败〈转〉②水脏弄

بۇلماق[1] 成制粉面和奶，油羊，糖)糊面甜〈食〉〔静〕

(品食儿婴的

بۇلماق[2] 有占，得取，得获，到得〈古〉〔动〕

بۇلماقتەك 子孩的乎乎胖 بالا ～ :的乎乎胖〔静〕

بۇلۇت[1] 云白 / بۇ تاغ بۇلۇتقا ～ ئاق :彩云，云〈气〉〔静〕 تاقىشىدىكەن . 云人耸高山座这 。بۇلۇتتەك ئات 看好很

马的壮肥很，马的

带云 〈气〉 بۇلۇت بەلۋېغى

团云 〈气〉 بۇلۇت توپى

图云 〈气〉 بۇلۇت خەرىتىسى

系云 〈气〉 بۇلۇت سىستېمىسى

量云 〈气〉 بۇلۇت مىقدارى

بۇلۇت[2] 绵海(造人)②绵海〈动〉①〔静〕

拍球绵海 〈体〉 بۇلۇت پالاق

بۇلۇتسىز 云无空天 ئاسمان ～ :云无〔静〕

带云无 〈气〉 بۇلۇتسىز بەلۋاغ

بۇلۇتسىمان[1] 的状云〔静〕

بۇلۇتسىمان[2] 的状绵海〔静〕

岩绵海 〈地〉 بۇلۇتسىمان جىنس

石矿状绵海 〈矿〉 بۇلۇتسىمان رۇدا

بۇلۇتلانماق 彩云满布空天 ～ ئاسمان :彩云满布〔动〕

بۇلۇتلۇق 空天的云多 ئاسمان ～ :的云多〔静〕

天云有 〈气〉 بۇلۇتلۇق ھاۋا

气天云多 〈气〉 بۇلۇتلۇق ھاۋا رايى

بـۇلۇش 东的得所后之事干)获收，益利〈古〉〔静〕

(西

بۇلۇق 嘟咕〔模〕

بۇلۇق ـ بۇلۇق 汩汩，嘟咕嘟咕〔模〕

بۇلۇقلاتماق 态动使的«بۇلۇقلىماق»

بۇلۇقلىماق 地嘟咕嘟咕 بۇلۇقلاپ سۇ چىقماق :嘟咕〔动〕

水出

بۇلۇقمازان 霾阴，雾烟，气瘴〈方〉〔静〕

بۇلۇك 角墙 تامنىڭ بۇلۇكى :儿晃旮，角拐，落角①〔静〕

角锐 ～ / ئۈتكۈر 角三 ～ / ئۈچ :角〈数〉②/ ئۈتمەس 角钝 ～

球角 〈体〉 بۇلۇك توپ

点顶的角 〈数〉 بۇلۇك چوققىسى

度角 بۇلۇك گرادۇسى

②规角，器角量〈教〉① بـۇلـۇك ئـۆلچىگۈچ

仪角测，器角测〈地〉③计什度角〈电〉

بۇلۇك ـ پۇچقاق 角犄，落角〔静〕

بـۇلۇكچى 工的棱墙抹来用匠瓦泥)角阳〈建〉〔静〕

(具

بۇلۇكسىمان 的形角〔静〕

بۇلۇكلۇق 的角〔静〕

钢角 بۇلۇكلۇق پولات

度速角 بۇلۇكلۇق تېزلىك

率频角 〈物〉 بۇلۇكلۇق چاستوتا

变应角 〈物〉 بۇلۇكلۇق دېفورماتسىيە

尺角 بۇلۇكلۇق سىزغۇچ

移位角 بۇلۇكلۇق سىلجىش

动运向角 بۇلۇكلۇق ھەرىكەت

بۇلۇن 俘战，虏俘〈古〉〔静〕

بۇلۇنچ 品利战，物获猎，品物的得获〈古〉〔静〕

بۇلىماق[1] 劫打，劫抢，夺掠〔动〕

بـۇلىماق[2] 子辣上蘸馕 ناننى لازغا بۇلاپ يېمەك :蘸〔动〕

吃

بۇنقال 钟龙态老，迈老，朽老，化老〈古〉〔静〕

بۇۋانە 头鸟〈植〉〔静〕

بۇي 味香 خۇش ～ :味气〔静〕

بۇي سالماق = ئىسرىق سالماق
بۇيا 子豆苦 <植>〔静〕
بۇياق 〔静〕①这边：بۇياقتا كېلىپ ئولتۇرۇڭ . 到这边。坐 ②位这，人个这：～ سىزنى ئىزدەپ كەپتۇ . 这位来是找你的。 ～ ئىككى ـ ئۈچ كۈننىڭ بۇياقى 来以天三两
بۇياقتا تۇرسۇن 且说不且，说不仅不，不但不：ئۇ ئىشلىرىمىزغا ياردەملىشىش ～ ، كۆرۈشكەن يەردە سالام ـ سەھەتمۇ قىلمايدۇ . 也呼招连面了见，活干们我助帮说不且他。打不
بۇيان[1] 〔助〕以来：ئىككى ئايدىن ～ / 来以月个两 دۆلەتىمىز قۇرۇلغاندىن ～ 来以国建
بۇيان[2] 〔静〕<古>善事，举善，德功
بۇيانچى 的义仗侠行，的施好善乐 <古>〔静〕
بۇيانقى 〔静〕的来以：ئۈچ يىلدىن ～ ئەھۋال 的来以年三况情
بۇيرۇتما 〔静〕①订②货订的：～ كىيىم 衣的做订 / 服 ～ ئىشكاپ 子柜的做订
بۇيرۇتماق «بۇيرۇماق» 的态动使的：بۇيرۇتۇپ توقۇلغان گىلەم / ئۇلار ئاشخانىغا كىرىپلا ئۈچ خىل قىسىرۇما بۇيرۇتتى . 预订的毯地。他们进一便厅餐个三了叫
بۇيرۇتمىچى 者订预，人货订 〔静〕
بۇيرۇشماق «بۇيرىماق» 的态同共
بۇيرۇق[1] 〔静〕①订预，令命②<电>令号，令指
بۇيرۇق بەرمەك 令命，令下
بۇيرۇق پېئىل <语> 词动令命
بۇيرۇق تاپانچىسى <体> 枪令发
بۇيرۇق جۈملە <语> 句使祈
بۇيرۇق چۈشۈرمەك 令命达下
بۇيرۇق رايى = بۇيرۇق مەيلى
بۇيرۇق قىلماق = بۇيرۇق بەرمەك
بۇيرۇق مەيلى <语> 式传祈
بۇيرۇق[2] <古>〔静〕大臣
بۇيرۇقچى = بۇيرۇقۇاز
بۇيرۇقچىلىق = بۇيرۇقۇازلىق
بۇيرۇقۇاز 者令施号发 〔静〕
بۇيرۇقۇازلىق 义主令命 〔静〕
بۇيرۇقۇازلىق قىلماق 令施号发，义主令命搞
بۇيرۇماق 〔动〕①派遣：ئىشقا ～ / 事做发打，遣派 ئىت ئىتنى بۇيرۇسا ، ئىت قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ . <谚> 发打狗。"眼瞪白使支，懒小支懒大"同喻：巴尾使指又狗，狗
②令命：ۋەزىپە ئىجرا قىلىشقا ～ 判③务任行执令命：ئۆلۈمگە ～ 生医)⑤帽花做订 ～ دوپپا：做订④刑死判的用采咐嘱生医 دوختۇر بۇيرۇغان ھەممەچارە：咐嘱(的)：缘机有，份缘有⑥方药开 ～ دورا / 法办有所有，到不得的找着急 <谚> . بۇيرۇغان ئالار ، گەن قالار：缘(有：يۇگۇر-理办位单属下令责
بۇيرۇلماق «بۇيرۇماق» 态动被的
بۇيسۇ 水香 <方>〔静〕
بۇيلا 头笼(的驼骆) <方>〔静〕
بۇيلۇق = پۇراقلىق
بۇيمۇل 的化驯未，的生野，的野 <古>〔静〕
بۇيۇم 品用活生：تۇرمۇش بۇيۇملىرى 品用〔静〕
بۇيۇملاشتۇرماق «بۇيۇملاشماق» 态动使的
بۇيۇملاشقان ئەمگەك 动劳化物 <经>
بۇيۇملاشتۇرۇلماق «بۇيۇملاشتۇرماق» 态动被的
بۇيۇملاشماق 化物〔动〕
بۇيى 族依布〔静〕
بۇيىچە 的式依布②语依布①〔静〕
بۇيىلىق 地子豆苦〔静〕
بۆ ـ بۆ (声儿孩小唬吓)勃勃 <儿，方>〔模〕
بۆتۈن 的己异，的生陌 <方>〔静〕
بۆجەتمەك «بۆجمەك» 态动使的
بۆجەشمەك «بۆجمەك» 态同共的
بۆجەلمەك «بۆجمەك» 态动被的
بۆجەن 崽兔 <动>〔静〕
بۆجەنلىمەك 子崽免生〔动〕
بۆجەي 肠灌(的做肠小用) <食>〔静〕
بۆجەيگەك 地翼翼心小，的着瞪(地惧恐)〔静〕
بۆجەيمەك 眼瞪(地惧恐)〔动〕
بۆجى (语用子孩小吓)怪妖，鬼〔静〕
بۆجمەك 花刺，花绣 ～ گۈل：绣刺 <方>〔动〕
بۆچۆلۈ 渣奶(的剩后工加皮奶) <方>〔静〕
بۆدۇرسىن 鹑鹌 <古，动>〔静〕
بۆدۇنە 鹑鹌 <动>〔静〕
بۆدۇنەئوتى 茶鹌黄 <植>〔静〕
بۆدۇنىۋاز 者鹑鹌斗〔静〕
بۆدۇنىۋازلىق 鹌斗鹑〔静〕：～ بىلەن كۈن ئۆتكۈزمەك 日度鹑

بۆرە 狼① <动>〔静〕 بۆرىنىڭ تەك ئورتاق ، قاغىنىڭ دەرەخ بېشىدا . <谚> 吞独食有鸦鸟，事共肉有狼 <转>②。
孩男的生出新
بۆرە بورسۇق 熊貂，獾狼 <动>
بـۆرە تېرىسىنى كىيمەك 或阴天指)脸变 <成>
(气生)
بۆرە ئۈزۈم 种一的萄葡 <植>
بۆرە ئىت = ئاپشاركا
بۆرەك 子腰，脏肾，肾 <理生>〔静〕
بۆرەك جامى 盂肾 <理生>
بۆرەك خالتىسى 囊肾 <理生>
بۆرەك خۇرجۇن 褡褳(的肾像状形)
بۆرەك ساقال 子胡鬓连(的齐整剪修)
بۆرەك سىلى 核结肾 <医>
بۆرەك شارچىسى 球小肾 <理生>
بۆرەك قورۇمىسى 花腰炒爆 <食>
بۆرەك كاۋېپى 子腰烤 <食>
بۆرەك نەيچىسى 管肾 <理生>
بۆرەك ئۆسمىسى 瘤肾 <医>
بۆرەك يارىسى 疡溃肾 <医>
بۆرەك ياقا 领衣(的低后高前)
بۆرەك يەللىكى 炎肾 <医>
بۆرتمە 的起鼓，的形凸，的凸〔静〕
بۆرتمە شال 肩披花提
بۆرتمە گۈللۈك ياغلىق 巾头花提
بۆرتمە نەقىش 雕浮 <建>
بۆرتمەك[1] 起凸〔动〕 起隆，بۆرتۇپ چىققان ياڭاق سۆڭىكى 骨颧的起凸
بۆرتمەك[2] 瘿虫 <农>〔静〕
بۆرتمەك[3] 察觉，现发，觉发 <古>〔动〕
بۆرچىن 鸭母 <动>〔静〕
بۆرىتىكىنى 子麻大 <植>〔静〕
بۆرىچاقسى 疮狼斑红 <医>〔静〕
بۆرىسامسىقى 芸大 <植>〔静〕
بۆرىسويمىسى 瓜鼠老 <植>〔静〕
بۆرىقوغۇنى = بۆرىسويمىسى
بۆرىقۇيرۇق 草尾狼 <植>〔静〕
بۆرىيېمەس 肠结(的等羊牛)〔静〕
بۆز 布大，布粗，布土②的纺棉①〔静〕
بۆز يىپ 线棉粗 <手>
بۆز تاغار 袋口线棉
بۆزچى 匠工的布土织〔静〕
بۆزچىلىك 吾萨．قىلانتى ～ ساۋۇت بۆرۈن 业布织〔静〕
。布大织前从提
بۆستۇرمەك «بۆسمەك» 态动使的
بۆسكەك 噩，暴粗，鲁粗 <方>〔静〕
بۆسمە 的起突〔静〕
بۆسمە جىنس 岩浆岩 <地>
بۆسمەك 围 / 突 ～ قورشاۋنى ،冲破 ،闯：قا. مالنى بۆسۈپ ئۆتمەك 锁封破冲 / ئىنقىلاب يولىدا ھەرقاندىق خېيىم - خەتەرنى بۆسۈپ ئۆتمەك 都险风的样么什命革为 خەقنىڭ ھۇجرىسىغا بۆسۈپ كىرمەك 的人别进闯 / 去过闯 ～ گۆشنى ،开劈 ،开拆：肉块大下劈 / تاغارنى تىكىشىدىن 开拆口缝从袋口把
بۆسۈشمەك «بۆسمەك» 态同共的
بۆسۈلمەك «بۆسمەك» 态动被的
بـۆشۈك 杀扼 ئۆجۈقتۇرماق ،床摇①〔静〕：篮摇 بۆشۈكىدە 在②里篮摇 ،地祥发 ،地源发：ئىنقىلاب بۆشۈكى 篮摇命革，地祥发命革
بۆشۈك ئاتىسى ،的式仪床摇睡持主邀应)婆福祈
(妇老寿长的重望高德
بۆشۈك تويى 礼篮摇(的办时天十四生出儿婴)
بۆشۈك خالۇسى 棍木的端两上顶床摇接连
بـۆشۈككە سالماق 合愈脐肚儿生初)式仪床摇睡
(式仪的行举后
بۆشۈكتەۋرەتكۈ = ياپچۇك
بۆك 帽花〔静〕
بۆك ئال دېسە ، باش ئالماق 败，足不事成 <成>
余有事
بۆكنى ئاسمانغا ئاتماق 狂若喜欣 <成>
بۆكى سۇغا چىلاشماق 挫受，汤泡 <成>
بۆكىگە جىگدە سالماق 骗，哄 <成>
بۆكە 人巨，手能跤摔 <古>〔静〕
بۆكەن 羊羚 <动>〔静〕
بۆكەن كالا 羚角扭，牛羚 <动>
بۆكەن مۇڭگۈزى 角羊羚 <药>
بـۆكتەر 后鞍马在捆)子褡马②地洼的下根山①〔静〕
(卷李行的
بۆكتەرگە[1] 子搭马〔静〕
بۆكتەرگە[2] 蚤<动>〔静〕

بۆكتەرلەتمەك «بۆكتەرلىمەك» 的动使态
بۆكتەرلەشمەك «بۆكتەرلىمەك» 的同共态
بۆكتەرلەنمەك «بۆكتەرلىمەك» 的被动态
بۆكتەرلىك 〔静〕 马成卷子褡
بۆكتەرلىمەك 〔动〕 马在捆子搭马或物带捎把子鞍后
边：توختى قوي تېرىسىنى بۆكتەرلەپ ، كىشىلەر بىلەن خوشلاش-
ماقاندىن كېيىن يولغا چىقتى . 捆儿卷成卷皮羊把提合托
。了发出就后别告人众同，边后子鞍马在
بۆكتەگ 〔静〕 赠捐，助捐 <古>
بۆكتەگچى 〔静〕 者赠捐，者助捐 <古>
بۆكتۈرمە 〔静〕 击伏，伏埋打 <军>
بۆكتۈرمە جەڭ 战击伏
بۆكتۈرمە قوشۇن 队部的伏埋打
بۆكچان 〔静〕 只戴一顶帽单顶：ئۇ بۇلتۇر قىشتا ~ قېلىۋىدى ، قىزلاقچا ئىال دەپ پۇل بەرسەم ، شۇنىڭغىمۇ كىتاب ئېلىۋاپتۇ . 皮顶一买他让钱给我 ، 帽单顶一戴只他冬隆年去
。书了买钱些这用却他，帽
بۆكسەك 〔静〕 脯胸②房乳女妇① <古>
بۆكسۈكلەنمەك 〔动〕 出突房乳，育发房乳 <古>
بۆكسى 〔静〕 腰山 <方>
بۆكسىك 〔静〕 子肚，腹 <古>
بۆكمەك[1] 〔动〕 服屈，付归，从服 <方>
بۆكمەك[2] 〔动〕 食厌 <古>
بۆكۈل 〔静〕 给②人的饭分（上事喜白红在）① <古>
王人的饭送爷
بۆگەچ 〔静〕 捆条柳（的用水堵） <方>
بۆگەك 见下
بۆگەك كۆرپە 垫坐
بۆگەن 〔静〕 （粪的拉时膘长始开羊）粪羊的团成结
بۆگەنلىمەك 〔动〕 拉团成结的粪：قوي سەمرىشكە باشلىغا-
。粪的团成结拉时膘长始开羊 . دا بۆگەنلەيدۇ
بۆگدە 〔静〕 剑宝，剑 <古>
بۆگمەك 〔动〕 水堵，挡阻 <方>
بۆگۈلەمەك 〔动〕 谋计用，子脑动，考思 <古>
بۆگۈنمەك 〔动〕 ，量估，摸估，为以，为认，想 <古>
测揣
بۆلە 〔静〕 垛子麦的粒脱未
بۆلە قىلماق 来起垛子麦的粒脱未把 <农>
بۆلە يارماق = **بۆلە قىلماق**
بۆلەتمەك «بۆلىمەك» 的动使态

بۆلەشمەك «بۆلىمەك» 的同共态
بۆلەك[1] 〔静〕 独单，他其，外另①：ئۆيدە دادامدىن ~ ئادەم يوق . ~ ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى 。人别有没亲父了除里家
馕块一 —ئادىنىڭ بىر بۆلىكى 他块②。活生独单们他
<机>④分成子句 جۈملە بۆلەكلىرى 分成 <语>③
块板 <地>⑤件部
بۆلەك چىقارماق 让另立户门
بۆلەك[2] 〔静〕 礼②裹包① <方>
بۆلەك ـ بۆلەك 各，别分
بۆلەكتىن بۆلەك 〔静〕 行另，新重：~ ئىشلىمەك 重新组
量力备配行另 ~ ئەقسىم قىلماق / 织
بۆلەكچە 〔静〕 常反，常异，样异，怪古，常寻乎异①：
~ ئادەم 古怪的人 /~ ھادىسە 反常的常现象②：
~ كۆركەم 外格壮观
بۆلەكلىك 〔静〕 分成份的①分部②的份
بۆلەكلىك پروگراممىا 块板节目
بۆلەكلىك تەلىمات 块板学说 <地>
بۆلەكلىك قۇرۇلما 块板构造 <地>
بۆلەكلىمەك 〔动〕 分，分划，分份儿
بۆلەكلەپ ئىسپاتلىماق 证绎演 <逻>
بۆلەكلەش نەزەرىيىسى 块板论理 <地>
بۆلەنچۇك = **سەگەنچۇك**
بۆلەنمەك «بۆلىمەك» 的被动态
بۆلجۇرگەن 〔静〕 草莓 <植>
بۆلجۇرگەن مۇرابباسى 草莓酱
بۆلجۇرگەنسىمان 〔静〕 的状草莓
بۆلجۇرگەنسىمان جىسىم 体状草莓 <地>
بۆلجۇرگەنلىك 〔静〕 地草莓
بۆلجۇرگەنئوت 草梅山 <植>
بۆلدۇرمەك «بۆلمەك» 的动使态
بۆلگۇچ 〔静〕 的代时划 ~ دەۋر：分划
بۆلگۈچى 数约，数除 <数>
بۆلگۈچى ئىپادە 式除 <数>
بۆلگۈنچى 子分义主裂分，者裂分 〔静〕
بۆلگۈنچىلىك 义主裂分，为行裂分 〔静〕
بۆلگۈنچىلىك سالماق 拨挑：مىللەتلەر مۇناسىۋىتىگە ~
系关族民拨挑
بۆلگۈنچىلىك قىلماق 裂分搞
بۆلمە 〔静〕 舱客②间房①
بۆلمەك 〔动〕 分①：دەرىجىگە ~ / ئىۋرگە ~ 分级

类 / مىراسنى پايدىنى ~ 产遗分 ~ ، 分划②利红分
班到分划生学把 ~ ئوقۇغۇچىلارنى سىنىپلارغا 归划：
划乡个这 . بۇ يېزا باشقا بىر ناھىيىگە بۆلۈپ بېرىلدى 里 / بۆلۈش ئەمىلى 除 <数>③。了县个一另给归
等二除四 . ئىككىدىن تېگىدۇ ، ئىككىگە بۆلسەك 法 / تۆتنى
了断打他 . ئۇ دوستىنىڭ سۆزىنى بۆلدى 断打④。二于
划 <逻>⑤。路思的师老了断打问提的生学 . ئوقۇغۇچىنىڭ سوئالى مۇئەللىمنىڭ خىيالىنى 。话的友朋
分：بۆلۈشنىڭ ئاساسى 划分 / بۆلۈشنىڭ تۈرى 据根的分划
分 / بۆلۈشنىڭ تۈزۈلۈشى 类种的分 <法>⑥成组的分划
割分

بۆلۈش 除，法除 <数>〔静〕
بۆلۈش بەلگىسى 号除 <数>
بۆلۈشمەك «بۆلمەك» 态同共的
بۆلۈم 的房楼 ：بىنانىڭ بۆلۈملىرى 舱客，间房，室①〔静〕
间房 / كېمىنىڭ بۆلۈمى 船舱②科：مالىيە بۆلۈمى 财
务
科 / كادىرلار بۆلۈمى 人事科③部分：بىر ~ ئوقۇغۇچىلار
一第 ~ 编：بىرىنچى 编④生学分部一
بۆلۈم باشلىقى 长科
بۆلۈمچە 股〔静〕
بۆلۈمچە باشلىقى 长股
بۆلۈنگۈچى 的裂分，的解分，的化分 <化>①〔静〕
数除被 <数>③的生分 <生>②
بۆلۈنگۈچى توقۇلما 织组生分 <生>
بۆلۈنگۈچى ئىسپورا 子孢生分 <生>
بۆلۈنگۈچى مولېكۇلا 子分生分 <化>
بۆلۈنمە ، 数商 <数>②项子的分划 <逻>①〔静〕
态状裂分 ~ ：的裂分③商
بۆلۈنمە ھۆددە 包分
بۆلۈنمە ئۈسۈم 息分 <经>
بۆلۈنمە ئۈسۈملۈك زايوم 券债息分 <经>
بۆلۈنمەك ① «بۆلمەك» 的自态复：بۆلۈنگەننى بۆزەپ . 吃猴被的散离 <谚>
分裂：ئاتوم يادروسىنىڭ بۆلۈنۈشى 原 / ھۈجەيرىلەرنىڭ بۆلۈنۈشى 裂分的核子
裂分的胞细
بۆلۈنۈپ كۆپەيمەك 殖生裂分 <生>
بۆلۈنۈش تەسىرى 用作化分 <化>
بۆلۈنۈشچان 的分可，的裂分〔静〕

بۆلۈنۈشچانلىق 性分可 <逻>〔静〕
بۆلمەك 住缠带布用，里篮摇到放孩小把〔动〕：ئايشەم بوۋاقنى بۆشۈككە بۆلىدى . 阿依夏木到放儿婴把木篮摇到放；了住缠带布用
بۆمبەك 的出突，的起凸，的出鼓 <方>〔静〕
بۆتۈگە 子茄 <古，植>〔静〕
بۆدرۈمەك 蹄前失，失前打 <古>〔动〕
بۆدۈر 发卷 ~ ：的曲卷〔静〕 چاچ
بۆدۈر قەغەز 纸纹皱
بۆدۈر قۇيرۇق ساقىي قۇش 鹕鹕尾卷 <动>
بۆدۈر - بۆدۈر 洼洼坑坑，平不凸凹②曲卷①〔静〕
بۆدۈر - چوقۇر 疙里疙，洼洼坑坑，平不凸凹①〔静〕
不凸凹面板板木块这 . ئىكەن ~ ：瘩：بۇ ياغاچنىڭ يۈزى
瘩疙里疙脸的他 . ئۇنىڭ يۈزى ~ بولۇپ كېتىپتۇ 。平
刺毛，毛刺(的上属金)②。的
بۆدۈرلەتمەك «بۆدۈرلىمەك» 态动使的：چاچنى ~ 发烫让
بۆدۈرلەشمەك «بۆدۈرلىمەك» 态同共的
بۆدۈرلەنمەك «بۆدۈرلىمەك» 态动被的
بۆدۈرلىتىشمەك «بۆدۈرلەتمەك» 态同共的
بۆدۈرلىتىلمەك «بۆدۈرلەتمەك» 态动被的
بۆدۈرلىمەك (发)烫，曲卷使〔动〕
بۆدەك 舞 <古，艺>〔静〕
بۆدىمەت 皮脸厚 <方>〔静〕
بۆدىمەك 舞跳 <古，艺>〔动〕
بۆرەندە 刀皮裁(的用匠鞋) <手>〔静〕
بۆرچەك 鬃额(的马)②发额 <古>〔静〕
بۆركە 罩面，纱面，头盖 <古>〔静〕
بۆركۈت 鹰放 ~ ：鹰雄雕金 <动>〔静〕 سالماق
بۆركۈتسىمان 的雕似类〔静〕
بۆركۈتسىمان ھۇقۇش 鸮雕 <动>
بۆركۈرمەك 射喷，喷 <古>〔动〕
بۆرگە 蚤跳 <动>〔静〕
بۆرگىدىن پوستۈمبا ئالماق 毛拔过雁 <成>：ئۇ بۆرگىدىن پوستۈمبا ئالىدىغان نېمە . 的毛拔过雁个一是他 。伙家
بۆرگۈن 木节节 <植>〔静〕
بۆرگىچىۋىن 蝇蚤 <动>〔静〕
بۆرلەنمەك 芽幼出长 <古>〔动〕
بۆرۈك 带裤②子绳(的口袋扎)① <古>〔静〕
بۆرۈنچۈك 头盖 <古>〔静〕

بۇرۇنمەك 上盖己自为 <古>〔动〕
بۇرۇش 褶皱，纹皱 <古>〔静〕
بۇزرۇك 大伟，大 〔静〕
بۇزرۇكگاھ 所处的住居仙神 <宗>〔静〕
بۇك[1] 林森的密茂 ～ ئۆسكەن ئورمان 的密茂 〔静〕
بۇك[2] 秘奥，密秘 <古>〔静〕
بۇكەن 瓜甜度印 <古>〔静〕
بۇكەيمەك 身俯，腰弯 <方>〔动〕
بۇك ـ باراقسان 郁 ～ باغلار 的葱葱郁郁，的密茂 〔静〕
园果的葱葱郁
بۇك ـ باراقسانلىق 密茂，郁郁葱葱 〔静〕
بۇكرەيمەك 腰弯，服屈，身弓 <古>〔动〕
بۇكرى 的曲弯，的歪，的弯，的背驼 <古>〔静〕
بۇكسە 腰弯 <方>〔静〕
بۇككىدە 盛茂 〔静〕 باغدىكى دەل ـ دەرەخلەر ئۆسۈپ ～ بۇ-
لۇپ كەتتى . 盛茂很得长树的里子园 。
بۇكلۇك 下丛树在 بۇكلۇكتە مۇڭداشماق 丛树，林树 〔静〕
心谈
بۇگەن 肠盲 <古>〔静〕
بۇگلۇك 们他 ئۇلار ھازىرمۇ بۇگلۇكتە ياتىدۇ . 床板大 〔静〕
床板睡还在现 。
بۇگۈن 四期星天今 。بۇ- ～ پەيشەنبە . 日今，天今 〔静〕
گۈن ماڭا ، ئەتە ساڭا . 你到轮天明，霉倒我天今 <谚>
（祸乐灾幸别谓意）。
بۇگۈن ـ ئەتە 这我 . ～ ئۇرۇمچىگە بارىمەن 天两一这 〔静〕
去齐木鲁乌到就天两一 。
بۇگۈن ـ ئەتىلىك 的天两一 〔静〕 ئۇنىڭ كېسىلى ئېغىر ،
～ ئۆمرى قالدى . 天两一活能只，重很病的他 。
بۇگۈن ـ ئەتىلىكى قالماق 息一奄奄，危垂命生 :
بۇگۈن ـ ئەتىلىكىملا قالغان ئادەمەن . 没日今有个一是我
了人的日明 。
بۇگۈنچە 天一天今 〔静〕 ～ ئۇنىڭ ئۈرۈنىغا مەن ئىشلەپ
تۇراي . 吧天一干他替天今我 。
بۇگۈنكى 的天今 〔静〕 ～ گېزىت 纸报的天今 / ئىش-
نى ئەتىگە قويما . <谚> 毕日今事天今 。 ～ كۈندە 当
今现，今 。
بۇگۈنلۈك 的日当 〔静〕 ～ تاپشۇرۇق 当的日 / 业作的日当
ئوزۇق 物食的日当
بۇلدۇرگە 挽的子鞭 قامچىنىڭ بۇلدۇرگىسى 手挽 〔静〕
手

بۇۋۇى 尊表名女于加②(士教女)维布① <宗>〔静〕
提帕维布 ～ / 维布木依阿 ～ ئايىم بۇۋۇى : 敬
迈 / قوڭدا ئىشتىنى يوق ، ئېتى مارجان ～ . <谚>
阿唤名，米斗无家)维布江玛叫却字名，穿子裤有没
富）。
بۇيرەكچى 候斥 <古>〔静〕
بۇيلە 样这 <古>〔静〕
بۇيۇك 的伟宏，的伟雄，的大巨，的大 〔静〕 ～ ئىتتە-
心雄 ئىرادە ～ / 划计的伟宏 پىلان ～ / 结团大 چاقلىق
志壮
同大 بۇيۇك بىرلىك
بۇيۇكلەشمەك 大伟得变，大高得变 〔动〕 ئۇ كۆز
更得变中眼的我在他 . ئالدىمدا تېخىمۇ بۇيۇكلىشىپ باراتتى
了大高加 。
بۇيۇكلۈك 伟宏，伟雄，大伟，大巨，大 〔静〕
بېتا 塔倍 <物>〔静〕
子粒塔倍 <物> زەررىچىسى بېتا
线射塔倍 <物> نۇرى بېتا
بېتالدى 搭白，地白白 <方>〔静〕
بېتەمتىرا 子性急，的躁急 <方>〔静〕
بېتون 土凝混 〔静〕
板土凝混 تاختا بېتون
机拌搅土凝混 لاي ماشىنىسى بېتون
器荡震土凝混 ئۆيۈتقۇچ بېتون
بېتونچى 工筑浇土凝混 〔静〕
بېتونچىلىق 业作筑浇土凝混 〔静〕
بېتونلاتماق 态动使的 «بېتونلىماق»
بېتونلاشتۇرماق 态动使的 «بېتونلاشماق[2]»
بېتونلاشتۇرۇلماق 态动被的 «بېتونلاشتۇرماق»
بېتونلاشماق[1] 态同共的 «بېتونلىماق»
بېتونلاشماق[2] 面路 يول بېتونلاشتى . 化泥水，化硬 〔动〕 :
化硬已 。
بېتونلانماق 态动被的 «بېتونلىماق»
بېتونلۇق 的构结土凝混 〔静〕
بېتونلىماق 土凝混注浇 〔动〕
بېتىگە 草柄短 <植>〔静〕
بېجىرتمەك 态动使的 «بېجىرمەك»
بېجىرگۈچى 人手经，员办经 <经>〔静〕
بېجىرمەك 理办，行执 〔动〕
بېجىرىشمەك 态动共的 «بېجىرمەك»

بېجىرىلمەك «بېجىرمەك» 的被动态

بېجىرىم 的整完，的囫囵①〔静〕 ～ / 碗囫囵 چىنە ～：的洁纯，的粹纯；的全健②瓜甜的破有没 قوغۇن ～：的洁纯，的粹纯；的全健 / 魄体的全健 بەدەن 子伙小的洁纯 يىگىت

بېجىرىملىك 粹纯，全健，态状整完，态状洁纯〔静〕

بېخى 线明(的上鞋)〔静〕

缝子靴给 ～ ئۆتۈكنى 线明，迹缝：线明 سالماق بېخى

بېخىل 的啬吝〔静〕 ～ / 人的啬吝 ئادەم 的气小，的啬吝：的气小，的啬吝 بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس．＜谚＞绿会不子园的鬼啬吝 بايدىن سېخى گاداي ياخشى．＜谚＞的慨慷 ～。荫成树。主财的啬吝过胜人穷

بېخىللاشتۇرماق 态动使的 «بېخىللاشماق»

بېخىللاشماق 啬吝变〔动〕

بېخىللىق 啬吝〔静〕

啬吝 بېخىللىق قىلماق

بېدە 蓿苜＜植＞〔静〕

子合蓿苜 ＜食＞ بېدە پۈرىسى

芽蓿苜 ＜植＞ بېدە كۆكى

بېدە مەشرىپى = كۆك مەشرىپى

بېدەياق 草羊 ＜植＞〔静〕

بېدىچى 人的蓿苜卖买〔静〕

بېدىچىلىك 业卖买蓿苜〔静〕

بېدىش 架葡萄〔静〕

بېدىشلىك 材木的架葡萄做，方地的架葡萄有〔静〕

料木的架葡萄搭 بېدىشلىك ياغاچ

بېدىك 人纪经，行牙 ＜经＞〔静〕

بېدىكلىك 业行牙〔静〕

行牙当 بېدىكلىك قىلماق

بېدىلىك 的蓿苜，地蓿苜〔静〕

بېرەرمەن 者债欠〔静〕：بېرەرمەنلىك ئەتىسى تۇغىمەس．＜谚＞欠债者没天明的个 بېرەرمەنلىك بېشىنى ئالارمەن ئۆتۈلمەيدۇ．＜谚＞欠债者痛头，治者债讨由得。

بېرما 甸缅 ＜地＞〔静〕

獾鼬甸缅 ＜动＞ بېرما بورسۇقى

بېرى[1] 这边①〔静〕：～ كەلگىن．这边来。～ ئولتۇرۇڭ．这边坐。②以来：بېقىندىن ～ 以来近最 / بىر يىلدىن ～ 以来年一 / قاچاندىن ～ مۇنداق قىلىدىغان بولۇپ قالدىڭ؟从你何时开始这么干了？

بېرىبېرى 见下

病气脚 ＜医＞ بېرىبېرى كېسىلى

بېرىپ ـ بېرىپ 来后到，渐渐〔静〕：～ مەنمۇ هاردىم．我也累了。

بېرىش ـ كېلىش 往来：往来〔静〕 ئىككىيلەننىڭ بېرىش ـ كېلىشى ئۈزۈلۈپ قالدى．两个人的来往中断了。

بېرىش ـ كېلىش قىلماق 往来：来往 سىز ئۇلار بىلەن بېرىش ـ كېلىش قىلمۇاتامسىز؟你现在同他们往来吗？

بېرىشلىق 望看，望探；往前，去〔静〕

بېرىشماق 态同共的 «بارماق»

بېرىشمەك 态同共的 «بەرمەك»

بېرىدىغى 的边这〔静〕：～ ئىشىك 这边的门 / ～ ئۆي 这边的屋子

بېرىللىي 铍 ＜化＞〔静〕

بېرىلمەك ①态复自的：ئۇ كىتاب ئوقۇشقا بېرىلىپ كەتتى．他专心读书。～ سەنئەتكە 于心醉艺。②想幻于湎沉 ～ / 玩贪 خىيالغا ～ / 术 تاماشىغا ～ 本一他了给 ئۇنىڭغا بىر كىتاب بېرىلدى．态动被的：注贯神全，心专，在扑心一，于身投③。书 ئەتىقاد：注贯神全，心专，在扑心一，于身投 ～ / 上究研在扑心一，究研于身投 بېرىلىپ ئوقۇماق 讲听地注贯神全 ئاڭلىماق / 习学心专

بېرىلگەن 项知已 ＜数＞ ئەزا

数知已 ＜数＞ سان

件条知已 ＜数＞ شەرت

بېرىم 付支〔静〕

بېزەپ 脏〔静〕：بۇ بىنانىڭ ئىچى بەك ～ ئىكەن．这个楼里太了脏。

بېزەپ بولماق 踢糟①，费浪：ئوندىق قىلساڭ، تاماق بېزەپ بولىدۇ．踢糟就饭，话的样那。②脏：كىيىمىڭ بەك بېزەپ بولۇپ كېتىپتۇ．你的衣太服了脏。

بېزەپ قىلماق 费浪①踢糟，脏弄②

بېزەپچىلىك 况状乱脏②象现费浪①〔静〕：ئارقا كوچىلاردىكى ～ هازىر تۈگىدى．后街的在存不在现况状乱脏了。

بېزەتمەك 态动使的 «بېزىمەك»

بېزەرتمەك 态动使的 «بېزەرمەك»

بېزەرمەك 脸赖皮死〔动〕：تېز ماڭ، بېزىرىپ تۇرماي．快走，别脸赖皮死的。

بېزەشتۇرمەك 院庭置布～ 置布，饰装〔动〕：هويلىنى

بېزەشمەك 态同共的 «بېزىمەك»

بېزەك 案图饰装②品饰装①〔静〕

بېزەك تاختىسى 板嵌 <建>
بېزەك رەسىم 画饰装 <艺>
بېزەكچىلىك 业饰装〔静〕
بېزەكچىلىك باسمىسى 刷印潢装 <印>
بېزەكلىك 案图饰装有①〔静〕 ~ نام 有饰装的案图：品物的饰装为作以可②壁墙的
بېزەلمەك 态动被的«بېزىمەك»
بېزەنمەك 态复自的«بېزىمەك»
بېزىرىشمەك 态同共的«بېزەرمەك»
بېزىشمەك 态同共的«بەزمەك»
بېزىمەك 饰装 ~ ئۆي：化美，扮打，潢装，饰装①〔动〕 屋房
بېزىندە 带布篮摇 <方>〔静〕
بېسىشماق 态同共的«باسماق²»
بېسىق ~ ئىش / 闲不手，忙手 ~ قولى：忙繁，忙〔静〕 来过不忙房磨．~ بولۇپ كەتتى 事情繁忙 / تۇغمەن بەك 。（多太食粮的工加房磨指）
بېسىقتۇرماق ① «بېسىقماق»的态动使的：弭消，除消；ئەسىزچىلىكنى ~ 突冲弭消 / تىوقۇنۇشنى ~ 安不除消 ② 定平，息平：توپىلاڭنى ~ 乱叛定平 / پىتنە ـ ئىغۋانى ~ 言谣息平 / ئۇ بىر ـ ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ بۇ ئىشنى چىرايلىقچە بېسىقتۇردى．这了息平地善妥就话句两一他．压镇④子屋掇拾 ~ ئۆينى：拾收，掇拾③。事件
بېسىقتۇرۇشماق 态同共的«بېسىقتۇرماق»
بېسىقتۇرۇلماق 态动被的«بېسىقتۇرماق»
بېسىقلىق 汽的货了装 ~ ماشىنا：的了载装①〔静〕 的字红着印 ماتېرىيال ~ قىزىل خەت：的(字)着印②车料资
بېسىقماق 息停，静平，息平①〔动〕：شامال ئاستا ـ ئاستا بېسىقتى．了息平地渐渐风。ئايگۈل ئۆزىچە تېرىكىپ ـ چېچىلىپ يەنە بېسىقتى．又火了发地妙其名莫丽古依阿．مىلتىق ئاۋازى بېسىقتى．了静平。了息停声枪．消②。
少减，减：كۆز كېلىپ ئېتىز ـ ئېرىقتىكى ئىشلارمۇ بېسىقتى．了少减也活农，了来天秋。
بېسىقىشماق 态同共的«بېسىقماق»
بېسىلغاق 薪 <植>〔静〕
بېسىلماق ① «باسماق²»的态动被的：بۇ ماقالە شىنجاڭ گېزىتىدە بېسىلغان．这文篇章"报日疆新"在登刊。上 بېسىلىپ قالغان مالالار / 物货的压积 بېسىلىپ قالغان دېلو 案积 ②停，住止：شامال بېسىلدى．了停风。ئاغرىق بېسىلدى．了住止痛疼。
بېسىم 压①〔物〕：力压，压 قان بېسىمى 血压 / توك بېسىمى 力压电 / ئاتموسفېرا بېسىمى 大气压 / روھىي ~ 力压神精 ② 压高，榨压：ئېغىر ئالۋاڭ ـ ياساقلارنىڭ بېسىمى 重繁的税杂捐苛榨压
بېسىم بۆلگۈچ 器压分 <电>
بېسىم تەڭشىگۈچ 器压调 <电，石>
بېسىم تۆۋەنلەتكۈچ 器压降 <电，机>
بېسىم سىجىللىقى 强压 <物>
بېسىم كۆچىنىشى 力应压承 <建>
بېسىم كېمەيتكۈچ 器压减 <电>
بېسىم مۇقىملاشتۇرغۇچ 器压恒，器压稳 <电>
بېسىم ئۆلچىگۈچ 器压测 <气>
بېسىم ئىشلەتمەك 力压加施
بېسىمدار 者积囤〔静〕
بېسىمدار پايچى 空买 <经>
بېسىمدارلىق 积囤〔静〕
بېسىمسىز 的力压无〔静〕
بېسىمسىز سۇ 水压无 <水>
بېسىملىق 的力压有〔静〕：يۇقىرى ~ توك 高压电 / يۇقىرى ~ گاز 高压气体
بېسىملىق تۇرۇبا 管力压 <水>
بېسىملىق سۇ 水压承 <水>
بېسىملىق ئېقىن (头水)流力压 <水>
بېسىنچاق 的负欺挨，的气受〔静〕
بېسىنچاق بولماق 气受
بېسىۋالدى (一之种品瓜甜)迪勒互斯钡 <植>〔静〕
بېشارەت 兆前，兆预，头兆，兆先 <书>〔静〕：ئۇرۇشنىڭ بېشارىتى / 兆预的争战 خاسىيەتلىك قار مول ھوسۇلنىڭ بېشارىتى．年丰兆雪瑞．
بېشارەت بەرمەك 言预，示暗，示预，意示
بېشارەت پىسىخولوگىيىسى 学理心示暗
بېشارەتشۇناس 家学示暗〔静〕
بېشارەتشۇناسلىق 学示暗〔静〕
بېشارەتلىك 的示预，的见预〔静〕
بېشىچە 里水进栽头一—头：سۇغا ~ كىرىپ كەتمەك〔静〕
بېغىر = جىگەر
بېغىر باسماسلىق 愦不过
بېغىر توپا 土钙栗
بېغىر رەڭ 色红紫

بېغىر قۇرتى 虫包肝 <动>
بېغىرتاق 鸡沙 <动><静>
بېغىرچۆپ 辛细 <植><静>
بېغىرسىراق 的祥慈，的义情讲，的诚忠 <方><静>，的顺孝
بېغىرلاتماق «بېغىرلىماق» 的态动使：كېچىچە چىققان بوران قوناق مايسىلىرىنى يەر بېغىرلىتىپ ياتقۇزۇۋەتتى . 一夜风大吹得玉米苗都伏倒了。
بېغىرلاشماق «بېغىرلىماق» 的态同共：ئۇلار يەر بېغىرلىشىپ خېلى ماڭدى . 他们一直相互依偎着前进了相当长的一段距离。
بېغىرلىغۇچى 的生蔓，的行爬 <静>
بېغىرلىغۇچى ھايۋان 爬行动物
بېغىرلىغۇچى ئۆسۈملۈك 蔓生植物
بېغىرلىماق ①匍匐 <动>：يەر بېغىرلاپ ئىلگىرىلىمەك 匍匐前进②沿，过掠，过擦：قارلىغاچ يەر بېغىرلاپ ئۇچۇۋاتىدۇ . 燕子贴着地面飞掠过。مۇھەممەت تاغ بېغىرلاپ يولغا چۈشتى . 穆罕默德沿着山脚下到麦提海了发出。
بېغىرلاپ ئۈزۈش 蛙泳 <体>
بېغىش[1] ①把，蒂 <静>：②腕手 <植>
بېغىش پەردىسى 膜系 <生理>
بېغىش[2] 食粮多许的去送而面磨候等 <静>
بېغىشلاشماق «بېغىشلىماق» 的态同共
بېغىشلانماق «بېغىشلىماق» 的态动被
بېغىشلىق 足腕 <静>
بېغىشلىق ھايۋان 足腕动物 <动>
بېغىشلىما 年新 ～ يىلغا 献词 <静>：字题，词题，词献：يېڭى
بېغىشلىماق 献切一把 ～ 献，赠：بارلىقىنى ۋەتەنگە 献祖国 / ئۆزىنى ئىلىم ـ پەنگە ～ 献身科学 / ئۇ سۆز نۇرنىساغا ئىشەنچ ۋە ئۈمىد بېغىشلىدى . 这话给萨妮尔努带来了希望和信心。 <动>：
بېغىشماق «باقماق» 的态同共：مېھمانلار داستىخاندىكى مەزىگە بېقىشتى . 客人们相互品尝着丰盛的上桌餐佳。 بېقىشىپ ئويناماق 相互看着跳
بېقىلغۇچى 人养抚被 <静>
بېقىلماق «باقماق» 的态动被
بېقىم 料照到得 ～ تاپماق 料照，照，管护：/ بۇ بالىنىڭ بېقىمى ياخشى بولماپتۇ . 这孩子管照不得好。
بېقىمتۇل 色颜的间之绿黄于介 <方><静>
بېقىمسىز 有没 باغ ～：的养教去失，的料照去失 <静>

的养教于疏 بالا ～ / 子园的芜荒，子园的料照人子孩
بېقىمسىزلىق 态状的养教去失，态状的料照人无 <静>
بېقىندۇرغۇچى 的导主 <静>
بېقىندۇرغۇچى ئۇقۇم 念概位上 <逻>
بېقىندۇرماق «بېقىنماق» 的态动使
بېقىندۇرۇشماق «بېقىندۇرماق» 的态同共
بېقىندۇرۇلماق «بېقىندۇرماق» 的态动被
بېقىندى 地属，国属附 ～ ئەل：属从，属附① <静>：属附②，品属附，庸附
بېقىندى جۈملە 句属从，句偏 <语>
بېقىندى دۆلەت 国庸附，国属，国属附
بېقىندى قانۇن 法属从 <法>
بېقىندىلىق 附依，的属从②性从依，性属从① <静>
بېقىندىلىق مۇناسىۋەت 属从，系关正偏 <语>① 的：～ ھالەت 态状附依
系关附依，系关属从 <逻>②系关
بېقىنماق 依，从依 <动>：附趋，属从，附依：مۇھەببەت كىشىنىڭ ئىرادىسىگە بېقىنمايدۇ دېگەن توغرىمۇ ، بېقىنمىدۇ دېگەن توغرىمۇ ؟ 依是还，确正法说的志意的人从依不是情爱？
确正法说的志意的人从？
بېقىنىشماق 态同共的 «بېقىنماق»
بېكە 卫后 <体><静>
بېكەت 站车汽，车火 <静>：站(车汽，车火)：ئاپتوبۇس بېكىتى 站车汽
بېكىتمە 书定决 <静>
بېكىتمەك ① «بېكىمەك» 的态动使：死关②：دەرۋازىنى ～ 关死③门大死关 / ئىشىكنى تۇتقۇچ ～ 装安：装安窗子 / ئۆيگە چىراغ ～ 灯装里屋 / 手拉门安 ～ 确，定④：جىنايەتنى ～ 罪定，案定 / مۇكاپاتلاش ـ جازالاش 定：تۇزۇمىنى ～ 度制惩奖定确
بېكىتىشمەك 态同共的 «بېكىتمەك»
بېكىتىكلىك 着关门 ～ ئىشىك：的关 <静>
بېكىتىلمە 价地定标：يەر باھاسى بېكىتىلمىسى 的定标，的定确 <静>
بېكىتىلمەك 态动被的 «بېكىتمەك»
بېكىرمەك 实结变，实瓷变，紧变 <古><动>
بېكىشمەك 成达，交成，约订 <方><动>
بېكىمەك 紧弄，固加 <动>
بېكىندۇرمەك 态动使的 «بېكىنمەك»
بېكىنمە 的闭封 <静>

بېكىنمەك «بېكىمەك» 的态复自的：ئۆيگە ～ 里家在躲
بېكىنمىچىلىك 守自关闭，态状闭封〔静〕
بېكىنمىلىك 守自关闭，闭封〔静〕
بېگەن 子锛〔静〕
بېگېموت 马河 <动>〔静〕
بېگلۇك 族龙崩〔静〕
بېگلۇڭچە 的式龙崩②语龙崩①〔静〕
بېل (位单数对的率功音声算计)贝，尔贝 <物>〔静〕
بېلەت 票〔静〕：كىنو بېلىتى 电影票 / ماشىنا بېلىتى 汽车票
箱票 بېلەت ساندۇقى
بېلەتچى 员票售〔静〕
بېلەتچىسىز 的票售人无〔静〕
بېلەتچىسىز ئاپتوبۇس 车票售人无
بېلەتچىلىك 作工票售〔静〕
بېلەتخانا 室票售，厅票售，处票售〔静〕
بېلەتسىز 影电票免：～ كىنو 的票免〔静〕
بېلەتلىك 的票凭〔静〕
بېلورۇس 人斯罗俄白〔静〕
بېلورۇسچە 俄白②文斯罗俄白，语斯罗俄白①〔静〕的式斯罗
بېلېمنىت (物动体软代古种一)石箭 <生>〔静〕
بېلىجان 种鱼，苗鱼 <动>〔静〕
بېلىجانلىماق 种鱼产，苗鱼产〔动〕
بېلىق 鱼〔静〕：～ 鱼钓，鱼捕 تۇتماق
鳔鱼 بېلىق پۈۋەكچىسى
腮鱼 بېلىق ساقىقى
脊鱼：～ تامنىڭ ئۈستىنى قىلىپ قويماق 鱼 بېلىق سىرتى (形坡斜面两)形脊鱼成搞头墙把
鳞鱼 بېلىق قاسىرىقى
刺鱼 بېلىق قىلتىرىقى
藻鱼金 <植> بېلىق يۈسۈن
油肝鱼 بېلىق مېيى
(龙属族汉于当相)鱼属 بېلىق يىللىق
胶鱼 <植> بېلىق يېلىمى
(年龙族汉于相)年鱼 <天> بېلىق يىلى
纲鱼 بېلىقلار سىنىپى
بېلىقئالغۇچ 鹰鱼，鹗 <动>〔静〕
بېلىقچى[1] 狗鱼 <动>〔静〕
بېلىقچى[2] 夫渔〔静〕
船渔 بېلىقچى كېمىسى
猫鱼 <动> بېلىقچى مۈشۈك
بېلىقچىلىق 源资业渔 بايلىقى ～：业渔〔静〕
学济经业渔 بېلىقچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى
بېلىقدان 缸鱼〔静〕
بېلىقسىمان 的状鱼〔静〕
钳鱼鲤 بېلىقسىمان ئامبۇر
بېلىققۇل 鱼穿柳 <植>〔静〕
بېلىقلىشى 藻鱼 <植>〔静〕
بېلىۋېردىن 素绿胆〔静〕
بېمول 号降，号符音半低 <艺>〔静〕
بېنادرىل 明拉海苯 <药>〔静〕
بېنەپتە 下见
日集逢非 بېنەپتە كۈنى
بېنزول 苯 <化>〔静〕
بېنزىن 油汽〔静〕
弹油汽 بېنزىن بومبا
泵油汽 <机> بېنزىن پومبا
表油汽 <机> بېنزىن سائىتى
器清滤油汽 <机> بېنزىن سۈزگۈچ
机动发油汽，机油汽 <机> بېنزىن موتور
بېنگال 拉加孟 <地>〔静〕
鹭兀拟 <动> بېنگال تازقارىسى
بېھى ～ / 汁榨榲 ～ شەربىتى：榨榲，瓜木 <植>〔静〕
酱汁榨榲 مۇرابباسى ～ / 榨榲蒸 دۈملىمىسى
بېھىش 界世乐极，国天，堂天 <宗>〔静〕
بېھىشلىك 木长②饭抓的榨榲放 پولۇ ～：的瓜木①〔静〕
林榨榲，园榨榲 باغ ～：方地的瓜
بېيجىڭ 京北 <地>〔静〕
间时京北 بېيجىڭ ۋاقتى <地>
بېيىت 诗行双，谣歌间民 <文>〔静〕
بېيىتماق 态动使的 «بېيىماق»
بېيىتىشماق 态同共的 «بېيىتماق»
بېيىتىلماق 态动被的 «بېيىتماق»
بېيىشماق 态同共的 «بېيىماق»
بېيىماق 民农．富丰，富〔动〕：دېھقانلار بارغانسېرى بېيىدى．了来起富越来越经的们我．تەجرىبىمىز تېخىمۇ بېيىدى。了富丰加更验
بىئارام 安不里心 ～ 安不〔静〕：كۆڭلى
بىئارام بولماق 不，安受好：ئۇ بىئارام بولۇپ ، ئۆيده

توختىماي ماڭاتتى . 他不安在地里屋来走去走。 مەن بىئا-
رام بولۇۋاتىمەن . 我感到难受。
بىئارام قىلماق 使不安，打搅：بىزەڭ چۈشىنىلەر مېنى
بىئارام قىلمۇەتتى . 我得不安，打搅蝇苍的厌讨。
بىئارامچىلىق 〔静〕不安气的
بىئارامىلىق 〔静〕不安：～ ئىچىدە قالماق 陷不安中
بىئەپ = ئەپسىز
بىئەجەل 〔静〕过早的(死)：～ ئۆلۈم 过早(死)，横
死，非命于死，折夭
بىئەجەل ئۆلمەك 横死，死于非命，折夭
بىئەدەپ = ئەدەپسىز
بىئەدەپلىك = ئەدەپسىزلىك
بىئەقىل = ئەقىلسىز
بىئەيىپ = ئەيىبسىز
بىباش 〔静〕①不听话，没脑袋的，无头的 <转>②不
的驯，不的倔强的
بىباھا = باھاسىز
بىبەھرە = بەھرىسىز
بىبلىئوگرافىيە 〔静〕目录，学类分书图
بىبلىئوگرافىيەشۇناس 〔静〕目录，家学类分书图
家学
بىبلىئوگرافىيىلىك 〔静〕目录，的学类分书图
的学
بىپايان = پايانسىز
بىپەرۋا = پەرۋاسىز
بىپەرۋالىق = پەرۋاسىزلىق
بىپەم = پەمسىز
بىپەملىك = پەمسىزلىك
بىت 〔静〕<数>二，特比制进位
بىتاپ 〔静〕不适体身，服舒不
بىتاپ بولماق 不适体身，服舒，病患：ئۇ بۈگۈن
بىتاپ بولۇپ قالدى . 他今天有点儿体身不适。
بىتاپلىق «بىتاپ»的形式：～ ھېس قىلماق 感不到
服舒不
بىتاقەت = تاقەتسىز
بىتاقەت بولماق = تاقەتسىزلەنمەك
بىتاقەتلىك = تاقەتسىزلىك
بىتەرەپ 〔静〕中立：～ زونا 中带地立
بىتەرەپ بولماق 中立，立中持保
بىتەرەپ دۆلەت 中立国
بىتەرەپ رايون 中立区
بىتەرەپچىلىك 〔静〕中立
义主
بىتەرەپلەشمەك 〔静〕中立
化
بىتەرەپلىك 〔静〕中立：بىتەرەپلىكنى ساقلىماق 保持中
立 / ～ سىياسىتى 中立政策
بىتەرەت = تەرەتسىز
بىتەلەي = تەلەيسىز
بىتەلەي بولماق = تەلەيسىز بولماق
بىتەلەيلىك = تەلەيسىزلىك
بىتچىت 〔静〕毁摧，溃崩，水流花落：دۇشمەن ئىستىھكام-
لىق بىتچىتنى چىقارماق 毁摧堡碉的人敌的
بىتچىت بولماق 溃崩，析离崩分：دۇشمەن ئارمىيىسى
～ بولدى . 敌军溃崩了。
بىتچىت قىلماق ①毁摧，垮打，碎粉：دۇشمەنلىك
ھۇجۇمىنى ～ / 攻进的人敌碎粉 ②坏踩，溃崩线全军敌。
سەپ بويىچە بىتچىت قىلىندى . 坏踩烂：بىر توپ كالا بىر مو يەرنىڭ بۇغدىيىنى بىتچىت قىلۋەت-
تى . 一群牛踩了一亩地的麦子。
بىتمەك 〔动〕<古>写
بىتۈيۈق = تۈيۈقسىز
بىتمۇل 〔静〕<古>胡椒
بىتىك 〔静〕<古>信书，书文
بىتىكۈ 〔静〕<古>笔
بىجاقي 〔静〕<植>(克加毕)一之种品葡萄，晚熟，
(酸较味)
بىجاقي سايۋا <植>(克加毕)子奶马种品葡萄，一之
(细间中，大头两实果)
بىجاقي ئاش <食>(馕克加比)上场市在般一比，
(薄而大馕的卖)
بىجى 见下
بىجى كىرمەك 婴儿脱胎发而成光头
بىجىق 〔静〕<方>乳房
بىجىك[1] 〔静〕<植>荠荸
بىجىك[2] 〔静〕<方>窖壁的室藏
بىجىگەن (一之种品瓜甜)甘吉毕 <植>〔静〕
بىجىنار (杏光油白种一)杏尔娜及比 <方，植>〔静〕
بىجىنەك 〔静〕<动>鸽白子
بىجىنبوش 〔静〕松稀
بىچارە 〔静〕可怜：～ بالا 可怜子孩的 / ～ بەندە 可怜虫
بىچارىلەشتۈرمەك «بىچارىلەشمەك»的使动态

بىچارىلەشمەك 怜可变〔动〕
بىچارىلىك 相怜可〔静〕
بىچاغ 不〔静〕适合不候时，宜时合不：适合不候时，宜时合不〔静〕 مەن ~ كېلىپ قاپ- 再日改，候时是不的来我．تىمەن ، باشقا ۋاقىتتا كېلەي 来。
بىچە[1] 的显明，的确精，的确明，的楚清 <古>〔静〕
بىچە[2] 的碎细，的小细，的小 <古>〔静〕
بىچەل 不〔静〕适合不，便方不，适合不〔静〕：宜时合不 ئۇ ~ ۋاقىتتا كەلدى．候时是不的来他。
بىچىقسىم 懒〔静〕懒散：~ خوتۇن چاي قاينىتقۇچە ، چاققان 利麻，开没还茶的娘婆懒 <谚> ．خوتۇن ئاش پىشۇرار 熟已饭的人女。
بىچىم 路纹(的上掌手和上脸) <方>〔静〕
بىچىن 子猴 <古，动>〔静〕
بىچىن يىلى 年猴
بىخ 芽萌，芽 <植>〔静〕
بىخ تەڭگىچسىسى 鳞芽 <植>
بىخ چىقارماق 芽出，发萌 <植>
بىخ سۈرمەك 芽萌，芽发
بىخ كۆزى 眼芽 <植>
بىخ ئۇلاق 接芽 <植>
بىخ ئۇرماق = بىخ يارماق
بىخ ئىسپوراسى 孢芽 <植>
بىخ يارماق 发萌②芽萌，芽发①
بىخەتەر 全安〔静〕的险保：20 مىڭ كىلومېتىر ~ يۈل 里公万两驶行全安
بىخەتەر توك 流电全安 <物>
بىخەتەر چاتقۇ 头插全安 <电>
بىخەتەر قارشىلىق 阻电全安 <物>
بىخەتەر كۈچىنىش 力应全安 <物>
بىخەتەر نەملىك 分水全安
بىخەتەر ئېلېكتر بېسىمى 压电全安
بىخەتەرلەشتۈرمەك 态动使的 «بىخەتەرلەشمەك»
بىخەتەرلەشمەك 全安得变〔动〕
بىخەتەرلىك 全安〔静〕
بىخەتەرلىك ئارالچىسى 岛全安 <交>
بىخەتەرلىك ئەينەكى 璃玻全安
بىخەتەرلىك بەلۋېغى 带全安
بىخەتەرلىك چىرىغى 灯险保，灯全安 <电，交>
بىخەتەرلىك ساندۇقى 箱险保
بىخەتەرلىك سىمى 丝险保 <电>
بىخەتەرلىك قالپىقى 帽全安
بىخەتەرلىك كلاپانى 阀全安 <机>
بىخەتەرلىك ئىشكاپى 柜险保
بىخەستە 不〔静〕神留不，意注不，忽疏，意大心粗：ئۇنىڭ ~ تۇرغان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ ئۆيدىكى كىتابنى ئېلىپ كېتىپ- تۇ．书的里屋了走拿，候时的神留不他趁。
بىخەستەلىك 忽疏，意大心粗〔静〕
بىخەستەلىك قىلماق 忽疏，意大心粗
بىخەۋەر = خەۋەرسىز
بىخەۋەرلىك = خەۋەرسىزلىك
بىخسىماق 臭恶发散②馊，霉发①〔动〕<方>
بىخلاشماق 芽出，芽发〔动〕
بىخلانماق 态复自的«بىخلىماق»的：يانغىۇ بىخلىنىپتۇ．土发豆了芽。
بىخلىماق 芽出，芽发〔动〕
بىخمارجان 瑚珊〔静〕
بىخۇد 沉沉昏昏，意大痹麻，觉知无〔静〕：~ ئادەم 睡地沉沉昏昏 ياتماق ~ / 人的意大痹麻
بىخۇدلاشتۇرماق 态动使的«بىخۇدلاشماق»
بىخۇدلاشتۇرۇشماق 态同共的«بىخۇدلاشتۇرماق»
بىخۇدلاشتۇرۇلماق 态动被的«بىخۇدلاشتۇرماق»
بىخۇدلاشماق 痹麻变，沉沉昏昏得变〔动〕
بىخۇدلۇق 沉沉昏昏，痹麻，觉知无〔静〕
بىخۇدلۇق قىلماق 心经不漫，意大痹麻：ئۇ خىزمەت- تە بىخۇدلۇق قىلىدۇ．心经不漫作工对他。
بىخۇدۇك 坐便随 ~ ئولتۇرماق 便随，然安，心放〔静〕：便随
بىخۇدۇكلۇك 式形词名的«بىخۇدۇك»
بىدانە 萄葡紫核无 <植>〔静〕
بىداۋا = داۋاسىز
بىدايىاق 草赖 <植>〔静〕
بىدە - بىدە 的巴巴皱②的哨胡里花 <方>①〔静〕
بىدئەت 道左门旁，端异，教邪②新革① <宗>〔静〕
بىدئەتچى 徒教邪，子分端异②派新革① <宗>〔静〕
بىدەرەپ 所厕 <方>〔静〕
بىدگۆچى 兵察侦，员察侦，探侦 <古>〔静〕
بىدىرەك = دىرەكسىز
بىدىمۇشكى 柳花黄 <植>〔静〕
بىر 家一是们我．ئائىلىدىكى كىشىلەر ~ ①〔静〕：一 的稀拉头一 <谚> ．شاتراق موزاي پادىنى بۇلغار ~ 人。

～ 。"汤锅一坏鼠老只一"同喻；牛群一脏弄猴牛
پىلەكتە ئون خىلىك ، ھەربىرىنىڭ تەمى بۆلەك . <谚> 一
有种种，子九生龙一"同喻；同不各味瓜，瓜十结藤
目的们他 . ～ ئۇلارنىڭ نىشانى ：个一同，同相②。"别
依阿 . ئايشەم ئەر - خوتۇن ～ ئىدارىدە ئىشلەيدۇ . 同相标
事或人的定确不指③。作工位单个一同在妇夫姆谢
件：～ ئاخشىمى سىزنى ～ ئادەم ئىزدەپ كەلگەنىدى . 一有
儿会一，子阵一④。您过找曾人个有上晚天 ：～ ئۇ-
داق دەپ ، ～ مۇنداق دەپ 一会儿这样说，会一那样说
بىر ئاش پىشىم 一顿饭功夫：بىر ئاش پىشمغىچە
。了来回就提麦麦，夫功饭顿一 . مەمەت قايتىپ كەلدى
式项单 <数> ئەزالىق ئىپادە بىر
头从 ① 从头：تاپشۇرۇقلارنى ～ تەكشۈرمەك 批改作业②按顺序：يولۇچىلار ئاپتوبۇسقا ～ چىقىشقا باش-
لىدى . 车上序顺按始开客乘 。
事件 这 . بۇ ئىشنى ：成办，功成做 باشقا ئېلىپ چىقماق بىر
事件这 . باشقا ئېلىپ چىقماي تۇرۇپ ھېچ يەرگە بارمايمەن
。去不也儿那我，成不办 ：ئۇ بىرەر ئىشنىمۇ بىر باشقا
ئېلىپ چىقالمىدى . 成无事一他
制长一 باشلىقلىق تۈزۈم بىر
词节音单 <语> بوغۇملۇق سۆز بىر
许也① 许或，许：概大，～ ھازىر ھېيجىكنىڭ
走开经已在现车火的京北许也 . پويىزى كېتىپ قالدى
么要②了 。么要：ئۇ ～ سىنىپتا ، ～ ياتاقتا كەتتى . 他
。了去舍宿回么要，里室教在
成结① 伙一成：ئۇلار بىر بولۇڭلىپ ، سادىرغا
致一②。尔迪萨对反，伙一成结们他 . قارشى چىقتى ，
样一：ئۇنىڭ دېگىنى بىلەن قىلغىنى بىر بولمىدى . 他和的说
。样一不的做
烟支一(的卷)：سەمەت ئىككى - ئۇچ شوراپ 一
～ تاماكىنى تۈگەتتى . 口三两了吸提麦赛，就卷的
。了光抽烟支
馕块小一 نان بۇردا بىر
气出 ئالماق <成> 一里孔鼻个-
人儿 ～ كىشىلەر ：儿拨一，帮一，分部一 拨-- بۆلۈك بىر
制院一 تۈزۈم پالاتالىق بىر
击一堪不 <成> يارىماسلىق پەشۋاغا بىر
叶子单 پەللە بىر
的叶子单 پەللىلىك بىر
物植叶子单 <植> ئۆسۈملۈك پەللىلىك بىر
子身截半 <成> ساڭگىلىماق پۈتى گۆرگە بىر
土人
值不文一 <成> يارىماسلىق پۇلغا بىر
体整：ھېسسىي بىلىش بىلەن ئەقلىي بىلىش 体一整
～ نەرسە . 。体整个一是识认性理同识认性感
体一统 <哲> بۈتۈنلۈك بىر
话废堆大一 ～ قۇرۇق گەپ 一堆大：تاغار بىر
并提相，论而概一 <成> ھەيدىمەك تەڭياقتا بىر
论 ，切刀：بىز سىزنى يامان ئادەملەر بىلەن بىر تەڭياقتا 一，
。论并提相人坏同你把不们我 . ھەيدىمەيمىز
面方一，方一 تەرەپ بىر
理处(到得)① 决解，：ئاكامنىڭ 。理处了到得题问的哥哥 . مەسىلىسى بىر تەرەپ بولدى
②理料：ئىش تېخى بىر تەرەپ بولماي تۇرۇپ ، قانداقمۇ ماڭالا-
？走能怎我，好理料有没还情事 ？ مەن
理处① 决解，：بىر تەرەپ قىلماق 战决解速迅 ～ ئۇرۇشنى تېز / 作工常日理处 لەرنى
处裁候听 争②裁处：理料：بىر تەرەپ قىلىشنى كۈتمەك
片面：ئېغىر سانائەتنى ～ راۋاجلاندۇرماق بىر تەرەپلىمە
片面发展重工业
性面片 تەرەپلىمىلىك بىر
بىر تەكىنىگە باش قويماق = بىر ياستۇققا باش قويماق
亲的近最统血，的生亲母个一同 ：～ ئاكا بىر تۇغقان
弟兄胞同 - ئۇكا - ئاكا / ～ 哥哥
连穿，子裤条一穿 <成> سىيمەك تۆشۈككە بىر
气一澼沆，裤裆
如瘦骨 <成> بولماق تۇستېخان بىر تېرە ، بىر
头骨包皮，柴
程方立联 <数> تەڭلىمە تېپتىكى
值不文一 <转>②钱分一① 分一：ئۇ سەمەتتى 。值不文一得说提麦赛把他 . قىلدى ～
بىر تىينىغا يارىماسلىق = بىر پۇلغا يارىماسلىق
财爱 <成> تۇرماق تىك ئۈستىدە تىيىننىڭ بىر
去里眼钱到钻，拨不毛一，命如
貉之丘一 <成> بۆرىلىرى جاڭگالىنىڭ بىر
离不影形 ，<成> بولماق تەڭ - بىر جان بىر
间无密亲；随相影形
性单 جىنسلىق بىر

بىر جىنسلىق تەڭلىمە 程方次齐 <数>
بىر جىنسلىق چېچەك (本木)花性单 <生>
بىر جىنسلىق كۆپىيىش 殖繁性单 <生>
بىر جىنسلىق گۈل (本草)花性单 <生>
بىر جىنسلىق مېۋە 实结性单 <生>
بىر چاپىنى ئىككى بولماسلىق 子日穷过 <成>
بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقماق 块一 <成>
雕双箭一，鸟二石一，鸠斑只两打瘩疙土
بىر چاي قاينىمى 夫功的茶壶一烧
بىر خانىلىق 的位个
بىر خانىلىق سان 数位个 <数>
بىر خۇدالىق 神一 <宗>
بىر خۇدالىق دىن 教神一 <宗>
بىر خىل ① 样，一律：～ ئۇلارنىڭ كىيىملىرى . 样一装服的们他 ～ تۇرسا‌ك ، يۈز يىل ئۆمۈر كۆرسەن . 稳平 <转>②：年百一活能，律规有活生 <谚>：يۈرەك ～ سوقماق 心动跳地稳平脏心 异，样异 <转>③动跳地稳平脏心 常寻乎：ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ～ خۇشاللىق چىقىپ تۇراتتى . 悦喜的常寻乎异种一出透里音声的他
بىر خىل ئالامەت 号同 <数>
بىر خىل تېزلىك = تەكشى تېزلىك
بىر خىل ئىگىلىك 济经一单
بىر داچىنىڭ تۆشۈكىدىن مىڭ قېتىم ئۆتمەك 斗筋翻头里眼钱，眼钱钻 <成>
بىردە ئەمەس ، بىردە 总有一次：ئوغرى قېچىپ كەتتى ، ～ قولۇمغا چۈشەر . 了跑偷小，总有一次，我到落会次一有总 。里手
بىر دۇنيا 摸捉以难个一是他 . ～ ئۇ：的摸捉难 。人的
بىر دېمەتلىك 人龄同
بىر دېمەك 提别：ئۇ چوكانىڭ چىرايلىقلىقىنى ～ . 那 。了亮漂多有提别妇少个
بىر زامان 期时一某，代时一某
بىر سۆزلۈك 二不一说 <成>：～ ئادەم 二不一说，人的
بىر سۆزلۈك جۈملە 句词独 <语>
بىر فازىلىق 相单 <物>
بىر فازىلىق توك 流电相单 <物>
بىر قاتار ①一排：～ ئۆيلەر 一排房子 —②串连，一系列：～ مەسىلىلەر 题问串连一 / ～ سىياسەت 系一

بىر قارارغا كەلمەك 意主定拿
بىر قاراشتا ① 猛一看，看一眼：بۇ ئادەمنىڭ ئوقۇتقۇچى ئىكەنلىكىنى ～ بىلىۋالغىلى بولىدۇ . 个这 。师教是道知就看一人
بىر قارىماقتا 来起看，去上看：ئۇ ～ ياش كۆرۈنىدۇ . 。轻年很去上看他
بىر قازاندا قاينىماسلىق 机投不；来不合 <成>
بىر قامچىلىقى بار 有颇 ～ ئايال：色姿有颇 <成> 人女的色姿
بىر قېپەس 一番 —，番：دۇشمەن بىلەن ～ ئېلىشماق 同一斗搏人敌一番
بىر قوشۇق قېنىدىن كەچمەك 命条一饶 <成>：بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچسىلە . 吧命条一我饶您请 。
بىر قوشۇق قېنىنى تىلىمەك 命饶求 <成>
بىر قولىنى ئىككى قىلالماسلىق 可不得忙 <成> 交开
بىر قۇتۇپلۇق 极单
بىر قۇتۇپلۇق دۇنيا 界世极单
بىر قۇتۇپلۇق گېنېراتور 机电发极单 <物>
بىر قۇر ① 遍一(地略粗)②套一，遍一，次：ئۇ كىتابنى ～ ۋاراقلاپ چىقتى . 了阅翻书把他 。遍一 قىز ئونىڭغا ～ قاراپ چىقتى . 了瞟娘姑 。眼一他 ～ تازىلىماق 扫打便随 。次一
بىر قىسىم 分部：～ كادىرلار 部干分部 / ～ كىتابلار 籍书分部
بىر قىلماق 杂搀，混：گەپنى ～ 径口一统
بىر قىممەت 值单 <数>
بىر كۆزدە قارىماق 仁同视一 <成>
بىر كۆزى كۆلمەك 笑又哭又 <成>
بىر كۆنلۈك قۇرت 蝤蜉 <动>
بىرگە بىر 一对一：～ ئۇرۇشماق 架打地一对一
بىرگە بىر ماسلىق 应对一一 <数>
بىر گەپ ① 名堂：～ بار . 有，堂名有 。章文有，堂名有 مۇنچىۋالا ئېغىر ۋەزىپىنى تۈگەتمەك ～ . 完 ②<转>：难 。办有自，法办有会③。的难够是务任的重繁么这成 ئۇ：法 。法办有自候时到 ～ بولار . 法 كەلگەندە
بىر مەنبەچىلىك 论元一 <哲>
بىر مەنىلىك سۆز 词义单 <语>

بىر نامەلۇملۇق تەڭلىمە 程方元一 <数>
بىر ئادان تاپسا تەڭ يېمەك 此彼分不，我你分不：
ئۇلار ئايشەم بىلەن بىر نان تاپسا تەڭ يەيدىغان دوست. 跟们他。友朋密亲的此彼分不是姆谢依阿
بىر نەۋرە （称统的妹姐弟兄堂，妹姐弟兄表）：
～ ئاكا 兄堂，兄表 / ～ ئاچا 姐堂，姐表
بىر نۇقتىچىلىق 论点一 <哲>
بىر نېنى ئىككى بولماسلىق 紧得过子日 <成>
巴巴下没顿上了吃，顿：كونا جەمئىيەتتە ئەمەت بوۋاينىڭ بىر نېنى ئىككى بولماي ئۆتتى. 在社旧艾麦老提爷爷。的巴巴紧得过子日。
بىرنىڭ ئىككىگە بۆلۈنۈشى 二为分一 <哲>
بىرنى ئىككى قىلالماسلىق 巴紧活生
بىر ھۈجەيرىلىك جانلىق 物生胞细单 <生>
بىر ھوسۇللۇق شال 稻季单 <农>
بىر ھېسابتا 看面方个一另从：بۇ ～ ياخشى ئىش. 事好是这，看面方个一另从。
بىر ئوقلۇق كرىستال 体晶单 <矿>
بىر ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ئىچمەك 一饮共 <成>
渠的水长方地个一同，的大的：بىز بىر ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ئىچكەن ئەمەسمۇ؟ 吗的大长方地个一同在是不们我？
بىر ئۆمۈر 一生，身终，子辈一：生终～ كۆرەش قىلماق 斗奋身终
بىر ئۆينى پىرقىراتماق 担重的庭家起挑 <成>：
了起挑在现他。ئۇ ھازىر بىر ئۆينى پىرقىرىتىپ تۇرۇۋاتىدۇ. 担重的庭家。
بىر ۋاقىتلاردا 过时么什去过：～ مۇشۇنداق ئىش بولغانلىقى يادىمدا. 回么这过有曾候时么什去过，得记我。事。
بىر ئېغىناپ ①一身摇②滚打一 变
بىر ئېغىزدىن 词一口众，声同口异 <成>：
ئۇنى ھەممەيلەن ～ ماختىدى. 他奖夸地声同口异家大。كۆپچىلىك ～ قوشۇلدى. 意同致一家大。
بىر ئىزدا 动不地原
بىر ئىزغا چۈشمەك 走 道轨上走，轨正上走：مەكتەپ نىڭ ئوقۇتۇش خىزمىتى ئەمدى بىر ئىزغا چۈشتى. 学教的校学。轨正了上走今如作工。
بىر ئىشتاننى ئارتۇق يىرتماق 了破穿多 <成>
（广历阅，大纪年指）盐咸年几了吃多，子裤条几：مەن سائا قارىغاندا بىر ئىشتاننى ئارتۇق يىرتقان، شۇڭا بۇنى سەن ياخشىراق بىلىمەن. 我事这，多你比盐咸的吃我。楚清你。
بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتماق 干，事经正种一干
生营种一
胞细核单 <生>
بىر يادرولۇق ھۈجەيرە
为结，头枕个一枕同 بىر ياستۇققا باش قويماق
夫妻
بىر ياقتا تۇرسۇن 不仅不，不但不：ئۇ تاماق ئېتىش ～، كۆكتاتنىمۇ ئاقلاپ قويمىدى. 都菜连，饭做不但不他。拾收没。
بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقارماق 绳股一成拧，力协心同 <成>
方地个某②边一① بىر ياق
بىر ياقلىق بولماق = بىر تەرەپ بولماق
角旁同 <数> بىر ياقلىق بۇلۇڭ
بىر ياقلىق قىلماق = بىر تەرەپ قىلماق
一（等法想，见意）① <成> بىر يەردىن چىقماق
一见意的们他：ئۇلارنىڭ پىكرى بىر يەردىن چىقتى. 致。②见分晓：بۇ ئىش ۋاقتى كەلگەندە بىر يەردىن چىقىدۇ. 致。晓分见会自候时到事这。
بىر يەرگە بارماق 束结要快情事示表：ئىشنى بىر يەرگە باردى. 了完干快也儿活。ئايگۈل دەرسخانىنى تازىلاپ بولغۇچە كۆنمۇ خېلى بىر يەرگە ېپرىپ قالغانىدى. 丽古依阿等。了晚快也天，完扫打室教把ېپرىپ قالدى. ئۇنىڭ يېشى بىر يەرگە 纪年了上已他。
بىر يەرگە كەلمەك 致一得取 <成>：كادىرلار بىلەن ئاممىنىڭ پىكرى بىر يەرگە كەلدى. 取见意的众群和部干。致一了得。
化裂程单 <化> بىر يوللۇق پارچىلىنىش
题用应步一 <数> بىر يوللۇق مەسىلە
线行单 <交> بىر يۆنىلىشلىك يول
بىر يۈرۈش ①一套：～ كىيىم一套衣服 / ～ سايمان
律规列系一 ～ قانۇنىيەت一②具工套一列系：
物植生年一 <植> بىر يىللىق ئۆسۈملۈك
上装轻喻）从简车轻 <成> بىر ئات ـ بىر قامچا
（路）
儿点一有当应．سەۋر قىلىش كېرەك 一点：～ 〔静〕 بىرئاز
。二一知略我事这．خەۋىرىم بار ～ بۇ ئىشتىن 心耐。
بىراق 〔助〕 是但，过不，是可：ئۇ دېمەكچى ئىدى، ～ دېمەدى. 说没是可，说想他．ھاۋا ياخشى، ～ سەل سوغۇق

راق . 天好还气天 ،冷点儿有过不 。ئش كىچىك بولسىمۇ ، ~ ئىنتايىن مۇھىم . 要重很是但 ،小虽情事 。

بىراقلا 〔静〕 全 ،都 ：تۈگىدىكى ماي ~ تۆكۈلۈپ كەتتى . 桶 了来出倒全油的里 。

بىراۋ 〔静〕 某个人 ：بىراۋغا قىلغان ياخشىلىق ئۇنتۇلماي- دۇ . 对 记忘易轻会不事好的干人个某 。

بىرە - بىرە 〔静〕 有时 ،时不 ،偶尔 ：ئۇ مەكتەپكە ~ كېلىپ ، قاراپ قويۇپلا كېتەتتى . 看看校学来地时不他 ،然 去回就后 。

بىرەر 〔静〕 某① ،某一 ：~ ئادەم 某个一人个 / ~ ئىش 某件事②个一 ،把个半个一 ：~ سائەت 钟头把个 / ~ ئېغىز گەپ 话句半句一 ：~ قېتىم 次半次一 。

بىرەر - يېرىم 〔静〕 把个 ،个半个一 ：يەنە ~ ئادەم بولسا- مۇ ياشىدۇ . 下得住也人把个有再 。

بىرە - سىرە = بىرە - بىرە

بىرەن - سىرەن = بىرە - بىرە

بىرەھىم = رەھىمسىز

بىرەھىملىك = رەھىمسىزلىك

بىرەيلەن 〔静〕 一个人 ：ئىشىك تۈيۈقسىز ئېچىلىپ ~ چىقتى . 人个一来出走 ، 开打然突门 。

بىر - بىر 〔静〕 一 ：~ تەكرارلىماق 逐一复习 。

بىر - بىردىن 〔静〕 个逐 ：~ تەكشۈرمەك 逐个检查 。

بىر - بىرلەپ 〔静〕 个逐 ،个挨 ：~ سانىماق 逐个数 / ~ كۆچمەك 果苹个逐 ،家个挨进 。

بىر - بىرىدىن 〔静〕 互相 ：ئۇلار ~ قېلىشمايدۇ . 他们不互相 。

بىر - بىرىنگە 〔静〕 互相 ：ئۇلار ~ يول قويۇشمايدۇ . 他们不互相 。

بىر - بىرىنى 〔静〕 互相 ،相互 ：ئۇلار ~ كۆزگە ئىلمايدۇ . 他们不互相 。

بىرپاتمان 〔静〕 一大 ：~ ئىش 堆大一 ：~ يۈك 事堆大一 / ~ گەپ 物货堆大一 / ~ 话堆大一 。

بىرپەس 〔静〕 一会 ،一儿 ،一忽 ：~ كۈتمەك 等会儿 / ~ يامغۇر ياغدى . 了下一阵雨 。

بىرتالاي 〔静〕 多许 ،多很 ：~ گەپ قىلدى . 话的人感多很 。话堆大一了说他 ~ تەسىرلىك سۆزلەر 。

بىرتە - يېرىمتە 〔静〕 一点儿 ،一点丁 ،很少 。

بىرتوقاي 〔静〕 多很① ،多许② ،伙一 ：~ بالىلار 群一 ،伙一 ،群一 ：~ بالىلار 子孩群一 ،子孩伙一 ،子孩多许 。

بىرتوغرام 〔静〕 <动> 鸟蜂

بىرتۇتاش 〔静〕 统一 ：~ پىلانلىماق 筹统 / ~ سېتىۋېلىش ۋە ~ سېتىپ بېرىش 销统购统

بىرتۇتاش ئىجارە ھەققى 金租一统

بىرتۇتاش ئامانەت - قەرز 贷统存统

بىرتۇتاش باشقۇرماق 统管 ،营经一统 ：制统 ：~ ئىقتىسادنى ~ 经 / ھەربىي ئىشىالارنى 用军制统 资物

بىرتۇرۇپ 〔静〕 一会儿 ،一子阵 ：~ بارمەن دەيسەن ، ~ بارمايمەن دەيسەن ، زادى قانداق قىلىسەن ؟ 你一会儿说去 ، 办么怎底到 ،去不说儿会一 ：ھاۋا ~ ئېچىلسا ، ~ تۇ- تۇلاتتى . 阴子阵一 ،晴子阵一天 。

بىرتۇرلۈك 〔静〕 常反 ،常异 ：بۈگۈن ھاۋا ~ تۇرىدۇ . 今 我天今 。بۈگۈن مىجەزىم ~ تۇرىدۇ . 常反儿点有气天天 不舒服 。ئۇتكەن كۈنلىرىم يادىمغا كېلىپ ، كۆڭلۈم ~ بولاتتى . 味滋是不里心 ،子日的去过起想 。

بىرچاغ 〔静〕 间时长好① ：مەن كەلگىلى ~ بولۇپ قالدى . 候时个某②。了间时长好来我

بىردە 是又……是又 〔静〕

بىردەك 〔静〕 一样 ،同样 ،一样 ：~ مۇئامىلە قىلماق 一致 ：~ ئالدىدا ۋە كەينىدە بولماق 人前人后一个 / 待对 样 ~ / ئىتتىپاقلاشماق 团结一致

بىردەكلىك 性致一 〔静〕

بىردەكلىك مۇناسىۋەت 系关致一 <语>

بىردەم 〔静〕 一会儿 ،一刻 ：~ ساقلاپ تۇرۇڭ . 略忽 ~ ئۇنداق ، مۇنداق 这儿会一 ،样那儿会一 ،样 。刻片等

بىردەملىك 〔静〕 一时 ،时 ،刻片 ：~ ئۇيقۇغا كەتمەك 小睡片刻 / خاتالىق ئۆتمۈر بويى ھەسرەتكە سالار . <谚> 一 ،慎不时一 ،憾抱身终 。

بىردەم - يېرىمدەم 〔静〕 一阵儿 ،一会儿 ،刻片 ：ئۇ ئىش- تىن بالدۇرراق قايتقان كۈنلىرى بالىلىرى بىلەن ~ بىللە بولاتتى . 。刻片聚相们女子同便 ،子日的早来回班下他

بىردىن 〔静〕 突① ،然忽 ،然恍 ،然猛 ،地蓦 ：~ كەينىگە بۇرۇلۇپ ماڭا قارىدى . 我看来头过回然突他 。ھاۋا بىردىنلا ئۆزگەردى . 了变然突气天 。

بىردىنبىر 〔静〕 一独 ،的一惟 ：~ ئۇنۇملۇك چارە 法办的行可一惟

بىردىنبىرلىك 性一惟 <哲>〔静〕

بىردىن - يېرىمدىن 〔静〕 一星半点

بىرزامان 〔静〕 一时个一期时

بىرسات 儿会一〔静〕
بىرسى 人某，人有〔静〕
بىرقانچە ～ / 人个几 ئادەم ～：干若，个几，些一〔静〕
كىتاب 一些书 / ～ قېتىم 若干次 ～ مەسىلە 若干题问
بىرقاندىاق 〔静〕不测，外意：ئانام ～ بولۇپ قالسا ، دەرھال ماڭا خەۋەر قىلىڭ . 我知通上马，外意生发果如亲母 。
بىرقايسى 〔静〕谁有，人有：بىرقايسىسى مېنى ئىزدەپ كېلىپ قالسا ، ھازىر كېلىدۇ دەڭ . 我说就，话的我找谁有 。来上马
بىرقەدەر 〔静〕较，较比：～ ياخشى 较好 / ～ رەتلىك 齐整较比
بىرقوللۇق 〔静〕①—用人个(骑)：يېڭى ماشىنا ئالدىم ، ～ تۇتۇۋاقچىمەن . 我新辆了买我，车新辆一想我 。②—。用人个 具工理修套一 رېمونت سايمانلىرى 套：～
بىرقىسما 〔静〕异常，常反：بۈگۈن ھاۋا ～ تۇرىدۇ . 今天天气有点反常 。بۈگۈن مېجەزىم ～ تۇرىدۇ . 今天我 不舒服 。ئۇنىڭ كۆنلىرىم يادىمغا كېلىپ ، كۆڭلۈم ～ بولۇپ كەتتى . 子日的去过起想，心里不滋味 。بۇ ئادەمنىڭ مېجەزى بىرقىسملا . 这个人的性情乖僻 。
بىرقىسما بولماق 不绪心，常反到感，常异到感 佳，适不觉感，舒服不觉感
بىرقىسما قىلماق 使人到感反，常异到感人使 常，适不觉感人使，舒服不觉感人使
بىركەلمەك 〔动〕①盖满，满铺：كاۋا پىلىكى يېيىلىپ ئېتىزغا بىركەپتۇ . 满铺的满满 。يېڭى ئالغان گىلەم ئۆيگە بىركەلدى . 新的买地 。子屋满铺好正毯 。②遍传：ئۇنىڭ ۋاپات بولغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر پۈتۈن يۇرتقا بىركەلدى . 他去世的消息传遍 。乡家了
بىركەم 〔静〕儿会一好：ئۇ خېلى بىركەمدە ئاندىن ئۇخلىدى . 下睡才儿会一大好了过他 。ئۇ بۇ يەردىن كەتكىلى ～ بولىدى . 了儿会一好有儿这开离他 。
بىركىم 〔静〕人有：～ ئىشىكنى چېكىۋاتىدۇ . 敲在人有门 。بىرنى ～ بېرەر ، كۆپنى ئەمگەك . 人有个一 <谚> . 救人别靠依，存生动劳靠要为意)动劳靠的多，给(题问决解上本根从能不，济 。
بىركۈنى 天一有〔静〕
بىرگە 〔静〕一同，同一道，一起：～ بارماق / 去同一 ئوقۇماق 书读道一 / ～ خىزمەت قىلماق 作工起一
بىرگەمەك 口嗽 <古>〔动〕
بىرلەپ ـ ئىككىلەپ 〔静〕三三两两地：يىغىن ئەھلى ～ كېلىشكە باشلىدى . 来地两两三三始开人的议会加参 。了
بىرلەر 下见
بىرلەر خانىسى 数位个 <数>
بىرلەشتۈرمەك «بىرلەشمەك»的使动态：ئورگانلارنى ～ 合际实系联论理 / 构机并 ～ نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە 动劳产生与育教 ～ رېپنى ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى بىلەن 合结相
بىرلەشتۈرۈشمەك «بىرلەشتۈرمەك»的共同态
بىرلەشتۈرۈلمەك «بىرلەشتۈرمەك»的被动态
بىرلەشمە[1] 〔静〕①联合会：ئاياللار بىرلەشمىسى 妇女联合会 ②联妇，会 体会联 <哲>
بىرلەشمە[2] 〔静〕合联：～ كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكى 欢联 会晚
بىرلەشمە ئاخبارات 报公合联
بىرلەشمە ئارمىيە 军联 <军>：سەككىز دۆلەت بىرلەشمە ئارمىيىسى 八国联军
بىرلەشمە توك 流电合 <物>
بىرلەشمە تۈزلەڭلىك 原平泛 <地>
بىرلەشمە جەڭ 战会 <军>
بىرلەشمە خۇلاسە 理推言联 <逻>
بىرلەشمە رېئاكسىيە 应反立联 <化>
بىرلەشمە زايوم 卷债合联 <经>
بىرلەشمە قارشىلىق 阻电合 <物>
بىرلەشمە قەرز 款贷合联 <经>
بىرلەشمە كاتالوگ 录目合联
بىرلەشمە كارخانا 业企合联
بىرلەشمە مۇسابىقە 赛联 <体>
بىرلەشمە ھۆكۈم 断判言联 <逻>
بىرلەشمە ھۆكۈمەت 府政合联
بىرلەشمە ئىجارە 赁租办合
بىرلەشمە ئىگىلىك 营经合联 <经>
بىرلەشمە ئىمتىھان 考联，考合
بىرلەشمەك 〔动〕并合，合结，合联：بىرلىشىپ زەربە بېرىمەك 击合
بىرلەمچى 〔静〕①—第 <语>：～ ئۇزۇن سوزۇق ئاۋاز性一 / ～ مادا 初原，性一第 <哲>②音元长性一第 ۋەش 性发原 <医>⑤生原④度一 <物>③质物性一第

بىرلەمچى بوشلۇق 间空度一 <物>
بىرلەمچى سۇ 水生原 <水>
بىرلەمچى فوتون 子光生原 <物>
بىرلەمچى كېسەللىك 病疾性发原 <医>
بىرلەمچى مەھسۇلات 品产游上
بىرلەمچى مېنېرال 物矿生原 <矿>
بىرلەمچى ئورام 圈线次一، 圈线原 <物>
بىرلەمچى ئېنېرگىيە مەنبەسى 原能次一
بىرلىك 〔静〕 ①统一：一统② 国家的统一—： 单位③数单位：语> <币货单位 / ئۇزۇن-لۇق بىرلىكى 长度单位④<哲> 统一性：矛盾统一 بىرلىكنىڭ قارىمۇقارشى-لىقى
幅振位单 <物> بىرلىك ئامپىلىتۇدا
力压位单 <物> بىرلىك بېسىم
膜位单 <生> بىرلىك پەردە
品商位单 <经> بىرلىك تاۋار
本成位单 <经> بىرلىك تەننەرخ
圆位单 <数> بىرلىك چەمبەر
形变位单 <物> بىرلىك دېفورماتسىيە
荷电位单 <物> بىرلىك زەرەت
线战一统 بىرلىك سەپ
耗单 بىرلىك سەرپىيات
积容位单 <物> بىرلىك سىغىم
切剪位单 <物> بىرلىك سىلجىش
式公次因 <化> بىرلىك فورمۇلىسى
量质位单 <物> بىرلىك ماسسا
产单 بىرلىك مەھسۇلات
间时位单 <物> بىرلىك ۋاقىت
量向位单 <物، 数> بىرلىك ۋېكتور
积面位单 <数> بىرلىك يۈز
بىرلىكتە ～：同共، 道一، 儿块一، 起一، 同一 〔静〕 يولغا چىقماق ～ / 发出同一—去起 ～ بارماق / 斗战道一—قىلماق ～ يىغىننى / 共同举行会议 ئۇنتكۈزمەك ～ .
بىرمەھەل 〔静〕 ～：一度— ئۇنى ناھايىتى ھۆرمەت قىلغانىدىم 。他重敬很度一我 .
بىرمەھەللىك 〔静〕 ～：的时一، 的度一، 的时— ھەۋەس 的时— 兴趣
بىرمۇبىر 〔静〕 ～：一个一个地، 一逐个： مەن بولغان ئەھۋالنى ئۇنىڭغا ～ سۆزلەپ بەردىم . 发了述讲一一他向我 . ～ تەكشۈرمەك 查检个逐 。 خەت ـ ئالاقىنى 况情的生

函信
بىرمۇنچە 〔静〕 多许 ～：干若، 多好، 少不، 多许 ۋاقىت ～ / 间时不، 人多好 كىشى ～ / 题问干若 مەسىلە ～ 人少
بىرنەچچە 〔静〕 ～：干若، 几 پاي ئوق ～ / 弹子发几 خىل كىتاب / 书籍种几 ھەل قىلىنمىغان ～ مەسىلە بار . 有尚 。题问的决解要干若
بىرنەرسە 〔静〕 ～：(物事的定确不示表، 指虚)么什① ئېلىشقا بازارغا بارىمەن . 么什点买街上我 。 ئۇ ساقا ～ 色货، 儿艺玩، 西东②？吗么什了说你对他？ دېدىڭمۇ ～ (情感的恶厌含)： قاندىق ～ ئۇ ! 儿艺玩么什是他！ سىز ئۇنىڭ قانداق ～ ئىكەنلىكىنى بىلمەمسىز ؟ 他道知不你？ 是吗色货么什
بىرنېمە 〔静〕 ～：么什، 么什个—① كۆزۈمگە ～ كىردىڭ كەتتى . 。西东么什个了进里睛眼我 . ～ دېگىلى بولمايدۇ ، 伙家②。果结个有会总 . بولار ～。上不说، 说好不 ئېخىمەت دېگەن ～ ئەسكى شۇمتەك بوپتۇ . 西东، 艺玩(含贬义)： 。蛋坏小个了成伙家这提麦合艾
بىرنېمە قىلماق 子法个想： بۇگۈن بارمايلى ، ئەتە بىر-نېمە قىلارمىز . 。子法个想们咱天明، 了去别天今 . بىر نىيەتتە بولساقلا ، بىرنېمە قىلالايمىز . 只 。法办出想 能就، 心齐们咱要
بىرنۇرى 〔助〕 了罢： ئۆزى بارمىسىغۇ ～ ، نېمىشقا باشقىلارنى توسىدۇ ؟ 了罢也倒去不己自他 别止阻要还么什为، 人？
بىرھازا 天半، 晌半好، 儿会一好 〔静〕
بىرھالىدا 〔静〕 ～：重危 ، 地样一 ئۇنى يوقلاپ كەلدىم ، يېتىپتۇ . 。重挺得病، 他了望看去我
بىرئۇچقاش 〔静〕 气口一، 子下一： ئۇلار بۇ ئىشنى ～ قىلىۋېتىپ ، ئاندىن دەم ئالماقچى بولۇشتى . 一事件这把想们他 。息休再后然، 完做气口
بىرۇق 官令传، 录梅 <古>〔静〕
بىرۈك 如假، 若倘، 果如 <古>〔助〕
بىرۈكچى 时随، 是总، 往往، 常经 <古>〔静〕
بىرۇاراقى 〔静〕 ～：步逐 بۇ ئىشنى ～ ئىشلەپ تۈگىتىمەن . 。完做步逐我事件这
بىرىكتۈرگۈچى 的合结، 的合组 〔静〕
词连合组 <语> بىرىكتۈرگۈچى باغلىغۇچى
膜结 <理生> بىرىكتۈرگۈچى پەردە
织组缔结 <理生> بىرىكتۈرگۈچى توقۇلما

بىرىكتۇرگۇچى گېن 因基合组 <理生>
بىرىكتۇرمە 的化合、的合组、的合复、的成合〔静〕
بىرىكتۇرمەك «بىرىكمەك» 的使动态：بىرىكتۇرۇش ھۈنەر - 艺工成合
بىرىكتۇرۇشمەك «بىرىكتۇرمەك» 的态同共
بىرىكتۇرۇلمەك «بىرىكتۇرمەك» 的态动被
بىرىككەن 〔静〕合成的
بىرىككەن ئاقسىل 白蛋合结 <生>
بىرىككەن تۈزۈلمە 造构合缝 <地>
بىرىككەن خۇلاسە 理推合复 <逻>
بىرىككەن سۆز 词成合 <语>
بىرىككەن قوشما جۈملە 句复合联 <语>
بىرىككەن كۋارتىس 英石合缝 <矿>
بىرىككەن ھۆكۈم 断判合复 <逻>
بىرىكمە 〔静〕合成①、合组③合化 <化>②的合复、的成合
体合聚⑤物合化 <化>④物合组、合
بىرىكمە ئاممىياك 氨成合 <化>
بىرىكمە ئاھاڭ 声和 <艺>
بىرىكمە پروپىلېن 烯丙聚 <石>
بىرىكمە تالا 维纤成合 <纺>
بىرىكمە لېنزا 镜透合复 <物>
بىرىكمە ئوغۇت 料肥合复 <农>
بىرىكمە ئېتىلېن 烯乙聚 <化>
بىرىكمە ئېقىم 流成合 <气>
بىرىكمەك 〔动〕成合、合化 <化>②结联、合组①
بىرىكىش رېئاكسىيىسى 应反合化 <化>
بىرىكىش كۆچى 力和亲 <化>
بىرىكىش مىقدارى 量合化 <体>
بىرىكىش ئېنېرگىيىسى 能合复 <物>
بىرىكىشمەك «بىرىكمەك» 的态同共
بىرىمچاق 过难、闷郁 <方>〔静〕
بىرىنچى 〔静〕①第一：～ ئاي 一月、元月②的要首：
～ ۋەزىپە 务任要首 / ئەخمەق 瓜傻号头
بىرىنچى ئەۋلاد 代一第
بىرىنچى خانا 位个 <数>
بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى 战大界世次一第
بىرىنچى سىگنال سىستېمىسى 信一第 <理生>
统系号
بىرىنچى شەخس 称人一第 <语>
بىرىنچى قول ①一把手②手把一第：～ ماتېرىيال 第一手资料
بىرىنچى ئۇيقۇ 眠头（的蚕）
بىرىنچى ئىنتېرناتسىئونال 际国一第
بىرىنچىدىن 先首、一第〔静〕
بىرىنچىلىك 〔静〕名一第、名头：بىرىنچىلىكنى تالاشماق 名一第得获 / بىرىنچىلىكنى ئالماق 名头争
بىرىولى 〔静〕一下、一举：دۈشمەننى بىرىولىلا يوقاتماق 人敌灭歼举一
بىرىۋزا 〈矿〉〔静〕石松绿
بىرىيىلى 〔静〕有年：～ بىز ئاقسۇدا كۆرۈشكەن. 年一有。面过见苏克阿在们我
بىز 〔静〕我们：بىزنىڭ ۋەتەن 我们的国祖 / تەرەپ ～ 方我
بىزار (بىزارى) 〔静〕烦厌、恶厌、感反、厌讨：مەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاشتىن ～. ئاكا - ئۇكا-نىڭ ئازارى بولسىمۇ، بىزارى يوق. 兄弟即有使嫌。话的他听厌讨我。 弃嫌相互不也、隙
بىزار بولماق 烦厌、恶厌、感反、厌讨 起厌讨渐渐人主：ئۇي ئىگىسى ئاستا - ئاستا بۇ مېھماندىن بىزار بوپتۇ. 最我。了来人客个这 مەن ئۇنىڭدىن بەك بىزار بولدۇم. 他得不见最我、他烦。
بىزار قىلماق 感反人令、厌生人令：ئۇنىڭ مىجەزى كىشىنى بىزار قىلىدۇ. 叫情性的他：感反人令性脾的他。过不看人
بىزارلىق «بىزار» 的式形词名
بىزارلىق پىسخىكىسى 逆 理心反
بىزە 〔静〕一点儿、点丁 <方>
بىزەك 〔静〕厌讨，赖百气死、脸赖皮死：ئادەمنى شۇنداق ～ بولامدۇ؟ ئۇ بىزەكنى 吗的脸赖皮死么那有人？ كۆرىدىغان كۆزۈم يوق. 见想不都见我、鬼厌讨个那。
بىزەكلەشتۈرمەك «بىزەكلەشمەك» 的态动使
بىزەكلەشمەك 〔动〕脸赖皮死得变
بىزەكلىك 〔静〕脸赖皮死
بىزەكلىك قىلماق 死赖皮脸
بىزمەن 〔静〕一会儿、儿会：后稍、后稍们我：بىز ～ بارىمىز. 去就。
بىزمەنلىققا 〔静〕等儿会：سىز ～ ئۆيگە كېلىپ كېتىڭ. 。趟一来里家到请儿会等
بىزنىڭچە 〔静〕为认、看们我依、得觉们我
بىزىر 〈方〉〔静〕一点丁

بىزىق 髭 <古>〔静〕
بىزىك 儿点丁一，儿点一，许少 <方>〔静〕
بىس[1] 刃：پىچاقنىڭ بىسى 刀刃 〔静〕
بىس[2] (物淀沉的部底囊皮)子底，物淀沉 <古>〔静〕
بىسات (بىساتى) 当家②什家，具家①：مېنىڭ بارلىق بىساتىم مانا مۇشۇ بىر ساندۇق كىتاب. 是就当家有所的我. 书子箱一这。
بىساتسىز 当家没，具家没〔静〕
بىساتلىق 的当家有，的具家有〔静〕
بىسەرەمجان 子屋. ～ ئۆي ئىچى 糟糟乱，乱杂①〔静〕：糟糟乱，乱杂①，烦恼，安不②。糟糟乱里恼苦，恼烦，安不②。很得乱里子屋. بىسەرەمجان بولماق 糟糟乱，乱杂①：ئۆي ئىچى توپ-لىمۇ بىسەرەمجان بولۇپ كەتتى. 安不②，外格他 烦恼，苦恼：ئۇ بۆلەكچە بىسەرەمجان بولۇۋاتىدۇ. 安不。
بىسەرەمجان قىلماق 搞乱：ئۇ ھويلا - ئارامنى بىسەرەمجان قىلۋەتتى. 的糟糟乱得搞院庭把他。
بىسەرەمجانلىق 烦心，安不绪心②乱紊，乱纷①〔静〕
乱意
بىسسىز 的刃无〔静〕
بىسلىق 的刃有：的利锋刃刀 ئۆتكۈر ～ پىچاق 〔静〕
刀 / ئىككى ～ خەنجەر 双刃剑
بىسلىق قورال 器锐
بىسلىماق 儿刃开〔动〕
بىسمىللا (بىسمىللاسى) 义名的主真以 <宗>①〔静〕，餐进是别特，前之事件某做在林斯穆)名之拉安以端开的话句一，事件一 <转>②(词祷的念时：مەن سۆزۈمنىڭ بىسمىللاسىنى ئېيتماي تۇرۇپ، تېلېفون جىرىڭلاپ كەتتى. 了响就铃话电，话说口开有没还我.
بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم 慈至仁至以 <宗>〔静〕的拉安颂恭先首前之为行在林斯穆)义名的拉安的(语用专
بىسوراق = سوراقسىز
بىشەكىشبىردىن 种品瓜甜)仁西克谢毕 <植>〔静〕(一之
بىشەم 妇泼撒：～ خوتۇن 泼撒〔静〕的
بىشەملىك 式形词名的 «بىشەم»
بىشەملىك قىلماق 赖撒，泼撒
بىشۇ 革皮羊薄(的衬内鞋皮作)〔静〕
بىشى 贱，宜便 <古>〔静〕

بىغەرەز 事明不 لا ～ 的眼心缺，的理事明不〔静〕
理讲不 <谚>. بىغەرەزدىن دوزاخ قېچىپتۇ / 子孩的理。容不都狱地人的
بىغەرەزلىك 眼心缺，理事明不〔静〕
بىغەم = غەمسىز
بىغەملىك = غەمسىزلىك
بىغرىق 处弯折(的囊皮，袋口的满装) <古>〔静〕
بىقارار = قارارسىز
بىقارارلىق = قارارسىزلىق
بىقستىماق 态动使的 «بىقسىماق»
بىقسىق 馊〔静〕
بىقسىماق 气馊发，味臭酸发〔动〕
بىقىن ②胁左 ～ سول / 胁右 ～ ئوڭ：胁①〔静〕
的门在站 ئىشىكنىڭ بىقىندا تۇرماق 侧，旁：侧 <转>
一侧
بىقىندىتماق 态动使的 «بىقىندىماق»
بىقىندىشماق 态同共的 «بىقىندىماق»
بىقىندىماق 捅(部肋朝)〔动〕
بىكار 无我天今. ～ مەن بۈگۈن 闲空，事无①〔静〕：里家. ئادەم يوق / 间时闲空 ۋاقىت ～。事间时磨消，阴光度虚 ئۆتكۈزمەك ～ 人闲有没空说 گەپ قىلماق ～：然枉，然徒，(果效无)白②话 / باش قاتۇرماق 思心费白 ئىنقىلابىي قۇربانلارنىڭ قېنى بىكارغا ئاقمايدۇ. 流白会不血的们士烈. گەپ تالاشماق ～. 然徒也辨争. تۇرغۇچە بىكارغا ئىشلە. 着干白如不，着待闲其与 <谚>。
بىكار بولماق 闲，无事：مەن بۈگۈن بىكار بولۇپ قالدىم. 空②。了来下闲天今我，قاسىمنىڭ بىر ئېغىز ئويى بىكار بولدى. 地白白③。了空子屋间一的木斯喀：قىلغان ئەمگىكىم بىكار بولۇپ كەتتى. 了动劳白我。
人的做懒吃好，徒之闲好手游 **بىكار تەلەپ**
事事所无，闲好手游 **بىكار تەلەپلىك**
费白，钱花白 ～ پۇل：费白 **بىكارغا كەتمەك**
东诸付切一：了费白都全. ھەممىسى بىكارغا كەتتى / 钱。流
بىكار قىلماق ～ داسنى / 子房腾 ～ ئۆينى：出腾 ①：消撤，除废，废作②开腾子盆把白③分处消撤 ～ جازانى / 约条等平不除废 ～ ناماسنى：هوقۇقسىز شەرتنامىنى 地白：بۇ ئىشنى بىكار قىلدىم. 这，了做白我事件。
落望愿 ～ ئارزۇسى：费白，空落 **بىكار كەتمەك**

间时费白 ～ ۋاقىت / 空

بىكار گەپ 话废，话空

بىكارچى 人闲〔静〕：يىغىم - تېرىم پەسلىدە يېزىدا بىرمۇ ～ بولمايدۇ . 农忙季节，村里有没个一人闲。

بىكارچىدىن خۇدا بىزار . 恶厌也达胡，做懒吃好 ＜谚＞

بىكارچىلىق 闲〔静〕，闲散，闲清：بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ ～ / 聊无得闲的散闲着过 بىكارچىلىقتا كۈن ئۆتكۈزمەك 活生

بىكاردىن - بىكار 无缘无故，地白白〔静〕

ئۈرۈشۈپ ～ ئۈلار 费浪地白白地：ئىسراپ بولماق

قالدى . 来起了吵地故无白平们他。

بىكارلاتماق 态动使的 «بىكارلىماق»

بىكارلاشماق 态同共的 «بىكارلىماق»

بىكارلانماق 态动被的 «بىكارلىماق»

بىكارلىق 式形词名的 «بىكار»

بىكارلىماق 子房腾 ～ ئۆي：腾〔动〕

بىكە 妇少②女少① ＜古＞〔静〕

بىكەچ 太太，姐小，士女 ＜古＞〔静〕

بىكۆيۇم = كۆيۈمسىز

بىكىن 同如，像好 ＜古＞〔静〕

بىگانە 的乡离井背②人生陌 ～ كىشى 生陌 ①〔静〕：人乡异，人

بىگەنمەك 上爱，中看，上看 ＜古＞〔动〕

بىگۈمان = گۇمانسىز

بىگۇناھ = گۇناھسىز

بىگىز 子锥〔静〕

بىگىز بارماق 指食

بىگىز قۇيرۇق ئۆردەك 鸭尾针 ＜动＞

بىگىزتۇمشۇق = چىغچىغىر

بىڭتۇەن 团兵〔静〕

بىڭسى 事本〔静〕：بىڭسىسى بار ئادەم / 人的事本有 ئادەمنىڭ بىڭسىسى قورساقتا ، ھايۋاننىڭ بىڭسىسى تۇياقتا . ＜谚＞

。上子蹄在事本的牲畜，里子肚在事本的人

بىڭلىماق 知告，报禀 ＜方＞〔动〕

بىلەتمەك 态动使的 «بىلىمەك»

بىلەر - بىلمەس 觉不知不〔静〕

بىلەرمەن 小，通事万②的学博，的广识见①〔静〕：明聪

بىلەرمەنلىك 式形词名的 «بىلەرمەن»

明聪小耍，明聪作自 بىلەرمەنلىك قىلماق

镯手〔静〕 **بىلەزۈك**

镯手无〔静〕 **بىلەزۈكسىز**

的镯手有，的镯手带〔静〕 **بىلەزۈكلۈك**

态同共的 «بىلىمەك» **بىلەشمەك**

بىلەك 劲有膊胳。بىلىكىدە كۈچ بار . 胳膊，臂手〔静〕：بىلىكى يوغان بىرنى يېڭەر ، بىلىمى يوغان مىڭنى . ＜谚＞胳膊粗的人千胜广识知，人一胜粗膊。

骨尺 ＜理生＞ بىلەك سۆڭىكى

脉动桡 ＜理生＞ بىلەك قىزىل تومۇرى

بىلەكلىك[1] 的膊胳粗 ～ يوغان：的膊胳，的臂手〔静〕

بىلەكلىك[2] ～ / 刀镰的好磨 ～ ئورغاق：的好磨〔静〕

刀剃的好磨

بىلەن 同连，跟，和，同，与①〔助〕：مەن سەن ～ دوست . 我同他一般亲密。 ～ بىللە باردىم . 友朋是你和我一他同我。 مەن ئۇنىڭ 借凭，段手，具工的作动为行示表②。的去起：ئۇلار تراكتور ～ ئوغۇت توشۇۋاتىدۇ . 肥运机拉拖用们他。 خەلق ئۆز ئارمىيىسى ～ پەخىرلىنىدۇ . 自而队军的己自为民人 体主极消的词动态动被示表③。豪：تاغ چوققىسى قار قاپلىنىپ تۇراتتى . 动为行示表④。着盖覆雪被峰山 ～ ئۇلار ئورۇمچىگە چۈش ～ يېتىپ كەلدى . 间时的生发作：باھارنىڭ كېلىشى ～ ئوت - چۆپلەر كۆكەردى . 表⑤。了绿都也草，来到的天春着随 ئۇ مۇشۇ چىغىر يول ～ تاغقا چىقتى . 条这从他：径途示 ئۇ قوناقلىقنىڭ ئىچى ～ قېچىپ كەتتى . 从。山了上路小 كېسەل ～ ئۆلمەك 因病：因原示表⑥。了跑里地米玉他 ماشىنىنىڭ سىلكىنىشى ～ ئۇنىڭ خىيالى بۆلۈنۈپ / 死病，亡死表⑦。了断打被绪思的他，簸颠的车汽于由 . كەتتى ئۇنىڭ ئۆزى سەت بولغىنى ～ كۆڭلى ياخشى . 折转示：سىز ئۇنى كۆرگەن بىلەنمۇ تونۇيال- 好心是可，丑虽人他 مايسىز . 和词动数少与⑧。来出不认也他到见是就您 شۇغۇللانماق ～ دېھقانچىلىق 系关配搭定固成形词容形：ئۇ ئوغلىغا تاماق ئېتىش ～ بەنت ئىدى . 忙她 / 业农事从 مەدىم . 饭做子儿给着 ～ يېغىن بولۇپ كېتىپ ، ئۇ يەرگە بارال- 范的限局示表⑨。儿那去能没，会开着忙我 بىز ئېكسكۇرسىيە قىلغان يەر قەشقەر شەھىرى ～ چەكلەن- 围：ئۇ مەسىلىنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ . 市什喀于限仅方地的观参们我 . دى ～ ۋارقىراش 。题问了不决解叫喊光。 ～ ئۇ بىزنى خۇشاللىق 语状成构起一语词性词名与⑩：كۈتۈۋالدى . 。们我了待接地快愉他

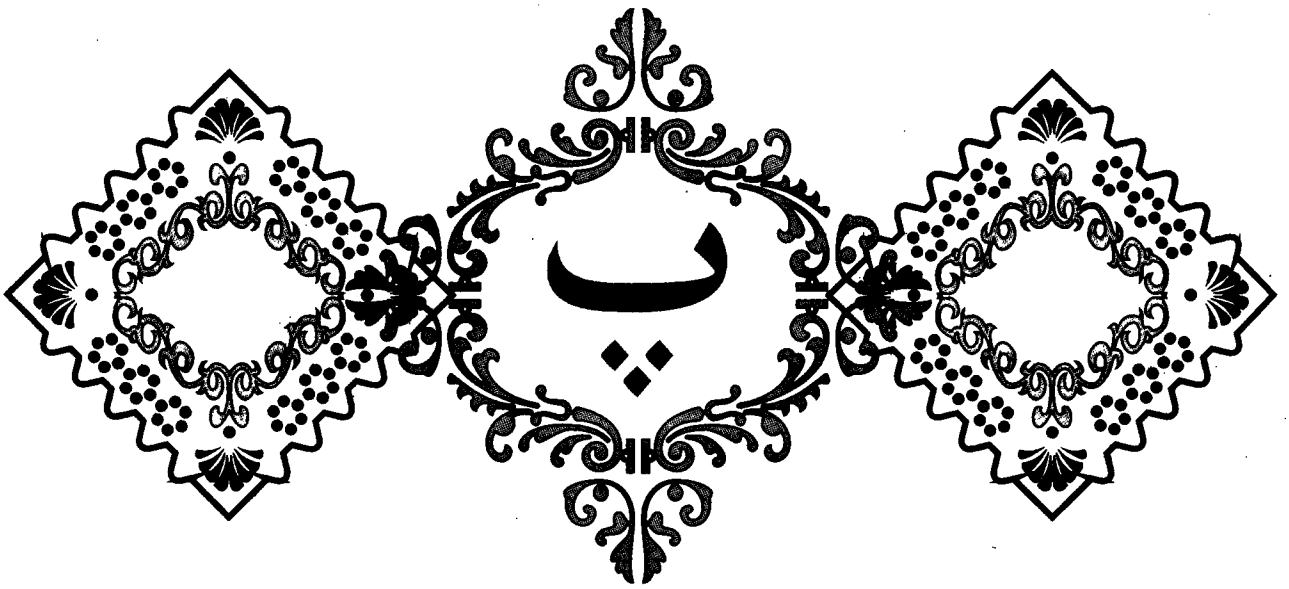
بىلەنمە 的过磨〔静〕

بىلەنمە تاش 石磨水，石过磨 <建>
بىلەنمەك «بىلىمەك» 的态动被的
بىلەي 石刀磨，石磨〔静〕
بىلجاماق 染污，脏弄 <方>〔动〕
بىلجىرلاتماق «بىلجىرلىماق» 的态动使的
بىلجىرلاشماق «بىلجىرلىماق» 的态同共的
بىلجىرلىماق 说胡，胡说〔动〕道八说胡：سەن نېمە دەپ بىلجىرلاۋاتىسەن؟ 你说什么胡说？
بىلدۇرمەك «بىلمەك» 的态动使的
بىلدۇرۇشمەك «بىلدۇرمەك» 的态同共的
بىلدۇرۇلمەك «بىلدۇرمەك» 的态动被的
بىلسان 树药没番 <植>〔静〕
بىلخى (一之种品萄葡)黑利比 <植>〔静〕
بىلگە (号称)伽毗②者智，哲贤，者学① <古>〔静〕的明贤，的明聪③
بىلگەبەگ 侯望博 <古>〔静〕
بىلگەت 讯音，息消 <古>〔静〕
بىلگەتمەك 明聪变 <古>〔动〕
بىلگۈت 一的语厥突操纪世中)特古勒比 <古>〔静〕(落部个
بىللاھى 誓起义名的主真以 <习>〔静〕
بىللاھى ئەزىم 以，义名的主真的尊至以 <习>〔静〕誓起义名的主真的尊至
بىلگىمسىنمەك 明高为以自，明聪作自 <古>〔动〕
بىلىشىش 儿块一，同一，起一：~ بىرلىق 儿块一〔静〕去 / ~ ماڭماق 共平和 一同走 / تىنچلىقتا ~ تۇرماق 处 / ھالاۋەتتىمۇ ~ مۇشەققەتتىمۇ بولماق 苦共甘同 一日的过度同子 ئۆتكەن كۈنلەر 栖共 بىللە ماكانلاشماق 生共 <生> بىللە ياشىماق
بىللۇر 石晶水〔静〕
بىلمەس 事明不，的解理不，的懂不，的道知不〔静〕的喻理可不，的理
道知不装假，知不装佯 بىلمەسكە سالماق
بىلمەسلىك 解理不，懂不，道知不〔静〕：~ ئۈيۈپ ئەمەس，过为不知不 <谚>. 才问不，过是。
بىلمەك ①〔动〕懂，会，识认，解了，道知：ئۇ ئىشنى بىلمەن. 事件那道知我。 بۇ يەردە مېنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. 明谁方地个这。我识认不也 بىلىپ تۇرۇپ سورىماق
②〔动〕作认，为认：دوست دەپ بىلمەسسىز؟ 你认为棋象际国下会吗？ شاھمات ئويناشنى بىلەمسىز؟ 你语伯拉阿懂吗？ كىم بىلسۇن 问故知 / ئەرەپچىنى بىلەمسىز؟ 道知鬼，得晓天，道知谁 ~ زۆرۈر دەپ 友朋作认 / ~ 要必有为认
بىلمدون 顿里布〔静〕
بىلمدون كالىسى 牛顿里布 <牧>
بىلمرۇبىن 素红胆 <理生>〔静〕
بىلمىپ ـ بىلمەي 觉不知不〔静〕：~ قىلغان خاتا ئىش 事的错干觉不知不
بىلمسكمەك (息消)漏泄，悉知被 <古>〔动〕
بىلمسمۇس 下见
بىلمسمۇس ئوتى 草穗扁 <植>
بىلىش 知认 <心>②识认 <哲>①〔静〕
بىلىش پەنى 学科知认 <哲>
بىلىش بىئولوگىيىسى 学物生识认 <生>
بىلىش پسىخولوگىيىسى 学理心识认 <心>
بىلگىنىنى قىلماق 素我行我，是其行自
بىلگىلى بولماسلىق نەزەريىسى 论知可不
بىلگىلى بولۇش نەزەريىسى 论知可
بىلىش نەزەريىسى 论识认 <哲>
بىلىش پائالىيىتى 动活识认 <哲>
بىلىشلىك 事的白明 ~ ئىش 明：的懂易，的白明〔静〕
بىلىشمەك «بىلمەك» 的态同共的
بىلىك 慧智，谋智②问学，识知① <古>〔静〕
بىلىم 知授传 ~ بېرىمەك：问学，识学，识知〔静〕
بىلىم كۆپ 见，大问学 / ~ ئالماق 识 / بىلىمى 学求，知求
广识
بىلىم ئاشۇرماق 修进
بىلىم ساھەسى 界识知
بىلىم جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社识知
بىلىم قۇرۇلۇشى 程工识知
بىلىم مۇلۇك ھوقۇقى 权产识知 <经>
بىلىم يۇرتى 府学
بىلىمەك 子刀磨 ~ پىچاق：磨〔动〕
بىلىمچان 人的博渊识知 ~ ئادەم：的博渊识知〔静〕
بىلىمچانلىق 式形词名的 «بىلىمچان»
بىلىمچانلىق قىلماق 问学弄卖
بىلىمدان 者学博，士之学饱〔静〕
بىلىمدانلىق 学博〔静〕
بىلىمسىز 的术无学不，的问学无，的识知无〔静〕

بىلىمسىزلىك «بىلىمسىز»的式形词名的态
بىلىملىك 〔静〕有知识的，知识的丰富的
بىلىنەر - بىلىنمەس 〔静〕隐隐约约：گۈلدۈرماما ئاۋازى ～ 。声雷来传约约隐隐
بىلىنەرلىك 〔静〕明显地：ھاۋا ～ سوۋۇدى．天气显明地。了冷
بىلىنچە 〔静〕<古>被的出认
بىلىندۇرمەك «بىلىنمەك»的使动态
بىلىنمەك ①«بىلمەك»的被动态：سۇيىقەستى بىلىنىپ قالماق 阴谋败露②露出，表现，发觉，感到，知道：ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكى ئەمدى بىلىندى．谁是他道知才今如。ۋاقىت بىلىنمەي ئۆتۈپ كەتتى．了去过中觉不知不在间时。سابىرغا ھاۋا بىردىنلا ئىسسىپ كەتكەندەك بىلىندى．萨比尔觉得气天热然突起了。ئۇنىڭ خۇشال-خۇرام چىرايىدىن بىلىنىپ تۇراتتى．他的上脸显露出来的高兴。色神
بىلىۋېردىن 〔静〕<理生>绿胆素
بىلىيارت 〔静〕<体>球台：ئۈينىماق ～ / 打球台 ～ جوزىسى 球台 / 桌球台 شارچىسى
بىمار 〔静〕病者：ئادەم ～ 人病②的病有①
بىماس 〔静〕的配相不，的调协不的谐合不
بىماس قەدەم 不一致的调步，伐步的调协
بىمالال 〔静〕①不容从，地迫不容自由自，地在自由：ئىشلىمەك ～ / 作工地迫不容从 سۆزلىشىمەك ～ 谈交地在自由自②便随：كىرىپ چىقماق ～ 随便③人出便随不，力费不 ئۇ خەنزۇچە ماتېرىياللاردىن ～ پايدىلىنالايدۇ．他可以吃力：بۇ بىر تۇنۇك ماي ماشىنىمىز خوتەنگە بارغۇچە ～ يېتىدۇ．这一桶油够(足)我们到开车的。田和
بىمەززە = مەززىسىز
بىمەززىلىك = مەززىسىزلىك
بىمەزگىل = مەزگىلسىز
بىمەسەل 〔静〕的味无，的味乏，的奇无淡平，的庸平：گەپنىك ئېزى ھەسەل ، تولىسى ～ ．<谚>话少则蜜，话多则味无。
بىمەنە 〔静〕①的唐荒，的谬荒，的诞荒：خىيال ～ ，的无聊荒 سۆزلەشتە ～ / 法想的诞荒 قىلىق ～ / 论言的谬荒的味乏，的聊无②为行的唐荒：تۇرمۇش ～ 活生
بىمەنىلەشتۈرمەك «بىمەنىلەشمەك»的使动态
بىمەنىلەشمەك 〔动〕无聊：ئۇلار بۇ ئىشتا تولىمۇ بىمەنىلەشتى．他们做这事件太无聊了。
بىمەنىلىك 〔静〕无聊①唐荒，谬荒，诞荒乏味
بىمەھەل 〔静〕早过，候时是不①：ئۇ ～ كەلدى．他来晚了。ئۆلۈم ～ ：外意，然偶②。候时是不的亡死的外意
بىنا (بىناسى) 〔静〕房楼，物筑建：ياتاق بىناسى 舍宿楼 / ئۈچ قەۋەتلىك 楼层三
بىنا بولماق 建造：يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ، ئۇرۇمچىدە نۇرغۇنلىغان قەۋەتلىك مېھمانخانىلار بىنا بولدى．来年几近，乌鲁木齐天开馆宾层高多许了建造。ئالەم بىنا بولغاندا 时之地辟
بىنا قىلماق 建创，建造营：شەھەر ～ / 市城建创 ئورمان ～ 林造
بىنائەن 〔助〕应，照遵，照依，据根：بۇيرۇقنا ～ 命据根 ～ / 求请照依 ～ / 令邀应 تەكلىپكە
بىناكار 〔静〕筑建师
بىناكارلىق 〔静〕筑建，业筑建：قۇرۇلۇشى ～ 公筑建 / 程 شىركىتى ～ 司公筑建
بىناكارلىق ئاكۇستىكىسى 学声筑建 <建>
بىناكارلىق بېجى 税筑建 <经>
بىناكارلىق سانائىتى 业工筑建 <建>
بىناكارلىق سەنئىتى 术艺筑建
بىناكارلىق ئېستېتىكىسى 学美筑建
بىناكارلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 经筑建 <经>学济
بىناكارلىق ئىلمى 学筑建
بىناماز 〔静〕的拜礼做不
بىنامازلىق 〔静〕拜礼做不
بىنەپ 〔静〕的处益有没
بىنەپشە ①<药，植>〔静〕丁香，地花紫，菜堇山天色紫，紫<转>②堇
بىنەپشە ئائىلىسى 科丁地花紫 <植>
بىنەپشە شەربىتى 浆糖西甫那比热降 <药>
بىنەپشىگۈل 〔静〕<植>〔静〕菜堇山天，菜堇花
بىنەم 〔静〕田旱②的种耕水雨靠①：田旱 ～ يەر
بىنەمچى 〔静〕民农的田旱种
بىنەملىك 〔静〕田旱，地旱(的片大)
بىنت 〔静〕<医>〔静〕带绷
بىنتلاتماق «بىنتلىماق»的使动态

بەنتلاشماق «بەنتلىماق» 的共同态
بەنتلانماق «بەنتلىماق» 的被动态
بەنتلىماق 〔动〕扎绷带，绷带缠
بەنومۇس = نومۇسسىز
بەھاجەت = ھاجەتسىز
بەھايا = ھاياسىز
بەھايالىق = ھاياسىزلىق
بىھۇدە ①〔静〕白白，无谓，劳徒：～ زايا بولماق 白白浪费 / ئەكسىيەتچىلەرنىڭ بارلىق ئۇرۇنۇشلىرى ～ ئىش. 反动派的一切努力都是劳徒无益的事 ②胡说，胡说八道 گەپلەرنى قىلماق ～ 。
بىھۇدىلىك 〔静〕白白，劳徒，无谓
بىھوش = ھوشسىز
بىھوش بولماق = ھوشسىزلانماق
بىھوش قىلماق = ھوشسىزلاندۇرماق
بىھوشلۇق = ھوشسىزلىق
بىھۆرمەت = ھۆرمەتسىز
بىھۆرمەتلىك = ھۆرمەتسىزلىك
بىھىساب = ھېسابسىز
بىئوئاسترونومىيە 〔静〕天文学
بىئوئاسترونومىيىلىك 〔静〕的天文学
بىئوپەردە 〈生〉〔静〕膜
بىئوپولىمېر 〈生，化〉〔静〕生物聚合，生物聚
بىئوپولىمېرلىق 〔静〕的生物聚合，的生物聚高
بىئوپىگمېنت 〈生〉色素
بىئوپىگمېنتلىق 〈生〉〔静〕的色素
بىئوتوپ 〔静〕群落生境（生物）
بىئوتېخنىكا 〔静〕术技
بىئوتېخنىكىلىق 〔静〕的术技
بىئوتىن 〔静〕生命，生物 〈生〉
بىئوجوغراپىيە 〈地〉〔静〕生理地
بىئوخىمىيە 〈生〉〔静〕生化
بىئوخىمىيىلىك 〔静〕的生化
بىئودىنامىكا 〔静〕生力学，动物生②态动命生①活动机能学
بىئودىنامىكىلىق 〔静〕的生力学，的动物生②态动命生①
بىئوسفېرا 〔静〕圈
بىئوسفېرىلىق 〔静〕的圈，的层
بىئوسېنوزگىيە 〈生〉〔静〕群落生
بىئوفېنولوگىيە 〈生，气〉〔静〕物候学
بىئوفېنولوگىيىلىك 〔静〕的物候学
بىئوفىزىكا 〈生〉〔静〕生理学
بىئوفىزىكىلىق 〔静〕的生理学
بىئوكىلىماتولوگىيە 〈生〉〔静〕气候学
بىئوكىلىماتولوگىيىلىك 〔静〕的气候学
بىئوگراف 〔静〕家记传
بىئوگرافىيە 〈文〉〔静〕记传
بىئوگرافىيىلىك 〔静〕的记传
بىئوگرافىيىلىك رومان 〈文〉小记传
بىئوگېن 〈生〉〔静〕生物基，生浆初，生体源
بىئوگېنلىق 〔静〕的生体源
بىئوگېنېتىكا 〔静〕发生学
بىئوگېنېتىكىلىق 〔静〕的发生学
بىئوگىئولوگىيە 〈生〉〔静〕质地学
بىئوگىئولوگىيىلىك 〔静〕的质地学
بىئولوگ 〔静〕家物生
بىئولوگىيە 〔静〕学物生
بىئولوگىيە پەلسەپىسى 哲学物生 学
بىئولوگىيىلىك 〔静〕的物生，的学物生
بىئولوگىيىلىك ئاناليز 析分物生
بىئولوگىيىلىك بىرىكىش 合成物生
بىئولوگىيىلىك چەمبىرەك 圈物生
بىئولوگىيىلىك زونا 〈地〉带物生
بىئولوگىيىلىك قاتلام 层物生
بىئولوگىيىلىك قورال 〈军〉器武物生
بىئولوگىيىلىك كۆزىتىش 测监物生 〈生〉
بىئولوگىيىلىك مىقدار 量物生
بىئولوگىيىلىك ئوكسىدلىنىش 〈生〉化氧物生
بىئولوگىيىلىك ئۇرۇش 战物生
بىئولوگىيىلىك ئېنىقلاش 定检物生 〈生〉
بىئولوگىيىلىك ئىشقار 〈化〉碱物生
بىئولوگىيىلىك ياتلىشىش 异变物生
بىئولوگىيىلىك يىمىرىلىش 化风物生
بىئوماتېماتىكا 〈生〉〔静〕学数物生
بىئوماتېماتىكىلىق 〔静〕的学数物生
بىئومادىدا 〔静〕质物生
بىئومېتىرىيە 〔静〕学量测物生，学计统物生
بىئومېتېئورولوگىيە 〈生〉〔静〕学象气物生
بىئومېتېئورولوگىيىلىك 〔静〕的学象气物生

بىئومېتىرىيىلىك 的学计统物生〔静〕
بىئونىك 家学生仿〔静〕
بىئونىكا 学生仿〔静〕
بىئوئېلېكتر 电物生 <生>〔静〕
　بىئوئېلېكتر توكى 流电物生
بىئوئېلېكترلىق 的电物生〔静〕
بىئوئېنېرگېتىكا 学力能物生〔静〕
بىئوئېنېرگېتىكىلىق 的学力能物生〔静〕
بىئوئىستاتىستىكا 学计统物生〔静〕
بىئوئىستاتىستىكىلىق 的学计统物生〔静〕
بىئۇرېت 脲二缩 <农>〔静〕
بىۋاپا = ۋاپاسىز
بىۋاپالىق = ۋاپاسىزلىق
　بىۋاپالىق قىلماق = ۋاپاسىزلىق قىلماق
بىۋاستە 验经接直 ～ :的接直，接直〔静〕 تەجربە
　بىۋاستە ئاچقۇچ 引索接直
　بىۋاستە ئاكسىيە 卷证接直 <经>
　بىۋاستە باج 税接直
　بىۋاستە پايدا 利直 <经>
　بىۋاستە پېرېۋوت چېكى 票汇接直 <经>
　بىۋاستە تەسۋىر 写描接直 <文>
　بىۋاستە خۇلاسە 理推接直 <逻>
　بىۋاستە دەۋا 诉自 <法>
　بىۋاستە سايلام 举选接直
　بىۋاستە سېزىم 觉直
　بىۋاستە قاراشلىق شەھەر 市辖直
　بىۋاستە كۆزىتىش 观直 <逻>
　بىۋاستە كرېدىت 用信接直 <经>
　بىۋاستە ئۇچۇر 息信接直
بىۋاك 气淘，蛋捣〔静〕
بىۋاكلاشماق 气淘变，蛋捣变〔动〕
بىيە 马母 <动>〔静〕
　بىيە باغلىماق 来起拴马母的奶挤要把
بىيە ـ بىيە (音声的子鸽唤)咕咕 <方>〔模〕
بىيەتكە 许少，点丁一，点一 <方>〔静〕
بيۇرو 局(的构机行执党政为作)〔静〕 مەركىزي كومىـ
　تېت سياسي بيۇروسى 局治政会员委央中
بيۇروكرات 僚官〔静〕
　بيۇروكرات بۇرژۇئازىيە 级阶产资僚官
　بيۇروكرات كاپىتال 本资僚官
　بيۇروكرات كاپىتالىزم 义主本资僚官
بيۇروكراتلارچە 的式僚官，的僚官〔静〕
بيۇروكراتلاشماق 化僚官〔动〕
بيۇروكراتلىق 风作僚官，义主僚官〔静〕

پ ①维吾尔文字母表该字母的第四个②称名

پا 〔叹〕哇，呸唉（被烫灼后叫声）

پائال 〔静〕积极：～ قاتناشماق 加参极积/ ئىشلىمەك 作工极积

پائالىيەت 〔静〕活动，为行：ئىلمىي ～ 学术活动 ئىجتىمائىي ～ 社会活动/ تەنتەربىيە پائالىيىتى 体育活动

پائالىيەت پېنى 行为科学

پائالىيەت جۇغرافىيىسى 行为地理学 <地>

پائالىيەت فۇنكسىيىسى 行为机能 <心>

پائالىيەت ئىرسىيەتشۇناسلىقى 行为遗传学 <生>

پائالىيەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 行为经济学 <经>

پائالىيەتچان 〔静〕积极的，活跃的，主动：～ ئادەم 人物活跃

پائالىيەتچانلىق 〔静〕积极性，活动能性，主动性：سۇبيېكتىپ ～ / پائالىيەتچانلىقنى يوقاتماق 丧失主动性

پائالىيەتچى 〔静〕活动家，活分子，跃分子

پائالىيەتچىلىك 〔静〕活动主义

پائالىيەتچىلىك سىياسەتشۇناسلىقى 活动主义政治学

پائالىيەتسىز 〔静〕不活跃，不主动，不积极

پائالىيەتسىزلىك 〔静〕活跃不主动，不积极为无

پائالىيەتشۇناس 〔静〕行为学家

پائالىيەتشۇناسلىق 〔静〕行为学

پائالىيەتلىك 〔静〕①的，②的……活动

پاپا (پاپاسى) 〔静〕教皇：رىم پاپاسى 罗马教皇

پا - پا 〔叹〕哇，呸唉：～ قولۇم كۆيدى. 手，呸唉，烫被了。

پاپاخ 〔静〕毛翻，帽皮式其耳土帽

پاپالىق 〔静〕教皇：～ تەختى 宝座教皇

پاپائىن 〔静〕瓜木 <化>

پاپوروتنىك 〔静〕植物类蕨 <植>

پاپوروتنىكلار 〔静〕植物类蕨门 <植>

پاپىرۇس 〔静〕烟卷，烟香

پاپىلماق 〔动〕爬行，匍匐 <方>

پات 〔静〕①浆 <纺>：～ بەرمەك 上浆 / پاتتىن تازلىماق 退浆 / پېتى بار رەخت 上了浆的布 ②式样，样子：شۇ پېتى 原样 / ئۆز پېتى 老样子 ③动不封口—他的状态：ئۇ يۈگۈرگەن پېتى سىنىپقا كىرىپ كەتتى. 跑到了教室。

پېتى چۈشمەك 样走，样变：كىيىمىنىڭ تېخى پېتى چۈشمىدى. 衣服还没走样。

پېتىدىن چۈشمەك 丧失威信，丧失尊严 架子：ئاغىنە، پېتىمدىن چۈشمەي دېسەڭ، بۇ ئىشنى قىلما. 朋友，为了我的架子，不要丧失威信，这件事你不要做。

友，事种这干别就，严尊失丧不想你。پاتكۈل ئېرىدىن ئايرىلغان بىلەن پېتىدىن چۈشكىنى يوق . 帕丽古提已然虽子架下放有没然依但，夫丧。

پات² 〔静〕快：～ كەلمەك 来回快

پات ئارىدا 即将，就要：ئۇ ～ كېلىدۇ . 他要就回来。

پات يېقىندا 最近，即将：ئۇ ～ ئوقۇشقا بارىدۇ . 他最近就要去学习。

پات³ 〔静〕平，棋平：～ بولماق 平，棋平 / ئۇلارنىڭ ئويۇنى ～ بولدى . 他们个了下棋平。

پات⁴ (音声等叭喇车汽)嘟，嘀〔模〕

پات⁵ 物淀沉 <古>〔静〕

پاتاسا (品食甜种一)糖子粽 <食>〔静〕

پاتاق 壳粱高〔静〕

پاتاك 颈脖②筋脖牛 كالا پاتكى，筋脖：筋大①〔静〕，脖儿梗脖：پاتكى يوغان 负担，负身 <转>③粗子脖：ئۇنىڭ پاتكىدىكى قەرز بارغانسېرى كۆپىيىۋەردى . 他负的债越来越多。

پاتاك سالماق 子叉住捆筋牛用

پاتاقداماق 扎捆筋牛用〔动〕

پاتاقكۆچ 子绷的鼠骚打 <古>〔静〕

پاتاقكۆشلىماق 舞挥②梗脖打① <方>〔动〕

پات ـ پات¹ (音声等叭喇车汽)哒哒，嘟嘟，嘀嘀〔模〕

پات ـ پات² 常常，常时，时不〔静〕：بىز ～ كۆرۈشۈپ تۇرىمىز . 我们不常常见面。 بۇ بالا ～ يىغلايدىغان بولۇپ قالدى . 这孩子变得常时哭泣。 ئۇنىڭدىن ～ تېلېفون كېلىپ تۇرىدۇ . 他常来电话。 ～ كېلىپ تۇرۇڭ . 你常来呀。

پاترون 灯电)<电>②盘卡全安，具夹 <机>①〔静〕(的口灯，头灯，座灯

پاترۇل 警巡〔静〕

پاترۇللۇق 逻巡〔静〕：ئۇلارنىڭ بىر قىسمى ھويلىغا كىردى ، يەنە بىر قىسمى كوچىدا پاترۇللۇقتا قالدى . 他们一分部进入院子，另一分部在街上巡逻。

پاترىئارخ 教主大 <宗>②长族，长族氏①〔静〕

پاترىئارخات 制长族〔静〕

پاترىئارخال 法宗〔静〕

پاترىئارخاللىق 宗法的：～ ئائىلىۋى نىزام 家法/～ جەمئىيەت 会社法宗〔静〕

پاتسىغ 沉 <古>〔静〕

پاتسىفلور 莲番西 <植>〔静〕

پاتغا 料毡或皮衬师剪裁帽制)子案剪裁 <古>〔静〕(子案的用所

پاتقاق 〔静〕泞泥，浆泥：～ چاچراپ كەتمەك 飞浆泥溅 / كىيىمنى ～ قىلىۋەتمەك 使衣服沾满泥泞 / يول ～ بولۇ 路道的泞泥 / پاتقاقتا پاتماق 泞泥入陷 / ئادەمگە ئەقىل كېرەك ، پاتقاقتا شىبغىل . <谚> 人要智慧，卵要泞泥。 <谚> كۆلدە لايخورەك پادىشاھ . 石称鹅田里潭泥。

پاتقاق بولماق 变得泞泥：يول پاتقاق بولۇپ كەتتى . 道路变得泞泥。

پاتقاق قىلماق 使得变泞泥：ھويلىنى پاتقاق قىلىۋەتمە . 不要把院子弄得泥泞。

پاتقاق كۆمۈر 煤泥 <矿>

پاتقاق گازى 气沼 <化>：پاتقاق گازىنى ئاپتوماتىك تەكشۈرۈپ سىگنال بېرىش ۋە توك ئۈزۈش قۇرۇلمىسى 自气沼置装电断警报测检动

پاتقاق گازى ئوغۇتى 肥气沼 <农>

پاتقاقچىلىق 泞泥成变：～ بولۇپ كەتمەك 泞泥〔静〕

پاتقاقلاشماق = پاتقاق بولماق

پاتقاقسىز 的泞泥无〔静〕

پاتقاقلىق 走：پاتقاقلىقتىن ئۆتمەك 带地浆翻，带地泞泥〔静〕过带地泞泥

پاتقۇزماق 态动使的 «پاتماق»

پاتقۇزۇشماق 态同共的 «پاتقۇزماق»

پاتقۇزۇلماق 态动被的 «پاتقۇزماق»

پاتلاتماق¹ 态动使的 «پاتلىماق¹»

پاتلاتماق² 态动使的 «پاتلىماق²»

پاتلاشماق¹ 态同共的 «پاتلىماق¹»

پاتلاشماق² 态同共的 «پاتلىماق²»

پاتلانماق¹ 态动被的 «پاتلىماق¹»

پاتلانماق² 态动被的 «پاتلىماق²»

پاتلىماق¹ 浆上布给 ～ رەختنى：浆上〔动〕

پاتلىماق² 净干刮子肚(羊牛)把〔动〕

پاتماق 下纳容，下装，下盛①〔动〕：بۇ خالتىغا 50 جىڭ ئۇن پاتىدۇ . 这口个袋面斤 50 下得盛。 بۇ ئۆيگە بەش ئادەم پاتىدۇ . 这间屋子容可 5 人个。 تاغقا پاتمىغان ئۆچكە قازانغا پاتار . <谚> 山上的下不容山羊，下得盛锅铁。 بۇ مەن بۇ ئۆيگە پاتمىدىم . 这个家我不待了去。 بۇ ئاياغ پۇتۇمغا پاتمىدى . 这双鞋我不穿上。 ②陷，陷入：

ماشىنا پاتقاقا پېتىپ قاپتۇ . پۇتقا تاش ~ 污泥入陷车汽 。 پۇتقا تاش ~ 没淹、没沉、没隐③脚碰头石、脚磨头石 كۆن پاتتى . پۇتۇن شەھەر قارانغۇلۇقتا پاتتى . 了落阳太 。 پۇتۇن شەھەر قارانغۇلۇقتا پاتتى . 城个整 。

落

پـاچاق - پاچاق قىلماق 流花落得打，毁摧，碎粉

水：دۈشمەن ئىستىھكامىنى پاچاق - پاچاق قىلىۋەتمەك 敌毁摧垒堡人

پاچاقچى 〔静〕①的子辫抓爱<转>②的腿人咬爱：～ ئادەم 人的子辫抓爱

پاچاقچىلىق 〔静〕子辫抓爱

پاچاقچىلىق قىلماق 子辫抓

پاچاقلاتماق «پاچاقلىماق»的态动使

پاچاقلاشماق «پاچاقلىماق»的态同共

پاچاقلانماق «پاچاقلىماق»的态动被

پاچاقلىماق 〔动〕烂砸，毁摧，碎粉：ساندۇقنى ئۇرۇپ ～ 把烂砸子箱把 / بىزنىڭ قوشۇنىمىز دۈشمەن ئىستىھكامىنى پاچاقلاپ تاشلىدى . 垒堡的人敌了毁摧伍队的们我。

پاچكا 〔静〕包：بىر ～ تاماكا 一包烟香

پاخال 〔静〕①秸禾：شال پاخىلى 稻草②贬的值，～ / 土如金挥的了毛：پۇلنى پاخالـدەك بۇزۇپ چاچماق 币货的值贬 پۇل

پاخال بولماق ①秸禾成<转>②贬值：پۇل ～ 货值贬币

پاخاللاشتۇرماق «پاخاللاشماق»的态动使

پاخاللاشتۇرۇشماق «پاخاللاشتۇرماق»的态同共

پاخاللاشتۇرۇلماق «پاخاللاشتۇرماق»的态动被

پاخاللاشماق 〔动〕荒长，长疯，荒①结不杆长只稼庄)③胀膨货通，值贬币货 پۇل ～ 值贬<转>②(实(钱值不，多过人或物种某指)滥泛

پاخاللىق 〔静〕①贬值：پۇل ～ <转>②垛秸禾，堆秸禾 پاخاللىقى 胀膨货通，值贬币货

پاخپاق 〔静〕①的乱蓬，的糟糟乱：～ چاچ 发头的②的空，的心空：～ بەسەي 菜白的心空

پاخپاق گەپ 空话，空谈：ماڭا راست گەپ كېرەك ، ئۇنداق پـاخپاق گەپلەرنى ئاڭلاشقا چولام يوق . 实是的要需我话空些那听夫功没，话。

پاخپايتماق «پاخپايماق»的态动使

پاخپايتىشماق «پاخپايتماق»的态同共

پاخپايتىلماق «پاخپايتماق»的态动被

پاخپايماق 〔动〕乱散，乱蓬(等发毛)：چاچ پاخپىيىپ كەتـمەك 乱蓬发头

پـاختا 〔静〕花棉：چىگىتلىك ～ / 棉籽 ～ 棉皮

پاختا ئاتماق ①弹棉②花棉<成>牛吹：سەن تـولا پاختا ئاتما . 你别光吹牛。

پاختا پىلتىسى 条棉<纺>

پاختا تەرمەك 花棉摘

پاختا توزۇندىسى 绒棉

پاختا توقۇلما 品织棉，品织纺棉<纺>

پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى 厂纺棉

پاختا تېرىش ماشىنىسى 机棉摘<农>

پاختا چىقارماق 花轧

پاختا دەرىخى 棉木<植>

پاختا دۇكىنى 铺花棉②机棉弹①

پاختا رەخت 布棉<纺>

پاختا زاۋۇتى 厂花轧<纺>

پاختا يۇگىمى 卷棉<纺>

پاختا يىپ 纱棉<纺>

پاختىنىڭ ئىچىدە ئوت ساقلىغاندەك 利不分万在）的(下况情千方百保佑：خۇدايىم سىلەرنى ～ ساقلار 们你佑保计百方千达胡愿。

پاختەك 〔静〕①<动>：鸠斑：پاختەكتە بار كۆڭۈل ، تورۇلـغىدا يوقمۇ؟ <谚>：心之鸠斑，心多不就人别，多心(你)吗有没道难鸠雉？人男的婆老怕<转>②：ئۇ خوتۇنىدىن قورققاچقا «ھەسەن ～ » دەپ نام ئالغان . 因为他怕婆老，“鸠斑散艾”叫他管们人。

پاختەك توكى ①毛鸠斑②色灰浅：～ رەڭلىك چاپان 服衣色灰浅

پاختىكى ئوڭدا ئۇچماق 洋洋意得，运走<成>

پاختىۋاش 菊絮<植>〔静〕

پاختىچى[1] 者花棉卖，者工加花棉〔静〕

پاختىچى[2] 人的皮牛吹<方>〔静〕

پاختىچىلىق 业棉植②业花棉售销①〔静〕

پاختىزار 地花棉，田棉〔静〕：ئۇلار پاختىزاردا ئىشلەۋاتىدۇ . 他们在田棉里干活。

پاختىزارلىق = پاختىزار

پاختىسمان 云浮，朵云的状棉〔静〕：～ بۇلۇت 云

پاختىكار 农棉〔静〕

پاختىكارلىق 业棉种〔静〕

پاختىلاشتۇرغۇچى 酿长使，的霉发使〔静〕

پاختىلاشتۇرغۇچى زەمبۇرۇغ 菌霉<生>

پاختىلاشتۇرماق «پاختىلاشماق»的态动使

پاختىلاشماق 酿长，霉发〔动〕：نان پاختىلىشىپ قاپتۇ . 了霉发。

پاختىلىشىش كېسىلى 病腐白 <植>

پاختىلىق 〔静〕 的棉: ～ ئىشتان 裤棉

پاختىلىق ئاياغ 鞋棉: قىش كىردى، پاختىلىق ئاياغنىڭ باھاسىمۇ ئۆرلەپ كەتتى. 了涨上也格价鞋棉，了冬入。

پاختىلىق چاپان 袄棉

پاختۇەن 〔静〕 炮空: ～ قىلىپ ئاتماق 炮空放

پاخشا 〔静〕 ①破，的烂碰: ～ تۇخۇم 蛋的烂碰②破，的烂碰<转>贱(对女人的嫁改次多指): ئۇ ئەرگە تېگىۋېرىپ ～ خوتۇن دېگەن نامغا قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. 她嫁来嫁怕落个"人女贱"的名声。去

پاخشە بولماق ①破，烂: تۇخۇم پاخشە بولدى. 蛋鸡。②败，败失: ئۇ ئاللىقاچان پاخشە بولغان، چوڭ گەپ قىلمىسۇن. 了破了话大说别，他早就败了。

پاخشە قىلماق 烂碰，烂碰: تۇخۇمنى ～ 把鸡蛋碰烂

پاخشەك 〔静〕 的癞，的秃长

پاخشەك باش ①秃头光，头痢癞，头秃<骂>②头光，头痢癞，秃子

پاخشەك تاز = پاخشەك باش

پاخما 〔静〕 乱蓬，蓬乱: ～ چاچ 蓬乱发头的

پاخما باش 披发散头，发散头披: ئالتۇن باشلىق ئاتاڭ بىلەن قالغۇچە پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال. <谚> 爹的官当跟不，娘饭要跟宁会了进人的发散头披个一然突。يىغىن زالىغا تۇساتتىن ～ بىرى كىرىپ كەلدى. 场。

پاخما چىنىگۈل 麦瞿 <植>

پادا 〔静〕 群，群畜: قوي پادىسى 羊群 / كالا پادىسى 牛群 / پادا قوتانغا قايتتى. 圈回群畜。بىر شاتراق موزاي پادىنى بۇلغار. <谚> 一群牛一脏弄犊牛的稀拉头——牛群一脏弄犊牛的稀拉头；"汤锅一坏鼠老只一"同喻。

پادا باقماق ①牧放: پادا باقماندا دوست ئىدۇق، ياڭاق چاقماندا ئايرىلدۇق. <谚> 分时受享，分不我你时牧放②(闲反和问)逛闲，荡闲，耍玩 <转>。镳扬道定否于用多): ئەتىدىن كەچكىچە پادا باققىنىم يوق، ئىشلىدىم. 我。活干在都晚到早从，逛闲有没

پادا - پادا 〔静〕 的群群一，的群成: ～ قويلار، قوتان - 牛的圈圈一，羊的群群一

پادۇب 下见

پادۇب دەرىخى 青冬 <植>

پادىچى 人牧，工牧 〔静〕

پادىچى بالا 童牧

پادىچىلىق 〔静〕 业牧放

پادىشاھ (پادىشاھى) 〔静〕 主君，王国，帝皇: ئايال ～ 女皇，王女 / زالىم ～ 君暴。تىلىدىن كەلگەن قولىدىن كەلسە، ھەركىم 狮子中兽是王之。～ بولار. <谚> 皇当以可都谁，到得做到得说要只 ～ ئادىل بولسا، پۇقرا مايىل بولار. 帝国公王。心归姓百，正

پادىشاھى ئالەم 爷岁万，下陛帝皇

پادىشاھسىز 〔静〕 的君无

پادىشاھسىزلىق 论君无

پادىشاھلىق 主君，国王②主君，王国，帝皇①〔静〕: ～ يەر 的有公，的有国④的主君，的国王③国有田公，地土

پادىشاھلىق ئاساسىي قانۇنلۇق تۈزۈم 制宪立主君

پادىشاھلىق تاج 冠王，冠皇

پادىشاھلىق تۈزۈم 制主君，制帝

پادىشاھلىق دۆلەت 国主君

پادىشاھلىق قىلماق 公充，有国归收②帝皇当①

③王称 <转>: ھەممىگە ئۆزۈم پادىشاھلىق قىلمەن دەپ ئويلىما! 霸称王称以可都么什你为以别！

پادىشاھلىق ھاكىمىيەت 权君

پار[1] (پارى) 〔静〕 衣套一 كىيىم ～ بىر: 对，副，双，套: 衣套一 / 服双一 ～ ئايال 子拍副一

پار بولماق 成双，对成: پار بولۇشۇپ ماڭماق 对成走地

پار كەلمەك 配相，配上得: بۇ ساڭا پار كەلمەيدۇ. 这。你上不配个。بۇ ئىككى ئات بىر - بىرىگە پار كېلىدۇ. 配匹挺马匹两这

پار[2] (پارى) 〔静〕 气蒸①气暖②: ～ ئورناتماق 装气暖

پار بازغىنى 气

پار بەرمەك 暖供

پار پومپىسى 泵复往汽蒸 <机>

پار تەقسىملىگۈچ 器配分汽蒸 <化>

پار تۇربىنىسى 机轮汽

پار تۇربىنىلىق 式轮汽 <物>

پار تۇربىنىلىق گېنېراتور 机电发轮汽 <电>

پار سۇيى 水结凝 <水>

پارغا ئايلاندۇرغۇچ 器发蒸 <物>

پارغا ئايلانماق = پارلانماق

پارغا ئايلىنىش نىسبىتى 率发蒸 <气>

پار قازان 炉锅 <机>
پار ماشىنىسى 机汽蒸 <机>
پار مۇنچىسى 室浴气蒸
پار ۋاننىسى = پار مۇنچىسى
پار[3] 〔模〕闪،照：بۇ خىل مۇھەببەت يوپۇرماق ئۇستىدىكى بىر تامچە شەبنەم ، كۈن پارلا قىلسا تۇغۇيدۇ . 这种爱情就像叶子上的露珠，珠太阳一照就没了。
پار[4] 〔静〕心，心情，意心 <方>
پارا 〔静〕贿赂
پارا ئالغۇچى 受贿人 <法>
پارا ئالماق 受贿 <法>
پارا بەرمەك 行贿 <法>
پارا بېمەك = پارا ئالماق
پارابولا 〔静〕线物抛 <数>
پارابولاسىمان 〔静〕形线物抛
پارابولاسىمان بارخان 抛线物形沙丘 <地>
پارابولوئىد 〔静〕抛物面 <数>
پارات = كۆرەك
پاراتتىن ئۆتمەك = كۆرەكتىن ئۆتمەك
پاراتبرىق 〔静〕草黍紫 <植>
پاراتىق = قايتۇرما كىزىك
پاراچ 〔静〕勺漏(的用金淘)
پاراخوت 〔静〕①船轮：يولۇچىلار پاراخوتى 客轮 / يۈك پاراخوتى 货轮 / ～ ھەيدەمەك 驾驶船轮 / ئوكيان پاراخوتى 远洋轮船 ②<军>舰，舰艇：ھەربىي ～ 军舰 / چارلىغۇچى ～ 巡洋舰
پاراخوت لاچىنى 鸟舰军 <动>
پاراخوتچى 〔静〕船员
پاراخوتچىلىق 〔静〕航运业：ئوكيان پاراخوتچىلىقى 远洋航运业
پاراخوتلۇق 〔静〕①船轮乘②的船轮有：～ كەلدىم . 我是来乘船轮的。
پارازىت 〔静〕①<生>的做懒吃好②物生寄，虫生寄：～ ئادەم 人的做懒吃好
پارازىت چىۋىن 蝇生寄 <生>
پارازىت سىگنال 号信生寄 <电>
پارازىت قۇرت 虫生寄 <动>
پارازىت قىسقۇچپاقا 蟹生寄 <动>
پارازىت كېسەللىك 害病性生寄 <农>
پارازىت ھەرە 蜂生寄 <生>
پارازىت ئۆسۈملۈك 物植生寄 <生>
پارازىت ۋولقان 山火生寄 <地>
پارازىت ئىگىسى 主寄 <生>
پارازىت يىلتىز 根生寄 <植>
پارازىتشۇناس 家学虫生寄 <生><动>
پارازىتشۇناسلىق 学虫生寄 <生><静>
پارازىتلىق 〔静〕活生生寄：～ تۇرمۇش 的生寄
پارازىتلىق ئىستېمال 费消性生寄 <经>
پاراس 〔模〕声等断折枝干，烧燃柴干，炮鞭放)啪噼(音
پاراسەت 〔静〕智才，略才，华才，气才
پاراسەت ئىگىسى 子才
پاراسەتسىز 〔静〕的谋智无，的智才无
پاراسەتسىزلىك 〔静〕谋智无，智才无
پاراسەتلىك 〔静〕智才有：～ ئادەم 的谋智有，的智才有
ھەم ～ ، ھەم جاسارەتلىك 人的全双勇智
پاراس - پاراس 〔模〕啪啪噼噼，剥剥毕毕，啦啪里噼：قارىغاي ئوتۇنى ～ قىلىپ كۆيۈۋاتاتتى . 啪啪噼噼火柴木松烧燃地。
پاراس - پۇرۇس 〔模〕啪噼噼，啦啪里噼，剥剥毕毕：ئوتۇن ～ قىلىپ كۆيۈشكە باشلىدى . 啪：啪啪噼噼柴劈爆的啪啪噼噼地。～ ئېتىلغان پوجاڭزا ئاۋازى 烧燃声竹
پاراسسىدە 〔静〕声—啦啪：ئارغامچا ～ ئۈزۈلۈپ كەتتى . 了断声一啦啪子绳。
پاراسلاتماق «پاراسلىماق» 的态动使
پاراسلىماق 〔动〕响作啪噼，响作剥毕
پاراسېتامول 〔静〕痛息热扑 <药>
پاراسىمپاتىك 〔静〕的感交副
پاراسىمپاتىك نېرۋا 经神感交副 <理生>
پاراشوك 〔静〕粉，末粉：سوپۇن پاراشوكى 肥皂粉
پاراشوك پۈركۈگۈچ 机粉喷 <农>
پاراشوك دورا 剂粉，粉药 <药>
پاراشوك دىفراكسىيىسى 射衍末粉 <地>
پاراشوك رودا 矿粉 <冶>
پاراشوكسىمان 〔静〕的状末粉
پاراشۇت 〔静〕伞落降
پاراشۇت بىلەن سەكرىمەك 伞跳 <体>
پاراشۇت مۇنارى 塔伞跳 <体>
پاراشۇتچى 〔静〕员动运伞跳，者伞跳 <体>

پاراشۇتچى قىسىم 兵降空，兵伞 <军>
پاراشۇتلۇق 的伞落降带〔静〕
پاراشۇتلۇق سەكرەش تەنھەرىكىتى 伞跳 <体> 动运
پاراشۇر 树天望 <植>〔静〕
پاراشۇر ئۇرۇقدىشى 属树天望 <植>
پاراغەت 适舒，闲悠，适安，闲安，逸安〔静〕
ياشىماق پاراغەتتە 活生的闲悠过 / پاراغەتكە يېرىلمەك 逸安求追，
پەمسىزلىك پاراستى يوق ، غەمسىزلىك پاراغىتى 逸安图贪 / يوق . 逸安难虑无忧无，智才没灵不脑头 <谚> 。
پاراغەتسىز 的适舒不，的闲悠不，的逸安不〔静〕
پاراغەتلىك 的闲悠，的逸安〔静〕：的 ~ تۇرمۇش 生逸安活
پارافىن 蜡石 <矿>〔静〕
پارافىنلىق 的蜡含，蜡石〔静〕
پارافىنلىق نېفىت 油蜡含 <石>
پاراق[1] 粮公，粮田〔静〕
پاراق[2] 容形)嘟咕嘟咕②(声笑大)哄哄，哈哈①〔模〕(腾沸体液)
پاراق[3] 了不受，住不经，住不耐 <方>〔静〕
پاراق - پاراق 咕②嘎嘎叽叽，哈哈嘻嘻，哈哈①〔模〕(声沸水)嘟嘟咕
پاراق - پۇرۇق 哈哈嘻嘻，嘎嘎叽叽，哈哈〔模〕
پاراقچى 员粮收，者粮公收〔静〕：قاراقچىدىن ~ ياماق . 害厉还盗强比的粮收 <谚>
پاراققىدە 然哄 〔静〕：~ كۈلۈشۈپ كەتمەك 然哄笑大
پاراقلاتماق 态动使的 «پاراقلىماق»
پاراقلاشماق 态同共的 «پاراقلىماق»
پاراقلىماق 大堂哄①〔静〕(笑大)堂哄：پاراقلاپ كۈلمەك 地嘟咕嘟咕水 . 嘟咕嘟咕②笑：سۇ پاراقلاپ قاينىدى 了开。
پاراكەندە 状乱混 ~ ：扰烦，乱混，乱纷〔静〕：ھالەت / ئۇنىڭ كۆڭلى ~ . (麻如乱心)乱意烦心他 。人的遏邋 ~ ئادەم
پاراكەندە بولماق 团一作乱，乱意烦心：دۇشمەنلەر پاراكەندە بولۇشۇپ تەرەپ - تەرەپكە قاچتى . 团一作乱人敌，四处逃窜 。 ئۇ كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ نېمە قىلىشىنى بىلمەي قالدى . 措所知不，乱意烦心他 。
پاراكەندە قىلماق 扰骚，扰搅，乱捣：ئۇ بىزنى بىر كېچە پاراكەندە قىلدى . 夜一们我了扰搅他 。 دۇشمەن ~ 人敌扰骚
پاراكەندىچىلىك 扰烦，乱混，乱纷〔静〕：ئۇرۇش پاراكەندىچىلىكى 乱战 / كۆڭۈل پاراكەندىچىلىكى 心，乱意烦心麻如乱
پاراكەندىچىلىك سالماق 扰骚，乱扰，乱捣
پاراكەندىلىك = پاراكەندىچىلىك
پاراگراف 节〔静〕：بىرىنچى باب ئىككىنچى ~ 第章一第节二
پاراگرافلىق 的节分，的节〔静〕：بەش ~ كىتاب 五为分书的节
پاراڭ 谈闲，话闲，〔静〕
پاراڭ سالماق 聊，天聊，聊闲：بۇۋاي ئۆز ئۆتمۈشىنى توغرىسىدا پاراڭ سېلىپ بەردى . 事往的他了聊爷爷老 。
پاراڭ سوقماق = پاراڭ سالماق
پاراڭ قىلماق = پاراڭ سالماق
پاراڭغا چۈشمەك 来起聊
پاراڭنى دۆڭ سالماق 地说天谈，聊神
پاراڭچى 子匣话，聊神，人的天聊爱〔静〕：مەھەللىدىكى پاراڭچىلار دائىم ۋەدىلىشىپ قويغاندەكلا مۇشۇ دەرەخ ئاستىغا توپلىناتتى . 中集地同而约不往往们子匣话的里子村 。下树棵这在
پاراڭخۇمار 的天聊爱〔静〕：يۇنۇس ئەپەندى ~ ئادەم ئىدى . 。人的天聊爱位一是生先斯努尤
پاراڭخۇمارلىق 天聊欢喜〔静〕
پاراڭلاشتۇرماق 态动使的 «پاراڭلاشماق»
پاراڭلاشماق 儿天聊，谈闲，谈交〔动〕：خىزمەت ئۈستىدە ~ 作工谈
پاراللاكتىك 的位星 <天>〔静〕
پاراللاكتىك بۇلۇڭ 角位星 <天>
پاراللىل 的行平 <数>①〔静〕：ئىككى سىزىق ~ 条两线纬<地>②行平线
پاراللىل ئالتە ياقلىق 体方长，体面六行平 <数>
پاراللىل بازار 场市行平 <经>
پاراللىل بۇلۇڭ 角行平 <数>
پاراللىل پۈرۈلمە 皱褶行平 <地>
پاراللىل تۆت تەرەپلىك 形边四行平 <数>
پاراللىل چېتىق 口接行并 <电>
پاراللىل سودا 易贸平水 <经>
پاراللىل سىزىق 线行平 <数>

پاراللىل سىلجىش 移平 <物>
پاراللىل سىنىپ 班行平
پاراللىل كۈچ 力行平 <物>
پاراللىل مەشغۇلات 业作行平
پاراللىل ئوق 轴行平 <物>
پاراللىل ئوق تېئورېمىسى 理定轴行平 <物>
پاراللىل ئۆزۈلمە 层断行平 <地>
پاراللىل يۆتكىلىش 动移行平 <数>
پاراللىلچىلىق 论行平〔静〕
پاراللىلىزم 义主行平 <哲>〔静〕
پاراللىللىق 行平، 性行平 <数>〔静〕
پاراللىللىق ئاكسىئوما 理公行平 <数>
پارامان 板隔的用子檩定固، 时子房盖 <建>〔静〕
پارامۇش 迷昏، 惚恍②忘遗، 记忘①〔静〕
پارامۇش بولۇپ قالماق 迷昏، 惚恍②忘遗①
پارامېتسىيە 虫履草 <动>〔静〕
پارامېتىر 量变، 参، 数参 <数>〔静〕
پارامېتىر قۇدۇقى 井数参 <石>
پارامېتىر مودۇلياتورى 器制调量参 <电>
پارامېتىرلىق 的数参 <数>〔静〕
پارامېتىرلىق تەڭشەش 节调数参
پاراۋان[1] 〔静〕 裕优، 裕富：裕优活生 ～ / 活生的裕富 تۇرمۇش ～ ياشماق
پاراۋان بولماق 裕优، 裕富
پاراۋان قىلماق 裕富使
پاراۋان[2] 〔静〕 (施设雷鱼反的上舰军)卫雷破 <军>(施设雷鱼反的上舰军)
پاراۋانلاشتۇرماق «پاراۋانلاشماق» 的态动使的
پاراۋانلاشتۇرۇشماق «پاراۋانلاشتۇرماق» 的态同共的
پاراۋانلاشتۇرۇلماق «پاراۋانلاشتۇرماق» 的态动被的
پاراۋانلاشماق 来起足富، 来起裕富〔动〕
پاراۋانلىق 〔静〕 利福：利福会社 ～ / 利福质物 ～ ماددىي
پاراۋانلىق پۇلى 金利福
پاراۋانلىق تەمىناتى 遇待利福
پاراۋانلىق فوندى 金基利福، 金利福
پاراۋانلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 济经利福 <经>
学
پاراۋۇز 〔静〕 车机、火车：机库 ～ / 作工务机 خىزمىتى ～ / 厢车和头车火 ۋە ۋاگون
پاراۋۇزچى 〔静〕 机司车火：乘务员 ～ / 机司车火 ھەيدىگۈچى ～

چىققان تۇنجى ئەۋلاد ～ . 迪尔拜尔吾维代一第是散艾
。机司车火族
پارە[1] 〔静〕 块碎، 块：肉头心 يۈرەك پارىسى
پارە بولماق 碎، 破碎：别 ھەددىدە ھېلىمىخان ئانىنىڭ يۈرىكى پارە بولاتتى ، كۆزىدىن ياش قۇرۇمايتتى . 丽赫使子孩
。止不流泪، 断寸肠肝娘大罕米
پارە قىلماق 碎使
پارە[2] 〔静〕 卷(的《经兰古》)：بىر ～ قۇرئان ئوقۇماق ھەمدە ئۇ 30 ～ قۇرئاننىڭ / 卷一的里《经兰古》读诵 ھېسىنى يادلىۋالدى . 来下背都全卷十三《经兰古》把他
。了
پارە - پارە 〔静〕 一块块، 一片片
پارە - پارە بولماق 碎、块碎成、碎破：片碎 يۈرەك ～ / 断寸肠肝، 碎心 ئۆنىڭ كۆزەينىكى يەرگە چۈشۈپ پارە - پارە بولۇپ كەتتى . 片碎了成下地到掉镜眼的他
پارە - پارە قىلماق 碎弄、碎撕：碎剁 چاپاڭ / ئۇ خەتنى يىرتىپ پارە - پارە قىلىۋەتتى . 片碎成撕信把他
بومبا پارتلاپ ئۇنى پارە - پارە قىلىۋەتتى . 得炸他把弹炸
。飞横肉血
پارەش 〔静〕 厨御②师厨①<方>
پارپا[1] 〔静〕 子附 <植>
پارپا كۆمىلىچى (ھەبىي جەدۋار) 比艾)静镇 <药>
丸(尔瓦德洁
پارپا[2] 〔静〕 矬、矮
پارپا ئادەم 儒侏、人矮
پارپا توخۇ 鸡种土家农、鸡柴 <动>
پار - پار 〔模〕 烁闪、闪闪：烁闪星繁：闪闪光星 يۇلتۇزلار ～ قىلىپ چاقنىپ تۇراتتى .
。
پار - پۇر 〔静〕 的光发闪闪、的光闪
پار - پۇر قىلماق 烁闪、耀闪、亮闪、光闪
پارپىلىق 〔静〕 态状儒侏
پارپىلىق كېسىلى 症儒侏 <医>
پارت 〔模〕 棱刺、溜刺：توشقان ～ قىلىپ قاچتى . 刺子兔
。了跑下一溜
پارتا 〔静〕 桌课
پارتاڭچى 〔静〕 脚大手大、侈奢 <方>
پارت - پۇرت 〔模〕 棱刺、溜刺：跑下一溜刺 ～ قاچماق
了掉
پارتلىتىش 〔静〕 烟溜—、棱刺、溜刺：提拉巴 ئەھۋالىنىڭ ئۆزىگە پايدىسىز ئىكەنلىكىنى سەزگەن بارات ～ قېچىپ كەتتى .

。了跑地烟溜一就，利不己自对况情现发

پارتلاتقۇچ 物炸爆，信引〔静〕

پارتلاتقۇچ تۈرۈبا 筒破爆

پارتلاتقۇچ دورا 药炸

پارتلاتقۇچى 手破爆〔静〕

پارتلاتماق «پارتلىماق»的态动使的

پارتلىتىش بۇيۇمى 品物炸爆 <法>

پارتلىتىش تۈرۈبىسى 筒破爆 <军>

پارتلىتىش توشۇكى 眼炮 <地>

پارتلىتىش ئىستراتىگرافىيەسى 地破爆 <地> 学层

پارتلىتىش قۇدۇقى 井炮 <石>

پارتلىتىش مەشغۇلاتى 业作破爆

پارتلىتىش نۇقتىسى 点炮 <地>

پارتلىغۇچ 的裂爆，的破爆，的炸爆〔静〕

پارتلىغۇچ تاۋۇش 音塞，音裂破，音发爆 <语>

پارتلىغۇچ دورا = پارتلاتقۇچ دورا

پارتلىغۇچ سىماب 汞雷，汞酸雷 <化>

پارتلىغۇچ - سىيرىلاڭغۇ تاۋۇش 音擦塞 <语>

پارتلىغۇچ يۇلتۇز 星发爆 <天>

پارتلىماق 炸爆弹炸 ~ بومبا / 炸爆，发爆：动〔〕 زەمـ

بىرەك ئوقى گۈمبۈرلەپ پارتلىدى .了炸爆声一隆轰弹炮

ئۇرۇش ~ 争战发爆 / زىددىيەت بىر كۈنى ھامان پارتلايدۇ .

。发爆会天一有总盾矛

پارتېر 座池(的院剧)〔静〕

پارتىتۇرا 谱总 <艺>〔静〕

پارتىداش 同桌：〔静〕 مەن مەكتەپتە ئەركىن بىلەن ~ ئىدىم .

。桌同是肯尔艾跟我，时学上

پارتىزان 员队击游〔静〕

پارتىزانلار ئەترىتى 队击游

پارتىزانچە 游过 ~ تۇرمۇش كەچۈرمەك 的式击游〔静〕：

活生击

پارتىزانلىق 活生击游 的击游，击游〔静〕：~ تۇرمۇش

پارتىزانلىق قىلماق 击游打

پارتىزانلىق ئۇرۇشى 战击游 <军>

پارتىنىيومگۈل 菊胶银 <植>〔静〕

پارتىيە[1] 党政，党〔静〕

پارتىيە ئەزاسى 员党

پارتىيە ئەزالىق بەدىلى 费党，费员党

پارتىيە ئەزالىق كىنىشكىسى 证党

پارتىيە بايرىقى 旗党

پارتىيە پروگراممىسى 纲党

پارتىيە تەشكىلى 织组党

پارتىيە قۇرۇلتىيى 会大表代党

پارتىيە قۇرۇلۇشى 建党，设建的党

پارتىيە نىزامنامىسى 章党

پارتىيە ئىستىلى 风党

پارتىيە ئىنتىزامى 纪党，律纪的党

پارتىيە[2] 谱分 <艺>〔静〕

پارتىيە - گۇرۇھ 派党：〔静〕 دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار

派党主民

پارتىيىسىز 的外党，的党非〔静〕

پارتىيىسىزلىك 党非〔静〕

پارتىيىلىك 党：的员党，的内党，的党〔静〕 ~ بولداش

部干员党 كادىر ~ / 志同员

پارتىيىۋى 的性党，的党〔静〕

پارتىيىۋىلىك 性党：〔静〕 پارتىيىۋىلىكى كۈچلۈك 性党

强 ~ / مەيداندا چىڭ تۇرماق 坚持场立性党

پارچە ①〔静〕 碎，片，头零：头布 / رەخت پارچىسى 碎砖头 / ناننىڭ پارچىلىرى 碎馔②段：段片

小 ~ / ھەسـن ، 张，块，片④(作诗于用)题无③段片说

纸(张)片— قەغەز ~ بىر / 本，篇，封 — يەر ~ بىر

地块 / بىر ~ خەت — 信封 章文篇— ماقالە ~ بىر

的星零，的零⑤

价售零 <经> پارچە باھا

پارچە بولماق = پارچىلانماق

云碎 <气> پارچە بۇلۇت

云积碎 <气> پارچە بۇلۇتلار جۇغلانمىسى

股零 <经> پارچە پاي

钱零 پارچە پۇل

付支星零 <经> پارچە چىقىم

支开星零，费杂公 <经> پارچە خىراجەت

头布，布头零 <纺> پارچە رەخت

售零 <经> پارچە ساتماق

数小 <数> پارچە سان

落崩状块 <地> پارچە غۇلاش

装散 پارچە قاچىلىماق

校毛 <印> پارچە كوررېكتور

پارچە - پارچە 块块—，片片—〔静〕：块块：~ ئاق بۇلۇتلار

云白片片— / شۇرمەللەر ~ 冰浮块块—

پارچه - پۈرات 散散零零、碎琐、星零、碎零〔静〕 ~ / 布碎零零 ~ 杂、事碎零零 / ~ 务杂、事 / 西东的碎八七零零 ~ 地土星零零 话碎琐

پارچه - پۈرات سودا 易交星零零 <经>

پارچىلاتماق 态动使的«پارچىلىماق»

پارچىلاشماق 态同共的«پارچىلىماق»

پارچىلانماق ①«پارچىلىماق»的态动被②<化、物> 分解、变裂、裂分子原 ئاتوم يادروسىنىڭ پارچىلىنىشى 解分的力 /变裂的核 كۈچىنىڭ پارچىلىنىشى

پارچىلىنىش مەھسۇلى 物产变裂 <物>

پارچىلىنىش ئىسسىقلىقى 热解分 <化>

پارچىلىغۇچى 的解分〔静〕

پارچىلىغۇچى ئېنزىم 酶解分 <生>

پارچىلىماق 肉把 ~ گۆشنى 开破、开劈、开分①〔动〕 ~ / 开劈 مۇزنى 解肢、化分、解瓦②开破冰把 دۇشمەننى ~ 了晴下一地忽天。 ~ 开换、开换兑③人敌解瓦 ئون يۈەنلىك پۇلنى 开换钱元十把

پارچىلاپ ساتماق = پارچە ساتماق

پارچىلاش ماشىنىسى 机碎破 <冶>

پارىرىدە 下一闪忽、地忽〔静〕 كۆز ~ ئېچىلىپ كەتتى。

پارس[1] 嚓啪〔模〕

پارس قىلماق 声一嚓啪：ئارغامچا پارس قىلىپ ئۈزۈلۈپ كەتتى。绳子啪嚓一声断了。

پارس[2] 人斯波、斯波〔静〕

پارس ئىمپېرىيىسى 国帝斯波

پارس - پارس 啪啪噼噼、啦啪里噼〔模〕

پارس - پۈرس 啪啪噼噼、啦啪里噼〔模〕

پارسچە 的式斯波②文斯波、语斯波①〔静〕

پارسېك 距差秒 <天>〔静〕

پارسىلداتماق 态动使的«پارسىلدىماق»

پارسىلداق 红竹爆 <植>〔静〕

پارسىلدىماق 响作嚓啪、响啦啪里噼〔动〕：ھۆل ياغاچ پارسىلداپ كۆيىدۇ。着烧地啦啪里噼柴木湿。پوجاڭزا پارسىلداپ ئېتىلدى。响地啦啪里噼炮鞭。 تاناپارسىلداپ ئۈزۈلۈپ كەتتى。绳子啪嚓一声断了。

پارسىي 语斯波的斯波〔静〕：~ تىل

پارقىراتماق ①«پارقىرىماق»的态动使：ئۇ ئەينەكنى سۈرتۈپ پارقىرىتىۋەتتى。玻璃得擦把他。亮锃 ئۇ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ ئولتۇراتتى。里那在坐睛眼着闪忽他，纺>②

光压、光轧<冶

机光轧 <纺> پارقىرىتىش ماشىنىسى

油光抛 <石> پارقىرىتىش مېيى

پارقىرىتىشماق 态同共的«پارقىراتماق»

پارقىرىتىلماق 态动被的«پارقىراتماق»

پارقىراق 亮闪、的晶晶亮、的闪闪亮、的亮发①〔静〕 ~ 光油、纸的洁光：قەغەز ~ / 的泽光有、的洁光、的纸 / ~ رەختنىڭ 布的泽光有 ~ چاچ 发头的亮发②

光荧 <物>

پارقىراق ئەينەك 璃玻光磨

پارقىراق تۆمۈر رودىسى 矿铁镜 <矿>

پارقىراق قوڭغۇز 虫火萤、萤 <动>

پارقىراق كرىستال 晶亮 <地>

پارقىراق ماي قوڭغۇز 龟金臂彩 <动>

پارقىراق مەرزەنجۇش 青兰光 <植>

پارقىراق مىنېرال 类矿辉 <矿>

پارقىراقلىق 度光发 <电>〔静〕

پارقىرىغاق 的光闪、的光发、的度亮发〔静〕

پارقىرىماق 耀闪、光闪、亮发〔动〕：تاغ چوققىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار پارقىراپ تۇراتتى。山顶上化不年终着耀闪上顶山。

能也沙金<谚>。雪积的 ئالتۇننىڭ پوقىمۇ پارقىرايدۇ。"光闪会总、子金是"同喻：光闪 ساڭا، مىسمۇ پارقىرايدۇ。<谚>闪会也铜黄边旁子金在

光。

پارقىراش 光发〔静〕

پارقىراش كۈچىنىشى 度强光发 <物>

پارلاتماق 孩让 ~ بالىلارغا ئۈزۈم«پارلىماق[2]»的态动使：干萄葡拣们子

پارلاشماق 态同共的«پارلىماق[2]»：ئۇ ئۈزۈم پارلىشىپ بەردى。了干萄葡拣助邦他。

پارلاق 光 ~ ئىستىقبال 的煌辉、的烂灿、的辉光〔静〕：的光前的辉程

پارلامېنت 会国、会议〔静〕

پارلامېنت ئەزاسى 员议

پارلامېنت تۈزۈمى 制会国

پارلامېنتلىق 的会国、的会议〔静〕

پارلامېنتلىق تۈزۈم 制议代

پارلاندۇرغۇچ 器发蒸 <机>〔静〕

پارلاندۇرماق 态动使的«پارلاناق[3]»

پارلاندۇرۇش مۇنارى 塔发蒸
پارلانماق[2] «پارلىماق[2]» 态动被的
پارلانماق[3] 发蒸〔动〕
پارلانغان سۇ 水馏蒸
پارلىنىش نۇقتىسى 点发蒸 <物، 化>
پارلىنىش ئىسسىقلىقى 热汽 <物، 化>
پارلىق 的气蒸〔静〕
پارلىق قۇرۇتقۇچ 器燥干汽蒸 <化>
پارلىق يارغۇنچاق 碾汽
پارلىماق[1] 发光، 照耀：بۇلۇتسىز ئاسماندا قۇياش پارلىدى . 地大耀照光阳، 里万空晴 。
پارلىماق[2] 选、挑、拣〔动〕：ئۈزۈم / 种选 ～ ئۈزۈق 葡萄拣
پارنىك 室温〔静〕
پارنىك پەرۋىشى 理管室温 <农>
پارنىك گۈلى 花堂، 花唐 <植>
پارنىك ئېففېكتى 应效室温 <气>
پارول 令口、语暗 <军>〔静〕
پاروم 船渡、渡轮 <交>②桥门 <军>①〔静〕
پارومومىتسىن 素霉龙巴 <药>〔静〕
پارۋاي 片气暖、气暖 <建>〔静〕
پاراۋايلىق 的气暖带〔静〕
پارىخور 者贿受、的贿贪、的贿受〔静〕：～ ئەمەلدار 官赃、官贪
پارىخورلۇق 为行贿受〔静〕
پارىخورلۇق قىلماق 贿受
پارىزگۈل 楼重 <植>〔静〕
پارىز 黎巴 <地>〔静〕
پارىز كوممۇنىسى 社公黎巴
پارىلداتماق «پارىلدىماق» 的态动使的
پارىلدىماق 闪烁、亮闪、光闪、光发〔动〕：ئاي نۇردا سۇ ئىنەكتەك پارىلداپ كۆرۈنەتتى . 闪样一子镜像水下光月 。光发闪
پاز 音声的里锅油到倒菜或上子炉到溅水、油〔模〕
پاز - پاز 啦刺〔模〕：ئۇ قازاندىن ～ قىلىپ چىققان ئاۋازنى ئاڭلاپ قورسىقىنىڭ ئېچىقانلىقىنى ئېسىگە ئالدى . 了饿子肚起想才他、声响的啦刺啦刺出发 。
پاز - پۇز 啦刺、啦吱（音声的出发时菜炒）〔模〕
پازۇدە 地味〔静〕：سەھىگىنى چاقتىم ، ～ قىلدى - دە ، ئوت ئالماي ئۆچتى . 了灭熄又下一地味、柴火了着划我 。

پازىلداتماق «پازىلدىماق» 的态动使的
پازىلدىماق 响作啦味：〔动〕قازىنغان سۇ مېش ئۈستىگە پازىلداپ تۆكۈلدى . 上子炉铁了到溢地啦味啦味水开 。
پاس[1] 声击撞（模）啪〔模〕：ئۇ بىر چۈشىنى پالاق بىلەن ～ قىلىپ ئۇرۇپ ئۆلتۈردى . 只一了死打声一的啪拍蝇用他 。蝇苍
پاس[2] 球传 <体>〔静〕
پاس بەرمەك 球传 <体>：ئۇ توپنى قوۋرباغا پاس بەردى . 班尔库了给传球把他 。
口人贻、柄把供提 <转>②球传[1] پاس چىقارماق：ئۇ گەپتە ئادىلغا پاس چىقىرىپ ، ھېلىقى قارىمۇتۇق ، پاكار كىشىنى چۈشۈرمەكچى بولاتتى . 实：迪阿给间之谈言在他 。一落奚子个矮的秋溜不黑个那把图试、柄把供提力 。番
پاسات 言谣〔静〕
پاساتچىلىق 谣造、传谣〔静〕
پاسار 叶和皮（的上杆米玉）〔静〕
پاساك[1] 下见
پاساك بولماق 秧拉：قوغۇن - تاۋۇز ئاللىقاچان پاساك بولدى . 了秧拉经已早瓜西瓜甜 。
پاساك قىلماق 拉（瓜给）、拾、拣再（后米玉摘收）
秧：ئۇلار بىر قېتىم ئۇزۇۋېلىنغان باش قوناقنى بىر باشتىن پاساك قىلىپ چىقتى . 一了拣头从又米玉的过收把们他 。遍 。甜给在正民农 . دېھقانلار قوغۇننى پاساك قىلىۋاتىدۇ 。秧拉瓜
پاساك[2] 木枕、子撑木（的辕车）<方>〔静〕
پاساڭداتماق «پاساڭدىماق» 的态动使的
پاساڭداشماق «پاساڭدىماق» 的态同共的
پاساڭدالماق «پاساڭدىماق» 的态动被的
پاساڭدىماق 拉（瓜给）、拾、拾拣（后米玉摘收）〔动〕
秧：بالىلار بۈگۈن قوغۇن پاساڭدىدى . 瓜甜给天今们子孩 。了米玉拾拣们我 . بىز قوناق پاساڭدىدۇق 。了秧了拉
پاساھەت 有、辩善言能②雅优、美优（辞言）①〔静〕才口
پاساھەتسىز 雅优不、美优不（辞言）〔静〕
پاساھەتلىك 善言能②的雅优 、的美优（辞言）①〔静〕的辩雄、的才口有、的辩
پاس - پاس 声啪啪：～ ئاۋاز〔模〕
پاسپاس 儿扣揿、扣母子 <方>〔静〕
پاسپورت 证民公、照护〔静〕：～ ئالماق 照护取领 ～ /

تاپشۇرماق 交公民证

پاس - پۇس 〔模〕啦啪里噼：～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلانماق 传音声的啦啪里噼来

پاستا 〔静〕①〈医〉软膏②膏

پاستورال 〔静〕田园曲 〈艺〉

پاستېر 〔静〕巴斯德(德国法学物生家)

پاستېر تەنچىسى 巴斯德(德)氏小体 〈生〉

پاستېر دېزىنفېكسىيىسى 巴斯德(德)氏消毒法 〈生〉

پاستېرىزاتسىيە 〔静〕巴氏灭菌法 〈牧〉

پاسچى 〔静〕二传手 〈体〉

پاسخا 见下

پاسخا بايرىمى ①复活节(日节要重教督基)②逾越节(日节要重教太犹和族民太犹)

پاسسات 〔静〕风信 〈气、地〉

پاسسات ئايلانما ئېقىمى 风信环流 〈气、地〉

پاسسات شامىلى 风信 〈气、地〉

پاسساژىر = يولۇچى

پاسساژىرلار ئاپتوبۇسى = يولۇچىلار ئاپتوبۇسى

پاسساژىرلار ئايروپىلانى = يولۇچىلار ئايروپىلانى

پاسسىپ 〔静〕①消的极：～ ئامىل 消因素极 / ～ مۇداپىئە كۈرىمىك 消防御极②被的动极：～ ئورۇنغا چۈشۈپ قالماق 陷入地位被动极③负债 〈经〉

پاسسىپ بالانس 逆差 〈经〉

پاسسىپ پۈرۈلمە 被褶皱 〈地〉

پاسسىپ پۇل 币货极消 〈经〉

پاسسىپ تۈر 类债负 〈经〉

پاسسىپ دېفورماتسىيە 变应动被 〈水〉

پاسسىپ رومانتىزم 义主漫浪极消 〈文〉

پاسسىپ سۈمۈرۈش 收吸动被 〈农〉

پاسسىپ مەبلەغ 资投极消 〈经〉

پاسسىپ مۇلۇك 产资负 〈经〉

پاسسىپ ھالەت 面局动被

پاسسىپ ھاۋالە 托信极消 〈经〉

پاسسىپ ھېسابات 目科债负 〈经〉

پاسسىپ ئۆسۈم 息付收倒 〈经〉

پاسسىپ ئىممۇنىتېت 疫免动被 〈生〉

پاسسىپلاشتۇرماق 动态使的 «پاسسىپلاشماق»

پاسسىپلاشتۇرۇلماق 态动被的 «پاسسىپلاشتۇرماق»

پاسسىپلاشماق 〔动〕极消：خىزمەتتە ～ 极消作工

پاسسىپلىق 〔静〕①消极、被动：پاسسىپلىقتىن ئاكتىپلىققا ئايلانماق 动被极消变积为极消②负债 〈经〉：زاۋۇتنىڭ ئومۇمىي پاسسىپلىقى 工厂总的债负

پاسسىپلىق نەزەرىيىسى 动被论

پاسكال 〔静〕①卡斯帕(家学理物、家学数国法哲、家学物理) 〈物〉②(家)卡斯帕 (力压的吨千一米方)位单力压帕、卡斯帕平每于等帕一

پاسكال پرىنسىپى (一之理原本基学)理原卡斯帕(流体静力)

پاسكال قانۇنى 律定卡斯帕 〈物〉

پاسكىنا 〔静〕①的肮脏、的肮脏、的秽污：قورۇ ئىچى قالايمىقان ۋە ～ ئىدى . 院子里乱又乱肮脏。②下流 〈骂〉。

～ 货贱：ئىككى ئايال بىر - بىرىنى دەپ تىللاشماقتا ئىدى . 两个女人互相骂"货贱"。

پاسكىنا سۇ 水污

پاسكىنا ماي 油污 〈石〉

پاسكىنىچىلىق 〔静〕肮脏、脏：ئۆينىڭ ئىچى ～ بىلەن تولۇپتۇ . 屋里脏得极了。پاسكىنىچىلىقتىن قۇتۇلماق 摆脱肮脏

پاسكىنىلاشتۇرماق «پاسكىنىلاشماق»的使动态

پاسكىنىلاشتۇرۇشماق «پاسكىنىلاشتۇرماق»的共同态

پاسكىنىلاشتۇرۇلماق «پاسكىنىلاشتۇرماق»的被动态

پاسكىنىلاشماق 〔动〕肮脏、脏变：بىر كۈن بولمىسام ، ئۆينىڭ ئىچى پاسكىنىلىشىپ كېتىپتۇ . 我一天不在家，家就变脏了。

پاسكىنىلىق 〔静〕秽污、肮脏、脏

پاسلاشماق 〔动〕互相、球传相互 〈体〉

پاسون 〔静〕①式样、样式、式款：ھەر خىل پاسوندىكى كىيىم-لەر / 各种款式)的衣服 ～ ئەڭ يېڭى كىيىم 最新款 / ياۋروپا پاسوندىكى كىيىم 旧式、式样 ～ كونا / 西式时装 ～ / 装服时髦 كىيىم ～ بولۇپ كەتمەك 时髦起来、兴起来

پاسونلۇق 〔静〕①的式款……、的样式……的时髦②

پاسىبان (پاسىبانى) 〔静〕：جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋەتىنىمىزنىڭ پاسىبانى . 中国人民解放军是祖国的卫士、兵卫、守卫、护者 <转>②。

پاسىبانلىق 〔静〕佑护、卫护、卫守

پاسىبانلىق قىلماق 佑护、护守、卫守

پاسىق 〔静〕①肮脏、烂、朽：～ سۆڭەكلەر 朽骨、白

荡放، 的罪有 <转>②婆巫的脏肮 جادۇگەر ~ / 骨无羁

پاسقلىق 〔静〕 ①朽، 枉② 羁无荡放: سەنىڭ پاسقلىقىڭ دىن ئۆيدىن بەرىكەت قاچتى . 旺兴业家، 羁无荡放你于由 。来起不

پاسىل 〔静〕 界، 界地، 界边، 周四: ~ بەلگىلىمەك 标 ~ / 界地标، 界标周四屋房在 قويماق ~ ئۆينىڭ ئەتراپىغا

پاسىل تاش 石界

پاسىل قوزۇق 桩界 <地>

پاسىل كۇچ 力界临 <冶>

پاسىل نۇقتىسى 点界临 <冶>

پاسىل ھالەت 态状界临 <冶>

پاسىلداق 〔静〕 子豆炒، 粒米玉炒، 仁麦炒 <方>

پاش 见下

پاش بولماق 露败، 露泄، 露暴: جىنايەت ~ 罪露暴 / ئۇ ئۆزىنىڭ ئەپت ـ بەشىرىسىنىڭ پاش بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيدۇ . 行露毕形原己自心担他 。

پاش قىلماق 露揭، 举检، 发揭: سۇيىقەستنى ~ 谋阴露揭

پاشا[1] (پا:شا) 高家国教兰斯伊些一时旧)夏帕① 〔静〕 ~ : 称昵的孩小和辈晚对或名人女②(谓称吏官级 / پاشايىم 孜克夏帕 (女男分不)肝心的我

پاشا[2] 子蚊 <动>〔静〕

پاشا كۆجىسى 香蚊

پاشا لىچىنكىسى 孑子 <动>

پاشىنى پىل قىلماق 作大题小<成>

پاشخور 的蚊食 <动>〔静〕

پاشخورلار ئائىلىسى 科亚蚊食 <动>

پاشاپ 游⑤司押④保地③人夜巡②臣事征① 〔静〕 徼

پاششاپبەگى 使巡警، 中郎官都 <古>〔静〕

پاششاپلىق 游④职之司押③职之保地②夜巡 ① 〔静〕 职之徼

پاشنا 〔静〕 (鞋)后跟: بەتىنكىنىڭ پاشنىسى 皮鞋后跟 / ئېگىز ~ توپلەي 鞋皮跟高

پاشنىسى يوق ~ : 场立没، 稳不跟脚 <成> ئادەم 人的场立没

پاشنىلىق 〔静〕 的跟后، 的跟后有، 的跟后带: ئاياغ ~ 的跟高 / ئېگىز 鞋的跟后有的跟高半 ~ ئارا

帐蚊②方地的多子蚊① 〔静〕 **پاشىلىق**

پاشىلىق داكا 纱帐蚊 <纺>

پاشىئوت 子叶合 <植>〔静〕

پاق 〔模〕 嚓啪، 啪، 腾扑(音声的打拍或地落体物)، 掉声一的啪蛋鸡 . 嗵砰: تۇخۇم ~ قىلىپ يەرگە چۈشتى 。上地在

پاقا[1] 〔静〕 蛙斑黑، 蛙青، 蛙 <动>: قولۇڭ پاقىدەك سوغۇقمۇ؟ 凉冰样一蛙青和么怎手的你 ؟

پاقا ئالالمايدىغان سار 辈之能无، 物废 <成>

پاقا باش ئامبۇر 子钳大(的用匠靴)

پاقا پۇت 丫脚大

پاقا[2] 铁扁角四(的中心圆盘磨) 〔静〕

پاقا[3] 器殖生人女 <方>〔静〕

پاقابەشىگى 贝②牛蜗① <方>〔静〕

پاقالچاق 腿小، 胫 <理生>〔静〕

پاقالچاق سۆڭىكى 骨胫 <理生>

پاقالچاق مۇسكۇلى 子肚腿، 腓 <理生>

پاق ـ پاق 〔模〕 嗵嗵، 砰砰: ئۇ يوغان بىر تاۋۇزنى قولىغا ئېلىپ ~ قىلىپ ئۇرۇپ كۆردى . 砰، 瓜西大个一起抱他 。拍了拍地砰

پاق ـ پۇق 〔模〕 啪啪劈劈، 啦啪里噼: ئۇ غەزەپتىن ئەسسىنى ~ قىلىپ ئۇرۇۋەتتى . 啪里噼虏俘把، 遏可不怒他 。下几了打地啦

پاقىقىدە 〔静〕 地嗵، 地砰، 地啪: ئۇ ئۈستەلنى ~ بىرنى ئۇردى . 子桌下一了拍地啪他 。ئېھتىياتسىزلىقتىن ئۇنىڭ قولىدىكى تۇخۇم ~ يەرگە چۈشۈپ چېقىلىپ كەتتى . 不于由 。了破上地在掉地啪蛋鸡的里手他، 慎

پاقلان 〔静〕 羊羔، 羔羊① <动>: گۆشى ~ ②肉羔羊 。的墩墩胖得长子孩这 . بۇ بالا ~ بولۇپتۇ : 胖(儿婴)

پاقۇل 花米爆، 子豆炒، 仁麦炒 <方>〔静〕

پاقىتبەرەك 杨叶密 <植>〔静〕

پاقىچاناق 板龟، 甲龟 <医>〔静〕

پاقىچغىرتمىقى 干射 <植>〔静〕

پاقىچىلاپ 子样的蛙青学، 式蛙 〔静〕

پاقىچىلاپ ئۈزمەك 泳蛙 <体>

پاقىلەش 草连萍، 菜荇 <植>〔静〕

پاقىلداتماق 态动使的 «پاقىلدىماق»

پاقىلداق 的响嗵嗵، 的响砰砰 〔静〕

پاقىلداق گاز 气鸣爆 <化>

پاقىلدىماق 响砰砰، 响嗵嗵 〔动〕

پاقىلىق[1] 方地的多蛙青〔静〕

پاقىلىق[2] ①四做②塘凹(的铁扁角四安心盘磨)〔静〕的用铁扁角

پاقىئوت = جامكا

پاقىيوپۇرماق 前车 <植><静>

پاك ①〔静〕干净；白清，的真纯，的洁纯，的净 ~ قولى：白清，的真纯，的洁纯，的净干手 / 女少的真纯 قىز ~ 白清史历 ~ تارىخى ②〔静〕的洁廉，的心诚，的实诚：ناپقىنسم ~ ، قۇلىقسم ساق. 洁廉 ئەمەلدار ~ 。烦麻找人没，饭实诚的吃 <谚> 吏官的(廉清)

پاك دىل 心诚，心的洁纯

پاك دىللىق 洁纯地心

پاكار 〔静〕低，矮：ئادەم ~ 人的矮子个 / ~ تام 低墙，墙矮

پاكار باريبر 栏低 <体>

پاكار پوتەي 堡地 <军>

پاكار جاغجاق 头刺蓝矮 <植>

پاكار غوللۇق پۈۋەككۈل 轮雪矮 <植>

پاكار قوناقگۈل 藕蕉 <植>

پاكار كېدىر 松偃 <植>

پاكار ـ پاكار 〔静〕的低低，的矮矮：~ كەپىلەر 矮矮的棚窝的

پاكارلاتماق «پاكارلىماق» 的态动使

پاكارلىتىش تەسىرى 用作化矮 <农>

پاكارلاشماق = پاكارلىماق

پاكارلىشىش كېسىلى 病化矮 <农>

پاكارلىماق 〔动〕化矮，小矮变，矮变：ئادەم قېرىغاندا پاكارلاپ كېتىدۇ. 人一老就会矮变。

پاك ـ پاكىز 〔静〕①干干净净：بالىلار ~ كىيىنگەندەي. 孩子们穿得干干净净 / ②光精，光精光：~ قىرقماق 刮得光光精 / پولونى ~ يەپ تۇغۇتمەك 抓把吃饭得净二干一

پاك ـ ديانەتلىك 〔静〕公奉洁廉

پاكلاشماق = پاكلانماق

پاكلانماق ①«پاكلىماق» 的态动使 ②«پاكلىماق» 的复自的态：گۇناھدىن ~ 过罪刷洗

پاكلىق 〔静〕①干净，心诚，实诚 ②白清，真纯，洁纯，净干，心诚，洁廉

پاكلىق قۇرۇلۇشى 设建政廉

پاكلىماق 净干刷洗，净干弄〔动〕

پاكلىنىشماق «پاكلانماق» 的态同共

پاكىت 〔静〕事实：~ مۇنازىرىدىن ئۇستۇن. 雄于胜实事辩。~ قويۇپ ، داۋلى سۆزلىمەك 摆实事，讲道理 / 实事史历 ~ تا. ريخي

پاكىت ئاساسى 据根实事 <法>

پاكىتسىز 〔静〕的实事有没：~ گەپ 话的实事有没

پاكىتسىزلىق 〔静〕实事无

پاكىتلىق 〔静〕的实事有：~ ماتېرىيال 料材的实事有

پاكىر 〔静〕器隔封 <石>

پاكىز ①〔静〕的洁整，的净洁，的洁清，的净干：~ سۇ 干净水 / ئۆي ئاھايىتى. 洁清很子房。~ ئۇ ئۆزىنى 洁整着穿 كىيىنمەك ~。洁整意注很他. ~ تۇتىدىكەن 他洁整意注很。②的秀俊，的气秀，的秀清：بۇ بوۋاي ~ قېرىپتۇ. 他秀清仍貌容但，老虽 ~ قىز 。秀清③女少的气秀洁纯

پاكىز 的洁贞，的人女的洁纯：~ ئايال 单提洁清 <经>

پاكىز تالون

پاكىز چوڭ بولماق = پاكىز ئۆسمەك

پاكىز ئۆسمەك 秀俊得落出 <成>

پاكىزلاتماق «پاكىزلىماق» 的态动使

پاكىزلاشماق «پاكىزلىماق» 的态同共

پاكىزلانماق ①«پاكىزلىماق» 的态动被：ئۆگۈت پاكىزلاندى. 谷态复自的 ②。了净干拾收物谷

پاكىزلىق 〔静〕洁整，生卫，洁清，净干：پاكىزلىقنى ساقلىماق 洁清持保

پاكىزلىماق 净干刷洗，净干扫打①〔动〕把 ~ ياتاقنى：净干扫打舍宿 / ~ چىننىنى 净干洗碗把：化净②境环化净 مۇھىتنى ~

پاكىستروت 步四快舞际交 <艺><静>

پاكىنەك 〔静〕矬，矮：~ ئادەم 矮子个 / بوۋاي ~ 矮子，矬子①儒侏②头老小

پاگون 章肩戴：~ تاقىماق 章肩 <军><静>

پاگونسىز 〔静〕的章肩无，的章肩戴不

پاگونلۇق 〔静〕的章肩有，的章肩戴

پاگى 母酵 <方><静>

پاگىسىز 的母酵无〔静〕

پاگىلىق 料材酵发②的母酵带〔静〕①

پاڭ[1] 〔静〕耳 ~ قۇلىقى / 人聋，子聋，聋：~ ئادەم 的聋，子聋，聋 / قۇلاقنى ~ قىلىۋەتمەك 震耳欲聋 / ~ ئۇ ، ئاڭلىمايدۇ. 见不听，子聋是他。

پاڭ قۇلاق 子孩的话听不：~ بالا 的话听不

پالاق² 竹爆。兵乒、砰砰、嘣〔模〕：پوجاڭزا ~ قىلىپ ئېتىلدى. 了响声一的嘣砰砰兵乒。 ~ قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ تۆت نەپەر ئوقۇغۇچى ئالغا تەڭ يۈگۈرۈپ كەتتى. 四、响枪声一的砰砰兵乒。线跑起出冲时同生学名

پالاق³ 长疯、长徒 <农>〔静〕

پالاق بولماق 长疯、长徒 <农>：بۇغداي پالاق بولۇپ كېتىپ، دان ئالالمىدى. 浆灌有没、长徒麦小。

پالاق⁴ (戏游的子棋当子石用、格方出画)方〔静〕

پالاق ئويىنماق 方下

پالاق - پالاق 啪啪、砰砰、乓乒〔模〕：~ قىلىپ ئېتىلغان مىلتىق ئاۋازى 声枪的乓乓乒乒

پالاق - پۇلاق 啪啪、砰砰、乓乒〔模〕：يىراقتىن ~ قىلغان مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى. 声枪的乓乓乒乒来传处远。

پالاڭچۇ 绸纺 <纺>〔静〕

پالاڭشاق 心放 <方>〔静〕

پالاڭقاي¹ 子聋、听重、背(朵耳)、聋〔静〕

پالاڭقاي² 骨腿小后(的物动等马、牛)〔静〕：قوي پالاڭقىيى 骨腿小羊

پالاڭقايلىق 听重、背(朵耳)、聋〔静〕

پالاڭقۇش 涂糊、糊迷〔静〕

پالاڭقۇش بولماق 涂糊、糊迷：ئادەم قېرىغاندا تازىمۇ پالاڭقۇش بولۇپ قالىدىكەن. 了极涂糊就老一人。

پالاڭلىدە 声一地啪①〔静〕：مىلتىقتىن ~ ئوق چىقىپ كەتتى. 声一的"哇" <转>②。了儿火走枪声一的啪：بالا ~ يىغلىۋەتتى. 来起了哭声一地"哇"子孩。

پالاڭلداتماق 态动使的 «پالاڭلىماق»

پالاڭلىدىماق 兵乒乒乒乒、砰砰、啪啪〔模〕：مىلتىقتىن پالاڭلداپ ئوق چىقىپ تۇراتتى. 声枪步的砰砰来传。

پال¹ (پالى) 卜、卦①〔静〕：ئۇنىڭ پالى توغرا چىقىپ قالدى. 了验应言预的他。

پال ئاچماق 算预、测预 <转>②

پال باقماق = پال ئاچماق 命算、卜占、卦算

پال سالماق = پال ئاچماق

پال² 忽〔模〕：ئۆي ئىچىدە بىردىنلا ~ قىلىپ چىراغ ياندى. 状光闪)：了亮下一地忽灯里子屋。

پالاتا (پالاتاسى) 族贵 院议〔静〕：ئاقسۆڭەكلەر پالاتاسى ~ ئاۋام / ئاۋام پالاتاسى 院议众 / كېڭەش ~ 院议参

پالاتا ئەزاسى 员议

پالاتا باشلىقى 长议

پالاتماق «پالىماق» 态动使的

پالاخمان 器石投〔静〕

پالاس¹ 毯织 توقۇماق ~：毯线、子毯(的头绒无)〔静〕

پالاس سومكا 子 包提织线 <手>

پالاس ئوقۇر 槽马布帆

پالاس² (状路走)匆匆急、悠晃〔模〕

پالاس - پالاس 悠悠晃晃〔模〕：قويچى قوي پادىسى ئارقىسىدىن ~ قىلىپ، تىنماي يۈرەتتى. 悠悠晃晃后群羊在倌羊。着走地停不

پالاسلاتماق 态动使的 «پالاسلىماق»

پالاسلاشماق 态同共的 «پالاسلىماق»

پالاسلىماق 碌忙、匆匆急、走地悠悠晃晃〔动〕：ئەتتەم پالاسلاپ ئېتىزغا ماڭدى. 间田到地悠悠晃晃木太合艾。了去为。سېنىڭ ئىشىڭ ئۈچۈن پالاسلاپ ھالىمدىن كەتتىم. 了坏忙我事的你。

پالاشماق 毛长、丝拉(烂腐等类肉) <方>〔动〕

پالاق¹ 板手、子板(的用生学罚体校学旧)①〔静〕：~ بىلەن ئۇرماق 打桨船 / چۈن پالىقى 桨②子板：قېيىق پالىقى 拍球乓乒 تىكتاك توپ پالىقى 子拍③子拍蝇苍：

پالاق² 的了坏、的质变、的了臭〔静〕：~ تۇخۇم 鸡臭。了质变蛋鸡。بولۇپ قاپتۇ. 蛋

پالاق³ 从 يىقىلىپ چۈشمەك 马 ~ قىلىپ 咚咕〔模〕：ئاتتىن 来下跌声一咚咕上

پالاق - پالاق 棱棱扑、咚咚咕〔模〕：كۆلدىكى غازلار ~ قىلىپ بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئويناشۇاناتتى. 鹅的里湖、戏嬉赶追相互地棱棱扑。

پالاق - پۇلۇق 啦啪里噼、通扑〔模〕：~ يىقىلىپ چۈشمەك 进跳声一通扑 سۇغا سەكرىمەك / 倒摔声一通扑 ~ ئىككى كاچات ئۇرۇۋەتمەك 两打地啦啪里噼 / 里水光耳个

پالاقتۇمشۇق 鹭琵白 <动>〔静〕

پالاقچە 托花 <植>②鳍 <动>①〔静〕

پالاقچە پۇت 脚鳍 <生>

پالاقچە پۇتلۇقلار 目足鳍 <动>

پالاقچى 手桨 <体>〔静〕

پالاقشماق = پالاقلىماق

پالاققىدە 声一地啪、声一通扑〔静〕：~ يىقىلماق 通扑 / كىتاب ~ يەرگە چۈشۈپ كەتتى. 倒摔声一地啪书。上地到掉声

پالاقلاتماق ① «پالاقلىماق» 扑、抖、振、煽②态动使的：

خوراز قانىتىنى پالاقلاتتى . 响作啦啪③。膀翅动煽鸡公
پالاقلىتىپ كىگىز قاقماق ئاپ 子毡抖地啦啪啦啪
پالاقلاشماق «پالاقلىماق» 态同共的
پالاقلىق ,的形子拍 ,的形子板〔静〕
پالاقلىق تاشپاقا <动> 瑁玳
پالاقلىماق 〔动〕①扑腾，啦啪，通扑：توخۇنىڭ پالاقلىغىنى ئاۋازى ئاڭلاندى . 声腾扑的鸡来传 。② <转> 奔，走奔
پالاقىت ①〔静〕灾难，祸灾：پالاكەتكە ئۇچرىماق / 难遇 خۇشال بولغاندا كۈزگە ~ كۆرۈنمەس . <谚> 忧忘而乐 。
<转>②的拙笨：ئادەم ~ / 人的拙笨 قېرىماق ~ 年便灵不得显而老
پالاكەت باسماق 运背，运倒，霉倒：پالاكەت باسسا ئەسكى تامدا ئۆلۈك ئۇچرىشىدۇ . <谚> 人 霉了倒，墙破 。"牙塞都水凉喝，霉倒人"同喻：人死到遇会也下
پالاكەتچىلىك 气晦，霉倒〔静〕
پالاكەتلەشتۈرمەك «پالاكەتلەشمەك» 态动使的
پالاكەتلەشمەك :钝迟作动，脚笨手笨，灵不动行〔动〕
ئادەم قېرىغانسېرى پالاكەتلىشىدۇ . 钝迟愈动行老愈人 。
پالاكەتلىك 的运背 ，的气晦，的霉倒〔静〕
پالاكەتلىك قىلماق 笨 便灵不动行，脚笨手笨：ئۇ ئۆزىنى باشقۇرالماي ، پالاكەتلىك قىلىپ يەرگە يېقىلىپ چۈشتى . 。上地在倒跌地脚笨手笨，己自住不制控他
پالاك 杆秸(的碎碾未还后碾被等稼庄)〔静〕
پالان 〔静〕某，某某，某①：ئادەم ~ / 人某 ۋاقىتتا ~ پۇل كەتتى . 呢钱多好了花表块这 。候时个某在思意的多许示表②：بۇ ساۋاتكە
پالان ـ پوكۇن = پالان ـ پۈستان
پالان ـ پۈستان 李三张，个那，个这，个某，某〔静〕
别你 . ~ دەپ گەپنى سوزۇپ ئولتۇرما .的么什么什，四么什说有没他 . ئۇ ~ دېمىدى 。完没个说地个那个这
پالان ـ پۈستان دېيىشمەك 论争，吵争，嘴斗：بىز ھېچقاچان پالان ـ پۈستان دېيىشىپ باقمىدۇق . 没来从们我 。吵争过生发有
پالانچى 人某〔静〕
پالانچى ـ پوكۇنچى = پالانچى ـ پۈستانچى
پالانچى ـ پۈستانچى 某说你？پالانچى ـ پۈستانچىلار كېلىدۇ دېگىنىڭ ، ھازىرغىچە كەلمەيدىغۇ 齿启好不些某对示表②？呀来没还么怎，来要人某的话略省：ئۇ سېنى ~ دەپ بىرمۇنچە تىللىدى . 你骂他 。了么什么什是
پالاندى 〔静〕佬乡外的逐放被，的军充被，的放流：بۇ پالاندىنىڭ گېپىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرمەمدىغان ! 乡外个这看 ！大多有话佬
پالچۇقئوت 菜胡泥 <植>〔静〕
پالانماق «پالىماق» 态动被的
پالانى 地某 ~ / 人某 ئادەم ~ :某〔静〕
پالانى ـ پوكۇنى = پالانى ـ پۈستانى
پالانى ـ پۈستانى 个那个这②人某某①〔静〕
پالە = جەرىمانە
پالە قويماق = جەرىمانە قويماق
پالەچ 瘫，人病痪瘫 ئادەم ~ :痪瘫，瘫风<医>①〔静〕
子 ②<转>痪瘫：خىزمەت ~ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى . 态状痪瘫了人陷作工 。
پالەچ بولماق 风中，瘫风，痪瘫，瘫<医> ：ئۇ پالەچ بولۇپ قاپتۇ . 了痪瘫他 。
پالەچلىك 痪瘫 ，瘫〔静〕
پالەك= قوزىقۇلاق
پال ـ پال 闪一闪一，忽忽〔模〕：كۆزنى ~ قىلىپ تۇرماق 忽闪 / 看睛眼着闪色<谚>，ئىچى غال ـ غال . 。中其絮败，外其玉金；千中强外；荏内厉
پال ـ پۇل 闪一闪一，忽忽〔模〕
پالتا 头斧，子斧，斧〔静〕：چۈشكۈچە كۆتەك دەم ئاپتۇ . 到得为意)气口了歇墩木，儿当的子斧举趁 <谚> 。(会机息喘的暂短 <谚> ئۆز پۇتىغا ئۆزى ~ چاپماق . 。(脚的己自砸头石起搬)脚的己自砍头斧起举
پالتا سېپى تەگمەك = ساماناقنىڭ ئاچقۇچى تەگمەك
پالتا ـ كەكسىنى قاقتۇرماق 手摆 <成>
پالتىغا ساپ بولماق 用可，用有(物某) <成>
پالتۇك 方地的鞋放 <方>〔静〕
پالچى 的卦算，者卜占〔静〕
پالچىق 浆泥的中注水 <方>〔静〕
پالچىلىق 当行的卦算，事之卜占〔静〕
پالچىلىق قىلماق 卦算，卜占
پالس 梁指 <石>〔静〕
پالسىز 〔静〕的卦算不，的卜占不：~ يۈرمە ، پالغا ئىشەنمە . 。卜信尽要莫，卜占不要莫 <谚>
پالقان 条铁的里跟后鞋到夹 <方>〔静〕
پالكۆز 睛眼鼓〔静〕

پالكۆز بېلىق 鱼眼龙 <动>
پالكۆز مايمۇن 猴蜂 <动>
پاللاس 下见
پاللاس بېلىق 鲱 <动>
پاللىئاتىق 剂息妞 <药>〔静〕
پاللىدە 忽。地忽〔静〕：چىراغ ~ قىلىپ ياندى . 忽下一闪灯着了。
پالما 榈棕 <植>〔静〕
پالما ئارغامچا 绳棕
پالما ئاشلىسى 目榈棕 <植>
پالما بامبۇكى 竹棕 <植>
پالما تالاسى 毛棕 <植>
پالما توقىچىقى 片利库穆康肛 <药>
پالما ئىپار مۇشۇكى 狸子椰 <动>
پالما مەرىزى 苓茯 <植>
پالما يېلىمى 竭血 <药。植>
پالمىتىن 脂软 <化>〔静〕
پالمىتىن كىسلاتا 酸脂软 <化>
پالمىزار = پالمىلىق
پالمىزارلىق = پالمىلىق
پالمىلىق 林榈棕〔静〕
پالنامە 书卜占。书卦〔静〕
پالوپا 的跤绊爱。的脚跛 <方>〔静〕
پالئوت 草蓄。蓄 <植>〔静〕
پالۋان 士力大。士勇①〔静〕：يۈگەنسىز ئاتنى ~ مىنمۇن . 骑士勇让马的缰无 <谚> ئۇ يېنى ۋە ئەگمىگەن ~ ئىدى . 的过倒摔人被未从个一是他。手能跤摔
پالۋانلارچە 地敢勇。地般士勇〔静〕：~ جەڭ قىلماق 战作敢勇
پالۋانلىق 职之跤摔②武勇①〔静〕
پالېئاركتىكا 界北古 <地>〔静〕
پالىلداتماق 态动使的 «پالىلدىماق»
پالىلدىتىشماق 态同共的 «پالىلداتماق»
پالىلدىماق 晃晃明。闪闪。亮闪。光闪。烁闪〔动〕：چىراغ ئۆرىدا ئۇنىڭ قىلىچى پالىلداپ تۇراتتى . 他下光灯在亮发闪闪刀马的。
پالىماق 放流〔动〕
پالىنولوگ 家学粉孢〔静〕
پالىنولوگىيە 学粉孢 <生>〔静〕

پامپا 垃坷土大。儿块土大 <方>〔静〕
پامپۇس 下见
پامپۇس بېلىقى 鲳 <动>
پامپىلىق 方地的多垃坷土大 <方>〔静〕
پامىر 尔米帕 <地>〔静〕
پامىر ئېگىزلىكى 原高尔米帕 <地>
پان 下见
پان پىسخىزم 论心泛 <哲>
پان سىستېما نەزەرىيىسى 论理系泛
پان قۇتا ئۇسۇلى 法方箱泛
پانا ~ :(具用匠鞋)子楔 <手>②楔 <水>①〔静〕
قاقماق 子楔头楦钉
پانا ئۇلاق 接枝 <农>
پانادىن 定乃百 <药>〔静〕
پانار 灯风。灯马。灯提〔静〕
پاناق 鼻鞍 <医>②子鼻塌。子鼻扁①〔静〕
پاناق ھاڭگىت 鸭麻鼻翘 <动>
پانئامېرىكىچىلىق 义主美泛〔静〕
پاناھ (پاناھى)〔静〕：佑保。护庇。护保：ئەي ئاللا ، ئوغلۇمنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن ! 吧子儿的我佑保。啊主真！
پاناھ بولماق ①护庇。护保②护庇。人护保当充。护庇当者
پاناھ تاپماق 找。山靠找 所难避
پاناھ تارتماق 投。靠投。奔投：ئۇ سېنى پاناھ تارتىپ كەلدى . 他投奔你来了。
پاناھ جاي ①护庇。所护庇②处难避。所蔽掩。掩蔽部
پاناھ قىلماق 做。所难避当 处身栖
پاناھدىماق= پاناھلانماق
پاناھسىز 的靠无依无。的归可家无〔静〕：~ مۇساپىرلار 孤的靠无依无 / ~ يېتىم - يېسىرلار 民难的归可家无
母寡儿 / پاناھسىزنىڭ كۆنى تەس ، ئەگەشكىچىنىڭ ھالى . 。惨凄况景者随追。过难子日者家无 <谚>
پاناھسىزلىق 靠无依无。归可家无〔静〕
پاناھگاھ 处身栖。所难避〔静〕
پاناھلانماق 避。避躲。避退。难避〔动〕：باشقا جايغا بېرىپ ~ 了为 خەۋپتىن پاناھلىنىش ئۈچۈن قاچماق / 难避去地外到跑逃而险危避躲
پاناھلىق 护庇。护保①〔静〕：~ تىلىمەك 要。护庇求请
~ بېرىمەك 所难避供提：处身栖。所难避②难避求

（处身栖）

پاناهلىنىشماق «پاناهلانماق» 态同共的

پانتوتېن 酸泛 <化>〔静〕

پانتوگراف 器图绘例比，仪放缩〔静〕

پانتۇرکىزم 义主厥突泛〔静〕

پانتۇرکىزمچى 者义主厥突泛〔静〕

پانتۇرکىزمچىلىك 动活义主厥突泛〔静〕

پانتۇرکىست = پانتۇرکىزمچى

پانروھچىلىق 论灵泛 <哲>〔静〕

پانکرېئاتىك 酶脂胰 <理生>〔静〕

پانکرېئاتىن 酶胰 <理生>〔静〕

پانگېنىزىس 论生泛 <生>〔静〕

پانلوگىزم 论理泛 <哲>〔静〕

پانۇس 灯宫，笼灯〔静〕

پانۇسچى 者笼灯提②者笼灯制①〔静〕

پانۇسگۈل 花笼灯，钟金挂倒 <植>〔静〕

پانۇسئوت = تاۋۇزەك

پانبل 度台，板墙护 <建>〔静〕

پانئىدراكچىلىق 义主性理泛，论智泛 <哲>〔静〕

پانئىسلامىزم 义主兰斯伊泛〔静〕

پانئىسلامىزمچى 者义主兰斯伊泛〔静〕

پانئىسلامىزمچىلىق 动活义主兰斯伊泛〔静〕

پانئىسلاھچى 者论神泛 <哲>〔静〕

پانئىسلاھچىلىق 论神泛 <哲>〔静〕

پانىلاتماق «پانىلىماق» 态动使的

پانىلاشماق «پانىلىماق» 态同共的

پانىلانماق «پانىلىماق» 态动被的

پانىلىق 的用子楔做②的子楔有①〔静〕

پانىلىماق 子楔钉〔动〕

پانىي 的间人，的世尘，的世浊〔静〕

پانىي ئالەم 岸此，间人，世尘 <哲>

پانىي دۇنيا = پانىي ئالەم

پـاھ 嘚，啧，呀哎，（呀惊、动激、叹赞示表）啊〔叹〕，嘿：～，نېمىدېگەن گۈزەل！美多，呀哎！～，بۇ يىگىت قالتىس ئىكەن！嘚，棒真子伙小这！～，بۇ تاۋۇز نېمىدېگەن يوغان！嘿，大真瓜西这！～，بۇ كىنو نېمىدېگەن ياخشى！嘿，棒真影电这！

پاھ ـ پاھ 啧啧，哟〔叹〕

پـاھىشە 妇荡淫②淫荒，荡淫①〔静〕的荡淫②淫荒，荡淫①〔静〕：～ خوتۇن，妇淫

乱淫，合苟，奸通，嫖 پاھىشە قىلماق

پاھىشخانا 院妓〔静〕

پاھىشۇاز 客嫖，徒之色好〔静〕

پاھىشۇازلىق 乱淫〔静〕

پاھىشۇازلىق قىلماق 乱淫，风嫖

پـاۋزا 休总～چوڭ：止休 <艺>②儿门过①〔静〕间④曲奏间③止休的子拍两～ ئىككى تاكتلىق 止 / 顿停 <语>⑤歇

پاۋزا بەلگىسى 号符止休 <艺>

پاۋلى （家学理物利地奥籍士瑞）利泡〔静〕

پاۋلى تەڭلىمىسى 程方利泡

پاۋلى سىغىشماسلىق پرىنسىپى 理原容相不利泡

پاۋان 手射，人猎 <方>〔静〕

پاۋال 爪棘 <机>〔静〕

پاۋلوۋ （家学物生联苏前）夫洛甫巴〔静〕

پاۋلوۋ تەلىماتى 说学夫洛甫巴 <生>

پاۋلونىيە 桐泡 <植>〔静〕

پاۋنيان 狒狒 <动>〔静〕

پائىز = پىرسەنت

پاي[1] 股，份股 <经>〔静〕

پاي بانكىسى 行银份股 <经>

پاي پايدىسى 利红票股 <经>

پاي تالونى 单股 <经>

پاي تەقسىماتى 配分份股 <经>

پاي توپلىماق 股集 <经>

پاي تۈزۈمى 制份股 <经>

پاي چېكى 票股 <经>

پاي چېكى بازىرى 场市票股

پاي چېكى سودىسى 易交票股

پاي چېكى قىممىتى 值票股，值面票股 <经>

پاي چېكى نەرخى 市行票股 <经>

پاي چېكى ھاۋالىسى 托信票股

پاي چېكى ئوبوروتى 通流票股 <经>

پاي چېكى ئوينىماق 股炒 <经>

پاي چېكى ۋاستىچىسى 人纪经票股 <经>

پاي دەسمايىسى 本股 <经>

پاي سومما 金股 <经>

پاي سېتىۋالغۇچى 人股认 <经>

پاي شىركىتى 司公份股 <经>

پاي فوندى 金基份股 <经>

پاي قوشماق ＜经＞ 股合，股人，股参
پاي كاپىتالى ＜经＞ 本资份股
پاي كونترول بانكىسى ＜经＞ 行银股控
پاي ھوقۇقى ＜经＞ 权股
پاي ھۆججىتى ＜经＞ 据收份股
پاي ئويىنغۇچى ＜经＞ 手炒
پاي ئۆتكۈنمەك ＜经＞ 让转份股
پاي ئۆسۈمى ＜经＞ 利股，息股
پاي ئىگىسى ＜经＞ 人股持
پاي ئىگىلىكى ＜经＞ 济经份股

پاي[2] 〔静〕①足②(的西东的双成)③方地的踩常坊油 پېيى 踩常方地的：جۈزۈانىڭ 只(的西东的双成)：ئايغىنىڭ بىر پېيىنى تاپالمايۋاتىمەن . 我了着不找鞋只一的我。 ئون ～ 个，发④。 ئوق 十 弹子发 / قازانغا تۆت ～ قاسقان قوندۇرۇلغان . 锅上屉笼层四了架。

پېيىغا چۈشمەك ①跟踪，踪梢盯②追(性异对)，求追算暗③逐追

پاي[3] 〔静〕子捆(稼庄)：把 تىكلىمەك ～ 子捆(稼庄)起立来

پاي[4] 〔静〕耐性，耐力，勇气
پاي بەرمەك 经受，受忍，受承

پايات = كەپشىر
پاياتچى = كەپشىرچى
پاياتچىلىق = كەپشىرچىلىك
پاياتلاتماق = كەپشىرلەتمەك
پاياتلاشماق = كەپشىرلەشمەك
پاياتلانماق = كەپشىرلەنمەك
پاياتلىماق = كەپشىرلىمەك

پايان (پايانى) 〔静〕际边
پايانى يوق 际无边无

پاياندار 〔静〕(的用上礼典)长毯
پاياندار سالماق 铺(仪礼亲迎)：قىز ئولتۇرغان مەپە ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە ، قىزلار قىزىل شەلپەردىن پاياندار سالدى . 娘姑群一，时口门到来车轿拉马的坐乘娘新，子毯绸红了上铺。

پايانداز لىق 〔静〕的毯长铺，的毯长有：قىزىل ～ 厅大的毯长红铺

پايانسىز 〔静〕的际无边无，的际无望一，的阔广：～ ئېتىز 一望际的田野 / ئۇپۇق سىزىقى ～ 地的阔广线平

پايە 〔静〕①阶台，梯阶：ئۇ تەختنىڭ بىرىنچى پايىسىگە قەدەم قويدى . 台灯③足②。阶台个一第的座宝了上迈他
(制陶或制木)④杆，茎：گۈل پايىسى 茎花 / كېۋەز پايىسى 杆花棉

پايپاس 脚一浅脚一深，张张慌慌〔模〕
پايپاس - پايپاس 脚一浅，脚一深〔模〕
پايپاسلاتماق 态动使的«پايپاسلىماق»
پايپاسلاشماق 态同共的«پايپاسلىماق»
پايپاسلىماق 手慌，张慌里慌，脚一浅脚一深①〔动〕脚慌：ئۇ پايپاسلاپ ساي تەرەپكە قاراپ ماڭدى . 脚一深他。 ئوغلۇمنىڭ ئىشى بىلەن پايپاسلاپ يۈرىمەن . 忙奔②。去走边那滩河朝地脚一浅事的子儿跑在我。

پايپاق 〔静〕子袜①：يىپ ～ / نىلۇن 龙尼 / 袜线 / كىگىز 袜 / 毛绒(的部上子爪禽飞)②袜毡
پايپاقسا دەسسىمەك ＜成＞ 运背，不顺：بىر مەزگىل تېرىسىگە سىغماي قالغان ئاۋۇت يېقىندىن بۇيان پايپاقسا دەسسەپ قالدى . 运了背来近提伍阿的世一可不。
پايپاقسا نال قاققاندەك ＜成＞ 一此多，足添蛇画举

پايپاقچىلىق 〔静〕意生袜卖②业袜织①
پايپاقلىق 〔静〕有上腿，的腿毛②的袜穿，的子袜有①
(禽飞)的毛：توخۇ 鸡腿毛 ～ / كەپتەر 子鸽腿毛 ～
鸡沙腿毛 ＜动＞ پايپاقلىق بېغىرتاق
草菇 ＜植＞ پايپاقلىق قوزىقارنى
پايپاقلىق ئىتالغۇ 鸳脚毛 ＜动＞〔静〕

پايپېتەك 下见
پايپېتەك بولماق 脚忙手，转团团得忙，罗张，忙乱：مېھمانلار ئۆچۈن ～ / ئۇ كۆڭۈلچىلىكىنىڭ ئىشى ئۆچۈن كەچكىچە پايپېتەك بولۇپ يۈردۇ . 人客罗张的儿伙大为。转团团得忙晚到天一他，事。
پايپېتەك قىلماق 乱脚忙手使：ئۇزۇلمەي كېلىۋەرگەن ئاتالمىش خىزمەت گۇرۇپپىسى يېزىدىكى كادىرلارنى پايپېتەك قىلىۋەتتى . 手部干的里乡得弄组作工谓所的至而踵接。乱脚忙。

پايپېتەكچىلىك 忙始开：～ باشلاندى . 碌忙，活忙〔静〕。来起活

پايپىلىقۇش 困窘，据拮＜方＞〔静〕

پايتەخت 〔静〕都国，城都，城京，都首：بېيجىڭ بىزنىڭ پايتەختىمىز . 都首的们我是京北。

پايتما 〔静〕布脚裹缠：～ يۆگمەك 布脚裹缠
پايتمىسى چۆڭلماق 〈成〉脚马露，露毕形原：سەمەتنىڭ پايتمىسى ئاخىر چۆڭلدى . 马了露于终提麦赛 脚 。
پايتمىسىنى تەتۈر ئورىماق 〈成〉气晦，霉倒：ئۇ پايتمىسىنى تەتۈر ئورىغانلارنىڭ بىرى . 他是倒霉个一鬼 。
پايتمىسىنى سۇرىمەك 〈成〉夸夸松松，能无，松松稀稀
پايتمىسىز 〔静〕的布脚裹缠不
پايتمىلىق 〔静〕的布脚裹缠
پايچى 〈经〉〔静〕东股
پايچىلىق 〔静〕份身东股
پايخان 〔静〕①〈农〉(的场打续继备准并次一过扬)(物谷的穗或秸带：تەخىلىك ئېشىڭ پايخانغا يارىماس . 骨腿小〈转〉②，骨胫：پايخىنىڭنى چېقىۋېتىمەن . 我打断你的腿 。
پايخان بولماق 被踩坏
پايخان سالماق 〈农〉场摊
پايخان قىلماق = پايخانلىماق
پايخانلاتماق «پايخانلىماق» 的使动态
پايخانلانماق «پايخانلىماق» 的被动态
پايخانلىماق 〔动〕(场)踏，(场)碾
پايدا 〔静〕①利，利润，利红：سېپ ～ 净利，纯利 / 润 ～ قوغلاشماق 追求利润 ②益，好处：تەنھەركەتنىڭ پايدىسى بولمىسا ساڭا نېمە پايدىسى؟ 运动的益处 / 你对这什么好处？
پايدا ئالماق 得，获利
پايدا بەرمەك 给，好处使，获利
پايدا بولماق ①有利，图可②有益，好处有，获利
پايدا تاپماق 赢，获利，盈利
پايدا تەقسىماتى 〈经〉成分润利，配分润利
پايدا تەگمەك 得到好处，受益，获利
پايدا چىقماق 有利，有益，有好处
پايدا زىيانىنى قاپلىيالماسلىق 偿不得失
پايدا سۇغۇرتىسى 〈经〉营利保险
پايدا قونماق 生利：بۇ سودىدا بىر تەڭگە بەش تەڭگە پايدا قوندى . 这一易交笔元银枚五枚利生 。
پايدا قىلماق ①获利，得利，利有，好处有，效有，见效：بۇ دورا ئۇنىڭ كېسىلىگە پايدا قىلدى . 这药对他的病有效 。

پايدا ـ زىيان 〔静〕①盈亏，损益：～ باالنس بولماق 抵相亏盈 / پايدا ـ زىيانىنى كۆرسىتىش جەدۋىلى 表益损 ②得失，害利：پايدا ـ زىيانىڭغا غېمىنى يېمەك 患得患失
پايدا ـ زىيان توقۇنۇشى 突冲害利
پايدا ـ زىيان ئىسچوتى 〈经〉户帐益损
پايدا ـ مەنپەئەت 〔静〕益利
پايدىپەرەس 者图是利唯〔静〕
پايدىپەرەسلىك 〈经〉〔静〕义主利营
پايدىسىز 〔静〕①的利盈不，图可利无：～ ئۇقمەت 利无，的利盈不，意生的利盈不，意生的图可利无，的益无② 意生的利盈不，意生的图可举的劳徒，举之益无：～ ئۇرۇنسۇش 的劳徒，的利，动 / ～ گەپ 话的用无，的益无② 意生的利盈不，意生的图可况情的利不 ～ / ئەھۋال
پايدىسىز قۇۋۋەت 〈物〉功功无，率功功无
پايدىسىز توك 〈物〉流电功无
پايدىسىز ئامىل 〈经〉素因空利
پايدىسىز ئۇچۇر 〈经〉息信空利
پايدىسىز ئىش 〈物〉功用无
پايدىسىزلىق 〔静〕无，益无②图可利无，利盈不①，用不，利
پايدىكەش 〔静〕商机投
پايدىكەشلىك 〔静〕业商机投
پايدىلاندۇرماق «پايدىلانماق» 的使动态
پايدىلانماق 〔动〕①用，用利，用采：ئومۇميۈزلۈك ～ 综合利用 / ھوقۇقتىن ～ 权职用利 / يېڭى ئۇسۇلدىن ～ 新用采 ②法方，考参：ئىلمىي كىتابلاردىن ～ 书学科考参
پايدىلىنىش سىستېمىسى 系考参
پايدىلىنىش كوئېففىتسىنتى 〈冶〉数系用利
پايدىلىنىش ماتېرىيالى 料资考参
پايدىلىنىش نىسبىتى 率用利
پايدىلىق 〔静〕①的利盈，的润利有：～ ئۇقمەت 的利盈，的利有，的处好有，的益有②意生的利有：～ شارائىت 件条
پايدىلىق ئامىل 〈经〉素因利有

پايدىلىق توك 有(功有)率功效
پايدىلىق قۇش 益鸟 <动>
پايدىلىق قۇۋۋەت 有功功率 <物>
پايدىلىق ھاشارات 益虫 <动>
پايدىلىق ئېگىزلىك 制高点 <军>
پايدىلىق ئىش 有用功 <物>
پايدىلىنىشماق «پايدىلانماق»的同共态
پايدىلىنىلماق «پايدىلانماق»的被动态
پايزا 狗尾草 <植>〔静〕
پايسىز 不忍受的〔静〕
پايسىندۇرماق «پايسىنماق»的使动态
پايسىندۇرۇلماق «پايسىندۇرماق»的被动态
پايسىنماق 缩退①〔动〕：مەن بۇ ئىشنى قىلىشتىن سەل پايسىنىپ قالدىم . 这件事我有点儿退缩①，不受②。
消不起，吃不了

پايسىنىشماق «پايسىنماق»的同共态
پايكا 卖烟水者 <方>〔静〕
پايلاتماق «پايلىماق²»的使动态
پايلاشماق¹ «پايلىماق¹»的同共态
پايلاشماق² «پايلىماق²»的同共态
پايلاق 房牢，所留拘，房捕巡〔静〕
پايلاقچى 听打包，者密告②探坐，探暗①〔静〕：～ قويماق 探暗派
پايلاقچىلىق 探暗，密告，业探侦〔静〕
پايلاقچىلىق قىلماق 密告，探侦
پايلاقلىق 受监视〔静〕：ھەر بىر باسقان قەدىمىم مېنى كۆز بىلەن ～ قىلىۋاتقاندەك ماڭا تۇيۇلىدۇ . 我每一走步，都好像有千只眼睛上下监视我。
پايلىماق¹ 受，受承，起得经①〔动〕：قىينىچىلىققا ～ / 痛疼受忍 ～ / 难困受经 ئاغرىققا بۇ ياغاچ بېسىمغا پايلىماي دەۋاتىدۇ . 这木头不受压力(定否于用)：ئۇزىنى پايلىماسلىق 自量力
پايلىماق² 踪追，踪跟，探侦，伺窥，探窥〔动〕：ھەممە يەردە پايلاپ يۈرمەك / 探窥处到 مۇشۇك چاشقانىنى ～ 猫窥鼠 / پەيتنى ～ / 机伺老鼠 دۇشمەننى كېچىسى ئويلا ، كۈندۈزى پايلا . 夜天要间想着人敌，天白要侦察<谚>。
人敌。
پايمۇپاي = باشمۇباش
پايناپ 水上浇①下游②难的：بۇ پاينا پىراق يەر . 这是地的水上浇难较比块。
پاينەك 蛋鸡 ①(静)〔鸟〕：توخۇم پاينىكى 头一的大粗(的蛋)

پاينەكسىز 无的托枪(枪)<转>②头大的：مىلتىق پاينىكى 托枪
پاينەكلىك 的托枪(枪)②的头大(的蛋)①〔静〕
پاينەكۆاش 秃顶，秃头〔静〕
پەپەپ 吃口，巴结①〔模〕 ②吃口，巴结的
پەپىلەتمەك «پەپىلىمەك»的使动态
پەپىلەشتۈرمەك 肩拍拍〔动〕
پەپىلەشمەك «پەپىلىمەك»的同共态
پەپىلەنمەك «پەپىلىمەك»的被动态
پەپىلىمەك 拍(轻轻)①〔动〕：بالىنى پەپىلەپ ئۇخلاتماق 拍孩子睡觉 ②抚养：ئاتا ـ ئانام مېنى پەپىلەپ ئۆستۈرۈپ ، ئوقۇتۇپ ئادەم قىلدى . 我父母抚养我，培我上学，供我成人。
پەت 计谋，招花，计诡谋阴 <方>〔静〕
پەتە 访走，访拜，望探①〔静〕：پەتىگە بارماق 吊②望探 ئۆلۈم پەتىسى 丧吊，丧：唁
پەتە قىلماق 丧吊②访走，访拜，望探①：پەتە قىلىپ بارماق 访拜
پەتە ئوقۇماق 丧吊②访拜，望探①
پەتىدەك 儒侏，子矮，子矬〔静〕：ئۇ ～ بولغىنى بىلەن ئاق كۆڭۈل ئەر ئىدى . 他个一矮子，心地善良的男子汉。
پەتەكبۇرۇن 板光刮(的用花雕)<建>〔静〕
پەتتە 证婚结②证表代，证席出(的戴前胸)①〔静〕：～ ئالماق 领结婚证 / ～ يېزىماق 开结婚证③分散兰头缠(布子袋小的品用洗梳女妇装④分部的上肩到垂(布
پەتلە 眼扣 <手>〔静〕
پەتلە ئاچماق 开眼扣
پەتلە تورلىماق 扣锁，眼扣襻纽缭
پەتلى 拉绒 <纺>〔静〕
پەتلى قىلماق 拉绒 <纺>：پەتلى قىلىنغان كىيىملىك 拉绒的料衣
پەتلى ماشىنىسى 拉绒 <纺> 机
پەتلىلىك 有的眼扣〔静〕
پەتنۇس 茶盘，托盘〔静〕
پەتنۇس ئۇسسۇلى 盘托，子盘舞 <艺> 舞
پەتىچى 者喜道，者年拜，者访拜①〔静〕：تەبرىكلەپ كەلگەن پەتىچىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى . 贺祝来前人的喜道不绝。
者唁吊，者丧吊②。
پەتىلەتمەك «پەتىلىمەك»的使动态

پەتىلەشمەك «پەتىلىمەك» 态同共的

پەتىلىمەك 望看، 望探، 访拜①〔静〕：ئۇ ھەممە ئۆيگە دېگۈدەك پەتىلەپ چىقتى . 了望看都家一每多不差他 。

②吊唁، 丧吊：جامائەت ھاشىم ئاكىنىڭ ئائىلىسىگە بېرىپ پەتىلىدى . 了唁吊去家叔大木西阿到众公 。

پەتىنگان 子茄 <方، 植>〔静〕

پەتىۋا (پەتىۋاسى) 明说法教即، 提甫穆)<宗>①〔静〕 ② 定决، 裁仲، 决裁(的出做典法教兰斯伊据根官 <转>：子点، 程章 قالايمىقان ～ چىقارماق 乱 ، 程章立乱 ～ تاپماق 找 ، 口借 <转>③子点出乱 ：由理، 口借 ～ 找 ، 口借找 由理找

پەتىۋاچى 人决裁، 人裁仲 <宗>〔静〕

پەتىۋاچىلىق 裁仲〔静〕

پەتىۋاچىلىق قىلماق 书决裁写، 裁仲

پەجمۇردە 损破، 伤②悴憔، 伤忧①〔静〕

پەجمۇردە بولماق 悴憔، 伤忧① ：پەجمۇردە بولغان بالا 伤忧 ، 子孩的悴憔، 子孩的伤忧 ：损受، 伤受② گۆللىرىم پەجمۇردە بولدى . 了坏都儿花的我 。

پەجمۇردە قىلماق 使②采打精无使، 振不靡萎使① 坏损، 伤受

پەچەك 脚撇(的撇外向下以盖膝)<方>〔静〕

پەچەل 畜牲等马的了骗، 人的了阉 <古>〔静〕

پەچەم 佩时争战在雄英斗战)志标雄英 <古>〔静〕 (等尾麸、带绶绸丝的戴

پەچكۇم 台土، 榻土(的外室房平) <古، 建>〔静〕

پەچمە 击打، 斥训، 责斥، 斥驳، 驳反 <方>〔静〕

پەخەس 下见

پەخەس بولماق 心小 ،心留：ئۇ ئاسان ئوت ئالىدىغان بۇيۇم ، تولىمۇ پەخەس بولغىن . 加多要你، 品物燃易是那 。心小

پەخەسلىك 翼翼心小〔静〕

پەخرىي 的誉荣، 的誉名〔静〕

پەخرىي پروفېسسور 授教誉名

پەخرىي رەئىس 席主誉名

پەخرىي قاراۋۇل 者灵守②队仗仪①

پەخرىي مېدال 章奖誉荣 <军>

پەخرىي نام 号称誉荣

پەخرىي ئوردېن 章勋誉荣 <军>

پەخرىي ئۇنۋان 衔头، 称美، 号称誉荣：ئۇ ئۇزىنىڭ ئېسىل پەزىلىتى بىلەن «ئەلسۆيەر» دېگەن پەخرىي ئۇنۋانغا ئە-ريشكەن كىشى ئىدى . 他以自己的品良优得获德范模民”爱“ 。人的号称誉荣

پەخرىي يارلىق 令奖嘉، 状誉荣

پەخىر (پەخرى) 幸荣، 傲骄، 豪自〔静〕 ：～ تۇيغۇسى 自豪感 / ۋەتەننىڭ پەخرى 傲骄的国祖

پەخىرلەندۇرمەك «پەخىرلەنمەك» 态动使的

پەخىرلەنمەك 幸荣到感، 豪自到感، 豪自……以〔动〕：مەن نېپىت ئىشچىسى بولغانلىقىم بىلەن پەخىرلىنىمەن . 自为我 ．قەدىم تەشرىپ قىلغىنىڭىزدىن ئىنتايىن پەخىرلەندىم 。豪自到感而人工油石名一是己 。幸荣感深我使临光的你 。

پەخىرلىك 的幸荣، 的豪自〔静〕 ：～ ئىش 值 的豪自得 事

پەخىرلىنىشمەك «پەخىرلەنمەك» 态同共的

پەدە (پە：دە) ②木枕弦، 品(的器乐弦)① <艺>〔静〕 ：بىر ～ چالماق 弹 曲一奏 曲子

پەدە بېسىش ئۈسۈلى 法指(的器乐弦) <艺>

پەدە باغلىماق 弦定 <艺>

پەدە چاقماق 儿调走(器乐弦) <艺>

پەدە يۆتكىمەك 改<成>②曲换، 调改<艺> ① 张更弦

پەدىسى بۇزۇلماق 卦变 <成>

پەدەك 碗瓷搪 <方>〔静〕

پەدىلىك 弦定، 的弦了定 <艺>〔静〕

پەرەز 测揣، 想猜، 设假، 测推①〔静〕：بۇلارنىڭ ھەممىسى پەقەت ～ ، خالاس . 已而测推是过不只切一这 。زۆرۈرى ～ ئەمەس ، پاكىت . ②。测猜是不而 ، 实事是的要重 想设، 设假<逻>③设公<数>

پەرەز قوشما جۈملە 句复设假 <语>

پەرەز قىلماق 想猜، 计估، 断推، 测推، 想推① ، 定假 <逻>②设假

پەرەز قىلىش ئۈسۈلى 法拟构 <语>

پەرەزىي 的设假، 的定假، 的测推〔静〕 ：～ نەتىجىلەر 果结的定假

پەرەك 隔中鼻〔静〕

پەرەك[1] 的式洋، 的洋②人洋西، 人国法 ①〔静〕 ：～ مىلتىق 枪洋

پەرەك[2] 巾头红大 ～ ياغلىق 大 的红大، 的红鲜〔静〕

پەرەكچۆل 蓉芙木 <植>〔静〕

پەرەكچۇچ 椒天朝 <植>〔静〕

پەرەنجە 衫长纱白头蒙(的穿女妇时旧)〔静〕

پەرەنجىلىك 的衫长纱白穿〔静〕
پەرەنجىمۇشك = رەيھان
پەربۇن 胡柴 <植>〔静〕
پەرپىيون 戟大 <植>〔静〕
پەرپىيون توقىچىقى 片云甫派白驱 <药>
پەرت[1] 单孤，独孤，独单①〔静〕 شەرتى كېتىپ ، پەرتى قالدى . (子日末待只，逝已华韶)独孤下剩，件条去失。
诗行双小(的中歌诗典古)②
پەرت[2] 溜刺，啦刺〔模〕 ~ قىلىپ قاچماق 跑逃下一溜刺
پەرتتىدە 地溜刺，地啦刺〔静〕 ~ قاچماق 跑逃地溜刺
پەرتۇق = پەشتاما
پەرتۇقلۇق 布裙围②的裙围系，的裙围有①〔静〕
پەرچىم 状固加②的用固加①〔静〕 ئاغزىنىڭ پەرچىمى يوق (的门把有没上嘴，说乱意随为意)靠牢不嘴
پەرچىم قاقماق 固加，牢钉(子榫或钉铆用)
پەرچىم مىخ 钉铆 <机>
پەرچىم ياغاچ 子楔
پەرچىم ياندۇرماق 牢钉钉铆用：دەرۋازىنى مىخلاپ ~ 牢钉钉铆用门大把
پەرچىملەتمەك 态动使的 «پەرچىملىمەك»
پەرچىملەشمەك 态同共的 «پەرچىملىمەك»
پەرچىملەنمەك 态动被的 «پەرچىملىمەك»
پەرچىملىمەك 紧弄子盖把 ~ 紧弄，铆①〔动〕 ئاغزىنى：
②层层密密：ماللارنى ماشىنىغا پەرچىملەپ باسماق 车汽把 层层密密得装货的上
پەردە (诗律行双，诗行两)德尔菲 <文>〔静〕
پەردار 光抛的子靴 پەردىزى 色上，光抛①〔静〕：ئۇتۇك 建 بىنانىڭ ئىچكى پەردىزى ，修装，璜装，饰装，妆化②筑物 چىقماق 场登墨粉
پەرداز بەرمەك 上 光抛，光上 色盖，色上，光抛，光上：ئۇتۇككە ~ 光上靴皮给
پەرداز بۇيۇملىرى 品妆化
پەرداز قىلماق 妆化，扮打
پەرداز كالتىكى 光抛(的用光上鞋皮给) <手>
棍
پەردىزىدىن چۇشمەسلىك 架下不放，改不子样老
子
پەردىزىنى بۇزماسلىق 样老 <转>②扮打常经①
子架下不放，改不

台妆梳 ئۈستىلى پەرداز
پەردازچى 打爱 ~ خوتۇن 的扮打爱②师妆化①〔静〕：
人女的扮
پەردازچىلىق 扮打爱②业妆化①〔静〕
پەردازخانا 院容美，厅容美〔静〕
پەردازسىز 的扮打爱不，的扮打不，的扮打没①〔静〕：
连，扮打没若妈妈你<谚>. كۆرسەتمە ~ ئاناڭنى ئاتاڭغا
的饰粉加不②。见让不也爸爸你
پەردازلاتماق 态动使的 «پەردازلىماق»
پەردازلاشماق 态同共的 «پەردازلىماق»
پەردازلانماق ① «پەردازلىماق» ②态复自的 «پەردازلىماق» 态动被的
پەردازلىماق 容美，扮打，妆化①〔动〕：گۈزەللىنۇر ئۆزىنى
亮漂漂得扮打尔努丽古. چىرايلىق پەردازلاپ تويغا باردى
。礼婚加参去亮 ئۇيۇقلارنى قالتىس چىرايلىق پەردازلاپ-
، 饰装，饰粉②。了亮漂太得修装子房把们你. سىلەر
璜装，修装：ئۆلار ئۆزلىرىنى يوق ئۆتۈقىلار بىلەن پەردازلىدى. <转>③。己自饰粉来绩成的有没本用们他
非饰过文 ~ خاتالىقنى يوشۇرۇپ ، ئۆزىنى 饰文，饰掩
پەردە 帘门 幕帷，幔帷，子帘①〔静〕：ئىشىك پەردىسى
子 / 幕帷下降，子帘下放 چۈشۈرمەك ~ / ئۆرەت پەر-
دىسى (هايا پەردىسى) 布幕，幕 <转>②布羞遮：تۇن پە-
后幕 ئارقىسى ~ / 幕烟 ~ / 幕夜 تۈتەك / 幕
膜 <理生>③剧幕独 ئۈيۇن ~ / 幕闭 ياپماق
胸 كۆكرەك پەردىسى / 膜耳 قۇلاق پەردىسى / 膜眼
卑尊(的间幼长)<转>⑤膜被<理生>④膜
位电膜 <生> پەردە پوتېنسىيالى
序有卑尊，卑尊护维 پەردە ساقلىماق
目翅膜 <动> پەردە قاناتلىقلار
学光膜薄 <物> پەردە ئوپتىكىسى
卦变 <成> پەردىسى بۇزۇلۇپ قالماق
的状膜〔静〕 پەردىسى يۆتكىلىپ قالماق = پەردىسى بۇزۇلۇپ قالماق
水状膜 <水> پەردىسىمان سۇ پەردىسىمان
卑尊〔静〕 پەردىشەپ
پەردىلەشمەك ① «پەردىلىمەك» 态同共的②长：膜：كۆز
膜长睛眼 ~
پەردىلەنمەك 态动被的 «پەردىلىمەك»
پەردىلىك 帘挂 ~ دېرىزە 的幔帷有，的子帘挂①〔静〕：
子帘②户窗的子 ~ رەخت 的幕③布子帘：بەش

～ دراما 五 的膜带④剧话幕的膜有，的蹼有：غازنىڭ ～ پەر-
جىسى 鹅蹼⑤的蓄含有，的意寓有：～ گەپ 含蓄的话
پەردىلىمەك 窗拉 ～ دېرىزىنى 子帘拉，子帘装①〔动〕：
～ ئۆزىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى 着掩，饰掩 <转>②帘
质本的己自着掩遮 ～
پەرز ②务义，职天(的徒教兰斯伊) <宗> ①〔静〕
پەرزەجە 务义，责职 <转>：پەرزىنتلەرنى ئۆي - ئوچاقلىق قىلىش
ئاتا - ئانا ئۈچۈن ～ 。务义的母父是业立家成女儿让
پەرزىنى ئادا قىلماق 务义行履，职天行履
剂栓道阴 <医>〔静〕
پەرزەنت 女儿，弟子，女子〔静〕：ئۇلار مىجىتنىڭ پەر-
زەنتلىرى 。女子的提吉米是都们他 پەرزەنتلەر مەكتە-
پى 校学弟子 / ۋەتىنىمىزنىڭ جەسۇر پەرزەنتلىرى 祖的
女儿雄英
پەرزەنت كۆرمەك 女育儿生
پەرزەنتسىز 女子有没生一 ～ ئۇتمەك：的女子有没〔静〕
پەرزەنتسىزلىك 女子无〔静〕：ئۇ ئۆزىنىڭ پەرزەنتسىزلىكىنى
ئويلاپ ئۆكۈنەتتى ۋە خاپا بولاتتى 。女子无生一到想一他
就气生和丧沮分十。
پەرزەنتلىك 的女儿有，的女子有①〔静〕：ئائىلە ～
子 مەجبۇرىيەت ～ ：的女子，的女儿②庭家的女子有
务义的女
پەرزىن = گەردى
پەرسەك (里公 7－6.5 合约)程一 <古>〔静〕
پەرغانە 洛破，国宛大 <古>②干尔费 <地>①〔静〕
那贺跋，那汗拔，搜渠，那
母贝干尔弗 <药，植>：پەرغانە سوغىگۈلى
پەرفىيون 脂戟大 <药>〔静〕
پەرق 。يوق - ھېچقانداق：距差，异差，别区，别差①〔静〕
تاپماق ～ 。别区何任有没：差误 <数>② 距差找
نىسبىي ～ 相 / مۇتلەق ～ 差误对绝 / ئوتتۇ-
رىچە ～ 差误均平
پەرق ئەتمەك 识 ：认辨，辨分，别区，别辨，别识
ھەق - ناھەقنى ～ 辨是非 / پەرق ئېتىش ئىقتىدارى
ياخشى - ياماننى ～ 分别力 / 分，坏好别区 ，坏好别辨
پوچىركىنى ～ 迹笔辨分
پەرق بېجى 税额差 <经>
پەرق تارقىلىشى 递传差误
پەرق چېكى 限阈别差 <心>
پەرق سانى 数额差

پەرق قىلماق = پەرق ئەتمەك
پەرق ئۇچۇرى 息信别差
پەرق - تاپاۋەت 利〔静〕：بۇ ئىشتا بىزگە ～ ئانچە
كۆپ ئەمەس 。大太不系关害利们我与事件这
پەرقسىز 的样同，的别差无，的别区无〔静〕：～ قار-
ماق 仁同视一，待看样同
پەرقسىز تەڭپۇڭلۇق 衡平遇随 <物>
پەرقلەندۇرگۈچى 的性别区〔静〕
پەرقلەندۇرگۈچى ئالاھىدىلىك 征特性别区<语>
پەرقلەندۇرمەك 态动使的 «پەرقلەنمەك»
پەرقلەندۇرۇش ئىقتىدارى 力能辨分，领本辨分
پەرقلەندۇرۇشمەك 态同共的 «پەرقلەندۇرمەك»
پەرقلەندۇرۇلمەك 态动被的 «پەرقلەندۇرمەك»
پەرقلەنمەك 区互相 ～ بىر - بىرىدىن：别分，别区〔动〕：بىر
其于别区乡个这 .بۇ يېزا باشقا يېزىلاردىن پەرقلىنىدۇ / 别
。乡他
پەرقلىق 同不，的别差有，的异差有，的别区有〔静〕
：的 ～ مۇئامىلە قىلماق 待对别区
پەرقلىق باج سوممىسى 额税度幅 <经>
پەرقلىق باج نىسبىتى 率税度幅，率税别差<经>
پەرقلىق تاموژنا بېجى 税关别差 <经>
پەرقلىق تەننەرخ 本成别差 <经>
پەرقلىق يالىنىش 蚀侵异差 <地>
پەرقلىق يىمىرىلىش 化风异差，化风异差 <地>
用作
پەركار[1] 规脚两，规圆〔静〕
پەركار[2] (پەركايى) 臂机织布土 <手>〔静〕
پەركار[3] 下见
پەركايى ئۇچماق 火发，火恼 <成>
پەركاۋ[4] 斗漏〔静〕：ياغنى بوتۇلكىغا ～ بىلەن قۇيماق 用油把
里子瓶到装斗漏
پەركا قوزۇق 架斗漏
پەركاسسىمان 式斗漏〔静〕
پەركاسسىمان بۇلۇت 云斗漏 <气>
پەركاسسىمان تۇزۇلمە 造构斗漏 <地>
پەركاسسىمان مۇزلۇق 川冰斗漏 <地>
پەرگەسگۈل 花萼膜 <植>〔静〕
پەرلەتمەك 态动使的 «پەرلىمەك»
پەرلەشمەك 态同共的 «پەرلىمەك»
پەرلەنمەك 态动被的 «پەرلىمەك»

پەرلىگۈچ 儿棍灯拨，子扦骨(的用芯灯灯油挑)〔静〕
پەرلىمەك 锁②灯油拨 ～ قارا چىراغ：挑，拨①〔动〕
帕手锁 ～ ياغلىقنىڭ چۆرىسىنى：儿边滚，儿边沿，儿边
燕：理梳(嘴用类鸟)③儿边 قارلىغاچ قانىتىنى پەرلىدى .
子膀翅理梳。
پەرمان (پەرمانى)〔静〕令命，令法：دۆلەت رەئىسىنىڭ پەر-
مانى 国家主席令
پەرمان چۈشۈرمەك 下命令
پەرمان چىقارماق 发布命令：بۇ نىزامنى ھۆكۈمەت پەر-
命布发府政由是例条个这 . مان چىقىرىپ يولغا قويغان
令的施实。
پەرمان قىلماق = پەرمان چۈشۈرمەك
پەرمانبەردار 者从是命唯②使政布①〔静〕
پەرمانبەردار بولماق 从是命唯，从计听言
پەرمانبەردارلىق 从计听言，从是命唯〔静〕
پەرمەنبەردارلىق قىلماق = پەرمانبەردار بولماق
پەرمانچى 官令传〔静〕
پەرمانسىز 的令命无〔静〕
پەرمۇدە 子包烤箱烤)抓把一，旦木尔派 <食>〔静〕
(种一的
پەرمۇدىچى 旦木尔派卖②傅师的旦木尔派烤①〔静〕
人的
پەرمۇدىچىلىك «پەرمۇدىچى»称名业职的：دادام ئۇن يەش
يىلدىن بېرى ～ بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ . 我父亲五十来年
。作工的旦木尔派卖烤事从直一
پەرمۇق 耳卷 <植>〔静〕
پەرھىز 犯〔静〕①戒规，口忌，嘴忌：پەرھىزنى بۇزماق
日戒斋 ～ كۈنلىرى 戒斋：<宗>②戒破，忌
戒，食忌 ～ تاماقتا 戒，讳忌，忌禁：پەرھىز تۇتماق
食性热食忌 ～ ئىسسىق كېلىدىغان يېمەكلىكلەردىن / 食
品
پەرھىز قىلماق = پەرھىز تۇتماق
پەرھىزسىز 的口忌不，的忌禁无〔静〕
پەرھىزكار 的神敬，的诚虔，的欲禁〔静〕：دادام ～ كە-
。人的诚虔个是亲父我 . شىلەردىن ئىدى
神敬，诚虔，欲禁〔静〕
پەرھىزلىك 的口忌，的忌禁〔静〕
پەرۋا (پەرۋايى)〔静〕会理，睬理：پەرۋايى يوق 不理
睬 / بۇ ئىشقا نېمە پەرۋايىم؟ 这事与我何干？
پەرۋا قىلماسلىق ①不在理，会理不，睬理不，乎在不
虎马，心经不漫②理不之
闻不，理不之置，闻罔若置 <成> پەرۋايى پەلەك
问不管不，心关不，乎在不，问不：ئۇ ئۆلەمدۇ ، تىرە-
管不才我，活是死是他 . لەمدۇ ، مېنىڭ پەرۋايىم پەلەك
。呢
乎在不满，意在不 پەرۋايىغا ئالماسلىق
乎在不，心关不 پەرۋايىغا كەلمەسلىك
پەرۋاز (پەرۋازى)〔静〕翔翱，翔飞：بۈركۈتنىڭ پەرۋازى
翔飞的鹰雄
پەرۋاز قىلماق 翔翱，翔飞：بۈركۈت كۆكتە پەرۋاز
قىلماقتا . 翔翱天蓝在鹰雄。
پەرۋاسىز 心经不漫，乎在不满，然漠〔静〕：～ قارىماق
漠，之视然漠 / باشقىلار ئۈنىڭ ئۈچۈن ئەندىشە قىلمۇات-
在不满却他，急着他替在都人别 . ئۇزە ～ يۈرىدۇ
。乎
پەرۋاسىزلىق 心用所无，心经不漫，乎在不满〔静〕
پەرۋاسىزلىق قىلماق 虎马，心经不漫：ھەرقانداق
ئىشتا ئەستايىدىل بولۇش كېرەك ، پەرۋاسىزلىق قىلغاندا چاتاق
چىقىدۇ . 子乱出会就虎马，真认要事凡。
پەرۋانە 依，迷痴，迷着，离不影形 <成>：پەرۋا-
围周的灯在蛾灯 . نىڭ چىراغ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى
。悠转
他：舍不依 ئۇ ئاشۇ قىزنىڭ ئىشقىدا پەرۋانە بولماقتا ئىدى .
。娘姑个那着恋迷
پەرۋانىسىمان 的形蛾〔静〕
پەرۋانىسىمان كۆمۈتا 蚋蛾 <动>
پەرۋانىگۈل 花蝶醉 <植>〔静〕
پەرۋەردىگار (پەرۋەردىگارى)〔静〕主物造 <哲>①
主真，主世救，主世创 <宗>②
پەرۋىش 护看，理管②育培，育抚，育养①〔静〕：ئېتىز-
理管间田 ئېرىق پەرۋىشى
پەرۋىش قىلماق 育抚，育培，育养①：بالىلارنى
～ 树果好育培 / مېۋىلىك دەرەخلەرنى ياخشى 子孩育抚
园果护看，园果理管 ～ باغنى：护养，理管②
养，者理管，者育抚，者育培，者育养〔静〕
者护
پەرۋىشسىز 的理管于疏，的教管加未〔静〕：ئۈزۈملۈك
。了弃废被理管于疏架萄葡 . تاشلىنىپ قالدى ～ باراڭلار
پەرى 丽佳，人丽，女美②神女，仙天，女仙①〔静〕

人佳：قىز ھېيتلىق كىيىملەر بىلەن تېخىمۇ ئېچىلىپ پەر-
لەردەك بولۇپ كەتكەندى . 光加更，装盛的日节上披娘姑
。般一女仙同如，人照彩

پەربجە 袍长(襟对领无族尔吾维)〔静〕

پەربجىسز 的袍长无〔静〕

پەربجىلىك 用袍长做②的袍长有，的袍长穿①〔静〕

布的袍长做 ～ رەخت 的：

پەربزات 〔静〕①仙女，天仙：قىز ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ ،
ئاي دېسە ئاي ئەمەس ، كۈن دېسە كۈن ئەمەس ، خۇددى ～
ئىكەن . 姑娘得长容花貌，月非丽美，凡同如仙一
人佳，人丽，女美，人美②。般

پەربشان 〔静〕①落八零七，纷纷乱，乱混，乱零：بىز
دۈشمەن يارەمسز قالغان ～ ۋەزىيەتتىن پايدىلاندۇق . 我
们利心，郁忧，安不② 。势形乱混的援无立孤人敌了用
郁忧情心，佳不绪心 ～ كۆڭلى :定不神

پەربشان بولماق 意烦心，乐不闷闷，佳不绪心

پەربشان قىلماق 乱，扫兴：تەنقىد ئىشتىكەندە پەربشان بولۇش ياخشى ئەمەس .
。的好不是乐不闷闷就评批到受一
闷使，乱意烦心使，定不神心使

پەربشانلىق 〔静〕 ～ ئىچىدە ئۇتكەن بىر :兴扫，乐不闷
كۈن ئۇنىڭغا بىر يىلدەك بىلىندى . 天一--的过度中郁忧在 ،
。年一是象就他于对

پەربگۈل 木女仙，木瓣多叶齿 <植>〔静〕

پەرياد (پەريادى) 〔静〕：声啕号，声号哀，鸣哀
ئانىسىدىن توساتتىن ئايرىلغان سەبىيلەرنىڭ پەريادى پەلەككە يەت-
تى . 天连声啕号子幼的母慈去失然突 。

پەرياد چەكمەك 叹短吁长，气叹声唉，叹哀：بىر
باشتا بىر ئۆلۈم ، ئارتۇقچە پەرياد چېكىش ھاجەتسىز . 人个有
有终生人，叹哀份过要必有没，死一 。

پەرياد قىلماق 息叹，叹哀，号哀

پەرياد كۆتۈرمەك = پەرياد قىلماق

پەرياد ئۇرماق = پەرياد چەكمەك

پەزلەنمەك 要想，算打，备预，备准 <方>〔动〕

پەزىلەت 〔静〕：守操，操情，行品，格品，质品，德品①
ياخشى ～ 格品好 / ئالىي ～ 质品的尚高
人派正，子君人正

پەزىلەتسىز 的下低格品，的好不质品〔静〕

پەزىلەتلىك 〔静〕：的惠贤，的良优德品，的尚高格品
人女的惠贤 ئايال ～ / 人的尚高格品 ئادەم ～

پەس 〔静〕①：下底，头下，边下，面下 ئۇ پەسكە چۈشۈپ
كەتتى . 了楼下他；了去面下到他 。پەستە ئادەملەر جىق .
低 ～ ئاۋاز / 飞低 ～ ئۇچماق :矮，低②。多人面下
卑，贱下<转>③墙矮 ～ تام / 矮子个 ～ بويى / 声
贱下 ～ (زاتى) تېگى :的鄙卑，的级低，的流下，贱
货 / نەسلى 出身卑贱 ～ قەست قىلغانلىقى ～ قىل .
。视鄙受者人害谋 <谚>

味趣级低 پەس ئازرۇ - ھەۋەس

栏低 <体> پەس باريېر

泽沼位低 <地> پەس سازلىق

床低 پەس كاندۇك

视蔑，视鄙 پەس كۆرمەك

地洼 پەس يەر

پەسەندە 龌龊，鄙卑，流下，贱下〔静〕

پەسەندىلىك 龌龊，鄙卑，流下，贱下〔静〕

پەسەيتمەك «پەسەيمەك» 的:态动使

پەسەيتىشمەك «پەسەيتمەك» 态同共的

پەسەيتىلمەك «پەسەيتمەك» 态动被的

پەسەيمەك 〔动〕①低降，降下：بۇگۈن يەر بىرئاز ئۆسۈپ
قالغانىغۇ يا ،كى تورۇس سەل پەسەيگەنمۇ نېمە؟ 今天是还，了高升点有
减，弱减② ؟了低降微稍板花
缓③轻减痛疼 ～ ئاغرىق / 弱减势风 ～ شامال :轻
<艺>④。了来下息平闹吵 . غەۋغا پەسەيدى :息平，和
。了低降声乐音 . مۇزىكا ئاۋازى پەسەيدى :(调)降

پەستەۋەت 劣卑，贱下，流下，顶透赖无 <方>〔静〕

پەسكەش 的龌龊鄙卑，的劣卑，的流下〔静〕

پەسكەشلەشمەك 〔动〕：鄙卑变，流下变 يەزى كىشلەر
شەخسىي مەنپەئەت يولىدا تولىمۇ پەسكەشلىشپ كەتتى . 有的
。鄙卑分十得变益利人个了为人

پەسكەشلىك 径行鄙卑，径行流下〔静〕

پەسكەشلىك قىلماق 事流下干，当勾鄙卑搞

پەسكوي 下见

پەسكويغا چۈشمەك :常正复恢，静平，息平，和缓
بىر مەيدان قىسقا ئېلىشىشتىن كېيىن ، يېغىن تەرتىپى ئەسلىگە
كەلدى ، ھېلىقى «پاشلىق»نىڭ پەسكويغا چۈشتى . 暂短场一
静平也"长首"位那，了复恢序秩议会，后之斗争的
。来下了

پەسلەتمەك «پەسلىمەك» 的:态动使

پەسلەشتۇرمەك «پەسلەشمەك²» 态动使的

پەسلەشمەك[1] «پەسلىمەك» 态同共的
پەسلەشمەك[2] 〔动〕 贱下变，鄙卑变：ھەرقانچە پەسلىشىپ كەتسىمۇ ئۇنداق ئىشنى قىلمايمەن . 我下贱，会不也 。情事种那干
پەسلىتىشمەك «پەسلەتمەك» 态同共的
پەسلىتىلمەك «پەسلەتمەك» 态动被的
پەسلىك[1] 〔静〕 鄙卑，下流：يىگىت باينىڭ پەسلىكىگە غەزەپ- لىنىپتۇ . 怒愤很鄙卑的主财对子伙小 。
پەسلىك قىلماق 事流下干，当勾鄙卑干
پەسلىك[2] 〔静〕 地低 <地>
پەسلىمەك «پەسلەتمەك» 态动被的
پەسلەتمەك 〔动〕 降，低降①：ئايرۇپلان ~ 飞机下 / سۇ ~ 降水位低降② 低减，弱减：بوران ~ 风势减弱 / يىغا ~ 哭声减弱 / ئاۋت ~ 火力减 / يامغۇر ~ 雨势减弱 / ئاغرىق ~ 病势减③ 轻缓 。ھېدەل ~ 和，平息：تالاش - تارتىش پەسلىدى . 争吵和缓 息平纷纠
پەسىل (پەسلى) 〔静〕 季，节季，度季：بىر يىلنىڭ تۆت پەسلى 一年四季 / ~ / خاراكتېرلىك 的性节季 / دېھقانچە- لىقنىڭ قاتلاق پەسلى 农忙节季
پەسىل ئالامىتى 相季 <气>
پەسىل ئالمىشىش نۇقتىسى 点至公 <天>
پەسىل قۇشلىرى 鸟候 <动>
پەسىلچان 〔静〕 的性节季
پەسىلچانلىق 性节季 〔静〕
پەسىللىك 〔静〕 的节季，的度季，的季：~ خام چوت 生度季二 ~ ئىشلەپچىقىرىش پىلانى 2 - 算预度季 / 划计产
پەسىللىك باھا پەرقى 价差节季 <经>
پەسىللىك ژۇرنال 刊季
پەسىللىك سۇ 水节季 <水>
پەسىللىك شامال 风季 <地>
پەسىللىك كارخانا 业企性节季 <经>
پەسىللىك كۆچۈش 徒迁性节季②游洄性节季①
پەسىللىك كۆل 泊湖性节季 <地>
پەسىللىك كېسەل 病令时 <医>
پەسىللىك ئوتلاق 场牧节季 <牧>
پەسىللىك ئىشچى 工节季
پەسىيىشمەك «پەسەيمەك» 态同共的
پەش[1] 〔静〕 号逗点 قويماق ~ (،)：号逗 <语>
پەش[2] 〔静〕 襟：چاپاننىڭ پېشى 衣襟 / ئىچ ~ 小襟，底襟 / تاش ~ 大襟 / كەينى ~ 后襟 / ئالدى ~ 前襟
پەش تارتماق 爱，心倾，慕爱，情动，春怀 <成>：ئۇ ھېلىقى ئۇزۇن چاچلىق قىزغا پەش تارتىپ يۈرەتتى . 他恋 。娘姑子辫长个那着恋爱
پەش قاقماق 袖拂，手甩 <成>：پېشىنى قېقىپ كېتىپ قالماق 去而袖拂
پەش قىلماق 榜标，摆显，耀炫，示炫：كونا ئىستاژنى ~ 格资老摆
پېشىگە ئېسىلماق 腿大抱②随追① <成>
پېشىنى تارتماق 阻劝，导劝
پېشىنى تۇتماق 学②随跟，靠依，赖依① <成>：بۇ دۇنيادا ئادەم ئۇچۇن ئەڭ مۇھىم نەرسە بىرەر ھۇنەرنىڭ پېشىنى تۇتۇش . 会要重最，人个一于对，上界世个这在 。艺手门两一会学是的
بىرەر ئەمەلنىڭ پېشىنى تۇتسىڭىز ، قېنى كۆزىڭىز بىلەن باقمايدە-كەنسىز - دە ! 看眼白会不该，职半官一到得您天哪 ！人吧 ！
پەش[3] 〔静〕 分部的肉的油带部背
پەش گۆش 肉的油带部背
پەش[4] (音声的猫轰)嘘〔叹〕：مېھمان بار چاغدا مۇشۇكنى ~ دېمە . 猫嘘别时在人客 <谚> 。
پەشتاختا 板案，子案〔静〕
پەشتاختىلىق 板案做够②的板案有，的子案有①〔静〕
پەشتاق 台礼宣(的寺真清)①〔静〕：مەزىن پەشتاققا چىقىپ ئەزان ئېيتتى . 礼宣声大台礼宣上登(员礼宣)僧麦 。
پەشتاقسىز 塔挥指(的场机飞)②
廊敞有没，的台平有没，的台阳有没〔静〕
پەشتاقسىزلىق 的
پەشتاقلىق ~：的廊敞带，的台平带，的台阳带〔静〕
ئىمارەت 物筑建的台平带
پەشتاما 裙围(的用时饭做)〔静〕：~ تارتماق 系裙围，裙围围
پەشتامسىز 的裙围系不②的裙围无①〔静〕
پەشتاملىق 的裙围系②的裙围有①〔静〕
پەشخۇن 板案，子案(的用里房馔)〔静〕
پەشخۇنسىز 的板案无〔静〕
پەشخۇنلۇق (料材)的板案做②的板案有①〔静〕
پەششمان 的状襟衣〔静〕

پەشلەتمەك «پەشلىمەك» 的态动使的

پەشلەنمەك «پەشلىمەك» 的态动被的

پەشلىك 料襟衣〔静〕

پەشلىمەك 片切，片〔动〕：گۆشتنى يۇغانى پەشلەپ ئالماق 来下片油的上肉把

پەشمال = پەشتاما

پەشمەت 袄短〔静〕

پەشمەك 糖酥 <食>〔静〕

پەشۇا (پەشۇاسى) <转>③踹，踢②面脚，背脚①〔静〕击打，整：بىر پەشۇاغا چىدىماسلىق 不堪一击

پەشۇا ئاتماق 踹，踢

پەشۇا بەرمەك 治整，拾收，击回，击打① ئاش بەرگەنگە مۇشت بېرىپتۇ ، نان بەرگەنگە پەشۇا . <谚> 得人一顿 。"德报怨以"同喻：拳老一人给，饭斥训，斥驳② ، 责斥：بەزى كىشىلەرنىڭ بولمىغۇر سەپسەتىلىرىگە ئىلىم - پەن تەرەققىياتى كېلىشتۇرۇپ پەشۇا بەردى . 地狠狠展发的学科 。谈之稽无的人些有了斥驳

پەشۇا يېمەك 击打受，训挨 <转>②踢挨①

پەشۇاچى 者夫功脚拳有，者踢善〔静〕

پەشۇالاشماق «پەشۇالىماق» 的态同共

پەشۇالىماق 他 . 击打，整，踢①〔动〕：ئۇ مېنى پەشۇالىدى 地妙巧 ～ 袭突：ئەپچىللىك بىلەن 。我了踢 ② <转> 袭突

پەغەز 架息栖(的子鸽) <方>〔静〕

پەقەت 有惟，是只，有只，只①〔静〕：ئۆيدە ～ مەنلا بار . 人一我有只里屋 。بۇ ～ ئېغىزدىكى سۆز ، خالاس . 只 。ئۇلا ماقۇل بولمايۋاتىدۇ . 只 ～ 用)实确，本根，对绝，决坚②。应答不人个一他有于 ～ مەندە 。去不决坚我 . بارمايمەن：مەن 句定否)。道知不本根他 . بىلمەيدۇ 。有没确的我 . يوق

پەقەش 屎的儿生新 <方>〔静〕

پەكەش 态状泡浸(的前制鞣子皮) <手>〔静〕

پەكەشلەتمەك «پەكەشلىمەك» 的态动使

پەكەشلەشمەك «پەكەشلىمەك» 的态同共

پەكەشلىمەك 泡浸(前制鞣子皮)〔动〕

پەگاھ (پەگاھى) 炕土内房住族尔吾维)地脚下①〔静〕：پەگاھتا ئولتۇرماق 坐席下，首下②(地空的间之门与 كۆتە كەشكىنى پەگاھدىن ! / 席下坐，首下出滚我给你！门(! 蛋滚我给)！

پەگاھ چىراغ 灯脚台舞

پەلەك 际天，霄云，空苍，空天〔静〕：پەلەككە يەتكەن غەيرەت 冲干的天入耸高 / پەلەككە تاقاشماق ئۇرغان ناخشا ئاۋازى 响云彻霄云的唱歌②声运命 <转>，运命时运：پەلەكنىڭ گەردىشى 由于运命

پەلەك چۆرگىلىمەك 代换朝改，化变道世境过时，迁

پەلەكنى قاپلىماق 彻响，地盖天遮，罩笼 <成>

پەلەكنى قاپلىدى . گۈمبۈرلىگەن توپ ـ زەمبىرەك ئاۋازى پەلەكنى قاپلىدى 霄云：霄云彻响声炮大的隆隆 。

پەلەك ئوڭغا تارتماق 运来时，佳转气运 <成>

红走，通亨运大，转

پەلەك 子鸽黑头白 <方，动>〔静〕

پەلەمپەي 梯楼 بىنانىڭ پەلەمپەيى：梯阶，阶台〔静〕

پەلەمپەي ئېتىز 田梯 <农>

پەلەمپەيسىمان 的形梯〔静〕

پەلەمپەيلىك 阶台做用②的梯阶有，的阶台带①〔静〕

～ ماتېرىيال 料材的阶台做：的梯阶做，的

پەلەمپەيلىك سەكرەتمە 水跌级梯 <水>

پەلەي 套手戴 كىيمەك ～：套手〔静〕

پەلەيلىك 的用套手做②的套手有，的套手戴①〔静〕：

～ تېرە 子皮的套手副一做

پەلتەك 子凳长 <方>〔静〕

پەلتو 氅大，衣大〔静〕

پەلتوسىز 的衣大有没，的衣大穿不〔静〕

پەلتوسولۇق 用衣大做 ② 的衣大有，的衣大穿①〔静〕

～ / رەخت ～ بىر 料布的衣大件一做：子料衣大，的

子料衣大买 ئالماق

پەلس 司力派 <纺>〔静〕

پەلسەپە 哲 تارىخى ～ / 课学哲 دەرسى ～：学哲〔静〕史学

پەلسەپە ساتماق 谈其夸夸，论阔谈高 <成>：پەلسەپە سېتىپ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلغاندىن كۆرە ، ئەمەلىي ئىش قىلغان ياخشى . 事实做如不，论阔谈高其与 。

پەلسەپە ساۋاتلىرى 识常学哲，门入学哲 <哲>

پەلسەپە سىستېمىسى 系体学哲 <哲>

پەلسەپە ئېقىمى 派学学哲 <哲>

پەلسەپە ئىنسانشۇناسلىقى 学类人学哲 <哲>

پەلسەپىچى 家学哲〔静〕

پەلسەپۇاز 者谈其夸夸，者论阔谈高〔静〕

پەلسەپۇزالىق 谈其夸夸，论阔谈高〔静〕

پەلسەپۇزالىق قىلماق 谈其夸夸，论阔谈高
پەلسەپۇي 〔静〕 ～ 的学哲：～ كۆز قاراش 点观学哲 / ～ ئەسەر 作著学哲
پەلسەپۇي تەبىر ＜哲＞ 义定学哲
پەلسەپۇي قائىدە ＜哲＞ 理原学哲
پەلسەپۇي گرامماتىكا ＜语＞ 法语理哲
پەلسەپۇي ماتېرىيالىزم ＜哲＞ 义主物唯学哲
پەلسەپۇي نۇقتىئىنەزەر ＜哲＞ 点观学哲
پەلسەپۇي ئويدۇرما ＜哲＞ 说臆学哲
پەلسەپۇي ئۇقۇم ＜哲＞ 念概学哲
پەلسەپۇي ئېتىقاد ＜哲＞ 仰信学哲
پەلسەپۇي ئىدېئالىزم ＜哲＞ 义主心唯学哲
پەلكەت 〔静〕＜方＞ 等劣，劣，坏
پەلكۆچ 〔静〕 棍花棉，扦棉
پەلكۆچلىمەك 〔动〕 (棍花棉用)②(子捻灯油)拨①(棍花棉用)抹，涂
پەللە 〔静〕 ①级，阶台，级梯②＜体＞起跑线，线终点：～ چىقماق 起跑 / ～ يەتمەك 到达终点③秤：تارازا پەللىسى 天平④盘：～ ئۈستى 盘面 / پەننىڭ يۇقىرى پەللىسى 学科的顶峰 قىيىن (تاشقىن) ～ 针刺 ＜医＞穴位：يېڭنە سانچىلىدىغان پەللىسى 针灸⑤峰：～ ئېگىز 高峰，峰顶，极点，顶点
پەللە تۈگۈنچىلىرى ＜医＞ 穴腧
پەللە يوپۇرماق ＜植＞ 叶子
پەللەك 〔静〕＜方＞ 股屁，部臀
پەللىمە 〔静〕＜艺＞ 滑
پەللىمە ئاۋاز ＜艺＞ 音滑
پەللىمۇپەللە 〔静〕 ～：节节一，级逐 ئۆرلىگەن ئېتىز قىرلىرى 埂田的高升级逐
پەلىپەتىش 〔静〕 糟八七乱，的理条无，的虎虎马马①～：的心经不漫，的叶大枝粗，的虎虎马马 ～ / ئادەم ～ 的事，的率草，的草潦②人的虎虎马马 ～ / يازماق ～ 写地草潦 ～ ئىشلىمەك 的四倒三颠的事从
پەلىپەتىش گەپ 信，言胡口信，语乱言胡 ＜成＞ 口雌黄：ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ئويلاپ سۆزلە دەيدىغان گەپ 信，说再了想要也话笑玩道言常 ～ ئىش بۇزىدۇ 的事坏要是黄雌口。
پەلىپەتىشلىك 〔静〕 糟八七乱，理条无，虎虎马马①，率草，草潦②心经不漫，叶大枝粗

پەلىدىن 丁立凡 ＜纺＞〔静〕
پەم (پەمى) 〔静〕 ①计心，识见，谋智：～ بىلەن ئالماق 智取 / ھەر ئىشقا ～ كېرەك ، ئۆتۈككە چەم . ＜谚＞ 掌靴配要子靴做，谋智用要事做。(法办有)招高有挺他 . ئۇنىڭ پەمى بار ئىكەن 计妙：～ بىلەن ئىشلىمەك 巧干 / ～ 巧妙：بالىدۇ . مېنىڭ پەمىمچە ، ئۇ بۇگۈن كېلىپ قالىدۇ 量估，计估，摸估③巧，巧灵，巧＜转＞④。来会天今他计估我
پەم قىلماق 白明弄，摸估，计估：ئۇ بېقىن كېلىپ قاراپ ، ھېلىقى ئادەمنىڭ مىجىتقا سەل - پەل ئوخشايدىغانلىقىنى پەم قىلدى . 提吉米像点有人那，白明弄才看一近走他。
پەم - پاراسەت 〔静〕 智才，谋智，慧智：خەلق ئاممىسىنىڭ پەم - پاراسىتىنى جارى قىلدۇرماق 发挥人民群众的智才
پەم - پاراسەتسىز 〔静〕 的钝愚，的谋智无
پەم - پاراسەتسىزلىك 〔静〕 智才无，谋智无
پەم - پاراسەتلىك 〔静〕 的慧智，的明聪，的悟颖足，的谋多智
پەمسىز 〔静〕 ～：的钝愚，的谋智无：～ پەلەمپەيدىن يېقىلار . ＜谚＞ 跤摔会也阶台下人的钝愚。
پەمسىزلىك 〔静〕 钝愚，谋智无
پەملەتمەك «پەملىمەك» 态动使的
پەملەشمەك «پەملىمەك» 态同共的
پەملەنمەك «پەملىمەك» 态动被的
پەملىك 〔静〕 心有，的俐伶，的灵机，的智机，的慧聪：～ بالا 子孩的灵机 / ئۇ خېلى ～ ئادەم . 是他：的眼人的儿眼心有很个。
پەملىمەك 〔动〕 领，摸揣，测揣，度揣，量估，摸估①：پەملىشمچە ، بۇگۈن يامغۇر يېغىپ قالارمىكىن . 悟，摸揣我：پەملەپ تۇرۇپ ئەدىبىنى بەرمەك 机伺②。雨下能可天今使心小：پەملەپ ئىشلەتمەك 慎谨，心小③治整机伺
用 / پەملەپ ئېيتماق 慎谨话说
پەمىدۇر 茄蕃，柿红西 ＜植＞〔静〕
پەمىدۇر دولمىسى ＜食＞ 尔吾维)柿红西闷火
پەمىدۇر قىيامى ＜食＞ 酱茄蕃
پەمىدۇرلۇق 〔静〕 ～：的茄蕃有，的茄蕃加①：قورۇما ～ 加茄蕃 ② 饭汤的茄蕃加 / سۈيۈقئاش ～ 菜炒的茄蕃

地

پەمىلچاي 茶红〔静〕

پەن[1] 科〔静〕学，学科：科学，学科然自 ～ 科理，学科 / ئىجتىمائىي ～ 科文，学科会社

پەن پەلسەپىسى 学哲学科 <哲>

پەن تارىخشۇناسلىقى 学史学科

پەن تەتقىقاتى 究研学科

پەن جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社学科

پەن قارىشى 观学科 <哲>

پەنلەر ئاكادېمىيىسى 院学科

پەن لوگىكىسى 学辑逻学科 <逻>

پەننى ئومۇملاشتۇرۇش 普科，学科及普

پەن ئېستېتىكىسى 学美学科 <文>

پەن ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经学科 <经>

پەن[2] 板木，板〔静〕

پەن زاۋۇتى 厂板木

پەنەركە 板合三，板合胶〔静〕

پەنەركە زاۋۇتى 厂板合胶

پەنت 计〔静〕计策，计谋，招花：ئالدىرما ، بىر پەنتىم بار ، ئۇنى شۇنداق بىلەن جايلايمەن . 拾收以可，计一有我，急别你。他

پەنتىگە چۈشمەك 套圈中，计中 <成>

پەن ـ تېخنىكا 术技学科〔静〕

پەن ـ تېخنىكا ئاتالغۇسى 语术技科 <语>

پەن ـ تېخنىكا ئاخباراتى 报情技科

پەن ـ تېخنىكا خادىمى 员人术技学科，员人技科

پەن ـ تېخنىكا قانۇنشۇناسلىقى 学法技科 <法>

پەن ـ تېخنىكا ئىستاتىستىكىسى 学计统术技学科

پەن ـ تېخنىكا كىتابلىرى 籍书技科

پەن ـ تېخنىكىلىق 的技科，的术技学科〔静〕

پەنجە[1] 掌①〔静〕趾，趾：قول پەنجىسى 手掌 / سۆڭەكى ～ 趾骨②爪脚，子爪，儿爪：توخۇ پەنجىسى 鸡爪子 / بۈركۈت پەنجىسى 鹰爪③小捆，束：بىر ～ يانتاق 一小捆骆驼刺

پەنجە[2] 子梳铁的线纬物织实打 <手>〔静〕

پەنجە ئۈرماق 线纬收

پەنجە[3] 棉木 <植>〔静〕

پەنجىتار (پەنجتارى) 琴弦五，儿它吉潘 <艺>〔静〕

پەنجىرە 杆桯②窗叶百，窗格花，子格窗①〔静〕

پەنجىرسىمان 的状格窗〔静〕

پەنجىرسىمان تۈزۈلمە 造构格窗 <地>

پەنجىرىلىك 格做②的窗叶百有，的窗子格有①〔静〕的窗子

پەنجىگاھ (پەنجىگاھى) 尔吉潘 <艺>〔静〕二（曲套五第姆卡木十）

پەنجىلەتمەك «پەنجىلىمەك[2]» 态动使的

پەنجىلەشمەك «پەنجىلىمەك[2]» 态同共的

پەنجىلەنمەك «پەنجىلىمەك[2]» 态动被的

پەنجىلىك 的蹼有，的子爪有，的趾有〔静〕：كەك ～ 蹼脚大 / قول 掌手大 ～ پۇت 蹼脚大

پەنجىلىمەك[1] 线纬紧收〔动〕：گۈلنار توقۇۋاتقان گىلەمنى سۈپەتلىك چىقىرىش ئۈچۈن قۇرمۇقۇر پەنجىلىدى . 尔娜丽古织在正使了为好量质毯地的线纬紧收地行行一，。

پەنجىلىمەك[2] 实压〔动〕：يانتاقلارنى دەسسەپ ، چىڭداپ ～ 实压刺驼骆把

پەند 善劝，诫劝，谕劝〔静〕

پەندنامە 书谕劝，书善劝〔静〕

پەند ـ نەسىھەت 劝规，谕劝，诫劝，说劝，告劝〔静〕

پەند ـ نەسىھەت قىلماق 劝规，谕劝，诫劝，说劝，告劝

پەندۈرمەك 待期使，望眺使 <方>〔动〕

پەندىيات 语用的过悔，改悔示表〔叹〕：～ ، ئىككىنچى قىلمايمەن . 了干不再后以我，了悔后。

پەندىيات دېمەك 忏悔：خەلقئالەم ئالدىدا ～ 众当悔忏

پەنساد (目头的人百五，衙军)迪沙潘 <古>〔静〕

پەنشۇناس 家学学科〔静〕

پەنشۇناسلىق 学学科〔静〕

پەنلەشمەك «پەنلىمەك» 态同共的

پەنلەنمەك «پەنلىمەك» 态动被的

پەنلىمەك 哄欺，计算，骗哄〔动〕：خېرىدارنى پەنلەيمەن دەپ ، ئۆزىنى پەنلەپتۇ . 去进计算己自把反，客顾骗想了。

پەن ـ مەرىپەت 之学科〔静〕：化文学科 ～ ئىنسانىي 统传

پەننىي 识常学科〔静〕：的学科 ～ ساۋات 识知学科

پەننىي بىلىم 学新，校学式新，堂学式新

پەننىي مەكتەپ 态动使的 «پەننىيلەشمەك»

پەننىيلەشتۇرمەك 态同共的 «پەننىيلەشتۇرمەك»

پەننىيلەشتۇرۇشمەك

پەننىيلەشتۇرۇلمەك «پەننىيلەشتۇرمەك» 的被动态
پەننىيلەشمەك 化学科〔动〕
پەننىيلىك 性学科〔静〕：پەننىيلىككە ئەھمىيەت بەرمەك 重视性学科
پەنىرمايە 膜胃刍(的牛小乳初)〔静〕
پەۋاز 边贴〔静〕：چاپاننىڭ پەۋىزى 衣服的边贴 / مەخمەل ～ 平绒边贴
پەۋاز تىكمەك = پەۋازلىماق
پەۋاز قاپاق 儿泡眼肉，泡眼肿
پەۋازلاتماق «پەۋازلىماق» 的使动态
پەۋازلاشماق «پەۋازلىماق» 的同共态
پەۋازلانماق «پەۋازلىماق» 的被动态
پەۋازلىماق 边锁，边沿，边贴上〔动〕：چاپاننى ～ 衣给边锁服
پەۋەس 满满当当〔静〕：～ قاچىلانغان ئاشلىق 装得满满当当的粮食/ ～ ئىككى چېلەك سۇ 两桶水的满满当当
پەۋقۇلئاددە 的常非，的殊特，的别特〔静〕：～ ئەھۋال 情况殊特 / ～ خىزمەت كۆرسەتمەك 立特等功
پەۋقۇلئاددە ئەلچى 使特
پەۋقۇلئاددە چوڭ يۇلتۇز 星巨超 <天>
پەۋقۇلئاددە دولقۇن 波常非 <水>
پەۋقۇلئاددە سەۋەب 因特 <医>〔静〕
پەۋقۇلئاددە قانۇن 法常非 <法>
پەۋقۇلئاددە قۇرۇلتاي 会大表代常非
پەۋقۇلئاددە كومىتېت 会员委常非，会员委别特
پەۋقۇلئاددە يۇقىرى چاستوتا 频高超 <物>
پەۋقۇلئاددىلىك 性殊特〔静〕
پەي[1] 筋〔静〕：～ سوزۇلماق 筋了抻 / تارتىشماق ～ 筋抽，挛痉
پەي رېفلېكسى 射反腱 <理生>
پەي غىلىپى 鞘腱 <理生>
پېيىدە بولماق 意注打，算打，算谋，谋蓄 <成>：قولغا چۈشۈرۈشنىڭ ～ 取获谋蓄 / ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يەپ سەك، غازنىڭ پېيىدە بول. 肉子鸭吃 <谚>，鹅打要还。(展发步一下着想应还，时事件一做喻比)意注的。
پېيىدە يۈرمەك 意注打，算盘，谋蓄，划谋 <成>
پېيىگە چۈشمەك 踪追，踪跟① <成>：ئوۋچى تۈلكىنىڭ پېيىگە چۈشتى. 猎人追踪狐狸。②求追，注打：ئۇ قىزنىڭ پېيىگە چۈشتى. 他打了姑娘的意注。
پېيىنى قىرقماق 骨断筋抽 <成>

پەي[2] 毛羽，羽〔静〕
پەي توپ 球毛羽 <体>
پەي رەسىم 画毛羽 <手>
پەي شەمشات 杨黄叶落 <植>
پەي قانات پەرۋانە 蛾羽 <动>
پەي قەلەم 笔毛羽
پەي ياستۇق 头枕毛羽
پەي يوپۇرماقلىق كامۇك 萝蔓叶羽 <植>
پەي - پەي 下见
پەي - پەي ئەتمەك 行跳腿单
پەي[3] 排：～ بىر ئەسكەر 一兵士排〔静〕 <军>
پەيت 机时①：پەيتنى تۇتماق 抓住机时，掌握时机〔静〕：پەيتنى قولدىن بەرمەك 失去机时 / پايدىلىق ～ 有利机 / پەيتنى كەلدى. 他来正是时候②机时：头关，刻时，节时，候时：ئۇ دەل پەيتىدە كەلدى. 他来得正是时候。 / ئاچقۇچلۇق ～ 关键时刻 / جىددىي ～ 紧急关头
پەيت كەلمەك 熟成机时，到已机时
پەيت كۆرسەتكۈچى 标指点时 <经>
پەيت كۈتمەك 机伺，机时待等
پەيتلىك 的时瞬〔静〕
پەيتلىك تېزلىك 度速时瞬 <物>
پەيتون 车马轮四的蓬帐〔静〕
پەيجاق 长排 <军>〔静〕
پەيجەمبى 裤内 <方>〔静〕
پەيجۇ (پەيجۇيۇم ، پەيجۇيۇڭ ، پەيجۇسى) 行)②照牌①〔静〕 照执(车)
پەيجۇسى يوق 上不数，格够不 <成>
پەيدا 下见
پەيدا بولماق 出现，生产，生发：تاماشىبىنلارنىڭ كۆز ئالدىدا ～ 在现出众观前面 / يېڭى قىيىنچىلىق 新生产 ～ 难困的 / ھەۋەس 兴趣 ～ 矛盾生发 / زىددىيەت 冲突，起引，生产使，生发使，现出使：پەيدا قىلماق 挑起，纠起挑 ～ ماجرا / گۇمان 疑怀起引 ～ 造制，起难困 / قىيىنچىلىق 纷造制
پەيدىنپەي 地渐渐，地步逐，地渐逐〔静〕：～ ئىلگىرىلەمەك 进渐序循，进前步逐 / ياخشىلانماق ～ 善改步逐
پەيز 彩精，亮漂，丽美，好美，美①〔静〕：بۇ قالتىس ～ 这幅画。了美太方地个这 . يەر ئىكەن ～ بۇ رەسىم 。了亮漂太花朵这 . بۇ گۈل بەك ～ ئىكەن 。美真画 ناھايىتى ～ 趣风②歌的听好常非，思意有：پەيزى

بار ئادەم 风趣的人③ 致兴、快畅、快痛：بۇ كىشى پەيزى يوق ئىكەن . 这个人没影电意思。

پەيز سۈرمەك 尽情享受：مۇھەببەت پەيزىنى سۈرمەك 爱情受享情尽

پەيز قىلماق 快痛、开心：بۈگۈن راسا پەيز قىلىپ ئويناۋاتىمىز . 今天们我真得玩快痛。

پەيزى قاچماق = پەيزى ئۇچماق

پەيزى ئۇچماق 兴扫、兴败、景风煞 <成>

پەيزى يوق 味无然索：～ يېگىتتىن پەيزى بار بوۋاي ياخشى . 汉老的趣风如不子伙小的味无然索。 <成>

پەيزسىز 彩精不、思意没 〔静〕

پەيزلىك 的趣有、的彩精、的思意有 〔静〕

پەيسىز 的毛羽无 〔静〕

پەيسىمان 叶状羽 ～：的状羽 〔静〕 يوپۇرماق

پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق 叶复状羽 <植>

پەيشەنبە 四期星 〔静〕

پەيشەنبىلىك 生学的塾私和校学教宗时旧)修束 〔静〕 (酬报的师老给送四期星每

پەيغەمبەر 知先、人圣 <宗> 〔静〕

پەيغەمبەرلەرچە 的似人圣、的般人圣 〔静〕

پەيغەمبەرلىك 觉先知先、知先 〔静〕

پەيغەمبەرلىك قىلماق 言预、示预(的人圣)

پەيقۇ 头枕 <方> 〔静〕

پەيقىلتىرىق 草芒三 <植> 〔静〕

پەيل 势气、样模① 〔静〕：ئۇنىڭ پەيلىدىن ئەزرائىلمۇ قورقىدۇ . 怕害都神死连、样模副那他。 ئۇ خەلقنىڭ پەيلىنى كۆرۈپ قورقتى . 了怕害势气的民人到看他。② 、情性 ：ئۇنىڭ يامان پەيلى ئاستا - ئاستا ئاشكارا بولۇشقا باشلىدى . 气脾：意：پەيلى يامانىنىڭ خۇيى يامان . 气脾者正不术心 <谚> 。坏

پەيلى بۇزۇق 气、汹汹势气②正不术心① <成> 好不子样、坏败急

پەيلىدىن يانماق 气消、怒息、意转心回：ئابلەت پەيلىدىن يانغانىدى . 了意转心回经已提来卜阿。

پەيلىنى بۇزماق 心坏起 、汹汹势气 <成>

پەيلى يامان 良不心居、正不术心 <成>：ئۇ ئەسلىدە ～ ئادەم ئىدى . 人的正不术心个一是就来本他。

پەيلاسوپ 士策、士谋 <转>②家学哲①〔静〕

پەيلاسوپلۇق 业之家学哲 〔静〕

پەيلىك 的多毛羽、的毛羽有 〔静〕

پەيمان (پەيمانى) 言誓、言诺、诺承 〔静〕

پەيمانى تولماق 死、尽已数寿、到已限大 <成>：خەلقنىڭ غەزەب - نەپرىتىگە ئۇچرىغان ئادەمنى پەيمانى تولغان ئادەم دېسە بولىدۇ . 头临到：可、人的恨愤民人到遭。人的头临到死是说以

پەيمانە 杯酒、盏杯 〔静〕

پەينەۋرە 孙元、孙玄 〔静〕

پەينەۋرىلىك 的孙来有 〔静〕

پرازېم 髓玉绿葱 <地> 〔静〕

پراكتىكا 实学教 ئوقۇتۇش پراكتىكىسى：习见 、习实 〔静〕

习实产生 ئىشلەپچىقىرىش پراكتىكىسى / 习

پراكتىكا قىلماق 习见 、习实

پراكتىكانت 的习见 、的习实 〔静〕

پراكتىكانت تەتقىقاتچى 员究研习实

پراكتىكانت دوختۇر 师医习实

پراكتىكانت مۇخبىر 者记习实

پراكتىكانتلىق 习见 、习实 〔静〕

پراگراف 节(的节章) 〔静〕

پراگماتىزم 义主用实 <哲> 〔静〕

پراگماتىزمچى 者义主用实 <哲> 〔静〕

پراگماتىزملىق 的义主用实 〔静〕

پراگماتىزملىق پەلسەپە 学哲义主用实 <哲>

پراگماتىكا 学用语 <语> 〔静〕

پراۋا 照执车行、证驶驾(车动机) 〔静〕

پراۋن 虾对 <动> 〔静〕

پراۋوسلاۋىيە 下见

پراۋوسلاۋىيە دىنى 教正东 <宗>

پراۋسىز 证驶驾无、照执车行无 〔静〕

پراۋلىق 的证驶驾有、的照执车行有 〔静〕

پروبېنسىن 辛本鲁普 <药> 〔静〕

پروبىركا 管试 <化> 〔静〕

پروپان 烷丙 <化> 〔静〕

پروپورتسىيە = تاناسىپ

پروپىلېن 烯丙 <化> 〔静〕

پروتامىن 白蛋精鱼 、朊精 <化> 〔静〕

پروتوپلازما 质生原 <生> 〔静〕

پروتوپلاست 体质生原 <生> 〔静〕

پروتوزوئا 物动生原 <动> 〔静〕

پروتون 子质 <物> 〔静〕

پروتېئازا 酶白蛋 <动>〔静〕
پروتېستانت 下见
　پروتېستانت دىنى 教新 <宗>
پروتېستانتىزم 义主教新 <宗>〔静〕
پروزا 体文散，文散(的义广) <文>〔静〕
پروزىچىلىق 作写文散 〔静〕
پروژېكتور = قولىچىراغ
پروستاگلاندىن 素腺列前 <理生>〔静〕
پروفېسسور 授教 〔静〕
پروفېسسورلۇق 职之授教： پروفېسسورلۇققا تەيىنلەك 授教为命任 〔静〕
پروكات 材轧，件轧 <机>〔静〕
　پروكات ئوقۇرى 槽轧 <冶>
پروكاتلانماق 态动被的 «پروكاتلىماق»
پروكاتلىماق 制轧 <机>〔动〕
　پروكاتلاش ماشىنىسى 机钢轧 <机>
پروكائىن 因卡鲁普 <药>〔静〕
　پروكائىن ئامىن 酰因卡鲁普，胺因卡鲁普 <药> 胺
پروكۇراتورا = تەپتىش مەھكىمىسى
پروكۇرور = باش تەپتىش
پروگراممىا 纲高最 ～ ئەڭ ئالىي 纲大①〔静〕，纲领； خاراكتېرلىك ھۆججەت 领 / ～ 序程<经，物>③目节艺文 ئەدەبىيات سەنئەت پروگراممىسى 序程有②的领纲有，的性领纲①〔静〕 的
　پروگراممىلىق تېلېفون 话电控程
　پروگراممىلىق ئوقۇتۇش 学教序程 <教>
پروگرېسسىيە 数级 <数>〔静〕
پروگرېسسىيلىك 进累 <经>〔静〕
　پروگرېسسىيلىك ئۆسۈپ بارىدىغان باج 税进累 <经>
پروگېستىن 素激孕 <理生>〔静〕
پرولاكتىن 素乳生 <物>〔静〕
پرولېتار 者产无 〔静〕
پرولېتارىيات 级阶产无 〔静〕
　پرولېتارىيات ئەدەبىياتى 学文级阶产无 <文>，学文罗普
　پرولېتارىيات دىكتاتۇرىسى 政专级阶产无
　پرولېتارىيات ھاكىمىيىتى 权政级阶产无
　پرولېتارىيات ئىنقىلابى 命革级阶产无
پرولېتارىياتلاشتۇرماق 态动使的 «پرولېتارىياتلاشماق»
پرولېتارىياتلاشتۇرۇلماق 动被的 «پرولېتارىياتلاشتۇرماق» 态
پرولېتارىياتلاشماق 化级阶产无 〔动〕
پرولېتارىياتلىق 的级阶产无 〔静〕
پرويېكتور 仪影投 〔静〕
پرويېكسىيە 法影投，影投<建，物，数>①〔静〕： گو- ئۇنتال ～ / 影投平水 خەرىتىشۇناسلىق پرويېكسىيىسى 地 / 影投图 مەركەزلىك ～ / 影投心中 ئازىمۇتلۇق ～ 方 影射<数>②影投位
　پرويېكسىيە ئاپپاراتى 机灯幻，仪影投
　پرويېكسىيە گېئومېترىيىسى 何几影投 <数> 学
پرويېكسىيىلىك 的影投 〔静〕
　پرويېكسىيىلىك رەسىم 图影投
پرۇنۇس 下见
　پرۇنۇس تۇرلوبا 梅叶榆 <植>
پرېپارات 剂药 〔静〕
پرېتېسسىيە 差岁 <天>〔静〕
　پرېتېسسىيە بۇلۇڭى 角进旋
پرېزىدېنت = زۇڭتۇڭ
پرېس 压冲②床冲① <机>〔静〕
　پرېس قېلىپى 模冲 <机>
　پرېس ماشىنىسى 机缩压，机压冲 <机>
پرېستو 板急 <艺>〔静〕
پرېسلاتماق 态动使的 «پرېسلىماق»
پرېسلاشماق 态同共的 «پرېسلىماق»
پرېسلانماق 态动被的 «پرېسلىماق»
پرېسلىماق 压，轧 <机>〔动〕： پاختىنى پرېسلاپ تايلىماق 压锻，压冲，包打棉压
　پرېسلاش ئىستانوكى 压，机压冲，床冲 <机> 机力
　پرېسلاش ماشىنىسى 机压冲 <机>
پرېمىئوم 水加，水申，水升 <经>〔静〕
پرېمىئوملىماق 水加，水申，水升 <经>〔动〕
پرېتسېپ 车拖，车挂 <交>〔静〕
پرېتسېل = قورۇل
پرىدىن 啶吡 <化>〔静〕

پرىزما <物>②柱棱，柱角，体柱角<数>①〔静〕板色七，镜棱
پرىژۋالسكى (家险探国俄)基斯尔瓦捷利普〔静〕
پرىژۋالسكى ئېتى 马野氏普 <动>
پرىژۋالسكى بۆكسنى 羚原氏普 <动>
پرىژۋالسكى چاكاندىسى 黄麻氏普 <植>
پرىستان (پرستانى) 口港，头码，埠船 <交>〔静〕
پرىكازچىك 员店，员货售，员业营〔静〕
پرىمات 下见
پرىماتلار ئەترىتى 目长灵 <生>
پرىنتېر 机印打 <电>〔静〕
پرىنسىپ 则原：则原〔静〕 پرىنسىپتا چىڭ تۇرماق 坚则原持
پرىنسىپال 则原〔静〕 ～ مەسىلە 则原的：的则原讲，的性则原 ～ / 题问性 ئادەم ～ / 人的则原讲，人的强性则原 خاتالىق 误错性则原
پرىنسىپاللىق 则原讲，性则原〔静〕
پرىنسىپسىز 则原无〔静〕 مۇرەسسە ～ 妥的则原无：的则原讲不，则原无〔静〕 协
پرىنسىپسىزلىق 则原讲不，则原无〔静〕
پرىنسىپسىزلىق قىلماق 则原讲不
پەرىنسىپلىق 则原〔静〕 ～ پەرق 原则区别 / ～ مەسىلە 原则问题
پرىيوم 收验，验检〔静〕
پرىيوم قىلماق 检验，收验：بۇ شىركەت ئۇرۇقلۇق پرى-يوم قىلىش بويىچە بىر يۈرۈش قاتتىق تۈزۈم ئورناتتى . 这个公司建立了一套严格的种子检验制度。
پرىيومچى 员收验，员验检〔静〕
پلازما <物>②质生原 <生>①〔静〕体子离等
پلازما ئاقسىلى 白蛋浆血 <生>
پلازما بۇلۇتى 云体子离等 <气>
پلازما پەردىسى 膜质 <生>
پلازما چاستوتىسى 率频体子离等 <物>
پلازمېت 素浆胞 <动>〔静〕
پلازمىد 粒质 <生>〔静〕
پلاستىد 体质 <生>〔静〕
پلاستىر 布胶②膏皮橡 <医>①〔静〕
پلاستىكا 胶塑，料塑〔静〕
پلاستىكلىق 塑可，性塑〔静〕
پلاستىكلىق بېتون 土凝混料塑 <建>
پلاستىكلىق تۇرۇبا 管料塑
پلاستىكلىق جىنس 石岩性塑 <地>
پلاستىكلىق خۇسۇسىيەت 性塑可
پلاستىكلىق يەر قاتلىمى 层地性塑 <地>
پلاستىنكا 唱②片锌 سىنىك پلاستىنكىسى：片薄①〔静〕片
پلاكات = لوزۇنكا
پلانارىيە 虫涡真 <生>〔静〕
پلانتاتسىيە 家国义主本资)②园植种，场植种①〔静〕业植种，业企业农大(的
پلانېتا 星行 <天>〔静〕
پلانېتارىي 馆天假，厅象天②仪像天① <天>〔静〕
پلانېتاشۇناس 家学星行 <天>〔静〕
پلانېتاشۇناسلىق 学星行 <天>〔静〕
پلانېر 机翔滑 <体>〔静〕
پلانېرچى 手机翔滑〔静〕
پلانىمېتىرىيە 何几面平 <数>〔静〕
پلائۇن 松石 <生>〔静〕
پلۇتونىزم 论成火 <地>〔静〕
پلىونكا 片底，片胶〔静〕
پلىيۇمۇگراف 计量雨 <气>〔静〕
پو[1] 皮牛，话大〔静〕
پو ئاتماق 话大说，牛吹：ھەممىنى بىلىمەن دېگىنىڭ پو ئاتقىنىڭ！牛吹是就道知都么什说你！
پو[2] 烟油，气热，气蒸 <方>〔静〕
پو[3] 炮 <方>〔静〕
پوپ 祭司，士教，师牧，甫神，父神 <宗>〔静〕
پوپاي 子个矮，子胖 <方>〔静〕
پوپايكا 衣毛，衫毛棉〔静〕
پوپايكسىز 的衣毛穿不，的衣毛无〔静〕
پوپايكلىق 的衣毛穿，的衣毛有〔静〕
پوپكا 包书，包件文〔静〕
پوپلىن 绸府 <纺>〔静〕
پوپوزا 诈讹，吓恫，唬诈，吓恐，唬吓，吓威〔静〕
پوپوزا قىلماق 诈讹，吓恐，唬吓，吓威
پوپوزىچى 者诈讹，者吓恐，者胁威〔静〕
پوپوچ 鞋便底平，鞋便底软②鞋儿婴①〔静〕
پوپىلماق 实压，实踩，紧踩 <方>〔动〕
پوتا 带腰布系 باغلىماق ～ / 带腰布：带腰布〔静〕 ھەممىسى ئەر ئەمەس، چاچ تارىغانىڭ ھەممىسى خوتۇن . 是都不的子辫梳，汉子男是都不的带腰系 <谚>

女人。
پوتا سالماق 投（舞邀此以中甫来西麦）带腰
腰掷投女男中甫来西麦）戏游带腰传 پوتا ئويۇنى
（戏游的带腰传后背在，圈一成围童儿或舞邀带
舞带腰 <艺> پوتا ئۇسسۇلى
پوتال 粉金〔静〕
粉金上，粉金抹涂 پوتال بەرمەك
پوتاللىق 的粉金了上，的粉金涂〔静〕
پوتەي 间之台炮个两）程②楼岗，楼炮，台炮 ①〔静〕
的距离）：بىر ~ يول 一路程（里华十于等约）
پوتلا 花灯，花烛③絮（的柳杨）②涕鼻①〔静〕
پوتلا چىقارماق 絮吐（柳杨）
پوتلىسمان 的状絮〔静〕
پوتلىسمان گۈل رېتى 序花状絮 <植>
پوتېنسيومېتىر 电，器位电，计差势电 <机>〔静〕
计位
پوتېنسيال 位电，势电，位，势 <化，物> ①〔静〕
势位②
پوتېنسيال توسۇق 垒势 <物>
پوتېنسيال چېچىلىش 射散势 <物>
پوتېنسيال فۇنكسىيە 数函势 <物>
پوتېنسيال قۇدۇق 阱势 <物>
پوتېنسيال كۈچ 力势有 <物>
پوتېنسيال ئېنېرگىيە 能位，能势 <化，物>
پوتىلىق 用带腰做②的带腰布有，的带腰布系①〔静〕
布的用带腰做 رەخت ~：的
پوجاڭزا 炮鞭放 ئاتماق ~：炮鞭，竹爆〔静〕
پوچتا[1] 车马轮四（的子蓬动活带，椅座有）〔静〕
پوچتا[2] ~ كەلدى．今天来了件邮。 ~：政邮 ①〔静〕 بۈگۈن：件邮②亭邮 بوتكىسى
~ مەن بۈگۈن پوچتىغا بارىدىم．了局邮去天今我。：局邮③
车邮 پوچتا ئاپتوموبىلى
船邮 پوچتا پاراخوتى
汇信，汇邮 پوچتا پېرېۋوتى
戳邮 پوچتا تامغىسى
学理地政邮 <地> پوچتا جۇغراپىيىسى
箱邮 پوچتا ساندۇقى
鸽信 <体> پوچتا كەپتىرى
票邮 پوچتا ماركىسى
码编政邮 پوچتا نومۇرى

资邮，费邮 پوچتا ھەققى
号（代）刊局邮 پوچتا ژاكالەت نومۇرى
局邮，局政邮 پوچتا ئىدارىسى
件邮 پوچتا يوللانمىسى
پوچتا ـ تېلېگراف 业事电邮 ~ ئىشلىرى：电邮〔静〕
پوچتا ـ تېلېگراف كەسپى 务业电邮
پوچتا ـ تېلېگراف ئىدارىسى 局电邮
پوچتا ـ تېلېگراف ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>
学济经电邮
پوچتاليون = پوچتكەش[2]
پوچتاليونلۇق = پوچتكەشلىك
پوچتاليونلۇق قىلماق = پوچتكەشلىك قىلماق
پوچتخانا 所政邮，局邮〔静〕
پوچتكەش[1] 夫车（的车篷轮四赶）〔静〕
پوچتكەش[2] 差邮，员递邮〔静〕
پوچتكەشلىك 作工递邮〔静〕
پوچتكەشلىك قىلماق 员递邮当
پوچېركا 工迹字 چىرايلىق پوچېركىسى：迹笔，迹字〔静〕
整 / پوچېركىنى سېلىشتۇرماق 迹笔对
定鉴迹笔 <法> پوچېركا باھالىماق
پوچى[1] 王大牛吹，家牛吹〔静〕
پوچى[2] 镐嘴鹤 <矿>〔静〕
پوچىلىق 牛吹〔静〕
پوچىلىق قىلماق 话大说，牛吹
پوخۇر 徒之色好，的色好〔静〕
پوخۇرلۇق 亵猥，色好〔静〕
女妇亵猥 ~ ئاياللارغا：亵猥 پوخۇرلۇق قىلماق
پودپولكوۋنىك = جۈكشياۋ
پودوكارپۇس 松汉罗 <植>〔静〕
松汉罗 <植> پودوكارپۇس قارىغىيى
پودۇرا 虫跳 <动>〔静〕
پودۇال 缝中，栏底（的纸报）②壁护，裙墙①〔静〕
（刑酷种一的教兰斯伊）死打石乱 <方>〔静〕
پور[1] 朽 ياغاچ~：的了糠，的心了空，的了朽 ①〔静〕
② 卜萝糠 لوبۇ ~ / 墩木的心了空 كونىك ~ / 木
的胖虚个一是他．ئۇ بىر ~ ئادەم：的胖虚 <转>
瘿树桑 پورى ئۇجمە。人
色褐木，色木朽 پور رەڭ
子冲（的心空部尖） پور سۇمبە
胖虚 پور سېمىز

پور² 纹花状凸(的上器铜) <手> 〔静〕
پور بېتون 土凝混沫泡 <建>
پور قاقماق 纹花状凸出敲器铜给 <手>
پور مىخ 钉图، 钉铆
پوراچ 盒木的盐或料调盛(的制剜) <方> 〔静〕
پورەك¹ 儿朵骨花، 蕾蓓، 蕾花① 〔静〕 قىزىل گۈلنىڭ پورىكى 玫瑰花②蕾蓬松: ～ چاچ 发头的松蓬
پورەك² 馕粮粗 <方> 〔静〕
پورەكلىمەك 放待苞含، 朵骨花结، 蕾花结 〔动〕: قىزىل گۈل پورەكلىدى . 玫瑰花含苞待放。
پورپاك 软松 يەر ～ :的散松، 的软松، 的松疏① 〔静〕 子乱، 乱骚، 事闹<转>②地土的
پورپاك توپا 土浮
پورپاك چىقارماق = پورپاك كۆتۈرمەك
پورپاك قىلماق = پورپاك كۆتۈرمەك
پورپاك كۆتۈرمەك 事滋، 事闹
پورپاك سالماق = پورپاك كۆتۈرمەك
پورپاڭلىق 田的松疏质土 ئېتىز ～ :的松疏质土 〔静〕 地
پورت¹ 岸口، 埠港، 口港 〔静〕
پورت بېجى 税港 <经>
پورت خىراجىتى 用费口港 <经>
پورت رايونى 区地岸口
پورت كىرىمى 入收口港 <经>
پورت ھەققى 费务港 <交>
پورت² (音声的水冒或气排)哧哧، 刺刺، 哧扑 〔模〕
پۇرت - پورت ، 声突突(的气排车汽، 车托摩) 〔模〕 声哧扑(的水冒或气喷)
پورتتىدە 声一地哧، 声一哧扑 〔静〕 来出了喷声一哧扑: ～ ئېتىلىپ چىقماق
پورترېت 画像肖<艺>②像肖物人<文>① 〔静〕
پورترېت تەسۋىرى 写描像肖
پورترېت فوتوگرافىيىسى 影摄像肖
پورتمان 子夹皮، 夹钱، 包钱 〔静〕
پورتۇچكا = ھاۋادان
پورتۇگال 人牙萄葡 〔静〕
پورتۇگالچە 的式牙萄葡②语牙萄葡①〔静〕
پورداق 痿阳③者患气疝②囊阴 <理生> ① 〔静〕
پورداق يۈز 脸没皮没، 皮脸厚 <骂>
پورداقچى 精屁马 <骂>〔静〕
پورداقچىلىق 屁马拍 〔静〕
پورداقچىلىق قىلماق 屁马拍
پورشېن 塞活 <机> 〔静〕
پورشېن بېشى 头塞活
پورشېن چۈلۈكى 销塞活
پورشېن دەستىسى 杆塞活
پورشېن ھالقىسى 环塞活
پورشېنلىق 的式塞活، 的塞活有 〔静〕
پورشېنلىق پومپا 泵式塞活
پورشېنلىق مانومېتىر 表力压式塞活
پورشېنلىق موتور 机动发式塞活
پورفىر 岩斑 <矿> 〔静〕
پورفىرىت 岩玢 <地> 〔静〕
پوركاپ 软松②棒木(的用跟后靴钉) <手>① 〔静〕
～ توپلىق يول 路土的软松
پورفىرىن 啉叶 <矿> 〔静〕
پورلاشتۇرماق «پورلاشماق» 态动使的
پورلاشماق 卜萝 . لوبۇ پورلىشپ قاپتۇ: 空变، 糠، 朽 〔动〕 了(心空)朽树 . دەرەخ پورلىشپ قاپتۇ 。了糠
پورلۇق 马纹花状凸带 جۈجەي ～ :的纹花状凸带 〔静〕 子嚼
پورنوگرافىيە 书淫 <文> 〔静〕
پوروخ = مىلتىق دورىسى
پورۇچ 碗木، 罐木小 <方> 〔静〕
پورۇق (声沸水)嘟咕 〔模〕
پورۇق - پورۇق 嘟咕水 . سۇ ～ قاينىدى: 嘟咕嘟咕 〔模〕 了开地嘟咕 。
پورۇقشماق = پورۇقلىماق
پورۇقلاتماق «پورۇقلىماق» 态动使的
پورۇقلىماق 响作嘟咕: قازاندىكى سۇ پورۇقلاپ قاينىدى . 〔动〕 了开地嘟咕嘟咕水的里锅 。
پوزا ②赢赌示表上向都面凸子色骨踝羊只四① 〔静〕 状醉烂
پوزا بولماق 泥如醉烂، 醉烂 <成>
پوزا قىلماق 醉灌 <成>
پوزمان 木节盐 <植> 〔静〕
پوزنەك¹ 蕨盖蹄 <植> 〔静〕
پوزنەك² 堆 <方> 〔静〕
پوزىترون 子电阳 <物> 〔静〕
پوزىتسىيە 地阵 : دۈشمەن پوزىتسىيىسىگە ھۇجۇم قىلماق 攻进阵敌入 ① 〔静〕 <军>

ھۇجۇم قىلىشاق 进攻态度：پوزىتسىيە ئۇرۇشى 战地阵 <军>
پوزىتسىيەلىك ئىنىق ئۇزۇقىرتمەك 改变态度要，度态变改 / توغرا ~ تۇتماق 度态确正抱
پوزىتسىيەلىك ئىنىق 义主证实，论证实 <哲>〔静〕
پوزىتىۋىزم 兹扑〔模〕
پوس 兹扑兹扑〔模〕
پوس - پوس 壳，皮〔静〕 1 پوست
پوست ئالما پوستى 苹果皮 / يىلان پوستى 蛇皮，蛇蜕 / يىر پوستى 地壳 / پىيازنىڭ پوستى 葱皮 ، ئەخمەقنىڭ دوستى .<谚>多友朋子傻，多子皮葱洋。
پوست تاشلىماق 蜕皮
پوستىغا ساماڭ تىقماق 算暗，害暗，害陷 <成>：ئەگەر ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئۇقۇپ قالىدىغان بولسا ، پوستۇڭغا ساماڭ تىقىدۇ . 你算暗会定一，事件这道知果如他 。
پوستىغا كىرمەك 迎逢意曲：توۋا ، ئۇنىڭ پوستىمىزغا كىرىۋېلىپ ، شۇنچىلىك شۇملۇقلارنى قىلىپ يۈرگىنىنى ئەجەب بىلمەپتۇق . 天哪，迎逢意曲他，鬼多么那了搞，们我 。觉发有没竟
پوست 2 〔静〕<军> 哨岗，岗：~ تەكشۈرمەك 岗查检
پوستتا تۇرماق 哨查，哨
پوست قويماق 岗站
پوستەك 1 〔静〕①<转>②帚扫皮羊(的用面扫里房磨)费工加食粮
پوستەك 2 〔静〕钱榆：قارىياغاچ پوستىكى 钱榆
پوستەكچى 〔静〕①<转>②人工面磨打，的儿腿跑 的杂
پوستەكچىلىك 〔静〕①<转>②业坊磨媚献，结巴
پوستەكچىلىك قىلماق ①<转>②坊磨看，面磨结巴，媚献
پوستدوكتور = دوكتور ئاشتى
پوستسىمان 〔静〕状壳皮 <地>
پوستلاق 〔静〕①<理生>织组皮表(的脏内)
پوستلاقخور <动>〔静〕虫蠹小
پوستومبا 〔静〕(的用食后净干洗毛去，来下剥油连)皮巴尾羊
پوستومبا كاۋاپ 皮巴尾羊烤 <食>
پوستومبا مانتا 子包皮巴尾羊 <食>
پوستومبا ئۇرۇمىسى 卷肉皮巴尾羊
پوستىپىياز 〔静〕种品瓜甜)孜牙皮提斯波 <植>

(一之
پوسسىدە 声兹扑〔静〕
پوسكاللا 〔静〕正题，题本，话实：ئۇ يان - بۇ يان ئەگىتمەي ، گەپنىڭ پوسكاللىسىنى دە . 不要西拉东扯，说题正 。 مەن ساڭا گەپنىڭ پوسكاللىسىنى ئېيتاي ! 说你给我！吧话实 !
پوسما 〔静〕①婴儿，帽儿②帽睡③(的戴士护，生医)白子帽
پوسمىلىق 〔静〕①戴婴儿，帽儿②戴帽睡③小戴白的帽
پوسۇر 沙沙，唰唰〔模〕
پوسۇر - پوسۇر 沙沙，唰唰〔模〕
پوسۇرلاتماق «پوسۇرلىماق»的使动态
پوسۇرلاشماق «پوسۇرلىماق»的共同态
پوسۇرلىماق 〔动〕响沙沙，响唰唰：ئۇ پوسۇرلاپ ئالدىغا قاراپ ماڭدى . 他沙沙地前往走 。
پوسۇق 〔模〕忽地
پوسۇققىدە 〔静〕然蓦，地蓦：ئۇ ئىشخانىغا ~ كىرىپ قالدى . 他忽地蓦然进走办公室。 ~ ئاغزىدىن چىقىپ كەتمەك 脱口而出，蓦然失口
پوسۇلكا 〔静〕(的寄邮)包裹
پوش 〔叹〕开让，开闪，光借：~ ، مەن ئۆتۈۋالاي . 借光，让开过我 。
پوش دېمەسلىك 不怕：ئۇ مەندىن تەپ تارتسىمۇ ، ئانىسىنى پوش دېمەيتتى . 他虽然，我怕不可，妈妈他怕 。
پوش - پوش 〔叹〕开让，开让：~ ، ھارۋا كېلىۋاتىدۇ . 车来了，开让，开让 。
پوشكا 〔静〕<方，手>子架的子皮搭(时革皮制鞣)
پوشكال 〔静〕<食>香油，饼油薄：~ سالماق 香油炸饼
پوشكال سامسا <食>子包烤皮脆
پوشكالچى 〔静〕①者饼油卖②者食白吃<转>(多人的吃饭混事喜白红借于惯界教宗指)
پوشكالچىلىق 〔静〕①饼油②业食白吃：~ بىلەن قورساق توينۇزماق 靠吃白食过日子
پوغۇندا <方>〔静〕棒蒲，绒蒲
پوق 〔静〕①屎，粪：ئادەم پوقى 人粪 / مۇشۇك پوقى 猫屎 / پوقنى چالما ئاتما ، يۈزگە چاچرار . 往<谚>上粪扔，脸己自到溅会，块土 。ئورۇق كالىنىڭ پوقى يوغان . (牛吹喻)屎大拉牛瘦<谚>②(属金的后炼冶)渣滓：قوغۇشۇن پوقى 铅渣，蛋笨<转>③货蠢：

قولىدىن ~ كەلمەسلىك 来不干事屁 ۋاي ~ ، — دېدى 他对爸爸！蛋笨，喂．净干不脚手喻④。道说地气生常非
دادىسى ئۇنىڭغا قاتتىق خاپا بولۇپ．پوقى بار ئادەم：干不脚手 ~ گېپى / 人的题问有，人的净干不股屁
پوق بولماق <成> 脚马露，丑出：ئۇنىڭ يۈزى پوق 了尽扫面颜他．
بولدى．他面颜 。
پوق پاچاق <成> 子呆，人的塌塌疲疲 子呆，人的塌塌疲疲
پوق قورساق <成> 草②便便腹大，子肚大① 草②便便腹大，子肚大①
پوق قىلماق <成> 糟搞：قىلغان ياخشىلىقلىرىڭنى بىر 废囊窝，包
ئېغىز زىيادە گېپىڭ پوق قىلدى．你被，事好切一的做你．了糟搞话的余多句
پوق كۆت 笨蛋：ماۋۇ ~ نېمە دەۋاتىدۇ？这 在蛋笨个这？么什说
پوقنىڭ پۈپۈكىنى بۇزماق <成> 倒帮，事坏 忙
پوقنى ئىككىگە بۆلەلمەسلىك <成> 是一无百，
能所无一
پوقى بار 净干不脚手，题问有：~ نېمىلەر <成>
بىلەن ئارىلاشمىغان تۇزۇك．不伙家的净干不脚手些那同 好为往来 。
پوقى چوڭ (孩小指多)大话 <成>
پوقى چىقماق 坏累②子岔出，题问出① <成>
尽力疲筋，了
پوقىدىن ئۇركۈمەك 安不惶惶，胆吊心提 <成>：
مۇشۇ كۆنلەردە ئۇ پوقىدىن ئۇركۈپ يۈرۈيدۇ．这 成他子日些这．胆吊心提天 。
پوقىغا تېيىلماق 连牵受，累连受 <成>：ھېچ
ئىشتىن ھېچ ئىش يوق ، ئۇ سەمەتنىڭ پوقىغا تېيىلىپ كەتتى． 。累连的提麦赛了受故无白平他
پوقىغا شام قادايدىغان 公铁，的拔不毛一 <成>
鸡
پوقى قاتماق <成> 肯不意执，执固，犟：ئەمدى
سېنىڭمۇ پوقۇڭ قاتتىمۇ？现 吗肯不意执也你在？
پوقى قىڭغىر 眼心歪，缠难 <成>：قاسىم تۇز گەپ-
نى ئەگرى چۈشىنىدىغان ~ ئادەم．当都话好把是木斯喀 。人的缠难的话坏成
پوقىنى بوغۇزلىماق 艾自怨自 <成>
پوقىنى چېلىپ ئىچىدىغان 败，足不事成 <成>

的余有事
پوقىنى ئېيرىغدىماق 革心洗，子摊烂拾收 <成> 面
پوقى يۇقماق = پوقىغا تېيىلماق
پوق يېمەك ① <成> 胡，黑道白说，粪喷嘴满 胡别！پوق يېمە：头跟栽，事错做，子岔出②道八说 ！道八说
پوقاق 子脖大，病子脖大，大肿腺状甲 <医>①〔静〕
苞打，穗孕 <农>②(病子脖大患)
پوقاق بولماق <农> 苞打，穗孕：بۇغدايلار پوقاق بوپتۇ．了穗孕子麦 。
پوقاق بۆكەن 羚喉鹅 <动>
پوقاقگۈل 兰眼凤，莲眼凤 <植>〔静〕
پوقچى 小<昵，儿>②工粪运，工洁清所厕①〔静〕
戏把小，巴巴
پوقلاشماق «پوقلىماق» 的同共态
پوقلىماق (地扫誉名人使前面人众在)臭搞〔动〕
پوك ~ قىلىپ يەرگە چۈشۈپتۇ．一 到落上树从声一嗒啪果苹个一．上地了 。
پوكان 胸②子嗉鸡 囊嗉，子嗉①〔静〕：توخۇ پوكىنى
脯，胸口：ئۇ پوكىنىنى ئۈستەلگە قويغىنىچە ئۇيقۇغا كەتتى． 。了着睡就，子桌挨一脯胸他
پوكاندەك قىزارماق 赤耳红面(得羞)
پوكىنىغا باسماق <成> 有己为据：ئۇ كوللېكتىپ-
نىڭ مال ـ مۈلكىنى پوكىنىغا باستى．己为据产财体集把他．了有 。
پوكان³ 子稼庄)的浆足灌未②(果水)的熟半①〔静〕
(等服衣)的干未③(实
پوكانچى 户屠，工宰屠〔静〕
پوكانچىلىق 业宰屠〔静〕
پوكانچىلىق قىلماق 儿活宰屠干
پوكەي 柜专，台柜，柜铺〔静〕
پوكەي تۇزۈمى 制员柜
پوكەي نازارەتچىلىكى 督监面柜 <经>
پوكەي ھاۋالىسى 托委台柜 <经>
پوكەيدى 贩商小〔静〕
پوك ـ پوك 腾扑，怦怦，突突，通扑〔模〕：يۈرەك ~ سالماق心 跳地通扑通扑 / ئوغرىنىڭ يۈرىكى ~ 。虚心贼做 <谚>

پوككا 面凸(的子色骨踝羊)〔静〕
پوككا يوزا 赌(上朝时同面凸子色骨踝羊个四) **赢**
يوككا چۇ (一)朝面凸个三余其，着立骨踝羊个 **输**赌(上朝面凹，下
پوككىده 声一嗒啪，声一通扑 ①〔静〕：ده‌ره‌ختىكى ئالما ~ يەرگە چۈشتى . 了来地下掉声一嗒啪果苹的上树 ②。了来然忽他 . كېلىپ قالدى ~ ئۇ ：然突，然蓦，然忽
پوكۇلداتماق «پوكۇلدىماق»的态动使的
پوكۇلدىماق 扑腾扑心 ~ يۈرەك ：怦怦，腾扑腾扑〔动〕 **跳地腾**
پوكۇن 某某，某〔静〕
پوكۇنچى 来人某 . كەلمىدى ~ ، پالانچى كەلدى ：人某〔静〕 了，来没人某。
پوكۇنچى ـ پۈستانچى 四李三张，某某〔静〕
پوكۇنى 样那某某 . مۇنداق ~ ، پالانى ئۇنداق ：某某〔静〕 。样这某某
پوكېلىس 下见
پوكېلىس ئېغىپكىتى 柜专
پوك 泡灯 . لامپۇچكا ~ قىلىپ ئېتىلىپ كەتتى ：乒，砰〔模〕 。了炸声一地砰
پوك ـ پوك ：啪噼，乒乒乓乓，砰砰〔模〕 ~ قىلىپ ئېتىلغان پوجاڭزا ئاۋازى 声竹爆的乒乒乓乓
پوك ـ پوك سۆزلىمەك 什起想，话说地气粗声粗 么什说么
پوكۈندە 声一地砰 ①〔静〕：声一地乒，声一地砰瓶暖的上子桌 . يېرىلىپ كەتتى ~ غان چايدان 了爆 ~ ، 然突②。防不冷，子下一：يىغلۇۋەتمەك ~ 了走说防不冷 سۆزلەپ تاشلىماق ~ / 来起哭子下嘴
پوكۈلداتماق «پوكۈلدىماق»的态动使的
پوكۈلدىماق 声炮鞭的乒乒乓乓 ئاۋازى
پول 板地洗擦 ~ سۈرتمەك ：板地〔静〕
پول يۇغۇچ 布墩，把拖
پولا 甜的呼呼软 ~ قوغۇن ：的呼呼软(而透熟因)〔静〕 瓜
پولا بولماق 呼呼软得变，透熟
پولا قىلماق 振不蹶一使，软变使
پولات 钢〔静〕
پولات ئارغامچا 绳丝钢，缆钢
پولات ئەينەك 璃玻化钢
پولات بەلگىسى 号钢
پولات پىلتىسى 坯钢
پولات تاختا 板钢
پولات تامغا 印钢
پولات تاۋلاش 钢炼
پولات تاۋلاش مېشى 炉钢炼
پولات چىۋىق 筋钢 <建>
پولات داشقىلى 渣钢
پولات دانچىسى 粒钢
پولات رۇلېتكا 尺卷，尺钢
پولات زاۋۇتى 厂钢炼
پولات سىم 丝钢
پولات قالپاق 盔钢
پولات قۇرۇلما 构结钢 <建>
پولات كۆزنەك 瓦钢
پولات لىم 梁钢 <建>
پولات ئۇچقۇنى 花钢
پولات ئېرىتىلمىسى 水钢
پولات ـ تۆمۈر 铁钢〔静〕
پولەك 人兰波〔静〕
پولەكچە 的式兰波②语兰波，文兰波①〔静〕
پولتۇق (声水落)咚咕，通扑〔模〕
پولتۇق ـ پولتۇق 咚咕咚咕，通扑通扑〔模〕
پولتۇققىده 扑 ~ سۇغا سەكرىمەك ：声一咚咕，通扑〔静〕 中水入跳声一通
پولتۇقلاتماق «پولتۇقلىماق»的态动使的
پولتۇقلىماق 响作咚咕，响作通扑〔动〕
پولتۇك 到掉声一咚咕头石大块一 . قىلىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى ~ ، چوك بىر تاش ：刺泼，腾扑，通扑，咚咕〔模〕 。了去里水
پولتۇك ـ پولتۇك 刺泼，腾腾扑，通通扑〔模〕
پولتۇڭدە 声一咚咕，声一通扑〔静〕
پولتۇڭلاتماق «پولتۇڭلىماق»的态动使的
پولتۇڭلاشماق «پولتۇڭلىماق»的态同共的
پولتۇڭلىماق 刺泼②里水进掉声一通扑 ①〔动〕 پولتۇڭلاپ سۇغا چۈشۈپ كەتمەك ：咚咕，通扑
پولداق 袋粪拾 <方>〔静〕
پولداق ـ سولداق 摆摇〔模〕

پولداڭلاتماق «پولداڭلىماق» 的动使的态

پولداڭلاشماق «پولداڭلىماق» 的动同共的态

پولداڭلىماق 摆摇〔动〕

پولدۇرۇك ②动摆，荡晃，动晃(西东的着挂)①〔模〕(儿哪到跟就儿那到走人别)随尾

پولدۇرۇك ـ پولدۇرۇك 摆摇，动摆，动晃〔模〕：摆摇，动摆，动晃(西东的着挂)①〔模〕(儿哪到跟就儿那到走人别)随尾

پولدۇرۇك ـ سولدۇرۇك 啷哐〔模〕

پولسىز 的板地无〔静〕

پولك = تۇمان

پولكا 卡尔波 <艺>〔静〕

پولكوۋنىك = شاڭشاۋ

پوللۇق 间房的板地有：的板地有〔静〕 ~ ئۆي

پولو 卜萝胡，油，肉羊和米大用)饭抓<食>〔静〕(称故，食抓手净，熟焖等干葡葡，葱洋)：توخۇ گۆشى پولۇسى 饭抓肉鸡 / بېھى پولۇسى 饭抓瓜木 / گۆشسىز پولۇ 抓饭素

پوليياكرىلونىترىل 腈烯丙聚 <化>〔静〕

پولباش 的子帽绿戴，龟乌，八王〔静〕

پولپ 体螅水 <动>〔静〕

پوليپروپىلېن 烯丙聚 <化>〔静〕

پولىپروپىلېن تالاسى 纶丙 <化>

پولىستىرول 烯乙笨聚 <化>〔静〕

پولىستىرول تالا 维纤烯乙笨聚 <化>

پولىفوسفاتلار 盐酸磷聚 <化>〔静〕

پولىگالىت 石卤杂 <地>〔静〕

پولىمېر 物合聚 <化>〔静〕

پولىمېر پارچىلىنىشى 聚解 <化>

پولىمېرلانماق (用作)合聚 <化>〔动〕

پولىمېرلىنىش رېئاكسىيىسى 应反合聚 <化>

پولىمېرلىنىش مېخانىزمى 理机合聚 <化>

پولىمېرلىنىشچانلىق 度合聚 <化>〔静〕

پولىۋىنىل (基的物合化)烯乙聚 <化>〔静〕

پولىۋىنىل ئاتسېتات 酯烯乙酸醋聚 <化>

پولىۋىنىل خلورىد 烯乙氯聚 <化>

پولىۋىنىل فلورىد 烯乙氟聚 <化>

پولىئېستېر 酯聚 <化>〔静〕

پولىئېفىر 醚聚 <化>〔静〕

پولياريسكوپ 镜光偏 <物>〔静〕

پولياريزاتسىيە 振偏 <物>〔静〕

پولياريزاتور 计光偏，计振偏 <物>〔静〕

پۇـوم ③儿团②儿团面米玉(的等牛，驼骆喂)①〔静〕堆土(的界地志标)

پۇـوم قىلماق 团成团儿：كۆمۈر ئۆۋىقىنى ~ 团末煤把球煤成

پومبۇلاق 的圆<方>〔静〕

پومپا 简唧，泵〔静〕

پومپا تەگلىكى 座泵

پومپاخانا 室泵〔静〕

پومپاق 唇嘴厚：的厚，的凸，的鼓〔静〕 ~ لەۋ

پومپايتماق «پومپايماق» 的动使的态

پومپايتىشماق «پومپايتماق» 的同共的态

پومپايتىلماق «پومپايتماق» 的被动的态

پومپايماق 子肚 ~ قورساق：囊囊鼓鼓，出凸，出鼓〔动〕袋口的他. ئۇنىڭ يانچۇقى پومپىيىپ كېتىپتۇ / 囊囊鼓鼓 的鼓鼓得塞。

پومزەك ~ / 球雪：球皮小，儿球〔静〕球打 ئوينىماق

پومساق 的圆滚，的圆 <方>〔静〕

پومسايتماق «پومسايماق» 的动使的态

پومسايماق 抿，挺，腆，鼓〔动〕

پوملاپ ـ سوملاپ 地事了衍敷，地心经不漫〔静〕：地虎虎马马，地叶大枝粗 ئىشنى ~ قولدىن چىقارماق 去过付应情事把地事了衍敷

پوملاتماق «پوملىماق» 的动使的态

پوملاشماق «پوملىماق» 的同共的态

پوملاق 的状儿团〔静〕

پوملاق كۆمۈر 球煤

پوملاق لاي 团泥

پوملاقلاتماق «پوملاقلىماق» 的动使的态

پوملاقلاشماق ① «پوملاقلىماق» 的同共的态②楼相互

پوملاقلانماق «پوملاقلىماق» 的被动的态

پوملاقلىماق 团一作扭，抱

پوملانماق «پوملىماق» 的被动的态

پوملىماق 团①〔动〕：揉，团儿团成团，儿团成揉〔动〕 لاينى ~ 泥团 / خېمىرنى ~ 团面揉 / قارنى ~ 球雪团

پوملىماق 工了走弄糊我把他. ئۇ مېنى پوملاپ يولغا سالدى：弄糊 / جىگىر-تەكنى ~ 渣油团 / لاينى ~ 团泥儿团②<转>哄，

پومبشچمك 主地〔静〕
پومبشچىكلار سىنىپى 级阶主地
پونتون 筒浮〔静〕
پونسىرۇس 枳 <植>〔静〕
پونكىت[1] 站〔静〕: ئاشلىق پونكىتى 站粮 / ساقلىقنى ساقلاش پونكىتى 站健保 / ئۇرۇقلاندۇرۇش پونكىتى 站种配 / مال دوختۇرلۇق پونكىتى 站医兽 / داۋالاش پونكىتى 站疗医
پونكىت[2] 目(的中目帐)〔静〕
پونۇس 明决 <植>〔静〕
پوۋۇرغۇر (一之落部车高古)部罗伏副 <古>〔静〕
پوۋېست 说小篇中 <文>〔静〕
پوئېتىكا 文韵 <文>〔静〕
پوئېزىيە = شېئىرىيەت
پوئېما = داستان
پوئىسسون 学理物和家学力، 家学数国法)松泊〔静〕(家
پوئىسسون تەقسىماتى 布分松泊 <数>
پوئىسسون تىرنىقى 号括松泊 <数>
پوئىسسون نىسبىتى 比松泊 <数>
پوئىسىللىي (家学科国法)叶肃泊〔静〕
پوئىسىللىي قانۇنى 律定叶肃泊 <数>
پوئىنكارىي (家学数国法)莱加庞〔静〕
پوئىنكارىي ئالماشتۇرۇشى 换变莱加庞 <数>
پوئىنكارىي گۇرۇپپىسى 群莱加庞 <数>
پويىز 车火开 ھەيدىمەك ~ :车列، 车火 <交>〔静〕
پويىز باشلىقى 长车列
پويىز بېلىتى 票车火
پويىز خىزمەتچىسى 员务乘، 员车列
پويىز ئىستانسىسى 站车火
پۇبلىتىستىكا 评时، 论政 <文>〔静〕
پۇت[1] 脚①〔静〕، 足: ئۇلۇك ~ / 脚右، 腿右 ~ دەسسەپ گۇدەك يەر يوق . 地之足立无。②腿: ئورۇندۇق پۇتى 凳子腿
پۇت ئاتماق 嘴顶(人大跟)②踢①
پۇت بارماق سۆڭىكى 骨趾 <理生>
پۇت - پۇتىغا تەگمەسلىك 手忙乱、脚得不地沾
پۇت پىشىلغىقى 病气脚 <医>
پۇت تارتقۇ 带腿绑(的用上篮摇)
پۇت تارتماق 系关绝断、身抽②脚缩、脚收①
پۇت تەمرەتكىسى 气脚②癣脚: 癣足① <医>
پۇت تورمۇز 制车行、车刹脚、动制脚① <机>
闸轮倒(车行自)②动
پۇت تېپىشمەك 礼抗庭分 ، 角斗心勾 <成>
پۇت تىرەپ تۇرماق 住撑支②脚住站① <成> ، 腰撑、持支
پۇت چېتىپ يۈگۈرۈش 跑赛足三人二 <体>
پۇت سۇنماق 归西手撒、腿蹬 <成>② 腿伸①
پۇت سىڭىرى 筋蹄
پۇتقا پۇت ، قولغا قول بولماق 力协心同 <成>
پۇتقا چېتىش بولماق 梗作中从 <成>
پۇتقا چېتىشۇالماق 牵连牵: ئۇنى نېمىشقا پۇتۇڭغا چېتىشۇالدىڭ؟ 上连牵也他把么什为你 ؟
پۇتقا ھۆل خىش قويماق 子帽高戴、维恭 <成>
پۇتى گۆرگە ساڭگىلىماق 土人子身截半 <成>
پۇت دۇمبىسى 背脚
پۇتى كۆيگەن توخۇدەك 鸡的子爪了烫像 <成>
蚁蚂的上锅热像、样一
پۇت[2] (斤公 16.38 于等特普一、位单量重)特普〔静〕
پۇتا 柳红、柳柽 <方>〔静〕
پۇتاتماق «پۇتماق»态动使的
پۇتاشماق «پۇتماق»态同共的
پۇتاق 疤、子节(的木树)②杈桠、桠枝、杈枝①〔静〕: ياغاچنىڭ پۇتىقى 木的支派、支分<转>③子节的上材木。多支分的规教 . ئىشەتنىڭ پۇتىقى تولا ، 子岔 <转>④病毛
پۇتاق چىقماق 毛出、子岔出 <转> ②桠枝长①
پۇتاقسىز 子岔了出情事 ~ :病 ئىشتىن 的枝过剪、的子节无、的桠枝无〔静〕
پۇتاقلىق ②木树的多桠枝 ~ :的多桠枝①〔静〕 دەرەخ 头木的节枝有 ~ :的多节枝、的节枝有 ياغاچ
پۇتالماق «پۇتماق»态动被的
پۇت - ئاياغ 肢下、脚腿〔静〕
پۇتبول 球足踢 ~ :球足 <体>〔静〕 ئۇينىماق
پۇتبول بەتىنكىسى 鞋球足
پۇتبول كامانداسى 队球足
پۇتسىز 的腿无、的足无、的脚无〔静〕
پۇتسىزلار ئەترىتى 目足无 <生>
پۇت - قول 肢四، 脚手〔静〕: ماغدۇرسىزلىنىش 肢四 ~ 力无 / پۇت - قولى باغلىنىپ قالماق 脚手住捆 / ئۇز ئۇ-

يۇمنىڭ خۇشلۇقى پۈت ـ قولۇمنىڭ بوشلۇقى .〈谚〉家自 ～ 话的际边着不 گەپ
。闲清都脚手，间空的

پۇتلاتماق «پۇتلىماق» 的态动使的

پۇتلاش 碍阻③坏使，算暗 〈转〉②子绊使①〔静〕力阻，碍障：ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا ، نامراتقا ～ . 〈谚〉多碍障头前人穷，多雀麻上头墙破
。

پۇتلاشتۇرماق «پۇتلاشماق²» 的态动使：ئۇ باھانە تېپىپ مېنى پۇتلاشتۇرماقچى . 子绊下我给口借找想他
。

پۇتلاشماق¹ «پۇتلىماق» 态同共的

پۇتلاشماق² 〔动〕绊磕，绊①：تاشقا ～ 头石在绊脚

پۇتلىشىپ يىقىلماق 绊②倒绊 / 上：مېنىڭ ئىشىمغا پۇتلاشما . 头：ئۇ بىر قېتىم پۇتلىشىپ كېتىپ ھازىرغىچە تۇرالمايۋاتىدۇ . 来起不爬在现到直，头跟次一了栽他
。

پۇتلانماق «پۇتلىماق» 态动被的

پۇتلۇق¹ 〔静〕的腿带，的脚带，的脚有：تۆت ～ جوزا 子
四桌的腿条

پۇتلۇقلار سىنىپى 〈动〉纲足腹

پۇتلۇق² 〔静〕普…的特普一：بىر ～ گىر تېشى 砣秤的特普

پۇتلىكاشاك 碍障，石脚绊〔静〕：پۇتلىكاشاكلارنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 碍障清扫，石脚绊掉搬 / پۇتلىكاشاكقا يولۇقماق
碍障到遇

پۇتلىكاشاك بولماق 碍，事碍，碍妨，石脚绊为成
脚碍手

پۇتلىكاشاكلىق 脚碍手碍，脚绊手绊〔静〕

پۇتلىماق 〔动〕①绊使子：پۇتلاپ يىقىتماق 人把子绊使
来他跟要你 . دى ـ كەلدى قىلساڭ ، ئاخىر بىر كۈن پۇتلايدۇ . 摔倒②〈转〉脚手做，坏使，算暗：ئۇنىڭ بىلەن بار-
。你算暗会天一有总，话的往

پۇتۇشۇا 话通普〈语〉〔静〕

پۇتىق 〈古〉囊皮腿马，囊皮小〔静〕

پۇتىماق 〔静〕枝剪，枝整，杈打：دەرەخنىڭ ھارام شاخلىرى-
杈打树给 ～ نى
剪枝整 پۇتاش قايچىسى

پۇجۇك (妻正之子世，王郡，王亲)晋福〔静〕

پۇچ 〔静〕的秕，的仁没，的心空：ئۇ يىلقى ياڭاقلارنىڭ تولىسى ～ بولۇپ كېتىپتۇ . 的心空是多大桃核的年今
。
بالىلار كېچىكىپ ئوبدان ئوزۇقلانمىسا ، يىلىكى ～ بولۇپ قالىدۇ . 弱很会质体，足不养营候时小子孩
。

پۇچەك 〔静〕秕①：بۇغداي ～ 洞空，空〈转〉②麦秕：

话的际边着不 گەپ ～
蛋寡〈畜〉 تۇخۇم پۇچەك
粒秕〈农〉 دان پۇچەك
牛牵矮〈植〉〔静〕 پۇچەككۆل
态动使的 «پۇچەكلەشمەك» پۇچەكلەشتۇرمەك
态动被的 «پۇچەكلەشتۇرۇلمەك» پۇچەكلەشتۇرۇلمەك
秕变①〔动〕：شالغا ئۇششۇك تېگىپ پۇچەكلەشپ قاپتۇ . 空，空〈转〉② 。了秕都打霜遭子稻
文 . 洞，空泛：ماقالىنىڭ ئاخىرى بىرئاز پۇچەكلىشىپ قاپتۇ . 空儿点有尾结的章
。

پۇچەكلىك 空②秕①〔静〕

پۇچقاق¹ 脚裤①〔静〕：ئىشتاننىڭ پۇچقىقى 脚裤 / پۇچقاقنى تۆرمەك 落角③皮的分部该或腿小的类兽②脚裤卷：
店商的角街 كوچىنىڭ پۇچقىقىدىكى دۇكان

پۇچقاقتىن يەل بەرمەك 气打，捧吹〈成〉

پۇچقاققا پىت چۈشمەك = پاچاققا پىت چۈشمەك

پۇچۇقاق² 子皮碎①〔静〕：جۈۋا ～ 袄皮的成拼子皮碎
猫花 مۇشۇك ～ ②的花，的黄浅：

پۇچقاقلىق 〔静〕的脚裤：كەڭ ～ ئىشتان 大裤的脚裤，子
裤叭喇

پۇچقاقلىق ئىشتان 裤装童身连

پۇچۇق¹ ①〔静〕的口豁有，的口缺有，的破碰：～ چىنە / 碗的口豁有 قازان ～ 子鼻塌 بۇرنى 的塌，的瘪②锅破：

پۇچۇق² 〔静〕嘴豁，唇兔，裂唇〈医〉：ئاغزى ～ . 嘴豁变舌学爱〈谚〉 دورا-چۈقنىڭ
。

پۇچۇقلانماق «پۇچۇقلىماق» 态动使的

پۇچۇقلىماق 〔动〕豁碰，口缺出碰

پۇچۇلدۇرماق «پۇچۇلماق» 态动使的

پۇچۇلماق 口豁出碰，边掉磕，破磕(皿器)①〔动〕：چىنە پۇچۇلۇپ كەتتى . 边碗了掉磕 。 چەينەكنىڭ جوغىسى پۇچۇلۇپ كېتىپتۇ . 口缺出碰(等刃刀)②。了破磕嘴壶，个了碰头斧：پالتىنىڭ بىسى پۇچۇلۇپ كېتىپتۇ . 子豁出碰
。口豁

پۇچىلاتماق «پۇچىلىماق» 态动使的

پۇچىلاشماق «پۇچىلىماق» 态同共的

پۇچىلانماق ① «پۇچىلىماق» 态复自的 ② «پۇچىلىماق» 被的
态动

پۇچىلىماق 烧，烤(火微用)①〔动〕：كۆكۈاش پۇچىلاپ يېمەك 烤玉米嫩煎，熬折〈转〉②吃：كۈندەشلىك

ئوتى ئۇنىڭ ژۇجۇدىنى پۇچىلىدى . 他着熬煎火之妒嫉 。

پۇختا ① 〔静〕 实结、固牢、实坚、实扎、实厚 ～ ；稳②础基的(实扎)实坚 ئاساس ～ / 布的实结 رەخت ～ 的实踏 ئادەم ～ / 伐步的健稳 قەدەم ～ ：实踏、健人③通精：ئۇيغۇر تىلىغا ～ 算：ئۇ ئۆي ئىشلىرىغا ～ ；算细打精于善上务家在他 . 虑考密周 ئويلانماق ～ / 备准心精 ；意注、心小②实坚、固牢、实结① پۇختا بولماق 留神：يولدا ئۆزۈڭگە پۇختا بول . 神留要你上路 。

پۇختا قىلماق 地心细、地实踏脚、地实实扎扎 ，踏该应事做 . ئىشنى پۇختا قىلىش كېرەك 地实实踏踏 。实实踏

پۇختىلاتماق 态动使的 «پۇختىلىماق»

پۇختىلاشماق 态同共的 «پۇختىلىماق»

پۇختىلانماق 态动被的 «پۇختىلىماق»

پۇختىلىق 稳②实厚、实扎、固牢、实坚、实结① 〔静〕 度刚 <冶>③实踏、健

پۇختىلىق كاپالىتى 证保、固保 <经>

پۇختىلىماق 当停做、绪就使、固牢弄、固加 ① 〔动〕 ：قاشنى ～ / 堤河固加 ئۆزنى / 子底家实充 پۇلى يېغىپ تۇيى تەييارلىقىنى ～ 细②当停备准事婚把钱攒 ；心、认真：تاپشۇرۇقنى پۇختىلاپ ئىشلىمەك 业作做地心细

پۇخسارىماق 绷、脸苦眉愁 ، 脸着丧哭 <方> 〔动〕 脸着吊、脸着

پۇخۇن 扑面、面干 <方> 〔静〕

پۇڭ 棱扑雀麻 . قۇشقاچ ～ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى 棱扑 〔模〕 了走飞声一 。

پۇر[2] 开传 〔静〕

پۇر بولماق = پۇر كەتمەك

پۇر قىلماق 扬张、扬传：مەكتەپتە يۇز بەرگەن بىر ئىش ساۋۇنجانىڭ نامىنى مەكتەپكە پۇر قىلدى . 一的生发里校学 了开扬传校全在字名的江提伍萨使事件 。

پۇر كەتمەك 去出播传、遍传、扬传、开传：سەسىق نامى ～ / 扬远名臭 بۇ ۋەقە شۇ كۈنىلا پۈتۈن شەھەرگە پۇر كەتتى . 城全了遍传就天当事件这 。

پۇراتماق ① 〔动〕 «پۇرىماق» 的态动使：ئۆلۈكلەرنىڭ روھىغا ئاتاپ ياغ ～ / 灵亡奠祭 گۆشنى پۇرىتىپ قويماق 肉把 ；示暗 <转>②臭放：پۇرىتىپلا ئېيتسالا ، ئۇ مەقسىتىگىنى چۈشىنىدۇ . 思意的你白明会就他、下一示暗要只 。

پۇراشتۇرماق 嗅一嗅 〔动〕

پۇراشماق 态同共的 «پۇرىماق»

پۇراق 香的肉 گۆشىنىڭ مەززىلىك پۇرىقى ：味气、味①〔静〕味(的格风示表) <转> ②味臭 ～ / 味 خوتەن دېئالېكتىنىڭ پۇرىقى ۋە ئۇنىڭ سۆز-ھەرىكىتىدىن ئەدەبلىرىنىڭ پۇرىقى چىقىپ تۇرىدۇ . 行言的他和 儿味的言方田 。

پۇراقسىز 的味气无 〔静〕

پۇراقلىق 的味有、的味 〔静〕

پۇراقلىق كىرەش 活独香 <药、植>

پۇراقلىق موم 蜡地 <石>

پۇراقلىق ئېرىتكۈچى ماي 油剂化溶香 <化>

پۇراقلىق يېشىلكۆك 菜芹香 <植>

پۇرباش 鹅碛 <动> 〔静〕

پۇر - پۇر ：噗噗②棱扑①〔模〕 تۇرخۇندىن ئىس ～ چىقىۋاتىدۇ . 烟浓着冒地噗噗囱烟 。

پۇرجا 间时、机时、会机 <方> 〔静〕

پۇرچاق 豆 <植> 〔静〕

پۇرچاق ئائىلىسى 科豆 <植>

پۇرچاق شىرنىسى 浆豆

پۇرچاق كۈنجۈرىسى 饼豆 <农>

پۇرچاق كېپىنىكى 蝶英豆 <动>

پۇرچاق مېتىسى 象豆 <动>

پۇرچاق ئۇيۇتمىسى 腐豆

پۇرچاق ئۇندۇرمىسى 儿芽豆

پۇرچاق يارمىسى 儿瓣豆

پۇرچاق يېغى 油豆

پۇرچىقى پىشماسلىق 来不合 <成>：ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ پۇرچىقىم پىشمايدۇ . 来不合他跟我 。

پۇرچاقسىمان 的状荚豆、的状豆 〔静〕

پۇرچاقسىمان بۇلۇت 云状荚 <气>

پۇرچاقسىمان تۈزۈلمە 造构状荚豆 <地>

پۇرچاقگۈل 豆豌(麝)香 <植> 〔静〕

پۇرچاقلىق 地子豆 〔静〕

پۇرچاقلىق يەر كاۋىسى = يەر كاۋىسى

پۇررىدە 下一棱扑①〔静〕：بىر توپ قۇشقاچ سۆگەتتىن ～ ئۇچۇپ كەتتى . 了走飞上树柳从、下一棱扑雀麻群一 。

～ ②<转>间眼转、眼转一：قوناق سۇ كىرىش بىلەنلا كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 玉一米浇水、拔挺就间眼转、水上 。来

پۈرژىنا 〔静〕 <机>发条，条发：سائەت پۈرژىنىسى 表钟的发条 / ～ سالدۇرماق 上发条 / ～ بۇرىماق 装发条 / ～ بوشماق 发了松条 / ئىشىكنىڭ ～ بېكىتمەك 门上装弹簧

پۈرژىنلىق 〔静〕 有发条的，有弹簧的：～ ئويۇنچۇق 带发条的玩具

پۈرژىنلىق تارازا 弹簧秤

پۈرژىنلىق جۈمەك 弹簧水嘴

پۈرژىنلىق ئۈلچىگۈچ 弹簧卡钳

پۈرژىنلىق ئىشىك <建> 弹簧门

پۈرسەت 〔静〕 时机，机遇，机会

پۈرسەت تاپماق 找机会

پۈرسەتتىن پايدىلانماق 乘机，利用机会

پۈرسەت چىقماق 有机会

پۈرسەت كەلمەك 来机会，有机会

پۈرسەت كۈتمەك 待等，时机

پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلمەك 抓住机会，可不失机良

پۈرسەتنى قولدىن بەرمەك 错过机会

پۈرسەتپەرەس 〔静〕 投机的

پۈرسەتپەرەسلىك 〔静〕 投机

پۈرسەتپەرەسلىك قىلماق 投机，投机取巧

پۈرقۇتماق 使动态 «پۈرقۇماق»

پۈرقۇشماق 共同态 «پۈرقۇماق»

پۈرقۇماق ①〔动〕打喷嚏；～ ئات 马打响鼻②(西)用鼻响

پۈرقىدىماق 〔动〕出芽，发芽 <方>

پۈرقىراتماق 使动态 «پۈرقىرىماق»

پۈرقىرىماق 〔动〕(气或烟)冒出，喷出团团 — چىقماق 起滚滚烟 / ئىس پۈرقىراپ 冒滚滚烟气

پۈرۈپكا ①〔静〕软木，栓皮②软木塞

پۈرۈپكا دەرىخى 栓皮栎 <植>

پۈرۈپكا قەۋىتى 栓皮 <植>

پۈرۈپكىسىمان 〔静〕软木状的，栓皮状的

پۈرۈپكىلىق 〔静〕栓皮的

پۈرۈپكىلىق دۇب = پۈرۈپكا دەرىخى

پۈرۈچ 〔静〕(下裁服衣做的)布头，碎子皮：لاتا پۈرۈچى 布条 / تېرە پۈرۈچى 皮碎 / ～ يىغىلىق تۇن بولار 裘成腋集 <谚>

پۈرۈچ تاختاي 皮板 <植>

草子破，衣窃 <植> 〔静〕 **پۈرۈشئوت**

پۈرۈلدىماق 〔动〕响作棱扑：بىر توپ قۇشقاچ پۈرۈلداپ ئۇچۇپ كەتتى . 了走飞棱扑雀麻群一 。

پۈرىتىش 〔静〕嗅使，(法)吸闻，(法)闻使 <医>

پۈرىتىشماق 共同态 «پۈراتماق»

پۈرىتىلماق 被动态 «پۈراتماق»

پۇرىماق ①〔动〕嗅，闻：گۈل ～ 花闻 / پۇراپ باقماق 闻一闻②闻味气发散：قوغۇن پۇراۋاتىدۇ . 甜瓜散发香味。饭变味③，发臭：ئاش پۇراپ قاپتۇ . 了味变 。

پۇراپ تەكشۈرۈش 诊闻 <医>

پۇراش ئەزاسى 嗅器官 <理生>

پۇراش سەزگۈسى 嗅觉 <理生>

پۇراش سېزىمى = پۇراش سەزگۈسى

پۇرىن 〔静〕 化合物 <化>

پۇزا 〔静〕小(粗间中)杖面擀(细尖头两，

پۇزا كالتەك 棍木光上(的光上革皮给)：خۇرۇم ～ سالماق 光上革皮给棍木光上用

پۇزۇر 〔静〕有派气，帅，漂亮：ئۆيى ～ . 屋房的派气有 / ～ كىيىم 服衣漂亮。帅很得扮打力艾

پۇزۇرلاشماق 〔动〕究讲(着衣)

پۇزۇلاتماق 使动态 «پۇزۇلىماق»

پۇزۇلاشماق 共同态 «پۇزۇلىماق»

پۇزۇلانماق 被动态 «پۇزۇلىماق»

پۇزۇلىماق ①〔动〕擀：خېمىرنى ～ 木光上用(鞋皮给棍光打②子剂擀

پۇس 〔模〕扑，咏扑，兹扑：پوممۇكنىڭ يېلى ～ قىلىپ چىقىپ كەتتى . 气了撒球皮，声一咏扑 。

پۇس - پۇس 〔模〕扑扑，咏扑咏扑：گەپنىڭ يامىنى كۆس-كۆس ، ئوسۇزۇقنىڭ يامىنى ～ . <谚>害话的咕咕唧唧，人熏屁的味扑味扑 。

پۇستانى 〔静〕某：ئادەم ～ / 人某 ئەرسە 物某

پۇستانچى 〔静〕人某：كەچكىچە ～ ئۇنداق ، مۇنداق دەپ يۈرەمسەن؟ 何如又人某，何如何如人某叨唠天成就你？

پۇسسىدە 〔静〕声一咏扑：～ يېلى چىقىپ كەتمەك 扑一咏声 / ئۇ ～ يېلى چىقىپ كەتكەن توپتەك بولۇپ قالدى . 气跑声了泄像就他下来 。

پۇسكايتماق 使动态 «پۇسكايماق»

پۇسكايتىشماق 共同态 «پۇسكايتماق»

پۈسكايماق 出冒、出凸、出鼓〔动〕
پۈسكىيىشماق «پۈسكايماق»的态同共
پۈسماق 伏埋、伏潜 <古>〔动〕
پۈسمىلاق 娘姑的净白 ～ قىز：净白、舊白〔静〕
پۈسۈغ 兵伏、处伏埋、击伏、伏埋 <古>〔静〕
پۈسۈلداتماق «پۈسۈلدىماق»的态动使
پۈسۈلدىماق 响作兹扑、响作咏扑〔动〕
پـۇش 咏扑②(声息喘的时气口松)吁吁、嘘①〔模〕(声气喷)：پويىز توختاش بىلەنلا ～ قىلىپ پار قويۇپ بەردى. 气蒸了散排地咏扑就来下停一车火。
پـۇشايمان 悔懊、悔后〔静〕：پۇشايماندىن بـۇرۇن تۇزەش ئاسان، پۇشايماندىن كېيىن تۇزەش تەس. 前之悔后 <谚>。كېيىنكى ～ ئۆزىگە دۇشمەن. 改难很后之悔后、改易容 <谚>。敌仇的己自是悔懊的后事
پۇشايمان قىلماق 后悔、悔恨：ئۇ بۇ ئىشنى قىلىپ قويۇپ پۇشايمان قىلدى. 他做了这件事，感到后悔。
پۇشايمانىنى ئېلىشقا قاچا تاپالماسلىق 后 <成>的药悔后卖到不找、矣晚之悔、及莫悔
پۇشايمان يېمەك = پۇشايمان قىلماق
پۇشايمانسىز 悔无心问、悔无怨无〔静〕：ئۆمۈرنى ～ ئۆتكۈزمەك 生一过度地悔无怨无
پۇشايمانلىق 事的悔后 ～ ئىش的悔懊、的悔后〔静〕
پـۇش - پۇش 咏咏扑、嘘嘘、噜呼〔模〕：ئۇ ～ قىلىپ ئۇخلاۋاتىدۇ. 他睡地噜呼噜呼觉。
پۇشت 孙子、代后、裔后、裔苗〔静〕：بوۋاينىڭ پۇشتى 老代后的爷大
پۇشتىدىن بولماق 亲生：ئۆز پۇشتىدىن بولغان بالا 生亲子孩的
پۇشتىدىن تاممماق = پۇشتىدىن بولماق
پۇشتىنى قۇرۇتماق 让…让、孙绝子断…后绝
پۇشتاق 带肚马 <方>〔静〕
پۇشتەك 子哨、哨〔静〕
پۇشتەك چالماق 子哨吹
پۇشتىپاناھ 的护庇、的护保〔静〕
پۇشتىگەردان 刀刻弯(的用刻雕)〔静〕
پۇشقۇرماق 鼻响打(等驴、马)〔动〕
پۇشقۇرۇشماق «پۇشقۇرماق»的态同共
پۇشۇق 闷烦、寞寂〔静〕
پۇشۇقماق 躁烦、烦〔动〕：ئۇيقۇسىنىڭ بۆلۈنۈپ كەتكىنىگە ～ 躁烦而断打被睡瞌为

پۇشۇلداتماق «پۇشۇلدىماق»的态动使
پۇشۇلداشماق «پۇشۇلدىماق»的态同共
پۇشۇلدىماق 噜呼、咏呼、气粗喘〔动〕：پۇشۇلداپ تىنماق 睡地噜呼噜呼 / پۇشۇلداپ ئۇخلىماق 气喘咏呼咏呼
پۇقرا (پۇقراسى)：姓百民平、姓百老①〔静〕：پـۇقرالارغا ياخشىلىق قىلماق 事好做姓百老给 / ئوت قويسا ئامبال، يوق سوراق، ～ ياقالمايدۇ جىن چىراغ. 人无火放官县 <谚>。～ 准不、火放官州准只"同喻：成不点也灯油姓百、问公 پـۇقرالارنىڭ ئاساسىي ھوقۇقى：民公②。"灯点姓百利权本基的民
پۇقرالار ئاۋىئاتسىيەسى 空航用民 <交>
پۇقرالار ئايروپىلانى 机飞用民 <交>
پۇقرالار ئايرودرومى 场机用民 <交>
پۇقرالار ئىلكىدىكى كارخانا 业企营民
پۇقرالار ھوقۇقى 权民、利权民公 <法>
پۇقراپەرۋەر 的子如民爱、的姓百护爱〔静〕
پۇقراپەرۋەرلىك 心之民爱〔静〕
پۇقراچە 的式民平、的式姓百老〔静〕
پۇقراچىلىق 活生民平、活生姓百〔静〕
پۇقراچىلىق قىلماق 己守分安
پـۇقرالىق 民公(份身)〔静〕：جۇڭگو پۇقرالىقى 中国民公份身
پۇقرالىق سالاھىيىتى 格资民公 <法>
پۇقرالىق ھوقۇقى 权民公 <法>
پۇل[1] (米平 66 于当相)分 <农>〔静〕：ھەربىر دېھقان ئائىلىسىگە سەككىز پۇلدىن يەم - خەشەك يېرى قالدۇرۇلدى. 农个每给。地料饲分八了留户
پۇل[2] 钱分 <经>〔静〕(制币、名位单)分：بەش ～ پۇل 五
پۇقلۇق[1] 地子麦分二亩两 <农>〔静〕：的分：ئىككى مو ئىككى ～ بۇغداي يېرى
پۇقلۇق[2] 币 <经>〔静〕：的分：بەش ～ مىتال پۇل 五硬的分
پۇقمەنزە 粉团、粉淀、面粉〔静〕
پۇل 币货、款、币、钱 ①〔静〕：خەجلىمەك ～ / 钱花 ～ تاپماق 赚钱、钱挣 / قەغەز ～ 币纸 / ئامانەت قويماق ～ 款存 / بولسا جاڭگالدا شورپا 上滩壁戈钱有 <谚>。～ دېگەن قولنىڭ ～ 。"磨推鬼使能钱有"同喻：汤肉喝物之外身是钱；垢污的上手是钱 <谚>。كىرى ئالدىدا ئېزىقما، مەنسەپ دېسە قىزىقما. 别前面钱金 <谚>。

钱尔普②。热心别职官到提，惑迷
پۇل ئاجراتقۇچى <经> 拨款员
پۇل ئالماشتۇرۇش بازىرى <经> 换调币货场市
پۇل ئامانەت بانكىسى <经> 储蓄银行
پۇل ئامانەت زايومى <经> 储蓄国债
پۇل ئامانەت ۋاكالەتخانىسى <经> 储蓄代办所
پۇل ئامانىتى <经> 储蓄
پۇل ئايرىۋاشلىغۇچ 兑换货币机
پۇل بازىرى <经> 货币市场
پۇل بانكىشۇناسلىقى <经> 货币银行学
پۇل باھاسى <经> 票钞价
پۇل بەلگىسى <经> 货币符号
پۇل بولماق ① 卖：بۇ يىلقى مېۋە - چۆلەر ئۆتكەن يىلدىكىگە قارىغاندا خېلى پۇل بولدى . 今年的水果比去年多。②攒：بانكىغا پۇل ئامانەت قويۇۋېدىم ، خېلى پۇل بولۇپ قالدى . 我到银行储蓄，攒了不少钱。
پۇل بېلەت <经> 票币代，券金代，券票
پۇل بىرلىكى <经> 货币单位
پۇل پاخاللىقى <经> 货币贬值，通胀，胀缩
پۇل پېرىۋوتى <经> 汇款
پۇل تەكشۈرگۈچ <经> 钞票测验器，钞验机
پۇل تەڭپۇڭلۇقى <经> 货币平衡
پۇل تەڭگە 银根 <经>
پۇل تۈزۈمى <经> 币制
پۇل چېكى <经> 支票
پۇل چىقارماق ①掏钱，出钱②印钞票
پۇل دېسە جان بەرمەك <成> 舍命不舍财
پۇل زايومى <经> 公债
پۇل زەربىسى <经> 冲击
پۇل سەپلىمەك <经> 垫款
پۇل سالمىقى نەزەرىيىسى <经> 货币轻重论
پۇل سەپلىمىسى <经> 货币代用品，代替币
پۇلغا چاقماق = پۇلغا سۈندۈرماق
پۇلغا سۈندۈرماق <经> 折价，折款，现货币实折
پۇلغا يارىماق 值钱
پۇل فورماتسىيىسى <经> 货币形态
پۇل قەھەتچىلىكى <经> 货币荒
پۇل قۇيماق <经> 铸造货币
پۇل قىسلىقى <经> 紧缩货币，紧缩通货

پۇل قىممىتى <经> 币值，币价
پۇل قىلماق ①卖②挣钱，攒钱：ئۇزۇكلەرنى ~ 卖戒指 / ئۇ ھەر ئايلىق ماڤاشىدىن بانكىغا ئازراق قويۇپ ، خېلى كۆپ پۇل قىلىۋالىدى . 他从每月工资中抽出一些钱存入银行，攒了相当多。
پۇل كاپىتالى 货币资本 <经>
پۇل كرېدىتشۇناسلىقى <经> 信用货币学
پۇل كرىزىسى <经> 货币危机
پۇل ماتېرىيالى <经> 币材
پۇل مۇئامىلە بازىرى <经> 融金市场
پۇل مۇئامىلە زايومى <经> 融金券债
پۇل مۇئامىلە كاپىتالى <经> 融金本资
پۇل مۇئامىلە مۈلكى <经> 融金产资
پۇل مۇئامىلىسى <经> 融金
پۇل مۇئامىلىشۇناسلىقى <经> 融金学
پۇل مېتالى <经> 金属货币
پۇل مىقدارى <经> 币量
پۇل نۇسخىسى 样票 <经>
پۇل ئوبوروتى <经> 货币流通
پۇل ئۈرۈمەك 西麦或宴喜，礼婚）封喜送，钱赏送（赏送后绕上头者蹈舞和师乐在宾来或人主，中甫莱钱）
پۇل ئۆلچىمى <经> 计量货币，位本货币，量
پۇل ئېتىقادچىلىقى <经> 拜物教金钱
پۇل ئېقىمى <经> 流动货币
پۇل ئېھتىياجى <经> 需求货币
پۇل ئىگىلىكى <经> 经济货币
پۇلاڭ 〔模〕 状动挥
پۇلاڭ قىلماق 挥，动挥，舞挥
پۇلاڭ - پۇلاڭ 〔模〕 状动挥回来：ئاچال باشقۇرغۇچى ئۇچ بۇرجەكلىك بايراقچىنى ~ قىلدى . 旗角三动挥工道扳。
پۇلاڭ - سالاڭ 〔模〕 摆摆摇摇，悠悠晃晃
پۇلاڭ - سالاڭ قىلماق 摆西摇东，悠悠晃晃：ئالىم پۇلاڭ - سالاڭ قىلىپ ، ئۆيگە ئاران يېتىپ كەلدى . 阿力木下乡到家回来，悠悠晃晃才易容不好。
پۇلاڭشىدە 〔静〕 声一咚咕：~ چۈشمەك 下掉声一咚咕 / ~ يىقىلماق 倒跌声一咚咕
پۇلاڭلاتماق «پۇلاڭلىماق»的态动使：قولىنى ~ 挥手 / ياغلىقىنى ~ 挥舞头巾
پۇلاڭلاشماق «پۇلاڭلىماق»态同共的

پۇلاڭلىتىشماق «پۇلاڭلاتماق» 态同共的
پۇلاڭلىتىلماق «پۇلاڭلاتماق» 态动被的
پۇلاڭلىلماق 〔动〕 بارلاڭدىكى قاپاقلار：摆摇，动晃，动摆 شامالدا پۇلاڭلاپ تۇراتتى . 摆摇风随芦葫的着悬上架 。
پۇل - بىسات 〔静〕 财钱
پۇلپەرەس 〔静〕 的财贪，的迷财
پۇلپەرەسلىك 〔静〕 义主金拜
پۇلپەزلىك 〔静〕 土如金挥，金千掷一
پۇل - پۇچەك 〔静〕 铺当，行银)寸头币钱，款钱，钱(语用)
پۇلتايتماق «پۇلتايماق» 态动使的
پۇلتايماق 〔动〕 ئۇنىڭ يۈزىگە بىر-نەرسە پۇلتىيىپ چىقىپ قاپتۇ . 东个一来出鼓上脸的他：起隆，出突，出凸，鼓 ئۇنىڭ پۇلتىيىپ تۇرىدىغان كۆزى بىر-西 。眼的来出鼓的他
پۇلتىكۆز 〔静〕 眼鱼金，睛眼鼓
پۇلتىيىشچان 〔静〕 的性凸隆
پۇلتىيىشچان قالقانبەز ئىششىقى <医> 性凸隆 大肿腺状甲
پۇلچىلىق 〔静〕 义主币货②业钱银① <经>
پۇلدار 〔静〕 款大，豪富，人钱有
پۇل - دۇنيا 〔静〕 财资，财钱
پۇلساتسىيە 〔静〕 动脉 <物>
پۇلسىرات 〔静〕 才者善行有只)桥特拉斯勒普 <宗> 桥之狱地(的过通能
پۇلسىز 〔静〕 ～ دا-：的费收不，的费免②的钱有没① ؤالماق 疗医费免
پۇلسىزلىق 〔静〕 费免②钱无①
پۇلشۇناس 〔静〕 家学币货
پۇلشۇناسلىق 〔静〕 学币货 <经>
پۇللۇق 〔静〕 人的钱有 ～ ئادەم：的多钱，的钱有① قانچە / مال 品物的钱值 ～ ：的重贵，的钱值② نەرسە؟ 钱少多值西东这؟西东的钱少多值 ؟
پۇل - مال 〔静〕 物财，财钱
پۇلۇق 子篮小，子筐小 <方> 〔静〕
پۇلونيا 见下
پۇلونيا كۆمۈلىچى <药> 丸亚尼鲁普
پۇلىماق 〔动〕 泡 <方>
پۇمپي 〔静〕 族米普
پۇمپيچە 〔静〕 ～：式米普②语米普① ئۇسسۇل 族米普 舞蹈

پۇنۇس 明决 <植> 〔静〕
پۇنۇس ئۇرۇقى 子明决 <药，植>
پۇئىرارىيە 葛 <植> 〔静〕
پۇيپۇلماق[1] 踩(稼庄把)②负欺，踏践① <方> 〔动〕 倒
پۇيپۇلماق[2] 人别替括包)盖掩口借找① <方> 〔动〕 事了衍敷②词托，(盖掩
پۇپۇچەك 苏流小，子缨小，子穗小，穗 〔静〕
پۇپۇچەك تورغاي 灵白角 <动>
پۇپۇچەك چۈمگەك 鹏角 <动>
پۇپۇچەك قىرغاۋۇل 雉角 <动>
پۇپۇچەك ھەيران 燕雨头凤 <动>
پۇپۇچەكلىك 〔静〕 的子穗小带，的子缨小带
پۇپۇك 〔静〕 ① 子穗，子缨：قوناقلار تەكشى ～ چىقاردى . 东个一来出鼓上脸的他 . ئۇنىڭ يۈزىگە بىر-نەرسە پۇلتىيىپ چىقىپ قاپتۇ . 西 。ئۇنىڭ پۇلتىيىپ تۇرىدىغان كۆزى 眼鱼金，睛眼鼓 的性凸隆 性凸隆 大肿腺状甲 义主币货②业钱银① 款大，豪富，人钱有 财资，财钱 动脉 才者善行有只)桥特拉斯勒普 桥之狱地(的过通能 的费收不，的费免②的钱有没① ～：的费免，的钱有① 费免②钱无① 家学币货 学币货 人的钱有 ～：的多钱，的钱有① 品物的钱值 / ～ ：的重贵，的钱值② 钱少多值西东这؟西东的钱少多值 ؟ 物财，财钱 子篮小，子筐小 下见 丸亚尼鲁普 泡 族米普 ～：式米普②语米普① 族米普 舞蹈
پۇپۇك ②。子穗了出长地刷刷齐谷包 头凤的鸡 پۇپۇكى 头凤，毛冠③缨帽花 توخۇ پۇپۇكى 根须 <植> پۇپۇك يىلتىز
پۇپۇكسىز 〔静〕 的子穗无，的子缨无
پۇپۇكسىمان 〔静〕 的状穗
پۇپۇكسىمان گۈل رېتى 序花状穗 <植>
پۇپۇكلۇك 〔静〕 ① 的子穗带，的子缨有：قىزىل ～ نەيزە 的头凤有，的毛冠长②枪缨红
پۇپۇكلۇك تاشئوت 竹石丝 <植>
پۇرە 子合菜韭 جۇسەي پۇرىسى 子合 <食> 〔静〕：
پۇشۇلۇ 子呆，虫涂糊②巴结① <方> 〔静〕
پۇتەي 〔静〕 的通半，的心实
پۇتەي قىز 女石
پۇتەي ئوق 轴心实 <机>
پۇتەيلىك 心通半，心实 〔静〕
پۇتكۇزمەك[1] «پۇتمەك[1]» 态动使的：ئۇلار بىنانى ناھايىتى تەس-تە پۇتكۇزدى . 工竣以得楼大使才易容不好们他 。
پۇتكۇزمەك[2] «پۇتمەك[2]» 态动使的：تۇمار / تىل-خەت ～ 让写/语咒写 据字写
پۇتكۇزۇشمەك[1] «پۇتكۇزمەك[1]» 态同共的
پۇتكۇزۇشمەك[2] «پۇتكۇزمەك[2]» 态同共的
پۇتكۇزۇلمەك[1] «پۇتكۇزمەك[1]» 态动被的
پۇتكۇزۇلمەك[2] «پۇتكۇزمەك[2]» 态动被的
پۇتكۇل 〔静〕 人个整 ～ ئىنسانىيەت：有所，个整，部全 自了出献他 . ئۇ ئۆزىنىڭ ئاتاپ قويدى . 类 / ئۇ ئۆزىنىڭ ～ ئۆمرىنى 。生一的己

پۈتمەس - تۈگىمەس 的穷不出层；的尽无穷无〔静〕；之用，尽不之取 بايلىق ～ :的竭不之用，尽不之取富财的竭不

پۈتمەك[1] 完①〔动〕；结完，毕完，成完，完：كىيىم پۈتتى . 衣服缝成了。ئىش مانا پۈتتى . 了工竣楼大。تەييارلىق پۈتتى . 情事备准，毕完备准。当停备准，毕完备准就这样结完了。پۇلۇڭنىك كەتكىنىگە قارا . 钱的花看别<谚>，ئىشنىڭ پۈتكىنىگە قارا . 看办事完。ئىش تېخى پۈتمىدى . 妥办未尚情事。

پۈتكەن تۈس 体成完<语>

پۈتكەن مەھسۇلات 品成<经>

پۈتمىگەن تۈس 体成完未<语>

پۈتۈش باھاسى 价造<经>

پۈتمەك[2] 写：خەت ～ / 字写，信写 دەپتەرگە پۈتۈپ قويماق 上子本在记〔动〕

پۈتمەك[3] 好长，口收，合愈（等口伤）①〔动〕：ياراڭنىڭ ئاغزى پۈتۈپ كەتتى . 了合愈口伤。ئېڭنىڭ تۆشۈكى پۈتۈپ قاپتۇ . 了住塞儿眼针。بۇرنۇم پۈتۈپ قالدى . 了气通不子鼻的我。ئاۋازىم پۈتتى . 了哑嗓我。ئۇنىڭ قۇلىقى پۈتۈپ قاپتۇ . 了背朵耳的他。了背(耳)④。哑嘶音声我；了哑子嗓我：哑嘶，哑沙③。了气通不子鼻的我：

پۈتىمش 运命，数命〔静〕：پۈتمىشىگە تەن بەرمەك 认命 / پۈتمىشىدىن كۆرمەك 凭运命 / تەقدىرنىڭ پۈتمىشى 天命，天意

پۈتۈشتۈرمەك «پۈتۈشمەك[1]» 的态动使

پۈتۈشمە 的定商，的妥谈〔静〕

پۈتۈشمە باھا 价交成，格价交成<经>

پۈتۈشمە ھاۋالە 托委定商

پۈتۈشمەك[1] 时定商 ～ :妥谈，定商①〔动〕；ۋاقتىنى 间 / باھانى 钱价好讲，钱价妥谈 ～ :لىشقا 月二十定商 ～ 赌打②婚结：ئۇ چوقۇم بۈگۈن ئۇرۇمچىگە كېلىدۇ ، پۈتۈشەمدۇق؟ 齐木鲁乌来定肯天今他，打不打？

پۈتۈشمەك[2] «پۈتمەك[2]» 的态同共

پۈتۈك[1] 书②书文，函信，信书①〔静〕

پۈتۈك[2] 的气通不，的住塞，的心实①〔静〕：يۇرنى ～ 。的住塞是眼针。كۆزى ～ ئىكەن . 气通不子鼻 ②哑嘶：ئۈنى ～ 哑子嗓

پۈتۈكچى 事录，书文〔静〕

پۈتۈكچىلىك 作工书文做，作工事录做 قىلماق

پۈتۈكلۈك 着载记，着写〔静〕：بۇنىڭغا پادىشاھنىڭ ئەمرى ～ تۇرۇپتۇ . 旨圣的帝皇着写面上这。

پۈتۈلمەك «پۈتمەك[2]» 的态动被

پۈتۈم 书定议，书议协，议协，定协〔静〕：سودا پۈتۈمى سۆلھى 议协战停 / 定协易贸

پۈتۈم قىلماق 议协成达

پۈتۈم نەزەريىسى 论约契

پۈتۈم كاپالەتنامىسى 书证保约合<法>

پۈتۈن[1] 个整，部全，全①〔静〕：～ دۇنيا 界世全 / ～ ئىنسانىيەت 类人全 / ～ مەملىكەت 国全 / بىر كۈن 完，的美完②注贯神全 ～ / 天一整整 دىققەت بىلەن 表③备设套整 ～ :的恙无然安，的整 يۈرۈش ئۈسكۇنە 实踏里心，心放～ :心放示 كۆڭلى

پۈتۈن ئادەم 人的美完

پۈتۈن ئەمگەك كۈچى 力劳全

پۈتۈن بۆلۈش 除整<数>

پۈتۈن بۆلۈنۈش 除整被<数>

پۈتۈن پاي 股份整<经>

پۈتۈن پولىمېرلىنىش 合聚体整<化>

پۈتۈن پۇل 钱整，币主<经>

پۈتۈن تاۋاق 张开全<印>

پۈتۈن تەننەرخ 本成全完<经>

پۈتۈن سان 数整<数>

پۈتۈن سان نەزەريىسى 论数整<数>

پۈتۈن سانلىق بۆلۈنمە 商数整<数>

پۈتۈن سانلىق ھاۋالە 托委数整<经>

پۈتۈن قۇيۇش 注浇体整<水>

پۈتۈن كۈنلۈك تۈزۈم 制日全

پۈتۈن كۆرۈنۈش 景全②镜全<艺>①

پۈتۈن ھەجىملىك 延周<逻>

پۈتۈن ئىپادە 式整<数>

پۈتۈن ئىجارە 租整<经>

پۈتۈن ئىدارە 关机个整

پۈتۈن[2] 的实诚，的靠可，的信可<古>〔静〕

پۈتۈن - سۈرۈك :的端端好，的个整，的整完〔静〕～ بىر قوينىڭ گۆشى 肉的羊只一个整 / ～ بىر ئادەم ئانلارنى تاپمەن دەپ يىرتقۇچلارغا يەم بولدى . 了为人个一的端端好了吃兽野被马找。

پۈتۈنلەتمەك «پۈتۈنلىمەك» 的态动使

پۈتۈنلەش 人五舍四 ＜数＞〔静〕
پۈتۈنلەشمەك «پۈتۈنلىمەك» 态同共的
پۈتۈنلەنمەك «پۈتۈنلىمەك» 态动被的
پۈتۈنلەي 地底彻，地统统，地个整，地全完〔静〕：سىـ
ىنىڭ تەكلىپىڭگە ～ قوشۇلىمەن . 议建的你意同全完我 。
～ ئويلىمىغان يەردىن چىقىق 料意乎出全完
پـۈتۈنلۈك 美完，整完②整，全①〔静〕
پۈتۈنلىمەك 整成化数小把 ～ پارچە سانىنى 整化〔动〕：
钱整成换钱零把 ～ پارچە پۇللارنى / 数
پۈركەتمەك «پۈركىمەك» 态动使的
پۈركەشمەك «پۈركىمەك» 态同共的
پۈركەلمەك «پۈركىمەك» 态动被的
پۈركەنجە 躯和头）巾头大，衫长纱白，衫女袖无〔静〕
巾头大用 بىشىنى ～ بىلەن ياپماق（巾头的上围可均干
头蒙
پۈركەنجىلىك 布的肩披做②的肩披披①〔静〕
پۈركەنمەك «پۈركىمەك» 态复自的
پۈركۈتمەك «پۈركۈمەك» 态动使的
پۈركۈشمەك «پۈركۈمەك» 态同共的
پۈركۈگۈچ ，枪喷 ＜地＞②器雾喷 ＜机＞ ①〔静〕
头喷，管喷，嘴喷，器射喷
پۈركۈگۈچ جۈمەك 嘴喷 ＜机＞
پۈركۈگۈچى 的洒喷〔静〕
پۈركۈگۈچى ئايتوموبىل 车洒喷 ＜军＞
پۈركۈلمەك «پۈركۈمەك» 态动被的
پۈركۈمە 的射喷〔静〕
پۈركۈمە ئېقىم 流喷 ＜天＞
پۈركۈمەك 药喷 ～ دورا / 水喷 ～ سۇ：喷〔动〕
井钻射喷 ＜石＞ پۈركۈپ بۇرغىلاش
灌喷 ＜农＞ پۈركۈپ سۇغىرىش
燥干雾喷 ＜农＞ پۈركۈپ قۇرۇتۇش
施喷 ＜农＞ پۈركۈپ ئوغۇتلاش
机雾喷 پۈركۈش ماشىنىسى
嘴喷 ＜冶＞ پۈركۈش ئېغىزى
پۈركىمەك 用 ～ 住包，住蒙①〔动〕：بىشىنى يوتقانغا چىڭ
：映掩，罩笼，盖覆 ＜转＞ ②。住蒙紧紧头把子被
掩野原让要们我 . پۈركەيمىز ـ تۇزنى رەڭمۇرەڭ گۈلگە
。中之丛花的红嫣紫姹在映
پۈرگۈچ 子哨 ＜方＞〔静〕
پۈرلەش 的褶带〔静〕：يول ـ يول ～ رەخت بىلەن قاپلانغان

发沙的着罩布的子褶条条一带用 دىۋان
پۈرلەشتۈرمەك «پۈرلەشمەك» 态动使的
پۈرلەشتۈرۈشمەك «پۈرلەشتۈرمەك» 态同共的
پۈرلەشتۈرۈلمەك «پۈرلەشتۈرمەك» 态动被的
پۈرلەشمەك 皱纸 . قەغەز پۈرلىشىپ كېتىپتۇ：皱，皱起〔动〕
皱把他 . ئۇ پۈرلىشىپ كەتكەن ياقىلىرىنى تۈزەشتۈردى 。了
。整平搞子领的了
پۈرلەنمەك «پۈرلىمەك» 态动被的
پۈرلىمەك 袋口了进塞团一成揉纸把他 . ئۇ قەغەزنى پۈرلەپ يانچۇقىغا تىقتى：皱揉，皱弄〔动〕
پۈرمە[1] ＜水＞③皱褶 ＜地＞②皱褶，子褶 ①〔静〕
的纹皱有，的子褶有④纹波，曲褶
پۈرمە قەغەز 纸纹皱
پۈرمە مۇسكۇل 肌约括 ＜理生＞
پۈرمە يوپكا 裙褶百
پۈرمە[2] 帽童的褶带〔静〕
پۈرمەك[1] 缝来起折 / ئاغزىنى ～ 脸绷 / يۈزىنى ～ 嘴撇：绷，撇，折〔动〕：پۈرۈپ تىكمەك
门肛②处皱褶①〔静〕[2]
پۈرمەك
پۈرمىلەتمەك «پۈرمىلىمەك» 态动使的
پۈرمىلەنمەك «پۈرمىلىمەك» 态动被的
پۈرمىلىك 连的褶带上腰 ～ كۆڭلەك：的褶带〔静〕：بەل
裙衣
پۈرمىلىك بەلۋاغ 带皱褶 ＜地＞
پۈرمىلىمەك ～ 子褶缝子领裙衣连给：状褶成缝，折〔动〕：كۆڭلەكنىڭ ياقىسىنى
پۈرۈشتۈرمەك 嘴撅 ～ ئاغزىنى：撅〔动〕
پۈرۈشمەك «پۈرمەك[1]» 态同共的
پۈرۈك 泡眼肉他 . ئۇنىڭ كۆزلىرى يۇمۇلۇپلا قالغانىدى 的着皱，的皱褶带①〔静〕：
ىرى ئاستىدىكى ～ كۆزلىرى يۇمۇلۇپلا قالغانىدى . 他肉眼泡
一合道尿和道肠）②。上闭经已睛眼的褶皱是满下
股屁鸡 پۈرۈكى توخۇنىڭ 股屁，门肛（的物动的
پۈرۈلمە 的皱褶〔静〕
پۈرۈلمە تاغ 山皱褶 ＜地＞
پۈرۈلمەك 态动被的 «پۈرمەك[1]»
پۈرۈم[1] 子窝皮的巴巴皱 ～ چورۇق：皱，褶〔静〕
پۈرۈم[2] 罐油木 ＜方＞〔静〕
پۈزە 子末（的革皮制鞣）②末锯①〔静〕
پۈزەك 花刨〔静〕
پۈستۈلى 蔡滨 ＜古＞〔静〕

پۈسكەچ 馕薄大 <古>〔静〕

پۈكتۇرمەك 态动使的«پۈكمەك»

پۈكلەتمەك 态动使的«پۈكلىمەك»

پۈكلەشتۇرمەك 态动使的«پۈكلەشمەك²»

پۈكلەشمەك¹ 态同共的«پۈكلىمەك»

پۈكلەشمەك² 起衣衬：折打〔动〕 كۆڭلەك پۈكلىشىپ قاپتۇ . 了皱。

پـۈكلەكلىك 信的着叠折、的着折〔静〕 ～ خەت 的叠折、：

پۈكلەنمەك ① «پۈكلىمەك»的被动态 ②态复自的

پۈكلىمە 的叠折、的折〔静〕

پۈكلىمە ئورۇندۇق 椅叠折

پۈكلىمە سىزغۇچ 尺折

پۈكلىمە يەلپۈگۈچ 扇折

پۈكلىمەك 叠折、折〔动〕：ئۇ خەتنى پۈكلەپ لىپاپقا سالدى . 了里封信到装好折信把他。

پۈكلەپ تۇپلەش 装风旋

پۈكمە = پۈكلىمە

پـۈكمەك 铁窝 ～ سىمنى：折、卷、窝、弯折①〔动〕 / قەغەزنى ～ 弯折丝铁把、丝 / بارماقلا- 来起折纸把 رىنى پۈكۈپ ھېسابلىماق 弯起指头算 / پۈكۈپ تىكمەك 起折 在放、上心在记 ～ كۆڭۈلگە：放、记 <转>② 缝来里心

پۈكۈشمەك 态同共的«پۈكمەك»

پۈكۈك 纸的着叠 ～ قەغەز的：的着叠、的着折、的弯〔静〕

پۈكۈلمەك ①«پۈكمەك»的态复自：ئۇنىڭ قەددى بارغانسېرى پۈكۈلۈپ ، ھازىرلا ئېشەكتىن يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك قىلاتتى . 下跌上身驴从要就象好 ，害厉越来越得弯子身他 ②。的似来

پۈكلارنىڭ پۈكۈلگەن بۇرجەكلىرىنى تۈزىمەك 整平弄角钱的了折把

پۈگە 堆土、记标(的留界地在) <方>〔静〕

پۈگەت 壳弹②子塞瓶 بوتۇلكىنىڭ پۈگىتى：子塞①〔静〕

规塞 <冶> ③

پۈگەتسىز 的子塞无〔静〕

پۈگەتلىك 的子塞带、的子塞有〔静〕

پۈھ (味臭厌讨示表) 呸〔叹〕

پـۈۋ 一地噗他 . ئۇ ～ قىلىپ چىراغنى ئۈچۈردى：噗〔模〕 。灯了灭吹声

پۈۋەك 鳔鱼 <动>〔静〕

پۈۋەككۈل 草囊泡 <植>〔静〕

پۈۋلەتمەك 态动使的«پۈۋلىمەك»

پۈۋلەشمەك 态同共的«پۈۋلىمەك»

پۈۋلەنمەك 态动被的«پۈۋلىمەك»

پۈۋلىگۈچ 器灰冲、器灰吹〔静〕

پۈۋلىمە 的吹〔静〕

پۈۋلىمە چالغۇ 器乐管 <艺>

پۈۋلىمەك 吹〔动〕：ئوتنى ～ 火吹 / سۈت ئىچىپ ئاغزى كۆيگەن قېتىقنىمۇ پۈۋلەپ ئىچەر . 酸、嘴了烫奶牛 <谚> 。"绳井怕年十、咬蛇被遭一"同喻：喝着吹也奶

پۈۋلىمەي سالماق 净干分不来起吃②夺豪取巧①

净干不

پېئان 下见

پېئان دەرىخى 桃核山长 <植>

پېپتون 胨白蛋、胨<理生>〔静〕

پېپتىد 酸氨缩<理生>②肽<化>①〔静〕

پېپتىداز 酶肽<化>〔静〕

پېپتىدلىق 的肽<化>〔静〕

پېپتىدلىق باغ 键肽<化>

پېپسىن 素化消、酶白蛋胃 <理生>〔静〕

پېپسىنوگېن 原酶白蛋胃、原酶朊胃<生、化>〔静〕

پېپىلىس 荠荨 <植>〔静〕

پېتەك 垫鞋〔静〕

پېتروتىكتونىكا 学组岩 <地>〔静〕

پېتروخىمىيە 学化石岩 <地、化>〔静〕

پېتروگرافىيە 学石岩、学相〔静〕

پېترولوگىيە 学石岩论理、学理岩〔静〕

پېتلە 一堆一、的群一群一 、的麻麻密密 <方>〔静〕

的堆

پـېتىر 面面死 خېمىر ～ ：的起发未面、的面死①〔静〕

团 / بۇ قېتىم پېقىلغان ناننىڭ خېمىرى ～ بولۇپ قاپتۇ . 这情 ～ ھالى：糟、妙不<转>②。好发没面馕的次不象好情事的他 . ئۇنىڭ ئىشى ～ ئوخشايدۇ / 妙不况。妙

پېتىر توقاچ 馕圆小面死 <食>

پېتىر قۇلاق = بەز قۇلاق

پېتىر گۆشنان 馕肉面死 <食>

پېتىر مانتا 子包面死、子包皮薄 <食>

پېتىر نان 馕面死 <食>

پېتىرناندىن قىل سۇغۇرغاندەك 捞底海 <成>

易容何谈、难加上难、针

پېتىرغا يانماق ＜成＞ 壳卡，难办：ئۇنىڭ ئىشى ئاخىر يەنە پېتىرغا ياندى . 了壳卡又后最事的他 。

پېتىر ياپما ＜食＞ 死面饼饼焖

پېتىشماق ① «پاتماق» 来得合②态同共的：بىر - بىرى بىلەن پېتىشالماسلىق 彼此合不来

پېتىق = پاتقاق

پېتىقچىلىق = پاتقاقچىلىق

پېتىقلاتماق «پېتىقلىماق» 的态动使

پېتىقلاشماق «پېتىقلىماق» 的态同共

پېتىقلانماق «پېتىقلىماق» 的态动被

پېتىقلىق 〔静〕 泥泞的中陷进

پېتىقلىماق 〔动〕 踩，踩来踩去：لاينى ~ / مالنى ئېتىزنى پېتىقلۇۋېتىپتۇ . 了坏踩田把畜牲 。

پېتىلە 〔静〕 群，堆，噜啷

پېتىنغۇ 〔静〕 凹

پېتىنغۇ ئەينەك ＜物＞ 凹面镜，凹镜

پېتىنغۇ باسما ＜印＞ 凹印

پېتىنغۇ لىنزا ＜物＞ 凹透镜

پېتىنغۇ نۇقتا ＜物＞ 凹点

پېتىنغۇ يۈز ＜印＞ 凹面

پېتىنماق 〔动〕 敢，敢于，敢胆：گەپ قىلىشقا ~ كىم بىزگە تاجاۋۇز قىلىشقا پېتىنىدىكەن ، ئۇنى يوقىتىمىز . 谁敢入侵我们，我们就消灭他 。 سەن ئۇنىڭغا چېقىلىشقا قانداق پېتىنالىدىڭ ؟ 您怎么敢冒犯她呢 ？

پېتىنىشماق «پېتىنماق» 的态同共

پېچەت 〔静〕 签封，皮封，条封

پېچەت ئامبۇرى 封条钳

پېچەت چاپلىماق = پېچەت چالماق

پېچەت سالماق 贴封条

پېچىتى بۇزۇلمىغان ① 未拆封的，原封的：~ پۇل 未露败的，匿隐＜转＞②钱的封未拆：~ ئىش 事的露败 / ~ گەپ 新鲜话

پېچەتسىز 〔静〕 没封，无封条

پېچەتسىز ساقلاش 保封露管

پېچەتلەتمەك «پېچەتلىمەك» 的态动使

پېچەتلەشمەك «پېچەتلىمەك» 的态同共

پېچەتلەنمەك «پېچەتلىمەك» 的态动被

پېچەتلىك 〔静〕 封着的：~ پۇل 钱的着封

پېچەتلىمەك 〔动〕 封，封查：قەغەز بىلەن ساندۇقنى ~ 用纸把箱子封上 / ئىشخانىنى ~ 室公办查封

پېچەتلەش ماشىنىسى ＜印＞ 机封上

پېچەك[1] 〔静〕 线轴：پېچەككە يىپ ئورىماق 往轴线绕线

بىر / يىپ سېتىۋالماق 买一轴线

پېچەك يىپ 线轴

پېچەك[2] 〔静〕 儿块糖（的做浆糖用）

پېچەكلىك 有轴，的轴，的轴：~ يىپ 轴线

پېچىنە ＜食＞〔静〕 干饼

پېچىنە - پىرەنىك ＜食＞〔静〕 饼糕，心点

پېداگوك 〔静〕 家学育教

پېداگوگىكا 〔静〕 学育教

پېداگوگىكا تېخنىكومى 校学科专范师

پېداگوگىكا مەكتىپى 校学范师

پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى 学大范师

پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتى 院学范师

پېداگوگىكىلىق 的范师〔静〕

پېداگوگىكىلىق ماتېرىيال 育教范师

پېرە 〔静〕 术巫，神跳：~ ئويناتماق / باخشىغا 让巫师跳 术巫行师巫让，神

پېرە ئويىنىماق 神跳

پېرسۇلفات 盐酸硫（二）过 ＜化＞〔静〕

پېرسونا 人中剧，公人丰，色角，物人 ＜文＞〔静〕

پېرسونا تەسۋىرى 写描物人 ＜文＞

پېرسونا تىلى 言语物人 ＜文＞

پېرسونا خاراكتېرى 格性物人 ＜文＞

پېرسونالىق 的物人〔静〕

پېرسونالىق رەسىم 画物人

پېرسونالىزم 义主格人 ＜哲，文＞〔静〕

پېرفېنازىن 静乃奋 ＜药＞〔静〕

پېرلىت 体闪珠，体光珠＜地＞②石光珠＜矿＞①

پېرمان 猿人类 ＜动＞〔静〕

پېرمانگانات 盐酸锰高 ＜化＞〔静〕

پېرم 见下

پېرم سىستېمىسى 系叠二 ＜石＞

پېرماللوي 金合磁透 ＜冶＞〔静〕

پېرمېئامېتىر 计透渗，仪透渗，计导磁，仪导磁〔静〕

پېروكسىد 物化氧过 ＜化＞〔静〕

پېروكسىدلار 类物化氧过 ＜化＞〔静〕

پېرېۋوت 兑汇，汇 ＜经＞〔静〕

پېرېۋوت ئاغدۇرۇپ بېرىش مۇئامىلىسى ＜经＞ 来往划汇

پېرېۋوت باھاسى 价汇 <经>
پېرېۋوت تۇزۈمى 制兑汇 <经>
پېرېۋوت چېكى 单款汇، 标汇 <经>
پېرېۋوت راسچوتى 汇结
پېرېۋوت قىلماق 款汇، 汇 <动>
پېرېۋوت نىسبىتى 率汇 <经>
پېرېۋوت ھەققى 费汇 <经>
پېرىخون = باخشى[1]
پېرىخونلۇق = باخشلىق[1]
پېرىخونلۇق قىلماق = باخشلىق قىلماق
پېرىدوت 石榄橄 <地>〔静〕
پېرىسكوپ 镜望潜 <军>〔静〕
پېرىسپېكتىۋ 视透〔静〕
پېرىكلىن 石长钠肖 <地>〔静〕
پېرىمېتىر = چەمبەر ئۆزۈنلۇقى
پېسە = ئاق كېسەل
پېسەندە 龌龊، 贱下، 鄙卑〔静〕
پېسسىمىزم = تەركىدۇنياچىلىق
پېشاب (پېشابى) 小 ～ (小大)便: ئالدى (小大)便 / 便大 ～ تېۋىپ ئۇنىڭدىن ئالدى ～ رەڭگىنىڭ قانداقلىقىنى سوردى . 样么怎色颜便小他问生医 。
پېشانە ①〔静〕额前的阔宽 ～ كەڭ: 门脑، 额前 / ئەخمەقنى ئاماز ئوقۇ دېسە ، پېشانىسىنى يېرىۋالار . <谚> 让笨 ～ ئۆز: 运命، 命<转>②。破磕头把会他، 拜礼做蛋命由天听، 命认 پېشانىسىدىن كۆرمەك
پېشانىدىن كەتمەسلىك 落数人叫远永 <成>
پېشانىدىن كۆرمەك 命由天听 <成>
پېشانىسى تەتۇر 佳不运命، 好不命، 苦命 <成>
پېشانىسى ئوك 好命، 运走 <成>
پېشانىغا پۈتۈلمەك 定注中命 <成>
پېشانىغا تەگمەك 落数挨 <成>
پېشانىغا قويماق 放不住抓، 落数 <成>
پېشانىسىنى سىلىماق 问自، 问自心扪 <成>
پېشايۋان 廊前، 檐房〔静〕
پېشايۋانلىق 的廊前有، 的檐房有〔静〕
پېشرەۋ 及琼》中《姆卡木二十》维热希佩 <艺>〔静〕(目曲个一的分部《曼额
پېشرەۋ چۈشۈرگۈسى 声尾维热希佩 <艺>
پېشقەدەم 工老 (深历资或长年)老〔静〕: ～ ئۇستىچى 人 / ～ ئوقۇتقۇچى 师教老

پېشكا ①〔静〕卒، 兵(的棋象际国): ～ يۈرمەك 走兵 ، 卒前马<转>②卒出
پېشكەل 事的霉倒 ئىش ～ 〔静〕运倒، 的霉倒: 霉倒 پېشكەل باسماق
پېشكەلچىلىك = پېشكەللىك
پېشكەللىك 遇 ئۇچرىماق پېشكەللىككە 〔静〕事霉倒، 霉倒: 事霉倒到
پېشۋا (پېشۋاسى) 者行先، 师宗، 驱先〔静〕: لۇشۈن جۇڭگو مەدەنىيىتى ئىنقىلابىنىڭ پېشۋاسى . 鲁迅是中国化文革的者行先، 师宗، 驱先 。
پېشۋالىق 的者行先، 的驱前، 的驱先〔静〕: ～ رول ئويناش 用作驱先起
پېشىن ②午晌 ئۆتكۈنچى ～ :午正، 午中، 午晌①〔静〕 ～ نامىزىنى ئوقۇماق 晌做 ～ :(拜礼的午中)礼晌<宗>礼
پېشىن نامىزى 礼晌 <宗>
پېقىر 的寒贫، 的苦贫، 的贫清①〔静〕: پېقىرلارغا يارىدەم بەرمەك ～ / 贫济困扶 ئادەم ～ ، 人鄙②人怜可، 人苦贫 (辞谦的称自): بۇگۈن پېقىرنىڭ خانىسىغا مېھمان كەلمەكچى . 今人客来要间舍人鄙天 。
پېقىرانە 的寒贫، 的苦贫، 的贫清〔静〕: ～ تۇرمۇش كەچۈرمەك 活生的寒贫过
پېقىرلىق 寒贫، 困贫، 贫清〔静〕: پېقىرلىقتا تۇرمۇش كەچۈرمەك 活生中困贫在
پېقىرىما 炎烈 <方>〔静〕
پېقىش 的碎粉، 的烂砸 <方>〔静〕
پېكتىن 胶果 <化>〔静〕
پېگماتىت 岩岗花晶伟، 岩晶伟 <地>〔静〕
پېلەك 藤، 蔓 <植>〔静〕: بىر پېلەكتە ئون خىل مېۋە ، ھەر بىرىنىڭ تەمى بۆلەك . 不各味瓜، 瓜十结藤一 <谚> 。"别有种种، 子九生龙一"同喻: 同足不天先، 了蔫就上蔓在 قالماق
پېلەك تارتماق 儿蔓翻، 蔓爬
پېلەك چاتماق 蔓掐
پېلەك غوللۇق ئۆسۈملۈك 蔓، 物植本藤 <植> 物植生
پېلەكسىز 的子蔓长不، 的藤无〔静〕
پېلەكلىك 的藤有، 的生蔓〔静〕
پېلەكلىك مۇدەن 丹牡喜四 <植>
پېلىشماق 了黄، 了吹، 汤泡 <方>〔动〕

پېلىۋېتسىيە 下见

پېلىۋېتسىيە ئوتى 菜角鹿 <植>

پېمزا = كۆپۈك تاش

پېمونت 石帘红 <地>〔静〕

پېنتادا 天五 <天>〔静〕

پېنتادىلىق 的天五 <天>〔静〕

پېنتادىلىق تېمپېراتورا 温气均平天五

پېنسىلىن 林西尼盘，素霉青 <药>〔静〕

پېنسىيە 休退〔静〕

پېنسىيە پۇلى 金休退，费休退

پېنسىيگە چىقماق 休退

پېننىن 石泥绿叶 <地>〔静〕

پېنىپلېن 原平准 <地>〔静〕

پېئىل[1] 词动 <语>〔静〕

پېئىل تۈسى 体的词动 <语>

پېئىل دەرىجىسى 态语的词动 <语>

پېئىل ئۆزىكى 干词词动 <语>

پېـئىل[2] 天乐 ～ خۇش：格性示表配搭词他其与〔静〕

虚谦，逊谦 ～ كەچمەك / 朗开格性，派

پېئىللىق[1] 的性词动 <语>〔静〕

پېئىللىق بىرىكمە 语短词动，组词性词动 <语>

پېئىللىق[2] غەيرىي 古 ～ كەچمەك / 的情性怪的格性种某有具示表配搭词他其与〔静〕：

的逊谦

پىيانىنو 琴钢弹 چالماق ～：琴钢 <艺>〔静〕

پىيانىنوچى 家琴钢，者奏演琴钢 <艺>〔静〕

پىپا = باربىت

پىپەن 判批〔静〕

پىپەن قىلماق 判批

پىپىرازىن 灵蛔驱，环已氮二对，嗪椒胡 <药>〔静〕

پىپى 皮枝柳用）②子嘴（的器乐奏吹）<艺> ①〔静〕

子哨（的成做

پىپى ئۇلاق = بىخ ئۇلاق

پىت 子虱 ① <动>〔静〕：پىتىنىك ئاچچىقىدا چاپانىنى ئوتقا سېلىپتۇ．里火扔服衣把，气子虱生因<谚>．"食废噎因"同喻：

虫铃棉，蚜棉 كېۋەز پىتى：虫蚜②。

پىت بازىرى 场市货旧

پىت بېقىشماق 道长说 <成> ② 子虱捉相互 ①

پىتتىن پوستۇمبا ئالماق = پىتىنىك ئۇچىيىگە ھېسىپ قۇيماق

پىت كۆز 气小，的小眼②儿眼缝眯，睛眼小 ①

的啬吝，的

پىت كۆزلۈك قىلماق 门抠，气小 <成>

پىتىنىك ئۇچىيىگە ھېسىپ قۇيماق 掰斤分 <成>

两播斤掂，两

پىت ئۇچەي 儿眼心小，肠鸡肚小 <成>

پىت ئۇچەيلىك قىلماق 儿眼心小耍 <成>

پىت يېگەن 鬼气小，鬼啬吝 ②蛋笨，鬼脏 ①

پىتپاڭزا 鬼气小，鸡公铁〔静〕

پىتخور 的蚜食〔静〕

پىتخور چۈبىن 蝇蚜食 <农>

پىتخور كىچىك ھەرە 蜂小蚜食 <动>

پىتلاشماق 子虱满长②态同共的«پىتلىماق» ①

پىتلانماق 钱有头手<转> ②态复自的«پىتلىماق» ①，

生好意：بۇ كاساپەت يېقىنىدىن بۇيان خېلى پىتلىنىپ قاپتۇ．

钱有头手来近伙家个这。了 كىچىككىنە پىتلىنىۋالاي．

腾扑打（中土在鸡）③。吧财小儿点发也我让：توخۇ

پىتلاندى．腾扑中土在鸡。

پىتىلىق 蛋光穷②的子虱身满，的子虱有①〔静〕：蛋光穷：ئۇ ～ كىچىككىنە ھاللىنىۋېلىپلا خەقنى ياراتمايدىغان بولۇپ قاپتۇ．

啦人起不看就，钱个几了有里包腰蛋光穷个那。

پىتلىماق 的子虱生〔动〕：子虱生：پىتلاپ كەتكەن ئىچ كىيىم

衣内

پىتنە 传谣，言流，言妄，言谣〔静〕

پىتنە تارقاتماق 言谣布散

پىتنە تېرىمماق 谣造

پىتنە سالماق = پىتنە تېرىمماق

پىتنە قىلماق 言流造制，谣造，言谗进

پىتنە ـ پاسات 语蜚言流，言谣〔静〕：پىتنە ـ پاساتنىڭ ئۇتى قىسقا، يولسىزنىڭ تىلى．<谚>．嘴亏理，短腿言谣

。短

پىتنە ـ پاساتچى 家言流，者谣造〔静〕

پىتنە ـ پاساتچىلىق 非是弄搬，伤中谣造〔静〕

پىتنە ـ پاساتلىق 的行盛言流，的起四言谣〔静〕

پىتنە ـ ئىغۋا 语蜚言流，言谣〔静〕

پىتنىچى 家言流，者谣造〔静〕

پىتنىخور ～ ھېلىقى：的非是弄搬，的谣造爱 ①〔静〕

到站臣大的非是弄搬个那．ۋەزىر پادىشاھ قېشىدا تۇرۇپتۇ

家言流，者谣造 ②。前跟帝皇了：پىتنىخورنىڭ سۆزى يامان، سۆزىدىنمۇ ئۆزى يامان．<谚>，毒万话的者谣造

。毒歹更话比人为其

پىتىنخورلۇق 非是弄搬，伤中谣造〔静〕

پىتىنخورلۇق قىلماق 非是弄搬，伤中谣造

پىتومائىن 毒尸，硷尸 <医>〔静〕

پىتونىيە 茄冬碧 <植>

پىتوئىترىن 素激体垂 <理生>〔静〕

پىتىر[1] 施布，舍施（的人穷给后斋开）<宗>〔静〕

پىتىر بەرمەك 施布，舍施(后斋开) <宗>

پىتىر نامىزى 行举独单后礼宵)拜尔特维 <宗>

(拜然当拜三的

پىتىر[2] 状去动来动(地原在)，腾跳〔模〕

پىتىرا 沙铁，沙铅，弹散（的用枪猎）〔静〕

پىتىراتماق 态动使的«پىتىرماق»

پىتىراشماق 态同共的«پىتىرماق»

پىتىراڭغۇ 的碎零，的散松，的乱散〔静〕

پىتىراڭغۇلۇق 碎零，散松，乱散〔静〕

پىتىر - پىتىر 式形叠重的«پىتىر»

پىتىر - سەدىقە 舍施，施布〔静〕

پىتىرلاتماق 态动使的«پىتىرلىماق»

پىتىرلاشماق 态同共的«پىتىرلىماق»

پىتىرلىماق 宁不卧坐，去复来翻，去动来动〔动〕：سەن تولا پىتىرلاپ كەتتىڭغۇ؟呀安不卧坐么怎你？سەن نېمىشقا پىتىرلاپ ئۇخلىمايسەن؟呢觉睡不地去复来翻么怎你？

پىتىرماق 窜流，散溃，散跑〔动〕：قويلار پىتىراپ كەتتى. 了散溃人敌。دۇشمەنلەر پىتىراپ كەتتى. 了散跑羊处四鸟之弓惊如ئۇرکىگەن قۇشلاردەك پىتىراپ قېچىشماق奔逃(散兽鸟作)

پىتىق (声沸煮体液等粥稀)嘟咕〔模〕

پىتىق - پىتىق 嘟咕嘟咕〔模〕：قاينىماق ~ 地嘟咕嘟咕开(滚)

پىتىقلىماق 响作嘟咕〔动〕：قازان پىتىقلاپ قاينىاپ كەتتى. 锅咕嘟咕嘟。了开地

پىتىكە 子个长不，大子肚孩小 <方>〔静〕

پىچاق 子刀，刀①〔静〕：ئۇتمەس ~ قول كېسەر. <谚>手破割爱子刀钝。يىتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن. 东的人别借喻比)的金是把刀，子刀的了丢 <谚>(增骤值价失丢旦一，西别戳再痛不，己自戳先子刀 <谚>. پىچاقنى ئۇزۇڭگە سال، ئاغرىمىسا ئۇزگىگە. 具刀 <机>②。"人于施勿，欲不所己"同喻：人几无剩所 <成> پىچاق بىسى قالماق

规量具刀 <机> پىچاق پەركاسى

پىچاق سۆڭەككە قادالماق = پىچاق سۆڭەككە يەتمەك了上子脖到架刀 <成>

پىچاق سۆڭەككە يەتمەك

پىچاق دەستىسى = پىچاق سېپى

(畜牲宰)子刀动 پىچاق سۇرمەك

把刀 پىچاق سېپى

肉出可，杀宰得值，杀宰够 پىچاققا يارىماق

架刀 <机> پىچاق قوندىقى

果，权用<成>②利锋刃刀① پىچىقى كەسمەك

用顶话说，断

پىچاقچى <转>④手刀飞③人刀卖②匠刀制①〔静〕

人的子刀动爱

پىچاقچىلىق 棒弄刀舞②业刀制①〔静〕

پىچاقسىمان 的形刀〔静〕

پىچاقسىمان چاتقۇ 关开型刀 <电>

پىچاقسىمان ئېكەك 锉刀

پىچاقلاشماق 态同共的«پىچاقلىماق»

پىچاقلىق 的刀带，的刀有〔静〕

پىچاقلىماق 子刀捅，子刀动〔动〕：ئىككى كىشى بىربىرىنى پىچاقلاپ ئۆلتۈرۈشتى. 了亡身子刀捅相互人两。

پىچاقۇاز 人的刀动爱②手刀飞，人刀耍①〔静〕

پىچاقۇازلىق 子刀动爱②刀飞，刀耍①〔静〕

پىچان = چىغىرتماق

پىچانگۇل 花兰马，干射，花蔺马 <植>〔静〕

پىچانلىق 方地的生丛莲马〔静〕

پىچەك (品食甜种一)糖花 <食>〔静〕

پىچەككۈل 蒴薯，药山 <植>〔静〕

پىچغاس 约誓，言诺，议协 <古>〔静〕

پىچغۇچ 子剪，刀剪 <古>〔静〕

پىچغىل 口裂，缝裂 <古>〔静〕

پىچما 的了割 <古>〔静〕

پىچماق 裁剪，剪裁①〔动〕：كىيىم ~ 裁衣服②切：قوغۇن ~ 瓜切③骗，阉：تويۇقنى ~ 牛阉④价开，价定 ~ باھا：定裁，决裁 <转>

پىچۇرماق 态动使的«پىچماق»

پىچىر (声语耳)咕嘀，咕叽〔模〕：قارا ئاغزىدا بولۇڭدىن ~ 咕嘀的里角墙来传中暗黑. قىلغان ئۇۋاز ئاڭلىنىپ قالدى. 声。گەپنىڭ يامىنى ~ ، ئۇلاغنىڭ يامىنى قېچىر. <谚>子骡怕口牲，咕叽怕话说。

پىچىر - پىچىر 叽咕叽咕〔模〕：قىلىپ سۆزلەشمەك ~

耳接头交，语私窃窃，话说地咕咕叽

پىچىرلاتماق «پىچىرلىماق»的态动使的

پىچىرلاشماق «پىچىرلىماق»的态同共的

پىچىرلىماق 喃喃 ～ ئۆزىچە：说声小，语耳，咕叽〔动〕语私窃窃，语自

پىچىش 参或宴赴给送物人大)缎绸品礼 <古>〔静〕(宾来的典庆儿婴加

پىچىشماق «پىچماق»的态同共的

پىچىغ 言誓，言诺，定约 <古>〔静〕

پىچىلمىاق «پىچماق»的态动被的：كېڭەش بىلەن پىچىلغان توننى قىسقا كەلمەس . 短会不子袍的裁后量商 <谚> 。

پىچىم [1] 片，儿牙 <古>〔静〕

پىچىم [2] 材身，貌外 <转>②裁剪(的装服)①〔静〕：خۇش ～ يىگىت ، 价定 <转>③子伙小的称匀材身 قورۇ - جاينىڭ پىچىمى：钱价 价定的院宅

پىچىمچى 师剪裁〔静〕

پىچىمچىلىق 剪裁〔静〕：ئۇ يالغۇز كىيىم تىكىشنىلا ئەمەس ، بەلكى پىچىمچىلىقنىمۇ ئۆگىنىۋالدى . 衣缝了会学但不他 。剪裁了会学且而，服

پىخ 唬吓猫)呼，呜②哧扑，格格，哧哧，嘿嘿①〔模〕(音声的出发时手对

پىخ ئەتمەك 割，宰 <儿>

پىخ قىلماق ① 哧扑，哧哧，格格，嘿嘿 گۈلنار پىخ قىلىپ كۈلدى . 了笑嘿嘿尔娜丽古 扑 <儿>②。

哧(宰)：قوينى ～ 了宰羊把，下一哧扑羊给

پىخ - پىخ 格格 كۈلمەك ～ ：哧哧，格格，嘿嘿〔模〕笑地

پىخىدە 起笑下一哧扑 كۈلۈۋەتمەك ～ ：下一哧扑〔静〕来

پىخسىق 鬼啬吝②的吝怪，的啬吝①〔静〕：پىخسىقنىڭ پوقىنى چوقۇغان قاغىنىڭ قورسىقى ئاغرىيدۇ . 鸦乌 <谚> 。来人的气小跟要不为意)痛子肚会屎的鬼啬吝了哆(往

پىخسىقلىق 气小，啬吝〔静〕

پىخسىقلىق قىلماق 儿门抠，气小，啬吝

پىخىلداشماق «پىخىلدىماق»的态同共的

پىخىلدىماق 哧呼，哧扑，嘿嘿，格格〔动〕：ئۇلار بىر-بىرىنى غىدىقلاپ پىخىلدىشىپ كۈلۈشتى . 发，肢胳相互们他 。ئۇ سېمىزلىكتىن پىخىلداپ يۈرەلمەي قاپتۇ . 声笑的格格出 。动不跑也跑，的哧呼哧呼得胖他

پىدا 祖为愿我 . ～ ۋەتەن ئۈچۈن جېنىم：牲牺，身献〔静〕身国 。

پىدا بولماق 躯捐，身献

پىدا قىلماق 躯捐，身献：ئۇلار خەلقىنىڭ ئازادلىق ئىشلىرى ئۈچۈن ئۆزىنى پىدا قىلدى . 献而业事放解民人为们他 。身

پىداكار ～ ：的我忘，的牲牺我自，的身顾不奋〔静〕士战的身顾不奋 جەڭچى

پىداكارلار ئەترىتى 队死敢

پىداكارانە ～ ：地身顾不奋，地死忘身舍，地我忘〔静〕作工我忘 ئىشلىمەك

پىداكارلىق ～ كۆرسەتمەك / ئادالەت يولىدا ～ كۆرسەتمەك：神精我忘，神精牲牺我自〔静〕神精牲牺我自现表 / ئۇنىڭ بىلەن ～ / ئىشلىمەك 作工地我忘 / 为勇义见 。神精我忘的他服佩家大 . پىداكارلىقىغا ھەممە قايىل

پىدالىق 躯捐，身献〔静〕

پىدائى 的愿志②的我忘，的牲牺愿自①〔静〕

پىدائىي ئەسكەر 兵愿志 <军>

پىدائىي قوشۇن 军勇义，军愿志 <军>

پىدائىيلارچە 地死忘生舍，地身顾不奋，地勇奋〔静〕

پىدائىيلىق 死忘生舍，牲牺我自〔静〕

پىدىگەن = چەيزە

پىر [1] 祖③老长派非苏 <宗>②星寿老，者老①〔静〕：ياغاچچىلارنىڭ پىرى / 爷师祖的匠木 ！پىردىم ！祖鼻，爷师 ④。(！天的我，哟哎) ！爷师祖的我，啊 ！پىر تۇتماق ！傅师，手高，手能<转>：تانسا دېگەننىڭ پىرى بىز . 我 。手高舞际交是们

师为……拜

پىر [2] (音声的动飞类鸟和动转扇风)嗡嗡，呼呼〔模〕：تۇگمەننىڭ چاقپىلىكى ～ قىلىپ ئايلاندى . 呼呼车水的房磨 。来起了转地

پىر [3] 然索味兴 ～ بولماق：ھەپسىلىسى：然索〔静〕

پىراق 别离〔静〕：مىڭ پىراقىڭدىن بىر ئەلىمىڭ يامان . 好心伤次一比也别离次千一 <谚> 。

پىرامىدا (پىرامىداسى) ②锥棱，体锥角 <数> ①〔静〕：ئويۇنسىماق ～ 汉罗叠演表，汉罗叠 <体>：塔字金③

پىرامىدا سىستېمىسى 统系体椎 <理生>

پىرامىدون 洞米拉匹 <药>〔静〕

پىراۋەدى 能不所无，害厉 <方>〔静〕

پىرەنىك 干饼甜 <食>〔静〕
پىرئەۋن (号称王国及埃古)老法〔静〕
پىر - پىر 嗡嗡，呼呼〔模〕：شامالدۇرغۇچ ~ چۆرگۈلە-مەكتە．风扇在呼呼地嗡。转
پىرت 声的水出挤被果水或出喷水）刺，哧扑〔模〕（声开撕物衣，声气撒，音
پىرت - پىرت ~：刺刺，哧扑哧扑〔模〕：سۇ پۈركۈگۈچتىن قىلىپ ئېتىلىپ چىقتى．来出喷哧扑哧扑头喷从水。
پىرتتىدە 扑．扑：~ يەل چىقىپتۇ．气了撒声一哧。
پىردەس 登登满，当当满 <方>〔静〕
پىرروتىت 矿铁黄磁 <矿>〔静〕
پىررول 咯吡，茂(杂)氧 <化>〔静〕
پىرردە 下一地嗡，下一地呼，下一棱扑〔静〕：قۇشقاچ ~ ئۇچۇپ كەتتى．了走飞下一棱扑雀麻。ئۇنىڭ بېشى ~ ئايلاندى．了晕下一地嗡头的他。
پىرسەنت 数分百，比分百 <数> ①〔静〕：~ بەش قەرز پۇلىنىڭ پىرسەنتى 贷款的率利的
号分百 <数> پىرسەنت بەلگىسى
پىرسەنتلەشتۈرمەك 态动使的 «پىرسەنتلەشمەك»
پىرسەنتلەشتۈرۈشمەك 态同共的 «پىرسەنتلەشتۈرمەك»
پىرسەنتلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «پىرسەنتلەشتۈرمەك»
پىرسەنتلەشمەك 率分百成折，算比分百按〔动〕
پىرسەنتلىك 的息利有②的比分百，的率分百①〔静〕
پىرسەنتلىك ئامانەت 款存息有
پىرغاي 的曲卷，的绕盘，的纽绞 <方>〔静〕
پىرفۇراتورا = يەل بۇرغا
پىرقە 党②会帮，伙团 ①〔静〕
پىرقىراتما 的转旋〔静〕
پىرقىراتما ئىشىك 门转旋
پىرقىراتماق 态动使的 «پىرقىرىماق»
پىرقىراشماق 态同共的 «پىرقىرىماق»
پىرقىرىغۇچ 风，桨旋螺 <机> ② 车风具玩①〔静〕
螺陀③扇
پىرقىرىما 的转旋〔静〕
پىرقىرىما تىرنا 耙转旋 <农>
پىرقىرىما سوقا 机耕旋 <农>
پىرقىرىما ئوتىغۇچ 锄转旋 <农>
پىرقىرىماق ②动转子轮 ~ چاق：动转，转旋 ①〔动〕

街在他．悠转，步漫，达遛：ئۇ بازاردا پىرقىراپ يۈرىدۇ．他遛达上还头的我．晕③。达遛：بېشىم تېخىچە پىرقىراۋاتىدۇ．晕。

پىرقىراش رادىئۇسى 径半旋回 <数>
پىرقىراش شوتىسى 梯旋 <体>
پىركامىل 师大 <宗> ②子巨，匠巨 ①〔静〕
پىرلاك 卜萝白小 <方>〔静〕
پىروخلور 石绿烧 <地>〔静〕
پىروزا 睛眼蓝 كۆز ~：色蓝天②石宝蓝①〔静〕
پىروفىللىت 石腊叶 <矿>〔静〕
پىروك (心点的制烤酱果与面用种一)克罗皮〔静〕
پىرومېتىر 计温高 <物>〔静〕
پىرومېتىرىيە 学温高测 <电>〔静〕
پىر - ئۈستاز 师大，师宗，师祖〔静〕
پىرىت 矿铁黄 <矿>〔静〕
پىرىدىن (苯杂氮)啶吡 <化>〔静〕
پىرىزما 的形柱棱 <数> ②（镜）棱 <物> ①〔静〕
پىرىزما ئەينەك 镜棱 <物>
پىرىزما جىسىم 体柱棱 <数>
پىرىق [1] (声笑)格，嘿〔模〕
پىرىق [2] 萄葡蔫 ~ ئۈزۈم：的份糖去失且而了蔫〔静〕
پىرىق - پىرىق ~：格格，嘿嘿〔模〕：كۈلمەك 笑地嘿嘿 ~
پىرىلداتماق 态动使的 «پىرىلدىماق»
پىرىلداشماق 态同共的 «پىرىلدىماق»
پىرىلداق 车风(具玩)〔静〕
پىرىلدىماق 转旋体物和翔飞鸟)响嗡嗡，响呼呼〔动〕
嗡机动发．ماتور پىرىلداپ چۈرگۈلمەكتە：(音声的出发)。转旋地嗡
پىرىمىدىن 啶嘧 <化>〔静〕
پىژ (音声的出发中火在物湿潮)咝〔模〕
پىژ - پىژ 灼②烧燃地咝咝 كۆيمەك ~：咝咝 ①〔模〕：热：光阳的热灼 ئاپتاپ ~
پىژژىدە ~：子下一，声一地咝〔静〕：ئۇنىڭ قورسىقى يەنە ~ ئاچقاندەك بولدى．了饿又子下一象好子肚的他。
پىژغىرىم 的辣辣火 ~ ئاپتاپ：的人灼，的辣辣火〔静〕
热酷，热灼 ~ / ئىسسىق：光阳
پىژلىداتماق 态动使的 «پىژلىدىماق»
پىژلىداشماق 态同共的 «پىژلىدىماق»
پىژلىدىماق 响发咝咝〔动〕：ھۆل ئوتۇن پىژلىداپ كۆيۈۋاتىدۇ．响咝咝得烧柴湿。

پس 〔模〕刺(声水溅上火或气撒)：ۋېلىسپېتتىنكى يېلى ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى . 自行车一地刺了撒声气 。

پسەنت (定否于用多)意心〔静〕

پسەنت قىلماسلىق 不理不、睬理不、理不在乎：ئۇ مېنىڭ گېپىمگە پسەنت قىلمايدۇ . 他不理我的话。 **ئۇ بېشىغا بالا كەلسىمۇ پسەنت قىلماي يۈرىدۇ** . 祸临到他头也不在乎 。

پسەنتىگە ئالماسلىق = **پسەنت قىلماسلىق**

پسەنتىگە سىغماسلىق 不如意、不合心意：كەيپىياتىڭدىن قارىغاندا ، ئۇ قىز ئانچە پسەنتىگە سىغمىدىغۇ دەيمەن ؟ 吧？你看情绪的她姑娘那、说我不太合意不 。

پسەنتىگە كەلمەسلىك = **پسەنتىگە سىغماسلىق**

پس - پس 〔模〕溜刺、嗞嗞：پوجاقنى ~ قىلدىيۇ ئېتىلىدى . 响炸有没却、声嗞嗞出发竹爆 。

پستان ①〔静〕<军>信引、管雷、门火弹子②(鞋的)扣母子、儿扣揿③眼扣(的)

پستان چاققۇچ 针撞：~ پولۇتىسى 簧针撞

پستان چاقماق ①<转>壳卡弹子、火瞎弹子②(出题问)：ئۇنداقتا ، ئىمىن ئاكامنى نېمىشقا سايلىمايسىلەر ياكى پستان چاقمىغان يېرى بارمۇ ؟ 那么、么怎们你卡壳 ？了壳卡方地么什是不是、呢哥大敏伊选不

پستانلىق 〔静〕的眼扣有：~ ئۆتۈك 子靴的眼扣有

پستە [1] 〔静〕<动>狗儿叭、狗子狮小、狗小毛长哈、狗巴

پستە [2] 〔静〕<植>①子浑月阿、子榧②木连黄

پستە - بادام 〔静〕<植>杏木旦巴和子浑月阿

پستەك 〔静〕<骂>子崽、子小

پستەككۆل 〔静〕<植>牛牵矮

پستىرما 〔静〕<军>伏埋

پستىرما جەڭ <军>伏击战

پستىرما قوشۇن <军>伏击队部狙

پستىرما قويماق <军>伏埋：~ تۆت تەرەپتىن 四伏埋面

پستىك 〔静〕(的纱纺)<古>条棉

پستىگۈل 〔静〕<植>参儿孩、参子太

پستىيا 见下

پستىيا ئوتى <植>莲浮水

پسسىدە 〔静〕声一哧扑：~ يەل چىقىپ كەتتى . 扑一哧声 。气了泄

پسىق - پاساتچى 〔静〕语蜚言流、传谣、言谣：پسىق - پاساتقا ئىشىنىش ياخشى ئاقىۋەت بەرمەيدۇ . 不语蜚言流信相 。果结好有会

پسىق - پاساتچى 者谣造、家言流〔静〕

پسىخروميتىر 、球湿干、表湿干、计湿干<气>〔静〕计度湿

پسىخولوگ 家学理心<心>〔静〕

پسىخولوگىيە 〔静〕<心>①学理心：پسىخولوگىيىنىڭ بالىلار / ئاياللار پسىخولوگىيىسى 儿童心理学 / 妇女心理②学理

پسىخومېترسىيە 学量测理心<心>〔静〕

پسىخىكا 〔静〕理心

پسىخىكا ئېستېتىكىسى 学美理心

پسىخىكىلىق 〔静〕的理心

پسىخىكىلىق ئايرىش 分细理心

پسىخىكىلىق پائالىيەت <心>动活理心

پسىخىكىلىق تارىخىشۇناسلىق 学史历理心

پسىخىكىلىق تەجرىبە <心>验实理心

پسىخىكىلىق تەھلىل 析分理心

پسىخىكىلىق تىلشۇناسلىق 学言语理心

پسىخىكىلىق خۇسۇسىيەت (点)征特理心

پسىخىكىلىق سىناق <心>试测理心

پسىخىكىلىق ھادىسە <心>象现理心

پسىخىكىلىق ھۇجۇم 心攻、战理心

پسىر 蹭磨、洋洋懒、腾腾慢〔静〕

پسىرلاشماق 态同共的«پسىرلىماق»

پسىرلىماق 〔动〕蹭磨：پسىرلىماي ، تېز ماڭ . 点快你 。蹭磨别、走

پسىڭ 〔模〕微微、尔莞：ئۇ ~ قىلىپ كۈلدى . 尔莞她 。笑一

پسىڭ - پسىڭ 〔模〕微微、尔莞：~ قىلىپ كۈلمەك 笑一微微、笑一尔莞

پسىڭخىدە 〔静〕微微、尔莞：ئۇ ماڭا قاراپ ~ كۈلۈپ قويدى . 笑一微微我对他 。

پسىلداتماق 态动使的«پسىلدىماق»

پسىلداق 儿扣揿、儿扣母子〔静〕

پسىلدىماق ①〔动〕响作吱吱、响作嗞嗞：ھۆل ئوتۇن پسىلداپ كۆيۈۋاتاتتى . 湿。着烧燃地嗞嗞柴木：哧扑②。 توپنىڭ يېلى پسىلداپ چىقىپ كەتتى . 扑哧一声、气了撒球皮 。气了

پسىنچا 页合小、页合<方>〔静〕

پش （声猫唤）咪咪，咪〔叹〕

پشاك 杠撬②杆杠 <物> ①〔静〕

پشاك باج 杆杠收税 <经>

پشاك سالماق 掇撺 <转> ②杠撬放 ①

پشاك قانۇنى 律定杆杠 <物>

پشاك قائىدىسى 理原杆杠 <物>

پشاك قويماق = پشاك سالماق

پشاك يەلكىسى 臂杆杠 <物>

پشاڭلىق 的用杆撬做②的杆撬有，的杆杠 ①〔静〕

پشاڭلىق رول 起中济经民国个整在济经场市．ئويناىدۇ ～ ئىگىلىكىدە ئۆتكۈل خەلق ئىگىلىكى پۈتكۈل خەلق：用作杆杠 بازار

پشاڭلىق ئىجارە 赁租杆杠 <经>

پش ـ پش （声猫叫）咪咪〔叹〕

پشتىپالاق ـ پشتىپالاق 汪汪水，烂稀 <方>〔静〕 的漉漉湿，的淋淋水，的

پىشىق[1] 地熟 ～ يەر ／ 瓜西熟 ～ تاۋۇز的熟①〔静〕：通精，悉熟，练熟② ～ ئوقۇماق ／ 练熟言语 ～ تىلى：通精，悉熟，练熟②语汉的实结③ ～ ئارغامچا：的用耐固坚，的固牢，子绳的实 ～ جېنى ／ 子孩的实结得长 ～ بالا ／ 辫发的紧很得编 چاچ چىنە بەك ／ 用耐固坚很碗 ～ ئۆرۈلگەن ④ <转> ／ 体得，练精，练凝：سۆزنىڭ پىشىقى ياخشى，热是饭，好的练精是话 <谚>．ئاشنىڭ ئىسسىقى．好的乎乎 ．بۇ ھېكايىنىڭ تىلى ～ ئەمەس 说小篇这 ～ ئادەم：音吝，气小 <转> ⑤。练精不言语的 ～ قوغۇن پىشىقى：节季的熟成⑥人的气小 ．ئۇيقۇسى پىشىقتا ساقلىغىلى بولمايدۇ，بانكىغا ئاپىرىپ قويساڭ بولامدىكىن？钱的急救是西东

پىشىش مەزگىلى 期熟成 <农>
پىشماق[2] 泡浸，泡〔动〕
پىشۇرماق «پىشماق[1]»的态动使的
پىشۇرۇشماق «پىشۇرماق»的态同共的
پىشۇرۇقلۇق 了熟做饭 ～ تاماق 的了熟做：〔静〕
پىشۇرۇلماق «پىشۇرماق»的态动被的
پىشىشماق «پىشماق[2]»的态同共的
پىشلدۇرماق[1] «پىشلماق[1]»的态动使的
پىشلدۇرماق[2] «پىشلماق[2]»的态动使的
پىشلغاق (病)气脚，气湿脚 <医>〔静〕
پىشلماق[1] «پىشماق[1]»的态动被的
پىشلماق[2] «پىشماق[2]»的被动态：ئۇ سۇغا پىشلىپ پالاقشىپ يۈردى . 去腾扑来腾扑，中水在泡他 。
پىشىم 夫工的饭顿一做：مەن كەلگىلى بىر ئاش ～ بولاي دېدى . 了夫工的饭顿一做有快来我 。
پىغان (پىغانى) 怨哀，泣哀，呜哀，号哀〔静〕：ئۇنىڭ پىغانى ئۆرلەپ تۇراتتى . 发大怨哀他 。
پىغان چەكمەك 号哀，叹哀，呜哀
پىغاندىن چىقماق 快畅，快痛：ئۇلار پىغاندىن چىقىۋەتكەن ئويۇندى . 快痛很得玩们他 。
پىغانسىز 有没泣哀有没，呜哀有没，号哀有没〔静〕怨哀
پىغانلىق 的苦凄，的呜哀，的怨哀〔静〕：～ نەي ساداسى 子日的苦凄 كۈنلەر ～ / 声笛的怨哀
پىكاپ 型轻(用农)，车汽用两货客型小 <交>〔静〕车轿小，车卡
پىكاپلىق 的车轿小坐②的车轿小有①〔静〕
پىكرات 盐酸味苦 <化>〔静〕
پىكرىت 岩榄橄石辉，岩橄苦 <地>〔静〕
پىكنومېتىر 瓶重比 <物>〔静〕
پىكو 微微〔静〕
پىكوسېكۇنت 秒微微〔静〕
پىكومېتىر 米微微〔静〕
پىكۇس 树皮橡，树胶橡度印 <植>〔静〕
پىكي 布纹凸 <纺>〔静〕
پىكىر (پىكرى) 意表发：～ بايان قىلماق ①见意〔静〕 见 / پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويماق 提解：②见意 ～ ئىلمىي 科学的见意高，解见的学 / سەرىچە 思意的我依 / بىر پىكىرگە كەلمەك 意主定拿 / سەنىڭ بۇ پىكرىڭ يامان ئەمەس . 错不意主个这你 。

پىكىر ئالماق 见意求征
پىكىر بەرمەك 见意提
پىكىر چۈشمەك 见意现出，见意提(被)：يىغىندا دەل-موكراتىك ئىستىل ھەققىدە خېلى كۆپ پىكىر چۈشتى . 会上对 。见意多很了出提题问风作主民
پىكىر چىقماق 见意有
پىكىردىن قايتماق 头念弃放，意主改
پىكىر قاتناشتۇرماق = پىكىر بەرمەك
پىكىر قىلماق 见意提②考思，想思，索思，维思
پىكىر قىلىش ئۇسۇلى 法方想思
پىكىر ئېچىلماق 路思开打，阔开路思
پىكىر ئېقىمى 潮思 <哲>
پىكىر يۈرگۈزمەك 考思，索思：مەسىلە ئۈستىدە قايتا-قايتا ～ 题问考思复反
پىكىر - تەلەپ 求要和见意〔静〕
پىكىر - خىيال = ئوي - پىكىر
پىكىرداش 者投相趣志，者合道同志，道同〔静〕：～ بولغىنىمىز ئۈچۈنلا شۇنچە ئۆزاق مەزگىل بىللە ئىشلەپ ۋە بىر - بىرىمىزنى قوللاپ كەلدۇق . 合道同志们我为因正 ，。持支相互并事共起一在直一间时长么这以所
پىكىرلىك 的虑熟思深，的考思于善〔静〕：ئۇغۇرا ～ ئادەم 人的虑熟思深，人的考思确正
پىكىرلەشمەك 讨商，见意换交〔动〕：ئۇلار ئۆگىنىش توغرىسىدا پىكىرلەشتى . 见意了换交题问习学就们他 。
پىگمېنت 素色 <生>〔静〕
پىگمېنتلىق 的素色 <生>〔静〕
پىگمېنتلىق ھۈجەيرە 胞细素色 <生>
پىگىلو 车大轮胶〔静〕
پىك[1] 篷〔静〕：ھارۋىنىڭ پىكى ～ / ئورنىتىلغان ھارۋا 车大的子篷了装
پىك[2] 嘭，腾〔模〕：ئەخەتنىڭ ئۇرغان توپى ～ قىلىپ ئۇرلەدى - دە ، سىرتقا چىقىپ كەتتى . 下一地腾球的打提海艾 。了去面外到飞
پىك - پىك 嘭嘭，腾腾〔模〕：～ يۈگۈرمەك 跑地腾腾
پىكفاك = كۆزادرات
پىكشىدە 下一地嘭，下一地腾〔静〕：～ يۈگۈرۈپ كەتمەك 开跑下一地腾
پىكلىق 篷带的：～ ھارۋا 车篷
پىكلىداشماق «پىكلىدىماق»的态同共的
پىكلىدىماق 嘭嘭，腾腾〔动〕

پىل[1] 象大，象 <动>〔静〕
پىل بېلىق 鲟白 <动>
پىل تۇمشۇق تومۇزغا 蝉象 <动>
پىل تۇمشۇق قوڭغۇز 虫鼻象 <动>
پىل چىش كاكتۇس 球人仙牙象 <植>
پىل تېرىسى كېسىلى 病皮象 <医>

پىل[2] 忽〔模〕：شام ~ قىلىپ يېنىپ يەنە ئۆچۈپ قالدى．了灭又，亮一地忽烛蜡。

پىلاتى 装上季夏(的子里带不)②吉拉布①〔静〕

پىلان (پىلانى)〔静〕划计，划规：خەلق ئىگىلىكى پىلانى 民国划计成完 / پىلانىنى ئورۇندىماق 划计济经
پىلان خەرىتىسى 图地划规
پىلان فۇنكسىيىسى 能职划计 <经>
پىلان قانۇنى 法划计 <法>
پىلان ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经划计 <经>
پىلان يىلى 度年划计 <经>

پىلاناريە 虫涡 <动>〔静〕
پىلاناريە سىنىپى 纲虫涡 <动>

پىلانچان 人的强性划计 ~ ئادەم：的强性划计〔静〕

پىلانچانلىق 性划计：پىلانچانلىقنى كۈچەيتمەك 加强性划计〔静〕

پىلانچى 星多智，者划策，者划计〔静〕

پىلانچىلىق 多子点，划计有：ئۇنىڭ پىلانچىلىقى تايىنلىق ئىكەن．事回么那就也多子点的他〔静〕。

پىلانسىز 的划计无：ئىگىلىك ~ / 济经划计无〔静〕
ئىش قىلىپسىز خىش．模用没象就事的划计无 <谚>。砖的子

پىلانسىزلىق 象现划计无，划计无：پىلانسىزلىقنى تۈگىتىش كېرەك．象现划计无服克要〔静〕。

پىلانلاتماق «پىلانلىماق»的态动使

پىلانلاشماق «پىلانلىماق»的态同共

پىلانلانماق «پىلانلىماق»的态动被

پىلانلىق 的划计有〔静〕
پىلانلىق باھا 格价划计 <经>
پىلانلىق تۇغۇت 育生划计
پىلانلىق ئىگىلىك 济经划计 <经>▮

پىلانلىماق 划计定制，划计做，划筹，划计①〔动〕：قۇرۇلۇشنى ~ 划计设建定拟②划计策，划谋：ئۇرۇش قىلىشنى 争战划策 ~

پىلانلاش فۇنكسىيىسى 计能职划

پىلانلاش ھوقۇقى 权划计 <经>

پىلە 蚕〔静〕 <动>
پىلە پەرۋانىسى 蛾蚕 <动>
پىلە تالقىنى 粉茧丝 <药>
پىلە تەۋىكى 箔蚕
پىلە تۇخۇمى 子蚕，卵蚕
پىلە غوزىسى 茧蚕
پىلە قەغىزى 纸蚕
پىلە قۇرتى 蚁蚕 <动>
پىلە قۇرتىدەك كىمىرمەك 食蚕
پىلە قۇرتى قوچىقى 蛹蚕
پىلە كېپىنكى = پىلە پەرۋانىسى
پىلە مايىقى 沙蚕
پىلە مەشۇتى 丝蚕桑 <纺>
پىلە ئۇچكى 眠蚕

پىلپىل 拨荜，茇荜 <药，植>〔静〕

پىل-پىل 隐若，闪忽闪忽，曳摇，烁闪，闪闪〔模〕：چىراغ ~ قىلىپ يېنىپ تۇراتتى．现若光灯，烁闪光灯。

پىلپىلگۇل = قاغىتىرناق

پىلتاشپاقا 龟象 <动>〔静〕

پىلتا 导②子捻竹爆：پوجاقنى پىلتىسى ياقماق 索火导燃点 ئوت پىلتىغا：线引，线火导，索火做)子捻⑤条棉<纺>④子剂(的好搓等面拉做)③绞，子把，桄(的线)⑥(子捻纸的用帽花子坯 <冶>⑦线毛绞一 يىڭ يىپ ~ بىر / 线桄一串(间之子里和部顶帽花在) <手> پىلتا بەرمەك 子捻纸
پىلتا پولات 坯钢 <冶>
پىلتا قۇيماق 条油
پىلتا كۆمۈر 棒炭
پىلتا لەڭمەن 面子条拉

پىلتۇمشۇق 菜芥天 <植>〔静〕

پىلتىكۇچ 花往，针衣毛似类)子扦②棍球棉①〔静〕
花 ~ كېزەك / 扦短帽花 ~ تۇپە(用子捻纸塞边帽)：扦长帽

پىلتىگۇل 石络 <植>〔静〕

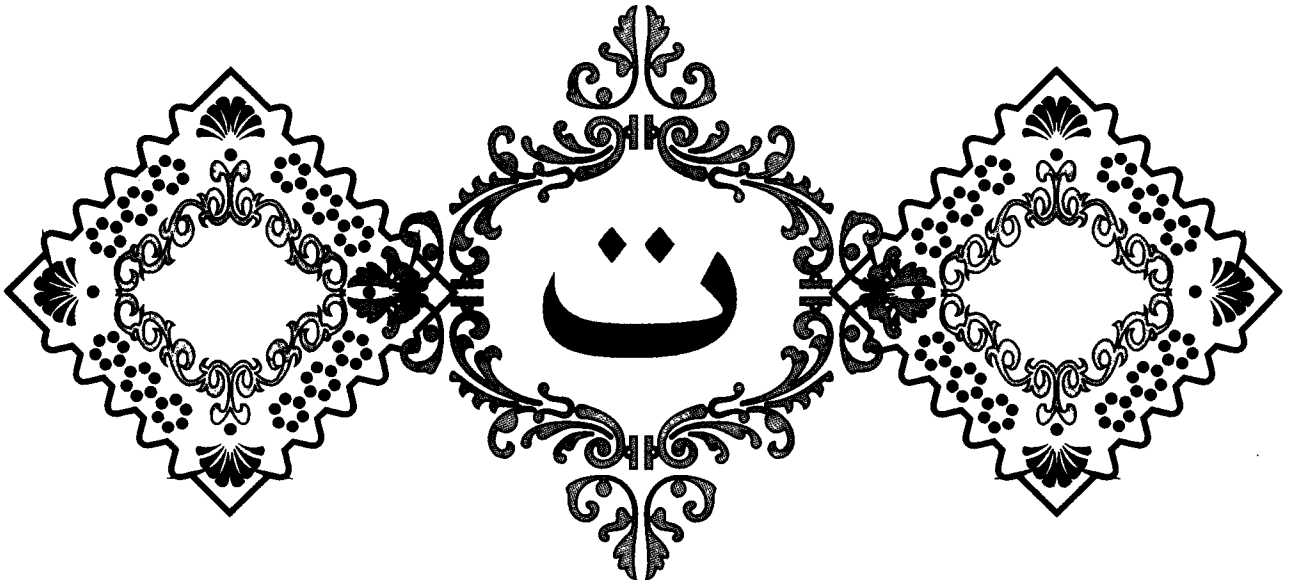
پىلىتىلماق 刺泼，腾扑〔模〕：بېلىق ~ قىلىپ سۇ ئۈستىگە سەكرەپ چىقتى．面水了出跃儿鱼，声一刺泼。

پىلتىلماق ـ پىلتىلماق 刺泼刺泼〔模〕

پلىتىڭشده 声一刺泼〔静〕
پلىتىڭلاتماق «پلىتىڭلىماق»的使动态
پلىتىڭلاشماق «پلىتىڭلىماق»的共同态
پلىتىڭلىماق 响作腾扑，刺泼①〔动〕：بېلىق بىرنەچچە قېتىم پلىتىڭلىدى ـ دە ، جىمىپ قالدى . 鱼扑腾了几下，就跳走了。②摆摆摇摇，晃晃摇摇：بالا پلىتىڭلاپ ماڭدى . 孩小走路地晃晃摇摇③。踢蹬
پلىتىلاتماق «پلىتىلىماق»的使动态
پلىتىلاشماق «پلىتىلىماق»的共同态
پلىتىلانماق «پلىتىلىماق»的被动态
پلىتىلىق 有的索火导有，的绳火有〔静〕：～ گىرانات 弹榴手的索火导
پلىتىلىق مىلتىق 枪火
پلىتىلىماق 凉面(的等面)子剂做〔动〕：لەڭمەننىڭ خېمىرىنى پلىتلاپ قويماق 把子剂成做团面的面凉
پلىخانا 象棚〔静〕：پىل بىلەن دوست بولساڭ ، پلىخانىڭنى راسلا . 友朋交象和要，象棚好拾收先。〈谚〉
پلىدارە 地蔷薇〈植〉〔静〕
پلىدىر 回旋状〔模〕
پلىدىراق 陀螺〔静〕
پلىدىرپاق 豆绿面米玉〈方，食〉〔静〕
پلىدىر ـ پلىدىر 忽悠忽悠，扑扑〔模〕
پلىدىرگەن 新风轮菜〈植〉〔静〕
پلىدىرلاتماق «پلىدىرلىماق»的使动态
پلىدىرلاشماق «پلىدىرلىماق»的共同态
پلىدىرلىغوچ 玩具风车〔静〕
پلىدىرلىماق 忽，悠忽，忽闪，动闪，烁闪①〔动〕：ئاسماندا يۇلتۇزلار پلىدىرلاپ تۇراتتى . 暗忽明天在星星。چىراغ پلىدىرلاپ يېنىپ تۇراتتى . 着烁闪空明忽光灯。بالا پلىدىرلاپ يۈگۈرۈپ كەلدى . 了来跑地噔噔噔孩小。②暗忽跑噔噔(孩小)〈转〉。
پلىلدە 盈满，地登登满，地当当满，地满满①〔静〕：ئىدىشقا سۇ ～ توشتى . 水缸一了装地当当满。ئۇ كۆزىگە ～ ياش ئالدى . 地盈：晃一，闪一②。眶盈水泪她：چىراغ ～ يېنىپ يەنە ئۆچتى . 灯又闪一灭了。
پلۇس 正〈数〉〔静〕
پلۇس ئالامىتى 号加，号正〈数〉
پلىپاختا (分部的余残后丝缫茧蚕)衣蚕〔静〕
پلىچەك 杯瓷陶小(的凌激冰盛)〈方〉〔静〕
پلىچى 娘姑蚕养：～ قىز 人蚕养〔静〕
پلىچىلىك 业蚕养〔静〕
پلىخانا 房蚕〔静〕
پلىسكە 线引针钩〈手〉〔静〕
پلىك 芯灯：چىراغ پلىكى 灯芯 / شام 子捻，子芯①〔静〕：～ بولۇپ كەتمەك 软，实老〈转〉②子捻烛蜡，软：实老变，矩规变
پلىكلىك 的子捻，的子芯①〔静〕：ئۇچ ～ كىرسىن 的用子捻做②子炉油煤的子芯个三：～ پاختا ئۇچاق 花棉的用子捻做
پلىكئوت 草芯灯，草绒灯〈植〉〔静〕
پلىلداتماق «پلىلدىماق»的使动态
پلىلدىماق 荧荧，闪忽，悠忽：荧荧，闪忽，悠忽〔动〕：شام پلىلداپ ئۆچۈپ قالدى . 了灭下一闪忽烛蜡。يىراقتا چىراغ پلىلداپ يېنىپ تۇراتتى . 着亮地闪忽闪忽光灯处远。
پلىموت 枪机，枪关机〈军〉〔静〕
پلىموتچى 手枪机，手枪关机〈军〉〔静〕
پلىموتچىلىق «پلىموتچى»的词名象抽
پلىمۇتلۇق 的枪关机带〔静〕
پلىۋاي 蚕莎草〈植〉〔静〕
پلىۋنكا 片底，片胶〈艺〉〔静〕
پىنان 草字田〈植〉〔静〕
پىنە 壳(谷稻)〔静〕：تېرىقنىڭ پىنىسى 谷壳 / ～ شال 稻秕
پىنەك 烟合莫的烟麻掺，烟麻〔静〕
پىنتاك 汤粉〈食〉〔静〕
پىنتوزا 子条粉〔静〕
پىنجەك 肩坎皮，肩坎棉〔静〕：ئۇ سوكنىدىن تاشلانغان ، بورسۇق تېرىسىدىن تىكىلگەن ～ كىيمۇالغاندى . 用着穿他。肩坎皮獾的面做子呢
پىنجەكلىك 棉有，的肩坎皮穿，的肩坎棉穿①〔静〕：～ تېرە بىر：的用肩坎(皮或)棉做②的肩坎(皮或)子皮的肩坎个一做
پىندەك [1] 子孩的小矮：～ بالا 小矮，小〔静〕
پىندەك [2] (棱三)棱三黑〈植〉〔静〕
پىندەك ئاپېلسىن 桔金浮罗，枣金，桔金〈植〉
پىندەككۆل 兰兜港香〈植〉〔静〕
پىندۇق 榧香〈植〉〔静〕
پىندىق 果冠文②子榛①〈植〉〔静〕
پىندىك 肚兜〔静〕
پىنگۋىن 鹅企〈动〉〔静〕

پننه 香藿 <植>〔静〕
پننه گۈلقەنتى 膏糖纳平 <药>
پننىگۈل 蓟香霍 <植>〔静〕
پننىلىك 地香藿②的香藿有①〔静〕
پنهان 方地的蔽隐 جاي ～ :的蔽隐،的静僻 ①〔静〕
②中暗،暗暗: ئۇ قىزغا بولغان ئىشق ـ مۇھەببىتىنى يۈرە-
كىدە ～ تۇتاتتى . 中心在藏暗情爱的娘姑对把他 。
پنهانلىق 式形词名的 «پنهان»
پىئونېر 员队先少〔静〕
پىئونېرلار ئەترىتى 队先少
پىئونېرلار بانكىسى 行银巾领红 <经>
پىئونېرلار لاگىرى 营令夏队先少
پىئونېرلىق 务义的员队先少行履 ماق :(份身)员队先少〔静〕 ～ بۇرچىنى ئادا قىلـ
پىۋا 酒啤〔静〕
پىۋا چىقارماق 酒啤造酿
پىۋا زاۋۇتى 厂酒啤
پىۋا ئېچىتقۇسى 母酵酒啤
پىۋچى 人的酒啤卖②工造酿酒啤①〔静〕
پىۋچىلىق 业造酿酒啤〔静〕
پىۋخانا 吧酒啤،馆酒啤〔静〕
پىيادە 步徒،行步 ماڭماق ～ :的步徒،的行步〔静〕
走 / ～ قايتىپ كەلمەك 来回行步 / ماشىنىغا ئولگۈرەلمەي
。了走步徒好只،车汽上赶有没我 . ～ قالدىم
پىيادە ئەسكەر 兵步 <军>
پىيادە پوست 哨步
پىيادە پۇل پاخاللىقى 胀膨货通式行步 <经>
پىيادە قىسىم 队部兵步،兵步 <军>

پىيادىلەر يولى 道行人 ، 道便 <交>
پىياز 葱洋 <植>〔静〕
پىياز كۆكى رەڭ 色绿葱
پىيىزى پىشماسلىق 来不合 <成>: ئۇ ئىككىسىنىڭ
پىيىزى پىشمايدۇ . 来不合俩们他 。
پىيىزى گىچ ـ گىچ ،候火到不،熟成不 <成>
题问有身本
پىيىزى گىچلىدىماق 成،间之可两،可两 <成>
题问
پىيازگۈل = گۈلسامساق
پىيالە 盅茶،碗茶小〔静〕
پىيالە ئۈسسۈلى 舞碗顶 <艺>
پىيالىسىمان 的形盅茶،的形碗茶小〔静〕
پىيما 筒毡،靴毡〔静〕
پىيمىچى 人的靴毡卖②匠靴毡①〔静〕
پىيمىچىلىق 业靴毡〔静〕
پىيمىلىق 的靴毡有،的靴毡穿〔静〕
پىيىزەك 棱三荆 <植>〔静〕
پېيزوكرىستال 体晶电压 <物>〔静〕
پېيزوكرىستال پلاستىنكا 片晶电压 <物>
پېيزومېتىر 计强压 <物>〔静〕
پېيزوئېلېكتر 学电压،电压 <物>〔静〕
پېيزوئېلېكترلىق 的电压 <物>〔静〕
پېيزوئېلېكترلىق كرىستال 体晶电压 <物>
پېيزوئېلېكتر ھادىسىسى 象现电压 <物>
پېيزوئېلېكتر ئېففېكتى 应效电压 <物>
پېپسە = سەھەنە ئەسرى

ت ① 称名母字该②母字个五第文尔吾维

تا[1] 〔助〕到，至：ئۈرۈمچىدىن ~ بېيجىڭغىچە 从到齐木鲁乌 落阳太到亮天从 كۈن پاتقۇچە ~ تاڭ ئاتقاندىن 京北 / 山 / قەدىمدىن ~ هازىرغىچە 从到古今 / ~ بۈگۈنگە قەدەر 止为今迄，今至

تا ئەبەد 永远：بۇيۇك خىزمەتلىرىڭىزنى تارىخ ~ ئۇنتۇمايدۇ . 绩伟功丰的你记忘会不远永史历。

تا[2] 〔静〕〈方〉个那

تاۋام 〔静〕食饭，食膳：ئاۋۋال ~ ، ئاندىن كالام . 〈谚〉先进餐，事谈再。

تائەت 〔静〕〈宗〉①拜膜，拜礼，从服②驯服

تائەت ـ ئىبادەت 〔静〕〈宗〉拜膜，拜礼

تائەت ـ ئىبادەت قىلماق 拜膜，拜礼作，祷祈

تابا 〔助〕〈古〉朝着，对着；面，方，面方

تابارۇ 〔助〕〈古〉向，朝…面方，向方…

تاباشىر 〔静〕〈植〉天竺黄

تابلىت = توقىچاق

تابانگۈل 〔静〕〈植〉春迎南

تاپ[1] (تاپى) 〔静〕尸死，体尸(的物动毙自)：قۇزغۇن ئۆلۈپتىپ ~ ئىزدەيدۇ . 〈谚〉大乌鸦临死寻还死吃尸。

تاپنى ئارتماق 赃栽

تاپ[2] 〔静〕①畦，畦②沟犁〈农〉③地犁一垄 ~ يەر 道轨〈转〉④声喊的走沟垄着顺牛耕喝吆时地

تاپ ئالماق 沟犁开〈农〉

تاپ باسماق 压犁沟(地指)，行压〈农〉：ئۇ قوشنى يۈمشاق ، تاپ باستۇرۇپ ھەيدەيتتى . 他犁得一压垄一，他把地犁得软松很的垄。

تاپتىن چىقماق ①沟垄开离(时种播)〈农〉：كۆزۈڭگە قارا ، سالغان ئۇرۇقلىرىڭ تاپتىن چىقىپ كەتتى . 越〈转〉②。了去外沟垄到播都子种，点一着看你现，轨出：هازىر بەزى ياشلار تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ . 了轨越人轻年些有在。

تاپ سالماق 勾埂打先前地翻，线划墒开〈农〉沟犁开，犁开再廓轮出

تاپقا چۈشمەك 道轨上走

تاپقا كىرمەك ①垄着沿，行着顺(时种播)〈农〉：ئۇنىڭ تېخنىكىسى ياخشى ، سالغان ئۇرۇقلىرىنىڭ ھەممىسى تاپقا كىردى . ②。了里沟垄到播都子种，好术技他。〈转〉范就，矩规守：ئۇنىڭ بىز سىزىپ بەرگەن تاپقا كىرمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس . 矩规的定们我守不能不他。

تاپ[3] 机时，候时〔静〕

تاپ[4] 耐忍〔静〕

تاپ كېلەلمەسلىك 忍可无忍，住不忍

تاپ[5] 疤伤，痕伤，伤创〈古〉〔静〕

تاپ[6] 足充，够足〈古〉〔静〕

تاپا 怪责，备责〔静〕

تاپا قىلماق 责备、怪责、怨埋：سەن ھە دېگەندە تاپا قىلمۇرمە . 怨埋就动不动要不你 。

تاپا ـ تەنە 〔静〕 刺讽、讽热嘲冷、笑嘲、落奚：تاپا ـ تەنىنىڭ ئاخىرى جاڭجال . <谚> 架吵是果结的笑嘲 。

تاپا ـ تەنە قىلماق 刺讽、笑嘲、落奚

تاپا ـ تەنىگە قالماق 弄嘲受、落奚受

تاپارمەن 〔静〕 变应机随能、的灵机、的智机 变应机随能、的灵机、的智机

تاپاغ ـ ئۈدۈغ 〔静〕 <古>务服

تاپان 〔静〕 ①掌脚：～ يىرىلماق 掌脚②裂掌脚：ئېيىق تاپىنى 熊掌③鞋底：ئۇنىڭ ئايغىنىڭ تاپىنى تېشىلىپ كېتىپتۇ . 他的破磨底鞋 。 كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ تاپىنى 压脚：<机>④。了底压的机纫缝 红(的中牌克扑)⑤脚压的机纫缝 桃

تاپان تەشتى 头滑 <成>

تاپان تىرىگۈچ 器跑起 <体>

تاپان چوكا 挺针(的机纫缝) <机>

تاپان سۆڭكى 骨趾、骨跖 <理生>

تاپان كۆتىكى 器降升(的脚压机纫缝)

تاپان ھەققى 费介中、费苦辛、费小、钱腿跑：～ بەرمەك 费小给 / ～ ئالماق 拿小费

تاپان يالماق 屁马拍、痔舐痈吮 <成>

تاپىنى تېشىلگۈدەك بولماق 腿断跑 <成>

تاپىنىغا سۆيگۈدەك بولماق 脚吻亲得不巴 <成>

掌(意合投情、切亲谓意)：ئۆز يۇرت بىرەر كىشىنى كۆرسەم ، تاپىنىغا سۆيگۈدەك بولۇپ كېتىمەن . 倍人的乡家到见 。切亲感

تاپىنى قىزىماق 足正头兴、试欲跃跃 <成>：چېلىش مەيدانىغا بارغان بۇ ئەزىمەت تاپىنى قىزىپ تۇرالماي قالدى . 显大想正、试欲跃跃儿健个这的来上场跤摔到 。手身

تاپىنىنى يەرگە تەگكۈزمەسلىك 沾不脚 <成>

地 、速火、快飞：سىلەر دەرھال بېرىپ ، ئۇ خۇمپەرنىڭ تاپىنىنى يەرگە تەگكۈزمەي ئېلىپ كېلىڭلار ، — دەپ بۇيرىدى بەگ دورغىلىرىغا . 出即立们你”：令下役差向爷老克伯 。“！来押速火我给棍恶个这把、发

تاپانبېلىق 〔静〕 鱼鲫 <动>

تاپانتوزاق 〔静〕 夹兽捕

تاپانچا¹ 〔静〕 枪手 <军>

تاپانچا² 〔静〕 子垫鞋 <方>

تاپانچىلىق 〔静〕 的枪手带、的枪手有

تاپانداشماق 〔静〕 态同共的«تاپاندىماق»

تاپاندىماق 〔动〕 跟紧、随尾：ئۇلار ئارقىمىزدىن تاپاندىماي كەلدى . 来过走面后们我着跟紧们他 。

تاپانلىق 〔静〕 带履 ～ تراكتور زەنجىر：的底带、的坐底带 机拉拖式

تاپاۋەت 〔静〕 ①进、入收：项进、人收 ئۇنىڭ تاپاۋىتى ياخشى . 进的他 。 تاپاۋىتى بار ئىش 利有：处好、益利 <转>②。错不项 事的图可利有、事的

تاپاۋەت بېجى 税得所 <经>

تاپاۋەت قىلماق 利盈

تاپاۋەتچى 〔静〕 人意生小、人卖买小②人的钱赚会①

تاپاۋەتلىك 〔静〕 盈能 ～ كەسىپ：的钱赚能、的利盈能 业行的利

تاپاۋەتلىك ئىش 事的水油有、缺肥

تاپتۇرماق 态动使的«تاپماق¹»

تاپتۇرۇشماق 态同共的«تاپتۇرماق»

تاپتۇرۇلماق 态动被的«تاپتۇرماق»

تاپچان 〔静〕 <古>三 葡在)凳高脚(葡萄中园高摘处(用葡

تاپزۇغ 〔静〕 <古>谜语

تاپسا 〔静〕 (地空的间之坎门与炕)地脚下、首下

تاپسۇلاماق <古>〔动〕 忌妒 、妒嫉

تاپسىلىق 〔静〕 脚下有 كاڭ ～：的地脚下有、的首下有 炕的地

تاپشۇرتماق «تاپشۇرماق»的态动使的：قورالنى ～ 让缴械

تاپشۇرماق 〔动〕 ①交：交递、交接、待交：غەللە ـ پاراق ～ 交 公粮 / پارتىيە ئەزالىق بەدىلى ～ 交党费②付托、托委：بۇ بالىنى سىزگە تاپشۇردۇم ئەمىسە . 你给付托就我子孩这 。了 任重托委 ～ مۇھىم ۋەزىپە

تاپشۇرۇشماق 态同共的«تاپشۇرماق»

تاپشۇرۇق 〔静〕 ①托委：ئۇ كانادا كومپارتىيىسىنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن جۇڭگوغا كەلدى . 来托委的党产共大拿加受他 。 ئىشلىمەك ～ 业作做：业作②。国中到

تاپشۇرۇق بەرمەك 务任交①：ھاكىم ئۇنىڭغا جىددىي تاپشۇرۇق بېرىپ ، ئۇرۇمچىگە يولغا سالدى . 项一他给交长县 。 ئوقۇتقۇچىمىز ئوقۇتقۇچىمىز：业作留②。齐木鲁乌去他让、务任急紧 جىق تاپشۇرۇق بەرمىدى . 多不业作的留师老们我 。

تاپشۇرۇلغۇچى 〔静〕 人付交被 <法>

تاپشۇرۇلماق 态动被的«تاپشۇرماق»

تاپاق 〔静〕 的变应机随能、的灵机、的智机、的明聪 、

的思心家人透看能

تاپاقلىق 儿劲灵机，儿劲明聪〔静〕

تـاپقان ـ تـەرگەن 的攒积，的蓄积〔静〕：بۇ مېنىڭ تاپقان ـ تەرگەنلىرىم . 的攒积我是这。西东的攒积 تاپقان ـ تەرگەنىنى خەجلىۋەتمەك 蓄积掉花

تاپقان ـ تۈگىگەن = تاپقان ـ تەرگەن

تاپقۇر = تاپاق

تاپقۇرلۇق = تاپاقلىق

تاپقۇش 鹭兀 <方，动>〔静〕

تاپلاغ 意满 <古>〔静〕

تاپلامـاق 受接，意满 <古>〔动〕

تاپلۇق 缝地 <古>〔静〕

تـاپماق[1] 得获，到拾，到拣，得求，找①〔动〕：يوقالغان نەرسىنى ~ 确正到得 / 西东的失遗到找 توغرا جاۋاب ~ / 利获 ~ تەرەققي / 展发得获 ~ 案答的 يوقنى كېرەك تاپمۇ . 为认②。物缺所来寻会者要需 <谚>，为以：زۆرۈر ~ / 要必为认 كۆڭۈلدىكى ئۇنىڭ سۆزىنى مۇڭاپىق تاپتى . 对话的他为认家大。 دوختۇر مېنىڭ دەم ئېلىشىمنى لازىم تاپتى . 息休要需我为认生医。 جىددىل ~ / 非是惹 بالا ~ / 惹：تېپىشماق 猜④祸惹 ~ 语迷猜 / بۇنىڭدا نېمە بار تاپقىنە؟ 么什有里这猜你？

تاپماق[2] 奉信，拜崇②奉侍① <古>〔动〕

تاپۇر ـ تۇپۇر 声步脚的沓杂〔模〕：سىرتتا ~ ئاياغ تاۋۇشى ئىشىكلىرى تۇراتتى . 声步脚的沓杂来传外门。

تاپۇغ 务服，务事，作工 <古>〔静〕

تاپۇغچى 者务服，者作工 <古>〔静〕

تاپۇغسىماق 崇②的话听，的从顺，的从服①<古>〔静〕的拜

تاپىر 貘 <动>〔静〕

تاپىش 付托，托委，咛叮，咐嘱 <古>〔静〕

تاپىلاشماق «تاپىلىماق»态同共的

تاپىلانماق «تاپىلىماق»态动被的

تاپىلىق 解谅，意满，同赞，意同 <古>〔静〕

تاپىلىماق 咐嘱〔动〕：تاپىلاپ ئېيتماق / 咛叮 مەن ئۇنىڭغا بۇ ماقالىنى گېزىتخانىغا ئاپىرىپ بېرىشنى تاپىلىدىم . 我嘱咐去社报到送章文篇这把他。

تات[1] 嗒嗒〔模〕

تـات[2] 人国外，人族异，徒教异指)特塔 <古>〔静〕，说斯波的(人

تات ـ تات 哒哒〔模〕：ئۇشتۇمتۇت يېراقتىن ~ قىلغان پىلەموت ئاۋازى ئاڭلاندى . 关机的哒哒阵一来传处远从然突。声枪

تاتاتلىماق 响嗒嗒：تاتاتلاپ ئېتىلغان ئاپتوماتنىڭ ئاۋازى 声枪步动自的出射嗒嗒嗒嗒 .

تاتار 人尔塔塔，尔塔塔②人鞑鞑，鞑鞑①〔静〕

تاتارچە ①〔静〕语尔塔塔：~ ئۆگەنمەك 学 ②语尔塔塔 / 活生的式尔塔塔：~ تۇرمۇش ناخشا 扮打式尔塔塔 ~ / 曲歌族尔塔塔 ياسانما

تاتارماق 白苍〔动〕：يۈزى تاتىرىپ كەتتى . 白苍色脸。

تاتۇ 道味〔静〕：تاتۇ چىقماپتۇ . 来出有没味。

تاتلىق ①〔静〕的甜：~ يېمەكلىك / 食甜 مېغىز ~ / 杏甜 تاتلىقنى تېتىغان ، ئاچچىققا يولىماس . <谚>甜了吃 / 仁 ~ :的满美，的甜香，美甜② 。的苦寻再会不，的 كۆلكە ~ / 甜嘴 ~ ئاغزى / 声笑的蜜甜 گەپ ـ سۆز 语蜜言甜

橙甜 <植> تاتلىق ئاپېلسىن

梁高甜 <植> تاتلىق ئاققوناق

榴石甜 تاتلىق ئانار

杏旦巴甜 <植> تاتلىق بادام

竹麻 <植> تاتلىق بامبۇك

质液粘味甜 <医> تاتلىق بەلغەم

菊叶甜，菊甜 <植> تاتلىق جۈيخۇا

椿香 <植> تاتلىق چۇلۇك

芋菊 <植> تاتلىق زەنجىۋىل

菜紫甜 <植> تاتلىق زىسەي

水淡 <水> تاتلىق سۇ

麦荞甜 <植> تاتلىق قارا بۇغداي

粟芦 <植> تاتلىق قوناق

米玉甜 <植> تاتلىق كۆممىقوناق

椒甜 <植> تاتلىق لازا

تاتلىق ـ تۇرۇم 食甜〔静〕：شىرەنىڭ ئۈستى خىلمۇ ـ خىل ~ ۋە قەن ـ گېزەكلەر بىلەن لىق تولغان ئىدى . 摆上子桌。果糖和食甜种各了满

تاتلىقلىق 度甜 <化>②味美，味香，味甜①〔静〕

تاتلىقياڭيۇ 薯甘，薯红 <植>〔静〕

تاتۇرماق 失损受使，苦叫使 <方>〔动〕

تاتىراڭ 结板 <农>②的白苍①〔静〕：~ يەر 结板的地的

تاتىراڭغۇ 脸的白苍 چىراي ~ :白苍〔静〕

تاتىراڭلىق 〔静〕①苍白②板结：بۇ يەرنىڭ تاتىراڭلىقىدىن بۇغداي ئىالا بولۇپ قالدى．这地板结为因地这，小麦出苗不齐。

تاتىرغا 〔静〕＜古＞子皮白的好熟

تاتىرىشماق «تاتارماق»的同共态

تاتمقماق 〔动〕＜方＞思意好不，情为难，束拘

تاتىلاتماق «تاتىلماق»的使动态：ئۇ ماڭا دۇمبىسىنى تاتىلاتتى．他让给我背挠。

تاتىلاشتۇرماق 〔动〕①索摸，拨拉：ئامبۇرنى قاراڭغۇدا تاتىلاشتۇرۇپ يۈرۈپ ئاران تاپتىم．我在手的钳把才易容不好，去摸来摸中暗黑在手的我结结巴巴。到找子钳把才易容不好，去结能我书文维．来下读地巴巴结。

تاتىلاشتۇرۇشماق «تاتىلاشتۇرماق»的同共态

تاتىلاشماق «تاتىلماق»的同共态

تاتىلانماق ①«تاتىلماق»的自复态：بالا بەدىنى قىچىشقاندىن كېيىنچە تاتىلىنىپ چىقتى．孩子一挠得痒上身了。②«تاتىلماق»的被动态：ئۇنىڭ يۈزى تاتىلىنىپتۇ．夜里他被抓破脸的。

تاتىلداتماق «تاتىلدىماق»的使动态：مىجىت تراكتورنى تاتىلدىتىپ يەر ئاغدۇرۇشقا باشلىدى．米克吉塔拖拉机开始翻地。

تاتىلدىماق 〔动〕响突突，响嘟嘟，响哒哒：تراكتور تاتىلداپ ئۆتۈپ كەتتى．拖拉机哒哒哒响突突响过去了。

تاتىلغۇچ 〔静〕①子挠，具搔②子刷马(乐头老称俗)

تاتىلماق 〔动〕①挠，搔：يارىنى تاتىلىماق قانايدۇ．伤口挠血流会了。～ دۇمبىسىنى / گەدىنىنى ～子脖挠②抓(甲指用)，破抓，伤抓：ئۇنىڭ قولىنى مۇشۇك تاتىلىۋەتتى．猫的家人撕有没，鸡的家人轰没我．(人何任过惹未从为意)。～ يەر：耙③。手的他了伤抓猫．拉拨，刨乱④地耙

تاخ 〔叹〕音声的鸡赶：توخۇسىنى ～ دېمەي ، مۇشۇكىنى پەش دېمەي كېلىۋاتمەن．

تاخاپەن 〔静〕＜方＞板花制木，板饰雕棚天

تاخايلا 〔静〕＜方＞橱壁小，龛壁

تاختا 〔静〕①板，盘，牌：شەرەپ تاختىسى 光荣榜 / شاھمات تاختىسى 棋盘②块，张，畦：بىر ～ چاي 一块茶(砖) / بىر ～ ئېتىز 一地畦 / بىر ～ قەغەز 一张纸③方木．<手>墩

تاختا تاش 石板

تاختا جۈۋا 子筒皮

تاختا خاك 板夯 <交>

تاختا قىلماق = تاختىلماق

تاختا كاھىش 瓦板 <建>

زېمىنىغا ھېچقانداق دۈشمەننىڭ تاجاۋۇز قىلىشىغا ھەرگىز يول قويىمايمىز．土领圣神的国祖，侵人敌何认许容不决。

تاجاۋۇزچى 者犯侵，者略侵〔静〕

تاجاۋۇزچىلىق 〔静〕为行略侵，动活略侵：～ سىياسىتى 策政略侵 / ئۇرۇشى ～ 争战略侵

تاجاۋۇزچىلىق قىلماق 略侵

تاج ـ تەخت 〔静〕位王，位帝，座御：～ تالاشماق 夺争位王

تاجدار 者冕有，者基登〔静〕

تاج ـ دۆلەت 〔静〕富财与位王

تاجسىز 〔静〕的冠无，的冠王戴不

تاجسىمان 的状冠〔静〕

تاجسىمان قان ئايلىنىش 环循状冠 <理生>

تاجسىمان قىزىل تومۇر 脉动状冠 <理生>

تاجسىمان كۆلۈچ 手扳花梅 <机>

تاجسىمان گۈل رەتى 序花状冠 <植>

تاجسىمان ھۇرۇرەك 瘿冠 <理生>

تاجىرەيھان 草香花，香藿扭 <植>〔静〕

تاجقىياق 草毛冠 <植>〔静〕

تاجىك 人克吉塔，克吉塔〔静〕

تاجىكچە 的式克吉塔②文克吉塔，语克吉塔①〔静〕

تاجگۈل 葙青，花冠鸡 <植>〔静〕

تاجلىق 〔静〕的冠有：～ مىكيان 鸡母的子冠有

تاجلىق ئەمەن 蒿滨 <植>

تاجلىق پانۇسگۈل 罗春剪 <植>

تاج[1] (تاجى) 〔静〕①王冠冕：～ كىيدۈرمەك 加冕②<转>桂冠③冠：خوراز تاجى 鸡冠

تاج ئۈلاق 接冠 <农>

تاج[2] 〔静〕<医>记，记胎

تاجانماق 〔动〕<古>拒绝，辞推，诿推

تاجاۋۇز 〔静〕侵略，犯侵：جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزى 帝国主义的侵略

تاجاۋۇز قىلماق 侵略，犯侵：ۋەتىنىمىزنىڭ مۇقەددەس

تاختا كۆۋرۈك 桥板 <交>
تاختا لەمپە 棚顶板木 <建>
تاختا لىم 梁板 <建>
تاختا يەر 畦田 <农>
تاختا ـ نوغوچ 杖面擀和板面〔静〕
تاختاي ①板木〔静〕：قارىغاي تاختىيى 松木板②板地：～ يۇماق 洗条板木通普 <建>③板地
تاختاي باھاسى 价牌 <经>
تاختاي گېزىتى 报板
تاختايلىق 板地有〔静〕：～ ئۆي 的板木有，的板地有
炕板木 ～ سۇپا / 子屋的
تاختۇ 丝生的纺未 <古>〔静〕
تاختېپەر 悬在)③栏告布②座御(的搭时临)①〔静〕
架手脚 <建>④椅坐(的安端一绳大的空
تاختىسمان 的状板〔静〕
تاختىسمان دەز 理纹壁板 <地>
تاختىسمان سۇ ئۆلچىگۈچ 计水量式板 <水>
تاختىسمان قۇراشما 体合集状板 <地>
تاختىسمان قۇرۇلما 造构状板 <地>
تاختىسمان يىلتىز 根板 <农>
تاختىلاتماق 态动使的«تاختىلماق»
تاختىلاشماق 态同共的«تاختىلماق»
تاختىلانماق[1] 态动被的«تاختىلماق»
تاختىلانماق[2] 了齐长子麦．。齐长(稼庄)〔动〕：بۇغداي تاختىلاندى
تاختىلماق ①〔动〕：ئېتىزلارنى ～ 畦成分地把 畦成分地
②裁(张大)：جۇۋا ～ / 子筒皮裁 قەغەز 纸裁
تاختىلاپ سۇغارماق 灌畦 <农>
تاختىموشۇك 器鼠捕，子夹鼠老〔静〕
تاختۇبشى 架碗，板搁(的上墙在钉)〔静〕
تاختۇبشىغا ئېلىپ قويماق 不，起挂高高 <成>
边沾
تاخسا 浅 <方>〔静〕
تاخيومېتىر 仪测速，仪距准，仪距视 <水>〔静〕
تادا 离距的处之及所力目至遥之步十从 <古>〔静〕
تادان 猾狡 ～ / 人的猾狡：的猾狡〔静〕
猾狡 تۆلكە ～ / 狸狐的
的猾狡 <谚>．تۆلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار
。(手猎过不敌也狸狐的猾狡再)捉被会也狸狐
تادانلىق 猾，狡：ئۇنىڭ قىلغىنى تادانلىق ئەمەس، 〔静〕猾，狡
。猾是而，笨是不他．～

تادانلىق قىلماق 耍滑头
تادۇغۇن 江，河大 <古>〔静〕
تادۇ 质气，情性，性本，格性 <古>〔静〕
تار[1] ～ يول 道窄，路狭：的窄狭，的窄①〔静〕 ～ ئۆي / 子房的窄狭
ياخشىلىقى تېگەر ھەر يەردە ، ياماننىڭ ياماناتلىقى تېگەر ～ يەردە．善行处到人好 <谚>
ئۆتۈكۈڭ ～ بولسا ، جاھاننىڭ كەڭلىكىنىڭ 人害处窄徒
نېمە پايدىسى؟ 用何有宽地天，脚夹靴皮 <谚>؟ ئىچى تارلىق گۆرى ～ 。窄也穴墓狭心 <谚>．
يەردە ئاش يېگۈچە ، كەڭ يەردە مۇشت يە．饭吃处窄在其与 <谚>．
裤紧 پۇشقاق ～ ：的瘦，的紧②。拳挨处宽在如不
③。瘦嫌上穿我服衣这．كېلدى ～ ماڭا كىيىم بۇ / 褪
ۋەتەنپەر- ～ / 意狭 مەنە ～ ：的小狭，的隘狭 <转>
点观的隘狭 قاراش ～ / 义主国爱的隘狭 كۆز ۋەرلىك
تار بۇلۇڭ 角锐 <数>
تار تەجرىبىچىلىك 论验经隘狭 <哲>
تار تۇمشۇق ئۆردەك 鸭沙秋头斑 <动>
تار قاراش 见之孔一
تار كوچا 路狭，巷小
تار كوللېكتىپچىلىق 义主体集的隘狭
تار مەھكىمىچىلىك 义主位本
تار ئېغىز پاقا 蛙口狭方北 <动>
تار[2] (تارى) 弦(的器乐) <艺>①〔静〕：دۇتارنىڭ تارى
弦尔塔都 سىم / 弦钢 ～ يېپەك / 弦(的器乐)：
ئۇ دىلىمنىڭ تارىنى چەكتى．他动了弦心的我了。
تار[3] 排木，子筏 <古>〔静〕
تار[4] 子底油酥 <古>〔静〕
تار[5] 钱工，水薪，禄俸 <古>〔静〕
تاراپال 促仓，备准有没 <方>〔静〕
تاراتماق[1] 头梳让 ～ چېچىنى：态动使的«تارىماق[1]»
تاراتماق[2] 谣布散 ～ ئىغۋا ـ پىتنە：态动使的«تارىماق[2]»
会散 ～ يىغىننى / 话闲播传 ～ چۆچەك ـ سۆز / 言
تارازا 秤台，平天〔静〕：ئادىل سۆز ئەقىلنىڭ تارازىسى．
。平天的慧智是话道公 <谚>
تارازا باسماق 量分，压，称压：有 گەپ باسقۇدەك تارازا
话的量分
تارازىغا سالماق 秤过
تارازا ـ مىزان 衡量度，器衡〔静〕
تارازىچى 员磅过，人称掌〔静〕
تاراس 嚓喀，啦啪哩噼，啪噼〔模〕：～ قىلغان ئاۋاز چىقار-

ماق 喀嚓一声

تاراس ـ تاراس 嚓喀里喀，啦啪哩噼，啪啪噼噼〔模〕

تاراس ـ تاراس 喀喀，嚓喀，啦啪哩噼，啦噼〔模〕：响作嗒啪，响作隆咕，响作啷哐①〔动〕：响啷哐啷哐来起走车大。声枪的啪噼起响。～ مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى.

تاراسسىدە 地啪，下一嚓喀〔静〕

تاراسلاتماق «تاراسلىماق»的态动使：تاراسلىتىپ ئوق ئوزمەك 击射枪开地啪啪噼噼

تاراسلىماق 啪啪劈劈，响作裂干，响作乒乓〔动〕：乒乓上顶屋在打雹冰。تاراسلاپ چۈشتى 声枪的乒乓乓乓 ئاۋازى ئوق تاراسلىغان。响乱

تاراش 平不凸凹，平不低高〔静〕：ئۆستەڭنىڭ تارىشىنى 道渠修整 ئالماق

تاراشلاتماق «تاراشلىماق»的态动使

تاراشلاشماق «تاراشلىماق»的态同共

تاراشلاقسىز 水的整修未〔静〕：～ ئېرىق的修整未 埂地的好打未 قىر / 渠

تاراشلانماق «تاراشلىماق»的被动态：تاراشلانغان ياغاچ 劈被 埂田的修整被 قىر تاراشلانغان / 头木的状片薄成

تاراشلىماق 整修〔动〕(等整平，补，填，削，铲)：ئېتىز-ئىك قىرىنى ～ 埂田修整

تاراشماق[1] «تارىماق[1]»的态同共

تاراشماق[2] «تارىماق[2]»的态同共：بالىلار دەرستىن چۈشۈپ ئۆي ـ ئۆيلىرىگە تاراشتى. 了家回散解后课下们子孩。

تاراق 当哐，啷哐，咣，噔〔模〕：بىرنەرسە ～ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 上地到落声一的噔西东件一。ئۇ ～ قىلىپ دەرۋازىنى يېپىۋەتتى. 门大了上关声一的咣他。

تاراقا 的矮又稀 <方>〔静〕

تاراقان 螂蟑 <动>〔静〕

تاراق ـ تاراق 当哐，啷哐〔模〕

تاراق ـ تۆرۈق 啷哐，当哐①〔模〕：啷哐，～ قىلغان ئاۋاز 物杂②音声的收 تاراق ـ تۆرۈقنى يىغىشتۇرماق 物什：物杂拾

تاراقچۆپ 唐马 <植>〔静〕

تاراقشماق = تاراقلىماق

تاراققىدە 咄咚，哗，嗒呱，嗒吧，吧〔静〕：بىرنەرسە ～ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 上地在掉声一地吧西东件一。توسما تاقىقى ～ ئېتىلىپ قالدى. 了上关声一嗒吧门闸。ئۇ ئىشىكنىڭ ～ قىلغان ئاۋازدىن ئويغىنىپ كەتتى. 一嗒呱门铁。了醒惊他把，声تۆمۈر دەرۋازا ～ ئېتىلىپ قالدى. 了上关声一的哗。

تاراقلاتماق «تاراقلىماق»的态动使

تاراقلاشماق «تاراقلىماق»的态同共

تاراقلىماق 响作嗒啪，响作隆咕，响作啷哐①〔动〕：响啷哐啷哐来起走车大。بىر هارۋىلار تاراقلاپ ماڭدى. 。响作嗒啪头砖块一下掉，声一嗒啪。خىش تاراقلاپ چۈشۈپ كەتتى. 气神太别你。سەن تولا تاراقلىما：气神 <转>②。来了。

تارالك 啷当，令丁，冬丁，当丁〔模〕

تارالك ـ تارالك 当当丁丁〔模〕

تارالك ـ تۇرۇلك 当丁(声击撞的体物硬坚容形)〔模〕

تارالك ـ تۇرۇلك تەگمەك 色厉言疾，斥呵声厉：ئۇ-كالك تارالك ـ تۇرۇلك تەگكىنى بىلەن، كۆڭلى ياخشى. 虽哥你。心好是他但，斥呵声厉然。

تاراڭشىماق = تاراڭلىماق

تاراڭشىدە 啷当〔静〕：سائەت ～ قىلىپ يەرگە چۈشۈپ كەتتى. 表上地在掉声一啷当。

تاراڭلاتماق «تاراڭلىماق»的态动使

تاراڭلىماق 啷哐〔动〕：ئۇ داسىنىڭ تاراڭلىغان ئاۋازىدىن چۆچۈپ كەتتى. 跳一了吓声啷哐的盆脸被他。

تارالماق[1] «تارىماق[1]»的态动被：تارلغان چاچ 发头的过梳

تارالماق[2] ① «تارىماق[2]»的态复自：كۆپچىلىك تارالدى. 群人 ② 坐开散的«تارىماق[2]» 被。تارىلىپ ئولتۇرماق 散开了。

تارام 流细①〔静〕：تارىلاردىن توپلانغان سۇ كۆلگە قۇيۇلدى. 流细的水汇入湖里。～ سۇ 一行行一，股股一②。涓涓滴滴

تارام ـ تارام 的行行一，的股股一：ئۇنىڭ ئىسسىق ياشلىرى ئاقاتتى. 簌簌〔静〕 来下流地簌簌泪热的他。～ دەريا سۇيى بولۇپ ئاقماقتا. 流分水河。

تارامسلىماق 流地簌簌〔动〕：ئۇنىڭ كۆزىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلدى. 水泪下流地簌簌里眼的他。

تاران[1] 草德伦 <植>〔静〕

تاران[2] (用毡制)绳细的工加半 <手>〔静〕

تاراڭچى 屯犁伊往迁疆南由初纪世 XVIII)奇兰塔〔静〕(人尔吾维的税纳田)

تاراندۇرماق «تارانماق»的态动使

تارانكۆكچى (一之种品瓜甜)红台炮 <植>〔静〕

تارانماق «تارىماق[1]»的态复自：قىز باش ـ كۆزىنى پاكىز يۇيۇپ

تاراندى . 净净干干得洗梳娘姑 。

تاراۋى 宵晚每内月斋在林斯穆)拜歇间 <宗>〔静〕 一息暂，拜四行进次每，功拜种一的行履愿自后礼 (拜十二共，次

تارايتماق «تارايماق» 的态动使：范小缩 ～ دائىرىنى 积面小缩 ～ كۆلەمنى 围 /

تارايتىشماق «تارايتماق» 的态同共的

تارايتىلماق «تارايتماق» 的态动被的

تارايماق 〔动〕 缩收，小缩，窄狭变：缩小，بەزى كىيىملەر يۇغاندىن كېيىن تارىيىپ كېتىدۇ . 有些衣服洗后会缩小。

缝缩收 <建>

تارپىيىن 乱散，沙散盘一 <方>〔静〕

تارت 〔模〕 哒哒，嗒嗒，啦刺：چاپان ～ قىلىپ يىرتىلدى . 了破撕声一啦刺服衣。

تار - تاپچوق 〔静〕 窄的小：～ ئۆي 间房的小窄

تارتار 〔植〕<酒 棕

تارتارىك 下见

酸石酒 <化> تارتارىك كىسلاتاسى

تارت - تارت 哒哒，啦刺〔模〕

تارت - تۆرت 哒哒，啦刺〔模〕

تارتقۇ[1] 〔静〕 罗：架：ئەلگەكنى ～ ئۈستىگە قويماق 把罗放在上架罗

تارتقۇ[2] 〔静〕 子：耙子：ئۈزۈن ساپلىق تۆمۈر ～ 子耙铁把长

تارتقۇ[3] 〔静〕 绞：链，绳缆：كېمىنىڭ تارتقۇسى 船的链绞

تارتقۇچ 〔静〕 钩挂②杆拉① <机>

تارتقۇچلاشماق «تارتقۇچلىماق» 的态同共的

تارتقۇچلانماق «تارتقۇچلىماق» 的态动被的

تارتقۇچلىماق 〔动〕 拽：拽硬拉生，ئۇنى تارتقۇچلاپ ئۆرە تۇرغۇزدى . 他把拽来起。ئۇلار مېنى تارتقۇچلاپ ئۆيگە ئەكىردى . 他们把我拽进了房子。

تارتقۇچى 〔静〕 力引

تارتقۇزماق «تارتماق» 的态动使：让～面磨 / ئۇن سۈرەت ～ 照拍让

تارتقۇزۇشماق «تارتقۇزماق» 的态同共的

تارتقۇزۇلماق «تارتقۇزماق» 的态动被的

تارتقۇلۇق 〔静〕 痛：苦，楚苦，难苦(的受该)：～ تارتماق 苦痛受

تارتما[1] 〔静〕 抽：屉

تارتما[2] 〔静〕 台：阶

تارتما[3] 〔静〕 ①拉的(用词容形作)：带肚马②

تارتما بالداق <水> 杆拉

تارتما پۈرژىنا <体> 簧：器力拉，簧拉

تارتما پىچاق <机> 刀拉

تارتما ساندۇق 橱斗五：框屉抽，

تارتما كۆۋرۈك <交> 吊：桥

تارتما لىم <交> 梁拉

تارتما ئىستانوك <机> 床拉

تارتماق 〔动〕 ①拉：引牵，扯，车拉 / ھارۋا ～ بۇ ئات بىر تونىنا يۈك تارتالايدۇ . 这匹马一拉能货吨一。قولدىن تۆتۈپ چاپانىنىڭ پېشىنى تارتمۇغىچە / 拉手，住抓 ～ 衣上展拉 قورۇغا ئارغامچا / 襟的：服衣晾如)子绳上拉里子院 ～ (等：سىم تاناپ ～ تۆگە / 线电设架 ～ پارا / 驼骆牵 ～ ۋوزنىڭ تارتىش كۈچى / 力引牵的车机 كەينىگە / 后向 ～ كەينىگە / 拖 ～ ۋاقىتنى كەينىگە / 间时延拖 ～ ئىشنى كەينىگە / 拉不你 . سەن ئۇنى ئۆزۈڭگە تارتما：拢拉②工洋磨，作工延用 ～ ناسوس بىلەن سۇ：入吸，收吸，吸③。他拢拉要 ئۆسۈملۈكلەر يىلتىزى ئارقىلىق تۇپراقتىكى نەم-لىكنى تارتىدۇ . 水吸筒唧 / 分水的里壤土收吸部根用利物植。ماگ-نىت تۆمۈرنى تارتىدۇ . 烟吸 ～ تاماكا / 铁吸石磁。زەي：诱引，引招，引吸④潮受，潮吸 ～ كىشىنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرىدۇ . 人着引吸物景然自。دىقە-ت ـ ئېتىبارىنى يەر شارىنىڭ تارتىش كۈچى / 目注人引 ～ پېيى / 丝抽 ～ يېپەك：动搐，吸抽⑤力引的球地 چەك / 挛痉，筋抽 ～ تام مەش ئىس تارتمايۋاتىدۇ . 签抽 ～ 追⑥跳皮眼 ～ قاپاق 。好不风通炉壁：烟抽不炉壁 جاۋابكارلىققا سوراققا / 任责究追 ～ 讯审，问审 ～ 究：جاۋابكارلىققا سوراققا / 戴，挂⑧油榨 ～ ياغ / 面磨 ～ ئۇن：榨，磨⑦ دېرىزە-گە پەردە / 帘窗挂 ～ يۈزىگە نىقاب / 戴：دېرىزە-گە پەردە / 称⑨具面戴 ～ جىڭ-دا گۆش：上，紧拉，摆⑩肉称秤用 ～ مېھمانلارغا ئاش ～ 划⑪带肚紧 ～ تۆشۈڭغىنى / 饭上摆人客给 سىزىق ～ 摄，拍照⑬队军领率 ～ قوشۇن：领率⑫线划：رەسىم / 灰炉扒 ～ ئوت ئوچاقنىڭ كۈلىنى：掏，扒⑭像照 ～ 随，像⑮利私谋 ～ ئۆز كۆڭىچىگە چوغ / 火掏 ～ 受 ～ ئازاب：受遭⑯。亲父他随他 . ئاتىسىغا تارتىپىتۇ 罪 / دەرد ～ زىيان / 苦吃，苦痛受 ～ ، 亏吃，失损受 ～ 夺，抢(用连 ئالماق 同)⑰本亏：夺 ھوقۇقنى تارتىۋالماق 权

تارتىپ چىقارماق 来出揪

تارتىش كۈچى 力引吸，力拉

تارتۇق[1] 品赠，品礼，物礼〔静〕

تارتۇق قىلماق 赏赐：پادىشاھ ئونىڭغا بىر ئات تارتۇق قىپتۇ . 马匹一他给赐帝皇 。

تارتۇق[2] 〔静〕 疤伤、痕疮：ئونىڭ پېشانىسىدىكى تىلىم ـ تىلىم تارتۇقلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى . 他的额道道一前疤伤 。ئونىڭ يۈزىدە ئېنىق بىر ~ بار . 帘眼人映一有上脸他 。痕伤的显明条

تارتۇقلاتماق «تارتۇقلىماق» 的使动态

تارتۇقلاشماق «تارتۇقلىماق» 的共同态

تارتۇقلانماق «تارتۇقلىماق» 的被动态

تارتۇقلىماق 〔动〕 礼送、奖励：ھۆكۈمەت ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تارتۇقلىدى . 奖了授模劳给府政 。

تارتىپ 〔助〕 从……起、从……开始：بۈگۈندىن ~ 从今天起

تارتىشتۇرماق 〔动〕 拽硬拉生

تارتىشتۇرۇشماق «تارتىشتۇرماق» 的使动态

تارتىشماق[1] ① «تارتماق» 的共同态②执争、论争：ئۇلار ئۇياققا تارتىشىپ ، بۇياققا تارتىشىپ ئاخىر بىر قارارغا كەلدى . 他们来争去、终于统一了看法 。

تارتىشماق[2] 〔动〕 ①抽筋、拿痉：پۇتۇمنىڭ پېيى تارتىشىپ قالدى . 我的腿抽了筋 。ئونىڭ قورساقلىرى ئېچىپ ، ئۇچەيلىرى تارتىشىپ كەتكەندى . 他一成拧都子肠得饿了 。②牵挂、惦念：بالىلىرىغا ~ 巴巴紧③子孩挂牵：ماي سۈرىمىگەچكە يۈزۈم تارتىشىپ قالدى . 我没上脸搽油、有的巴巴紧点 。

تارتىشماق ئويۇنىماق 扯皮：ئىشىم ھەل بولمىدى ، ئۇلار تارتىشماق ئويناپ ، ئەرزىمىنى بۇ ئونىڭغا ئەۋەتسە ، ئۇ بۇنىڭغا قايتۇرىدۇ . 我的事还没办成、皮扯相互们他、决解有没 。去推来推诉申

تارتىغ 〔静〕 召号、令集召、书诏(的汗可) <古>

تارتىلما 〔静〕 夺袭

تارتىلما دەريا <地> 河夺被、河夺袭被

تارتىلما قولتۇق <地> 湾夺袭

تارتىلما ئېقىن = تارتىلما دەريا

تارتىلماق[1] «تارتماق» 的被动态：ئاشلىق تارتىلدى . 称食粮 。了过审受 ~ سوتقا

تارتىلماق[2] 〔动〕 ①降下、少减：سۈت ~ 少汁乳 。了降下水的道渠 。تارتىلدى سۇيى ئوستەكنىڭ / 了消②。了瘦：ئۇ ھارغىنلىق ، ئۇيقۇسىزلىق نەتىجىسىدە بۇرۇنقىغا قارىغاندا خېلى تارتىلىپ قالدى . 多瘦前以比眠失和劳疲于由他 。了收③：ئۇ بۇ ئىشتىن خېلى تارتىلىپ قالدى . 事件这 。了收收所有已他上

تارتىم 〔静〕 ①的次一称可：بىر ~ گۆش 肉的次一称可 ②口：بىر ~ تاماكا 烟口 —

تارتىملىق 〔静〕 的人动、的人引吸：بۇ مەنزىرە بەكمۇ گۈزەل ، بەكمۇ ~ ئىدى . 人引吸很、美很色景这 。

تارتىن 〔静〕 品食、食饭(的送赠人他) <古>

تارتىنچاق 〔静〕 的腆腼、的谨拘：قىز ~ 娘姑的腆腼

تارتىنچاقلىق 〔静〕 腆腼、谨拘：تارتىنچاقلىقىدىن ھازىرغىچە يالغۇز ئۆتۈۋاتىسەن . 身单个是还在现到你、腆腼于由 。汉

تارتىنچاقلىق قىلماق 情为难、气客、谨拘、束拘

تارتىنماق 〔动〕 束拘到感前面人生在 ~ 客气：يات ئادەملەردىن تارتىنماي سۆزلەۋېرىڭ . 吧说管尽、情为难别 ！

تارتىنىشماق «تارتىنماق» 的共同态

تارچوپ 子架的子皮湿搭 <手>〔静〕

تارچوق 〔静〕 缝夹、道夹

تارچىلىق 〔静〕 窄狭：تارچىلىققا كىرىۋېلىپ نېمە قىلىۋاتىسەن ؟ 么什干方地的窄狭到钻们你

تارخان 汗尔达、汗达、官达、干达 <古>〔静〕

تارس 啪噼、嚓喀〔模〕

تارس ـ تارس 啪啪噼噼、嚓嚓喀〔模〕

تارس ـ تۇرس 啪啪噼噼、嚓嚓喀〔模〕

تارسسىدە 地啪、声一嚓喀〔静〕

تارسىلداتماق «تارسىلدىماق» 的使动态：مىلتىقنى تارسىلدىتىپ ئاتماق / 枪放地嗒嗒嗒 ئاتنى قامچا بىلەن تارسىلدىتىپ ئۇرماق 马打地啪啪子鞭用

تارسىلداق 端上部颈 <古>〔静〕

تارسىلدىماق 〔动〕 嗒嗒、啦噼：مۆلدۈر تارسىلداپ ياغقىلى تۇردى . 了来起下地啦噼啦噼雹冰 。

تارغاق 〔静〕 ①子梳：تار بىلەن تاز ~ تالىشىپتۇ . <谚> 子梳把一争子秃个两 。تازغا ~ بەرسەڭ ، يېلىم تىلەيدۇ . <谚> 胶树要还他、子梳子秃给 ？تازنىڭ نېمىسى بار تۆمۈر تارغىقى . 把一梳铁？啥有子秃 <谚> 。سوپىغا باغاق كەتمەس ، تازغا ~ . <谚> 不(士教派菲苏)菲苏 。子梳用不子秃、帖请需 。杼、笳 <纺>②

تارغاقچى 者子梳卖②者子梳制①〔静〕

تارغاقدۇكات 刀剪子梳〔静〕

تارغاق ـ سۈزگۈچ 子篦、子梳〔静〕

تارغاقسىمان 的形梳、的状梳〔静〕

تارغاقسىمان مۇسكۇل 肌状梳 <理生>
تارغول 芹腔狭，芹管细 <植><静>
تارقاتقۇچى 者发散，者播传，者放发，人行发①<静>：گېزىت ～ 报纸发行人 / ～ خەۋەر 者息消播传②发射的：～ ئاپپارات 机射发的
تارقاتقۇچى توگۈن 结射发 <物>
تارقاتقۇچى رايون 区射发 <物>
تارقاتقۇچى قۇتۇپ 极射发 <物>
تارقاتقۇچى ئورۇن 位单文发
تارقاتماق «تارقىماق»的使动态：زەھەر ～ 散布毒流 / قوشۇننى ～ 伍队散解 / نۇر ～ 束光射发 / يېڭى ئۇتۇق ～ 新发金济救放发 / قۇتقۇزۇش پۇلى ～ 子靴新发金
تارقىتىش بانكىسى 行银行发 <经>
تارقىتىش خەزىنىسى 库行发 <经>
تارقىتىش فوندى 金基行发 <经>
تارقىتىش ئىلمى 学播传
تارقاشماق «تارقىماق»的共同态：ھەممەيلەن ئۆيلىرىگە تارقاشتى．大家回散四家。
تارقاق ①<静>的分散，的散零，的漫散：دېھقانلارنىڭ ～ ئۆيلىرى 农的散分舍 / ～ ئولتۇراقلاشماق 住居散分②的散换<经>
تارقاق باج 收税散零 <经>
تارقاق باشقۇرۇش 管散分理
تارقاق بېسىم 压分 <电>
تارقاق تەپەككۇر 维思散分 <心>
تارقاق دانچە 粒颗散分 <化>
تارقاق شەھەر 市城散分
تارقاق كەسىپ 业行散分 <经>
تارقاق گەردىش 晕散分 <地>
تارقاق مەبلەغ 资游，金资的散分 <经>
تارقاق ئېلېمېنت 素元散分 <化>
تارقاقچىلىق 义主散分，态状散换<静>
تارقاقلاشتۇرماق «تارقاقلاشماق»的使动态：ئاھالىلەرنى ～ 口人散疏
تارقاقلاشتۇرۇشماق «تارقاقلاشتۇرماق»的共同态
تارقاقلاشتۇرۇلماق «تارقاقلاشتۇرماق»的态动被的
تارقاقلاشماق 分散，散<动>：ئەمگەك كۈچى تارقاقلىشىپ كەتمەك / 散分力动劳 / شەھەردىن تارقاقلىشىپ چىققان كىشى 人的来散疏里城从
تارقاقلىق 性散换，性漫散②散零，散分①<静>

تارقالما 的散离<静>
تارقالما خاس قىممەت 值征本散离 <物>
تارقالما ئىسپېكتر 谱散离 <物>
تارقالماشۇناسلىق 学行流<静>
تارقالماق ①«تارقىماق»的自的态复：كەلگ تارقالغان ناخشا 流 / 曲歌行～ / تەسىرى 影响～ / مېھمانلار تارقالدى．客散扩 / قويلار ياپلاقتا تارقىلىپ كەتتى．羊在布散群草。了散人 / تۇمان تارقالدى．雾开散了。上场 / خۇشپۇراق پۇتۇن ئۆيگە تارقالدى．香气满了布散。②分布：تروپىك بەلۋاغ ئۆسۈملۈكلىرى تارقالغان رايونلار 热带的物植布分区 / تارقىلىش خەرىتىسى 图布分③域 / خۇش خەۋەر ～ 喜讯传开 态：动被的«تارقىماق»
تارقىتىشچان 性播传，性布散<静>
تارقىتىشچان نېرۋا 经神出传，动运，经神<理生>
تارقىتىشماق «تارقاتماق»的共同态
تارقىتىلماق «تارقاتماق»的态动被
تارقىلىشچان 性行流的：～ مېڭە پەردە يەللىكى 行流 / B ～ تېپلىق مېڭە يەللىكى 炎膜脑性脑型乙性行流 / ～ ۋىروس 炎 / 毒病性行流
تارقىلىشچان زۇكام 感流，冒感性行流 <医>
تارقىلىشچان كېسەللىك 病行流 <医>
تارقىلىشچانلىق 性染传<静>：تارقىلىشچانلىقى تېز كېسەللىك 病疾的快性染传
تارقىلىشماق «تارقالماق»的共同态
تارقىماق 散<动>：传，دۇكانلار ئېتىلىپ، بازار تارقىدى．商了散市集，门了关店。 بۇ خەۋەر باشقا جايلارغا تارقىدى．这个息消传到了。处别
تارلاشتۇرماق «تارلاشماق»的使动态
تارلاشتۇرۇلماق «تارلاشتۇرماق»的态动被
تارلاشماق 缩收，小缩，窄狭变<动>：يول بارغانسېرى تارلىشىپ كەتتى．路越来越窄。
تارلاق 廊走(间山)<方><静>
تارلاگ 谷峡<方><静>
تارلىق¹ 窄狭，窄<静>
تارلىق قىلمىساق 嫌小，窄狭：كىيىم ～ 衣嫌服
窄 / ئۆي ～ 小窄嫌子屋 / ～ ئىچى 狭胸心窄
تارلىق² ①<静>的弦带：～ چالغۇ ئەسۋابلىرى 弦器乐②做：ئۇچەي ～ 的用弦做 / ～ پولات سىم 的用弦做丝钢

تارلىق ئورکېستىر 队乐弦 <艺>
تارلىق ئېلېکترومېخانىك 器电静线弦 <物>
تارمار 灭毁〔静〕
تارمار بولماق 溃崩،败溃،灭毁，碎粉：دۈشمەنلەر تارمار بولدى . 了败溃人敌 。
تارمار قىلماق 溃击،碎粉،灭毁，灭歼：دۈشمەنلەرنىڭ سۈيىقەستىنى ~ 谋阴的人敌碎粉
تارماز 瓜黄 <古،植>〔静〕
تارماق[1] 部②队支 ~ قىسىم 支脉：،支流،线支①〔静〕
门：سانائەت تارماقلىرى 工业门部③(的目帐)子目
تارماق ئەترەت 队支 <军>
تارماق بانكا 行银属附 <经>
تارماق تېزلىك 度速分 <物>
تارماق جۈملە 句分 <语>
تارماق رېئاكسىيە 应反支 <化>
تارماق قانۇن 法门部 <法>
تارماق كۈچ 力分 <物>
تارماق نۇقتا 点分
تارماق ھۆكۈم 断判支 <逻>
تارماق ئۆستەڭ 渠支 <农،水>
تارماق ئېقىن 流支 <水>
تارماق[2] 子爪(的兽猛،禽猛) <古>〔静〕
تارماقچە 目细〔静〕
تارماقلانماق 化歧 <化>②流分،化分،支分①〔动〕
تارماقلىنىش رولى 用作化歧 <化>
تارماقلىنىش رېئاكسىيىسى 应反化歧 <化>
تارماقلىنىش نۇقتىسى 点支分
تارماقلىق 的门部有،的支分،的流支〔静〕：كۆپ ~ غول ئۆستەڭ多 渠干的流支 / ئۈچ ~ تەشكىلات 分个三有织组的支
تارمۇت 谷山،沟山 <古>〔静〕
تارىلكا 板塔،盘塔 <石>〔静〕
تارىلكىلىق 的板塔带〔静〕
تارىلكىلىق مۇنار 塔式板 <石>
تارىتىشماق 态同共的«تاراتماق»
تارىتىزىق 菜麻芝 <植>〔静〕
تارىخ 史历〔静〕：ئەدەبىيات تارىخى 史学文 / يېقىنقى زامان تارىخى 史代近 / قەدىمقى زامان تارىخى 史代古 / دۇنيا تارىخى 的例前无史界世 / تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن مۇجىزە 迹奇有 / تارىخنىڭ ھۆكمى 决判的史历 / تارىختىن بۇيان 来以史 / تارىخنى بۇرمىلىماق 史历曲歪
تارىخ ئىلمى 学史历،学科史历
تارىخچى = تارىخشۇناس
تارىخشۇناس 家学史،家学史历〔静〕
تارىخشۇناسلىق 学史历〔静〕
تارىخقاراش 观史历 <哲>〔静〕
تارىخۋازلىق 义主史历〔静〕
تارىخىي 的性史历،的史历〔静〕：~ مەزگىل 时史历 / ~ ئەھمىيەت 期史历 / ~ ۋەقە 件事史历 / ~ ئېقىم 流潮史历
تارىخىي بىر مەنبەچىلىك 论元一史历 <哲>
تارىخىي پەلسەپە 学哲史历 <哲>
تارىخىي پىسىخولوگىيە 学理心史历
تارىخىي تىلشۇناسلىق 学言语史历 <语>
تارىخىي داستان 诗史 <文>
تارىخىي دىئالېكتولوگىيە 学言方史历 <语>
تارىخىي دىيالېكتىكا 法证辨史历 <哲>
تارىخىي جۇغراپىيە 学理地史历
تارىخىي رومان 说小篇长史历 <文>
تارىخىي سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىق 史历 <语> 学言语较比
تارىخىي سېلىشتۇرما ئۇسۇل 法较比史历
تارىخىي فونېتىكا 学音语史历 <语>
تارىخىي قانۇن 则法史历 <哲>
تارىخىي كېلەچەكشۇناسلىق 学来未史历
تارىخىي گرامماتىكا 学法语史历 <语>
تارىخىي گىئولوگىيە 学史地 <地>
تارىخىي لېكسىكولوگىيە 学汇词史历 <语>
تارىخىي ماتېرىيالىزم 义主物唯史历 <哲>
تارىخىي نوپۇسشۇناسلىق 学口人史历
تارىخىي ۋارىسلىق 性承继史历 <哲>
تارىخىي ئىدىئالىزم 义主心唯史历 <哲>
تارىخىي ئىنسانشۇناسلىق 学类人史历
تارىخىيلىق 性史历〔静〕：ئۇرپ ـ ئادەت تارىخىيلىقتا ۋە ئەنئەنىۋىلىككە ئىگە . 性统传和性史历有具惯习俗风 。
تارىشا 片薄〔静〕：ياغاچنى ~ قىلىپ تىلماق 成劈头木把片薄
تارىشا پوتۇك 简木
تارىشا جىنس 岩片 <地>
تارىشا گۈڭگۈرت 片木薄的磡硫了蘸)子板曲 ،

片木火引，(火引来用

تارىشسىمان 形片，状片〔静〕

造构状片 تارىشسىمان قۇرۇلما

تارىغلاغ 地田，地耕 <古>〔静〕

تارىغلىغ 仓粮 <古>〔静〕

تارىقسىراق 庄的疏稀 ～ زىرائەت：的少稀，疏稀〔静〕

毛眉的疏稀的他 قاشلىرى ～ ئۇنلۇك / 稼

تارىقماق 倦厌，烦厌②狭变① <古>〔动〕

تارىم[1] (之流河的漠沙入流或泊湖入注) <古>〔静〕

流支

تارىم[2] (河陆内条一的大最疆新国中)河木里塔〔静〕

羊木里塔 تارىم قويى <牧>

地盆木里塔 تارىم ئويمانلىقى <地>

تارىم[3] 称用专的裔后系直汗可)木里塔 <古>〔静〕

(呼

تارىماق[1] 绒羊梳 ～ يۇڭ / 头梳 ～ تۆشت / 梳：چاچ ～〔动〕

باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس ، باش تارىغان بىلەن خوتۇن . <谚>

<谚> 人妇真必未头梳，子男真必未腰束。يۇڭ تاراش ماشىنىسى 机毛梳

تارىماق[2] 家回散四们人的甫莱西麦加参 . ئۆيلىرىگە تارىدى - ئۆي

了 。تاز تارانغىچە توي تاراپتۇ . <谚> 当俸扮打子秃，

海四扬名 ～ ئاممى ئالەمگە 。味香出发散汤肉 . تارىدى 扬传，布散，发散②。场散经已礼婚：شورپىنىڭ پۇرىقى

散消，失消③

تارىمۇش 带韧 <理生>〔静〕

تارىنىشماق 态同共的«تارانماق»：قىزلار پاكىز تارىنىشىپ ، ھېيت تەييارلىقىنى قىلدى . 年过备准，扮打装梳们娘姑。

تارىيىشچان 的缩收〔静〕

تارىيىشچانلىق 度缩收 <冶>〔静〕

تاز 秃头全 ～ كېسەل：癣头，子秃，头痢瘌①〔静〕

子 / تۆپە ～ / 顶秃 ～ تازنى كۆرسە بېشى قىچىشار . <谚> 痒痒头子秃了见子秃。تېزىنى باسسا مېزى چىقىپتۇ 弥盖欲，肘见襟捉)絮败了出露，痢瘌了住盖 .

～ :的套配不；的角无，的角长未 <转>② 。(彰

羊山小角无 ئوغلاق

麦蓝，麦小芒无 <植> تاز بۇغداي

饭抓肉无 <食> تاز پولۇ

样模子秃 تاز چىراي

تازا[1] ～ سۈ：的洁整，的净洁，的净干，的洁清①〔静〕

的洁整 كىيىم ～ / 气空的净洁 ھاۋا ～ / 水的净干

金纯 ئالتۇن ～ / 精酒纯 ئىسپىرت ～ :的纯②服衣

健④人的洁纯 ئادەم ～ :的白清，的洁纯 <转>③

康健体身 تېنى ～ :的康

تازا[2] :好恰，好正，是真，的真，分十，常非，太〔静〕

～ پىغاندىن چىقماق ئاقتىدا يېتىپ كەپتىمىز . / 了极快痛

。候时是正的来们我

تازا[3] 霍挥 <方>〔静〕

تازقارا 鹫秃 <方，动>〔静〕

تازىلاتماق 态动使的«تازىلىماق»

تازىلاشماق 态同共的«تازىلىماق»

تازىلانماق ① 态动被的«تازىلىماق»：پاكىزە تازىلانغان ھويلا

打 ②子院的净干扫打态复自的«تازىلىماق»：باش - كۆز-

。净干洗脸把我让 . زۇمنى يۇيۇپ تازىلىنىۋالاي

تازىلىق 清持保 ساقلىماق تازىلىقنى：生卫，洁清①〔静〕

～ / 间生卫 ～ ئۆيى / 生卫境环 تازىلىقى / 洁

干爱 . تازىلىقنى سۆيۈش گۈزەل ئەخلاق / 生卫扫打 قىلماق

。德美是净

车洁清 تازىلىق ئاپتوموبىلى

器化净 <石>〔静〕 تازىلىغۇچ

تازىلىماق 擦，除扫，扫打，洁清使，净干弄①〔动〕

～ قولنى / 舍宿扫打 ～ ياتاقنى(净干)：拾收，净

渠通疏 ～ ئېرىقنى / 服衣刷 ～ كىيىمنى / 净干弄手把

拾收 ～ جۈزىنى / 井掏 ～ قۇدۇقنى / 道渠理清，道

精酒纯提 ～ ئىسپىرتنى :纯提③党出除清 :清肃，除清 <转>②子桌 پارتىيىدىن تازىلاپ چىقارماق

تازىمۇ !瓜傻个是真他！是正，是真：ئۇ ～ ئەخمەق〔静〕

تاس[1] 差，来要你道知不我 . كېتىپ قالىدىكەنمەن ～ بولمىغاچقا 差，儿点乎几：سىزنىڭ كېلىشىڭىزدىن خەۋىرىم

。了走点一

تاس قالماق 倒摔儿点差他 . قالدى 差，儿点乎几：ئۇ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس

。

تاس[2] 断声—嗒吧弦的尔塔都 . قىلىپ ئۇزۇلۇپ كەتتى ～ 嗒吧，嚓咔，嗒啪，嗒吧〔模〕：砰，دۇتارنىڭ تارىدەك

。了

تاسادىپىي 事然偶 ئۇچرىغان ～ :的外意，的然偶①〔静〕

随 خاتالىق پەرقى ～ / 件 ھادىسە 然偶象现：机随②

声噪机随 شاۋقۇن ～ / 数变机随 ئۆزگەرگۈچى سان / 差误机

系联然偶 <哲> تاسادىپىي باغلىنىش

تاسادىپىي باها 格价然偶 <经>
تاسادىپىي خۇسۇسىيەت 性属有偶 <哲>
تاسادىپىي جەريان 程过机随 <数>
تاسادىپىي جىنايەتچى 犯偶
تاسادىپىي خاتالىق 误错然偶
تاسادىپىي سانلار 数机随 <数>
تاسادىپىي فۇنكسىيە 数函机随 <数>
تاسادىپىي مىقدار 量变机随 <数>
تاسادىپىي ئۆلۈم 死暴 <法>
تاسادىپىيلىق 到感 性然偶، 然偶〔静〕: ~ ھېس قىلماق
性然偶的上面表 ~ تاشقى كۆرۈنۈشتىكى / 然偶
تاسال 线界(的场球马) <古>〔静〕
تاس ـ تاس 乎几، 儿点差〔静〕
تاس ـ تاس قالماق 乎几، 儿点差
تاس ـ تاماس 乎几، 儿点差〔静〕
تاس ـ تاماس قالماق = تاس قالماق
تاس ـ تۇس 啪噼، 啦啪里噼〔模〕: ئۇكامنى ~ قىلىپ شاپىلاقلىۋەتتىم . 掌巴几弟弟了打啦啪里噼我 。
تاسسىدە 音声的断子绳)下一嚓喀〔静〕: ئارغامچا ~ ئۈزۈلۈپ كەتتى . 了断声一嚓喀子绳 。
تاسغاماق 光耳扇، 光耳打 <古>〔动〕
تاسقاتماق 态动使的 «تاسقماق»
تاسقاشماق 态同共的 «تاسقماق»
تاسقاقچىلىق 扰骚〔静〕
تاسقاقچىلىق سالماق 骚扰: ئۇلار پۈتۈن يۇرتقا تاسقاقچىلىق سالسا قانداق قىلىمىز؟ 怎们我، 乡全扰骚果如们他 ؟办么
تاسقاقسىز 过筛未 ~ ئۇن: 的过箩未، 的过筛未〔静〕
面的
تاسقاقلىق 的过筛 ~ شىغىل: 的了箩، 的了筛〔静〕
子石
تاسقالماق 态动被的 «تاسقماق»
تاسقام 的次一筛够، 的次一罗够①〔静〕: بىر ~ ئۇن
够②粉面的次一罗 ئۇنىڭ بېشىدا بىر ~ بار . 用管不子脑 <转>
; 弦根缺袋脑的他: 用管不点有袋脑的他 。傻点有他
تاسقماق 筛 ~ قۇم / 米 ~ ئۇن: 罗، 筛①〔动〕 / 面罗 ~ گۈرۈچ
子沙筛 ~ بىكار بولسا كېپەك تاسقاپ يە . 选筛: جامائەت تاسقاپ كۆرۈپ ، ئەزمەتنى كەنت دېھقانلار جەمئىيىتىگە رەئىس <谚>。吃皮麸筛闲空有

قىلىپ سايلىدى . 众人选筛了一番، 提麦则艾 。席主会农村
机分筛 تاسقاش ماشىنىسى
تاسما ~ / 条皮割 تىلماق ~ : 带肚马، 带皮، 条皮〔静〕
带腰皮 بەلۋاغ
子绊皮 تاسما جۇدەر
尺皮 <交، 机> تاسما مېتىر
锯带 تاسما ھەرە
带海 <植> تاسما يۇسۇن
تاسمىبېلىق 鱼带 <动>〔静〕
تاسمىچى 者带皮卖، 匠带皮〔静〕
تاسمىچىلىق 业造制带皮〔静〕
تاسمىسىمان 形条، 状带〔静〕
تاسمىسىمان چاقماق 电闪状带 <气>
تاسمىسىمان داغ 点斑形条长 <农>
تاسمىسىمان مەددە 虫绦 <生>
تاسمىسىمان مەددە كېسىلى 病虫绦 <医>
تاسمىقىيار 韦石 <植>〔静〕
تاسمىگۈل 花荷箭令 <植>〔静〕
تاسمىلىق 带皮做 ~ كۆن: 带皮做②的带皮①〔静〕
革皮的用
تاسمىلىق تۇلۇق 辊皮 <机>
تاسمىلىق چاق 轮带皮 <机>
تاش[1] 打 چاقماق تېشى / 石宝 ~ ئېسىل: 头石، 石①〔静〕
灰石 ھاك تېشى / 石金试 سىناق تېشى / 石燧، 石火
的上滩河象得多 سايدىكى تاشتەك / 碑石 ~ مەڭگۈ / 石
钟)②。(敬尊受乡本在人)贵珍地产在头石 <谚> (毛牛如多)样一头石 تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئەزىز .
盘磨، 砣③石钻(的上指戒، 表 جىلىك تېشى: 盘磨، 砣秤 / تۇڭ-
结 مەن تېشى كېسىلى ~ چۈشۈش: 石结 <医>④盘磨
، 硬(心) <转>⑤石结除摘 ئېلىۋەتمەك / 病石 تاشنى
肠心石铁، 硬肠心 ~ باغرى: 狠
石投، 头石扔، 石射 تاش ئاتماق
子木栎火، 果棠海 <植> تاش ئالما
璃玻度厚 تاش ئەينەك
木旦巴石 <植> تاش بادام
印石 <印> تاش باسما
有之言، 物有之言، 量分有 <成> تاش باسماق
鼎九言一، 理
荠荸铁 <植> تاش بىجىك

تاش پەرۋانسى 蛾石 <动>
تاش پەردە 幔石 <地>
تاش پۈتۈك 志، 碑، 记碑، 铭碑، 碑石 <语>
تاش تاختا 板石 <建>
تاشتىن ياغ چىقارماق 守، 儿门抠، 鸡公铁 <成> 拔不毛一، 奴财
دىغانلاردىن ئەمەس جۇمۇ . 我们是不可你像的样一公铁的样
鸡 。
تاش چاي 茶心米
تاش چىنىگۈل 竹石丝، 胡柴银 <植>
تاش دامبا 坝石堆 <水>
تاش دۆمبەل 碛堤 <地>
تاش زەگۈندە 坡护砌石 <建>
تاش ساھىل 滩岩 <地>
تاش غار 窟石
تاش قاپقاق 岩帽 <矿>
تاش قاتلىمى 层岩 <矿>
تاش قامچىتوت 蓼生岩 <植>
تاش قورال 器石
تاش قورال دەۋرى 代时器石
تاش قوغۇن 瓜石 <植>
تاش كاشتان 栎، 栎白 <植>
تاش كانى 场石采
تاش كاۋا 瓜手佛 <植>
تاش كۆزەينەك 镜眼晶水 <地>
تاش كۆۋرۈك 桥石 <交>
تاش گۈمبەز 拱石 <地>
تاش گۈندە 墩石 <建>
تاش لەمپە 石水滴 <地>
تاش لويلا 蓬果浆 <植>
تاش مارجان 瑚珊石 <动>
تاش مېتېئورىت 石陨石 <天>
تاشنى تاياقتا تاڭماق 喝不牛، 拉处一往硬 <成>
会附强牵، 扯硬拉生، 头按强水
تاشنى سىقىپ سۈيىنى ئىچمەك 不毛一 <成>
奴财守当، 拔 。
تاش ھۈجەيرە 胞细石 <生>
تاش ئورمان 林石 <地>
تاش ئويما 品刻石، 雕石 <手>
تاش ئۈستەك 道渠石卵

تاش ئېگىر 蒲葛石 <植>
تاش يەپ قۇم چىقىرىدىغان 形)، 沙拉石嚼 <成>
(好口胃容
تاش يۈرەك 情无酷冷، 肠心石铁 <成>
تاش يۈسۈن 萦花石 <植>
تاش[2] ① 〔静〕 表外، 面外، 外: ئۆينىڭ تېشىدا 在子屋外
面 / تېشى پال - پال ، ئىچى غال - غال 不而华 <成>
面衩皮 جۇۋا تېشى 面封، 儿面②干中强外، 实
部顶帽皮 <手>③皮书، 面封的书 كىتاب تېشى 儿
تاش ئات (马的套拉)马边
تاش پەش 襟大
تاش پەۋاز 脚勒 <建>
تاش چاتقۇ 头接外
تاش قۇلاق 耳外 <理生>
تاش قۇلاق يەللىكى 炎道耳外 <医>
تاش قۇلاق يولى 道听外، 道耳外 <理生>
تاش كامېر 胎外، 带外
تاش كىرلىك 套被
تاش كىيىم 衣外
تاش گۆر 穴墓外
تاش مايماق 翻外足
تاش يۇرت 乡异، 乡外
تاشا 的外 <方>〔静〕
تاشاق 丸睾، 巢精 <理生>〔静〕
تاشايىن (تاشاينى) 外以……除، 外之، 外〔静〕 外: بۇنىڭ تا-
شاينىدا 除外之此 / بىز ئىسىملىكىنىڭ تاشاينىدا قاپتۇق . 我
们在册名之外 。
تاشئەپۇس 楠石 <植>〔静〕
تاشبۇرگۈن 蓬小 <植>〔静〕
تاشبېلىق 鱼夫杜 <动>〔静〕
تاشبىرغا 花莲石 <植>〔静〕
تاشپاختا 棉石 <矿>〔静〕: ~ توري 网棉石 / ~ كاھە-
شى 瓦棉石
تاشپاقا 鳖، 龟鸟 <动>〔静〕
تاشپاقا قېپى 壳龟乌، 板龟
تاشپۇرچاق 鬼嗇吝 <转>②根豆山 <植>① 〔静〕 ،
鸡公铁، 奴财守
تاشتەرمەك (戏游的玩子石 个五用)子石抓 〔静〕: ئىكە-
كى قىزچاق ~ ئويناپ ئولتۇراتتى . 子石抓玩在娘姑个两 。
تاشتەك 盆土陶 〔静〕

تاش ـ توقماق 〔静〕 石棒和头石：قوللىرىغا ~ ئالماق 拿棒棍和头石起

تاش ـ تۆپراق 〔静〕 土和头石

تاشتۇرماق «تاشماق»的 态动使

تاشتۇز 〈矿〉〔静〕 盐岩

تاش ـ تۆمۈر 〔静〕 铁和头石

تاش ـ تۆمۈر مېتېئورىت 〈天〉 石陨铁石

تاشتۈلەك 〈动〉〔静〕 鸟的毛次两了换

تاشچېچەك 〈植〉〔静〕 花石

تاشچى 〈建〉〔静〕 匠石

تاشچىلىق 〈建〉〔静〕 业石采、业匠石：~ مەيدانى 采场石

تاشچۈنى 〈动〉〔静〕 蝇石

تاشدۇپ 〈植〉〔静〕 栎石

تاشسامساق 〈植〉〔静〕 蒜石

تاشسىز[1] 〔静〕 土的头石无的头石：~ تۆپراق 无

تاشسىز[2] 〔静〕 祆皮板光、祆皮面无的面：~ جۈۋا 无

تاشقاپاق 〈植〉〔静〕 芦葫小

تاشقۇلاق 〈植〉〔静〕 兰宝八

تاشقامچىئوت 〈植〉〔静〕 蓼生岩

تاشقورغان 〈地〉〔静〕 干尔库什塔

تاشقورغان چوڭ قۇيرۇق قويى 〈牧〉 尔库什塔羊尾大干

تاشقى 〔静〕 的部外、的界外、的面外：ئۆينىڭ ~ كۆرۈنۈشى 屋的子外的表 / ~ سىياسەت 对外政策 / ~ ئىچكى، ~ ۋەزىيەت 国内外形势

تاشقى ئاپەت 外患

تاشقى ئاجراتما 〈理生〉 外分泌

تاشقى ئالاقە 对外交往

تاشقى ئالەم 〈天〉 外空间层

تاشقى ئامىل 〈哲〉 外因在素

تاشقى ئەزا 〈数、医〉 外项

تاشقى باغلىنىش 〈哲〉 外在联系

تاشقى بوۋاسىر 〈医〉 外痔

تاشقى بۇلۇڭ 〈数〉 外角

تاشقى بۇيرۇق 〈电〉 外部命令

تاشقى پورت 〈交〉 外港

تاشقى پېرېۋوت 外汇

تاشقى پېرېۋوت بازىرى 〈经〉 外汇市场

تاشقى پېرېۋوت بېجى 〈经〉 外汇税

تاشقى پېرېۋوت بېدىكى 〈经〉 外汇人纪

تاشقى پېرېۋوت چېكى 〈经〉 外汇券、外汇兑换

تاشقى پېرېۋوت زاپىسى 外储备

تاشقى پېرېۋوت ھايانكەشلىكى 〈经〉 外汇倒、汇套

تاشقى پېرېۋوت ئۇرۇشى 〈经〉 外汇战、战币货

تاشقى پېرېۋوتشۇناسلىق 〈经〉 外汇学

تاشقى تەجرىبە 〈哲〉 外部经验

تاشقى تورمۇزلاش 〈心〉 外抑制

تاشقى جىنسىي ئەزا 〈理生〉 外生殖器

تاشقى دەريا 〈地〉 外流河

تاشقى دۇنيا 〈哲〉 外世界

تاشقى رول 〈哲〉 外用作界

تاشقى زەھەر 〈生〉 外素毒

تاشقى زۆرۈرىيەت 〈哲〉 外然性必部

تاشقى زىددىيەت 〈哲〉 外部矛盾

تاشقى سەپ 〈军〉 外线：تاشقى سەپتە ئۇرۇش قىلماق 外线作战

تاشقى سەۋەب 〈哲〉 外因

تاشقى سەۋەب نەزەرىيىسى 〈哲〉 外因论

تاشقى سودا 〈经〉 对外贸易

تاشقى قارشىلىق 外阻、阻电

تاشقى قەرز 〈经〉 外债

تاشقى قۇرۇلما 〈语〉 外层结构

تاشقى كۆرۈنۈش 〈哲〉 外表

تاشقى كېسەللەر بۆلۈمى 〈医〉 外科

تاشقى مەركەز 〈数〉 外心

تاشقى نۇتۇق 〈语〉 外部语言

تاشقى ھورمون 〈理生〉 外激素、外分泌尔蒙

تاشقى ئوشۇق 外踝

تاشقى ئىشلار 对外务事

تاشقى ئىشلار ئىشخانىسى 外办

تاشقى ياردەم 〈经〉 外援

تاشقىرى 〔静〕 ①外、外面：تاشقىرىدا بىرى ئىشكنى قېقىۋا. تىدۇ . 外有人敲门。②外、外以外之：~ بولمىدىن 除外之此 / ~ ئادەتتىن 格外、外分、外特别

تاشقىرىقى 〔静〕 的外、的面外：~ بۆلۈم 间外 / ~ ئىشتىن ئەنسىرىگىچە ، ئىچكى ئىشنى پۈختا قىل . 与其操心外边，不如把内部事情办好。

务内好搞如不，务外心。

ئاشقىرىقى ئۇي 屋外 <建>

ئاشقىلاتماق «ئاشقىلىماق»的态动使的

ئاشقىلىماق 〔动〕出淌，出漫，出溢：چېلەكتىكى سۇ ئاشقىلاپ تۆكۈلدى. 来出了溢水的里桶。

ئاشقىن 〔静〕水洪

ئاشقىنلىماق 〔动〕①涌：ئۈنىڭ قەلبىدە چەكسىز خۇشاللىق ئاشقىنلايتتى. 他中心情之快欢着溢洋。②泛滥，溢，漫 <转>

ئاشكاۋا 〔静〕芦葫西 <植>

ئاشكۆز 〔静〕鳖石 <动>

ئاشكۆمۈر 〔静〕炭石 <矿>

ئاشكۆمۈر دەۋرى 纪炭石 <地>

ئاشكۆمۈر يېغى 油焦煤 <化>

ئاشكۈل 〔静〕棠海叶小 <植>

ئاشلاتما[1] «ئاشلىماق[1]»的态动使的

ئاشلاتما[2] «ئاشلىماق[2]»的态动使的

ئاشلاشما[1] «ئاشلىماق[1]»的态同共的

ئاشلاشما[2] «ئاشلىماق[2]»的态同共的

ئاشلاندۇق 〔静〕①被的荒芜，的弃遗废，物弃废②园果的废荒 باغ ~ / 地土的荒芜 بالا ~ / 儿弃的：料脚下，物 قەغەز ~ / 纸废 ئۆي ~ / 房破的弃废，子房

ئاشلانما 〔静〕物弃废

ئاشلانما[1] ①«ئاشلىماق[1]»的态动被的：تۈرمىگە ~ 狱监入投 ②«ئاشلىماق»的态复自的：قۇچاقلا ~ 里怀到扑

ئاشلانما[2] «ئاشلىماق[2]»的态动被的：جۈۋا ئاشلاندى. 上袄皮了。

ئاشلويلا 藜若优 <植>〔静〕

ئاشلىق[1] 〔静〕①的头石有，的多头石：يەر ~ 地头石 ②盘③表手钻 17 سائەت ~ 17 钻，钻石的：تۆت ~ 磨盘四

ئاشلىق تۇپراق 土质石 <农>

ئاشلىق قاراقېتى 蔗茶生石 <植>

ئاشلىق كۆمۈر 石矸煤，石矸 <矿>

ئاشلىق[2] 〔静〕的用子面做②的皮封有，的子面带①：كۆك ~ / 件证皮兰 رەخت ~ 布儿面挂

ئاشلىق جۈۋا 袄皮面带 <手>

ئاشلىق[3] 〔静〕肫：توخۇنىڭ ئاشلىقى 肫鸡

ئاشلىماق[1] 〔动〕①抛，甩，撒，投，掷，撂，扔：بالا ~ 秋送，色眼丢 ~ كۆز / 弹炸投 ~ بومبا / 产流(畜牲)抽，儿阄抓 ~ چەك / 望展，顾回，望眺 ~ نەزەر / 波辫甩 ~ چېچىنى / 网撒 ~ تور / 头石扔 ~ تاش / 签 / 子 ئۇ جان ئاچچىقىدا خەتتى پۈرلاپ ـ پۈرلاپ يەرگە تاشلىدى. ئۇ كارىۋاتقا ئۆزىنى ، 上地在扔团一作揉信把地愤气他تاشلاپ ئۆخلىدى. 了睡上床在倒已他，弃放，弃抛②。

ئاشلىماق 〔动〕①出淌，出漫，出溢：دەريا تېشىپ كەتتى. 河溢里缸从水。سۇ ئىدىشتىن تېشىپ كەتتى. 了来出漫水。ئۇ-般一出超态状作动示表，词动助作②。了来出نىڭ غەيرىتى باشقىدىن ئۇرغۇپ تاشتى. 。劲干了起鼓新重他تولۇپ ـ تاشقان ئىشەنچ بىلەن 地心信怀满 / غەزىپى تېشىپ تۇرماق 平不愤愤

ئاشمەت 的浮轻，的佻轻②的扮打爱① <方>〔静〕瓜傻，子疯③

ئاشئوت 银”称医中，药人可根)缕繁草霞 <植>〔静〕(“胡柴

ئاشيارغان 草耳虎 <植>〔静〕

ئاشيول 路公 <交>〔静〕

ئاشيول گېئولوگىيىسى 学质地路公 <地>

تاغ 〔静〕①山：قىزىل ~ 山红 / يانار 山火 ~ / قارلىق ~ 山雪 / ئۈستى ~ 上山 / ئىچى ~ 山深 / ئۆچكە تاغدا پۇل ، ئۇزۇم باغدا. 果在萄葡，钱值上山在羊山 <谚>. ئاغىنىڭ زىننىتى قىورام تاش ، ئادەمنىڭ زىننىتى 钱值国 。ئۇستېباش. 装的人是衫衣，缓点的山是石岩 <谚>. تاغنى تالقان ، باغنى بوستان قىلماق 饰倒山移，海倒江翻。 تاغدەك مەزمۇت تۇرماق 稳：伟雄，大高②海倒山排：海山泰若

تاغ ئاغمىخىنى 鼬伶 <动>
تاغ ئاق قۇشقىچى 雀雪 <动>
تاغ ئەنجۈرى 榕山高，树青大 <植>
تاغ پاختىكى 鸠斑山 <动>
تاغ توشقىنى 兔雪 <动>
تاغ تۈمۈچۈقى 雀木旋山高 <动>
تاغ تېرىقى 草芒落 <植>
تاغ تېرىكى 杨山 <植>
تاغ تىزمىسى 脉山
تاغ جىنسلىرى شاخچىسى 枝岩 <地>
تاغ جىنسى 石岩 <地>
تاغ چامغۇرى 卜萝山 <植>
تاغ چىلىنى 绿绿药 <植>
تاغ دولانسى 红里山 <植>
تاغ رەيھىنى 勒罗白 <植>
تاغ زەمبىرىكى 炮山 <军>
تاغ سەرغۈلى 菊毛寡 <植>
تاغ سۈمبۈلى 松甘毛山高 <植>
تاغ سېرىسى 槐山 <植>
تاغ سېغىزى 菊舌短 <植>
تاغ شاپتۇلى 桃山 <植>
تاغ قاغىسى 鸦山 <动>
تاغ قامچىتوتى 蓼芽珠 <药，植>
تاغ قۇشقىچى 雀山 <动>
تاغ قىچىسى 菜芥山 <植>
تاغ كەپتىرى 子鸽野，子鸽山 <动>
تاغ كۈنجۈتى 草宵待 <植>
تاغ كېسىلى 病山高 <医>
تاغ گورىللاسى 猩猩大山高 <动>
تاغ لەيلىسى 菊毛风山高 <植>
تاغ نەشپۈتى 梨豆 <植>
تاغ ئۆچكىسى 羊山野，羊青 <动>
تاغ ئۈزۈمى 萄葡山 <植>
تاغ ئىتئۈزۈمى 泉羊蜀 <植>
تاغ ئېففېكتى 应效体山 <地>
تاغ ياڭقى 桃核山 <植>
تاغ يۇلتۇزگۈلى 菀紫山高 <植>
تاغ يېشىلكۆكى 芹山，芹子棱 <植>

تاغا 舅舅：伯伯，叔叔〔静〕
تاغا ئاچا 舅妈(子妻的弟弟亲母)
تاغا ئانا 舅妈(子妻的哥哥亲母)
تاغار 袋麻，袋口〔静〕：بىر ~ بۇغداي 一袋麦 / بىر ~ گەپ 大一话堆 / قاپ قوپۇپ تاغارنى يۆلەپتۇ ، ئاغرىق قوپۇپ ساقنى . 人康健扶掉人病，袋面扶去袋麻 <谚>
تاغار قېقىندىسى 口袋底(指面的剩残内袋口)
تاغار ـ تاغار 的袋成袋成：~ بۇغداي 的袋成袋成〔静〕麦小
تاغارچى 者袋口售②者袋口织①〔静〕
تاغارچىلىق 业袋麻〔静〕
تاغارچىلىق قىلماق 业袋麻事从
تاغارسىز 的袋麻无〔静〕
تاغارلاپ 地袋口成：ئۇنىڭ ئۆيىدە نوپۇس جىق بولغاچقا ~ ھەر ئايدا ئاشلىق ئالمىسا يەتمەيدۇ . 多口人里家他，每月不就食粮买的袋成。
تاغارلىق 的袋麻有〔静〕
تاغاق 骨胛肩，骨琶琵 <理生>〔静〕
تاغاق سۆڭىكى 骨胛肩 <理生>
تاغاقئوت 草冰 <植>〔静〕
تاغ ـ تاش 野山〔静〕
تاغتېشەر 甲山穿 <动>〔静〕
تاغچى 商货山②人上山①〔静〕
تاغچىلىق 业货山〔静〕
تاغچىلىق قىلماق 卖买货山事从，货山卖
تاغ ـ دالا 野原和峦山〔静〕
تاغ ـ داۋان 岭山，峦山〔静〕
تاغ ـ دەريا 山江，川山，河山〔静〕
تاغدېنى 胡延，董紫，菜胡延 <植>〔静〕
تاغدىن ـ باغدىن 下见
تاغدىن ـ باغدىن سۆزلىمەك 颠，扯西拉东 <成>
三次伦无语，四倒：ئۇ تاغدىن ـ باغدىن سۆزلەپ تالاي ئادەم قۇزدى . 亮天到直一，扯西拉东他。
تاغشۇت 文韵，歌诗，诗 <古>〔静〕
تاغشۇرماق 咏吟，咏歌，(诗)诵朗 <古>〔动〕
تاغقوشى 草蹄羊 <植>〔静〕
تاغلىق 区山③人里山②的山多，的地山，的山①〔静〕
تاغلىق رايون 区山 <地>
تاغمۇتاغ 越山翻：山群，峦山〔静〕：~ يۇرۇپ ئوۋ قىلماق 猎打岭
تاغۇزماق 的墩墩肉，的胖矮 <古>〔静〕
تاغۇن¹ 疫鼠 <方>〔静〕

تاغۇن² 〔静〕 <古>恭维，献媚，维恭；语巧言花，语蜜言甜，
承奉

تاغۇنچى 〔静〕 <古>者献媚，者恭维，者承奉

تاغۇنلاماق 〔动〕 <古>献媚，恭维，承奉

تاغىل 〔静〕 斑纹有：的纹条有，的纹花有：～ يولۇاس 老虎 / ～ ئىنەك 牛乳花 / ～ مۇشۇك 猫花

تاغىل ئات <动> 马斑

تاغىل ئاغمىخان <动> 豳虎

تاغىل ئالما <植> 果苹檬柠夏

تاغىل پاتمىچۇق <动> 蜥沙条白

تاغىل پەرۋانە <动> 蛾斑

تاغىل تۇتى <动> 鹅鹦皮虎

تاغىل پاقا <动> 蛙花

تاغىل چاشقان <动> 鼠花(金)

تاغىل چىۋىن <动> 蝇麻

تاغىل قوڭغۇز <动> 甲虎

تاغىل ئىپار مۇشۇك <动> 猫灵斑

تاغىلماق <古>〔动〕 钝变

تاغياسانچۇقى 〔静〕 花梅山 <植>

تافتا <纺>〔静〕 绸夫塔

تاق¹ 〔静〕 ①的单：～ / 日单 كۈن ～ / 词单 سۆز ～ / 号单 نومۇر ～ / 轨单 رېلىس ～ / 铧单 چىشلىق ساپان ～ / 犁 سان 单 ～ / 数奇，数单 دەرد كەلسە جۈپ ، دۆلەت كەلسە ～ . 至双无福，行单不祸 <谚> 。بەخت تاقنى جۈپ قىلمىدۇ ، قازا جۈپنى ～ قىلمىدۇ . 双成单使福幸 <谚> 。单成双使难 的身独②：ئۇ ئۇنۇر بويى ئۆيلەنمەي ～ ئۆتكەن ئادەم . 活生身独过，婚未生一他 。

تاق باغ <化> 键单

تاق پالەچ <医> 瘫单

تاق جىنسلىق 体异雄雌 <植>

تاق جىنسلىق كۆپىيىش 殖繁性单 <植>

تاق جىنسلىق گۈل 花性单 <植>

تاق دەرىجە 幂次奇 <数>

تاق دەرىجىلىك ئەزا 项次奇 <数>

تاق دەرىجىلىك تەڭلىمە 程方次奇 <数>

تاق سوزۇق تاۋۇش 音元单 <语>

تاق قىممەت 奇 <数>

تاق قىممەتلىك فۇنكسىيە 数函奇 <数>

تاق كۆك تومۇر 脉静奇 <理生>

تاق لىنىيە 线行平不，线单 <交>

تاق لىنىيىلىك 的线单

تاق لىنىيىلىك تۆمۈرىيول 路铁线单 <交>

تاق ھۈجەيرە 胞细单 <生>

تاق ھۈجەيرىلىك جانلىقلار 物生胞细单 <生>

تاق ئىنتىرۋال 程音单 <艺>

تاق يۇنمۇ 母韵单 <语>

تاق² 〔模〕 嘭，嘭(音声地落物重或撞物硬)：嗵，～ ئىشىك قىلىپ يېپىلدى . 了上关门声一的嘭 。

تاق³ = دەل

تاق⁴ 〔静〕 难艰，苦困，难苦，难困 <古>

تاقا¹ 〔静〕 ①马(驴，骡)掌：توكۇر ئاتقا تۆمۈر ～ ، ئەسكى چاپانغا سۆسەر يامىغاندەك . 皮貂上衣破，掌好钉马痛 <谚> 。②床梭：كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ تاقىسى 。领 床梭机纫缝

تاقا² 〔静〕 <方>幅(幅一的中幅双子绸等斯莱特艾)幅

تاقابىل 见下

تاقابىل تۇرماق 对付，对应，抗对，衡抗：دۇشمەنگە ～ / 人敌对付 ～ 流逆顶

تاقابىل كەلمەك = تاقابىل تۇرماق

تاقابىلچانلىق 性逆抗 〔静〕

تاقابىللىق 奕博，策对 〔静〕

تاقابىللىق نەزەرىيىسى 论策对

تاقاتماق 态动使的 «تاقىماق»

تاقاراشتۇرماق 态动使的 «تاقاراشماق»

تاقاراشماق 〔动〕 ①撞，撞①碰，突冲生发②顶撞：مەرىيەمخان قاسىم ئاخۇنلىقنى سۆزىگە تەن بەرمەي خېلى تاقارىشىپ باقتى . 撞顶他和 ，气服不话的洪阿木斯喀对汗姆耶尔麦 了--阵 。

تاقاشماق ① «تاقىماق»的共同态②碰，挨，触及：كارىۋات ئىشىككە تاقىشىپ قالدى . 了上门到碰床 。ئايىغىم تامغا تاقىشىپ قالدى . 了上墙到挨脚的我 。شەخسىي مەنپەئەتكە ～ ، 碍妨③事件一及涉 ～ / 益利人个及触 ، 碍事：ماڭا تاقاشماي نېرى تۇر . 我碍妨要不 。儿点边靠

تاقاق¹ 〔静〕 门闸，闩门①：门闸开 تاقاقنى كۆتۈرۈپ قويماق ②枷，枷锁：ئىككى يايى بوينىغا سېلىنغان ۋۇسۇخنىڭ كەينىدىن قارا تەرگە چۆمگەن ھالدا ئەگىشىپ كېلەتتى . 役衙个两 销插<建>③。面后松武的枷着带在跟，汗大头满

تاقاق سالماق 上 销插

تاقاق² 〔静〕 关开刀闸，闸刀，刀闸，闸电 <电>

تاقالماق ① «تاقىماق»态动被的：ئىشىك تاقالدى . 上关门

：到碰，到顶，顶②。了门关子铺 . دۇكان تاقالدى 。了
户窗到顶端一的头木 . ياغاچنىڭ بىر ئۇچى دېرىزىگە تاقالدى
。了上头骨到碰子刀 . پىچاق سۆڭىكە تاقالدى 。了上
界世心内及触，魂灵及触 ～ ئىچكى دۇنياسىغا③触及：
④牵到涉，到涉及：سۆز ئايلىنىپ كېلىپ يەنە ئەسەتتىنىڭ ئائىلە
的提麦艾了到及涉又，去说来说 . مەسىلىسىگە تاقالدى
。题问庭家

تاقەت 〔静〕耐了去失我 . تاقىتىم قالمىدى：心耐，性耐：
心；了住不忍我 。

تاقەت قىلماق 忍，耐忍

تاقەتى تاق بولماق 〈成〉忍不耐住，躁焦：كۈتۈۋېرىپ تاقىتىم تاق بولدى . 了烦耐不得等我 。

تاقەتسىز 〔静〕不，的待急不迫，的住不忍，的心耐无：～ ئادەم 人的心耐无 的烦耐

تاقەتسىزلەندۈرمەك «تاقەتسىزلەنمەك» 的 态动使

تاقەتسىزلەندۈرۈشمەك «تاقەتسىزلەندۈرمەك» 的 态同共

تاقەتسىزلەنمەك 〔动〕急焦，躁焦：ئۇ تاقەتسىزلىنىپ ئۇياقتا قارىدى . 他 ～ 望张右左地急焦

تاقەتسىزلىك 〔静〕烦耐不，待及不迫：～ بىلەن كۈتمەك 待等地烦耐不

تاقەتسىزلىنىشمەك «تاقەتسىزلەنمەك» 的 态同共

تاقەتلىك 〔静〕的性耐有，的耐忍能：～ ئادەم 性耐有 人的

تاقتاق 下见

تاقتاق ھەرە 〈动〉蜂小跳

تاق ـ تاق 〔模〕噔咯噔咯，啷哐啷哐：～ دەسسەپ ماڭماق 走步着踏地噔咯噔咯

تاق ـ تۇق 〔模〕当丁，乓乒，噔咯：～ قورۇدا قىلغان ئاياغ تاۋۇشى ئاڭلاندى . 声步脚的噔咯噔咯来传里子院 。

تاققا ـ تۇققا[1] 次伦无语，四倒三颠，糟八七乱〔静〕

تاققا ـ تۇققا سۆزلىمەك 语乱言胡，四倒三颠话说

تاققا ـ تۇققا گەپ 话的四倒三颠

تاققا ـ تۇققا[2] 〔静〕戏游种一的玩孩小

تاققىدە 〔静〕：مەن كەينىمگە قارىماي ، ئىشكنى ～ ياپتىم . 我看后朝有没，哐，当响(音声的击撞物器)嘭：当哐，看后朝有没我 。了关门把声一

تاقلاتماق[1] «تاقلىماق[1]» 的 态动使

تاقلاتماق[2] «تاقلىماق[2]» 的 态动使

تاقلاشماق[1] «تاقلىماق[1]» 的 态同共

تاقلاشماق[2] «تاقلىماق[2]» 的 态同共

تاقلانماق «تاقلىماق[2]» 的 态动被

تاقلىما 下见

تاقلىما ئۇسسۇل 〈艺〉舞踏踢

تاقلىماق[1] 〔动〕跳：ئېرىقتىن تاقلاپ ئۆتمەك 跳过水渠 / تاقلاپ ، تاقلاپ ئورنىغا چۈشمەك 岸上跳 / 处原到回，去跳来跳

تاقلىماق[2] 〈农〉〔动〕苗间：كېۋەز ～ 间苗花棉 / مايسا 苗间 ～

تاقمچى 人的掌马打②人的掌马钉①〔静〕

تاقمچىلىق 掌马打，掌马钉〔静〕

تاقىر[1] 〔静〕的秃秃光：～ يەر 的秃秃光 / 地之毛不，地秃秃光 ～ تاغ 山的秃秃光

تاقىر باش 头光

تاقىر[2] 〔模〕嗒嗒，嗵嗵，当哐：بالا ئىشىكنىڭ ～ قىلغان ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى . 声当哐的门被子孩 。醒惊

تاقىراق (声蹄马)嗵嗵〔模〕

تاقىراق ـ تاقىراق 嗵嗵，嗒嗒，当哐当哐〔模〕

تاقىراق ـ تۇقۇرۇق 啷哐啷哐〔模〕

تاقىر ـ تۇقۇر 铿铿，嗵嗵，啷哐啷哐，当当哐①〔模〕糟八七乱②：～ نەرسىلەر 物什杂乱；物什③西东的糟八七乱 。物什中家理处 ئۆيدىكى تاقۇر ـ تۇقۇرلارنى تاشلىماق 。的

تاقىرلاتماق[1] «تاقىرلىماق[1]» 的 态动使

تاقىرلاتماق[2] «تاقىرلىماق[2]» 的 态同共

تاقىرلاشماق 〔动〕秃秃光得变：بۇ جۇڭنىڭ تۆكى چۈشۈپ تاقىرلىشىپ كېتىپتۇ . 秃秃光得变，毛了掉袄皮件这 。了秃秃光得变方地些这使旱干

تاقىرلىق 地之毛不〔静〕

تاقىرلىماق[1] 〔动〕响作啷哐，响作嗒嗒：ئاتلارنىڭ تاقىر-لىغان ئاياغ تۈۋىلىرى يىراقتا ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 蹄马的嗒嗒 。方远到传声

تاقىرلىماق[2] 〔动〕秃秃光使

تاقىسىز 〔静〕的掌钉没

تاقىسىزلىق 〔静〕掌钉没

تاقىسىمان 〔静〕：～ ماگنىت 铁磁形蹄马 / 器动制式蹄 تورمۇز

تاقىسىمان بارخان 〈地〉丘沙形蹄马

تاقىسىمان كۆل 〈地〉湖形蹄马

تاقىلاشماق «تاقىلىماق» 态同共的
تاقىلاقسىز 的掌马钉没〔静〕
تاقىلاقلىق 的掌马了钉〔静〕
تاقىلانماق «تاقىلىماق» 态动被的
تاقىلداتماق «تاقىلدىماق» 的态动使：ئىشكنى ～ 敲门把响咚咚得
تاقىلدىتىشماق «تاقىلداتماق» 态同共的
تاقىلدىماق 〔动〕①咚咚，噔噔，嘚嘚：تاقىلداپ ماڭماق 噔噔走地 / ئىشىك ～ 响咚咚门 / يىپ ئىگىرىش چاقى تاقىلداپ ئايلاندى . 纺车嘚嘚转得急，切急②。欢得转嘚嘚车纺 / ئۇ كىنو كۆرگىلى ئالدىراپ تاقىلداپ كەتتى . 他急匆匆命：影电看去要地。
تاقىلىق 〔静〕①钉的掌了：ئات ～ 铁做②马的掌了钉 / تۆمۈر ～ 的用掌：铁的用掌做
تاقىلىماق 〈转〉②掌钉马给 ～ ئاتتى 〔动〕①钉：编，诳，哄：ئۇ مېنى راسا تاقىلاپ كەتتى . 他蒙我把够得。
تاقىماق 〔动〕①叩，门闩 ～ ئىشىكنى：顶，闩上，闩上：جۈزىنى تامغا تاقاپ قويماق 把窗子顶上墙到闩：及触②：ئۇنىڭ يېشى 30 غا تاقاپ قالدى . 他快到30岁了：订，定，有，满③想思及触 ～ ئىدىيىسىگە 戴，戴佩，戴④。别，
奖戴佩 ～ مېدال / 镜眼戴 ～ كۆزەينەك：钉，缀
章 / مەيدىسىگە قىزىل گۈل ～ 花红朵一别前胸 / توگمە
亏闭关 ～ 关闭⑤扣纽钉：زىيان تارتقان كارخانىلارنى 业企损
تاك 〔模〕砰，乓：ئۇ ئىشىك ～ قىلىش بىلەنلا ئويغىنىپ كەتتى . 了醒便他，响声一地砰门指一弹上额的我在谁今如！～ قىلىپ چېكىپ باقسۇنچۇ ！头！
تاكاس 沙沙，嚓嚓〔模〕
تاكاس ـ تاكاس 沙沙，嚓嚓〔模〕(声步脚)：～ ماڭماق 走地嚓嚓
تاكاس ـ توكۇس 沙沙嚓嚓〔模〕
تاكاسلاتماق «تاكاسلىماق» 态动使的
تاكاسلاشماق «تاكاسلىماق» 态同共的
تاكاسلىماق 步碎迈，走地嚓嚓：响作嚓嚓〔动〕
تاكاللاشقاق 的杠抬爱〔静〕：头杠，的扛抬爱 ～ ئادەم 人 / ئۇ ئېغىر ـ بېسىق ئەمەس ، ～ . 他不稳重，是个。头杠
تاكاللاشماق 〔动〕扛抬，吵争：قۇربان قوللىرىنى شىلتىپ ، ئۇنىڭ بىلەن تاكاللاشتى . 着争他和地脚划手指班尔库。么什
تاكامۇل 的美完，的湛精〔静〕：تېخنىكىسى ～ 精术枝
湛 / ئىنسان دېگەن ～ بولمايدۇ . 人完无人。
تاكامۇللاشتۇرماق «تاكامۇللاشماق» 的态动使
تاكامۇللاشتۇرۇشماق «تاكامۇللاشتۇرماق» 态同共的
تاكامۇللاشتۇرۇلماق «تاكامۇللاشتۇرماق» 态动被的
تاكامۇللاشماق 美完，湛精，善完〔动〕：تېخنىكا تەدرىجىي ～ 湛精渐日术技
تاكت 〈机〉②眼板，拍节，子拍，拍〈艺〉①〔静〕：پورشىن تاكتى 程冲塞活 / شوراش تاكتى 冲气吸 / چىقىرىش تاكتى 程冲气排
تاك ـ تاك 梆梆〔模〕：～ قىلىپ ئىشىك چەككەن ئاۋاز ئاڭلاندى . 声门敲的梆梆来传。
تاكتاك 鱼木，子梆〔静〕
تاكتاكچى 担郎货，郎货②夫更，人的子梆打①〔静〕
很去过子担郎货 . تاكتاكچىلار ئىلگىرى كۆپ ئىدى：子
～ ：者告报小打，者密告，者言谗进，子探③。多隔”同喻：现出然突会者密告〈谚〉 تامدىن چۈشىدۇ . “耳有墙”。
تاكتاكچىلىق 业职夫更〔静〕
تاكتىلىق 的拍节有〔静〕：مەشرەپ مۇزىكىلىرى تولارلىق ئۇسسۇلغا چۈشىدىغان تېز ۋە شوخ ～ كېلىدۇ . 多曲乐甫莱西麦为合适舞蹈的快欢节拍。
تاكتىكا 略策，术战〔静〕：～ ئالمى 战术 / ～ تەلىم-تەربىيىسى 练训术战 / مەھسۇلاتنى گۈرۈپپىلاش تاكتىكىسى 产品合组策略
练训术战〈军〉 تاكتىكا مەشىقى
تاكتىكىچى 家略策，家术战〔静〕
تاكتىكىسىز 的略策无，的术战无〔静〕：～ ئۇرۇشتا غەلبە قىلغىلى بولمايدۇ . 利胜得取会不，争战的术战无。
تاكتىكىسىزلىق 略策无，术战无〔静〕
تاكتىكىلىق 的略策，的术战〔静〕：ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيە ۋە ～ ھەرىكەت 动行术战和想思略战 / ～ خاتالىق 术战误错
تاكتىكىلىق يادرو قوراللىرى 器武核术战〈军〉
تاكسونومىيە 法类分，学类分〔静〕
تاكسى 车汽租出〔静〕
تاككىدە 声一咚咕〔静〕：～ چۈشمەك 来下掉声一咚咕
تاكى 至，到〔助〕

تاكىراڭ 嗒嗒〔模〕
تاكىراڭ سالدۇرماق 让嗒嗒跑地：ئېشەكنى ～ 让驴跑地嗒嗒。
تاكىراڭ ـ تاكىراڭ 地嗒嗒嗒，嗒嗒嘀嘀，嗒嘀〔模〕
تاكىراڭ ـ تۆكۈرۈك 地嗒嗒嗒，嗒嗒嘀嘀，嗒嘀〔模〕
تاكىراڭشىماق = تاكىراڭلىماق
تاكىراڭلاتماق 态动使的«تاكىراڭلىماق»
تاكىراڭلىماق 响嗒嗒，响啷当〔动〕：ئىگىسىنىڭ كۆڭلىنى بىلگەندەك ، ئاتلارنۇ تاكىراڭلاپ چېپىشقا باشلىدى . 象好也马。来起了跑地嗒嗒的似思心的人主得懂
تاكىلداتماق 态动使的«تاكىلدىماق»：بوۋاي قولىدىكى تايىقىنى تۈگىدۇر ئۇرۇپ تاكىتلداتتى . 把知不棍拐的上手用爷爷老。响梆梆得敲么什
تاكىلدىتىشماق 态同共的«تاكىلداتماق»
تاكىلدىماق 响砰砰〔动〕：叨，敲，响梆梆，بالام ، قارىغىنە ، ئىشىك تاكىلداۋاتىدۇ . 呐门敲，瞧去你，子孩。
تاڭ[1] 清大，晨清 ～ سەھەر：光曙，晓拂，明黎〔静〕
早 / يولتۇزى ～ / 星晨 نۇرى / 曦晨 ئازادلىق تېڭى / 光曙的放解 ئاتايىدىغان كېچە يېرىم ، يېڭى چىقايىدىغان ～ / 菜的油出不榨有没，晚夜的亮不有没 <谚>. قىچا ئاتايىدىغان كېچە يېرىم ، يېڭى چىقايىدىغان ～ / 籽。 ھەر كۈننىڭ ئۆز تېڭى بار ، ھەر تاڭنىڭ ئۆز غېمى بار . 烦愁有都明黎个每，明黎有都天每。 <谚>
تاڭ ئاتماق 成办②亮天①：بىر ئادەم بىلەن ئىش تاڭ ئاتمايدۇ . 情事成不办人个一。
تاڭ ئاشماق 之程远骑乘或前之赛比加参马)马吊(料饲喂不夜一，起吊被头，前
تاڭ سۈزۈلمەك 晓破，亮蒙蒙天，白发方东
تاڭ قاراڭغۇسى 暗黑的前明黎，前之亮天
تاڭ يورۇماق 亮天：كۈن ئولتۇرغاندا يېتىۋېدىم ، تاڭ يورۇغاندا بىراقلا كۆزۈمنى ئاچتىم . 亮天，了睡人就时落日我。了眼开睁就下一时。
تاڭ[2] 舌结目瞠，楞发，呆惊〔静〕
تاڭ قالماق 呆口瞪目，楞发，呆发
تاڭ كۆرمەك 乎在，意介，奇好，怪见：تاڭ كۆرگەنگە تاڭ يوق . 怪不怪见 <谚>。
تاڭ[3] 当哐，乓，啪，砰(声击撞或声枪)〔模〕：قىلغان ～ مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى . 响枪声一的砰到听。 ～ ئىشىكنى قىلىپ بىرنەرسە تەگكەندەك قىلدى . 东么什象好，声一地梆。上门到碰西。
تاڭ[4] 得晓不，道知不〔叹〕：ئاتاڭ نەگە كەتتى؟ ～ . 爸你，班上去没。 ئىشقا بارمىدىمۇ؟ ～ . 道知不？啦儿哪去。道知不？吗
تاڭ[5] (位单量重，量度)檀 <古>〔静〕
تاڭ[6] 壁断垣残，址遗，墟废 <古>〔静〕
تاڭپاك (方地的类糖麻制土作)房糖〔静〕
تاڭپاڭچى 人的瓜糖作〔静〕
تاڭ ـ تاڭ 啪啪，砰砰〔模〕
تاڭ ـ تۇڭ 啪啪，当叮：～ قىلىپ بىرنەچچە يېڭى ئوق ئېتىلدى . 枪几好了打地啪啪。
تاڭجاڭ 倌堂〔静〕
تاڭجاڭلىق 作工倌堂〔静〕
تاڭدۇرماق 态动使的«تاڭماق»
تاڭدۇرۇشماق 态同共的«تاڭدۇرماق»
تاڭدۇرۇلماق 态动被的«تاڭدۇرماق»
تاڭزۇڭزا 子粽〔静〕
تاڭزۇڭزا بايرىمى 节午端，节子粽
تاڭزۇڭزىچى 人的子粽卖②人的子粽做①〔静〕
تاڭزىماق 粗子脖红脸，红涨脸 <方>〔动〕
تاڭسۇق 的罕稀，的有少〔静〕：بۇ گەپ ～ گەپ بولدى . 这讲未从话的样这。
تاڭسۇقلۇق 的罕稀〔静〕
تاڭشىر 稀糖〔静〕
تاڭغۇت 山拉古唐 <地>②人项党，人特古唐①〔静〕：～ تېغى
语特古唐 <语> تاڭغۇت تىلى
夏西 تاڭغۇت خانلىقى
羊滩 <动> تاڭغۇت قويى
文夏西 <语> تاڭغۇت يېزىقى
تاڭغۇتچە 式特古唐②文特古唐，语特古唐①〔静〕
تاڭقوراي 子分复，子钩悬 <植>〔静〕
تاڭگازا 瓜糖 <食>〔静〕
تاڭگازا پۈلى قىلىپ تۇگەتمەك 打碎敲零 <成>完花钱把地
تاڭگازا چىشلىۋالغاندەك 缄三，发不言一 <成>口其
تاڭگازىچى 者瓜糖售制〔静〕
تاڭگازىچىلىق 当行的瓜糖售制〔静〕
تاڭگىر ـ تۇڭگۇر 当当叮叮〔模〕
تاڭگىدە 地梆，地乓，地呯〔静〕
تاڭلا 日次，天二第〔静〕

تاڭلانچىغ 古،的妙奇،的异奇،的怪奇 <古>〔静〕 的怪

تاڭلاماق 异诧،惊吃到感 <古>〔动〕

تاڭلاي 软 ～ 腭硬 ～ 腭：腭 <理生>〔静〕 / يۇمشاق

腭 / تاڭلاينى قاقماق 响作舌弹

تاڭلاي سۆڭىكى 骨腭 <理生>

تاڭلايلاشتۇرماق 态动使的 «تاڭلايلاشماق»

تاڭلايلاشتۇرۇلماق 态动被的 «تاڭلايلاشتۇرماق»

تاڭلايلاشماق 用作化腭 <语>〔动〕

تاڭمىماق 货捆،李行捆 ～ يۈكنى：捆،扎包①〔动〕

物 / ئۆلگەن بولسا ئېڭكىنى تاڭاي، تىرىك بولسا يىرتىسىنى تاڭاي. <谚>。口伤包着治،巴下兜了死：拨②。بالا-سىنى باغرىغا ～ 把加强：ئۆز قارىشىنى باشقىلارغا ～ 人于加强点观的己自把

تاڭۇق[1] 物礼行饯的王国给 <古>〔静〕

تاڭۇق[2] 旒 <古>〔静〕

تاڭۇق[3] 治统被،迫压被 <古>〔静〕

تال[1] 脏脾،脾 <理生>〔静〕

تال چۇقۇقى 疝脾 <医>

تال دۇملىمىسى 末肉入塞内脾羊)脾羊蒸 <食>(食蒸

تال[2] 火根—سەرەڭگە ～ بىر：个،颗،支،条،根①〔静〕 柴 / بىر ～ يىپ—线根 / بىر ～ تاماكا—支烟 / بىر ～ ئوق—弹子颗 / بىر ～ بالا—②子孩个—儿点：ئۇ-نىڭ ئىەھۋالىدىن بىر ～ خەۋىرىم يوق. 道知不也儿点一我 ～ ەىەن ئۇنىڭدىن بىر قورقمايمەن. 点一我。况情的他。他怕不也儿

تال[3] 能水滴 <谚>. تامچە سۇدا ～ كۆكۈرەر. <谚>树柳〔静〕：使树柳变绿。تۆگ تالغا تويماس، سودىگەر مالغا. <谚>钱金爱人商،树柳爱驼骆。

تال چىۋىق 样一条柳像 بوي چىۋىقتەك تال：枝嫩树柳 子身的柔轻

تال[4] 墩萄葡،蔓枝萄葡 <方>〔静〕

تالا[1] 出،外出 تالاغا چىقماق：外塞،面外〔静〕 / تالادا ياتماق 睡天露在،睡边外在 / مۇشۇكى ئۆي مۇشۇكىنى قوغلاپتۇ. <谚>猫家了走赶猫野(客反为主夺宾喧،主)。

تالا ئادەمى 人的头外在天整 <成>

تالادا قالماق 所失离流،外在落流

تالاغا چىقارماق 赶出门外：بالىلارنى تالاغا چىقىرىۋەتسەك بولاتتى. 吧去出赶们子孩把！

تالاغا قارىماق 外有،遇外有<转>②看外门朝① 心(性男于用)：ئۇ：«ئېرىمنىڭ مەندىن كۆڭلى سۇ ئىچمە-گەن يەرلىرى بار بولغاچقا تالاغا قارىغان» دەپ ئويلىدى. 她：想 。"的心外有才،方地的我意满不有为因夫丈"

تالاغا يايماق 扬张：ئېغىز بىلەن بېغى يوق ئىشلارنى ～ 把去出扬张事的准没

تالا[2] (تالاسى)〔静〕 维纤：پاختا تالاسى 维纤花棉 / بىرىكمە 维纤造人 ～ سۈنئىي / 维纤成合 ～

تالا ئاقسىلى 纤原 ～ 白蛋维纤：دەسلەپكى 白蛋维

تالا[3] (تالاسى)〔静〕 —،角،瓣،面(分部的等对体物)

半：پالاسنىڭ ھەر بىر تالاسى 线毯(的后折对)面一各(的后折)帽花 تالاسى دوپپىسىنىڭ 面 / 面

تالاپەت 杀伤،亡伤،失损〔静〕：دۇشمەن نۇرغۇن تالاپەتكە ئۇچرىدى. 。失损大巨了到遭人敌

伤损受蒙،亡伤到受 تالاپەت كۆرمەك

تالاپەت يەتمەك = تالاپەت كۆرمەك

تالا ـ تالا 块块一،条条一〔静〕

تالاتماق 态动使的：باي غوجام دېھقانىنىڭ قويىنى ئىت-قا تالىتىپ ئۆلتۈردى. 财。羊的民农了死咬狗让主 «تالىماق»

تالا ـ تۆز 头外،外室،外户〔静〕：تالا ـ تۆزگە چىقماق 宿露餐风 / 出外

تالاز 风卷龙،风旋 <古>〔静〕

تالاس[1] 斯拉塔 <地>〔静〕

تالاس بەدىيانى 芹斯拉塔،芹犁伊 <植>

تالاس[2] 拉边地场时球马打或马赛)绳线界 <古>〔静〕(子绳的

تالاش 执争،议争،辩争،论争〔静〕

تالاش بولماق 议争生发،执争生发،论争生发：ئۇ-لاردا بىر مەسىلە ئۈستىدە تالاش بولدى. 上题问个一在们他。议争了生发。

تالاشتا قالماق 角口生发،执争生发：بۇ مەسىلە تالاشتا قالدى. 。论争有题问个这对

تالاش ـ تارتىش 吵争،论争،执争〔静〕：～ بېسىلىپ قالدى. 。了息平执争

تالاش ـ تارتىش قىلماق 执争،论争：بۇ ئىش ھەققىدە تالاش ـ تارتىش قىلدۇق. 。论争了行进事件这就们我

تالاش ـ تارتىشلىق 的议争有〔静〕

تالاشتۇرماق 态动使的：خوراز سوقۇشتۇرۇش ۋە «تالاشماق»

ئىت تالاشتۇرۇش 狗斗鸡斗狗

تالاشتۇرۇشماق «تالاشتۇرماق» 态同共的

تالاشتۇرۇلماق «تالاشتۇرماق» 态动被的

تالاشقۇچى 人争竞 <经>〔静〕

تالاشماق ① «تالىماق» 的共同态：ئىتلار تالىشىۋاتىدۇ . 在狗咬架。②吵争，执争，论争：ئەرزىمەس ئىش ئۈچۈن ھەدەپ ～ 抢，争③休不论争事的皮蒜毛鸡为 تالىشىپ ئىشلىمەك 干着争 / تالىشىپ يېمەك 吃着抢 / تالىشىپ سېتىۋالماق 购抢 / ئاقساق يول تالىشار ، پىخسىق پۇل . 钱争鬼啬吝，路争子跛 <谚>。

تالاغۇ 疾痢性恶，疾痢②药毒剧① <古>〔静〕

تالاق 徒教兰斯伊）妻休次三 ～ ئۈچ：妻休 <宗>〔静〕从并，婚了离算就，“妻休”次三说方男要只，习旧（活生起一再能不此

تالاق خەت 书休

تالاق قىلماق 妻休

تالالىق[1] 服衣的穿门出 كىيىم ～ ：的穿时出外① 〔静〕与能②格性的处相好很人外：خۇدايىم بۇنى تالالىقى بار ئادەم قىلىپ يارىتىپتىكەن . 他化造主真与个一他了给，格性的处相好极人外。

تالالىق بولماق 出，阁出，嫁出门过：ئۇنىڭ تالالىق بولغان ئىككى قىزى بار . 儿女的阁出已个两有他。

تالالىق قىلماق 出，嫁出门过：تۇختىكام قىزىنى تالالىق قىلدى . 去出了嫁儿女把哥大提合托。

تالالىقى بار ～ ：名其有虚，表其有虚① <成>看中）务家会不，看好表外 <谚> . ئۆي ئىچىلىكى يوق 酬应于善，际交长善，往交于善②。（用中不

تالالىق[2] 化 رەخت ～ ：的维纤有，的维纤 〔静〕料布纤

تالالىق ئاگاۋى 麻剑 <植>

تالالىق پەنەركە 板维纤

تالالىق زىرائەت 物作维纤 <植>

تالالىق ماددا 质维纤

تالالىق ئۆسۈملۈك 物植维纤 <植>

تالالىق[3] 帽角八 شەپكە ～ ：的瓣带，的瓣有 〔静〕

تالان 夺掠，夺抢 〔静〕

تالانغا كەتمەك 夺掠被，劫抢被

تالانغا ئۇچرىماق 夺掠被，劫抢被

تالان قىلماق 夺掠，夺抢

تالانت 资天，赋天，才天 〔静〕

تالانت نەزەرىيىسى 天才论

تالان ـ تاراج 舍劫家打，劫抢 〔静〕

تالان ـ تاراج بولماق 夺掠被，劫抢被

تالان ـ تاراج قىلماق 夺掠，劫抢

تالانتسىز 的分天无，的赋天无，的才天无 〔静〕

تالانتسىزلىق 赋天无，资天无，才天无 〔静〕

تالانتشۇناس 家学才人' 〔静〕

تالانتشۇناسلىق 学才人 〔静〕

تالانتلىق 的资天有，的赋天有，的才天 〔静〕 ～ ：بازغۇچى 家作的才天

تالانماق 态动被的 «تالىماق»

تالاي ～ / 情事多许 ئىشلار ～ ：的多许，的多很 〔静〕年多许 يىللار

تالاي ـ تالاي 堆大一，多很，多多许许 〔静〕

تال ـ تال 缕缕一，绺绺一 〔静〕 ～ ：قىزنىڭ چېچى ئۆرۈلگەندى . 地绺一绺一得编发头的娘姑小。

تالتايماق 倒躺面仰 <方>〔动〕

تالتۇز 刀弯的子蹄削，铲头平 〔静〕

تالجقتۇرماق 态动使的 «تالجقماق»

تالجقماق 累劳，惫疲，累 〔动〕 ～ ：بىرنەچچە كۈندىن بېرى يول يۈرۈپ تالجقىپ قالغانسىز ؟ 吧了累你，路天几了赶？

تالجقشماق 态同共的 «تالجقماق»

تالچىغ 的信可，的靠可 <古>〔静〕

تالدۇرماق 疲到感睛眼使 ～ ：态动使的 «تالماق» كۆزنى 累臂胳使 ～ / 劳 بىلەكنى

تالدىز 镩冰，镩铁 <古>〔静〕

تالشەمشات 杉柳 <植>〔静〕

تالغاغ 雪风暴 <古>〔静〕

تالغان 风角羊，痫癫 <古>〔静〕

تالغۇچ 起，间之子绳与子驮在别）儿棍别 <古>〔静〕（儿棍木小的用作子绳紧拧

تالغۇرماق[1] 雪风暴刮 <古>〔动〕

تالغۇرماق[2] 心恶 <古>〔动〕

تالغۇق 子楔铁（的柄头斧固紧） <古>〔静〕

تالقا 熟成未而果结刚）葡萄生，葡萄青 <古>〔静〕（葡萄的

تالقاماق 害伤，害损 <古>〔动〕

تالقان 面炒，粉面炒油 〔静〕

تالقان تۆكتى 登丰谷五 <成>：ئالتۇن كۈز ～ چاغ . 节季的登丰谷五是秋金。

تالقانلاتماق «تالقانلىماق» 态动使的
تالقانلىماق 磨研，碎粉〔动〕
تالقو 的搓，的拧 <古>〔静〕
تالقىتماق 开摊，散披 <方>〔动〕
تالقىغ[1] 处连相山两 <古>〔静〕
تالقىغ[2] 延拖，误耽，误延 <古>〔静〕
تالك = كۆكسىبغىز[2]
تالگۈل 桃竹夹 <植>〔静〕
تاللاتماق «تاللىماق» 态动使的
تاللاشچانلىق 性择选 <物>〔静〕
تاللاشماق «تاللىماق» 态同共的
تاللانما 的来出选挑〔静〕
تاللانما تەننەرخ 本成会机 <经>
تاللانما خۇلاسە 理推言选 <逻>
تاللانما ھۆكۈم 断判择选，断判言选 <逻>
تاللانماق «تاللىماق» 态动被的
تاللىق 林柳，丛柳〔静〕
تاللىق باغ 园萄葡
تاللىق باغقا كىرىپ قالماق 挑，花挑里花 <成> 得花眼
تاللىما 择选〔静〕
تاللىما باغلىغۇچى 词连择选 <语>
تاللىما يالىنىش 蚀侵择选 <地>
تاللىماق 挑，择选〔动〕：选挑 ~ ئۇرۇق 种选 ~ رودا / 选挑果苹烂把 چىقىرۋەتمەك / 矿 بۇزۇلغان ئالمىلارنى تاللاپ 来出 / تاللاپ ئەۋەتمەك 送选 / تاللاپ ـ تاللاپ تازغا ئۆچراپتۇ . 坏个了挑，瓜挑里瓜)子秃个上碰去捡来挑 <谚>(瓜 。 تاساددىيي تاللاش 样抽机随 / تىپلىك تاللاش 典型样抽
تاللاش ئاكسىئومىسى 理公择选 <逻>
تاللاش تەلىماتى 说学择选 <逻>
تالمىماق 膊胳 ~ بىلەك：累(分部一某的体身)〔动〕 累 / كۆز ~ 眼睛累 / يېزىۋەرسىڭىز قولىڭىز تالمامدۇ؟ 吗累不手写地儿劲个一你？
تالون 票发，据单：~ كەسمەك 开票发〔静〕
تالون تۈرغۈزماق 据列 <经>
تالونسىز 的据单无，的票发无〔静〕
تالونلۇق 的据单有，的票发有〔静〕
تالونلۇق سۇغۇرتا 险单保发已 <经>
تالۋ 锐精，干精；的选精，的良精 <古>〔静〕

تالۋلاماق 择选，选挑 <古>〔动〕
تالۋي 海大，海 <古>〔静〕
تالۋىر 鸡松 <古，动>〔静〕
تالىپ 生学(的校学文经) <宗>〔静〕
تالىپ مىجەز 子呆书，气生书 <成>
تالىپلىق 活生生书：يەتتە يىللىق ~ ھايات七的年活生生书〔静〕
تالىستوپكا 克夹(的褶有间腰)〔静〕
تالىم 的猛凶 <古>〔静〕
تالىماق 抢①〔动〕：夺掠，夺 ھېچ نەرسە قالدۇرماي ~ 抢光②空一劫抢：ئوقۇغۇچىلار كىتابلارنى بىردەمدىلا تالاپ كەتتى . 空一购抢书把夫工阵一们生学 。咬③：ئىت ئادەمنى تالۋەتتى . 了咬人把狗 。骂辱 <转>④：ئۇ ئۇلارنى ئىشكىتىن كىرگۈزمەيلا تالايدۇ . 门连，们他骂辱他 。进让不都
تام[1] 墙：壁墙，墙 <建>〔静〕 قۇرما / 墙笆篱抹泥 ~ قىسما / 根墙 ~ / 墙砖 ~ خىش / 墙木立 ~ بېشى ~ / 墙头 / تامنىڭ دوقمۇشى 角拐墙 / قوپۇرماق 砌墙 / سوقماق 打墙 ~ / ئۆرىمەك 拆墙 / ھويلامنىڭ 大，墙无里院 <谚> . دەرۋازىسى قۇلۇپلاقلىق تېمى يوق ، 锁紧门 。چىرايى تامدەك بولۇپ كەتمەك 如面，白煞色脸 担重的口糊家养 / تۆت ~ بېشىغا كىيىلىپ قالماق 色土落身在，走墙沿 <谚> . باسار ~ ، ياقىلىسا ~ / 压墙被 。 تۆۋىدىن ~ ، دەرەخ ئۆچىدىن ، ئادەم ئىچىدىن قېرىسىدۇ . 衰头梢从树，坏基根从墙 <谚>。老里
تام ئەينەك 镜衣穿
تام پاتمىچۇقى 虎蝎，虎壁 <动>
تام تېشەر 贼窃
تام چىراغ 灯壁 <手>
تامدەك تاتارماق 色人无面，色土如面
تام سائەت 钟挂
تام قەغەز 纸墙(贴)，纸贴招
تام قوشنا 居邻壁隔
تام گېزىت 报壁，报墙
تام مەش 炉壁，墙火 <建>
تام ئىشكاپ 柜壁，橱壁
تام[2] 缺，少 <方>〔静〕
تامار 皮狐白〔静〕
تاماشا 赏观，看观，乐娱，玩游①〔静〕：بىز بۇ يەرگە ~

ئۇچۇن كەلگىنىمىز يوق . 的玩游来里这到是不们我
ئەتراپىنىڭ گۈزەللىكىنى ~ قىلغاچ كېتىپ بارغىنىمىزدا ئاپتومو-
بىل چىپىدە توختاپ قالدى . 景美的围周赏观边走边在正
。闹热瞧快 . ~ مانا：闹热②。了来下停然忽子车时
تاماشا بولماق 招 话笑看人被，笑讥人：ئۇلارنىڭ ئۇ-
رۇش ـ تالاشلىرى ئەتراپتىكى قولۇم ـ قوشنىلىرى ئۇچۇن تاماشا
بولدى . 闹热看邻四坊街让，的呀吵呀打们他 。
تاماشا قىلماق ① 玩游，乐娱，心散，逛：يۈر ، باغدا
تاماشا قىلىپ كېلەيلى . 去园果逛逛，走，。ئەكرەم ئىككى بالە-
سى بىلەن باغدا تاماشا قىلىۋاتاتتى . 子孩个两他同木热科艾
一起在公园里心散。
تاماشا كۆرمەك 看热闹，看：كىچىككىنە بالىنى
ئۈرۈشقا سېلىپ قويۇپ تاماشىسىنى كۆرۈۋاتقىنىنى قارا ، بۇ خەق-
نىڭ . 看热旁一在却己自，架打孩小让，人帮这看看
。闹
تاماشىبىن = كۆرەرمەن
تاماشچى 玩贪，人的闹热看好③人游②众观①〔静〕
人的
تاماشخانا 厅乐娱 <文>〔静〕
تاماق¹ (تا:ماق) 子耙，耙〔静〕
تاماق سالماق 耙地：تاماق سال ، هوسۇل ئال . <谚>
。收丰夺，地耙多
تاماق² 〔静〕饭：~ يېمەك 饭吃 / تاماقنى چەك قويماق 节
食 / تاماقتىن بەدەنگە كېلىدۇ لەززەت ، ئەمما ئازتۇقى كەلتۈرەر
زەخمەت . 体身伤却了多吃，味美享人令饭吃 。
تاماق ئەتمەك 饭做
تاماق تىزىملىكى <经> 食谱
تاماق سىڭدۈرۈش توقۇچىقى <药> 片胃安
تاماقتىن قالماق ①(因病)食进能不：ئۇنىڭ دادىسى
تاماقتىن قالغىلى بىر ھەپتىدەك بولدى . 不周一经已亲父他
。饭误②。了食进能
قالدىم . 饭顿一了误，书买了为我 。
تاماققا كىرىشمەك 了好口胃，食进始开(人病)：ئۇ
بالىنىڭ تاماققا كىرىشىپ قالغانلىقىدىن خۇشال بولدى . 孩为他
。兴高而了食进始开子
تاماق ئۈستىلى 桌饭
تاماق³ 〔静〕<理生>① 咙喉，喉咽，子嗓：مېنىڭ
تامىقىم قۇرۇپ كەتتى . 膛枪②。了干咙喉的我
腔咽 <语> تاماق بوشلۇقى
炎喉 <医> تاماق يەللىكى

ئۇچۇن قالماق چۈشۈپ تامىقى 为意)来下掉巴下 <成>
(滴欲涎垂
تامىقىدا قالماق 有滋味，口可：ياۋگۈن تامىقىمدا
قالغۇدەك تاماق يېدىم . 饭的口可上吃才天今 。
تامىقى ئىششىپ قالماق ①喉咙肿② <成>因
食进能不头过(饭人别)馋
تامىقىدىن ئىلماق 柄把住抓，喉咽住卡 <成>
تاماق⁴ 〔静〕(的线经制控机织斯莱特艾)轴轨
تاماقخانا 馆饭，厅饭，堂食 〔静〕
تاماقلاندۇرماق «تاماقلانماق»的动使态
تاماقلاندۇرۇشماق «تاماقلاندۇرماق»的共同态
تاماقلاندۇرۇلماق «تاماقلاندۇرماق»的被动态
تاماقلانماق 饭吃 〔动〕
تاماقلىنىشماق «تاماقلانماق»的共同态
تاماقۇاغ 带皮(的下子脖马在系)〔静〕
تاماكا 〔静〕烟，烟草：كۆك ~ / 叶烟绿 ~ تۈتاشتۇرماق
点烟 / ~ قۇتىسى 盒烟
تاماكا پىتى 蚜烟 <动>
تاماكا تاشلىماق 烟戒
تاماكا تۈتماق 烟敬，烟递
تاماكا چەكمەك 烟抽，烟吸
تاماكا خالتىسى 袋烟 <手>
تاماكا شىركىتى 司公草烟 <经>
تاماكا كىسلاتاسى 酸烟
تاماكا مەشۇتى 束丝用烟
تاماكا ئىشقارى 碱烟
تاماكىچى 农烟③者烟工加②者烟卖①〔静〕
تاماكىچىلىق 〔静〕烟草业：~ سانائىتى 烟草工业
تاماكىلىق 地草烟〔静〕
تاماگەر = تاماخور
تامام 〔静〕全①，全部，体全：~ خەلق 全民人体 / كە-
شىلەر ~ كېلىپ بولدى . 人全们来了。完②，终：سۆزۈم
~ 。吉大事万 . ~ ئىش 。了完讲话的我
تامام بولماق 束结，结完，结终，终告：كۆرەش بىز-
نىڭ غەلىبىمىز بىلەن تامام بولدى . 斗争我们胜利而告
。终
تامام قىلماق 束结，完成，完做，结完：بىز ئىشىمىز-
نى ئۆز ۋاقتىدا تامام قىلدۇق . 作工了成完时按们我
。
تامامەن 〔静〕全完，全部：سىزنىڭ پىكرىڭىزگە ~ قوشۇلە-
مەن . 见意的你意同全完我

تاماملاتماق «تاماملىماق» 态动使的
تاماملاشماق «تاماملىماق» 态同共的
تاماملانماق «تاماملىماق» 态动被的
تاماملىماق 〔动〕束结，成完：بىر كۆنلۈك ئىشنى ～ 束结一天工作的
تاماملىق 〔静〕全，全部，有所：～ جايلار 方地有所
تامبال 〔静〕裤衬，裤子
تامپون 〔静〕子捻药
تامپىلەك 〈植〉〔静〕藤春常 虎山爬
تام ـ تورۇس 〔静〕棚天和墙
تامتۇق 〈方〉〔静〕儿准，思意，道味
تامتۇلماق 〈古〉〔动〕着点，燃点
تامچە 〔静〕①点，珠：يامغۇر تامچىلىرى 雨点 / سۇ تامچىسى 水珠 / ياش تامچىسى 泪珠 / ئۆيدىن ～ ئۆتمەك 房子漏 / ناشنى تېشەر . 石穿水滴〈谚〉。②滴：بىر ～ سۇ 一滴水 / بىر ～ قان 一滴血
تامچە ـ تامچە 〔静〕一滴一滴的，滴滴：～ ياشلار 滴滴泪水
تامچى 〔静〕瓦泥匠
تامچىقۇرت 〈动〉〔静〕虫滴
تامچىقۇرت كېسىلى 〈医〉 病虫滴
تامچىلاتماق «تامچىلىماق» 态动使的
تامچىلىق 〔静〕瓦活儿泥
تامچىلىق قىلماق 瓦泥干活儿
تامچىلىماق 〔动〕一滴一滴地流，流滴：ئۆگزىدىن سۇ تامچىلاۋاتىدۇ . 水从顶屋上来下流地滴滴一点一点地流。يامغۇر تامچىلاۋاتىدۇ . 雨着下地点一点一点掉。
تامچىماق = تامچىلىماق
تامدۇ 〈古〉〔静〕柴火引
تامغا[1] 〔静〕印，章图，印烙
تامغا باسماق 印烙打，章图盖
تامغا[2] 〈古〉〔静〕流支，
تامغالىغ 〈古〉〔静〕布桌人单
تامغىسىز 〔静〕的记印无，的印烙无
تامغىلاتماق «تامغىلىماق» 态动使的
تامغىلاشماق «تامغىلىماق» 态同共的
تامغىلانماق «تامغىلىماق» 态动被的
تامغىلىق 〔静〕的记印有，的印烙有
تامغىلىق ئاتوم 〈物〉 子原踪示
تامغىلىماق 〔动〕记印打，印烙打

تاملىق 〔静〕的墙，的墙有
تامماق 〔动〕漏，落滴，滴：كۆز يېشى ئېتىكىگە تامدى . 他的眼泪滴到衣襟上。ئاغزىدىن ھەسەل تامدۇ ، كۆڭلىدە زەھەر . 口蜜腹剑〈谚〉，甜嘴，毒心。تاما ـ تاما كۆل تولار . 积少成多〈谚〉。
تاموژنا 〔静〕海关
تاموژنا بېجى 税关，税关境国
تاموژنا چېگرىسى 关境
تاموژنا ئىجازىتى 〈经〉 海关许可
تاموغ 〈古〉〔静〕地狱
تامىل 〔静〕尔米泰人
تامىلچە 〔静〕语尔米泰①，式尔米泰②文尔米泰
تانا[1] 〔静〕手〈绳，绳细
تانا[2] 〈方〉〔静〕那，那是，那是就
تانا[3] 〈方〉〔静〕柁
تاناب (تانابى) 〔静〕线细，绳细：ئۆستەڭنى تانابتەك چاپماق 直笔得挖道渠
تاناب تارتماق (量测)子绳拉
تانابىنى تارتماق 〈成〉①整，训教：ئۇنىڭ تانابىنى تارتىش كېرەك . 他训教要，他教调教调要。②纯火炉，青：ئۇ ئۇسسۇل دېگەنىنىڭ تانابىنى تارتمۇەتتى . 如自潇洒，手应心得。她跳舞的潇洒得如自。
تانابلاتماق «تانابلىماق» 态动使的
تانابلاشماق «تانابلىماق» 态同共的
تانابلانماق «تانابلىماق» 态动被的
تانابلىماق 〔动〕量子绳用：يەرنى ～ 地量子绳用
تاناسىپ 〔静〕例比 〈数〉
تاناسىپ بەلگىسى 号例比 〈数〉
تاناسىپسىز 〔静〕性线非
تاناسىپسىز پارچە 〈物〉 件元性线非
تاناسىپسىز ئوپتىكا 〈物〉 学光性线非
تاناسىپلىق 〔静〕的例比，性例比 〈数〉
تاناسىپلىق باج 〈经〉 税例比
تاناسىپلىق كوئېففىتسېنت 〈数〉 数系例比
تاناسىپلىق ئىپادە 〈数〉 式例比
تاناسىل 〈理生〉〔静〕的性
تاناسىل ئەزا 器殖生，官器性
تاناسىل كېسىلى 〈医〉 病柳花，病性
تانچغالاماق 〈古〉〔动〕开破，开劈，开掰，开分，碎撕

تانچۇ 〔静〕 口一，口 <古>
تاندۇرماق «تانماق» 的动使态
تاندۇرۇشماق «تاندۇرماق» 的同共态
تانسا 〔静〕 舞际交①：舞会 <艺> ～ ئويىنماق 跳交际舞 ②会舞：会舞加参 تانسىغا قاتناشماق
تانسىچى 〔静〕 人的舞际交跳欢喜，手能舞际交
تانسىخانا 〔静〕 厅舞歌，厅舞
تانسىكەش 〔静〕 迷舞
تانكا 〔静〕 炮克坦反：克坦 <军> تانكىغا قارشى زەمبىرەك
队部克坦 <军> تانكا قىسىم
تانكىتاتار 〔静〕 炮克坦反
تانكىچى 〔静〕 手克坦
تانگو 〔静〕 戈探 <艺>
تانگېنس 〔静〕 切正 <数>
线曲切正 <数> تانگېنس ئەگرى سىزىقى
理定切正 <数> تانگېنس تېئورېمىسى
数函切正 <数> تانگېنس فۇنكسىيىسى
تانماق 〔动〕 ①食言，不认帐：否认，言 ئۇ گېپىدىن تېنىۋالـدى . 了卦变他：言其食自他 ～ جىنايىتىدىن 行罪赖抵 ②<转>断绝关系，远疏：他和你是绝关系断我 سەن مەندىن تـانغان ئـادەم . 母父认否 ～ ئاتا ـ ئانىسىدىن 人的
تانۇق 〔静〕 人证见，人证 <古>
تانۇقلۇق 〔静〕 明证，证见 <古>
تانىن 〔静〕 宁丹 <化>
تاۋ[1] 〔静〕 (تاۋى) 精神，心情：精我天今 . بۈگۈن تاۋۇم يوق 好不神 。
力体复恢，儿劲过缓 تاۋىغا كەلمەك
兴扫，采打精无，好不神精 تاۋى قاچماق
情感，彬彬质文，感善愁多 <成> تـاۋى نـازۇك 弱脆
意失使，兴扫使，趣兴去失使 تاۋىنى قايتۇرماق
趣兴没②好不神精，服舒不① تاۋى يوق
تاۋ[2] 〔静〕 (تاۋى) ①候火，力火②力热，量热：候火 . تۆمۈر تاۋلىغاندا تاۋىغا بېقىش كېرەك 看要铁打 。候火 . تاۋى سەل قايتقاندا يېقىلغۇ 。馈打再时火回许稍坑馈打
候火到 تاۋىغا كەلمەك
تاۋا 〔静〕 锅底平，锅平，子铛
肉烤子铛 <食> تاۋا كاۋاپ
تاۋابىئات 〔静〕 (تاۋابىئاتى) 属家，眷家 ～ ئائىلە：属眷
تاۋاپ 〔静〕 拜朝
تاۋاپ قىلماق ①<宗>仰瞻，拜朝，拜参：مازارنى ～ 当权②墓陵仰瞻：ئاز بولسىمۇ كۆپكە تاۋاپ قىلىپ ئېلىڭ . 吧下收的多当权，些少然虽 。
تاۋاپچى 〔静〕 <宗>者仰瞻，者拜朝
تاۋاپگاھ (تاۋاپگاھى) 地圣 <宗>
تاۋاچى 官令传 <古>
تاۋار[1] 〔静〕 子缎
تاۋار[2] 〔静〕 <经>品商
粮品商 <经> تاۋار ئاشلىق
换交品商 <经> تاۋار ئالماشتۇرۇش
所易交品商 تاۋار بىرژىسى
学术技品商 تاۋار تېخنولوگىيىسى
态形品商 <经> تاۋار فورماتسىيىسى
念观品商 <经> تاۋار قارىشى
物价等品商 <经> تاۋار قىممەتدىشى
本资品商 <经> تاۋار كاپىتالى
标商 <经> تاۋار ماركىسى
学标商 <经> تاۋار ماركىشۇناسلىقى
单货报 <经> تاۋار مەلۇماتنامىسى
率品商 <经> تاۋار نىسبىتى
转流品商 <经> تاۋارنىڭ ئايلىنىشى
生再品商 <经> تاۋارنىڭ تىرىلىشى
的品商 <经> تاۋارنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى 性重两
转流品商 <经> تاۋار ئوبوروتى
房品商 <经> تاۋار ئۈيى
教物拜品商 <经> تاۋار ئېتىقادچىلىقى
产生品商 <经> تاۋار ئىشلەپچىقىرىش
济经品商 <经> تاۋار ئىگىلىكى
تاۋار ـ تورقا 〔静〕 缎绸罗绫：～ ، كىيىپ بار . 好要也着穿，饱吃先礼婚加参 。<谚>
تاۋار ـ دۇردۇن 〔静〕 缎绸
تاۋارشۇناس 〔静〕 家学品商
تاۋارشۇناسلىق 〔静〕 <经>学品商
تاۋارلاشتۇرماق «تاۋارلاشماق» 的动使态
تاۋارلاشتۇرۇشماق «تاۋارلاشتۇرماق» 的动使态
تاۋارلاشتۇرۇلماق «تاۋارلاشتۇرماق» 的动被态
تاۋارلاشماق 〔动〕 化品商
تاۋارلۇق 〔静〕 房库，仓货 <古>
تـاۋاق[1] 〔静〕 碗土陶，子盘大，盘木：～ ئـاش 四盘

饭 / بىر تاۋاقتا ئاش يېمەك 同吃一盘饭 / ئىشىغا قاراپ تاۋىقى ، ئىشىغا قاراپ سىمكىرى . <谚> 活照，碗用饭按。钱付

تاۋاق تارتماق 上饭

تاۋاق قىلماق 饭送(事大他其或事喜白红因)

تاۋاق[2] 〔静〕张：تۇققۇز ~ قەغەز / ياسما ~ 纸张九张印

تاۋاق - تاۋاق 〔静〕的盘盘一，的盘一又盘一

تاۋاقچى 〔静〕匠瓷陶，匠盘制

تاۋاقچىلىق 〔静〕业瓷陶，业盘制

تاۋاقگۈل <植>〔静〕盘金角八

تاۋاماق <方>〔动〕名扬，名闻，名出

تاۋانچى <古>〔静〕子痞，子腿泥

تاۋاراتماق <古>〔动〕线合

تاۋاراق <古>〔静〕速迅，快

تاۋاراماق <古>〔动〕碌忙，动活速快

تاۋران <古>〔静〕石投，带裤织为)绳细，线的密紧 (线的好备准而器

تاۋشالماق <古>〔动〕采打精无，振不靡萎：病患；尽力疲精

تاۋغاچ[1] 〔静〕→386 元公指特来原称此)跋拓 <古>(国中指泛来后，魏北年 534

تاۋغاچ[2] 〔静〕的老古而大伟 <古>

تاۋكا 〔静〕头赌，场赌：局赌 ~ بېشى

تاۋكا قۇرماق 局赌设

تاۋكاچى 〔静〕者局赌设，者场赌开

تاۋلاتماق 态动使的 «تاۋلىماق»

تاۋلاشماق 态同共的 «تاۋلىماق»

تاۋلانماق ① «تاۋلىماق» 的态动被：ئالتۇن ئوتتا تاۋلىنار ، ئادەم ئەمگەكتە . <谚> 人炼磨动劳，金真炼火烈。 ②中适情墒：يەرنىڭ ئوسىسى تاۋلاندى . 农灌田农。中适情墒后，光闪③：ئالتۇن باشاقلار كۈن نۇردا تاۋلىنىپ تۇرىدۇ . 耀闪，光闪。光闪下光阳在穗麦的色金。

تاۋلىغۇچى 〔静〕的炼提 <化>

تاۋلىغۇچى رېئاكتىپ 剂炼提 <化>

تاۋلىق 〔静〕茶热 چاي ~ 的乎乎热，的气热有

تاۋلىماق 〔动〕冶陶，炼锻 <转>②炼冶，炼熔①：ئۇلارنى تاۋلاپ چىنىقتۇرۇپ ، مۇستەھكەم ئىرادىلىك كىشىلەر قىلىپ يېتىشتۇرۇش كېرەك . 定坚志意成炼锻们他把要。的 <转>③。人炼使，烁闪使：قۇياش ئاق تېرەك-لەرنىڭ ئۈچلىرىنى قىزغۇچ مىس رەڭگىدە تاۋلىماقتا . 得照阳太。色红浅出发梢树杨白

تاۋلىماق 络拢，拢拉，取争，用利 <古>〔静〕

تاۋۇت 木的人亡送抬殓装林斯穆)匣布塔 <宗>〔静〕(子匣制

تاۋۇتسىز 的匣布塔无 〔静〕

تاۋۇتلۇق (料材)的匣布塔作制②的匣布塔有① 〔静〕

تاۋۇز 瓜西 <植>〔静〕

تاۋۇز چاغىنى 节秋中

تاۋۇز شەربىتى 汁瓜西

تاۋۇز شورپىسى 糖入放口小一开瓜给)瓜西蒸(食蒸

تاۋۇز قولتۇقىدىن چۈشمەك 空落望希 <成>

تاۋۇز مۇرابباسى 酱瓜西

تاۋۇز ئۇپىسى 霜瓜西 <药>

تاۋۇزەك 瓜西野 <植>〔静〕

تاۋۇزلۇق 地瓜西 〔静〕

تاۋۇش 〔静〕声：音语，音，音声 ~ / ئاياغ تاۋۇشى 步脚声 统系音语 سىستېمىسى

تاۋۇش ئالمىشىش 替交音语 <语>

تاۋۇش ئامپلىتۇدىسى 率频响音 <艺>

تاۋۇش ئايرىش بەلگىسى 号符音分 <语>

تاۋۇش بەرگۈچى 者音发 <语>

تاۋۇش بەلگىسى 号符音语 <语>

تاۋۇش پەردىسى 带声 <理生>

تاۋۇش تېمبىرى 色音，质音 <语>

تاۋۇش چۈشۈپ قېلىش 落脱音语 <语>

تاۋۇش چىقارماق 音发

تاۋۇش چىقىرىش ئورگىنى 官器音发 <理生>

تاۋۇش چىقىرىش ئورنى 位部音发 <语>

تاۋۇش چىقىرىش ئۇسۇلى 法方音发 <语>

تاۋۇش دولقۇنى 波声 <语>

تاۋۇش قۇرۇلمىسى 构结音语 <语>

تاۋۇش كۆپەيمە قېلىش 音增 <语>

تاۋۇش كۈچى 强音 <语>

تاۋۇشلارنىڭ ئاجىزلىشىشى 化弱音语 <语>

تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى 偕和音语 <语>

تاۋۇشلارنىڭ ئورۇن ئالماشتۇرۇشى 音语 <语>位换

تاۋۇشلارنىڭ نۆۋەتلىشىشى 替交音语 <语>

تاۋۇش ئۇزۇنلۇقى 长音 <语>
تاۋۇش ئۆزگىرىشى 变音 <语>
تاۋۇش ئېگىزلىكى 高音 <语>
تاۋۇش ئېلېمېنتى 素音 <语>
تاۋۇشسىز 片声无 〔静〕 ~ فىلىم 无声的；
تاۋۇشلۇق 的音声有 〔静〕
تاۋۇشلۇق تىل 言语声有 <语> 言语在外，
تاۋۇشلۇق يېزىق 字文素音 <语>
تاۋۇشماق 完，备完；缺无美完，美尽善尽 <古>〔静〕 结终，整
تاۋدان 户窗的端上框门 〔静〕
تاۋىغ 收应 <古>〔静〕
تائىپە 层阶 〔静〕 قول ھۈنەرۋەنلىرى تائىپىسى 手工业者阶层；
سودىگەرلەر تائىپىسى 商人阶层
تاي[1] 驹马 〔静〕 ~ ئات بولغۇچە ، ئەر مات بوپتۇ . <谚> 马成长骏马等于男把已，埒累子男把已，马骏成长驹马等于男把已。 ~ بىلەن ئات ئايىغىنى سىلار . <谚> 代一接代一，后马随驹马 。 ~ تېپىلايدۇ ، ھارۋىنى ئات تارتىدۇ . <谚> 在马大，蹬踢在驹马 车拉 。 يېتىم تايدىن يورغا چىقار ، يېتىم بالىدىن دورغا . <谚> 才成能儿孤，马走出驹孤 。
تاي بەيگىسى 马赛马岁一 <体>
تاي[2] 棉包一 پاختا ~ بىر 捆，包(的打机包打用) 〔静〕
花 / بىر ~ يۇڭ 毛羊捆一 / بىر ~ گەزمال 包一包
布 / پاختا تېيى 包花棉
تاياغۇ 块土，头石 <古>〔静〕
تاياغۇچ 拐双 <古>〔静〕
تاياق 子棍，子棒 〔静〕 ~ ئىزى 痕棒子/ ~ گۆشتىن ئۆتەر ، تىل سۆڭەكتىن . <谚> 肉皮伤子棍，恶伤人伤语恶。 ئايدا كەلگەنگە تاماق ، كۇندە كەلگەنگە ~ . <谚> 来一月一 一天一，吃饭有将棒挨来 。 ~ ئېيىقنىمۇ موللا قىلار . <谚> 服驯熊将能棒棍 。
تاياق يېمەك 打挨，子棍挨
تاياق ـ توقماق 棒棍 〔静〕
تاياقچە 子棒小，子棍小 〔静〕
تاياقچە باكتېرىيە 菌细状杆 <生>
تاياقچە پولات 棒钢 <冶>
تاياقچى 的人打手动，人的手动爱 〔静〕 ئۇنىڭ ئېرى بەك ~ . 婆老打爱人男她 。
تاياقسىمان 的状棍，的状棒 〔静〕
تاياقسىمان خروموسوما 体色染状棒
تاياقسىمان ماگنىت 铁磁形棒
تاياقۋاز 手棍拳 <体>〔静〕
تاياقۋازلىق 术棍 <体>〔静〕
تاياماق 驶驾，航起，锚起 <方>〔动〕
تايانچ 靠依① 〔静〕 بۇ بالا مېنىڭ بىردىنبىر تايانچىم . 这孩子是我唯一的靠依，干骨，梁栋 <转>②。 ~ كۈچ：梁栋家国 كادىرلىرى ~ دۆلەتنىڭ / 量力干骨
拴螺撑支 بولت تايانچ
点据，点撑支 <军> پونكىت تايانچ
墩支 <水> گۈندا تايانچ
梁撑支 <建> لىم تايانچ
点支 <物> نۇقتا تايانچ
تايانچسىز 的立孤，的托依所无，的靠依无 〔静〕 ~ قوشۇن 军孤
靠依去失 قالماق تايانچسىز
تايانچلىق 用作干骨 ~ رول：干骨 〔静〕
تايانچۇق 手扶① 〔静〕 سافانىڭ تايانچۇقى 手扶的发沙 ~ بار . 山靠有他 ②台后，山靠 <转>。 ئۇنىڭ تايانچۇقى：
تايانداۋرماق 态动使的 «تايانماق»
تايانغۇ 长书秘，管总；卫侍 <古>〔静〕
تايانغۇچ 手扶 <建>〔静〕
تايانما 据准，准 〔静〕
تايانما قانۇن 法据准 <法>
تايانماق 借凭，赖依，靠依① 〔动〕 ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرمەك 自生更力 / ~ پەنگە ـ ئىلىم 学科靠依
②拄，支撑：يەرگە تايىنىپ ئورنىدىن قوپماق 起站地着撑 / ~ ھاسىغا 来拄杖
تايىنىش نۇقتىسى = تايانچ نۇقتا
تايتاق 摆摆摇摇，跚蹒 〔模〕
تايتاق ـ تايتاق 晃晃摇摇，摆摆摇摇，跚蹒 〔模〕
تايتاقلاتماق 态动使的 «تايتاقلىماق»
تايتاقلاشماق 态同共的 «تايتاقلىماق»
تايتاقلىتىشماق 态同共的 «تايتاقلاتماق»
تايتاقلىماق 摆摆摇摇，摇，跚蹒 〔动〕 تايتاقلاپ ماڭماق：行而跚蹒，走地摆一摆一
تايچاق 驹马小 <动>〔静〕
تايچۇق 芥果棒 <植>〔静〕
تايغا (林森大亚利伯西)林郁 〔静〕
تايغاق 滑 〔静〕
تايغان 狗猎：راستنى كەلسە يالغان قاچىدۇ ، 靠依① 〔静〕 <动>

يولۇاسنى كۆرسە ~ قاچىدۇ . 见 <谚> 真了的假，会的
跑，老虎猎狗就到 。
تايلاتماق «تايلىماق» 的态动使
تايلاشماق «تايلىماق» 的态同共
تايلاق 羔驼(的岁两满不) <动>〔静〕
تايلاقتىلى 草舌驼 <植>〔静〕
تايلاقلىق[1] 〔静〕 驼带 ~ ھېنگان：的羔驼带，的羔驼有
驼骆母的羔
تايلاقلىق[2] 〔静〕 花棉的包好打 ~ پاختا：的包好打
تايلانماق «تايلىماق» 的态动被
تايلىماق 〔动〕 包打花棉给 ~ پاختىنى：包打
تايماق ①〔动〕 滑溜：بېشى قايغان پۇتى تايغان تەرەپكە كەتمەك：出越，弃放 <转>②走地际边无漫
~ يولدىن / 见意的己自弃放 ~ ئالدىرىغانلىق / 轨越
乱出中忙)白脱骨踩人的急着 <谚> . ~ كەپىپتۇ ئوشۇقى تېپىپتۇ：卦变，帐认不，言食 <转>③ 。(子
食 ~ گەپىدىن：卦变，帐认不，言
تايدۇرماق «تايماق» 的态动使
تايۇق 的警机，的感敏，的灵机，的锐敏 <古>〔静〕
تايىن ①〔静〕 ~ ، يولغا：绪就，当停(备准) ھەممە نەرسە چىقىپ بولىدۇ . 楚清②。发出以可，当停备准切一
的裆裤在拉 <谚> . ~ كۆڭۈلگە ئىشتانغا چىققان：显明，人己自理不 . ~ كەلمەيدۇ：许也，许或③。楚清
奶少多有没牛奶头这 。来不许也他 ~ بۇ كالىنىڭ سۈتىنىڭ تايىنى يوق：多不，少④
住得靠挺人个这 。~ ：的住得靠，的准有 ئۇ ئادەمنىڭ خېلىلا تايىنى بار
任不靠，聊无，堂名没，儿准没 تايىنى يوق
去备准 ~ ：齐备，备准 ھېرىشقا تايىن بولماق
当停备准，定确 تايىن تاپماق
时定确 ~ ：确明，定确① ۋاقتىنى تايىنلىماق
间 / 把 ~ 点地定确 ~ ：当停备准②/ پۇلنى تايىن قىلماق
钱 ~ ：来叫，来传③当停备准 ئۇ ئادەمنى مۇشۇ يەرگە تايىن قىلىڭلار . 来里这到叫人个那把们你 。
تايىنچا 牛公(的岁三满未) <动>〔静〕
تايىنسىز 〔静〕 儿准没
تايىنسىزلىق 式形词名的 «تايىنسىز»
تايىنلىق 〔静〕 ~ ：的定肯，的然显，的显明① ئۇ كەلمەيدۇ . 来不定肯他 。轻足无，的提一值不 <转>②

重 ~ ：的 ئادەم 足无，的限有③人的重轻 ئۇنىڭ بىلىدىغانلىرى . ~ 。限有的道知他 。了偷你是定肯 . ~ ：气语的 سەن ئوغرىلاپ كەتكەنسەن 。吧了累够也你 . ~ سەنمۇ ھېرىپ كەتتىڭ
تايىنىشىلىق 性赖依，存依〔静〕
系关存依 <逻> تايىنىشىلىق مۇناسىۋەت
تايىنىشماق «تايانماق» 的态同共
تايىنىلماق «تايانماق» 的态动被
تەئەججۇپ 异诧，讶惊，奇惊，怪奇〔静〕 ~ ：ئۇلار بىر - بىرىگە بىلەن قارىشىپ قالدى . 一着瞧个一地讶惊们他 。个
تەئەججۇپلەنمەك = ئەجەبلەنمەك
تەئەججۇپلىنەرلىك = ئەجەبلىنەرلىك
تەئەددى 〔静〕 ~ ：吓恫 / 说吓恫 بۇ ئاچچىق كىنايە ۋە تەئەددىدىن ئۇنىڭ قاشلىرى تۇرۇلۇپ كەتتى . 头眉了起皱他使吓恫和刺讽的辣辛种这 。
تەئەززە 《姆卡木二十尔吾维》则艾太 <艺>①〔静〕 人使，残摧，磨折② 目曲个一的分部《曼额乃琼》中
苦痛
声尾则艾太 <艺> تەئەززە چۈشۈرگۈسى
曲奏间则艾太 <艺> تەئەززە مەرغۈلى
تەئەللۇق 〔静〕 ~ ：系关①关无们我与儿 . بۇ ئىشلار بىزگە ~ ئەمەس：于属归，于属②。事些这 ماركسنىڭ ئۆزىگىلا ~ 。人本思克马于属全完想思本基个这
تەئەللۇقات (تەئەللۇقاتى) 〔静〕 ~ ：产财，当家，产家 تەئەللۇقاتتىن قانداق تاپتىڭلار ؟ 的来挣么怎是当家多么这 ؟
تەبەسسۇم 〔静〕 ~ ：笑微，容笑 着笑微 ئۇ شۇنداق بىر يېقىملىق ~ بىلەن قارىدىكى ، يۈرەكلىرىم ئويناپ كەتتى . 说 / 澎潮心我使，眼一了看地掬可容笑她 。涎
笑一尔莞，笑含，笑微 تەبەسسۇم قىلماق
تەبرىك 〔静〕 ~ ：贺庆，贺祝 قەھرىمانلار سەھنىگە چىققاندىن كېيىن ، ئولتۇرغانلار قىزغىن ئالقىش ئارقىلىق ~ ئۆز ئىھتىرامىلىرىنى ئىپادىلىدى . 的烈热用者会与，时台舞向走们雄英 。意敬和贺祝示表声掌
电贺 تەبرىك تېلېگراممىسى
信贺 تەبرىك خەت
词贺 تەبرىك سۆز
تەبرىكلەشمەك «تەبرىكلىمەك» 的态同共

تەبرىكلەنمەك «تەبرىكلىمەك» 的被动态

تەبرىكلىمەك 祝贺〔动〕 祝贺、庆贺：恭喜 ～ بايرامنى 节日 / قۇرۇلتاينىڭ غەلىبىلىك ئېچىلغانلىقىنى ～ 表代祝庆开召利胜的会大

تەبرىكنامە 贺词、信贺〔静〕

تەبىئەت ①自然界：～ ھادىسىلىرى 自然大、自然：～ قانۇنى 自然法则 / دەرسى ～ 自然课 / گۈزەل 美丽的自然②大自然：～ ئادەمنىڭ تەبىئىتى 人的性格：بۇ دورىنىڭ تەبىئىتى ئىسسىققا مايىل 这药药性热

تەبىئەت پەلسەپىسى 自然哲学〈哲〉

تەبىئەتتىن ھالقىغان كۈچ 超自然力

تەبىئەت دۇنياسى 自然大、自然界

تەبىئەت دىئالېكتىكىسى 自然辩证法〈哲〉

تەبىئەت قارىشى 自然观

تەبىئەت قانۇنىيىتى 自然规律、自然法则〈哲〉

تەبىئەت كۈچى 自然力

تەبىئەت لىرىكىسى 自然抒情诗〈文〉

تەبىئەت مەنزىرىسى 自然景色、自然观景

تەبىئەت ئۆچۈرى 自然消息

تەبىئىتى كۆتۈرمەك 受理心：مۇشۇنچىلىك ئەسكىلىكىنى قىلىشنى ئۇنىڭ تەبىئىتى قانداق كۆتۈردىكىن؟ تالاق، بىلمەدىم. 我不知道他的心理受得这种胡作非为。

تەبىئىتى نازۇك = كۆڭلى نازۇك

تەبىئەتشۇناس 自然科学家〔静〕

تەبىئەتشۇناسلىق 自然科学〔静〕

تەبىئەتلىك ①自然的〔静〕②性的格性：ياخشى ～ بالا 好格性的孩子

تەبىر 定义〔静〕：سۆزنىڭ تەبىرى 词的定义

تەبىر بەرمەك 下定义

تەبىر ئېيتماق 圆梦

تەبىرچى ①圆梦者②下定义人

تەبىرنامە 圆梦书〔静〕

تەبىقە 阶层〔静〕、级等：ھەر ～ خەلقى 各民人层阶 / يۇقىرى ～ 上层

تەبىقىچىلىك 级等〔静〕：～ تۈزۈمى 等级制度 / فېئوداللىق ～ قارىشى 封建等级观念

تەبىقىچىلىك قارىشى 等级观念〈哲〉

تەبىقىلىق 的级等、的层阶〔静〕：～ جەمئىيەت 社会等级 / يۇقىرى ～ زات 上层人士 / ئىمتىياز 特权等级

تەبىئي 自然的、的然天〔静〕

تەبىئي ئاپەت 自然灾害〈地〉

تەبىئي ئادەم 自然人〈哲〉

تەبىئي ئالتۇن 自然金〈矿〉

تەبىئي باھا 自然格价〈经〉

تەبىئي بايلىق 自然源资、地〈经〉

تەبىئي بايلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 自然源资学〈经〉

تەبىئي پەسىل 自然节季

تەبىئي پەن 自然学科

تەبىئي پلاتىنا 自然铂〈矿〉

تەبىئي توسۇق 天险：دۈشمەنلەر تەبىئي توسۇقتىن پايدىلىنىپ، ئارمىيىمىزنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇشقا ئۇرۇندى. 敌人企图借凭天然屏障阻止我军的进攻。

تەبىئي جۇغراپىيە 自然地理学〈地〉

تەبىئي خۇسۇسىيەت 自然属性②〈哲〉①〈心〉质素

تەبىئي زۆرۈرىيەت 自然必然性〈哲〉

تەبىئي شەخس 自然人〈法〉

تەبىئي سان 自然数〈数〉

تەبىئي سولفات 自然硫〈矿〉

تەبىئي سىماب 自然汞〈矿〉

تەبىئي شۇلتا 自然碱〈矿〉

تەبىئي كەنت 自然村

تەبىئي گاز 天然气

تەبىئي لوگارىفما 自然对数〈数〉

تەبىئي ماھىيەت 自然本质〈哲〉

تەبىئي مىس 自然铜、铜〈矿〉

تەبىئي نەپەس 自然吸呼〈医〉

تەبىئي ئوبيېكت 自然对象〈哲〉

تەبىئىيلىك 自然性〔静〕

تەپ[1] 寒伤、症热寒、症热〔静〕：～ بولۇپ قالماق 患寒伤

تەپ[2] 见下

تەپ تارتماق 忌顾、惧畏、胆怯：تەپ تارتماستىن 放胆、地惮忌无肆、地忌顾所无肆 / تەپ تارتماي سۆزلىمەك 讲地忌顾所无点有他。 / ئۇ مەندىن سەل تەپ تارتىدۇ. 他忌我儿。

تەپەككۇر 思维〔静〕：～ مەنتىقىي 逻辑思维 / ئەدەبىي ～ 文学思维

تەپەككۇر ئەندىزىسى 式模维思 <逻>
تەپەككۇر پسىخولوگىيىسى 学理心维思
تەپەككۇر تارىخشۇناسلىقى 学史历维思
تەپەككۇر فىزىئولوگىيىسى 学理生维思
تەپەككۇر قانۇنىيىتى 律规维思 <逻>
تەپەككۇر قىلماق 维思：تەپەككۇر قىلىش ئۇسۇلى 维思法方
تەپ 量热〔静〕：ئاپتاپنىڭ تەپتى 量热的阳太 / ئوتنىڭ تەپتى 量热的火
تەپتۇرمەك «تەپمەك» 态动使的
تەپتۇرۇلمەك «تەپتۇرمەك» 态动被的
تەپتىش 察监，察检，核稽，查稽①〔静〕：تەپە بار ، تەپە يوق ، ～ قىلايلى . 么什有没，么什有下一核稽。～ خىزمىتىنى يولغا قويماق 员查检，员查稽②作工察监行施，按巡③长察检 ～ باشلىقى：督察员
تەپتىش سۇبيېكتى 体主计审 <经>
تەپتىش قىلماق 察监，察检，核稽，查稽
تەپتىش مەھكىمىسى 院察检 <法>
تەپتىش ھەيئىتى 会员委察监 <法>
تەپتىش ھوقۇقى 权察检 <法>
تەپتىش ئوبيېكتى 体客计审 <经>
تەپتىش ئورگىنى 关机察检 <法>
تەپتىشلىك 计审 <经>〔静〕
تەپچىتمەك¹ «تەپچىمەك¹» 态动使的
تەپچىتمەك² «تەپچىمەك²» 态动使的
تەپچىرىمەك = تەپچىمەك¹
تەپچىشمەك «تەپچىمەك²» 态同共的
تەپچىمەك¹ 〔动〕①出渗：سۇ تەپچىپ چىقماق 来出渗水 ②溢洋，露流
تەپچىمەك² 〔动〕边锁，边缭，边缉：چاپاننىڭ پەۋزىنى ～ 儿边衣上锁，儿边衣上缉
تەپرىقە 裂分〔静〕：～ پەيدا قىلماق 裂分造制
تەپرىقە سالماق 裂分造制
تەپرىقچى 者裂分造制〔静〕
تەپرىقچىلىك 义主裂分〔静〕
تەپرىقچىلىك قىلماق 义主裂分搞
تەپرىقئواز = تەپرىقچى
تەپرىقئوازلىق = تەپرىقچىلىك
تەپزەمەك 忌妒，妒嫉 <古>〔动〕
تەپسىر (释注的《经兰古》对指专)释注 <宗>〔静〕
تەپسىر قىلماق 解注，释注 <宗>
تەپسىرچى 者诂训，者释注〔静〕
تەپسىرشۇناس 家学诂训，家学释注〔静〕
تەپسىرشۇناسلىق 学诂训〔静〕
تەپسىلات (تەپسىلاتى) 容内细详，情详，节细〔静〕
تەپسىلات تەسۋىرى 写描节细 <文>
تەپسىلىي ～ / ئەھۋال 详细况情：～ ، 细仔，细详〔静〕 ～ كۆرۈپ چىقماق 仔细看一遍 / سۆزلىمەك 详细地谈
تەپسىلىي بايان 述叙细详
تەپسىلىي تەكشۈرۈش 细致平衡
تەپسىلىي خەۋەر 通讯
تەپسىلىي قائىدە 则细 <法>
تەپسىلىي ھېسساب 帐细明 <经>
تەپكە¹ 〔静〕：机扳 <军>①扳的枪 مىلتىقنىڭ تەپكىسى / ～ دەسسىمە ：子镫脚，板踏 <机>②机杆踏 / ～ تارتمىسى 杆拉板踏
تەپكە² 子夹兽捕〔静〕
تەپكە³ 棍木，扛踏木(的用上机布织制土)〔静〕
تەپكەك 马的人踢爱：～ ئات 的人踢爱〔静〕
تەپكۈچ 子毽踢：～ ئويناق 子毽踢〔静〕：子毽 <体>〔静〕
تەپكىلىك 锁碰，锁簧弹：～ قۇلۇپ 的簧弹带〔静〕
تەپمە¹ 腮炸，炎腺腮 <医>〔静〕
تەپمە² 的蹬脚〔静〕
تەپمە چاق 轮砂动脚 <手>
تەپمە قىستۇرما 圈垫簧弹 <机>
تەپمە ھالال 言，想思)的可两来看林斯穆 <宗>
(的间之为行和论
تەپمەس 的力座后无〔静〕
تەپمەس زەمبىرەك 炮力座后无 <军>
تەپمەك 马．ئات ئۇنى تېپىۋەتتى 球踢：توپ ～ 踢①〔动〕：足顿，脚跺②。子蹄一他了踢有没，马的人踢不有没 <谚>．ئۆتنى چىشلىمەيدۇ دېمە ：打③脚跺直得气 ～ ئاچچىقىدا يەرنى 。狗的人咬不疹麻．خامان ～ 出显，出透④场打：قىزىل تېشىغا تەپتى 力座后 <军>⑤。了来出
تەپسە تەۋرىمەس 子性慢 <成>
تەپىز 的忌妒 <转>②滩碱，地碱盐① <古>〔静〕，的小量气
تەپىزلىك 忌妒 <古>〔静〕
تەپىك 轴纬(的用丝生工加)〔静〕

تەتەي 妈大، 婶大②(女妇年成族汉指特)太太①〔静〕(称尊)

تەتبىق 下见

تەتبىق قىلماق 用运، 用应

تەتبىق لوگىكىسى 辑逻用应 <逻>

تەتبىقلاتماق «تەتبىقلماق»的 态动使

تەتبىقلاشماق «تەتبىقلماق»的 态同共

تەتبىقلانماق «تەتبىقلماق»的 态动被

تەتبىقلىماق 用运، 用应〔动〕: ئەمەلىيەتكە ~ ئەزەرىيىنى 际实系联论理

تەترۇ 楚清، 确明، 确准، 确正 <古>〔静〕

تەترۇم 奥深، 厚深، 远深، 刻深، 入深، 深 <古>〔静〕

تەنقىق 下见

تەنقىق قىلماق 研究: تەكشۈرۈپ ~ 研究查调 / شالـ ئاق ئۆسۈشىنى ~ 长生的稻水究研 / ئۇ ئاستىرونومىيىنى تەتقىق قىلىدىغان ئالىم . 家学科的文天究研是他 。

تەتقىقات (تەتقىقاتى) 〔静〕研究: پەن تەتقىقاتى 研学科

究 / ئىلمىي ~ 究研术学

تەتقىقات ئورنى 所究研، 院究研

تەتقىقاتچى 员究研②者究研①〔静〕

تەتقىقاتچىلىق 作工究研〔静〕

تەتۇر 的纸 تەرىپى ~ 的面反: قەغەزنىڭ، 的向逆①〔静〕面反 / ~ ئايلانما 转倒 / بۇ ئەينەك ~ ئېسىلىپ قاپتۇ . 执固 ئادەم ~ :的拗执، 的执固②。了倒挂子镜面这人的缠蛮搅胡، 人的

تەتۇر ئاسسىمىلياتسىيە 化同逆 <语>

تەتۇر ئەمەل 算运逆 <数>

تەتۇر باھا 挂倒格价 <经>

تەتۇر بايان 叙倒 <文>

تەتۇر بېسىم 压负 <电>

تەتۇر پەرق 差逆 <经>

تەتۇر پەلەك 坤乾转倒، 运厄 <成>

تەتۇر پېرېۋوت 汇逆 <经>

تەتۇر پېشانە 蹇命乖时، 命苦، 运背 <成>

تەتۇر تاناسىپ 例比反 <数>

تەتۇر تەسۋىر 象倒 <物>

تەتۇر تېمپېراتۇرا 温逆 <地>

تەتۇر تېمپېراتۇرلىق 的温逆

تەتۇر تېئورىما 理定逆 <逻>

تەتۇر جۈملە 句装倒 <语>

تەتۇر چېتىشتۇرۇش 交反 <农>

تەتۇر دولقۇن 浪逆، 波反 <水>

تەتۇر سىممېتىرىيە (性)称对反 <数>

تەتۇر شامال 风逆 <气>

تەتۇر فازا 相反 <电>

تەتۇر فۇنكسىيە 数函反، 数函逆 <数>

تەتۇر قارىماق 相眼正不(恨记因)②坐人朝背① 眼白翻، 看

تەتۇر قۇيۇن 刮، 风歪刮 چىقارماق ~ :风阴، 风歪 风阴

تەتۇر قىينىماق 活使، 受难使، 磨折، 待虐 <成> 罪受

تەتۇر كوئوردىنات 标坐变逆 <数>

تەتۇر كىرپىك 睫倒

تەتۇر نۇقتا 点反 <数>

تەتۇر نىسبەت 比逆، 比反 <数>

تەتۇر ھۆكۈم 题命逆 <数>

تەتۇر ھېساب ئالماق 算倒攻反، 算倒

تەتۇر ئۇلاق 接枝倒 <植>

تەتۇر ئۇسۇم 息日逆 <经>

تەتۇر ئېقىم 流逆 <水>

تەتۇر ئىسپات 证反 <逻>

تەتۇر ئىسپاتلاش ئۇسۇلى 法证反 <逻>

تەتۇر ئىندۇكسىيە 导诱负 <心>

تەتۇرلۈك 拗执، 执固〔静〕

تەتۇرلۈك قىلماق 导劝服不، 噩

تەتۈرىچە 服衣穿反 كىيمەك ~ :着反①〔静〕كىيىمنى، 的想们我和 . بولۇپ چىقتى ~ :反相② بىز ئويلىغانىڭ 。反相

تەتىل ~ / 假寒 ~ / 假暑 / قىشلىق ~ / 假 قويماق 业作期假 / تاپشۇرۇق ~ :假期〔静〕يازلىق، 假放

تەتىللا 缎锦(的成织线金用)〔静〕

تەتىللا دوپپا 帽花小线金 <手>

تەجرىبە 验经活生 تۇرمۇش تەجرىبىسى / ئۇ-قۇتۇش تەجرىبىسى 验经学教 / تەجرىبىنى يەكۈنلىمەك ~ :验实، 验试②验经授传 ئۇگەتمەك ~ / 验经结总 سىنىپى 试验 / ئېتىزى 实验田 / ئەسۋابلىرى 试验 / ئۇستىلى 试验台 ~ / 材器验 ~ بىلىمىنىڭ ئاتىسى ، پەن-ىنىڭ ئاتىسى . 母之学科، 父之识知是验经 。师老的好最是验经 . ئۇستاز ~ ئاڭ ياخ-شى

تەجربە بىر مەنبەچىلىكى 论元一验经 <哲>
تەجربە بىئولوگىيىسى 学物生验实 <生>
تەجربە پەلسەپىسى 学哲验经 <哲>
تەجربە پېترولوگىيىسى 学岩验实 <地>
تەجربە پسىخولوگىيىسى 学理心验实 <化>
تەجربە تەنقىدچىلىكى 义主判批验经 <哲>
تەجربە تۆرەلمىشۇناسلىقى 学胎胚验实 <生>
تەجربە خىمىيىسى 学化验实 <化>
تەجربە سۇبىستانسىيىسى 体实验经 <哲>
تەجربە سىمۇولىزمى 论号符验经 <逻>
تەجربە فىزىكىسى 学理物验实 <物>
تەجربە قىلماق 试验：ئۇ يېڭى بىر خىل ئوكۇلنى تەجربە قىلۇاتىتۇ . 他正在验试一种新针剂。
تەجربە گېئولوگىيىسى 学质地验实 <地>
تەجربە مىنېرالوگىيىسى 学物矿验实 <矿>
تەجربە - ساۋاق 训教验经〔静〕
تەجربىچى 家验实 <哲>〔静〕
تەجربىچىلىك 论验经，义主验经 <哲>〔静〕
تەجربىخانا 室验试〔静〕
تەجربىسىز 的验经无〔静〕：～ ئادەم ھەرقانداق ئىشتا تەمتىرەيدۇ . 皇帐会都事何任做人的验经有没（手措失足）。
تەجربىسىزلىك 验经无〔静〕
تەجربىلىك 有～：دوختۇر ～ ، ئۇچى يىلپىزغا ناقابىل تۇرار . 生医的验经有～ / بېلىقچى بورانغا بەرداشلىق بېرەر ، ～ ئوۋچى ، 风暴御抵能夫渔的验经有～ ، 豹恶挡抵能人猎的验经有。
تەخ 的历阅有，的验经有〔静〕：～ ، تاماقنى ئۆيدە ئېتىپ يەڭلار . 全齐，绪就，当停〔静〕：～ ھەممە تەرسە ئۆيدە ھەممە تەرسە ، 饭做里家在就们你，全俱切一里家。吧吃。
تەخ بولماق 当停，就绪：ھەممە تەرسە تەخ بولدى . 切一了当停备准已都人。了齐都。ھەممە ئادەم تەخ بولدى .
تەخ قىلماق 当停，备准：ئاتنى توقۇپ ～ 把马鞍 / ئۆينى يىغىشتۇرۇپ ～ 好备当停拾收间房把
تەخەللۇس 的者作，名笔，号别〔静〕：ئاپتورنىڭ تەخەللۇسى 名笔 / ئەدەبىي ～ 名笔
تەخەللۇسسىز 的号别有没，的名笔有没〔静〕
تەخەللۇسلۇق 的号别有，的名笔有〔静〕
تەخەي 驹驴 <动>〔静〕
تەخەيسىز 的驹驴没〔静〕

تەخەيلىك 驴的驹驴带：的驹驴带～ ئېشەك〔静〕
تەخەيلىمەك 了驹产子驴。驹产：ئېشەك تەخەيلىدى . 驹产子驴〔动〕
تەخت 座宝的长县上登；位官的长县升晋：ھاكىملىق تەختىگە چىقماق 位官 <转>②座宝①〔静〕
تالاشماق تەخت 利夺权争②位王夺争①
تەختتىن چۈشمەك 台下 <转>②位退①
تەختكە چىقماق 台上 <转>②位即，基登①
تەختكە ئولتۇرماق 位即，基登
تەختلىك 的位官有，的座宝有
تەختلىك ئىسپورا 子孢担
تەختىراۋان 坐，轿上 تەختىراۋانغا چۈشمەك：子轿①〔静〕
板尸洗 <宗>②轿
تەختىراۋانچى 人的子轿作制②夫轿①〔静〕
تەخسە 片唱 تەخسىسى پاتېفون：盘称，子盘，子碟〔静〕
تەخسە كۆتۈرمەك 讨，媚献②子盘端① <成>
结巴，好
تەخسە ھەرە 锯盘圆
تەخسىسى چېقىلماق 水打篮竹 ，打蛋飞鸡，结巴白 <成>
تەخسىچى 精屁马，者马拍，者承奉谀阿〔静〕
تەخسىچىلىك 马拍须溜，承奉谀阿〔静〕
تەخسىچىلىك قىلماق 马拍须溜，承奉谀阿
تەخسىر 生先③爷老②君，下阁①〔静〕
تەخسىسمان 的状碟，的状盘〔静〕
تەخسىسمان ئانتېننا 线天形碟 <电>
تەخسىسمان تۈزۈلمە 造构状碟 <地>
تەخسىسمان مۇز 盘冰 <水>
تەخسىكەش = تەخسىچى
تەخسىكەشلىك = تەخسىچىلىك
تەخسىلىك 的子盘带〔静〕：～ جىلەك 称盘 / ～ پىلىموت 枪机盘转
تەخلەتمەك «تەخلىمەك» 态动使的
تەخلەشمەك «تەخلىمەك» 态同共的
تەخلەنمەك «تەخلىمەك» 态动被的
تەخلىمەك 好备准书把 ～ كىتابلارنى / 袋案档的好备准 全齐备准〔动〕：تەخلەپ قويۇلغان ئارخىپ خالتىلىرى
تەخمۇتەخ 当当停停得拾收切一 راسلىماق 的绪就，的全齐，的备齐〔静〕：～ ھەممىنى
تەخمىس 五种一的律格兹鲁阿）斯米合特 <文>〔静〕（诗行

تەخمىن 〔静〕 测推、测猜、测揣：سېنى كېتىپ قالدىغۇ دەپ ～ قىلغان ئىدىم . 我猜测你大概走了。

تەخمىن چوت 算概 <经>

تەخمىن قىلماق 想推 <逻>

تەخمىن ھېساب 算匡 <经>

تەخمىنەن 〔静〕 ①大概、约大、约莫：～ ئۇچ سائەتتىن كېيىن بارىمەن . 我去后以时小个三概大。 بۈگۈنكى يىغىنغا ～ 5 مىڭ ئادەم قاتناشتى . 今天了加参人千五有约大。 ②似近 <数>：～ ھېسابلىماق 算计似近，会大的算匡

تەخمىنلەنمەك «تەخمىنلىمەك» 的态动被

تەخمىنلەنگەن مەھسۇلات 约量产计

تەخمىنلىمەك 〔动〕 ①估、计估、摸估：بۇ ياغ قانچە كىلو چىقىدۇ؟ تەخمىنلەپ باققىن . 这有油几公斤？你估计一下。 ②似近 <数>

تەخمىنلەش ئۇسۇلى 法似近 <数>

تەخمىنىي 〔静〕 的概大、的约大、的似近

تەخمىنىي تەھلىل 析分性见预

تەخمىنىي سان 数概 <数>

تەخمىنىي قىممەت 值似近 <数>

تەخمىنىي يېشىم 解似近 <数>

تەخىر 〔静〕 到退、待等、搁耽：شاھ پەرمانى ئانقان ئوق ، تەخىرگە ئىمكان يوق . <谚> 箭飞似胜旨传，一点耽搁不得。

تەخىر قىلماق 停稍、等稍：بىرئاز تەخىر قىلىڭ . 你请稍等。

تەخىرسىز 〔静〕 ～：上马、速火、的迫紧、的延拖可不：～ پەتكۈزۈپ بېرمەك / ～ ئىش 到送上马 / 不可拖延的事务 / ～ ۋەزىپە 任的迫紧

تەخىرسىزلىك 迫紧、拉拖不〔静〕

تەخىرسىزلىك تۇيغۇسى 紧迫感

تەدبىر 〔静〕 施措、策计、略谋：～ كۆرمەك 采取施措，～ كەسكىن 策决 / ～ ئۇنۇملۇك 施措的断果 / تەدبىرلىك قاندىق بولسا ، تەقدىرلىك شۇنداق بولار . 施措的效有 / 何如运命、何如施措。 <谚>

تەدبىر بەلگىلىمەك 策决

تەدبىر پېنى 学科策决

تەدبىر قوللانماق 施措取采

تەدبىر كۆرمەك = تەدبىر قوللانماق

تەدبىر نەزەرىيىسى 论策决

تەدبىرچان 〔静〕 略谋有：جەڭچىدەك باتۇر ، داھىدەك ～ بول . 略谋有般袖领、敢勇般士战像。

تەدبىرچانلىق 略谋有〔静〕 性略谋、

تەدبىرچىلىك 〔静〕 策对

تەدبىرچىلىك نەزەرىيىسى 论策对

تەدبىرسىز 〔静〕 的略谋无、的断决无、的施措无

تەدبىرسىزلىك 〔静〕 略谋无、断决无、施措无

تەدبىرلىك 〔静〕 ～：的略大才雄、的施措有、的略谋有 / ～ داھى 胸心 / كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ ، ئادەم 有人的略谋 袖领的略大才雄、广宽

تەدرىجىي 〔静〕 步逐、渐逐、和缓渐逐。 ～ پەسەيمەك 化进 / ～ خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلىماق 活生民人善改渐逐

تەدرىجىي تەرەققىيات 化进 <生>

تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى 论化进 <生>

تەدرىجىي سىڭدۈرۈش ئۇسۇلى 法润浸；法入渗 <水>

تەدرىجىي قوشۇلۇش 积进 <地>

تەدرىجىي ئويغىنىش 悟渐 <哲>

تەدرىجىي ئۆزگىرىش 变渐 <哲>

تەدرىجىي ئىلگىرىلەش 进渐 <哲>

تەدرىجىيچىلىك 义主进渐〔静〕

تەر[1] (تەرى) 〔静〕 汗、水汗：～ چىقماق 出汗 / ～ تامچىلىرى 珠汗 / ～ ئىزى 渍汗 / ～ باسماق 出大汗、汗流 / ～ سوغۇق 冷出汗 / 背浃汗 / تەر تۆكۈپ چاچسالمۇ ئورۇق ، يەر سېنى قويماس قورۇق . <谚> 子种撒汗流，土地有回报。 ئالتۇن چىقىدۇ يەردىن ، بەخت كېلىدۇ تەردىن . <谚> 水汗自来福幸，地土自来子金。

تەر بېزى 腺汗 <理生>

تەر تۆشۈكچىسى 孔毛 <理生>

تەرگە چۈمەك 下雨如汗、背浃流汗 <成>

تەر[2] (تەرى) 〔静〕 孔面、色脸、脸：ھاۋانىڭ تەرى يامان تۇرىدۇ ، مۆلدۈر چۈشمەدۇ نېمە؟ 雹下要是不是，好不色天？ <谚> تۇيىنىڭ تۆرىگە قارىما ، ساھىبخانىنىڭ تەرىگە قارا . 子？看色脸人主，看席上何如莫。

تەر بولماق 气生

تەر قىلماق 气生人惹

تەرى قورۇسۇن 鬼见、吧的他去 <成>

تەرىنى بۈزماق 历俱色声、色脸变 <成>

تەرىنى تۈرمەك 脸下拉

تەرى سۆرۈن 若冷，冷冰色脸，孔面冷 <成> 霜冰

تەرى تۆتۈلماق 来下阴脸，脸下沉

تەرەپ ①〔静〕面方：ئىككى ~ 方双，面方两 / ئىككى تەرەپنىڭ پىكرىنى ئاڭلىماق 见意的方双取听 / مەسىلىلەرگە ھەر تەرەپتىن قارىماق 题问看面全，题问看面方多从 ②边：ئورۇندۇقنى بىر تەرەپكە قويماق 把椅子放到一边，把椅子挪开 / ئورمانلىقنىڭ جەنۇبىي تەرىپى 南的林森 ~ كۈنگەي 边 / ئۇلنىڭ ئوڭ تەرىپى 朝阳的一边③面：پۈلنىڭ ~ بولۇۋالماق 分别派④面正的钱，由⑤派两成分 كىتاب مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى . بۇ 被：بۇ كىتاب مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى . قىزىل بايراق جەڭچىلەر تەرىپىدىن تاغ چوققىسىغا قادالدى . 的版出社版出族民由是书本山了在插们士战被旗红 。上顶

تەرەپ كۆرسەتكۈچ <交> 标航，标导

تەرەپ مەركەز ئارىلىقى <数> 距心边

تەرەپىنى ئالماق 祖，护着向：ئۇلار ئىشنى خېمىغا ياندۇرۇۋاتسا ، سەن يەنە ئۇلارنىڭ تەرەپىنى ئېلىۋاتسەنا . 事把们他，了(生夹)办难得弄情们他护袒还你，也提耶斯哈时这 。了士女开提阿着向

تەرەپباز 〔静〕闹派的动活别派搞，的性：~ ئادەم 人的性派闹

تەرەپبازلىق 〔静〕性派

تەرەپبازلىق قىلماق 闹性派

تەرەپ ـ تەرەپ 〔静〕各方八面四，面面方方，面方：تەرەپ ـ تەرەپتىن كەلمەك 来而方八面四 / تەرەپ ـ تەرەپكە قاچماق 窜逃处四

تەرەپدار (تەرەپدارى)〔静〕拥护者，着随追：تىنچلىق تەرەپدارلىرى / 者平和拥护 خەلق تەرەپدارى 边一民人在站 的派民亲，

تەرەپدارلىق 〔静〕拥护，追随

تەرەپلىك 〔静〕面方的：كۆپ ~ 的面方多

تەرەپلىمە 〔静〕面方：ھەر ~ 面方各，全

تەرەپلىمىلىك 〔静〕面方的：بىر ~ 面方单 / خەلق ئىگىلىكىنى ھەر ~ 济经民国展发面全 / راۋاجلاندۇرماق 意的面方单：بىر ~ 〔静〕面方的 见意面片，见 / ھەر ~ 见意的面方各

تەرەت ①〔静〕便：چوڭ ~ 大便 / كىچىك ~ 小便 ②身净，浴沐 <宗>

تەرەت ئالماق <宗> 浴沐，身净：نامازغا بېرىشتىن بۇرۇن تەرەت ئېلىش كېرەك . 身净要前拜礼作 。

تەرەت سۈندۈرماق = تەرەت قىلماق

تەرەت قەغىزى 纸生卫，纸手

تەرەت قىلماق 便小大，手解

تەرەت لاتىسى 布尿，带生卫

تەرىتى بوش <成> 能无，足不气底，足不心信 握把有没，力为：بۇ ئىشقا بېرىلمەيمەن ، تەرىتىم بوش . 握把有没，准不说我事这 。

تەرىتى چىڭ <成> 足十心信，握把有，足气底：بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىشتا تەرىتىم خېلى چىڭ . 足十有我，事件这好办心信的 。

تەرىتىگە سۇ بەرمەك ①<宗> 人的孜玛乃做为 道妇尽克 <转>②水用身净备准

تەرەتخانا 〔静〕房茅，所厕

تەرەتسىز 〔静〕的脏上身，的身净有没 <宗>

تەرەتسىز يەرگە دەسسىمەسلىك 不：地踩不身净 ；诚虔，规教守恪：مەخسۇم ھاجى تەرەتسىز يەرگە دەسسىمەيدىغان ئادەم ئىدى . 人的诚虔分十位一是吉阿木苏合麦 .

تەرەتلىك 〔静〕的过浴沐，的身过净：~ ئادەم 人的身过净 <宗>

تەرەددۇت 〔静〕备准，办筹：يول تەرەددۇتى 准的路上 / 备办筹的事婚 تويمىڭ تەرەددۇتى

تەرەددۇت قىلماق 备准，备筹，办筹：يولغا چىقىشقا ~ / 路上备准 ئورنىدىن تۇرۇشقا ~ / 床起备准 ئاماق ~ 饭做备准 ئېتىشكە

تەرەددۇتسىز 〔静〕无备准，的促仓，的

تەرەددۇتسىزلىق 〔静〕无备准：تەرەددۇتسىزلىقتىن پايدىلانماق 备不其攻

تەرەددۇتلانماق 〔动〕算打，划筹，备准：ئېتىشكە ~ 准 / ئۇخلاشقا 走备 / قېچىپ ئېتىشكە 觉睡算打 ~ 算打 走逃

تەرەققىي 下见

تەرەققىي قىلماق 展发，发达：پەن ـ تېخنىكا تېز ~ 科的中展发 / تەرەققىي قىلمۇاتقان دۆلەتلەر 展发速迅技家国

تەرەققىيات (تەرەققىياتى)〔静〕展发，步进，展进：جەمئىيەت تەرەققىياتى 展发会社 / جەمئىيەت ~ تارىخى 发会社 / پەن ـ تېخنىكا تەرەققىياتى 史展 步进学科

تەرەققىيات بېجى 税展发 <经>

تەرەققىيات پسىخولوگىيىسى 心展发 <心> 学理
تەرەققىيات جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社展发
تەرەققىيات جۇغراپىيىسى 学理地展发 <地>
تەرەققىيات قارىشى 观展发 <哲>
تەرەققىيات كرېدىتى 贷信发开 <经>
تەرەققىيات نەزەرىيىسى 论展发 <哲>
تەرەققىيات ئىقتىسادشۇناسلىقى 经发开 <经> 学济

تەرەققىيپەرۋەر 进〔静〕：～ زات 的进先，的明开，的步进 / ئۇ ئۆز ۋاقتىدا خېلى ～ ئەمەلدار ئىدى . 当时 士人步进。更官的明开当相位--是他

تەرەققىيپەرۋەرلىك 进步性〔静〕：سىياسىي جەھەتتىكى ～ 政性步进的上治政

تەرەققىيلەشتۈرمەك «تەرەققىيلەشمەك» 的使动态

تەرەققىيلەشتۈرۈلمەك «تەرەققىيلەشتۈرمەك» 的被动态

تەرەققىيلەشمەك 发，展发，发达〔动〕：جاھان تەرەققىيلىشىپ كەتتى . 世界发展了。يېزىمىز تەرەققىيلىشىپ كەتتى . 我们农村大大发展起来了。

تەرەك 的紧绷，的紧拉〔静〕

تەرەكلىك 张，力拉，力张 <物>〔静〕

تەرەكلىكى تۆۋەنلەش 退减力张 <物>

تەربىيە 育教德道～，养修：ئەخلاقىي～，养教，育教〔静〕：ياخشى～ / 德育 ئالغان بالا～ / 受过良好的育教 باشتا قاتتىق بولىدۇ ، ئاخىر ئاتلىق بولىدۇ . <谚> 始育教严，于甜香倍实果

تەربىيە ئالماق 受育教

تەربىيە بەرمەك = تەربىيىلىمەك

تەربىيە كۆرمەك 育教受，养教有

تەربىيىچى 员导辅，员育保，者养教，者育教〔静〕

تەربىيىسىز 的育教过受有没，的养教有没〔静〕：～ قالغان بالا 子孩的养教有没

تەربىيىسىزلىك 育教过受有没，养教无〔静〕

تەربىيىلەتمەك «تەربىيىلىمەك» 的使动态

تەربىيىلەشمەك «تەربىيىلىمەك» 的同共态：ھەرقايسىلىرى بالىلىرىنى ئوبدان تەربىيىلىشىپتىلا . 方有子教是真们你。

تەربىيىلەنمەك «تەربىيىلىمەك» 的被动态：نۇرغۇن كادىرلار نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى . 许多干部轮到受训。

تەربىيىلىگۈچى 者育教〔静〕

تەربىيىلىمەك 养抚，训培，养教，育教〔动〕：ئىز باسار-لارنى ～ 人班接养培 / بالىلارنى كىچىك چېغىدىن باشلاپ تەربىيىلەش كېرەك . 育教行进小从要童儿对。بالىلارنى تەربىيىلەپ قاتارغا قوشماق 人成养抚子孩把

تەربىيىۋى 育教有 ئەھمىيەتكە ئىگە سۆز 的育教〔静〕：～ رول 用作育教 / 话的义意

تەرتە 汗发使，汗出使 <古>〔动〕 棍轴(的车轮四) <方>〔静〕

تەرتەرمەك 秩通交 قاتناش تەرتىپى 秩，序秩①〔静〕：理条 / تەرتىپنى سەن تاپمىسالا ، تەرتىپ سېنى تاپىدۇ . <谚> 序程，序次，序顺②。你来约来会序秩，序秩护维不你 ئۇلىپبە تەرتىپى 序：序顺母字 / جۈملىدىكى سۆزلەرنىڭ تەرتىپى 序顺按 بويىچە ئالماق ～ / 序词的里子句 ③序程讼诉 سايلام تەرتىپى 选举序程 / دەۋا تەرتىپى 滴的奏节有表钟 ساھەتنىڭ بىر تەرتىپتە چىكىلدىشى 奏节：声嗒

تەرتىپ ساقلاش 察纠，序秩持维 <法>

تەرتىپ سان 数序 <数，语>

تەرتىپ قانۇنى 法序程 <法>

تەرتىپكە سالماق 整理，顿整：تارىخىي ماتېرىياللارنى ～ 料史理整 / بازارنى ～ 场市顿整

تەرتىپنى بۇزماق 序秩乱扰 <法>

تەرتىپسىز 的序秩无，的理条无，的序次无①〔静〕：～ ئىشلىمەك 工地理条无 / ئايىغ تاۋۇشى ～ 作：的乱零，的乱杂，的乱紊 كىتابلار جوزا ئۈستىدە ～ يېيىلىپ ياتاتتى . 着放地乱零上子桌在籍书。②无的律纪：～ قائىدىم 不的律纪守 شەكىل ～ 形图则规不③人的律纪守不：～ 的则规不

تەرتىپسىز قۇرۇلما 构结序无 <地，物>

تەرتىپسىز ھەرىكەت 动运则规无 <物>

تەرتىپسىز ئېقىم 流乱 <水>

تەرتىپسىزلەشمەك 来起乱混，序秩无得变〔动〕：سىنىپ مەسئۇلى تەجرىبىسىز بولغاچقا ، بالىلار تەرتىپسىزلىشىپ كەتتى . 来起了乱们子孩，验经没任主班因。

تەرتىپسىزلىك 律纪无②糟糟乱，态状序无①〔静〕 态状

تەرتىپلىك 然井序秩，的序秩守，的序次有①〔静〕：～ / 子孩的序秩守 بالا ～ 的齐整，的紊不条有，的 خىزمەت كىيىمىنى ～ / 作工的紊不条有 穿服衣 كىيىمەك ～ 有③生学的律纪守 ئوقۇغۇچى 守：～ 的律纪守②齐整得性序

تەرتىپلىك دەۋرلىنىش 环循大 <理生>
تەرتىپلىك ھەقىقىي سان 数实序有 <数>
تەرتىپ - ئىنتىزام 律纪和序秩〔静〕
تەرتىز 孜台尔台 <植>〔静〕
تەرجىمان 员译，译翻〔静〕
تەرجىمانلىق 作工译翻〔静〕
تەرجىمانلىق قىلماق 译翻当，作工译翻做
تەرجىمە 译翻〔静〕：ئەركىن ～ 自由翻译 / سۆزمۇ - سۆز 译翻词逐(译直) / قەلەم تەرجىمىسى 译笔 ئېغىز تەرجىمىسى 口译，头口翻译 / ئەزەرىيىسى 翻译理论 / ئەدەبىي ～ 文学翻译 / پەن - تېخنىكا تەرجىمىسى 科技翻译 / ھۆججەت ئالاقە تەرجىمىسى 公文翻译
تەرجىمە ئاپپاراتى 机译翻 <电>
تەرجىمە پرىنسىپى 则原译翻 <语>
تەرجىمە فىلىم 片制译
تەرجىمە قىلماق 翻译：ئۇيغۇرچىدىن خەنزۇچىغا ～ 维译汉 / ئىنگلىزچىدىن خەنزۇچىغا ～ 英译汉
تەرجىمە كودى 码代译翻 <电>
تەرجىمە ئۇسلۇبى 笔译，格风译翻 <语>
تەرجىمىچىلىك 译翻，作工译翻〔静〕：ئۇ ئەتىدىن - كەچكىچە ～ بىلەن بەند بولىدۇ . 他一天到晚忙着翻译。
تەرجىمىشۇناس 家学译翻，家译翻〔静〕
تەرجىمىشۇناسلىق 学译翻 <语>〔静〕
تەرجىمىھال (تەرجىمىھالى)〔静〕简，历履，记传，传自：～ يازماق 写自传
تەرجىمىھال ئەدەبىياتى 学文记传
تەرجىمىھال جەدۋىلى 表历履
تەرجىئىبەند 律格兹鲁阿(德班伊吉尔特 <文>〔静〕诗律韵种一的)
تەرچى 工劳，工短 <古>〔静〕
تەرخەمەك 瓜黄腌 ～ / 瓜黄 <植>〔静〕：تۇزلانغان ～ 瓜黄鲜新 / يېڭى ～
تەرخەمەك مۇرابباسى 酱瓜黄
تەرخەمەكلىك 地瓜黄〔静〕：ئاكام تەرخەمەكلىكنى سۇغىرىۋاتىدۇ . 哥哥在浇地瓜黄。
تەرخۇن 艾龙 <植>〔静〕
تەرز 式方〔静〕：مۇشۇ تەرزدە بىر تەرەپ قىلماق 用这种方式处理
تەرسا 的执固，的拗执，的犟〔静〕：～ ئادەم 的执固人 / ～ مىجەز 犟气脾

تەرسالاشتۇرماق «تەرسالاشماق»的使动态
تەرسالاشماق 来起犟，来起执固〔动〕：ئۇ ئىنتايىن تەرسا لىشىپ كەتتى . 犟常非得变气脾他。
تەرسالىق 劲犟，劲执固，犟，执固〔静〕
تەرسالىقى تۇتماق 犟，执固得变：ئۇنىڭ تازا تەرسالىقى تۇتتى . 了极犟他。
تەرسالىق قىلماق 犟，执固
تەرسىنمەك 气脾发，脸翻，儿面翻 <古>〔动〕
تەرغىبات (تەرغىباتى)〔静〕动鼓，动鼓吹：～ ئىشلىرى 动鼓作工
تەرغىباتچى 者吹鼓，者动鼓，家动鼓〔静〕
تەرغىباتچىلىق 作工动鼓〔静〕
تەرغىباتچىلىق قىلماق 作工动鼓做
تەرغىب 动鼓，吹鼓〔静〕：تەشۋىق - ～ ئىشلىرىنى كۈچەيتمەك 作工动鼓传宣强加
تەرغىب قىلماق 扬宣，吹鼓，动鼓
تەرك[1] 下见
تەرك قىلماق 弃抛，弃放：نامازنى ～ 拜礼弃放
تەرك[2] 速迅，快 <古>〔静〕
تەركەن 的官长区地予授汗可)坎尔台 <古>〔静〕(衙头)
تەركىب 成的物合化 بىرىكمىلەرنىڭ تەركىبى 成①分成〔静〕：سىنىپنى ～ / 分成级阶 ئايرىماق 成②分成划 ئۇ گۇرۇپپا تەركىبىدە مەنمۇ بار . 在小个这有也中员成组，我。
تەركىب تاپماق 成构，成组：جۈملە سۆزلەردىن تەركىب تاپىدۇ . 的成组词由是子句。
تەركىبباز 者论分成唯〔静〕
تەركىببازلىق 论分成唯〔静〕
تەركىبىي قىلىش نەزەرىيىسى 论分成唯
تەركىبىي ～ : 成构，成组〔静〕قىسىم 分部成组
تەركىجاھان = تەركىدۇنيا
تەركىدۇنيا 世厌②的居隐，的世避，的世厌①〔静〕
～ : 士隐，者士隐了成，世厌得变 بولۇپ كەتمەك
تەركىدۇنياچىلىق 义主世厌②义主欲禁①〔静〕
تەركىدۇنياچىلىق پەلسەپىسى 学哲世厌 <哲>
تەركەش 闹吵爱，的架吵爱，子头非是 <古>〔静〕的纷纠闹爱，的
تەركىن 的集聚，的累积，的中集 <古>〔静〕
تەرگا 器线倒(的用毯地织)〔静〕

تەرگەشمەك «تەرگىمەك»的共同态：ئۇلار كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن گەپ تەرگىشىپ قالدى．他们为小桩一件事而争执。

تەرگەلمەك «تەرگىمەك»的被动态

تەرگەن 〔静〕 <古>车大，车

تەرگەۋ 〔静〕 <法>讯审

تەرگەۋچى 〔静〕 <法>讯审员

تەرگەۋچىلىك 〔静〕 <法>讯审业务

تەرگەۋسىز 〔静〕 <法>讯审未经：~ قاماپ قويماق 未经讯审先关押

تەرگۈزمەك «تەرمەك»的使动态

تەرگى 〔静〕 <古>桌，餐布

تەرگىمەك ①〔动〕 追问，刨根问底：ئۇ يەنە بايىقى سۆزلەرنى تەرگەشكە باشلىدى．他又刚才的话来追问起根底。تەرگىسىمسىك ئېيرىق بولمىدۇ，تەرگىمسىمسىك ئېيرىق．小人计较不得，大量汪洋（荡）。牛顶②：ئۇنىڭ مۇنداق تەرگەپ كېتىشىنىڭ ئۆزىنى بار．他有这样顶牛的理道。

تەرغەك 〔静〕 <古>山，泉溪

تەرلەپ ـ پىشىپ 〔静〕 汗大头满，汗流浃背：ئۇلار خۇددى باپكارنىڭ موكسىدەك ~ قاتارلىق．他们汗流浃背，穿梭往来。

تەرلەپ ـ تەپچىرەپ = تەرلەپ ـ پىشىپ

تەرلەتمەك ①«تەرلىمەك»的使动态：زۇكام تەگكەنلەرگە زەھمەت جۈملە شورپىسى ئىچكۈزۈپ تەرلىتىش كېرەك．要让感冒者喝点姜汤发发汗。②〈转〉汗流浃背，窘迫，处境的难为人陷使：بىز ھېلىقى كىشىنى نەچچە ئېغىز سۆز بىلەن تازا تەرلەتتۇق．我们说了半天才让他下不来台，脸上得不住羞愧。

تەرلەنمەك «تەرلىمەك»的自复态

تەرلىك 〔静〕 汗出，汗发；汗垫，垫鞍子（马驴贴紧下鞍层的垫子）

تەرلىمەك ①〔动〕 出汗，发汗：پۈتۈن بەدىنىم تەرلەپ كەتتى．我出了一身汗。تەرلەپ پىشماق 汗流浃背，汗大头满。②〈转〉③羞愧，难为情：ئۇ كەمچىلىك ئۆتكۈزۈپ قويغانلىقى ئۈچۈن مۇئەللىمنىڭ ئالدىدا خىلى تەرلىدى．因为犯了错误，在老师面前他很羞愧。

تەرمە 〔静〕 的拾，的捡②队合混（的类球）：~ كامالدا 的凑拼，的合混

تەرمەك 〔动〕 ①拾，捡：ئوتۇن ~ 柴拾 / ~ باشاق 麦拾 / ~ شاخار 穗 / ~ ئەسكى ـ تۇسكى 核煤拣 ~ 儿烂破拣 ②修，拔：قېشىنى ~ 毛眉修

تەرمىتابدال 〈植〉〔静〕 勒达布阿米尔苔（甜瓜品种）

تەرمىشۇناسلىق 〔静〕 文〈文〉学摘

تەرۋاز 〔静〕 的气动爱，的弱脆（情感）的感善愁多：ئۇ بەكمۇ ~ ئادەم ئىدى．他是个人的气动爱很多。

تەرۋازلىق 〔静〕 气动，大气火，急性

تەرىپ 〔静〕 ①述表：سۆزنىڭ تەرىپى 述表的词，②誉赞：ئۇ ماڭا سىزنىڭ تەرىپىڭىزنى قىلغانىدى．他给我绘描过你的赞称，奖夸。

تەرىپلەتمەك «تەرىپلىمەك»的使动态

تەرىپلەشمەك «تەرىپلىمەك»的共同态

تەرىپلەنمەك «تەرىپلىمەك»的被动态

تەرىپلىگۈسىز 〔静〕 表法无言语用，的别特，说得没的达：ئۇ ھەقىقەتەن ~ چىرايلىق قىز ئىدى．她是确实靓的姑娘。

تەرىپلىمەك ①〔动〕 扬赞，颂赞，美赞：ياخشى كىشى، ياخشى ئىشلارنى تەرىپلىمەك 好人好事扬赞，②事好人好扬赞描述，述描，述阐：ئىنكاسىنى ~ 法证辩述阐

تەرىقە 〔静〕 样式，子样，法办，法方：مۇشۇ تەرىقىدە ئىشلەك．照这个样子，干样式就这样。

تەرىقەت 〈宗〉②路道，道①〈宗〉〔静〕 （中的义主秘神）教兰斯伊

تەرىقەتچى 〈哲〉〔静〕 学道家

تەرىگ 〈古〉〔静〕 集合

تەرياق 〈医〉〔静〕 毒解石

تەزدۇرمەك «تەزمەك»的使动态

تەزدۇرۇلمەك «تەزدۇرمەك»的被动态

تەزكىرە 〔静〕 志，略传，记传：~ يەرلىك 志方，志方地

تەزكىرەچى 〔静〕 家学志方，家作记传

تەزكىرەچىلىك 〔静〕 写撰记传，作工志修，作工志编

تەزكىرەشۇناس 〔静〕 家学志方

تەزكىرەشۇناسلىق 〔静〕 学志方

تەزگىنمەك 〔动〕 旋盘，转旋，转 <古>

تەزلىگۈل 〈植〉〔静〕 菜连毛

تەزمەك 〔动〕 弃遗，离背：ئاتا-ئانا يۇرتىدىن ~ 故离背

جىمە تەجرىبىلىرىدىن تەرجىمەلەر 翻译经验谈漫

تەرمەچ 〔静〕 柴碎的捡：柴碎拾 ~ تەرمەك

土 / بۇ يەرنىڭ دەرەخلىرى كېسىلىپ ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغاچقا، قۇشلارمۇ تېزىپ كەتتى. 这儿鸟，坏毁伐砍木树的里这 了处他往飞 。

تەزۈك 的廉清，的白清，的真纯，的洁纯 <古>〔静〕

تەزىك 避逃，避逃②逃奔散四，难逃，走逃① <古>〔静〕 避躲

تەزىم 礼行，躬鞠〔静〕

تەزىم قىلماق 鞠躬，礼行：ئالدىرىغاندا، ئېرى خوتۇنىغا تەزىم قىلىپتۇ. <谚> 老给要偏夫丈，时交开可不得忙 。躬鞠婆

تەزىمگە بارماق 去品礼携方男(后婚结应答方女) 谢致家方女

تەزىمگە كەلمەك 父岳拜回郎新日次后婚)拜回 母)

تەزىمچى 者礼行，者谢致〔静〕

تەزىمچىقۇرت 虫头叩 <动>〔静〕

تەزىيە 唁吊，悼哀〔静〕

تەزىيە بىلدۈرمەك 悼哀，悼追，哀致

تەزىيە تېلېگراممىسى 电唁

تەزىيە نۇتقى 词悼

تەزىيەنامە 文祭，词悼〔静〕

تەس 工的力费，事难 ～ ئىش 的难困，的难〔静〕 作 / بۇ توغرىدا بىرەر نەرسە دېيىش ～ . 什说难很事这对 么 。تاقاقا چىقماق ئاسان ، چۈشمەك ～ . 易容山上 <谚> 下山难 。كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان ، كېتىشى ～ . <谚> 难根除，易病染 。

تەس كەلمەك 难，于难

تەس كۈنگە قالماق 追窘，过好不很子日 <成> ，境困入陷，苦困活生 ئۇغلىنى ئەسكەرلىككە تۇتۇپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ بىچارىلەر تەس كۈنگە قالدى. 了抓被子儿 。了熬难子日们他的怜可，后以丁壮

تەس گەپ 易容何谈，办难 <成>

تەسكە توختىماق 难：ئادەم بالا-چاقىلىق بولغاندا سىرتقا چىقمىقىمۇ تەسكە توختايدىكەن. 就门出小家了有一人 。了难

تەسكە چۈشمەك = تەسكە توختىماق

تەسەددۇق 献奉，身献，献贡，献〔静〕

تەسەددۇقۇڭ بولاي 身献你为，献奉你为 <成>

تەسەللا (تەسەللاسى) 失冒，然贸：سەن ئەھۋالنى بىلمەي قىلغاندىن كېيىن تەسەللاسىغا گەپ قىلما. 不就，况情解了不你 。说瞎要

تەسەللايى 强勉〔静〕

تەسەللى 慰劝，慰安〔静〕：～ سۆز 话心宽 / تاغدەك ھەسرەتكە تېرىقتەك خۇشاللىق ～ . 宽以可乐欢的大般粒米 。～ دوردىنمۇ ئۇنۇملۇك . <谚> 安 。哀悲的般山高慰 。效有要还药比慰

تەسەللى بەرمەك 心宽，慰安

تەسەللى مۇسابىقىسى 赛慰安 <体>

تەسەۋۋۇپ 义主秘神 <宗>〔静〕

تەسەۋۋۇپ ئەدەبىياتى 学文善劝 <文>

تەسەۋۋۇپچى 者义主秘神〔静〕

تەسەۋۋۇپچىلىق 义主秘神〔静〕

تەسەۋۋۇر 议思，想设①〔静〕：بۇ مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇم . 这的议思可不 ئىش قىلغىلى بولمايدىغان ～ 。想设的我是 象想，思构，象构 <哲，逻，文>②事

تەسەۋۋۇر قىلماق 想联 <逻>

تەسەۋۋۇر كۈچى 力象想 <文>

تەسەۋۋۇر ئىقتىدارى = تەسەۋۋۇر كۈچى

تەستەك 光耳，掌巴〔静〕：چاڭ قىلىپ بىر ～ سالماق 地啪 掌巴一打

تەستەكلەتمەك 态动使的 «تەستەكلىمەك»

تەستەكلەشمەك 态同共的 «تەستەكلىمەك»

تەستەكلەنمەك 态动被的 «تەستەكلىمەك»

تەستەكلىمەك 光耳扇，光耳打〔动〕

تەستىق 复批，语批，示批〔静〕：كۆپچىلىك يۇقىرىنىڭ تەستىقىنى ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلدى . 级上了论讨真认家大 。示批的

تەستىق سالماق 示批

تەستىق سۆزى 语批，示批

تەستىقلاتماق 态动使的 «تەستىقلىماق»

تەستىقلاشماق 态同共的 «تەستىقلىماق»

تەستىقلانماق 态动被的 «تەستىقلىماق»

تەستىقلىماق 准批①〔动〕：پۈل ～ / مەكتەپ مۇدىرى ئۇنىڭ ئىلتىماسىنى تەستىقلىدى . 款批 / 。请申的他了准批长校 可认②，认确：بوۋاي بېشى بىلەن تەستىقلىدى . 头点人老 。可认

تەستىقنامە 书准批〔静〕

تەستىقىي 定肯，的复批①〔静〕，的意同，的认确②<逻> 式定肯 <逻>

تەستىقىي شەكىل

تەستىقلى ھۆكۈم 断判定肯 <逻>
تەستىقلى ئۇقۇم 念概定肯 <逻>
تەسكەن[1] 蓼绒驼 <植>〔静〕
تەسكەن[2] 疮长头舌你让．چىقسۇن ～ تىلىڭنا：疮舌〔静〕；疮长头舌你让．چىقسۇن ～ تىلىڭنا：疮舌〔静〕；的头舌烂。
تەسكەي 子屋的阴背 / ئۆي ～：面阴，阴背〔静〕 تاغنىڭ ～ تەرىپى 山的面阴
تەسكەي ئۆسۈملۈكى 性阴，物植性阴喜 <植> 物植
تەسكىن 慰安〔静〕
تەسكىن تاپماق 慰安到得：مېنىڭ كۆڭلۈم ئەمدىلا تەسكىن تاپتى．我安了到得慰安了。
تەسلەشتۈرمەك 态动使的 «تەسلەشمەك»
تەسلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «تەسلەشتۈرمەك»
تەسلەشمەك 度难变，难困变〔动〕：بۇ ئىش تېخىمۇ تەسلەشتى．了办难更事件这。
تەسلىك 度难的作工 ئىشنىڭ تەسلىكى：难困，度难〔静〕
تەسلىم 下见
تەسلىم بولماق 投降
تەسلىم قىلماق 降服，服征，服制：دۈشمەننى ～ 人敌服降
تەسلىمچى 者义主降投，者降投〔静〕
تەسلىمچىلىك 义主降投〔静〕
تەسلىمنامە 书降投，书降〔静〕
تەسۇي 珠赞，珠念 <宗>〔静〕
تەسۇي تارتماق = تەسۇي سىيرىماق
تەسۇي سىيرىماق 珠念掐
تەسۋىر 然自 تەبىئەت تەسۋىرى：容形，写描，述描〔静〕 写描的色景 / روھىي ھالەت تەسۋىرى 写描态状神精
تەسۋىر ئارىلىقى 距象 <物>
تەسۋىر بوشلۇقى 间空方象 <物>
تەسۋىر پەرقى 差象 <物>
تەسۋىر تەكشىلىكى 面平象 <物>
تەسۋىر سىگنالى 号信像景 <电>
تەسۋىر لامپىسى 管象显 <电>
تەسۋىر ئۈسۈلى 法象镜 <物>
تەسۋىر ئېگىزلىكى 高象 <物>
تەسۋىرچىلىك 论写模 <哲>〔静〕
تەسۋىرلەتمەك 态动使的 «تەسۋىرلىمەك»
تەسۋىرلەشمەك 态同共的 «تەسۋىرلىمەك»

تەسۋىرلەنمەك 态动被的 «تەسۋىرلىمەك»
تەسۋىرلىك 的象影，的写描〔静〕
图地象影 <地> تەسۋىرلىك خەرىتە
تەسۋىرلىمەك 画刻，绘描，写描〔动〕：ئەسەرلەردە ئىشچى-دېھقان ئەسكەرلەرنىڭ قەھرىمانلىق ئوبرازىنى تەسۋىرلەش لازىم．象形雄英的兵农工画刻要中品作。
تەسۋىري 的叙记，的述叙，的写描〔静〕
تەسۋىري پسىخولوگىيە 学理心述记 <哲>
تەسۋىري تىلشۇناسلىق 学言语写描 <语>
تەسۋىري سېمانتىكا 学义语写描 <语>
تەسۋىري فونېتىكا 学音语写描 <语>
تەسۋىري كېلىماتولوگىيە 学候气性述描 <气>
تەسۋىري گرامماتىكا 学法语写描 <语>
تەسۋىري گېئولوگىيە 学质地述描 <地>
تەسۋىري لېكسىكولوگىيە 学汇词写描 <语>
تەسۋىري مېتېئورولوگىيە 学象气性述描 <气>
تەسۋىسمان 的形珠念〔静〕
تەسۋىسمان چاقماق 电闪状珠串 <气>
تەسۋىسمان زەمبۈرۈغ 菌珠念
تەسۋىسمان يۇسۇن 藻珠念 <生>
تەسۋىقوناق 仁苡，米薏 <植>〔静〕
تەسۋىگۈل 红串串 <植>〔静〕
تەسىر 义起 قوزغىلاڭنىڭ تەسىرى：用效，用作，响影〔静〕 学化 ～ خىمىيىۋى / 用作起不 ئۇتمەسلىك ～ / 响影的 ئادىلنىڭ تەسىرىدە باشقىلارمۇ ئورنىدىن سەھەر تۇرىدىغان بولدى．了起早都也人别响影的力迪阿受。
تەسىر قالدۇرماق 留下印象：مۇنداق روھ مەندە چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى．这我给神精种这。象印的刻深了下留
تەسىر قايتۇرغۇچ 器应效 <理生>
تەسىر قوزغىماق 响反，激刺：بۇ ھېكايىلەر كىشىلەر قەلبىدە چوڭقۇر تەسىر قوزغىدى．这些故事在人们心中激发了响反的刻深。
تەسىر قىلماق 染感，动感，用作起，响影：بۇ سۆز ماڭا قاتتىق تەسىر قىلدى．我了动感地深深话句这。بۇ دورا ماڭا خېلى تەسىر قىلدى．这药对我很作起用。
قىلىش كۈچى 力用作
تەسىر كۈچى 力响影，力用作 <物>
تەسىر كۈرسەتمەك 响影生产，响影：ئۇيغۇر تېبابىتىدە مۇ ھىندى تېبابىتىگە خېلى تەسىر كۈرسەتكەن．维吾尔医学也。响影大较过生产学医度印对

تەسرات (تەسراتى) 印، 会体، 得心، 受感، 想感〔静〕
象: تۇرمۇش تەسراتى 生活受感 / ئۆگىنىش تەسراتى 学习
心得 / ياخشى ~ قالدۇرماق 留下好的印象
تەسرات خاتىرىسى 记扎 <文>
تەسرچان 的力染感有، 的感敏، 的动感易〔静〕
تەسرچان ئىندۇكتور 互感器 <物>
تەسرچانلىق 力召感، 力染感〔静〕
تەسرلەندۇرگۇچ 〔静〕感染的، 感人的: بەدىئىي ئەسەر- 力染感的品作艺文 ~ كۈچى
تەسرلەندۇرمەك «تەسرلەنمەك» 的态动使
تەسرلەندۇرۇلمەك «تەسرلەندۇرمەك» 的态动被
تەسرلەنمەك 〔动〕受感، 动感应: بۇ كىنونى كۆرگەندىن كېيىن كۆڭلىمدە تەسرلەندى . 看完这片影部以后، 大家很受感动。
تەسرلىك 感، 的人动، 的动生، 的响影烈强有〔静〕
人的: ~ سۆز 感人的言语 / ~ ئىش ئىزلىرى 生动的事迹 / يېقىملىق ھەم ~ ناخشىلار 亲切动人的歌曲
تەسرلىنىشمەك «تەسرلەنمەك» 的共同态
تەسىس 见下
تەسىس قىلماق 立创، 设置، 立设: ئىلمىي تۈرگانلارنى ~ 构机术学置设 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىشخانىسىنى ~ 生招立设室公办
تەشەببۇس 〔静〕张主، 议倡: بۇ ياخشى ~ 这个好一是件 / بۇ ئىش سىزنىڭ تەشەببۇسىڭىز بىلەن قىلىندى . 这件事是按你的办议倡的。
تەشەببۇس قىلماق 发起: پاك ـ دىيانەتلىك بولۇشنى ~ 提倡公奉洁廉
تەشەببۇسچان 〔静〕有، 的神精创首有، 的神精动主有
人的心取进: ~ ئادەم 有的心取进
تەشەببۇسچانلىق 心取进، 神精创首، 性动主〔静〕
تەشەببۇسچى 者导倡، 者倡提، 人起发〔静〕
تەشەببۇسچىلىق 首، 神精动主، 性创首، 性动主〔静〕
神精创
تەشەببۇسكار = تەشەببۇسچى
تەشەببۇسكارلىق = تەشەببۇسچىلىق
تەشەببۇسنامە 书议倡〔静〕
تەشەككۇر 〔静〕谢谢، 感谢: بىزگە بەرگەن ياردىمىڭگە ~ . 谢谢您对我们的帮助。
تەشەككۇر بىلدۇرمەك = تەشەككۇر ئېيتماق
تەشەككۇر ئېيتماق 致谢، 谢感، 谢道
تەشەككۇرنامە 帖谢، 信谢感〔静〕
تەشتەك 花盆: بىر ~ گۈل 一盆花〔静〕
تەشتەكسىمان 的状形盆花〔静〕
تەشتەكسىمان بۇلۇت 云盔 <气>
تەشتۇرمەك «تەشمەك» 的态动使
تەشتۇرۇلمەك «تەشتۇرمەك» 的态动被
تەشكۈت 作协، 工换 <方>〔静〕
تەشكۈچ 器孔穿 <建، 电، 水>〔静〕
تەشكىل 织组党 تەشكىلى: 成组، 织组〔静〕
تەشكىل بولماق = تەشكىل تاپماق
تەشكىل تاپماق 成组: مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى مېڭە بىلەن يۇلۇندىن تەشكىل تاپقان . 中心神经系统由大脑和脊髓组成。
تەشكىل قىلماق 组织، 建组، 占(比例): ھازىر نۇرغۇن مىللىي يېزا تەشكىل قىلىندى . 现在多许了立成组乡。 خىزمەت گۇرۇپپىسى ~ ئىشقا چىقىش نىسبىتى 98 پىرسەنتنى تەشكىل قىلدۇ . 出勤率占组作工织组之分百八十九。
تەشكىلات (تەشكىلاتى) 体团، 织组〔静〕
地 ~: يەر ئاستى 下组织 / ئاممىۋي ~ 群众体团 / ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرى 基层组织
تەشكىلات پسىخولوگىيىسى 学理心织组 <心>
تەشكىلات جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社织组
تەشكىلاتچى 者织组〔静〕
تەشكىلاتچىلىق 〔静〕织组: ~ ماھارىتى 能才织组 / ~ رول ئوينىماق 用作织组起
تەشكىلچان 〔静〕的性织组有، 的强性织组: ~ ئادەم 人的性织组有، 人的强性织组
تەشكىلچانلىق 性织组〔静〕
تەشكىلسىز 的织组无〔静〕: ~ ھالەت 态状织组无
تەشكىلسىزلىك 织组无، 性织组无〔静〕
تەشكىللەتمەك «تەشكىللىمەك» 的态动使
تەشكىللەنمەك «تەشكىللىمەك» 的态动被
تەشكىللىك 的织组有〔静〕: ئىشنى پىلانلىق ، ~ ھالدا ئىلىپ بارماق 作工行进地织组有، 划计有
تەشكىللىمەك 〔动〕织组: ~ ئاممىنى 众群织组
تەشكىللەش ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经织组
تەشكىلي 〔静〕的织组: ~ تۇرمۇش 活生织组 / ~ قاراش 则原织组 / ~ پرىنسىپ 念观织组
تەشكىلي قانۇن 法织组

تەشكىلي لۇشيەن 线路织组
تەشمە ①〔静〕渠暗＜水＞②坑导，道通(的道隧)：～ تەشمەك 开凿坑导
تەشمە يانچۇق 袋口暗＜手＞
تەشمەك 〔动〕打通，通凿，穿通：～ تام 把墙，通打墙上 / تۆشۈك ～ 窿窟挖，孔穿 / مۇز ～ 窿窟凿 / گەپ ～ 冰 / تامچە سۇ تاشنى تېشر 破点话把＜谚＞。石穿水滴
تەشنا (تەشناسى)〔静〕渴望：的求渴 / چۆللەر 渴的水求 ～ سۇغا 的滩壁戈
تەشنا بولماق 渴口，渴，望渴，求渴，慕渴：ئازادلىق ～ / 放解望渴 / يورۇقلۇقتا ～ 明光望渴 / بىلىمگە 识知望渴
تەشنالىق 〔静〕渴望，渴：تەشنالىقنى باسماق 解渴 / ～ بىلەن 地渴似饥如 ～ / 待等地切急 كۈتمەك 习学
تەشۋىش 〔静〕虑焦，虑忧：بۇ خەۋەر مېنى تەشۋىشكە سالدى 这消个息使我忧虑。
تەشۋىش قىلماق = تەشۋىشلەنمەك
تەشۋىشكە چۈشمەك 来起虑焦，来起虑忧
تەشۋىش يېمەك = تەشۋىش قىلماق
تەشۋىشسىز 〔静〕的挂无牵无，的虑无忧无：～ ياشماق 活生地虑无忧无
تەشۋىشلەندۇرمەك 态动使的«تەشۋىشلەنمەك»
تەشۋىشلەندۇرۇشمەك 态同共的«تەشۋىشلەندۇرمەك»
تەشۋىشلەندۇرۇلمەك 态动被的«تەشۋىشلەندۇرمەك»
تەشۋىشلەنمەك 〔动〕虑忧，虑焦：تەشۋىشلىنىپ بىئارام بولماق 虑忧子孩为 ～ بالىلاردىن / 安不虑焦
تەشۋىشلىك 〔静〕的恐惶，的安不惶惶：～ كېچە 惶惶的恐惶象景 / كۆرۈنۈش ～ 晚夜的安不
تەشۋىق 〔静〕宣传：～ خىزمىتى 作工传宣
تەشۋىق قىلماق 宣传：ياخشى ئادەم ، ياخشى ئىشلارنى ～ 事好人好传宣 / قاتناش قائىدىسىنى 规通交传宣 ～ / زامانىۋىلاشتۇرۇش يۆنىلىشىنى تەشۋىق قىلىش كېرەك 则必。向方的化代现传宣须
تەشۋىقات (تەشۋىقاتى)〔静〕传宣：～ رەسىملىرى 画传宣 / بۆلۈمى 科传宣 / كىنو ـ تېياتىرلارنىڭ ～ رولى چوڭ بولىدۇ 大很用作传宣的剧戏影电。
تەشۋىقات ئاپتوموبىلى 车传宣
تەشۋىقات پىسىخولوگىيىسى 学理心传宣＜心＞
تەشۋىقات ۋەرەقىسى 单传
تەشۋىقاتچى 者传宣，员传宣〔静〕
تەشۋىقاتچىلىق 作工传宣〔静〕
تەشۋىق ـ تەربىيە 育教传宣〔静〕
تەشۋىق ـ تەرغىپ 动鼓传宣〔静〕
تەشى 〔静〕的足不心贪，的婪贪，的吃贪＜古＞ 饿，的心贪，的婪贪＜古＞ 鬼死
تەشىك 〔静〕配支，势趋①〔静〕(تەقەززاسى) **تەقەززا** 支，配：هەر مىللەتنىڭ ئۆز شارائىتى ۋە ئۆز خاراكتېرى ھەم ئادەتلىرىنىڭ تەقەززاسى بويىچە شەكىللىنىپ چىققان ئەخلاق قائىدىلىرى بولىدۇ 各民的成形而配支惯习和性特，件条身本受有都族德道。范规 / سىلەرنىڭ بېيجىڭغا پراكتىكىغا بېرىشقا ～ ئىكەنلىكىڭلارنى مەكتەپمۇ بىلىدۇ 们你道知校学，习实京北去望盼。
تەقەززا بولماق 渴望，望盼：سىزنىڭ كېلىشىڭىزگە تەققەززا بولدۇم 来你望盼我。
تەقەززا قىلماق 望渴使，望盼使：سىز مېنى بەك تەقەززا قىلىۋەتتىڭىز 了苦等我叫可你。
تەقەززالىق 急：地切急，地巴巴眼〔静〕～ بىلەن كۈتمەك 急待等地切
تەق ـ تۇرۇق 〔静〕身，态姿，段：度风，تەق ـ تۇرقى كېلىشكەن 翩翩度风
تەقدىر[1] 〔静〕命，运命，数：بۇگۈنكى كۈندە ئەمگەكچى خەلق ئۆز تەقدىرىنى ئۆز قولىغا ئالدى 自了握掌民人动劳，天今。مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقى 权决自族民 / شۇم ～ 命苦 / ئادەمنىڭ تەقدىرى ئۆز قولىدا 的握掌己自由是运命的人。
تەقدىرگە تەن بەرمەك 命认，命由天听＜成＞
تەقدىر[2] 〔静〕彰表，扬表：تەقدىرگە ئېرىشمەك 受到表彰，扬 / خىزمىتە ～ ـ تەنقىد بولۇش كېرەك ، ئەمما يەنىلا ～ ئاساس قىلىنىشى لازىم 表和评批有要中作工。主为扬表以应仍但，扬。
تەقدىر ـ تەنقىد 评批与扬表〔静〕
تەقدىرچىلىك 论命宿，论命天＜哲＞〔静〕
تەقدىرداش 者运命共〔静〕
تەقدىرده 〔助〕如果，即使，即便：～ ماشىنا بولماي قالغان پىيادە ماڭمىز 去行步就们我，车汽有没果如。ئادەمنىڭ ئازلىغان تەقدىردىمۇ ، بۇ ۋەزىپىنى چوقۇم ئورۇندايمىز 即使，务任项这成完要定一也们我，少减人使。

تەقدىرلەتمەك «تەقدىرلىمەك» 态动使的
تەقدىرلەشمەك «تەقدىرلىمەك» 态同共的
تەقدىرلەنمەك «تەقدىرلىمەك» 态动被的
تەقدىرلىمەك 〔动〕 嘉奖，奖表，励奖，扬表，彰表：ئىلغارلارنى ～ 进先扬表
تەقدىرنامە 〔静〕 状奖
تەقدىم 〔静〕 给献，献，赠
تەقدىم قىلماق 献，赠，送赠：ئۇ ئۆز كىتابىنى دوستىغا تەقدىم قىلدى . 了友朋给送赠书的己自把他 。
تەقرىبىي 〔静〕 似近 <数>：～ قىممەت 值似近 / ～ سان 数似近
تەقرىز 〔静〕 书 <文> 评，评书，论评，价评
تەقرىزچى 〔静〕 家评书，家论评
تەقرىزچىلىك 〔静〕 作工评书，作工论评
تەقسىم 〔静〕 配分
تەقسىم سان <语> 数分均
تەقسىم قىلماق 配分：ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ～ 生学大配分
تەقسىمات (تەقسىماتى) 〔静〕 配分：～ لايىھىسى 方配分
案 / خىزمەت تەقسىماتى 工分，配分作工
تەقسىمات مېخانىزمى 制机配分
تەقسىملەتمەك «تەقسىملىمەك» 态动使的
تەقسىملەشمەك «تەقسىملىمەك» 态同共的
تەقسىملەنمەك «تەقسىملىمەك» 态动被的
تەقسىملىگۈچ <交> 〔静〕 分栩器
تەقسىملىمەك 〔动〕 分配
تەقلىد 〔静〕 拟模，仿模，拟摹照仿(一之格辞修)：مۇ- شۇ تەقلىدتە ئىشلەمسىز ؟ 吗儿活干么这就你 ؟ بەختىگۈل شۇ تەقلىدتە تۇراتتى . 着待样这就丽古提合拜 。
تەقلىد سۆز <语> 词拟模
تەقلىد قىلماق 照仿，仿模，拟模：تەقلىد قىلىپ ياسا- ماق 造仿 / تەقلىد قىلىپ سىزماق 临摹 / بالا ئوروندۇقتا مىنىۋېلىپ ، ئاپتوموبىل سىگنالىغا تەقلىد قىلىپ «دىت ـ دىت» دەپ ۋارقىرىدى . 子凳上骑子孩，喇叭汽仿模，嘟”叭地“嘟 。喊
تەقلىد ئىلمى <哲> 学拟模
تەقلىدچى 〔静〕 者仿模
تەقلىدچىلىك 〔静〕 效仿，仿模，拟摹
تەقلىدىي 〔静〕 的仿模，的拟模
تەقلىدىي ئاۋاز <艺> 音拟
تەقلىدىي پۇل <经> 币货物仿
تەقلىدىي سوت <法> 庭法拟模
تەقلىدىي يېزىق <语> 字文形象
تەقۋا 〔静〕 的主真畏敬，的诚虔 <宗>：～ ئادەم 诚虔人的
تەقۋادار 〔静〕 的好自身洁，的主真畏敬，的诚虔：ئۆز- نىڭ ئانىسى تولىمۇ ～ ئايال ئىدى . 身洁个一是亲母的他 。女妇的好自
تەقۋادارلىق 好自身洁，主真畏敬，诚虔 〔静〕
تەقەسسۇب 禁软，视监②禁查，禁监，缔取，止制① 〔静〕：～ ئاستىغا ئالماق 禁软，视监
تەقىبلەشمەك «تەقىبلىمەك» 态同共的
تەقىبلەنمەك «تەقىبلىمەك» 态动被的
تەقىبلىمەك 〔动〕 禁软，视监②止禁，缔取，止制①：گومىنداڭ ئىشپىيونلىرى ئۇنى خېلىدىن بېرى تەقىبلەپ يۈرەتتى . 。了久很经已他视监务特党民国
تەقىيە 帽小绒丝(的花绣不) <手> 〔静〕
تەك <植> 〔静〕 墩萄葡，藤萄葡
تەك ئاچماق 墩开
تەك قويماق 萄葡栽
تەك كۆممەك 墩埋
تەكەببۇر 〔静〕 的大自，的慢傲，的傲骄：～ ئادەم 慢傲人的
تەكەببۇرانە 地慢傲，地傲骄 〔静〕
تەكەببۇرلاشتۇرماق «تەكەببۇرلاشماق» 态动使的
تەكەببۇرلاشماق 〔动〕 来起慢傲，来起傲骄：بۇ ئادەم تەكەببۇرلىشىپ كەتتى . 了来起慢傲人个这 。
تەكەببۇرلۇق 〔静〕 傲骄，气傲：～ كىشىنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ . 后落人使傲骄 。ئۇ ～ بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى . 。来起了说地傲骄他
تەكەببۇرلۇق قىلماق 慢傲，傲骄
تەكەخان <方，动> 〔静〕 蚁蚕
تەكەلدۇرۇك = ئودا
تەكەللۇپ 〔静〕 客套，气客：～ بىلەن قارشى ئالماق 地貌礼迎观地套客，接迎
تەكەللۇپ قىلماق 讲客套，讲气客：— ياخشى مېھمان ئاش ئۈستىگە دەپتىكەن ، قېنى ، يۈقىرى ئۆتسىلە ، — دېدىم تەكەللۇپ قىلىپ . 气客我“坐面上，请快，福口有真你”说地 。
تەكەللۇپچان 的多套客，的气客 〔静〕：ئۇ بەك ～ ئىدى .

他气客很。

تەكەللۇپچى 〔静〕 喜欢客气的貌礼究讲，的套客欢喜：ئۇ بىر ～ ئادەم ئىدى . 人的套客爱位一是他 。

تەكەللۇپسىز 〔静〕 不讲究礼节的，的气客不：～ گەپ 话的气客不

تەكەللۇپلۇق 〔静〕 喜欢客气的，的礼拘：مەن سىزنىڭ مۇنداق ～ سۆزلەرنى قىلىشىڭىزنى خالىمايمەن . 话的气客多么这讲你欢喜不我 。

تەكبۇرۇن 〈建〉〔静〕 饰雕物筑建(的用花刮光板

تەكبىر 〈宗〉〔静〕 赞颂(的主真颂赞诵念指)尔比克泰词

تەكت = تەگ

تەكتى تاش = تېگى تاش

تەكتىگە يەتمەك = تېگىگە يەتمەك

تەكچە 〔静〕 墙壁，龛壁

تەكچىلىك 〔静〕 墙壁有，的墙壁带，的龛壁有：～ ئۆي 子房的

تەكرار (تەكرارى) 〔静〕 ①反复，重复：～ سۆزلىمەك 复反说 / ～ تەجرىبىدىن ئۆتكۈزمەك 经过验试复反 / ～ ئىشلەپچىقىرىش 产生再 / سۆزۈك تاتلىق بولسىمۇ ～ سۆزلىمە . 甜再话 〈谚〉 。复重莫，كەچكى ～ 晚自习

تەكرار تۈس 〈语〉 重复体

تەكرار تېرىمچاق 〈农〉 重播

تەكرار سۇغۇرتا 〈经〉 重复保险

تەكرار قىلماق ①反复，复重②复，温习：بىر ئىشنى ～ / دەرس ～ 次多复重又事件一把 / 复习功课

تەكرار مۇسابىقە 〈体〉 复赛

تەكرار ئىجارە 〈经〉 重租租回

تەكرار ئىشلەپچىقىرىش 〈经〉 重复生产

تەكرار يىلتىز 〈数〉 重根

تەكرار ـ تەكرار 〔静〕 地再，地重复，地复反：～ ئېيتماق 说地复反 / ～ تەربىيە بېرىلسىمۇ ئۆزگىرىمىگەنلەرگە 别，罚惩了除，者改不教屡对 . 法办无 。

تەكرارلاتماق «تەكرارلىماق» 的使动态

تەكرارلاشماق «تەكرارلىماق» 的共同态

تەكرارلانماق «تەكرارلىماق» 的被动态：بۇ ۋەقە يەنە تەكرارلاندى . 了生发新重又件事个这 。 تارىخىي خاتالىقلارنىڭ تەكرارلىنىشىغا يول قويماسلىق كېرەك . 不误错的史历让应 复课 . 演重：دەرس تەكرارلىنىپ بولدى . 习温②。复，习复

。了完习

تەكرارلىماق 〔动〕 ①重复，复反：ئۇ ئۆز پىكرىنى تەكرارلاۋەردى . 见意的己自复重老他 . 习温②。复，习复：دەرس ～ 课功习复

تەكسە 见下

تەكسە باھا 〈经〉 价牌，价平，价定

تەكشۈرتمەك «تەكشۈرمەك» 的使动态

تەكشۈرگۈچ 〈地〉〔静〕 探头

تەكشۈرگۈچى 〔静〕 检验，者查审，者查调员

تەكشۈرمەك 〔动〕 检①，查检，验查，检，查审，查稽，清

疾查检 ～ كېسەل / 体身查检 ～ سالامەتلىكىنى 查：تەن / 病 / 血验 ～ قان / 条路验查 ～ يول خېتى / 目帐查审 ～ ھېساباتنى / 究探，究研②票验 ～ بىلەت / 究探：تەپتىش قانۇنىيەتلىرىنى ～ / 律规然自究研 / ئىلمىي تەكشۈرۈش ئىشلىرى 科学研究 / ئىشنىڭ سەۋەبىنى ～ 的情事明探 / 作工究研学科 言语 ～ تىل / 原因③查调，查考，察考，查勘，查验：شىمالىي قۇتۇپنى ～ / 查调 / تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق 究研查调 / 林森查勘 ～ ئورمانلىق / 带地极北察考 ～ تەكشۈرۈپ ئېنىقلىماق 验测 ～ / 明查 ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىلىمىنى ～ / 识知的生学 / تەكشۈرمىگەنلىك پىكىر بايان قىلىش ھوقۇقى يوق . 讨检④。权言发有没就查调有没：ئۆز خاتالىقىنى ～ 讨检，测勘，测探⑤误错的己自讨检：ھاۋا شارى بىلەن 测探空高 ～ يۇقىرى ھاۋا بوشلۇقىدا 测探球气

تەكشۈرۈش راكېتاسى 〈气〉 箭火空探

تەكشۈرۈش فورمۇلاسى 式公算演

تەكشۈرۈش ماتېرىيالى 〈法〉 料材查调

تەكشۈرۈش ئوبيېكتى 〈法〉 象对查调

تەكشۈرۈشمەك «تەكشۈرمەك» 的共同态

تەكشۈرۈشنامە 〔静〕 书讨检

تەكشۈرۈلمەك «تەكشۈرمەك» 的被动态

تەكشى 〔静〕 ①齐整，的稳平，的整平，的坦平，的平：～ يەر / 的土地的整平 / يول ～ / 路的坦平 / مەيدان ～ / 的平，的匀均②作动的稳平 ～ ھەرىكەت / 子场的坦平 / ئۇرۇقنى ～ چاچماق 的均匀，的整：～ تەقسىملەش 的均，的匀，配分均平 / قۇياش ئالتۇن نۇرىنى ～ سەپمەكتە . 种撒地匀均 / 太阳光金着洒地匀均：～ قەدەم تاشلىماق 齐③。齐整，平整 / ئالمىنىڭ شاخلىرى ～ قىرقىلغان . 伐步的齐整开迈 。齐齐整整得剪被枝果

تەكشى ئاتموسفېرا 〈气〉 均质大气

تەكشى بۇلۇڭ 〈物〉 等角

تەكشى بېسىم 压均 <电>
تەكشى تېزلىك 度速等 <物>
تەكشى دولقۇن 波面平 <物>
تەكشى ئىسپېكتر 谱平 <天>
تەكشى فازا 相均 <化>
تەكشى يۈز 面平 <物، 数>
تەكشىسىز 〔静〕 不均匀的، 不整平的، 不平的: ～ يەر 地的平不均匀的 / ～ بۇغداي مايسلىرى 苗麦的匀均不整、苗麦的齐
تەكشىسىزلىك 〔静〕 不均匀、不整平、不均衡
تەكشىلەتمەك «تەكشىلمەك» 使动态的
تەكشىلەشمەك «تەكشىلمەك» 共同态的
تەكشىلەنمەك «تەكشىلمەك» 被动态的
تەكشىلىك 〔静〕 ①平地: تاغ ئارىسىدىكى ～ 山间平地②平均、整平: تەكشىلىكنى ساقلىماق 保持平衡③<数>平面
تەكشىلىك خەرىتىسى 平面图
تەكشىلىك گېئومېترىيىسى <数> 平面几何
تەكشىلمەك 〔静〕 平整、平衡: ئېتىزلارنى ～ 整平农田 / يولنى ～ 路道整平 / مال باھاسىنى ～ 物价平抑、价物平衡
تەكلىپ 〔静〕 ①请聘、请邀: ھۆكۈمىتىمىزنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن 我应邀请的府政国中建、议提、仪倡、议动②请邀的府政国我应: ئەقىلگە مۇۋاپىق ～ 合理化建议
تەكلىپ ئەۋەتمەك 约要出发 <法>
تەكلىپ بەرمەك 议动、谏进、议提、议建
تەكلىپ قىلماق ①请邀、请聘、请聘②请: مېھمانىنى ئولتۇرۇشقا ～ 做请聘 / دوكلات بېرىشكە ～ 下坐人客请
礼婚加参请邀 ～ / 告报
تەكلىپ لايىھىسى 案议
تەكلىپ مۇسابىقىسى 赛请邀 <体>
تەكلىپنامە 〔静〕 书聘①、柬请、帖请②书议建、书议倡、案
تەكلىك 园葡萄
تەكۈزلىك 〔静〕 斑白头额(的畜牲) <古>
تەكىت[1] 〔静〕 特克太 <艺>(《姆卡木二尔吾维十》中的一个曲目)《曼额乃琼》的分部
تەكىت[2] 见下
تەكىت يۈكلىمىسى 词助调强 <语>
تەكىتلەشمەك «تەكىتلمەك» 共同态的
تەكىتلەنمەك «تەكىتلمەك» 被动态的
تەكىتلمەك 〔动〕 调强、申重、重着、讲究: ئۆگىنىشنى جۇڭگو ھۆكۈمىتى شۇنى تەكىتلەيدۇكى… ～ 习学国中申重府政国…
تەكىتلەپ كۆرسەتمەك 着重指出 / 着重号 <语>
تەكىتلەش بەلگىسى
تەكىيە 〔静〕 枕圆、枕头
تەكىيە كاۋا 瓜冬 <植>
تەكىيىنى قىرلاپ ياتماق 枕高、卧而枕高 <成> 无忧
تەكىيىسىمان 〔静〕 枕状
تەكىيىسىمان توزۇلمە 枕状结构
تەگ 〔静〕 ①底、底部: باراڭنىڭ تېگى 下架葡萄 / قازاننىڭ تېگى 底锅 / چېلەكنىڭ تېگى 底桶 / دەريانىڭ تېگى 河底 / تېگى كۆك گۈلى قىزىل رەختنىڭ كۆرمەي سۈدىن ئۆتمە . 水渡勿، 底见不 <谚> 。 چوڭ بېلىق سۇنىڭ تېگىدە ياشايدۇ . 生底水在都鱼大 <谚> 下门大在 دەرۋازىنىڭ تېگىدە: 部底、部下、面下②。活凉乘下底树在 دەرەخنىڭ تېگىدە سايىداپ ئولتۇرماق / 面③基根、底根、脚根: تېگى چىڭ ئائىلە / 厚底家 / تېگى ئاجىز ئائىلە / 薄底家 / مېھنەتنىڭ تېگى راھەت ، نادانلىقنىڭ تېگى گادايلىق . 劳即: 穷贫会底到昧愚 ، 福享是底到动劳 <谚> ، 理底、里底、思意、义含④。穷贫变昧愚، 福幸得动 究竟: مەسىلىنىڭ تېگىنى ئاچماق 揭问开题 / ئىشنىڭ تېگىنى زادى بىلەلمىدىم . 竟究的情事懂不弄在实我 。 گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار . 话有中话 。 外言在意: ئادەمنىڭ تېگىنى بىلمەك تەس . 原、身出⑤。难很细底的人解了 。 تېگى تازا / 贱下身出، 微卑身出 تېگى پەس: 籍祖、籍贯 / تېگى بوزۇق 贵高身出 / 种孬、好不质本 بىزنىڭ تېگىمىز ئاقسۇلۇق . 苏克阿是籍原们我 。
تېگى بار گەپ 意之外言 <成>
تېگى بوش 表其有虚、差底根、差础基 <成>
تېگى تاش 盘磨部底 <手>
تېگىگە يەتمەك 根追、细底清摸、细底解了、底摸底究
تەگە 节向转 <机>〔静〕
تەگرە 栏围、圈、环、围周 <古>〔静〕
تەگرۇ 止为…到、到直、到 <古>〔助〕
تەگرىكلەمەك 围包 ، 绕围 ، 绕环 ، 转旋 <古>〔动〕
تەگزىم 球 ، 团、圆 <古>〔静〕
تەگزىنمەك 旋盘 ، 转旋 ، 动转 <古>〔动〕

تەگزىنچ 子卷 <古>〔静〕

تەگسىز 忧的尽无，的底无〔静〕 ～ قايغۇ 忧的尽无，的底无 端万绪思，想遐 خىيال / 愁

تەگكۈزمەك ① «تەگمەك» 的使动态：射影 ～ قارىغا 子靶中打 <转>②意等人打示表：手动 ～ قول / (人打)手 <转>③人骂，毁诋 ～ سۆز-لىدى 。我射影他 ئۇ ماڭا تەگكۈزۈپ

تەگكۈزۈشمەك «تەگكۈزمەك» 态同共的

تەگكۈزۈلمەك «تەگكۈزمەك» 态动被的

تەگلىك 〔静〕①的下底，的底打，的底有 ～ تەكشى 的下底，的底打，的底有 كېمە 平底船②底，座底：盘底 گىرنىڭ تەگلىكى 的秤磅 / 座底 ئاپتوموبىلنىڭ تەگلىكى 汽车底盘③牌底：牌底亮 ئاچماق 座支 <石>④牌摊，牌底 تەگلىك جازا 架托 <建>

تەگمە 〔静〕 何任，的有所 <古>

تەگمەك 〔动〕①接，触，触碰，上碰，上挨，及触：ئالما شاخلىرى ۋەرگە تېگەي دەپ قاپتۇ 。了上地到挨要快枝树果苹 . جۇزىنىڭ چېتى تامغا تېگىپ تۇرىدۇ 。了墙着挨边桌 . كۆرگەزمىگە قويۇلغان نەرسىگە تەگمەڭلار 。品览展动要不请 . ئۇنىڭ بېشى تامغا تېگىپ كەتتى 。了上墙到碰头的他 . قول-قولغا تەگمەي ئىشلىمەك / 交开可不得忙 بۇ ئىشنى قىلىشقا چۇلام تەگمىدى 。事这做夫功没我 . ئېگىلگەنگە ئېگىل بېشىڭ يەرگە تەگكۈچە ، غادايغانغا غاداي بېشىڭ كۆككە يەتكۈچە . 对人，头磕下跪他对要你，礼行腰弯你对人 <谚> ～ ئەرگە：嫁② 。天冲气傲他对要你，扬气高趾你 人嫁 / كۆپ خوتۇن ئالغانىنىڭ كۈنى تەس ، كۆپ ئەرگە تەگكەن-نىڭ كۈنلى يەس . 难子日人男的婆老了多娶 <谚> .中打，中击③ 。货贱下成人女的人男了多嫁 ，过 ④标目中打 ～ نىشانغا / 气煤中 ～ ئىس / 弹中 ～ ئوق 患 ～ سوغۇق：患，受，受遭 / 风受 ～ شامال / 寒受 ～ زىيىنى 受 ～ كېسەل / 累连受 ～ كاساپىتى / 失损受 ～ 病 / زۇكام ～ / 冒感 ～ بىرىنىڭ كاساپىتى مېڭغا تېگەر . 人千累连，祸闯人一 <谚> ئىتنىڭ كاساپىتى ئىتقا تېگىدۇ ، ھورۇننىڭ كاساپىتى ئىشچانغا . 祸的狗受狗 <谚> 刺，激刺，犯触，惹招⑤。害祸的汉懒受人快勤，害 伤：گېپىڭ ئۇنىڭغا قاتتىق تەگدى 。他了痛刺话的你 . بۇ تاماكا ماڭا تازا تەگدى . 烟这真人呛；人激刺烟这 . جېنىمغا 伤 ～ ئىززەت نەپسىگە：伤，害伤⑥嫌讨人令，伤刺 ～ 伤话的我 . مېنىڭ گېپىم ئۇنىڭ كۆڭلىگە تەگدى 心尊自 糖吃他 。كەمپۇت ئۇنىڭ كۆڭلىگە تېگىپ قاپتۇ . 心的他了

好到得 ～ پايدىسى：到收，到分，到得⑦。了伤吃果除四 . يېگىرمىنى تۆتكە بۆلسەك ، بەشتىن تېگىدۇ . 光沾，处五到分人每 。ئادەم بېشىغا بەشتىن ئالما تەگدى . 五得十二钱少多了到分你？ سىزگە قانچە پۇل تەگدى؟ 。果苹个 خېتىڭىز بىزگە تەگدى . 信来的你了到收们我 . گېزىت ۋاقتىدا تېگىپ تۇرىدۇ . 纸报到收时按 。ئىشلىگەننىڭ ئاغزى ئاشقا تېگەر ، ئىشلىمىگەننىڭ بېشى تاشقا . <谚> 里嘴者劳 ، 击袭，打攻，攻围⑧。头石挨上头者劳不，饭热吃 围 ～ ھۆكۈمەت ئورگانلىرىغا：夺抢，盗偷，占侵，犯侵 / 击袭，城打攻 ～ شەھەرگە / 关机府政攻 走叼狼被羊 ～ مالغا بۆرە / 盗被里家 ～ سەپ تەگسە ، چەللىدە ئات چاپار . <谚> 凉，官了当子秃 。马跑上棚

角中命 <军> تېگىش بۇلۇڭى

觉触 <理生> تېگىش سېزىمى

تېگىش قىلماق (饭吃)始开，口动，手动①：مېھمان-لار تاماققا تېگىش قىلدى . 击攻②。了餐用始开人客 ，击冲，打攻：بۇلاڭچىلار بۇ كەنتكە تۇيۇقسىز تېگىش قىلدى . 。村个这了击袭然突盗强

تەگلۈك 子瞎，人盲 <古>〔静〕

تەگۋا 机经整 <纺>〔静〕

تەگۋاز 布粗蓝 <方>〔静〕

تەگىرمە 的圆，圆 <古>〔静〕

تەگىرمەك 筐驮驼骆 <古>〔静〕

تەگىش[1] 食供 <古>〔静〕

تەگىش[2] 局结，果后 <古>〔静〕

تەگىمسىز 足不微，的小微，的提一值不 <古>〔静〕 的道

تەگىملىك 适，的适合，的得值，的该应 <古>〔静〕 的当

تەگىن[1] 止为…到，到直，到 <古>〔助〕

تەگىن[2] (位官的女儿汗可予授)勤特 <古>〔静〕

تەگىنچ 酬报，金酬，物得获，获收 <古>〔静〕

تەگىنمەك 蒙承，到受，受接，受 <古>〔动〕

تەك[1] 〔静〕的样同，的等同，的等相①：ئىككىسىزنىڭ بويى ئوخشاش 。高样一儿个的俩们我 . ～ ئۇلارنىڭ كۈچى ～ كەلدى . ئەھمىيەت بەرمەك ～ 。敌力均势们他：等相量力的们他 / 重并，视重样同 يېگەن تەڭگە سىڭەر ، يالغۇز يېگەن 。皮肚胀了吃人一，体身补了吃伙大 <谚> . يەرگە 平女男 . ھوقۇقلۇق ～ ئاياللار ـ ئەر 的均平，的等平②

均 بۆلمەك ～ / 约条等平不 ھوقۇقسىز شەرتنامە ～ 。等
分 / ～ ھوقۇقلۇق پۇقرا 民公的等平利权 / ～ تەقسىم
قىلماق 平分③—相同，样同，样同：时同 ھەممەيلەن ～ ئىشلەمەك 来时同俩他 / 作工样同家大 ئۇلار ～ كەلدى . 了 。 يولغا چىقماق 同时发出 / بەش قول ～ ئەمەس .
齐般一不头指个五 〈谚〉 قاش بىلەن كۆز ～ بولمايدۇ . 高样一不睛眼和毛眉 〈谚〉 ：手对④。 مەن
ئۇنىڭ تېڭى ئەمەس . 手对的他是不我 . شاھماتتا مەن ئۇنىڭغا
过不下我棋下；手对的他是不我棋下 . ～ كېلەلمەيمەن
以人 〈谚〉 。他 ～ تېڭى بىلەن ، تېزەك قېپى بىلەن . 〈谚〉
，当相鼓旗，惺惺惜惺惺)伴为袋麻以粪马，友为庚同
，门当对户)。(抵，顶，于等⑤：بەش كىلومېتىرغا ～ مۇساپە
程路的里公五于等 / ئۇ ئەمگەكتە ئۆزى ئىككى ئادەمگە ～
كېلىدۇ . 个两(抵)顶个一中动劳在他 。 بىز ئۇنىڭغا ～
كېلەلمىدۇق . 了醒我时夜半 。 كەلگەنلەرنىڭ تەڭدىن
تولىسى قىزلار . 孩女是半多的来。 يېشىم ئوتتۇزدىن ئۆتتى ، ئۆمرۈمنىڭ تېڭى كەتتى . 半一过生人，十三过岁年 。

تەڭ ئاشكارىلىق 性显等 〈生〉
تەڭ ئامپىلىتۇدا 幅等 〈物〉
تەڭ بولماق ①等对，等相—②般一见识：بالا بىلەن
تەڭ بولما . 。：识见般一孩小同要不你
تەڭ بۇلۇڭ 角等 〈数〉
تەڭ بۆلەك 份等 〈数〉
تەڭ بۆلۈش 分等 〈数〉
تەڭ بېسىم 压等 〈电〉
تەڭ بېسىم سىزىقى 线压等 〈气〉
تەڭ بېسىملىق تۇمان 雾压等 〈气〉
تەڭ بېسىملىق جەريان 程过压等 〈物〉
تەڭ بېسىم يۈز 面压等 〈物〉
تەڭ پوتېنسىياللىق سىزىق 线势等 〈数〉
تەڭ پوتېنسىياللىق يۈز 面势等 〈数〉
تەڭ تەقسىماتچىلىق 义主均平
تەڭ تۇرماق 起—在同，起一在站①：پوستا ～ --起
对逢棋，敌力均势，衡抗，持僵，嘴顶，对相②岗站
，手分，礼抗庭：ئەر - خوتۇن بىر - بىرى بىلەن تەڭ تۇرسا
会就盾矛，嘴顶互相妻夫 . زىددىيەت چوڭىيىپ كېتىدۇ
。大闹
تەڭ دەرىجە 级同
تەڭ شېرىك 伴伙，伙合，伙同

تەڭ قىلماق 相比，比拟：ئۇنى ھېچكىمگە تەڭ قىلغىلى بولمايدۇ . 。比相他同能不都谁
تەڭ قىممەت 级等，值等，价等 〈经〉
تەڭ قىممەت تەلىماتى 说学价等 〈哲〉
تەڭ قىممەت ئىستخېمىسى 图值等
تەڭ قىممەت فورماتسىيىسى 态形级等 〈哲〉
تەڭ قىممەتلىك 的值等 〈语〉
تەڭ قىممەتلىك باغلىغۇچى 词接连值等 〈语〉
تەڭ قىممەتلىك سىزىق 线值等 〈地〉
تەڭ قىممەتلىك شەكىل 式形价等 〈经〉
تەڭ قىممەتلىك مۇناسىۋەت 系关值等 〈逻〉
تەڭ قىممەتلىك ھۆكۈم 断判系关值等 〈逻〉
تەڭ قىممەتلىك ئىپادە 式公值等 〈逻〉
تەڭ كەلمەك ①样一模一，样，敌匹，上得比②：手对成
。样一高身的们他 . ئۇلارنىڭ بويى تەڭ كېلىدۇ
。敌能谁下天看试 . قېنى ئۇنىڭغا كىم تەڭ كېلەلەيدۇ
تەڭ كۆرمەك 仁同视一，待看样同
，观齐量等，仁同视一 〈成〉 تەڭ كۆزدە قارىماق
倚不偏不，论并提相
تەڭ كۆچلۈك 价等 〈数〉
تەڭ كۆچلۈك توپلام 合集价等 〈数〉
线力磁等 〈物〉 تەڭ ماگنىت كۆچى سىزىقلىرى
تەڭ ماگنىتلىق سىزىق 线磁等 〈物〉
并 〈电〉 تەڭ مەشغۇلاتلىق ھېسابلاش ماشىنىسى
机算计作操行
تەڭ مەنىلىك سۆز 词义等 〈语〉
تەڭ مىقدار 量等 〈数〉
تەڭ مىقدارلىق ئەمگەك 动劳量等
تەڭ مىقدارلىق قىممەت 值价量等 〈经〉
等 〈哲〉 تەڭ مىقدارلىق قىممەت فورماتسىيىسى
量态形值价
تەڭ مىقدارلىق ھەق 酬报量等 〈经〉
تەڭ نىسبەت 比等 〈数〉
تەڭ ھوقۇقچىلىق 义主权均
تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامە 约条等平不
伙合，同共 تەڭ ئورتاق：بۆرە تاپسا ～ ، قاغا تاپسا دەرەخ
食到找鸦乌，享共家大物食到找狼 〈谚〉 . ئۈچىدا
地种伙合 يەرنى ～ تېرىماق 吞独物 。
棋和 〈体〉 تەڭ ئويۇن
的价等 〈化〉 تەڭ ۋالېنتلىق

تەڭ ئېغىشلىق تىلىم 纹条项等
تەڭ ئېھتىماللىق پەرىزى 说假率概等
تەڭ ئىئون 子离等 <电>
تەڭ يانلىق 腰等 <数>
تەڭ يانلىق ئۈچ بۇلۇڭ 形角三腰等 <数>
تەڭ يۈزلۈك 积等 <数>
تەڭ يېرىم 对半 ،整一半：مال ـ مۇلۇكنى تەڭ يېرىمدىن بۆلمەك 财产对半分 / كېچە ~ بولدى . 了夜半 。
تەڭ[2] 见下
تەڭ بولماق <医> 受荡：بالىنىڭ بېشى تەڭ بولۇپ قاپتۇ . 荡震了受袋脑的子孩 。
تەڭ[3] 会机，性能可 <古>〔静〕
تەڭچى 〔静〕 <古> 者测推 ，者测猜 ，者度揣 ，据者量
تەڭمەك 〔动〕 <古> 等相 ，齐般一
تەڭ ـ باراۋەر 〔静〕 等平：كىشىلەرگە ~ مۇئامىلە قىلماق 人待等平
تەڭباسقۇ 〔静〕 杠降升(的机毯织)
تەڭپۇك 〔静〕 衡均 ،衡平：كۈچ ~ 力衡平
تەڭپۇك بولماق 衡均 ،衡平：چىقىم ـ كىرىم ~ 支收衡平
تەڭپۇك تۇر <经> 目项备储 ،目项衡平
تەڭپۇك خالتىسى <生> 囊衡平
تەڭپۇك ھالەت <物> 态状衡平
تەڭپۇكسىز 〔静〕 衡平不：~ ھالەت 态状衡平不
تەڭپۇكسىزلاشتۇرماق «تەڭپۇكسىزلاشماق» 态动使的
تەڭپۇكسىزلاشتۇرۇلماق «تەڭپۇكسىزلاشتۇرماق» 态动被的
تەڭپۇكسىزلاشماق 〔动〕 衡失，衡平不衡失
تەڭپۇكسىزلىق 〔静〕 性衡失，性衡平不：تەبىئەت دۇنياسىدىكى بۇلغىنىش ۋە تەڭپۇكسىزلىقنىڭ ئالدىنى ئالماق 防止自然界的污染和失衡
تەڭپۇكلاشتۇرغۇچ 块衡平 <石>〔静〕
تەڭپۇكلاشتۇرماق «تەڭپۇكلاشماق» 态动使的
تەڭپۇكلاشتۇرۇشماق «تەڭپۇكلاشتۇرماق» 态同共的
تەڭپۇكلاشتۇرۇلماق «تەڭپۇكلاشتۇرماق» 态动被的
تەڭپۇكلاشماق 〔动〕 衡平：تەسىلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ~ 供求关系衡平
تەڭپۇكلۇق 〔静〕 衡均 ،衡平：تەڭپۇكلۇقنى ساقلىماق 持保平衡 / كىرىم ـ چىقىمنىڭ تەڭپۇكلۇقى 收支平衡 / ئىكولوگىيىلىك ~ 生态平衡

تەڭپۇكلۇق تەھلىلى <经> 析分衡平
تەڭپۇكلۇق تۇراقلىقى <物> 数常衡平
تەڭپۇكلۇق جەريانى <物> 程过衡平
تەڭپۇكلۇق سەزگۈسى <心> 觉衡平
تەڭپۇكلۇق لىمى <体> 木衡平
تەڭپۇكلۇق نەزەريىسى <哲> 论衡平
تەڭتۇش 〔静〕 人辈同，庚同，人龄同：مەن ئۇنىڭ بىلەن تەڭتۇش . 庚同是们我；岁同他跟我 。
تەڭداش 〔静〕 手对①：سەن ئۇنىڭ تەڭدىشى ئەمەس . 不你的等同，的列并 <语>②。手对的他是：جۈملىنىڭ ~ ،的比可③分成等同的子句：بۆلەكلىرى 的敌匹可，的比可无，的双无，的敌匹可无 يوق تەڭدىشى
词连列并 <语> تەڭداش باغلىغۇچى
形积等，形等全 <数> تەڭداش شەكىل
句复列关 <语> تەڭداش قوشما جۈملە
列并，系关位同 <逻，语> تەڭداش مۇناسىۋەت
تەڭداشسىز 〔静〕 无一独，的比伦与无，的双无世举 的二
تەڭداشلىق 〔静〕 当相，同等
تەڭدەمەتلىك 〔静〕 庚同，的龄同：的龄同 قىزلار ~ 们娘姑
تەڭرى 帝上，天苍，天上 〔静〕
تەڭرىتاغ 山天 〔静〕
تەڭرىتاغ چېتىنى 楸花，楸花山天 <植>
تەڭرىتاغ شەمشادى 杉云山天 <静>
تەڭرىتاغ كۈسۈتكىسى 鼠黄山天 <动>
تەڭرىدەم 徒信 ，的教信②的教宗① <古>〔静〕
تەڭسىز 〔静〕 的等不，的等平不：~ شەرتنامىلەر بىكار قىلىندى . 约条等平不除废 。
تەڭسىز قىممەت <经> 不价等：تەڭسىز قىممەتتە ئالماشتۇرماق 换交价等不
تەڭسىزلىك 〔静〕 等不，等平不①：كونا جەمئىيەتتە ~ مىللىي زىددىيەتنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتكەندى . 在平不会社旧平不会引加矛盾民了剧等 。
تەڭشەتمەك «تەڭشىمەك» 态动使的
تەڭشەشمەك «تەڭشىمەك» 态同共的
تەڭشەك 〔静〕 器节调①：تەڭشەكنى چىڭىتىپ قويماق 调紧调器节调②棒衡平
تەڭشەكلىك 〔静〕 的匀均，的衡平，的节调：~ رول 用作节

تەڭشەلمەك ① «تەڭشىمەك» 醉分几有<转>②态动被的
意：ئۇ خېلىلا تەڭشىلىپ قالغاندى . 了意醉分几有已他
道世的平公不 تەڭشەلمىگەن ئالەم

تەڭشىگۈچ 〔静〕 调 تۇشۇك ～ ：节调，器节调 <机>
纽按节调 / سۇ كۆچى بىلەن ئىشلەيدىغان ～ 孔节
器节调压液

تەڭشىگۈچ گېن 因基节调 <生>

تەڭشىمە 〔静〕 的节调
تەڭشىمە باج 税节调 <经>
تەڭشىمە تۇغان 坝节调 <水>
تەڭشىمە تىجارەت 营经场市性节调 <经>
تەڭشىمە خۇرۇچ 剂节调 <石>
تەڭشىمە دۇمباق 鼓音调
تەڭشىمە كلاپان 阀节调 <机>

تەڭشىمەك ①〔动〕 调：谐调，匀拌，整调，配调，剂调
مان ھاۋانى تەڭشەيدۇ . 气空节调林森 ：配搭②。
着配搭果苹小大 چوڭ - كىچىكلىرىنى تەڭشەپ ساتماق
配分配搭生女男 ئوغۇللارنى تەڭشەپ بۆلمەك / 卖

تەڭقۇر 〔静〕 的近相龄年：ئۇلار ئالماس بىلەن تەڭقۇر ئىدى .
。近相龄年斯马力阿与们他

تەڭقۇرام 庚同，岁同 〔静〕

تەڭقۇراملىق 的庚同，的岁同，的年同 〔静〕

تەڭكەس ，迫窘，尬尴，难为②裕宽不，据拮①〔静〕
堪难

تەڭكەسلىك 〔静〕 堪难，难为：بۇ مەسىلىدە ئۇ تولىمۇ تەڭكەسلىقتا قالدى . 这个题问上面堪难
。难为外格他上题问个这 . تەڭكەسلىكتا قالماي
需，堪难不您要 <谚> . ھاكاۋۇرلىقتىن ساقلان
<谚> 。防慢傲将 . تەڭكەسلىكتا قالساڭ ، تەڭتۇشۇڭنى تاپ
。庚同找，难为若

تەڭكەش 下见
تەڭكەش قىلماق 唱伴，奏协，奏伴 ：سازغا ～ 器乐
歌的唱伴琴钢 تەڭكەش قىلىنغان ناخشا / 奏伴
曲 / ئىسكرىپكىنى ～ 小提琴奏伴

تەڭگە 〔静〕 币银，圆银：بىر تەڭگىگە ئەرزىمەس قىلمۇەتمەك ～ 。
值不钱一得搞 / ئېشكى ئۈچ ～ ، تۇقۇمى بەش
偿不得）具鞍买圆银个五，驴毛买圆银个三 <成>
。（瓜西了丢，麻芝了捡；末逐本舍；失

تەڭگە گۇللۇك يىلپىز 豹钱金 <动>

تەڭگىتەمرەتكە 癣皮牛 <医>〔静〕

تەڭگىچە 的状鳞②圆银小①〔静〕

تەڭگىچە غول 茎鳞 <植>
تەڭگىچە قاسىراق 片鳞 <动>
تەڭگىچە مۇخ 线地，茸鳞 <植>
تەڭگىچە يوپۇرماق 叶鳞 <植>

تەڭگىچسىمان 的状鳞〔静〕
تەڭگىچسىمان ئازگال 坑鳞鱼 <地>
تەڭگىچسىمان يالىنىش 蚀侵状片鳞 <地>

تەڭگىشۇناس 家学币银〔静〕

تەڭگىشۇناسلىق 学币银 <经>

تەڭگىقۇلاق 草甲蟹 <植>〔静〕

تەڭگىلىك 的钱有，的元银有〔静〕 ：بەش - تۆت ～ بولۇڭالساق نېمە يامان يېرى بار ؟ 有？好 30 ～ ئۆتۈك 三十 靴皮的元银枚
不么什有，元银枚五四上有

تەڭگۈش 蔺萤 <植>〔静〕

تەڭگىيوپۇرماق 花冬款 <植>〔静〕

تەڭلەشتۇرمەك 态动使的 «تەڭلەشمەك²»

تەڭلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «تەڭلەشتۇرمەك»

تەڭلەشمەك¹ 态同共的：بىر - بىرىگە مۇشت ～ 头拳举相互 «تەڭلىمەك» 的

تەڭلەشمەك² 〔动〕 相：等 ；كۆچلەر سېلىشتۇرمىسى تەڭلەشتى . 力量比对 。等相 ئوغلىنىڭ بويى ئاتىسىنىكىگە تەڭلەشتى . 了高样 爸爸跟儿头个子孩 。 بۇ يىلقى يامغۇر مىقدارى
相量雨降的年去与量雨降的年今 . بۇلتۇرقىغا تەڭلەشتى
。等

تەڭلەنمەك 态动被的 «تەڭلىمەك»

تەڭلىك 〔静〕 ①：等平②号等，式等 <数>
女男 تەڭلىكى ئەر - ئاياللارنىڭ تەڭلىكى / 等平族民
平等③：尬尴，境窘，难为 ئۇ ھېچ نەرسىنىڭ تەڭلىكىنى تارتمىدى . 活生迫窘过过有没他 。سىز مېنى تەڭلىكتە قويماڭ . 你。我难为要不 . بۇ كىشىنى تازا تەڭلىكتە قالدۇرىدىغان ئىش ئىكەن . 事的难为人叫是真这
。

تەڭلىك بەلگىسى 号符等全，号等 <数>

تەڭلىك تارتماق ：难为，据拮，少缺 ھازىر تۇرمۇشتا ھېچنەرسىدىن تەڭلىك تارتمايمىز . 都么什们我上活生在现
。缺不

تەڭلىكتە قالماق 迫窘，难为：مەن تولىمۇ تەڭلىكتە قېلىۋاتىمەن . 。难为别特我

تەڭلىكتە قويماق 题难出，难为使

تەڭلىككە سالماق = تەڭلىكتە قويماق

تەڭلىك مۇناسىۋىتى 系关同等 <哲>

تەڭلىمات (تەڭلىماتى) 毡花大〔静〕

تەڭلىمە 式程方，程方〔静〕

تەڭلىمە تۈزمەك 程方列 <数>

تەڭلىمىلەر سىستېمىسى 组程方 <数>

تەڭلىمىنى يەشمەك 程方解 <数>

تەڭلىمەك 把 ～ كىتابنى：前面到举，前面到拿①〔动〕衣用．چاپانىنى بويۇغا تەڭلەپ باق：量比②前面到举书服比量一下你的身面前．مىلتىقنى：准照，准对，着对③。材身的你下一量比服 دۈشمەنگە ～ (头拳)起挥，起抡④人敌准对枪把 ئادەمگە مۇشت 头拳挥人向 ～

تەڭمۇتەك 的齐般一，的均平，的等均〔静〕مىراسنى ～ ئىككىگە بۆلدى．了分平产遗把俩弟兄 。

تەڭنە 口小面下斗漏②盆木(的面和)①〔静〕زالۇ كۆرمىگەن ، تەڭنىدە نان كۆرمىگەن．<谚>穿少吃缺，顿下愁顿上了吃 。

تەڭنە كېمە 舟木独

تەل 西东切一．～ ھەممە نەرسە：备完，备齐，全齐〔静〕齐全 。

تەل بولماق 全俱应一，备完，备齐，全齐

تەل قىلماق 齐备，齐备，善完：ئۇ ئۆزىگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى تەل قىلۇالدى．全齐备准经已品需必把他 。

تەل[1] (的念番轮中动活教宗他其和礼葬)<宗>〔静〕词祷祈念 ～ ئوقۇماق 词祷祈：

تەل[2] 个三了说子妻对夫丈旦一，俗旧按)嫁再〔静〕复要果如 。回挽法无便姻婚个这，后之"克拉塔"离其与并，人次一嫁再子妻的休被让须必方男，婚(婚复己自和能才后婚)

تەلە 嫁再 قىلماق

تەلەپ 求请，求要〔静〕：تەلەپنى قاندۇرماق 满足求要 / ئۆزىگە قاتتىق ～ قويماق 格严求要己自 ～

تەلەپ قىلماق 求请，求要：يىغىن ھەر بىر ۋەتەنپەرۋەر پۇقرانىڭ خەزىنە چېكىنى قىزغىن سېتىۋېلىشىنى تەلەپ قىلدى．会议公国爱个每求要积极民卷库国买购 。

قىل ، تەلەپ قىل．<谚>求要提，法办想 <谚>

تەلەپپۇز 正纠 تەلەپپۇزنى توغرىلماق 音发：<语>①〔静〕音口②音发：قەشقەر تەلەپپۇزى 音口什喀 ～ قائىدىسى 则规音发 <语>

تەلەپپۇز قىلماق 音读：ئۇ بۇ سۆزنى ناھايىتى توغرا تەلەپپۇز قىلدى．音准很得读他词个这 。音发 <语>①：مەن توغرا تەلەپپۇز قىلالمايمەن．音准不发我 。音发②

تەلەپچان 的格严求要〔静〕：～ 的觉自，的心进上有 باشلىق ～ / 人的心进上有 ئادەم ～ / 长首的格严求要 。徒高出师严．ئۇستازدىن ياخشى شاگىرت چىقىدۇ

تەلەپچانلىق 强心进上 تەلەپچانلىقى كۆچلۈك：心进上〔静〕者愿自，者愿请，者愿志，者求要〔静〕

تەلەپكار 的愿自，的求请，的求要〔静〕

تەلەپكارلىق 书愿志，书请申，书愿请〔静〕

تەلەپنامە 目面，色脸：ئۇنىڭ تەلەتىگە قارىغۇمۇ كەلمەيدۇ．看想不都看我孔面副那他 。

تەلەت (تەلەتى) 阴脸，霜冰若冷 <成>

تەلەتى بۇزۇق = تەلەتى ياماق

تەلەتتىن سۆز ياغماق 着沉

تەلەتى سۆرۈن 沉阴色脸 <成>

تەلەتى قۇرغۇر 子样心恶，怪八丑 <骂>

تەلەتى ياماق 脸一他．～ ئۇنىڭ：露毕相凶 <成>。好不气天天今．～ بۇگۈن ھاۋانىڭ 。相凶

تەلەڭگە 盆铁口马，子盆瓷搪〔静〕

تەلەي 祉福，气福，运命，运走，运幸，气运〔静〕：بىز گە يولۇقۇپ قېلىشىڭىزمۇ سىزنىڭ تەلىيىڭىز．是也们我到碰 。运幸的你 ．بۇ يىگىت ئىراق ـ يىراق جايلارغا بېرىپ ، ئۆز تەلىيىنى سىنىماقچى．自试试定决乡他走远人轻年个这 。气运的己

تەلەيدە بولۇق ـ بولۇق 掷一注孤，气运碰碰 <成>，险走而挺

تەلەي سىنىماق 理心幸侥，气运碰：ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرىنى قوللىنىش كېرەك ، تەلەي سىناشقا بولمايدۇ．。理心幸侥有能不，施措灾防取采要

تەلەي قۇشى قونماق 走，临飞鸟之运幸 <成>：照高星吉，转运来时，运在落鸟之运幸象好，运走真你．ئوخشايدۇ قونغان قۇشى 。了上身你

تەلىيى بار 气运有，好气运，运幸 <成>：بالىلىرىڭىز ～ ئىكەن．气运有都们子孩家你。سېنىڭ تەلىيىڭ بار ئىكەن ، ياخشى بىر مۇئەللىمگە ئۇچرايسەن．碰，运幸真你 。师老好位一了到

تەلىيى تەتۇر 倒，命薄，命苦，运厄，运背 <成>

قىزىمىڭ ～ ．：气晦，霉 。苦命儿女我

تەلىيىدىن كۆرمەك 注中命是事件这为认他．ئۇنى ئۆز تەلىيىدىن كۆردى 。的定：命由天听，命认 <成>

تەلىيى كاج = تەلىيى تەتۇر

تـەلىيى كەلمەك 时其逢恰，运交，运走 <成>

走运红：ئۇنىڭ تەلىيى كەلدى . 了运红走他 。

تـەلىيى ئوڭ 福，气福，福有，幸有，运幸 <成>

祉：تەلەيلىرى ئوڭ ئىكەن ، ئەرلىرى بىلەن ئەپ ئىكەنلا . 真你 睦和妻夫，气福有 。

تەلىيى يوق 气福有没，气运有没，运走不 <成>

：پېقىر مۇشۇنداق ~ ئادەم ئىكەنمەن ، ئىككى قېتىم كېلىپ بۇ ئا-
لي زات بىلەن كۆرۈشەلمىدىم . 我 气运有没个一么这是就我 。人贵官达位这上见有没都次两来连，人的

تەلەيسىز 的运倒，的气福有没，的气运有没 〔静〕：تە-
لەيسىزنىڭ سېغىغا بۇغداي قويسا ئارپا چىقىدۇ . <谚> 无人 。麦大成变会也麦小放里仓，气福

تەلەيسىزلىك 运背，运倒，气福有没，气运有没 〔静〕

تەلەيلىك 的气福有，的运走，的气运有 〔静〕

تەلپەك 子帽皮 <方>〔静〕

تەلپۈندۈرمەك «تەلپۈنمەك» 的 态动使的

تەلپۈنمەك 憬憧，往向 〔动〕：بەختيار تۇرمۇشقا ~ 憬憧
活生的福幸着

تەلپۈنۈشچان 的物事新憬憧，的来未往向 〔静〕

تەلپۈنۈشچانلىق 憬憧 〔静〕：يېڭى ھاياتقا بولغان ~ 生新对
憬憧的活

تەلپۈنۈشمەك «تەلپۈنمەك» 的 态同共

تەلتۆك 人犯 ，犯罪 ，人罪 <古>〔静〕

تەلتۆكۈس 移全完 ~ ：ئۆتكۈزۈپ بەرمەك 底彻，全完 〔静〕
交 / ئوقۇغۇچىلار ~ كېلىپ بولدى . 了齐到部全们学同 。
人敌灭消底彻 ~ يوقاتماق دۈشمەننى

تـەلقىن 先或拉安对体集或人个指）念赞 <宗>〔静〕
知）颂赞的）祷文：ئىشان قۇلقىنى تـۆتۈپ ~ ئـوقـۇدى .
依 。念赞朵耳着按禅 ：ئۆلۈكنى يەرلىكتە قويغاندىن كېيىن
文祷的读诵后葬下者死 ~ ئوقۇيدىغان

تەلكۈلۈك 四不三不 ，乱胡 <古>〔静〕

تەللىمەك 充补，加增 <方>〔动〕

تەلمۈرتمەك «تەلمۈرمەك» 的 态动使

تەلمۈرمەك 望眺，待期 〔动〕：ئـۇ جاۋاپ كۈتۈپ تەلمۈرۈپ
.ئولتۇراتتى . 他 答回着待期 。 ئۇ ئاپتوبوس كېلىدىغان تەرەپكە
开车汽共公着望地急焦他 . تاقەتسىزلىك بىلەن تەلمۈردى
向方的来 。

تەلمۈرۈشمەك «تەلمۈرمەك» 的 态同共

تەلۋە 的狂颠，的撞莽，的妄狂① 〔静〕：~ ئادەم 的狂颠
狂争战，子疯，人狂②人的妄狂，人
这 . ~ ئىكەن ：بۇ ماي چـۈچۈمەيتۇ ، بىرئـاز 涩苦③人
油炼没过，点有涩苦 。 ~ ئات مىنسە ، تەڭرىنى تونۇماس .
<谚> 认不也天老连，马上骑人狂 。 ~ تەپسە زەنجىر
<谚> 链铁断踢能人疯 ئۈزەر . ~ تـۆرنى بەرمەس .
<谚> 席上让不人疯 。 تەلۈننىڭ تېرىسى قېلىن .
。厚皮脸的人狂

تەلۋە ئانار 榴石甜酸 <植>

تەلۋە بېدە 草马醉 ，豆棘花小 <植>

تەلۋە خىيال 想妄，想狂

تەلۋە كەتىرا 豆棘 <植>

تەلۋە كېسىلى 炎髓脊脑(的马)

تەلۋىتال 子枝胡 <植>〔静〕

تـەلـۋىلەرچە 地莽鲁，地撞莽，地妄狂 〔静〕：~ ئىش
撞莽事做 قىلماق

تەلۋىلەشمەك 服驯不②妄狂，撞莽①

تـەلۋىلىك 性热狂，为行莽鲁，动举妄狂 〔静〕：ئۇششاق
性热狂的阶级产资小 بۇرژۇئازىيىنىڭ تەلۋىلىكى
莽鲁，事行撞莽 قىلماق

تەلىم[1] 练训，育教，导教 〔静〕：ئۇستازنىڭ تەلىمىنى ئېسىدە
训事军 ~ ھەربىي / 导教的傅师记牢 چىڭ ساقلىماق
训军，练

تەلىم ئالماق 受 ，学求，育教：كۆپچىلىكتىن تەلىم
。众群于教求要 ئال .

تەلىم بەرمەك 教，育教

تەلىم[2] 富丰，常非，分十，多 <古>〔静〕

تەلىمات (تەلىماتى) 说学 〔静〕：ئۇنىڭ تەلىماتى پۈتۈن دۇنيانىڭ
公的界世全到得说学的他 . ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى
。论化进了出提文尔达 认 . دارۋىن تەدرىجىي تەرەققىيات تەلىماتىنى ئوتتۇرىغا قويغان

تەلىم - تەربىيە 练训，育教 〔静〕：ھەربىي 训事军 ~
练 / ئەترىتى 队导教 / ياغاچنى رەندە تۈزەيدۇ ، ئادەمنى
。材成育教靠要人，平推子刨靠头木 <谚> . ~

تـەم (تـەمى) 味，苦味，味滋，道味① 〔静〕：تەمى ئاچچىق
辣 / تەمىنى تېتىپ كۆرمەك 尝尝 义意②道味 ：ئاشنىڭ
味的饭 <谚> . تەمى تۈز بىلەن ، ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن
。谈言在位品的人道，盐食靠 كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ تە-
مىنى تېتىماق ھاياتنىڭ تەمى / 辣苦甜酸的生人受感
يوق . قىلغان سۆزلىرىڭنىڭ ھېچ تەمى يوق ، قۇلاققا زادىلا يېقىمايۋاتىدۇ . 的义意有没是活生种这
无燥枯得讲话的你 .

。听中不都点一，味

تەم سەزگۈسى 觉味，蕾味 <生>

تەم كەتمەك 味走

تەم كىرمەك 吃好，味有，味进

تەمى تىلدا (ئىغىزدا) قالماق 无味回，口在香余

存犹味余，穷

تەمىنى تېتىماق 尝味道：مېھمانلار قوغۇننىڭ تەمىنى تېتىپ ماختاشتى . 好道味夸都，瓜甜了尝们人客。ئون يىل يۇرتىدىن ئايرىلغان تۇنىياز مۇساپىرلىقنىڭ تەمىنى تېتىدى . 离乡。道味的离流沛颠了到尝孜亚尼图的年十

تەمە (تەمەيمەن ، تەمەيدۇ ، تەمەيسىز) 贪，望欲，欲贪①〔静〕

心：هۆپۈپ كامادا ، موللام تەمەدە . <谚> 窝恋鸟胜戴，毛拉贪富。مېنىڭ دۆلەتتىن ، ئەمەلدىن تەمەيم يوق . 一我。

望奢②。官做想不二，财贪不：شەھەردە قېلىپ قېلىشتىنمۇ تەمەيم يوق . 望奢的里城在留有没也我。

تەمە قىلماق 贪图①：贪：ئۇ كىشى يىلاندىن مۇكاپات تەمە قىلىپ ئۇنى قوينىغا سېلىپ يوشۇرۇپ قويۇپتۇ . 蛇图贪人那，

望盼，望指②。来起了藏里怀进揣它把便，赏奖的：ئۇنى كېلەرمۇ دەپ تەمە قىلما . 来他望指别你。

تەمەخور 〔静〕有贪：的厌无得贪，的心贪，的欲贪：موللا ~ كېلىدۇ ، ئوغرى گۇمانخور . <谚> 厌无得贪拉毛，胆吊心提贼窃。

تەمەخورلۇق 〔静〕贪，婪贪，心

تەمەخورلۇق قىلماق 贪，婪贪，求

تەمەسىز 〔静〕无贪，的心贪无，的望奢无：تۆھپىكار ~ 奢无着作工地求所无—ئىشلىمەك ~ / 者献奉的望

تەمەگەر = تەمەخور

تەمەگەرلىك = تەمەخورلۇق

تەمەننا (تەمەننالىسى) 〔静〕负，居，诩自，负，诩自

تەمەننا قويماق 自负：居自，诩自，负自：ئۆزۈڭگە ئارتۇقچە تەمەننا قويۇپ كەتمە . 了负自太别你。ئۇ رەھبەر مەن دەپ ئۆزىنى تەمەننا قويمىسۇن . 居自导领以要不他。

تەمەنناچى 〔静〕者强逞，者诩自，者负自

تەمبەل 〔静〕①大，悟魁材身：头块大，悟魁材身 ~ يېگىت 的健矫②子伙小的

تەمبەللىك 〔静〕悟魁

تەمبۇر (器乐拨弹族尔吾维)尔拨弹 <艺>〔静〕

تەمبۇرچى 〔静〕者奏演尔拨弹，手琴尔拨弹

تەمبىن (量容)瓶坦 <古>〔静〕

تەمتەك ①木(的府王)②简(的帝皇表代)节③印官

(杖

تەمتەك بېگى (爵官封特后前魏北)节持，侯节

تەم ـ تەم 〔模〕：尔偶，时有，少多，微稍：بالا ~ مېڭىپتۇ . 了走会微稍子孩。

تەمتىرەشمەك 态同共的«تەمتىرىمەك»

تەمتىرىمەك 〔动〕：儿神慌，张慌①：ئۇ تەمتىرىمەي جاۋاب بەردى . 徊俳，徨彷②。了答回地忙不慌不他：ئاچا يولدا تەمتىرەپ قالماق 浪流③路歧于徨彷，浪流：كەنتمۇ كەنت تەمتىرەپ يۈرمەك 浪流间村各在

تەمتىلەتمەك 态动使的«تەمتىلىمەك»

تەمتىلىمەك 〔动〕蹒蹒①：ئاخشامدا تەمتىلەپ يۈرگەن ئادىل بۇگۈن چوپچوك بالا بولۇپ قاپتۇ . 迪阿的步学蹒蹒还天昨。ئەمتىلىگەن تام سېپىللار 。子孩大个了成竟天今力巍巍颤②。走墙扶的蹒蹒路走 <谚>

تەمرەتكە 〔静〕癣体：ئاق ~ / 癣白：قىزىل ~ / 癣长上脸：باش تەمرەتكىسى 头癣 / يۈزگە چىقماق 癣皮牛 ~ / جاھىل

تەمرەتكە توقمىچىقى 片癣百 <药>

تەمسىز 〔静〕无味：的味乏，的香不，的味无：تاماق ~ 话的燥枯，话的味乏 گەپ ~ / 饭的

تەمسىزلىك 〔静〕鲜不，道味无

تەمسىل 〔静〕故典，语谚 <文>：ئۇيغۇر خەلق تەمسىللىرى 语谚间民族尔吾维

تەمسىل قىلماق 比，方比：作比：شائىر سۆيگىنىنىڭ مۆسىنى ئايغا تەمسىل قىلدى . 月作比貌容的人情把人诗。亮

تەمسىلچى 〔静〕人的语谚知熟

تەمشەلدۈرمەك 态动使的«تەمشىلمەك»

تەمشەلمە 〔静〕欲意，向意

تەمشەلمە تۈس 体欲意 <语>

تەمشەلمەك 〔动〕：欲意，算打，要想，要正，要刚：تاماق يېيىشكە ~ / ئۇخلاشقا ~ / مېڭىشقا ~ 觉睡想 / 饭吃要正 / ئۇ تۇرۇۋىدىغا چۈشەي دەپ تەمشىلىپ توختاپ قالدى . 走要刚 / 。了住停又，去下要正他

تەمشىلىشمەك 态同共的«تەمشىلمەك»

تەمشىمەك 〔动〕(嘴)哑：كېسەل لەۋلىرىنى تەمشىپ ، نېمىلەر-نىدۇر دېمەكچى بولدى . 么什说想，唇双着哑人病。

تەمكىن 〔静〕的静镇，的着沉，的重稳：ئادەم ~ / 重稳 / ئۆزىنى تۇتماق ~ / 定镇持保 پىل پېلىدەك ~ / 人的张慌比象的着沉 <谚> ھودۇققان ئاتتىن يۈرۈن بارىدۇ .

。地的目到先马的

تەمكىن بولماق 静镇，着沉，重稳

تەمكىنلەشتۈرمەك «تەمكىنلەشمەك» 态动使的

تەمكىنلەشمەك 来下静冷，来下重稳〔动〕

تەمكىنلىك 着沉，静镇，重稳〔静〕

تەملىك 味滋有〔静〕 ～ تاماق 的鲜，的香，的味滋有：饭的

تەمەت 底到，本根，对绝，全完 <方>〔静〕

تەمەن 才方，才刚 <古>〔静〕

تەمىنات (تەمناتى) 〔静〕 ～ 给补，给供，应供①：ھەربىي 应供需军 / ～ تۈزۈمى 制给供 / ～ بۆلۈمى 应供 / ئۇ كىمنىڭ تەمناتىدا ئوقۇۋاتىدۇ؟ 谁供学上他供②？科 / ～ بەرمەك 发供：遇待，饷粮，养给，品应供提，品应供发 / ئۇ باشقارما دەرىجىلىك تەمناتتىن بەھرە-مەن بولىدۇ．他享受处遇待级。

تەمىنات تۈزۈمى 度制给配，制给供 <经>

تەمىناتچى 者应供〔静〕

تەمىناتچىلىق 〔静〕 ئۇ ئارقا سەپ تەمىناتچىلىقىنى ئۈستىگە ئالدى．他工作应供：作工应供勤后着担承。

تەمىنات ـ سودا 销供〔静〕

تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى 社作合销供 <经>，社销供

تەمىناتسىز 〔静〕 قاتناش راۋان بول-مىغاچقا، بىر ئايىنى ئاشۇ ئىش ئورنىدا ھېچقانداق ～ ئۆتكۈز-دۇق．因为交通不畅，我们在那个工地上一个月没有给补何任到得。

تەمىناتلىق 〔静〕 ～ بولدى．如今农民也有了给供有。

تەمىنلەتمەك «تەمىنلىمەك» 态动使的

تەمىنلەشمەك «تەمىنلىمەك» 态同共的

تەمىنلەنمەك «تەمىنلىمەك» 态动被的

تەمىنلىمەك 〔动〕 تۇرمۇش بۇيۇملىرى بىلەن ～ ئىلىنى كالا سۈتى بىلەن تەمىنلەيمەن．我近里城给户 200 奶牛供庭家。

تەن[1] 〔静〕 体身，体躯：ئادەمنىڭ تېنى 人的体身 / تېنى ساغلام ئادەم 人的康健体身 / تېنى ئاجىز 人的虚弱体身 / تېنى تىكەنلەشمەك 软酸身浑 / تېنى جۇغۇلدىماق (شۇركۇنمەك) 处异首身使，颤打身浑 / بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلماق 头杀，头砍 / ～ ساقلىق زور بايلىق．康健体身 <谚>。

تەن[2] 于属〔静〕：بۇ كىتاب ماڭا ～．这书本于属。

تەن[3] 认承〔静〕

تەن ئالماق 承认：ئۆز خاتالىقىنى ～ 错的己自认承

ئۆز گۇناھىنى ～ 误的己自认承

تەن بەرمەك 休甘，心甘：تەقدىرگە ～ 认，命由天听 / دۈشمەن يېڭىلگىنىگە ھەرگىزمۇ تەن بەرمەيدۇ．敌不人命。休甘罢善不绝人敌；败失心甘。

تەنە 〔静〕 ～ گەپ 落奚，刺讽，苦挖①，话反，话刺讽，话怪，话凉风②话反 <文>③语反 <语>喻讽

تەنە قىلماق 苦挖，刺讽

تەنىگە قالماق 苦挖受，刺讽被

تەنەپپۇس ～ ۋاقتى 休(的间工或间课)：息休〔静〕

تەنەپپۇسقا چىقماق 休息 / 时间

تەنەپپۇس قىلماق 课间休息

تەنبىھ 〔静〕 ～ بېرىلگەن تەنبىھنى ئۇنىڭغا قانچە قېتىم بېرىلگەن تەنبىھمۇ بىكارغا كەتتى．无都次多戒训他对用。

تەنبىھ بەرمەك 戒训，斥训，责斥，戒惩，斥申：～ بالىغا 子孩斥训

تەنتەربىيە ～ ئىشلىرى 体育：～ <体>〔静〕 ～ / 业事育体 ～ / 动活育体 / ئوقۇتقۇچىسى ～ / 师老育体 ～ / چىنىقىش ئۆلچىمى 准标炼锻育体 / ئادەمنىڭ ھۆسنىنى ئاچىدۇ，～ 为动劳 <谚>。容美人为育体，福造人的净纯 <谚>。ساپ ھاۋا，تەنگ داۋا．富财的大巨是 <谚>。益有体身对气空。تەننىڭ ساقلىقى پادىشاھلىق．位皇是就体身壮健 <谚>。福幸的命生是壮健体身。杆枝的物植②：ئۆ-سۈملۈكنىڭ تېنى 体物植

تەن تېپى 型体 <医>

تەن جازاسى 刑苦，刑肉，罚体 <法>

تەن جازاسى بەرمەك 刑动 <法>

تەن دەۋرىيلىكى 环循大，环循体 <理生>

تەن ساپاسى 质素体身

تەن ھۈجەيرىسى 胞细体 <生>

تەنگە پاتماسلىق = تەنگە سىغماسلىق

تەنگە سىغماسلىق 状万喜欣，禁自不喜 <成>

تەن يايرىماق 旷心，放怒花心，畅舒身浑 <成>怡神

تەنتەربىيە ساربىي 馆育体
تەنتەربىيە كومىتېتى 会员委育体
تەنتەربىيە كۆلۈبى 部乐俱育体 <体>
تەنتەربىيە مەيدانى 场育体 <体>：بۇ تەنتەربىيە مەيدانغا 5000 كىشى سىغدۇ . 这个体育场能容纳5000人。
تەنتەربىيە نوپۇسى 口人育体 <体>
تەنتەربىيە ئويۇنى 戏游育体 <体>
تەنتەربىيە ئېستېتىكىسى 学美育体 <体>
تەنتەربىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 经育体 <体> 学济
تەنتەربىيەشۇناسلىق 学育体〔静〕
تەنتەك 的脚毛手毛，的佻轻，的失冒，的薄轻〔静〕：ئۇ ھازىر ياشلىق چاغلىرىدىكىدەك قارام ۋە ~ ئەمەس . 他不已经像年轻时那样冒失。~ تەنتەكنىڭ تىلى ئۆز بېشىغا دۇشمەن . 失冒撞葬样的人敌自己的头舌是者失冒 <谚> . دۆتنىڭ تىلى قىچشىدۇ ، تەنتەكنىڭ قولى . <谚> 舌头的人蠢，痒手的鬼失冒。
تەنتەكلەشتۇرمەك «تەنتەكلەشمەك» 的态动使
تەنتەكلەشمەك 失冒，莽鲁，薄轻〔动〕
تەنتەكلىك 佻轻，失冒〔静〕：ئەسكەرلىك سېنىڭ تەنتەكلىكىڭنى تۈگىتىپتۇ ـ دە . 当兵克服了你佻轻失冒的毛病。~ بىلەن سۆزلىمەك 嘛。佻轻语言
تەنتەكلىك قىلماق 失冒，莽鲁，薄轻
تەنتەنە 庆喜①〔静〕：بايرام تەنتەنىسىگە چۆمەك 沉浸在节日的喜庆中。①重郑，重隆②：يېغىن ~ بىلەن ئېچىلدى . 重郑大会开幕。
تەنتەنە قىلماق 呼欢，度欢，贺庆，祝庆：خەلق ئىنقىلابىنىڭ غەلبىسىگە ~ 人民欢呼革命的胜利
تەنتەنىلىك 的大盛①〔静〕：~ زىياپەت 的重隆，的大盛的盛大宴会 / ~ مۇراسىم 的严庄，的严庄②典盛，礼典的重隆庄严 / ~ قەسەم 的重郑，的重言誓的严庄 / ~ بايانات 郑重声明
تەنچە 体 <生>〔静〕
تەندۇرۇس 康健，好体身〔静〕
تەندۇرۇسلۇق 康安，康健〔静〕
تەنزە 位摊，子摊〔静〕：~ يايماق 子摊摆 / ۋەيران بولغان ~ 子摊烂 / بۇ يىلقى ئۇرۇمچى يەرمەنكىسىدە جەمئىي قانچە ~ تەسىس قىلىندى؟ 今年乌鲁木齐设共会洽贸易子摊多少位？
تەنزىچى 主摊，贩摊〔静〕
تەنزىچىلىك 业贩摊〔静〕
تەنزىچىلىك قىلماق 摆摊儿
تەنزىكەش = تەنزىچى
تەنزىكەشلىك = تەنزىچىلىك
تەنسى 天 <古>〔静〕：子
تەنقىد 批评〔静〕：ئەدەبىي ~ 艺术批评 / بۇ سائا قارىتىلغان ~ 对这是你的批评没得以改正 / ئۇنىڭغا ~ كار قىلمايدىكەن . 对他批评过通以可它为因，理真实事求是。用批评取得胜利。
تەنقىد ئاڭلىماق 受批评
تەنقىد قىلماق 批评
تەنقىد يېمەك = تەنقىد ئاڭلىماق
تەنقىدچى 家论评，家评批①〔静〕：ئەدەبىي ~ 艺术批评家②评论家的评批爱人
تەنقىدچىلىك 批①〔静〕：评批：ئەدەبىي ~ 艺术批评②批评性判：بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ تەپەككۇرىنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە تەنقىدچىلىكى ناھايىتى تۆۋەن . 一些学生学习的独立性和批判性考虑不足。
تەنقىدلەتمەك «تەنقىدلىمەك» 的态动使
تەنقىدلەشمەك «تەنقىدلىمەك» 的态同共
تەنقىدلەنمەك «تەنقىدلىمەك» 的态动被
تەنقىدلىمەك 批评〔动〕：سىز دائىم مېنى تەنقىدلەيسىز . 总是你批评我。
تەنقىدىي 的判批，的评批〔静〕：~ پىكىر 意性评批 / ~ ماقالە 见章文评批 / قاراش 点观的判批
تەنقىدىي ئەقلىيچىلىك 义主性理判批 <哲>
تەنقىدىي پەلسەپە 学哲的判批 <哲>
تەنقىدىي رېئالىزم 义主实现判批 <哲，文>
تەنقىدىي ئىدېئالىزم 义主心唯判批 <哲>
تەنكار 砂硼 <药>〔静〕
تەنكار كاپسۇلى 囊胶尔卡尼坦气行 <药>
تەنلىك 的体身〔静〕：زەينەپ قىسقا بوي ، ئاق ~ ئىدى . 再净白肤皮，子个矮普乃。
تەننەرخ 本成 <经>〔静〕：تەننەرخنى ھېسابلىماق 计成算本 / تەننەرخنى تۆۋەنلەتمەك 降低本成
تەننەرخ پەرقى 异差本成 <经>
تەننەرخ قۇرۇلمىسى 构结本成 <经>
تەننەرخ مۆلچىرى 测预本成 <经>

تەننەرخ ھېساباتى 算核本成 <经>
تەننەرخ ئۆلچىمى 准标本成 <经>
تەنھا 〔静〕 孤独的，孤单的；～ ئادەم 单身汉 / ～ ياشىماق 活生独孤
تەنھالىق 〔静〕 孤独，孤单；～ ھېس قىلماق 感到孤单
تەنھەرىكەت 动运育体〔静〕
تەنھەرىكەت ئاپتوموبىلى 车动运
تەنھەرىكەت ئاناتومىيىسى 学剖解动运 <体>
تەنھەرىكەت بىئوخىمىيىسى 学化物生动运 <体>
تەنھەرىكەت پىسىخولوگىيىسى 学理心动运 <心>
تەنھەرىكەت تېبابەتچىلىكى 学医动运 <体>
تەنھەرىكەت سائىتى 钟动运育体 <体>
تەنھەرىكەت فىزىئولوگىيىسى 学理生动运 <体>
تەنھەرىكەت مورفولوگىيىسى 学态形动运 <体>
تەنھەرىكەتچى 员动运〔静〕
تەنھەرىكەتچىلىك 业职动运育体〔静〕
تەنھەرىكەتشۇناس 家学动运育体〔静〕
تەنھەرىكەتشۇناسلىق 学动运育体〔静〕
تەنىلىك 的刺讽，的苦挖〔静〕
تەھتىسارا 〔静〕下地；ئاسمانلىق قەھرىگە چىقىپ كەتسىمۇ ، تەھتىساراغا كىرىپ كەتسىمۇ ، ئۇ مۇناپىقنى تىرىك تۇتىمىز . 上天也好，好人也地入，我们一定捉活要交给地下。类败个这
تەھدىت 〔静〕吓恫，吓威，胁威，慑威；～ كۈچى 慑威力 / بىز ئۇلارنىڭ تەھدىتىدىن قورقمايمىز . 我们不怕他们的威胁。
تەھدىت سالماق 吓恫，吓恐，胁威，慑威
تەھرىر 〔静〕编辑，编者；باش ～ 总编，主编 / مەسئۇل ～ 责任编辑，笔主
تەھرىر بۆلۈمى 部辑编
تەھرىر ھەيئىتى 会委编
تەھرىر ئىلاۋىسى 按者编
تەھرىر - تەرجىمە 〔静〕编译；～ خىزمىتى 编译工作
تەھرىرلەتمەك «تەھرىرلىمەك» 的态动使
تەھرىرلەشمەك «تەھرىرلىمەك» 的态同共
تەھرىرلەنمەك «تەھرىرلىمەك» 的态动被
تەھرىرلىك 作工订校，作工辑编〔静〕
تەھرىرلىك قىلماق 作工辑编搞
تەھرىرلىمەك 〔动〕订校，辑编；بۇ ماقالىنى گېزىتنىڭ باش مۇھەررىرى ئۆزى تەھرىرلىدى . 这篇文章是报纸的总编亲自订校的。

算核本成 <经>
准标本成 <经>
تەنھا 〔静〕孤独的，孤单的；～ ئادەم 单身汉 / ～ ياشىماق 活生独孤
تەنھالىق 〔静〕孤单，孤独；～ ھېس قىلماق 感到孤单
تەنھەرىكەت 动运育体〔静〕
تەنھەرىكەت ئاپتوموبىلى 车动运
تەنھەرىكەت ئاناتومىيىسى 学剖解动运 <体>
تەنھەرىكەت بىئوخىمىيىسى 学化物生动运 <体>
تەنھەرىكەت پىسىخولوگىيىسى 学理心动运 <心>
تەنھەرىكەت تېبابەتچىلىكى 学医动运 <体>
تەنھەرىكەت سائىتى 钟动运育体 <体>
تەنھەرىكەت فىزىئولوگىيىسى 学理生动运 <体>
تەنھەرىكەت مورفولوگىيىسى 学态形动运 <体>
تەنھەرىكەتچى 员动运〔静〕
تەنھەرىكەتچىلىك 业职动运育体〔静〕
تەنھەرىكەتشۇناس 家学动运育体〔静〕
تەنھەرىكەتشۇناسلىق 学动运育体〔静〕
تەنىلىك 的刺讽，的苦挖〔静〕
تەھتىسارا 〔静〕下地；ئاسمانلىق قەھرىگە چىقىپ كەتسىمۇ ، تەھتىساراغا كىرىپ كەتسىمۇ ، ئۇ مۇناپىقنى تىرىك تۇتىمىز . 上天也好，好人也地入，我们一定捉活要交给地下。类败个这
تەھدىت 〔静〕吓恫，吓威，胁威，慑威；～ كۈچى 慑威力 / بىز ئۇلارنىڭ تەھدىتىدىن قورقمايمىز . 我们不怕他们的威胁。
تەھدىت سالماق 吓恫，吓恐，胁威，慑威
تەھرىر 〔静〕编辑，编者；باش ～ 总编，主编 / مەسئۇل ～ 责任编辑，笔主
تەھرىر بۆلۈمى 部辑编
تەھرىر ھەيئىتى 会委编
تەھرىر ئىلاۋىسى 按者编
تەھرىر - تەرجىمە 〔静〕编译；～ خىزمىتى 编译工作
تەھرىرلەتمەك «تەھرىرلىمەك» 的态动使
تەھرىرلەشمەك «تەھرىرلىمەك» 的态同共
تەھرىرلەنمەك «تەھرىرلىمەك» 的态动被
تەھرىرلىك 作工订校，作工辑编〔静〕
تەھرىرلىك قىلماق 作工辑编搞
تەھرىرلىمەك 〔动〕订校，辑编；بۇ ماقالىنى گېزىتنىڭ باش مۇھەررىرى ئۆزى تەھرىرلىدى . 这篇文章是报纸的总编亲自订校的。

تەھسىل 〔静〕书读，习学
تەھسىل قىلماق 学求 ～ 习学：بىلىم
تەھقىر 〔静〕辱侮，辱凌
تەھقىر قىلماق 辱侮
تەھقىق 〔静〕在实①，实确，当然必；～ دانىشمەن 查侦 <法>②。明高在实你 . ئىگەنسىز
تەھقىق قىلماق 查侦，明破：دېلولارنى ～ 案明查件案破侦，件
تەھقىقلەتمەك «تەھقىقلىمەك» 的态动使
تەھقىقلەشتۇرمەك «تەھقىقلەشمەك²» 的态动使
تەھقىقلەشمەك¹ «تەھقىقلىمەك» 的态同共
تەھقىقلەشمەك² = تەھقىقلەنمەك
تەھقىقلەنمەك «تەھقىقلىمەك» 的态动被
تەھقىقلىگۈچى 〔静〕查侦 <法>员
تەھقىقلىمەك 〔动〕①查明，实查：ئۇ ئادەم چىقىرىپ كۆمۈر-لۈكتىكى ئەھۋاللارنى تەھقىقلەپ كەلسۇن . 让他出去人把煤田的情况查明。②<法>查侦。明查在实的
تەھلىكە 〔静〕胁威，恐惶，惧恐：ئۆلۈم تەھلىكىسى 死亡的恐惧
تەھلىكە سالماق 胁威，吓恫：بوران قۇم دۆڭلىرىنى كۆچۈرۈپ كەنتكە تەھلىكە سالماقتا . 大风移动沙丘威胁着村子。
تەھلىكىلىك 的胁威，的吓恫〔静〕
تەھلىل 〔静〕析分，析剖；<逻>析分：كونكرېت ～ 具体分析
تەھلىل پەلسەپىسى <哲>析分学
تەھلىل قىلماق 析分
تەھلىل يۈرگۈزمەك 析分，析分行进：جۈملىلەر ئۈس-تىدە . ～ 子句析分 / ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ھەققىدە ～ 师对析分行进伍队资
تەھلىلچى 〔静〕<逻>析分者，人析分员
تەۋ 〔静〕手腕，计谋，招花 <古>
تەۋ¹ (تەۋىسى ، تەۋىمىز ، تەۋىسى) 〔静〕①辖区：بۇ ئورۇمچى تەۋىسى . 这齐木鲁乌的辖区。②于属：بۇ ئۆي ئوتتۇرا-قى كوللېكتىپقا ～ . 这个屋子属于集体所有的林森。
تەۋ² 部底的壶茶铜颈长〔静〕
تەۋەر 器线合(的用布织法土)〔静〕
تەۋەررۈك 〔静〕①遗物，遗产；ئاتا - ئانىدىن قالغان ～ 父母的遗留物，贵重②宝贝：ئوغلى ～ 他的儿子 / پىچاق ～ 刀子宝贝

تەھسىل 〔静〕书读，习学
تەھسىل قىلماق 学求 ～ 习学：بىلىم
تەھقىر 〔静〕辱侮，辱凌
تەھقىر قىلماق 辱侮
تەھقىق 〔静〕在实①，实确，当然必；～ دانىشمەن 查侦 <法>②。明高在实你 . ئىگەنسىز
تەھقىق قىلماق 查侦，明破：دېلولارنى ～ 案明查件案破侦，件
تەھقىقلەتمەك «تەھقىقلىمەك» 的态动使
تەھقىقلەشتۇرمەك «تەھقىقلەشمەك²» 的态动使
تەھقىقلەشمەك¹ «تەھقىقلىمەك» 的态同共
تەھقىقلەشمەك² = تەھقىقلەنمەك
تەھقىقلەنمەك «تەھقىقلىمەك» 的态动被
تەھقىقلىگۈچى 〔静〕查侦 <法>员
تەھقىقلىمەك 〔动〕①查明，实查：ئۇ ئادەم چىقىرىپ كۆمۈر-لۈكتىكى ئەھۋاللارنى تەھقىقلەپ كەلسۇن . 让他出去人把煤田的情况查明。②<法>查侦。明查在实的
تەھلىكە 〔静〕胁威，恐惶，惧恐：ئۆلۈم تەھلىكىسى 死亡的恐惧
تەھلىكە سالماق 胁威，吓恫：بوران قۇم دۆڭلىرىنى كۆچۈرۈپ كەنتكە تەھلىكە سالماقتا . 大风移动沙丘威胁着村子。
تەھلىكىلىك 的胁威，的吓恫〔静〕
تەھلىل 〔静〕析分，析剖；<逻>析分：كونكرېت ～ 具体分析
تەھلىل پەلسەپىسى <哲>析分学
تەھلىل قىلماق 析分
تەھلىل يۈرگۈزمەك 析分，析分行进：جۈملىلەر ئۈس-تىدە . ～ 子句析分 / ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ھەققىدە ～ 师对析分行进伍队资
تەھلىلچى 〔静〕<逻>析分者，人析分员
تەۋ 〔静〕手腕，计谋，招花 <古>
تەۋ¹ (تەۋىسى ، تەۋىمىز ، تەۋىسى) 〔静〕①辖区：بۇ ئورۇمچى تەۋىسى . 这齐木鲁乌的辖区。②于属：بۇ ئۆي ئوتتۇرا-قى كوللېكتىپقا ～ . 这个屋子属于集体所有的林森。
تەۋ² 部底的壶茶铜颈长〔静〕
تەۋەر 器线合(的用布织法土)〔静〕
تەۋەررۈك 〔静〕①遗物，遗产；ئاتا - ئانىدىن قالغان ～ 父母的遗留物，贵重②宝贝：ئوغلى ～ 他的儿子 / پىچاق ～ 刀子宝贝

تەۋەككۇل 动盲，险冒〔静〕
تەۋەككۇل قىلماق 幸侥，气运碰②动盲，险冒①
تەۋەككۇلچاي 花莲金 <植>〔静〕
تەۋەككۇلچى 者动盲，家险冒〔静〕
تەۋەككۇلچىلىك 为行险冒，义主动盲，义主险冒〔静〕
تەۋەككۇلچىلىك قىلماق 动盲，险冒
تەۋەك 馕盛 ～ نان قويىدىغان：匾竹，筐匾，筐箩①〔静〕
匾蚕 <农>②筐箩的用 ：匾蚕 پىلە تەۋىگى
تەۋەك - تەۋەك 筐成筐成 ～ نانلار：的筐成筐成〔静〕
馕的
تەۋەكچۆل 花碗打 <植>〔静〕
تەۋەكلەپ 来拿地筐成 ～ ئەكىلمەك：地筐成〔静〕
تەۋەلىك 籍，管辖：دۆلەت تەۋەلىكى 国籍 / ئامېرىكا
تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلار / 人华籍美 تەۋەلىك دائىرىسى
的家国于属 ：دۆلەت تەۋەلىكىدىكى يەر 于属②围范辖管
地土
تەۋەلىك قانۇنى 法籍国 <法>
تەۋەلىك قوشۇمچىسى 尾词称人属领 <语>
تەۋەلىك مۇناسىۋىتى 系关属领 <语>
تەۋرات (文经部全的教太犹)特拉讨 <宗>〔静〕
تەۋرەتكۇچ 器荡振〔静〕
تەۋرەتمەك 摇动摇 ～ بۆشۈك：态动使的«تەۋرىمەك» ①
：起掀 <转>②！子桌晃摇别！ جوزىنى تەۋرەتمە / 篮
ئۇ چوڭ ئىشلارنى تەۋرىتەلەيدۇ．<转>③。事大做能他
笔执，笔动 ～ قەلەم：(笔)动
تەۋرەشمەك 态同共的«تەۋرىمەك»
تەۋرەكئوت 菜葛诸 <植>〔静〕
تەۋرەنمە 的动振，的荡振 <物>②的动转①〔静〕
列数动摆 ～ سانلار قاتارى：的动摆 <数，物>③
تەۋرەنمە پىشاك 杆摇
تەۋرەنمە توك 流电荡振 <物>
تەۋرەنمە ھەرىكەت 动运转施 <物>
تەۋرەنمە ئورۇندۇق 椅转
تەۋرەنمە يەلكە 臂摇 <机>
تەۋرەنمە يەلكىلىك كران 车吊臂摇 <机>
تەۋرەنمەك 态复自的«تەۋرىمەك» ①：摇动②。着动涌般潮海像们人 رىنەتتى．
起摇动而望失心灰人些有 ئۇمىدسىزلىنىپ تەۋرەنگەن．荡振 <物>③。来
动摆 <物>④动振械机 مېخانىكىلىق تەۋرىنىش / 圈线
率频动振，率频荡振 <物> تەۋرىنىش چاستوتىسى
期周荡振 <物> تەۋرىنىش دەۋرى
心中动振 <物> تەۋرىنىش مەركىزى
تەۋرىتىشمەك 态同共的«تەۋرەتمەك»
تەۋرىتىلمەك 态动被的«تەۋرەتمەك»
تەۋرىمەس 移不定坚，摇动不毫〔静〕
تەۋرىمەك ，动振，动摆，荡动，摇动，动晃，动震〔动〕
荡振：بالا قورساقتا / 胎动 ～ يەر / 震地，动地 جوزا
تەۋرەپ كەتتى．了来起动晃子桌。 ئۇ ئىدىيە جەھەتتىن
تەۋرەپ قالدى．了摇动想思的他。 بوراننىڭ گۈكرىشىگە تاغ
。山动不撼也啸呼再风 <谚> تەۋرىمەس．
中震 تەۋرەش مەركىزى
源震 تەۋرەش مەنبەسى
تەۋسى 子桌②布餐① <古>〔静〕
تەۋسىيە 议建，荐推，告劝，嘱叮〔静〕：دوختۇرنىڭ تەۋسى-
يىسى 医医 سىزنىڭ گەپنى توغرىدىن - توغرا / 议建的生医，嘱
ئېيتىشىڭىزنى ～ قىلىمەن．说直你劝我。 قاسىم ئۆز ئور-
。己自替接木依萨荐推木斯喀．نىغا سايمىنى ～ قىلدى
告劝，劝奉，议建，咐嘱 تەۋسىيە قىلماق
تەۋسىيەنامە 书议建，案议建〔静〕
تەۋشەمەك 绕缠，结打 <古>〔动〕
تەۋشىلىك 劲使，心操，心费，劳操，于忙 <古>〔静〕
تەۋشىنمەك ，弄摆②劲使，劲用，力用① <古>〔动〕
捣鼓
تەۋلەمەك 骗欺，骗 <古>〔动〕
تەۋىنمەك 手搓 <古>〔动〕
تەۋىرمەك 转旋使，动转使 <古>〔动〕
تەيەممۇم 下况情的病有或水缺在)净代 <宗>〔静〕
(净小大作物代替用
تەيەممۇم قىلماق 净代作 <宗>
تەيپۇنەم 下见
تەيپۇنەم زامانى 前以久很
تەيپىڭتيەنگو 国天平太〔静〕
تەيجى (一之爵封朝清)吉台〔静〕
تەيجىچۈەن 拳极太 <体>〔静〕
تەيجىلىك 衔官吉台，位职吉台〔静〕
تەيشى 师太 <古>〔静〕
تەيفىك 下见
تەيفىك بورىنى 风台：12 بال ～ 级台风
تەيفىك كۆزى 眼风台 <气>

تەيلەتمەك «تەيلىمەك»的被动态
تەيلەشمەك «تەيلىمەك»的共同态
تەيلەنمەك «تەيلىمەك»的被动态
تەيلىك ①猛，力用，力：كەتمەننى ~ چاپماق 用力 ②〔静〕〈方〉苦，茶苦 چاي ~ 茶酽；苦②曼土砍抡
تەيلىمەك 〔动〕〈方〉展平叠，叠：كىرنى ~ 展平叠服衣的好洗把
تەيۋەن 〔静〕〈地〉湾台
تەيۋەن بۇكسنى 羚鬣湾台 〈动〉
تەيۋەن قىرغاۋۇلى 鹞蓝 〈动〉
تەيۋەن مايمۇنى 猴湾台 〈动〉
تەيىنلەشمەك 共同态的 «تەيىنلىمەك»
تەيىنلەنمەك «تەيىنلىمەك»的被动态：ئۇ ھەربىيدىن كەسىپ ئالماشتۇرغاندىن كېيىن كانچىلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 长局局务矿为命任被后业转他。ئۇ دوختۇرخانىنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 长院院医为任委被他。
تەيىنلىمەك 〔动〕委加，派委，任委，命任，任①：باش ئىلچى ~ 顿安，排安，定决，定确②使大派委 ئۇلار قۇملۇق يەرنى چېلىش مەيدانى قىلىپ تەيىنلىدى. 定确们他。场跤摔做地子沙
تەييار 〔静〕衣成现，成现的，的成现，的好备准：كىيىم ~ / 衣成 ئۆي ~ / 子屋的成现 تاماق ~ / 饭成现 سىزگە ياتاق ~ . 的成现是处住的你 دائىم ~ 。的成现是处住的你 تورماق ~ 刻时 خىزمىتىڭىزگە ~ / 好备准 ئىشقا ~ 。劳效你为愿 ئىغىز كۆپ. 〈谚〉多者吃饭成现。
تەييار بولماق 好备准，当停备准，绪就备准：چۈشلۈك تاماق تەييار بولدى. 午了好备准饭。يولغا چىقىشقا ~ 程启备准，路上备准
تەييار تورماق 发待装整，待以阵严，备准时随
تەييارغا ھەييار 获而劳不，成其享坐 〈成〉
تەييارغا ھەييار بولماق 劳不，成其享坐 〈成〉 获而
تەييار قىلماق = تەييارلىماق
تەييار مەھسۇلات 品成
تەييارتاپ 者饭成现吃，虫生寄，汉懒 〔静〕
تەييارتاپ ئورگانىزم 体机生寄 〈哲〉
تەييارتاپلىق 活生生寄，做懒吃好 〔静〕
تەييارتاپلىق قىلماق 活生生寄过
تەييارگەرلىك = تەييارلىق
تەييارلاتماق «تەييارلىماق»的使动态
تەييارلاشماق «تەييارلىماق»的共同态
تەييارلانماق ①«تەييارلىماق»的复自态：تەييارلىنىپ تۇرماق 准好备 / يولغا چىقىشقا ~ 发出备准 / ئىمتىھانغا 准 ②试考备准 «تەييارلىماق»的被动态：كەچتە ئۇنىڭ ئۇچۇن مەخسۇس ئۆي تەييارلانغاندى. 房的门专了备准他为上晚。间
تەييارلىغۇچى 起②者办筹，者备筹，者备准 ①〔静〕者草起件文 ~ ھۆججەت：者草
تەييارلىق 〔静〕备筹，备预，备准：يولغا چىقىش تەييارلىقى 绪就备准 پۈتمەك ~ / 备准的程启
班备预 〈教〉 سىنىپى تەييارلىق
金备准 〈经〉 فوندى تەييارلىق
铃备预 〈数〉 قوڭغۇرىقى تەييارلىق
تەييارلىق قىلماق 划筹，备预，备准：مېھمان كۈتۈشكە 试考备准 ~ / 客待备准 ~
تەييارلىق كۆرمەك = تەييارلىق قىلماق
会委筹，会员委备筹 تەييارلىق كۆرۈش ھەيئىتى
议会备预 تەييارلىق يىغىنى
تەييارلىقسىز 〔静〕~ ：的备准无 سۆزگە چىققاق 无备言发席即，言发的
تەييارلىماق 〔动〕划筹，备预，备准：دەرس ~ 功备准 قولىيازمىنى ئەشۈرگە ~ / 课备，课发稿手将备准 قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى ~ / 料材筑建备准 كۆكتاتلارنى ~ / 菜冬备准 ئاخىرەتلىكىنى ~ 事后备准
تراپېتسىيە 形梯 〈数〉〔静〕
تراخوما 眼沙 〈医〉〔静〕
تراخىت 岩面粗 〈矿〉〔静〕
تراختىلىق 的岩面粗 〈地〉〔静〕
تراختىلىق تۇزۇلمە 造构岩面粗
ترادىتسىيە = ئەنئەنە
تراكتور 〔静〕机拉拖：زەنجىر تاپانلىق ~ 履(轨链)式带机拉拖
تراكتور كىران 起轨链，机重起式机拉拖 〈建〉机重
تراكتورچى 手机拉拖 〔静〕
تراكتورسازلىق 业造修机拉拖 〔静〕
تراكتورلاشتۇرماق «تراكتورلاشماق»的使动态
تراكتورلاشتۇرۇلماق «تراكتورلاشماق»的被动态
تراكتورلاشماق 化机拉拖 〔动〕
تراگېدىيە = پاجىئە

تراگېدىيىلىك = پاجىئەلىك
تراگېكومېدىيە 剧喜悲 <文>〔静〕
تراللىبۇس 车电轨无〔静〕
تراموۋاي 车电轨有〔静〕
ترانسپورت 输运〔静〕
ترانسفورماتور 器压变 <电>〔静〕
ترانسكرىپسىيە 标音 <语>〔静〕注音，标音：خەلقئارالىق ~ 国际标音
ترانسكرىپسىيە بەرمەك 写转，音注 <语>
ترانسكرىپسىيىلىك 的音标，的音注 <语>〔静〕~：بەلگە 号符音标
ترايېكتورىيە 迹轨 <物，数>〔静〕
تروپوسفېرا 圈流对，层流对 <气>〔静〕~：چوققىسى 顶层流对
تروپىك 北 ~ شىمالىي：带热，带归回②线归回①〔静〕线归回
تروپىك بەلۋاغ 带归回，带热 <地>
تروپىك سىزىقى 线归回 <地>
تروپىك كىلىماتى 候气带热 <气>
تروپىك يىلى 年归回 <天>
تروت 鱼鳟 ~ بېلىقى：鳟 <动>〔静〕
ترومبون 号长 <艺>〔静〕
ترويان (名地中话神腊希)伊洛特 <古>〔静〕
تربېيانگ 参刺 <动>〔静〕
تربېسكا 鱼鳕 <动>〔静〕
تربلوگىيە 剧部三，曲部三 <文>〔静〕
تربمولىت 石闪透 <矿>〔静〕
تربىنېر 员练教〔静〕
تربىانوزوما 虫体锥 <动>〔静〕
تربىانوزوما كېسىلى 病虫锥 <医>
تربىتوفان 酸氨色 <化>〔静〕
تربسىن 酶白蛋胰 <理生>〔静〕
تربىس 马蓟 <动>〔静〕
تربگلا 鱼鲂 <动>〔静〕
تربگونومېترىيە 角三，学角三 <数>〔静〕
تربگونومېترىيىلىك 的角三，的学角三 <数>〔静〕
تربگونومېترىيىلىك تەكلىمە 程方角三 <数>
تربگونومېترىيىلىك فۇنكسىيە 数函角三 <数>
توبۇلغاق[1] 树柏 <古，植>〔静〕
توبۇلغاق[2] 痛绞肠 <古>〔静〕

توپ[1] 匹〔静〕，卷，批：بىر ~ رەخت 一匹布 / بىر ~ قەغەز 一纸卷
توپ ساتماق 售销量批，发批 <经>
توپ[2] ①〔静〕堆，群②群大：توپتىن ئايرىلغاننى بۆرە يەر. 人群一 ئادەم ~ بىر。掉吃狼被会的群离 <谚>
توپ گېنېتىكىسى 学传遗体群 <生>
توپ[3] (称总的类球)球〔静〕
توپ مەيدانى 场球 <体>
توپ مۇسابىقىسى 赛比类球 <体>
توپ ئويناش 球打
توپ[4] 炮大〔静〕：ئات سۆرەيدىغان چوڭ ~ 炮大拉马
توپقا تۇتماق 轰炮，击炮
توپ ئوقى 弹炮
توپا 土泥，土〔静〕
توپا باسماق ①积尘灰满：توپا بېسىپ كەتكەن كىتابلار 书的尘灰满积 <转>②没湮：توپا باسقان قەدىمىي شەھەر 城古的没湮土泥
توپا تۇرتۇش ماشىنىسى 机土推
توپا رەڭ 色黄土
توپا رەڭ ھەرە 蜂土 <动>
توپىسىنى كۆزگە سۈرتمەك：念思分万 <成>：مەن 10 يىلدىن بېرى يۇرتۇمنى كۆرمەي ، ئۇنىڭ توپىسىنى كۆزۈمگە سۈرتكۈدەك بولدۇم . 我，乡家到见有没来年十我，万念思分。
توپىسىنى كۆككە سورۇماق 丢，天扬土尘 <成>
توپا ـ توزان 水流花落，靡披风望，翻马仰人，甲弃盔安，离难土热，土熟人熟 <成>
توپىسى ئېغىر 土重迁：بۇ يېزىنىڭ ~ ، تايىنلىق مۇشۇ يەردە ئۆي ـ ئوچاقلىق بولۇپ قالارسەن . 儿这在会许也你，土熟人熟庄村个这。业立家成。
توپا ـ تۇمان = توپا ـ توزان
توپا ـ چاڭ = توپا ـ توزان
توپاز 玉黄，晶黄 <地>〔静〕
تۇپىلان[1] 糠：〔静〕بۇغداي توپىنى 糠麦 / شال توپىنى 糠稻
تۇپان[2] 水洪①〔静〕，水大天漫 世灭的中《经圣》指)水洪(②灾难 <转>
توپان بالاسى 灾之顶灭，水洪世灭
توپان بالاسى كەلسە ئوشۇقىغا كەلمەيدىغان <成>

的乎在不也难灾的大天有

توپ - توپ 的队结群成，的群一群一，的群成〔静〕

توپچا 〈艺〉③头乳 〈理生〉②子扣，扣钮①〔静〕键琴

توپچى[1] 手炮〔静〕

توپچى پاراخوت 舰炮 〈军〉

توپچى قىسىم 队部兵炮 〈军〉

توپچى[2] 队球 توپچىلار كامانداسى 员动运类球：〔静〕

توپ - زەمبىرەك 炮火，炮大〔静〕

توپلاتماق 态动使的«توپلىماق»

توپلاشماق 态同共的«توپلىماق»

توپلاق 草莞侧，草莎水 〈植〉〔静〕

توپلاقلىق 的结集，的累积，的中集〔静〕

توپلام 料资 ماتېرياللار توپلىمى：刊集，集，编汇①〔静〕

合集 〈数，逻〉②集诗 شېئىرلار توپلىمى / 编汇

توپلام ئۇقۇم 念概合集 〈逻〉

توپلاملىق 的卷分，的编汇，的集汇〔静〕

توپلانماق ① 态复自的«توپلىماق»：يىغىن مەيدانغا نۇرغۇن ئادەم توپلاندى．人多许了集聚上场会。②«توپلىماق»的态动被的：نۇرغۇن ئوغۇت توپلاندى．肥多许了积。

توپلەي 鞋跟高半 ～ ئارا پاشنىلىق：鞋跟高〔静〕

توپلەيلىك 的鞋跟高穿〔静〕

توپلۇق 性体群〔静〕

توپلىماق 积，集募，集招，集召，合集，集聚〔动〕：پۇل ～ 钱攒 / ئوغۇت ～ 肥积

توپلىنىشماق 态同共的«توپلانماق»

توپوگراف 师绘测形地 〈地〉〔静〕

توپوگرافىيە 学形地，学量测形地 〈地〉〔静〕

توپوگئولوگىيە 学质地形地 〈地〉〔静〕

توپولوگىيە 学扑拓 〈数〉〔静〕

توپۇر 噔，沓杂〔模〕

توپۇر - توپۇر 杂，噔噔（声步脚的沓杂容形）〔模〕

噔噔们他．ئۇلار ～ قىلىپ بالىغاندىن چۈشتى 沓，乱纷：。来楼下走地

توپۇرلاتماق 态动使的«توپۇرلىماق»

توپۇرلاشماق 态同共的«توپۇرلىماق»：ئۇلار توپۇرلىشىپ ئۆگە كىردى．他们在杂沓的声步脚响出发。里屋进走中

توپۇرلىماق 走地达踢达踢，声响的沓杂出发〔动〕

تۇپۇق 的做骨髌②骨髌（的物动）〈理生〉①〔静〕具玩

توپۇق ئويۇنى 传人一由骨髌将时餐聚）戏游骨髌

骨髌示出能若方对，问询时随可中递传，人一另给

（输为则否，赢为

توپۇلماق 开拆，开劈；闯，破冲，破突 〈古〉〔动〕

توپىگۈل 葵竺天 〈植〉〔静〕

توپىلاتماق 态动使的«توپىلماق»

توپىلاشماق 态同共的«توپىلماق»

توپىلاڭ[1] 子乱，变哗，乱暴，乱叛，乱骚〔静〕

توپىلاڭ چىقارماق 乱骚造制，乱叛动发

توپىلاڭدا توقاچ ئوغرىلىماق 饼偷中乱 〈成〉，“劫打火趁”同喻

توپىلاڭ كۆتۈرمەك 乱骚动发，乱叛动发

تۇپىسىلاڭ[2] 土虚 يەر ～：的扬飞土尘，的土浮〔静〕

يول ～ / 地的扬飞土尘 / توپىلاڭدىن چىققۇچە تازا قىيىنالدۇق．来出走中土虚从易容不好们我。

توپىلاڭچى 者变哗，者乱暴，者乱叛〔静〕

توپىلانماق 态动被的«توپىلماق»：بۇ يەرلەر توپىلىنىپ بولدى．了土陈过上都地些这。

تۇپىلىق 地土虚，地的大土②的土有①〔静〕：قارا ～ 地土黑 / سېرىق ～ 地土黄

تۇپىلماق 里地向，后青返苗麦）土陈上 〈农〉〔动〕

土里地给 ～ يەرنى：（肥追物作给，土灰或土坑撒土陈

توتۇقماق 锈生，锈 〈古〉〔动〕

توتىم 腾图〔静〕

توتىمىزم 拜崇腾图〔静〕

توچكا 人敌 دۈشمەننىڭ ئوت توچكىلىرى：点圆，点①〔静〕

心靶中击 توچكىغا تەگكۈزمەك：心靶②点力火的

توچكىلىق 的点带，的点有〔静〕

توچكىلىق كەپشەرلەش 焊点 〈电〉

تۇچىتوپىماس 种品瓜甜）斯玛依托奇妥 〈植〉〔静〕（一之

توختاتماق ～ 镇，痛止 / ئاغرىقنى ～ 车停 / ماشىنىنى ～ 工停厂工使：①«توختىماق»的态动使的：زاۋۇتنى ئىشتىن ～ 忍，捺按，约制③马住勒 ～ ئاتنى / 攻进的人敌止制 / دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىنى ～ 住勒，止遏，止制，制抑②痛住不忍我．ئۇزۇمنى كۆلكىدىن توختىتالمىدىم：气住沉，住。笑。ئۇ كۆز يېشىنى ئارانلا توختاتتى．泪眼住忍强她。ئۇزۇنى توختاتقان ئادەم 雇，找④人（的静镇）的着沉～ ئادەم：子孩看人个一（雇）找 ～ بالا بېقىشقا بىر ئادەم / 人雇

⑤定：بىكاما ～ مەسلىھەتنى بىر يەرگە 定商 ～ 止终⑥

توختىتىپ قويماق 留拘 <法>

توختىتىپ قويۇش ئورنى 所留拘 <法>

توختاشماق «توختىماق» 的共同态

توختالغۇ 〔静〕 ①气住得沉，气耐心：توختالغۇسى بار ئادەم 人的气住不沉 / تـوختالغۇسى يوق ئادەم 人的气住得沉 ②歇脚处：بۇ كىچىك كەپە يولۇچىلارغا ～ بولۇپ قالدى. 这个小棚草歇脚的人路过了成处。

توختالغۇسىز 〔静〕 不停地，不断地：يامغۇر ئۇچ كۈن ～ ياغدى. 雨下了三天不停。

تـوختالماق ① «توختىماق» 的被动态 ②复自的同共 讲，到谈（重着）到：بىز ئۆتكەندە خەلقئارا ژەنىۋەت توغرىسىدا توختالغانىدۇق. 我们上次到国际形势讲到。

توختام[1] 〔静〕 积下的：توختام سۇ <水> 死水：توختام سۇنى چىقىرىۋەتمەك 排出积水 / توختام سۇدەك 象一潭死水 <比>

توختام كۆل 停蓄湖 <地>

تـوختام[2] 〔静〕 同合，契约：～ بويىچە ئىش قىلماق 按同合办事

توختام بولماق 定商，定议：ئوغۇلنىڭ تويى توختام بولدى. 儿子的事定下来了。

توختام تۈزمەك 订同合

توختام قانۇنى 同合法 <法>

توختام قىلماق 定商，定议，同合立订

توختىمى يوق 无定见：～ ئادەم 没主见的人

توختاملاشماق 〔动〕 ①商定，议定：موللام بىلەن توختاملىشىپ، تېپىلغان مال ـ دۇنيانىڭ بەشتىن بىرىنى بېرىشكە رازى بولدۇم. 我和毛拉商定，分给他五分之一的财产到手后将愿意。②订立，同合订。他给我写了一张约契：بىز شەھـەر ئىدارىلىرىنى كۆكتات بىلەن، شەھەر ئىدارىلىرى بىزنى كۆمۈر بىلەن تەمىنلەيدىغان بولۇپ توختاملاشتۇق. 我们城里供给关机菜，关机供给我们煤。

توختاملىق 同合的 〔静〕

توختاملىق ئىشچى 同合工

توختون 稳，稳重，沉 <方>〔静〕

توختىتىشماق «توختاتماق» 的共同态

توختىتىلماق «توختاتماق» 的被动态

توختىماق 〔动〕 ①停，止停，顿停：ئۇ توختاپ ئارقىغا بۇرۇلۇپ قاردى. 他听后往回头扭来下停住。ماشىنا توختاپ قالدى. 车停了。يامغۇر توختاپ قالدى. 雨停了。ساقىتى توختاپ قالدى. 表停了。يېشى توختىغان ئادەم 上了年数的人 / قەلەمى توختىغان 健笔力雄 / ئۇ بىر پىكىرده توختىمايۋاتىدۇ. 的人他说定不拿主意。②值：بۇ كىتاب 10 يۈەنگە توختىدى. 这本书值十元钱。بىر تىيىنگىمۇ توختىمايدۇ. 一文不值。③值得提，值得谈，值得讲到：ئۇ بۇگۈن يېزىغا بېرىش ھەققىدە توختاپ ئۆتتى. 今天他谈到要到乡下去。قـولۇمدا پۇل توختىمايدۇ. 我手里存不住钱（定否于用）。

توخرى 〔静〕 ①吐火罗 ②氏月

توخرى تىلى 吐火罗语 <语>

توخشورغۇچ 棍拨火 <方>〔静〕

توخۇ (توخۇيۇم، توخۇيۇڭ، توخۇسى) 鸡 <动>〔静〕：～ بىلگىنىنى قىچقىرار. 鸡打鸣报晓 <谚>。～ گۆشى 鸡肉 / ～ داڭگال چۈشەيدۇ، ئۆچكە جاڭگال. 鸡干，山羊梦见垃圾土（三）不离本行话句谚 <谚>。（什么事务的什么）。

توخۇ ئەت 鸡瘩：鸡皮疙瘩起 ～ بولماق

توخۇ پوقى 鸡皮：无赖 <成> ②屎鸡 <转> ①

تـوخۇ پوقىلىق 无赖，为无行，为行恶劣 <成>

توخۇ پىتى 作剧

توخۇ پىيىزى 鸡：虱 <生>

توخۇ تاشلىقى 野山：葱 <植>

توخۇ جىرىم غاجىغاندەك 鸡：胗

توخۇ چىلىنى 鸡：树梢苗 <成>

توخۇنى تاق، مۇشۇكنى پەش دېمەسلىك 咬狗，鸡：闹热凑喻意（事的干该不干，子耗）：هوي نېمه بولدى، ～ ، تاماكا چېكىۋاتسەنغۇ! 起抽闹热凑也你，了么怎，哎！～ 非是惹招不，谁惹招不！了来烟

توخۇ چىلىنى 枣拐 <植>

توخۇنى تاق، مۇشۇكنى پەش دېمەسلىك 场鸡养 <成>

توخۇ قارىمۇچى 椒鸡山 <植>

توخۇ قوندۇقتا چىقماستا 天，时架上未鸡 <成>

توخۇ كاتىكى 时落未日，时黑没

توخۇ كۆكرەك 窝鸡

توخۇ ئۇسسۇلى 胸鸡 <理生>

توخۇ ژاباسى 莱西麦"苗青"密哈）舞鸡 <艺>（蹈舞稽滑种一的见常中甫

瘟鸡

توخۇ يۈرەك <成> 胆，鼠如小胆，鬼小胆，怯胆
事怕小
توخۇ يۈرەكلىك 怯胆，事怕小胆
توخۇچى 者鸡售②者鸡养①〔静〕
توخۇچىلىق 业鸡贩②业鸡养①〔静〕
توخۇسىمان 的形鸡〔静〕
توخۇسىمانلار ئەتىتى <动> 目形鸡
توداماق 辱侮，负欺，视歧 <古><动>〔动〕
تور[1] 〔静〕①网：بېلىق تورى 网鱼 / ئۆمۈچۈك تورى 蛛蜘
眼网 / قاتناش تورى 交通网②网状物品：～ پاياپاق
林③的制纱网：دېرىزىگە ～ تارتماق 帘窗纱挂 <转>④
路纹：～ باغلىغان قوغۇن 瓜甜的密细路纹 <转>⑤
人敌入落 局骗，井陷，套圈：دۇشمەنلىك تورىغا چۈشمەك
络网⑥套圈的：سودا تورى 商网业 / كومپيۈتېر
تورى 计算机网络
تور باغلىماق 网织
تور پاختا 絮棉，套棉
تور تارتماق ①蛛蜘网织②网窗帘，窗帘拉
تور تاشلىماق 网撒
تور توقۇماق 网编，网织
تور خالتا 兜网
تور سالماق = تور تاشلىماق
تورغا چۈشمەك 网落：قۇش قېرىپ تورغا چۈشمەس ، ئەر
قېرىپ قولغا چۈشمەس . <谚> 老儿鸟，网落不了老儿男
。当上不了老
تورغا كىرمەك ①网上 <电>②茧作(蚕) <动>
تور كارتى 卡网 <电>
تور كۆڭلەك 衣衬线
تور ياغلىق 巾头纱，巾纱
تور[2] 〔静〕劲后，劲，量分，量重：بۇ پالتىنىڭ تورى يوق .
话的他。ئۇنىڭ گېپىنىڭ خېلى تورى بار . 量分没头斧这
。 قولىنىڭ تورى بار . 劲有上手 。量分有当相
تور كەتمەك 害伤受，激刺受，干相，响影：چاپىنى
بارغا مۇشت ئىتاياي ، جۈۋىسى بارغا تور كەتسۇن . <谚>
向 <谚> 桑指”同喻；威示的袄皮穿给在意，拳挥的袢袷穿
骂“桃”；“影射沙含”；“鱼池及殃，火失门城”。
تورانماق = توستۇرماق
تورانماق = توسۇشماق
تورالغۇ = توسالغۇ
تورالماق = توسالماق

تورپاق 〔静〕 <动> 犊牛公岁两：تورپىقىمنى كىچىك دېمە
ئەك ، يوغان تاغار ئارتىپ كۆر . <谚> 小犊牛我嫌是要 ،
。试一试袋口大上驮
تورپاقنى چىمدىپ ئۆلتۈرمەك 犊牛死掐 <成> ،
(人杀子刀软为意)
تورپاقلىق 的犊牛带，的犊牛有〔静〕
تورپاقلىق ئىنەك 牛奶的犊有 <动>
تورپېدا 雷鱼 <军>〔静〕
تورپېدا قېيىقى 艇雷鱼 <军>
تورت[1] 〔静〕 <食>：سېرىق مايلىق ～ 蛋糕：سېرىق 糕蛋油奶
تورت[2] (声屁放)噗 〔模〕
تورت ـ تورت 噗噗 〔模〕
تورتتىدە 声一地噗 〔静〕
تورسۇق = چاناچ
تورسۇلداق 茎锤类，茎锤，草丹牡 <植>〔静〕
تورسىمان 的状网〔静〕
تورسىمان پەردە 膜状网 <理生>
تورسىمان تالا 维纤状网 <理生>
تورسىمان تومۇر 脉状网 <植>
تورسىمان توقۇلما 织组状网 <理生>
تورسىمان دەريا 河状辫 <地>
تورسىمان دىئاگرامما 图状网
تورسىمان قاسراق 蛤纹包
تورسىمان قۇرۇلما 构结状辫 <地>
تورسىمان ھۈجەيرە 胞细状网 <生>
تورسىمان يۇسۇن 纲网水 <生>
تورغا 子毡的围部下房毡〔静〕
تورغاي 雀云 <动>〔静〕
تورغاي چۈچىلىماستا 前明黎，前亮天 <成>
تورغايلار ئائىلىسى 科灵百 <动>
تورغايتىل 实虫 <植>〔静〕
تورف 炭草，炭泥，煤泥〔静〕
تورفلاشماق 化炭泥 <地><动>
تورفلۇق 的炭草，的炭泥〔静〕
تورفلۇق تۇپراق 土炭泥 <地>
تورفلۇق قەۋەت 层炭泥 <地>
تورفلۇق لاۋا 岩熔灰凝 <地>
تورقا ～ يىپ：维纤麻野〔静〕 因)线的制维纤麻野用
(网鱼织于用多，腐防
تورقا ـ تاۋار 绸麻〔静〕

تورقۇ 缎绸 <古>〔静〕

تورقۇماق 过难，心伤 <方>〔动〕

تورلاتقۇزماق «تورلاتماق» 的态动使：پاختىنى ~ 让棉把让套网成织花

تورلاتماق «تورلىماق» 的动使态：كۆڭلەكنىڭ رەختىنى ~ 让边锁子裙给

تورلاشتۇرماق «تورلاشماق²» 的动使态

تورلاشتۇرۇلماق تورلاشتۇرماق 的被动态

تورلاشماق¹ «تورلىماق» 的同共态

تورلاشماق² ①〔动〕布满纹路：بۇ قوغۇن تازا تورلىشىپتۇ. 这瓜甜个路纹满布。②花发(睛眼)：كۆزۈم تورلىشىپ ھېچنېمىنى كۆرەلمەي قالدىم. 我眼花得什么也不看见。③网络化：ئۇلار يېزا ـ كەنتلەرنىڭ ئورمان بىلەن تورلىشىنى چىڭ تۇتتى. 他们抓紧绿化网林的村农现实。

تورلانماق «تورلىماق» 的被动态：ئېتىلغان پاختىلار ئىككى كۈن ئىچىدىلا تورلىنىپ بولدى. 棉花弹好的两天就成网套了。

تورلۇق¹ 〔静〕①有网的纹有，的路纹有：~ قوغۇن 有网纹的瓜甜②有网的料做的

تورلۇق² 〔静〕有两斤的量分有，的两斤重的：~ پالتا / 斧重的 ~ گەپ قىلماق 说话的量分有，话的重过(气语)，话的色厉言激

تورلىماق ①〔静〕锁②(网)织：پەتلە ~ 锁扣眼

تورمالىن 石气电 <矿>〔静〕

تورمۇز <机>〔静〕车刹，器动制，闸车：ئاپتوموبىلنىڭ تورمۇزى 汽车的制动器 / قول ~ 手闸 / ئارقا ~ 后闸 / ئالدى ~ 前闸 / ئاغزىنىڭ تورمۇزى يوق ئادەم 不嘴牢的人

تورمۇز بارابانى 鼓动制 <机>

تورمۇز تەپكىسى 板踏动制 <机>

تورمۇز تۇتقۇچى 把刹 <机>

تورمۇز تۇتماسلىق ①车住不刹，灵不闸：ۋېلىسىپىتنىڭ تورمۇزى تۇتماي، يولدىكى كىشىلەرنى سوقۇۋەتكىلى تاس قالدىڭ. ②人行了撞点一差，车行自住不刹我。<转>己自住不管，子脑没有你：بەزىدە تورمۇز تۇتماي قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مۇشۇنداق سەتچىلىككە قالىسەن. 有时丑个这了丢是于，己自住不管。

تورمۇز دىسكىسى 盘动制 <机>

تورمۇز قىلماق 动制，车刹

تورمۇزسىز 〔静〕车刹无，的器动制无的闸无

تورمۇزلانماق ①«تورمۇزلىماق» 的被动态②抑 <转>：مېڭە نېرۋىسىنىڭ تورمۇزلىنىشى 大脑神经制抑的

تورمۇزلۇق 〔静〕车刹有，的器动制有的闸有，的车行自闸(轮)倒，车行自的闸蹬脚带：پۇت ~ 车刹 ~ ماشىنىنى：车刹，动制①〔动〕

تورمۇزلىماق 制抑(心，理生) <转>②

تورنىك 单 ~ يالاڭ / 杠双 ~ قوش：子杠 <体>〔静〕

تورنىماق 子杠翻 ~ / 杠 ئۆرۈلمەك

تورون 气射钍 <化>〔静〕

تورۇس 板顶，顶吊，板花天，棚顶 <建>〔静〕

تورۇس ئۆمۈچۈكى 茧壁，钱壁 <动>

تورۇشەن 崽猪 <方，动>〔静〕

تورۇق ~ قارا / 马红枣 ~ ئات：(等马)的红枣〔静〕

ئات قىلان تورۇقنى مەن مىنەي، قارا تورۇقنى سەن مىن. 马红枣黑骑你，马红枣骑我。

تورۇك 〔模〕哒咔，啪：ياڭاقتىن بىرى ئۈستەلگە ~ قىلىپ چۈشۈپ كەتتى. 一个核桃从桌到掉声一哒咔上子。

تورۇك ـ تورۇك 嗒啪嗒啪，啦啪里劈〔模〕：بوۋاي ئالمىنى ئىرغىتىۋېدى، ~ قىلىپ چۈشكىلى تۇردى. 爷爷老摇一果苹树，来了掉啦啪里劈下了。

تورۇككىدە 声一嗒啪，地啪〔静〕：ئۇنىڭ قولىدىكى سومكا ~ يەرگە چۈشتى. 他的包提到掉地啪上地。

تورۇكلاتماق 动使的 «تورۇكلىماق» 态

تورۇكلاشماق 同共的 «تورۇكلىماق» 态

تورۇكلىماق 嗒啪，啪〔动〕

تورۇك 铛，当哐，哐，咚〔模〕：قولۇمدىكى پىچاق ~ قىلىپ داسقا چۈشۈپ كەتتى. 我的刀子到掉声一地铛了盆。

تورۇك ـ تورۇك 铛铛，当哐①〔模〕：بالا كونا چېلەكنى ~ قىلىپ ئۇرۇپ قۇشقاچنى ئۇركۈتتى. 孩子敲地铛铛旧着。

تورۇكلۇق 的气粗声粗②。雀麻轰桶水：ئۇ ئەجەب ~ گەپ قىلدىغان بىر نېمىكىنا! 伙家的气粗声粗话说个是竟他！

تورۇك ـ تورۇك تەگمەك 气粗声粗话说

تورۇك ـ تورۇك قىلماق 唤叫，喊叫，呼咋：شۇنچىلىك ئىشقا نېمانچە تورۇك ـ تورۇك قىلىسەن! 咋呼你事小点这！

تورۇڭشىدە 声一啷哐，声一地咚〔静〕

تورۇڭلاتماق «تورۇڭلىماق» 的动使态

تورۇڭلىماق 当哐，啷哐①〔动〕：سېۋەتتىكى بىكارلانغان

كونسېرۋا قـۇتىلىرى تـورۇڭلاپ تۆكىلىپ كەتتى . 废的里筐 . 唤叫，呼咋 <转>②。来出了倒下一啷哐盒头罐：
ئىش ئۆتۈپ كەتتى ، ئەمدى تورۇڭلىما . 再别你，了去过儿事 . 了唤叫 。

تورۇلا 荠果扭，荠珠念 <植>〔静〕

تورۇلغا 鸪鸪水，鸠雉 <动>〔静〕

تورۇلماق 拦，挡 <方>〔动〕

تورۇم 羔驼 <古>〔静〕

تورۇنقاي 油肠 <方>〔静〕

تورىت 石钍 <矿>〔静〕

توربماق = توسماق

توز[1] 〔静〕 <动>孔雀：～ پەيلىرىنى ئاسرايدۇ ، ياخشى ئۆز ئابرۇيىنى ساقلايدۇ . <谚> 好，翼羽的己自护爱雀孔 。誉荣的己自护爱人

توز[2] 〔静〕 土面(面的散飞时面磨)：～ يالىغان ئىت قو- پارغۇ ئاستىدا ئۆلەر . <谚> 棒撬在死狗的面土了惯舔下(场下好有没宜便人别惯占喻)。

توزان 〔静〕 尘飞，尘粉，尘灰，土尘

توزان ئالتۇنكۆز 蛉粉 <动>

توزان بەلۋېغى 带埃尘 <天>

توزان پىت 虱粉 <动>

توزان سۈمۈرگۈ 器尘吸 <机>

توزان قانات كەپىنەك 蝶粉 <动>

توزان يېغقۇچ 器尘除 <机>

توزسىمان 〔静〕 式雀孔，状雀孔

توزسىمان قىرغاۋۇل 鸡锦 <动>

توزغاق 〔静〕 花飞 <纺>②绒薄，棒薄 <植>

توزغاقۇاش 菊沙锡 <植>〔静〕

توزگۇل 草雀孔 <植>〔静〕

توزۇتماق «توزۇماق»的态动使：توپا ～ 土扬 / ئائىلىنى ～ 散离庭家使，亡人破家使

توزۇتۇشماق «توزۇتماق»态同共的

توزۇتۇلماق «توزۇتماق»态动被的

توزۇشماق «توزۇماق»态同共的

توزۇماق 〔动〕飞①扬飞，散飞：چاڭ تـوزۇپ كەتمەك 尘土 凋，谢凋②。了开散飞毛羽 . پەي توزۇپ كەتتى 扬飞 / كۈل ～ 零：كىيىم توزۇپ كـەتتى 破旧，旧穿，破穿③。谢凋儿花 . 破旧：كىيىم توزۇپ كـەتتى 破，散四，散离，散走④。了旧破服衣 . قۇچقاچلار توزۇپ كەتتى 落：ئائىلىسى توزۇپ كەتتى 了飞纷散四雀麻 . 了亡人破家；了散离庭家 。

توزۇندى 〔静〕 尘飞，物落散

توزۇندى پاختا 花棍皮 <纺>

توزى 〔静〕 户屠，夫屠 <古>

تـوساتتىن 〔静〕 突然骤，然忽，然突：～ ئۇزگىرىش 突变 / ～ قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى . 雨大起下然突 。
～ ئىشىك ئېچىلىپ ، تونۇش ئەمەس بىر ئادەم كىرىپ كەلدى . 人生陌个一了来进，了开门然忽 。

توسالغۇ 〔静〕 石脚绊，物碍阻，物碍障：ئىلگىرىلەش يو- لىدىكى توسالغۇنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 障的上路道进前清扫 / باتۇرنىڭ ئالدىدا ئۆتكىلى بولمايدىغان ～ يوق . 碍面雄英 。碍障的过不越有没前

توسالغۇ بولماق 碍妨 碍阻，碍妨：تەرەققىياتقا ～ 发碍妨 通交碍阻 ～ / 展

توسالغۇ سىزىقى 线力阻

توسالغۇ كېسەللىكى 病疾性塞阻 <医>

توسالغۇ مادداسى 素扰干 <理生>

توسالغۇنىڭ پەيدا بولۇشى 阻成 <语>

توسالغۇنىڭ داۋاملىشىشى 阻持 <语>

توسالغۇنىڭ يېمىرىلىشى 阻除 <语>

تـوسالغۇ ئېچىش تـوقىچىقى 海则障除 <药> 片甫

توسالغۇسىز 〔静〕 的畅通，的挡阻无：～ ماڭماق 行通 / ～ قاتناش 无阻畅通 / ئىلگىرىلىمەك 长驱 入直

توسالغۇلۇق 的碍障有，碍障 〔静〕

توسالغۇلۇق يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 碍障 <体> 跑赛

تـوستوغان 〔静〕 盅酒，杯酒②子坛，罐瓦① <古>，碗木③觞

توستۇرماق «توسماق»的态动使：ئۇ بالىلىرىغا قوموش بىلەن باغنىڭ ئەتراپىنى توستۇردى . 园果把苇芦用们子孩让他 。来起了围周四 ئانا بوۋاقنى چوڭ قىزىغا بېرىپ توستۇردى . 。(屎或)尿把她让，儿女大给交儿婴把妈妈

توسقاۋۇل 候守，备守 <古>〔静〕

توسقۇ[1] 止截，挡阻，碍阻 〔静〕

توسقۇ قىستۇرما 圈垫退止 <机>

توسقۇ[2] 关海，卡关 <方>〔静〕

توسقۇن 除排 توسقۇنلارنى بۇزۇپ تاشلىماق 〔静〕 挡阻，碍阻：碍阻

توسقۇنسىز 〔静〕 的挡阻无，的碍阻无

توسقۇنلۇق 〔静〕 碍障①: توسقۇنلۇقلارنى سۈپۈرۈپ تاشلىماق 扫除障碍 <物>②抗阻: ~ قىممىتى 阻抗值数

توسما 〔静〕①<水>岸护，埝土，堰，坝: كۆل توسمىسى 湖塞堰 / دەريا توسمىسى 河坝②物碍障: شامال توسمىسى 风障③的隔: ~ قىر 地埂

توسما تاختا 板挡 <电>

توسما تام ①墙隔，墙拦②<军>体掩

توسما كلاپان <机>阀闸

توسما كۆل <地>湖塞堰

توسمىدىن سەكرەش ئات بەيگىسى <体>栏跳马赛

تۇسماق 〔动〕①遮，挡遮，挡，堵，截拦，拦阻，挡阻<止制>: ئاتنى تېز توس. 住拦马把快 ~ يۇل 盖挡 / شامالنى ~ 路风挡 / ئاپتاپنى ~ 阳太遮 / سۇنى ~ 水堵 / يول توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلماق 劫打路拦 / تارىخنىڭ ئېقىمىنى توسقىلى بولمايدۇ. 历史的潮流不可阻挡。 پۇل پاخاللىقىنى ~ 通货膨胀制止 / توسۇپ زەربە بەرمەك 击狙，击阻 / ئايىنى ئېتەك بىلەن توسقىلى بولماس. 衣用不住月亮。 <谚> دەريانى توسقىلى بولار، ئەلنىڭ ئاغزىنى توسقىلى بولماس. 挡难碑口，拦可河大。 <谚> قاراقچى قاراڭغۇدا تۇسىدۇ. 路拦夜黑是总盗强。 <谚>②尿把: بالىنى ~ (尿)给孩小把

توسمىلىق 〔静〕的开隔，的拦阻有: تاختاي ~ يازلىق 台舞天露的开隔板木用

توسۇشماق 态同共的 «توسماق»

توسۇق 〔静〕①碍障，拦物阻: قاتمۇ قات توسۇقتىن ئۆتمەك 越过重重障碍 / تۇسۇقلارنى ئېلىپ تاشلىماق 排除障碍 / سىم ~ 铁丝网②屏障，障屏，蔽屏: تەبىئىي ~ 天然屏障③屏板(体) / تاختاي ~ 板隔④墙隔，障子: ئۆي-ئىچىدىكى توسۇقنى ئېلىۋەتتىم. 我拆了墙隔。 ئاۋاز توسۇقى 隔音板 / دەرەخ ~ 树障 / ~ 了拆墙隔。 ئاۋاز توسۇقى 隔音板 / دەرەخ ~ 树障 / ~ 隔，墙隔，扇隔

تۇسۇقتىن ئۆتۈش مۇسابىقىسى <体>障越超赛

تۇسۇقلۇق 〔静〕的着遮，的住堵，的住挡: يول ~ ئىكەن. 路不通。

توسۇلماق 态动被的 «توسماق»: بالا ئىككى قېتىم تۇسۇلدى. 了两被子孩次两(尿或)尿把被路。 يول توسۇلۇپ قاپتۇ 了住截。

توسۇن 的服顺不，的烈暴情性〔静〕: ~ ئات 马烈

توسىرىماق 力无，乏疲 <方>〔动〕

توشاتماق 态动使的 «توشماق»

توشتۇرماق ①态动使的 «توشماق»: چايدانغا قاينىق سۇ ~ 往水开满灌里瓶水热 ~ ساڭنى ئاشلىققا 仓里装满粮 / ئاشنى چىنىگە تۇشتۇرۇپ ئۇسماق 饭碗一舀地满满 / 食②填: جەدۋەل ~ 表格表填，写填

توشتۇرۇشماق 态同共的 «توشتۇرماق»

توشتۇرۇلماق 态动被的 «توشتۇرماق»

توشقان <动>〔静〕子兔: ياۋا ~ / ئۆي توشقىنى 野兔 / 家兔: توشقاندەك يۇز يىل ياشىغۇچە، يولۋاستەك بىر كۈن ياشا. 兔活一样千岁，虎活一样百岁。 <谚> ئۆلسە تولكە ھازا تۇتۇپتۇ. 死狐悲 <谚> ~ تېرىسى ئۈچ كۈن چىدار. 只皮子兔能三天耐。 ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر، تۇشقاننى قوماش. 人死羞辱耻，兔死扎苇芦。 <谚>

توشقان باش ببلىق 鲛银 <动>

توشقان كالپۇك 裂唇，唇兔

توشقان كۆز 眼兔

توشقانلار ئەتىرىتى 目形兔 <动>

توشقان يۇرەك = توخۇ يۇرەك

توشقانچى 猎 ~ سار: 的兔猎②者兔捕，人兔养①〔静〕鹰兔

توشقانچىلاپ 的似子兔〔静〕

توشقانچىلاپ يۇگۇرۇش 腿蹬子兔 <体>

توشقانزەددىكى 蓉苁肉 <植>〔静〕

توشقانسۆڭەك 槐砂，槐沙 <植>〔静〕

توشقانقولاق 草耳兔 <植>〔静〕

توشقانقومۇشى 股刀剪 <植>〔静〕

توشقانقۇيرۇق 娘麦看 <植>〔静〕

توشقانكالپۇك 花唇兔 <植>〔静〕

توشقانگۈل 来客仙 <植>〔静〕

توشقانئوت 榆地 <植>〔静〕

توشقانياڭقى 粟票，粟板 <植>〔静〕

توشماق 〔动〕满，到: ئىدىش سۇغا توشتى. 水缸了满。 مۇددىتى ~ 期到 / ۋاقىت توشتى. 了到间时。 ئۇ بىرىنچى ئايدا 18 گە توشتى. 岁八十满已他份月一。 توشقان ھۈنەرۋەن 匠工的超高艺手

توشۇتماق 态动使的 «توشۇماق»

توشۇشماق 态同共的 «توشۇماق»

توشۇغۇچى 〔静〕运送的，运载的，输运的：خەت ～ 邮递员 / 子孩的信送

توشۇغۇچى تاسما 带送传 <机>

توشۇغۇچى توقۇلما 织组导输 <生>

توشۇغۇچى راكېتا 箭火载运

توشۇق 〔静〕子驮，物货的运

توشۇقلۇق 〔静〕满：زال كىشىلەر بىلەن ～ ئىدى. 礼堂里坐满了人。

توشۇك 〔静〕绳套

توشۇك ئارغامچا 套绳

توشۇكلۇق 〔静〕①有绳套的绳套做来用②的绳套

توشۇلاق 〔静〕山野葡萄 <方，植>

توشۇلما 〔静〕运托物品

توشۇلماق «توشۇماق»的被动态

توشۇماق 〔动〕运，送运，运搬，输运，递投：مال ～ 运货 / ئاشلىق ～ 粮运 / سۇ ～ 水运，水担 / خەت ～ 件信递投非是拨挑，话闲传 ～ گەپ

توشىماق 〔动〕够，足够：مۇنداق كەيسەك ئاياغ تۇشامدۇ؟ 穿么这你吗够个有还鞋？穿着这样的鞋够不够？ 。空山吃坐

توغ 〔静〕土尘 <方>

توغاچ 〔静〕桃光梨 <植>

توغاچى 〔静〕催领 <古>

توغار 〔静〕方东，东 <古>

توغان 〔静〕隼 <古，动>

توغرا 〔静〕①直的，的直笔：يول ～ 路直，路正②直 ئۇرۇمچىگە بارىدىغان پويىز ～ 鲁乌达直接，通达家你到接直我送。سىزنىڭكىگە كەلىدىم ～ / 车火的齐木观的确正，的对③。了来كۆزقاراش ～ 的确正：لۇشيەن ～ / 点解确正 ھەل قىلماق / 线路的确正 سىنىك ～ / 决正目帐。对的你。چىقتى ～ 的在实，的实真④。确话真，话实 سۆز ～ / سۆز 说 قۇلاققا ياقماس. 耳逆言忠 <谚>。توغرىسىنى ئېيتقاندا 的直正，的爽直，的率直⑤说实老，的在实：～ جاۋاب 的横⑥人的爽直 ئادەم ～ / 答回的率直 سەپ 横排 كەسمەك ～ / 队横 تىزلىماق / 截横 تۇغرىسىغا 长渡横 چاڭجياڭ دەرياسىنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتمەك / 队 江 / يولنى ～ كېسىپ ئۆتمەك 路马穿横 چوڭلارنىڭ ئالدىدىن ～ ئۆتمەك 习的族尔吾维按）去过横前面人大从 ھامىلىسىنىڭ ～ جايلاشماسلىقى 不位胎 /（的貌礼不是惯

正⑦然果，然诚：～ ، ئۇ تېخى يولغا چىقمىدى ، ئەمما كېتىشكە تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ . 是可，身动有没还他，然诚。正确，对

توغرا بولماق 确正，对

توغرا تاپماق ①认为正确②成赞，同意：يىغىن قاتناشچىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ قاراشلىرىنى توغرا تاپتى . 会与者都为认的他是法看的正确。 ئەكرەم بۇ ئەقىللىق قىزنىڭ مەسلىھەتىنى توغرا تاپتى . 姑明聪个这成赞木热科艾。的娘主意。

توغرا تاناسىپ 例比正 <数>

توغرا تۇرماق 对，付对，挡抵：بۇگۈن ئۇ دەھشەتلىك قوشۇن باستۇرۇپ كەلسە ، ئۇنىڭغا توغرا تۇرغىلى بولمايدۇ . 今天那支军队的来过冲伍队，话的来过冲伍队的猛凶。住不挡抵，

توغرا تېزلىك 度速向横 <物>

توغرا چىقماق 对，确正

توغرا دولقۇن 波横 <物>

توغرا رىقابەت 争竞当正 <经>

توغرا قاينام 流环向横 <水>

توغرا قىلماق ①对得做②直弄：مېنىڭچە ، ئۇ توغرا قىلدى . 见相使③。对得做他为认我：ئۇ يىگىتنى قىزغا توغرا قىلىپتۇ . 见相娘姑和子伙小让他。

توغرا كەسمە 面切横，面截横 <数>

توغرا كەسىر 数分正 <数>

توغرا كەلمەك ①合适；乎合，合适；身称，身合：ئەھۋالى بۇ ئۆتۈك پۇتۇمغا توغرا كەلمەيدۇ . 这双鞋不合脚。 / 际实乎合 ～ يەتكە ، بۇ كىيىم ماڭا توغرا كېلىدۇ ، 这衣服我穿着合不合身。 ②逢适，好正，好恰，恰恰。5-چىسلا يەكشەنبىگە توغرا كېلىدۇ . 天期星是好恰号五。 مەن دەل ئۇنىڭ ئۆيدە يوق ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قاپتىمەن . 他到我好只，该应，得就，须必，要需③。在不他好恰，家ئۇنداق بولسا ، ئەتە بېرىشقا توغرا كېلىدۇ . 须必，话的样那。去天明ئۇ ماقۇل كۆرمىسە ، مېنىڭ بېرىشىمغا توغرا كېلىدۇ . 去自亲得我，话的意同不他。 بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ . 个这了决解该题问。 بالا (儿胎)位横④。 توغرا كېلىپ قاپتۇ ، ئەگەر ياخشىسى دوختۇرخانىغا ئاپىرىش كېرەك . 到遇，到碰⑤。去院医送好最，位横是儿胎。 سەپەردە دەريادا توغرا كېلىپ قالدۇق . 河条一到遇上路。 ⑥均平：ھەر بىر ئادەمگە بىر جىڭدىن گۆش توغرا كەلسۇن

要肉斤一均平人每要。كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان كىرىم 人收均人

تـوغـرا كېسـەر ～：的平公、的道公(题问理处) 人的理讲、人的道公 ئادەم

توغرا لىم 梁横 <建>

تـوغرا مەيدان ①<物>场立确正②场横：تـوغرا مەيداندا تۇرۇشۇڭنى ئۈمىد قىلىمەن．我希望你能站在场立确正。上场立的

توغرا ئوق 轴横 <数>

توغرا ئۆتمەك 去过横

توغرىسىغا تەۋرىنىش 动振横 <物>

توغرىسىغا قۇتۇپلىنىش 化极向横 <物>

توغرا[2] 〔静〕 度宽、面幅

توغراتماق «توغرىماق»的 态动使

توغرا ـ خاتا 〔静〕 对正、错误：ئىشنىڭ توغرا ـ خاتاسىنى ئايرىماسلىق 不分对错、红青皂白的情事的

توغراشماق[1] «توغرىماق»的 态同共

توغراشماق[2] 〔动〕<古> 碎破、烂破、开裂

توغراق 〔静〕<植> 杨胡树

توغراقلىق[1] 〔静〕 杨胡林、杨胡丛

توغراقلىق[2] 〔静〕 铡、碎切的好

توغرالماق «توغرىماق»的 态动被

تـوغـرام 〔静〕①片、块(的切刀用)：بىر ～ گـۆش 一块肉 / بىر ～ نان 一片馕②条、块：ئۇنىڭ توغرىسى خېلى چوڭ بوپتۇ．他的切当相大。

توغرۇلۇق 〔助〕 关于

توغرىدا 〔助〕 关于、论

تـوغرىدىن ـ تـوغرا ～：地接直、地当了接直〔静〕 سۆزلىمەك / مەسىلە بولسا، ～ ئـوتتۇرىغا قويۇش كېرەك．说接直地当了接直该应、题问有。来出提地

توغرىسىدا 〔助〕 关于、论：ئۇنىڭ ئوغلى ～ گەپ بولدى．谈论矛盾 زىددىيەت توغرىسىدا گەپ بولدى。事的子儿他于关论

توغرىغا 〔静〕 碱、碱杨胡

توغرىلاتماق «توغرىلىماق»的 态动使

توغرىلاشماق «توغرىلىماق»的 态同共

توغرىلانماق ① «توغرىلىماق»的 态动被：ئۇنىڭ ئىشى توغرىلاندى．了妥办情事的他。②«توغرىلىماق» 态复自的：ئادەملەر ئىشىك ياقتا توغرىلاندى．了去边那门向转都们人。

توغرىلىق[1] 〔静〕 正、正确①：پۈتۈنىڭ توغرىلىقىغا قارىما، يولۇڭنىڭ توغرىلىقىغا قارا．<谚>别看脚不歪正、路不歪正要。

توغرىلىق[2] 〔静〕 正确性、准确性②。كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان كىرىم 人收均人

تـوغرىلىماق 〔动〕 直弄①、直拉、弄子埂把：قىرنى ～ 端、正对、正摆、直对②直拉子绳把：تانابنى ～ / 正拨、正对、准对 نىشانغا ～ / 标目准对、جوزىنى بىر ـ بىرىگە ～ 态正端 / 正摆子桌把 تىزماق توغرىلاپ پوزىتسىيىنى ～ / 办、好弄③表对：سەپنى ～ / 伍队顿整 سائەتنى ～ / 了妥办情事的他．ئۇنىڭ ئىشى توغرىلاپ قويۇلدى．妥：④正纠：خاتالىقنى ～ 赶、定⑤错纠：ئۇنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان ۋاقتىنى يەكشەنبىگە توغرىلايلى．去天期星在定们我。吧家他 ئىشتىن چۈشكەن ۋاقىتقا توغرىلاپ ئۆيۈڭگە باراي．数整个凑、凑⑥：پـۇلنـى مىڭ يۈەنگە توغرىلاپ بانكىغا قويايلى．存再后元千一够凑钱把。كـۆچۈك بولسا، دۈشمىنىڭنى توغرىلا．死杀、掉打、掉干、治整 <转>⑦：掉干人敌的你把你、事本有。

栓螺正校 توغرىلاش بولتىسى

尺准照 <水> توغرىلاش رېيكىسى

توغرىماق 〔动〕 铡、剁、切：گۈش ～ / 肉切 ئوت ～ / 草铡

توغۇر 边折(的帽花尔吾维) <古>〔静〕

توغىر 冕冠、冠皇、冕、冠王 <古>〔静〕

توق 〔静〕 饱①、满饱：دان ～ / 粒颗的满饱 بۇغداي دان ئاپتۇ．满饱粒麦。كىيىمى پـۈتۈن ～ ، قورسىقى ～．温饱、壮健体身 ～ يىلىكى。食足衣丰、كۈز ـ قارنى ～ / 人的吃贪不 ئادەمنىڭ قورسىقى ～ ، قۇلى بىلەن ئىشى يوق．饱子肚子主、饱才奴管不 <谚>。足富②

饭的饥耐 ～ تاماق：的饥耐、的饿

蓬飞黄橙 <植> توق سېرىق قامغاق

韵重 <文> توق قاپىيە

توقا[1] 〔静〕 环铁、子卡、袢扣(的带鞋和带肚马、带皮)

توقا[2] 〔静〕 纽秤、毫秤：باش ～ 纽头、毫头

تـوقاچ ～：块(的等皂肥)②馕圆小①<食>〔静〕 سوپۇن بىر ～ 皂肥块一

茶沱 توقاچ چاي

皂肥(的造制法土) توقاچ سوپۇن

توقال[1] 〔静〕 ～：的角犄无 كالا ～ / 牛的角犄无 ئۆچكە ～ / 羊山的角犄无 ئـۆكۈزنىڭمۇ چىشىغا تەگمىگەن ياخشى．

。好为惹不也牛的角特有没 <谚>

توقال هەرە 蜂小姬 <动>

توقال² 房偏，婆老小，妾〔静〕

توقال خانىش 子妃，妃王

توقال³ (物动话神)螭 <古，动>〔静〕

توقاللىق 妾为……娶分身的妾：توقاللىقتا ئالماق〔静〕

توقاي¹ 的弯，的歪〔静〕：ئۇنىڭ ئوڭ قولىنىڭ بېغىشى ~ ئىدى．他的弯是腕手右的。

تۇقاي² 人帮一：ئادەم ~ بىر，堆，伙，群，帮②林丛①〔静〕

توقايلىق 林丛，林木灌〔静〕

توقبات 跋拓 <古>〔静〕

توق - باسرۇق 馋不 <方>〔静〕

توق - توق 己自让俩妇夫．خوتۇن ئىككىيلەن ئۆز بالا-سىنى ~ يېگۈزۈپ ، چىرايلىق كىيىندۇرەتتى．的亮亮漂漂得穿，的饱饱得吃子孩的〔静〕：的饱饱

توقتوق 鸟木啄 <方，动>〔静〕

توقچىلىق 舒情心而实殷裕富因 كۆڭلى - كۆكسى كۆتۈرۈلمەك ~ 富致动劳 / 畅 / 受有没 <谚>．活生裕富惜珍会不苦痛的饿饥过 〔静〕：裕优，实殷，裕富

توقسان 十九〔静〕

توقساۋۇل 吏夜巡 <古>〔静〕

توقسىنىنچى 十九第〔静〕

توققۇز 九〔静〕

توققۇز ئاتار مىلتىق 枪发连九

توققۇز بوغۇم 兰蕙 <植>〔静〕

توققۇز تاتار 靼鞑族九，靼鞑姓九

تۇققۇز تەزىم 体五，叩九拜三，躬鞠九 <成>

توققۇز قاتار 连子九 <体>

تۇققۇز قىزنىڭ تولغىقى بىر كۈندە تۇتماق 急有所喻比）作发时同痛阵前产人女个九 <成>（生发时同事

توققۇز كۆز 骨荐，骨骶 <理生>

توققۇز ئوغۇز 斯古乌姓九

توققۇز ئۇيغۇر 纥回姓九

توققۇزى تەل 样样，备齐事万，全俱应一 <成>

全齐

توققۇزەيلەن 人九〔静〕

توققۇزتونلۇق 叶百，胃巢蜂，胃瓣重 <生>〔静〕

توققۇزلۇق 诗行九 <文>②的个九，九①〔静〕

توققۇزلۇق كېڭەيتىش ئۇسۇلى 法九扩 <数>

توققۇزىنچى 月九 ئاي ~：九第〔静〕

توققۇزىنچى تۈراق 位九第 <艺>

توققۇزىنچى دېكابر ھەربىكتى 动运九.二一

توقلا 羔羊(的岁两满将即) <动>〔静〕

توقلاتماق 态动使的 «توقلىماق»

توقلاشماق 态同共的 «توقلىماق»

توقلانماق 。了饱吃子肚他 态动被的 «توقلىماق»：ئۇنىڭ قورسىقى توقلاندى．

تۇقلۇق¹ 饱温，暖饱②。饱太得吃是饭怪责，智理没是 饱①〔静〕：تۇغقاندىن يامانلىغان ئەقىلىنىڭ يوقلۇقى ، تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ توقلۇقى．戚亲怪责 <谚>

تۇقلۇق² 角犄 无，角犄缺②(发头无)秃，光① <古>〔静〕

توقلىماق 子肚饱吃 ~ قورساقنى / 。人穷忘别，饱吃己自 <谚> . كەمبەغەلنى يوقلا ، توقلا 饱吃〔动〕：قورساقنى

تۇقماق 钱沓一，钱捆一 ~ بىر：沓，捆③锤木②子棒，棒头大①〔静〕：پۇل

توقماقبېلىق 豚河 <动>〔静〕

توقماقچى 手打②者棒头大持①〔静〕

توقماقلاتماق 态动使的 «توقماقلىماق»

توقماقلاشماق 态同共的 «توقماقلىماق»

توقماقلانماق 态动被的 «توقماقلىماق»

توقماقلىماق ~ 姓百的辜无打棒意任 打棒用〔动〕：بىگۇناھ پۇقرالارنى خالىغانچە

توقۇ 节礼，矩规 <古>〔静〕

تۇقۇتماق¹ 地织让 ~ گىلەم 态动使的：«تۇقۇماق¹»

تۇقۇتماق² 马好备让 ~ ئاتلارنى 态动使的：«تۇقۇماق²» 子筐编让 ~ سېۋەت / 毯 鞍

توقۇچ = جىيەك

توقۇر 铃驼小〔静〕

توقۇرقا 嘴壶 <古>〔静〕

توقۇش 突冲，斗战 <古>〔静〕

توقۇشماق¹ 。歌编女男年青 . قىز - يىگىت قوشاق تۇقۇشتى 态同共的：«توقۇماق¹»

توقۇشماق² 态同共的 «توقۇماق²»

توقۇقلۇق[1] 〔静〕 的好织 بىلىق تورى 的成编，的好织：～ 网鱼

توقۇقلۇق[2] 〔静〕 马的鞍了备 ئات ～ 的鞍了备：

توقۇلما ①〔静〕 品织纺，品制编：پاختا ۋە يىپەك توقۇلمىسى ～ ②品织绸丝和品织纺棉 ～ 构虚 <文>：بەدىئىي ～ 艺术构虚 / سۆزنت ～ 造编③节情的构虚：گەپ ～ 编造的话的<生>④组织：قوشقۇچى ～ 结组缔 织 / مۇسكۇل توقۇلمىسى 肌组织 <纺>⑤织组：قىيپاش يوللۇق ～ 斜纹组织 <哲>⑥

توقۇلما بۇيۇم 织物，编织品 <纺>

توقۇلما خىمىيىسى 组织学 <化>

توقۇلما سۇيۇقلۇقى 组织液 <理生>

توقۇلما ماللار 纺织品

توقۇلما ئورۇندۇق 藤椅

توقۇلما ئۇستۇرۇش 组织培养 <生>

توقۇلماق[1] 被动态的 «توقۇماق[1]»

توقۇلماق[2] 被动态的 «توقۇماق[2]»

توقۇلمىشۇناس 〔静〕 家学组织 <理生>

توقۇلمىشۇناسلىق 〔静〕 学组织 <理生>

توقۇلمىلىق 〔静〕 ①的织：～ شايى رومال 巾围绸的织 ②的组织：～ داۋالاش ئۈسۈلى 法疗组织

توقۇم[1] 〔静〕 ①鞍垫：ئېشەككە كۆچۈك يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى. 不惹"同喻：气出鞍驴拿就，驴毛了不何奈 <谚>"骂笨惹祸起"；"硬怕软欺"。ئېشىكى ئۇچ تەڭگە، توقۇمى بەش تەڭگە. 本)鞍买元银个五，驴买元银个三 <谚>②厚。(失偿不得，末逐本舍，置倒末)：摞大一，厚。توقۇمدەك كىتاب 很厚的书 <转>③过，错过：ئۆز-ئۆزىنى توقۇمىنى باشقىلارغا ئارتماق 己自把过错推给别人，人别给过错的己自把 ～ 名罪织罗：باشقىلارغا ～ 名罪织罗人别给 ①鞍垫织 <成>②

توقۇم تىكمەك 急气，怒成羞恼 <成>

توقۇمنى قارىغا ئالماق 坏败

توقۇم[2] 〔静〕 (马于用多)的宰被将 <古>

توقۇما 〔静〕 的纺混毛棉 <纺>②的织编，的织①

توقۇما ①〔动〕 编，编织：سېۋەت ～ / 子筐编 ～ 织 گىلەم / 子席编 ～ 织 پايپاق / 子袜编 ～ 织 بورا / 布织 ～ 地毯 / رەخت ～ 撰杜，造捏，想臆，造编，编②子袜打，子袜 قوشاق：～ 编歌谣 / پىتنە ـ ئىغۋا ～ 言谣造编 / سەن ئىشەنمە، بۇنى ئۇ توقۇپ چىققان. 你相别信，编造他是这的来出。

توقۇش 织 <纺> 间车造织 سېخى

توقۇش ئىستانوكى 织 <纺> 机布织

توقۇماق[2] 〔动〕 ①备(马)：ئۇ ئېتىنى ئالدىراپ توقۇدى. 急他 / 鞍驴备 ～ ئېشەككە ئۈچۈلۈق 。好备马把忙 / تۆگىگە چوم 驼鞍备 ～ هېلىمۇ ياخشى ئۇ كەلگەندە ئۆيدە بولماپتىكەنمەن، بولمىسا، ماڭا توقۇيدىغان خېلى توقۇملىرىڭ بار ئىكەن ـ دە！ 会你然不，家在不我时来他亏幸！ 呢名罪少不织罗我给！

تۇقۇملۇق 〔静〕 ①的垫鞍做②的垫鞍有：بىر ～ 子毡的垫鞍个一做可 كېگىز

توقۇمچى 工织纺 <纺>〔静〕：娘姑织纺 قىز ～

توقۇمچىلىق 〔静〕 业织纺，织纺：مەن توقۇمچىلىقنى ئۆگىنىپ توقۇمچىلىقتا ئىشلىدىم. 我学织纺，织纺当。

توقۇمچىلىق سانائىتى 业工织纺 <纺>

توقۇمچىلىق فابرىكىسى 厂织纺 <纺>

توقۇمچىلىق ئىشچىسى 人工织纺 <纺>

تۇقۇناق ①〔静〕 死②钩木(的子绳紧拉来用后货装)：～ ئارتماق 上安 名罪(的有须莫)：～ <转>③扣死，结 胎鬼：ئۇنىڭ قورسىقىنىڭ تۇقىنىقى بار. 杆绞⑤。胎鬼怀心他

توقۇناق بالا 祸横

توقۇناق قاغا 鸦渡，鸦乌鼻秃 <动>

توقۇنۇش 〔静〕 突冲：چېگرىدىكى ～ / 突冲境边 راھمان مۇدىر بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدىكى ～ 热合曼和任主间之我和 突冲的

توقۇنۇش قانۇنى 法突冲 <法>

توقۇنۇشتۇرماق 使的突冲 «توقۇنۇشماق»

توقۇنۇشسىز 〔静〕 的突冲无

توقۇنۇشسىزلىق 突冲无 〔静〕

توقۇنۇشسىزلىق نەزەرىيىسى 论突冲无 <哲>

تۇقۇنۇشلۇق 〔静〕 中说小 ～ ۋاقە：ھېكايىدىكى 的突冲有：

节情的突冲带

توقۇنۇشماق 遇相(光目)①〔动〕：ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىر ـ بىرى بىلەن توقۇنۇشتى. 了起一到遇光目的们他 冲②。突冲重严了生发方双：ئىككى تەرەپ قاتتىق تۇقۇنۇشتى. 和则如提麦突。مەتروزى بىلەن سۇلتان توقۇنۇشۇپ قالدى. 。突冲了生发间之旦力苏

توقىچاق[1] 〔静〕 的圆扁

توقىچاق شاپتۇل 桃蟠 <植>

توقىچاق² 鸟木啄 <方، 动>〔静〕
توقىلەنەت 讽热嘲冷 <转>②枷①〔静〕
توقىلىغ 貌月容花 <古>〔静〕
توقىلىق 的扣带〔静〕
توك¹ 电، 电流：ئۆزگىرىشچان ～ 交电流 / يۇقىرى بېسىملىق ～ / 电压高 ～ / 电停 توختىماق ～ / 电供، 电通

توك ئامبۇرى 钳电 <电>
توك ئەدىيال 子褥电
توك بازغان 锤电 <电>
توك بۆلگۈچ 器流分
توك بېسىمى 压电 <电>
توك بىلەن داۋالاش 疗电، 电烤 <医>
توك پاتېفون 机唱电
توك تارازىسى 平天流电
توك تەپمەك = توك سوقماق
توك تەقسىملىگۈچ 器电分 <机>
توك توسقۇچ 器流扼 <物>
توك توسۇقى 圈流扼 <电>
توك توغرىلاش لامپىسى 管流整 <物>
توك توغرىلىغۇچ 器流整 <物>
توك تۇراقلاشتۇرغۇچ 器流镇 <电>
توك تۇگمەن 机粉磨
توك جۇۋاز 机油榨
توك چايدان 瓶暖电
توك چۆگۈن 壶茶电
توك داغمال 铁烙电
توك دەزمال 斗熨电
توك دۇخۇپكا 箱烤电
توك رەندە 刨电
توك رېلىسى 器电继流电 <电>
توك سائىتى 表电 <电>
توك سوقماق 电触 <医>
توك شامالدۇرغۇچ 扇风电، 扇电
توك قاچماق 电跑 <电>
توك قازان 煲饭电
توك قاشا 栏围电
توك قەلەم 笔电试 <电>
توك قويماق 电烤 <医>
توك كالتەك 棒电
توك گۈدۈكى 笛电 <电>
توك مەنبەسى 源电 <电>
توك مىلتىق 枪击电
توك ھەرە 锯电 <机>
توك ئوچاق 子炉电
توك ئۇلچىگۈچ 计时小特瓦 <物>
توك ئۈزگۈچ 器流断، 器电断 <电>
توك ئۇشكە 钻电
توك ئىستاكان 杯热电
توك يولى 路电 <机>

توك² (声地落等头石)嗵، 咚①〔模〕：بىر تال تاش ～ قىلىپ يەرگە چۈشتى . 一小石头块在掉声一地咚。
(声食啄)嗒②
توكاك 对一了驮 ئىشەك 驮：筐 بىر جۈپ ～ ئارتىلغان 子驴的筐驮〔静〕
توك ـ توك 地咚咚 ئۇرماق ～ ئىشىكنى ～ ئېتەر تۇمۇرچى ، پۇلنى ئۇسار كۆنچى . <谚>门敲 / 。匠皮数钱赚، 当叮敲匠铁
توكچانتۇچ 头插، 关开، 门电〔静〕
توكچى 工电〔静〕
توكچىلىق 儿活工电〔静〕
توكدان 器容电 <物>〔静〕
توكسىكولوگىيە = زەھەرشۇناسلىق
توككىدە 地嗒، 地咚〔静〕：بىرنەرسە ～ قىلىپ چۈشكەندەك بولدى . 来下了掉西东个一像好، 声一的咚。
توكلۇق 的电〔静〕：ئۈچ فازلىق ئۆزگىرىشچان ～ دۆنگاتېل 机动电流交相三
键电 <物> توكلۇق ئاچقۇچ
机动电 <物> توكلۇق دۆنگاتېل

توكۇر¹ 子跛، 子瘸〔静〕：توكۇرنىڭ مېڭىشى كۆپ ، گاچىنىڭ گېپى . 多话说巴哑، 多路走子瘸 <谚>。～ ئانقا ئالتۇن تاقا ، ئەسكى چاپانغا سۈسەر ياقا . 掌金钉马瘸 <谚>، “举一此多”同喻：领皮貂上衣破。
توكۇر² 嗵، 咚〔模〕：كىچىسى ئىشىك ئالدىدا ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى . 乒乓، 声一的咚来传前门上晚。
توكۇراك 鼓浪拨〔静〕
توكۇراڭچى 郎货〔静〕
توكۇر ـ توكۇر 答滴، 咚咚〔模〕
توكۇرلاتماق 态动使的 «توكۇرلىماق»
توكۇرلاشماق 态同共的 «توكۇرلىماق»

توكۇرلىماق 响嗵嗵，响咚咚〔动〕：ئۇ ئەتىگەندە توكۇرلاپ كەلدى．了来地嗵嗵就早大一他 。

توكۇس 嗵嗵，咚咚〔模〕

توكۇس - توكۇس 嗵嗵，咚咚〔模〕

توكۇسسىدە 地嗵〔静〕

توكۇسلاتماق 态动使的«توكۇسلىماق»

توكۇسلىماق 响作嗵嗵：بۇ توكۇر توكۇسلاپ نەگە ماڭدىكىنە؟ 这个瘸子嗵嗵地上哪儿去呀？

توكۇلداتماق 态动使的«توكۇلدىماق»：دېرىزىنى ~ 户窗敲 / غاڭزىسى بىلەن شىرەنى ~ 子桌敲斗烟用

توكۇلداق = تۆمۈرتۆمشۇق

توكۇلدىماق 梆得敲，响嗵嗵得敲，响咚咚得敲〔动〕

响梆

توك[1] 土冻①〔静〕：~ چاپماق 土冻挖 / توق ئىت توڭدىمۇ ئېغىنايدۇ．滚打能也中土冻在狗的了饱吃 <谚>。

肉冻 گۆش ~ / 地土的结冻 يەر ~：的结冻，的冻②

度态 ئادەم ~：的野粗，的鲁粗，的硬生 <转>③

生 پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ，پۇلى يوقنىڭ گېپى ~ 。耳逆话说人钱没，耳悦话说人钱有 <谚>．~

گەپ قىلماق 的熟未，的生 <转>④逊不言出：~

قوغۇن 生 / 瓜甜生

果苹生 ~ ئالما

توك تۇپراق 土冻 <农>

توك تۇمان 雾冻 <气>

توك تۇتەك 霾冻 <气>

توك سالماق = توك ياتقۇزماق

توك سويما ①子小头毛 <转>②子蛋瓜生：تۇنۇگۈن خىزمەتكە كىرگەن توك سويمىلار 的天两作工加参刚们子小头毛

توك شەبنەم 露冻 <气>

توك غوزا (桃棉的絮吐未)花后霜 <农>

توك قاپاق 的霜冰若冷，的冰冰冷：ئۇ تازا ~ ئىكەن，ھېچكىم بىلەن كارى يوق．管不都谁，霜冰若冷他 。

توك قاغا 鸦寒 <动>

توك ئىسكىلاتى 库冷，库藏冷 <经>

توك ياتقۇزماق 灌冬 <农>

توك يامغۇر 雨冻 <气>

توك[2] 梆，咚，乒〔模〕：تاياق ئۇنىڭ بېشىغا ~ قىلىپ تەگدى．上头的他了到敲声一地梆子棍 。

توڭا 雄英②豹 <动>① <古>〔静〕

توك - توك 咚咚，乒乓〔模〕：باڭنى ~ قىلىپ چالماق 子梆敲地咚

توڭدۇرما 子托上顶盔 <古>〔静〕

توڭدۇرماق 态动使的«توڭماق»

توڭرا[1] 垢污的上手 توڭرىسى قولنىڭ توڭرا：垢污，脏〔静〕

توڭرا[2] (部一的中勒铁姓九代古)罗同 <古>〔静〕

توڭرىلىق 的垢污，的脏〔静〕

توڭغاق 人的冷怕 / قېرى ~ ئادەم 的冷怕①〔静〕：的冷怕 كېلىدۇ．老人就了怕冷。粪胎②

توڭغاقلىق 冷怕〔静〕

توڭكاي 头骨大①〔静〕：ئىت بىر توڭكايىنى چىشلەپ ئالدىدا ئېلىۋاتاتتى．狗的龇②。头前在走头骨大块一着叼

牙的：~ چىش بىر ئادەم 的牙龇个一人 / ھېلىقى ~ چىش شۇ ئىكەن．那是就的牙龇个那 。他

توڭگۈز 猪 <动>〔静〕：~ قوي بولماس，دۇشمەن ئۆز．友朋为成会不人敌，羊绵成变会不猪 <谚>。توڭگۈزنىڭ بىر تال تۈكىنى يۇلغىنىڭ يۇلغان 拔毛猪 <成>

毛根一拔上身人的拔不毛一从谓意)根一少根一掉也(获收是

توڭگۈز بورسۇق 獾猪 <动>

توڭگۈز تورپاق ئويناش 哄哄闹，腾闹 <成>：ئوچ بالا ئۆيدە توڭگۈز تورپاق ئويناپتۇ．三个孩子在屋里闹哄哄。

توڭگۈز يىللىق 猪属

توڭگۈزتاراق 断续 <植>〔静〕

توڭگۈزلۇق 林猪野，方地的活生猪野〔静〕

توڭگۈزياڭقى 实橡 <植>〔静〕

توڭقىدە 声一地咚，声一地乓〔静〕：تامغا ~ ئۇسۇۋالماق 上墙到碰声一地咚

توڭلاتقۇ 柜冰，箱冰〔静〕

تۇڭلاتماق 态动使的«تۇڭلىماق»：تۇڭلاتقان گۆش 冻肉 / سىزنى توڭلىتىپ قويدۇم，ئەپۇ قىلىڭ！冻挨你让我！

资结冻 ~：结冻 <转>②！谅原请，了：مەبلەغنى ~ 来起结冻钱把 / پۇلنى تۇڭلىتىپ قويماق خادىملارنى ~ 使：پارنى ~ 凝冷 <物>③结冻时暂员人 ؤاقتىنچە 凝冷气蒸

توڭلۇق 野粗，鲁粗，暴粗，硬生〔静〕：بايىقى توڭلۇقۇمنى كۆڭلۈڭدىن چىقىرىۋەت！鲁粗的才刚我谅原请！

توڭلىتىلماق 态动被的«توڭلاتماق»

توڭلىتىلغان ئىسپېرما 精冻 <牧>

توڭلىماق 硬冻，僵冻，却冷，结冻，冻①〔动〕：يەر توڭ-

لاپتۇ . 了冻地 。 كۆل توڭلاپتۇ . 了冰结水湖 。 ئاخشام كو-
چىدا بىر ئادەم توڭلاپ ئۆلۈپ قاپتۇ . 昨晚街上冻死了一个人②。冷发，冷得觉：ئۆزىڭىزمۇ ؟ 吗冷 ؟ مەن توڭلاپ
كەتتىم . 我冷得发抖。قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭلىغۇچە ، يازنىڭ
ئىسسىقىدا كۆيۈ . 冻挨天冬在其与 <谚> 热暑在如不，
烧燃中 。 يېرىڭنىڭ قار بىلەن توڭلىغىنى ئىشىڭنى خۇدانىڭ
ئوڭلىغىنى . <谚> 你给赐主真是，冻上雪下地的你
分福的 。 كىشىنىڭ ئىشىغا تومۇزدىمۇ قول توڭلار . <谚>
<谚> 。 بىرى (山隔如行隔喻)手冻会也夏盛活的人别干
得跳了饱吃个一 <谚> 。 تويۇپ سەكرەيدۇ ، بىرى توڭلاپ
了却冷 <谚> 欢 ，一个吃饱了跳冷挨不
心的

توڭلاش تېمپېراتۇرىسى <气> 度温结冻

توڭلاش گېئولوگىيىسى <地> 学质地冻冰

توڭلاش نۇقتىسى <化，物> 点冰

تۇڭماق 〔动〕冻，冷：تۇخۇ توڭغانسېرى دەرەخنىڭ ئۈچىغا چىقار . <谚> 爬上尖树往越冷越鸡 。

توڭۇشماق «توڭماق» 的态同共的

تولا ① 〔静〕多：ئۇنىڭ گېپى ~ . 多话的他 。 ھازىر خەقتە پۇل ~ . 现在人们多钱 。 ~ ：常非，分十，多，很②。多钱们人在现
ياخشى . 好很 。 ئۇ ~ خۇشخۇي ئادەم . 他非常和蔼的
~ ：常经，常常③。人 مەرھۇم دادام ھايات چېغىدا سېنىڭ
گېپىڭنى ~ قىلمىدىغان . 你起说常时世在父先 。 ئۇ بۇ
ئىشنى ~ ئويلايدۇ . 他这想常事件 。 ~ ：数多大，分部大④。事件这想常他
زىرائەتلىرىمىز ئوتاقتىن چىقتى ، تولىسىغا سۇ قۇيۇلۇپ بولدى .
水了完浇分部大，了过锄稼庄的们我 。 ئۆمىۇرنىڭ
ئەڭدىن تولىسى 大半生

تولاتماق «تولىماق» 的态动使的：يىپ ~ 让线捻

تولارسۇق (类兽于用般一)跟后脚，踵 <古>〔静〕

تولاشماق «تولىماق» 的态同共的

تولام ①〔静〕的好搓，的好捻：~ يىپ 股②线的好捻：
بەش ~ يىپ 五股线

تولامچاق 车纺大的线生绕 <手>〔静〕

تولامچاق گۇندىسى <手> 架车纺

تولانماق «تولىماق» 的态动被的

تولتا 手护，档横(的间柄刀和子刀)〔静〕

تولتىلىق 带 〔静〕的档横：كۆمۈش ~ پىچاق 带银档横(手
护)子刀的

تولدۇرغۇچى 〔静〕①<语>宾语②充补：بىرمۇنچە يەككە ئائىلىلەر دۆلەت سودىسىنىڭ تولدۇرغۇچىسى سۈپىتىدە شەھەرلەردە دۇكان ئېچىپ ، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ساتىدۇ . 许多个体户在城市开里店出售副食品，充补的易贸家国为作
③。
的充填 <化>

تولدۇرغۇچى بولۇك 角补 <数>

تولدۇرغۇچى بېقىندى جۈملە 句从语宾 <语>

تولدۇرغۇچى توپلام 集补 <数>

تولدۇرغۇچى ماددا 物充填 <化>

تولدۇرغۇچىلىق 〔静〕①<语>宾语的充补②的语宾

تولدۇرغۇچىلىق سۆز بىرىكمىسى <语> 宾动组词

تولدۇرغۇچىلىق قۇرۇلما 构结宾动 <语>

تولدۇرغۇچىلىق مۇناسىۋەت 系关宾动 <语>

تولدۇرماق ① «تولماق» 的态动使的：كۆلنى سۇغا ~ 给塘灌 / 水满坝 ~ / 袋口把满装 ~ / 水满灌渠 ~ ，补充②油满灌里子瓶 / 水满倒里 ~ ，补充：写填 / 白空补填 ~ ，补充③弥补，充补：زىيانىنىڭ ئورنىنى ~ / 失损补弥 ~ 一后最是的碗满倒 <谚> . قاچىنى تولدۇرىدىغىنى ئاخىرقى تامچە 滴 。

تولدۇرۇش رېئاكتىۋى <化> 剂填冲

تولدۇرۇش نۇقتىسى 点偿补

تولدۇرۇشماق «تولدۇرماق» 的态同共的

تولدۇرۇلماق «تولدۇرماق» 的态动被的

تولغاتماق «تولغىماق» 的态动使的

تولغاشتۇرماق «تولغاشماق²» 的态动使的

تولغاشماق¹ «تولغىماق» 的态同共的

تولغاشماق² 扭，绞，拧：بېلى ~ / 了扭腰 ~ / پۇتى 脚扭了起一在绞丝铁 سىم تولغىشىپ قالماق 。

تولغاغ 环耳 <古>〔静〕

تولغاق¹ 痛阵(的时娩分)〔静〕

تولغاق تۇتماق 痛阵前产：ئۇنىڭ ئاي - كۈنى توشۇپ ، تولغاق تۇتۇشقا باشلىدى . 的前产始开，了到期产预的她 。 了痛阵

تولغاق كەلمەك 痛阵前产始开

تولغاق يېمەك 痛阵前产

تولغاق² 疾痢 <医>〔静〕

تولغاقسىز 痛无 〔静〕的痛阵无：~ تۇغماق 娩分无

تولغاقسىز تاياقچە باكتېرىيىسى <医> 痛阵无 菌杆

تولغانماق ① «تولغىماق» 的态复自：يىلان تولغىنىپ ماڭدۇ .

转辗人病 . كېسەل تولغنىپ ياتىدۇ 。走地伸一曲一蛇
。②«تولغماق»的被动态：سىم تولغاندى . 着躺地安不
了上拧头龙水 . جۇمەك تولغاندى 。了好拧丝铁
。قولۇم تولغنىپ كەتتى . 了扭手的我③。腾奔、滚翻：دەريا سۇ-
يى تولغنىپ ئاقماقتا . 流奔滚翻在水河 。

تولغنىش دىفورماتسىيىسى 形变力扭 <建>
تولغنىش كۈچى 力扭 <水>
تولغنىش مومېنتى 矩扭 <水>

تولغما 下见
تولغما بىلەزۈك 镯手儿股扭、镯手扭绞
تولغما ئۇسسۇل 舞摆摇 <艺>

تولغماچ 〔静〕一扭一扭的扭、的扭绞、的绕盘：～ پۇت
树的扭绞 دەرەخ ～ / 脚的扭一扭一
تولغماچ ياغاچ 木圆纹转扭 <建>

تولغماق ①〔动〕扭、绞、捻、拧：قولنى ～ / 手扭 / سىمنى
～ بۇرۇتتى / 丝铁拧 / لۆڭگىنى تولغاپ سقماق 子胡捻 ～
كولاپتۇ ، مۇز يالاپ بۇرۇت تولغاپتۇ . 巾毛拧 / بېشىنى ～ 去头过扭 / ئۇماچ ئىچىپ چىش
牙剔糊糊了喝 <谚> . 疼绞②。须胡捻块冰了舔、齿
绞：تولغاپ ئاغرىماق 痛 / قورسىقىم تولغاپ كەتتى . 痛绞部腹我 。
تولغاش كۈچى 力扭 <物>

تولماق 饱、满装、满挤、满盛、满坐、满充、满①〔动〕
了满充里屋 . ئۆي ئىسقا تولدى 。了满水 . سۇ تولدى 含：
。烟 。ئۇنىڭ كۆڭلى شادلىققا تولدى . 悦喜了满充里心他
سىنىپ ئوقۇغۇچىلارغا تولدى . 教室里坐满了学生。دەرۋاز-
غا كىشىلەر تولۇپ كەتتى . 人了满挤前门大 。ساڭ ئاشلىققا
تولدى . 食粮了满装里仓 。تولۇپ تاشقان قىزغىنلىق 满
精、劲干的天冲：تولۇپ تاشقان غەيرەت / 溢洋情热、情热
沛充力 / ئەتىگەن قوبۇلىنىڭ ئېتىكى ئالتۇنغا تولار . <谚>
满(龄年 、限期 、间时)：② 。金满装襟衣的者起早
ئۇ قىزىق ياشقا تولدى . 了十四满年他 。ئاي ـ كۈنى ～ 满
个这在住我 . بۇ شەھەردە تۇرغىنىمغا بەش يىل تولدى / 月
。了年五满已市城 。يېشى 18 گە تولغان ھەممە پۇقرا سايلاش
举选有都民公的岁 18 满年 . ۋە سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە
长她 . ئۇ خېلى تولۇپ قاپتۇ 满丰③。权举选被和权
。满丰很得

تولۇق ①〔静〕的满满、的满：～ بىر چېلەك سۇ 满满
实充、的分充、的备完、的整完、的全完②水桶一的
～ ：的全齐、的部全 、的满圆、的尽详、的足充、的
～ / ھوقۇقلۇق ئەلچى 使大权全 / جاۋاب تېكىست 文全
确 ～ / ئاساس 由理的分充 / 答回的尽详
圆了得取谈会 . سۆھبەت ～ ئۇنۇمگە ئېرىشتى / 据证的凿
。全齐具工 . ～ سايمانلار 。果成的满
تۇرۇپ بولدى . 务债部全了还偿他 。ئىشىكنى ～ ئېچىق
门开敞、的大大得开门把 / ئېھتىياتچانلىقنى ھازىرلىقى
③。(患无备有)备准的分充有总者慎谨 <谚> . ～
人女的满丰得长：～ كەلگەن ئايال 丰满
化同部全 <语> تولۇق ئاسسىمىلياتسىيە
原抗全完 <生> تولۇق ئانتېگېن
(果结举选指)票全②音全 <艺>① تولۇق ئاۋاز
角周 <数> تولۇق بولۇك
商全完 <数> تولۇق بۆلۈنمە
集全 <数> تولۇق توپلام
化异部全 <语> تولۇق دىسسىمىلياتسىيە
应反全完 <化> تولۇق رېئاكسىيە
数全完、数和、和 <数> تولۇق سان
影本 <物> تولۇق سايە
抗阻 <物> تولۇق قارشىلىق
角抗阻 <物> تولۇق قارشىلىق بۆلۈكى
角三抗阻 <数> تولۇق قارشىلىقلىق ئۈچ بۆلۈك
形
值价全完置重 <经> تولۇق قايتما قىممەت
射反全 <物> تولۇق قايتىش
科本 <教> تولۇق كۇرس
景全、影全 <艺> تولۇق كۆرۈنۈش
体气全完 گاز تولۇق
系关一同 <逻> تولۇق ماس مۇناسىۋەت
念概一同 <逻> تولۇق ماس ئۇقۇم
程全 تولۇق مۇساپە
表代权全 تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىل
理代面全 <经> تولۇق ۋاكالەتچىلىك
中高：مەن شۇ يىلى تولۇق ئوتتۇ- تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ
را مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ ئالىي مەكتەپكە كىردىم . 我中高年那
。学大了进、业毕

流满 <水> تولۇق ئېقىم
荷负满 <电> تولۇق يۈك

تولۇقسىز ①〔静〕的全完不：～ مەلۇماتقا قارىغاندا
完不据称简的"中初"②计统全：ئۇ تولۇقسىزنى پۈتتۈرۈپلا يېزا-
农了当乡回就业毕一中初他 . بولدى ـغا قايتىپ دېھقان
。民

تولۇقسىز بۆلۈنمە 商全完不 <数>
تولۇقسىز تەنچە 体缺 <生>
تولۇقسىز جۈملە 句全完不 <语>
تولۇقسىز كۋادرات 方平全完不 <数>
تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ 学中级初 <教>
تولۇقسىز ئېكۇۋالېنت 量当陷缺 <物>
تولۇقلاتماق «تولۇقلىماق» 的动使态
تولۇقلاشماق «تولۇقلىماق» 的同共态
تولۇقلانماق «تولۇقلىماق» 的动被态：ناھىيە بويىچە ئورمان مۇھاپىزەتچىلىرى تولۇقلاندى . 全县森林护员都充补了。
تولۇقلىما 〔静〕①充补，补充的②的偿补，补充的：دېھقانلارنىڭ قالدۇرۇق يەرلىرى ۋە ئائىلە قوشۇمچە كەسپى سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ ئىگىلىكىنىڭ تولۇقلىمىسى . 农民留自的地和家庭副业是社会主义集体经济的补充。
تولۇقلىما باج 税偿补 <经>
تولۇقلىما سودا 易贸偿补 <经>
تولۇقلىما كىرىم 入收贴补 <经>
تولۇقلىما ھەق 费偿补 <经>
تولۇقلىما ئېقىم 流海偿补 <地>
تولۇقلىماق 〔动〕充补，补充，加附，补增，实充，补弥，添：خادىملارنى ~ / مەزمۇننى ~ 充补人员 / 内容充实
تولۇقلاپ تېرىماق 种补，播补
تولۇقلاپ سايلاش 选补
تولۇم 〔静〕古<名>，器武，器武各种多
تولۇن 见下
تولۇن ئاي 月圆，月满
تولۇئول 〔静〕甲 <化>
تولۇۋر 〔静〕垫圈(的用眼打子冲用匠铁)
تولۇلۇق 〔静〕多：قارا ، ئادەمنىڭ تولۇلۇقىنى . 看你，多么多人。
تولۇلماق 〔动〕多起来：ئونىڭ گېپى تولۇلاپ كەتتى . 他的话多了起来。ئوششاق ـ چۈششىك ئىشلار تولۇلاپ كەتتى . 鸡毛蒜皮的事多了起来。
تولۇما 布士白细〔静〕
تولۇماق 〔动〕合，搓：يىپنى ~ 合线(股单把双成合线股)
ئارغامچا ~ / 头木粗的：ياغاچ ~ 子绳搓
تۇم[1] 〔静〕①的粗，的大粗：ئارغامچا ~ / ئونى 绳缆，子绳粗 / 的墩墩厚，的厚②粗音声：بىلىكىڭ ~ بولسا ، دۈشمىنىڭ سالامغا كېلەر . 膀你<谚>，腰哈头点会人敌，粗腰大胆着大 قىلماق ~ يۇرىكىنى 。
子
تۇم بولقا 头榔头平
تۇم بۇرۇت 胡撇两的浓粗
تۇم پىيىزەك 毡毛牛 <植>
تۇم تۈيۇق ① 奇蹄②的糙粗，状粗，有的力
تۇم سالاماندىرا 螈肥 <动>
تۇم كەلمەك 重，粗嫌：بۇ گەپ ئونىڭغا تۇم كەلدى . 这话说来他对重了是。
تۇم نان 馓厚 <食>
تۇم ئېكەك 锉圆
تۇم يىپ 线粗 <纺>
تۇم يىلتىزلىق يېشىلكۆك 菜芹根粗 <植>
تۇم[2] 〔静〕卷，集：مۇشۇ كىتابنىڭ 3 ـ تومى 该书三卷第的
توما 〔静〕①坝，堤坝：سۇ ئامبىرىنىڭ تومىسى 水库的坝 ②水<水>闸
توما چۈشۈرگۈسى 门闸 <水>
توما گۈندىسى 墩闸 <水>
توما ئېغىزى 口闸 <水>
تومانقا 头木的口油出住堵(坊油) <手>〔静〕
تومانقۇ 子帽 <方>〔静〕
توماس 〔静〕斯马托(士博学哲籍国美，1863 — 1947)
تومالسىزم 义主斯马托 <哲>〔静〕
تومبالقا 人粗，的鲁粗〔静〕
تومبۇك 隆粗<医>②的出凸，的起突① <方>〔静〕
تومبۇلاق 的墩墩胖，的鼓鼓圆〔静〕
تومپاي 粗老大，人的鲁粗〔静〕
تومپايتماق «تومپايماق» 的动使态：قورسىقىنى ~ 着腆子肚
تومپايتىشماق «تومپايتماق» 的同共态
تومپايلىق 出凸，圆滚，胖肥〔静〕
تومپايماق 〔动〕起鼓，起凸：ئىششىپ تومپىيىپ چىقماق 肿来起鼓子肚 / قورسىقى تومپىيىپ چىقماق 得来起鼓了 / ئىككى بېشى تومپىيىپ ، ئىزمىلىرى كېرىلىپ كەتكەن 褡裢的了开撑都儿襻，囊囊鼓头两 خۇرجۇن
تومپوچكا 子柜小，柜头床〔静〕
تومپۇر 币铜，元钢，币钢，币硬〔静〕
تومىتاق 的统笼，的混含〔静〕：جاۋاب ~ 回的混含 / گەپنى ~ قىلىدىغان ئادەم 答话说的人的混含 / ئونىڭ گېپى ناھايىتى ~ . 他的话很统笼。

تومتاياق 的益无，的用无〔静〕

تومقانات 荠翅厚 <植>〔静〕

تومكىرى 〔静〕犟，粗：پىقىر ~ ئادەم，سودا ـ سېتىققا ئانچىلا ھەپسىلەم يوق．趣兴感太不意生作对，人粗个是人敝。

تومىلاشتۇرماق «تومىلاشماق»的态动使的

تومىلاشماق 〔动〕变粗：بۇغداينىڭ غولى تومىلىشىپ ئېگىلىپ كەتتى，يۇپۇرماقلىرى سولاشتى．来下了弯，粗变秆麦叶，了蔫子。

تومىلۇق[1] 〔静〕粗：ئادەمنىڭ يوتىسىدەك تومىلۇقتىكى تېرەك 人树杨的粗般一腿

تومىلۇق قىلماق 粗嫌②粗弄①

تومىلۇق[2] 〔静〕的卷：تۆت ~ شېئىرلار توپلىمى 四诗的卷集

تۇمۇر 〔静〕<理生>①脉，脉搏：تۇمۇرى پەس．脉弱。قىزىل ~ 动脉 / كۆك ~ 静脉 / چېكە تۇمۇرلىرى ئۇرلەپ چىقماق（角额）暴出青筋②血脉，根：تومۇرى بىر 同一血脉 / جان ~ 命脉，子根 / سۆز تومۇرى 词根③络脉，路纹：يوپۇرماقنىڭ تومۇرى 叶脉 / كان تومۇرى 矿脉 / تاش تومۇرى 石头的纹路

تۇمۇر تۇتقۇزماسلىق <成>不露声色，很深

تومۇر تۇتماق ①切脉<转>②诊脉，号脉，按脉，探试：يىگىت ئۇ يەر，بۇيەردىن گەپ ئېچىپ，ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ باقماقچى．小伙子东拉西扯，想下一步试探她。

تومۇر سوقماق ①跳的搏脉，搏脉②动<转>②倾心，往向，爱热，仰敬：ئۇ يىگىتنىڭ ساڭا تومۇرى سوقىدىكەن．你看中了那青年位，他对你爱热吗？怎么样工作上？

تومۇرچى 〔静〕<转>②生医的脉诊①者探试

تومۇردان 〔静〕<植>草荠，荠猸

تومۇرلۇق 〔静〕的：ئۇ~的路纹有，的脉，的胳脉，的脉有血满布那他．قىزىل ~ پاقا كۆزلىرى ئەمەتكە تىكىلدى．提麦丈着盯眼鱼金的丝。

تومۇرلۇق ئالتۇن <矿>金脉

تومۇرلۇق پەردە <理生>膜络脉

تومۇرلۇق كۆزارتىس <矿>英石脉

تۇمۇز 〔静〕<气>①伏天，天伏，夏盛，伏暑：ياز ~ 初伏 / كۈنلىرى ~ 天伏，天暑 / دېھقانلار ئىسسىقتا قارىماي ئېتىزدا ئىشلەۋەردى．农民冒着热炎的夏盛在田里劳动。（气节指）暑大②。

تومۇز كىرمەك 入伏

تومۇز ئىسسىق 热酷，热炎，暑酷

تومۇزغا[1] 〔静〕<动>蝉，知了

تومۇزغا[2] 〔静〕<方>（的用奶酸作）奶曲

تومۇزئوت 〔静〕<植>夏至草，夏至草欧

تومسلىق 〔静〕的闸水有

تومسلىق تۇغان <水>坎闸

تون[1] 〔静〕长衫，长袍（式尔吾维）

تون پىچماق ①裁<转>②子袍裁，定裁，定判：ياز مەكتەپكە قايتقۇچە تەقسىم قىلىپ，تونىمىزنى پىچىپ قويۇشقاندەك．我们放暑假回校前，好配分经已事的定裁。

تون كىيدۈرمەك 习族尔吾维按）长袍上披……给（意敬和待接重隆示表，长袍式族民上披人的劳功有或人客的贵尊给，俗

تون ياپماق = تون كىيدۈرمەك

تون[2] 〔静〕<语>①调，调声，调语：تۆتىنچى ~ 第四调 A تونى A：调 <艺>②声调

تون بەلگىسى <语>号调

تون ئۆزگىرىشى <语>①变调 <艺>②变调，调转

تونا 〔静〕<植>椿香

تونانماق 穿，戴

تونچە 的式袍长〔静〕

تونچە جۇۋا 袄皮式袍长

تونچە ياقا 领圆

تونسىز[1] 〔静〕的袍长无

تونسىز[2] 〔静〕的调声无：تىللار ~ 言语的调声无

تونلۇق 〔静〕的袍长有，的袍长穿：شايى ~ 长绸穿①的袍长有，的袍长穿②的袍做的：مەن ئىككى ~ رەخت سېتىۋالدىم．我买了两布的子袍做的子袍件。

تونىا 〔静〕吨：يۈز ~ 一百吨成地：تونىلاپ 〔静〕成吨地：ياز ~ كۆمۈر قازماق 煤采

تونىلىق 〔静〕的吨：ئون مىڭ~ پاراخوت 万十吨的载重二十轮巨汽车 / يۈك ئاپتوموبىلى 汽车运货的

تونۇتماق ①«تونۇماق»的态动使：خەت ~ 让②字认教，识认认，害厉道知让：مەن ساڭا ئۆزۈمنى تونۇتۇپ قويای．我的我道知你让我害厉的。

تونۇر 〔静〕 坑馕：～ نېنى 馕的烤里坑馕 / تونۇردەك ئىسسىق 笼蒸象得热，样一坑馕象得热

تونۇر كاۋېپى 羊全烤 <食>

تونۇش 〔静〕 ①认识：ئىدىيەۋى ～ 思想认识 / ئىنسانىيەتنىڭ تەبىئەت دۇنياسىغا بولغان تونۇشى 人类对自然的界认识 / تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈرمەك 统一认识 / سەن بىلەن تونۇشقىنىمىدىن خۇشالمەن . 识高提 ～ كونا：人的认识，人熟，识相②。兴高很你认识我吗？这相识老 / بۇ يەردە تونۇشكىز بارمۇ？人熟有您里这 / بىر كۆرگەن ～ ، ئىككى كۆرگەن تۇغقان . <谚>见一面成亲戚，两面成熟人（一回生，二回熟）。识相的识认③。（熟）悉 ～ / ئادەم 的人的认识 ～ يەر 的解了，的悉熟们人熟 . 方地的 / تونۇشلار ئۆزئارا ھال ـ ئەھۋال سوراشتى . 候问相互 。

تونۇش ـ بىلىش 〔静〕 识相老，人熟：دادامغا ، ئانامغا ، قالغان تونۇش ـ بىلىشلەرگە سالام . 其及以亲母，亲父向 。تونۇش ـ بىلىشلەرنىڭ ياردىمى موھتاجلىقتىن چىقرار . 好问人熟他 。急之眉燃解能识相老 .

تونۇشتۇرغۇچى 〔静〕 ①人绍介②的绍介：ئەھۋالنى ～ پىشقەدەم ئىشچى 人工老的况情绍介

تونۇشتۇرماق «تونۇشماق»的使动态：مەن مېھمانىنى ئۇنىڭغا تونۇشتۇرۇپ قويدۇم . 了他给绍介人客把我 。تەشكىل ئۇنى پارتىيە مەكتىپىدە ئوقۇشقا تونۇشتۇردى . 组织上党到他荐推 。

تونۇشتۇرۇش 〔静〕 ①绍介②绍介信

تونۇشتۇرۇشماق «تونۇشتۇرماق»同共态的

تونۇشتۇرۇلماق «تونۇشتۇرماق»被动态的

تونۇشسىز 〔静〕 ～ بولغان：的生陌，的人熟无，的识认不 市城的生陌 ～ / شەھەر 号符的识认不 بەلگە

تونۇشلۇق 〔静〕 ～ . بۇ يول ماڭا：的悉熟，的识认 条这 。بۇ ئىش بىلەن تونۇشلۇقۇم يوق . 悉熟我路一事此对我 。بۇ ئادەملەر بىلەن تونۇشلۇقۇم بار . 人些这和我 。知所无 。识相

تونۇشلۇق بەرمەك 绍介我自，识认示表：مەن تونۇشلۇق بېرىۋېدىم ، ئۇ ئاندىن مېنى تونۇدى . 绍介我自了做我 ，来出认我把才他 。

تونۇشماق «تونۇماق»的态同共：تونۇشۇپ قويۇڭلار . 认们你 。يېڭى خىزمەت بىلەن ～ 作工新悉熟 / يېڭى ساۋاقداشلار بىلەن 识相学同新和

تونۇغۇسىز 〔静〕 的来出不认，的认难：بۇ قىز ～ بولۇپ كېتىپتۇ . 了来出不认得长娘姑个这 。

تونۇق 出杰，名有，名著 <方>〔静〕

تونۇلماق ① «تونۇماق»的态动被：ئۇ ھەر قانچە گىرىم قىلسىمۇ ، پېشانىسىدىكى تارتۇقتىن تونۇلۇپ قاپتۇ . 被也，装化再他 。②名闻，名知，名出 。了来出认痕疤的上额从人人名知际国，物人的界世名闻：خەلقئارادا تونۇلغان ئەرباب / 士 / تونۇلغان ئارتىس 名演员 / دوست كۆلگەندە تونۇلماس ، ئايرىلغاندا تونۇلار . <谚>后别离，友朋识难中笑欢 。贵可友朋知方

تونۇماق[1] 〔动〕 为以，为认，识认：خەت ～ 字识，认 / تونۇپ يەتمەك 字认 / تونۇلمىغان مېنى تونۇشى ئۇمكىن ئەمەس . 我出认能可不他 。خاتالىقنى 错 / ببخىل باي بولسا ، ئانىسىنى تونۇماس . <谚>鬼嗇吝 。货识人此 。ئۇ مال تونۇيدىغان ئادەم . 娘亲认不，财发 。ياخشى مالنى تونۇشقا كۆز كېرەك ، ناچار مالنى سېتىشقا سۆز . <谚>言美须货次卖，眼用要货好识 。مەن ئۇنى ياماق دەپ تونۇمايمەن . 人坏是他为认不我 .

تونۇماق[2] 咐嘱，咐吩 <方>〔动〕

تونېل 道隧 <交>〔静〕

تونېل قۇرۇلۇشى 程工道隧 <水>

تونېل ئېففېكتى 应效道隧 <地>

توۋا 〔静〕 ①悔忏，过悔：تېز قارار قىلغان تېز ～ قىلار . 快也的改悔，快的定决 。گۇناھنى يەر ، سەدىقە بېلىنى . 讶惊，异诧示表）② 。灾消舍施，罪洗悔忏 <谚>

：嚯，咳，哪天（语用的 ～ ، ئەمدى قاندىق قىلاي？呢办么怎可我在现，哪天 ～ ، بۇ بالىنىڭ تېزلا چوڭ بولۇپ قالغىنىنى قارا！呀快多得长子孩这瞧，哪天！ ～ ، ئالمىلىرىڭىز ئەجەپ ئوخشاپتۇ ـ ھە！果苹的你，嚯！好真得长 ！ ～ ، ئۇزۇن زامان بويتۇ سېنى كۆرمىگىلى . 了你到见有没久好，嗨 。了 ～ ، راھەت پۇتلىشىپ تۇرسىمۇ كۆز قىرىنى سالماي ، جېنىڭغا جاپا ئىزدەپ يۈرىدىكەن . 天哪，吃苦找自，享会不福有是真，（咳）。 ～ ، خۇدا ساقلىسۇن！吧佑保主真让，咳！

توۋا خۇدايىم 啊主真，哪天 <习>

توۋا دېمەك ①痛心：بۇ ئىسراپچىلىقنى كۆرۈپ ، كىمنىڭ توۋا دېگۈسى كەلمەيدۇ？痛心不谁，况状费浪种这到看？②哪天（讶惊示表）：توۋا دەيمەن ، ئادەم دېگەن بىر ـ بىرى بىلەن كۆرۈشمەمدۇ ، بىردەم ـ يېرىمدەم مۇڭدىشامدۇ？天的我？了谈不也话儿会一连就，了面见不此彼就人，哪别，呀天老！ ③别：ياتالا！توۋا دېسىلە ، بۇ نېمە دېگەنلىرى！

说！呀么什的说是这您，了说

توۋا قىلماق ①悔懊，过悔，悔改：توۋا قىلماسلىق 不感误错的犯己自对 ～ سادىر قىلغان خاتالىقىغا / 悔改肯到发②悔懊：誓发我．توۋا قىلدىم ، ئەمدى قىلمايمەن．誓，了干不也再。

توۋا ـ ئىستىغپار 悔忏〔静〕：～ ئېيتىپ يەنە گۇناھ قىلىش گۇناھىنىڭ ئېغىرى．罪加上罪是乃，罪犯再了悔忏。

توۋا ـ ئىستىغپار ئۇقۇماق 恕宽求祈

توۋا ـ ئىستىغپار ئېيتماق = توۋا ـ ئىستىغپار ئۇقۇماق

توۋرا 袋料饲(的上嘴畜牲在系)〔静〕：قالماق ئېتى بوغۇز يېمەس ، بوغۇز يېسە ～ تېشەر．马的人克梅尔卡 ＜谚＞．不件一干喻比)透穿袋料饲把会来料起吃，料吃不(及不犹过会事的惯习不愿情)。

توۋلاتماق 态动使的«توۋلىماق»

توۋلاشماق 态同共的«توۋلىماق»

توۋلانماق 态动被的«توۋلىماق»

توۋلىماق 人叫 / 唤呼，喊叫，叫呼①〔动〕：ئادەم ～ شۇ-ئار 喊 ～ 呼申，斥训②号口呻③孩小斥训：بالىغا ～ ．了来起吟呻他．ئۇ تۇۋلاپ كەتتى ．唱吟，哼哼，吟。ئۇ ئاغرىقتا چىدىماي توۋلاپ كەتتى．哼哼直得疼他。ناخشا ～ 儿歌吟

توۋىنامە 书过悔写：书过悔 ＜法＞〔静〕～ يازماق

توي 事喜，礼婚①〔静〕：～ / 礼婚行举 ～ ئۆتكۈزمەك كۈنى 大喜的子日 / توپدا قۇشقاچمۇ تويىدۇ ．婚在 ＜谚＞．饱吃能也雀麻上礼。تويمىساڭ ، تويۇڭدا تويارسەن．祝庆②。饱吃会就时婚结你等，饱吃没在现 ＜谚＞。典盛，礼典，会：دۆلىتىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىق تويى 建国十五周年盛典。ئەل بىلەن ئۆلۈش بەجايىكى ～ ．(归如)。ئات ئۆلسە ، ئىتقا ～ ．＜谚＞喜逢狗了死马。ئىت ئۆلسە ، ئىتقا ～ ．＜谚＞死视，死而民人为)事喜同如，死同民与 ＜谚＞．～ / 式仪礼割 ～ (خەتنە) سۈننەت：式仪③。事第生出子孩，俗风族尔吾维按)月满过，事喜篮摇。(篮摇睡子孩让，式仪月满行举后天十四)

توي باغىقى 帖喜

توي بولماق 婚已②事婚办①

توي بېدىكى 人的纤拉媒保，婆媒

توي بېشى 主当 ～ بولماق 人婚主，人持主礼婚人婚

توي تارتماق 始开礼婚

توي چېيى 宴晚(的办们友朋为后婚)

توي خېتى 证婚结

تويدىن كېيىن ناغرا چالماق 雨，鼓擂后婚 ＜成＞炮后马，伞送后

تويغا قوپماق 事婚备准

توي قىلماق 亲成，婚结②事喜办①

توي مۇراسىمى 礼典婚结，礼婚

توي ئۈستىگە توي بولماق 喜加上喜 ＜成＞

توي ـ تاماشا 闹热，乐娱，庆喜〔静〕

توي ـ تۆكۈن 事喜，事婚〔静〕

تويدۇرماق «تويماق» 态动使的：يەر تويدۇرار ، ئوت كۆيدۈ-رەر ．身烧能火，腹饱能地 ＜谚＞。

تويدۇرۇپ قويماق 治整，拾收 ＜成＞：ئۇنى تازا تويدۇرۇپ قويمىسام ．非下一他拾收可不。ئۇنى تازا تويدۇ-رۇپ قويمەن ، قاراپ تۇر ！下一他治狠狠要我，着瞧你。

تويدىقېرىن (一之种品瓜甜)仁克地依妥 ＜植＞〔静〕

تويغۇچە 够吃，够个吃〔静〕

تويغۇلۇق 物食②饱吃够，饱吃①〔静〕

تويلاشماق ① «تويلىماق» 的态同共：كېيىن قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئەلچى ئۆۋەتىپتۇ ۋە ئىككى تەرەپ كېلىشىپ تويلىشىپتۇ ．婚了办，妥谈方双，人媒了去派母父的娘姑来后谢跟要他．婚结②。事。婚结依阿仁

تويلۇق 妆嫁，礼彩，礼聘①〔静〕：～ / 礼聘多很了下她给．بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر ．ئاپتۇ．礼聘多很了下她给。بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر ．品用婚结②。重礼财娘姑的人配许愿不 ＜谚＞：كېلىنگە ئالغان ～ ئۈزۈك ، ھالقىلار ，指戒婚结的买娘新给物礼等环耳

تويلۇق سالماق 礼彩要

تويلۇق كىيىم 服礼婚结

تويلىماق 事喜祝庆 ～ توي：祝庆②婚结①〔动〕

تويماس 吃贪，的饱不吃②鬼死饿，人的馋眼①〔静〕：～ ئۆزى تويسا ، كۆزى ．的：饱肚馋眼 ＜谚＞．～ ئۆيۈنغا بالا ．孩的玩贪：的厌无得贪，的婪贪③كۆزنى گۆرنىڭ تويمىسى / 人的婪贪 ～ ئادەم / 子。满填能才土坟，睛眼的婪贪 ＜谚＞．تويدۇرار

تويماق[1] 饱吃，饱①〔动〕：مەن تويدۇم ．了饱吃我。يەپ تويمىغان يالاپ تويماس ．饱不舔就的饱不吃 ＜谚＞．يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس ．不吃人，肥饱不吃地 ＜谚＞．تويغان يەرگە توققۇز كۈن تەزىم ئەت ．饭饱温 ＜谚＞。تويغۇچە يە ، تەرلىگۈچە ئىشلە ．＜谚＞礼顶日九须处

饱吃要饭吃，够，足②。汗流要活干，تويغۇچە يېمەك：
的足不眠睡 ئۇيقۇغا تويمىغان ئادەم / 吃管尽，够个吃
人 / تەبىئەتنىڭ مەنزىرىسى شۇنداق چىرايلىقكى ، قاراپ ـ قاراپ
كۆزۈم تويمايدۇ . 不看也看我，丽美么这是色景然自
烦腻，恶厌，烦厌③。够 دۇنيادىن ~ / 世厌 سېنىڭ
دىن تويدۇم . 我恶厌真你 。 گېپىڭدىن تويۇپ كەتتىم . 的你
生轻，了够活 ~ جاندىن 。了腻听我话

تويماق² 束结，结完，完 <古>〔动〕
توي ـ مەرىكە 事喜，礼婚，筵喜〔静〕
تويمىغۇر 的厌无得贪，的足不心贪，的婪贪〔静〕
تويمىغۇرلۇق 厌无得贪，婪贪〔静〕
تويۇشماق «تويماق» 态同共的
تويۇمسىز 〔静〕 的心贪，的足知不：سەنغۇ تازا ~ بىر بالا .
。子孩的足知不个一是真，呀你
تويۇمسىزلىق 心贪，足知不〔静〕
تويۇندۇرماق «تويۇنماق» 态动使的
تويۇندۇرۇلماق «تويۇندۇرماق» 态动被的
تـويۇنماق ① «تـويماق» 的态复自：تويۇنۇپ يېمەك ②饱吃
和饱 <化>
تويۇنغان پار 气蒸和饱 <化>
تويۇنغان سۇ 水和饱 <化>
تويۇنغان سۇيۇقلۇق 液富 <石>
تويۇنغان نېفىت 油富 <石>
تويۇنغان ھالەت 态状和饱 <化>
تويۇنغان ئېرىتمە 液溶和饱 <化>
تويۇنغان ھور = تويۇنغان پار
تويۇنمىغان پار 气蒸和饱不 <化>
تويۇنۇش بەلۋېغى 带和饱 <地>
تويۇنۇش پەرقى 差和饱 <化>
تويۇنۇش تېمپېراتۇرىسى 度温和饱 <化>
تويۇنۇش چېكى 限极和饱 <化>
تويۇنۇش دەرىجىسى 度和饱 <化>
تويۇنۇش نەملىكى 度湿和饱 <农>
تويۇنۇش نۇقتىسى 点和饱 <农>
تويۇنۇشچانلىق 性和饱〔静〕
تويۇنئوروك 杏云托 <植>〔静〕
تويىن 道老，士道，人道〔静〕
تويىن گۈمپىسى 道功家道
تۇەن 团 <军>〔静〕
تۇەنجاك 长团 <军>〔静〕
تۇەنجاڭلىق 职之长团：تۇەنجاڭلىققا تەينىلەش 长团为命任
تۇبا¹ 号大 <艺>〔静〕
تۇبا² 竹音观 <植>〔静〕
تۇبېركۇلىيۇز = سىل
تۇپراق 土①〔静〕，土壤：قارا ~ / 土黑 بوز 钙灰
土 / سېرىق ~ 土黄 ②地土：ۋەتەن تۇپرىقى 国土 / ئانا ~ 土乡，土故
تۇپراق بېشى 地坟，坟
تۇپراق بىئوخىمىيىسى 学化物生壤土
تۇپراق بىئولوگىيىسى 学物生壤土
تۇپراق تېمپېراتۇرىسى 度温壤土 <农>
تۇپراق جۇغراپىيىسى 学理地壤土
تۇپراق خىمىيىسى 学化壤土
تۇپراق دېنامىكىسى 学力动壤土
تۇپراق رېئاكسىيىسى 应反壤土
تۇپراق رېئولوگىيىسى 学变流壤土
تۇپراق فازىسى 相土
تۇپراق قەۋىتى 层体土，层壤土 <地>
تۇپراق كلاسسىفىكاتسىيىسى 类分壤土 <农>
تۇپراق گېئوخىمىيىسى 学化球地壤土
تۇپراق مورفولوگىيىسى 学态形壤土
تۇپراق مېخانىكىسى 学力壤土
تۇپراق مىكروبىئولوگىيىسى 学物生微壤土
تۇپراق مىنېرالوگىيىسى 学物矿壤土
تۇپراق ئېكولوگىيىسى 学态生壤土
تۇپراق يېپىنچىسى 被土 <地>
تۇپراقشۇناس 家学壤土〔静〕
تۇپراقشۇناسلىق 学壤土〔静〕
تۇپراقلىق 〔静〕 的壤土，的地土①：قارا ~ يەر 黑土地
②墓坟，墓地：تۇپراقلىققا چىقماق 去墓地
تۇپلۇ 墓坟，墓 <古>〔静〕
تۇتاقۇ 西东的味气生产后烧〔静〕
تۇتاش 〔静〕 连相，的片成，的来起连，的片一成连①
，接连②林森片成，林森的片一成连 ئورمان ~ ：的
连毗：ئېتىز ئورمان بىلەن . 连相林森与地田 。 باغ
ئۆيلەر بىلەن . 子房着连园花 。
تۇتاش ئەگمە 拱连 <水>
تۇتاش تاختا 板续连
تۇتاش تېرىماق 植种片成 <农>

تۇتاش مەشغۇلات 连作贯连业
تۇتاش ئىسپېكتر 谱光续连，谱续连 <物>
تۇتاشتۇرغۇچى 的接连，的接衔 〔静〕
تۇتاشتۇرغۇچى تۆمۈر 铁衔 <建>
تۇتاشتۇرغۇچى سىزىق 线连 <数>
تۇتاشتۇرغۇچى قورال 具火 <军>
تۇتاشتۇرماق[1] «تۇتاشماق» 的使动态：لەخمىنى بىر - بىرىگە 来起接连道地把 ～
تۇتاشتۇرماق[2] «تۇتاشماق[2]» 的使动态：ئوت 火引 ～
تۇتاشتۇرۇشماق[1] «تۇتاشتۇرماق[1]» 态同共的
تۇتاشتۇرۇشماق[2] «تۇتاشتۇرماق[2]» 态同共的
تۇتاشتۇرۇلماق[1] «تۇتاشتۇرماق[1]» 态动被的
تۇتاشتۇرۇلماق[2] «تۇتاشتۇرماق[2]» 态动被的
تۇتاشماق[1] 〔动〕接连，连相，连接：قەلبى قەلبىگە ～ 连心 齐木鲁乌 . ئۇرۇمچىنىڭ بىر تەرىپى سانجىغا تۇتىشىدۇ 心 / 地 . 连毗吉昌同边一的 。了来起连道 لەخمىلەر بىر - بىرىگە تۇتاشتى
تۇتاشماق[2] 〔动〕来起烧燃，火起。了着火 . ئۆيگە ئوت تۇتىشىپ كەتتى 。了火起子房 . كىيىمگە ئوت تۇتىشىپ كەتتى 怒 ～ يۈرىكىدە غەزەپ ئوتى 。了火着服衣 . 火满腔
تۇتال[1] 〔静〕抵偿物
تۇتال[2] 下见
تۇتال بولماق ① 场用上派，用顶(的等马，牛)②胎怀
تۇتام (تۇتامى) 〔静〕①束，绺，把，股：بىر ～ گۈل 一束 / 花 بىر ～ چاچ 一绺(股)发头 / 草把 一 ئوت ～ بىر ②儿准，见主：تۇتامى يوق ئادەم 没儿准 ، 人的儿准没无复反 。儿准没话说他 . ئۇنىڭ گېپىنىڭ تۇتامى يوق 人的常 。题问 تۇتامغا چىققۇدەك مەسىلە يوق ئىكەن 的量分有么什有没 .
تۇتامسىز 见主没②儿准没①〔静〕
تۇتامسىزلىق 常无复反，尔反尔出〔静〕
تۇتاملاتماق «تۇتاملىماق» 态动使的
تۇتاملاشماق «تۇتاملىماق» 态同共的
تۇتاملانماق «تۇتاملىماق» 态动被的
تۇتاملىق 〔静〕①的量分有：～ گەپ 话的量分有 ②<转>的钱值，的样象，的经正：～ ھېچنەرسە يوق . ئۇ بىرەر مەسىلىنىمۇ ھەل قىلمىدى 。西东的钱值么什有没 . 重稳③。题问的样象个一决解有没他 .
人的重稳 ئادەم ～ ：的
تۇتاملىماق 胡住抓把一 ～ ساقالنى：住攥，住抓〔动〕 子 / بۇغدايىنى تۇتاملاپ ئورماق 割子麦住抓 ئوتنى تۇتاملاپ يۇلماق 拔草住攥
تۇت - تۇت 捉喊，抓喊〔静〕
تۇت - تۇت قىلماق 到 人抓处到，人抓就人逢：تۇت - 死吓，人抓在处到 . جېنىم چىقاي دېدى قىلىۋاتىدۇ ، تۇت 。了我
تۇترۇق 梁栋，干骨，撑支，靠依 <古>〔静〕
تۇتساق 虏俘 <古>〔静〕
تۇتسۇغ 言遗，嘱遗 <古>〔静〕
تۇتسۇقماق 俘被，获抓被 <古>〔动〕
تۇتغاق 派而兵尖，兵哨方敌捕抓为）<古，军>〔静〕 队袭夜兵骑(的出
تۇتغۇچ 品食胃开（的前餐）<古>〔静〕
تۇتقا 茶 كۆرۈشكىنىڭ تۇتقىسى 把，手拉，柄把①〔静〕：手 / ئىشكىنىڭ تۇتقىسى 把缸 ～ ：纲 <转>②手拉的门 تۇتۇلسا ، ھەممە ئىش يۈرۈشۈپ كېتىدۇ . مەسىلىنى 张目举纲。 چەكسىز تۇتقىغا كۆتۈرمەسلىك كېرەك . 上限无题问把该不 。纲
تۇتقا قىلماق 柄把作当
تۇتقاق 〔静〕：风角羊，痫癫 <医>，病痫癫 ～ كېسەل 病风角羊
تۇتقاقلىق 痫癫 ～ كېسەل：风角羊，痫癫①〔静〕 病 / تۇتقاقلىقى تۇتماق 犯 ئوت <转>②风角羊 火发爱
تۇتقامىش 久不，近接 <方>〔静〕
تۇتقان - پۇتكەن 西东的得所生一〔静〕
تۇتقاۋۇل 者护守，员管保，员理管库仓 <古>〔静〕
تۇتقۇچ 手拉，手把，柄把，儿把〔静〕
تۇتقۇچلۇق 手拉有 ～ ئىشىك：的手拉有，的把带〔静〕 门的
تۇتقۇزماق ① «تۇتماق» 的使动态：كەپشەرلەپ 焊 ～ / 住 يەملەپ ～ 住粘 / قاسىم ئۇنىڭغا بىر پارچە خەتنى تۇتقۇزۇپ قويدى . 付托②。信封一上拿他让木斯喀 . مومای نەۋرىسىنى يېتىلەپ ئاپىرىپ ، موللامغا تۇتقۇزدى 。了拉毛给付托他把，子孙着领奶奶老 .
تۇتقۇزۇشماق «تۇتقۇزماق» 态同共的
تۇتقۇزۇلماق «تۇتقۇزماق» 态动被的
تۇتقۇن 捕逮，捕拘③质人②犯囚①〔静〕
تۇتقۇن بولماق ① 作当②押被，关被，俘被，抓被

倒倾，恋迷，醉陶③质人

تۇتقۇن قىلماق 架绑②捕逮，捕拘①

تۇتقۇنلۇق 禁监，押关，禁囚〔静〕

تۇتقىسىز 的把没①〔静〕 ～ چۆگۈن 的把没，的柄无：

话的据无根 ～ گەپ 无 <转>②壶 ～ 的脚住不站，的据无根无：

تۇتقىلىق 把带①〔静〕 ～ ئىستاكان 的柄有，的把带：

点要的习学 ～ ئۆگىنىدىغان 的要重，的要主：

تۇتما 子箱 <古>〔静〕

تۇتماچ 片面 <古，食>〔静〕

تۇتۇرقان 米大 <古>〔静〕

تۇتماق 握：持，拿，捉，抓①〔动〕 ئىقتىسادىي خىزمەتنى ～ 作工济经抓 / مىلتىق ～ 枪拿，枪持 / ئوغرىنى ～ 贼捉 / بېلىق ～ 鱼钓，鱼捉 / ئادەم ～ 人抓 / قولىدىن چىراغنى بۇياقتا تۇت . 拿边这往灯 ～ 手拉 / كۆزگە قول 子旗把 ～ 朝眼前照筒电手 / بايراقنى ئېگىز 高举起 ～ ئېتىكىڭنى تۇتقىن ، بىرنەچچە تال ئالما تاشلاپ 动，动②。果苹个几扔你给我，开张襟衣把 . بېرەي بۇ ئىشلارنى تۇتما . 些这动要不，用使，用：摸抚，摸 。子斧的过用哥哥我是这 . بۇ ئاكام تۇتقان پالتا 。西东 بۇ قەلەمنى تۇتقىنىمغا 10 يىل بولدى . 。年十了用我笔支这 بېشىڭنى تۇتۇپ باقاي ، قىزىتما ياندىمكىن ؟ 的你摸一摸我 牢 ～ ئەسته مەھكەم :住记，记③？有没了退烧看，头 / بۇ سۆزلەرنى ئەسته تۇتالمىدىم . 我话些这 / 里子脑在记 掌，持保，守保④里心在记 ～ كۆڭلىدە 。住记有没 持保 ～ ئۇزىنى / 密秘守保 ～ سىر：捺按，制克，握 子屋持保 ～ ئۆيىنى پاكىز / 己自制克，气住沉，静镇 ～ ئۇزىنى كەمتەر / 洁清的 度态的逊谦持保 ～ مېڭىنى سەگەك / 脑头的醒清持保 ～ بۇ ئۇزىنى تۇتالماستىن كۈلۈ- ۋەتتى . 了来起笑住不忍他；了来起笑，气住不沉他 。 支⑤印掌 ～ تامغا / 权掌 ～ ھوقۇق / 钱握掌 ～ پۇل 两被子屋间这 . بۇ ئۆيىنى ئىككى تۆۋرۈك تۇتۇپ تۇرۇپتۇ **撑：** 能子脖的儿婴 . بوۋاقنىڭ بوينى تۇتتى 。着撑支子柱根 成⑦钱扣 ～ پۇل：除扣，扣，出留，留⑥。了来起撑 。了活成苗树 . كۆچەتلەر تۇتتى :住粘，合愈，好长，活 سۇنغان قولۇم تۇتتى . 。了合愈手的断 . بۇغدايلار دان تۇتتى . ～ جاي / 位就，位座占 ～ ئورۇن：占⑧。了浆灌麦小 / ئورۇن تۇتۇپ ياتماق 方地占：上，发，犯⑨病卧，床卧 كېسىلى ～ 病犯 / خۇمارى ～ 瘾上，瘾犯 ⁄ ئۇنىڭ بەزگىكى

يەنە تۇتتى . 了犯又疾疟的他 。ئاچچىقى ～ 怒发 / سارائىلە- قى 来起兴高 ～ خۇشلۇقى / 疯发，狂发 ～ شوخلۇقى 献 ～ گۈلدەستە：敬，献⑩ 了来上儿劲气淘 ～ 递呈，交递，呈⑪烟敬 ～ تاماكا / 茶献 ～ چاي / 花 ، 沿，镶⑫子状呈 ～ ئەرز / 书请申交递 ～ ئىلتىماس 绲 ～ چىلتەك / 边绲 ～ جىيەك：(法纫缝种一)绲 ⑬衣衬的边了镶 چىلتەك تۇتقان كۆڭلەك / 边沿，边花 政的历严行实 ～ قانۇنىي سىياسەت：行施，行执，行实 ～ ئۆي / 策 / يول 立建，立成⑭法办(种某)行实 ～ 子日过(妇夫)，家持，家成 / مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئۆي تۇتقىنىمغا 30 يىل بولدى . 结⑮。了年 30 已家成他和我 ، 凝固：دەريا مۇز تۇتتى . 了冰结河 。 سۈت قايماق 近：近挨，近凑⑯。皮奶层一了凝奶牛 . كىتابنى تۇتتى 近挨子刀把 ～ پىچاقنى چاققا / 前灯到凑书把 ～ چىراغقا 到凑表把他 . ئۇ ساقەتنى دادىسىنىڭ قولىغا تۇتتى / 轮砂 现表，态姿摆，子样摆⑰。边朵耳爸爸 ：ئۆزىنى چوڭ 样的傲高出摆 ～ ئۆزىنى مەغرۇر / 大自，大拿 ～ 子 / ئۆزىنى چەتتە 装，挂⑱外于身置 ～ 捂：دېرىزىگە 子围墙挂 ～ زەدىۋال / 帘窗挂 ～ پەردە ئالمىقانلىرى 炸轰，射扫⑲笑脸着捂手用 بىلەن يۈزىنى تۇتۇپ كۈلمەك / 交结，交，拜⑳射扫 ～ ئوققا / 轰炮 ～ توپقا 水浇 ～ سۇ：浇，引㉑师拜 ～ ئۇستاز / 友朋交 ～ ، 聊闲，扯闲㉒水引里田往 ～ ئېتىزلىققا سۇ / 溉灌 ：忙我，扯闲我跟别你 . مېنى گەپكە تۇتما ، ئىشىم ئالدىراش 待看，待对㉓。很得 ：خار تۇتۇپتۇ ، ئۆزىنى خار تۇتۇپتۇ . كىشى كىشىنى 和㉔。己自待虐于等人他待虐 <谚> 思意的：كۆزدە (نەزەردە) ～ / 于鉴，到虑考 / ماتەم (ھا- 斋封 ～ روزا / 孝吊，丧服 ～ قارىلىق / 悼追 ～ (ز

تۇتۇش بۇيرۇقى 令缉通 <法>

تۇتۇش قىلماق 抓，手着，手动，做始开① 计订手着 ～ پىلان تۈزۈشكە / 饭做始开 ～ ئېتىشكە 划 / ئامىنە پەرتۇقنى تارتتى ـ دە ، كۆكتات ئاقلاشقا تۇتۇش 开，吃始开②。菜拣手动，裙围上围乃米阿 . قىلدى 津们人客 . مېھمانلار زوقلىنىپ كاۋاپقا تۇتۇش قىلدى 喝始：。肉烤起吃地味有津

تۇتۇش مەزگىلى 期活成 <农>

تۇتۇش نىسبىتى 率活成(的木树) <农>

تۇتۇرۇق[1] تۇتۇرۇق[1] 〔静〕 ①柴火引，煤火引，柴火引物：ئوچاققا ～ تىزماق 在线火导 ＜转＞②柴火引好放里灶

تۇتۇرۇق بولماق 火导为成 ＜转＞②物火引当①

تۇتۇرۇق قىلماق 事闹发诱，线火导的事闹为成 ～ ماجراغا：发诱，线火导做，物火引做

تۇتۇرۇق[2] تۇتۇرۇق[2] 〔静〕 ①信有而言，重稳：تۇتۇرۇقى يوق ئادەم 话说的可两棱模，的常无复反〔静〕 ～ ئادەمنىڭ：的常无复反，人的常无复反，人的数算不话的数算不，话

تۇتۇرۇقسىز 话的可两棱模 گەپ ～ / 人的常无复反

تۇتۇرۇقسىزلىق 尔反尔出，常无复反，信无而言〔静〕

تۇتۇش 责斥，责指 ＜古＞〔静〕

تۇتۇشاڭغۇ 的糊糊黏〔静〕

تۇتۇشماق ① «تۇتماق»的态同共的：ياشلار مېھمانلارغا گۈل-دەستە تۇتۇشتى．锋交，手交②。花了献人客向们年青，交们手跤摔：چېلىشچىلار تۇتۇشۇپ قالدى．斗搏，架吵。了锋交们者论辩：مۇنازىرچىلەر تۇتۇشۇپ قالدى．了手着③。来架起吵俩们他：ئۇلار ئىككىسى تۇتۇشۇپ قالدى．始开，手路修手着 ～ يول ياساشقا

تۇتۇغ[1] 当典，押抵 ＜古＞〔静〕

تۇتۇغ[2] 风角羊，痫癫 ＜古＞〔静〕

تۇتۇق[1] 阴 ～ ھاۋا：的暗阴，的沉阴，的阴①〔静〕 چىراي / 天 ～：的淡暗，的糊模，的混含②沉阴色脸 گەپ ～ / 话的糊含 خەت ～ / 迹字的糊模 رەڭگى ～ 皮）④容面的郁阴 چىراي ～：郁阴，暗阴③淡暗色颜

边皮羔（的绲上襟大和上子袖袄

تۇتۇق ئالتۇن 金色混 ＜经＞

تۇتۇق بەلۋاغ 带暗 ＜天＞

تۇتۇق[2] 当典〔静〕

تۇتۇق[3] 下见

تۇتۇق ئاتا 爹干

تۇتۇق بەرمەسلىك ①不让住抓：بالا تۇتۇق بېرمەي قېچىپ كەتتى．小孩，了掉跑没，了住抓让不听不 ＜转＞②。从：قەرىخان ئالدىرىغانسېرى نە ئەكېلەر ، نە كېيۈر ئۇنىڭغا تۇتۇق بەرمىدى．凯丽汗亚尔拜科艾，忙越汗丽凯，好也尔威克，好也尔拜科艾，忙越汗丽凯，的她听不越。

تۇتۇق[4] 督都 ＜古＞〔静〕

تۇتۇق[5] 马骗，的了阄，的了骗 ＜古＞〔静〕

تۇتۇقلاشتۇرماق 态动使的 «تۇتۇقلاشماق»

تۇتۇقلاشتۇرۇشماق 态同共的 «تۇتۇقلاشتۇرماق»

تۇتۇقلاشتۇرۇلماق 态动被的 «تۇتۇقلاشتۇرماق»

تۇتۇقلاشماق 了糊模前眼他。了糊模①〔动〕 ئۇنىڭ كۆز ئالدى تۇتۇقلاشتى．已迹字，了长间时得用纸于由．قەغەز كۆپ ئىشلىتىلگەنلىكتىن خەتلەر تۇتۇقلىشىپ كەتكەندى．郁忧，沉阴变②。清不糊模得变经。了沉阴得变孔面的朗开那他．چىرايى تۇتۇقلاشتى：ئۇنىڭ خۇشخۇي

تۇتۇقلۇق[1] 昧暖，糊模，霾阴〔静〕：بۇ مەسىلىدىمۇ ئوخ-شاشلا بىر خىل ～ بار．昧暖种一有同也上题问个这在。嫌之

تۇتۇقلۇق[2] 的人住在正 ئۆي ～：的着占，的着抓〔静〕子房

تۇتۇلماق ① «تۇتماق»的态动被：چۆرىسىگە قارا مەخمەل تۇ-لۇلغان قىزغۇچ قالپاق 帽红浅的边绒平黑着绲周四子 / كۆپ سۆزلىگەن تۇتۇلار ، ئاز سۆزلىگەن قۇتۇلار．＜谚＞。脱逃的少得说，捉被的多得说：ھاۋا تۇتۇل-دى．沉阴变②。了阴天。چىرايى تۇتۇلۇپ قالماق 蚀③沉阴变脸：كۈن ～ / ئاي 蚀日 ～ 能功理生种某失丧④蚀月：كۆزى تۇتۇلۇپ قالماق / تىلى (زۇۋانى) ～ 明失睛眼 / 不说：بۇگۈن ئۇنىڭ ئىشتىھاسىمۇ تۇتۇلدى ، ئۈيقۇسىمۇ قاچتى．语失，话出以言无⑤。好不也觉睡，好不也口胃他天今。

تۇتۇلۇپ قالماق 言无口哑，来话出不说：گەپتە 对

تۇتۇنماق ① «تۇتماق»的态复自的：始开，手着，手动②。始开，手着，手动：ئۆي سېلىشقا ～ / كەچلىك غىزاغا ～ 做始开 子房盖手动 ～ 餐晚

تۇتى 马种矮②鹈鹕① ＜动＞〔静〕

تۇتى ئائىلىسى 科鹈鹕 ＜动＞

تۇتىسىمانلار 目形鹦 ＜动＞〔静〕

تۇتىكمەك 思意好不，臊害，羞害 ＜方＞〔动〕

تۇتىيا 药目明，锌化氧然天，锌白①〔静〕：كۆزنىڭ ～ سۈرمەك 给 ＜转＞②药目明上睛眼宝之世稀：ئۇ نەر-سىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلار ئۈچۈن قول يەتمەس تۇتىياغا ئايلىنىپ قالدى．稀的及企法无了成全，来说们他对西东些这。宝之世稀为视 قىلماق ～ 宝至为奉，

تۇجا 族家土〔静〕

تۇجاچە 家土 كىيىنمەك ～：的式家土②语家土①〔静〕着穿的式

تۇجۇركا 服制棉 ～ پاختىلىق：衣上服制，衣上短〔静〕

تۇجۇركىلىق 的衣上短有，的衣上短穿〔静〕

تۇچ 青 ～ / ھەيكەل 铜青 ～ كانى：铜青 ＜矿＞〔静〕像铜

تۇچ ئالتۇن 金混大铜青
تۇچ چىراغ 灯铜
تۇچ دەۋرى 代时铜青
تۇخۇم 〔静〕 卵，蛋：توخۇ تۇخۇمى 鸡蛋 / قۇرت تۇخۇمى 虫卵 / بېلىق تۇخۇمى 鱼卵
تۇخۇم باسماق 孵卵
تۇخۇم پاراشوكى 蛋粉
تۇخۇم پوشكىلى 饼蛋鸡 <食>
تۇخۇم پۈرىسى 蛋鸡用)子合蛋鸡 <食> (韭或菜做馅制成)
تۇخۇم توخۇسى 鸡用蛋 <农>
تۇخۇم تورتى 糕蛋鸡 <食>
تۇخۇم تۇغماق 下蛋
تۇخۇم چېكىشمەك 蛋鸡碰)相头大的蛋鸡熟用 (赢为者破不，碰)
تۇخۇمدىن تۇك ئۇندۇرمەك 骨挑里蛋鸡 <成> 疵求毛吹，有生中无，头
تۇخۇم سامسىسى 子包烤蛋鸡 <食>
تۇخۇم سېرىقى 黄蛋
تۇخۇم شاكىلى 儿壳蛋
تۇخۇم شورپىسى 汤蛋鸡 <食>
تۇخۇمنى تاشقا ئۇرماق 卵以，头石碰蛋鸡 <成> 石击
تۇخۇم ھېسسىپ 肠灌蛋鸡 <食>
تۇخۇم ئۇماچ 糊糊蛋鸡，粥蛋鸡 <食>
تۇخۇم ئۆپكە 子肺蛋鸡 <食>
تۇخۇم ئېقى 清蛋
تۇخۇمى بۇزۇق 种孬 <成>
تۇخۇمى قۇرۇماق 孙绝子断，后绝 <成>
تۇخۇمەك 树槐 <植>〔静〕
تۇخۇمەكلىك 林树槐 〔静〕
تۇخۇمچى 者蛋鸡卖贩 〔静〕
تۇخۇمچىلىق 业蛋鸡卖贩 〔静〕
تۇخۇمدان 巢卵 <理生>〔静〕
تۇخۇمدان نەيچىسى 管卵输 <理生>
تۇخۇمسىمان 石卵 ～ تاش 的形卵 〔静〕：
تۇخۇمسىمان زەمبۇرۇغ 菌卵 <生>
تۇخۇملاتماق «تۇخۇملىماق» 的态动使
تۇخۇملىماق 蛋下，卵产 〔动〕
تۇدارى 芳葶甜 <植>〔静〕

تۇر[1] (声叫鸣的鸟等鸪鸪水)咕 〔模〕
تۇر[2] 台火烽 <古>〔静〕
تۇرار 〔静〕 住居的：جاي ～ / 住宅，处住，地住 جاي ～ 住宅，处住，地住 قەۋرۇلۇشى 程工宅住，程工房住 جايىڭىز قەيەردە؟ ～ / 程工宅住，程工房住 جايى يوق ئادەم 方地么什在住你？～ 人的处住有没，人的归可家无
تۇراق 〔静〕 ①着站，着待 ②定固，步音：ئۇچ بوغۇملۇق ～ 三 音的节音个步
تۇراقسىز 〔静〕 的定固不，的定稳不：～ ھالەت 不定稳态状
تۇراقسىز ئاتموسفېرا 气大定稳不 <气>
تۇراقسىز باج 税缩伸 <经>
تۇراقسىز باھا 格价动滑 <经>
تۇراقسىز پاسسىپ 债负动流 <经>
تۇراقسىز تەڭپۇڭلۇق 衡平定稳不 <物>
تۇراقسىز توك 流电定稳不
تۇراقسىز چەكلەش 束约常定非
تۇراقسىز سۆز بىرىكمىسى 组词定固不 <语>
تۇراقسىز شامال 风定不 <气>
تۇراقسىز فوند 金基动流 <经>
تۇراقسىز قىزىتما 热张弛 <医>
تۇراقسىز كاپىتال 本资定固非 <经>
تۇراقسىز كاتېگورىيە 畴范动流 <哲>
تۇراقسىز كىسلاتا 酸定稳不 <化>
تۇراقسىز مەبلەغ 金资动流 <经>
تۇراقسىز مۇلۇك 产资动流 <经>
تۇراقسىز ئۇرغۇ 音重定固不 <语>
تۇراقسىزلاشتۇرماق «تۇراقسىزلاشماق» 的态动使
تۇراقسىزلاشتۇرۇشماق «تۇراقسىزلاشتۇرماق» 的态同共
تۇراقسىزلاشتۇرۇلماق «تۇراقسىزلاشتۇرماق» 的态动被
تۇراقسىزلاشماق 〔动〕 定固不，定稳不：باھا تۇراقسىزلىشۇۋاتىدۇ . 价格不稳越来越，定。胀膨货通现出会越
تۇراقسىزلانماق = تۇراقسىزلاشماق
تۇراقسىزلىق 〔静〕 性定稳不
تۇراقلاشتۇرغۇچى 见下
تۇراقلاشتۇرغۇچى پرېپارات 剂定稳 <牧>
تۇراقلاشتۇرغۇچى رېئاكتىۋ 剂定固 <化>
تۇراقلاشتۇرغۇچى ئېنزىم 酶化定固 <生>
تۇراقلاشتۇرماق «تۇراقلاشماق» 的态动使：مال باھاسىنى ～

稳价物定 / بەوراندىن مۇداپىئە قىلىپ ، قۇمنى ~ 风防沙固

تۇراقلاشتۇرۇشماق «تۇراقلاشتۇرماق» 的共同态

تۇراقلاشتۇرۇلماق «تۇراقلاشتۇرماق» 的被动态

تۇراقلاشماق 〔动〕 定稳，定固：مال باھاسى ~ 稳价物 / تۇرغۇن دېھقانلار شەھەرگە كىرىپ ، بىر ئىككى يىلدىلا ئۇ يەرگە تۇراقلىشىپ قالدى . 许多农民进了城，一两年就内定居下来了。

تۇراقلاشقان كاربون 〈化〉 碳固定

تۇراقلانماق = تۇراقلاشماق

تۇراقلىق 〔静〕 定稳，固定的：~ خىزمەت 工作的定稳场 / مەيدانى ~ ئادەم 立人的定稳

تۇراقلىق ئەزا = ئازاد ئەزا

تۇراقلىق باج 税定稳

تۇراقلىق باھا 格价定稳

تۇراقلىق بېسىم 〈水〉 压定

تۇراقلىق توك 〈物〉 流电定恒

تۇراقلىق تېرمودىنامىكا 〈物〉 学力热逆可不

تۇراقلىق تېمپېراتۇرا 〈气〉 温恒

تۇراقلىق جەريان 〈化，物〉 程过逆可不

تۇراقلىق چەكلەش 束约常定

تۇراقلىق رېئاكسىيە 〈化，物〉 应反逆可不

تۇراقلىق سان 〈数〉 数常

تۇراقلىق سۆز بىرىكمىسى 〈语〉 组词定固

تۇراقلىق شامال 风定稳，风定恒 〈气〉

تۇراقلىق فوند 〈经〉 金基定固

تۇراقلىق قاينام 〈气〉 旋涡定常

تۇراقلىق كاپىتال 本资定固 〈经〉

تۇراقلىق كاتېگورىيە 〈哲〉 畴范定固

تۇراقلىق كىلىمات 〈气〉 候气定常

تۇراقلىق ماگنىت 〈物〉 铁磁久永，铁磁永

تۇراقلىق مەبلەغ 〈经〉 金资定固

تۇراقلىق مۈلۈك 〈经〉 产资定固

تۇراقلىق مىقدار 〈数〉 量恒，量常

تۇراقلىق ئۇرغۇ 〈语〉 音重定固

تۇراقلىق ئېقىم 〈水〉 流定恒

تۇراقلىق ئىبارە 〈语〉 语成

تۇرالغۇ 〔静〕 ①住居②的住：所寓，处住，宅住 ~ بىنا 儿准，定稳③楼宅住

تۇرالغۇ ئاكسىيىسى 〈经〉 券宅住

تۇرالغۇ ئامانەت پۇلى 〈经〉 蓄储房住

تۇرالغۇ جاي 宅住

تۇرالغۇ جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社宅住

تۇرالغۇسى يوق ①住的归可家无，的处住有没②没，的定不摆摇，的见意熟成没，的见主有

تۇرالغۇ فوندى 〈经〉 金基宅住

تۇرالغۇ قەرزى 〈经〉 款贷房住

تۇرالغۇ قۇرۇلۇشى 〈经〉 程工宅住，程工居安

تۇرالغۇ كرېدىتى 〈经〉 贷信宅住

تۇرالغۇ مەبلىغى 〈经〉 资投宅住

تۇرالغۇ ئىقتىسادشۇناسلىقى 〈经〉 学济经宅住

تۇرالغۇسىز 〔静〕 反：的不，的尔反尔出，的常无复准个没，的心准个没，的头

تۇرانگۇل 〈植〉〔静〕 花哇狗

تۇربوت 〈植〉〔静〕 滕果盒

تۇربۇنلاماق 〈古〉〔动〕 查追，查搜

تۇربى 〔静〕 手助，从随 〈古〉

تۇربىنا 〈机〉〔静〕 机轮涡：机轮水 / سۇ تۇربىنىسى 机轮汽 / ھور تۇربىنىسى

تۇربىنىلىق 〔静〕 涡轮式：ھور ~ 汽轮发电厂，热电厂 / ~ شامالدۇرغۇچ 鼓风涡轮机 / ~ گېنېراتور 涡轮发电机 / ~ ماشىنا 涡轮式透平机 / ~ ئاكتىۋ دۈگاتىل 涡轮式气喷动机

تۇربىنىلىق سۇ سائىتى 〈水〉 表水式轮涡

تۇربىنىلىق ناسوس 〈水〉 泵水式轮涡

تۇرپان 〈地〉〔静〕 番鲁吐

تۇرپان توخۇسى 〈动〉 鸡番鲁吐

تۇرپى 〔静〕 样各式各 〈方〉

تۇر - تۇر 〔模〕 咕咕：ئۇجمىگە قونىۋالغان تۇرۇلغا ~ قىلىپ سايراۋاتاتتى . 叫咕咕鸪鸪水的上树桑在落。

تۇرخۇن 〔静〕 卤烟，道烟：ئوچاقنىڭ تۇرخۇنى 烟的子炉似来出爬里道烟从像 چىققاندەك تۇرخۇنغا كىرىپ / 卤烟的冒里卤烟 . تۇرخۇندىن قاپقارا ئىس ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى 。空天上升烟黑的出 ~ بىلەر . تۇتۇننىڭ ئاچچىقىنى 。味呛的尘烟知才卤烟有只 〈谚〉

تۇرخۇنلۇق 的卤烟带，的卤烟有 〔静〕

تۇرشاۋۇل 官锋先，官行先 〈古〉〔静〕

تۇرغاق[1] 质人 〈古〉〔静〕

تۇرغاق[2] 官门，卫门，人门看 〈古〉〔静〕

تۇرغان - پۇتكەن 〔静〕 的有所，的有仅：ئۇنىڭ تۇرغان-

پۈتكىنى شۇ . 切一的有所他是就这 。

تۇرغۇت (皿器的油清盛种一)罐油〔静〕

تۇرغۇچ[1] 语话②号顿停(的中经兰古) <宗>①〔静〕 处论结的停，处顿：گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار ، بولمىسا ئىشلىغۇچى . 把抓人叫然不，顿停有要都话说 <谚> 柄 。

تۇرغۇچ[2] 方地，站 <方>〔静〕

تۇرغۇزماق ① «تۇرماق» 的动使态：ئاغرىقنى يۆلەپ ~ 把 建，立树②来起立头木把 ~ ياغاچنى / 来起扶人病 德道的确正立树 ~ توغرا ئەخلاق قارىشىنى 立，订立：توغرا ~ قائىدە / 观 客留我 . 我留挽：مېھمانىنى ئۆيدە بىر ھەپتە تۇرغۇزۇپ ، يولغا سالدىم 驻 ~ ئەسكەر 。了走送后然，拜礼个一了住家在人 队军扎

تۇرغۇزۇشماق «تۇرغۇزماق» 的态同共的：يىقىلغان ئاتنى كىشىلەر يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزۇشتى . 人们把倒跌的马扶了 来起 。

تۇرغۇزۇلماق «تۇرغۇزماق» 的态动被的：ئوخشاش بولمىغان شەكىلدىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش مەسئۇلىيىتە تۇزۇمى تۇرغۇزۇلدى . 制任责产生业农的式形同不了立建 。

تۇرغۇسىز 不待 ~ 住不待，待想不〔静〕：بولۇپ كەتمەك 开离使迫，去下不待其使 قىلىۋەتمەك ~ / 去下

تۇرغۇل 芹泽 <植>〔静〕

تۇرغۇن 死，水的止静 ~ 的定稳，的止静〔静〕：سۇ 态状止静 ھالەت / 水

تۇرغۇن ئاھالە 口人住常

تۇرغۇن تەڭپۇڭلۇق 衡平定稳 <物>

تۇرغۇن تىلشۇناسلىق 学言语态静 <语>

تۇرغۇن دولقۇن 波驻 <物>

تۇرغۇن سۆز 词静 <语>

تۇرغۇن قۇتۇپلۇق جىسىم 体极驻 <物>

تۇرغۇن كۈچ 力恒 <物>

تۇرغۇن گاز 体气性惰 <物，化>

تۇرغۇن نەملىك 湿恒 <气，物>

تۇرغۇن ئۇچۇر 息信态静 <经>

تۇرغۇن ئېقىم 流常定 <物>

تۇرغۇن ئېلان 告广态静 <经>

تۇرغۇنلۇق 性定稳，性定固②止停，止静①〔静〕

تۇرق ，相长，色脸，观外，形外，貌外，表外①〔静〕 子孩这 . بۇ بالىنىڭ تۇرقى ئاتىسىغا ئوخشايدىكەن . 模样儿：

。样一爸爸他和相长的 . ئۇنىڭ تۇرقىدىن ئادەم قورقىدۇ ②脸下拉，脸变 تۇرقىنى بۇزماق 。人吓色脸的他 就儿会这我 . مۇشۇ تۇرقتا كېتىمەن：儿当，儿会<转> 家从儿会这是你？ شۇ تۇرقتا ئۆيدىن قېچىپ كەلدىڭمۇ？走 势架③？吗的来出跑里

تۇرقى بار 帅，俊，仪表堂堂：قارىغاندا بۇ خېلى ~ قىز بولغۇدەك . 娘姑的俊挺个是将她，来看 。

تۇرقى يوق 扬不貌其，看难：بۇ پۈتلىرى مايماق ، ~ ئات ئىكەن . 马的看难，腿弯匹是这 。

تۇرقاروق 是老，往往，时时，常常，常经 <古>〔静〕

تۇرقۇغ 愧羞，臊害，羞害，怯羞，束拘 <古>〔静〕

تۇرماق 立竖，立直 ~ ئۇرە：立，立站①〔动〕 ئامما تەرەپتە ~ 站 ，ئەتىگەن تۇرغان ئادەم قورقىدۇ . 好体身起早睡早 <谚> 。«تۇر - تۇر» كۆپ بولسا ، ئۇيقۇدا مەززە يوق . 人众过胜者起早 <谚> 。了叫“来起来起” <谚> 。了香不就睡瞌 早 <谚> 。سەھەر تۇرغان ئىتتىن قورق . 滞停，顿停，留停，待，停③。怕可狗的起 。天三了留停儿那在们我 . ئۈچ كۈن تۇرۇپ قالدۇق 。久很了停车火 . پويىز خېلى ئۇزۇن تۇردى 。ھەن قەشقەردە بىر ئاي تۇرغان . 住居，住④。月个一了待什喀在我 . بۇ يەردە قاچاندىن بېرى تۇرۇۋاتىدىلا？ تۇرمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى ، ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى . 的方地个 不治，好了走人客的住不留 <谚> 。放存，住放，放，在，有，于处⑤。好了死人病的好 时的革改在处正们我 . بىز ئىسلاھات دەۋرىدە تۇرماقتىمىز 。代 艰着临面们我 . ئالدىمىزدا مۇشكۇل ۋەزىپىلەر تۇرىدۇ 。上子桌在书 . كىتاب جوزىدا تۇرىدۇ 。务任的巨 ماشىنا تۇرغىنىدا پىيادە يۈرمىمۇ？ 吗行步还们我车汽有？ تۇرغان تامغا ئۇسسىسىڭ ، بېشىڭ يېرىلار . 墙撞头拿 <谚> ，住夹，住卡，住噎⑥。流血破头 ئۇنىڭ گېلىدا قىلتىرىق تۇرۇپ قالدى . 了里子嗓他在卡刺鱼 。گالدا نان تۇرسا ، سۇغا يوگۇر ، گالدا سۇ تۇرسا ، گۈرگە يوگۇر . 住噎馒 <谚> 。去下活⑦：ئانام رەھمەتلىك 14 يەرزەنت كۆرگەنىدى ، لېكىن تۇرغىنى تۆتىمىز ئىكەن . 只的来下活是可，女子个四十了生亲母的故已 . ياخشى تۇردىلىمۇ？：子日过，活生，存生⑧。个四们我有 意愿我 . بىر ئۆيدە تۇرۇشنى ئارزۇ قىلىمەن？吗好得过你 木若呆，呆口瞪目，愕惊 ，住愣⑨ 。过里家个一在 坚⑩。了住愣我着看他 . ئۇ ماڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدى：鸡

تۇرۇپ قالماق ① 旧陈，陈②住呆，住楞 تۇرۇپ قالغان گۈرۈچ 米陈 / تۇرۇپ قالغان مال 货陈

تۇرمالىن 石气电 <矿>〔静〕

تۇرمۇش 活生〔静〕：بەختلىك ~ 幸福生活 / تەشكىلي ~ 活生织组 / تۇرمۇشنى ياخشىلماق 改善生活 / ~ سەۋىسى 平水活生 / تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكىنى تېتىغان 活生为 ئادەم 人的霜风经饱

تۇرمۇشتا قىسىلماق 迫窘活生

تۇرمۇش خىراجىتى 费活生

تۇرمۇشقا چىقماق 婚成，嫁出：ئۇ ئۆز خاھىشىغا خىلاپ ھالدا ، ئۆزى ياخشى كۆرمىگەن ئادەمگە تۇرمۇشقا چىقتى . 她违背自己的欢喜不并己自了给嫁，愿意的人。

تۇرمۇش قۇرماق 家成，婚结：گۈزەلئاي تۇرمۇش قۇرۇشقا رازى . 古丽再阿依愿意结婚。

تۇرمۇش كەچۈرمەك 子日过，子日度

تۇرمۇشنى قامدىماق 活生持维

تۇرمۇشلۇق 的婚已，的嫁出已〔静〕：بۇ قىز ~ بولغان . 这姑娘已出嫁了。 ~ بولغان ئايال 一过结 / 人女的婚次

تۇرنا 鹤仙，鹤 <动>〔静〕

تۇرناچى (员挥指)人的阵布 <古>〔静〕

تۇرنىسىمان 的形鹤〔静〕

تۇرنىسىمانلار ئەترىتى 目形鹤 <动>

تۇرنىگۈل 兰望鹤 <植>〔静〕

تۇرۇبا ①〔静〕道管，子管 سۇ تۇرۇبىسى 水来自，管水 / پار تۇرۇبىسى 气暖道管 / نېفىت تۇرۇبىسى 油石管 / ئۇلاقسىز پولات ~ 无缝钢管 <艺>②管钢缝，管簧单道 / 黑管

تۇرۇبا سۈيى 水来自

تۇرۇبا كەڭگۈچ 器管扩，器管胀

تۇرۇبا ئۇچلىغۇچ 板铰子管

تۇرۇبىسىمان 状管，式管〔静〕

تۇرۇبىسىمان پومپا 泵式管 <石>

تۇرۇبىسىمان كان، ياتمىسى 床矿状管 <地>

تۇرۇبىلىق 的子管〔静〕：قوش ~ مىكروسكوپ 双筒显微镜

تۇرۇپ[1] 卜萝 <植>〔静〕

تۇرۇپ[2] (语用克扑打)主调〔静〕

تۇرۇپ - تۇرۇپ 一阵—一阵的：~ ئاغرىماق —阵—阵〔静〕

数算，守信，持说个是他 . ئۇ گەپىدە تۇرمايدىغان ئادەم 要你？ ۋەدىگە تۇرمىسالا قانداق قىلىمەن ؟ 人的数算不话。 ~ 办么怎我，言诺守信不选示表⑫。的门开会店商，儿会一等再⑪？等：بىرئاز تۇرايلى ، ماگىزىن ئېچىلىپ قالار . 择：سەن ياكى بېرىشقا تۇر ، ياكى قېلىشقا تۇر . 去么要你，现出态状种某示表⑬。来下留么要保⑭。着开敞门，时来他 . ئىشىك داغدام ئوچۇق تۇراتتى 质变不，样变不，住得放，鲜：ئۇزۇن تۇرىدىغان قوغۇن / 瓜的住得放不，鲜保以可箱冰到放菜蔬鲜新 . يېڭى كۆكتاتلار توڭلاتقۇدا قويۇلسا ، شۇ پېتى تۇرىدۇ ، يۇزۇلمايدۇ 态状种某持保⑮。烂腐：ئۇ مېنىڭ گېپىمنى جىم تۇرۇپ ئاڭلىدى . 住吸，住贴，住粘⑯。话讲我听地静静他：قارىمامدىلا ھەدە ، ماۋۇ نان تونۇردا ھېچ تۇرمايدىغۇ تاڭ ! 子嫂！ ，与，后词静在加⑰！呀住不贴也么怎坑馕这，瞧你状种某于处或折转的气语示表 ，语谓作起一词静态：سەن ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى تۇرۇپ شۇنىمۇ بىلمەمسەن ؟ 你是个大学生，连这个都不懂吗？ سەن تەنھەرىكەتچى تۇرساڭ ، بىز ساڭا قانداق تەڭ كېلەلەيمىز ؟ 你是运动员，连谓作后词容形在加⑱？比你跟能么怎们我 ，员气天天今：بۈگۈن ھاۋا سوغۇق تۇرىدۇ . 态状种某示表表后词动形在加附⑲。热水 . سۇ ئىسسىق تۇرىدۇ 。冷测推示：تۇنۇگۈن بىرنەرسە يازغاندەك تۇراتتىڭىز ، نېمىنى يازدىڭىز ؟ 么什是的写，西东么什写在是像你天昨？始开的作动为行示表后词动副的目在⑳用连 دەپ 与㉑。了来起疼脖胳的我 . ئاغرىغىلى تۇردى 事某做备准示表：ھارۋا ياللاي دېسەم ھېچ يەردە ھارۋا يوق ، سىزنىڭكىنى ئالسامىكىن دەپ تۇراتتىم . 都儿哪，车雇想我 。呢借你向想正，有没表词动助做㉒。你诉告事件这把算打正我 . تۇراتتىم 性续持的作动为行示：تۇرۇپ تۇرۇۋىلار ، بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ئېيتماي تۇرايلى . 他诉告不先们我事件这，等等 。سەن كېتىپ تۇرغىن . 走先你 . بۇ كىتابنى ئوقۇپ تۇرغىن ، بىر 一我，着读先你书本这 . سائەتتىن كېيىن ئالىمەن 一另出做下态状种某示表词动助作㉓ 。要后头钟：作动个：ئاڭلاپ تۇرۇپ يازماق 写边听边，写着听 / كۈلۈپ تۇرۇپ سۆزلىمەك 表词动助作㉔说边笑边，说着笑：مەن دېگەن تۇرسام ، نېمە ئۈچۈن بىلمەيمەن دەيسەن ؟ 实确示道知不说么什为你，过说明明我？

تۇرغان گەپ 定肯 <习>：ئۇنىڭ ئۆيگە قايتىپ كېلىشى ~ . 家回定肯他 。

痛地阵

تۆرۈپكا 斗烟②筒话电①〔静〕

تۆرۈپلا 辄动，动不动，子下一〔静〕

تۆرۈپلۇق 地卜萝〔静〕

تۆرۈش ① «تۆرماق»的况情②式形词名动的：بۇ تۆرۈشتا بۇ ماقالىنى بۇگۈن كېچە ئاران پۈتكۈزگۈدەكسەن . 这种情况下，完写能强勉晚今你来看章文篇这。

تۆرۈش قىلماق 筹，备筹，办筹：ئۇكام ، تويغا تۆرۈش قىلمۇدىم ، مۇنچىلىك مېھمان چاقىرماقچىدىم ، قانچىلىك گۈرۈچ باسسام بولار ؟ 兄弟，事婚办筹在正我，多么这请。

米少多下该，人？

تۆرۈش نۇقتىسى 点死 <机>

تۆرۈش ھوقۇقى 权留居 <法>

تۆرۈشلۇق 〔静〕驻……的，的在所：بېيجىڭدا ~ چەت ئەل ئەلچىخانىلىرى 馆使国外的京北驻 / ئۈرۈمچىدە ~ قىسىملار 队部的齐木鲁乌驻 / يېزا كومىتېتى ~ مەھەللە 子村的在所会委乡

تۆرۈشلۇق جاي 地住居

تۆرۈشماق «تۆرماق»的态同共

تۆرۈغ 寨山，寨 <古>〔静〕

تۆرۈق 的瘦 <古>〔静〕

تۆرۈقلۇق 〔助〕既然：ئايالىڭىز ۋە بالىلىرىڭىز بار ~ ، يەنە نېمىشقا مۇنداق گەپلەرنى قىلىسىز ؟ 你既然有妻小，为什么？

还话种这说要？

تۆرۈلماق «تۆرماق»的被动态：كاۋاپ دەمسىز ، مېۋە - چېۋە دەمسىز ، ئۈزمەي ئەكىرىپ تۆرۈلدى . 烤肉呀，水果呀，不。来拿地断。

تۆرۈم[1] 〔静〕：ئەركەك تېرە / 头棹，子棹 ~ چىشى ، 眼卯 ~ چىقارماق / 糟棹，眼棹

تۆرۈم[2] 深人一，高人一 <古>〔静〕

تۆرۈم[3] 驼骆岁两 <古>〔静〕

تۆرۈمتاي 鹰青，鹰雀松 <动>〔静〕

تۆرۈنج 椽枸，椽香 <植>〔静〕

تۆرۈنچە 子橘 <古，植>〔静〕

تۆرى 的涩苦，的吃好不，的味乏，的味无 <古>〔静〕

تۆز[1] ①盐〔静〕：دېڭىز تۆزى 海盐 / تاش تۆزى 盐食 ~ / 了淡盐，了咸太饭。تاشنىڭ تۆزى ئۆتۈپ كېتىپتۇ . 盐的饭，了过去。ئادەم تەمى سۆز بىلەن ، تاشنىڭ تەمى ~ بىلەن . 人靠，言谈靠盐。②〈转〉饭：مېنىڭ تۆزۈمنى يەپ ، ئىشىمنى تۆزۈككىنە قىلمايدۇ . 我干好好不却，饭的我吃。

。儿活的

تۆز كانى 矿盐 <矿>

تۆز كىسلاتاسى 酸盐 <化>

تۆزىنى ئاقلىماق 恩之育养答报：ئۆتەننىڭ تۆزىنى ئاقلىماق 恩之育养的国祖答报 <成>

تۆز ھەققى 报回，答报：~ خۇدا ھەققى . 主真报回是就，答报。 <谚>

تۆز[2] 〔静〕(的中牌克扑)A：قاغىنىڭ تۆزى 桃黑A / چىلىكنىڭ تۆزى 花梅A

تۆزاق 〔静〕网鸟捕，夹兽捕，夹鸟捕：تۆزاقتىن قورققان قۇش ، ئاچا ياغاچقا قونماس . 不鸟的坏吓夹鸟捕。 <谚> 上枝树在落敢。

تۆزاققا چۈشمەك ①套圈入落，套圈上 <转>②住夹被(兽或鸟)

تۆزاقتا دەسسىمەك = تۆزاقتا چۈشمەك

تۆزاق قۇرماق 局骗设，套圈设①夹兽捕放，夹鸟捕放② <成>

تۆزاقچى 〔静〕①人的器(兽)鸟捕置设圈设 <转>②人的局骗设，人的套

تۆزاقچىلىق 局骗设，套圈设②器(兽)鸟捕设①〔静〕

تۆز - تەم 〔静〕味，道味①：ئۇي تامىقىنىڭ تۆز - تەمى جايىدا بولىدۇ . 家的里饭味道①，好真。②<转>心可，中听：ماڭا ، سىزدىن خېلى تۆز - تەمى بار گەپنى ئاڭلىدىم . 我，瞧瞧。了话的心可到听是算儿这你从。

تۆزچى 人工业盐②人的盐卖，子贩盐①〔静〕

تۆزچىلىق 〔静〕业盐：~ سانائىتى 业工盐制 / ~ شىركىتى 盐业公司

تۆزدان = تۆزلۇق[1]

تۆزسىراتماق 态动使的«تۆزسىرىماق»

تۆزسىراشماق 态同共的«تۆزسىرىماق»

تۆزسىرىماق 盐缺，盐吃想〔动〕：تۆزسىراپ كەتكەن قويلار 群羊的盐吃想

تۆزسىز 〔静〕①的淡味，的盐无：~ تاش 饭的淡味 ②的味乏，的味无：~ گەپ 话的味乏

تۆزسىزلىق 〔静〕淡①，轻味，淡：بۇگۈنكى شوۋگۇرۇچنىڭ تۆزسىزلىقىدىن ئاغزىمغىمۇ ئالالمىدىم . 没我，淡盐粥肉的天今。

تۆزسىزلىقىنى 思意没，味乏 <转>②。吃：گېپىنىڭ تۆزسىزلىقىنى قارا ! 思意没多话的他，瞧！

تۆزغۇ 品用途旅(的友亲与赠) <古>〔静〕

تۆزكور 义负恩忘：~ ئادەم 义负恩忘 <骂>〔静〕

人的 / مەن ئېشىنى يەپ قازىننى چاقىدىغان تۇزكورلاردىن ئە-
مەسمەن . 我的义负恩忘，锅砸饭吃种那是不我 。人的义负恩忘，

تۇزكورلۇق 义负恩忘〔静〕

تۇزكورلۇق قىلماق 人认不脸翻，义负恩忘

تۇزلاتماق «تۇزلىماق»的使动态：قۇربان ئاكام قۇربانلىق قوي-
نى سويۇپ بولغاندىن كېيىن ، ئوغلىغا تېرىسىنى تۇزلىتىپ مەسـ-
چىتكە ئەۋەتتى . 上子皮在子儿让，后牲宰叔大班尔库 。了去寺真清到送盐上撒

تۇزلاشماق «تۇزلىماق»的态同共

تۇزلانماق «تۇزلىماق»的态动被

تۇزلانغان بېلىق 鱼咸 <食>

تۇزلانغان تۇخۇم 蛋咸 <食>

تۇزلانغان كۆكتات 菜咸 <食>

تۇزلۇق[1] ①〔静〕盐：的咸，的重味盐，的盐有 ~ تاماق 盐
地盐产，滩盐②饭的重味

تۇزلۇق تۇپراق 土盐 <农>

تۇزلۇق سۇ 水咸

تۇزلۇق كۆل 湖水咸 <水>

تۇزلۇق ئېرىتمە 液溶性碱 <化>

تۇزلۇق[2]〔静〕罐盐

تۇزلۇق قاپاق ①头大冤 <转>②芦葫的水盐盛，
出气筒：مەن بۇ ئۆيدىكىلەرنىڭ تۇزلۇق قاپىقى بولۇپ قال-
دىم ، ھە دېسىلا يوقالغان ، سۆنغان نەرسىلەرنى مەندىن كۆرىدۇ .
就动不动，了坏了丢西东，头大冤的人家这了成我
。我怪

تۇزلۇقئوت 芏茫 <植>〔静〕

تۇزلىماق ①〔静〕撒上子皮给 ~ تېرىسى：腌，盐撒
析盐 <化>②/ 盐

تۇزۇ 族土〔静〕

تۇزۇچە ①〔静〕土族：的式族土②语族土 ~ كىيىم 式族土
装服

تۇزۇن ①〔静〕人水管②老长，神乡 <古>

تۇزى 子屠 <古>〔静〕

تۇس 情性，格性②世家，系族，族家① <古>〔静〕

تۇساق 羊母岁周 <牧>〔静〕

تۇسقاق 芽嫩，芽幼 <古>〔静〕

تۇسۇ 益效 <古>〔静〕

تۇسۇلماق 效见，益有 <古>〔动〕

تۇش[1] 等相，同等〔静〕

تۇش قىلماق 顶替：مېنى ئەسلىمەدىن ئېلىپ تاشلاپ ،
ئۇنىڭ گۇناھىغا تۇش قىلسىلا تەقسىر . 下阁 ،官的我罢请，
。罪的他顶

تۇش[2] 边，面，面方〔静〕

تۇشلانماق 到遭，到遇，到碰 <古>〔动〕

تۇشلۇق ①〔静〕的得应，的当适，的适合，的合适：ئۆ-
زىگە ~ ئىش 我合 ئايىغ ~ پۇتۇمغا / 作工的己自于合适
相②的得应己自拿 ئۆزىگە تۇشلۇقىنى ئالماق 鞋的脚
着可，着尽，的应：ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە ~ قىيىنچىلىقى بار .
。难困的己自有也他 ساپال قاچىمۇ ~ قاينىقسۇ ئىچىشكە
着尽 ئالماق ~ پۈلغا 。有没都碗土的水开喝个连 . يوق
够，够尽：بىر تۇغرام نانغا تۇشلۇقمۇ ،买钱着可，买钱
پۈلۈم يوق . 有没都钱的馍块买连我 。ئىككى كارىۋاتقا ~
子屋的床张两下摆够 ئۈي

تۇشماق 遇遭，上碰，上遇 <古>〔动〕

تۇشمۇتۇش 处四，方八面四〔静〕

تۇشقماق 见遇，见碰 <古>〔动〕

تۇغ[1] ①〔静〕旗：旌，帜旗，旗旌 ~ خادىسى 杆旗 / تۇغلار
在里地坟)幡神，旌 <宗>②展招旗旌 لەپىلدىمەك
驱③(子旗的做条布色各或巴尾牛牦用的挂上杆木
幡鬼

تۇغ باغلىماق 幡鬼驱拉②幡神系，旌系①

تۇغ[2]〔静〕坝，埝

تۇغ سالماق 坝筑，埝打

تۇغا (一之落部奴匈时晋西，汉东)各屠 <古>〔静〕

تۇغان 坊谷，坝水，坝堤 <水>〔静〕：سۇ كەلگۈچە ~
未患防，缪绸雨未)坝好修前到水洪 <谚> .سال
。(然

تۇغان تۇتماق 坝修

تۇغان قوختىسى 垛坝 <水>

تۇغان ئۈكچىسى 踵坝 <水>

تۇغانچى 官挥指，帅统，手旗 <古>〔静〕

تۇغ - ئەلەم 幡神②子旗，帜旗，旗旌①〔静〕

تۇغبېگى 长队卫府王 <古>〔静〕

تۇغچى 手旗 <古>〔静〕

تۇغدۇرما 成生〔静〕

تۇغدۇرما گرامماتىكا 法语成生 <语>

تۇغدۇرماق ①«تۇغماق»的态动使②创，造制 <转>
为 ~ ھامىلدار ئايالنى / 羔产羊母使 ~ ساغلىقلارنى：造
产助妇产 / ماجىرا ~ خىزمەتكە زۆرۈر شا- / 纷纠造制
رائىت تۇغدۇرۇپ بەرمەك 件条要必造创作工给 / گۇمان

疑怀生产，疑犯使，疑怀使 ～

تۇغدۇرۇشماق «تۇغدۇرماق»态同共的

تۇغدۇرۇلماق «تۇغدۇرماق»态动被的

تۇغرۇ 〔静〕<古>子楔铁 的入塞而柄剑刀固紧为(条铁细

تۇغسۇغ 〔静〕起升，升上 <古>

تۇغسىمان 状幡〔静〕

تۇغسىمان بۇلۇت 云状幡 <气>

تۇغ ـ شەددە 〔静〕幡灵，旄(的上子杆在挂里地坟)

تۇغقان 〔静〕亲戚，属亲：يېقىن ～ 亲近 / يىراق (شىرەم) ～ 亲远 / يوقلىماق / بىر كۆرگەن تونۇش ، ئىككى كۆرگەن ～ . <谚>亲成面见回二，人熟成面见回头 ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى ، ياماق ～ ئۆلگەندە يېاخشى . <谚>熟回二，生回头(人)。事顶葬送 。

تۇغقان تىللار 言语属亲 <语>

تۇغقانچىلىق «تۇغقان»的词名象抽：مۇناسىۋەت ～ 属亲系关 شۇنداق قىلىپ ، مەن ئىابدۇلھېكىمنىڭ ھەپىزىخان بىلەن تۇغقانچىلىقىنى بىلدىم . 木克赫力杜卜阿了道知我是于 。戚亲是罕再皮艾和

تۇغقانچىلىق قىلماق 戚亲攀，戚亲认

تۇغقاندارچىلىق 分情戚亲〔静〕

تۇغقاندارچىلىق قىلماق 戚亲攀，系关戚亲拉 بۈگۈنكى كۈندە مەن ساڭا تۇغقاندارچىلىق قىلغىنىم يوق . 我天今 。系关戚亲拉你跟是不

تۇغقانلىق 系关属亲〔静〕

تۇغلۇق 〔静〕(地墓)扎麻的幡神有：مازار ～ 的幡神有

تۇغما 〔静〕子聋的生天①，的生天：گاس ～ 的天先②<医>性天先 盲色性天先 رەڭ قارىغۇسى ～ 性天先

تۇغما تەبىئەت 性天

تۇغما چىقۇق 疝天先 <医>

تۇغما زەئىپلىك 足不天先

تۇغما قابىلىيەت 赋天，能本 <心>

تۇغما كېسەللىك 病疾性天先 <医>

تۇغما ئىدىيە 念观赋天 <哲>

تۇغما ئىممۇنىتېت 疫免性天先 <医>

تۇغماس 〔静〕人女的育生不的：ئايال ～ 性育不 <生>

تۇغماسلىق 〔静〕

تۇغماسلىق كېسىلى 症孕不 <医>

تۇغماق 〔动〕①生，娩分：بالا ～ / تۇغۇم ～ 下蛋②，产：قوي تۇغدى . 了羔生羊 。توخۇ سەمرىسە تۇغمىقى تەس ، ئادەم سەمرىسە قوپمىقى تەس . <谚>蛋下难肥鸡 ، 来出亮月 . ئاي تۇغدى：来出(亮月)③。身起难胖人子日好的他 . ئۇنىڭ كۈنى تۇغدى：来(子日好)④。了来 ، 多增⑥。熟以叫就后月个一，了椹桑结 . پىشقىدەك ، 多增钱，倍翻钱 ～ پۇل：加增，倍翻

تۇغۇت 〔静〕育生：پىلانلىق ～ 育生划计 / تۇنجى ～ 初产难 ～ قىيىن / 胎头产，产

تۇغۇت ئانىسى 婆生接，婆产 <医>

تۇغۇت بۆلۈمى 科产 <医>

تۇغۇت چەكلىمەك 育节 <医>

تۇغۇت دوختۇرخانىسى 院产 <医>

تۇغۇت ئىلمى 学科产 <医>

تۇغۇت يولى 道产 <医>

تۇغۇتخانا 院产，房产〔静〕

تۇغۇتلۇق 妇产 ئايال ～ ：的娩分〔静〕

تۇغۇر[1] 骨尾 <理生>〔静〕

تۇغۇر[2] 房毡 <古>〔静〕

تۇغۇش 胆大，量胆〔静〕

تۇغۇش قىلماق 敢，敢于，于勇：ئۇ بۇ گەپنى قىلىشقا ئانچە تۇغۇش قىلالماي تۇراتتى . 说敢太不他话这 。بۇ ئىشقا تۇغۇش قىلالايمەن . 干敢我事件这 。

تۇغۇشلۇق[1] 〔静〕的强力能殖繁：مال ～ 的强力能殖繁畜牲

تۇغۇشلۇق[2] 〔静〕量胆有，的胆大：ئادەم ～ 量胆有，的胆大人的

تۇغۇشماق[1] «تۇغماق»态同共的

تۇغۇشماق[2] 好和，适合，合适 <方>〔动〕

تۇغۇلماق ① «تۇغماق»的态动被：تۇغۇلۇش نىسبىتى 生出家人工在生出他 . ئۇ ئىشچى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان / 率生贺祝 。چالا ～ / تۇغۇلغان كۈننى خاتىرلىمەك 庭方地的长土生土 / تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يەر / 日生过，日 ～ مەسىلە / 件事生发 ～ ۋەقە：生产，生发<转>②见意生产 ～ پىكىر / 题问生发

تۇغۇلمىغان موزايغا قوزۇق قاقماق 生未给 <成>(急过之操，义主想幻)桩木钉修犊牛的

تۇغۇلغىنىغا تويغۇزماق 到来该不悔其让 <成>

خەپ توختاپ تۇر ، سېنى تۇغۇلغىنىڭغا تويغۇزمىسام ، ئادەمنىڭ بالىسى بولماي كې- 来活去死得整，废整，惨整，间人：

تەي . 。人为不誓، 了废你把不我، 瞧着等، 吧好

تۇغۇمچان 〔静〕 的多得生子孩 ～ ئايال 的多得生子孩：人女

تۇغۇندى 〔静〕 人老①(人的长间时得呆地一在)：ئۇ مۇشۇ زاۋۇتتىكى تېخنىكا بۆلۈمىنىڭ تۇغۇندىسى . 厂个这是他 <化>②。人老的科术技的生衍

تۇغۇندى مادداۋ 物生衍 <化>

تۇفېلكا 〔静〕 <动> 虫履草

تۇقۇرچۇق 〔静〕 <古> 芽幼، 苗幼، 苗

تۇگىماق 〔动〕 <方> 惜珍، 重看، 睬理

تۇك 〔静〕 桶：ياغاچ ～ / 桶木 ماي تۇكى 桶油

تۇكچى 〔静〕 通事翻، 译：سوراقچىدىن ～ يامان . <谚> 半 <谚> 。害厉还事推比事通 چالا ～ ئادەم ئۆلتۈرەر . 。人死害译翻刀把二；人死害事通醋瓶

تۇكچىلىق 〔静〕 (作工)译通

作工译通做، 译通当 تۇكچىلىق قىلماق

تۇكگۈ 〔静〕 桐油 <植>

تۇكگۈس 〔静〕 人斯古通

通 <语> تۇكگۈس ـ مانجۇ تىللىرى تۇركۈمى 族语满一斯古

تۇكۇ 〔静〕 <古> 子聋

تۇكۇر 〔静〕 <古> 妹姐弟兄胞同的子妻

تۇل 〔静〕 妇寡：خوتۇن ～ 的寡守

<谚> تۇل قالماق 守寡：تۇرۇشقاق خوتۇن تۇل قالار . 。寡守必娘婆的架打爱

تۇل ئۇتمەك 寡守

تۇلا 〔静〕 <方> 雹冰

تۇلاس <古> 的漠冷، 的白苍

تۇلپار 〔静〕 马飞، 马里千 <转>②马骏①

تۇل ـ تۇغساق <古> 妇寡

تۇلساق <古> 妇寡

تۇلقۇق <古> 囊皮(的气了吹)

تۇللۇق 〔静〕 寡守：خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن ئەر كىشىنىڭ بويتاقلىقى يامان . <谚> 更寡守人女比儿棍光打人男 。熬难

تۇلماق <古> (球)打

تۇلۇق 〔静〕 ①子碾 ；砘碌، 子磙، 转②子碾石 تاش ～ 滚، 子转 <机>③轮转的枪手：تاپانچىنىڭ تۇلۇقى 轮筒：خەت بېسىش ماشىنىسىنىڭ تۇلۇقى ④筒滚的机字打 <农> 器压镇

تۇلۇق ياستۇق 头枕形筒

تۇلۇقچى 〔静〕 者砘碌赶

تۇلۇقچىقوغۇز 〔静〕 <动> 螂壳屎، 螂蜣

تۇلۇقلۇق 〔静〕 的轮转有، 的子碾有

تۇلۇقلۇق تاپانچا 枪手轮左

تۇلۇم 〔静〕 囊皮، 袋皮：كالا تۇلۇمى 牛皮囊 / ئۇچكە تۇلۇمى 子奶马囊皮 ـ بىر / 囊皮羊山

<成> 如突، 然突 تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك 雷声一地平، 意不其出، 来其

تۇلۇم سال 筏皮

تۇلۇم قېيىق <体> 艇皮

تۇلۇمان 〔静〕 <植> 丹牡新

تۇلۇمچاشقان 〔静〕 <动> 鼠家褐، 鼠家大

تۇلۇمچە 〔静〕 来下剥囫囵، 来下剥整①：قوينىڭ تېرىسىنى ～ 囊皮小②下剥囫囵皮羊把

تۇلۇمچىلاپ 下见

تۇلۇمچىلاپ سويماق 来下剥皮整把

تۇلۇمسىمان 〔静〕 的似囊皮

تۇلۇن 〔静〕 <古> 角鬓

تۇل ـ ئۇكسۇك <古> 的寡孤، 的寡守

تۇم[1] 〔静〕 色深：قارا ～ 黑漆 / سېرىق ～ 黄深 / ئاق ～ / 白雪 قاراڭغۇ 洞洞黑، 黑漆

تۇمار (تۇمارى) 〔静〕 符邪驱، 符身护：بالىنىڭ بوينىغا ～ ئېسىپ قويماق 符身护上(挂)戴子脖孩小给

تۇمار بۇرۇت 胡字八(的着连)

تۇمارچە 〔静〕 角三②符身护小①：的形角三 ～ بايراق 旗 / ～ قاتلانغان خەت 信的形角三成叠 ～ ئېتىز 三田角

تۇمارچىلاپ 下见

تۇرماچىلاپ پۈكلىمەك 形角三成叠

تۇماردان <植> 苣嘴线

تۇمارگۈل <植> 菊头小

تۇمارلىق 〔静〕 的符身护有①：的符身护挂، <转>②的符身护挂، 贵珍، 贵可

تۇماغا 〔静〕 罩眼皮(的上头鹰在套时鹰驯)

تۇماق[1] 〔静〕 子帽皮：تازىنىڭ كۆزى تۇماقتا . 子秃 <谚> 。帽皮着盯是老眼的 ～ ، باش ئامان بولسا تېپىلىدۇ . 。戴帽皮有会就، 全安头要只 <谚>

<成> 狂若喜欣 تۇماقنى ئاسمانغا ئاتماق

<成> 心打 تۇماقنى ئالدىغا قويۇپ ئويلىماق

问自

تۇماقنى قىرلاپ يۇرمەك 意得，得自然悠 <成> 洋洋

تۇماق ئۇرۇش 帽皮打鞭 <体>

تۇماق² 封，捂，填，盖，堵 <古>〔动〕

تۇماقچى 匠帽皮 〔静〕

تۇماقچىلىق 业帽皮 〔静〕

تۇماقچىلىق قىلماق 业帽皮事从，帽皮做

تۇماقلىق ～ بىر：的用帽皮做②的子帽皮有①〔静〕 كۆرپە 皮羔的帽皮个一做

تۇماگۇل 珠吐龙 <植>〔静〕

تۇمان ～ كۆتۈرۈلمەك 雾起 / كەچكى ～ 暮霭②<转>阴 雾①〔静〕：霭，雾，

تۇمان باسماق 弥气雾 ～ هاۋانى：漫弥气雾，雾起 空天漫

تۇمان تارقىلىشى 消雾 <气>

تۇمان قىرو 淞雾 <气>

تۇمان ئۆلچىگۈچ 仪雾测 <气>

تۇمانسىز 的朗睛 هاۋا ～ ：的雾无，的气雾有没〔静〕 空天

تۇمانلاشتۇرماق «تۇمانلاشماق»的使动态：بۇلاقلاردىن كۆ-تۈرۈلگەن هور تاغ باغرىنى تۇمانلاشتۇردى . 气蒸的起腾中泉 。漫弥雾烟麓山使

تۇمانلاشتۇرۇلماق «تۇمانلاشتۇرماق»的使动态被的

تۇمانلاشماق 罩笼雾烟被，漫弥雾烟，雾起①〔动〕：تاغلار تۇمانلىشىپ كەتتى . 迷 <转>②。漫弥雾烟山群

تۇمانلىق 雾 كېچە ～ ：的蒙蒙雾，的腾腾气雾 ①〔静〕 <转>② 峦山的罩笼雾烟 تاغلار ～ / 晚夜的腾腾气满布那他 ئۇنىڭ ～ ۋە قاراڭغۇ ھاياتى：的霾阴满布，云星 <天>④的糊模 <转>③活生暗黑的霾阴

تۇمشۇق 的鸦乌 قاغىنىڭ تۇمشۇقى：嘴，喙①〔静〕 ～ / 嘴猪 شۇم ～ / 嘴 تۇڭگۇز تۇمشۇقى②嘴的利吉不 <转>(的鞋，船)：头 كېمە تۇمشۇقى 船头 / ئۆتۈك تۇمشۇقى 靴头，岬，岬 <地>③尖靴：角 ئۇمىد تۇمشۇقى 角望好

تۇمشۇق تىرىمەك 勉，着撑硬，易容不好 <成> 才易容不好我 . مەن سىنىفنىنى تۇمشۇق تەرەپ تۇگەتتىم：强 。完读范师把

تۇمشۇق تىقماق 涉干，事闲管 <转>②嘴伸① 件这手插要不你 . سەن بۇ ئىشقا تۇمشۇقۇڭنى تىقما：手插 。情事

تۇمشۇقتىن سۆرىمەك = تۇمشۇقتىن يېتىلمەك

تۇمشۇقتىن يېتىلمەك 迫强，走子鼻着牵 <成>

ياشىقىلار：唆教，使唆，难其为勉，难所人强，走着 ئۇنىڭ تۇمشۇقىدىن يېتىلىگەچكە مۇشۇ يامان ئىشلارنى قىلدى . 。事坏些这了干才，使唆人受他

تۇمشۇقتىن ئىلماق 上人引，钩上人让 <成> 套圈

تۇمشۇق سوزماق 子鼻伸①：بۇ ھايۋان تۇمشۇقىنى سو-زۇپ پۇراۋاتىدۇ . 子鼻着伸物动这 ：嘴努②。西东嗅在 ئۇ ئۆي تەرەپكە قاراپ تۇمشۇقىنى سوزۇپ قويدى . 屋朝他 ：脸下拉，子脸吊 <转>③。嘴努了努边那子 تۇمشۇقۇڭنى سوزىسەن؟ 嘴么什嘛你？ ئۇ ئەجەب تۇمشۇقىنى سوزۇپ قاپتىغۇ؟ 啦来脸下拉么怎他？

تۇمشۇققا يېمەك 灰子鼻一碰，子钉碰 <成> .

تۇمشۇق ئۇچلىماق 嘴抿②嘴嘛① <成>

تۇمشۇقى ئۇزۇن ～ ：的舌多嘴多，的嘴多 <成> 妇舌长，人女的舌多嘴多 ئايال

تۇمشۇق يالاشماق 嘴亲：كۆپكۈندۈزدە ، خەلقئالەم ئالدا تۇمشۇق يالىشامدۇ؟ 的嘴亲人众着当天白大有哪？

تۇمشۇقسىمان 状鼻，状喙〔静〕

تۇمشۇقسىمان تۈزۈلمە 造构状鼻 <地>

تۇمشۇقلۇق¹ 的嘴，的喙〔静〕

تۇمشۇقلۇق² 头笼②手扯，绳缰①

تۇمشۇقلۇق سالماق 头笼上，绳缰上

تۇمشى 者告报小打，者密告 <方>〔静〕

تۇملۇتماق 心寒使，冰冻使，冷使 <古>〔动〕

تۇملۇغ 冷寒 <古>〔静〕

تۇمۇ (تومۇيۇم ، تۇمۇيۇك ، تۇمۇسى) 冒感〔静〕

تۇمۇ تەگمەك 冒感，风伤

تۇمۇچۇق 颏点红 <动>〔静〕

تۇمۇشماق 嘴嘛 <古>〔动〕

تۇمۇقاشماق 态同共的«تۇمۇقماق»

تۇمۇقماق 风伤，冒感〔动〕

تۇنباش = گەزنىئوت

تۇنجۇقتۇرماق ① «تۇنجۇقماق»的使动态 <转>②窒使 中篮摇在杀扼 ～ بۆشۈكىدە：杀扼，息

تۇنجۇقتۇرۇشماق 态同共的«تۇنجۇقتۇرماق»

تۇنجۇقتۇرۇلماق «تۇنجۇقتۇرماق» 的被动态

تۇنجۇقماق 〔动〕①息窒，气憋：تۇنجۇقۇپ ئۆلمەك 而息窒 ②死 <转>，杀扼被塞堵：ھېلىقى تۇزۇم بىۋاسىدىلا تۇنجۇقۇپ قالدى．了杀扼被就中篮摇在度制项那。③拘束，谨拘：ئۇ مۇدىرنى كۆرۈپلا تۇنجۇقۇپ كەتتى．看他束拘很就任主到。

تۇنجۇقۇشماق «تۇنجۇقماق» 的共同态

تۇنجى 〔静〕初次，首次，初次的：～ قېتىم 初次，首次，初次一第；～ ئوغۇل / 长子，子儿个一第 / ～ نەشرى 初版 / ～ يالغان سۆزلەش ئوغرىلىق قىلمىشىنىڭ تۇنجى قەدىمى．一步一第的贼做是话谎说 <谚>。

تۇنجى تۇغۇت 初生，产头一次

تۇنجى سان 创刊期

تۇنجى سەۋەب 一第原因

تۇنجى قار 初雪 <气>

تۇنجى ماددا 一第物质 <哲>

تۇنچۇ (物食)一大口，一块大 <古>〔静〕

تۇندرا 〔静〕冻土带，冻原 <地>

تۇندرا كەكلىكى 雷鸟 <动>

تۇندرا كىلىماتى 冻原气候 <气>

تۇۋاق 〔静〕①盖儿，子盖，盖锅：ياغاچ ～ / تۇمۇر ～ 木锅盖（工具）：تور پاختىنى بىلەن باستۇرماق 用压板压网套的絮棉实压于用，盖锅似类）板压②盖锅铁

تۇۋاقلاتماق «تۇۋاقلىماق» 的使动态

تۇۋاقلاشماق «تۇۋاقلىماق» 的共同态

تۇۋاقلانماق «تۇۋاقلىماق» 的被动态：ئۇنىڭ ئاغزى تۇۋاقلاندى．了住堵被嘴的他。

تۇۋاقلىق 〔静〕锅的盖带：قازان ～ 锅的盖带

تۇۋاقلىماق 〔动〕堵：خەق بىر ئېغىز سۆز بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلاپ قويدى．堵嘴的他把就话句一用家人。了上

تۇۋۇرلۇغ 绳毛，绳毡（的房毡捆）<古>〔静〕

تۇۋۇرماق 立直使，起竖使 <古>〔动〕

تۇياق 〔静〕①蹄：ئات تۇيىقى 马蹄 / ئۇينىڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا تۇيىقى سىرقىراپتۇ．蹄在痛，上角的牛公在打 <谚>。②只，头：بەش ～ قوي 五只羊 / ئۈچ ～ كالا 三头牛

تۇياق بېجى 税业牧 <经>

تۇياق رېماتىزمى 炎叶蹄 <牧>

تۇياق شاخچىسى 支蹄 <牧>

تۇيىقى سىرقىرىماق （感预的祥不有因）<成> 乱意慌心，安不惶惶

تۇياقگۈل 莲蹄马 <植>〔静〕

تۇياقلىق 〔静〕蹄的：توم ～ ھايۋانلار 物动类蹄奇 / ～ ھايۋانلار 物动类蹄偶

تۇيدۇرماق «تۇيماق» 的使动态：ئۇ رەۋزىنان مومايغا تۇيدۇرماي بىرمۇنچە كۆز يېشى قىلىۋالدى．了流太太老罕威热着背她。泪少不。

تۇيغاق 〔静〕灵机的，灵敏的，锐敏的

تۇيغۇ 〔心〕<感，觉感：～ ئەزالىرى 感觉器 / ～ تاتلىق 官觉感的蜜甜 ～ ئىسسىق / 觉感的暖温

تۇيغۇلار بىرىكمىسى 感觉 <心> 合组的

تۇيغۇلار گۈرۈپپىسى 感觉 <心> 群

تۇيغۇ نەزەريىسى 感觉 <哲> 论

تۇيغۇداش 〔静〕人的识见样同有，人的感同有：قەھرىمانلار ～ كېلىدۇ．同略见所雄英。

تۇيغۇلۇق 〔静〕有感觉的

تۇيغۇن[1] 〔静〕灵机的，灵敏的，锐敏的：～ ئادەم 的警机，的感敏，的灵机，人的锐敏

تۇيغۇن[2] 鹰鹞白 <动>〔静〕

تۇيغۇن[3] 浑谷吐〔静〕

تۇيغۇنلۇق 警机，锐敏〔静〕

تۇيلاقلىماق 跳乱蹦欢（畜牲）<方>〔动〕

تۇيلىماق 跳窜（马骡）<方>〔动〕

تۇيماق 〔动〕察觉，觉发，得觉，觉感：ئۇنىڭ كەلگەنلىكىنى تۇيدۇم．了来他觉发我。ئۇ ئاغرىقنى تۇيمىدى．他感没到。

感预 ～ كۆڭۈل。疼

تۇيۇشماق «تۇيماق» 的共同态

تۇيۇق[1] 〔静〕①的通不行：～ يولغا كىرىپ قالغان ئادەم 走投，人的路无，人的境绝入陷 ②<物，数>闭封，封闭：～ ئەگرى سىزىق / 线曲闭封 / ～ شەكىل 形闭合：～ ئېلېكتر يولى 路电合闭

沟盲 <农> تۇيۇق جىلغا

井眼独 <矿> تۇيۇق قۇدۇق

路回合闭 <物，电> تۇيۇق كونتۇر

境绝，路绝，同胡死 تۇيۇق يول

تۇيۇق[2] 号信，呼招，觉感〔静〕

呼招打，示预 تۇيۇق بەرمەك

تۇيۇق بولماق 觉感，得觉：ئۆگزىگە بىراۋ چىققاندەك تۇيۇق بولغاندى．了房上人有乎似得觉。

تۆيۇق³ 诗行四 <文>〔静〕

تـۆيۇقسىز 外意，然猝，然骤，然陡，然忽，然突〔静〕 ~ / 击袭然突 قىلماق ھـۇجـۇم ~：地意不其出，地 ~ 。声枪阵一来传然突 . ئۇ ~ كېتىپ ئالدى . 世过然猝他；了走地意不其出他 。

تۆيۇقسىزدىن = تۆيۇقسىز

تۆيۇقسىزلىق 性然突〔静〕

تۆيۇقماق 草蒲种一 <方>〔静〕

تۆيۇلماق «تۆيماق» 的被动态

تۆيۇماق 完，够 <古>〔动〕

تۆپە¹ 面上，边上，部顶，巅，顶②岗，丘，墩①〔静〕，头上：تاغ تۆپىسى 顶山 / تـام تـۆپىسى 头墙 / كاڭنىڭ تـۆپىسىگـە چىقماق 上炕到坐 。场当 <转>③，儿当：ئۆزىڭىز تۆپىدە تۇرۇپ مېۋىنىڭ ياخشىسىنى تالالاڭ . 挑场当你 。果水的好选 مامۇت ئوغرىلىقچە تاماكا چېكىپ تۇرغانىنىڭ تۆپىسىگە دادىسى كىرىپ قالدى . 当的烟抽偷偷正提木马 。了来进亲父他，儿

تۆپە تاش 扇上(的盘磨)

تۆپىسىدىن چۈشمەك 上碰，巧碰，巧正

تۆپە² 帽皮色白，帽皮羊(的面光)〔静〕

تۆپە ـ تۆپىسىگە = ئۈستى ـ ئۈستىگە

تۆپە ـ تۆپىلەپ 地断不连接，地三连二接〔静〕：مېھمانلار ~ كەلدى . 了来地三连二接们人客 。 سوئال سوراۋەردى ~ ئۇ / 至而踵问提地断不连接他 . 题 。

تۆپىلەپ 地倍成，地三连二接，地三再〔静〕

تۆپىلىك 帽 قۇلاقچىنىڭ تۆپىلىكى：顶②墩土，丘土①〔静〕 地台 <地>③顶

تۆت 四〔静〕：~ تەرەپتىن قورشىماق 围包面四 / تەرىپى تـۆپتۈز كەتكەن بېپايان يايلاق 大的阔辽坦平是都面四 原草

تۆت ئاۋازلىق كاككۇك 鹃杜声四 <动>

تۆت ئەمەل 则四，算运则四 <数>

تۆت باشلىق چاتقۇ 销插通四

تۆت بۇلۇڭ 角四

تۆت بۇلۇڭلۇق = تۆت تەرەپلىك

تۆت بۇلەك ئىسپورا 子孢分四 <植>

تۆت بۇلەكلىك مۇزىكا 奏重四 <艺>

تۆت پەسىل 时四，季四 <天>

تۆت پۈتلۈق بولماق 地投体五，地着肢四 <成>

تۆت پۈتى ئۈزە قالماق ②天朝面仰，天朝脚四① <成>状万恐惊，战胆惊心得吓，胆了破吓：ئـۇ رۇزىنىڭ ئېتىنى ئاڭلىسلا تۆت پۈتى ئۈزە قالىدۇ . 如听一他 。死要得吓就字名的则

تۆت تەرەپلىك 形边四 <数>

تۆت توك ـ توك 几无寥寥，人半个两 <成>

تۆت چاسا 方四，形方：~ خەت 字块方 / ~ ھويلا 子桌方 院合四

تـۆت خىلىسىت 用专医尔吾维)液体种四 <医>

تۆت كوچا (汁疸黑，汁疸黄，痰，血指，词名 路字十，街字十

تۆت كوچا ئاغزى 口路字十

تۆت كۆز بىلەن كۆتمەك 穿望，穿欲眼望 <成>

تۆت كۆز بىلەن تەلمۈرمەك = تۆت كۆز بىلەن كۆتمەك 秋水：ئۇ يەردە ئايالىم ، بالىلىرىم مېنى تۆت كۆز بىلەن كۆتۈپ تـۇرۇۋاتـىدۇ . 着等地穿欲眼望子孩和子妻我里那在 。我

تۆت كۆرەك (驼骆)的岁五 <牧>

تۆت كۈنلۈك دۇنيا 生人"同喻；世人日四 <成>如"梦暂短生人"；"

تـۆت كۈنلۈكى قالماق 日来，不多不子日(的活)

تۆت مادداا 多无

تۆت مۇچە 体四，肢四

تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش 化四现实，化四

تۆتنىڭ بىرى 人的归所望众，人的气名有 <成>

تۆت ئۈتۈشمە 通四 <石>

تـۆت ئـۆلچەملىك 的维四，的度四 <物>：~ ماكان 间空维四，间空度四

تۆت ئۆلچەملىك تېزلىك 度速维四 <物>

تۆت ئۆلچەملىك كۈچ 力维四 <物>

تۆت ئۆلچەملىك ۋېكتور 量矢维四 <物>

تـۆت ئىلىك 的宽指四，厚指四，宽指四：~ قـەغەز 条纸

تۆتەيلەن 人四兄弟 ~ ئاكا ـ ئۇكا，人四，人个四〔静〕

تۆت ـ بەش 年五四 ~ يىل 五四〔静〕

تۆتبۇرجەك 子君使 <植>〔静〕

تۆتلۈك 四块方 / بوينىڭ تۆتلۈكى 黑四桃四 قىنىڭ تۆتلۈكى 四①〔静〕 ②诗行四 <文>(的中牌克扑)四：قا-

تۆتۆت 巴结〔静〕
تۆتۆتلىمەك 巴结结〔动〕结巴巴：تۆتۆتلەپ سۆزلىمەك 说地巴巴
تۆتىنچى 四第〔静〕
تۆتىنچى ماي ھەرىكىتى 动运"四五"
تۆتىنچى ماي ياشلار بايرىمى 节年青"四五"
تۆتىنچىلىك 第获〔静〕名四第：تۆتىنچىلىككە ئېرىشمەك 名四第得取 / تۆتىنچىلىكنى ئالماق 名四
تۆر 上子屋 تۆرى ئۆينىڭ 上①〔静〕首上、席上、座上：首 / تۆرگە چىقماق 坐上席 / تەلۈە تۆرنى بەرمەپتۇ. <谚>让肯不子傻。席上的人富坐其与 <谚>，如不，席上的人穷坐其与 <谚>。处深②：处深洞山 غارنىڭ تۆرى / كۆڭلىنىڭ تۆرى 处深心内
تۆر تالاشماق 争席、争份名：تىرىك تۆر تالىشار، ئۆلۈك گۆر. 穴墓争人死，席上争人活 <谚>。
تۆر ئۈي 房上、房正
تۆرە 僚官、吏官〔静〕
تۆرەل¹ 卵鱼、子鱼 <动>〔静〕
تۆرەل² 峰波 <方>〔静〕
تۆرەلدۈرمەك 态动使的 «تۆرەلمەك»
تۆرەلمە 形雏 <转>②胎胚 <生>①〔静〕
تۆرەلمە بىخ 芽胚 <生>
تۆرەلمە پەردىسى 膜胚 <生>
تۆرەلمە تەخسە 盘胎 <医>②盘胚 <生>①
تۆرەلمە تەكشۈرۈش 胎查 <牧>
تۆرەلمە تۆشۈكى 孔胚 <生>
تۆرەلمە تۆگۈنى 珠胚 <生>
تۆرەلمە خالتىسى 囊胚 <生>
تۆرەلمە سۈتى 乳胚 <生>
تۆرەلمە قاتلىمى 层胚 <生>
تۆرەلمە قېپى 膜胎 <医>
تۆرەلمە ئۇلاق 接嫁胚 <植>
تۆرەلمەك 子孩怀、胎怀 ～ بالا 怀 <理生>①〔动〕；②生、生出：ئۇ دۇنياغا ھەربىيلىككە ئاتاپ تۆرەلگەندەك بەستلىك ئادەم ئىدى. 个一的生出而人军当了为是象好他。
生产、现出、成构 <转>③。人的梧魁材身
تۆرەلمىسمان 的状胎胚〔静〕
تۆرەلمىسان تەنچە 体状胚 <生>
تۆرەلمىشۇناس 家学胎胚 <生>〔静〕
تۆرەلمىشۇناسلىق 学胎胚 <生>〔静〕
تۆرەلمىلىك 的生胎〔静〕
تۆرەلمىلىك تۇغۇش 生胎 <牧>
تۆرەلمىلىك كۆپەيتىش 养培胚 <生>
تۆركۈن 家娘 <方>〔静〕
تۆرمە 布毛细 <古>〔静〕
تۆرۇ 制法、律法、法 <古>〔静〕
تۆرۈك 的形圆、的圆 <方>〔静〕
تۆرۈكلەمەك 角裁 <古>〔动〕
تۆرىچىلىك 气僚官、义主僚官〔静〕
تۆرىلەرچە 的似僚官〔静〕
تۆرىلىك 爷老摆 قىلماق ～：气习僚官、头派爷老〔静〕子架官摆、头派
تۆرىمەك 向转我. بېشىم تۆرەپ قالدى：涂糊、糊迷〔动〕了。
تۆز¹ 口袖 <方>〔静〕
تۆز² 据根、源根、底根、根 <古>〔静〕
تۆزلۈك 的据根有 <古>〔静〕
تۆزمەك 不上情爱在 بىرگە تۆزمەستىن، سۆيگەن يارىنى تاشلىۋەتمەك：注专、一专②受忍、耐忍①〔动〕应适能、惯习③人情的爱心弃遗、一专能
تۆزۇ 有所、切一、部全、都、全 <古>〔静〕
تۆش 排胸、肉脯胸(类禽和畜牲)②膛胸、脯胸①〔静〕
تۆش بېزى 腺胸 <理生>
تۆش سۆڭكى 骨胸 <理生>
تۆش ئۇلاق 带肚马
تۆشەك 垫坐、子褥〔静〕
تۆشتارتقۇ = تۆشۈغ
تۆشلەك 带肚(的马) <方>〔静〕
تۆشلۈك 甲铠 <古>〔静〕
تۆشۈك¹ 墙、窿窟墙 تام تۆشۈكى：孔、眼、洞、窿窟〔静〕洞 / يىڭنە تۆشۈكى 针眼 / بۇرۇن تۆشۈكى 孔鼻 / كىرمەيدىغان تۆشۈكى 孔钻、孔打 ～ / 入不孔无 يوق تۆشۈكى 眼 / يىرتىق تۆشۈكتىن كۆلەر، چۆمۈچ قازاندىن كۆلەر. 笑步十五"同喻：锅炒笑子勺、洞破笑嘴破 <谚>。"步百
تۆشۈك² 饪烹、饪烹②方地的具炊放①〔静〕：术饪烹：تۆشۈكنىڭ قېلىپى يوق. ئايشەم ئونى 14 يېشىدىن باشلاپ تۆشۈككە ئۆگەتكەن. 式模无饪烹。
她教就时岁四十从姆谢依阿. 饪烹。

تۆشۈكچە 窿窟小、洞小、孔小〔静〕
تۆشۈكلۈك[1] 笛孔六 نەي ~ ئالتە 的孔有〔静〕：
تۆشۈكلۈك[2] 术饪烹②的饪烹于善①〔静〕
تۆشۈكلۈكى بار 的饪烹于善
تۆشۇاغ 带肚(的马)〔静〕
تۆكە 墓陵、墓坟 <古>〔静〕
تۆكتۇرمەك «تۆكمەك» 的态动使
تۆكتۇرۇلمەك «تۆكتۇرمەك» 的态动被
تۆكمە 盈充〔静〕：多极、هازىر بازاردا مېۋە - چېۋە ~ بولۇپ كەتتى . 现在市场上多常非果瓜。 بۇ يىل قەشقەردە قوغۇن ~ بولدى . 很得多瓜甜什喀年今。
تۆكمە قۇم 飞沙、沙尘暴
تۆكمە قىلىپ ساتماق 卖甩、售抛、销倾 <经>
تۆكمەك ①〔动〕：倾、倒 ~ يۇندا / 圾垃倒 ~ ئۆخلەت 大)②掉倒奶牛的质变把 ~ بۇزۇلغان سۈتنى / 水污倒 ~ كۆز يېشىنى / 泪挥、泪流 ~ تەر تۆكۈپ ئىشلىمەك 汗流、血洒 ~ قان / 作工地背浃流汗 ~ خەلق ئۈچۈن ئىسسىق قېنىنى ، 满堆、满摆③血热洒民人为 ~ داستىخانغا نازۇ نېمەتلەرنى 佳味美满摆上布桌 ~ 销倾：تاۋۇزلارنى تۆكۈۋېتىپتۇ . 满堆上场市 / 肴 بازارغا قوغۇن - 果了。 تەرەققي قىلغان دۆلەتلەر تەرەققي قىلمىغان ئەللەرگە مەللىرىنى تۆكۈۋەتتى . 商销倾家国达发不向家国达发。 ئاغرىم، 露吐、诉倾：مەن ئۇنىڭغا ئىچ - قارنىمنى تۆكتۈم . 品。 <转>④ 倾 ~ دەردىنى 曲心的己自了露吐他对我。 ئىشىمىدىن ~ 威去失 ~ ئىشەنچىسىنى：去失、坏败⑤苦诉、肠衷诉 / 信 ئابرويىنى ~ 坏败⑥誉名：落吹、落刮 بوران مېۋىلەرنى تۆكۈۋەتتى . 了落吹果水把风大⑧倒扫、射扫⑦。：射放、出放、出射 قۇياش پۈتۈن ئېتراپقا ئىللىق نۇرىنى تۆكۈپ تۇراتتى . 芒光的暖温着发散处四向阳太。
تۆكۈر 不缺残、的手只一缺②钝迟、钝① <方>〔静〕
的全
تۆكۈز 有所、的部全、的整完、的全完① <古>〔静〕
地个整、地底彻、地全完②的
تۆكۈشمەك «تۆكمەك» 的态同共
تۆكۈلمەك ① «تۆكمەك» 的态动被：ئەر ~ 挥、汗流 / سېۋەتتىكى ئالمىلار تۆكۈلۈپ كەتتى . 汗 里怀从 <谚> . 了来出 قوينۇڭدىن تۆكۈلسە ، قونچۇڭغا 流不水肥”；“人家自给留处好”同喻：简粮进落、下掉 “田人外”；“上身羊在长毛羊”：。 كىندىك قېنى تۆكۈلگەن يەر 出地、故土 / قاش - كىرپىكلىرى تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان 落飘叶枯 ~ غازالى：落飘②的眼俊眉细
تۆكۈن 记印、章印、印②点斑、斑① <古>〔静〕
تۆگە 驼峰双 ~ قوش لوكىلىق / 驼骆：<动>〔静〕 تۆگە-نىڭ مەيلى بولسا ، يانتاققا بويىنىنى سوزار . 吃想驼骆 <谚> . 子脖长伸会己自、刺驼骆 ئۆگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق . “及相不牛马风”同喻、扎麻管不驼骆 <谚> 。
تۆگە بەيگىسى 驼骆赛 <体>
تۆگە تۆگىلەك بولماق 上子脖在骑 <成>
تۆگە تۆگىلەك قىلماق 上肩到扛：上肩到扛 <成> بالىنى تۆگە تۆگىلەك قىلىپ كۆتۈرمەك 上肩到扛孩小把
تۆگە ياڭاق ماياقلىغاندا 阳太、时花开树铁 <成> 时来出边西从
تۆگىنى چۆچەكتە سۇغارغاندەك 饮碗木用 <成> (薪车水杯喻)驼骆
تۆگىنىڭ قۇيرۇقى يەرگە يەتكەندە 开树铁 <成> 时来出边西从阳太、时花
تۆگىنى ئۈسسۈلغا سالماق 计心于工 <成>
تۆگۈ 儿晃召、落角 <方>〔静〕
تۆگۈرتمەك «تۆگۈرمەك» 的态动使
تۆگۈرمەك 馕用 تۆگۈرۈپ يېمەك：泡、蘸〔动〕：ھەسەلگە نان 蜜蜂吃 / قەلەمنى سياغا ~ 水墨上蘸笔把
تۆگۈرۇشمەك «تۆگۈرمەك» 的态同共
تۆگۈرۇلمەك «تۆگۈرمەك» 的态动被
تۆگىتاپان[1] 树王霸、草蹄驼骆 <植>〔静〕
تۆگىتاپان[2] 足平扁 <医>〔静〕
تۆگىتاز 儿个大傻〔静〕
تۆگىچى 人的驼骆放②人的驼骆牵、客驼骆①〔静〕
تۆگىچىلىمەك 卦变、言食：卦变、言食〔动〕：ئۇ ئاڭايا ماقۇل دەپ ، ھازىر تۆگىچىلىگىلى تۇردى . 了卦变又在现、了应答才刚他。 <转>②尿撒样一驼骆像①
تۆگىچىلەپ سىيمەك 言食、卦变、约履能不
تۆگىچىلىك 儿活的驼骆赶〔静〕
تۆگىچىلىك قىلماق 客驼骆当、儿活驼骆赶干
تۆگىسىكەر 蓼木刺 <植>〔静〕
تۆگىسىيەر 蓼木枝、蓼木灌 <植>〔静〕
تۆگىقۇش 鸟驼 <动>〔静〕
تۆگىقۇلاق 黄大 <植>〔静〕
تۆگىقۇيرۇق 花尾驼 <植>〔静〕
تۆگىقېرىن 草头合 <植>〔静〕
تۆگىلىك 有②人的驼骆骑 ~ ئادەم：的驼骆骑①〔静〕

的驼骆

تۆڭدى 径行法非，为行逆叛，动行反造 <古>〔静〕

تۆڭگە 环垫 <机>②环门① <机>〔静〕

تۆڭگىلەك 圈一成围，形环，形圆 〔静〕：ئۈلار ～ بولۇپ ئولتۇرۇشتى . 他们一成坐圈，团，块②。

تۆڭگىلەكلىمەك 圈一成盘 〔动〕：مېھرى ئىككىلىنىپ تۇرماي ، ئۇزۇن چاچلىرىنى تۆڭگىلەكلەپ چىگىپ قويدى . 美合日发头长把地豫犹不毫盘一成圈。

تۆڭمەك 背驼，腰弓，身俯，腰弯 <古>〔动〕

تۆل 羔 <牧>〔静〕：تۆللەرنى ئاسراماق 育羔 / تۆللەرنى قاتارغا قوشماق 使成羔羊活 / تۆللەرنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتى 率活成的羔羊

تۆل ئالماق 接羔

تۆلەتكۈزمەك «تۆلەتمەك» 的态动使重双的

تۆلەتمەك «تۆلىمەك» 的态动使的

تۆلەشمەك «تۆلىمەك» 的态同共的

تۆلەك 〔静〕物偿抵：ئۇ 15 يېشىدا قەرز تۆلىگى ھېسابىغا ۋاڭ ئوردىسىغا قۇللۇققا تاپشۇرۇلغانىدى . 他岁时被抓到王府为奴抵偿，务债。

تۆلەڭگە قالماق 赔，赔偿：ئېتىزغا ئونىڭ قويلىرى كىرگەن تۇرسا ، ئۇنىڭ تۆلىگىگە مەن قالسام ياخشى بولماس . 他的羊跑到田里来让我赔，偿。好不可这

تۆلەڭگە كەتمەك 赔，偿，掉赔：بىر كالا تۆلەڭگە كەتتى . 牛头一了掉赔。

تۆلەم 〔静〕偿赔①：ئۇ ئوغرىلانغان نەرسە ئۈچۈن بېرىلگەن ～ ؛ بۇ دۆلەت ئۈرۈش تۆلىمىگەن بىردىنبىر مەغلۇپ دۆلەت . 该国败战一唯的款赔担承没是款赔(争战)②。偿赔的品物窃失对是这。国该

تۆلەم پرىنسىپى 则原偿赔 <法>

تۆلەم پۇلى 费偿赔 <法>

تۆلەم دەۋاسى 讼诉偿赔 <法>

تۆلەم سودىسى 易贸偿补 <经>

تۆلەم سۇغۇرتىسى 险保偿补 <经>

تۆلەم كەلمەك 该赔偿：سىڭا تۆلەم كەلدى . 该赔偿你。

تۆلەم ئۆلچىمى 准标偿补 <法>

تۆلەملىك 〔静〕的偿补，的偿赔

تۆلەملىك مەبلەغ 资投偿补 <经>

تۆلەنمەك «تۆلىمەك» 的态动被

تۆللەتمەك «تۆللىمەك» 的态动使

تۆللىمەك 〔动〕产羔：ساغلىق قوشكېزەك تۆللىدى . 母绵羊产了双羔。

تۆلۈك 〔静〕 品用活生 <古>

تۆلىتىشمەك «تۆلەتمەك» 的态同共

تۆلىتىلمەك «تۆلەتمەك» 的态动被

تۆلىمەك 〔动〕：付①，付款 / 现付 ～ ئاتاق ھەققىنى / 费宿住付 ～ توك پۇلىنى / 费会纳缴 ～ باج / 税纳 ～ ئىزالىق بەدىلىنى / 费②缴纳：偿清 ، 偿赔 ، 付偿 ، 还偿 <法>③偿 ～ خۇن / 务债还偿 ～ قەرز / 命报，报，还④偿赔价照西东坏损 باھاسىدا تۆلەپ بەرمەك

答：ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ھەققىنى 情恩的母父答报 ～

تۆلەش سۈبېيېكتى 体主偿赔 <法>

تۆمۇر 〔静〕铁：لوم 棍铁 ～ / كانى 矿铁 ～ / گۈرجەك 锹铁 ～ / دېتى 锈铁 ～ / زەنجىر 链铁 ～ / دەرۋازا 门铁 ～ / ئېغىرلىقتىكى 水铁 ～ / ئادەم 人铁，汉铁 ～ / تاپان 蹄铁 / تۆمۈرنى دات يەيدۇ ، يۈرەكنى ھەسرەت . 子 / ～ 铁吃锈黄，铁吃伤忧 <谚> 。تۆمۈرنى قىسقا كەس ، ياغاچنى ئۇزۇن . <谚> 铁锯要木，短截宜铁 。

تۆمۈر باكتېرىيىسى 菌细铁 <生>

تۆمۈر پۈتىقى 瘤铁 <冶>

تۆمۈر تاۋاق 碗饭铁

تۆمۈر چارۋا 有(旧)群畜的减无增对牧民牧时主牧，求要此达群畜，求要的出提数定一民牧给可主牧(畜牲的量

تۆمۈر رۇدىسى 砂铁，矿铁菱，石矿铁 <地>

تۆمۈر زاكى 矾绿水 <地>

تۆمۈر شىپاتى 矿铁菱 <矿>

تۆمۈر فوسفات 铁酸磷 <化>

تۆمۈر قورال 器铁

تۆمۈر قورال دەۋرى 代时器铁

تۆمۈر كۆك 青铁：～ رەڭلىك كاستۇم ـ بۇرۇلكا 青铁装西色

تۆمۈر كېپىكى 落铁 <药，矿>

تۆمۈر مېتېئورىت 铁陨 <天>

تۆمۈر ئۈزەك 心铁 <物>

تۆمۈر (Ⅱ) سۇلفات 铁亚酸硫 <化>

تۆمۈر (Ⅱ) ئوكسىد 铁亚化氧 <化>

تۆمۈر (Ⅲ) ئوكسىد 铁二化氧三 <化>

تۆمۈرنى قىزىقىدا سوقماق 铁打热趁 <成>

تۆمۈر ـ تەرسەك 〔静〕铁废：～ يىغماق 铁废集收

تۆمۈرتۇمشۇق 鸟木啄 <动>〔静〕
تۆمۈرتۇمشۇقسىمانلار 类鸟木啄 <动>〔静〕
تۆمۈرتىرناق 鹰苍 <动>〔静〕
تۆمۈرتىرناق سېرىق قۇشقاچ 雀黄爪铁 <动>
تۆمۈرتىكەن 藜蒺 <植>〔静〕
تۆمۈرچى 工锻、匠铁〔静〕：～ كۆمۈرچى بىلەن دوست . 友朋是的煤卖与匠铁 。 تۆمۈرچىنىڭ پالتىسى يوق ، ياغاچچىنىڭ تۆۋىقى . <谚> 缺匠木、头斧没匠铁 <谚> 。 تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتىدۇ . <谚> 盖锅 。（铁硬无里手匠铁）服信铁里手匠铁 。
تۆمۈرچىلىك 儿活工锻、业匠铁〔静〕
تۆمۈردان 草莶貔 <植>〔静〕
تۆمۈردەرەخ 铁苏、树铁 <植>〔静〕
تۆمۈرلۈك[1] 白蛋铁 含的铁：～ ئاقسىل〔静〕
تۆمۈرلۈك ئوغۇت 肥铁 <农>
تۆمۈرلۈك[2] 处铁熔、处铁化 <古>〔静〕
تۆمۈريول 队部道铁 道铁、路铁：～ قىسمى <交>〔静〕
تۆمۈريولچى 工职路铁〔静〕
تۆمۇنە 针包绞、针大(的用袋麻缝)〔静〕
تۆمۇنە يوپۇرماق 叶针披 <植>
تۆنەتمەك 态动使的 «تۆنمەك»
تۆنەشمەك 态同共的 «تۆنمەك»
تۆنەلمەك 态动被的 «تۆنمەك»
تۆنمەك 缭〔动〕：پەۋازنى تۆنەپ تىكمەك 边贴缭 / غەلۋىرنىڭ يىرتىلغان جايىنى ～ 把上缭方地的破子筛
تۆھپە 的大伟 ～ ئۇلۇغ：绩业、劳功、勋功、献贡〔静〕 / ئۇنىڭ قوشقان تۆھپىسى ئاز ئەمەس . 勋功不献贡的他 。 ئۇلارنىڭ تۆھپىلىرىنى ھە دېگەندىلا نۇرغۇن كىشىلەر چۈشىنىپ يەتمىگەن . 还儿会半时一人多许、献贡的们他对 。 چالا ئۇستىنىڭ ئەسۋابى كۆپ ، تۆھپىسى ئاز . 解理不 。 少绩业、多具工的傅师子吊半 <谚>
تۆھپە قوشماق 民人为 ～ ئەل ئىشىغا：献奉、献贡做
献贡做
تۆھپە يارىتماق 勋功立建、绩业造创、献贡做：ۋەتەن ۋە خەلق ئۈچۈن مۇھىم تۆھپە يارىتقانلارنىڭ نامى تارىختا مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ . 为国和民人名的者献贡要重出做 。 灭磨会不永上史历在字
تۆھپىسىز 的功无、的献贡无〔静〕
تۆھپىكار 臣功、者献奉、者献贡〔静〕：پاختىدىن مول ھوسۇل ئالغان تۆھپىكارلار تەقدىرلەندى . 丰花棉得取了彰表 。臣功的收

تۆھپىكارلىق 功立、献贡、献奉〔静〕
تۆھمەت 蔑诬 ～ سۆز：伤中、毁诋、蔑污、谤诽〔静〕 / ناش يارىدۇ ، بايقىمىساڭ باش . 论言性 <谚> 谤诽 。 袋脑破砸则神留不、头石烂砸能
تۆھمەت چاپلىماق 伤中、告诬、毁诋、谤排 ：ماڭا تۆھمەت چاپلىما ! 我谤诽要不你！
تۆھمەت قىلماق = تۆھمەت چاپلىماق
تۆھمەتكە قالماق 黑背、谤诽受、毁诋遭、蔑污被 ：«ئوغرى» دېگەن 锅黑的"贼"当了背 ～ 锅
تۆھمەتكە ئۇچرىماق = تۆھمەتكە قالماق
تۆھمەت يېشى 岁虚 ：بۇ قىز ～ بىلەن ئاران 14 كە كىردى . 这 14 才岁虚娘姑个 。
تۆھمەتچى = تۆھمەتخور
تۆھمەتخور ～：者毁诋、者蔑污、者告诬、者谤诽〔静〕 / ئاخىر تۆھمەت بىلەن ئۆلەر . 诽于死将终者谤诽 <谚> 。 谤
تۆھمەتخورلۇق 告诬、谤诽〔静〕
تۆۋەن 面下①〔静〕：下、边 ：يولىيورۇقنى تۆۋەنگە يەتكۈزمەك ～ / 示指达传面下向 ～ مەھسۇلات 产低 /的低②：ئاۋاز 音低、声低 / ～ ئۇچماق 飞低 / بېشىنى ～ سالماق 来头下低
تۆۋەن باج سىياسىتى 策政税低 <经>
تۆۋەن باسقۇچ 段阶级低
تۆۋەن باھا 价低
تۆۋەن بۇلۇت 云低 <气>
تۆۋەن بېسىم 压低 <气、电>
تۆۋەن پالاتا 院议下
تۆۋەن تېمپېراتۇرا 温低 <电>
تۆۋەن چاستوتا 频低 <电>
تۆۋەن خوت 档下 <经>
تۆۋەن دەرىجە 级下
تۆۋەن قارشىلىق 阻电低 <电>
تۆۋەن قۇۋۋەت 率功低 <电>
تۆۋەن قىزىتما 烧低 <医>
تۆۋەن قىممەت 值低 <经>
تۆۋەن كەڭلىك 度纬低 <地>
تۆۋەن كۆرمەك 视小、看小
تۆۋەن مولېكۇلا 子分低 <化>
تۆۋەن ئۈسۈم 息低 <经>

تۆۋەنچىلىك 〔静〕自谦：～ بىلەن ئۆزىنى تونۇشتۇرماق 己自绍介地谦自

تۆۋەندىكى 〔静〕下的面下、的下面的：～ مەسىلىلەر 下面的题问

تۆۋەندىكىچە 〔静〕下如：مىسالى ～ 举下如例

تۆۋەنكى 〔静〕下面的：～ جاغ 颌下 / مۇچە 下肢

تۆۋەنلەتمەك «تۆۋەنلىمەك»的使动态：تېمپېراتۇرىنى ～ 降低温度 / مال باھاسىنى ～ 降低价物

تۆۋەنلەشمەك = تۆۋەنلىمەك

تۆۋەنلىك 〔静〕①低势劣②的处

تۆۋەنلىمەك 〔动〕降低、降下、降落：كۆرسەتكۈچ تۆۋەنلەپ كەتمەك 指标降低 / تېمپېراتۇرا تۆۋەنلەپ كەتمەك 气温下降 / مال باھاسى ～ 物价下降 / ئاشقازان تۆۋەنلەپ كەتمەك 胃下垂 / سۇ ～ 水位下降 / مەھسۇلات مىقدارى ～ 产量下降 / ئايروپىلان تۆۋەنلىدى . 飞机降低(下)了。 نومۇر چېكى ～ 数字下降 / سۈنئىي ئېقىشىنى بويلاپ ～ 顺流而下

تۆبۇت 〔静〕西藏、藏西 <古>

تۈپ¹ 〔静〕根、根本、基本：～ مەقسەت 的目本根 / خەلق نىڭ ～ مەنپەئىتى 人民的利益根本 / سەۋەب ～ 原因、由于 / ئاساس ～ 根据、基础 / خۇسۇسىيەت 特性 / قانۇنىيەت 规律 ～ 本基

تۈپ پېئىل 动词 <语>

تۈپ زىددىيەت 矛盾 <哲>

تۈپ سان 数字、数 <数>

تۈپ سۆز 词根 <语>

تۈپ سۈپەت 形容词 <语>

تۈپ قانۇن 法本根 <法>

تۈپ قورۇل 号准 <军>

تۈپ كۆپەيتكۈچى 数因子 <数>

تۈپ مەنە 义本

تۈپ² 〔静〕棵、株：تۈپلەرگە بۆلۈنۈش 分株 / ～ تاللاش 选株 / بۇ كۆچەتلەرنىڭ ھەر تۈپىنى بىر يۈەندىن سېتىۋالدىم . 这些苗树、每棵一元买下来了。

تۈپەيلى 〔助〕因为、由于、故缘：ئۇ ～ ساقا بىرەر زىيان-زەخمەت يېتىپ قالماسمۇ؟ 你不会因为他受到什么伤害吗？

تۈپتالاس 〔静〕灭毁、坏毁、平扫、平毁

تۈپتالاس قىلماق 平扫、平毁、毁捣：ئۇ يەرنى تۈپتالاس قىلۋەتتى . 那个地方了毁捣。

تۈپتىن 〔静〕从上本根：～ ئوخشاشماسلىق 根本不同 / ～ ئۆزگەرتمەك 从上本根改变 / ～ ھەل قىلماق 从上本根解决、除根 / ～ يوقاتماق 根除 / ～ ياخشىلانماق 根本好转

تۈپچەك 〔静〕子杆、子茎(的物作杆粗些某)：كۆممىقو-ناقنىڭ تۈپچىكى 玉米子茎 / تاماكىنىڭ تۈپچىكى 烟草子茎

تۈپكى 〔静〕的本根：～ مەقسەت 的目本根

تۈپكەرمەك 〈古〉〔动〕查追、追查、究追

تۈپلەتمەك «تۈپلىمەك»的使动态：مەن ئۇنىڭغا ئىلىرىمىزنىڭ ھەممە يىللىق سانلىرىنى تۈپلىتىپ قويدۇم . 我让他把我的期每订装都志杂。

تۈپلەشمەك «تۈپلىمەك»的共同态

تۈپلەنمەك «تۈپلىمەك»的被动态

تۈپلۈك 〔静〕的本根：～ ئۆزگىرىش 变化的本根

تۈپلىمەك 〔动〕①订装：كىتاب ～ 书籍订装 / ماقالىلارنى باشقىدىن تۇرگە ئايرىپ ، تومۇلام قىلىپ 把文章重新分类、发表②〈农〉分蘖、棵发：تۈپلەۋاتقان كۈزگى بۇغداي 正在分蘖的冬麦

تۈپلەش تېخنىكىسى 技术订装 <印>

تۈپلەش ماشىنىسى 机订装 <印>

تۈپلەش ئۇسۇلى 法方订装 <印>

تۈپ ـ نېگىز = تۈپ ـ يىلتىز

تۈپۈرمەك 〈古〉〔动〕起风、刮风

تۈپۈن 〔静〕锅巴、锅底、剩余物

تۈپۈكمەك ①根扎②发青、变绿 <古>〔动〕

تۈپۈلمەك 〈古〉〔动〕到落……根、底

تۈپ ـ يىلتىز 〔静〕本根：ئاپەتنى تۈپ ـ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇش لازىم . 害灾除根要。

تۈتەتمەك «تۇتىمەك»的使动态

تۈتەك¹ 〔静〕气瘴、雾烟、霾阴：～ ئېلىپ كەتمەك 气瘴中

تۈتەك باسماق 漫弥气瘴

تۈتەك بومبا 烟幕弹

تۈتەك پەردە 烟幕：～ پەيدا قىلماق 制造烟幕

تۈتەك² 〔静〕壶 <古>

تۈتەكلەشمەك 〔动〕布密霾阴、雾烟满布：ئاسمان تۈتەك-لىشىپ كەتكەچكە ، يۇلتۇزلار كۆرۈنمەيتتى . 天空布满雾烟，星星见不看。(布密霾阴)

تۈتەكلىك 〔静〕的沉沉雾烟、的漫弥气瘴：～ تاغلار 山的漫弥气瘴

تۇتسۇك¹ 〔静〕的见成抱、的仇记 <古>

تۇتسۇك² 〔静〕香 <古>

تۆتۇ[1] 〔叹〕咕咕(声鸡叫)：توخۇ ～ دېسەڭ كېلىدۇ ، تاخ دېسەڭ كېتىدۇ . 走就鸡嘘喊，来就鸡咕咕喊。

تۆتۇ[2] 〔静〕病虫蛀：بۇ بالا ～ بولۇپ قاپتۇ . 了得子孩个这病虫蛀。

تۆتۇ مەددە <医> 虫蛀

تۆتۈن 〔静〕①烟，烟雾：قاپقارا ～ / تۆتۈننىڭ ئاچچىقى- قىنى مورا بىلىدۇ . <谚>(有只喻)道知肉烟味苦的烟 户②。(苦痛道知才人的苦痛过历经

تۆتۈن بېجى 税户 <经>

تۆتۈن چىقارماق ①冒烟②毙枪，决处：دۇشمەننىڭ كاللىسىدىن تۆتۈن چىقىرىلدى . 花了开袋脑的人敌使。

تۆتۈنبەگ 〔静〕大户 <古>

تۆتۈنسىز 〔静〕无烟的：～ مىلتىق دورىسى 无烟药火

تۆتۈنلۈك 〔静〕雾烟满布的：～ ئاسمان 满布雾烟的空天

تۆتىمەك 〔动〕不着火，烟冒只：ئوت تۆتاشماي پىس - پىس قىلىپ تۆتەپ تۇراتتى . 火着不，来起烟冒滋滋光。

تۆجۇپىلەتمەك «تۆجۇپىلىمەك» 使动态的

تۆجۇپىلەشمەك «تۆجۇپىلىمەك» 同共态的

تۆجۇپىلەنمەك «تۆجۇپىلىمەك» 被动态的

تۆجۇپىلىك 〔静〕型集密，性集密，型约集，性约集：يىرىكلىكتىن تۆجۇپىلىككە ئۆتمەك 型集密为变转型放粗

تۆجۇپىلىك سانائەت 业工性约集

تۆجۇپىلىمەك 〔动〕集密，约集；心细，心精，心用：زەرىنى تۆجۇپلەپ پەرۋىش قىلماق 精心作农理管 / چاچنى تۆجۇپلەپ تارىماق 发头理梳心细

تۆجۇپىلەپ باشقۇرماق 营经约集

تۆجۇپىلەپ تېرىماق 作细耕精

تۈر 〔静〕①种，类种，种品：توخۇ ئۈي قۇشلىرىنىڭ بىر تۈرى . 种一的禽家是鸡。 ئادەم خىلى بىلەن ، مال تۈرى بىلەن . <谚>分群以人，聚类以物 مەسىلات تۈرى 与③目项设建 قۇرۇلۇش تۈرى 目项，项②种品品产方行进的作动为行示表，用连«دە»分成加附格位时习学好好贯— ئۆگىنىمەك تۇرۇپ ياخشى

تۈر ئايرىمىسى 别类目项 <体>

تۈر تەننەرخى 本成目项 <经>

تۈر سىستېمىسى 系品 <经>

تۈرگە ئايرىماق 类分

تۈر ئىستاتىستىكىسى 计统类分

تۈر ئۇقۇم 念概种 <逻>

تۈر ئىممۇنىتېتى 疫免种 <生>

تۈرپۇلمەك 〔动〕光锉被，平锉被 <古>

تۈرپىك 〔静〕锉木 <古>

تۈرتەك 〔静〕卷，团：بىر ～ يىپ — 线团一 / قەغەز بىر تۈرتەكتە بەش پارچىدىن بورا بار ئىكەن . 纸卷— / 每张五有卷子席。

تۈرتەكلەتمەك «تۈرتەكلىمەك» 使动态的

تۈرتەكلەشمەك «تۈرتەكلىمەك» 同共态的

تۈرتەكلەنمەك «تۈرتەكلىمەك» 被动态的：چىرايلىق تۈرتەكلەنگەن ئىمتىھان قەغىزى 卷试的齐齐整整得卷

تۈرتەكلىمەك 〔动〕卷：كىگىزنى ～ 毡子卷

تۈرتكە 〔静〕力动推，动推：ئىسلاھات ، ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ تۈرتكىسىدە 下动推的策政放开革改在

تۈرتكە بولماق 策鞭，使促，动推：ياخشى شارائىت ئۈنۈمنى تېز ئۆسۈپ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولدى . 促境环良优 来起长成快很他使。

تۈرتكىلىك 〔静〕的进促，的进推，的动推：～ رول ئويناش 用作动推起

تۈرتمەك 〔动〕推，搡，操，捣，捅：تۈرتۈپ ئويغاتماق / جەڭنى بىلەن ～ 用肘膊胳捣 / 把下来窝鸦乌捅 来 ئۇ سەمەتنى تۈرتۈپ ئىشىك تۆۋىگە ئەكەلدى . 边门了到推提麦赛把他。

تۈرتۈشمەك «تۈرتمەك» 同共态的

تۈرتۈلمەك[1] «تۈرتمەك» 被动态的

تۈرتۈلمەك[2] <方>〔动〕跑乱，撞，碰，找②巴结①，儿神慌，张慌③去跑来跑，窜乱

تۈرتۈم 〔静〕堆：توپا تۈرتۈش ماشىنىسى توپا تۈرتۈاتاتتى ، ھەر بىر تۈرتۈمى بىلەن بىر مېتىر يەر تولدۇرۇلاتتى . 在机土推 地米一填可堆一推每，土推前往。

تۈرتۈمچى 者为妄意恣〔静〕

تۈرتۈنكۈ 膏花雪，霜肤护，油脸搽 <古>〔静〕

تۈرداش 〔静〕类同

تۈرداش ئۇقۇم 念概遍普 <逻>

تۈرداش ئىسىم 词名类同 <语>

تۈرداشلىق 〔静〕性类同 <逻>

تۈرك[1] 〔静〕①人其耳土②人厥突

تۈرك[2] <古>〔静〕最，期熟成期盛旺

تۈركچە 〔静〕文其耳土，语其耳土①：～ كىتاب 土其耳式其耳土②籍书文

تۈركمەن 〔静〕土：～ ئايال 人女曼库土

تۇركمەنچە 说会你？سۆزلىيەلەمسىز ～ ：语曼库土①〔静〕
曼库土 ئۇسسۇل ～ ：的式曼库土②？吗语曼库土
蹈舞
تۇركولوگ 家学厥突〔静〕
تۇركولوگىيە 学厥突〔静〕
تۇركۇم 〔静〕批①、伙、帮：بىر ～ كادىر 一批干部 / بىر
～ ئادەم 一伙人 / تۇركۇمگە بۆلمەك 分批 / سۆز تۇركۇمى
类词 / تىل تۇركۇمى 语族②＜生＞目：قارىغاي ـ ئارچا
تۇركۇمى 松柏科 / غاجىغۇچىلار تۇركۇمى 齿啮目③＜生＞
宿 ＜天＞⑤群类 ＜牧＞④落群
تۇركۇم ئايرىش بەلگىسى ＜数＞ 分号节
تۇركۇم فىزىئولوگىيىسى ＜生＞ 生体群学理
تۇركۇم گېنېتىكىسى ＜生＞ 遗体群学传
تۇركۇم ـ تۇركۇم 〔静〕的批大、的批成：批批一—批批：يېڭـ
دىن ～ ماشىنىلار بازارغا سېلىنىدى．最近一批批一辆车种各了市上。
تۇركۇم ـ تۇركۇملەپ 〔静〕一批批大、地批批：كادىرلار
～ ئاساسىي قاتلامغا چۈشتى．干部一批批一到基层。
تۇركۇملەپ 〔静〕成批、地批成：地量批：～ ئىشلەپچىقارماق
产生批
تۇركۇملەپ سېتىش ＜经＞ 销量批
تۇركۇملەتمەك 态动使的«تۇركۇملىمەك»
تۇركۇملەشمەك 态同共的«تۇركۇملىمەك»
تۇركۇملەنمەك 态动被的«تۇركۇملىمەك» تۇركۇملىمەك
تۇركۇملىمەك 〔静〕分批、类分：ئوخدىن سولغا ئۈچ خاننى
بىر قىلىپ ～ 从左到右从一为数位三每开分组
تۇركي 〔静〕的厥突
تۇركي تىللار گۇرۇپپىسى ＜语＞ 族语厥突
تۇركي تىللار تىلشۇناسلىقى 学言语厥突
تۇرگە ①＜纺＞〔静〕(的上机布织法土)②轴织(的工机布织法土)
纫缝、板土推③器线绕(的机
板雪推
تۇرگە پۈتى ＜手＞ 架木轴织
تۇرگە قوزۇق ＝ تۇرگە پۈتى
تۇرگەش ＜古＞〔静〕 突骑施
تۇرگۇچ[1] 〔静〕 线轴
تۇرگۇچ[2] ＜古＞〔静〕 手、卷文呈
تۇرگۇزمەك 态动使的«تۇرمەك»
تۇرگۇن 〔静〕的大胆、的壮粗：ئۇ يولۇاستەك ～ ئادەم．他
人的虎如大胆个是。
تۇرگۇنلۇك 〔静〕胆大、壮粗：～ بىلەن سۆزلىمەك 大胆
说地
تۇرلەتمەك «تۇرلىمەك»的态动使：مۇئەللىم ئوقۇنۇشقا ئۈچ
ئىسمىنى كېلىشىلەر بىلەن تۇرلەتمەپ باقتى．老师让他们三个
。格变词名
تۇرلەشمەك «تۇرلىمەك»的态同共
تۇرلەنمە 〔静〕衍生物：مەنىۋى مەھسۇلاتلارنى مەدەنىيەتنىڭ
تۇرلەنمىسى دەپ ئەس．物质衍生的明文物是不明文神精。
تۇرلەنمەك «تۇرلىمەك»的态动被：بۇ سۆز تۇرلەنمەيدۇ．这个
变态形的词动 پېئىلنىڭ تۇرلىنىشى 。化变形词有没词
化
تۇرلۇك 〔静〕的样各式各、种各①：～ گۈللەر 各式各样
～ / 货百 مالالار 花的 / ～ ھۈنەر ـ كەسىپلەر ئاقماي قالـ
دى．百业萧条。 قىلىپ ئېيتقاندا 换句话说 ～ ئىككىنچى
②种、项：ئەر كىشىگە يەتمىش ～ ھۈنەر ئاز．＜谚＞男
。（身压不艺）多不也艺手种十七汉子
تۇرلۇك مالالار سودا ساراىيى 百货商场
تۇرلۇك ـ تۇرلۇك 〔静〕各式各样、各种各样
تۇرلۇك ـ تۇمەن 〔静〕的门八花五、的各式各样形
～ / 想感的各种各样：的色色形 كىشىلەر
～ / 别万差千 پەرق ～ / 们人的色色形形 جاپا ـ
百 مۇشەققەت ～ / 险万难千 يوللار بىلەنتوسقۇنلۇق قىلماق
般挠阻
تۇرلۇكچە ①〔静〕样各种各、种种：ئۇ ～ ھەسىلەنى
سىزىدۇ．样各种各有画的画他。这种：بۇ ھېسابنى ～ ئىشلەپ باقتىم ، لېكىن چىقىرالمىدىم．这
。来出算没、算演着试法方同不用我题道
تۇرلىگۈچى 的化变(态形)＜语＞〔静〕
تۇرلىگۈچى قوشۇمچە ＜语＞ 尾词
تۇرلىمەك ①〔动〕分类：ئەرسلەرنى 成分西东把～类
②变换(态形)：مۇنۇ ئىسىملارنى كېلىش قوشۇمچىلىرى
بىلەن تۇرلەڭلار．请用下列词尾变格。
تۇرمە 〔静〕狱监、房牢＜法＞：تۇرمىدە ياتماق 坐牢 / تۇر-
مىگە كىرمەك 进监狱 / تۇرمىدىن چىقماق 出监狱 /
ئالماق 收监、禁监 / تۇرمىدىكى جىنايەتچى 在犯人
تۇرمە ساقچىسى ＜法＞ 狱警
تۇرمە قائىدىسى ＜法＞ 监规
تۇرمەك ①〔动〕挽、缠、绕：ېەڭنى ～ 袖子挽 / پۇشقاقنى
～ 裤腿挽 / يىپنى ～ 线缠绕②皱、皱：
～ (چىرايىنى) / تەرنى (قوشۇمىسىنى) ～ 头眉皱 / قاپقىنى
脸下沉、来脸下吊

تۇرمەل[1] 儿卷菜，儿卷花菜夹 <食>〔静〕

تۇرمەل[2] 埽 <水>〔静〕

تۇرمەللەتمەك «تۇرمەللىمەك» 态动使的

تۇرمەللەشمەك «تۇرمەللىمەك» 态同共的

تۇرمەللەنمەك «تۇرمەللىمەك» 态动被的

تۇرمەللىمەك 绕①〔动〕，缠，盘：ئۇ چېچىنى بېشىغا تۇرمەللەپ ، ئۇستىدىن ياغلىق چىگىۋالغانىدى . 她把头发在盘头上，上面系面上。巾用②。堵埽用：كىشىلەر دەريانى تۇرمەللىدى . 人们用堵埽住河。

تۇرمۇزە 轴线绕大〔静〕

تۇرمىداش 友难(的房牢一同)〔静〕

تۇرۇشمەك «تۇرمەك» 态同共的

تۇرۇك[1] 的着皱，的着挽，的着卷〔静〕：ئۇلارنىڭ قاپاقلىرى ~ ، ئاۋازلىرى بوغۇق ئىدى . 他们皱着眉头，嗓音嘶哑。

تۇرۇك[2] 粗老大〔静〕：مەن ئەسلىدە ئادەتتىكى بىر تۇرۇكمەن . تۇرۇككە بىر تاياق ، مول . 我本来是普普通通的粗老大。粗老大一棍十拨拉毛，棍一拨人粗 <谚> 。

تۇرۇكلۇك[1] 皱，皱〔静〕：ئۇ قاپاقلىرى ~ ھالدا ئوم ئاۋاز بىلەن سۆز باشلىدى . 他皱着眉头用嗓子发出了说话的声音。

تۇرۇكلۇك[2] 粗老〔静〕：بۇۋام ساۋاتسىزلىقى ، تۇرۇكلۇكىگە باقماي ، پەن ـ تېخنىكىنىڭ گېپى چىقسىلا ئۆزىچە سۆزلەپ كېتەتتى . 我的老祖母，粗老的字识不个是管尽爷爷科到提一是可，了没完没个说就他，题话技。

تۇرۇلمەك ① «تۇرمەك» 的态动被：يەڭ تۇرۇلدى . 卷子袖来起皱头眉的他。了来起ئۇنىڭ قاپىقى تۇرۇلۇپ قالدى . 了。

② 绕缭，滚翻：قارا بۇلۇت جەنۇب تەرەپكە قاراپ تۇرۇلۇپ كەلدى . 乌云滚翻着向南边来飘。تۇرخۇندىن تۇرۇلۇپ چىققان ئىس 从烟炊的起升袅袅里囱烟气 <转>③。

愤，气生，脸下吊：بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ رەڭگى تۇرۇلدى . 听他话这到就下吊脸来。

تۇرۇم 卷①〔静〕，把：بىر ~ يىپ 一把线②绕的：~ چاق 轮线绕

تۇز 的直①〔静〕：~ ياغاچ 头木直 / ~ يول 路直，路平 / يەر ~ 地平②的率直，的平，的坦平：~ مىجەز 的直性子 / كۆڭلى ~ ، ئاغزى ئىتتىك 心快口直 / ~ ئادەم 人的直耿

تۇز بەت <印> 版平

تۇز تاپان كېسىلى 足平扁，病足平 <医>

تۇز سىزىقلىق ھەرىكەت 动运线直 <物>

تۇز قۇدۇق 矿平 <矿>

تۇز كۆكرەكلىكلەر ئەتراپى 目胸平 <动>

تۇز كۆڭۈل 爽直地心

تۇز كۆڭۈللۈك 爽直，率坦，直耿，直正，率直

تۇز مەش 马③子炉(的状筒直)②炉平① <冶>

炉丁

تۇز ئۇچەي 肠直

تۇز ئىشتان 子裤(的后前分不)

تۇز يەڭ 袖筒直

تۇزەتمەك «تۇزمەك» 的态动使：شەپكىنى تۇزىتىپ قويماق 把帽正一正子 / خاتالىقنى ~ 误错正纠 / خاتا جۈملىنى ~ 乱混治整，乱混理治 / قالايمىقانچىلىقنى ~ 句错正改

تۇزەشتۇرمەك 理整〔动〕

تۇزەشمەك «تۇزمەك» 的态同共：بولداش قاسىم بىزگە سۇ قۇرۇلۇشى پىلانىنى تۇزىشىپ بەرسۇن . 我帮志同木斯喀让。划计设建利水订制们

تۇزەلمەس 下见

تۇزەلمەس ئادەم 人的好不改，人的误错正改不

تۇزەلمەك «تۇزمەك» 的态动被：ماشىنا تۇزەلدى . 好修器机。了。زامان تۇزەلدى . 了好变道世。ئىچىملا تۇزىلىپ كېتىمەن . 愈痊，复康②。了好会就我药粒一上吃。بىر تال دورا ئۈچۈن تۇزەلگۈسى كەلسە تېۋىپ ئۆزى كېلەر . 的。ئاغرىقنىڭ تۇزەلگۈسى كەلسە تېۋىپ ئۆزى كېلەر ، 过改，正改③。门上找生医，好己自要病 <谚>

好改：قايتا ـ قايتا تەربىيە بېرىلسىمۇ تۇزەلمىگەن ئادەم 人的改不教屡

تۇزدۇرمەك 态动使的 «تۇزمەك»

تۇزگۈچى 编②者同合定制 ~ توختام：者定制①〔静〕：~ دەرسلىك 者编材教 / بۇ لۇغەتنى تۇزگۈچىلەر كىم؟ 者：呀谁是都者编的典词本这？

تۇزگۈچى دېتال 件构 <机>

تۇزگۈچى گېن 因基构结 <生>

تۇزلەتمەك 态动使的 «تۇزلىمەك»

تۇزلەشمەك 态同共的 «تۇزلىمەك»

تۇزلەك 川平，原平〔静〕：~ رايون 区地原平 / ~ يەر 平川 / سوراشقا ماھىر تاغدىن تۆتەر ، سورىمىغان تۇزلەكدىمۇ تېنەر . 原平在窝者路问不，山高越者路问多 <谚>。

تۇزلەڭلىك 川平，原平 <地>〔静〕：ھارۋا بىر ھازا ماڭغاندىن كېيىن تۇزلەڭلىككە چىقتى . 人进后阵一了走车马。野旷了。

تۇزلەنمەك 态动被的 «تۇزلىمەك»

تۈزلۈك 川平，地平②直正①〔静〕

تۈزلىمەك 土整平 ～ يەرنى：整平，直弄，平弄①〔动〕

地 / ئەگرى سىمنى 把～ 掉推，掉平②直弄丝铁弯把：بىر

ھەپتە ئىچىدە ئۆينى بىكار قىلمىساڭ ، تراكتور بىلەن ئۆينى تۈزلە-

ۋېتىمەن . 把机拉拖用就我，子房出腾不要你内周一

房 ئۆينى تۈزلە ، 使 <转>③。平推子房：正端

كېيىن ئۆزگىنى . <谚> 人正后，己正先 。

تۈزمەك 字编 ～ لۇغەت：写编，造编，纂编①〔动〕

典 / مۇندەرىجە 录目编 ～ دەرسلىك 教写编 ～

材 / جۈملە 定签，立订，订制，定制②句造 ～ ：

，立成，立建③约条立订 ～ شەرتنامە / 划计定制 ～

～ ئىتتىپاق / 会聚备筹，所场备准 ～ سورۇن 建组：

盟结

تۈزۈت 了套客别 . قوي تۈزۈتۈڭنى 气客，套客〔静〕：。مەن

套客种那们你厌讨我 . ھەممىز زېرىكتىم 。套客

，人己自是都 . كەتمەيدۇ ～ ئۆز ئادەم 。套客着不用

。气客要不，坐请 . قىلماڭ ～ ئولتۇرۇڭ

تۈزۈتلۈك[1] 的套客 ～ ئادەم 客〔静〕：的气客，人的套客，

人的气客

تۈزۈتلۈك[2] 合，的观美式样，的好式样 <方>〔静〕

的身

تۈزۈشمەك 条结缔 ～ شەرتنامە：态同共的 «تۈزمەك»

议协定签 ～ كېلىشىم / 约

تۈزۈك 有没，的病毛有没，的好完(等具用)①〔静〕

是还呢着好话电 ؟ بۈزۈقمۇ ، تېلېفون تۈزۈكمۇ 损：的坏

～ 。剑腹蜜口 <谚> . دىلى بۈزۈق ، تىلى ～ ؟了坏

道正走人好 <谚> . بۈزۈپ تاپار ، بۈزۈق ئادەم 。事坏道歪走人坏，事成

不还成收的们我年今 . ～ ئالغان مەھسۇلاتلىرىمىز خېلى 。错

～ / 人好，人经正 ～ ئادەم：的样像，的经正③

گەپ / 话经正 ～ قىز / 娘姑的样好 ～ كىيىمىم قال-

你 . ئىشلىسەك ～ ئىشلە 。服衣的样像件一有没我

。正端坐；好坐 . ئولتۇر ～ 。干地好好就干要

تۈزۈلمە 复构结 تۈزۈلمىسى مۇرەككەپ：造构，构结①〔静〕

济经 ～ ئىقتىسادىي / 制体治政 ～ سىياسىي：制体②杂

制体

学石岩造构 <地> تۈزۈلمە پېترولوگىيىسى

革改制体 تۈزۈلمە ئىسلاھاتى

تۈزۈلمەك 定制 . يېللىق پىلان تۈزۈلدى 。态动被的：«تۈزمەك»

编典词部这 . بۇ لۇغەت ياخشى تۈزۈلۈپتۇ 。划计度年了

。好得

تۈزۈلۈش 成构，造构，构结〔静〕

式构结 <化> تۈزۈلۈش فورمۇلىسى

型模构结 <化> تۈزۈلۈش مودېلى

تۈزۈلمىلىك 的造构，的构结〔静〕

动滑造构 <地> تۈزۈلمىلىك سىيرىلىش

تۈزۈم 度制〔静〕：دۆلەت تۈزۈمى 国家制度 / دېموكراتىيە -

مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى 民主集中制 / تۈزۈمگە رىئايە قىل-

制隶奴 ～ قۇلدارلىق / 度制守遵

تۈزۈملەشتۈرمەك 态动使的 «تۈزۈملەشمەك»

تۈزۈملەشتۈرۈلمەك 态动被的 «تۈزۈملەشتۈرمەك»

تۈزۈملەشمەك 化度制〔动〕

تۈزۈملۈك 的度制有〔静〕

赁租度制 <经> تۈزۈملۈك ئىجارە

تۈزۈن 人的良善直正，人的直正，子君 <古>〔静〕

تۈزىتىش 误勘，正更，改修〔静〕：دوكلاتقا ～ كىرگۈزمەك

勘 جەدۋىلى ～ / 正更纸报 ～ گېزىتتىكى / 告报改修

表误

正更 تۈزىتىش بەرمەك

案正修 تۈزىتىش لايىھىسى

تۈزىتىشمەك 态同共的 «تۈزەتمەك»

تۈزىتىلمەك 态动被的 «تۈزەتمەك»

تۈزىمەك 打 ～ ئۈزىنى：掇拾，缀点，饰修，扮打①〔动〕

平弄②屋房掇拾 ～ ئۆينى / 容整 ～ ھۆسن 己自扮

平拉裙衣连把 ～ كۆڭلەكنى：直挺，正端弄，整

服衣把 ～ ياقىسىنى / 直拉子领把 ～ ئۇستىبېشىنى / 整

理整 ～ چېچىنى：理修，补修，理整，顿整③齐整穿

：正纠，正改，理治④器机理修 ～ ماشىنىنى / 发头

دۆلەتنى / 世治 ～ جاھانىنى / 家国理治 ～

تۈزىمەمسەن ؟ 呀改不改你病毛个那 ؟ ئۈز خاتاسىنى ئۈزى

：味调，味提⑤改己自错的己自 ～ پەمىدۇردا ۋېتامىن

以可，多命他维含柿红西 . تەمىنى تۈزەيدۇ كۆپ ، تاماقنىڭ

<谚> ：才成使⑥。味提饭给 ئادەمنى تەربىيە تۈزەيدۇ .

。才成育教靠人

تۈس 彩色①〔静〕：ئەپسانە تۈسى قويۇق 厚浓彩色话神

②色神，貌面，色脸：غەلىتە بىر تۈستە خىيال قىلىپ تۇر-

ماق 带 <转>③ 思沉色神的怪奇着

<语>④质性

体：پېئىلىنىڭ تۈسلىرى 体的词动

…有，彩色……带，示预，映反示显 تۈس ئالماق

…含意

تۈس بەرمەك 现表，露表，露流，示展，现展，现体
تۈس كاتېگورىيىسى 畴范体 <语>
تۈسكە كىرمەك 现显①，见显，现浮，现显，形现：ھەكتېپمىز يېڭى تۈسكە كىردى . 新一然焕校学们我。
تۈسلەندۈرمەك «تۈسلەنمەك» 的使动态：بىز پېئىللارنى تۈسلەندۈرۈشنى مەشىق قىلدۇق . 的体变词动给了做们我。习练
تۈسلەنمەك 体变 <语>〔动〕
تۈسلۈك 的体(词动)〔静〕
تۈسلۈك ئۆزەك 干词的体(词动) <语>
تۈشكۈچ 头码 <古>〔静〕
تۈشلەنمەك 休午②饭午吃① <古>〔静〕
تۇشنەك 地宿住③墓坟②穴，窝，巢① <古>〔静〕，地营宿
تۈشۈك 丧颓，惰懒，散懒 <古>〔静〕
تۈشۈم 入收，利盈，利 <古>〔静〕
تۈشىمەل 人圣②人梦圆① <古>〔静〕
تۇف 真，呸！ھۇ！ھەسرەزى ، ～：呸，啐(责斥或视鄙示表)〔叹〕！鄙卑
تۇفى = تۇف
تۈك[1] 毛〔静〕，毛细，毛茸，毛毫：چۆجە باسقان تۇخۇنىڭ مەيدىسىدە تۈكى يوق . <谚>毛没口胸鸡的鸡小过孵。
شاپتۇلنىڭ تۈكى يۇمشاق / 毛茸的上子桃 تۈكى 茸茸毛
تۈك تاشلىنماق 毛脱鸡 ～ تۇخۇ：毛换，毛脱① <转>②贫脱：قاسىم بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن تۈك تاشلاپ هاللىنىپ قالدى . 裕富贫了脱后以里这到木斯喀了来起。
تۈك چىقماق 毛长，毛生①：ئېتىكىگە تۈك چىققاندىمۇ مۇشۇنداق گەپ قىلامدۇ؟ 吗话种这说还毛了长上嘴？事件这：بۇ ئىشقىمۇ تۈك چىقتى . <转>②汤泡，锅砸了锅砸也。
تۈك خالتىسى 囊毛 <理生>
تۈكلىرى تەتۈر ئۆرۈلمەك 火，天冲气怒 <成>
烟生窍七，遏可不怒，丈三冒
تۈك نەيچىسى 管毛 <理生>
تۈكنىڭ يېتىشىغا قاراپ سىيپىماق 推水顺 <成>
然自其顺，舵使风看，舟
تۇكى بار ①毛有②<转>的儿准没，的住不靠：
ئەدىن تاپتىڭ مۇنداق ～ گەپلەرنى؟ 话胡的来听儿哪？
مۇنداق ～ ئىشقا ئارىلاشمايمەن . 的住不靠种这与参不我。事
تۇكى چۈشمىگەن سويما 年喻比)子孩毛 <成>
(知无幼)：بۇگۈن ماڭا تۇكى چۈشمىگەن سويمىلار مېنى بىر كۈن ئاۋارە قىلدى . 天一了腾折我把子孩毛些这天今。
تۇك يارىسى 疮须 <医>
تۇك[2] 万上千成，千上百成，多很，多 <古>〔静〕
تۇكەتى 个整，部全，整完，全完 <古>〔静〕
تۇكچە (具工的纹花扎上馕往)戳馕〔静〕
تۇكسىز 的秃秃光，的毛没，的发毛没〔静〕：～ پىشانە 额前的秃秃光
تۇكسىن 低汗比得获，身出民平)辛克图 <古>〔静〕(人的职官的等三
تۇكلۈك 的茸茸毛，的毛有〔静〕
تۇكلۈك ئاق تېرەك 杨白毛 <植>
تۇكلۈك ئەگرىسۇناي 黄地毛 <植>
تۇكلۈك بامبۇك 竹毛 <植>
تۇكلۈك چىپار قۇرت 虫毛星 <动>
تۇكلۈك رەيھان 勒罗毛 <植>
تۇكلۈك شاپتۇل 桃毛 <植>
تۇكلۈك قاقىلە 仁砂 <植>
تۇكلۈك كەركىدان 犀毛披，犀毛 <动>
تۇكلۈك كىرەش 归当毛 <植>
تۇكلۈك گىلاس 桃樱毛 <植>
تۇكلۈك لىچىنكا 虫毛毛，蚴毛 <动>
تۇكلۈك ئۆرۈك 杏毛 <植>
تۇكلۈك ياۋا كۆك پۇرچاق 子苕叶毛 <植>
تۇكلۇگ 的瞎 <古>〔静〕
تۇكۇرتمەك 态动使的 «تۇكۇرمەك»
تۇكۇرمەك 血吐 ～ قان：啐，唾，吐〔动〕 / كۆرگەنلا يەرگە تۇكۇرۈۋەرمەسلىك كېرەك . 痰吐地随要不。تۇكۇرۈپ تاشلىماق 弃唾 / يۈزىگە ～ 向口一啐上脸 / تۇكۇرۈۋەتكەن تۇكۇرۈكنى ئېغىزغا ئالغىلى بولماس . 收沫唾的去出唾 <谚>。(追难马驷，言一子君；收难水覆)来回不力多人)湖成积沫唾的人众 <谚>。كۆپ تۇكۇرسە كۆل بولۇر . (高焰火多柴，大量)。
تۇكۇرۇك 沫吐，沫唾，痰〔静〕
تۇكۇرۇك قاچىسى = تۇكۇرۇكدان
تۇكۇرۇك يەرگە سىڭگۈچە 瞬一，那刹一 <成>

儿会一不，间

تۆكۈرۈكنى چاچراتماق ①溅乱子星沫唾<成>②起火名无

唾咽地停不<成> **تۆكۈرۈكنى يۇتۇپ يۇرمەك**

计城空唱里子肚，水口咽得饿，沫

تۆكۈرۈكدان 盂痰〔静〕

تۆكۈز 斑白(之额马)<古>〔静〕

تۆكۈش 人的乱蓬发头：～ ئادەم 的头蓬〔静〕

تۆكۈشلۇق قۇرت كېسىلى 病虫鞭<医>

تۆگە 米黄，米小(的过碾)〔静〕

تۆگەتكۈسىز 枚胜不，的尽不数～ ساناپ 的尽不〔静〕

的完不说，的尽不说～ سۆزلەپ / 的举

تۆگەتمەك ①«تۆگىمەك»态动使的：ئىشنى ۋاقتىدا～ 时按

～ ساۋاتسىزلىقنى / 作工束结 / 盲文除扫～ ئىختىلاپنى

吃，光吃～ يەپ / 务债清偿～ قەرزنى / 歧分除消

业毕②信完写～ سالام خەتنى يېزىپ / 完吃，尽

～ مەكتەپنى 大学业毕③服克：شەخسىيەتچىلىك ئىدىيىسى-

نى～ 想思义主人个服克

تۆگەشتۇرمەك «تۆگەشمەك»态动使的

تۆگەشتۇرۇلمەك «تۆگەشتۇرمەك»态动被的

تۆگەشمەك 清还，清结(目帐)①〔动〕：ئىككىمىز تۆگەش-

تۇق．来下垮，住不持支②。了清结帐的俩我：ئۇ مىلك

مېتىرغا يۇگۇرۇپ، يۇز مېتىر قالغاندا تۆگىشىپ كەتتى．在

千米百一下剩中跑赛米 了住不持支时。了住不持支时米百一下剩中跑赛米千

تۆگىشىپ كەتتى．了子样成不得瘦他。دۇشمەنلەر تۆگەش-

تى．了蛋完人敌。ئىشىمىزنى باشقىلار بىلىپ قالسا، تۆگەش-

كىنىمىز شۇ．了完就道知人别让是要事的们我。

تۆگەك 环木的头绳(的子驮固紧以用)<古>〔静〕

تۆگەل 全①〔静〕：تۆقۇغۇچىلار～ كېلىپ بولدى．部全，全完

全发头他．ئۇنىڭ چاچلىرى～ ئاقاردى。了来全生学

～ بوۋاينىڭ ئىلكىدە ھەممە نەرسە 白了①备完，全齐②。

ئىدى．老．全俱应一头手爷爷。

تۆگەللەتمەك «تۆگەللىمەك»态动使的

تۆگەللەشمەك «تۆگەللىمەك»态同共的

تۆگەللەنمەك «تۆگەللىمەك»态动被的

تۆگەللىمە 记后，局结〔静〕

تۆگەللىمەك 齐补，全补，成完，充补〔动〕

تۆگەنچە 梢末，后最①〔静〕：尾末，后 末梢<成>

果水

تۆگدۇرمەك 厨让～ ئاشپەزگە مانتا 的态动使：«تۆگمەك»的

子包包师

تۆگكەن ـ پۈككەن 切一，统统〔静〕

تۆگمە 子扣钉 / قادىماق 子扣①〔静〕：～ 扣纽，子扣

不扣纽<谚>．～ ئىزمىدىن قورقماس / ئەتمەك 子扣扣

见看<谚>．تۆگمىنى كۆرۈپ تۆگمىنى كۆرمەپتۇ．祥纽怕

了了丢，麻芝了拣)骆骆了丢，扣纽了拣<谚>．قاپتۇ．驼骆见不看却，扣纽了

挤要不就，伤有头乳的牛．ساغماسلىق لازىم، زەخىم بولسا، كالىنىڭ تۆگمىسىدە：头乳<转>②。(大失小因；瓜西

儿朵骨(花)<转>③。奶：گۈل تۆگمىسى ئېچىلمىغان．

手的他．ئۇنىڭ بارماقلىرى گارمون تۆگمىلىرى ئۈستىدە ئويناشقا باشلىدى

。来起奏弹上键琴风手在始开指

菊甘小<植> **تۆگمە سەبدەر**

题小<成> **تۈگمىنى تۆگە قىلىپ كۆرسەتمەك**

作大

饺捏，子饺包～ جۈۋازا، 攥，捏，包①〔静〕：**تۇگمەك**

：缠，揣②头拳攥～ مۇشتىنى / 子包包～ مانتا / 子

③间心在记～ كۆڭلىگە / 里腰到揣馕把～ بىلىگە نان

～ چاچنى：住挽，住绾，绕盘 / ئاتنىڭ قۇيرۇقىنى 发头上盘

来起绾巴尾马把

磨坊磨在 تارتماق 磨坊磨〔静〕：تۇگمەندە ئۇن 房磨，

面 / سۇ تۇگمىنى 磨水 / ئۇ ئىككى تاش～ ماڭدۇردى．

～．بۇغداينىڭ بارار يېرى。坊磨的磨盘两了开他

<谚>．يارغۇنچاقتا يارما بولغۇچە، 小麦是处去的磨水。

تۇگمەندە ئۇن بول．<谚>儿片麦成磨上磨旱在其与

～ 。粉成磨上磨水在如不 بىر ئايلانغۇچە، ئىگىسى يۈز

ئايلىنار．<谚>。圈百转人主，圈一转盘磨 。تۇگمەندە

تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۇرماسىدىن قورقمايدۇ．<谚>磨在生

。鸣雷怕不鼠老的坊

口粮进的扇上磨水<手> **تۇگمەن بوغۇزى**

的食择不 **تۇگمەن مېجەز**

<成> **تۇگمەننىڭ كويلىسىدىن پۇتۇن چىقماق**

大广通神，惧不危临

涛推，澜助波推<成> **تۇگمىنىگە سۇ قۇيماق**

浪作

تۇگمەن ـ تېسەك 儿活杂的房磨〔静〕：تۇگمەن ـ تېسەك-

لەرنى بىز ئۈستىمىزگە ئالىمىز．承全们我儿活杂的房磨

。来起担

人工房磨，人的房磨看②主房磨①〔静〕 **تۇگمەنچى**

تۆگمەنچىنىك توخۇسى 的厌讨，的人缠 <成> ，的走不撵也撵

تۆگمەنچىلىك 业房磨 〔静〕

تۆگمىدەك 〔静〕 小很，小，小般扣纽：تۆگىدەك بويۇك بول- 的高般驼骆有其与 <谚> . غۇچە ، ~ ئەقىلىك بولسىچۇ . 慧智的大扣钮有如不，材身 رۇنەر ، ئۇزىنىك تۆگىدەك ئەيبى كۆرۈنمەس . 见看能 <谚> 。错过的大驼骆己自见不看却，失过的大扣纽人别

تۆگمىگۈل 石蓉芙②葵锦 <植>①〔静〕

تۆگمىلەتمەك 态动使的 «تۆگمىلىمەك»

تۆگمىلەنمەك 态动被的 «تۆگمىلىمەك»

تۆگمىلىك 子袋小的子扣有：的子扣有〔静〕 قاپچۇق ~

تۆگمىلىمەك 子扣服衣扣：子扣扣〔动〕 كىيىمنى ~

تۆگۈچ 〔静〕 扣结，纰纡①：يىپنىڭ تۆگۈچى / 纰纡线 结 لىستۆكنىڭ تۆگۈچى 领 ئۇ تۆش ،袱包小：包布小②结带 يانچۇقىدىن قىزىل تاۋارغا ئورالغان كىچىككىنە تۆگۈچنى ئالدى . 焦③。包小的着裹子缎红个一出掏里袋口胸前从他

تۆگۈن 〔静〕 扣结，子结①：ئارغامچىنىڭ تۆگۈنى 结绳 / تۆ- گۈننى يەشمەك 解 结：قاتناش تۆگۈنى 交 纽枢通 ②子结纽枢：结症，点焦③：مەسىلىنىڭ تۆگۈنى 问 / 结症的题问 زىد- ىدىيەتنىڭ تۆگۈنى 矛 盾的 点焦④：疮疙 ~ ئىدىيەۋى 想思 گېپنىڭ تۆگۈنى / 疮疙 在话的他 . بولۇپ قالدى ~ يۈرىكىمدە 疮疙 ،结：节 <理生>⑤。疮疙个一了结里心我 نېرۋا تۆ- گۈنى 神经 / لىمفا تۈگۈنى 淋巴结 ⑥包小：ئالتۇن 小个两成系饰首金把 . قىلىپ تۆگۈلدى ~ بۇيۇملار ئىككى 一到一统见意 كەلمەك بىر تۆگۈنگە：见意一统⑦。包 点节 <电>⑧点

تۆگۈنەك (根)瘤 <植>②的状块①〔静〕

茎块 <植> غول تۆگۈنەك

菜榨，菜头大 <植> قىچا تۆگۈنەك

蚜疣 <动> پىت كۆك تۆگۈنەك

蜂瘿 <动> ھەرە تۆگۈنەك

根块 <植> يىلتىز تۆگۈنەك

魏阿根球 <植> ھىك يىلتىز تۆگۈنەك

تۆگۈن - تۆگۈن 团团一，疮疙一疮疙一〔静〕

تۆگۈنچە 〔静〕 ①结子：يىپنىڭ تۆگۈنچىسى 线 结 ②子结线：包 يۈل ~ چىگىلگەن بىر ياغلىقنى 钱包一的着包帕手用 . قىلىپ پەيدا بىر ~ كۆڭلىدە 疮疙(的里心) <转>③ 疮疙个一了结里心在 结：节 <理生>④ 疮疙 قويماق تۇرغۇچ سۆڭەك تۆگۈنچىسى 节结骨坐

تۆگۈنچەك[1] 〔静〕 ①小包：يىگىت قىز سۆنغان تۆگۈنچەكنى 的来过递娘姑过接地翼翼心小子伙小 . ئالدى ~ ئاۋايلاپ 团疑，疮疙(的里心)②。包布小 ئۇ سۆھبەت بۇ تۆگۈلدە يوشۇرۇن ساقلاپ كەلگەن تۆگۈنچەكنى يېشىۋەتتى . 这次谈 كاللامدا ~ بولۇپ 。疮疙的里心在藏直一他了开解话 كىشىنىڭ سىر يېشىلدى . 开揭团疑的在存中脑我在直一

تۆگۈنچەك[2] 发 / ئۇ يېلىگە ~ پۇلنى ئېلىپ شىركە قويدى . 在缠把他 。上子桌在放来出拿钱的上腰

تۆگۈل 要不，且而……不仅不，且而……不但不〔助〕

说……连：مەن غۇلجىغا بېرىش ~ ماناسقىمۇ بېرىپ باقمىغان . 。过去没也斯纳玛连，犁伊去说要不我

تۆگۈلمەك ① «تۆگمەك» 的态动被：مانتا تۆگۈلدى . 包了包 ②«تۆگمەك» 的态复自：تۆگۈلۈپ ياتماق 着曲蜷 / مۇشۇك كاڭدا تۆگۈلۈپ ئۇخلاۋاتىدۇ . 着曲蜷猫 着躺子身 一成缩蜷猬刺 . كىرپە تۆگۈلۈۋالدى 。觉睡上炕在子身 。团

تۆگۈم 状形的成攥被体物〔静〕

تۆگۈن 结绳 / تۆ- گۈننى يەشمەك 解 结：扣结，子结①〔静〕：ئارغامچىنىڭ تۆگۈنى 纽枢通交 گۈننى يەشمەك 解 结：قاتناش تۆگۈنى 纽枢②子结：结症，点焦③ 想思 ~ ئىدىيەۋى 疮疙④点焦的盾矛：疮疙 گېپنىڭ تۆگۈنى / 疮疙 在话的他 . بولۇپ قالدى ~ يۈرىكىمدە ،结：节 <理生>⑤。疮疙个一了结里心我 نېرۋا تۆ- گۈنى 神经 / لىمفا تۈگۈنى 淋巴结 ⑥包小：ئالتۇن 小个两成系饰首金把 . قىلىپ تۆگۈلدى ~ بۇيۇملار ئىككى 一到一统见意 كەلمەك بىر تۆگۈنگە：见意一统⑦。包 点节 <电>⑧点

تۆگۈنەك (根)瘤 <植>②的状块①〔静〕

茎块 <植> غول تۆگۈنەك

菜榨，菜头大 <植> قىچا تۆگۈنەك

蚜疣 <动> پىت كۆك تۆگۈنەك

蜂瘿 <动> ھەرە تۆگۈنەك

根块 <植> يىلتىز تۆگۈنەك

魏阿根球 <植> ھىك يىلتىز تۆگۈنەك

تۆگۈن - تۆگۈن 团团一，疮疙一疮疙一〔静〕

تۆگۈنچە 〔静〕 ①结子：يىپنىڭ تۆگۈنچىسى 线 结 ②包：钱包一的着包帕手用 . قىلىپ پەيدا ~ يۈل ياغلىقنى چىگىلگەن بىر ③疮疙(的里心) <转>：疮疙 كۆڭلىدە بىر ~ 疮疙个一了结里心在 结：节 <理生>④疮疙 قويماق تۇرغۇچ سۆڭەك تۆگۈنچىسى 节结骨坐

تۆگۈنچەك[1] 〔静〕 ①小包：يىگىت قىز سۆنغان تۆگۈنچەكنى 的来过递娘姑过接地翼翼心小子伙小 . ئالدى ~ ئاۋايلاپ 团疑，疮疙(的里心)②。包布小 ئۇ سۆھبەت بۇ تۆگۈلدە يوشۇرۇن ساقلاپ كەلگەن تۆگۈنچەكنى يېشىۋەتتى . 这次谈 كاللامدا ~ بولۇپ 。疮疙的里心在藏直一他了开解话 كىشىنىڭ سىر يېشىلدى . 开揭团疑的在存中脑我在直一

تۆگۈنچەك[2] 〔静〕 成结，疮疙成结，的着攥，的着捏①：مۇشت ~ 起盘，的住绾，的绕缠②着攥头拳 چاچ ~ / 线的绕缠 يىپ ~ 头的来起盘：

瘩疙小、头结小③。了 گىلەمنىڭ بىرەر يېرىدىمۇ ~ يوق ئىكەن . 有没也儿头结小个一连上毯地 。

تۇگۇنچەك² 房子 <植>〔静〕

تۇگۇنلۇك 的枢中〔静〕

تۇگۇنلۇك ئاپپارات 构机枢中

تۇگۇنلۇك نۇقتا 点焦

تۇگۇنمەك¹ 下留人某为、心操、记惦〔动〕：ئىسىق تاماق- نى داستىخان ئۈستىگە قويغاندىن كېيىن بالىغا تۇگۇنگەن ئاتا ئەزىمەتنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەلگەندى . 上桌饭到放饭热把 。里这了到找才亲母的饭吃提麦则艾子儿记惦、后以

تۇگۇنمەك² 望绝、弃放 <方>〔动〕

تۇگۇنۇشمەك 态同共的 «تۇگۇنمەك¹»

تۇگەسمەس 充、际无、限无、境止有没、了不完〔静〕 ~ ئويۇ دېگىنىغا پاتماق 富丰：、裕富、足无个一在浸沉 ~ / 歌的完不唱 ناخشا يالغا- چىنىڭ ئەتىسى 。完有没天明的者谎撒 <谚> . ~

تۇگەمەس ـ پۈتمەس 无：的竭不之用、尽不之取〔静〕 بۇ ھۈنەرلەرنىڭ ھەممىسى مەندىكى ~ بايلىق . 这的尽无穷 。富财的竭不之用、尽不之取我是全艺技些

تۇگىمەك 止终、结终、结了、毕完、束结①〔动〕：يىغىن تۇگىدى . 了完课功 。了束结议会 。ئۇنىڭ سۆزى تۇگىشىگە سەن كىرىپ كەلدىڭ . 就你完讲刚话的他 。了来进 消、失有没、：بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ ئەندى- شىسى شۇ ھامان تۇگىدى . 消顿虑顾他、话这到听 。了世 去亲父他 . ئۇنىڭ دادىسى تۇگەپ كەتتى <转>③ 世去：

تۇڭكەلمەك 去过睡沉、觉睡、下睡 <方>〔动〕

تۇڭلۇك 窗天〔静〕：~ ئاچماق 开天窗 / ~ ياپماق 盖天窗

تۇڭلۇك ئاچقۇچ 子棍的窗天开

تۇڭلۇك جازىسى 架窗天 <建>

تۇڭۇلمەك 心灰、望失 <方>〔动〕

تۇل 梦 <古>〔静〕

تۇلەتمەك 态动使的 «تۇلىمەك»

تۇلىمەك 毛换、毛脱(等禽飞)〔静〕：~ ياز 换次头 / 毛 كۆك / 毛换次二第 ~ قارا / 毛换次三第 ~ تۇ- لەكتە تۈك تاشلاۋاتقان قۇش 鸟的毛换在正

تۇلغىر 幔帷(的眷女离隔) <古>〔静〕

تۇلكە 狸狐 <动>①〔静〕：~ تېرىسى 皮狐 / تۇلكىنىڭ سوئالىغا خورازنىڭ جاۋابى بار . 鸡公、话问狸狐对 <谚>

的头滑、的猾狡 <转>②。复答有自 بۇ ئادەم بەك ~ ئىكەن . 很得头滑人个这 。

帽皮狐 تۈلكە قۇلاقچا

تىلكە مىجەز 诈奸、头猾、猾狡：ئۇ ھەقىقەتەنمۇ ~ ئادەم . 人的猾狡很个一是实确他 。

تۇلكىلىك 诈奸、猾狡〔静〕

تۇلكىلىك قىلماق 计奸使、头滑耍

تۇلكىمايىقى 兰门红 <植>〔静〕

تۇلكىمايىقى توقىچىقى 片甫拉苏肾温 <药>

تۇلۇك ئەرۋاك 子桃 <古、植>〔静〕

تۇلىمەك 脱儿鸟 . قۇش تۈلىدى 毛换、毛脱(类鸟)〔动〕：。了毛

تۇم 的尖拔、的尖顶、的良精、的选精 <古>〔静〕

تۇمەن 多许、多②万①〔静〕

تۇمەن مىڭ (千一乘千一)万百

تۇمەنبېگى 侯户万〔静〕

تۇمەنقاش 菊蕊毛 <植>〔静〕

تىۋمەنلەپ 地万成百成〔静〕：~ پۇل سەرپ قىلماق 资耗 万百

تىۋمەنمەك 万秋千 ~ يىللار :的多众、的多很〔静〕 师雄万百 . ~ / 代 千我典恩的你对！ ~ ھەممىتىڭگە 。江大过 ！谢万恩

تۇمبۇلۇك 具套(的口牲拴上场麦) <方>〔静〕

تۇمكە 知无昧愚、的术无学不、的知无 <古>〔静〕 的脚毛手毛、的失冒、的薄轻、的笨愚、的拙笨、的

تۈن 黑 ~ / قاراڭغۇسى 幕夜 ~ / پەردىسى 夜①〔静〕：暗黑②夜彻、夜整 بويى ~ / 夜半 يېرىمى ~ / 夜

تۈن ئاغماق 亮蒙蒙天

تۈن پەرۋانىسى 蛾夜 <动>

تۈن قارىغۇسى 盲夜 <医>

تۈن لەيلىسى 花簪玉 <植>

تۇنەرمەك 夜入、黑天 <古>〔动〕

تۇنەرىك 穴墓、墓坟②的暗黑① <古>〔静〕

تۇنەك¹ 斯穆、夜日七十二第的月九历回)夜守①〔静〕 拉巴在则林斯穆族尔吾维、祷祈拜礼、眠不夜彻林聚(宵通)间夜② (行举日五十月八历回即 、月提夜③夜熬、夜过 قىلماق ~ / 宵通玩 ئويىنماق ~ :会 祷祈(夜彻)间

تۇنەك² 狱牢②狱监、牢监 <古>①〔静〕

تۇنەكخانا 室祷祈间夜〔静〕
تۇنپۇراق 香来夜，玉香晚 <植>〔静〕
تۇنقاتار 夫更，人夜巡，者哨巡 <古>〔静〕
تۇنكېپىنىكى 蛾夜 <植>〔静〕
تۈنۈگۈن 日昨，天昨〔静〕：ئاكام بېيجىڭدىن ~ كەلدى. 了来回京北从天昨哥哥。
تۈنۈگۈنكى 的天昨〔静〕：~ ئىش 事的天昨 / ~ يىغىن 好很得开议会的天昨。
تۆنكە 铁〔静〕：~ مەش 炉火皮铁 / ~ چۆگۈن 壶皮
تۆنكىچى 匠皮铁〔静〕
تۆنكىچىلىك 业皮铁〔静〕
تۇنىمەك 夜熬①〔动〕：ئۇ تۈنۈگۈن بىر كېچە تۇنەپ چىقتى. 夜一了熬天昨他息栖，宿留，夜过②。：ئۇ ئاخشام تالادا تۇنەپ چىقىپتۇ. 夜的过边外在天昨他。قۇشلار دەرەختە تۇنەيدۇ. 息栖上树在间夜儿鸟。
تۈۋ 底，根〔静〕：تام تۈۋى 根墙 / قۇلاق تۈۋى 耳根 / چىش تۈۋى 牙根 / دەرەخ تۈۋى 树底下 / ئىشىك تۈۋىدە ئولتۇرماق 坐门口在 / چېلەكنىڭ تۈۋى 桶水底 / سەۋرىنىڭ تۈۋى ئالتۇن. 金黄是下之耐忍 <谚>。
تۈۋىگە يەتمەك 底摸，细底清摸，透猜，透想
تۈۋى يوق خىيال 想苦思冥，想痴
تۈۋەك 枪具玩(的制剜头木用中皮条柳) <古>〔静〕
تۈۋەك 块，团 <方>〔静〕
تۈۋرۈك 脚柱(的物筑建)，柱支，子柱①〔静〕：سېمونت ~ ناھايىتى پۈختا بولىدۇ. 实结很子柱泥水。ياغاچ ~ 木柱头 <转>②子柱头队军. ئارمىيە دۆلەتنىڭ تۈۋرۈكى. 石柱强坚的家国是 <谚>。面门的家一是人女，柱支的家一是人男
تۈۋرۈكسىمان 状柱〔静〕
تۈۋرۈكسىمان بازالت 岩武玄状柱 <地>
تۈۋرۈكسىمان تۈزۈلمە 造构状柱 <地>
تۈۋرۈكسىمان دەز 理节状柱 <水>
تۈۋرۈكسىمان قاينام 云涡状柱 <气>
تۈۋرۈكسىمان گابىئون 笼石形柱 <水>
تۈۋرۈكلۈك 的子柱，的子柱有①〔静〕：قوش ~ ئايۇان 的柱支作可 ياغاچ ~ ：的子柱作可②廊前的柱双有梁栋起 رول ئوينىماق ~ ：梁栋，柱支 <转>③头木用作
تۇۋلەتمەك «تۇۋلىمەك» 的态动使：تۇنكىچىگە چېلەكنى تۇۋلەتتىم. 底个了换桶水给匠皮铁让我。
تۇۋلەنمەك «تۇۋلىمەك» 的态动被：ئاق تۇنىكىدە تۇۋلەنگەن چېلەك 桶水的底皮铁白了换
تۇۋلۇك 子架锅，子垫(的等桶铁)，坐底〔静〕
تۇۋلىمەك 底桶换 ~ چېلەكنى：底换〔动〕
تېبابەت 学医，疗诊，疗医 <医>〔静〕
学哲学医 تېبابەت پەلسەپىسى
学理心学医 تېبابەت پىسىخولوگىيىسى
学会社学医 تېبابەت جەمئىيەتشۇناسلىقى
学理地学医 تېبابەت جۇغراپىيىسى
学候气疗医 تېبابەت كىلىماتولوگىيىسى
学象气疗医 تېبابەت مېتېئورولوگىيىسى
学理伦学医 تېبابەت ئېتىكىسى
تېبابەتچىلىك 学医 <医>〔静〕：مەملىكىتىمىزنىڭ قەدىمكى دەۋر تېبابەتچىلىكى ناھايىتى تەرەققىي قىلغان. 我国古代的医学很发达。
تېببىي 的疗医，的学医，的务医 <医>〔静〕：~ خادىملار 护救疗医 / ~ ياردەم 者作工务医
家学医 <医> ئالىم تېببىي
科医 <医> پەن تېببىي
站务医，所务医 <医> پونكىت تېببىي
校技科医 تېخنىكوم تېببىي
校学生卫 مەكتەپ تېببىي
学大科医 ئۇنىۋېرسىتېت تېببىي
学医 <医> ئىلىم تېببىي
院学医 ئىنستىتۇت تېببىي
تېپچەك 下见
踢乱蹬乱，蹬踢 ئاتماق تېپچەك
تېپچەكلەتمەك 态动使的 «تېپچەكلىمەك»
تېپچەكلەشمەك 态同共的 «تېپچەكلىمەك»
تېپچەكلىمەك 蹬踢，足顿，脚跺〔动〕：ئات ئىگىسىنى كۆرگەن ھامان تېپچەكلەپ كىشنەيتتى. 蹬踢就人主到看一马，来起鸣嘶着。
تېپىرلاتماق 态动使的 «تېپىرلىماق»
تېپىرلاشماق 态同共的 «تېپىرلىماق»
تېپىرلىماق 蹬踢乱，蹬踢①〔动〕：ئېشەك چۆچۈپ، تېپىرلاپ كەتتى. 扎挣②。蹬踢乱得惊子驴：قىز قاپقانغا چۈشكەن جانىۋاردەك تېپىرلىدى. 物动的夹兽捕入落像娘姑，扎挣样一划谋，试欲跃跃 <转>③。
تېپىشتۇرماق 态动使的 «تېپىشماق²»

تېپىشتۇرمەك «تېپىشمەك» 的态动使的

تېپىشماق[1] 〔静〕 语谜：～ تاپماق زېھىننى ئاچماق . 谜猜。发开的力智对是谜猜 语谜猜 تاپماق

تېپىشماق[2] ① «تاپماق[1]» 的共同态：بالىلار بېڭى بىر ئويۇننى ئويلاپ تېپىشتى . 孩子们一了出想。戏游新个 ، 识结②。友朋交：ئەن ئۇنىڭ بىلەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقاندا تېپىشقان . 爱相 ، 友朋的识结时书读学大在是他和我。ئالىم بىلەن رابىيە تېپىشىپ قالدى . 友朋了上交耶比热和木力阿。夫成能不，爱相不此彼 <谚> . تېپىشمىغۇچە ئېلىشماس . 妻父。③晤会，面碰：ئانا ـ بالا ئاخىر تېپىشتى . 了逢相于终子。بۇگۈن ئاخشام كۆڭرۈك بېشىدا تېپىشايلى . 见头桥在们我晚今。

تېپىشمەك «تەپمەك» 的共同态：ئىككى ئات تېپىشسە ، ئارىدا قالغان ئېشەك ئۆلەر . 骡子驴的间中，踢相马二 <谚> . 的别离是斗争 <谚> . تېپىشىش ئايرىلىشنىڭ بېشى . 命。始开。

تېپىك 〔静〕 脚(踢)：تۇيۇقسىز تەككەن ئىككى ～ 的挨然突 脚一了挨 ～ يېمەك / 脚两

تېپىكلىمەك 〔动〕 乱踢：بەدەنلىرىگە ～ 踢乱上身朝

تېپىلغۇسىز 〔静〕 罕，物罕稀 ～：نەرسە的得难，的见罕 物见

تېپىلما 〔静〕 物拾，西东的到找，物之现发：ئارخېئولوگىيلىك ～ 现发古考

تېپىلماس 的得难，的见罕 〔静〕 贵珍，物之贝罕 <成> تېپىلماسنىڭ خورمىسى 角麟毛凤，物之

تېپىلماق «تاپماق[1]» 的被态动：يوقالغان نەرسە تېپىلدى . 失丢。了到找西东的。

تېپىلمەك «تەپمەك» 的被态动

تېپىن 〔静〕 场打，谷打：ئېكىنىدە يوق ، تېپىندە يوق ، خامانداڭ ئەييار . 收，场在不也时场打，场在不时种播 <谚> . 期场打，期谷打 ۋاقتى ～ 。(获而劳不)场在却时粮

تېپىنگۇ 镫马 <古>〔静〕

تېتىقۇ 品味调，精味 〔静〕

تېتىتماق ① «تېتىماق» 的共同态：看害厉给 <转>②态动使的：ئۇنىڭغا تازا بىر تېتىتىپ قويۇش كېرەك . 害厉点一他给该。我 . ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى بىر تېتىتىپ قويمىسام بولمايدۇ . 看看。可不害厉的我尝尝他让非

تېتىر 薄，地土的瘠贫 ～：的沃肥不，的瘠贫 〔静〕

地之毛不，地

تېتىرلىق 地之毛不，地土的瘠贫 〔静〕

تېتىشماق 态同共的 «تېتىماق»

تېتىق 味乏，的调单，的燥枯②的道味无① 〔静〕：تېتىقى بار / تېتىقى يوق 道味有 品味调，精味②味滋没

تېتىقسىز 的燥枯 گەپ ～ / 饭的道味无 تاماق ～ :的聊无，的举的聊无 قىلىق ～ / 活生的调单 تۇرمۇش ～ / 话人的聊无 ئادەم ～ / 动

تېتىقسىزلىق 事的聊无，动举聊无 〔静〕 تېتىقسىزلىق قىلماق 事的聊无干

تېتىك 铄矍神精，的朗硬，的满饱神精，的泼活 〔静〕：ئۆزۈڭنى ～ تۇت . 的神精起提你。来神精 ～ بوۋاي 的：ئۆزىنى ～ / 头老的铄矍 / 好觉感我自 جانلىق ، ～ ، مول مەزمۇنلۇق پائالىيەتلەر 丰容内，泼活，动生 / 动活的富

تېتىكلەشتۇرمەك «تېتىكلەشمەك» 的态动使的

تېتىكلەشتۇرۇشمەك «تېتىكلەشتۇرمەك» 的态同共的

تېتىكلەشتۇرۇلمەك «تېتىكلەشتۇرمەك» 的态动被的

تېتىكلەشمەك 〔动〕 擞抖神精，满饱神精，快轻，快爽：مەن خېلى تېتىكلىشىپ قالدىم . 了多快轻我。بۇ ئىلھامبەخش نۇتۇقنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ياشلار تېخىمۇ تېتىكلىشىپ قالدى . 了擞抖神精加更人青年，话讲的励鼓番一这了听。

تېتىكلىك 〔静〕 擞抖神精，满饱神精：ئۇنىڭ چىرايىدىن تېتىكلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . 神精的满饱出露流上脸他；多他，瞧你！ئۇنىڭ تېتىكلىكىنى قارا 。奕奕采神他！神精

تېتىلمەك 灵机变，泼活变 <古>〔动〕

تېتىم[1] 〔静〕 道味，儿味(的品味调)①：بۇ تۇزنىڭ ھېچ تېتىمى يوق ئىكەن . 这。儿味儿点有没盐饭顿一做够②。的：بىر ～ تۇز 盐的饭顿一做够

تېتىم[2] 气志，性韧，力毅，心耐 <古>〔静〕

تېتىملىك 的性韧有，的毅刚，的心耐有 <古>〔静〕 ，的气志有

تېتىماق 尝品①：لەززەتنى ～ 头甜尝尝 / تاماقنىڭ تەمىنى ～ / ئاچچىق ـ تاتلىقنى تېتىغان بىلەر ، يىراق ـ يېقىننى يۇرگەن . 道味的饭尝尝 过尝，甜是苦是 <谚> . 道知人的过走，近是远是，白明人的；苦味得觉了多吃蜜 <谚> . ئەمەن تېتىيدۇ . 。هەسەلنى كۆپ يېسە ، ئەمەن تېتىيدۇ . 淡咸②。“甜不了多糖”同喻：ئاشنىڭ تۇزىنى ～

有，香得吃③。咸够不．تۇز تېتمىدى / 淡咸的饭尝尝很得吃我饭这．بۇ ئاش ئاغزىمغا تېتىدى 好道味，味④。味没都么什吃我．ئاغزىمغا ھېچنېمە تېتمايدۇ 香。

تېتمەك 上得顶，上得抵<转>ئۇ يالغۇز ئۆزى بەش ئادەمگە تېتىيدۇ．人个五上得顶人个一他．بۇ ئۇش بىر ئاشقا تېتمايدۇ．饭顿一做够不肉这。بۇ گەپ ئۇنىڭغا خېلى تېتىيدۇ．呛他够话这。

تېتمسز 够〔静〕<转>⑤。人的聊无，的思意没，的道味无〔静〕

تېتىمسلىق 畅舒<转>②的味滋有，的口可①〔静〕

تېجەپ ـ تۆشەپ 听话这．بۇ خېلى ~ گەپ بولدى 的癒过，的渴解，的癒过很来起。

تېجەپ 约节，省节〔静〕~ ئاران يىغقان مەك يۈن پۇلۇم بار ئىدى ، يوقاپ كەتتى．了下攒省节易容不好．了见不，元千一。

تېجەتمەك 态动使的«تېجىمەك»

تېجەشلىك 俭节，的省节〔静〕：پۇلنى ~ خەجلىمەك 钱省花着 / تۇيىنى ~ قىلماق 俭从礼婚 / ئادەم قىيىن ئۆتكەلدىن ئاسان ئۆتەر．度易关难，用俭吃省<谚>。

تېجەشمەك 态同共的«تېجىمەك»

تېجەلمەك 态动被的«تېجىمەك»

تېجىمەك 约节，用俭，省节〔动〕：پۇلنى ~ 钱省节 / ۋاقتىنى ~ 时省节 / تۇكنى تېجەپ ئىشلەتمەك 用约节 / ماتېرىيالنى تېجەپ ئىشلەتمەك 水用约节 ~ سۇنى / 电 / چۆشلۈكىدىن تېجىگەن كەچلىكىدە يەر．<谚>料用约节。午饭省了下来，晚上吃有的。

تېجىمەل 子混①〔静〕：گەپنى تېجىمەلىدىن سورا ، يولنى كارۋاندىن．<谚>人的吃饭混，人的吃饭混问要话问，问要路问商队。~ كىپەن تاپسا ئۇلۇۋالار．<谚>饭混，死想就衣寿了见人的吃的：的苦孤，的靠无依无②。~ بالا 孤苦的子孩的母羊去失(羔羊指)③

تېجىمەللىك 儿劲酸穷，儿劲子混〔静〕

تېخنولوگىيە 学艺工〔静〕

تېخنولوگىيىلىك 的艺工〔静〕：~ سەۋىيە 工艺水平

تېخنولوگىيىلىك پېترولوگىيە 岩艺工<地>

تېخنولوگىيىلىك تەرتىپ 程流艺工

تېخنولوگىيىلىك گېئولوگىيە 学质地艺工<地>

تېخنىك 师技，员术技〔静〕：~ ئىشچى 人工术技 / يېزا ئىگىلىك تېخنىكى 农业技术员 / سۇچىلىق تېخنىكى 水利技术员

تېخنىكا 术技：دېھقانچىلىق تېخنىكىسى 农业技术〔静〕>机<

ئىلغار ~ / 术技进先

تېخنىكا پاتېنتى 利专术技

تېخنىكا سۇغۇرتىسى <经> 险保术技

تېخنىكا مەسلىھەتچىسى 问顾术技

تېخنىكا ئېستېتىكىسى 学美术技

تېخنىكا ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 学济经术技

تېخنىكا ئىنقىلابى 命革术技

تېخنىكا يېڭىلاش 新革术技

تېخنىكىنى تاۋارلاشتۇرۇش 化品商术技

تېخنىكوم 校学科专(等中)〔静〕

تېخنىكىلىق 的性术技，的术技〔静〕：~ تەرىبىيە 术技平水术技 ~ / سەۋىيە 训培术技，育教

تېخنىكىلىق باھالاش 定鉴术技

تېخنىكىلىق رازۋېدكا <军，法> 察侦术技

تېخنىكىلىق ماۋارىپ 育教程工<教>

تېخنىكىلىق مەشغۇلات 作操术技

تېخنىكىلىق ئۆلچەم 准标术技

تېخى 尚①〔静〕：还，~ كەلمىدى．ئۇ 来没还他。ئۇنىڭ يېشى ~ كىچىك．ئۇ 小尚纪年他．~ رۇسچە بىلمىدۇ．他。ئۇ ~ ئۆيدە．ئۇ 家在还他。ئۇ ~ ئۆيلەنمىدى．语俄会还他。ئۇ ~ ئەمدىلا بىرنەچچە قەدەم مېڭىۋىدى ، ئالدى تەرەپتىن مۇئەللىم چىقىپ كەلدى．刚刚，刚②。家成未尚他几走刚他．~ 较比示表，词气语作③。了来走面迎从就师老，步思意等备责或调强：بىزنىڭ ئۆي يېقىن ~ ، ئۇنىڭ ئۆيى مېنىڭكىدىنمۇ يىراق．远还家我比家他，近算还家们我．笑还他，他评批．~ ئۇ ناھايىتى ياخشى بالا ، ئۆتكۈرلۈكىچۇ．常非且而，子孩好个是他．~ بۇ قىز بەك چىرايلىق ئىكەن ، گېپىنىڭ تاتلىقلىقىچۇ。明聪。甜也嘴，亮漂常非孩女这．~。

تېخىچە 还〔静〕：~ ئورنىدىن تۇرمىدى．ئۇ 起有没还他．床。~ قايتىماپسىزغۇ؟ 去回有没还么怎你？

تېخىمۇ 更，更加〔静〕：خەلق ئۇچۇن ~ يېخشى خىزمەت قىلماق 更得好更 / 务服民人为地好更 / قىز سېۋەتكە ئىككى قولىنى بىلەن ~ چىڭ ئېسىلىۋالدى．更得抓子篮把手两的娘姑。了紧。

تېرە 皮，肤皮，革皮，子皮：كالا تېرىسى 牛皮 / قوي تېرىسى 羊皮 ~ سويماق 剥皮 / بىر ~ ، بىر ئۈستىخان بولۇپ قالماق 瘦骨如柴，头骨包皮得瘦 / بۇرە قەرزىنى تېرىسى بىلەن تۆلەر．<谚>债还皮其用狼。

تېرە ئاشلىماق 子皮熟
تېرە ئەيلىمەك 革皮制鞣
تېرە بېزى 腺肤皮 <医>
تېرە پۇل 币皮 <经>
تېرە تاراقشىتماق = تېرە تاراقلاتماق
تېرە تاراقلاتماق 张虚，势作腔装，唬吓 <成> 势声
تېرە چۈنى 蝇皮 <动>
تېرە سىلى 疮狼，核结肤皮 <医>
تېرە قېتىش كېسىلى 病皮硬 <医>
تېرە كۆچۈرمەك 皮植 <医>
تېرە كېسىلى 病肤皮 <医>
تېرە يەللىكى 炎皮 <医>
تېرىسىگە پاتماي كەتمەك ①圆溜瓜滚(得胖) ②禁自不喜，支可不乐 <成>③形忘意得 <成>，世一可不
تېرىسىگە سامان تىقماق 剥活，草塞里皮 <成>
تېرىسىنى تەتۈر سويماق 剥筋抽，皮剥活 <成>
تېرىسىنى شىلماق 劫洗，空一劫抢，皮刮 <成>
تېرىگە ئالماق 皮羊的下剥刚在裹人病把)子皮裹(法方的疗治法土种一是，里
تېرە - تەرسەك 张皮 〔静〕
تېرەك[1] 叶大 ～ قارا / 杨白 ～ ئاق：树杨 <植>〔静〕
杨 / كۆك ～ 杨青 / سۆزادان ～ 杨天钻
تېرەك بوستان 带林树杨
تېرەك[2] (用液溶璃玻取)杆托，盘顶，杆铁 〔静〕
تېرەكلىك ～ يول：①林树杨②方地的立林树杨 〔静〕
路道的立林树杨
تېرەن ～ كولىماق 深挖 / دەريانىڭ ～ - تېيىزلىقى：深 〔静〕
浅深的河量测 ئۆلچىمەك
تېرەنلىك 度深：كۆمۈر كانىنىڭ تېرەنلىكىنىڭ قانچىلىكى - 〔静〕
。度深的矿煤道知不们我 . بىلمەيمىز
تېرپىنتېين 油节松 <医>〔静〕
تېررا 地阶 <地>〔静〕
تېررا سازلىقى 泽沼地阶 <地>
تېررامېتسىن 素霉土 <医>〔静〕
تېررور 怖恐 〔静〕
تېرروررچى 者义主怖恐，子分怖恐 <法>〔静〕

تېرروررلىۇق 色白 ～ ئاق：为行怖恐，怖恐 <法>〔静〕
怖恐
تېرروررلۇق قىلماق 动活怖恐搞
تېرريتورىيە 土国，土领 〔静〕
تېرريتورىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 经土国 <经>
学济
تېرريتورىيىلىك 的土国，的土领 〔静〕
تېرريتورىيىلىك پىلان 划规土国 <经>
تېرسەك 指手 <古>〔静〕
تېرگۇ 馐珍，肴佳，食美 <古>〔静〕
تېرموباتارىيە 堆电差温 <物>
تېرموخىمىيە 学化热 <化>〔静〕
تېرمودىنامىكا 学力热 <物>〔静〕
تېرمودىنامىكلىق 的学力热 <物>〔静〕
تېرمودىنامىكلىق پوتېنسىيال 势学力热 <物>
تېرمودىنامىكلىق تەڭپۇڭلۇق 学力热 <物>
衡平
تېرمودىنامىكلىق تېمپېراتۇرا 学力热 <物>
度温
تېرمودىنامىكلىق فۇنكسىيە 数函学力热 <物>
تېرمودىنامىكلىق لىمىت 限极学力热 <物>
تېرمودىنامىكلىق ئېھتىمالىلىق 学力热 <物>
率概
تېرمورېلې 器电继热 <物>〔静〕
تېرموس = چايدان
تېرموستات 器温恒 〔静〕
تېرموستاتلىق 的温恒 <建>〔静〕
تېرموسفېرا 层成热，层热 <气>〔静〕
تېرمومېتافىزم 质度热 <物>〔静〕
تېرمومېتىر 暑寒，表度温，计温测 <医，气>〔静〕
表，体温：سىلسىيە تېرمومېترى 摄氏计度温 / فارېنگېت 华氏计度温
تېرموئېلېكتر 电差温，电热 <电>〔静〕
تېرموئېلېكترون 子电热 <电>〔静〕
تېرموئېلېمېنت 素热 <物>〔静〕
تېرمىستور 阻电敏热 <物>〔静〕
تېرمىن = ئاتالغۇ
تېرمىنال 端终 <电>〔静〕
تېرمىنال ماشىنا 机端终 <印>

تېرمىنولوگىيە = ئاتالغۇشۇناس
تېرىپ - تەرمەپ = تېرىپ - تۆشەپ
تېرىپ - تۆشەپ 攒积地点一点一〔静〕
تېرىپيۇرۇش 者子皮售收〔静〕
تېرىتماق «تېرىماق»的态动使
تېرىخور 蠹皮 <动>〔静〕
تېرىشماق «تېرىماق»的态同共
تېرىشمەك «تەرمەك»的态同共
تېرىق 〔静〕<植>子糜，子黍：～ قۇلىقىدىن بەلگىلىك，بالا كىچىكىدىن. 从子孩，欠丰出看苗青从子黍 <谚>。坏好出看小幼。
تېرىق پولۇ 饭抓子糜 <食>
تېرىققا ئۇشكە قويىدىغان 眼打上米小在 <成>
～：(的图是利唯，的儿眼钱钻)的儿眼钱钻 ئادەم 人的
تېرىقباش 草颖孔，草沟沿 <植>〔静〕
تېرىقتەك 小极，小很，小般米小〔静〕
تېرىقچاچ 茅碱 <植>〔静〕
تېرىقچى 者植种，者种耕 <农>〔静〕
تېرىقچىلىق 作耕：～：业植种，作耕〔静〕 تېخنىكىسى 术技
تېرىقچىلىق قىلماق 作耕
تېرىقچىلىق تۈزۈمى 度制植种 <农>
تېرىقسىز 地耕休：～ يەر 废荒，的种耕未〔静〕
تېرىقلىق 地：ئاكام تېرىقلىقنى سۇغىرىۋا-تتۇ. 地子糜，地子黍〔静〕我哥哥浇在地子糜。
تېرىقئوت 草粟 <植>〔静〕
تېرىكتۇرمەك «تېرىكمەك»的态动使：ئۇۋۇسىدىكى بۆرىنى تېرىكتۇرمە. 狼之中窝恼惹勿 <谚>。
تېرىكتۇرۇشمەك «تېرىكتۇرمەك»的态同共
تېرىككەك 〔静〕：～ 的气脾发好，的气生易，的燥急：ئادەم 人的气生易 / ئاسان قېرىيدۇ. 大气脾 <谚>。～ تېرىك ئۆلىدۇ. 老易活活会者燥暴气脾 <谚>。死气。
تېرىككەكلىك 〔静〕气火，怒易，躁急：سىزنىڭ تېرىككەك-لىكىڭىز قاچان تۈگەر؟ 掉改能候时么什气脾的怒易你？
تېرىكمەك 〔动〕气脾发：قادىر قىزىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تېرىك-تى. 了火发话的儿女了听尔迪喀。تېرىككەنلىگى جېنىنى ئال. "命偿不人活死气"同喻：人躁暴死气 <谚>。
تېرىكىشمەك «تېرىكمەك»的态同共

تېرىلغۇ 春～：ئەتىيازلىق 种播，种耕①<农>〔静〕 / ئېكىز تېرىلغۇسى 种夏 / تېرىلغۇنىڭ قاتلاڭچىلىق ۋاقتى 播种 ～：يەر 的种耕②节季忙最播地耕
تېرىلغۇ سايمانلىرى 具工种播，具农
تېرىلغۇ كۆلىمى 积面地耕
تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى 畜耕
تېرىلماق 态动被的«تېرىماق»
تېرىلمە ～：قوشۇن 的凑西拼东，的来起凑拼①〔静〕 كۆچەت 苗种播 ～：的种播②伍队的来起凑拼
تېرىلمەك 态动被的«تەرمەك»
تېرىلىن 纶涤 <化>〔静〕
تېرىم[1] 春～：ئەتىيازلىق ～ باشلاندى. 有没 <谚>。了始开耕春 بولمىسا، يىغىم بولماس. 收有没就种。
تېرىم[2] 〔静〕收，摘收，割：كېۋەزلىكلەردە خوتۇن - قىزلار كې-ۋەز تېرىمگە كىرىشتى. 花棉摘收始开们女妇里田棉在。
تېرىمچاق 棉种～：كېۋەز 种播，种 <农>①〔动〕 / قۇرلاپ ～ 花 / قۇچقاچتىن قورققان بۇغداي تېرىماس. 豆种，瓜得瓜种 <谚>。نېمە تېرىساڭ، شۇنى ئالىسەن. 。(地种别就叫站拉拉怕)麦种不的雀麻怕 <谚>
～ چاتاق / 祸闯，祸惹 ～ بالا：惹招 <转>②。豆得 جېدەل / 烦麻惹 ～ ياماڭلىق تېرىغان / 事闹，非生事惹 ياماڭلىق ئورار. 应报遭必，事坏了干 <谚>。
تېرىمچى 娘姑的花棉摘：～ قىز 的花棉摘〔静〕
تېرىندى 人的海四湖五：～ ئادەم 的来捡〔静〕
تېز 儿点快！～ بول！快：速迅，快〔静〕
تېز ئاردا 很快，将即，近最：ئۇ ～ قايتىپ كېلىدۇ. 他来回就快很。了
تېز پوچتا 递快，邮快
تېز پويىز 车快 <交>
تېز تاماقخانا 部餐快
تېز سۈرئەت 速高
تېز سۈرئەتلىك يول 路公速高 <交>
تېز سىزما 描速 <艺>
تېز نېيترون 子中快 <物>
تېز ئېقىم 流湍 <水>
تېز يېزىش 写速 <文>
تېزەك 〔静〕粪(的驴，骡，马，牛)：ئات تېزىكى / كالا تېزىكى 粪牛
تېزىكى قاتماق 气脾牛犯，僵弄，执固 <成>

تېزىكىگە بېگىز ئۆتمەيدىغان 的拔不毛一 <成>
تېزەكچى 郎壳屎 <动>〔静〕
تېزەكلەتمەك «تېزەكلىمەك» 态动使的
تېزەكلىك 坑粪，堆粪〔静〕
تېزەكلىمەك 粪拉〔动〕：بەختسىز قىز تېزەك تەرگىلى چىقسا ، كالا سۇغا تېزەكلەپتۇ . 偏牛，粪拾去娘姑的气晦 <谚> 。里河到拉粪把
تېز - تېز 〔静〕快快地，地快快地速急：～ مېڭىپ كەتمەك 心的他 . سېلىشقا باشلىدى ～ ئۇنىڭ يۈرىكى / 开走地快快 。快加速心他：动跳地速急始开脏
تېزدىن 〔静〕快赶：ھېلىقى كىشىنى ～ بۇ يەرگە كەلتۈرۈڭلار . 。来儿这到带人个那把快赶们你
تېزلەتكۇچ 器速加 <交，物>〔静〕
تېزلەتكۇچى 的速加，者速加〔静〕
تېزلەتكۇچى رېئاكتسۇ 剂进促 <化>
تېزلەتكۇچى كاتالىزاتور 促化催，剂促催 <化> 剂进
تېزلەتكۇچى ئوق 轴快加 <机>
تېزلەتمەك «تېزلىمەك» 的态动使：سۈرئەتنى ～ 速快加 / قەدەمنى ～ 度伐步快加
تېزلەشتۈرۈلمەك «تېزلەشتۈرمەك» 的态动被
تېزلەشتۈرمەك «تېزلەشمەك» 的态动使
تېزلەشمەك 〔动〕加快，速加：ئۇنىڭ يۈرەك سوقۇشى بارغانسېرى تېزلەشتى . 。了快越来越得跳心的他
تېزلەنمەك = تېزلەشمەك
تېزلىك 〔静〕<物>：度速 ئاۋاز تېزلىكى 音，速声 / يۈرۈش تېزلىكى 速行
تېزلىك بوشلۇقى 间空度速 <物>
تېزلىك تەڭشىگۈچ 器速调，器速变 <机>
تېزلىك رېزونانسى 振共度速 <物>
تېزلىك فورمۇلىسى 式公度速 <物>
تېزلىكتە 〔静〕快赶，地速迅：چاقماقتەك ～ 地快般电闪
تېزلىمەك 〔动〕加快，速加，快变：يۈرەكنىڭ سوقۇشى ～ 心跳加快 / قەدەم تېخىمۇ ～ 快更得变步脚 / ئىلگىرىلەش خېلى تېزلەپ قالدى . 。快当相展进
تېزلىنىشچان 的快变，的速加〔静〕
تېزلىنىشچان ھەرىكەت 动运速加 <物>
تېزىس 要提②题正 <逻>①〔静〕
تېسلامېتىر 计拉斯特 <物>〔静〕
تېشىرقاتماق «تېشىرقىماق» 态动使的

تېشىرقىماق 路动不走(损磨子蹄因畜役)〔动〕：ئات تېشىرقاپ قالماق 路动不走马
态同共的 «تەشمەك» **تېشىشمەك**
تېشىلمەك ① «تەشمەك» 的态动被：پالتىنىڭ چوڭلىسى بىلەن مۇزنى ئۇرسام ، مۇز تېشىلدى . 开敲被冰，冰敲背斧用我
穿说话 ～ گەپ：露败，破点，穿说 <转>②。了败而此由都事的有所 . ھەممە ئىش شۇنىڭدىن تېشىلدى / 了 。露
تېقىم 〔静〕<理生>：子弯腿：چېچى تېقىمغا چۈشۈپ تۇرىدىغان قىز 娘姑的子弯腿到垂发头
有己为据 <成> تېقىمغا باسماق
تېقىمغا چىچماق 堪难，脸丢，裆裤了拉 <成>：بۇرۇن شۇنچە يوغان گەپ قىلغان ئادەم مانا ئەمدى تېقىمغا چىچىپ ئولتۇرىدى . 。了脸够丢却在现人的话大说能么那前以
说腿大着拍 <成> تېقىمغا ئۇرۇپ گەپ تاپماق
话瞎说眼着睁，话瞎
تېقىمدىماق 下胯在压①〔动〕：ئۇ ئات مىنىپ مىلتىقىنى تېقىمدىۋالدى . 双用)马策②。下胯在压枪把马上骑他
(行前其使促，子肚畜牲打拍腿)：ئېتىڭنى پات - پات تېقىمداپ قوي ، سەل ئىتتىكلىمىسەك ، كۈن ئولتۇرغۇچە يېتىپ بارالمايمىز . 赶就前落日们咱，了慢走，走快马策要你 。了到不
تېكە 羊山公(的过骗有没)：ئالتە ئۆچكىگە يەتتە ～ . 少兵多官：兵个八爷老个七 <谚> 。
味膻 تېكە پۇرىقى
情发(羊山公) تېكە كىرمەك
تېكتونا 柚 <植>〔静〕
تېكتونكا 学造构地大 <地>〔静〕
تېكتونكىلىق 的造构，的造构地大〔静〕：ھەرىكەت ～ / يەر تەۋرەش 震地造构，动运造构
تېكىچەك 羔羊山公 <动>〔静〕
تېكىچى 者羊山耍〔静〕
تېكىساقال 草胶橡 <植>〔静〕
تېكىست 〔静〕文正①：تولۇق ～ / 文全 ～ ئەسلىي 文原 ～ ④词(的曲歌)③文课读 ئوقۇماق تېكىستنى ②文课：文本，章篇 <语>
تېكىستسىز 〔静〕的词无：ناخشا بولمايدۇ . 成不词无 。歌
تېكىستسىز ھۆججەت 件文本文非
تېكىستلىك 〔静〕的词有，的词填：～ ئاھالە 的词了填

子曲

تېكستولوگىيە 学勘校，学定鉴文原 ＜文＞〔静〕

تېكستولوگىيىلىك 的学勘校〔静〕

تېكسىن 的给白，的偿无〔静〕 ～：بېرىلسا ، تېكەن بېرىلسىمۇ ئال . （要不白要不）要也剌是就，的给白 ＜谚＞ 。

تېكسىنەك 子钳的掌蹄钉 ＜手＞〔静〕

تېكسىنخور 虫生寄，者食寄〔静〕

تېكسىنخورلۇق 性生寄，活生生寄〔静〕

تېكۈ 饭口一 ＜古＞〔静〕

تېكۈلەمەك 吃饭口一给 ＜古＞〔动〕

تېگى ـ تەكتى 籍，原，细底，底根①〔静〕：تېگى ـ تەكتىنى بىلمەك 细底道知 / ئۇنىڭ ～ ئۇرۇمچىلىك . 乌是籍原他。②出身：تېگى ـ تەكتىدىن پەخىرلىنىش سارايى- نىڭ ئىشى . 以自身出豪是个傻蛋 。

تېگى ـ تەكتىگە يەتمەك 底问根究，细底解了

تېگى ـ تەكتىنى سۈرۈشتۈرمەك 底问根刨

تېگى ـ تەكتىنى ئېگىلىمەك 底摸

تېگىرمەك 轿驼（的上背驼骆在驮）＜方＞〔静〕

تېگىز 齐整，整平，直 ＜方＞〔静〕

تېگىشلىك ～：的得值，的该应，的当应①〔静〕 قىلىشقا ئىش / 事的做当应 ماختاشقا / 奖夸得值 ～ ئۆگىنىشكە / 的习学当应 ～ ماڭا ～ ئىش / 事的做我该，的要必②件条的要必 ～ چارىلەرنى كۆرمەك / 的需必：شارائىت ～ 采取要必施措③：مەن ئۆزۈمگە ～ نەرسىلەرنى ئالدىم ، ماڭا تېگىشلىكىنى ئېلىۋال . 我拿东西的得应，份一的得应④ 。吧上拿的得应你把也你，西东的得应我了属于：دېھقانلارغا ～ يەرلەر 有所……归，于地土的民农⑤：～ كىشىلەر 的关有人的关有

تېگىشمەك[1] 的同共态：بۇ نەرسىلەرگە تېگىشمەڭلار ! 别碰这些东西！ «تەگمەك»

تېگىشىش نۇقتىسى 点触接 ＜物＞

تېگىشىش يۈزى 面触接 ＜物＞

تېگىشمەك[2] 换，换交：پۇل ～ 钱换 / ساناقنى بۇيۇم- لىرىنى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىغا ～ 以工农换交品业产

تېگىشىپ بەرمەك 付兑 ＜经＞

تېگىل 情领〔静〕

تېگىل بولماق 领了情：ياخشى كۆڭلىڭىز تېگىل بولدى . 了领我心好片一的您 。

تېگىم 块 ＜古＞〔静〕

تېگىن[1] 的有特子王厥突）勤特②隶奴① ＜古＞〔静〕 （号称

تېگىن[2] 像，像②止为……到，到直，到① ＜古＞〔静〕 样一……

تېگىرقاتماق 态动使的 «تېگىرقىماق»

تېگىرقاشماق 态同共的 «تېگىرقىماق»

تېگىرقىماق 楞发，徨彷〔动〕：ئۇ ھەممىسىز سىناق گىرۇ- كىدە بېشى قېتىپ ، تېگىرقاپ قالدى . 他前面验考的酷残在，虑焦 。徨彷

تېگىشماق 态同共的 «تاڭماق»：ئەسكەرلەر ئالدىراش يۈك - تاقلىرىنى تېگىشتى . 李行捆地忙忙急急们兵士 。

تېگىق ～：的扎包，的住捆②儿包的件成扎包①〔静〕：بىر ～ مال 一捆货 ③手的着扎包，捆：قول تېگىق تاڭماق 骨接 ＜医＞②子捆捆①

تېگىقچى 匠骨接，生医骨接 ＜医＞〔静〕

تېگىقچىلىق 术骨接，骨接〔静〕

تېگىقئوتى 朴碎骨 ＜植＞〔静〕

تېگىلماق 态动被的 «تاڭماق»：باش ـ كۆزلىرى تېگىلغان ئادەم 人的扎包被部头

تېلېتېخنىكا 术技感遥 ＜地，气＞〔静〕

تېلېتېخنىكا سۈپىسى 台平感遥 ＜气＞

تېلېتېخنىكا ئۇچۇرى 息信感遥 ＜气＞

تېلېسكوپ 镜远望文天，镜远望 ＜天＞〔静〕

تېلېفوتو 象图传电 ＜电＞〔静〕

تېلېفون 电途长 ～：ئۇزۇن يىراقلىققا سۆزلەشكەن تېلېفون 话电：话 / شەھەر ئىچىدىكى 话电内市

تېلېفون ئالماق 话电接

تېلېفون بەرمەك 话电打

تېلېفون يىغىنى 议会话电

تېلېفونلاشتۇرماق 态动使的 «تېلېفونلاشماق»：ناھىيە رەھـ- بەرلىكى يېزىمىزنى تېلېفونلاشتۇردى . 上接乡们我给导领县。话电了

تېلېفونلاشتۇرۇلماق 态动被的 «تېلېفونلاشتۇرماق»

تېلېفونلاشماق[1] 话电及普，话电上装〔动〕：بۇ يېزىدىكى كەنتلەرنىڭ ھەممىسى تېلېفونلاشتى . 装都村的有所乡个这。话电了上

تېلېفونلاشماق[2] 话电打相互〔动〕

تېلېفونلۇق 的话电用〔静〕

تېلېفونلۇق سېتىش 售销话电

تېلېفونلۇق ھاۋالە 托委话电

تېلېكامىرا 机像摄〔静〕
تېلېكس 传电〔静〕
تېلېگراف 信电〔静〕
تېلېگراف ئاپپاراتى 机报电 <交、电>
تېلېگراف قانۇنى 法信电 <法>
تېلېگراف ھەققى 费报电 <交>
تېلېگرامما 报电〔静〕: ~ ئېلىش ئاپپاراتى 收报机 / جىد-دي ~ 报电快特 / ئوچۇق ~ 报电码明 / مەخپي ~ 密报密、报电码
تېلېگرامما بەرمەك 发报电
تېلېگرامما شىفرى 码密报电 <交、经>
تېلېگراممىلىق 的信电、的报电〔静〕
تېلېگراممىلىق ھاۋالە 托委报电
تېلېمېتىر 计测遥 <水、机、交>〔静〕
تېلېمېتىرلىك 的测遥〔静〕
تېلېمېتىرلىك پليۇۋىئوگراف 量雨测遥 <气>
تېلېۋىزور 座讲视电、视电〔静〕: ~ لېكسىيىسى 讲视电座
تېلېۋىزىيە 视电〔静〕: ~ مۇنارى 塔视电 / ~ ئىستانسىسى 台视电 / كۆپ قىسىملىق ~ تىياترى 剧续连视电 / چاتما ~ فىلىمى 片列系视电
تېلېۋىزىيە تىياترى 剧视电 <艺>
تېلېۋىزىيە سۆھبىتى 话谈视电 <艺>
تېلېۋىزىيە سىنارىيىسى 视电、本剧视电 <文>
本剧学文
تېلېۋىزىيە فىلىمى 片视电 <艺>
تېلېۋىزىيە ماتارىپى 育教视电 <教>
تېلېۋىزىيىسىز 的机视电无〔静〕
تېلېۋىزىيىلىك 电过通、的视电②的机视电有①〔静〕
的视
تېلېۋىزىيىلىك ئاڭلىتىش 播广视电 <电>
تېلېۋىزىيىلىك تارقىتىش 送播视电
تېلېۋىزىيىلىك ئوقۇتۇش 学教视电
تېلى (称名族部代古)勒铁 <古>〔静〕
تېلىقتۇرماق 态动使的«تېلىقماق»
تېلىقماق 笑、咽哽〔动〕: كۈلۈپ تېلىقىپ قالماق 笑着哭子孩 . 来气上不接得 / بالا يىغلاپ تېلىقىپ قالدى 了住咽哽着。
تېلۈۋش 弱软、蹋疲 <方>〔静〕
تېما 题标、目题①〔静〕: سۆھبەتنىڭ تېمىسى 话题 / ماقالىنىڭ تېمىسى 文的章题②目题、材题: يېڭى تېمىلار 新题材
تېما كاتالوگى 录目题主 <文>
تېماتىكا 学题选、题选 <文>〔静〕
تېماتىكىلىق 题选、的题专 <文>〔静〕
تېماتىكىلىق ئاتلاس 集图地题专 <地>
تېماتىكىلىق خەرىتە 图地题专 <地>
تېمبىر 品音、色音、质音 <语>②、位品、地质 <物>①〔静〕
تېمپا 子拍 <艺>〔静〕
تېمپەل 苣兔 <植>〔静〕
تېمپېراتۇرا 温度〔静〕: ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 气温 / ~ كۆتۈرۈلمەك (ئۆرلىمەك) 高升度温 / تېمپېراتۇرىنى ئۆلچىمەك 度温量
تېمپېراتۇرا پەرقى 差温 <地>
تېمپېراتۇرا كۆچىنىشى 温变 <水>
تېمپېراتۇرا گرادۇسىنتى 度梯度温 <气>
تېمپېراتۇرىلىق 的度温〔静〕: مۇقىم ~ ھايۋان 恒温动物
تېمپېراتسىيە 律调、音调 <艺>〔静〕
تېمپېرامېنت 质气 <心>〔静〕
تېمىتقۇچ 量吸、管定滴 <化>〔静〕
تېمىتماق «تامماق»的态动使: كۆزگە دورا ~ 药眼点 / ماينى يەرگە ~ 把上地在滴油
تېمىتىپ سۇغىرىش 灌滴 <农>
تېمىتىش ئانالىزى 析分定滴、析分滴点 <化>
تېمىتىش دەرىجىسى 度定滴 <化>
تېمىتىش نەيچىسى 管定滴 <化>
تېمىتىش نۇقتىسى 点滴 <化>
تېمىتىش ئۇسۇلى 法定滴 <水>
تېمىتىلماق «تېمىتماق»的态动被
تېمىسىز 的题标无〔静〕
تېمىلىق 题标 ~ مۇزىكا 音乐 / بورانقۇش ~ پروزا 文散的《燕海》为题、的题标有……的:〔静〕
تېمىم 滴〔静〕: بىر ~ كۆز دورىسى 一滴眼药 / بىر ~ سۇ 水滴
تېمىن 刚刚、才刚、刚〔静〕
تېنەپ ـ تەمتىرەپ 泊漂、浪流②张慌、皇仓①〔静〕: ياقا يۇرتلاردا ~ يۈرمەك 乡异泊漂
تېنەتمەك 态动使的«تېنىمەك»
تېنەشمەك 态同共的«تېنىمەك»
تېنور (器乐管铜种一)榜伦脱那忒 <艺>〔静〕

تېنىمەك ①〔动〕迷、失迷路：جاڭگالدا تېنەپ قالماق 在丛林中迷路 / ئۇ سۆزدە تېنەپ قالدى . 他说话把了岔。 ②迷路、流浪、漂泊：ھەر جايدا تېنەپ يۈرمەك 到处流浪 / جازانىخور ئالدىدا تېنەپ يۈرگەن كەمبەغەل 在人穷的安不恐惶前面者贷利高放

تېئودولىت 经纬仪〔静〕<交>

تېئورېما 定理：گېئومېترىيە تېئورېمىلىرى 几何定理 / تېئورېمىنى ئىسپاتلىماق 证明定理〔静〕<逻>

تېئولوگ 神学家〔静〕

تېئولوگىيە 神学〔静〕

تېئولوگىيە ئەقىدىلىرى 神学教义 <哲> 条、神学

تېئولوگىيە تەرەپدارلىرى 神学派 <哲>

تېئولوگىيە قارىشى 神学观念 <哲>

تېۋەك 野鸭之一种〔静〕<动>

تېۋىپ 医生、大夫：ئۇ ئۇستا ~ ئىدى . 他是个好医生。 ~ 民间医生、中医〔静〕<医>

تېۋىپلىق 医务、医生工作〔静〕

تېۋىپلىق قىلماق 行医

تېۋىلغا 荆条〔静〕<植>

تېۋىلغىلىق 荆条林〔静〕

تېۋىندۇرماق 使动态：«تېۋىنماق»的

تېۋىنماق 拜谒、拜祭、拜佛：بۇرۇن كىشىلەر گاھىدا كۆنگە تېۋىنغان ، گاھىدا ئوتقا تېۋىنغان ، سۇغا تېۋىنغانلارمۇ بار ئىدى . 从前有人拜天、有时拜火、有时拜太阳、有人拜水过拜佛。〔动〕<宗>

تېئولوگىيە 神学〔静〕

تېئولوگىيە 神学、教义学 <哲>

تېئولوگىيە 派别神学 <哲>

تېئولوگىيە 观念神学 <哲>

تېۋەك 野鸭之一种〔静〕<动>

تېۋىپ 医生、中医民间医生〔静〕<医>：ئۇ ئۇستا ~ ئىدى . 他是个好医生。

تېۋىپلىق 医生、大夫

تىپىك خاراكتېر 格性型典 <文>
تىپىك دېلو 件案型典 <法>
تىپىك مۇھىت 境环型典 <文>
تىپىك مىسال 例事型典
تىپىك ئوبراز 象形型典 <文>
تىپىكلەشتۈرمەك «تىپىكلەشمەك» 态动使的
تىپىكلەشتۈرۈشمەك «تىپىكلەشتۈرمەك» 态同共的
تىپىكلەشتۈرۈلمەك «تىپىكلەشتۈرمەك» 态动被的
تىپىكلەشمەك 〔动〕 典型化：بۇنىڭ بىلەن مولا زەيدىن ئوبرازى تېخىمۇ تىپىكلەشتى . 毛典加更此因象形的丁再拉了化型。
تىپىكلىك 〔静〕 典型性：ۋەكىللىككە ، تىپىكلىككە ئىگە بولماق 性型典，性表代有具
تىتاق 下见
تىتاق تومۇر ①颈动脉 ②脉动命，子根命<转>，处命致，处害要
تىتاق تومۇرىغا تەگمەك 要中击，害要及触 <成>
تىتانىت 石榍 <地>〔静〕
تىت ـ تىت 见下
تىت ـ تىت بولماق 着急，急焦：سىزنى ساقلاپ ئىچىم تىت ـ تىت بولۇپ كەتتى . 了急等都你等我。
تىت ـ تىت قىلماق 使急，急着使：جەددي پەيتته هېكايىنىڭ ئايىغى چىقماي مېنى تىت ـ تىت قىلىپ قويدى . 紧张关头事故了没，文下了着急让我。
تىترەتمە¹ 〔静〕 动颤，栗战，动振
تىترەتمە ئاۋاز 音声的抖颤
تىترەتمە خاك 夯荡震，夯动振
تىترەتمە² 〔静〕 <古>① 嗦哆②疙瘩，子摆
تىترەتمەك «تىترىمەك» 的态动使：كاسىلىنىڭ سۆزلىرى دىلىنى بەرنىڭ يۈرەك تارىنى تىترىتۈەتتى . 了动拨语话的力米伟迪丽阿尔拜。弦心的
تىترەك 〔静〕 ①栗战，嗦哆：بەك قورقۇپ كەتكەچكە ئۇنىڭ تىترىكى خېلى ئۇزۇنغىچە توختىمىدى . 嗦哆他，怕害太于由。久好了①音声的巍巍颤，的颤发，的抖颤②：«قويۇەتكىن» دېدى ئالىيە ~ ئاۋاز بىلەن . 用耶丽阿，“开放”。道说音声的抖颤。
تىترەك باسماق 颤冷打，嗦哆打
تىترەشمەك «تىترىمەك» 的态同共：چېرىكلەر قورقۇپ تىترەشىپ كەتتى . 嗦哆打直得吓们丁兵。

تىترەڭگۇ 的颤发，的颤震，的抖颤〔静〕
تىترەڭگۇ تاۋۇش 音颤 <语>
تىترەڭگۇلۇك 度颤，动颤，抖颤〔静〕
تىتىرىتىشمەك «تىترەتمەك» 态同共的
تىتىرىتىلمەك «تىترەتمەك» 态动被的
تىتىرىگەك 〔静〕 的抖发易容，的嗦哆打爱：~ ئادەم 爱人的抖发掌手 قولى ~ ئادەم 人的嗦哆打
تىتىرىگۈچى 的颤震，的动颤，的抖颤〔静〕
تىتىرىمەك 〔动〕 栗战，战打，动颤，抖发，嗦哆①：پۇتى ~ 发手 قولى ~ / 抖颤音声 ئاۋازى ~ / 颤打脚 مۇزلاپ تىترەپ كەتمەك / 抖发得冷 بۇنىڭ بەزگىكى ~ ②。颤打直身浑，了犯病疾疟他 . تىترەپ كەتتى ، تىترەپ تۇرۇپ
动颤，动振<物>
تىتىسى 子弟 <古>〔静〕
تىتقۇچلىماق 扯撕〔动〕
تىتقۇزماق «تىتماق» 的态动使：ئۆيۈمدە تىتقۇزۇپ قويۇلغان خوتەننىڭ كۆزەم يۇڭىدىن بار . 羊秋田和的好撕有里家我。毛
تىتقىلىماق 掘挖，寻搜，腾翻 <方>〔动〕
تىتما 肉的开撕，肉碎 گۆش ~ ：的碎撕，的开撕〔静〕
تىتما ـ تالاق 碎破离支，落八零七，碎破，籍狼〔静〕：ئوغرىلار ئۇنىڭ ئۆيىنى ~ قىلىۋەتكەندى . 得弄家他把贼窃。落八零七。
تىتما ـ تىتما 的碎破离支，的烂烂破破〔静〕：كىيىم ~ بولۇپ كەتتى . 烂烂破破服衣。ئۇنىڭ بەدىنى ~ بولۇپ كەتكەندى . 伤鳞体遍他。
تىتماق 〔动〕 开撕，撕：يۇڭنى ~ 棉撕 / پاختىنى ~ 毛撕 / قەغەزنى تىتىۋەتمەك 把花 / پىششىق گۆشنى ~ 碎撕纸把 / ئاسما ئۇنىڭ جىنايەتلىرىنى پاش قىلىپ ، ئۇنى تىتىۋەتتى . 开撕肉熟。行罪的他了露揭底彻众群。
تىتمەك 视凝，盯 <古>〔动〕
تىتۇل 页权版，页扉 <印>〔静〕
تىتىر 驼骆母 <古>〔静〕
تىتىز 的涩苦，的涩 <古>〔静〕
تىتىشماق «تىتماق» 态同共的：قولى ئېچىللەر قويلارنى بىر ـ بىرلەپ تۇتۇپ قىرقىشتى ، قېرىلار تىتىشتى ، بالىلار ئۇزۇن ساۋا ـ لار بىلەن ساۋاشتى . 们人老，毛剪地个个一羊给的巧手。毛抽条柳长用们子孩，毛撕。
تىتىك¹ 痛剧 <古>〔静〕
تىتىك² 浆泥，泥 <古>〔静〕

تىتكچى 师筑建程工瓦泥 <古>〔静〕
تىتىلداتماق «تىتىلدىماق»的态动使的
تىتىلدىماق 急焦里心 ~ ئىچى 〔动〕焦急，燥焦：
تىتىلماق ① «تىتماق»的态动被的：撕被 يۇڭى قوي تىتىلغان 开的破②毛羊烂：ئورمانلىقتا تولا يۇرۇپ ، كىيىملىرىم تىتىلىپ كەتتى . 了破挂都服衣，走里林树在常 。كىتاب-نىڭ مۇقاۋىسى تىتىلىپ كەتتى . 了烂面封的书 。
تىتىم 花棉把一 پاختا ~ بىر：把，团(的成撕)〔静〕
تىتىملىماق ① 〔动〕捡，捋：ئۇ بۇرۇتلىرىنى تىتىملاپ تۇرۇپ سۆزلىدى . 说子胡着捋他 ~ گۆشنى：撕②。肉撕
تىتىندى 花飞 〔静〕飞花，物碎粉：پاختىنىڭ تىتىندىلىرى
تىجارەت 开 〔静〕经营，意生，业营 <经>：~ باشلىماق / ~ توختاتماق 停业 / ~ بۆلۈمى 部业营 / ~ ئىجارىگە ئېلىشلىكى 赁租性营经
تىجارەت بانكىسى 行银业实 <经>
تىجارەت بېجى 税业营 <经>
تىجارەت رىسالىسى 经意生
تىجارەت قىلماق 经商：دۇكاندا ~ 在店商做意生 ، 业营，卖买做，意生做 <经>
تىجارەت مەبلىغى 金资业营 <经>
تىجارەت ھاۋالىسى 托信业营 <经>
تىجارەتچى 人卖买，人意生，者商经 <经>〔静〕
تىجارەتچىلىك 营经，业营，卖买，意生 <经>〔静〕
تىجارەتچىلىك قىلماق 业营，卖买做，意生做
تىر (声风，音声的等布，纸撕)飕，啦刺〔模〕
تىراژ (تىراژى) 量行发，数印 <印>〔静〕
数印的纸报 / گېزىت تىراژى 数印的籍书
تىراژلىق 的量行发有，的数印〔静〕：«شىنجاڭ ياشلىرى» ئەڭ كۆپ ~ ژۇرناللارنىڭ بىرى .«年青疆新》是量行发最多的志杂一 。
تىرەتمەك «تىرىمەك»的态动使的
تىزدەجەشمەك «تىرەجىمەك»的态同共的
تىرەجىمەك 住撑，住蹬，住跐〔动〕：بوسۇغىدا تىرەجەپ تۇرۇۋالماق 坎门住跐 / ئۇ بىر قولىدا يەرنى تىرەجەپ قوزغىلىشقا تەمشىلىۋاتاتتى . 来起爬想地着撑手只一他 。كەينىگە ~ 住蹬后向
تىرەشمەك «تىرىمەك»的共态同：ئۇلار ئات ئۈستىدە پۇتلىرىنى ئۇزەتكىگە تىرىشىپ ، بىرئاز كۆتۈرۈلۈپ ، يىراققا قاراشقا باشلىدى . 望方远向子身起欠，蹬马着蹬上背马在骑们他 。去

تىرەك 栓支，栓门，杠门顶，杠支①〔静〕：ئالما شېخىغا ~ قويماق 给支杠上支枝果苹 / ~ بىلەن تامنى تىرەپ تۇرۇپ ③臂撑，杆支 <机>②住顶墙把杠支用 قويماق (的车火) <交>④腿架，塔杆(的线压高) <电> (的筑建利水) <水>⑥架支，木坑 <矿>⑤挡车台后，山靠 ~ ئارقا：靠依 <转>⑦承支 / ئۇ ئائىلە-سىزنىڭ تىرىكى . 山靠的庭家们我是他 。
تىرەك جازا 架支 <建>
تىرەك رام 架承支 <水>
تىرەكسىز ~：靠无依无，的撑支无，柱支有没〔静〕：يېتىم 儿孤的靠无依无
تىرەك 的泼活，的生生活，的活②功表① <方>〔静〕
تىرەلمەك «تىرىمەك»态动被的
تىرەنمەك «تىرىمەك»的态复自的：ئۇ جەينەكلىرىگە تىرىنىپ دېرىزىدىن قاراپ ئولتۇراتتى . 往，子身着撑支肘膊胳用他 。着看外窗
تىرپىن 酶白蛋胰 <医>〔静〕
تىرت (声 ، 驾〔叹〕：~ ئادەملەر ئاخىر تامغا ئۇسۇلىدۇ . 喝吆的时进前骡，马，驴车套赶)子性急，的怒易〔静〕：子钉碰要归终人的子性急 。
تىرتەكلىك 怒易，躁急，病性急〔静〕
تىر - تىر[1] (声止停马骡喝吆)吁吁〔叹〕
تىر - تىر[2] 飕飕，啦刺啦刺〔模〕
تىرر (音声的止停口牲喝吆) ، 吁〔叹〕
تىرس 嚓喀〔模〕：ئەخمەت دەرەخ شېخىدىن بىر تال چۈنقنى ~ قىلىپ ئۈشتۇۋالدى . 树根一断折声一嚓喀提麦合艾 。枝
تىرسسىدە ~：嚓喀①〔静〕：قىلغان ئاۋاز ئائىلاندى ـ دە ، ئەيـنەككە دەز كەتتى . 巴紧②。子口个了裂璃玻声一嚓喀 ئۇ كىيىم ماڭا ~ كەلدى：巴：巴紧点有上穿我服衣件这 。的巴
تىرسىلداتماق 态动使的«تىرسىلدىماق»
تىرسىلدىماق 响作啪噼(声裂干)：ئاپتاپقا قاقلانغان دۆمبىقانىڭ تېرىسى تۇرۇپ ـ تۇرۇپ تىرسىلداپ قويماتتى . 阳太 。声啪噼出发时不皮鼓的着晒
تىركەتمەك 态动使的«تىركىمەك»
تىركەز 草果异 <植>〔静〕
تىركەشمەك[1] ① «تىركىمەك»的共的态同：ئۇلار ئىككىسى تىر-كىشىپ قالدى . 了牛上顶俩他 。ئىككى تەرەپ خېلى تىركەش-

تى . ئوغلۇمنى شۇنچە ئوقۇشقا ئەۋەتىپ ئۆزۈم ئىشلىگەن پۇلۇمنى ئوغلۇمنى ئوقۇتۇپ ئىشلەپ تىرىشىپ ئاخىرى ئۆزۈمنى ئىشلەپ تىرىشىپ ئوقۇتقان

يېتىش ئۇچۇن ～ / 的目到达力尽 تىرىشقان تاغ ئاشار . 岭越山翻能者力努 <谚> 。

تىرىشىپ - تىرمىشىپ 不孜孜，地力尽，地力努〔静〕 ～ ئىشلىمەك：地命拼，的力全尽竭，地倦力全尽竭 ～ / 作工地 ئۆگەنمەك 习学地倦不孜孜

تىرىق 吱咯，嗒，吱咯，噔咯〔模〕 مەن ～ قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاپلا ئويغىنىپ كەتتىم . 了醒就声一噔咯到听我 。

تىرىق - تىرىق 吱咯吱咯（声物咬鼠老）〔模〕

تىرىققىدە 喽吱，噔咯〔静〕 ئىشىك ～ قىلىپ ئېچىلدى . 了开声一喽吱门 。

تىرىقلاتماق «تىرىقلىماق» 的态动使：ئىشكىنى تىرىقلاتى . 门敲噔噔在人有 。

تىرىقلىماق 响嗒嗒，响哒喀〔动〕 ھويلىنىڭ تۆمۈر ھالقىلىق دەرۋازىسى ئاڭلىنار - ئاڭلىناس تىرىقلىدى . 环铁带子院 。声哒喀出发地约约隐隐门大的

تىرىك[1] 〔静〕 ①活：ئادەم ～ / 人活 ياشىق ～ / 鱼活 تۇتماق ～ / 捉活 كۆممەك ～ / 埋活 سۇ ～ / 水活 بولۇپ ساندا يوق ، ئۆلۈك بولۇپ گۆرده . <谚> 。墓的你没里人死，数的你没里人活 ئۆلۈك قەبرىسىز بولماس ، پاناھسىز ～ . 之身葬无会不的死 <谚> 。地之身栖无会不的活，处 ئىززەتكە تويماس ، ئۆلۈك دۇئاغا . 祷祈待等人死，誉声求追人活 <谚> ②。 ئىزنى ～ تۇتماق：泼活，的神精有，的气生神精起打 来

تىرىك ئەرۋاھ = تىرىك مۇردا

تىرىك بوياش 色染体活 <生>

تىرىك جان 灵生：شاھزادە سۈمۈرغدىن چۈشۈپ شەھەرگە قارىسا ، ھېچبىر ئۇچار قانات ئۇچمىغۇدەك ، ھېچبىر ～ ھەركەت قىلمىغۇدەك . 眼，去望里城向，来下上身凰凤从子太 。动在灵生个一有没，飞在禽飞个一有没前

تىرىك قاتما 石化活

تىرىك قالماق 的在健，的世在：تۆمۈر ئاكامنىڭ يېقىن ئاغىنىلىرىدىن تىرىك قالغىنى مەنلا ئوخشايمەن . 了人一我剩只乎似的世在中友朋好的兄老尔本

تىرىك لۇغەت 通事万，典词活

تىرىك مۇردا ①活人死：ئون يىللىق تۈرمە ھاياتى ئۇنى مۇردىغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى . 他把活生狱监年十 **تىرىك مۇردىغا ئايلاندۇرۇپ** 峋嶙骨瘦，柴如瘦骨<转>②。人死活个一了成变

تىرىك ئۆلمەك 死如不生，罪受活

تىرىك يېتىم （子孩的弃遗被而婚离母父指）儿弃

تىرىك[2] 〔模〕 嗒啪：قەلەمنى ～ قىلىپ جوزىغا چۈشۈپ كەتتى . 了上子桌到掉声一嗒啪笔的我 。كارىۋاتنىڭ ئاستىدىن ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى . 声一哒啪出传下床 。

تىرىكە 布纹斜〔静〕

تىرىكچىلىك 寄，人的做懒吃好，人的闲好手游〔静〕 ھەي ، ～ قىلىپ كۈن ئۆتكۈزەتتى . 子日混饭闲吃，活干不他 。

تىرىكتاپلىق 为行的做懒吃好，饭闲吃〔静〕：ئۇ ئىشلىمەي ، ～ قىلىپ كۈن ئۆتكۈزەتتى . 他是但，饭闲吃，活干不他 。

تىرىك - تىرىك 吱咯吱咯〔模〕

تىرىكچىلىك 生庭家 ئۆي تىرىكچىلىكى：生营，计生〔静〕 ～ / 计 نېمە ～ قىلىپ يۈرسەن ؟ تىرىكچىلىكىڭ يولىنى بىلمىدىغان ئادەم 子日过会，人的计生谋会 / تىرىكچىلىكىنىڭ بەرىكىتى ياخشى خوتۇن بىلەن . 人的 。妻贤有家靠裕富活生 <谚>

تىرىكچىلىك قىلماق 生营，生谋

تىرىكچىلىك ماتاشى 资工存生

تىرىكلىك 〔静〕命生，存生，活：ئۇ ئادەمنىڭ ئۆلۈك - تىرىكلىكىدىن خەۋىرىم يوق . 活死的人个那道知不我 。

تىرىكلىكنىڭ نىشانىسى 征象的着活 <成>：ئۇ قۇمۇلغا بېرىشقا پېتىنالمىدى ، ئەمما قانداقلا بولمىسۇن ، ئاتا - ئانىسىغا تىرىكلىكنىڭ نىشانىسىنى بېرىش لازىم دەپ ئويلاپ ، ئىككى ئىلىك خەت يېزىپ بەردى . 他是但，密哈回敢不他 。着活 - خالتا تىرىكلىكنىڭ نىشانىسى . <谚> 还己自道知亲母父叫，条纸个写要也何如论无想信书 。征象的息不命生是来往

تىرىك 〔模〕铮：تەمبۇرنىڭ تارى ～ قىلىپ ئۈزۈلدى . 尔拨弹 。弦了断声一地铮

تىرىك - تىرىك 啷当，铮铮〔模〕

تىرىكشتماق = تىرىكلاتماق

تىرىكشىماق = تىرىكلىماق

تىرىكشىدە 声一啷当，铮〔静〕：بالىنىڭ قولىدىكى تۆمۈر قۇتا ～ قىلىپ يەرگە چۈشتى . 声一啷当盒铁的上手子孩 。上地在掉

تىرىكلاتماق «تىرىكلىماق» 的态动使：ئۇ راۋاپنى قولىغا ئېلىپ تىرىكلاتتى . 来起弹地铮铮甫瓦热起拿他 。

تىرىكلىماق 响作铮铮，响作啷当，响作零丁〔动〕 تىرىكلاپ چۈشۈپ كەتمەك 当去下掉声一啷

تىرىلدىماق 态动使的 «تىرىلدىماق»

تىرىلدۇرمەك ① «تىرىلمەك» 态动使：كۆچەتلەرنى ～ 让

树苗成活(指失损)：ده‌سمايىنى ~ 本捞②活成苗树
مىز ئەملگە ئاشسا ، 50 پىرسەنت ئەمەس ، 100 پىرسەنتنى تىرىل-
دۇرۇۋالغىلى بولىدۇ . 我们的划计如果实现了，十五之分百回捞
能是不，活复③。百之分百回捞能是而，十五之分百回捞
复许不，辟复：مىللىتارىزمنى تىرىلدۇرۇشكە يول قويۇلمايدۇ . 义主国军活
。

تىرىلدۇرۇشمەك «تىرىلدۇرمەك» 的态同共

تىرىلدىماق 响铮铮，响瑟瑟，响嚓嚓〔动〕

تىرىلمەس 的来回不收，的来回不捞〔静〕

تىرىلمەس ھېساب 账坏＜经＞

تىرىلمەك 〔动〕①活，复活：گۈلگە سۇ قۇيۇپ بىرئاز سايىدا
قويۇۋېدىم ، خېلى تىرىلدى . 水上浇花给我在，放处凉阴了来过活便花，儿会一了
~ ئۆلۈپ 。了来过活便而死 / ئۆل-
گەن ئادەم تىرىلمەيدۇ . 辟复②。生复会不人的了死：مەھ-
سۇلاتنى ئائىلىلەرگىچە كۆتۈرە بېرىۋەتسەك ، كاپىتالىزم تىرىلىپ
قالارمىكىن؟ دېگەنگە ئوخشاش ئىدىيىۋى ئەندىشىلەرنى چىقىرىپ
会不会后户到包承产联行实怕除消要．تاشلاش كېرەك
。虑顾想思的义主本资辟复

تىرىلىشمەك «تىرىلمەك» 的态同共

تىرىليون 兆一＜古＞②亿万一①〔静〕

تىرەمەك 撑①〔动〕：托，顶，ئىشكىنى ~ 门顶 / ياغاچنى
تامغا تىرەپ قويماق 墙住支头木用 / ئىككىنى قول بىلەن ~
肩并，肩着挨肩 ~ مۇرىلىرىنى 挨②巴下住托手用

تىرياق 药毒解〔静〕

تىز 〔静〕盖膝，膝＜理生＞：قار تىزغىچە ياغدى . 雪到下
膝到坐子孩让 بالىنى تىزغا ئولتۇرغۇزماق 。深盖膝齐
。了破盖膝子裤 . ئىشتاننىڭ تىزى يىرتىلىپ كەتتى / 上
تىزلەشكەنلىكى تىزىنى پۈك ، بەللەشكەنلىكى بىلىنى . ＜谚＞以
。眼还眼以，牙还牙

تىز پۈكمەك 屈，膝屈，跪下：تىز پۈكۈپ تەزىم قىل-
ماق 。了服屈于终他 . ئۇ ئاخىر تىز پۈكتى / 礼膝屈行
تىز پۈكۈپ تەسلىم بولماق 屈投膝降 / تىز پۈكۈپ ياشىغۇچە
تىك تۇرۇپ ئۆلگەن ياخشى . ＜谚＞与其跪着生，不如站着
。死

تىز چۆكمەك = تىز پۈكمەك

تىزدا يېردىم 半一到不＜成＞缺残，绪就未，不缺残，绪就未，半一到不＜成＞
全：ئۇنىڭ توي تەييارلىقى تېخى ~ تۇرىدۇ . 没还事婚的他
。绪就备准有

تىز ياغىچى 架支(的用坊油)＜手＞

تىزاپ 维纤在着附彩油做来用)②酸硝①＜化＞〔静〕

水王＜冶＞④剂染助③液溶性酸(的上

تىزباسقۇ (的送亲近及母父娘新给郎新)＜方＞〔静〕
品礼

تىزدۇرماق 一让在正他 . ئۇ بىر قىسىم كىشىلەرگە
يېڭى چېپىلغان ئۆستەڭگە تاش تىزدۇرۇۋاتىدۇ 。头石砌渠水的挖新给人分部

تىزدۇرۇشماق 态同共的«تىزدۇرماق»

تىزدۇرۇلماق 态动被的«تىزدۇرماق»

تىزغا 夏半＜植＞〔静〕

تىزغۇ 幔帷，屏围＜古＞〔静〕

تىزگىن 〔静〕手扯，绳缰①：~ سىيرىپ ماڭمىغان ئات
马的跑命拼，马的命要不来起跑 / تىزگىن تۇتۇشنى
بىلمىگەن تاغ ئاشالماس . 不翻，人的绳缰住不勒＜谚＞
是手扯的人＜谚＞。过大山 . ئادەمنىڭ تىزگىنى ئەقىل
柄权，权制控＜转＞②。慧智：بۇلۇمنىڭ تىزگىنىنى
里手己自在握掌权制控的室科把 ئۆز قولىغا ئالماق

تىزگىن سىيرىماق 驰奔命拼，跑前朝力奋

تىزگىنىنى تارتماق 绳缰住勒①
تىزگىنىنى تارتماق：ئاتنىڭ 敛收使，止制，束约，束管＜成＞②马住勒
تارتماق ئۇنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ تۇرمىسا ، ئاسانلا قىڭغىر يولغا كېتىپ
。路邪上走易容很他，他束约不是要 . قالىدۇ

تىزگىنىنى قويۇۋەتمەك 放＜转＞②绳缰开放①
纵放，任

تىزگىنەك 器控遥〔静〕

تىزگىنسىز 马之缰脱 ~ ：的缰脱〔静〕

تىزگىنلەتمەك 态动使的«تىزگىنلىمەك»

تىزگىنلەشمەك 态同共的«تىزگىنلىمەك»

تىزگىنلەنمەس 的控可不〔静〕

تىزگىنلەنمەس تەننەرخ 本成控可不＜经＞

تىزگىنلەنمەك 态动被的«تىزگىنلىمەك»：دەريا تىزگىنلە-
ندى . 控灾虫 . ھاشارات ئاپىتى تىزگىنلەندى 。了理治被流河
。了住制

تىزگىنلەنگەن رەقەم 数制控

تىزگىنلىمەك 操，制牵，制控＜转＞②绳缰扯①〔动〕
：توكنىڭ ئارتۇق ئىشلىتىلىشىنى ~ 制控用多电 / نو-
پۇسنى ~ 口人制控 / ئېغىز سانىنى ~ 制控摘
选纵操 ~ سايلامنى / 价物制控 ~ مال باھاسىنى / 情
③动活的人敌制牵 ~ دۈشمەننىڭ ھەرىكىتىنى / 举
：理治＜转＞ ~ شورنى / 沙治 ~ قۇمنى / 碱治 ~ تارىم
河木里塔理治 ~ دەرياسىنى

تىزگىنلەش تـاختىسى ①<冶>控制盘②<水>控制 板门龙

تىزگىنلەش تاياقچىسى 棒制控

تىزگىنلەش توقىچىقى <药>控制 片克萨木伊

تىزگىنلەش قوزۇقى <建>控制 桩

تىزگىنلەش نەزەرىيىسى <哲>控制 论

تىزگىنلەش ھوقۇقى 权制控

تىزگىنلەش ئۈيى 操纵室

تىزلاتماق «تىزلىماق»的使动态

تىزلاشماق «تىزلىماق»的同态

تىزلاق[1] <方>〔静〕脚镣

تىزلاق[2] <植>〔静〕泽沼蒺

تىزلاندۇرماق «تىزلانماق»的使动态

تىزلاندۇرۇش جازاسى <法>跪罚

تىزلاندۇرۇشماق «تىزلاندۇرماق»的同态

تىزلاندۇرۇلماق «تىزلاندۇرماق»的被动态

تىزلانماق ①«تىزلىماق»的被动态②跪下，跪；تىزلىنىپ ئولتۇرماق 坐跪 / تىزلىنىپ قارىغا ئاتماق 跪，击射着跪 / تىزلىنىپ تەزىم قىلماق 跪，头叩下跪拜

تىزلىق 〔静〕①垫跪(的用时坐跪)②褥跪，膝护

تىزلىماق 〔动〕压盖膝用，顶盖膝用；ئۇ مەيدەمگە تىزلىدى . 他的我了顶盖膝用。部胸

تىزما ①〔静〕脉(山)；تاغ تىزمىسى 山脉②的来起串，列序③的来起连

تىزما نەي <艺>箫排

تىزماق 〔动〕①来起串(丝铁，绳，线用)；مونچاقلارنى يىپقا ~ 用线把珠子串起来 / ھەرپ ~ 字排 / ئورۇندۇقلارنى جۈپلارنى ~ 子凳摆 / قورۇمىلارنى سەپكە ~ 上子桌到摆菜把 / ئۇقۇغۇچىلارنى رەتكە ~ 队列 ③摆：چىنىلەرنى ~ 碗摆

تىـزمە 〔静〕①<古>带(的口袋等袋粮扎)②带裤，子细绳

تىزمىگۈل <植>〔静〕草鞭马

تىزمىشتۇرماق 〔动〕摆一摆

تىزمىشماق «تىزماق»的同态

تىزىغ 〔静〕<古>①放弃②止制，止阻

تىزىق 〔静〕串，贯；بىر ~ مارجان 一串珠子 / بەش ~ ياراق 五贯钱 / مارجاننىڭ تىزىقى بەك ئۇزۇن بولۇپ كېتىپتۇ . 了长太串珠珍。

تىزىقچە 〔静〕小串

تىزىقلىق 〔静〕的来起串，的着摆，的着列排；~ كىتاب 书的着列排 / رەڭگارەڭ گۈللەر ~ تۇراتتى . 花的红着摆紫姹。

تىزىلدۇرۇك 饰靴(币银的缀尖靴)<古>〔静〕

تىزىلماق ①«تىزماق»的被动态：تىزىلىپ ماڭماق 排着队行 / سەپكە ~ 行而贯鱼，走被的②列队成排；جازىغا ھەر خىل مالالار تىزىلىپتۇ . 货物依次：ئىلگىرىكى بىر قاتار ئىشلار ئۇنىڭ خىيالىدىن تىزىلىپ ئۆتتى . 他从次依情事列系一的前以。过闪中海脑住卡，住顶，住噎④。

تىزىم 〔静〕表记登，册名，单名，单清：كىتابلارنىڭ تىزىمى 书籍的单清 / ئۇقۇغۇچىلارنىڭ تىزىمى 学生的单名 / تىزىمغا ئالماق 登记，注册

تىزىمغا ئالدۇرماق 报到，名报，注册

تىزىملاتماق «تىزىملىماق»的使动态

تىزىملاشماق «تىزىملىماق»的同态

تىزىملانماق «تىزىملىماق»的被动态

تىزىملانغان زايوم <经>债券册注

تىزىملىتىشماق «تىزىملاتماق»的同态

تىزىملىتىلماق «تىزىملاتماق»的被动态

تىزىملىماق 〔动〕记登，注册：مېنىمۇ تىزىملاپ قويغىن . 你把我也登记上。

تىزىملىك 〔静〕①单名，表记登，册名②<印>单选

تىشەك 二齿<古>〔静〕羊绵

تىغ 〔静〕①刀，剑，称统的等矛长：~ ئىشلەتمەك 动刀 / ~ تارتماق (يالاڭلىماق) 刀利出拔，刀拔(刀刃)②。下刀的他在死冤别可你 . تىغىدا ناھەق ئۆلمىگىن 刀的。

تىغ ، شەمشىر تىغى / 锋刀，刃刀 / ئۇچىنى قاراتماق 头矛，芒锋，锋刨，具刀<机>③向所芒锋 / 刃剑独<转>④床磨具刀：~ بىلەش ئىستانوكى 刃刨，刀独，人一身独，的独孤，的单孤，的身：ھازىر مەنمۇ سىزدەك يالغۇز جان . ~ 。人一身孤样一你和也我在现

تىغ تەگكۈزمەك 刺剑用

تىغ كۆتۈرمەك 刀举

تىغ ئۇرماق 击痛<转>②刀挥①

تىغ يارىسى <法>伤刀

تىغچى 子錾(的用掌马钉)②匠刀①<手>〔静〕

تىغچىلىق 业刀制〔静〕

تىغلىق 〔静〕①的刃有②的刀持，的剑带：~ ئۇسۇلىدا 的刃开，具刀

تىغلىق سوقا 犁式鏊 <农>

تىغدەك 〔静〕 ①的零零孤，的单孤，的独孤：ئانىسى تۆ-گەپ كەتتى ، مەن بولسام ھازىر يالغۇز ~ ئۆتۈۋاتىمەن . 老婆走了，我现在一个人孤零零地生活。 بالام سەن بىزنىڭ دۇنيالىقتا يالغۇز ~ بىر ئوغلىمىز . 我们是你，孩子一个独生的。 ~ چوققىلار 孤峰山的峭陡

تىغسىمان 〔静〕 的尖②。子儿生独的一唯上世的，的峭陡，的利锋，的似刃利的烈激，的烈猛

تىغمۇتىخ 〔静〕 芒麦对尖锋，对相锋针

تىغمۇتىخ تاقابىل تۇرماق <成> 对相锋针

تىق = كىرىك

تىقتۇرماق «تىقماق» 的态动使：قادىرئاكام تاغارغا سامان تىق-تۇردى . 草麦塞里袋麻往人让叔大尔迪喀。

تىقما 〔静〕 的了满塞：تاغار پاختا پىختا ~ 花棉袋麻一满满

تىقما دورا <药> 栓剂

تىقما ـ تىقما 〔静〕 挤拥常非，攘攘熙熙：تار كوچىدا ئا-دەملەر ~ ئىدى . 攘攘熙熙群人里巷小的窄狭。

تىقما ـ تىقمىچىلىق 挤拥，挤 〔静〕

تىقماق 〔动〕 ①塞：پۇرنىغا پاختا ~ / 花棉塞里子鼻往 قو-لىنى يانچۇققا ~ / 里儿兜进塞手把 سۇغا ھېشىنى ~ 来起藏书把：藏，掖②里水进扎 كىتابنى تىقىپ قويماق ③刺，扎，插：نەشتەر ~ / 针扎 تىكىش ئۈچىنى قۇمغا ~ <转>④刀刺捅 ~ نەيزە / 中沙入插头一的子棍把个一把他。塞，挤：ئۇ بىر بالىسىنى باج ئىدارىسىغا تىقتى . 他一个孩子的我了走挤子孩的己自用他。局务税了进塞子孩 ئۇ بالىسىنى بالامنىڭ ئورنىغا تىقـ-ۋاپتۇ .。

تىقىشتۇرماق 〔动〕 塞，掖，揣：ئۇ ئورنىدىن قوپىدىغان چاغدا كۆرپىنىڭ ئاستىغا بىرنەرسىنى تىقىشتۇرغاندەك قىلدى . 他起身的时候，好象往褥子里塞了一个东西。 بەزىلەر بۇلغان كىيىم ـ كېچەكلەرنى قويۇنلىرىغا تىقىشتۇرۇش بىلەن مەشغۇل ئىدى . 有些人忙着往衣服里揣抢的来。

تىقىشتۇرۇشماق «تىقىشتۇرماق» 的共同态

تىقىشتۇرۇلماق «تىقىشتۇرماق» 的被动态

تىقىشماق «تىقماق» 的共同态

تىقىقلىق 〔静〕 的来起藏

تىقىلما 〔静〕 ①塞梗②物塞堵<医>：پۇرەك مۇسكۇلى تىقىلمىسى 心肌塞梗

تىقىلماق ① «تىقماق» 的被动态：住噎，住卡，住挤：گالـ-غا تىقىلىپ قالماق / 里子嗓在噎住 شورىغا ~ 口豁在卡 / تار ئازگالغا تىقىلىپ چىقالماي قالماق 上不出里坑窄在挤

挤上市集 . 挤拥，满挤③来到提心，来气过不喘 . يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلماق 人了满。 ئۇ سەمرىپ تەـ-قىلىپ ، مېڭىشىمۇ خۇش ياقمايدىغان بولۇپ قاپتۇ . 堪不肿臃，实肥，乎乎胖④上眼子嗓臃得胖他。 كۆزىگە قا-راڭغۇلۇق ~ 罩笼，满充⑤。了走得懒都路连，堪不肿黑片--前眼，黑发前眼

تىك[1] 的峭陡，的陡，的立直，的竖①〔静〕：تاغنىڭ ~ چوققىلىرى 峰山的峭陡 / تۇن قاراڭغۇسى كەلدى ، شۇ زامان ئۇنى ~ دارغا ئاستى . 立竖了上吊他把即当，临来夜深。 ~ ياردىن غولىغان تىرىك قالماس . 架绞的悬从 <谚>。 笔，正端，直③直垂 <数>②。了不活来下摔上崖直垂 چۈشمەك ~ / 飞直垂 ئۇچماق ~ : 立挺，立耸，直 / 落 قارىماق ~ / 视直 ئولتۇرماق ~ / 坐端 بايراقنى ~ 直挺 تۇتماق ~ / 来起举直帜旗把 قەددىنى ~ / 身子 / باشنى ~ 头抬，首昂 / ئاق تېرەكلەر تاشيولـ-نىڭ ئىككى ياقىسىدا ~ قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى . 公路两旁的白杨高着。

تىك ئارىلىق <数> 离距直垂

تىك ئاساس <数> 足线垂

تىك ئاغ 裆直

تىك ئاقاۋا <水> 堰立直

تىك بەلۋاغ <地> 带地直垂

تىك بۇلۇڭ <数> 角直

تىك بۇلۇڭلۇق 角直的：~ ئۈچ بۇلۇڭ <数> 形角三

تىك بۇلۇڭلۇق تراپېتسىيە <数> 形梯角直

تىك بۇلۇڭلۇق كوتۇردىنات <数> 标坐角直

تىك پاسىل <理生> 隔纵

تىك تەرەپ <数> 边角直，边直垂

تىك تۇرماق ①立直，直挺挺着站地挺挺直：ئۇ ئىستانىسىدا 8 سائەت تىك تۇرۇپ مەشغۇلات ئېلىپ باراتتى . 他在站台上直挺挺地站着，时间八个小时前床车 ، 立挺 <转>② 。 持坚<转>③立屹，稳站：سىز تىك تۇرۇپ بەرسىڭىز ، بۇ ئىشتا بىز ئۇتۇپ چىقىمىز . 你要只，持坚们我，赢能就。 ھەتتا بەگنىڭ ئۆزىمۇ ساقچى ئىدا-رىسى دېسە ، تىك تۇرىدۇ . 慌惊，慌心<转>④心也局察警到提人本克伯至甚。慌

تىك تۆت بۇلۇڭ <数> 形方长，形矩

تىك تۆت تەرەپلىك قانال 导波形矩 <物>

تىك جىلغا <地> 谷悬，沟悬

تىك چاچما 作动腕手六第 <艺>
تىك چاقنار تاش 石闪直
تىك چاك 缝直垂 <水>
تىك چۇشۇش 射入直垂 <气>
تىك سودا 易贸直垂 <经>
تىك سىزىق 线垂，线直垂 <数>
تىك غول 茎立直 <植>
تىك قاربيالماسلىق 视正敢不，情为难
تىك قۇدۇق 井立，井坚 <矿>
تىك قىزىتقۇچ 器热过式立 <物>
تىك كەسمە كۆرۈنۈش 图面剖直垂 <地>
تىك كەلمەك 言 重过词，伤刺：مېنىڭ سۆزۈم تىك كەلـگەنلىكتىن ، ئۇ ئىككى كۈن گەپ قىلماي يۈردى . 因我为言重过词，话说没都天两他。
تىك كونۇبكسىيە 流对直垂 <气>
تىك كېسىلگەن جىلغا = تىك جىلغا
تىك گۆر 墓穴竖
تىك لىنىيىلىك ئالاقە 系联向纵
تىك ماسسا 量质纵 <物>
تىك ماسسىشتاپ 尺例比直垂 <地>
تىك موللاق 立倒
تىك موللاق چۇشمەك 葱栽倒
تىك نۇرلاتقۇچ 器射辐直垂 <电>
تىك ئوق تېئورېمىسى 理定轴直垂 <数>
تىك ئۇچار ئايروپىلان 机飞升直 <交>
تىك ئىسپېكتر 谱陡 <医>
تىك يار 崖悬
تىك يۇقۇملىنىش 染传直垂 <农>
تىك يۇنلىش 直垂
تىك يۇنلىشلىك 的直垂
تىك يۇنلىشلىك پەرق 差误向纵 <物>
تىك يۇنلىشلىك رادىياتسىيە 射辐直垂 <电>
تىك يۇنلىشلىك ھەرىكەت 动运直垂 <地，物>

تىك[2] 铛，嗒 〔模〕

تىكە 鼠飞大，鼠鼯 <动>〔静〕
تىكە پوقى 脂灵五 <药>

تىكەن 〔静〕 ①刺：گۈلنىڭ تىكىنى 花刺 / يانتاق تىكىنى 骆驼刺的刺 / مېنىڭ پۇتۇڭغا كىرگەن ~ ، مېنىڭ كۆزۈمگە ~ 。我到扎，刺的上脚你到扎愿情我。里眼我 . كىرسۇن بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە ، گۈل بولۇپ باشقا قادال . 其与 <谚>

。上头人在插花鲜做如不，掌脚的人他到扎刺野作动)③地之生丛棘荆：棘荆② ~ ېيىرىسىپ كەتكەن 刺 <谚>：刺(的上身物状刺，状针，部尖的体物④。耀炫我自刺其以猬
تىكەن تېرىلىك ھايۋانلار تېپى 门物动皮棘
تىكەن تېرىماق 阂隔造制，和不造制 <成>
تىكەن ئۇنمەك 塞堵，阻梗，制受，阻受 <成>
تىكەنسىز 有没 <谚>：的刺无 〔静〕 ~ گۈل بولماس . 花的刺无。
تىكەندەك 仃伶苦孤，单孤，零零孤 〔静〕：ئۇنىڭ ~ بىرلا بالىسى بار . 子孩个一的零零孤有只他。 ~ ياڭغۇز قالغاندىم . 了人个一我剩就的零零孤里家。
تىكەنكۆك 菜儿刺 <古>〔静〕
تىكەنگۈل 掌人仙 <植>〔静〕
تىكەنلەشتۇرمەك 态动使的«تىكەنلەشمەك»：سەمەتنىڭ كۈلكىسى مېھرىبانغا خۇددى ھۇقۇشنىڭ ئاۋازىدەك ئاڭلىنىپ ، ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنىنى تىكەنلەشتۇرۇۋەتتى . 猫夜像声笑的提麦赛。受难身全班日合美使，声叫的子
تىكەنلەشمەك 痛酸，软酸，受难，颤发(体身)〔动〕：ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزايى تىكەنلىشىپ ، سوغۇق تەر باسقاندى . 浑他。汗冷冒直，受难身
تىكەنلىك 的刺多，的刺带，的刺有②丛棘荆①〔静〕：
~ گۈل 有刺的花 / سۆز ~ 话的刺带
تىكەنلىك پەرۋانە 蛾刺 <动>
تىكەنلىك تۇخۇمەك 针蹄马 <植>
تىكەنلىك تېرە ئۆسمىسى 瘤皮棘 <动>
تىكەنلىك سىم 藜蒺铁 <军>
تىكەنلىك سىكات 鳐刺 <动>
تىكەنلىك كاشتان 椎红 <植>
تىكەنلىك كۆكنار 粟罂蓟 <植>
تىكەنلىك گەپ 话的刺带，刺隐中泥 <成>
تىكەنلىك يالمانقۇلاق 刺虎 <植>
تىكەنيا پراق 菊刺白 <植>〔静〕

تىك ـ تاك 嗒嗒嘀嘀，嗒嘀 〔模〕：تام ساڭىتى ~ قىلىپ مېڭىۋاتىدۇ . 着走地嗒嘀嗒嘀在钟挂。

تىكتاك 乓乒 〔模〕
تىكتاك توپ 球乓乒 <体>：جۇڭگو ~ كومىتېتىسى خەلقئارا مۇسابىقىلەردە ئۇدا چېمپىيون بولۇپ كېلىۋاتىدۇ . 国中。军冠夺屡中赛比际国在队球乓乒。

تىك ـ تىك[1] 咚咚，嗒嗒，噔噔 〔模〕：ئۇ ئىشىككە يېقىن

كېلىپ ~ قىلىپ چەكتى . 门敲咚咚前门近走他 。

تىك ـ تىك[2] 〔静〕 急的子性的燥毛，的：بۇ تازا ~ بالا بوپتۇ . 这孩子的子性急个是真 。

تىكتۇرمەك[1] «تىكمەك[1]» 的态动使：كىيىم ~ 让 服衣做

تىكتۇرمەك[2] «تىكمەك[2]» 的态动使：كۆچەت ~ 让 树栽

تىكساق 〔静〕 草达斗，麻胡野 <植>

تىككەن ـ تەرگەن = تېرىغان ـ تەرگەن

تىككەيمەك 〔动〕 傲高，傲慢，扬气高趾 <方>

تىككۆچى 〔静〕 裁缝

تىككۆچىلىك 〔静〕 缝纫业，缝裁业

تىككۆچىلىك سېخى 间车缝

تىككىدە[1] 〔静〕 直垂，地直，地直垂：تىك ئۇچار ئايروپىلان ~ 了落降直垂机飞升直 。 ئادەتتە كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان سېرىق تۈكلەر ئەمدى ھۆرپىيىپ ~ 起不时平 . تۇراتتى 。来起了竖地直直毛汗的眼

تىككىدە[2] 〔静〕 嗒嗒，嗒啪，嗒啪：يەرگە چۈشۈپ كەتمەك ~ 上地到掉声一

تىكلەتمەك «تىكلىمەك» 的态动使

تىكلەشمەك[1] «تىكلىمەك» 的态同共

تىكلەشمەك[2] 〔动〕 变陡峭：يۇقىرىغا ماڭغانسېرى يول تىكلىشىپ كەتتى . 陡越路走上往越 。

تىكلەنمەك ① «تىكلىمەك» 的态动被：قىزىل بايراق تىكلەندى . ②。旗红了起树 «تىكلىمەك» 的态复自的：ئات ئالدىنقى ئاياقلىرىنى كۆتۈرۈپ تىكلەندى . 来起了立腿前起抬马 。

تىكلەكلىك 〔静〕 的着立，的着竖

تىكلىك 〔静〕 直垂，度陡

تىكلىگۈچ 〔静〕 垂 <建>

تىكلىمە 〔静〕 的立，的竖

تىكلىمە ئەينەك 穿衣镜

تىكلىمە چىراغ 落地灯

تىكلىمەك 〔动〕 立，竖：① بوتۇلكا ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ ، تىكلەپ قوي . 了倒子瓶，来起立它把你 。 يېتىپ كەتكەن قوناقلارنى ~ 来起扶米玉的伏倒把 / تۇۋرۇك ~ 子柱立 <转>② ~ 树立，立建：ئۇلگە / 板样树，样榜树 ~ 树立，心雄立 <转>③ ~ 古复修 / 园家建重，业创 ~ 举推 <转>④ 迹：بىز ئۇنى يېزا باشلىقى قىلىپ تىكلىدۇق . 了长乡当他举推们我 。

تىكمە 〔静〕 装线 ①，的：كىتاب ~ 装②书装线的登登满得 ~ بىر تاغار بۇغداي 麦小袋麻一的登登满得装

تىكمەك[1] 〔动〕 缝①，绣：كىيىم ~ 服衣缝 / ئۆتۈك ~ 子靴缝 / گۈل ~ 花绣 / تاغارنىڭ ئاغزىنى 口袋麻把缝 ~ يىڭنە تىكمەيدۇ ، قىسىل تىكىدۇ . 住缝在针是不 <谚> . كىيىم تىكسەك ئۆلچەپ تىك . 活缝手是而，活 <谚> 。 شاكىچىك تىككەن توقۇمىنىڭ ئالدى ـ كەينىنىڭ پەرقى يوق . 衣裁体量；好量先要衣缝鞍的缝子小傻 <谚> 。后前分不垫 كىتاب ~ 订装：书订装②

تىكىش ماشىنىسى 机纫缝 <手>

تىكمەك[2] 〔动〕 栽，插①：كۆچەت ~ 树栽 / شال ~ 插 / بىرنى كەسسەك ، ئونىنى تىك . 秧 。十栽一砍 <谚> . چىلاننى چۆلگە تىك ، ئەنجۇرنى كۆلگە 荒在种枣红 <谚> . 帐搭 ~ چېدىر：搭②。边塘池在种果花无，上原 ：注赌下，押 <转>③房毡搭 ~ كىگىز ئۆي / 篷 ：视直 ~ كۆز ：视直，命拼，拼 <转>⑤视注，视直住盯 ~ 钱押 / ئۇنىڭ قىمارغا تىكمىگەن ئۆتۈك ، چاپانلىرىمۇ قالماپتۇ . 盯 <转>④。注赌了做都服衣，子靴连他 地涂脑肝，身献，命拼 ~ جان ：死誓，躯捐

تىكى 〔静〕 声杂嘈，声嚷喧，声哗喧 <古>

تىكىپ ـ سۆكۈپ 〔静〕 缝了拆，拆了缝；去改来改；：ئۇنىڭ ماقالىسى ~ يۇرۇپ تۆت ئايدىمۇ پۈتمىدى . 常无化变：ئۇڭلۇق خوتۇن نېمە قىلار ؟ ~ ئىش قىلار . 完写没都月个四，去改来改章文的他缝？呢啥干会婆老拙 <谚> 。 了拆缝，拆了 。

تىكىچ 〔静〕 脚线，脚针①：بۇ كىيىمنىڭ تىكىچى ناھايىتى ئۇششاق ئىكەن . 密很脚针的服衣这 。 تىكىچى سۆكۈلۈپ كەتمەك ~ / 了线开 ئارىلىقى بەك چوڭ بولۇپ كېتىپتۇ . 针 تىكىچى بوش 劲 / 足不头劲 。了大太脚劲 چىڭ 大头劲，足头

تىكىچ توختىماسلىق ① 的开易脚针：تىكىچى توختىمايدىغان ئادەم كىيىم 针的开易脚衣服 / 人的尔反尔出，人的见主有没 ، بىز مېڭىۋېرەيلى ، ئۇنىڭ تىكىچى تېخى توختىمىدى . 走不走他，吧走先们咱 。来下不定还

تىكىچى سۆكۈلمەك ② 线开①，气泄，馁气 <成>

تىكىر[1] 〔模〕 哨咯，哨嘎（音声的刮被物硬）

تىكىر[2] 〈方，动〉〔静〕 钱壁 <方>

تىكىر ـ تىكىر 〔模〕 哨咯哨咯，哨嘎哨嘎：بۇگۈن كېچە چاشقانىنىڭ تىكىر ـ تىكىرلىرىدىن زادىلا ئۇخلىيالمىدىم . 天今 。觉成睡没我得吵哨嘎哨嘎鼠老里夜

تىكسىز 〔古〕〔静〕 声噪无，哗喧无 <古>

تىكشىمەك[1] «تىكمەك[1]» 的共同态：ئۇلار بىر ئايدا 50 پار ئۇتۇك تىكشتى . 子靴双十五了作月个一们他 。

تىكشىمەك[2] «تىكمەك[2]» 的共同态：ئۇلار ئىشىك ئالدىغا كۆچەت تىكشتى . 树了栽前门在们他 。

تىكىلەنمەك 倒跌，倒摔，塌倒，倒 <方>〔静〕

تىكىلىمەك[1] «تىكمەك[1]» 的被动态：كىيىمىڭىز ياخشى تىكىلىپتۇ . 好很得做服衣的你 。

تىكىلىمەك[2] «تىكمەك[2]» 的被动态：باغقا يېڭى سورتلۇق مېۋىلەر تىكىلدى . 树果种品新了栽里子园在 。

تىكىلىمەك[3] 望地瞪瞪直，视凝，视注，住盯，盯〔动〕

着：ئۇ ھېلىقى تىجارەتچى دوستىغا تىكىلىپ قاردى . 视注他 。友朋人商位那着

تىكىلىشمەك «تىكىلمەك[3]» 的共同态：ئۇلار ھەيرانلىق ئىلكىدە يېزا باشلىقىغا تىكىلىشتى . 长乡着视注地奇惊们他 。

تىكىلىك 的腾喧，的嚷喧，的杂嘈 <古>〔静〕

تىكىۋەتمەك 吉大之溜，夭夭之逃，窜逃，走溜〔动〕：ئۇ مېنى كۆرۈپ غىپپىدە تىكىۋەتتى . 就子下一我到看一他 。了溜

تىكىنەك 炎沟甲 <医>〔静〕

تىگۈ 位那，个那 <方>〔静〕

تىك[1] 地女处的垦开被 ～ 地荒，地女处〔静〕：ئېچىلغان ～ تىك يەر 地女处

تىك[2] 下见

تىكتىكچى 目耳，作细，听打包，探密，探暗〔静〕

تىكتىكلىماق 探刺 <法>①〔动〕：ھەربىي ئاخباراتنى ～ 听偷，听探②报情事军探刺

تىكتىكلاش ئاپپاراتى 器听窃，器听侦

تىكچان 盏灯 <古>〔静〕

تىكچى = تىكتىكچى

تىكشاتماق «تىكشىماق» 的动使态：مەسئۇل ۋىراج فېلدشېرغا بۇ كېسەلنىڭ يۈرەك سوقۇشىنى تىكشىغۇچ بىلەن تىكشاتتى . 动搏脏心的人病个这听器诊听用师医让师医治主

تىكشاشماق «تىكشىماق» 的共同态

تىكشىغۇچ 机耳 <电>①〔静〕：ئۇ تىكشىغۇچنى قۇلىقىغا سالدى ـ دە ، رادىئونىڭ ئاۋازىنى پەسلىتىپ ، ئاڭلاشقا باشلىدى . 器诊听②。来起听低放音声机音收把，机耳上戴他

تىكشىماق 听〔动〕：دەرس ～ / بىر توپ كىشى بىر ياشنىڭ چېلىۋاتقان راۋابىنى تىكشىماقتا . 青个一听在人群一 。课听

تىل[1] （的表仪）<转>②头舌，舌 <理生>①〔静〕

针指：سائەت تىلى 针表 / كومپاس تىلى 针指的针南指

③<转>弹簧片：قۇلۇپنىڭ تىلى 锁簧④按键：رويال-نىڭ تىلى 钢琴的按键

تىل ئارقا سوزۇق تاۋۇش 音元后 <语>

تىل ئاستى بېزى 腺下舌 <理生>

تىل ئالدى سوزۇق تاۋۇش 音元前 <语>

تىل بىلەن يالىغاندەك （的似过舔头舌象）<成>

تىل ئۆيىنى تازىلاپ ، ～ قىلۇپتۇ . 净净干干一，净净干干：净二干 。净净干干得扫打子屋把们他 。

تىل تۈۋى تاۋۇشى 音根舌 <语>

تىل ـ چىش تاۋۇشى 音齿舌 <语>

تىل قايرىغۇچ تاۋۇش 音舌卷 <语>

تىل قورۇمىسى （的等牛，羊）头舌烤 <食>

تىل ئوتتۇرا سوزۇق تاۋۇشى 央，音元中 <语>音元

تىل ئۇچى تاۋۇشى 音尖舌 <语>

تىل ئۇستى تاۋۇشى 音面舌 <语>

تىل ياقا 领竖状舌

تىلىغا مېھرەز چىققۇر 的头舌烂嘴烂 <骂>

تىل[2] 尔吾维：语话，言语①〔静〕：ئۇيغۇر تىلى 语外 / دېھقانلارنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا ··· / ～ دىلىنىڭ ساداسى . 声心为言 <谚>。گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر . 道知娘话的女哑 <谚>。تىلىنىڭ كۆيسە تۆز يالا ، ئىچىڭ كۆيسە مۆز . 了烧里心，巴盐舔了烫头舌 <谚>。تىلغا ئېختىيار بەرسەڭ ، ئالگە ئېتىبارسىز بولىسەن . 吃块冰。严尊无前人，言发乱口 随 <谚>。ئاناڭا تىلدىن ۋاز كەچىش ئاتا ـ ئانىدىن ۋاز كەچىشتۇر . 等语母弃抛 <谚>。تاتلىق ～ تاياقتىن ئۆتكۈر . 母父弃抛于的心暖 <谚>。用管棒棍比（语蜜言甜）话 ، تىلى يۇمشاق ئاش يەر ، تىلى قاتتىق مۇشت . 头拳挨硬嘴，吃饭有乖嘴 <谚>。相人使能言语 <谚>。～ ، بەزدۇرگەنمۇ سۆيدۈرگەنمۇ . 语恶，语骂②。仇为目反人使能也，爱相亲恶，肉皮伤棒棍 <谚>。～ سۆڭەكتىن ، ئۆتەر . 舌喉 <转>③。心人伤语 تىلى . 道门，门窍④。舌喉的民人是纸报的们我 ：ئۇ دېھقانچىلىقنىڭ تىلىنى بىلمەيدۇ . 门窍的业农懂他 。

تىل ئاڭلىماق 话听②骂挨①

تىل باغلىماق 声风漏走准不，嘴封，嘴堵 <成>
تىل بىرىكتۈرمەك <法>②气一通串，结勾① 供串
تىل تارتماق 嘴闭，口住 <成>
تىل تارمىقى 支语 <语>
تىل تاۋۇشى 音语 <语>
تىل تەركىبى 分成言语 <语>
تىل تەگكۈزمەك 毁诋，人伤口出，人伤语恶，骂咒
تىل تەگمەك 咒挨，咒被：خۇددى تىل تەگكەندەك ، ئۇنىڭ قولىدىن ئامەت قاچقىلى تۇردى . 开，样一过咒人被像好他 。运背始
تىل تۇتۇلماق 无口哑，舌结口张，塞语 <成>
تىل تۇتۇلۇپ ، ھېشى چۈشۈپ كېتىپتۇ . 巴木力赫，前面据证在：ەللل ـ ئىسپات ئالدىدا ھېلىم باينىڭ تىلى 对以言无，言 头了下低，对以言无依 ۋىجدانىم ئالدىدا تىلىم تۇتۇلۇپ قالىدىغان ئىش قىلمىسامىلا ، باشقىلارنىڭ تۆھمەت ـ ھاقارەتلىرى قورقمايمەن . 蔑污人别怕不就，事心亏做有没我 。谤诽
تىل تۈركۈمى 族语 <语>
تىل جۇغراپىيىسى 学理地言语
تىل چاينىماق 其吾支，词其糊含，嘴嗫 <成>
تىل چىقماق 及何脐噬，及无悔后，悔后，舌咋 ①语学牙牙，话说会学(儿孩小)：ئا-ئا» ، «ئاتا» دەپ تىلى چىقىدۇ . 时小人 <成>②。的"爸爸"，"妈妈"叫会学先是也始开一候
تىلىدىن چۈشۈرمەسلىك 争相理据，讳不言直
تىلدىن قالماق 失 话了不说，语：ھامۇتنىڭ كېسىلى ئېغىر ، تىلدىن قاپتۇ . 了话说能不已，重很病提木阿 。
تىلدىن كەتمەك 直，言乱口失，出口从祸 <成>
تىلدىن ئىلىنماق 儿把话抓被 <成>：تۇرسۇنباي ھۆالدىم دېگىنى بىلەن ئاخىر تىلدىن ئىلىندۇ . 依巴荪尔图 。儿把话了住抓被是还后最但，通一了说然虽
تىل سالماق 骂：ئۇ ماڭا ئاغزىنى بۇزۇپ تىل سالدى . 他 。骂大口破我对

تىل سەزگۈرلۈكى 感语 <语>
تىل سەنئىتى 才口，术艺言语 <文>
تىل سىستېمىسى 系语 <语>
تىلغا ئالماق 到谈，到提，及提 <成>：ئۇ بۇ ئىشنى قىلچە تىلغا ئالمىدى . 到提有没本根他事件这 。ئۆتۈپ كەتكەن ئۆكۈنچىنى تىلغا ئالما . 了提再别就疚内的去过 。
تىلغا قالماق 贬褒人落，骂挨，说挨 <成>：ئۇ بۇ سەتچىلىك تۈپەيلىدىن تىلغا قالدى . 了挨事丑件这为因他 。骂顿一
تىلغا كەلمەك 腔开，口开
تىل قولاشماسلىق 搭不言前，词其吾支，口拗 语后
تىل قۇرۇلمىسى 构结言语 <语>
تىل قىچىشماق 口到话，话说想，痒头舌 <成>：تىلىم قىچىشىپ ئىككى ئېغىز گەپ قىلىپ قويۇۋىدىم ، ئەمدى بالاغا قالدىم . 边 这，句两了说，(边口到话)痒头舌我 。祸大了惹可下
تىل قىسقارماق 言难苦有，齿启以难
تىل قىسىلماق 不，情为难，口开以难，齿启以难
تىل قىسىنچىلىقى 隐之言难 <成>：مېنىڭ ھېچكىمدىن تىل قىسىنچىلىقىم يوق . 言难么什有没都谁对我 。隐之
تىل كالۋالاشماق 舌拙嘴笨
تىل كەلمەك 圆腔正字 ، 确准音发②话说会学①：خەنزۇچە ئۆگەنگەندە ، بىزدە يوق تاۋۇشلارغا تىلىم كەلمەي ، تازا قىينالدىم . 太，准不发我音语的有没们我，时语汉学 。了劲费语汉他 。ئۇنىڭ خەنزۇچىغا تىلى كېلىپ قاپتۇ 。了准标当相的说
تىل كۆتۈرمەك 忍，声吞气忍，骂辱受忍 <成>
تىل كۆيمەك 垢含辱
敢不又说想(意介方对怕因) <成>：قىزنىڭ ئېيتىشقا تىلى كۆيۈپ تۇرغان قانداقتۇر بىر گېپى بارلىقى سېزىلىپ تۇراتتى . 说 敢不又说想么什有娘姑得觉 。话的说
تىل لوگىكىسى 辑逻言语
تىل نۇقسانى 病语 <语>
تىلنى بىر قىلماق 守攻立订，气一通串 <成>

盟同

تىلنى قېلىپلاشتۇرماق 化范规言语 <语>

تىلنىك قوشۇلۇپ كېتىشى 合融的言语 <语>

تىلنىك ئۇچىغا كەلمەك 边嘴到话 <成>

تىل ئۇچلىماق 嚅嗫

تىل ئۇرۇشى 剑舌枪唇，战舌

تىل ئۇزارماق 之言，凿凿之言，壮气直理 <成>

理有

تىلى ئاجىز ①力能达表②巴结话说，清不齿口

语言善不，差

تىلى ئاچچىق 薄刻词言，刻尖嘴

تىلى بارماسلىق 齿启以难：سىلەرنىڭ بىرىگلارنى ياق-

لاپ ، بىرىگلارنى ئەيىبلەشكە تىلىم بارمايدۇ . 你持支说能不我，话的方一们你责谴，方一们

。

تىلى بىر 气一通串，致一见意 <成>：ئوغرى بە-

لەن قاراقچىنىڭ ~ . 强和贼窃；气一通串盗强和贼窃

言语 <谚> . تىلى بىرنىڭ دىلى بىر 子裤条一穿盗

。心连心的通

تىلى پىششىق 牙伶，道会说能，俐伶齿口 <成>

辩善言能，辞说于善，齿俐

تىلى تاتلىق 甜话，语蜜言甜，乖嘴，甜嘴 <成>

乖嘴

تىلى تۇتۇق ①理②清不齿口，糊含齿口 <成>

تىلى تۇتۇق . مېنىڭ ئالدىمدا ئۇنىڭ :隐之言难有，短理，亏理，屈

。短理前面我在他

تىلى چۇچۈك 听动娓娓，谈而娓娓，乖嘴 <成>：

بۇ ~ ئوماق قىز تۇردىغا بەكمۇ ياقاتتى . 位这欢喜很迪尔图

。娘姑的听动柔温音声话说

تىلى راۋان 畅流言语

تىلى زەھەر 言歹毒：ياتالا ، بۇ خوتۇنىنىڭ تىلى ئەجەب

زەھەر ئىكەن ، قوشنىسىنى يامان گەپلەر بىلەن تويغۇزۇپ قويدى .

。来活去死得骂居邻把，了毒太话说人女这，哪天

تىل ئىستېمالشۇناسلىقى 学用语 <语>

تىل ئىشتىمەك = تىل ئاڭلىماق

تىلى قاتتىق 舌②刻尖语言，鲁粗言语① <成>

儿弯了不拐头舌，清不字咬，清不齿口，硬头

تىلى قىسقا 短：短理，亏理，短嘴 <成>：قەرزدارنىڭ ~

。短嘴人的帐欠 <谚> . تىلى قىسقىنىڭ جېنى يېرىم

。人做难亏理 <谚>

تىلى كەمتۈك 清不齿口，头舌大 <成>

تىلىنى مۇشۇك چىشلىۋالغاندەك 让头舌 <成>

其缄三，说不口闭，语不口缄，发不言一喻，了吃猫

瓶如口守，口

تىلىنىك ئاستىدا تىلى بار = تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار

外言，话有中话 <成>

تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار 音有外弦，意之

弄搬，短道长说，长头舌① <成>

تىلى ئۇزۇن 地余有留，据有之言，理有之言，理有②舌口

锐尖言语，利犀词言

تىلى ئۈتكۈر 语言 <成>②舌拙嘴笨，头舌大①

تىلى ئېغىر 涩晦，解费语言：ئۇنىڭ ~ ئىكەن ، بەزى سۆزلىرىنى بىلدۇ-

。懂不听我话些有，清不齿口话讲他 . مىدىم

了截直，快口直心，语快人快，快口

تىلى ئىتتىك 快口尖舌，当

②(易容得学言语学指)软头舌①

تىلى يۇمشاق 和温音语，语细言轻 <成>

تىلى يېنىك 头头，松轻谈言，晰清吐谈 <成>

道是

تىل يارىسى 人伤话恶，伤中 <成>：قول يارىسى

كېتەر ، تىل يارىسى كەتمەس . 恶，治易人伤头拳 <谚>

。愈难人伤语

تىل ياغدۇرماق 头喷血狗，口绝不骂 <成>

تىل ياغلىمىلىق 簧如舌巧，舌滑嘴油 <成>

تىل ياغلىمىلىق قىلماق 言花，色令言巧 <成>

舌掠嘴盗，语巧

تىل يانداۋرماق 讥相唇反，嘴顶

تىل يېغماق = ئاغزىنى يېغماق

تىل[3] (虏俘的报情事军出问讯中从)头舌，虏俘〔静〕

تىل تۇتماق 头舌抓，虏俘抓

تىل ـ ئاھانەت 骂漫，骂辱〔静〕：بىھۇدە تىل ـ ئاھانەتكە

قالماق 骂辱到受端无

تىلاۋەت 经兰古读诵 <宗>〔静〕：قۇرئان ~ قىلماق 读诵

تىلاۋەتخانا 堂经诵〔静〕

تىلەتمەك «تىلىمەك» 态动使的：ھەممە ئۆيدىن تىلەتكەن نەر-

سىلەر 西东的来求乞户各家各从

تىل ـ ئەدەبىيات 文语，学文言语〔静〕

تىلەشمەك «تىلىمەك» 态同共的

تىلەك 求要的我 . تىلىكىم بۇگۈن ئىجابەت بوپتۇ / 偿以愿如：原意，愿心，盼企，求要，望愿〔静〕

。了受接被天今 <谚> . قىلىغۇنىڭ تىلىكى ئىككى كۆز

。眼只两是盼企的子瞎

تىلەكداش 愿祝〔静〕：ئوقۇشنى غەلىبىلىك تامامىلىشىڭىزغا تىلەكداشمەن . 祝成完利顺你祝 。业学 ساق ـ سالامەت يېتىپ بېرىشىڭىزغا تىلەكداشمەن . 祝达到安平你祝；平路一你祝 。安

تىلەكداشلىق 愿祝〔静〕：سەمىمىي ~ بىلدۈرمەك 表诚挚 的愿祝

تىلەكداشلىق قىلماق 祝愿

تىلەم 借〔静〕

تىلەم تىلىمەك 借，索要

تىلەمچى 丐乞〔静〕：的饭要，子花叫 。洞底无是袋口的丐乞 <谚> . ئاز-سى تۆۋى يوق هالك ، ئالللقاچان باي بولۇپ كېتەتتى . زۇ ئەسلىيەتكە باراۋەر بولسا ، ~ 了翁富成就早丐乞，实现于等就望愿果如 。

تىلەمچىلىك 丐乞当，饭要，乞行〔静〕

تىلەمچىلىك قىلماق 丐乞当，乞行，饭要，饭讨

تىلەنمەك ① «تىلىمەك» 的态动被的：تىلەنگەن پۇل 乞 来讨 的钱②求央，求乞，饭要③乞行，讨乞：ئۇ جان ساق-لاش كويىدا ئۇنىڭغا ـ بۇنىڭغا تىلىنىپ ، بەش يىلنى ئۆتكۈزدى . 了过，讨西要东，命活了为他 。年五

تىلتاتىق 受夸奖 <方>〔静〕

تىلتاس 满满当当，满满堂堂，满满实实 <方>〔静〕

تىلتاقلىماق 推托，辞推，绝谢，绝回，绝拒 <方>〔动〕

تىل ـ تاياق 打挨，打骂，待虐：~ ئاستىدا قالماق 受打挨，骂气

تىلتورغوي 友朋，人情 <方>〔静〕

تىلتۇمار 护身符〔静〕

تىلچى 探暗，细奸 <古>〔静〕

تىلخەت 结甘，据字，结具 <法>〔静〕：ئېلىم ـ بېرىمدا ~ زۆرۈر . 的要必是来往济经对(结具)结甘 。

تىلخەت بەرمەك 结甘具，据字立，结具 <法>

تىلداغ 托词，口借②由原，因原① <古>〔静〕

تىلدەم 能说会，先知，者示预，者卜预 <古>〔静〕

者道

تىلدۇرماق 态动使的«تىلماق»：ئۇ بىر تاۋۇز سېتىۋېلىپ ، شۇ يەردىلا تىلدۇرۇپ يېمەكچى بولدى . 了买他，瓜西个 就场当，掉吃开切人让想 。

تىلدۇرۇشماق 态同共的«تىلدۇرماق»

تىلدۇرۇلماق 态动被的«تىلدۇرماق»

تىلسىز 的话说会不②的言语无，的头舌无①〔静〕 ~ ：的言无，的声无，的声作不默 <转>③ 的哑

قۇلدەك ~ / 隶奴的声作不默个像 كېچە 夜深的静寂

تىلسىز تىياتىر 剧哑 <文>

تىلسىزلىق 寂沉，声无，声作不默，话说会不〔静〕

تىلسىم ②术妖破 بۇزماق ：法魔，术妖①〔静〕 تىلسىمنى 的妙神，的奇神，的力魔有③境幻，境仙：بەئەينى بىر ~ 境仙个一若宛

تىلسىم قىلماق 符神当，法魔施，术法施① ：ئۇلار بىر-بىرىگە تاشلاپ قاچقان . 天夭之逃，野荒到扔，符神作当贝宝些这把们他 。了 方地的秘神作当，物之摸捉可不作当②

تىلسىمات 仙，境幻，津迷②术幻，法魔，术妖①〔静〕

入进，境幻入进 تىلسماتقا كىرمەك ：阵魂迷，宫迷，境

在实林树这 . ئىكەن ~ بۇ ئورمان ھەقىقەتەن بىر / 阵魂迷 的幻魔，的奇神，的秘神③。阵魂迷个是

تىلسماتلىق 的妙神，的妙玄〔静〕

تىلسمان 的状舌〔静〕

تىلسمان دېلتا 洲角三状舌 <地>

تىلسمان گۈل 花状舌

تىلسملىق 玄，的术幻有，的法魔有，的法妖有〔静〕

的幻迷，的妙神，的妙

تىلشۇناس 家学言语 <语>〔静〕

تىلشۇناسلىق 学言语 <语>〔静〕

تىلشۇناسلىق لۇغىتى 典词学言语 <语>

تىلشۇناسلىق ئىقتىسادى 派学言语 <语>

تىلغاتماق 态动使的«تىلغىماق»

تىلغاشماق 态同共的«تىلغىماق»：ساپانچىلار قىغلانغان يەرلەرنى تىلغاشتى . 了过犁都地的肥过上把人犁掌 。

تىلغانماق 态动被的«تىلغىماق»

تىلغىماق 拖：拱，翻，犁①〔动〕：تراكتورلار يەر تىلغىماقتا . 地把猪野 . ياۋا چوشقا يەرنى تىلغۇبتىپتۇ . 地犁在正机拉 。了开拱

碎割，撕②

تىلقانات 针鬼 <植>〔静〕

تىلقىيار 香茅 <植>〔静〕

تىلگەن 轮车，子轮 <古>〔静〕

تىللا (تىللايىم ، تىللايمىز ، تىللاسى) 币金 <经>〔静〕：بالىغا ~ بەرسەڭ ، ئېلىپ يەيدىغىنى لەڭپۇڭ . 只他，币金孩小给 。吃粉凉盘一买会

تىللا سۇيى 水王 <化>

تىللاتماق «تىللىماق»的态动使的

تىللاشماق «تىللىماق»的态同共的

تىللاقوڭغۇز 子龟金 <动>〔静〕

تىللاگۈل 菊蜡，花金白 <植>〔静〕

تىللالىق 西东的币金千一 نەرسە ～ مىڭ：的币金有〔静〕

تىللائوت 草钱金 <植>〔静〕

تىللىق[1] 钩鱼的刺倒带 قارماق ～ تەتۇر：的舌有〔静〕

تىللىق[2] 典词语双 لۇغەت ～ قوش：的言语〔静〕

تىللىق ئۇچۇر 息信用语

تىللىماق 骂：ئاغزىنى بۇزۇپ ～ 骂大口破 / خەق سىزنى ئوغرى دەپ تىللاۋاتىدۇ . 贼是你骂家人 . تىللاش قانداق ئىش ئەمەسلىكىنى بىلمەيدىغانلارنىڭ ئىشى . 事的干者理道懂不是骂漫 。

تىلما[1] 口出(的井尔坎)〔静〕

تىلما[2] 毒丹 <医>〔静〕

تىلما كېسىلى 丹火，火流，病毒丹 <医>

تىلماچ 译翻，译通，事通 <语>〔静〕

تىلماچلىق 作工译通，作工事通〔静〕

تىلماچلىق قىلماق 当译翻

تىلماق[1] 把 ～ تېرىنى / 瓜切 ～ قوغۇن：开拉，切①〔动〕 ②上腌条成拉肉把 تۇزلىماق تىلىپ گۆشنى / 开拉子皮 我了破拉璃玻 . قولۇمنى ئەينەك تىلىۋەتتى . 破划：破割子板锯 ～ تاختاي：开锯，锯③。手的

تىلماق[2] 截拦，拦阻，挡阻，堵，挡 <古>〔动〕

تىلمۇق 子孩的嘴豁 ～ بالا：裂唇，嘴豁〔静〕

تىل ـ ھاقارەت 辱，骂漫 قىلماق ～ ：骂辱，骂漫〔静〕 骂 / ئىشتىمەك 骂辱受

تىلىشماق «تىلماق»的态同共的

تىلىقلىق 瓜西的开切 ～ تاۋۇز：的开切〔静〕 قوغۇندىن بىر تىلىم يېدىم . 瓜甜的开切牙一了吃我 。

تىلىكلىك 忧担，心担，惧恐 <古>〔静〕

تىلىم 片，条，牙〔静〕 ～ بىر：瓜西牙一 / 瓜甜牙一 قوغۇنلۇق بىر تىلىمى بەش مو . 带皮条一 钱角五 。

تىلىمەك 要 ～ ئاش：求祈，求乞，讨，要，求①〔动〕 饭讨 ～ پۇل / 钱讨 ～ ياردەم / 援求 ～ يامغۇر / 雨求 / تازغا تاغاق بەرسە يېلىم تىلەيدۇ . 子秃了给 <谚> 。 تىلەپ ئالغان تىزغا يەتمەس . 胶发要还她，子梳 <谚> 。 盖膝着不够衫布的来讨 تىلىگەننى تىلىمەك ، مۇتتەھەملىك يۆلىمەك . 持支可不的横蛮，取索可不的来讨 <谚> 。 ～ ئۈزۈن ئۆمۈر：望盼，求请，愿祝②祝愿 / بەخت ～ ئامانلىق / 福祝 ～ ئاقىبۇل / 安平祝 ～ گۇناھىنى / 罪恕求请，罪请 ～ بىر قوشۇق قېنىنى 安平路一祝 ～ 命饶求请 / بىراۋغا ئۆلۈم تىلىگۈچە ، ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە . 寿长己自求如不，死早人别望盼其与 <谚> 。 ئۆزۈڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ ، كىشىگە يامانلىق قىلما . <谚> 。 恶行人他向别，好求己自为

تىلىم ـ تىلىم 的道一道一，的条条一①〔静〕 牙一牙一②的条条一成割肉把 كەسمەك قىلىپ ～ ني：的片一片一，的块一块一，的 قوغۇن 一牙一牙 瓜甜的

تىلىملاتماق «تىلىملىماق»的态动使的

تىلىملاشماق «تىلىملىماق»的态同共的

تىلىملانماق «تىلىملىماق»的态动被的

تىلىملىماق 丝成切，条成切，牙成切〔动〕 كۆننى ～ 瓜甜切 ～ قوغۇننى / 条成拉革皮把

تىلىنماق «تىلماق»的态动被的：ئۇنىڭ قولى تىلىنىپ كەتتى . 了开切瓜甜 . قوغۇن تىلىندى 。子口个一了拉手的他

تىل ـ يېزىق 语族民 ～ مىللىي：字文言语 <语>〔静〕 字文言

تىم[1] = تۇرا

تىم[2] = جىم

تىمەن 的壮茁，的壮肥，的壮健，的朗硬①〔静〕 ～：着沉，建稳②。人老的朗硬 بوۋاي

تىمەنلەشتۈرمەك «تىمەنلەشمەك»的态动使的

تىمەنلەشمەك 壮肥变，壮健变，朗硬变〔动〕

تىمەنلىك 壮茁，壮肥，朗硬，壮健〔静〕

تىمتاس 的声无雀鸦，的悄悄静，静寂〔静〕 ～ بولۇپ قالماق 来下静安，来下静平，来下静 كوچا~ ، ئادەمنىڭ 见都影人个连，的悄悄静上街 . قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . 到不 。

تىمتاسلاشماق 悄悄静得变，来下静，谧静〔动〕 بىردەم：来下静围周儿会一了过 . دىن كېيىن ئەتراپ تىمتاسلاشتى . 了 。

تىمتاسلىق 息声无，声无然悄〔静〕 زال ئىچى بىردىن تىمتاسلىققا چۆمدى . 了声无然悄得变子下一堂礼 。

تىمجىمەك 劲使，劲用，力用 <方>〔动〕

تىمساھ 鱼鳄 <动>〔静〕 ～ بىلەن دوست بولما . 朋交鱼鳄同能不也，儿边海在住 <谚> 。 友

鳄蜥 <动> تىمساھ كەسلەنچۈك

تىمىسقىلاشماق «تىمىسقىلماق»的共态：كالىلار چۆپ تىمىسقىلىشىپ ، تارىلىپ كېتىشكەنىدى . 牛了散走草着寻搜。

تىمىسقىلماق 索搜，寻搜(着嗅子鼻用物动)①〔动〕：ئىت هويلىنى تىمىسقىلاپ يۈرەتتى . 食)索搜里子院在狗(物)。مۇشۇك ئۇنى ـ بۇنى تىمىسقىلاپ يۈرىدۇ . 这嗅嗅猫。找寻，索探，索摸②。着寻搜儿那嗅嗅，儿了寻子房把们他：ئۇلار ئۇينىڭ ھەممە يېرىنى تىمىسقىلاپ چىقتى . 个遍。قاراڭغۇ تام تۈۋىدە غەلىتە بىر ئادەمنىڭ تىمىسقىلاپ يۈرگەنلىكىنى سەزدىم . 摸在人个有下根墙的黑漆现发我。索

تىن[1] 〔静〕息气，呼吸：قىزلاق تۇۋىگە بىر ئۇرسام ، ئۇ ~ تارتماي جان بەردى . 刻立他，拳一了打根朵耳他朝我。了命送气断。

تىن تارتماق 气吸：تىن تارتماي ئۆلمەك 死猝

تىن[2] 〔静〕<古>子嚼

تىنارلىق 〔静〕(言而的飞上天对相)的走下地：بۇ تاغلاردىن ئۇچارلىق ئۇتتە ئۇتىدۇكى ، ~ ئۇتەلمەيدۇ . 这座山天上飞的去过而走是的走上地，过越能的。

تىنتا 皮铁②桶铁①<方>〔静〕

تىنتشماق «تىنتىماق»的共态同

تىنتىلماق «تىنتىماق»的被动态

تىنتىماق 〔动〕索搜，寻搜：ھەممە ياقنى ~ 索搜处到

تىنچ 〔静〕①平静：دېڭىز ~ / 海的平静 دەريا ~ / 河的平静 ھايات ~ 生的静宁 ، 定安，安平，闲悠，宁安②静平情心：كۆڭلى ~ / 活 ، ئۇخلىماسلىق ~ / 闲安：ياشىماق ~ 生地定安 خۇدا بۇيرۇسا ، ~ بولساق ، بىر كۈنى كۆرۈشەرمىز . 活 / 真。بۇ بالىلار پەقەت ~ تۇرمايدۇ . 的面见会们咱天一有总，话的安平，佑保主。宁安不都刻一们子孩这：ئۇنىڭ قۇلىقى ~ 。逸安很得过他；闲悠很他 . ~ ئۇخلىغان چۈش كۆرمەس . <谚>梦作不稳安得睡。ھازىرقى ۋەزىيەت ~ ئەمەس . 宁安太不势局的前当。تىنچمۇسىز ؟ 吗好你？吗安平你？静安，们子孩！~ ، بالىلار ！قايناقسۇ ئىچ ، كۆڭلۈڭ ~ . <谚>水开喝。~ سەن ئادەمنى ، قوشنالىق ~ . <谚>宁安你，宁安居邻：平和③。~ ئۆتمەك 和平 / 度过平چېگرا مەسىلىسىنى ~ يول بىلەن ھەل قىلماق 和平决解边界问题

تىنچ بېسىم 压静<物>

تىنچ سۈركىلىش 擦摩静<物>

تىنچ ماسسا 量质静<静>

تىنچ ھالەت 态静<物>：تىنچ ھالەتتىكى توك ئېقىمى 流电态静 / تىنچ ھالەتتىكى سۈركىلىش 擦摩静 / تىنچ ھالەتتىكى بېسىم 压静

تىنچ ئوكيان 洋平太<地>

تىنچ ئېقىم 流静<水>

تىنچ ئېنېرگىيە 能静<物>

تىنچ ـ ئامان 〔静〕平安，安好：~ يېتىپ بارماق 到安平 ، 达安平路一

تىنچ ـ ئامانلىق 〔静〕平安，定安，安好：~ سوراق 问好，安问，寒暄 / تىنچ ـ ئامانلىقنىڭ قەدرىنى بېشىدىن ئىلگىرى ئۆتكەن بىلەر . 安惜珍道知才，者世乱过经。定

تىنچلاندۇرماق 宁安，定安，静安，静平<古>〔动〕

تىنچسىز 〔静〕的静安不，的宁安不，的静平不：~ كېچە 安不<谚>. كۈن كۈن ئەمەس / 晚夜的静平不。过法无子日的宁。

تىنچسىزلاندۇرماق 态动使的«تىنچسىزلانماق»

تىنچسىزلاندۇرۇشماق 态同共的«تىنچسىزلاندۇرماق»

تىنچسىزلاندۇرۇلماق 态动被的«تىنچسىزلاندۇرماق»

تىنچسىزلانماق 〔动〕心担，安不：ئۇنىڭ ئىچى تىنچ ـ تىنچ بولاتتى ، تىنچسىزلىناتتى . 安不虑焦心内他。

تىنچسىزلىنىشماق 态同共的«تىنچسىزلانماق»

تىنچسىزلىق 〔静〕静安不，宁安不，静平不

تىنچلاندۇرغۇچى 〔静〕的静安使

تىنچلاندۇرغۇچى دورا 药静镇

تىنچلاندۇرماق 态动使的：«تىنچلانماق»安使 ~ كۆڭلىنى 示告民安 / خەلقنى تىنچلاندۇرۇش ئېلانى 心，定安使

تىنچلاندۇرۇشماق 态同共的«تىنچلاندۇرماق»

تىنچلاندۇرۇلماق 态动被的«تىنچلاندۇرماق»

تىنچلانماق 〔动〕①安静，定平：يولداشلار ، تىنچلىنايلى . 同志们，请安静。ئەل ئايىغى ~ 万籁俱寂②太平，平和。~ 了好疼头 / جاھان تىنچلاندى ، ئۆزىيەت تىنچلاندى . 静，安定：باش ئاغرىقى 。定安势局。平太下天

تىنچلىق 〔静〕①平和：دۇنيا تىنچلىقى قوغداش / 平和界世护拥 ~ / 平和界世卫保 تەرەپدارلىرى 和立建 ~ / 判谈平和 سۆھبىتى ~ / 者平和 ئورناتماق 民人界世是平和。پۈتۈن دۇنيا خەلقىنىڭ ئارزۇسى . 平 / ~ 望愿的。ئاتوم ئېنېرگىيىسىدىن ~ مەقسەتلىرى ئۈچۈن پايدىلانماق 和 / 能子原用利平 ~ ئەگگىدىن . <谚>贵珍钱金比平和。宁安③：بۇ بالا بىر يىلدىن بۇيان بىزگە

بىر كۈنمۇ ～ بەرمىدى . 这个孩子一年来也没有让我安宁过。

تىنچلىقتا بىللە تۇرماق 和平共处

تىنچلىق سوراش 问好，安问，好问，喧寒问暖 请安

تىنچلىق سۆيەر 爱好和平

تىنچلىق شەرتنامىسى 和约

تىنچلىق - ئامانلىق = تىنچ - ئامانلىق

تىنچلىقپەرۋەر 〔静〕爱好和平的 ～ ئادەم 爱好和平的人

تىنچلىقپەرۋەرلىك 〔静〕爱好和平，和平主义

تىنچىتما 〔静〕止痛的

تىنچىتما مەجۇن (مەجۇنى نۇجاھ) <药> 止痛膏

تىنچىتماق «تىنچماق»的使动态：平息叛乱 ～ تۇپىلاڭنى / 使安定社会 ～ جەمئىيەتنى / 平息纠纷 ～ كۆڭۈلنى

تىنچىشماق «تىنچماق»的同态：他们相互苦挖不休 ئۇلار ئۆزئارا تەنە قىلىپ تىنچىشمايدۇ .

تىنچىق 〔静〕闷沉的，闷的，热闷的：ھەم ～ ، ھەم ئىسسىق 又热又闷 / بۈگۈن ھاۋا بەك ～ . 今天天气很闷。 ئۆي ئىچى ناھايىتى ～ بولۇپ كەتتى . 屋里非常闷热。 ئىشكىنى ئاچ ، تىنچىقتىن قاچ . 开开门，闷死不再。 <谚>

تىنچىقلىق 〔静〕闷沉，闷热：كېچىنىڭ تىنچىقلىقىغا قارىماي ،پەنجىرە ھەم يېپىپ قويۇلغاندى . 虽然夜闷热，窗户关得很严，但还是感到凉快。

تىنچىماق[1] 〔动〕太平，息平，定安，宁安，定平，静平：كۆڭلى ～ 心平气静 / بالا تىنچىپ قالدى . 孩子停止了哭闹。 جەمئىيەت تىنچىدى . 社会安定了。 جاھان تىنچىدى . 天下太平。 بوران تىنچىدى . 风停了。 دۇشمەنلىك پىلىمولىرى ئاستا - ئاستا تىنچىدى . 敌人的反动政策渐渐平息了(来下停)。 مەن بۇ ئىشنى ئېنىقلىمىغۇچە تىنچايمەن . 我不弄清这件事决不罢休。

تىنچىماق[2] 〔动〕烂(肉) <古>

تىنچۇرغۇچ 〔静〕沉淀器 <物>

تىنچۇرما 〔静〕①的填了，的填过，的沉淀过：يەر ～ 地 / قاتلام ～ 积冲 <地>②积淀，沉积

تىنچۇرماق[1] «تىنماق[1]»的使动态：使安定 ～ كۆڭلىنى / 使心安 ～ تاز چۈشىنى قوندۇرماس ، چۈش تازىنى تىنچۇرماس . <谚> 生安子秃让不绳苍，脚落绳苍让不子秃。

تىنچۇرماق[2] ① «تىنماق[2]»的使动态：填 ～ ئازگالنى / 坑 / كونا ئېرىقنى 掉填渠老把 ～ لاي سۈنى 清澄 清澄 <化>③(市股指)盘固 <经>②水泥

تىنچۇرماق[3] «تىنماق[3]»的使动态

تىنچۇرۇشماق[1] «تىنچۇرماق[1]»的态同共

تىنچۇرۇشماق[2] «تىنچۇرماق[2]»的态同共

تىنچۇرۇلماق[1] «تىنچۇرماق[1]»的态动被

تىنچۇرۇلماق[2] «تىنچۇرماق[2]»的态动被

تىنسىز 〔静〕的谢，的感谢，的气生无，的命生无，的萎枯 <古>

تىنكتورا 〔静〕酊，酊剂 <药>

تىنلىغ 〔静〕生物，生灵 <古>

تىنما 〔静〕的沉积，的积沉

تىنما پۇل 金淀沉，币货淀沉 <经>

تىنما تۇزلەشمەلىك 原积冲 <地>

تىنما جىلغا 谷积淤 <地>

تىنما قاتلام 层积冲 <地>

تىنما قەۋەت 层积淀 <农>

تىنىماق[1] 〔动〕①气喘，气喘一喘，气口一喘，气歇，气口一歇：چوڭقۇر ～ ئالدىرىما ، مەن بىر تىنۋالاي . 深深喘一口气，让我歇一歇。 ئۇلۇغ - كىچىك ～ 急着别我让 。气喘，气口了歇他 / ئۇ سەل تىنىۋېلىپ سۆزىنى داۋام قىلدى . 他歇了一口气，又继续说下去。 تىنماي سۆزلىمەك ، 不歇气地说话。 了停雨 . 歇，停②绝不滔滔 . شامال تىنىدى . 风停了。

تىنىپ كۆتۈرۈش 举挺 <体>

تىنىش بەلگىسى 号符点标 <语>：～ قويماق 上打号符点标

تىنىماق[2] 〔动〕①淀沉，沉淀，清澄：سۇ تىنىدى . 水清澄了。 ئېرىقنى لاي تىنىپ قالدى . 老把沟渠淤泥沉淀了。 ②充满，满挤，挤满：ئۆي ئىچىگە ئادەم تىنىپ كەتتى . 屋里挤满了人。

تىنىماق[3] 〔动〕告诉，诉告，知告：بۇ ئىشنى ھېچكىمگە تىنما . 这件事不要告诉任何人。

تىنىشماق «تىنماق[1]»的同态：他们俩一起短吁长叹时同 ھەر ئىككەيلەن تەڭلا ئۇلۇغ - كىچىك تىنىشتى .

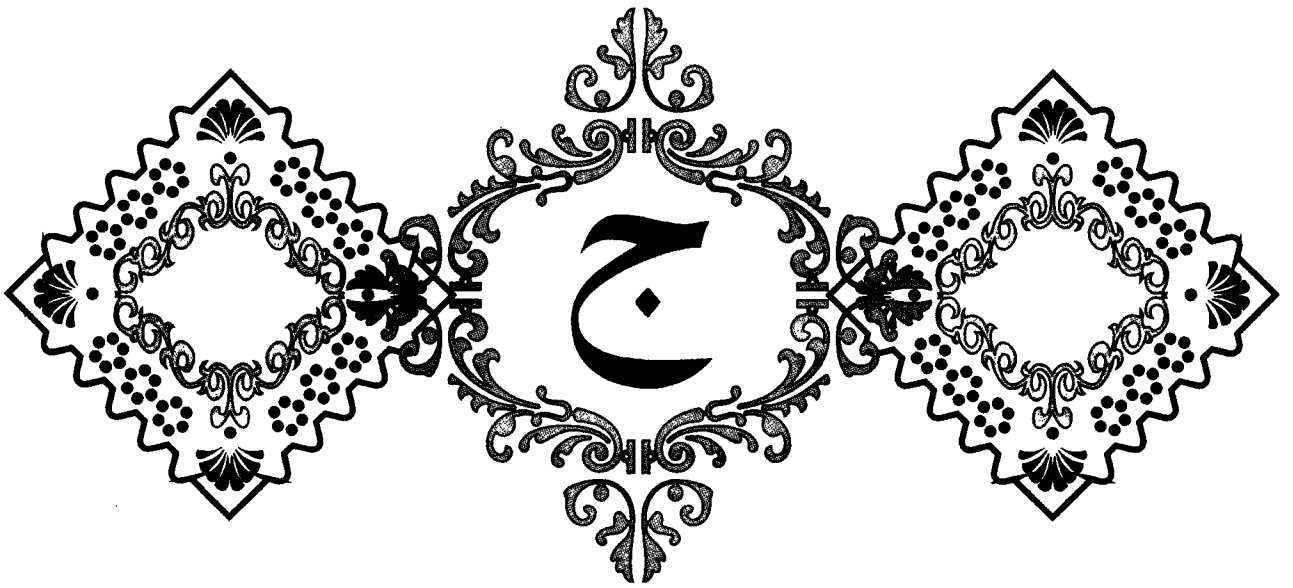
تىنىق[1] 〔静〕①气息，呼吸，吸呼：تىنىقى تېزلەشمەك 急促 / تىنىقى سېسىق 口臭 ②一刻：يەلپۈگۈچ بىر تىنىقمۇ توختىماستىن قولدىن - قولغا يۆتكىلىپ تۇراتتى . 扇子不刻一息地来回传动着。

تىنىق توختىماق 气断

تىنىقتىن قالماق 气咽

تىنىق² 〔静〕 清澄，的朗明，的澈清，的净洁，的止静
تىنىقسىز 〔静〕 气没，气断，的：～ سۇ 水的澈清 / ～ ئاسمان 空天的朗明
تىنىقسىزلىق 〈谚〉 人活是会不就体身的息气没 。
تىنىم 〔静〕 闲，闲安，息歇：～ يوق . كۈندۈز ئۇنىڭغا كېچە - 他夜不得闲安 。
تىنىم تاپماق 安闲，稳安：ئۇ ھېچ تىنىم تاپمايدۇ . 他一会也不闲着 。
تىنىمسىز 〔静〕 闲，的闲得不，的静安不，的静平不，的：～ بالا 的住不闲 / ～ ئىشلىمەك 子孩的住不闲得不干地
تىنىمسىزلىق 〔静〕 不闲，静安不，静平不，宁安不，住不闲得不
تىنۇفېن 〔静〕 吩噻
تىۋەزۇن 〈方〉〔静〕 头斧小
تىۋىت 〔静〕 ①绒：ئۇچىكە تىۋىتى 山绒羊 / ～ تارماق 绒梳 ②毛绒，毛细，毛纤：چېچەرقوت كەمزۇلىنىڭ تىۋىتى 绒条毛绒的上肩坎
تىۋىت چىقىرىش 绒起，绒拉 〈纺〉
تىۋىت شال 巾头绒
تىۋىت قاسراق قوزۇرت 蚧绵 〈动〉
تىۋىتسىز 〔静〕 的绒无，的毛绒无
تىۋىتلىق 〔静〕 线绒 يىپ ～ ：的绒有，的绒带
تىۋىتلىق پەردە 膜毛绒 〈生〉
تىۋىتلىق قەۋەت 层毡绒 〈生〉
تىۋىتلىق كۆك پىت 蚜绵 〈动〉
تىۋىتلىق ئۇچكە 羊山用毛绒 〈牧〉
تىۋىش 〔静〕 ①声，声音：ئاياغ تىۋىشى 步脚声 / ～ چىقار . 信音，讯音，落下 〈转〉②声出不路走：ماي ماڭماق

ھېچ يەردىن ～ ئالالماسلىق 讯音到不得也儿那
تىۋىشسىز 〔静〕 的响不声一，的息无声无
تىياتىر 目剧，剧戏 〈文〉
تىياتىر ئەدەبىياتى 学文剧戏 〈文〉
تىياتىر ئۇسسۇلى 蹈舞剧戏 〈艺〉
تىياتىر ئۇيمىكى 团剧
تىياتىرچىلىق 〔静〕 业剧戏
تىياتىرخانا 〔静〕 场剧，院剧 〈艺〉
تىياتىرلاشتۇرماق «تىياتىرلاشماق» 的态动使的
تىياتىرلاشتۇرۇشماق «تىياتىرلاشتۇرماق» 的态同共的
تىياتىرلاشتۇرۇلماق «تىياتىرلاشتۇرماق» 的态动被的
تىياتىرلاشماق 〔动〕 化剧戏
تىياتىرلىق 〈文〉〔静〕 性剧戏
تىيەك 〈方〉〔静〕 粪干(的物动)
تىيدۇرماق «تىيماق» 的态动使的
تىيزا 〈经〉〔静〕 票钞，币纸
تىيلىق 〔静〕 子蜇(的盘磨蜇)
تىيماق 〔动〕 住止，止停：كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تىي ، قورسقىڭ ئاغرىسا گېلىڭنى تىي . 痛肚，手住要痛眼 〈谚〉 。口忌要
تىيىشماق «تىيماق» 的态同共的
تىيىن¹ 〔静〕 鼠灰，鼠松 〈动〉
تىيىن² 〈经〉〔静〕 分(位单币货)：بىر تىيىنغا يارىمايدۇ . 一值不文 。
تىيىنلىق 〔静〕 分：8 ～ ماركا 八分的票邮 / بىر ～ پۇل 处好的钱分一有没 . دېسى يوق
تىيىنياڭقى 〈植〉〔静〕 子榛
تيۇلبەن 〈动〉〔静〕 狮海，豹海

ج ① 维吾尔文字母第六个字母②该字母的名称

جا 〔静〕假；～ گەپ 假话 / ～ ئىش 假事

جابدۇتماق «جابدۇماق»的使动态：مەن بالامغا بىر ھارۋا مال جابدۇتۇپ يولغا سالدىم . 我叫孩子给骆驼一次驮了货物，打发他上路了。

جابدۇشماق «جابدۇماق»的共同态：قىزلار ئۆينى جابدۇشۇپ بولۇپ ، ھويلىغا چىقتى . 姑娘们整理好屋子，到院子里去了。

جابدۇق 〔静〕①器具，用具；ئالتۇن ～ 金银器皿 / ئۆي جابدۇقلىرى 家具 / ياغاچچىلىق جابدۇقلىرى 木工用具②套 / ھارۋا جابدۇقلىرى 大车套具③准备：جابدۇقۇم پۈتسە ، بۇرۇنراق يولغا چىقاي دەيمەن . 我准备好了，想早点儿出发。

جابدۇق قىلماق 准备做：ياسىن يول جابدۇقى قىلماقتا . 亚森正在做上路的准备。

جابدۇقلۇق 〔静〕备好的；～ ئات 备好的马

جابدۇلماق «جابدۇماق»的被动态：ئويمۇ - ئوخشاش جابدۇلغان قىرىق مەپە . 一模一样的40辆车备好了轿车拉马。

جابدۇماق 〔动〕①准备：يولغا ～ 准备上路 / ئاتنى جابدۇماق 备马②好备，置布，装饰；～ ئۆيىنى 置布房子 / قىزنى زىبۇزىننەت بىلەن ～ 打扮姑娘 ～ 打扮，饰物装饰各种用品

جابدۇنماق «جابدۇماق»的自复态：تاز جابدۇنغۇچە توي تارىماي . 赶场了散早礼婚，当停备准未还子秃＜谚＞ .

جاپ 嘟嘟，叨絮〔模〕

جاپا 〔静〕苦甘，苦辛，苦；ياخشىدىن ～ كەلمەس ، ياماندىن ئۆلمەس . ＜谚＞来带会不人坏，难苦来带会不人好，安平。

جاپا تارتماق 受累，受苦，吃苦：جاپا تارتمىغانلار راھەتنىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ . ＜谚＞不过吃苦头，不惜珍甜头。

جاپا چەكمەك 受累，受苦，吃苦：جاپا چەكمىگۈچە ھالاۋەت يوق . ＜谚＞不吃苦，不享福。

جاپا سالماق 使累，烦麻添，拖累：پۈتۈمنىڭ ئاغرىقى جاپا سالمىغان بولسا ، ئۆزۈم كۆپ ياخشى ئىدىم . 如果不是我累拖病的上腿的好挺是还。

جاپاغا قالماق 受累，受苦：ماڭا ياردەم بېرىمەن دەپ جاپاغا قالدىڭىز ، كەچۈرۈڭ . 请原谅你，头苦了吃我助帮了为你。

جاپا قىلماق 受累，烦麻添：ئەپۇ قىلىڭ ، سىزگە جاپا قىلدىم . 请起不对，了烦麻添你给。

جاپاسىز 〔静〕的苦辛不，的苦不：～ ئىش 不苦的活儿

جاپاكەش 〔静〕受苦，受累，吃苦的人

جاپاكەشلىك 〔静〕爱吃苦，吃苦耐劳的自我

جاپالىق 〔静〕的苦辛，的苦艰：～ سەپەر 旅程的苦辛 / ～ كۈنلەر 日子的苦艰，岁月的苦艰 / ～ تۇرمۇش 生活的苦艰

جاپا ـ مۇشەققەت ～：苦困难艰，辛艰，苦辛〔静〕 چەكمەك (تارتماق) 备受艰辛 / جاپا ـ مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلماق 艰苦奋斗 / جاپا ـ مۇشەققەتتە بىللە بولماق 共与难患

جاپ ـ جاپ ～：子筒炮，舌饶，嘴快 <转>〔模〕 خوتۇن 娘婆嘴快

جاپ ـ جاپلىق 休不喋喋〔静〕

جاپسار 缝夹的间山两 <方>〔静〕

جاپىلداتماق «جاپىلدىماق»的 态动使的

جاپىلداشماق «جاپىلدىماق»的 态同共的

جاپىلداق = جاپ ـ جاپ

جاپىلدىماق ～：叨叨，休不喋喋，舌饶〔动〕 ئايشەم ئىشكىتىن كىرىپلا جاپىلداپ كەتتى . 开叨叨就门进一姆谢依阿了。

جاجا ①惩罚〔静〕：دۇشمەننىڭ جاجىسىنى بەرمەك 敌罚惩 / ئۇ جاجىسىنى يېدى . 人：法办② 。罚惩了到受他 .«قايغۇرمائ دادا ، بۇنىڭ جاجىسى بىر تال سەرەڭگە . » — دېدى ئوغلى . 子儿"柴火根一点是法办，爸爸，愁别你"说。

جاجازا 子夹 <方>〔静〕

جادا 荷苜铡刀铡用 刀铡〔静〕：جاددا بېدە توغرىماق 死处(刀铡用) جادىغا باسماق

جادايى 瓜傻，蛋笨 <方>〔静〕

جادۇ 术妖，法魔〔静〕 جادۇ قىلماق 术妖行，法魔施：مۇماي ئۇلارنى جادۇ قىلىپ ئوغلىنى مۇزلايغا ، ئانىسىنى بولسا ئىنەككە ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ . 犊牛了成变子儿使，法魔施们他对婆太老 ，牛母了成变妈妈。

جادۇگەر ～：师法魔，师巫①〔静〕 ～ مۇماي 巫婆② 头滑老 قېرى ～：头滑 <转>

جادۇگەرلىك 术骗 <转>②法魔，术妖，术巫①〔静〕

جادىكا 栏栅，杆栏 <方>〔静〕

جادىھەرە 锯解〔静〕

جار[1] 嗄(音声的出发时擦磨生发西东的硬，尖)〔模〕 吱

جار[2] ～：告宣，布发①〔静〕 جاكارچى جىنايەتچىنىڭ سۈلتان تەرىپىدىن ئۆلۈمگە بۇيرۇلغانلىقى ھەققىدە ～ سالدى . 人诏宣。刑死处判丹苏被犯罪告宣 ，嚷叫，叫喊 <转>②。 ئۇ قىلىچ كۆتۈرۈپ ～ سېلىشقا باشلىدى . 嚣叫：ئۇ ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالىمەن دەپ ～ سالدى . 杀自要称声他。

جار[3] 役徭，差官 <方>〔静〕

جارا 猬刺 <方，动>〔静〕

جاراستان 场当，众当 <方>〔静〕

جاراق 当丁〔模〕

جاراق ـ جاراق 啦哗啦哗，当当丁丁〔模〕

جاراق ـ جۇرۇق ～：当哐〔模〕 توساتتىن ياتاق ئىشكى قىلىپ ئېچىلدى . 了开声一当哐门的舍宿间然突。

جاراققىدە ～：声一当丁，啦哗〔静〕 تۈردى بوسۇغىغا پۈتلاشتى ـ دە ، قولىدىكى تەخسە ～ يەرگە چۈشتى . 坎门被迪尔图了上地在掉声一啦哗子盘的中手，绊一。

جاراقلاتماق 态动使的 «جاراقلىماق»

جاراقلىماق ～：响当哐，响啷哐〔动〕 ئىشىك جاراقلاپ كەتتى . 响当哐当哐门。

جاراك ，当丁(声击撞的璃玻，器瓷，属金容形)〔模〕 ～ قىلىپ چېقىلدى . 声一的当璃玻：啷当，咚丁 ئەينەك ～：啷当，咚丁 。了碎打被

جاراك ـ جاراك 啷当啷当，冬冬丁丁，当当丁丁〔模〕

جاراك ـ جۇرۇك 当啷当，冬冬丁丁，当当丁丁〔模〕 شامالدا دېرىزە ئەينەكلىرى ～ قىلىپ كەتتى . 窗使风大：啷当响当当丁丁璃玻户。

جاراڭسىز 的亮响不〔静〕

جاراڭسىز ئۈزۈك تاۋۇش 音辅清 <语>

جاراڭسىزلاشتۇرماق ～：态动使的 «جاراڭسىزلاشماق» بەزى تاۋۇشلارنى جاراڭسىزلاشتۇرۇپ ئېيتىشقىمۇ بولىدۇ . 母字些有化清以可音发的。

جاراڭسىزلاشتۇرۇلماق 态动被的 «جاراڭسىزلاشتۇرماق»

جاراڭسىزلاشماق 化清 <语>〔动〕

جاراڭسىزلىق ① «جاراڭسىز»的 不，亮响不②式形词名的 脆清

جاراڭشىماق = جاراڭلىناق

جاراڭشىدە ～：啷哗〔静〕 ئەينەك ～ قىلىپ سۇندى . 哗璃玻：啷碎声一了碎。

جاراڭلاتماق ～：态动使的 «جاراڭلىماق» جاراڭلىتىپ تۆكتى . 子银两 100 了出倒地啦啦哗他。

جاراڭلىتىشماق 态同共的 «جاراڭلاتماق»

جاراڭلىتىلماق 态动被的 «جاراڭلاتماق»

جاراڭلىق 亮响 ئاۋاز ～：的脆清，的亮嘹，的亮响〔静〕 ناخشا ساداسى ～ / 声歌的亮嘹 音声的

جاراڭلىق ئۈزۈك تاۋۇش 音辅浊 <语>

جاراڭلىماق 〔动〕响作啷哗，响作零丁，响作当丁 : چىنە - قاچا جاراڭلىدى . 响当丁碗碟 。قوڭغۇراق جاراڭلىدى . 响零零丁铛铃 。

جاراھەت 〔静〕疮，疮伤，伤创 : ~ ئىزى 痕疮 / ~ ئاغزى 口疮 / ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ساق يېرى يوق ، ھەممىلا يېرى ~ ئىدى . 伤是都全，方地好没身浑他 。ئۇرۇش جاراھىتى 伤创的争战

جاراھەت تېشى 〈矿〉 镁酸硅

جاراھەت چىقماق 疮长

جاراھىتىگە تۇز سەپمەك 〈成〉 盐撒上口伤往 ; 油浇上火 : بۇ گەپ ئۇنىڭ جاراھىتىگە تۇز سېپىپ ، ئوغىسىنى تېخىمۇ قاينىتىۋەتتى . 火恼加更他使，油浇上火话这 。

جاراھەتلەندۈرمەك «جاراھەتلەنمەك» 的态动使 : قەلبىنى ~ 伤创到受灵心使

جاراھەتلەندۈرۈشمەك «جاراھەتلەندۈرمەك» 的态同共

جاراھەتلەندۈرۈلمەك «جاراھەتلەندۈرمەك» 的态动被

جاراھەتلەنمەك 〔动〕害伤到受，伤创到受，伤受 : جاراھەتلەنگەن قەلبىنى ساقايتماق 灵心的害伤到受治医

جاراھەتلىك 〔静〕的伤创受，的伤受 : ~ دىلىمغا ئازار بەرمىگىن . 灵心的伤受我害伤要不你 。

جارت 〔模〕拉刺，哧(音声的布撕容形) : ئۇ ~ قىلىپ بىر پارچە رەختنى يىرتىپ ئالدى . 块一下撕他，声一的哧 。مىخ شىممىنى ~ قىلىپ يىرتىۋەتتى . 钉，声一拉刺 。来布了破挂子裤的我把子

جارتىندە 〔静〕下一地哧，下一地哧拉刺 : ئۇكام كىتابىمنى ~ يىرتىۋەتتى . 了撕书把下一地哧弟弟 。

جارت - جارت 〔模〕的哧，的哧拉刺 : پىركازچىك بىر توپ خەسىنى ~ قىلىپ يىرتتى . 撕布白匹一把声一的哧员货售 。了开

جارت - جۇرت 〔模〕哧哧 : رۇقىيە قولىدىكى ئىككى بېلەتنى ~ قىلىپ يىرتىپ تاشلىدى . 的中手把娅克柔，下几哧哧 。了撕票张两

جارتىلداتماق «جارتىلدىماق» 的态动使 : قەغەزنى جارتىلدىتىپ يىرتماق 纸撕地哧哧

جارتىلدىماق (音声的布撕)哧 〔动〕

جارجات 纱其乔 〔静〕

جار - جۇر 拉哇里呜 〔模〕

جار - جۇر قىلماق 喊乱拉哇里呜

جارچى 〔静〕①者诏宣，者布发 〈古〉 代 〈转〉②者诏宣，者布发，人言手鼓吹，筒声传 。

جاررىدە 当当，啷当，零丁 〔静〕

جارقىراتماق «جارقىرىماق» 的态动使

جارقىراشماق «جارقىرىماق» 的态同共

جارقىرىماق 叫喊 〔动〕

جاروپ 帚扫，帚笤 〈方〉〔静〕

جاروپكەش 工洁清寺真清，地坟 〈方〉〔静〕

جاروپكەشلىك 作工洁清寺真清，地坟 〈方〉〔静〕，作工的生卫扫打

جارى 下见

جارى بولماق 发扬，挥发 : ئۇنىڭ بۆلۈم باشلىقلىق رولى دېگەندەك جارى بولمىدى . 发分充到得未用作长科的他 。挥

جارى قىلماق 发扬，挥发 : ~ ئەنئەنىنى 统传扬发

جارىسلىق 〈方〉〔静〕凶，暴强，道霸，酷残，暴残 : ~ مۇزىكىسى 乐音士爵 〈艺〉〔静〕士爵 。狠凶，恶

جاز 〔静〕 : ~ 爵士 。

جازا[1] (جازاسى) 分处，罚处；罚惩，罚刑 〔静〕 : تەن جازاسى 体刑，罚处事刑 ~ جىنايى / 刑极 ~ ئالىي / 刑肉，分处 / جازانى كەچۈرۈم قىلماق 分处予免

جازا بەرمەك 罚惩②罚处，分处给①

جازا توپى 球罚 〈体〉

جازا تۈرى 种刑 〈法〉

جازا دائىرىسى 度幅刑处 〈法〉

جازاغا تارتماق 罪治 〈法〉

جازا قورالى 具刑 〈法〉

جازا لاگېرى 营中集

جازا مەيدانى 场法 〈法〉

جازا مۇددىتى 期刑 〈法〉

جازا ھوقۇقى 权罚处 〈法〉

جازا يۈرۈشى 讨征，伐征，伐讨 〈军〉

جازا[2] (جا:زا) ①〔静〕子架 : كىتاب جازىسى 书架 / قۇدۇق جازىسى 井架 ② 框 : ئەينەك جازىسى 镜框 / رەسىم جازىسى (风作的大自高自)子架③框片照，框画 : جازىسىنى ئۇستۇن 大子架

جازاپەرەس 者义主罚惩 〔静〕

جازاپەرەسلىك 义主罚惩，义主办惩 〈法〉〔静〕

جازالاتماق «جازالىماق» 的态动使 : بىگۇناھنى ~ 辜无罚惩

جازالاشماق «جازالىماق» 的态同共

جازالانماق «جازالىماق» 的态动被 : ئۇ جازالاندى . 了到受他 。罚处，

جـازالماق ～ 罚处，治惩，办惩，罚惩①〔动〕：قاتتىق 争战办惩 ～ ئۇرۇش جىنايەتچىلىرىنى / 贷不惩严，惩严 百做一惩 ～ بەرنى جازالاپ ، يۈزگە ئىبرەت قىلماق 犯罪 / 裁制 <法>②

جازانامە 书决判〔静〕

جازانە 贷利高〔静〕

جازانە كاپىتالى 本资贷利高 <经>

جازانە كرېدىتى 用信贷利高 <经>

جازانىگە ئالماق 贷利高借

جازانىگە بەرمەك 贷利高放

جازانىخور 者贷利高放〔静〕

جازانىخورلۇق 事之贷利高放〔静〕

جازانىخورلۇق قىلماق 贷利高放

جازېپۇش 垫毡长(的上鞍驼)〔静〕

جازىسىز ～ تەقدىرنامە 不的框镜有没，的子架没〔静〕：状奖的框镜带

جازىلاتماق «جازىلماق» 的态动使：ئاپىسى ئونىڭغا ئەينەكنى جازىلاتتى . 子框上装子镜给他让妈妈他 。

جازىلاشماق «جازىلماق» 的态同共

جازىلانماق «جازىلماق» 的态动被

جازىلىق ～ رەسىم 带框镜带，的子架带〔静〕：画的

جازىلىماق 框镜人装画把 ～ رەسىمنى：子框装〔动〕

جاسارەت 敢勇，气豪，气意，气勇〔静〕：جاسارىتى جۈش ئۇرمىاق 发风气意 / ～ بىلەن ئالغا باسماق 前敢勇 进 / جەڭ قىلغانسېرى جاسارىتى ئاشماق 勇越战越

جاسارەت كۆرسەتمەك 奋振，气勇起鼓

جاسارەتسىز 没 ～ كىشى：的敢勇不，的气勇有没〔静〕：人的气勇有

جاسارەتسىزلىك 气勇乏缺，怯胆〔静〕

جاسارەتلەندۈرمەك «جاسارەتلەنمەك» 的态动使

جاسارەتلەندۈرۈشمەك «جاسارەتلەندۈرمەك» 的态同共

جاسارەتلەندۈرۈلمەك «جاسارەتلەندۈرمەك» 的态动被

جاسارەتلەنمەك 奋振，气勇起鼓〔动〕：作 ئۇ بىردىنلا جاسارەتلىنىپ كەتتى . 气勇了起鼓然突他 。

جاسارەتلىك 发风气意，的扬昂志斗，的赳赳雄〔静〕：士战的赳赳雄 ～ جەڭچى 的，的毅刚：

جاسارۇ 肉沙夹 <食>〔静〕

جاساق 地封(的公王给)〔静〕

جاسۇس 细奸，谍间〔静〕

جاسۇسلۇق 作工报谍，动活谍间〔静〕

جاسۇسلۇق ئايرۇپىلانى 机飞谍间

جاسۇسلۇق تەشكىلاتى 织组谍间 <法>

جاسۇسلۇق قىلماق 作工报谍做，动活谍间搞

جاغ 颌 <理生>〔静〕

جاغ سۆڭكى 骨颌 <理生>

جاغال 羊山色锈铁 ～ ئۆچەك：色锈铁〔静〕：

جاغالماي 隼燕 <动>〔静〕

جاغجاغئوت 芦漏，头刺蓝 <植>〔静〕

جاغدا ～ ئادەم 不老显：的老显不，的老易不①〔静〕：者老易不 <谚> . ～ قېرىماس ، ئوغرى بېيىماس / 人的的熟晚②。家发不人之窃偷，老显不

جاغدا ئەششاپتۇل 桃白冬大 <植>

جاغدا شال 稻晚 <植>

جاغدا قوناق 米玉晚 <植>

جاق ～ قىلىپ ئۇرۇلماق：哒喀，吱，啷哐，咚咕①〔模〕：把声一地吱啷哐啷哐 / ئىشكىنى ～ قىلىپ ياپماق 撞碰啷哐啷哐(状抖发)瑟瑟②上关门

جاق تويماق 尝饱，尽受，够受：جاندىن ～ 够活 / زۇلۇمدىن ～ 迫压尽受了

جاقاك 动震的出发等车牛)吱吱，啷哐，当哐〔模〕：كالا ھارۇسىنىڭ ～ قىلغان ئاۋازى 吱吱的出发车牛 ～ 声声

جاقاك ـ جۇقۇك 当哐〔模〕：ئېشەك ھارۇسى تاشلىق يولدا ～ قىلىپ كېتىپ بارانتى . 地当哐当哐上路石碎在车驴 。着走

جاقاڭشىماق = جاقاڭلىماق

جاقاڭلاتماق «جاقاڭلىماق» 的态动使：ئات قۇرۇق ھارۇسىنى جاقاڭلىتىپ سۆرەپ قۇيۇندەك چېپىپ كەتتى . 车空着拖马 ، 。去跑地似风旋阵一像，着响地啷哐啷哐

جاقاڭلىماق 响作当哐，响作啷哐〔动〕：كالا ھارۇسى جاقاڭلاپ ماڭماقتا . 着走地啷哐啷哐车牛 。

جاق ـ جاق 吱吱，啷哐啷哐①〔模〕：瑟瑟②抖发瑟瑟：～ تىترىمەك

جاقا ـ جوندىاق 楼褴②困穷① <方>〔静〕

جاق ـ جۇق 当哐当哐，啷哐啷哐〔模〕：پويىز چاقنىڭ ～ قىلغان ئاۋازى خېلى يىراققىچە ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 车车火 。方地的远很到传直一声当哐的轮

جاققىدە 哐，啷哐〔静〕：哒咔：ئۇ ئىشكىنى ～ يېپىۋالدى . 哐他 。了上关门把声一啷 ئۇ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ～ قويۇپ

قويدى . 简话了下放声一哒咔他 。

جاقىلداتماق «جاقىلدىماق» 的态动使的

جاقىلداشماق «جاقىلدىماق» 的共同态

جاقىلداق 〔静〕 ～ هارۋا 哐的当哐当哐，的嘟哐嘟哐：响作当哐当哐，响作嘟哐① 〔动〕 بوران ئېغىلىنىڭ تىنماي جاقىلداتتى . 地停不门圈得吹风大 / جاقىلداپ تىترىمەك 瑟瑟②。响当哐当哐得冷他 . سوغۇقتىن ئۇنىڭ چىشلىرى جاقىلدايتتى . 战打，瑟瑟：战打直齿牙 。

جاك[1] 用便小大儿孩小供下底篮摇在挂）<方>〔静〕 罐尿(的)

جاك[2] (声叫的等隼驼)哑哑〔模〕

جاكار 示告〔静〕

جاكار قىلماق 布宣，布公，告宣

جاكارچى 人布宣，员告公〔静〕

جاكارلاتماق «جاكارلىماق» 的态动使的

جاكارلاشماق «جاكارلىماق» 的态同共的

جاكارلانماق «جاكارلىماق» 的态动被的

جاكارلىماق 〔动〕 布宣，告宣：ماۋزېدۇڭ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى جاكارلىدى . 华中告宣东泽毛 。立成国和共民人

جاكارنامە 告公，告布，示告〔静〕

جالا[1] 〔模〕 锵，砰：ئۇ ئىستاكاننى ～ قىلىپ چېقىۋەتتى . 他 。了碎摔声一的砰子杯把

جالا[2] 镲②锣①〔静〕

جالا ئۇرماق 镲打，锣敲

جالا[3] 〔静〕 丈：بىر ～ يەر 一丈地

جالا ـ جالا 〔模〕 锵锵：ياموللا تەرەپتە ～ قىلغان جالا ئاۋازى ئاڭلاندى . 声锣的锵锵了起响边那门衙 。

جالا ـ جوۋا 啪啪，堂堂，锵锵〔模〕

جاڭجال 〔静〕 角口，纷纠闹：～ قىلماق / كىچىككىنە ئىشنى دەپ كىشىلەر بىلەن ～ قىلماسلىق كېرەك . 了为必不 。角口闹家人和事小点丁

جاڭجالچى 人的架吵爱，子头非是〔静〕

جاڭجالسىز 〔静〕 ～ ئۆتكەن：的和气平心，的闹不吵不 / بۈگۈن ئىش جاڭجالسىزمۇ ھەل بولدى . 子日的闹不吵不事件这 。了决解就闹不吵不

جاڭجالكەش 〔静〕 ～ ئادەم：的架吵爱，的闹爱吵爱 / بالا ～ 人的架吵爱子孩的闹吵爱

جاڭجاللاشتۇرماق «جاڭجاللاشماق» 的态动使的

جاڭجاللاشماق 〔动〕 纷纠闹，角口起：ئۇلار جاڭجاللىشىپ قالدى . 角口了生发间之们他 。

جاڭجاللىق 断不角口，的纷纠满充，的闹大吵大〔静〕 的

جاڭچى 的镲打，的锣敲〔静〕

جاڭدۇ 豆豇 <植>〔静〕

جاڭدۇلۇق 地豆豇〔静〕

جاڭدىماق 冒感 <方>〔动〕

جاڭزا 庄村，子庄〔静〕

جاڭغا 的朗硬，的旺健，的满饱神精① <方>〔静〕 的活快，的泼活，的皮调，的皮顽②

جاڭگال 〔静〕 丛树灌，林木灌①：جاڭگالدا ھاڭرىغان ئېشەك شەھەردە ھاڭرىيالماپتۇ . 驴的叫能里林木灌 <谚> 之丘一 بىر جاڭگالنىڭ بۇرۇلىرى 到声出不叫里城 通可钱有 <谚> . ياڭچۇقتا پۇل بولسا ، جاڭگالدا شورپا 貉/ ئۇتۇننى جاڭگىلى قويۇق يەردىن 神：磨推鬼使能钱有 。吧柴打去方地的点一密得长木灌到们咱 . ئالايلى ～ ：بۇ مەسىلە بىر ②糟团一，麻乱团一<转>：ئۇزۇلۈك يالغۇز ھەل قىلىپ كېتەلمەيسەن . 这 ، 麻乱团一是题问个 。了不决解人个一你

جاڭگال دۇمباقچىسى = تۇمۇرتۇمشۇق

猫林丛 <动>

جاڭگۇر (音)声的出发而荡晃铛铃容形)啷当，零丁〔模〕

جاڭگۇر ـ جۇڭگۇر 啷当零丁〔模〕：تېڭىپلا قويسىڭىز ، مىس قوڭغۇراق ～ قىلىپ ئاۋاز چىقىرىدۇ . 就铃铜，碰一你 。音声的啷当零丁出发

جاڭگىرلاتماق «جاڭگىرلىماق» 的态动使的

جاڭگىرلىتىشماق «جاڭگىرلاتماق» 的态同共的

جاڭگىرلىماق 响零丁，响当丁(皿器属金)

جاڭشىدە 〔静〕 地砰，地哐：ئۇمەر ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ، ئىشكىنى ～ بىپىۋەتتى . 声一的砰门把去身过转尔麦约 。了上关

جاڭشىلداتماق «جاڭشىلدىماق» 的态动使的

جاڭشىلدىماق 〔动〕 声噔噔出发：جاڭشىلداپ چېلىنىۋاتقان جالا ئاۋازى قورۇ ئىچىنى بىر ئالدى . 内院在声锣的噔噔 。响作天震人逼气寒 جاڭشىلداپ تۇرغان سوغۇق

جاڭيۇ 油酱〔静〕

جالا (جالاسى) 发 ①〔静〕 (线丝黑的里子辫入编)穗：～

سالماق 缨红(的饰装上矛长或车大、头笼)②穗发编

جالاپ 子婊、女妓、妓娼〔静〕

جالاپباز 棍淫、客嫖〔静〕

جالاپبازلىق 娼嫖〔静〕

جالاپخانا 院妓〔静〕

جالاپلىق 淫卖 ~ قىلماق：乱淫〔静〕

جالاشتۇرماق «جالاشماق»的态动使：ياقۇپ ئۇستا پايدىنى دەپ ئۆز ھۇنىرىنى بەكمۇ جالاشتۇرۇۋەتتى . 丫为傅师普库亚 . 假作虚弄上活艺手在润利

جالاشتۇرۇشماق 态同共的«جالاشتۇرماق»

جالاشتۇرۇلماق 态动被的«جالاشتۇرماق»

جالاشلىق 的住得受、的起得经 <方>〔静〕

جالاشماق 假作虚弄〔动〕：ھازىر بەزى كىشىلەر بەك جالاشپ كەتتى . 假作虚弄人些有在现 .

جالاق[1] 哪哐①〔模〕：ئۆيدىن چىقىشىمغىلا ~ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى . 响声一哪哐得听忽、门出一刚我 . 瑟瑟②。(状抖发)

جالاق[2] 束管、唤使 <方>〔静〕

جالاق - جالاق 啪里噼、乓乓乒乒、啷哐啷哐①〔模〕

جالاق - جۇلۇق 瑟瑟②：ئۇ بەزگەكتەك ~ تىترەيتتى . 拉一子摆打像他 . 抖发瑟瑟、样 。

جالاق - جۇلۇق 、声一的啪、当丁、乓乒、啷哐〔模〕：ئۇ يامانلاپ ئىشكىنى ~ قىلىپ يېپىپ چىقىپ كەتتى . 声一的砰 。了去出就上关门把声一的砰、气赌一他 .

جالاقشىتماق 态动使的«جالاقشماق»

جالاقشماق = جالاقلىماق

جالاققىدە 声一地啪、声一地砰、声一啷哐〔静〕：ئىشىك ~ ئېچىلىپ نىيازنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى . 打、开一啷哐门 . 绪思的孜亚尼了断 。

جالاقلاتماق 态动使的«جالاقلىماق»

جالاقلىتىشماق 态同共的«جالاقلاتماق»

جالاقلىتىلماق 态动被的«جالاقلاتماق»

جالاقلىماق 啪、砰、啷哐①〔动〕：ئىشىك جالاقلاپ يېپىلدى . 了上关地砰门 . 栗战、嗦哆② 。来嗦哆起打得冻曼斯奥 . سوغۇقتىن جالاقلىغىلى تۇردى .

جالداق 声的等子箱、窗门关开地猛)砰、乒①〔模〕：ئوسمان قاتتىق 人的叨唠爱 <转>②(音

جالداق - جالداق 啦嘎啦嘎、砰砰、乓乒〔模〕

جالداق - جۇلدۇق 吱嘎〔模〕：كونىراپ كەتكەن كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى نېرىقى ئۆيگە ئاڭلىنىپ 屋的边那到传声吱嘎吱嘎的出发机纫缝旧 . تۇراتتى 。里

جالداقشىتماق 态动使的«جالداقشماق»

جالداقشماق 响作当哐〔动〕：ھارۋا يېزىنىڭ ئېگىزپەس يوللىرىدا جالداقشىپ كېتىپ باراتتى . 平不低高村农在车大 。着走地当哐当哐上路的

جالداققىدە 地咣、地砰、地乒〔静〕

جالداقلىماق 栗战、嗦哆②乒、砰、啷哐①：ئىشىك جالداقلاپ يېپىلدى . 了上关地砰门 。

جالداقلىتىشماق 态同共的«جالداقلاتماق»

جالداقلىتماق 态动使的«جالداقلىماق»

جالدىر (声撞碰的链铁、铃驼容形)铛锒、啦哗〔模〕

جالدىر - جالدىر 啦哗啦哗、咚咚丁丁〔模〕

جالدىر - جۇلدۇر 啦哗〔模〕：كويزا - كىشىلەرنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى 声啦哗的出发镣脚铐手

جالدىرلاتماق 态动使的«جالدىرلىماق»

جالدىرلىماق 响作零丁、响作咚丁〔动〕：تۆگە قوڭغۇراقلىرىنىڭ جالدىرلىغان ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلاپ كەتتى . 铃驼 . 远越来越声咚丁的

جالغاي 部下木树)②节关(骼骨和翅鸡接连)①〔静〕：条枝(的

جاللاپ 商货皮〔静〕

جاللاپلىق 卖买货皮〔静〕

جاللاپلىق قىلماق 卖买货皮事从

جاللات 手子刽〔静〕

جاللاتلىق 业职手子刽〔静〕：~ قىلىچى 刀屠 / ~ ئەپتى - بەشرىسى 孔面的煞恶神凶、相凶

جالىق 假虚〔静〕

جالىق قىلماق 假作虚弄、假做：ئۇ ھۇنەرگە ھەرگىز جالىق قىلمايدۇ . 假做上活艺手在不绝他 。

جالىماق 唤使②引指① <方>〔动〕

جام 碗木小②盅酒、杯酒①〔静〕

جاما[1] 沟碱排、沟水排 <方>〔静〕

جاما[2] 交性〔静〕

جاما قىلماق 事房行、爱做、交性

جامائە 社村②人众、众公①〔静〕

جامائەت ~ / پۇلى 款公 ~：共公、众公、会社①〔静〕：تېخىمۇ 拜礼做下领率木玛伊个一同在②话电用公林斯穆的心中为寺真清以指)坊寺 、坊教③民教的(区居聚

جامائەت ئەخلاقى 公德、德道共公
جامائەت پاراۋانلىقى 益公
جامائەت پېيى 股众公会社
جامائەت پىكرى 论舆
جامائەت جۇغلانمىسى 累积共公
جامائەت خام چوتى 算预共公
جامائەت خەۋپسىزلىكى 安公、全安共公 <法>
جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكى 公 <法> 部安
جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى 厅安公 <法>
جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى 局安公 <法>
جامائەت زايومى 券债共公 <经>
جامائەت فوندى 金基共公 <经>
جامائەت گۇۋاھلىقى 证公 <法>
جامائەت مەنپەئەتى 益利共公 <政>
جامائەت مۇلكى 产财共公 <经>
جامائەت ئىشى 务公 <法>

جامائەتچىلىك 〔静〕①众公、众人：داڭلىق چاقچاقچى ھېسام پۇتۇن شىنجاڭدا جامائەتچىلىككە تونۇش . 话笑的名著 . 交、交社②。物人的悉熟所众公疆全是木沙依师大往：جامائەتچىلىكى بار ئادەم . 人的多交社 .

جامائەتلىك 〔静〕 چوڭ مەسچىت 众民教的多众民教：～ 寺真清大座一的多

جامادىيەلئاخىر 月六历回 <天>〔静〕

جامادىيەلئەۋۋەل 月五历回 <天>〔静〕

جاماڭول 〔静〕 花菜韭野 <方、植>

جامال (جامالى) 〔静〕 容貌：ئايدەك 貌月容花 ～

جامە (جامەسى) 〔静〕 寺真清大(的礼聚日麻主行举)

جامبۇ 〔静〕 布抹、布搌

جالمكا 〔静〕 萍青、萍浮 <植>

جان 〔静〕①命、命生、命性：～ بار يەردە قازا بار . <谚> 有死有就命生有 。②人口：بىزنىڭ ئۆيدە بەش ～ بار . 我们家里有五口人。人口五有里家们我 。⑤劲 <转>：جېنىنىڭ بارچە يۇ-گۈرمەك 跑的劲使 / 跑命拼、跑的劲使 ～ بولدۇ . <谚> 劲有上膊胳、馒有里子肚 。④表示昵称：ئانا ～ 妈妈好、妈妈的爱亲

جان ئاچچىقىدا 气 ～ 上头火、上头气：قىلغان گەپ 话的说上头

جان ئارام ئالماق 活得舒心：قەيەردە جان ئارام ئالسا ، شۇ يەردە ياشىغان ياخشى . 里那在活生、心舒得活里哪

好就 。

جان ئاز قالماق ①奄奄息一②死吓：قاراقچى بېشىدىكى ئالمىغدى دەپ ئەنسىرەپ ، جېنىم ئاز قالدى . 强心担我 . 死吓儿点差、袋脑的你要盗 。

جان ئاغرىتماق 受罪：مەيدە ئاغرىتقان ئاش ئەمەس ، جان ئاغرىتقان دوست ئەمەس . <谚> 人使、饭是不的疼胃使 。友朋是不的罪受 。

جان ئالماق 要命

جان ئالماس قورال 非武命致器

جان ئايماق 贪逸安图：ئۇ جېنىنى بەك ئايايدىغان ئادەم . 人的逸安图贪特个是他 。

جان باقار = جان باقتى

جان باقتى 人的子日混

جان باقماق 子日过、口糊、命活：ھالال ئەمگەك بىلەن ～ 靠 / ئۇ كونا جەمئىيەتتە پۇتۇن 子日过动劳的实诚靠的多众民教 。卖靠全完会社旧在他 . 命活艺 。

جان بانكىسى 生命银行

جان بەرمەك ①送、命送、命丧、气咽：كېسەل كىشى ئۆيگە يېتىپ بارمايلا جان بەردى . 了气咽就家到没人病 。②命要不(表)(欢喜常非示表)：بالىلار كىنو دېسە جان بېرىدۇ . 了命要不就影电说听一们子孩 。

جان بىلەن ئويناشماق 玩命：ئۇكام بۇ جان بىلەن ئويىنىشىدىغان ئىش جۇمۇ . 事的命玩是这道知你、弟老 。呀 。

جان پىدا 献身：ۋەتەن ئۈچۈن جېنىمىز پىدا . 祖为们我 . 身献国 。

جان پىدا قىلماق 血沥心呕、身献地涂脑肝：ھەقانىي ئىش ئۈچۈن ～ 身献业事义正为 / ئۇ مائارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن جان پىدا قىلدى . 血沥心呕业事育教为他 。

جان پىدالىق 神精的我忘、神精身献：～ بىلەن ئىشلىمەك 作工我忘

جان تالاشماق 喘残延苟、扎挣死垂

جان تەسلىم قىلماق 真归、亡死

جان تومۇر 子根命、线命生、脉命：سۇ ئىنشائاتى يېزا ئىگىلىكىنىڭ جان تومۇرى . 脉命的业农是利水 。

جان تۇمشۇققا كەلمەك ①奄奄息一②息 <转>命：ئاقاقنى تۆۋەنگە چۈشۈرگۈچە جان تۇمشۇققا كەلدى . 上眼子嗓在悬：了上眼子嗓在悬就命、来下放有没还门闸 。

جان تۇمشۇققا يەتمەك = جان تۇمشۇققا كەلمەك

جان تىكمەك 拼命，去出豁，死誓：جان تىكىپ ئىشلىمەك 作工命拼 / ۋەتەننى جان تىكىپ قوغدىماق 保死誓国祖卫

جاندىن جاق تويماق 够活，不想活

جان چىقارماق ①致死：مۇشۇك بىر چىشلەپ چاشقاننىڭ جېنىنى چىقاردى . 猫一口咬了死老鼠。②气生人惹，激：تولا جېنىمنى چىقارما . 别你惹我生气。

جان چىقماق 气断，命赴泉黄：جان چىقىقاندا ياسىن ئوقۇماق 断气念后之经(炮后马)

جان دەپ 意乐很，得不巴：～ قاتناشماق 很乐意参加，加参得不巴

جان دوست 友挚，交之逆莫：جان دوستۇڭ جېنىدىن كېچەر ، مال دوستۇڭ مېلىدىن كەچمەس . ＜谚＞ 交之逆莫，命舍肯财舍不交之钱金。

جاندىن تويماق 轻生，烦耐不得活：ئۇ جېنىدىن تويدى . 他烦耐不得活了。جاندىن تويغانلار 活想不徒之命亡

جاندىن جۇدا بولماق 命丧，丧生

جاندىن كەچمەك 命舍，去出豁：جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس . ＜谚＞ 命条一舍不人中意得难。

جاندىن ئۆتمەك 形容恶言伤人：ياتنىڭ سۆزى ياندىن ئۆتەر ، قېرىنداشنىڭ جاندىن . ＜谚＞ 恶言的人旁耳旁的人亲，风透心。

جان ساقلىماق 保命，存身：جان ساقلىغۇدەك يېر يوق . 地无存身保命。＜谚＞ 好管性命的巴嘴。

جان سۆيۈنمەك 滋滋乐：ئۇ ھەر بىرىمىزگە جېنى سۆيۈنگەن ھالدا قارايتتى . 他滋滋乐着看我们每一个人。

جانغا ئارا بولماق 营救：ھەرقايسىلىرى جېنىمغا ئارا بولۇپ مېنى مۇشۇ يەرگە ئېلىپ چىقىشتىلا ، لېكىن مەن ھېچ تۆھپە كۆرسىتەلمىدىم . 诸位蒙承救营我，此到我但，贡点半无献。

جانغا ئارام بولماق 舒服，安逸

جانغا ئەسقاتماق 顶用，事顶，用有：مېنىڭ ئوچ بالام بار ، ھەممىسى جانغا ئەسقېتىپ قالدى . 我三个孩子，都了用顶。

جانغا پاتماق = جاندىن ئۆتمەك

جانغا تاقالماق 上子脖到架刀，关攸死生

جانغا تەگمەك 惹，激，气生人惹：سەن ئۇنىڭ جېنىغا تەگمە . 你别惹他，气生他惹要不。

جانغا تۇشلۇق ئىش قىلماق 为而力量：مەن جېنىمغا تۇشلۇق ئىش قىلاي . 我为而力量吧。

جانغا جان ئالماق 以命抵命

جانغا جان قوشماق 发风气意：سەنلا يېنىمدا بولساڭ ، جېنىمغا جان قوشۇپ ، غەيرىتىمگە غەيرەت بېرىسەن . 只要你在，我边身边，我风气意发，我就会干劲倍增。

جانغا زامىن بولماق 致死，命性送葬：شۇنداق قىلىپ چۈجە خوراز بىرمۇنچە چۈجىلەرنىڭ جېنىغا زامىن بوپتۇ . 这样就，小鸡公小个几好了送葬鸡的命性。

جان قاقشىماق 磨折受备，熬煎受备：ئېغىر ئەمگەك ، تاياق - توقماقتىن جان قاقشىدى ئۇكا ، دېدى ئۇ خۇرسىنىپ . "说地叹哀他，动劳的重沉，弟老，备我使苦之棒棍。"熬煎受。

جان قالماسلىق 儿劲有没，尽力疲筋：مۇھىممەتنىڭ پۇتلىرىدا جان قالمىدى . 他点一有没腿双的提麦麦。ئۇ قورققىنىدىن ئىككى پۇتىدا جان قالمىدى . 他吓得两腿发软。

جان قايغۇسى 命惜，命活：ئۆچكىگە ～ ، قاسساپقا ياغ قايغۇسى . ＜谚＞ 山羊为命活，愁发而油取为夫屠。愁发。

جان كۆيەر 关，的人爱疼：～ دوست 人爱关，的人爱疼

友朋的 / ～ قېرىنداش 同胞的人爱疼

جان كۆيدۈرمەك 心热①＜成＞，忧恳勤勤：خەلق ئۈچۈن ～ 心关②。民人为忧恳勤勤：ئامانلىق مۇلكىگە ～ 爱，爱关，护：护爱，命拼③物公护爱，力卖：جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىمەك 活干力卖

جان كىرمەك ①活复，苏复：ئۆلگەن كەپتەرگە جان كىرىپتۇ . 死鸽，奋兴，奋振，劲来，活跃，活复②。了活然突子

望希 ئاۋازىدىن ئابدۇكېرىم ئىكەنلىكىنى تونۇغان ئازادگۈلگە بىرئاز جان كىردى . 从音声，木然克都不阿是来出听

。望希丝一了有丽古提扎

جاننى ئالىقانغا ئالماق 命生冒，里手在攥命生把

着冒是们他：ئۇلار جېنىنى ئالىقانغا ئالغان باتۇرلار . 险危：ئۇ دەريادىن ئۆزۈپ ئۆتىمەن دېگەن ئادەم جېنىنى ئالقىنىغا ئېلىپ قويسا بولىدۇ . 雄英的险危命生的河条这过渡要想。

。的险危命生冒要是人

جاننى سېلىپ بەرمەك 以命要不，价代为命生

جاننى قولغا ئالماق = جاننى ئالىقانغا ئالماق

جاننى دالدىغا ئالماق 避躲，藏躲：پايلاقچىلار سېنى ئىزدەپ يۈرىدۇ ، ھازىرچە جېنىڭنى دالدىغا ئېلىپ تۇرغىن . 探暗，你找到要们他，你命保好，藏躲时暂。

正在到处寻你，你是还暂时一避。好
جاننى قويۇشقا جاي تاپالماسلىق 无地，身藏处无容自
جاننى قۇتۇلدۇرماق 救命
جاننى قىينىماق 受罪：بۇ يەردە جاننى قىيناپ نېمە قىلىسەن؟ 呢罪受里这在吗干你？
جاننىڭ باربىچە 拼命：～ يۈگۈرمەك 跑地命拼
جاننى ئوغرىغا بەرمەسلىك 计生持维强勉：ئىش قىلىپ جاننى ئوغرىغا بەرمەي كېلىۋاتىمەن. 反正生持维强勉在干个这。
جاننى ئۇپراتماق 神劳伤，体身伤：مۇنچىلىك ئىشقا جېنىڭنى كۆپ ئۇپراتما. 事小点一么这为，劳分过要不你，神。
جاننى ئېلىپ جاڭگالدا قويماق 表示狠狠惩罚：خەپ توختا، بىر كۈنلەر كەلسە جېنىڭنى ئېلىپ جاڭگالدا قويىمەن. 别忙，候时到，拾收非我，不你可。
جاننى ئېلىپ قاچماق 逃命：سىز بۇ يەردە تۇرماڭ، ماندىن بىرنەچچىنى ئېلىپ جېنىڭىزنى ئېلىپ قېچىڭ. 在别你，吧命逃去快馕个几上拿，了待儿这。
جاننى ئېلىپ يەردە قويماق 死吓，死腾折：بالام قىزىپ، تارتىشىپ قېلىپ، جېنىمنى ئېلىپ يەردە قويدى. 了死腾折我把，搐抽又，烧发又子孩。
جاننى ياقىغا ئالماق 生逃
جان ھەلقۇمىغا كەلمەك 奄奄一息，病入膏肓，日薄西山
جان ئۈزمەك 气断，气咽，停止吸呼
جان يايرىماق 分万喜欣，放怒花心：بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، رەيھانىڭ جېنى يايراپ كەتتى. 听到这个消息，热依丽古欣喜得分万。
جان يەر ①身下②要害部位 <转>
جېنى بار ①着活：بۇ توشقانىڭ قۇلىقى مىدىرلىدى، ～ ئەمەس. 着活还，下一了弹动朵耳的子兔只这。②着活还，下一了弹动朵耳的子兔只这。
جاننىڭ بارلىقى 量分有，理道有，耐能有，事本有<转>：بۇ كادىرنىڭ خېلى ～ بار. 这个干部有挺本事。
جېنى بوش 人的弱软 ～ 松稀，弱软：ئادەم 理道有书议倡个这。
جېنى تاقىلدىماق 待可不急，待及不迫：جېنى تاقىلداپ كەتكەن سېبىت كەپتەرلىرىنى قويۇپ بەردى. 待可不急，了飞放全子鸽把就提依赛的。
جېنى چىققۇر 该，的死该：بۇ ～ يەنە كەپتۇ. 这个该死的，了来又。
جېنى چىقماق ①绝气：ئېغىزىنىڭ ئاچچىقى كەلگۈچە، پاكارىنىڭ جېنى چىقىپتۇ. <谚>个小，怒动未还子个大。②绝气经已子：点极到达碌忙或，气生，惧恐示表：بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئايگۈلنىڭ جېنى چىقاي دېدى. 这到听，了死怕害直简丽古依阿，息消个。
جېنى چىڭ 实皮：～ بالا 子孩的实皮
جېنىنغا باقماق 力量：جېنىڭغا بېقىپ ئىش قىلسائچۇ! 你，吗行不行而力量办他。
جېنىنغا ۋاي 的受够，的瞧够 <习>：ئۇنىڭ ～. 的瞧他够。
جېنىم بىلەن 力全尽竭 <习>：ۋەزىپىنى ～ ئورۇندايمەن. 务任成完力全尽竭我。
جېنىنىى ئاتىماق 辞命出豁，不死万辞：مەن ۋەتەننى قوغداشقا جېنىمنى ئاتاپ قويدۇم. 为我国祖卫保，不死万辞。
جېنىنى جان ئەتمەك 过活，活过子日：ئۇ جېنىنى ئاران جان ئېتىپ كېلىۋاتقان كەمبەغەل. 她是个勉强过活的穷人。
جېنى ئون بولسىمۇ 臂六头三有纵 <成>
جېنى ئېچىگە پاتماسلىق 禁自不喜 <成>：گۈلنىڭ بىردىنلا جېنى ئېچىگە پاتماي قالغانلىقى دوستىنى ھەيران قالدۇردى. 到感友朋的她使，禁自不喜得变然突丽古。惊吃。
جېنى يوق ①没命：قوتاندىكى ئۈچ قوينىڭ ئىككىسى يېرىم جان، بىرىنىڭ ～ ئىدى. 不死半只两，羊只三有里圈羊。②了死经已只一，活没脚手的我，气力有没，劲没 <转>。～ پۈت-قولۇمنىڭ ھېچ：用耐不，实结不用。～ بۇ ماتانىڭ 。儿劲点一有。不布土种这。
جاناب (جانابى) 人大，生先，下阁〔静〕：زۇڭتۇڭ جانابلىرى / باش ئەلچى جانابلىرى 总下阁统使大先生 / جانابى ئالىيلىرى 下陛
جانان (جانانى) 人的中心，人美的中心〔静〕：جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس. <谚>中意见难，命条一舍不，人。
جانان چىنە 碗瓷细
جانانە[1] 人上心，人中意，人恋〔静〕
جانانە[2] (一之种品子杏)尼那贾 <植>〔静〕
جانباز 的死忘生舍，身顾不奋〔静〕

جانبازلىق 神精的身顾不奋〔静〕

جان - تەن 尽竭．心身〔静〕：～ بىلەن ۋەتەننى قوغدايمىز．国祖卫保力全。

جان - جان 下见

جان - جاندىن ئۆتمەك 透伤，痛刺，骨刺严的骨刺：جان - جاندىن ئۆتۈپ كېتىدىغان سوغۇق / 寒伤话这．جاندىن ئۆتۈپ كەتتى．这心的他了透。

جان - جانۋار 灵生〔静〕

جان - جەھل 命拼；力竭〔静〕：جان - جەھلى بىلەن كۈچەپ ئىشلىمەك / 作工命拼 جان - جەھلى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتمەك 抗顽，抗反命拼

جانجىگەر 心的我 بالام ～：贝宝，肉骨，肝心①〔静〕：قېرىندىش ～ / 子孩贝宝的我，肝密亲②胞同肉骨 的友朋的

جاندار 灵生〔静〕

جان - دىل 意全心全，意一心一〔静〕：～ بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلماق 务服民人为意全心全

جانسىز 死，的沉沉死，的气生有没，的命生无〔静〕：～ ئادەم 的沉沉气死：的情表有没，的滞呆，的板的上画幅这．سىزىلمىتۇ ～ بۇ رەسىمدىكى ئادەم بەك / 人的滞呆 كۆز ～ / 谷河的寂死 ۋادا ～。板死太物人光目

جانسىز تەبىئەت 界机无

جانسىز مۇھىت 境环物生非 <农>

جانسىزلاندۇرماق 态动使的«جانسىزلانماق»

جانسىزلاندۇرۇشماق 态同共的«جانسىزلاندۇرماق»

جانسىزلاندۇرۇلماق 态动被的«جانسىزلاندۇرماق»

جانسىزلانماق 力无，觉知去失〔动〕：ئۇنىڭ پۇت - قولى جانسىزلىنىپ كەتتى．他手脚失去知觉了。

جانسىزلىق 沉沉气死〔静〕

جانلاندۇرماق 态动使的«جانلانماق»

جانلاندۇروش 化人拟，化格人 <文>〔静〕

جانلاندۇرۇشماق 态同共的«جانلاندۇرماق»

جانلاندۇرۇلماق 态动被的«جانلاندۇرماق»

جانلانماق 勃勃气生，机生满充，苏复，跃活①〔动〕：بازار ～ 市场活跃 / باھار كەلدى، تەبىئەت جانلاندى．天春．تىجارەتنىڭ جانلىنىشى مەزگىلى / 季旺业营 باھار يامغۇرىدىن كېيىن، بۇ تاغلىق يېزا جانلىنىشقا باشلىدى．雨过后春，村山个这，了来满充机生振②。了来起奋 ئالدىدا جانلاندى．的来以天几 ئاڭلىغان ئىھۋال ئۇنىڭ كۆز 的前眼的他在现展闻所见所。

جانلىق 的命生有，的活①〔静〕：بۇلار ناھايىتى ～ تەسۋىرلىنىپتۇ．东的 ～ ئەرسە。力命生有很得写描都切一这

命生有

生 ～ تەسۋىر：的生如栩栩，的生生活，的动生②西 / 子例的生生活 ～ مىسال / 写描的动 ～ سىزىلىپتۇ．的勃勃气生③。生如栩栩得画画幅这 / 格风的勃勃气生 ئۇسلۇب：的活灵，的泼活 ～ ئۇسلۇبى / 。泼活得写导报篇这 ～ بولۇپتۇ．用运活灵 ئىشلەتمەك

جانلىق ئەمگەك 动劳活 <经>

جانلىق بايلىق 价物活 <经>

جانلىق بەلگىلىمە 定规通变

جانلىق تاۋار 品商活 <经>

جانلىق تەبىئەت 界机有

جانلىق تەرجىمە 译活 <语>

جانلىق تىل 语口 <语>

جانلىقلار سىياسەتشۇناسلىقى 学治政物生

جانلىق مائاش 资工活 <经>

جانلىق ئورگانىزىم 体物生

جانلىقلىق 性活灵〔静〕

جانىجان 祖的爱可：～ ۋەتەن 的爱亲，的爱可①〔静〕：دوست ～ / 国的身切②友朋的爱亲 سۇ قۇرۇلۇشى خەلق ئۈچۈن مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش．。事大的益利身切众群民人到系关是程工利水

جان - ئىمان 魄魂〔静〕

جان - ئىمانى چىقماق 体附不魂①：ئەخمەتنىڭ قورقۇنچىدىن جان - ئىمانى چىقىپ كەتتى．艾合提麦得吓魂得 ئۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ جان - ئىمانى چىقىپ كەتتى．他这了听把可话这。了坏气②。体附不雷霆：大发，怒大然勃，坏败极气

جانىۋار 计伙②灵生①〔静〕：～ ھەي، بەيگىنىڭ ئالدىنى بەرمەيتتىڭ، ئەمدى قېرىدىڭ．(语用的时化格人物动对)老你今如，过后落有没来从你上场马赛，计伙，哎。了

جاھات 战圣②(斗奋而拉安为)德哈加① <宗>〔静〕

جاھاز 具家〔静〕

جاهازلاتماق «جاهازلىماق»的态动使

جاهازلانماق «جاهازلىماق»的态动被

جاهازلىماق 〔动〕置布：ئۆينى ～ توي قىلىش / 间房置布 ～ 单简克迪萨前婚．جاهازلىدى ئالدىدا سادىق ئۆيىنى ئاددىيلا 。房新下一了置布地

جاهالەت ①〔静〕昧蒙、昧愚：دەۋرى ～ / 代时昧蒙 ～ ②暗黑：ئۇيقۇسى 沉睡 جاھالەتتىن قۇتۇلماق 走出黑 识知求寻、暗

جاهالەتپەرەس 者昧蒙于衷热、者义主昧蒙〔静〕

جاهالەتپەرەسلىك 为行昧愚、义主昧蒙 <哲>〔静〕

جاهالەتچىلىك 义主昧蒙〔静〕

جاهالەتلىك 〔静〕①昧蒙、昧愚、昧蒙的：～ 的化开经未 ②黑暗的：～ كونا جەمئىيەت 黑暗的 策政民愚 سىياسەت 会社旧

جاھان ①〔静〕世界、世全 ～ پۈتۈن：下天、宇环、普天下 / ～ كەزمەك 周游世界 / ～ تىنچلىق 平 / جاھاندا مىڭ كىشى، كۆڭۈلدە بىر كىشى．<谚>世事万千有上天，人各一个只里心（施西出里眼人情）。 ②<转>世道：～ ئۆزگەردى．了变道世：了变天。 ③<转>的大天：～ ئىش تۈگەپ كەتتى．都事的大天了完。

جاھان تۇتماق 生活：ئۇنىڭ بۇمەھەللىدە جاھان تۇتۇپ كېلىۋاتقىنىغا 20 يىلدىن ئاشتى．在他这个村里活生了二十多年。

جاھان ساربىگى 人的傻卖疯装

جاھانغا پاتماسلىق <成>不可一世：بەزىلەر خوراز-نىڭ تاجىسىچىلىك مەنسەپكە ئىگە بولسا، جاھانغا پاتماي قالىدۇ．有些当人了芝麻官的就不可一世。

جاھانغا سىغماسلىق = جاھانغا پاتماسلىق

جاھانغا كۆز ئاچماق 出世

جاھان قىلىنغا چۈشمەك <成>天下大治：ھازىر جا-ھان قىلىنغا چۈشتى．现在天下大治了。

جاھان كۆرگەن 广识见、面世过见：ئۇ خېلى ～ ئا-دەم．他是见过面世的人。

جاھاننى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلماق <成>天得闹翻地覆：بىر چاغلاردا جاھاننى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ تېرە-سىگە پاتماي قالغان «نوچىلار» مانا ئەمدى قانۇنىنىڭ جازاسىغا تارتىلماقتا．曾几时何天得闹翻地覆，一可不世的”好“法律的惩处到受正在现“汉。

جاھاننى بېشىغا كىيمەك <成>闹翻天得：ئۇ شاھزادىنىڭ جاھاننى بېشىغا كىيىشىدىن قورقۇپ ، نىيىتىدىن يېنىدى．意转心回就是于、复地翻天得闹子王怕惧他。了。

جاھاننىڭ رەپتارىغا باقماق 时审、务时识 <成>势度

جاھاننىڭ رەپتارىغا كىرىۋالماق <成>故世于老：جاھاننىڭ رەپتارىغا كىرىۋالغان ئادەم的滑圆、人的故世于老人

جاھاننىڭ كارى ①世②事生计：جىمىپ كەتتىڭىزغۇ باقى ئاكا، ～ تۇغۇيدۇ ، قېنى ناخشا ئېيتىڭا．巴哥大克你、吧歌唱是还、的头尽个有会事世、吭不声一么怎。

جاھانچە 的大巨、的大天〔静〕：شۇنداق بولسا ، ئىش قىلغان بولاتتىڭىز：如果是这样、们我做了一件天大的事情。

جاھاندارچىلىق ①生计：～ قىلماق 生谋 / ئۇ كۈن-دۈزى نومۇرغا ئىشلىسە ، كېچىسى خام توقۇپ．白他天一下午织布、晚上灯点还干活生计谋。②世处：～ يولى 世处之道

جاھانسازلىق 〔静〕珑玲面八

جاھانشۇمۇل 〔静〕世界的性有具：～ زور ۋەقە 世界有具件事大的性

جاھانكەزدى 〔静〕世界的游周、世界的湖江走：～ دورىگەر 子骗湖江走 / ～ ئالدامچى 师剂药的湖江走

جاھانگىر 〔静〕世界主宰、世界义主者服征、者帝国者

جاھانگىرلىك 〔静〕义主国帝：جاھانگىرلىككە قارشى كۈرەش 争斗帝反

جاھانگىرپەرەس 〔静〕者义主国帝亲

جاھانگىرپەرەسلىك 〔静〕为行义主国帝亲

جاھاننەما 〔静〕①西洋镜、②<转>照镜妖

جاھىل 〔静〕①的知无、的固顽、子分固顽预、～ ئۇنسۇر（指）勒西扎<宗>③的知无、的化开未②子分硬死未、识知本基教兰斯伊乏缺、容内的《经兰古》懂不（人的育教堂经过受

جاھىل تەمرەتكە <医>癖顽

جاھىلانە 〔静〕地昧愚、地知无、地固顽：～ چىلىك تۇر-ماق 持坚固顽 / ～ قارشىلىق كۆرسەتمەك 抗顽 / ～ بىل-جىرلىماق 说妄知无

جاھىللاشتۇرماق «جاھىللاشماق»的态动使

جاھىللاشماق 〔动〕固顽变：سەن نېمانچە جاھىللىشىپ كەت-

تىلەك؟ 你怎么这得变么这固顽？

جاھىللىق 〔静〕 顽固，化不固顽度态：مەن پاكىتلار ئالدىدا جاھىللىقىمدا چىلەك تۇرالمىدىم . 在，前面实事不能我。

جاھىللىق قىلماق 顽固：سەن نېمىشقا مۇنداق جاھىللىق قىلىسەن؟ 你为什么这么固顽样呢？

جاھىللىقى تۇتماق 顽固起来

جاھىلىيەت 〔静〕 蒙昧时期(伊斯兰教典籍中，<宗>(期时昧蒙为期时前以教兰斯伊在人伯拉阿称)

جاۋا[1] 〔静〕 毛织的：～ گىلەم 毯子

جاۋا[2] 〔静〕 <方> 丑，的丑、的陋丑，的看难

جاۋاب (جاۋابى) 〔静〕 回答①，回话，复答，答话：كۆلۈپ قويۇپ ～ بەرمەسلىك / 不答而笑 他. ئۇنىڭغا خەت يازدىم ، ئەمما جاۋابى بولمىدى . 我给信了写，但封信去三年没回音。 ～ تېلېگراممۇ ياكى خەت / 电报，电话回有没他。 ②要书休：ھاۋاخان ئېرىدىن جاۋابىنى ئېلىپ ئۆز يۇرتىغا كەتتى . 阿瓦孕从丈夫去了回原籍书休。 ③对应何如知不给书休：ياسىن ئاچچىقىدا ئايشەمنىڭ جاۋابىنى بېرىپ ، ئۆيدىن ھەيدىمەكچى بولدى . 亚辛在气头上，把想赶她出门家。 ④复批<法>答案：ئىمتىھان سوئاللىرىنىڭ ئۆلچەملىك جاۋابى . 考试的标准答案 جاۋاب ئالماق ①得到回音，得到复答：قانائەتلەنگۈدەك ～ 满意的答复到得 / مەن ئارقا - ئارقىدىن ئۈچ پارچە خەت يازدىم ، ئەمما تا ھازىرغىچە جاۋاب ئالالمىدىم . 我连写三封信，但至今没得到回音。 ②要书休 。 جاۋاخان：ھاۋاخان ئېرىدىن جاۋابىنى ئېلىپ ئۆز يۇرتىغا كەتتى . 阿瓦孕从丈夫去了回原籍书休了。 جاۋاب بەرمەك ①回答，复答：ئۇ مېنىڭ سوئالىمغا جاۋاب بەرمىدى . 我的问题他没回答。 ②应答，应对：مەن خېلى ئۇزاق چاقىردىم ، ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى . 我叫了半天，没人应答。 قانداق جاۋاب بېرىشنى بىلمەسلىك جاۋابىنى بېرىپ ، ئۆيدىن ھەيدىمەكچى بولدى . 不知如何对应，给书休就把她赶出门了。 جاۋاب قىلماق 承担，任责担保：ئەگەر سىنىپىنىڭ جاۋابكارلىرىدىن بىرى قويسام ئۆزۈم جاۋاب قىلىمەن . 如果我具用的室教学出了坏损，我负责担保。 ～ بېشى بىلەن 用脑袋担保 جاۋاب نوتا 复照

جاۋاب ياندۇرماق 顶撞，顶嘴：ئاتا - ئانىغا ～ 跟父母顶嘴 / مەن تېخى ئۇستازىمغا جاۋاب ياندۇرغۇدەك بولدۇممۇ؟ 我敢顶傅师你和？

جاۋابەن 〔静〕 回复：～ زىيارەت قىلماق 回访 / سوۋغا قىلماق 回赠礼品 / ～ سۆزلىمەك 致答词

جاۋابسىز 〔静〕 没的回复答有没的音回无：～ خەت 没有信的复答 / بۇ ئاينىڭ نۇرغۇن سوئاللىرى ～ قالدى . 这个月的问题有没回复答到得。

جاۋابكار 〔静〕 责负①：责负 خادىم ～ / 人责负 مۇھەررنىڭ ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىگە كىم ～ ؟ 谁负责后果编辑 / 责负 ؟ مەسىلە چىقىپ قالسا مەن ～ . 出了问题我负责。 ②被告：قايسى ھۆججەتتە ئوغلى جىنايەت ئۆتكۈزسە ئاتىسى ～ بولىدۇ دەپ يېزىلىپتۇ؟ 告状中被当亲父罪犯子儿的写上件文个哪是？

جاۋابكارلىق 〔静〕 任责：جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالماق 承担任责 / جاۋابكارلىقتىن قاچماق 任责卸推

جاۋابكارلىق پرىنسىپى 责负 <法> 则原

جاۋابكارلىق سۇغۇرتىسى 责任 <经> 险保

جاۋابكارلىق يېشى 责任 <法> 龄年

جاۋابلاشماق 〔动〕 顶嘴，嘴顶：ئاتا - ئانامغا بىلەن جاۋابلاشما . 不要跟父母顶嘴。

جاۋابلىق 〔静〕 回答的，有的回答的案：سوئال - ～ پايدىلىنىش ماتېرىيالى 问答考参资料

جاۋابنامە 〔静〕 复，信复函

جاۋەن 〔静〕 架子②柜橱，橱碗①

جاۋەنلىك 〔静〕 ①有的，的橱碗有，的柜橱有②的架子有，的(架子，柜橱)橱碗做来用

جاۋۇر 〔静〕 瓷盆搪

جاۋۇشىر 脂蓬格 <植>〔静〕

جاۋىخانا 〔静〕 <方>(的上房楼式老)楼阁

جاۋىغا 〔静〕 <畜> 毛夏

جاۋىغاي 〔静〕 口，口角，嘴角：جاۋىغايلىرىدىن شالى ئاقماق 口角流涎

جاۋىغاي يەللىكى 口角炎 <医>

جاۋىلداتماق «جاۋىلدىماق»的使动态

جاۋىلداشماق «جاۋىلدىماق»的同共态：مومايلار جاۋىلدىشىپ كەتتى . 老大娘们几个开了叨叨。

جاۋىلداق 〔静〕 的，的叨絮爱：～ خوتۇن 爱人女的叨絮

جاۋىلداقلىق 〔静〕 喳喳叽叽，休不喋喋，叨絮爱

جاۋىلدىماق 〔动〕 ①呱哩叽②休不喋喋，叨叨絮絮 جاۋىلداپ سۆزلەپ كەتسە ، ھېچكىم چۈشەنمەيدۇ . 他啦：جاۋىلداپ سۆزلەپ كەتسە ، ھېچكىم چۈشەنمەيدۇ . 他说话呱哩叽啦，听人没懂。

جاي (جايى) <方>区地，点地，方地①〔静〕：چەت ～ 偏僻地 / تاغلىق 方，房住，宅住：بۇ كوچىغا نۇر-

غۇن ~ چۈشۈپتۇ . 宅住多许了盖上街条这 。 جايى يوق-
نىڭ جېنى يوق . 保难命性，房住无人 <谚> 。
جاي ئالماق ①坐下，就坐：ئۇلار ئاتلىرىنى قوزۇقتا
باغلاپ قويۇپ ، چېدىرغا كىرىپ جاي ئېلىشتى . 他们把马在拴
产房置②。下坐篷帐入进，上子桩
جاي بەرمەك 座让
جاي تۇتماق 占子位，占住居，方地：ئۇ مۇشۇ مە-
ھەللىدىن جاي تۇتتى . 区街个这了到住就他 。
جاي راسلىماق 铺床：جاي راسلاپ قويدۇم ، كىرىپ
يېتىۋېلىڭ . 吧了歇去进，好铺已床 。
جاي سالماق ①盖房屋②铺床
جايىدىن چىقماق 对头：ئۇنىڭ گېپ - سۆزلىرى خېلى
جايىدىن چىقىدۇ . 头对很话的他 。
جايىغا تەگكۈزمەك ① 到送（等件信）到说点子上，
上：سەن گېپىڭنى جايىغا تەگكۈزدۇڭ . 了上子点到说话的你 。
جايىغا چۈشمەك ①位复：پۇتنىڭ چىقىپ كەتكەن يېرى
جايىغا چۈشتى . 了位复方地的臼脱脚 。② 处好到恰：
بۇ سۆز ئازا جايىغا چۈشۈپتۇ . 处好到恰得用词个这 。
زاپچاس جايىغا چۈشتى . 了好安件零 。
جايىغا قويماق 放，方地的来原在放位原到：ئۇ
كىتابنى جايىغا قويدى . 位原了到放书把他 。
جايىغا كەلتۈرمەك 上子点到说（话）：بۇ گېپىنى خېلى
جايىغا كەلتۈردۇڭ . 了上子点到说话把你 。
جايىنى تاپماق 方地的己自合适到找：ئەزىز ئەمدى
جايىنى تېپىپتۇ . 方地的己自合适了到找今如孜则艾 。
جايىنى قىلماق 准备
جاي - جاي 〔静〕各）（的有应自置位，方地：جاي -
جايلاردىكى ئامما چاغانىنى خوشال - خۇرام ئۆتكۈزدى . 各众群地
欢度节春 。 يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىدىغان كادىرلار جاي-
جايلارغا كەتتى . 各地赴奔部干农支
قىسىملار جاي - جايىغا ئورۇنلاشتى . 各队部的习演加参就
位各 。
جاي - جايىدا سۆزلىمەك 有得讲，处好到恰得讲
理有条，十一五一：ئەركىن بولغان ئەھۋالنى دادىسىغا جاي-
جايىدا سۆزلەپ بېرىپتۇ . 一五一况情的生发所把肯尔艾
听亲父给讲地十 。
جاي - جايىغا كەلمەك ①复原，位各就各②位复，
所其得适
جايلاتماق «جايلىماق» 的使动态：ئۇ يېقىن ئادەملىرىنى ئىشقا
亲的己自插安他 . سېلىپ ئۇرغۇن ئەرسىنى جايلىتىۋالدى
。西东少不了取捞，信
جايلاشتۇرمىماق «جايلاشماق²» 的使动态：بالىنى يەسلىگە ~
ئەرسە - كېرەكلىرىنى ~ / 里所儿托在顿安子孩把
/ بۇ ئىشنى سەندىن باشقا ھېچكىم جايلاشتۇرالمايدۇ . 收
西东拾收 。 قورال - سايمانلارنى قول
يېتىدىغان يەرگە جايلاشتۇرۇڭ . 的手顺在置放具工把你
。方
جايلاشتۇرۇشماق «جايلاشتۇرماق» 的共同态
جايلاشتۇرۇلماق «جايلاشتۇرماق» 的被动态
جايلاشماق¹ «جايلىماق» 的共同态：ئۇنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشىنى
جايلىشىپ بەرمەك 为事后顿安他
جايلاشماق² 〔动〕①安顿，排安，置安，置处：مەن
ئەمدىلا كەلدىم ، جايلاشقىنىم يوق . 来刚我，好顿安有没还。
②坐，落座，于位：سادىق ئۆيگە كىرىپ سافانىڭ بىرىگە
جايلاشتى . 成办③。上发沙到坐便，子屋进走克迪萨 ，
了妥办事的我 。妥办：مېنىڭ ئىشىم جايلاشتى . 。
جايلانماق «جايلىماق» 的被动态
جايلىماق¹ 〔动〕①放，置处，装：人放，人
يۈگەپ يانچۇقىغا جايلىدى . 衣人放，好包布用钱元十把他
。袋内服：مەن مالىلارنى ، يولغا كېرەكلىك ئوزۇق - تۆلۈكلەرنى
كېمىگە جايلىدىم . 措筹②。内船入装粮干和品物把我 ，
备准：بىرئاز پۇل ~ / 钱点一措筹 ~ قىشقا ئوتۇن
理料，置处③ 火柴的冬过备准：قالغان ئىشنى ئۆزۈم
جايلايمەن . 。置处我由事的下剩 ئۇ بىر ئېغىز سۆزنىمۇ
逃④。好不说也话句一连他 . جايلاپ قىلالىمايدىكەن
坑 <转>⑤ 。命逃快你 . ئۆزۈڭنى تېز جايلا
（命）：我把他 . ئۇ مېنى جايلاپ كەتتى
（头苦吃使）搞，整，害：ئۇ ئۇچ دۇشمەننى جايلىۋەتتى . 敌个三了掉搞他
了坑给 。人
جايلىماق² （利锋，滑光使）磨 <方>〔动〕
جايلىماق³ 开躲，身躲 <方>〔动〕
جاي - ماكان 园家〔静〕
جاي - ماكانسىز 的归可家无，的家无〔静〕 ~ ئادەم
所失离流，归可家无 قالماق ~ / 人的归可家无
جايسىز 无，的宅住无②的点地无，的所处无①〔静〕
的屋房
جايسىزلىق 屋房无，宅住无②点地无，所处无①〔静〕
جايلىق 房有，的宅住有②的点地有，的所处有①〔静〕
的屋

جاينامار 垫拜礼 <宗>〔静〕
جاينامازلىق 的垫拜礼做②的垫拜礼有①〔静〕
جايئوت 草黄麻 <古>〔静〕
جايىدا 得词用，当恰词用 سۆزى جايىدا 。意如事万，好 ~ ئەمەس . 好不情心的他天今 ھەممە ئىش ~ -- 都切，"好"示表〔静〕 بۇگۈن ئۇنىڭ كەيپى 体 / ئىشىڭىز جايىدىمۇ؟ 吗利顺作工的你？ بۇ بالىنىڭ ئەقلى ھۇشى ~ ئەمەس . 这 。醒清不脑头的子孩个
جە 醒)
جەبرائىل 四的中《经兰古》来伊勒布哲 <宗>〔静〕 ("列百加"称《书全约旧》，一之使天大
جەبىر 磨折，苦痛，迫压〔静〕
جەبىر چەكمەك 磨折受，迫压受，苦受
جەبىر تارتماق 磨折受，迫压受
جەبىر قىلماق 他 . 己自磨折己自 磨折：ئۇ ئۆزىنى ئۆزى جەبىر قىلدى
جەبىر كۆرمەك 苦是这为认他 . 了走就下扔儿活 ①磨折受②苦受是为认：ئۇ بۇ ئىشنى جەبىر كۆرۈپ ، قىلماي تاشلاپ كېتىپتۇ
جەبىر - جاپا 难苦〔静〕
جەبىر - جاپا تارتماق 苦茹辛含
جەبىر - جاپالىق 的难苦，的苦痛，的苦困〔静〕 ：ئۇ ~ كۈنلەر ئىدى . 子日的苦困难艰是那 。
جەبىر - زۇلۇم 迫压〔静〕
جەبىر - زۇلۇملۇق 的迫压受，的难受苦受〔静〕
جەبىرلەنمەك 磨折受，苦受〔动〕
جەپسەك 毛的缀补针用后毛脱子皮〔静〕
جەد 席下坐辈长的子妻，子肚瘪饿席上坐辈长的夫丈 。皮肚了破撑 (جەددى) 〔静〕 长辈：ئەرنىڭ جەددى تۆرده ئولتۇرۇپ ئاچ چىقار ، خوتۇننىڭ جەددى ماندىدا ئولتۇرۇپ توق چىقار . <谚>
جەدە 马的色棕红 ئات ~ :(马于用)色棕红〔静〕
جەددى - جەمەت 族家〔静〕
جەدۋال 术莪 <植>〔静〕
جەدۋەل 表程课 / دەرس جەدۋىلى 填 表 / تولدۇرماق ~ / 表造，表制 سىزماق ~ :表报，格表①〔静〕
جەدۋەللەشتۈرمەك 态动使的 «جەدۋەللەشمەك»
جەدۋەللەشتۈرۈشمەك 态同共的 «جەدۋەللەشتۈرمەك»
جەدۋەللەشتۈرۈلمەك 态动被的 «جەدۋەللەشتۈرمەك»

جەدۋەللەشمەك 格表造，格表制〔动〕 ناھىيىمىزنىڭ بۇ يىلقى ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ئاللىقاچان جەدۋەللىشىپ بولدى . 。了格表成制已早划计产生的年今县我
جەدۋەللىك 的式表图，的表图〔静〕
جەدۋەللىك كۆرسەتكۈچ 示图
جەدۋەللىك مەلۇمات 表报式格表 <经>
جەددىي 派新革，者新革 <宗>〔静〕
جەددىيلىك 路之教叛上走，路道新革上走 ماق (象抽)教叛，新革〔静〕 ：~ يولىغا كىرىپ قال-
جەرەن 羚喉鹅 ，羊黄 <动>〔静〕
جەرەنقۇلاق 辛细耳獐 <植>〔静〕
جەررا ھ 科伤，生医科外(的学医尔吾维) <医>〔静〕
生医
جەررا ھلىق 法方术手科外 ~ ئۇسۇلى :术手科外〔静〕
جەرگە 际边，线界边，线界地 <方>〔静〕
جەرىمانە ②金罚交 ~ تۆلىمەك :款罚，金罚①〔静〕
金约违 <经>
جەرىمانە قانۇنى 法款罚 <法>
جەرىمانە قويماق 款罚 <法>
جەرىمانە ئۆسۈمى 息罚 <经>
جەريان (جەريانى) 过作工 جەريانى :程过〔静〕 的结终有没个是间时 . ~ ۋاقىت ئايىغى چىقمايدىغان / 程 。程过
جەريانلىق 的程进，的程历，的程过〔静〕
جەز[1] (جەزى) 壳弹②铜黄①〔静〕
جەز[2] 本赌(的人别给借)〔静〕
جەز قىلماق 债赌放：ئۇ ئۆزى قىمار ئوينىمايتتى ، ئەمما جەز قىلاتتى . 债赌放但，博赌不人本他 。
جەز[3] 下见
جەز قىلماق (油食)炼火旺
جەز[4] 锣 <方>〔静〕
جەزبۇزار 花莲银泰勒阿，蒲葛节九 <植>〔静〕
جەزخانا 场赌(的赌聚债赌放靠)〔静〕
جەزخور 头赌〔静〕
جەزخورلۇق 业博赌〔静〕
جەزلىك 垫鞍〔静〕
جەزم 下见
جەزم قىلماق 定肯：ئۇ ، ئۇدۇلدا ئولتۇرغان يىگىتنىڭ ئىلدىن كەلگەن مېھمان ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدى . 定肯他 。人客的来犁伊是正子伙小的面对在坐

جەزمەن 〔静〕一定，定肯：قانداقلا بولسۇن ئۇنى ~ ئىزدەپ تاپمەن．他到找要定一何如论无我。 ~ كېلىدۇ．来定肯他。

جەزمەنلەشتۇرمەك «جەزمەنلەشمەك»的态动使的

جەزمەنلەشتۇرۇشمەك «جەزمەنلەشتۇرمەك»的态同共的

جەزمەنلەشتۇرۇلمەك «جەزمەنلەشتۇرمەك»的态动被的

جەزمەنلەشمەك 〔动〕定肯，定决：ئۇلارنىڭ بۇگۇن كەچ-قۇرۇن يولغا چىقىدىغانلىقى جەزمەنلەشتى．他们今晚出发的决定下来了。

جەزمەنلىك 〔静〕定肯，性定坚，性然必

جەزمىلەشتۇرمەك «جەزمىلەشمەك»的态动使的

جەزمىلەشتۇرۇشمەك «جەزمىلەشتۇرمەك»的态同共的

جەزمىلەشتۇرۇلمەك «جەزمىلەشتۇرمەك»的态动被的

جەزمىلەشمەك 〔动〕定肯，定明白：نەق مەيدانغا بارغان ھامانلا ، ئوغرىنىڭ كىم ئىكەنلىكى ساقچىلارنىڭ كۆڭلىدە جەزمىلەشتى．一到贼窃是谁明就里心们察警场现了。

جەزىرە 〔静〕①野旷，野荒②岛荒：دېڭىز تەرەپتىن ئاداشقان بىر كېمە ئۇلار تۇرغان جەزىرىگە كېلىپ قاپتۇ．一只迷航的在所们他到来船。

جەزىرىلىك 〔静〕荒无人烟的，旷野的

جەزىرىمە 〔静〕热灼：يازنىڭ ~ ئىسسىقى 热灼的天夏

جەسەت 〔静〕首尸，尸体，遗体

جەسەت تەكشۈرمەك <法>检验尸体，验尸

جەسەت ساندۇقى 棺材

جەسەت كۆيدۈرمەك 尸焚，火化

جەسەت ئۆيى <医>太平间，停尸房

جەسەتخانا = جەسەت ئۆيى

جەسۇر 〔静〕胆大的，迈豪的，敢勇的：~ جەڭچى 士战的敢勇

جەسۇرانە 〔静〕迈豪的：~ روھ 神精的迈豪 ~ ناخشا ساداسى 声歌的迈豪

جەسۇرلاشماق 〔动〕胆大变，惧畏所无

جەسۇرلاشتۇرماق «جەسۇرلاشماق»的态动使的

جەسۇرلۇق 〔静〕神精敢勇，气勇，气豪：~ كۆرسەتمەك 神精敢勇现表

جەگە 子檩 <建>〔静〕

جەگىلىك 〔静〕材檩

جەڭ 〔静〕战，战斗：ھاۋا جەڭى 空战 / جەڭگە قاتناشماق 战参 / جەڭگە كىرمەك 投入斗战 ~ / ئېلان قىلماق 宣战 جەڭ پرىنسىپى 作战原则 <军>

جەڭ تەييارلىقى = ئۇرۇش تەييارلىقى

جەڭ مەيدانى 战场 <军>

جەڭچى 〔静〕士战：قەھرىمان ~ 士战的敢勇

جەڭچىلىك 〔静〕的士战：رولى ~ 用作的士战

جەڭگاھ (جەڭگاھى) 〔静〕场疆，场沙

جەڭگە <方>〔静〕结实，的实厚，的实坚，固牢

جەڭگەل 〔静〕的实扎，的累累（实果）

جەڭگى - جېدەل 〔静〕斗争，殴斗

جەڭگىۋار 〔静〕的斗战：ھايات ~ / دوستلۇق ~ / ئۆزىپە ~ / قوشۇن 志 / 气士 <军> جەڭگىۋار روھ

جەڭگىۋارلاشتۇرماق «جەڭگىۋارلاشماق»的态动使的

جەڭگىۋارلاشتۇرۇلماق «جەڭگىۋارلاشتۇرماق»的态动被的

جەڭگىۋارلاشماق 〔动〕化斗战：بۇ جەڭگىۋارلاشقان مۇنتىزىم بىر قوشۇن．这一支是战斗化的规正部队。

جەڭگىۋارلىق 〔静〕力斗战，志斗，力斗战：神精斗战 جەڭگىۋارلىقنى ئاشۇرماق 力斗战高提

جەڭنامە 〔静〕录争战，事故争战

جەلەق <医>〔静〕淫手

جەلپ 见下

جەلپ قىلماق 引吸：سارايدىكى بېزەكلەر ئارسلانبەگنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلدى．拜兰斯尔阿了引吸璜装的殿宫。力意注的戈

جەلپكار 〔静〕的力召感于富，的力引吸有：~ گەپلەر 话的力召感于富

جەلپكارلىق 〔静〕力召感，力引吸

جەلپلىك 〔静〕的力召感于富，的力引吸有

جەللە 〔静〕鼓手铜 <艺>

جەللىگۈر 〔静〕手扒 <方>

جەللىگۈرلۈك 〔静〕为行窃扒 <方>

جەم 〔静〕的中集，的集聚

جەم بولماق 聚集，聚团，圆团：بىر يەرگە ~ 团肉骨 / قان - قېرىنداشلار ~ 堂一济济：起一在集 / پۈتۈن ئائىلە ئەزالىرى 聚团家全

جەم قىلماق ①集聚，中集，聚团使：سازەندىلەر سازلارنى جەم قىلىپ ، نەغمە - ناۋا قىلىشىپتۇ．集器乐把们师乐，唱弹行进，来起中 ~ بىز قان - قېرىنداشلارنى ئۇزاق جۇدالىقتىن كېيىن جەم قىلدۇق．肉骨的后别久使们我

亲圆团了。②心放：خاتىرىڭىزنى جەم قىلىڭ！放你心！

جەمەت 〔静〕属亲、族亲、族家：ئاتا ～ 父系亲属 / ئا-نا ～ 母系亲属

جەمەت سۇغۇرتىسى 险保族家 <经>

جەمەتلىك 〔静〕～：的旺兴丁人族家、的多丁人族家 ئادەم 人的多丁人族家

جەمبىل 〔静〕<植> 牛至

جەملەتمەك «جەملىمەك»的使动态：ئۇ بوغالتىرغا پۇتون يىل-لىق كىرىمنى جەملەتتى．他让总汇计会年全的收入。

جەملەشمەك «جەملىمەك»的态同共：ئاكا ـ ئۈكىلار تاپقان پۇللىرىنى جەملىشىپتۇ．哥俩把挣的钱总汇到一起。

جەملەشكەن نوتا <艺> 总谱

جەملەنمەك «جەملىمەك»的态动被

جەملىمەك 〔动〕总汇、集汇、中集：سان ـ سېپىرلارنى ～ 字数总汇

جەمئىي 〔静〕①总、全部的、整个：ئادەم ～ 有所有人的②共计、总计、合计：بىزنىڭ ئىدارىدە ～ يۈز ئادەم بار．我们单位共计有一百人。

جەمئىيەت 〔静〕①社会：ئىناق ～ 和谐社会 / ～ تۈزۈمى 度制会社 ②会、会协：قىزىل كىرىست جەمئىيىتى 红十字会 / دوستلۇق جەمئىيىتى 友好协会 / يازغۇچىلار جەم-ئىيىتى 作家协会

جەمئىيەت ئامانلىقى <法> 安治会社

جەمئىيەت تارىخشۇناسلىقى 学史会社

جەمئىيەت مۇلۇكچىلىكى <经> 制有所会社

جەمئىيەت ئۇچۇرى <经> 息信会社

جەمئىيەتشۇناس 〔静〕家学会社

جەمئىيەتشۇناسلىق 〔静〕学会社

جەندە 〔静〕①衣衲百②<转>衣僧钵

جەندىر 〔静〕<机> 锥丝

جەننەت 〔静〕天堂、园天、国天、极乐世界

جەننەتقۇش 〔静〕<动> 凤凰、鸟乐极、鸟凤

جەننىتي 〔静〕的天堂人升该、的白清粹纯

جەنۇب 〔静〕南、方南、边南：دەرۋازىسى جەنۇبقا قاراپ ئېچىلغان قورۇ 大门朝南的院子 / مەن جەنۇبتىن كەلدىم．我从方南来。

جەنۇب شامىلى 风南 <气>

جەنۇبي 〔静〕的南面、的方南：～ شىنجاڭ 疆南 / ～ رايون 方南

جەنۇبي ئاسىيا 亚南 <地>

جەنۇبي ئاسىيا تىللىرى سىستېمىسى 南 <语> 系语亚

جەنۇبي ئافرىقا 非南 <地>

جەنۇبي ئامېرىكا قىتئەسى 洲美南 <地>

جەنۇبي جۇڭگو 南华

جەنۇبي قۇتۇپ 极南 <地>

جەنۇبي قۇتۇپ چەمبىرى 圈极南 <地>

جەنۇبي كەڭلىك 纬南 <地>

جەنۇبي ماگنىت قۇتۇبى 极磁南 <地>

جەنۇبي يېرىم شار 球半南 <地>

جەھەت 〔静〕面方：ئىقتىسادي جەھەتتە 在经济方面 / ھا-زىر مەن ھەممە جەھەتتىن خاتىرجەم．现在，我都放面方各心。

جەھەننەم 〔静〕<宗> 火狱、狱地：جەڭچىلەر بىر سائەت ئىچىدە ئون نەچچە دۈشمەننى جەھەننەمگە ئەۋەتتى．战士们在一个小时之内送了进去十多个人敌狱地。

جەھەننەمگە ئۇزاتماق 狱地进送

جەھەننەمگە يوللىماق = جەھەننەمگە ئۇزاتماق

جەھرە 〔静〕<宗> 词颂

جەھرە سالماق 词颂诵朗声大：مۇرىتلار بەزىدە كېچىچە جەھرە سالاتتى．词颂诵朗夜连时有们徒信。

جەھرىخانا 堂颂赞 <宗>〔静〕

جەۋزا 〔静〕<天>①双子②宫子(年阳太历回)三月

جەۋلان 见下

جەۋلان ئەيلىمەك = جەۋلان قىلماق

جەۋلان قىلماق 展招①、扬飘：مەيداندا قىزىل بايراقلار جەۋلان قىلاتتى．广场上红旗飘扬。②飞翔、翱翔：توپ ـ توپ كەپتەرلەر بۇلۇت ئارىسىدا جەۋلان قىلاتتى．一群群鸽子在云间翱翔。

جەۋھەر 〔静〕显现、露显③：ئۇنىڭ چىرايىدا خۇشاللىق ئالامىتى جەۋلان قىلدى．他的脸上显露出高兴的神色。

جەۋھەر 〔静〕①石宝②<转>华精、精髓：سەنئەتنىڭ جەۋھىرى 艺术精华 / ماركسىزمنىڭ جەۋھىرى 马克思主义的精髓 ③<转>结晶：ئەمگەكنىڭ جەۋھىرى 劳动的结晶

جەيرە[1] <动>〔静〕豪猪

جەيرە[2] <植>〔静〕隐花草

جەينەك 〔静〕①肘膊胳、角拐、弯处：يېزا-

ەمز ئەنە شۇ دەريانىڭ ئايلىنىشىدىكى جەينەككە جايلاشقان . 我们
儿脖拐 كـاناي ～ 。处弯拐的河条那在落座子村的
جەينەك دەستە 柄曲 <机>
جەينەكتەك 人的小儿个 ئادەم ～ :的小儿个، 的小〔静〕
جەينەكلەتمەك 态动使的 «جەينەكلىمەك» 的
جەينەكلەشمەك «جەينەكلىمەك» 的态同共的: بالىلار ئورۇن
. تالىشىپ ، بىر ـ بىرى بىلەن جەينەكلىشىپ ئولتۇراتتى . 子孩
。捣子肘膊胳用相互، 位座争了为们
جەينەكلەنمەك ① «جەينەكلىمەك» 的被动态②«جـەينەكلـ
ـمەك» 的自复态: بوۋاي ماموق ياستۇقتا جەينەكلەندى . 爷老
。上头枕绒羽在靠斜子身着撑子肘膊胳用爷
جـەينەكلىك 小的肘压上篮摇②的曲弯، 的弯①〔静〕
枕头
جەينەكلىك ئوق 轴曲 <机>
جەينەكلىمەك 静安子孩让، 下一了捣肘膊胳用他 . جىمىتىپ قويـدى
下。来 ② 用膊胳肘撑: ئۇ ياتقان يېرىدىن جەينەكلەپ
تۇرۇپ تامغا يۆلىنىپ ئـولتۇردى . 身起着撑肘膊胳用他 ،
。来下坐墙靠
جوتاك 糟糟乱 <转>②(粥稠面米玉)团搅①〔静〕 ،
一团糟: ئىشنى ～ قىلىۋەتمەك 把事情搞得一团糟
جـوتاك چالماق 糟糟乱得搞 <转>②团搅打① ،
糟团一得搞
جوتۇ 头锄〔静〕
جوجەي 子嚼②疮口①〔静〕
جـوجـو 声的出发尿把儿孩小给)嘘嘘①<儿>〔模〕
音)②尿尿: بالام ～ بارمۇ؟ 子孩، 尿尿吗؟
جوخۇ 帮驴، 队驴 <方>〔静〕
جودا 端事، 纷纠〔静〕
جودا تۇغدۇرماق 端事起挑
جودا تېرىماق 纷纠闹، 架吵
جودا چىقارماق = جودا تېرىماق
جوداچى 人的事惹爱، 儿头非是〔静〕
جودالاشماق 架吵〔动〕: ئالدىنقى كۈنى دىلېر بىلەن ئىككىمىز
جودالىشىپ قالدۇق . 架一了吵尔拜丽迪跟我天前 。
جـور 配般، 称相〔静〕: قىز بىلەن يىگىت بىر ـ بىرىگە ～
ئىكەن . 配般很子伙小和娘姑 。
جـور بولمـاق ①伴: جـور بـولۇپ ناخشا ئېيتماق 伴
唱 / جور بولۇپ ساز چالماق 奏伴 ②伴做: ئۇنىڭغا جور
بولغۇدەك ھېچكىم چىقمىدى . 伴做他跟能人何任有没 。

جور قىلماق ①伴: دۇتارغا ئـاخشىنى ～ 尔塔都着伴
唱 ②歌儿对配: بۇ ئىككىسى بىر ـ بىرىگە جور قىلىپ يا-
رىتىلغانىكەن . 配般很人个两这 。
جـورا 〔静〕①同伴: ئـۇ ئـۆز جورىلىرى بىلـەن مەسلىھەت-
لەشمـەكچى . 他 配伴同的己自和要商们伴 ، 配伴②。量
偶配找، 侣伴找 تاپماق ～ :偶
جـورا بولماق ①作偶配: بۇ ئايال ئۇنىڭغا جورا بولۇپتۇ .
这个女人成了伴侣当 ② 。偶配的他了
。吧伴伙的我当你 . بول
جوراتماق «جورىماق» 的态动使: ئاناڭنى جوراتما . 别惹你妈
。气生
جوراشماق «جورىماق» 的态同共
جورلۇق 乐音奏伴 ～ :的奏伴، 的唱伴〔静〕 مۇزىكا
جورۇق 令命 <方>〔静〕
جورۇقچىلىق 令命迫强، 义主令命 <方>〔静〕
جورۇنقاي 系谱، 谱家 <方>〔静〕
جورۇماق :令命 <方>〔动〕 تۇردى ئەركىننى قوناق باشلـ-
ـىنى ئۇزۇشكە جورۇپتۇ . 子棒米玉掰肯尔艾派迪尔图 。
جورىتىشماق «جوراتماق» 的态同共
جوربەقەند 瓜甜德堪日卓 <植>〔静〕
جوربىلىق 的侣伴有، 的伴同有، 的伴伙有〔静〕
جوربىماق 叨絮، 叨唠①〔动〕: ئۇ جوراپ قۇلاقنى ئاغرىتىۋەت-
تى . 疼朵耳人得叨絮他 。②骚牢发: بىرەر ئېغىز گەپ-
كىمۇ شۇنچە جوراش كېتەمدۇ؟ 说句三两了话 ، 发着得用
؟吗骚牢的大么这
جوزا 子桌〔静〕
جوزا ـ بەنىلىك 凳板子桌〔静〕
جوزام 病风麻 <方، 医>〔静〕
جوسۇلالىك 场牧 <方>〔静〕
جوغا 嘴壶〔静〕: چەينەك جوغىسى 茶壶的嘴
جوغا تىلى = جوغا ياپقۇچ
جوغا ياپقۇچ 盖嘴壶
جوغجوق 羊头领 <方، 动>〔静〕
جوغدا 毛冠، 毛凤(的上头类鸟)〔静〕
جوغداي 毛绒长(的部膝和部颈驼骆)〔静〕
جوغدۇن 泼活 <方>〔静〕
جوغدىيەك 头凤(的鸡母)〔静〕
جوغۇلا 子穗红(的饰装前胸马) <方>〔静〕
جوغىلىق 壶茶的嘴带 ～ :的嘴壶带〔静〕 چۈگۈن
جوقا 沟山، 涧山〔静〕

جوگسنا 鸽母 <方، 动>〔静〕
جوڭسا 分部形球的上盖壶铜〔静〕
جوڭغاق 味膻 <方>〔静〕
جوڭقۇرماق 理管 <方>〔动〕
جول 耳焦(家学理物国英)尔焦① <物>〔静〕功)耳焦②(位单的
جول تەجرىبىسى 验实耳焦 <物>
جول ئېلېكتر ئىسسىقلىق قانۇنى 电耳焦 <物> 律定热
جولاپ 水镇冰汁糖〔静〕
جومباق (话的人女骂)怪八丑 <骂>〔静〕
جوملاماق 界划، 线界出拦（子绳用）<古>〔动〕
جون 椎腰的物动〔静〕
جون تۇتماق = جونلانماق
جوندماق 服衣烂破穿 كىيىم - كېچەك ~：烂破①〔静〕者褛褴衫衣، 者烂破衫衣②
جونلانماق 腰长物动〔动〕
جونۇشماق 态同共的«جونۇماق»
جونۇماق 指(指食用)：ئۇ بىگىز قولىنى جونۇپ تۇرۇپ سۆزلىدى . 说着指指食用他 。
جوۋا 场市食粮〔静〕
جوۋاتماق «جوۋىماق» 的态动使的：ئۆزلىرىنى جوۋاتماي ، ئۆزۈم ئېيتتىم بېرەي . 说己自我، 了你烦麻不
جوۋاشماق «جوۋىماق» 的态同共的：جوۋاشمىسىلا ، مەن ئۆزۈم ئىشلەي . 吧干己自我، 了们你烦麻别 。
جوۋالغۇ 烦麻受经 تارتماق ~：顿劳، 烦麻〔静〕ۋالغۇغا قالماق 遇麻烦到 / يول جوۋالغۇسى 路顿劳途
جوۋىزىر 的话听不 <方>〔静〕
جوۋىماق 烦麻، 神费، 神劳〔动〕：سىز كۆپ جوۋىمىڭىز . 太你！ ئۆزلىرى كۆپ جوۋاپتىلا ، رەھمەت 神劳多要不 。 谢谢، 了神费 ！
جوي 难困، 苦艰، 苦辛 <方>〔静〕
جويۇز 寇豆肉 <植>〔静〕
جۇ (“九”个一为天九每起至冬从)九 <天>〔静〕：سوغۇق ئۈچىنچى جۇدا بولىدۇ . 冷。九三在
جۇ ئالماق = جۇ كىرمەك
جۇ كىرمەك 九交، 九进 <天>
جۇاڭزۇ 族壮〔静〕
جۇاڭزۇ تىلى 语壮 <语>
جۇاڭزۇچە 的式族壮②语壮①〔静〕

جۇپپاڭلىماق 答滴②漓淋① <方>〔动〕
جۇت[1] 害灾雪风生发 بولماق ~ / ئۇ：害灾雪风①〔静〕一的天春 . ئاپىتىدە ئون نەچچە قوي ئۆلدى تىيازدا كەلگەن ~ 。羊只几十了死害灾雪风场的袜鞋服衣费② ئايىغى：子孩的费鞋穿 بالا ~
جۇت[2] 麻黄 <植>〔静〕
جۇتاقاشماق 态同共的«جۇتاقلىماق»
جۇتاقلىماق 害灾雪风到遇〔动〕
جۇتچىلىق 寒严雪风①〔静〕：جۇتچىلىقنىڭ دەستىدىن تالا - تۈزگىمۇ چىقالمىدۇق . 出没都门连们我寒严雪风于由 。
我着罩笼难灾 . يۈرتىمىزنى ~ قاپلىدى ②<转>：难灾 。乡家们
جۇت - شۇرغان 寒严雪风〔静〕
جۇتلۇق 的人袭气寒، 的加交雪风①〔静〕：قىشنىڭ ~ بىر كۈنى 冬 的冷冰<转>②天一的加交雪风日冷، 的冷冰 . ئۇنىڭ تەلەتىدىن ھامان ~ يېغىپ تۇرىدۇ 的霜冰若：的他 。的冰冰冷是老孔面
جۇخارگۈل 花菊 <植>〔静〕
جۇدا 脱解، 离分②脱摆، 失丧، 去失①〔静〕：مۇھەببەتتىن ~ جۇدا بولماق 失 脱摆، 失丧، 去失：ئادەم يېقىن كىشىسىدىن ~ / 的亲最去失 情爱去 人 / غەمدىن ~ 苦愁脱摆
جۇدا قىلماق 使 脱解使، 离分：ئۇ ئىككىسىنى بىر - بىرىدىن مەڭگۈ جۇدا قىلمۇيتىشكە نېمە ھەققىم بولسۇن؟ 有我 呢散拆远永俩们他把利权么什 ؟
جۇدالاشماق 脱摆، 离脱، 手分، 别离〔动〕：يېقىن كىشىلەر بىلەن ~ 人亲别离 / زۇلمەتنىڭ زەنجىرىدىن 黑脱摆 ~ 链锁的暗
جۇدالىق 离别〔静〕：ئۇ ، بۇ جۇدالىق دەردىگە چىدىيالمايتتى . 。苦痛的别离了不受他
جۇدۇن 流寒①〔静〕：جۇدۇنغا ئۇچرىماق 遇到流寒②<转>：غەزەپ، 气火 ، 气怒：بۇگۈن سەمەتنىڭ جۇدۇنى ئۈرلەپ قالغانىدى . 。了火恼的真提麦赛天今
جۇدۇنى تۇتماق 气动، 火肝动، 怒动، 火发：تۈرسۈنىنىڭ جۇدۇنى تۇتتى . 。了火发依娜莎尔图
جۇدۇنى ئۈرلىمەك = جۇدۇنى تۇتماق
جۇدۇن - چاپقۇن 雨骤风暴، 雪风暴، 雨风暴①〔静〕②霜风<转>
جۇدۇن - چاپقۇنلۇق 的雨暴风急، 的雪风暴〔静〕：بۇ يىلقى كەچ كۈز ~ بولىدىغاندەك تۇرىدۇ . 是会将秋晚年今

。节季的雨暴风急个一

جۇدۇنلۇق 〔静〕严寒的：ئۇ قار ئارىلاش يامغۇر يېغىپ تۇر-غان ～ كۈنلەر ئىدى . 子日寒严的加交雪雨是那 。

جۇز 〔静〕＜古、动＞麾

جۇزاڭگۈل ＜植＞〔静〕雪月六

جۇرى ＜古＞〔静〕埙

جۇرجان 〔静〕＜古＞柔然

جۇزبۇۋا = جويۇز

جۇزغا 〔静〕＜植＞叶斗蜂，菜斗蜂

جۇش 下见

جۇش ئۇرماق ①汹涌澎湃：دەريا جۇش ئۇرۇپ ئاقماق 河水汹涌澎湃②勃蓬发：جۇش ئۇرۇپ راۋاجلانماق 勃蓬发展

جۇشقۇن 〔静〕＜古、动＞激昂的，满饱的，昂高的：～ كەيپىيات 情绪的昂高 / ～ روھ 神精的满饱

جۇشقۇنلانماق 〔动〕汹涌澎湃：جۇشقۇنلىنىپ ئېقىۋاتقان دەريا 河的流奔涌汹

جۇشقۇنلۇق 〔静〕激情：ئۇنىڭ چىرايىدىن قانداقتۇر بىر ～ چىقىپ تۇراتتى . 情激的样异种一出露流上脸的他 。

جۇغ[1] 〔模〕战寒，噤寒：دەريا يۈزىدىن سوغۇق شامال كې-لىۋاتقان ئۇنىڭ تېنى ئىختىيارسىز ～ قىلىپ كەتتى . 上面河，风冷阵一来吹她，禁不了打个战寒 。

جۇغ - جۇغ 〔模〕得得，瑟瑟：～ تىترىمەك 抖发瑟瑟

جۇغ[2] 〔静〕个，子个，头个儿：جۇغى كىچىك ئادەم 的小子个 / جۇغى كىچىك جەدە ئات 马色棕的小儿头个

جۇغ[3] 〔静〕人的密稠烟：～ مەھەللە 区社的密稠烟人

جۇغ - جەمى 〔静〕共总：～ ئاران يېتمىش - سەكسەنچە 村乡的户十八七有只共总 。

جۇغراپىيە 〔静〕①理地：تەبىئىي ～ / 理地然自 ئىق-تىسادىي ～ / 理地济经 بوتانىكىلىق 理地物植②学理

جۇغراپىيشۇناس 〔静〕家学理地

جۇغراپىيىلىك 〔静〕＜地＞的理地：～ مۇھىت 环理地 / ～ ئورۇن 境置位理地

جۇغراپىيىلىك ئايرىش 分细理地

جۇغراپىيىلىك ئىسمېرا ＜地＞圈理地

جۇغراپىيىلىك سىستېما ＜地＞系体学理地

جۇغراپىيىلىك فاكتور ＜地＞子因理地

جۇغراپىيىلىك كەڭلىك ＜地＞度纬理地

جۇغراپىيىلىك مېتېئورولوگىيە ＜地＞象气理地

学

جۇغراپىيىلىك مېرىدىئان ＜地＞线午子理地

جۇغرۇقماق 〔动〕冷到感(而烧发因)

جۇغغىدە 〔静〕瑟瑟：ئۇنىڭ تېنى ～ قىلىپ كەتتى . 他体身抖颤瑟瑟。来起

جۇغلاتماق «جۇغلىماق»的态动使：ماتېرىيال ～ 让人搜集料材

جۇغلاشماق «جۇغلىماق»的态同共

جۇغلانما 〔静〕累积：جامائەت جۇغلانمىسى 公共积累

جۇغلانما پىرسەنت ＜经＞比分百积累

جۇغلانما فوند ＜经＞金基累积

جۇغلانما كرىستال ＜质地＞晶堆

جۇغلانما يۇلتۇز ＜天＞星聚

جۇغلانماق «جۇغلىماق»的态动被

جۇغلىماق 〔动〕累积，攒积，中集：پارچە - پۇرات پۇللار-نى ～ 来起攒积钱的星星零零把 / مەبلەغ ～ 资累积 ～ 把零零星星的金

جۇغۇر 〔静〕＜动＞鸡秧

جۇغۇلا 〔静〕＜方＞饰胸马(的铃小带)

جۇغۇلداتماق «جۇغۇلدىماق»的态动使

جۇغۇلداشماق «جۇغۇلدىماق»的态同共

جۇغۇلدىماق 〔动〕发颤，瑟瑟：جۇغۇلداپ تىترەپ كەتمەك 抖发瑟瑟

جۇك 下见

جۇك سۆرەشمەك ①酒陪②腔帮：ئۇمۇ بىزگە قوشۇلۇپ جۇك سۆرىشىپ بەردى . 腔帮们我为来过也他 。

جۇڭجياڭ 〔静〕将中＜军＞

جۇڭجياڭلىق 〔静〕职之将中

جۇڭخۇا 〔静〕华中

جۇڭخۇا مىللەتلىرى 族民华中

جۇڭسەنفۇ 〔静〕服山中

جۇڭشى 士中＜军＞〔静〕

جۇڭغار[1] ＜古＞〔静〕之部四古蒙特拉卫代清)尔噶准(一)

جۇڭغار[2] ＜地＞〔静〕尔噶准

جۇڭغار بوۋانىسى ＜植＞头乌尔噶准

جۇڭغار قۇلانى ＜动＞驴野新蒙

جۇڭغار يەر مەدىكى ＜植＞阳锁尔噶准

جۇڭگو 〔静〕＜地＞国中

جۇڭگو ئاقۇاشئوتى ＜植＞翁头白

جۇڭگو پېچەككۆلى 药山通普 <植>
جۇڭگو پىستىسى 木连黄 <植>
جۇڭگو تاغىل كېپىنىكى 蝶凤虎国中 <动>
جۇڭگو تۇڭمىگۈلى 菜寒冬 <植>
جۇڭگو تېبابىتى 医中 <医>
جۇڭگو تېبرىكى 杨白家 <植>
جۇڭگو تۇتىلىق قىسقۇچپاقىسى 绒国中 <动> 蟹螯
جۇڭگو چىنىگۈلى 竹石 <植>
جۇڭگو سوپۇندەرىخى 菜皂国中 <植>
جۇڭگو سېرىش دەرىخى 荆紫 <植>
جۇڭگو قاناتسىز قۇرتى 虫翅缺国中 <动>
جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 党产共国中
جۇڭگو مۇھاجىرلىرى 侨华
جۇڭگو ئورمان پاقىسى 蛙林国中 <动>
جۇڭگو ئېيىق تاپىنى 蒜回回小 <植>
جۇڭگو ئىشچى ـ دېھقانلار قىزىل ئارمىيىسى 国中 军红农工
جۇڭگو ئىلمەك قۇيرۇق ئۆردەكى 秋国中 <动> 鸭沙
جۇڭگوچە 特国中، 的式国中②文中، 话国中①〔静〕 的色
جۇڭگوچە رەسىم 画国، 画国中
جۇڭگوچە شاھمات 棋象国中 <体>
جۇڭگوشۇناس 家学汉، 通国中〔静〕
جۇڭگوشۇناسلىق 学汉، 学国中〔静〕
جۇڭگولۇق 儿国中 بالا ～ :的国中②人国中①〔静〕 童 / ～ ئايال 女妇国中
جۇڭۇپي 尉中 <军>〔静〕
جۇل 打، 的丁补摞丁补②子鞍软的头鞍有没①〔静〕 的丁补满
جۇلا[1] (جۇلاسى) 戒金 ئالتۇن ئۈزۈكنىڭ جۇلاسى :泽光〔静〕 泽光的指
جۇلا[2] 毛额的驼骆〔静〕
جۇلا[3] (جۇلاسى) 卡木二十尔吾维》拉朱 <艺>〔静〕 (称名目曲个一的分部《曼额乃琼》中《姆
جۇلاسىز 的泽光无 مارجان ～ :的泽光无، 的光无〔静〕 子珠
جۇلاغ 芥荆 <植>〔静〕
جۇلاق 计诡، 招花، 腕手، 俩伎 <方>〔静〕

جۇلاگۈل 蓉芙木 <植>〔静〕
جۇلالانماق 泽光发〔动〕
جۇلالىق 的亮闪 يېزەكلەر ～ :的艳鲜泽色، 的亮闪〔静〕 斯莱特艾车莎的艳鲜泽色 يەكەن ئەتلىسى ～ / 品饰装绸
جۇلان 蔼江 <植>〔静〕
جۇل ـ جۇل 衣的褴褛 كىيىم ～ :的烂破، 的褴褛〔静〕 衫
جۇلدارىماق 破 كىيىم تۇرغان جۇلداراپ :烂破، 褴褛〔动〕 服衣的烂
جۇلدۇر 服衣的堪不旧破 كىيىم ～ :的堪不旧破〔静〕
جۇلدۇر كېيەن 个一 بىر ئادەم ～ :服衣的堪不烂破 人的服衣堪不烂破着穿
جۇلغۇشماق 态同共的«جۇلغۇماق»
جۇلغۇماق (兽禽)毛脱〔动〕
جۇلۇق 底鞋皮〔静〕
جۇلۇقى چىقماق 破 :堪不烂破 خۇرجۇن 褡褳的堪不烂破
جۇمقۇلىماق 备筹، 备预، 备准 <方>〔动〕
جۇمھۇرىيەت 和共، 国和共〔静〕
جۇمھۇرىيەت تۈزۈمى 制和共
جۇمھۇرىيەتچى 派和共، 者义主和共〔静〕
جۇمھۇرىيەتلىك 和共 دۆلەت تۈزۈمى ～ :的制和共〔静〕 度制家国的制
جۇمۇ ！呀了忘别可！ ～ :啊، 呀〔助〕 سىلىنىڭ بۇ ئىشلىرىغا ئاتىلىرى تازا رازى ئەمەس ～ ！尊令！ :啊، 意满不在实可事件这您对
جۇنۇپ 浴洗不后为行性生发指)的净洁不子身〔静〕 人的净洁不子身 ئادەم ～ :(的物秽染沾或
جۇنۇن 的情痴〔静〕
جۇنۇنلۇق 意情绵缠، 情痴〔静〕
جۇۋا ～ ئۇلۇ / 料的子面袄皮作 ～ تاشلىقى :袄皮〔静〕 袄皮板光 / تۈلكە ～ 袄皮皮狐 كۆرپە ～ 袄皮皮羔
جۇۋا تاراقشىتماق 。用没也势声张虚再们你 . راقشىتقىنىڭ بىلەنمۇ بىكار :势声张虚 جۇۋا تا-
جۇۋىنى تەتۈر كىيىمەك ؟ 赖耍要么什为你، 当顺 ؟ 正情事在现 ؟ ۋاقاندا ، جۇۋاڭنى تەتۈر كىيىۋالغىنىڭ نېمىسى :耍赖
جۇۋاز 开، 机油榨土动开 چۆرۈمەك ～ :机油榨土〔静〕 坊油

جۆۋازچى 工油榨〔静〕
جۆۋازچىلىق 业油榨〔静〕
جۆۋازخانا 坊油〔静〕
جۆۋالدۇرۇز 针包绞〔静〕：ئاقىلغا ئىشارەت ، نادانغا ～ 。明不也扎针人蠢，懂即示暗人明聪 <谚>
جۆۋان 妇少〔静〕：چېچەن جۆۋاننى ئوچاق بېشىدا سىنا . 手身显上台锅妇少的干能 <谚> تاشلاپ قاچىدىغان ～ بار ، ئېلىپ قاچىدىغان قىز بار . 少的恶厌人惹有<谚> 。妇少的得不舍人让有，女
جۆۋان تويى ①结缡(俗旧)礼发后之子孩生婚结，后时婚再后异离)礼婚再②(式仪发缡的行举女妇为(式仪的行举
جۆۋانلىق 气习妇少〔静〕
جۆۋاۋا 子饺〔静〕：子饺 ～ توگمەك 包
جۆۋاينىمەك 鬼命短，鬼死 <骂>〔静〕
جۆۋاينىمەك كەتكۇر 短，的死该，的杀天 <骂> 鬼命
جۆۋۆشكا 铛铃小(的挂耳双驼骆峰一头中队驼)〔静〕
جۆۋىچى 傅师皮裘，匠袄皮〔静〕
جۆۋىچىلىق 当行的袄皮缝〔静〕：ئۇلارنىڭ ئۆيىدە ～ قەلىدىغانلار يوق . 人的袄皮缝有没里家们他 。
جۆۋىسىز 的袄皮有没〔静〕
جۆۋىلىق ①〔静〕的袄皮穿：كالتا ～ ئادەم دۇكان ئالدىدا توختىدى . 了住站前门店商在人的袄皮短件一穿 。②子皮的袄皮件一缝够的袄皮件一缝够：بىر ～ تېرە

جۆۋىنە 果魏育阿 <植>〔静〕
جۆئىدە 蚕石金 <植>〔静〕
جۆيازا 袄棉小，子腰褚〔静〕
جۆتكۈمەك 奋发 <古>〔动〕
جۆجەي = ئىغىزدۇرۇق
جۆن 怀心，心居〔静〕
جۆنى يامان 良不心居：جۆنى يامانلىق قازىنى تۆشۈك . 。“报恶有恶”同喻：的漏是都锅人的坏心 <谚>
جۆنەتمەك 态动使的«جۆنمەك»
جۆنەشمەك 态同共的«جۆنمەك»
جۆنەلمەك 态复自的«جۆنمەك»
جۆنتۈمەك 涂糊老，涂糊 <方>〔动〕
جۆندەتمەك 态动使的«جۆندەمەك»
جۆندەشمەك 态同共的«جۆندەمەك»
جۆندەك 褛褴，的丁补满打 <方>〔静〕
جۆندەلمەك 态动被的«جۆندەمەك»
جۆندەمەك 妥办，掇拾，拾收，理修①〔动〕：ھارۋىنسى :治惩 <转>② 子屋拾收 ～ ئۆينى / 车马理修 ～ 狠非伙家个这 . بۇ ئەبلەخنى كېلىشتۇرۇپ جۆندەمەي بولمايدۇ 。行不下一治惩地狠 :骗，哄③ سەن ئۆتكەن قېتىمىمۇ مېنى جۆندىگەنىدىڭ . 了我过骗就次上你 。
جۆنىمەك 去走，去〔动〕：قىشقا قالماي قارلىغاچلار ئىسسىق جايغا جۆنەپتۇ . 了去飞方地的热向就子燕，天冬到没 。去走向方的家己自朝他 . ئۇ ئۆز ئۆيى تەرەپكە جۆنىدى
جۆۋەندە ①〔静〕：面合混(的粮粗和面白) ～ نان合混 妈妈 . ئاپام بۇگۈن بىر تونۇر ～ ياقتى 。馍面合混坑馍一了打天今 ②馍面合混：馍面
جۆيلۇشمەك 态同共的«جۆيلۇمەك»
جۆيلۇمەك ①〔动〕：话梦说，呓梦说：ئاغزىغا كەلگەننى ～ 信 :说胡<转>②黄雌口信，说胡口 。话胡说直，烧发因他 . ئۇ قىزىتمىسى ئۆرلەگەنلىكتىن تۇختىماي جۆيلۇيتتى
جۈپ 〔静〕：双，的双① ～ كۆن 双 ～ ئوينىماق / 日双 来祸 <谚> . دەرد كېلسە ～ ، دۆلەت كەلسە تاق / 打 :双，对② 。至双无福，行单不祸；单成来财，双成 ～ كېپتەر — ئىياغ 双 / 子鸽对 — 鞋双③配 偶

虾对 <动> راك جۈپ
数偶 <数> سان جۈپ
词偶对 <语> سۆز جۈپ
数函偶 <数> فۇنكسىيە جۈپ
韵双 <文> قافىيە جۈپ
力偶②力合① <物> كۈچ جۈپ
因基对成 <生> گېن جۈپ
制婚偶 تۈزۈم نىكاھلىق جۈپ

جۈپتەك 子镊〔静〕
جۈپتەكلىمەك 合对(手双)②住夹(子镊用)①〔动〕：ئەپەندى قوللىرىنى جۈپتەكلەپ ، تەبەسسۇم بىلەن ئورنىدىن تۇرىدى . 来起了站着笑微，合对手双生先马 。
جۈپسىز 的偶配去失②的对成不①〔静〕
جۈپلەشتۈرمەك 态动使的«جۈپلەشمەك»
جۈپلەشتۈرۈلمەك 态动被的«جۈپلەشتۈرمەك»
جۈپلەشمەك 尾交②起一在握，起一在偎依①〔动〕：配交：كېپتەرلەر جۈپلەشتى . 交尾交子鸽 。尾交③。拢合：ئىككى سايە جۈپلىشىپ بىر سايە بولۇپ قالدى . 一成拢合子影个两 。子影个

جۇپلەنمەك «جۇپلىمەك»的态动被的
جۇپلۇك 〔静〕成对的，对成的：～ قىلماق 对配
جۇپلىگۇچ 〔静〕接合器 <电>
جۇپلىمە 〔静〕来起拼的
جۇپلىمە شال 板木的来起拼
جۇپلىمەك 〔动〕拼，并拢：جوزىلارنى جۇپلەپ قويماق 把桌
ئۇ پۇتلىرىنى جۇپلەپ كومانداردەك ئالدىدا تىك تۇردى . 子两起并他 / 来起拼子面前员挥指在站地直直，腿。

جۇت <方>〔静〕嗜吝
جۇتىرەڭچىلىك <方>〔静〕接不黄青
جۇجەم <方，植>〔静〕葚桑②树桑
جۇجۇك <方>〔静〕洞水(的根墙)
جۇجۇلە 〔静〕梨褐 <植>
جۇدەتمەك «جۇدىمەك»的态动使的
جۇدەك 〔静〕瘦削的：～ ئادەم 削瘦的人 / چىراي 孔面的瘦
جۇدەڭگۇ = جۇدەك
جۇدەڭگۇلۇك = جۇدەڭلىك
جۇدەڭلىك 〔静〕削瘦，憔悴
جۇدىمەك 〔动〕瘦消：بىچارە قىز شۇ ئىككى ئاي ئىچىدە جۇدەپلا كەتتى . 了多瘦消月个两这娘姑的怜可 。 جۇدەپ قورايدەك بولۇپ قالماق 柴如瘦骨

جۇرئەت 〔静〕识胆，量胆，气勇
جۇرئەت قىلماق 敢于：كۆرەش قىلىشقا ～ 斗于敢
ئۇنىڭ ئالدىدا گەپ ياندۇرۇشقا جۇرئەت قىلىدىغان ئادەم چىقمىدى . 在。嘴顶于敢人有没前面的他

جۇرئەتسىز 〔静〕的气勇有没的：～ ئادەم 人的气勇有没
جۇرئەتسىزلەنمەك 〔动〕气勇去失，怯胆：مەن بۇنداق جۇرئەتسىزلىنىپ كەتمەسلىكىم لازىم ئىدى . 胆么这该不本我。怯

جۇرئەتسىزلىك 〔静〕事怕小胆，小胆
جۇرئەتلەندۇرمەك «جۇرئەتلەنمەك»的态动使的
جۇرئەتلەنمەك 〔动〕大变子胆，气勇了有，气勇起鼓：ئۇ بىردىنلا جۇرئەتلىنىپ كەتتى . 起了大子下一子胆的他。来

جۇرئەتلىك 〔静〕的量胆有，的识胆有，的气勇有：جۇرئەتلىك ئادەم 人的量胆有

جۇرجىت <古>〔静〕真女
جۇزنەك 〔静〕兰泽 <植>
جۇزئي 〔静〕的部局，的分部：～ ھادىسە 象现部局
جۇزئي ھۆكۈم 断判称特 <逻>
جۇزئىيلىك 〔静〕性部局
جۇسەي = كۈدە
جۇسەي مانتا 子包菜韭 <食>
جۇسۇن 〔静〕态体
جۇسۇنلەتمەك «جۇسۇنلىمەك»的态动使的
جۇسۇنلەشمەك «جۇسۇنلىمەك»的态同共的
جۇسۇنلەنمەك «جۇسۇنلىمەك»的态动被的
جۇسۇنلىمەك 〔动〕览浏，目过②看察，察视①
جۇسۇنلۇك 〔静〕翩翩度风，美优态体
جۇلگۇمەك 〔动〕膛枪檫 <方>
جۇلمىرىمەك 〔动〕不惫疲，尽力疲精(冻挨寒受因)
堪

جۇمە 〔静〕五期星，五拜礼②礼聚，麻主① <宗>
جۇمە نامىزى 主周每在林斯穆因)拜麻主 <宗>
(名故，行举日麻
جۇمەك 〔静〕头龙水
جۇمەكلىك 〔静〕的头龙水有
جۇمەلەتمەك «جۇمەلىمەك»的态动使的
جۇمەلىمەك 〔动〕亲探家娘回日麻主
جۇملە 〔静〕句单 ～ / قوشما ～ 句复 ～ ①〔静〕<语>句子：ئاددىي جۇملە 子句 ②于属 تىل ئىجتىمائىي ھادىسىلەر جۇملىسىگە كىرىدۇ . 象现会社于属言语 。
جۇملە بۆلىكى 分成子句 <语>
جۇملە قۇرۇلمىسى 构结子句 <语>
جۇملە ئۇرغۇسى 音重子句 <语>
جۇملە ئىنتوناتسىيىسى 调句 <语>
جۇملىدىن 〔助〕括包：زور كۆپچىلىك بىلەن ، ～ ئۆزبىگ قاتارلىق تۆرغان كىشىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش كېرەك . 大结团要 。人的己自过对反括包，数多
جۇملىمۇجۇملە 〔静〕句逐，地句一句一：～ خاتىرىلىۋالماق 来下记地句一句一

جۇن[1] 〔静〕酒烧
جۇن[2] <军>〔静〕军
جۇن[3] <方>〔静〕干不湿半
جۇنتۇەن 〔静〕团军 <军>
جۇنجاڭ 〔静〕长军 <军>
جۇنجاڭلىق 〔静〕职之长军
جۇنشى 〔静〕士军 <军>
جۇنۇپي 〔静〕尉准 <军>

جبجه 姥姥，奶奶 <方>〔静〕

جبدەل كۆندەشلىك ئۆيدە：非是，端事，纷纠，吵争〔静〕 ～ قىلـ。架吵天天家人的醋吃风争<谚>。كۆندە 纠息平 جبدەلنى جىمقتۇرماق / 纷纠闹，架吵 ماق 端事大扩 جبدەلنى ئاۋۇتماق / 纷 端事造制，纷纠造制 جبدەل تېرىماق جبدەل چىقارماق = جبدەل تېرىماق 生事惹，澜助波推(纷纠给) جبدەلنى سېتىۋالماق 非

جبدەلچى 者非生是惹，子头非是〔静〕

جبدەلخور 的架吵爱，的非生事惹〔静〕

جبدەلخورلۇق 架吵爱，非生是惹〔静〕

جبدەل - غوۋغا 闹吵，端争〔静〕

جبدەلكەش = جبدەلخور

جبدەلكەشلىك = جبدەلخورلۇق

جبدەللەتمەك 态动使的«جبدەللىمەك»

جبدەللەشتۇرمەك 态动使的«جبدەللەشمەك»

جبدەللەشمەك 角口，架吵，纷纠闹〔动〕

جبدەللىمەك 车赶紧加 快加，紧加〔动〕：هارۋىنى جبدەللەپ ھەيدىمەك

جبدەل - ماجرا 吵争，执争，纷纠〔静〕

جبسەك 逻巡，查巡〔静〕

جبسەكچى 夫更，人夜巡〔静〕

جبسەكچىلىك 查巡，夜巡〔静〕

جبسەكچىلىك قىلماق 查巡，夜巡

جبسىمەك 逻巡〔动〕

جبغىرلىماق 叫啾啾(鸟) <方>〔动〕

جبكىلەتمەك 态动使的«جبكىلىمەك»

جبكىلەشمەك 态同共的«جبكىلىمەك»

جبكىلەنمەك 态动被的«جبكىلىمەك»

جبكىلىمەك 盯别子孩咛叮三再亲母．لىقنى قايتا - قايتا جبكىلىدى 吩咐，咛叮〔动〕：ئانا بالىغا دەرستىن قالماسـ。课

جبكىمەك = جبكىلىمەك

جبلى 镣脚，铐镣，链锁②索套，绳套① <古>〔静〕

جبلىلىك 的镣脚带，的枷上 <古>〔静〕

جبمەلىك 的弄嘲，的落奚 <方>〔静〕

جبمىلەشمەك 态同共的«جبمىلىمەك»

جبمىلەنمەك 态动被的«جبمىلىمەك»

جبمىلىمەك 住劝他把娘姑的琴风手拉，口开要刚者笑讥．قويدى سۆزى ئاغزىدىن ئەمدىلا چىقىشىغا گارمۇنچى قىز ئۇنى جبمىلەپ 数爷爷老．了。②数落：بوۋاي موماينى جبمىلەپ كېتىپتۇ 。太太老起落

جبنەستە 桃樱 <植>〔静〕

جبنەستىگۈل 梅叶榆 <植>〔静〕

جبنەستىلىك 园桃樱〔静〕

جبنتىيانا 草胆龙 <植>〔静〕

جبندەن (谓称的人国中对人度印古)旦震 <古>〔静〕

جبندى 地阵 <军>〔静〕

جبندىر 子钳扣套〔静〕

جى 据字 <方>〔静〕

جىپ 车普吉〔静〕

جىپسىلاتماق 态动使的«جىپسىلىماق»

جىپسىلاشتۇرماق 态动使的«جىپسىلاشماق»

جىپسىلاشتۇرۇلماق 态动被的«جىپسىلاشماق»

جىپسىلاشماق 子板块两这．بۇ ئىككى تاختاينىڭ تۇتاشقان جايى ياخشى جىپسىلىشىپتۇ 合接，(起一在合)对①〔动〕：合接③；好很得拼板地．تاختاي تازا جىپسىلاشتى 。心的连相紧紧民人与 بىلەن جىپسىلىشىپ كەتكەن قەلب 连相紧紧②。(缝合丝严)好得对方地的缝合 خەلق：合配

جىپسىلانماق 态动被的«جىپسىلىماق»

جىپسىلىماق 板木拼 ～ تاختايلارنى：拼〔动〕

جىتۇەنجۇن 军团集 <军>〔静〕

جىغ - جىغ 腾扑腾扑〔模〕

جىجىشماق 态同共的 «جىجىماق»

جىجىق 线(的划上体物在等子钉用)〔静〕

جىجىماق ，划乱，画乱(西东等棍木小、子钉用)〔动〕

划：كەپسىز بالا مىخ بىلەن ئاپتوموبىلنى جىجىدى．气淘 。划乱上车汽在子孩的．ياغاچ ئۇنىڭ قولىنى جىجۇەتتى 。了破划手的他把头木

جىجۇللىق 下见

جىجىۋللىقى تۇتماق 动激别特，奋兴于过

جىخۇي 挥指 <军>〔静〕

جىداۋيۇەن 员导指 <军>〔静〕

جىددي 。题问姻婚待对肃严要．مۇئامىلە قىلىش كېرەك 肃严①〔静〕：厉严，峻严，正严，سىگە ～ 合集急紧 يىغىلىش ～ 切迫，急紧，张紧②：

明声正严 جىددي بايانات

报电快特，报电急加 جىددي تېلېگراما

جىددي قۇتقۇزۇش 救抢，救急 <医>
جىددي ماسلىشىش 激应 <心>
جىددي ھالەت 严戒
جىددي ھۆججەت 件急
جىددي ھەربىي يۈرۈش 军行急 <军>
جىددي ئۆزگىرىش 变剧 <哲>
جىددي ئېقىم 流急 <地>
جىددىيلەشتۈرمەك «جىددىيلەشمەك»的态动使的
جىددىيلەشتۈرۈشمەك «جىددىيلەشتۈرمەك»的态同共的
جىددىيلەشتۈرۈلمەك «جىددىيلەشتۈرمەك»的态动被的
جىددىيلەشمەك 〔动〕急紧，张紧：ئەھۋال كۆرۈنەرلىك جىد-دىيلىشىپ كەتتى. 情况明显地紧张起来。
جىددىيلىك 〔静〕①严肃，性肃急：～ ھاۋا 气氛紧张②性迫切，性张紧 / ئۇنىڭ قوللىرى جىددىيلىكتىن تىترەپ كەتتى. 他因手的紧张而颤抖。
جىر[1] 〔静〕歌曲
جىر[2] 〔模〕吱呀
جىرا 〔静〕<地>沟，沟冲，谷
جىراتماق «جىرىماق»的态动使的
جىراشماق «جىرىماق»的态同共的
جىرالماق «جىرىماق»的态动被的
جىرتاغان 〔静〕<植>瓦莲
جىرتاق 〔静〕<医>瘌疤：～ كۆز 眼瘌疤
جىرچى 〔静〕歌手
جىرغا 〔静〕①轿驮②(西东的架担似类的驮畜牲用)架担
جىرغاشماق «جىرغىماق»的态同共的
جىرغىماق 〔静〕勃勃致兴，服舒，快痛，快畅，畅舒
جىرقاي <方>〔静〕闸水分
جىرلاتماق «جىرلىماق»的态动使的
جىرلاشماق «جىرلىماق»的态同共的
جىرلىماق 〔动〕歌唱
جىرمە 槐绵，槐穗紫 <植>〔静〕
جىرىس[1] 〔静〕面的多皮：～ نان 二面茬馕
جىرىس[2] 〔静〕<植>草包考
جىرىڭ 〔模〕丁(声响的脆清的品制属金等子铃容形：ئىشخانىنىڭ كەينىدىن ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى. 零办从后室公面传来的铃铃零零丁丁声。
جىرىڭ ـ جىرىڭ 啷当零丁，啷丁，零零丁丁
جىرىڭشتماق «جىرىڭشماق»的态动使的
جىرىڭشماق 响作当丁 〔动〕
جىرىڭشىدە 零丁 〔静〕
جىرىڭلاتماق «جىرىڭلىماق»的态动使的
جىرىڭلىتىشماق «جىرىڭلاتماق»的态同共的
جىرىڭلىماق 〔动〕响作零丁：قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. 铃铛响作零丁的声音传来。
جىرىم[1] 苗树 〔静〕：～ تىكمەك 栽苗树
جىرىم[2] 〔静〕<农>沟：～ تارتماق 开垄，垄挖小垄挖
جىرىماق 〔动〕画，划，破划：تىكەن قولۇمنى جىرىۋەتتى. 刺破了我的手划画。
جىرىم ـ جىرىم <方>〔静〕一条条的，一道道的
جىرىملىق 〔静〕苗圃
جىز 〔模〕①声裂破的属金②感觉的疼刺位部一体身
جىز ـ جىز (声叫虫容形)唧唧，唧唧 〔模〕
جىزا 〔静〕子剂：～ قىلىپ قويغان خېمىر 面的子剂了成做
جىزغان 〔静〕<植>芹果迷
جىزىلداشماق «جىزىلدىماق»的态同共的
جىزىلدىماق 〔动〕①叫唧唧：تومۇزغىلار جىزىلداپ كەتتى. 蝉唧唧叫了起来。②发唧唧声：گازۇاي لامپا جىزىلداپ يېنىپ تۇراتتى. 汽灯着亮，唧唧出发的声响。③形容：خۇددى بىر كىم تىرنىقىمنىڭ ئاردىسىغا يېڭنە سانجىغاندەك ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم جىزىلداپ كەتتى. 我在人面前，胆怯可①的怕害，胆小鬼的人②面目可憎。浑身痒痒，似的针了扎里缝指的疼样一。
جىس <方>〔静〕①怕可，的怕害，的胆小鬼的人②面目可憎，的似针了扎里缝指的疼样一
جىسا 〔静〕目狞狰
جىسالىق 〔静〕检查稽
جىسالىق قىلماق 作工检查稽
جىسمانىي 〔静〕的力体，的体身，的体肉，的身人
جىسمانىي ئەركىنلىك 由自身人
جىسمانىي ئەمگەك 动劳力体
جىسمانىي بىخەتەرلىك 全安身人 <法>
جىسمانىي بېقىندىلىق 附依身人 <经>
جىسمانىي پاي 股身，股力 <经>
جىسمانىي جازا 刑肉，罚体
جىسمانىي خاسلىق 性属身人 <法>
جىسمانىي سۇغۇرتا 险保身人
جىسمانىي سۇغۇرتاشۇناسلىق 险保身人 <经>学
جىسمانىي كۆچ 力体

جىسمانىي مەۋجۇدىيەت 在存体肉 <哲>
جىسمانىي مۇۋازىنەت 衡均体肉 <哲>
جىسمانىي ھوقۇق 权身人 <法>
جىسمانىي ئىقتىدار 能体
جىسىم (جىسمى) 体物①〔静〕：ئاسمان جىسىملىرى 天体 / ～ تەسۋىرى 物象②体躯：بۇ ۋەقەنىڭ بولۇپ ئوتكىنىگە 12 يىلدەك بولدى ، بۇغراخاننىڭ جىسمىمۇ ئاللىقاچان توپىغا ئايلىنىپ كەتتى . 这件事个发生近二十年了，布拉格汗的躯体也早已化为黄土了。
جىغ 表示受惊吓、猛然，心悸：بۇ قورقۇنچلۇق مەنزىرىنى كۆردى ـ دە ، ئۇنىڭ يۈرىكى ～ قىلىپ كەتتى . 她看到这个恐怖的景象，不由得心里一紧。
جىغا 〔静〕＜古＞帽缨
جىغان 〔静〕＜植＞刺沙，棘沙
جىغانباش 〔静〕＜植＞花头棘
جىغانلىق 〔静〕地之生丛棘沙
جىغ ـ جىغ 〔模〕腾扑腾扑
جىغىلداتماق «جىغىلدىماق»的使动态
جىغىلدىماق 〔静〕登咯：بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ يۈرىكىم ～ قىلدى . “登咯”里心我，话这到听 . كۆزلىرىم قاراڭغۇلاشتى ، 下一前眼，黑漆片一。
جىغىلدىماق 〔动〕跳肉惊心，(心)腾扑：ھويلا ئىشىكى ئېچىلدى ، گۈلشەننىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كەتتى . 开打门院，了古丽鲜吓得心惊肉跳。
جىق 〔静〕多，多许：ئادەم ～ / 人多许 كىتاب ～ 多许 / 书 جىقنى دەپ ئازدىن قۇرۇق قاپتۇ . ＜谚＞多贪失少 . پۇلى جىقلارغا پۇل تاتلىق . ＜谚＞钱爱人的多钱。 دەپ كەلسەم گەپ جىق ～ . 说来话长。
جىققىدە 〔静〕多很，多
جىقايتماق «جىقايماق»的使动态
جىقايماق 〔动〕多增：ئۇنىڭ ئىشلىرى كۈندىن ـ كۈنگە جىقايدى . 他的事情一天比一天多。
جىقلاتماق «جىقلىماق»的使动态
جىقلانماق «جىقلىماق»的被动态
جىقلىق 〔静〕多：مەيداندا ئادەمنىڭ جىقلىقىدىن ئوتكىلى بولمايتتى . 场广人多得难以通行。
جىقلىق قىلماق 多嫌
جىقلىماق 〔动〕①加增：ئادەم بىرەك جىقلاپ كەتتى . 多了一个人。②加，添：پىيالىلەرگە چاي ～ 往茶碗里添茶
جىك 〈方〉〔静〕弱体后病

جىگەر 〔静〕肝，气骨＜转＞②脏肝，肝①＜理生＞胆：جىگىرى بار ئادەم 有肝气的人是有胆量；جىگەر ، جىگىرىم ، چوڭ بولۇپ كېتىپسەن . 我的宝贝儿：哟，了这么大你得长多快呀！
جىگەر پارە 亲骨肉
جىگەر دۇملىمىسى 火炯肝＜食＞
جىگەر راكى 肝癌＜医＞
جىگەر رەڭ 紫色
جىگەر زۇلۇكى 肝吸虫＜医＞
جىگەر سانجىقى 肝气，肝绞痛＜医＞
جىگەر غول كانىلى 肝总管
جىگەر قاپقىسى 肝门
جىگەر قاپلىق قۇرتى 肝包虫
جىگەر قاناتچىسى 肝小叶
جىگەر قېتىش 肝硬化，肝变硬＜医＞
جىگەر كاۋاپ 肝羊烤＜食＞
جىگەر نەيچىسى 肝管
جىگەر ئىششىقى 肝大肿＜医＞
جىگەر يەللىكى 肝炎＜医＞
جىگەرسىز 〔静〕的量胆没，的气骨没
جىگەرسىزلىك 〔静〕气志没，气骨没
جىگەرلىك ②的性血有，的气骨有①〔静〕力毅有：～ ئادەمنىڭ / 子汉性血的 بىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن ～ بولۇش كېرەك . 力毅有要学求。
جىگدە 〔静〕＜植＞枣沙，柳银
جىگدە پۇرىماق 动萌心春，春怀＜成＞：بۇ قىز جىگدە پۇراپ قالدىمۇ نېمە؟ 这个姑娘是非莫萌心春了吧动？
جىگدە تالقىنى 粉枣沙
جىگدە چېچىكى 花枣沙＜植＞
جىگدە شەربىتى 汁枣沙
جىگدە قاقماق ①打，嗦哆打＜转＞②枣沙落打：بىر كېچە دالدا جىگدە قېقىپ چىقتۇق . 我们在壁戈寒颤了一夜（冻挨）长团当上滩。
جىگدە مۇرابباسى 酱枣沙
جىگدىچۆك = دانچۇق
جىگدىچى 〔静〕鸲鹆，哥八＜动＞
جىگدىزار = جىگدىلىك
جىگدىلىك ②子园的枣沙有：باغ ～ 的枣沙有①〔静〕林枣沙

جىگىردەك (子渣的下剩后炼油羊牛)渣油〔静〕
جىك[1] ～ / 话实，话真 ～ گەپ：的在实，的真〔静〕
ئالتۇن 真金 / ～ ئادەم 人在实 / ～ ئالتۇن ئوتتىن قورقماس . 炼火怕不金真<谚>。
جىك[2] 〔静〕斤①：ئون ～ ئۇن 十斤②粉面杆称(具器的量重体物定测)：جىكنا سالماق 称，称过
جىك باسماق ①称压：گۆش يېگى ۋاقتىدا جىك باسىدۇ . 称压肉鲜新实事的出提他 . جىك باسىدىغان پاكىتلارنى ئوتتۇرىغا قويدى . 量分有当相。
جىكدا توختىماق 站住脚(立成能由理)：گۇلنارنىڭ جىكدا توختىغۇدەك باھانىسى يوق . 古娜尔丽的脚住站有没口借。
جىكنا ئولتۇرماسلىق 紧关无，重轻足无 <成>
جىكنا ئولتۇرمايدىغان سەۋەبلەرنى كۆرسەتمەك . 要，脚住不站：جىكنا ئولتۇرمايدىغان سەۋەبلەرنى كۆرسەتمەك . 由理的脚住不站些说要不你。
جىك[3] 〔静〕更①：ئىككىنچى ～ 更二 ② 用更打)子梆
～：(的)：ئۇرماق (قاقماق) 打(子梆)打，更打。
جىكچى 者秤掌②者秤造制①〔静〕
جىكپو 人颇景，族颇景〔静〕
جىكپو تىلى 语颇景 <语>
جىكپو يېزىقى 文颇景
جىكپوچە 颇景，的式颇景②文颇景，语颇景①〔静〕的
جىكزۇ 人族京，族京〔静〕
جىكزۇ تىلى 语族京 <语>
جىكزۇچە 京②话族京说：سۆزلىمەك ～ 话族京①〔静〕
ناخشا ～ 曲歌族京：的族京，的式族
جىكغاشماق 态同共的«جىكغىماق»
جىكغىماق ②尿尿处远往着站，尿撒，儿劲努①〔动〕
尿拉劲使(鸟)
جىكگۈك 女的瘪干 ～ خوتۇن 干瘪(人女客形)：〔静〕人
جىكگىر (音声的出发尔塔都弹)铮铮〔模〕
جىكگىر ـ جىكگىر 铮铮〔模〕
جىكىل 发卷 ～ چاچ 的曲卷，的卷〔静〕
جىكىلماچ 发头的蓬蓬乱 ～ چاچ 的蓬蓬乱〔静〕
جىكلاتماق 态动使的«جىكلىماق»
جىكلاشماق 态同共的«جىكلىماق»
جىكلانماق 态动被的«جىكلىماق»

جىكلىك[1] 〔静〕在实，真：ئۇنىڭ گېپىنىڭ جىكلىقى چىرايدىن بىلىنىپ تۇرىدۇ . 从可中情表的他出看以是话的他。
جىكلىك[2] 〔静〕的斤：بەش ～ كەتمەن 五斤重的曼土坎。
جىكلىماق 〔动〕称(量重定测)：بوۋاي بەش ئالمىنى جىكلاپ بەردى . 老头儿称了五个苹果。
جىكمولدەك 馓米玉的馅仁挑核油羊带 <方>〔静〕
جىكموما 头馒，馍蒸 <食>〔静〕
جىلە 下见
جىلە بولماق 急焦，急着，气生：ئۇ جىلە بولغانلىقىدىن پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى . 粗子脖红脸得气他。
جىلە قىلماق 恼惹，怒激：شوپۇرنىڭ بىر ئېغىز گېپى يولۇچىلارنى جىلە قىلمۇەتتى . 客旅了恼惹话句一的机司。
جىلتا 〔静〕包书①：ئۇ جىلتىسىنى كىيىم ئاسقۇچقا ئېسىپ قويدى . 皮的子包，子饺②上架衣到挂包书把他。
جىلتىلاتماق 态动使的«جىلتىلىماق»
جىلتىلاشماق 态同共的«جىلتىلىماق»
جىلتىلانماق 态动被的«جىلتىلىماق»
جىلتىلىماق 皮(子包，子饺)擀〔静〕
جىلد 册，卷②面封，套封(的籍书)①〔静〕：«خەنناما» نەچچە يۈز جىلدقا بۆلۈنىدۇ . 《书汉》卷百几成分。
جىلدلىق 的册，的卷①〔静〕：24 تارىخ جەمئىي بىرقانچە يۈز ～ كىتابتىن ئىبارەت . 史四十二共部一是卷百几分。
چوڭ كىتاب ～ قىزىل كۆن：的套封②。书的皮色红有书大的套封革
جىلدلانماق 态动被的«جىلدلىماق»
جىلدلىماق 面封订装〔动〕
جىلدىر (声撞碰微轻器铁容形)啷当铃丁〔模〕
جىلدىر ـ جىلدىر 啷当铃丁，铃丁铃丁〔模〕
جىلدىرلاتماق 态动使的«جىلدىرلىماق»
جىلدىرلىشىشماق 态同共的«جىلدىرلاتماق»
جىلدىرلىما 上边鼓手)环铁小②(具玩)环滚①〔静〕(的
جىلدىرلىماق 响作当丁，响作零丁〔动〕：بالىنىڭ قولىدىكى ئويۇنچۇق ھەر قېتىم سىلكىگەندە جىلدىرلاپ ئاۋاز چىقىراتتى . 丁零丁出发便，时动摇次每具玩的中手子孩。音声的零。
جىلدىرلىمىلىق 环铁小带②(具玩)的环滚有①〔静〕(鼓手)的
جىلدىماق 刨脚用，腾踢，蹬踢 <方>〔动〕

جىلغا 谷山，谷沟 ＜地＞〔静〕
جىلغا تۇمانى 雾谷 ＜气＞
جىلغا مۇزلۇقى 川冰谷 ＜地＞
جىلغىلىق 地谷〔静〕
جىلغىلىق ئېگىزلىك 原高地沟 ＜地＞
جىلمايماق 笑微〔动〕：ئۇ ئەدەبلىككىنە جىلمىيىپ باش لىڭشىتتى . 头点了点着笑微地貌礼他 。
جىلمىيىشماق 态同共的«جىلمايماق»
جىلۋە ①〔静〕色神，采光②态姿的美优：خېلىلىنىك تۇرۇلگەن قوشۇمىلىرى بارا - بارا ئېچىلىپ ، كۆزلىرىدە ئاللىقاندا خۇشاللىقنىڭ جىلۋىسى پەيدا بولدى . 渐头眉的皱紧力力合，来开展舒渐 。彩光的快愉出闪里眼，
جىلۋە قىلماق 闪耀，烁闪：ئېلېكتر نۇرى ئۇلارنىڭ كىرپىكلىرىدىكى ئۇششاق ياش تامچىلىرىدا جىلۋە قىلىپ تۇراتتى . 烁闪在珠泪的小细上毛睫们他，下射照的光灯在 。
جىلۋىگەر 丽佳，人美〔静〕
جىلۋىلەندۈرمەك 态动使的«جىلۋىلەنمەك»
جىلۋىلەنمەك 烁闪，光闪〔动〕：كۆلنىڭ سۇيى قۇياش نۇرىدا جىلۋىلىنىپ تۇراتتى . 光银着闪下光阳在水湖 。
جىلۋىلىك 媚妩〔静〕：تاڭ سەھەر گۈزەل ۋە ئىدى . 晨 姿多媚妩又而丽美光 。
جىلىتكە 肩坎〔静〕
جىلىتكىلىك ①〔静〕的肩坎做②的肩坎穿：بىر ~ رەخت 布的肩坎个一做
جىلىنچىلىك 着〔静〕急，气生：جىلىنچىلىكتە نېمە قىلىشىمنى بىلەلمىدىم . 好才做么怎知不得气我。جىلىنچىلىكتە ئۇنىڭغا ۋارقىراپ سالدىم . 叫吼声大他向得气我 。
جىلىخور 性急，的气生爱，的怒易，的火肝动爱〔静〕
子：~ ئادەم ئاسان قېرىيدۇ . 老易容人的气生爱 。
جىلىخورلۇق 气生爱，大气火，火肝动爱〔静〕
جىم ~ 的静静，的悄悄静，的静安〔静〕：گەپ قىلماي تۇرۇڭ . 话说别，静安 。~ ئولتۇرماق 安，坐地悄悄静 。
坐地稳稳安
جىم بولماق 静，来下静〔静〕：ئىككىسى بىرئاز جىم بولۇپ قېلىشتى . 二人静了一会儿 。پاراڭلىشۋاتقان بالىلار جىم بولدى . 来下了静们子孩的话说在正 。
جىم تۇرغان تامغا ئوسمەك ＜成＞没事找事：ساقا نېمە بولدى؟ جىم تۇرغان تامغا ئوسۇپ نېمە پايدا تاپماقچى؟ 处好么什有事找事没，了么怎你？
جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىماق ＜成＞撩拨静卧的动不(蛇惊草打)蛇：سېنىڭ دېگىنىڭچە بولسا، جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغاپ قويىمىز . 如果 。的蛇惊草打会们我，做去的说你按
جىمبو 脖拥〔静〕
جىمبو - جاۋەن 具套辕驾和脖拥〔静〕
جىمبىل 屉笼〔静〕
جىمبىل قازان 锅笼蒸
جىمبىللىق 的屉笼带，的屉笼有〔静〕
جىمجىت ~：的静寂，的悄悄静，的寂沉，的静寂〔静〕
كېچە 晚夜的寂沉
جىمجىتلاشماق 来下静安，来下静〔动〕
جىمجىتلىق 间夜 ~ «جىمجىت»式形词名的：كېچىدىكى جىمجىتلىقنى ساقلىماق 静寂的 / 静肃持保 / ئۈي ئىچىدە ~ 寂沉片一里屋 هۆكۈم سۈرمەك
جىم - جىم ~ 息无声无，吭不声一〔静〕：ئۇ بىر ھازا ئولتۇرۇپ كەتتى . 天半了坐地吭不声一他 。~ مەجلىس 。了束结地息无声无议会 。ئاخىرلاشتى
جىملىق 静，静安〔静〕：مۇڭلۇق ئېيتىلغان بۇ ناخشا كېچە جىملىقنى بۇزۇپ تۇراتتى . 这缠绵的郁忧调旋 。静寂的夜
جىمىدە 悄悄，地悄悄，然悄：ئۇ ~ چىقىپ كەتتى . 他 。了走地悄悄
جىمى ~ 的有所，的有所全：ئادەم ~ / 人 海四洲五，宇寰 ~ / 界世全 ئالەم
جىمىتماق 态动使的«جىمماق»
جىمىر (星星于用)闪忽〔模〕
جىمىر - جىمىر ~ 烁闪〔模〕：ئاسماندىكى يۇلتۇزلار قالىتتى . 烁闪光星上天 。
جىمىرلاتماق 态动使的«جىمىرلىماق»
جىمىرلاشماق 态同共的«جىمىرلىماق»
جىمىرلىماق 光发闪闪，烁闪，闪忽①〔动〕：يۇلتۇزلار جىمىرلاپ تۇراتتى . 烁闪星群 。ئۆستەڭ سۈيى ئاي شولىسىدا جىمىرلايتتى . 纹波起泛，漾荡②。漾荡下光月在水渠 。
جىمىشماق 态同共的«جىممماق»
جىمىغۇر ~：的向内，的言寡默沉，的语少言寡〔静〕
بالا / 娘姑的向内 قىز ~ / 子孩的语少言寡
جىمىغۇرنىڭ ھۇنىرى ئېچىدە ＜谚＞露外不俩伎者言寡 。
جىمىغۇرلاشماق 言寡默沉得变：ئۇ تېخىمۇ جىمىغۇرلىشىپ كەتتى . 了言寡默沉加更得变他 。
جىمىغۇرلۇق 向内，默沉〔静〕：ئەخمەت ~ قىلىپ ھېچكىم

گە ئارىلاشمايتتى . 交打人何任同不，向内很提买合艾
道 。

جىمىقتۇرماق «جىمىقماق» 的使动态

جىمىقتۇرۇشماق «جىمىقتۇرماق» 的共同态

جىمىقتۇرۇلماق «جىمىقتۇرماق» 的被动态

جىمىقماق 〔动〕 静平，平息：ئەل ئايغى بېسىققاندا بوران ئاستا جىمىقتى . 了去下息平渐渐风时静人深夜 。

جىمىقىشماق «جىمىقماق» 的共同态

جىمىكى = جىمى

جىمىماق 〔动〕 安静下来，来下静：مەيداندىكىلەر جىمىغاندىن كېيىن كىنو قويۇلۇشقا باشلىدى . 后来下静人的上场，开始放电影 。

جىن 〔静〕 ①鬼：قورققان يەردە ~ بار . 地的怕害＜谚＞ ②怪人丑＜转＞：جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا . 鬼有方 。（酒在不意之翁醉）心用有别一子挑摘鬼 ＜谚＞ 。

جىن تاماكىسى = يەر توزغىقى

جىن تەگمەك = جىن چاپلاشماق

جىن چاپلاشماق 体附鬼

جىن داريماق 邪中，魔着

جىنىدىن قېچىپ ئالۋاستىغا ئۇچرىماق ＜成＞ 刚口虎入又，穴狼脱才；魔恶到遇又，魂鬼脱摆

جىن شوخلىسى = ئىتئۇزۇمى

جىننى ئۇسسۇلغا سالماق ＜成＞ ①捉②猾狡：ئېھتىياتسىز قىل ، ئۇ دېگەن جىننى ئۇسسۇلغا سالمىدىغان نېمە . 当（猾狡分十）舞跳鬼让会人这，心 。

جىن ئولاشماق = جىن چاپلاشماق

جىن ئۇرماق 邪中，魔着

جىنى تۇتماق 动气，气动怒：ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ، مېنىڭ جىنىم تۇتۇشقا باشلىدى . 了气动我话的他了听 。

جىنازا 〔静〕 灵床：كۆتۈرمەك / جىنازىدەك بولۇپ قالماق 抬灵床 柴如瘦骨

جىن ـ ئالۋاستى 神蛇鬼牛，怪鬼魔妖 〔静〕

جىنايەت 〔静〕 罪犯，行罪，罪 ＜法＞

جىنايەت ئارتماق 罪归 ＜法＞

جىنايەت پىسىخولوگىيىسى 学理心罪犯

جىنايەت تەبىرى 义定罪犯 ＜法＞

جىنايەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社罪犯

جىنايەت فىزىئولوگىيىسى 学理生罪犯 ＜法＞

جىنايەت گۇماندارى 人疑嫌罪犯 ＜法＞

جىنايەت نامى 名罪 ＜法＞

جىنايەت ئۇتكۇزمەك 罪犯 ＜法＞

جىنايەت ئىلمى 学罪犯 ＜法＞

جىنايەتچى 犯罪，人犯 ＜法＞〔静〕

جىنايەتشۇناس 家学罪犯 〔静〕

جىنايەتكار = جىنايەتچى

جىنايەتكارانە 〔静〕 ：的罪犯，的罪有，的恶罪：～ بۇزۇنچىلىق 坏破的恶罪 / ئىش قىلماق 干的罪有 ～ 事 / ھەرىكەت 动活罪犯

جىنايەتلىك 〔静〕 ：的恶罪，的罪犯，罪：～ قىلمىش 行罪，径行恶

جىنايى 〔静〕 的恶罪，的罪有，的罪犯 ＜法＞

جىنايى پاكىت 罪证

جىنايى جازا 罚处事刑，裁制事刑 ＜法＞

جىنايى جاۋابكارلىق 任责事刑

جىنايى چارە 分处事刑

جىنايى دېلو ＜法＞ 案罪，件案事刑：بۇ جىنايى دېلونى ئېنىقلاش ئانچە ئاسانغا چۈشمەيدۇ . 查案事刑个这清易容太不件 。

جىنايى قىلمىش 节情罪犯 ＜法＞

جىنايى ئىشلار 事刑 ＜法＞

جىنايى ئىشلار دەۋاسى 讼诉事刑 ＜法＞

جىنايى ئىشلار دېلوسى 罪犯，件案事刑 ＜法＞ 件案

جىنايى ئىشلار قانۇنى 法刑 ＜法＞

جىن ـ ئەرۋاھ 神鬼，魂鬼 〔静〕

جىنئەنجۇرى 树葛黄 ＜植＞〔静〕

جىنتەك （称昵的孩女小对）灵精鬼 〔静〕

جىنچاتقىلى 矛卫，木棉丝，茶宝八 ＜植＞〔静〕

جىنچىراغ 灯油 〔静〕

جىندەك 〔静〕 ：刻片，微稍：～ تەخىر قىلمىغلار . 稍们你请 。等

جىنس[1] 〔静〕 ①性 ＜生＞：性男 ～ ئەر / ئايال 性女 ②本 ＜植＞：本父 ～ ئاتىلىق / 本母 ～ ئانىلىق 类③：بىز ئۇنىڭ بىلەن بىر . ～ 类同是们我和他 。

جىنس پىسىخولوگىيىسى 学理心性 ＜心＞

جىنس كاتېگورىيىسى 畴范性 ＜语＞

جىنس ئۇقۇمى 念概属，念概位上 ＜逻＞

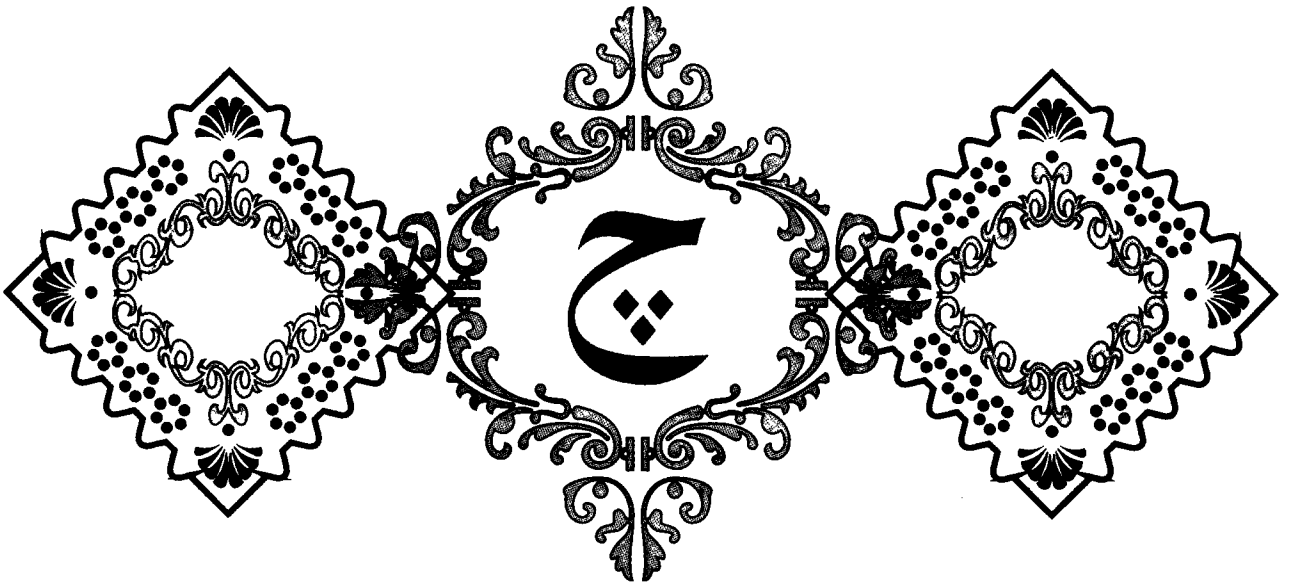
جىنس[2] 〔静〕 脉岩 ＜地＞

جىنسداش 〔静〕 ：的种同：～ ھايۋانلار 物动种同

جىنسداشلىق 的别性同，的性同 〔静〕

جىنسسز 的性无 <生>〔静〕
جىنسسز شالغۇتلاشتۇرماق 交杂性无 <生>
جىنسسز كۆپەيتىش 殖繁性无 <生>
جىنسسزلىق 的性无 <生>〔静〕
جىنسلىق ②人性两 ئادەم ～ ئىككى :的性①〔静〕
的性有 <生>
جىنسلىق شالغۇتلاشتۇرماق 交杂性有 <生>
جىنسلىق كۆپەيىش 殖繁性有 <生>
جىنسىي 的性〔静〕
جىنسىي ئاجىزلىق 萎阳 <医>
جىنسىي ئەزا 官器殖生，官器性 <理生>
جىنسىي ئالاقە 交性
جىنسىي ئالامەت 征性
جىنسىي بەز 腺性 <理生>
جىنسىي پارا 赂贿性
جىنسىي پاراكەندىچىلىك 扰骚性
جىنسىي تەلەپ 欲性
جىنسىي جىنايەت 罪犯性 <法>
جىنسىي ئىسپورا 子孢性 <生>
جىنسىي كېسەللىك 病柳花，病性 <医>
جىنسىي مۇناسىۋەت 系关性，交性 <生>
جىنسىي ھورمون 素激性 <理生>
جىنسىي ھۈجەيرە 胞细殖生 <理生>
جىنسىي يول 道阴 <理生>
جىنسىي يول يەللىكى 炎道阴 <医>
جىنسىيەت 态状性，性〔静〕
جىنسىيەت پىسخولوگىيىسى = جىنس پسىخولوگىيىسى
جىنشۇناس 家学性〔静〕
جىنشۇناسلىق 学性〔静〕
جىن - شاياتۇن 魑魍魅魑，蜮鬼〔静〕
جىن - شەيتان 神蛇鬼牛，怪鬼魔妖〔静〕
جىنكەش (的鬼驱)师巫〔静〕
جىنكەشلىك 鬼弄神装，神跳〔静〕
جىنكەشلىك قىلماق 鬼弄神装，神大跳 :جىنكەشلىك قىلىپ ئاممىنى ئازدۇرماق 众群骗蒙，鬼弄神装

جىنكېۋىزى 脂骨补 <植>〔静〕
جىنلىق 俩伎蜮鬼，戏把鬼，计诡〔静〕
جىنو 族诺基〔静〕
جىنو تىلى 语诺基〔语〕
جىنوچە 的式诺基②语诺基①〔静〕
جىنئۇزۇمى 树构 <植>〔静〕
جىنياڭيۈسى 芋魔 <植>〔静〕
جىۋار 风的冽凛，风的骨刺 <方>〔静〕
جىۋەك 人的小短材身 ئادەم ～ :的小短材身〔静〕
جىۋەكلىك 林身短五，小短材身〔静〕
جىۋەجىل 利麻，巧灵②丽美，亮漂① <方>〔静〕
جىۋىر 啾啾〔模〕
جىۋىر - جىۋىر 喳喳唧唧，啾啾〔模〕 :بىر توپ قۇشقاچ-لارنىڭ ～ قىلىپ سايرىشى ئاڭلاندى . 喳唧唧雀麻群一来传。音声的喳
جىۋىرلاشماق 态同共的«جىۋىرلىماق»
جىۋىرلىماق :叫地喳喳唧唧，叫鸣啾啾〔动〕 جىۋىرلاپ سايرىدى . 叫地喳喳唧唧雀麻。
جياڭجۇن 军将〔静〕
جياڭگۈەن 官将 <军>〔静〕
جياڭلىك 领将〔静〕
جىيەك 装状条的上缘边服衣或子帽在镶)边①〔静〕
饰)(脸②:كۆزنىڭ جىيەكلىرى
جىيەكلىك 巾头边蓝 ياغلىق ～ كۆك :的边了绲①〔静〕
布的用边绲 رەخت ～ :的用边绲②
جىيەكلىمەك 边绲〔动〕
جىيەن 甥外，子侄 ئوغۇل ～ :甥外，侄〔静〕 قىز / ～ 女甥外，女侄
جىيرەن 马的色红棕 ئات ～ :的色红棕〔静〕
جىيلە (顶无)栏牛，圈牛 <方>〔静〕
جىيىق 纹足手 <古>〔静〕
جىيىن (的旁两子鞍在镶)片铜或片铁〔静〕
جىيىنلىق 的片属金了镶〔静〕
جىيىنلىق ئېگەر 属金镶围周)鞍马丽华 <手>
(子鞍的漆油刷，片

چ ① 维吾尔文字母表的第七个字母，该字母在词中的位置不同，书写形式也不同。 ② 称名母字该

چابدار 〔静〕 有斑点的白棕马花豹。 ~ ئات

چاپ 〔模〕 (声合开唇嘴)唧吧。 ئۇ ئاغزىنى ~ قىلىپ قويۇپ ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى . 他一声不吭了一嘴下，一声。 语言没也。

چاپار 〔静〕 ①差役，从仆②信报者，人的消息送。

چاپارمەن 〔静〕 ①跑腿的差当，卒走②的差当，从仆。

چاپارمەنلىك 〔静〕 跑腿，差当。

چاپارمەنلىك قىلماق 跑腿，差当。

چاپاغان 〔静〕 〈古〉速行者，急行者。

چاپاق 〔静〕 ①眵眼，屎眼，眵眵，糊目。 چاپىقىنى ئالدىمەن دەپ قارىغۇ قىپتۇ . 为了瞎弄却，屎眼掉擦〈谚〉。 (拙成巧弄)。 ②〈转〉长人的屎眼：چاپاقنىڭمۇ قارىغۇ ئادىشى بار . 友朋瞎的己自有也人的屎眼长〈谚〉。 ③〈转〉清不糊模：清不糊模 خەت ~ 字的清不糊模。

چاپاق باسماق 屎眼结。

چاپاقلاشماق 〔动〕 ①屎眼结：كۆزى ~ 屎眼结睛眼②〈转〉变得清不糊模：چاپاقلىشىپ كەتكەن خەت 变得模糊不清字的。

چاپان 〔静〕 ①袷衣，衣服。 ②(袍长襟对族尔吾维)袷衣〈转〉上。

چاپان تارتىپ قويماق 从旁〈成〉醒提。

چاپان چۆرۈمەك 架打出摆式的架。

چاپان سالماق 脱衣服。

چاپان كۆتۈرمەك 〈成〉巴结，马拍屁。

چاپاننى تەتۈر كىيمەك 〈成〉翻脸，情无脸赖：ئۇ بىردىنلا چاپىننى تەتۈر كىيدى . 他突然耍赖起来了。

چاپان ياپماق 〈成〉包庇，护袒，短护：ياماندىن كەلگەن ~ 人坏庇包。

چاپىنى تىزىدىن ئاشماسلىق ①衣不遮体②〈成〉：霉倒生天，的来起不提：كۈنا جەمئىيەتتە بىر نېمىمىز ئىككى بولمىدى ، چاپىنىمىز تىزدىن ئاشمىدى . 在社旧我们会不穿，饱不吃。

چاپان ـ چارا 〔静〕 衣物。

چاپانچى 〔静〕 ①做衣的，制衣的，售衣者拍<转>②屁马：چاپانچىدىن كىشىلەر بىزار . 人们厌恶拍马屁的人。

چاپانچىلىق 〔静〕 ①制衣售衣业②〈转〉为人的屁马拍：~ يامان ئادەت . 拍马屁是一种坏习惯。

چاپانلىق 〔静〕 ①穿衣的，穿袷衣的：كۆك ~ كىشى：穿衣上的，穿袷衣的，够做衣的，够做袷衣的②人的衣上色蓝穿个一：بىر ~ رەخت 够做衣服的一件布料的。

چاپاۋۇل 〈古〉〔静〕 击手攻。

چاپتۇرماق[1] «چاپماق[1]» 的使动态。

چاپتۇرماق[2] «چاپماق[2]» 的使动态。

چاپتۇرماق[3] «چاپماق[3]» 的使动态。

چاپتۇرماق⁴ «چاپماق⁴»的使动态
چاپتۇرۇشماق¹ «چاپتۇرماق¹»的共同态
چاپتۇرۇشماق² «چاپتۇرماق²»的共同态
چاپتۇرۇشماق³ «چاپتۇرماق³»的共同态
چاپتۇرۇلماق¹ «چاپتۇرماق¹»的被动态
چاپتۇرۇلماق² «چاپتۇرماق²»的被动态
چاپتۇرۇلماق³ «چاپتۇرماق³»的被动态
چاپتىكەش 气淘 بالا ～ 的皮顽，的气淘①＜方＞〔静〕：猫嘴馋 مۇشۇك ～ 的嘴馋②子孩的
چاپچا 杈木 ياغاچ ～ 杈 ＜方＞〔静〕：
چاپچاپ 销畅，俏走③搏肉，杀搏②唧吧①〔静〕：بۇ مالنىڭ بازىرى ～ . 俏走货种这 。
چاپچاپ بازار ①脑，潮来血心②场市的隆兴意生
قويۇلسا ، چاتاق چىقىدۇ . 候时的热发子脑：چاپچاپ بازاردا سىياسەت بىر يەرگە قايرىپ 在一到放被策政时热发子
边，子乱出会就 。
چاپچاپ 戮杀，杀拼 قىلماق
چاپچىشماق «چاپچماق»的共同态
چاپچماق 拨拉(蹄前用马)，刨〔动〕
چاپراس 系叉交，叉交，错交〔静〕：～ قىلىپ باغلىماق 沟碱排的错交横纵 زەيكەشلەر ～ / 上
چاپسا 子铲小 ＜方＞〔静〕
چاپسان ～ ماڭماق 快赶，速急，快〔静〕：～ / 走快 ساقايماق 愈痊速迅 ～ / بول . 儿点快 。
چاپسانلاتماق «چاپسانلىماق»的使动态：خىزمەت سۈرئىتىنى ～ 度进作工快加
چاپسانلاشتۇرماق «چاپسانلاشماق»的使动态
چاپسانلاشتۇرۇشماق «چاپسانلاشتۇرماق»的共同态
چاپسانلاشتۇرۇلماق «چاپسانلاشتۇرماق»的被动态
چاپسانلاشماق 快变〔动〕：ئۇنىڭ قەدىمى تېخىمۇ چاپسانلاشتى . 了快更步脚的他 。
چاپسانلىتىشماق «چاپسانلاتماق»的共同态
چاپسانلىتىلماق «چاپسانلاتماق»的被动态
چاپسانلىق 快，速迅〔静〕：بۇ قوشۇن قۇرۇلغىنىغا ئاران بىر يىل بولغىنىغا قارىماي ، بەك ～ بىلەن ئۆسۈپ ئۇلغايدى . 起大壮长成速迅却，年一到不还建创然虽伍队支这 。来
چاپسانلىماق 快变，快〔动〕：سازغا ئەگىشىپ ئۇسسۇل بارغاندا ، چاپسانلاپ كەتتى . 快越跳越步舞，声曲乐着随 。
چاپغۇت 子褥 ＜古＞〔静〕

چاپقاق 猫嘴偷的嘴偷〔静〕：～ مۇشۇك
چاپقو 刀砍〔静〕
چاپقۇدىماق (雪)雨风，来袭雪风暴，来袭雨风暴〔动〕 加交
چاپقۇر 快，马的跑善 ئات ～ 的快得跑，的跑善〔静〕：马
چاپقۇن 暴风＜转＞②雨风暴，雪风暴①〔静〕：ئىنقىلاب چاپقۇنى 暴风命革
چاپقۇرلۇق 称著而跑善以马犁伊 . ھۇر ئىلى ئاتلىرى چاپقۇرلۇقى بىلەن مەشـ 。
چاپقۇنلۇق 雪风暴，的雪风暴〔静〕：晚夜的 كېچە ～ 的
چاپلاتماق 态动使的«چاپلىماق»
چاپلاشتۇرماق 态动使的«چاپلاشماق»
چاپلاشقاق 性黏有 لاي ～ 的身黏易容，的性黏有〔静〕：草的身黏易容 ئوت ～ / 泥的
چاپلاشقاقلىق 性黏〔静〕
چاپلاشماق¹ 连粘，粘，沾①〔动〕：لاي چاپلىشىپ قاپتۇ . 泥点一了沾服衣的他 。 بىرنەچچە تاختا قەغەز بىر ـ بىرىگە چاپلىشىپ قاپتۇ . 起一在粘纸张几 . يەرگە چاپلىشىپ يېتىۋالماق 趴地着贴，靠紧，贴紧②。了下＜转＞④连粘肠肥，粘③：ئۇچەي چاپلىشىپ قالماق 纠缠，缠身，磨缠：بالىلار ھەممىسە چوڭلارغا چاپلىشىۋالىدۇ . 。人大缠是老们子孩
力着粘 ＜物＞ چاپلىشىش كۈچى
چاپلاشماق² 态同共的«چاپلىماق»
چاپلاقلىق 画的着贴 / تام گېزىت ～ 的着贴〔静〕：ئىككى ھەپتە ～ تۇردى . 了期星两了贴报墙 。
چاپلانماق 态动被的«چاپلىماق»
چاپلىما 跟后胶粘 پاشنا ～ 的合粘，的上粘〔静〕：
维纤胶粘 ＜纺＞ چاپلىما تالا
板模合胶 ＜建＞ چاپلىما قېلىپ
法接靠 ＜林＞ چاپلىما ئۇلاق
袋口明 چاپلىما يانچۇق
چاپلىماق 张，贴①〔动〕：～ / 语标贴 شوئار ～ 张，贴：～ 糊 دېرىزە ～ 脸贴脸②糊：～ / 告布贴 يوزىنى يوزىگە ～ 户窗 / كونۋېرت ～ 封信糊③(价)加：～ 上安给硬④ 机拉拖售出价加 تراكتورغا باغا چاپلاپ ساتماق ～ 像活⑤名罪上栽：بۇ بالا ئاتىسىغا چاپلاپ قويغاندەك ئوخشايـ 。爸爸他是像活得长子孩这 . دېگەن

چاپما 的抢，的剜，的挖〔静〕
چاپما بازغان 大锤铁(一面的平面)，棱带面一)
چاپما بولقا 锤铁，头榔(一面的平面)，棱带面一)
چاپما قېيىق 独木舟
چاپما ھەرە 锯解，锯切纵.<建>
چاپما ئولاق 槽木(的剜头木块整)
چاپماق[1] 配交(畜大指般一)〔动〕
چاپماق[2] 跑，奔跑：ئۇ تاشقىرىغا چاپتى. 他朝外跑〔动〕
让>谚< 。بالىنى ئىشقا بۇيرۇ، كەينىدىن ئۆزۈك چاپ. 去
跑面后服屁在跟得就你，活干子孩。سۇ ناشسا، دۆڭگە چاپ. >谚< 跑处高往，溢漫水大。
چاپماق[3] 砍①〔动〕，劈：پالتا بىلەن / 砍头斧用 ～ بىر بۆرە قوغلاپ كېلىۋىدى، مەن قىلىچ بىلەن ئۇنى چېپىۋەتتىم. 挖 ～ ئۆستەك：挖②。它了劈刀一我，来追狼恶只一
渠③割：چۆپ ～ 草割 / يانتاق 刺驼骆割
چاپماق[4] 贴，敷，抹〔动〕：ياشقا يىلىم 发抹上头往 ～ / 膏贴 ～ مەلھەم دورا / 药敷上身往 ～ بەدەنگە دورا / 胶药
چاپماق[5] 打鞭，打抽②泳游，游①<古>〔动〕
چاپمۇچاپ 直直，直径；着对直，着对正<方>〔静〕
چاپۇق 疤伤，伤疮<古>〔静〕
چاپى 床木的杆栏带<方>〔静〕
چات[1] 下胯〔静〕
چات كەرمەك 揽独，办包<转>② 腿两开叉①：
ھەمە ئىشقا ～ 庖代俎越，替代办包，切一办包
چات ئېرىقچىسى 蹊鼠，沟股腹<理生>
چات[2] 全完；着横<方>〔静〕
چاتاق[1] 纠，子娄，子岔，子乱，错差，病毛①〔静〕
葛，问：题 ماتوردا ～ بار. 病毛有机动发 ～ دىن چىقتى؟ 差错出在儿哪干相②？葛纠，：ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزۈن يىللىق ～ ھەل بولدى. 纠的年多间之们他
眼能你？了决解葛。قاراپ تۇرۇپ چاتقاق بولمىسا بولامدۇ؟ 吗管不着看地睁睁？ بۇ ئىشلار بىلەن مېنىڭ چاتقىم يوق. 干相不我与事些这！ سېنىڭ ئىشىڭ بىلەن نېمە چاتقىم 麻烦 ～ ئىش：的手棘，的烦麻③！事的你管不我
题问的手棘 ～ / 事
چاتاق بولماق 糟糕：ئىش ناھايىتى چاتاق بوپتۇ. 事情弄得很糟。چاتاق بولدى، مەكتەپكە كېچىكىدىغان بولدۇم！了到迟学上，啦糟！
چاتاق تاپماق 找，子岔找，病毛挑，烦麻惹，烦麻找，乱捣：ئۇ چاتاق تاپمىسلا، مەندە گەپ يوق. 只不他要找麻。题问没我，烦
چاتاق تېرىماق 惹事：سەن يەنە چاتاق تېرىدىڭ. 又你了事惹。
چاتاق چىقارماق 惹，子娄捅麻烦：ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن چاتاق چىقىرىپ يۈرمە يەنە. 后里那到你不别可麻惹。烦
چاتاق چىقماق 出事，错差出，病毛出，子娄出：ھازىر ھېچ ئىش بولمىغان بىلەن، ئاخشاملىقتا چاتاق چىقىدۇ. 现在虽然没事何，但会上晚到的病毛出。
چاتاق سالماق 事闹，事惹②难刁①
چاتاق قىلماق 乱捣，糟搞，制造麻烦：سىزنى كۆرۈشكە ئالدىراپ، ئىشىنى چاتاق قىلىپ قويدۇم. 看来着忙，了糟搞情事把却，你。
چاتاق يوق 没，事没，系关没②病毛没①<习>
谓所无，乎在不③题问
چاتىقى بار 这～. 病毛有，题问有①：بۇ رادىئونىڭ 葛瓜有，系关有②。病毛有机音收台个那同间时长好人个这：بۇ ئادەمنىڭ خېلىدىن بېرى ئۇ ئايال بىلەن～. 系关有人女。
چاتاق[2] 杈枝〔静〕(چا:تاق)
چاتاقچى 刺，人的刺挑爱②鬼蛋捣，子分乱捣①〔静〕
头儿
چاتاقلاشتۇرماق 事把～ ئىشنى：态动使的«چاتاقلاشماق»
坏搞系关把～ / 糟搞情
چاتاقلاشتۇرۇشماق 态同共的«چاتاقلاشتۇرماق»
چاتاقلاشماق 子娄出，糕糟变①〔动〕：ئۇنىڭ ئىشى چاتاقلاشتى. 了子娄出事的他。闹胡②：سەن نېمىشقا ئۇنىڭ بىلەن چاتاقلىشىسەن؟ 闹胡他跟么什为你？③混鬼：ئۇ ھەر كۈنى كەچتە گايىت باينىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇنىڭ قىزى بىلەن چاتاقلىشىپ يۈرەتتى. 家依巴提依尕到上晚天每他，混鬼儿女他同。
چاتاقلىق 树的多杈枝～ دەرەخ：的多杈枝〔静〕
چاتاقلىماق 杈分，枝分〔动〕
چاتاشماق 态同共的«چاتماق»
چاتالماق 态动被的«چاتماق»
چاتپا 费偿代役徭<古>〔静〕
چاتراق 胯，裆〔静〕
چاترىقى كېرىلىپ كەتمەك 洋洋<转>②胯拉①
得意：قۇشقاچ قاغىنىڭ مېڭىشىنى دورايمەن دەپ چاترىقى كېرىـ

لىپ كېتىپتۇ . 胯了拉，路走鸦乌学雀麻 <谚> 。

چانقال 木灌 <植>〔静〕

چانقال بەلۋاغ 带丛木灌

چانقال كەكلىكى 鸪鹋，鸡石 <动>

چانقاللىق 丛木灌〔静〕

چانقۇچ 销插，链铰，杆连 <机>〔静〕

چانقۇزماق «چاتماق»的态动使的

چاتما 车拖②的接铰①〔静〕

چاتما ئاپتوبۇس 车汽共公式接铰

چاتما جاھاز 具家合组

چاتما خەۋەر 道报列系

چاتما دېلو 案连牵 <法>

چاتما رەسىم 画环连 <艺>

چاتما فىلىم 片列系 <艺>

چاتما زەمبىرەك 炮火引牵 <军>

چاتما كومپيۇتېر 机(微)列系

چاتما كېمە 船驳 <交>

چاتما ناخشا 曲歌列系

چاتما ئۇلاق 接枝 <农>

چاتماق 话电接 ～ تېلېفون سىمىنى 接①〔动〕：结连，把 ～ ۋاگونلارنى 线 / 绊②厢车结连 ～ ئاتلارنىڭ پۇتىنى 牵③ 住绊畜牲把绳绊用 ～ ئۆلاغلارنى /住绊腿的马把别可你后以！扯：كېيىن مېنى چېتىۋېلىپ يۈرمە جۇمۇ 依阿．配许④：ئايخان تاھىرغا قىزىنى چاتتى 上扯牵我。了尔依塔给配许儿女把罕

چاتىر 砂硌 <方>〔静〕

چاتىماق (چا:تماق) 枝整〔动〕：ئۇلار مېۋىلىك دەرەخنى چاتتى . 枝了整树果给们他 。

چاجاك 的起支而人贵官达接迎为)帐茶 <古>〔静〕

棚帐)

چاجاك تىكمەك 棚帐搭，帐茶搭

چاجۇپ 板尸停的上架尸扛 <方>〔静〕

چاچ[1] 发头：～ ياسىماق 发理 / ～ چۈشمەك 脱发 / ～ ئالماق 头剃 / ئاچچىقىدىن ئۆزىنىڭ چاچلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى . 了冠冲发怒他；了来起竖发头得气他 。

چاچ چۈشۈرگە 时天十四满婴女)礼发剃月满① 客方男给戚亲方男后礼婚②(式仪发剃种一的行举会宴的办举人

چاچ سالماق 发假接，发假戴

چاچ قويماق 发留

چاچ قىسقۇچ 卡发

چاچ كۆمۈر 炭余血 <药>

چاچ ماي 蜡发，油头

چاچ[2] (的长椎脊沿畜牲)筋

چاچاپ (木方的上基地)木基 <建>〔静〕

چاچاق 方地的低而疏稀得长草 <方>〔静〕

چاچاماق 呛 <古>〔动〕

چاچپۇپۇك (的制丝生)穗发 〔静〕

چاچتەڭگە (的缀上子辫)饰头银 〔静〕

چاچتۇرماق «چاچماق»的态动使的：ئۇرۇق ～ 让 种播人

چاچتۇرۇشماق «چاچتۇرماق»态同共的

چاچتۇرۇلماق «چاچتۇرماق»态动被的

چاچىراتقۇ[1] 疹疱出 چىقماق ～ ：疹疱 <医>①〔静〕愈不疹疱长，俗旧)子果油的炸而灾消为 <转>②(灾消以用，人别给送品食的类一子果油炸，时子果油(的用灾消)炸 چاچراتقۇ سالماق

چاچىراتقۇ[2] 藏白，风防牛，活独 <植>〔静〕

چاچىراتماق «چاچىرىماق»态动使的：يۇزىگە سۇ ～ 溅水把子星沫唾溅 ～ تۆكۈرۈك / 上脸到

چاچىراغۇ 蟀蟋，织促 <古，动>〔静〕

چاچىراندى (体液碎细的出溅飞)〔静〕：تۆكۈرۈك چاچراندىسى / سۆيدۈك چاچراندىسى 子点尿 子星沫唾

چاچىرىتىشماق «چاچراتماق»态同共的

چاچىرىماق 花浪 ～ بۇزغۇن：喷，射，溅飞，溅①〔动〕：ئۇنىڭ يەدىنىگە سۇ چاچراپ كەتتى . 飞溅 / ئۇنىڭ بېدىنىگە قالغاچقا ، ئۇنىڭ ئۈستى ـ بېشىغا سۇ چاچراپ كەتتى . 水身一了溅他 。 تۇرۇبا بۇزۇلۇپ 水身一他了喷，了坏子管 。 پوقا چالما ئاتساڭ ، ئۆزۈڭگە چاچرار . 溅会，块土扔里屎往 <谚> 。 قىز ئانىسىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ چاچراپ ئورنىدىن تۇردى . 起站地霍：起跃②。身一你地霍，话的妈妈了听娘姑 。 ھازىر سويمىلارنىڭ چوڭى باشتىك بولدى ، يېڭى چاچراڭانقانلىرىمۇ بار . 果结③：来起了站脑有的大子蛋瓜下眼 。 بالا چاچراپ كەتتى . 折夭④。的果结在正有也，大么那袋了折夭子孩 。

چاچ ـ ساقال 发头和须胡，发须〔静〕

چاچسىز 的疏稀发头，的发头没〔静〕：ئايال بولماس ، ساقالسىز ئەر . 没能不人男，子辫没能不人女 <谚> 。人男为其成不须胡没，人女为其成不辫发没：须胡

چاچقۇ 或儿生新，娘新在时事喜办)糖喜，钱喜〔静〕：چاچماق ～ 撒，钱喜撒(的撒上头子孩的礼割受接

糖喜

چاچقۇن ①〔静〕分散②散发爱的火发：بۇ كەنتتىكى ئۆيلەر بۇ-رۇن ~ ئىدى . 这个村子的住户以前很分散。

چاچقىرلىق 〔静〕＜方＞牛脖筋

چاچقىياق 〔静〕＜植＞发草

چاچلاشماق 〔动〕打撕：ئۇ ئىككىسى چاچلىشىپ كەنتتى . 他俩撕了来起打撕。

چاچلىق 〔静〕发头的长，发头的有：بۇدۇر ~ بالا 发卷

子孩的 / ئاق ~ بوۋاي 爷爷老的发头白

چاچلىق بولماق 〔静〕婚结到已，熟成育发（指专）龄年

جامالنىڭ چاچلىق بولغان قىزى بار . 加有力马（儿孩女）：儿女的（龄年婚结到已）大长已个一。

چاچلىق گىگرومېتىر ＜气＞毛发湿度表

چاچما 〔静〕散的，散的状

چاچما تاۋار 碎花缎

چاچما چۈگۈن 喷壶

چاچما دوپپا 密珠花帽

چاچما سۇۋاق ＜建＞干粘石抹灰

چاچما شېئىر ＜文＞散文，诗体由自诗

چاچما ئوق ＜军＞霰榴弹

چاچما يىلتىز ＜植＞须根

چاچماق ①〔动〕撒：ئۇرۇق ~ / چېچىش تېرىماق 子种播撒，子种撒；ئايرۇپلان ~ 水洒 / سۇ 洒喷，洒②播撒：دەن دورا ~ 飞机③药喷：散分，布散，发散：گۈللەر خۇش پۇراق چېچىپ تۇراتتى . 香芳阵阵出发散花。④光）（等线射照，射：قۇياش زېمىنغا ئۆز نۇرىنى چاچتى . 出洒照阳光。派摊，摊⑤地大射照：خىراجەتنى كۆپچىلىككە تەڭ چاچىمىز . 费用家大分摊。乱打⑥：ئۇ مېنىڭ پىكرىمنى چېچىۋەتتى . 他我的思路了乱打。

چاچۇاغ 〔静〕卡发

چاچۇاغلىق 〔静〕的卡发戴，的卡发有

چاچۇان 〔静〕纱面，罩面（的戴女妇）

چاچۇانلىق 〔静〕的纱面戴，的罩面戴

چاچى - پاچى 〔静〕次伦无

چاچى - پاچى دېمەك 语乱言胡，次伦无语

چاچىماق 〔动〕＜方＞烦

چاخشاق[1] 〔静〕＜古＞滩石顶山

چاخشاق[2] 〔静〕＜古＞干果

چاخمايماغلىق 〔静〕鬼死，的死该＜方，习＞

چار[1] 〔静〕头茬①（打尽未，的出掠上堆物谷从时场扬）

吃畜牲）茬草②头茬碾 سوقماق ~ :（等谷秕和穗的（茎草的下剩）

چار[2] 〔静〕的白花①：باش ~ 头的白花 / ساقال ~ 花

:的色杂②须胡的白鸡公花 خوراز ~

چار پاقا ＜动＞蟆蛤癞

چار پاقا شىرنىسى ＜药＞酥蟾

چار يىلان ＜动＞蛇腹，蛇花白

چار يىلان كۆزلىچى (ھەبىي ماري بەرەس) ＜药＞丸斯热白日马白驱

چار[3] 见下

چار بازار 扎巴动移，市集动移

چار بازارچى 者帮单跑，商行动移

چار بازارچىلىق 易贸市集动移

چار[4] 〔静〕＜方＞失过，错过

چار[5] 〔静〕＜古＞绺，辫

چار[6] 见下

چار پادىشاھ 皇沙

چارا 〔静〕碗木大

چارا كۆز 睛眼的深较窝眼

چارادىماق 〔动〕＜方＞来起围，围包

چارازە 〔静〕＜方＞种一的毯地

چاراس 〔模〕（声裂开的器瓷，璃玻，冰）嚓喀：ئەينەك ~ قىلىپ سۇنۇپ كەنتتى . 了破声一嚓喀璃玻。

ده‌ريادىكى ~ مۇز قىلىپ يېرىلدى . 了开裂声一嚓喀冰的里河。

چاراس - چۇرۇس 〔模〕嚓喀嚓喀

چاراسلاتماق «چاراسلىماق»的动使态

چاراسلىماق 〔动〕响作嚓喀：پىچاق تېگىشى بىلەنلا تاۋۇز چاراسلاپ يېرىلدى . 刀一刚碰，瓜西开裂声一嚓喀了。

چارە[1] 〔静〕施措，法办：ئېپلىك ~ / 法办巧 كەسكىن ~ 施措的断果

چارە تاپماق 法办想

چارە قىلماق 法设

چارە كۆرمەك ①施措取采，法办想：ئۇلار ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئاكتىپ چارە كۆردى . 们他极积取采分处内党 ~ پارتىيە ئىچىدە：置处，分处②。灾防施措

چارە[2] 〔静〕更，过胜：ئۇ بۇ بالىنى ئۆز پەرزەنتىدىنمۇ ~ كۆرەتتى . 还女子生亲比得看子孩个这把他。

چارە - ئامال 〔静〕法办

چارە - تەدبىر 〔静〕举，施措

چارە - تەدبىر قوللانماق 施措取采
چارە - تەدبىرلىك 略谋有，的法办有，的施措有〔静〕
的：～ ئادەم 人的略谋有
چـارەك[1] 公 10 为常通子秤一，位单量重)子秤〔静〕
麦小子秤一 بۇغداي ～ بىر：斤公 8 为方地的有，斤
چارەك[2] ②纪世一之分四 ئەسىر ～：一之分四①〔静〕
刻(钟分 15) سائەت 10 غا ～ كەم．点十刻一差。
چارەك[3] 块这．بۇ رەختنىڭ كەڭلىكى 3 ～ كېلىدۇ 拃〔静〕：
拃三宽布。
چارەك بۇلۇڭ 角限象 <数>
چارەكلەپ 卖着量子秤用 ～ ساتماق：量子秤用〔静〕
چـارەكلىك 的子秤 5 装 تـاغار ～ بەش：的子称①〔静〕
种子秤一播可 يەر ～ بىر 可②袋麻：的子种子秤一播
的一之分四③地的子
چارەكلىك ئىمتىهان 试考中期 <教>
چارپاي 畜牲〔静〕
چارپوتلاشماق 态同共的 «چارتوتلىماق»
چارپوتلانماق 态动被的 «چارپوتلىماق»
چارپوتلىماق 他把，子绊个一了使江木斯喀．چـوشۇردى 子绊使〔动〕：قاسىمجان بىرلا چارپوتلاپ ئۇنى
تىك مـوللاق 葱栽倒个了摔。
چارپىلەك (一之种品瓜甜)克莱皮尔恰 <植>〔静〕
چارت 儿点丁一，儿点一，许少 <古>〔静〕
چارتاختا 床尸洗，架尸洗〔静〕
چارتاش 紫掌鹅 <植>〔静〕
چارتال 杷枇 <植>〔静〕
چـارچاپ (的杆栏带)②子架皿器，架碗，架盆①〔静〕
梁圈 <建>③床小
چارچاتماق 态动使的 «چارچىماق»
چار - چارماق 小家，属眷，属家 <古>〔静〕
چارچاشماق 态同共的 «چارچىماق»
چارچـاق 的叫大喊大爱，的鲁粗话说① <方>〔静〕
的人呛涩苦②
چارچوق 竿滑 <古>〔静〕
چارچۇرۇك (一之种品瓜甜)克律曲尔恰〔静〕
چارچىماق 身，路天一了跑．كۈن يول مېڭىپ بىر ئازچارچاپ قالدىم 倦疲，惫疲，累劳，劳疲，乏疲〔动〕：بىر
。乏疲常非我．مەن بەك چارچاپ كەتتىم 累儿点有子
قانتىق چارچاپ ھالىدىن كەتمەك 堪不惫疲
چارداش (名曲舞利牙匈)什达尔查 <艺>〔静〕

چاردان 架轴(的车纺丝生) <手>〔静〕
چارزەپ 之曲乐典古族尔吾维)甫再尔恰 <艺>〔静〕
(一
چارس (声裂开的器瓷，璃玻，冰容形)嚓喀，嚓〔模〕：
。了爆声一嚓炮灯．لامپۇچكا ～ قىلىپ ئېتىلىپ كەتتى
成撅子棍，声一嚓喀．تاياق ～ قىلىپ ئوشتۇلۇپ كەتتى
。截两了
چارس - چارس 嚓喀嚓喀〔模〕
چـارس - چـۇرس 剥剥哔哔，啦啪里噼，嚓喀〔模〕：
嚓喀嚓喀们者记．مـۇخبىرلار ～ قىلىپ سۈرەتكە تارتتى
。照拍地
چاراسسىدە 杯璃玻，水开倒里杯璃玻往他．سۇنۇپ كەتتى ～ ،ۋىدى 声一嚓喀〔静〕：ئۇ ئىستاكانغا قـاينىقسۇ قـۇيۇ-
了裂破声一嚓喀。
چارسلداتماق 态动使的 «چارسلدىماق»
چارسلدىماق 剥哔哔出发，烧燃在柴干里子炉．سلداپ كـۆيۈۋاتاتتى 响作剥噼〔动〕：ئوچاقتا قۇرۇق ئوتۇن چار-
。音声的剥
چـارسسىدە 声一嚓咔，的啪〔静〕：ئۇ لامپۇچكىنى ～ ئۆچۈرۈ-
了开裂璃玻。 ۋەتتى．了关灯电把声一的啪他。تاش ئەينەككە تېگىۋىدى ،
ئەينەك ～ 声一嚓咔，上璃玻到打头石．يېرىلىپ كەتتى
。
چارشەنبە 三期星〔静〕
چارقىيا 兰舌凹 <植>〔静〕
چارگاھ 套姆卡木二十尔吾维)尕尔哈恰 <艺>〔静〕
(一之曲
چارلاتماق 态动使的 «چارلىماق»
چارلاشماق[1] 态同共的 «چارلىماق»
چارلاشماق[2] 花得变 چاچ چارلاشقان：(发须)白花变〔动〕
发头的白
چارلانماق 态动被的 «چارلىماق»
چارلىغۇچى 兵察侦，员察侦 <军>〔静〕
چارلىغۇچى قاراۋۇل 哨动流 <军>
چـارلىماق 巡 ～ يـوللارنى شەھەر ئەتراپىنى 查巡，逻巡 <军>①〔动〕：
查路道 / 探勘②逻巡郊城在 ～：نېفىت
油石探勘 ～
چارلاش ئاپتوموبىلى 车逻巡 <交>
چارلاش ئەترىتى 队探勘
چارلاش باسقۇچى 段阶探勘，段阶察勘 <地>
چارلاش ساقچىسى 警巡 <法>

چارلاش قۇدۇقى 井探 <地>
چارلاك 的色六颜五，的花杂，的色杂 <方>〔静〕
چارئوت = بوزتىكەن
چارۇن 树悬 <古，植>〔静〕
چارۋا 畜牲〔静〕
چارۋا بېجى 税畜牲 <经>
چارۋا گېنېتىكىسى 学传遗畜家
چارۋا مال 畜牲，畜家
چارۋا مەھسۇلاتى 品产畜
چارۋا يولى 道牧 <牧>
چارۋاغ 网拦(的鱼捕) <方>〔静〕
چارۋىچى 民牧〔静〕
چارۋىچىلىق 业牧畜，业畜养〔静〕
چارۋىچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经牧畜
چارۋىچىلىق ئىقتىسادى 济经业牧
چارۋىدار 主牧〔静〕
چارىزم 度制皇沙〔静〕
چارىسىز 已得不，法办没〔静〕
چارىسىز قالماق 展莫筹一，策无手束
چارىسىزلىق 何奈可无〔静〕：بۇ چارىسىزلىقتىن بولغان ئىش . 情事的何奈可无是这。
چارىيار 后世逝德穆罕穆指)发里哈大四 <宗>〔静〕
，尔麦欧，尔克伯·布艾：人承继位四的权掌继相
(里阿和曼斯奥
چازا[1] 腿盘〔静〕
چازا قۇرماق 盘腿：چازا قۇرۇپ ئولتۇرماق 坐腿着盘
چاز[2] 卡边 چېگرا چازىسى 卡关〔静〕：
چاس 礼敬，礼军行 ～ بەرمەك：礼 <军>〔静〕
چاسا 巾头方 ～ ياغلىق 桌方 ～ جوزا 的方〔静〕：
چاسا بولقا 头榔方四
چاسا بىخ ئۆلاق 接芽块方
چاسا پولات 钢方 <冶>
چاسا پىلتە 坯方 <冶>
چاسا خەت 字块方
چاسا قاينارتاش 石沸方
چاسا كۆلۈچ 筒套方 <石>
چاستوتا 率频 <物>〔静〕
چاستوتا بەلۋېغى 带频 <物>
چاستوتا ئىسپېكترى 谱频 <物>
چاستوتا ئۆزگەرتكۈچ 管频变 <物>

چاستوتىمېتىر 表兹赫，表率频 <物>〔静〕
چاسغول 草茎方 <植>〔静〕
چاسلاتماق «چاسلىماق»的态动使的
چاسلاشماق «چاسلىماق»的态同共的
چاسلانماق «چاسلىماق»的态动被的
چاسلىماق 布把 كەسمەك چاسلاپ رەختنى：形方成搞〔动〕
块方成剪
چاسلاپ تېرىماق 种播形方
چاشقان 鼠老 <动>〔静〕：چاشقاننىڭ ئۆلگۈسى كەلسە ، مۇشۇكنىڭ قۇيرۇقىنى چىشلەر . 咬去，死找要鼠老 <谚> 。巴尾猫
چاشقان بۇرۇت 髭胡的长又细又
چاشقان تۆشۈكى ساراي كۆرۈنمەك 得吓 <成>
藏可处无
چاشقانغا كېپەك ئالدۇرماسلىق 拔不毛一 <成>
چاشقان قۇيرۇقسىمان ئېكەك 圆，锉尾鼠 <医>
锉
چاشقانلار ئائىلىسى 科鼠 <动>
چاشقان يارا 疬瘰，疮鼠老 <医>
چاشقان يىلى 年鼠
چاشقانقۇيرۇق 菊疮小 <植>〔静〕
چاشگاھ 午上〔静〕
چاشۇرماق 蔑诬，告诬，谤诽 <古>〔动〕
چاشى 蔑诬，告诬，谤诽 <古>〔静〕
چاغ[1] 快愉情心 ～ ۋاقىتنى / 快愉，兴高〔静〕：كۆڭلى
光时过度地快愉 ～ ئۆتكۈزمەك
چاغ[2] 分时，辰时，候时〔静〕：مەن ئۇ چاغدا ئۇنى تونۇمايتتىم . 蒙刚天 ～ تاڭ سۈزۈلگەن 。他识认不还我候时那
分时昏黄 ～ قاش قارايغان / 候时的亮蒙
چاغ[3] (声狗轰)去〔叹〕
چاغ[4] 他 . ئۇنىڭ بىلەن ئىشقا چېغى يەتمەيدۇ 力能〔静〕：
能所力 چېغى يەتكەن ئىش 。事这办到不达力能的
事的及
چاغاتاي (字名的子次汗斯吉成)台合察 <史>〔静〕
چاغاتاي ئەدەبىياتى 纪世14)学文台合察 <文>
(学文尔吾维的叶中纪世19至
چاغاتاي تىلى 世19至纪世14)语台合察 <语>
(言语学文的成形上础基语尔吾维代古在纪
چاغاتاي خانلىقى 国汗台合察
چاغاتاي يېزىقى 19至纪世14)文台合察 <语>

（字文的过用使族尔吾维叶中纪世
چاغاتايچه 的式台合察②文台合察，语台合察①〔静〕
چاغان 节春，年历旧〔静〕
چاغانا 琴月 <古>〔静〕
چاغاناي 呐唢苇芦 <方，艺>〔静〕
چاغداۋۇل 队卫②队部卫后，队部防后① <古>〔静〕长
چاغدۇل 的枯干，的了枯 <方>〔静〕
چاغرى 号称王帝时旧②鹰兔 <动>① <古>〔静〕
چاغلاتماق[1] «چاغلىماق[1]» 的态动使的
چاغلاتماق[2] «چاغلىماق[2]» 的态动使的
چاغلاشماق[1] «چاغلىماق[1]» 的态同共的
چاغلاشماق[2] «چاغلىماق[2]» 的态同共的
چاغلام 耕中 <农>〔静〕：قوناقنىڭ بىرىنچى چاغلىمى 玉米地锄 / كېۋەزنىڭ ئىككىنچى چاغلىمىنى تۈگەتتۇق . 耕中次一第的米玉锄 / 耕中次二第的花棉了完搞们我 。
چاغلانماق[1] «چاغلىماق[1]» 的态动被
چاغلانماق[2] «چاغلىماق[2]» 的态动被
چاغلىغۇچ 头锄〔静〕
چاغلىق 〔静〕：样么怎不，要重不，小细，微轻物事①
~ ئىش ~ / 桩一事小，事小区区 مەسىلە 道足不微 / 题问成不，下话在不 گەپ ~ / 题问的 ئۇنىڭ كۆڭ-گەن كۆنى ~ . 样么不子日的过他 。 ئۇنىڭ كىرىمى ~ بىر نەرسە ئالما ~ ئۇ :都……连② 。限有入收的他 . ~ بولسىمۇ ئالغاچ كەلمەپتۇ . 来带有没都果苹个一连他 。
چاغلىما[1] 〔动〕：酌斟，计估，量估① سەن ئۇنى كىچىك چاغلىما ! ئاسان ~ 估 ！他看小要不你，他估低要不你！
言 / چاقچاقنى چىڭغا ئايلاندۇرۇۋالمائ . 计估自不 / ئۇلاغقا بوغۇزنى چاغلاپ بەرمەك 力量自不 / ئۇزۇنى چاغلىماسلىق 易容得
人的笑玩起得开 ئادەم ~ 。真 / ئۇزۇكنى شىر چاغلا . > <谚 料饲添畜牲给量酌
笑玩开 چاقچاق قىلماق 看己自把你果如
چاقچاقچى 人的谐诙，者谑戏爱，者笑玩开爱〔静〕
چاقچاقسىز 的谐诙不，的笑玩开不〔静〕：تۇرمۇش ~ 寂人叫活生的谐诙有没 . كىشىنى زېرىكتۈرۈۋېتىدىكەن 寞 。
چاقچاقلاشماق 笑玩开相互〔动〕
چاقچاقلىق 的谐诙，的笑玩开〔静〕
چاقچۇق 器瓷〔静〕
چاقچى 者线纺③匠子轮②人刀磨①〔静〕
چاقچىغار 星金，星明启，星庚长 <方，天>〔静〕
چاقچىلىق 业刀磨①〔静〕：ئۇنىڭ دادىسى بىر ئۇمۇر ~ قىلغان . 业线纺②。匠刀磨的子辈一了当亲父他

（声击撞的西东容形）哐〔模〕
چاق[1]
چاق[2] (چاقى) 〔静〕：辘轱，子轮，轮① 车 هارۋا چاقى ~ 轮 / چىشلىق ~ 齿轮 / تارىخنىڭ چاقى 历的史车②轮
纺车：~ ئېگىرمەك 砂轮③线纺：轮砂 چاققا تۈتماق 用打轮
磨
圈轮 <机> چاق چەمبىرى
齿轮 <机> چاق چىشى
چاق[3] 〔静〕：适合：بۇ ئۈتۈك پۇتۇمغا ~ كەلدى . 这双靴子
。脚合着穿我
چاقا[1] 〔静〕：钱铜：كارۋانغا تاقا لازىم ، سودىگەرگە ~ . <谚> 。钱铜要家商，掌马要帮马
چاقا[2] 〔医>〔静〕：疮 <：باشقا ~ چىقماق 疮长上头
چاقا[3] 〔静〕：子柱(的干萄葡晾中房荫)：چاقىغا ئۈزۈم ئاسماق 萄葡挂上子柱往
چاقا[4] 儿婴 <古>〔静〕
چاقاڭدى 面仰，仰 <方>〔静〕
چاقان 色蓝淡 <方>〔静〕
چاقپەلەك 皮克恰 <体>③轮叶②车水，车风①〔静〕
轮转中空，克来
چاقپەلەكلىك 井水的轮叶带 ~ قۇدۇق 的轮叶带〔静〕：
船车 چاقپەلەكلىك كېمە
چاقتۇرماق 态动使的 «چاقماق[4]»
چاقتۇرۇشماق 态同共的 «چاقتۇرماق»
چاقتۇرۇلماق 态动被的 «چاقتۇرماق»
چاقچا 壶烟鼻〔静〕
چاقچاق 戏，话笑 ~ گەپ：笑玩，言戏，话笑〔静〕
当笑玩把要不你 . چاقچاقنى چىڭغا ئايلاندۇرۇۋالمائ 言
人的笑玩起得开 ئادەم ~ 。真 / كۆتۈرىدىغان چاققا چاقچاق قىلماق
笑玩开
چاقچاقچى 人的谐诙，者谑戏爱，者笑玩开爱〔静〕
چاقچاقسىز 的谐诙不，的笑玩开不〔静〕：تۇرمۇش ~ 寂人叫活生的谐诙有没 . كىشىنى زېرىكتۈرۈۋېتىدىكەن 寞 。
چاقچاقلاشماق 笑玩开相互〔动〕
چاقچاقلىق 的谐诙，的笑玩开〔静〕
چاقچۇق 器瓷〔静〕
چاقچى 者线纺③匠子轮②人刀磨①〔静〕
چاقچىغار 星金，星明启，星庚长 <方，天>〔静〕
چاقچىلىق 业刀磨①〔静〕：ئۇنىڭ دادىسى بىر ئۇمۇر ~ قىلغان . 业线纺②。匠刀磨的子辈一了当亲父他

چاقچىلىقاي 办②的忙繁，的碌碌忙忙① <方>〔静〕 忙瞎，少法

چاقچىلىقايلىق 开可不得忙，乎忙，碌忙 <方>〔静〕 交

چاقسا 门柴，门笆篱 <方>〔静〕

چاقسىمان 的式轮 〔静〕

چاقشابۇت 戒训，律戒 <古>〔静〕

چاققاق 草子蝎，麻荨 <植>〔静〕

چاققاق ھەرە 蜂马，蜂胡 <动>

چاققان 干快 ئىشلىمەك ~ / 走快 ماڭماق 快：~ ①〔静〕 ②捷敏，利麻，索利，落利。گا- داي ياخشى . 汉穷的利麻如不傅师的笨手 <谚> 。ئۇنىڭ ھەركىتى ناھايىتى ~ . 索利脚手他 。ئۇ ~ ئىش- لىدۇ . 悍精，干精，凑紧，捷便③。利麻活干他 ：~ ئۇي 子伙小的干精 ~ / 间房的凑紧

چاققانلاشتۇرماق 态动使的«چاققانلاشماق»

چاققانلاشماق 快变，快〔动〕：ئۇ ماڭغانسېرى چاققانلىشىپ كەتتى . 快越走越他 。

چاققانلىق 捷敏，索利〔静〕：ئۇنىڭ چاققانلىقى بىزنى ھەيران قالدۇردى . 惊吃们我令捷敏的他。ئۇ ~ قىلمىغان بولسا ، ماشىنا بىسىۋالاتتى . 上压车汽被早，快不作动果如他了 。

چاقلاتماق 态动使的«چاقلىماق»

چاقلاشماق[1] 态同共的«چاقلىماق»

چاقلاشماق[2] 尾交(狗)〔动〕

چاقلانماق 态动被的«چاقلىماق»

چاقلىق 轮三 ماشىنا ~ ئۈچ：的子轮装，的子轮有〔静〕 车汽

چاقلىق تراكتور 机拉拖式轮

چاقلىق زەمبىرەك 炮火行自 <军>

چاقلىق قۇرت 虫轮 <生>

چاقلىق كران 机重起式胎轮 <建>

چاقلىماق 刀磨 ~ / قىڭ- راقنى 刀菜抢 ~ ：抢，磨(轮砂用)〔动〕

چاقلاش ئىستانوكى 床磨 <机>

چاقما 池金淘②的碎易①〔静〕

چاقما كاۋا 瓜金 <植>

چاقماق[1] ئۇرۇش 战电闪，战击闪 / ماشىنا ~ تېزلىكىدىكى ئوتۇپ كەتتى . 了去过般掣电驰风车汽 ：~ 电闪①〔静〕 / 闪打 چاقماق ~ تېزلىكىدە غۇيۇلداپ 火<转>②。

焰火的怒愤 غەزەب چاقمىقى 焰：

چاقماق چىراغ 灯光闪

چاقماق دېنازاۋۇر 龙雷 <动>

چاقماق قايتۇرغۇچ 器雷避，针雷避

چاقماق[2] 针撞(的枪)②机火打①〔静〕

چاقماق[3] لىدە بولۇپ ، ئىشىك - دېرىزىلىرى ھويلىغا قارايتتى . 尔图巴 方 گۇللۇك رەخت ~ 。子院向朝窗门，形方呈子院的 口个开上瓜西 ئۈرماق ~ 口切②布花格：ناۋۇزغا 糖块方 **چاقماق قەنت** ：~ 形方①〔静〕 ~ شەكـ- ھويلىسى

چاقماق[4] 核砸 ~ ياڭاق / 头石砸 ~ تاش：砸①〔动〕 拆 ~ ئۆي / 墙拆 ~ تام：拆②子锁砸 ~ قۇلۇپ 桃 擦 ~ سەرەڭگە / 子瓜嗑 ~ گازىر：划，擦，嗑③子房 ~ پاشا：蜇，咬，叮(等蜂，蛇，子蚊)④柴火划，柴火 ھەرىنىڭ چاققىنىغا چىدىغان / 叮子蚊 ~ يىلان / 咬蛇 ئادەم ھەسەل يەيدۇ . 吃蜜有会才，蜇蜂蜜住经 <谚> 。毁诋 ~ ئادەم：人伤(语恶)，言谗进，毁诋 <转>⑤ 合折 <转>⑥人伤语恶 ~ زەھەر گەپ بىلەن / 人 ئەرسىنى پۇلغا ~ 病染⑦钱成合折西东把：دادامنى كېسەل چاقتى . 病了上染亲父 。سو- غۇق شامال يۈزۈمنى چاقتى . 脸了痛吹风冷 ئاپتاپنىڭ چاققىنىدىن كۆزۈمنى ئاچالمىدىم . 眼开不睁得刺光阳 。

چاقماقتاش 石火，石燧〔静〕

چاقماقلىق[1] 晚夜的电闪鸣雷 كېچە ~ ：电闪鸣雷〔静〕

چاقماقلىق[2] 枪的针撞带 مىلتىق ~ ：的针撞带〔静〕

چاقماقلىق[3] 纸格方 قەغەز ~ / 本格方 دەپتەر ~ ：的格方有〔静〕

چاقناتماق 态动使的«چاقنىماق»

چاقنارتاش 石辉，石闪 <矿>〔静〕

چاقنارجىنس 岩辉，岩闪〔静〕

چاقنىما 的烁闪，的光闪〔静〕

چاقنىما مىكروسكوپ 镜微显视闪 <天>

چاقنىماق چوققىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار چاقناپ تۇراتتى . 山顶上闪：光发炯炯，煌辉，光闪，烁闪，耀闪〔动〕 闪星星，烁闪光星 ~ يۇلتۇز 。雪积的化不年长着耀 光目 ~ كۆزى 。煌辉火灯 . چىراغلار چاقناپ تۇراتتى . 光 炯炯

چاقئوت 草叶车 <植>〔静〕

چاقۇ 言谗〔静〕

چاقسىرتماق 态动使的«چاقسىرماق»

چاقىرتىشماق «چاقىرتماق»的共态
چاقىرتىلماق «چاقىرتماق»的被动态
چاقىرغۇ (BP) ئاپپاراتى) 〔静〕 传(BP)呼机
چاقىرماق 〔动〕 ①叫、叫呼、呼唤、召唤：ئۇلارنى چاقىرماپ كەل. 把他们都叫来。سېنى تېلېفونغا چاقىرۋاتىدۇ. 电话接你叫。ئۇياقتا بىرى سېنى چاقىرۋاتىدۇ. 那边有人叫你。ۋەتەن بىزنى چاقىرۋاتىدۇ. 祖国在召唤我们。يارەمگە چاقىرماق 请邀请：قوڭغىراق ～ ②救呼～出请邀③唤传 <法>召、召号④。会大表代席 / چاقىرغان يەردىن قالما، چاقىرمىغان يەرگە بارما. <谚>未请莫登门，请了别缺席。<法>召：ئەسكەرلىككە چاقىرماق 征兵、伍入召征～ يىغىن چاقىرماق 开会大召开 / چەت ئەلدە تۇرۇشلۇق ئەلچىنى چاقىرىۋالماق 召回驻外大使
چاقىرىشماق «چاقىرماق»的共态
چاقىرىق 〔静〕 召号：پارتىيىنىڭ چاقىرىقى 党的召号
چاقىرىق قەغىزى 传票 <法>
چاقىرىق قىلماق 召号
چاقىرىقنامە 〔静〕 (函)信请邀
چاقىرىلماق «چاقىرماق»的被动态
چاقىرىم 〔静〕 里：بىر ～ يول 一里路
چاقىلاي 〔静〕 皮脱裂干部面 <方>
چاقىماق 〔动〕 厌恶：بۇرە پاقلاندىن چاقاپ كېتىپتۇ دېسە، كىم ئىشىنىدۇ؟ 狼恶信相会谁羊羔恶厌会？
چاك¹ 〔静〕 ①缝、缝裂：تامنىڭ چېكى 墙缝 / ئىشتانىنىڭ چېكىنى تىكمەك 缝裤缝②缝骑：ئۇچلۇك تالونىنىڭ چېكىگە تامغا باسماق 在印盖上缝骑的单联三合①：مىخلانغان تاختايلار بىر ـ بىرىگە چاك باسمىدى. 钉子的上缝合不板木的上对<转>②。缝：ئىككىسىنىڭ مۇنۇ گېپىڭ چاك باستى. 你这对了儿茬上对话了。ئەخمەق دېگەن گەپلىرى چاك باسمىدى. 他两个人的说话上不对儿茬。
چاك كەتمەك 裂缝：ئامبارنىڭ چاك كەتكەن تاملىرى ھازىرلا ئۇرۇلۇپ چۈشىدىغاندەك تۇراتتى. 好墙的缝裂房库马像要就上倒塌。
چاك² 〔模〕 咂(声气吸出发颚上住抵尖舌)：ياسىن تۇرۇپ ـ تۇرۇپ ئاغزىنى قىلىپ قويماتتى. 咂地时不森亚嘴。
چاك³ 〔静〕 理节 <地>
چاكار 〔静〕 ①人仆、人佣：～ بولماق 人仆当、人佣做 ②<转>公仆、勤务的民人：خەلقنىڭ چاكىرى 员勤务

چاكارچىلىق = چاكارلىق
چاكارلىق 〔静〕 仆人、作工人佣：چاكارلىققا ئالماق 招人仆收
چاكان 〔静〕 巾头②带腰① <方>
چاكاندا 〔静〕 黄麻 <植>
چاكاندىلىق 〔静〕 地黄麻、方地的生丛黄麻
چاك ـ چېكى 〔静〕 处缝接
چاك ـ چېكىدىن بۆسۈلمەك ①土瓦崩②解分离崩：مۇستەملىكىچىلىك سىستېمىسى چاك ـ چېكىدىن بۆسۈلۈپ كەتتى. 析了解瓦崩土系体民殖。
چاكسا 〔静〕 (斤一于当相)位单量重 <方>
چاككىدە 〔静〕 嗒吧：ئۇ ～ قىلىپ ئاغزىنى ئاچتى. 他嗒吧嘴了开张声一。
چاكىلداتماق «چاكىلدىماق»的态动使的
چاكىلدىماق 〔动〕 响作嗒吧：ئۇنىڭ تاماقلىرى ئۈسۈزلۈقتىن چاكىلداپ كەتتى. 他烟冒直里子嗓得干口。
چاكمۇخ 〔静〕 菜子蓬 <植>
چاكىنا 〔静〕 ①的碌庸、的俗庸：～ ئادەم 俗庸、人庸②人的：پەلسەپە 学哲琐繁的琐繁：
چاكىنا دېموكرات 者义主主民俗庸 <哲>
چاكىنا دىئالېكتىكا 法证辩俗庸 <哲>
چاكىنا ماتېرىيالىزم 义主物唯俗庸 <哲>
چاكىنا تەدرىجىي تەرەققىيات 论化进俗庸 <哲>
چاكىنا ئىنقىلابچى 家命革俗庸
چاكىنا ئىنقىلابچىلىق 义主命革俗庸 <哲>
چاكىنا ـ چۈكۈنە ～：碎琐、碎狗零鸡、皮蒜毛鸡 〔静〕 事的碎琐、事的皮蒜毛鸡 ئىش
چاكىنىلاشتۇرماق «چاكىنىلاشماق»的态动使的
چاكىنىلاشماق 〔动〕 俗庸变：ئۇ ئۆزىنىڭ چاكىنىلىشىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. 他俗庸得变己自到感。
چاكىنىلىق 〔静〕 气俗、气习俗庸、风作俗庸：چاكىنىلىق / 味趣级低离脱、气习俗庸离脱 بولماق خالىي 风作俗庸除消 تۈگەتمەك
چاكىلداق 〔静〕 板楂 <古>
چاكك¹ 〔模〕 啪：ئۇنىڭغا ～ قىلىپ بىر كاچات تەگدى. 他啪地一了挨掌巴。
چاكك كەلتۈرمەك 响彻：ئۇ ئېيتقان ئىلى خەلق ناخشىسى دالىنى چاكك كەلتۈردى. 他响彻歌民犁伊的唱野原。
چاكك² 〔静〕 尘土、埃尘：～ توزماق 扬飞土尘 / ～ كۆ-

تۆرۈلمەك 起扬土尘 / يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس ، چېڭى چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . 起扬，尘起不扬马匹一 <谚> 。"林成不木独，线成不丝单"同喻：名了不出也尘

چاڭ چىقارماق 头风出，名扬

چاڭ سۈمۈرگۈچ 器尘吸

چاڭ[3] 管粉花 ～ نەيچىسى :粉花 <植>〔静〕

چاڭ[4] 子爪〔静〕

چاڭ سالماق ① 抓：سار چۈجىگە چاڭ سالدى . 抓鹰老。② 指染：ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنىغا باشقىلارنىڭ چاڭ سېلىشىغا يول قويۇلمايدۇ . 指染人别容不土领国祖。手：بىر ئەپلەغ لەيلىگۈلگە چاڭ سالماقچى بوپتىكەن ، لەيلىگۈل ئۇنىڭ يۈزىگە چاڭكىدە بىر كاچات ساپتۇ . 丽莱对想蛋坏个一了他 掮地"啪"她，手下丽古 。巴嘴个一

چاڭ[5] 琴扬 <艺>〔静〕

چاڭ[6] 刀刮(形牙月的用匠皮) <方>〔静〕

چاڭ[7] 霞朝 ، 色曙 ، 光曙 <古>〔静〕

چاڭپوزا 子袍长〔静〕

چاڭتال 莓蕊十 <植>〔静〕

چاڭ - توپا 土尘〔静〕

چاڭ - توزان 土浮，尘灰，土尘〔静〕

چاڭ - توزانلىق 的土尘，的尘灰〔静〕

چاڭ - توزانلىق بوران 暴尘 <气>

چاڭ - چاڭ 啾啾叽叽，啾啾〔模〕

چاڭ - چۇڭ 啪啪里劈〔模〕：ئۇ ئاچچىقىغا پايلىماي ، بالىسىنى ～ ئىككىنى ئۇرۇۋەتتى . 啪里劈子孩把，下之气一他 。掌巴两了打拉

چاڭچى 者奏弹琴扬〔静〕

چاڭچىلە ～/ 戏演(ئوينىماق) ～ قويماق :戏 <艺>〔静〕

كۆرمەك 戏看

چاڭچىلىچى 员演剧戏，的戏唱〔静〕

چاڭچىلىكەش = چاڭچىلىچى

چاڭدان 药花 <植>〔静〕

چاڭغا 板雪滑 <体>〔静〕

چاڭغىچى 员动运雪滑，者雪滑〔静〕

چاڭغىراق 窗天形圆(的制木上顶房毡)〔静〕

چاڭقاتماق 态动使的«چاڭقىماق»

چاڭقاشماق 态同共的«چاڭقىماق»

چاڭقاغا (白子脖，小体)种一的鸦乌〔静〕

چاڭقاق :的枯焦，枯干，的燥舌干口，的了极渴〔静〕 ～ يەر 地土的枯干

چاڭقاقچىلىق 象景枯干〔静〕

چاڭقاقلىق 渴似饥如，心之望渴〔静〕

چاڭقايماق 炎炎日赤 <方>〔动〕

چاڭقۇرۇن 张紧，忙繁，忙 <方>〔静〕

چاڭقىماق ①渴焦：ئۇلار سۇ تاپالماي چاڭقاپ كېتىپتۇ . 们他渴②。渴焦常非水到不找心的望渴 دىل چاڭقىغان：望渴 。灵

چاڭگا 乱<转>②巢鸦鸟 قاغا چاڭگىسى :巢鸟①〔静〕

～ ساقال :蓬蓬 须胡的蓬蓬乱

چاڭگا باش 发头的蓬蓬乱

چاڭگا بولماق 蓬蓬乱

چاڭگا پاپوروتنېك 蕨巢鸟 <植>

چاڭگا تىزماق ① 筑巢，窝：قارلىغاچلار ئايۇانغا چاڭگا تىزدى . 燕檐房在子下了筑。② 安 <转>：身：بىچارە سەمەت بىرنەچچە يىل سەرگەردان بولۇپ يۈرۈپ ، ئەمدى چاڭگا تىزئۇندى ، يەنە ھەيدىلىپتۇ . 浪流年几了过提麦赛的怜可。了走赶被又，身下安刚，活生 。

چاڭگا چاشقىنى 鼠巢 <动>

چاڭگاق :的起一在连粘 ～ ساقال :的起一在连粘〔静〕 子胡

چاڭگاق - چاڭگاق :的噜嘟一噜嘟一，的串串一〔静〕 ～ ئۈزۈم 一串串的葡萄

چاڭگاك 钩鱼爪多〔静〕

چاڭگال ②爪鹰 چاڭگىلى ①爪子：بۇركۇتنىڭ 〔静〕 敌出逃 قۇتۇلماق 掌魔 <转>：دۇشمەننىڭ چاڭگىلىدىن 人魔掌③把，捧：بىر ～ كەمپۇت 一把果水糖 / بىر ～ قوناق 一把玉米

چاڭگال سالماق 抓：گۆشكە ～ 肉抓

چاڭگىلىغا ئالماق 纵操，夺篡：سايلامنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالماق 举选纵操 / ئۇ ھەممە ھوقۇقنى ئۆز چاڭگىلىغا ئېلىۋالغاندى . 揽独权大已他 。

چاڭگىلىغا چۈشمەك 中手人落：دادامدىن قالغان مىراس تاغامنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالدى . 落产遗的亲父你 。了中手父叔你人

چاڭگاللاتماق 态动使的«چاڭگاللىماق»

چاڭگاللاشماق 态同共的«چاڭگاللىماق»

چاڭگاللانماق 态动被的«چاڭگاللىماق»

چاڭگاللىماق ：捧，住抓〔动〕 ئەمدى قانداقمۇ قىلارمەن ، دېدى ئۇ زوڭزايغىنىچە بېشىنى چاڭگاللاپ . 着捧来下蹲他 ؟呢办么怎可我在现：说头

چاڭگىز 楸花 <方、植><静>

چاڭگىل 蓑 <植><静>

پىلە چاڭگىل پەرۋانىسى 蛾蓑 <动>

چاڭگىدە 〔静〕地啪：ئۇ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە ~ يەنە بىر كاچات تېگىپتۇ . 他啪地没怎么清弄有没还事回一掌巴一了挨地啪又、事回一。

چاڭلاشماق[1] 〔动〕扬飞土尘：ئۇي چاڭلىشىپ كەتتى . 子屋扬飞土尘。

چاڭلاشماق[2] 花串②粉受、粉传① <植><动>

چاڭلىداتماق 态动使的 «چاڭلىدىماق»

چاڭلىداشماق 态同共的 «چاڭلىدىماق»

چاڭلىدىماق 〔动〕音声的脆清出发、音声的亮响出发：گۈلنار چاڭلداپ سۆزلەپ كەتتى . 了来起说尔娜丽古，ده‌ريانىڭ يۇقىرىقى تەرىپىدىن چاڭلداپ ئېيتىلغان تاپانچا ئاۋازى ئاڭلاندى . 枪手的脆清了来传游上河声。

چال 〔静〕老头儿：چالنى كۆرۈپ بوۋام دېمە . <谚> 别见了就叫爷爷。

چالا 〔静〕不全：~ قۇرۇماق 晒得半干 / ~ ئىشلەنگەن مەھسۇلات 半成品 / گەپنى ~ قىلماق 说半截话 / ~ تويماق 半饱 / چوڭ ئوستەڭنىڭ پىشقان ئاش 夹生饭 / ~ قالدى . 大的渠分部的活补修半。

چالا ساۋات 半文盲

چالا مەست 半醉分三、醉意

چالا موللا 半瓶醋二、刀把

چالا ئويقۇ 半睡醒

چالا ئۆلۈك 半死：ئۆرۈپ ~ قىلىپ قويماق 死半个打

چالا يىمىرىلمە 半化风体 <地>

چالا ـ بۇلا 〔静〕心经不漫、草草、率草①：خىزمەتنى ~ ئىشلىمەك 工作草草率率 / ئىشنى ~ يېغىشتۇرۇپ قويماق 这点一道知少多家大事件。

چالا ـ پوچۇق 〔静〕不①切真：ئۇنىڭ گېپىنى ~ ئاڭلاپ قالدىم . 他的听我话不得真切。~ كۆر-دۈم . 远得离看、远得离便：~ سالاملاشماق 随便问候问候

چالپاق[1] 皮墙(的落剥)〔静〕

چالپاق[2] 乱杂、的乱纷②的脏乱、的脏① <古><静>

چالپاڭ 楸花 <方、植><静>

چالپىل 蓑 <植><静>

چالپىل پەرۋانىسى 蛾蓑 <动>

چالپىدە 〔静〕地啪：ئۇ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە ~ يەنە بىر كاچات تېگىپتۇ . 他啪地没怎么清弄有没还事回一掌巴一了挨地啪又、事回一。

چالپىلداشماق[1] 〔动〕扬飞土尘：ئۇي چاڭلىشىپ كەتتى . 子屋扬飞土尘。

چالپىلداشماق[2] 花串②粉受、粉传① <植><动>

چالپىلداتماق 态动使的 «چالپىلدىماق»

چالپىلداشماق 态同共的 «چالپىلدىماق»

چالپىلدىماق 〔动〕音声的脆清出发、音声的亮响出发：گۈلنار چاڭلداپ سۆزلەپ كەتتى . 了来起说尔娜丽古，ده‌ريانىڭ يۇقىرىقى تەرىپىدىن چاڭلداپ ئېيتىلغان تاپانچا ئاۋازى ئاڭلاندى . 枪手的脆清了来传游上河声。

چال 〔静〕老头儿：چالنى كۆرۈپ بوۋام دېمە . <谚> 别见了就叫爷爷。

چالا 〔静〕不全：~ قۇرۇماق 晒得半干 / ~ ئىشلەنگەن مەھسۇلات 半成品 / گەپنى ~ قىلماق 说半截话 / ~ تويماق 半饱 / چوڭ ئوستەڭنىڭ پىشقان ئاش 夹生饭 / ~ قالدى . 大的渠分部的活补修半。

چالا ساۋات 半文盲

چالا مەست 半醉分三、醉意

چالا موللا 半瓶醋二、刀把

چالا ئويقۇ 半睡醒

چالا ئۆلۈك 半死：ئۆرۈپ ~ قىلىپ قويماق 死半个打

چالا يىمىرىلمە 半化风体 <地>

چالا ـ بۇلا 〔静〕心经不漫、草草、率草①：خىزمەتنى ~ ئىشلىمەك 工作草草率率 / ئىشنى ~ يېغىشتۇرۇپ قويماق 这点一道知少多家大事件。

چالا ـ پوچۇق 〔静〕不①切真：ئۇنىڭ گېپىنى ~ ئاڭلاپ قالدىم . 他的听我话不得真切。~ كۆر-دۈم . 远得离看、远得离便：~ سالاملاشماق 随便问候问候

چالپاق[1] 皮墙(的落剥)〔静〕

چالپاق[2] 乱杂、的乱纷②的脏乱、的脏① <古><静>

چالپاڭ 秽污弄、脏弄、黑弄 <古><动>

چالتاي ـ پالتاي 〔静〕那说这说、四道三说①：چالتاي ـ پالتاينى قويۇپ ، راست گەپنى دە ! 别那说这说，话实讲！

چالچۇق 地湿、泽草 <方><静>

چالدۇرۇشماق 态同共的 «چالدۇرماق[1]»

چالدۇرۇلماق 态动被的 «چالدۇرماق[1]»

چالدۇرماق[1] 态动使的 «چالماق[1]»

چالدۇرماق[2] 态动使的 «چالماق[2]»

چالسىقماق 击冲受，击打受，打挨 <古><动>

چالغا 镰钐 〔静〕

چالغۇ 乐间民尔吾维 ئۇيغۇر خەلق چالغۇلىرى 〔静〕器乐：器

چالغۇ ئەسۋابى 器乐

چالغۇت 璞、石岩(层一的面外石玉在包)〔静〕

چالغۇچ 器拌搅、棒拌搅 〔静〕

چالغۇچى 者奏演、者奏吹、者奏弹 〔静〕

چالغۇشۇناس 家学器乐 〔静〕

چالغۇشۇناسلىق 学器乐 〔静〕

چالغىتماق 态动使的 «چالغىماق»

چالغىچى 者售制镰钐②者草刈(镰钐用)① 〔静〕

چالغىماق 漾荡水湖 ~ كۆل سۇيى：漾荡 〔动〕

چالغىنماق 跳心得唬 <古><动>

چالقان 位部他其体身对症炎或包肿) <古、医><静>

移转(的症炎)、响影(的)

چالقانماق 摆摇、动震、动晃 <古><动>

چالقىماق 卫人个讲不 <转>②物染沾① <方><静>

人的脏肮、的生

چاللىق 迈年 〔静〕

چالما[1] 〔静〕垃坷土、儿块土：~ ئاتماق 扔土块 / پوقا ئاتساڭ ، يۈزۈڭگە چاچرار . <谚> 块土扔里坑粪往，~ 上脸的你到溅会。بىر چالمىدا ئىككى پاختەك سوقماق 。雕双箭一、鸟二石一 <成>

چالمىسى سۇغا چىلاشماق 吹告、汤泡：مەسلىھەتنى مىزگە كۆنمىگەنىدەك ، بەربىر چالماڭ سۇغا چىلاشتىغۇ ؟ 听你？吧了汤泡情事不这、议建的们我进不？

چالما[2] 粥、糊糊 <方><静>

چالما[3] 粪干畜牲 <方><静>

چالماق[1] 〔动〕吹 ~ ئېي：击、拍、敲；奏、弹、拉、吹：~ گارمون / 笛 / دۇتار / 琴风手拉 ~ ساز / 尔塔都弹

拍، 掌鼓 ～ قوڭغۇراق / 器乐奏 ～ چاۋاك / 钟敲 ～ 击، 掌 / ئىككى نان تاپسا ، بىرىدە داپ چاپتۇ . <谚> 掌鼓当个一، 饿个两了挣。

چالماق² 〔动〕打(拌搅): تۇخۇم ～ / 蛋鸡打 ～ ئۇماچ 打糊糊面

چالماق³ 〔动〕找寻، 找 <方>

چالما ـ كېسەك 〔静〕 儿块土، 拉坷土

چالما ـ كېسەك قىلماق 乱打石(的教兰斯伊一种酷刑)

چالمىلىق 〔静〕 土拉坷的多: ～ ئېتىزلىقنىڭ چالمىلىرىنى تەرەك 在拉坷土捡里田的多拉坷土

چالۋاقاتماق «چالۋاقماق»的使动态

چالۋاقاشماق «چالۋاقماق»的共同态

چالۋاقماق 〔动〕火肝动大، 气脾发大، 霆雷发大: ئۇ چالۋاقىدى . 他发大雷霆。

چالىغ 〔静〕 <古> 查翻، 查搜②究追، 查追① 唤召③

چالىلىق 〔静〕 缺欠، 不十全十美: دۇنيانىڭ چالىلىقى تۈگىمەيدۇ . 世界是不会十全十美的。

چام¹ 〔静〕(的给分时路修، 渠挖)段地: ～ بۆلۈپ بەرمەك 分段地

چام² (چامى) 〔静〕 能力: ئۆتكەندە ئالغان 200 يۈەن قەرز پۇلنى قايتۇرۇشقا چامىم بار . 有我能力还过去的借200元 了尽我事件这 . 债。 بۇ ئىشنى چامىمنىڭ يېتىشىچە قىلدىم 。力

چام يەتمەك 及能所力

چام³ 〔静〕 步، 子步 <方>

چام⁴ 〔静〕 诉讼، 纷纠، 执争، 论争 <古>

چامىلا 〔静〕 下上، 右左②计估①: چامامدا سائەت ئىككى بولغان چېغى . 我了钟点两是概大计估 。 40 ياشلار چامىسىدىكى ئادەم 人的右左岁十四

چاملات 气怒 ، 慨愤 ، 怒愤 <古> 〔静〕

چامادان 箱提手 〔静〕

چامادانلىق 的箱提手带携، 的箱皮有 〔静〕

چامباش 术武练، 拳打 ～ ئويىنماق: 术武، 术拳 〔静〕

چامباشچى 式把拳، 师拳 〔静〕

چامباشچىلىق 术武، 术拳 〔静〕

چامبۇل 〔静〕 黑一白块一白块的色杂، 的块色杂: ～ ئېشەك 驴毛

چامچا 衫长式男 <方> 〔静〕

چام ـ چارىم 司官، 讼诉 <古> 〔静〕

چامداتماق «چامدىماق»的使动态

چامداشماق «چامدىماق»的共同态

چامدام 〔静〕 子步①: ئەمەت چامدىمىنى چوڭ ـ چوڭ ئېلىپ ماڭدى . 步走大着迈提麦艾。 ② 步: ئۇ تېخى بەش ـ ئالتە ～ ماڭمايلا ، دادىسى ئۇچراپ قالدى . 远步六五出走没还他 爸爸他了到碰便。

چامدىماق 〔动〕 迈①: چوڭ چامداپ ماڭماق 走步大开迈 ②量步用: چامداپ بېقىڭ ، بۇ بىر پارچە يەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى قانچىلىك كېلىدىكىن؟ 看下一量步 ، 长多有地块这؟

چامغۇر 〔静〕 菁蔓، 菁芜 <植>

چامغۇرلۇق 〔静〕 地菁蔓

چامغۇق 〔静〕 者言谗进، 者告诬 <古>

چاملاماق 诉申، 议抗; 占侵 <古> 〔动〕

چامۇر 〔静〕 泥 <古>

چامۇغا 〔静〕 兔鼠 <动>

چامىلاتماق «چامىلىماق»的使动态

چامىلاشماق «چامىلىماق»的共同态

چامىلانماق «چامىلىماق»的被动态

چامىلىماق 〔动〕模估، 量估، 计估: سەن چامىلاپ كۆرگىن ، بۇ قوي قانچە كىلوگرام چىقار؟ 羊只这، 下一计估你 重多有能?

چانا 〔静〕 犁爬، 橇雪 ～ تارتماق 拉雪橇 / ئويىنماق 犁爬玩

چاناتماق «چانىماق»的使动态

چاناچ¹ 〔静〕 皮囊: بىر ～ قىمىز 一皮囊酒奶马

چاناچ² 〔静〕 夫懦②的小胆، 弱懦① <古>

چاناشماق «چانىماق»的共同态

چاناق¹ 〔静〕 眼③埚坩②(壳外的粒物谷)稃 <植>①

斗(的上盘磨在放里房磨)⑤翼鼻④眶

چاناق² 〔静〕 罐盐木(的制剜) <古>

چاناق³ 〔静〕 嘴碓石 <古>

چاناقلىق «چاناق¹»的形词容形式

چاناقلىق مېۋە 果蒴 <植>

چانالماق «چانىماق»的被动态

چانچۇ 杖面擀 <古> 〔静〕

چاندۇرغا 尾鸢葱 <植> 〔静〕

چاندۇرماق «چانماق»的使动态: ئۇ چاندۇرۇپ قويدى . 他脚马了露。

چاندۇرۇشماق «چاندۇرماق»的共同态

چاندىر 〔静〕 筋①: گۆشنىڭ چاندىرىنى ئېلىپ تاشلىماق 剔

人的瘦干 ئادەم ～ :的瘦干 <转>②筋白上肉掉

چانگاك 叉 <古>〔静〕

چانماق ①〔动〕 يالغان گەپ ھامان چېنىپ قالىدۇ . 说谎，脚马露出，儿馅露：心变②。来脚马出露会总晚早：ئېرىدىن 拙见形相，配相不，称相不，色逊③心变夫丈对 ～ ئۆي يامان سېلىنماپتىكەن ، شۇغىنىسى گىلەم سەل چېنىپ قاپتۇ . 配般不④。上不配毯地是只，错不得修子房 ئۇنماك：否于用)道地⑤。配般不鞋的他 . ئايىغى چېنىپ قاپتۇ 得讲语维的他 . ئۇ ئۇيغۇرچىنى چانماي سۆزلەيدۇ (式定)：。道地很

چانىماق ①〔动〕 刨②剁：گۆش ～ / 肉剁 ～ پىياز / 剁地刨 ～ يەرنى / 葱洋

چاھار 下见

چاھار بۇرجەك 子君使 <植>

چاۋ[1] 钞 <古>〔静〕

چاۋ[2] 望名，声名 <古>〔静〕

چاۋا 膜网，膜系肠 <理生>〔静〕

چاۋا كاۋاپ 肉烤油肚 <食>

چاۋا ماي 油肠，油肚

چاۋىسىنى چىنتقا يايماق 使，底老揭，短揭 <成>

露毕形原：قاراپ تۇر ، چاۋاڭنى چىنتقا يايمەن ! 我，着等你！底老的你揭要！

چاۋات (馕)的薄而大〔静〕

چاۋات نان 馕薄大 <食>

چاۋار 干〔静〕 草枯枝：～ تېرىپ تۇتۇق قىلماق 干些一拾火引草枯枝

چاۋارنقۇ 泡燎，痂的结伤烫〔静〕

چاۋارتماق «چاۋارماق»的使动态

چاۋار ـ چاتقال 草乱枝枯〔静〕

چاۋارماق 起〔动〕：泡燎 قولۇم قاينىاق سۇدا كۆيۈپ چاۋرىپ قالدى . 泡燎了起烫水开被手的我 。

چاۋاك 〔静〕 掌：声 ～ چېلىپ قارشى ئالماق 迎欢掌鼓 / ～ جىلمەن ماقۇللىماق 过通掌鼓 / ئۇ قىزغىن ～ ئىچىدە زالغا كىرىش 。厅大人进中声掌的烈热在他

چاۋاكلىق 下见

چاۋاكلىق ئۇسسۇل 舞掌 <艺>

چاۋاكلىماق 〔动〕 鼓掌，拍(掌手用)：ئۇ يوتىسىغا چاۋاكلاپ قاقاقلاپ كۈلدى . 笑大哈哈腿大着拍他 。

چاۋشيەن 鲜朝 <地>〔静〕

چاۋشيەن سۆگىتى 柳天钻 <植>

چاۋشيەن يېزىقى 文鲜朝 <语>

چاۋشيەنچە 式鲜朝②文鲜朝，语鲜朝①〔静〕

چاۋشيەنشۇناس 家学鲜朝〔静〕

چاۋشيەنشۇناسلىق 学鲜朝〔静〕

چاۋكا 马臀花 <方>〔静〕

چاۋلۇغ 杰，的名闻，的名著，的名有 <古>〔静〕 的萃拔类出，的出

چاۋۇش 长班(的校学式旧)〔静〕

چاۋۇماق 激刺 <方>〔动〕

چاۋىغ 梢鞭 <古>〔静〕

چاۋىقماق 名扬，名出 <古>〔动〕

چاي ①〔静〕 茶：سۈتلۈك ～ / 茶奶 ～ دەملىمەك 泡了过熬茶 / ～ ئىچمەك 茶喝 / ～ كېسىلمەك 茶 ～ / 头 / ئىر پىيالە ～ 茶碗一 / قارا 茶茯 / كۈرەك ～ ；请宴 <转>③店茶 ～ دۇكىنى 叶茶②茶砖：بۇگۈن مېھمانلارنى چايغا ئېيتتىم . 今天我请了客人。④ 礼聘：تويلۇق مۇشۇ تىزىملىك بويىچە راسلانمىسا ، چاينى قايتۇرۇپ بېرىمىز . 单清个这照按不如品用婚结 。礼聘回退将们我，齐备

چاي ئاپارماق 礼聘送，礼聘下

چاي بەرمەك 客请

چاي پۇلى 帐小，费小

چاي تۈكلۈك قۇرتى 虫毛茶 <动>

چاي دەرىخى 树茶 <植>

چاي دورىسى 丁用，料调性热的加时茶煮)药茶 (成配等皮姜和皮桂，香

چاي زىياپىتى 宴便

چاي قوشۇقى 匙茶

چاي قۇيماق 设宴，赔礼：ئۇ قۇدىلىرىنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى كۆزگەن سەۋەنلىكى ئۈچۈن ئۇلارغا چاي قۇيدى . 在他为因 。礼赔宴设以所，礼了失前面家亲

چاي قىلماق 宴请：ئەل ـ يۇرتقا ～ 里乡请宴

چاي ئۆتكۈزمەك 客待，宴便设

چاي ۋاقتى 间时饭早

چاي ئىچۈرمەك 婚订：ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇلار تېخى كىچىك چاغدىلا چاي ئىچۈرۈپ قويۇشقانىدى . 在母父的俩他 。了下订婚把就候时的小还们他

چايان 子蝎 <动>〔静〕

چايان كاكتۇس ‖爪蟹 <植>

چايانسىمان 的形蝎〔静〕

چايانسمان ئالتۇنكۆز 蛉蝎 <动>
چايانقۇيرۇق 菊尾蝎 <植>〔静〕
چايانلىق 窝子蝎，地之蝎多〔静〕
چايانئوت 星南天 <植>〔静〕
چايپەش 袋皮的叶茶装，儿包叶茶 <方>〔静〕
چايپۇرۇش 子贩叶茶〔静〕
چايپۇرۇشلۇق 业茶贩〔静〕
چايپۇرۇشلۇق قىلماق 贩茶
چايجۇش 壶茶〔静〕：چايجۇشتىن ياغاچ ئاياغلارغا چاي قۇيماق 茶倒里碗木往壶茶用
چايچى 者水茶卖②农茶①〔静〕
چايچىلىق 场茶 ～ مەيدانى 种①业茶制②业茶：
چايخانا 馆茶〔静〕
چايخانىچى 板老馆茶〔静〕
چايخور 的癖茶有 ئادەم ～ 的茶喝爱，的癖茶有〔静〕人
چايخورلۇق 癖茶〔静〕
چايدام 方地的水雨存滩壁戈 <方>〔静〕
چايدان 瓶温保，瓶暖，瓶水热〔静〕
چايزار 园茶〔静〕
چايزەك 肿粒麦 <医，方>〔静〕
چايشاپ 罩床罩，单床铺 تارتماق ～：罩床，单床〔静〕
چايقاتماق 态动使的«چايقىماق»
چايقاشماق 态同共的«چايقىماق»
چايقاق 纹波，漪涟〔静〕
چايقالماق ①«چايقىماق»态动被的：خام يۇيۇلۇپ ، سۇزۇك سۇدا چايقالدى . 了过涮里水清在，后洗布大 ، 荡晃②。船小 . قولۇاق سۇدا چايقىلىپ تۇرماقتا ، 摇荡，晃颤箍：قولۇاق 。荡晃直里水在 . شامال كۈچەيگەنسېرى ، كېمە تېخىمۇ چايقالغىلى تۇردى . 风大越来越风，船身箍颤了害厉加更得 。
چايقانماق 态复自的«چايقىماق»
چايقىماق 衣涮 ～ كىرنى .冲，涮(水清用后洗)①〔动〕
服 / چىننىنى ～ 碗涮 / ئۇلار قوللىرنى چايقاپ ، ئاشقا تۇزنى . 饭吃始开，手过洗们他 ～ ئاغزىنى ：嗽②。嗽 / ئاغزىڭنى چايقۇېتىپ گەپ قىل . 胡别，点净干放嘴口 ～ بېشىنى ：箍颤，晃摇，摇③。道八说 / ماشىنا كونىراپ قالغانلىقتىن بەك چايقىلاتتى . 得颤以所，了旧车 ～ قۇم：淘④。很 / ئالتۇن 金淘 / 沙淘
چايكا 鸥海 <动>〔静〕
چايكسسمان 形鸥〔静〕

چايكسسمانلار ئەتىرىتى 目形鸥 <动>
چايگۈل 花茶 <植>〔静〕
چايلىماق 茂繁，长生(物植) <方>〔动〕
چاينىماق «چاينىماق»态动使的：چىشىم قاماپ كېتىپ ھېچ نەرسە چاينىتمىدى . 。了不嚼都西东么什，牙倒为因我
چاينىشماق 态同共的«چاينىماق»
چاينىلماق 态动被的«چاينىماق»
چاينىم 子孩给 . بالىغا بىر ～نان بېگۈزۈپ قويۇڭ 〔静〕口：
喂一口吃。ئۇ ھەر بىر چاينىم نانىنى يېگەندىن كېيىن ، چايىنى ئوتلاپ قويماتتى . 口一上喝要都，馕口一吃每他 。水
چاينىماق 糖香口嚼 ～ سېغىز / 馕嚼 ～ نان：嚼①〔动〕
喋喋，长冗话说 قىلماق چاينىپ گەپنى：舌嚼 <转>②
休不
چايئوت 兰柳 <植>〔静〕
چەببىيات 卡木二十尔吾维)特亚巴比且 <艺>〔静〕
(一之姆
چەبدەس 的捷敏 ئادەم ～：落利，利麻，捷敏〔静〕
چەبدەسلىك 的人灵机 <谚>：چېچەنلىك تىلى ، چەبدەسلىك قولى . 人 。手的人利麻，口
落利，利麻，捷敏〔静〕：ئۇ ئاپتوبۇس سوقۇۋاتقان ھەيدەچىنىڭ قالغان بىر قىزنى ～ بىلەن قۇتقۇزۇۋالدى . 一救她把地利麻他，上撞车汽共公被要着看眼娘姑个 。来出了
چەپ ②手左 قول ～ / 边左 تەرەپ ～：左①〔静〕
的霉倒 ئادەم ～：的利吉不，的气晦，的霉倒<转>人
看相眼另，看小 چەپ كۆزدە قارىماق
چەپكە تارتماق 利顺不情事 ～ ئىش：利顺不
چەپپە 子撇左 <方>〔静〕
چەپچەك 座底壶茶〔静〕
چەپچەكلىك 茶的座底有 چۈگۈن ～：的座底有〔静〕
壶 / چۈگۈن ئالساڭ چەپچەكلىكىنى ئال ، خوتۇن ئالساڭ ئەمچەكلىكىنى . 娶要妇媳娶，的座底有买要壶茶买 <谚>。的大房乳
چەت 边旁，旁；远边，沿边，边①〔静〕：يولنىڭ چېتىدە ماڭماق / 走边路着沿 ئورمانلىقنىڭ چېتى بويلاپ دەريانىڭ ئۇ چېتىدە بىر ئادەم كۆرۈندى . 沿 / 现出边那河 . يولنىڭ ئىككى چېتىدىكى دەرەخ تىكلىدى . 人个一了 两的路 。树着种旁国外②。

چەت ئەل 邦异，国外
چەت ئەللىك 人国外
چەتتىن چاچىلاشماق 粉授花异
چەت رايون 区地远边，区边
چەتكە ئالماق 闪开，躲避：ئۇ ئۆزىنى چەتكە ئېلىشقا ئۇلگۈرەلمىدى . 开躲及不来他 。
چەتكە چىقماق ①外出，出国②出退：ئاكامنىڭ قىزى چەتكە چىقىپ ئوقۇپ كەلدى . 了来回成学国出女侄的我 。
③躲开，旁一在站：چەتكە چىقىۋېلىپ تاماشا كۆرمەك 站在一旁看热闹
چەتكە قاقماق 排斥，挤排：بىز ھېچقاچان سىلەرنى چەتكە قېقىپ باقمىدۇق . 们你斥排有没来从们我 。
چەت ـ چۆرە 〔静〕 远边，缘边，沿边：چەت ـ چۆرىدىكى ناھىيە 县远边 / چەت ـ چۆرىلىرى قىرقىلىپ كەتكەن قۇلاقچا 帽皮的毛了脱沿边
چەتكەن 〈古〉〔静〕 手扯
چەتلەتمەك «چەتلىمەك» 的态动使
چەتلەشتۈرمەك «چەتلەشمەك» 的态动使
چەتلەشتۈرۈلمەك «چەتلەشتۈرمەك» 的态动被
چەتلەشمەك = چەتلىمەك
چەتلەمچى (畜牲)的群合不，的群离 〈方〉〔静〕
چەتلىمەك 回② 路大开绕 ～ چوڭ يولدىن：开绕①〔动〕
避，躲避：تونۇشلاردىن ～ 回避熟人③离偏：ئوق نىشاندىن ～ 弹子偏离 / 向方离偏：يولۇچىلار يولدىن چەتلەپ ، تارىم دەرياسى بويىغا كېلىپ قالدى . 于是人行们 。 ھېمدىن چەتلەپ كەتمەك 走了偏路，从河木里塔到来，了题离
چەتمە 戏游的线编手用②线丝(丝生)①〈方〉〔静〕
چەتمەك 套鸟捕〔静〕
چەتنەتمە 的心离〔静〕
چەتنەتمە پومپا 泵心离 〈机〉
چەتنەتمە شامالدۇرغۇچ 机风鼓心离 〈冶〉
چەتنەتمە ماشىنا 机心离 〈机〉
چەتنەشمەك «چەتنىمەك» 的态同
چەتنەك 邪〔静〕：～ تەگمەك 中邪
چەتنو 子钳 〈方〉〔静〕
چەتنىمەك ①邪中：بالىڭىز چەتنەپتۇ . 中邪子孩你①〔动〕
流偏 〈军〉② 。了
چەتىش 口缺形角三的间之刀和柄刀刀头剃〔静〕
چەت ـ ياقا 远偏，远边，边〔静〕
چەجمەك 肩坎〔静〕
چەچ 石宝蓝，石闪蓝 〈地〉〔静〕
چەچ رەڭ 色蓝深
چەچ كۆز ①眼蓝 〈转〉②心石宝蓝(的指戒)
珠眼蓝，睛
چەر[1] 痰 〈方〉〔静〕
چەر[2] 面对面，面对 〈古〉〔静〕
چەرەندە 卒小名无 〈转〉②兽草食①〔静〕
چەرەندە ـ پەرەندە 、罗喽 〈转〉②兽走禽飞①〔静〕
将蟹兵虾，卒走
چەرتىلمەك 失丧，失遗，去失 〈古〉〔动〕
چەرچىنمال 货杂〔静〕
چەرچىنمالچى 商货杂〔静〕
چەرخ 坤乾〔静〕
چەرگە[1] 流轮，序次②回，次① 〈古〉〔静〕
چەرگە[2] 圈围包 〈古〉〔静〕
چەركەشمەك 峙对，对相锋针 〈古〉〔动〕
چەرگەلەمەك 绕围，拢围 ，围包 〈古〉〔动〕
چەرگۇچى 营 ，者救抢，者救拯，者救解 〈古〉〔静〕
者救捐，者救
چەرگۇلەمەك 救营，救抢，救拯，救解 〈古〉〔动〕
چەسۇەك 条边压(的具工制木)〔静〕
چەش[1] 子堆食粮(的后扬打)〔静〕
چەش بەلگىسى (志标状花的做上堆粮)记标堆粮
چەش بۇرنى 分部的舍施作留先首中堆粮
چەش قۇم 堆子沙(的净干洗淘)
چەش[2] 石金青，石青天〔静〕
چەشكە 子梳(的线梳时布土织) 〈方〉〔静〕
چەشلەتمەك 态动使的 «چەشلىمەك»
چەشلەشمەك 态同共的 «چەشلىمەك»
چەشلەنمەك 态动被的 «چەشلىمەك»
چەشلىمەك 来起堆(食粮的净扬好碾把)〔动〕
چەشمە 绣刺 〈方〉〔静〕
چەك[1] 票支行银 بانكا چېكى，据票，票支〔静〕：
币货票支 〈经〉 چەك پۇل
汇票 〈经〉 چەك پېرىۋوتى
根票 〈经〉 چەك كۆتىكى
چەك[2] 了签中我 . چىقتى ～ ماڭا：签，阄〔静〕 。
票选②阄抓① چەك تاشلىماق
چەك[3] 越超 چەكتىن چىقىپ كەتمەك：际边，限界①〔静〕

限界 / چېكىگە كۆز يەتمەسلىك 止，度限②际边到不望
境，限极：ئاقى تۆۋەن ～ 最 / خەلقە خىزمەت 度限低
قىلىشنىڭ چېكى يوق . 为境止无务服民人
限极到达 。چېكىگە يەتمەك

چەكتىن ئاشماق ①超过，度过，头过②度限过，火过，
过分：خاپىلىقى ～ 过分 / چەكتىن ئاشسا چېچىلار .
<谚> 。及不犹过

چەك قويماق 限制，定限：باھاغا ～ 格价定限

چەكادە 〔静〕市(时旧)场管理官员

چەكتۈرمەك¹ «چەكمەك¹» 的动使态

چەكتۈرمەك² «چەكمەك²» 的动使态

چەكتۈرمەك³ «چەكمەك³» 的动使态

چەكچەك 〔静〕<方>头，子锤，椎

چەكچەيتمەك ① «چەكچەيمەك» 的动使态：瞪②：ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ قاراپ قالدى . 他听到这
眼瞪 ～ 睛眼了大睁，息消个

چەكچەيمەك 〔动〕睁大眼睛：ئۇ ماڭا چەكچەيىپ قاردى . 他望了我一眼睛眼大睁。

چەكچەيمەك «چەكچەيمەك» 的同共态

چەك ـ چېگرا 〔静〕界限：چەك ـ چېگرىنى ئايرىماق 划清限界

چەكرەك 〔静〕<古>短，布衫

چەكسىز 〔静〕①无际的，无边的，茫茫的：～ دالا / 茫茫的原野 / دۈشمەنگە بولغان ～ ئۆچمەنلىك 对敌人的仇恨 / ۋەتەنگە بولغان ～ مۇھەببەت 对祖国的无限热爱②比喻：～ خۇشاللىقتا چۆممەك 沉浸在无限的欢乐中 / ～ ئالەم 宇宙空间 / ئىستىقبال 前途不可限量

چەكسىز ئاچكۆزلۈك 贪婪，无厌，勃勃野心

چەكسىز توپلام 无集，穷集 <数>

چەكسىز چوڭ 无限，大无穷 <数>

چەكسىز سانلار قاتارى 无穷数列 <数>

چەكسىز سۇبستانسىيە 实体的无限 <哲>

چەكسىز قاتار 无序列 <数>

چەكسىز قانۇنىي تۆلەم 无法偿 <经>

چەكسىز كىچىك 无限，无穷小 <数>

چەكسىز مەسئۇلىيەت 无限责任

چەكسىز ئونلۇق كەسىر 不尽小数 <数>

چەكسىز ئىنتېرۋال 无穷，无限区间 <数>

چەكسىز يېشىم 穷无解 <数>

چەكسىز يىلتىز 不尽根 <数>

چەكسىزلىك 性无穷，性无限 <数>〔静〕

چەككە 本根，本从，底到，绝对 <方>〔静〕

چەككۈچ 〔静〕镶嵌(在具工的纹花扎上)：نانغا ～ سالماق 用镶嵌镶嵌

چەككىلەتمەك «چەككىلىمەك» 的动使态

چەككىلەشمەك «چەككىلىمەك» 的同共态

چەككىلەنمەك «چەككىلىمەك» 的被动态

چەككىلىگۈچ 〔静〕提纯，精馏，化净，分馏 器

چەككىلىمەك 〔动〕①提炼：ياغنى ～ 炼油 ②油食分馏：نېفىت ～ 石油分馏

چەكلەشمەك «چەكلىمەك» 的同共态

چەكلەنمە 见下

چەكلەنمە كلاپان 止回阀 <机>

چەكلەنمەك ①«چەكلىمەك»的被动态②于限，受限制：كىشى سانى چەكلەنمەسلىك 人不数限 / بۇ قېتىمقى يىغىن بەزى پرىنسىپال مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلىش بىلەنلا چەكلىنىدۇ . 这次会议则只讨论一些原则问题 。

چەكلەنگەن باھا 限价 <经>

چەكلەنگەن بۇيۇم 品禁，品禁违 <法>

چەكلەنگەن رايون 区禁，区限制 <体>

چەكلىك 〔静〕有限的：～ ھايات 有限生命

چەكلىك ئايلىنىش 有限转动

چەكلىك توپلام 有限集 <数>

چەكلىك سانلار قاتارى 有穷列数 <数>

چەكلىك شىركەت 有限公司 <经>

چەكلىك قاتار 有序列 <数>

چەكلىك قانۇنىي تۆلەم 有法偿 <法>

چەكلىك گۈل رېتى 有限花序 <植>

چەكلىك مەسئۇلىيەت 有责任

چەكلىك مىقدار 有量 <数>

چەكلىك ئونلۇق كەسىر 有小数 <数>

چەكلىك ئۆسۈش 有生长 <生>

چەكلىمە 〔静〕束约，约制，限制：ۋاقىت چەكلىمىسى يوق . 处处都没有时间限制 。ھەممىلا يەردە چەكلىمىگە ئۇچرىماق 受到束约

چەكلىمە قويماق 设限，限制

چەكلىمەك 止制，制节，定限，制〔动〕：قانۇنسىز قىلمىش ～ى 为行法不止制 ～ / هەربىي هازىرلىقلارنى 军制限 ～ / سۆز قىلىش ۋاقتىنى 备 / كاپىتالنى 本资制节 ～

چەكلەش كۈچى 力束约

چەكلىملىك 性限局〔静〕

چەكمە 花碎(的部顶帽花在绣线白用)＜手＞〔静〕

چەكمە سۆۋاق (灰抹)石斧剁＜建＞

چەكمەك[1] 敲①〔动〕：ئىشىك ～ى 门敲 / تۆگمەن تېشىنى 盘磨錾 ～ / گۈل 錾(上品物属金在) ～ ئىشلىمەك 花 / ئات ئالساڭ مىنىپ كۆر، چىنە ئالساڭ چېكىپ．＜谚＞ 挑，探试②。敲一敲碗买，骑一骑马买 گىتىپ ئايگۈلنى چېكىپ باقتى．古依阿探试地角抹弯拐他 خوتۇننى چېكىپ تۇرۇپ ئالماق 丽。种③娶着挑得妇媳 چېچەك ～ 痘牛种接

چەكمەك[2] 探试 چېكىپ باقماق

چەكمەك[3] 烟吸，烟抽〔动〕：تاماكا ～ 烟斯纳嚼 / ناسىۋال ～ 烟吸，烟抽；嚼，吸，抽〔动〕 / ناسىۋال 子肚饱填烟用人的烟麻抽 ＜谚＞。قارنى توق．

چەكمەك[3] 受，受遭〔动〕：جاپا ～ 苦受，苦吃 / ئازاپ 磨折受，难磨受 چەككىنى جەبىر ـ جاپا، ئاڭلىغىنىڭ تەـ ـ تاپا．＜谚＞ 难磨是的到受，难责是的到听(好讨不力)。

چەكمەك[4] 破戳，戳②点标，点圈①＜古＞〔动〕

چەكمەن (品织棉工手种一)布曼克切〔静〕

چەكنەمەك 绣，叉，戳，刺，扎＜古＞〔动〕

چەكۈن 猫狸，狸＜古，动＞〔静〕

چەكىك 儿点，点＜古＞〔静〕

چەگ 声喝吆的羊山赶〔叹〕

چەڭەل 的了透坏，的劣恶＜古＞〔静〕

چەل 湿潮＜方＞〔静〕

چەلەك 蓝甘茎球，蓝茎＜植＞〔静〕

چەلەكۈچ 乱，乱纷②的杂混，的合混①＜方＞〔静〕

چەلپەك[1] 饼油薄＜食＞〔静〕

چەلپەك سالماق 饼油煎

چەلپەك[2] 睑眼，皮眼＜古＞〔静〕

چەلپەكچى 者食白吃＜转＞②者饼油卖①〔静〕

چەلگىمەك 浮飘〔动〕：ئۇ ئەتكەن ئاشنىڭ يېغى چەلگىپ تۇرىدۇ．花油着飘面上饭的做她。

چەلگىنمەك «چەلگىمەك»的态动被的

چەللە 易简个搭 ياسىماق ～ ئاددىي：棚草，子棚①〔静〕(等架萄葡，架芦葫，架瓜)架②子棚的逞为意)马跑上棚瓜＜成＞ چەللىدە ئات چاپماق 子秃＜谚＞．تازغا مەنسەپ تەگسە، چەللىدە ئات چاپار．(能)：马跑面上棚瓜，官了当。

چەللىلىك 子院的棚草有 ～ ھويلا：子棚草有〔静〕

چەم 掌(靴)②革制 ～ ئەتمەك：革皮①〔静〕(چەمى) 底(鞋)：سالماق ～ 底鞋打，掌靴钉 / يۈزى چەمدەك قېلىن 厚还墙城比皮脸，皮脸厚 ئەقىلسىزنىڭ پەمى يوق، ئۆتۈكىنىڭ چەمى．＜谚＞ 无靴皮比好，谋无人蠢。掌。

چەمەچ 棍木细(的萄葡晾)②条柳(的短而细)①〔静〕

چەمەك 小(的锤纺定固)②子杈(的体物撑支)①〔静〕叉木

چەمەندەر 马驾＜古＞〔静〕

چەمبەر ③箍桶 تۆلۈك چەمبىرى：箍②圆＜数＞①〔静〕轮滚＜体＞

چەمبەر ئايلانمىسى 周圆＜数＞

چەمبەر تۆراقلىقى 率周圆＜数＞

چەمبەر گىمناستىكىسى 操圈＜体＞

چەمبەر مەركىزى 心圆＜数＞

چەمبەر ئۇزۇنلۇقى 长周＜数＞

چەمبەرچاس 下见

چەمبەرچاس باغلىماق 绑大花五

چەمبەرسىمان 的状圈〔静〕

چەمبەرسىمان دىئاگرامما 图形圆＜经＞

چەمبەرلەتمەك «چەمبەرلىمەك»的态动使

چەمبەرلەشمەك «چەمبەرلىمەك»的态同共

چەمبەرلەنمەك «چەمبەرلىمەك»的态动被

چەمبەرلىك 的圆〔静〕

چەمبەرلىك قۇتۇپلىنىش 振偏圆＜物＞

چەمبەرلىك ھەرىكەت 动运周圆＜物＞

چەمبەرلىمەك 桶箍 ～ سوغىنى：箍〔动〕

چەمبىرەك 花 ～ گۈل / 圈铁 ～ تۆمۈر：圈①〔静〕圈 / بىر توپ كىشىلەر دەرەخ سايىسىدا ～ بولۇپ ئولتۇراتتى．轮滚＜体＞②。下坐圈一成围下荫树在人伙一

چەمپەت 强顽，惧畏所无＜方＞〔静〕

چەملەتمەك «چەملىمەك»的态动使

چەملەنمەك «چەملىمەك»的态动被

چەملىك 〔静〕 有的掌鞋的底有，：ربزىنكە ~ خەي 胶鞋布底

چەملىمەك 〔动〕 钉掌鞋：ئۆتۈك ~ 钉掌靴

چـەن[1] 〔静〕 量估①：كۆز چېنى 用眼目估量，目标，靶④章肩③标目中打：چـەنگە تـەككـۈزمـەك ⑤准星①〔动〕瞄准：نىشانغا چەنلەپ ئاتماق 瞄准射击②着可像就子弹。阿依达：ئاينىسا ~ قىز ئىسمى 手骑①士骑〔静〕码尺②测目，量估眼用卡尺〈机〉

چەنەك 〈古〉〔静〕 斗耧

چەندازا 〔静〕 袋钱，子搭钱

چەندەكچى 〈植〉〔静〕 (一之类种品杏)其克代茜

چەنزە 〔静〕 条檩，子椽

چەنشتۇرۇك 〈古，植〉〔静〕 桃樱

چەنلەتمەك 《چەنلىمەك》的使动态

چەنلەشمەك 《چەنلىمەك》的同共态

چەنلەنمەك 《چەنلىمەك》的被动态

چەنلىمەك 〔动〕 瞄准①：نىشانغا چەنلەپ ئاتماق 瞄准目标；شەپكە بېشىمغا چەنلەپ تىككەندەك كەلدى . 帽子戴着可以瞄准②射击。适合样一的缝头的我着可像就

چەۋەندا 〔静〕 手骑①士骑：ئاينىسا ~ قىز ئىسمى . 阿依达长特有面方些某示表②。娘姑手骑好个是萨妮

چەۋەندازلىق 〈体〉〔静〕 术骑，术马

چەۋرە 〔静〕 孙昆，孙晜

چەۋگەن 〈古，体〉〔静〕 球棍曲

چەي 〔静〕 (面)搋：خېمىرنى چېيىگە قاندۇرماق 好搋面把

چەيدو 〔静〕 刀切，刀菜

چەيزە 〈植〉〔静〕 子茄

چەيزە رەڭ 色紫，色子茄

چەيلەتمەك 《چەيلىمەك》的使动态

چەيلەشمەك 《چەيلىمەك》的同共态

چەيلەنمەك 《چەيلىمەك》的被动态

چەيلۈك 〈方〉〔静〕 足平扁

چەيلۈك ـ چۈيلۈك 〈方〉〔静〕 地下一上一

چەيلىمەك 〔动〕 踩①：قويلار ئېتىزلىقنى چەيلۈەتتى . 群羊把庄稼地踩坏了。②搋(面)：خېمىرنى ~ 面搋好。

چەينەك 〔静〕 壶茶

چەينەك شورپىسى 〈食〉 肉炖壶茶

چوپان 〔静〕 工牧

چوپانلىق 〔静〕 作工牧放

چوپدار 〈古〉〔静〕 茏葱

چوپرۇماق 〈古〉〔动〕 齐看，队列，队排平

چوپسا 〔动〕 锉刀锉用：بىلەن سىلىقلىماق ~ 锉板，刀锉

چوپسا سالماق 锉

چوپسلاتماق 《چوپسلىماق》的使动态

چوپسلاشماق 《چوپسلىماق》的同共态

چوپسلانماق 《چوپسلىماق》的被动态

چوپسلىماق 〔动〕 锉

چوپۇن 〈古〉〔静〕 瓮大，子坛大，桶水大

چوت[1] 〔静〕 盘算

چوت سوقماق ①盘算打估，价估，计估〈转〉②算

چوت[2] 子锸

چوت[3] 〔静〕 头锨〈方〉

چوتار[1] 〔静〕 布土色白细：~ كۆڭلەك 衣衬布土色白细

چوتار[2] 〔静〕 钱头，头抽(的时博赌)

چوتارچى 者头抽〔静〕

چوتارچىلىق 〔静〕 头抽

چوتپاپياق 〔静〕 筒毡，靴毡〈方〉

چوتكا 〔静〕 子刷：ئاياغ چوتكىسى 子刷鞋 / چىش چوتكىسى 刷牙

چوتكىلاتماق 《چوتكىلىماق》的使动态

چوتكىلاشماق 《چوتكىلىماق》的同共态

چوتكىلانماق 《چوتكىلىماق》的被动态

چوتكىلىماق 〔动〕 刷：ئاياغ ~ / 鞋刷 ~ چىش 牙刷

چوتۇر 〔静〕 策计，谋计，子点：بۇ ئادەمنىڭ چوتۇرى كۆپ . 这人个子点计谋少不。

چوجماق 长拖，长伸，长拉〈方〉〔动〕

چوجۇق 〈古〉〔静〕 司

چوچاق 〈理生〉〔静〕 (器殖生孩男小)鸡鸡小，尿

چوچۇق 〈古，动〉〔静〕 仔猪

چور 〈方〉〔静〕 子哨的上身子鸽在系

چورت 〔模〕 嚓喀①：كەتمەننىڭ سېپى ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى . 子下一了断声一嚓喀把的曼土砍，脆干〈转〉②。话说：تىلىڭنى چاينىماي ، گەپنى ~ كېسىپ قىل . 子下一话，吾吾支支别，儿点脆干得。话的他了断打子下一提麦赛：بۇلۇڭۇەتتى . ~。

چورتان 〈动〉〔静〕 鱼狗

چورفە 〈动〉〔静〕 鹑鹌

چورقى 〈方〉〔静〕 籽蓬飞

چورنىك 〔静〕 皮梭(的机纫缝)

چورۇپ 〈方〉〔静〕 鞋女

چورۇق 子窝皮〔静〕
چوسۇنكا 靴毡〔静〕
چوش 水滴，水滴 <建> ②槽渡，槽水①<方>〔静〕瓦
چوشقا 猪瘟 <骂，转>②猪 <动>①〔静〕
چوشقا پۇرچىقى 麻怪 <植>
چوشقا قۇيرۇق بۇغا 鹿豚 <动>
چوشقا قۇيرۇق مايمۇن 猴尾豚 <动>
چوشقىچىلىق 业猪养〔静〕
چوشقىياڭقى = بەللۈت
چوغ 火炭，火底〔静〕
چوغا 区市，带地华繁，市闹 <方>〔静〕
چوغدان 盆火〔静〕
چوغلانماق 热白(物)〔动〕
چوغلانما لامپا 灯炽白
چوغلۇغ 目夺彩光，光发闪闪(服衣) <古>〔静〕
چوق 的余多；多许，多很，多 <古>〔静〕
چوقا[1] 土火耐〔静〕
چوقا[2] 架衣木，钩挂木 <方>〔静〕
چوقاتماق 杈树的干枯 <方>〔静〕
چوقام 铲铁(的炭火里坑馕拢) <方>〔静〕
چوقاي[1] = چورۇق
چوقاي[2] 者割分产遗②者盏把，人酒斟① <方>〔静〕
چوقچا 满②立直 تۇرماق ～ 直笔，直挺①〔静〕 ئۇ چىنىگە ئۇننى ～ ئېلىپ ، تەڭنىگە تۆكتى . 他．满满了拿碗
面。里盆面到倒，
چوقچايتماق «چوقچايماق» 的态动使的
چوقچايتىشماق «چوقچايتماق» 的态同共的
چوقچايماق 立；立直，立挺；起崛，立陡〔动〕 تاغ باغرىدا جامالنىڭ قەبرىسى يالغۇز چوقچىيىپ تۇراتتى . 加．墓坟的力马在山坡上独自立直。着
چوقۇما 的涌喷，的射喷 <古>〔静〕
چوققا 顶①〔静〕，峰；تاغ چوققىسى 山顶 / بوغدا چوققىسى 有没上顶头；顶头②峰达格博科上登 چىقماق 峰顶<转>③发头点顶<数>④峰顶的学
چوققا بۇلۇڭ 角顶 <数>
چوققا بىخ 芽顶 <植>
چوققا تام 墙山 <建>
چوققا سۆڭەك 骨顶 <理生>

چوققا يوپۇرماق 叶顶 <植>
چوقماق[1] 棒头大，棒木〔静〕
چوقماق[2] 冲俯，落降 <古>〔动〕
چوقۇ 盆火 <方>〔静〕
چوقۇتماق «چوقۇماق» 的态动使的
چوقۇر 麻 ～ يۈز / 人的子麻有 ئادەم ～ ：子麻①〔静〕 凸凹 يەر ～ / 墙的平不凸凹 تام ～ ：平不凸凹②脸地的平不
چوقۇر ئۆرۈك 杏麻 <植>
چوقۇش 骨头(的鱼)〔静〕
چوقۇشماق «چوقۇماق» 的态同共的
چوقۇلاتماق «چوقۇلماق» 的态动使的
چوقۇلاشماق «چوقۇلماق» 的态同共的
چوقۇلانماق «چوقۇلماق» 的态动被的
چوقۇلۇر 蛋皮调，的玩人逗爱 <方>〔静〕
چوقۇلماق 啄①〔动〕：خوراز يەردىكى باشاقلارنى چوقۇلىدى . 公鸡啄米地上的谷穗。②围攻 <转>：ئۇنىڭ كىچىككىنە ئەيىبىنى كۆرۈپ ، ھەممىمىز تەڭ چوقۇلىغىلى تۇرساق ، ئۇ قانداق قىلىدۇ؟ 攻围来起一家大，失过儿点丁一家人到看，呢办么怎他？
چوقۇم 定一〔静〕：保管，定 ئۇ ～ كېلىدۇ . 他一定来。
چوقۇماق 啄①〔动〕：موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ ، توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ . ＞ 诮＞ 毛拉念知道的，的到看啄儿鸡。
چوقۇماق ②剁，砸；مۆز ～ / 冰剁 تاش ～ 头石砸<转>③整人 ～ ئادەمنى：整(头苦吃使)
چوقۇندۇرماق ① «چوقۇنماق» 使的态动使的受洗<宗>②
چوقۇندۇرۇشماق «چوقۇندۇرماق» 的态同共的
چوقۇنماق 拜崇〔动〕
چوقۇنۇشماق «چوقۇنماق» 的态同共的
چوبان 理助长乡，手助绅乡 <古>〔静〕
چوپ 武昭 <古>〔静〕
چوك (声合开唇嘴)：ئەسقەر بالىسىنىڭ مەڭزىگە قىلىپ بىرنى سۆيۈپ قويدى . 艾凯斯尔的子孩在～上蛋脸的了亲地吧。下一
چوكا ③槌鼓拉格纳 ناغرا چوكىسى ②槌①子筷〔静〕：
چوكا 杆秤(秤)：تارازا چوكىسى 杆
چوكا دەرىخى 树金黄，树梓 <植>
چوكا مېۋە 果荚，荚 <植>

چوكان 妇少〔静〕
چوكانتال (节)明清 <天>②枝嫩 <植>①〔静〕
چوكان - سېكىلەك 娘新妇少〔静〕
چوكانلىق 气妇少，质气的妇少〔静〕：ئوغلۇڭ چوڭ بولسا ، يىگىتلىكىڭنى ئالار ، قىزىڭ چوڭ بولسا ، چوكانلىقىڭنى . 气妇少带，了大儿女，气子男带，了大子儿 <谚> 。
چوككىدە 口一亲地吧〔静〕：地吧 ~ بىرنى سۆيمەك
چوكۇلداتماق «چوكۇلدىماق»的态动使的
چوكۇلدىماق 响作吧吧〔动〕
چوكىپۇرچاق 豆豇 <方，植>〔静〕
چوكىدان 篓子筷〔静〕
چوكىلاك 低，矮 <方>〔静〕
چوكىمۇز 棍冰〔静〕
چوكىمۇزچى 人的棍冰卖〔静〕
چوگ 声喝吆牛赶〔叹〕
چوڭ 大①〔静〕：大盛，大巨，~ شەھەر / 树大 دەرەخ ~ / 大城市 / يېشى ~ / 大纪年 ئابرويى ~ / 大子面 ھەجمى ~ ماقالە 篇大幅的文章 / غەلىبە ~ / 利胜的大巨 ئۇنىڭ ئوچ بالىسى بار ، چوڭى مەكتەپتە ئوقۇۋاتىدۇ . 他有三个孩子，大的已上学 。 ~ بىلىمى ، بىلىمدىكى ~ . 大千胜广识知，大一胜粗膊胳 <谚> 。 سىزنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان ياردىمىڭىز ~ بولدى . 你对他的帮助大成了人大听 / چوڭنىڭ گېپىنى ئاڭلىماق ：人大②。大话 <谚> 大 。“歪梁下正不梁上”同喻：家到坏孩小，头出坏人 。
چوڭ ئاتا 伯伯
چوڭ ئاچا 大姐
چوڭ ئاققۇ 鹅天大 <动>
چوڭ ئاكا 大哥
چوڭ ئاميوبا 虫形变大 <动>
چوڭ ئانا 母姑，母伯
چوڭ ئاي 月大 <天>
چوڭ ئەترەت 队大
چوڭ بەلۋاغ 带巨 <地>
چوڭ بولماق 纪年了上，大长：ئۇلار بىر مەھەللىدە تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان . 他们在是一个村子出生的大长 。 مەنمۇ چوڭ بولۇپ قالدىم . 我也了上纪年 。
چوڭ بوۋا 爷太
چوڭ بۇرژۇئازىيە 级阶产资大
چوڭ بۆكتەرگە 蜚大 <动>
چوڭ بىلىمەك 看重：ئۇ مېنى ناھايىتى چوڭ بىلىدىكەن 。 他很重看我
چوڭ پاراڭ 话大
چوڭ پاشا 子蚊大 <动>
چوڭ پۈرۈلمە 皱褶大 <地>
چوڭ پىيىزەك 葱水 <植>
چوڭ تاغ قۇشقىچى 雀山大 <动>
چوڭ تاغا 舅舅(哥哥的亲母)
چوڭ تام پاتمىچۇقى 虎壁大 <动>
چوڭ تەرەت 便大
چوڭ تولغاق 痛阵前产
چوڭ تۇتماق 大自：ھېچكىم ئۆزىنى چوڭ تۇتماسلىقى كېرەك . 大自该应不都人何任 。
چوڭ تۇلۇمچاشقان 鼠沙大 <动>
چوڭ تۈزۈلمە 造构型巨 <地>
چوڭ تىرناق 号括大 <数>
چوڭ تىيىن 鼠松巨 <动>
چوڭ جاغ 颚上，颚大 <理生>
چوڭ چار پاقا 蜍蟾大 <动>
چوڭ چىپار ئىپار مۇشۇك 猫灵斑大 <动>
چوڭ خەتلىك گېزىت 报字大
چوڭ خوتۇن 婆老大
چوڭ خوخا 蓟大 <植>
چوڭ خور 唱合大
چوڭ دادا 父伯，伯伯，伯大 <方>
چوڭ دەرەخ پاقىسى 蛙树大 <动>
چوڭ دوغداق 鸨大 <动>
چوڭ دۆلەتچىلىك 义主国大
چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش 进跃大
چوڭ سەلىقە 克勒赛大 <艺>
چوڭ سۆزلىمەك 话大说
چوڭ سۈپەت 大落落，的派气有，的头派有，度大
人的派气有 ئادەم ~ ：的方
چوڭ سېرىق بېلىق 鱼黄大 <动>
چوڭ قازانلىك تامىقى 饭锅大
چوڭ قاينام 旋涡大 <天>
چوڭ قۇرۇقلۇق 陆大 <地>
چوڭ قۇرۇقلۇق بوسۇغىسى 架陆大 <地>
چوڭ قۇرۇقلۇق مۇزلۇقى 川冰陆大 <地>
چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ چوڭىيىشى 陆大 <地>

生增

چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ سىلجىشى 〈地〉 大陆漂移

چوڭ قېرىن 〈动〉 胃瘤

چوڭ قىزىل تومۇر 〈理生〉 脉动大

چوڭ قىلماق 大养

چوڭ كاككۇك 〈动〉 鹃杜大

چوڭ كرىستال 〈地〉 晶巨

چوڭ كۆك تومۇر 〈理生〉 脉静大

چوڭ كۆسۈتكە 〈动〉 鼠黄大

چوڭ گەپ ①大话：ئۇنىڭ ~ قىلغىنىنى قاراڭلار . 看啊，他①大话。②不错：بۇ ئىشنى كەچكىچە تۈگەتسەكمۇ ~ . 了话大说又他，了错大不很就完干天一天今活这。

چوڭ گۈل ماگنولىيە 兰玉广 〈植〉

چوڭلار مائارىپى 育教人成

چوڭ ماڭدامچى قوڭغۇز 虫甲步硕 〈动〉

چوڭ مولېكۇلا 子分大 〈化〉

چوڭ موما 姐姐的奶奶

چوڭ مۇز دەۋرى 期冰大 〈地〉

چوڭ مۇشۇكئېيىق 猫熊大 〈动〉

چوڭ مۇشۇكئېيىق ئائىلىسى 科猫熊大 〈动〉

چوڭ مېڭە 脑大 〈理生〉

چوڭ مىللەتچىلىك 义主族民大

چوڭ ھامما 妈姑大，(姐姐的亲父)姑姑

چوڭ ھەشقىپىچەك 牛牵花大 〈植〉

چوڭ ئۆي 父称，后居另家成女子)家老，家母父(家老为家母)

چوڭ ئىپار مۇشۇك 猫灵大 〈动〉

چوڭ ئىسپورا 子孢大 〈植〉

چوڭ ئىشتارى 草眉画大 〈植〉

چوڭ يا 弧大 〈数〉

چوڭ يەپ ، چوڭ ئىچمەك 喝大吃大

چوڭ يەڭ (片半上袖衣)袖大

چوڭايتقۇچ 器大放〔静〕

چوڭايتقۇچ ئەينەك 镜大放

چوڭايتماق «چوڭايماق»的态动使的：سۈرەتنى ~ 照大放片 / مەسىلىنى ~ 题问大夸

چوڭايتىشماق «چوڭايتماق»的态同共的

چوڭايتىلماق «چوڭايتماق»的态动被的

چوڭايماق 〔动〕大长，大扩，大变：بالىلار چوڭىيىپ قالدى . 了大长们子孩。كونا ئۆيلەر چېقىۋېتىلگەندىن كېيىن ، قورۇ خېلى چوڭىيىپ قاپتۇ . 了大扩子院，后以了拆子屋旧。مانا ، ئەمدى ئىش چوڭايدى . 这下事态大扩了。

چوڭچى 伙小的大自高自：的大自高自〔静〕 ~ يىگىت子

چوڭچىلىق 〔静〕自大自高：ئۇ كەمتەر ، چوڭچىلىقى يوق ئادەم ئىدى . 他，谦虚。人的大自高自不个是

چوڭچىلىق قىلماق 自高自大

چوڭقۇر 〔静〕①深：ئازگال ~ / 坑深 قۇدۇق ~ / 井深 تەسىرى ~ / 影响深 بۇ كىتابنىڭ مەزمۇنى ناھايىتى ~ ، دەسلەپ ئۆگىنىۋاتقان ئاسانلىقچە چۈشىنىپ كېتەلمەيدۇ . 长深，奥深②。懂看易容不人的学初，深很书本这 پەلسەپىۋى پىكىر ~ :深高，远深，刻深，厚深，沉深 ~ / 话的长深味意 مەنىلىك سۆز ~ / 理哲的奥 تەزىيە ~ / 悼哀的沉深示表 سىنىپىي مۇھەببەت ~ / 厚深 ئەھمىيەت ~ / 象印的刻深 تەسىرات ~ / 情感级阶的 بىلىمنىڭ ~ / 义意的远深问学的深高

چوڭقۇرلاتماق «چوڭقۇرلىماق»的态动使的

چوڭقۇرلاشتۇرماق «چوڭقۇرلاشماق»的态动使的：چۈشەنچىنى ~ 加深理解 / قىسقا سۆھبەت مېنىڭ بوۋايغا بولغان تونۇشۇمنى چوڭقۇرلاشتۇردى . 了深加谈交的暂短的爷大老对我识认。

چوڭقۇرلاشتۇرۇشماق «چوڭقۇرلاشتۇرماق»的态同共

چوڭقۇرلاشتۇرۇلماق «چوڭقۇرلاشتۇرماق»的态动被

چوڭقۇرلاشماق 〔动〕深化，入深，刻深：بۇ ئىشقا بولغان تونۇشۇم بۇرۇنقىدىن چوڭقۇرلاشتى . 了刻深更去过比识认的事件这对我。زىددىيەتنىڭ چوڭقۇرلىشىشى 深的盾矛化

چوڭقۇرلۇق 〔静〕度深，处深：دەريانىڭ چوڭقۇرلۇقى 200 米 . 煤有处深米。水河 度深，深河 / ئىككى يۈز مېتىر چوڭقۇرلۇقتا كۆمۈر بار

چوڭقۇرلۇق ئۆلچىگۈچ 计度深

چوڭقۇرلىتىشماق «چوڭقۇرلاتماق»的态同共的

چوڭقۇرلىتىلماق «چوڭقۇرلاتماق»的态动被的

چوڭقۇرلىماق 〔动〕深变：مەن ئەھۋالنى تولۇقراق بىلىش ئۈچۈن چوڭقۇرلاپ سۈرۈشتۈردۇم . 了为情解了地面全较。问询的人深了行进我，况

چوك ـ كىچىك 〔静〕小小大大：يىغىنلارغا قاتناشماق / 议会的小小大大加参 مەھەللىدىكى ~ ، ئەر ـ ئاياللارنىڭ ھەممىسى ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ . 都少老女男里村

。他欢喜

چوڭلۇق 〔静〕大：ئاغ باغرىدا ئېسىلىپ تۇرغان ھەر خىل چوڭ-لۇقتىكى تاشلار ھازىرلا دومىلاپ چۈشىدىغاندەك تۇيۇلاتتى . 悬。来下滚要刻立乎似石巨的等不小大的上坡山在垂

چوڭلۇق بەلگىسى 号于大 <数>

چوڭلىماق 〔动〕大长，大变：ياتالا ، بۇ بالا ئەجەب تېز چوڭ-لاپ كېتىپتۇ . 了快太得长子孩这，啊天 。

چوڭىيىشماق 态同共的«چوڭايماق»

چولا¹ 〔静〕空，儿功：مەن كۆندۈزى ئالدىراش ، چولام يوق . چولاڭ تەگسە ، بىزنىڭكىگە كەل . 我忙天白有没，功夫。来里这们我到儿空有 。

چولا² 〔静〕空心冲子

چولاتماق 态动使的«چولىماق»

چولاشماق 态同共的«چولىماق»

چولاق 〔静〕残，全不，短：قولىقى ~ 的缺残②的膊胳短，的手缺①。 ~ 的(巴尾)秃③缺残朵耳：بۆدۈنىنىڭ قۇيرۇقى ~ . ~ 的坍倒分部，的口豁有④。鹑鹌的巴尾秃：تام 墙的口豁有

چولاق كەتمەندە بوز ئاچماق <成> 缕蓝路筐，（业创苦艰喻意）

چولامپاي 〔静〕<方>，的手只一缺，的短膊胳支一的缺残

چولانماق 态动被的«چولىماق»

چولپان 〔静〕<天>①金，星庚长，星白太，星明启 كىنو چولپىنى 星明影电：星明 <转>②星

چولتا 〔静〕①截半，子拉半，全完不：ئىشنى ~ قىلماق 残② 话截半说 ~ گەپنى / 子拉半了做情事：ئادەم بولۇپ قالماق 人疾残了成 ~ 的陷缺有，的疾

چولتوك 〔模〕(音声的水落物重容形)咚咕，通扑：ئېتياتسىزلىقتىن ئۇنىڭ سائىتى دەريانىڭا ~ قىلىپ چۈشۈپ كەتتى . 。里河进掉咚咕表手的他，慎不于由

چولتوككىدە 〔静〕咚咕：ئالما كۆلگە ~ چۈشۈپ كەتتى . 。里湖进掉声一咚咕木力阿

چولتوكلاتماق 态动使的«چولتوكلىماق»

چولتوكلاشماق 态同共的«چولتوكلىماق»

چولتوكلىماق 〔动〕通扑，刺刺泼

چولتىلىق 〔静〕足不力智 ~ قىلماق：残，全不，短

چولدۇر 〔静〕<方>器殖生的孩男小

چولماق 〈古〉〔静〕不绪心，的心伤；的毒歹肠心

的忡忡心忧，的佳

چولى 〔静〕<古，动>雁雀欢倒

چولىماق 〔动〕边贴缘：缘 ~ پەۋازنى

چوم 〔静〕驼骆：子鞍软(的用驼骆，驴) تۆگىنىڭ چومى 子鞍

چوم ياغاچ (边木的行平边两鞍)木鞍

چوماق 〔静〕①杈桠：كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا . ~ 看 <谚> 。人倒绊杈桠的眼上不：بىر دەرەخنىڭ چومىقى بەك جىق ئىكەن . 。多太杈桠的树棵这：子棒② ~ تەلۈڭگە تەلۈز-قۇزما . 子棒拿人狂让别 <谚>。(谓称的林斯穆对人尔吾维的教佛奉信时古)克玛楚③

چوماقچى 手打 <转>②者棒使，者棒持①〔静〕

چوماقچىلىق 为行手打〔静〕

چوماقلاشماق 态同共的«چوماقلىماق»

چوماقلانماق 态动被的«چوماقلىماق»

چوماقلىق 〔静〕子节带，的子杈有：ياغاچ ~ 的子节带，头木的

چوماقلىماق 〔动〕打子棒用

چومچى 人匠的子鞍软驼骆制缝〔静〕

چومچىلىق 业行的子鞍软驼骆制缝〔静〕

چوملۇق 〔静〕子鞍软了备：تۆگە ~ 的子鞍软了备①，的用子鞍软做：كىگىز ~ 料的用子鞍软做②驼骆的子毡

چومۇل (一之落部厥突代古)密处 <古>〔静〕

چوناق 人的朵耳无〔静〕

چونسىز 的主无 <方>〔静〕

چويلا 篱笆〔静〕

چويلا توپ 球网 <体>

چويلىدا توختىماق 脚住站 <成>：话的皮蒜毛鸡，话的脚住不站 مايدىغان گەپ

چويلىدا تۇرماسلىق 不小小，脚住不站 <成>：皮蒜毛鸡，言

چويلىچىلىق 业篱笆〔静〕：بارچە ھۈنەر ئەمەس ، ئەسلى ھۈنەر 编，艺手好算不艺手种十四 <谚> . ~ 。艺手的钱挣最是篱笆

چويۈن 火铁生：مەش ~ / 锅铁生：قازان ~ 〔静〕炉

چويۈن توپ 球铅 <体>

چۇ¹ 〔静〕输赌：چۈشمەك ~ ئوشۇق 面凹的骨腕蹄羊：(输算上朝面凹，下朝面凸骨腕蹄时博赌)

چۇ² 〔助〕呢①：تۇرسۇن كەلدى ، قادىرچۇ ؟ 了来荪尔图？
？呢尔迪伟 ؟ سىزمۇ كۆرەمسىز ؟ — كۆرەيچۇ . 吗看也你
还着坐闲 。 بىكار تۇرغۇچە كىتاب كۆرەيچۇ . 呢看不么怎
嘛②：بارما دېگەندىن كېيىن بارما- 。呢书儿会一看如不
ساڭچۇ . 不了去别就去让不 。 مەنچۇ ئەتە ئۇ يەرگە بارالماي-
مەن . 吧③ 。 了不去方地个那天明，嘛我 . قېنى كان
قۇدۇقىغا چۈشەيلىچۇ . 吧去井矿下们我 。 يولداشلار بىردەم
جىم تۇرساڭلارچۇ . 。吧儿会一静安，们志同

چۇباقان 枣红 〈古，植〉〔静〕

چۇبۇيان 甘，的口可，的味美，的味滋有 〈古〉〔静〕
的甜

چۇپرا 衣估，服衣旧 〈古〉〔静〕

چۇپۇر 粗又浓又 قاش ～ :(的等羊山，驴)毛粗〔静〕
毛眉的

چۇپۇرشاڭ 菜荠 〈植〉〔静〕

چۇپۇرلۇق 的毛长身浑，的毛多〔静〕

چۇتۇر[1] 法想坏〔静〕

چۇتۇر[2] 人的坏气脾 〈古〉〔静〕

چۇجۇق[1] 肠香，肠腊〔静〕

چۇجۇق[2] 的甜甘，的蜜甜，的甜 〈古〉〔静〕

چۇجىر 子嚼马 〈方〉〔静〕

چۇچا 子穗(的上边)子毡：子穗〔静〕
鱼尾凤 〈动〉 چۇچا قۇيرۇق بېلىق

چۇچۇلىماق[1] (鸣)叫〔动〕

چۇچۇلىماق[2] 服衣脱 〈方〉〔动〕

چۇچىلا 烬余〔静〕

چۇچىلىق 餐的子穗带：的子穗带〔静〕 ～ داستىخان
巾头的子穗带 / 布 رومال

چۇخەي 鞋球〔静〕

چۇخچىلاتماق 态动使的«چۇخچىلىماق»

چۇخچىلاشماق 态同共的«چۇخچىلىماق»

چۇخچىلانماق 态动被的«چۇخچىلىماق»

چۇخچىلىماق 拉拨：拉拨，捅〔动〕 ئوتنى / 火捅 ～
ئۆيلىرى ، قوشنىڭنى چۇخچىلىماڭ كۆچەر . 〈谚〉
。家搬会居邻非是弄拨老，灭会火拉拨乱

چۇر (音声的等哨口，叫鸟容形)嘟，啾〔模〕

چۇراڭ 子筐大 〈方〉〔静〕

چۇرام 箭的射前向势姿的卧仰用 〈古〉〔静〕

چۇرتمەك 头眉皱 〈方〉〔动〕

چۇرچىلىق 子茬苇芦 〈方〉〔静〕

چۇرقا 草败枝枯 〈方〉〔静〕

چۇرقۇچ 卷旋(发头) 〈方〉〔静〕

چۇرقۇلاڭ 的松蓬，的乱散，的乱蓬 〈方〉〔静〕

چۇرقىراتماق 态动使的«چۇرقىرىماق»

چۇرقىراشماق 态同共的«چۇرقىرىماق»

چۇرقىرىماق (声哨口吹)嚯嚯，啾啾，喳喳唧唧〔动〕

چۇرنى 药泻(的配医厥突) 〈古〉〔静〕

چۇرۇق[1] (声叫的鸟小容形)啾啁〔模〕

چۇرۇق[2] 哨泥(的制烧土陶用)〔静〕

چۇرۇقلاتماق 态动使的«چۇرۇقلىماق»

چۇرۇقلاشماق 态同共的«چۇرۇقلىماق»

چۇرۇقلىماق 叽叽，叫鸣啾啾(声叫的鸟小容形)〔动〕
鸣地喳喳叽叽雀麻 . قۇشقاچلار چۇرۇقلىدى ：叫地喳喳
。叫

چۇرۇققاي 人的子性暴火 〈方〉〔静〕

چۇرۇلداشماق 态同共的«چۇرۇلدىماق»

چۇرۇلدىماق 孩 . بالىلار چۇرۇلداپ كەتتى ：喳喳叽叽〔动〕
。来起叫喳喳叽叽们子

چۇس 的暴火，的怒发易容，的躁急〔静〕
气脾暴火 چۇس مىجەز

چۇسا 虫臭 〈动〉〔静〕

چۇسلاشماق ，躁急得变子性 ～ مىجەزى ：躁急变〔动〕
暴火得变子性

چۇسلۇق 暴火，躁急〔静〕

چۇغ 的良不心居 ；的浊混 〈古〉〔静〕

چۇغۇردان 崖悬，崖 〈古〉〔静〕

چۇغلۇق 药芍白，药芍疆新 〈植〉〔静〕

چۇغۇل 者非是拨挑，者谣造 〈古〉〔静〕

چۇغۇندان 蒿娘播，苋葶苦 〈植〉〔静〕

چۇغۇندەك 鹰夜 〈动〉〔静〕
隼燕 〈动〉 چۇغۇندەك لاچىن
科鹰夜 〈动〉 چۇغۇندەكلەر ئائىلىسى
目鹰夜 〈动〉 چۇغۇندەكلەر ئەتىرىتى

چۇغى 子乱，波风，角口，纷纠 〈古〉〔静〕

چۇغى - چامى ，声闹吵，声闹喧，声哗喧 〈古〉〔静〕
声杂嘈

چۇفغا (马的乘骑换轮间站驿)马驿 〈古〉〔静〕

چۇقا 参玄 〈植〉〔静〕
科参玄 〈植〉 چۇقا ئائىلىسى

چۇقاق 待期，望盼 〈方〉〔静〕

چۇقان 声哗喧，声杂嘈，声喊呐〔静〕
چۇقان سالماق 嚷吵，嚷叫
چۇقان كۆتۈرمەك 哄起
چۇقانچى 者哄起，者哗喧，者喊呐〔静〕
چۇقان - سۈرەن 闹喧，嚣喧〔静〕
چۇقانلىق 的闹喧，的哗喧，的嚣喧〔静〕
چۇقمەن 饼薄蒸，馕蒸薄 <古，食>〔静〕
چۇقۇلاي 斑雀 <方>〔静〕
چۇقسماق 盼企，待期，望盼 <方>〔动〕
چۇك 咻，啾啾，啾唧(声叫的碎细等鸟，虫容形)〔模〕
咻
چۇك - چۇك 啾啾，叽叽〔模〕：چۇجىلەر ~ قىلىشىپ يۈرىدۇ．小鸡叽叽地。
چۇكۇلداتماق «چۇكۇلدىماق»的动使态
چۇكۇلداشماق «چۇكۇلدىماق»的同共态
چۇكۇلدىماق 〔静〕：چۇجىلەر چۇكۇلداۋاتىدۇ．小鸡啾啾地叫。سار چۇجىنىڭ چۇكۇلدىغىنىغا خوش．老鹰爱听小鸡叫 <谚>。
چۇڭ 音声的响又细又的来传处远〔模〕
چۇڭقۇلداتماق «چۇڭقۇلدىماق»的动使态
چۇڭقۇلداشماق «چۇڭقۇلدىماق»的同共态
چۇڭقۇلدىماق 舌八咀七〔动〕
چۇلبۇ 心野，肠心黑 <古>〔静〕
چۇلبۇش 液黏果水(的上手或服衣在沾) <古>〔静〕
چۇل - چۇل 碎粉〔模〕：سۆڭەكلەر سۇنۇپ ~ بولۇپ كېتىپتۇ．骨粉碎了。تاش قىول سائىتىگە تەگدى - دە سائەتنىڭ ئەينىكىنى ~ قىلىۋەتتى．石头表，上表手到碰碎了。粉碎得被子。
چۇلق 底彻，全完 <古>〔静〕
چۇلدا 背(的等曼土坎，锤铁，子斧)〔静〕：كەتمەننىڭ چۇلدىسى 背曼上砍
چۇلدۇ 品利战，物获猎②品奖，品赠①〔静〕
چۇلدۇر 啾啁，啾啾〔模〕
چۇلدۇرلاشماق «چۇلدۇرلىماق»的同共态
چۇلدۇرلىماق 说)咕咕唧唧，(话说)地语细声细〔动〕：توپنىڭ ئىچىدىكى بىر ئايال چۇلدۇرلاپ سۆزلەپ كەتتى．话)，了来起说地咕咕唧唧人女个一中群人。
چۇلغانماق «چۇلغىماق»的态复自
چۇلغىماق 转打，绕萦，回萦〔动〕：ئۇنىڭ سۆزلىرى مېڭەسىنى چۇلغۇۋالدى．转打里子脑的我在是老话的他。

萦中脑我在问疑个一有．回。
چۇلۇق[1] 瓜透熟因类瓜)②的头过熟① <方>〔静〕：بۇ تاۋۇز ~ بولۇپ كېتىپتۇ．这个西瓜过熟了。(瓤荡晃
چۇلۇق[2] 匝匝密密 <方>〔静〕
چۇلۇۋۇر ①〔静〕：ئۇ ئېتىنىڭ چۇلۇۋۇرىنى چىڭ تارتىپ ئاستا مېڭىپ كەتتى．他紧紧地拉着马的缰绳慢慢行走。绳缰 ②运命 <转>：ئۇنىڭ چۇلۇۋۇرى ئىدارە باشلىقىنىڭ قولىدا．在局手里的他操运命。
چۇلۇۋۇرلۇق ②马的绳缰有 ئات ~ ①〔静〕：的绳缰有
子绳的用绳缰做 تاڭا ~ ：的用绳缰做
چۇما 病死黑，疫鼠 <医>〔静〕
چۇمبۇرماق 弃抛，掉甩 <古>〔动〕
چۇمچۇق 雀木旋 <动>〔静〕
چۇمۇلغا 缕繁牛，(菜)草肠鹅 <植>〔静〕
چۇھ[1] (声喊的走快畜牲催)驾〔叹〕
چۇھ[2] 条收，据收，据凭，据字 <古>〔静〕
چۇۋادان 类种个一的子鸽 <动>〔静〕
چۇۋاش (一之落部厥突)人什瓦楚〔静〕
چۇۋاشچە 瓦楚②文什瓦楚，语什瓦楚 <语>①〔静〕
的式什
چۇۋالچاق 的章无乱杂，的碎琐，的琐繁〔静〕：ئىش ~ ئىكەن．这文章内容杂乱无章。想思乱紊 پىكىر ~ / 事的碎琐 بۇ ماقالىنىڭ مەزمۇنى
چۇۋالچاقلاشتۇرماق «چۇۋالچاقلاشماق»的动使态
چۇۋالچاقلاشماق 琐繁变〔动〕
چۇۋالچاقلىق 缺的章文篇这．琐繁于过是点。章无乱杂，碎琐，琐繁〔静〕：بۇ ماقالىنىڭ كەمچىلىكى ئۇنىڭ ئىنتايىن چۇۋالچاقلىقىدا
چۇۋۇرۇماق 走个一着跟紧个一 <方>〔动〕
چۇۋۇتماق 态动使的«چۇۋۇماق»
چۇۋۇر 啾啁，啾啾〔模〕
چۇۋۇر - چۇۋۇر 啾啁，啾啾〔模〕：قۇشلار ~ قىلىپ سايراشتى．叫地啾啾鸟小。
چۇۋۇرلاشماق 唧②声啾啁出发，声啾啾出发①〔动〕
چۇۋۇشتۇرماق 卸，拆〔动〕

چۆڭۇشماق «چۆڭۇماق»的态同共的

چۆڭۇق 的乱蓬 چاچ ～ :的开散、的乱散、的乱蓬〔静〕

子篮的开散 سېۋەت ～ / 席的开散 بورا ～ / 发头

چۆڭۇلماق ① «چۆڭۇماق»的被动态:يۇك ياخشى تېڭىلماپ-تىكەن ، چۆڭۇلۇپ كەتتى . 了散都好打没李行。ئۇنىڭ چاچ-لىرى چۆڭۇلغان 她披散着头发 / كىيىم ـ كېچەكلەر 衣 ～ <转>②。了开散线 . يىپ چۆڭۇلۇپ كەتتى / 乱散物 问的他 . ئۇنىڭ مەسىلىسى چۆڭۇلۇپ چىقتى :来出搂抖被 出流子肠 . ئۆچەي چۆڭۇلۇپ چىقتى 。了来出搂抖被题 。了来

چىۋۈمىاق 机拆 ～ :散拆、卸拆、拆①〔动〕 ماشىنىنى 器 / ئۆيىنى ～ 子房拆 / زاپچاسلارنى 件零卸拆 / چۆ-ڭۇپ ساتماق 拆卖 ②使散开:چاچنى ～ 抖③开散发头 出搂抖题问把 :开抖、搂 مەسىلىنى چىۋۈپ تاشلىماق 来 / بوپىنى ～ 开抖袱包把

چۆيلىماق 卸拆、卸、拆 <方>〔动〕

چۆبەك 的日天无暗、的暗黑 <古>〔静〕

چۆپ[1] 草割 ～ :草<植>〔静〕 ئورماق

چۆپ كىسلاتاسى 酸草 <化>

چۆپ ئورۇش ماشىنىسى 机草割

چۆپ[2] 往 سالماق ～ :片面〔静〕 ئۆزمەك 片面揪 / قازانغا 片面下里锅

چۆپ[3] 湿〔模〕

چۆپ[4] 子底、物淀沉 <古>〔模〕

چۆپ ـ چۆپ 。的漉漉湿得浇雨大被身浑他 . ھۆل بولۇپ كەتتى ～ :湿漉漉、淋淋湿〔静〕 ئۇ قانتىق يامغۇردا

چۆپچۇل 很得办会聚的天今们他 . ئاخىرلاشتى ～ :酸寒、饭淡茶粗〔静〕 ئۇلارنىڭ بۇگۈنكى ئولتۇ-رۇشى ناھايىتى 。酸寒

چۆپچىن 苓茯 <植>〔静〕

چۆپچىن توقىچىقى (قۇرسى چۆپچىنى ئەلا) <药>清 片拉艾亲比曲浊

چۆپخانا[1] 房草〔静〕

چۆپخانا[2] 铺面切〔静〕

چۆپسىز 野原的生不草寸 دالا ～ :的生不草寸①〔静〕 ②没的草:～ مال بولماس ، پۇلسىز تىجارەت بولماس . <谚>卖买了不做钱没、畜牲了不养草没 。

چۆپقەت 户系关、户客老、客顾老〔静〕

چۆپقەت بولماق 系关拉

چۆپقەتچىلىك 系关卖买〔静〕

چۆپقەتچىلىك قىلماق 系关拉

چۆپقەتسىز 客顾老去失 قالماق ～ :客顾老有没〔静〕

چۆپقەتلىك 客有 تىجارەت ～ :的户客有、的客顾有〔静〕

意生的户

چۆپكەز 尺木(的匠瓦泥) <方>〔静〕

چۆپلۈك 草长 يەر ～ :的草长、的草有②。从草片一进跑子兔 草①〔静〕 توشقان ～ :从 ئۆچمەك كىرىپ كەتتى .

方地的

چۆچەك[1] 故讲 ئېيتماق ～ :话童、事故间民 <文>〔静〕

事

چۆچەك[2] 奶酸碗木一 ～ قېتىق :碗木〔静〕 «ھەي ، كالۋا» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ ، قاسىمنىڭ كۆزى چۆچەكتەك ئۆيۈ-لۈپ كەتتى . 得睁睛眼的木斯喀、话个这"蛋笨"了听 。大样那碗木像

چۆچەكتە چۆپ يېمەك 里鼓在蒙 <成>

چۆچەكتە تۆگە سۇغارماق 驼骆饮碗木用 <成>

(薪车水杯)

چۆچەك[3] 箔蚕 <方>〔静〕

چۆچقار 祀祭羊宰前场打 <方>〔静〕

چۆچۈتمەك 的使动态:سەن مېنى چۆچۈتۈۋەتتىڭ . 跳一了吓我把你。بۇنىڭ بىلەن پەقەت بالىنىلا چۆچۈ-تۈش مۇمكىن . 子孩小唬吓能只这 。

چۆچۈرە 吃饨馄包 ～ :饨馄〔静〕 تۆگمەك 吃于在的目的饨馄吃 <谚> . مەقسەت گۆش يېمەكتۇر 肉 。

چۆچۈرە بادامدوپپا 帽花旦巴曲曲

چۆچۈرە قۇلاق (饨馄像状形)朵耳小

چۆچۈرىنى خام سانىماق :盘算错打、算失 <成>

。盘算了错打人敌 . دۈشمەن چۆچۈرىنى خام سانايتۇ

چۆچۈرىچى 者饨馄卖〔静〕

چۆچۈرىخانا 馆饨馄〔静〕

چۆچۈشمەك 态同共的 «چۆچۈمەك»

چىۋۈچۈمەك 惊 چىۋۈچۈپ ئويغانماق :吓、惊吃、惊受①〔动〕 醒 / بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ قانتىق چۆچۈپ كەتتىم . 这到看 伤拉、伤扭②。跳一我了吓、况情种 :يېيى چۆچۈپ كەتمەك 伤拉筋

چۆرە[1] 围周子园 / چۆرىسىگە گۈل باسقان ياغلىق 边、围周〔静〕 :旁ئەتراپ 巾头的花了绣上边

چۆرە[2] 婢奴〔静〕

چۆرەك 馕圆小 <古>〔静〕

چۆرگۈلەتمەك «چۆرگۈلىمەك» 的态动使的

چۆرگۈلەشمەك «چۆرگۈلىمەك» 的态同共的

چۆرگۈلىمەچ 〔静〕 ①圈儿：كۆز چۆرىسىگە چۈشكەن ～ 眼里曲③ 旋(的上顶头)② 儿圈眼黑，儿圈的上边睛

～ يول 曲里拐的弯拐路：弯拐

چۆرگۈلىمەك 〔动〕 ①旋转，绕旋，旋盘：ئۇ بىر يەردە خېلى ئۇزۇن چۆرگۈلەپ يۈرۈپ ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەتتى . 在他在旋盘了这里绕旋，天半了开离才。 ئاسمان - زېمىن ～ 天旋转地 / ئايروپىلان يېڭا ھاۋا بوشلۇقىدا ئىككى چۆرگۈلىدى . 飞机在空上了绕旋了个两了圈。 ئىستانوكلار چۆرگۈلەمەكتە . 车床在转旋，转，逛②。 ئۇ تالاغا چىقىپ باغچىنى بىر چۆرگۈلىدى . 他出外了逛，转：悠园公次一了逛外出他 . كوچىدا چۆرگۈلەپ يۈرمەك 在街上转悠 / ئۇ تىت - تىت بولۇپ ئۆيۈ ئىچىدە چۆرگۈلەپ يۈردى . 在屋子里打转，转③。晕眩：他急得在屋里转来转去 . تاماكىنى تولا چېكىۋېرىپ ، بېشىم چۆرگۈلەپ كەتتى . 晕眩点有头的我，多过烟抽。

چۆرگۈلەپ چىچار 〈成〉 功无劳徒，乎忙瞎

چۆرنەك 〔静〕 皮梭(的机纫缝)

چۆرۈتمەك «چۆرۈمەك» 的态动使的

چۆرۈشمەك «چۆرۈمەك» 的态同共的

چۆرۈلمە 〔静〕 服衣(的送方女给方男)

چۆرۈلمەك «چۆرۈمەك» 的态动被的

چۆرۈلمىلىك 〔静〕 子料服衣(的送方女给方男)

چۆرۈمەك 〔动〕 ①动转使，动摇：چاق ～ / 车纺摇 تېلىفوننى ～ 话电拨，话电摇②圈：دېھقانلار باغنىڭ ئەتراپىغا تام چۆرۈپ بولدى . 农民们把墙筑了起圈子园③。缠，绕：مۇكىغا يىپ ～ 在上子梭线④转运<转>：يۇتۇن زاۋۇتنىڭ ئىشىنى ～ 全厂的工作⑤来起转运作工的人个者导领高抬而众群低贬能不绝 . بۇ ئىشنى ئۇ چۆرىيەلەيدۇ 这事件没浸③。用弃抛，扔，甩，转：ھېچنىنى ئارقىغا / 甩子辫 . 转得玩他。 رېئاللىققا ئۇيغۇن بولمىغان خىياللارنى چۆرۈۋەتمەك 抛弃的实现不法想

چۆرىپۇرۇش 〔静〕 子贩人(的奴女卖贩)

چۆرىدەتمەك «چۆرىدىمەك» 的态动使的

چۆرىدەشمەك «چۆرىدىمەك» 的态同共的

چۆرىدىمەك 〔动〕 ①圈一成围，绕围：ئاساسىي مەسىلىنى چۆرىدەپ مۇزاكىرە قىلماق / 论讨题问要主绕围 ھەممەيلەن ئۈستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ گېزىت ئوقۇدى . 着围儿伙大报读圈一成坐子桌。

چۆك 峰山断横 〔静〕

چۆكتۇرگۈچ 剂淀沉 〈化〉 〔静〕

چۆكتۇرمە 坠铅，子沉(的具鱼) 〔静〕

چۆكتۇرمەك «چۆكمەك» 的态动使的

چۆكتۇرۇپ سۇغۇرماق 〈农〉 灌漫

چۆكتۇرۇشمەك «چۆكتۇرمەك» 的态同共的

چۆكتۇرۇلمەك «چۆكتۇرمەك» 的态动被的

چۆك - چۆك 〔叹〕 下卧(令口的下卧驼骆使)：ئۇ ～ دەپ تۆگىلەرنى چۆكتۇردى . 他让"下卧"声一了喊驼骆。 了下卧。

چۆكدە 骨前耳 〈古〉 〔静〕

چۆكمە 〔静〕 ①的淀沉，的沉下物积沉 〈地〉②：چوڭقۇر دېڭىز چۆكمىسى 积沉海深

چۆكمە پومپا 泵水潜 〈水〉

چۆكمە تومۇر 脉沉 〈医〉

چۆكمە جىنس 岩积沉 〈地〉

چۆكمە سۇ 水积沉

چۆكمە ئۆسۈملۈك 物植水沉 〈植〉

چۆكمەك 〔动〕 ①蹲，卧：تۆگە چۆكتى . 了下卧驼骆。②。 سۇغا چۆكمەك 中水入沉船。 كېمە سۇغا چۆكتى . 入沉，溺淹：人陷，浸沉<转>③童儿水溺：بايرام كۈپ كەتكەن بالا 入深<转>④中之乐欢的日节在浸沉 ～ شادلىقىغا ئاسما ئارىسىغا / 众群入深 ～ ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر 深积沉，淀沉⑤层基入

چۆكۈت 的小短，的矮 〈古〉 〔静〕

چۆكۈرمەك 〔动〕 ①使，入沉使：下卧 چېلەكنى سۇغا ～ 使水入沉桶水 / ئادىل قۇلاقچىسىنى چۆكۈرۈپ كىيدى . 低贬②。上戴地低低得压子帽皮把力迪阿 ئاممىنى چۆكۈرۈپ ، رەھبەرلىك شەخسىي رولىنى كۆپتۈرۈۋېتىشكە ھەرگىز بولمايدۇ . 作的人个者导领高抬而众群低贬能不绝没浸③。用

چۆكۈش ① «چۆكمەك» 的词名动种一另的淀沉 〈医〉②

验体 〈心〉⑤降沉 〈建〉④积沉 〈地〉③

چۆكۈش سىزىقى 线沉 〈交〉

چۆكۈشمەك «چۆكمەك» 的态同共的

چۆكۈندى 〔静〕 淀沉，物积沉②淀沉，积沉 〈地〉①物

چۆكۈندى تۈزۈلمە 造构积沉 〈地〉

چۆكۈندى جىنس 岩积沉 〈地〉

چۆكۈندى سۇ 水降沉 〈水〉

چۆكۈندى قاتلام 层积沉 〈地〉

چۆكۈندى مېخانىزم 理机积沉 〈地〉

چۆكۈندىشۈناس 家学积沉 <地>〔静〕
چۆكۈندىشۈناسلىق 学积沉 <地>〔静〕
چۆگە 甲马 <古>〔静〕
چۆگۈن 壶:مس ~ 铜壶 / رو ~ 铝壶 / قاينىاپ تېشىپ كەتتى . 了来出溢水،了开壶 。
چۆچەك 桶木 <古>〔静〕
چۆل 〔静〕荒漠 ،原荒:چۆللەر بوستانلىققا ئايلاندى . 变漠荒 ، چىلانغا ~ ، ياڭاقتا كۆل . <谚> 漠荒宜树枣 ، 洲绿 。多水宜桃核 。
چۆل ئالتۇنگۈلى 莲金旱 <植>
چۆل پاقىسى 人的水喝爱،人的渴口常
چۆل تورغىيى 灵百沙 <动>
چۆل رەيھىنى 香里百 <植>
چۆل سوغىنگۈلى 母贝滩 <植>
چۆل سۆگىتى 柳旱 <植>
چۆل مۇشۇكى 猫漠荒 <动>
چۆل يالپۇزى 参丹،草尾鼠 <植>
چۆلەتمەك 态动使的«چۆلمەك»
چۆلەشمەك 态同共的«چۆلمەك»
چۆلەنمەك 态动被的«چۆلمەك»
چۆل - باياۋان 〔静〕原荒
چۆل - جەزىرە 〔静〕原荒
چۆللەرىمەك 〔动〕①芜荒:بۇ باغ بىرنەچچە يىل تاشلىنىپ قالغاچقا ، ھازىر چۆللەرەپ كېتىپتۇ . 由年几于由子园个这 。了芜荒在现،理管人没于变،清冷،落冷<转>②。落落空得:ئىلگىرى چۆللەرەپ قالغان بۇ جاي ئەمدى ئاۋاتلىشىپ كەتتى . 了闹热得变在现،清冷很里这去过 。
چۆللەشمەك 〔动〕①化漠荒<转>②芜荒:باغ - ۋارانى ~ 芜荒园田
چۆلسىغىز 〔静〕木菀紫 <植>
چۆللۈك 〔静〕原荒،漠荒،滩壁戈:بۇ پايانسىز ~ . 这里:。原荒的际无望一是
چۆلمۆگ 池涝،子池،塘池 <方>〔静〕
چۆلمەك (揪外往花棉的里桃棉把)揪 <农>〔动〕
چۆمەچ 儿旋(的上顶头) <方>〔静〕
چۆمەش 把摇(的车纺)〔静〕
چۆمدۇرمەك 态动使的«چۆمەك»
چۆمگۇچ 子勺،勺铁 <方>〔静〕
چۆممەك 〔动〕①入没،入潜،入漫:ئۇ كۆلگە چۆمۈپتۇ . 之虑忧入陷 ~ غەمگە:浸沉،入陷②。水湖入潜他中 / خىيالغا ~ 思沉 / شاد - خۇراملىققا 欢在浸沉 ~ 。
چۆمۈچ 〔静〕子勺:قازاندا نېمە بولسا ، چۆمۈچكە شۇ چىقار . 么什出舀就里子勺،么什有里锅 <谚> 。قازاندىنمىغان گۇۋاھچىسى ~ . 子勺是人证的锅 <谚> 。
چۆمۈچسىمان 〔静〕的状勺
چۆمۈچسىمان كۆمۈرچەك 骨软状勺 <理生>
چۆمۈشمەك 态同共的«چۆممەك»
چۆمۈلدۈرمەك 态动使的«چۆمۈلمەك»
چۆمۈلمەك 〔动〕洗澡،水游:دەريادا ~ 游里河在 。چۆمۈلگەندى . 的日节在浸沉都人的有所 。چىلىق - چىلىق قارا تەرگە 汗流湿背
چۆمۈلۈشمەك 态同共的«چۆمۈلمەك»:قىزلار چۈشتىن كېيىن دەريا بويىغا كېلىپ ، سۇغا چۆمۈلۈشتى . 河到来后午们娘姑 。澡洗里
چۇنەك 〔静〕沟垄:قوغۇن چۇنىكى تاتلىق / قېرى ئات ~ بۇزماس . <谚> 沟垄跺不马老 。
چۇنەك ئاچقۇچ 器垄开 <农>
چۇنەك تارتماق 沟开،垄开
چۇنەك تارتىش ماشىنىسى 机沟开 <水>
چۇنەك سوقىسى 犁沟开 <农>
چۇنەكلىك 〔静〕的沟垄有:ئېر ~ 地的沟垄有
چۇنەكلىمەك 〔动〕沟开،垄挖،畦开 <农>
چۇنەكلەپ تېرىماق 播沟،作耕垄 <农>
چۇنەكلەپ سۇغارماق 灌畦
چۇنتەك 〔静〕包腰،袋衣:بۇگۇن ئۇ ئاز دېگەندە ئون كويىنى چۇنتەككە سالدى . 。包腰了进揣钱块十把少至他天今
چۇنتىكى قۇرۇق 文分无身،涩羞中囊 <成>
چۇپەي 〔静〕气小،气俗:~ ئادەملەر ئاشۇنداق گەپلەرنى قىلمىدۇ . 。话的气俗样那说才人的气俗
چۇپەيلەشمەك 气俗得变〔动〕
چۇپەيلىك 〔静〕气小،气俗:ئىسىل ئادەملەردىمۇ ئاز - تولا ~ بولىدىكەن . 。气俗点有也少多上身人的贵高 دوستلىرى ئىچىدە ئۇنىڭ چۇپەيلىكتە نامى بار . 中友朋的他在他 。名了出得气小
چۇپرەندە 〔静〕孽余渣残،物废:مۇستەبىت ھاكىمىيەت چۇپرەندىلىرى مەغلۇبىيەتكە تەن بەرگىنى يوق . 残的权政制专

。败失心甘不孽余渣

چۇجە 鸡小孵 ～ چىقارماق 鸡小，鸡雏 <动>〔静〕

驴骑；帐算后秋 <成> چۇجىنى كۆزدە سانىماق

。瞧着走——本唱看驴骑，狂太别你 . كۆزىڭلەپ كەتمەك ；چۇجىنى كۆزدە سانايمىز تېخى ، بەك

的斗好 <转>②鸡公小① <动> چۇجە خوراز

（童儿或年少的架打好喻比）鸡公小

چۇجگۇن 草尾狼 <植>〔静〕

粟，子谷 ，米小<植> چۇجگۇن قوناق

چۇجىلىك 鸡母的鸡小带 مېكىيان ～ ：的鸡小带〔静〕

چۇچۇتمەك 态动使的 «چۇچۇمەك»

چۇچۇتۇشمەك 态同共的 «چۇچۇتمەك»

چۇچۇتۇلمەك 态动被的 «چۇچۇتمەك»

چۇچۇك[1] 甜嘴 ～ تىلى ：的甜甜，的甜〔静〕

橘金②橙酸① <植> چۇچۇك ئاپېلسىن

چۇچۇك[2] 鸡鸡小 <儿>〔静〕

چۇچۇك[3] 痒痒门肛（儿婴）〔静〕

痒痒门肛（儿婴） چۇچۇك بولماق

虫蛲 <动> چۇچۇك قۇرتى

چۇچۇكبۇيا 草甘 <植>〔静〕

چۇچۇكدىمەك 便大通（法办土用儿婴的奶吃给）〔动〕

چۇچۇلىمەك （物作等米玉）掰，摘 <方>〔动〕

چۇچۇمەك （烟油出排，热烧油把）炼〔动〕

چۇچۇمەل 葡的甜酸 ～ ئۈزۈم ：的甜酸，的溜溜酸〔静〕

果苹的甜酸 ئالما ～ / 萄

چۇچۇمەللەشمەك 的溜溜酸得变〔动〕

چۇچۇنچە 绸丝柞〔静〕

چۇر 宜便，处好，益利 <古>〔静〕

چۇرپە 崽猪野 <方>〔静〕

چۇركە 种一的子鸭 <方>〔静〕 .

چۇركەمەك 烧焚，烧燃，烧 <古>〔动〕

چۇركۇك 过炒②的糊，的焦烧，的着烧① <古>〔静〕

的瘪干变，的缩收，的

چۇرلەمەك （益利，处好）到得 <古>〔动〕

چۇرۇش 甜的熟不生半 قوغۇن ～ ：的熟不生半〔静〕

子桃的熟不生半 شاپتۇل ～ / 瓜

چۈرۈك 很瓜甜个这 . بۇ بەك قوغۇن ئىكەن ：脆〔静〕

料材性脆 ماتېريال ～ / 头木脆 ياغاچ ～ 。脆

چۇرۇكباش 草麦新 <植>〔静〕

چۇز 绸花金，绥绵 <古>〔静〕

چۈزۈك 软柔，的软②的废作，的用无①<古>〔静〕

的绵绵软，的

چۈش[1] 梦〔静〕：چۈشكە كىرمىگەن ئىشلار 事的到不想梦

是钱的人别 <谚> . كىشىدىكى پۇل چۈشىدىكى پۇل / 情

钱的里梦 。

چۈش بۇزۇلماق 魇梦，梦恶做

چۈشكە تەبىر بەرمەك 梦圆

چۈش كۆرمەك 梦做

چۈش ئۇرۇمەك 梦圆

چۈش[2] 早，午上 بۇرۇن 午晌，午正，午中〔静〕：چۈشتىن

半后，晌半下，午下 چۈشتىن كېيىن / 天半前，晌半

天 / ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن كېلەر . <谚>

。（亮葛诸后事）后午在谋智的蛋笨

چۈشەتمەك 态动使的 «چۈشمەك[2]»

چۈشەشمەك 态同共的 «چۈشمەك[2]»

چۈشەك 绳绊开解 چۈشەكنى بوشاتماق ：绳绊〔静〕

چۈشەكەشمەك 态同共的 «چۈشەكمەك»

چۈشەكلىك 的着绊，的绳绊了上〔静〕 ～ بىرنەچچە ئات

。草吃在马的绳绊了上匹几 . ئوتلاپ يۈرەتتى

چۈشەكمەك 话梦说，吃梦①〔动〕：ھەمىشە ئاق ئۇن يەيمىز

。了面白吃想老梦作别们你 . دەپ چۈشەكەپ يۈرمەڭلار

②梦想：تولا چۈشەكمە ، نەدىمۇ ئۇنداق ياخشى ئىش بولسۇن؟

事美的样那有会里那，了非非人梦要不？

چۈشەلمەك 被的态动被的：پۇتى چۈشەلگەن ئات «چۈشمەك[2]»

马的腿住绊

چۈشەنچە 解见②念概象抽 ～ ئابستراكت ：念概①〔静〕

见的新出提 قىيماق تۇنتۇرىغا ئوتتۇرىسىنى چۈشەنچىسىنى يېڭى چۈشەنچە ：法看 ، 解

③法看的己自出说 ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىنى ئېيتماق / 解

释解以予，释解作 بەرمەك ～ ：释解

چۈشەندۈرمەك 态动使的 «چۈشەنمەك» ：سەۋەبىنى ～ 释解

原 / قىيىن جۈملىلەرنى ～ 句难解讲 چۈشەندۈرگۈچى

。造构的机拉拖式新说解民农给员解讲 . يېڭى تىپتىكى تراكتورنىڭ تۈزۈلۈشىنى دېھقانلارغا چۈشەندۈردى

。了笑地心会他 . گەندەك قىلىپ كۈلۈپ قويدى ۇ چۈشەن-

چۈشەندۈرۈش 明说〔静〕

چۈشەندۈرۈشمەك 态同共的 «چۈشەندۈرمەك»

چۈشەندۈرۈلمەك 态动被的 «چۈشەندۈرمەك»

چۈشەنمەسلىك 会误，解误〔静〕

چۈشەنمەك 懂，解理，白明，解了〔动〕：تۈۋەنگە كۆز سال-

غاندىلا ، ئاممىنىڭ ئارزۇ ـ تەلەپلىرىنى ھەقىقىي چۈشەنگىلى بو-

和望愿的众群解了地正真能才，下向睛眼有只.لىدۇ
求要。ئۇ زېرەك ئادەم، كۆپ گەپ قىلمىسمۇ چۈشىنىدۇ.
白明就说多用不，人明聪个是他。پىكىرىڭىزنى تامامەن چۈشەندىم.
解理全完我见意的你。ئۇنىڭ سۆزىنى چۈشەندىڭىزمۇ؟
有没了懂你话的他？

چۈش - پېشىن 午正，午中〔静〕

چۈشكۈرتمەك «چۈشكۈرمەك»的态动使的

چۈشكۈرمەك 嚏喷打〔动〕：ئۇنىڭ بۇرنى قىچىشىپ چۈشكۈردى.
嚏喷个了打痒痒子鼻他。

چۈشكۈرۈشمەك «چۈشكۈرمەك»的态同共的

چۈشكۈرۈك 嚏喷〔静〕

چۈشكۇن[1] 落堕，落低，沉消，丧颓，废颓，靡萎〔静〕：روھى ~ / 沉消志意
绪情的落低 كەيپىيات

چۈشكۇن مۇزىكا 音之靡靡

چۈشكۇن[2] 〔静〕：方地的脚落 مەن يولدىن ئېزىپ كەتتىم، بىرەر ~ تاپالماي يۈرىمەن.
脚落个一到不找，了路迷我。
方地的。

چۈشكۇنلەشتۈرمەك «چۈشكۇنلەشمەك»的态动使的

چۈشكۇنلەشمەك 振不靡萎，沉消，落堕〔动〕：ئۇ ئادەم پۈتۈنلەي چۈشكۇنلىشىپ كېتىپتۇ.
了落堕全完人这。
没，绪情沉消②义主废颓①<哲>〔静〕

چۈشكۇنلۈك 丧沦德道 ~ ئەخلاقي：退衰，丧沦，落

چۈشلۈك 餐正，饭午 تاماق ~ / 的午中：ئۆيقۇ ~ / 睡午
宴午 زىياپەت ~ / 休午 دەم ~

چۈشلىمەك 午中过〔动〕：بىز مۇشۇ جايدا چۈشلەپ، ئاندىن يولغا چىقايلى.
路上后然，午中过儿这在们咱。

چۈشمەك 入坠，落坠，坠，落降，落，下①〔动〕：تاغدىن ~ 山下 / ئاتتىن ~ 马下 / يوپۇرماقلار يەرگە چۈشتى.
了落降机飞。了地落叶树。
一第在落音重。ئۇرغۇ سۆزنىڭ بىرىنچى بوغۇمىغا چۈشكەن.
上节音个。پاراشوت ئېچىلدى - دە، پاراشوتچى ھاۋادىن چۈشۈشكە باشلىدى.
中空从始开兵伞，了开张伞落降。
降，下(等雪，雨)②套圈入坠 ~ قىلتاقتا：来下落坠。
上③霜降 ~ قىراۋ / 雨下 ~ يامغۇر / 雪下 ~ قار，
上 ~ پىكاپقا / 车火上 ~ پويىزغا (等船，车)：搭，乘
④海上到船轮搭 چۈشۈپ شاڭخەيگە بارماق / 车轿下
~ باھا / 降下度温 ~ تېمپېراتۇرا：落低，低降，降下
低绪情 ~ روھى / 降下信威 ~ ئابرۇيى / 价跌，价降
光阳的烂灿 يارقىن نۇرلىرى دەريا يۈزىگە چۈشۈپ تۇراتتى.
射照，射投(等影，光)⑤ 振不神精，落：ئۇياشىنىڭ

。上面江在射照 دەرەخنىڭ سايىسى يەرگە چۈشۈپ تۇراتتى.
~ 榻下，宿投，住⑥。上地在投荫树 دوستىنىڭ ئۆيىگە
我。里家友朋在住 بىز بېيجىڭلىك مېھمانخانىسىغا چۈشتۇق.
常日束结：所处个某去，到)下⑦。店饭京北榻下们
厂下 ~ / ئىش：学或作工)：يېزىغا ~ / 乡下 ~ / زاۋۇتقا
头一的西东)⑧狱入 ~ / 工下，班下 ~ تۈرمىگە
的娘姑。垂(下往：قىزنىڭ چېچى يەلكىسىگە چۈشۈپ تۇراتتى.
气丧头垂 قارا‌ئاغۇ / 。上肩到垂子辫 بېشى چۈشۈپ كەتمەك
，盖⑨临降幕夜 ~ گۈگۈم / 黑天，落垂幕夜 چۈشمەك
村们我。建(屋房)：يېزىمىزغا نۇرغۇن يېڭى ئۆيلەر چۈشتى.
：掉，落跌，跌，落脱，入落，落⑩。房新多许了盖里
网落 ~ ئېغىرچىلىق / 选落 تورغا 落 قالماق سايلامدا چۈشۈپ
。上身的我到落担重。ئاخىردا مېنىڭ ئۈستۈمگە چۈشتى.
丽古到落光目把他后最。ئۇنىڭ كۆزىگىلىشەنگە چۈشتى.
脱齿牙 چىش / 套圈入落 ~ قاپقانغا。上身鲜
的爷爷。落 ~ / 行一这。بۇ ھۆرمەتچىچى پۈتۈنلەي چۈشۈپ كەتتى.
。了光掉都发头 بۇ قۇردا ئۇچ خەت چۈشۈپ قاپتۇ
帕手。字个三了掉里 ياغلىق يانچۇقۇمدىن چۈشۈپ كەتتى.
泥进跌 پاتقاققا چۈشۈپ كەتمەك。了来出了掉里袋口从
出(时牌打)⑪膘掉，膘跌 ~ / 坑 ئېتىمدىن ~ قاغىنى：
(务职种某任 担再不)卸⑫桃黑出 ~ / ئەمىلىدىن ~ ۋەزىپىسىدىن：
：去进得放⑬官去，官免 ~ / 职卸，任卸
。去进不放匙钥里子锁。لامپۇچكا ئاچقۇچ قۇلۇپقا چۈشمىدى.
现出⑭。口螺进不放炮灯。ئارىغا پاتۇرۇنغا چۈشمىدى.
黑现出上脸 ~ يۈزگە داغ / 盾矛现出间中 ~ زىددىيەت
纹皱起上脸，纹皱现出上脸 ~ / 斑 يۈزگە قورۇق
像的他。照⑮(射折)：ئۇ رەسىمگە بەك چىرايلىق چۈشۈپتۇ.
出长)坐，结⑰亲结 ~ قېدا：亲结⑯。亮漂很得照
词名在用⑱ 瓜坐 ~ سويما / 瓜结 ~ خەمەك：实果)
来天起聊 ~ / 始开的作动示表，后 پاراڭغا：
，后词动在用⑲来话起说 ~ / 来舞起跳 ~ گەپكە
从他。处低到处高由示表：ئۇ ئۆگزىدىن سەكرەپ چۈشتى
从牛头一。了来下跳顶屋 بىر كالا تاغدىن غۇلاپ چۈشتى.
。上爱 ~ مېھرى：爱思，爱⑳。了来下滚上山
情钟 ~

落<军>②角射入<物>① چۈشۈش بۇلۇڭى
角

差落 <水> چۈشۈش پەرقى
线射入 <物> چۈشۈش سىزىقى
点射入 <物> چۈشۈش نۇقتىسى

چۇشۇش يۈزى 面射入 <物>
چۇشۇرتمەك «چۇشمەك»的双的态动使：چاچ ～ 头剃，发理
چۇشۇرگە ①〔静〕 闸(的磨水或渠小)，洪溢道②<艺> 曲终
چۇشۇرمەك «چۇشمەك»的动使态：ئاتتىن ～ 拉，马下扶
～ / پەردىنى 半降 ～ / بايراقنى يېرىم 帘窗下放 ～ / 马下
قان بېسىمىنى 成低降 ～ / تەننەرخنى 压血降 ～ / 旗
بىر سۆزنى چۇشۇرۇپ قويماق 本 / بىر سۆزنى چۇشۇرۇپ قويماق 漏掉了一个词 / كۆمۈر
～ / ساقال 刮 ～ / چاچ 头剃 ～ / يۈك 货卸 ～ / 煤卸
～ / باھاسىنى چۇشۇرۇپ ساتماق 子胡 / باھاسىنى چۇشۇرۇپ ساتماق 出价降，售出价贬
～ / باشقىلارنى 别低贬 ～ / ئابرۇيىنى 信威低贬 / 售
～ 干放下 / كادىرلارنى تۆۋەنگە 令命达下 / بۇيرۇق 人
部
چۇشۇرۇشمەك 态同共的«چۇشۇرمەك»
چۇشۇرۇلمەك «چۇشۇرمەك»的被态动：ئەمەتنىڭ چېچى پاك ـ پاكىز چۇشۇرۇلۇپتۇ . 净净干干得剃发头的提麦艾。
چۇشۇشمەك 态同共的«چۇشمەك»
چۇشۇك ①〔静〕 产流，产早②儿产早：ئون تۇغۇتتىن بىر ～ ياماق . 害厉娩分次十比产早次一 <谚> 品礼③。
چۇشۇك قىزىتمىسى 热产流 <医>
چۇشۇم 下见
چۇشۇم كېلىش 格宾 <语>
چۇشۇمسىز 的正醇不道味，的好不道味〔静〕
چۇشۇملۇك 的正醇(道味叶茶)：چاي ～ 〔静〕 醇道味叶茶的正
چۇشمەك ¹〔动〕 梦做，梦：见梦：توخۇ داڭگال چۇشەر ، ئۆچكە جاڭگال . <谚> 干)丛木灌见梦羊山，垃坷土见梦鸡(么什务的么什在是你，么怎？ نېمە ، چۇشەڭاتامسەن 。吧梦做？
چۇشمەك ²〔动〕 住绊①，住捆：پۇت ـ قولىنى زەنجىر بىلەن ～ 用手住捆子链脚②束缚 <转>：كونا قاراش بەزىلەرنىڭ ئىدىيىسىنى چۇشەپ قويدى . 人些一了缚束念观旧。
چۇشىنەرلىك 畅流，懂易〔静〕：بۇ ماقالىنىڭ تىلى ～ 这篇文章文字流畅
چۇشىنىشلىك 白明 سۆز ～ ：见易而显，懂易白明〔静〕 话的懂易 / مەن ئۇنىڭ سۆزلىگا ناھايىتى ～ جاۋاب بەردىم . 问。～ مەسىلە 。答回的误无白明了作题问的他对我。见易而显题
چۇشىنىشمەك 态同共的«چۇشەنمەك»

چۇشىنىكسىز 的解费，的解理以难，的懂易不〔静〕：
～ سوئال گەپ 话的解费 / 题问的懂易容不
چۇشىنىكسىزلىك 〔静〕 解费：～ پەيدا قىلماق 发解误生，会误生产
چۇشىنىلمەك «چۇشەنمەك»态动被的
چۇكچۇك 学时鹑鹌捕抓②器线导(的机纫缝)①〔静〕 器声发鸟
چۇكۇلۇك 子篮小 <方>〔静〕
چۇكۇنەم 人的琐猥 ～ ئادەم：气俗，琐猥〔静〕
چۇلە 乎乎傻<转>②水的熬干桃，干杏①〔静〕
چۇلۇ ¹ 〔静〕 ②环鼻，栓鼻(的牛和驼骆)<机>
چۇلۇك ² 子销
چۇلۇك 椿臭，樗 <植>〔静〕
چۇلۇك پىلىسى 蚕樗 <动>
چۇلىزالك 话，的四倒三颠话说，儿帽傻，瓜傻大〔静〕 的上子点到不说
چۇمەك 的背驼 <方>〔静〕
چۇمبەل 罩面，纱面〔静〕
چۇمبەللىك ②女妇的纱面戴：的纱面戴①〔静〕 布的用罩面做：～ رەخت 的用罩面做，的用纱面做
چۇمپەردە = چۇمبەل
چۇمچەك 下见
چۇمچەك قۇلۇلىسى 蛎牡 <动>
چۇمكەتمەك «چۇمكىمەك»态动使的
چۇمكەشمەك «چۇمكىمەك»态同共的
چۇمكەلمەك «چۇمكىمەك»态动被的
چۇمكەنمەك «چۇمكىمەك»态复自的
چۇمكىمەك 住包，住蒙：住，بېشىنى يوتقان بىلەن چۇمكەۋالماق 用 / يەرنى تاۋۇز پىلەكلىرى چۇمكىدى . 头住蒙子被用。了住盖都地把秧瓜西。
چۇمگە 鸟潜 <动>〔静〕
چۇمگەكلەر ئالتىلىسى 科鸟潜 <动>
چۇمگەكلەر ئەتىرىتى 目鸟潜 <动>
چۇمگەن 地草芳 <古>〔静〕
چۇمۇلە 蚁蚂：چۇمۇلىنىڭ سۆڭىكى غاجاش روھى 蚁蚂 <动>〔静〕 神精的头骨啃蚁蚂
چۇمۇلە كىسلاتاسى 酸蚁 <化>
چۇمۇلىخور 兽蚁食 <动>〔静〕
چۇمۇلىسىمان 的状蚁蚂〔静〕
چۇمۇلىسىمان ئالتۇنكۆز 蛉蚁 <动>

چۇمىمەك 掰 <方>〔动〕

چۇنچە 房荫(的干葡萄)〔静〕

چۇنكى 因为; 因〔助〕: مەن كېلەلمىدىم ، ~ يامغۇر ياغدى . 了雨下为因, 来有没我。

چۇۋت 蓝靛 <古>〔静〕

چۇيگە 口闸(的磨水) <方>〔静〕

چېپىشماق[1] «چاپماق[2]» 态同共的

چېپىشماق[2] «چاپماق[3]» 态同共的

چېپىشماق[3] «چاپماق[4]» 态同共的

چېپىق 锄(指)节季的定一) <农>〔静〕: قونداق چېپىقى 锄夏 ~ يازلىق / 节季米玉锄

چېپىلغاق 管爱 ئادەم ~ : 的事多, 的事闲管爱①〔静〕
猫的嘴偷 مۇشۇك ~ : (猫)的嘴偷②人的事闲

چېپىلغاقلىق 嘴偷(猫)②事多, 事闲管①〔静〕

چېپىلماق[1] «چاپماق[3]» 态动被的

چېپىلماق[2] «چاپماق[4]» 态动被的: باشقا يېلىم چېپىلدى . 头。胶发了抹上

چېپىلماق[3] 事闲管爱, 缠纠, 手插, 人介, 涉干〔动〕
(情事的做该人本于属不做去于衷热示表): بىز قا-زانغا چېپىلغان ئەر كىشىنى زادىلىق قىلمىمىز . 钻爱话笑们我。人男房厨的

چېپىندى 屑木(的出砍等子锛用匠木)〔静〕

چېتىر 羔驼岁三 <动>〔静〕

چېتىشتۇرماق 车把 ~ : «چېتىشماق»的态动使的 ۋاگونلارنى 来起接连厢

چېتىشتۇرۇلماق «چېتىشتۇرماق» 态动被的

چېتىشىشچانلىق 性配交可 <生>〔静〕

چېتىشلىق 的涉牵, 的连牵有①〔静〕: جىنايى ئىشلار دېلوسىغا ~ ئادەم 人的连牵有件案事刑与 / بۇ خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا ~ مەسىلە . 题问的活生民人到涉牵是这。
②系关, 连牵: بۇ ئىشتا ئۇنىڭ چېتىشلىقى يوق . 件这在。连牵受会不他中事 ئۇنىڭ بۇ دېلو بىلەن چېتىشلىقى بار . 。系关有子案桩这同他

چېتىشماق[1] «چاتماق» 态同共的

چېتىشماق[2] 配交①〔动〕: سەت بىر ئىشقا چېتىشىپ قالماق 里情事的面体不件一到连牵

چېتىق 镣脚②索马绊①〔静〕: ھورۇن خوتۇن پۇتقا ~ . 等椅桌)子撑③。镣脚的上腿人男是娘婆懒 <谚>
(木横的间中腿

چېتىقلىق 腿住绊 ئات ~ : 的着拴, 的腿住绊①〔静〕

子链铁被脚手 ~ قوللىرى زەنجىر بىلەن / پۇت 马的
事这 . ~ بۇ ئىش ساڭا : 的连牵有, 的系关有②着拴。连牵有你与

چېتىك 靴皮式女〔静〕

چېتىلدۇرماق «چېتىلماق» 的使动态: ئالىم پاراڭىنى بىرەر كونكرېت ئادەمگە چېتىلدۇرماسلىققا تىرىشتى . 使量尽木力阿。人的体具个某及涉不话

چېتىلما 的联关〔静〕

چېتىلما تاۋار 品商联关 <经>

چېتىلماق ① «چاتماق» 的态动被的: 挂, 及涉, 扯拉, 扯牵②
扯牵事件这 . بۇ ئىشقا نۇرغۇن ئادەم چېتىلىپ قالدى 钩
也他事件这 . بۇ ئىشقا ئۇمۇ چېتىلىپ قالدى 。人少不了
业企钩挂 。了去进扯牵被 چېتىلغان كارخانا

چېتىن 椒花, 椒木花 <植>〔静〕

چېتىنقۇش 鸹 <动>〔静〕

چېچەك[1] 桃 شاپتۇل چېچىكى(的物植本木指多)花〔静〕:
~ / 花开 ئېچىلماق ~ / 花杏چېچىكى ئۇرۇك / 花
谢凋花 توزۇماق ~ / 花落 تۆكۈلمەك

چېچەك سۈيى 汛春

چېچىكى چاي بولماق 放怒花心 <成>: ئۇ بۇ قېتىمقى سودىدا نۇرغۇن پايدىغا ئېرىشكەچكە ، چېچىكى چاي بولدى . 。了放怒花心以所, 大很利获中意生次这在他

چېچەك[2] 痘牛, 花天 <医>〔静〕

چېچەك ئەمىلمەك 痘种

چېچەك چەكمەك = چېچەك سالماق

چېچەك چىقماق 出, 烦麻出 <转>②花天出①

چېچەك چېقدۇ 量商不. : 子娄: مەسلىھەتسىز قىلىنغان ئىشقا چېچەك چېقدۇ . 。子娄出会事的干就

چېچەك سالماق = چېچەك ئەمىلمەك

چېچەك ئۆسمىسى 苗痘, 苗痘牛 <医>

چېچەك - چوكان 花与芽和枝嫩〔静〕

چېچەكچى 者痘种〔静〕

چېچەكسەي 菜针金, 菜椰花 <植>〔静〕

چېچەكلەتمەك 态动使的 «چېچەكلىمەك»

چېچەكلىك 茶 چاي ~ : 的花, 的花开, 的花有〔静〕
花
开花杏 . ئۇرۇك چېچەكلىدى : 花开①〔动〕

چېچەكلىمەك 了。 چېچەكلەش مەزگىلى : 醭生, 醭长②期花开
了醭长醋这 . بۇ ئاچچىقنىڭ چېچەكلەپ قاپتۇ 。

چېچەن 慧颖, 的灵机, 的智机, 的智睿, 的明精〔静〕

的，的悟颖：～ يىگىت 精 / 子伙小的明 بىۋ بالا بەك
。灵机真子孩这．～

چېچەن - پاكىز 癖洁〔静〕

چېچەنلەشتۈرمەك «چېچەنلەشمەك» 的态动使

چېچەنلەشمەك «چېچەنلەشتۈرمەك»：觉警，明精变，灵机得变〔动〕 ئۇ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا ، سەل چېچەنلىشىپ ، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى .
。了来起躲便，觉警点有，话些这到听他

چېچەنلىك 悟颖，灵机，智睿，智机〔静〕：ئۇنىڭ قىيا كۆزلىرىدىن خاتىرجەملىك ۋە ～ چىقىپ تۇراتتى . 的圆圆他
。智睿和详安出露流里睛眼大

چېچەنلىك قىلماق 耍明聪小

چېچىرىغۇر 鬼死，的死该 <方，骂>〔静〕

چېچىشماق «چاچماق» 的共同态：بالىلار بىر - بىرىگە ھەدەپ سۇ چېچىشىپ ئويناۋاتتى . 玩水泼相互地劲个一们子孩
。ئۇلار پۇل - پۇچەكلىرىنى بوزۇپ - چېچىشتى . 他挥们霍
。财钱

چېچىلاڭغۇ 邋：乱零，乱纷，散涣，漫散，散懒〔静〕 تۇرمۇشى ～ 杂拉：遢 / بۇ ماقالە بەك ～ 漫散活生
يېزىلىپتۇ . 这篇文章写得太零乱。ئۇ بەك ～ ئادەم ئىكەن .
。人的遢邋很个一是他

چېچىلاڭغۇلاشماق 变，漫散变；乱凌变，乱散变〔动〕
散涣：رەھبەرلىك چېچىلاڭغۇلىشىپ ، بوشاپ كەتسە بولمايدۇ .
。懈松，散懒能不导领

چېچىلاڭغۇلۇق 态状散涣，态状漫散〔静〕

چېچىلغاق 火肝动爱，的气生易容，的躁暴情性〔静〕
人的火肝动爱 ～ ئادەم：的

چېچىلغاقلىق 绪情躁暴〔静〕

چېچىلما 的散，的发散〔静〕

چېچىلما دولقۇن 波发散 <物>

چېچىلما شاۋقۇن 声噪粒散 <物>

چېچىلما نۇر 光射散 <物>

چېچىلماق[1] 洒，落撒，散分，落散①〔动〕：ئۈستەل ئۈستىدە كىتابلار چېچىلىپ ياتاتتى . 本几着放地乱散上子桌
。书 ئۇنىڭ قول يازمىسىنىڭ بىر قىسمى چېچىلىپ يوقالدى .
。了失散稿手分部的他 يەرگە چېچىلىپ كەتكەن ئاشلىقنى تېرىپ ئېلىڭلار . 来起拾食粮的上地在洒把们你
。发，火动，火恼②力意注散分 قىلىپ چېچىلىپ كېتىمەك
作，怒，火发：قانداق دېگەن مەجەز بۇ ، ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق ، چېچىلىپ كېتىسەن ! 火恼就动不动，气脾这你看！
ئازراق ئىش ئۈچۈن ～ 为 / ئۇ ھەرقانداق بىر 火动事小点一

ئىشقا ئۇڭاي چېچىلىپ كەتمەيدۇ . 发易容不都事何任对他
怒 。بىرەر ئېغىز سۆز قىلماي ، قىلماي - ئۇ چېچىلىپ كەتتى .
。了急就他，话句两一上说有没

چېچىلماق[2] 态动被的 «چاچماق»

چېخ 克捷〔静〕

چېخچە 式克捷②语克捷学 ～ ئۆگەنمەك：语克捷①〔静〕
的：～ ئۇسسۇل 蹈舞克捷

چېدەر 绳绊，索马绊〔静〕

چېدەرلەتمەك 态动使的 «چېدەرلىمەك»

چېدەرلەشمەك 态同共的 «چېدەرلىمەك»

چېدەرلەنمەك 态动被的 «چېدەرلىمەك»

چېدەرلىمەك 马绊 ～ ئاتنى：住绊腿(马)把〔动〕

چېدىر[1] 篷帐搭 ～ تىكمەك：篷帐〔静〕

چېدىر لىم 架屋，架桁

چېدىر[2] (等片纸，枝树干，草枯)圾垃 <方>〔静〕

چېرتيوژ 纸图〔静〕

چېرتيوژ قەغىزى 纸图绘

چېرتيوژچى 员图制，员图绘〔静〕

چېرتيوژچىلىق 作工图制，作工图绘〔静〕

چېرتيوژخانا 室图制〔静〕

چېركاۋ 堂教 <宗>〔静〕

چېرپىاشكا 象椿 <动>〔静〕

چېرىك 丁兵，卒〔静〕

چېرىك ئالماق 兵招

چېرىك تۇتماق 丁壮抓，兵抓

چېرىكلىك 兵当抓被 چېرىكلىككە تۇتۇلماق：兵当〔静〕

چېسلا 几是天今？ بۈگۈن چېسلاغا قانچە：号②历日①〔静〕
号？

چېسلالىق 的历日带〔静〕

چېسلالىق تامغا 戳日

چېسلالىق سائەت 表的历日带

چېغى 许或，许也，能可〔助〕：ئۇ مەن يوق چاغدا كەلگەن ～ . 的来候时的在不我是能可他
。ساڭا دېمىسەم بولماي دېدىغان ～ . 行不你诉告不许或
。ئۇ ئۆيدە يوق ، ئىدارىگە كەتكەن ～ . 吧了去关机到是怕，家在不他
سوغۇق شامال چىققىلى تۇردى ، يامغۇر ياغىدىغان ～ . 风凉
。了雨下要能可，了来起

چېغىچە 宜相，体得，适合，当适 <方>〔静〕

چېقىر 色蓝，色绿〔静〕

چېقىر تىكەن 风防 <植>

چېقىر كۆز 眼碧，睛眼蓝
چېقىركۆز چۆككەك ئۆردەك 鸭潜眼白 <动>
چېقىر ئۈجمە 桑紫 <植>
چېقىشتۇرما 别鉴，较比〔静〕
چېقىشتۇرما بەلگە 候征性别鉴 <医>
چېقىشتۇرماق ①〔动〕碰撞②撞击：状恶告，话坏说：ئۇ مېنى بىكاردىن ـ بىكار ئاكسىغا چېقىشتۇردى . 他向故无缘无他哥告我的状恶。
چېقىشتۇرۇشماق «چېقىشتۇرماق» 态同共的
چېقىشقاق 〔静〕爱耍笑爱，的趣逗爱：的笑耍爱 ~ ئادەم 人的
چېقىشماق[1] «چاقماق[4]» 态同共的
چېقىشماق[2] 〔动〕打哈哈，乐逗：بۇ قىز قول ـ قولىغا تەگمەي سودا قىلمۇپتىپ ، قايسىبىرلىرى بىلەن گەپتە چېقىشاتتى . 这姑娘不跟任何一个人打哈哈，意生作面一套，背地里却和几个同面一伙人做起了买卖。
چېقىق 〔静〕破打，的破打：的破，的破罐子 ~ كوزا 破瓮
چېقىل 〔静〕防洪①壁峭②坝
چېقىل ـ چوقۇل 〔静〕难(的上活生)：处难，处难到遇 يولۇقماق
چېقىلدۇرغۇچ 〔静〕杆挑(的中斗漏使)均粮原的入进（置装种一的盘磨）
چېقىلدۇرۇق = چېقىلدۇرغۇچ
چېقىلغان 〔静〕闪电
چېقىلغان قايتۇرغۇچ 避雷针
چېقىلماق[1] ① «چاقماق[4]» 的态复自的：چاقماق چېقىلدى . 闪打了。②«چاقماق[4]» 的态动被的：تەخسە چېقىلدى . 摔被子碟了。
چېقىلماق[2] 〔动〕犯侵，逗挑，惹招，犯触，动触：بۇ نەر-سىلەرگە چېقىلما ~ كىشىگە 。西东些这动别犯人 / 益利的人他犯侵
چېقىمچى 〔静〕打小报，者密告，者告诬：为：~ بەك يامان ئادەت . 惯习的坏很种一是密告者。
چېقىمچىلىق 〔静〕进谗言，为行的诬告，为行密告，打小报告 قىلماق 非是弄搬
چېقىن 〔静〕闪电
چېقىندى ①〔静〕碎(的出飞处四向)②子星火(的出进)③子碴冰 چېقىندىلىرى 碴子 / 碎石头
چېكە 〔静〕<理生>发 / 白斑鬓两 كىرمەك ئاق چېكىسىگە 发鬓，角鬓，角额，穴阳太：~ چاچ

چېكە سۆڭىكى 骨颞
چېكىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن 过晒未角额 <成>
يازچە تەر تۆكۈپ ئىشلەيدىغىنى بىز ، غوجامنىڭ چېكىسى ئاپتاپ كۆرمەيدۇ ، — دېدى ئۇ كەتمەننى دولىسىغا ئېلىپ . 阳太过晒没都角额连却爷老，作劳汗挥天夏个整们我：说曼土砍起扛他。
چېكىسىدىن تەر چىقماق 作劳汗挥，汗冒头额
چېكىسىگە تاڭماق <成>鬓在别(贝宝作当)上头在顶，间
چېكىسىگە قىسماق = چېكىسىگە تاڭماق
چېكەتكە 〔静〕<动>虫蝗
چېكەتكە ئاپىتى 灾蝗
چېكەرمەن 〔静〕子君癮，鬼烟
چېكىرمەك 〔动〕<古>眠失
چېكىت 〔静〕①点：~ گۈللۈك رەخت 有的点花布②号句(的文尔吾维)<语>
چېكىت قويماق 号句打
چېكىتسىز 〔静〕的点带不①的号句无②的
چېكىتلىك 〔静〕的点有
چېكىتلىك پەش 号分 <语>
چېكىتلىك كود 码针点 <电>
چېكىشتۇرمەك «چېكىشمەك[1]» 的态动使的：تۇخۇم ~ 鸡碰蛋
چېكىشمەك[1] «چەكمەك[1]» 态同共的：چېكىشمىگۈچە بېكىشمەس . 。识相不打不 <谚>
چېكىشمەك[2] «چەكمەك[2]» 态同共的：ئۇلار يولنىڭ چېتىگىرەك چېقىپ ، بىر ئورامدىن چېكىشتى . 一了抽，旁路到走们他。烟合莫支。
چېكىلەك 〔静〕荡浪 <方>
چېكىلمە 〔静〕錾
چېكىلمە نەقىش 雕浮的刻錾
چېكىلمەك[1] ①«چەكمەك[1]» 的态动被的：ئىشىك ئۇشتۇمتۇت چېكىلىپ ، ياتاقتا ئابدۇللا كىرىپ كەلدى . 走，开敲被然突门。拉杜卜阿是的来进
چېچەكتە چېكىلمىگەن قىزىلدا قىرىلار . <谚>了丧疹麻出的折天没花天出
ئۇ 。命 كۆڭلى ~ 伤创到受灵心
چېكىلمەك[2] «چەكمەك[2]» 态动被的
چېكىلمەك[3] 〔静〕熟快，熟黄：ئۈزۈم چېكىلدى . 要快萄葡。了熟
چېكىلىك 〔静〕帽檐①：خۇرۇم ~ قۇلاقچا 的檐皮带革

料布的用檐帽做 ～ رەخت :的用檐帽做②子帽皮
搭眉的头笼 نوختىنىڭ چېكىلىكى :搭眉③
چېكىلىمەك 角鬓住包〔动〕
چېكىم[1] 布花绣 گۈللۈك رەخت ～ :的花绣，的绣〔静〕
چېكىم[2] 次一抽 تاماكا ～ بىر :的口一吸，的次一抽〔静〕烟的
چېكىم - چېكىم 绣的花多很绣〔静〕 :خاسىيەتلىك ئوستىدە-كى ～ گۈللۈك كۆڭلەك بەكمۇ ياراشقاندى . 绣的穿提耶斯哈。体得很裙衣连的花多很了
چېكىملىك 烟纸，斯纳，烟麻，片鸦指)品食吸〔静〕等) :زەھەرلىك ～ 品毒
چېكىن 纹花色金印(上绸丝在)〈古〉〔静〕
چېكىنەك 根耳〈方〉〔静〕
چېكىندۈرمەك «چېكىنمەك» 的态动使 :دۈشمەننى ～ 退打 / ئەسكەر ～ 兵撤 / پېشقەدەم كادىرلارنى ئىككىنچى سەپكە ～ 人敌线二居退部干老让
چېكىندۈرۈشمەك «چېكىندۈرمەك» 的态同共
چېكىندۈرۈلمەك «چېكىندۈرمەك» 的态动被
چېكىنمە 的退倒，的倒〔静〕
چېكىنمە بايان 述倒〈文〉
چېكىنمە دېڭىز قىرغىقى 岸海退后〈地〉
چېكىنمەك 后 ～ كەينىگە :出退，后退，退①〔动〕 مەكتەپتىن ～ 退 / قىينىچىلىق ئالدىدا چېكىنمەيمىز . 学退，退撤，却退〈军〉②。退后会不们我前面难困在 :出撤 دۈشمەن ئەسكەرلىرى چېكىندى . 了却退军敌。قوزغىلاڭچىلار تايانچ پونكىتتىن چېكىندى . 据了出撤者义起 :化退③。点 ئادەمنىڭ قابىلىيىتى بەلگىلىك ياشقا كەلگەندە تەدرىجىي چېكىنىدۇ . 退会便力能，龄年的定一了到人。化
چېكىنگەن مۇزلۇق 川冰退后〈地〉
چېكىنىش 化退〈生〉②退后①〔静〕
چېكىنىش چىرىغى 灯车倒〈交〉
چېكىنىش خاراكتېرلىق رېماتىزم 炎节关性行退
چېكىنىشمەك «چېكىنمەك» 的共同态 :ئۇسسۇلچىلار ئىككى يانغا چېكىنىشتى . 边两向退者蹈舞。
چېگەلەك 麻布罗〈方〉〔静〕
چېگرا 界边 ～ كېلىشىمى 边界①〔静〕 :陲边，境边，界边 ئايرىماق / 界划 چېگرىدىن ئوغرىلىقچە ئۆتمەك / 定协 ؤەقەسى 边境事件②限界 :نورمال دىنىي پائالىيەتلەر بىلەن قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەتلەرنىڭ چېگرىسىنى قاتتىق ئىنكاس قىلىش كېرەك . 法违与动活教宗的当正别区格严。限界的动活
چېگرا ئاھالىسى 民边
چېگرا بەلۋېغى 带界边
چېگرا تاختىسى 碑界
چېگرا رايون 边区，疆边 :چېگرا رايونى سودا ئارقىلىق گۈللەندۈرمەك 边兴易贸
چېگرا رايون ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 经境边学济
چېگرا سودىسى <经> 易贸境边
چېگرا مۇداپىئەسى 防边
چېگرا يۈزى <物> 面界
چېگرىداش 接，壤接，界交②的连毗，的邻毗①〔静〕 ～ رايون 界 :دۆلەت / 区地邻毗 / 家国邻毗 جۇڭگونىڭ شەرقىي شىمالى چاۋشيەن بىلەن ～ . 朝与北东国中。界交鲜
چېگرىلانماق 接，壤接，邻毗〔动〕 :界交 جۇڭگو شىمالدا روسىيە بىلەن چېگرىلىنىدۇ . 。邻毗国俄与面北国中
چېگرىسىز 的界无〔静〕
چېگرىسىز بوشلۇق 间空界无
چېگرىلىق 的界有〔静〕
چېگرىلىق بوشلۇق 间空界有
چېلەك[1] 桶(铁)〔静〕 :桶水 بىر / 桶一 سۇ ～ 水
چېلەك[2] 把摇(的车纺)〔静〕
چېلەكسىمان 的形桶〔静〕
چېلەكسىمان ئۆزگىرىش 变畸形桶
چېلەكلەپ 地桶一桶一，盆倾〔静〕 :يامغۇر ～ قۇيغاندەك 挑地桶一桶一 سۇ توشۇماق ～ 。雨大盆倾着下 . ياغدى 水
چېلو 琴提大〈艺〉〔静〕
چېلىش[1] 斗奋<转>②跤摔<体>①〔静〕
چېلىش مەرىكىسى 赛比跤摔
چېلىش مۇسابىقىسى = چېلىش مەرىكىسى
چېلىش[2] 奏演〔静〕
چېلىش ئۇسۇلى 法奏演
چېلىشتۇرماق «چېلىشماق[1]» 的态动使 :چېلىشچىلارنى ～ 跤摔手跤摔让
چېلىشچى 者斗战<转>②士斗角，手跤摔①〔静〕
چېلىشچىلىق 法跤摔〔静〕 :مەن كىچىكىمدىن تارتىپ چېلىشنى ياخشى كۆرىمەن . 限界的动活

چىلىقنى ئۆگىنىپ كەلگەندىم . 法跤摔习学就小从我 。
چېلىشخۇمار 迷跤摔〔静〕
چېلىشقاق 子伙小的跤摔善 ～ يىگىت 的跤摔善〔静〕
چېلىشماق[1] 斗角，跤摔①〔动〕 باي بىلەن دەۋالاشما ، باتۇر بىلەن چېلىشما . 勇跟要不，司官打依巴跟要不 <谚> 士角去不，斗奋，争斗②。斗角力努而国祖设建为 . 斗奋力努而国祖设建为 。 ھارماي ـ تالماي چېلىشمىز
چېلىشماق[2] «چالماق[1]»的态同共：بالىلار كۆلۈشۈپ چاۋاك چېلىشتى . 掌鼓着笑们子孩 。
چېلىشماق[3] «چالماق[2]» 的态同共：ئۇنىڭغا تۇخۇم چېلىشىپ بەردىم . 蛋鸡搅他帮我 。
چېلىقتۇرماق «چېلىقماق» 的态动使：ئۇ كوچىدا قوشنىسىنىڭ بالىسىنى چېلىقتۇرۇپ قالدى . 的居邻他了到碰上街在他 。子孩
چېلىقماق 帘眼入映 ～ مول / كۆزگە 现呈，入映〔动〕 ھوسۇل مەنزىرىسى كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى . 现呈象景收丰 。前眼在
چېلىنماق[1] «چالماق[1]» 的被动态
چېلىنماق[2] «چالماق[2]» 的被动态
چېمپىيون 军冠：پۇتبول چېمپىيونى 足球军冠 / جۇڭگو ئايالار ۋالىبول كاماندىسى دۇنيا بويىچە 3 ـ نۆۋەتلىك لۇڭغا تالىشىش مۇسابىقىسىدە ～ بولدى . 为成队球排子女国中 。军冠赛杯界世次三第
چېمپىيونلۇق 军冠：چېمپىيونلۇقنى تالىشىش مۇسابىقىسى 赛夺争军冠
چېنەتمەك «چېنىمەك» 的态动使
چېنەشمەك «چېنىمەك» 的态同共
چېنەك 具器量计②靶①〈方〉〔静〕
چېنەلمەك «چېنىمەك» 的被动态
چېنىشماق «چانماق» 的态同共
چېنىقتۇرماق «چېنىقماق» 的使动态：بەدەننى چېنىقتۇرۇپ ، ۋەتەننى قوغدايلى ! ئۇ ئەمەلىي خىزمەتتە ئۆزىنى چېنىقتۇردى . 国祖卫保，体身炼锻 ！自炼磨中作工际实在他 。己
چېنىقماق 炼磨，炼锤，炼锻〔动〕 ئاساسىي قاتلامدا ～ 在 炼锻层基
چېنىقىش 炼锻〔静〕 قادىر ئەتىگەنلىك چېنىقىشتىن قايتىپ كېلىۋېتىپ ئەخمەتنى كۆرۈپ قالدى . 的来回炼晨从尔迪喀 。提麦合艾了到看中途
چېنىقىشماق «چېنىقماق» 的态同共的
چېنىمەك 准瞄①〔动〕 ئوقنى دۈشمەننىڭ كۆكرىكىگە چېنەپ ئاتماق 击射膛胸人敌准瞄 ；量，酌斟 <转>② گەپنى چېنەپ قىلماق 说着酌斟要话 / ئايىغ ئالساڭ ، بالىنىڭ پۇتىنى چېنىۋېلىپ ئال . 买再好量先脚的子孩把，话的鞋买 。
چېھرە 容花，貌容的般一花 ～ گۈل：颜容，貌容〔静〕 چېھرىسى ئېچىلماق 开颜笑喜，颜开 / 貌月
چېۋە 子孩，鼠踦，股腹沟：بالىنىڭ چېۋىسى پىشىلاق بولۇپ قاپتۇ ، ئازراق ئۇيا سۈركەپ قويۇش كېرەك . 子孩 。粉儿点敷该应，了烂都踦鼠的
چېۋە ئۆلاك 带肚后的马
چېۋەر 干①〔静〕 ئايال ～ ：的巧灵，的索利，的练 / ئېتىز ـ ئېرىق ئىشىغا ناھايىتى ～ بولماق 农干 ～ قول / 人女的练 ～ / 手巧 دۆت كۆرۈنەر . <谚> 袖领的明英 داھى ～ ：明精，明英②。拙若巧大 ～ ：明精，明英②巧灵，索利，练干①〔静〕 چېۋەرلىك 答回出作地敏机 بىلەن جاۋاب بەرمەك
چى 布尺五 ～ رەخت 尺市，尺：بەش〔静〕
چىبەرقۇت 灯，袢袷绒条 ～ چاپان 绒条，绒芯灯〔静〕 衣上绒芯
چىبرى 羊老的上以岁六 <方，动>〔静〕
چىپ[1] 条枝嫩，条枝细 <古>〔静〕
چىپ[2] ，沥淅（音声的滴下往处高从体液容形）〔模〕 答滴
چىپ[3] 骤他，然骤：ئۇ سۆزلەۋاتقان دەرسنى ～ توختاتتى . 课讲了断中然 。
چىپ[4] 下见
چىپ كەلمەك 合（脚），合（身）：بۇ ئۆتۈك پۇتۇمغا چىپ كەلدى . 脚合正穿我子靴这 。بۇ كىيىم ئۇنىڭغا چىپ كەپتۇ . 身合正上穿他服衣件这 。
چىپار 牛花 كالا ～ / 马花ئات ～ ：杂错色颜〔静〕
چىپار بامبۇك 竹斑 <植>
چىپار بەل ئاغىمىخان 鼬纹 <动>
چىپار بۇغا 鹿花梅 <动>
چىپار بۇكەن 羚斑 <动>
چىپار تۇرۇلغا 鸪鸪颈珠 <动>
چىپار تۇمۇرتۇمشۇق 鸟木啄斑 <动>
چىپار جۇغۇر 鸡田花 <动>
چىپار جىنس 岩斑 <地>
چىپار چۈن 蝇丽 <动>

چىپار سۇ يىلىنى 蛇游脊花 <动>
چىپار غورۇلاي 刺不背金 <动>
چىپار قاقىرا 开鸦麻大 <动>
چىپار قانات پەرۋانە 蛾蠹豹 <动>
چىپار قۇيرۇق ئورمان كەپتىرى 鸽林尾斑 <动>
چىپار گرانىت 岩岗花状麻片 <地>
چىپار مايقوڭغۇز 虫甲龟金丽 <动>
چىپار ئورمان ئىپار مۇشۇكى 狸林斑 <动>
چىپار يۈز ئىپار مۇشۇك 狸面花 <动>
چىپار يىلان 蛇蕨 <动>
چىپارقۇلاق 掌线金 <植>〔静〕
چىپارئوت 兰叶斑 <植>〔静〕
چىپەرچى 差邮，员递邮 <方>〔静〕
چىپپىدە[1] 〔静〕①然骤，然猛，然突：ئاپتوموبىل ماتورى ~ ئۆچۈپ قالدى. 火了熄然突机动发车汽。~ توختاپ قالماق 滴淋汗大 ~ تەر چىقماق 滴淋②止停然骤。
چىپپىدە[2] 〔静〕(衣帽等)正合适：بۇ ئايىغ پوتۇمغا ~ كەلدى. 这鞋我穿正合脚。
چىپتا 袋麻〔静〕
چىپ - چاپ (音声的出发时物食嚼)唧吧唧吧〔模〕
چىپراز 纳婆婆 <植>〔静〕
چىپچاپ 饱不吃，饱半 <方>〔静〕
吃够不 چىپچاپ بولماق
چىپ - چىپ 子样的流下向等汗，水容形〔模〕：مەن ~ تەرلەپ كەتتىم. 滴淋汗大我。ئۇنىڭ كۆڭلىكى ~ ھۆل بولۇپ كەتتى. 了透湿得淋衫衬的他。
چىپقان 子枣，枣 <古，植>〔静〕
چىپىلدىتماق 态动使的«چىپىلدىماق»
چىپىلدىماق 〔动〕滴淋：ئۇنىڭدىن قارا تەر چىپىلداپ ئاقاتتى. 滴淋汗大他。
چىت[1] 〔静〕布花棉：~ كۆڭلەك 衫衬布花棉
چىت[2] 棘荆 <植>〔静〕
چىت[3] 〔静〕笆篱：~ تام 墙笆篱
چىتەن 〔静〕①栏栅(的起围苇芦，枝树用)③囤②子围草(的用草麦拉)
چىتلاتماق 态动使的«چىتلىماق»
چىتلاشماق 态同共的«چىتلىماق»
چىتلاق 笆篱，栏围〔静〕
چىتلانماق 态动被的«چىتلىماق»：چىتلانغان مېۋىلىك باغ 用园果的来起圈笆篱
چىتىلىق 〔静〕①栏围②圈笆篱用的来起：ئاۋۇ ~ باغ بىزنىڭ. 那是子园的起圈笆篱用座的们我。
چىتىلىماق 〔动〕来起圈笆篱用：باغ ئەتراپىنى ~ 把园子周四来起圈
چىچاك 见下
چىچاك ئاتماق 子蹶灼
چىچاڭشىتماق 态动使的«چىچاڭشىماق»：مېنىڭ بىر سۆزۈم ئۈنى چىچاڭشىتىۋەتتى. 雷如跳暴他使话句一这的我。
چىچاڭشىشماق 态同共的«چىچاڭشىماق»
چىچاڭشىماق 〔动〕①跳乱蹦乱，子蹶灼：ئات چىچاڭشىدى. 马.子蹶灼 ~ ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپلا چىچاڭشىپ كەتتى. 起跳暴就话这听一他。来。
چىچاڭلاتماق 态动使的«چىچاڭلىماق»
چىچاڭلاشماق 态同共的«چىچاڭلىماق»
چىچاڭلىماق 〔动〕①子蹶灼：تېخى تولۇق كۆنمىگەن تورپاق چىچاڭلاپ كەتتى. 子蹶起灼牛公小的服驯全完有没还。
چىچاڭلىماق <转>②雷如跳暴：بۇ گەپ ئۇنىڭ جېنىغا تازا تېگىپ چىچاڭلىتىۋەتتى. 了来暴他使，他了痛刺实着话句这。雷如跳。
چىچامۇق 指名无<古>〔静〕
چىچە 够足，够 <古>〔静〕
چىچچە 品食的熟烤 <方>〔静〕
چىچچى 玩好，看好，爱可 <方>〔静〕
چىچقاق 〔静〕①的屎拉爱：بالا ~ / 子孩的屎拉爱 ~ 的起不耐②牛的屎拉爱 كالا
چىچقۇلۇق 道肛(的鱼) <方>〔静〕
چىچماق 〔动〕粪拉，屎拉：ئاتقان يەردە ئوق قالمدۇ، چىچقان يەردە پوق. 屎过拉，矢流下落会方地的箭过射 <谚>。便粪下留会方地的。
چىچۇرماق 态动使的«چىچماق»
چىچىرغا 环带皮(的上子鞍)〔静〕
چىچىرغان 棘沙 <方，植>〔静〕
چىچىشماق 态同共的«چىچماق»
چىداشچانلىق 力久耐，性固坚〔静〕
چىداشلىق 〔静〕住得受经示表：قۇرغاقچىلىققا ~ كۆمىلىدىغان سورتى 种品米玉的旱耐 / قاتتىق ئاغرىققا ~ بەرمەك 体住不受 / تەن جازاسىغا ~ بېرەلمەسلىك 痛剧受忍 / تېنى ~ بېرەلمەسلىك 消不吃体身 / مەن بۇ يەردىكى تونۇردەك ئىسسىققا ~ بېرەلمىدىم. 罚炉火里这住不受忍我。

般的热炎。بۇ نېپىز پەن يۇز جىلىك ئېغىرلىقتا ～ بېرەلەمدۇ؟ 这块薄片的百一受承能不能板？量重的斤

چىداشلىق بەرمەك 住得挺，住得经，受承，受忍

چىداشماق «چىدىماق»的共同态

چىدام 〔静〕心耐，性耐：ئۇ ～ بىلەن ياشايتتى، كەلگۈسىگە ئۈمىد بىلەن قارايتتى. 他～着活性耐靠着抱来未对，着希望。

چىدامسىز ～：的用经不，的用耐不，的心耐无①〔静〕子孩的心耐无 بالا ～ / 布的用耐不 رەخت ～ / 忍②物植的旱耐不 ئۇسۇلۇك ～ / 布的 قۇرغاقچىلىققا / 受的了不的：ئىسسىققا ～ ئادەم / 人的热炎了不受 سوغۇققا ～ ئادەم 人的冷寒了不受

چىدامسىزلىق 〔静〕了不受忍：كىچىككىنە ئىشقىمۇ ～ قىلساڭ قانداق بولىدۇ؟ 这么怎，了不受忍都你事小点一么这？呢行

چىداملىق ～：的耐忍能；的韧坚，的忍坚①〔静〕～ ئاياللار 坚韧女的性 / ئۇ ناھايىتى ～ ئادەم. 他能很忍耐。～：的起得禁，的住得受②劳耐苦吃 بۇ رەخت جاپاغا ～ 耐吃苦布种这，穿耐布种这。实结布种这 كېسىلمىكە ～ سورت 耐的久耐，的好性耐③种品病 سايىگە ～ ئۇسۇلۇك 耐物植阴 / قۇرغاقچىلىققا ～ زىرائەت 耐物作旱 / ئونقا ～ خىش 耐火砖 / سوغۇققا ～ ئارپا 耐寒大麦

چىدىماس 〔静〕的消不吃，的住不吃：چاقچاققا ～ ئادەم 人的笑玩起不开

چىدىماسلىق 〔静〕消不吃，住不经：ئۇ چاقچاققا ～ قىلدى. 他玩笑起不开。

چىدىماق 〔动〕①忍受：بۇ گەپكە چىدىمىدىم. 这种话我受不了。～ مۇھتاجلىق ۋە جەبر - جاپاغا 忍受困难艰苦 / تۇرمۇشتىكى قىيىنچىلىقلارغا ～ 忍上活生的困难②穿，破不穿（等袜，鞋）：住得经，穿耐，破不穿：بۇ ئۆتۈك ماڭا تۆت - بەش يىل چىدايدۇ. 这双鞋我穿破不穿年五四；这双鞋我以可还穿年五四。～ سىز تۇرۇۋاتقان ماگىزىن ھازىرچەياخشى، يەنە ئون يىل چىدايدۇ. 你在所店商的目前，错不前以可还穿年十。

چىر 〔静〕油，油脂 <古>

چىراغ 〔静〕①灯：～ نۇرى 光灯 / كوچا چىرىغى 路灯 / ～ ياندۇرماق 灯点 / ～ تۆۋى قاراڭغۇ. <谚>灯下黑。②灯明，者护庇<转>：يۇرتنىڭ چىرىغى 一方明灯 چىراغ پەروانىسى 蛾灯 <动>

چىراغ ياقماق 火香续接

چىرىغىنى ياندۇرماق 香烧人前为

چىرىغى ئۆچمەك 户绝，后绝

چىراغپاي 座灯，台灯〔静〕

چىراغچى 师光灯，光灯 <艺>〔静〕

چىراق 奉供，祀祭<方>〔静〕

چىرانگۇل 花代介色三 <植>〔静〕

چىراي (چىرايى)〔静〕：相长，色脸，脸，容面，貌容①：ئوچۇق ～ 容怒 / غەزەپلىك ～ 脸笑，容笑 / خۇشخۇي چىرايىنى بۇزماق 脸变 / (孔面)容面的蔼和～ تاتارماق 老苍色脸 / چىرايىدىن كەتمەك 白苍色脸 / چىرايى ئۆزگەرمەسلىك 色改不面 / ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپلا، نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلدىم. 了生发道知就我，色脸的他看一长的他。事么什 ئۇنىڭ چىرايى ئۇكامغا بەك ئوخشايدۇ. 。弟弟的我像很相 قاراڭغۇ چۈشكەچكە ئۇنىڭ چىرايىنىڭ قانداقلىقىنى ئېنىق كۆرگىلى بولمىدى. 看能未，黑天为因。容面的样怎是他清 كۆرۈپ ھال سورا. <谚>～ 。好问再色脸了 چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولماس. 。的容笑脸满会定一他，去过送

چىراي سارغايتماق 气下声低：ئۇلارغا چىراي سارغايتىپ يۈرگۈچە، ئۆزىمىز قول سېلىپ ئىشلەيلى! 与！们他向其手动已自们我如不还，气下声低！千手

چىراي ئىپادىسى 情表

چىراي تۆتۈلماق 脸下拉，脸下沉：مېنى كۆرۈپلا، ئۇنىڭ چىرايى تۆتۈلدى. 。了来下沉就脸的他，我到见一

چىراي تۈرۈلمەك 脸着绷

چىراي سۇنماق 白苍色脸，悴憔

چىرايدا قان قالماسلىق 色血无面，色人无面：قورقىنىدىن ئۇنىڭ چىرايىدا قان قالمىدى. 。色血无面他得吓

چىرايىدىن توپا ياغماق 头灰，土尘脸满①<成>

چىرايىڭدىن توپا يېغىپ تۇرىدۇ، ئەپتىڭگە قارىغىنىڭدا، بايا ئىسكىلاتنى تازىلىغان ئوخشايسەن. 脸土，土尘脸满你，模看，色土如面②。房库了扫打才刚像好你，样

چىرايىدىن كەتمەك (前以如不)变有颜容

چىرايىدىن مۇز ياغماق 霜冰若冷，冰冰冷<成>：نېمە بولدۇڭ، چىرايىڭدىن مۇز يېغىپ قاپتۇغۇ؟ 面，啦么怎你？

چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرماق ，发焕光容 <成> 面满光红

چىرايىغا قان يۈگۈرمەك 红面满，色血了有上脸光

چىرايىنى پۈرۈشتۈرمەك 嘴咧牙龇 <成>

چىرايى ئۆچمەك 主无神六，色血无面 <成>

چىراي ـ شەكىل 貌容〔静〕：ئۇلار ياشتىمۇ ، چىراي ـ شەكىلىمۇ بىر ـ بىرىدىن قېلىشمايدىكەن . 她们年在龄，容貌不都上下相。

چىرايلىق 小亮漂 ～ يېگىت：美优，丽美，亮漂〔静〕：چىرايلىق ئەمەس ، سۆيگەن ～ / 子伙的亮漂 <谚> . ～ 。(施西出里眼人情)亮漂才的爱心 ，亮漂算不言在而，蛋脸在不亮漂 <谚> . سۆزدە ئەمەس ، يۈزدە ～ 。谈 ياسانماق ～ / 亮漂得扮打 ～ مەنزىرە 景的美优 话的听好，话亮漂 گەپ ～ / 景美，色

چىرايلىق ئۆتمەك 处相睦和

چىرايلىقچە 气平心〔静〕：～ نەسىھەت قىلماق 地和气平心说劝地和

چىرايلىقلاشماق 亮漂变〔动〕

چىرت ～ ئۇ：呸②喳喳唧唧(声叫的鸟小容形)①〔模〕：呸②喳喳唧唧(声叫的鸟小容形)①〔模〕：～ قىلىپ تۈكۈردى . 他呸地一口水了吐。

چىرتتىدە 口一啐地呸：～ تۈكۈرمەك 地呸〔静〕：口一啐地呸

چىرتىك ـ پىرتىك 的碎琐，的碎八七零〔静〕：～ ئىش / 事琐碎 گەپ ～ / 语碎言闲 كۆن بويى ～ ئىشلار بىلەن بولۇپ يۈرمەك 儿事的碎八七零些忙天整 / چىرتىك ـ پىرتىكىغىچە ھېسابلاپ بەرمەك 帐水流报

چىر ـ چىر 哇哇，声啾啁，声啾啾，声唧唧〔模〕：قارا چېكەتكە ～ قىلىپ چىرىلداۋاتىدۇ . 叫地唧唧蟀蟋。

چىرىدە 地唧唧〔静〕

چىرس 发时烧燃火柴及声裂破的璃玻，冰)嚓喀〔模〕：كۆزەينەك ～ قىلىپ قالدى ـ دە ، دەز كەتتى . 出的音声)：眼镜嚓一裂了。

چىرسلداتماق 态动使的 «چىرسلدىماق»

چىرسلدىماق 声裂破出发〔动〕

چىرغالان 事喜，趣乐，致兴，足满，适舒 <古>〔静〕

چىرغاي 木灌的硬很质木种一 <植>〔静〕

چىرغوي 鸟覃 <动>〔静〕

چىرغول 间空的间之崖悬个两 <方>〔静〕

چىرغۇي 人的穷贫，人的幸不 <古>〔静〕

چىرغىلەك 花水冷 <植>〔静〕

چىرغىناق = جىغان

چىرقىراتماق 态动使的：«چىرقىرىماق» بالىنى چىرقىراتماڭلار ! 叫尖子孩让别 !

چىرقىراشماق 态动共的：«چىرقىرىماق» بالىلار چىرقىرىشىپ كەتتى . 了来起叫声尖们子孩。

چىرقىراق 声叫尖 ～ ئاۋاز：的叫尖〔静〕：

چىرقىرىغاق 子孩的叫喊声尖爱 ～ بالا：的叫尖爱〔静〕：

چىرقىرىماق 喊子嗓着尖，叫尖〔动〕：ئۇ چىرقىراپ تاشلىدى ـ دە ، ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى . 下跌，声一叫尖她。来马

چىرلامچى 者告宣，人告宣 <方>〔静〕

چىرماشتۇرماق 态动使的 «چىرماشماق»

چىرماشماق 到缠纠线：يىپ چىرمىشىپ قاپتۇ . 缠纠〔动〕：了起一。

چىرماق 儿绊，子绊①〔动〕：ئالمجان ئۆزىنى يانغا ئېلىپ ، ئەركىننىڭ پۇتىغا ～ سالدى . 尔艾给，边一到闪江木力阿。意之预干示表：گەپكە ～ سالماق 事人他足插 / باشقىلارنىڭ ئىشىغا ～ سالماق 嘴插

چىرمالماق 态动被的：«چىرمىماق» ئاپتوموبىلغا بېسىلغان يۈك ئوچ ئارغامچا بىلەن چىرمالدى . 条三用物货的上车货在装。着绕缠子绳 ئۇ ئۆشۈشاق ـ چۈششەك ئىشلار بىلەن چىرمىلىپ قاپتۇ . 身缠事琐被他。

چىرمۇخ 花酒啤 <方>〔静〕

چىرمىماق 子绳把 ～ ئارغامچىنى پۇتاقتا：绕缠，缠①〔动〕：绕缠，缠①〔动〕：بەختىيارنىڭ كاللىسىنى يېڭى خىيال چىرمىۋالدى . 绕萦②。上杈树在缠。绕萦头心的尔亚提合拜在头念新种一

چىرۇەك 壳贝 <方>〔静〕

چىرىتكۇچ 剂蚀腐 <化>〔静〕

چىرىتمەس 的腐防〔静〕

چىرىتمەس دورا 剂腐防 <化>

چىرىتمەك 干蚀腐 ～ كادىرلارنى چىرىتمەك：态动使的：«چىرىمەك» 部 / چىرىتكەن قېغ 肥厩的熟腐

چىرىتىشچانلىق 性苛，性蚀腐 <化>〔静〕

چىرىتىشمەك 态同共的：«چىرىتمەك»

چىرىتىلمەك 态动被的：«چىرىتمەك»

چىرىق 嗒滴，唧唧〔模〕

چىرىقلاشماق 态同共的：«چىرىقلىماق»

چىرىقلىماق (声叫的鸟，虫容形)唧唧〔动〕

چىرىك ～ ياغاچنىڭ ، يامان ئادەمنىڭ ، ئۆلۈكنىڭ：的腐陈，的败腐，的烂腐，的朽腐〔静〕：

غاچ 木朽 / ～ ئىدىيە 想思的腐陈

چىرىك ئۇنسۇر 子分败腐 <法>

چىرىكلەشتۇرمەك «چىرىكلەشمەك» 的动使的态

چىرىكلەشتۇرۇشمەك «چىرىكلەشتۇرمەك» 的同共态

چىرىكلەشتۇرۇلمەك «چىرىكلەشتۇرمەك» 的被动态

چىرىكلەشمەك 坏败，朽腐，败腐，化腐〔动〕：坏：تۇرمۇشتا ～ 生活腐化 / ئەخلاقتا ～ 道德败坏 / چىرىكلەشكەنلەرنى جازالماق 惩治败腐

چىرىكلىك ①«چىرىك» 的象现败腐②式形词名：چىرىكلىكتىن گۇم بولغان . 顶透朽腐 چار پادىشاھ ھاكىمىيىتى چىرىكلىكىدىن 台垮而败腐于由是权政皇沙 . چىرىكلىككە قارشى تۇرماق / 败腐反的。 تۇرۇپ ، ئايىنىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئالماق 拒变防腐

چىرىك 〔静〕①小(的葡萄)串②细(的上梗葡萄)小：ئۈزۈم — 小串葡萄

چىرىلداتماق «چىرىلدىماق» 的动使的态

چىرىلداشماق «چىرىلدىماق» 的同共的态：قارلىغاچ بالىلىرى ئۇۋىسىدا چىرىلدىشىپ كەتتى . 喃呢里窝在子燕小 。

چىرىلداق 儿钟金 <动>〔静〕

چىرىلدىماق 叫地吱吱，叫地喳喳唧唧，叫唧唧〔动〕：قارا چېكەتكىلەرنىڭ چىرىلداشلىرى جانغا تېگەتتى . 唧的蟀蟋 。烦心人令声唧

چىرىمەك 朽腐，烂腐①〔动〕：ئوت ـ چۆپ چىرىپ كېتىپتۇ . 水在头木 。了烂腐草 ياغاچ سۇدا ئوڭاي چىرىپ كېتىدۇ . 了烂腐草厩熟腐 قىغ چىرىگەن ، 沤，熟腐<农>②。烂腐易容里 ئوغۇت ئوبدان چىرىپتۇ . 肥 / 了好沤料肥 。

چىرىمتال 母云 <矿>〔静〕

چىرىمدان 冰薄②质殖腐，物烂腐①〔静〕

چىرىمدان مۇز 冰薄

چىرىمقۇلاق 薇紫 <植>〔静〕

چىرىمگۈل 菊果斜 <植>〔静〕

چىرىندى 的了熟腐，的了朽腐，的了烂腐①〔静〕：يا-غاچ چىرىندىسى 肥厩的了熟腐 قىغ ～ / 头木的了朽腐 ～ 质殖腐②：كىسلاتالىق / 质殖腐性酸 ～ نېيترالنىق 中性质殖腐

چىرىندى جىنس 岩泥腐

چىرىندى كىسلاتاسى 酸殖腐

چىرىندىخور 物生腐〔静〕

چىرىندىخور باكتېرىيە 菌生腐 <生>

چىرىندىخور مىكرو ئورگانىزم 生微生腐 <生>

物

چىرىندىخور ئۆسۈملۈك 物植生腐 <植>

چىرىندىلىك 烂腐②生腐①〔静〕

چىزا 子尺〔静〕

چىزىلاتماق «چىزىلماق» 的动使的态

چىزىلاشماق «چىزىلماق» 的同共的态

چىزىلانماق «چىزىلماق» 的被动态

چىزىلماق 压(子皮的好熟把尺用)②量尺用①〔动〕平

چىش 齿牙<理生>①〔静〕：ئۈتتۈر ～ / 齿门 ～ ئېزىق 吃多牙有着趁 <谚> . 齿臼 چىشكىنىڭ باردا گۆش يە 的形齿上体物③口牙(的畜牲)②。(乐行时及)肉的：ھەرە چىشى 锯齿 / تارغاق چىشى 齿锯 部分：ساپان چىشى 犁锉 锉④齿子梳

چىش ئاقمىسى 瘘牙 <医>

چىش ئەتراپى يەللىكى 炎周牙 <医>

چىش بۆلۈمى 科牙 <医>

چىش بىلىمەك 备准①<成>：دۇشمەنلەر 103 ـ ئېگىزلىكنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن ، ھەدەپ چىشلىرىنى بىلىدى . 敌三涎垂，馋嘴②。备准紧加而地高三零一回夺为人尺：دوستۇم ، سويۇلمىغان پاقلانغا چىشىگىزنى بىلەپسىزغۇ ؟ 朋友，啦馋就嘴么怎你，宰有没还羔羊 ؟

چىش پاتماق 及能所力<成>：بۇ ئىشقا مېنىڭ چىشىم پاتمايدۇ . 这 。(力为能无)及不所力我事件 خەنزۇچىغا بىرئاز چىشىم پاتمىغان بولۇڭدى ، بىرمۇنچە ھېكايىلەرنى كۆر-دۈم . 说小篇几好了看便，文汉点一了得懂刚刚我 دېھقانلار جەمئىيىتىگە قانداقمۇ چىشىم پاتسۇن ؟ 怎我会农对 么呢四道三说能 ؟

چىش تاجىسى 冠牙 <理生>

چىش چىشلىمەك 关牙紧咬<成>：ئۇ چىشنى چىشلەپ تۇت ـ بەش يىل ئەمگەك قىلدى . 劳，关牙紧咬他 。年五四了动

چىش دوختۇرى 医牙

چىش سارغايماق ①牙衰<转>②黄变齿牙：ئۇنىڭ چاچ ـ ساقاللىرى ئاقىرىپ ، چىشلىرى سارغىيىشقا باشلىدى . 他 。了老衰始开，白斑发须

چىش سالماق ①牙镶②牙长(畜幼)：بۇ ياش مەل ، ئەمدى چىش ساپتۇ . 牙长刚刚，畜幼是这 。

چىش غۇچۇرلاتماق 齿切牙咬

چىشىغا تەگمەك 犯冒，怒触，怒惹<成>：كىچىك

بالىنىڭ چىشىغا تەگمە ! 子孩小惹别你！ بۇ گەپ قاسىمنىڭ چىشىغا تەگدى . 这话句触怒了斯喀木 。

چىش قېرىشماق 嫌人讨 <成> 嫌人讨：چىشىم قېرىشىدىغان باي ئۆلدى . 死依巴的嫌人讨了 。

چىش كىرىشمەك 咬(得气，得恨)②闭紧关牙① 牙：ئاچچىقىدىن چىشى كىرىشكەن مەمەت قاچقۇننى قارىلاپ ئوق ئاتتى . 枪一了开犯逃准瞄提麦麦的牙咬直得气 。

چىش ماددىسى 质牙象，质牙 <理生>

چىش مەلھىمى 膏牙

چىش مىلىكى 肉牙，龈齿 <理生>

چىشىنىڭ كىرىنى شۇممەك 挤里缝牙从 <成> 挤里缝牙从：بۇ ئۇنىڭ چىشىنىڭ كىرىنى شۇمۇپ ساقلاپ قالغان پۇلى . 是这 。钱的来出挤里缝牙从他

چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسەتمەك 色悦颜和 <成> 色悦颜和：مەتقۇربان چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرستىپ ، سادىقنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ تۇتۇۋالدى . 萨住握手双地色悦颜和班尔库提麦 。手的克迪

چىش ئوقۇرى 槽牙 <医>

چىش ئۆتمەك = چىش پاتماق

چىش ئىلمى 学科牙 <医>

چىش يارماق 口开<转>②牙长，牙出(孩小)① 口开：ئۇ چىش يېرىپ بىرنېمە دېمىدى . 声吭没；声吱没他 。

چىش يەللىكى 炎牙 <医>

چىش يىلىكى 髓齿，髓牙 <医>

چىشا (声喝吆的进前驴赶)嗬〔叹〕

چىش ـ تىرناق 拼，力竭；骨刻，齿切②爪和牙①〔静〕 拼，力竭：چىش ـ تىرنىقى بىلەن ئۆچمەنلىك قىلماق 深，恨痛齿切命 。 چىش ـ تىرنىقىغچە ئۆچەكەشمەك 人之恨 / 绝痛恶 چىش ـ تىرنىقى بىلەن توسقۇنلۇق قىلماق 拼 / 骨挠阻命拼

چىشسىز 爷大老的牙有没 ～ بوۋاي 的牙有没〔静〕：

چىشسىز قۇلۇلە 蚌齿无 <动>

چىشسىمان 叶状齿 ～ يوپۇرماق 的状齿〔静〕：

چىششە 屎 <儿>〔静〕

چىششە قىلماق 屎拉 <儿>

چىشلەتمەك ① «چىشلىمەك» 的 接拼②态动使

چىشلەشتۈرمەك «چىشلەشمەك» 的 态动使：تامچى خىشنى بىر ـ بىرىگە چىشلەشتۈرۈپ قويۇردى . 砖砌缝对匠瓦泥 。

چىشلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «چىشلەشتۈرمەك»

چىشلەشمەك ① «چىشلىمەك» 的 态同共：يىراق تۇرسا كىشىنى چىشلىشىدۇ ، يېقىن تۇرسا چىشلىشىدۇ . 靠，叫相了远离 <谚>

چىشلەم 缝合②。咬相了近：كېسەك چىشلەشمىسە ، تام ئاسان ئۆرۈلۈپ چۈشىدۇ . 塌倒易容墙，锋合不坯土砌 。

چىشلەم 馕口一 نان ～ بىر：口〔静〕

چىشلەنمەك 态动被的 «چىشلىمەك»

چىش ـ لەۋ 唇齿〔静〕

چىش ـ لەۋ تاۋۇشى 音齿唇 <语>

چىشلىق[1] 镶 ① 〔静〕 的齿有②的牙了镶的：ئالتۇن ～ ئايال 羊的齿四 قوي ～ تۆت / 人女的牙金了

چىشلىق پىچاق 刀齿插 <机>

چىشلىق تىرنا 耙齿 <农>

چىشلىق چاق 轮齿 <机>

چىشلىق سوقا 犁式铧 <农>

چىشلىق كىت 鲸齿 <动>

چىشلىق[2] 嚼的上床牙到放马烈服驯了为)牙刺①〔静〕 头榫(的上机布织法土)②(子

چىشلىمەك 口一咬 ～ 咬①〔动〕：گۆشتنى بىر چىشلەم 肉 / چىشلەيدىغان ئىت چىشنى كۆرسەتمەيدۇ . <谚> 咬 人的 。 ئىتنى چىشلىمەيدۇ ، ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە . 牙露不狗的 。 ئىت سەمرىسە ، ئىگىسىنى چىشلەر . 话的人踢不马，人咬不狗说别 <谚>：衔，叼②。人主咬肥狗 <谚> 烟着衔 ～ ئاغزىدا / 圈烟着叼里嘴：ئاماكنى چىشلەپ تۇرماق 泥衔子燕 / 斗 قارلىغاچ لاي چىشلەپ كېلىپ ئۇۋا ياسايدۇ . 者劳 <谚>：(饭)吃③。窝造 ئىشلىسەڭ چىشلەيسەن . 食其有：头上(量过酒饮)④。 ئەتىسى ئويغىنىپ ، ھاراق چىشلىۋالغانلىقىنى سەزدىم . 第一天二醒，来醒 。了头

چىشلەپ تارتماق 扯牵，咬 <成>：نېمىشقا بىكار-دىن ـ بىكار خەقنى چىشلەپ تارتىسەن ؟ 故无白平么什为你？ خاتالىقىنى سەن ئۆتكۈزدۈڭ ، باشقىلارنى چىشلەپ تارتما . 呢家人扯牵地 。人别扯牵要不，的犯你是误错

چىشى 母 ～ مال：的牝，的母，的性雌，的雌〔静〕

چىشى 畜 / 鹅母 غاز ～

چىشى تۇرۇم 眼卵

چىشى جەندىر 牙板 <机>

چىشى زەرنىخ 黄雌 <地>

چىشى ئۇلگۈجەك 槽的轴门木

چىشمەك 羊只这 . بۇ قوي چىشەپتۇ ：口满(羊牛)〔动〕 。了口满

چىشمەل 畜幼②犊牛的岁三满刚①〔静〕

چىشىق 水洪 <古>〔静〕

چىغ ～ / 帽草，笠斗 قالپاق ～ ：草茏茏 <植>〔静〕 كەش 鞋草

چىغاي 的弱，的靠无依无，的苦贫，的穷<古>〔静〕

چىغچىغىر 雀燕 <动>〔静〕

چىغچى 人的品制草茏茏织编〔静〕

چىغچىلىق ～ 业织编草茏茏〔静〕：مەن ئاتا مىراس ھۈنەر قىلىمەن . 我的传祖是艺手的干织编是就那，草茏茏。品产

چىغدان 子帘草茏茏(的用毡擀)〔静〕

چىغرىتماق 劲强使，实充使②实夯① <古>〔动〕

چىغرىق[1] ④车滑③铲辘②机花轧 <机> ①〔静〕 تاق ～ ：杠<体>⑤盘绞，车绞<机> 杠单

چىغرىق[2] 机扬卷 <机>〔静〕

چىغرىق ماشىنا 盘绞 <机>

چىغلىق 地草茏茏〔静〕

چىغناق 子肘膊胳，肘 <古>〔静〕

چىغناق ـ تاغاق يېزىقى 文骨甲 <语>

چىغىر[1] 道小肠羊，路小 يول ～ ：(路)小〔静〕

چىغىر[2] 酒，料饮 <方>〔静〕

چىغىر[3] 这．ئىشنىڭ چىغىرى چىقمىدى ：بۇ 果结，绪头〔静〕 绪头有没还事件。

چىغىرى چىقماسلىق 果结没，绪头没：ئىشلىرىمىز ـ نىڭ ھېچ چىغىرى چىقمىدى 。果结无毫事的们我．

چىغىرتماق 兰马，花蔺马，尾鸢 <植>〔静〕

چىغىرتماقگۈل 花兰马，花蔺马 <植>〔静〕

چىغىرتماقلىق 地之生丛(兰马)蔺马〔静〕

چىقارتماق «چىقماق»双重的态动使：دادام تۇرپاندىن ماڭا ئۈزۈم چىقارتىپتۇ ．葡萄来送我给人托番鲁吐从亲父．了。

چىقارماق ① «چىقماق»的态动使：مەكتەپ سېلىش ئۈچۈن پۇلى بارلار پۇل چىقىرايلى ، كۆچى بارلار كۆچ چىقىرايلى ．造建了为 从 ～ 力出的力有，钱出的钱有，校学 ．دېرىزىدىن باش 。从包 ～ 去头出伸里户窗 / سومكىدىن ئىككى پارچە خەتنى ～ / 包腰掏 ～ 钱 / بۇ سابىتىنىڭ 信封两出掏里 / يانچۇقتىن پۇل 除开②。论结的出作提比萨是这．ھۆلاسىسى چىقارغان 。只，天六去除天十．كۈنلا قالدى ：出输，泄排，泄发，遣排，除排 ئۇنى كۆندىن ئالتە كۈنلى چىقىرۋەتكەندە تۆت 小孵 ～ 鸡 / ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرۋەتمەك 排 泄发 ～ 气怒 / پاسكىنا سۇنى چىقىرۋەتمەك 水污泄排 / يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى چەتكە 品产农出输 ～

چىقاغدىماق 叫咯咯(鹰) <方>〔动〕

چىقانماق 退，鼓堂退打②退倒，退后① <古>〔动〕 缩

چىقچىق 鸽 <动>〔静〕

چىقچىقسىمان 形鸽〔静〕

چىقچىقسىمانلار ئەتىرىتى 目形鸽 <动>

چىقما 的鲜新，的新 <方>〔静〕

چىقماق 山登，山上 ～ يولغا ：升，登，上①〔动〕 تاغقا / 台登，台讲上 ～ مۇنبەرگە / 路上 ～ قۇرۇقلۇققا / 陆登 ～ ئايروپىلانغا / 机登，机飞上 ～ گېزىتكە / 书读学上 ～ تېمپېراتۇرا 40 گرادۇسقا چىقتى ．度十四到高升度温。ئۇ كونسۇللۇق ـ تىن باش ئەلچىلىككە چىقتى ．使大为迁升事领由他。سۇ 出，出②。深腰齐到涨水，部腰到升水．بەلگىچە چىقتى 出 ～ قاتار / 出外，门出 ～ تالاغا ：来出，身出，自 出 ～ ئوۋغا / 猎打，猎出 ～ دوختۇرخانىدىن / 血 出 ～ چاتاق / 院 / قاتناش ھادىسىسى ～ 故事通交生发，祸车出 / ئۇ ئىشچى ئائىلىسىدىن چىققان ．庭家人工身出他 。بۇ رەسىم دېھقان رەسسامنىڭ قولىدىن چىققان 阳太．كۈن چىقتى 。手之家画民农自出画幅这 番鲁吐．تۇرپاندىن ئۈزۈم كۆپ چىقىدۇ ：产出③。了来出 南在产出蕉香．باناىن جەنۇپ تەرەپتىن چىقىدۇ 。萄葡产盛 ④。多油出豆大．سېرىق پۇرچاقتىن ياغ كۆپ چىقىدۇ 。方 一天一了刮风．بىر كېچە ـ كۈندۈز بوران چىقتى ：(吹)刮 他．ئۇنىڭغا بىر گىلەم چىقتى ：得获，到找，到得⑤。夜 自了得获他．ئۇ ئەركىنلىككە چىقتى 。毯地条一了到得 到找人主的车行自？ئۆلىسپىتنىڭ ئىگىسى چىقتىمۇ 。由 对有儿女的他．ئۇنىڭ قىزىغا لايىق چىقىپتۇ ：有⑥？吗了 。书读间时有我．كىتاب ئوقۇشقا ۋاقتىم چىقىدۇ 。了象 表⑦ 。了路门有事件这．بۇ ئىشنىڭ يولى چىقىپ قالدى ：烦腻到物食，情事对示 做越大越纪年人女些有．تاماق ئېتىشتىن چىقىپ قالىدۇ ：现出，出显，出露⑧。了腻吃饭抓吃天天 尤阿．ئايۇپ ئىسمىنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل مېھرىبانلىق چىقىپ تۇرىدۇ ．情神的祥慈出露里眼的叔大普 谷若怀虚出显中情神的他从．كەتەرلىك چىقىپ تۇرىدۇ 。子样的 。克达巴斯个了出中隶奴从利大意的代古在．قەدىمكى ئىتالىيەدىكى قوللار ئارىسىدىن ئىسپارتاك چىققان

做以可料木块这 . بۇ ياغاچتا بىر ئىشىك چىقىدۇ
⑨做够：بۇ ياغاچتا بىر ئىشىك چىقىدۇ . 这做以可料木块
一门扇。بىر مېتىر ئون سانتىمېتىر رەختتە ئىشتان چىقىدۇ .
：出越，越，过 ⑩ 。子裤条一做够布分公十一米一
。冬了过全安畜牲 . مالىلار قىشتىن سىاق - سالامەت چىقتى
ئۆز ھوقۇق دائىرىسىدىن چىقىپ كەتمەك 越权 / تېما دائىرىسى-
果结的为行示表⑪围范目题出超 دىن چىقىپ كەتمەك
甜太瓜甜个这 . بۇ قوغۇن بەك تاتلىق چىقتى 料意乎出
。的假是话的他 . ئۇنىڭ سۆزلىرى يالغان چىقتى 了
چىقىش قىلماق ①够：ھەممە نەرسىلەرنى ساتقان بولسا-
还钱，西东的有所了卖变然虽 . مۇ ، يەنە چىقىش قىلماپتۇ
国从 ～ 于眼着，发出②。够不是 دۆلەتنىڭ مەنپەئىتىنى
子份凑③发出益利家
格从 ＜语＞ چىقىش كېلىش
点发出 چىقىش نۇقتىسى
口出 چىقىش ئىشىكى
路出 چىقىش يولى
气肠小，气疝，疝 ＜医＞〔静〕 چىقۇق
亚利赫，草疝治 ＜植＞〔静〕 چىقۇقئوتى
态同共的«چىقارماق»的：ئۇلار يانچۇقىدىن پۇل چىقىرىشتى . 钱了出掏里袋口从们他 。
态动被的«چىقارماق»的：مەشىنىڭ كانىيى پەنجىرە-
子院到伸户窗从筒烟的子炉 . دىن ھويلىغا چىقىرىلدى
。里
物出排(的体人) ＜医＞〔静〕 چىقىرىندى
近易平 ～ ئادەم 的和随，的人近易平〔静〕 چىقىشقاق
人的和随，人的人
：和随，人近易平，式形词名的«چىقىشقاق» چىقىشقاقلىق
近易平 . ئاممىۋى مۇناسىۋەتتىكى مۇھىم بىر خۇسۇسىيەت ～
。点特要重的中系关众群是人
契投不，缘投不，来不合〔静〕 چىقىشماسلىق
他 . ①«چىقماق»的态同共的：ئۇلار تاغقا چىقىشتى
。了山上们 ：够 ＜转＞②。ئۇنىڭ يانچۇقىدىكى پۇل بىر ۋاق
。饭顿一吃够不还钱的里袋口他 . تاماقنىمۇ چىقىشمايدۇ
契投，缘投，来得合〔静〕 چىقىشماق[2]
上坐跟其与 ＜谚＞ . ئۇ ساۋاقداشلىرى بىلەن چىقىشىدۇ
。缘投的槛门坐跟如不，缘投的席 . چىقىشقۇچە بوسۇغىدىكى بىلەن چىقىش
骸脱，臼脱，位错，位脱 ＜医＞〔静〕 چىقىق
行 ～ ھەۋرى：销花，用费，出支，支开①〔静〕 چىقىم
支性产生非 غەيرى ئىشلەپچىقىرىش چىقىمى / 支开政

出失损，亡伤(的中战作)②费讼诉 / سوت چىقىمى
：دۇشمەن ئېغىر چىقىمغا ئۇچرىدى . 重惨亡伤人敌 。جەڭ تا
كەچ كىرگۈچە داۋام قىلدى ، بىز تەرەپتىن ئۇچ جەڭچى يارىلاندى
我，黑天到续持直一斗战 . ۋە بىرنەچچە ئات چىقىم بولدى
。马匹几了失损并伤受士战名三有方
税出支 ＜经＞ چىقىم بېجى
他 . چىقىم تارتماق ①空亏拉：ئۇ نۇرغۇن چىقىم تارتتى
。些大会能可亡伤的们我中斗战次这 . مىز مۇمكىن ：亡伤②。空亏多很了拉
چىقىمغا ئۇچرىماق = چىقىم تارتماق
伤杀②出支① چىقىم قىلماق
兑保 ＜经＞ چىقىم كاپالىتى
金付备 ＜经＞ چىقىم ئېھتىياتى فوندى
：的重严失损，的多出支，的大销花〔静〕 چىقىمدار
人的大销花 ئادەم
，大失损，多出支，大销花① چىقىمدار بولماق
：空亏拉 . دىلىشات توي قىلىدىغان بولسا ، ～ بولۇپ كېتىدۇ
，失损受＜转＞②。了大就销花，婚结要提夏力迪
：亡伤 . بۇ قېتىمقى جەڭدە ، دۇشمەنلەر ئادەم ۋە قورال - ياراغ
在人敌，中斗战次这在 . جەھەتتىن نۇرغۇن چىقىمدار بولدى
。重严失损面方器武和员人
：钱花使，费破使① چىقىمدار قىلماق
到受使②。少不费破我让你 . جىق چىقىمدار قىلىۋەتتىڭ
：伤损 . ئارمىيىمىز دۇشمەن ئەسكەرلىرىنى كۆپ چىقىمدار قىل-
。军敌创重军我 . دى
：的销开无②的出支无①〔静〕 چىقىمسىز
生营的销开 无 ئوقەت ～
：够〔动〕 چىقىنماق
？呢够不够钱但，的买要是视电 ؟ئالامدۇق
答滴〔模〕 چىك
顶打(花棉给) ＜方＞〔动〕 چىكانكىلىماق
褥鞍 ＜古＞〔静〕 چىكتەن
着叫地唧唧里子园在鸡小 . ～ چىلىپ دانلاۋاتىدۇ
باغچىدا
：啧啧③。食吃 . ئۇ تۇرۇپ - تۇرۇپ ～ چىلىپ تامىقىنى چې-
。声响的啧啧出发子嗓清清地时不他 . كىپ قويىاتتى
面凹的骨腕蹄〔静〕 چىككا
：(声裂破的皿器璃玻)啪〔静〕 چىككىدە
开裂声一地啪罩灯璃玻 . ～ چىلىپ يېرىلىپ كەتتى
。了

چىكىلداتماق «چىكىلدىماق» 的态动使的
چىكىلداشماق «چىكىلدىماق» 的态同共的
چىكىلداق 鼓浪拨〔静〕
چىكىلدىماق 滴钟．响答滴：سائەت چىكىلداۋاتاتتى①〔动〕滴声啧啧出发③叫地唧唧②。响地答答滴
چىكىن 草尾狗 <古、植>〔静〕
چىگە 绳麻细 ～ / 维纤的物植类麻〔静〕：شوينا ～ ئار．绳麻粗 غامچا
چىگدۇرمەك «چىگمەك» 的态动使的：ئانا بالىسىغا ئايىقىنىڭ بۇغقۇچىنى چىگدۇردى．带鞋上系子孩叫妈妈。
چىگرىن 靴皮纹橘 ～ ئۆتۈك：革皮纹橘〔静〕
چىگمەك 带鞋系 / ياغلىق ～ چاچۋاغ / 巾头系 ～ ①〔动〕：扎、结打、系：ئاياغنىڭ بۇغقۇچىنى ～ 包②带头扎：ئۇ ياغلىقنى بەش ئالمىنى چىگدى．果苹个五了包巾头用他。
چىگمەن 苔青的上头石、头木 <古>〔静〕
چىگنە 耙 <古>〔静〕
چىگىت 籽棉、籽棉草、籽花棉〔静〕
چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 轧机花
چىگىت تۈتىتى 绒棉
چىگىت چاقماق 折周费、错差出 <成>：مېنىڭ بۇ ئىشىم چىگىت چىقىپ قالدى．了折周费太得办事件这我。
چىگىت يېغى 油籽棉
چىگىتسىز 的籽带不、的籽无〔静〕
چىگىتسىز پاختا 棉皮 <农>
چىگىتلىك 的籽带、的籽有〔静〕
چىگىتلىك پاختا 棉原、棉籽 <农>
چىگىچ 疼疙(的成结纠等发头、线)①〔静〕：چىگىسى يەشىمەك ～的结扭、的团成结纠②疼疙线解：چاچ ～ / 发头的团成结纠 ～③线的团成结扭纠、的节错根盘、的清不缠纠、的繁纷绪头<转>的乱纷 خىيال ～ / 题问的繁纷绪头 مەسىلە ～：的杂思 / بۇ ئىش بەك ～ ، بىر ياقلىق قىلىش بەك تەس．这绪。手顺不很得办、杂复综错情事件
چىگىچ كىرمەك 乱纷变、绪头无茫得变：چىگىچ كىرگەن چاچ 发头的蓬蓬乱
چىگىچلەشتۈرمەك «چىگچلەشمەك» 的态动使的
چىگىچلەشتۈرۈشمەك «چىگچلەشتۈرمەك» 的态同共的
چىگىچلەشتۈرۈلمەك «چىگچلەشتۈرمەك» 的态动被的
چىگىچلەشمەك 结、起一在结扭、起一在结纠①〔动〕变②。了疼疙成结线．ئېپ چىگچلىشىپ كەتتى：疼疙成
مەسىلە چىگچلىشىپ كەتتى：杂复综错得变、繁纷绪头得了杂复综错得变题问．。
چىگچىلىك 杂复综错、绪头无茫〔静〕：ئۇ ئىشىنىڭ چىگچىلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ئاستا ئۆزىنى چەتكە ئالدى．他知。了开躲地慢慢便、绪头无茫事件这道
چىگىر 兰距长、兰唇舌 <植>〔静〕
چىگىشمەك «چىگمەك» 的态同共的：ئەخمەت بىلەن قاسىم بەلۋاغلىرىنى چىگىشتى．己自好扎各木斯喀和提麦合艾。带腰的
چىگىك 子绳 ～ / 线的子结了打 ～ ئېپ：的子结了打②儿头接的绳的子结了打 تانا ～ / 儿头接、子结①〔静〕：ئارغامچىنىڭ چىگىكى 头的着系 ～ ياغلىق：的着系、的着扎〔静〕 巾
چىگىل (一)之落部厥突代古)俟炽、月处 <古>〔静〕
چىگىلە (叶落)叶松的压积 <方>〔静〕
چىگىلمەك «چىگمەك» 的态动被的：ياغلىقنى چىگىلگەن نان 帕手的着包里馕
چىك 关门把 ～ ياپماق 绷绷紧、紧①〔静〕：ئىشىكنى ～ 紧 / بەلۋاغ ～ باغلانغان．带腰。的绷绷紧得系、固坚②。立场坚～ مەيدانى：靠牢、固牢、实结、在实、实坚 / 定 پوزىتسىيىنى ～ ساقلىماق 坚 / 地阵守 تىلىدا ئۇيغۇر / 实坚础基语维的他。～ ئۇ تېخى ناھايىتى ئادەم．实结很还体身的他。～ بۇ ئۆي جاھازلىرى ناھايىتى ～ ئىشلەنگەن．这。靠牢挺得做具家些<转>③。足很气的胎车。～ قور：撑、足 ساقنى ～ تويغۇزماق 大(音声)④撑很得吃 ئۇنىڭ ئاۋازى چىڭراق．气小⑤。大较比门嗓的他 ئۇنىڭ شۇنچىۋالا ～ ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلمەپتىمەن．气小么这是他道知不我 گۈلزارلىقنىڭ ～ ئوتتۇرىسى 正⑥：。人的中正的坛花 قاغىلار دەرەخنىڭ ～ ئۈچىغا قوندى．顶的树在落鸦鸟。间 ئۇنۇر ھەممىدىن ～ چىقتى：华才⑦。上端所比尔外安。华才有都人的有
چىك تۇرماق 持坚②稳站①：ئۆز پىكرىدە ～ 自持坚
原本基项四持坚 ～ تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا / 见意的己则
چىكىغا چىقماق 真成：گەپ ئويۇندىن چىكىغا چىقتى．戏。真成言
چىك يەرگە چىقماق 大闹：بۇ ئىش چىك يەرگە چىقتى．

这事闹大了。

چىلك - چىلك 〔静〕 坚着迈 ～ قەدەم تاشلىماق的定坚；说声大，说地定坚 سۆزلىمەك / 伐步的定

چىڭارتقۇ 〈古〉〔静〕 铃铃，铃 .

چىڭداتماق «چىڭدىماق» 的态动使的

چىڭداشماق «چىڭدىماق» 的态同共的：يېڭى ياسالغان خامانىنى تۆلۈق بىلەن ～ 实碾场麦的建新把碡碌用

چىڭدالماق «چىڭدىماق» 的态动被的

چىڭدىماق 〔动〕 实压，紧压，实碾，实踩，实夯①：袋口入装实压花棉把 پاختىنى تاغارغا چىڭداپ سالماق；子肚饱填 ～ 饱填〈转〉②：

چىڭسەي = يېشىلكۆك

چىڭقاتماق «چىڭقىماق» 的态动使的

چىڭقاشماق «چىڭقىماق» 的态同共的

چىڭقاق 〔静〕 子钩(的用绳紧)②子坠石①

چىڭقالماق ① «چىڭقىماق» 的态动被的：胀发②态复自的 «چىڭقىماق» ③胀发房乳 ～ كالا 头脑 / 胀发 كۆكسى ；力用③：ئۇ تاماكىنى چىڭقىلىپ شورىدى . 他劲儿使吸一口烟。 بالىنىڭ قورسىقى تاماقتىن چىڭقىلىپ كېتىپتۇ . 孩子了着撑吃。

چىڭقىچۇش 〔静〕 正午：ئۇلار ～ ۋاقتى بىلەن ئۇرۇمچى شەھىرىگە يېتىپ كەلدى . 他们达到乌鲁木齐市正午。

چىڭقىماق 〔动〕 实压，紧压：ئۇلار ساماننى تاغارغا چىڭقاپ قاچىلىدى . 他们地实实得压草麦把袋。

چىڭكىرىش 〔静〕 钻有，力耐有，的心耐有 〈方〉 儿劲

چىڭگىز 〔静〕 气小，吝啬：ئادەم 吝啬 / 人的吝啬，气小 ～ بولارمۇ ، ئۇ چاشقانغا كېپەك ئالدۇرمايمەن دەيدىكەن - دە . 拨不毛一是直简，吗气小么这就，嘿。

چىڭگىزلىك 〔静〕 吝啬，气小：سەن نېمانچە ～ قىلىسەن ؟ 呢气小般这么怎你？

چىڭگىل 〔静〕 乱的糟糟：بۇرۇت ～ 须胡的糟糟乱

چىڭگىلىك 〔静〕 消皮牛 〈植〉

چىڭچىدە 〔静〕 力用②地紧紧①：ئۇكىسى ئۇنىڭ قولىنى ～ تۇتۇۋالدى . 手的他住握地紧紧弟弟他。 كاچاتقا ～ بىر سالماق 用力耳个一了搡。

چىڭلۇن 〔静〕 纶晴

چىڭلىق 〔静〕 气小，较计斤斤：سەن بۇ مەسىلىدە ئانچە ～ قىلىپ كەتمە . 了气小太别你上题问个这在。

چىڭىتقۇچ 〔静〕 拉 的紧

旋螺紧拉 〈机〉 چىڭىتقۇچ بۇرما

چىڭىتماق «چىڭماق» 的态动使的：بەلۋاغنى ～ 皮紧勒 / ۋېنتىنى ～ 丝螺紧拧 / ياغاچچى جۇزىنىڭ پۇتىنى چىڭىتتى . 腿子桌了固加匠木。 بىز ئىنتىزامنى چىڭىتىشىمىز كېرەك . 律纪格严要们我。

چىڭىتىلماق «چىڭىتماق» 的态动被的：ئىدارىمىزنىڭ تۈزۈملىرى چىڭىتىلدى . 了严更度制的关机们我。

چىڭىتىشماق 态同共的 «چىڭىتماق»

چىڭماق 〔动〕 强加，定坚变，实结变，固坚变：بىنانىڭ ئۇلى چىڭدى . 了固坚基地的房楼。 ئۇنىڭ مۇسكۇلى چىڭدى . 了实结变肉肌的他。 كۆڑىش ئىرادەم تېخىمۇ چىڭدى . 了定坚加更志斗的我。 ئۇلارنىڭ ئىتتىپاقى چىڭدى . 了强加结团的们他。

چىل [1] 鸡沙 〈动〉〔静〕

چىل [2] 子疹的生前月满儿婴 〈方〉〔静〕

چىل [3] 肤皮后伤打等棒棍被)痕伤紫青 〈古〉〔静〕 (痕伤的现出上

چىلاپا 根叭喇药 〈植〉〔静〕

چىلاپچا 盆铜(的水接来用时手洗)〔静〕

چىلاتماق «چىلىماق» 的态动使：گۈھەرخان بۇ يىل قىشتا ئىككى ئىدىش سەي چىلاتتى . 两了腌人让天冬年今罕尔海果。 菜缸。

چىلاشتۇرماق «چىلاشماق» 的态动使的

چىلاشماق[1] «چىلىماق» 的态同共的

چىلاشماق[2] 空落〈转〉②水泡①〔动〕

چىلاقلىق 〔静〕 的着泡：قاچىغا ～ تۇرغان مېيىخۇا گۈللىرى 花梅的里瓶在泡

چىلان 枣红②树枣①〈植〉〔静〕

چىلان تورۇق 马红枣 〈动〉

چىلان رەڭ 色红枣

چىلانگۈل 瑚珊枣 〈动〉〔静〕

چىلانلىق 〔静〕 林树枣②的树枣长①：باغ ～ 园枣

چىلانماق ① «چىلىماق» 的态动被的：نان چىلانغان چىنە 着泡 ②碗的馕态复自的：«چىلىماق» مۇشۇ ئىسسىقتا بۇلاق سۈيىگە چىلىنىپ ياتقۇم كېلىدۇ . 天么这气热，泉在想真。 泡一泡里水。

چىلە 肥沤 ～ قىلماق：肥圈，肥厩 〈农〉〔静〕

چىلە قۇرتى 螋蠼 〈动〉

چىلبۆرە 狼豺，狗豺，豺 〈动〉〔静〕

چىلپايە 骨龙水 〈植〉〔静〕

چىلتار = غوڭقا

چىلتەك 子绦〔静〕

چىلتەن ("魂灵个十四"的中说传)坦力启 <宗>〔静〕

具器的拉沙尼做〔静〕 **چىلچۆپ**

包脓，子疖(的部胸马在长) <古>〔静〕 **چىلدەك**

子松皮白，子松果红 <植>〔静〕 **چىلغوزا**

腺果松，体果松 <理生> چىلغوزا تەنچە

چىلغىلىماق 粒脱 <古>〔动〕

چىلگە 熟早②(瓜甜的熟早)格丽奇 ① <植>〔静〕

(果瓜，稼庄)的

麦大春 <植> چىلگە ئارپا

果苹熟早 <植> چىلگە ئالما

瓜木熟早，梓榴熟早 <植> چىلگە بېھى

瓜甜)奇克谢毕熟早 <植> چىلگە بىشەكشىرىن

(一之种品

瓜西熟早 <植> چىلگە تاۋۇز

桃光李熟早 <植> چىلگە توغاچ

子桃熟早 <植> چىلگە شاپتۇل

稻早 <植> چىلگە شال

种品瓜甜)西喀拉喀熟早 <植> چىلگە قارىقاش

(一之

米玉熟早 <植> چىلگە قوناق

萄葡熟早 <植> چىلگە ئۈزۈم

چىلگىباشاق 禾熟早 <植>〔静〕

چىللاتماق 态动使的«چىللىماق»

چىللاشماق 态同共的«چىللىماق»：تالك سۆزۈلۈش بىلەن تەڭ ...

خورازلار بىر-بىرىگە چىللىشىپ كەتتى . 天麻麻刚亮，

。来鸣起打地后恐先争便鸡公的有所

چىللاق 宴乏道(的请互家亲后婚)〔静〕

چىللانماق 态动被的«چىللىماق»

چىللە 九数，(天十四的热最天夏)暑酷伏数①〔静〕

期褥产<医>②(天十四的冷最天冬)天寒

热褥产 <医> چىللە قىزىتمىسى

چىللىك 花梅(的牌克扑)〔静〕

چىللىكۆل 梅腊 <植>〔静〕

چىللىلىك 褥产：的用子月坐②的期褥产①〔静〕 ～ ئانا

间房的用子月坐 ئۆي / 亲母的期

چىللىماق 叫鸡 . 鸣打：خوراز چىللىدى ，叫(鸡)①〔动〕

/ 礼婚加参请 ～ تويغا：请②。了 يارىمىنىڭ تەللىغىنى

骂，疼是打)你请在是你骂人恋<谚> . چىللىغىنى

。(爱是

چىلۋە 菜牙獐 <植>〔静〕

چىلىق[1] 淋淋湿〔模〕

چىلىق[2] (音声的西东涮)刷刷〔模〕

چىلىق - چىلىق ：子样的淌流而和饱因，淋淋湿〔模〕

پۈتۈن بەدىنى ～ ھۆل بولۇپ كەتمەك 浑 / 的淋淋湿身

时有农务<谚> . گاھىدا قۇرۇقچىلىق ～ ، گاھىدا قانچىلىق

。荡荡空空里仓时有，登登满满里仓

چىلىقلاپ 下见

漓淋汗大 چىلىقلاپ تەرلىمەك

چىلىم 袋烟水〔静〕

芦葫烟水 چىلىم قاپىقى

چىلىماق 水在泡脚把 ～ پۇتنى سۇغا：泡浸，泡①〔动〕

/ 里油汽在泡件零把 ～ زاپچاسلارنى بېنزىنغا / سەي

/ 麻沤，麻浸 ～ / 菜腌，菜泡 ～ چىلاپ

种浸 / 种药泡 ～ ھارا قىلا دورا：蘸②酒 قەلەمنى

水墨上蘸尖笔把 ～ سىياھقا

چىم[1] 微微 ～ قىلىپ ئاغرىماق：感痛(等胀，麻，酸)〔模〕

痛蜇 / 疼地

腰了闪 چىم بولماق 闪：بەل جىم بولۇپ كەتتى

针腰的我前年两一 . چىم قىلماق 刺(痛)：بىلىم بىرەر يىلىنىڭ ئالدىدا چىم

قىلىپ ئاغرىپ قوياتتى ، ھازىر ياخشى

。了好在现，痛的样一刺

چىم[2] 皮草铺 ～ ياتقۇزماق：皮草 <植>〔静〕

چىم[3] 常非，分十，别特 <古>〔静〕

چىمالتا 腿裹 <方>〔静〕

چىمەلتەك 指小 <方>〔静〕

چىمەن 花满长，方地的生丛草花②地草，坪草①〔静〕

子园的草花满长 باغ ～ ：方地的草

的案图卉花有绣，绒丝色绿为子顶 چىمەن دوپپىسى

帽小花

چىمەنتاز 鹳 <动>〔静〕

چىمەنزار = چىمەنلىك

چىمەنزارلىق = چىمەنلىك

چىمەنگۈل 花带锦 <植>〔静〕

چىمەنلىك 地草青〔静〕

چىمچىت 树铂乌 <植>〔静〕

چىمچىق 儿眼巴眨 ～ كۆز ：的巴眨〔静〕

چىمچىقلاتماق 态动使的«چىمچىقلىماق»

چىمچىقلىماق ئۇ شامالغا قارشى كېتىۋاتقاچقا ، ：巴眨〔动〕

كۆزى دەمىۋدەم چىمچىقلاپ تۇراتتى . 他走行风逆以所，
。巴眨地时不睛眼

چىمچىلاق 指拇小(的脚或手)〔静〕

چىمچىلاقتا ئويناتماق 就轻驾，余有刃游 <成>

چىمدىلاقتا ئويناتمىق 力之灰吹费不，举易而轻，熟费不人等这们你耍人个这他 . ئۇ ئادەم سەندەك نېمىلەرنى چىمچىلىقىدا ئويناتىدۇ 。力之灰吹

چىم - چىم 的点碎满布②的巴眨①〔模〕 ~ : گۈللۈك كۆڭلەك 。裙衣连的点碎满布

چىمداتماق 态动使的 «چىمدىماق»

چىمداشماق 态同共的 «چىمدىماق» : ئۇلار بۇرۇنلىرىنىڭ ئۇچلىرىنى چىمدىشىپ ، بىر - بىرى بىلەن چاقچاقلاشتى . 们他 。笑玩阵一了开，尖子鼻捏相互

چىمدالماق 态动被的 «چىمدىماق»

چىمدىق 撮 <方>〔静〕

چىمدىم 〔静〕撮 : بىر ~ ئۈن — 面撮一 / بىر ~ توپا — 撮土

چىمدىماق 〔动〕捏，掐 : قولنى ~ / ئۇ چايان چاققان يەرنى چېقىپ چىمدىپ ، زەھەرنى چىقىرۋەتتى . 子蝎掐劲使他 。来出挤毒把，方地的过蜇

چىمقىياق 草毯地 <植>〔静〕

چىمكەن 嗦哆，栗战 <方>〔静〕

چىملىق 甸草 <地>②地草①〔静〕

چىملىق تۇپراق 土甸草 <地>

چىملىق ئوتلاق 原草甸草，场草甸草 <牧>

چىمىدە 地唰〔静〕

چىمئوت 草心灯 <植>〔静〕

چىمىت 指拇小 <方>〔静〕

چىمىتمەك 低贬，视歧 <方>〔动〕

چىمىر 痛隐隐，酥酥麻②粼粼，烁闪①〔模〕

چىمىر - چىمىر 粼粼光波，烁闪〔模〕 : ئايدەك كېچە ، كۆل سۈيى ~ قىلىۋاتاتتى . 粼粼光波水湖，夜月 。

چىمىرلاشماق 态同共的«چىمىرلىماق» : قاراڭغۇ چۈشۈپ ، ئاسماندا يۇلتۇزلار چىمىرلىشىشقا باشلىدى . 上天，来下黑天 。烁闪星繁

چىمىرلىماق 〔动〕粼粼光波，漪涟起泛，烁闪① : كۆل يۈزى چىمىرلاپ تۇراتتى . 漪涟起泛上面湖 。

چىمىلداتماق 态动使的 «چىمىلدىماق»

چىمىلدىق 风屏，幔帷，子帐〔静〕

چىمىلدىقلىق 的风屏有，的幔帷有〔静〕 : ~ ئۈي 屏有

子屋的风

چىمىلدىماق 痛酸① 〔动〕 : ئۇنىڭ يۈزى خىجىللىقتىن قىزىرىپ ، چىمىلداپ كەتتى . 痛酸痛酸，红通脸满得羞他 。酥酥麻 <转>②。的 : بەدەنلىرىم چىمىلداپ كەتتى ، 毛眉)，巴眨，闪扑(眼)③。的酥酥麻子身的我 . 跳(毛睫 : ئۇنىڭ كىرپىكلىرى توختىماي چىمىلداپ تۇراتتى . 泡冒(时开将即水)④。动跳地停不毛睫的他 : قازان دىكى سۇ چىمىلداۋاتاتتى . 泡冒在正水的里锅 。

چىۋ 〔模〕啾 : بىر تورغاي ~ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى . 一只云 。了走飞着叫地啾啾雀

چىۋ - چىۋ 啾啾〔模〕

چىۋى (器殖生的牛公)鞭牛〔静〕

چىۋىچ 以岁一满即亦，的羔产要年当) <动>〔静〕 羊山母(的后

چىۋىق 具用的编条柳 توقۇلما ~ : 条树，枝树细〔静〕

چىۋىقلاشماق 态同共的 «چىۋىقلىماق»

چىۋىقلانماق 态动被的 «چىۋىقلىماق»

چىۋىقلىماق 打鞭<转>②打条树用①〔动〕

چىۋىلدىماق 〔动〕叫喳喳唧唧，叫啾啾 : دەرەخ ئۈستىگە قونۇۋالغان قۇشقاچ چۈلداپ كەتتى . 唧雀麻的上树在落 。来起了叫喳喳唧

چىۋىن[1] 蝇苍 <动>〔静〕

چىۋىن قۇرتى 蛆蝇 <动>

چىۋىن[2] 子蚊 <方>〔静〕

چىۋىنخور 的蝇捕，的蝇食〔静〕 : ~ ئوت 捕蝇草 / ~ ئۆمۈچۈك 蛛蜘蝇食

چىۋىنلىق 帐蚊 <方>〔静〕

چىۋىنقىماق 蝇苍赶(眼或头动晃畜牲)〔动〕

چىن[1] 的挚真，的正真，的实真，的真〔静〕 : ~ گەپ ، 诚，心真 كۆڭۈل ~ / 人的正真 ئىنسان ~ / 话心真 真 مۇھەببەت ~ / 谊友的挚真 دوستلۇق ~ / 心衷，心情爱的挚

چىن 谛真

چىن[2] (呼称的国中对家国些一) 秦〔静〕

چىنار 桐梧 <植>〔静〕

چىنارگۈل 花桐梧 <植>〔静〕

چىنارلىق 林桐梧〔静〕

چىنە 碗瓷〔静〕

چىنە - قاچا 具餐〔静〕

چىنپۇتمەك 信相〔动〕 : مەن بۇ گەپكە چىنپۇتمەيمەن . 话这

。信相不我

چىن - پىششىق 定肯، 定一 <方>〔静〕

چىنتاش 石宝〔静〕

چىندان 桐梧香檀 <方، 植>〔静〕

چىندىن 天后大〔静〕

چىندىنلىق 天后大〔静〕: چىندىنلىققا مەن كېلەي ، قانداق؟ 我天后大来، 样么怎؟

چىنلىق 诚真، 实真①〔静〕: مۇھەببىتىمىزدىكى چىنلىقتا قىلچىمۇ گۇمانىم يوق ئىدى . 真的情爱们我疑怀不毫我

性在实، 性实真②。诚: ھېكايىنىڭ چىنلىقى 真的事故

性实

چىنلىق تۇيغۇسى 真实感

چىنلىق نەزەريىسى = رېئالىزم

چىنىتاۋاق 碗瓷〔静〕

چىنىتەخسە 子盘瓷، 子碟瓷〔静〕

چىنىچەينەك 壶瓷〔静〕

چىنىقماق 实证، 实真变 <古>〔动〕

چىنىگۈل 竹石 <植>〔静〕

چىياك 族羌〔静〕

چىيقان 痈疔، 子疖، 背瘩 <医>〔静〕

خ ① 称名母字该②母字个八第文尔吾维

خاپا 〔静〕气生、怒恼：ئۇ سەندىن ناھايىتى ~ . 很你对他 。火恼

خاپا بولماق ①气生：بۇرۇنقا خاپا بولسام ، ساقال چىقتى . 来须胡出长又偏，气的髭唇生 <谚> ，怪见② 。

خاپا بولماڭ ، دىققەتسىزلىكتىن دەپ ساپتىمەن . 见别请 ：驾劳

خاپا بولماي ، ماۋۇ قەلەمنى ئالماشتۇرۇپ بېرىڭ . 嘴了漏说我，怪 。下一换笔支这把请，驾劳

خاپا قىلماق 使生气：怒惹：ئۇ مۇئەللىمنى خاپا قىپتۇ . 他让师老了气生 。

خاپان 〔静〕①斗(形方，器容的食粮装坊磨)②称母盘

خاپان باش 大头，大脑袋

خاپان باش بۇركۇت <动> 海头虎雕

خاپان باش بېلىق <动> 大头鱼

خاپىچىلىق 〔静〕气恼，恼烦：باشتۇرىڭ خاپىچىلىقتىن بېشى گاڭگىراپ كەتتى . 巴图尔得气了脑昏头胀 。

ھەممىلا ئادەم سېنىڭ ئارزۇيۇڭغا قاراپ يارالغان بولسىدى ، دۇنيادا ~ بولمىغان بولاتتى . 造望愿的你按都人的有所上界世了恼烦有没就上世么那，化 。

خاپىغان 〔静〕气生爱的气生爱的怒易，：ئادەم ~ 人的气生爱

خاپىغان كېسەل <医> 症能官经神

خاپىلىق 〔静〕气恼烦，：خاپىلىقنا قالماق 气受 / ~ تارتماق 气生人惹 / كەلتۈرمەك ~ 受气，恼烦

خاتا (خاتاسى) 〔静〕的错、的误错，：~ قىلماق 做错 / ~ ئىش قىلىپ قويماق 做错事 / ئۇ ~ گەپ قىلىپ باشقىلارنى رەنجىتىپ قويىدى . 人了罪得话错说他 。بۇ دورىنى ~ ئىچىپ سالماڭ يەنە . 药种这错吃别可你 。

خاتا پىكىر 潮思误错

خاتا كەتمەك 弄错、错搞：قوشنام مەندىن رەنجىپتۇ ، نېمىدە خاتا كەتكىنىم ئۈزۈمگە ئايان ئەمەس . 邻我生居的，气 。了错儿那己自楚清不都我

خاتاسىز 〔静〕的错差无、的误错有没：~ گەپ 话的误错有没

خاتالاشتۇرماق «خاتالاشماق» 的使动态：ھېلىقى جىن ئاخىر ئۇنى خاتالاشتۇردى . 错了犯他使于终精妖个那是就 。误

خاتالاشماق 〔动〕误错犯：ئۇنداق قىلمىساق خاتالىشىمىز . 误错犯会就们我，做样那不 。

خاتالىق 〔静〕误错、错过：~ ئۆتكۈزمەك 犯错误 / خاتالىقنى باشقىلارغا دۆڭگىمەك 委过于人 / خاتالىقنى تۈزەتمەك 误错正纠，误勘

خاتالىق پەرقى <数> 差误

خاتىپ <宗>〔静〕(伊斯兰教职称，意为"宣者义教讲")布推海

خاتىرە 〔静〕①记忆、记性：ئادەمنىڭ خاتىرىسى 18 ياشتىن 29 ياشقىچە تەرەققىي قىلىپ ، چېكىگە يېتىدۇ . 人的忆记力到达 。

从 18 到岁 29 。限极到展发便岁 مېنىڭ خاتىرەم ياخشى ئەمەس . 忆回② 。好不性记的我 شىرىن ～ :忆回 的蜜甜 纪议会، 录记议会 يىغىن خاتىرىسى 录记③ 忆回 ④ 记日 ～ كۈندىلىك / 录记作工 خىزمەت خاتىرىسى / 要 念纪示表来用的 ～ :念纪 ساراي 纪念 / ～ تاش 碑念纪 堂 / ～ ھەيكەل 像念纪 ⑤ 念纪: بۇ رەسىمنى ساقلا ～ ئۈچۈن بەردىم . 给照张这你念纪作片 ئۇن يىللىق ～ 十 念纪年周

خاتىرە پۇل 纪念币

خاتىرە دەپتەر 本录记، 本记笔

خاتىرە لوكىسى 杯念纪

خاتىرىگە ئالماق 起想 ،起忆回: بوۋاي ئۆزىنىڭ ياش چېغىدا جەڭگە قاتناشقانلىقىنى خاتىرىسىگە ئالدى . 起想爷爷老 。历经的斗战加参候时的轻年己自

خاتىرىگە كەلمەك 起记 ،起想: پاتمەنىڭ ئۆسمۈر چېغىدىكى چىرايى مومانىڭ خاتىرىسىگە كەلدى . 起想妈妈老 。貌相的候时年幼麦提帕了

خاتىرىنى جەم قىلماق ①心放: خاتىرەڭنى جەم قىل ، مەن ئىشىڭنى جەزمەن ئورۇندايمەن . 心放你 ،一我事的你 。好办定别②。早太得兴高 قىلغان ئىشىڭدىن چوقۇم ھېساب بېرىسەن . 早太得兴高别你 ،你对 。待交出作会定一你، 为所作所的

خاتىرجەم 心安 〔静〕 ～ :定安؛ 心安 ، 眠安، 觉睡心安 ياتماق 息安 / ～ ئىشلىمەك 作工心安

خاتىرجەم بولماق 心放، 定安: تۈرمۇشىمىز خاتىرجەم بولدى . 了定安活生的们我 。 خاتىرجەم بولۇڭ ، ۋەقە چىقمايدۇ . 故事出会不، 心放您请 。

خاتىرجەم قىلماق 使安، 心安使، 心放使 抚安: ئاممىنى خاتىرجەم قىلماق 众群使، 众群抚安 ～

خاتىرجەمسىز 〔静〕 ～ 心放不، 的安不: ئۇ بىر ئىشتىن ئەندى . 下不心放事件这对他 。

خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك 动使的 «خاتىرجەمسىزلەنمەك» 态: بۇ شۇم خەۋەر مېنى خاتىرجەمسىزلەندۈردى . 的幸不个这 。安不到感我让息消

خاتىرجەمسىزلەندۈرۈشمەك 的 «خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك» 态同共

خاتىرجەمسىزلەندۈرۈلمەك 被的 «خاتىرجەمسىزلەندۈرمەك» 态动

خاتىرجەمسىزلەنمەك 心放不، 安不 〔动〕: ئۇ نېمىدىندۇر خاتىرجەمسىزلىنىپ ئىشىك ياقنا قاراپ ـ قاراپ قويۇاتتى . 不他 。边那门房望望地时不، 下不心放么什对知

خاتىرجەمسىزلىك 氛气的安不 〔静〕: مەن بىر خىل ～ ھېس قىلدىم . 氛气的安不种一到感我 。

خاتىرجەملىك 心放، 定安، 宁安، 心安 〔静〕: ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ～ بىلىنىپ تۇراتتى . 露流上脸的他 。态神的宁安种一出

خاتىرلەتمەك «خاتىرلىمەك» 态动使的

خاتىرلەشمەك «خاتىرلىمەك» 态同共的: ئوقۇغۇچىلار مۇئەللىمنىڭ لېكسىيىسىنى خاتىرلەشتى . 的讲师老把们学同 。来下了记课

خاتىرلەنمەك «خاتىرلىمەك» 态动被的: جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 51 يىللىقى داغدۇغىلىق خاتىرلەندى . 。年周一十五立成国和共民人华中念纪重隆

خاتىرلىك 的忘难، 的念纪得值 〔静〕: بىر ئۆمۈر ئەسىتىن چىقمايدىغان ～ كۈن 日念纪的忘难生终

خاتىرلىگۈچ 仪录记 〔静〕

خاتىرلىمەك 念纪① 〔动〕: «8 ـ مارت» خەلقئارا ئەمگەكچى ئاياللار بايرىمىنى～ ②节女妇动劳际国"八三"念纪 家大把他 . 录记: ئۇ كۆپچىلىكنىڭ پىكىرلىرىنى خاتىرلىدى 。来下了记见意的

خاتىمە 束结، 束结② 结终① 〔静〕 语

خاتىمە بېرەرمەك 束结، 束结: 服克 ئۇرۇشقا ～ 争战束结

点缺服克 ～ كەمچىلىككە / 态状

خادا 〔静〕: 子杆① 旗 خادىسى بايراق 杆标③枝树粗(的上头坟在插)② 杆

خادا تاش 礁: يوشۇرۇن ～ 礁暗 / كېمە خادا تاشقا ئۇرۇلۇپ كەتتى . 了礁触船 。

柱人仙 <植> خادا كاكتۇس

خاداك 〔静〕: 达哈 ～ تەقدىم قىلماق 达哈献

خادانى 呢达华 〔静〕

خادىك 车马棍根四 〔静〕

خادىلىق 〔静〕: 的子杆 ئۇزۇن ～ قىزىل بايراق 上子杆长 旗红的

林材杆 خادىلىق ئورمان

仪速流式杆拉 <水> خادىلىق ۋېرتۇشكا

خادىم 人务总 خوجۇلۇق خادىملىرى 员人作工، 员人 〔静〕: خادىملار / 者作工学科～ / 员 ～ قىسقارتماق 员减 / ئىلمىي 编超员人 / ～ بېكىتمەك 员定

خادىمسىز 员人非، 员人无 〔静〕

خادىمسىز سېتىش 非人销推员
خار[1] (خارى) 〔静〕 条檩
خار بېشى 拱斗
خار[2] 〔静〕 受气、的受辱屈、的贱下：كونا جەمئىيەتتە كەمبەغەللەر ھايۋاندىنمۇ ~ ئىدى . 旧社会穷人比牛马还受辱屈 。 سۇ كەلتۈرگەن ~ ، كوزا سۇندۇرغان ئەزىز . 宠受的罐水破打，气受的水来挑 。＜谚＞
خار بولماق 辱受、气受
خار قىلماق 贱作、辱凌
خار كۆرمەك 虐待：ئەسىرلەرنى ~ 虐待俘虏
خار[3] 〔模〕 嚕呼：ئۇ ياتقان ھامان ~ قىلىپ خورەك تارتىشقا باشلايدۇ . 他一躺下便开始发出嚕呼嚕呼的鼾声 。
خاراب 败破 ～：شەھەر ～ 的破残、的败破、的塌倒①〔静〕：كونا جەمئىيەتتىكى ھەممەيلەن-نىڭ ھالى ～ ئىدى . 旧社会民生凋敝的景况 。 ھالى ～ 况景的芜荒③ 糕糟况情、佳不
خاراب بولماق 佳不(况景)、芜荒、敝凋、落败
سەمەتنىڭ ئائىلىسى خاراب بولدى . 萨麦赛的家庭破败了 。
خاراب قىلماق 毁灭：زەھەرلىك چېكىملىك بىر-مۇنچە ياشلارنى خاراب قىلدى . 毒品毁了不少青年 。
خارابە 〔静〕 废墟、址遗、迹残：ئۇرۇش خارابىسى 战争的废墟 / بەشبالىق خارابىسى 别里八失址遗
خارابلاشتۇرماق «خارابلاشماق»的使动态：رەھىمسىز ئۇرۇش گۈزەل شەھەرلەرنى خارابلاشتۇرۇۋەتتى . 无情的战争使美丽的城市变成了废墟 。
خارابلاشتۇرۇلماق «خارابلاشتۇرماق»的被动态 .
خارابلاشماق 〔动〕 破坏、落败、敝凋、落衰、败破：تاغدىكى بۇتخانا پۈتۈنلەي خارابلىشىپ كېتىپتۇ . 山上的庙宇已经破败不堪 。 گومىندالڭ ھۆكۈمرانلىقىدا خەلق تۇرمۇشى خارابلىشىپ ، خەلق ئىگىلىكى ۋەيران بولغانىدى . 在国民党统治下，民生凋敝，百业俱废 。 دۇشمەنلەر كۈندىن - كۈنگە خارابلاشتى . 敌人一天天在下去 。
خارابلىق 〔静〕 的败破
خارابلىك 〔静〕 址遗墟废：يارغۇل قەدىمكى شەھىرى خارابلىكى 古城交河遗址
خاراز 〔静〕＜方＞ 油榨土坊
خاراكتېر 〔静〕 气意、性个、情性、格性①：خاراكتېرى كۆچلۈك ئادەم 个性强的人 / خاراكتېرى كېلىشمەك 相气意的人 ②投性：质性：خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل زىددىيەت 两类不同性质的矛盾

خاراكتېر ئالماق 具有(种某)质性：روسىيىدە دېھقانلار مەسلىسى پرولېتارىيات ئىنقىلابى دەۋرىدە تېخىمۇ جىددىي خاراكتېرلىك بولدى . 俄国农民问题在无产阶级革命时期带有更加紧迫性 。
خاراكتېرلەنمەك 被动态的«خاراكتېرلىمەك»
خاراكتېرلىك 〔静〕 的格性①、的情性、的：ئادەمنىڭ ～ ياماندۇ . 人的好不格性带有某种质性：پروگراممىنىڭ ～ ھۆججەت 件文的性领纲 / تۈپ ～ بەلگىلىمە 的性本根定规
خاراكتېرلىگۈچى 下见
خاراكتېرلىگۈچى ھۆكۈم 质性判断 ＜逻＞
خاراكتېرلىمەك 〔动〕 质性…明说、述描：خەلقنىڭ ئەزىز-يېتىنى ～ 势形际国述描、势局际国明说、质性的势力 。
خاراكتېرلىنىش 〔静〕 定评、定鉴
خاراۋان 的大高、的耸高 ＜方＞〔静〕
خارايلىماق 选挑 ＜方＞〔动〕
خارەت 〔静〕 匠木 ＜方＞
خارت 〔模〕 嚕呼：گېلىغا پىچاق سۇرۇلگەن قوي ～ قىلىپ تېپىچەكلىدى - دە ، ئاستا - ئاستا جىمىپ قالدى . 被了断割喉的羊一阵--地慢慢、了蹬踢地嚕呼嚕呼动不动 。了
خارت - خۇرت 〔模〕 嚕呼：ئۇ ～ قىلىپ خورەك تارتقىنىچە ئۇخلاپ كەتتى . 他睡着了打着鼾呼嚕呼嚕地 。
خارتۇم 子鼻(的象)〔静〕：子鼻象 پىل خارتۇمى
خارتۇمباش 下见
خارتۇمباش كەسلەنچۇك ＜动＞ 蜥头喙
خارتىلدىماق «خارتىلدىماق»的使动态
خارتىلداشماق «خارتىلدىماق»的共同态：تام تۈۋىدە بىر توپ چوشقا خارتىلداپ مېڭىپ يۈرۈشەتتى . 墙根在一下哼猪群走回来地哧哼哧 。
خارتىلدىماق 〔动〕 声哼哼出发、鼻响打：ئات دەريا لېۋىگە يېقىن بارا - بارماي خارتىلداپ تۇرۇۋالدى . 马还没走近河边，就打着鼻响不肯走了 。
خارجى = تاشقى
خار - خار 〔模〕 嚕呼、(声鼾)呼呼：ئۇنىڭ يېنىدا ياتقان خورەكچى بوۋاي ～ قىلىپ ئۇخلاۋاتاتتى . 他在躺着打鼾声的旁边老的嚕呼呼儿头大睡地 。
خاررىدە 〔静〕 嚕呼：بوۋاي يېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ～ قىلىپ خورەك تارتىپ قويدى - دە ، يەنە جىم بولۇپ قالدى . 老头儿刚躺下不一会儿，就～了声鼾呼嚕呼，又悄然无声了 。
خار - زار 〔静〕 苦茹辛含、寒号饥啼

خار - زارلىق 雨苦风凄〔静〕：بوۋاي هاياتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىنى ~ ئىچىدە ئۆتكۈزدى . 度中雨苦风凄在爷大老。子日后最的命生了过

خارقىراتماق «خارقىرىماق» 的态动使的

خارقىراشماق «خارقىرىماق» 的态同共的

خارقىرىماق 声噜呼发〔动〕：تۇن نىسبى ، هويلىدىن خارقىرى- غان خورەك ئاۋازى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 子院从，夜半。声噜呼发到听地楚清里

خارلاشماق[1] «خارلىماق» 的态同共的

خارلاشماق[2] 辱受，气受〔静〕：شوپۇر دېگەن شۇنچىلىك خار- لىشىپ كېتەمدۇ؟ 吗气受样这就机司当？

خارلانماق 待虐人受，辱屈受〔动〕

خارلىق 辱屈〔静〕：~ كۆرمەك 受辱屈

خارلىماق 虐不待亏，待虐〔动〕：ئەسرلەرنى خارلىماسلىق 待亏当应不 . 虏俘待 / ياشانغانلارنى خارلىماسلىق كېرەك 。人年老

خارىلداشماق «خارىلدىماق» 的态同共的

خارىلدىماق 打噜呼〔动〕：قاسىم تەكىيگە بېشىنى قويۇپلا خا- رىلداپ ئۇخلاپ كەتتى . 呼呼就上头枕到挨一头木斯喀。了着睡地

خاس ①〔静〕特有的，固有的：يېزا ياشلىرىغا ~ خىسلەت 质品的有特所年青村农 / «ياڭگار» جۇڭگونىڭ ئۆزىگە ~ خەلق ئۇسسۇلى . 蹈舞间民的有特国中是舞歌秧。 كاپىتالىستىك تۈزۈمنىڭ ئۆزىگە ~ زىددىيىتى 制义主本资 用专 باج تالونى ~ ：的属专，的用专② 盾矛的有固度于属③ 厅客用专 مېھمانخانا ~ / 票税

خاس بەلگە 性属有特 <逻>

خاس پرىنسىپ 则分 <法>

خاس تەڭلىمە 程方裹内 <数>

خاس تەۋرىنىش 动振征本 <物>

خاس تېزلىك 度速有固 <物>

خاس چاستوتا 率频征本 <物>

خاس خۇسۇسىيەت 性属有特

خاس زەرەت 荷电有固 <物>

خاس فۇنكسىيە 数函征本 <物，数>

خاس قىممەت 值征本 <数>

خاس ماسسا 量质有固 <物>

خاس ھۆكۈم 断判称特 <逻>

خاس ئۇقۇم 念概独单 <逻>

خاس ۋاقىت 时有固

خاس ۋېكتور 量矢征本 <物>

خاس ۋېكسىل 票本 <经>

خاس ئىسىم 名专，词名有专 <语>

خاسلاشتۇرماق ①使 <文>②态动使的 «خاسلاشماق» 化性个

خاسلاشتۇرۇشماق «خاسلاشتۇرماق» 的态同共的

خاسلاشتۇرۇلماق «خاسلاشتۇرماق» 的态动被的

خاسلاشماق 化性个〔动〕

خاسلىق 性殊特②性个① <心>〔静〕

خاسەك 生花：~ يېغى 油生花 / ~ مەلھىمى 酱生花

خاسەكلىق 地生花〔静〕

خاسىيەت 性特，点特〔静〕

خاسىيەتلىك 的色特有，的奇神，的祥吉〔静〕：~ قار 雪瑞

خافسى 子盒小，子匣小 <古>〔静〕

خاقان 汗可〔静〕

خاقانلىق 国汗〔静〕

خاكشى 苋葸 <植>〔静〕

خاك[1] 矿煤〔静〕

خاك ئاچماق 矿煤采开

خاك[2] 夯〔静〕：ياغاچ ~ / تاش ~ / سوقماق 砸：砣夯 تاش ~ / 夯打

خاكچى 工矿〔静〕

خاكخوك (的重音鼻带话说)儿鼻 鼾〔静〕

خاكداتماق «خاكدىماق» 的态动使的

خاكداشماق «خاكدىماق» 的态同共的

خاكدالماق «خاكدىماق» 的态动被的

خاكدىماق 实夯，夯打〔动〕：ئىشچىلار بىنانىڭ ئۇلىنى خاكدە- دى . 基地的房楼了实夯们人工。

خاكگا = تەرخەمەك

خال (خالى) 痣〔静〕：ئۈستەڭ يارىشقى تال ، قىزنىڭ يارىشقى خال ~ . <谚> 朵一娘姑的痣长，画如美道渠的柳栽。花

خالا (خالاسى) 房茅〔静〕

خالات 褂大〔静〕：ئوپېراتسىيە بۆلۈمىدىن ئاق ~ كىيگەن سېس- تىرا چىقتى . 士护的褂大白穿位一了来出走室术手。

خالاتلىق 的褂大穿〔静〕：مەن كۆزۈمنى ئاچسام ، يېنىمدا ئاق ~ ئىككى كىشى كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرۇپتۇ . 睛眼开睁我，看一身，的士护的褂大白穿位两边。

خالاس 〔静〕 脱解①、脱摆、除解：ئېغىرچىلىقتىن ～ 脱解 ～ ئەندىشىدىن / 虑顾除解 ～ قەرزدىن 债脱摆 / 境困 。～ ، 过不只，已而，了罢②务：ئۇ شۇنداق دەپلا قويدى 。了罢说说样这过不他。بىز ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپ- قانلىق 。已而脚的己自砸头石起搬是过不这 。～ .

خالاس بولماق 除消 、脱解、除解、脱摆：ئۇ تەشۋىش- لەردىن خالاس بولۇپ ، كۆڭلى ئەمىن تاپتى . 他了除消忧 。了实踏里心，虑

خالاس قىلماق 免使，除免：ئازابتىن ～ 受免使 / سىز مېنى بىرمۇنچە ئاۋارىگەرچىلىكتىن خالاس قىلدى- ڭىز . 苦痛 / 烦麻少不除免我使你 。

خالايىق 〔静〕 众公、众大、人众、众民

خالتا 〔静〕 ①袋，袋子：قەغەز ～ 袋纸 / ئۇن خالتىسى 面袋 / تاماكا خالتىسى 烟包荷包②裹：بۇگۇن ئۆيدىن ～ كەلدى . 今天来寄里家包了裹。③袋，袋口：بىر ～ گۈ- رۇچ 一袋米

خالتا كوچا 同胡死

خالتا كوچىغا كىرىپ قالماق <成> 同胡死进走

خالتا كۆڭلەك 衣衬男襟开半

خالتا كۆۋرۈك <建> 桥栈

خالتا يوپكا 裙筒

خالتا ـ بۆلەك 〔静〕 西东等物钱及裹包：بالىغا ～ ئە- ۋەتىپ تۇرىمىز . 物钱和裹包寄子孩给常经们我 。

خالتار 〔静〕 (马)骝枣嘴粉

خالتىسىز 〔静〕 的装散：～ سۈت پاراشوكى 粉奶装散 / سېمونت 泥水装散

خالتىگۈل 〈植〉〔静〕 兰兜

خالتىلاتماق 态动使的«خالتىلىماق»

خالتىلاشماق[1] 态同共的«خالتىلىماق»

خالتىلاشماق[2] 〔动〕 垂下，拉耷(等房乳，皮眼)：ئۇ ھا- راقنى بەك كۆپ ئىچكەچكە قاپاقلىرى خالتىلىشىپ كەتتى . 因他为垂下经已皮眼酒饮量过

خالتىلىق 〔静〕 的子袋有，的子袋：مېن دۇكاندىن ئىككى ～ خەسە سېتىۋالدىم . 白的子袋个两缝可了买店商从我 。布

خالتىلىق ئىسپورا <植> 胚囊

خالتىلىق چۇمۇلىخور <动> 兽蚁食袋

خالتىلىق قۇرت <动> 蚴尾囊，虫囊

خالتىلىق ئىششىق <医> 肿囊

خالتىلىماق 〔动〕 装子袋用：يەل ـ يېمىشلەرنى ～ 袋用

果水装子

خاللىق 〔静〕 的痣长，的痣有：قىزىمسىز سىلىگە ئوخشاش ～ تۇغۇلدى . 我 。痣有就来下生一，样一您跟头丫的们

خالۇ <方>〔静〕 杖面擀

خالۇاپ 〔静〕 工毯织

خالۇاپلىق 〔静〕 业毯织

خالىس 〔静〕 平公①：的私无，的正公，的平公：بىلىما ～ ；的务义②助援的私无 ياردەم ～ / 价评的(正公)员林护务义 ئورمان ئاسرىغۇچى ～ / 动劳务义 ئەمگەك

خالىسانە 〔静〕 正公，平公①：正：مەسلىگە ～ قارىماق 地正公

خالىسىز 〔静〕 私无，正公：～ بىلەن ئىشلىمەك 作工地

خالىسلىق 〔静〕 私无，正心，平心：～ بىلەن ھەدىيە قىلماق 送赠私无

خالىغانچە 欲所心随，意随，意任〔静〕：پۇلنى ～ بۆزۈپ چاچماق / 钱霍挥意任 ～ تاللىماق 选挑意随 / تىل- لىماق 天聊地欲所心随 ～ پاراڭ سېلىشماق / 骂辱意随

خالىماق 〔动〕 意愿：مەن سىزگە ياردەم بېرىشنى خالايمەن . 我 。你助帮意愿 。قانداق قىلىشنى خالىسىڭىز ، شۇنداق قىلىڭ . 。办么怎就办么怎意愿你 。مېنىڭ خالايدىغىنىم بۇ ئەمەس . 。愿所我非

خالاش رايى <语> 式使祈

خالىغان بۆلۈك <数> 角意任

خالىغان سان <数> 数意任

خالىي ①〔静〕背的静僻，的静背：～ بۆلۈڭ ـ پۇچاق 静背的 / قاراقچى ～ يەردە ئالار ، يانچۇقچى تۇيۇپ ئىچىدە . 。窃行中群人在偷小 ، 劫抢处静僻在盗强 <谚> 你跟想我 . سۆزلەشمەكچىدىم ～ مەن سىز بىلەن ②独单：得不免，了不免③ 。谈独单 ئەمدىلا ئايىغى چىققان بالا 不免子孩的路走会刚 . بولالمايدۇ ～ يىقىلىپ چۈشۈشتىن 不免我 . ئەمەس ～ مەن نۇرغۇن كەمچىلىكتىن 。跤摔要了 。点缺多许有了

خالىي بولماق 免避：خاتالىقتىن ～ 误错免避

خالىي قىلماق ①除解：ئازابتىن ～ 苦痛除解 / ئەن- دىشىدىن ～ 虑顾除解②腾：ئۇ ماڭا بىر ئېغىز ئۆيىنى خالىي قىلىپ بەردى . 子屋间一了腾我给他 。

خالىيلاشتۇرماق 态动使的«خالىيلاشماق»：ھەربىي توقۇنۇش- تىن ～ 突冲事军免避

خالىيلاشتۇرۇشماق «خالىيلاشتۇرماق» 态同共的
خالىيلاشتۇرۇلماق «خالىيلاشتۇرماق» 态动被的
خالىيلاشماق 触接离脱〔动〕
خالىيلىق 外之空时越超 ～ زامان ۋە ماكاندىن 越超〔静〕：
خام[1] ～ / 瓜西生 تاۋۇز ～ :(熟成有没实果)生①〔静〕
～ / 肉生 گۆش ～ :(过煮有没物食)生② 菜生 سەي
～ / 奶生 سۈت ～ :(的工加未)生③ 蛋鸡生 تۇخۇم
:练熟不，熟成不，疏生④ 皮生 تېرە ～ / 丝生 يىپەك
سۇ- ئەسەر 不成的熟品作的 / 疏生务业 ～ كەسپىكە
行在不意生做，练熟不意做 ～ سېتىق ئىشلىرىغا دا
⑤ 的验经有没 ～ ئادەم :的验经有没 <转>
<转> 不 足，缺欠：چاغلىماق ～ / 足不计估 ئۆ-
虑考欠 لىماق

خام ئالتۇن 金矿，金生 <矿>
خام ئەشيا 料原
خام پاختا 棉原 <纺>
خام پىۋا 酒啤生，啤扎
خام خىيال 想妄，想幻
خام زەنجۈبىل 姜生 <植>
خام سېمىز 胖虚
خام قايماق 脂乳，皮奶生
خام كاللا 蛋笨，虫涂糊
خام ماتېرىيال 料原①，料生②<文>材索
خام مال 料原
خام مەھسۇلات 品产原
خام نېفىت 油原
خام ئۇد 脂树香沉 <植>
خېمىغا يانماق ①黄(现)，退倒，坏变：بۇ ئىش يەنە خېمىغا ياندى. 黄又事件这
了。بۇ ئىش خېمىغا يېنىپ قالارمىكىن. 坏变要怕事件这
②。了生回：ئۇ چەت ئەل تىلىنى بىر ئاي ئۆگەنمىگەچكە، يەنە خېمىغا يېنىپ كېتىپتۇ. 生回又语外学没月个一他
③。了散松得变(等绳，线)：يىپ خېمىغا ياندى. 松线
了开散。

خام[2] 布大白，布土白〔静〕
خام سۈرۈپ 布土细
خامار 子鼻 <方>〔静〕
خامان (خا:مان) 粮的打没还②场谷打，场麦①〔静〕
食：تېخى ئالمىغان خامىنىمىز بار. 粮的打有没有还们我
。食

خامان ئالماق 收粮获食：～ شەھەر ئالماق. 市城取夺比好食粮获收 <谚>。
خامان تەپمەك 场碾，场打 <农>
خامان سورۇماق 场扬
خامان قىلماق ①场麦为作②转>八七乱得搞<
糟：مەن سىرتقا چىقىپ كەتسەم، بالىلار ئۆيىنى خامان قىلۋېتىپتۇ. 糟八七乱得搞子屋把就们子孩，门出一我。
خامانچى[1] 人场看，人场打〔静〕
خامانچى[2] (瓜甜的熟早种一)奇曼哈 <植>〔静〕
خامانلىق 地的用场麦作 يەر ～ :的用场麦做〔静〕
خامباستى 者壮力强身，戏游童儿)蒂斯巴木哈〔静〕
(上身人这在倒纷纷后然，倒摔者弱体把
戏游蒂斯巴木哈玩 خامباستى قىلماق
خامپا 子池面(的面下盘磨)〔静〕
خامپىغا سەكرىمەك 失冒，事行莽鲁 <成>
خامتالاش 人众给赠分肉生把(后生宰)〔静〕
人别给赠分肉生把 خامتالاش قىلماق
خامتەك 藤萄葡青〔静〕
枝整(的前藤萄葡埋) خامتەك قىلماق
خامتۇي 末煤的化风 <方>〔静〕
خامچوت 算概，算预 <经>〔静〕：～ ئىچىدىكى مەبلەغ
～ / 金资外算预 سىرتىدىكى مەبلەغ ～ / 金资内算预
金基节调算预 تەڭشەش فوندى
خامچى 者布土织〔静〕
خام ـ خاتا 生夹 ئاماق ～ :的生夹，的熟半生半〔静〕
吞生 / ～ يۇتماق 饭
خامداتماق 态动使的 «خامدىماق»
خامداشماق 态同共的 «خامدىماق»
خامدالماق 态动被的 «خامدىماق»
خامدىماق 实踩复反毛羊的湿喷将前毡擀〔动〕
خامسۇق 生半 نان ～ :的透熟有没，的生夹，生半〔静〕
馕的熟不
خامسىكىرمەك 来下掉(馕的贴刚里坑馕)<方>〔动〕
خامكۆك 菜生 <古>〔静〕
خاملىق 缺欠，疏生：生〔静〕：بۇ ئىشتا مەن ～ قىپتىمەن. 虑考欠得做我事件这。
خامۇت 轭〔静〕
خامۇت ئاياغ 腿圈罗，拐内
خامۇش 言寡默沉①〔静〕：بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۇ بىردەم ～ بولۇپ قالدى. 儿会一了默沉他，话些这了听。

ئادەم 沉默寡言的人② 闷愁、闷闷不乐： ~ ھالەت 态状的乐不闷闷

خامۇشلۇق 〔静〕 闷沉、情心的郁气

خامېلېئون 〈动〉〔静〕 变色龙、变色蜥、避役

خان 〔静〕 汗、可汗

خان ئاچا （称尊的友亲女的大己自比对）大、姐大 婶大、嫂

خان ئانا （称尊的女妇年老的位地有对）人夫太、太太老、后太皇

خان ئايىم 贵妇人

خان بېلىق 鲑鱼

خان تۈرۈلغا 〈动〉 鸠皇

خان قىز 小姐（对姐的娘姑称昵）

خانا 〔静〕 ①宅、②舍所住：جالال مېھمانلارنى ئۆزىتىپ بولۇپ ئۆز خانىسىغا قايتتى . 后之人客走送力拉加自了到回、

خانىسى ~ 〈数〉③。所住的己位 / ئونلار 十位

خاناقىماق 〔动〕〈方〉 疑迟、豫犹

خانئەتلەس 〔静〕 绸锦

خانەنجۇ 〈方〉〔静〕 绸南河

خانپەرەس 〔静〕 派皇保

خانپەرەسلىك 〔静〕 皇保

خانزادە 〔静〕 女子室王、子王

خانقىز 〈动〉〔静〕 龟金、虫瓢

خانگۈل 〈植〉〔静〕 花蝶蝴

خانلەيلۇن （名曲歌尔吾维）仑来汗〔静〕

خانلىق 〔静〕 ①君的朝王、的王帝、的主君：هوقۇق ~ 权 / تۈزۈم ~ 制帝 / يەر ~ 汗②土王、地土的朝王

国：قوقان خانلىقى 浩汗罕国

خانمەررە 〈食〉〔静〕 片肉涮（锅火）

خانى 〔静〕 族尼哈：尼哈 ~ مىللىتى 的式尼哈②文尼哈、语尼哈①

خانىچە 〔静〕 府臣大（خاندانى）：邸府①。ۋەزىر خاندانى 朝王、国汗③闱宫、廷朝②。邸

خانىدانلىق 〔静〕 朝王、朝皇、朝代：چىن خانىدانلىقى 秦代换朝改、迭更代朝 / خانىدانلىقلارنىڭ ئالمىشىشى 朝王

خانىش 〔静〕 后皇

خانىقا （خانقاسى）〈宗〉①〔静〕 大②堂拜礼的派禅依 堂拜礼的顶圆有（内寺真清）③寺真清

خانىكە 〔静〕 主公

خانىلىق 〔静〕 数位：数位 〈数〉 ~ سان 一位数 / ئىككى ~ سان 两位数

خانىم 〔静〕 ①女士、②人夫、③老女师

خانىۋەيران 见下

خانىۋەيران بولماق 破、产破、产荡家倾、坏破、灭毁：ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىللىدە ، پۈتكۈل ياۋروپادا سان - ساناقسىز شەھەرلەر خانىۋەيران بولدى . 在世次二第界大战、间期破到遭市城数无有洲欧个整。坏

خانىۋەيران قىلماق 使破、产破、坏毁、灭毁：كېلكۇن يېزا ئاھالىسىنى خانىۋەيران قىلىۋەتتى . 使水洪、荡家倾民村。产

خانىۋەيرانچىلىق = خانىۋەيرانلىق

خانىۋەيرانلىق 〔静〕 产荡家倾

خاھى 〔助〕 么要、也罢：ئۇ كەلسۇن ، ~ مەن باراي . 要 ~ 。去我么要、来他么 ~ 。便的你随、个那拿么要、个这拿么要 . مەيلىڭ ، بۇنى ئال ، ~ ئۇنى ئال ، ~ 。知不、罢也道知你 . بىلمەك ، ~ ھېچ ۋەقەسى يوق 。么什没、罢也道

خاھىش 〔静〕 ①愿意：ئۆز خاھىشىنى بىلدۈرمەك 自己示表 ~ 向倾良不 / ناچار 向倾②愿意的 كاپىتالىستىك 向倾义主本资

خاۋارىچ 〈宗〉①〔静〕 “者走出”为意、派吉利瓦哈 ②（别派教宗的现出早最上史历教兰斯伊纪世中指）者教叛 〈骂、转〉

خاۋازا 〈动〉〔静〕 狗巴哈

خاۋالىت 〈方〉〔静〕 睡非睡似、醒半睡半

خائىن 〔静〕 徒叛

خائىنانە = خائىنلارچە

خائىنلارچە 〔静〕 弃信背干：的义弃信背 ~ ئىش قىلماق 当勾的义

خائىنلىق 〔静〕 叛背

خائىنلىق قىلماق 背叛：ئۇ ۋەتەنگە خائىنلىق قىلدى . 。国祖了叛背他

خايا 〔静〕 （器殖生性男）屌、屎 〈理生〉

خەپ （方对告警示表）好、哼〔叹〕：~ ، كۆرەرمىز ! 哼 ، ~ ! 慢且你、哼 ! توختاپ تۇر ! 吧瞧着等 ، ~ ، سەن ئالىقانائىڭ ئەدەبىنى بەرمىسەم . 个这你训教么怎我看、好 。子荡浪

خەپرۇك = بەلغەم

خەپشۈك 〔静〕 安静、静：静一静、بىز ئىشكىتىن كىرىشىمىز بە-

لەنلا بۇۋام ~ دەپ ۋارقىرىدى . 我进一刚们我，门进一刚们我，就爷爷，
"。静安"：道喊

خەت 〔静〕 ①字：خەنزۇچە ~ / 字汉 ~ يازماق ②字写
信：زاكاز ~ سالام / 信号挂 ~ ، 明证③信安平，信家
证书：يول خېتى 通行证，路条 / تۇي خېتى 结婚证④
契约：ئۆي خېتى 房契 / يەر خېتى 房契

خەت باسماق 字打
خەت چۇشۇرگۈچ 字幕摄制器
خەت سالماق 信发
خەت ساندۇقى 信箱，信筒
خەت شەكلى 字形 <语>
خەت كودى 电码字 <电>
خېتىنى ئالماق 书休要（书休要方男向方女）婚离，
خېتىنى بەرمەك 书休给（书休方女给方男）婚离，

خەت ـ ئالاقە 〔静〕 文用应，文公，函信
خەتەر 〔静〕 险危：خەتەرگە ئۇچرىماق 遇险 / خەتەردىن قۇتۇلماق 险脱
خەتەرسىز 〔静〕 全安：~ جاي 带地全安 / ~ قاتنىماق 驶行全安
خەتەرسىزلەندۈرمەك «خەتەرسىزلەنمەك» 的使动态
خەتەرسىزلەندۈرۈشمەك «خەتەرسىزلەندۈرمەك» 的同共态
خەتەرسىزلەندۈرۈلمەك «خەتەرسىزلەندۈرمەك» 的被动态
خەتەرسىزلەنمەك 变得全安 〔动〕
خەتەرلىك 〔静〕 的险危：~ يول 路道的险危 / ~ يېرى 头关险危 / ~ كېسەل 症险，病疾的险危 / ~ چوققا 峰险
خەتتات 书法家 〔静〕
خەتتاتلىق 书法 〔静〕
خەتتاتلىق ئېستېتىكىسى 书法美学
خەت ـ چەك 书信，件信，函信 〔静〕
خەتچى 文写代③差邮②书文① 〔静〕 者
خەت ـ خالتا 邮件 〔静〕
خەت ـ خەۋەر 〔静〕 音信，信件：~ ئاكامدىن ئالمىغىنىمغا ئىككى ئايدىن ئاشتى . 我没收到哥哥从两个多月了。

خەت ـ ساۋات 〔静〕 化文：ئۇنىڭ خەت ـ ساۋاتى يوق . 他没有文化，不识字。 ئايشىگۈلنىڭ كىچىك تۇرۇپلا خەت ـ ساۋاتى چىقتى . 阿依古丽小小年纪就会读会写了。

خەتسىز 〔静〕 无的字

خەتسىز خەرىتە <地> 暗射地图
خەتكۈش 〔静〕 书签
خەتلەتمەك «خەتلىمەك» 的使动态
خەتلەشمەك «خەتلىمەك» 的同共态
خەتلەنمەك «خەتلىمەك» 的被动态：ئەسكەرلىككە ~ 登记入伍
خەتلىك 〔静〕 字的，字有的：چوڭ ~ شۇئار 大字标
语 / ئۇچ مىڭ ~ ئىلمىي ماقالە 三千字的学术论文
خەتلىمەك 〔动〕 记登，写：دەپتەرگە ~ 到记登本子
/ دەپتەرنىڭ بىر بۇرجىكىگە خەتلەپ قويماق 上册在记登，角一的子本到写
خەتمە 〈宗〉〔静〕 （灵亡度超为）经兰古读诵：~ ئوقۇماق 诵读古兰经
خەتمە ئۆتكۈزمەك 文经诵（人亡为） <宗>
خەتمىدىن ئۆتمەك 试考经兰古诵背过通 <宗>
خەتمۇخەت 〔静〕 字逐：~ تەرجىمە قىلماق 翻字逐译
خەتمىقۇرئان 〈宗〉〔静〕 经兰古《读诵》的中，段一为祈祷人亡
خەتمىقۇرئان قىلماق 经兰古读诵祭行举 <宗>
خەتمىگۈل 〈植〉〔静〕 秋葵
خەتنە 礼割 〔静〕
خەتنە توي 礼割式仪
خەتنە قىلماق 礼割行
خەتنەچى 礼割者 〔静〕
خەتنىلىك 短皮包①：~ بالا 皮包②子孩的短皮包 〔静〕
خەتىنەك 〈方，植〉〔静〕 瓜甜熟早，瓜甜小
خەج 花销，开销 〔静〕
خەج ـ خىراجەت 花销，开销，费用 〔静〕
خەجلەتمەك «خەجلىمەك» 的使动态
خەجلەشمەك «خەجلىمەك» 的同共态：ئۇلار دادىسىدىن قالغان مىراس پۇللىرىنى تۆگىگۈچە خەجلەشتى . 他们兄弟俩把父亲留下的遗产钱花了光。
خەجلەنمەك «خەجلىمەك» 的被动态
خەجلىمەك 〈费花〉花 〔动〕：پۇل ~ 钱花
خەددەك 〈方〉〔静〕 身材高大，身材魁梧的
خەرەك 子弦琴，子弦乐器（的弦）〔静〕
خەرداەل 〈植〉〔静〕 芥菜
خەرىتە 图地 〔静〕：دۇنيا خەرىتىسى 世界地图
خەرىتىلەشتۈرمەك «خەرىتىلەشمەك» 的使动态：گېئولوگىيە ئەترىتى نېفىت زاپىسى بار يەرلەرنى خەرىتىلەشتۈردى . 地质队勘探出有石油储藏的地区。

。图布分区地油储了制绘

خەرىتىلەشتۇرۇلمەك «خەرىتىلەشتۇرمەك» 的被动态

خەرىتىلەشمەك ئۇرۇمچى شەھىرى خەرىتە-لەشتى：图地制绘〔动〕。图地市齐木鲁乌了制绘

خەرىتىلىك 的图地〔静〕

خەرىتىلىك ئۆلچەش 量测图地

خەزىنە 库宝②库国，库金①〔静〕

خەزىنە چېكى 券库，券库国

خەزىنە زايومى 债公库国

خەزىنچى 员库司，库司〔静〕

خەزىنچىلىك خەزىنچىلىككە تەيىنلەنمەك：职之库司〔静〕库司为命任被

خەس[1] 芥草 <转>②叶败枝枯①〔静〕

خەس[2] 蒜装，涂糊装②意特，意故①<方>〔静〕

خەسە كۆڭلەك 白棉布衣衬：～ 布棉白〔静〕

خەسىس ئادەم ～ 气小：的吝惜，的啬吝，的气小〔静〕人吝惜，人的

خەسىسلىك 啬吝，气小〔静〕

خەشەك 草干〔静〕

خەشەك ئۇرۇك 杏毛 <植>

خەق 家人，人旁，人别①〔静〕：خەقنىڭ ئالدىدا كۈلكىگە قالمايلى. ～ نېمە دېسە شۇ。话笑闹前跟人别在别可咱。表，面后词名些某在用②。么什是就么什说家人示：人类一那于属，家人女 ～ خوتۇن / 家人男 ～ ئەر

家人户庄 ～ دېھقان / 家人道妇

خەقنىڭ ئاغزىغا قاراپ قالماق 息鼻人仰 <成>

خەقنىڭ پۇلىدا نەزىر قىلماق 佛献花借 <成>

خەقنىڭ تەرىتىدە ناماز ئوقۇماق 成人因<成>佛献花借，人他仗仰，事

خەقنىڭ تۇغمىنىگە سۇ قۇيماق 的人别给 <成>“裳衣嫁作人他为”同喻，水注磨水

خەقنىڭ جۇۋىسىدا تەرلىمەك 皮的人别借 <成>人因，（用所己自为西东的人别用借喻比）汗出袄人他仗仰，事成

خەقنىڭ داستىخىنىدا مېھمان ئۈزاتماق 借 <成>“佛献花借”同喻，人客的己自请菜饭的人别

خەقنىڭ دۇمبىقىنى چالماق ，劳效人别为 <成>手鼓吹当人别给

خەقنىڭ دېپىغا ئۈسسۈل ئوينىماق 别着随 <成>“趋亦步亦”同喻，舞跳儿点鼓的人

خەقنىڭ سايىسىدا جان باقماق 息鼻人仰 <成>

خەقنىڭ قولتۇقىغا كىرىۋالماق 木附草依 <成>

خەقنىڭ قولىغا قاراپ قالماق 下篱人寄 <成>

خەقنىڭ كەتمىنىنى چاپماق 劳效人别为 <成>

خەقىش 吵爱 بالا ～：(孩小指)的闹吵爱②闹吵①〔静〕孩小的闹

خەقىشلىك 的闹取理无，的闹吵爱〔静〕

خەقىشلىك قىلماق 闹取理无

خەلپە = خەلپەت

خەلپەمنىڭكىدەك كەلمەك 模一，了极适合 <习>辙一出如，样一

خەلپەت 家学经②学掌(的校学文经)①〔静〕

خەلدەك 签牙 <方>〔静〕

خەلق 人国中 جۇڭگو خەلقى：民国，民人，人①〔静〕勤民 / يېزا خەلقى 民村 ～ / ئۆچۈن تىرىشىپ ئىشلىمەك 民为政 / ئارمىيە بىلەن خەلقنىڭ ئىتتىپاقلىقى 军团民 / خەلقنى باي قىلىش ، ئەلنى گۈللەندۈرۈش 富民兴 / خەلقنىڭ غېمىنى يېيىش ، خەلقنىڭ جەددي ئېھتىياجىنى 邦 كۆزدە تۇتۇش 想民人想，急民人急 ～ / ماتارىيې 育教国民 / كېڭىشى 国民②会议的用民，的间民：说传间民 ～ / رىۋايەتلىرى 空航用民 ～ / ئاۋىئاتسىيىسى

خەلق ئامما 众民起唤 人群民，众民，大众：خەلق ئامما-سىنى ئويغاتماق

兵民 خەلق ئەسكىرى

体团民人 خەلق تەشكىلاتى

事故间民 خەلق چۈچىكى

主民民人 خەلق دېموكراتىيىسى

专主民民人 خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتۇرىسى 政

测意民 خەلق رايى 意公，意民：خەلق رايىنى سىنىماق 验

员审陪民人 خەلق زاسىداتېلى <法>

谣民 خەلق قوشىقى <文>

会大表代民人 خەلق قۇرۇلتىيى

会员委民人 خەلق كومىتېتى

社公民人 خەلق گۈزىشىسى

乐音间民 خەلق مۇزىكىسى

歌民 خەلق ناخشىسى <文>

权政民人 خەلق ھاكىمىيىتى

府政民人 خەلق ھۆكۈمىتى

خەلق ئۇرۇشى 人战民争
خەلق ۋەكىلى 人代民表
خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى 学文头口间民 <文>
خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت <哲>人矛盾部内民
خەلق ئىشلىرى 政民
خەلق ئىگىلىكى 国民经济：خەلق ئىگىلىكىنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى 国民经济制体理管 / ～ پىلانى 国民经济划计 / خەلق ئىگىلىكىنىڭ نىسبەت مۇناسىۋىتى 国民经济例比系关 / خەلق ئىگىلىكىنى پىلانلىق ، نىسبەت بويىچە راۋاجلاندۇرۇش 国民经济有计划按比例发展
خەلقارا 〔静〕国际：～ دوستلار 国际友人 / ～ ئېقىم 国际时事
خەلقارا ئەدلىيە 国际司法
خەلقارا ئەمگەكچىلەر بايرىمى 国际劳动节
خەلقارا ئەھدىنامە 国际公约
خەلقارا بازار 国际市场 <经>
خەلقارا پۇل 国际货币
خەلقارا ترانسكرىپسىيە 国际标音 <语>
خەلقارا تېررورچى 国际恐怖分子 <法>
خەلقارا جەمئىيەت 国际会社
خەلقارا راسچوت 国际算结
خەلقارا رىقابەت 国际竞争
خەلقارا سوت 国际庭法
خەلقارا سودا 国际易贸 <经>
خەلقارا قانۇن 国际法 <法>
خەلقارا كۆچمە كاپىتال 国际资游
خەلقارا كرېدىت 国际贷信 <经>
خەلقارا كىرىم - چىقىم 国际支收 <经>
خەلقارا مەبلەغ 国际资投 <经>
خەلقارا مۇناسىۋەت 国际系关
خەلقارا مۇناسىۋەتشۇناسلىق 国际学系关
خەلقارا مۇھىت قانۇنشۇناسلىقى 国际环 <法> 学法境
خەلقارا ھاۋالە 国际托信 <经>
خەلقارا ئىتتىپاق 国际联盟
خەلقارا ئىجارە 国际赁租 <经>
خەلقارا ئىقتىسادشۇناسلىق 国际学济经 <经>
خەلقارا ئىقتىسادىي ھەمكارلىق 国际作合济经
خەلقاراچە 〔静〕国际的式
خەلقاراچە چېلىش 国际式摔跤 <体>

خەلقئارالاشتۇرماق «خەلقئارالاشماق» 的使动态
خەلقئارالاشتۇرۇشماق «خەلقئارالاشتۇرماق» 的共同态
خەلقئارالاشتۇرۇلماق «خەلقئارالاشتۇرماق» 的被动态
خەلقئارالاشماق 〔动〕国际化：بازارلار خەلقئارالاشتى . 市场国际化。
خەلقئارالىق 〔静〕国际的
خەلقئارالىق پېرىۋوت 国际汇兑 <经>
خەلقئارالىق زايوم 国际债券 <经>
خەلقپەرۋەر 〔静〕爱热民人有的性民人的：～ رەھبەر 导领的民人爱热
خەلقپەرۋەرلىك 〔静〕爱民人
خەلقچىل 〔静〕主民人的性民人有的：～ ئىلغار كۈچلەر 量力步进主民
خەلقچىللىق 〔静〕民人性
خەلقئالەم 〔静〕公众广庭大
خەلىپە 〔静〕发里哈(后世逊德默罕穆一些伊斯兰教的一领政教合一的家国(谓称的袖领府政的
خەلىپىلىك 〔静〕发里哈①职之长酋国：ئەرەب خەلىپىلىكى 阿拉伯酋长国
خەمەك[1] 〔静〕瓜(的结刚)<植>瓜、子蛋：بىر پىلەكتە ئون ～ ، ھەر بىرىنىڭ تەمى بۆلەك . <谚>一藤十瓜，瓜各味不同。"别有种种，子九生龙一"同喻：
子鼻头蒜 خەمەك بۇرۇن
扣钮的银金镶 خەمەك توپچە
خەمەك[2] 〔静〕绳捻器
خەمەكسىز 〔静〕瓜结不的瓜结不：～ پىلەك 藤的瓜结不
خەمەكلىمەك 〔动〕瓜结
خەمسە 五卷诗集 <文>〔静〕
خەنتەي 〔静〕男衬衣 <方>
خەنجەر 〔静〕短剑，匕首
象齿剑 <动> خەنجەر چىشلىق پىل
虎齿剑 <动> خەنجەر چىشلىق يولۋاس
خەنجەرسىمان 〔静〕短剑的状
龙剑 <动> خەنجەرسىمان دىنازاۋۇر
蚕剑 <动> خەنجەرسىمان سۇ بۇرگىسى
突剑 <理生> خەنجەرسىمان ئۇسۇك
蜓剪曦板尖 <动> خەنجەرسىمان يېڭناغۇچ
خەنجەرگۈل 〔静〕兰蒿，蒲蒿唐 <植>
خەنجەرلەشمەك «خەنجەرلىمەك» 的共同态
خەنجەرلەنمەك «خەنجەرلىمەك» 的被动态

خەنجەرلىك 的剑短有，的首匕有〔静〕
خەنجەرلىك مىلتىق 枪的刀刺带
خەنجەرلىمەك 剑耍②杀刺，刺剑用①〔动〕
خەنجەرۋاز 客剑〔静〕
خەنجەرۋازلىق 术剑〔静〕剑术：～ كۆرسەتمەك 表演术剑
خەنجەرۋازلىق قىلماق 击剑
خەندەك 壕堑，沟壕〔静〕
خەنزۇ 族汉〔静〕
خەنزۇ تېبابەتچىلىكى 医中 <医>
خەنزۇ تىلى 语汉
خەنزۇچە 语汉①〔静〕，文汉：ئۇ خەنزۇچىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ．语汉通精他。～ سۆزلىمەك 讲语汉 / ～ خەت 汉字②的族汉，的族汉：～ گەپ 话汉 / ～ كىيىم 装服式族汉
خەنزۇشۇناس 家学汉〔静〕
خەنزۇشۇناسلىق 学汉〔静〕
خەۋەر 息消①〔静〕：ئىشەنچلىك ～ 可靠消息 / ～ بار？吗息消么什有？②<语>语谓：جۈملە خەۋىرى 语谓的子句
خەۋەر ئالماق ①听打，息消听打：ئۇ ئۆز يۇرتىنىڭ ئەھۋالىدىن تېخىچە خەۋەر ئالالمىدى．他还没打听有消息自己的乡家。②<转>照关，应照，料照，管照。息消的乡家，照关，应照，料照，管照：بالىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم．我托付他照管孩子。مەن كەتكەندىن كېيىن، بۇ جايىنىڭ خىزمىتىدىن كۆڑەك خەۋەر ئېلىشىڭىزنى سورايمەن．后走我，希望多多关照这里的工作。～ كېسەلنىڭ ھالىدىن خەۋەر بەرمەك = خەۋەر قىلماق 病候伺
خەۋەر تاپماق 知得，知悉：ئۇ دادىسىنىڭ قەشقەرگە يېتىپ بارغانلىقىدىن خەۋەر تاپتى．他已经抵喀达什。
خەۋەر جۈملە 句述陈 <语>
خەۋەر قىلماق 通知，告诉：ئۇ ساۋاقداشلىرىنىڭ كەلگەنلىكىنى ماڭا خەۋەر قىلدى．他告诉我同学们已经来了。
خەۋەرچى 使信 <生>③员讯通②者信报①〔静〕
خەۋەرچىلىك 作工讯通〔静〕
خەۋەردار 解了，道知①〔静〕：ئۇ مېنىڭ ئائىلە ئەھۋالىمدىن خانىچە ～ مۇنچە ئىدى．他一些情况家的我解了少多。～ 懂，会②。还他来原：ئۇ ئۇيغۇر تىلىدىن ～ ئىكەن．语维吾尔会 ～ ھەممىدىن ئەرباب 士人通灵息消。

خەۋەردار بولماق 解了，悉知，道知：بىز يېزىمىزدا يۈز بەرگەن ۋەقەلەردىن خەۋەردار بولدۇق．我们村里发生的事情。
خەۋەردار قىلماق 诉告，知告，知通：ئۇنى مېنىڭ ئەھۋالىمدىن خەۋەردار قىلىڭ．请你把我的情况告诉他。
خەۋەرسىز 道知不〔静〕：ئادىل تېخى نۇرغۇن ئىشلاردىن ～ ئىدى．阿迪力还不知道许多事情。
خەۋەرلەشمەك 互通消息，互通情况〔动〕：مەكتەپنىڭ ئىلىملەر بىلەن خەۋەرلىشىپ تۇرۇشى ئوقۇغۇچىلارنى تەربىيىلەشتە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە．学校各同志家长对教育学生有重要意义。
خەۋەرلىشىش ئاپپاراتى 机话报
خەۋەرلىشىش بۆلۈمى 室达传
خەۋەرلىشىش تورى 网讯通
خەۋەرلىشىش سۈنئىي ھەمراھى 星卫讯通
خەۋەرلىشىش قىسمى 队部讯通
خەۋەرلىشىش لىنىيىسى 路线讯通
خەۋەرلەندۈرمەك «خەۋەرلەنمەك» 的态动使：مەن نىجاتنىڭ ئەھۋالىدىن ئاكىسىنى خەۋەرلەندۈرۈپ قويدۇم．我把尼加提的情况了诉告他哥哥。
خەۋەرلەندۈرۈش يىغىنى 会风吹
خەۋەرلەندۈرۈشمەك «خەۋەرلەندۈرمەك» 的态同共
خەۋەرلەندۈرۈلمەك «خەۋەرلەندۈرمەك» 的态动被
خەۋەرلەنمەك 悉获，道知〔动〕：مەكتەپ مۇدىرى ئۇ يەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەرلەندى．校长的里那了道知况情。
خەۋپ 险危〔静〕：خەۋپكە ئۇچرىماق 险遇 / ھاياتى ～ ئاستىدا قالماق 中之险危于处命生 / خەۋپنى خەۋپسىزلىككە ئايلاندۇرماق 安为危化，夷为险转
خەۋپ ـ خەتەر 险风，险危〔静〕
خەۋپ ـ خەتەر ئامىلى 素因险风 <经>
خەۋپ ـ خەتەر كىرىمى 入收险风 <经>
خەۋپ ـ خەتەرسىز 全安〔静〕：～ قائتىماق 驶行全安
خەۋپ ـ خەتەرلىك 的险风有，的险危有〔静〕
خەۋپسىرەتمەك «خەۋپسىرىمەك» 的态动使
خەۋپسىرەشمەك «خەۋپسىرىمەك» 的态同共
خەۋپسىرىمەك 心担，险危到感〔动〕：كاللىنىڭ كېتىشىدىن ～ 袋脑掉心担
خەۋپسىز 的全安〔静〕：～ يەر 带地全安
خەۋپسىزلەندۈرگۈچ 器安保 <电>〔静〕
خەۋپسىزلەندۈرمەك ①«خەۋپسىزلەنمەك» 的态动使②保

证،保险：جۇڭگو خەلق ئىستراخوۋانىيە شىركىتى بىۋ سۇنئىي ھەمراھنى قويۇپ بېرىشتە خەۋپسىزلەندۇرۇش كەسپىنى بېجىردى . 了理办时星卫造人颗这射发在司公险保民人国中 。务业险保

خەۋپسىزلەندۇرۇشمەك «خەۋپسىزلەندۇرمەك» 的共同态

خەۋپسىزلەندۇرۇلمەك «خەۋپسىزلەندۇرمەك» 的被动态

خەۋپسىزلەنمەك 〔动〕全安得变，全安到感

خەۋپسىزلىك 〔静〕全安：دۆلەت خەۋپسىزلىكىگە ئالاقىدار مەسىلە 与国家全安的关有题问

خەۋپسىزلىك كېڭىشى 会事理全安

خەۋپلىك 〔静〕①危险的，危险的：~ ئۆي / 房危险的 ~ ئىنسان بولمىغان ئورماندا يالغۇز قېلىش ~ ئىدى . 有没在留自独险危的人林森是险危的迹 ② 头关急危险的 ~ پەيت 。事的恶性

故事性恶的：~ ھادىسە

خەي 〔静〕鞋：لاتا ~ 布鞋

خەيدەي 带海 <植>〔静〕

خەير ①〔静〕<宗>物舍施：~ بەرمەك ② 舍施（表示许赞，同气语等意）：~ ، دېگىنىڭىزچە بولسۇن . 好 ، 。办的说你按就 سىز ئارىغا چۈشۈپ قالدىڭىز ، ~ ، بوپتۇ . ~ ، 见再③。了算就那，罢好，了架拉面出然既你 بىز كەتتۇق . 我，见再。了走们 ~ ، ياخشى چۈش كۆرسىلە ! 安晚你祝，见再 !

خەيرخاھ 〔静〕的善行，同情的心

خەيرخاھ بولماق 体恤，同情：ئۇنىڭغا خەيرخاھ بولىمىز . 我们同情他 。

خەيرخاھلىق 〔静〕心情同

خەيرخاھلىق قىلماق 情同

خەير ـ ساخاۋەت 〔静〕舍施，善慈：~ ئىشلىرى 善慈事业 / ~ بەرگۈچى 施舍主

خەير ـ ساخاۋەت قىلماق 仗义疏财

خەير ـ سەدىقە 〔静〕舍施：~ سورىماق 要物舍施，请求

خەيرلەشمەك 〔动〕别告，辞行：بىز مېھمانلار بىلەن بىر ـ بىرلەپ قول ئېلىشىپ خەيرلەشتۇق . 我们客人一一握手 。别告

خەيرلىك 〔静〕的利吉：~ كۈن 日吉 / ~ يىل 的祥吉，头年的祥吉

خەيرلىك ئەتىگەن：早上好 ! ~ ، رەنا ! 娜热，好上早 ؟ 儿哪去 ؟

خەيرلىك بۇيۇم 吉祥物

خەيرلىك كەچ 好上晚

خەير ـ ئېھسان 物舍施〔静〕

خەير ـ ئېھسان ئاپپاراتى 慈善机构

خەيرىگۈل 菊人天 <植>〔静〕

خەيرىيەت 善慈：~ ئىشلىرى 善慈①〔静〕舍施，举善，善慈 ، ~ ئامان قالدىڭ . 你，好幸 ② 业事好幸，地谢天谢：~ ، پۇتى سۇنماپتۇ . 骨没腿，地谢天谢 。事无安平 。折

خەيرىيەت كەسپى (业行)业事善慈

خەيلەمچى 底袜 <方>〔静〕

خەيلى 下见

خەيلى بولماق 害受

خەيلى قىلماق 人害

خەينەن 岛南海 <地>〔静〕

خەينەن بۇغىسى 鹿坡 <动>

خەينەن توشقىنى 兔南海 <动>

خەينەن چىپار قاقىرىسى 斑虎南海 <动>

خەينەن ئورمان كەكلىكى 鸡鹇山南海 <动>

خروم (料颜黄种一)黄铬②铬① <化>〔静〕

خروم زەمچىسى 矾铬 <化>

خروم كىسلاتاسى 酸铬 <化>

خرومالتىن 质色染 <生>〔静〕

خرومىلۇق 的铬〔静〕

خرومىلۇق پولات 钢铬 <冶>

خرومۇسوما 体色染 <生>〔静〕

خرومۇسوما يىپچىسى 丝色染 <生>

خرومۇسومسىن 白蛋体色染 <生>〔静〕

خرومومېر 粒色染 <生>〔静〕

خرومونېما 线体色染 <生>〔静〕

خرومىت 矿铁铬 <矿>〔静〕

خرۇستال 体晶 <地>〔静〕

خرىزوبېرىل 石睛猫，石眼猫，石宝绿金 <地>〔静〕

خرىستوس 稣耶，督基 <宗>〔静〕

خرىستىيان 耶，徒教督基②稣耶，督基① <宗>〔静〕徒教稣

خرىستىيان پەلسەپىسى 学哲教督基

خرىستىيان دىنى 教督基

خرىستىيانچە 教督基 基督教〔静〕：~ دۇئا قىلماق 的式教督基，告祷的式

خلامىدىيە 体原衣 <生>〔静〕

خلور 氯 <化>〔静〕
خلورلۇق 的氯烃聚〔静〕
خلورلۇق پولۇننىل 烯乙氯聚 <化>
خلورفوس 虫百敌〔静〕
خلوروپلاست 体绿叶 <生>〔静〕
خلوروفورم 一)仿罗哥，烷甲氯三，仿氯 <化>〔静〕(剂醉麻种
خلوروفىل 素绿叶 <化>〔静〕
خلورىت 石泥绿 <地>〔静〕
خو 斛(斛一为斗五约，位单量容)：بىر ~ بۇغداي 一斛小麦
خوپ ①欤，吧好，好，是(意同，应答示表)〔叹〕：~ ، يولداش كامانبىر . 志同员挥指，是 。~ ، پىكرىڭىز بويىچە بولسۇن . 办见意的你照就，吧好 。~ ، ئەمسە شۇنداق بولسۇن . 欤，就么这那 。~ ، سېنى مەن بىلىمەن . 你解了很我 。بۇ قېتىمقى مۇسابىقە ئۇنى ~ چارچىتىۋەتتى . 这次的赛比 。~ ③〔静〕 。累常非得搞他把赛比的次这 。~ ، ئەرنى يەر قىلغانمۇ 物事一另于好物事一示表：قەدىرسىز ياشىغىنىڭدىن قەدىرلىك ئۆلگىنىڭ 。~ . <谚>如不，生地为无碌碌其与 。يولغا كېچىكمەي چىققىنىڭ ~ ، تۆمۈرنى قىزىقىدا سوققىنىڭ 。死地烈壮 。~ . <谚>好热趁铁打，好时及路上
خوپ بولماق 解和，好和① ：ئۇلار ئۇرۇشۇپ قالغاندىن ، لېكىن ھازىر خوپ بولۇپ قاپتۇ . 他们架过吵在现但好和 。②该活：خوپ بوپتۇ ، گەپ ئاڭلىمىغاندىن كېيىن ئۆزۈڭدىن كۆر . 了己自你怪能只话听不，该活 。
خوپ قىلماق 好得干：ياردەم قىلدىڭ خوپ قىلدىڭ ، مىنىڭ قىلدىڭ يوق قىلدىڭ . <谚>好得干人助帮 ，一表消抵全功 。
خوپ كەلمەك 合，乎合适：بۇ پىكىر ئۇنىڭغا خوپ كەلدى . 这意心的他乎合见意个 。بۇ ئايال سىزگە ناھايىتى خوپ كېتۇ . 这合适 。بۇ كىيىم ئۇنىڭغا تازا خوپ كېتۇ . 这合很上穿他服衣件 。
خوپ كۆرمەك 成赞：مەن بۇ ئىشنى خوپ كۆرمەيمەن . 我不赞成这事件 。
خوپلۇق 福幸，事好〔静〕：قولۇڭدىن كەلگۈچە ~ قىل . 你要尽做量事好 。ئۇ بۇ دۇنياغا كېلىپ نېمە ~ كۆردى ؟ 他来到这个世上享过什么福 ؟
خوپۇراش 饽烩，馓烩 <方>〔静〕
خوت 挡，挡排 <机>〔静〕
خوتتىن چىقماق 轨越<转>②档跳，档脱①
خوت دەستىسى 杆速变 <机>
خوتقا چۈشمەك 人步，轨正上走 <转>②档挂①
خوتقا چۈشتى . 轨正了上走作工 ：خىزمەت 。轨正上走使，顿整 <转>②挡挂①
خوتقا سالماق 轨：ئۇ يېقىندىن بۇيان تۇرمۇشىنى خېلى خوتقا سېلىۋالدى . 最近轨正上走活生使已他 。
خوت يۆتكىمەك 寻另，法办想另<转>②挡换①
路出：بۇ ئىشتا خوتنى باشقا تەرەپكە يۆتكىمىسەك بولمايدىغان ئوخشايدۇ . 了行不乎似法办想另不如事件这 。
خوتەك 驹驴 <动>〔静〕
خوتەكلىمەك 驹驴下〔动〕
خوتتىنىيە 草腥鱼，菜蓟 <植>〔静〕
خوت ـ خوت (声驹驴唤)特霍〔叹〕
خوتۇق 驹驴 <方，动>〔静〕
خوتۇن ①人女②人妻，子婆老：ئەرنى ئەر قىلغانمۇ ~ ، ئەرنى يەر قىلغانمۇ ~ . <谚>雄英当夫丈让的"贤妻夫祸"同喻：子妻是也的熊狗当夫丈让，子妻是少"。
خوتۇن تالاق 蛋混 <骂>
خوتۇن سالدى 人的妻休妻娶常经
خوتۇنباز 人的子妻换常经〔静〕
خوتۇنبازلىق 妻休妻娶常经〔静〕
خوتۇن ـ بالا 小妻〔静〕：ئىككى مو يەر ، بىر قوش كالا ، ئىسسىق كاڭدا ~ . 炕热子孩婆老，牛头两田良亩两 。
خوتۇنسىز 的室妻有没，的子妻无〔静〕：~ ئەر 妻有没子男的室
خوتۇنسىزلىق 活生夫鳏〔静〕：خوتۇنسىزلىققا كۆنۈپ قالماق 活生夫鳏了惯过
خوتۇن ـ قىز 女妇〔静〕
خوتۇنلۇق ①的子妻有〔静〕：~ ئادەم 有妻②人的子女 ：غورۇرى ~ 心尊自的人女
خوجا 尊的者赫显位地对区地亚中，疆新)卓和〔静〕
خوجانىل 蓝靛 <化>〔静〕
خوجلىق 勤后③业物②务庶，务总①〔静〕：~ ئىشلەرنى ئىجتىمائىيلاشتۇرۇپ باشقۇرۇش 理管化会社勤后
خوجلىق باشقارمىسى 处业物，处务总
خوجىەنتۇك 筒箭火 <军>〔静〕
خوچۇنەك 瓜甜香芳 <古，植>〔静〕

خوخا 蓟大 <植>〔静〕
خوخباش 菊苞棘 <植>〔静〕
خوخەنزە 汉好〔静〕
خور[1] 唱合 <艺>〔静〕: ئەرلەر خورى 男声合唱 / ئاياللار خورى 女声合唱 / ئوموميي خور ～ 大合唱 / ئۆمىكى خور ～ 团唱
خور[2] ①〔静〕不经用的耗易,的用: ～ بۇيۇم سوپۇن的肥皂 / ～ ئۇن ② 面的吃经不: ئىلىملىك نۇر ، ئىلىم- 辱屈: ～ سىز . 学博 <谚> 荣光学术无,耻辱。
خور[3] 〔模〕呼噜: ～ قىلىپ خورەك تارتماق 鼾打噜呼噜呼
خوراتقۇچى 〔静〕耗消的
خوراتقۇچى قىزىتما 热耗消 <医>
خوراتماق «خورىماق»的使动态: چىراغ يېغىنى ～ 灯费耗 / مادىي كۈچنى ～ 油 / دۇشمەننىڭ جانلىق كۈچ- 力物耗消 ～ لىرىنى 量力生有的人敌耗消
خورتىش ئۇرۇشى 战耗消 <军>
خوراز 〔静〕公鸡 <动>
خوراز كۆزى 子思相 <药,植>
خورازچىلاپ 〔静〕公鸡般: ～ قىچقارماق 公鸡般地,叫学公鸡
خوراشچان 〔静〕易耗的: ～ بۇيۇم 易耗品
خوراشچانلىق 〔静〕易耗性
خورەك 〔静〕鼾声
خورەك تارتماق 鼾打
خوركى چوڭ 扬气高趾,人凌气盛 <成>
خوركى ئۆسمەك 扬气高趾,张嚣焰气 <成>: سېنىڭ راست دېگەنسېرى ئۇنىڭ خوركىنىڭ ئۆسۈپ كەتكىنىنى قارا . 人凌气盛越就他,对得说你说越。
خوركى يوغىنىماق = خوركى ئۆسمەك
خورەكچى 人的鼾打爱〔静〕
خورت (声鼻响打物动)哧哼,噜呼〔模〕
خورت ـ خورت 哧哼哧哼,哧呼哧呼〔模〕: يىراقتىن بىر توپ ياۋا چوشقىلار ～ قىلىپ كېلىۋاتاتتى . 远从猪野群一—来了走着哧哼处。
خورتۇلدىماق 〔动〕声唧唧哼哼发,响作噜呼: خورتۇلداپ يىغلىماق 哭地唧唧哼哼
خور ـ خور 〔模〕噜咕噜咕,噜呼噜呼: ～ قىلىپ خورەك تارتماق 鼾打地噜呼噜呼
خورداق[1] 〔静〕索脊 <生>
خورداق[2] 〔静〕弦 <数>

خورداق[3] 〔静〕折,粥肉 <方>: سەن مېنى خوردا قىلىۋەتتىڭ . 害:苦害,惨整 خوردا قىلماق 了惨整我把可你。
خورداق[4] 〔静〕成性: ئادەم ئۆلتۈرۈشكە ～ بولۇپ كەتكەن ئەرسە ئۇ . 家的性成人杀个是他。
خوردان 〔静〕口胃好: باي تولا يېسە ～ دەر ، ئامرات تولا يېسە ئۇيقان . 人穷,口胃好他说,得吃主财 <谚>. 鬼死饿是他说,得吃多。
خوردىلىق 〔静〕索脊的
خوردىلىق ھايۋانلار 物动索脊 <生>
خورسىندۇرماق «خورسىنماق»的使动态
خورسىنماق 〔动〕气叹,气长出: ئۇ ئېغىر خورسىنىپ قوي- دى . 气长口一了出地深深他。
خورلاشماق «خورلىماق»的共同态
خورلانغۇچى 〔静〕被虐待人 <法>
خورلانماق 受辱,被虐待〔动〕
خورلۇق 〔静〕屈辱
خورلۇق كۆرمەك 受辱,忍垢含辱
خورلىماق 〔动〕作,践待,侮辱: ～ ئەسىرلەرنى 待虐 / خورلاپ ئۆلتۈرمەك 虐杀 / 俘虐
خورما 〔静〕海枣,蜜枣②树枣蜜,树枣海① <植>
خورما رەڭ 深棕色
خورمىزار = خورمىلىق
خورمىلىق 〔静〕的树枣蜜有①: باغ ～ 园的树枣蜜有②子林
خورۇلداتماق «خورۇلدىماق»的使动态: چىلىمنى خورۇلدا- تىپ تارتماق 袋烟水抽地噜呼噜呼
خورۇلداشماق «خورۇلدىماق»的共同态
خورۇلدىماق 〔动〕噜呼打,响作噜呼: مۇشۇك خورۇلداپ كاڭدا ياتاتتى . 着卧上坑在噜呼着打猫。
خورىتىشماق «خوراتماق»的共同态
خورىتىلماق «خوراتماق»的被动态
خورىما 〔静〕散耗
خورىما كۈچ 力散耗 <物>
خورىماس 〔静〕的耗损易不①: بۇيۇم ～ 物的耗损易不
品 / ئەقىل توزماس ، بىلىم ～ . 知,尽不用慧智 <谚>
ئادەم ～ 闲操不心的人闲操不 <转>②。完不耗识
خورىماق 〔动〕耗消,耗损: كۈچ ～ / ئەسكىرىي كۈچ خوراپ تۈگىمەك 力精耗消 / ئۇنىڭ بىر تال مويىمۇ خوراپ 竭耗力兵

قالمايدۇ . 损无发毫他 。

خوزنەك (男)恋性同 <方>〔静〕

خوزنىخان (女)恋性同 <方>〔静〕

خوستاگۇل 花簪玉 <植>〔静〕

خوش[1] 见回，见再②好，对，是就，是① 〔静〕

خوش[2] 吧好 〔叹〕

خوشاق 饼馅 <食>〔静〕

خوشاقچى 师厨的饼馅做 〔静〕

خوشخوشچى 生先好好 〔静〕

خوشلاشماق 辞告，别告 〔动〕：مەن ئۇنىڭ ۋاقتىنى كۆپ ئالماي دەپ ، بىردەم سۆزلىشىپلا خوشلىشىپ قايتىپ چىقتىم . 了辞告就儿会了谈，间时的他误耽怕我 。

خوشو 忙赶，快飞，速迅，速火 <方>〔静〕

خولۇپ 噜呼(音声的出发时物食的稀等条面吃)〔模〕

خولۇپئاش 种一之片面汤 <食>〔静〕

خولۇپپىدە 声一噜呼 〔静〕

خولۇپ - خولۇپ 噜呼噜呼 〔模〕

خولۇپشىتماق = خولۇپلاتماق

خولۇپلاتماق «خولۇپلىماق»的态动使：تاماقنى خولۇپلىتىپ يېيىش ياخشى ئادەت ئەمەس . 是声噜呼噜呼出发时饭吃 。惯习的好不很 。

خولۇپلىتىشماق «خولۇپلاتماق»态同共的

خولۇق 下见

خولۇق ئالما 果苹蒸

خولۇق سەۋزە 卜萝胡蒸

خولۇق قىزىلچا 菜甜蒸

خولۇق كاۋا 瓜南蒸

خولۇق ياڭيۇ 豆土蒸

خولۇما 下见

خولۇما لەڭمەن 面拌菜蒸

خولپرا 乱霍，拉列霍 <医>〔静〕

خولپىستېرىن 醇固胆 <医，化>〔静〕

خولىگىر 造滥制粗，糙粗 <方>〔静〕

خولىن 碱胆 <化>〔静〕

خولىنجان 姜良高 <植>〔静〕

خون 馕摞①〔静〕：بىر ~ نان 一馕摞

خونچا 垫碗茶②子盘木①〔静〕

خونچىلاتماق «خونچىلىماق»的态动使

خونچىلاشماق «خونچىلىماق»态同共的

خونچىلانماق «خونچىلىماق»的被动态：خونچىلانغان نازۇ - نېمەتلەر 肴佳味美的里子盘在装

خونچىلىماق 在摞馕把 ~ نانلارنى：上子盘在摞①〔动〕：مېھمانلارغا خونچىلاپ چاي تۇتۇق 盘茶②上子盘茶放碗茶：碗茶放上盘茶给上客人茶

خويمۇ 外格，分十，别特〔静〕：ئۇنىڭ چىرايى ماڭا ~ تونۇشتەك بىلىندى . 熟面别特他得觉我 。

خۇاجەر 儿卷花〔静〕

خۇببىاز 葵花 <植>〔静〕

خۇبدان 草子隐 <植>〔静〕

خۇپتەن 次一后最日每徒教兰斯伊)礼宵 <宗>〔静〕：سىز مېڭىپ تۇرۇڭ ، مەن خۇپتەننى ئوقۇپ بولۇپ باراي . 行举时小个两后落日约，拜礼礼宵完做我，走先你 。去就 。

خۇپتەندىن قېچىپ ، تاراۋۇغا تۇتۇلماق 躲 <成> “井落坑避”同喻，住捉被拜歇间在却礼宵过

خۇپسەن ~ ：的涂糊装，的知不装佯，的蒜装爱 〔静〕：ئادەم ~ / ئۇ بولۇڭلىپ ئۆزىنىڭ سىرىنى يوشۇرۇپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدى . 人的蒜装爱 / 秘的己自把想，涂糊装他 。去过瞒密

خۇپسەنلىك 涂糊装，蒜装〔静〕

خۇپسەنلىك قىلماق 眼虎马打，蒜装，涂糊装：سەن خۇپسەنلىك قىلما . 蒜装别你 。

خۇپىيانە 密秘 ~ ：蔽隐，秘神，密秘①〔静〕：ئۇچراشماق ~ / 查调密秘 تەكشۈرمەك ~ / 头碰密秘，见会 ~ گەپ ：下私② 动行蔽隐 ھەرىكەت ~ / 情事的密神话房私

خۇتبە 指，式仪教宗的教兰斯伊)白图呼 <宗>〔静〕(说演教宗表发)

خۇد 觉知去失 خۇدى يوق：觉知〔静〕

خۇددىنى بىلمەك 白明，醒清：ئۇ خۇددىنى بىلىپ ياناتتى . 着躺地醒清他 。سەن خۇدۇڭنى بىلىپ يۈر ، بولمىسا زىيان تارتىپ قالسەن . 的亏吃要然不，点白明放要你 。

خۇددىنى يوقاتماق ①事人醒不，觉知去失：مەست بولۇپ ~ 飘飘，以所乎忘②(事人醒不)觉知去失得醉 ~ قىزنىڭ سۆزىدىن يىگىت خۇددىنى يوقىتىپتۇ . 然：被子伙小了然飘飘得搞话的娘姑 。

خۇدا (خۇدايىم ، خۇدايىڭ ، خۇداسى) 伊)达胡 <宗>〔静〕(宰主的一唯的奉信教兰斯话的许允达胡)

خۇدا بۇيرۇسا 话的许允达胡 <习>

خۇدا بىزار 的怨人怒天，的恶厌达胡：بىكارچىدىن

～ . 怨人怒天，人的闲好手游 <谚> 。

خۇدا بىلمىدۇ 道知天 <习>

خۇدا خالىسا = خۇدا بۇيرۇسا

خۇدا رەھمەت قىلسۇن 福赐达胡愿 <习>

خۇدا ساقلىسۇن 佑保主真，佑保达胡 <习>

خۇداغا ئامانەت 佑保达胡，达胡给付托 <习>

خۇداغا شۈكۈر 地谢天谢，达胡谢感 <习>

خۇداغا قويماق 置处达胡由，达胡给付交

خۇدا كۆرسەتمىسۇن 佑保达胡 <习>

خۇدانىڭ دەرگاھىغا كەتمەك 世与，帝上见 <成> 辞长

خۇدانىڭ قوتلۇق كۈنى 经，常每：天每，常经 ئىشلارنى مۇنداق ～ كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز . 到见常经们我事的样这 。

خۇدا ھەققى <习> ①证作：～ ، سىزگە يالغان ئېيتمىدىم . 千真，确有没对我，你求求② 。话假说你对有：

～ ، تېزرەك كېتەيلى . 吧走快们咱，你求求 。

خۇدا ئۇرمىسا <成> 胡达胡罚：بۇ راست گەپ ، يالغان بولسا ، خۇدا ئۇرسۇن . 这真是话，假有果如，让就 。吧罚惩达胡

خۇدا يولىدا 无偿：～ سەدىقە قىلماق 无偿予给施舍

خۇدايى قوناق <成> 胡达胡的派达胡是人客的来喊，人客的派达胡是人客的来喊，祸灾惹是人客的 。

خۇداسىز 〔静〕 无神论者，神无的：～ ئادەم 不信神的

خۇداسىزلىق <宗>〔静〕 无神论

خۇداگوي 〔静〕 论神有②的主归心一，的达胡信笃①

خۇداگويلۇق <哲>〔静〕 论神有

خۇدالىق 〔静〕 教神有的：بىر ～ دىن 一神教 / كۆپ ～ دىن 多神教

خۇدالىق ئالەم 切一宰主达胡，切一宰主神

خۇداۋەندە 〔静〕 呀主真，呀帝上

خۇدايا 〔叹〕 呀达胡，哪天：～ ، بۇ قانداق ئىشتۇ . 天哪，呀这么回事 。

خۇدايا توۋا ①呀达胡②(语用的悔忏示表)<转> ～ ، بۇ ئۆزى كۆلكىغان ئىشقا ئۆزى چۈشكەنلىك . 哪天：呀己自害己自是这，天哪 。

خۇدايىتائالا 主真的上无高至 <宗>〔静〕

خۇددى 〔静〕 佛仿，似好，像好①：مەن ئۇنى ～ بىر يەردە كۆرگەندەك قىلىمەن . 他过见方地么什在像好我 。

～ ئۇز كۆزى بىلەن كۆرگەندەك 恰② 般一到看眼亲佛仿

知先事象好他 . ئۇ ～ بىلگەندەك شۇ ۋاقتىدا كەپتۇ：好 。了来候时这好恰地似道

خۇدۇرىماق 〔方〕〔动〕 路迷，失迷，涂糊

خۇدۇك 〔静〕 心疑，惑疑

خۇدۇك ئالماق 疑犯，讳忌：ماڭا باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ لەقمىنى ئاتىشىدىن خۇدۇك ئالىدۇ . 他叫家人讳忌提麦麦 。号外的

～ ：的虚心，的心多爱，的病心疑有〔静〕 ئادەم . ～ بەك / ئۇ ئۇ . 心多好他 。 ～ ، شۇڭا كىشىلەرگە كۆرۈنمەيدۇ . 见敢不以所，虚心他 。人

خۇدۇكچانلىق 〔静〕 病心疑

خۇدۇكسىرىمەك = خۇدۇكلەنمەك

خۇدۇكسىنمەك = خۇدۇكلەنمەك

خۇدۇكلەندۇرمەك «خۇدۇكلەنمەك» 的态动使：ئۇلار مېنى بىرنەرسىدىن خۇدۇكلەندۇرۇپ قويدى . 他引们我起件一对我起疑的事 。心

خۇدۇكلەنمەك 〔动〕 敏过经神，心疑起，疑犯：سەلىمە تىمتاس چېدىردىن سەل خۇدۇكلىنىپ قالدى . 雀鸦对麦丽赛无的声了起篷帐 。心疑：مەن ئۇنى دەۋاتىمەن ، سەن خۇدۇكلەنمە . 疑犯别你，呢他说我 。

خۇدۇكلىنىشمەك «خۇدۇكلەنمەك» 的态同共

خۇراپات 〔静〕 信迷：信迷信相 ئىشەنمەك

خۇراپاتچى 〔静〕 人的想思信迷有

خۇراپاتلىق 〔静〕 想思信迷：خۇراپاتلىقنى تۈگەتمەك 除破信迷

خۇراپي 〔静〕 信迷的彩色信迷有带，的信迷：～ ئادەم 有带 ئادەت ـ ئۆرپ ～ / 动活信迷 پائالىيەت ～ / 人的惯习俗风的彩色信迷

خۇراپىي تەشكىلات 门道会 <法>

خۇراپىيلارچە 信迷：地信迷〔静〕 ～ ئىشەنمەك

خۇراپىيلىق 想思信迷〔静〕

خۇرتمەك 猪野岁一 <古，动>〔静〕

خۇرجا 民农 <方>〔静〕

خۇرجۇن 〔静〕 褡褳：يامانلىغان ئابدالنىڭ خۇرجىنىغا زىيان . 满不装褡褳，气赌丐乞 。<谚>

خۇرجۇنچىلاپ 〔静〕 褡褳像：地般褡褳搭像：ئاتقا ～ ئارتماق

上背马到搭地般褡

خۇرجۇن - قاچا 褡褳〔静〕

خۇرسەن ①〔静〕乐快，悦喜，快愉，兴高：كەلگىنىڭىزگە تولىمۇ خۇرسەنمەن . 兴高很到感我，来到的你对满② 。意：بالىمىزغا قىلغان غەمخورلۇقىڭىز ئۈچۈن سىزدىن كۆپ خۇرسەنمىز . 意满常非您对们我，子孩们我怀关您于由 。

خۇرسەن بولماق 悦喜，快愉，兴高

خۇرسەن قىلماق 悦喜使，快愉使，兴高使：تەنھەرىكەتچىلىرىمىزنىڭ قولغا كەلتۈرگەن ئۈتۈقلىرى خەلقىمىزنى خۇرسەن قىلدى . 到感民人使绩成的得取所员动运的们我 。

خۇرسەنچىلىك = خۇرسەنلىك

خۇرسەنلىك 乐快：悦喜，快愉，兴高〔静〕 ~ بىلەن قوبۇل قىلماق 受接然欣

خۇرۇج[1] 气脾〔静〕

خۇرۇج تۇتماق 儿火发，气脾发，怒发

خۇرۇج[2] 剂加添，料佐〔静〕

خۇرۇشچى 皮调，气淘，皮顽 <方>〔静〕

خۇرۇم 皮：(革皮的亮光软柔)革软〔静〕 ~ سومكا 包 / ئۈتۈك ~ 靴皮

خۇرۇمچىلىق 业革制〔静〕

خۇزۇر 李鼠 <植>〔静〕

خۇسۇسەن 是：是其尤，是别特〔静〕 ئۇسمۇرلەر ، ~ ئۇنتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى بەدەن چېنىقتۇرۇشنى چىڭ تۇتۇشى كېرەك . 体身炼锻紧抓要，生学中是别特，年少 。

خۇسۇستا 此就，于对，于关〔助〕：ئۇلار بۇ ~ مۇزاكىرە لەشتى . 论讨了行进此就们他 。

خۇسۇستىن 因原，为因〔助〕：مەن مۇشۇ ~ ۋاقتىدا كېلەلمىدىم . 来到时按能未我因原个这为因 。

خۇسۇسىي 的营私，的有私，的人私〔静〕

خۇسۇسىي ئاكسىيە 券证募私 <经>

خۇسۇسىي خەت - چەك 件信人私

خۇسۇسىي رازۋىدچىك 探侦人私 <法>

خۇسۇسىي زايوم 券债募私 <经>

خۇسۇسىي سودا - سانائەت 业商工营私

خۇسۇسىي قانۇن 法私 <法>

خۇسۇسىي كاپىتال 本资人私 <经>

خۇسۇسىي كاتىپ 书秘人私

خۇسۇسىي كارخانا 业企营私 <经>

خۇسۇسىي مال 货私 <法>

خۇسۇسىي مەكتەپ 塾私②校学立私①

خۇسۇسىي مۇلۇك 产私，产财有私 <经>

خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك 制有私 <经>

خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك قارىشى 观有私 <经>

念

خۇسۇسىي ئىگىدارلىق 制有私

خۇسۇسىي ئىگىدارلىق ھوقۇقى 权有私

خۇسۇسىي ئىگىلىك 济经营私 <经>

خۇسۇسىيەت 色特，性特，征特①〔静〕：تىلىنىڭ خۇسۇسىيىتى / ماگنىتنىڭ تۇمۇرنى تارتىش خۇسۇسىيىتى 征特的言语 / 性特的铁吸有石磁 。②色特族民 ~ ىلىسى . 性属：ئىجتىمائىي ~ <逻> 性属会社 / كاپىتالىزمنىڭ خۇسۇسىيىتى 性属的义主本资

خۇسۇسىيەتلىك 的色特有，的点特有〔静〕 ~ بەلگە 征特

خۇسۇسىيلاشماق 化有私〔静〕

خۇسۇسىيلاشتۇرماق «خۇسۇسىيلاشماق»的态动使

خۇسۇسىيلىق 心私〔静〕

خۇسۇمەت 仇私，见成〔静〕：~ ساقلىماق 记，见成抱

仇私

خۇسۇمەتچى 者见成抱〔静〕

خۇسۇمەتچىلىك 仇私，见成〔静〕

خۇش ①〔静〕兴高，乐欢，快愉：بۇ ئىشتىن ئۇنىڭ كۆڭلى ~ ئىدى . 意满②。兴高里心他事件这于对 ~ بولىسىز . 们我对定肯你上事件这在 ~ بولسۇن چوقۇم . 趣兴 <转>③ 。意满：ئۇنىڭ ھارىقا خۇشى يوق . 对他 。趣兴感不酒：مۇنداق تەكەببۇر ئادەم بىلەن خۇشۇم يوق . 。人的慢傲种这惯不看我

خۇش ئاۋاز 的听好，的耳悦：ئۇ بەك ~ ناخشىچى . 。手歌的耳悦分十音声是她

خۇش ئەتمەك 快愉使，兴高使：قاغا قاق ئېتەر ، ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئېتەر . <谚> 。乐其得自，噪聒鸦乌

خۇش بولماق 快愉，兴高

خۇش پۇراق ①香，味香：气 ~ دىماغقا گۈپۈلدەپ ئۇرۇلماقتا . 一—鼻扑味香股 。②香的，的郁馥：گۈللەر ~ چاچتى . 。气香的郁馥着发散儿花

خۇش پۇراقلىق 香的，的香：~ ئۆسۈملۈكلەر 香芳 / بىرىكمىلەر ~ 物植 物合化族香芳

خۇش پېئىل 的好格性，的善和，的气和：~ ئادەم 人的好格性

خۇش پىچىم 身段优美的女人 / ～ ئايال 的美优段身，的称匀态体：

خۇش پىكىت 人女的美优段身 / ～ 子伙小的称匀态体

خۇش تەبىئەت 的和温情性

خۇش چاقچاق 又说又，的笑爱说爱，的生风笑谈

خۇش چىراي 人的笑爱说爱 ～ ئادەم 的笑：

خۇش چىراي 的风春面满，的色悦颜和：～ ئادەم 人的色悦颜和

خۇش خەت 字术美

خۇش خەۋەر 讯喜，息消好 音佳，讯喜：ئۇ بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇشال بولدى . 他听到这个喜讯非常高兴。

خۇش قىلماق 使兴高，使快愉：ئۆز نەپسىدىن كەچمەي گۆچە ، كىشىنى خۇش قىلغىلى بولماس . <谚> 若不舍弃，欲私便不能取悦于人。

خۇش كەتتى قىلماق 酒敬

خۇش كەيپ 神精，奕奕采神：快愉神精，奕奕采神 ～ ئۇ ئادايىتى ئىدى . 他奕奕采神。

خۇش كۆرمەك 欢喜：客人迎欢 ～

خۇش مۇئامىلە 的礼有彬彬，的勤殷：～ 女的人客 / 使度态的礼有彬彬员务服馆宾 . خۇشال خۇش مۇئامىلىسى مېھمانلارنى قىلدى . 兴高到感们人客。

خۇشى بار 欢喜

خۇشى تۇتماق 来起兴高

خۇشى كەتمەك 失去兴趣：ئۇنىڭ بۇ ئىشتىن خۇشى كەتتى . 他对这件事已兴趣去失了。

خۇشى كەلمەك 趣兴有，兴高，意乐：ئەركىنلىك خۇشى كەلسە ئىشلەيدۇ ، بولمىسا بىكار يۈرىدۇ . 艾尔肯有了趣兴就干活，没有趣兴闲逛。

خۇشى يوق 讨厌

خۇشال 〔静〕兴高，快愉，乐欢：ئۇ بۈگۈن ئادايىتى ～ 。兴高很天今他 . 气的乐欢 ～ كەيپىيات

خۇشال بولماق 兴高，快愉：ئۆي ئىگىسى مېنى كۆرۈپ ئادايىتى خۇشال بولدى . 主人见了我，非常高兴。

خۇشال قىلماق 使兴高，使快愉：كىشىنى خۇشال قىلىدىغان ئىش 令人高兴的事

خۇشال ـ خۇرام 〔静〕的地喜天欢，的乐快，的快愉，的烈采高兴：～ تۇرمۇش 活生的快愉 / بايرامنى ～ ئۆتكۈزمەك 日节度欢

خۇشال ـ خۇراملىق 〔静〕兴，地喜天欢，乐快，快愉 ～ بىلەن سۆزلەشمەك 谈交地快愉：烈采高 / مەن بۇ كىچىنى ～ ئىچىدە ئۆتكۈزدۇم . 我在这了过度中氛气的乐欢。

خۇشاللاندۇرماق 使动态的«خۇشاللانماق»

خۇشاللانماق 〔动〕兴高：قاسىمجان ئۆزۈن يىل كۆرۈشمىگەن سەپدىشىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشاللاندى . 江木斯喀多到见了常非友战的见未年。

خۇشاللىق 〔静〕兴高，快愉，乐欢：خۇشاللىقتا چۆمىمەك 中之乐欢在浸沉 / ئايشەم خۇشاللىقىدىن نېمە قىلارىنى بىلمەي قالدى . 了么什些干该知不得兴高姆谢依阿。

خۇشاللىقى ئىچىگە پاتماي قالماق 狂若喜欣

خۇشاللىنىشماق 态同共的«خۇشاللانماق»

خۇشاللىنارلىق 的喜可〔静〕：～ ئەتىجە 成的喜可事的喜可件一是这 / بۇ ～ ئىش 绩

خۇشامەت 勤殷献，媚献，承奉〔静〕：～ سۆزلىرى 奉承言之媚献，话 / زېرەك كىشى خۇشامەتنى دوست تۇتماس . 友朋交承奉与不人明聪。<谚>

خۇشامەت قىلماق 勤殷献，媚献，承奉

خۇشامەتچى 者承奉谀阿，者媚谄，者媚献〔静〕：خۇشامەتچىنىڭ چىشى بولمىسىمۇ ، سۆڭەك غاجىلار . 头骨动啃能也齿牙有没者狸狐田旱僻偏。<谚> چەت بىنەمىنىڭ تۈلكىسى كۆپ ، خۇشامەتچىنىڭ كۆلكىسى . 多笑奸的者媚献，多。

خۇشامەتچىلىك 态神的媚谄〔静〕：قازىنىڭ خۇشامەتچىلىكى كۆزلىرىدىن بىلىنىپ تۇراتتى . 神眼的(官行执法教)孜哈中出露透股一的谄媚态神。

خۇشامەتگۆي 谄欢喜，的承奉欢喜，的维恭欢喜〔静〕人的媚谄欢喜 ～ ئادەم 的媚：

خۇشامەتگۆيلۇق = خۇشامەتچىلىك

خۇشبۇي 味香 ～ ھىد 的闻好，的芳芬，的香〔静〕：

خۇشبۇي قىچا 芥蒜大叶宽，芥蒜大 <植>

خۇشتار¹ 于情钟，于心热，于心醉①〔静〕(خۇشتارى)：者好爱② 作工的己自于心热 ～ ئۆز خىزمىتىگە سەنئىتىنى خۇشتارلىرى 者好爱术艺

خۇشتار بولماق 恋迷：مەن سېنىڭ ناخشاڭغا خۇشتار بولدۇم . 歌的唱你了上恋迷我。

خۇشتار قىلماق 恋迷使

خۇشتار² 〔静〕(خۇشتارى)<艺>琴尔塔希胡(维)尔吾 (弦根一十有，器乐弦族

خۇشتارلىق[1] 恋迷，心醉〔静〕

خۇشتارلىق[2] 的琴尔塔希胡有〔静〕

خۇشخۇي 和 بىۋاي ～：的亲可蔼和，的色悦颜和〔静〕

度态的亲可蔼和 مۇئامىلە ～ / 人老的色悦颜

خۇشرويگۈل 菊人美 <植>〔静〕

خۇشلۇق 情心的快愉：兴高〔静〕 ئۆز ئۆيۈمنىڭ خۇشلۇقى ، پۈت ـ قولۇمنىڭ بوشلۇقى . <谚> 手，间空的家自，闲清都脚。 ئۇ بۇگۈن تەقدىرلەندى ، خۇشلۇقىنى تىل بىلەن ئىپادىلىگىلى بولمايدۇ . 扬表了到受天今他，心的快愉其。达表言语用能不情。来起了跳得兴高学同老到见他 . قىدىن سەكرەپ كەتتى 。

خۇشلىماق 欢喜：ئۇ بالا گۆشلۈك تاماقلارنى ئانچە خۇشلىمايتتى . 物食的腥荤带欢喜太不子孩个那。

خۇشۇاق 乐快：～ بولۇڭ . 乐快你祝。 بەكمۇ ～ كۆرۈنمىسىزغۇ ؟ 呀乐快很得显您？

خۇشياقماس 趣兴感不②汉懒①〔静〕

خۇشياقماسلىق 走得懒～：得懒，懒〔静〕 مېڭىش ～ / 路 گەپ قىلىش ～ 口开得懒

خۇشياقماق 服舒得觉①〔动〕 قىچىشقان يەرنى تاتلىسا خۇشياقىدۇ . 兴高，意心合，意中②。服舒痒痒挠：بۇ خىزمەت بۇنىڭغا تازا خۇشياقتى . 意中很他作工个这。خۇشياقسا قايرىلىپ قارايدۇ ، خۇشياقمىسا قاراپمۇ قويمايدۇ . 兴高。 ھاۋا بەك ئىسسىق ، بازارغا چىقىش خۇشياقمايدۇ . 热太天，看不也看连了兴高不，看头过扭就了眼一看不。街上得懒，热太天 . خۇشياقمايۋاتىدۇ ئىككى كۈندىن بۇيان ، سالامەتلىكىم ياخشى ئەمەس ، سۆز قىلىشمۇ ئانچە خىزمەت ـ نەتىجىلىرىنى خۇلاسىلىدى . 绩成作工的己自了结总们他。

خۇلاڭزا 郎货〔静〕

خۇلاڭزىچى = خۇلاڭزا

خۇلاڭزىچىلىق 当行郎货〔静〕

خۇلاڭزىچىلىق قىلماق 郎货当

خۇلاڭخېچىر 物植毒有种一 <方，植>〔静〕

خۇلۇق 好气脾 ئادەم ياخشى خۇلقى ، خۇلۇق〔静〕：格性，性秉，气脾：خۇلقى ياخشى ئادەم 人的好

خۇلقسىز 人女的好不格性 ～ ئايال：的好不格性〔静〕

خۇلقلۇق 不情性 يامان ～ ئادەم：的性秉，的气脾①〔静〕：的性秉，的气脾① 〔静〕 的骚风② 人的好

خۇلۇق ـ مىجەز 好很性秉的人个这 . خۇلۇق ـ مىجەزى ناھايىتى ياخشى 。

خۇم 罐陶，子坛〔静〕

خۇمار 烟 تاماكا خۇمارى (خۇمارى)〔静〕①癌，癌头：癌 / سىلەرنىڭ شاھماتقا بولغان خۇمارىڭلار نېمىدېگەن كۈچلۈك ! 酷，好嗜③性癖，好癖，癖②！小不真癌的棋下们你爱：گۈل ～ ئادەم 酷是民人尔吾维 . ئۇيغۇر خەلقى سەنئەت ～ خەلقتۇر 。民人的术艺爱

خۇمار بولماق 好嗜，好爱

خۇمار پىسخىكىسى 理心好癖

خۇمار تۇتماق 癌上，癌犯：ئۇنىڭ تاماكا خۇمارى تۇتتى . 了犯癌烟的他。

خۇماردىن چىقماق ①过癌②兴尽，尽情：باشقا بىر كۈنى خۇماردىن چىققۇچە سۆزلىشەيلى . 地兴尽再们咱天改。谈

خۇمار قىلماق 上癌：ئۇ ئەمدى تاماكا خۇمار قىلىدىغان ، چەكمىسە تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى . 癌了上烟抽今如他，。安不坐立就抽不果如

خۇمارلاشتۇرماق «خۇمارلاشماق» 的态动使：ئايزۇھرە كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ ، ئەخمەتكە قاراپ قويدى . 热合佐依阿。眼一提麦合艾了看光目的脉脉情含用

خۇمارلاشماق ①〔静〕：缝眯：ئۇيقۇدىن ئەمدىلا ئويغانغاندەك ئۇنىڭ كۆزلىرى خۇمارلىشىپ كېتىپتۇ . 的似醒睡刚像好他。 ئۇنىڭ مەڭزىلىرى ئانارداەك قىزىرىپ ، كۆزلىرى خۇمارلاشتى . 眼，红绯得变蛋脸的他。脉脉情含②。睛眼着缝眯

خۇلاسىلەمەك 〔动〕结总：ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خىزمەت ـ نەتىجىلىرىنى خۇلاسىلىدى . 绩成作工的己自了结总们他。

خۇلاڭزا 郎货〔静〕

خۇلاڭزىچى = خۇلاڭزا

خۇلاڭزىچىلىق 当行郎货〔静〕

خۇلاڭزىچىلىق قىلماق 郎货当

خۇلاڭخېچىر 物植毒有种一 <方，植>〔静〕

خۇلۇق 好气脾 ئادەم ياخشى خۇلقى ، خۇلۇق〔静〕：格性，性秉，气脾：خۇلقى ياخشى ئادەم 人的

خۇلقسىز 人女的好不格性 ～ ئايال：的好不格性〔静〕

خۇلقلۇق 不情性 يامان ～ ئادەم：的性秉，的气脾①〔静〕：的性秉，的气脾① 〔静〕 的骚风② 人的好

خۇلۇق ـ مىجەز 好很性秉的人个这 . خۇلۇق ـ مىجەزى ناھايىتى ياخشى 。好很性秉的人个这 . خۇلۇق ـ مىجەزى ناھايىتى ياخشى 。

خۇم 罐陶，子坛〔静〕

خۇمار 烟 تاماكا خۇمارى (خۇمارى)〔静〕①癌，癌头：癌 / سىلەرنىڭ شاھماتقا بولغان خۇمارىڭلار نېمىدېگەن كۈچلۈك ! 癌 / سىلەرنىڭ شاھماتقا بولغان خۇمارىڭلار نېمىدېگەن كۈچلۈك ! 酷，好嗜③性癖，好癖，癖②！小不真癌的棋下们你爱：گۈل ～ ئادەم 酷是民人尔吾维 . ئۇيغۇر خەلقى سەنئەت ～ خەلقتۇر 。民人的术艺爱酷是民人尔吾维 . ئۇيغۇر خەلقى سەنئەت ～ خەلقتۇر 。

خۇمار بولماق 好嗜，好爱

خۇمار پىسخىكىسى 理心好癖

خۇمار تۇتماق 癌上，癌犯：ئۇنىڭ تاماكا خۇمارى تۇتتى . 了犯癌烟的他。

خۇماردىن چىقماق ①过癌②兴尽，尽情：باشقا بىر كۈنى خۇماردىن چىققۇچە سۆزلىشەيلى . 地兴尽再们咱天改。谈

خۇمار قىلماق 上癌：ئۇ ئەمدى تاماكا خۇمار قىلىدىغان ، چەكمىسە تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى . 癌了上烟抽今如他，。安不坐立就抽不果如

خۇمارلاشتۇرماق «خۇمارلاشماق» 的态动使：ئايزۇھرە كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ ، ئەخمەتكە قاراپ قويدى . 热合佐依阿。眼一提麦合艾了看光目的脉脉情含用

خۇمارلاشماق ①〔静〕：缝眯：ئۇيقۇدىن ئەمدىلا ئويغانغاندەك ئۇنىڭ كۆزلىرى خۇمارلىشىپ كېتىپتۇ . 的似醒睡刚像好他。 ئۇنىڭ مەڭزىلىرى ئانارداەك قىزىرىپ ، كۆزلىرى خۇمارلاشتى . 眼，红绯得变蛋脸的他。脉脉情含②。睛眼着缝眯

。脉脉情含睛

خۇمارلىق ①〔静〕瘾犯：ئاچلىقتىن ~ يامان．<谚>犯的脉脉情含② 。挨难还饿挨比瘾

خۇمارۇ 品念纪，品赠②产遗①<古>〔静〕

خۇمدان 窑瓦砖〔静〕

خۇمدان دەز 处短，点弱：خۇمدان دەزلىك بولمىسا ، نېمە-دىن قورقاتتىڭ؟ 么什怕，处短有没又你？

خۇمدانچى 人工窑烧〔静〕

خۇمدانچىلىق 业窑烧〔静〕

خۇمرا 子坛〔静〕

خۇمسى 鬼霉倒，蛋混<骂>〔静〕

خۇن 〔静〕血①，血经：~ چىگىلمەك / ئۇ تولا يىغلاپ كۆزىنىڭ خۇنى قالمىدى．睛眼了瞎哭，哭老她<转>②。债血了父为要我：مەن ئۇنىڭغا ئاتامنىڭ خۇنىنى تۆلىتىمەن．债血还讨他向亲。

خۇن بولماق 肠肝断痛，苦痛受

خۇن تەۋرەش 崩血<医>

خۇن دەۋاسى 债血

خۇن دېلوسى 案命，案命人<法>

خۇن قىلماق 折磨，煎熬：نادانلىق ، خۇراپاتلىق جىگەر-لىرىمىزنى خۇن قىلدۇ．愚迷和昧愚，们我使备受熬煎。

خۇن كەلمەك 经月来，经行

خۇن كېسىلى 病经月<医>

خۇنپەر 〔静〕人的眼眨不人杀，者性成血嗜<骂>，蛋混，犯人杀

خۇنپەرلىك 径行人杀〔静〕

خۇندار 躯捐，命舍，身舍，牲牺<方>〔静〕

خۇنسا 性两<生>〔静〕

خۇنسىرىماق 血失〔动〕

خۇنسىز ①〔静〕的色血无，的白苍：~ چىراي 的白苍；容面的色血无：容面<转>② 的神无，的暗昏：~ كۆز 无神的眼睛

خۇنۇك 〔静〕白惨，暗昏①：~ / 神眼的暗昏 چىراغ نۇرى 光灯的暗昏 ~ / 脸的白惨丑② 的陋：~ قىياپەت 丑陋的色灰<转>③ 貌相的ئەسەر 灰色作品

خۇنۇكلەشتۈرمەك ①«خۇنۇكلەشمەك»的化丑②态动使的：ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۈرۈشكە بولمايدۇ．不能。象形的民人动劳化丑

خۇنۇكلەشتۈرۈلمەك «خۇنۇكلەشتۈرمەك»态动被的

خۇنۇكلەشمەك 〔动〕白惨变，暗昏变：چىراغ نۇرى خۇنۇك-لەشتى．了暗昏光灯 。ئۇنىڭ چىرايى كۈندىن - كۈنگە خۇ-نۇكلىشىپ كەتتى．白惨天一比天一色脸的他 。

خۇنۇكلۇك 〔静〕陋丑②白惨，暗昏①

خۇنۇەينى <植>〔静〕杏纳外胡，色二黄深，黄浅分)(干杏做宜

خۇي[1] 〔静〕性禀，性气①：بۇ بالىنىڭ خۇيى يامان．孩个这 。ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك رىزۋانىنىڭ خۇيىنى ياخشى بىلىدۇ．的婉孜热道知都乎几们学同 。قان بىلەن كىرگەن ~ جان بىلەن چىقىدۇ．<谚>性难性秉，改易山江”同喻；变难性禀则断不气口一”。移：ئاتىنىڭ خۇيىنى ئىگىسى بىلىدۇ．<谚>道知人主子性的马 。خۇيىنى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما．<谚>马的子性道知不近挨别 。

خۇي چىقارماق 添 气脾坏

خۇيى تۇتماق 绪情闹，气脾发：يېقىندا ئۇنىڭ بىرئاز خۇيى تۇتۇپ قالدى．绪情儿点有他近最 。

خۇي[2] 〔静〕棚顶

خۇي[3] 〔静〕子片袋麻的口坑馕盖

خۇي - پەيل 〔静〕胃脾，气脾：گۈلسۈمخاننىڭ خۇي - پەيلى خەلچەمگە بەش قولدەك ئايان．古丽苏姆汗的罕气脾 。ئىككىيلەننىڭ خۇي - پەيلى ئوخشاش．海二清一得解了姆且丽海 。

خۇيزۇ 族回〔静〕

خۇيزۇچە 的式族回〔静〕：~ كىيىم 回族式的 / ~ تۇرمۇش 回族式的生活

خۇيسىز 气脾坏有没，好性禀〔静〕

خۇيلاتماق «خۇيلىماق»态动使的

خۇيلامچى 工糊裱〔静〕

خۇيلامچىلىق 业糊裱〔静〕

خۇيلانماق[1] 〔动〕绪情闹，子性使，气脾发：ئۇ خۇيلىنىپ تاماق يېمىدى．饭吃肯不子性使他 。

خۇيلانماق[2] «خۇيلىماق»态动被的：ئۇينىڭ تورۇسى ياخشى خۇيلاندى．了好糊棚顶的子屋 。

خۇيلۇق 〔静〕的劣性，的好不气脾：بۇ ~ ئات．这一是马性劣匹 。

خۇيلىماق 〔动〕糊裱：~ تورۇسنى 棚顶糊

خېجې 〔静〕族哲赫

خېجېچە 〔静〕的式哲赫②语哲赫①

خبرىت 料材(的用匠工)〔静〕

خبردار (خبرىدارى) 户客，主买，客顾，主顾①〔静〕 ②人中意 <转> 。用何有美再，人中意有没 <谚>. خبردارلىك بولمسا ، زىبالىقلىك نە كېرەك <经>③ 标

خبردار بولماق 标中，标投 <经>

خبردار چاقىرماق 商招，标招 <经>: خبردار چاقىرىپ مەبلەغ كىرگۈزمەك 资引商招 / خبردار چاقىرىش ئاخباراتى 招公标招 / خبردار چاقىرىش ھۆكۈمەت گۇۋاھلىقى 证公标招

خبردارسىز 路销无，的主买有没，的主顾有没〔静〕

خبردارلىق ① «خبردار» 的买，的多户客②式形词名的多者婚求 <转>③的多主

خبردارلىق چېكى 底标 <经>

خبردارلىق خېتى 书标投 <经>

خبلى (度程示表前词动，词容形在用)当相，很〔静〕: ~ ياخشى 相好当 / ~ ئۇزۇن مۇھاكىمە قىلدۇق . 们我以久好是这 。久许了论讨 ~ بۇ ئىلگىرى بولغان ئىش . 了静安他 。事的前 ~ ئۇ ۋاقىتلارغىچە جىم بولۇپ قالدى . 我 。儿会一好 ~ بىزنىڭ خىزمىتىمىز نەتىجىگە ئېرىشتى . 。绩成的定一了得取作工的们

خبلى - خبلى 凡非，常非〔静〕: ئۇ ~ ئىشلارنى قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ . 。业事大番一干想他

خېمىر 团面〔静〕: ~ يۇغۇرماق 面和 / ~ زوۋۇلىسى 面剂 / ~ يايماق 面擀 / ~ تۇتماق 面和 / ~ بوپتۇ . 。了发

خېمىردىن قىل سۇغۇرغاندەك 物取囊探如有<成>

خېمىرپەش 布的团面盖〔静〕

خېمىرتۇرۇچ ③钱本 <转>②面酵，肥面①〔静〕 <转>墨水，学问: ئۇنىڭ قورسىقىدا خېلى خېمىرتۇرۇچى بار . 。水墨些有里子肚的他 。سىزنىڭ شۇنچىۋالا خېمىرتۇرۇچنىڭ بارلىقىنى زادىلا بىلمەپتىمەن . 。问学的大么这有你道知不儿根压我

خېمىرتۇرۇچلۇق 面团一作 ~ ئۇن的肥面作〔静〕: 粉面的肥

خېمىرسىمان 的状面〔静〕

خېمىرسىمان چۆكمە 淀沉状面 <医>

خېنە 花仙凤，花甲指 <植>〔静〕

خېنە قويماق 染(汁花仙凤用): قولغا ~ 甲指染

خېنى 捐料草 <方>〔静〕

خېنىگۈل 花甲指，花仙凤 <植>〔静〕

خېنىلىك ①〔静〕 的花仙凤了染②地花仙凤: قىپقىزىل ~ 甲指的红红得染花仙凤用 بارماقلار

خېنىم 太太，姐小③士女②后皇，后王①〔静〕

خېنىن 霜纳鸡金，宁奎 <药>〔静〕

خېنىن دەرىخى 树纳鸡金 <植>

خېيىم - خەتەر 险风，险危〔静〕: خېيىم - خەتەرگە ئۇچرىماق / 险危到遇 ~ بولدۇ . 事何任做 。险风有都

خىپچا 板织(的业毯织和业绸纺)〔静〕

خىت (声喝吆的进前骡，驴赶)喝〔叹〕

خىتاب (خىتابى)吁呼〔静〕

خىتاب قىلماق 告呼，吁呼，说声大: كۆپچىلىككە ~ 吁呼伙大向

خىتابنامە 书吁呼，书言宣〔静〕

خىتىن 质丁几 <生>〔静〕

خىجالەت 难，思意好不，情为难，愧羞，愧惭①〔静〕: راست گەپنىڭ خىجالىتى يوق . 堪 <谚>难怕不话真说 。情为 <谚>. بارلىق خىجالىتىدىن يوقىنىڭ خىجالىتى يامان 。处难② 。堪难的者有富过胜堪难的者有所无一: نېمە خىجالىتىڭ بار؟ ئېيىت ، قولۇمدىن كېلىشچە ياردەم قىلاي 。助帮量尽我，来出说，处难么什有你

خىجالەت بولماق 意好不，情为难，难为，愧羞① 思: ئۇ پۇلنى ئۆز ۋاقتىدا قايتۇرمىغانلىقىغا خىجالەت بولدى . 。据拮② 。思意好不到感而钱还时及能不因他: پۇلغا خىجالەت بولۇۋاتىمەن . 。据拮头手我

خىجالەت تارتماق 要需急，难为②情为难① : مەن ئازراق پۇلدىن خىجالەت تارتىپ قالدىم . 。钱儿点一需急我

خىجالەتتىن چىقماق 别使，尬尴脱摆人别助帮 境窘脱摆人

خىجالەت قىلماق 难为: سەن ئۇنى خىجالەت قىلما . 。他难为要不你

خىجالەتچىلىك 情为难，愧羞〔静〕: ئۇ ئۆزىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكىدىن ~ ھېس قىلدى . 羞到感而能无的己自因他 。باشقىلار ئۆگىنىۋالدى ، مەنلا ئۆگىنىۋالالمىدىم ، بۇ نېمىدېگەن ~ ! 愧 。会学都人别，了会学没我，啊情为难多！

خىجالەتسىز 的办好，的难为不〔静〕: ~ ئىش 事的办好

خىجالەتمەن 涩羞，者情为难〔静〕

خىجىل 情为难，臊害，愧惭〔静〕: مەن ئۇنىڭ ئالدىدا ناھايىتى

يىتى ～ . 愧羞很前面他在我 。

خىجىل بولماق 害臊 ،愧惭 ،堪难：ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن خىجىل بولدۇم . 我替他害臊 。ئۇ ئۆزىنىڭ ئارقىدا قالغانلىقىدىن خىجىل بولدى . 他自为的己落后感到惭愧 。ئۇ سەل خىجىل بولۇپ ، ۋىللىدە قىزاردى . 他有点儿感到羞愧 ،堪难微微 ،脸了红涨 。

خىجىل قىلماق 为难 ،使好不意思：ئۇ ناخشا ئېيتالمايدۇ ، ئۇنى خىجىل قىلمۇرمەڭلار . 她不会唱歌 ،就别再为难了她 。

خىجىلچىلىق = خىجالەتچىلىك

خىجىللىق 〔静〕羞涩：ئەركىن ھەم خۇشاللىق ھەم ～ چىقىپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ماڭا تىكىلدى . 又悦喜既以肯尔艾 。我视注光目的涩羞

خىچىك 水层一的头上冰 ＜方＞〔静〕

خىدىر 境止 ،度限 ،际边 ،限界 ＜方＞〔静〕

خىدىلىك[1] 〔静〕＜方＞后 ،棍纣

خىدىلىك[2] 子提油 ＜方＞〔静〕

خىر[1] 〔模〕嘿嘿

خىر[2] 的臊害不 ＜方＞〔静〕

خىراج 〔静〕销花 ،支开 ،用费②赋田①

خىراجە 药泻 ＜方＞〔静〕

خىراجەت 〔静〕费 ～ ：销花 ،支开 ،费经 ،用费 چىقىمى خىراجەتنى چەكلىك سوممىدا تىزگىنلىمەك / 出支用限费经 / خىراجەتنى ھۆددىگە ئالماق 干包用费 / ھەربىي ～ چىقىمى 支开费军 / يول خىراجىتى 费路 / ئائىلە خىراجىتى 家支开庭 / مېھمانلىق ～ قىلغۇدەك يېرىم يوق ، مۇنچىۋالا پۇل كېرەك ئەمەس . 我有没钱么什花 ،销花么这了不多么的 。

خىراجەت قىلماق 费花 ،支开

خىراجەتسىز 〔静〕费免：ئوقۇماق ～ 读就费免

خىراجەتلىك 〔静〕费自 ،支开 ،销花

خىرامان 〔静〕①从的在自遥逍 ،的脱洒 ،的迫不容：②无忧无虑：～ ياشىماق 活生地虑无忧无

خىرە 〔静〕①的昧朦 ،的暗晦 ،的淡暗 ،的暗昏：چىراغ ～ ئىشلىك ～ يورۇقسىز 光灯的暗昏 ②＜转＞郁抑 ،闷沉：كۆڭلى ～ بولماق 闷沉情心

خىرە ـ شىرە 〔静〕淡暗 ،暗昏：مەن چىراغنىڭ ～ يورۇقىدا ھېلىقى ئادەمگە قارىدىم . 了看 ،下光灯的暗昏在我 。眼一人那

خىرەلەشتۈرمەك «خىرەلەشمەك» 的态动使：بۇ سوئال ئۇنىڭ كۆڭلىنى خىرەلەشتۈردى . 闷沉情心他使题问个这 。

خىرەلەشمەك 〔动〕①发暗 ،暗淡：چىراغ نۇرى سەل خىرەلەشتى . 闷沉情心 ～ كۆڭلى：闷沉② 。暗发点有光灯 。

خىرەلىك 〔静〕昏暗：ئۇ چەكسىز كەتكەن ～ ئىچىدە گۈزەل يۈرتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى . 了起想他中暗昏的边无在 。乡家的丽美 。

خىرىپە = سېمىزئوت

خىرت 〔模〕溜唏溜唏：～ قىلىپ بۇرنىنى تارتماق 涕鼻吸地溜唏溜唏

خىرت ـ خىرت 〔模〕嘘唏 ،搭抽：～ ئاۋاز چىقىرىپ يىغلماق 泣哭地搭搭抽抽

خىرتىلدىتماق «خىرتىلدىماق» 的态动使：روزى بۇرنىنى خىرتىلدىتىپ تارتىپ جاۋاب بەردى . 涕鼻着吸地溜唏溜唏则柔 。答回 。

خىرتىلداشماق «خىرتىلدىماق» 的态同共：بالىلار خىرتىلداشىپ يىغلاشتى . 了哭地噎噎抽抽们子孩 。

خىرتىلدىماق 〔动〕噎抽 ،搭抽：قىز ئۆزىنى تۇتالماي خىرتىلداپ يىغلاپ كەتتى . 来起哭着噎抽地禁自不情娘姑 。了 。

خىر ـ خىر 〔模〕嘿嘿①：بالىلار ～ قىلىپ كۈلدى . 子孩们呼噜呼咙喉 。笑地嘿嘿②：گېلى ～ قىلماق 响地噜

خىردەك 〔静〕咙喉 ＜方＞

خىرقىراتماق «خىرقىرىماق» 的态动使

خىرقىراشماق «خىرقىرىماق» 的态同共：ھەممەيلەن خىرقىراشىپ كۈلۈشتى . 了笑地嘿嘿都家大 。

خىرقىراق 〔静〕的格格 ،的嘿嘿：～ ئاۋاز 声的嘿嘿 音 / كۈلكە ئاۋازى ～ 声笑的格格

خىرقىرىماق 〔动〕咻咻 ،格格 ،哧哼：ئاچ ئىتقا ئاش بەرسە ، توق ئىت خىرقىرار . 便狗饱 ،食喂狗饿给 ＜谚＞ 。哼哼 。的哧哼哧哼话说他 。ئۇ خىرقىراپ سۆزلەيدۇ

خىرىس 〔静〕相凶：ئىتنىڭ خىرىسى 相凶的狗

خىرىس قىلماق 战挑 ،汹汹势气 ،人逼咄咄 ،威发

خىرىلداق 〔静〕的气瓮声瓮：～ ئاۋاز 音声的气瓮声瓮

خىرىلدىماق 〔动〕呼咙喉 ～ كېكىرەك：噜呼 ،哧哼①。响噜呼噜② ،嘿嘿：سورۇندىكىلەرمۇ سابىت بىلەن تەڭ خىرىلداپ كۈلۈشتى . 。笑大嘿嘿时同提比萨跟人的场在

خىزمەت 〔静〕作工①：ئىلمىي تەتقىقات خىزمىتى 工研科 / ئىجتىمائىي ～ 作工会社 / كېنىشكىسى 作工 / ئورنى ～ 位单作工 / ئۇ بۇ يەرگە خىزمەتكە كەلگىلى 证

بىر يىلدىن ئاشتى . 他到这儿工作了多年。 خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن . 您为愿效劳。 خىزمەتتىن بوشاتماق 撤消职务②。 خىزمەت / ～ كۆرسەتمەك 立功③劳务。 ～ كۆرسىتىپ جىنايىتىنى يۇماق 立功赎罪 / ～ كۆرسەتتىم دەپ ئۆزىگە تەمەننا قىلماق 居功自傲

خىزمەتتە بولماق ①效力，效劳；侍候，奉侍②。 خىزمەتلىرىدە بولاي . 请进，请侍候。 ئاتا - ئانىسىنىڭ خىزمىتىدە بولماق 侍奉父母

خىزمەت قىلماق ①工作②侍候： ئۇ ئون نەچچە يىلدىن بېرى ھاردىم ، تالدىم دېمەي ، خىزمەت قىلدى . 他十多年来一直不辞辛苦地为人民服务。③作 خەلق ئۈچۈن ～ 务

خىزمەتكە چۈشمەك 任出，任上，职就，职到： خىزمەتكە چۈشۈش نۇتقى سۆزلىمەك 发表就职演说 / يېڭى بۆلۈم باشلىقى ئەتە خىزمەتكە چۈشىدۇ . 新科长明天就职上任。

خىزمەتكە چىقماق ①上班②作工加参： ساڭادەت 1981 - يىلى 2 - ئايدا خىزمەتكە چىقتى . 萨达提1981年2月加参工作。

خىزمەتكە قويماق 任命，任用： ئۇلار يېڭىدىن خىزمەتكە قويۇلغان كادىرلار . 他们是新近新任命的干部。

خىزمەتكە ئورۇنلاشماق 就业： خىزمەتكە ئورۇنلىشىش تەربىيىسى 就业教育

خىزمەت كاتالوگى 工作目录，公务目录，勤务目录

خىزمەت مەسئۇلىيىتى 工作职责

خىزمەت ھوقۇقى 职权： خىزمەت ھوقۇقىدىن قالايمىقان پايدىلانماق 滥用职权

خىزمەت ۋاقتى 工作时间

خىزمەت ئىستاژى 工龄

خىزمەت ئىشلىمەك ①工作，做工： مەن بۇ يەردە خىزمەت ئىشلىگىلى 12 يىل بولدى . 我在此地工作已十二年。 خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۆزۈم خىزمىتىمنى ئىشلەيمەن . 请放心，我自己会亲自回来工作。②任职： ئەلچىخانىدا ～ 在使馆工作

خىزمەت يىغىنى 工作会议，公务会议

خىزمەتچى ①〔静〕工人，员工，职员，公仆②： ئۇ خىزمەتچىسى / سارايى خىزمەتچىسى 宫女 / 二小姐

خىزمەتچىلىك 〔静〕工作： سىز بىزنى خىزمەتچىلىككە ئېلىڭ . 你们收下我们作工人吧。

خىزمەتداش 〔静〕同事，同仁

خىزمەتداشلىق 〔静〕同事(系关)： ～ مۇناسىۋىتى 同事系关

خىزمەتكار (خىزمەتكارى) 〔静〕工作②，雇佣，仆人①，勤务员： خەلقنىڭ خىزمەتكارى 人民的勤务员

خىزىر 〔宗〕〈静〉 先知，传说中的林穆尔孜赫，永生水的饮者，给以常经祥和的老人面目出现(困扶危救)

خىزىر ئۆمرى 长命百岁 〈成〉

خىزىر يولۇققان ～ ：时来运转，福星高照 〈成〉

خىسالىماق 〔动〕①不吃，不经②炉嫉 〈方〉：害谋，计算

خىسەرگۈل 蓬寒 〈植〉〔静〕

خىسلەت 〔静〕品格，品质，品本： مىللىي قەھرىمانغا خاس ئىنقىلابچىنىڭ خىسلىتى 革命～ / 具有英雄民族的品质 ～ 的者

خىسلەتلىك 〔静〕有格品，有质气，有品质的： ياخشى ～ ئادەم 好品格的人

خىش 〔静〕砖： خام ～ / 坯砖，坯土 ～ 烧砖 پىشۇرماق

خىش ئەگمە 拱砖 〈建〉

خىش ئويما 雕砖 〈建〉

خىشچى 〔静〕烧砖工

خىشچىلىق 〔静〕烧砖业

خىشلىق 〔静〕砖的： كۆك ～ يول 铺青砖路

خىك 〔模〕哼，呼气： ئۇ غەزەب بىلەن ～ قىلىپ قويدى . 他～了一声。

خىك - خىك 〔模〕哼哼，哼哼儿： بوۋاي ～ قىلىپ سۆزلەشكە باشلىدى . 老头子～了哼哼儿，开始说话了。

خىڭشىلداشماق «خىڭشىلدىماق»的同态

خىڭشىلدىماق 〔动〕发哼哼声： ئۇ دىمىقىنى قېقىپ خىڭشىلداپ قويدى . 他～了一声，从鼻腔里哼哼。 بوۋاي ئۇنىڭغا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ خىڭشىلداپ سۆزلىدى . 老汉用眼角扫了他一眼，哼哼地说。

خىل 〔静〕①种类： مېۋە ～ / 几种水果 ئىككى ～ دۇنياقاراش / 两种观界 خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى ～ زىددىيەت / 两类不同质性的矛盾 خىللارغا ئايرىماق ②分类的，的配般相，的配相： قىز ئۆز خىلىنى تاپتى . 姑娘找到了自己的配相。 مەن مېنىڭ خىلىم ئەمەس . 我不是你的配相。 ～ ، قوشۇنلارنى قوشۇن تاللاش / 选挑过经，的好兵精③。

مەۋري ئورۇنلارنى ئىخچام قىلماق 精兵简政 / قوغۇننى قاسىم ئاغۇندىن ئالايلى ، ئۇنىڭ ~ قوغۇنلىرى بار . 买斯喀到瓜甜买 。瓜甜的好最有他，买儿那洪阿木

خىل كەلمەك 合适：ئاشۇ يىگىت سىزگە خىل كېلىدۇ . 。你合适很子伙小个那

خىل خىلىغا كەلمەك 称相常非，配般常非

خىلاپ 违〔静〕，犯违，律法犯违 ~ قانۇنغا ~ 违法，违背：قانۇنغا ~ 律纪犯违 / ئىنتىزامغا ~ 理真背违 / خەلقنىڭ ~ 事的志意民人背违 ~ ئىش ئىرادىسىگە

خىلاپ بولماق 违，犯违，背违

خىلاپ كەلمەك 违，犯违，背违

خىلاپلىق 〔静〕违，反违，背违

خىلاپلىق قىلماق 违背，违，犯违：ۋەدىگە ~ 约违 / دۆلەت قانۇنىغا ~ 法国犯违 / قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ ، ئىنتىزامنى بۇزماق 违法乱纪 / جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتىگە ~ 律规的展发会社反违

خىلاپلىق ھەققى 金约违 <经>

خىللاتماق «خىللىماق» 的动使态

خىللاشتۇرماق «خىللاشماق²» 的动使态：رەھبەرلىك بەنزىسىنى تېخىمۇ ~ 干精更子班导领使

خىللاشماق¹ «خىللىماق» 的共同态：يولۇچىلار قوغۇنلارنىڭ ياخشىسىنى خىللاشتى . 。瓜甜的好最了选挑们客旅

خىللاشماق² 〔动〕变干精：ئىدارىمىزنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسى خىللاشتى . 。了干精变子班导领的位单们我

خىللانماق «خىللىماق» 的动被态：خىللانغان ئاتلار 精选的匹马，匹马的选挑心精

خىللىق 〔静〕①类种：شېئىر ۋەزنلىرىنىڭ كۆپ خىللىقى 诗干精，良精②。性样多的律韵歌

خىللىماق 〔动〕选挑：بۇ خىللاپ ئوزۇلگەن ئالمىلار . 是这。果苹的来下摘选挑过经

خىلمۇ - خىل 〔静〕：门八花五，样各式各 ~ ئويۇنچۇقلار / 具玩的样各式各 ~ تاۋارلار 品商的门八花五 ~ ماللار بار . 。全俱应一物货色各里店商

خىلۋەت 的僻偏，的静僻：جاي ~ 方地的僻偏〔静〕

خىلىت 〔静〕(血，痰，汁胆黄，汁胆黑的)液体 <医>(称统)

خىلىت تەڭشەش توقىچىقى 尼哈罗滞行 <药>片牙孜

خىمخام 〔模〕张张慌慌，巴巴结结 <方>

خىمىيە 学化〔静〕：学化用应 ~ ئەملي

خىمىيە ئالىمى 家学化

خىمىيە بانكىسى 行银学化 <经>

خىمىيە پەلسەپىسى 学哲学化

خىمىيە سانائىتى 工化，业工学化

خىمىيىلىك 〔静〕的学化：~ دورا 品药学化 / ~ خاراكتېر 质性学化

خىمىيىلىك ئانالىز 析分学化 <化>

خىمىيىلىك بۇلغىنىش 染污学化

خىمىيىلىك بىرىكىش 成合学化 <化>

خىمىيىلىك پوتېنسىئال 势学化 <化>

خىمىيىلىك تالا 维纤学化

خىمىيىلىك تەركىب 分成学化 <化>

خىمىيىلىك تەڭپۇڭلۇق 衡平学化 <化>

خىمىيىلىك تەڭلىمە 式程方学化 <化>

خىمىيىلىك داۋالاش 疗化，疗治学化 <医>

خىمىيىلىك رېئاكسىيە 应反学化 <化>

خىمىيىلىك فىزىكا 理物学化

خىمىيىلىك قورال 器武学化 <军>

خىمىيىلىك ئوغۇت 肥化，料肥学化

خىمىيىلىك ئۆزگىرىش 化变学化

خىمىيىلىك ئېلېمېنت 素元学化 <化>

خىمىيىلىك يىمىرىلىش 学化，化风学化 <地>用作化风

خىمىيىۋى = خىمىيىلىك

خىنا 物礼婚结 <方>〔静〕

خىنىلىق 的送赠时事喜白红办友朋戚亲 <方>〔静〕物钱

خىنولىن 林喹 <化>〔静〕

خىيارشەنبەر 花链金度印 <植>〔静〕

خىيال (خىيالى) 〔静〕①心思，头念，路思，想法：ئۇنىڭ خىيالى ھامان ئۆز ئوغلىدا ئىدى . 儿己自在是总思心的他 。上身子知谁？ ئۇنىڭ نېمە خىيالى بارلىقىنى كىم بىلىۋېلىپتۇ ؟ 头念么什有他道②路思断打幻，想幻是不这 。实现是 ، 想，想梦，想像：بۇ ~ ئەمەس ، ريائىللىق . 。娘姑的丽美最是中像想的他在丽古夏帕 . ماش

خىيال ئەيلىمەك = خىيال قىلماق

خىيال باسماق 千万绪思：پەرھات ئۆز ياتقىغا يېنىپ كەلدى ، لېكىن يالغۇزچىلىقتا خىيال بېسىپ ، زادى ئۇخلىيالمىدى . 万绪思他的中独孤，处住己自到回提哈尔排 .

睡入以难，千。

خىيال سۈرمەك 出神：ئۇ ئۆزە تۇرۇپ سەل خىيال سۈرۈپ قالدى . 神会一了出着站他 。

خىيالغا پاتماق 思沉入陷：جامال تىرنىقىنى تاتىلاپ خىيالغا پاتتى . 思沉入陷甲指着抠力马加 。

خىيالغا چۆكمەك = خىيالغا پاتماق

خىيالغا كەتمەك 凝思，出神：ئۇ دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ خىيالغا كەتتى . 着思凝，外窗着望他 。

خىيال قىلماق 想，往想：ماڭا ئىشەنمىسىلە ئىختىيارلىرى ، ئۆبدان خىيال قىلىپ باقسىلا . 的您随，我信相不您 。想一想好好要但，便 ئۇ ئەينى زامانداۋ تراكتورچى بولۇشنى خىيال قىلغان ئىدى . 当往向时当他名一机拉拖 。手

خىيال كىرمەك 头念生产：ھېنىڭ كۆڭلۈمگە مۇنداق بىر خىيال كىرىپ قالدى . 头念个一样这了生产里心的我 。

خىيالى بۆلۈنمەك 打断思路：بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىردىنلا خىيالىم بۆلۈندى . 了断打被然突路思的我，话这了听 。

خىيالىدىن كۆتۈرۈلمەك 忘淡：بۇ ئىش ئاللىقاچان خىيالىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 了忘淡已早我事件这 。

خىيالغا كەلگەننى قىلماق 为欲所为：خىيالىغا نېمە كەلسە شۇنى قىلىۋېرىڭ . 什干就么什到想您 。么

خىيالغا كەلمەك 起记，到想，起想：مۇھىم بىر ئىش ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ خىيالغا كەلدى . 要重件一起想然突他 。情事的

خىيالغا كىرىپ چىقماسلىق 万万想不到：بۇ ئىشلار ئۇلارنىڭ خىيالغا كىرىپ چىقمايدۇ . 这万万们他事的样这 。想不到

خىيالەن 〔静〕像想：～ دىدار كۆرۈشمەك 想像中面会 / ～ ھۆكۈم قىلماق 臆断

خىيالپەرەس 〔静〕家想幻，家想空，家想空者义主

خىيالپەرەسلىك 〔静〕义主想空，义主想幻

خىيالچان 的思沉〔静〕：～ ئادەم 人的思沉

خىيالچانلىق 〔静〕情神的思沉：ئۇنىڭ تەمكىنلىكى ، خىيالچانلىقى قىزنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى . 神的思沉，着沉他 。前眼娘姑在现浮情

خىيالىي 〔静〕的想假，的像想，的想空

خىيالىي تەلىمات 说学想空 <哲>

خىيالىي تۇيغۇ 觉幻 <心>

خىيالىي جەمئىيەت 会社想幻 <哲>

خىيالىي سوتسىيالىزم 义主会社想空

خىيالىيلىق 想空，想假，像想〔静〕

خىيانەت 〔静〕①污贪②义弃信背，叛背：ھېنىڭ بۇ قىلمىشىڭ سۈپتاي ئۇچۇن ～ ئەمەسمۇ ؟ 对是不为行种这的你？吗叛背的依塔普苏

خىيانەت قىلماق ①污贪：شۇنچە كۆپ پۇلغا خىيانەت قىلغان ئادەمنى جازالىمىسا بولمايدۇ . 不人的钱多么这污贪对 。行不罚处

～ دوستىغا 友朋对 ②叛背，信背，义弃：مۇھەببەتكە ～ 情爱叛背 / 谊情弃背

خىيانەتچى 〔静〕①污贪，犯污贪②子分义弃信背人的

خىيانەتچىلىك 〔静〕①为行污贪：～ دېلوسى 案污贪 / خىيانەتچىلىككە قارشى تۇرماق 反贪污②为行变叛，件义弃信背

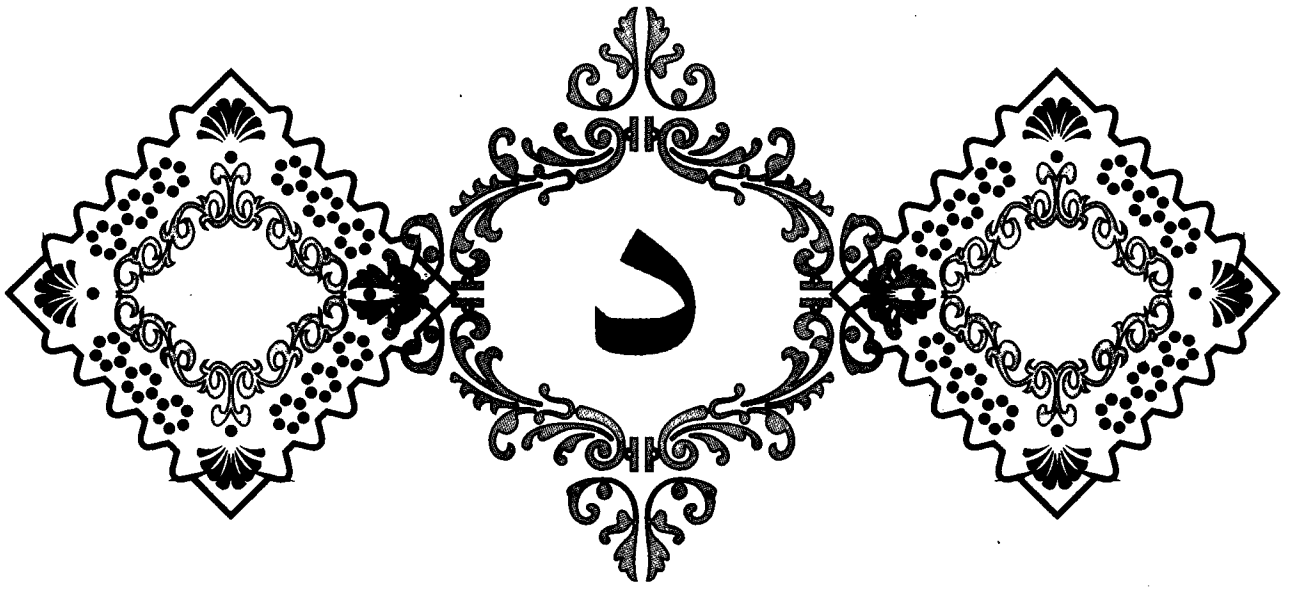
خىيانەتكار = خىيانەتچى

خىيانەتكارلىق = خىيانەتچىلىك

خىيانەتكارانە 〔静〕的义弃信背：～ ھۇجۇم 攻进的义弃信背

خىيقوۋۇق 〔静〕门大 <方>(门扇双的院庭)

خىيكۆت 〔静〕的野心 <方>，的儿门家着不

د ① 称名母字该②母字个九第文尔吾维

داپ[1] 〔静〕 <艺>鼓手：ئىككى نان تاپسا، بىرنى ~ قىلىپ چاپتۇ. <谚>一个两到挣，馕个两到挣鼓鼓手当个一"及"同喻：鼓鼓手当个一，馕个两到挣 <谚>。"醉朝今酒有朝今"，"乐行时"。

داپ چالماق 打鼓，鼓手敲

داپ داراڭلىغان، ئېشەك ھاڭرىغان يەردە يۈرمەك 闲好手游，闹热凑处到 <成>：داپ داراڭلىغان، ئېشەك ھاڭرىغان يەردە يۈرىدىغان بۇ ئادەمگە ئالچىلىك راسا خۇش ياقتى. 兴高外格他使，媒说去人的闲好手游个这让。

داپنى باشقا سەنەمگە چالماق 开另鼓打重 <成>：داپنى باشقا سەنەمگە چالساق بولامدۇ؟ 张更弦改，子法个换，辙易弦改，张不行张开另鼓打重今如？行？

داپ ئۇسسۇلى 舞鼓手 <艺>

داپ يارماق 火过事办，牛吹 <成>

داپ يۈز 耻羞知不，脸没皮没，皮脸厚 <成>：يەنە خىجىل بولماي كەلگىننىڭ مۇنۇ داپ يۈزۈڭنى! 没个这看！了来又，西东的脸没皮！

دېپنى چالماق 说人他替，鼓边敲人他为 <成>：دېپنى چالىدىكەن. بۈلۈمدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ 话：话说他为都全人的里科。

داپ[2] 〔静〕 曼土砍大头方 <农>

داپەندە = داپچى

داپەندىلىك = داپچىلىق

داپتالما 子痞，皮脸厚 <方>〔静〕

داپچى 者奏演鼓手 〔静〕

داپچىلىق 业造制鼓手②奏演鼓手① 〔静〕

داپخۇن 口风通(的面下坑馕) 〔静〕

داپ ـ دۇمباق 乐鼓，鼓锣 〔静〕：~ چېلىپ قارشى ئالماق 敲锣鼓打欢地迎欢

داپشاق (性女指)的皮脸厚，的臊害不 <骂>〔静〕

داپشاقلىق 耻无颜厚 〔静〕

داپشايماق 呀脸赖皮死，皮脸着厚 〔动〕：داپشىيىپ تۇرۇ- ۋېرەمسەن، كەتسەڭ بولامدۇ؟ 走，呀脸赖皮死么这就你？吗行不开？

داپشىيىشماق «داپشايماق»的共同态

داپقۇر 〔静〕回，趟，次，轮：بۇ ~ مەن باراي، يەنە بىر ~ سەن بىار. 这回，下次，去我回这。去你回下，去我回这。

داپقۇر ـ داپقۇر 〔静〕三番五次，一再：قەرز ئىگىلىرى ~ قەرز سۈيلەپ كەلدى. 债催来次五番三们主债。

داپلاتماق «داپلىماق»的使动态

داپلاشماق «داپلىماق»的共同态

داپلانماق «داپلىماق»的被动态

داپلىماق 实打，实捣，实拍①〔动〕：ئېتىز قىرىنى ~ 把刃出打(具农给锤铁用)②实拍埂田

دات 〔静〕 锈：تۆمۇر دېتى 铁锈 / مىس دېتى 铜锈 / تۆمۇرنى ~ يەيدۇ ، ئۆمۇرنى دەرد . 寿折苦痛，铁毁锈铁 <谚> 。

دات باسماق 生锈

دات زەمبۇرۇغى 菌锈 .

دات سىزىقى 纹锈 <农>

دات كېسىلى 病锈 <农>

داتاك 〔静〕 大(的门衙)堂

داتاك سورىقى 罪问师兴，问审堂大 <成> ：قېنى ، كىم داتاك سورىقىغا تارتىلىدىكىن ، كۆرەمىز . 堂大在谁底到

。瞧着等们我，审受

داتسىت 岩山安英石，岩安英 <地>〔静〕

داتلاشتۇرماق 态动使的 «داتلاشماق»

داتلاشماس 的锈不，的锈生不 〔静〕

داتلاشماس پولات 钢锈不 <冶>

داتلاشماق 锈生子刀 ~ پىچاق ：锈生 〔动〕

داتلىشىش سۇغۇرتىسى 险损锈

داجىتماق 态动使的 «داجىماق» ：شىددەت بىلەن تۇرتۇپ كەلگەن سۇ سابىرنى بىرنەچچە مېتىر كەينىگە داجىتىۋەتتى . 急湍 。远米几了推后向尔比萨把水流的

داجىشماق 态同共的 «داجىماق» ：بالىلار قورقۇشۇپ كېتىپ ، ئىتتىك كەينىگە داجىشىپتۇ . 很后向纷纷，了怕害们子孩 。了去退快

داجىماق 〔动〕 ：缩后往，开闪，开绕，开躲 ئېشەك كۆل كۆرسە ئېغىنايدۇ ، سۇ كۆرسە داجىيدۇ . <谚> 。缩后往就水了见，滚打就 灰了见驴

داجياك 将大 <军>〔静〕

داچا 墅别 〔静〕

داچەن 〔静〕 ：钱大 بىر داچەننىڭ تۆشۈكىدىن مىڭ قېتىم ئۆتىدىغان ئادەم 钻眼的人 / بىر داچەننىڭ ئۆستىدە تىك تۇرماق 财舍不命舍，命如财爱

داخان 师巫，神巫 <宗>〔静〕

داخانلىق 术巫 〔静〕

داخانلىق قىلماق 术巫行，师巫当 <宗>

داخشالماق 簸颠，动震 <方>〔动〕

داخىركولۇار 袋魔(的中话神) 〔静〕

داخىڭگەي 大自，慢傲 <方>〔静〕

داخىڭگەيلىك 儿劲大自，儿劲慢傲 <方>〔静〕

داخىل 下见

داخىل بولماق 参，加参 ：进入(的定约未在情况下)；与参，加参 ئىرادە بىلەن ئەخمەتنىڭ تويىغا داخىل بولۇپ قالدىم . 。礼婚的提麦合艾和代拉伊了加参巧碰我

داد (دادى) 号哀，声悲，苦愁，楚苦 〔静〕

داد دېمەك 绝痛恶深，诉申，怨抱，苦诉 ：مومىاينىڭ تۆگىمەس كونۇلداشلىرى مېنى داد دېگۈزدى . 没完没婆太老 。绝痛恶深我使叨唠的了

داد ئېيتماق 怨抱，苦叫，苦诉

دادىغا يەتمەك ①情同，痒痛心关，苦疾心关 ：ئۇنىڭ دادىغا يېتىدىغان ھېچكىم يوق . 。苦疾的她心关人有没 ②点顶到达，家到做事把 ：قاسىم ھەرقانداق ئىشنى دادىغا يەتكۈزۈپ ئىشلەيدۇ . 。家到做要都事何任作木斯喀

دادا 伯伯 ، 叔叔③爷爷②爹爹 ，爸爸① <方>〔静〕 (称尊的辈父对)

دادەن 子麦石一 بۇغداي ~ بىر ：石 〔静〕

دادەنلىك 地的子种石两播 ~ يەر ：子种石一 〔静〕

داد ـ پەريات 声叫号，声号哭，声号哀 〔静〕

داد ـ پەريات چەكمەك 迭不苦叫，天连苦叫

داد ـ پەريات قىلماق 地抢天呼，天连苦叫

داد ـ پەريات كۆتۈرمەك 嚎狼哭鬼

دادخا 官法，官判审②主苦，者诉投①〔静〕 ~ دەردىمگە ئىزدەپ يەنە شۇ قانۇن ئورنىغا كەلدىم . 义正持主找寻了为 。了来所务事律法个这到又我，官法的

دادخور 的苦诉爱 ~ ئادەم ：的怨抱爱，的苦诉爱 〔静〕

دادخورلۇق 人 / بۇ ~ ئاغزى بېسىلماي ھەممىلا يەردە دادلاپ يۈرىدۇ . 这 。苦诉处到地停不嘴人的怨抱爱个

怨抱爱，苦诉爱 〔静〕

دادخورلۇق قىلماق 人尤天怨

دادلاشماق 态同共的 «دادلىماق»

دادلىماق 〔动〕 ：怨抱，怨埋，苦诉，号哀 باشقىلار ئۈستىدىن ~ 人别怨抱

داد ـ مۇئامىلە 往交，酬应 〔静〕

دادۇر 豆大 <植>〔静〕

دادۇي 队大 〔静〕

دادۇيجاك 长队大 〔静〕

دادۇيجاقلىق 务职长队大 〔静〕

دادىل 人的胆大 ~ ئادەم ：敢勇，胆大 〔静〕

دادىللاشتۇرماق 态动使的 «دادىللاشماق»

دادىللاشماق ：来起大胆，胆大变 〔动〕 ئىككىيلەن بىلەلەشمىسا ، كىشى خېلى دادىللىشىپ قالىدىكەن . 儿块一人个两 。了来起大就子胆的人，走

دادىللىق ：为行敢勇，量胆，气勇 〔静〕 مەتىرىھىم ئىشتا

قىزغىن بولسىمۇ ، دادىللىقى كەم ئىدى . 麦提汗虽然工作热情，但缺乏干劲。

دادىللىق قىلماق 勇于出力

دار¹ (دارى) 〔静〕 ①绞架②马吊桩③软索

دار بېشى 软索的一端连接

داردىن قاچقان ①赖账，无命归亡②的要人没

دارغا ئاسماق 绞刑处 <法>

دار ئويۇنى (维吾尔传统体育项目之一)绳索走

دار² 〔模〕 拖拖拉拉的出发时东西声响

دار³ 〔静〕 ①峻岭，峭壁，高耸入云：～ ئادەم 个高大的人；～ چىقىپ كەلدى . 艾合提麦在喀什13岁时就已经出外参加工作了。

دار⁴ 〔静〕 <方>孤单，单独，独自

داراز 〔静〕 长

داراز تارتماق 伸长，伸展

دارازا 〔静〕 个子高，个子大，高个子：～ توپ ئىچىدىن بويى تېرەكتەك بىر / 人群中一个个子高高的，树林中一棵棵笔直的杨树。

دارالا 〔模〕 丁当

دارالا ـ دارالا 〔模〕 丁丁当当

دارالا ـ دۇرۇلا 〔模〕 丁丁当当

دارالاشقىدە 〔静〕 叮叮当当，叮叮咚咚

دارالاتقىلاتماق «دارالاتقىلماق»的使动态

دارالاتقىلىتىشماق «دارالاتقىلاتماق»的共同态

دارالاتقىلماق 〔动〕 叮当响，叮咚响：پەتنۇس يەرگە چۈشۈپ دارالاپ كەتتى . 托盘掉在地上叮当响。

دارامەت 〔静〕 ①收入，进款，益收：مەملىكىتىمىز- نىڭ مىللىي دارامىتى يىلمۇيىل ئاشتى . 我国国民收入一年比一年增长。②财富，富裕。

دارامەت بەجىسى <经>益收税，课税，薪俸税

دارامەتسىز 〔静〕 无收入的，无进项的

دارامەتلىك 〔静〕 有利的，有利可图的：～ ئىشقا ئوخشايدۇ . 这件事似乎有利可图。

دارايى 衬纱条①：～ كۆڭلەك 衬纱条

دارچىن 〔静〕 桂树 <植>

دارچىنگۈل 桂花，桂月 <植>〔静〕

دار ـ دار 〔模〕 呼呼，嘟嘟：～ سۆرىمەك 拖地嘟嘟嘟嘟

داردالاق 〔静〕 的开张，的起竖：～ قۇلاق 耳风招

داردايتماق «داردايماق»的使动态

داردايماق 〔动〕 ①干硬：يامغۇردا قالغان تېرىدەك داردىيىپ قالغان خام كۆڭلەك 布土的硬干样一子皮的过淋水雨像衬衣②伸腿蹬膊胳：داردىيىپ ياتماق 伸腿蹬膊胳地躺着

داررىدە 〔静〕 丁当声一响，丁当声一响

دارقا 〔静〕 瘦，枯树

دارقا مال 瘦畜

دارقىراتما 〔静〕 哨风(的筝风)

دارقىراتماق «دارقىرىماق»的使动态：دارقىرىتىپ ئېلىپ ماڭ- ماق 带着走地操带着推连

دارقىرىماق 〔动〕 响作嗒嗒

دارقىلىق 〔静〕 ①干枯树②方地的多年瘦弱状态

دارۇاز 〔静〕 ①绳大走人的刑绞行执②者

دارۇازلىق 〔静〕 业绳大走：بالىلىرىمنى ئەگەشتۇرۇپ ～ قە- لىپ يۈرگىنىمگە 30 يىلدىن ئاشتى . 我带着孩子们从事绳大走业已经三十多年了。

دارۇن (家学物生国英)文尔达 〔静〕

دارۇن تەلىماتى 说学文尔达 <生>

دارۇنىزم 义主文尔达 <生>〔静〕

دارىتما 〔静〕 隐喻

دارىتما گەپ 隐语

دارىتمىلاشماق «دارىتمىلماق»的共同态

دارىتمىلىق 〔静〕 角抹弯拐，射影

دارىتمىلماق 〔静〕 角抹弯拐，射影

دارىلئاجىزىن 〔静〕 院利福，院老养，院养疗人疾残

دارىلپۇنۇن 〔静〕 院究研，院学

دارىلداتماق «دارىلدىماق»的使动态

دارىلدىماق 〔动〕 响作嗒嗒

دارىلمۇئەللىمىن 〔静〕 校学科专范师，校学范师

دارىلئىتام 〔静〕 校学儿孤，院儿孤

دارىماق 〔动〕 ①来，去，踩，蹬，足涉：ئۇ بىز تەرەپكە دار- مايدۇ . 他不从我们的门前来过。②患，受：بالىغا شامال دارىپتۇ . 孩子受风寒。③渗，染沾：نانغا كىرسىن دارىپ قاپتۇ . 油煤了上沾馍见。④遇

دارىن 〔静〕 大人

داس¹ 〔静〕 ①盆子：كىر دېسى 洗衣盆 / يۈز يۇيىدىغان ～ 洗脸盆②盆骨 <理生>：～ تۇزەش ئوپېراتسىيىسى 骨盆矫正术

داس بوشلۇقى 腔盆 <理生>

داس بوشلۇقى يەللىكى 炎腔盆 <医>
داس[2] (用子皮的过熟或子椽刮)刀刮〔静〕
داستان 篇诗،诗长،诗事叙 <文>①〔静〕 خەلق ئاغىزىدا ~ بولماق 泣可歌可،颂赞民人被 / ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى 吾维》坦斯达 <艺>②诗长间民尔吾维 (曲套二第中《姆卡木二十尔
داستانچى 人的诗长唱说 <文>〔静〕
داستانچىلىق 业诗长唱说 <文>〔静〕
داستىخان 食②布餐花 ~ گۈلىلۈك ؛布桌،布餐①〔静〕 饭 <转>③(的赠馈)品
داستىخان ئاپارماق 品食送(主事给时事喜白红)
داستىخان تەييارلىماق 品食的赠馈备准②饭备①
داستىخان سالماق 客请 <转>②布餐铺①
داستىخان قىلماق ③品食的送赠备准②布餐做① 传闲话: مۇشۇ گەپنىمۇ داستىخان قىلىپ كۆتۈرۈپ كەلدىڭمۇ؟ 吗我给传也你话的样这 ؟
داستىخانغا چاقىرماق 餐进请،客请
داستىخانغا كەلمەك 座入،席入
داستىخانغا ئولتۇرماق (时宴赴)席就
داستىخىنى كەڭ 客好慨慷 <成>
داستىخىنى يوق 客好不،气小،啬吝 <成>
داستىخانلىق 料布布餐②的布餐有①〔静〕 ماگىزىندىن ~ سېتىۋالدىم . 子料的布餐作了买店商从我 。
داسسۆڭەك 盆骨 <理生>〔静〕
داسسىمان 式盆،状盆〔静〕
داسسىمان جىنس (岩成火)盆岩 <地>
داسلانماق ① «داسلىماق»的 :毛掉(品制皮毛)②态动被 جۇڭنىڭ پېشى داسلىنىپ كېتىپتۇ . 了毛掉襟前的衣大皮 。
داسلىماق 刮(刀刮用)〔动〕: تېرىدىكى تۆكلەرنى داسلاپ چىقارماق 毛的上子皮刮
داش 儿洼水②锅大①〔静〕
داش قازان 锅大
داش قازاندا قوشقاچ پىشۇرماق 烹鼎牛 <成> 作大题小،鸡
داش قازانىنىڭ ئېشى 饭锅大
داشقال 余渣残 <转>②渣矿،渣炉 <冶>①〔静〕 ھەممىيەتنىڭ داشقىلى بولماي ، قۇرغۇچىسى بولايلى ! 者设建的会社当要而،滓渣的会社当要不们我 !
داشقال بېتون 土凝混渣炉
داشقال چىقارغۇچ 器渣除

داشقال سېمونت 泥水渣矿
داشقال يول 路渣矿،路渣炉 <交>
داشقاللاشماق 化滓渣،滓渣成变،渣结〔动〕
داشقاللىق 方地的渣炉有堆،渣矿〔静〕
داشقاينىاق 烩杂大 <食>〔静〕
داشى 湖的涸干 <方>〔静〕
داشيا‌ۋ 校大 <军>〔静〕
داغ[1] 斑有上脸 / قان دېغى ~ بار ،斑:点斑،斑①〔静〕 ③痕伤،痕疤②子黑阳太 قۇياش دېغى 斑血،迹血 ئۇزىدە قىلچە ~ يوق دەپ قارايدىغانلار 行劣،病毛،点污 ئەمەلىيەتتە پاسكىنا ئادەملەر بولۇشى مۇمكىن . 毛点一为认自 。人的脏肮是能可上际实人的有没都病
داغ تەگمەك ①玷污:ئۇ يەر ـ بۇ يېرىگە داغ تەگكەن ئاق كۆڭلەك 坏败②衣衬白的渍污上沾处几好 :ئۆزىنىڭ نامىغا داغ تەگكۈزۈۋېلىشنى كىم خالايدۇ؟ 己自坏败意愿谁 ؟声名的
داغ چۈشۈرمەك 污去
داغ قالماق 迹印下留،痕疤下留
داغدا قالماق 丧懊،心伤،苦痛
داغدا قويماق 丧懊使،心伤使،苦痛使
داغ[2] 的过热加،的过沸煮〔静〕: قازاندىكى مايىنى ~ قىلىپ قويدۇم . 下一了热油的里锅把我 。炼油 . ماي ~ بولدى 。了过
داغال 的糙粗،的粗 <方>〔静〕
داغجىماق 抖发،颤打 <方>〔动〕
داغدام 开大门 . ~ ئۇچۇق ئىدى ;畅通،畅宽〔静〕 着 。
داغدام يول 道大明光،路大،道大庄康
داغدۇغا 氛气乐欢،势声〔静〕: شۇ تاپتا ھېيتگاھ جامەسى ئالدىدا ساما قىزغان بولۇپ ئەتراپ ھېيت داغدۇغىسىغا چۆمگەن ئىدى . 围周使舞玛撒的跳欢前寺真清尔提艾،时这 出现日节片一氛气 。
داغدۇغىسىز 悄悄静،息无声无〔静〕
داغدۇغىلىق 盛،荡荡浩浩،烈烈轰轰،鼓旗张大〔静〕 旗张大 盛 大: ~ زىياپەت / 会宴的大 ~ تەشۋىق قىلماق 传宣地鼓
داغسىز 的白清،的点污没،洁光〔静〕
داغلاتماق[1] 态动使的 «داغلىماق[1]»
داغلاتماق[2] 态动使的 «داغلىماق[2]»
داغلاشماق 态同共的 «داغلىماق[2]»

داغلاغو (禽飞种一)艾豹 <古、动>〔静〕

داغلانماق[1] «داغلىماق[1]» 态动被的

داغلانماق[2] «داغلىماق[2]» 态动被的

داغلىق 苦痛、郁忧②的痕疤有、的点斑有①〔静〕

داغلىق تۇدارى 菜行独茎腺 <植>

داغلىق قۇرۇش كېسىلى 病枯斑 <植>

داغلىماق[1] 水灼 ~ قاپارتقۇنى：烙、烫、灼烧①〔动〕 يۈرەك - باغرىنى ~ 泡 / 心伤使、过难使②燎火如心 ~ 、恨悔使

داغلىماق[2] 油炼 ~ ماينى：(开烧油把)炼〔动〕

داغمال 铁烙、器灼烧〔静〕

داغماللاتماق 态动使的 «داغماللىماق»

داغماللاشماق 态同共的 «داغماللىماق»

داغماللانماق 态动被的 «داغماللىماق»

داغماللىماق 件零接焊 ~ زاپچاسنى：焊〔动〕

داغۇر 族尔斡达〔静〕

داغۇر بال قارىغىيى 松叶落(安兴) <植>

داغۇر كىرىشى 芷白 <植>

داغۇرچە 式尔斡达②文尔斡达、语尔斡达①〔静〕

داغۇل 猾巨奸老、端多计诡 <方>〔静〕

داغۇللۇق 端多计诡、猾巨奸老、猾狡 <方>〔静〕

داغۇلاز 子骗、头滑〔静〕

داغۇلازلىق 戏把的人骗、为行头滑〔静〕

داغى 及以、也、仍、还 <古>〔静〕

داغىستان 坦斯格达 <地>〔静〕

داغىستان تاغ قويى 羊地山坦斯格达 <牧>

داق[1] 他 ~ ئۇ مۇشتىنى جوزىغا . 哐、噔〔模〕 قىلىپ ئۇردى . 上子桌在打拳一地噔 ~ ئىشىك قىلىپ يېپىلدى . 门。了上关声一地哐

داق[2] 地硬、地空 ~ يەر：儿板光、硬、空〔静〕

داق سۇ 水开白

داقا - داقاڭ 当哐当哐〔模〕

داقا - دۇققا 次伦无语〔模〕

داقا - دۇمباق 打锣敲 ~ چېلىپ قارشى ئالماق：鼓锣〔静〕 迎欢地鼓

داقاق 落数、吓恫〔静〕

داقاق قىلماق 落数、吓恫

داقاڭ (声动震或声击撞体物)当咣〔模〕

داقاڭشتماق 态动使的 «داقاڭشماق»

داقاڭشماق 响作当咣〔动〕 ھارۋا تېتىر يولدا داقاڭشىپ：拉坷土、瘩疙土①〔静〕 توخۇ ~ چۈشەيدۇ ، ئۇچكە。来走地当咣当咣上路的瘠贫在车大 .

داقاڭلىدە 声一当哐〔静〕

داقال 须(的处凹唇下在长)〔静〕

داقاللىق 的须有〔静〕

داقداق 哐哐〔模〕

داقداقچى 的梢盯、子探②夫更、人的子梆打①〔静〕 狗走

داقداقچىلىق 梢盯②更打①〔静〕

داق - دۇق (声物击)当哐〔模〕：يېقىنلا بىر يەردىكى قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتتىم . 我被一声当哐的处近：吓 ~ 。跳

داققال 官农 <古>〔静〕

داققىدە 声一地哐〔静〕：مۇدىر شىرەگە ~ دە ، چاچراپ ئورنىدىن تۇردى . 主任在桌子上了砸地哐、拳一起而跃。

داقۇ 子皮面光、子皮的毛了脱 <方>〔静〕

داكا 布纱白 ~ ئاق / 巾头布纱白 ياغلىق ~ ：布纱〔静〕

داكىرون 良确的〔静〕

داڭ[1] 楞〔模〕

داڭ قاتماق 住呆、住楞：ئوغرى قورققىنىدىن داڭ قېتىپ قالدى . 小偷吓得了呆。

داڭ[2] 钟〔静〕

داڭ چالماق 钟敲

داڭ ئۇرماق 钟打

داڭ[3] (声钟)当〔模〕

داڭ[4] 名、气名、声名〔静〕 (داڭقىم ، داڭسالماق ، داڭسىز)：望名、气名、声名 يالغۇز ئاتنىڭ چېكى چىقماس ، چېكى چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . 喻：名了不出也尘扬、尘起不扬马匹一 <谚> 。"林成不木独、线成不丝单"同

داڭ چىقارماق 誉饮、名闻、名出

داڭ قازانماق 名闻、名出

داڭ كەتمەك 扬远声名、名扬、名闻

داڭدار = داڭلىق

داڭ - دۇڭ 当丁〔模〕

داڭزا 案档〔静〕

داڭقان 鼎〔静〕

داڭقان پۇتى 无语 ~ گەپ：的四倒三颠、的次伦无次伦

داڭقانپۇت 草地附、菜地附 <植>〔静〕

داڭگال 拉坷土、瘩疙土①〔静〕 توخۇ ~ چۈشەيدۇ ، ئۇچكە：

是的见梦羊山，拉坷土是的见梦鸡 <谚>. جاڭگال
命算 <谚> . پالچىدا ~ تولا ، شائىردا خىيال . 丛木灌
:人下乡，佬巴乡 ②。多想幻的人诗，多瘠疙土的
سەن داڭگاللارنىڭ كارامىتىنى بىر كۆرەيچۇ . 我你看看要倒
。事本的佬巴乡个这

داڭگاللىق 方地的多瘠疙土〔静〕

داڭگوي = كېرەش

داڭلاتماق «داڭلىماق» 态动使的

داڭلاشماق «داڭلىماق» 态同共的

داڭلانماق «داڭلىماق» 态动被的

داڭلىر 的弱瘦，的瘦 <方>〔静〕

داڭلىق ~ ئالىم 著名 学科名：名有，名驰，名著〔静〕
家 / ~ ئەسەر 著名 ~ رەسسام 家画名
داڭلىق رازۋىدچىك 探侦大
داڭلىق مەھسۇلات 品产优名 <经>

داڭلىماق 耀夸，奖夸，赏赞〔动〕：ئۆلار ئۆز ماللىرىنى داڭ-
لاپ خېرىدار چاقىرماقتا ئىدى . 物货的己自着耀夸们他 ،
。客顾徕招声卖叫以

داڭلىداتماق «داڭلىدىماق» 态动使的

داڭلىدىماق 响作当叮〔动〕

دال 见下

دال بولماق 顶 事济，事于(定否)：بۇنى يېگەچ
تۇر ، ئازراق بولسىمۇ قورسىقىڭغا دال بولىدۇ . 你吃点儿吧 ،
。饥充充能也少至

دال بولالماسلىق 不顶事 事于济无：مۇنچىلىك پۇل
ھېچنەرسىگە دال بولالمايدۇ . 这一么点钱无济于事 。

دال تۇرماق 对，住顶，付对 峙：توسمىنى يېرىلىپ
كەتسە ، ئۇچ ـ تۆتىمىز دال تۇرالمايمىز . 口了决旦一坝大 ،
。住不顶人个四三们我

دالا (دالاسى) 野旷，野原，外野〔静〕

دالا ئاپتوموبىلى 车野越 <交>
دالا ئات بەيگىسى 马赛野越 <体>
دالا ئارمىيىسى 军战野 <军>
دالا ئايرودرومى 场机战野 <军>
دالا چاشقىنى 鼠田 <动>
دالا زەمبىرىكى 炮战野 <军>
دالا شىپاتى 石长 <地>
دالا قارلىغىچى 燕土 <动>
دالا مەشغۇلاتى 业作外野 <地>
دالا مەشىقى 练训外野 <军>

دالا ھاۋا مۇداپىئەسى 空防战野 <军>
دالا ئۇرۇش قىسمىلىرى 队部战野 <军>
دالا ئۇرۇشى 战野 <军>
دالا يۈگۈرۈشى 跑野越 <体>

دالالەت 引指，导诱，告劝〔静〕

دالالەت قىلماق 导引，导劝，劝奉，告劝

دالالەتچى 者示启，者告劝〔静〕

دالان 厅外，屋外，堂穿，厅门 <建>〔静〕

دالانتىكىنى 廉飞亚，菊菲尔阿 <植>〔静〕

دالانچە 房小，庭前 <理生>②间外小①〔静〕
دالانچە سۇيى 水房 <理生>

دالانلىق 的厅外有，的屋外有〔静〕

دالبېرگىيە 檀黄，树檀 <植>〔静〕

دالتون (家学化 ، 家学理物国英)顿尔道〔静〕
دالتون قانۇنى 律定顿尔道 <物>

دالدا[1] 〔静〕处蔽隐②风背①：باتۇرخان دەرھال ئۆزىنى دالدىغا
ئالدى . 来起蔽隐即立汗尔图巴 。

دالدا بولماق 挡遮① 阻拦，挡：بورانغا ~ / 风挡 ئەسكە-
لىك قىلاي دېسە ، ئېشەك تېزىكى دالدا بولۇر . <谚> 暗想
:用作起，事顶 <转>②。身藏粪驴借，坏使地 :داق
سۈتاچ قورساققا دالدا بولماپتۇ . <谚> 饿了不解水开白 。

دالدا قىلماق 遮，挡：شامالدىن ~ / 风挡 ئاكام قولىنى
دالدا قىلىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇردى . 哥哥风着遮手用
。烟香了燃

دالدا ئوقۇر 槽风背 <地>
دالدا يەر 角死 <地>

دالدا[2] 帘棉 <古>〔静〕

دالداقلىماق 开避，开躲，蔽隐 <方>〔动〕

دالداياقا 项护 <古>〔静〕

دالدەك 的谣传，者话闲传 <方>〔静〕

دالدىلانماق 护保，藏，蔽隐①〔动〕：بۇ يەر شامالدىن دالدا-
لىنىشقا ئەپلىك ئىكەن . 这风避于便方地蔽隐 <军>②。
洞身避 <矿> ئۆڭكۈرى دالدىلىنىش

دالدىلىنىشماق «دالدىلانماق» 态同共的

دالدىلىماق 蔽屏 <物>②挡，护掩作①〔动〕

دالۋاي 饵诱①〔静〕：قۇش دالۋايغا كەلدى . 了来饵诱吃鸟。
轮滑木(的上机绸织法土)②
دالۋاي چۆرۈمەك 轮滑木摇

دالۋايلاشماق «دالۋايلىماق» 态同共的

دالۋايلىماق 饵诱放〔动〕

دام[1] (دامى) 套圈，局骗②索套，井陷，子夹兽捕①〔静〕
دامىغا چۈشمەك 住套被①：هوشيار كىيىك ئاخىر ئۆز-چىنلىق دامىغا چۈشتى . 了住套人猎被于终羊黄的觉警。
②〈转〉被：مۇھەببەت دامىغا چۈشكەن قىز . 爱被虏俘，井陷入落，套圈上③。娘姑的虏俘情当上：ئۇ گول-راق بولغاچقا ، ئاسانلا كىشىلەرنىڭ دامىغا چۈشۈپ قالىدۇ . 比他。当的人别上易容，憨较

دام[2] 皮牛，话大〔静〕
دام قىلماق 显，耀炫，摆：ئۇ يېڭى كىيىم كىيىسلا ، ئۆيىمۇ ئۆي كىرىپ دام قىلىدۇ . 她衣新上穿要只，服衣新上穿就，邻家挨挨。显去户

داماس 布葛丝麻大〔静〕
دامان 馕窝窝大〈方〉〔静〕
دامبا 坝大〔静〕
دام - توزاق 索套，套圈〔静〕
دامجۇق 饭午与饭早)饭午上 چاي ～ 的间饭①〔静〕：ۋىلىسىپىت كۇچ ～ 车行自用公的用公②(的间之
دامچى 话的人的夸自好，人的夸自好，话大说好〔静〕：ئۇ دامچىنلىق گېپىگە قانداقمۇ ئىشەنگىلى بولسۇن ! 怎呢信相能么怎 !
دامخور 人的夸自好〔静〕
دامخورلۇق 说〔静〕：话大说：تولا ～ قىلما ، نەدە تۇرۇۋاتسەن ، بىلەمسەن ؟ 吗道知儿哪在你在现，了话大说别 ？
دامدارلىماق 弄捉，弄愚〈方〉〈动〉
دامكا 走时棋王下②(棋跳式俄)棋王①〈体〉〔静〕
子棋的动走由自可后线道一后最方对到
دامكرات (دامكراتى) 斤千，顶斤千〈机〉〔静〕
داملاتماق 态动使的«داملىماق»
داملاشماق 态同共的«داملىماق»
داملانماق 态动被的«داملىماق»
داملۇر 架木的盖锅支边两锅肉煮〈方〉〔静〕
داملىماق 耀夸，耀炫，嘘吹〔动〕：ئۆزىنى داملىغان بىرىنچى ئېغىزىدىلا ، خوتۇنىنى داملىغان ئىككىنچى ئېغىزىدىلا . 夸〈谚〉。瓜傻号二是的婆老耀夸，瓜傻号头是的己自耀
دامىماق 漾〈古〉〔动〕
دامۇللا (士人教宗的博渊识学)拉毛大〔静〕
دامىڭچى 的擂自吹自，的夸自爱〈方〉〔静〕
دان 粒颗①〔静〕：بۇغداي دېنى 粒麦 / ئامبار دانغا لىق تولـدى . 食粮了满装房库。食粮②。食粮：داننى ئۆيدە يەپ ، تالا-دا كاكىلىماق 里吃"同喻：蛋下外在，食吃家在〈成〉

爬"外③(料谷)料饲
دان ئالماق = دان تۆتماق
机粒脱〈农〉 **دان ئايرىش ماشىنىسى**
粒脱〈农〉 **دان ئايرىماق**
浆灌，实结〈农〉 **دان تۆتماق**
枷连〈农〉 **دان سوققۇچ**
دان سۈرمەك = دان تۆتماق
دان سۇيى 水浆灌(的浇期浆灌)〈农〉：～ جان سۇيى . 水命活是水浆灌〈谚〉。
دانا (داناسى) 明英：哲明，明贤，明英〔静〕：～ تەدبىر 明〈谚〉。～ كىشى ئاز سۆزلەپ ، كۆپ ئاڭلار . / 施措的～ مەسلىھەت 高的明建议 / ～ ئۆز-نى نادان تۇتىدۇ . 愚若智大。
دانالىق 明英，明贤〔静〕：سىزنىڭ مۇشۇنداق دانالىقىڭىز ئۈن تۆمەن چېرىكتىن كۆچلۈك . 十有拥比举之明英此如的您。强兵士万
دانە 只，个，颗②籽榴石 ئانارنىڭ دانىسى 籽①〔静〕：粒(词量作)：بىر ～ پۇرچاق 子豆粒一 بىر ～ تۇخۇم 蛋鸡个一
دانە - دانە 一，枝枝一，颗一颗一，粒一粒一①〔静〕
一 〈转〉②米好的粒一粒一：ياخشى گۈرۈچ ～ 个个
说话 قىلىپ سۆزلىمەك 地下一下一，眼三板：سۆزنى ～ 写地画一笔一 يازماق ～ / 眼三板一得
دانباش 菊毛半，菊粒谷〈植〉〔静〕
دانچە 珠，粒①〔静〕：ئۇنىڭ كىرپىكلىرىدىكى ياش دانچىلىرى ئاي نۇرىدا خۇددى مەرۋايىتتەك پارقىراپ تۇراتتى . 毛睫眼她。亮发闪闪样一珠珍像下光月在珠泪的上
料肥粒颗〈农〉 **دانچە ئوغۇت**
دانچۇق 子嗉①〔静〕：سىزنىڭ قارىشىڭىز توخۇنىڭ دانچۇقىدەك بەكمۇ تار ئىكەن . 了隘狭太样一子嗉鸡像法看的你。
罐食鸟的上夹鸟：قىسماقنىڭ دانچۇقى 罐食鸟②
دانچىسىمان 状粒，状粒颗〔静〕
构结状粒〈农〉 **دانچىسىمان قۇرۇلما**
دانخور 群鸟谷食：鸟的子谷食〔静〕：دانخورلار توپى
دانسىز 草麦的籽结不：～ سامان 的籽结不①〔静〕：
粒麦秕 بۇغداي ～ 的秕②
دانلاتماق 态动使的«دانلىماق»
دانلاشماق 态同共的«دانلىماق»
دانلىق 粒颗的满饱：بۇغداي ～ 的满饱粒颗②的粒带①〔静〕
子麦的满饱

دانلىق زىرائەت 谷物作类
دانلىق ئۇسۇملۇك 谷植物
دانلىماق 〔动〕①食啄：هويلىدا بىر توخۇ دانلاپ يۈرەتتى . 一只鸡正在院子里啄食；②食野打。食啄里子院在正鸡只
باشقا يەرلەردە دانلاپ يۈردۇ دەپ ئويلاپ ، سەل كەچرەك كەلسە ، 人男着想常妇媳小这 . 在别处觅食野打面外
ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ سوقۇشتى 。闹吵人男和便点晚稍来回人男要只，
دانىخورەك 〔静〕〈医〉痤瘙，疮痤 粉刺，
دانىشمەن 〔静〕家大学问家，人的博渊识学，贤哲 人之石哲
دانىشمەن تەبىئى 圣人般的〔静〕
دانىشمەنلەرچە 〔动〕成为博渊识学人的
دانىشمەنلەشمەك 〔静〕明贤，明哲
دانىشمەنلىك 〔静〕领袖般地明英，
دانكار (دانكارى) 〔静〕领袖般地，领袖般的
دانلاپ 见下
دانلاپ تېرىماق 〈农〉点种，点播
دانىيل 〔静〕耳聂丹(英国家学化气，家学象气)
دانىيل باتارىيەسى 〈化，物〉丹聂耳电池
داھىي 〔静〕领袖
داھىيانە 〔静〕英明地，般领袖地
داھىيانە بېشارەت 〈哲〉天才预想
داھىيلىق 〔静〕领袖地位，领袖般的人物
داۋ 〔静〕道 〈宗〉
داۋ تەلىماتى 〈宗〉学道
داۋا (داۋاسى) 〔静〕良药，效疗，法疗：ساپ ھاۋا ، تەڭ ~ . 〈谚〉新鲜空气是健康的身体良药。ئۆزۈم تاپقان بالاغا ، 〈谚〉自己找来的祸，到那儿去寻医 。
داۋا بولماق 有效疗
داۋا تاپماق 找法办疗治：بۇاينىڭ كېسىلى داۋا تاپتى . 这个老爷爷找到了治疗办法。
داۋا قىلماق 疗治，治医
داۋا² (داۋا) 〔静〕训斥
داۋىسىنى بەرمەك 责斥，斥训
داۋىسىنى يېمەك 训挨，挨骂
داۋا³ 〔静〕红(的用布染法土)柳花
داۋا⁴ 〔静〕头肉，拖拉，懒散 〈方〉
داۋاسىز 〔静〕无的效疗，不的治能
داۋاسىز كېسەل 不治之症
داۋالاتماق «داۋالماق»的使态：ساۋۇتنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ قالدى ، ئابدۇرېھىم ئۆنى دوختۇرخانىدا داۋالىتىپ ئۆزى قارىدى . 院医在他让木伊热杜卜阿，了重加病的提伍萨。护守自亲并疗治
داۋالاشماق «داۋالماق»态同共的
داۋالانماق «داۋالماق»的被动态：ئۇ قېتىم ئۇرۇمچىدە بىر ئايغا يېقىن داۋالاندىم . 那次我在乌鲁木齐将了近一个月。疗治
داۋالغۇتماق «داۋالغۇماق»的使动态：ھېلىقى لەھەك سۇنى داۋالغۇتۇپ ، سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىقىپتۇ . 那条鲨鱼搅动着水，水了在浮，上面。
داۋالغۇش 〔静〕摆摇，晃摇，动摆
داۋالغۇش پەرقى 〈物〉差误动摆
داۋالغۇشچان 〔静〕的性动摆，的性动波
داۋالغۇشچانلىق 〔静〕性动波
داۋالغۇشلۇق 〔静〕安不荡动，摇动，荡动
داۋالغۇشماق «داۋالغۇماق»态同共的
داۋالغۇماق 〔动〕①动荡，摇动，乱动，荡动；ئادەملەر خۇددى دېڭىز دولقۇنىدەك بىر ئۇيانغا ـ بىر بۇيانغا داۋالغۇشقا باشلىدى . 人们像海潮一样，忽这儿忽边边地骚动。②动激。来起动，ئۇنىڭ تىنچسىز كۆڭلى تېخىمۇ داۋالغۇشقا باشلىدى . 他的心情更加激动了，不安平静了。
داۋالىق 的用作有，的效疗有〔静〕
داۋالماق 〔动〕治医，疗治：كېسەلنى ~ / 病治，人救病治 ، ئادەمنى قۇتقۇزماق داۋالاپ
داۋالاش تەنتەربىيەسى 〈体〉育体疗医
داۋالاش كۇرسى 〈医〉程疗
داۋالاش ئورنى 〈医〉所诊
داۋالاش ئۇنۇمى 〈医〉效疗
داۋالاش ئىلمى 〈医〉学疗治
داۋالاش يىڭنىسى 〈医〉针毫
داۋالىنىش ئۇچۇن كېپىلگە بېرىش 〈法〉保外就医
داۋام (داۋامى) 〔静〕续延，续持，续继①(的生学)②勤考
داۋام قىلماق 续继
داۋاملاشتۇرماق «داۋاملاشماق»的使态：ئۇ بۇ ئىشنى ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىمۇ ئۆزىمىي داۋاملاشتۇرۇپتۇ . 他这件事情在下来中学继续地断间不然仍后以学中上。
داۋاملاشتۇرۇشماق «داۋاملاشتۇرماق»态同共的
داۋاملاشتۇرۇلماق «داۋاملاشتۇرماق»的被动态：ئوسمان ئۈس-

تىندىكى سوراق تولۇق بىر كېچە داۋاملاشتۇرۇلدى . 对曼斯奥
。夜整一了续继问审的

داۋاملاشما 的续连，的续继〔静〕
体续持 ＜语＞ داۋاملاشما تۇس
罪犯续连 ＜法＞ جىنايەت داۋاملاشما
券债续持 ＜经＞ زايوم داۋاملاشما
风续持 ＜气＞ شامال داۋاملاشما
雨降续持 ＜气＞ يامغۇر داۋاملاشما

داۋاملاشماق 续继〔静〕；续延，续持，续继：يىغىن تېخى داۋاملا-
شۇاتىدۇ . 续继在还议会。

داۋاملىق 续继②的性续持，的性常经①〔静〕
航续 ＜交＞ ئۇچماق داۋاملىق
租续 ＜经＞ ئىجارە داۋاملىق

داۋامىدا 中程过〔助〕

داۋان[1] 坡斜口山，坂达，坂大〔静〕；داۋاندىن چۈشمەك 下坂大 / داۋانغا چىقماق 上坂大

داۋان[2] 纟光综(的机布织)〔静〕
داۋان تارتماق 纟光综拉

داۋان[3] 棍长的用枣沙打 ＜方＞〔静〕

داۋانچى 者护维路小坂大〔静〕

داۋبەن 班道〔静〕

داۋ - دەرەخ 木树〔静〕

داۋراڭ 噪聒，话大，嚷喧，杂嘈，势声〔静〕
داۋراڭ سالماق 话大说，扬张事大，叫大喊大

داۋراڭچى 者话大说，者哗喧，者势声造〔静〕

داۋراڭسىز 的息无声无，的静平，的势声无〔静〕

داۋزىچۆپ 架木状梯的旁锅丝缫〔静〕

داۋلى 理道〔静〕

داۋلىسىز 的理道没，的理无〔静〕

داۋلىسىزلىق 理讲不蛮，闹取理无〔静〕

داۋلىلىق 的理道有，的理有〔静〕

داۋۇشئوت 草叶齿，草齿疔 ＜植＞〔静〕

داۋۇل[1] (用猎围)鼓战〔静〕

داۋۇل[2] 飓 ＜气＞〔静〕
داۋۇل لىنىيىسى 线飓 ＜气＞

داۋېي 尉大 ＜军＞〔静〕

داۋىخسور 头骨贱，的桃核属，的斥训受于惯习〔静〕：
～ ئادەم 头骨贱

داۋىخورلۇق 常为以习斥训对〔静〕：سەن ئۇنداق ～ قىلما .
。脸没皮没样那要不你

داۋۇد 之知先代古的中《经兰古》)德伍达 ＜宗＞〔静〕
("卫大"称《书全约旧》，一

داۋۇدىيە 桐珙 ＜植＞〔静〕

داۋماق 头山过，坂大过 ＜方＞〔静〕

دائىر 业工关有 ～ مەسىلە 有关，的关有〔助〕：ساناشقا
题问的

دائىرە 限界，框框，子圈，围范〔静〕：ھەربىر دائىرىنىڭ
局当府政 / ھۆكۈمەت دائىرىلىرى 围范动运 / دائىرىدىن
形圆半 ～ يېرىم / 限界出超 ھالقىپ كەتمەك

دائىرە بەلگىسى 号符止起 ＜艺＞

دائىرە ھاسىل قىلماق 圈圆大 ＜艺＞

دائىرىسىز 的域局，的域定非〔静〕
دائىرىسىز تىلىم 纹条域定非

دائىرىلەنمەك 态动被的«دائىرىلىمەك»

دائىرىلىك 的限界有，的形环，的围范有〔静〕
دائىرىلىك تەڭپۇڭلۇق 衡平域局
دائىرىلىك تور 网域局 ＜电＞
دائىرىلىك تىلىم 纹条域定
دائىرىلىك چاچ چۈشۈش 发脱，(儿婴)秃斑

دائىرىلىمەك 围范划，界划〔动〕

دائىم 常常，常时，常经〔静〕：～ بىللە بولماق 一在常
起 / ～ تەييار تۇرماق 着备准时随，懈不备常 / ～ ئۆ
。家在常经他 . ئۆيدە

دائىما = دائىم

دائىملاشتۇرماق 态动使的«دائىملاشماق»：پارتىيە ئەزالىرى-
نى تەربىيىلەش خىزمىتىنى دائىملاشتۇرۇش ، تۈزۈملەشتۈرۈش
。化度制，化常经作工的员党育教使要 . كېرەك

دائىملاشماق 学治政 ～ سىياسىي ئۆگىنىش：化常经〔动〕
习经常化

دائىملىق 性常经②的期长，的常日，的常经①〔静〕
流环定常 ＜气＞ دائىملىق ئايلانما ئېقىم
泉年常 ＜地＞ دائىملىق بۇلاق
作工性常经 دائىملىق خىزمەت
河流常，河年常 ＜地＞ دائىملىق دەريا
湖年常 ＜地＞ دائىملىق كۆل
工期长 دائىملىق ئىشچى

دائىمىي 务常，常时，常经〔静〕
军备常 ＜军＞ دائىمىي ئارمىيە
构机事办设常 دائىمىي خىزمەت ئاپپاراتى
事理任常 دائىمىي ئەزا

دائىمي خروموسوما 体色染常 <生>
دائىمي قوشۇن 队军规常，军规常 <军>
دائىمي كاپىتال 本资变不 <经>
دائىمي كومىتېت 会员委务常
دائىمي مۇدىرىيەت 会事董设常
دائىمي ھەيئەت ئەزاسى 员委务常
دائىمي ۋاكالەتچىلىك 理代年常
دائىمي ئىشلار 作工常日，务事常日
دايەمال 〔静〕 架支（的枝树撑支或墙住顶）<方>，子撑
دايۇەنشۇەي 〔静〕 帅元大 <军>
دايى 〔静〕 役衙，隶皂 <古>
دايىماق 〔动〕 住托，住撑，住顶②应供，给供① <方>
دە 〔助〕 ①—……就：ئۇ ماشىنىدىن چۈشتى ـ ～ ، ئۇيگە قاراپ چاپتى . ئۇنۇ جان呢，呀，嘛②。跑里家往就车下一他：ئۇنۇ جان بېقىش ئۈچۈن ئوقەت قىلىشى لازىم ـ ～ . 做命活为要也他 . بۇ پىتنە ـ پاسات سۆزلەرنى سەن يېيىپ يۈرۈپتىكەن. 生嘛意。 سەن ـ ～ . 呀的布散你是言谣些这来原 . بۇلاق سۇيى بولغان بولسا ، قانغۇچە ئىچەتتىم ـ ～ . 可我，水泉有是要 . 呢够个喝要 。
دەبدەبە 〔静〕 势声：～ پەيدا قىلماق 造势声①；纠雄②势声 . 荡荡浩浩，大浩势声，纠来归旋凯地纠纠雄 ماق
دەبدەبىلىك 〔静〕 ～：的鼓旗张大，的大浩势声①；～ ھەشەمەت 富丽堂皇，昂激慨慷②动运的大浩势声：～ تۇي مۇراسىمى 礼婚的皇堂丽富 / ～ قىزنىڭ سۆزلىرى ئىدى . 昂激慨慷话的娘姑 。
دەپتەر 〔静〕 册，簿，子本
دەپتەرچە 〔静〕 子本小
دەپتەرچى 〔静〕 人的子本售销或作制②生先房帐①
دەپتەرسىمان 〔静〕 的式记簿
دەپتەرسىمان پاي چېكى <经> 票股式券记簿
دەپتەر ـ قەلەم 〔静〕 具用习学，笔和子本
دەپتىن 〔静〕 板线紧（的机绸织，的车纺）<纺>
دەپتىن تىغى <纺> 子算板线紧
دەپتىن شانىسى <纺> 绳吊板线紧
دەپسە 〔静〕 垫坐制皮（的上子鞍在铺）<方>
دەپسەك 〔静〕 台平的上山
دەپسەن[1] 〔静〕 靴毡短
دەپسەن[2] <方>〔静〕 秆秸的过碾

دەپسەندە 〔静〕 踏践，辱凌，辱屈
دەپسەندە بولماق 蹦蹂被，踏践被
دەپسەندە قىلماق 蹦蹂，踏践
دەپسەندىلىك 〔静〕 态状的蹦蹂被，踏践被
دەپسەنگە 〔静〕 子蹬脚（的车行自）<方>
دەپشىمەك 〔静〕 迁升，升晋 <古>
دەپنە 〔静〕 ～ ئىشلىرى 宜事葬丧 / ～ مۇراسىمى 礼葬 / ～ ئىشلىرىنى باشقۇرماق 治丧 / دەپنە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئورنى 殡仪馆
دەپنە قىلماق 葬送，葬安：بىز چوڭقۇر قايغۇ بىلەن سەپدىشىمىزنى دەپنە قىلدۇق . 了葬安情心的痛沉以们我 。友战
دەتالاش 〔静〕 执争，论争，吵争：مەن ～ ئۈستىگە كېلىپ قاپتىمەن . 吵争上赶正我 。
دەتالاش قىلماق 争吵，论争：ئۇلار پۇل خەجلەش ئۈستىدە دەتالاش قىلىشىپ قالدى . 争了生发事的钱花为们他 。吵
دەتتىكام 〔静〕 ①赢吧（声叫的时子骰掷）②冒险：بۇ ئىشقا ئازراق ～ قىلماي بولمايدۇ . 行不险点一冒不事这 。
دەت ـ دەت 〔静〕 慢慢，渐渐，渐逐：بالا دېگەن ～ چوڭ بولىدۇ . 的大长慢慢会子孩 。
دەججال 〔静〕 号时近临日末界世）勒加吉岱 <宗>①；人的了透坏，子骗 <转>②（物怪的教叛们人召
دەخلى 〔静〕 ～：扰干，响影，碍妨：～ يوق 事碍不
دەخلى بەرمەك 碍妨，响影
دەخلى بولماق 扰干，碍妨
دەخلى قىلماق 扰干，扰打，碍妨
دەخلى يەتمەك 扰打，响影，碍妨
دەخلى ـ تەرۇز 〔静〕 犯侵，害侵，扰侵，碍妨
دەخلى ـ تەرۇز قىلماق 犯侵 <法>
دەخلى ـ تەرۇز قىلىنغۇچى 者犯侵被 <法>
دەخلسىز 〔静〕 的犯侵受不，的犯侵可不
دەخلسىز ھوقۇق 权犯侵可不 <法>
دەخلسىز ئىمتىياز 权特的犯侵可不 <法>
دەخلسىزلىك 〔静〕 犯侵受不，犯侵可不 قانۇندا بەلگىلەنگەن ئىززەت ـ ھۆرمىتىنىڭ دەخلسىزلىكى تولۇق ئېتىراپ قىلىنىشى كېرەك . 犯侵受不严尊的定法民公 。认承全完到得应
دەخمىزە 〔静〕 担负，事烦麻，赘累
دەخمىزە بولماق 担负加增，烦麻添：ئايشەم تۇرغۇن

ئۇچۇن بىر دەخمىزە بولدى . 个一的贡尔图了成姆谢依阿
担负 。
دەخۇنچى 者谣传，者话闲传 <方>〔静〕
دەر 子弹璃玻 <方>〔静〕
دەرەبزۇن 面墙雕木 <方>〔静〕
دەرەخ 木树，树 <植>〔静〕
دەرەخ پىتى 虱木 <动>
دەرەخ دەپنىسى 葬树
دەرەخ ھەرىسى 蜂树 <动>
دەرەخ يېلىمى 胶木
دەرەخزار = **دەرەخلىك**
دەرەخزارلىق = **دەرەخلىك**
دەرەخسىز 的木树有没〔静〕
دەرەخسىمان 的状树〔静〕
دەرەخسىمان ئۆسۈكچە 突状树 <理生>
دەرەخلىك 丛树，林树〔静〕
دەرەش 子锥〔静〕
دەرەكچە 子棍，子棒①〔静〕：كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقۇ ماپتۇ ، ئەرگە تەككەن دەرەكچىدىن . <谚> 不的路走上晚 羁(的前腿畜牲)② 。子棍怕不的人了嫁 ，黑天怕禽鸟供)③牛的木羁着挂 كالا ئېسىلغان ～ ：木绊，木棍栖(的息栖
دەربەدەر 的浪流〔静〕：كىشىنىڭ بارمايدىغان يېرى ، كىر مەيدىغان تۆشۈكى بولمايدۇ . 不，方地的去不汉浪流有没 洞的钻 。
دەرپەردە 风屏，帘窗，帘门〔静〕
دەرد 法无 ～ داۋاسىز：衷苦，楚苦，苦痛 ②痛疼①〔静〕 楚苦，痛头，筋脑伤③苦痛的治医
دەرد بولماق 苦痛
دەرد تارتماق 苦受，苦痛受经
دەرد تۆكمەك 苦诉，水苦吐
دەرد قالماق 苦痛于陷，悔懊，恨悔
دەرد قىلماق 化恶②痛疼使①
دەرد كەلمەك 难困到遇，苦困难艰现出
دەردكە دەرمان بولماق 治医，痒痛心关，苦疾心关 关
دەردكە قالماق 痛疼
دەردكە يەتمەك 烦麻到遇，难落
دەردنى ئىچىگە يۇتماق 情同
دەرد ئېيتماق 声吞气忍，出不说苦有
苦叫，苦诉

دەردى چىقماق 恨解，气消，愁消
دەردى ئۆتمەك 磨折受，堪不苦痛
دەردى ئىچىگە پاتماسلىق 受忍法无，言堪不苦
苦痛
دەردىنى ئالماق 气出，恨解
دەردىنى باسماق 心宽己自给己自，慰安我自，愁消
دەرد ـ ئەلەم 难苦，楚苦，苦痛〔静〕：قىز ھەممە دەرد ـ ئەلەمنى كۆز ياشلىرى بىلەن چىقىرىۋەتمەكچى بولغاندەك ئىزىـ لىپ يىغلىماقتا ئىدى . 苦痛切一除排泪眼用要象好娘姑
着泣哭地似 。
دەرد ـ ئەھۋال 痒痛，苦疾〔静〕
دەرد ـ پىغان 伤悲，苦痛〔静〕
دەرداش 人心贴，者怜相病同〔静〕
دەردەداش 苦愁，迫窘②苦诉相互①〔动〕
دەردلىك 的苦痛，的衷苦有〔静〕
دەرد ـ ھەسرەت 苦悲〔静〕
دەردۇبالا 难苦〔静〕
دەردىسەر 事的痛头，事的筋脑伤〔静〕
دەررە 鞭皮(的用使上庭法教宗教兰斯伊)〔静〕：دەررەگە باسماق 挞鞭，答鞭
دەررۇ 立你！ يوقال ～ ：即刻，上马，刻立〔静〕 بۇ يەردىن 刻即！开滚里这从刻 ！
دەرريلەتمەك 来克伯提麦麦 . بولدى ئەرگىلەتمەكچى دەرريلەتمەك ئېنىغا بېرىپ ياقۇپنى «دەرريلەتمەك» 的态动使：ھەمەت بەگ قازىلارنىڭ 普库亚挞鞭他让备准边身孜哈到 。
دەرريلەنمەك 羞知不些这！ ئەر ، ئاياللىرى 20 دىن دەرريلەنسۇن ！ كەكلىرى 30 «دەرريلەتمەك» 的态动被：بۇ ھاياسىزلارنىڭ 鞭 20 打各人女，鞭 30 打各人男的耻 。
دەرريلەتمەك 哈是于 . ئۇنداق قىلىپ ، قازى ھېلىقى زىناخورنى ئورنىدىن قوپالمىغۇچە دەرريلەشكە بۇيرۇپتۇ . 于孜下就，身起棍淫个那等没 他打鞭令下 。
دەرس 他对话的上以 . بولدى ～ ئۇنىڭغا بىر قېتىملىق ئەملىي ：课①〔静〕 课，程课，训教②：يۇقىرىدىكى گەپلەر 是在在实实次一是训教的 。
دەرس ئالماق 教求，课听
دەرس بەرمەك 课讲，课上，课授
دەرس پىلانى 案教
دەرس تاشلىماق 课罢
دەرس تەكرارلاش 课功习复

دەرس تەييارلاش 习预；课备
دەرس سائىتى 时课
دەرستىن قالماق 课旷，课缺
دەرسخانا 〔静〕课堂，室教
دەرسلىك 〔静〕①教科书，本课，程教，材教 ～：书用学教 كىتاب ～ / 书用学教②材教编的用学教：～ ماتېرىيال 教材
دەرغەزەپ 〔静〕愤气，怒愤
دەرغەزەپ بولماق 烟生窍七，气生，怒发
دەرقەمتە 〔静〕①当面：～ تۇرۇپ ئىلتىماس سۇنماق 面呈②聚在一起，一道，起：～ ئۇلار ئەتىگەنلىك چاينى ئولتۇرۇپ ئىچىشتى．他们聚在一起喝早茶。
دەرقەمتە بولماق 聚相，会聚：بىر يەرگە ～ 在聚相一堂，济济一起
دەرقەمتە قىلماق 让，见相让证对面当
دەرگاھ (دەرگاھى) 〔静〕殿宫，廷宫②所住，处住①：خۇدانىڭ دەرگاھىغا كەتمەك ～ / 去大胡见，廷天去宫：پادىشاھنىڭ دەرگاھى 皇宫
دەرگۇمان 〔静〕疑心，半疑半信：مەن ئۇنىڭغا تازا ئىشەنمەي ، ～ تۇرىدۇ．他信相不在实我，犯里这在正疑。
دەرگۇمان بولماق 怀疑：مۇتەخەسسىسلەر بۇ ئىلمىي ماقالىنىڭ قانداق يېزىلغانلىقىغا دەرگۇمان بولدى．这疑怀们家专的来出写么怎是文论术学篇。
دەرگۇمان قىلماق 使怀疑：كىشىلەرنى دەرگۇمان قىلدىغان جايلىرى بارمۇ - يوق؟ 处之疑怀人令无有？
دەرمان (دەرمانى) 〔静〕①力体，儿劲，气力：ئۇ بېشىنى ياستۇقتىن كۆتۈرمەكچى بولدىيۇ ، دەرمانى يەتمىدى．他开离想抬头把头枕起来，支不力体是可。②帮助：دەرمان بولماق 有气力；قېنىق چاي بىلەن بىر پارچە پىشلاق قىزغا دەرمان بولدى．有了有娘姑使酪奶块一和茶浓。帮助，气力：مەنمۇ ئاپامنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇشۇم كېرەك．我了难解忧排妈妈帮该也。
دەرمانغا كەلمەك 力体复恢
دەرمانىدىن كەتمەك 竭，尽力疲筋精：يىگىت بىر قاراپلا ئۇنىڭ ئاچلىق ۋە ھارغىنلىقتىن دەرمانىدىن كەتكەنلىكىنى چۈشەندى．从他道知就看一子伙小，疲和饿饥于由。
دەرمانسىز 〔静〕的力无弱软，的弱虚，的力无
دەرمانسىزلاندۇرماق «دەرمانسىزلانماق» 的使动态
دەرمانسىزلانماق 〔动〕力无弱软，惫疲：ئۇنىڭ پۈتۈن قوللىرى دەرمانسىزلاندى．他四肢软弱无力。
دەرمانسىزلىق 〔静〕力无弱软，弱虚，力无：ئۇ دەرمانسىزلىقتىن يىقىلىپ چۈشتى．他因体身而弱虚倒摔了。
دەرمانسىزلىنىشماق «دەرمانسىزلانماق» 的共同态
دەرمەنە 〔静〕道山，植＞年
دەرھال 〔静〕即立，刻立，上马：～ ئۇنۇم بەرمەك 立即奏效 / ～ ھەرىكەتكە كېلمەك 立即行动，动而风闻 / ～ قەتئىي قارارغا كەلمەك 当立机断
دەرھەقىقەت 〔助〕真当，确万真千，的真，真：～ ، بۇ يىل بۇغداي بالدۇر پىشىپ ، قوناقلار ۋاقتىدا تېرىلدى．真的，～ ، ئىككىنچى بوي - تۇرقى ، چىراي شەكلى تازىمۇ ئوخشاپ كېتەتتى．了去下种时及都米玉，早得熟子麦年今。样一模一相长，儿头个人个两，确万真千。
دەرۋازا 〔静〕门大：ھويلىنىڭ دەرۋازىسى چىلىك ئېتىلگەنىدى．的紧紧得关门大的子院。
دەرۋازا باقماق 门大把，门大看
دەرۋازىسىمان 状门大〔静〕
دەرۋازىسىمان كران 车吊门龙＜机＞
دەرۋازىلىق 〔静〕①门大有的：تۆمۈر ～ ھويلا 带的门铁；ياغاچ ～ بىر 做门大的料木；ئۆي ～ 做门大个一②子院人门看，人的门大看
دەرۋازىۋەن 〔静〕门守，门大看
دەرۋازىۋەنلىك 作工卫门，门守〔静〕
دەرۋازىۋەنلىك قىلماق 卫门当，门守
دەرۋەقە 〔助〕然诚，然果：～ ، ئويلىغان يەردىن چىقتى．果然，～ ، سىلىم ئاكا ئۇنچىۋالا ياش ئەمەس ئىدى．料所出不。然果，轻年么那不并叔大木力色。
دەرۋەك 〔静〕门扇单＜方＞
دەرۋىش 〔静〕①（的派非苏教兰斯伊）＜宗＞钵托者，教殉，士隐，者行苦＜转＞②僧行苦，僧（堂拜礼的静坐僧行苦）院道修
دەرۋىشخانا 〔静〕的般僧行苦
دەرۋىشلەرچە 〔静〕活生僧行苦
دەرۋىشلىك 〔静〕～：行苦
دەرىجە 〔静〕①度程，别级：دەرىجىسى ئۈسمەك / 级升，دەرىجىسى تۆۋەنلىمەك / 级降②度确精＜语＞：态＜语＞③态的词动：پېئىل دەرىجىسى 级的词容形
پەت دەرىجىسى 级
دەرىجە پەرقى 差级
دەرىجە رەۋىشى 词副度程＜语＞
دەرىجە كاتېگورىيىسى 范态语(的词动)＜语＞

畴范级(的词容形)،畴

دەرىجىگە كۆتۈرۈش 方乘 <数>

دەرىجىنى چۈشۈرمەك 降级،职降：级降 <旧>

شۇرۇپ باشقا جايغا يۆتكىمەك 调外职降

دەرىجىلىك 的级等،的级〔静〕

دەرىجىلىك پاي چېكى 票股级等 <经>

دەرىجىلىك مەھسۇلات 品产级等

دەرىجىلىك مۇسابىقە 赛级等 <体>

دەرىجىلىك يەر ئىجارىسى 租地级分 <经>

دەرىجىمۇدەرىجە 的级一级一〔静〕～：级逐،ته‌كشۈرۈپ چىقىق 核审级逐

دەرىجىمۇدەرىجە كىرىش 进级(的音) <艺>

دەرىغ 惜可〔叹〕

دەرىغا 惜可〔叹〕

دەريا (دەرياسى)〔静〕① <地>流河،川河،江،河：بىز- نىڭ دەريايىمىز . 河的们我 ～ قىرغىقى 岸河 <转>② 。大量肚的他،广宽怀胸他 ～ . 宽广：ئۇنىڭ قورسىقى

دەريا ئاچىلى 汉河 <水>

دەريا بويى 边河

دەريا بويىغا ئاپىرىپ ، سۇغارماي ياندۇرۇپ كەلمەك 至不实而惠口،蛇委与虚 <成>

دەريا بۇغىسى 麂河 <动>

دەريا چوشقىسى 豚河 <动>

دەريادىن بىر تامچە 粟一海沧 <成>

دەريا ساھىلى 畔河②滩河① <地>

دەريا قاتنىشى 运河

دەريا قامىسى 獭江 <动>

دەريا قىنى 床河 <地>

دەريا ـ دەريا 汪汪،的河成〔静〕～：汪汪،ققاق ئا قان 流血 成河 / ～ كۆز ياشلىرى 眼泪汪汪

دەريالاپ 河成〔静〕：ئۇلار ئۆز ۋەتىنى ئۈچۈن ～ قان تۆككەن . 。河成流血而国祖的己自了为们他

دەريايى 〔静〕<方>绫

دەز (دەزى)① 〔静〕：纹裂،缝裂،口豁،口裂：دەزى بار چىنە 裂的现出上墙 ～ / تامدا پەيدا بولغان 碗的口裂有 ② 缝的开裂有،的缝裂有：～ تەخسە / 墙的开裂有 ～ تام 子碟的缝裂有

دەز كەتمەك ① 裂：豁،破：قاتقان دەريا مۇزلىرىغا ～ 了裂冰的硬冻上河 / دەز كەتكەن پىيالە 盅茶的了破 ② <转>影响(的面负)：ئۆز سەلتەنىتىگە دەز كېتىدىغان بۇ ئىشلاردىن پادىشاھ خەۋەرسىز ئىدى . 对 自到响影些这于对 对把)心多 <转>③。知所无一帝皇،事的治统己 别(想上身己自往话的说人别)：ئۇنى تىللىسام ، ساڭا نېمە دەز كەتتى؟ 心么什多你،他骂我？

دەزگىل 条皮(的上腿在定固鞋把来用匠鞋)〔静〕

دەزمال 斗熨① 〔静〕：斗熨：دەزمالنىڭ ئاستىدىن ئىس چىقتى . 斗熨 状挺笔的熨 <转>②。了烟冒边下 笔得熨上早：ئەتتىگەن دەزمال- لىغان كۆڭلەكنىڭ چوشكە قالماي دەزمىلى كەتتى . 。了样走就午中到没衣衬的挺

دەزمال سالماق = دەزماللىماق

دەزمالچى 工衣熨〔静〕

دەزماللاتماق «دەزماللىماق» 的使动态：قاسىم پۇتكەن شىمنى 熨子裤的好缝把木斯喀 . 。上穿才后线裤出 قايتا دەزماللىتىپ ئاندىن كىيدى

دەزماللاشماق «دەزماللىماق» 的共同态：قىزلار كىيىملىرىنى دەزماللاشماقتا . 。服衣熨在正们娘姑

دەزماللانماق «دەزماللىماق» 的被动态：ئۇنىڭ قولىدا دەزمال- لانغان ئاپئاق خالات تۇراتتى . 。服作工

دەزماللىماق 熨〔动〕：ئۈ كىيىم ـ كېچەكلەرنى ئىككى ـ ئۈچ كۈندە بىر قېتىم يۇيۇپ دەزماللايتتى . 。次一熨

دەس 碌骨一他 . 地猛،地直直〔静〕～：ئۇ ئورنىدىن قوپتى . 。来起爬上床从

دەس تۇرماق 站来起：جۇڭگو خەلقى شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئورنىدىن دەس تۇردى . 。了来起站此从民人国中

دەس قوپماق = دەس تۇرماق

دەس كۆتۈرمەك 起举地猛：ئۇ تاغارنى دەس كۆتۈرۈپ مۇرىسىگە ئالدى . 。上肩了到放起举地猛袋麻把他

دەست 〔静〕因为،于由،被：得害：سېنىڭ دەستىڭدىن بۇ يەر- دە تۇرالمايدىغان بولدۇم . 。了去下不呆儿这在我得害你 كېسەل دەستىدە بىر تېرە ، بىر سۆڭەك بولۇپ قالدىم . 有为因 ئىسسىق دەستىدىن ئۇخلىيالمىدىم . 。了骨包皮了成已我病 ئىسسىق دەستىدىن نەپەس ئالالمىدىم . 烟 . 睡 。入能不得热 ئاتىڭىز بىلەن دادىڭىز ئىزنىڭ دەستە- ڭىزدىن پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تىنماي چېپىپ يۈرىدۇ . 。来气过不喘我得呛的你 . 。跑西奔东蚁蚂的上锅热像得弄你被母父

دەستار = سەللە

دەستارگۈل 菊雏 <植>〔静〕

دەستە[1] 把曼土坎 〔静〕：杆،柄،子把① ：كەتمەن دەستىسى

دەستلىمەك² 花成捆花把 ～ گۈللەرنى：束成捆①〔动〕
束②摆：چىنىلەرنى ～ 来起摆碗把 / دەستىلەپ تىزىلغان
馕薄的摆着摆 ئاق نان

دەسسەتمەك «دەسسىمەك» 的态动使：ئۇ بالىسىنىڭ ئالدىنى
自向面子孩让他．دە ، تىزىغا دەسسەتتى ئۆزىگە قارىتتى ـ
。上盖膝到踩，己

دەسسەشمەك «دەسسىمەك» 的态同共：ئىنىم بىلەن ئىككىمىز
踩着帮弟弟跟我．ئاغدۇرۇلغان لايىنى دەسسىشىپ بەردۇق
。巴泥的过翻

دەسسەلمەك «دەسسىمەك» 的态动被

دەسسىدە 地猛，地忽，地霍〔静〕：ئۇ ئورنىدىن ～ تۇردى．
。来身起站地猛他

دەسسىمەك 踏，踩①〔动〕：پۇتۇمنى دەسسەپ ئاغرىتىۋەتتىڭ．
。了痛踩脚的我把你 ئۇ مايماق دەسسەپ (门)登，走②
。着走地忙不慌不脚着拐他．ئالدىرىماي كېتىپ بارائتى
们我登不事无他．ئۇ ئىشى بولمىسا بىزنىڭكىگە دەسسىمەيتتى
。门家 跳(舞)：قىزلار ئۇسسۇلغا دەسسىشۋاتاتى．③ <转>
。舞跳在们娘姑．替接，替代 <转>④：مەن باشقا
别了到调我．ئورنۇمغا ئادىل دەسسىدى ، بۇلۇمگە يۆتكىلىپ
。我了替接力迪阿，科的

دەسلەپ 先原，初最，初起，始开〔静〕
دەسلەپ قىلماق 张开，始开：مەن تېخى دەسلەپ قىل-
。张开没还我．مىدىم

دەسلەپتە 初最，先首，先原，初起〔静〕：ئۇ دەسلەپتە بىل-
، 道知不他先原．مەيتتى ، كېيىن باشقىلار ئۇنىڭغا ئۇقتۇردى
。他了诉告人别来后

دەسلەپكى ～：级初，的初最，的先原，的来原〔静〕
。了走搬子房的来原从们我．ئۆيىمىزدىن كۆچتۇق
～ ھەيدەش 初耕
دەسلەپكى باسقۇچ 段阶级初
دەسلەپكى باھا 价盘开 <经>
دەسلەپكى تېزلىك 度速初 <物>
دەسلەپكى مەھسۇلات 品产级初 <经>
دەسلەپكى ھۆكۈم 决判审初 <法>

دەسمال 擦布抹用 ～：布抹〔静〕：بىلەن جىزىنى سۈرتمەك
子桌

دەسمالچى 者侍，者桌餐拾收〔静〕
دەسماللاتماق 态动使的 «دەسماللىماق»
دەسماللاشماق 态同共的 «دەسماللىماق»
دەسماللانماق 态动被的 «دەسماللىماق»

指(的器乐弦) <艺>③柄手，杆纵操 <机>②子
板指的尔塔都 دۇتارنىڭ دەستىسى：板弦按，板

دەستە² 束①〔静〕：بىر ～ گۈل 一束②花束：摆 بىر ～ چىنە
馕摆一 / 碗摆一 ～ نان 一摆

دەستە ـ دەستە 束束一束①〔静〕：～ قىزىلگۈل 一束玫
馕摆摆一 ～ نان 一摆：摆摆一②瑰

دەستەك¹ 把话，柄话，柄把 <转>②儿把，柄①〔静〕
，令手兵调 ئەسكەر يۆتكەش دەستىكى：书诏，令手③儿
(使特王国或帝皇表代)权节 <古>④书诏兵调
دەستەك بولماق 由理为成，柄把为成
دەستەك قىلماق 当柄把：بۇنى دەستەك قىلمەن دەپ
！ئويلىما！柄把当这拿想休你

دەستەك² 帮护，柱立后，条撑后(的鞋)〔静〕：～ تىكمەك
帮护缝，柱立后缝，条撑后缝

دەستەكچى 者力效③人的柄话抓②者令传①〔静〕，
卒走

دەستەكچىلىك 力效②计算，柄把抓①〔静〕
دەستەكچىلىك قىلماق 计算，柄把抓① ～ خەققە：
抓柄，算计②人力效：ئۇنىڭغا دەستەكچىلىك قىلىپ
？处好少多得能力效他给你；ئالارسەن نەپ قانچىلىك

دەستەكدار 节特使，节特 <古>〔静〕
دەستىگاھ (دەستىگاھى) 台钳虎②机织工手①〔静〕
دەستىگەن 芥柄长，芥古 <植>〔静〕
دەستۇر 则守，则规，南指，册手①〔静〕：يەر ئىسلاھاتى
دەستۇرى 土改手册②民间汇方药编：دورىلار دەستۇرى
编汇方药
دەستۇر قىلماق 铭右座做当，南指为作

دەستىلەتمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的态动使
دەستىلەتمەك² «دەستىلىمەك²» 的态动使
دەستىلەشمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的态同共
دەستىلەشمەك² «دەستىلىمەك²» 的态同共：ئاياللار نانلارنى
十馕把们女妇．ئوندىن ـ ئوندىن دەستىلىشىپ شىرەگە تىزدى
。上桌饭在摆地摆一个十摆一个

دەستىلەنمە 超叠 <地>〔静〕
دەستىلەنمەك¹ «دەستىلىمەك¹» 的态动被
دەستىلەنمەك² «دەستىلىمەك²» 的态动被

دەستىلىك 的子把金 ～ پىچاق：的子把有①〔静〕：ئالتۇن
把个两做可 ئىككى ～ جىگدە ياغچى：的用子把做②刀
木枣沙的子

دەستىلىمەك¹ 儿把上〔动〕

دەسمالللىق 布的布抹做 ～ رەخت 的布抹做〔静〕
پەسمالللىماق 子桌擦 ～ جوزىنى 抹، 擦(布抹用)〔动〕
دەسمايە 没. يوق ～ سالغۇچىلىك 本资، 金本، 钱本〔静〕
ەسمايىنى چىقىرىۋالماق / 儿本捞 ەسمايىنى 。钱本的下可有
ەسمايىنى يەپ يېتىۋەرمەي ، يېڭى خىزمەت كۆرسىتىڭلار . 不要
功新立要، 本老吃 。
دەسمايە سالماق 资投، 钱本下
دەسمايە غالتەككە چىقماق 财، 光赔钱本 <成>
底露، 馅露، 尽水穷山، 竭枯力
دەسمايە قىلماق 钱本做① : ئۇ ئىككى مىڭ يۈەن پۇلنى
了摆钱本做元千两用他 . ەسمايە قىلىپ بىر تەنزە ئېچىپتۇ
个摊口借做، 本资做<转>②。子 : ئۇ نېمە ئۈچۈن باشقىلارنىڭ تەقدىرىنى ئۆز مۇددىئاسىغا يېتىشتۈرۈش دەسمايىسى قىلىدۇ؟ 他什凭么资的的目人个到达作当运命的人别把么
本 ؟
دەسمايىسىز 意生本无 ～ تىجارەت 的钱本无〔静〕
دەشت 壁戈越穿 كىيىپ يۈرمەك ～ 壁戈، 原荒〔静〕
دەشت ـ بايا ۋان 壁戈، 漠荒، 原荒〔静〕
دەشت ـ چۆل 漠荒壁戈〔静〕
دەشتۈسەھرا 漠大، 海瀚〔静〕
دەشنەم 骂责، 责指، 备责〔静〕
دەشنەم بەرمەك 骂责
دەشنەم يېمەك 备责受، 骂挨 : دەشنەم يېگىنىم ، بەش
نان يېگىنىم . <谚> 为意)馒个五吃于等骂顿一挨(厚皮脸 。
دەقىقە 分؛ 钟分①〔静〕 : شەمشىنۇر توققۇز ئاي ، توققۇز كۈن ،
توققۇز سائەت ، توققۇز ～ قورساق كۆتۈرۈپ بىر ئوغۇل بالا
كۆرۈپتۇ . 分九零时小九天九月个九了挺尔努西姆谢
刻片، 间瞬<转>②。子孩男个了生، 子肚钟 : مۇشۇ
法无我刻此 . دەقىقىدە قەلبىمدىكى ھېسسىياتىمنى باسالمىدىم
。情心的动激制抑
دەقىقىلىك 瞬 ～ مەنۇنىيەت 的刻片، 的钟分〔静〕
足满的间
دەقىقىلىك ئېقىم مىقدارى 量流间瞬 <水>
دەقيانۇس (帝皇马罗古)先里克戴〔静〕
دەقيانۇستىن بېرى 来以古远، 来以史有
دەقيانۇستىن قالغان 之有已古، 的来下传流代古
دەكچەك 锅小的腿只三 <方>〔静〕
دەككە 斥申، 击打، 斥训، 责斥〔静〕 : كۆپچىلىكنىڭ قارشى
چىقىشى ئۇنىڭغا ～ بولدى . 一的他对是对反的家大

。击打个
دەككە بەرمەك 斥训، 训教
دەككە يېمەك 击打受، 斥训受
دەككە ـ دۈككە 怕惧، 恐惊، 恐惶〔静〕 : يۈرىكىم دەككە ـ دۈككە . 胆吊心提我، 安不忐忑心的我
دەككە ـ دۈككە بولماق 惊، 安不忐忑، 安不恐惶
怕惧، 恐
دەككە ـ دۈككىدە قالماق 安不忐忑
دەككە ـ دۈككىگە چۈشمەك = دەككە ـ دۈككە بولماق
دەككە ـ دۈككىلىك 忐忑، 恐惶〔静〕
دەگدەك 心担، 记惦 <方>〔静〕
دەگدىمەك 心担، 记惦 <方>〔动〕
دەگۈزە 子日过 <方>〔静〕
دەك 栈客، 店客، 店〔静〕
دەكجا 人主店، 家店〔静〕
دەكجالىق 店客开، 店开〔静〕
دەكجالىق قىلماق 栈客开، 店客开، 店开
دەكسەتمەك 的态动使 : مەن ھېلىقى قاسىاپقا بۇ «دەكسىمەك»
قوينى كۆتۈرگۈزۈپ دەكسەتتىم . 提羊只这把夫屠那让我
。下一了量掂来起
دەكسەشمەك 的态同共 : ھەربىرىڭلار دەكسىشىپ «دەكسىمەك»
بىرنېمە دېمەمسىلەر؟ 吧话个说下一量掂都位各们你؟
دەكسەيچى 的差当〔静〕
دەكسىمەك 量掂، 掂①〔动〕 : دەكسەپ باققىنە ، بۇنىڭ ئېغىر-
لىقى قانچىلىك چىقار؟ 重多有这掂掂你؟ 摩揣، 摸估②
زېھنەپ دادىسىنىڭ گەپلىرىنى كۆڭلىدە دەكسەپ كۆرۈپ ، بۇنىڭ
پاكىت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . 下一了摩揣里心普乃再
。实事是得觉، 话的爸爸
دەكىرەك 的话大说، 的牛吹 <方>〔静〕
دەكىرەكلىمەك 话大说، 牛吹 <方>〔动〕
دەل 正 〔静〕 : چۈش ۋاقتى ～ / 午晌正
～ / 中当正 ئوتتۇرىسى ～ / 时及، 时适، 候时是正
ۋاقتىدا كەپسىز . 合正، 好正 جايىدا ～ 。候时是正的来您
～ / 反相恰恰، 反相正 ئەكسىچە / 分其如恰، 适
نىشانغا ～ تەگدى . 心靶中正弹子 。ئۈزىگە ئوخشايدۇ 正
我服衣这 . بۇ كىيىم ماڭا ～ كېلىدۇ / 肖维纱维، 他像
。好正上穿
دەل ئۇستىدىن چۈشمەك 会其逢适 <成>
دەلتە 的脑傻头傻، 的气傻里傻〔静〕 : ～ ئادەم 傻头傻
人的脑

دەلتىلىك 儿劲傻，气傻里傻〔静〕
دەلتىلىك قىلماق 傻犯
دەل - دەرەخ 木树〔静〕
دەل - دەرەخلىك 丛树，地之盛茂木树〔静〕
دەلدەك 的拉耷〔模〕
دەلدەك قۇلاق 朵耳大
دەلدەڭشىمەك = دەلدەڭلىمەك
دەلدەڭلىمەك 跚蹒，跄踉，晃晃摇摇〔动〕：دەلدەڭلەپ ماڭماق 走地晃晃摇摇
دەلدۇش 呆②的钝迟，的拙笨，的跚蹒履步①〔静〕
病汀克，症小
دەلدۇشلۇك 钝迟，拙笨，跚蹒履步〔静〕
دەلدۇڭگۇنمەك 悠悠晃晃，撞撞跌跌〔动〕：ئۇ دەلدۇڭگۇنۇپ بېرىپ دەرەخكە يۆلىنىپ قالدى．他撞撞跌跌去过走地靠上树了到。
دەلدۇڭ 的捷敏不，的俐伶不，的拙笨，的钝迟〔静〕：～ ئادەم 人的钝迟
دەلدۇڭلۇك 拙笨，钝迟〔静〕
دەللال ③办买②人纪经，行牙，客掮① <经>〔静〕
دەللال بۇرژۇئازىيە 级阶产资办买 <经>
دەللاللىق 条皮拉③办买②行牙①〔静〕
دەللاللىق قىلماق ②人间中当，客掮当，行牙当① 条皮拉
دەللە 者条皮拉(女)〔静〕
دەللەشمەك 态同共的«دەللىمەك»
دەللەنمەك 态动被的«دەللىمەك»
دەللىك 地性对针有 هالدا 性对针：دەللىكى بولغان〔静〕
دەللىك 正②干另单 قىلماق 独单，另单①：ئىش ～ 话经正说 گەپ ～ 确，经正，胆大：〔静〕
دەللىلىك 为行条皮拉〔静〕
دەللىلىك قىلماق 合撮，条皮拉
دەللىمەك 击射准瞄，准对，准瞄〔动〕：دەللەپ ئاتماق قۇلاق ئۇڭىكە دەللەپ مۆشت ئاتماق 拳一揍根朵耳准对
دەلمۇدەل 对相锋针〔静〕
دەلۋىدىۋانە 寒小 <天>〔静〕
دەلىل 据论，据证，足充据证 تولۇق دەللەر〔静〕：据论，据证，足充
دەلىل كەلتۈرمەك 实事摆，据证找
دەلىلچى 者论证实 <哲>〔静〕
دەلىلچىلىك 论证实 <哲>〔静〕
دەلىلسىز 据证无的〔静〕：پاكىتسىز，～ گەپلەر پۈت تىرەپ تۇرالمايدۇ．的脚住不站是话的据无凭无。
دەلىللەتمەك 态动使的«دەلىللىمەك»
دەلىللەشمەك 态同共的«دەلىللىمەك»
دەلىللەنمەك 态动被的«دەلىللىمەك»
دەلىللىك 的据论有，的据证有〔静〕
دەلىللىمەك 证验，证印，证论，实证〔动〕：مەسىلىنى پاكىتلار بىلەن ～ 题问实证来实事用
دەلىللەش قۇدۇقى 井实证 <石>
دەلىللەش ئىقتىسادشۇناسلىقى 经证实 <经> 学济
دەلىل - ئىسپات 据证〔静〕：～ تولۇق 分充据证 / دەلىل - ئىسپاتلار تاغدەك تۇرۇپتۇ．山如证铁。
دەلىل - ئىسپات قانۇنى 法据证 <法>
دەلىل - ئىسپات كۈچى 力效据证 <法>
دەلىل - ئىسپاتسىز 据无凭无 گەپ ～ 的据证无〔静〕：话的
دەلىل - ئىسپاتلىق 的过证论，的据证有〔静〕
دەم[1] 顶门棍〔静〕：ئىش پەم بىلەن، ئىشەك ～ بىلەن．棍门顶靠门关，门穷靠活干 <谚>。
دەم سالماق 上顶门棍：بالام، كەچ كىرىپ قالدى، ئىشىكە دەم سېلىۋەتكىن．天黑了，孩子，把门棍上顶。
دەم[2] 气，气喘①〔静〕：ئوت ئىچىدىن چىققاندەك دېمىنى ئالالماسلىق 气过来出里火从像一样喘气②时，候时 / 刻时后最 دەمدە：间瞬，刻片，刻时有既爱恋 مۇھەببەتنىڭ خۇشاللىق پەيتلىرىمۇ، قايغۇلۇق دەملىرىمۇ بولىدۇ．刻时的伤悲有也，候时的乐欢候稍 ساقلىماق ～ بىر。刻时的饭烟气(焖)：پولو بەك ～ يەپ كەتسە، تەمدىن كېيىنپ قالىدۇ．抓一会儿，而时③儿会一等，刻片：بىر ～ ئىچىلىپ، بىر يۈمۈلماق 一会儿开 / ئۇستاملار توقۇلۇپ بولغان گىلەمگە ～ يىراقتىن، ～ يېقىندىن تىكىلىپ قارىشاتتى．闭儿会一，了长间时得焖饭味走儿点有会，了上(儿孩小于用)立挺，直端⑤。(急过之操)：بالا ～ تۇرىدىغان بولدى．小孩儿会站了。
دەم ئالماق 息休：ئۇ بىر يىلدىن بېرى دەم ئالمىدى．他休没来年一。
دەم بەرمەك 自我安慰：ئۇ ئۆزىگە دەم بېرىشكە باشلىدى．

。己自慰安己自始开他
دەم تارتماق （吸(力用)：تىماھ قولۇاقنى ئادەملىرى بىلەن بىللە دەم تارتىپتۇ . 去过了吸人带船连鱼鳄 。
دەم تۇتماق 叫咕咕(子鸽)
دەم چىقارماق 声作、气出、气呼
دەم سالماق 咒念
دەم سىقىلماق 喘气、短气
دەم ئېلىشقا چىقماق 休离
دېمى بوغۇلماق 气上不接、来不上气
دېمى كېسىلمەك 气下接不气上、来不上气
دېمىنى باسماق 气口歇、气口喘
دېمىنى چىقارماسلىق 吭不声一、声作不
دېمىنى راسلىماق 好息休、来过歇
دېمىنى ئىچىگە يۇتماق 声低、声吞气忍 <成>
气下：ئۇ دېمىنى ئىچىگە يۇتقان پېتى يەرگە قاراپ جىم ئولتۇرۇدى . 着坐地声吞气忍、头下低他 。
دېمى ئۇچمەك 言无口哑、失消音声
دېمى ئۇزۇلمەك 气断
دېمى ئىچىدە قالماق 口开不张、齿启敢不
دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك 话出不说、短气①
②<成>声息气屏一、声不吭：يېگىت كەنت باشلىقىنى كۆرۈپ ، دېمى ئىچىگە چۈشۈپ ، ئەيمىنىپ جىم بولۇپ قالدى . 了吭不声一、声息气屏就长村了见子伙小 。
دەمال 时顿、上马、即立〔静〕
دەمالىققا 时一、时顿、上马、即立〔静〕：لەيلىگۈل بۇ ئادەمنى قەيەردىدۇر كۆرگەندەك قىلدى ، لېكىن ، ~ ئەسلىيەلمىدى . 莱丽古丽在像好人个这过见儿哪 ، 是可 ، 一 。来起不想又时
دەمبەس 劲使②断不、连一、气口一①〔静〕
دەمبەس قەدەم 后随、着跟紧
دومبى 症病的气憋、胀肚 <方>〔静〕
دەمدان 管气吹铜(的匠饰首)〔静〕
دەمدەر 鸽鹑 <动>〔静〕：كۆۋۈكتىكى دەمدەرلەر تىنىمسىز ئۇنلۇۋاتاتتى . 叫地停不在鸽鹑的里窝子鸽 。
دەم ـ دەم 时不〔静〕：~ سائەتكە قارىماق 表看地时不
دەم ـ دەم تۇرماق 立站能、立站会学(孩小)
دەم ـ دەم ماڭماق 步学(孩小)
دەمزەك 助辅、手帮 <方>〔静〕
دەمسىقما 喘气〔静〕
دەمكوتا 延苟喘残 <医>〔静〕：~ بولۇپ قالماق 延苟喘残

دەملەتمەك¹ «دەملىمەك¹» 的态动使：ئىشكنى دەملەتمەك 让上顶门把
دەملەتمەك² «دەملىمەك²» 的态动使：ئۇ ئايالىغا چاي دەملەتتى . 茶沏子妻让他 。
دەملەشتۇرمەك «دەملەشمەك³» 的态动使
دەملەشمەك¹ «دەملىمەك¹» 的态同共：ئىككى قوشنا بىر ھازا گەپلەشكەندىن كېيىن ئىشكلىرىنى دەملىشىپ كىرىپ كېتىشتى . 了去屋进门上顶便、后之话子阵一了说居邻个两 。
دەملەشمەك² «دەملىمەك²» 的态同共：ئۇلار قايناقسۇ ئېلىپ چايلىرىنى دەملەشتى . 茶了上沏水开打们他 。
دەملەشمەك³ 换〔动〕：بىرىمزىنىڭ ئوزۇقىنى يەۋېتەيلى ـ دە ، بىرىمزىنىڭ يۈكىنى دەملىشىپ كۆتۈرەيلى . 的人个一把们咱 . 背着换西东的人个一另、掉吃粮干 。
دەملەنمەك¹ «دەملىمەك¹» 的态动被：ئىشك دەملىنىپ چىراغ ئاللىقاچان ئۆچۈرۈلۈپتۇ . 了熄经已早灯、了上顶门 。
دەملەنمەك² «دەملىمەك²» 的态动被：دورا ـ دەرمان بىلەن دەملەنگەن چاي 茶热的沏料茶药用
دەملىك¹ 〔静〕的棍门顶做：ئوغلۇم دەرۋازىغا ئۈزۈن ~ ياغاچ كېسىپ كەلگەندى . 棍门顶做根一了截门大给子儿我 。头木长的
دەملىك² 暂短间时示表、起一在连«بىر»用常〔静〕：بۇ دېگەن بىر ~ ئىش . 事的儿会一是就这 。
دەملىك³ 〔静〕的过息休已：ئات ~ 马的过息休已
دەملىمەك¹ 顶(棍门顶用)〔动〕：قورۇنىڭ دەرۋازىسىنى ئىچىدىن ~ 上顶门院把头里从
دەملىمەك² 焖②茶泡、茶沏 ~ چاي：泡、沏①〔动〕：ئاش ~ 饭焖
دەمۇدەم 地断不、地停不、地流轮、地换轮〔静〕
دەمىدە 水符②咒(的念水着对)①〔静〕：پادىشاھ خەۋەرنى ئاڭلاپ ھوشىنى يوقىتىپتۇ ، كېنىزەكلەر ئۇنىڭ چېكىسىنى ئۇۋۇلاپ ، ~ ئىچكۈزۈشۈپتۇ . 宫、去过了晕便息消到听王国 。水符了喝他让、穴阳太的他摩按们女 。
دەمىدە سۇيى 水符
دەمىدە قىلماق 咒念(水朝)
دەن 担〔静〕：بىر ~ گۈرۈچ — 米大担 / پاختا مەھسۇلاتىنى يەتتە مىڭ دەنگە يەتكۈزدۇق . 担千七达已量产花棉 。
دەندەتمەك «دەندىمەك» 的态动使
دەندەشمەك «دەندىمەك» 的态同共
دەندىمەك 习……上染、(事的好不种某做)于惯〔动〕

气：مۇشۇك قازناقتا كىرىپ دەندەپ قاپتۇ . 藏贮了惯钻猫
室 。
دەھرىي = خۇداسىز
دەھرىيلىك = خۇداسىزلىق
دەھشەت 特، 烈猛 <转>②残凶، 险凶، 怖恐① 〔静〕
害厉：تېخىمۇ ~ بىلەن ھۆركىرىمەك 害厉更得吼
دەھشەت باسماق 惊吃، 怕害، 恐惊
دەھشەت سالماق 唬吓، 吓恐
دەھشەتلىك 的恶凶، 的怕可، 的怖恐، 的酷残 〔静〕
怕可 ئاپەت ~ / 难灾的怕可 كەلكۈن 的惊心战胆：
相凶، 孔面的恶凶 ئەلپاز ~ / 水洪的
دەھشەتلىك جازا 刑酷، 刑毒 <法>
دەھلىز 堂穿، 厅过، 斗门 <建>〔静〕
دەۋا (دە :ۋاسى) ①诉讼：دەۋادا ئۇتۇپ چىقماق 〔静〕 <法>
子状، 司官②诉败 **دەۋادا يېڭىلمەك** 诉胜 / دەۋادا
دەۋا ئامىلى 素要的讼诉 <法>
دەۋا تەرتىپى 序程讼诉 <法>
دەۋا تەلەپى 求请讼诉 <法>
دەۋا سۈرۈكى 间期效时讼诉 <法>
دەۋا قانۇنى 法讼诉 <法>
دەۋا قىلغۇچى 人诉起 <法>
دەۋا قىلماق ①告：نەگە دەۋا قىلغۇدەك كەلسە ، شۇ يەرگە دەۋا قىلماق . 告、诉起、诉上 <法>
到告就哪到告意愿 。闹<转>②。去儿哪独闹：مۇستەقىللىق دەۋاسى قىلماق 立 / ئۇلار دەۋا قىلىپ كەلسە ، جامائەتكە ئىستىتىرىپ قويىمەن . 。众公给推就我، 闹来们他
دەۋا ھەققى 费讼诉 <法>
دەۋا ھوقۇقى 权讼诉 <法>
دەۋا ۋاكالەتچىسى 人理代讼诉 <法>
دەۋاگەر 告原 <法>〔静〕
دەۋاگەرلىك 分身告原 〔静〕
دەۋالاشقۇچى 者司官打، 者讼诉 <法>〔静〕：人事当
~ ئىككى تەرەپنىڭ پىكرىنى ئاڭلىماق 的人事当方双取听
见意
دەۋالاشماق 司官打 <法>〔动〕：讼诉行进
قىلىپ ~ 司官打面上到告
دەۋەت 〔静〕 唤召، 召号، 勉劝، 说劝، 告劝：مېنىڭ دەۋەتىم ئۇنىڭ كۆڭلىگە ياقتى . 。心的他称很告劝的我
دەۋەت قىلماق ①劝：ئۇنى يولدىن قايتىماسلىققا ~ 他劝
号 ~ 别主改意②号召、唤召：ئۇلارنى ھەققەتكە قايتىشقا

召他们诚投
دەۋەتچى 〔静〕 者告劝
دەۋەتنامە 〔静〕 陈条、书议建、书告劝
دەۋر[1] 器石 تاش قورال دەۋرى：期时、代时① <天>〔静〕
期时争战 بالىلىق / 代时童儿 ~ ئۇرۇش دەۋرى / 代时
武寒 كېمىرى دەۋرى / 纪垩白 بور دەۋرى：纪<地>②
期周 <物、化、经>③纪
دەۋر ئالمىشىش 替交代世 <生>
دەۋر بۆلگۈچ 的代时划
دەۋر تىلشۇناسلىقى 学言语代断 <语>
دەۋر سۈرمەك 行横、霸称、雄称、治统① ھەل：بىر مەدەنىيەت دەۋر سۈرۈۋاتقاندا ئىلگىرى بىر چاغلاردا تازا دەۋر سۈرۈۋاپتىكەنمىز . 快痛痛们我间时段一有 。子日服舒段一了过地快
دەۋر قىلماق ①围绕、绕环：چارۋىچىلىقنى دەۋر قىلغان ھالدا تېرىقچىلىقنى تەرەققىي قىلدۇرماق 农展发业牧畜绕围
程过的复往环循②耕：تەكرار دەۋر قىلىش جەريانى
دەۋر قانۇنى 律期周 <化>
دەۋر قىلىش نەزەرىيىسى 论环循 <哲>
دەۋر[2] 子毡的部半上房毡盖②衣马、披马① 〔静〕
دەۋر تاسمىسى (的褡褳或子垫的上鞍马捆)带皮
دەۋرداش = زامانداش
دەۋرلىك 的性期周 〔静〕
دەۋرلىك قۇسۇش 吐呕性期周 <医>
دەۋرلىك قىزىتما 热期周 <医>
دەۋرمەك 泛水河 . دەريا سۈيى دەۋرەپ كەتتى：滥泛①〔动〕
来起动骚群人 . ئادەملەر دەۋرەپ كەتتى：动骚②。了滥
。了
دەۋرى 的环循、的期周 〔静〕：~ خاراكتېرلىك كرىزىس 周
机危的性期
دەۋرى تومۇر 脉代 <医>
دەۋرى جەدۋەل 表期周 <化>
دەۋرى كەسىر 数分连 <数>
دەۋرى مۇئەللىم 师老课代 <教>
دەۋرى ئونلۇق كەسىر 数小环循 <数>
دەۋرىيسىز 的期周非 〔静〕
دەۋرىيسىزلىك 性期周非 〔静〕
دەۋرىيلەنمەك 环循 〔动〕
دەۋرىيلىك 性环循、性期周、期周 〔静〕
دەۋرىيلىك پاي چېكى 票股性期周 <经>

دەۋرىيلىك سىستېما 统系环循 <理生>
دەۋىر 子毡的盖上顶房毡 <方>〔静〕
دەيخاقلىماق 厚地高天知不，大自高自 <方>〔动〕，然飘飘，形忘意得
دەيدەي 动煽，唆教〔静〕
دەيدەيگە سالماق 动煽，惑蛊，动挑，激：ئۇلارنى دەيدەيگە سېلىپ جېدەلنى چوڭايتۇۋەتمىگىلار. 们他激要不们你把了大弄纷纠。
دەيدەيچى 者惑蛊，者动挑，者唆教〔静〕
دەيدەيلىمەك 动挑，掇撺〔动〕：愚怂，动挑，掇撺：ئۇلارنى دەيدەيلەپ سوقۇشتۇرماق 们他动挑架打
دەيزۇ 人族傣〔静〕
دەيزۇچە 式族傣②文傣，语族傣①〔静〕
د د ت 涕滴滴 <化>〔静〕
د د ۋ 畏敌敌 <化>〔静〕
دراپ 子呢厚：～ پەلتو 呢厚，呢服制〔静〕/ 衣大子呢厚 كول رەڭ 呢服制色灰
دراما 剧话 <艺>〔静〕
دراماتورگ 家作剧 <艺>〔静〕
دراماسىن 宁晕乘 <药>〔静〕
دراماتچىلىق 作创剧戏 <艺>〔静〕
دراماللاشتۇرماق 态动使的 «دراماللاشماق»
دراماللاشتۇرۇشماق 态同共的 «دراماللاشتۇرماق»
دراماللاشتۇرۇلماق 态动被的 «دراماللاشتۇرماق»
دراماللاشماق 本剧剧话成编改〔动〕
دراۋىد 人达维拉德，人荼毗罗达〔静〕
دراۋىد تىللىرى سىستېمىسى 达维拉德 <语> 系语
دنا (分成本基的因基) 酸核糖核氧脱 <生>〔静〕，AND
دو 注赌〔静〕
دو قىلىشمەك 注赌下
دو چىقماق 注赌下
دوئېت 音 <艺>〔静〕
دوپتۇلماق 的架打副一出摆，前跟到逼 <方>〔静〕子样
دوپپېگى 者物食发分(中事喜白红)〔静〕
دوپپا 帽花(式族民)〔静〕：دوپپىسى چۈشسە، خۇدانىڭ يېرىگە چۈشمىدۇ 地之锥立无下，瓦片无上。
دوپپىغا جىگدە سالماق 骗哄：ئالدا ئۇلارنىڭ 们他骗想拉卜阿。
دوپپىسىغا جىگدە سالماقچى بولدى
دوپپىنى ئاسمانغا ئاتماق 狂若喜欣 <成>
دوپپىنى قىرلاپ يۈرمەك 哉悠，得自然悠 <成>
哉悠：ئۇ ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىپلا يەنە دوپپىسىنى قىرلاپ يۈرۈۋەردى. 来起哉悠哉悠又他，关完过一。
دوپپلېر (家学理物里地奥)勒普多〔静〕
دوپپلېر ئېففېكتى 应效勒普多 <物>
دوپپىچان 的帽花小戴〔静〕
دوپپىچى 者帽花小售制〔静〕
دوپپىچىلىق 业售制帽花小〔静〕
دوپپىلىق 花小做②的帽花小戴，的帽花小有①〔静〕
布的帽花小个两做 رەخت ～ ئىككى 料的帽：
دوتەي 台道〔静〕
دوتەيلىك 台道②台道当 قىلماق ～ 职之台道①〔静〕：
权特的台道 ئىمتىياز ～ 的：
دوتسېنت 授教副 <教>〔静〕
دوتسېنتلىق 职之授教副〔静〕
دوختۇر 医名 ～ داڭلىق 夫大，生医 <医>〔静〕：
دوختۇرخانا 院医 <医>〔静〕
دوختۇرلۇق 职之生医〔静〕
دوختۇرلۇق قىلماق 医行，生医当
دوختۇرلۇق ئىلمى 学医
دوخۇلۇر 骨椎尾 <方>〔静〕
دودا 用要主，病毛小的犯里间时定特在)病毛〔静〕于孩小)
دودىسى تۇتماق 病毛小犯
دودا تۇتقۇزماق 病毛小成养使
دودەن 的蛋捣〔静〕
دودەنلەشتۇرمەك 态动使的 «دودەنلەشمەك»
دودەنلەشمەك 蛋捣得变：ئەمدى مۇشۇ كۈنلەردە بەكلا دودەنلىشىپ كەتتى. 蛋捣常非得变子日些这提麦艾。
دودەنلىك 为行蛋捣〔静〕
دودەنلىك قىلماق 蛋捣
دودىلانماق 气赌：ئۇ دودىلىنىپ بىر چەتتە ئولتۇرۇۋېتۇ. 边一了到坐气赌她。
دور 圈，轮，次〔静〕：ماجاڭ دېگەن مەشغۇلاتنىڭ چارچىتىدىغان نەرسە، سىزمۇ ئوخشىتىپ ئون كۈنگىچە ～ ئويناپسىز - دە. 圈二十了玩地好好得脑，子费太儿意玩这将麻。
دورا ～ / 力药 ئۇنۇمى ～ / 理药 ئاساسى ～ 药①〔静〕：
پاراشوكى 粉药，颗药 كېسەلگە قارىتا ～ بەرمەك 下症对

药炸 پارتلاتقۇچ دورا / 药火 مىلتىق دورىسى 药火②药：
دورا بولماق 治，药当 پۇل كېسەلگە دورا بولماس .
病了不治钱 <谚> 。
دورا پۈركۈگۈچ 器雾喷 <农>
دورا تاشمىسى 疹药 <医>
دورا دۇكىنى 店药
دورا زىرائىتى 物作用药 <农>
دورا سوپۇن 皂药
دورا قامۇسى 典大药医，典药 <医>
دورا قىلماق 疗治②药入①
دورا ماتېرىيالى 材药 <医>
دوراتماق «دورىماق» 的使动态：ئۇ ياسىنغا بۇلبۇلنىڭ سايرى-شىنى دورىتىپ كۆردى . 叫鸟灵百学一学森亚让他 。
دورا - دەرمان 料调，品味调 〔静〕
دورا - دەرمەك = دورا - دەرمان
دوراشماق «دورىماق» 的共同态
دورامچۇق 者舌学，者仿模 〔静〕：دورامچۇقنىڭ ئاغزى پۇ-چۇق . 貉嘴的舌学爱 <谚> 。
دورامچۇقلۇق 为行舌学，为行仿模 〔静〕
دورامچى 的舌学 〔静〕
دورامچىلىق 舌学，仿模 〔静〕
دورامچىلىق قىلماق 舌学，仿模
دورايچى 的意随，的握把无 <方>〔静〕
دورە 器线合(的车纺土) 〔静〕
دورەم 回，次 〔静〕：ھەر ~ 次每 / كېلەر ~ 下回
دورەمچى 的次 〔静〕：بۇ ~ ئىشنىڭ تازا ياخشى بولمىدى . 好不在实事的你次这 。
دورداي 的起撅，的起突 〔静〕
دورداي كالپۇك 厚嘴唇：~ ، چاشقان بۇرۇت ، سەپكۈن يۈزلۈك ، دوقا ماڭلاي بۇ كىشى مۇئاۋەن ئامبال ئىدى . 嘴厚 。县知副是人个这的门脑鼓，脸斑雀，须鼠老，唇
دوردايتماق «دوردايماق» 的使动态：غالىپ ئىككى گېنىڭ بىرى بولسىلا قاپاقلىرىنى تۆرۈپ ، كالپۇكلىرىنى دوردايتىپ ، خودىدى ھازىرلا سوقۇشىدىغاندەك قىلىق قىلاتتى . 不动普力阿 势架的来起打要上马出摆 ，嘴着撅 ，脸着吊就动 。
دوردايماق 〔动〕起撅，起突，起凸，ئۇنىڭ قېلىن كالپۇكى تېخىمۇ دوردىيىپ كەتتى . 了害历更得撅唇嘴厚的他 。
دورىپۇرۇش 子贩药，商药 〔静〕
دورىخانا 铺药，房药 〔静〕
دورىگەر 药司，师剂药 <医>〔静〕

دورىگەرلىك 学剂药②药司①〔静〕
دورىگەرلىك ئىلمى 学理药
دورىلاتماق «دورىلىماق» 的使动态：ئايزىمخان ئۆيگە كەلگەندە ، يولدىشى ئاللىقاچان ئالمىلىقنى دورىلاتقىلى كەتكەنىدى . 阿则依 了去药喷园果给人让已早夫丈她，时家到回罕姆 。
دورىلاشماق «دورىلىماق» 的共同态
دورىلانماق «دورىلىماق» 的被动态：ئورمانلار دورىلىنىپ بول-دى . 了药过喷已林树个整 。
دورىلىق 〔静〕①子引药②的用药：دورىلىقتا تېپىلمايدىغان نەرسە 西东的贵珍，西东的少稀
دورىلىق ئەمەن 蒿寒 <植>
دورىلىق پاختا 棉药 <医>
دورىلىق تىزمىگۈل 草鞭马 <植>
دورىلىق چىلان 枣小，枣酸 <植>
دورىلىق لەيلىگۈل 根葵蜀药 <植>
دورىلىق ماگنولوگىيە 朴厚 <植>
دورىلىق ھاراق 酒药 <医>
دورىلىق ئوت - چۆپ 草药
دورىلىماق 〔动〕①(药用)拌：ئۇرۇقنى ~ 种拌
②上药：بالىنىڭ پۇتىدىكى يارىنى ~ 口伤的上脚子孩给 药上
دورىماق 〔动〕舌学，仿效，仿模：قۇشنىڭ سايرىشىنى ~ / ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ ، قىز ئانىنى . 叫鸟学 <谚> 。儿女，亲父学子 亲母学
دوزاخ 〔静〕狱地，狱火：دوست ئايرىغان ~ تۆۋەندە . 狱地入该，友朋散折 <谚> 。
دوزاخ ئازابى (熬煎受备)磨折的狱地
دوزاخ شوتىسى 儿挑高细，腿长 <成>
دوزو 鬼霉倒，灶倒 <方>〔静〕
دوزەخى 的狱地下该 〔静〕
دوزنا 〔静〕打(个二十)：بىر ~ قېرىنداش 一打笔铅
دوست 〔静〕人友，友朋：خەلقئارا دوستلار / ~ 人友际国 ھەمىلكەت دوست 家国好友，邦友 / ئارمىيە دوستى 军友 ، دۇشمەنگە كۈلكە . 快者仇，痛者亲 <谚> 。پىيازنىڭ پوستى تولا ، ئەخمەقنىڭ دوستى . 多子皮葱洋 <谚> 。多友朋瓜 。
دوست بولماق = دوستلاشماق
دوست تارتىشماق 和一唱一 <成>
دوست تۇتماق ①交朋友：ياخشىنى دوست تۇتساڭ ياخ-شىلىقى تېگەر ، يامانىنى دوست تۇتساڭ يامىنى . 人好和 <谚> 。

看，欢喜②。报恶得友朋交人坏和，报好得友朋交重：موللا پۇلنى دوست تۇتماس ، قولغا كىرسە بوش تۇتماس . 紧得攥可手了到，钱重看不拉毛 <谚>。

دوست ـ ئاغىنە 友四朋三，友朋〔静〕

دوستانە 好友〔静〕

دوستانە بېرىش ـ كېلىش 来往好友

دوستانە زىيارەت 问访好友

دوستانىلىق 情友〔静〕：情友示表 ～ كۆرسەتمەك

دوست ـ بۇرادەر 友好，友朋〔静〕

دوست ـ دۈشمەن 友敌〔静〕

دوستلارچە 的好友，的般友朋〔静〕

دوستلاشتۇرماق 态动使的 «دوستلاشماق»

دوستلاشماق 友朋做，友朋交〔动〕：友朋做，友朋交了上交们我 . تۇق 。

دوستلۇق 好友〔静〕：好友，情友，谊友 ～ مۇناسىۋەتنى 系关好友

دوستلۇق لوكىسى 杯谊友 <体>

دوستلۇق مۇسابىقىسى 赛(比)谊友 <体>

دوست ـ يار 友亲，好相，友朋〔静〕

دوست ـ يارەن = دوست ـ يار

دوسكا 板搓②板黑擦 ～ سۈرتمەك：板黑①〔静〕

دوشاپ[1] 子瓜西 <方>〔静〕

دوشاپ[2] 硝皮 <方>〔静〕

دوشاپخانا 坊作的子皮熟 <方>〔静〕

دوغا 木形拱，轭(的车马，撬雪)〔静〕

دوغاپ[1] 奶酸冰，(料饮的冰加奶酸)甫哈多〔静〕：奶酸冰：بىر چىنىدىن ～ ئىچمەيلىمۇ ، ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتتى . 人每们咱 。了热太天，样怎奶酸冰碗一喝

دوغاپ[2] 泥的成和草麦细和土黄 <方>〔静〕

دوغاپچى 者奶酸冰售制〔静〕

دوغاپچىلىق 哈多开 ～ دۇكىنى ئاچماق 店奶酸冰开，店甫：奶酸冰售制〔静〕

دوغاپچىلىق قىلماق 奶酸冰售制

دوغال 草定巴施，菊果肋 <植>〔静〕

دوغداق 鹏地，鸨大，鸨 <动>〔静〕

دوغداق قوڭغۇز 虫甲尾露 <动>

دوغدايتماق 态动使的 «دوغدايماق»

دوغدايماق 坐子身着蜷娘姑小个两里子屋在 . ئۆيدە ئىككى قىزچاق دوغدىيىپ ئولتۇراتتى 。着：曲蜷，伏蜷，蜷〔动〕

دوغدىيىشماق 态同共的 «دوغدايماق»

دوغسىمان 状泥稀〔静〕

دوغولا 爱，的短揭爱，的猾狡，的人害爱 <方>〔静〕 的谣传

دوغلاق 的墩墩矬，的胖矮〔静〕

دوق[1] 胁威，吓恫，吓威，胁威〔静〕：吓人敌不胁威 لىق دۇشمەنلىك دوقىدىن قورقماس. 胁威人敌怕不

دوق قىلماق 唬吓，吓恐，胁威

دوق[2] 在他 . ئۇ قاراڭغۇدا ～ قىلىپ تامغا ئۇسۇڭاپتۇ 。上墙了到撞声一地嗵中暗黑：嗵〔模〕

دوقا 处起凸②的起凸①〔静〕

دوقا ئاچا 叉块凸 <交>

دوقا باش 门脑鼓，头儿绷

دوقا چاق 轮动，轮凸 <机>

دوقا ماڭلاي 门脑凸在说都，儿哪在气福 <谚> . دوقا ماڭلايدا دەپتۇ ، تەلەي ئەدە دېسە ، 好到得先可，意注人别起引先人的起凸部额）上儿。“月得先台楼水近”同喻：（处：儿门脑大，儿门脑凸

دوقاق 壳(的等豆，米)〔静〕

دوقال (难困的成造害灾然自指)关难〔静〕

دوقال كەلمەك 题难的到想未到遇

دوقالدىن ئۆتمەك 关难过

دوقچى 人的人唬吓爱〔静〕

دوقچىلىق 吓威〔静〕

دوق ـ دوق ～ تامغا ئۇنى چېچىدىن تۇتۇپ 撞上墙往嗵嗵发头的他住抓他 . ئۇستۇردى 。：嗵嗵〔模〕：ئۇ

دوققىدە 了下放碗把声一地咚他 . دى . ～ قويۇپ قويدى ، ھەتتا مەۋرىيەتتىكى بارلىق ئىشخانىلارغا قانچە نىسبغا ، ئۆيىگە ، 了了找室公办有所上政行至甚 ، 里家 ，室：地咚，地嗵，地哐〔静〕：ئۇ

دوقمۇش 拐道街 كوچىنىڭ دوقمۇشى：处弯拐，角拐〔静〕：处弯

دوقمۇش ـ دوقمۇش 角拐个各〔静〕 .

دوقۇرماق 公办长校到他 . قېتىملاپ دوقۇرۇپمۇ ئۇنى زادى تاپالمىدى 就，次少多了找室碰来跑，窜乱，跑<转>②。他着不找是：碰，撞，去找来找①〔动〕：ئۇ مۇدىرنىڭ ئىشخانىلارغا قانچە ئىشكىنى ئىشىك دوقۇرۇپ يۈردى . ئۇ كەچكىچە 窜乱门挨他 。到买没也上晚到跑他 . دوقۇرۇپ يۈرۈپ بېلەت ئالالمىدى 票。

دوقۇرۇشماق ① «دوقۇرماق» 态同共的：ئوقۇغۇچىلار كەچكە

چە پويىز ئىستانسىغا دوقۇرۇشۇپمۇ پويىز بېلىتى سېتىۋالالماپتۇ . 遇相② 。票上买没也站车火跑晚到早从们生学，
遇到：ئۇلارنىڭ كۆزلىرى دوقۇرۇشۇپ قالدى . 光目的们他
突冲，撞相，碰相③。起一了到碰：ئىككى دەرس دوقۇ-
رۇشۇپ قالدى . 了起一到碰课节两 。
دوقۇسلاتماق 〔动〕 操推：ئاكىسى ئۇنى دوقۇسلىتىپ ئۆيگە
ئېلىپ ماڭدى . 家回拉他把地搡带推连哥哥 。
دوقۇلداتماق «دوقۇلدىماق» 态动使的
دوقۇلدىماق 响嘟哐，响嗵嗵〔动〕
دوك[1] 〔静〕 人的背驼 ئادەم ～ ：偻佝，儿锅罗，背驼
دوك كېسىلى 〈医〉 病偻佝，痛骨软
دوك[2] 〔模〕 (声撞相物硬他其或步脚)嗵嗵
دوكار 〔静〕 商富 سودىگەر ～ ：的有富，的富，款大
دوكار پايچى 〈经〉 户实
دوكپايە 〔静〕 砧铁小
دوكتور 〔静〕 士博：تېببىي پەنلەر دوكتورى 士博学医
دوكتورئاشتى 〔静〕 后士博
دوكتورلۇق 〔静〕 位学士博
دوكسىتسكلىن 〔静〕〈药〉 素霉力强
دوككىدە 〔静〕 地嗵
دوكلات (دوكلاتى) 〔静〕 告报：ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن ～ 政
告报作工府
دوكلات بەرمەك 告报做：ئادالەت ئېقىم مەسىلىلىرى
ھەققىدە دوكلات بەردى . 告报事时了做提莱达阿 。
دوكلات قىلماق ①汇报，报告：ئالاقىلىشىش نەتىجىسى-
نى ～ 报实如 ②果结涉交报汇：ئەھۋالنى ئەينەن ～
报禀
دوكلاتچى 〔静〕 人告报
دوكلۇق 〔静〕 的儿锅罗，的偻佝，的背驼
دوكۇر[1] 〔静〕 部的趾脚像出突侧内腿等雉，鸡雄)距①(
眼夜，蝉附(的上腿马)②(分
دوكۇر[2] 〈水〉〔静〕 腿牛
دوكۇلداتماق «دوكۇلدىماق» 态动使的
دوكۇلداشماق «دوكۇلدىماق» 态同共的
دوكۇلدىماق 〔动〕 走噔噔，响噔噔：باقى باھارخانىڭ ئارقا-
سىدىن دوكۇلداپ كىرىپ كەتتى . 头后的罕尔哈巴在柯巴
去进了走地噔噔 。
دوگما 〈哲〉〔静〕 条教
دوگماتىزم = دوگمىچىلىق
دوگمىچى 〈哲〉〔静〕 者义主条教

دوگمىچىلىق 〈哲〉〔静〕 义主条教
دوگوۋور 〔静〕 同合货订
دوگوۋورلاشماق 〔动〕 同合货订订签
دوك 〔模〕 嗵，咚：تۆۋەنسىز ～ قىلغان ئاۋاز ھەممىمىزنى چۆچۈ-
تۈۋەتتى . 跳一了吓家大们我把声一地咚然突 。
دوك ـ دوك 嗵嗵，咚咚〔模〕
دوڭغاس 撅一撅一〔模〕
دوڭغاسلاتماق «دوڭغاسلىماق» 态动使的
دوڭغاسلاشماق «دوڭغاسلىماق» 态同共的
دوڭغاسلىماق 〔动〕 撅一撅一：ئۇ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ،
دوڭغاسلاپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى . 地撅一撅一，头着垂他
家进走 。
دوڭغاق 〔静〕 ①偻佝的，的背驼，的腰躬：～ بۇۋاي
树桑子脖歪 ～ ئۇجمە(树)：子脖歪②头老背驼
鬼霉倒 〈转〉③
دوڭغاقلاتماق «دوڭغاقلىماق» 态动使的
دوڭغاقلىماق ①〔动〕 偻佝，腰躬：بۇۋى دوڭغاقلاپ ماڭغىنىغا
چە بېلىگە مۈشتلايتتى . 着走腰着躬士教女，着捶还边一
：سىز ئۇنىڭغا 〈转〉②。腰折眉低，心下首低：腰折眉低
نېمانچە دوڭغاقلايسىز ، ناھايىتى چوڭ بولسا بىر دۈيجاڭغۇ . 对你
。嘛长队个是过不也大再，腰折眉低么那么怎他
دوڭغالچاق 〔静〕 ～：子蹶①子脖歪②子蹶炮 ئاتماق
(树)：～ ئامۇت 树梨子脖歪
دوڭغايتماق ① «دوڭغايماق» 态动使的：ئۇ تۆڭنى
دوڭغايتىپ ئاستىغا قارىغانىدى ، يوغان بىر تۆشۈك كۆرۈندى . 着扣倒②他
。窿窟大个一有，看一底桶往来过扣桶把
دوڭغايتىشماق «دوڭغايتماق» 态同共的
دوڭغايتىلماق «دوڭغايتماق» 态动被的
دوڭغايماق 〔动〕 腰躬，腰折
دوڭغۇل 〔静〕 凸
دوڭغىرچاق 〈方〉〔静〕 子蹶炮
دوڭغىيىشماق «دوڭغايماق» 态同共的
دوڭگۇر (声鼓)咚咚〔模〕
دوڭگۇر ـ دوڭگۇر (声鼓腰)咚咚〔模〕
دوڭخىدە 声一地哐，声一地嗵〔静〕：مەن ئاچچىقىمنى
ئىشكىنى ～ ياپتىم . 了上关声一地哐门把得气我 。
دوڭۇلداتماق «دوڭۇلدىماق» 态动使的
دوڭۇلدىماق 响声一地哐，响声一地嗵〔动〕：بىر پەستىن
كېيىن ئىشىك دوڭۇلدىدى . 了响地嗵门，儿会一了过
。声

دولا 〔静〕①肩，膀肩：كەتمەننى دولىغا سالماق 把扛曼土坎部肩(的服衣)②上肩到动)③。了宽儿点有部肩的衣衬件这：بۇ كۆڭلەكنىڭ دولىسى بىرئاز كەڭ بولۇپ قاپتۇ．前(的物)膀：تورپاق يەنە سەكردى ، ئۇستىدىكى توقۇم ئۇنىڭ دولىسىغا كېلىپ قالدى．小公牛又跳了，鞍垫的上背滑。膀前的它了到

دولا چىقارماق ①耸肩膀：ۋاقتى كەلگەندە دولاڭنى چىقىرىپ تۇرۇۋالمىغىن يەنە．希望我别候时到你顾光耸。膀肩试欲跃跃，掌擦拳摩<成>②。

دولا قاقماق 拍肩膀：ئىلگىرى دولامنى قېقىپ ، پايدامنى كۆرۈشكەنلەر قېنى ئەمدى؟以前的我过拍曾前以到得，膀肩的

؟了去儿哪到都在现人些那的处好我

دولا قورىماق 感觉：冷儿点有上身觉感，冷些有觉感

دولىدا پال باقماق 装懂：懂不<成>

دولىسى ئاپتاپ كۆرمەك 时来运：转<成>

دولان 〔静〕人郎刀<古>(支一的人尔吾维)人郎多，

دولان سەنىمى 多郎乃赛姆<艺>

دولان قويى 多郎羊<牧>

دولان مۇقامى 多郎卡木<艺>

دولانا 〔静〕山楂<植>

دولانتىن 〔静〕杜冷丁<药>

دولانگۇل 多榔菊<植>

دولبارچىن 见下

دولبارچىن يېزىقى 文厥突，文厥突古<语>

دولتا 〔静〕钻头

دولتا ئۈلچىگۈچ 规头钻<石>

دولتۇ 〔静〕鼠鼬<古>

دولخاي 〔静〕梗脖，颈脖<方>

دولقۇن 〔静〕①浪，波浪，涛波：دېڭىز دولقۇنى 海浪 / دەھشەتلىك ～ 惊浪②浪骇涛<物>；波 ئېلېكتر دولقۇنى 电波 / ئاۋاز دولقۇنى 声波③潮浪，潮高<转>：～ قوزغىلاق 潮起掀 / ئىنقىلاب دولقۇنى 革命潮浪

دولقۇن ئامپلىتۇدىسى 幅波<电>

دولقۇن ئەگمىسى 折波<水>

دولقۇن بۆلىكى 段波<物>

دولقۇن پلاستىنكىسى 片波<物>

دولقۇن پۈرمىسى 纹波<物>

دولقۇن تەڭلىمىسى 程方动波<数>

دولقۇن تەلىماتى 论动波<物>

دولقۇن سۈزگۈچ 器波滤

دولقۇن فۇنكسىيىسى 数函波<数>

دولقۇن كانىلى 导波<物>

دولقۇن كۆرسەتكۈچ 器波示<机>

دولقۇن مېخانىكىسى 学力动波<物>

دولقۇن ئوپتىكىسى 学光动波<物>

دولقۇن ئورامى 圈线波拾<物>

دولقۇن ئۆتكۈزگۈچ 管导波<物>

دولقۇن ئۆيكتورى 矢波，量矢波<物>

دولقۇن ئىسپېكترى 谱波<地>

دولقۇن يېرىش تەنھەرىكىتى 动运浪冲<体>

دولقۇنسىمان 〔静〕的状波，的式浪波：ھەرىكەت ～ راۋاجلىنىدۇ．运动是波浪式的展发。

دولقۇنسىمان ئاۋاز 音波<艺>

دولقۇنسىمان بۇلۇت 云状波<气>．

دولقۇنسىمان تومۇر 脉洪<医>

دولقۇنسىمان تۈرۈبا 管纹波<水>

دولقۇنسىمان ئىلگىرلىمەك 进前式浪波

دولقۇنسىمان كاھىش 瓦形波<建>

دولقۇنلاتماق 态动使的«دولقۇنلىماق»

دولقۇنلانماق = دولقۇنلىماق

دولقۇنلۇق 〔静〕翻涛波，的滚翻涛波，的伏起：～ دەريا 翻涛波，的滚流河的滚

دولقۇنلىماق 〔动〕涌汹，浪波起，涛波起，滚翻涛波，滚翻：دەريا دولقۇنلاپ ئاقماقتا．滚翻涛波水河。

دولوق 〔静〕猎善者<古>

دولومىت 〔静〕云白石<地>

دومبا 〔静〕小肚茶壶<方>

دومباق 〔静〕的鼓，的出凸，的起凸，的起突①：ئۇنىڭ قورسىقىنى ～ 隆粗<医>②。的鼓是袋衣的．تۇرىدۇ 他

دومباق - دومباق 〔静〕的鼓鼓

دومبايتماق «دومبايماق»的态动使：～ قورسىقىنى 起鼓

دومبايتىشماق «دومبايتماق»的态同共

دومبايتىلماق «دومبايتماق»的态动被

دومبايماق 〔动〕出突，起凸，出鼓：～ قورساق 鼓子肚

دومبىرا (器乐拨弹族克萨哈)拉布冬<艺>〔静〕

دومبىرىچى 〔静〕者奏弹拉布冬

دومساق 〔静〕的乎乎胖<方>

دومسايتماق «دومسايماق» 的使动态：ئاغزىنى ～ 嘴嘬
دومسايماق 嘴嘬〔动〕
دومسىيىشماق «دومسايماق» 的共同态
دوملاتماق «دوملىماق» 的使动态
دوملاشماق «دوملىماق» 的同共态
دوملانماق «دوملىماق» 的被动态
دوملىماق 挨(轻轻)〔动〕：ئۇ چاينى ئاغزىغا دوملاپ قويۇپ ئىچمىدى . 喝没边嘴到挨茶把他 。
دومنىمەش 炉铁炼，炉高，炉风鼓 <冶>〔静〕
دومىلاتماق ① «دومىلىماق» 的使动态：转周 <转>②转周钱分部一拿 ～ بىر قىسىم پۇلنى
دومىلاشماق «دومىلىماق» 的同共态：ئۇلار دومىلىشىپ قاتتىق ئېلىشتى . 斗搏起一在滚们他 。
دومىلاق 圆的〔静〕：～ يۈز 脸圆 / قالپاق 圆子帽
دومىلاقلاتماق «دومىلاقلىماق» 的使动态
دومىلاقلاشماق «دومىلاقلىماق» 的同共态
دومىلاقلانماق «دومىلاقلىماق» 的被动态
دومىلاقلىماق 团 ～ 揉，团②动滚，滚①〔动〕：خېمىرنى 团面，团面
دومىلانما 动滚〔静〕
دومىلانما ئەلگەك 筛动滚 <冶>
دومىلانما پىچاق 刀车 <机>
دومىلانما چاق 轮滚 <交>
دومىلانما سۈركىلىش 擦摩动滚 <物>
دومىلانما قازان 承轴动滚 <机>
دومىلانما ئۆسۈم 利复 <经>
دومىلانماق «دوملىماق» 的自复态：بالىلار يېڭى ياغقان قار ئۈستىدە دومىلاندى . 滚打上雪的下新在们子孩 。
دومىلە 霉倒〔静〕：～ ئادەم 倒霉的人 / ئىش 倒霉的事
دومىلە باسماق 倒霉，运倒：مېنى بۇگۈن تازا دومىلە باستى . 了霉倒太天今我 。
دومىلىتىشماق «دومىلاتماق» 的使动态
دومىلىتىلماق «دومىلاتماق» 的被动态
دومىلىماق 动滚，滚①〔动〕：تاغدىن دومىلاپ چۈشمەك 从山上滚下来②跟跌头：مەسىلىگە سۈبيېكتىپ ، بىر تەرەپ-لىمە ۋە يۈزە قارايدىغان كىشىلەردىن دومىلاپ چۈشمەيدىغىنى يوق . 。的头跟跌不有没人的浅肤，面片，观主题问看
دومىنو (龙接叫也，法玩种一的牌骨)儿牛顶〔静〕
دومىنو كارتىسى 牌骨诺米多
دومىنىئون 领治自〔静〕

دوناي 的曲弯〔静〕：～ قول 膊胳弯 / ياغاچ 的曲弯 歪配子棒弯 <谚> ئەگرى قوزۇققا ～ توقماق . 头木 / 。子桩
دونايگۈل 胃凌 <植>〔静〕
دوندۇق 的胖矮 <方>〔静〕
دوۋساق 胱膀 <理生>〔静〕
دوۋساق يەللىكى 炎胱膀 <医>
دوۋسۇن 痛腹小 ～ ئاغرىماق 小腹，身下：〔静〕
دوۋسۇن سۈڭىكى 骨耻 <理生>
دوۋۇس 斥贬，骂侮〔静〕
دوۋۇس قىلماق 操推：ساقچى ئۇنى ئىلدام مېڭىشقا ھەيدەپ دوۋۇس قىلاتتى . 走快他让他操推劲使察警 。
دۇئا (دۇئاسى)〔静〕 告祷，祷祈 <宗>：～ ئوقۇماق 词祷念
دۇئا ئالماق 福祝受接 <宗>
دۇئا بەرمەك 祷祈②福祝① <宗>
دۇئا قىلماق 福祝，告祷，祷祈 <宗>
دۇئا ياندۇرماق 祷祈做 <宗>
دۇئاغا كەتمەك 费白：سىڭدۈرگەن ئەجرىمىز دۇئاغا كەتتى . 了费白血心的出付们我 。
دۇئا ـ تەكبىر 告祷，祷祈 <宗>〔静〕
دۇئا ـ تەلەپ 祷祈，求祈 <宗>〔静〕
دۇئا ـ تەلەپ قىلماق 祷祝，祷祈
دۇئا ـ تىلاۋەت 告祷，祷祈 <宗>〔静〕
دۇئاگۇي 的告祷常，的祷祈常 <宗>〔静〕：～ ئادەم 常人的祷祈
دۇئاگۇيلۇق 祷祈常〔静〕
دۇئالىزم = ئىككى مەنبەچىلىك
دۇئايىبەت (祷祈性咒诅)咒诅 <宗>〔静〕
دۇئايىبەت قىلماق 咒诅：ئۇ يۈزمىڭ ئازاب ـ ئوقۇبەتلەر سېلىپ جېنىنى ئالغايسەن ، دەپ دۇئايىبەت قىلدى . 说咒诅他：“他于命索并难万灾千降愿 。”
دۇئايىبەت كەتمەك 咒诅被
دۇئايىسالام 以致 ～ ئېيتماق 福祝带候问连，候问〔静〕：福祝和候问示表，候问
دۇپ 木栎，栎槲，树柞 <植>〔静〕
دۇپ پىلىسى 蚕柞 <动>
دۇپ كۆمۈرى 炭白，炭冈青
دۇبەن 办督〔静〕
دۇبلىر 音配(影电)：角 B，员演备预 <艺>〔静〕

员演

دۇبۇلغا 〔静〕头盔(子帽属金的头护保来用人军)

دۇپپي 〔静〕(的用鞋钉匠鞋)脚拐,脚铁,砧鞋

دۇت 〔静〕烟,烟,气:~ تاماكا دۇتى 烟的草烟

دۇت ئالماق 冒烟,点燃:~ ئوتۇن دۇت ئالدى. 点火柴. 了燃。

دۇت بەرمەسلىك 不冒烟(烟香),着不吸(烟香):~ دۇت بەرمەيۋاتقان تاماكا 烟香的着不吸

دۇت سالماق 用熏烟:~ شەيخ يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر تارقالغان جايلاردا سەندەل ياغىچى، ئادراسمانلارنى كۆيدۈرۈپ دۇت سېلىشنى تەشەببۇس قىلدى. 赫谢(伊斯兰教兰斯昌地区的首落部,领称之者长),等篷驼骆和木香檀烧张主熏烟用,方地的行流病染传。

دۇتار (دۇتارى) 〔静〕<艺>乐拨弹族尔吾维(尔他都一之器)

دۇتارچى 〔静〕者售制尔塔都②者奏演尔塔都①

دۇتلاتماق «دۇتلىماق» 的使动态

دۇتلاشماق «دۇتلىماق» 的同共态

دۇتلانماق «دۇتلىماق» 的被动态

دۇتلىماق 〔动〕①冒烟,烟吐②烟倒,烟喷(烟吸指时)③熏:~ ئۆينى دورا بىلەن 用药熏屋子

دۇجۇر 〔静〕<植>角豆

دۇچ 见下

دۇچ كەلمەك 遇到,碰到,遇到:~ قىيىنچىلىققا 遇到困难 / ~ ئاجايىپ ئىشقا 遇到怪事 / ~ دۈشمەن ئەسكەرلىرىنىڭ قارشىلىقىغا 遇到敌军的抗反

دۇچار 见下

دۇچار بولماق 遭到,遇到,碰到:~ بەختسىزلىككە 遭不幸 / ~ تەبىئىي ئاپەتكە 遇自然灾害 / ~ كېسەلگە 得病,患病 / ~ قىيىن ئەھۋالغا 陷入困境

دۇچار قىلماق 使到遇到,使到受:~ ئۇ مېنى كۆڭۈلسىزلىككە دۇچار قىلدى. 他使我不快。

دۇخاۋا 〔静〕金丝绒,丝绒:~ دوپپا 丝绒花小帽

دۇخوپكا 〔静〕烤炉,烤箱

دۇخوۋوي 〔静〕<艺>管乐

دۇخوۋوي چالغۇ <艺>管乐,器乐奏吹

دۇخوۋوي مۇزىكا <艺>管乐,曲乐奏吹

دۇخوۋوي ئوركېستر <艺>管乐,队乐奏吹

دۇد 〔静〕<艺>德都(尔他都一之器,器乐拨弹代古族尔吾维)八,弦

دۇدۇق 〔模〕吃口,巴结:~ سۆزگە يارىماس، ئوغرى كۆزەتكە. 察观怕贼盗,话说怕巴结 <谚>。

دۇدۇق - پۇدۇق 〔模〕吐吐吞吞,巴巴结结:~ مېنى كۆرۈپلا قىلىپ سۆزلىيەلمەي قالدى. 他见到我便结结巴巴了来话出不说。

دۇدۇقلاتماق «دۇدۇقلىماق» 的使动态:ئامىنەنىڭ بۇ سوئالى ئابلىمىتنى خېلى دۇدۇقلىتىپ قويدى. 阿米阿卜力提好一阵结结巴巴说不出话来。

دۇدۇقلاشماق «دۇدۇقلىماق» 的同共态:ئۇلار گەپكە جاۋاب بېرەلمەي دۇدۇقلىشىپ قېلىشتى. 他们一时结巴了,话来不起。

دۇدۇقلانماق «دۇدۇقلىماق» 的被动态:ئىپارگۈل قىزىرىپ دۇدۇقلىنىپ قالدى. 古尔帕伊·艾力赤耳红面丽地结结巴巴说不出话来。

دۇدۇقلىماق 〔动〕结巴:~ دۇدۇقلاپ سۆزلىمەك 结结巴巴地说

دۇر 〔静〕珠宝

دۇربۇن 〔静〕望远镜

دۇردانە 〔静〕①珠宝之价无 <转>②珍大

دۇردۇن 〔静〕缎绸

دۇرۇت 〔静〕祈祷,祈福,告祷

دۇرۇت ئوقۇماق 祈祷,祈福,告祷:ئۇ كارىۋات بېشىغا دۇمبىسىنى تىرەپ، كۆزلىرىنى يۇمغان ھالدا دۇرۇت ئوقۇپ ياتاتتى. 他头床靠背闭目,告祷。

دۇرۇس 〔静〕①正确,的确,的对,的派正,的端正:~ ئىش / 事的确正 ~ كۆزقارىشى / 观点正确 ~ دوستۇڭ دوست بولسۇن، ھېسابىڭ ~ بولسۇن. 朋友归朋友,帐算明,对②"。好:对,确正。

دۇرۇس ئادەم 人派正

دۇرۇسلاتماق «دۇرۇسلىماق» 的使动态

دۇرۇسلاشماق ①«دۇرۇسلىماق» 的同共态,②确正得变,正端得变

دۇرۇسلانماق «دۇرۇسلىماق» 的复自态

دۇرۇسلۇق 〔静〕正端,派正,确正

دۇرۇسلىماق 度态正端 ～ پوزىتسىيىنى ؛正搞، 正端〔动〕
دۇرۇشلىماق 落数، 怪责، 备责 <方>〔动〕
دۇريان 下见
دۇريان دەرىخى 莲榴 <植>
دۇز 角丑، 人的稽滑 <方>〔静〕
دۇساقئوت 蓬盐 <植><方>〔静〕
دۇش 浴淋، 头喷〔静〕
دۇشاقا 架枪 <方>〔静〕
دۇشخانا 室浴淋〔静〕
دۇغ¹ 的浊混②子底油 ياغنىڭ دۇغى ؛物淀沉〔静〕 ～ سۇ 水的浊混
دۇغ چۆكمە 淀沉浊混 <医>
دۇغ² (脚住不收) 扑 <方>〔静〕
دۇغدۇر 人的哝嘟爱، 人的叨唠爱 <方>〔静〕
دۇغلاشماق 没水 سۇ دۇغلاشمىغان ؛浑变، 浊混变〔动〕 浑变
دۇغلانماق = دۇغلاشماق
دۇفۇ 腐豆 ～ / 皮腐豆 پىشلىقى ～ ؛腐豆〔静〕 脑 ～ / 干腐豆 قېقى
دۇقۇ 子蔷邪، 子卜罗胡野 <植>〔静〕
دۇكات 刀剪小(的用发理或用医)〔静〕
دۇكان 铁 تۆمۈرچىلىك دۇكىنى ؛部市门، 店، 子铺①〔静〕 铺匠 / ～ خىزمەتچىسى 弹، 机织土③坊作工手②员店 机花
دۇكان ئاچماق 坊作开، 子铺开، 店开
دۇكان ئايرىماق 立自师出① ؛دۇكان ئايرىغاندىن كېيىن ، دەسمايىگە پۇلۇڭ بارمۇ ؟ 出吗钱本有你立自师出②؟ <成>户门立另، 灶炉起另
دۇكان پاچىقى 腿机毯织
دۇكان قىلىچى 架支动活机毯织
دۇكان گۈندىسى 座底机毯织
دۇكانچە 店小، 子铺小〔静〕
دۇكانچى 主店، 员店〔静〕
دۇكاندار = دۇكانچى
دۇكانلىق 的铺店盖②的铺店有، 的店有①〔静〕 ؛ئىككى ～ ياغاچ 料木的店间两盖
دۇگۇك (物动乳哺洋海型大种一)艮儒 <动><静>
دۇڭ = ئۇلگۈچە
دۇڭ ساتماق = ئۇلگۈچە ساتماق
دۇڭچۇەن 下见
دۇڭچۇەن سۇمۇرغ كەپىنىكى 褐尾三 <动> 蝶凤
دۇڭ ـ دۇڭ 咚咚〔模〕
دۇڭزۇ 族侗〔静〕
دۇڭزۇچە 的式族侗②语侗①〔静〕
دۇڭشياك 族乡东〔静〕
دۇڭشياڭچە 式乡东②语乡东①〔静〕
دۇڭلىماق 大把大 پۇلنى دۇڭلاپ تاپماق ؛趸، 的批成〔动〕 钱赚地把
دۇلدۇل 马神، 马飞، 马天، 马里千〔静〕
دۇلۇك 族龙独〔静〕
دۇلۇڭچە 式族龙独②语龙独①〔静〕
دۇم 族龙 <古>〔静〕
دۇما 的构机道街及心中类各期时俄沙)马杜①〔静〕 会议(的国俄)②(称名
دۇمبا 棒، 棍〔静〕
دۇمبا يېمەك 揍挨، 打挨
دۇمباق 鼓战 جەڭ دۇمبىقى ؛鼓 <艺>〔静〕 效 <成>②鼓擂، 鼓敲، 鼓击① دۇمباق چالماق
劳效人别替 خەقنىڭ دۇمبىقىنى چالماق ؛劳效، 力
دۇمباق يېرىلماق 吹告، 锅砸① <成> ؛ئۇنىڭ دۇمبىقى يېرىلدى . 晓分见②。了锅砸事的他 سايلام نەتىجىسى ئېلان قىلىندى ، دۇمباق يېرىلدى . 选。了布公果结举، 晓分了见
دۇمباقچى 应، 者场捧، 手鼓吹 <转>②手鼓①〔静〕 虫声
دۇمباقچىلىق 场捧، 职之手鼓〔静〕
دۇمباقچىلىق قىلماق 充، 手鼓吹当充②手鼓当① 虫声应当
دۇمبالاتماق 态动使的 «دۇمبالماق» 的
دۇمبالاشماق 态同共的 «دۇمبالماق» 的
دۇمبالانماق 态动被的 «دۇمبالماق» 的
دۇمبالماق 揍狠، 打痛 ～ كېلىشتۇرۇپ ؛捶، 揍، 打〔动〕
دۇمبۇل¹ 牛为面鼓، 铁生为身鼓)鼓皮牛 <方>〔静〕 (皮
دۇمبۇل² 气傻②熟不生半، 生夹① <方>〔静〕
دۇنخۇاڭ 煌敦 <地>〔静〕
دۇنخۇاڭشۇناس 家学煌敦〔静〕
دۇنخۇاڭشۇناسلىق 学煌敦〔静〕
دۇنيا¹ 世全 ～ پۈتۈن ؛下天، 界世①〔静〕 (دۇنياسى)

界 / دۇنياغا مەشھۇر 世名驰，名闻界世 / دۇنيادا تەڭدىشى يوق 举世无双 / ئوبيېكتىپ ~ 客世观客界 / ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسى 植界物 / ھايۋانلار دۇنياسى 动界物 / تەبىئەت دۇنياسى 然自界物②人世，人间，道世，面世：يۈز ~ 当世今，世 / ئۇ دۇنياغا كەتمەك 上西天，世弃
دۇنيا ئەندىزىچىلىكى 世界模式论 <哲>
دۇنيا بازىرى 世界市场，市场际国 <经>
دۇنيا بانكىسى 世界银行
دۇنيا بىلەن خوشلاشماق 世人别告，世辞
دۇنيا پۇلى 世界货币 <经>
دۇنيا تىلى 世界语 <语>
دۇنيادىن بىخەۋەر 世不谙事
دۇنيادىن تويماق 世厌
دۇنيادىن خوشلاشماق 世谢，世辞
دۇنيادىن كەتمەك 世去，逝辞
دۇنيادىن ئۆتمەك 世过，世去
دۇنياغا پاتماسلىق 世一可不 <成>：切一空目，不可一世，扬气高趾就官的大麻芝了升他。ئۇنىڭغا كىچىككىنە مەنسەپ تېگىۋىدى ، ئالچاڭلاپ دۇنياغا پاتماي كەتتى 了。
دۇنياغا كەلمەك 世①生出，生诞，世问②出现，生产，
دۇنياغا كۆز ئاچماق 世①出，世②生降懂事
دۇنياغا يۈزلەنمەك 界世向面
دۇنيا قۇرۇلمىسى 界世局格
دۇنيا كۆرگەن <成> 世过见①实殷②面世，富裕：مەخسۇت بېگىم ، ئۆزلىرى قىول ئىلكىدە بار ، دۇنيا كۆرگەن سېخىي بىر كىشى ، مۇنچىلىك ئىشنى نەزەردىن ساقىت قىلسىلا . 王提苏合麦，爷你，人之实殷道家是事小区区点这。意介要不你请。
دۇنيا كىلىماتى 界世候气 <气>
دۇنيانى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلماق 坤乾倒颠：سەن دۇنيانى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋەتمەكچىمۇ ؟ بۇ سېنىڭ ئۆخلاپ چۈشۈڭ ! 梦作日白是这？坤乾倒颠想还你！
دۇنيانى تەرك ئېتىش 世厌
دۇنيانىڭ ئۇ بېشىدىن كىرىپ ، بۇ بېشىغا چىقماق 空天阔海，扯西拉东 <成>
دۇنيا ۋاقتى 时界世 <天>
دۇنيا ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经界世 <经>
دۇنيا يۈزىنى كۆرمەك 生出，世出
دۇنيا[2] (دۇنيايىم ، دۇنيايىڭ ، دۇنياسى) 〔静〕财富，产财：ئۇ نىڭ خېلى دۇنياسى بار . 他有相当的多财产。 ~ ئاتاڭدىن قالغۇچە ھوزۇر قىلسۇن . <谚> 不，产遗留亲父让其与
如让他传艺技。 ئادەم ئۆلىدۇ ، ~ قالمىدۇ . 人死财留。
دۇنياغا بېرىلمەك 贪财
دۇنيا‌پەرەس 〔静〕：~ ئادەم 的财迷人的迷财
دۇنيا‌پەرەسلىك 〔静〕 财迷
دۇنيا ـ دەپىنە 〔静〕 财产，宝财，藏宝
دۇنياقاراش 〔静〕 界世 <哲>观，界宇宙观
دۇنيالىق 〔静〕：ئىككى ~ دوست 的界世，的球全：意界世的 ~ ئىھمىيەت 义 / ~ سەۋىيە 平水界世 / ~ كەسپىلەر 行球全
略战球全 / ~ ئىستراتېگىيە 业
دۇنياۋى ئەدەبىيات 学文性界世 <文>
دۇنياۋى روھ 神精界世 <哲>
دۇنياۋى رېكورت 录纪界世 <体>
دۇنياۋى مەسىلىلەر ئىلمى 学球全
دۇۋا 〔静〕 花柳红 <植>
دۇئېل 〔静〕 斗决
دۇئېلغا چىقماق 斗决
دۇ 〔静〕 钱壁 <动>
دۇت 〔静〕 蛋笨，货蠢②的痴呆，的拙笨①
دۇت ـ كالۋا 〔静〕 笨蠢
دۇتلەشتۈرمەك «دۇتلەشمەك»的态动使：ھەددىدىن ئارتۇق چاك تۇتۇش بالىلارنىڭ تەپەككۇرىنى بۇزۇپ ، ئۇلارنى دۇتلەشتۈرۈپ قويىدۇ . 使，维思的们子孩坏破会，了紧太得抓。笨变们他。
دۇتلەشمەك 〔动〕 傻变，笨变，蠢变：ئادەم ئەقلىنى ئىشلىتىپ تۇرمىسا ، دۇتلىشىپ قالىدۇ . 变会就，慧智用运不人。蠢。
دۇتلۇك 儿劲傻，儿劲笨，为行蠢愚 〔静〕
دۇتلۇك قىلماق 事傻干，事蠢干
دۇرەسكەل 子裥厚(的制缝绒丝或子缎) <方>〔静〕
دۇرۇلمە 人的子日过门串靠 <方>〔静〕
دۇش (方地的高较里地田)地凸 〔静〕
دۇش ماڭلاي 人的起凸骨额
دۇشە 板砧，子墩肉 〔静〕
دۇشە ئاياق 墩肉式盘
دۇشەش (一之种品的梨)西谢兑 <植>〔静〕
دۇشكەلەتمەك «دۇشكەلمەك»的态动使

دۆشكەلەشمەك «دۆشكەلىمەك» 态同共的
دۆشكەلەنمەك «دۆشكەلىمەك» 的态动被：هەر جەھەتتىن دۆشكەلىنىۋاتقان بىچارە كىشى نەگىمۇ بارالمسۇن؟ 这让被个这让呢？哪儿去上人怜可的去推来推
دۆشكەلىمەك 〔动〕推来推去，操操推推：ئۇ مېنى بولۇشچە دۆشكەلىدى. 他把我推来推去，磨磨蹭蹭。
دۆشىلىك 〔静〕做的板砧：～ ياغاچ 做木头的板砧
دۆشمەل 〔静〕<方>无 赖
دۆڭ ①〔静〕地的来出高：～ يەر 高的来出地 / ئازگالراق جايلارغا يىغىلىپ قالغان سۇنى ～ جايلارغا باشلىماق 把积水引向高地的低洼地 ②地高向引水积的岗，丘，坡：ئالدىرىغاندا دۆڭگە مۆكۈپتۇ. 急了的时候，往高处藏。<谚> ③堆：قۇم～ 沙堆 / توپا～ 土堆 <转>④堆积，意如：心情尽，快畅，意如：ئىشقىلىپ هاالللىق بىلەن ئىشلەپلا بەرسەك، ئىشىمىز～ دېسلە. 说你，意如事事能就们我活干实实老老要只，之总地情尽边走边他. ئۇ ناخشىنى～ توۋلاپ كېلىۋاتاتتى. 呢？歌着唱。
دۆڭ ئەسۋە 疹丘 <医>
دۆڭگە چىقماق ①露败 <转>②坡爬，坡上：ئۇنىڭ قىلمىشى دۆڭگە چىقىپ قاپتۇ. 了露败为行的他。
دۆڭگە يىقىتماق 职闲任让，降暗升明
دۆڭ مەيدە 胸鸡 <医>
دۆڭ مېڭە 脑丘 <理生>
دۆڭگە 〔静〕<方>墩树，子墩
دۆڭگەشمەك «دۆڭگىمەك» 的态同共
دۆڭگەلمەك «دۆڭگىمەك» 的态动被
دۆڭگەي[1] 〔静〕<方>背脊
دۆڭگەي[2] 〔静〕<古>额前凸
دۆڭگۈرچەك 〔静〕<方>根树枯
دۆڭگىمەك 〔动〕推卸，卸责，嫁转，诿过：جاۋابكارلىقنى ～ / جىنايەتنى ～ / ئۆزىدىن ئۆتكەن سەۋەنلىكىنى باشقىلارغا ～ 任责卸推 / 名罪嫁转 / 人于过诿
دۆڭلەشمەك 〔动〕丘成变，高变：ئېتىزلار دۆڭلىشىپ، سۇغىرىش قىيىنلاشتى. 田变地丘，高变灌以难。
دۆڭلۈك 〔静〕土岗，坡地
دۆڭمۇدۆڭ 〔静〕岗土个一岗土个一，坡个一坡个一
دۆلەت[1] 〔静〕国，国家：～ ئىشلىرى 国事，政务
دۆلەت ئاپپاراتى = دۆلەت ئورگىنى
دۆلەت ئەلچىسى 使公
دۆلەت باغچىسى 国家公园
دۆلەت بانكىسى 国家<经> 行银
دۆلەت بايرىقى 国旗
دۆلەت بېجى 国家<经> 税国，收税
دۆلەت پاي چېكى 国家<经> 股有
دۆلەت پېيى 国家<经> 股
دۆلەت تەلىماتى 国家<政> 说学
دۆلەت تەۋەلىكى 国 籍
دۆلەت تەۋەلىكى بەلگىسى 国 志标籍
دۆلەت تۆلەم قانۇنى 国家<法> 法偿赔
دۆلەت تۈزۈلمىسى 国 制体
دۆلەت تىلى 国家<语> 语
دۆلەت جامائەت ئۇچۇرى 国 息信共公
دۆلەت جوغلانمىسى 国家<经> 累积
دۆلەت چېگرىسى 国 界
دۆلەت خامچوتى 国家<经> 算预
دۆلەت خەزىنىسى 国家<经> 库
دۆلەت خېتى 国 书
دۆلەت دىنى 国家<哲> 教
دۆلەت رېكورتى 国全<体> 录纪
دۆلەت زاپىسى 国家<经> 存库，备储
دۆلەت زايومى 国家<经> 券债
دۆلەت زىياپىتى 国 宴
دۆلەت سوتسىيالىزمى 国 义主会社
دۆلەت سۇغۇرتىسى 国家<经> 险保
دۆلەت شېئىرى 国 歌
دۆلەت قانۇنى 国家<法> 法
دۆلەت قەرزى 国家<经> 债
دۆلەت كاپىتالى 国家<经> 金本资
دۆلەت كاتىپى 国 卿务
دۆلەت كرېدىتى 国家<经> 用信
دۆلەت كوماندىسى 国家<体> 队
دۆلەت كومىسسارى 国 员委务
دۆلەت گېربى 国 徽
دۆلەتلەر ئىتتىپاقى 国 联邦
دۆلەت ماشىنىسى 国家<哲> 器机
دۆلەت مەمۇرى خادىمى 国 员务公
دۆلەت مەمۇرى كېڭىشى 国 院务政
دۆلەت مونوپول كاپىتالىزمى 国家<经> 资断垄
义主本
دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسى 国防军<军>

دۆلەت مۇداپىئە ئەدەبىياتى 学文防国 <文>
دۆلەت مۇداپىئە پەن ـ تېخنىكىسى 防国 <军> 技科
دۆلەت مۇداپىئە تەربىيىسى 育教防国
دۆلەت مۇداپىئە سانائىتى 业工防国 <军>
دۆلەت مۇداپىئەسى 防国 <军>
دۆلەت مۇداپىئەسى قانۇنچىلىقى 制法防国 <法>
دۆلەت مۇداپىئە ھوقۇقى 权职防国
دۆلەت مۇداپىئە ئىقتىسادىشۇناسلىقى 防国 <经> 学济经
دۆلەت مۇلكى 产资有国 <经>
دۆلەت مۇلۇكچىلىكى 制有所家国 <经>
دۆلەت نەقچوتى 算决家国 <经>
دۆلەت ھاكىمىيىتى 权政家国 <法>
دۆلەت ھالقىغان بانكا 行银国跨 <经>
دۆلەت ھالقىغان پۇل 币货国跨 <经>
دۆلەت ھالقىغان شىركەت 司公国跨 <经>
دۆلەت ھالقىغان ئىجارە 赁租国跨 <经>
دۆلەت ئورگىنى 关机家国
دۆلەت ئىگىلىكى 济经营国 <经>
دۆلەت يولى 道国 <交>
دۆلەت يېرى 地土有国 <经>

دۆلەت² 〔静〕 ①财产、财富：ئوشۇق ~ باشنى يارماس. قېلىنلىق يېردىم (手烫不多钱)头伤不多财 <谚>。~ 厚皮脸 <谚>、财笔半 <转>② 。福：بۇ ئۇنىڭ ئۆچۈن ئەڭ چوڭ ~ ئىدى. 这是他的大福。

دۆلەت ئاغرىقى 富贵病
دۆلەت قۇشى 鸟福、星福
دۆلەت قۇشى قونماق 幸福、临飞鸟福高星 <成>
照：يېشىغا ~ 照高星福、照高星吉
دۆلەتنى كۆتۈرەلمەسلىك 不敬、举抬识不吃酒罚吃
دۆلەت كۆرمەك 享福：ئاتىسىنىڭ دۆلىتىنى كۆرمەك 享福的亲父
~：ئۇنىڭ زىيادە بولماق 洪福齐天
دۆلىتىگۈزىدە = دۆلەتلىرىدە
دۆلەتچىلىك 〔静〕 <哲>义主家国：چوڭ ~ 大义主国
دۆلەتلىرىدە 〔静〕 <习>您托福的
دۆلەتلىك¹ 〔静〕 家国的

دۆلەتلىك رەپىرى 判裁家国 <体>
دۆلەتلىك قانۇن 律法性国全 <法>
دۆلەتلىك ئىمتىھان 试考家国

دۆلىمەتلىك² 〔静〕 ①阔、的有富、的阔的实殷：~ ئادەم 气福有、脸有头有②人的有富、人阔福有、气福有 ~ بولماق / 物人大的脸有头有
دۆلەتمەن = دۆلەتلىك²
دۆلەتمەنلىك 气福有②实殷、阔① 〔静〕
دۆلەتنۇر (一之种品果苹)光国 <植> 〔静〕
دۈم 立站、立直 <方> 〔静〕
دۈمبۇل 洲小中池(的造人) <方> 〔静〕
دۈنەن 马的岁三 <动> 〔静〕
دۈندۇر 盘合、地个整、子下一 〔静〕
دۈنجىن 牛岁四 <动> 〔静〕
دۆۋە 堆①、垛：ئەخلەت دۆۋىسى 垃圾堆 / پاختا دۆۋىسى 堆花棉 / بىر ~ ئوغۇت 料肥堆一 / كىر ~ قات ~ 地满满②服衣脏堆一：ئۇ يوغان تاۋاقنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا پولۇدىن ~ ئاپتۇ. 饭抓碗一满满了装、碗大个了拿他。
دۆۋە ـ دۆۋە 的堆一堆一、的堆成 〔静〕
دۆۋەز 面次的皮麸带 <方> 〔静〕
دۆۋىلەتمەك 态动使的 «دۆۋىلىمەك»
دۆۋىلەشمەك ① «دۆۋىلىمەك» 的态同共的：集汇、集聚②：ئۇچىلىشىۋالغانلار ئىككى چەتكە سۇرۇلۇپ يول چىقاردى. 起集聚。路条一了出让、边两向退们人的来。
دۆۋىلەنمە 物积堆 <地> 〔静〕
دۆۋىلەنمە تۈزلەڭلىك 原平积堆 <地>
دۆۋىلەنمە قەۋەت 层积堆 <地>
دۆۋىلەنمەك «دۆۋىلىمەك» 的态动被的：ئىسكىلاتتا نۇرغۇن ساياھلار دۆۋىلەنگەنىدى. 具工多许着放堆里房库。
دۆۋىلىك 堆沙 ~ قۇم：的堆……有 〔静〕
دۆۋىلىمەك 把 ~ 放堆：بۇغداينى خامانغا 堆、积堆、堆 〔动〕 山如积堆 ~ تاغدەك / 上场到堆子麦
دۆيلۈمەك 挣 〔动〕：بالا ئانىسىنىڭ قۇچىقىدا دۆيلۈپ بېشىنى ئارقىسىغا سىلكىيتتى. 挺后往着挣里怀的亲母在子孩。
دۆيلۈنۈش 厥惊、风惊 <医> 〔静〕
دۆيۈز 子胚贱下、货流下、的脸要不 <骂> 〔静〕
دۆيۈزلۈك 贱下、流下、脸要不 〔静〕
دۆيۈزلۈك قىلماق 脸要不：سەن دۆيۈزلۈك قىلما! 别你！脸要不！
دۈپ (声跳心)噔扑、突突、嗵嗵 〔模〕

دۈپ - دۈپ ئۈنىڭ(声跳的脏心容形)怦怦، 嘣嘣〔模〕：يۈرىكى ～ سوقاتتى . 跳直嘣嘣心的他 。

دۈپۈر 嗵嗵(音声的动走速快، 驰急物动或人)〔模〕، 噔噔، 嗵嗵：ئىشىك ئارقىسىدىن قاراۋۇلنىڭ ئىياغ دۈپۈرى ئاڭلاندى . 声步脚的噔噔兵哨来传后门 。

دۈپۈر - دۈپۈر 哒哒، 嗒嗒، 嗵嗵، 嗵嗵〔模〕：بىردىنلا ئات تۇياقلىرىنىڭ ～ قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 一来传، 然突 声蹄马的哒哒阵 。

دۈپۈرلەتمەك «دۈپۈرلىمەك» 的态动使：ھېلىقى ئوغرى ئاتلارنى دۈپۈرلىتىپ ، شۇ كوچا بىلەن سارايىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپتۇ . 驰面前宫皇从街条那着沿地哒哒马着骑偷小个那过 。

دۈپۈرلەشمەك «دۈپۈرلىمەك»的共同态：جاللاتلار دۈپۈرلىشىپ كېلىپ ، ياقۇپنى تۆشمۇتۆشتىن جادىغا ياتقۇزۇشقا باشلاپتۇ . 普库亚把地脚八手七 ، 来跑地火火风风们手子刽放上刀铡往始开住捉 。

دۈپۈرلىمەك 嗒嗒، 哒哒، 嗵嗵، 嗵嗵〔动〕：دۈپۈرلەپ كېلىۋاتقان ئاتلىقلار بىردىنلا تاغ كەينىگە قايرىلدى . 而驰急嗵嗵 去过了拐后山向然突人马骑的来 。

دۈپۈلدەتمەك «دۈپۈلدىمەك» 的态动使

دۈپۈلدىمەك 扑直心 ～ يۈرەك، 嗵嗵، 腾扑腾扑〔动〕：دۈپۈلدەپ ئۇرۇپ تۇرغان يۈرەك 嗵 / 腾心的跳直嗵嗵

دۈت 嘟嘟(声叭喇车汽)〔模〕：ماشىنىڭ ～ قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . 音声的嘟嘟车汽来传面外 。

دۈت - دۈت 嘟嘟〔模〕：ماشىنا ～ قىلىپ سىگنال بەردى . 了响地嘟嘟叭喇车汽 。

دۈتۈلدەتمەك «دۈتۈلدىمەك» 的态动使：ئۇ ماشىنىسىنى دۈتۈلدىتىپ ، بىزنى يولنىڭ چېتىدە تۇرۇشقا ئۈندىدى . 他 。站边路往们我让، 响嘟嘟得按叭

دۈتۈلدىمەك 响嘟嘟〔动〕

دۈدۈزە (牌纸种一)子对对〔静〕

دۈدۈك 子哨 <方>〔静〕

دۈر 啦呼〔模〕：كىشىلەر توپى ～ قىلىپ ، يېغىن زالىغا ئېتىلىدى . 会向涌群人، 声一啦呼 。场

دۈر - دۈر 啦啦呼〔模〕

دۈررىدە 啦呼〔静〕：بەگ چېدىرىنىڭ سىرتىغا قاراپ ماڭدى ، چېدىرىدىكىلەر ～ ئورنىدىن قوزغالدى . 走面外逢帐向克伯 。来起了站声一啦呼人的里篷帐، 去

دۈركىرەتمەك «دۈركىرىمەك» 的态动使

دۈركىرەشمەك «دۈركىرىمەك» 的共同态

دۈركىرىمەك = دۈرۈلدىمەك

دۈرگەي 杂(的生配交狗家与狗猪)<古، 动>〔静〕
狗种

دۈرۈك (音声的动走力用兽人)咚، 嗵〔模〕

دۈرۈك - دۈرۈك 咚咚، 嗵嗵〔模〕

دۈكشىمەك 嗽咳(口牲)<古>〔动〕

دۈرۈككىدە 地嗵：ئۇ ئۆگزىدىن ～ سەكرەپ چۈشتى . 来下跳顶屋从声一地嗵他 。

دۈرۈلدەتمەك «دۈرۈلدىمەك» 的态动使：ئۇ ياياقتىكى ئاتلارنى دۈرۈلدىتىپ ھەيدەپ ، تاغ باغرىدىكى قوتانغا سولىدى . 场草把他 。来起了圈里圈的上坡山到赶地隆隆呼呼群马的上

دۈرۈلدەشمەك «دۈرۈلدىمەك» 的态同共：كىشىلەر دۈرۈلدىشىپ كەلگەن پېتى كالتەك - چۇماقلار بىلەن ئىشىك - دېرىزىلەرنى ئۇرۇۋاتقۇدەكمىش . 要棒棍持手، 来过涌地哄们人说听 。窗砸门破

دۈرۈلدىمەك 哄، 呼〔动〕：ئوقۇغۇچىلار تۆپ - توپى بىلەن دۈرۈلدەپ كوچىغا يۈگۈردى . 大上拥地伙结群成们生学 。街

دۈشەنبە 一拜礼، 一期星〔静〕

دۈشەنبىلىك 送生先给一期星每生学校学教宗〔静〕
物钱或物食的

دۈشمەن 人敌〔静〕：ئۈستىگە باستۇرۇپ كېلىۋاتقان ئاتلىق قوشۇن ～ / 伍队兵骑的人敌向冲 كۈچلەر ～ . <谚>力 / كېيىنكى پۈشايمان ئۆزىگە ～ 恨悔后事 。人敌的己自是

拨挑، 间离، 梗作 دۈشمەن ئارىلىماق

对作، 干着对، 敌为 دۈشمەن بولماق

دۈشمەنسىز 人敌有没〔静〕：باتۇر ～ بولماس . <谚> 。人敌有没会不士勇

دۈشمەنلەرچە 。的式人敌، 的对敌〔静〕

دۈشمەنلەشتۈرمەك «دۈشمەنلەشمەك» 的态动使

دۈشمەنلەشمەك 对作، 对敌〔动〕：ئۇلار بىر - بىرى بىلەن دۈشمەنلىشىپ كەتتى . 对作相互们他 。

دۈشمەنلىك 绪情对敌①〔静〕：ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ～ ～：的面立对有، 的人敌有②绪情对敌的间之们他 ئادەم ～ بىلەن قارىماق：对敌، 意敌③人的面立对有
视敌

دۈشمەنلىك بولماق 敌为؛敌树، 家冤有

：ئەمدى مۇنداق ئىشنى كۆرسەم كۆرمەسكە سالىمەن ، دۈشمەنلىك بولۇپ

نېمە قىلاي ! 敌树嘛干，见看没装就我事种这到看再
سىزنىڭ ياخشى نىيىتىڭىز ئۈنىڭغا دۇشمەنلىك بولۇپ 呢 ！
تۇيۇلىدىكەن . 敌为他与是得觉他使却心好的你 。
دۇشمەنلىك قىلماق 与……为，敌对：ئۇنىڭغا 对敌，敌为……与
دۇشمەنلىك قىلىدىغانلار كۆپ . 少不人的敌为他与 。بىر -
بىرىگە ～ 对敌相互

دۈك 〔模〕咚，乒(声击撞)：ئۇ يوغان بىر تاشنى يەرگە ～ قىلىپ تاشلىدى . 上地到扔声一地嗵头石大把他 。
يۈرىكى ～ قىلماق 心嘣一地跳

دۈك - دۈك 〔模〕嗵嗵，咚咚，乒乒：يۈرىكى ～ ئۇرماق 心乒乒跳

دۈكۈر - دۈكۈر 〔模〕嗒嗒：ئاتنىڭ ～ قىلغان ئايىغ تاۋۇشى 声蹄马的嗒嗒

دۈكۈرلەتمەك «دۈكۈرلىمەك»的使动态：پولنى دۈكۈرلىتىپ تەپمەك 响咚咚得踢板地把

دۈكۈرلەشمەك «دۈكۈرلىمەك»的共同态

دۈكۈرلىمەك 〔动〕嗒嗒，乒乒，咚咚，嗵嗵：ئات تۇياقلىرىنىڭ دۈكۈرلىگەن ئاۋازى 马蹄的嗒嗒声

دۈكۈلدەتمەك «دۈكۈلدىمەك»的使动态：ئۇنىڭ ھەر بىر قارىشى بىچارە قىزنىڭ يۈرىكىنى قورقۇنچ ئىچىدە دۈكۈلدىتىپ ئۇتتى . 咚咚心得怕害娘姑的怜可使都神眼个一每的他 。跳

دۈكۈلدىمەك = دۈپۈلدىمەك

دۈگجۈمەك 〔动〕跌前往脚失，趄趔：ئۇ ئالدىغا بىرنەچچە قەدەم دۈگجىدى . 步几了趄趔前往他 。

دۈگدە 〔静〕<转>②的团成缩蜷，的团一成缩①

دۈگدەك 〔动〕蛋混，儿球混：ئۇنىڭ ھېلىقى كىچىك دۈگدىكى بالىمىزنى ئۇرۇپتۇ . 子孩的们我了打儿球混小个那他 。

دۈگدەيتمەك «دۈگدەيمەك»态动使的

دۈگدەيمەك 〔动〕缩蜷，缩瑟：سوغۇقتىن دۈگدىيىپ كەتمەك 坐着曲蜷 / دۈگدىيىپ ئولتۇرماق 来起缩蜷得冻

دۈگدىيىشمەك «دۈگدەيمەك»态同共的：كىشلەر شۇدىرغان دەستىدىن دۈگدىيىشەتتى . 来起缩瑟得冻中风寒在们人 。

دۈگۈلچەك (动滚着推钩铁用，具玩)环铁〔静〕

دۈگىلەتمەك «دۈگىلىمەك»的态动使：بالىلار دۈگۈلچەكنى دۈگىلىتىپ ئويناۋاتىدۇ . 儿玩环铁滚在们子孩 。

دۈگىلەك 〔静〕圆，的圆，的形圆：～ ھالەتتە ئولتۇرۇش 坐围

دۈگىلەك سىلىندىر 柱圆

دۈگىلەك شىنپاك 亨圆 <建>

دۈگىلەك كاناي 号圆 <艺>

دۈگىلەك ئېكەك 锉圆 <机>

دۈگىلەنمەك «دۈگىلىمەك»的态复自：بالىلار دائىم قۇمدا دۈگىلىنىپ ئويناپتۇ . 儿玩着滚上子沙在常们子孩 。

دۈگىلىتىشمەك «دۈگىلەتمەك»态同共的

دۈگىلىتىلمەك «دۈگىلەتمەك»态动被的

دۈگىلىمەك 〔动〕滚：توپ بۇ ياققا دۈگىلەپ كەلدى . 滚球 。了来边这到

دۈڭگە 人的起凸部额 <方>〔静〕

دۈڭگەل 头山小，梁山 <方>〔静〕

دۈلەك 子罐的口缺有，器陶的口缺有 <古>〔静〕

دۈلەي 笨 <方>〔静〕

دۈم 下见

دۈم بولماق 倒扣：دۈم بولۇپ قالغان قولۇاق لەيلەپ كېتىپ باراتتى . 舟小的扣倒叶一着飘上面水 。

دۈم پۈرمە تاغ 山斜背 <地>

دۈم پۈرمە تۈمشۇقى 鼻斜背 <地>

دۈم پۈرۈلمە 层斜背 <地>

دۈم چۈشمەك 栽<转>②屎吃狗个摔，葱栽倒① 命：没就……了见，馋，图贪 <转>③ 蛋完，头跟就肉见，肉馋 ～ ئەپكە / 宜便贪，处好图贪 ～ گۈشكە 食扑虎饿<成>④命没

دۈم قىلماق 扣：ئۇ چىنىنى شىرە ئۈستىگە دۈم قىلىپ قويدى . 上子桌到扣碗把他 。

دۈم كۆمتۈرمەك = دۈم قىلماق

دۈم ياتماق 倒卧，趴

دۈم يېتىپ ، دۈم قوپماق 睡而衣合 <成>

دۈمبە 梁脊，背脊，背 <理生>〔静〕

دۈمبە قانىتى 鳍脊，鳍背 <动>

دۈمبە مۈسكۈلى 肌背 <理生>

دۈمبە ياغ 油巴尾

دۈمبىسى ئاپتاپ كۆرمەك 转运来时

دۈمبىسى قىچىشماق 受难背<转>②痒痒背① (西东背想)：هاممالچىلىققا كۆنۈپ قاپتىمەن ، بىرەر كۈن يۈك كۆتۈرمىسەم دۈمبەم قىچىشىپ ، كۆڭلۈمنى بىئارام بولۇپ قالىدۇ . 也心，受难就背的我，西东扛不天一，行脚了惯干 - دۈمبىسى قىچىشۇاتىدۇ : 吃苦讨自，搂挨想③。实踏不 ھە ، بەتقىلىق ! 的德缺，吧了搂挨想 ! دۈمبىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگمەنگە بېرىپتۇ . 房磨去驴毛的痒痒背 <谚>(吃苦讨自)

دۈمبەل 地平 ئالماق دۈمبىلىنى ئېرىنىڭ دۈمبەل：碛，丘鼓①〔静〕

خەتەرلىك：(地之急湍流水，多石，浅水中河江)滩②(西东取探来用，具用状管或条长)棒探③滩险 ～

دۆمبەلچە 。坡小，丘小〔静〕

品食的熟蒸油巴尾羊夹肝羊〔静〕 **دۆمبىجىگەر**

دۆمبىچىلەپ 下朝背〔静〕

高跳式越背 <体> دۆمبىچىلەپ سەكرەش

دۆمبىلىك 带肚马(的用脚绊绳缰防)〔静〕

دۆمچە 之骨尾和骨椎腰在)骨荐，骨骶 <理生>〔静〕(间

دۆمچەك 儿锅罗，背驼〔静〕

دۆمچەيتمەك «دۆمچەيمەك»的态动使的：يىللار ئۇلارنى دۆمچەيتى．背驼腰弓得变们他使月岁。

دۆمچەيمەك مومای دۆمچىيىپ كەتكەن：背驼，腰弓，偻佝①〔动〕：身弓②太太老的了驼已背 ئۇلار قوللىرىنى يېرگە قويغىنىچە دۆمچىيىپ ئولتۇرۇشاتتى．坐身弓地着够手们他。下

دۆمچىيىشمەك «دۆمچەيمەك»的态同共的

دۆم - دۆم 藏迷捉玩 ～ ئويىنماق〔模〕：藏迷捉

دۆملەتمەك «دۆملىمەك»的态动使的

دۆملەشمەك «دۆملىمەك»的态同共的

دۆملەنمەك «دۆملىمەك»的态动被的

دۆملىمە 沤②焖，蒸①〔静〕

دۆملىمە بېلىق 鱼蒸 <食>

دۆملىمە بېھى 瓜木蒸 <食>

دۆملىمە پاچاق 蹄羊焖 <食>

دۆملىمە تىال 蒸末肉入塞内脾羊)脾羊蒸 <食>(食

دۆملىمە توخۇ 鸡炖 <食>

دۆملىمە جىگەر 肝羊炖 <食>

دۆملىمە چەيزە 子茄炖 <食>

دۆملىمە سامسا (子包烤如状)子包蒸 <食>

دۆملىمە قىيما 末肉蒸 <食>

دۆملىمە كاۋاپ 串肉蒸 <食>

دۆملىمە گۆش 肉炖 <食>

دۆملىمە مەنجاك 酱面蒸 <食>

دۆملىمە نەشپۈت 梨蒸 <食>

دۆملىمە ھېسىپ 肠灌蒸 <食>

دۆملىمەك 锅把 ～ قازاننى)蒸，焖：(盖锅)严盖①〔动〕：盖严 / پولۇنى دۆملەپ قويماق 饭抓上焖②严关 <转>：ئىشىك - دېرىزىلەرنى دۆملەپ ياپماق 把严关窗门

دۆۋەت 瓶水墨，盒墨〔静〕：مىس ～ بىر / 盒墨铜 سىياھ 一水墨瓶

دۆۋەت - قەلەم 墨笔，砚笔〔静〕

دۆۋىمەك 身动，动启 <方>〔静〕

دۆيجاك 长队〔静〕

دۆيجاڭلىق 务职长队 ～ ۋەزىپىسى：职之长队〔静〕

دۆيجاڭلىق قىلماق 长队当

دۆيزە 联对，子对〔静〕

دۆيلەشتۇرمەك «دۆيلەشمەك»的态动使的

دۆيلەشتۇرۇلمەك «دۆيلەشتۇرمەك»的态动被的

دۆيلەشمەك 对①〔动〕：证对，质对 ئۇنداق بولسا، ھازىر بېرىپ دۆيلىشىمەن．对去就在现我么那：对上②。质对 ھېسابات ئەمدى دۆيلەشتى．了上对在现账。

دېبۇ 这，个这 <方>〔静〕

دېبۇت 方地这，儿这 <方>〔静〕

دېبىت 方借，目科方对(的中本账)〔静〕

دېتال (دېتالى) 细 <文>②件部，件零 <机>①〔静〕：节 ،节情：تۇرمۇش دېتاللىرى 节细活生

دېتسىبىل 贝分 <物>〔静〕

دېتسىگرام 克分〔静〕

دېتسىلىتىر 升分〔静〕

دېتسىمېتىر 米分〔静〕

دېتسىمېتىرلىق 的米分〔静〕

دېتسىمىللىمېتىر 米丝，米一之分万〔静〕

دېتېرمىنىزم 论定决 <哲>〔静〕

دېدەك[1] 奴女，环丫，婢女，仆女〔静〕

دېدەك[2] 头盖 <古>〔静〕

دېدەكلىك 仆女②作工仆女①〔静〕：的仆女 كىيىمى ～ 的服衣

دېدەكلىك قىلماق 仆女当：ئۇنىڭ ئانىسى خېنىمغا دېدەكلىك قىلاتتى．仆女当太太给亲母他。

دېدۇكسىيە 绎演，法绎演 <逻>〔静〕

دېدۇكسىيىلىك 的绎演 <逻>〔静〕

دېدۇكسىيىلىك ئەقلىي خۇلاسە 理推绎演 <逻>

دېدىقماق 往向，趣兴感 <方>〔动〕

دېرەك 落下，信音，讯音，息消〔静〕：ھېچ يەردىن ئۇنىڭ دېرىكى چىقمىدى．息消的他有没都儿哪。

دېرەك بەرمەك 出示显，着志标，着味意，示预：ھاۋانىڭ تۇتۇلۇشى، سوغۇق ۋە شامالنىڭ يۈزلەرنى چېقىپ ئۆتۈشى يامغۇر ياكى قاردىن دېرەك بېرەتتى．蜇得冷风，冷阴气天

。雪或雨有着示预，脸

دېرىكى بولماق 落下有，息消有

دېرىكتۈرمەك 息消听打

دېرىكتۈرمەك قىلماق 息消听打，问追：خىلۋەت جايلاردا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان دانىشمەنلەرنىڭ ～ 地的僻偏在听打息消的们人贤的静坐方

دېرەكسىز 〔静〕无的讯音无杳，的讯音无：～ يوقاپ كەتكەك 迹匿声销，讯音无杳。

دېرەكلىمەك 〔动〕息消听打，落下听打：يۇتكەن ئاتلىرىڭ دېرەكلىدۇق . 。落下的马些那的丢你了听打们我

دېرىزە 〔静〕户窗，子窗：～ پەردىسى 帘窗 / ～ قانىتى 台窗 / ～ تەكچىسى 扇窗

دېرىزىلىك 〔静〕有的户窗有：～ ئۆيى 子屋的户窗有

دېرىس 〈植〉〔静〕藤鱼

دېزىنفېكسىيە 〔静〕消毒：～ دورىسى 药毒消

دېزىنفېكسىيە پاختىسى 〈医〉棉药

دېزىنفېكسىيە قىلماق = دېزىنفېكسىيىلىمەك

دېزىنفېكسىيلەتمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的态动使的

دېزىنفېكسىيلەشمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的态同共

دېزىنفېكسىيلەنمەك «دېزىنفېكسىيىلىمەك» 的态动被的：ئۇ كۆل يىڭنىسى دېزىنفېكسىيلەندى . 了毒过消头针。

دېزىنفېكسىيىلىمەك 〔动〕消毒：داۋالاش ئۈسكۈنىلىرىنى ～ 毒消材器疗医给

دېسە 〔助〕怪，怪奇：بۇ يىل قىش ئىنچە سوغۇق بولمىدى ～ . 。冷么怎不气天冬今，怪

دېسەم ـ دېمىسەم 〔～〕时随，刻时；许也，概大〔助〕：ئانار بۇ يىگىت بىلەن بىر يەرگە كەتتى . 个这跟尔娜阿许也。了去儿哪上子伙小

دېفورماتسىيە 〈物〉〔静〕变应，形变

دېفورماتسىيە چېكى 〈建〉缝缩伸，缝变应

دېفورماتسىيىلىك 〈数，物〉〔静〕的变应

دېفورماتسىيىلىك سىركۈل 〈数〉规变应

دېكابىر 〔静〕月二十：“9”～“九二一”ھەرىكىتى 动运

دېكاگرام 〔静〕克十

دېكالىتىر 〔静〕升十

دېكامېتىر 〔静〕米十

دېكستران 〈药〉〔静〕糖聚葡，酐糖旋右

دېكسترىن 〈化〉〔静〕精糊

دېكلاماتسىيە 〈文〉〔静〕诵朗

دېكلاماتسىيە قىلماق 〈文〉读朗，诵朗

دېكلاماتسىيەشۇناسلىق 〔静〕学读朗

دېكلاماتسىيەچى 〔静〕者诵朗，员演诵朗

دېكوراتسىيە 〈艺〉〔静〕景衬，景布：～ پارچىلىرى 片景

دېكوراتسىيىلىك 〔静〕的景布有，的景布带

دېكوراتور 〈艺〉〔静〕师工美，师景布

دېكىنمەك 〈方〉〔动〕汹汹势气，人逼咄咄

دېگەن ① «دېمەك» 的“的……为名”，“的……叫”示表②式形词动形成完的：～ ئالىم يىگىت 伙小的木力阿叫 / بۇيلۇق ～ يەر 子接直结连起③方地的沟葡萄为名

دېگەندە 用作的语引：سەۋر قىلسالڭ ، غوربىدىن ھالۋا پىشار ～ گەپ بار . 有老句话：“酱成熟杏青，心耐有要只”。بىزدە «ئىلىم يىگىنە بىلەن قۇدۇق قېزىش» ～ قەدىمدىن قالغان ماقال بار . 有们我：“谚古句有井掘针用比好问学做”。

دېگەن يەردىن چىقماق 〈成〉如然果，然其不果

دېگەنلىك 料所出不，此：يارايسەن ، ئوغۇل بالا ، دېگەن يېرىمدىن چىقتىڭ . 。料所我出不然果，汉子男，行真你

دېگىنى دېگەن 话算话说，二不一说：～ ئۇنىڭ ، قىلغىنى قىلغان ئىدى . 。干定一就干说，二不一说他

دېگەنبىلەن 〔助〕何如论无，说么怎管不①：～ بۇ ئىش يامان ئەمەس بېجىرىلدى . 。错不得办事件这，说么怎管不

دېگەندە 〔助〕少至，多再，码起：～ ئاز ، بەش ئادەم كېلىدۇ . 也多再。人个五来要少至 ～ 10 دىن ئاشمايدۇ . كۆپ 。个十过超不 ～ بولمىدى يېرىمدىن كۆپرەكى سىزگە ئاۋاز بېرىدۇ . 。票的你投会人的上以数半有少至

دېگەندىكىندەك 等那，太不，分十〔静〕

دېگەندەك 的真，真果，然果①〔助〕：～ سىز ئۇ قايتىپ كەلدى . 。了来回真果他，说所您如

دېگەنسىرى 类此如诸，等②：～ ئۇلارغا پەقەت سەۋزە ، پىياز ، تۇز ، ئوتۇن نەرسىلەرنى بىز يەتكۈزۈپ بەردۇق . 。了去送们他给只们我，卜萝胡芽皮

دېگىنىمىز 样一的料预像③：～ ئۇ پىكرىمىز گە قۇلاق سالمىدى . 。见意的们我听没样一的料预像他

دېگىنىدەك 好恰，心可，意如，分十④：～ ئاتتىن بىرنى سېتىۋالدىم . 。马的心可匹一了买我 ～ سۆزلىمەيمەن . 。好分十不得说，语汉说我

دېگۈدەك 〔助〕多不差，乎几：～ ئۇ دائىم بىزنى كېلىپ تۇرىدۇ . 。来常经乎几他差们他 ～ ئۇلارنىڭ ھەممىسى كەلدى . 。了来都多不 ～ ھەممە ئادەمدە بىر خىل يوشۇرۇن ئىقتىدار

بولىدۇ . 力能的在潜种一有都多不差人的有所 。

دېڭىزمەك «دېمەك[1]» 态动使的

دېڭىسىز 的口出不说، 的来出不说〔静〕

دېڭىز 区海深 رايونى ~ چوڭقۇر 海〔静〕:

دېڭىز ئاپتاپپەرىسى 葵海 <动>

دېڭىز ئارمىيىسى 军海 <军>

دېڭىز پالىكى 带海 <植>

دېڭىز پورتى 港海 <交>

دېڭىز پىلى 象海 <动>

دېڭىز تاشپاقىسى 龟海 <动>

دېڭىز تاشقىنى 啸海 <气>

دېڭىز تەكچىسى 龛蚀海 <地>

دېڭىز تەۋەسى 水领، 海领

دېڭىز تەۋەلىكى 域海، 海领

دېڭىز تۈۋرۈكى 柱蚀海 <地>

دېڭىز چوشقىسى 鼠豚، 鼠竺天، 猪兰荷 <动>

دېڭىز چۆكمىسى 沟海 <地>

دېڭىز خەرىتىسى 图海 <交>

دېڭىز دولقۇنى 浪海 <地>

دېڭىز دېلفىنى 豚海 <动>

دېڭىز ساقىقى 鳃海 <动>

دېڭىز ساھىلى 滩海، 滨海

دېڭىز سودىسى 易贸上海 <经>

دېڭىز سۇپىسى 台蚀海 <地>

دېڭىز سۇغۇرتىسى 险保上海 <经>

دېڭىز شامىلى 风海 <气>

دېڭىز شەيتىنى 鱼车翻 <动>

دېڭىز شىرى 狮海 <动>

دېڭىز غارى 穴蚀海، 洞蚀海 <地>

دېڭىز فاتسىيىسى 相海 <地>

دېڭىز فلوتى 队舰上海 <军>

دېڭىز قاتنىشى 通交上海 <交>

دېڭىز قارۇنسى 鹱鹏海 <动>

دېڭىز قامىسى 獭海 <动>

دېڭىز قوزىقارنى 蜇海 <动>

دېڭىز قۇلۇلىسى 螺海 <动>

دېڭىز قۇندۇزى 狸海 <动>

دېڭىز قىسقۇچپاقىسى 蟹海 <动>

دېڭىز قىنى 床海

دېڭىز كالىسى 牛海 <动>

دېڭىز كىرپىسى 胆海 <动>

دېڭىز گۈلسامسىقى 合百海 <植>

دېڭىز مۇداپىئەسى 防海 <军>

دېڭىز مېھرىبگىياسى 参海 <动>

دېڭىز مىلى 哩، 里海

دېڭىز ئويمانلىقى 盆海 <地>

دېڭىز ئۇرۇشى 战海 <军>

دېڭىز ئېقىمى 流海 <地>

دېڭىز ئېيىقى 熊海 <动>

دېڭىز ئىتى 狗海 <动>

دېڭىز يارى 崖蚀海 <地>

دېڭىز ياقىنى 草蔓川 <植>

دېڭىز ياڭىقى 芋海 <植>

دېڭىز يوتىسى 岭海 <地>

دېڭىز يولى 道海

دېڭىز يۇلتۇزى 车盘海، 星海 <动>

دېڭىز يۈزى 拔海، 面平海 <地>

دېڭىز يۈسۈنى 藻海 <植>

دېڭىز يىلان بېلىقى 鱼鳗海 <动>

دېڭىز يىلپىزى 豹海 <动>

دېڭىزچى 家海航②手水، 员海①〔静〕

دېڭىز - ئوكيان 洋海〔静〕

دېڭىز - ئوكيان بايلىقى 源资洋海

دېڭىز - ئوكيان بىئولوگىيىسى 生洋海 <生>
学物

دېڭىز - ئوكيان قانۇنى 法洋海 <法>

دېڭىز - ئوكيان كىلىماتولوگىيىسى 洋海 <气>
学候气

دېڭىز - ئوكيان كىلىماتى 候气性洋海 <气>

دېڭىز - ئوكيان گېئوخىمىيىسى 学化球地洋海

دېڭىز - ئوكيان مۇزلۇقى 川冰性洋海 <地>

دېڭىز - ئوكيان مۇھىتى 境环洋海 <地>

دېڭىز - ئوكيان مېتېئورولوگىيىسى 洋海 <气>
学象气

دېڭىز - ئوكيان ئىقتىسادشۇناسلىقى 海 <经>
学济经洋

دېلتا 洲角三 <地>〔静〕

دېلفىن 豚海 <动>〔静〕

دېلو 件案، 子案〔静〕

دېلو ئاغدۇرماق 案翻 <法>

دېلو ببجىرگۈچى 人案办 <法>
دېلو بېكىتمەك 案定 <法>
دېلو پاش قىلماق 案破 <法>
دېلو تۇرغۇزماق 案立 <法>
دېلو تۇغدۇرماق 案作，案犯 <法>
دېلىغۇل 心担，虑忧，恐惶②豫犹，踌躇①〔静〕
دېلىغۇل بولماق ①踌躇，豫犹；دېلىغۇل بولۇپ ئولتۇر- 干手动紧赶，了豫犹别．ماي ، دەرھال ئىشقا تۇتۇنساقچۇ 有他．心担，虑忧，恐惶②。吧 دېلىغۇل بولدى ئۇ سەل 。心担儿点
دېلىغۇل قىلماق 使豫犹，心担让；بۇ گەپ ئاكامنى دېلىغۇل قىلىپ قويدى ．了豫犹哥我使话这 。
دېلىغۇللۇق 心担，虑忧，恐惶②豫犹，踌躇①〔静〕
دېلىكەي 榜标，耀炫 <方>〔静〕
دېمەت 庚同，人龄同〔静〕
دېمەتلىك 庚同，人岁同；بىر ~ ئادەملەر 的岁同〔静〕
دېمەك[1] ①说〔动〕；道，讲，说；نېمە دەيسىز ؟ 么什说你 ؟ با- راي دېسە تېخى ، بارماي دېسە تېخى ．说 ، 行不也去说 ．بۇنى نېمە دەيمىز ؟ 个这 ；叫，作叫，作称②。行不也去 شىرنىڭ بالىسىنى ；嫌，为以③？么什叫 بالا ．<谚>，子孩是就子孩为以别，子孩的子狮叫也 بالا ئانىسىنى يامان دې- 。(子孩育教意注应谓意)子孩 ئىت ئىگىسىنى گاداي ．<谚>，儿不母嫌不，狗，凶 ④。“贫家嫌不狗，丑母嫌不儿”同喻；穷人主嫌不 。齐木鲁乌去想我．ئۇرۇمچىگە باراي دەيمەن ；想料，想 ئۇ بىز دېگەندەك ئۇزى يالغۇز كەلمەي ، تۆت ـ بەش ئادەم بىلەن كېلىپ قالسا قانداق قىلىمىز ؟ 那的想料们我像不果如他 ⑤？办么怎那，来起一人个五四跟是而 ，来自独样 ．因为，了为；بۇ يولدا مەن سىزنى دەپ كۆپ جاپا چەكتىم 。苦少不了吃你为我上路条这在 ئۇ ھاۋا سوغۇق دەپ 。命称人一第数单与⑥。来有没冷天为因他．كەلمەدى ．用连式令，现实将即作动为行示表；ئاش پىشاي دېدى ．饿没儿点差们我．ئاچلىقتىن ئۆلەي دېدۇق 。了熟快饭 。死 يامغۇر ياغاي دەۋاتىدۇ ．了雨下要；是就⑦。خىزمەت كۆرەش دېمەكتۇر ．工斗争是就作 。论⑧，管；يازنى ياز دېمەي ، قىشنى قىش دېمەي 不论冬夏
دېمەك[2] 〔助〕；说是就，见可，之总；~ ، ئادەمنىڭ ھاياتى ئۈچۈن ئىنتايىن زۆ ئۇنى تولۇقلىغۇچى بىرمۇنچە ئاممىلار بولۇشى لازىم ．多许及以液体种四要需存生的人，之总 素要充补 。
دېمەكچى 我……说要，说想；مېنىڭ ~ بولغىنىم ……是的说要
دېموكرات 士人主民，者义主主民，派主民〔静〕
دېموكراتلار پارتىيىسى 党主民
دېموكراتىزم 义主主民〔静〕
دېموكراتىزمچى 者义主主民〔静〕
دېموكراتىزملىق 的义主主民〔静〕
دېموكراتىك 举选主民 ~ سايلام 的主民〔静〕；
دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلار 派党主民
دېموكراتىك دۆلەت 家国主民
دېموكراتىك زات 士人主民
دېموكراتىك سىياسەت 政宪，治政主民
دېموكراتىك ئىسلاھات 革改主民
دېموكراتىك ئىنقىلاب 命革主民
دېموكراتىيە 主民〔静〕；~ ـ مەركەزلەشتۈرۈش توزۈمى 主民 制中集 / دېموكراتىيىنى كەڭ جارى قىلدۇرماق 广发扬民 ئەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى 人民民主专政 / 主 دېموكراتىيە ھوقۇقى 民主权利
دېموكراتىيلەشتۈرمەك 动使的态 «دېموكراتىيلەشمەك»
دېموكراتىيلەشتۈرۈلمەك 被的态 «دېموكراتىيلەشتۈرمەك»
دېموكراتىيلەشمەك 民主化〔动〕
دېمسجە 手助 <方>〔静〕
دېمسغىزا 心点的加间餐 <方>〔静〕
دېنگى 革登〔静〕
دېنگى قىزىتمىسى 热子公 <医>，热革登，热骨断，花花
دېھقان 民农〔静〕；汉稼庄，夫农，民农；دېھقانلار ھەرىكىتى 民农 动运 / دېھقانلار قوزغىلىڭى 义起民农
دېھقانلار جەمئىيىتى 会农
دېھقانلار كالېندارى 历农
دېھقانچىلىق 业农〔静〕；~ بىلەن كەڭ شۇغۇللانماق 办大业农
دېھقانچىلىق ئاپتوموبىلى 车用农
دېھقانچىلىق بېجى 税业农 <经>
دېھقانچىلىق دورىلىرى 药农
دېھقانچىلىق رايونى 区农
دېھقانچىلىق سايمانلىرى 具农 <机>
دېھقانچىلىق قىلماق 农务
دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى 机农，械机业农

دېھقانچىلىق مەۋسۈمى 时农 <农>
دېھقانچىلىق ھېرىسلىقى 义主农重 <经>
دېۋەك 人蠢 ～ ئادەم 呆痴，钝迟，的蠢〔静〕：
دېۋەڭلەشمەك 钝迟变，呆变〔动〕
دېۋەڭلىك 儿劲蠢〔静〕
دېۋەڭلىك قىلماق 事蠢干
دېۋەيلەشمەك «دېۋەيلىمەك» 的态同共：بىز زاكۇنى ئېتىمىز دەيمىز ، ئۇلار ئەتمەيسىلەر دەيدۇ ، بىر ـ بىرىمىزگە دېۋەيلىشىپ تىركىشىپ قالدۇق . 互相，堵让不们他，口闸堵要们我 来起了顶胁威 。
دېۋەيلىمەك 泅泅势气，人逼芒锋，人逼咄咄①〔静〕：ئۇ دېۋەيلەپ مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى. 我到来地泅泅势气他 。 ئۇلار خۇددى «قېرى كالا پىچاقتىن قورقماپتۇ» دېگەن. 前面 不牛老"出摆们他 . ئەك ئالپازدا ھىممىتقا دېۋەيلەپ يۈرەتتى (手举)② 。人逼咄咄提米伊着冲，势架的"砍刀怕
دېۋەڭشمەك 吓威鞭举 ～ قامچا كۆتۈرۈپ 吓威，唬吓：
دېۋىتماق 漾荡，晃摇 <古>〔动〕
دېۋىتىشماق 催 ～ ئاتنى (等马)：赶，催(踢时同脚双)〔动〕 马策，走快马
دېۋىرقاي 态同共的 «دېۋىتماق»
دېيەرلىك 香松，脂树〔静〕
دېيشمەك 若寥，有没乎几 ～ يوق：多不差，乎几〔静〕 星晨
دېيترىي 氚，氢重 <化>〔静〕
دېيىشمەك ① «دېمەك[1]»的态同共：ئۇلار بىرنېمىلەرنى دېيىشەتكەن . 妥谈：ھەرھالدا باشتا دېيىشىپ قويغان ياخشىراقمىكەن . 毕竟是还先事些好了妥谈。②么什着说在们他。 ③交涉：بۇ ئىش توغرۇلۇق كىم بىلەن دېيىشىمەن؟ 这事 涉交谁跟我？
دېيىلمەك 态动被的 «دېمەك[1]»
دىئاباز 岩绿辉 <地>〔静〕
دىئابېت 病尿糖 <医>〔静〕
دىئاپازون 域音 <艺>〔静〕
دىئاتوم 藻硅 <植>〔静〕
دىئاتومىت 土藻硅 <地>〔静〕
دىئاتېرمومېتىر 计热透 <医>〔静〕
دىئاتېرمىيە 法疗热透 <医>〔静〕
دىئارېپام 定安 <药>〔静〕
دىئافراگما = كېرىگەت
دىئاكرىتىك 下见

دىئاكرىتىك بەلگە 号符音发的母字 <语>
دىئاگرامما 表图〔静〕：ئىستاتىستىكلىق دىئاگراممىلار ۋە جەدۋەللەر 统计表图 / ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى كۆرسىتىدىغان 表图产生 ～
دىئاگنوز 断诊 <医>〔静〕
دىئاگنوز قويماق 断诊 <医>
دىئاگنوزشۇناسلىق 学断诊 <医>〔静〕
دىئاگونال 线角对 <数>〔静〕
دىئالوگ 白对，话对 <语>〔静〕
دىئالوگسىز 白对无，话对无〔静〕
دىئالوگلۇق 的白对有，的话对有〔静〕
دىئالېكت 言方 <语>〔静〕
دىئالېكت خەرىتىسى 图地言方 <语>
دىئالېكت لۇغىتى 典词言方 <语>
دىئالېكتشۇناس 家学言方 <语>〔静〕
دىئالېكتشۇناسلىق 学言方 <语>〔静〕
دىئالېكتىكا 法证辩 <哲>〔静〕
دىئالېكتىكىلىق 的证辩〔静〕
دىئالېكتىكىلىق پەلسەپە 学哲证辩 <哲>
دىئالېكتىكىلىق لوگىكا 辑逻证辩
دىئالېكتىكىلىق ماتېرىيالىزم 物唯证辩 <哲>
义主
دىئالېكتىكىلىق ئۇسۇل 法方证辩 <哲>
دىئامېتىر 径直 <数>〔静〕
دىئامېتىرلىق 的径直〔静〕
دىئامىن 胺元二 <化>〔静〕
دىبازول 唑巴地 <药>〔静〕
دىبەن 版底，片底 <艺>〔静〕
دىبىق 生寄桑 <植>〔静〕
دىپەي 牌底〔静〕
دىپەيدەك 地挺挺直：نېمە ～ تۇرىسەن ، ھوي لەقۋا ، مېھمانلارغا چاي قۇيمامسەن ! 笨喂，着站地挺挺直么怎！茶上人客给快，蛋 ！
دىپتېرىكس 虫百敌 <药>〔静〕
دىپساق 断续川 <植>〔静〕
دىپلوم 凭文，书证业毕〔静〕
دىپلومات (دىپلوماتى) 员人交外，家交外〔静〕
دىپلوماتىك 的交外：مۇناسىۋەت ئورناتماق 立建 ～ / 系关交外 节礼交外 ـ ئەدەپ قائىدە
دىپلوماتىك ئەلچىلەر ئۆمىكى 团使交外

دىپلوماتىك مۇناسىۋەت 国交、交邦、系关交外
دىپلوماتىك نوتا 通牒、照会
دىپلوماتىك ۋەكىل 外交代表
دىپلوماتىك يول 外交途径
دىپلوماتىيە 〔静〕外交：～ ساھەسى 外交界 / ～ ئەلچىلىرى 外交使节 / ～ ئەمەلدارى 外交官
دىپلوماتىيە خادىمى 外交人员
دىپلوماتىيە مىنىستىرلىكى 外交部
دىپلوماتىيلىك 〔静〕外交的
دىپلوماتىيلىك ئىمتىياز 外交特权
دىپلومسىز 〔静〕无文凭的、无书证业毕的
دىپلوملۇق 〔静〕有文凭的、有书证业毕的
دىپلوئىد 双倍体、二倍体 <牧>〔静〕
دىپول 偶极子 <电>〔静〕
دىت 〔静〕①鉴力赏：يازغۇچىلىق ～ 作家的赏力 ②心意：بۇ گەپلەر ئۇنىڭ دىتىغا ياقمىدى. 这些话不合他的心意 ، 计心有、眼心：دىتى بار 有心计 ③。意心的他眼 / ئۇ خېلىلا دىتى بار يىگىت. 小伙的计心有挺个是他。子儿眼心没、计心没 / تازىمۇ دىتىڭ يوق نېمە ئىكەنسەن. 伙家的儿眼心没个是真你。
دىتقا ياراشماق = دىتقا ياقماق
دىتقا ياقماق 中意、合口味、感兴趣：چىققان لايىق. 我中个一有没中象对的意。
دىتسىز 〔静〕没心眼的
دىتسىزلىق 〔静〕傻劲儿：دىتسىزلىقىڭنى قارا سېنىڭ! 你瞧你那个傻劲儿！
دىتلاتماق «دىتلىماق» 的使动态
دىتلاشماق «دىتلىماق» 的同共态
دىتلىق 〔静〕有心计、有儿眼心的：～ يىگىت 有计心的小伙子
دىتلىماق 〔动〕想、记惦、量估、模估、算盘、磨琢：ھەر بىر ئائىلە كىشىلىرى بۇ ئۆزگىرىشنىڭ ئۆزلىرىگە ئېلىپ كېلىدىغان پايدا ـ مەنپەئىتىنى دىتلاپ كۆرۈشتى. 这磨琢都人家每一变化的己自给会利弊得失。پاتمخان ئالدىغان نەرسىلىرىنى دىتلاپ بازارغا كەلدى. 要着算盘罕姆太帕去市集了。ئۇ نەچچە ئايدىن بېرى كۆڭلىدە ھېلىقى قىزنى دىتلاپ يۈرەتتى. 来西东的买记惦直一里心他来月个几娘姑个那着。
دىجورنى = نۆۋەتچى
دىجورنىلىق = نۆۋەتچىلىك
دىچۆلياك 凉确的〔静〕：～ كوپتا 衣衬女凉确的
دىخمارلىماق 搡搡推推 <方>〔动〕
دىدار (دىدارى) 〔静〕①貌容、颜容：～ كۆرۈشمەك 见面 / دىدارىغا ئىنتىزار بولماق 渴望见面 / كەم ～ 少见、久违：بۇ يەردە ئادەم دىدارىمۇ يوق. 志标、子影 <转>②：这方地会相见、面 <转>③。有没都影人个连：خەت يېرىم ～ . 一封信等于半次见面。 <谚>
دىدارلاشماق 面见、面会〔动〕
دىداكتىكا 法学教、论学教 <教>〔静〕
دىداكتىكىلىق 〔静〕①法学教的、论学教的：～ ئەسەر 作者法学教的、作者论学教的性诫劝②：بۇ يىگىت ئۆزىنىڭ ئاتا-ئانىسىغا «قۇتادغۇبىلىگ» ～ ئەسەردۇر. 性诫劝部一是《慧智乐福》的世醒。
دىدىم 新娘饰头 <古>〔静〕
دىر[1] 〔静〕钱本、金本：دىرى چىقماق 本够 / دىرىنى چىقىرالماسلىق 本还 / دىرىنى قايتۇرماق 本蚀、本亏 / سەن قانچىلىك ～ سالالايسەن؟ 你本钱少多出能？
دىر[2] 〔模〕嗵嗵、隆咕隆咕、瑟瑟：ئۆتۈۋاتقان پويىزلارنىڭ زەربىسىدىن يەرلەر ～ قىلىپ تىترەيتتى. 得震车火的过路抖直嗵嗵地。
دىراك (家学理物国英)克拉狄〔静〕
دىراك تەكلىمىسى 程方克拉狄 <数>
دىرايماق 搐抽、挛痉 <方>〔动〕
دىر ـ دىر (子样的抖发体肢容形)簌簌、簌簌〔模〕
دىر ـ دىر تىترىمەك 抖发瑟瑟
دىر ـ دىر قىلماق 颤动
دىررىدە 〔静〕瑟瑟地：ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ～ تىترەپ، كۆزلىرى ئاچچىق ياش بىلەن پەردىلەندى. 睛眼、着抖地瑟瑟身浑他。泪眼的酸辛层一了上蒙里。
دىرېكتور 理经 <经>〔静〕
دىرېكتورلۇق 职之理经〔静〕
دىرىژابىل 艇汽、艇飞〔静〕
دىرىژور 挥指(的队乐) <艺>〔静〕
دىرىژورلۇق 挥指 <艺>〔静〕
دىرىژورلۇق تايىقى 棒挥指 <艺>
دىرىژورلۇق سۇپىسى 台挥指 <艺>
دىرىژورلۇق قىلماق 挥指任、挥指 <艺>
دىرىڭ 〔模〕铛(音声的动震属金容形)、哪当：پولات چۈشۈق ～ قىلىپ يەرگە چۈشتى. 地在掉声一的"铛"筋钢。

。了上

دىرىلاش - دىرىلاش 啷啷哐，啷当啷当，零丁零丁〔模〕

دىرىڭشىدە 铛〔静〕：ئۇنىڭ قولىدىكى تۆمۈر پارچىسى ~ يەر- گە چۈشتى . 上地了到掉声一的铛铁块一的里手他 。

دىرىڭلاتماق «دىرىڭلىماق» 态动使的

دىرىڭلاشماق «دىرىڭلىماق» 态同共的

دىرىڭلىماق 响啷当啷当，响零丁零丁〔动〕

دىرىلداتماق «دىرىلدىماق» 态动使的

دىرىلداشماق «دىرىلدىماق» 态同共的

دىرىلدىماق 得响得响①〔动〕：بىر جىپ ماشىنا دىرىلداپ تۇراتى . 一辆车普吉里那在响得得响②。瑟瑟：ئۇ دىرىلداپ تىترەۋاتقان قوللىرىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇناتتى . 他藏隐想瑟瑟发抖的双手。

دىزىل 下见

دىزىل ماتور 机油柴 <机>

دىزىلىن 油柴轻，油柴 <机>〔静〕

دىزىلىن پومپىسى 泵油柴 <机>

دىزىلىن دىنامى 机电发油柴 <电>

دىزىلىن سۈزگۈچ 器清滤油柴 <机>

دىزىنتېرىيە 痢赤 <医>〔静〕

دىسپېرسىيە 散弥，散色 <物>〔静〕

دىسپېرسىيە تەڭلىمىسى 程方散色 <数>

دىستە 跟后鞋 <方>〔静〕

دىستېن 石宝蓝海 <矿>〔静〕

دىسسوتسىئاتسىيە ②解分，解离 <物，化>①〔静〕裂分(的中程过理心) <心>

دىسسېرتاتسىيە 文论位学：دوكتۇرلۇق دىسسېرتاتسىيىسى 博士文论

دىسسىمىلياتسىيە 用作化异，化异 <哲>〔静〕

دىسكا ②饼铁 <体>①〔静〕子盘一ئوق ~ بىر：盘 / سېيالكىنىڭ دىسكىسى 弹盘圆的机种播 / پىلىموتنىڭ دىسكىسى 枪机盘转的机话电号码

دىسكو 舞科斯迪 <艺>〔静〕

دىسكونت 现贴 <经>〔静〕

دىسكونت بانكىسى 行银现贴 <经>

دىسكونتلۇق 的现贴〔静〕

دىسكونتلۇق زايوم 券债现贴 <经>

دىسكىلىق 的盘有〔静〕：بەش ~ سېيالكا 的盘圆个五带

机种播

دىسكىلىق پىلىموت 枪机盘转 <军>

دىسكىلىق تېرنا 耙盘圆 <农>

دىسكىلىق سوقا 犁盘圆 <农>

دىشۋار (دىشۋارى) ①〔静〕：ئەجەب ~ ئىكەن . 太了难 。 ئىش 事难的，难困的，难艰

دىشۋارچىلىق 困〔静〕：نېمىدېگەن ~ يۇ！ 多有这呀难！

دىغ 胖肥，圆滚，圆溜瓜滚 <方>〔静〕

دىغىرلىماق 儿欢撒 <方>〔动〕

دىفتېرىيە 症喉白 <医>〔静〕：دىفتېرىيەگە گىرىپتار بولماق 患喉白症

دىفراكتومېتىر 计射衍 <物>〔静〕

دىفراكسىيە 射衍 <物>〔静〕

دىفراكسىيە ئانالىزى 析分射衍 <化>

دىفراكسىيە بۇلۇڭى 角射衍 <物>

دىفراكسىيە دەرىجىسى 级射衍 <物>

دىفراكسىيە نۇسخىسى 样图射衍 <物>

دىفراكسىيە ئېكرانى 屏射衍 <物>

دىففۇزور 器散扩，体射漫 <物>〔静〕

دىففۇزىيە ②射漫，散扩 <物>①〔静〕<生，化，物>用作散扩，散扩

دىففۇزىيە پومپىسى 泵散扩 <物>

دىففۇزىيە قانۇنى 律定散扩 <物>

دىففۇزىيە ئېقىمى 流散扩 <地>

دىففۇزىيىلىك 的散扩 <生，化，物>〔静〕

دىففۇزىيىلىك پارلىنىش 发蒸散扩 <化>

دىففۇزىيىلىگۈچ 器散扩 <化，物>〔静〕

دىففۇزىيىلىمەك 射漫，散扩〔动〕

دىففېرېنسىياتسىيە 用作异分 <地>〔静〕

دىففېرېنسىيال ~：分差 <物>②分微<数>①〔静〕كىرگۈزمەك 入输分差

دىففېرېنسىيال تەڭلىمە 程方分微 <数>

دىففېرېنسىيال كومپاراتور 器较比动差 <电>

دىففېرېنسىيال گېئومېتىرىيە 何几分微 <数>

دىففېرېنسىيە 化分 <生>②析解，解分①〔静〕

دىففېرېنسىيىلەنمەك «دىففېرېنسىيىلىمەك» 态动被的

دىففېرېنسىيىلىمەك 微求 <数>②解分，析解①〔动〕分微，数分

دىققەت 意注②听意注 ئاڭلىماق ~ بىلەن：意注①〔静〕

力：مېنىڭ پۈتۈن دىققىتىم سىزدىلا بولدى . 我的全部注意力都在中集你身上！ ~ ！دەپ كومان-
دا بەردى بەنجالىڭ . "正立！"军>③。正立：~ 说令下长班 。
دىققەت بولماق 急，安不燥焦，觉警：مەن سېنى ساق-
لاپ دىققەت بولدۇم . 了急等都你等我 。
دىققەت قىلماق 意注：بازارنىڭ تەڭشەش رولىنى جارى
قىلدۇرۇشقا دىققەت قىلىش كېرەك . 应该注意的场市挥发调作节用 。
دىققەتنى بۇرىماق 力意注移转
دىققەتنى بۇزماق 力意注乱打
دىققەتنى بۆلمەك ①力意注散分：ئۇنىڭ دىققىتىنى
بۆلۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن جىمجىت ئولتۇردۇم . 为了不分散他的注意力，我静静地坐着。②引起注意：كىچىك با-
لىنىڭ بىچارىلەرچە كۆزىنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرغان ھالىتى دىققە-
تىمنى بۆلدى . 小孩可怜的转溜溜滴睛眼引了起我相对的注意。
دىققەتنى تارتماق 意注起引
دىققەتنى چاچماق = دىققەتنى بۆلمەك
دىققەتنى قوزغىماق = دىققەتنى تارتماق
دىققەتنى يىغماق 神凝，力意注中集
دىققەتچىلىك 虑焦，燥焦〔静〕
دىققەتچىلىكتە قالماق 虑焦 安不神心，
دىققەتسىز 意注不，心留不，心小不〔静〕
دىققەتسىزلىك 意大，心小不，意注不〔静〕：ئۇ دىققەت-
سىزلىكتىن يىقىلىپ كەتتى . 了倒摔心小不他 。
دىققەتسىزلىك قىلماق 意大忽疏
دىققەت ـ ئېتىبار 意注，注关，听视，线视〔静〕：دىق-
قەت ـ ئېتىبارىنى بۇرىماق 线视移转 / دىققەت ـ ئېتىبارىنى
قوزغىماق 引起注意 / بىلەن قارىماق 重视，视正 / دىق-
قەت ـ ئېتىبارىنىڭ سىرتىدا قالدۇرماق 置之度外
دىقماق ①〔静〕的墩墩肉，的胖矮：~ ئادەم 又矮又胖
的人 / ~ قول 肉墩墩的(物植于用)粗矮②手：بىر
~ جىگدە 一棵沙枣树的粗矮
دىك (声步脚)噔〔模〕
دىكا 〔静〕<纺>卡涤：~ چاپان 衣上卡涤 / شىم 涤
子裤卡
دىكتاتور = مۇستەبىت
دىكتاتۇرا 〔静〕专政
دىكتور 〔静〕员音播
دىكتورلۇق 〔静〕作工音播：تېلېۋىزىيە دىكتورلۇقى 视电
音播
دىكتورلۇق قىلماق 员音播当，作工音播做
دىكتۇ 子袜皮 <古>〔静〕
دىك ـ دىك 噔噔〔模〕
دىككىدە 〔静〕地忽，地噌，地噔①：ئۇ ئورنىدىن ~ تۇرۇپ
كەتتى . 快 <转>②。来起了站下一地噌他：ئۇ ئىش
يېقىن ، كۆڭلۈڭ ئۇي تامىقى تارتىپ قالسا ، ~ كېلىشكىنىمۇ ئەپ-
لىسەك . 来回能就快很话的饭常家吃想，近方地那。
دىكىلدەتمەك 态动使的 «دىكىلدىمەك»
دىكىلدەشمەك 态同共的 «دىكىلدىمەك»
دىكىلدىمەك 跑小，走地噔噔〔动〕
دىكىلىمەك (为行衰猥)顶〔动〕
دىگەر 〔静〕三午下)礼晡 <宗>②钟点五四后午①
(拜礼次一的做钟点五至
دىگەلىمەك 结总 <方>〔动〕
دىگوشىن 辛高地 <药>〔静〕
دىگىتالىس 黄地洋，黄地毛 <药>〔静〕
دىگىلدەي 棚窝 <方>〔静〕
دىك 竖，直〔静〕②(声跳急，状跳急)噔①〔模〕
دىك تۇرماق 备准地惕警，立直
دىك قۇلاق 者通灵息消，者长朵耳
دىك ـ دىك 跑地噔噔 ~ يۈگۈرمەك (声步脚)噔噔〔模〕：
دىكزىيا 黄牛 <医>〔静〕
دىڭگايتماق 起翘 ~ قۇيرۇقىنى «دىڭگايماق» 态动使的：
巴尾
دىڭگايتىشماق 态同共的 «دىڭگايتماق»
دىڭگايماق 起翘巴尾 ~ قۇيرۇقى 起翘立直〔动〕：
دىڭگەك 支架脚三把 دىڭگەكنى تىكلىمەك 架脚三〔静〕：
来起
دىڭگۇس 踮一跛一〔模〕
دىڭگۇسلاتماق 一跛一马瘸让他 . ئۇ ئاقساق ئېتىنى
دىڭگۇسلىتىپ ، ئارانلا قونالغۇغا يېتىۋالدى . 店客了到赶易容不好地颠
。
دىڭگۇسلاشماق 态同共的 «دىڭگۇسلىماق»
دىڭگۇسلىماق 颠一跛一〔动〕
دىڭگەك 稳不(具家指)②的跛，的颠一跛一①〔静〕
腿子桌 . جوزىنىڭ پۇتى ~ بولۇپ قاپتۇ 当，的短腿条一：
。稳不
دىڭگۇكلاتماق 态动使的 «دىڭگۇكلىماق»
دىڭگۇكلاشماق 态同共的 «دىڭگۇكلىماق»

دىككۆكلىماق 〔动〕①一跛一瘸一、颠一跛一拐：ئۇ دىككۆكلاپ كېلىۋاتىدۇ . 他一颠一跛走来了。②不稳(具家)。

دىككىر 〔模〕噔咯

دىككىر ـ دىككىر 〔模〕噔咯噔咯

دىككىرلاتماق «دىككىرلىماق»的使动态

دىككىرلىماق 〔动〕响作噔咯

دىككىل 〔静〕长又直又

دىككىيىشماق «دىككايماق»的共同态

دىككىدە 〔静〕地噌、地噔：زېرەك توشقان ~ سەكرەپ چۈپ-لۈككە چۈشتى . 机灵的兔子一地噌一地噔跳下了草丛。

دىكىلدىماق 〔动〕响作噔噔

دىل 〔静〕心、眼心、地心、坎心、肠心、灵心、感：ساپ ~ / دىلى بۇزۇق 灵心的洁纯 / 坏肠心、坏眼心 . دىلى بىرنەچچە ئىشى بار . 他有几件心事 。＜谚＞齐心者成事 。＜谚＞ دىلى ئوچۇقنىڭ قولى ئوچۇق ، ئەل سۆيگەننىڭ يولى . 阻无通畅人的戴爱民人，方大慨慷人的洁纯地心 。

دىل ئاغرىماق = كۆڭۈل ئاغرىماق

دىل باغلانماق 慕爱、心倾

دىل تارتماق = كۆڭۈل تارتماق

دىل تەسكىن تاپماق 放心下来、地了落头石块一：بۇ خەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن سارىخان ئاچچىقىنى كۆڭۈل ئاسمىنىدىكى بۇلۇتلار تارقاپ ، دىلى تەسكىن تېپىپ ، پۈت ـ قوللىرىغا ماغدۇر كىرگەندەك بولدى . 读了这封信后，萨日朗大罕头心婶的劲了有也脚手象好，来心下放才这她，散雾开云儿。

دىل چېكىلمەك = دىل ئاغرىماق

دىل رەنجىمەك 心伤、不快痛：يۇرتتا دىلىم رەنجىپ بۇ شەھەرگە كەلدىم . 市城座这到来才快痛不乡家在我 。

دىل سۆنماق = كۆڭۈل سۆنماق

دىل سۇ ئىچمەك 足意满心、快愉情心＜成＞：بولغۇسى كېلىن قىزىنىڭ ئۆزىنى ئىززەت ـ ھۆرمەت قىلىشىدىن بۇۋاينىڭ دىلى سۇ ئىچىپ خۇشاللىققا چۆمەتتى . 到看家人老地足意满心就也，敬尊是很己自对妇媳儿的来未。了中之乐欢在浸沉

دىل سۆيۈنمەك 开心、心高自暗、欢喜：گۈلسۇمخان ئاچا دىلى سۆيۈنۈپ ، ئېتىخارلىق بىلەن ئورنىدىن قىمىرلاپ قويدى . 座在地豪自、兴高自暗禁不婶大罕姆苏丽古。子身下一了动挪上位

دىلغا پۈكمەك = كۆڭۈلگە پۈكمەك

دىل ئىرىمەك 心动、来下软心＜成＞：بۇ سۆز ئۇنىڭ دىلىنى ئىرىتتى . 了软心的他使话句这。ړەيھان گۈلنىڭ دىلى تالىپقا ئوخشاشلارنىڭ خېتىگە ئىرىپ كەتمەيتتى . 信来的人等普力塔为有没心的丽古汉依热。动所

دىل ئېزىلمەك 了透心伤、心痛

دىل يايرىماق 气吐眉扬、放怒花心

دىل يورۇماق 然豁、开顿塞茅、堂亮里心＜成＞：ھەممەيلەننىڭ دىلى يورۇپ ، ئۇلىيا بوۋاينى تاۋاپ قىلىشقا باشلىدى . 朗开：众人的心开然豁神老起拜参始开便、朗开然豁心的人。了仙

دىلى نازۇك 弱脆情感

دىلى يۇمشاق = كۆڭلى يۇمشاق

دىلا 面斜的出刨周四框门及板门＜建＞〔静〕

دىلئارام (دىلئارامى) 〔静〕欣欢、乐欢：مۇزىكا مېنىڭ كۆڭ-قۇدرىتىم ، دىلئارامىم . 乐欢的我、量力的我是乐音。

دىلئازار 〔静〕①伤心人者：دىلئازاردىن خۇدا بىزار . 恓苦、屈委②。者心人伤恶厌达胡＜谚＞

دىلباش 疮牙马＜古＞〔静〕

دىلبەر 〔静〕人上心③人佳、人美②丽俏、美秀①

دىلتار (دىلتارى) 〔静〕塔勒迪＜艺＞②曲心、弦心①(器乐拨弹式新族尔吾维种一)尔

دىلجەم 〔静〕快愉、心舒、心安、心放：شاھ ~ بولالماي ، ئون مىڭ ئاتلىق لەشكەرنى بەھرامنى ئىزدەشكە ئاتلاندۇردى . 皇。木拉合拜找去兵骑万一人投、下不心放上

دىلچىق 蒂阴＜理生＞〔静〕

دىلخەستە 的苦痛、的心伤、的恼烦〔静〕

دىلخەستە بولماق 苦痛、心伤、恼烦

دىلخەستە قىلماق 苦痛使、心伤使、恼烦使

دىلخەستىلىك 苦痛、心伤、恼烦〔静〕

دىلخىراج (دىلخراجى) 〔静〕吾维)吉拉赫里迪＜艺＞(一之曲乐间民族尔

دىلدار (دىلدارى) 〔静〕意、人上心②的爱钟、的爱心①

دىلرەبا (دىلرەباسى) 〔静〕人中②的人动、的爱心、的爱亲①

دىلرەبا 人佳、丽佳、女美、人美

دىلشاد 虑无忧无、喜欣、心欢〔静〕

دىلشادلىق 虑无忧无、喜欣、乐欢、心欢〔静〕

دىلكەش 〔静〕～：的心贴、的心倾、的心知、的己知①人引吸、的人动③人心知、己知②友朋心知

ئاغىنە 的心开、的调曲的人动 مۇقام ~ ：

دىلكەش بولماق 心关，近亲
دىلكەشتۈرمەك 人引吸，人动②心知①〔静〕
دىلكەشلىك 人的良善地心 ساپ ~ كىشى 的心：〔静〕
دىلىق 棉涤 ~ / پاختا ئارىلاشمىسى 纶涤 <纺>〔静〕
دىلۇن 毛涤 يۇڭ ئارىلاشمىسى
دىلىۋوش 疔舌牛 <方>〔静〕
دىماق 腔鼻 <理生>〔静〕
دىماق تاۋۇشى 音鼻 <语>
دىماق قاقماق 鼻以之嗤 <成>
دىمىقىدىن دۇت چىقارماق 兜了不吃让 <成>
走着
دىمىقى ئۆسمەك 张嚣焰气，扬气高趾 <成>
دىمىقى ئۆستۈن 盛，扬气高趾，足十气神 <成>
人凌气
دىماقلاشتۇرماق 态动使的 «دىماقلاشماق»
دىماقلاشماق 化鼻 <语>〔动〕
دىماقلاشقان سوزۇق تاۋۇش 音元化鼻 <语>
دىم - دام 瞪迷，糊迷 <方>〔静〕
دىمېتىلامىن 胺甲二 <化>〔静〕
دىمىق 子房的热闷，的闷〔静〕 ئۆي ~ 的热闷： / 气天的热闷 سىلەرنىڭ بۇ قونالغۇ ~ ھەم تار ئىكەن . 你。窄又闷又处住个这们
دىمىقتا 人的郁抑 ~ ئادەم 郁抑 <转>②闷①〔静〕
日的郁阴 كۈنلەر ~ 痛苦，郁阴，闷郁 <转>③
子日的苦痛，子
دىمىقتا بولماق 烦，闷郁，抑压： ئۇنىڭ دەستىدىن مەن دىمىقتا بولۇپ كەتتىم . 抑压很得搞我把他。
دىمىقتۇرماق 态动使的 «دىمىقماق»
دىمىقتىلىق 闷沉，郁抑②闷①〔静〕
دىمىقلىق 闷，闷〔静〕 ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقى ۋە دىمىقلىقى سەۋەبىدىن ئۇلارنىڭ تەشنالىقى ئارتىپتۇ . 他，热闷气天于由。熬难渴口们
دىمىقماق 憋：ئۇ ئۆيدە دىمىقىپ ، پېشانىلىرىدىن تەر تامچىلاشقا باشلىدى . 汗淌始开头额得闷里屋在他。
地乐不闷闷 ئولتۇرماق 闷郁，郁抑 <转>②
着坐
دىن 教，教宗 <哲>〔静〕
دىن پەلسەپىسى 学哲教宗 <哲>
دىن پىسىخولوگىيىسى 学理心教宗 <心>
دىن تارقاتقۇچى 士教传，者教传
دىن جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社教宗
دىن نەزەريىسى 论理教宗
دىن ئىلمى 学教宗
دىنا (位单的力)因达 <物>〔静〕 (دىناسى)
دىنارشەربىتى 浆糖儿娜迪炎消 <药>〔静〕
دىنام 发装安 ~ ئورناتماق 发：机电 <机>〔静〕 (دىنامى)
机电发力风 / شامال دىنامى
دىناموموتور 机电发动电 <机，电>〔静〕
دىناموسېتىر 仪功测 <交>〔静〕
دىنامىكا 学力动 <物>〔静〕
دىنامىكىلىق 的力动〔静〕
دىنامىكىلىق بېسىم 压动 <物>
دىنامىكىلىق كىلىماتولوگىيە 学候气力动 <气>
دىنامىكىلىق گېئولوگىيە 学质地力动 <地>
دىنامىكىلىق مېتېئورولوگىيە 学象气力动 <气>
دىنامىكىلىق ئۆزگىرىشچان مىقدار 力动 <物>
量变学
دىنامىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق 经态动 <经>
学济
دىندار 人的教信，徒教〔静〕 ~ ئادەم 的教信：
دىندارلىق 教信〔静〕
دىنداش 者教宗一同〔静〕
دىنسىز 的教信不〔静〕
دىنسىزلىق 教信不〔静〕
دىنشۇناس 家学教宗〔静〕
دىنشۇناسلىق 学教宗：〔静〕 خېلى بۇرۇنلا فولكلور بىلەن دىنشۇناسلىقنىڭ يانداش پەنلىك مۇناسىۋىتى شەكىللەنگەن . 俗民。科学的邻相了成就早很学教宗和学
دىنوزاۋۇر 龙恐 <动>〔静〕
دىنىي 的教宗〔静〕 خۇراپات ~ / 信迷教宗 پاسسىپلىق ~ / 动活教宗 ھاكىمىيەتچىلىك ~ / 义主权教 ئېتىقاد ئەركىنلىكى 由自仰信教宗
دىنىي ئاتا 父教
دىنىي ئەسەبىيلىك 热狂教宗
دىنىي ئەقىدە 义教 <哲>
دىنىي پسىخولوگىيە 学理心教宗 <心>
دىنىي تۈس 彩色教宗 <哲>
دىنىي چۈشەنچە 念观教宗 <哲>
دىنىي دۇنياقاراش 观界世教宗 <哲>
دىنىي سىمۇول 征象教宗 <哲>

دىنىي مەزھەپ 派教 <哲>
دىنىي مۇراسىم 式仪教宗
دىنىي ھېسسىيات 情感教宗 <哲>
دىنىي ئېتىقاد 仰信教宗 <哲>
دىنىي ئىسلاھات 革改教宗 <哲>
دىئوپتريكا 学光折، 学光屈 <物>〔静〕
دىئوپسىد 石辉透 <地>〔静〕
دىئود 管级二 <电>〔静〕
دىئورىت 岩长闪 <地>〔静〕
دېۋار (دېۋارى) 〔静〕 ①墙围، 墙隔②壁：ئاشقازان دېۋارى 胃壁 / سىلىندىر دېۋارى 汽缸壁
دىۋان[1] (دېۋانى) 〔静〕 <文>集汇، 编汇، 子集، 集诗：ھۆججەت دېۋانلىرى 集诗依瓦纳
دىۋان[2] 〔静〕 <建>椅软长، 发沙长：ئۇ دېۋانغا كېلىپ ئولتۇردى . 上发沙到坐来过走他 。
دىۋان[3] 〔静〕 宫王، 宫皇：پادىشاھ دېۋانغا كىرىپ تەختكە ئولتۇردى . 座宝上坐宫王进走帝皇 。
دىۋانە 子花叫، 丐乞 〔静〕
دىۋانبېگى 帐司(宫王)، 簿主 <古>〔静〕
دىۋانىلەرچە 地般丐乞 〔静〕
دىۋانچىلىق 讨乞 〔静〕
دىۋانچىلىق قىلماق 乞行، 讨乞
دىۋانىلىك = دىۋانچىلىق

دېۋە 魔恶، 怪妖، 鬼魔(的中话神)〔静〕
دېۋە - پەرى 怪鬼魔妖، 魍魉魅魑 〔静〕
دېۋىنماق 走狗 . ئىت ئادەمگە دېۋىنىپ كەلدى：威发①〔动〕扑②。威发人朝来过 。去扑们丁兵向人青年的首为提拉巴 . باراتباشلىق ياشلار چېرىكلەرگە دېۋىندى
دېۋىنىشماق 态同共的 «دېۋىنماق»
دېئېلېكترىك 介، 体介电، 质介电 <地، 物>〔静〕 性电
دېئىزوپروپلامىن 乐肝 <药>〔静〕
دېيار (دىيارى) 〔静〕 国祖، 土故، 乡故، 国故
دىيانەت 〔静〕 洁廉، 耻廉، 心良、知良①：دىيانىتى يار ئادەم / 人的知良有 / ～ 耻廉失丧 يوقاتماق
义教守恪، 诚虔②士之洁廉 ئىگىسى
دىيانەتسىز 的诚虔不②的知良没، 的心良没①〔静〕
دىيانەتسىزلىك 诚虔不②知良无، 心良没①〔静〕
دىيانەتلىك 〔静〕 ، 的耻廉有، 的知良有، 的心良有①
، سىز ئەمدىلا ھەج قىلىپ كەلدىڭىز ، سىز 的诚虔②的洁廉：
。人的诚虔个是你، 来回觐朝刚你 . ئادەم ～
دىيۇم 吋، 寸英 〔静〕
دىيۇملۇق 寸英四十 تېلېۋىزور ～ ئون تۆت 〔静〕 的寸英：的机视电

ر ①维吾尔文字母表中第十个字母，称名字母②
راپاۋەت 〔静〕善行、恩惠、持扶、助扶：ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلار خەلقى قىينىچىلىقتا قالدى ، قولۇڭدىن كەلسە راپاۋەتلىكنى ئايىما . 灾区人民遇到困难要尽力扶助 。
راپاۋەت قىلماق 善行、施恩、给好处
راپاۋەت كۆرمەك 受恩惠
راپاۋەتچىلىك 〔静〕恩惠、善事、善举
راپسودىيە 〈艺〉〔静〕狂想曲
راپىس 〈植〉〔静〕棕竹
راپىس پالمىسى = راپىس
راتسىئونال 〔静〕有理 〈数〉
راتسىئونال تەڭلىمە 有理方程 〈数〉
راتسىئونال سان 有理数 〈数〉
راتسىئونال فۇنكسىيە 有理函数 〈数〉
راتسىئونال ئىپادە 有理式 〈数〉
راخاب (راخابى) = دوغاپ
راخابچى = دوغاپچى
راخابچىلىق = دوغاپچىلىق
راخىت = دوك كېسىلى
رادار (رادارى) 〈军〉〔静〕雷达
رادار پونكىتى 雷达站
رادار مېتېئورولوگىيىسى 〈气〉雷达气象学
رادارلىق 〔静〕雷达的
رادارلىق قارشىلاشماق 〈军〉雷达对抗
رادون 〈化〉〔静〕氡
رادىئاتسىيە 〈物〉〔静〕射线、射放
رادىئاتسىيە بېسىمى 〈物〉压射线
رادىئاتسىيە بىئولوگىيىسى 生物学射线
رادىئاتسىيە تەڭپۇڭلۇقى 〈物〉平衡射线
رادىئاتسىيە خىمىيىسى 化学射线
رادىئاتسىيە قاتلىمى 〈气〉层射线
رادىئاتسىيە قارشىلىقى 〈物〉电阻射线
رادىئاتسىيە قۇۋۋىتى 〈物〉功率射线
رادىئاتسىيە كېسەللىكى 〈医〉射放病
رادىئاتسىيە كىلىماتى 〈气〉气候射线
رادىئاتسىيە گېنىتىكىسى 遗传学射线
رادىئاتسىيە مەنبەسى 射线源
رادىئاتسىيە مەيدانى 〈物〉场射线
رادىئاتسىيە ئېقىمى 〈物〉通量射线
رادىئاتسىيە ئېنېرگىيىسى 〈物〉能射线
رادىئاتسىيە ئىسخېمىسى 〈物〉图向方射线、图射线
رادىئاتسىيە ئىسسىقلىقى 〈气〉热射线
رادىئاتسىيىلەنمەك 〈动〉受射线激
رادىئاتسىيىلىك 〔静〕〈物〉射线的、射放的
رادىئاتسىيىلىك ئاتموسفېرا 〈气〉大气射线

رادىئاتسىيىلىك تۈمان 雾射辐 <气>
رادىئاتسىيىلىك ساقلاش 藏保射辐 <农>
رادىئاتسىيىلىك قىراۋ 霜射辐 <气>
رادىئاتور 箱水(车汽)、器热散 <机>〔静〕
رادىئال 的向径 <物>〔静〕
رادىئال تېزلىك 度速向径 <物>
رادىئال تېزلىنىش 度速加向径 <物>
رادىئال قۇدۇق 井状射放 <地>
رادىئال يۇنىلىش 向径 <水>
رادىئان (رادىئانى) 度弧 <数>〔静〕
رادىئانت 点射辐 <天>〔静〕
رادىپ 组词或词一同的后脚韵于用复反 <文>〔静〕
رادىست 员务话电线无、员务报电线无 〔静〕
رادىستلىق «رادىست»的抽象名词：～ 技务话 تېخنىكىسى 作工务话作 قىلماق ～ / 术技务报、术
رادىكال[1] 进急、进激 〔静〕
رادىكال جۇغراپىيە 学理地进激 <地>
رادىكاللار پارتىيىسى 党进激
رادىكال ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经进激 <经>
رادىكال[2] ① 〔静〕 <数> ② 式根、号根 <化>基、团子原、根
رادىكاللار گۇرۇپپىسى 团基 <化>
رادىكاللىق ① 〔静〕 <物>①机音收 ② 电线无 <气>雾射辐 <藏保射辐 <农> 霜射辐 <气> 箱水(车汽)、器热散 <机>〔静〕 的向径 <物>〔静〕 度速向径 <物> 度速加向径 <物> 井状射放 <地> 向径 <水> 度弧 <数>〔静〕 点射辐 <天>〔静〕 组词或词一同的后脚韵于用复反 <文>〔静〕 员务话电线无、员务报电线无 〔静〕 技务话 «رادىست»的抽象名词：～ تېخنىكىسى 作工务话作 قىلماق ～ / 术技务报、术 进急、进激 〔静〕 学理地进激 <地> 党进激 学济经进激 <经> 式根、号根 <数> ①〔静〕 <化>②基、团子原、根 团基 <化> ③播广：～ تېلېۋىزىيە广播 / 视电播广 پروگراممىسى 目节播广 ئاستىرونومىيە 电射、学文天电线无 <天> 学文天 播广电线无 ئاڭلىتىش 器射发电线无 <物> تارقاتقۇچ 波电线无 <物> دولقۇنى 口窗电射 <天>〔静〕 رۇجىكى 学理物电线无 <物> فىزىكا 道频线无 <物> قانىلى 机音收电线无 <物> قوبۇللىغۇچ 剧播广 <艺> تىياتىرى 操体播广 <体> گىمناستىكىسى 育教播广 <教> ماۋارىپى 台电播广 ئىستانسىسى
رادىئوئاكتىپ 射放、性射放 <物>〔静〕
رادىئوئاكتىپ تاشلاندۇق 物弃废性射放 <物>、物废性射放
رادىئوئاكتىپ زەررىچە 粒微性射放 <物>
رادىئوئاكتىپ كېسەللىكى 病射放 <医>
رادىئوئاكتىپ ماددا 质物性射放 <物>
رادىئوئاكتىپ مەنبە 源射放 <物>
رادىئوئاكتىپ نۇر 线射放 <物>
رادىئوئاكتىپ ئېلېمېنت 素元性射放 <化>
رادىئوئاكتىپ ئىزوتوپ 素位同性射放 <化>
رادىئوئاكتىپلىق 的性射放 <物>〔静〕
رادىئوئاكتىپلىق بۇلغىنىش 染污性射放
رادىئوئاكتىپلىق چارلاش 探勘性射放 <矿>
رادىئوئاكتىپلىق خىمىيە 学化射放 <化>
رادىئوئاكتىپلىق داۋالاش 疗治射放 <医>
رادىئوئاكتىپلىق مىنېرال 物矿性射放 <矿>
رادىئوبىئولوگىيە 学物生射放 〔静〕
رادىئوپروژېكتور 灯照探电线无 <军>〔静〕
رادىئوتېخنىكا 程工电线无、术技电线无 <物>〔静〕
رادىئوتېلېسكوپ 镜远望电射 <天>〔静〕
رادىئوتېلېفون 话电线无 〔静〕
رادىئوتېلېگرامما 报电线无 〔静〕
رادىئوچاستوتا 频射 <物>〔静〕
رادىئوزوند 仪空挥电线无 <气>〔静〕
رادىئوفوتوگرافىيە 真传电线无 〔静〕
رادىئوگراف 象照线射放 〔静〕
رادىئوگرامما 报电线无 〔静〕
رادىئولاشتۇرۇلماق «رادىئولاشتۇرماق»的态动被的
رادىئولاشتۇرماق «رادىئولاشماق»的态动使的
رادىئولاشماق 化播广 〔动〕
رادىئولوكاتور 器位定电线无 〔静〕
رادىئولوگىيە 学射放 <物>〔静〕
رادىئولۇق 的机音收有、的机音收带 〔静〕
رادىئولۇق تېئودولىت 仪纬经电线无 <天>
رادىئولۇق ئۇنتالغۇ 机用两录收
رادىئولىز 解分射辐 〔静〕
رادىئولىيارىيە 虫射放 <动>〔静〕
رادىئومېتېئورولوگىيە 学象气电线无 <气>〔静〕

رادىئومېتىر 计射辐〔静〕
رادىئومېتىرىيە 定测量射放，学量度射辐<物>〔静〕学
رادىئوئۇزىلى 站播广〔静〕
رادىئوئىكولوگىيە 学态生射放〔静〕
رادىئۇس 径半<数>〔静〕
رادىئۇس ئۇرۇنىكى 板样径半<数>
رازۋېدكا 察侦间夜～：察侦<法，军>〔静〕كەچلىك
رازۋېدكا ئايروپىلانى 机察侦<军>
رازۋېدكا پونكىتى 所察观<军>
رازۋېدكا فىلىمى 片探侦<艺>
رازۋېدكا قىسمى 队部察侦<军>
رازۋېدكا قاراۋۇلى 哨察观<军>
رازۋېدكا قىلماق 侦察：侦空中～
察 / يەر تۈزۈلۈشىنى ～ 形地察侦
رازۋېدكاشۇناس 家学察侦〔静〕
رازۋېدكاشۇناسلىق 学察侦〔静〕
رازۋېدكىچى 探侦，兵察侦，员察侦<军>〔静〕
رازۋېدكىچىلىق 作工察侦〔静〕
رازى ①满意，意愿，意乐：〔静〕مەن ئۆز تۈرمۇشۇمدىن ～ 般：～ تويماق / 饱过得吃；饱太得吃 ～ مەن．چارچىدىم．了累太我 。气脾发大他．ئۇ ～ ئاچچىقلاندى 。场一了干大天今们我．ئۆيۈننىمىك ～ بىز ～ ئىشلىدۇق 。候时的闹热最戏 / دۇشمەنگە ～ زەربە قىزغىن ۋاقتى 痛们我．ئويىنىدۇق ～ بىر كۈن / 人敌击打狠狠 بەرمەك 他等我．天一了玩地快 。年一了等整整 ～ مەن ئۇنى بىر يىل كۈتتۈم
راسەن 香木土<植>〔静〕
راست ①〔静〕的真，的实真：～ گەپ / 话实，话真 بۇ راستمۇ？这是吗的真？～ ئېيتتىمىك قۇتۇلدۇڭ ، يالغان ئېيتتىڭ تۇتۇلدۇڭ．②捉被话谎说，脱解话实说<谚>。了来真当他．～ شۇ ۋاقىتتا بۇ ئىشنى ～ بىلمەيتتىم．事这道知不在实我时当。ئاخشىمى ئېيتىلغان سۆز خوتۇنىمىڭ ～ ، كۈندۈزى ئېيتىلغان سۆز ئانىڭ ～ 说妈妈天白，真当话的说婆老上晚<谚>。真当话的
راست پاي 股实<经>
راست پۇل 币真<经>
راست مېۋە 果真<植>
راستىنى ئېيتقاندا 话实老说，话实说，的在实说
راستتىن 在实，实确，真当〔静〕：～ ۋاقتىڭىز يوقمۇ？你。了走实确他．～ كېتىپ قالدى 当确候时小你．سىزكىچىكىڭىزدە راستتىنلا ياخشى بالا ئىدىڭىز 子孩好个是实 。
راستچىل 的实诚，的诚真：～ ئادەم 人的实诚
راستچىللىق 诚真，实诚〔静〕：～ گۈزەل ئەخلاق 是实诚．德美 。

رازىلىق ①〔静〕意同，意满，同赞：～ دوستلۇققا ئاپىرىدۇ ، نارازىلىق دۇشمەنلىككە．不，谊情来带意满<谚>．意敌成促满 。
رازىلىق ئالماق 唤口要，解谅
رازىلىق بەرمەك 唤口给
رازىلىق سورىماق 唤口要
رازىلىقسىز 意同经未：ئۆيدىكىلەر مېنى رازىلىقىمسىزلا ئۆيلەپ قويۇشتى．家了成我给就意同我经未人里家 。
رازىمەن 意满〔静〕
رازىمەنلىك 意满〔静〕，足知：ئۇنىڭ چىرايىدا ～ ئالامەتلىرى پەيدا بولدى．色神的意满了出露上脸的他 。ئۇ ～ بىلەن ئالماسىنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ تۇتتى．手双用地意满他 。手的斯马力阿了住握
راسا 一了过超面方度强，度程在作动为行示表〔静〕般：～ تويماق / 饱过得吃；饱太得吃 ～ مەن چارچىدىم．了累太我 。气脾发大他．ئۇ ～ ئاچچىقلاندى 。场一了干大天今们我．بىز ～ ئىشلىدۇق 。候时的闹热最戏 / دۇشمەنگە ～ زەربە قىزغىن ۋاقتى 痛们我．ئويىنىدۇق ～ بىر كۈن / 人敌击打狠狠 بەرمەك 他等我．天一了玩地快 。年一了等整整 ～ مەن ئۇنى بىر يىل كۈتتۈم
راسەن 香木土<植>〔静〕
راست ①〔静〕的真，的实真：～ گەپ / 话实，话真 بۇ راستمۇ？这是吗的真？～ ئېيتتىمىك قۇتۇلدۇڭ ، يالغان ئېيتتىڭ تۇتۇلدۇڭ．②捉被话谎说，脱解话实说<谚>。了来真当他．～ شۇ ۋاقىتتا بۇ ئىشنى ～ بىلمەيتتىم．事这道知不在实我时当。ئاخشىمى ئېيتىلغان سۆز خوتۇنىمىڭ ～ ، كۈندۈزى ئېيتىلغان سۆز ئانىڭ ～ 说妈妈天白，真当话的说婆老上晚<谚>。真当话的
راست پاي 股实<经>
راست پۇل 币真<经>
راست مېۋە 果真<植>
راستىنى ئېيتقاندا 话实老说，话实说，的在实说
راستتىن 在实，实确，真当〔静〕：～ ۋاقتىڭىز يوقمۇ？你。了走实确他．～ كېتىپ قالدى 当确候时小你．سىزكىچىكىڭىزدە راستتىنلا ياخشى بالا ئىدىڭىز 子孩好个是实 。
راستچىل 的实诚，的诚真：～ ئادەم 人的实诚
راستچىللىق 诚真，实诚〔静〕：～ گۈزەل ئەخلاق 是实诚．德美 。

رازى - رىزا 足知，意满〔静〕
رازى - رىزالىق ①〔静〕意满，愿情，愿自，愿意，解谅②口唤，临)的前终宽恕
رازىلاشماق 愿祝相互，解谅相互〔动〕：ئۇلار رازىلىشىپ خوشلاشتى．别而愿祝相互们他 。

راستلا 〔静〕的真，没错：ساۋۇت ~ غۇلجىغا كەتتى．伍萨的真提伊宁了去。

راستلىق 〔静〕真①，实真：~ ھەقلىق．<谚>就实真 ②意诚，诚真。理道有真人 <谚>：راۋانلىق ~．<谚>意诚，诚真人。راستلىقى ئاز كىشىنىڭ دوستلۇقى ئاز．通畅事，诚少谊情，少意诚。

راست ـ يالغان 〔静〕真假，真伪：راست ـ يالغانىنى پەرق ئېتەلمەسلىك 真伪辨难

راسچوت 〔静〕<经>结，算：~ باشقۇرماق 结管理

راسچوت بانكىسى <经>结算，行银换交行银算清

راسچوت پۇلى <经>结算货币

راسچوت ھاۋالىسى <经>结算清，行银换交

راسچوت ئىسچوتى <经>结单

راسخوت 〔静〕费，用费：يول راسخوتى 路费 / داۋالاش راسخوتى 医疗费 / تۇرمۇش راسخوتى 生活费

راسخوت قىلماق 花销

راسخوتسىز 〔静〕没费供提有

راسخودومبر 〔静〕<石>流量计

راسكار 〔静〕准备

راسكارلىق 〔静〕①裁剪，制缝②缝制（给）打（鞋皮的制

راسكارلىقى توي 婚事的准备③光备：备准

راسلاتماق «راسلىماق»的使动态

راسلاشماق «راسلىماق»的共同态：ئەتىسى ئۇلار ئەتىگەن تۇ-رۇپ ، ئۇچاققا ئوت يېقىپ تاماق راسلاشتى．第二天他们都一起早来，点火灶着，准备早餐。

راسلاقلىق 〔静〕的好备：ماتېرىيال ~ / 料材的好备 ~ / 饭的成现 ئاش ~ / 馓的打未尚而好备准已 نان

راسلانماق «راسلىماق»的被动态：قورۇما راسلاندى．炒已菜好。了好置布室议会．مەجلىسخانا راسلاندى．

راسلىماق 〔动〕①准备：ماتېرىيال ~ 备料 / تاماق ~ 备饭 / نان ~ 馓做 / ھۇجرىنى ~ 收拾②室内拾收整，拾理：ئۇ كىيىملىرىنى راسلۇۋېلىپ سىرتقا چىقىپ كەتتى．他整出了走服衣好理。

راك[1] 〔静〕<动>虾

راك[2] (راكى) 〔静〕<医>癌：~ ھۈجەيرىسى 胞细癌 / جىگەر راكى 肝癌

راك[3] 〔静〕<艺>（克拉维尔二十木卡姆套部一第曲）：~ مۇقامى 拉克木卡姆

راكېتا 〔静〕箭火

راكېتا توپ <军>火箭炮

راكېتسسمان 〔静〕火箭的状

راكېتسسمان چاقماق <气>闪状箭火电

راگازا 〈方〉〔静〕拉呱，呱闲，聊淡扯

رالاشتۇرماق «رالاشماق»的使动态

رالاشماق 〔动〕商，妥谈定

رالماق ①〈方〉〔动〕弄践②脏凌，踏辱

رام[1] (رامى) 〔静〕①框，框，檩 ئەينەك / رامى 窗框车，身车（的车行自，车汽）②镜框 رامى

رام[2] 〔静〕①贴服，从顺：پۇقرالار ئۇنىڭغا ~ ئىدى．百姓都顺从他。②惯，熟：بۇ سۆز ئۇنىڭ قۇلىقىغا ~ 这话听惯已他了。

رام بولماق 贴服，从顺，心倾：مەن ئۇنىڭغا رام بولۇپ قالدىم．我于心倾他。

رام قىلماق 笼络：ئۇ ئۇششاق ـ چۈششەك نەپ بىلەن بەزى كىشىلەرنى ئۆزىگە رام قىلىۋالىدۇ．他小恩小惠用小笼络人些一。

رامبۇل 见下

رامبۇل قويى <牧>羊列布兰

رامزان 〔静〕月斋（月九历回）

رامزان ئېيتماق 斋封，月斋在唱们年青小前着戏游种一的舍施要户挨家挨，谣歌月斋

رامكا 〔静〕①框框：框 <转>②子框：رەسىمنى رامكىغا ئالماق 片照在镶框子里 / ~ بىلگىلەپ بېرمەك 把框划 ~ / 框老 كونا

رامكىلىق 〔静〕的框…，的框镜带：~ سۈرەت 框镜带的片照

راملىق = رامكىلىق

راملىق قۇرۇلما <建>框架结构

رانداك 〔静〕麦仙翁 <植>

راھەت 〔静〕①适安，逸安，适舒：دۇنيا ~ 世乐极生的逸安着过年晚 ~ ياشىماق / ئۇمرىنىڭ ئاخىرىدا 界 / 活 ھازىر دېھقانلار ~ تۇرمۇش كەچۈرمەكتە．们民农在现息稍 <体>②。活生的适安着过

راھەت كۆرمەك 享受，福享

راھەتبەخش 〔静〕目悦心赏，怡神旷心，适舒，心舒：~ جاي 方地的怡神旷心人令

راھەت ـ پاراغەت 〔静〕逸安，乐享

راھەتپەرەس 〔静〕的乐享求追，的乐安图贪：~ ئادەم 人的逸安图贪

راھەتپەرەسلىك «راھەتپەرەس»的形词名：~ قىلماق 式

逸安图贪

راھەتسىز 〔静〕的逸安无，的乐享无：مېھ-نەتسىز راھەت بولمايدۇ ، ～ مېھنەت بولمايدۇ . 有没就动劳不。动劳出付会不就乐享有没，享福。

راھەتسىزلىك «راھەتسىز» 的名词形式

راھەتلەندۈرمەك «راھەتلەنمەك» 的动使态：قۇياشنىڭ ئىلىق نۇرى ئۇنىڭ بەدىنىنى راھەتلەندۈرەتتى . 温暖的阳光使他身体感到舒服。

راھەتلەنمەك 〔动〕舒服，舒适：ئىنىم راھەتلىنىپ ئۇخلىدى . 洗我。弟弟的我睡得很舒服。

راھەتلىنىشمەك «راھەتلەنمەك» 的共同态

راھىب 〈宗〉〔静〕出，人家，僧侣，和尚

راھىبە 〈宗〉〔静〕修道士，尼姑，女修道院

راھىبچىلىق 〈宗〉〔静〕僧侣主义

راھىبخانا 〈宗〉〔静〕僧侣房

راھىبلىق ①«راھىب» 的名词抽象：～ تونى 衣僧，袍道 ②〈哲〉僧侣主义

راۋا 〔静〕①可许，适合②适合③属于

راۋا بولماق ①适合，适于②当适，属于

راۋا كۆرمەك 认为适合：ئۆزۈڭگە راۋا كۆرمىگەننى باشقىلارغىمۇ راۋا كۆرمە . 己所不欲，勿施于人。〈谚〉。

راۋاب (راۋابى)〔静〕〈艺〉(器乐拨弹族尔吾维)甫瓦热

راۋابچى 〔静〕手琴甫瓦热，者奏弹甫瓦热

راۋابچىلىق 〔静〕甫瓦热业造制

راۋاج (راۋاجى)〔静〕展发：ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى . 现代维吾尔语是古代维吾尔语的继续和展发。

راۋاج تاپماق 发展；进步：خەلق ئىگىلىكى زور دەرىجىدە راۋاج تاپتى . 发展大很了有济经民国。 ئۆگىنىشىم ئانچە راۋاج تاپمىدى . 步进么什没习学的我。

راۋاجلاندۇرماق «راۋاجلانماق» 的动使态：ئىشلەپچىقىرىشنى ～ 产生发展

راۋاجلاندۇرۇشماق «راۋاجلاندۇرماق» 的共同态

راۋاجلاندۇرۇلماق «راۋاجلاندۇرماق» 的动被态：بۇ يەردە ئورمانچىلىق كەۋرۈنەرلىك راۋاجلاندۇرۇلدى . 了到得业林里这展发著显。

راۋاجلانماق 〔动〕发展：ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماارىپى تېخنىكىنى راۋاجلاندى . 了展发速迅业事育教工职。

راۋاق 〔静〕楼阁

راۋاقلىق 〔静〕的楼阁有

راۋان 〔静〕①流畅，畅流；利流，畅流：～ سۆزلەيدۇ . 语言流畅 / بۇ ماقالە-نىڭ تىلى ～ . 畅流很言语章文篇这。 ئۇ ئۇيغۇر تىلىنى ～ سۆزلەيدۇ . 流很得讲语维的他。②通畅：يوللار ～ . 道路通畅 / تۇرۇبىنىڭ ئىچى ～ ، ئېتىلىپ قالماپتۇ . 管子是通畅的，了堵住有没。③盛兴；利顺：سودىسى ～ . 生意兴盛

راۋان بولماق ①流畅，通畅：بۇ يەردىكى يوللار راۋان بولدى . 这的路道的里了通畅。②利顺：ئىشىمىز راۋان بولماياتىدۇ . 我们的事工不顺利。 ئۇلار تاغقا قاراپ راۋان بولدى . 他们朝那山边发出了。

راۋان قىلماق 使通畅，通疏：سۈيدۈكنى ～ 利尿

راۋانلاشتۇرماق «راۋانلاشماق» 的动使态：ئېرىق - ئۆستەڭلەرنى ～ 渠通道疏 / ئىشنى 使顺利展开

راۋانلاشتۇرۇشماق «راۋانلاشتۇرماق» 的共同态

راۋانلاشتۇرۇلماق «راۋانلاشتۇرماق» 的动被态：يېزا يوللىرى راۋانلاشتۇرۇلدى . 了通畅路道村乡。

راۋانلاشماق ①〔动〕畅流，通畅：ئېرىق - ئۆستەڭلەر راۋانلاشتى . 通畅道渠。 يوللار راۋانلاشتى . 通畅路道。②顺通：تۇرمىلىگەندىن كېيىن جۈملىلەر خېلى راۋانلىشىپتۇ . 了顺通较比子句后改修。

راۋانلىق «راۋان» 的名词形式

راۋۇس ①〔静〕正，经正，派正：～ ئادەم 人派正 / ئىش ～ 事经正 / ئۇ ھېچقاچان راۋۇسراق كىيىم كىيىپ باقمىغان . 衣经正件一过穿没他。 当稳，正方，正端② 。 端腰起直他。 ئۇ بېلىنى تىكلەپ ～ ئولتۇراتتى . 当顺，利正方方得写字。 خەتلەر ～ يېزىلغان 。着坐地正正端。 ئۇ ئىككى ئاي داۋالىنىپ ساقىيىپ ، ～ ماڭالايدىغان بولدى . 了好病月个两了治他。当当稳稳来路起走，费不③。 ئۇ خەنزۇچە كىتابلارنى ～ ئوقۇيالايدىغان بولدى . 他力地：亮漂④。了书文汉读地力费不以可着亮漂

راۋولىفە 〔静〕木芙萝

راي (رايى)〔静〕①意愿，意心，思心：ئۆز رايى بىلەن 凭自己的意愿 / ئۇنىڭ رايى بويىچە 按他的意心 / ھازىر كىنو كۆرۈشكە رايىم يوق . 电影看思心没在现我。②影响。 بۇيرۇق رايى 式令命 / شەرت رايى 式条件：式 〈语〉 راي سىنىماق 试探，探测，气口探：خەلقنىڭ رايىنى سىنىماق 验测意民

رايى بارماق 有意愿，意愿：ئۇنىڭ ئەمدى گەپ ياندۇرۇشقا

رايى بارمىدى . 了嘴顶再意无他 。
رايغا باقماق 迁就，随…意：ئانىسى ھەر ئىشتا ئۇنىڭ رايغا باقاتتى . 他就迁事事亲母的他 。
رايغا قارىماق = رايغا باقماق
رايغا قويماق 随心意：ئۇ دوختۇر بولسەن دەيدۇ ، ئۇزۇنىڭ رايغا قويايلى . 吧意 。心的他随就们我，生医当要他说他
رايى قايتماق 失意，望失，灰心懒意：بۇ ئىشتىن رايىم قايتىپ كەتتى . 了懒意灰心已事件这对我 。
رايى يانماق = رايى قايتماق
رايگراس 草麦黑 <植>〔静〕
رايون 境边 ～ ①〔静〕地区，区域，域地，地带：چېگرا 地区 / 山区 ～ 辖领 ②域区分划 رايونلارغا بۆلمەك 区自 ～ 治政行(位单)区，园区：ئاپتونوم 图地域区 <地> رايون ئاتلىسى
学理地域区 <地> رايون جۇغراپىيىسى
候气域区 <气，地> رايون كىلىماتى
学质地域区 <地> رايون گېئولوگىيىسى
学济经域区 <经> رايون ئىقتىسادشۇناسلىقى
رايوندىش 人的区地同〔静〕
رايوندىشلىق 性域区，性区地〔静〕：قەبىلە ئاساسەن قان ئۇرۇق رايوندىشلىقىنىڭ بىرلەشمىسى ، مىللەت بولسا رايوندىشلىقنىڭ بىرلەشمىسى . 的性域区是则族民，合结的亲血是要主落部 。合联
رايونسىز 的区设不〔静〕
رايونسىز شەھەر 市区设不
رايونشۇناس 家学区地〔静〕
رايونشۇناسلىق 学区地〔静〕
رايونلاشتۇرماق «رايونلاشماق» 的态动使
رايونلاشتۇرۇلماق «رايونلاشتۇرماق» 的态动被
رايونلاشماق 化域区，化区〔动〕
رايونلۇق 的域区，的区地，的区〔静〕
رايونلۇق شەھەر 市区设
رايونلۇق كومىتېت 委区
رايىش 的顺温，的从顺〔静〕：～ ئادەم 人的顺温 / ～ بالا 子孩的从顺，子孩乖
رايىشلىق «رايىش» 式形词名的
رەب (رەببى)〔静〕 主 <宗>称的主真对徒教兰斯伊：يا ، رەببىم ! 啊，主的我，啊 ！
رەببىنا 我 <宗>〔静〕 主真的们我：يا ، ～ ، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق مەنزىرە بۇ ! 啊，主真的们我，多么这是的怕可 象景 ！
رەپتار (رەپتارى)〔静〕 势形，势情：جاھاننىڭ رەپتارى 世情 / زامانىنىڭ رەپتارىغا بېقىپ ئىش قىلغانلار دانادۇر . <谚> 杰俊为者务时识 。
رەپرەپ ①〔静〕的龌龊：～ خوتۇن 的龌龊②人女死半 ～ 活：مېكىيان 半死不的活母鸡
رەپىق 侣伴，友挚，伴旅〔静〕
رەپىقە 人夫〔静〕
رەت[1] 〔静〕排①，行：بىرىنچى ～ / 排一第 ～ 头排 ئالدىنقى ～ 尾排 / ئاخىرى ～ 遍②序次按：ساقلىتىش ، 回 بويىچە ～ قولۇمغا ئېلىپ بىرنەچچە ～ تىكىشاپ باقتىم . 我拿表把手里 ～ 几好了听 。
رەتكە تۇرغۇزماق 列排：ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە ～ 按字母顺序排列
رەتكە تىزماق = رەتكە تۇرغۇزماق
رەتكە چۈشمەك 就绪：ئۇنىڭ خىزمىتى تېخى تولۇق رەتكە چۈشۈپ بولمىدى . 绪就全完未尚作工的他 。
رەتكە سالماق 治整，理整，顿整：ئىنتىزامنى ～ 整顿 / شەھەر يوللىرىنى ～ 整治道路市城
رەتكە تۇتمەك 选中，选入：ئۇ ئالاچىلار رېتىگە تۇنجى . 了列之生秀优选入他 。تۇرپانىنىڭ بۇ يىلقى قۇرۇق ئۈزۈمى بىرىنچى دەرىجىلىك ئۈزۈم سۈپىتىدە رەتكە تۇتتى . 番鲁吐年今 。品级一作选被干萄葡的
رەت نومۇرى 号序，号编：～ بويىچە ئولتۇرماق 按号坐 / ～ 对号，坐入座入
رەت[2] 下见
رەت قىلماق ①拒绝，决否：سۇۋغىنى ～ 礼收拒 ②物法>回驳 <
رەت قىلىش 决否权
رەت ـ رەت 〔静〕行行一，排排一：～ ئېگىز ئىمارەتلەر 厦大楼高排排一 / ئۆلار رەت ـ رەت بىلەن ھويلىغا كىرىدى . 内院进走行成排们他 。
رەتسىز 的章无乱杂，的乱杂①〔静〕：ئۈي ئىچى ～ . 着穿 . ～ 屋杂乱无章里②。整不(着穿)：كىيىنىشى ～ 。整不
رەتسىز تۆت تەرەپلىك 形边四则规不 <数>
رەتسىز تۈزۈلۈش 构结序无 <化>
رەتسىز شەكىل 形图则规不 <数>
رەتلەتمەك «رەتلىمەك» 的态动使：ھاشىم بۆلۈم خادىملىرىغا

دېلو ماتېرىياللىرىنى رەتلەتتى . 理整员人的里科让木西阿
。料材案档

رەتلەشمەك «رەتلىمەك» 态同共的

رەتلەنمەك «رەتلىمەك» 态动被的

رەتلىك ～ :的紊不条有，的条有井井，的齐整①〔静〕
قەدەم تاشلىماق / ئۇي ئىچى پاكىز ۋە ～ 伐步的齐整着迈
ئىدى . خىزمەتنى ～ ئىشلىمەك 做作工 。齐整净干里子屋
～ قانلانغان . 正平②紊不条有作工，条有井井得
。正平很得叠子被 ئۇنىڭ يازغان خەتلىرى بەك ～ 。整工很字的他

رەتلىك بايان 叙顺 ＜文＞

رەتلىمەك 〔动〕整理，顿整：ئۇ ماتېرىياللارنى ئوبدان رەتلەپ قويدى . 料材了好理整他 。

رەج 赖无，皮泼，子痞 ＜方＞〔静〕

رەخت 〔静〕①布：布色素～ سېدام / گۈللۈك～花
布 / رەختى بارنىڭ بەختى يوق ، بەختى بارنىڭ رەختى يوق .
衣以要不指）服衣没的福有，福没的服衣有 ＜谚＞
（人取贱）。② 子皮（的工过加）：بۇ ئۆتۈكنىڭ رەختى ياخشى . 好子皮的子靴双这 。

رەددىۋېتەل 衫烂衣破 ＜方＞〔静〕

رەددىيە 〔静〕①驳反 ＜逻＞②斥驳，驳批：ھەقىقەتنى ～ بىلەن ئاغدۇرغىلى بولمايدۇ . 的倒不驳是理真 。

رەددىيە بەرمەك 驳批，斥驳，驳反：رەددىيە بېرىشكە ئەرزىمەيدۇ . 驳一值不 ～ سەپسەتىگە قاتتىق 驳批厉严 。

论谬

رەددىيە دەلىلى 据论驳反 ＜逻＞

رەدنامە 语咒邪驱，经解禳，经灾禳〔静〕

رەدنامچى 者语咒邪驱念，者经灾禳诵〔静〕

رەزگى[1] 衰，的弱瘦②的烂破，的等劣，的劣低①〔静〕
弱：～ ئادەم ئۇ ، 的看难，的陋丑，的恶丑③ 人的弱瘦
粒瘪

رەزگىلەشمەك 弱瘦②烂破变，旧破变①〔动〕

رەزگىلىك «رەزگى» 式形词名的

رەزىل ～ :的流下，的鄙卑，的劣恶，的恶丑〔静〕
بەشىرە 丑面恶目 / ئويۇن 剧丑 ～ / قىياپەت 丑态 ，
قىلمىش ～ / ئادەم 下流（鄙卑）的人 / 脸咀恶丑
径行劣恶

رەزىللەشتۈرمەك 态动使的 «رەزىللەشمەك»

رەزىللەشمەك 〔动〕鄙卑变：ئۇ تولىمۇ رەزىللەشتى . 得变他
。鄙卑别特

当勾流下，当勾鄙卑〔静〕 **رەزىللىك**

رەزىنگۈل 菊杆麦 ＜植＞〔静〕

رەسەت 象天 ＜天＞〔静〕

رەسەتچىلىك 学象天 ＜天＞〔静〕

رەسەتخانا 馆文天，台象天，台象观 ＜天＞〔静〕

رەستە 市闹〔静〕

رەسسام 工画，师画，家画〔静〕

رەسساملىق 术美，画绘〔静〕

رەسمىي ～ :的式正〔静〕 ～ / ئۆكۈل 表代式正
请邀式正

رەسمىي ئاخبارات 息消方官

رەسمىي باج 税本 ＜经＞

رەسمىي زىيارەت 问访式正

رەسمىي قانۇن 法文成 ＜法＞

رەسمىي قىسىم 队部役现 ＜军＞

رەسمىي ھۆججەت 件文式正

رەسمىيەت ～ :续手①〔静〕 ～ / ئادا قىلماق 履 ，明证②续手行
惯③。件证的地此入进示出请 . بۇ يەرگە كىرىشتىكى رەسمىيەتنى چېقىرىڭ . 介，信绍：بۇ يەرگە كىرىشتىكى رەسمىيەتنى چېقىرىڭ . 例：～ يۇزىسىدىن ھال سوراپ قويماق 因 ，呼招打而例惯
候问例惯循

رەسمىيەت ھەققى 费续手

رەسمىيەتچى 者场过走，者事办章照〔静〕

رەسمىيەتچىلىك 面门，场过，事公行例〔静〕 ～ :
走过场 / ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ھەرگىزمۇ ～ بولماسىتىن ، بەلكى خاتالىقنى تۈگىتىشنىڭ ياخشى ئۇسۇلى . 批我自
。法方好的误错服克是而，面门装是不绝评

رەسمىيەتسىز 准批经未 ～ چېقىم :的准批经未①〔静〕
كىردى . 室公办入进自擅他 。 ئۇ رەسمىيەتسىزلا ئىشخانىغا 出支的 ：自擅，续手办未②

رەسمىيەتسىزلىك 式形词名的 «رەسمىيەتسىز»

رەسمىيەتلىك 行例 ～ سودا :的行例，的续手有〔静〕
易交

رەسمىيلەشتۈرمەك 态动使的 «رەسمىيلەشمەك» :
就年半了不过们我 . بىز سىزنى يېرىم يىلغا قالماي رەسمىيلەشتۈرىمىز
。正转你给

رەسمىيلەشتۈرۈشمەك 态同共的 «رەسمىيلەشتۈرمەك»

رەسمىيلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «رەسمىيلەشتۈرمەك»

رەسمىيلەشمەك 〔动〕准批式正①：بۇ ھۆججەتلەر رەسمىيلەشتى . 为以习，成俗定约②。准批式正已件文些这

正转，常

ره‌سۋا (ره‌سۋاسى) 见，的脏肮，的流下，的恶丑①〔静〕 下，伙家的流下 ئادەم ~ / 事丑 ئىش ~ 的人得不：

西东流下② 话的脏肮 گەپ ~ / 痞流

ره‌سۋا بولماق ①脏弄：ئۇنىڭ يېڭى كىيىمى ره‌سۋا بولۇپ كەتتى．了脏弄被服衣新的他 名声，丑丢，丑出② 。了丑出他天今．狈狼，藉狼：ئۇ بۈگۈن ره‌سۋا بولدى．今．了丑出他天 。

دۈشمەنلەر ره‌سۋا بولۇپ قېچىپ كەتتى．敌人狈狼逃窜 。

ره‌سۋا قىلماق ①脏弄，坏搞，糟踏：ئېگىنىڭنى ره‌سۋا قىلمۇەتمە．脏弄服衣把别 。بىر تۇپ بالىلار زىرائەتلەرنى دەسسەپ ره‌سۋا قىلدى．了坏踩稼庄把孩小群一 出使②。

丑，臭搞：ئۇ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا مېنى ره‌سۋا قىلدى．他在：

众人面前出我叫了丑 。

ره‌سۋاسى چىقماق = **ره‌سۋا بولماق**

ره‌سۋاچىلىق 〔静〕事丑，闻丑，眼现人丢：بۇ نېمىدېگەن ~！这太丢人现眼了！

ره‌سۋالارچە 〔静〕走逃狈狼，地堪难：قاچماق ~ 地狈狼

ره‌سۋالاشتۇرماق «ره‌سۋالاشماق» 的使动态

ره‌سۋالاشتۇرۇشماق «ره‌سۋالاشتۇرماق» 的共同态

ره‌سۋالاشماق 〔动〕丑出①，丑丢：بۇ بىزنى ره‌سۋالىشىپ ھەممىنىڭ ئالدىدا مەسخىرىگە قالسۇن دېگەنلىك ئەمەسمۇ？这不是笑耻人让，丑丢前面家大在们我让？

ره‌سۋالىق 〔静〕事丑，行丑：~ قىلماق 干丑事 / ئۇ ئۆزىنىڭ ره‌سۋالىقىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇندى．他的己自瞒隐想他 。行丑

ره‌سۋايىتالەم 〔静〕扬远名臭

ره‌سىدە (孩女于用)熟成〔静〕

ره‌سىدە بولماق 成，熟成：ئۇنىڭ ره‌سىدە بولۇپ قالغان يالغۇز قىزى بار．他有一个儿女生独的年成已 。

ره‌سىم[1] 〔静〕①画，画②片照，片相：~ سىزماق 画图 / قىستۇرما ~插画

ره‌سىم كۆرگەزمىسى 展画

ره‌سىمگە تارتماق 照拍，像照：مېنى ئاشۇ ئاتارنىڭ تۈۋىدە بىر پارچە ره‌سىمگە تارتىپ قويۇڭ．榴石棵那在你请 。片照张拍我给下树

ره‌سىمگە چۈشمەك 照像：مەن ره‌سىمگە چۈشۈپ سىزگە ئەۋەتىمەن．我照张相给你寄去 。

ره‌سىم[2] 〔静〕风俗，习俗，例惯：بۇ يەردە مۇشۇنداق ~ بار．这有里这成为惯例习俗 。

ره‌سىمچى 〔静〕画师

ره‌سىمچىلىك 〔静〕画工作

ره‌سىمخانا 室画，馆像照

ره‌سىم - قائىدە 〔静〕习俗，礼俗，规矩：بۇ يەرگە يېڭىلا كەلدىم ، ره‌سىم - قائىدىلەرنى بىلمەيمەن．来初到，不懂规矩的里这 。

ره‌سىملىك 〔静〕有画图：~ بەت 的画页

ره‌سىملىك ژۇرنال 画报

ره‌سىملىك يېزىق 图文字

ره‌سىم - يوسۇن = ره‌سىم - قائىدە

ره‌شك 〔静〕①醋，意醋，儿劲醋，妒嫉：ئۇلارنىڭ بىللە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئايشەمنىڭ كۆڭلىدە ~ قوزغالدى．阿谢姆看依阿 。

ره‌شك قىلماق 嫉妒，醋吃：قانداق ، ره‌شك قىلمۇاتامسەن？么怎，了妒嫉你吗？

ره‌غبەت 〔静〕①意心有：بار ره‌غبىتى / ره‌غبىتى يوق 无意心，思心无；②意心，思心：بىرنەچچە كۈن سىرتقىمۇ چىقمىدىم ، بىرەر ئاغىنەم بىلەن كۆرۈشۈشكىمۇ ره‌غبىتىم بارمىدى．天几连好 。面见友朋跟思心没也，门出没都

ره‌قەم 〔静〕字数：ئەرەب ره‌قىمى / رىم ره‌قىمى 字数伯拉阿 字数马罗

ره‌قەملەشتۇرگۈچ 仪化字数，器码密〔静〕

ره‌قەملەشتۇرمەك «ره‌قەملەشمەك» 的使动态

ره‌قەملەشتۇرۇلمەك «ره‌قەملەشتۇرمەك» 的被动态

ره‌قەملەشمەك 〔动〕化字数

ره‌قەملىك 〔静〕字数有，的字数带：~ تېلېۋىزىيە 数的字视电

控数 <机> ره‌قەملىك باشقۇرۇلىدىغان ئىستانوك 床机

计率频字数 <物> ره‌قەملىك چاستوتامېتىر

机算计字数 ره‌قەملىك كومپيۇتېر

数系字数 <数> ره‌قەملىك كوئېففىتسېنت

表用多字数 <物> ره‌قەملىك مۇلتىمېتىر

运奥字数 <体> ره‌قەملىك ئولىمپىك

计特伏字数 <物> ره‌قەملىك ۋولتمېتىر

ره‌ققەگۈل 〔静〕红品一 <植>

ره‌قىب 家冤②头对，手对①〔静〕

ره‌قىبلىك 〔静〕的头对有②意敌①

ره‌كەت 〔静〕拜：ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىككى ~ نامازنى ئوقۇدى．拜礼拜两了做后床起他 。

ره‌گ 见下

رەگ ئالتۇن 金原的形成工加未
رەگەتكە 弓弹打 ئاتماق ～ :弓弹〔静〕
رەڭ (رەڭگى) 红～ ،彩色 ،色颜 :色①〔静〕 قىزىل ～ / 色深～ قېنىق / 色肉～ ئەت / 色的艳鲜 ～ ئوچۇق
<谚> . جەڭنىڭ توققۇزى ～ ، بىرى جەڭ :谋计②色颜
作战一 ،诈厌不兵" 同喻 :打靠成一 ،诈靠成九战
脂迷儿女教莫 <谚> . ئوغلۇڭنى بەڭگە ،ئۆگەتمە رەڭگى
暗昏色颜 。烟麻嗜子儿叫莫 ،粉 ئوچۇق 色 / رەڭگى تۇتۇق
/ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ رەڭگىدىن قان قېچىپتۇ .
。色血无毫得变脸的他 ،话这了听
رەڭ ئالماق 上不染 رەخت ئالمايدىغان 染色 ،色上 :رەڭ
布的色
رەڭ بەرمەك 色着片照～ فوتو سۈرەتكە :色上 ،色着
رەڭ تەڭشەش 板色调 <艺>
رەڭ تۇزمەك ① 了黄子杏 . ئۇرۇكلەر رەڭ تۇ-
زۇپ قاپتۇ . 了多润红色脸的妇少个这 。 :黄变 ،黄转(实果)
液溶 温色 <电> رەڭ تېمپېراتۇرىسى
رەڭ سۈزگۈچ 片色滤
رەڭ سېزىمى 感色 <理生>
رەڭ سېلىشتۇرۇش 色比 <化> ～ ئېرىتمىسى 色比
رەڭ قارىغۇسى 盲色 <医>
رەڭگى ئاقارماق 白苍色面
رەڭگى تاتارماق = رەڭگى ئاقارماق
رەڭگىگە قان يۈگۈرمەك 光红面满
رەڭگىنى ئاچماسلىق 乐不闷闷 ،展不眉愁
رەڭگى ئۆڭمەك ①青铁色脸 ،沉阴色脸 :رەڭگى
沉阴色脸 . ئايشەم بىر ئۆمە تارتىۋېتىپ ، جاۋاب بەردى
的脸阴沉依阿谢姆 。 غەزەپتىن ئۇنىڭ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتتى . 。青铁色脸得气他
رەڭ لېنتىسى 带色 <电>
رەڭدار 〔静〕 气色彩 ～ :的色六颜五 ،的色彩
花的色六颜五 گۈللەر ～ / 带彩 لېنتا ～ / 球
科鹑色八 <动> رەڭدار بۇلبۇل ئاتلىسى
膜虹 <理生> رەڭدار پەردە
炎膜虹 <医> رەڭدار پەردە يەللىكى
鸡锦 <动> رەڭدار توخۇ
鸡田姬 <动> رەڭدار جۇغۇر
鹳金臂彩 <动> رەڭدار لەيلەك
光色 <物> رەڭدار نۇر
鹦彩 <动> رەڭدار ئىپىس
رەڭدارلىق 〔静〕 «رەڭدار» :式形词名的 ئالما تۇرلىرىنىڭ
تولىلىقى ۋە رەڭدارلىقى كىشىنى ھەيران قالدۇرىدۇ . 苹品
。讶惊人令美鲜之色颜及多之种
رەڭداش 的同相彩色〔静〕
رەڭداشلىق ① «رەڭداش» :的色无①〔静〕 سۈيۇقلۇق 无
白苍② 体液色
的色血有没 ،的
机视电白黑 رەڭسىز تېلېۋىزور
片白黑 <艺> رەڭسىز فىلىم
رەڭسىزلەندۈرمەك «رەڭسىزلەنمەك» 的 :态动使的
رەڭسىزلەنمەك 色脱 ،色退〔动〕
رەڭشۇناس 家学彩色〔静〕
رەڭشۇناسلىق 学彩色〔静〕
رەڭكارەك 样各色各〔静〕
رەڭگارەك لامپا 灯虹霓
رەڭگىروي 〔静〕 脸 ،色气 ،孔面 :رەڭگىرويى سارغۇيۇپ
كەتمەك 脸看 / رەڭگىرويىغا قاراپ ئىش كۆرمەك 白煞色脸
事行色 / كۈن سەل كەچ كىرگەندىن كېيىن بىر - بىرىمىز-
我后之晚稍色天 . ئاتا يۇرتۇڭ ئامان بول- 。了孔面的方对清不看互相就们
سا ،رەڭگىرويىڭ سامان بولماس . <谚> 姓百 ،平太乡家
。变不色脸 ،安平乡家 :宁安
رەڭلەنمەك 了上 رەڭلىنىپ سىزىلغان رەسىم :色上① 〔动〕
润红②画的色
رەڭلىك 〔静〕 ～ :的色彩 ،的色有
～ / 璃玻色彩 ئەينەك
花棉色彩 پاختا
金色 <冶> رەڭلىك ئالتۇن
印彩 <印> رەڭلىك باسما
电彩 ،机视电色彩 رەڭلىك تېلېۋىزور
陶彩 رەڭلىك ساپال
号信带彩 <电> رەڭلىك سىگنال
影摄色彩 <艺> رەڭلىك فوتوگرافىيە
片影色彩 <艺> رەڭلىك فىلىم
人目色 رەڭلىك كۆزلۈكلەر
乐音色彩 <艺> رەڭلىك مۇزىكا
属金色有 رەڭلىك مېتال

رەڭلىك نامايىش 行游色彩
رەڭلىك نۇر 光彩، 光色 <物>
رەڭلىك ئىرق 种人色有
رەڭلىك ئىسپېكتر 谱光色有 <物>
رەڭمۇرەڭ 绿绿花花，的色十光五，的色六颜五 〔静〕
～ / 子绸的色六颜五 مال ～ يىپەك 的色色形形：的
花的色六颜五 گۈللەر ～ / 匹布的绿绿花花 گەزمال
. 朵، 卉花的斓斑彩色 تامغا ～ رەسساملەر چاپلىنىپتۇ
。画图的色色形形着贴上墙
رەڭۇاز 子骗 〔静〕
رەڭۇازلىق 招花، 径行子骗، 术骗 〔静〕：～ قىلماق 耍
招花
رەللە 躁烦، 急焦، 急着 〔形〕
رەللە بولماق 急着 ،急焦 ،气脾发：ئۇ نېمە قىلىشىنى
起燥烦始开، 措所知不他 . بىلمەي رەللە بولۇشقا باشلىدى
。来
رەللە قىلماق 惹 ،气惹 ،使气恼：بۇ ئىش مېنى رەللە قىلدى
。恼气我令事这 .

رەم 〔静〕卜 ،卦：～ ئاچماق 占卜 ،卦算 / ～ باقماق 算
命算 ،卦算 / ～ سالماق 卦算 ،命算 ،卦
رەمچى 者卜占، 者命算، 者卦算 〔静〕
رەمچىلىك 术卜占، 术卦 〔静〕
رەمدانە 花塔水 <植>〔静〕
رەممال = رەمچى
رەممالىق = رەمچىلىك
رەمنامە 书卜占، 书卦 〔静〕
رەنا 丽美، 致标 〔静〕
رەناگۈل 花菊野 <植>〔静〕
رەنالىق 态姿的媚娇 〔静〕
رەنە 押抵 ,当典 〔静〕
رەنە بانكىسى 行银押抵 <经>
رەنە سۇغۇرتىسى 险保押抵 <经>
رەنە قويغۇچى 人押抵 <经>
رەنە بۇيۇم 品押抵
رەنە ھاۋالىسى 托信押抵 <经>
رەنە ھوقۇقى 权押抵
رەنىگە قويماق 以可西东么什有没他 . ئۇنىڭ رەنىگە
قويغۇدەك ھېچ نەرسىسى قالمىدى 把他 . ئۇ ھەممە ئۆي - جايىنى رەنىگە قويدى 。了当典卖变
。了去出押抵都产地房有所

رەنج 苦困②恼气، 怒恼، 恼苦① 〔静〕
رەنج تارتماق 气生، 气怄：ئۇمرىدە رەنج تارتمىغان ئەر-
خوتۇن 妻夫的扭别过闹没子辈一
رەنج - مۇشەققەت 苦困 〔静〕
رەنجداش 者怜相病同 〔静〕
رەنجىتمەك «رەنجىمەك» 的态动使：مەن ئۇنى رەنجىتىپ قوي-
دۇم . 心人伤～ كۆڭۈلنى 。他了罪得我
رەنجىتىشمەك «رەنجىتمەك» 态同共的
رەنجىشلىك «رەنجىمەك» 的态同共：ئۆلار ئۆزئ ئىگىسىنىڭ
语恶言恶的东房被们他 . يامان گەپىدىن قاتتىق رەنجىشتى
。了坏气
رەنجىمەك 气生، 心多، 怪见 〔动〕：ئۇزاقتىن بۇيان سىلىنى
请، 您望看来有没时多 . رەنجىمەيدىلا ، يوقلاپ كېلەلمىدىم
。怪见勿 ؟ 气的谁生您 ؟ كىمدىن رەنجىدىڭىز
。气生要不请، 你说有没们我 . دېمىدۇق ، رەنجىمەك
رەندە 刀刨 〔静〕：子刨 ～ تېغى
رەندە سالماق 刨
رەندە ئىستانوكى 床刨
رەندىچى 工刨 〔静〕
رەندىلەتمەك «رەندىلىمەك» 的态动使：ئۇ ياغاچچىغا شالنى
。板木刨匠木让 . رەندىلەتتى
رەندىلەشمەك «رەندىلىمەك» 态同共的
رەندىلەنمەك «رەندىلىمەك» 的态动被：تاختاي رەندىلەندى .
。了好刨子板
رەندىلىمەك 板木刨 ～ تاختاينى 刨：刨 〔动〕
رەنىلىك 的当典، 的押抵 〔静〕
رەنىلىك ئاكسىيە 券证押抵 <经>
رەنىلىك زايوم 券债押抵 <经>
رەنىلىك ھاۋالە 托委押抵 <经>
رەنىلىك ھۆججە 包承押抵 <经>
رەھبەر 导领家国 دۆلەت رەھبەرلىرى ：人导领، 导领 〔静〕
人
رەھبەرلەشمەك 领强加 كۈچەيتمەك ：导领 〔静〕：رەھبەرلىكنى
导 / مەكتەپ رەھبەرلىكى 校 ،导领 ～ / سالاھىيىتى 领
资格 / بەنزىسى 领 ～ / 子班导领
学科导领 پەنىي 领
术艺导领 سەنئىتى 领
رەھبەرلىك قىلماق 导领

رەھبەرلىك 〔静〕领导的：～ يولداشلار 领导同志 / ～ كادىر 领导干部

رەھمان 〔静〕〈宗〉(曼赫拉伊斯兰教尊的拉安对)称 (“慈普者”为意，一之)

رەھىمسىزلىك 〔静〕仁慈，慈悲：ئىتتىكلىك شەيتانلىق ، ئېغىر-بېسىقلىق ～ . 是重稳详安，举之鬼魔是火火急急 〈谚〉 。利吉会重稳，事坏要燥急为意；为行赐天

رەھمەت 〔静〕①感谢，谢意：～ خېتى 感谢信 / ～ مىكتۇب 多谢 / سىزگە ～ ！你谢谢，你谢感 ！ ②典恩，恩惠：خۇدا كۆڭلىڭىزگە ～ ！意好的你谢谢 ！ ～ قىلسۇن ！恩开大胡愿 ！

رەھمەت ئوقۇماق = رەھمەت ئېيتماق

رەھمەت ئېيتماق 感谢，谢道，谢称：ئۇ بالىمىزنىڭ جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدى ، ئۇنىڭغا چوقۇم رەھمەت ئېيتىشىمىز كېرەك . 谢谢好好要定一们我，命的子孩们我了救他 。سەن ئۆزۈڭنىڭ كىتابىنى تاپشۇرۇۋالدىم ، مۇشۇ خەت ئارقىلىق ساڭا رەھمەت ئېيتىمەن ！了到收书的来寄你，封这写特 ！谢道你向信

رەھمەت ـ تەزىم 谢致，意谢，忧谢 〔静〕：رەھمەت ـ تەزىمدىن كېيىن مېھمانلار تاراشتى . 。去散人客后之谢致

رەھمەتلىك 〔静〕的故亡，的故已：ئاكام ～ 哥的故已 / ～ ئاتام 父先，父亡

رەھمىتى = رەھمەتلىك

رەھىم (رەھمى) 〔静〕悲慈，慈仁

رەھمى كەلمەك 隐恻生产，悲慈发，心善发，情同

رەھىمسىز 〔静〕无酷冷，无情，无悲慈：～ ئادەم 的无情，的冷酷，的残忍

رەھىمسىزلەرچە 〔静〕地酷残，地情无：～ باستۇرماق 残压镇地酷

رەھىمسىزلىك 〔静〕情无酷残，情无酷冷：كىشىگە ～ 待人冷酷无情

رەھىم ـ شەپقەت 〔静〕慈仁，悲慈，悲大慈大

رەھىم ـ شەپقەتلىك 〔静〕的慈仁，的悲慈，悲大慈大

رەھىملىك 〔静〕的心爱仁有，的慈仁：～ بوۋاي 的慈仁人的悲慈

رەۋەن = تۆگىتۇلاق

رەۋەندە 〔静〕子贩粮

رەۋەندىچىلىك 〔静〕业粮贩：～ قىلماق 食粮卖贩

رەۋىش 〔静〕〈语〉词副

رەۋىشتە 〔助〕后之词容形在加，后置示表，状是词的边前示表

ئۇزلۇكسىز ～ 地断不：语

رەۋىشداش 〔静〕〈语〉词动副

رەۋىشلەشتۇرمەك «رەۋىشلەشمەك» 的使动态：بۇ قوشۇمچە بەزى سۆپەتلەرگە قوشۇلۇپ ئۇلارنى رەۋىشلەشتۇرىدۇ . 这附尾词化词副其使后词容形些一在加 。

رەۋىشلەشتۇرۇلمەك «رەۋىشلەشتۇرمەك» 的被态动

رەۋىشلەشمەك 〔动〕化词副：پېئىللارنىڭ رەۋىشلىشىش 动词化词副的

رەئىس 〔静〕席主：دۆلەت رەئىسى 国家席主 / مەجلىس رەئىسى 会议席主

رەئىس سەھنىسى 台席主

رەئىشە 〈医〉〔静〕症挛痉

رەيھان 〔静〕〈植〉香陵零，勒罗

رو = ئالىيومىن

روبىرو 〔静〕①面对面：～ ئولتۇرۇشماق 对②面对面坐

روبىرو بولماق ①面着对面：ئۇنىڭغا روبىرو بولۇپ ئولتۇردۇم . 着对面我 。②一对一：روبىرو بولۇپ ئېلىشماق 一对一搏斗③〈转〉配般：قاسىمجاننىڭ گۈلنىساغا روبىرو بولالمايدىغان بىرلا يېرى بار ، ئۇ بولىسۇ ئۇنىڭ بۇرۇن بىر قېتىم توي قىلىپ قالغانلىقى . 只江木斯喀过结前以他是就那，配般不萨妮丽古跟方地个一有婚次一 。

روبىرو قىلماق 让着对：ئۇ بالىسىنىڭ مەكتىلىرىنى ئالدىقىنى ئارىسىغا ئېلىپ ، كۆزلىرىنى ئۆز كۆزىگە روبىرو قىلدى . 的己自着对睛眼的子孩让，颊面的子孩着捧手用他 。睛眼

روپاش 〔静〕的面露头抛不，的纱面盖，的阁闺居深：～ ئايال 人女的面露头抛不 / ～ ئېشىك يوقالسا ، روپاشتىن

سوراپتو . 人女的中闺深问去，驴毛了丢 <谚> 。
روپاش بولماق 面露头抛不，阁闺居深
روپاش قىلماق 面露头抛让不，阁闺居深让 : يۈكشى مېنى نىكاھىغا ئېلىۋېلىپ روپاش قىلىپ قويدى . 娶人这，面露头抛我让不后以我了。
روپاشلىق 式形词名的 «روپاش»
روپچىك 皮衬鞋皮〔静〕
روتور 轮叶，子转 <物，机>〔静〕
روجەك 口窗②子格窗①〔静〕
روجەكلىك 口窗有②的子格窗有，的子格窗带①〔静〕
روچۈن : 的户窗的子格带 ～ دېرىزە
روداش 蝇斑 <动>〔静〕
رودو 〔静〕 ～ : ئادەم的峋嶙骨瘦，的小瘦，的弱瘦①
ئۇ 蛋光穷，的有没也么什得穷，的贫赤②人的弱瘦
بىر ～ دېھقان . 民农的有没也么什得穷个一是他 。
رودونىت 石辉薇蔷 <矿>〔静〕
رودۇپاي 〔静〕 ～ 无 <转>②怪妖(的中话神)① : ئۇ
تازىمۇ ～ ئېمىكەن . 赖无个是真他 。
رودۇپايلىق «رودۇپاي» : 词名象抽的 ～ قىلماق 耍无赖
رودۇلاشتۇرماق «رودۇلاشماق» 的使动态
رودۇلاشماق 瘦消，弱衰〔动〕 : ئۇ تولىمۇ رودۇلىشىپ كېتىپ-
تۇ . 了多瘦消他 。
روزا 戒斋 <宗>〔静〕
روزا ئاي = رامىزان
روزا تۇتماق 封斋 : مۇشۇكىنىڭ گۆشكە بويى يەتمىسە ، روزا
تۇتتۇم دەر . <谚> 。斋了封已自说就，肉着不够儿猫
روزىنى مەن تۇتسام ، ھېيتنى باشقىلار ئۇينىدى . 别，斋封我，斋开过却人 。节
روزا ھېيت 节斋开，节孜肉 <宗>
روزا ـ رامىزان 月斋 <宗>〔静〕
روزغار ③产家② 物食备准 ～ : تەييارلىماق ①物食〔静〕
活生，计生
روزغارسىز 的产家有没②的物食有没①〔静〕
روزېتكا 座插 <电>〔静〕
روژدېستۋو 者使，里苏来 <宗>〔静〕 ～ : بايرىمى 圣诞 圣诞节
روسۇل 者使的拉安 <宗>〔静〕
روشەن 〔静〕 ～ : ئۇنىڭ كۆزى 著显，显明，明鲜，亮明①
形术艺的明鲜 ئوبراز بەدىئىي ～ 。亮明睛眼的他 ，～
/ 象 ئىسپات 明显的证据 / بۇ شېئىرنىڭ مەنىسى ئانچە
ئەمەس . 这诗的意不思分十不明显 ～ ئۇنىڭ تىرىشچان
قىز ئىكەنلىكى ～ كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ . 勤个是见易而显她 ～
ئىقتىسادتىكى ئۇتۇقلار 绩成著显的上济经 。娘姑的
可晰清 : 显明，晰明，晰清，楚清② ～ كۆرۈنەرلىك
艾来近 . 见 / يېقىندىن بۇيان ئەلدە ～ ئىلگىرىلەش بولدى . 步进的显明了有力
庄村的处远，了散雾 . كۆرۈنۈشكە باشلىدى ～ بارغانسېرى
。了晰清越来越，
روشەنگۈل 明里九，光里千 <植>〔静〕
روشەنلەشتۈرمەك ① «روشەنلەشمەك» 的使动态 : مەسىلىنى
影显 <艺>② 睛眼亮擦 ～ / كۆزىنى 题问清澄 ～
روشەنلەشتۈرۈشمەك «روشەنلەشتۈرمەك» 态同共的
روشەنلەشتۈرۈلمەك «روشەنلەشتۈرمەك» 态动被的
روشەنلەشمەك : 亮明，晰清，楚清，显明〔动〕 ئەھۋال
楚清题问 . روشەنلەشتى 。了显明况情 . مەسىلە روشەنلەشتى
了 。كۆز ～ / 神有炯炯光目，亮眼 . ھەممە ئىش روشەن-
لىشىدۇ . 一切事的楚清会都 。خەلق ئاممىسىنىڭ كۆزى تې-
خىمۇ روشەنلەشتى 。了亮雪加更睛眼的众群民人 .
روشەنلىك 度晰清②性明鲜①〔静〕
روگۇر (剂虫杀)果乐 <药>〔静〕
رول 〔静〕 : 盘向方，舵①舵船 / پاراخوتنىڭ رولى ～ تۇتماق
角主 ～ باش : 色角③把车(的车行自)② 舵掌 / قو-
شۇمچە ～ ئۇينىماق 能功，用功，用作④ 角配
功的号符点标 رولى 能功 / تىنىش بەلگىلىرىنىڭ 用作极积起
能功的肝 رولى 用 / جىگەرنىڭ
رول ئالماق 色角演扮 : ئۇ مۇشۇ تىياتىردا دېھقاننىڭ رو-
لىنى ئالدى . 民农演扮中剧部这在他 。
رول چاقى 轮向转 <机>
رولغا چىقماق 色角演扮②盘向方操①
رول گەردىشى 盘向转 <机>
رول ئوقى 轴向转 <机>
رولچى 者演扮②手舵①〔静〕
رولسىز 的用作无②的舵无，的盘向方无①〔静〕
رولسىز چانا 橇雪舵无 <体>
رولۇق 有，的用作有②的舵有，的盘向方有①〔静〕
机音录能功多 ئۇنتالىغۇ ～ كۆپ : 的能功
رولۇق چانا 橇雪舵有 <体>
رولىك 子辊，拉罗〔静〕
رولماق 债顶，债抵 <方>
رومال 巾头〔静〕

رومال ئۇسسۇلى 舞巾纱 <艺>
رومالسىز 戴没 ئايال ～ :的巾头无，的巾头戴不〔静〕
人女的巾头
رومالسىمان 的状巾纱，的状巾头〔静〕
رومالسىمان بۇلۇت 云状幔 <气>
رومالللىق 巾头戴，的巾头戴①〔静〕 :的纱头戴，的巾头戴 قىز ～
纱的巾头个一做 داكا ～ بىر :的巾头做够②娘姑的
布
رومان (رومانى) 说小篇长〔静〕
رومانتىزم 义主漫浪 <文>〔静〕
رومانتىزملىق 义主漫浪 <文>〔静〕 :的义主漫浪 <文>〔静〕 ～ ئىجادىيەت
ئۇسۇلى 法方作创义主漫浪
رومانتىكا 罗，调情漫浪，神精义主漫浪 <文>〔静〕
克蒂曼
رومانتىكلىق 彩色漫浪满充，的神精义主漫浪〔静〕
的
رومانتىكلىق ئاھاڭ 调叹咏 <艺>
رومانچى 家说小篇长 <文>〔静〕
رومانچىلىق 作写说小篇长 <文>〔静〕
رومانىس 诗情抒短 <文>②曲漫浪 <艺>①〔静〕
رومانىست 者义主漫浪 <文>〔静〕
رومبا 形方斜，形菱 <数>〔静〕
رومبا تۆمۈر تاش 矿铁菱 <矿>
رومبىسمان 线天形菱 ئانتېننا ～ :的形菱〔静〕
رومبىسمان كرىستال 晶交正 <化>
رومكا 杯酒〔静〕 :～ سوقۇشتۇرماق 碰杯 / كۆتۈرمەك ～
杯举
روناق 下见
روناق تاپماق ①展发，达发，盛昌，盛兴，旺兴
دۆلەت روناق تاپتى . 国兴家旺 。 تۇتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش
ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق روناق تېپىشىدىكى تۈپ يول . 实
。路道本根的展发同共民人族各是化代现个四现
②家发：روناق تېپىپ بېيىماق 富致家发
روندو 曲旋回 <艺>〔静〕
روھ ①灵魂②神精：ئىنقىلابىي ～ 革命精神 / روھى
كۆتۈرۈلمەك 发焕神精 / يىغىن روھىنى يەتكۈزمەك 会达传
议精神③情绪，气意：كۆتۈرەڭگۈ ～ 高昂的情绪 / رو-
ھى جۇش ئۇرۇپ تۇرماق 发风气意
روھ پەلسەپىسى 学哲神精 <哲>
روھ تەلىماتى 学灵心 <哲>
روھ ھەرىكىتى 动活的魂灵 <哲>
روھى چۈشمەك 沉消绪情，落低绪情：ئۇنىڭ روھى
بەك چۈشۈپ كەتتى . 沉消很绪情他 。
روھى سۈنماق 怠倦神精，靡萎神精
روھى قورۇنماق 安不灵亡
روھى كۆتۈرۈلمەك 高绪情，擞抖绪情，奋振神精
涨：ئۇنىڭ روھى كۆتۈرۈلۈپ ، قىزغىن چاقچاقلاشتى . 他神
精。生风笑谈，奋振
روھى ئۈسمەك = روھى كۆتۈرۈلمەك
روھانىي 侣僧，员人职神 <宗>〔静〕
روھانىيلىق 词名象抽的 «روھانىي»
روھچىلىق 论灵唯 <哲>〔静〕
روھسىز 振不神精，采打精无，振不靡萎〔静〕 :～ چە-
راي 无 / بۇ قىز نېمە ئۈچۈندۇر ～ كۆرۈنەتتى . 容面的采打精
。采打精无得显娘姑个这，么什为知不
روھسىزلاندۇرماق «روھسىزلانماق» 的态动使的：مۇڭ،پىپەقە-
يەتسىزلىك ئۈنى روھسىزلاندۇرمىدى . 沉消他使有没败失 。
روھسىزلاندۇرۇلماق «روھسىزلاندۇرماق» 的态动被
روھسىزلانماق 沉消，落低绪情，采打精无〔动〕 :ئۇ
كۈندىن ـ كۈنگە روھسىزلىنىپ كەتتى . 沉消天一比天一他 。
采打精无，振不靡萎，沉沉气死〔静〕
روھسىزلىق 态同共的 «روھسىزلانماق»
روھسىزلىنىشماق 剂奋兴 <医>〔静〕
روھلاندۇرغۇچ 奋振 ～ :态动使的 «روھلانماق» 的
家大使话这 . بۇ سۆزلەر ھەممىنى روھلاندۇرۇۋەتتى / 气士
。了来起作振
روھلاندۇرۇشماق 态同共的 «روھلاندۇرماق»
روھلاندۇرۇلماق 态动被的 «روھلاندۇرماق»
روھلانماق 来起作振，奋振神精〔动〕 :باتۇر بىلەن كامال
روھلىنىپ ، بىر ـ بىرىگە مەنىلىك قاراشتى . 马伟和尔图巴
。看了看地心会此彼，奋振神精力
روھلۇق 盛旺力精，满饱神精，奕奕采神〔静〕 :～ ئادەم
们我 . ～ بىزنىڭ ئوقۇغۇچىلار ناھايىتى / 人的奕奕采神
的学生人人神精饱满。 ～ ئادەم كېسىلگە بوي بەرمەيدۇ ،
精无人，退魔病神精有人 . كېسەل روھسىز ئادەمنى تاپىدۇ 。身缠病神
روھىي 的神精〔静〕 :～ قىياپەت 貌面神精 / ～
的理心：ئۇرۇش 战理心
روھىي ئازاب 磨折神精，苦痛心内

روهي بېسىم 力压神精
روهي توسالغۇ 碍障神精 <法>
روهي دۇنيا 界世神精，界世心内
روهي زەخىم 伤创神精
روهي كېسەل 人病神精 <医>
روهي كېسەللىك 病神精 <医>
روهي كىشەن 梏桎神精，锁枷神精
روهي ھادىسە ئىلمى 学象现神精
روهي ئوزۇق 粮食神精
روھىيەت 貌风神精，态状神精〔静〕
روۇزۇك 虫怜可的彩打精无，汉懒的过且过得〔静〕
روۇزۇك بولماق 洗如贫一变，贫赤变，穷贫变
روۇزۇك قىلماق 洗如贫一使，贫赤使，穷贫使
روي 貌外，表外〔静〕
روي بەرمەك 出现，发生：مۇرەككەپ ئەھۋال روي بەر-دى. 况情的杂复了现出。
روياپ 下见
روياپقا چىقماق 现实：خەلقنىڭ ئارزۇسى روياپقا چىقتى. 了现实愿宿的民人。
رويال (روياللى) 琴钢 <艺>〔静〕
رويالچى 者奏弹琴钢，家琴钢〔静〕
رويان 草茜 <植>〔静〕
رويخەت 单清，册名，单名〔静〕：سايلىغۇچىلارنىڭ رويخېتى 单清物什 / نەرسە - كېرەكلەرنىڭ رويخېتى 单名民选
رۇبائى 古尔吾维，体拜鲁称又)依巴柔 <文>〔静〕(首一行四，式形种一的词诗典
رۇبائىچى 人诗依巴柔〔静〕
رۇبائىچىلىق 作写歌诗依巴柔〔静〕
رۇبىلنىك 关开刀闸，闸电 <电>〔静〕
رۇتىل 石红金 <矿>〔静〕
رۇخ 铅亚 <化>〔静〕
رۇخسارگۈل 兰罗紫 <植>〔静〕
رۇخسارى 姆卡木二十尔吾维)尔沙合鲁 <艺>〔静〕(一之曲套
رۇخسەت 许准，许允，可许①〔静〕：مۇنداق قىلىشقا ~ ئوق! 干样这许不！ ~ ؟ 吗来进以可 ! 进请。 !
رۇخسەت ئالماق 许允得取，可许到得②假请①
رۇخسەت بەرمەك = رۇخسەت قىلماق
رۇخسەت سورىماق 请假：ئۇ رۇخسەت سوراپ ئۆيىگە كەتتى. 了家回假请他。
رۇخسەت قىلماق 可许，许允，予准，许准：چەت ئەلگە چىقىشقا ~ سىزگە سەمىمىي مىننەتدارلىق بىلدۈرۈشۈمگە رۇخسەت قىلغايسىز! 衷以致你向我许允请！意谢的(挚诚)心
رۇخسەتسىز 可许经未，许允经未〔静〕：ئۆيگە ~ كىرمەك 可许经未 / 屋进许允经未
~ مەكتەپتىن 校离自擅，校离
رۇخسەتنامە 经 ~ ماڭماق：可许经，许准，许允经〔静〕 行出可许
رۇدا 矿，石矿〔静〕：تۆمۈر رۇدىسى 铁矿 / ~ تاللىماق 选矿挖 ~ / 矿
رۇدا بەلگىسى 苗矿
رۇدا قاتلىمى 层矿
رۇدا ئۆڭۈسى 窝矿 <地>
رۇداۋ 道柔〔静〕
رۇداۋچە 下见
رۇداۋچە چېلىش 道柔 <体>(跤摔)
رۇدىلىق 场矿采②层矿，的矿①〔静〕：قاتلام ~ 机音收石矿 <物>
رۇدىلىق رادىئو قوبۇلغۇچ
رۇس[1] 坐，头木直 / ياغاچ ~ 正端，直〔静〕：ئولتۇرماق ~ 坐端，正端
رۇس[2] 人斯罗俄，族斯罗俄〔静〕
رۇستەك 台工钳 <机>〔静〕
رۇسچە ~ / 文俄 ~ يېزىق 的文俄，的语俄①〔静〕：~ 的式俄②语俄学 ھەرپ / 母字文俄 ئۆزگىنمەك：装服式俄 كىيىم
رۇسلاتماق 态动使的 «رۇسلىماق»
رۇسلاشماق 态同共的 «رۇسلىماق»
رۇسلانماق 态动被的 «رۇسلىماق»：ئوقۇغۇچىلار دەرسخانىدا رۇسلىنىپ ئولتۇرۇشتى. 室教在坐地正正端端们生学。里。
رۇسلىماق 弯把 ~ ئەگرى ياغاچنى：直挺；直弄①〔动〕：直挺；好穿(服衣把)② 子身直挺 ~ قەددىنى / 直弄头木：好穿服衣把 كىيىمنى رۇسلاپ كىيمەك
رۇقئە 书草(文尔吾维)〔静〕
رۇقئەچە 字体草〔静〕：~ خەت 体草
رۇك (声叫的鸡窝抱)咕咕〔模〕
رۇك - رۇك 咕咕〔模〕
رۇكۇ 腰躬膝扶手双(时拜礼作) <宗>〔静〕

رۆكۆغا بارماق 腰躬膝扶手双

رۆكۆلداشماق «رۆكۆلدىماق»的态同共

رۆكۆلدىماق 〔动〕叫咕咕：هويلا ئىچىدىن توخۇلارنىڭ رۆكۆلدىغان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى . 院内传来内鸡的群叫咕咕声。

رۆلېتكا 〔静〕尺卷：پولات ～ 钢卷尺

رۆم 见下

رۆم ئەمىنى 艾苦欧 <植>

رۆمبا 〔静〕曲舞巴伦②舞巴伦① <艺>

رۆمبەدىيان 〔静〕香茴角八 <植>

رۆمىن 〔静〕人亚尼马罗

رۆمىنچە 〔静〕亚尼马罗②语亚尼马罗，文亚尼马罗①

～ ئۇسسۇل 罗亚尼马罗蹈舞的式：

رېئاكتور 〔静〕①<物>反应堆：يادرو رېئاكتورى 核反应堆 / ئېغىر سۇ رېئاكتورى 重水反应堆 ②<化>反应器：گاز رېئاكتورى 气体反应器

رېئاكتىپ 〔静〕①反应的②的式气喷的抗电

رېئاكتىپ ئايروپىلان 机飞式气喷

رېئاكتىپ پوتېنسىئال <电>反势电冲

رېئاكتىپ قارشىلىق 抗阻电

رېئاكتىپ كۈچ 反力冲

رېئاكتىپ لامپا 电抗管

رېئاكتىپ موتۇر 反动发气喷机

رېئاكتىپلىق 〔静〕抗电，反动度

رېئاكسىئون = ئەكسىيەتچى

رېئاكسىيە ①反应：خىمىيىلىك ～ 化学反应 / ئىسسىق يادرو رېئاكسىيىسى 热核反应 ②<医>过敏

رېئاكسىيە بەرمەك ①产生反应：دورا رېئاكسىيە بەرمەي . 药物反应生产。②过敏生产

رېئاكسىيە قازىنى <物>堆应反

رېئاكسىيىلەشكۈچى 〔静〕<化>的应反

رېئاكسىيىلەشكۈچى ماددا <化>物应反

رېئاكسىيىلەشمەك 〔动〕<化>应反

رېئالىق 〔静〕的实现：～ تۇرمۇش 活生实现 / ～ ئەمىيەتكە ئىگە 具有实现社会意义

رېئال ئەسۇر 象实，实写 <文>

رېئال ھۆكۈم <逻>断判然实

رېئاللاشتۇرماق «رېئاللاشماق»的态动使

رېئاللاشتۇرۇشماق «رېئاللاشتۇرماق»的态同共

رېئاللاشتۇرۇلماق «رېئاللاشتۇرماق»的态动被

رېئاللاشماق 〔动〕实现为变

رېئاللىق 〔静〕实现性：ئوبيېكتىپ ～ 客观现实 / رېئاللىققا جىددىي قارىماق 正视现实 / ئايرىلماق 脱离现实

رېئالىزم 〔静〕<文>现实主义：تەنقىدىي ～ 批判现实主义 / سوتسىيالىستىك ～ 社会主义现实主义

رېئالىزمچى 〔静〕<文>现实主义者

رېئالىزملىق 〔静〕的现实主义的：～ قاراش 现实的观点

رېبېكت 〔静〕<矿>钠闪石

رېپېتىتسىيە 〔静〕演排，练排：～ گىرىملىك / ئالدىنئالا 彩排 / 预演 / زالى 排练厅

رېپېتىتسىيە قىلماق 演排，练排

رېپېر 〔静〕<水>准基点

رېپىدە 〔静〕托馈，子套手(的用馈打)

رېپېرى 〔静〕<体>裁判员

رېپېرلىق 〔静〕作工判裁：～ قىلماق 从事裁判工作，当裁判员

رېتسېپ 〔静〕<医>方药，方处：～ يازماق 开方，开方处方药

رېتسېپتور 〔静〕<理生>感受器

رېتورتا 〔静〕<化>瓶馏蒸，甑颈曲

رېتىر 〔静〕<机，水>码游：～ سىيرىلمىسى 游移码动杆

رېجىم 〔静〕<法>制管

رېجىمغا ئالماق <法>制管

رېچىتاتىۋ 〔静〕<艺>调叙宣(的中曲歌或剧歌)

رېدە <植>〔静〕榆冠圆

رېزەندە 〔静〕叉木(的用毡擀)

رېزبا <机>〔静〕扣丝

رېزونانس 〔静〕<物>鸣共，振共，振谐

رېزوناس تۇرۇبىسى <物>管鸣共

رېزوناس چاستوتىسى <物>率频振共

رېزوناتور 〔静〕<物>器鸣共，器振共，器振谐

رېزىنكە 〔静〕皮橡，胶橡：～ ئاياغ 胶橡 / ～ چاقلىق 车轮胶垫 / قېيىق 艇皮橡

رېزىنكە باسما <印>印胶

رېزىنكە تۇغان <水>坝胶橡

رېزىنكە ئوق <军>弹皮橡

رېزىنكىلىك 〔静〕的皮橡带，的胶橡

رېزىنكىلىك سىم <电>线皮，线皮橡

رېزىنكىلىك ئېغىز 口罗 <纺>
رېژىسسور 舞蕾芭 بالېت رېژىسسورى 演导 <艺>〔静〕
رېژىسسورشۇناسلىق 学演导 <艺>〔静〕
رېژىسسورلۇق 导体集 ~ كوللېكتىپ 作工演导〔静〕
演导، 演导当 قىلماق ~ / 演
رېسپۇبلىكا = جۇمھۇرىيەت
رېستوران 厅餐، 家酒، 楼酒، 店酒〔静〕
رېسىرپىن 平血利 <药>〔静〕
رېشاتكا = ۋادەك
رېشلىيە (رېشلىيەسى) 花绣 <手>〔静〕 案图绣刺، 绣:
ماشىنىدا ~ ئىشلىمەك 机绣
رېشلىيەچى 工绣刺، 工花绣〔静〕
رېفراكتور 镜远望射折 <天>〔静〕
رېفراكتومېتىر 计率光، 计光屈، 计射折 <物>〔静〕
رېفراكسىيە 射折 <物>〔静〕
رېفلېكتور 计射反 ، 镜光反، 镜射反 <物>①〔静〕
镜远望射反 <天>②
رېفلېكس 射反 <理生، 物>〔静〕
رېفلېكس ئوچاق 炉射反 <冶>
رېفلېكس يايى 弧射反 <理生>
رېفلېكسشۇناس 家学射反〔静〕
رېفلېكسشۇناسلىق 学射反〔静〕
رېفلېكسلىق 的射反 <物، 理生>〔静〕
رېفلېكسلىق تەڭشەش 整调射反 <理生>
رېفلېكسىيە 思反 <哲>②射反 <物>①〔静〕
رېفلېكسىيلەنمەك 射反 <物>〔动〕
رېكورت 录纪〔静〕 دۇنيا رېكورتى 世界纪录 / دۇلەتلىك
~ 录纪国全، 录纪家国 ~ / بۇزماق 录纪破打 ~ /
يېڭىلماق 录纪新刷 ~ / ياراتماق 录纪创، 录纪造创
رېگرېسسىيە 应回، 归回 <数>〔静〕
رېگرېسسىيىلىك 的应回، 的归回 <数>〔静〕
رېگرېسسىيىلىك تەڭلىمە 程方归回 <数>
رېگرېسسىيىلىك تەھلىل 析分归回 <数>
رېگېنېراتسىيە 生再 <物، 生>〔静〕
رېگېنېراتور 室热蓄 <冶>〔静〕
رېگېنېراتىپ 生再 <物>〔静〕
رېلې 器电继 <物>〔静〕
رېلىس 轨铁〔静〕 ~ يېتەكلەش، 轨钢: ~ / رېلىستىن
چىقىپ كەتمەك 轨脱، 轨出

رېلىس تۇتاشتۇرغۇچ 板尾鱼
رېلىس مىخى 钉道
رېلىسسىز 的轨无〔静〕
رېلىسلىق 路铁轨单 يول تۆمۈر ~ تاق 的轨有〔静〕:
رېماتىزم 病湿风، 炎节关 <医>〔静〕
رېماتىزم قىزىتمىسى 热湿风 <医>
رېماتىزملىق 性湿风 كېسىلى يۈرەك ~ 的性湿风〔静〕:
痹风، 炎节关性湿风 بوغۇم يەللىكى ~ / 病脏心
رېمونت 修大 ~ چوڭ / 厂理修 ~ زاۋۇتى 理修〔静〕:
子房修 ~ ئۇيىنى 修، 理修 رېمونت قىلماق
رېمونتچى 工理修〔静〕
رېمونتچىلىق 业理修، 作工理修〔静〕
رېمونتخانا 所理修، 铺理修〔静〕
رېمونتسىز 的修失، 的理修经未〔静〕: بۇ ئۆي كۆپ يىل-
دىن بېرى ~ قالدى . 这屋房年久失修 。
رېنتگېن (位单度强线射)琴伦 <物>〔静〕
رېنتگېن نۇرى 线射斯克爱، 线射琴伦 <物> ،
(光 X)光斯克爱
رېنتگېنلىك 的光斯克爱〔静〕
رېنتگېنلىك دىئاگنوز 断诊线斯克爱 <医>
رېننىن 酶乳凝 <理生>〔静〕
رېھىل 架书制木式叠折〔静〕
رېئوستات 器阻变 <电>〔静〕
رېئوسكوپ 器电检 <电>〔静〕
رېئولوگىيە 学变流〔静〕
رېئومېتىر 计速流 <水>〔静〕
رېيتېر (人始创社透路)透路〔静〕
رېيتېر ئاگىنتلىقى 社透路
رېيكا 杆标، 尺标〔静〕
رېيكىچى (的杆标扶)员尺司، 员尺持〔静〕
رىئايە 下见
رىئايە قىلماق ①遵守، 从遵، 究讲: ئىنتىزامغا ~ 遵
生卫究讲 ~ / 律法守遵 ~ / قانۇنغا 律纪守
②依从، 顺依: سەن ئەمدى ئوبدان دەم ئالمىساڭ ، ساڭا رىئايە
قىلمايمىز . 你依不可们我، 息休好好不再你 。 ئۇ تەر-
ساراق ،ساڭا رىئايە قىلمايدۇ . ③。你顺依会不، 塾点有他
让: ئىنىڭ تېخى كىچىك ، سەن ئاكا بولغاندىن كېيىن ئازراق
رىئايە قىل . 点一他着让的哥哥当你، 小弟弟 。
رىبوزا 糖核 <理生>〔静〕
رىبوزوما 体糖核 <生>〔静〕

ريتوريكا 术辩雄，术说演〔静〕
ريتوريكىلىق 的性辞修，的说演〔静〕
ريتوريكىلىق خىتاب 唤呼，告呼 <语>
ريتوريكىلىق سوراق 问反 <语>
ريتىم ～ / 奏节乐音 مۇزىكا ريتىمى 奏节 <艺>〔静〕
سېزىمى 感奏节
ريتىم چاستوتىسى 频拍 <物>
ريتىمسىز 节无得弹琴 چالماق ～ سازنى 的奏节无〔静〕
奏
ريتىمسىزلىق «ريتىمسىز» 式形词名的
ريتىمسىزلاشتۇرماق «ريتىمسىزلاشماق» 态动使的
ريتىمسىزلاشتۇرۇشماق «ريتىمسىزلاشتۇرماق» 态同共的
ريتىمسىزلاشتۇرۇلماق «ريتىمسىزلاشتۇرماق» 态动被的
ريتىمسىزلاشماق 奏节无得变〔动〕 ئۇنىڭ تومۇر سوقۇشى ريتىمسىزلاشتى . 了奏节无得变搏脉的他 。
ريتىملىق ～ / 调声的奏节有 ئاھاڭ ～ 的奏节有〔静〕
قەدەم 步脚的奏节有 ئىياغ تاۋۇشى ～ / 伐步的奏节有
响地奏节有 جىرىڭلىماق ～ / 声
ريتىملىق ئۇدار 子拍的奏节有，拍节 <艺>
رىجەڭ ③线(的放里锅时糖冰做)②线(的画)①〔静〕
(驼公)笼嘴④谋图，谋计：ئۇنىڭ تۇزمەك 设计 / ～
رىجىسى بەربات بولدى . 了产破谋预的他 。
رىزا (رىزاسى) = رازى
رىزالاشماق = رازىلاشماق
رىزالىق = رازىلىق
رىزىق (رىزقى) ①〔静〕 口，养给(的生众予给主真)
一人 <谚>．تۇغۇلغانىنىڭ رىزقى بىللە تۇغۇلار 粮食吃：تۇغۇلغانىنىڭ رىزقى بىللە تۇغۇلار．<谚>一人
تۇغمىس ．ئادەم ئۇلمەس ، رىزقى 行随养给，生降
كەمبەغەلنىڭ رىزقى . 尽不福口，存尚息一 <谚>．②。福口，份福：ئادەم ئۇلمەس ، رىزقى تۇغمىس ．③物食：زاغرا
。物食的人穷是镶米玉 .
رىزقى تۇغمەك 福折，止终份福
رىزقى چۈشمەك 有福口：قوزىنىڭ گۆشىگە سىزنىڭمۇ رىزقىڭىز چۈشكەنىكەن . 了肉羔羊上吃福口有也你 。
رىزقى چېچىلماق 波奔处到，生谋处四
رىزقىغا چاڭ سالماق 碗饭砸，益利害侵：ئۇ باشقىلارنىڭ رىزقىغا چاڭ سالسا ، ئۆزىگە قانداق قىسمەت ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى . 自给会碗饭的人别砸道知不他
。运命么什来带己
رىزقىغا ئولتۇرماق 人别砸，人坑，益利人他害侵
碗饭：سىزدە ئىنساپ بولسا ، خەقنىڭ رىزقىغا ئولتۇرمەن دېمەڭ ! 人坑别就，心良有是要你 !
رىزىق ـ نېسىۋە 禄福，养给〔静〕
رىسالە 册手则规业行②子册小，册手①〔静〕：تۆمۈرچىلىك رىسالىسى 册手识知工锻
رىشالە (食甜的成制糖白和清蛋用)拉沙尼〔静〕
رىشاپ (的用丝属金细拧)钩属金把木〔静〕
رىشتە 带纽 <转>②绳细，线①〔静〕：دوستلۇق رىشتىسى 情，带纽的情爱 مۇھەببەت رىشتىسى / 带纽的谊友
كۆڭۈل رىشتىسى / 带纽的灵心 كۆڭۈل رىشتىسى / 丝
ئۈزۈلمەسلىك 恋留，舍不依依
رىشتە باغلىماق 恋迷，情钟
رىشتىگە (رىشتىگەسى) 子抹的用缝砖勾 <建>〔静〕
رىغبەت 趣兴，愿意，愿心，思心①〔静〕：ئۇنىڭ كىنو كۆرۈشكە رىغبىتى يوق . 影电看思心有没他 。مېنىڭ بۇ ئىشقا رىغبىتىم يوق . 趣兴没事件这对我 。
رىغبەتلەندۈرمەك «رىغبەتلەنمەك» 态动使的：ئۇ مېنى تېخىمۇ تىرىشىپ خىزمەت قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى . 加更我励鼓他 。
激刺质物 。作工力努 ماددىي رىغبەتلەندۈرۈش
رىغبەتلەندۈرۈشمەك «رىغبەتلەندۈرمەك» 态同共的
رىغبەتلەندۈرۈلمەك «رىغبەتلەندۈرمەك» 态动被的
رىغبەتلەنمەك 持支到得，舞鼓受，励鼓受〔动〕：مەن بۇ ئىشتىن ناھايىتى رىغبەتلەندىم . 大很了到受事件这从我
们他从我 . ئۇلارنىڭ كۆيۈمچانلىقىدىن رىغبەتلەندىم 鼓舞 /
。持支了到得中心关的
رىفامپىن 平福利 <药>〔模〕
رىقابەت 争竞业商 سودا رىقابىتى / بۇ ئىككى ، بۇ 争竞〔静〕：كۈنلەردە ～ ئېنىق بولمىسا بولمايدۇ . 争竞有没，月年个这
。的行不是识意
رىقابەت باھاسى 价竞 <经>
رىقابەت تەلىماتى 说学争竞 <经>
رىقابەت مېخانىزمى 制机争竞
رىقابەت ئىستراتېگىيىسى 略战争竞
رىقابەتچان 的争竞好喜，的神精争竞于富〔静〕 强争，
的胜好
رىقابەتچانلىق 心胜好，神精争竞〔静〕：ئۇلاردا ～ كەم . 。神精争竞乏缺们他
رىقابەتچى 手对，者争竞〔静〕
رىقابەتسىز 争竞无〔静〕
رىقابەتلەشتۈرمەك «رىقابەتلەشمەك» 态动使的：بىز قېتىم كۆچلۈك ئىككى كومانداىنى رىقابەتلەشتۈردۇق . 两让们我次这

。争竞相互队强个

ريقابەتلەشتۇرۇشمەك «ريقابەتلەشتۇرمەك» 的共同态

ريقابەتلەشتۇرۇلمەك «ريقابەتلەشتۇرمەك» 的被动态

ريقابەتلەشمەك 〔动〕 相互竞争：بۇ ئىككىيلەن ئۆگىنىشتە ريقابەتلەشتى . 这两个人在学习上互相竞争。

ريقابەتلىك 〔静〕 的争竞：～ سودا 买卖争竞

ريكشا 〔静〕 车包黄，车力人，车洋

ريكشىچى 夫车力人，夫车包黄，夫车洋〔静〕

ريكشىچىلىك «ريكشىچى» 的称名业职

ريككېتسىيە <医>〔静〕 立克次体氏(原虫病的病等热流河本日和寒伤疹斑)

ريم 〔静〕 <地> 罗马

ريم پاپاسى 皇教马罗 <宗>

ريم دىنى 教公马罗，教主天 <宗>

ريم رەقىمى 字数马罗 <数>

ريم رەيھانى 穗沙 <植>

ريم ئىمپېرىيىسى 国帝马罗

ريمفون 〔静〕 <药> 雷米封

ريۋانول 〔静〕 <药> 雷佛奴耳

ريۋايەت 〔静〕 传说：قەدىمىي～ / ريۋايەتكە قارىغاندا 古老的传说 / 据传说，传说

ريۋايەت قىلماق 讲述，说传

ريۋايەتچى 〔静〕 传说，者述讲

ريۋايەتلەشتۇرمەك «ريۋايەتلەشمەك» 的使动态

ريۋايەتلەشتۇرۇلمەك «ريۋايەتلەشتۇرمەك» 的被动态

ريۋايەتلەشمەك 〔动〕 传说为成，说传带彩色

ريۋايەتلىك 〔静〕 传说带彩色，的奇性故事

ريياز ەت 〔静〕 苦刻，难磨：～ چەكمەك 经历磨难

ريياز ەتسىز 〔静〕 无苦痛，不苦吃的：～ سائادەت يوق . 没有幸福的苦吃不。

ريياز ەتلىك 〔静〕 苦痛，苦艰的：～ سەپەر تالاي 千辛万苦旅程的

ريياسەت 〔静〕 持主

ريياسەتچى 〔静〕 人持主，者持主

ريياسەتچىلىك 〔静〕 持主：بىز يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرنىڭ ريياسەتچىلىكىدە ياپونيكا ھەيئەتلىرىنى سايلىدۇق . 我们在上级领导的主持下选举了支委。

ريياسەتچىلىك قىلماق 主持：يىغىنغا ～ 主持会议

ريياكار 伪君子，善伪者〔静〕

ريياكارانە 〔静〕 伪虚，善伪的：～ قىلىق 伪善行为 / ～ ئىش 阴阳套一套 / 径套一

ريياكارلىق 〔静〕 伪虚，善伪

ز ① 维吾尔文字母表中第十一个字母②该字母的名称

زابوي 〔静〕 球发（的球排）＜体＞

زابوي ئۇرماق 球发 ＜体＞

زاپاس 〔静〕 储备，备贮，备储；藏储：ذەپتە زاپاسى 石油储备 / ئوزۇق - تولۇك زاپاسى 食品储备 / ～ بۇيۇم 备用品 / ～ لىنىيە 备用线 / ～ كۈچ 后备力量，机动力量

زاپاس ئارمىيە 后备军 ＜军＞

زاپاس ئاشلىق 粮食储备

زاپاس پۇل 货币储藏，币货储备，现钞储备

زاپاس فوند 基金储备，基金 ＜经＞

زاپاس مەبلەغ 资金储备，资金 ＜经＞

زاپاس ياقا 活领子（衣衬）

زاپچاس 〔静〕 零件 ＜机＞

زاپخوز 〔静〕 务员①，务庶②，务总，总务 ＜长司＞

زاپخوزلۇق 〔静〕 务员工作：～ قىلماق 干总务工作

زاپ - زاپ 〔静〕 耀炫，炫耀 ＜方＞ 标榜

زات (زاتى) 〔静〕 人，人士，人物：ۋەتەنپەرۋەر ～ 爱国人士 / مەشھۇر ～ 知名人士 / ئۇلۇغ ～ 大人物

زاتى پەس 出身微贱

زاتى ياماں 出身①卑微②坏脾气

زاتور 〔静〕 快门①（相机照相）②枪栓

زادى 〔静〕 究竟，竟究，底到，万千，本根，直接：بۇ ئىشنىڭ ～ كىم بولىدۇ؟ 这件事究竟是谁人？ سەن ～ بارامسەن - يوق؟ 你到底去不去？ مەن مۇنداق بولىدۇ دەپ ～ ئويلىمىغانىدىم. 我根本没想到会这样子。 ئۇنىڭ ئىسسىقلىقىدىن ～ تۇرغىلى بولمىدى. 热得屋里待不住。

زار (زارى) 〔静〕 ①悲，叹，伤哀：قازانىنىڭ ھورى يامان، يېتىمنىڭ زارى. 伤心的孤儿，怕气蒸的锅 ＜谚＞。②渴望：يولداشلار بىلەن كۆرۈشۈشكە زارمەن. 我渴望与同志们见面。③需要：ئۇ ھېچنەرسىگە ～ ئەمەس. 他什么也不需要。

زار بولماق 渴望：بىر پارچە نانغا ～ 渴望得到一块馕

زار قاقشىماق 痛哭，苦叫

زارا 〔静〕 （干葡萄的）好太不的上地在掉时葡萄凉在指特）渣渣

زاراتكاھ = زاراتلىق

زاراتلىق 〔静〕 公墓，地坟

زاراخشەتمە 〔静〕 （收丰求祈，动活祀祭）行举众群，前耕春时旧）年祈 ＜宗＞

زاراك 〔静〕 复叶槭 ＜植＞

زاراقزا 〔静〕 花红：～ يېغى 油花红 ＜植＞

زاراقزىلىق 〔静〕 花红地

زار - زار 〔静〕 悲恸：～ يىغلىماق 哭恸

زارغۇنچەمۇد 〔静〕 （勒罗国中 ＜古，植＞

زارلاتماق «زارلىماق» 的使动态

زارلاشماق «زارلىماق» 的态同共的

زارلانماق = زارلىماق

زارلىق ①«زار» 的名象抽的追窘②词

زارلىماق 〔动〕 苦叫：توختىماي ～ / 迭不苦叫 زارلىنىپ جاھاننى بېشىغا كىيمەك 天连苦叫

زار ـ مۇڭ 〔静〕 苦愁，楚苦

زارىقتۇرماق «زارىقماق» 的态动使的

زارىقماق 〔动〕 望渴，望盼：سىزنى كۆرۈشكە زارىقىپ كەتتىم. 我.你到见望渴。 ئۇنىڭ زارىقىپ كۈتكەن كۈنلىرى ئاخىر يېتىپ كەلدى. 他切急盼望的来于终子日了到。

زارىقىشماق «زارىقماق» 的态同共的

زاسۇي 〔静〕 杂碎 <食>

زاسۇيپەز 〔静〕 者碎杂卖

زاسۇيپەزلىك 〔静〕 生营的碎杂售出工加：～ قىلماق 卖碎杂

زاسۇيچى = زاسۇيپەز

زاسۇيچىلىك = زاسۇيپەزلىك

زاسۇيخانا 〔静〕 铺碎杂

زاسبداتبل 〔静〕 员审陪 <法>

زاسبداتبللىق 〔静〕 审陪：～ قىلماق 陪审 / تۈزۈمى 度制审陪 / ～ ھوقۇقى 陪审权

زاغرا 糠粮粗 <食>〔静〕

زاغرا تىل 土，语土，话土白大话

زاغرا ئۆپكە 子肺面(的作面粮粗用) <食>

زاغرىچى 〔静〕 者糠粮粗卖

زاغزاق 〔静〕 娘姑胖 <植>

زاغۇن 〔静〕 菜麻芝 <植>

زاغۇن باش 人的楚清不脑头，人的气傻里傻

زاغۇنلۇق 〔静〕 地菜麻芝

زاغۇا 笑嘲，笑讥 <方>〔静〕

زاقا 责指，骂责，备责，害伤，屈委，为难 <方>〔静〕

زاق ـ زاق 〔叹〕 克砸，克砸 <古>(语词)的架顶羊绵公让)

زاقما 〔静〕 (索石甩)石投

زاك 〔静〕 矾绿，铁亚酸硫 <化>

زاكا 〔静〕 褓襁 用 قىغا ئالماق زاكا بوۋاقنى 儿婴包褓襁

زاكا قىرىسى ①成老年少②灵精小，头滑小

زاكىدىن چىقماق 大长

زاكىسىدا تەگكەن كېسەل 生天，病毛老 <成> 的病毛

زاكات 〔静〕 课天 <宗>(一之税教宗教兰斯伊)：～ بەرمەك 课天舍施

زاكاتچى 者课天收 〔静〕

زاكاز 〔静〕 货订 مال ～：的制定，的购订，的做定

زاكاز توختامى 同合作定 <法>

زاكاز خەت 信号挂

زاكاز قىلماق ①订预：مال ～ 预 / تاماق ～ 物货订预 ②饭订挂：خەت ～ 寄邮 / خالتا ～ 信号挂寄邮 寄包号挂裹

زاكازچى 人货订，户订 〔静〕

زاكالەت 金定收 ئالماق ～：金定，钱定 〔静〕

زاكالەت بەرمەك 金定付给 <法>

زاكاۋەت (孩小于用多)灵机 <方>〔静〕

زاكچى 哥八，鸲鹆，鹳鸽 <古，动>〔静〕

زاكون 法知 بىلمىدىغان ئادەم ～：度法②定规，理道① 〔静〕 人的度

زاكون تايىقى 棍明文

زاكونچى 者规法讲，者理道讲 〔静〕

زاكونچىلىق «زاكونچى» 的名象抽的：～ قىلماق 理道讲 理讲，理说 〔动〕

زاكونلاشماق 口闸 <水>〔静〕

زاكۇ 盘冷，菜小 〔静〕

زاكۇسكا

زاكۇسكا قىلماق 下酒：ئۇلار ھاراقنا خاسىگىنى زاكۇسكا قىلدى. 酒下生花用们他。

زاكىلاتماق «زاكىلىماق» 的态动使的：ئۇ ئاپىسىغا بوۋاقنى زاكىلىتىپ، ئۆز ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقتى. 用儿婴把亲母让她。去走家己自朝，好裹包褓襁。

زاكىلاشماق «زاكىلىماق» 的态同共的：سىستېرالار بوۋاقلارنى زاكىلاشتى. 来起裹个个一儿婴把们士护。

زاكىلانماق «زاكىلىماق» 的态动被的：بالا زاكىلاندى. 被子孩了好裹。

زاكىلىق 布的褓襁做 رەخت ～：的褓襁做 〔静〕

زاكىلىماق <转>②儿婴包 ～ بوۋاقنى：裹，包① 〔动〕 嘴封：ئۇنى ئىككى ئېغىز گەپ بىلەنلا زاكىلاپ قويالايمەن. 住封嘴的他把以可就话句两用只我。

زالۇ¹ (糊面稠的做面粮粗用)团搅 〔静〕：ھالۋىنى كۆپ يەسە ～ تېتىيدۇ. 来味团搅出吃会了多吃糊面糖 <谚>。(烦腻会就了多吃的吃好喻比)

زېڭىدا زالۇ كۆرمىگەن 喻，面世大过见未 <成> “蛙之底井”同

زالۇ² 〔静〕 贼，贼物：زالۇنى يوشۇرماق 藏匿赃物 / ～ مال 物赃

زالۇ³ 〔静〕 子君伪

زاڭزۇ 〔静〕 族藏

زاڭزۇ يېزىقى 文藏

زاڭزۇچە 〔静〕 藏①文藏，语藏②的式藏

زاڭگۇل - زۇڭگۇل 〔静〕〈方〉 碎碎零零，皮蒜毛鸡

زاڭلاشتۇرماق «زاڭلاشماق» 的使动态

زاڭلاشماق 〔动〕 出洋相：ئۇ تولىمۇ زاڭلاشتى . 他出洋相出了够。

زاڭلىق 〔静〕 笑嘲，讽讥，苦挖

زاڭلىق قىلماق 嘲讽，讽讥：ئادەمنى نېمىشقا زاڭلىق قىلىسەن؟ 你为什么讽嘲人？

زال¹ (زا:لى) 〔静〕 大厅，厅，堂礼，堂：يىغىن زالى 会议厅 / تەزىيە زالى 吊唁厅

زال² 〈方〉〔静〕 头滑

زالقماق 〈古〉〔静〕 磨折

زالوك 〔静〕 当典，押抵

زالوكلۇق 〔静〕 的押抵

زالوكلۇق پېرىۋوت 〈经〉 汇押

زالوكلۇق سودا 〈经〉 易交金按

زالىز 〈气〉〔静〕 带流整

زالىم 〔静〕 暴残，的虐暴，的暴残，的酷残：～ پادىشاھ 暴残的君皇，帝 / ～ ئەمەلدار 酷的吏

زالىملىق 〔静〕 暴残，残酷：زالىملىقتا ئۈچىغا چىققان ئادەم 人的顶透暴残 / ～ قىلماق 压迫

زاماسكا 〔静〕 灰油①，子泥：～ بەرمەك 上子泥 / ～ سۈرمەك 子泥挂②子泥抹，子泥挂的用牙镶

زاماسكىلاتماق «زاماسكىلىماق» 的使动态：پارتىلارنى ～ 让人～子泥上子桌给

زاماسكىلاشماق «زاماسكىلىماق» 态同共的

زاماسكىلانماق «زاماسكىلىماق» 态动被的

زاماسكىلىماق 〔动〕 子泥上①子泥上户窗：دېرىزىنى ～ 子泥②补牙：چىشنى ～ 补牙

زامان¹ 〔静〕 ①时代：قەدىمكى ～ 古代 / يېقىنقى ～ 近代 / ھازىرقى ～ 现代 / ～ خېلى بولدى . 时候，期时，候时过了。 ～ ياخشى 好时候。 ھېلىقى كىشى شۇ ～ پەيدا بولدى . 那个人现出了时间。 ～ بىلەن ماكان 时间与空间 ③〈哲〉时 ④〈语〉时态 / ～ ئۆتكەن 过时 ⑤将来时 / كەلگۈسى ～ 未来时：～ تۇزەلسە ، يامانمۇ 去时，过时，时间，时候，时代，时势时应顺，务时识 ～ زامانغا باقماسلىق / زامان ساڭا باقمىسا ، سەن زامانغا باق . 〈谚〉 务时识时势，人由不势时，人随时转。

زامانغا ياراشا 流潮应适，宜时合

زامان كاتېگورىيىسى 〈语〉 畴范时

زاماننىڭ كۆزى 比无丽美：ئۇ قىزنى ～ دېسە بولاتتى . 说以可娘姑个那是美丽无比。

زامانداش 〔静〕 人的代时同，人代同

زامانداشلىق «زامانداش» 的词名象抽

زامان - ماكان 〈哲〉〔静〕 空时

زامان - ماكان قارىشى 〈哲〉 观空时

زامان - ماكان نەزەرىيىسى 〈哲〉 论空时

زامانىۋى 代现：～ قۇرۇلۇش 的化代现，的代现①〔静〕：～ يېزا ئىگىلىكى 建筑 / ～ يەرلىك ئۇسۇل بىلەن 法办洋②业农化代现：～ ئۇسۇلنى بىرلەشتۈرمەك 合结洋土

زامانىۋىلاشتۇرماق «زامانىۋىلاشماق» 的使动态：تۇتنى ～ 化代现个四现实

زامانىۋىلاشتۇرۇلماق «زامانىۋىلاشتۇرماق» 态动被的

زامانىۋىلاشماق 〔动〕 化代现：زامانىۋىلىشىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش مۇشكۇل ۋەزىپە . 务任的巨艰项一是化代现现实。

زامشا 〔静〕 皮麂：～ بەتىنكە 鞋皮皮麂

زامۇك 〈军〉〔静〕 险保(的炮枪)：～ ئېتىكلىك 险保着开 / ～ ئوچۇق 险保着关

زامىن 〔静〕 (幸不或快不)成造：ئۇنىڭ ئۆلۈشىگە سەن ～ جانغا پۇل 钱命夺你是死的他 . ～ 。的成造你是死的他 . زامىن بولماق 成造：～ جانغا 亡死成造 / ۋارالڭ - چۈرۈڭ شېرىن ئۇيقۇمغا زامىن بولدى . 睡酣从我把声闹喧 ～ 。醒吵中

زانكار 〔静〕〈矿〉 绿铜

زانكار باسماق 锈生铜

زاھىت 〔静〕 者世循，士隐

زاھىتلىق 〔静〕 义主欲禁，行苦，道修

زاھىر 〔静〕 ①出现：ئۇنىڭ چىۋىشىدە بىر ئىش زاھىر بولدى . 了现出中梦他在事件一 ～ 。②观外，表外，明鲜，晰清

زاھىر بولماق 露显，现出

زاۋال (زاۋالى) 〔静〕 ①日落时分，分时落日，昏黄：～ ۋاقتى بولغاندا

يامغۇر يېغىشقا باشلىدى . 末<转>②。雨了起下时昏黄
到快日末的人敌 . 日：دۈشمەنلەر زاۋالغا يېقىنلاپ قالدى
。了 . كىمنىڭ زۇلۇمى زور بولسا ، زاۋالى يېقىن بولۇر
不行多"同喻：临将日末的谁，义不行多谁 <谚>
。"毙自必义

زاۋال بولماق 天黑：ئوسمان سىرتقا چىققاندا ، ئاللىقاچان زاۋال بولۇپ قالغان ئىدى . 了黑天已早，时出外曼斯奥
زاۋال تاپماق 亡衰，亡灭
زاۋالغا يۈز تۇتماق 衰落，败衰：زاۋالغا يۈز تۇتقان خاندانلىق 朝王的败衰

زاۋالسىز 的败衰不，的亡灭不〔静〕
زاۋاللىق 薄日，亡灭向走 زاۋاللىققا يۈز تۇتماق 亡灭〔静〕：山西

زاۋۇت 〔静〕工厂：پولات زاۋۇتى 钢铁厂 / ئۇن زاۋۇتى 面厂粉
زاۋۇت باھاسى 格价厂出
زاۋۇت تەننەرخى 本成产生，本成厂工
زاۋۇت قانۇنى 法厂工 <法>
زاۋۇت قائىدىسى 纪厂规厂
زاۋۇت - كان 矿厂〔静〕

زاۋۇتلاشتۇرماق «زاۋۇتلاشماق» 态动使的
زاۋۇتلاشتۇرۇلماق «زاۋۇتلاشتۇرماق» 态动被的
زاۋۇتلاشماق 化厂工〔动〕
زاۋۇتلاشقان باقمىچىلىق 业殖养化厂工

زاۋۇن 文杂〔静〕
زايە 下见

زايە بولماق 白费：تۆككەن تەر زايە بولمىدى . 汗白没
劳的天一们我 。 流 . بىر كۈنلۈك ئەمگىكىمىز زايە بولدى
。了费白动

时费浪 ～ 踏糟，费浪：ۋاقىتنى زايە قىلماق
食粮踏糟 ～ 间 / ئاشلىقنى
زايە كەتمەك 浪费：ۋاقىت ～ 间时费浪 / ئۇنىڭ ئانقان ئوقى پەقەت زايە كەتمەيدۇ . 发虚不弹他 。

زايوم 〔静〕①公债：～ تارقاتماق 券债②债公行发
场市券债 <经> زايوم بازىرى
格价券债 <经> زايوم باھاسى
券债公 زايوم بېلىتى
زايوم چېكى = زايوم بېلىتى
卖买债国 <经> زايوم سودىسى
息债 <经> زايوم ئۈسۈمى

立天顶；的壮体强身，的腰熊背虎〔静〕① زەبەردەس
的壮强 يىگىت ～ / 士战的腰熊背虎 جەڭچى ～ :的地
屹然巍 قەد كۆتۈرۈپ تۇرماق 巍然昂，然巍②子伙小
立

式形词名的 «زەبەردەس» زەبەردەسلىك

德伍达知先给示降拉安对)尔逋宰 <宗>〔静〕 زەبۇر
(谓称的典经的

的灵机别特 بالا زېرەك ～:外格，常非，别特〔静〕 زەپ
。好外格得长稼庄 . ئوخشىدى ～ / 子孩

花红藏 <植>〔静〕 (زە:پەر) زەپەر[1]
～ / 归而旋凯 بىلەن قايتماق ～ :利胜，旋凯〔静〕 زەپەر[2]
师之利胜，队军的利胜 قوشۇنى
胜得，胜获 زەپەر قۇچماق
歌凯 زەپەر مارشى

下倒丁兵千成，下击猛的刀大矛长在 . 击撞，击猛①〔静〕 زەپت
打猛地冲冲气怒 بىلەن ～ :冲冲气怒②。了
大气脾 زەپتى بار

黄蜡②花红藏，花红番 <植>①〔静〕 زەپران :چىراي
黄蜡色脸 ～ بولماق

你 . مېنى دەپ ～ چەكمە 苦困，难苦，害伤〔静〕 زەخمەت
。苦受我为要不

片拨，子拨(的器乐拨弹)<艺>〔静〕 زەخمەك
伤扎包 زەخمىنى تاڭماق 口伤；伤创，伤〔静〕 زەخىم
创争战的重严到受 ئۇرۇشتا ئېغىر زەخمىگە ئۇچرىماق / ئۇرۇشتا 口伤

زەخىم بولماق 伤受
زەخىم قىلماق 伤致，伤打
زەخىم يېمەك 伤损受，伤创受，伤受 :مېنىڭ مۇرەم زەخىم يېگەندى . 伤过受膀肩的我 。 ئەركىنىڭ خېتىدىن ئارزىگۈلنىڭ قەلبى زەخىم يېدى . 则尔阿使信来的肯尔艾 。伤创到受心的丽古

态动使的 «زەخىملەندۈرمەك» زەخىملەندۈرمەك
态同共的 «زەخىملەندۈرۈشمەك» زەخىملەندۈرۈشمەك
态动被的 «زەخىملەندۈرۈلمەك» زەخىملەندۈرۈلمەك

زەخىملەنمەك :伤创受，伤受①〔动〕 بىر جەڭچى زەخىملەنمىگۈچە يېتىپتۇ . 了下倒伤受士战个一 。 ئالما يەرگە چۈشۈپ زەخىملەندى . 了坏碰上地到掉果苹 。 يۈرىكى ～ 受灵心
失损受，伤损受，害损受②伤创到

～:的痕疤有，的伤创到受，的伤受〔静〕 زەخىملىك

伤受，心的伤创到受 كۆڭۈل ～ / (脚)腿的伤受 پۇت
果苹的痕疤有 ئالما ～ / 心的
زەدەك 〔静〕 卜萝胡 <方，植>
زەدىۋال 〔静〕 子围墙挂：～ تارتماق 子围墙
زەدىۋالسلىق 〔静〕 墙的子围墙挂①：的子围墙挂 نام ～ 布的子围墙个一做 بىر رەخت ～ 做的子围墙②
زەر 见 下
帽花绣线金用 ～ باسماق 绣线金用：دوپپىغا زەر
边金镶，边金绲 تۇتماق 边金：زەر
帽花丝金 دوپپا 丝金：زەر
线银金 يىپ 金：زەر
زەرەت 〔静〕 荷电：مۇسبەت ～ 荷电 <物>电阳，荷电正
荷电阴，荷电负 ～ مەنپي / 荷
子流载 <物> توشۇغۇچ 载流子：زەرەت
量电 <物> مىقدارى 电量：زەرەت
زەرەتسىز 〔静〕 的电带不，的荷电带不 <物>不
زەرەتسىزلەندۈرمەك «زەرەتسىزلەنمەك» 的态动使
زەرەتسىزلەندۈرۈلمەك «زەرەتسىزلەندۈرمەك» 的态动被
زەرەتسىزلەنمەك 〔动〕 电放 <物>
زەرەتلەنمەك «زەرەتلىمەك» 的态动被
زەرەتلىك 〔静〕 的电带 <物>
体电带 <物> جىسىم 电体：زەرەتلىك
子粒电带 <物> زەرىچە 电子粒：زەرەتلىك
زەرەتلىگۈچ 〔静〕 器电充 <电>
زەرەتلىمەك 〔动〕 电充 <物>
زەرەر = زىيان
زەرەرسىز 〔静〕 本亏不②品药害无 دورا ～ 害无①：的
卖买的本亏不 سودا ～ 本赔不：的
زەرەرسىزلەندۈرمەك «زەرەرسىزلەنمەك» 的态动使
زەرەرسىزلەندۈرۈشمەك «زەرەرسىزلەندۈرمەك» 的态同共
زەرەرسىزلەندۈرۈلمەك «زەرەرسىزلەندۈرمەك» 的态动被
زەرەرسىزلەنمەك 〔动〕 害无得变
زەرەرلىك 〔静〕 本亏②情事的害有 ئىش ～ 害有①：的
意生本亏 سودا ～ 失损有，本赔，的：的
زەرەك 〔静〕 树槭 <植>
زەرب 〔静〕 猛，狠：～ بىلەن تەپمەك 狠踢，猛 / ～ بىلەن ئۇرماق 狠，打狠 揍
زەرباب 〔静〕 缎丝金，缎锦：～ تون 袍锦 / ～ دوپپا 用帽花的绣线金
زەربە 〔静〕 击打：قاقشاتقۇچ ～ 致命的击打 / زەربىگە ئۇچرىماق 遭受打击
زەربە بەرمەك 打击：تاجاۋۇزچىلارغا ～ 略侵击打
者 / توسۇپ 击阻
زەربە يېمەك 受打击：پارتىزانلاردىن زەربە يېگەن دۇشمەن لەر 人敌的击打队击游到受
زەربىلىمەك 〔动〕 劲费，劲大使：ئۇ تازا زەربىلەپ ئىشلەۋاتاتى 。活干劲使正他
زەربىمدار 〔静〕 手击突
زەربىمدار ئايرۇپىلان 机击强 <军>
زەربىمدار ئەترەت 队击突
زەربىمدارلىق 〔静〕 作工击突：～ بىلەن ئىشلىمەك 突击的
زەربىلىك 〔静〕 的击冲，的击打，的击突
زەربىلىك دولقۇن 波击冲 <物>
زەرپۇرۇش 〔静〕 商饰首
زەرپۇرۇشلۇق 〔静〕 饰首营经：业售销饰首 قىلماق ～ ，意生饰首做
زەرچىۋە 〔静〕 黄姜 <植>
زەرداب (زەردابى) 〔静〕 脓② 水酸(的出吐时吐呕)①，水苦 <转>④水乳，清乳③ 水黄(的出流口伤)
水：ئۇنىڭ ئىچى زەردابقا تولدى . 。水苦的子肚满他
زەرداب بولماق 痛悲常非，苦痛：يۈرەك ـ باغرى ～ 断寸肠肝
زەرداب قىلماق 痛悲使，苦痛使
زەرداب يۇتماق 水苦咽
زەردابلىق 〔静〕 充：يۈرەك ～ 的水苦满充，的苦痛满充
心的水苦满
زەردار 〔静〕 东财②主财阔：～ ،ياي 的钱有，的阔①：
自夸人财有 <谚> ～ مېلىنى ماختار ، گاداي بالىسىنى . 。子孩己自夸人穷，产财己
زەردە 〔静〕 气怒，怒愤 <转>②汁胆①：～ بىلەن سۆزلىمەك 狠恶 ئېيتماق بىلەن ～：狠狠恶③说地冲冲气怒
说地狠
زەردە قىلماق 发火：ئۇ ماڭا زەردە قىلدى . 。火发我朝他
زەردىسى بار 火发易，的火发易，的大气火：ئۇ 的怒动易，的火发易个是他 . 。子伙小的怒动易
زەردىسى قاينىماق ①反胃：زاغرا يېسەك زەردەك قاينام-دۇ؟ 不怒，烧中火怒 <成>②?喝胃反馓粮粗吃你
可遏：ئۇنىڭ زەردىسى قاينىپ كەتتى . 。烧中火怒他
زەردىسى كۆچلۇك 大气火，旺火肝

زەردىسىگە تەگمەك 碰，疤疮揭：处痛的…碰，疤疮揭：نادىرنىڭ ئۆتكۈز سۆزلىرى تاھىر ئاكامنىڭ زەردىسىگە تازا تەگكەن بولسا كېرەك . 叔大尔依塔了到碰乎似词言的锐尖尔迪纳。处痛的

زەردىسى ئۆرلىمەك 烧中火怒，火肝动

زەردۇشىت 教火拜斯波代古)德斯亚罗琐＜宗＞〔静〕

زەردۇشت دىنى 教火拜，教德斯亚罗琐＜宗＞，教祆

زەردىگۆش 肠肝断气，坏败急气〔静〕

زەردىگۆش بولماق 坏气，极气：ئۇ زەردىگۆش بولۇپ ئۆلدى . 了死气他。

زەردىگۆش قىلماق 坏气使，急气使：ئۇ مېنى زەردىگۆش قىلدى . 了坏气我把他。

زەردىلىك 大气火 ～ يېگىت 旺火肝，的大气脾①〔静〕：的怒愤，的气生②伙小的：～ گەپ 话气

زەررە 点点一②子粒＜物＞①〔静〕

زەررىچە 子粒，子粒微＜物＞〔静〕

زەررىچە تەلىماتى 说粒微＜化，物＞

زەررىچە تېزلەتكۈچ 器速加子粒＜物＞

زەررىچىلىك 点丁一，的小微②性子粒＜物＞①〔静〕：儿：ھاۋادا ～ بۇلۇتمۇ يوق ئىدى . 有没也彩云点一上天。③一点，毫丝：ئۇنىڭدا ～ ئەيب يوق . 过毫丝有没他。错

زەرقۇن 菊蜡＜植＞〔静〕

زەرگەر 匠金〔静〕：匠金＜谚＞：بىلەر . ～ قىلتۇن قەدىرىنى 贵可的子金得懂。

زەرگەرلىك 饰首工加 ～ قىلماق 业宝珠，业饰首〔静〕：

زەرلىك 的成绣线银金用，的成织线丝金〔静〕：～ تاۋار 绣刺丝金 ～ / كەشتە 子缎丝金

زەرلىك پاقا 蛙线金＜动＞

زەرنەپ 杉豆红，杉紫＜植＞〔静〕

زەرنىخ 酒黄雄 ～ ھارىقى 雄：石冠鸡，黄雄＜矿＞〔静〕：

زەنانە 腔娘娘＜骂，方＞〔静〕

زەكەر 茎阴＜理生＞〔静〕

زەكەر بېشى 头龟＜理生＞

زەكچى 羊头领＜方＞〔静〕

زەكىي 明聪，悟颖，灵机〔静〕

زەگدۇندە 在安而损磨或碱泛防为)木基＜建＞〔静〕(木方的上沿坑或基墙

زەگۈندىلىك 榻土的木基有 ～ سۈپا 的木基有①〔静〕：的木基做②用木基的

زەڭگەر 的色蓝蔚，的色蓝浅〔静〕：～ ئاسمان 的色蓝蔚，的色蓝浅空天

زەڭگەر شىپات 石晶蓝＜地＞

زەڭگى 称别的人黑〔静〕

زەللە (品食的家回带人客的宴赴给赠馈)乐再〔静〕：تۇرنى ئالغان ھېساب ئەمەس ، ～ ئالغان ھېساب . ＜谚＞ 占数算才乐再了得，数算不席上了。

زەللە قىلماق 乐再送，乐再备准：سايىم ئاكا ھەر بىر-مىزگە بىر سېۋەتتىن مېۋە ، بىر كىلوگرام كەلگۈدەك پىشىق گۈش زەللە قىلىشنى ئۇنتۇمىدى . 我给记忘没叔大木依萨。乐再的肉熟斤公一近，果水子筐一备准人个每们

زەللىچى 者乐再收喜〔静〕

زەمباقى 色绿蓝＜方＞〔静〕

زەمبۇرۇغ 菌真，菌霉＜生＞〔静〕

زەمبۇرۇغ توپلىمى 落菌＜生＞

زەمبۇرۇغ يىپى 丝菌＜生＞

زەمبۇرۇغلۇق 菌霉 ～ كېسەللىك 的菌带＜生＞〔静〕：

زەمبىرەك = توپ 根菌 ～ / 病

زەمبىرەكچى = توپچى

زەمبىل 子把抬编 ～ توقۇمىلىق 子把抬〔静〕：～ كۆتۈر-مەك 子把抬抬

زەمبىل غالتەك 车轮独式子把抬

زەمبىلگە چۈشمەك 皮赖耍，赖无耍＜成＞：قاسىم نۇرغۇن پۇل ئۇنتۇرۇپ قويۇپتىكەن ، ئاڭلىسام زەمبىلگە چۈشۈپ يېتىۋاپتىمىش ، ئەمدى ئويىنىمغۇدەك . 钱少不了输木斯喀，了玩不也再后今，赖无耍在说听。

زەمبىلچى 者子把抬抬②者子把抬售制①〔静〕

زەمبىلچىلىك 当行的子把抬售制〔静〕

زەمچە 矾明，矾白＜化＞〔静〕

زەمزەم 一侧南东殿白尔克内寺圣加麦)泉渗渗〔静〕：水圣，水泉渗渗 سۇيى ～ (泉圣称也，名泉

زەن 下见

زەن سالماق 细仔，注贯神全，神会精聚：زەن سېلىپ ئاڭلىماق 听地注贯神全

زەن قويماق = زەن سالماق

زەنجىر 链匙钥 / ۋېلىسىپىت زەنجىرى 链锁②条链车行自：بوينىغا ～ سېلىنغان 脖

子扣门③链锁着套上子：ئىشىكنىڭ زەنجىرىنى ئاچماق 打开子扣门

زەنجىر تاپان 轨链，带履 <机>

زەنجىر تاپان ئاپتوموبىل 车汽带履

زەنجىر تاپان تراكتور 机拉拖带履

زەنجىر توپ 球链

زەنجىر ئۆزەر 的为欲所为

زەنجىرسىز 〔静〕 ①无链的扣门无②的子扣门：～ ئىشىك 无门的扣门

زەنجىرسىمان 〔静〕 的锁连

زەنجىرسىمان باغلىنىش 系联线单

زەنجىرسىمان باكتېرىيە <生> 菌球链

زەنجىرسىمان تىجارەت 营经锁连

زەنجىرسىمان خۇلاسە <逻> 理推锁连

زەنجىرسىمان رېئاكسىيە <化，物> 链式反应，应反锁连

زەنجىرسىمان زەمبۈرۈغ <生> 菌霉链

زەنجىرسىمان قوشما جۈملە 句复续连 <语>

زەنجىرسىمان مولېكۇلا 子分状链 <化>

زەنجىرسىمان نىلومېر 计位水式链 <水>

زەنجىرلەتمەك «زەنجىرلىمەك» 的动使态：ئەۋەر ئىشىكنى سىرتتىن زەنجىرلىتىپ قويدى．锁面外从门把人让尔外安。了上(扣)

زەنجىرلەشمەك «زەنجىرلىمەك» 的共同态

زەنجىرلەنمەك «زەنجىرلىمەك» 的被动态：ئۇنىڭ پۇت ـ قولى زەنجىرلەندى．链锁了上套被脚手他。

زەنجىرلىك 〔静〕 ①的子链②锁子链有门：～ قۇلۇپ 的扣门有门的扣门：～ ئىشىك 的

زەنجىرلىك قىسقۇچ 子钳式链 <机>

زەنجىرلىمەك 扣门上②链锁上套，子链上套①〔动〕

زەنجىۋىل 姜生 <植>〔静〕

زەنجىۋىلسىمان 的式片姜，的状姜生〔静〕

زەنجىۋىلسىمان قۇرت 虫片姜 <动>

زەنجىۋىلسىمان قۇرت كېسىلى 病虫片姜 <医>

زەھەر 〔静〕 ①毒，毒物：يىلاننىڭ زەھىرى 蛇毒 / ～ سالماق 投毒下；～ / ئىچمەك 服毒 / تىلى ھەسەل، دىلى ～ 口蜜剑腹 <成>②毒流，毒素：ئېئودالىزم．毒流除清 ～ / تازىلىماق 的义主建封 <转>③苦楚：～ ئىچى 苦楚满充中心 ،تولماق بىلەن 腺毒 <生> بېزى

毒流布散 زەھەر تارقاتماق

火发，毒放②毒下① زەھەر چاچماق

毒排 زەھەر چەكلىمەك

زەھەر خالتىسى <成> 的旺火肝，的大气火：ئەۋۈر تازىمۇ ～ بالا ئىكەن．大真气火子孩这尔外安。

人伤语恶 زەھەر سانچىماق

زەھەر قايتۇرماق ①解毒②攻毒：زەھەرنى زەھەر بىلەن قايتۇرماق 以毒攻毒

زەھەر قىستىماق 憋不(便小)住

化毒 زەھەر قىلماق

毒服 زەھەر ئىچمەك

زەھەرخەندە 〔静〕 毒狠，毒恶

زەھەرخەندىلىك 〔静〕 毒恶，狠狠恶，意恶：～ بىلەن ھۇجۇم قىلماق 恶毒攻击

زەھەرخەندىلىك قىلماق 下毒手：ئۇنىڭ مۇنچىۋالا زەھەرخەندىلىك قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىكەنمەن．我没想到他这样狠毒。

زەھەر ـ زەقۇم 〔静〕 苦涩

زەھەرسىز 〔静〕 无毒的：～ سۈيۇقلۇق 无毒液体

زەھەرسىزلەندۈرمەك «زەھەرسىزلەنمەك» 的动使态：ئۇ ھەر خىل دورا بىلەن كېسەللەرنى زەھەرسىزلەندۈرگەنىدى．他用各种药物给人病解毒。

زەھەرسىزلەندۈرۈشمەك «زەھەرسىزلەندۈرمەك» 的共同态

زەھەرسىزلەندۈرۈلمەك «زەھەرسىزلەندۈرمەك» 的被动态

زەھەرسىزلەنمەك 〔动〕 解毒

زەھەرسىزلىمەك 毒消，毒解 <医>〔动〕

زەھەرشۇناس 家学物毒 〔静〕

زەھەرشۇناسلىق 学理毒，学物毒 〔静〕

زەھەرلەنمەك «زەھەرلىمەك» 的被动态：ئەپيۇننىڭ كىرگۈزۈلۈشى بىلەن جۇڭگو خەلقى قاتتىق زەھەرلەندى．人传的片鸦不了中 ～ ناچار ئىدىيە بىلەن 害毒受深民人国中使害毒的想思良

زەھەرلىك 的毒有①〔静〕：～ يىلان 毒蛇 / ～ ئوت 毒草 / ～ ئوق 毒箭 <转>②的毒恶，的毒狠，的毒辣：～ سۆز 的话毒恶 / ～ ۋاستە 的辣毒手段 / ～ گەپ 狠毒的话 / ～ كۆلكە 的毒狠笑奸

زەھەرلىك بەدىيان 蛇床子 <植>

زەھەرلىك بۇيۇم 品私走犯毒

زەھەرلىك چۆپ 草毒

زەھەرلىك چېكىملىك 品毒

زەھەرلىك دورا 毒药
زەھەرلىك شاكال بەدىيان 毒八角 <植>
زەھەرلىك قوزىقارنى 毒蘑菇 <植>
زەھەرلىك كاككۇككۇل 毒莽草 <植>
زەھەرلىك كەپىنەك 毒蛾 <动>
زەھەرلىك گاز 毒气、斯瓦芥子气 <成>
زەھەرلىك مەھرىگىياھ 毒参、人参芹 <植>
زەھەرلىك يەمچۈك 毒饵
زەھەرلىمەك 〔动〕害毒、化毒：ئادەمنى زەھەرلەيدۇ . 人害毒刊书色黄。خەلقئارا ھاۋانى ~ 候气际国化毒
زەۋەر 〔静〕阿拉伯语中的音元示表号符加附
زەۋرەك 〔静〕<植>草牧梯
زەئىپ 〔静〕虚、弱薄、弱衰、弱微：~ بەدەن 的弱虚 / 体身的弱衰、体身志意弱薄 ~ ئىرادىسى / 音声的弱微 ~ ئاۋاز
زەئىپ قىزىتما 热虚 <医>
زەئىپلەشتۈرمەك «زەئىپلەشمەك» 的态动使：كېسەل ئۇنىڭ بەدىنىنى كۈندىن ـ كۈنگە زەئىپلەشتۈردى . 体身的他使病疾。弱虚天一比天一得变
زەئىپلەشتۈرۈشمەك «زەئىپلەشتۈرمەك» 态同共的
زەئىپلەشتۈرۈلمەك «زەئىپلەشتۈرمەك» 态动被的
زەئىپلەشمەك 〔动〕①衰弱变、弱虚变：نېرۋىسى ~ 经神 / 力视 ~ بەدىنى 弱衰 ②退衰、败衰、糟变、坏变：ئۇنىڭ ئەھۋالى زەئىپلەشتى . 了糟变况情的他。ئۇشمەنلەر كۈندىن ـ كۈنگە زەئىپلەشمەكتە . 去下烂天天一人敌。
زەئىپلىك 〔静〕①虚、弱衰②弱、点弱：ئۆزىنىڭ زەئىپلىكىنى بىلمەك 知道自己的弱点 ③<医>虚症
زەي[1] 〔静〕①湿潮：~ يەر 潮湿 ②方地的湿潮、涝
زەي تارتماق 受潮、潮返
زەي تۇپراق 土潮 <地>
زەي قاچۇرماق 排涝
زەي[2] 〔静〕①弦②条皮(的制皮羊山)：زەينى چىلىك تارتىلىپ 弦琴(的制衣肠)③弦弓紧拉
زەي يىپ 线肠羊
زەي سالماق 弦上
زەي سالماي ئاتماق 吹、话大说、炮空放 <成>皮牛
زەي[3] 〔静〕①槽儿(的上子刀或具家)：ئىشكاپنىڭ زەيلى 柜儿边帽②槽儿的上子刀 پىچاقنىڭ زەيلى / 槽儿的上子墙④(的套发沙、筒靴、子褥、袄皮)儿条沿、边绲③线
زەي رەندە 刨槽
زەيپانە 〔静〕女化性：~ يىگىت 子伙小的化性女
زەيپانىلىك «زەيپانە» 的态形词名式：~ قىلىماق 做女人之态作怩忸样一人女像、态
زەيتاب 〔静〕弦制 <方>
زەيتۇن 〔静〕橄榄：~ دەرىخى 树橄榄 <植>
زەيتۇن تاش 石橄榄 <矿>
زەيتۇن توپ 球橄榄 <体>
زەيتۇن رەڭ 色蓝海
زەيتۇن رەڭ جىنس 母云砾角、岩橄榄 <地>
زەيكەش 〔静〕①的潮返、的湿潮：~ يەر 地土的湿潮 ②的沟碱排：~ چاپماق 沟碱排挖
زەيكەش سىستېمىسى 统系水排 <水>
زەيكەشلىك 〔静〕①的潮返、的湿潮：~ يەر 方地的湿潮 ②的沟碱排挖地的潮泛
زەيلەتمەك «زەيلىمەك» 的态动使
زەيلەشتۈرمەك «زەيلەشمەك» 的态动使
زەيلەشمەك 〔动〕潮返：مىلتىق دورىسى زەيلىشىپ قاپتۇ . 火了潮返药。
زەيلىك 〔静〕①的潮返、的湿潮：~ يەر 方地的湿潮 ②的沟碱排：ئۇينى زەيلىكتىن يىراقراق يەرگە سالماق 渠排③房建方地的远较处湿潮离在
زەيلىمەك = زەيلەشمەك
زەيىنەپ 〔静〕神种一的恋相鹃杜与中说传(甫乃再)：كاككۇك بىلەن زەينەپتەك 象对一鸳鸯(鸟)
زو 〔静〕<宗>食进(前明黎月斋)：زوغا قويماق 起进床候时的食进 / ~ ۋاقتى 食
زوتالماق <方>〔动〕蹋踩②践糟、蹋糟①
زور 〔静〕大①、大巨、大重：~ تاغ 山大 / ~ قوشۇن 军大 / ~ ئىنقىلاب تىرىشچانلىق كۆرسەتمەك 命革大 / ~ تۆھپە قوشماق 献贡大重出作 / ~ ئۆمىد كۆتمەك 望希的大很抱、迫强：بۇ يەرگە ئۇنىڭ زورى بىلەن كەلدىم . 的来儿这到我逼他是。迫逼②
زور بەرمەك 劲使、劲使：قېنى يىگىتلەر ، يەنە بىر قېتىم زور بېرىپ كۆتۈرەيلى . 次一举劲使再们咱、们子伙小、吧来。
زور پوتېنسىيال 势巨 <物>
زور چىقماق 胜获、胜得
زور قىلماق 使迫、迫强：سەمەت ئايمخاننى زور قىلىپ

سۆزلەتتى . 话说罕姆依阿迫强提麦赛 。

زور كەلمەك 强：ئۇ ھەقىقەتەن مەندىن زور كەلدى . 他强我比在实 。

زوراۋان ①〔静〕的戾暴、的暴强：پادىشاھ ～ / 君暴 ～ 人的戾暴 ئادەم ～ :夫独、徒暴、者虐暴②力暴 كۈچ 使 **زوراۋانلىق** 〔静〕政虐、政暴、行暴、力暴：قىلماق ～ / 力暴用 تاجاۋۇزچىلارنىڭ زوراۋانلىقى 侵略的者暴行暴的 ～ / 政暴行推 يۈرگۈزمەك

织组力暴 تەشكىلاتى زوراۋانلىق <法>

زورايتماق «زورايماق» 的使动态：قوشۇن ～ 壮大队伍 / ۋەقەنى ～ 扩大事态

زورايتىشماق «زورايتماق» 的同态

زورايتىلماق «زورايتماق» 的被动态

زورايماق 〔动〕①大扩、大壮、大增、大长：ئۆسۈپ زورايغان سۈزۈادان تېرەكلەر / 树杨白的了大长 ھورمۇن نىسبىتى زورايماق / 大壮伍队 ～ قوشۇن / 大增例比蒙尔荷 ۋەقە ～ 事②大扩态大强、强增：غەلىبىگە بولغان ئىشەنچىمىز بارغانچە زورايماقتا . 了强增加愈心信的利胜对们我 。

بىزنىڭ كۈچىمىز زورايدى . 了大强量力的们我 。

زوردىن ـ زورغا 〔静〕着逼、使迫、让硬：ئۇ مېنى ～ ئىقرار قىلدۇردى . 认承我让硬他 。

زورغا 〔静〕强勉：～ ئىشلىمەك 干强勉 / ～ توختاتماق 停车汽让硬 / ～ كۈلۈمسىرىمەك 出做强勉 脸笑

زورلاتماق «زورلىماق» 的使动态

زورلاشماق «زورلىماق» 的同态

زورلانماق «زورلىماق» 的被动态

زورلۇق ① «زور» 的名式形词：ئۇ قوشقان تۆھپىسىنىڭ زورلۇقى بىلەن ئالاھىدە شۆھرەت قازانغانىدى . 他献贡以力暴②。誉荣的别特了得赢大之力暴：～ ۋاستىسى 段手制强、段手 ＜谚＞ . ～ ئاۋۇال ئىززەت ، ئاندىن 先 礼后兵。③迫强、迫逼：～ بىلەن ئىگىلىمەك / 占强 ～ بىلەن ماقۇللاتماق / 过通行强 ـ مال ـ مۇلۇكنى ～ بىلەن تارتىۋالماق 物财夺强、夺豪取强

زورلۇق قىلماق ①横行道霸、迫逼、迫强：زورلۇق قىلالايمەن دەپ ئويلىما . 你休想行横道霸。②施暴、暴强：ئۇ قىزغا زورلۇق قىلىشقا ئۇرۇندى . 他企图对姑娘施暴 。

力暴 كۈچ زورلۇق

论力暴 نەزەرىيىسى زورلۇق

= زورلۇق ئىشلەتمەك زورلۇق قىلماق

命革力暴 ئىنقىلابى زورلۇق

زورلۇق ـ زومبۇلۇق 行横 ～ قىلماق、行暴〔静〕：虐暴 扈拔横专、道霸

زورلىماق 〔动〕让硬、制强、迫强、迫逼：ئۇلارنى ئەمگەك قىلدۇرۇپ ～ 强硬让 / 饭吃让硬 ～ تاماقنى / 动劳们他迫强 ماقۇل بولۇشقا / 应答人要强 ～ ئۇ بارمىسا بوپتۇ ، ئۇنى زورلىمايلى . 他强勉要不、算就去不他 。

زورۇقتۇرماق «زورۇقماق» 的使动态

زورمۇزور 〔静〕硬、迫被、强勉：～ كۈلمەك 强笑作 / 脸 ～ ياتلىق قىلماق 被迫出嫁 / ئۇ ～ بىزنى ئاشخانىغا باشلاپ كىردى . 馆饭进领们我把硬他 。

强 مۇلازىمەت زورمۇزور 务服行

زورۇقماق 〔动〕劲使、力用①：劲使 زورۇقۇپ يۆتەلمەك 使劲咳 / 嗽 ～ ②挤劲使 قىسىلماق 加重(等势伤)：重 / 伤势 ～ 坏③重加势伤：ئات زورۇقۇپ كېتىپتۇ . 马累 / 了坏 ～ 。ساندۇق بەك ئېغىر ، كۆتۈرمە ، زورۇقۇپ قالىسەن . 箱累的(坏累)着努你把会、扛别你、重太子 。

زورۇقۇشماق «زورۇقماق» 的同态

زورئاك 〔静〕天＞＜黄 道带

زوق 〔静〕兴致、兴趣、趣情：مۇزىكىنى ～ بىلەن ئاڭلىماق / 听地勃勃致兴乐音 ئىككىيلەنمەك بىر ـ بىرىگە زوقى بار . 二人相情趣投 。

زوقى كەتمەك 然索致兴、趣兴去失：ئۇنىڭ ئۇلتۇرۇشتىن زوقى كەتتى . 他会聚对失去兴趣了 。

زوقى كەلمەك ①兴趣生产、趣兴感②欢喜：بۇ بالىغا زوقۇم كېلىۋاتىدۇ . 我喜欢这起孩个了 。

زوقىنى تارتماق 引起兴趣、吊胃口：ھېكايە ئۇنىڭ زوقىنى تارتتى . 事故的他了起引兴趣的 。

زوق ـ شوق 〔静〕兴致勃勃、然盎味趣：～ بىلەن سۆزلەمەك 地勃勃致兴说

زوقلاندۇرماق «زوقلانماق» 的使动态：ئۇنىڭ سۆزلىرى كىشىنى زوقلاندۇردى . 他听动娓娓话的 。

زوقلانماق 〔动〕兴致勃勃、味有津津、感兴趣、赏欣：زوقلىنىپ سۆزلىمەك 地勃勃致兴说 / بالىلار ھېكايىنى زوقلىنىپ ئاڭلىماقتا . 们孩子在听地味有津津、事故。ناخشىغا ～ 对歌曲感兴趣、欢喜 / ئۇ يول چېتىدىكى گۈلزارلىقلارغا زوقلىنىپ كېلىۋاتاتتى . 他在路边的花草 。

زوقلىنارلىق 的胜人人引〔静〕：～ ھەر كايە 的胜人人引、的趣兴感人令、事故

زوقلىنىشماق «زوقلانماق» 的同态

زوقمەن 〔静〕 的欢喜、的好爱、的趣兴感：كىتاب ئوقۇشقا ~ ئادەم 对读书的趣兴感、的好爱 / مۇز تېيىلىشقا ~ بالا 人的趣兴感好爱 / ساز چېلىشقا ~ يېگىت 孩子的冰滑小的器乐弹欢喜

زوقمەنلىك «زوقمەن»的名词形式：ئۇ مۇزىكىنى ~ بىلەن ئاڭلىماقتا . 他听地勃勃致兴乐音。

زوقۇلدىماق 〔动〕 (痛)地跳一跳一、(痛)跳(痛)：ئىككى چېكەم زوقۇلداپ ئاغرىغاندەك قىلدى . 我的两跳一跳一颤地痛。

زولۇك 〔模〕 势姿种一的坐

زولۇك ئولتۇرماق ①蹲：ئۇ زولۇك ئولتۇرۇپ قالدى . 他蹲下了(砸、压)。 ئۇ ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى تۇتقىنىچە زولۇك ئولتۇرۇپ يىغلاپ كەتتى . 他两双手捂着脸蹲着哭起了。 ②转〉〈亏：ئۇ بۇ قېتىمقى سودىدا زولۇك ئولتۇرۇپ قاپتۇ . 他这笔生意亏了可惨了。

زوڭزايتماق «زوڭزايماق»的使动态

زوڭزايماق 〔动〕 蹲：ئۇ بېشىنى ئالىقانلىرى ئارىسىغا ئېلىپ جاۋ يىدا لاسسىدە زوڭزايدى . 他蹲下了就地着捧头一头子下去。

زوڭزىيىشماق «زوڭزايماق»的同共态

زولقا 〔静〕 苏白、苏香、苏紫 〈植〉

زولۇق 〔静〕 饭斋(的吃前明黎月斋)：~ يېمەك 吃斋饭

زومچاق 〔模〕 堆一堆一、堆 〈方〉

زومچايماق 〔动〕 集堆、集聚 〈方〉：ئۆيۈقتا تاغدەك زومچايغان قارا بۇلۇتلار 地上线平乌云滚滚的集聚

زومىكەر 〔静〕 ①恶霸②寡头：پۇل زومىگىرى 金融寡头

زومىكەرلىك 〔静〕 道霸、义主权霸：زومىگەرلىككە قارشى تۇرماق 对反义主权霸 / ~ ئىستىلى 道霸作风

زومىگەرلىك قىلماق 霸称

زونا 〈地〉〔静〕 带：ئۆسۈملۈكلەر زونىسى 植物带

زونالىق 见下

زونالىق ئايلانما ئېقىم 〈气〉 流环向纬

زونالىق ھاۋا ئېقىمى 〈气〉 流气向纬

زوئوخىمىيە 〔静〕 学化物动

زوئولوگىيە 〔静〕 学物动

زۇۋۇلا 〔静〕 ①子剂：مانتىنىڭ زۇۋۇلىسى 包子剂子 / جۇڭنىڭ زۇۋۇلىسى 饺子剂子 〈转〉②子剂子、分福、气福

زۇۋۇلا تۇتماق 做子剂

زۇۋۇلا قىلماق 做子剂：خېمىرنى ~ 把面团成做子剂

زۇۋۇلىسى چوڭ 〈成〉 大分福

زۇپا 〈植〉〔静〕 草香神

زۇرانبات 〈植〉〔静〕 术莪

زۇغۇي 〔静〕 生事、的事生谣造、的非生是惹：~ ئادەم无生事的人

زۇغۇيلۇق 〔静〕 事生谣造：~ قىلماق 造事生谣

زۇكام 〈医〉〔静〕 风伤、冒感

زۇكام بولماق 风伤、冒感

زۇكام تەگمەك = زۇكام بولماق

زۇكام شەربىتى 〈药〉 浆糖冒感

زۇكامدىماق 〈医〉〔动〕 感冒：ئۇ زۇكامداپ قالدى . 他感了冒。

زۇڭتۇڭ 〔静〕 总统：~ مەھكىمىسى 总统府

زۇڭتۇڭلۇق 〔静〕 总统之职

زۇڭتۇڭلۇق تۈزۈم 总统制

زۇڭلى 〔静〕 总理

زۇڭلىلىق 〔静〕 总理之职

زۇلال 〔静〕 清、的澈清：~ ئاسمان 空天的澈清 / ~ سۇ 水的澈

زۇلپ 发鬟(的女妇)〔静〕

زۇلپىكەش 〔静〕 者头梳人替

زۇلپۇك 〈方〉〔静〕 蜂马

زۇلپىقار (زۇلپىقارى) 〔静〕 宝的用所里阿人圣中说传

زۇلپىقار 剑宝指泛现、剑刃利

زۇلمەت 〔静〕 暗、黑：~ كېچە 夜黑

زۇلمەت باسماق 罩笼暗黑

زۇلمەت قاپلىماق = زۇلمەت باسماق

زۇلمەتلىك 〔静〕 的暗、的日天无暗、的黑：~ تۈن 夜 / ~ كوناجەمئىيەت 会社旧的日天无暗

زۇلۇم (زۇلمى) 〔静〕 迫压①：سىنىپىي ~ / 迫压级阶。 ئەرەدە ، قارشىلىق بار . 有就方地的迫压有抗反。

زۇلۇم 〈转〉②折的意醋：كىشىلىك زۇلمى 罪受、磨折 / بىز تېخى يېرىم يولغا كەلمىدۇق ، نېمە ~ ، بۇ . 路还磨 ！罪受是真简这、呢半一走有没

زۇلۇم تارتماق = زۇلۇم چەكمەك

زۇلۇم چەكمەك 受、苦受、迫压受：难受苦受、人穷的难受苦受 زۇلۇم چەككەن كەمبەغەل پۇقرالار

زۇلۇم سالماق = زۇلۇم قىلماق

زۇلۇم قىلماق 迫压

زۇمرەت 〔静〕 石宝绿、绿母祖

زۇمرەتكۈل 〈植〉 菊翠

زۇننار (زۇنارى) 〔静〕①项＜转＞②带腰(的用饰装)链：بويىنغا ئاسقان زۇنىنارنىڭ ياقۇت كۆزى ۋالىلدىماقتا. 脖子上链项着挂上光发闪闪石宝的镶链项，链项。

زۇۋان (زۇۋانى) 〔静〕话：ئۇنىڭ زۇۋانىنى چۈشىنىمەن. 我懂他的话。

زۇۋان چىقارماق 声出，声吭：زۇۋان چىقارماي ئولتۇرماق 一声不吭地坐着

زۇۋاندىن قالماق 说话出不说：بىر جۈپ قول ئۇنىڭ گېلىدىن بوغۇۋالغاندەك زۇۋاندىن قالدى. 双手一有像好，他一子话出不说了。

زۇۋانغا كەلمەك 开口，开腔：كۆپچىلىك سۆزلىگۈچە، ئۇ ئالدى بىلەن زۇۋانغا كەلدى. 大家都说话，话说有没还他先开口了。

زۇۋان سۈرمەك 气吭，声做，腔搭：ئۇ زۇۋان سۈرۈشكە پېتىنالمىدى. 他没有敢作声。 ئۇ زۇۋان سۈرمىدى. 他没有搭腔。 ئۇ ھېچكىم زۇۋان سۈرمىدى. 他没有人搭腔，天半了叨唠尽管。

زۇۋان كىرمەك 开言，说话：بۇۋاقنا تۇيۇقسىز زۇۋان كىرىپتۇ. 婴儿突然说起话来。

زۇۋانى تۇتۇلماق ①说不出话：ئۇنىڭ ئوچ كۈن زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالدى. 他三天了话出不说。 ②＜转＞口哑。他无言了，口哑不说。

زۇۋانىنى دارغا تارتماق 整挨＜成＞：زۇۋانىڭ دارغا تارتىلغاندىن كېيىن، ئاندىن نوچىلىقىنى كۆرسەز. 你看再们我后之整挨了，能多有。

زۇۋانى ئۆچمەك 气吭再不，语言再不言无口哑，气吭再不，语言再不

زۇۋانى ئىچىگە چۈشمەك 舌结口张言无口哑，舌结口张

زۇۋانداراز 〔静〕的河悬若口，的齿俐牙伶，的谈健的河悬若口，的齿俐牙伶，的谈健

زۇۋاندارازلىق «زۇۋاندارا»式形词名的：مېھمانلار ئۇنىڭ زۇۋاندارازلىقىدىن ھەيران قالدى. 客人们惊讶于他的悬若口来话起讲。

زۇۋانسىز 〔静〕的言无，的语言不的言无，的语言不

زۇۋانسىزلىق «زۇۋانسىز»式形词名的

زۇرۇر 〔静〕的要必，的须必：～ / 施措的要必 تەدبىر ～ تېپىلغاندا 时要必 سېنىڭ شۇنداق قىلىشىڭ ناھايىتى ～. 你的要必非常是做么这。 نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ～. 际实系联须必论理。

زۇرۇر ئەمگەك 动劳要必＜经＞

زۇرۇر بولماق 必要：زۇرۇر بولغان جايلار 必要的方地

زۇرۇر تاپماق 认为必要：ئىدارە باشلىقى بەزى مەسىلىلەرنى جىددىي كۆرسىتىپ ئۆتۈشنى زۇرۇر تاپتى. 局长认为必要把一些问题严肃地指出来。

زۇرۇر دەرس 修必课

زۇرۇر شەرت 条要必件＜逻＞

زۇرۇر مەھسۇلات 要必产品＜经＞

زۇرۇر ۋە يېتەرلىك شەرت 充分又必要的条件＜逻＞

زۇرۇرلۇك ①«زۇرۇر»性要必②式形词名的：ئىشىمنىڭ زۇرۇرلۇكىدىن كېلىپمىدىم. 我未能前来，由于事情紧要。

زۇرۇرلۇكىدىن 粮食统购统销的必要性

زۇرۇرىيەت 〔静〕性然必，性要必：ئۇنچىلىك زۇرۇرىيىتى بارمۇ؟ 有那个必要吗？

زۇرۇرىيەت ئالىمى ＜哲＞国王必然

زۇلۇك 〔静〕＜动＞蛭医；蛭水；蟥蚂

زۇلۇك قويۇش ＜医＞法疗吸蛭

زېتا 见下

زېتا پوتېنسىئال ＜物＞位电动

زېدە ①〔静〕伤创，痕伤：～ قوغۇن 有伤的瓜甜的伤有 / زېدىسى يوق ئالما 没伤的果苹的疤伤有② ＜转＞伤创：يۈرەككە چوشكەن ～ 伤创的灵心

زېدە بولماق ①有伤，痕伤：سېۋەتتىكى ئالمىلارنىڭ ھەممىسى زېدە بولۇپ كېتىپتۇ. 了伤碰都果苹的里子筐。 ②受到伤创：زېدە بولغان يۈرەك 灵心的伤创到受

زېدە قىلماق 伤创，伤受使：بۇرۇن شاللىق پەردىسىنى ～ 伤创受灵心使 / يۇرىكىنى ～ 伤受膜黏鼻使

زېدەكىمەك 〔动〕烦厌＜方＞

زېدىلەندۈرمەك «زېدىلەنمەك»的态动使

زېدىلەنمەك «زېدىلىمەك»的态动被

زېدىلىمەك 〔动〕伤弄

زېرەك 〔静〕灵机，俐伶：～ / 子孩的俐伶 بالا ～ گۈلگە يۇگۈرەيدۇ، ～ مېۋىگە. ＜谚＞灵机，花采忙人蜂，果摘忙人。

زېرەكلەشتۈرمەك «زېرەكلەشمەك»的态动使

زېرەكلەشمەك 〔动〕灵机变，俐伶变：ئۇ چوڭ بولغانسېرى زېرەكلىشىپ كېتىپتۇ. 他越得变大长越灵机。

زېرەكلىك «زېرەك»式形词名的：ئالماقلىق ～، بەرمەكلىك نادانلىق. ＜谚＞慧恩是予给，灵机是取索。

زېرىكەرلىك ئىش ～：的倦厌人使，的烦厌人令〔静〕 事的倦厌人使

زېرىكتۇرمەك «زېرىكمەك»的使动态：خوتۇننى زېرىكتۇرەي دېسەڭ، ھۆل ئوتۇن ئېلىپ بەر．（谚）要妻子烦，要柴湿烧地让。

زېرىككەك ئا～：的烦厌，的闷烦爱，的寞寂爱〔静〕 ～ بولماق，تېرىككەك بولماق，كۆڭۈلچەك بولماق，ئېرىنچەك بولماق．人的闷烦爱 / 勿，软心勿，躁急勿，烦厌勿。惰懒。

زېرىككەكلىك 气脾的躁烦易〔静〕

زېرىكمەك 学：زېرىكمەي ئۆگەنمەك 烦腻，倦厌，烦厌〔动〕 烦腻看影电看我．厌不而 / كىنو كۆرۈۋېرىپ زېرىكتىم．了。مۇنداق تاماقتىن زېرىكمەيمەن，厌不吃我饭种这。ئۇ了作地详其厌不他．زېرىكمەستىن نۇرغۇن نەقىل كەلتۈردى。证引多许。

زېرىكمەي ـ تېرىكمەي 躁不烦不〔静〕

زېرىكىشلىك ئا～：的厌讨，的闷烦〔静〕 جان ～ بىر ئادەم بولۇپ قالدى．来罕依热于对江斯日瓦．人的厌讨个一了成经已说。

زېرىكىشمەك «زېرىكمەك»的共同态：زېرىكىشىپ ئولتۇرۇشقان ئەدەبىياتچىلار ئۇنىڭ كەلگەنلىكى ئېلان قىلىنىشى بىلەن جاڭلىنىپ كەتتى．了来他说听一们者作工学文的了烦坐．来起跃活上马。

زېلكوۋا 榉叶大 <植>〔静〕

زېمان (家学理物兰荷)曼塞〔静〕

زېمان ئېففېكتى 应效曼塞 <物>

زېمىن ①〔静〕 土领；土疆，域疆：～ پۈتۈنلۈكىنى قوغدىماق，地土②土领张扩 / ～ كېڭەيمىچىلىكى 整完土领卫保，地大：كۇن زېمىننى يورۇتار，بىلىم زېھىننى．太阳 <谚>：地余，件条 <转>③。扉心亮照识知，地大亮照：ئالدىنقىلار بىزگە ～ ھازىرلاپ بېرىدى．好备准们我为人前．件条了。ئۇنىڭغا ئوبدان ئويلاپ كۆرۈشكە ～ قالدۇرۇش كېرەك．地余的虑考分充他给。

زېمىن باشقۇرۇش ھوقۇقى 权辖管土领

زېمىن سىرتى پاناھلىقى 护庇外域 <法>

زېمىن سىرتى ھوقۇقى 权法外治 <法>

زېمىن ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经土国 <经>

زېمىندار 主地，者有占地土〔静〕

زېمىندارلىق 义主有占地土〔静〕

زېمىندارلىق تۈزۈمى 制有占地土 <经>

زېنىت 下见

زېنىت پىلىموت 枪机射高 <军>

زېنىت توپ 炮射高 <军>

زېنىت توپچى 手炮射高 <军>

زېنىت تېلېسكوپى 仪顶天 <天>

زېھنىي 能智，力智 ～：慧智〔静〕

زېھىن (زېھنى) 力智〔静〕：زېھنى ئاجىز 弱智 / زېھنى ئۆتكۈر 精聚 ～ بىلەن ئۆگەنمەك 锐敏想思，捷敏维思 / پۈتۈن زېھنىنى چېچىۋەتكەن 习学地注贯神全，习学地神会成不办人的散分力精．ئادەمنىڭ ئىشى ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ．事："用二能不心一"同喻。

زېھىن چېچىلماق 中集不神精，散分力精

زېھىنگە ئالماق 到想，起记

زېھىنگە سالماق 醒提：بىر ئىشنى زېھنىڭگە سېلىپ قويۇڭ．事件一醒提你给我。

زېھىننى يىغماق 神会精聚

زېھنى ئوچۇق 明聪，睿智：ئۇ ～ ئادەم．他一是位的智睿。人

زېھىن سىناش 赛竞识知

زېھىن قويماق 心用，专心：زېھىن قويۇپ ئۆگەنمەك 用心致志专 / پۈتۈن زېھىننى قويماق 习学心

زېھىنلىك 俐伶 بالا ～：的俐伶，的颖聪，的悟颖〔静〕 子孩的

زىبا (زىباسى) 美②条苗材身 ～ بويى：的条苗①〔静〕 女美，人

زىبالىق «زىبا»式形词名的：خېرىدارلىك بولمىسا، زىبالىقلىق نە كېرەك．用何有又美得长，你顾光人无如 <谚>。

زىبرەگۈل 梅竹吊 <植>〔静〕

زىب ـ زىب 子孩的动好 بالا ～：的动好 <方>〔模〕

زىبرە 草魂还，柏卷 <植>〔静〕

زىبۇ ـ زىننەت 饰首〔静〕

زىبىز 对绝，决坚 <方>〔静〕：بۇ بالا بىر ئىشقا بېكىرسا، زىبىز ئۇنىمايدۇ．不对绝他，事儿点干子孩个这叫你。肯。

زىبىلدىماق 住不坐，动好 <方>〔动〕

زىت ئا～：的悖相，的立对，的触抵，的盾矛〔静〕 ～ بىر ـ بىرىگە ～ / 见意的盾矛相互 پىكىر كەيپىياتلىرى ～ / 情触抵 ～ ئۆزئارا / 盾矛相自 ～ ئۆزىنى ئۆزىگە / 绪与 ～ ئۇممىدىكە ـ ئۇممىدسىزلىككە / 悖相望愿

زىت بولماق 矛，立对，触抵：بىر ـ بىرىگە ～ 互

见意的立对 زىت بولغان پىكىر / 立对相互،盾矛相
زىت كەلمەك 相 悖،触抵،立对：ئۇلارنىڭ قارىشى
مېنىڭ پىكرىمگە زىت كېلىپ قالدى . 他们你的我和法看的
。的立对是见
زىت مۇناسىۋەت 系关盾矛 <逻>
زىت ئۇقۇم 念概盾矛 <逻>
زىتىغا تەگمەك 惹惹،怒惹،恼惹：مەن ئۇنىڭ زىتىغا تەگدىم .
。他了怒惹我
زىتلاشتۇرماق «زىتلاشماق» 的动使态
زىتلاشماق 作①〔动〕：ئۇ مەن بىلەن زىت-
لىشىپ قالدى . 他和我闹矛盾，立对，对作②。对作：سەن ئۇنىڭ بىلەن
زىتلاشما . 你不们他催不们你。行不们他催
زىتلىق «زىت» 的式形词名：～ قىلماق 闹矛盾，立对闹，对作
زىتمان 对〔静〕头
زىتمانلىق 对〔静〕立
زىتمانلىق قىلماق 闹矛盾，立对闹，对作
زىچ 〔静〕密，密紧，匝匝密，丛丛密密，凑紧：
～ مۇناسىۋەت 系关的密〔静〕团密紧 / ～ ئىتتىپاقلاشماق .请你们坐紧凑点。～ تېرىماق
结 / ～ ئولتۇرۇڭلار 植密 / ～ ئۆسكەن تېرەكلىك 林树杨的丛丛密密 / ئاھالە
～ ئولتۇراقلاشماق 人密口集
زىچ كەلمەك 满满当当：جابدۇقلار ئۆيگە زىچ كەلدى . 家
具把子屋里的当当满满得摆。
زىچپىدە 〔静〕密密，层层密密，匝匝密密，当当满满，满满
登登：ئەترابى دەرەخلەر بىلەن ～ ئورالغان ئۆيلەر 周围木
树被围的匝匝密密得 / ئۆيدە ئادەملەر ～ ئولتۇرىدۇ .
。的当当满满得坐人里屋
زىچلاشتۇرماق «زىچلاشماق» 的动使态
زىچلاشتۇرۇشماق «زىچلاشتۇرماق» 的同共态
زىچلاشتۇرۇلماق «زىچلاشتۇرماق» 的动被态
زىچلاشما 见下
زىچلاشما بەلۋاغ 密致 <地>
زىچلاشماق 〔动〕：ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى
زىچلىشىپ كەتتى . 他们的系关切密，密紧，切密，密稠了来起。
زىچلىق «زىچ» 的式形词名：ئاھالىنىڭ زىچلىقى 人口密度
زىچلىق ماترىسسا 阵矩密 <物>
زىچلىق ئۆلچىگۈچ 计度密 <石>
زىخ 〔静〕子扦肉烤：كاۋاپمۇ كۆيمىسۇن ، زىخمۇ كۆيمىسۇن .
其全两为意：坏烧别也子扦，糊烤要不肉 <谚>
及要话 <谚> . گەپ ۋاقتىدا ياخشى ، كاۋاپ زىخىدا 美。
。烧上扦要肉，讲时
زىخ كاۋىپى 肉烤子扦，串肉烤
زىخى توشماق 尽将数寿，多无日来
زىخچە 条铁(的磨防上轴车轮木式旧)〔静〕
زىخچە ئالتۇن 条金
زىخلانماق «زىخلىماق» 的态动被
زىخلىق 〔静〕：的用子扦做②的子扦用，的子扦有①
：ئۇن ～ سىم . 丝铁的子扦个十做
زىخلىماق 用时口牲赶)②上串(子扦肉烤用)①〔动〕
：ئۇلارنى ～ ئېشەكنى(西东)戳：催 <转>③驴毛戳
زىخلاپ تۇرمىسالار بولمايدۇ . 行不们他催不们你。
زىددىيەت 〔静〕：盾矛：خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل
قىلماق 正确处理人民内部的矛盾 خاراكتېرى ئوخشاش بولمى-
غان ئىككى خىل ～ 盾矛的质性同不类两
زىددىيەت قانۇنى 律规盾矛 <哲>
زىددىيەتنىڭ ئالاھىدىلىكى 性殊特的盾矛 <哲>
زىددىيەتنىڭ بىر پۈتۈنلۈكى 体一统盾矛 <哲>
زىددىيەتنىڭ بىرلىكى قانۇنىيىتى 统盾矛 <哲>
律规一
زىددىيەتنىڭ ئومۇميلىقى 性遍普的盾矛 <哲>
زىددىيەتسىز 〔静〕：的盾矛无
زىددىيەتلىك 〔静〕：的盾矛：～ روھىي ھالەت 情心的盾矛
زىدىپەس 的鄙卑，的流下，的贱下〔静〕
زىر[1] 〔模〕抖
زىر قىلماق 抖发，嗦哆：ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى زىر قىلىپ
كەتتى . 他身浑抖发。
زىر[2] 〔静〕号符的音元示表文伯拉阿
زىرائەت 〔静〕：物作农，稼庄：كۈزلۈك ～ 作季秋
物作季夏 ～ يازلىق / 物作济经 ～ ئىقتىسادىي /
险保物作农 <经> سۇغۇرتىسى زىرائەت
学理生物作 <农> فىزىئولوگىيىسى زىرائەت
学态形物作 <农> مورفولوگىيىسى زىرائەت
学象气物作 <农> مېتېئورولوگىيىسى زىرائەت
传遗物作 <农> ئىرسىيەتشۇناسلىقى زىرائەت
学
家学物作〔静〕زىرائەتشۇناس
学物作〔静〕زىرائەتشۇناسلىق
鹿颈长 <动>〔静〕زىراپە
铃兜马 <植>〔静〕زىراۋەندە

زىرە¹ 然孜，香茴息安 <植>〔静〕

زىرە² 坠耳 〔静〕

زىررىدە 觉感的痛刺 〔静〕

زىـرـ - زەۋەر ②号符音元示表中语伯拉阿①〔静〕 五一十一—五一 <转>：زىر - زەۋىرلىگىچە سۆزلەپ بەرمەك 底问根刨说地十一

زىر - زىر (痛)刺 〔模〕

زىرەپ 儿活线针②俐伶，明聪<方>①〔静〕

زىرەپچى 人的活线针做 <方>〔静〕

زىرەپچىلىق 儿活线针 <方>〔静〕

زىرىق 藁小果黑 <植>〔静〕

زىرىقلىق 林藁小 〔静〕

زىرىلداتماق «زىرىلدىماق»的使动态

زىرىلدىماق 〔动〕抖发瑟瑟，嗦哆，抖发：بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ بەدىنى زىرىلداپ كەتتى．嗦哆身浑他话这到听。来起

زىرىلىك 〔静〕①安息香茴的然孜：～ پولۇ 放的然孜放②

زىغزىـق 〔静〕①绲(的等套发沙，筒靴，子裤，袄皮)，儿碴 <转>④水油 <转>③儿睑皮②儿条沿，边儿刺

زىغزىق چىقـارماق ①儿刺挑，儿碴找②边绲：ئۇنىڭ سـۆزىدىن زىغزىق چـىقارما．碴找中话的他从要不你。水油捞③。儿

زىغزىقلىق 的儿条绲带①〔静〕：～ كۆرپە 的儿条绲有 ～ / 子褥：بىكەندار 的边绲做②子褥长的边绲带 ～ / 布的边绲做 رەخت

زىغىر 麻亚，麻胡〔静〕：～ مېيى 油麻胡 ～ / پاخلى 胡杆麻

زىغىر رەڭ 色酱，色栗

زىغىرچى 人的底究根追爱，人的真较爱〔静〕

زىغىرلاتماق 态动使的«زىغىرلىماق»

زىغىرلاشماق 态同共的«زىغىرلىماق»

زىغىرلانماق 态动被的«زىغىرلىماق»

زىغىرلىق ①〔静〕地麻胡 ～ ئېتىز：的麻胡种②地麻胡

زىغىرلىماق 〔动〕底问根刨(事小)缠纠：زىغىرلاپ سوراق 刨问根底，底究根追，底问根刨 / ئىلگىرىكى مەسىلىلەرنى بەك زىغىرلاپ كەتمەي ، چوڭ - چوڭ تەرەپتىن ھەل قىلىشىمىز لازىم．决解去面方的大从要，缠纠分过要不题问的去过

زىق 紧〔静〕，迫紧，凑紧：ۋاقتى ～ / پائالىيەت ～ ئورۇنلاشتۇرۇلغان 凑紧很得排安动活

زىققە 喘哮管气支 <医>〔静〕

زىققىـتوتى 菜蔊 <植>〔静〕

زىقلىق «زىق»的式形词名：ۋاقتىڭنى زىقلىقىدىن سىزنىڭكىگە بارالمىدىم．去儿那你到能没，紧间时于由。

زىكىر (زىكرى) (主真)念赞，颂赞① <宗>〔静〕：ھالغا بېقىپ ～ ، داۋلا بېقىپ سەنەم．鼓听，颂赞况情看 <谚>。伊)尔克齐②。"行而力量，势度时审"同喻：舞起点往，式仪修功和词祷教宗的拉安颂赞派菲苏教兰斯(蹈舞和乐音以伴往

زىكىر قىلماق 颂赞，念赞，及提，载记，念怀：ئۇ ئۆزى كىتابىدا بۇ ۋەقەنى زىكىر قىلغان．载记中书的己自在他上 يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان ھېلىقى مەسىلە。件事一这了题问个那的到提面

زىكىر - تەلقىن 诫训〔静〕

زىكىر - سۆھبەت 谈座〔静〕

زىكىر - سۆلۈك 道布〔静〕

زىگوتا 子合 <生>〔静〕

زىلك (痛)的般扎针，(痛)刺〔模〕：ئۇنىڭ بېشى ～ قىلىپ ئاغرىشقا باشلىدى．了来起痛地般扎针头的他。

زىلك - زىلك (痛)刺〔模〕

زىلىخىـدە 伤受肉筋分部一使，猛过作动因)地噌〔静〕：ئـوڭ پۇتۇم ～ قىلىپ قالدى．地疼地噌脚右我(痛疼而)。来

زىلىلى 垮累，坏累〔静〕

زىلىلى قىلماق 把…坏累：ئۇ مېنى ھـەرىكەت قىلىشقا مەجبۇرلاپ زىلىلى قىلىپ قـويدى．累我把，动活我着逼他了坏。

زىلىلداتماق «زىلىلدىماق»的使动态：دادامنىڭ ئېچىنىشلىق داد - پەريادى مېڭـەمنى زىلىلدىتىۋەتتى．哭的惨悲那亲父。响作噌噌袋脑的我使声叫

زىلىلدىماق 〔动〕(痛)地似扎针，(痛)刺①：ئۇنىڭ چېكسى زىلىلداپ ، بېشى قايغاندەك بولدى．扎针穴阳太的他。响噌噌②。晕儿点有也头，痛地似

زىل 〔静〕①尖，尖细：ئاۋاز ～ ئىدىم 心细 ～ ：的弱脆；的儿眼心小③。细得做儿活的密精④弱脆情感 كۆڭۈل ～ / 人的

زىل تار 弦音高，弦子(的器乐拨弹) <艺>

嗓尖(细而高音声)脆清细尖，尖①：ئاۋاز ～ قىلدۇ．的傅师木尤柯 قېيۇم ئۇستا ～ ئىش 致细②子

زىلتار (زىلتارى) 族尔吾维)尔塔勒孜 <艺>〔静〕
(弦根 35 有,一之器乐拨弹
زىلتاش 玉白质优〔静〕
زىلچا 毯绒,毯丝,毯地〔静〕
زىلچا گىلەم 毯绒,毯丝,毯地
زىلزىلە 撼震,动震〔静〕
زىلزىلە قوزغىماق 动轰起引,动震起引
زىلزىلىگە سالماق = زىلزىلىگە كەلتۈرمەك
زىلزىلىگە كەلتۈرمەك 震 ~ دۇنياني 震动,撼震:
地动天惊 ~ زېمىننى / يەر - 界世撼
زىلزىلىگە كەلمەك 动轰,动震
زىللاشتۇرماق «زىللاشماق»的 态动使的
زىللاشماق 弱脆变②儿眼心小得变①〔动〕
زىللىق 脆,儿眼心小③致细,细精②细尖,细①〔静〕
脆清之音声,细之音声 ئاۋازنىڭ زىللىقى 度密精④弱:
زىلۋا 条苗〔静〕: ~ بوي 材身的条苗 / كەلگەن قىز
娘姑的条苗
زىلۋاچۆپ 草努米 <植>〔静〕
زىلۋالىق «زىلۋا»的 式形词名
زىمات 辛细,根草缬度印 <药>〔静〕
زىماتى بەرەس 酊斯热白驱 <药>
زىماتى كالىزىر 酊然孜力长 <药>
زىممە 肩〔静〕(言而等任责,务任对): بالىنى ئۆي - ئو-
چاقلىق قىلىپ قويۇش ئاتا - ئانىنىڭ زىممىسىدىكى بىر پەرز
。责职的上肩母父是业立家成子孩让
زىممىگە ئالماق 担,担承:负担 ئۇ بۇ خىزمەتنى ئۆز
زىممىسىگە ئالدى.作工项这了担承动主他。ئۇ پۈتۈن ئائە-
لە ئىشلىرىنى زىممىسىگە ئالدى.务家部全了担承她。
زىممىگە چۈشمەك 落:上肩到落 ئىسلاھاتنىڭ مۇشكۈل
ۋەزىپىسى ياشلارنىڭ زىممىسىگە چۈشتى.在落任重的革改
了青年的们上肩。بۇ ئېغىر ۋەزىپە سېنىڭ زىممەڭگە چۈش-
تى.了上身你在落任重这。
زىموگېن 原酶 <理生>〔静〕
زىمىستان 冷寒,的寒严②冬寒,冬严,寒严①〔静〕
的: ~ كۆرمىگەن بۇلبۇل باھارنىڭ قەدرىنى بىلمەس.>〈谚
没过经的冬严百灵鸟知不春暮道天的寒贵可。~ كۈنلەر
冬严,天寒九数 قىش / ~ 天寒
زىمىستانسىز 的冬严有没,的寒严有没〔静〕
زىماتاك 糖麻芝〔静〕
زىنا 荡淫,乱淫〔静〕

زىنا قىلماق 奸淫
زىناخور 妇淫,夫奸②者乱淫①〔静〕
زىناخورلۇق 情奸②荡淫,为行乱淫①〔静〕
زىندان 牢土,牢地〔静〕: زىندانغا تاشلىماق 关进地
牢人 / زىندانغا ياتماق 牢坐 / زىندانغا چۈشمەك 入牢
زىندانبېگى 吏狱 <史>〔静〕
زىندانچى 卒狱〔静〕
زىننەت 缀点,品饰装 بۇيۇم ~:缀点,设摆,饰装〔静〕
ئادەم زىننىتى كىيىم ، ئات زىننىتى تۇقۇم . / 设摆,品
马,扮打服衣靠人指)鞯鞍靠马,装衣靠人 <谚>
。(饰装鞯鞍靠马 ~ بۇيۇملىرى ساندۇقى 首饰匣
زىننەت دەرۋازىسى 楼牌
زىننەتسىز 间房的饰装加未:的饰装加未〔静〕 ~ ئۆي
زىننەتلەتمەك «زىننەتلىمەك»的 态动使:城把 شەھەرنى ~
来起扮装市
زىننەتلەشمەك «زىننەتلىمەك»的 态同共
زىننەتلەنمەك «زىننەتلىمەك»的 态动被 بۇ ئۆي چىرايلىق
زىننەتلەنگەنىدى . 这间房子饰装得很漂亮。
زىننەتلىك 子房的过饰装:的饰装过经〔静〕 ~ ئۆي
زىننەتلىمەك 扮打,置布,缀点,饰修,饰装〔动〕:扮-
رام ئالدىدا ئۆينى ~ 来起饰装子房把前日节 / يىغىن
مەيدانىنى ~ 场会置布 / بويۇق بىلەن بويىغۇچە تېشىڭنى ،
打装乔其与 <谚> . ئىلىم بىلەن زىننەتلىگىن ئىچىڭنى
室卧缀点 ~ ياتاقنى 。灵心实充识知用如不,扮
زىنھار 本根,毫丝,万万,万千,对绝〔静〕:بۇ گەپنى
باشقىلارغا ~ ئېيتمائك . 人别诉告别万千你话这。مۇنداق
ئىشنى ~ قىلمائك . 干能不万万你事种这。ئۇ ~ ئۇنا-
مىدى . 他根本不。گېپىمىز ئۇنىڭغا ~ تەسىر قىل-
مىدى . 用作起不毫丝他对话的们我。
زىنىخ 儿窝酒〔静〕: قىز كۈلگەندە مەڭزىگە ~ پەيدا بولۇپ ،
ئۇنىڭ ھۆسن - جامالىغا يېڭى گۈزەللىك قوشۇلغاندەك بولۇپ
妩分几了添增更,窝酒出露颊两时笑娘姑 . كەتتى
。媚
زىنىخلىق 窝酒有,的窝酒带〔静〕:的窝酒有 ~ يۈز
脸的
زىنىگۈل 草日百 <植>〔静〕
زىياپەت 会宴,席筵〔静〕:会宴 دۆلەت زىياپىتى 国宴 / زىياپەتكە
بارماق 赴宴 / بەرمەك ~ / 宴设 ئۇتكۈزمەك ~ / 宴行举
会
زىياپەتخانا 厅会宴〔静〕

زىيادە 〔静〕 多余的；过分，度过，量过 ～ پۈل 钱的余多 / ～ سۆز 话的余多 / ～ ئىش 事的余多 / ھەددىدىن ～ خۇشاللانماق 兴高外格过分，兴高采烈

زىيادە بولماق 多增，多余

زىيادە بېسىم 超压 <地>

زىيادە تويۇنماق 过饱和 <化>

زىيادە ساپلىق 超纯度 <化>

زىيادە سەزگۈرلۈك 过敏 ～ شوك：性敏过 <医> 克休性

زىيادە سېزىم 过敏 <医>

زىيادە قىلماق 增多；ھەممەت ئاتا، خۇدايىم ئۆزلىرىنى بالا ـ قازادىن ساقلاپ، ئۆمۈرلىرىنى ئۇزۇن، دۆلەتلىرىنى زىيادە قىلغاي. 百命长，吉趋凶避你佑保主真愿，伯大谢谢，盛茂源财，岁。

زىيادە ئېرىش 过熔 <化>

زىيادە ئىسسىقلىق 过热 <化>

زىيادىلەشمەك 加增，多增〔动〕

زىيادىلىك «زىيادە»的 式形词名的：بەدەندە سەپرانلىق زىيادىلىكى تۆپەيلىدىن ھارارەت پەيدا بولىدۇ. 因虚生产内体盛火肝热。

زىيارەت 〔静〕 会拜，访拜，问访；زىيارەتكە كەلمەك 来访 / چەتئەلدە زىيارەتتە بولدۇق. 访了行进外国在们我。 / چاقماق زىيارەتكە كەلگەن مېھمانلار 闪电式访问 / قائىدە ـ يوسۇنغا مۇۋاپىق ～ 会拜性节礼

زىيارەت قىلماق 光观，访走，访拜，问访：ئەمگەك قەھرىمانىنى ～ 雄英动劳访拜 / ھېيتگاھ جامەسىنى ～ 到光观寺真清尕提艾

زىيارەتچى 者访拜，者问访〔静〕

زىيارەتشۇناسلىق 学访采〔静〕

زىيارەتگاھ 地胜游旅，地胜光观，胜名〔静〕

زىيالىي 识知 ～ ياشلار 的识知有②子分识知①〔静〕 年青

زىيالىيلىق «زىيالىي»的 词名象抽

زىيان 〔静〕 ①害，处害，害危：بۇنىڭ نېمە زىيىنى بار؟ 这会有什么处害？ ②空亏，损亏，失损：پايدىسى بارکى، زىيىنى يوق. 有益无损。 زىيانىنى تۆلىمەك 赔偿损失 / زىيىنىغا ساتماق 出卖本亏

زىيان بولماق 本赔，本折，损亏：بازار نەرخى بويىچە بولغاندىمۇ ماڭا ئازراق زىيان بولىدۇ. 就是按市价我也要赔本一点儿。

زىيان تارتماق ①亏吃：مۇنداق قىلسا ئۇ زىيان تارتىدۇ. 这样做他要吃亏。 ②亏本，本亏：تىجارەتتە ～ 生意亏本 / بۇ زىيان تارتىدىغان ئىش. 这是一件亏本的事。

زىيان سالماق 害损，害危，失损来带：ئاممىنىڭ مەنپەئىتىگە زىيان سېلىشقا بولمايدۇ. 不能害损众群的利益。

زىيانغا ئۇچرىماق 受蒙，失损受害

زىيان قىلماق 害危，损害：تاماكا سالامەتلىككە زىيان قىلىدۇ. 烟抽害损康健。 ئارتۇق گەپنىم ئۆزۈمگە زىيان قىلدى. 话多说了害了我自。

زىيان كەلتۈرمەك = **زىيان سالماق**

زىيان ئۇرماق = **زىيان سالماق**

زىيان يەتكۈزمەك 害危，害损：خەلق مەنپەئىتىگە زىيان يەتكۈزۈشكە بولمايدۇ. 不能害损人民的利益。 باشقىلارغا زىيان يەتكۈزۈپ، ئۆزى پايدا ئالماق 损人利己

زىيانداش 的害有〔静〕：～ ھاشارەت 害虫 / ～ قۇش 鸟害 / ～ ھايۋان 兽害

زىيانداشلىق 害危②害危①〔静〕 性害危

زىيان ـ زەخمەت 害侵，害损〔静〕：جامائەت مۈلكىنى زىيان ـ زەخمەتتىن ساقلاش 维护公共财产不害损受害。

زىيانسىز 的害无①的亏不②的本赔不，的害无：～ سودا 不亏本 / ～ ئىش 无害的事 / زىيانسىز باكتېرىيە 非菌原病害 <医>

زىيانكەش 害人者①〔静〕 害人者，子分害有②马之群害蚀

زىيانكەشلىك 害陷，害迫，害谋〔静〕：زىيانكەشلىككە ئۇچ. 害迫治政 ～ سىياسىي / 害陷受遭，害迫受遭 / زىيانكەشلىك قىلماق 害谋，害加，害迫

زىيانكەشلىككە ئۇچرىغۇچى 人害受 <法>

زىيانلىق 害有烟吸 ～ تاماكا سالامەتلىككە 的害有①〔静〕：～ سودا 生本亏 / ～ 的失损受，的本赔，的本亏②康健意 / ئەگەر ئۇ ئۇچراپ قالسا، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ باقسىڭىز بولماس. 他见看是要你，谈谈他跟妨不。

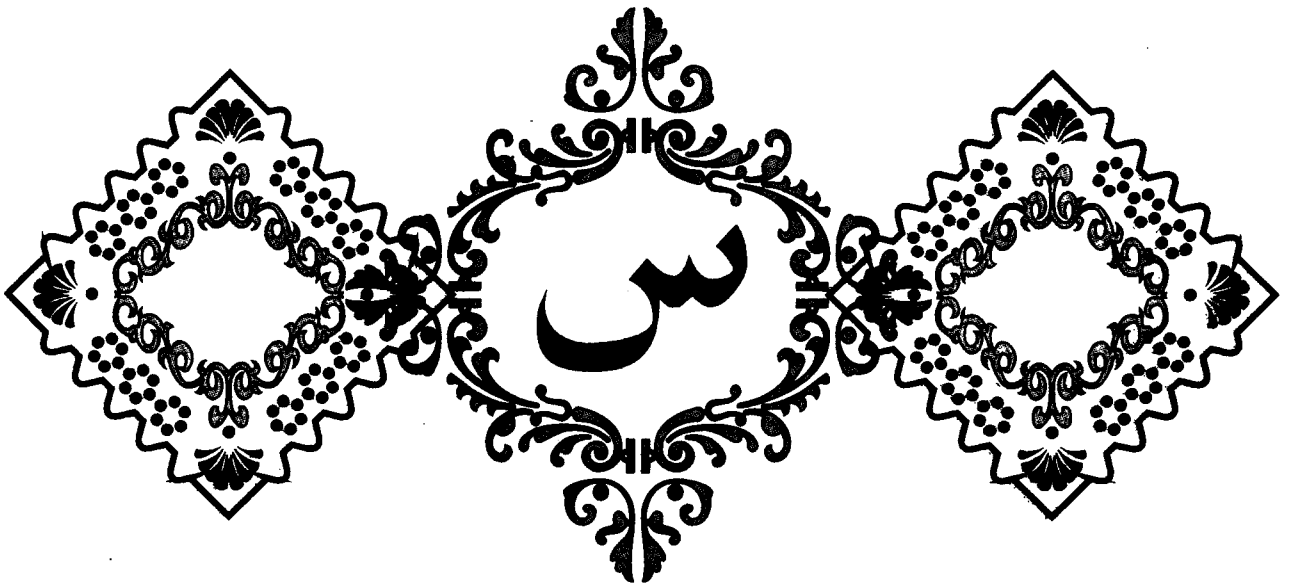
ژ ①维吾尔文字母表第二十个字母②该字母的名称

ژاندارما 〔静〕〈军〉宪兵

ژانىر 〔静〕〈文〉体裁

ژۇرنال 〔静〕①〈文〉杂志，期刊 ②〈艺〉新闻片，报

ژۇرناليست 〔静〕〈文〉记者，约稿撰写人，专栏作家

س ① 维吾尔字母第十三个字母，辅音，舌尖前清擦音，国际音标[s]，名称为[sa]。

سا 〔叹〕 (马喚)吁，(驴倒等车声)

سائادەت 〔静〕 福幸，福气，福分：～ نۇرى 幸福之光

سائادەتلىك 〔静〕 幸福的：～ كۈنلەر 幸福的日子 / ～ تۇرمۇش 幸福生活

سائادەتمەن = سائادەتلىك

سائادەتمەنلىك 〔静〕 幸福的气氛

سائەت 〔静〕 ①钟，钟表：～ قىلىش 闹钟 / قول سائىتى 手表 / ئۈستەل سائىتى 座钟 / تام سائىتى 挂钟 ②点，点钟，时，时小：～ نەچچە بولدى؟ 几点了？ ～ بەشتىن ئون مىنۇت ئۆتتى. 五点十分过。 بەش ～ ئىشلىدۇق. 我们干了五个小时课。 ③节，时：تۆت ～ خەنزۇ تىلى دەرسى بار. 有四节汉语课。 ④辰时，辰时：ئۇلار ياخشى سائەتتە توي قىلىپ، مەلىكىنى ھاتەمگە نىكاھلاپ بەردى. 他们在吉时成婚，给主公阿太木了。

سائەت بېغى 表带

سائەتچى 〔静〕 钟表匠，卖表者

سائەتچىلىك 〔静〕 钟表业

سائەت ـ سائەتلەپ 〔静〕 几时几点，时时刻刻连续小时

سائەتساز = سائەتچى

سائەتسازلىق = سائەتچىلىك

سائەتلەپ 〔静〕 时时刻刻，小时小时，点点滴滴：بىز ئۇنى ～ ساقلىدۇق ، لېكىن تېخىچە كەلمىدى . 我们等了他几个小时。

سائەتلىك 〔静〕 ①表带的，有表带的：～ ئادەم 有表带的人 ②小时的，点钟的：～ ئىش تۇزۇمى 八小时工作制

سائەتلىك تېزلىك 速时 <交>

سائەتلىك مۇنار 塔钟

سائەتلىك ئىشچى 钟点工

سائەتلىك ياتاق 钟点房

سابا = چاناچ

سابىق 〔静〕 原先的，前任的：～ بۆلۈم باشلىقى 前任科长

ساپ¹ 〔静〕 柄，杆，把子：قەلەم سېپى 笔杆 / قەسەن سېپى 坎土曼把子

سېپى ئۆزىدىن 彻头彻尾，地地道道 <成>

ساپ² 〔静〕 ①纯的，净的：～ ئالتۇن 纯金 / شولتا ～ 纯碱 ②新清的，洁净的：～ ھاۋا 空气清新 <转>③纯的，贞洁的：～ ئادەم 洁清的人 ④纯粹，全完，全然，是全，是尽：بۇگۈنكى يىغىنغا ～ ھەربىيلەر كەلدى. 今天会开的全是军人。

ساپ ئاۋاز 音纯，音正 <艺>

ساپ پاختا 棉花

ساپ پايدا 纯利，净利 <经>

ساپ تەپەككۇر 维思的正纯 <逻>
ساپ دارامەت 入收纯 <经>
ساپ دىل 纯，的落磊明光，的白坦胸心，的直正的邪无真表
ساپ دىللىق 落磊明光，白坦胸心
ساپ زىگوتا 子合型纯 <牧>
ساپ زىيان 失损净 <经>
ساپ سورت = ساپ نەسىل
ساپ شەرتلىك خۇلاسە 理推言假粹纯 <逻>
ساپ قارشىلىق 阻电纯 <物>
ساپ كۆڭۈل 的白坦胸心
ساپ لىنىيە 系纯
ساپ ماتېرىيالىزم 义主物唯的粹纯 <哲>
ساپ مەۋھۇم ۋاقىت 间时虚纯 <物>
ساپ نەسىل 种纯 <生>
ساپ نىيەت 意好心好，意善，心好
ساپ ئونلۇق كەسىر 数小纯 <数>
ساپ ئېرىتمە 液溶真 <化>
ساپ ئېغىرلىق 重净，量重净
ساپ ئىنتېرۋال 程音纯 <艺>
ساپا (ساپاسى) 质素；地质，色成①〔静〕 ئالتۇننىڭ ساپا-سى 金黄的色成②值价：بىلىملىكنىڭ باھاسى يوق ، بىلىم-سىزنىڭ ساپاسى . <谚> 知无，城连值价人的识知有。值价无毫人的识
ساپا ماتېرىيى 育教质素
ساپاسسىز 的言可质素无〔静〕
ساپاق[1] 把，柄，梗，蒂〔静〕 قوغۇن ساپىقى / ئالما ساپىقى 瓜蒂 / 儿把果苹 پىشقان قوغۇن ساپىقىدا تۇرماس . <谚> 落蒂熟瓜(死会究终了老人为意转)：柄把②。ساپاق-نا ئېسىلماق 抓住把柄③，串：噜嘟，بىر ~ ئۈزۈم 一噜嘟—葡萄
ساپاقىدا يىگىلەپ قالماق 天先，足不天先 <成>
ئۇ ئۆزىنى كىچىك دەيدۇ ، ساپاقىدا يىگىلەپ قالغان . 实其，小纪年他说他。人的大不长个是他
ساپاق[2] 儿弃②鬼气淘，子小① <方>〔静〕
ساپاق - ساپاق 噜一噜嘟一，的串成，的串串一〔静〕
ساپاقسىز 的噜
ساپاقسىز 的儿把无，的柄无〔静〕
ساپاقسىز يوپۇرماق 叶柄无 <植>

ساپاقلىق 的蒂带〔静〕
ساپاقلىق باكتېرىيە 菌细柄 <生>
ساپاقلىق قامغاق 蓬飞叶柄 <植>
ساپال 〔静〕 ~ بۇيۇملار 器陶 / ~ رەڭلىك 彩陶 / ~ جاۋۇر 器陶②盆瓦：的瓷，的陶①
ساپال پۈتۈك 文当瓦 <考>
ساپال تۇرۇبا 管瓷缸，管缸，管陶 <建>
ساپال چىراغ 灯瓷陶脚高，灯瓷陶
ساپال خىش 砖陶，砖缸 <建>
ساپال دانچە 石粒陶 <建>
ساپال سىرى 釉 <化>
ساپال قازان 锅坩
ساپال كاھىش 瓦璃琉，瓦陶 <建>
ساپالچۇق 珠瓷 <电>〔静〕
ساپالچى 工陶 <手>〔静〕
ساپالىق 〔静〕 快②的好质素；的好地质，的好色成①：的乐欢，的乐充活生的们我 . ~ ھاياتىمىز نىڭ ھايىتى 。乐欢满
ساپان 〔静〕 ~ قوش چىشلىق 犁双 / ~ يۈزى 犁铧 / ~ چىشى 犁铧，镜壁
ساپان سالماق 地犁，犁下，犁开
ساپان سۆرىمەك 犁拉
ساپان سۆڭەك 骨犁 <理生>
ساپايى 根两，器乐击打族尔吾维)依帕萨 <艺>〔静〕 (环小干若套并环大个一有挂各间中，棍木
ساپايى چالماق 抖发瑟瑟 <转>②依帕萨敲①
ساپايى ئۇسسۇلى 舞依帕萨 <艺>
ساپايىچى 者奏演依帕萨②者造制依帕萨 ①〔静〕
ساپاپتۇرماق «ساپاق[1]»的态动使：موماي قىزىنى چاقىرىپ يىڭنىگە يىپ ساپتۇرغاندىن كېيىن يەنە چىراغ تۇڭگە ببرىپ تىكىشكە كىرىشتى . 起干下灯到回又，线针上穿儿女叫奶奶老。来活
ساپتىق 勺小 <方>〔静〕
ساپچۇ 三连二接，续连，续陆，继相，着跟<古>〔静〕
ساپساپچى 子骗，子君伪〔静〕：پاسار ئوتنىڭ كۈلى چوڭ ، ساپساپچىنىڭ گېپى . 君伪，大灰的出烧杆米玉 <谚>。大话的子
ساپقان 器石投 <方>〔静〕
ساپقۇچ 柄犁〔静〕
ساپلاتماق «ساپلىماق»的态动使：ساپلانقان كەتمەن 安人让

曼土坎的子把好

ساپلاشتۇرغۇچى 的化净，的用化净 <化>〔静〕

ساپلاشتۇرماق «ساپلاشماق²»的态动使：ھاۋانى ～ 空化净气

ساپلاشتۇرۇشماق «ساپلاشتۇرماق»的态同共

ساپلاشتۇرۇلماق «ساپلاشتۇرماق»的态动被

ساپلاشماق¹ «ساپلىماق»的态同共

ساپلاشماق² 得变气空．ھاۋا ساپلاشتى：净纯变，纯变〔动〕了净纯。

ساپلانماق «ساپلىماق»的态动被的：ساپلانغان پىچاق 子把了装刀小的

ساپلىق¹ 勺炒②瓢水，勺马①〔静〕

ساپلىق² 骨带 ～ پىچاق 的子把带〔静〕：سۆڭەك ～ 的柄有，的子把带头木的子把做②刀的柄：قامچىغا ～ ياغاچ ئىزدىمەك 头木的儿把子鞭做找

ساپلىق³ ① «ساپ²»度净纯，度纯②式形词名的：سۈنىك ～ 度纯的水 دەرىجىسى

ساپلىق قانۇنىيىتى 律纯 <艺>

ساپلىماق 子把安头斧给 ～ پالتىنى：子把安〔动〕

ساپما 拖，靸〔静〕

ساپما كەش 鞋拖

ساپماق¹ 穿①〔动〕：يېڭىنىڭ يىپ ～ 针）穿②针穿，套，伸：پۇتنى ئاياغقا ～ 上脚在穿鞋把，套上穿 كالاچنى / 里子袖进伸手把 قولنى يەڭگە ～ 鞋

ساپماق² 接连，接 <古>〔动〕

ساپېغ 边底蓬帐 <古>〔静〕

ساپېئۇم 柏乌 <植>〔静〕

سات 机良，会机好 <方>〔静〕

ساتا 瑚珊 <古>〔静〕

ساتار 乐鸣弦族尔吾维）尔它萨 <艺>〔静〕（ساتارى）（弦根 13—7 有，器

ساتارچى 它萨，手琴尔它萨②者造制尔它萨①〔静〕者奏演尔

ساتارگۈل 篮花手拱 <植>〔静〕

ساتارمەن 和主买 ～ ئالارمەن بىلەن 者售出，主卖〔静〕主卖

ساتاغاق 流，者伤中谣造，者非是弄搬 <古>〔静〕家言

ساتقۇچى 者售销，主卖〔静〕：مال ～ گۈل / 员货售 者奶牛卖 ～ سۈت / 人花卖

ساتقۇچى كرېدىتى 贷信方卖 <经>

ساتقۇزماق «ساتماق»的态动使：قوينىغۇ سويغۇزدى ، ئەمدى بۇ گۆشنى كىمگە ساتقۇزۇش مەسىلىسىدە ئەمەتجاننىڭ بېشى قاتتى . 提麦艾使这，肉卖去谁让是题问，了宰已羊。筋脑了伤江

ساتقۇزۇشماق «ساتقۇزماق»的态同共

ساتقۇزۇلماق «ساتقۇزماق»的态动被

ساتقۇلۇق 的卖变可 ～ ئەرسە 的钱值，的卖变可〔静〕：的钱值，的卖变可 西东 / ئەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى سېتىپ بولدۇم ～ 的钱值．光净得卖已我西东。

ساتقۇن 者戈倒，者节变，徒叛，者卖叛〔静〕

ساتقۇنلۇق 节变，叛背，为行卖出，为行卖叛〔静〕

ساتقۇنلۇق قىلماق 节变，叛背，卖叛，卖出：ئىنقلابقا ～ 命革叛背，命革卖出

ساتما 棚窝，棚草〔静〕

ساتماق 贱 ～ ئەرزان / 货卖 ～ مال：售出，卖①〔动〕卖 / پارچە ～ 卖出 <转>②售零 ～ ۋەتەننى 国 / دوستىنى ～ 友朋卖出 ～ ۋىجدانىنى ③心良卖出 ～ ھۆكۈمەت نامىنى سېتىپ ئۆزى پايدا ئالماق 假 <转>借假：باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ ئېلىۋالماق 冒领 / 私济公 شۆھرەت ～ 耀夸，耀炫，弄卖 <转>④名冒：گەپ ～ 高，谈其夸夸 / قۇرۇق گەپ 子皮嘴耍，嘴卖论阔谈

سېتىش پسىخولوگىيىسى 学理心销推

سېتىش قارىشى 念观销推 <经>

سېتىش مۇلازىمىتى 务服售销 <经>

ساتۇرن 星土 <天>〔静〕

ساتۇن 蒜大 <古，植>〔静〕

ساتىر 相，位单币货和位单量重）尔迪萨 <古>〔静〕（两一于当

ساتىرا = ھەجۇ

ساتىراش 匠头剃，匠发理，员发理，师发理〔静〕

ساتىراشخانا 铺发理，馆发理〔静〕

ساتىراشلىق 业发理〔静〕

ساتىرىچى 家作刺讽 <文>〔静〕

ساچۇ 的外除，的外例 <古>〔静〕

ساخارات 盐酸糖 <化>〔静〕

ساخاروزا 酶糖，酶糖蔗 <化>〔静〕

ساخارومېتىر 计量糖〔静〕

ساخارىد 物化糖 <化>〔静〕

ساختارمن = شېكىر جەۋھىرى

ساختالى 子围刺，棘荆(的插上头墙墙土) <方>〔静〕

ساختاۋەت 限无 ساختاۋەتتە تەڭداشسىز ；慨慷，善慈①〔静〕

慨慷②捐助，舍施，施布：سېخىيلارنىڭ ساختاۋەتى 施布的者

ساختاۋەت قىلماق 施布，舍施，助捐，善慈

ساختاۋەتچى 者助捐，家善慈，者舍施，主施〔静〕

ساختاۋەتخانا 院利福，堂善慈〔静〕

ساختاۋەتلىك :的施好善乐，的善慈，的慨慷①〔静〕

善的儿孤心关 ～ كىشى يېتىملارنىڭ بېشىنى سىلىغۇچى

的福造，的惠恩有②行善 ئىش ～ / 人

ساچراتقۇ 网鸟捕 <古>〔静〕

ساچاق 的费浪，的脚大手大，的霍挥 <古>〔静〕

ساچقانقولاق 菜耳鼠 <古，植>〔静〕

ساختا 假 ～ پۇل :的造伪，的牌冒，赝，的假①〔静〕

～/ 币 ～/ دۇردۇن 冒牌金绒丝/ ～ پاسپورت 照护假

本赝 نۇسخا ～ / 品赝 بۇيۇم ～ / 件文的造伪 ھۆججەت

～ / 笑假，笑的伪虚 كۈلكە ～ :的假虚，的伪虚②

～ :的构虚，的据根实事无③义假情虚 مېھرىبانلىق

象假 كۆرۈنۈش

ساختا پاي 股虚 <经>

ساختا پايدا 利盈假虚 <经>

ساختا پەن 学科伪，学科假 <哲>

ساختا پۇت 肢义，腿假 <医>

ساختا تەلىمات 说学伪 <哲>

ساختا چىنلىق 性在实牌冒 <哲>

ساختا دەلىل (ئاساس) 据论伪虚 <逻>

ساختا دوختۇر 生医牌冒，医庸 <医>

ساختا رەڭ 彩色假

ساختا سىمقۇرت 虫针金伪 <动>

ساختا غالجىر كېسىلى 病犬狂伪 <牧>

ساختا قىلماق 假作虚弄，假造，假作

ساختا كلاسسىزم 义主典古伪 <文>

ساختا ماڭدامچى قوڭغۇز 虫甲步拟 <动>

ساختا ھۆكۈم 断判假 <逻>

ساختا ئوبيېكت 象对构虚 <哲>

ساختا ئۇقۇم 念概假虚 <逻>

ساختىپەز 〔静〕子君伪，者善伪 :～ نادانىنى تاپار ، بىلىم-

的识知有躲而人蠢找子君伪 <谚> .ئىكتىن قاچىار

人。

ساختىپەزلىك 性伪虚②假①〔静〕

假作虚弄，假作 ساختىپەزلىك قىلماق

ساختىلاشتۇرماق 伪 ～ :态动使的«ساختىلاشماق» 史历造

ساختىلاشتۇرۇلماق 态动被的«ساختىلاشتۇرماق»

ساختىلاشماق 假变，假虚变，伪虚变〔动〕

ساختىلىق 〔静〕性伪虚，性假虚，假 :～ ئۇنىڭ سۆزىدە بار . 假有里话的他 。

脚手做，假作虚弄 ساختىلىق قىلماق

ساخۇ 的癫癫疯疯，的乎乎傻 <方>〔静〕

سادا (ساداسى) 〔静〕声乎，声响，音声 :声 ئاخشا ساداسى 歌 / ئالقىش ساداسى 掌声 / ئاممىنىڭ ساداسىغا قۇلاق سالماق 倾听 / ～ قاتتىق :应反，响反 <转>②声呼的众群听 پەيدا قىلماق 产生强烈反响 / ئاممىنىڭ ساداسى كۆچلۈك 群众的强烈应反

سادا چىقماسلىق 声一，静动无，响反无，响声无 响不

ساداسىز 的息无声无，响不声不，的声无〔静〕

ساداق 袋箭，筒箭！〔静〕

ساداقەت 贞忠，涯忠，诚忠，忠〔静〕

ساداقەت كۆرسەتمەك 忠效

ساداقەتسىز 的心负，的诚忠不，的实忠不〔静〕

ساداقەتسىزلىك 心负，为行诚忠不，为行实忠不〔静〕

为行 :ئىككى يىلدىن بۇيان ئۇنىڭ قىلغان ساداقەتسىزلىكلىرى 负的她，来以年两 .قاسىمنىڭ كۆز ئالدىدىن بىرمۇبىر ئۆتتى 。前眼的木斯喀在现浮一一为行心

ساداقەتلىك :渝不贞忠，耿耿心忠，实忠，诚忠〔静〕

民人为地耿耿心忠 خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلماق ～ 务服

ساداقەتمەن 贞忠，的耿耿心忠，的诚忠，的实忠〔静〕

人的诚忠；人的实忠 كىشى ～ :的渝不

ساداقەتمەنلىك = ساداقەتلىك

ساداقەتنامە 信忠效〔静〕

سادالىق 的亮洪，的亮响，的声有〔静〕

ساددا 真天 ，的厚忠，的朴淳，的实朴，的素朴〔静〕

的 :～ بوۋاي 汉老的朴淳 / ～ ئادەم 人的实朴 / ～ بالا 子孩的真天 / ～ خىيال 情感的素朴 / ～ ھېسسىيات 法想的真天

ساددا چىنلىق نەزەرىيىسى 论在实素朴 <哲>

ساددا دىئالېكتىكا 法证辩素朴 <哲>

سادىدا دىل 厚忠地心、朴淳地心
سادىدا كۆڭۈل 良善底心
سادىدا ماتېرىيالىزم ＜哲＞ 朴义主物唯素
سادىدا ئېتىقاد ＜哲＞ 朴念信的素
سادىدىلاشتۇرماق «سادىدىلاشماق» 的态动使
سادىدىلاشتۇرۇلماق «سادىدىلاشتۇرماق» 的态动被
سادىدىلاشماق 〔动〕 朴简变、素朴变、朴变实
سادىدىلىق 〔静〕 气稚、朴质：ئۇنىڭ چىرايىدىن سەھرا ئايال-لىرىغا خاس بىر خىل ~ چىقىپ تۇراتتى . 她的女特有种一的农村妇女的朴质。
سادىر 见下
سادىر بولماق 生发、犯：بىر كۆڭۈلسىز ئىش سادىر بول-دى . 发生了一件不快愉的事。 مەندىن نېمە گۇناھ سادىر بولدى؟ 我犯什么罪了？
سادىر قىلماق 生发、犯：ئۇنىڭ سادىر قىلغان ئەھۋالى / 他的生发所犯的情况 سېنىڭ سادىر قىلغان خاتالىقلىرىڭ ناھا-يىتى ئېغىر . 你犯的错误很严重。
سادىغا 〔静〕 品祭、品供、牲牺
سادىغاڭ كېتەي ＜习＞ 的好、的亲爱：~ بالام 我的孩子好
سادىق 〔静〕 的诚忠、的实忠、的耿耿忠心：~ دوست 忠诚的朋友 / ~ ھەمراھ 忠实的伙伴 / ~ قەلب 忠心 / ~ خەلقىگە 忠于人民 / ~ مۇرىدىت 忠实的信徒 / ~ ئەسلىگە تەرجىمە 忠于原文的翻译 / ~ مۇھەببەتكە 忠于爱情
سادىق بولماق 忠诚、忠实、贞忠、耿耿忠心：ماڭا-رىپ ئىشلىرىغا ~ 忠诚于事业
سادىقلىق 〔静〕 忠诚、忠心：ۋەتەنگە بولغان ~ 对祖国的忠诚
سادىقلىق كۆرسەتمەك = ساداقەت كۆرسەتمەك
سار 〔静〕 ＜动＞ 鹰老、鸢
سارا 〔静〕 ＜方＞ 最好、最精选的
ساراپان 〔静〕 裙甲马
ساراسىمە 〔静〕 乱慌、张慌、慌惊、安不恐惶
ساراسىمە بولماق 乱慌、张慌、措失慌惊
ساراسىمىدە قالماق 遽惶、愕惊
ساراسىمىگە چۈشمەك 惊慌、乱意慌心
ساراسىمىگە سالماق 使惊慌失措
ساراسىمچىلىق 〔静〕 慌、慌乱：مەردان بايىقى ساراسىمچى-لىكتە ئۇنىڭغا سەپسالماپتۇ . 意注有没中乱慌才刚旦尔麦
سارايدا 。他到
سارايسىمسىلىك 的措失慌惊、的张慌〔静〕：ئۇنىڭ چىرايىدا قىلچىمۇ ~ ئالامىتى كۆرۈنمەيدۇ . 失慌惊毫丝有没上脸他
。子样的措
ساراغان 草羊、草碱 ＜方、植＞〔静〕
سارائ 孩傻 بالا ~ / 娘婆疯 خوتۇن ~ ：傻、疯①〔静〕 قىپقىز-سارائدەك كۆلمەك：瓜傻、子疯②子 / 笑傻、笑痴 一第下天 ~ 瓜傻的正真、瓜傻大 تېپىلماس / 瓜傻的号
傻犯、癫疯、疯发 سارائ بولماق
سارائ بېدە = تەلۋە بېدە
酸冰(的拌搅奶酸和水、冰、浆糖用) سارائ دوغ
奶
癫癫疯疯、气傻里傻、脑傻头傻 سارائ قېتىش
耍、弄戏、弄捉、弄愚②疯发、疯① سارائ قىلماق
：弄 سەن مېنى سارائ قىلما . 我弄捉别你。
想妄心痴、眼心死、心痴 سارائ كۆڭۈل
院人疯 سارائلار دوختۇرخانىسى
儿劲傻、儿劲疯②傻、疯①〔静〕 سارائلىق
乱、闹胡、来胡、事傻干、傻犯 سارائلىق قىلماق
来：ئەسىھەتىم شۇكى ، ئىككىنچى مۇنداق سارائلىق قىلما . 。了事傻种这干再别你劝我
病疯犯、疯发 سارائلىقى تۇتماق
سارايى 〔静〕 ①宫、殿：خان سارىيى 王宫 / يازلىق ~ 夏宫 / قىشلىق ~ 冬宫 / مەدەنىيەت سارىيى 文化宫②店、厅客③店马车 ~ كارۋان：栈、舍旅、店旅
سارايغا چۈشمەك 住店
سارايلىق 〔静〕 的殿宫有①、的厅客有②的店旅有
سارايۇەن 〔静〕 家店、主店（店旅）
سارايۇەنلىك 〔静〕 业店旅
سارايۇەنلىك قىلماق 开店旅
سارپ 难艰、难困、易不 ＜古＞〔静〕
سارت 部厥突的居定为转牧游)特尔撒① ＜古＞〔静〕 人商、人意生 ＜转＞②(称统的族
سارجا 〔静〕 ：布毛、叽哔毛 ＜纺＞ چاپان ~ 服衣布毛
سارجان 合、位单度长制俄旧)拓、绳沙、丈俄①〔静〕 为弓一、规脚两的地土量丈)弓、弓步②(米 2.134 (绳沙一
سارجانلاتماق «سارجانلىماق» 的态动使
سارجانلاشماق «سارجانلىماق» 的态同共

سارجانلانماق «سارجانلىماق»的被动态
سارجانلىماق 〔动〕①垛一为堆(柴木把)②(弓步用)量丈
سارچە 〔植〕〔静〕蕨
سارچىماق 〔静〕心安，心放
ساردىنا 〔动〕〔静〕鱼丁沙
سارسال 〔古，动〕〔静〕雪扫
سارسالماق 〔方〕〔动〕浪流②辱屈受，磨折受①
سارغالداق 〔植〕〔静〕草花梅叉，草花梅
سارغايتماق «سارغايماق»的使动态
سارغايتىلماق «سارغايتماق»的被动态
سارغايدى 〔静〕吾维)千秋轮转，轮转中空，地尔哈沙安上杠木的高多米十在。动活乐娱育体统传的族尔(转旋轮车上
سارغايماق 〔动〕黄枯，黄变，黄发①：ئۇنىڭ چىرايى تېخمۇ سارغىيىپ كەتتى．了黄更得变脸的他。<转>②
سارغىيىش 〔静〕求乞，求央，求人求处到债借了为：قەرز ئالىمەن دەپ باشقىلارغا سارغىيىپ يۈرمەك
سارغۇچ 〔静〕发头的色黄浅的黄淡，的黄浅的：چاچ ～
سارغۇچ تۆپراق 土黄白
سارغىيىشماق «سارغايماق»的共同态
سارقاچ 〔古，植〕〔静〕苣菊
سارقايىق 〔静〕胃瓣重(的物动刍反)
سارقۇت 〔古〕〔静〕惠恩
سارقىتقۇزماق «سارقىتماق»的使动态
سارقىتماق «سارقماق»的使动态：بوتۇلكىنىڭ تېگىدىكى ياغنى ～ 让来出渗油的底瓶
سارقىتىلماق «سارقىتماق»的被动态
سارقىم 霜
سارقىما 〔静〕水泥的漏渗的漏渗：لاي سۇ ～
سارقىما ماگنىت 通磁漏
سارقىماق 〔动〕①出渗，透渗；出渗，流动移渗：تەر تامچىلىرى پېشانىسىدىن سارقىپ چۈشمەك 汗珠从额上渗出徐徐②流，动移徐徐：سارقىغان يۇلتۇز 星流，星星的动而
سارقىندى 〔静〕①余流，滴余：قار سۈيىنىڭ سارقىندىسى 雪水的流余②<转>滴泪的留残
ساز 〔静〕余建封的留遗，的余残，的：فېئودالىزمنىڭ سارقىندىلىرى 封建的余毒 / ～ زەھەر / ～ ئەسكەر 兵残
سارگاس 〔植〕〔静〕藻尾马
سارلاماق 〔古〕〔动〕裹，缠

سارلانماق 〔古〕〔动〕备预，备准
سارماچۇق 〔古〕〔静〕片面小，片面舌雀
سارماش 〔古〕〔静〕杂混绕缠，缠纠
سارمالماق 〔古〕〔动〕绕缠被，住包被
سارماماق 〔古〕〔动〕出离分，出捞，出滤
سارىنچ 〔古〕〔静〕桶木②袋皮驼①
سارۇچكا 〔静〕衬胸②肩垫①
سارۇا 〔方〕〔静〕马岁两
سارۇان 〔静〕目头队驼
ساری 〔古〕〔静〕向方，面方
ساريت 〔古〕〔静〕读诵，诵朗
ساريچغا 〔古，动〕〔静〕虫蝗，蚱蚂，蟀蟋
ساريغتۇرما 〔古，植〕〔静〕卜萝胡
ساريغۇچ 〔方〕〔静〕巾头蒙
ساريم 〔古〕〔静〕器滤过(绸丝的口罐，嘴壶在绑)
ساريىماق 〔古〕〔动〕罩盖(己自)；缠，包(己自)
ساز[1] (سازى) 〔静〕听，乐音听：ئاڭلىماق ～；曲乐，乐音子曲
ساز چالماق 器乐奏弹
ساز قىلماق 乐奏，音定，调定，弦定
ساز[2] 〔静〕的好，的巧精，的良精①：ئاز بولسۇن ～，بول-سۇن．少而精。好子嗓 ～ ئاۋازى / 好的我．～ مەجەزىم。好很绪情 ～ بولسا، مۇشەققىتىڭ ئاز بولار．先必，事其善欲工"同喻；少累受，良精具工<谚>动②些一好干情事把 ～ قىلماق "器其利。听好别特音声的她．～ ئۇنىڭ ئاۋازى بەك：听好，听。
ساز[3] 〔静〕泽沼，地沼：نازنى ئەر بولمايدۇ دېمە، سازنى يەر．耕了不成泽沼说莫，汉好了不成子秃说莫<谚>地。
ساز چېچىكى 苗芦葫水，茛毛碱<植>
ساز سۇ چاشقىنى 平鼠水<动>
ساز سۇ ئۆگزىچى 鹞水<动>
ساز قاقىرىسى 鹋苇小<动>
ساز قېيىنى 桦泽沼<植>
ساز ئېيىق ئۈزۈمى 桔越斯笃<植>
سازاك 〔动〕①〔静〕处薄又瘦又肉②龙地，蚓蚯
سازاكلىق مەددە كېسىلى 病虫蛔<医>
سازاڭسسمان 〔静〕的形蠕
سازاڭسسمان مەددە 虫蠕<动>
سازاڭسسمان ئۆسۈكچە 肠盲，尾阑<理生>

سازاڭسسمان يېشسل يىلان 蛇盲 <动>
سازاۋەر 下见
سازاۋەر بولماق 到受 ～ ماختاشقا：到受，得赢，得博
夸奖(赞称) / ھۆرمەتكە ～ ئالقىشقا ～ 敬尊到受 / 任信得博 ～ ئىشەنچكە / 声掌得赢
سازاۋەر قىلماق 到受使，得赢使，得博使
سازايى 〔静〕 众示，街游：ئالسا بازىرى ، ئالمىسا ～ 。众示于等买人没，场市有就买人有 <谚>
سازايى بولماق 众示被
سازايى قىلماق 让众示：كوچا ئايلاندۇرۇپ ～ 让街游众示
سازەندە 〔静〕 师乐，者奏演
سازەندىلىك 业奏演 <艺>〔静〕
سازچى 〔静〕 制器乐②师乐，家奏演器乐① <艺>
者造
سازچىلىق 〔静〕 奏演 <艺>
سازچىلىق قىلماق 奏演
سازلاتماق 态动使的 «سازلىماق»
سازلاشماق 态同共的 «سازلىماق»
سازلانماق ① 振谐 <物>②态动被的 «سازلىماق»
سازلىق¹ 〔静〕 好，精，美精：قورالنىڭ سازلىقى 之具工好之具工，精
سازلىق² 〔静〕 沼多：～ يەر 的泽沼多②地湿，地译沼①方地的泽
سازلىق گىدرولوگىيىسى 学文水泽沼 <水>
سازلىقشۇناس 家学泽沼 〔静〕
سازلىقشۇناسلىق 学泽沼 <地>〔静〕
سازلىقلاشماق 化泽沼 <地>〔静〕
سازلىماق 〔动〕 它都调 ～ دۇتارنى：调定，弦定，音定弦尔
سازىكەپ 〔方〕〔静〕 赌爱去进不听话好，吃苦找自的气
سازىنچىتاش 膏石 <古>〔静〕
ساسانگۈل 梅茶 <植>〔静〕
ساغ (松蓬其使毛打敲)棒毛打 <古>〔静〕
ساغالماق 〔动〕 原复，原还，愈痊 <古>
ساغان 蓬盐叶对 <植>〔静〕
ساغدۇرۇشماق 态同共的 «ساغدۇرماق»
ساغدۇرۇلماق 态动被的 «ساغدۇرماق»
ساغدۇرماق 态动使的 «ساغماق»

ساغدىچ 友朋 <古>〔静〕
ساغرا 股屁，部臀 <理生>〔静〕
ساغراق 盅，碗 <古>〔静〕
ساغراماق 聋变 <古>〔动〕
ساغرۇ 聋 〔静〕
ساغرى 皮表，面表 <古>〔静〕
ساغرىلىق 摆后(的服衣)②的股屁大① 〔静〕
ساغقۇچ 器奶挤 〔静〕
ساغلام 的壮茁，的壮强，的全健，的康健 〔静〕：～ بالا 壮 ～ / 康健体身 ～ تېنى / 子孩的康健 ～ / 苗 ～ ئۆسۈپ يېتىلمەك / 长成壮茁 سالامەت تەندە ～ ئەقىل . 。智理的全健有才，体身的康健有 <谚>
ساغلاملاشتۇرماق 态动使的 «ساغلاملاشماق»：تۈزۈملەرنى ～ 伍队洁纯 ～ قوشۇننى / 度制全健
ساغلاملاشتۇرۇلماق 态动被的 «ساغلاملاشتۇرماق»：مالىيە خىزمىتى تېخىمۇ ساغلاملاشتۇرۇلدى . 。全健加更作工务财
ساغلاملاشماق 来起洁纯；来起全健，来起康健 〔动〕
ساغلاملىق 〔静〕 况状康健，康健：تەننىڭ ساغلاملىقى ئادەمگە دۆلەت . 。富财的人是康健
ساغلاملىق بۇيۇملىرى 品健保
ساغلاملىق گىمناستىكىسى 操身健 <体>
ساغلىق 羊绵母 <动>〔静〕
ساغماق 〔动〕 山挤 ～ ئۆچكىنى / 奶挤 ～ سۈت：(奶)挤 机奶挤 سۈت سېغىش ماشىنىسى / 奶牛挤 ～ كالا / 奶羊
ساغناغۇ 芦葫干 <古，植>〔静〕
ساغۇ 为约，具量之料油，物谷)胡萨 <古>〔静〕 (升 16.48
ساغۇرماق 啐，吐 <古>〔动〕
ساغۇن 称的物人大落部禄逻葛)翁萨① <古>〔静〕 师医，夫大②(衔头，号
ساغىر 杯大(的洒盛) <古>〔静〕
ساغىنچ 想设，头念，意主，法想 <古>〔静〕
ساغىنماق 语言以②意主，算打，要想① <古>〔动〕 人助
سافا 发沙 〔静〕
ساق¹ 完，的好完②康健体身 ～ تېنى：的康健① 〔静〕 完把 ئەسىنى بۇزماق ～ ：的好好，的损无好完，的整 ئۇ ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشتى ، ئەمما ～ / 坏搞西东的好正，的常正③。的好好是但，来下摔上顶房从他 . ～ ～ / 人的白清 ئادەم ～ ：的病毛无，的白清，的经

ئادەم مۇنداق ئىشنى قىلمايدۇ . 事种这干会不人的常正 。
④差不毫分，足实，好正：كاسسىرىنگ ھېسابى ～ چىقتى . 。差不毫分帐的纳出
活，的活⑤：دۇشمەن قولغا چۈش- 人的俘被个一让没人敌 . قويمىدى ～ كەنلەردىن بىرىنىمۇ
。来下活
ساق بولماق 愈痊，复康，好：ئاغرىقىم ساقايدى ، ساق
بولدۇم مانا . 。了好全是不这我，瞧，了复康病的我
ساق چىقماق 完 好完，好无分毫：نەرسە ～ 差不毫分目账 ～ ھېساب / 初如好完西东，损无好完西东
差不
ساق قالماق 没 着伤，无然安恙：بەدىنىنگ جىق يېرى
زەخىملەنگەن ، پەقەت بېشى ساق قالغان . 只，伤受处多上身 。着伤没袋脑有

ساق[2] 〔静〕 的警机，的觉警：ئۇ سېغىزخاندىن ～ ئادەم . 。人的警机还鹊喜比个是他

ساقا[1] 〔静〕 子弹璃玻(的玩孩小或的球台)②珠滚①
③(的馕)儿边：ناننىڭ ساقسى كۆيۈپ كەتتى . 儿边的馕
(具赌的制骨踝羊)卡萨④。了糊烤

ساقا تۈگمەن 机磨球 <机>
ساقا كلاپان 阀球 <石>
ساقا لويلا 藜果绒 <植>
ساقا ئويۇنى 戏游子弹璃玻
ساقسى ئالچۇ چۈشمەك = ئوشۇقى ئالچۇ قويماق

ساقا[2] 沿，边 <方>〔静〕
ساقاتقا 虫蝻 <动>〔静〕
ساقاق[1] 鳃鱼：بېلىق ساقىقى 鳃 〔静〕
ساقاق[2] 颌下，儿颏巴下，巴下 〔静〕
ساقاق[3] 草克卡萨 <方，植>〔静〕
ساقال 胡鬓连，子胡腮络：ياسما ～ 须胡，子胡 〔静〕
～ ئۇچكە / 子胡大，子 ～ بۇدۇر / 子胡小，子胡羊山
粘 <谚> ساقالدىكى ئاشقا قورساق تويماس . / 须虱，鬓虱
。子肚饱不填粒饭的上子胡在 ～ دېگەن ئۇچكىدىمۇ بار .
<谚>山羊也有子胡(老卖老倚勿喻意)。

ساقال ئالغۇچ 刀险保(的用子胡刮)
ساقال ئەرلۇباغا يەتمەك 惺不老，小不大老 <成>
惺：ھەي ، ساقلىڭ ئەرلۇباغا يەتكەندە مۇنداق گەپلەرنى قىلساڭ
نېمە بولغىنى . 。话种这说能么怎，了小不大老，喂
的舌多嘴多 <转>②梳子胡①
(儿孩小的嘴插爱时话说人大指)
逞，强逞，嘴多 <成> ساقال تارغىقلىق قىلماق

能：مۇئەللىمنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا جاۋاب بەرگۈدەك قۇد-
رىتىڭ بولمىسا ، ساقال تارغىقلىق قىلما . 没回事本对，师老答
。嘴多别就，问提的

ساقال تاشلىماق 子膀吊，情调 <成>
大长 <转>②(巴下)子胡出长①
人成
ساقالغا تۇكۇرمەك 向转头晕，醉大酊酩，
聩昏老年，涂糊
ساقالغا ئېسىلماق 休不缠纠，放不住揪，
缠蛮搅胡
ساقالغا ياماشماق 放不住揪，休不缠纠，
嘴多
ساقالىڭ ئاستىغا كىرىۋالماق 乎近套：乎近套 <成>
قىلمىڭ ئاستىغا كىرىۋېلىپ ، نېمە قىلاي دەيسەن ؟ 套我跟你
？么什干算打，乎近

ساقال - بۇرۇت 须胡 〔静〕
ساقال - بۇرۇتىنى قىرماق 教 <成>② 子胡刮①
评批，训

ساقال - بۇرۇتلۇق 的须胡多，的须胡有 〔静〕
ساقالتاي 鹭兀胡 <动>〔静〕
ساقالدۇرۇق 套下头辔的上巴下马在兜，带皮 〔静〕
ساقال - سۇمبات 态体 〔静〕
ساقال - سۇمباتلىق 的美优态体，的态体准标 〔静〕
ساقالسىز 家人女，人女 <转>②的须胡有没①〔静〕
ساقاللىق 胡大 ئادەم ～ ：的子胡大，的子胡有① 〔静〕
胡黑 ～ قارا / 的长子胡，的须长 ～ ئۇزۇن / 人的子
家人男，人男 <转>②的子
鹭秃 <动> ساقاللىق بۇركۇت
ساقاۋ 疫腺马 〔静〕
ساقايتماق ① «ساقايماق» 的态动使的：治病把 ～ كېسەلنى
烦麻决解 ～ باشنى：结了 <转>②好
态同共的 «ساقايتماق» ساقايتىشماق
态动被的 «ساقايتماق» ساقايتىلماق
ساقايماس 的治能不，的愈不 〔静〕
症之治不，症顽 ساقايماس كېسەل
ساقايماق 愈病 ～ كېسەل：愈痊①〔动〕 / ئۇ ساقىيىپ دوخ-
تۇرخانىدىن چىقتى . 修，复修 <转>②。了院出愈病他
解 <转>③。了好修车的你 . ماشىنىڭ ساقايدى：好
。了决解纷纠场这 . بۇ ماجرا ساقايدى：结了，决
ساقچى 警民 / قاتناش ساقچىسى 警察：خەلق ساقچىسى 〔静〕

警报 ساقچىغا مەلۇم قىلماق 交警察通
ساقچى ئاپتوموبىلى 车警 <法>
ساقچى باشلىقى 长警 <法>
ساقچى قانۇنى 法察警 <法>
ساقچى قىسىم 队部察警، 队备警 <法>
ساقچى ئىتى 犬警 <法، 动>
ساقچىچى ئىدارىسى 局察警②局安公① <法>，子局
ساقچىخانا 所出派〔静〕
ساقچىلىق 的察警②务警، 戒警①〔静〕
ساقچىلىق قىلماق 当察警
ساق ـ ساق 惕警兵哨勤值让)克萨克萨 <古>〔叹〕
(词的
ساق ـ سالامەت 们]我 . بىز ~ تۇرۇۋاتىمىز 康健①〔静〕: 康健②。康健很
لارمۇ؟ مانا ، مەن ~ قايتىپ كەلدىم . 吗安平们你？ 恙无然安، 安平؛ 康安، 好安
无好完، 损无好完، 好完③ 。了来回地事无安平我
缺: ئۇ يەردىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆيۈڭگە ~ يەتكۈزۈپ
قويدۇم . 了家你到送地缺无好完都西东的里那把我
ساقسىز 服舒不〔静〕 ، 爽不، 病有: ئۇ ~ بولۇپ قالدى .
。服舒不些有他
ساقسىزلىق 佳欠体身، 爽不神精〔静〕
ساقلاتماق¹ 态动使的: ئادەمنى شۇنچىمۇ ساقلا- «ساقلىماق¹» 的
تامسىز؟ 间时的长么这等人让么怎你？
ساقلاتماق² 态动使的 «ساقلىماق²» 的
ساقلاشماق 态同共的: مېھمانلار ساقلىشىپ قال- «ساقلىماق¹» 的
دى ، ئۆزلىرى چاپسان كەلسىلە . 快尽你请، 着等在都人客
。来
ساقلاقلىق 着存储، 着持保، 着存保〔静〕
ساقلاندى 的养娘没 <骂>②的容收، 的养收①〔静〕
ساقلانغۇسىز 的免避可不〔静〕
ساقلانما 物遗②的藏储، 的留存①〔静〕
ساقلانما پۇل 币货藏储 <经>
ساقلانما ماددا 款条留保
ساقلانما مۇلۈك 产资量存 <经>
ساقلانما ① «ساقلىماق¹» 态复自的: مەسىلە چىقىشتىن ~
故事生发免避 ~ چاتاق چىقىشتىن / 题问出止防
②风防 ~ بوراندىن / 病疾防预 ~ كېسەللىكتىن «ساقلا-
ماق²» 的态动被的: ساقلانغان تەڭگە 小③元银的存保被
骄戒 ~ 心، 心، 当惕警: مەغرۇرلۇق ۋە ئالدىراقسانلىقتىن

躁戒
ساقلىغۇچ 器储存 <电>〔静〕
ساقلىق 康健 <医>〔静〕
ساقلىقنى ساقلاش 健保
ساقلىقنى ساقلاش پونكىتى 站健保
ساقلىماق¹ 等一等你请！ ساقلاپ تۇرۇڭ！ 待等، 等〔动〕
ساقلىماق² 件信存保 ~ كېرەكلەرنى / 品物放存 ~ خەت ـ چەكلەرنى 管保، 存保، 放存، 存①〔动〕: نەرسە ـ كې-
书藏 ~ / بىگىزنى كىتاب 藏收، 藏贮، 藏储، 储存②
同喻: 子锥住不藏袋口 <谚> . قاپتا ساقلىغىلى بولماس
保، 守保، 留保، 持维 ، 持保③ 。"火住不包里纸"
保 ~ ئىسسىقلىقنى / 墒保 ~ نەملىكنى 护维، 存
密秘守保 ~ / 暖 ~ جېنىنى / 命性全保 ~ سىر
لابىي ئەنئەنىنى / 统传命革持保 ~ ياشلىق باھارىنى مەڭگۈ
住记، 记④序秩持维 ~ تەرتىپ / 春青葆永 ~ ئەسته
住记 ~ / ئاداۋەت 佑保 <宗>⑤仇记 ~ خۇدا ساقلە-
。佑保帝上؛ 佑保大胡 . سۈن
元单储存 <电> ساقلاش بۆلەكچىسى
序程储存 <电> ساقلاش پروگراممىسى
剂存保 <化> ساقلاش دورىسى
箱管保 <经> ساقلاش ساندۇقى
费管保، 费存保〔静〕 ساقلاش راسخودى
ساقلىنىشچان 的性存储، 的性存保〔静〕
ساقلىنىشچانلىق 性承传〔静〕: سەنئەتتە مىللىي ئەنئەنىنىڭ
统传族民的上术艺 . ساقلىنىشچانلىقى كۈچلۈكرەك بولىدۇ
。强很性承传
ساقىت 做已的做该، 说已的说该، 成完已〔静〕: بۈگۈن-
。了成完务任的天今 . ~ كى ۋەزىپە گەدەندىن
已的做该، 说已的说该، 成完已 ساقىت بولماق
过罪切一清洗 ~ 做: بارلىق گۇناھدىن
ساقىت قىلماق 除解، 除免، 除消: گەدەندىكى قەرزنى
清还已务债的负所 ~
ساقىرقۇ 虱羊، 蜱 <古، 动>〔静〕
ساقىز 渍污، 垢污 <古>〔静〕
ساقىلىق 的珠滚带 <机>〔静〕
承轴珠滚 ساقىلىق قازان <机>
栓球 ساقىلىق قۇلۇپ <机>
ساقىماق¹ 怀关، 切关، 心关 <古>〔动〕
ساقىماق² 眼在现呈糊模، 到见胧朦前眼 <古>〔动〕
前

ساقىنج 担، 记惦②念思；法想، 头念① <古>〔静〕 凉悲، 苦痛(的念思)، 心

ساقىنۇق 的好自身洁；的神敬، 的诚虔 <古>〔静〕

ساقي 保酒، 者酒斟، 令司酒 〔静〕

ساقي بولماق 令司酒当، 官酒当 ساقي بولساڭ ساق بول . 醒清要官酒当 。 <谚>

ساقيقۇش 鹕鹈 <动>〔静〕

ساقيلىق 职之保酒، 事之酒斟 〔静〕

ساقيلىق قىلماق 令司酒当، 保酒当

ساقينامه 词酒祝، 诗酒祝 〔静〕

ساقيىشماق 态同共的 «ساقايماق»

ساك 人塞 〔静〕

ساكسگورن 号斯克萨 <艺>〔静〕

ساكسوفون 管克萨 <艺>〔静〕

ساكيامۇنى 尼牟迦释 〔静〕

ساگىن 草姑漆 <植>〔静〕

ساك[1] 仓：ساڭغا كىرگۈزمەك 仓归، 仓入 〔静〕

ساك[2] 粪 <古>〔静〕

ساڭبېگى 尉都粟搜 <古>〔静〕

ساڭچى 员理管仓粮 〔静〕

ساڭرام (园僧، 院僧)蓝伽، 蓝伽僧 <宗>〔静〕

ساڭزا 子儆：子儆 <食>〔静〕 ~ ئەشمەك / كۈندە ھېيتىمدى ~ يېگىلى . 子儆吃节过天天能哪 <谚> ；。"红日百无花، 好日千无人"同喻

子儆炸 ساڭزا سالماق

ساڭقارا 鹰老 <方، 动>〔静〕

ساڭقىشماق 态同共的 «ساڭقماق[1]»

ساڭقماق[1] 屎拉(兽鸟) 〔动〕：قۇش ساڭقىدى . 了屎拉鸟。

ساڭقماق[2] 重看، 视重 <方>〔动〕

ساڭگاپ 水灰石(的子皮泡时子皮鞣) <手>〔静〕

ساڭگىلاتماق «ساڭگىلماق» 的态动使：ئارغامچىنى ئۆگزىدىن پۇتنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇر- / 来下垂顶房从子绳把 ~ ماق كۆتۈرەلمەسلىك ساڭگىلىتىۋال . 坐腿着拉搭 / <谚>。(重繁加更担负喻比)着拉搭让就动不扛

ساڭگىلاقلىق 的着拉耷، 的着垂 〔静〕

ساڭگىل ـ سۇڭگۈل 的噜嘟里滴، 的拖带扛连 〔模〕：ئۇنىڭ ئۇچىسىغا ئارتىۋالغان ~ لاتا ـ پېتىلىرى 着披上身他 ~ 条布破的噜嘟里滴

ساڭگىلىتىشماق 态同共的 «ساڭگىلاتماق»

ساڭگىلىتىلماق 态动被的 «ساڭگىلاتماق»

ساڭگىلماق 拉耷 ~ بېشى：垂悬، 拉耷، 垂下①〔动〕 采打精无، 蔫发②袋脑着

ساڭلىق 库料油(的坊油)②仓粮有①〔静〕

سال[1] 竹، 子筏竹 ~ بامبۇك：排木، 子筏 <交>〔静〕

子筏皮 ~ تۆلۈم / 排

子筏扎 سال باغلىماق

桥筏 <交> سال كۆۋرۈك

船筏 <交> سال كېمە

排木放 سال ئېقىتماق

سال[2] 漆 <古>〔静〕

سالا[1] (سالاسى) 条②缝指手 قولىڭ سالاسى：缝指①〔静〕 的形条، 的状

田条 <农> سالا ئېتىز

سالا[2] (سالاسى) 和劝، 解调〔静〕

话说好، 软朵耳، 劝住不经 سالاغا بوش

苦之解调受، 亏巴哑吃 سالاغا كەتمەك

和说، 劝规، 解调 سالا قىلماق

سالاپەت 头派، 派气، 度风 〔静〕

سالاپەتلىك 的风威، 的度风有، 的重庄 (貌外)〔静〕 ، 人的度风有 ئادەم ~ ：的派气有

سالات[1] 斯波同، 词借语伯拉阿)特拉撒 <宗>①〔静〕 (的人圣和主真对)②("拜礼"即، "孜玛乃")词借语

词颂

拜唱، 拜叫، 特拉撒唤 <宗> سالات توۋلىماق

سالات[2] (菜拌凉式西)拉沙، 拉色 <食>〔静〕

سالاجىت 香息安 <植>〔静〕

سالاچى 佬事和، 者和说، 者劝规، 人解调 〔静〕

سالاچىلىق 解调 ئىشلىرى ~ ：劝规، 和调، 事和 〔静〕

作工

和调، 解调 سالاچىلىق قىلماق

سالار 族拉撒 〔静〕

سالارچە 的式拉撒②语拉撒① 〔静〕

سالا ـ سالا 条—条—، 排—排—①〔静〕 ~ بۇغداي ئېتىزلىرى 田麦条条—：条—条—، 排—排—

سالاسۇن 杆栏桥 كۆۋرۈك سالاسۇنى / 杆栏〔静〕：栏栅، 杆栏 ~ ياغاچ / 栏栅铁 مۇر 杼栏木

سالاسۇنلۇق 有 پەلەمپەي ~ ：的栏栅有، 的杆栏有〔静〕 子院的栏栅有面前 قورا ~ ئالدى / 梯楼的杆栏

سالا ـ سۇلهى 和调، 停调، 解调〔静〕

سالا ـ سۇلهى قىلماق 和调، 停调، 解调

سالاكەش = سالاچى

سالاكەشلىك = سالاچىلىق

سالالاشتۇرماق «سالالاشماق» 的动使态：يەرنى ～ 地土使化田条

سالالاشتۇرۇشماق «سالالاشتۇرماق» 的共同态

سالالاشتۇرۇلماق «سالالاشتۇرماق» 的被动态：20 مىڭ مو ئېتىز سالالاشتۇرۇلدى . ～ 。了化田条都地土亩万二

سالالاشماق 〔动〕化田条：يېرىمىز سالالاشتى . 我们的地土使化田条已经了。

سالام ①〔静〕好安，安平示表；ئېيتماق ～ 问候，好问 / ～ ئادىلە ، قانداق ئەھۋالىڭلار ، يازلىق تەتىلنى ياخشى ئۆتكۈزدىڭمۇ ؟ 安好，何如来近，莱迪阿，好你吗？过得好假暑？②敬致，意敬，礼敬，意致，候问；سەمىمىي سالىمىنى قوبۇل قىلغايسىز . 热诚的挚意敬的我受接请。～ يالقۇنلۇق 礼敬的情

سالام بەرمەك 礼做 <宗>③意致，礼敬②好问①头摆右左后拜

سالام خەت 信家安平，信候问

سالام دېمەك 向我代请：ئانامغا سالام دەڭ . 候问，好问。好问亲母

سالامغا بارماق 致家方女到人派方男由，后婚定谢

سالامغا كەلمەك 到后，家方男到先后婚妇夫婚新安请家方女

سالام قايتۇرماق 礼还，礼回

سالام قىلماق 礼行，礼敬

سالام ئېيتماق = سالام دېمەك

سالاماندرا 蠊蜥 <动>〔静〕

سالامەت ①〔静〕康健(语用呼招打)：سالامەتمۇ سىز ؟ 你重保你请，康健你祝 بولۇڭ ～ ؟ 吗好你？吗好体身无好完 <转>③达到安平 بارماق يېتىپ ～ ②安平：ئۇ كىتاب قولۇمغا ～ تەگدى . 回地损无好完书本那：损。了手我到

سالامەت قالماق ①存幸：سالامەت قالغان كىشىلەر 存幸(语用福祝的者行送给人路上)重保②们人的：سالامەت قېلىڭ . 。重保您

سالامەتچىلىك 〔静〕康康健健，康健安安平平，康健：ماڭا زۆرۈرى ～ . 安安平平是的图我。

سالامەتلىك 〔静〕康健，康健况状：سالامەتلىككە دىققەت قىلماق 注意康健 / ئۇنىڭ تەن سالامەتلىكى ياخشى . 康健体身他。

سالامەتلىك ـ سەھەت 〔静〕康健，候问寒喧：～ قىلىشماق 互相问候，寒喧互相

سالاملاشماق 〔动〕打招呼，意致互相，候问互相

سالاملىق 〔静〕礼面见，礼物：بۇ ئۆزلىرىگە ئەرزىمەسكەن ～ . 。礼薄点一的您给送是这

سالاھىيەت ①〔静〕格资：سالاھىيىتى توشماسلىق 资够不格 / ～ تەكشۈرۈش ھەيئىتى ②会员委查审格资份身：سالاھىيىتى ئېنىق بولماسلىق 明不份身

سالاھىيەت توشماق 格合，格资够

سالاھىيەتسىز 〔静〕的格资无：سىز بۇ ئىشقا ئارىلىشىشقا ～ . 。事此问过格资有没你

سالاھىيەتسىزلىك 格资无〔静〕

سالاھىيەتلىك 深资 ～ مۇخبىر 〔静〕的深资，的格资有：者记

سالاھىيەتنامە 书证格资〔静〕

سالاۋات 往既 ～ . ئۆتكەن ئىشقا：恕宽，恕饶，谅原〔静〕。究不

سالايە 下见

سالايە قىلماق 合掺，碾

سالپا[1] 的着拉耷，的垂下，的直垂〔静〕

سالپا[2] 清不齿口，头舌大 <方>〔静〕

سالپا ـ سایاق 西游东 بەتكىلەر ～ ：逛西游东①〔静〕；歪歪 ئۆيلەر ～ ：八竖七横，糟八七乱②们鬼烟的逛子房的扭扭

سالپا ـ سایاقلىق 横，糟八七乱②悠转，荡游①〔静〕八竖七

سالپا ـ سۇلپاك 幅边修不，脸苦眉愁，洋洋懒〔静〕

سالپاك 的拉耷，的垂下，的着垂〔静〕

سالپاك قۇلاق 朵耳拉耷 ～ ئىت：耳风扇，耳拉耷狗的

سالپاڭلاتماق «سالپاڭلىماق» 的动使态

سالپاڭلىماق 垂下，拉耷〔动〕

سالپايتماق «سالپايماق» 的动使态

سالپايتىشماق «سالپايتماق» 的共同态

سالپايماق 耳拉耷朵：قۇلاق سالپىيىپ كەتمەك ①垂下，拉耷〔动〕 / كالپۇك سالپىيىپ كەتمەك ②垂下唇嘴 / 来

سالپيشماق 气丧头垂，振不神精，洋洋懒得变 <转> ئۇ بوگۈن سالپيپ كېتىپتۇ . 了气丧头垂天今他 。

سالپيشماق «سالپايماق» 态同共的

سالماق¹ 〔静〕 身单 ئادەم ~ :的身独 ، 的身单①
汉 / گۈش داڭقانغا تۇشلۇق ، خېنىم سالتاڭغا . 〈谚〉 适肉
:的西东驮有没 ②。陪汉身单合适姐小，烹鼎用合
马的西东驮没 ئات ~

سالتاق² 手帮夫车 <方>〔静〕

سالجا 虱壁，蜱 <动>〔静〕

سالجماق 乡他走远，乡离井背 <方>〔动〕

سالچى¹ 工排放，工筏，者筏木撑，者排木撑 〔静〕

سالچى² 员事炊，师厨 <古>〔静〕

سالچىلىق 筏放，排放，筏木撑，排木撑 〔静〕

سالدات = ئەسكەر

سالدار 羔羊(的奶断) <方，动>〔静〕

سالدۇ 的余盈，的余剩 <方>〔静〕

سالدۇرماق «سالماق²» 态动使的

سالدۇرۇشماق «سالدۇرماق» 态同共的

سالدۇرۇلماق «سالدۇرماق» 态动被的

سالشۇناس 家学代年 〔静〕

سالشۇناسلىق 学代年 〔静〕

سالغا¹ 器石投 〔静〕

سالغا² (勒铁嚼怕不马指)硬口 <古>〔静〕

سالغاماق 遣派，发，寄 <古>〔动〕

سالغۇ 桥木独 <方>〔静〕

سالغىچى 者石投器石投用 〔静〕

سالقىن 清，风凉 شامال ~ :凉清，爽凉，快凉① 〔静〕
风 / جاي 方地的快凉 / بۇ ئۇي بەك ~ ئىكەن . 这
، ~ بېشىڭىنى / 气天的爽凉 ھاۋا ~ 。凉荫太子房
، قورسىقىڭنى توق ، پۇتۇڭنى ئىسسىق تۇت . 饱要肚，凉要头
的漠冷 پوزىتسىيە ~ :漠冷，淡冷 <转>②。热要脚
淡冷人待 مۇئامىلە ~ 度态

سالقىن چۈشمەك 来起快凉 (气天)

سالقىن قارىماق 漠淡，淡冷 تۇرسۇن بۇ ئىشقا سالقىن قارىماقتا . 淡冷很事件这对荪尔图 。

سالقىن قان = سوغۇق قان

سالقىن قانلىق = سوغۇق قانلىق

سالقىنلاتماق «سالقىنلىماق» 态动使的

سالقىنلاشماق 〔动〕 来下凉(气天) :ھاۋا بىرئاز سالقىنلىشىپ قالدى . 了凉点有气天 。

سالقىنلىق 凉清，爽凉，快凉 〔静〕

سالقىنلىماق 〔动〕 :快凉，凉纳，凉乘① ده‌رەخ سايىسىدە ~ 爽凉变(气天)②凉纳下荫树在

سالماق 子筏放，排木放 <古>〔动〕

سالماق 健矫履步②走西奔东① <古>〔动〕

سالما¹ 虎壁，虎蝎小 <动>〔静〕

سالما² 索马套，索套 〔静〕

سالما تاشلىماق 索马套甩

سالماق¹ 〔静〕 :着沉，健稳，重稳① قەدەم ~ 步的健稳
伐②分量 / سالمىقى ئېغىر :重比，量分 سالمىقى بار
举③重比的作工 خىزمەتنىڭ سالمىقى / 话的量分有
有占 ئورۇننى ئىگىلىگەن ئاساسىي قۇرۇلۇش ~ :的重轻足
设建本基的位地重轻足举

سالماق² 〔动〕 :上套，嵌，镶，伸，插，投，放① قەلەمنى ~ 放里饭 / ئاشقا تۈز ~ 袋衣入放笔把 / يانچۇققا
盐 / خەتنى لىپاپقا ~ 封信进放信把 / پىچاقنى غىلاپقا ~
监进关，牢监入投 ~ زىندانغا / 里鞘入插子刀把
镶 ~ چىش / 里袋衣进伸手把 ~ قولنى يانچۇققا / 牢
牙 / ئۈزۈككە ياقۇت كۆز ~ 石宝镶上指戒 / ئەينەكنى
:戴②头笼套 ~ نوختا / 框镜入嵌子镜把 ~ رامكىغا
下 ~ ئۈزۈق :下③环耳戴 ~ ھالقا / 指戒戴 ~ ئۈزۈك
上④肉下里锅往 ~ قازانغا گۆش / 面下 ~ ئاش / 种
(上西东件一另在装安西东件一把) :ئىشىككە قۇلۇپ
底鞋上 ~ ئايىغا چەم / 锁上上门 ~ مىلتىققا ئوق
上地 ~ يەرگە گىلەم :铺⑤弹子上 ~ ئورۇن / 床铺
头着垂 ~ بېشىنى تۆۋەن :挺，呆，垂⑥毯地铺 / قور-
ساق ~ ئايىماغ / 服衣脱 ~ كىيىم :脱⑦子肚着挺
光耳个两打 ~ كاچاتقا ئىككىنى :动，打⑧鞋脱 / بېشىغا
抽子鞭用 ~ قامچا بىلەن / 掌巴一打上头朝 ~ بىرنى
刀用，子刀动 ~ پىچاق / 头拳动 ~ مۇشت / 打
戳 / پىچاقنى ئۈزۈكىگە سال ، ئاغرىمىسا ئۆزىگىگە . 〈谚〉
于施勿，欲不所己”同喻：人别戳再痛不，己自戳刀用
服衣晒 ~ كىيىمنى ئاپتاپقا / 果干晒 ~ قاق :晒⑨。“人
桥修 ~ ئۆل / 子房盖 ~ كۆۋرۈك/ :筑修，建修⑩
⑫裹包寄 ~ خالتا / 信寄 ~ خەت :寄⑪基地打 ~
这你把我 . بۇ پىكىرنىڭىزنى خەتكە سېلىپ قويايى :录记，写
坑镶 ~ تونۇرغا ئوت :炸，烧，点⑬。上信到写见意个
:坐⑭子馓炸 ~ ساڭزا / 香烧 ~ ئىسرىق / 火点里
走车火坐子孩让我 . بالىلارنى پويىزغا سېلىپ ماڭدۇردۇم
:带，押⑮。了 بىز ئۇنى ئالدىمىزغا سېلىپ ساقچىخانىغا ئېلىپ

باردۇق . 了去所出派到押他把们我 。 بالىلارنى ئارقىسىغا
سېلىپ بارماق 伴，装假⑯们子孩领带，上带们子孩把 **سالماق**
كۆرمەسلىككە : 子样…成装，装 / 知不装伴 ～ **بىلمەسلىككە**
视 ～ 见不看装假 / كۆرۈپ تۇرۇپ كۆرمەسلىككە
战入投队军使 ～ 人投…使⑰见不而 : **قوشۇننى جەڭگە**
斗 / زاۋۇتنى ئىشقا 产投厂工使 ～ بۇيرۇتنى كىيىككە
态状种某于陷使⑱羊黄抓鹰放 ～ : **قىيىن ئەھۋالغا**
绝于陷使 ～ 境困入陷使 قويماق / ئۇمىدسىزلىككە
丈 ～ 望 / تەشۋىشكە ～ 称，量⑲忧担人令 : **يەرگە مېتىر**
决解议商来出提⑳肉称 ～ 地土量 / گۆشنى جىڭغا :
نامراتلارنى يۆلەش مەسىلىسىنى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت يىغىنىغا ～
派摊，捐派 ～ 范规，调协使㉑议会府政县交提题问贫扶把 : ناخشا
تېكىستىنى ئاھاڭغا 曲作词歌给 ～ / قاتناشنى تەرتىپكە
税赋 / ئالۋان ，事差派摊 ～ 卵产(类鸟)㉓差派，务义种某担承使㉒通交顿整 :
卵产天春在类鸟 . قۇشلارئەتىيازدا تۇخۇم سېلىپ كۆپەيىدۇ
工木请聘 ～ 用聘，用雇 : ياغاچچى / خىزمەتچى 。殖繁
来起笑住不禁 ～ 意经不在作动为行示表，词动助作㉕ 人佣用雇 ～
脚一踩心小不 ～ 来起哭住不忍 / پۇتىغا دەسسەپ : 生发下况情的

سالماقلاتماق «سالماقلىماق» 的态动使

سالماقلاشماق[1] «سالماقلىماق» 的态同共

سالماقلاشماق[2] 〔动〕①冷下静来，镇静来，稳重变② ，
着沉变 : ئۇ خېلى سالماقلىشىپ قالدى . 他变得相当沉着
了。

سالماقلانماق «سالماقلىماق» 的态动被

سالماقلىق 〔静〕重，重庄，着沉，有分量 : ئۇ ئادەم ～
سۆزلەيدۇ . 这人很话说分量。

سالماقلىماق 〔动〕估量，掂量 : ئويدان سالماقلاپ كۆرمەك
好好量掂下一

سالمو 〔静〕鲑鲜 <动>

سالموننللا 〔静〕门沙(家学理病国美)

سالموننللا باكتېرىيىسى <生> 沙门氏菌

سالنامە 〔静〕年编史

سالنامىچى 〔静〕年编家史

سالون 〔静〕沙龙 <文>

سالۋار[1] 〔静〕①的毛长 : ～ يۇڭلۇق قوي 的毛长②羊毛长心空
的心空 : ～ توغراق 杨胡的
سالۋار تۇماق 长毛皮帽

سالۋار[2] 〔静〕皂雕 <古>

سالۋاراتماق «سالۋارماق» 的态动使

سالۋارماق 〔动〕乱蓬，乱蓬蓬乱，乱散，乱蓬蓬 : شەپكىسىنىڭ ئاستىدىن رەتسىز چاچلىرى سالۋاراپ چىقىپ تۇرىدۇ . 露下子帽他
。发头的乱蓬出

سالۋاسلىماق 〔静〕大 <方>疾步行

سالى 〔静〕和泥板 <古>

سالىتسىل 〔静〕杨水基 <化>

سالىتسىلات 〔静〕杨水盐酸，杨水酯酸 <化>

سالىتسىلات كىسلاتاسى 杨水酸 <化>

سالىتسىن 〔静〕杨水戊，杨水素 <化>

سالىق 〔静〕记，号记，号信，号暗 <古>

سالىۇت 〔静〕炮礼，烟火 〔静〕

سالىۇت ئاتماق 燃放烟火

ساما[1] 〔静〕空天，穹苍，宇天 〔静〕

ساما[2] 〔静〕舞玛萨 <艺>(舞体集的跳日节人尔吾维)

ساما سالماق 舞玛撒跳

ساماغا چۈشمەك = **ساما سالماق**

ساما ئۇسسۇلى 舞玛萨

ساماق 〔动〕数，数点，计算 <古>

سامان 〔静〕草麦 : چىرايى سامانەك سارغىيىپ كەتمەك 如面
色土 / ئانا يۈرتۇڭ ئامان بولسا ، رەڭگىرويماق ～ بولماس .
。变不色面，安平乡故；惊不姓百，宁安乡故 <谚>

سامان ئاستىدىن سۇ يۈگۈرتمەك 其下上 <成>
日换天偷，鬼捣中暗，手下中暗，手

سامان توقۇلما 编草，品织草 <手>

سامان غول 茎草

سامان غوللۇقلار 落群本草 <植>

سامان غوللۇق ئۆسۈملۈكلەر 物植本草 <植>

سامان قەغەز 纸草

سامان قورساق 墨点无胸，包草②皮肚大①

سامان نەرخى 文一值不，毛牛如多 <成>

سامانچى[1] 〔静〕①者草麦运，者草麦卖，者草麦 <转>②闲传
者话

سامانچى[2] 〔静〕猫野 <方，动>

سامانخانا = **سامانلىق**

سامانەك 〔静〕多，草麦如多 <转>②草麦如犹①
毛牛

سامانەك سارغايماق 色人无面，腊黄如面

سامانلىق 〔静〕(房草麦)房草①(房草麦) : سامان باشقىلارنىڭ بولسۇن ، ئۆزۈڭنىڭ ～ . 自你是房草，的人别是草麦 <谚>

موزاينىڭ 。"的己自是子肚，的人别是饭"同喻：的己
草麦开不离跑能再犊牛 <谚>．يۈگۈرۈشى ساماناتلىقمۇچە
②。"庙了不跑尚和了得跑"："尔尔过不"同喻：房
的草麦有
ساماناتلىق لاي 泥的草麦了和(泥草
ساماناتلىقنىڭ ئاچقۇچى تەگمەك 草了上拿 <成>
"箭令当毛鸡着拿"同喻，匙钥的房
ساماڭيولى 河天，河银 <天>〔静〕
ساماڭيولى تۇماناتلىقى 云星河银 <天>
ساماڭيولى سىستېمىسى 系河银 <天>
ساماڭيولى قۇتۇپى 极银 <天>
ساماۋار (ساماۋارى) 锅火，炉茶，炊茶，尔瓦马萨〔静〕
ساماۋار شورپىسى 锅火涮，汤锅火 <食>
ساماۋارچى 者炊茶造制②者馆茶开①〔静〕
ساماۋارخانا 馆茶(的茶烧炊茶用)〔静〕
ساماۋى 蓝蔚，蓝天②的神，的天①〔静〕：～ كۆل 蓝
湖的色
ساماۋى چۆچەك 话神
ساماۋى خان 皇天
ساماۋى كىتاب 书天
ساماۋى ئوردا 宫天
ساماۋى ئۇسسۇل 舞飞中空 <艺>
سامبا 匾蚕，箔蚕 <方>〔静〕
سامبۇسا 子包煎油 <食>〔静〕
سامتۇر 十为原，器乐拨弹古)尔图木萨 <艺>〔静〕
(弦根五十二为现，弦根三
سامدا 鞋凉 <古>〔静〕
سامدىماق 边一到压，斜偏，斜倾 <方>〔动〕
سامسا 子包烤 <食>〔静〕
سامساق 蒜大 <植>〔静〕
سامساق كۆكى 苗蒜
سامساق مۇراباسى 酱蒜，泥蒜
سامساقلىق 地蒜大〔静〕
سامسىپەز 傅师子包烤〔静〕
سامسىپەزلىك 业子包烤〔静〕
سامسىخانا 铺子包烤〔静〕
سام - هام 下见
سام - هام تىللىرى سىستېمىسى 含闪 <语>
系语
ساموراي 士武〔静〕：پادىشاھ ساموراىلىرى 皇军
ساموراي روھى 神精道士武
سامىرسىن 杉云山天 <植>〔静〕
سان[1] (سانى) ①数：پۈتۈن ～ / 数整 ～ تاق / 数单 ～ ،
数②数位十 ～ ئوندىلۇق / 数偶，数双 ～ جۈپ / 数奇
目，数量：ئومۇمىي ～ / 数总 ～ سانىماق 数数 / سا-
ني يوق 不数无，数胜可 <哲>③算计法：～ ئۆزگە-
رىشى سۈپەت ئۆزگىرىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ．质起引变量
里塔》سانى 5 - ژۇرنىلىنىڭ «تارىم» :期(的物刊)④。变
数基 ～ سانداق :词数 <语>⑤ 期五第志杂《木
:额名⑥词数约 ～ مۇلچەر / 词数序 ～ دەرىجە 词
。吧额名个决解我给．ماڭا بىر ～ ھەل قىلىپ بەرسىڭىزچۇ
机数压 <经> سان باسقۇ
得，利权小点一到得②额名到分① سان تەگمەك
到衔官的大麻芝：ئۇنىڭغا كىچىككىنە سان تېگىپ قاپتە-
كەن ، ئالچاڭلاپ كەتتى．神就，衔官的大麻芝个到得才他
。了得不了得气
列数 <数> سان تىزمىسى
سانىدىن چىقماق 漏缺，算漏，数漏：سانىدىن چىقىپ
كەتمەيلى يەنە．数了漏被再别可们咱 。
畴范数 سان كاتېگورىيەسى
位数 <数> سانلار خانىسى
سانلار قاتارى = سان تىزمىسى
论数 <数> سانلار نەزەرىيەسى
变量 <哲> سان ئۆزگىرىشى
سان[2] 腿后，腿大 <理生>〔静〕：قاساپ كېلەرمىش سانىنى
كۆتۈرۈپ ، ناۋاي كېلەرمىش ناننى．腿后着提户屠 <谚>
。(能其显各指喻)馕热着端傅师馕打，肉
骨股 <理生> سان سۆڭىكى
后羊 سان گۆش (肉腿大(的物动：قوينىڭ سان گۆشى
肉腿
سان[3] 值价，处用，义意 <方>〔静〕
سان[4] 亿 <古>〔静〕
سانا (سانايمەن ، سانايمىز ، سانىسى) 泻番，泻番 <植>〔静〕
叶
سانائەت 〔静〕工业，业产：ئېغىر ～ / 重工业 ～ يېنىك
业工轻
金业工 <经> سانائەت ئالتۇنى
科工 <教> سانائەت پەنلىرى
学理心业工 سانائەت پسىخولوگىيەسى
学理地业工 سانائەت جۇغراپىيەسى

سانائەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 工业社会学
سانائەت سىستېمىسى 工业体系
سانائەت كاپىتالى 工业资本产 <经>
سانائەت كارخانىسى 工业企业：～ سېخلىرىدىكى شاۋ-قۇن تازلىق ئۇلچىمى 工业企业车间噪音准标 / ～ مەبلىغى بالانس جەدۋىلى 工业企业资金平衡表
سانائەت كىلىماتولوگىيىسى 工业气候学 <气>
سانائەت مەھسۇلاتى 工业产品 <经>
سانائەت مېتېئورولوگىيىسى 工业气象学 <气>
سانائەت مىنېرالى 工业矿物
سانائەت ئۇلچىمى 工业准标
سانائەت ئىشچىلىرى 工业人产
سانائەت ئىنقىلابى 工业产命革，工业命革 <经>
سانائەت يۇندىسى 工业污水，工业废水
سانائەتچى 工〔静〕家业实，家业
سانائەت - قاتناش 工业交通，工〔静〕交
سانائەتلەشتۈرمەك «سانائەتلەشمەك» 的使动态
سانائەتلەشتۈرۈلمەك «سانائەتلەشتۈرمەك» 的被动态
سانائەتلەشمەك 工〔动〕化业
ساناتماق «ساناق» 的使动态
ساناتوريىيە 疗养〔静〕：院养疗人工业 / ياشانغانلار ساناتوريىسى 院老敬，院老养
ساناشماق «ساناق» 的同态
ساناق ①〔静〕目数：ساناقتا ئېنېپ كەتمەك 算错目数 / ۋېرشتە سانىقى توققۇز ، ئېلىشتا سانىقى ئوتتۇز . 时给 <谚> 数目帐，帐 <转>②。十三是目数时要，九是目数
ساناق سان ①数整，数成 <语>②基数词
ساناقچى 〔静〕查稽(的帐畜牲算公王为)
ساناقچىلىق 〔静〕作工查稽
ساناقسىز 〔静〕的数无，的数其计不，的数清不可
ساناقلىق ①〔静〕的过数：بۇ پۇللارنىڭ ھەممىسى ～ 这些钱是全的过数 <转>②的多不数为，的数可指屈：ئارىدىن ～ كۈنلەر ئۆتمەك 过去不几多天
ساناقلىق كۈنى قالماق <成> 命在旦夕，夕日来，多年残烛风，
ساناگۈل 香 <植>〔静〕草烟
سانالماق «سانماق» 的被动态
سانايىنەپسە 艺文，艺文 <艺>〔静〕部艺文，团工
سانتونىن 山 <植>〔静〕年道

سانتىگرام 〔静〕克厘
سانتىلىتىر 〔静〕升厘
سانتىمېتىر 〔静〕米厘，分公
سانتىمىللىمېتىر 〔静〕米忽
سانجاق[1] 〔静〕密，累累，的噜嘟一噜嘟一，的簇簇一的伙伙一，的麻麻密
سانجاق[2] 旗，纛 <古>〔静〕
سانجاق - سانجاق 〔静〕密密，噜嘟一噜嘟一，簇簇一
سانجاق ئۈزۈم — ئۈزۈم 麻麻：～ تۇغ - ئىلىم 萄葡噜嘟一噜嘟一 / ～ 林如旗旌
سانجىتماق «سانجماق» 的使动态
سانجىشماق «سانجماق» 的同共态
سانجىغاق 〔静〕叉鱼
سانجىق 〔静〕痛绞，气岔 <医>：～ تۇرۇپ قالغۇچە كۈل-مەك 笑得气岔 / بىقىنىغا ～ تۇرۇپ قالماق 岔部肋 / قورسىقىغا ～ تۇرۇپ قالماق 肚子痛绞 / يۈرەك سانجىقى 心痛绞
سانجىقئوت 〔静〕莲黄尾马，草松唐香，草松唐 <植>
سانجىلماق «سانجماق» 的被动态：يېڭنە سانجىلغاندەك ئاغرى-ماق 的上脚到扎针象般疼 / پۈتىغا سانجىلغان تىكەن 扎到的上脚痛样 / سانجىلىپ ئاغرىماق 刺一扎针痛样
سانجىما 〔静〕的刺，的扎
سانجىما ئۆلاق 接枝 <农>
سانجماق ①〔动〕扎，刺，戳，叉：يېڭنە ～ 针扎 / بىگىز سانجىپ ئاغرىيدۇ . 刺针部肋的我 / بىقىنىم ～ 用子锥扎 باغنى سانجىپ ئالماق 。痛样一刺 <转>②子捆麦叉 گەپ بىلەن ～ 刺，激：刺话用，激刺话用
سانچىقماق 击被，溃击被，败击被 <古>〔动〕
ساندۇق 〔静〕箱：ياغاچ ～ 木箱 / شامال ساندۇقى 风箱 / كىتاب ساندۇقى 书箱 / خەت ساندۇقى 信箱 / تېگى ～ 底子箱
ساندۇق بېلىق 鲔箱 <动>
ساندۇق يېپقۇ 布箱盖
ساندۇقچە 〔静〕箱提手，子箱小
ساندۇقچى 〔静〕人的子箱卖②匠工的子箱做①
ساندۇقچىلىق 〔静〕业箱售，业箱制
ساندۇقسىمان 〔静〕的形子箱
ساندۇقلاپ 〔静〕地箱成：～ تىللا ئېلىپ كەلمەك 地箱成币金来拿
ساندۇقلۇق 〔静〕的子箱有，的子箱带①：～ ئىشكاپ

的子箱做②床的子箱带 كارۋات ~ / 橱柜的子箱带：
头木的子箱个一做 ياغاچ ~ بىر
ساندۇۋاچ 莺夜，鸲歌 <古，动>〔静〕
ساندىرىش 纷纠，执争，吵争 <古>〔静〕
سان ـ ساپا = سان ـ سۈپەت
سانسالماق 为②晃摇，搡推，去推来推① <方>〔动〕
害伤，屈委，难
سانسان ～：的皮羊，皮羔(的右左分公五长毛)〔静〕
قۇلاقچا 羔皮子帽
سان ـ ساناق 字数，目数，数〔静〕
سان ـ ساناقسىز 数其计不，的数无，的清不数〔静〕
～ / 实事的数无 پاكىتلار 的数胜可不，的
مالنار 数的清不羊牛
سان ـ سۈپەت 量质和量数〔静〕
سانسىز 的数胜可不，的数无〔静〕
سان ـ سىپىر 码数，字数，目数〔静〕
سان ـ سىپىرلىق 的码数，的字数，的目数〔静〕
سانسكرىت 梵〔静〕
سانسكرىت تىلى 语梵 <语>
سانسكرىت يېزىقى 文梵 <语>
سانسكرىتشۇناس 家学文梵〔静〕
سانسكرىتشۇناسلىق 学文梵〔静〕
سانكىيا = مەرگىمۇش
ساناق ～：的字数，的数〔静〕 رەقەملەر 数码 / ئاز ～
的数少 / كۆپ 的数多
ساناق تارىخشۇناسلىق 数史历量
ساناق تىجارەت 营经数计 <经>
ساناق دىئاگرامما 图数 <数>
ساناق قىممەت 值数 <数>
ساناق مەلۇمات 据数
ساناق مىقدار 量数 <数>
ساناق مىقدار گېنېتىكىسى 学传遗量数 <生>
ساناق ئىستاتىستىكا 计统字数
سانماق 量思，索思，考思，解理，懂 <古>〔动〕
سانىتار 员理护，员生卫 <医>〔静〕
سانىدىن 石长透 <地>〔静〕
سانىغۇچ 器数报，器数计 <经>〔静〕
سانىماق ～：点，数①〔动〕 پۇل ～ / 钱点，钱数 يىغىنغا كەل-
گەنلەرنى ～ / 数人会到点清 سەن تاش سانىساق ، خەق قۇم
同喻：沙数能就人别，头石数能你 <谚>。سانايدۇ

"人能有后背人能；手中强有自中强"。يېنىدا بىر يۇ-
قى يوق ، تۆگىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ . 却，文分无身 <谚>
当，为作，作算 <转>③举列，数历②。牙驼骆数
友为贼认 ～ ئوغرىنى دوست：作
步方迈，走慢慢步一步一① ساداپ دەسسىمەك
ساداپ دەسسىمىگەن ：行而思三，行慎言谨 <成>②
ئىش ماڭا مۇشۇنداق بولىدۇ . 的样这是就慎谨心小不
。局结
口信，说乱口随 <成> سانىماي سەككىز دېمەك
河开
ساھابە 子弟门〔静〕
ساھە (ساھەسى) ：域领，界〔静〕 ئەدەبىيات سەنئەت ساھەسى
域领筑建层上 ئۈستقۇرۇلما ساھەسى 界艺文 /
ساھىب 手助，者助襄②家东，人主①〔静〕
ساھىبدەبىر 人的方有度调 ～ ئادەم：的方有度调〔静〕
ساھىبجامال 人丽，人佳，女美，人美〔静〕
ساھىبجامالىلىق 貌美〔静〕
ساھىبخانا ～：主道东，人主〔静〕 ۋە مېھمان 宾主 / مەن
。东作来我 . بولاي
ساھىبخانا دۆلەت 国道东
ساھىبخانلىق 分身主道东〔静〕
ساھىبخانلىق قىلماق 东做，主道东做
ساھىبقىران 者天齐福洪，者照高星福〔静〕
ساھىبقىرانلىق 天齐福洪，照高星福〔静〕
ساھىل ～：畔，岸，滨①〔静〕 دېڭىز ساھىلى 海滨 / چاڭجياڭ-
نىڭ ئىككى ساھىلى 长江两岸 / كۆل ساھىلى 湖畔
<地>③围周脐肚 كىندىك ساھىلى ：围周 <转>②
涂滩
ساھىل بوستانلىقى 地绿河滨
ساھىل ۋالىبولى 球排滩沙 <体>
ساۋ[1] 别离，开离，别分，离分②甩① <古>〔静〕
ساۋ[2] ，息消④话童，事故③语谚②话① <古>〔静〕
件信，信⑤ 说传 ，闻传 ，息信
ساۋاب (ساۋابى) 穆对拉安指)偿报，赐回，赏回①〔静〕
，德阴，德功，举善，事善②(赏奖种一的行善林斯
同喻：报好没事好 <谚>. ساۋابىنى كۆتى تۆشۈك ：功阴
③。量无德功 . ساۋابىنى چېكى يوق "报好没心好"
～ يەر كۆكەرتكەندىن ：过不好最，过不好再 <转>
。事的过不好再地大化绿比有没 . ئىش يوق
ساۋاب ئالماق ：德积，偿报到得 مەنمۇ ساۋاب ئالاي .

。德点积也我

ساۋاب بولماق 善行，德积

ساۋاب تاپماق 德积善行

ساۋابلىق 慈，德功，事好，举善，行善，事善〔静〕 事善

ساۋابلىق ئىش 事好，举善

ساۋات (ساۋاتى) 识知①〔静〕 识化文，识有 ساۋاتى بار ，识常②化文有：سياسىي ~ 识常治政 / ئېقىم مەسىلىلەر 识常学科 ~ پەننىي / 识知事时 ~ بولۇش

ساۋات چىقماق 盲脱

ساۋاتسىز 盲文，的化文有没：盲文 ~ ئادەم〔静〕

ساۋاتسىز قالماق 字识不，盲文为成

ساۋاتسىزلىق (态状)盲文〔静〕

ساۋاتسىزلىقنى تۈگەتمەك 盲扫

ساۋاتلىق 的化文有，的字识：的化文有 ~ ئايالالار〔静〕 女妇

ساۋاتماق «ساۋماق»的态动使

ساۋاشماق «ساۋماق»的态同共

ساۋاغ 弹，条毛抽(的毛羊打抽时毡制)〔静〕 棍毛

ساۋاق 课①，课功：مۇئەللىم ئۆتكەن ساۋاقنى تەكرارلاماق 沉 ~ ئاچچىق 教训：<转>②课的过上师老习复 / 教训的史历 ~ تارىخىي 教训的痛 ~ بولدى . بۇ ئىش ماڭا ئوبدان 教训的好很个是我对事件这。

ساۋاق ئالماق 教训受接，教训取吸②课听①

ساۋاق بەرمەك 书教，课教

ساۋاقداش 学同〔静〕

ساۋاقداشلىق 关学同：(系关)学同〔静〕 ~ مۇناسىۋىتى 分情学同 ~ / 系 مۇھەببىتى

ساۋالماق 态动被的«ساۋماق»

ساۋام 毛羊子弓一(的次一弹够)〔静〕 ~ يۈڭ：子弓一(的次一弹够)<手> بىر

ساۋچى 圣②人媒，人话传，使信，者使①〔静〕 (者使的主真)人

ساۋرۇقماق 出冒，出涌，淌流哗哗〔动〕

ساۋلاماق 话说，讲，说〔动〕

ساۋماق 弃抛，掉扔〔动〕

ساۋۇت 甲铁，甲铠〔静〕

ساۋۇتچى 匠工的甲铠作制〔静〕

ساۋۇتلۇق 的甲铠穿，的甲铠有〔静〕

献呈，送奉，送赠，礼送〔动〕 **ساۋۇرغاماق**

ساۋماق 抽：يۈڭ：抽，打抽〔动〕 ~ گىلەم / 毛羊打抽 。抽就人见们役衙 . ياۋلار كۆرۈنگەننى ساۋايتتى / 毡地打

سائىل 者讨乞街沿〔静〕

ساي[1] 山，滩河〔静〕：ياۋرۇققاش دەريالىسىدىكى كەڭ سايدا بەيگە باشلىنىپتۇ . 始开马赛上滩河的阔宽河什喀龙玉

财着主财 <谚> . ئاقار ، سۇ سايغا باي بايغا 了。

滩河着向水流，主。

ساي 杨苦 <植>

ساي تېرىكى 鸱石 <动>

ساي چىقچىقى 韭砂 <植>

ساي كۆدىسى (地似头石的滩河像) <成>

ساينىك تېشىدەك 毛牛如多，是皆拾俯，是皆比比

ساي[2] 刚刚，才方，才刚 <方>〔静〕

سايار 湖水浅 ~ كۆل：的水浅〔静〕

سايازلىق 滩浅〔静〕

سايال 的群合不 كالا ~ ：的伙人不，的群合不①〔静〕

سايالماق 犬家丧 ~ ئىت / 儿浪流 بالا ~ ：的归可家无，的浪流②牛

سايالىق 浪流②群合不①〔静〕

سايالىق قىلماق 素我行我

سايانغو 区水浅(的流河)〔静〕

سايان 边那，边 <方>〔静〕

ساياھەت 游旅，行旅〔静〕 去，行旅去 ساياھەتكە چىقماق：游旅

ساياھەت بېجى 税游旅

ساياھەت پىسىخولوگىيىسى 学理心游旅

ساياھەت جۇغراپىيىسى 学理地游旅，理地游旅

ساياھەت چېكى 票支行旅 <经>

ساياھەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社游旅

ساياھەت قىلماق 游旅，行旅

ساياھەت ئۆمىكى 团游旅

ساياھەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经游旅

ساياھەت يېتەكچىسى 游导

ساياھەت يېزا ئىگىلىكى 业农光观 <经>

ساياھەتچى 客游，者游旅，家行旅，者行旅〔静〕

ساياھەتچىلىك 业游旅〔静〕

ساياھەتنامە 记游，记日行旅〔静〕

سايە 子影①〔静〕：ئادەمنىڭ سايىسى 人影②凉荫：دەرەخ سايىسى / 荫树 ~ دەرەخ سايىسىدا ئولتۇرماق 下荫树在坐

③庇荫 <转>：بىراۋنىڭ سايىسىدا كۈن كۆچۈرمەك 别在日度下庇荫的人

سايه بولماق ①遮阳 ②阴庇，阳庇：دەرەخلەر ~ 树木 <转>②怀关，助帮，佑庇，恩施：بىراۋنىڭ بېشىغا ~ 对某人恩施人，恩施某人佑庇，怀关，助帮 / بالام سەنمۇ چوڭ بولسەن ، ئەل-گە سايه بولسەن ، ياخشى ئۆگەنگىن . 孩子，你的大长会也你，的群合会不〔静〕：سەنزە ~ كالىدەك ئۆزۈڭنى قاچۇرىسەن . 你别着躲样一牛的群离像呀你 。

سايغاق³ 花鳞瓣 <植>〔静〕

سايغاقدىماق 群脱，散离，群离〔动〕：كاللار سايغاقداپ قاچتى . 了开跑群离都牛 。

سايغاقلىق 群离，群合不〔静〕

سايغاماق 费花，销开，支开 <古>〔动〕

سايقاماق 浇，注，灌，倒 <古>〔动〕

سايلاتما 棚草，棚凉 <方>〔静〕

سايلاتماق 态动使的«سايلىماق»

سايلاشماق 态同共的«سايلىماق»

سايلام 举选〔静〕：سايلامغا قاتناشماق 参加举选 / ~ نەتىجەسى 选举结果

سايلام بېلىتى 票选

سايلام تۈزۈمى 度制举选

سايلام رىقابىتى 选竞

سايلام قانۇنى 法举选 <法>

سايلام ھەيئىتى 会员委举选

سايلام ئۆتكۈزمەك 举选行举

سايلانغۇچى 者选当，者举选被〔静〕

سايلانماق 为选被 ~ ۋەكىللىككە 态动被的«سايلىماق»表代

سايلىنىش ھوقۇقى 权举选被

سايلىتىشماق 态同共的«سايلاتماق»

سايلىغۇچى 者举选，民选〔静〕

سايلىق 滩石，滩河〔静〕

سايلىماق ①举选〔动〕：举推，选推，举选①：ئۇنى رەئىسلىككە ~ 选评 ~ 选评②席主为他举选：ئۇچىتە ياخشى ئوقۇغۇچى / 范模选评 ~ نەمۇنىچى 生学好三者作工进先选评 ~

سايلاش ھوقۇقى 权举选

سايلىنىشماق 态同共的«سايلانماق»

سايماق¹ 指②戳，刺，扎①〔动〕

سايماق² 算 <方>〔动〕

سايمان 具工〔静〕：材器，具器，具用：ياغاچچىلىق سايمانلىرى 具工匠木

啦呱里叽，叨叨唠唠③亮嘹，起响：بىر ئېغىز گەپ قىلىپ قويسام ، سايراپلا كەتتىڭغۇ ؟ 句一了说只我，么怎你，呀来起啦呱里叽 ؟

سايغاق¹ 蝇皮牛 <动>〔静〕

سايمان ساندۇقى 箱具工
سايمانلىق 料用具工②的用具工做①〔静〕
سايۇا (一之种品萄葡)子奶马 <植>〔静〕
سايىپەرەس 性阴喜,的阴喜〔静〕
سايىپەرەس ئۆسۈملۈك 物植性荫喜,物植荫喜
سايىپەرەسلىك 性荫蔽〔静〕
سايىداتماق «سايىدىماق»的态动使
سايىداشماق «سايىدىماق»的态同共
سايىدىماق 快凉,凉纳,凉乘〔动〕:دەرەخ ئاستىدا بىردەم ~ 在树下凉一会儿
سايىسىز 的凉阴有没〔静〕
سايىقى 的才方,的才刚 <方>〔静〕
سايىك 干萄葡绿 <方>〔静〕
سايىلانماق 影造 <医><动>
سايىلىق 处阴背,处凉阴②的阴背,的凉阴有①〔静〕
物阴遮③
سايىن 年一比年一 ~ يىل / 益日 ~ كۈن:益愈〔助〕
سايىۋەن 伞阳,棚凉〔静〕:~ ئاستىغا جايلاشتۇرۇلغان دۇغاپ-چىلىق دۇكىنى 店奶酸冰的下棚凉
سايىۋەن بولماق ①遮阳:بىر تۈگە ئۈنىڭغا سايىۋەن بولۇپ تۇرۇپتۇ . 一护保 <转>②。阳遮他给驼骆峰,护保,庇荫,庇护:ئاق ئېغىر كۈنلەردە ئۇزۇنگە سايىۋەن بولغان كىشىلەر 们人的己自过护保里子日的难艰最在
سايىۋەن قىلماق 遮(手用)<转>②物阳遮做①
阳:قولىنى سايىۋەن قىلىپ قارىماق 把手遮额前看
سايىۋەنلىك 的篷帐,的棚凉有〔静〕:ئاۋار ~ سەيلە كېمىسى 船游的子篷绸丝带 ~ / 车马的篷帐带
سەبدەرگۈل 菊寿万 <植>〔静〕
سەبرە = ئالۋى
سەبگۈل 菀麻 <植>〔静〕
سەبۈكلەمەك 事了衍敷,责塞衍敷 <古><动>
سەبىي ①〔静〕:的小幼,的幼年 ~ بالا 童幼,②子孺,童幼:جېنىم قىزىم ، سەن تېخى ~ . 的我宝幼的气稚,的稚幼:~ 你还幼稚。
سەبىيلىك 气稚〔静〕:بۇ كۆزلەردىن بىر خىل ~ ۋە سادىلىق چېقىپ ئۇراتتى . 这天和气稚种一出露流里睛眼真。
سەپ[1] ①〔静〕:排,队,列队 ~ بولۇپ كېتىۋاتقان جەڭچىلەر 士战的进前队列归队 / ئېشى سەپكە قايتماق / 头排 ②战,线阵:سانائەت سەپى 工业战线 / ئىنقىلابىي ~ 革命阵线 / ئالدىنقى ~ 前线,线火
سەپ تارتماق 队排,队列
سەپتە تۇرماق 队站
سەپ تۈزمەك = سەپ تارتماق
سەپتىن چۈشمەك 伍落,队掉:ئۇ سەپتىن چۈشۈپ قېلىشنى خالىماي دېگۈدەك ئەگىشىپ ماڭدى . 伍落意愿不他。走伍队着跟紧地低脚一高脚一,لامپۇچكە-نىڭ كەشپ قىلىنىشى بىلەن كىرسىن چىراغلار سەپتىن چۈشۈپ قالدى . 了伍落灯油煤,明发的炮灯于由。
سەپتىن چىقماق ①列出 <军>:سەپتىن چىق ! (口)列出(令)走步一前向 ! سەپتىن بىر قەدەم ئالدىغا چىقماق 军成不溃,溃崩线阵 <转>②
سەپتىن قالماق = سەپتىن چۈشمەك
سەپكە ئاتلانماق 斗战入投
سەپكە ئۆتمەك 格够,流入②入加,列行入加①
سەپ[2] (سەپى) 心经,细仔〔静〕:پۇلنى ~ بىلەن خەجلىمەك 心经要钱花
سەپى بار 的灵机,的识见有,的谋智有
سەپ[3] 品需必的备准娘新为 <方>〔静〕
سەپەر[1] 月二历回 <天>〔静〕
سەپەر[2] 旅的难艰 ~ مۇشكۈل:程行,途旅,程旅①〔静〕:بۇ قېتىمقى سەپەرنىڭ مەقسىتى 程征②的目的行此 / 征长新 ~ 途征:يېڭى ئۇزۇن
سەپەر قىلماق ①路行:سەپەر قىلغان يول بىلەر ، كۆپنى كۆرگەن مول بىلەر . <谚> 多得见,路识认人的路行。<转>②。多得懂人的世过:ئانام ـ ئاتام ئۆز ۋاقتىدا سەپەر قىلدى . 了世过经已母父的我。
سەپەر كارۋىتى 床军行
سەپەرگە چىقماق 程启,身动
سەپەر[3] 遍,回,次,趟〔静〕:يەنە ئىككى ~ ماڭسىلا تۇگەيدۇ . 再跑两趟就完了。
سەپەرداش 伴旅,人路同〔静〕:ئۇلار ~ بولۇپ يولغا چىقتى . 他们伴旅同行。~ مەن سىز بىلەن . 路同是你和我。人
سەپەرداشلىق 伴旅,路同〔静〕:(系关)~ مۇناسىۋىتى 旅系关伴
سەپەرۋەر 动发,员动〔静〕
سەپەرۋەر قىلماق 动发,员动:ئارمىيىگە كىرىشكە ~ 军参员动
سەپەرۋەرلىك 员动〔静〕:ئومۇمىي ~ 总员动 / ھەربىي ~

سەپ ـ سەپ بولماق 行一行一成排，队列
سەپسەتە ئاغزىغا كەلگىنىچە ~ ساتماق 说胡，言妄，谈之稽无②论谬发大
سەپسەتە ساتماق 放大，扯胡，论谬发大 <成>
词厥
سەپسەتچى 家论空 <哲>〔静〕
سەپسەتچىلىك 义主谈空 <哲>〔静〕
سەپسەتۇاز = سەپسەتچى
سەپسەتۇازلىق = سەپسەتچىلىك
سەپسېلىشماق «سەپسالماق»的态同共：ئۇلار ئۆزئارا سەپسېلىشتى. 瓦杜卜阿把们他 بىشىدىن ئايىغىچە بىر قۇر سەپسېلىشتى. 番一了量打脚到头从提依 。
سەپكۇ 草茏茏(的水洒上毛往时毡制) <手>〔静〕
帚笤
سەپكۇچ 壶喷〔静〕
سەپكۇن 斑雀②癍，斑① <医>〔静〕
سەپكۇنلۇك 的斑雀有〔静〕
سەپكۇنلۇك پاشا 蚊按，蚊斑黑，蚊疟 <动>
سەپلەتمەك «سەپلىمەك»的态动使
سەپلەشمەك «سەپلىمەك»的态同共
سەپلەنمەك «سەپلىمەك»的态动被
سەپلىك 的齐整，的队成列〔静〕
سەپلىمە 的用代，的用配〔静〕
سەپلىمە بۇيۇم 品用代
سەپلىمە بۆلەك 件配
سەپلىمە پۇل 币货用代 <经>
سەپلىمەك 代②师教备配 ~ ئۇقۇنتۇچى：备配①〔动〕
他替代人别用 ~ ئۇنىڭ ئورنىغا باشقىسىنى：换替，替
~ دان / 水泼，水洒 ~ سۇ：撒泼，洒①〔动〕
口伤往 <谚> / 食鸡撒 يارىنىڭ ئوستىگە تۇز سېپىپتۇ. 射洒，射照，射放 <转>②。油浇上火；盐撒上
سەپۈك 的雅尔文温，的雅优，的雅文 <古>〔静〕
سەت¹ (سە:تى) 陋丑，چىراي ~：看难，陋丑，丑①〔静〕
ياشىنىڭ سەتى يوق، قېرىنىڭ چىرايلىقى. 孔面的看难，孔面年"同喻；的俊有没了老，的丑有没轻年 <谚>. ~ ئۇنىڭ خېتى ناھايىتى ~ 。"渣腐豆来老，花枝一青 ئىش ~ / 态丑，行丑 قىلىق ~ 。很得看难字的他 ، 话丑 گەپ ~ ：的听难 <转>②事的人心恶，事丑 骂！ھە تىللىغان بىلەن گەپلەر نېمىدېگەن ~ / 话的听难 ：脸丢，人丢，看难，死羞 <转>③！呀听难么多的

سەپ ـ سەپ بولماق 行一行一成排，队列
سەپسەتە ـ

بىر ئىش چىقىپ قالسا ، سىلىگىمۇ ~ . 您对事么什出一万 。彩光不也

سەت بولماق 丢人，堪难：مۇنداق ۋارقىراۋەرسىلە ، قو-لۇم ـ قوشنىلار ئاڭلىسا سەت بولىدۇ . 这么叫喊，叫们听居邻 。人丢多了到

سەت كۆرۈنمەك ①难看②厌讨：ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە سەت كۆرۈنۈپ قالدى . 了他厌讨我 。

سەت[2] 〔静〕 <方>会一 儿

سەتەك 〔静〕①人女俏俊，人女的扮打爱：سەن تونۇمسەن ئۇ سەتەكنى؟ 吗人女俏俊个那识认你：丽俏，致标②挺时轻年人女个那 . ئىدى ~ ئايال ياش ۋاقتىدا خېلى 。致标

سەتەكلەشتۈرمەك «سەتەكلەشمەك» 的使动态

سەتەكلەشمەك 〔动〕致标变，丽俏变，亮漂变

سەتەكلىك 〔静〕丽俏，致标

سەتچىلىك 〔静〕丑丢，人丢

سەتچىلىككە قالماق 丢人，丑出

سەتلەشتۈرمەك «سەتلەشمەك[2]» 的使动态

سەتلەشتۈرۈلمەك «سەتلەشتۈرمەك» 的被动态

سەتلەشمەك[1] «سەتلىمەك» 的共同态：ئۇلارنىڭ ھەممىسى مېنى سەتلىشۋاتىدۇ . 我们他都在丑化 。

سەتلەشمەك[2] 〔动〕变丑，变难看

سەتلىك 〔静〕丑①，陋②听难，看难

سەتلىمەك 〔动〕辱骂：سەن مېنى سەتلىمە . 我骂辱别你 。

سەتىن 〔静〕缎布，缎纹假，子

سەجدە 〔静〕拜礼首叩，拜跪首叩，拜膜礼顶

سەجدە قىلماق ①<宗>叩首跪拜<转>②磕 揖作头

سەجدىگاھ (سەجدىگاھى) 〔静〕①<宗>礼拜，堂真清②<转>圣 地

سەچمەك 〔动〕<古>择选，选挑，选精

سەچىم 〔静〕<古>择选的，选挑的，选精的

سەدەپ 〔静〕①贝蚶蛤，壳贝<药>②决石明，珠珍 母

سەدەپ تاش <矿>石光珠

سەدەپ چىش ①贝假的作壳牙<转>②皓 齿

سەدەپ قوزۇلىسى <动>蚌

سەدەپ يوپۇرماقلىق ئېيىق ئۇزۇمى <植>贝 树叶

سەدەپدان 〔静〕<植>节叶蓍

سەدەپسىمان 〔静〕贝似类，壳贝的样一

سەدەپگۈل <植>〔静〕莲银花

سەدەپپارە ①〔静〕碎的，碎破：的碎破，心的碎破② ~ يۈرەك

سەدەپپارە <转>忧愁：ئۇنىڭ بىرمۇ پەرزەنتى بولمىغاچقا كۆڭلى ~ ئىدى . 忧愁很里心，有没也女子个一为因他 。

سەدەپپارە بولماق 肠断，忡忡心忧，愁忧，安不

سەدەپپارە قىلماق 愁忧使，安不使

سەددىچىن 〔静〕万一千里长城

سەدەرتمەك <古>〔动〕少稀使，疏稀使

سەدىر 〔静〕人粮收(下门公王)，人仓看

سەدىقە ①〔静〕施舍：تووا گۇناھنى يۇيار ، ~ بالانى . <谚>化募，缘化②。灾去舍施，罪洗悔忏

سەدىقە قىلماق 施舍，施布

سەدىقە ـ پىتىر <宗>〔静〕(开斋节在定规法教兰斯伊)物舍施，施布(的散发舍施节

سەدىقىچى 〔静〕者舍施求乞，者缘化

سەدىقىخانا 〔静〕所济赈

سەر[1] (سەرى) 〔静〕两：بىر ~ كۈمۈش 一子银两 / مىڭ سەرنى يوقاتقان بىر ~ . <谚>千斤去失而两一争为；“失偿不得，大失小因”同喻

سەر[2] 主(的中牌克扑)〔静〕

سەراپ[1] 〔静〕浴沐：浴沐 سەراپقا چۈشمەك 身净

سەراپ[2] 〔静〕楼蜃，景蜃市海

سەرەتان ①<天>〔静〕蟹巨：~ يۇلتۇز تۈركۈمى 巨蟹座 ②小满：سۇنبۇلەدە سۇ سال ، مىزاندا تەر ، سەرەتاندا ئور . <谚>割收满小，种播分秋，水浇暑处 。

سەرەتان ئىسسىقى <天>小满

سەرەڭگە 〔静〕火柴：柴火 قېپى ~ / بىر تال 一根 / 盒柴火 ~ ياغچى 杆柴火

سەرەمجان ①〔静〕设陈，设摆：ئۆي سەرەمجانلىرى 的间房 ~ / 人的理条有 ~ ئادەم：的理条有，的齐整②设陈 ياتاق / ھويلا ئىچى شۇنچە پاكىز ۋە ~ ئىدى . 舍宿的齐整 。齐整净干么这里子院

سەرەمجان بولماق 好拾收，好顿安，好摆

سەرەمجان قىلماق ①置家具②搞齐整，好顿安，好排安

سەرەمجانلاشتۈرماق «سەرامجانلاشماق» 的使动态：ياتاقنى ~ / ھۇجرىنى 室内置布 舍宿拾收 ~

سەرەمجانلاشتۈرۈشماق «سەرەمجانلاشتۈرماق» 的共同态

سەرەمجانلاشتۈرۈلماق «سەرەمجانلاشتۈرماق» 的被动态

سەرەمجانلاشماق ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى ئۇبدانلا سەرەمجانلىشىپ قالدى . 他们的房子盖得很好很整齐。
①〔动〕置布，设摆：好排安，好顿安，好摆：ياغاچلار يولداشلارنىڭ يارەمـ-لىشىشى بىلەن بىرەمدىلا سەرەمجانلاشتى . 由于他们的帮助，木头一会儿就摆好了。
②〔静〕设陈有①，设摆有，理条有，整齐
سەرەمجانلىق 〔静〕蓬飞长，蓬飞 <植>
سەربىز 〔静〕费花
سەرپ[1] 耗消，费花
سەرپ بولماق 花费，花：پۇل ~ / 钱费花 كۈچ ~ / 气力花费 زېھىن ~ 精力花费
سەرپ[2] = مورفولوگىيە
سەرپاي 〔静〕装服套整
سەرپاي كىيدۈرمەك 给穿上装服套整
سەرپلەنمەك «سەرپلىمەك» 的被动态
سەرپلىمەك 〔动〕用，费花，耗：支开
سەرپۇش 〔静〕帽皮（兰散缠可，边窄）皮羔或皮獭水有沿，高略，顶圆
帽皮 تۇماق سەرپۇش
سەرپىستان 〔静〕布破 <植>果木
سەرپىيات (سەرپىياتى) 〔静〕耗损，耗消，销花：ئېنېرگىيە سەرپىياتى / 耗损量能 توك سەرپىياتى 耗消的电 ماي / 耗消油
سەرپىياتى 耗
سەرپىيات مىقدارى 量耗消
سەرخۇش 〔静〕醉陶，迷沉
سەرخۇشلۇق 〔静〕意醉，醉陶
سەرخىس 〔静〕众贯 <植>
سەرخىل 〔静〕精：的良精，的选精，的尖拔：~ قوغۇن 的甜瓜 / گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا ، ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئارىسىدا . <谚>英雄儿男，中花万在品精中花。中众民在。
سەرخىل پىلان 划计优最
سەرخىل كوماندا 队子种 <体>
سەرخىللاشتۇرماق «سەرخىللاشماق» 的使动态：كەسىپ قۇ-رۇلمىسىنى ~ 构结业产化优
سەرخىللاشتۇرۇشماق «سەرخىللاشتۇرماق» 的共同态
سەرخىللاشتۇرۇلماق «سەرخىللاشتۇرماق» 的被动态
سەرخىللاشماق 〔动〕化优
سەرخىللىق 〔静〕优，精
سەردار (سەرداري) 〔静〕目头，领头，领首

سەردان 〔静〕的大，的满饱：~ باش تارتقان بۇغداي 大穗的满饱粒颗 گۈرۈچ ~ / 子麦的饱粒 ئۈزۈم ~ / 米稻的满饱粒颗 ئۈرۈك ~ / 杏大 بوۋاق ~ / 娃娃胖 پاخلان ~ / 羊羔的实肥
سەرراپ 〔静〕商换兑银金，商钱
سەرراپ بازىرى 场市换兑银金 <经>
سەرراپخانا 号银，庄钱〔静〕
سەرراپلىق 〔静〕业换兑币货
سەرراپلىق قىلماق 换兑币货搞，庄钱开
سەرراچ 〔静〕匠具鞍
سەرراچلىق 〔静〕业造制具鞍
سەرسان 〔静〕的离流沛颠，的泊飘，的浪流
سەرسان بولماق 离流沛颠，泊飘，浪流：يۇرتمۇيۇرت سەرسان بولۇپ يۈرمەك 湖江迹浪
سەرسان قىلماق 所失离流使，泊飘使，浪流使
سەرسان - سەرگەردان 〔静〕离流沛颠，所失离流
سەرسانلىق 〔静〕离流沛颠，泊漂，浪流
سەرسانلىق - سەرگەردانلىق 〔静〕沛颠，所失离流
离流
سەرسۈك 〔静〕昏发 <方>
سەرسۈكلەمەك 〔动〕力无得饿 <古>
سەرقەلەم 檐屋，檐飞，沿墙性饰装 <建>〔静〕
سەرقەلەم تاختىسى 板檐房 <建>
سەرقەلەم جەگسى 檩檐，梳檐 <建>
سەرك (片碎器陶)片陶②器陶① <古>〔静〕
سەركاتىپ = باش كاتىپ
سەركە <转>③羊头带，羊头②羊山公的过阉①〔静〕人头带
سەركەر 贼路拦，盗强 <古>〔静〕
سەركەردە 领统，将主，帅统 <军>〔静〕
سەركەردىلىك 份身将主，职之帅统〔静〕
سەركەش 的拗执，的骡〔静〕
سەركەشلىك 拗执，骡〔静〕
سەركىت 本蒿 <植>〔静〕
سەركىچۆپ 根茅白 <植>〔静〕
سەركىدان 芥球 <植>〔静〕
سەرگەردان 者浪流，汉浪流〔静〕
سەرگەردان بولماق 泊飘，浪流
سەرگەردانلىق 〔静〕浪流：سەرگەردانلىقتا تۇرمۇش كەچۈرمەك 活生浪流过

سەرگەز 布粗的花印 <手>〔静〕
سەرگەز تاختىسى 矮(的用花印布粗给) <手>
子桌
سەرگەك 跚蹒，晃摇 <古>〔静〕
سەرگەكلەنمەك 步，撞撞跌跌，晃晃摇摇 <古>〔动〕
跚蹒履
سەرگۈزەشت 遇遭人个～，遇遭：شەخسىي ～ 历经〔静〕
人个说述 سۆزلىمەك ئۇز سەرگۈزەشتىسىنى / 历经人个
历经
سەرلەپ ـ مىسقاللاپ 较计斤斤，较必铢锱 ～：地钱--两一〔静〕 ھېسابلاشماق
سەرلەتمەك «سەرلىمەك» 的态动使
سەرلەنمەك «سەرلىمەك» 的态动被
سەرلەۋھە = ماۋزۇ
سەرلەۋھىسىز = ماۋزۇسىز
سەرلەۋھىلىك = ماۋزۇلۇق
سەرلىك 平天的称两按 تارازا ～：的称两按①〔静〕
半枚两出掏 چىقارماق ئىككىنى تەڭگىدىن ～ 两②：的
元银的两
سەرلىمەك 金称两按 ～ 两成，称两按〔动〕：ئالتۇننى
子银卖地两成两成 ساتماق سەرلەپ كۈمۈشنى / 子
سەرمايە ～ / 钱本攒 توپلىماق ～：本资，钱本〔静〕
资投，钱本下 سالماق
سەرمايىدار 主业，主财〔静〕
سەرمايىسىز 的本资无，的钱本无〔静〕
سەرمايىلىك 的本资有，的钱本有〔静〕
سەرمەك 久耐，受承，受经 <古>〔动〕
سەرۇ 板架物置：龛壁 <古>〔静〕
سەرىم 耐忍，心耐 <古>〔静〕
سەرىمەس 乎在不满，虑无忧无 <方>〔静〕
سەرىمەك 念挂，心操，忧担，愁发 <方>〔动〕
سەرىمسىز 耐不，的气住不沉，的心耐无 <古>〔静〕
的烦
سەرىملىك 的气住得沉，的心耐有 <古>〔静〕
سەرىنچ 力毅，性韧，心恒，心耐，力耐忍 <古>〔静〕
سەزدۈرمەك «سەزمەك» 的态动使
سەزدۈرۈشمەك «سەزدۈرمەك» 的态同共
سەزدۈرۈلمەك «سەزدۈرمەك» 的态动被
سەزگۈ 觉视 كۆرۈش سەزگۈسى 觉知，觉感，感〔静〕
سەزگۈ ئەزالىرى 官感，官器觉感

سەزگۈ پسىخولوگىيىسى 学理心觉知
سەزگۈ نېرۋىسى 经神觉感 <理生>
سەزگۈ يولى 道通觉感 <理生>
سەزگۈچى 者知感，者觉感〔静〕
سەزگۈر 的觉警，的敏灵，的锐敏，的感敏〔静〕
سەزگۈر دېتال 件元敏灵 <物>
سەزگۈر زىرائەت 物作感敏 <农>
سەزگۈرلەشتۈرگۈچى 器化敏〔静〕
سەزگۈرلەشتۈرگۈچى خۇرۇچ 剂化敏 <化>
سەزگۈرلەشتۈرمەك «سەزگۈرلەشمەك» 的态动使
سەزگۈرلەشتۈرۈشمەك «سەزگۈرلەشتۈرمەك» 的态同共
سەزگۈرلەشتۈرۈلمەك «سەزگۈرلەشتۈرمەك» 的态动被
سەزگۈرلەشمەك 惕警，觉警，锐敏变，感敏变〔动〕：
جەڭچىلەر تېخىمۇ سەزگۈرلەشتى . 来起惕警加更们士战 。
سەزگۈرلۈك 性觉警，性锐敏，性感敏〔静〕：مۇخبىرلارغا
خاس ～ 记 / سىياسىي ～ 警治政 性感敏的有特所者
性觉
سەزگۈرلۈك قىلماق 觉警
سەزمەك 察觉，觉发，觉感〔动〕：گۈلى بىۋ قولدىن ئۇز
بەدىنىگە ئۆتۈۋاتقان ئىسسىق ھارارەتنى سەزدى . 古丽感到
。流热股一的身全己自向通手只这从
سەزىكلىك 的疑嫌有，的疑可 <古>〔静〕
سەس 音声，声 <古>〔静〕
سەسكەندۈرمەك «سەسكەنمەك» 的态动使
سەسكەندۈرۈشمەك «سەسكەندۈرمەك» 的态同共
سەسكەنمەك 厌讨，恶厌，嗦哆，栗战①〔动〕：بۇ قىلىق-
لاردىن شۇنداق سەسكەندىم . 了极恶厌为行种这对我 。
سەغىرە 儿孤②子孺①〔静〕
سەغىرە ھەققى 的内份儿孤，的得应儿孤
سەقەنقۇر 马海 <动>〔静〕
سەقىمە 语谚 <方>〔静〕
سەك 状星流步小〔模〕
سەكەنتىر 星土 <古>〔静〕
سەكپاي 钳夹(的用匠铁) <手>〔静〕
سەكتە 中卒，风中 <医>〔静〕
سەكرات 死垂，终临〔静〕
سەكراتتا ياتماق 留弥，终临
سەكراتقا چۈشمەك 夕旦在死，息一奄奄
سەكرەپ ـ سەكرەپ 去跳来跳，跳呀跳〔静〕
سەكرەپ ـ سەكرەپ ئورنىغا چۈشمەك 跳 <成>

堂名出不搞谓意，地原回仍去跳来

ھەكرەتمە <水>②的现闪，的动闪，的跃跳①〔静〕 儿漂水③水跌状梯阶

سەكرەتمە چىقارماق 漂水打

سەكرەتمە قۇرۇلما 构结性跃跳 <文>

سەكرەتمەك «سەكرىمەك» 态动使的

سەكرەش ① «سەكرىمەك» ③跃飞 <哲>②式形词名的 <体>跳起

سەكرەش ئايغى 鞋跳 <体>

سەكرەش تاختىسى 板跳 <体，军>

سەكرەش ساندۇقى 箱跳 <体>

سەكرەش سۇپىسى 台跳 <体>

سەكرەشمەك «سەكرىمەك» 态同共的

سەكرىتىشمەك «سەكرەتمەك» 态同共的

سەكرىتىلمەك «سەكرەتمەك» 态动被的

سەكرىگۇچ 动运育体或戏游)物之跃跳来用①〔静〕 的跳②(中

سەكرىگۇچ مىنا 雷跳 <军>

سەكرىمە 的式跃跳〔静〕

سەكرىمە ئۇسسۇل 蹈舞式跃跳 <艺>

سەكرىمەك 跳①〔动〕 跳，跃跳：ئېرىقتىن سەكرەپ ئۆتمەك 跳下跳上顶房从 ئۆگزىدىن سەكرەپ چۈشمەك / 渠水过来 / ئوتتۇرىغا سەكرەپ چىقماق 来出跳 <转>②跃：بىر سەكرەپلا ئىلغار ئورۇن بولۇپ قالماق 一跃位单进先为成而

سەكرەپ ئىلگىرىلىمەك 进跃 <军>

سەك ـ سەك 状星流步小〔模〕

سەكسەن 十八〔静〕

سەكسەن ياماق 补的多丁补，的丁补摞丁补：～ 服衣的丁补摞丁补 كىيىم

سەكسەنپۇت[1] 蚣蜈 <动>〔静〕

سەكسەنپۇت[2] ② 子滚木，碌木，碡 <农>①〔静〕 埽，坝木 <水>

سەكسەنخالتا 摊药小(的间民尔吾维)〔静〕

سەكسەنساپاق 草蚣蜈 <植>〔静〕

سەكسىنىنچى 十八第〔静〕

سەككىز 八〔静〕

سەككىز بۇلۇڭلۇق 形角八 <数>

سەككىز تەرەپلىك 形边八 <数>

سەككىز فورمات 开八 <印>

سەككىز فورماتلىق 版开八 بەت ～ 的开八：

سەككىز ياقلىق 体面八 <数>

سەككىز ئاياغ 鱼爪八，贼乌枪 <动>〔静〕

سەككىزەيلەن 人八〔静〕

سەككىزلىك 八(的牌克扑)〔静〕：ئاپانىڭ سەككىزلىكى 8 花梅 / چىللىكنىڭ سەككىزلىكى 8 桃红

سەككىزلىك سىستېما 制位进八 <数>

سەككىزلىك ئۇسۇل 法分八 <数>

سەككىزىنچى 八第〔静〕

سەككىزىنچى ئارمىيە 军路八

سەكىلەشمەك (狗)配交 <方>〔动〕

سەكۇ 台凉(的顶有) <建>〔静〕

سەكىلدەتمەك «سەكىلدىمەك» 态动使的

سەكىلدەشمەك «سەكىلدىمەك» 态同共的

سەكىلدىمەك 波奔，走奔〔动〕

سەگ 狗 <方，动>〔静〕

سەگەك 狗的觉警 ～ ئىت：的觉警，的醒清〔静〕

سەگەك بولماق 觉警

保 ～ مېڭىنى：惕警持保，醒清持保 سەگەك تۇتماق 脑头的醒清持

سەگەكلەشتۇرمەك «سەگەكلەشمەك» 态动使的

سەگەكلەشتۇرۇلمەك «سەگەكلەشتۇرمەك» 态动被的

سەگەكلەشمەك 来起醒清〔动〕

سەگەكلىك 性锐敏，性觉警②觉警，醒清①〔静〕

سەگۈنچەك 孩把 بالىنى سەگۈنچەككە بۆلىمەك：床吊小〔静〕 子床吊小在放

سەگۈنچەكلىك 的床吊有〔静〕

سەگىتكەك 香合苏 <植>〔静〕

سەگىتمەك 使，醒提 <转>②态动使的 «سەگىمەك» ① 觉警

سەگىتىش دورىسى 剂醒清

سەگىتىرەك 杨叶响 <植>〔静〕

سەگىتىشمەك «سەگىتمەك» 态同共的

سەگىتىلمەك «سەگىتمەك» 态动被的

سەگىدەتمەك «سەگىدىمەك» 态动使的：سوغۇق سۇدا بېشىمنى يۇيۇپ ، مېڭەمنى بىر ئاز سەگىدەتتىم . 我冷用水洗头让，头了些醒清脑 . بالىلارنى دەرەخ سايىسىدا سەگىدىتىپ كەلگىن 。凉乘下阴树在们子孩让你

سەگىدەشمەك 态同共的 «سەگىدىمەك»

سەگىدىمەك 凉歇，凉纳，凉乘〔动〕：ئۇلار دەرەخ سايىسىدا سەگىدەپ ئولتۇرۇشتى . 凉乘下阴树在用们他

سەگىشمەك «سەگىمەك»态同共的

سەگىمەك 〔动〕①变凉，爽凉变；来起快凉：بىز يولغا چىققاندا كۈن قايرىلىپ ، ھاۋا خېلى سەگىگەندى . 我们出发时太阳变凉了多快也气天，了去下～ كالالىسى ：②变清醒。醒清脑头

سەگىن 〔静〕＜方＞的甜酸，的溜溜酸

سەڭىرەگۇ 〔静〕＜古＞涕鼻，的涕鼻流常，的多涕鼻的撒拉

سەڭگەرمەك 〔动〕＜方＞意留，看细

سەڭگىلىز 〔静〕柜综(的上机织绸斯莱特艾)

سەڭگىمەك 〔动〕＜方＞白明弄，清弄，别辨，分区

سەڭمۇر 〔静〕＜古＞(分部的出凸前向头山)鼻山

سەڭىل 〔静〕斑褐黄，斑雀(的部面)

سەل[1] 〔静〕＜水＞水洪

سەل رايونى ＜水＞区水洪

سەل[2] 〔静〕多稍 ～ / 大稍 چوڭ ～ ：微略，微稍 ئارتۇق ～ / 些 تۆرۈپ تۇرماق ～ / 下一等稍觉稍 . تاۋۇم يوق ～ / 适不 ئېگىز ～ 。高略

سەل چاغلىماق 看小，估低，视忽

سەل قارىماق 视轻，视忽

سەلەب 〔静〕＜方＞流洪，水洪

سەلب 〔静〕＜植＞兰烧火

سەلبي 〔静〕见意面反 ～ ：的义贬含，的面反 پىكىر

سەلبي پېرسوناژ ＜文＞物人面反

سەلبي رول ＜艺＞色角面反

سەلبي مەنە ＜语＞义贬

سەلبي ئوبراز ＜文＞象形面反

سەلبىيلىك 〔静〕性面反

سەل - پەل = سەل[2]

سەلتەنەت 〔静〕皇堂，严威，严庄②稷王，稷社①

سەلتەنەتلىك 〔静〕权限无有 خان ～ ：的利权限无有①，的宏，的丽壮，的伟雄，的严威，的严庄②汗可的利～ / 面场的严庄 سورۇن ～ ：的皇堂丽富，的伟殿宫的皇堂丽富 ئوردا ～ / 物筑建的伟宏 رەت

سەلقىلىغ 〔静〕＜方＞于精，长擅，于善，干能

سەلكىن 〔静〕风的柔轻，风和，风微

سەلگەش 〔静〕＜方＞年隔

سەللە 〔静〕：(布白的上头在缠徒教男教兰斯伊)兰散 ～ / يۆگىمەك 缠兰散 يوغان ئىمان يوق ، داستىخان يوغان بىر نان يوق . (仰信)尼马伊有没而大兰散 ＜谚＞，桌。

سەللىسى مۇ . "实无名有"同喻：馕个一有没而大布异是已自，林斯穆是兰散 ＜谚＞ . سۇلىمان ، ئۆزى كاپىر 。"一不里表"同喻：徒教

سەللەمنا (声叹惊)啊，哇 〔叹〕

سەللىسىز 的兰散缠不，的兰散无 〔静〕

سەللىلىك ～ ：的兰散着缠，的兰散有① 〔静〕：料兰散，的兰散做可②人老的兰散着缠 ～ شايى 做

料兰散买 سېتىۋالماق ～ / 子绸的兰散

سەللىمازا (况病于用)落利，全完，底彻 〔静〕

سەللىمازا ساقايماق 愈痊：ئۇنىڭ كېسىلى سەللىمازا ساقايدى . 了愈痊病的他。

团线(的状兰散成绕) 〔静〕

سەللىيىپ 《姆卡木二十尔吾维》克勒赛 ＜艺＞①

سەلىقە[1] 〔静〕愿意，望愿，愿心，致兴，趣兴②(目曲个一的中声尾克勒赛 ＜艺＞ سەلىقە چۈشۈرگىسى

سەلىقە[2] 〔静〕格风，式方，力能

سەلىقسىز يوق 废囊窝

سەم (سەمى) 〔静〕忆记

سەمىگە سالماق 醒提

سەمەرتال 〔静〕芥果条 ＜植＞

سەمەرقەنت 悉，(书汉，记史)居康，罕尔马撒 〔静〕(史辽)干思寻，(书唐新，书隋)国康，(书魏)斤万(坦斯克别孜乌今在，名地一亚中今，域西古)

سەمەرقەنت تەكلىپى 意假情虚 ＜成＞

سەمەكلەمەك 葬下，葬埋，葬安，埋掩 ＜古＞〔动〕

سەمەندەر 鲵 ＜动＞〔静〕

سەمەنگۇل 笑含 ＜植＞〔静〕

سەمرىتمەك 态动使的 «سەمرىمەك»

سەمرىتىشمەك 态同共的 «سەمرىتمەك»

سەمرىتىلمەك 态动被的 «سەمرىتمەك»

سەمرىشمەك 态同共的 «سەمرىمەك»

سەمرىمەك 〔动〕①长膘，长肥，发胖：مەخان بۇرۇنقىدەك زىلۋا ئەمەس ، ئوبدانلا سەمرىپ قاپتۇ . 苗样那前先象不罕麦。了多得胖，了条مال سەمرىسە ياغ بولىدۇ ، يەر سەمرىسە ياغ . 因建可肥地，油出能肥畜 ＜谚＞。ئېشەك سەمرىسە ، ئوقۇرغا چىچار . 上槽在拉粪把会了肥驴 ＜谚＞。ئومۇمنى زىيانغا ئۇچرىتىش ھېسابقا تىلىم سەمرىپ بوغۇزۇمغا تىقىلىپ قالغاندەك بولدى . (歹好知不谓意)似喉咽了堵象好得肿头舌我。②己肥公损：大变，胀 ～ ئۆزى 。的

سەمىمي 诚，的切亲，的挚真，的诚真，的恳诚〔静〕 ~ / 人的恳诚 ئادەم ~ :的诚坦，的挚诚坦 گەپ ~ 话" 诚 سالام ~ / 候问的挚诚 دوست ~ / 友挚 سۆھبەت ~ كەيپىيات ئىچىدە ئۇنتى . 行进中氛气的切亲在是谈会 سۆزلىمەك ~ 。的 ھال سورىماق ~ / 说地恳诚，说诚坦 تەشەككۇر بىلدۇرمەك / 问慰地切亲表谢感的挚诚示表

سەمىمي كاپالەت 证保实诚 <经>

سەمىمىيەت 恳诚，实诚，意诚，心诚〔静〕 ئۆز سەمىمىيىتىنى بىلدۇرمەك / 意诚的己自示表 ساۋاقداشلارنىڭ سەمىمىيىتىدىن تەسىرلەنمەك 动感所恳诚的们学同为

سەمىمىيەتسىز 的实诚不，的恳诚不〔静〕

سەمىمىيەتسىزلىك 为行的实诚不，恳诚不〔静〕

سەمىمىيلىك 诚真，挚真，切亲，恳诚〔静〕 ~ ياخشى پەزىلەت 。德品的好良是诚真

سەن 你〔静〕 ~ تاز دېگۈچە ، مەن تاز دەۋالاي . <谚> 与一打倒"同喻：子秃你说先我如不，子秃我说你等其耙"。 ~ سالا ، مەن سالا ، ئاتقا چۆپنى كىم سالا . <谚> 水挑尚和个一"同喻：添来谁料草的马，添我，添你。"吃水没尚和个三，吃水抬尚和个两，吃

سەنەم 十尔吾维)姆乃赛 <艺>②人美，女美①〔静〕 ، 式方 <转>③(目曲个一的《曼额乃琼》姆卡木二各 <成> ھەركىم ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسىمەك 调子：弹重调老 <成> كونا سەنەمنى تەكرارلىماق / 是其行

سەنئەت 术艺 <文>〔静〕

سەنئەت ئاناتومىيىسى 学剖解用艺 <艺，文>

سەنئەت بايرىمى 节术艺

سەنئەت پەلسەپىسى 学哲术艺 <哲>

سەنئەت ساھەسى 界术艺 <文>

سەنئەت شەكلى 式形术艺

سەنئەت نەزەرىيىسى 论概术艺 <艺>

سەنئەت ئۆمىكى 团工文 <艺>

سەنئەتچى 者作工术艺，家术艺〔静〕

سەنئەتچىلىك 龄艺 ئىستاژى ~ :作工术艺〔静〕

سەنئەتچىلىك قىلماق 作工术艺搞

سەنئەتخۇمار 者好爱术艺〔静〕

سەنئەتسىز 的性术艺无〔静〕

سەنئەتكار = سەنئەتچى

سەنئەتلەشتۈرمەك 态动使的 «سەنئەتلەشمەك»

سەنئەتلەشتۈرۈشمەك 态同共的 «سەنئەتلەشتۈرمەك»

سەنئەتلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «سەنئەتلەشتۈرمەك» 化术艺〔动〕

سەنئەتلەشمەك 的术艺〔静〕

سەنئەتلىك (蹈舞族尔吾维)思凯乃塞 <艺>〔静〕

سەنەقەس 子珠盘算 ~ ئۇرۇقى :盘算〔静〕

سەنپەن 盘算打 سوقماق سەنپەن

سەن - پەن 下见

سەن - پەن 角口，嘴斗 دېيىشمەك

سەنتاخرۇ 肉汤汆 <食>〔静〕

سەنتۇرۇلمەك 撞撞跌跌，趄趔打〔动〕 سەنتۇرۇلۇپ يىقىلماق / 倒跌趄趔个一 ماڭماق 走地撞撞跌跌

سەنجۇ 倒一立三子色骨髁羊(时博赌)〔静〕

سەنجۇسەن 天寒九数 ~ كۈنلىرى :天九三〔静〕

سەندەل[1] 香檀，草蕊白 <植>〔静〕

سەندەل شەربىتى 浆糖力德参 <药>

سەندەل[2] 砧铁 <手>〔静〕

سەندەل سۆڭەك 骨砧 <理生>

سەندەل[3] 盆火〔静〕

سەندەل[4] 鞋凉皮〔静〕

سەندەل[5] 扎马〔静〕

سەندۇرۇش 脂树柏侧 <药>〔静〕

سەندى 流下，作下，坏 <方>〔静〕

سەنزەن 赞参〔静〕 (سەنزەنى)

سەنگۈن 军将 <古>〔静〕

سەنگساپال 碗陶(的成烧沙与土陶)〔静〕

سەنلەشمەك 称相你以②态同共的 «سەنلىمەك» ①

سەنلۇر 车轮三〔静〕

سەنلۇرچى 夫车轮三〔静〕

سەنلۇرچىلىق 车轮三蹬②业行车力人①〔静〕

سەنلىمەك (敬不示表)你称〔动〕

سەنمۇ 谋参 <军>〔静〕

سەنمۇبۇ 部谋参 <军>〔静〕

سەنمۇجاك 长谋参 <军>〔静〕

سەنمىنجۇيى 义主民三〔静〕

سەھەر 晓拂，晨清〔静〕 ~ شامىلى / 风晨 قوپۇپ ، كەچ ياتماق 月戴星披，黑贪早起

سەھەرلەپ 早大一，早清一〔静〕 ئۇ ~ يۈرۈپ كەتتى . 他。了走就早清一

سەھەرلىك 眠睡的晨早 ئۇيقۇ ~ :的晨早，的晨清〔静〕

سەھرا (سەھرايىم ، سەھرايماق ، سەھراسى) ~ :下乡〔静〕 قىزى 气空新清的下乡 سەھرانىڭ ساپ ھاۋاسى / 娘姑下乡

سەھراچە 〔静〕下乡的气土，～ كىينىگەن ئادەم 下乡人的扮打

سەھراچىلىق 〔静〕气习下乡，气土里土

سەھرالىق 〔静〕①下乡的：～ بالىلار 乡下子孩②<转>乡下佬，土包子

سەھرامۇسەھرا 〔静〕乡里乡间

سەھرايى = سەھرالىق

سەھرايىقىيامەت 〔静〕乡下的到不找也西东么什，极村乡的难困端

سەھنە 〔静〕台舞，台戏：～ سىياسىي 政治舞台 / تارىخ سەھنىسى 台舞史历

سەھنە ئاپتوموبىل 车台舞

سەھنە ئەسىرى <文>本剧，本脚

سەھنە سەنئىتى <艺>术艺台舞

سەھنە سۆزى <艺>台词

سەھنە مۇلازىمىتى <艺>台务

سەھنىدىن چۈشمەك 下台

سەھنىلەشتۈرمەك «سەھنىلەشمەك»的使动态：～ رومانىنى 把小说剧成编改 / «ئۆگەي ئانا» دراماسىنى سەھنىلەشتۈردۇق. 我们将话剧《母继》搬上舞台。

سەھنىلەشتۈرۈشمەك «سەھنىلەشتۈرمەك»的共同态

سەھنىلەشتۈرۈلمەك «سەھنىلەشتۈرمەك»的被动态

سەھنىلەشمەك 〔动〕台舞上搬，编改

سەھىپە 〔静〕①页，面版：كىتاب سەھىپىسى 书页 / گېزىتنىڭ باش سەھىپىسى 报纸的版头②<转>篇章，章篇：تارىخنىڭ يېڭى سەھىپىسى 历史的新章篇

سەھىيە 〔静〕卫生：～ ئىشلىرى 卫生事业

سەھىيە پونكىتى <医>卫生站

سەھىيە ئىدارىسى 卫生局

سەھىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 卫生经济学

سەۋەب (سەۋەبى) 〔静〕①故缘，因原：ئىشنىڭ سەۋەبى 事情的因原 / شۇ سەۋەبتىن 由于这个缘故②由理：～ تاپماق 找理由

سەۋەب باغلىغۇچى <语>原因连词

سەۋەب بولماق 成造，致导，使致，起引：بۇ ۋەقە بىرنەچچە كىشىنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەب بولدى. 这起事件成造了几个人死亡。

سەۋەب بېقىندى جۈملە <语>原因从句

سەۋەب رەۋىشلىكى <语>原因动词

سەۋەب قىلماق 想办法：ئۆلگەندە يىغلىغۇچە، ئۆلۈشتىن بۇرۇن سەۋەب قىل. <谚>与其死了哭再死没如不，想办法时 سەۋەب قىلساڭ، سېۋەتتە سۇ توختايدۇ. <谚>只要想办法，水在盛能也子篮。"为人在事"同喻

سەۋەب كۆرسەتمەك 托词，故托

سەۋەبچى 〔静〕因致者：ھەممە ئازاب - ئوقۇبەتنىڭ سەۋەبچىسى 一切灾祸魁首的罪难 / كېسەل سەۋەبچىسى 病因

سەۋەبچى بولماق 致使，成造，起引：بۇ ئىشقا كىم سەۋەبچى بولدى؟ 这事是谁的起引？

سەۋەبسىز 〔静〕故无缘无，由理无，故无，因原无：～ خىزمەتتىن قالماق 勤缺故无由无不 / ئىشنىڭ ～ ئىكەنلىكى بولماس. 事的故无缘无有没。

سەۋەبكار = سەۋەبچى

سەۋەبلىك 〔静〕①由理有，故缘有，因原有②于由：بۇ گۇناھ ～ ئۈچۈن جازالاندى. 他这个罪过由于，受到了惩罚。

سەۋەب - نەتىجە 〔静〕因果

سەۋەب - نەتىجە تايىنىشلىقى <逻>存依果因

سەۋەب - نەتىجە قارىشى <逻>观果因

سەۋەب - نەتىجە قانۇنىيىتى <逻>律果因

سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتى <逻>系关果因

سەۋەب - نەتىجە ئۇقۇمى <逻>念概果因

سەۋەنلىك 〔静〕①错过，误失，失过：مەندىن ～ ئۆتتى. 我是失过<法>②。错过的罪过 <法>

سەۋەنلىك جىنايىتى

سەۋدا (سەۋداسى)情痴，趣情，迷执：تۇرمۇش سەۋداسى 生活的情爱对执 / مۇھەببەت سەۋداسى 趣情的液体种四的称所学医间民尔吾维)汁胆黑<医>②(一之

سەۋدايى 〔静〕①颠魂神，迷痴②癫疯，疯<医>③倒症狂癫

سەۋدايى بولماق 狂发

سەۋدايى قىلماق 狂发使

سەۋدايىلىق 〔静〕儿劲疯：ئۇنىڭ سەۋدايىلىقى ئەۋجىگە چىقتى. 他儿劲疯的厉害了。

سەۋدىچ 〔静〕篮条柳，筐条柳 <古>

سەۋر[1] 〔静〕心耐：～ ئەقىلنىڭ بالىسى. <谚>心耐是根之智理。 سەۋرنىڭ تېگى ئالتۇن. <谚>志标的心耐是金黄。

سەۋر قاچىسى تاشماق 忍可无忍，住不捺按，以难

耐忍

سەۋر قاچسى توشماق = سەۋر قاچسى تاشماق

سەۋر قىلماق 耐忍，忍受：ئەتە كېلىك ، ئۆگۈن كېلىك ، هەل بولمىسا سەۋر قىلىك . <谚> 决解，来天后，来天明

不耐忍。سەۋر قىلساڭ ، غوربدىن هالۋا پۈتەر . <谚> 耐忍请了，深夫功要只"同喻：酱成熬能也杏青，心耐有要只"针成磨杵铁"。

سەۋر[2] 〔静〕 <天> 牛金：～ يۇلتۇزلار تۈركۈمى 座牛金

سەۋر - تاقەت 耐忍，心耐〔静〕

سەۋر - تاقەتسىز 力耐无，心耐无〔静〕

سەۋر - تاقەتلىك 心耐有，力耐有〔静〕

سەۋرچان 的气住得沉，的耐忍能，的心耐有〔静〕

سەۋرچانلىق 心耐〔静〕心耐：～ بىلەن تەربىيە بەرمەك 育教

سەۋرسىز 的气住不沉，的烦耐不，的心耐无〔静〕

سەۋرسىزلەندۈرمەك «سەۋرسىزلەنمەك» 态动使的

سەۋرسىزلەنمەك 急：ئۇ سەۋرسىزلىنىپ ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى . 起了跳得急他 。来

سەۋرسىزلىك 〔静〕无耐心，不耐烦：～ بىلەن سۆزلىمەك 说地烦耐不

سەۋر - قانائەت 耐忍，心耐〔静〕

سەۋرلىك 〔静〕的气住得沉，的心耐有：～ ئادەم 耐有 / 人的心 / تىجارەتتە ئېغىر - بېسىق ، ～ بول ، ئالدىراپ ئالما ، ئالدىراپ ساتما . 买着急别，气住得沉，重稳要意生做 ，卖着急 。

سەۋزە 〔静〕 <植> 卜萝胡

سەۋزە بۇلماق (用味调)浆卜萝胡 <食>

سەۋزە پىگمېنتى 素色卜萝胡 <化>

سەۋزە رەڭ 色黄橙

سەۋزە شەربىتى 汁卜萝胡 <食>

سەۋزە مۇرابباسى 酱卜萝胡 <食>

سەۋزىلىك 〔静〕①的多卜萝胡：～ پولۇ 抓的多卜萝胡 / 地卜萝胡②饭

سەۋزىنازۇك 〔静〕 <植> 种品瓜甜)克孜纳孜乌赛① (一之 <转>②的气娇，的眼心小：قارا بۇ سەۋزىنا- زۇكنى ، بىر ئېغىز گەپ قىلا - قىلمايلا يىغلاشقا ئاران تۇرىدۇ . 。啼啼哭哭就话句两说没还，儿眼心小个这瞧

سەۋسەن = چىغىرتماق

سەۋىت 〔静〕 <古，天> 星金

سەۋىيە 〔静〕度程，平水：～ ئىلمىي / 学术水平 / مەددي 的高平水 / سەۋىيىسى يۇقىرى ئادەم 质物水平 / 人 / مەدەنىيەت سەۋىيىسى 化文度程

سەۋىيىسىز 的平水没〔静〕

سەۋىيىسىزلىك 平水有没〔静〕

سەۋىيىلىك 的平水，的平水有〔静〕

سەي 〔静〕菜：～ تېرىماق / 菜种 قورۇماق 炒菜

سەي بولماسلىق <成> 么什上不算：سېنىڭ بۇ نېمىلىرىڭ ئۇنىڭ ئەكەلگەنلىرى ئالدىدا سەي بولمايدۇ . 你的这 。么什上不算前面西东些那的来拿他在儿艺玩些

سەي پۇرچاق 豆芸，豆菜 <植>

سەي كاۋىسى 瓜菜，芦葫西 <植>

سەيپۇك = ماشىنچى

سەيپۇكچىلىق = ماشىنچىلىق

سەيپۇكچىلىق قىلماق = ماشىنچىلىق قىلماق

سەيچى 者菜卖②农菜①〔静〕

سەيچىلىك 业菜卖②业植种菜蔬①〔静〕

سەيخال 亮光 <方>〔静〕

سەيخانا 〔静〕锅烟(的烟水)：مەيلىك بولسا مەيخانا ، چىلىم بولسا ～ . 。锅烟有烟水抽想，馆酒有了来致兴 <谚>

سەيخانىسىغا ئوت كەتمەك <成> 待及不迫

سەيدۇ 刀裁(状牙月的子皮裁)〔静〕

سەيسە 事差，役徭〔静〕

سەيشەنبە 二期星〔静〕

سەيلە 〔静〕步散，览游，玩游：دالا سەيلىسى 郊，游野 / 游春 / باهار سەيلىسى

سەيلە قولۇنقى 艇游

سەيلە قىلماق 步散，逛游，玩游：ئىككەيلەن بىللە شىخۇ كۆلىنى سەيلە قىلدى . 。湖西了游起一人两

سەيلە - تاماشا 玩游，览游〔静〕

سەيلەتمەك «سەيلىمەك» 态动使的

سەيلە - ساياھەت 览游，历游，游旅〔静〕

水玩山游 سەيلە - ساياھەت قىلماق

سەيلەشمەك 态同共的 «سەيلىمەك»

سەيلەنمەك 态动被的 «سەيلىمەك»

سەيلىچى 人游〔静〕

سەيلىگاھ 园乐游：地胜览游〔静〕 (سەيلگاھى)

سەيلىمەك[1] 钱理 ～ پۇللارنى：理整，理〔动〕

سەيلىمەك[2] 烘，烤 <方>〔静〕

سەينا 地空院庭〔静〕 (سەيناسى)

سەيناق 棉丝，丝生废，茧废〔静〕
سەيناقلىق 院有，的院宅有，的院庭有 <建>〔静〕
سەيناك 的子
羊山公岁一(的过阉) <动>〔静〕
سەينوگە 疽瘭，炎沟甲 <医>〔静〕
سەيۋەن (员人的事管吏县，克伯替时旧)员差〔静〕
سەيياره 动流①〔静〕：的回巡，的动流 سەيرىك ئۆمىكى ～
星行 <天>②团技杂
سەيياره داۋالاش 疗医回巡 <医>
سەيياره سوت 庭法回巡 <法>
سەيياره سودىگەر 商客，商行 <经>
سەيياره مەكتەپ 校学动流 <教>
سەيياربچاق 星微 <天>〔静〕
سەيياھ (سەيياھى) = سايامەتچى
سلانبتس 岩页 <地>〔静〕
سوئال (سوئالى)〔静〕①问题，问疑：مېنىڭ بىر سوئالىم بار．问疑个有我；题问个有我。سورىماق ～ ，题问问 ئۇنىڭ كاللىسىدا تۇرلۇك سوئاللار پەيدا بولدى．问发，问提，题问提 ～ چىقارماق 出题 / سوئالنى يەشمەك 解题 / جاۋاب سوئالغا توغرا كەلمەسلىك 答非问所
سوئال سورىماق 问讯，问询．
سوئال لوگىكىسى 学辑逻题问 <逻>
سوئال - جاۋاب 答问〔静〕
سوئال - سوراق 讯审，问审〔静〕
سوبو 包草〔静〕
سوپۇن 皂肥〔静〕：كىر سوپۇنى 洗衣皂 / يۈز سوپۇنى 洗脸皂肥 / ئەتىر ～ / دورا ～ 皂香 / 皂药
سوپۇن تىياتىر 剧皂肥
سوپۇن سۈيۈقلۇقى 洗涤剂
سوپۇنچى 者皂肥卖②者皂肥造①〔静〕
سوپۇنچىلىق 业造制皂肥〔静〕
سوپۇندان 盒皂肥〔静〕
سوپۇندەرىخى 子患油，子患无 <植>〔静〕
سوپۇنلاتماق 态动使的«سوپۇنلىماق»
سوپۇنلاشماق ① 化皂 <化>②态同共的«سوپۇنلىماق»
سوپۇنلانماق 态动被的«سوپۇنلىماق»
سوپۇنلىماق 〔动〕手洗皂肥打，皂肥搓：قولنى سوپۇنلاپ يۇماق 打
سوپى 原，上教派菲苏教兰斯伊)菲苏 <宗>①〔静〕意为"者义主欲禁"：ئوغرى قېرىسا ～ بولار ، جالاپ قېرىسا بۇۋى．维布当了老妓娼，菲苏当了老贼窃 <谐>．自过改，的面革心洗 <转>②。(士教女派教禅依)的新
سوپى تورغاي 灵百头凤 <动>
سوپى - دەرۋىش 僧行苦和菲苏〔静〕
سوپىزم 别派义主秘神教兰斯伊)派菲苏 <宗>〔静〕之一)
سوپىسوپىياك 鹂黄 <动>〔静〕
سوپىلىق 动活菲苏②务职菲苏①〔静〕
سوپىلىق قىلماق 动活菲苏搞，菲苏当
سوپىلىق ئىدىيىسى 想思派菲苏 <哲>
سوپى - ئىشان 禅依和菲苏〔静〕
سوت[1] 法民人 خەلق سوتى：庭法，院法 <法>①〔静〕院 / ئالىي ～ 高 ～ 院法级 / ئوتتۇرا ～ 中 / ئۆۋۈق ～ 公 / سىرتتىن ～ قىلماق 缺席审判
سوت ئاچماق 庭开 <法>
سوت تەرتىپى 序程庭法 <法>
سوتقا بەرمەك 判审付交 <法>
سوتقا تارتماق 判审，审提，审收
سوتقا چىقماق 庭出，庭法席出 <法>
سوت قائىدىسى 则规庭开 <法>
سوت قىلماق 讯审，判审 <法>
سوت كوللېگىيىسى 庭法 <法>
سوت كېڭەشمىسى 庭议合 <法>
سوت مەھكىمىسى 院法 <法>
سوت مىدىتسىناسى 学医法
سوت ھەيئىتى 会员委判审，会委审 <法>
سوت[2] 布纱 <方>〔静〕
سوتا 棒，棍②的杈枝无①〔静〕
سوتا بېلىق 鳗 <动>
سوتچى 官法，事推，员判审 <法>〔静〕
سوتچى بولقىسى 锤法
سوتچى تونى 袍法
سوتخانا 庭法 <法>〔静〕
سوتسيال 的会社 <哲>〔静〕
سوتسيالىزم 社学科 ～ ئىلمى：义主会社 <哲>〔静〕
会社 / سوتسيالىزمنىڭ تۈپ ئىقتىسادىي قانۇنىيىتى 义主会
律规济经本基义主 / سوتسيالىزمنىڭ نوپۇس قانۇنىيىتى 社会
律规口人义主会社

سوتسيالىزمچى 者义主会社〔静〕
سوتسيالىزملىق 的义主会社 <哲>〔静〕
سوتسيالىستىك = سوتسيالىزملىق
سوتسيالىستىك جەمئىيەت 社会社义主会社
سوتسيالىستىك دېموكراتىيە 社主民义主会社
سوتسيالىستىك رېئالىزم <文> 现的义主会社
义主实
سوتسيالىستىك قانۇنچىلىق <法> 义主会社
制法
سوتسيالىستىك مۇلۇكچىلىك <经> 义主会社
制有所
سوتسيالىستىك ئىقتىساد 济经义主会社 <经>
سوتسيالىستىك ئىنقىلاب 命革义主会社
سوتكا 二是夜昼一. ئۆت سائەت ~ يېگىرمە بىر 夜昼〔静〕
十四小时。
سوتكىلىق 平夜昼 ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرا ~ 的夜昼〔静〕
动运夜昼的阳太 ھەرىكىتى ~ قۇياشنىڭ / 度温均
سوتلاتماق 态动使的 «سوتلىماق»
سوتلاشماق 行进、司官打②态同共的 «سوتلىماق» ①
讼诉
سوتلانماق 态动被的 «سوتلىماق»
سوتلىماق 犯罪问审 ~ جىنايەتچىنى ;判审、问审〔动〕
سوتۇق 音声、调、曲 <方>〔静〕
سوجاق 长所〔静〕
سوچى 者条皮拉、客条皮 <方>〔静〕
سوخرانماق 哝嘟 <古>〔动〕
سوخرۇن 的展发不、的进长不 <方>〔静〕
سوخس 馕肉 <方、食>〔静〕
سوخۇ 疽鼻 <方>〔静〕
سودا 打苏、钠酸碳 <化>〔静〕
سودا ②贸外、易贸外对 ~ تاشقى ;易贸、业商①〔静〕
成意生的牛. كالىنىڭ سودىسى پىشىپ قالدى ;卖买、意生
了交。ماھىرە خېلىغىچە ئولارنىڭ سودىسىغا قاراپ تۇردى. 玛
伊看热看了好半天。سودىدا ئادىل بول. 天半好了看、卖买做们他着看热
平公卖买 ماق
好卖买、好意生 ئاقماق سودا
员专务商 سودا ھاتتاشي
券证业商 <经> سودا ئاكسىيىسى
处务商 سودا باشقارمىسى
行银业商 <经> سودا بانكىسى

سودا پسىخولوگىيىسى 学理心业商 <经>
سودا پىشماق 易交成达、交成
سودا تاشلىماق 市罢
سودا ترانسپورتشۇناسلىقى 学输运业商
سودا جۇغراپىيىسى 学理地业商
سودا دۇكىنى 店商
سودا ساراىيى 城贸商、场商
سودا شىركىتى 司公易贸 <经>
سودا قوروقچىلىقى 义主护保易贸 <经>
سودا قىلماق 卖买做、意生做、商经
سودا كېلىشىمى 定协易贸 <经>
سودا ماركىسى 标商
سودا ماركىشۇناسلىقى 学标商
سودا مەركىزى 心中易贸
سودا مۇلازىمەتچىلىكى 业务服业商 <经>
سودا ھېرىسلىكى 义主商重 <经>
سودا ۋاكالەتخانىسى 处办代务商
سودا ۋېكسىلى 据票业商 <经>
سودا ئىدارىسى 局业商
سودا ـ تىجارەت 卖买、意生〔静〕
سودا ـ سانائەت 业商工〔静〕
سودا ـ سانائەتچى 者业商工〔静〕
سودا ـ سانائەتچىلەر بىرلەشمىسى 联商工
سودا ـ سېتىق 意生、卖买〔静〕
سودالىت 石钠方 <地>〔静〕
سودىسىز 的易贸非〔静〕
سودىسىز تاشقى پېرېۋوت 汇外易贸非 <经>
سودىگەر 人商〔静〕
سودىگەرلەر ئۇيۇشمىسى 会商 <经>
سودىگەرچە 人商成扮打 ياسىماق ~ 的式人商〔静〕
样模
سودىگەرچىلىك 意生、商经〔静〕
سودىگەرچىلىك قىلماق 意生做、商经
سودىلاشماق 价还价讨、钱价讲〔动〕 ماڭا باھا بەرسىڭىز ;易交做、价还价讨
ئۆزۈمنى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن سودىلاشتىم. 价把想、价还价讨我
来下降钱 ;پرىنسىپتا سودىلىشىشقا بولمايدۇ. 价还价讨而价低压为我
易交做能不上题问则原。
سودىلىق 去回就我完一卖买。 سودىلىقىم تۈگىسىلا قايتىمەن. ;卖买、意生〔静〕
سودىيە = سوتچى

سوراتماق «سورىماق» 的使动态

سوراشتۇرماق 〔动〕听打，问询，问追：ناھىيىنىڭ ئىشلەپ-چىقىرىش، خىزمەت ئەھۋاللىرىنى ～ 询问县上的生产工作情况 / ئەھۋالىنىڭ تېگى ـ تەكتىنى ～ 查问事情原委

سوراشتۇرۇشماق «سوراشتۇرماق» 的共同态

سوراشتۇرۇلماق «سوراشتۇرماق» 的被动态

سوراشماق «سورىماق» 的共同态：ئۆزئارا ھال ـ ئەھۋال ～ 互相问候，互相问寒暄

سوراق 〔静〕①〈法〉②问疑：讯问，审问：سوراققا ئېلىپ چىقماق 带去审讯

سوراق ئالماش 〈语〉疑问代词

سوراق بەلگىسى 〈语〉问号

سوراق جۈملە 〈语〉疑问句

سوراققا تارتماق 〈法〉审问，讯问，审提

سوراق قىلماق 〈法〉审问，讯问，问讯

سوراقچى 〔静〕审判员，承审员

سوراقچىلىق 〔静〕问，审：بىرى سېنى سوراقچىلىققا قويغىنى يوق . 没有人审问你让人并人别。

سوراقخانا 〔静〕讯问室，审讯室

سوراقسىز 〔静〕①未审讯的：～ قامالماق 未经审讯 / ②押关被许允：مەندىن ～ كوچىغا چىقما . 我未经许允街上别。

سورالماق «سورىماق» 的被动态

سورانماق «سورىماق» 的自复态

سورت 〔静〕①〈生，经〉种品：ئېسىل ～ 优良品种 / بۇغداينىڭ يېڭى سورتى 小麦新品种②〈经〉等，级等：قوي تېرىسىنىڭ سورتى 羊皮的等级

سورت سىستېمىسى 〈生〉品系

سورتقا بۆلمەك 分等

سورتداش 〔静〕同一品种的：～ ئۇرۇق 同一品种的子种

سورتلاتماق «سورتلىماق» 的使动态

سورتلاشماق «سورتلىماق» 的共同态

سورتلانماق «سورتلىماق» 的被动态

سورتلۇق 〔静〕①优质的：～ ئالما 优质苹果的品种②，等级的：ئەلا ～ شال 优良稻种 / ئىككىنچى ～ تاماكا 二级烟叶③的号标：يۇقىرى ～ 高的号标的

سورتلۇق ياغاچ 优质材，等级材上

سورتلىماق 〔动〕定级，给地毯～ گىلەمنى 定等级

سوردۇرماق 〈方〉〔动〕慰问，劳慰

سورنا 〈古，动〉〔静〕水鹤

سورۇتماق «سورۇماق» 的使动态

سورۇشماق «سورۇماق» 的共同态

سورۇق 〈农〉〔静〕场扬：مەن ئۇنى سورۇققا سېلىپ قويدۇم . 我让他了场扬。

سورۇقچى 〔静〕场扬者，打场者

سورۇقچىلىق 〔静〕坷坎，难磨：ئۇ بېشىدىن ئۆرگۈن سورۇقچىلىقلارنى ئۆتكۈزگەن . 他经历了种种坷坎。

难磨历经，坷坎经历 سورۇقچىلىق تارتماق

سورۇقلۇق 〔静〕已过扬的～：的过扬已 بۇغداي 麦子的过扬

سورۇلماق ① «سورۇماق» 的被动态：سورۇلغان بۇغداي 过扬的麦子

②落败，落破：ئائىلىسى سورۇلۇپ كەتمەك 家庭落败

落中道家，落败

سورۇم 〈方〉〔静〕动行，动活

سورۇماق ①〔动〕扬，簸：خامان ～ 场扬 / شورپىنى بۇغداينى شازىدا ～ 用簸箕簸扬汤 / ～ 〈转〉②子麦，霍挥，的赚他：ئۇنىڭ تاپقان پۇللىرىنى باللىرى سورۇۋەتكەن . 他的钱叫了光霍挥给们子孩。

سورۇن 〔静〕所场，合场：جامائەت سورۇنلىرى 公共场所 / يىغىن سورۇنى 会场 / سورۇندىكىلەر 在场的人 / سورۇندا يوق ئادەم 不合群的人

سورۇن تۈزمەك 位座摆，地场排安：ياشلار چۆپلۈكتە سورۇن تۈزۈشكەنىدى . 青年们在草地上排安了座位，聚餐。

سورۇن كۆرگەن 面世大过见，面场大过见

سورۇنبەگ 〈古〉〔静〕行大（员官廷宫的客来待接）

سورۇنلۇق 〔静〕的酬应会，的际交懂

سورۇنلۇقى بار 仪礼交社懂，酬应会～：ئۇ خېلى ئادەم . 他的酬应会挺是人。

سوربۇگۇل 〈植〉〔静〕半枝莲

سورىماق 〔动〕①问：سوئال ～ 问题 / يول ～ 问路 / ئۇنى ـ بۇنى ～ 长短问 / ھال ـ ئەھۋال ～ 寒暄问②借，要：پۇل ～ 钱借 / بازاردا گىلەمنى نەچچە سوردىڭ؟ 市面上地毯要价多少？③求请，希望：سىلەرنىڭ كەچۈرۈشۈڭلارنى سورايمەن . 请求你们原谅。سورايمىز . 希望你们予以解决。قىلىپ بېرىشىڭلارنى 请求你们帮助。

ياخشىت ～ / 假请 / يولىيورۇق ～ 请④示意，管，治统，控制：ئۆزىنى سورىغان قازى ئالدىغا بارماس . 〈谚〉自己好管官司。

ئەل ～ / 家国理治 / يۇرت ～ 坐江山。

سوزا = ناچا

سوزاۋۇل 〈古〉〔静〕官军（的兵逃回召）

سوزدۇرماق «سوزماق[1]» 的使动态
سوزدۇرۇشماق «سوزدۇرماق» 的共同态
سوزدۇرۇلماق «سوزدۇرماق» 的被动态
سوزما 拉，抻〔静〕
سوزما چۆپ 面子把 <食>
سوزماق[1] 抻，长拖，长伸，长拉〔静〕 皮把 ~ ربزىنكىنى 抻：长拖，长伸，长拉〔静〕 出伸 ~ بويىنى 长拉筋 / ياردەم قولىنى ~ 子脖长伸 / ئاۋازنى سوزۇپ ئوقۇماق 拖音声长读 / خېمىر-نى ~ 面抻，面拉 <转>②面拖，延迟，推：قەرزنى ~ 拖延债务 / توي ۋاقتىنى ~ 期婚迟推
سوزماق[2] 弓弹 <方>〔静〕
سوزۇشتۇرماق 拽一拽，拉一拉〔动〕
سوزۇشماق «سوزماق[1]» 的共同态
سوزۇق[1] 的长拉〔静〕
سوزۇق تاۋۇش 音母，音元 <语>：
سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ چۈشۈپ قېلىشى 的音元落脱
سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاسسىمىلياتسىيسى 音元 <语>化同的音元
سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى 音元 <语>律谐和
سوزۇق[2] 脸驴，脸长 <骂>〔静〕
سوزۇلغاق 的性弹有，的伸延能〔静〕：~ نىلۇن پايپاق 袜龙尼性弹
سوزۇلما 弹 ماتېرىيال ~ 的性弹有，的伸延能①〔静〕：的长拉音声③的间时延拖②料材性
سوزۇلما تاپاۋەت 益收延递 <经>
سوزۇلما كېسەل 病性慢 <医>
سوزۇلماق ① «سوزماق[1]» 的被动态：تاش يول يىراقتا سوزۇلىدى . 公路延伸到远处。 ئۇنىڭ كېسىلى بىر ئايغا سوزۇلدى . 了一个月病的他拖：قىزۇلۇش مۇددىتى سوزۇلۇپ كەتتى . 时间延期了。 ئۇزاقتا سوزۇلغان ئۇرۇش ②战久持 。了长拉 «سوزماق[1]» 的复自态：ئۇ سوزۇلۇپ ياتاتتى . 他腿蹬脯胳伸着躺 。
سوزۇلۇش دېفورماتسىيىسى 变应伸拉 <物>
سوزۇلۇشچان 属金的性延有 ~ مېتال 的性延有〔静〕：
سوزۇلۇشچانلىق 延 <机>②性延 <物>①〔静〕 度伸
سوزۇنچاق 形圆椭 ~ مەيدان 的形圆椭，的圆长〔静〕：地场
سوستاۋ (سوستاۋى) 集的分部--某或分部成组各〔静〕
合：تىلنىڭ لۇغەت سوستاۋى 汇词的言语
سوسكا = ئېمىزگۈ
سوغا 桶木〔静〕
سوغات 酪奶，酪干 <方>〔静〕
سوغان = يەلتاشما
سوغانچىغ 的色悦颜和 <古>〔静〕
سوغانماق 冷觉感，凉受，冷受 <方>〔动〕
سوغد 特粟〔静〕
سوغد تىلى 语特粟 <语>
سوغد يېزىقى 文特粟 <语>
سوغدچە 的式特粟②语特粟①〔静〕
سوغماق 干酪奶制 <古>〔动〕
سوغۇت[1] 肠入灌料调，肉，米大以)肠灌 <古>〔静〕 (成制中子
سوغۇت[2] 酪干 <古>〔静〕
سوغۇق 屋 . ~ ئۆي / 水凉，水冷 سۇ ~ ：凉，冷①〔静〕 子冷。 ~ سەي 菜凉 / يېڭى كوزىنىڭ سۇيى ~ . <谚> 耐 چىدىماق سوغۇقىغا：冷，冷寒②。凉水的罐瓦新 寒 / ھەم نەم ~ / 湿潮且而冷寒 . چۈشتى ~ 天冷 / دورا 的性凉：~ / ئۆچكە گۆشى ~ 了。的性凉③。 ئۆزى . 山羊肉的性凉是：漠冷，淡冷 <转>④。 سوغۇقنىڭ قىلىقى ~ . <谚> 冷必止举，冰冰冷人本 。漠
سوغۇق بەلۋاغ 带寒 <地>
سوغۇق بۇلۇت 云冷 <气>
سوغۇق پروكاتلاش 轧冷 <冶>
سوغۇق تەر 汗虚，汗冷 <理生>
سوغۇق تەگمەك 着凉① <医> ：感外，凉 ئۆپكىسىگە سوغۇق تەگدى . 肺凉着②部：横耍，度态耍 ئۇ ئاچچىقىدا ئايالىغا سوغۇق تەگدى . 了耍子妻对得气他 。
سوغۇق تەلەت 霜冰若冷
سوغۇق تىترەك 颤寒，噤寒，战寒
سوغۇق چىراي = سوغۇق تەلەت
سوغۇق دولقۇن 潮寒 <气>
سوغۇق سۇ چاچماق = سوغۇق سۇ سەپمەك
سوغۇق سۇ سەپمەك 水冷泼 <成>
سوغۇق فرونت 锋冷 <气>
سوغۇق قانلىق ھايۋانلار 物动血冷 <生>
سوغۇق قاينام 涡冷 <气>

سوغۇق قول 窃惯
سوغۇق قول تەگمەك 窃失，盗失 <成>
سوغۇق كەپشەرلەش 焊冷 <机>
سوغۇق كۈلكە 嘲冷，笑冷
سوغۇق گەپ 语冷言冷
سوغۇق لىنىيە 线冷
سوغۇق مۇئامىلە 遇冷，漠冷度态
سوغۇق مۇناسىۋەتلەر ئۇرۇشى 战冷
سوغۇق مىجەز <转>②寒内，症寒有 <医>① 硬生度态，倔气脾
سوغۇق نۇقتا 点冷
سوغۇق ھاۋا 气空冷 <气>
سوغۇق ئوت ئالدۇرۇش 动起冷 <交>
سوغۇق ئوقۇر 槽冷 <气>
سوغۇق ئۇرۇش 战冷
سوغۇق ئۇتمەك 凉着，寒受
سوغۇق ئېقىم 流寒 <气>
سوغۇقى ئاشماق 受（多物食性凉吃因）<医> 凉受，寒
سوغۇق ئىچىملىك 饮冷
سوغۇق يەل 症寒 <医>
سوغۇق يورۇقلۇق 光冷 <物>
سوغۇق يېمەكلىك 食冷
سوغۇقچان 的症寒有 <医>〔静〕 ～ يالا：的症寒有 子孩
سوغۇقچىلىق 儿节过，和不，蒂芥，隙嫌〔静〕
سوغۇقچىلىق چۈشمەك 蒂芥现出，隙嫌生产 ئارىمىزغا سوغۇقچىلىق چۈشتى．我们之间产生了隙嫌。
سوغۇقچىلىق سالماق 造制，蒂芥成造，阂隔成造
سوغۇقچىلىق 和不：和不造制中从 ～ ئوتتۇرىغا
سوغۇققان 的着沉，的静镇，的静冷①〔静〕
سوغۇققانلىق 静冷〔静〕：～ بىلەن ئويلاپ كۆرمەك 地静冷虑考
سوغۇققانلىق قىلماق 静冷持保
سوغۇقلاشماق 〔动〕漠冷，淡冷：ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى بارغانچە سوغۇقلاشتى．他们之间的关系越来越冷漠。
سوغۇقلۇق 〔静〕①寒冷②冷物③<转>火败，法火败：淡冷，漠冷 ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا رەيھاننىڭ ناداەمگە قىلغان يەر قىنىلقلىرى ۋە ئۇزىگە قىلغان سوغۇقلۇقلىرى بىرمۇبىر كەلدى．在现浮一一淡冷的己自对和近亲的木代纳对汉依热

سوغۇقلۇق دورا 药凉 <医>
سوغۇقلۇق قىلماق 火败，火去：ئىسسىقلىق ئېشىپ كېتىپتۇ، سوغۇقلۇق قىلسىڭىز بولغۇدەك．以可，了火上你。火败败。
سوغۇلدۇرماق 态动使的«سوغۇلماق»
سوغۇلماق 少减量水，涸干，燥干变〔动〕
سوغۇن[1] 孔锁，眼窗，孔窗（的上门大）<方>〔静〕
سوغۇن[2] 葱洋 <古，植>〔静〕
سوغىچى 人工水运（的水运桶木用）〔静〕
سوغىچىلىق 业水运〔静〕
سوغىگۈل 母贝 <药，植>〔静〕
سوغىلىق 的桶木有①〔静〕：ئۇمۇ ئاخىر بىر جۇپ ～ بولۇپ قالدى．桶木对一了有也于终他。②的用桶木做：头木的桶木个两做 ياغاچ ～ ئىككى
سوق[1] 角丑，者谐诙，者稽滑 <方>〔静〕
سوق[2] 无得贪，的吃贪，的婪贪，的心贪 <古>〔静〕的厌
سوقا[1] 的圆椭，的形圆长〔静〕：ئۇ كەكە ساقال، ئۇزۇن بويى، ～ باش، ئەللىك ياشلارغا كىرگەن ئادەم ئىدى．他个是人的外开十五，袋脑圆长，子个高，胡羊山着留。
سوقا بېھى 瓜木长 <植>
سوقا چىلان 枣大 <植>
سوقا سەندەل 子砧形圆长
سوقا سەندەلدەك 壮：～ يىگىت 正正端端，实实壮壮
سوقا ئولتۇرماق 坐端，坐地正正端端 ～ / 子伙小的实实壮
سوقا نەشپۈت 梨鸭 <植>
سوقا يەل 关有没：كىرەك يوق، ～ تۇرۇپ قاپتۇ．气岔 了气岔是，系。
سوقا[2] 米舂臼用 臼〔静〕：شالنى ～ بىلەن ئاقلىماق
سوقا چۈشتى 续续断断，三连二接，番轮 <成>
سوقاقلار ～ قىلىپ قۇزۇقتا ئۇرۇلاتتى．木击敲番轮槌木桩。
سوقا[3] 犁步，犁〔静〕
سوقا[4] 缸茶 <方>〔静〕
سوقار 头光，的秃光②的角犄无① <古>〔静〕
سوقا ـ سايمان 具犁，犁〔静〕
سوقاق 羊羚 <古，动>〔静〕
سوقان 鹳 <方，动>〔静〕
سوقتۇ 肠香 <古>〔静〕

سوقتۇرماق «سوقماق³»的使动态：ئۇ ئون ئادەم ئاجرىتىپ كەتكەچكە تام سوقتۇرۇپ بەردى．他校学给人个十了抽他．墙打

سوقتۇرۇشماق «سوقتۇرماق»的态同共

سوقتۇرۇلماق «سوقتۇرماق»的态动被

سوقچورما 子镶〈古〉〔静〕(器兵种一)

سوقرانماق 诉控，恨，怨埋，怨抱〈古〉〔动〕

سوققا 击打〔静〕

سوققا بەرمەك 击打

سوقلۇق 厌无得贪，婪贪〈古〉〔静〕

سوقما 墙垒打干③的垒打干②的击拍①〔静〕：ئاۋۇ سوقمىدىن ئۆتەكلا چىملىققا كىرىمىز．一墙垒打干面那过的击冲，的拍，的敲④。地草了到就

سوقما تام 垒打干，墙垒打干〈建〉：ئۇ ~ سوقۇپ تىرىكچىلىك قىلاتتى．他靠垒打干生谋。~ ئۆي 垒打干子房的

سوقما توك 流电动脉〈物〉

سوقما چالغۇ ئەسۋابلىرى 器乐击打〈艺〉

سوقما كاۋاپ 肉烤(块大的制烤后软指)〈食〉

سوقماق[1] 核(的成制稀糖和干葡萄加仁桃核用)〔静〕糖仁桃

سوقماق[2] 径蹊，路小，道小肠羊〔静〕

سوقماق[3] 刀打 ~ پىچاق / 墙打 ~ تام：锻，打①〔动〕铁打热趁〈谚〉．ئوتقا تۆمۈرنى قىزىققىدا سوق．子 / 铁锻候火看〈谚〉．سوقۇپ پرىسلىماق。سوقۇپ قاراپ تۆمۈر سوق．米玉舂 ~ لازا：舂，捣②压锻 / 子辣捣 ~ قۇناق面迎他．碰，撞③：ئۇ ئۇدۇلدىن كېلىپ مېنى سوقۇۋەتتى．动跳，动搏〈转〉④。怀满个了撞我把来过-يۈ〈转〉⑤搏脉 ~ تومۇر / 跳心，动搏脏心 ~ يۈرەك人．倾，喜欢：كۆڭۈل دېگەن بىرەرسگە سوقمىسا بىكار ئىكەن．子法没真谁欢喜不是要-刮，吹(风)⑥。子法没真谁欢喜不是要 شامال ~ 刮风凉〈转〉⑦：سالقىن شامال ~ 刮风凉，取窃，捞，占：باشقىلار-نىڭ ھەققىنى سوقۇۋالماق / 油的人别揩 سومكىنى سوقۇۋېلىپ قاچماق 拿跑取，捞，窃，占：ئوغرىنى قاراقچى سوقۇپتۇ．治，整⑧包提跑拿〈谚〉：ئۇ ئۆزى يالغۇز بىر لىگەن پولۇنى سوقۇۋەتتى．掉喝，掉吃〈转〉⑨。偷小了治整盗强〈谚〉吃自独人个一他．饭抓盘大一掉。

سوقمالماق 墙土筑〈古〉〔动〕

سوقمونيا 脂亚尼没卡司：脂花旋药〈药〉〔静〕

سوقنەپەس 规不，的话流下说，的脸要不〈方〉〔静〕货流下，人的矩下说，矩规不，脸要不〈方〉〔静〕

سوقنىپەسلىك 话流

سوقۇ 臼②碓①〈古〉〔静〕

سوقۇر = قارىغۇ

سوقۇر ئۆچەي 肠盲〈理生〉

سوقۇر ئۆچەي يەللىكى 炎肠盲〈医〉

سوقۇشتۇرماق «سوقۇشماق»的使动态：ئوخۇ ~ 斗 / 鸡 ~ رومكا 杯碰

سوقۇشتۇرۇشماق «سوقۇشتۇرماق»的态同共

سوقۇشتۇرۇلماق «سوقۇشتۇرماق»的态动被

سوقۇشقاق 孩的架打爱 بالا ~：的斗好，的架打爱〔静〕

سوقۇشقاقلىق 子 / خوراز سەمرىمەس．~〈谚〉。肉长不鸡公的斗好：斗好，架打爱〔静〕：ئۇ سوقۇشقاقلىقى بىلەن ھەممىنى بىزار قىلدى．他讨厌人人得弄架打爱为因。

سوقۇشماق ①«سوقماق³»的态同共的：ئىككى ماشىنا سوقۇشۇپ كېتىپتۇ．了撞相车辆两．战作，战交②。~ 战交人敌与 / پىلان بويىچە ~ 架打③战作划计按：ئۇلار سوقۇشۇپ قالدى．了架打们他。

سوقۇلما 的造锻，的制冲〈机〉〔静〕

سوقۇلما دېتال 件锻，件配的制冲

سوقۇلماق «سوقماق³»的态动被的：ماشىنىغا سوقۇلۇپ كەتمەك 上车汽到撞

سوقۇلۇش پارامېترى 量参撞碰〈物〉

سوقۇلۇش چاستوتىسى 率频撞碰〈物〉

سوقۇم 肉干，肉冬〔静〕

سوقۇم قىلماق 畜牲杀宰而用食季冬为

سوقۇما 墩木或头石的垫下底子柱)石柱〈方〉〔静〕(子

سوقۇمۇ 桩马栓(的杈带)〈方〉〔静〕

سوقۇملۇق 的肉冬为宰 ~ ئات：畜牲的肉冬为宰〔静〕马

سوقۇندى 的辱受，的撞被，的推被〔静〕

سوقۇندى بولماق 辱受：撞被，推被

سوقۇنغۇ 的剪可，的了剪〈古〉〔静〕

سوقىچاق 的形圆长〔静〕

سوقىچاق شال 稻籼〈植〉

سوقىچاق گۈرۈچ 米籼

سوقىچى 的犁扶，的犁掌〈农〉〔静〕

سوقىم 尾箭响(制木)〈古〉〔静〕

سوكال 尾秃，巴尾短 قۇيرۇق ~：的秃，的短残〔静〕
笔秃 قەلەم ~ / 巴
鼠尾兔 <动> سوكال چاشقان
سوكسوك[1] 一颠一象一颠一颠一〔静〕 ~：的颠一颠一 ئاتتەك قاتارماق
去跑来跑样一马的颠
سوكسوك[2] 地茬苇芦 <方>〔静〕
سوكنا 衣大子呢，绒呢〔静〕 ~：子呢，绒呢 پەلتو
سوكو ـ سالتاك 身单；文分无身，空空手两〔静〕
سوكۇل 的霉倒该，的咒诅受 <古>〔静〕
سوكۇلداتماق «سوكۇلدىماق» 的态动使的：ئالدىمىزدىن ئېشىكنى سوكۇلدىتىپ دادام چىقىپ كەلدى．颠--颠--驴着骑爸爸．来走面迎地。
سوكۇلداشماق «سوكۇلدىماق» 的态同共的
سوكۇلدىماق 跑小①〔动〕：مەن ئونىمك كەينىدىن خۇشياقمىغاندەك سوكۇلداپ كېتىپ بارىمەن．头后他在跟地意乐不我．
小①跑：ئۇيان ـ بۇيان سوكۇلداپ 忙奔，波奔，走奔②。跑小
跑西奔东 يۇرمەك
سوگوزا 的菜炒，的勺掌〔静〕
سوك 后①〔静〕：头后，后 كۆڭلۈك نېمىنى تارتسا، شۇنىمك سوكۇندىن قالما．跟后②。过错它把别可么什念挂里心你：
鞋拉跋 跟后脚 / كەشنىمك سوكىنى دەسسىمەك پۇتنىمك سوكى
门肛 <生>③
漏肛 <医> سوك ئاقمىسى
腺门肛 <理生> سوك بېزى
肛脱 <医> سوك چىقىش
سوكىغا كىرمەك = ئارقىسىغا كىرمەك
سوكباغ 弦(的子弓花棉)〔静〕
سوكداش 紧 باغلار ~：的着挨紧，的着对背相互〔静〕
园果的着挨
سوكداشتۇرماق 态动使的 «سوكداشماق»
سوكداشماق 随跟，头后在跟〔动〕：مەن ئۇلارغا سوكداشىپ كېتىپ قالما يەنە！掉走头后们他在跟别可你！。
سوكدىماق 跺，踩跟后脚用 <方>〔动〕
سوكرامماق 误耽，误延，延拖 <古>〔动〕
سوكره 来后，后以，后随，着接 <古>〔静〕
سوكسار 鼠灰，鼠松 <方，动>〔静〕
سوكسارىماق 蹲 <方>〔动〕
سوكسوك 者肛脱〔静〕
سوكسىز 的跟后无〔静〕：ئۇ ~ كەشنى سۆرەپ چىقىپ كەلدى．来出了走鞋的跟后无着拖他。

سوكۇغاق 坏踩被跟后 كەش ~：的坏踩被跟后〔静〕
鞋的
سول[1] 溜，趟，行(的出开时子麦割) <农>〔静〕
سول ئالماق 溜—出开：ئۇ بىر يولى ئىككى سول ئېلىپ ماڭدى．溜两了出开趟一他。
سول تارتماق = سول ئالماق
سول[2] 左，面左 تەرەپ ~ / 手左 قول ~：左〔静〕
边 / سولغا بۇرۇلماق 转向左 / سولغا بۇرۇل！向左转(口)！
سولغا توغرىلان！齐看左向！(令口)！
سول قانات 翼左
سول قول ۋەزىر 相丞左
سول ئوكتور 量矢左 <物>
سولاتماق 态动使的 «سولىماق»
سولاش 发 <转>②卜萝胡蔫 سەۋزە ~：的蔫①〔静〕
子孩蔫 بالا ~：的神精起不打，的蔫
سولاشتۇرماق 态动使的 «سولاشماق[2]»
سولاشماق[1] 态同共的 «سولىماق»
سولاشماق[2] 谢凋，零凋，萎枯①〔动〕：يوپۇرماقلار سولىشىپ كەتتى．了萎枯子叶．
雕萎，采打精无 <转>②。
懈松，唐颓，蔫发，振不：ئۇ ئىشخانىدىن سولاشقان ھالدا چىقىپ كەتتى．了去出走室公办从地采打精无他。
病兰荷 <牧> سولىشىش كېسىلى
سولاق 牢监，房牢〔静〕
禁拘，闭禁，禁监，押羁 سولاقتا ئالماق
سولاقخانا 室闭禁，所守看 <法>〔静〕
سولاقلىق 的住锁①〔静〕：ئىشىك ~：的押在②住锁门
犯押在 جىنايەتچى ~
سولامچى 者条皮拉〔静〕
سولامچىلىق 当勾的条皮拉〔静〕
سولامچىلىق قىلماق 条皮拉
سولامۇق 子撇左 <古>〔静〕
سولانماق 态动被的 «سولىماق» ②态复自的 «سولىماق» ①
سولتەك 的缺残，的尾短，的巴尾秃①〔静〕 ~：خوراز چاپان ~ / 鸡公巴尾秃
蠢 <骂，转>②袢袷的短太
子小，鬼穷，货
سولچى[1] 人的地子麦割配分〔静〕
سولچى[2] 派左〔静〕
سولچىل 的倾左〔静〕
سولچىل ئاغمىچىلىق 义主会机倾左
سولچىل ئەقىدىچىلىك 义主理学倾左 <哲>

سولچىللىق 倾左〔静〕
سولخاي 子撇左个是他。子撇左〔静〕：ئۇ ~ ئىكەن。
سولداش 者麦割排并〔静〕
سولغۇن 憔，的神无 <转>②的零凋，的萎枯①〔静〕 容面的悴憔 چىراي ~ / 睛眼的神无 كۆز ~ ：的悴
سولغۇنلاشماق 神精有没得变，悴憔变〔动〕
سولغۇنلۇق 采打精无，振不靡萎〔静〕：ئۇلارنىڭ چىرايىدىن ~ ، كۆزلىرىدىن دەرد ـ ئەلەم چىقىپ تۇراتتى。出现们他的采打精无，子样的苦痛出显里睛眼。情神的
سولماق 萎枯〔动〕
سولۇشۇشچان 的萎枯零凋易〔静〕
سولۇشۇشچانلىق 性萎枯零凋〔静〕
سولۇن 斡达带一城塔疆新，称旧族克温鄂)伦索〔静〕 (称旧人尔
سولىتىشماق 态同共的«سولاتماق»
سولىتىلماق 态动被的«سولاتماق»
سولىدول 脂滑润，油黄 <石>〔静〕
سولىماق 锁①〔动〕：ئىشكىنى ~ 锁 押关，关②门 قوينى قوتانغا ~ 把羊关进圈里 / قوشنى قەپەسكە ~ 把鸟关进笼子 / جىنايەتچىنى تۈرمىگە ~ 把人犯关进牢里
سولياۋ 塑〔静〕料
سولياۋ پالاس 塑板地
سولياۋ خالتا 塑料袋
سولياۋ يوپۇق 塑薄膜
سوم 见下
سوم بېلىقى <动> 鲶鱼
سومەن[1] 炒 <食>〔静〕面
سومەن[2] 平太 <方>〔静〕间
سومكا 书，包提，包提手〔静〕包
سوملىماق 团，团成捏②样一小大成刨，边刨①〔动〕 块成
سومما 〔静〕金额
سومون 尾长即，然猓，禺 <古，动>〔静〕猿
سونا <古，动>〔静〕鹕鹕
سوناتا 鸣奏 <艺>〔静〕曲
سونار 声 <物>〔静〕纳
سونجاق 后脚 <方>〔静〕跟
سونو 陌，跻蹊，的怪古，的怪奇 <方>〔静〕生
سونسورقىماق 感，异惊到感，奇惊到感 <方>〔动〕到 怪奇到感，讶惊到感，异诧

سونۇر 明黎 <方>〔静〕
سونۇن 西东鲜新 <方>〔静〕
سونېت 诗行四十 <文>〔静〕
سوۋغا 〔静〕礼厚 ~ يۈز كۆرۈ- ：品赠，品礼，物礼 كاتتا
شۇش سوۋغىسى 礼面见
سوۋغا ئالماق 物礼受收
سوۋغا بەرمەك 礼送
سوۋغا قوبۇل قىلماق = سوۋغا ئالماق
سوۋغا قىلماق 赠馈，礼送
سوۋغات = سوۋغا
سوۋغاتلىق = سوۋغىلىق
سوۋغا ـ سالام 品礼，赠馈，物礼〔静〕
سوۋغا ـ سالامسىز 赠馈无，物礼无〔静〕
سوۋغىلىق 物礼，品礼〔静〕
سوۋۇنقۇ 感情坏败，的冷使〔静〕：ياخشى گەپ ئىستىنقۇ ، يامان گەپ ~ 。寒心人让语恶，暖心人令话好 <谚>
سوۋۇنقۇچ 器冷致，器却冷〔静〕
سوۋۇتماق «سوۋۇماق»的态动使的：چاينى سوۋۇتۇپ ئىچمەك 把喝了凉放茶
سوۋۇتۇش خۇرۇچى 剂凝冷，剂却冷 <化>
سوۋۇتۇش ئۈسكۈنىسى 冷制，备设气冷 <机> 备设
سوۋۇتۇشماق «سوۋۇتماق»的态同共
سوۋۇتۇق 乏，乏疲〔静〕
سوۋۇتۇلماق «سوۋۇتماق»的态动被的：سوۋۇتۇلغان قاينام سۇ 水开凉
سوۋۇشغان 蛔由)②虫绦，虫蛔 <动>① <古>〔静〕 病疸黄(的起引虫绦，虫
سوۋۇشماق «سوۋۇماق»的态同共
سوۋۇق 穴洞工人〔静〕
سوۋۇماق 凉饭。ئاماق سوۋۇپ قالدى。冷变，凉变①〔动〕：了凉。 ھاۋا بارغانسېرى سوۋۇدى。了凉越来越气天。②
كەتتى。ئوقۇشتىن ~ ئۈنىڭدىن كۆڭلۈم سوۋۇپ <转>：心灰，心寒，心灰习学对 ~ 。了心寒他对我
سوۋېت 〔静〕埃维苏
سوۋېت رايونى 区苏
سويا 新(的草蒲或苇芦)〔静〕芽
سويا پۇرچاق 豆毛 <植>
سويام 离距的开张指食和指母 <方>〔静〕
سويدۇرماق «سويماق»的态动使的：ئۇ قوينى سويدۇردى。让他

。了宰羊把

سويدۇرۇشماق «سويدۇرماق» 的共同态

سويدۇرۇلماق «سويدۇرماق» 的被动态

سويسۇك 〔静〕（二代杂种母牛与黄公牛或牛公牛）<动> 杂交三代牛种（的新生配交牛牦牛

سويلا 〔静〕（的枝杈有没）枝棍，子条柳

سويلىماق 〔动〕扭，搭扭；曲弯，搭扭：يىلاندەك ～ 象一蛇样

搭扭

سويما 〔静〕①瓜小，瓜甜生，瓜甜小，子蛋瓜甜：～ چۇشمەك 结小瓜②<转>毛孩子

سويما قوك <成> 毛孩子，儿小口黄：بۇ قۇرۇلۇشقا چوك ئىنژېنېرلار كېرەك ، ئۇنىڭدەك سويما قوڭلار نېمە قىلالايتى . 这工件程师大要需程工的样儿小口黄

么什干能。

سويماق 〔动〕①宰，杀：قوي ～ 羊宰 / قۇشقاچ بولسىمۇ قاسساپ سويسۇن . 杀户屠叫得也雀麻<谚>，揭②。来下揭纸的贴把 ～ چاپلانغان قەغەزنى 削，剥：تېرى ～ 皮剥 / ئالما پوستىنى 果苹削<转>③精通：گىتار دەمسىز ، تانسا دەمسىز ، سويۇۋېتمىز دەڭا . 问你都全们我，好也舞际交问，好也他吉。通精

سويمىچاق 〔静〕瓜甜小，子蛋瓜甜

سويۇشماق «سويماق» 的共同态

سويۇقلۇق 〔静〕的好剥：～ تۇخۇم 蛋鸡的好剥

سويۇلماق «سويماق» 的被动态

سويۇم 〔静〕的宰屠供，的用肉

سويۇم مال 畜用肉

سويۇنساۋۇنچى 〔静〕押抵，当典 <古>

سۇ (سۇيۇم ، سۇيۇك ، سۇيى) ①〔静〕水：ئېقىن ～ 流，水活：تاتلىق ～ 水甜，水淡：توختام ～ 水积，水死 / شورلۇق ～ 水咸 / ئاچچىق ～ 水苦 / كەلگۈچە توغان سال . <谚>“防于未然”同喻：坝筑前之到水。～ كەلتۈرگەن خار ، كوزا سۇندۇرغان ئەزىز . <谚>“打破了的罐子，水神的受气”同喻：湖，渠，河②：سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالما . “流泪不见棺材不”同喻：靴脱别边河到不<谚>。سۇنىڭ بېشى لاي بولسا ، ئايىغىمۇ لاي بولىدۇ . “歪梁下，正不梁上”同喻：浑游下清不头源<谚>。③汤，汁：ئاش سۇيى 面汤 / ئانار سۇيى 石榴汁

سۇ ئاپىتى 灾水

سۇ ئاچماق 水放，水引

سۇ ئاستى كېمىسى <交> 艇水潜

سۇ ئامبىرى <水> 库水

سۇ ئايرۇپلانى <交> 机飞上水

سۇ باسما <印> 印水

سۇ باشلىماق = سۇ ئاچماق

سۇ بايلىقى <水> 源资水

سۇ بويياق ～ رەسىم：彩水画彩水

سۇ بويىغا ئاپىرىپ سۇغارماي كەلمەك <成> 领“至不实而惠口”同喻：水口一喝让不而边河到

سۇ بۆلجۇرگىنى <植> 梅杨水

سۇ بۆلگۈچ <地> 岭水分

سۇ بۇرگىسى <动> 蚤水

سۇ بېسىمى <水> 压水

سۇ بىلەن داۋالاش <医> 疗水

سۇ پرېسى 机压液 <水>

سۇ پومپىسى 机水抽，泵水 <机>

سۇ پىتى <动> 虱水

سۇ پىيىزى = پىيىزەك

سۇ تازىلىغۇچ 器水净 <水>

سۇ تاشپاقىسى 鱼甲，八王，鳖 <动>

سۇ تەقسىملىگۈچ 器水配 <石>

سۇ تەۋەلىكى 域水，水领

سۇ ترانسپورتى 业运航

سۇ توپ 球水 <体>

سۇ توخۇسى 雉水 <动>

سۇ تۇربىنىسى 机轮水 <机>

سۇ تۇرمىسى 牢水

سۇ تۇگمىنى 磨水

سۇ جانلىقلىرى 物生水

سۇ جۇغراپىيىسى 学理地文水 <水>

سۇ چاچقۇ 器水洒

سۇ چاشقىنى <动> 鼠老水

سۇ چاقىقى <植> 针棘水

سۇ چانىسى <体> 板水滑，橇水

سۇ چېچەك <医> 痘水

سۇ چىغرىقى 车水 <机>

سۇدا پارچىلىنىش <化> 解水

سۇدەك بىلمەك <成> 熟烂瓜滚，通精，熟纯

سۇ رايى 文水 <水>

سۇ رەيھىنى <植> 子露甘

سۇ سائىتى 表水 <水>

سۇ سوقىسى 碓水
سۇ سۇڭگىسى 淞水 <气>
سۇ سېلىندىرى 套水 <冶>
سۇ سىستېمىسى 系水 <水>
سۇ سىغىمچانلىقى 量水蓄 <水>
سۇغا ئاقماق 费白，流东诸付 <成>
سۇغا ئالماق 尸洗
سۇغا چۈشكەن مۇشۇكتەك 鸡汤落个象 <成>
سۇغا چىلاشماق 汤泡 <成>②水泡，水浸① ，了吹
سۇغا سەكرەش 水跳 <体>
سۇغا مايىللىق 水亲，性水亲 <化>
سۇ غولكۆكى 白茭 <植>
سۇ قاتلىمى 层水 <水>
سۇ قاتنىشى 运水 <交>
سۇ قارىغىيى 松水 <植>
سۇ قامچىئوتى 蓼水 <植>
سۇ قوڭغۇزى 虱龙 <动>
سۇ قۇرۇلۇشى 程工利水
سۇ قۇشقىچى 鸟河 <动>
سۇ قۇيۇنى 风卷龙水 <气>
سۇ قىلماق 钱卖，卖变 <成>：钱卖，卖变 <成>：قويلارنى بازاردا سۇ قىلىپ بولماق 钱成卖羊把，卖变上场市在羊把
سۇ كالىسى 牛水 <动>
سۇ كۆتۈرمەك 泡水起
سۇ كۆرسەتكۈچ 表位水 <水>
سۇ كۈچى 力水 <水>：～ بىلەن تۇك چىقىرىش 水电发力
سۇ گازى 气煤水
سۇ لەيلىسى 茨 <植>
سۇ مەھسۇلاتى 品产水
سۇ مۇخى 角八水 <植>
سۇ مۇنارىسى 塔水
سۇ مىگىيايرىقى 藻尾狐 <植>
سۇ مىنالېسى 雷水 <军>
سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالماق 先边河到不 <成>
急过之操，靴脱
سۇنى لېيىتىلىپ بېلىق تۇتماق 鱼摸水浑 <成>
سۇ ھەققى 费水 <农，经>
سۇ ئورنى 位水 <水>

سۇ ئوقياسى 姑慈 <植>
سۇ ئۇرۇلغان گۆش 肉水注
سۇ ئۇتمەس قاتلام 层水隔 <地>
سۇ ئۇزمەك 泳游：سۇ ئۈزۈش كۆلى 池泳游 / سۇ ئۈزۈش كىيىمى 衣泳游 / سۇ ئۈزۈش يولىنىڭ پاسىل سىزىقى 线志标道泳
سۇ ئۈزۈمى 栗醋 <植>
سۇ ئۈستى ئايرودرومى 场机上水 <交>
سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电水 <水>
سۇ ئېنېرگىيىسى 能水 <水>
سۇ ئېيىقتاپىنى 藻花梅 <植>
سۇ ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经利水
سۇ ئىگىلىكى 营经利水，济经利水 <水>
سۇ يارغۇنچىقى 碾水
سۇ يېقىلىماق 巡，水巡(时水浇地田给) <水>
情水视
سۇ ياڭقى 角菱 <植>
سۇ يالاپ كەتمەك 蚀水 <地>
سۇ يالپۇزى 荬苦水 <植>
سۇ يولى 道航，路水，道水 <水，交>
سۇ يۇقتۇرماسلىق 推一，净二干一得推 <成>
五二六
سۇ يۈزى 面平水，准水 <地>
سۇ يۈسۈنى 藻水 <植>
سۇ يېشىلكۆكى 芹水 <植>
سۇ يىلانلىرى ئائىلىسى 科蛇游 <动>
سۇ يىلىنى 蛇水，蛇游 <动>
سۇيىنى ياندۇرماق 火退，火淬
سۇيى ياراشماق 土水服
سۇبتروپىك 的带热亚，带热亚 <地>〔静〕
سۇبتروپىك بەلۋاغ 带热亚 <地>
سۇبتروپىك كىلىمات 候气带热亚 <气，地>
سۇبستانسىيە 体实〔静〕
سۇبستانسىيە قانۇنى 法体实 <法>
سۇبستانسىيە نەزەرىيىسى 论体本
سۇبلىمات 物华升 <化，物>〔静〕
سۇبلىماتسىيە 用作华升，华升 <化，物>〔静〕
سۇبلىماتسىيلەنمەك 华升 <化，物>〔动〕
سۇبهاناللا 谢感，主真美赞”为意原)拉纳哈布苏〔叹〕
(叹惊的事之生发该不或利吉不对于用现，“主真

سۈبۈزغان 场坟，地墓(的林斯穆非) <古>〔静〕
سۈبى 碓 <古>〔静〕
سۈبىماق 长伸使，长延使 <古>〔动〕
سۈبىيەكت 体主 <哲>〔静〕
سۈبىيەكتىپ 观主 <哲>〔静〕
سۈبىيەكتىپ پائالىيەتچانلىق 性动能观主 <哲>
سۈبىيەكتىپ تۇيغۇ 觉感的观主 <哲>
سۈبىيەكتىپ دۇنيا 界世观主 <哲>
سۈبىيەكتىپ دىئالېكتىكا 法证辩观主 <哲>
سۈبىيەكتىپ لوگىكا 辑逻观主 <逻>
سۈبىيەكتىپ ئىدېئالىزم 义主心唯观主 <哲>
سۈبىيەكتىپچى 者义主观主 <哲>〔静〕
سۈبىيەكتىپچىلىق 义主观主 <哲>〔静〕
سۈبىيەكتىپلىق 性观主 <文>〔静〕
سۈبىيەكتىۋىزم = سۈبىيەكتىپچىلىق
سۈپا 台；座底②炕凉，台土，榻土①〔静〕 ھەيكەل سۈپىسى 座底像塑 / ۋاگزال سۈپىسى 台站 ، قۇدۇق سۈپىسى 台井
سۈپرا 下见〔静〕 ئېتى ئۇلۇغ ، سۈپرىسى قۇرۇق . 子单面(子单布麻的用面擀)；荡荡空单面，皇而堂名声 <谚>；"名其有徒；副难实其下之名盛"同喻。
سۈپىر 下见
سۈپىر فوسفات 盐酸磷过 <化>
سۈپىر گېپىرودىن 差外超 <物>
سۈپىر گېپىرودىنلىق 机收接差外超 <غۇج> 的差外超：～ رادىئو قوبۇللىغۇچ
سۈپىلىق 有〔静〕 ، 的台土有，的榻土有：～ ، باراڭلىق ھويلا 子院的架棚和榻土有
سۈپىلىق ئاپتوموبىل 车台平 <交>
سۈترا 三籍典教佛)经罗多修，经缆怛素 <宗>〔静〕 (分部"藏经"的一之藏
سۈچ 散松，钝迟②钝① <古>〔静〕
سۈچەك 壳余茧蚕〔静〕
سۈچى 人水卖②人水浇① <水>〔静〕
سۈچىلىق 利水②业水卖，业水运① <水>〔静〕：～ كەسپى 业专利水
سۈچىلىق قىلماق 作工利水干，利水搞
سۈخار (سۈخارى) 干包面〔静〕
سۈخەن 说演，语话，话〔静〕：كەم ～ شېرىن 人的语蜜言甜

سۈخەنچى 者舌口弄搬，者话闲传①〔静〕 ئىغىنچىلىق سۈخەنچىنىڭ سۆزى . كۆزى ياماق ، 挑，凶眼的丐乞 <谚>
客食②。凶话的者拨
سۈخەنچىلىك 四窝三调，舌口弄搬，话闲传〔静〕
سۈخەنچىلىك قىلماق 四窝三调，话闲传 <成>
سۇدان 水(的鸟喂)②壶军行，壶水(式携便)①〔静〕 罐
سۇر 铁口灰 چويۇن ～ / 马灰 ئات ～ :的色灰〔静〕
سۇر تۇرنا 鹤灰 <动>
سۇر تۇمان 雾灰 <气>
سۇر چىل 鹇山灰 <动>
سۇر چىۋىن 蝇麻 <动>
سۇر قاقىرا 鹭苍 <动>
سۇر قىرغاۋۇل 鸡马蓝 <动>
سۇر لەيلەك 鹳灰 <动>
سۇر ھەيران 燕雨尾针喉灰 <动>
سۇردىماق 念怀，念思，念想 <方>〔动〕
سۇرغۇچ 漆火红 ～ قىزىل / 印漆火 تامغا ～ :漆火〔静〕
سۇرقۇچ 漆生，液胶之树漆 <古>〔静〕
سۇرقى 的瘦消，的弱瘦，的瘦 <方>〔静〕
سۇرقىرىماق 瘦消，瘦变 <方>〔动〕
سۇرمۇق 黎滨 <植>〔静〕
سۇرۇپ 布土白漂〔静〕
سۇرۇخ 色印，泥印〔静〕
سۇرۇخدان 盒色印，台印〔静〕
سۇرىشماق 孔面起板，脸下沉 <古>〔动〕
سۇزاپ 香芸 <药，植>〔静〕
سۇزاپ ئائىلىسى 属香芸 <植>
سۇزاپ توقىچىقى 片甫阿孜苏 <药>
سۇزماق[1] 饭盛 <方>〔动〕
سۇزماق[2] 啐，吐 <古>〔动〕
سۇزۇق 水口，沫唾，液唾 <古>〔静〕
سۇزۇلۇش 节情 <文>〔静〕
سۇزۇلۇلىق 的节情 <文>〔静〕
سۇس 微②红浅 قىزىل ～ :的淡，的浅(色颜)①〔静〕 ئاۋاز ～ / 亮微 يورۇق ～ :的弱迟③音声的弱微 ھەرىكىتى ～ / 缓迟动行 ئىشلەش ～ :腾腾慢，慢缓，缓 چاينى ～ :淡(道味)④活干地腾腾慢 دەملىمەك 茶薄淡情交 ئالاقە ～ :薄淡，薄⑤淡很得沏
سۇس بازار 市淡 <经>

سۇس تۇمان 雾薄，雾轻 <气>
سۇس تۇتەك 霾轻 <气>
سۇس قارىماق 视忽，视轻
سۇس يامغۇر 雨微 <气>
سۇسپېنزىيە 液浊悬，浮悬 <化>〔静〕
سۇسپېنزىيە ھالىتى 态浮悬 <化>
سۇسپېنزىيە ئېففېكتى 应效液悬 <化>
سۇسپېنزىيىلىك 的浮悬 <化>〔静〕
سۇسپېنزىيىلىك جىسىم 体浮悬 <化>
سۇسپېنزىيىلىك ماددا 物浮悬 <化>
سۇسغاق 瓢，勺 <古>〔静〕
سۇسلاشتۇرماق «سۇسلاشماق»的态动使的：كەيپىياتنى ～ 使落低绪情
سۇسلاشتۇرۇشماق «سۇسلاشتۇرماق»态同共的
سۇسلاشتۇرۇلماق «سۇسلاشتۇرماق»态动被的
سۇسلاشماق 塌疲，散懒，慢缓，缓迟，懈松①〔动〕：ئەمگەكتە ～ 懈松动劳 / سۈرئەت ～ 慢缓度速 / خىزمەتتە ～ 弱渐，淡变，弱变②散懒作工 / ئەپس ～ 变吸呼 / بوياق ～ 弱 / ئاۋاز ～ 淡变色颜 ～ 弱渐音声
سۇسلۇق 腾腾慢，慢缓，缓迟②淡，浅①〔静〕
سۇسلۇق قىلماق 怠懈，散懒，散涣，塌疲
سۇسلىماق = سۇسلاشماق
سۇسماق 撞碰，撞，碰 <古>〔动〕
سۇسىراتماق «سۇسىرىماق»态动使的
سۇسىراشماق «سۇسىرىماق»态同共的
سۇسىرىماق 水缺〔动〕：زىرائەتلەر سۇسىراپ كېتىپتۇ．稼庄。了水缺。
سۇسىز 的水没〔静〕
سۇسىزلاندۇرغۇچ 器水脱 <化>〔静〕
سۇسىزلاندۇرغۇچى 的水脱〔静〕
سۇسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ 剂水脱 <化>
سۇسىزلاندۇرغۇچى رېئاكتىپ = سۇسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ
سۇسىزلاندۇرغۇچى رېئاكسىيە 应反水脱 <化>
سۇسىزلاندۇرماق «سۇسىزلانماق»的态动使：كىرئالغۇدا كىرنى سۇسىزلاندۇرغان ۋاقىت ئانچە ئۇزۇن بولۇپ كەتمەسلىكى كېرەك．洗衣机给衣服脱水时间宜太长。
سۇسىزلاندۇرۇش رېئاكسىيىسى 应反水失 <地>
سۇسىزلاندۇرۇشماق «سۇسىزلاندۇرماق»态同共的
سۇسىزلاندۇرۇلماق «سۇسىزلاندۇرماق»态动被的
سۇسىزلانماق 水去，水脱 <化>〔动〕
سۇسىزلىق 式形词名的«سۇسىز»
سۇغارتماق «سۇغارماق»态动使的
سۇغارماق 灌，灌浇，浇①〔动〕：يەر ～ 地浇 / گۈل ～ 饮②花浇：ئات ～ 马饮 / ئىشى يوق ئىت سۇغىرار．找事没人的闲好手游谓意）狗饮去人的事没 <谚>：输灌 <转>④火淬头斧给 ～ پالتا：火淬③。（事想思的确正输灌年青给 ～ ياشلارنى توغرا ئىدىيە بىلەن
سۇغىرىش بېجى 税溉灌 <经>
سۇغىرىش تۈزۈمى 度制溉灌 <水>
سۇغىرىش رايونى 区灌 <水>
سۇغىرىش سىستېمىسى 统系溉灌 <水>
سۇغان 子套（的等鸭野捕面水在放）〔静〕
سۇغدىچ 轮间友亲在季冬）会宴舞歌列系 <古>〔静〕（动活乐娱的办举流
سۇغۇر 鼠拨土，獭旱 <动>〔静〕
سۇغۇرتا 保动劳 ئەمگەك سۇغۇرتىسى：险保 <经>〔静〕保劳，险
سۇغۇرتا بازىرى 场市险保 <经>
سۇغۇرتا بانكىسى 行银险保
سۇغۇرتا پسىخىكىسى 理心险保 <经>
سۇغۇرتا تالونى 单险保
سۇغۇرتا سوممىسى 金险保
سۇغۇرتا شىركىتى 司公险保
سۇغۇرتا فوندى 金基险保
سۇغۇرتا كەسپى 务业险保
سۇغۇرتا ھەققى 费保 <经>
سۇغۇرتا ھوقۇقى 益权险保
سۇغۇرتاشۇناس 家学险保〔静〕
سۇغۇرتاشۇناسلىق 学险保 <经>〔静〕
سۇغۇرتما 屉抽，锁拉 <方>〔静〕
سۇغۇرتماق «سۇغۇرماق»态动使的
سۇغۇرتچى 人险保〔静〕
سۇغۇرتچىلىق 业险保〔静〕
سۇغۇرتلانماق «سۇغۇرتلىماق»态动被的
سۇغۇرتلىغۇچى 人险保 <经>〔静〕
سۇغۇرتلىق 的险保〔静〕；سۇغۇرتلىق تۆلەم 偿赔险保
سۇغۇرتلىماق 保承 <经>〔动〕
سۇغۇرگۇل 菊岩 <植>〔静〕

سۇغۇرماق 〔动〕 抽出，出拔：قىلىچنى سۇغۇروپ ئالماق 刀拔

سۇغۇرۇشماق «سۇغۇرماق»的态同共的

سۇغۇرۇلما 〔静〕 抽身的 券债身抽 <经>

سۇغۇرۇلماق ① «سۇغۇرماق»的态动被的 ②«سۇغۇرماق»的态复自：ئۇ ئادەملەر توپىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقتى．他从人群中出来了。

سۇغۇل 〔静〕 蕨足肿 <植>

سۇغىرىشماق «سۇغارماق»的态同共的

سۇغىرىلماق «سۇغارماق»的态动被的：بۇغداي سۇغىرىلدى．鲜用了过浇子麦。 ساپ قان بىلەن سۇغىرىلغان دوستلۇق 谊友的成凝血

سۇق 〔静〕 绳毛扁，子带线毛 <古>

سۇفلىر 〔静〕 者词台提 <艺>

سۇفلىرلىق 〔静〕 词台提 <艺>

سۇفلىرلىق قىلماق 作工词台提做，词台提

سۇقتۇرماق «سۇقماق»的态动使的

سۇقرۇ 〔静〕 闯，闯硬，撞冲，撞 <方>

سۇقسۇر 〔静〕 鸳鸯 <方，动>

سۇقلاتماق 〔动〕 胃开，激刺 <古>

سۇقماق[1] 〔动〕 藏 <方>

سۇقماق[2] 〔静〕 入进使 <古>

سۇقۇنماق «سۇقماق»的态复自：پارتىيە ئىچىگە سۇقۇنۇپ كىرۋالماق 混党入 / ئۇ قوناقلىقنىڭ ئىچىگە سۇقۇندى．他藏到了地米玉。

سۇقۇنۇشماق «سۇقۇنماق»的态同共的

سۇقلاتماق 〔静〕 战挑②求贪，恋迷，好喜① <古>

سۇقسىەت 〔静〕 嘴偷②的事多，的事闲管爱① <方>

سۇكان 〔静〕 的脚碍手碍，的 芹毒 <植>

سۇكرالفات 〔静〕 宁溃胃，铝糖硫 <药>

سۇكىزەك 〔静〕 特得显子肚妇孕多水羊因）胎胞双假（大别

سۇك[1] 〔静〕 寸

سۇك[2] 〔静〕 宋

سۇك سۇلالىسى 朝宋

سۇڭپىياز 〔静〕 葱，葱大 <植>

سۇڭلۇق 〔静〕 子板的宽寸的：بەش ~ تاختاي 五寸

سۇلاتماق «سۇلىماق»的态动使的

سۇلاشماق[1] «سۇلىماق»的态同共的

سۇلاشماق[2] 水沾，湿润 〔动〕

سۇلاق 窿窟冰（的凿而水汲为） <方>〔静〕

سۇلالە ~ / 代唐，朝唐 تاڭ سۇلالىسى：代朝，朝 〔静〕 ئالماشماق 代换朝改

سۇلانماق «سۇلىماق»的态动被的

سۇلايمان 〔静〕 传中《经兰古》）曼赖素，曼莱苏 <宗>（“门罗所”称《书全约旧》，一之者使拉安的说）

سۇلايمان قالپىقى 帽身隐

سۇلتان 〔静〕 ：（主君的家国兰斯伊些某）丹苏 ئۆزگە يۇرتتا ~ بولغۇچە ، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول . <谚> 宁能 ~ ھەرگە ، ئۆزىنى سورىمىغان ئۆتۈككە ئۇلتاڭ . <谚> 。殃遭者己自好管能不，王称者己自好管 ：的丹苏③治统的丹苏②位之丹苏①

سۇلتان تەخت ~ 座宝的丹苏

سۇلتايماق 〔动〕 气丧头垂，气泄，馁气：قولغا چۈشكەن ئوغرىدەك سۇلتىيىپ قالماق 气丧头垂样一贼的到抓被象

سۇلتىيىشماق «سۇلتايماق»的态同共的

سۇلفات 盐酸硫 <化>〔静〕

سۇلفات قەغەز 纸酸硫

سۇلفات كىسلاتاسى 酸硫 <化>

سۇلفاتازا 酶酯酸硫 <化>〔静〕

سۇلفاتىئازول 唑噻胺磺 <药>〔静〕

سۇلفادىئازىن 啶嘧胺磺 <药>〔静〕

سۇلفانىلامىد 胺酰磺，胺磺 <药>〔静〕

سۇلفانىلامىدىن 胺磺 <药>〔静〕

سۇلفونال 那佛索 <药>〔静〕

سۇلفىد 物化硫 <化>〔静〕

سۇلفىدىن 啶吡胺磺 <药>〔静〕

سۇلۇ （سۇلۇيۇم ، سۇلۇيۇك ، سۇلۇسى） 麦燕 <植>〔静〕

سۇلۇ يارمىسى 片麦燕②粥仁麦燕①

سۇلۇق 〔静〕 水的，的水，的多水，的水有①：~ ئېتىز / 田 جىلغا ~ تېپىز 的汁多②涧山的浅水：~ ئەشپۈت 梨香的汁多

سۇلۇق قاپارتما 疱水 <医>

سۇلۇق قاتلام 层水含 <地>

سۇلۇق ئېرىتكۈچ 剂溶水含 <化>

سۇلۇق ئىششىق 肿水 <医>

سۇلۇلۇق 〔静〕 地麦燕

سۈلىما 汞升，汞化氯 <化>〔静〕

سۈلىماق 蘸上馕往 ～ نانغا：水蘸，湿润①〔动〕 水呷，水喝②水泼上泥往 ～ / 水 لاينى

سۈماق[1] 实木肤盐，果树漆鞣 <植>〔静〕

سۈماق[2] 送，递 <古>〔动〕

سۈمال 袋麻，袋口 <方>〔静〕

سۈمانتىسى 饺水 <方，食>〔静〕

سۈماي = سۈياغ

سۈمەن 莉茉 <植>〔静〕

سۈمبات (سۈمباتى) 态体，格体〔静〕

سۈمباتىلىق 的美优态体，的称匀格体〔静〕：～ يېگىت 人女的美优态体 ئايال ～ / 子伙小的称匀格体

سۈمبۈل 长 <转>②草酱败，草缬 <植>①〔静〕 (发头容形)的黑而

سۈمبۈل چاچ 发秀

سۈمۇ 扑相 <体>〔静〕

سۈمۇ چېلىشىش 扑相 <体>

سۈمۈرغ 鹏，凰凤 <动>〔静〕

سۈمۈرغ دەرىخى 木凰凤 <植>

سۈمۈرغ كېپىنەك 蝶凰 <动>

سۈمۈرغقۇيرۇق 蕨尾凤 <植>〔静〕

سۈمۈق = زەمچە

سۈن 的形条 <古>〔静〕

سۈناي 呐唢吹 چالماق ～：呐唢 <艺>〔静〕 سۈنايغا نەدە؟ 事小上得顾还哪，上不顾事大 <谚>？

سۈنايچى 者呐唢吹 <艺>〔静〕

سۈنايلانماق 着躺地挺挺直 سۈنايلىنىپ ياتماق 挺挺直，腿膊胳展伸〔动〕：

سۈنايلىنىشماق 态同共的 «سۈنايلانماق»

سۈنبۈله 暑处，座女室 <天>〔静〕

سۈنتاختا 坏弄，烂弄 قىلماق ～：的烂，的废〔静〕

سۈندۈرغۇچ 镜射折〔静〕

سۈندۈرما 的化约〔静〕

سۈندۈرما ماسسا 量质化约 <物>

سۈندۈرماق ① «سۈنماق[1]» 态动使的：شاخنى ～ 树断折 چىنە / 枝 قولىنى / 碗破打 ～ دۈشمەننىڭ / 折弄手把 ③钱折 ～ پۈلغا：折，合折②风威人敌灭 ～ ھەيۋىسىنى 贬众当别你．ئۆزىنى كىشىلەر ئارىسىدا سۈندۈرماڭ：低贬 手解 ～ تەرەت：(手解)解④。他低

سۈندۈرۈش يۈزى 面射折

سۈندۈرۈشچان 射折〔静〕

سۈندۈرۈشچانلىق 性射折 <物>〔静〕

سۈندۈرۈشماق 态同共的 «سۈندۈرماق»

سۈندۈرۈلماق 态动被的 «سۈندۈرماق»

سۈندۈرى 海大，海 <古>〔静〕

سۈندىلاچ 雀头石 <古>〔静〕

سۈنغۇزماق 态动使的 «سۈنماق[2]»

سۈنماق[1] 断①〔动〕：碎，破，折，断．ياغاچ سۈندى 木头断了。چىنە سۈندى．了碎璃玻 ئەينەك سۈندى．了破碗。قول سۈنسا يەڭ ئىچىدە ، باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە．了破子镜 里子帽往了破袋脑，藏里子袖往了折膊胳 <谚>；سۈنغان：射折 <物>②。“扬外可不丑家”同喻；藏 落破 سۈنغان بايۇەچچە：产破，落破 <转>③线射折 户落破 سۈنغان ئائىلە 弟子/

سۈنۈش بۈلۈڭى 角射折 <物>

سۈنۈش قانۇنى 律定射折 <物>

سۈنۈش نىسبىتى 率射折 <物>

سۈنۈش يۈزى 面射折

سۈنماق[2] 伸①〔动〕：يارەم قىلىنى ～ 之助援出伸 ئىككى پۇت سۇن．يوتقانغا بېقىپ 喻；腿伸子被看 <谚>；手 / ئالاقە ～ 交提，交递，报呈，递呈，递②。“为而力量”同：交提，交递，报呈，递呈，递 / ئىشلەپچىقىرىش پەرز / 子状递 ～ 函公递呈 لاينى ～：上送，上呈，上献③划计产生报呈 ～ سۇغا：烤，晒④花束一上送 ～ گۈل / 物礼上献 ئاپتاپ ～ ئوت / 阳太晒 火烤

سۈنۈشچان 的折易；性光折〔静〕

سۈنۈشچانلىق 度光屈，度光曲，度光折 <物>〔静〕

سۈنۈشماق 态同共的 «سۈنماق[2]»

سۈنۈق 的破，的断①〔静〕：片碎②盅茶破 پىيالە ～ ，片残：قولىدا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقىمۇ يوق ③铁寸无手 ～：折 <数>④骨接：折骨 <医> سۇنۇقنى تاڭماق 痛 <转>⑥泽光无，采打精无 <转>⑤线折 سىزىق 满容愁 چىرايى ～ / 心的苦痛 كۆڭۈل ～：苦愁，苦 。怜相病同 / سۇنۇقىنىڭ دەردىنى سۇنغان بىلىدۇ．面 芝上当 <成> سۇنۇق قوشۇقىنىڭ سېپى تەگمەك 箭令当毛鸡着拿，官的大麻

سۈنۈقچى 师骨接 <医>〔静〕

سۈنۈقچىلىق 术骨接 ～ ھۈنىرى：骨接 <医>〔静〕

سۈنۈلماق 态动被的 «سۈنماق[2]»

سۈنى 的下之墙上之基地于置)木基 <古，建>〔静〕

(木横

سۆزۇتماق «سۆزمەك»的态动使的：تام ～ / 墙抹让 ئوچاق ～ 灶炉搪让，灶炉抹让

سۆزۇدان 杨天钻，杨白 <植><静>

سۆزۇدانلىق 钻有 هويلا ～ 的杨天钻，的杨天钻有<静>：林杨天钻 ئورمان ～ / 子院的杨天

سۆزۇر[1] 实尼门，荠角棱 <植><静>

سۆزۇر[2] (一之落部语厥突代古)尔瓦苏 <古><静>

سۆزۇرى 来全人客．مېھمانلار ～ كەلدى：都全，全<静>水被都全稼庄．ئېتىزلىقنى ～ سۇ پېسىپ كەتتى．了。了淹

سۆزۇشتۇرماق «سۆزۇشماق[2]»的态动使的

سۆزۇشقاق 性黏 لاي ～ 的强性黏，的强力着黏<静>：泥的强

سۆزۇشقاقلىق 泥 لاينىڭ سۆزۇشقاقلىقى：儿劲黏，性黏<静>性黏的

سۆزۇشماق[1] «سۆزمەك»的态同共：مەن ئۇنىڭغا تام سۆزۈشتۈپ بەردىم．我帮他抹了墙。

سۆزۇشماق[2] 着附，粘<动>

سۆزۇق 沙～ قۇم：灰墙，泥灰（的墙抹）<建><静>泥灰细 ～ / 浆 ئىنچىكە

سۆزۇق بەرمەك 灰上，泥抹 <建>

سۆزۇقچى 和，佬事和 <转>②工灰抹 <建>①<静>的泥稀

سۆزۇقچىلىق 儿活灰抹，作工的灰抹① <建><静>：ئۆينىڭ سۆزۇقچىلىقى تۈگىدى．了完程工灰抹的子房。为行泥稀和 <转>②

سۆزۇقچىلىق قىلماق 灰抹干，工灰抹干 <建>①佬事和当，泥稀和 <转>②儿活

سۆزۇقسىز 的泥上未，的灰抹有没 <建><静>：تام ～ 墙的灰抹没

سۆزۇقلىق 的泥了上，的灰了抹 <建><静>：ئۆي ～ 子房的灰了抹

سۆزۇلغۇ 料涂 <建><静>

سۆزۇلماق «سۆزمەك»的态动被

سۆزۇلاي 畜母指)的胎空，的育未 <牧><静>：بايتال ～ 马母的育未

سۆزۇلاي قالماق 胎空

سۆزۇلاي ـ سالتاق 的寡孤，的女无儿无<静>

سۆزۇسالىق 渴焦，渴干，渴饥，渴口，渴 <古><静>

سۆزۇسۇش 酒奶马或酒米(的劲酒去失) <古><静>

سۆزۇلاك 的直笔，的直②的杈桠无，的枝树无① <静>

سۆزۇلۇق 绢手，帕手 <古><静>

سۆزۇۋق 子窝地，窖地 <方><静>

سۆزۈشماق 释稀，稀变 <古><动>

سۆزۈمماق 墙抹 ～ سۆزۇق / 墙抹 ～ تام：抹①<动>灰 / دورا ～ 药抹 ～ شىلىم <建>②水胶抹，糊浆抹 ～ 面抹

سۆي 恶罪，罪 <古><静>

سۆياغ 油素，油物植，油清<静>

سۆياغۇ 距(的上脚鸡公) <古><静>

سۆيۈر ～ / 汽轿小型线流 پىكاپ ～：的型线流<静>车机型线流 پاراۋوز

سۆيۈرغال 邑封，地封<静>

سۆيۈرغاللىق 的封分<静>

سۆيۈرغاللىق تۈزۈم 制封分

سۆيۈرغاماق 封，送奉，赐恩，予赐，赐赏 <古><动>赏

سۆيۈق ，的体液，的态液②泥稀 لاي ～ ：的稀①<静>品食质流 تاماق ～ / 料燃态液 يېقىلغۇ ～：的质流

ئادەم ～ ：荡放，佻轻 <转>④人的佻轻

سۆيۈق ئەينەك 璃玻水 <化>

سۆيۈق جىسىم 体液 <化，物>

سۆيۈق فازا 相液 <化>

سۆيۈق كۆڭۈل 花杨性水，佻轻

سۆيۈق گاز 气化液，气态液 <物>

سۆيۈق ماددا 质物态液 <哲>

سۆيۈق نېفىت 油释稀 <石>

سۆيۈق ھالەت 态液，态状体液 <物，化>

سۆيۈق ئوغۇت 料肥体液 <农>

سۆيۈق ئېرىتمە 液溶稀 <化>

سۆيۈق پۇل 物货体液

سۆيۈقئاش 饭汤，面汤 <食><静>

سۆيۈق ـ سەلەك 的溜稀，的稀（等面，汤）<静>

سۆيۈق ـ سەلەك تاماق 品食质流

سۆيۈقلاشتۇرماق «سۆيۈقلاشماق»的态动使的：سۈتنى ～ 把精酒释稀 ～ / ئىسپىرتنى 淡冲奶牛

سۆيۈقلاشماق 浮轻变，佻轻变②稀变①<动>

سۆيۈقلاندۇرماق «سۆيۈقلانماق»的态动使的：گازنى ～ 气煤化液

سۈيۈقلاندۇرۇشماق «سۈيۈقلاندۇرماق» 的态同共的
سۈيۈقلاندۇرۇلماق «سۈيۈقلاندۇرماق» 的态动被的
سۈيۈقلانماق 化液 <化>②薄稀变، 稀变①〔动〕
سۈيۈقلۇق 水药 دورا سۈيۈقلۇقى / شەربەت سۈيۈقلۇقى 体液①〔静〕: 稀的液血 قاننىڭ سۈيۈقلۇقى 汁液②液稀: 度稠 سۈيۈقلۇقى 常无复反 <转>③度稠: ئۇنىڭ سۈيۈقلۇقىنى سىزمۇ بىلمىدىغانسىز؟ 吧的道知是也你常无复反的他؟
سۈيۈقلۇق پرېسى 机压液 <机>
سۈيۈقلۇق پومپىسى 泵压液 <机>
سۈيۈقلۇق قىلماق 性水، 常无复反، 尔反尔出 花杨
سۈيۈقلۇق مېخانىكىسى 学力体液 <物>
سۈيۈلدۈرماق ① «سۈيۈلماق» 的态动使 释稀 <化>②
سۈيۈلماق 稀变奶酸. قېتىق سۈيۈلۈپ كېتىپتۇ: 稀变〔动〕 傻的劲对不瓜脑. 了 مېڭىسى سۈيۈلۈپ كەتكەن سارالڭ 。瓜
سۈيۈلۈشچان 的溶可〔静〕
سۈيۈلۈشچانلىق 性溶可〔静〕
سۈيىقەست 谋阴〔静〕
سۈيىقەست قىلماق 谋阴搞
سۈيىقەست ئىشلەتمەك 谋阴耍، 谋阴展施
سۈيىقەستچى 家谋阴〔静〕
سۈيىقەستچىلىك 动活谋阴〔静〕
سۈيىقەستلىك 事的谋蓄، 的谋密، 的谋阴〔静〕: ~ پىلان / 划计的谋阴
سۈيىئىستېمال 借假، 用滥〔静〕
سۈيىئىستېمال قىلماق 用滥: ھوقۇقنى ~ 利权用滥
سۈيىئىستېمالچىلىق 义主用实〔静〕
سۆجە 骨胯 <方>〔静〕
سۆرە 棚، 子棚(的地瓜، 园果护看) <方>〔静〕، 棚凉
سۆرەتمە 的拽拖被〔静〕
سۆرەتمە كېمە 船驳 <交>
سۆرەتمەك «سۆرىمەك» 的态动使
سۆرەش 引拖، 引拽〔静〕
سۆرەش كوئېففىتسېنتى 数系引拽 <物>
سۆرەش ئېففېكتى 应效引拽 <物>
سۆرەشتۇرمەك 着拽، 着拖〔动〕: كىشىلەر ئۇنى سۆرەشتۇرۇپ ساقچىخانىغا ئاپاردى. 了到带地拽带拉连他把们人 。所出派
سۆرەشتۇرۇشمەك «سۆرەشتۇرمەك» 的态同共
سۆرەشتۇرۇلمەك «سۆرەشتۇرمەك» 的态动被
سۆرەشمەك «سۆرىمەك» 的态同共
سۆرەگۈچ 棹، 桨 <古>〔静〕
سۆرەلمە ~: 的着拖①〔静〕 چاپان 的慢②衫长地拖، 蹋疲، 沓拖 <转>③的性慢
سۆرەلمە پالاس 人的塌疲 ئادەم 的塌疲: ~
سۆرەلمە تۈزۈلمە 造构拽拖 <地>
سۆرەلمە قۇرۇلۇش 程工子胡 <建>
سۆرەلمە كۆرۈنۈش 头镜慢 <艺>
سۆرەلمە كېسەل 病性慢 <医>
سۆرەلمەك «سۆرىمەك» 的态动被: ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى پولغا سۆرىلىپ قالغاندى. 上板地在拖摆下裙衣连的她。 سۆرىلىپ قالماق 走地腾腾慢 / كەڭ كىيىم سۆرىلىپ يىرتىلار، تار كىيىم تارتىشىپ. 衣، 破磨会了宽服衣 <谚>. 破绷会了窄服。
سۆرەلمىلىك 沓拖، 拉拖، 子性慢〔静〕
سۆرەلمىلىك قىلماق 拉拉拖拖، 蹭磨
سۆرەم 耙(的用地平着拖، 的编枝树) <农>〔静〕
سۆرەم سالماق 地耙، 地耧 <农>
سۆرەمچى 人地耧، 人耙编، 人耙做①〔静〕
سۆرۈن ~: 的爽凉، 的凉阴①〔静〕 ئۈي 屋的凉阴 / 子 ھاۋا ~ 爽凉气天 كىيىمنى ~ جايدا قۇرۇتماق 把脸 ~ يۈزى: 的冰冰冷، 的淡冷 <转>②干阴服衣 的冰冰冷色
سۆرۈن تەلەت = سۆرۈن چىراي
سۆرۈن چىراي 脸冷، 孔面冷
سۆرۈنجان 仙水秋 <植>〔静〕
سۆرۈنلەشتۈرمەك «سۆرۈنلەشمەك» 的态动使
سۆرۈنلەشمەك 得变 <转>②快凉变، 爽凉变①〔动〕: ئۇنىڭ چىرايى سۆرۈنلىشىپ قالغاندى. 沉阴变، 冰冰冷。的冰冰冷得变脸的他؛ 来下沉阴脸的他
سۆرۈنلۈك 冰冰冷③淡冷②凉阴①〔静〕
سۆرىگۈچى 的引牵، 的拖〔静〕
سۆرىگۈچى ئاپتوموبىل 车引牵 <交>
سۆرىگۈچى كېمە 轮拖، 船拖 <交>
سۆرىمە 的靸، 的拖被〔静〕
سۆرىمە ئاياغ 鞋拖
سۆرىمە تور 网拖
سۆرىمەك ~: 引牵، 拽، 拉، 拖①〔动〕 ھارۋا / 车拉 ~ يا-

غاچ سۆرەپ ماڭماق 走头木着拖 / سۆرەپ چىقماق 出拉 / سۆرەپ كۆرۈشكە بارماق 来戏看去着拖 / ئويۇن كۆرۈشكە سۆرەپ ئېلىپ بارماق 来戏看去着拖 / مەسىلىنى سۆرەپ ھەل قىلماسلىق 问题久拖不决

سۆز ①〔静〕词；词单 / سۆزگە ئۇستا 善辞令 / بىلەن ~ ، ئوتتۇز ئىككى نەرخى بار . 货物有三十二种价钱，话语多。②<语>言语，话；话语。<谚>. 用妙的各有各，同不词与词 都话句一连他 . ~ قىلمىدى 言：ئۇ بىر ئېغىزمۇ 说有没 . ئۇ كەم ~ 。多不话说他 . ~ ئاتلار سۆزى ئەقىلنىڭ كۆزى . 眼之慧智，言之人老 <谚> . 后 «دېگەن» 词动形在加③。于等示表：دۇشمەنگە ئىچ ئاغرىتىش خەلقنى ئاسىيلىق قىلىش دېگەن ~ . 人叛背于等人敌悯怜 . ھەممە پەندىن ياخشى ئۆتتۈم ، ئالىي مەكتەپكە كەتتىم دېگەن ~ 。民 . ~ 学大上以可着味意就 ، 好得考都科各我 . ~ دېگەن يۈرەك ساداسى . 声心为害 。

سۆز ئاچماق 口开，起说，起提

سۆز ئارقا يارىدەمچىسى <语>词置后

سۆز ئالدى يارىدەمچىسى <语>词介，词置前

سۆز ئالماق ①言发，见意求征②言发求请，言发口探，气话听③话讨，

سۆز ئەركىنلىكى <法>由自论言

سۆز بەرمەك ①诺许，诺允②言发许允

سۆز بولماق 出现，论议生产，论议

سۆز بېشى <语>首词，首词①语导②头词

سۆز بىرىكمىسى <语>词组

سۆز پىشۇرماق 好说，定说，妥说，定约

سۆز تاراتماق = گەپ تاراتماق

سۆز تاشلىماق = سۆز ئاچماق

سۆز تالاشماق = گەپ تالاشماق

سۆز توپى <语>词群

سۆز تومۇرى <语>干词

سۆز تۈركۈمى <语>类词

سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچە <语>附形构，尾词分成加

سۆز تىك كەلمەك 重话，重言

سۆزدە تۇرماق 说 数算话，言诺守信

سۆزدىن چىقماسلىق 言 从计听，听是命唯，依百顺百

سۆزدىن قالماق 来话出不说

سۆز قاتماق 插嘴，话插

سۆز قىستۇرماق 插话

سۆز قىلماق 说演，言发，话说

سۆزگە ئارىلاشماق = گەپكە ئارىلاشماق

سۆزگە چىقماق 言发来出

سۆزگە كىرمەك = گەپكە كىرمەك

سۆز مەنىسى <语>义词

سۆز مەنىسىنىڭ تارىيىشى <语>小缩的义词

سۆز مەنىسىنىڭ كۆچۈشى <语>移转的义词

سۆز مەنىسىنىڭ كېڭىيىشى <语>大扩义词

سۆز مەنىسىنىڭ ئۆزگىرىشى <语>变演义词

سۆزنىڭ بىلىگە تەپمەك = گەپنىڭ بىلىگە تەپمەك

سۆزنىڭ بىرىكىش ئىقتىدارى <语>合组的词力能

سۆزنىڭ تاشقى فورمىسى <语>式形部外的词

سۆزنىڭ تېگىگە يەتمەك = گەپنىڭ تېگىگە يەتمەك

سۆزنىڭ ئۇرانى 气语，气口

سۆزنى يىرماق = گەپنى يىرماق

سۆز ھوقۇقى 话权

سۆز ئويناتماق = گەپ يورغىلاتماق

سۆز ئويۇنى ①文字游戏(话说)②子圈兜

سۆز ئۆزىكى <语>干词

سۆزىدىن قايتماق <成>食言，变卦：يولۋاس ئىزىدىن قايتماس ، يىگىت سۆزىدىن قايتماس . <谚>虎不走老 。数算准话说汉好，路头回

سۆزى سۆز = گېپى گەپ

سۆزى ئۆتمەك = گېپى ئۆتمەك

سۆز ياساش ئۇسۇلى <语>法词造，法词构

سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچە <语>构，缀词词构分成加附词

سۆز ياندۇرماق = گەپ ياندۇرماق

سۆز يېمەك = گەپ يېمەك

سۆز يىلتىزى <语>根词

سۆزەكگىلەر 〔静〕<方>爱，的听不都话坏话好① 捞的才口有，的谈健②的扭别闹爱，的叨

سۆز ـ چۆچەك 语风言风，语蜚言流，论议

سۆز ـ چۆچەك بولماق 议非，论议

سۆز ـ چۆچەك قىلماق 说 三说，短道长说，话闲

سۆز ـ چۆچەككە قالماق = سۆز ـ چۆچەك بولماق 长流短飞，四道

سۆزسىز 〔静〕肯他 . ~ كېلىدۇ：件条无，定肯，定一

从服件条无 قىلماق ئىتائەت ~ 。来定
سۆزگەن 哨鸽(的部尾子鸽在系)〔静〕
سۆزلەتمەك «سۆزلىمەك»的 态动使
سۆزلەشتۈرمەك «سۆزلەشمەك»的 态动使
سۆزلەشمەك ① «سۆزلىمەك»的 会，谈交，话谈②态同共
。了过谈他和我．مەن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشتىم 涉交：谈，
我事件这．مەن بۇ ئىش توغرۇلۇق ئۇلار بىلەن سۆزلىشىمەن
。涉交们他跟
سۆزلەم 条词 <语>〔静〕
سۆزلەنمەك «سۆزلىمەك»的 态动被
سۆزلۈك 词个万两有收 20 مىڭ ~ لۇغەت 词的：①〔静〕词
的表汇词②典词的：خەنزۇ تىلى دەرسلىكىنىڭ ~ قىسمى
与示表，饰修词定被④典词字正语尔吾维 سۆزلۈكى ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملا
甜 ~ شېرىن / 的语少言寡 ~ ئاز：点特的关有谈言
的语蜜言
سۆزلىتىشمەك «سۆزلەتمەك»的 态同共
سۆزلىگەك 的舌薄嘴贫，的休不喋喋，的多话〔静〕
سۆزلىگۈچى 人话讲，人话说，者言〔静〕
سۆزلىمەك 说①〔动〕：说话，话告，诉诉：سۆزلەپ يۈرمەك 到处说 / 话说 ~ ئادەم．。听多说少 ، كۆپ تىڭشا ، ئاز سۆزلە
~ 苦诉 / نادانغا سۆزلىگەن ئىسىت سۆزۈم ، ئۆلۈككە يىغلىغان ئىسىت كۆزۈم．对 <谚> 人愚 ، 舌口费白话说
故讲 ~ ھېكايە：讲② 。泪眼费白丧哭人死对
事 / دەرس ~ 课讲 / ئۇيغۇرچە ~ 语尔吾维讲 / قائىدە
演讲 ~ نۇتۇق / 理道讲 ~
四倒三颠话说，次伦无语 <成> سۆزلەپ قالماق
的才口有 ~ ئادەم：的才口有，的谈健〔静〕
场战 <谚> 人 / باتۇرنى مەيداندا سىنا ، سۆزمەننى دەۋادا．
。才辩验考上庭法，士勇验考上
سۆزمەنلىك 齿俐牙伶，俐伶齿口，辩善言能〔静〕
سۆزمەنلىك قىلماق 谈而侃侃
سۆزمۇسۆز 句逐字逐：句逐字逐〔静〕 تەرجىمە قىلماق
译翻地
سۆزمۇسۆز تەرجىمە 译直
سۆزنەك 浊白，病淋 <医>〔静〕
سۆز ـ ھەرىكەت 行言〔静〕
سۆز ـ ئىبارە 语词 <语>〔静〕
سۆسەر 貂紫 <动>〔静〕
سۆسەر تۇماق 子帽皮貂

سۆسەي 生(的定固而动颤弦弓使为上机花弹)〔静〕
子皮
سۆسۇن 色紫：紫 ~ رەڭ〔静〕
土色紫 <地> سۆسۇن تۇپراق
萍紫 <植> سۆسۇن جامكا
葳紫，霄凌 <植> سۆسۇن چىڭگىلىك
癜紫 <医> سۆسۇن داغ
菜紫 <植> سۆسۇن يېپىسسۇبلەك
سۆك 饭米小：米黍，米小〔静〕 ~ ئېشى
饭粘米小 <食> سۆك شويلىسى
سۆكە[1] 环耳，子坠耳〔静〕
سۆكە[2] 炕凉，台土，榻土 <方>〔静〕
سۆكتۇرمەك «سۆكمەك»的 态动使：衣拆人让 ~ كىيىم
سۆكتۇرۇشمەك «سۆكتۇرمەك»的 态同共
سۆكتۇرۇلمەك «سۆكتۇرمەك»的 态动被
سۆكتى 麸，糠 <古>〔静〕
سۆكسۆك 木盐，树琐琐，梭梭 <植>〔静〕
سۆكسۆكلۈك 梭②的生丛梭梭，的梭梭有①〔静〕
林梭
سۆككە 蝠耳鼠 <方，动>〔静〕
سۆكمەك 拆：①〔动〕拆：衣拆 ~ يوتقانىنى / 被
~ 击抨，斥呵，责斥②书拆 ~ كىتابنى / 子被
人敌击抨
سۆكمەن 的者功战立于授代古)曼克索 <古>〔静〕
(号封
سۆكۈشمەك «سۆكمەك»的 态同共：قىزلار يوتقان ـ كۆرپىلىرىنى سۆكۈشۈتتىدۇ．。子被拆在正们娘姑
。饿流个是他骂斥们娘姑．لۇكچەك دەپ قاتتىق سۆكۈشتى
سۆكۈك 子被的了拆 ~ يوتقان：的了拆〔静〕
سۆكۈكلۈك 服衣的了拆 ~ چاپان：的了拆〔静〕
سۆكۈلمەك «سۆكمەك»的 态动被：پەلتۇنىڭ ياقىسى سۆكۈلۈپ كەتتى．。了线开子领衣大
。了绽开跟后子靴的我．ئۇتۇكۇمنىڭ پاشنىسى سۆكۈلۈپ چۈشتى
سۆكى 老，的旧，的前以，的早最，先首 <古>〔静〕
的旧陈，的
سۆگ 仁(果) <方>〔静〕
سۆگەت 树柳 <植>〔静〕
سۆگەتكۈل 桃竹夹 <植>〔静〕
سۆگەتلىك 林树柳②的树柳有①〔静〕
سۆگەل 子瘊，疣 <医>〔静〕

سۆگەل باش بەدىيان 芹果瘤 <植>
سۆگەل بۇرۇن ئاققۇ 鹅天鼻疣 <动>
سۆگەلسىمان 的状疣〔静〕
سۆگەلسىمان ئۆسمە 物生赘 <医>
سۆگلۈنچۇ 肉烤 <古، 食>〔静〕
سۆگۈت 树 <古>〔静〕
سۆگۈلمەك 烤 <古>〔动〕
سۆڭەك 骨 <理生>①〔静〕头骨، 骨: قۇرۇق ~ بولۇپ قالماق 骨包皮، 柴如瘦骨 / ئىتنىڭ كۆڭلى سۆڭەكتە. <谚> 头骨是的想狗。قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس. <谚> 油出不熬头骨干، تىل سۆڭەكتىن. <谚> 骨透伤话恶، 肉皮伤棒棍。<转>②
架间的字 خەتنىڭ سۆڭىكى (架间)的字:
سۆڭەك پاراشوكى 粉骨
سۆڭەك پەردىسى 膜骨 <理生>
سۆڭەك پۈتۈك 文骨甲 <语>
سۆڭەك تۈبىركۈليوزى = سۆڭەك سىلى
سۆڭەك سىلى 核结骨 <医>
سۆڭەك كېسەللىكى 病科骨 <医>
سۆڭەك مۇسكۇلى 随، 肌纹横، 肌骼骨 <理生> 肌意
سۆڭەك ئويما 雕骨 <手>
سۆڭەك ئىگىسى 人亲، 人家
سۆڭەك ـ سۆڭەك 骨〔静〕
سۆڭەك ـ سۆڭىكىدىن ئۆتمەك 骨刺، 骨透، 骨彻: سوغۇق ~ 骨刺冷冰، 骨彻冷寒
سۆڭەك ـ سۆڭىكىگە سىڭىپ كەتمەك 沦 <成> (深至响影)髓骨入渗并肉肌透浸، 髓浃肌
سۆڭەكسىز 骨剔، 的骨剔: ~ گۆش 的头骨没〔静〕
توخۇ گۆشى ~ / 肉 鸡骨剔
سۆڭەكشۇناس 家学科骨〔静〕
سۆڭەكشۇناسلىق 学科骨〔静〕
سۆڭەكلەشمەك 化骨 <生>〔动〕
سۆڭەكلىك 肉骨连 ~ گۆش: 的头骨有، 的骨带〔静〕، 肉骨带
سۆڭگەچ 胯 <理生>〔静〕
سۆڭگۆچكۇ 子腿狗، 精屁马 <方>〔静〕
سۆل[1] 饭的道味有 سۆلى بار تاماق 的: 道味②劲①〔静〕
سۆل[2] 的事懂不 <转>②的生夹① <方>〔静〕
سۆل[3] 润湿، 湿潮 <古>〔静〕

سۆلەپ 茂白 <植>〔静〕
سۆلەت 讲، 场排讲 سۆلەتكە بېرىلمەك: 头派، 场排〔静〕
头派
سۆلىتى سۆسەي بولماق 地扫风威 <成>
سۆلىتىنى ئىات تارتالماسلىق، 人凌气盛 <成>
扬气高趾، 足十头派
سۆلەتسىز 的看难، 的头派有没〔静〕
سۆلەتلىك 的头派有 ئادەم ~: 的观美، 的头派有〔静〕
人
سۆلەتمەن 的楚楚冠衣، 的气阔摆، 的场排讲〔静〕
سۆلەتۇاز 的场排究讲، 的头派讲〔静〕
سۆلەتۇازلىق 面门: ~ قىلغۇچە كۆپرەك بىرنەرسە ئۆگەنگىن. 面门، 气阔، 场排〔静〕。西东点学多如不还场排究讲你.
面门装، 气阔摆، 场排讲 سۆلەتۇازلىق قىلماق
سۆللۈك 道味有②人的劲有 ئادەم ~: 的劲有①〔静〕
饭的道味有 ئاش ~: 的味滋有، 的
سۆن 久长، 期长 <古>〔静〕
سۆنمەك 完، 止终، 结完، 束结، 灭熄، 灭 <古>〔动〕
成完، 毕
سۆھبەت 会密秘 ~ مەخپىي: 谈座، 谈会، 话谈①〔静〕
谈②话谈的好友 ~ يېغىنى ~ / 会谈座 دوستانە
桌判谈 ئۈستىلى ~ / 判谈平和 سۆھبىتى تىنچلىق: 判
行进، 判谈行举، 谈会行举 سۆھبەت ئۆتكۈزمەك
话谈
سۆھبەتخۇمار 的说爱، 的谈爱〔静〕
سۆھبەتداش 者话对، 者谈会، 者谈交〔静〕
سۆھبەتلەشتۇرمەك 态动使的 «سۆھبەتلەشمەك»
سۆھبەتلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «سۆھبەتلەشتۇرمەك»
سۆھبەتلەشمەك 谈座، 谈会، 谈交، 话谈〔动〕: بىز ئۇلار بىلەن سۆھبەتلەشتۇق. 话谈了行进们他同们我。
سۆيدۇرمەك 态动使的: «سۆيمەك» بالا قۇچاقتىكى چاغدا سۆيىدۇرەر، ئۆسكەن چاغدا كۆيدۇرەر. <谚> 招时里怀在子孩، 烦人惹时些大长، 爱人。
سۆيگۈ 情爱، 爱〔静〕: ~ پۇلغا سېتىلماس، كۆڭۈل پۇلغا تېپىلماس. <谚> 心人到不买更، 情爱到不买钱金。
سۆيگۈسىز 的心爱无〔静〕
سۆيگۈ ـ مۇھەببەت 恋爱، 情爱〔静〕
سۆيمەك 吻①〔动〕: ئانىسى بالىسىنى سۆيدى. 孩吻亲妈妈
爱②。子: چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن چىرايلىق. <谚> 情"同喻: 亮漂才人的上爱، 亮漂非并的亮漂

人西施里眼人"。كۆڭۈل كىمنى سۆيسە شۇ چىرايلىق.
亮漂就谁，谁上爱里心。<谚>

سۆيۈشمەك «سۆيمەك»态同共的

سۆيۈملۈك 〔静〕亲的爱亲：ۋەتەن ～ / 国祖的爱亲 ئانا 亲母的爱亲

سۆيۈنچ 〔静〕快欢，快愉，悦喜，喜欣

سۆيۈنچە 〔静〕钱赏，钱喜(的人的讯喜报给)
سۆيۈنچە بەرمەك 给 钱赏，赏封

سۆيۈنچلۈك 〔静〕的兴高人令，的人喜：خەۋەر ～ 人令息消的兴高

سۆيۈندۈرمەك «سۆيۈنمەك»态动使的

سۆيۈنمەك 〔动〕兴高，活快，悦喜：ھەر مىللەت خەلقى بۇ غەلىبىدىن چەكسىز سۆيۈندى. 而利胜次这为都民人族各兴高。

سۆيۈنۈشمەك «سۆيۈنمەك»态同共的

سۇ 〈古〉〔静〕人军②队部，队军①

سۇبھى 〔静〕晓拂，晓破，明黎

سۇپ 〔叹〕音声的出发邪驱咒念人病给

سۇپەت ①〔静〕量质：مەھسۇلات سۇپىتى 产品质量 / ئوقۇتۇش سۇپىتى 质品德道 ～ ئەخلاقىي：质品②量质学教 ～ ئادەم 样模部干 كادىر：子样，样模④质 <哲>③的学以 ئوقۇغۇچىلىق سۇپىتى بىلەن قاتناشماق 分身⑤人的词容形 <语>⑥加参份身生
سۇپەت ئالماشتۇرۇش 法质换 <逻>
سۇپەت باشقۇرۇش ئىلمى 学理管量质
سۇپەت تەھلىلى 析分性定
سۇپەت دەرىجىسى 级的词容形 <语>
سۇپەت مۇئەييەنلىكى 性定规的质 <哲>
سۇپەت ئۆزگىرىشى 变质 <哲>
سۇپەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经量质 <经>

سۇپەتداش 〔静〕词动形 <语>

سۇپەتسىز 〔静〕劣等的次，的劣等：مال ～ / 货等劣 بۇيۇم 品次
سۇپەتسىز ماتېرىيال 材外等，材次
سۇپەتسىز مەھسۇلات 品次

سۇپەتلەشتۈرمەك «سۇپەتلەشمەك[2]»态动使的

سۇپەتلەشمەك[1] «سۇپەتلىمەك»态同共的

سۇپەتلەشمەك[2] 化词容形〔动〕

سۇپەتلەنگۈچى 〔静〕饰修被 <语>：饰修被 سۆز ～ 语心中，语

سۇپەتلەنمەك «سۇپەتلىمەك»态动被的

سۇپەتلىك 〔静〕的等上，的良优，的质优：～ پۇلات 种良 / ئۇرۇق 钢质优
سۇپەتلىك تۇغۇت 生优
سۇپەتلىك تۇغۇتشۇناس 家学生优
سۇپەتلىك تۇغۇتشۇناسلىق 学生优

سۇپەتلىگۈچى 饰修：～ سۆز 语饰修 <语>〔静〕

سۇپەتلىمەك 〔动〕绘描，形容：قىزنىڭ گۈزەللىكىنى ئوبرازلىق ～ 丽美的娘姑绘描地象形

سۇپكۆچ 〔静〕咒("开走快赶鬼，呸"为意，语用信迷)
سۇپكۆچ قىلماق 念 邪驱咒念，鬼驱咒念

سۇپكۆچلەتمەك «سۇپكۆچلىمەك»态动使的

سۇپكۆچلەشمەك «سۇپكۆچلىمەك»态同共的

سۇپكۆچلىمەك 〔动〕邪驱咒念，鬼驱咒念

سۇپۇتمۇرە 〈方〉〔静〕号螺

سۇپۇرتمەك «سۇپۇرمەك»态动使的

سۇپۇرگە 〔静〕帚扫，帚笤
سۇپۇرگە زىيانكەش 头大，头大冤：ئۆزۈم ئىككى يۈز يۆنگە ئېلىپ، سائا يۈز يۆنگە بېرىدىغان مەن سۇپۇرگە زىيانكەشلىكىم، ئاغىنە. 一才你给卖，的买元百二花已自我？友朋，吗头大冤是我道难，元百
سۇپۇرگە زىيانكەشلىك 空吊 <经>
سۇپۇرگە قوناق 梁高红 <植>
سۇپۇرگە قۇرت 虫帚 <动>
سۇپۇرگە قۇرتلار تېپى 门物动虫帚 <动>

سۇپۇرمەك 〔动〕除扫，扫打，打：يەر ～ / 地扫 توسالغۇلارنى سۇپۇرۇپ تاشلىماق 碍障除扫

سۇپۇرۇشتۇرمەك 下一扫少多〔动〕

سۇپۇرۇشتۇرۇلمەك «سۇپۇرۇشتۇرمەك»态动被的

سۇپۇرۇشمەك «سۇپۇرمەك»态同共的

سۇپۇرۇلمەك «سۇپۇرمەك»态动被的

سۇپۇرۇندى 〔静〕垃圾：～ دۆڭسى 堆圾垃

سۇپىتىدە 〔静〕份身的…以，为作：چوڭ ئىش ～ تۇتماق 的长首以他. سۆز قىلدى / ئۇ باشلىق ～ 抓来事大为作。言了发份身

سۇت 奶，汁乳，乳①〔静〕：ئانا سۈتى 母乳 / كالا سۈتى 牛奶 / ئەمىمەك ～ 吃奶 / ساغماق ～ 挤奶 / ئانا سۈتىدىن ھالال 比奶母的得所喻比)净洁还汁乳的亲母比 / (的当应所理是سۈتتىن ئاغزى كۆيگەن قېتىقنى پۈۋلەپ ～ 。喝着吹也奶酸连的嘴过烫奶被 <谚>. ئىچەر

بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار . <谚> 脾的来生，汁② 。"移难性秉，改易山江"同喻：改难死至气

蒲 مامكاپىنىك سۈتى / 乳豆，浆豆 سۈتى ،浆：پۈرچاق 液汁

液汁的草苋齿马 سېمىز ئوتنىك سۈتى / 汁英公

سۈت ئانىسى = ئېمىكئانا

سۈت ئەمگۈچىلەر <动> 物动乳哺 .

سۈت ئەمگۈچىلەر ئىلمى 学物动乳哺

سۈت ئەينەك <建> 璃玻白乳

سۈت بېزى <生> 腺乳

سۈت پاراشوكى 粉奶

سۈت چۈشمەك 奶下，奶来

سۈت چىشى <理生> 牙奶，齿乳

سۈت رەڭ 色白乳

سۈت ساغقۇچ 器奶挤

سۈت قەغەز 纸光白

سۈت كالىسى <动> 牛乳，牛奶

سۈت كىسلاتاسى <化> 酸乳

سۈت ماڭدۇرغۇچى <医> 剂乳催

سۈت ئۇرۇقى <医> 积疳

سۈتتەك 〔静〕 光月的洁皎 ئايدەك ～ :的净白，的洁皎

سۈتچى 〔静〕 人的奶牛卖

سۈتچىلىك 〔静〕 作工奶牛卖

سۈتچىلىك قىلماق 作工的奶牛卖做，奶牛卖

سۈتخور[1] <生>〔静〕 物动乳哺

سۈتخور[2] 〔静〕 者债放，者贷利高放

سۈتخور دۆلەت <经> 国利食

سۈتخورلۇق 〔静〕 利食

سۈتسىز <谚> . ئىنەك كۆپ مۆرەيدۇ <谚> ～ :的奶没〔静〕

。欢得叫牛母的奶有没

سۈت ـ قايماق 〔静〕 品乳，品奶

سۈت ـ قېتىق 〔静〕 品乳

سۈتكەرمەك <古>〔动〕 状乳变

سۈتلەتمەك «سۈتلىمەك» 态动使的

سۈتلەنمەك ① «سۈتلىمەك» 的<农>②态动被的：浆灌

بۇغداي چېچەكلەپ سۈتلەنگەندە دان سۈيىنى بېرىش لازىم . 小

。水浆灌浇要时浆灌花开麦

سۈتلۈك 〔静〕 多奶产 ئىنەك ～ :的多奶产②的奶有①

牛的

سۈتلۈك چاي <食> 茶奶

سۈتلۈك شويلا <食> 粥奶

سۈتلۈك ئۇماچ <食> 糊糊奶牛

سۈتلۈك ئۆپكە <食> 子肺的奶灌

سۈتلۈكئوت <植>〔静〕 戟大

سۈتلىمەك 〔动〕 奶兑里茶，茶奶调 ～ چاي :奶兑，奶调

سۈتۈن 〔静〕 的奶有，的状汁乳 <方>

سۈچۈك 〔静〕 酒子果 <古>

سۈچۈنمەك 〔动〕 于醉陶，于衷热 <古>

سۈخۈنەك 〔静〕 指戒 <方>

سۈچۈلۈگ 〔动〕 的垂下 <古>

سۈر[1] ，瘆 ②人的严威 ئادەم سۈرى بار :风威，严威〔静〕

森阴

سۈر باسماق 人吓得森阴，人瘆

سۈر[2] 〔静〕 的熏

سۈر گۆش 肉熏，肉腌

سۈر[3] 〔静〕 诀秘的情事，门窍的情事，门窍 <方>

سۈرە (“章”的中《经兰古》)赖苏 <宗>〔静〕

سۈرئەت 〔静〕 速快加 سۈرئەتنى تېزلەتمەك :度进，度速

度进产生 ئىشلەپچىقىرىش سۈرئىتى / 度

素因率速 <物> سۈرئەت ئامىلى

表度速，表速车 <机> سۈرئەت سائىتى

箱速变，器速变 <机> سۈرئەت ئۆزگەرتكۈچ

سۈرئەتلىك 〔静〕 的度速

سۈرەت[1] ，后词容形于置③图彩 ～ رەڭلىك :画图②集影 لىمى ～ / 像人 :片照，片像①〔静〕

，地肃严 جىددىي سۈرەتتە :化词副之使，尾词格位加附

样模，子样④地式正 رەسمىي سۈرەتتە / 地重郑 :يېگىت

苏象子样的子伙小 <谚> . بالا سۈرىتى سۈلتانچە 。丹

情看别 <谚> . يارنىڭ سۈرىتىگە قارىما ، خۇلقىغا قارا

人的般使天 ئادەم ～ :的样一…，的般…⑤。情性其看要，样模的人

ريشتە

摄拍，影摄 سۈرەتكە ئالماق

سۈرەتكە تارتماق = سۈرەتكە ئالماق

像照 سۈرەتكە چۈشمەك

权像肖 سۈرەت ھوقۇقى

سۈرەت[2] 〔静〕 的数分 كەسىرنىڭ سۈرىتى :子分 <数>

子分

سۈرەتتەك 〔静〕 的画如丽美 مەنزىرە ～ :的画如丽美个有王国 . شاھنىڭ ～ بىر قىزى بار ئىكەن

。儿女

سۈرەتچى 师影摄〔静〕
سۈرەتچىلىك 作工影摄，业影摄〔静〕
سۈرەتچىلىك قىلماق 作工影摄事从，影摄搞
سۈرەتخانا 馆相照〔静〕
سۈرەتقۇش 眉画 <动>〔静〕
سۈرەتلەنمەك ① «سۈرەتلىمەك» 的态动被的：ئۇنىڭ خانىۋەيران تۇرمۇشى چىنلىق بىلەن سۈرەتلەنگەن . 如实描写他了家破人亡的境况。现呈，现浮②。情事的去过一一浮现 . بىرلەپ سۈرەتلەندى بىر - بىردىن يەنە 。前眼我在现
سۈرەتلىك 画图有，的片图有〔静〕：～ كىتاب 的画图有书
سۈرەتلىمەك 画刻，写描，绘描〔动〕：پېرسونا ژنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى ～ 界世心内物人写描
سۈرەن 声叫喊，声闹喧，声器喧〔静〕
سۈرەن سالماق 喊呐，叫喊
سۈرەنسىز 声叫喊有没，声闹喧有没〔静〕
سۈرتكۈچ 擦板〔静〕
سۈرتكۈزمەك «سۈرتمەك» 的态动使的
سۈرتمەك 桌擦 ～ جۇزىنى：拭擦，抹，擦，揩〔动〕子 / كۆز يېشىنى ～ 泪眼擦，泪抹
سۈر - توقاي 下见
سۈر - توقاي قىلماق 散云流风使，水流花落使，朽拉枯摧
سۈرتۈشتۈرمەك 擦一擦〔动〕
سۈرتۈشمەك «سۈرتمەك» 的态同共
سۈرتۈلمەك «سۈرتمەك» 的态动被
سۈرتۈنمەك «سۈرتمەك» 的态复自
سۈرچۈك 乐娱，会宴舞歌间晚）甫热西麦 <古>〔静〕（会晚
سۈردىمەك 措失皇张，神慌，张慌，慌惊〔动〕
سۈركەتمەك «سۈركىمەك» 的态动使
سۈركەشتۈرمەك 蹭，抹，涂〔动〕
سۈركەشمەك¹ «سۈركىمەك» 的态同共
سۈركەشمەك² 蹭〔动〕：چاپانغا شىلىم سۈركىشىپ قالماق 服衣的糊浆上蹭
سۈركەلمە 的光磨，的擦摩〔静〕
سۈركەلمە پلاستىنكا 片擦摩 <机>
سۈركەلمە قاتلام 层擦摩 <地>
سۈركىلمەك «سۈركىمەك» 的态动被

سۈركىلىش بۇلۇڭى 角擦摩 <物>
سۈركىلىش كۈچى 力擦摩 <物>
سۈركەنمەك ① «سۈركىمەك» 的态复自的：挑，蹭，擦摩②人别向地故无白平 ～ 蚌寻，蚌：بىكاردىن - بىكار خەققە 蚌挑
سۈركىلىشچان 的强力擦摩〔静〕
سۈركىلىشچانلىق 力擦摩〔静〕
سۈركىلىشمەك «سۈركەلمەك» 态同共的
سۈركىمەك 药抹，药涂 ～ دورا：抹涂①〔动〕/ شىلىم ～ 上头石在刀拿 ～ پىچاقنى تاشقا：擦磨，擦摩②糊浆抹磨
سۈرگە 药泻服 ～ ئىچمەك：药泻〔静〕
سۈرگە تۇز 盐泻
سۈرگۈزمەك¹ «سۈرمەك¹» 的态动使的：دورا بىرىپ ئىچىنى ～ 泻一泻药用
سۈرگۈزمەك² «سۈرمەك²» 的态动使的
سۈرگۈن 军充，配发，放流〔静〕
سۈرگۈن بولماق 军充被，配发被，放流被
سۈرگۈن قىلماق 配发，逐放，放流 <法>
سۈرلەتمەك «سۈرلىمەك» 的态动使的
سۈرلەشمەك «سۈرلىمەك» 的态同共的
سۈرلەنمەك «سۈرلىمەك» 的态动被的
سۈرلۈك 严威①〔静〕：ئۇ بەك ～ بولغاچقا ، ئۇنىڭ ئالدىدا دائىم قورۇنۇپ قالاتتىم . 很常常前面他在我，严威太他
سۈرمان 树的森森阴 ～ ئورمان：沉沉阴，森森阴②。谨拘
سۈرماي / چىراي 孔面的沉沉阴 ～ 林
سۈرلۈكلەشتۈرمەك «سۈرلۈكلەشمەك» 的态动使的
سۈرلۈكلەشمەك 沉沉阴得变，森森阴得变〔动〕
سۈرلىمەك 肉腌，肉熏 ～ گۆش：制腌，制熏〔动〕
سۈرمە¹ 剂眼染②锑① <化>〔静〕
سۈرمە تارتماق 眶眼染，眉描
سۈرمە تاش 石锑 <矿>
سۈرمە² 酒甜 <古>〔静〕
سۈرمەك¹ 把拉，推，移，挪①〔动〕：جوزىنى ئالدىغىراق ～ 把延推，迟推②挪一挪前往子桌：تۇۋىنى كەينىگە ～ 肚拉子孩 . بالىنىڭ ئىچى سۈرۈپ قالدى：泻③礼婚迟推去出赶人敌把 دۈشمەننى سۈرۈپ چىقارماق：赶驱④。了子助作⑥快痛个玩 ～ ئويۇنىنىڭ پەيزىنى：意惬，快痛⑤片一 ～ جىملىق ھۆكۈم：意之浸沉，续持示表，词动想遐，思暝 ～ خىيال / 静寂

سۈرمەك² 搽〔动〕 ～ يۈزىنى سوپۇن سۈرۈپ يۇماق 搽上脸往脸洗皂肥抹 油 / يۇزىنى سوپۇن سۈرۈپ يۇماق 抹油

سۈرمەل¹ 〔静〕 ～: تاش 头石的光磨 的光磨

سۈرمەل² 〔静〕 的臊害不، 的厚皮脸 <方> 厚越来越皮脸

سۈرمەللەشمەك 〔动〕 <方> 厚越来越皮脸

سۈرمىلىك 〔静〕 ～: كىرپىك 毛睫的过描 的过描

سۈرۈشتە 下见

سۈرۈشتە قىلماق 听打، 问盘، 究追، 查追

سۈرۈشتۈرمەك¹ 〔动〕 <法> 盘، 溯追، 诉追، 查追 听打، 问

سۈرۈشتۈرمەك² 错交使، 叉交使 〔动〕

سۈرۈشتۈرۈشمەك 态同共的 «سۈرۈشتۈرمەك¹»

سۈرۈشتۈرۈلمەك 态动被的 «سۈرۈشتۈرمەك¹»

سۈرۈشمەك¹ 态同共的 «سۈرمەك¹»

سۈرۈشمەك² 态同共的 «سۈرمەك²»

سۈرۈك¹ 〔静〕 ①<法> 诉 ～ بىر يىللىق بىلەن پۇل قەرز ئالماق 以一年为期限期②期讼 / 贷借期为年一以 ～ بەرمەك 限期天三给

سۈرۈك² 群畜 <方>〔静〕

سۈرۈلمە 移推 〔静〕

سۈرۈلمە لاتقا 质移推 <水>

سۈرۈلمەك¹ ① «سۈرمەك¹» 的态复自的：سەلىمە مەن تەرەپكە سۈرۈلۈپ ئولتۇردى . 了坐边这我到挪麦丽赛。② «سۈرمەك¹» 的态动被的：ئىشلەپچىقىرىش ئىلگىرى سۈرۈلۈپ ، يېزىنىڭ كەمبەغەللىك تۈسى ئۆزگەردى . 村农، 进推前向产生了变改貌面穷贫的。

سۈرۈلمەك² «سۈرمەك²» 的态动被的：يالىنىڭ يۈزىگە سوپۇن سۈرۈلدى . 皂肥了抹上脸子孩。 ھارۋىنىڭ چاقىغا ياغ سۈرۈلدى . 油了上轴车。

سۈرۈنمەك 态复自的 «سۈرمەك¹»

سۈرۈم 门窍، 法办 <方>〔静〕

سۈزە 荷蒲叶小، 草香唇 <植>〔静〕

سۈزدۈرمەك 态动使的 «سۈزمەك¹»

سۈزدۈرۈشمەك 态同共的 «سۈزدۈرمەك»

سۈزدۈرۈلمەك 态动被的 «سۈزدۈرمەك»

سۈزگار 人瞳، 孔瞳 <方>〔静〕

سۈزگە 子篦 〔静〕

سۈزگەك 的人抵爱، 的抵爱 <方>〔静〕

سۈزگۈچ 器滤过〔静〕

سۈزگۈچ توز 网滤过 <化>

سۈزگۈچ جىسىم 物滤过

سۈزگۈچ قەغەز 纸滤过 <化>

سۈزگۈچ قەۋەت 层滤过، 层滤 <水>

سۈزگۈچلۈك 的器滤过有〔静〕

سۈزگۈچلۈك تاماكا 烟香嘴滤过

سۈزمە¹ 湿透، 淋淋湿 <转>②乳凝酸، 渣乳 〔静〕: ئۇنىڭ كىيىملىرى يامغۇردا ～ بولۇپ كەتتى . 雨在服衣的他。湿透得淋中。

سۈزمە خالتىسى 淋湿 <转>②袋布的奶酸滤①

سۈزمە خالتىسى قىلىۋەتمەك 淋، 透湿: ئۇنىڭ ئوستى ـ باشلىرى ～ بولۇپ كېتىپتۇ . 了透湿都身浑他。

巴稀个打 <成>

伤鳞体遍得打، 肤完无体得打، 烂

سۈزمە² 网(的滤过)〔静〕

سۈزمە تور 网围

سۈزمە تۇز 盐井

سۈزمەك¹ 〔动〕 ～: سۈت 滤过، 滤①، 捞②奶牛滤过 ～: بېلىق 捞打 / 片面捞 ～ چۆپ / 鱼捞 ～ / سۈدىن ياغچىنى 撇③头木捞打里水从 ～ / ماي 撇 / 油 ～ / كۆپۈكنى 撇 / 沫泡 ～ قاپاقلىرىنى سۈزۈپ 起扬(眼眉)：<转>⑤梳④儿沫 ناز قىلماق 情风弄卖皮眼起扬

سۈزمەك² 抵 <方>〔静〕

سۈزۈشمەك 态同共的 «سۈزمەك¹»

سۈزۈك 水清 ～: سۈ 的净清، 的澈清، 的清①〔静〕 ～: سىزغۇچ 明透 / 尺明透 ～ ئەينەك 璃玻明透②

～: ئاسمان 的朗晴③ 空天的朗晴

سۈزۈك ئالتۇن 金清، 金色清 <矿>

سۈزۈك جىسىم 体明透 <物>

سۈزۈك چاقنار تاش 石闪透 <矿>

سۈزۈك سىر 漆清

سۈزۈك قانات پەرۋانە 蛾翅透 <动>

سۈزۈك قەغەز 纸明透

سۈزۈك كاۋاش 玉软明透

سۈزۈك كاۋچۇك 胶明透

سۈزۈك موم ھالەت 状质蜡明透 <生>

سۈزۈك مۇڭگۈز ماددا 质角明透 <生>

سۈزۈكلەشتۈرمەك 态动使的 «سۈزۈكلەشمەك»

سۈزۈكلەشمەك 化明透〔动〕

سۈزۈكلۈك 出捞③度明透②式形词名的 «سۈزۈك¹» ① 条面的出捞 چۆپ ～: 的出滤، 的

سۈزۈلدۈرمەك «سۈزۈلمەك[1]» 的态动使的：水把 ～ سۇنى 清澄

سۈزۈلمەك[1] «سۈزمەك[1]» 的态动被的 液滤 ＜化＞ سۈزۈلگەن ئېرىتمە

سۈزۈلمەك[2] ①〔动〕晴放：天晴放了。 ئاسمان سۈزۈلدى ②花麻(子样的破要快至损磨服衣)：چاپانىنىڭ يېڭى سۈزۈلۈپ كەتتى 。衣袖上都是麻子了。

سۈزۈكئوت 菊苞琉 ＜植＞〔静〕

سۈسكۇن 柱脊 ＜古＞〔静〕

سۈكەن 斗漏的物谷装上盘磨②子篓，筐驮①〔静〕

سۈكۈت 默静，默沉，默缄〔静〕：默静 كۆڭىلىنىڭ بىرئاز سۈكۈتى 。之儿会一了默沉家大 ئۆزئارا غۇلغۇلا قىلىشتى 。来起论议就后 ئاچچىقىنىڭ دورىسى ～ ＜谚＞ 。默沉是药良的怒制

سۈكۈتتە تۇرماق 哀默，默静

سۈكۈت قىلماق ①默沉，默缄，默静：声做不默 مۇنداق سۈكۈت قىلىش نېمىلىك بولىدۇ؟ 这算语不默缄样 سۈكۈت قىلىپ تۇرۇڭ ، ئۇ كېلىپ ②等：候等，等么什？ سەل قالار 。的来会他，儿会一等稍你请

权默沉 سۈكۈت ھوقۇقى

سۈكۈتچان 〔静〕的默沉，的静沉：人的默沉，语少言寡个一是他 ئۇ كەم سۆز ، ～ ئادەم ئىدى 。

سۈكۈتلۈك[1] 的默沉〔静〕

سۈكۈتلۈك[2] 脉迟 ＜医＞〔静〕

سۈكۈنات 寂沉，静寂〔静〕

سۈكىچ 鸟晨 ＜古，动＞〔静〕

سۈگلىن 鸡野，雉 ＜古，动＞〔静〕

سۈگۈك 瓶重比〔静〕

سۈگۈلەمەك 肉烤，炒 ＜古＞〔动〕

سۈگۈن 榆黑 ＜方，植＞〔静〕

سۇغۇتمە 西东的送中暗，西东的送偷偷〔静〕

سۇغۇتمەك ① «سۇغۇمەك» 的态动使的：送：سېنىڭمۇ بىزگە پايدالىق تەگمەيدىغان بولدى ، تاپقىنىڭنى لو- زۇڭ ، بىگلەرگە سۇغۇتىسەن 。处好的你到不得是们我 。了们他克伯，总老给送偷偷都么什到弄你，了

سۇغۇتۇشمەك 态同共的 «سۇغۇتمەك»

سۇغۇتۇلمەك 态动被的 «سۇغۇتمەك»

سۇغۇچ 〔静〕①洞水(的根墙)：洞 ئاش كەلسە ئاغزىڭنى تاچ ، سۇ كەلسە سۇغۇچنى 。开来水，口张来饭 ＜谚＞ 。开跟墙 ②(的打上墙)：洞 تام تۆۋىدىن بىر ئېچىلدى 。

水把 ～ سۇنى ；态动使的 «سۇزۇلمەك[1]» 的 清澄

سۇزۇلمەك[1] «سۇزمەك[1]» 的态动被的 液滤 ＜化＞ سۇزۇلگەن ئېرىتمە

سۇزۇلمەك[2] ①〔动〕晴放：天晴放了。 ئاسمان سۇزۇلدى 。②花麻(子样的破要快至损磨服衣)：چاپانىنىڭ يېڭى سۇزۇلۇپ كەتتى 。了花麻都子袖衣上

سۇزۇكئوت 菊苞琉 ＜植＞〔静〕

سۇسكۇن 柱脊 ＜古＞〔静〕

سۇكەن 斗漏的物谷装上盘磨②子篓，筐驮①〔静〕

سۇكۇت 默静，默沉，默缄〔静〕：默静，默沉，默缄之儿会一了默沉家大 ئىنسان كېيىن ئۆزئارا غۇلغۇلا قىلىشتى 。来起论议就后 ئاچچىقىنىڭ دورىسى ～ ＜谚＞ 。默沉是药良的怒制

سۇكۇتتە تۇرماق 哀默，默静

سۇكۇت قىلماق 默沉①：声做不默，默缄，默静，默沉 مۇنداق سۇكۇت قىلىش نېمىلىك بولىدۇ؟ 这算语不默缄样 سۇكۇت قىلىپ تۇرۇڭ ، ئۇ كېلىپ ②等：候等，等么什？ سەل قالار 。的来会他，儿会一等稍你请

权默沉 سۇكۇت ھوقۇقى

سۇكۇتچان 〔静〕的默沉，的静沉：人的默沉，语少言寡个一是他 ئۇ كەم سۆز ، ～ ئادەم ئىدى 。

سۇكۇتلۇك[1] 的默沉〔静〕

سۇكۇتلۇك[2] 脉迟 ＜医＞〔静〕

سۇكۇنات 寂沉，静寂〔静〕

سۇكىچ 鸟晨 ＜古，动＞〔静〕

سۇگلىن 鸡野，雉 ＜古，动＞〔静〕

سۇگۈك 瓶重比〔静〕

سۇگۈلەمەك 肉烤，炒 ＜古＞〔动〕

سۇگۈن 榆黑 ＜方，植＞〔静〕

سۇغۇتمە 西东的送中暗，西东的送偷偷〔静〕

سۇغۇتمەك ① «سۇغۇمەك» 的态动使的：送：سېنىڭمۇ بىزگە پايدالىق تەگمەيدىغان بولدى ، تاپقىنىڭنى لو- زۇڭ ، بىگلەرگە سۇغۇتىسەن 。处好的你到不得是们我 。了们他克伯，总老给送偷偷都么什到弄你，了

سۇغۇتۇشمەك 态同共的 «سۇغۇتمەك»

سۇغۇتۇلمەك 态动被的 «سۇغۇتمەك»

سۇغۇچ 〔静〕①洞水(的根墙)：洞 ئاش كەلسە ئاغزىڭنى تاچ ، سۇ كەلسە سۇغۇچنى 。洞开来水，口张来饭 ＜谚＞ 。开跟墙 ②(的打上墙)：洞 تام تۆۋىدىن بىر ئېچىلدى 。

水口一吮他让 ～ ۋە رىشاتكا قاتارلىقلار- نى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك 。套配该应

سۇغۇمەك 游潜，游〔静〕

سۇغۇلمەك 杀刺(矛以)，刺 ＜古＞〔动〕

سۇغۇش (矛以)攻进，战交，杀刺 ＜古＞〔静〕

سۇلەپ 茂白亚中，茂白欧 ＜植＞〔静〕

سۇلەي 人的少量饭 ～ ئادەم 的少量饭〔静〕：

سۇلەيسۇن 狻林，猊猞 ＜动＞〔静〕

سۇلكەت 套客，气客②道之事处人为①〔静〕

سۇلكەت قىلماق 律自，制克，制自，恃自

سۇلكەتلىك 的淑贤 ئايال ～ ：的重庄，的淑贤①〔静〕：的婉委，的和柔，的和温②人女 سۆزلەرنى كۆپ ～ ئىشلەتمەك 多语词的婉委用

سۇلھى 和媾〔静〕

سۇلھى قىلماق 谈和，和讲，和媾

سۇلھى كېلىشىم 约和

سۇلھىگە كەلمەك 和议，和媾

سۇلھىپەرۋەر 士人和主 زات ～ ：的和主〔静〕

سۇلھىپەرۋەرلىك 和主〔静〕

سۇلھىچى 者旋斡，者解调，者和调〔静〕

سۇلھىچىلىك 旋斡，解调，停调〔静〕

سۇلھى ـ سالا 解调，和调，解和〔静〕

سۇلھى ـ سالا قىلماق 停调，和调，解和使

سۇلھىلەشمەك 和议，解和，和媾〔动〕：和议，解和，和媾：سۇلھىلىشىشنى تە- لەپ قىلماق 解和求要，和求

سۇمە 仍后干晒物谷些这)物谷的芽过发 ＜古＞〔静〕

(等包面，馓烤如，品食制可

سۇمبە 条通②子铳，子冲，子钎① ＜机＞〔静〕

سۇمبىلىك ②的子扦带，的子冲带，的条通带①〔静〕

扦个一做可 تۇمۇر ～ بىر ：的用子扦做，的用条通做铁的子

سۇمۇرتمەك «سۇمۇرمەك» 的态动使：ئۇنىڭغا بىر يۇتۇم سۇ سۇمۇرتۇڭ 。水口一吮他让

سۇمۇرگۇچ 纸墨吸 ～ قەغەز ：具用附吸〔静〕

سۇمۇرمەك 尘吸 ～ توزانىنى ـ چاڭ ：吸，吮〔动〕

سۇمۇرۇش مۇنارى 塔附吸 ＜石＞

سۇمۇرۇشمەك «سۇمۇرمەك» 的态同共的

سۇمۇرۇلمە 的入吸可〔静〕

سۇمۇرۇلمە دانچىلار 物粒颗入吸可

سۈمۈرۈلمەك «سۈمۈرمەك» 的动被态
سۈمۈلەك 糊糖芽麦 <食>〔静〕
سۈمۈلەك 粥面甜(的做汁葚桑) <方>〔静〕
سۈنە 鸭雄 <古、动>〔静〕
سۈندۈك 鸽鹘 <动>〔静〕
سۈنگۈ 矛长、矛 <方>〔静〕
سۈننەت 准的为行和活生林斯穆)奈逊① <宗>〔静〕
礼割②(训圣、则
سۈننەت توي 式仪礼割
سۈننەت قىلماق = خەتنە قىلماق
سۈننەتچى = خەتنەچى
سۈننەتلىك = خەتنىلىك
سۈننىي 奈逊守遵为意原语伯拉阿)尼逊 <宗>〔静〕
(者
سۈننىي مەزھەپى 徒教教兰斯伊)派尼逊 <宗>
(派教个一的多最
سۈنئي ～：的作做②的为人、的工人、的造人①〔静〕
كۈلكە 笑假、笑的作做
سۈنئي ئالتۇن 金仿 <经>
سۈنئي ئەقىل 能智工人
سۈنئي بۇلۇت 云造人 <气>
سۈنئي پاختا 棉造人 <纺>
سۈنئي پۈت - قول 肢假 <医>
سۈنئي تالا 维纤造人
سۈنئي تاللاش 择选工人 <心>
سۈنئي تىل 言语造人、言语工人 <语>
سۈنئي چىش 齿义、牙假 <医>
سۈنئي خۇرۇم 革造人 <纺>
سۈنئي قاما 皮獭水造人
سۈنئي قايماق 子皮奶造人、油奶造人
سۈنئي كاۋچۇك 胶橡造人 <化>
سۈنئي كرىستال 体晶造人
سۈنئي ماگنىت 铁磁造人
سۈنئي مەرمەر 石理大造人 <建>
سۈنئي مۇز 冰造人
سۈنئي نېفىت 油石造人
سۈنئي ھەمراھ 星卫造人 <天>：～ ئارقىلىق بۇۋا-
سىتە تارقىلىدىغان تېلېۋىزىيە 卫 视电播直星
سۈنئي ئوتلاق 场草工人 <牧>
سۈنئي ئۇرۇقلاندۇرۇش 工人、精授工人 <生>
种配
سۈنئي ئىممۇنىتېت 疫免工人 <生>
سۈنئي يامغۇر 雨降工人 <气>
سۈنئي يۈڭ 毛造人 <纺>
سۈنئي يىپەك 丝造人 <纺>：～ تىقۇلما 丝造人
物织
سۈنئىيلەشتۈرمەك «سۈنئىيلەشمەك» 的动使态
سۈنئىيلەشتۈرۈشمەك «سۈنئىيلەشتۈرمەك» 的同共态
سۈنئىيلەشتۈرۈلمەك «سۈنئىيلەشتۈرمەك» 的动被态
سۈنئىيلەشمەك 化造人〔动〕
سۈنئىيلىك 作做②为人、工人、造人①〔静〕
سۈۋە 条肋根两末最的羊牛〔静〕
سۈۋەرەك = تاراقان
سۈۋرى 签、塔及矛、剑、刀)物之儿尖带 <古>〔静〕
(等子
سۈيدۈك 尿 <理生>〔静〕：پاقىيۇپۈرمىقى ئۈرۈقى سۈيدۈك-
ىنى راۋانلاشتۇرىدۇ . 尿利子前车 。
سۈيدۈك ئاجرىتىش سىستېمىسى 尿泌 <理生>
统系
سۈيدۈك تۇتالماسلىق 禁失便小
سۈيدۈك تۇتۇلۇش 闭尿 <医>
سۈيدۈك كىسلاتاسى 酸尿 <化>
سۈيدۈك ماددىسى 素尿
سۈيدۈك نەيچىسى 管尿输 <理生>
سۈيدۈك يولى 道尿 <理生>
سۈيدۈك يولى يەللىكى 炎道尿 <医>
سۈيدۈك زەھەرلىنىش 症毒尿 <医>
سۈيدۈكلۈك 胱膀 <方>〔静〕
سۈيلەتمەك «سۈيلىمەك» 的动使态
سۈيلەشمەك «سۈيلىمەك» 的同共态
سۈيلەنمەك «سۈيلىمەك» 的动被态
سۈيلىمەك 催〔动〕：促催、قەرز ～ 帐催 / جاۋاب خەتنى
信回催 ～
سېپاراتور 器析离、器离分 <化>〔静〕
سېپالوس 鱼鳐 <动>〔静〕
سېپتىتسىمىيە 症血败 <医>〔静〕
سېپئولىت 石泡海 <矿>〔静〕
سېپىشماق «ساپماق[1]» 的同共态
سېپىشمەك «سەپمەك» 的同共态：ئۇلار ئانارنىڭ كىيىمىگە ئە-
تىر سېپىشتى . 水香了洒上服衣的尔娜阿往们她 。

سېپىل 〔静〕墙城：～ / 根城 تۈۋى ～ / 头城 ئۈستى ～ / 墙城筑 ئۆتكىلى بولمايدىغان ～ يوق ، قىلغىلى بولمايدىغان ئىش . 千有没，墙城的去不过有没 <谚> 。情事的成不

سېپىل راۋىقى 阙城，楼城 <建>

سېپىلماق ① «ساپماق¹» 的连牵受②态动被

سېپىلمەك «سەپمەك» 的态动被

سېتەر 〔静〕人女的闺深于属 <方>

سېتكا 〔静〕①网：ۋالبول سېتكىسى 排网 <印>②网球 课，表程课：دەرس سېتكىسى 表④级栅 <物>③目表目

سېتكىسمان 状筛，状网 〔静〕

سېتكىسمان قۇرۇلما 构结状筛 <地>

سېتكىلىق 的状筛，的状网 〔静〕

سېتكىلىق تارېلكا 扳塔孔筛 <石>

سېتكىلىق تۇرۇبا 管筛 <石>

سېتىشتۇرماق 〔动〕卖，卖变：بار - يوقنى ～ 空一卖变

سېتىشماق «ساتماق» 的态同共

سېتىق 售出，售销，卖买 〔静〕

سېتىقچى 人卖买，贩商 〔静〕

سېتىقچىلىق 业行意生，卖买 〔静〕

سېتىقچىلىق قىلماق 意生做，卖买做

سېتىلما = ساتقىن

سېتىلماق ① «ساتماق» 的态动被②卖出，卖叛 <转>，

敌投身卖 ～ دۈشمەنگە：靠投身卖

سېتىلىش باھاسى 价出卖

سېتىلمىلىق = ساتقىنلىق

سېخ 〔静〕间车

سېخ تەننەرخى 本成间车

سېخ مۇدىرى 任主间车

سېخىي 〔静〕慨慷，人的方大：～ ئادەم 的慨慷，的方大

人的慨 / ～ تاپا بۆلۈپ يەر ، ببخىل تاپا ببسپ . 物食到找鬼啬吝，吃着分物食到找人方大 <谚>

，动劳肯要只 <谚> . ～ ئەمگەك قىلساڭ يەر 。吃着藏

。人亏会不地

سېخىيلاشتۇرماق «سېخىيلاشماق» 的态动使

سېخىيلاشماق 来起方大，慨慷变 〔动〕

سېخىيلىق 〔静〕止举慨慷，止举方大：سېخىيلىقى تۇتماق 慨慷变，方大变

سېخىيلىق قىلماق 慨慷，方大

سېدە 榆冠圆 <植>〔静〕

سېدىلەند D兰地西 <药>〔静〕

سېدىلىك 林榆冠圆 〔静〕

سېرپېنتىت 管形蛇的洲欧纪世中)特宾塞 <艺>〔静〕(器乐

سېرسىت 母云绢 <矿>〔静〕

سېرك 〔静〕杂，场戏马，技杂：戏马，技杂 <艺>，场戏马 مەيدانى ～ 场技

سېرك ئۆمىكى 团戏马，团技杂

سېركچى 员演戏马，员演技杂 <艺>〔静〕

سېركچىلىك 戏马，技杂 <艺>〔静〕

سېركچىلىك قىلماق 戏马演，技杂耍

سېرولوگىيە 学清血 <生>〔静〕

سېرولوگىيىلىك 的学清血 〔静〕

سېرولوگىيىلىك رېئاكسىيە 应反学清血 <生>

سېرى 〔助〕①与"بىر"平平，般一，边，面方示表配搭 常常：بارچە ئالەم بىر ～ ، يالغۇز ماڭا سەن بىر ～ . 我对 。边一为自独你，边一为界世全，说来 سودىمىز ياماں 。边一为自独你，边一为界世全，说来于加附②。般一，行还意生 . ئەمەس ، بىر ～ كېتىۋاتىدۇ 。越来越示表，后词名别个和词动形时去过 ئوينىغانسېرى ئويىنغۇسى كېلىدىكەن . 玩想越玩越子孩 。展发益日产生 . ئىشلەپچىقىرىش كۈنسېرى راۋاجلانماقتا

سېرىس 〔静〕合欢：～ قوۋزىقى 合欢 <植>，皮欢合 / ～ گۈل 花欢合

سېرىس سۆگەت 柳旱 <植>

سېرىق 〔静〕黄，的黄①，色黄 رەڭ ～ / 黄 كەھرىۋا ～ 黄蛋 تۇخۇمنىڭ سېرىقى：儿黄③的色黄 <转>②珀琥

سېرىق ئاغمىخان 狼鼠黄，鼬黄 <动>

سېرىق ئاكاتسىيە 欢合金 <植>

سېرىق ئال 病锈条

سېرىق ئالتۇن 金黄

سېرىق ئامۇت 梨黄 <植>

سېرىق ئەت تاۋۇز 瓜西瓤黄

سېرىق ئەتىرگۈل 梅刺黄 <植>

سېرىق ئەمەن 蒿花黄 <植>

سېرىق ئەنجۈر 果花无黄 <植>

سېرىق باش قوتان 鹭头黄 <动>

سېرىق بال قارىغاي 松叶落花黄 <植>

سېرىق بالداق يىلان 蛇环金 <动>

سېرىق بەل شاخسانىغۇچ 莺柳腰黄 <动>

سېرىق بوغۇز بۆلغۇن 貂喉黄 <动>
سېرىق بوغۇز كۆكىنەك 虎蜂喉黄 <动>
سېرىق بۇيا = چۆچۈك بۇيا
سېرىق بۈركۈت 鹰黄 <动>
سېرىق ببلىق 鱼黄 <动>
سېرىق ببللۇر 晶水黄
سېرىق پوكان پۆپۈكلۈك قىرغاۋۇل 腹黄 <动>
雉角
سېرىق پۇرچاق 豆黄 <植>
سېرىق پىلپىلگۈل 菊磺硫 <植>
سېرىق تاش ئالما 棠海黄
سېرىق تال 柳花黄 <植>
سېرىق تاماق تۇمۇچۇق 鸸喉黄
سېرىق تاماكا 烟叶黄، 烟旱
سېرىق تاۋار 品商色黄 <经>
سېرىق تەمرەتكە 癞، 痢瘌، 疮秃، 癣黄 <医>
سېرىق تەنچە 体黄 <理生>
سېرىق تەنلىك 人种黄
سېرىق توپا 土黄 <地>
سېرىق توغاچ 桃光梨黄 <植>
سېرىق تۇپراق 壤黄 <地>
سېرىق تۇمۇچۇق 鸸 <动>
سېرىق تۇمشۇق ئاققۇتان 鹭白嘴黄 <动>
سېرىق تۇمشۇق قۇشقاچ 嘴蜡 <动>
سېرىق تۆش كاككۇك 鹃杜胸橙 <动>
سېرىق تۆمۈر 铁黄 <地>
سېرىق تۈك 毛، 儿小口黄 <转>②毛汗، 毛寒①
子孩
سېرىق تۇكى تەتۈر ئۆرۈلمەك 黄面، 色土如黄
瘦肌
سېرىق تىرناق چۇغۇندەك 隼爪黄 <动>
سېرىق جۇخار 菊蒿茼 <植>
سېرىق جىنس = سېرىق تەنلىك
سېرىق چاشقان 鼠黄 <动>
سېرىق چۇمۇلە 蚁蚂黄 <动>
سېرىق چېچەك بېدە (菜花金)蒿苜花黄
سېرىق چىرىمتال 母云黄، 母云金 <矿>
سېرىق خانبېلىق 鱼姑黄
سېرىق داغ 斑褐黄، 斑黄 <理生>
سېرىق داغلىق سۇمۇرغ كېپىنەك 蝶凤喙斑金

سېرىق سەبدەر 蒿茼، 菊茼 <植>
سېرىق سەي 菜黄 <植>
سېرىق سۆگەت 柳蒲 <植>
سېرىق سۇندۇك 鸻鹬头黄 <动>
سېرىق سىمقۇرت 虫针金 <动>
سېرىق شاپتۇل 桃丝金، 桃黄 <植>
سېرىق قار 十二)雪小②雪小(的春早)① <天>
四节气之一)
سېرىق قاش تۇمۇچۇق 鹣眉黄 <动>
سېرىق قاش چۇمچۇق 鸲眉黄 <动>
سېرىق قاش قىلىورغا 鸱睚金 <动>
سېرىق قانات جۇغۇر 雉水翅铜 <动>
سېرىق قورساق ئاغمىخان 鼬腹黄 <动>
سېرىق قوقانگۈل 吾橐黄 <植>
سېرىق قېيىن 桦黄 <植>
سېرىق قىچا 芥黄 <植>
سېرىق قىزىتما 病热黄 <医>
سېرىق قىياق 茅花黄 <植>
سېرىق كاتالپا 树金黄 <植>
سېرىق كامپا 蒿黄 <植>
سېرىق كامپۇرا 樟黄 <植>
سېرىق كەندىر 麻黄 <植>
سېرىق كۆكچە 之种品瓜甜)奇口可皮黄 <植>
(一
سېرىق كىپارىس 杉黄 <植>
سېرىق گۆھەر 石玉黄، 玉黄 <矿>
سېرىق گۈللۈك جىنتيانا 芄秦花黄 <植>
سېرىق مای 油酥، 油黄
سېرىق مەرگىمۇش 黄雌 <矿>
سېرىق موم 蜡蜂، 蜡黄
سېرىق مىجگەن 之种品瓜甜)甘极蜜皮黄 <植>
(一
سېرىق ناۋات 糖冰黄 <食>
سېرىق نىلوپەر 草蓬萍
سېرىق ھاراق 酒黄
سېرىق ھەرە 蜂胡، 蜂黄 <动>
سېرىق ھېلىلە 子诃黄 <植>
سېرىق ئوسا 灌春 <农>
سېرىق ئىتقۇيرۇق 草尾狗黄 <植>
سېرىق يال مايمۇن 猴丝金 <动>

سېرىق ياۋا مۇشۇك 猫金 <动>
سېرىق يۇگەي 草丝金，子丝菟 <植>
سېرىق يۇسۇن 灌黄 <植>
سېرىق يىلان 蛇颔黄 <动>
سېرىق يىلان بېلىق 鳝黄 <动>
سېرىك سېرىق يىلىك 髓骨黄 <理生>
سېرىقئاش 面黄 <食><静>
سېرىقئەت 膜筋，织组下皮 <理生><静>
سېرىقتاج 菊黄大 <植><静>
سېرىقتوزغاق 菊苞纹 <植><静>
سېرىقتال 黄麦小 بۇغداي ～ بولماق 熟黄，黄发① <静>
紧<转>③接不黄青②期熟黄 بولغان مەزگىل ～ 熟 /
巴；紧：تۇرمۇشنى ～ ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنمەك 习紧过惯
子日
سېرىقتال ۋاقتى 节时的接不黄青
سېرىقتىكەن 刺节对 <植><静>
سېرىقچاي 桃丝金叶贯，翘连小 <植><静>
سېرىقچېچەك 花冰顶，萝蒂 <植><静>
سېرىقسۇ 水口流 كەلمەك ～ ئاغزىغا 水涎，水口① <静>
液织组，水黄②涎垂
سېرىققۇش 子猫夜 <方，动><静>
سېرىققۇشقاچ 雀黄 <动><静>
سېرىققۇيرۇق 鼬鼠 <动> <静>
سېرىقكۆك 菜花黄 <植><静>
سېرىقكېسەل 病疸黄 <医><静>
سېرىقگۈل 梅刺 <植><静>
سېرىقلىق 式形词名的 «سېرىق»
سېرىقئۈيغۇر = يۇغۇر
سېرىقئېشەك = چايان
سېرىمىنگۈل 香丁，花香丁 <植><静>
سېرىيە 段阶，部，集 <静>
سېزدىشمەك 态同共的 «سەزمەك»
سېزما 气胎，应反娠妊 <医><静>
سېزىك ئالامىتى 象胎
سېزىك بولماق ① 喜害，口害：سۆيۈنۈشىغا ～ 口害
想<转>②面杨攻 كەلمىسە كەلمەۋەرسۇن ، كىم 欢喜：
ئۇنىڭغا سېزىك بولۇپ قاپتۇ؟ 不？他欢喜谁，来不就来
سېزىك قۇسۇقى 妊吐呕期娠妊
سېزىكتىن چىقماق 了散气胎，期喜害了过
سېزىكمەك 疑怀，疑可到感 <古><动>

سېزىلەر ـ سېزىلمەس 地觉不知不 <静>
سېزىلەرلىك 的察觉可，的到觉感以可 <静> ～ پايدا
处好的到觉感以可
سېزىلمەك «سەزمەك» 态动被的
سېزىم 觉，觉感 <理生><静> 觉知，觉：پۇراش سېزىمى
嗅觉 / ئاڭلاش سېزىمى 听觉 / تېتىش سېزىمى 味觉 / كۆ-
رۈش سېزىمى 视觉
سېزىم قوبۇللىغۇچ 器受感 <理生>
سېزىم ئۇلچىگۈچ 计觉感 <医>
سېزىمچان = سەزگۈر
سېزىمچانلىق = سەزگۈرلۈك
سېستىرا (سېستراسى) 士护 <医><静>
سېستىرالىق 作工士护 <静>
سېستىرالىق قىلماق 士护当，作工士护做
سېستىماق «سېسىماق» 态动使的：ئۇ گۆشنى سېستىپ قو-
يۇپتۇ . 了臭放肉把他 。
سېسىشماق «سېسىماق» 态同共的
سېسىق 臭① <静> 烂，臭：～ پۇراق 味臭 / گۆشنى
چۈرۈن تاپار ، يامان ئىشنى يامان تاپار . 找去蝇苍 <谚>
肉臭 ،事坏干去人坏。سۆيگەن ئوتتەك ئىسسىق ، سۆيمىگەن
屎像的爱不，热样一火像的上爱 <谚> . ～ پوقتەك
下，话赃 ～ گەپ：薄刻，流下 <转>②。臭样一
话薄刻，话流 ئۇ مېنى بىر تالاي ～ گەپ بىلەن تويغۇزۇپ
قويدى . 了饱噎我把话臭堆大一用他 。
枳，橘枸 <植> سېسىق ئاپېلسىن
草紫臭，草臭驴 <植> سېسىق ئەشەك
艾苦 <植> سېسىق ئەمەن
腺臭 <理生> سېسىق بەز
蚕臭 <动> سېسىق پىلە
椿臭 <植> سېسىق چۇلۇك
桐梧臭 <植> سېسىق چىنار
草松唐 <植> سېسىق سانجىقئوت
檀臭 <植> سېسىق سەندەل
蔗茶臭 <植> سېسىق قارىقات
樟臭 <植> سېسىق كامپورا
芹盘隐 <植> سېسىق كەررەك
恶，厌讨 <转>②嗝臭打① سېسىق كىكىرمەك
恶厌，心
藜状总，芥荆土 <植> سېسىق لويلا
名臭，出冒气臭(声名) <成> سېسىقى چىقماق

著昭

سېسىق ئىرغاي 子枸臭 <植>

سېسىق ياپچان 蒿花大 <植>

سېسىق يوقىتىش سۇيۇقلۇقى 水臭除 <化>

سېسىقتال 菜行独 <植>〔静〕

سېسىقچىلىق 〔静〕臭恶،臭气：ئەتراپىنى ~ قاپلاپ كەتمەك 天熏气臭

سېسىقكۆزەن 虎艾، 鼬臭 <动>〔静〕

سېسىقلىق 臭〔静〕

سېسىقئوت 草臭 <植>〔静〕

سېسىقھەلەپ 参毒 <植>〔静〕

سېسىقيار 球绣臭، 葵竺天 <植>〔静〕

سېسىماق 臭肉．臭变：گۆش سېسىپ قاپتۇ．臭发①〔动〕。了臭太里子屋．ئۆي سېسىپ كېتىپتۇ。了烂腐②：烂易容柿红西．پەمىدۇر ئاسانلا سېسىپ قالىدۇ。烂<转>③：因她．ئۇ شۇ ئىش بىلەن ئاجايىپ سېسىپ كەتتى 臭很得弄事这。

سېسىمچىلىق 〔静〕臭天熏气臭：بۇ سېسىمچىلىقتا بىزگە نېمە بار ، بۇ يەردىن تېز چىقىپ كېتەيلى．方地臭这 。儿这开离快، 走، 事么什们我有

سېغىز[1] 泥胶، 土黏〔静〕

سېغىز بوتقا 浆泥 <石>

سېغىز توپا 土泥胶، 土黏 <地>

سېغىز رەڭ 色黄土

سېغىز[2] 脂松硬②糖泡泡، 糖香口، 糖姆胶①〔静〕

سېغىزخان 〔静〕喜鹊：سېغىزخاننىڭ ئۇۋىسىنى تۇ．رۇلغا تارتىۋاپتۇ．<谚> 巢鹊占鸠；巢鹊夺鸠 。

سېغىزخاندىن ساق بولماق <成>灵机为甚، 警觉

سېغىزلىق 地泥胶، 地土黏②的土黏①〔静〕

سېغىشماق «ساغماق»态同共的

سېغىقسىز 的奶过挤没〔静〕

سېغىقلىق 的奶过挤〔静〕

سېغىلماق «ساغماق»态动被的

سېغىن 的奶有〔静〕

سېغىن چارۋا 畜食奶 <牧>

سېغىن ئۆچكە 羊山奶 <动>

سېغىن ئىنەك 牛乳، 牛奶 <动>

سېغىنچېچەك 梅地点، 草咙喉 <植>〔静〕

سېغىنچى 员奶挤〔静〕

سېغىندۇرماق «سېغىنماق»态动使的

سېغىنغاق 鸟思相 <动>〔静〕

سېغىنماق 〔动〕想، 念怀، 念思، 念想：ئاتا ـ ئانامنى تولـ。مۇ سېغىندىم．母父念想外格我

سېغىنىشلىق 〔静〕的念思، 的情深، 的念思怀满：~ سالام خەت 满怀思念的 / ~ سالام يوللىماق 致以候问的切深

سېغىنىشماق «سېغىنماق»态同共的

سېفالوسپورىن 素霉锋先 <药>〔静〕

سېفىي 〔静〕王仙 <天>：~ يۇلتۇزلار تۈركۈمى 座王仙

سېكانس 割正 <数>〔静〕

سېكتور 形扇 <数>〔静〕

سېكتورلۇق 的形扇〔静〕

سېكتورلۇق كوردىنات 标坐形扇 <数>

سېكرېتار = شۇجى

سېكرىلىك 通能才越跳须必上山)口越跳 <古>〔静〕(处之过

سېكل 品作列系 <文>〔静〕

سېكۇنت 〔静〕秒：بىرنەچچە ~ ئىلگىرى 前之钟秒几

سېكۇنت كۇپ مېتىر 米方立秒 <水>

سېكۇنت يېڭنىسى 针秒

سېكۇنتلۇق 〔静〕的秒：بىر ~ ۋاقىت 间时的钟秒一

سېكۇندومېتىر 表秒〔静〕

سېكىرگۈچ 虫蝗 <方، 动>〔静〕

سېكىرمەك 屁放 <古>〔动〕

سېكىلىك[1] 小، 儿妇媳小②发鬓(的留前婚)①〔静〕子娘

سېكىلىك[2] (把细为头两، 粗间中)杖面擀小〔静〕

سېكىلىككىلىك 辫发细留 ~ قىزلار：的辫发细留①〔静〕的时女少②们娘姑的：ئۇ سېكىلىككىلىكىدە شوخ ۋە چىرايـ。亮漂又泼活期时女少她．لىق ئىدى 。

سېگمېنت 形弓 <数>〔静〕

سېگمېنت بەلگىسى 标段 <电>

سېغىرىق 草眉画 <植>〔静〕

سېلادونىت 石鳞绿 <地>〔静〕

سېلسىيە (家学文天典瑞)氏摄، 斯修尔摄〔静〕

سېلسىيە تېرمومېترى 计度温氏摄

سېلسىيە گرادۇس 度氏摄 <气>

سېلسىيە ئۆلچەم سىزىقى 标温氏摄 <物>

سېللوفان 玢璐赛 <化>〔静〕

سېللولوئىد 珞璐赛 <化>〔静〕
سېللىيۇلوزا 素维纤 <理生>〔静〕
سېلىستىت 石青天 <矿>〔静〕
سېلىترا 盐硝، 石硝 <地>〔静〕
سېلىشتۇرغۇچى 者对校، 者对核 〔静〕
سېلىشتۇرغۇسىز 的比伦与无، 的拟比可无 〔静〕
سېلىشتۇرما 力 سېلىشتۇرمىسى كۈچ :比对، 较比① 〔静〕
量对比②比的较比، 的比对: ~ كۆزىتىش ئېلىپ بارماق
察观比对行进
سېلىشتۇرما ئاخباراتشۇناسلىق 学报情较比
سېلىشتۇرما ئانالىز 析分比对
سېلىشتۇرما ئەدەبىيات 学文较比
سېلىشتۇرما ئەخلاقشۇناسلىق 学理伦较比
سېلىشتۇرما باشقۇرۇش ئىلمى 学理管较比
سېلىشتۇرما باھا 格价较比 <经>
سېلىشتۇرما بېقىندى جۈملە 句从比对 <语>
سېلىشتۇرما پەرق 差比
سېلىشتۇرما پەلسەپە 学哲较比
سېلىشتۇرما پېداگوگىكا 学育教较比
سېلىشتۇرما پسىخولوگىيە 学理心较比
سېلىشتۇرما تارىخشۇناسلىق 学史历较比
سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىق 学言语较比 <语>
سېلىشتۇرما جەمئىيەتشۇناسلىق 学会社较比
سېلىشتۇرما خۇلاسە 理推比类 <逻>
سېلىشتۇرما دەرىجە 级较比 <语>
سېلىشتۇرما زەرەت 荷比 <物>
سېلىشتۇرما سەنئەتشۇناسلىق 学术艺较比
سېلىشتۇرما سىياسەتشۇناسلىق 学治政较比
سېلىشتۇرما قارشىلىق 率阻电 <物>
سېلىشتۇرما قانۇنشۇناسلىق 学法较比
سېلىشتۇرما مالىيەشۇناسلىق 学政财较比
سېلىشتۇرما مەمۇرىيەتشۇناسلىق 学政行较比
سېلىشتۇرما مىقدار 量比 <物>
سېلىشتۇرما نەملىك 湿比 <气>
سېلىشتۇرما ئېستېتىكا 学美较比
سېلىشتۇرما ئېغىرلىق 重权، 重比 <物>
سېلىشتۇرما ئىستىلىستىكا 学辞修较比 <语>
سېلىشتۇرما ئىسسىقلىق 热比 <物، 化>
سېلىشتۇرما ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经较比
سېلىشتۇرماق 照对، 比对، 比相، 较比①〔动〕:

سېلىق[1] 担负 <转>②税赋، 税捐①〔静〕: دېھقانلارنىڭ سېلىقىنى يېنىكلەتمەك 担负的民农轻减
سېلىق تاپشۇرماق 税赋交، 捐上، 捐纳
سېلىق سالماق 捐派
سېلىق[2] 礼彩 <方>〔静〕
سېلىق[3] 着垂، 着放 〔静〕: بوۋاينىڭ قاپىقى ~ ، چىرايى تۆ- تۈق ئىدى . 脸着沉阴، 皮眼着垂人老 。
سېلىكمەك 过忙، 少减①〔动〕: كوچىدىكى يولۇچىلار سېلە- كىپ قالدى . 了少人行的上街 。 ئۇينىڭ ئىشى سېلىككەندىن كېيىن سىرتقا چىقتىم . 了出便我后之过忙事的里家 。 بوران بىرئاز سېلىكىپ قالدى . 门 点了小风، 小、弱减②。了小雨 。 يامغۇر سېلىكىپ قالدى . 儿
سېلىم 撮(的次一放够) 〔静〕: بىر ~ چاي 叶茶撮一
سېلىن 硒 <化>〔静〕
سېلىنچا 垫坐، 褥坐 〔静〕
سېلىنما 放投، 入投 〔静〕: سېلىنمىدىن سەرپىياتنى چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن ئۇسۇلى 法除扣耗实入投
سېلىنما بېجى 税入投 <经>
سېلىنمىنى كۆپەيتمەك 入投加增 <经>
سېلىنماق ① «سالماق[2]» (服衣)撇抖②态动被的
سېلىننىد 物化硒 <化>〔静〕
سېمانتىكا 学义语، 义语 <语>〔静〕
سېمانتىكلىق 的义语 〔静〕
سېمانتىكلىق ئانالىز 析分义语 <语>
سېمانتىكلىق بىرلىك 位单义语 <语>
سېمانتىكلىق پەلسەپە 学哲义语 <哲>
سېمانتىكلىق ئۇچۇر 息信义语 <文>
سېمانتىكلىق ئۇلچەم 准标学义语 <语>
سېمونت 泥水 <建>〔静〕
سېمونت زاۋۇتى 厂泥水 <建>

سانىنى ~ 字数个两 比对/ سېلىشتۇرغاندىلا پەرق ئەتكىلى بولىدۇ . يېڭى بىلەن كونىنى ~ 别鉴有才较比有 。新旧对比 / سېنى ئۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ . 你把能不 。 ھېساباتنى ~ 证对: 对查، 对校، 对核②。论并提相他和 ئەسلى نۇسخا بىلەن ~ / 目帐对核 ~ / تەرجىمىسىنى ~ 文原对查 文译对校
سېلىشتۇرۇش ئۇسۇلى 法比类 <逻>
سېلىشتۇرۇشماق «سېلىشتۇرماق» 态同共的
سېلىشتۇرۇلماق «سېلىشتۇرماق» 态动被的
سېلىشماق «سالماق» 态同共的

سېمونت كۆۋرۈك 桥泥水 <交>
سېمونت لاي 泥灰，浆灰，浆泥水 <建>
سېمونت يول 路泥水 <交>
سېمونتلاتماق «سېمونتلىماق»的态动使
سېمونتلاشماق «سېمونتلىماق»的态同共
سېمونتلانماق «سېمونتلىماق»的态动被
سېمونتلىماق 泥水铺，泥水抹〔动〕
سېمىز 〔静〕肥，胖 ～ / 子胖，人胖 ئادەم ～ :的肥，的胖 قوي ～ / 羊肥 گۆش ～ / 肉肥
سېمىزلىك 肥，胖〔静〕
سېمىزلىك كېسىلى 症胖肥 <医>
سېمىزئوت 菜寿长，苋齿马 <植>〔静〕
سېنارىيە 〔静〕本脚，本剧 <文>：كىنو سېنارىيىسى 影电本剧
سېنارىيىلەشتۈرگۈچى 剧编，者编改 <文>〔静〕
سېنارىيىلەشتۈرمەك «سېنارىيىلەشتۈرمەك»的态动使 写编；本剧编改，本剧：رومانىنى ～ 本剧成编改说小把
سېنارىيىلەشتۈرۈلمەك «سېنارىيىلەشتۈرمەك»的态动被
سېنارىيىلەشمەك 化本剧〔动〕
سېنتەبىر 月九〔静〕
سېنتنېر (斤公百一)担公〔静〕
سېنزور 器送传，器感传 <电>〔静〕
سېنىت 岩长正 <水>〔静〕
سېنىمەك 会理不，睬理不，乎在不 <方>〔动〕
سېھرىي 〔静〕的魔，的神奇：كۈچ ～ / 力魅，力魔 بۇ نەرسىلەر ～ ئالاھىدىلىككە ئىگە . 这些东西有神奇的点。
سېھىر 〔静〕法魔，法术：جادۇگەر ～ ئۇنى بىلەن كېيىككە ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ . 术妖，术幻，法戏，术魔，把术妖用师巫把他变成了羊黄。
سېھىر قايتۇرماق 术妖破，法魔解
سېھىر قىلماق = سېھىرلىمەك
سېھىرچى 师巫，师法魔，师术魔〔静〕
سېھىرگەر 师术魔，师巫，师法魔〔静〕
سېھىرگەرلىك 术妖，术魔，法魔〔静〕
سېھىرگەرلىك قىلماق 法魔施
سېھىرلىك 有 ئالما ～ :的力魅有，的法魔了施①〔静〕 ، ～ يىگىت ئۇنىڭ :的力魔有，的人诱②果苹的力魔魅有那她着视注子伙小 . لېكىن ساددا كۆزلىرىگە تىكىلدى 。睛眼的气稚而力
سېھىرلىك كالتەك 棍魔 <体>

سېھىرلەتمەك «سېھىرلىمەك»的态动使
سېھىرلەشمەك «سېھىرلىمەك»的态同共
سېھىرلەنمەك «سېھىرلىمەك»的态动被
سېھىرلىمەك 术妖行，法魔施①〔动〕：شۇ تاپتا مېنىڭ راۋان تىللىرىمنى قانداقتۇر بىرى سېھىرلەپ قويغاندەك ئىدى . 样一法魔了施人么什被是像头舌的俐伶这我时这
سېھىرلىۋالدى 迷着使，醉沉使 <转>②：قىز يىگىتنى . 迷了着子伙小使娘姑 。
سېئولت 石沸泡，石沸 <地>〔静〕
سېۋەپخانا 堂澡，室浴 <方>〔静〕
سېۋەت 子筐，子篮〔静〕
سېۋەتچى 者子篮卖②者子筐编，者子篮编①〔静〕 ، 者子筐卖
سېۋەتلەپ 筐成 تۇشۇماق ～ :的子篮成，地筐成〔静〕 运地
سېۋىت 钱赏，钱喜 <方>〔静〕
سېيالكا = ئۇرۇق سېلىش ماشىنىسى
سېيسموگراف 仪震地 <地>〔静〕
سېيسمولوگىيە 学震地〔静〕
سېيسمومېتىر 计震地 <地>〔静〕
سېيىشماق 态同共的 «سايماق[1]»
سېيىلماق 态动被的 «سايماق[1]»
سىئال 带硅铝 <地>〔静〕
سىئال قاتلىمى 层铝硅 <地>
سىئاللاشماق 用作化铝硅，化铝硅 <地>〔动〕
سىئان[1] 氰 <化>〔静〕
سىئان[2] 楞枨刺，楞枨 <化>〔静〕
سىئانىد 物化氰 <化>〔静〕
سىببالدى 莓草山 <植>〔静〕
سىبجىتماق «سىبجىماق»的态动使
سىبجىماق 动移股屁着扭〔动〕
سىبۇجا 斜，歪 <方>〔静〕
سىبىرىيە 亚利伯西 <地>〔静〕
سىبىرىيە ئاغمىخىنى 鼬黄 <动>
سىبىرىيە چىلى 鸡翅镰 <动>
سىپ 驹马的岁一满 <古>〔静〕
سىپارە (册各的《经兰古》的册十三成订装)册，卷〔静〕
سىپارە ئوقۇماق (经兰古)诵背，诵朗 <宗>
سىپارى 榔槟 <植>〔静〕
سىپاق 泥灰(的墙抹) <方>〔静〕

سپاقۇر 饲有装上嘴及鼻马在套)袋料马 <古>〔静〕
(袋口的料
سپاھ (سپاھى) 士战，兵士②员官(的廷宫)① 〔静〕
سپاھلىق 份身兵士②职之员官廷宫① 〔静〕
سپايە ～：雅尔文温，的雅优，的雅文 〔静〕 مۇئامىلە
态度雅文 / يۇرۇش تۇرۇشلىرى ～ 雅优止举 / قىز بىلا
دېگەن ～ يۇرىدىغان ، چىرايلىق كىيىدىغان . 姑娘家要温文
尔雅，漂亮着穿。
سپايە تۇر 称尊 <语>
سپايە سۆز 语婉委 <语>
سپايىگەرچىلىك 雅尔文温，彬彬质文，雅文 〔静〕
سپايىلەشتۇرمەك 态动使的 «سپايىلەشمەك»
سپايىلەشتۇرۇشمەك 态同共的 «سپايىلەشتۇرمەك»
سپايىلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «سپايىلەشتۇرمەك»
سپايىلەشمەك 雅文变，气和变，雅文，气和 〔动〕
سپايىلىك ～：雅尔文温，雅优，雅文 〔静〕 بىلەن سۆزلىمەك
说地雅文
سپەچ 头盖纱白 <方>〔静〕
سپەر 牌盾，牌箭挡 <方>〔静〕
سپەگۈل 兰黄，花兰白花 <植>〔静〕
سپەنچى 肉的上条肋细 〔静〕
سپىتا 细得织 توقۇلغان گىلەم ～：密细②的滑光① 〔静〕
细得干儿活 ～ ھۈنەر قىلماق：细精，致细③毯地的密
سپىتا تاش قورال 器石细
سپىتا رەخت 布的滑光，布细 <纺>
سپىتا ئېگىرمەك 纺细，纺精 <纺>
سپىتلىق 度细<纺>③度程的细②度程的薄① 〔静〕
سپۈت 菜香，荽芫 <古，植>〔静〕
سپىر 字数 〔静〕
سىتا 枪长，矛，刀刺 <古>〔静〕
سىتەم 苦困难艰，压欺 〔静〕
سىتەمكار 妖 <转>②君暴，者迫压，者压欺① 〔静〕
人佳，人丽；的媚妩，的艳
سىتوخروم 素色胞细 <理生>〔静〕
سىتوكىنىن 素裂分胞细 <生>〔静〕
سىترگۈل 子望罗，果眼凤，婆苹 <植>〔静〕
سىجىل ～：地断不，地贯连，地续持，地续连 〔静〕
ئىشلىمەك ～ / 作工续连 ئۈزدىمەك 找地断不
سىجىللىق 性续持，性续连① 〔静〕：سىياسەتنىڭ مۇقىملىقى ۋە سىجىللىقىنى ساقلىماق 保持政治的稳定和性续连

سىدىق 度强 <经>③度强；用作反 <物>②性
سىجىللىقى 劳动强度
سىچۈەن 川四 <地>〔静〕
سىچۈەن ئورمان كەكلىكى 鸡鹧山川四 <动>
سىخولىماق 候伺 <方>〔动〕
سىدېرىت 矿铁菱 <矿>〔静〕
سىدىر[1] 人仓管府王 <方>〔静〕
سىدىر[2] 者地土主无租出府王替 <古>〔静〕
سىدىك 的尿遗，的多尿 <古>〔静〕
سىر[1] (状痛般刺针)嚓 〔模〕
سىر[2] 密秘的心内 سىرى دىلىنىڭ：秘奥，密秘 〔静〕 / باش
كەتسە كەتسۇن ، ～ كەتمىسۇن . 泄可不，头掉肯宁 <谚>
密。 تەبىئەتنىڭ سىرى 秘奥的然自大 / ھاياتلىقنىڭ سىرىنى
ئىزدىمەك 秘奥的命生求探
سىر ئالماق 密秘听探
سىر بەرمەك 密秘露泄
سىر تۇتماق 密保，密秘守保
سىر ساقلىماق = سىر تۇتماق
سىر ئېچىلماق 白大相真
سىر[3] 瓷搪：子釉②漆油，漆① 〔静〕：رەڭلىك ～ بىرلىگەن
陶釉彩，罐陶的釉彩上 ساپال
سىر بەرمەك 漆油上，漆上
سىر دەرىخى 树漆 <植>
سىر سۇرۇخ 砂朱 <矿>
سىرى چۈشمەك 漆掉
سىرات 下见
سىرات كۆۋرۈكى 所教兰斯伊)桥提拉斯 <宗>
(过通以可者德积平生，桥的上狱火于置称
سىراج[1] 下见
سىراج تام 墙女，墙护(的顶房) <建>
سىراج[2] 于用，成制粉籽草和胶树枣沙用)胶鞋 〔静〕
(鞋制
سىراج[3] 草尾独 <植>〔静〕
سىرت[1] ：头外，面外，外① 〔静〕：دەرستىن سىرتقى پائالىيەت
面外的楼大 / مەكتەپنىڭ سىرتى 动活外课 / ماي قاچىسى
سىرتىدىن مەلۇم . 知而望一头外碗油 <谚>
③外此 ～ بۇنىڭدىن / 外之们他 ～ ئۇلاردىن：外以，外
④脊外；脊里 گۈشى ～ ：分部椎脊(的畜家等羊牛)
面锥圆 كونۇس سىرتى / 面球 شار سىرتى 面：面 <数>
سىرتتىن ئاڭلىغۇچى 员人听旁 <法>

سىرتتىن بۆلۈش 分外 <数>
سىرتتىن تونۇماق 识认旁从，识认接间
سىرتتىن سوت قىلماق 判审席缺 <法>
سىرتتىن قاتناشماق 席列
سىرتتىن كۆزەتمەك 观外 <哲>
سىرتتىن ھۆكۈم چىقارماق 决判席缺 <法>
سىرتتىن ئوقۇتۇش 授函 <教>
سىرتقا چىقماق 出门，出外，行出，出外：外出。تۇنۈگۈن مەن كۆن بويى سىرتقا چىقمىدىم. 昨天整我天出没过。
سىرتقا ئېقىش 流外 <经>
سىرتقا قارىماق = تالاغا قارىماق
سىرت[2] 〔静〕 毛硬；毛刚，毛硬；鬃 <古>
سىرتاردۇش 〔静〕 特薛，陀延薛 <古>(语厥突代古)
سىرتقى 〔静〕 ①外的部外，的面外。～ كىيىم 衣外 / ～ كۆرۈنۈش 外表，观外，景外 / ～ مۇھىت 外部环境 ②<转>以外的，的外之外：ئىشتىن ～ ۋاقىت 业余时间 / دەرستىن ～ پائالىيەت 课外活动
سىرتقى ئاجرالما 外分泌 <生>
سىرتقى بوۋاسىر 外痔 <医>
سىرتقى پارازىت 外寄生物 <生>
سىرتقى پلازما 外质 <生>
سىرتقى پوست 表皮
سىرتقى توپ 外界球 <体>
سىرتقى تىجارەت 外经营业 <经>
سىرتقى چەمبەر 外圆 <数>
سىرتقى زەھەر 外毒素 <生>
سىرتقى سۆڭەك 外骨骼 <理生>
سىرتقى سۈركىلىش 外摩擦 <物>
سىرتقى كۈچ 外力①<物>②外力部外，力势部外量力
سىرتقى ھورمۇن 外激素 <理生>
سىرتقى ئوشۇق 外踝 <理生>
سىرتقى يۈز 表积面 <数>
سىرتلاتماق 态动使的«سىرتلىماق»
سىرتلان 〔静〕 狗鬃 <动>
سىرتلانماق 态动被的«سىرتلىماق»
سىرتلىماق 半两劈处骨椎脊从(羊的好宰把) 〔动〕
سىرتماق 〔静〕 ①索绞②绳套：مۇستەملىكىچىلىك سىرتىمىقى 套圈入落 / سىرتمىققا چۈشمەك 索绞的义主民殖

سىرتماق سالماق 索绞上
سىرتماقلىق 绳套了套②的索套有，的绳套有① 〔静〕 ئارغامچا ～：的(索套)绳套作充③的索马套上套，的子绳的绳套作
سىرتىق 息消，讯音，信音 <方> 〔静〕
سىرتىقچى 者信报 〔静〕
سىرچى 工漆油，匠漆油 〔静〕
سىرچىلىق 作工漆油，儿活漆油 〔静〕
سىرداش 友朋心知，人心知，己知 〔静〕：ياماڭان بىلەن يولداش بولما، نادان بىلەن ～. 伍为人恶与勿 <谚>，心交人蠢与勿。
سىرداشلىق 心知，知相 〔静〕
سىرداشماق 谈恳，心交，心谈 〔动〕
سىر - سىر (痛疼地似扎针阵阵一) 噌噌 〔模〕
سىرغا 子坠耳，环耳 〔静〕
سىرغانچۇق 溜滑，滑 〔静〕：ئۇ ھىيلىگەر يىلان بېلىقتەك ～، مەن ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمەن. 鱼鳝的猾狡条像得滑他，～我不相信他。
سىرغىتماق «سىرغىماق» 的态动使
سىرغىلىق 垂耳 <理生> 〔静〕
سىرغىم 流径：流径 <水> 〔静〕：يەر سىرغىمى 地流径上 / ئاستى سىرغىمى 地流径下
سىرغىم سۇ 水流径 <水>
سىرغىما 的出渗 〔静〕
سىرغىما ماددا 物出渗 <医>
سىرغىماق 淌流，动移，动滑(下而上自)① 〔动〕：تاغ ئۈستىدىكى تاشلار ئاستا ـ ئاستا سىرغىپ چۈشتى. 山石的上山。ئۇنىڭ ياش تامچىلىرى مەڭزىنى بويلاپ تۆۋەنگە سىرغىدى. 来下滑地慢缓头，渗②。淌流下往颊面着沿珠泪的他。قارىغايدىن دېۋىرقاي سىرغىپ چىقتى. 了出渗树松：出渗脂松。
سىرقىراتماق 态动使的«سىرقىرىماق»
سىرقىرىماق 痛酸 〔动〕：ئۇنىڭ پۇتى سىرقىراپ ئاغرىۋاتىدۇ. 他的腿酸痛。ئۇينىڭ مۆڭگۈزىگە ئۇرسا، تۆۋىقى سىرقىراپتۇ. <谚> 上蹄牛在痛，上角牛在打。
سىركا 炉铁打 〔静〕
سىركايە 盅茶，碗茶小 <方> 〔静〕
سىركە[1] 子虮 <动> 〔静〕
سىركە[2] 醋②汁酸(的成制酵发萄葡绿)① 〔静〕
سىركە كىسلاتاسى 酸乙，酸醋 <化>

سىركىسى سۆ كۆتەرمەيدىغان 说起不经 <成>
的笑玩起不开，的
سىركەنجۈبىل 于用可，成制糖白加)汁萄葡〔静〕
(火去
سىركون 石锆 <矿>〔静〕
سىركۈل 规脚两，规圆〔静〕
سىركىپسىياز 气小，搜抠：ئىزا تارتماي شاپتۇلۇمنى يەۋ-〔静〕
子桃的我了吃，羞害不也你！搜抠我说还
لىپ ، يەنە مېنى ~ دەيسىنا !
！
سىركىچى 者汁萄葡酸售，者汁萄葡酸制〔静〕
سىركىچىلىك 业醋贩，业醋制〔静〕
سىركىلەشمەك 子虮生〔动〕
سىرلاتماق 态动使的 «سىرلىماق»
سىرلاشماق 态同共的 «سىرلىماق»
سىرلاق 菜儿刺，菊嘴头 <植>〔静〕
سىرلاقلىق 的漆了上〔静〕
سىرلانماق 态动被的 «سىرلىماق»
سىرلىتىشماق 态同共的 «سىرلاتماق»
سىرلىتىلماق 态动被的 «سىرلاتماق»
سىرلىق[1] ~ ：的妙玄，的奇神，的秘神，的密秘〔静〕
ھادىسە 神秘 / ~ ئادەم 物人秘神 / ~ قىلىپ كۆر-
سەتمەك 故虚玄弄故 / ئۇزىنى ~ كۆرسەتمەك 行动诡秘 / ~
مۇناسىۋەت 系关密秘，系关昧暧
سىرلىق شەكىل 式形秘神 <哲>
سىرلىق[2] 的过漆〔静〕
سىرلىق قاناللىتىر 铁锡镀
سىرلىق كاھىش 瓦璃琉 <建>
سىرلىقلاشتۇرماق 把 ~ ：ېننى «سىرلىقلاشماق» 的态动使
化秘神学科
سىرلىقلاشتۇرۇلماق 态动被的 «سىرلىقلاشتۇرماق»
سىرلىقلاشماق 化秘神，秘神变〔动〕：بۇ ئىش بارغانسېرى
。了化秘神越来越事这 . سىرلىقلاشتى
سىرلىماق 釉上②漆上①〔动〕
سىرماق 鞠鞍驴 <古>〔静〕
سىرمەمەك ，包②掉去，去除，揪，拔① <古>〔动〕
绕盘，绕缠，卷
سىرمىلكۈل 芥喙脱，芥咀掉 <植>〔静〕
سىرنىيە 芥兰茜 <植>〔静〕
سىرنىچىغا 璃玻 <古>〔静〕
سىرنىچان 杞枸 <古>〔静〕

سىرنىئوس 星狼天 <天>〔静〕
سىز 您〔静〕
سىزام 苣毛绢 <植>〔静〕
سىزدۇرماق 态动使的 «سىزماق[1]»
سىزدۇرۇشماق 态同共的 «سىزدۇرماق»
سىزدۇرۇلماق 态动被的 «سىزدۇرماق»
سىزغۇ 粉画，笔画(的用料衣裁)〔静〕
سىزغۇچ 尺字 T ~ شەكىللىك T：尺，子尺〔静〕 / ھېسابـ
لاش سىزغۇچى 尺算计 / بۇلۇڭلۇق ~ 尺角
سىزلاغ ，冷齿(而激刺的冰或水冷受因) <古>〔静〕
牙倒
سىزلام 疳下 <医>〔静〕
سىزلەشمەك 态同共的 «سىزلىمەك»
سىزلىمەك 您称〔动〕：ئۆزىدىن چوڭلارنى ~ 称相您以，
您称的长年己自比对
سىزما[1] ~ ：的画①〔静〕 / مەن بىر پارچە سۈرەت 画像
~ ：像画，画②。画幅一了买我 . رەسىم سېتىۋالدىم
画壁
سىزما ساپال 陶彩
سىزما[2] ：缝裂(的等管水，坝水)〔静〕 سۇ تۇرۇبىسىدا ~
。缝裂了现出管水 . پەيدا بولۇپ قاپتۇ
سىزما ئېقىم 涌管，流渗 <水>
سىزماق[1] 制绘 ~ ئىسخېما / 画画 ~ رەسىم：绘，画〔动〕
格打，格方画 ~ كاتەكچە / 图地制绘 ~ خەرىتە / 表图
سىزماق[2] 的里坝涝 . كۆلدىكى سۇ سىزىپ كەتتى：渗①〔动〕
出渗下坝 。了走渗水 . تۇغان ئاستىدىن سىزىپ چىققان سۇ
累眼 ~ كۆز 。了瘦天一比天一他 . سىزىپ كېتىۋاتىدۇ
سىزماق[3] 竭力疲精，弱衰变②化溶① <古>〔动〕
سىزمىچىلىق 业图绘，画绘〔静〕
سىزمىخانا 室图制，室图绘 <建>〔静〕
سىزىشچان 的渗浸〔静〕
سىزىشچانلىق 性渗浸 <水>〔静〕
سىزىشماق 态同共的 «سىزماق[1]»
سىزىغ 疼地似扎针 <古>〔静〕
سىزىق[1] 条线的画 ~ سىزىلغان：道，条线①〔静〕 / تۈز
~ ئەگرى / 线直 ~ توم / 线曲 ~ ئىنچىكە / 线粗
主 ~ غول / 线虚 ~ سۈزۈق / 儿道细，线细 ~
线 / ئۈپۈق سىزىقى 路纹，纹②线平地：رەخت سىزىقلىرى
纹布 / قول سىزىقلىرى 纹指③纹围范，线界：نومۇر سىزىقى

分数线 / چېگرا سىزىقى 边界线④笔画：بىرىنچى ～ 起笔 / ئاخىرقى 笔末 ～ 描线，描白(的画国) سىزىق تەسۋىرى 轨越不 سىزىقتىن چىقماسلىق 轨越 سىزىقتىن چىقماق 矩规守，话听 سىزىققا كىرمەك 范就肯不，话听不 سىزىقىغا كىرمەسلىك **سىزىق**[2] 〔静〕 号折破：～ قويماق 号折破上打 <语>号折破 **سىزىقچە** 〔静〕 ①线短，线窄，道短，道有 <语>②杠横，道横 杠横 **سىزىقسىز** 〔静〕 无格的，无道的，没道有：～ كارتوچكا 纸格无 ～ / 片信明的 سىزىقسىز رېگرېسسىيە 归回性线非 <物> سىزىقسىز ئوپتىكا 学光性线非 <物> **سىزىقلىق** 〔静〕 ①有格带，有道的：～ قەغەز 纸的格带/ بەش ～ نوتا 五线谱 ②画的道好，的线直③的道有的性线 سىزىقلىق ئالگېبرا 数代性线 <数> سىزىقلىق تەكلىمە 程方性线 <数> سىزىقلىق تۈزۈلمە 造构性线 <地> سىزىقلىق تېزلىك 度速线 <物> سىزىقلىق دېفورماتسىيە 形变性线 <物> سىزىقلىق فۇنكسىيە 数函性线 <数> سىزىقلىق قۇتۇپلىنىش 振偏线 <物> سىزىقلىق كود 码条 <电> سىزىقلىق كۈچەيتكۈچ 器大放性线 <物> سىزىقلىق كېڭىيىش 胀膨线，胀膨性线 <物> سىزىقلىق كېڭىيىشچانلىق 性胀膨线 <物> سىزىقلىق ماسشتاپ 例比线直 <地，数> **سىزىقلىق ئېلېمېنت** (件)元性线 <物，数> **سىزىلماق** «سىزماق[1]» 的被动态 **سىزىندى** 〔静〕 ①透渗的②物透渗 سىزىندى سۇ 水透渗 <水> **سىستېما** 〔静〕 ①统，系统，系体：～ ئىدىيەۋىي 思想体系 / نېرۋا سىستېمىسى 神经系统 / گراماماتىكا سىستېمىسى 语法体系 / قۇياش سىستېمىسى 太阳系②程序：ئىش سىستېمىسى 工序 / داۋالاش سىستېمىسى 疗治程序③<生>类，类别：بوتانىكىلىق ～ 植物类 سىستېما دىنامىكىسى 动态学系统 سىستېما نەزەرىيىسى <哲>系统论 **سىستېمىسىز** 〔静〕 无系统，无序性 سىستېمىسىز خەۋپ ـ خەتەر 非系统风险

سىستېمىسىزلىق 〔静〕 无系统，无序性 **سىستېمىلاشتۇرماق** «سىستېمىلاشماق» 的使动态 **سىستېمىلاشتۇرۇشماق** «سىستېمىلاشتۇرماق» 的同共态 **سىستېمىلاشتۇرۇلماق** «سىستېمىلاشتۇرماق» 的被动态 **سىستېمىلاشماق** 〔动〕 统系化 **سىستېمىلىق** 〔静〕 有统系，的统系，的序：～ ئۇگەنمەك 统系学习 / ئىشلىمەك 有序工作地 سىستېمىلىق پەرق 系统差异 سىستېمىلىق جۇغراپىيە <地> 系统地理学 سىستېمىلىق خەۋپ ـ خەتەر 系统风险 سىستېمىلىق قۇرۇلۇش 系统工程 **سىستىن** <理生>〔静〕 胱氨酸 **سىش**[1] 〔静〕 <古> 汤面吃)的用时片面子(的 **سىش**[2] 〔静〕 <古> 肿，块肿，包肿 **سىغان** 〔静〕 <古> 秀美；的光而直笔滑的 **سىغداتماق** «سىغدىماق» 的使动态 **سىغداشماق** «سىغدىماق» 的同共态 **سىغدالماق** ①«سىغدىماق» 的被动态：بالا قىستاڭچىلىقتا چەت. كە سىغدىلىپ قالدى . 小孩被挤面边上了到。②«سىغدىماق» 的自复态：ئۇ ناھايىتى تەستە سىغدىلىپ ئولتۇردى . 好他下坐着挤易容不。 **سىغدۇرماق** «سىغماق» 的使动态：ئۇ ساماننىڭ ھەممىسىنى تاغارغا چىڭداپ سىغدۇردى . 麻了进装实压草麦有所把他。 ئۇ مېنى سىغدۇرمىدى . 袋我得不容他。 **سىغدۇرۇشماق** «سىغدۇرماق» 的同共态 **سىغدۇرۇلماق** «سىغدۇرماق» 的被动态 **سىغدىماق** 〔动〕 紧压，挤，逼：بۇ ساندۇقتا سىغدىسا ئاق خىلى كۆپ كىيىم پاتىدۇ . 衣的多挺盛以可了紧压子箱个这。 قوشۇنىمىز دۈشمەننى شەھەرگە سىغداپ كەلدى . 把军我服。 里城至逼人敌。 **سىغرىقماق** 〔动〕 ①藏隐，蔽隐，从依，附依② <古> 告密，伤中，毁诋 **سىغزاغ** 〔静〕 <古> 缝 **سىغزاماق** 〔动〕 <古> 人镶，人搀 **سىغزىنغ** 〔静〕 <古> 子锅 **سىغماق** 〔动〕 ①盛，容，纳容：بۇ ئىدىشقا بەش چىلەك سۇ سىغىدۇ . 这口缸能盛五桶水。 زالغا نەچچە مىڭ ئادەم سىغىدۇ . 礼千人几纳容能堂。 ئىككى قىلىچ بىر غىلاپقا سىغماس . "虎二容不山一"同喻：刀两容难鞘一 <谚>。 بەش

قول ئېغىزغا سغماس . 同喻：指五下不容口一 <谚> 。合适，乎合②。"子胖成不吃口一" ：ئۇنىڭ قىلغان ئىشلىرى ئەقىلگە سغمايدۇ . 理情合不事些那的干他。سېنىڭ كىيىم ساڭا سغمايدىكەن . 矩规合不钱掏你 . بۇ نۇل چىقىرىشىڭ قائىدىگە سغمايدۇ 。上不穿你裳衣件这 。

سغۇن 鹿 <古、动>〔静〕

سغۇنئوت 参人 <方、植>〔静〕

سغىت 哭啼、泣哭 <古>〔静〕

سغىر 猎围(汗可)、围打 <古>〔静〕

سغىرچىق 鸟椋 <古、动>〔静〕

سغىشتۇرماق «سغىشماق» 的态动使：ئىككى تاغار ساماننى بىر تاغارغا ～ 袋麻个一进塞草麦袋麻两把

سغىشلىق 箱的大量容①〔静〕：的大量容：ساندۇق ～ 话的体得、的适合②子 گەپ ～ 的体得：

سغىشماق ① «سغماق» 的共同态：زالغا ئادەملەر سغىشماي كەتتى . 了下不容人的里堂礼。سغىشىپ ئولتۇرماق 紧挨 ② 坐合②、容相得合、来得：بىر ـ بىرى بىلەن سغىشالماسلىق 互 来不合、容相不

سغىم 库水 量容、量容〔静〕：سۇ ئامبىرىنىڭ سغىمى 量容的桶 / 量容的 چېلەكنىڭ سغىمى

抗容 <物> سغىم توسقۇنلۇقى

سغىمچان 的大量容〔静〕

سغىمچانلىق 量纳容、量容〔静〕

سغىنماق 态复自的 «سغماق»

سفلىس 毒梅 <医>〔静〕

سفون 吸虹、管吸虹 <物>〔静〕

象现吸虹 <物> سفون ھادىسىسى

سقاماق 摸抚、摸 <古>〔动〕

سقتاماق 涕流哭痛、哭 <古>〔动〕

سقتۇرماق 态动使的 «سقماق»

سقتۇرۇشماق 态同共的 «سقتۇرماق»

سقتۇرۇلماق 态动被的 «سقتۇرماق»

سقماق[1] 〔动〕①攥、捏、握、卡、掐、拧：ئۇنىڭ قولىنى بىلىكى(卡)掐 ～ گېلىدىن / 手的他住攥紧紧 ～ ئۈزۈم شىرنىسىنى سقىپ ئالماق 汁葡萄挤 / ھۆل كېيىمنى ～ 气来不上、慌得憋 ～ دەم：憋②服衣湿拧 ③逼 <转> ئۇلار پۇل بەر دەپ گېلىمنى سقتى . 们他 。钱要子脖的我着掐

喝来水出挤 <成> سقىپ سۇيىنى ئىچىدىغان

鬼啬吝的拔不毛一谓意、的

抠、搜抠 سقىپ يالماق

力缩压 <物> سقىش كۈچى

سقماق[2] 〔静〕 <食>（用手的制挤缝指）恰恪：ئۇ يەردە ئاڭلاپ باقمىغان غىزالار بار ئىكەن ، يوبدان دەمدۇ ، زالغا دەمدۇ ، ～ دەمدۇ ، ئىشقىلىپ ھەممىسى قوناق ئۈنى بىلەن بولىدىكەن . 恰恪 、呀团搅 、呀汤瘩疙：饭的过听没都听有儿那 。的做面米玉是都之总、呀

سقماق[3] 〔静〕 的用着挤

膏药、膏软 <药> سقماق دورا

سقمان 期时的汁葡萄榨(季秋) <古、动>〔静〕

سقىرقان 鼠褐、鼠家大 <古>〔静〕

سقىشماق 态同共的 «سقماق[1]»

سقىق 熬煎、难磨、磨折、苦痛 <方>〔静〕

سقىلماق ① «سقماق[1]» 的态动被：سقىلغان كىر ـ قاتلارنى ياپماق 气空的缩压 / سقىلغان ھاۋا 开晾服衣的过拧把 ② «سقماق[1]» 的态复自的：سقىلىپ كىرمەك 憋③去进挤 ～ دېمى 憋、气憋 ～ يۈرەك：束拘 / 慌得憋里心 。坐便随、束拘别 . سقىلماي ، ئازادە ئولتۇرۇڭ / 闷

冲脉缩压 <物> سقىلىش ئىمپۇلىسى

سقىم 〔静〕①把、掏②心手(的着攥)：مەن ئادەت بويىچە قەبرە ئەتراپىنى سىيرىپ ـ سۈپۈرۈپ ، ئۈستىگە بىرنەچچە ～ توپا تاشلاپ ھۆرمەت بىلدۈردۇم . 过扫围周墓把惯习照按我 ، 。意敬示以土把几了撒上墓往 ～ تېرىق . 米小把一是过不的想鸡母 <谚> 。

气小、搜抠 <转>②心手舔① سقىم يالماق

سقىملاتماق 态动使的 «سقىملماق»

سقىملاشماق 态同共的 «سقىملماق»

سقىملانماق 态动被的 «سقىملماق»

سقىملماق 〔动〕抓、握、攥：ئۇ قولىدىكى قەغەز پارچىلىرىنى مەھكەم سقىملىدى . 的紧紧得攥片纸碎的中手把他。

面把一抓 ～ ئۈن

سكات 下见

缸 <动> سكات بىلىقى

سكاس 铁苏 <植>〔静〕

سكلوئالكان = ھالقىلىق ئالكان

سكوتسىل 素壮矮 <生>〔静〕

سكىل 诗组 <文>〔静〕

سگان 人赛卜吉、人岗茨〔静〕

سگانچە 的式岗茨〔静〕

سگاھ 第的《姆卡木二十尔吾维》尔斯 <艺>〔静〕

（曲套三）

سىگنال (سىگنالى) 〔静〕 غەلبە سىگنالى 的利胜：号信①；钟警，报警 <转>③器警报，笛汽②号信 ھاۋا مۇداپىئە سىگنالى 防空报警

سىگنال بايراق 旗号信 <军>

سىگنال بەرمەك 警报；号信发

سىگنال چىراغ 灯号信 <交>

سىگنال سىستېمىسى ①<理生>警②统系号信 <理生>统系报

سىگنال مىلتىق 枪号信 <军>

سىگنال ئوق 弹号信 <军>

سىگنالچى 员号信②手号信，兵号信 <军>①〔静〕

سىگناللىق 的器报警带，的笛气带，的器号信带〔静〕

سىڭار (سىڭارى) 独：的只一，的个独①〔静〕 ～ قول 手只一，臂

سىڭار باقماق 看眼白，视而目侧

سىڭار پاي (弹子)发一，(鞋)只一

سىڭار يان ①侧一①：侧，歪，斜②侧：ۋەسىم ～ ئېسىلىپ قاپتۇ．了歪挂画。

سىڭار يان قارىماق 视而目侧，看相眼冷

سىڭارسۇق 后时马一骑同人二)位骑后 <古>〔静〕(处之部臀马近靠即，位骑的人一面

سىڭاركۆز 鱼口偏，鱼目比 <动>〔静〕

سىڭدىرلىك 的收吸易，的化消好，的化消易〔静〕

سىڭدۈرمە = ياپما

سىڭدۈرمەك ①«سىڭمەك»的态动使的：سۇنى قۇمغا ～ 水让 / 中沙入渗，血心透浸 ～ ئەجىر / 血心出付，ھالال ئەمگەك ～ 付出的实诚劳动②消化：收吸，化消 ～ تاماقنى 物食化 / بىلىمنى ئۆزىگە 识知取汲，识知收吸

سىڭدۈرۈپ سۇغارماق 灌渗 <农>

سىڭدۈرۈشچان 的强性水吸；的强性透渗〔静〕

سىڭدۈرۈشچانلىق 性水吸，性透渗〔静〕

سىڭدۈرۈشمەك «سىڭدۈرمەك»的态同共

سىڭدۈرۈلمەك «سىڭدۈرمەك»的态动被

سىڭرەمەك 声成不泣，泣哭 <古>〔动〕

سىڭمە 的透渗〔静〕

سىڭمە سۇ 水透渗 <水，地>

سىڭمەك ①〔动〕：渗 / 透渗 سىڭپ ئۆتمەك / سۇ يەر ئاستىغا سىڭپ كەتتى．了下地入渗水。سىڭمىگەن پولۇدىن 过胜粥的化消好 <谚>．ئوماچ ياخشى

سىلاپ ـ سىيپاپ 脚轻手轻，着摸①〔静〕：قىز تامنى تۆر تەرەپكە ماڭدى．～ 去走向方的席上朝墙着摸娘姑。چوتكا تۈتقان مالچى يىگىت ئاتلىرىنى تاراۋاتاتتى．～ 子刷拿敷 <转>②。毛刷马给地脚轻手轻子伙小民牧的 ئۇنكۇزۇۋېتىش بۇ يەردە ئاقمايدۇ．～：塞搪，付应，衍娇，惯娇 <转>③。的通不行是儿这在事了衍敷 ئۆگىتىپ قويسالا ، كېيىن ～：纵：比大的年长 ئۆزۈڭگە يالا بولىدۇ 为成会后日，惯娇分过是要子孩。

。害祸的己自你

سلاتماق «سلىماق»的态动使的

سلاشتۇرماق 〔动〕索摸，去摸来摸：ئۇ قولىنى ئۇنۇڭغا ئىچىگە تىقىپ سلاشتۇردى．摸来摸里子靴到塞手把他了索摸。سلاشتۇرۇپ يۈرۈپ سەرەڭگىنى ئاران تاپتىم．我找到半天才易容不好天半（来）。

سلاشماق «سلىماق»的态同共的

سلانماق «سلىماق»的态动被的

سلەر 〔静〕们你

سلىتس 〔静〕树朴 <植>

سلجىتماق «سلجىماق»的态动使的：ئورۇندۇقنى سەل ～ 把椅子挪挪微稍，作工动推

سلجىتىش كۈچى 力切剪，力剪 <物>

سلجىتىشماق «سلجىتماق»的态同共的

سلجىتىلماق «سلجىتماق»的态动被的

سلجىشماق «سلجىماق»的态同共的

سلجىماق 〔动〕①动移：ئالدىغا ～ / كەينىگە 动移前向 / 动移后向。了进推作工．خىزمەت ئالغا سلجىدى．移位 <地>②

سلجىش دېفورماتسىيىسى 形变力剪 <物>，变切

سلغايتماق «سلغايماق»的态动使的

سلغايتىشماق «سلغايتماق»的态同共的

سلغايتىلماق «سلغايتماق»的态动被的

سلغايماق 〔动〕滑光变，光磨

سلكىتمەك «سلكىمەك»的态动使的

سلكىشتۇرمەك 〔动〕①动晃回来，晃摇：پاتمىم ئۇنى سلكىشتۇرۇپ هوشىغا كەلتۈردى．他使，他动晃回来姆太帕。来过醒苏：ئۇلار مېنى سلكىشتۇرۇپ ھەيدەۋاتقاندا، سىزمۇ بىرەر ئېغىز گەپ قىلىشقا ئېرىندىڭىز．说得懒都话句连你时我轰地暴粗们他。

سلكىشلەنمەك «سلكىشلىمەك»的态动被的

سلكىشلەشمەك «سلكىشلىمەك»的态同共的

سلكىشلىمەك 〔动〕②搡推，动甩，动晃，晃摇①堪难使，待对暴粗 <转>

سلكىم 〔静〕的怯羞，的腆腼，的谨拘 <古>

سلكىشىمەك «سلكىمەك»的态同共的

سلكىمەك 〔动〕甩①／手用 ～ / كىر-：搡，摇，抖，甩：قولنى ～ / 子毡抖 ～ / ياقىسىدىن بوغۇپ 推子领着揪 / 搡 ئۇيغۇرلاردا قول يۇيۇپ سلكىمەيدىغان ئادەت بار．维吾

呵，斥训 <转>②。惯习的手甩不后手洗有族尔

سلكىنچەك 斥：ئۇنى سلكىۋەرمەك．他斥训老别你。

سلكىنمە 圈项，链项 <方>〔静〕

سلكىنمە غەلۋىر 的动振〔静〕

سلكىنمەك ① «سلكىمەك»的态复自的：پارتلاشتىن يەر سلكىنىپ كەتتى．动震而炸爆因面地。ئۆگە سلكىنسە，ئېشەككە يۈك چىقار．筛动振 <冶> **东有就子驴，身甩一驼骆** <谚>．②。了耿西绸纱．شايى ياغلىق ئۈزلۈكسىز سلكىنەتتى / 荡震脑态动被的«سلكىمەك»：مېڭىسى سلكىنىپ كەتمەك / 荡震脑。着动抖地断不被巾头

سلكىنىش پەسەيتكۈچ 器震减，器震避 <机>

سلو 茅针 <植>〔静〕

سلوس 料饲贮青 <牧>〔静〕

سلوسخانا 场贮青，窖贮青 <牧>〔静〕

سلوسلانماق 态动被的«سلوسلىماق»

سلوسلىماق 料饲贮青制 <牧>〔动〕

سلۇر 留志 <地>〔静〕

سلۇر سىستېمىسى 系留志 <地>

سلى (称敬称人二第)您〔静〕

سلىتسي 硅 <化>〔静〕

سلىتسي تېشى 石灰硅 <水>

سلىتسي ئوكسىدى 硅化氧 <化>

سلىتسي يېلىمى 胶硅 <化>

سلىتسىيلاشماق 化矽 <化>〔动〕

سلىتسىيلىق 的矽，的硅〔静〕

سلىتسىيلىق پولات 钢矽 <冶>

سلىتسىيلىق كاۋچۇك 胶橡硅 <化>

سلىتسىيلىق ئوغۇت 肥硅 <农>

سلىتسىيلىق ئۆپكە 肺矽，肺硅 <医>

سلىق 〔静〕光滑①：ئەينەكتەك ～ 光样一璃玻象 / يىلاننىڭ تېشى ～ ，ئىچى زەھەر．滑**表外的蛇** <谚>．كېمە ～ ماڭماقتا．稳平 <转>②。毒是里内，滑光：的和温，的气和，的雅文<转>③。进行地稳平船的和温 سۆز ～ 。气和要部干当．بول ～ كادىر بولسا细，精 <转>④和温度态 مۇئامىلە ～ / 辞言：خورۇمى ياغشى，تىكلىشى ～ ئىكەن．细工做，好革皮。توقۇلغان رەخت 口适，口爽⑤布的纺精：خورما يۇمشاق ھەم تاتلىق بولغاچقا گالدىن بەك ～ ئۆتىدۇ．来起吃，甜又细又枣蜜。口爽真

سلىق دۇپ 栎槲 <植>
سلىق قونۇش 陆着软
سلىق مۇسكۇل 肌意随不，肌滑平 <理生>
سلىق ئۆتمەك 渡过稳平
，的秘神，的密秘〔静〕
的雅尔文温，的雅文〔静〕
的婉委，的
سلىقلاتماق «سلىقلىماق» 态动使的
سلىقلاشتۇرماق «سلىقلاشماق²» 态动使的
سلىقلاشتۇرۇشماق «سلىقلاشتۇرماق» 态同共的
سلىقلاشتۇرۇلماق «سلىقلاشتۇرماق» 态动被的
سلىقلاشماق¹ «سلىقلىماق» 态同共的
سلىقلاشماق² ①〔动〕磨光①，光变滑：كەتمەننىڭ سېپى سلىقلىشپ كەتتى . 了光磨都子把曼土砍 <转>②。气和变，和温变：ئۇنىڭ سۆزلىرى بۇرۇنقىدىن كۆپ سىلىقلىشپ قالدى . 了多和温前以比辞言的他 。
سلىقلانماق «سلىقلىماق» 态动被的
سلىقلىق 〔静〕①气和：～ بىلەن سورىماق 问地气和 / بۇ ئايال نېمىشقا بۇنداق ～ قىلىدۇ？ 气和么这么怎人女这？
②光洁度，光滑度
سلىقلىماق 〔动〕①磨，光刨，光抛：مىس چۆگۈننى ～ ، 光磨墙把 ～ تامنى / 光抛壶铜给 <转>② 气和放
色润章文给 ～ ماقالىنى：色润 <转>③和温放
床磨 <机> سلىقلاش ئىستانوكى
سلىك 的雅高，的雅文 <古>〔静〕
سلىكات 盐酸硅 <矿，化>〔静〕
酸硅 <化> سلىكات كىسلاتاسى
سلىك 令司 <军>〔静〕
سلىكبۇ 部令司 <军>〔静〕
سلىكجاڭگۈەن (سلىكجاڭگۈەنى) 官长令司 <军>〔静〕
سلىكگۈەن (سلىكگۈەنى) 官令司 <军>〔静〕
سلىكلىق 务职令司〔静〕
سلىكلىق قىلماق 令司当
سلىكيۈەن (سلىكيۈەنى) 员令司 <军>〔静〕
سلىماق 〔动〕①摸，摸抚，摩挲：ئاغرىغان يەرنى ～ 摸抚 / بوۋاي سۆزلەۋاتىپ ئۆزۈن ساقىلىنى سلاپ قويدى . 处疼老 。
②。子胡长理了理话着说爷爷，心关 <转>贴体，亲：مان كىشى سلىغانلىق بىلمەس . 情领不人恶 <谚>
سلىندىر 缸汽<机>
③筒圆②柱圆，体柱圆 <数>①〔静〕

سلىندىر ئەينەك 镜面柱 <物>
سلىندىر لىنزا 镜透面柱 <物>
سلىندىر مېيى 油缸气
سىم¹ ①〔静〕丝(属金)：مىس ～ / 丝铜 ～ پولات 钢 / 丝 ～ تۇم 丝铁粗 ～ تېلېفون سىمى 话电 ～ ئورىمى 线圈 / ～ ئۇلىماق 线接 ③<艺>(乐器的)：چاڭنىڭ سىمى 弦钢(的)弦琴洋
سىم ئارغامچا 绳丝钢，索钢，索铁
سىم ئەلگەك 罗丝钢
سىم بۇرۇت 髭
سىم تارتماق 线电架，线拉，线布 <电>
سىم تور 纱铁
سىم توسۇق 藜蒺铁，网丝铁
سىم ساقال 子胡的稀又粗又
سىم قامچا 鞭丝钢
سىم كارىۋات 床丝钢
سىم ھەرە 锯丝钢
سىم ئۇلچىگۈچ 规线 <机>
سىم يولى 路线
سىم² (雨)毛毛〔模〕
سىم³ 疆边，境边，界边，限界 <古>〔静〕
سىماب 汞，银水 <化>〔静〕
سىماق¹ 子倍乌 <植>〔静〕
سىماق² 胜战，溃击②碎弄；断折，断弄① <古>〔动〕
سىمبوپوگون 下见
سىمبوپوگون ئوتى 草茅香，茅香 <植>
سىمپاتىك 下见
سىمپاتىك نېرۋا 经神感交 <理生>
سىمتۇر 筝 <古，艺>〔静〕
سىمداق 的散懒，的怠倦 <古>〔静〕
سىمسىز 话电线无 ～ تېلېفون：的线无〔静〕
سىمسىز تېلېگراف 报电线无
سىم ـ سىم 沥沥淅淅〔模〕
سىم ـ سىم يامغۇر：雨毛毛，雨小，雨细 <气>
شار ـ شار يامغۇر ياندىن ئۆتەر ، ～ جاندىن . 一浇雨大泼瓢。心透凉雨细毛毛，身 。
سىمفونىيە 乐弦管，曲响交，乐响交 <艺>〔静〕
سىمفونىيە ئوركېستىرى 响交，队乐响交 <艺>
队乐弦管，团乐
سىمفونىيىلىك 的响交 <艺>〔静〕

سمفونييلىك پوئېما 交响诗 <艺>
سمفونييلىك كونسېرت 交响音乐会 <艺>
سمۇرت 针 <动>〔静〕
سمكار 钱工手〔静〕：كىيىمنىڭ سمكىرى 衣服的钱工手 / ئىشقا قاراپ تاۋۇقى ، ھۇنىرىگە قاراپ سمكىرى . <谚> 钱付艺手看，饭上儿活看。
سملاماق 解融，解溶，化溶，化融 <古>〔动〕
سملىق 的丝属金有，的线有〔静〕
سملىق ئەينەك 璃玻丝钢 <建>
سملىق تېلېۋىزىيە 视电线有 <艺>
سملىق رادىئو 播广线有
سممېتريە 称对 <数>〔静〕
سممېتريە ئامىلى 素要称对，素因称对 <地>
سممېتريە تىپى 型称对 <地>
سممېتريە قانۇنى 律定称对 <数>
سممېتريە مەركىزى 心中称对 <地，数>
سممېتريە ئوقى 轴称对 <数>
سممېتريە يۈز 面称对 <地>
سممېترىيىلىك 性称对 <数>〔静〕
سمولا 脂树 <化>〔静〕
سمولا كىسلاتاسى 酸胶树 <化>
سمۇۋل 征象 <文>〔静〕：كېسەلنىڭ سمۇۋلى . 征象的平和是子鸽。
سمۇۋل قىلماق 征象，征象作当：V ھەرپىنى غالىبىد- يەتكە ~ 把 V 字母作当征象；字用征象的利胜作当 V 利
سمۇۋلچىلىق 义主征象 <文>〔静〕
سمۇۋللاشتۇرماق «سمۇۋللاشماق» 的态动使的：قەدىمكى مەد- كىزي ئاسىيا ئاھالىلىرى قاناتلىق ئات ئوبرازىدىمۇ قۇياش ئېتىقا- دىنى سمۇۋللاشتۇرغان . 古代亚中民人用飞马形作象征的阳太拜崇为。
سمۇۋللاشماق 化征象〔动〕
سمۇۋلىزم = سمۇۋلچىلىق
سمىش 瓜 <古>〔静〕
سمىلدىماق 沥淅〔动〕：يامغۇر سمىلداپ يېغىۋاتىدۇ . 雨淅沥沥地下着。
سىن 样；①〔静〕：子样，态神，表外：ئادەم سىنى يوق 人没样；②人是不躯身(的物动)
سىن ئالماق 像录
سىن كىرمەك 美变态神：ئۇنىڭغا ئوبدانلا سىن كىرىپ قاپتۇ . 他很得变态神。
سىناتماق 态动使的 «سىنىماق»
سىناشماق 量较；气力比 ~ كۈچ 态同共的：«سىنىماق»
سىناغماق 验经有，练老变，炼磨，炼锻 <古>〔动〕
سىناق 验；①试〔静〕：~ خاتالىقى 试验②差误验考：سىناقتىن ئۆتمەك 经验考受③验考受试：سىناقتا يۈز نومۇر ئالماق 分百一了得验测
سىناق ئالماق 验测 <教>
سىناق تېشى 石金试 <矿>：ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى ئىلىم - پەن نەزەرىيىسىنىڭ ~ . 生产实践是科学理论的石金试。
سىناق دەرسى 讲试，教试 <教>
سىناق رايونى 区验试 <农>
سىناق قەغىزى 纸试 <化>
سىناق قوچقىرى 羊情试 <牧>
سىناق قىلماق 试测，验试，试 <动>
سىناق مەھسۇلات 品产验试 <经>
سىناق نۇسخىسى 本用试 <印>
سىناق نۇقتا 点试
سىنئالغۇ 机象录 <艺>〔静〕
سىنئالغۇ فىلىمى 片像录 <艺>
سىنئالغۇ لېنتىسى 带像录，带磁像录 <艺>
سىنئالغۇ بۇيۇمى 品制像录 <艺>
سىنئالغۇچى 员像录 <艺>〔静〕
سىنالماق «سىنىماق» 的态动被的：پىچاق ناشتا بىلىنمىدۇ ، ئادەم ئىشتا سىنىلىدۇ . <谚> 炼中事在人，磨上石在刀。
سىنالمىغان قايماقتىن سىنالغان قېتىق ياخشى . <谚> 过尝未比奶酸的吃好皮奶的尝过。
سىنئەينەك 子镜〔静〕
سىنانتروپ 人京北，人猿京北〔静〕
سىنەك 蝇苍 <古，动>〔静〕
سىنەكمەك 注，力意注中集，注关，视重 <方>〔动〕
察观意
سىنىت 钱分，币分，分〔静〕
سىنتاش 石萤白 <矿>〔静〕
سىنتاكسىس 学构结，学法句，法句 <语>〔静〕
سىنتاكسىسلىق 的法句〔静〕
سىنتاكسىسلىق باغلىنىش 结，系联法句 <语>
系关构
سىنتاكسىسلىق تەھلىل 析分法句 <语>

سنتاكسسلىق رول 能功法句 <语>
سنتاكسسلىق قۇرۇلما 构结法句 <语>
سنتاكسسلىق كاتېگورىيە 畴范法句 <语>
سنتاكسسلىق مۇناسىۋەت 系关法句 <语>
سنتاگما 群意②段语① <语>〔静〕
سنتومېتسىن 素霉合 <药>〔静〕
سنتېتىك 的合综 <语>②的成合 <化>①〔静〕
سنتېتىك ئاممىياك 氨成合 <化>
سنتېتىك بوياق 料染成合 <化>
سنتېتىك تالا 维纤成合 <化>
سنتېتىك تىل 语合综 <语>
سنتېتىك سمولا 脂树成合 <化>
سنتېتىك كاۋچۇك 胶橡成合 <化>
سنتېتىك كرىستال 体晶成合 <地>
سنتېتىك گۆھەر 石宝成合 <矿>
سنتېتىك نېفىت 油石成合 <化>
سنتېز <化>③题合 <哲>②法合综，合综①〔静〕
体合组，体合综④成合的物机有
سنتېزلاتماق 态动使的 «سنتېزلىماق»
سنتېزلاشماق 态同共的 «سنتېزلىماق»
سنتېزلانماق 态动被的 «سنتېزلىماق»
سنتېزلىق 的成合，的合综〔静〕
سنتېزلىق گېئومېتىرىيە 何几合综 <数>
سنتېزلىماق 成合，合综〔动〕
سنجا 头木的置放上头墙〔静〕
سنچ 铛铃和环小的内圈鼓手 <古>〔静〕
سنچاي 茶前饭，茶清〔静〕
سنچەك 架棚 <方>〔静〕
سنچەكلىمەك 架棚满爬蔓茎，缘攀使 <方>〔动〕，
架棚满爬儿秧瓜使
سنچى[1] 士相，者面相〔静〕
سنچى[2] 梁，檩 <方>〔静〕
سنچىلاشماق 态同共的 «سنچىلىماق»
سنچىلىماق 详端〔动〕，量打，看细：ھەرقانچە سنچىلە-
سىمۇ ھازىرقى تۇرمۇنۇشايىم بۇرۇنقى تۇرمۇنۇشايىمغا ئوخشىمايۋا-
تىدۇ . 象不也姆依阿荪尔图的在现，详端么怎再我
ۋاتاتتى . 姆依阿荪尔图的去过。ئۇلار نېمىگىدۇر سنچىلاپ قارىش-
。西东么什看细在知不们他
سنچىلىق 术相观，术面相〔静〕
سنديكات (一之式形织组断垄)加迪辛〔静〕

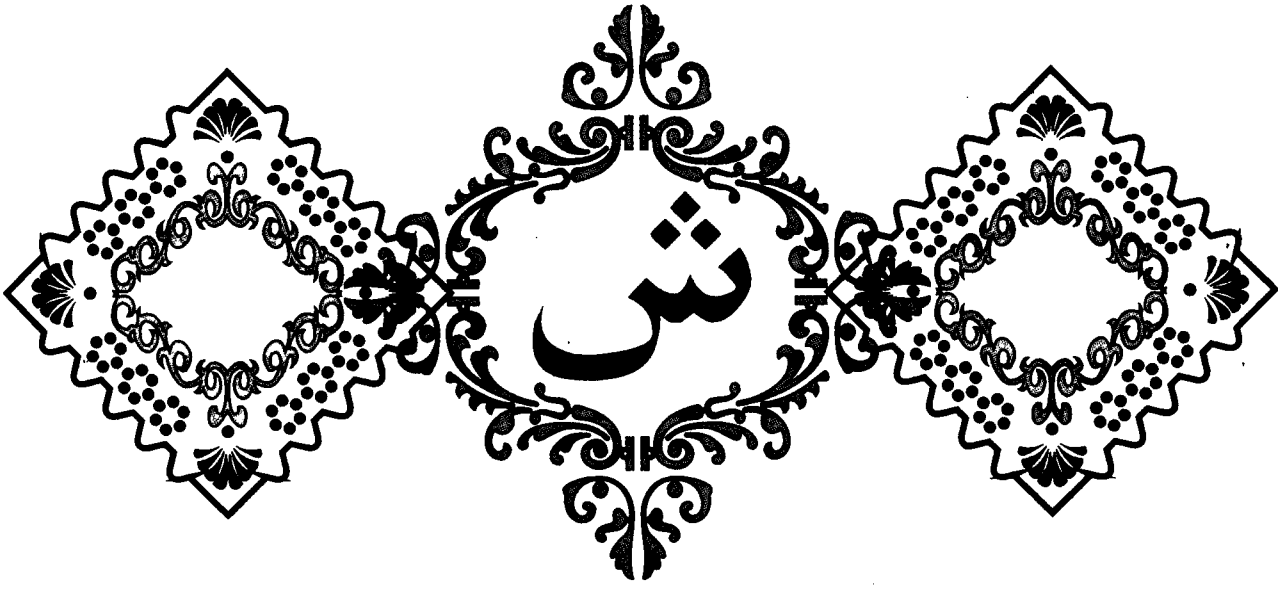
سنقويغۇ 机像放 <艺>〔静〕
سنك 锌 <化>〔静〕
سنك سولفات 矾皓，锌酸硫 <化>
سنك شپاتى 矿锌菱 <矿>
سنكسىز 的锌脱〔静〕
سنكسىزلاندۇرماق 态动使的 «سنكسىزلانماق»
سنكسىزلانماق 锌脱〔动〕
سنكلانماق 锌镀〔动〕
سنكلانغان سىم 丝铁锌镀
سنكلىك 的锌带〔静〕
سنكلىك رودا 石矿锌
سنكلىك مىنېرال 物矿锌含 <矿>
سنكلىك ئوغۇت 肥锌 <农>
سنگا = قان بۇزۇلۇش كېسلى
سنگارمونىزم = سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئاھاڭداشلىقى
سنگال 罗加僧〔静〕
سنگالچە 的式罗加僧②语罗加僧①.〔静〕
سنلىق 的象图有〔静〕
سنلىق تەلەپ - تەقدىم 播点频视
سنلىق ئوپتىك دىسكا 盘光频视
سنۇس 弦正 <数>〔静〕
سنۇس توك 流电式弦正 <物>
سىنىپ 〔静〕①级阶：ئىشچىلار سىنىپى 工人阶级 / ئېكس-
پىلاتاتسىيە قىلغۇچى ~ 级，级年 <教>②级阶削剥
班，班级：بىرىنچى ~ ئوقۇغۇچىلىرى 一年级生③
纲 <生>④堂课，室教 <教>
سىنىپ ئايرىماق 班分②级阶分划①
سىنىپ باشلىقى 长班 <教>
سىنىپ تەربىيىچىسى 任主班 <教>
سىنىپ مەسئۇلى = سىنىپ تەربىيىچىسى
سىنىپ ھەيئىتى 会委班 <教>
سىنىپ يىغىنى 会班
سىنىپداش 班同，学同班同〔静〕
سىنىپداشلىق 窗同，班同〔静〕
سىنىپسىز 会社级阶无 جەمئىيەت ~ ：的级阶无〔静〕
سىنىپلىق 室教个十有 ئون ~ مەكتەپ：的室教有〔静〕
校学的
سىنىپىي 〔静〕的级阶：~ زۇلۇم 迫压级阶 / قېرىنداش
弟兄级阶
سىنىپىي ئاساس 础基级阶

悟觉级阶 ئاڭ سىنىپى
分成级阶 تەركىب سىنىپى
会社级阶 جەمئىيەت سىنىپى
人敌级阶 دۈشمەن سىنىپى
盾矛级阶 زىددىيەت سىنىپى
争斗级阶 كۈرەش سىنىپى
线路级阶 لۈشيەن سىنىپى
场立级阶 مەيدان سىنىپى
سىنىپىلىق 〔静〕的级阶，性级阶
سىنىقماق 〔动〕①＜古＞伤受，损受，色退②挫受，色失
سىنماق 〔动〕①试，试验；试车 / سىناپ ئاتماق 试射 / كۈچ 气力试 ～ / سىناپ ئىشلەتمەك 用试 / سىناپ ياسىماق 制试 / تەلەي 气运试 ～ 运碰；②试，探试，试尝；سىناپ كۆرمەك 试尝，探试，试验，试测③看光眼的探试用 قارىماق ئەزىرى بىلەن 考验；سىناش مۇسابىقىسى 测试赛 / چارەكلىك سىناش 中期测验 / سىناش سوئاللىرى 测验题 / مەردىنى مەيدانداا سىنا 。验考上场沙在要汉好 ＜谚＞
سۇشاي ＜古＞〔静〕才秀
سۇسۇل ＜方＞〔静〕弱虚，的小弱；的嫩娇，的细纤的怯胆，的小胆；的
سيا 见 下
سيا چۇشمەك 上朝，后出掷骨石髀羊个四）赢赌（同相不各面一的
سيادان 〔静〕籽草种黑，草种黑 ＜植＞
سيادان يېغى 油旦亚斯方复 ＜药＞
سيادانلىق 〔静〕籽草种黑带的籽草种黑带；～ ئان 馕的
سياسەت 〔静〕策政；تاشقى ～ 策政交外 / دۆلەت سياسەتى 策国，策政的家国
سياسەت تۈزمەك 策政定制
سياسەت خاراكتېرلىك زىيان 损亏性策政
سياسەت خاراكتېرلىك ئېتىبار 惠优性策政
سياسەت قىلماق 吓威，吓恫
سياسەت ئىنسانشۇناسلىقى 学类人治政
سياسەتچانلىق 〔静〕政策性；سياسەتچانلىقى كۈچلۈك 强性策政
سياسەتچى 〔静〕家治政
سياسەتشۇناس 〔静〕家学治政
سياسەتشۇناسلىق 〔静〕学治政，学策政
سياسەتۋاز 〔静〕客政
سياسەتۋازلىق 〔静〕腕手治政；治政头空，腕手治政，مۇنداق سياسەتۋازلىقنى نەدىن ئۆگەندىڭىز ؟你那在学的这种空头政治？
腕手治政耍 سياسەتۋازلىق قىلماق
سياسىي 〔静〕①治政，～ ئىشلار 的治政②务政：ئاڭ 悟觉治政 / ～ ئارقا كۆرۈنۈش 背景治政 / ～ خادىم 员动治政
子骗治政 سياسي ئالدامچى
机危治政 سياسي بوھران
局治政 سياسي بيۈرو
难避治政 سياسي پاناھلىق
纲政，领纲治政 سياسي پروگراممسا
学理心治政 سياسي پسىخولوگىيە
制体治政 سياسي تۈزۈلمە
度制治政 سياسي تۈزۈم
学会社治政 سياسي جەمئىيەتشۇناسلىق
学理地治政 سياسي جۇغرافىيە
工政，作工治政 سياسي خىزمەت
件事治政，波风治政 سياسي داۋالغۇش
主民治政 سياسي دېموكراتىيە
质素治政 سياسي ساپا
性锐敏治政，性感敏治政 سياسي سەزگۈرلۈك
台舞治政 سياسي سەھنە
见政 سياسي قاراش
目面治政 سياسي قىياپەت
争斗治政 سياسي كۈرەش
商协治政 سياسي كېڭەش
线路治政 سياسي لۈشيەن
向倾治政 سياسي مايىللىق
别派治政 سياسي مەزھەپ
场立治政 سياسي مەيدان
论政 سياسي مۇھاكىمە
气空治政 سياسي ھاۋا
利权治政 سياسي ھوقۇق
论评治政 سياسي ئوبزور
变政 سياسي ئۆزگىرىش
局政 سياسي ۋەزىيەت
济经治政 سياسي ئىقتىساد

سياسي ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经治政
سياسي ئىنسانشۇناسلىق 学类人治政
سياسي يانچۇقچى 手扒治政
سياسي - قانۇن 法政〔静〕
سياسيلاشتۇرماق «سياسيلاشماق» 的态动使的
سياسيلاشتۇرۇشماق «سياسيلاشتۇرماق» 的态同共的
سياسيلاشتۇرۇلماق «سياسيلاشتۇرماق» 的态动被的
سياسيلاشماق 化治政〔动〕
سياق (سياقى)〔静〕样模、样子：سياقىغا قارىغاندا، ئۇ كېسەلدەك تۇرىدۇ . 看子样、样模。病有象好他子样
سياقلىق 生学 بالا ～ 〔静〕…的样模、的样：ئوقۇغۇچى ～ 子孩的样模 / ئادەم ～ 兽禽冠衣
سىياھ (سىياھى)〔静〕墨、汁墨、墨水：～ ئىزى 墨迹 / ～ ئىچۈرمەك 吸墨水
سياھ بېلىق <动>鱼墨、乌贼
سياھدان ①〔静〕盒墨②瓶水墨③砚台
سياھگۈل <植>〔静〕甲背草、果草颅
سيپاتماق «سيپىماق» 的态动使的
سيپاشتۇرماق 〔动〕摸、摸索：ئۇ قاراڭغۇدا سيپاشتۇرۇپ يۈرۈپ ، ئاخىر قول سائىتىنى تېپىپ چىقتى . 他在黑暗中摸索、摸了到找表手把于终、去摸来。
سيپاشماق «سيپىماق» 的态同共的
سيپاك 破磨、破蹭(体身)<方>〔静〕
سيپالماق «سيپىماق» 的态动被的
سيپاك 蜂野 <方、动>〔静〕
سيپىلاتماق «سيپىلماق» 的态动使的
سيپىلاشماق «سيپىلماق» 的态同共的
سيپىلماق 索摸〔动〕
سيپىماق ①〔动〕摸、挲摩、索摸：مەنمۇ ئالىقىنىمنى يېيىپ يۈزۈمنى سيپىدىم . 我也在手开张脸上摩挲②。
②<转>面拂、轻拂：سالقىن شامال ئۇنىڭ يۈزلىرىنى سىيپاپ ئۆتتى . 凉风吹拂他的庞面。 باھار شامىلى كىشىنىڭ يۈزىنى سىيپاپ ئۆتەتتى . 春风拂面。
سيدام ①〔静〕光的(毛无的)、的单、素：يېقىندىلا ئۈستىرا تەگكەن ～ بىلەن 最近刚用过的刮刀剃光头①单色光②。
裙红色单 ～ قىزىل يوپكا 的(等布和纸)色素：
子缎素 <纺> تاۋار سيدام
布色单、布色素 رەخت سيدام
描素 <艺> سىزما سيدام
皮眼单 <理生> قاپاق سيدام
蛙雨斑无 <动> يامغۇر پاقىسى سيدام
سيداملاشتۇرماق «سيداملاشماق» 的态动使的
سيداملاشماق 溜光变、色一成变〔动〕
سيدۇرمەك «سيمەك» 的态动使：بالىنى ئاۋۇال سيدۇرۇپ ، ئاندىن ئۇخلاتقىن . 睡他让再、尿个尿先子孩让。
سيدۇرۇشمەك «سيدۇرمەك» 的态同共的
سيدۇرۇلمەك «سيدۇرمەك» 的态动被的
سەيراپ 的盛丰、的满丰、的裕丰、的足丰〔静〕：يېمەك - ئىچمەك ～ 食足衣丰
سيراپچىلىق 〔静〕盛丰、足丰：～ يىللىرى 年丰
سيرەك 〔静〕少缺、的有少、的见罕、的有稀：سيرەك مېتاللار 属金有稀 <化>
سيرەكلەشمەك 〔动〕少稀变：يولدا ئادەملەر سيرەكلىشىپ قالدى . 了少人上路。
سيرىتما 〔静〕链拉、锁拉①：ئۇ ماتېرىيال سومكىسىنىڭ سيرىتمىسىنى يەشتى . 抽②。锁拉的包文公了开拉他
屉抽的子桌 سيرىتمىسى جوزىنىڭ：屉
سيرىتماق «سيرىماق» 的态动使的
سيرىتمىلىق 〔静〕有①锁拉、有②链拉：抽带
的屉
سيرىشماق «سيرىماق» 的态同共的
سيرىلاڭغۇ 〔静〕滑光、的滑溜、的溜滑：～ يەر 地 / ～ تام 墙的滑光
سيرىلاڭغۇ تاۋۇش <语>音擦摩、音擦、收音敛
سيرىلدۇرماق «سيرىلماق» 的态动使的：ئۇلارنى تام ئۈستىدىن سيرىلدۇرۇپ چۈشۈردۈم . 下了溜上头墙从们他让我。
كىشىنىڭ ئىچىنى سيرىلدۇرغۇدەك ئېچىنىشلىق يىغا ئاۋازى 来。 声哭的酸心人令
سيرىلدۇرۇشماق «سيرىلدۇرماق» 的态同共的
سيرىلدۇرۇلماق «سيرىلدۇرماق» 的态动被的
سيرىلغۇچ 梯滑 <体>〔静〕
سيرىلما[1] 〔静〕滑①：～ تاختا 的滑：动滑 <物>②板滑
流石泥 <地>③轮齿动滑 چىشلىق چاق ～
带移滑 <地> يەلۋاغ سيرىلما
擦摩动滑 <物> سۈركىلىش سيرىلما
承轴动滑 <机> قازان سيرىلما
阀滑 <石> كلاپان سيرىلما
门拉推 <建> ئىشىك سيرىلما
سيرىلما[2] 一之蹈舞间民尔吾维 <艺>〔静〕

سيرىلماق ① «سيرىماق»的自动态：تامدىن سيرىلىپ شاڭ چۈشمەك 过难，伤哀，酸心<转>②来下滑墙着顺
سيرىلىشماق «سيرىلماق»的同共态
سيرىما 〔静〕滑动的，拉着开的：～ پەردە 拉帘子，～ چاپان 拉锁带的服衣 / 幕帷的拉
سيرىماق 〔动〕①捋：ئۆچەي～ / 子肠捋 جىگدە غازاڭلىرى-نى سيرىپ قويلارغا بەرمەك 甲指用)②羊喂叶枣沙下捋 بۇ بالا دادىسىنىڭ ئۆچىنى سيرىۋەتتى . 刮搜，腾折：光腾折当家的爸爸他把子孩这 مېنى سيرىۋېتىدىغان بولدۇڭ - دە ! 了。油的我把想是你！呀光刮！
سيرىپ داۋالماق 疗刮(指手或甲指用) <医>
سيرىپ - سۈپۈرۈپ 〔静〕光扫，刮搜②净干扫打①，产荡家倾使，余无地扫
سيكىنمەك 泡红出上身 <方>〔动〕
سيگەك 〔静〕尿的床尿，的尿遗，的多尿①：～ بالا 的床孩子 / تاۋۇز سيگەكتىك ، قارا كاۋا ئوسۇرغاقتىك . 瓜南吃的多屁，瓜西吃的多尿 <谚> ～ سۇغا ئامراق . 水喝欢喜的多尿 <谚>。症尿夜 <医>②
سيگەكلىك 症尿遗 <医>〔静〕
سيگىن 〔静〕涩苦，涩
سيلاتماق «سيلىماق»的动使态
سيلاشماق «سيلىماق»的同共态

سيلانماق «سيلىماق»的被动态
سيلە 〔静〕照关，切关，心关
سيلە - رەھىم 〔静〕照关，切关，心关：～ ماڭا سەن قىلىپ ئەسلىي ھالىتىمگە قايتۇردۇڭ ، مەن قانداق قايتۇرارمەن؟ 呢你报回么怎该我，来过复恢我使，我照关你？
سيلىق 〔静〕礼物，赠馈
سيلىق بەرمەك 送馈，赠馈
سيلىماق 〔动〕①赠捐，重敬，爱珍，重珍；照关②心关，馈
سيما 〔静〕面貌，孔面
سيمەك 〔动〕便小，尿撒，解小：سيمەك قويماق 床尿，ئۇخلاش ئالدىدا سيمەك كىرىش ، كېچىسى سۈيدۈك قىستىسا ، ھورۇنلۇق قىلماي تەرەتكە چىقىش كېرەك . 前睡。懒偷别，手解去就了憋尿里夜，便小要
سينەك 羊山母的岁二 <方，动>〔静〕
سينىبەل 罩乳 <方>〔静〕
سيىر = ئىنەك
سيىر بۆلجۇرگەن 莓草果大 <植>
سيىر خوجىلىقى 场牛奶
سيىرچىلىق 业殖养牛奶〔静〕
سيىشمەك «سيمەك»的同共态

ش ① 称名母字该②母字个四十第文尔吾维

شا 鹰老 <古، 动>〔静〕

شابراق 鞍褥 <古>〔静〕

شاپ[1] 草子鸭، 菜子眼 <植>〔静〕

شاپ[2] 干، 喳喀里喊②唧吧، 达吧، 嚓喀، 咏扑①〔模〕

(落)索利脆

شاپ[3] 的形片刀②刀马، 刀片大①〔静〕

شاپ بۇرۇت 胡字八大

شاپائەت 惠恩〔静〕

شاپائەت قىلماق 持扶، 惠恩

شاپائەتچى 人护保، 人恩〔静〕

شاپائەتسىز 少恩寡، 的义无情无، 的义不仁不〔静〕

的义

شاپائەتلىك 的悲大慈大، 的爱仁، 的慈仁〔静〕

شاپاش 状走奔〔模〕

شاپاشلاتماق 态动使的«شاپاشلىماق»

شاپاشلاشماق 态同共的«شاپاشلىماق»

شاپاشلىماق 〔动〕奔، 走奔忙: ھېلىقى ئىش ئۇچۇن نەچچە كۈن شاپاشلىدىم. 天几好了走奔事件那为我。

شاپاق 〔静〕皮瓜: تاۋۇز شاپىقى 皮瓜西

شاپاق بۆك 帽花小的里衬无帽皮瓜،

شاپاق دوپپا = شاپاق بۆك

شاپاق ياريسى 疮水黄، 包脓 <医>

شاپاقچى 妇荡، 鞋破 <骂>②者皮瓜拾①〔静〕

شاپاقچىلىق 当勾鞋破〔静〕

شاپاقچىلىق قىلماق 鞋破当، 当勾鞋破干

شاپاق ـ شالتاق 〔静〕瓜果梨桃: ~ بىلەن قۇرساق توينايدۇ. 子肚饱不填桃梨果瓜。 شاپاق ـ شالتاقنى يەپ، كۆڭۈرمە. 走带要不但، 吃管尽果瓜 <谚>

شاپاق ـ شالتاق ۋاقتى 香飘果瓜، 季之市上果瓜

季之

شاپالداق 拍绳 <方>〔静〕

شاپبۇي 芥糖 <植>〔静〕

شاپپىدە 〔静〕子下一، 地蓦، 地霍: يامغۇر ~ توختىدى. 了停子下一雨。

شاپتۇل 桃، 子桃②树桃① <植>〔静〕

شاپتۇل پىتى 蚜桃 <动>

شاپتۇل چېچىكى 色红粉 <转>②花桃①

شاپتۇل قاقماق 女轻年于用专)现活气神 <成>

(性

شاپتۇل قېقى 干桃

شاپتۇل مېغىزى 仁桃

شاپتۇل يېلىمى 胶桃

شاپتۇللۇق 园桃، 林桃〔静〕

شاپ ـ شاپ 〔模〕唧吧، 咏扑: يولغا يېيىتىلغان قارىماي كەشى ماڭسا ئايقىغا ~ قىلىپ چاپلىشىۋالىدۇ. 油柏的铺上路،

。脚沾地唧吧唧吧是老，面上在走人

شاپ ـ شۇپ 口几哒吧 〔模〕 哒吧：تاماقنى ～ يەپ بولماق 住抓把一 تۇتۇۋالماق ～ / 完吃饭把

شاپۇر ـ شۇپۇر 的哗哗来传方地么什从知不：哗哗，嗞咯嗞咯，哧扑哧扑① 〔模〕 قايانتىندۇ ～ ئاۋاز كەلدى . 音声千米 ～ يۈزىنى：忙忙急急，忙忙匆匆 <转>② 。脸洗地忙忙匆匆 يۈماق ～ قىلىۋەتمەك 完干事把

شاپىگراق 印油用 شاپىگرافتا باسماق 印油：机印油 <印>〔静〕 印机

شاپىگراف باسمىسى 件印油

شاپلاق 掌巴，光耳 〔静〕

شاپلاق پۇرچاق 豆头鸡 <植>

شاپلاق سالماق 掌巴打，光耳打

شاپلاق كاكتۇس 掌人仙 <植>

شاپلاق يېمەك 掌巴挨，光耳挨

شاپىلاقلاتماق 态动使的 «شاپىلاقلىماق»

شاپىلاقلاشماق 态同共的 «شاپىلاقلىماق»

شاپىلاقلانماق 态动被的 «شاپىلاقلىماق»

شاپىلاقلىماق 掌巴拍，光耳打 〔动〕 ئەسقەر ئۇنىڭ يۈزىگە شاپىلاقلىدى . 掌巴一了打上脸他朝尔凯斯艾 。ئۇ تېقىمغا شاپىلاقلاپ «ياماڭ بولدى !» دەپ توۋلىدى . 下一了拍他 大喊腿："了糟"。

شاپىلداتماق 态动使的：تاماقنى شاپىلدىتىپ يېمەك 饭吃地唧吧唧吧 吧

شاپىلداشماق 态同共的 «شاپىلدىماق»

شاپىلدىتىشماق 态同共的 «شاپىلداتماق»

شاپىلدىماق 响作唧吧，响作嗞嗞，响作哒吧 〔动〕：شاپىلداپ ماڭماق 走地唧吧唧吧

شات 气勇，量胆 <古>〔静〕

شاتارى 子栀 <植>〔静〕

شاتاۋار 布子格，布棉花格方 〔静〕

شاتىراق 尿稀①〔静〕：سىر ～ سۇزاي سىر پاتىنى سۇزار . 老只一"同喻：群牛脏搅会犊牛的稀拉头一 <谚>

～：的脚毛手毛，的躁毛 <转>②。"汤锅一坏鼠

ئادەم 鬼失冒，人的躁毛

شاتراق ئۇرماق 稀拉

شاتراقچى 的起不耐 <转>②的稀拉①〔静〕

شاتراقلاتماق 态动使的 «شاتراقلىماق»

شاتراقلىق 失冒，躁毛 〔静〕

شاتراقلىماق 稀拉牛 . كالا شاتراقلاپ كېتىپتۇ：稀拉 〔动〕 了 。

شاتكۇل 笑地忽 <植>〔静〕

شاتۇت 葚桑红，葚桑红②桑紫，桑红① <植>〔静〕 果

شاتۇت مۇرابباسى 酱葚桑紫 <食>

شاتۇتكۇل 花桑红 <植>〔静〕

شاتۇتلۇق 林果桑红，园葚桑紫 〔静〕

شاتۇتى 哥鹦，鹉鹦 <动>〔静〕

شاتۇر 腿毛飞②卫护，弁马(的帝皇)① 〔静〕

شاتۇن 杆连 <机>〔静〕

شاتۇن بولتىسى 栓螺杆连 <机>

شاتۇن قازىنى 承轴杆连 <机>

شاتىرە 床爵 <植>〔静〕

شاخ 杆② 杈树，枝树 دەرەخ شېخى：杈，枝① 〔静〕：كۆمۈلمىگەن شېخى 杈分的角鹿③ 杆米玉

شاخ بەلگىلىمەك 条定 <农>

شاخ توسما 笆篱编柳

شاختىن ـ شاخقا قونماق 山这，迁思异见 <成>

شاختىن ـ شاخقا قونۇپ يۈرۈش ياخشى خىسلەت 望着那高山：ئەمەس . 质品好是不迁思异见 。

شاخ چۈمچۈقى 雀木旋 <动>

شاخ سۈرەم 耙磨(的编枝树) <农>

شاخ قايچىسى 刀剪枝修，子剪枝剪

شاخ ئۇلاق 接枝 <农>

شېخىغا قاقماق 击抨，斥驳，饬申，驳反 <成>：مەن بولغان بىلسام شۇ يەردىلا شاخلىرىغا قېقىۋېتىدىكەنمەن . 。您驳反会就场在是要我

شاخاب 流支 〔静〕

شاخابچە 渠干 غول ئۆستەڭنىڭ شاخابچىلىرى：流支小 〔静〕 流支小的

شاخار 碴煤，核煤 〔静〕 (شاخارى)

شاخارچى 蓬碱 <植>〔静〕

شاختا 堇兰，堇蓝 <植>〔静〕

شاخچە 枝分 <植>〔静〕

شاخچە توزۇلمە 造构生派 <地>

شاخچە كاناي 管气支 <理生>

شاخچە ئېقىن 流汊 <地>

شاخسانىغۇچ 莺鹪 <动>〔静〕

شاخسانىغۇچ كەنجى ئائىلىسى 科亚莺 <动>
شاخسۇپۇرگە 肤地，菜帚扫 <植>〔静〕
شاخسىمان 的状枝〔静〕
شاخسىمان چاقماق 电闪状枝 <气>
شاخسىمان دەريا 河状枝 <水>
شاخسىمان ھىدرا 虫枝蓑 <动>
شاخشارما¹ 稀，的碎粉，的褴褛，的烂破 <方>〔静〕 的烂
شاخشارما² ，块石小(的成而裂崩石岩) <方>〔静〕 块石碎
شاخشاق 快②骨软小对一的后蹄羊牛① <方>〔静〕 的儿准没话说，的嘴
شاخ - شۇمبا 秆，梢树，枝树(的来下砍被)〔静〕
شاخلاتماق «شاخلىماق»的态动使：دەرەخنى ~ 修树给
شاخلاتماق 叶加枝添话说 ~ / گەپنى 枝
شاخلاندۇرماق «شاخلاتماق»的态动使
شاخلانماق «شاخلىماق»的态动被：ئۇتۇپ كەتكەن ئىشنى تەگەۋەرسە ، گەپ شاخلىنىپ جېدەل تېرىلمىدۇ . 的去过提老 。的非是出惹会叶加枝添，事
شاخلىتىشماق 态同共的 «شاخلاتماق»
شاخلىق قېيىن ~ ：的杈枝有，的杈枝多〔静〕 树柏老的杈枝多
شاخلىق قېلىپ 花雕，子模花印(的用花印布土) 子模
شاخلىما 的杈分，的枝分，的分〔静〕
شاخلىما سودا 销传 <经>
شاخلىما نوتا 谱分 <艺>
شاخلىما ھايۋانلار 物动生侧 <动>
شاخلىماق 枝分，叉分 <植>①〔动〕 ：糞分，枝分，叉分 <转>② 。了叉分苗树 . شاخلىدى ：流分，叉分 <转>③ 。流分方四朝水河 . دەريا ھەريىاققا قاراپ شاخلاپ كېتىدۇ 添加更去传来传言谣 . ئۇلاقتىن - ئۇغۇلار قۇلاقتىن - قۇلاققا ئاڭلىنىپ تېخىمۇ شاخلاپ كېتىپتۇ 。了叶加枝
شاخلىنىشچانلىق 性枝分〔静〕
شاخنا 屎稀〔静〕
شاخنا قويماق 悔反，卦变 <转>②稀拉①
شاخنەك 薇蔷野种一②针顶① <方>〔静〕
شاخنىچى ，者言食，者悔反 <转>②的稀拉①〔静〕 玩让不们我 . بالىنى ئويۇنغا قوشمايمىز ：的起不玩
شاد 的兴高，的悦喜，的乐欢，的快愉〔静〕 ~ يىگىت ：们子伙小的乐欢 لەر
شاد ئەيلىمەك 兴高让，兴高使
شاد بولماق 兴高，悦喜，乐欢，快愉
شادا 米玉 قوناق شادىسى ：儿秆，茎②栏护，栏栅①〔静〕 辐，条辐③ 儿秆
شادا پاپورتنىك 蕨叶松 <植>
شادا جۇخارگۈل 菊秆麦 <植>
شاداقۇلۇپ 锁长，锁状栅〔静〕
شاد - خۇرام 的兴高，的悦喜，的乐欢，的快愉〔静〕
شاد - خۇراملىق 情心快愉，氛气乐欢〔静〕
شادلاندۇرماق «شادلانماق»的态动使：ئۇنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئانىنىڭ كۆڭلىنى شادلاندۇرۇۋەتتى . 妈妈使音声的耳悦他 。悦喜到感
شادلاندۇرۇشماق 态同共的 «شادلاندۇرماق»
شادلاندۇرۇلماق 态动被的 «شادلاندۇرماق»
شادلانماق ：乐快，快愉，兴高，悦喜〔动〕 高时顿众群，开传一讯喜 . تارقالغان ھامان ئامما شادلاندى 。来起兴
شادلىق 情之快愉，喜欢，兴高，悦喜〔静〕
شادلىققا چۆممەك 洋洋气喜，中之悦喜在浸沉
شادلىنىشماق 态同共的 «شادلانماق»
شادبوي 儿挑高细，儿个高瘦〔静〕
شادپاچاق 腿长，腿长细〔静〕
شادپاچاق جۇغۇر 鸡秧脚长 <动>
شادپاچاق قىلىورغا 鹬脚长翅黑 <动>
شادپەن (二为分一线经的股合将)板线分<手>〔静〕
شادىلاتماق 态动使的 «شادلىماق»
شادىلانماق 态动被的 «شادلىماق»
شادلىق 护有 كارىۋات ~ ：的栏栅有，的栏护有①〔静〕 ~ ：的状栏栅② 子院的栏栅有 ھويلا ~ / 床的栏 门大的状栏栅 دەرۋازا
شادلىماق 栏栅安，栏护安〔动〕
شادمان 的活快，的快愉〔静〕
شادمانلىق 快欢，快愉〔静〕
شادمەنجە 石血鸡 <矿>〔静〕
شادىيانە 的快愉，的乐欢〔静〕
شار¹ (شارى) 体球，球①〔静〕 ：يەر شارى 地球 / ئاي شارى ~ غەربىي يېرىم / 球半东 ~ شەرقىي يېرىم / 球月

西半球气②球

شار ئاقسىل 白蛋球 <理生>

شار قورساقلىق ئۇمۇچۇك 蛛腹球 <动>

شار مەركىزى 心球 <数>

شار² 器机或音声的动流速快下往上由水容形)〔模〕 ئەمدىلا بېرىم يولغا كەلگەندە ، تۇيۇقسىز ~ قىلىپ يامغۇر يېغىپ كەتتى . 轧，啦唰，唰，啦哗，哗(音声的出发时动开了来起下地哗哗雨然突，路半一了走刚 。

شاراب (شارابى) 露，酒清，酒度低(的造酿法土)〔静〕 酒

شاراب تۇتماق 酒行，酒劝，酒敬

شارابار 裤笼灯〔静〕

شارابارا 衫烂衣破〔静〕

شارابارچى 者品废收，者烂破收〔静〕

شارابارچىلىق 儿活的品废收，儿活的烂破收〔静〕

شارابارچىلىق قىلماق 品废收，烂破收

شارابخانا 吧酒，肆酒，铺酒，馆酒〔静〕

شارابخور 徒酒，鬼酒，者酒嗜〔静〕

شارابخورلۇق 杯贪，酒嗜〔静〕

شاراپەت 气福，泽恩，惠恩②格品，品人，色本①〔静〕 ياخشىنىڭ شاراپىتى تېگەر ، يامانىنىڭ كاساپىتى . <谚> 近接 。罪受人坏近接，惠受人好

شاراجىل 蒿艾种一 <方，植>〔静〕

شاراق 当哐，啷哐〔模〕 ئىشىك قاتتى ~ قىلىپ تامغا تەگدى . 上墙到碰声一啷哐扇门 。

شاراق ـ شاراق 喳喳②啷当啷当，啦哗啦哗①〔模〕 سېغىزخان ~ قىلىپ سايراۋاتىدۇ . 叫喳喳鹊喜 。

شاراق ـ شۇرۇق 啷当零叮，当叮当叮，啦哗啦哗〔模〕 ئاشخانىدىن قاچا ـ قوچىلارنىڭ شاراق ـ شۇرۇقى ئاڭلاندى . 厨 。声当叮的盏碗出传房

شاراقدە 声一啷哐，啷哐〔静〕

شاراقلاتماق «شاراقلىماق»的态动使：قەغەزنى ~ 得弄纸把

شاراقلىماق «شاراقلاتماق»的态同共 / ئۇ خالتىسىدىكى تەڭگىلەرنى شاراقلىتىپ تۆكىتى . 响啦哗啦哗 。来出了倒地啷啷当币银的里子袋把他

شاراقلىتىشماق «شاراقلاتماق»的态动被

شاراقلىتىلماق 响啦哗啦哗①〔动〕 ئىشىك ھالقىسى شاراقلىدى . 声啷哐出发，声啷当出发② 。响啦哗啦哗环门：كارىدۇر تەرىپتىن قۇلۇپ شاراقلاپ ، ئۇ كىرىپ كەلدى . 那廊走。来进了走他，响声一啷哐子锁边

شاراك ـ شۇرۇك 子筒炮，子肠直〔模〕 مۇنداق ئىشلارغا كەلگەندە ، ماڭا ئوخشاش شاراك ـ شۇرۇكلار بىرئاز ياخشى . 遇 。点一好还子筒炮的样这我像，事的样这到

شارائىت 境环，件条：~ يار بەرمەك 允件条①〔静〕 / ئۆگىنىش شارائىتى 境环习学 / شارائىتقا ماسلاشماق 许 / مۇشكۇل شارائىتتا قالماق 境处应适②境处：困境处 / ئىنتايىن ياماق 难 / ~ ئورماق 糟很境处，好不很境处 巾围：巾围〔静〕 围围

شارپا

شارت 嗖，嚓喀②霍霍①〔模〕 ئۇ قوينىڭ كاللىسىنى ~ قىلىپ كېسىۋالدى . 他割嚓喀羊了下 。 يېگىت ~ قىلىپ قىلىچىنى غىلىپىدىن چىقاردى . 小伙子抽出了鞘里从地嗖刀马 。

شارتەڭگى 母贝滩 <植>〔静〕

شارتتىدە 下一，地忽，地蓦 <转>②嗖，嚓喀①〔静〕 ئايشەم ~ بۇرۇلدى ـ دە ، مەكتەپ تەرەپكە قاراپ ماڭدى . 子：去走向方校学向，身过转地蓦姆谢依阿 。

شارت ـ شارت 嗖，嚓喀〔模〕

شارت ـ شۇرت 三 <转>②嚓喀，嚓嚓，唰唰①〔模〕 مەسىلىنى ~ بىر تەرەپ قىلىۋەتمەك 掉决解题问把二除五下三：麻乱斩刀快，落利脆干，二除五下

شارتىلداتماق «شارتىلدىماق»的态动使：قىلىچنى شارتىلدىتىپ بىلىمەك 霍霍刀磨 / بۇغدايىنى شارتىلدىتىپ ئورماق 嚓子麦割地嚓

شارتىلدىماق 响作唰唰，响作嚓嚓〔动〕

شارچە 球①〔静〕：球小，的状球② 球棉 شارچىسى پاختا 的形球，的状球〔静〕

شارچە ئاقسىل = شار ئاقسىل

شارچە بىخ 芽球

شارىدە 地哗哗①〔静〕：يامغۇر ~ يېغىپ كەتتى . 雨哗哗 ئوقۇماق 读得：~ 利流又快又 <转>② 。了开下地利流又快又

شارسمان 的形球，的状球〔静〕

شارسمان ئەينەك 镜面球 <物>

شارسمان باكتېرىيە 菌球 <生>

شارسمان بۇلۇت 云状球 <气>

شارسمان چاقماق 电闪状球 <气>

شارسمان خالتا 囊球 <医>

شارسمان گۈل 茎球 <生>

شارسمان كاكتۇس 球人仙 <植>

شارسمان يوسۇن 藻球小 <植>

شار ـ شار 〔模〕 哗哗①：يامغۇر ～ ياغدى . 下地哗哗雨。
得读 ئوقۇماق ～：哗哗，琅琅，畅流，利流 <转>②
写地哗哗 يازماق ～ / 畅流
شار ـ شۇر 〔模〕 啦哗，哗哗①：يامغۇر ～ قۇيۇۋەتتى . 大 .
直心，子肠直，舌快嘴快 <转>② 。下地哗哗雨
子筒炮，快口
شارقىراتما 〔静〕 水跌 <水>②布瀑①
شارقىراتماق «شارقىرىماق» 态动使的
شارقىرىماق 〔动〕 响作哗哗：سۇ شارقىراپ ئاقتى . 水哗哗
滂雨大，下地哗哗雨 . يامغۇر شارقىراپ ياغدى 。着流地
。沱
شارىر 体尸，尸死 <古>〔静〕
شارىك = ساقا
شارىلداتماق ① «شارىلدىماق» 的态动使：چېلەك بىلەن شا-
رىلدىتىپ سۇ قۇيماق . 水倒地哗哗桶水用 ② 流 <转>
畅流，利
شارىلدىماق 〔动〕 响作哗哗，响作啦哗①：يامغۇر شارىل-
داپ ياغدى . 雨 。下地啦哗啦哗流，畅流 <转> ②
利：شارىلداپ ئوقۇماق 畅流得读
شازا 〔静〕 ②箕簸①：ىىر ～ ئوق
弹子子梭一打 ئاتماق
شازاندىرا 子味五 <植>〔静〕
شازىلىماق 〔动〕 畚，撮(箕簸用)：ئۇ ئېخلەتنى شازىلاپ
里子筐往地箕簸一箕簸一圾垃把他 . 撮
。
شاستىر (一之典经教佛)论 <古>〔静〕
شاش 〔静〕 的驭驾易不，的服驯未，躁暴情性：～ ئات
马烈，马的服驯未
皮顽，皮调 <转>②
شاشلاشماق 〔动〕 服驯易不的变，烈暴的变①：ئاتلار
暴更的变子性，壮体肥膘马 . سەمرىپ شاشلىشىپ كەتتى
皮调变，皮顽变 <转>②。了烈
شاشلىق 皮顽，皮调②驯不驾桀，驭驾易不① 〔静〕
皮顽，皮调，野撒 شاشلىق قىلماق
شاشماق 向方失迷，路迷 <古>〔动〕
شاشۇت 的白灰，色灰 <古>〔静〕
شاشىر 芹带阔 <植>〔静〕
شاق 〔模〕 嗒吧，嗒啪，嚓咔，哒咔：قولۇپ ～ قىلىپ ئە-
تىلدى . 了住锁声一哒咔子锁 。
شاقاقۇل 精黄竹玉 <植>〔静〕
شاقاقۇل شەربىتى 露竹玉，汁竹玉
شاقايىق 丹牡 <古>〔静〕
شاق ـ شاق 〔模〕 嚓咔，嚓咔，哒咔哒咔
شاقشاق[1] = جىگدىچى
شاقشاق[2] 女于用)的分安不，的叨唠，的嘴快 〔静〕
人女的叨唠 خوتۇن ～ :人)
شاق ـ شۇق 〔模〕 啦啪里噼：ئۇ ئۆكسىنى ئەيىبلەپ ～
بىرنەچچە كاچات سېلىۋەتتى . 打地拉啪里噼，弟弟责斥他
利脆干，速从，快赶，紧赶 <转>② 。光耳个几了
完做事把他落利脆干 پۈتكۈزمەك :地落 ئىشنى ～ قىلىپ
شاقىدە 地哪当，地哐①〔静〕 ：ئەپكەشنى ～ قويماق 地哐
～ ئۆزىنى چەتكە ئالماق 地猛，地忽 <转>② 子担下放
开闪地霍
شاقۇر 水跌②布瀑① <方 >〔静〕
شاقۇر ـ شۇقۇر 〔模〕 啦哗啦哗，嚓咔，啦啪里噼：～
ناش ئاۋازى كىشىنى بىزار قىلاتتى . 令声头石的啦哗里哗
。厌讨人
شاقىدىماق 抹位部一某体人往)汁蛋鸡抹 <方>〔动〕
(法方病治间民的汁蛋
شاقىلداتماق 态动使的 «شاقىلدىماق»
شاقىلداق 响 <艺>②鼓浪拨(的玩子孩小)① 〔静〕
(人女指)舌薄嘴贫，舌饶 <转>③板
شاقىلدىماق ②响作哗哗，响作哐哐，响作达咔① 〔动〕
شاقىلداپ 叨叨絮絮，休不喋喋，绝不滔滔 <转>：ئۇ
何任让不，休不喋喋他 . ھېچكىمنى سۆزلىگىلى قويمىدى
。话说人
شاكال 〔静〕 壳外，壳①：تۇخۇم شاكىلى 鸡蛋壳 / ياڭاق
<转>③子渣(的下剩干萄葡凉)②儿壳桃核 شاكىلى
去，华精其取 ئالماق 粕糟：شاكىلىنى تاشلاپ ، مېغىزىنى
粕糟其
香茴角八 <植> شاكال بەدىيان
球乓乒 <体> شاكال توپ
量壳含 <经> شاكال مىقدارى
شاكاللاشماق 〔动〕 壳结：غوزىلار ساغىرىپ شاكاللاشتى . 桃棉
。壳黄了结
شاكاللىق 的壳有，的壳带 〔静〕
票股水掺 <经> شاكاللىق پاي چېكى
شاكىچىك 〔静〕 鬼小：بوۋاي يېنىدا ئولتۇرغان شاكىچىكنىڭ
鬼小边身着摸抚爷爷老 . بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ گەپ ئاچتى
。来起了说头的

شاكىراب (شاكىرابى) 〔静〕 ①水盐① ،水盐浓② 咸太：ئاش ~ قىلۇبتىپسەن . 了咸太得弄饭 。

شاكىلات (شاكىلاتى) 〔静〕 力克巧：~ كەمپۇت 糖力克巧

شاگىرت 〔静〕 ①学徒 ،生门 ،生学 ،子弟②弟徒 ،徒学 ،徒门：ئامىننىڭ شاگىرتى بولماق / ~ ئالماق 徒收 生学的众群做

师从 ،师投 ،徒为师拜 ~ بولماق ئۇستاز تۇتۇپ 弟

شاگىرت ئىشچى 工徒学

شاگىرتلىق 〔静〕 徒学：شاگىرتلىققا بەرمەك 送 徒学当去

شاگىرتلىق تۇزۇم 制工徒学

شاگىرتلىق مۇددىتى 期徒学

شاك[1] 头楦 ،子楦 ،楦 〔静〕

شاكنىڭ سالماق 子楦上

شاك قاقماق = شاك سالماق

شاك[2] = ماتا

شاكتو 〔静〕 绳套(的套拉马梢)

شاكتو ئات 马套拉 ،马子梢 ،马梢

شاكجياك (شاكجياڭى) 将上 <军>〔静〕

شاكخادەن 〔静〕 缎花闪

شاكخادەن تاۋار 缎花闪

شاكخو 〔静〕 ①落奚 ،笑讥 ،话笑：ئۇنىڭ شاكخوسى ھەممەيلەننى كۈلدۈرۈۋەتتى . 了乐逗全家大把话笑的他 。

落奚挨 ،笑讥被 شاكخوغا قالماق

شاكخو قىلماق 笑讥 ،话笑 ،落奚：مېنى شاكخو قىلما . 我落奚别你 。

شاكخوچى 者人落奚爱 ،者人话笑爱 〔静〕

شاكخوچىلىق 落奚 ،话笑 〔静〕

شاكخىدىكىك 兵等上 <军>〔静〕

شاكزۇك 总商 〔静〕

شاكشى 士上 <军>〔静〕

شاكشياۋ (شاكشياۋى) 校上 <军>〔静〕

شاكۇبي (شاكۇبيى) 尉上 <军>〔静〕

شاكيو 约乡 〔静〕

شاكيولۇق 职之约乡 〔静〕

شاكيولۇق قىلماق 约乡当

شال[1] 〔静〕 ①稻水 ،谷稻 ،子稻 ،稻 <植>：چىلگە ~ 旱稻 / ئارا ~ 中稻 / كەنجە ~ 晚稻 / بىر ھوسۇللۇق ~ 单季稻 / ئىككى ھوسۇللۇق ~ 双季稻

شال پاخىلى 草稻

شال پەرۋانىسى <动> 虫蝉稻

شال پېتى <动> 虱飞稻

شال قاسرىقى 壳稻

شال قۇرتى <动> 虫苞稻

شال مايىسىسى <植> 秧稻：شال مايىسىسىنى كۆچۈرمەك 秧插

شال ئۇباسى 瘟稻 ،病瘟稻

شال يۇلۇش ماشىنىسى 机秧拔稻水

شال[2] 〔静〕 巾头方大 ،巾披 ،肩披：تۇنتىلىق ~ 肩披绒

شال[3] (شالى) 〔静〕 板木 ،板：تىلماق ~ 板木锯

شال[4] (شالى) 〔静〕 水涎 ،水口

شال چاچماق <成> 嘴贫耍 ،舌薄嘴贫

شال[5] 〔静〕 <方> 枷

شالا (شالايىم ، شالايمەك ، شالاسى) 〔静〕 条炉：ئوچاقنىڭ شالاسى 条炉的上灶

شالاپ 〔模〕 唧吧唧吧 ،噜呼里呼 ،噜呼②哧扑①

شالاپپىدە 〔静〕 下一噜呼 ،地哧扑

شالاپ ـ شالاپ 〔模〕 呀咿：قومۇشلۇق ئارىسىدىن قېيىق پالىقىنىڭ ~ قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 芦出传中荡声 。

شالاپ ـ شۇلۇپ 〔模〕 噜呼噜唏：ئۇ بىر چىنە ئاشنى ~ ئىچىۋەتتى . 去下了吃地噜呼噜唏面汤碗一把他 。

شالاپلاتماق 作噜呼噜唏 ،响作噜呼 ، 响作唧吧 〔动〕

响作哧扑 ،响作呀伊 ،响：ئۇ تاماقنى شالاپلىتىپ بىردەمدىلا يەپ بولدى . 了完吃饭把就儿会一噜呼噜唏他 。

شالاپلىتىشماق 态同共的 «شالاپلاتماق»

شالاسون = ۋادەك

شالاق 架了散 ،的牙掉老 <转> ②啦哗 ،哗①

器机破 ،车汽的牙掉老 ~ ：ماشىنا ~ 的烂破 ،的

شالاق ـ شالاق 〔模〕 啦哗 ،哗

شالاق ـ شۇلۇق 〔模〕 ①唧吧唧吧：ئۇ ~ قىلىپ پاتقاق كېچىپ كېتىۋاتاتتى . 着走泞泥着踩唧吧唧吧他 。

啦哗啦：ئۇ داسلاردىكى سۇنى ~ قىلىپ تۆكۈشكە باشلىدى . 去出了泼水的里盆把地啦哗啦哗他 。

شالاقدە 时沫唾吐或水泼)地呸 ،唧吧 ،地啦哗 〔静〕

啦哗他 . ئۇ داستىكى سۇنى ~ تۆكۈۋەتتى (响声的出发)：了去出泼水的里盆把声一 。

شالاقلاتماق 态动使的 «شالاقلىماق»

شالاقلىق 状烂破②声哗哗① 〔静〕

شالاقلىماق 〔动〕 响作哗哗①：دولقۇن شالاقلاپ قىرغاقنى ئۇرۇلدى . 岸海着打拍地啦啦哗哗浪波 。<转>②

的我．هارۋام شالاقلاپ كەتكەن بىر هارۋا ئىدى 松动，散：架
。车的架了散是车
شالاڭ 〔静〕稀的少，稀的薄，稀的疏，落零的：
بۇغداي ～ ئۇسۇپتۇ．了稀得长子麦。يېرى كەڭ ، ئاھالىسى ～ / 发头的疏稀 چاچ ～ / 稀人广地 的薄稀 هاۋا
空气 / كوچىدا ئادەم ～ ．少稀人行上街。سەھەردىكى ～ 星晨的落落疏疏 يۇلتۇزلار
شالاڭ ئەلگەك 罗粗
شالاڭ تۇزۇلمە 植稀(林护防)
شالاڭلاتماق «شالاڭلىماق»的使动态：مايسىلارنى ～ 间苗
شالاڭلاشتۇرماق «شالاڭلاشماق»的使动态
شالاڭلاشماق = شالاڭلىماق
شالاڭلىشىشماق «شالاڭلاتماق»的同共态
شالاڭلىنىلماق «شالاڭلاتماق»的被动态
شالاڭلىماق 〔动〕散疏，疏稀，薄稀，少稀(变)：كۆچە-لارنى ئادەملەر شالاڭلىدى．了少稀迹人得变上街。
شالالىق 〔静〕的条炉带
شالتاق 〔静〕①液黏，液汁 <转>②点污：شالتىقى يۇقـ-ماق 点污上沾 <转>③的遏邋，的洁整不：～ ئادەم 人遏邋
شالتىقىغا تېيىلمـاق 代，锅黑背，累连受 <成> 过受人
شالتىقىنى ئادالىماق 人别替，股屁擦人给 <成> 点污刷洗
شالتاي ـ پالتاي 〔静〕叨叨絮絮，休不喋喋，舌薄嘴贫
شالچى¹ 〔静〕农稻
شالچى² 〔静〕人的板木锯
شالداما 〔静〕儿嘴围：～ تارتماق 儿嘴围戴
شالدۇرۇق = شالداما
شالدىر 〔模〕飒飒，沙沙(音声的出发木树吹风)
شالدىر بۇيا 豆马苦 <植>
شالدىراق 〔静〕的声响发，的声响带
شالدىراق قۇيرۇق يىلان 蛇尾响 <动>
شالدىرشاپ 〔静〕杏，甚桑的来下打上树从接)单果接(单布的等)
شالدىر ـ شۇلدۇر 哗哗，沙沙，飒飒〔模〕
شالدىرلاتماق «شالدىرلىماق»的使动态：شامال دەرەخ يوپۇرـ-ماقلىرىنى شالدىرلاتتى．响飒飒得吹叶树把风。
شالدىرلىماق 〔动〕响簌簌，响飒飒，响沙沙：يوپۇرماقلار شالدىرلىدى．响沙沙叶树。

شالدىرما 〔静〕铃响，铃铛(的上子鞍)
شالغۇت 〔静〕的血混，种杂，交杂 <生>：～ خوراز 杂 鸡公交
شالغۇت ئات 马种杂 <牧>
شالغۇت ئاق قوناق 粱高交杂 <植>
شالغۇت ئەۋلاد 代后交杂 <牧>
شالغۇت تىل 语合混 <语>
شالغۇت زىگوتا 子合杂 <生>
شالغۇت شال 稻水交杂 <植>
شالغۇت قوي 羊种杂 <牧>
شالغۇت كۆممىقوناق 米玉交杂 <植>
شالغۇت 2 ـ ئەۋلاد 代二交杂 <牧>
شالغۇتلاشتۇرماق «شالغۇتلاشماق»的使动态：جىنسىلىق ～ 交杂性无 ～ / 交杂性有
شالغۇتلاشتۇرۇشماق «شالغۇتلاشتۇرماق»的同共态
شالغۇتلاشتۇرۇلماق «سالغۇتلاشتۇرماق»的被动态
شالغۇتلاشماق 〔动〕种串，儿秧串 <生>
شاللاتماق «شاللىماق»的使动态：تېخنىك ئۆزى تۆپىدە تۇرۇپ ئۇرۇق شاللاتتى．种选导指场现在员术技。
شاللاشماق «شاللىماق»的同共态：ئۇرۇقچىلىق پونكىتىدا ئايال-لار ئۇرۇق شاللىشۋاتىدۇ．种选站子种在们女妇。
شاللاق 〔静〕的躁躁毛毛，的佻轻，的浮轻：～ قىز 轻浮的 / ئۇ بەك ～ ئىكەن．躁毛太他。
شاللاقلىق 〔静〕躁毛，佻轻，浮轻
شاللاقلىق قىلماق 事从率轻②佻轻，浮轻①
شاللانماق «شاللىماق»的被动态：ئىقتىدارسىز كادىرلار شاللـ-نىپ قالدۇ．汰淘被会部干的力能有没。
شاللىق 〔静〕地稻，田稻
شاللىماق 〔动〕汰淘，选挑：ئۇلار مېنى ئۆز قاتارىدىن شاللـ-ۋېتىشتى．他们中间出来了。
شاللاش مۇسابىقىسى 赛汰淘 <体>
شالۋك 〔静〕液唾，沫唾 <方>
شالۋاق = شۆلگەي
شالۋۇر 〔静〕裤皮
شالىغۇچ 〔静〕刀刮
شالماق¹ 〔动〕削，刮(皮卜萝胡) <方>
شالماق² 〔动〕和(里末肉往) <方>
شام¹ 〔静〕昏黄，晚傍：～ ۋاقتى 黄昏时候 <宗>②(拜礼的作后落日在徒教兰斯伊)礼昏
شام² 〔静〕烛蜡：～ ياقماق 点烛蜡 / قالدۇقى شام 头烛蜡

شام چېچىكى 花蜡
شام گۆر 穴墓为面下，筑建形拱有面上）穴墓，（穴墓的开侧两壕深一在是者或
شاما 〔静〕子底叶茶
شاما بولماق 滚，熟纯，熟烂，烂稀得变 <成> 熟烂瓜滚语词的熟烂瓜滚：شاما بولۇپ كەتكەن ئىمارىلەر
شاما قىلماق ①打稀得烂巴：ئىشكىنى قىل ماڭ！هېلى بىكار شاما قىلمۇەتمەي．去事的你干稀个揍你把我叫别，烂巴。②<转>熟烂瓜滚，熟烂，熟娴：ئۇ ساز دەگەننى شاما قىلمۇبتىدۇ．他很器乐对熟娴。
شامال 〔静〕<气>风：باھار شامىلى 春风 / ئىسسىق ～ 热
风 / مەيىن ～ 风微 / سوغۇق ～ 风冷
شامال ئاپىتى 灾风，害风 <气>
شامال بۇرغىسى 钻风 <矿>
شامال بېسىمى 压风 <气>
شامال تەگمەك 危 <转>②风受，风伤① <医>及，伤：ئۇ ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگەك مېۋىسىگە شامال تەگمەيدىغانلىقىنى جەزم قىلغانىدى．他自己实诚及危会不定肯果成的动劳。
شامال تۆرۈبىسى 管风 <冶>
شامال توگمىنى 磨风
شامال چىقارماق 风煽：ئۇلار چوڭ خەتلىك گېزىت ئارقىلىق شامال چىقىرىپ，ئوتقۇيرۇقلۇق قىلدى．他们火点风煽报字大用。
شامال چىقماق ①风起，风刮：شامال چىقمىسا，دەرەخ لەكشىماس．<谚>"摇不树，起不风"同喻：不风无起"浪"。②潮风闹，风起掀。
شامال دارىماق 受风，邪中，体附鬼
شامالدىن يىمىرىلىش 风化
شامال رادارى 达雷风测 <气>
شامال ساندۇقى 箱风
شامال سۈرئىتى 速风：شامال سۈرئىتىنى ئۆلچىگۈچى 风量测速员
شامالغا ئەگەشمەك 舵使风看，倒风随 <成>：شامالغا ئەگىشىپ ماڭىدىغان بىر كىشى توغرىسىدا بىرەيلەن سوراپ قالدى．有人的倒风随个某及问人况情的。
شامالغا باقماق 舵使风看，事行机见 <成>
شامالغا سورىماق 费花白白，霍挥 <成>：ئۇ ئاتا-سىنىڭ مال دۇنياسىنى شامالغا سورۇۋەتتى．他父亲财产了光霍挥。
شامالغا كەتمەك 流东诸付，费白 <成>
شامالغا ئۇچماق = شامالغا كەتمەك
شامال قاتلىمى 层风 <气>
شامال قوك 人的住不坐：的住不坐 <成> ～ ئادەم
شامال قوتۇغۇرىقى 铃风（的庙寺）
شامال كۆرسەتكۈچ 标向风 <气>
شامال كۆز ئەينىكى 镜风
شامال كۈچى 五力风．力风：<气> ～ بەش بال．级。
شامال كىرمەسلىك 风连）定肯，稳九拿十 <成>：بۇ ئىشنىڭ ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىغا شامال كىرمەيدۇ．（来不进也无密亲，密亲，切密②。现实会定肯事件这
شامال كىرمەيدۇ 间：ئۇلار قەدىناس دوست ، ئارىسىغا شامال كىرمەيدۇ．是们他．友朋老的间无密亲。
شامال كىرمەك 汤泡，准有没，握把有没
شامال ۋېكتورى 量矢风 <气>
شامال ئۆتۈشمەك 风通 <建>
شامال ئۆلچىگۈچ 器风测 <电，气>
شامال ئېغىزى 口风 <地>
شامال ئېففېكتى 应效风 <气>
شامال ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电发力风
شامال ئېنېرگىيىسى 能风 <气>
شامال يالىماق 蚀风
شامال يۆنىلىشى 向风 <气>
شامال يۈكى 载荷风 <建>
شامالچە 〔静〕斗风② 车风①
شامالداتماق «شامالدىماق»态动使的：قوناقنى شامالدىتىپ قۇرۇتماق 干晾米玉把
شامالدۇرغۇچ ②扇电，机风鼓，机风吹，扇风① 〔静〕车扇，车风
شامالدىتىشماق «شامالداتماق»态同共的
شامالدىتىلماق «شامالداتماق»态动被的
شامالدىماق 风伤，凉着，风受① 〔动〕：مەن شامالداپ قالدىم．快凉快凉，气透透②。了凉着我．بىز شامالداپ كېلەيلى．吧快凉快凉去们咱。
شامالسىز 〔静〕的风无
شامالسىز قاتلام 层风无 <气>
شامالللىق 〔静〕风刮的：～ كۈن 风有，的风多，的风刮方地的风多 ～ / يەر 天
شامالللىق بەلۋاغ 带风 <气>

شامالللماق = شامالدماق

شامان (师巫的教满萨)满萨 <宗>〔静〕

شامان دىنى 教满萨 <宗>

شامانىزم = شامان دىنى

شامپان (世于名闻酒产因، 名地一国法)槟香①〔静〕

酒槟香②

شامپان ھاربقى 酒槟香

شامچە 的式烛蜡〔静〕

شامچە دورا 剂栓 <医>

شامچى 者烛蜡制〔静〕

شامچىلىق 业烛制〔静〕

شامدان 台烛〔静〕

شامسىز 的烛蜡无〔静〕

شامسىمان 的式烛蜡〔静〕

شامسىمان يېكەن 黄蒲 <植>

شاملىق 的烛蜡有، 的烛蜡〔静〕

شامۇسەھەر 每每، 往往، 常常②晚早، 昏晨①〔静〕

شامىلىق 子底茶有②罐茶滤(的叶茶滤过)①〔静〕

的多子底茶، 的

شامياغاچ 蒿花黄 <植>〔静〕

شان 光荣، 耀荣، 誉荣، 荣光〔静〕

شانا 框综(的机织手):〔静〕 بۇزنى بۇزغان شانسى ، قىزنى بۇزغان ئانسى . 框综是的布土了毁، 儿女了毁 <谚> 。娘亲是的

شانا باغلىماق 框综定固 <纺>

شان ـ شەرەپ 光荣، 荣光〔静〕 ۋەتەنگە ~ كەلتۈرمەك 为祖国光争

شان ـ شەۋكەت 光荣، 耀荣، 武威، 严威〔静〕 بايلىق ۋە شان ـ شەۋكەتكە سازاۋۇر بولماق 享受荣华富贵 / ئەجداد-لىرىمىز مەھمۇد كاشغەرىي ۋە يۈسۈپ خاس ھاجىپلارنىڭ ئۇلۇغ شان ـ شەۋكىتى مەدگۈ ساقلىنىدۇ . 穆合麻人先的们我 流古万光荣大伟的甫吉哈斯哈甫苏玉، 尔噶什喀德 。芳

شان ـ شۆھرەت 望名، 望声، 誉荣، 誉声〔静〕 ئالەمشۇمۇل ~ قازانماق 誉声际国得赢 / ~ ۋەتەن ۋە خەلققە مەنسۇپ . 民人和国祖于属誉荣 。

شانكىر 疳下 <医>〔静〕

شانلىق 辉光 نەمۇنە ~ :的煌辉، 的辉光، 的荣光〔静〕 ئەنئەنە ~ / 统传荣光 مۇۋەپپەقىيەت ~ 煌辉 / 就成的

شانۇشەۋكەت = شان ـ شەۋكەت

شانىر 页合小 <方>〔静〕

شاھ (شاھىم ، شاھلىك ، شاھى) 国، 王帝، 帝①〔静〕 ④死将، 军将، 将(时棋下)③帅将(的中子棋) ②王

萃精، 英精<转>

شاھ بەرمەك 军将، 将: ئۇ بىرلا شاھ بېرىپ قارشى تەرەپ-نى مات قىلدى . 了死将方对把就将一他 。

棕王 <植> شاھ پالما

玛萨庭宫 <艺> شاھ ساما

后太皇، 后皇政摄 شاھ سانىيە

合百王 <植> شاھ گۈلسامساق

شاھادەتنامە 书证، 凭文①〔静〕 ئوقۇش پۈتتۈرۈش شاھادەتنامىسى 毕业书证② 料材明证

شاھانە :的贵高، 的贵华، 的华毫②的式王帝①〔静〕 ~ تۇرمۇش 毫华 ~ / 活生的华 كىيىم ~ / 服衣的贵华 توي 宴华盛典

شاھەنشاھ 之五九، 岁万②王之中王، 皇上太①〔静〕 尊

شاھبانۇ 妃太皇〔静〕

شاھتەررە 物植属堇紫种一 <植>〔静〕

شاھزادە 王亲②子太皇، 子王①〔静〕

شاھزادەگۈل 兰子君(花大) <植>〔静〕

شاھزادىلىك :的子王〔静〕 شاھزادىلىككە تاللىنىش 选挑被子王为

شاھلىق :的王国، 的王帝② 位王①〔静〕 ~ تاجى 冠王

شاھمات 棋围 :棋، 棋象际国〔静〕 مۇھاسىرە شاھمىتى 全 . ~ 盘棋: پۈتۈن مەملىكەت بىر 国一盘棋 。

شاھمات رىياللىسى 谱棋 <体>

شاھمات گۈللۈك كىمخاپ 锦纹茶 <纺>

شاھمات مەستانىسى 迷棋

شاھمات ھەۋەسكارى 者好爱棋象

شاھمات ئۇرۇقى 子棋

شاھماتچى 手棋〔静〕

شاھىت 人证见، 人明证، 人证〔静〕

شاھىت بولماق 证作، 人证见当

شاھىتلىق 分身人证〔静〕

شاھىرئوت 茅青野 <植>〔静〕

شاۋجياك 将少 <军>〔静〕

شاۋراق 荠叶革 <植>〔静〕

شايمەك 蒿绢 <植>〔静〕
شايى 带腰绸 ～ بەلۋاغ：绫，绢，绸 <纺>〔静〕
شايى پانۇس 灯纱
شايى رومال 子绢，巾头绢丝
شايى سۇگەت 柳绢 <植>
شايى كېپىنەك 蝶娟 <动>
شايى ئۇسسۇلى 舞绸彩 <艺>
شايى يەلپۇگۈچ 扇绢
شايى - ئەتلەس 缎绸〔静〕
شايىپەتتا (煮里汤菜在放条细成切馕把)馕泡〔静〕
شايىپۇك 本帛，本绢 <纺>〔静〕
شايىچى 工绸织〔静〕
شايىگۈل 花衣虾 <植>〔静〕
شەبنەم 儿珠露 ～ تامچىلىرى：水露，露 <气>〔静〕
شەبنەم چۈشمەك 水露降
شەبنەم نۇقتىسى 点露 <气>
شەبنەملىك 露带 ～ غۇنچە：的水露带，的水露有〔静〕
儿朵骨花的水
شەبىك 杖拐铁②槌铁小，杵铁小① <古>〔静〕
شەپە 声步脚 شەپىسى ئاياغ：静动，动响，声响①〔静〕
雨下 شەپىسى يامغۇرنىڭ：兆预，兆前，象迹 <转>②
象迹的 / ئۇ «بىرەر ～ بولغۇچە تىكىۋېتەي» دەپ ئويلىدى.
。“来起躲先我前之动草吹风么什有”：想他
شەپە بەرمەك 示预，示暗：ئۇياقتىن شەپە بېرىپ قويۇپ，
بۇياقتىن زەربە بەرمەك 西击东声
شەپە چىقارماق 声风有，声出，动响有
شەپەرەك 蝠蝙 <动>〔静〕
شەپەرەك مايىقى 砂明夜 <药>
شەپەق 霞朝 تاڭ / 霞晚 ～ كەچكى：霞彩，霞〔静〕
شەپەقگۈل 考禄福 <植>〔静〕
شەپىشەك 淘，的躁毛，的躁浮，的浮轻，的佻轻〔静〕
娘姑的佻轻 ～ قىز：的气
儿劲气淘，躁毛，佻轻〔静〕
شەپشەكلىك قىلماق 气淘，躁毛，佻轻：ئۇ شەپشەكلىك قىلىپ ئىشنى بۇزۇپ قويدى. 糟搞情事把躁躁毛毛他。我，了气淘别。了شەپشەكلىك قىلماڭلار، جېنىم بالىلىرىم 。贝宝的
شەپقەت 恩②。心之悯怜儿点一有没你。心悯怜，慈仁，悲慈①〔静〕：سەندە زادىلا ～ دېگەن ئەرسە يوق ئىكەن
情恩的忘难 ～ ئۇنتۇلماس：恩大，典恩，泽恩，情

شاۋرۇن 革软皮羊山〔静〕：～ پىنجەك / 克夹皮羊山
靴软皮羊山 ەسە
شاۋ - شۇۋ 声杂嘈嚣喧〔模〕：شاۋ - شۇۋغا تولغان رەستە
市街的嚣喧
شاۋ - شۇۋ كۆتۈرمەك 来起杂嘈，来起嚣喧
شاۋشياۋ 校少 <军>〔静〕
شاۋقۇن 音噪，音杂，声噪②杂嘈，嚷喧，哗喧①〔静〕
شاۋقۇن سالماق 时一嚣喧 ～：杂嘈，嚣喧，嚷喧，哗喧：بىر مەھەل
شاۋقۇن كۆتۈرمەك 啸呼，闹喧，哗喧
شاۋقۇن - سۈرەن 拨弹。ئاۋازى باللارنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرىنى بېسىپ كەتتى. 。声闹吵的们子孩了过压音声的尔
然悄，的静宁，的声噪无，的哗喧无〔静〕
无的声：مەكتەپ ئىچى ～ بولۇپ، بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. 。到不见也人个一连，声无然悄里园校
شاۋقۇنلاتماق «شاۋقۇنلىماق» 的态动使：ۋاتقان دەريا سۈيىنى شاۋقۇنلىتىپ، دولقۇنلارنى ھاسىل قىلىشقا ياشلىدى. 呼出发水河的静平使，浪波层层起掀风狂。
。声啸
شاۋقۇنلۇق 的嚣喧，的用喧，的嚷喧，的杂嘈〔静〕：
～ كېچە 晚夜的闹喧
شاۋقۇنلۇق تاۋۇش 声噪，音噪 <语>
شاۋقۇنلىماق 杂嘈：دەريا سۈيى شاۋقۇنلاپ ئاقماقتا. 流奔啸呼水河。 شاۋقۇنلاپ تۇرغان مەيدان 场广的闹喧
شاۋلىن 林少〔静〕
شاۋلىن چامباشچىلىقى 拳林少 <体>
شاۋۋەي 尉少 <军>〔静〕
شائىر 人诗〔静〕
شائىرانە 诗：～ تۇيغۇ的意诗满充，的般一人诗〔静〕
情 / ئىلھام 兴诗
شائىرچاق 童儿②者诗写学初，者好爱歌诗①〔静〕
人诗
شائىرلارچە 的样一人诗像〔静〕
شائىرلىق 作创歌诗〔静〕
شاي 的捷敏伐步，的快得走 <方>〔静〕
شايارداى 者话大说，者哗喧，者势声造 <方>〔静〕，
王大牛吹
شايلىماق 快愉使，兴高使 <方>〔动〕。

شەپقەت قىلماق 悯怜，发慈悲：مۇنداق ئادەمگە شەپقەت قىلغىلى بولمايدۇ . 悲慈发能不人种这对 。

شەپقەت ھەمشىرىسى 白衣天使(士护)

شەپقەتچان 〔静〕 慈悲的，慈仁的心悯怜有

شەپقەتچانلىق 〔静〕 悲慈，慈仁，情温，关切：يولداشلارغا ~ بىلەن مۇئامىلە قىلماق 对待同志一片温馨

شەپقەتچى 〔静〕 慈恩，人恩命救人

شەپقەتسىز 〔静〕 无情无酷冷，的情无酷残的：تارىخ ~ / ئادەم ~ 。的情无是史历. ~ كۈرەش 争斗酷残

شەپقەتسىزلىك 〔静〕 无情无酷冷，情无酷残

شەپقەتلىك 〔静〕 悲慈的，仁慈的：ئادەم ~ 人的慈仁

شەپكە 〔静〕 帽服制，帽便：شەپكىنىڭ زىيى 圈帽 / سەككىز تالالىق ~ 八角帽

شەپكىچى 〔静〕 做①的子帽有，的子帽卖②匠子帽的

شەپكىچىلىك 〔静〕 制帽业

شەپكىلىك 〔静〕 戴①的子帽有，的子帽：سېرىق ~ بالا ~ 做帽子的用，的帽子用缝② 孩子的帽子黄戴：سارجا 做帽子的布毛

شەپسىز 〔静〕 ①无声息，的动响无②的声无，的息动无：ئۇنىڭ ھەرىكىتى سىرلىق ھەم ~ ئىدى . 的响不声不，的色声动不，的静动有没，的动不且而秘诡为行的他。

شەتلەنگە 〔静〕 布格花，布子格：كۆينەك ~ 衬衣布格花

شەجەرە 〔静〕 ①系谱，家谱②(物植动)志：ئائىلە شەجەرىسى

شەخس 〔静〕 ①私人，人个，人：شەخسنىڭ ئەرسىسى 人私 / تونۇش ئەمەس ~ 不识认的人②身份：شەخسىنىڭ ئەركىنلىكى / شەخسنىڭ دەخلىسىزلىكى 侵犯可不身人 ③由自身人④物人史历：تارىخىي ~ 物人 <文> 称人 <语>：ئىككىنچى ~ 第二人称

شەخس تاپاۋەت 个人所得税

شەخس جەمئىيەتشۇناسلىقى 个人社会学

شەخس قوشۇمچىلىرى 人称，尾词称人 <语>

شەخس كاتېگورىيىسى 人称范畴 <语>

شەخسكە چوقۇنۇش 个人拜崇 <哲>

شەخسلەر تەزكىرىسى 物人志 <文>

شەخسەن 〔静〕 自亲，己自：~ ئۆزى رەھبەرلىك قىلماق 亲自领导

شەخسسىز 〔静〕 人称无的 <语>

شەخسسىز پېئىل 词动称人无，词动不定式 <语>

شەخسلەشتۈرمەك «شەخسلەشمەك» 动使的态

شەخسلەشتۈرۈشمەك «شەخسلەشتۈرمەك» 共同的态

شەخسلەشمەك 〔静〕 人格，个性化

شەخسىي 〔静〕 人私的，人个的

شەخسىي ئەركىنلىك 自由个性 <哲>

شەخسىي پاي 个人股，个人资产股 <经>

شەخسىي پايچى 个人股东 <经>

شەخسىي تاپاۋەت 个人所得额

شەخسىي زىيارەت 访问人私

شەخسىي سىر 个人隐私

شەخسىي قەھرىمانلىق 个人英雄主义

شەخسىي مەنپەئەت 个人利益

شەخسىي مۈلۈك 私人资产，私人所有

شەخسىي مۈلۈكچىلىك 私有所制

شەخسىي ئىستېمال 个人消费 <经>

شەخسىي ئىستېمال پسىخىكىسى 个人消费心理

شەخسىيەت 〔静〕 个性，人格

شەخسىيەتكە تەگمەك 伤害自尊心

شەخسىيەتچى 〔静〕 人的利自私自己利，者义主人个

شەخسىيەتچىلىك 〔静〕 个人主义者：义主己利，义主人个 <哲>

شەخسىيەتچىلىككە قارشى تۇرماق 对反个人主义：义主己利，义主人个

شەخسىيەتچىلىك قىلماق 搞个人主义：义主己利，义主人个

شەخسىيەتسىز 〔静〕 无私的，私人的求利追不

شەخسىيەتسىزلىك 〔静〕 私无公大，私人无

شەخسىيلەشتۈرمەك «شەخسىيلەشمەك» 动使的态

شەخسىيلەشتۈرۈلمەك «شەخسىيلەشتۈرمەك» 动被的态

شەخسىيلەشمەك 〔动〕 化人私，化人个

شەددات 〔静〕 ①特达谢(主君门也代古的中说传)②：ئۇ ~ ئىدى . 的暴残，的固顽，的见己执固：خوتۇن ئۆتۈپ كەتكەن ~ 。了极酷冷人女个那

شەددە 构结状龛神(的上塔礼宣) <建>

شەرەپ 〔静〕 光荣，荣誉，荣耀：مەكتەپنىڭ شەرىپى 校学举们表代为 / ۋەكىللەر شەرىپىگە ھېرىلگەن زىياپەت 誉荣的会宴的办 ② 光荣称号：ئىنژېنېرلىق شەرىپىگە ئېرىشمەك 获得工程师的光荣称号

شەرەپ تاپماق 誉荣得赢
شەرەپ تاختىسى 榜荣光
شەرەپ ـ شان = شان ـ شەرەپ
شەرەپلىك 〔静〕荣光的：～ نام 号称荣光 / ～ ئائىلە 人军誉荣，军荣 ھەربىي ～ / 庭家荣光
شەرەت 〔静〕手势，势号暗
شەرەت قىلماق 意示，示暗
شەرەتەك 〔静〕汁：ئۈزۈم شەربىتى 汁萄葡 / مېۋە شەربىتى 汁檬柠 / لىمون شەربىتى 汁果 /
شەرەتسىز 〔静〕的汁无
شەرەتلىك 〔静〕的汁多
شەرت ①〔静〕件条：زۆرۈر شەرتلەر 件条要必 / زۆرۈر شەرتلەرنى ھازىرلىماق 提前的要必造创 / ئۇنىماق نەمۇنىچى بولۇشقا شەرتى توشمايدۇ . 他够不当的范模件条 。 دەرسنى ياخشى تەييارلاش دەرسنى ياخشى ئۆتۈشنىماق ئالدىنقى شەرتى . 备好课的上是课好的前提 。 ②必务，必须：بىز ۋەزىپىنى ئىككى كۈن ئىچىدە ئورۇندىشىڭلار ～ . 你们务任个这须必在内天两成完 。
شەرت بېقىندى جۈملە 句从件条 〈语〉
شەرت پىشماق 条件熟，条件备具
شەرت قويماق 提，件条提要求
شەرت قىلماق ①许诺，应答，发誓：ئۇ ئەتە كېلىمەن دەپ شەرت قىلغاندى . 他应答明天来 。 ②件条为…以
شەرتسىز 〔静〕无件条的，的件条非：～ تەسلىم بولماق 无件条投降 / ～ ئىجرا قىلماق 无件条执地行
شەرتسىز رېفلېكس 非件条射反 〈理生〉
شەرتسىز غىدىقلىنىش 非，无件条激刺 〈理生〉 件条激刺
شەرت ـ شارائىت 〔静〕件条：ئۆز يېرىنىڭ شەرت ـ شارائىتىغا قاراپ ئىش كۆرمەك 办事件条的地当据根 ②境环：مەن بۇ يەرنىڭ شەرت ـ شارائىتى بىلەن ئوبدان تونۇشۇپ قالدىم . 我已经熟悉了这个地方的件条和境环 。
شەرتلەشمەك 〔静〕①预约，约定，定议：بىز باغدا ئۈچرىشىشقا شەرتلەشتۇق . 我们在园里公约定，定约 。 ②打赌：بىز شەرتلىشەيلى . 咱们赌个吧 。 شەرتلەشكەن يەرگە مېنىڭ بولسۇن . 打赌的东西归我 。
شەرتلىك 〔静〕的件条有，的定假
شەرتلىك باغلىنىش 关件条系 〈逻〉
شەرتلىك بەلگە ①标识 ②（上图地的）标志 〈地〉
شەرتلىك تەڭسىزلىك 件条不等式 〈数〉
شەرتلىك تەڭلىك 件条等式 〈数〉
شەرتلىك تورمۇزلىنىش 件条抑制性 〈心〉
شەرتلىك خۇلاسە 推言假，言假理 〈逻〉
شەرتلىك رېفلېكس 件条反射 〈理生〉
شەرتلىك سىگنال 呼号，军 〈军〉
شەرتلىك غىدىقلىنىش 件条激刺 〈理生〉
شەرتلىك قويۇپ بېرىش 假释 〈法〉
شەرتلىك كوردىنات 坐标定假 〈数〉
شەرتلىك مۇناسىۋەت = شەرتلىك باغلىنىش
شەرتلىك ھۆكۈم 〈逻〉件条判断，假言判断：شەرتلىك ھۆكۈمنىڭ بۇلىكى 假言判断的件前 / شەرتلىك ھۆكۈمنىڭ نەتىجە بۇلىكى 假言判断的件后
شەرتلىك ئۈچ ھۆكۈملۈك 三言假段论 〈逻〉
شەرتنامە 〔静〕①约条：ئۇرۇش توختىتىش شەرتنامىسى 停战条约 / تەڭ ھوقۇقسىز ～ 不平等条约 / سۇلھى شەرتنامىسى 和约 ②约契：شەرتنامىگە قول قويماق 在约契上签字 شەرتنامە تۈزمەك 缔约，条约结缔：شەرتنامە تۈزۈشكەن دۆلەتلەر 缔约国
شەرتنامە لايىھىسى 约草
شەرق 〔静〕东，东方：يېقىن ～ / 近东 ～ ئوتتۇرا 中东 / يىراق ～ / 远东 مەدەنىيىتى ～ 东方文化
شەرق پەلسەپىسى 东方哲学 〈哲〉
شەرق شامىلى 东风
شەرق قامچىئوتى 东方藜 〈植〉
شەرق ماڭدارى 东方莲线铁 〈植〉
شەرقشۇناس 〔静〕东方学家
شەرقشۇناسلىق 〔静〕东方学
شەرقىي 〔静〕东，的方东，的边东
شەرقىي ئاسىيا 东亚 〈地〉
شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا 东南亚
شەرقىي ئۇزۇنلۇق 经东 〈地〉
شەرقىي ياۋروپا 欧东 〈地〉
شەرقىي يېرىم شار 球半东 〈地〉
شەرم 〔静〕耻，耻羞，辱耻
شەرمەندە 〔静〕的耻可，的脸丢，的人丢，的丑丢，无的耻
شەرمەندە بولماق 眼现人丢，脸丢，丑丢，丑出
شەرمەندە قىلماق 脸丢让，丑丢使，丑出使
شەرمەندىچىلىك = شەرمەندىلىك
شەرمەندىلەرچە 〔静〕耻无颜厚，地出百态丑，地耻可

地：～ مەغلۇپ بولماق 可耻败惨，败失 / ～ قاچماق 狼狈逃窜

شەرمەندىلىك 为行耻无，事丑，态丑，行丑〔静〕

شەرم ـ هايا 耻羞〔静〕

شەرھ 释闸，解注，释注〔静〕

شەرھلەتمەك «شەرھلىمەك»的态动使的

شەرھلەنمەك «شەرھلىمەك»的态动被：ئۇنىڭ ئەسىرىدە فارا- بىنىڭ پەلسەپىۋى قاراشلىرى خېلىلا ئەتراپلىق شەرھلەنگەن．他的比拉法了述闸地面全当相作著的。点观学哲

شەرھلىمەك 〔动〕明闸，释闸，述闸，释解：كىتابىتىكى مەزمۇنلارنى ～ 容内的中书释闸

شەرۋاز 丁兵，兵士 <方>〔静〕

شەرىئەت ②规教，法教(的教兰斯伊)① <宗>〔静〕庭法教宗，所判裁教宗

شەرىئەتكە تۇغرىلىماق 规教入纳，法教乎合使，规教入步

شەرىئەت مەھكىمىسى 所判裁教宗 <宗>

شەرىپ 的贵高，的圣神〔静〕：بۇ كىشى مەككە شەرىپكە بار- غان．此人过去圣神的麦加。ئىسىم شەرىپلىرى نېمە؟ 您贵姓？

شەرىپە 状龛神小 <建>〔静〕

شەشۇك 箱纸 <方>〔静〕

شەقىقە 读朗而痛头偏治为)②痛头偏① <医>〔静〕妇舌饶，妇泼 <转>③文经(的经的痛头偏治念 **شەقىقە ئوقۇماق**

شەك 无毫是这．ووق ～ بۇنىڭدا：问疑，义疑，惑疑〔静〕疑的义。

شەك چۈشمەك 心疑生，疑怀生产

شەك كەلتۈرمەك 疑生使，疑怀起引

شەكسىز 的定肯，的疑无〔静〕：ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋات- قان ～ ئابلىز ئىدى．孜力卜阿是定肯的来面后他。

شەك ـ شۇبھە 惑疑，问疑，疑怀〔静〕

شەك ـ شۇبھىسىز 的疑置可不，的定肯，的疑无〔静〕

شەكلەن 的上面表，的上式形〔静〕：～ مىللىي ، مەزمۇنەن سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت 主会社是容内，的族民是式形化文的义

شەكلەن بىلىش نەزەرىيىسى 论识认式形 <哲>

شەكلەن جىنايەت 犯式形 <法>

شەكلەن دېموكراتىيە 主民式形

شەكلەن نىكاھ 婚式形 <法>

شەكلەندۈرمەك 态动使的«شەكلەنمەك»

شەكلەنمەك 疑猜，疑置，疑怀，疑生，疑起〔动〕：ئۇ مىننىڭ سۆزىدىن شەكلەنگەن مەمەت ئاچچىقى بىلەن غۇدۇڭشىپ了咻嘟地呼呼气，心疑了起话的敏伊对提麦麦．دى 。句一

شەكلىنىشمەك 态同共的«شەكلەنمەك»

شەكىرتۇك 子浑月阿 <古，植>〔静〕

شەكىل (شەكلى) 形术艺 ～ بەدىئىي：式形①〔静〕式，体形，型造，状形②式形族民 ～ مىللىي / 样，样式：يەر شارىنىڭ شەكلى 地状形球 / خەتنىڭ شەكلى 字的形状 / ئويۇنچۇقنىڭ شەكلى 玩的具型造 / تۇغۇم شەكلىدىكى يوپۇرماق 叶状卵 / يازما ～ 体写手 / باسما ～ 式格③体刷印：خەت ـ چەك شەكلى 式格<哲>④式格信书

形态：ماددا شەكلى 物形质

شەكىل تۈزەش 形整 <医>

شەكىل تۈزەش تاشقى كېسەللەر بۆلۈمى 科外形整 <医>

شەكىل چۈشۈرۈش ئاپپاراتى 器描扫 <物>

شەكىل سەنئىتى 术艺型造

شەكىلگە كىرمەك 形成，状形定一有具

شەكىل لوگىكىسى 辑逻式形 <哲>

شەكىل مىنېرالشۇناسلىقى 学物矿态形矿

شەكىل مىنېرالوگىيىسى 学物矿态形矿

شەكىل ئۆزگەرتىش 形变 <生>

شەكىل ئۆزگەرمەك 变形 <物>② 罚体相变，形变，相变①：شەكلى ئۆزگەرگەن 的形同〔静〕

شەكىلداش 字形同(的字汉) <语>

شەكىلداش خەتلەر 词形同 <语>

شەكىلداش سۆزلەر 韵押词形同 <文>

شەكىلداشلىق 形同〔静〕

شەكىلسىز 的形无〔静〕：～ كۈچ 量力的形无 / ～ قول 手的形无

شەكىلسىز بازار 场市形无 <经>

شەكىلسىز پۇل 币货形无 <经>

شەكىلسىز چۆكمە 淀沉形定无 <化>

شەكىلسىز خوراش 耗损形无 <经>

شەكىلسىز سودا 易贸形无 <经>

شەكىلسىز مال ـ مۇلۈك 产财形无 <经>

شەكىلسىز مۇلۈك 产资形无 <经>

شەكىلسىز ھادىسە 象现形定无 <化>
شەكىلسىزلىك 形无②形定无① <化>〔静〕
شەكىللەندۈرمەك «شەكىللەنمەك» 的态动使：چىن دوستلۇق-نى ～ 成形 / 谊友的诚真成形 ئىجتىمائىي كەيپىياتنى ～ 气风会社
شەكىللەندۈرۈشمەك «شەكىللەندۈرمەك» 态同共的
شەكىللەندۈرۈلمەك «شەكىللەندۈرمەك» 态动被的
شەكىللەنمەك 成形〔动〕：يېڭى ۋەزىيەت ～ 局的新成形
شەكىللىك 面 / يېڭى ئېقىم ～ 派学的新成形 的形有〔静〕 ،的状形 ،的型：تۈز ～ پولات 方 钢圆 / چاسا ～ پولات 糟 / دۈگلەك ～ 钢 / ئەگمە ～ تاش كۆۋرۈك 桥拱石，桥石形拱
شەكىللىك بازار 场市形有 <经>
شەكىللىك پولات 钢型 <冶>
شەكىللىك پۇل 币货形有 <经>
شەكىللىك خوراش 耗损形有 <经>
شەكىللىك سودا 易贸形有 <经>
شەكىللىك كۆمۈر 煤型 <矿>
شەكىللىك ماتېرىيال 材型 <冶>
شەكىللىك مال ـ مۈلۈك 产财形有 <经>
شەكىللىك مۈلۈك 产资形有 <经>
شەكىلۈاز 者义主式形，者式形求追〔静〕
شەكىلۈازلىق 义主式形〔静〕
شەكىلۈازلىق قىلماق 式形求追，义主式形搞
شەھەن 官县〔静〕
شەھەن يامۇلى 门衙县
شەھلەر 绸红〔静〕：～ كۆڭلەك 裙衣连绸红 / قىزچاق ئۇيلىپ يۈزى شەھلەردەك قىزىرىپ كەتتى . 得红脸得羞娘姑 。绸红块象
شەھلەر باغلىماق 红披
شەھلەر رەڭ 红榴石，色红橙
شەھلەر ياغلىق 巾头绸红
شەھلەرگۈل 红串，红串一 <植>〔静〕
شەھلەك 筋 <方>〔静〕
شەھلەمپەزە (马的白道一有嘴至额前)马脸仙①〔静〕 鬼叨唠，鬼非是 <骂，转>②
شەھلۇەرمەتمەك «شەھلۇەرمەك» 态动使的
شەھلۇەرمەك 烂溃，疡溃 <医>〔动〕：يارا ～ 烂溃口伤
شەھلىشۇل 的脚笨手笨 <古>〔静〕
شەھلىكار 次伦无语，语乱言胡 <方>〔静〕

شەمەر 快，利锋②利麻，索利①〔静〕
شەمەردەك 像得磨 قىلىۋەتمەك ～ 刃利，刀宝，刀快〔静〕 利锋样一刀宝
شەمبىزە 叽哗棉 <纺>〔静〕
شەمسىيە 下见
شەمسىيە كالېندارى 历阳太，历阳
شەمشاد 拔挺，的大高 <转>②杨黄 <植>①〔静〕
شەمشەر 大高躯身 قەددى شەمشادەك 的：〔静〕 剑，宝剑：～ دەستىسى 柄剑 / ～ غىلىپى 鞘剑
شەمشەر بېلىق 鱼箭 <动>
شەمشەر چىشلىق پىل 象齿剑 <动>
شەمشەر چىشلىق يولۋاس 虎齿剑 <动>
شەمشەردەك 的泥如铁削，的利锋〔静〕
شەمشەرقۇيرۇق 虫蛮 <动>〔静〕
شەمشەرئوت 莎拉克 <植>〔静〕
شەمشەرلىك 的剑佩，的剑带〔静〕：～ چاپارمەن ئات چاپ-تۇرۇپ كېلىۋاتاتتى . 来奔马策役差的剑佩 。
شەمشەرۋاز 客剑〔静〕
شەمشەرۋازلىق 术剑〔静〕
شەن (شەنى) 声名，誉声，誉名，誉荣①〔静〕：شەنىم ئەسلىگە كەلمىسە ئۆنمايمەن . 人②。应答不我誉名复恢不
严尊的汉子男 شەنى يېگىتلىك 格，严尊：
شەنگە چىچماق 声名蹋糟，誉声坏败
شەنگە داغ تەگكۈزمەك 荣没辱，声名污玷，污玷 誉
شەنگە داغ چۈشۈرمەك = شەنگە داغ تەگكۈزمەك
شەنگە داغ كەلتۈرمەك = شەنگە داغ تەگكۈزمەك
شەنگە ئولتۈرماق = شەننى بۇلغىماق
شەننى بۇلغىماق 败，声名毁，誉名毁，声名没辱 声名坏
شەنى يامان ～ ئادەم بىلەن ئارىلاشقىنىڭ نېمىسى؟ 不声名样那同么什为你？ 好不声名 ，臭声名，坏声名：ئاشۇنداق 往来人的好？
شەنبە 六期星 <天>〔静〕
شەنبە بازار 点市集六周，市集六周
شەنبىلىك 的六期星〔静〕
شەھەر 城 ～ / 里城 ئىچى ～ / 外 / 乡城 يېزا ～ / 区市 رايونى ～ 〔静〕：市城，城 事大干 <转>②城攻① ئالماق

شەھەر ئاھالىسى 民市
شەھەر ئەتراپى 郊市，区郊
شەھەر باشلىقى 长市
شەھەر پىلانى 划规市城 <建>
شەھەر تارىخشۇناسلىقى 学史市城
شەھەر جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社市城
شەھەر جۇغراپىيىسى 学理地市城
شەھەر سورىماق 帮城理治
شەھەر سىستېمىسى 系体市城
شەھەر قاتنىشى 通交市城
شەھەر قىياپىتى 容市，态形市城
شەھەر كەمبەغەللىرى 民贫市城
شەھەر كۆرمىگەن 大过见没，面世过见没 <成>
没面场：～ چالا موللا ئادەمدىن ھېچ ئىش چىقمايدۇ . --个
。事大么什成不办刀把二的面世过见
شەھەر كېسىلى 病市城
شەھەر كىلىماتى 候气市城 <气>
شەھەرگە قاراشلىق رايون 区辖市 <地>
شەھەر مالىيەشۇناسلىقى 学政财市城 <经>
شەھەر نوپۇسى 口人市城 <地>
شەھەرنى ئالدى قۇنتاجى 无事一，物废 <成>
余有事败足不事成，成
شەھەر ھاۋا رايى 气天市城 <气>
شەھەر ئېكولوگىيىسى 学态生市城 <地>
شەھەر ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经市城 <经>
شەھەرچە 镇城小〔静〕
شەھەرلەشتۈرمەك «شەھەرلەشمەك» 态动使的
شەھەرلەشتۈرۈلمەك «شەھەرلەشتۈرمەك» 态动被的
شەھەرلەشمەك 化市城 <地>〔动〕
شەھەرلەشكەن رايون 域区化市城 <地>
شەھەرلەشكەن يېزا 村乡化市城 <地>
شەھەرلىك 的里城，的市城①〔静〕：～ ئەل - ئاغىنىلەر
人里城② 友朋的里城
شەھەرلىك ھۆكۈمەت 府政市
شەھدان = تەۋەككۈلچاي
شەھلا 的美俊，的亮发，的光闪，的灵灵水〔静〕
شەھلا كۆز 眼睛的亮发，的光闪，睛眼的灵灵水
شەھۋانىي ①〔静〕：～ كىتاب - 的情色，的荡淫，的秽淫性② 曲歌色黄，典歌秽淫 ～ / 刊书秽淫 ژۇرنال ناخشا
的：～ لەززەت دولقۇنى 性高潮

شەھۋانىي بۇيۇملار 品物秽淫 <法>
شەھۋانىي تەلەپ 欲性，欲情
شەھۋانىي رەسىم 画图秽淫 <艺>
شەھۋانىي فىلىم 片情色 <艺>
شەھۋانىي كىتاب 书淫
شەھۋانىيلىق 件事色桃，秽淫，乱淫〔静〕
شەھۋەت ，荡淫，②欲肉，欲性，欲情，欲淫①〔静〕
乱淫
شەھۋەتپەرەس 色好，狂情色，的色好，的荡淫〔静〕
徒之
شەھۋەتپەرەسلىك 色好荡淫〔静〕
شەھۋەتپەرەسلىكى تۇتماق 念淫起
شەھۋەتپەرەسلىكى قوزغالماق = شەھۋەتپەرەسلىكى تۇتماق
欲纵
شەھۋەتپەرەسلىك قىلماق
شەھۋەتخور = شەھۋەتپەرەس
شەھۋەتخورلۇق = شەھۋەتپەرەسلىك
شەۋكەت 宏，伟雄②华荣，耀荣，声名，望威①〔静〕
大强，严威，严庄③华豪，煌辉，伟
شەۋكەتلىك 雄②的望威有，的武威，的耀荣①〔静〕
的皇堂丽富，的丽壮，的伟
شەۋكىران 芹叶吻钩，芹毒 <植>〔静〕
شەيتان[1] ，头滑 <转>②鬼魔，旦撒 <宗>①〔静〕
灵精鬼，鬼灵机③子孩的头滑 بالا ～ ：子油，条油老
头丫鬼 قىز ～ ：(孩小指)
شەيتان ئاتلىماق 精滑，精遗，遗梦 <理生>
شەيتان ئارىلاشماق 梗作中从，鬼捣中从 <成>：
بۇ ئىشنى ھازىرچە ئۆزىمىزلا بىلەيلى ، ئىشىمىزغا شەيتان ئارىلىشىپ قالمىسۇن دەپ . 以，道知人个几们我就且暂事这
。梗作中从人他防
شەيتان توساق 障魔 <宗>
شەيتانغا دەرس بېرىدىغان 诡，滑巨奸老 <成>
端多计：ئۇ دېگەن ～ نەرسە ، مەن ئۇنى ئوبدان بىلىمەن .
。得晓全我细底的他，伙傢的滑巨奸老个一是他
شەيتانغا نۇختا سالىدىغان 诡，滑巨奸老 <成>
端多计
شەيتانلىك پەيلى 法魔，力魔
شەيتانلىك كەينىگە كىرمەك ，窍心迷鬼 <成>
酒魂迷了喝：مەن شەيتانلىك كەينىگە كىرىپ ئىزىپتىمەن .
。当了上，窍心迷鬼我

شەيتاننى ئۇسسۇلغا سالىدىغان 广通神 <成> ～ 大，无所不能：ياسىننى بۇ ئىشنى قىلالمايدۇ دېمەك ، ئۇ 呢着大道神的他，事这成不干森亚为认要不．

شەيتىنى پۇژلىمەك 潮来血心，心动 <成>

شەيتىنى تۇتماق 念邪生，心动① ئالتۇننى كۆرگەن يىگىتنىڭ شەيتىنى تۇتۇپ ، بەگنى ئۇلتۇرمەكچى بوپتۇ．子伙小 ～ 笑想②。克伯死杀想，念邪生顿子金到见

ھالىنى كۆرۈپ شەيتىنىم تۇتتى ـ دە ، ئۇزۇمنى تۇتۇۋالالماي كۇلۇپ كەتتىم．不忍，动所有心我子样副那的他到看．来起笑住。

شەيتىنى غالىب كەلمەك 神使鬼，窍心迷鬼<成> 差：نۇرغۇن قېتىم ئىككىلەندىم ، ئاخىر شەيتىنىم غالىب كېلىپ بۇ ئىشنى قىلىپ تاشلاپتىمەن．三再豫犹我，是还来头到，事件这了出做，窍心迷鬼。

شەيتىنى قوزغالماق 念邪生心 <成>

شەيتان[2] 仪平水 <建>〔静〕

شەيتان تارازا 平天小

شەيتانتېرىسى 布洋厚纹密 <纺>〔静〕

شەيتانچاق = ۋېلىسىپىت

شەيتانلىق 恶，皮调②为行猾狡，当勾头滑①〔静〕

شەيتانلىق قىلماق 剧作

شەيتانلىق قىلمۇقان بولسا ، بۇنى قاسىمغا ئۇقتۇرۇش كېرەك．头滑耍在曼纳果如

شەيتانلىق قىلدى．鬼扮②。道知木斯喀诉告当应，头滑耍在曼纳果如剧作恶搞，脸：ئۇ كۆزلىرىنى بىرقىسىملا ئوينىتىپ شەيتانلىق قىلدى．相怪出地眼弄眉挤他。

شەيتانلىقى تۇتماق 稽滑耍，相怪出，嚎发 شەيتانلىقىڭ تۇتتىمۇ نېمە؟ 相怪么什出又你？

شەيخ 有和长教总内教对林斯穆）赫谢<宗>①〔静〕品祀靠，扎麻看照；谓称的者学，长师，者长的望名

～ ، مەن تەييارغا ئاتام مازارغا 者成其享坐 <转>②（者日度舍施和是我，赫谢当扎麻给爸爸 <谚>．的成其享坐。

شەيخۇلئىسلام 总教兰斯伊）兰斯伊胡谢 <宗>〔静〕

شەيدا (شەيداسى) 者长教兰斯伊，长教

～ ئۇمۇ ساڭا 者醉陶，者恋迷②。你于心倾也他．

شەيدا بولماق 心醉，迷人，迷痴，恋迷

شەيدا قىلماق 迷人诱，人：ياھ ، بۇگۈن ئادەمنى شەيدا قىلغۇدەك چىرايلىق بولۇپ كېتىپسىز．嘀．迷得亮漂天今你，

呀人！

شەيدالىق 心醉，迷痴，迷着，恋迷〔静〕

شەيئى 物事生新 ～ يېڭى：物事〔静〕

شەيئى ئۇقۇمى 念概体实 <逻>

شەيئى ئىسىملىرى 称名物事，词名物事 <语>

شىلانكا 子管皮〔静〕

شوئار (شوئارى) 号口①〔静〕：شوئارۋازلىققا قارشى تۇرۇش 牌语标 ～ تاختىسى：语标②号口喊空对反

شوئار توۋلىماق 号口喊

شوئارۋاز 家动鼓头空，人的号口喊空〔静〕

شوئارۋازلىق 号口喊空〔静〕

شوپاك 酒②店酒的酒烧卖，锅烧，房烧，馆酒①〔静〕（号绰的起者酒嗜或的馆酒开给）子罐酒，子坛

شوپاكچى 主（店）馆酒，柜掌房烧〔静〕

شوپاكچىلىق 业馆酒〔静〕

شوپۇر 员驶驾，机司〔静〕

شوپۇرلۇق 作工员驶驾〔静〕

شوپۇرلۇق قىلماق 机司当，员驶驾当

شوپۇرلۇق كۇرسى 班训驾，班练训员驶驾

شوپۇرلۇق كىنىشكىسى 驶驾，证驶驾 <交>照执

شوتا 辕②梯折 ～ قاتلىما：子梯①〔静〕：ھارۋىنىڭ شوتىسى 辕车

شوتا قويماق 下阶台给，阶台下让 <成>：بولدى ئەمدى ، ئۆزىنى خېلى ئوبدان تەكشۈردى ، شوتا قويۇپ بېرەيلى ، چۈشۈۋالسۇن．吧下阶台个给，好挺讨检的他，了行。

شوتىسمان 形梯，状梯〔静〕

شوتىسمان بۇلۇت 云状梯 <气>

شوتىلىق 来用②车大的辕带 ～ ھارۋا：的辕带①〔静〕：ياغاچ شوتىلىق 头木的辕做

شوخ 皮顽 بالا ～：的气淘，的皮调，的皮顽①〔静〕：的乐快，的快欢，的跃活，的泼活② 童顽，子孩的：～ يىگىت 子伙小的活快

شوخا 刺枣沙 جىگدە شوخىسى：（的木灌或枣沙）刺〔静〕：ئۆرۈك شوخىسى 刺树杏

شوختىن 楸刺 <植>〔静〕

شوخشۇتماق «شوخشۇماق»的 态动使：ھارۋىنى 车倒 ～

شوخشۇماق 退，鼓堂退打<转>②退倒，退后①〔动〕：ئات 退后往马 ～ 缩

شوخلا = پەسدۇر

شوخلاشماق 〔动〕 ئۇ تېخىمۇ شوخلىشىپ كەتتى. 他更加调皮了。
气淘，皮调②活快，泼活①
شوخلۇق 〔静〕 توقلۇقتىن ~ چىقار. 生暖饱 <谚>：快欢，活快，泼
果浆酸，娘姑红 <植>
شوخلۇق قىلماق 调皮 ：هېچ ۋەقەسى يوق ، ئەمدى شوخلۇق قىلمايدۇ. 了气淘会不再他，系关没。
气淘，皮
شوخلۇق توقىچىقى (قۇرسى كاكىنەج) 通尿 <药>
片其乃克卡
شوخلۇق 〔静〕 活②儿劲气淘，儿劲皮调，儿劲皮顽①
شوخلۇق 〔静〕 ①的刺带：جىدگدە ~ 树枣沙的刺带
②的编棘荆用：چىت ~ 笆篱的棘荆有
شودالاق 儿挑高细，的高又细又得长 <方>〔静〕
شور[1] 〔静〕 硝芒，霜盐
شور ئاپىتى 害灾碱盐
شور توپا 土碱盐
شور تۇپراق 壤土碱盐
شور چېچىكى 草乳海 <植>
شور غالچىكى 菜屈千盐 <植>
شور قەلىمى 盐清 <矿>
شور ئۆرلىمەك 碱泛
شور[2] 〔静〕 ：的利吉不，运背，霉倒，气晦 ئۆزەمنىڭ شورى 霉倒我算
شور پېشانە ：的运背，的命苦 <成> مەن ~ تۇغۇلغىنىمغا ئاھ ئۇردۇم. 叹哀而命苦的己自为我。
شور تۇمشۇق 脸丧哭，气晦脸满
شور ئېغىز 的利吉不嘴，嘴臭
شورىغا شورپا تۆكۈلگۇر 的死该，鬼霉倒 <骂>
شورى قۇرىماق ：死该，运背，霉倒，气晦 <成>
شورۇم قۇرىسۇن ، كىتابنى يەنە ئۆيگە تاشلاپ كەپتىمەن. 死该 ，了里家在忘书把又我。
شورا[1] 〔静〕 口豁墙(的墙)：تام شورىسى
شورا[2] 〔静〕 藜滨，子蓬海，草角盐 <植>
شوراتماق ：的态动使的 «شورىماق» 嘴奶咂让 ~ ئېمىزگىنى
شوراشماق 态同共的 «شورىماق»
شورالماق 态动被的 «شورىماق»
شورپا 〔静〕 ：汤肉，汤①
توخۇ شورپىسى 鸡汤 / چەينەك شورپىسى 茶汤 / پۇل بولسا جانغىگالدا ~ . 汤肉喝能也上滩壁戈，钱有要只 <谚>；汤肉炖清 ~ ئاق / 汤肉炖壶
汁汤(的中品食等子包)②。"磨推鬼使能钱有"同喻
شورپىسىنىڭ شورپىسى 着不打子杆八 <成>
(友朋，戚亲)的上扯儿圈着转，的
شورپىلاندۇرماق 态动使的 «شورپىلانماق»
شورپىلانماق 〔动〕 ：汤肉喝 مېھمانلار ئىسسىق ئۆيدە ئوبدان شورپىلىنىپ ھاردۇق ئالدى. 喝里子屋的呼呼热在们人客。
。乏解了解好好，汤肉炖了
شورپىلىق 的汁汤带 〔静〕
شورتاق 的碱盐带 〔静〕
شورتاقلىق 地碱盐 〔静〕
شورسىز 的碱盐无 〔静〕
شورسىزلاندۇرماق ：态动使的 «شورسىزلانماق» يېنى ~ 化淡水海
شورسىزلاندۇرۇشماق 态同共的 «شورسىزلاندۇرماق»
شورسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «شوسىزلاندۇرماق»
شورسىزلانماق 碱脱，化淡，碱排 〔动〕
شوركا 鹌鹑雌 <方，动>〔静〕
شورلاتماق 态动使的 «شورلىماق»
شورلاشتۇرماق 态动使的 «شورلاشماق[1]»
شورلاشماق[1] ：化碱盐，化渍盐①〔动〕 بۇ يەردە تۇپراقنىڭ شورلىشىشى ئېغىر. 此·重严化碱盐壤土地此。汗出渗②。
他·碱汗了泛心背的。 ：碱汗泛，渍 ئۇنىڭ مايكىسى تەردىن شورلىشىپ كېتىپتۇ
态同共的 «شورلىماق»
شورلاشماق[2]
态动被的 «شورلىماق»
شورلانماق
地碱盐②的碱盐有①〔静〕
شورلۇق[1]
土碱 <地>
شورلۇق تۇپراق
湖水咸，湖水碱 <地>
شورلۇق كۆل
幸不 ~ بالا ：的霉倒，的气晦，的幸不〔静〕
子孩的霉倒，子孩的
شورلۇق[2]
等水硝碱用②坑馕或子炉塘土硝用①〔动〕
شورلىماق 皮毛浸
شورىتىلماق 态动被的 «شوراتماق»
شورىغۇچ 管吸 〔静〕
شورىغۇچى ：的吸，的吸吮 〔静〕 قان ~ 虫吸血 قۇرت
شورىغۇچى تەخسە 盘吸
شورىغۇچى قۇرت 类虫吸 <动>
شورىغۇچىلار سىنىپى 纲虫吸 <动>
شورىكۆل 莲支半 <植>〔静〕
شورىماق ：嘬，吸吮，咂①〔动〕 ئەمچەك ~ / 奶咂 ~ قان / 抽 ~ ئاداكا：吸，抽②髓骨吸 ~ ئىلىك / 血吸

، 烟 / غاڭزىنى ～ 抽斗烟③ <物> 吸空
شۇراش تەسىرى 用作吸空 <物>
شوشاڭ 剪毛羊〔静〕：～ بىلەن قوينى قىرقىماق 用毛羊 羔羊的毛过剪末从 ～ / تەگمىگەن پاقلان 毛羊剪剪
شوغلو 葵龙 <古、植>〔静〕
شوق 情深、情激、情痴〔静〕
شوك 克休 <医>〔静〕
شوكۈم¹ 物礼的送人客上礼婚 <方>〔静〕
شوكۈم² 求央、求恳、从顺、从服 <方>〔静〕
شولا 光月 / ئاي شولىسى 光、线光①〔静〕：光亮、光：شولىسى 火光②影倒：قىز قەددىنى رۇسلاپ ، ئۆزىنىڭ سۇ-دىكى شولىسىنى كۆردى . 在己自了到看、子身起直娘姑 。影倒的中水
شولىلىق 的儿影泛、的光泛、的光带〔静〕：قىزغۇچ ～ قۇملۇق 漠沙的光色红浅着泛
شولىگۈل 草霄待 <植>〔静〕
شوم 叫大喊大、张声、扬张、声风 <方>〔静〕
شومچى 者叫大喊大、人的扬张爱 <方>〔静〕
شونا 柳山 <方>〔静〕
شوۋۇرماق 落、下 <方>〔动〕
شوۋىچى ، 八王②(子妻给)者条皮拉 <骂>①〔静〕 龟乌
شوۋىچىلىق 子帽绿戴②条皮拉①〔静〕
شوۋىچىلىق قىلماق 帽绿戴、龟乌当、八王当①
条皮拉(女妻给)②子
شوۋىگۈروچ 粥肉〔静〕
شوۋىنىزم 义主文沙：چوڭ دۆلەت شوۋىنىزمى 义主文沙 <哲>〔静〕 大国
شوۋىنىزمچى 者义主文沙〔静〕
شوۋىنىزمچىلىق 径行义主文沙〔静〕
شوۋىنىزملىق 的义主文沙〔静〕
شويىلا 饭黏肉 <食>〔静〕
شوينا ، 细或绳棉细由)带鞋②绳毛细 ، 绳棉细①〔静〕 (的成制绳
شوينا بەل 腰的细纤、腰细
شوينىگۈل 草字山 <植>〔静〕
شويى 爷少〔静〕
شۇ ～ 个那、个那、那〔静〕：该、个这：يېڭى كەلگەن ساۋاقداش بولسا كېرەك. 个那是就能可学同的来新 。
شۇ ئاندا 当时、那儿会那：بىز دەرەخ تۈۋىدە ئولتۇراتتۇق ، ～ يېراقتىن بىرسىنىڭ قارىسى كۆرۈندى . 在坐正们我
。影人个一了现出处远时当、下树
شۇ ئان 即立、即当 即随、即：ئۇنتۇلغۇسىز بىر ۋەقە ～ يادىمغا كەلدى . 事的忘难件一了起想即当我 。
شۇ ئەسنادا = شۇ ئاندا
شۇ بويىچە 此照
شۇ پېتى 般这、样这就、样那就：ئۇ ～ ئۆيگە بارسا ئېھتىمال قېرى ئانىسى تونۇيالماسلىقى مۇمكىن . 回样这就他
。来他出不认许也娘老、去家
شۇ تاپتا 儿会这、子阵这：～ سىلەر نەگە بارماقچى؟ 去儿那到们你儿会这 ؟
شۇ تەرىقىدە 般这、样这：ئۇ ～ خېلى مېڭىپتۇ . 就他
。久很了走样这
شۇ تۈرقى 般这、样这
شۇ دەم 儿会这、时这、刻此、时此、时当
شۇ زامان 即立、即当
شۇ قەدەر 此如、等这、般这、样这
شۇ كەمدە 儿会那、时当、时那
شۇ گەپ 此如是就、样这就、是就
شۇ مەھەل 刻即、即立、即当
شۇ ھالدا 样这、么那
شۇ ھامان 上马、即当、即立
شۇ ياق 边那：يېڭنە قاياقتا ماڭسا ، يىپ شۇ ياقتا ماڭار . 走针随线；边那去就线、边那走针 <谚> 。
شۇ يان = شۇ ياق
شۇپۇر 杈枝(的来下砍) <方>〔静〕
شۇپۇك 条树细〔静〕
شۇپۇڭدالماق 态动被的 «شۇپۇڭدىماق»
شۇپۇڭداشماق 态同共的 «شۇپۇڭدىماق»
شۇپۇڭدىماق (条树用)打抽〔动〕
شۇجى 记书〔静〕
شۇجىلىق 作工记书、务职记书〔静〕
شۇجىلىق قىلماق 记书当
شۇدلۇق ، 的能才有；的事办能、的事办会<方>〔静〕 的领本有
شۇر 哪、啦哗〔模〕：بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بەدىنىدىكى مۇز ～ قىلىپ ئېرىگەندەك بولدى . 听了话这他、
。释冰然涣下一地哪心的
شۇرداق 饰装 <方>〔静〕
شۇررىدە 地哪、下一啦哗〔静〕

شۇر - شۇر 唰，哗哗，啦哗啦啦哗〔模〕
شۇرقىراتماق «شۇرقىرىماق»的态动使的
شۇرقىرىماق 唰，啦哗〔动〕：ئۇنىڭ تېنى شۇرقىراپ ، پېشانىسىدىن پۇرقىراپ تەر چىقتى . 唰上头额，下一地唰身全他。汗大出
شۇرلىما 谷包，米玉 <方，植>〔静〕
شۇرلىماق 烤上火底在 <方>〔动〕
شۇرۇق 盖窗天开②棍木长的索马套带① <方>〔静〕棍长的
شۇغۇللاندۇرماق «شۇغۇللانماق»的态动使的
شۇغۇللاندۇرۇلماق «شۇغۇللاندۇرماق»的态动被的
شۇغۇللانماق 务，操，搞，事从〔动〕：سودا ئىشى بىلەن شۇغۇللانماق / 商经，商从～ كونا كەسىپ بىلەن / 业旧操重～ ئېغىر ئىشلىكى بىلەن كەتمەك / 业农办大～ چارۋىچىلىق بىلەن / 从事畜牧业 دېھقانچىلىق بىلەن ～ / 农务 ئۇي ئىشلىرى بىلەن ～ / 务家持操 تەكشۈرۈش - تەتقىق قىلىش بىلەن ～ 究研查调搞
شۇغۇللىنىشماق «شۇغۇللانماق»态同共的
شۇغۇنۇتتە 里那在，儿那在 <方>〔静〕
شۇغىنىسى 过不，过不只，是只，是但〔助〕：ئۇ يىگىتتىن ياخشى بالا ئىكەن ، ～ بەك ياۋاشتەك قىلىدۇ . 子伙小个那～ ، 倒是只，子孩好个是。些了实憨 ئۇ ئەرسىنى تاپقىلى بولار ، ～ بىرقانچە كۈن تەخىر قىلىپ تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ . 。行才天几等得过不，到找能西东这
شۇك 蔓枝(的藤萄葡)〔静〕
شۇك تارتماق = شۇك چىقارماق
شۇك چىقارماق 蔓枝出长(藤萄葡)
شۇك ئۇلاق = قەلەمچە ئۇلاق
شۇڭا 以所，而因，此因〔助〕：ئۇ كېسەل ، ～ كېلەلمىدى . 。来没以所，了病他
شۇڭغۇتماق[1] «شۇڭغۇماق»的态动使的
شۇڭغۇتماق[2] 挑核似小大)圈面米玉 <方，食>〔静〕，(食煮空中
شۇڭغۇتۇلماق «شۇڭغۇتماق[1]»的态动被的
شۇڭغۇتۇشماق «شۇڭغۇتماق[1]»的态同共的
شۇڭغۇشماق «شۇڭغۇماق»的态同共的
شۇڭغۇماق 冲俯②里水进钻① 〔动〕：سۇ ئاستىغا / 下水入潜～ تۆۋەنگە قىيپاش / 冲俯下向～ تىك / 冲俯斜倾～ 垂直俯冲

شۇقتار (شۇقارى) ，青海，青东海 <动>① 〔静〕：(喻比作用)鹰雄，鹰神，鹰战 <转>②隼游，雕金鹰雄的国祖 ۋەتەنىمىز شۇقارلىرى
شۇقارئوت 术苍 <植>〔静〕
شۇلاشقا 而因，此因，以所〔助〕
شۇلتا 碱 <化>〔静〕
شۇلتىزىيە 芹尔苏 <植>〔静〕
شۇلۇق (声动晃水)唰，哗〔模〕
شۇلۇق - شۇلۇق 唰唰，啦啦哗，哗哗〔模〕
شۇلۇقلاتماق «شۇلۇقلىماق»的态动使的
شۇلۇقلىماق 响作唰唰，响啦哗，响哗哗〔动〕
شۇم ～ ئادەم：的诈奸，的险奸，的恶险，的险阴①〔静〕：～ نەسىبە：的幸不，的利吉不，的险凶②人的险阴。地险是地沙 <谚> . قۇم يەر ～ يەر / 恶险心居
شۇم پەلەك 运厄
شۇم پىشانە 的运倒，的命苦
شۇم تەلەي 命苦，苦命，命薄
شۇم خەۋەر 耗噩，信凶
شۇم كەپىنەك 蝶弄 <动>
شۇم ئېغىز 的利吉不嘴，嘴臭，气晦嘴
شۇمانبەدىيان 芹曼苏 <植>〔静〕
شۇمبا 儿孔的儿把装(曼土砍，砍砍) <方>〔静〕
شۇمبۇيا 生寄 <转>②蓉苁草，当列<植>① 〔静〕精人害，虫
شۇمبۇيلىق 歹<转>②地蓉苁草，地当列①〔静〕：سەن بۇ ئىشقا ～ قىلما . 件这在要不你，心坏，心恶行：。坏使上事
شۇمپەن 犯凶〔静〕
شۇمتال 柳曲水 <植>〔静〕
شۇمتەك 鬼小，鬼皮调，鬼气淘〔静〕
شۇمشا 子豆香 <植>〔静〕
شۇمقۇش 鹰头猫)鸮角，鸮鸱，鸺鹠 <动>①〔静〕
شۇملۇق 星灾，害祸，星丧 <转>②(种一之：奸，钻刁，兆凶〔静〕：چوجىنىڭ شۇملۇقىدىن توخۇ نىڭ ئەمچىكى يوق . 不才鸡母，钻刁太鸡小为因 <谚> 。头奶长
شۇمۇرت 李稠 <植>〔静〕
شۇنا 树柳②枝树枣沙① <方>〔静〕
شۇنچە 样这，么这①〔静〕：كۆپ ئىش ～ ، 事的多么这。啦大么这你 . چوڭ بولۇپ كېتىپسەن ～ / 事的多样这

那？吗忙么那？ ~ ئالدىراشمۇ：样么那，样那，么那②
那得跑我。 ~ تېز ماڭسامۇ كېچىكىپ قالدىم 吗忙样？
么这，些么那，多么那，多么这③。了到迟是还快么
会 ~ كۆپ ئادەم كەلدى / 年多么这 يىل ~ ：些
议 越……越，大多，少多④。人多么那了来
买就我，少多买你。 چىنى ئالساڭ ، مەنمۇ شۇنچىنى ئالىمەن
多 。 好越多越。 ~ ياخشى ، قانچە كۆپ بولسا

شۇنچىزا = شۇنچىۋالا

شۇنچىكى 〔静〕①这么，这么小：~ ئالدىغا / 儿点么这
بولدى ئەمەسمۇ？ ~ ئىشقىلا 吗了行就不点么这挪前往？
么那发必何你事小件么这？ نېمانچە چېچىلىپ كېتىسەن
说口随 ~ دەپ قويغان گەپ 火的大？②口随，口信
。话的

شۇنچىلىك 〔静〕①这么，这么些：~ يەپ يەنە تويمىدىڭمۇ？ 吗饱不还你多么这了吃？ ~ چوڭ تاۋۇزنىڭ بولۇشىنى خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىكەنمەن 这有竟瓜西到想有没我。
~ ئىش：区区，小么这，许些，儿点么这②。大么
ئىكەنغۇ！就事点么这！ سېنىڭ كارامىتىڭ شۇنچىلىكلا ئىكەن - دە 呀大么这就事本的你来原！

شۇنچىۋالا 〔静〕等这，般这，多么那，多么这：~ دەپ كېتىشىنىڭ نېمە ھاجىتى！ 多么这说必何！

شۇنداق 〔静〕①此如，么这，样那，样这：ھەممە ~ 。说样这在都。 ~ بولسۇن 。吧样这就
~ ئىش بولغان。 事回么这过有曾
的样那 ~ 。 چىرايلىق ~ / 事 باتۇر ~ / 亮漂此如 / 敢勇此如
②。人的样那是就他；人的样这是正他。 ئادەم ~ دەل
这是，的是”。 ~ ！دەپتۇ ئۇ —：的样这是，是，对
。说他“。的样

شۇنداق قىلىپ 样这就，样这，是于

شۇنداقتا 〔助〕么那，话的样那，话的样这：~ جەمئىي قانچىلىك پايدا چىقىدۇ？ 话的样这？ 少多获能来下计总
利？

شۇنىسى 〔静〕①(结词静的分成加附“كى”上加与)的趣有 ~ ：……是的…(文下起引以，合
②是的楚清 ~ / 是的要重 مۇھىمكى ~ / 是
：样这 ~ تۇزۇك。 过不，是可，是但③。好才样这
ئۇلار كەلدى ، ~ مەن بارالمىدىم 去没我是可，了来们他。
成

شۇنداقلا 〔助〕①且而，时同：داۋۇت بىلەن ساۋۇت خىزمەتداش ، ~ يېقىن دوست 且而，事同是提伍萨和提伍达。

是。 بۇ ۋەزىپە ئىنتايىن مۇھىم ، ~ مۇشەققەتلىك
样这就②。的巨艰是也时同，要重很务任这
：样这就 ~ بۇ ئىشنى قىلىپ قويۇڭ ~ ！ماقۇل
？嘛去样这就你？ ئۇنداق بولسا ~ ئۇ بارمايدۇ
样这就，是于，此因〔助〕 شۇنىڭ بىلەن
此因，以所〔助〕 شۇنىڭ ئۈچۈن
栗战，抖颤，颤寒〔模〕：~ ئۇنىڭ تېنى قىلىپ قالدى
。颤寒打直身浑他
耳接头交，语耳相互<古>〔动〕 شۇۋشاشماق
态动使的«شۇۋۈلدىماق» شۇۋۈلداتماق
栗颤，抖颤，抖发〔动〕 شۇۋۈلدىماق
分，支分〔静〕 شۇبە
队分，队支 شۇبە ئەترەت
行支，行分 شۇبە بانكا
区分 شۇبە رايون
校分 شۇبە مەكتەپ
壳果，皮果〔静〕 شۇپۇك
态同共的«شۇپۇكدەشمەك» شۇپۇكدەشمەك
(的果水)皮去，皮削〔动〕 شۇپۇكدىمەك
的壳带不，的皮带不〔静〕 شۇپۇكسىز
的壳带，的皮带〔静〕 شۇپۇكلۈك
腾翻，寻搜，查搜，搜<方>〔动〕 شۇرلىمەك
说乱口随；人的叨唠爱，者舌饶<方>〔静〕 شۇلتەك
人的
，说乱；嗦罗，聒絮，叨絮<方>〔动〕 شۇلتەڭشىمەك
说胡
泌分 ~ ئاجرىتىپ چىقارماق：沫唾，液唾〔静〕 شۇلگەي
液唾
腺唾，腺液唾<理生> شۇلگەي بېزى
溅四沫唾 شۇلگەي چاچراتماق
尺三涎垂<成>②水口流① شۇلگىيى ئاقماق
耀荣，誉声，誉荣〔静〕 شۇھرەت
誉荣得获，誉荣得赢 شۇھرەت قازانماق
出爱，的强心荣虚，的名功图贪〔静〕 شۇھرەتپەرەس
的誉钓名沽，的头风
心名功，心荣虚②义主头风①〔静〕 شۇھرەتپەرەسلىك
的望声有享，的誉荣有享〔静〕 شۇھرەتلىك
问疑，团疑，心疑，惑疑〔静〕：شۇبھىنى يوقاتماق
问疑无毫 ~ يوق قىلىچە / 团疑消打，惑疑除消
论疑怀<哲>〔静〕 شۇبھىچىلىك
疑置可无 ~ قىلىچە ：疑置庸毋，疑无〔静〕 شۇبھەسىز

疑置容不

شۇبھىلەندۇرمەك «شۇبھىلەنمەك» 的态动使的

شۇبھىلەنمەك ئۆزىدىن مەن：心疑有，疑生，疑怀〔动〕 شۇبھىلەندىم . 心疑有他对我 。

شۇبھىلىك 的疑怀，的心疑，的惑疑〔静〕

شۇبھىلىنىشمەك «شۇبھىلەنمەك» 态同共的

شۇپتۇر 味臭的尿，的味臊带 <方>〔静〕

شۇپشۇك 的吃贪，的馋嘴 <方>〔静〕

شۇت 系族，族家，身出 <古>〔静〕

شۇتە 绸丝，绢，丝 <方>〔静〕

شۇتۇك 盒墨制角 <古>〔静〕

شۇدە 满布抹 . بولۇپ كېتىپتۇ ～ دەسمال：泥油，垢油〔静〕 。泥油是

شۇدىگەر 茬晒，茬翻②地耕休，地闲休①〔静〕

شۇدىگەر قىلماق 晒，茬翻，闲休（地土）<农>

茬：يەرنى بىر يىل ～ يېرىم / 天夏个一闲休地田使

～ تولۇق / 闲休半 دېھقان بولسا شۇدىگەر / 闲休全完

قىل ،موللا بولسا تەكرار قىل . 茬翻要民农当 <谚> ，

习复要拉毛当 。

شۇدىگەرلەنمەك «شۇدىگەرلىمەك» 态动被的

شۇدىگەرلىمەك 茬晒，茬翻 <农>〔动〕

شۇركۇندۇرمەك «شۇركۇنمەك» 态动使的

شۇركۇنمەك ئۇنىڭ بەدىنى：颤打，栗战，嗦哆打〔动〕 سوغۇق سۇ قۇيغاندەك شۇركىنىپ ، رەڭگى تاتىرىپ كەتتى . 身他 。白煞得变色脸，嗦哆打直地似水凉了浇像上

شۇرمەل 凌冰，冰浮〔静〕

شۇك 静肃，静安：ئۇنىڭ گەپ قىلغۇسى بولسىمۇ ، ～ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى . 得不是但，说要话有管尽他 。来下坐地静安不

شۇك تۇرماق 静肃，静安

شۇكرانە 忧谢，意谢〔静〕

شۇككىدە 地悄悄，然悄〔静〕

شۇكلەشمەك = **شۇكلىمەك**

شۇكلىمەك 静，静肃，静安〔动〕 گەندىن كېيىن موماي شۇكلەپ كەتتى . 凶 . 立太太老，来传信凶 。来下了静刻

شۇكۇر 感：～ خۇداغا 激感，谢感②足知，意满①〔静〕 地谢天谢，达胡谢 .

شۇكۇر دېمەك 足满，足知

شۇكۇر قىلماق 谢感；足满，足知

شۇكۇرسىزلىك 足知不〔静〕

شۇكۇر ـ قانائەت 意惬，足知〔静〕

شۇڭگەن 官巡〔静〕

شۇڭگەنلىك 务职官巡，作工官巡〔静〕

شۇمەك 轴铁（的上盘磨）②管尿（的上篮摇）①〔静〕

شۇمەك تىرىكى 条布的管尿定固（上篮摇）

شۇمەكتەك 柴如瘦骨〔静〕

شۇمەكتەك بولۇپ كەتمەك 柴如瘦骨 <成>

شۇمدەكلىمەك：捋，挽 <方>〔动〕

شۇمدۇرمەك «شۇمەك» 态动使的

شۇمشەيتمەك «شۇمشەيمەك» 态动使的

شۇمشەيمەك ئۇ سوغۇقتا شۇمشە. ：缩瑟，缩蜷，缩①〔动〕 يېيىپ ئولتۇرۇۋېردى . 团一了成缩蜷中冷寒在他 。②

一们我？ كەچكىچە شۇمشىيىپ ئولتۇرمىزمۇ：憋窝 <转>

天吗着憋窝晚到？

شۇمشىيىشمەك «شۇمشەيمەك» 态同共的

شۇممەك ～ پارچىسىنى：含，吮〔动〕 / كەمپۇت 块冰吮 药片这 . بۇ دورىنى ئاغزىڭغا سېلىپ شۇم . 糖果水含 / 。着含里嘴放你

شۇمۇشمەك «شۇممەك» 态同共的

شۇيزۇ 族水〔静〕

شۇيزۇچە 习族水 ～ ئادەت：的式族水②语族水①〔静〕 惯

شېپى 人介中或，人护庇〔静〕

شېپى كەلتۈرمەك ～ ئۇلىيالارنى：护保求，护庇寻① 戚亲攀 ～ تۇغقانچىلىقنى：附攀② 佑保仙神求

شېپىلىك 权买购先优②佑保，护庇①〔静〕

شېپىلىك تالاشماق 权买购先优争

شېتىلە 稽滑，泼活②的佻轻，的头滑①〔静〕

شېتىلىلىك 相怪，脸鬼，头滑〔静〕

شېتىلىلىك قىلماق 相怪出，脸鬼扮②头滑耍①

شېرىس 布毛〔静〕

شېرىك 作协，作合，伙合②伴伙 ，伙同，伴同①〔静〕 者谋合，者谋同，者伙同<法>③

شېرىك بانكا 行银资合，行银办合 <经>

شېرىك بولماق 营联，办联，伙搭，伴结，伙合

شېرىك جىنايەتچى 犯谋同，犯案同 <法>

شېرىك شىركەت 司公资合 <经>

شېرىك كارخانا 业企资合 <经>

شېرىك ئىگىلىك 营经资合 <经>

شېرىكچىلىك 伙合，系关伴伙〔静〕
شېرىكسىز 资独 <经>〔静〕
شېرىكسىز شىركەت 司公资独 <经>
شېرىكسىز كارخانا 业企资独 <经>
شېرىكلەشمەك 营联，办联，伙搭，伴结，伙合〔动〕
شېرىكلىك = شېرىكچىلىك
شېرىن 香，的美甜 <转>②的甜甘，的蜜甜①〔静〕
的甜
شېرىن ئاي 月蜜
شېرىن خىيال 想遐的蜜甜
شېرىن سۆز 语蜜言甜
شېرىن ئۇيقۇ 睡酣
شېرىنسۆزخەن 娘姑的甜嘴 ~ قىز :语蜜言甜〔静〕
شېرىن ـ شېكەر 言甜 ~ سۆزلەر :的蜜甜，的甜甘〔静〕
语蜜
شېرىنكانە 扣回，金佣〔静〕
شېرىنكانە ئالماق 扣回拿，金拥取索
شېرىنكانە بەرمەك 扣回给，金拥付
شېرىنكانە بېجى 税金佣，税牙 <经>
شېرىنلەشتۈرمەك 态动使的 «شېرىنلەشمەك»
شېرىنلەشمەك 甜甘变，甜香变〔动〕 ئۇنىڭ قورسىقى ئاچ بولغاچقا ، قۇرۇق نان تولىمۇ شېرىنلىشىپ كەتكەندەك بىلىندى .
。甜香外格得变也馕干，了饿子肚他于由
شېرىنلىك 甜香，甜甘，蜜甜〔静〕
شېزۇ 族畲〔静〕
شېزۇچە 的式族畲②语族畲①〔静〕
شىشە 罐璃玻 ~ / 碗璃玻 قاچا ~ :璃玻①〔静〕 قوتا
罩灯，子瓶②
شىغىل 石砂，子石小，石砾〔静〕
شىغىل تاش 岩砾 <地>②石砂，石砾①
شىغىللىق 滩石砂，滩石碎②的石砾有①〔静〕
شېكەر 糖红 ~ / 糖白 ~ / 糖① 〔静〕 قىزىل ~ ، ئىچى ز- :美甜，的蜜甜<转>② 糖砂 ~ قۇم / قارا
هەر 。剑腹蜜口<成>
شېكەر پالمىسى 榔桄 <植>
شېكەر تاپ 状溅飞花钢，状花碎现呈(后热加铁)
شېكەر جەۋھىرى 精糖
شېكەر سامىسىسى 子包烤糖 <食>
شېكەر فېرمېنتى 酶糖转 <生>
شېكەر قومۇش 蔗甘 <植>

شېكەر قوناق 米玉杆甜 <植>
شېكەر قىزىلچىسى 卜萝糖 <农>
شېكەر قىيامى 浆糖 <化>
شېكەر مانتا 子包糖 <食>
شېكەر نان 馕糖砂，馕甜 <食>
شېكەرچىلىك 业糖制〔静〕
شېكەرچىلىك ساناىئتى 业工糖制
شېكەرسۇيى (一之种品瓜甜)酥尔开喜 <植>〔静〕
شېكىمۇ 母声 <语>〔静〕
شېھەسەت ，者躯捐②者道殉，者教殉① <宗>〔静〕
士烈
شېھىت بولماق 躯捐，牲牺，教殉
شېھىتلىك 地墓，地坟②牲牺，教殉①〔静〕
شېۋە 语土，话土 <语>〔静〕
شېئىر 诗情抒 ~ لىرىك :歌诗，诗 <文>〔静〕 ئەركىن / 诗文散 ~ چاچما / 诗由自 ~
شېئىرىي 的诗 <文>〔静〕
شېئىرىي ئەسەر 作诗
شېئىرىي تېپىشماق 语谜歌诗 <文>
شېئىرىي چۆچەك 诗话童 <文>
شېئىرىي دراما 剧诗 <艺>
شېئىرىي رومان 说小体诗 <文>
شېئىرىي مەسەل 诗言寓 <文>
شېئىرىيەت :(汇总的诗的族民一某)歌诗 <文>〔静〕 ئۇيغۇر شېئىرىيىتى 歌诗尔吾维
شېئىرىيەت ئىلمى 学诗 <文>
شى 师 <军>〔静〕
شىئە 叶什 <宗>〔静〕
شىئە مەزھىپى 派要主教兰斯伊)派叶什 <宗>
(一之别
شىبە 族伯锡〔静〕
شىبەچە 文伯锡，语伯锡②的式伯锡①〔静〕
شىبەن 板石 <建>〔静〕
شىبقا 钱头，头抽 <古>〔静〕
شىبلىت 鞋皮式男〔静〕
شىبلىتلىق 的鞋皮穿，的鞋皮有〔静〕
شىبلىق 屎眼 <古>〔静〕
شىپ¹ = تورۇس
شىپ² 响作窣窸〔模〕

شپا¹ 〔静〕 ①愈痊、愈合②复康、治医：治、治疗；ئادراسمان ئاغرىقنى ~ 病治能蓬驼骆 / دەردىگە داۋا ، رەنجىگە ~ . 济危扶困。

شپا بولماق 有效疗、灵验

شپا تاپماق ①愈合、复康；治愈：بۇ دوختۇرخانىدا كېسەللەر- نىڭ شپا تېپىشى 85 پىرسەنتتىن ئاشتى . 这个医院的人病治愈率超过了百分之八十五。五十八之分百了过超率愈治的病人医院医个这 . ئاشتى تاپالماسلىق شپا كېسەلگە ：办的病治到不找(的苦痛除解或病治)找②。法办

شپا كۆمۈلىچى (ھەبى شپا) 丸帕 <药> 西比艾痛镇

شپا² 〔静〕 <方>落利

شپات 〔静〕 <矿>石晶

شپاخانا 〔静〕 <医>所诊、院生卫

شپاقۇلاق 〔静〕 <植>蕨药

شپاگەر 〔静〕 的春回手妙：的春回手妙中郎 ~ تېۋىپ

شپاك 〔静〕 亭凉、子亭

شپاڭلىق 〔静〕 的子亭有、的子亭带

شپال 〔静〕 木枕 <交>

شپال شېغىلى 诈道 <交>

شپالىق 〔静〕 的效疗有、的治能、的病治能；的苦痛除解能

شپالىق دورا 药妙丹灵

شپالىق قول 手妙春回 <成>

شپپاك 〔模〕 晃摇、动晃、摆摇

شپپاك ـ شپپاك 〔模〕 去晃来晃、摆摆摇摇

شپپاڭشماق = شپپاڭلىماق

شپپاڭلاتماق ①«شپپاڭلىماق»的态动使的：قويرۇق ~ 摆摇 ②巴尾 媚献、怜乞尾摇<转>

شپپاڭلىتىشماق «شپپاڭلاتماق»态同共的

شپپاڭلىماق 〔动〕 动晃、晃摇、摆摇

شپپىدە 〔静〕 ئۇ ~ ئورۇقلاپ كېتىپتۇ . 然猛、地猛、子下一①了瘦子下一他 . ماشىنا ~ توختىدى . 地猛车汽。 ئۇ يىغىن ئۈگىمەيلا ~ تىكىۋەتتى . 地悄悄：溜刺②。来下了停了走溜地悄悄就他束结没还会。

شپىشاماق 〔动〕 卜占 <古>

شپ ـ شپ 〔模〕 قىلغان ئاياغ ئۈشى ئاڭلاندى . 脚的碎细阵一来传里子院 (声步脚的碎细容形)：ھويلىدىن ~ 声步。

شپىشىر 〔静〕 叠叠层层、匝匝密密、实密 <方>

شپىقمىاق 〔动〕 近凑、近逼、挤：ئۇ ماڭا شپىقىدى . 凑他

شپىلا¹ 〔静〕 治、治医②复康、愈痊①：ئادراسمان ئاغرىقنى ~ 济危扶困。

شپىلا بولماق 有效疗、灵验

شپىلا تاپماق ①愈治、愈合②复康：بۇ دوختۇرخانىدا كېسەللەر- نىڭ شپىلا تېپىشى 85 پىرسەنتتىن ئاشتى . 的人病院医个这 . 痛除解或病治)找②。五十八之分百了过超率愈治办的病治到不找 ：法办(的苦法

شپىلا كۆمۈلىچى (ھەبى شپىلا) 西比艾痛镇 <药> 丸帕

شپىلا² 落利 <方>〔静〕

شپىلات 石晶 <矿>〔静〕

شپىلاخانا 所诊、院生卫 <医>〔静〕

شپىلاقۇلاق 蕨药 <植>〔静〕

شپىلاگەر 〔静〕 的春回手妙：的春回手妙中郎 ~ تېۋىپ

شپىلاك 亭凉、子亭 〔静〕

شپىلاڭلىق 的子亭带、的子亭有 〔静〕

شپىلال 木枕 <交>〔静〕

شپىلال شېغىلى 诈道 <交>

شپىلالىق 的苦痛除解能；的病治能、的效疗有 〔静〕

شپىلالىق دورا 药妙丹灵

شپىلالىق قول 手妙春回 <成>

شپىلاك 晃摇、动晃、摆摇 〔模〕

شپىلاك ـ شپىلاك 去晃来晃、摆摆摇摇 〔模〕

شپىلاڭشماق = شپىلاڭلىماق

شپىلاڭلاتماق ①«شپىلاڭلىماق»的态动使的：قويرۇق ~ 摆摇 媚献、怜乞尾摇<转>② 巴尾

شپىلاڭلىتىشماق «شپىلاڭلاتماق»态同共的

شپىلاڭلىماق 动晃、晃摇、摆摇 〔动〕

شپىپىدە 〔静〕 ئۇ ~ ئورۇقلاپ كېتىپتۇ . 然猛、地猛、子下一①了瘦子下一他 . ماشىنا ~ توختىدى . 地猛车汽。 ئۇ يىغىن ئۈگىمەيلا ~ تىكىۋەتتى . 地悄悄：溜刺②。来下了停了走溜地悄悄就他束结没还会。

شپىشاماق 〔动〕 卜占 <古>

شپ ـ شپ 〔模〕 قىلغان ئاياغ ئۈشى ئاڭلاندى . 脚的碎细阵一来传里子院 (声步脚的碎细容形)：ھويلىدىن ~ 声步。

شپىشىر 〔静〕 叠叠层层、匝匝密密、实密 <方>

شپىقمىاق 〔动〕 近凑、近逼、挤：ئۇ ماڭا شپىقىدى . 凑他

。我近

شپىۋن 〔静〕 纱其乔

شپىۋن تاۋار 纱其乔花提子缎 <纺>

شپىۋن دۇخاۋا 纱其乔花提绒丝金 <纺>

شپىر 〔模〕 窣窸

شپىر قىلماق 响作窣窸

شپىر ـ شپىر 〔模〕 窣窣窸窸

شپىرلىماق 〔动〕 走地盈轻、走地快轻：ئۇ تۇرۇپ شپىر- لاپ يېنىمغا كەلدى . 旁身的我到走地盈轻他 。

شپىرلداتماق 态动使的«شپىرلدىماق»

شپىرلداشماق 态同共的«شپىرلدىماق»

شپىرلداق 〔静〕 巴眨 <方>

شپىرلدىماق 脚轻手轻、脚蹑手蹑、地轻轻 〔动〕

شپىرنېل 〔静〕 石晶类 <地>

شتارى 〔静〕 草眉画 <植>

شتلىق 〔静〕 腿护 <体>

شتۇەن 〔静〕 团师 <军>

شتېر 芥子离、草子离 <植>〔静〕

شتىر 簌簌、沙沙 〔模〕

شتىر ـ شتىر 〔模〕 簌簌、沙沙

شتىرلاتماق 态动使的«شتىرلىماق»

شتىرلاق 〔静〕 荠扇团、草儿菠 <植>

شتىرلىماق 响作簌簌、响作沙沙 〔动〕：شامال ئۈچۈرۈپ كەلگەن غازاڭلار خۇددى چاشقان ماڭغاندەك شتىرلايتتى . 吹风。响作沙沙地似动走鼠老象叶树的来 。

شجائەت 〔静〕 ~：魄气、力魄、量胆、气勇 دۇنيادىكى ھەرقانداق ئېگىزلىكنى بويسۇندۇرالايدۇ . 上界世胜战能气勇。 ئۇ بۇ يېگىتنىڭ شجائىتىگە قايىل ئىدى . 为他。峰高何任 。服折所魄气的子伙小个这

شجائەتسىز 魄气无、力魄无、量胆无、气勇无 〔静〕

شجائەتلىك 有、的略胆有、的量胆有、的猛勇 〔静〕

~ يېگىت：的敢勇、的力魄有、的魄气伙小的猛勇 ! 子 / ~ بولۇڭلار ! 敢勇要们你 !

شدار 的片成连、的高得长、密茂、密 <方>〔静〕

شداق 的弱瘦、的瘦 <方>〔静〕

شددەت 〔静〕 ~：烈猛 بىلەن ئۇرلىمەك 猛涨、涨暴 / دۈش- مەنگە ~ بىلەن ھۇجۇم قىلماق 人敌功猛 / بوراننىڭ شددىتى بارغانچە ئاشتى . 猛越刮越风

شددەتلىك ~：的烈猛 〔静〕 ھۇجۇم قىلماق 猛烈攻进 ،

猛打猛冲 / ～ جەڭ 战激 / ～ ئېقىن 流激 / ～ بوران 风疾

شىر[1] 〔静〕 子狮 <动>：ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ ، ئۆزگىنى ～ چاغلا . 同喻：子狮当方对把要就，汉好当己自把若。“人能有后背人能，手强有自中强”。

شىر ئويۇنى 子狮耍，狮舞 <体>

شىر ئۇسسۇلى 舞子狮 <艺>

شىر يۈرەك 胆豹心熊 <成>

شىر[2] 〔模〕 簌簌，沙沙，汩汩，潺潺

شىر[3] 〔静〕 心实的：ياغاچ ～ / 头木心实 لوبۇ 萝卜

شىرازا 〔静〕 装）<印>②绳毛扁（的栓上子脖驼骆）①线和布（的用籍书帧

شىرازىچى 工订装籍书，工帧装 <印>〔静〕

شىرازىلاتماق 态动使的 «شىرازىلىماق»

شىرازىلاشماق 态同共的 «شىرازىلىماق»

شىرازىلانماق 态动被的 «شىرازىلىماق»

شىرازىلىماق 订装，帧装 <印>〔动〕

شىراغۇل 脸，的话听不，的执固，的固顽 <方>〔静〕 的厚皮

شىراق 〔静〕 的羊 قوينىڭ شىرىقى（的等羊，牛）腿小①：头榫的降升制控上机毯织③架支枪② 腿小

شىراقلىق 〔静〕 ～ ئوۋ ملـ：的架支枪有，的架支枪带 枪猎的架支带 تىقى

شىرە[1] 〔静〕 子皮生

شىرە چورۇق 子窝皮 （鞋易简的做子皮生用）：كۆر-گەن كۈنۈڭنى ئۇنۇتما ، شىرە چورۇقۇڭنى قۇرۇتمـا . <谚> 。弃丢别子窝皮的过穿，记忘莫子日的去过

شىرە[2] 鸡②汁瓜甜 شىرىسى 汁（的果瓜）①〔静〕：قوغۇن 茭的调面和盐，蛋

شىرە[3] 子桌，桌炕〔静〕

شىرەم 的房远〔静〕

شىرەم تۇغقان 属亲房远

شىرت 唰，簌，喀〔模〕

شىرتتىدە 地吭，地喀，地簌，地唰〔静〕：～ تۈكۈرمـەك 涕鼻擤地吭 ～ / 吐一地喀

شىرت ـ شىرت 唰唰，簌簌，喀喀〔模〕

شىرتىلدىماق 态动使的 «شىرتىلدىماق»

شىرتىلدىماق 响作簌簌，响作沙沙，响作喀喀〔动〕

شىرداق 骨包皮 <转>②毡花①〔静〕

شىرداگا 吃贪，饕餮，鬼死饿 <方>〔静〕

شىردان （胃四第的物动刍反）胃皱 <牧>〔静〕

شىردىمال 毡花 <方>〔静〕

شىر ـ شىر 。着响地沙沙子沙下底脚 〔模〕：沙沙：ئايـاغ ئاستىدا قۇملار ～ قىلاتتى .

شىرشىم 火柴的干不湿半 ～ ئوتۇن 〔静〕：的干不湿半

شىرشىملىق 度韧，性韧<建>②干不温半①〔静〕

شىرغا 下见

شىرغا ئات 的色白为足，尾，鬃，额，嘴 <动> 马棕红

شىرقۇيرۇق 尾子狮 <植>〔静〕

شىرقىراتماق 态动使的 «شىرقىرىماق»

شىرقىرىماق 哗哗，簌簌，哗哗〔动〕：شىرقىراپ ئېقىۋاتقان سۇ 水流的哗

شىركەت 〔静〕 司公 <经>：ئىمپورت ـ ئېكسپورت شىركىتى 进出口司公

شىركەت ئاكسىيىسى 券证司公 <经>

شىركەت زايومى 券债司公 <经>

شىركەت قانۇنى 法司公

شىركەتچىلىك 营经司公〔静〕

شىركەتچىلىك قىلماق 司公办

شىركەيپ 〔静〕 意醉：تۇرسۇن ئۈچ رومكا هاراق ئىچە ـ ئىچمەيلا ～ بولغاندى . 一了有经已就杯三喝没荪尔图。意醉些兴酒②

شىركەيپ بولماق 意醉分几有，浓正兴酒

شىركەيپلىك 兴酒有②意醉有①〔静〕

شىرما 风屏，幔帷〔静〕

شىرمەننان （馕种一的料调种各入放）馕曼尔西〔静〕

شىرنە 〔静〕 汁，液汁，水汁：ئۈجمە شىرنىسى 汁葚桑 / ئۈ-زۈم شىرنىسى 汁萄葡

شىرنە باغلىماق 汁酿：ئۈجمە شىرنە باغلىغاندا مۇرابـا سالىدۇ . 。酱葚桑作时汁酿始开葚桑

شىرنە يىغماق 蜜采

شىرنىخور 的汁甜喜〔静〕

شىرنىخور قۇرت 虫浆吸 <动>

شىرنىگۈل 菊菀乳 <植>〔静〕

شىرنىلىك 檬柠的汁多 ～ لىمون 〔静〕：的汁多

شىرنىلىك مېۋە 果浆 <植>

شىرىتماق 态动使的 «شىرىماق»

شىرىشگۈل 花冰顶 <植>〔静〕

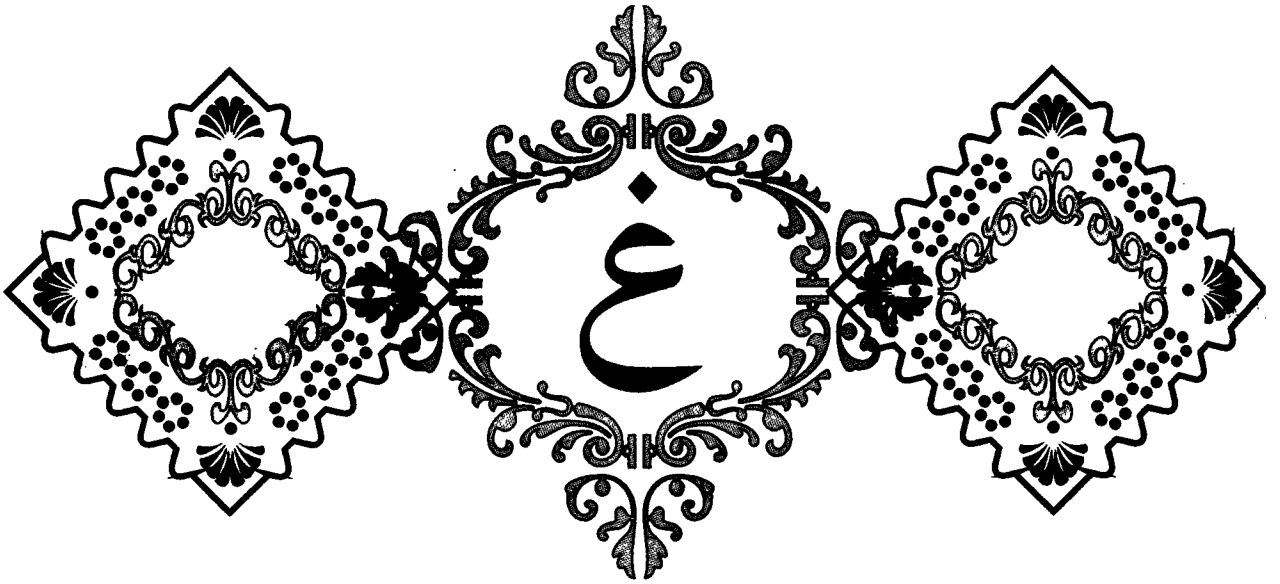
شىرىشماق «شىرىماق»的共的态同
شىرىق[1] 〔静〕针脚(的绗)道：يوتقىنىڭ ~ سالماق 被绗
脚针的上子被．يوتقانىڭ شىرىقلىرى سۆكۈلۈپ كەتتى / 子
。了线开
شىرىق چاپان 衣棉的儿道带，衣棉的道成绗
شىرىق[2] 〔模〕沙，簌，唰
شىرىقشتماق «شىرىقشماق»的动使态
شىرىق ـ شىرىق 〔模〕沙沙，唰唰，簌簌
شىرىقشماق = شىرىقلماق
شىرىقلاتماق «شىرىقلماق»的动使态
شىرىقلىماق 〔动〕响作沙沙，响作簌簌，响作唰唰：
ۋېلىسىپىتلارنىڭ چاقى ئاستىدىكى شېغىل تاشلار شىرىقلايتتى．
。响作唰唰石碎的下子轮车行自
شىرىلداتماق «شىرىلدىماق»的动使态
شىرىلدىماق 〔动〕响作啦唰，响作唰唰：شامالدىن تۆكۈل-
گەن يوپۇرماقلار ئىشىك ئالدىدا شىرىلدايتتى．被叶落的前门
。响直啦唰得吹风
شىرىلماق «شىرماق»的动被态
شىرىلىك 〔静〕①升：بەش ~ تېرىق 五升 的儿道有，的过绗
的听动娓娓，的长深
شىرىما چاپان = شىرىق چاپان
شىرىماق 〔动〕绗：يوتقانى ~ 被子 / 绗خەي چەمىنى
底鞋纳 ~
شىزاڭ 〔静〕藏西 <地>
شىزاڭچە 〔静〕的式藏西
شىزاڭچە چېلىش (跤摔式藏)格卡 <体>
شىزاڭچە شاھمات (棋藏)芒密 <体>
شىزاڭشۇناس 〔静〕家学藏
شىزاڭشۇناسلىق 〔静〕学藏 <地>
شىزاندارا 〔静〕子味五 <植>
شىش[1] 〔静〕①<方>的用扣绳解②子扦的用子馓炸 <古>
木扦或角兽
شىش[2] 〔静〕子筷 <古>
شىشە 〔静〕布棉，布土
شىشىخال 〔静〕子色，子骰
شىشىق 〔静〕条木的小细
شىغاۋۇل 〔静〕仪司，中侍 <古>
شىغىلداق 〔静〕的率轻，的浮轻 <方>
شىفىر 〔静〕码密：码解，码密译破 ~ يېشىك

شىفىر تەرجىمانى 员电译 <语>
شىفىرلىق 〔静〕的码密
شىفىرلىق تېلېگراممىا 报电码密
شىق[1] 〔模〕拉喀，哒喀，嚓喀
شىق[2] 〔静〕(斗十合克西一)克西 <古>
شىقلداتماق «شىقلدىماق»的动使态
شىقلداق[1] 〔静〕(具玩孩小)啦啦唰
شىقلداق[2] 〔静〕参草，参沙 <植>
شىقلدىماق 〔动〕响作嚓喀
شىكار 〔静〕猎射，猎打，猎狩
شىكار قىلماق 猎射，猎狩，猎打
شىكاراپ 〔静〕馓面二(的合混面白和面粮粗) <方>
شىكايەت 〔静〕诉，怨埋，怨抱②诉申，告控，诉控① <古>
苦
شىكايەت قىلماق 诉上 ~ ：告控，诉控①，
苦诉，怨埋，怨抱② 告控上向
شىكايەت يېغىنى 会诉控，会苦诉
شىكايەتچى 〔静〕者怨抱，主苦，人诉控，者告控
شىكايەتنامە 〔静〕书诉申，书告控，书诉控 <法>
شىگىللا 下见
شىگىللا باكتېرىيىسى 菌氏贺志 <生>
شىلك[1] 〔静〕米小升五 تېرىق ~ ：升 بەش
شىلك[2] 〔模〕(声沸水)嘟咕
شىلك[3] 〔静〕笙 <古，艺>
شىلتايماق 〔动〕起竖 ~ قۇلاقلىرى：棱支，起翘，起竖：
朵耳起棱支，朵耳
شىلك ـ شىلك 〔模〕嘟咕嘟咕
شىلغالتاق 〔静〕窝胭 <理生>
شىلگىل 〔静〕梗小，串(的萄葡)
شىلىتماق «شىلماق»的动使态
شىلىشماق «شىلماق»的共的态
شىلىنماق «شىلماق»的动被态
شىلماق 〔动〕量升用：گۇرۇچنى ~ 米量升用
شىلىلدىماق 〔动〕响作嘟咕：چاي تېخى شىلىلدىمىدى．茶
。开有没还
شىلان ②饭的舍施，饭的民平给发分① <古>
席宴廷宫
شىلانچى 〔静〕厨御 <古>
شىلەپە 〔静〕帽礼
شىلەپىلىك 〔静〕的帽礼戴，的帽礼有

شلبي 鱼鲟 <古، 动>〔静〕
شلتىشماق 态同共的 «شلتىماق»
شلتىماق 子蹶 〔静〕
شلتىك ئاتماق 大说، 大拿 <转>②子蹶灼① 话: ئۆزۈمنى چاغلىماي شلتىك ئېتىپتىمەن ، پالاسقا يۆگىنىپ ھەپتە يېتىپتىمەن . 子毡进裹، 话大说力量不自 <谚> . 人见难 。
شلتىماق 舞挥، 动挥 〔动〕 قول ~ / 脚划手指 ئوق يەتمىگەن يەرگە قىلىچ شلتىما . 方地的到不射箭 <谚> . (事的及不所力做不喻意)刀挥莫 。
شلدۇرماق 态动使的 «شلماق»
شلدىر 草芒长 <植>〔静〕
شلدىپ 衣裳 <方>〔静〕
شلدىر 簌簌، 淙淙، 潺潺(声风或声水流容形)〔模〕
شلدىر ـ شلدىر 树或动流水泉، 水溪容形)〔模〕 بۇلاق سۇيى ~ قەلەمنىڭ ئاقماقتا . 着流地潺潺水泉 。 قومۇشلار شامالدا ~ قىلاتتى . 响地飒飒风迎苇芦 。
شلدىرلاتماق 态动使的 «شلدىرلىماق»
شلدىرلىماق 响作潺潺، 响作唰唰، 响作沙沙 〔动〕 دەرەخ يوپۇرماقلىرى شلدىرلىماقتا . 响作沙沙叶树 。 شامالدا قوناق يوپۇرماقلىرى شلدىرلىماقتا . 唰唰子叶梁高得刮风 。 响地
شلدىرما 作啦哗، 的响作沙沙، 的响作唰唰 〔静〕 的响
شلدىرما داپ 鼓手的环铁小带 <艺>
شلغاق 的取榨善، 的取榨 〔静〕
شلگەي 嘴围، 褂罩 <方>〔静〕
شللە 子脖، 颈脖 〔静〕
شللىسگە ئارتماق 担承让، 嫁转
شللىسگە چىقىۋالماق = شللىسغا مىنمەك
شللىسگە مىنمەك 头在骑، 上子脖在骑 <成>
上
شللىق 的黏 〔静〕
شللىق پەردە 膜粘 <理生>
شللىك = شلتىك
شللىك ئاتماق = شلتىك ئاتماق
شللىۋاغ 子绳的板架货捆 〔静〕
شلماق 剥، 剥①〔动〕 گۆش ~ / 肉剔 كالا تېرىسىنى ~ 取榨، 夺剥، 剥盘 <转>② 皮牛剥

床铣 <机> شلىش ئىستانوكى
工铣 شلىش ئىشچىسى
شلۇى 物植木灌间山种一 <植>〔静〕
شلىپ 唧吧، 噜咕 〔模〕
شلىپپىدە 地唧吧唧吧، 地噜噜咕، 下一噜咕 〔静〕
شلىپ ـ شلىپ 唧吧唧吧، 噜咕噜咕 〔模〕
شلىپلاتماق (物动小指)喝着舔溜唏溜唏 〔动〕
شلىشماق 态同共的 «شلماق»
شلىق 唰 〔模〕
شلىق ـ شلىق 唰唰 〔模〕
شلىققىدە 下一地唰، 地唰 〔静〕
شلىقلاتماق 态动使的 «شلىقلىماق»
شلىقلىماق 响作唰唰، 响唰唰 〔动〕
شلىم 糊浆打 ئەتمەك ~ :水胶، 糊浆 〔静〕
شلىمسىز 的水胶无، 的糊浆无 〔静〕
شلىمشىق 的性粘، 的粘 〔静〕
膜粘 <医> شلىمشىق پەردە
癌液黏 <医> شلىمشىق راك
菌黏 <农> شلىمشىق زەمبۇرۇغ
液黏 <理生> شلىمشىق سۇيۇقلۇق
蚧胶 <动> شلىمشىق قاسراق قۇرت
瘤液黏 <医> شلىمشىق ئۆسمە
شلىملاتماق 态动使的 «شلىملىماق²»
شلىملاشتۇرماق 态动使的 «شلىملاشماق²»
شلىملاشتۇرۇلماق 态动被的 «شلىملاشتۇرماق»
شلىملاشماق¹ 态同共的 «شلىملىماق»
شلىملاشماق² 粘发 〔动〕
شلىملانماق 态动被的 «شلىملىماق»
شلىملىماق 水胶涂، 糊浆抹 〔动〕
شلىنماق 态动被的 «شلماق»
شىم = ئىشتان
شىمال 北 〔静〕 (شىمالى)
شىمالي 的方北، 部北 〔静〕
شىمالي ئاتلانتىك ئەھدى تەشكىلاتى (ش ئا ئە ت) (织组约北)织组约公洋西大北
شىمالي جۇڭگو 北华
شىمالي دېڭىز 北海
شىمالي قۇتۇپ 极磁北<物>②极北<地>①
شىمالي قۇتۇپ چەمبىرىكى 圈极北 <地>
شىمالي كەڭلىك 纬北 <地>

شمالي مۇزئوكيان 北冰洋 <地>
شمالي يېرىم شار 北半球 <地>
شمايلاتماق «شمايلماق»的使动态
شمايلاشماق «شمايلماق»的同共态
شمايلانماق «شمايلماق»的被动态
شمايلماق 〔动〕挽，拽；拎子 / ئۇ يەڭلىرىنى ～ 子袖拎起开始洗她的衣服。
شمپەنزە 〔静〕黑猩猩 <动>
شىم - تۇجۇركا 〔静〕衣裤
شىم - كاستۇم 〔静〕西服，西装
شىمتاق 〔静〕不心在焉，不经心漫不，不满在乎 <古>
شىمتاماق 〔动〕不理，不睬，不在乎，不理会，不置之 <古>
شىملىق 〔静〕①的裤子；～ قارا 黑的裤子用做来裤②
～ ئىككى 的裤子；～ رەخت 的裤子条两做布
شىمنانچ 〔静〕姑尼，姑女 <古>
شىمنو 〔静〕鬼怪，鬼魔 <古>
شىمقماق 〔动〕缩，抽抽儿 <方>
شىن 〔静〕①床；②座宝 <古>
شىنا 〔静〕①子楔；بولقىنىڭ شىنىسى 椰头子楔②<物>劈
شىنا شەكىل 形楔 <数>
شىنا يېزىق 字文形楔 <语>
شىنتايتماق «شىنتايماق»的使动态
شىنتايتىشماق «شىنتايتماق»的同共态
شىنتايماق 〔动〕竖，翘，撅，棱支；قۇلاقلىرى ～ 耳起竖朵耳着棱支，朵
شىنجاڭ 〔静〕新疆 <地>
شىنجاڭ سەمەندىرى 新疆北鲵
شىنجاڭ كېپەرى 新疆蜥蜴 <动>
شىنخۇا 〔静〕新华
شىنخۇا ئاگېنتلىقى 新华社
شىنخۇا كىتابخانىسى 新华书店
شىنىسمان 〔静〕形楔的，状楔的
شىنىسمان زونا 带形楔 <农>
شىنىسمان قۇلۇلە 瑶江 <动>
شۇاق 〔静〕白茨，子蒿 <植>
شۇاقلىق 〔静〕白茨地，蒿地
شۇھر 〔静〕臭足 <方>
شۇھرلۈك 〔静〕泽沼，地沼 <方>
شۇھك 〔静〕凉鞋(的条皮宽指两为面鞋)
شۇھكلىك 〔静〕①凉鞋穿的；～ رەخت 凉鞋做可②的鞋料面
شۇۋر 〔模〕咕嘀，咕唧，咕唧嘀
شۇۋر - شۇۋر 〔模〕咕咕唧唧，喳喳唧唧
شۇۋرغاق 〔静〕骨蹄(的畜牲) <方>
شۇۋرغان 〔气〕雪风大，雪风暴 <静>
شۇۋرغانلىق 〔静〕的雪风大，的雪风暴
شۇۋرلاشماق «شۇۋرلىماق»的同共态
شۇۋرلىماق 〔动〕语耳，咕叽；ئۇز - ئۇزىگە ～ 语私窃窃
شىيلاتماق «شىيلىماق»的使动态
شىيلاشماق «شىيلىماق»的同共态
شىيلامچى 〔静〕①骗；②的子轿抬，的吹喇叭，精屁马头猾，子
شىيلامچىلىق 〔静〕马拍须溜，结巴，屁马拍
شىيلامچىلىق قىلماق 屁马拍须溜，结巴，屁马拍
شىيلانماق «شىيلىماق»的被动态
شىيلىماق 〔动〕骗，吹，拍，马拍；شىيلاپ ئېلىۋالماق 取骗

غ ①称名母字该②母字个五十第文尔吾维

غاپ 音声的食吞口大〔模〕

غاپەس 草牙龙 <植>〔静〕

غاپ - غۇپ 吞狼 يۇتۇۋەتمەك ～ :音声的食吞口大〔模〕

咽虎

غاپىل 〔静〕漫 ،的心经不悟的迷执 ،的悟不迷执 :غاپىللارنى غەپلەتمەن ئويغاتماق 聩发聋振

غاپىل بولماق 悟不迷执 ،惘迷

غاپىللىق 〔静〕悟不迷执 ،心经不漫

غاتاك 〔静〕墩树 ،子墩 <方>

غاجاتماق «غاجىماق» 的动使态 :باللار ئۆچكىلىرىگە كۆچەتلەرنى غاجىتىۋېتىپتۇ . 了啃苗树把羊山让们子孩 。

غاجاشماق «غاجىماق» 的同态共的 :باللار توك سويمىلارنى غاجىشىپ ئويناشۋاناتتى . 玩在子蛋瓜生着啃们子孩 。

غاجالماق «غاجىماق» 的动态被的 :دەرەخنىڭ قوۋزىقى غاجىلىپ بولدى . 了光啃被都皮树 。

غاجغوچى 的食啃 〔静〕

غاجىغۇچىلار ئەتراپتى 目齿啮

غاجىغۇچى ھايۋانلار 物动齿啮

غاجىلاتقۇزماق «غاجىلىماق» 的动使态

غاجىلاتماق «غاجىلىماق» 的动使 :مەن تەر تۆكۈپ ئۆستۈرگەن مېۋىمنى غاجىلاتمايمەن . 水汗用我食吞来人别让不我 。实果的来出育培

غاجىلاشماق «غاجىلىماق» 的共同态

غاجىلىماق 〔动〕啃

غاجىماق 〔动〕啃① :مال دەرەخلەرنى غاجىۋەتتى . 树把畜牲 。了啃 كونا ئۇستىخاننى ئىت غاجىماس . ＜谚＞ 不狗啃 皮 . ئۆتۈك پۈتۈمنى غاجىۋەتتى :破磨 ＜转＞②。头骨陈 :(骂里地背)噬反 ،咬 ＜转＞③。脚的我了破磨靴 سەن مېنى تولا غاجىما . 我咬老别你 。

غاچ[1] 〔静〕浩 ،袤广 :浩瀚 ～ چۆل 壁戈的瀚浩

غاچ[2] 〔模〕吱嘎 ،喽吱 ،吱咯 :ھۆجرىنىڭ ئىشكى ～ قىلىپ ئېچىلدى . 了开声一喽吱门的室卧 。

غاچچىدە 〔静〕声一吱嘎 ،声一吱咯① :ئىشىك ～ ئېچىلدى . 门 ،子下一 ،地墓 ،地霍② :ئۆ ～ 了开声一吱咯门 。了下一 ،地墓 ،地霍②。 :统统 ،都全③。来身起站地霍他 . ئورنىدىن تۇردى :دەريا ～ توڭلاپ كېتىپتۇ . 了住冻都全河 。

غاچ - غاچ 〔模〕轧轧 ،的响呀吱呀吱 ،响吱嘎吱嘎①声响的呀吱呀吱来传 :قىلغان ئاۋاز ئاڭلانماق ～ 的响 ؟事干你 :قىلمامسەن ～ ئىشنى :落利 ،索利 ＜转＞② ؟吗行不点一索利

غاچ - غۇچ 〔模〕咯吱咯吱①响 :چاينىماق ～ 咯吱咯吱的靴皮来传 . ئۆتۈكنىڭ غاچ - غۇچى ئاڭلاندى / 嚼 。了下一 ،二除五下三 ،斧阔刀大 :ئىشنى ～ قىلىۋەتمەك / ～ بىر تەرەپ 完干情事把二除五下三 掉理处地斧阔刀大 قىلىۋەتمەك

غاچىر 吱嘎〔模〕

غاچىر ـ غۇچۇر 吱嘎，轧轧，吱咯，吱吱〔模〕

غاچىرلاتماق «غاچىرلىماق»的动使态

غاچىرلىتىشماق «غاچىرلاتماق»的共同态

غاچىرلىماق 响作吱嘎〔动〕

غاچىلداتماق «غاچىلدىماق»的动使态：ئۇ تاش ـ شېغىللارنى غاچىلدىتىپ دەسسەپ، بىر خىل قەدەم تاشلاپ يېتىپ كەلدى. 来走伐步的匀均着迈，响吱嘎吱嘎子石碎得踩他了。

غاچىلدىتىشماق «غاچىلداتماق»的共同态

غاچىلدىماق 嘎，响作轧轧，响作吱咯，响作吱吱〔动〕 嘎响地吱嘎吱嘎门。着响地：ئىشىك غاچىلداۋاتىدۇ。气寒的冽凛 غاچىلداپ تۇرغان سوغۇق

غادايتماق «غادايماق»的动使态

غادايماق 仰①〔动〕：ئارقاڭغا غادايما، يىقىلىپ چۈشىسەن. 别朝后仰，仰倒的摔会，子架摆②。的倒摆大摇大，子架摆：ئۇ بۇ كۆز-لەردە غادىيىپ كېتىپتۇ. 了来子架起摆他子日些这。غادا-يىپ ماڭماق 走地摆大摇大 / غادايغانغا غادايغىن بېشىڭ كۆك-كە يەتكۈچە، ئېگىلگەنگە ئېگىلگىن بېشىڭ يەرگە تەگكۈچە. 到首俯应者恭谦对，天齐首昂应者慢傲对 <谚> 地："丈一人敬你，尺一你敬人"同喻：。

غادىيىشماق «غادايماق»的共同态：ئۇلار كىشىلەرگە ئانچە ئارىلاشماي، ئۆشۈق ـ تۆشۈك گەپمۇ قىلماي غادىيىشىپ يۈردى. 人凌气盛副一出摆，语少言寡，往来人和太不们他的样子。

غار[1] (غارى) 穴洞，洞岩，洞山 <地>〔静〕：تاغنىڭ غارى 洞山

غار[2] (声火打机动发，声口嗽)噜咕，嘟嘟，喀〔模〕：موتسكلىت ~ قىلىپ يۈرۈپ كەتتى. 开声一地喀车托摩了走。

غار[3] 桂月 <植>〔静〕

غار ئۈرۈقى (ھەبىۋلغار) 子桂月 <植>

غاراس 嚓咔，嚓咯〔模〕：ئۇرۇكنىڭ شېخى ~ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى. 了断声一嚓咔枝树杏。

غاراسسىدە 嚓喀，嚓咯〔静〕：ئۇ دەسسەپ تۇرغان شاخ ~ سۇنۇپ كەتتى. 了断嚓喀枝树的踩他。

غاراس ـ غاراس 嚓咔嚓咔，嚓喀嚓喀〔模〕

غاراس ـ غۇرۇس 嚓咯，嚓喀〔模〕：قارىغاي ~ قىلىپ يە-قىلدى. 上地了在倒声一嚓咯树松。

غاراسلاتماق «غاراسلىماق»的动使态

غاراسلىماق 响作吱嘎，响作嚓喀〔动〕：ياغاچ غاراسلاپ سۇنۇپ كەتتى. 了断声一嚓喀头木。دەسلەپ ئۆگزە غاراسلە-دى، كېيىن بىراۋنىڭ ئىلدام ماڭغىنى ئاڭلاندى. 嘎顶屋初起，声步脚的走疾人个一来传来后，响作吱。

غاراڭ ـ غۇرۇڭ 气瓮声瓮〔模〕：ئاۋاز ~ بولۇپ قالماق 瓮声瓮 / ئاۋاز بىلەن سۆزلىمەك 瓮声瓮得变音声话说地气

غاراڭلاتماق «غاراڭلىماق»的动使态

غاراڭلىماق 气瓮声瓮得变，哑嘶变〔动〕：ئۇنىڭ ئۇنى غاراڭلاپ قاپتۇ. 了气瓮声瓮得变音声的他。

غارال 门笆篱，门栏栅，门圈羊牛 <方>〔静〕

غارايىپ 的怪古，的异奇，的妙奇，的怪奇〔静〕

غارەك 人的声噜呼带 <方>〔静〕

غارت 溜刺，嘎〔模〕

غارتتىدە 声--吱嘎，声一地嘎〔静〕：ئىشىك ~ ئېچىلدى. 了开声一吱嘎门。

غارت ـ غارت 啦喀里嘁，吱嘎吱嘎〔模〕：قىلغان ھەر-ئاۋازى ~ جوزىلارنى / 声锯啦的吱嘎吱嘎 قىلىپ تارتماق 子桌拉啦喀里嘁

غارت ـ غۇرت 吱嘎吱嘎〔模〕

غارتىلداتماق «غارتىلدىماق»的动使态

غارتىلدىماق 响作哒哒，响作吱咯，响作轧轧〔动〕：ماشىنا ماتورى بىر ئىككى قېتىم غارتىلداپ ئاخىر ئۆچۈپ قالدى. 嘎嘎响作：。火了熄便声两一了响哒哒达马车汽

غارداك 疹湿光日 <医>〔静〕

غارس 嚓咔，嚓喀〔模〕：قىلغان ئاۋاز بىلەن تەك، ئۇ ئېسىلىپ تۇرغان ئىنچىكە شاخ سۇنۇپ كەتتى. 他，声一嚓喀了断枝细的着攀。

غارس ـ غۇرس 吱咯吱咯，嚓喀嚓喀〔模〕：شاخنى ~ قىلىپ سۇندۇرماق 枝树断折嚓嚓喀

غارسسىدە 声—巴嘎，声一嚓喀〔静〕：ئۇ قولىدىكى قەلەم-نى ~ سۇندۇرۇۋەتتى. 了断折声一嚓喀笔的中手把他。

غارسىلداتماق «غارسىلدىماق»的动使态：بىرى ئۆزگىنىڭ ئۆستىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا غارسىلدىتىپ مېڭىپ ئۇخلاتمىدى. 。睡人得不人使，动走回来地吱咯吱咯人有上顶房

غارسىلدىماق 响作吱咯，响作嚓喀〔动〕：سۇنغان دەرەخ-نىڭ غارسىلدىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. 的出发了断枝树来传。声嚓喀

غار ـ غار 嘎嘎，嘟咕嘟咕，噜咕噜咕〔模〕：ماتور ~ قىلىپ ئايلاندى. 。动转地嘎嘎机动发 ئۇ ئېغىزىنى ~

قىلىپ چايقىدى . 口啜地嘟咕嘟咕他 。

غار - غار سۇيى 液龈固依帕西 <药>

غارغالتا 处船停，头码 <方>〔静〕

غار - غۇر 咬的呜呜狗来传外门 . تالادا ئىتلارنىڭ ~ قىلىپ تالاشقان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى 声架 。

غارقىراتماق 态动使的 «غارقىرىماق»

غارقىراشماق 态同共的 «غارقىرىماق»

غارقىرىماق 响作隆轰，响作嗡嗡，响作喀喀〔动〕：غارقىراپ ئۇچۇپ كەلگەن ئايروپىلان 机飞的来飞隆隆轰 蝠蝙 <方，动>〔静〕

غارىشتامال 红里阿 <植>〔静〕

غارىقۇن 态动使的 «غارلىدىماق»：ئەزىزىخان تىكىش ماشىنىسىنى غارلىدىتىپ ئىش قىلىۋاتاتتى . 哒喀哒喀罕孜则艾 。活做着忙正，机纫缝着踏地

غارلىدىماق 响隆轰，响作哒喀，响轰轰①〔动〕：ئايرو-پىلان غارلىداپ ئۇچۇپ ئۆتتى . 去过了飞隆隆轰机飞 。②读地琅琅 غارلىداپ ئوقۇماق 琅琅：

غاز 鹅①〔静〕<动>：ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەك ، غازنىڭ يېيىلا بول . <谚>"吃一走"同喻：鹅住盯要肉鸭上吃 。②雁大：ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ . <成>"步两看，步蟆蛤癞"同喻：馋吃汤肉鹅的上天蘸 。"肉鹅天吃想

غاز كاۋىپى 鹅烤 <食>

غازات 战圣 <宗>〔静〕

غازات قىلماق 仗打，战圣行进

غازالماق 叶落，叶枯〔静〕

غازالماق بولماق ①谢凋，凋零：چېچەكلەر غازالماق بولدى . 了谢凋儿花 。②毁被：ياش ئۆمرۈم غازالماق بولمىسۇن . 了毁要不可命生的轻年这我 。

غازالماق پەرۋانىسى 蛾叶枯 <动>

غازالماق قىلماق ①谢凋使，凋零使：جۇدۇن گۈل - گىياھلارنى غازالماق قىلدى . 了零凋草花使流寒 。②残摧：ياشلىق ھاياتىنى غازالماق قىلماق 命生的轻年残摧

غازالماق كۆپىنىسكى = غازالماق پەرۋانىسى

غازتاپان 草白翻 <植>〔静〕

غازقاناتتوت 蒿先马 <植>〔静〕

غازتوت 草芽龙，草鹤仙 <植>〔静〕

غازاقلىق 地之叶败枝枯〔静〕

غازى 者战圣 <宗>〔静〕

غازىيانە 般一者战圣，的似者战圣〔静〕

غازىيەمەس 草食不鹅 <植>〔静〕

غاژ 噜呼：（声音杂的机音收）嘶嘶，擦擦，唰唰〔模〕（声吸呼的后炎发道吸呼）

غاژ - غاژ 噜呼噜呼：嘶嘶，嚓嚓，唰唰〔模〕

غاژ - غۇژ 根，响地啦啦嘎机音收 . راداينى ~ قىلىۋېتىپ ، زادىلا ئاڭلىغىلى بولمىدى 吵声大②音杂有部肺 。楚清不听本 ~ ھەيدە 架：ئەرنىڭ تۇغقىنى كەلسە ~ ، خوتۇننىڭ تۇغقىنى كەلسە 了来人亲方女，断不吵争了来人亲方男 . گۇژ - گۇژ 。饭抓菜炒

غاژىلداتماق 态动使的 «غاژىلدىماق»

غاژىلداشماق 架吵 <转>②态同共的 «غاژىلدىماق» ①

غاژىلدىماق 响作噜呼，响唰唰〔动〕

غاش 了老卜萝胡 。：سەۋزە ~ بولۇپ كېتىپتۇ . 轴线小（的丝生绕）〔静〕

غاغىرا

غاق 嘎〔模〕

غاق - غاق 去游来游里湖在着叫地呷呷子鸭 。：ئۆردەكلەر ~ قىلىپ كۆلدە ئۈزۈپ يۈرۈشەتتى . 态动使的 «غاقلىدىماق»

غاقلىداتماق 态同共的 «غاقلىدىماق»

غاقلىداشماق 院，着睡刚他 . ئۇنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئويقۇغا كېتىۋىدى ، ھويلىدا بىر غاز غاقىلداپ كەتتى 。了来起叫地嘎嘎鹅只一里子

غاقىزا 斗烟〔静〕

غالتەك 小）②上轴到绕线把 يىپنى غالتەككە يۆگىمەك 线轴一 ~ يىپ / بىر 轴线 / 轴（的线）①〔静〕：يىپ غالتىكى <机，物>⑤ 圈线④车轮独③车推手（的用步学孩 筒纱，管筒，子筒 <纺>⑥车滑，轮滑

غالتەك تاياق 杠滚 <机>

غالتەك ترانسپورتى 输运轮滑 <交>

غالتەك كانكى 鞋冰旱 <体>

غالتەك گۇرۇپپىسى 组轮滑 <物>

غالتەك نېرۋا 经神车滑 <理生>

غالتەكچى 郎货的车轮独推〔静〕

غالتەكلىك 的车轮独有③的轮滑有②的轴有①〔静〕

غالتەكلىك تاقاق 门闸轮滚 <水>

غالجىر 狂疯，狂，疯②病水恐患，病犬狂患：گىرىپتار بولماق ~ كېسىلىگە 狂疯，狂，疯②病水恐，病犬狂 <医>①〔静〕：病水恐，病犬狂

犬狂，狗疯 ～ ئىت

غالجىرانە 的妄狂，的狂疯〔静〕：～ ھۇجۇم 进的狂疯

攻 / ～ ھەركەت 为行的妄狂

غالجىرلارچە 地獗猖，地狂猖，地狂疯〔静〕：～ ھۇجۇم 攻进地狂疯 قىلماق

غالجىرلاشتۇرماق «غالجىرلاشماق» 的态动使：بۇ نەرسىنى ئىت يېسە ، ئىتنىمۇ غالجىرلاشتۇرۇۋېتىشى مۇمكىن . 西东种这了吃狗让，狂疯得变狗使能可。

غالجىرلاشماق 来起狂疯，狂发，疯发〔动〕：دۇشمەن غالجىرلاشتى . 敌人疯狂起来。

غالجىرلىق 儿劲狂，狂疯〔静〕：بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ، پادىشاھنىڭ غالجىرلىقى تۇتۇپتۇ . 这些话听了儿劲狂的王国。

病犬狂 <医> غالجىرلىق كېسىلى

غالچا 子腿狗，狗走，卒走，从仆〔静〕

غالچەك 菜屈千 <植>〔静〕

غالچىلىق 子腿狗的扣不折不，足十气狗走 چىغا چىقماق

走当充，卒走当充，从仆当充 غالچىلىق قىلماق

狗：دۇشمەنگە ～ 子腿狗的人敌当充

غالداك 撞撞跌跌，晃摇〔模〕

غالداك ـ غالداك 撞撞跌跌，晃晃摇摇〔模〕：～ قىلىپ ماڭماق 走地晃晃摇摇

غالداك ـ غۇلدۇك 撞撞跌跌，晃晃摇摇〔模〕

غالداڭلاتماق 态动使的 «غالداڭلىماق»

غالداڭلاشماق 态同共的 «غالداڭلىماق»

غالداڭلىماق 撞撞跌跌，晃晃摇摇〔动〕：ئۇ غالداڭلاپ ئۆيگە كىردى . 里屋进走地撞撞跌跌他。

غالدىر 吱嘎，隆咕，噜咕〔模〕

غالدىراك 下见

غالدىراك قومۇش 苇芦干(的子席编)

غالدىر ـ غۇلدۇر 吱嘎，隆咕隆咕，噜咕噜咕〔模〕

吱嘎

غال ـ غال ②抖发瑟瑟 تىترىمەك ～ ①瑟瑟〔模〕：تېشى پال ـ پال ، ئىچى ～ . 而华 <谚>的空 <转>：中其絮敗，外其玉金；干中强外；实不。

غالغۇي 躁，倔 <方>〔静〕

غالۋاردىماق ，碌忙，忙②气生，火发，气动①〔动〕

忙奔

غالىب 的胜百战百，的胜不无战，的胜常〔静〕：～

ئارمىيە 者胜战，者利胜②队军的胜不无战：باشتىن ـ ئاياغ ～ ئورۇندا تۇرۇپ كەلمەك 位地的者胜战于处终始，地之败不于立终始

غالىب بولماق 旋凯，利胜：ئۇرۇشتا غالىب بولۇپ قايتىماق 归而旋凯

غالىب كەلمەك 战胜：بارلىق جەبىر ـ جاپالار ئۈستىدىن ～ 苦困难艰切一胜战

غالىبانە 军进的利胜 ～ يۈرۈش 的利胜〔静〕：

غالىبلارچە 地利胜〔静〕

غالىبلىق 的胜百战百，的胜不无战②的利胜①〔静〕

غالىبىيەت 实果的利胜 / ～ قازانماق 利胜得赢 ～ مېۋىسى 利胜〔静〕：

债公实折利胜 <经> غالىبىيەت زايومى

غالىس 势优，风上 <方>〔静〕

غالىلداتماق 态动使的 «غالىلدىماق»

غالىلداشماق 态同共的 «غالىلدىماق»

غالىلدىماق 颤打，抖发瑟瑟〔动〕：قىزنىڭ قوللىرى غالىلدايتتى . 抖发瑟瑟手的娘姑。 پۈتۈن بەدىنى ～ 浑身颤打

غانجۇغا 绳捎(的用西东系面后鞍)〔静〕：غانجۇغىغا باغلىماق 上绳捎在系

传间民)见再世来 <成> غانجۇغىدا كۆرۈشمەك

在系们我把人猎，说别告兔母，后大长子崽兔：说(见相再世来为意转，见相再时绳捎在现 . سىلىنىڭ بولغاچ تۇرسۇن ، غانجۇغىدا كۆرۈشۈپ قالارمىز . 就。见相再下之泉九在们我，理有你算

غانجۇغىلاتماق 态动使的 «غانجۇغىلىماق»

غانجۇغىلاشماق 态同共的 «غانجۇغىلىماق»

غانجۇغىلانماق 态动被的 «غانجۇغىلىماق»

غانجۇغىلىماق 系(绳捎用)〔动〕：ئۈچى ئېتىۋالغان كېيىك ئىزىنى غانجۇغىلىدى . 后鞍马在系羊黄的获猎把人猎。面

غاۋۇر ـ غۇۋۇر (声杂嘈)拉哇里呜〔模〕

غايە 抱的大伟，想理大伟 ～ ئۇلۇغ：负抱，想理〔静〕

想理现实 / 负 غايىسىنى ئەملىگە ئاشۇرماق

غايەت 的大巨，绩成的大巨 زور نەتىجە ～：巨，极〔静〕

就成

غايلىماق 离偏 <方>〔动〕

غايمۇق 子燕腹黑 <方，动>〔静〕

غاينۇق 杂的生所配交牛牦母和牛黄公) <动>〔静〕

牛犏(牛种

غايىب 〔静〕看不见的，不见的形无：ئۇنىڭ تېنىگە غايىبتىن كۈچ قوشۇلغاندەك بولدى．力了添增中形无身全象好得觉他．量。

غايىب بولماق 消失，逝消：كۆزدىن ~ 眼前消失

غايىب خەزىنە 宝财，宝珍(的失流人前)

غايىب قىلماق 逝消使，失消使

غايىب ئوق 弹流 <军>

غايىبانە 〔静〕的知未，的迹形露不，的面露未：~ تونۇشماق 交神 / ئاشىق ~ بولۇپ قاپتۇ．从小的面露未个这了上爱就娘姑此子。

غايىچىلىك 义主想理 <哲>〔静〕

غايىسىز 〔静〕的负抱无，的想理无：~ ئادەم 无想理的人

غايىلىك 〔静〕的负抱有，的想理有：ئۇلۇغ ~ 伟有人的想理大

غايىۋى 〔静〕①的形无②的想理的在潜，的：~ مەنزىل 界境想 / ~ كۈچ 量力的在潜

غايىۋى جەننەت 堂天的中想理

غايىۋىلەشتۇرمەك «غايىۋىلەشمەك» 的动使态

غايىۋىلەشتۇرۇلمەك «غايىۋىلەشتۇرمەك» 的动被态

غايىۋىلەشمەك 〔动〕想理化

غايىۋىلىك 〔静〕①想理②潜在的性

غەپسە 〔静〕真，别特，分十，常非，太，很 <方>

غەپلەت 〔静〕昧蒙，糊迷，意大忽疏，神留不：~ بولۇش 忽疏的时一

غەپلەت باسماق 糊迷，觉不知不，心留不，忽疏：غەپلەت باسقان ئادەم 人的意大忽疏

غەپلەتتىن ئويغانماق 醒初梦大，醒清 <成>

غەپلەت ئۇيقۇسى ①睡酣，睡沉②睡沉，迷 <转>，聩昏

غەپلەت ئۇيقۇسى باسماق ①睡懵意胧：بۇلبۇلنى غەپلەت ئۇيقۇسى بېسىپ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ．夜莺意睡懵。②<转>迷沉，知所无一：蔽蒙受，乡梦人渐胧。

غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتماق ①睡懵意胧：蔽蒙到受要不们我．沉，睡酣，睡人昏昏①聩昏，迷沉 <转>②睡

غەجەپ 子签，签书，签 <方>〔静〕

غەچچەي 草子奶 <方，植>〔静〕

غەر 〔静〕①棍恶，人恶，子骗：~ غەرەزچى كېلەر ، ئوغرى ئاسماقچى．听打爱贼窃，心坏存人恶 <谚>②妇荡。

غەرەز 意用，心用，心居，眼心，机动，图意：~ يامان 用有别 / غەرىزى ياشقا 良不心居，机动良不 ~ ھەم ، سېنىڭ غەرىزىڭ ماڭا ئايان 心 / 明我心居的你，哼．白。بۇنى ئۇ بىرەر ~ بىلەن ئېيتقان ئەمەس．并个这说他 ~ ئۇقماي- دىغان بالا．子孩的理讲个是他。ئىنسان بولغاندىن كېيىن ~ ئۇقار دەپتىمەن．理达情通要总，人为作想我。

غەرەزسىز 的意无，的机动无〔静〕

غەرەزسىز دىققەت 意注意无 <心>

غەرەزلىك 〔静〕的意蓄，的意故，的意有：~ بۇرمىلماق 解曲意故 / ~ ھالدا تەڭلىكتە قويماق 难刁意故 / ~ بۇزغۇنچىلىق قىلماق 坏破意蓄

غەرەزلىك دىققەت 意注意有 <心>

غەرب 〔静〕西，方西：كۈن شەرقتىن چىقىپ ، غەربكە ئولتۇرىدۇ．太东升落西。~ ئەللىرى 家国方西 / ~ ئەدەبىياتى 学文方西，学文洋西

غەرب تېبابەتچىلىكى 医西 <医>

غەرب مەدەنىيىتى 化文方西

غەرب مېدىتسىناسى = غەرب تېبابەتچىلىكى

غەربچە 〔静〕的式西：~ كىيىم 装洋，装服式西 / ~ رەسىم 画洋西

غەربچە دورا 药西 <医>

غەربلەشتۇرمەك «غەربلەشمەك» 的动使态

غەربلەشتۇرۇلمەك «غەربلەشتۇرمەك» 的动被态

غەربلەشمەك 化西，化方西〔动〕：ئۇنىڭ غەربلىشىش دېگەن تەشەببۇس خاتا．全盘西化的误错是张主的。

غەربلىك 人方西〔静〕

غەربىي 的边西，的西〔静〕

غەربىي تۈركلەر 厥突西

غەربىي جەنۇب 南西

غەربىي زېمىن = غەربىي يۇرت

غەربىي شىمال 北西

غەربىي ئۇزۇنلۇق 经西 <地>

غەربىي يۇرت 域西

غەربىي يېرىم شار 球半西 <地>

غەرق 〔静〕沉，没沉，缅沉

غەرق بولماق 沉，没沉，缅沉，人陷，没淹：سۇغا ~ 中水入沉 / خىيال دېڭىزىغا ~ 想遐于缅沉 / شېرىن ئۇيقۇ-

قۇغا ～ 乡梦的蜜甜入陷
غەرق قىلماق 人陷使，缅沉使，沉击，没沉使：
دۇشمەن كېمىسىنى ～ 舰敌沉击
غەرق مەست 醉沉，醉大酊酩，醉烂：～ بولماق
غەرق مەست / ئۇ شېرىن خىيال بىلەن ～ بولغاندى . 醉大酊酩得喝酒喝想遐的蜜甜于醉沉他 。
غەزەپ 〔静〕 气怒，慨愤，怒愤：جاماڭەت غەزىپى 愤民 / غەزىپى ئاشماق 怒不遏可 / غەزىپىنى باسماق 压怒住气，怒息
غەزەپكە تولماق 遏可不怒，烧中火怒
غەزەپكە كەلمەك 发怒，火发
غەزىپى تاشماق 天冲气怒，膺填愤义
غەزىپى قاينىماق = غەزىپى ئۆرلىمەك
غەزىپى قوزغالماق = غەزىپى ئۆرلىمەك
غەزىپى قىرىق گەز ئۆرلىمەك 丈三冒火，气怒
غەزىپىگە پايلىماسلىق 斗牛冲气，遏可不怒：ئۇ غەزىپىگە پايلىماي تىترەپ كەتتى . 颤打身浑，遏可不怒他。
غەزىپىنى يۇتماق 忍怒住忍，气口一着憋，火怒住忍
声吞
غەزىپى ئۆرلىمەك 丈三冒火，怒大
غەزەپلەندۈرمەك «غەزەپلەنمەك» 的态动使：ئۇ ئىش ئۈنى ئىنتايىن غەزەپلەندۈردى . 火恼分十他使事这 。
غەزەپلەنمەك 〔动〕 怒发，愤气，慨愤，怒愤：خەلق توپى غەزەپلەنگەن شىردەك شەھەر دەرۋازىسىغا ئۆزىنى ئۇردى . 象群人愤怒的般一子狮冲城门去 。
غەزەپلىك 〔静〕 鼓鼓气，的冲冲气怒，的愤气，的怒愤：چىراي ～ 容怒的
غەزەپلىنىشمەك «غەزەپلەنمەك» 的态同共
غەزەپ ـ نەپرەت 〔静〕 恨愤，怒愤：غەزەپ ـ نەپرىتى قاينىاپ تاشماق / دۇشمەنگە ～ ياغدۇرماق 忾敌仇同 / 膺填愤义
غەزەل 〔文〕〔静〕 音种一的诗律格兹鲁阿)里则格①歌民③歌的谱诗里则格用②(律
غەزەلچى 〔静〕 手歌间民
غەزەلخان 〔静〕 的歌民唱
غەزەلخانلىق 〔静〕 歌民唱：مېنىڭ ۋەزىپەم ～ ئەمەس . 的我歌民唱是不务任 。
غەزەلىيات «غەزەل» 的数复
غەزۋە 草曲鼠 <植>〔静〕
غەزىنەت 讽热潮冷，讽讥，弄嘲，落奚 <方>〔静〕
غەش 〔静〕 沉情心 ～ كۆڭلى 闷郁，闷沉，郁抑，闷憋：

佳不绪心，闷
غەش بولماق 闷沉情心 ～ كۆڭلى 闷郁，闷沉：
غەش قىلماق 闷沉使，闷郁使：كۆڭلىنى ～ 情心使
闷郁
غەشلىك 〔静〕 人使 ～ سالماق 闷憋，闷沉，闷郁：كۆڭلۈكگە 心里闷憋
غەلەت 〔静〕 话假说 ～ سۆز قىلماق 的假虚，的假：
غەلەت قىلماق 蒙骗，假作，奸耍：كۆزنى غەلەت قىلماق 蔽蒙，目耳人掩
غەلەت گەپ 话鬼，话谎，话假
غەلدى ـ غەش 〔静〕 孽余渣残，圾垃，滓渣，物留残
غەللە 〔静〕 柜钱③物钱的房磨给②粮公①：غەللىگە پۇل سالماق 款的收店商④钱放里柜钱往：～ سانماق 款进点
غەللە تاپشۇرماق 粮公交
غەللە ـ پاراق 粮公交 ～ تاپشۇرماق 粮公，赋田〔静〕：
غەللىچى 员粮收(的粮公收)〔静〕
غەلۋە 〔静〕 腾闹，闹喧，闹吵②非是，闹，吵①
غەلۋە تېرىماق 非生是惹
غەلۋە قىلماق 腾闹，嚷叫，闹②架吵，闹吵，吵①：قارىغاندا كۆندە پايدا ئاز دەپ ئۆيدە غەلۋە قىلىپ ئولتۇرىدىغان ئوخشايسىلەر . 闹里家在而少利为天天象好们你来看 。
دەرسخانىدا غەلۋە قىلماڭلار ! 腾闹里室教在别 !
غەلۋە كۆتۈرمەك 乱骚②哄起，架吵，闹吵①，乱动
غەلۋە ـ غۇدۇر 叫怪，嚷喧，嚷吵，闹喧〔静〕
غەلۋىچى 〔静〕 ～：的嚷嚷爱，者腾闹爱，者闹吵爱：بالا يەنە كەلدى . 了来又子孩的腾闹爱 。
غەلۋىر 子筛〔静〕
غەلۋىر سۆڭەك 骨筛 <理生>
غەلۋىرەك[1] 子疖，疽痈，痈 <医>〔静〕
غەلۋىرەك[2] 芥齿西 <植>〔静〕
غەلۋىرچى 者子筛卖②者子筛制〔静〕
غەلۋىرسىمان 的状筛〔静〕
غەلۋىرسىمان قانال 管筛 <生>
غەلۋىرسىمان ھۈجەيرە 胞细状筛 <生>
غەلىبە 〔静〕 利胜：～ قازانماق 胜取，利胜得取 / غەلىبە قىلىش 胜取，利胜向走利胜从 / ～ غەلىبىگە قاراپ ئىلگىرىلىمەك 实果利胜
مېۋىسى
غەلىبە قىلماق 功成，利胜，胜取，胜战：سۇ ئاپىتى

ئۇستىدىن ～ 灾水胜战

غەلىبىسىرى 〔静〕胜乘：～ ئالغا ئىلگىرىلىمەك 进前胜乘

غەلىبىلىك 〔静〕的利胜：جەڭ ～ / 仗胜 يېغىن ～ 利胜

的会大 ～ ئۇچ. ئاخىرلاشتى . 战斗胜束结。جەڭ / 师会利胜 رىشش

غەلىتە 〔静〕的诞怪，的怪古，的怪奇 ～ ئادەت 正不，的特奇 ～ / 事怪咄咄，事的怪奇 ئىش ～ :的常 سۆزلەر ～ / 服异装奇 كىيىم ـ كېچەك 惯习的 论怪谈奇，话的怪

غەلىتە تومۇر 脉奇 <医>

غەلىتە رېتىم 奏节异奇 <艺>

غەلىتىلەشمەك 〔动〕怪变，怪古变：ئۇنىڭ يۈرۈش ـ تۇ. 止举的他 . كىيىم ـ كېچەكلىرى غەلىتىلىشىپ كەتتى 了怪古得变着衣。

غەلىتىلىك 〔静〕特奇，诞怪，怪古，怪奇 ～ :هېس قىلماق 怪奇到感

غەلىيان 〔静〕义起，动暴，乱骚，乱动

غەلىيان كۆتۈرمەك 反造，义起，动暴

غەلىيانچى 〔静〕者义起，者反造，者事闹

غەم 〔静〕①愁，忧愁，忧虑：ئاچىنىڭ غېمى ئاشلىقتا . <谚>食粮是的愁汉饿 <谚>。ئەرنىڭ غېمى ئەلدە 大丈夫国忧民。①备准：قىشنىڭ غېمى 过的冬备

غەم باسماق 犯愁，忧虑，忡忡心忧

غەم تارتماق = غەم يېمەك

غەم چەكمەك = غەم يېمەك

غەم قىلماق 发愁，愁忧，忧虑，忧担，心操，念惦

غەمگە پاتماق = غەمگە چۈشمەك

غەمگە چۈكمەك 发愁，心担，忧担：باي ئەمدى 500 سەر تەڭگەدىن قۇرۇق قالىدىغان بولدۇم دەپ غەمگە چۈكۈپتۇ . 了空落要元银两百五子下这为以，愁了发主财。

غەمگە چۈشمەك = غەمگە چۈكمەك

غەمگە سالماق 使发愁，使忧担

غەم يۇتماق 担，心担，愁发

غەم يېمەك 担，心操，念挂，愁发：بالىلارنىڭ غېمىنى يېمەك 们子孩念挂，心操们子孩替

غېمىدە بولماق 想，算盘，意主打：تويدا مىنىدىغان تاينىڭ ～ 想要时婚结着骑的马驹 / مېنىڭ بۇ ئېتىمنىڭ غېمىدە بولىما 。意主的马匹这我打要不你

غېمىدە يوق 不操心，心放个百一，无忧虑

غەم ـ ئەندىشە 〔静〕忧虑，忧愁，焦虑

غەمخانا 地之怨哀苦痛，城愁

غەمخور 〔静〕的至备怀关，的怀关，的微人贴体：～ 亲母的至备怀关 ئانا

غەمخورلۇق 〔静〕怀关

غەمخورلۇق قىلماق 关怀，注关，切关：مۇئەللىم ساۋاقداشلارغا غەمخورلۇق قىلىدۇ . 们学同怀关师老。

غەمزە 〔静〕情风弄卖，俏卖，波秋送暗

غەمزە قىلماق 卖弄风情，俏卖

غەمسىز 〔静〕的虑无忧无：～ 人的虑无忧无 ئادەم

غەمسىنماق 〔动〕忡忡心忧，愁发：غەمسىنىپ يۈرمەك 忡忡心忧，愁发真

غەم ـ غۇسسە 〔静〕闷苦，恼烦，虑忧

غەم ـ قايغۇ 〔静〕闷苦，苦愁，伤忧，愁忧：بۇ شۇم خەۋەر ھەممەيلەننى غەم ـ قايغۇغا سالدى . 沉都家大使耗噩这。中之伤忧在浸。

غەمكىن 闷苦，的戚悲，的伤忧，的郁忧，的愁忧 〔静〕：～ 的خوشلاشماق 戚悲 / چىراي 容愁，孔面的愁忧 别告地

غەمكىن بولماق 伤悲，戚悲，伤忧，郁忧，愁忧

غەمكىنلەشمەك 〔动〕伤忧变，郁忧变，愁忧变：ئۇ يېقىندىن بۇيان غەمكىنلىشىپ قالدى . 伤忧些有来近他。

غەمكىنلىك 戚悲，伤忧，郁忧，愁忧 〔静〕：ئۇنىڭ چىراي ～ ، كۆزلىرىدە تەشۋىش ئالامەتلىرى ئەكس ئېتەتتى . 面他 . 情神的安不出露流里睛眼，容愁带。

غەمگۇزار (غەمگۇزارى) 解忧排，人心贴，者怀关〔静〕：ئاتا ـ ئانا بالىنىڭ غەمگۇزارى . 贴的子孩是母父 者难：。人心

غەملەتمەك «غەملىمەك» 态动使的

غەملەشمەك «غەملىمەك» 态同共的

غەملەنمەك «غەملىمەك» 态动被的：چارۋىلارنىڭ قىشلىق يەمخەشكى غەملەندى . 了好备贮料饲冬过的畜牲。

غەملىك 〔静〕的伤忧，的乐不闷闷，的愁忧

غەملىمەك 〔动〕备贮，备准①：قىشلىقىمىزنى غەملىۋالدۇق . 饱填，饱吃 <转>②。备准的冬过了做们我 قورساقنى ～ 子肚饱填

غەنىي 〔静〕主财，的实殷，的有富

غەنىيلىك 〔静〕贵富，有富：～ : ھەممە ئادەمگە نېسىپ بولۋەرمەيدۇ . 缘有都人的有所跟是不贵富。

غەنىيمەت ② 物获俘，物获掳，品利战 <军>①〔静〕贵宝是间时 ～ ؤاقـــت :的得难，的贵宝③ 物获猎

会机的得难 پۇرسەت ～ / 的
غەنىيمەت ئالماق 获截，获缴
غەنىيمەت بىلمەك 珍惜，惜不失：ۋاقتىنى ～ 时惜珍
间 / پۇرسەتنى ～ 机时失不
غەۋۋاس 员水潜 <体>②人宝采水潜①〔静〕
غەۋۋاس قالپىقى 帽水潜
غەۋۋاس كىيىمى 衣水潜
غەۋۋاسلىق 作工水潜，水潜〔静〕
غەۋۋاسلىق قىلماق 员水潜当
غەۋۋاسلىق تەنھەرىكىتى 动运水潜 <体>
غەيرەت 天冲 ～ / 的：气勇，劲干，头劲〔静〕 پەلەككە يەتكەن غەيرەتنى ئاشۇرماق 劲干的 / 劲干长增，气勇高提 ھو-رۇننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە كېلەر . <谚>干的汉懒 只 <谚> . غەيرىتىڭ بولسا يۇلتۇز سانايسەن 来后事劲。"为人在事"同喻：清得数能也星星，气勇有要。
油加，劲鼓 غەيرەت قىلماق
气勇起鼓，劲干起鼓 غەيرەتكە كەلمەك
气勇出拿，劲干出拿 غەيرەت كۆرسەتمەك
غەيرەت كىرمەك 气勇足鼓，足十劲干：بۇ چاغدا ئالماسقا غەيرەت كىرىپ ، ئۇنى قوغلاپ كەتتى . 马力阿时这，舍不追穷他对，气勇足鼓斯。
غەيرەتسىز 的气勇无，的劲干无〔静〕
غەيرەتسىزلىك 气勇无，劲干无〔静〕
غەيرەت ـ شىجائەت 力魄，慨气，气勇〔静〕：～ بىلەن 汉霄冲气 ～ پەلەكتىن ئاشقان / 昂昂气，赳赳雄
غەيرەتلەندۈرمەك 态动使的«غەيرەتلەنمەك»：ئۇنىڭ سۆزلە-رى مېنى غەيرەتلەندۈردى . 气勇了起鼓我使话的他。
غەيرەتلەندۈرۈشمەك 态同共的«غەيرەتلەندۈرمەك»
غەيرەتلەندۈرۈلمەك 态动被的«غەيرەتلەندۈرمەك»
غەيرەتلەنمەك 神精作振，气勇起鼓，劲鼓〔动〕：قايتە-دىن ～ 气勇起鼓新重，来起作振新重
غەيرەتلىك 的沛充力精，的气勇有，的劲干有〔静〕
غەيرىي 异 ～ جىنس：的常异，的样异，异①〔静〕 性 / مىللەت ～ 族异 / ئەھۋال ～ 况情常异 / يۈرت ～ 异地，乡异②非：پرولېتارىيات ～ 级阶产无非 / رەسمىي 式正非
غەيرىي ئاۋاز 调怪声怪，调怪
غەيرىي ئەقلىيلىك 性理非 <哲>
غەيرىي ئەقلىيچىلىك 义主性理非 <哲>
غەيرىي تاۋار 品商非 <经>

غەيرىي تەبىئىي 形畸 <医>
غەيرىي تۇرەلمە 胎畸 <医>
غەيرىي خروماتىن 质色染异 <生>
غەيرىي خروموسوما 体色染异 <理生>
غەيرىي دىن 教异 <宗>
غەيرىي رېتسىپ 方偏 <医>
غەيرىي فورمات 本开奇 <印>
غەيرىي قىممەتداش 物价等非 <经>
غەيرىي ماددا 的质物非 <哲>
غەيرىي مەۋجۇدىيەت 在异 <哲>
غەيرىيلىك 形畸 <医>②常异，异①〔静〕
غەيرىيلىك پسىخولوگىيسى 学理心态变<心>
غەيۇر 的毅刚，的迈豪〔静〕
غەيۇرلۇق 识胆，慨气，毅刚，气豪〔静〕
غەيۋەت 话坏，话闲，言谗〔静〕：ياخشى مېھمان تاماق ئۈستە-گە كېلەر ، يامان مېھمان ～ ئۈستىگە . <谚>饭开人客好 来时言馋人客坏，来时。
غەيۋەت قىلماق 话坏说后背：باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماق / گاس دەپ غەيۋەت قىلما ، قارىغۇ دەپ خىيانەت . <谚>话坏人别说 / 话坏家人说就韋为以别 瞎为以别，物财家人吞侵就。
غەيۋەتچى = غەيۋەتخور
غەيۋەتچىلىك = غەيۋەتخورلۇق
غەيۋەتخور 人的话坏人别说爱，人的话闲说爱①〔静〕
غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس ، ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىقىنى . <谚>②者话坏人别说要，者话闲说要舌割该者话闲说 朵耳割该者话闲听，头。
غەيۋەتخورلۇق 惯习的话坏人别说〔静〕
غەيۋەت ـ شىكايەت 言风，长流短飞，语碎言闲〔静〕：语风
غوپ 哧扑〔模〕
غوپپىدە 下一哧扑〔静〕
غوپ ـ غوپىلاك 闲空，荡荡空，的空空 <方>〔静〕
غوت 咕咕唧唧，叨唠，嚷嘟〔模〕
غوت ـ غوت 叨叨唠唠，嚷嚷嘟嘟〔模〕
غوت ـ غوت قىلماق = غوتۇلدىماق
غوتۇلداتماق 态动使的«غوتۇلدىماق»
غوتۇلداشماق 态同共的«غوتۇلدىماق»：غوتۇلداشمائلار ، پە-كىر بولسا ئاشكارا بېرىڭلار . 公就们你见意有，了嚷嘟别。来出提开。

غوتۇلدىماق 〔动〕 叨唠，咕嘀，嚷嘟：ئۇ باشقىلار ئاڭلىغۇ-
音声的到听能人别用他．ده‌ك ئاۋاز بىلەن غوتۇلداپ قويدى
。下一了嚷嘟

غوجا 〔静〕 ①杏青：ئوغلى ～ يېسە ، دادىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ．
孩毛 <转>② 。牙了倒亲父，杏青吃子儿 <谚>
信听就你？子：شۇ غورىلارنىڭ گېپىگە كىرىپ يۈرىدۇڭمۇ
？吗话的子孩毛些那

غورا خامتەك 葡在，射照光日于利了为）蔓枝理疏
（行进时熟半萄

غورا خوردا 饭稀米大杏青，糊面杏青 <食>

غورا شال 稻生再 <农>

غورا قاپاق 泡眼肉，皮眼吊

غوراپ 萄葡生 <方>〔静〕

غورالداي = غورۇلاي

غورەك 子孩毛，儿小口黄 <方>〔静〕

غورتەك 的起不瞧人叫，的儿眼起不，的小瘦〔静〕

غور - غور 声羊唤的时羊公斗〔叹〕

غور - غۇر 〔模〕 嘟咕嘟咕，突突，答答滴滴：～ قان
ئاقماق 血流地嘟咕嘟咕

غورۇ (غورۇيۇم ، غورۇيۇڭ ، غورۇسى) 〔静〕 ②门栏栅①
栓门

غورۇك 声噜呼（的出发因原等冒感因）〔模〕

غورۇك - غورۇك 〔模〕 噜呜噜呜：مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە ،
噜呜噜呜音声么怎，吗服舒不你？چىقىدىغۇ ～ ئاۋازىڭ
的？

غورۇلاي 拉不虎，劳伯 <动>〔静〕

غورۇلداتماق 态动使的 «غورۇلدىماق»

غورۇلدىماق 〔动〕 响作噜咕：ئۇنىڭ قورسىقى غورۇلداپ كەتـ
。来起响地噜咕噜咕子肚的他．تى

غورۇلۇق 门带：～ ھويلا 的栓门了上，的栓门带〔静〕
子院的拴

غوتۇلدىماق 〔动〕 叨唠，咕嘀，嚷嘟：ئۇ باشقىلار ئاڭلىغۇ-
音声的到听能人别用他．ده‌ك ئاۋاز بىلەن غوتۇلداپ قويدى
。下一了嚷嘟

غوجا 〔静〕 ①杏青：ئوغلى ～ يېسە ، دادىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ．
孩毛 <转>② 。牙了倒亲父，杏青吃子儿 <谚>
信听就你？子：شۇ غورىلارنىڭ گېپىگە كىرىپ يۈرىدۇڭمۇ
？吗话的子孩毛些那

غورا خامتەك 葡在，射照光日于利了为）蔓枝理疏
（行进时熟半萄

غورا خوردا 饭稀米大杏青，糊面杏青 <食>

غورا شال 稻生再 <农>

غورا قاپاق 泡眼肉，皮眼吊

غوراپ 萄葡生 <方>〔静〕

غورالداي = غورۇلاي

غورەك 子孩毛，儿小口黄 <方>〔静〕

غورتەك 的起不瞧人叫，的儿眼起不，的小瘦〔静〕

غور - غور 声羊唤的时羊公斗〔叹〕

غور - غۇر 〔模〕 嘟咕嘟咕，突突，答答滴滴：～ قان
ئاقماق 血流地嘟咕嘟咕

غورۇ (غورۇيۇم ، غورۇيۇڭ ، غورۇسى) 〔静〕 ②门栏栅①
栓门

غورۇك 声噜呼（的出发因原等冒感因）〔模〕

غورۇك - غورۇك 〔模〕 噜呜噜呜：مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە ،
噜呜噜呜音声么怎，吗服舒不你？چىقىدىغۇ ～ ئاۋازىڭ
的？

غورۇلاي 拉不虎，劳伯 <动>〔静〕

غورۇلداتماق 态动使的 «غورۇلدىماق»

غورۇلدىماق 〔动〕 响作噜咕：ئۇنىڭ قورسىقى غورۇلداپ كەتـ
。来起响地噜咕噜咕子肚的他．تى

غورۇلۇق 门带：～ ھويلا 的栓门了上，的栓门带〔静〕
子院的拴

鲁粗谈言 ～ لىرى

غودۇرىماق 嚷嘟，咕嘀〔动〕

غودۇك 咬嘟，叨唠〔模〕

غودۇكشتماق 态动使的 «غودۇكشىماق»

غودۇكشىشماق 态同共的 «غودۇكشىماق»

غودۇكشىغاق 的叨唠爱，的嚷嘟爱〔静〕

غودۇكشىماق 〔动〕 咬嘟，叨唠，嚷嘟：ئۇ بېشىنى تۆۋەن
嘟知不头着低他．سېلىپ ئاللىنېمىلەرنى دەپ غودۇكشىدى
。么什着咬

غودۇك - غودۇك 〔模〕 咬嘟，叨唠

غور[1] 声羊唤的时羊公斗〔叹〕

غور[2] (音声的里子肚)噜咕〔模〕

غورا 〔静〕 ①杏青：ئوغلى ～ يېسە ، دادىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ．
孩毛 <转>② 。牙了倒亲父，杏青吃子儿 <谚>
信听就你？子：شۇ غورىلارنىڭ گېپىگە كىرىپ يۈرىدۇڭمۇ
？吗话的子孩毛些那

غورا خامتەك 葡在，射照光日于利了为）蔓枝理疏
（行进时熟半萄

غورا خوردا 饭稀米大杏青，糊面杏青 <食>

غورا شال 稻生再 <农>

غورا قاپاق 泡眼肉，皮眼吊

غوراپ 萄葡生 <方>〔静〕

غورالداي = غورۇلاي

غورەك 子孩毛，儿小口黄 <方>〔静〕

غورتەك 的起不瞧人叫，的儿眼起不，的小瘦〔静〕

غور - غور 声羊唤的时羊公斗〔叹〕

غور - غۇر 〔模〕 嘟咕嘟咕，突突，答答滴滴：～ قان
ئاقماق 血流地嘟咕嘟咕

غورۇ (غورۇيۇم ، غورۇيۇڭ ، غورۇسى) 〔静〕 ②门栏栅①
栓门

غورۇك 声噜呼（的出发因原等冒感因）〔模〕

غورۇك - غورۇك 〔模〕 噜呜噜呜：مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە ،
噜呜噜呜音声么怎，吗服舒不你？چىقىدىغۇ ～ ئاۋازىڭ
的？

غورۇلاي 拉不虎，劳伯 <动>〔静〕

غورۇلداتماق 态动使的 «غورۇلدىماق»

غورۇلدىماق 〔动〕 响作噜咕：ئۇنىڭ قورسىقى غورۇلداپ كەتـ
。来起响地噜咕噜咕子肚的他．تى

غورۇلۇق 门带：～ ھويلا 的栓门了上，的栓门带〔静〕
子院的拴

غوجايىن 〔静〕 ①主人，人主，翁人主：ئۆي غوجايىنى
房 / 东房，人主自是们我．بىز ئۆز تەقدىرىمىزنىڭ غوجايىنى
。人主的运命己 ئەمگەكچىلەر دۆلەتنىڭ غوجايىنى بولۇشى
业，板老②。人主的运命己劳．كەسپىڭ
主，家东：ماگىزىن غوجايىنى / 板老店商 غوجايىنلارنىڭ
益权主业 ـ مەنپەئەتى هوقۇق

غوجايىنلىق 翁人主，的翁人主，的人主〔静〕：～ روھ
想思翁人主 ～ ئىدىيە / 神精

غوجايىنلىق قىلماق 当，家当，板老当：ئۇ بۇ كارخانىغا
老年五了当业企个这在他．بەش يىل غوجايىنلىق قىلدى
。板

غوجايىنلارچە 的式翁人主，的式人主〔静〕：ئىشقا ～
作工待对度态的翁人主以 مۇئامىلە قىلماق

غوجىدار 长务司，长务总②人家管①〔静〕

غوجىدارلىق 长务司，职之长务总②职之家管①〔静〕
份身主领，份身侯诸③职之

غوجىزادە 〔静〕 商后卓和，子之卓和：يەتتىنچى ئەۋلاد ～
商后卓和代七第

غوجىكا 一第下天子老，子老〔静〕

غوداي 鹰鱼，鹞鸬 <动>〔静〕

غودۇر 〔静〕 ①物作农生自（的子种落自）<农>：～
，的娘没，的爹没 <骂>②子麦的长自生自 بۇغداي
的养人没

غودۇر - غودۇر 〔静〕：～ ياغاچ 的瘩疙里疙
脸的瘩疙里疙 ／ 头木的

غودۇردۇك 〔静〕 鲁粗，糙粗：～ قول 手的糙粗 / سۆز-

غورىگىل 的贫清 تۇرمۇش ～ :的寒贫，的贫清①〔静〕
تامساق ～ :的单简，的盛丰不②活生的寒贫，活生
这们我．داستىخىنىمىز ～ بولۇپ قالدى / 饭便，饭淡茶粗
。盛丰不可饭桌

غورىگىللىق 的单简，的盛丰不②寒贫，贫清①〔静〕

غورىلىماق 结花开树杏．ئۆرۈك غورىلىدى :子杏结〔动〕
。了子杏

غوزا 茧蚕 پىلە غوزىسى :茧②桃棉，铃棉①〈农〉〔静〕
غوزا باغلىماق = غوزلىماق
غوزا چۈلىمەك 话〈转〉②花棉揪(里桃棉从)①
皮蒜毛鸡些说净；长越扯越子肠羊拉狗；长越拉越
话的

غوزا قۇرتى 虫蛉棉〈动〉
غوزا مېۋە 果球，果蒴〈植〉

غوزۇ 草麦，秸麦〈方〉〔静〕

غوزىباش 芹果棉〈植〉〔静〕

غوزىپايە 杆秸〔静〕

غوزىلىماق 花棉．كېۋەزلەر غوزىلاشقا باشلىدى :桃棉结〔动〕
。了桃棉结始开

غوك (音声的等蜂蜜)嗡〔模〕

غوك قاپاق 芦葫小〈植〉

غوڭشىتماق 态动使的«غوڭشىماق»

غوڭشىشماق 态同共的«غوڭشىماق»

غوڭشىماق 嘟 ～ پىر نېمىلەر دەپ :嚷嘟②响嗡嗡①〔动〕
么什着嚷

غوڭغارماق 落冷得变，荡荡空得变〈方〉〔动〕

غوك ـ غوك 嗡嗡〔模〕

غوڭغوڭچى 器鸣蜂〈电〉〔静〕

غوڭقا 篌箜〈艺〉〔静〕

غوڭكىدە 声一地嗡〔静〕

غوڭۇلداتماق 态动使的«غوڭۇلدىماق»

غوڭۇلداشماق 态同共的«غوڭۇلدىماق»

غوڭۇلداق 竹空〔静〕

غوڭۇلدىماق 嗡嗡①〔动〕响嗡嗡：ھەسەل ھەرىلىرى غوڭۇلداپ
ئۇچماقتا．蜜蜂嗡嗡地飞着。قۇلىقىم غوڭۇلداپ كەتتى．我
的耳朵嗡嗡响。鬟发②，鬟儿鼻：ئۇ زۇكامداپ قالغاچقا
غوڭۇلداپ گەپ قىلىدىغان بولۇپ قاپتۇ．话起说冒感为因他
。鬟发来

غول[1] 肩①〔静〕，膀肩：غولى كەڭ 肩膀宽②〈植〉
，杆米玉 / دەرەخ غولىدىن سۇنماس ；干，杆
。了不断干树，断折会枝树 <谚>．شېخىدىن سۇنار
③干主，干茎⑤力主 <军>④干主的角鹿③ :شەھەر．
间山⑥ 道街干主的市城 كوچىلىرى ～ نىڭ

غول 肩托 ئەستەر

غول 节拔 <农> تارتماق

غول 品商宗大 تاۋار

غول 茎抽 <植> چىقارماق

غول 物作宗大 زىرائەت

غول 易贸宗大 <经> سودا

غول 背瘩 <医> غەلۋىرىكى

غول 脉动主 <理生> قىزىل تومۇر

غول 瓦脊 <建> كاھىش

غول 品产宗大 مەھسۇلات

غول 谱总 <艺> نوتا

غول 渠干 <水> ئۆستەڭ

غول 流干 <水> ئېقىن

غولى ئاپتاپ كۆرمەك = دولىسى ئاپتاپ كۆرمەك

غول[2] 多〔静〕：سۈيۈڭ ～ ، هوسۇلۇڭ مول．<谚>水多，
。好成收

غول[3] 流水，河〈方〉〔静〕

غولاسەن 的梧魁，的高子个，的大高材身〈方〉〔静〕

غولچىچىكى 蕨线铁〈植〉〔静〕

غولدا (的多度一长，膊胳如粗)杖〔静〕：قىرىق ～ ئۇر．
杖十四打 ماق

غولداتماق 助 ～ چۆچەكنى سۆز - 态动使的«غولدىماق»：
气邪风歪长助 ～ ناچار كەيپىياتنى / 语蜚言流长

غولداشماق 态同共的«غولدىماق»

غولدور 噜咕〔模〕

غولدۇر ـ غولدۇر 子肚 قورساق ～ قىلماق :噜咕噜咕〔模〕
响噜咕噜咕

غولدۇرلاتماق 态动使的«غولدۇرلىماق»

غولدۇرلىماق 咕噜咕子肚 ～ قورساق :响作噜咕〔动〕
响噜

غولدىماق 多增〔动〕

غولسىز 的头源无，的茎无，的杆无〔静〕

غولسىز ئۆسۈملۈك 物植茎无〈植〉

غولسىز ئۇجمە 桑地〈植〉

غولكۆك 笋莴，苣莴〈植〉〔静〕

غوللۇق 杆带②人的膀肩宽 ئادەم ～ :的膀肩宽①〔静〕
干骨〈转〉③物作杆高 زىرائەت ～ ئېگىز :的杆，的

的：～ تېخنىك 员术技干骨

غوللۇق خەردەل 菜芥茎 <植>

غوللۇق دەرەخ 木乔 <植>

غوللۇق ماھىر 手选子种 <体>

غولى 万千，直简，本根，底到 <方>〔静〕

غوۋغا 波风，闹，吵〔静〕

غوۋغا چىقماق 起风，波子乱出：چوڭ غوۋغا چىقىدۇ . 子乱大出要来看。شانىياز ئوۋغا چىقسا، كەينىدىن غوۋغا چىقار . <谚> 出脚前孜亚尼夏。"事闹脚后，门出脚前"同喻：波风起就脚后，猎

غوۋغا قىلماق 事闹，架吵：چوپچوڭ تۇرۇپ نېمىگە غوۋغا قىلىسەن؟ 架么什吵，了人的大么这？

غوۋغاچى 无，者非生是惹，者事闹专，者闹吵好〔静〕

鬼蛋捣，者有生中

غوۋغاسىز 的声无然悄，的静安，的静，的闹不〔静〕：

闹不吵不是还们咱。ھەل قىلغىنىمىز ياخشى ～ ئاز ئېشىم ، بېشىم . <谚> 好为决解题问把地。恼烦没，少产财

غوۋغالاشماق 事闹，闹吵〔动〕

غوۋغالىق 的闹喧，的杂嘈，的闹吵〔静〕

غوپ 嘟咕，嘟呼，嘟咕〔模〕：دورىنى ～ قىلىپ ئىچىۋەتمەك 嘟咕一下喝药把下去

غوپپىدە 一下一噜呼，下一噜咕〔静〕：ئۇ بىر چاينام ناننى ～ يۇتۇۋەتتى . 去下了吞声一噜咕馕口大一把他。

غۇجۇر 爱心③奋兴②气勇，劲干① <方>〔静〕

爱喜

غوچ 部全，全②密稠，密①〔静〕

غوچچۇق 痒发，痒刺，痒 <方>〔静〕

غوچچىدە 麻麻密密，密稠，密①〔静〕：ئالما ～ چۈشۈپتۇ . 苹果得结果密很。多很，多 <转>②。

～ پۇل بولىدۇ . 把苹出卖果去出，就得很多钱。

油是全 ～ ماي ئىكەن ③全，部全

غوچۇر (声擦摩物硬)吱喀〔模〕

غوچۇر ـ غوچۇر 吱喀吱喀〔模〕

غوچۇرلاتماق 咬牙把 ～ چىشنى：«غوچۇرلىماق»的态动使 响吧喀得

غوچۇرلىتىشماق 态同共的«غوچۇرلاتماق»

غوچۇرلىماق 响吱喀〔动〕：ئۇنىڭ چىشلىرى غەزەپتىن غوچۇرلىدى . 响作吱喀牙得气他。

غودۇراشماق 态同共的«غودۇرىماق»

غودۇر ـ غودۇر 。了始开声话说的咕咕唧唧中群人 . ～ گەپلەر باشلاندى 咕唧，叨唠，咻嘟〔模〕：توپ ئىچىدە

غودۇرىماق 得气 تىللىماق 咻嘟：غەزەب بىلەن غودۇراپ 〔动〕

骂地咻咻嘟嘟

غۇر 。了去过驶边身我从声一地呼车汽 ～ قىلىپ ئوتتۇپ كەتتى . ماشىنا يېنىمدىن ،嗖，呼〔模〕：

غۇربەت 入陷 قالماق 困穷，困贫，苦困①〔静〕：غۇربەتتە 离流沛颠②困贫 ئۆتمۈش غۇربەتتە ئوتۇ- 所失离流，离流沛颠：پوتون

غۇربەتچىلىك 离流沛颠生一 مەك

غۇربەتچىلىكتە قالماق 尘风，交之难患 دوست تۇتقان / غۇربەتچىلىكتە 困贫入陷 过度中苦困难艰在 ئوتمەك / ئۆمرى غۇربەتچىلىكتە 己知 一生

غۇربەتچىلىك تارتماق 子日苦过，苦受

غۇربەتلىك 日的苦困 ～ كۈنلەر 困贫，的苦困〔静〕：的

活生的困贫 تۇرمۇش ～ / 子

غـۇرت 。了去下喝水碗一把声一嘟咕他 ～ قىلىپ ئىچىۋەتتى . ئۇ بىر چىنە سۇنى 嘟咕〔模〕：

غۇرتتىدە 下一噜咕，下一嘟咕〔静〕

غـۇرت ـ غـۇرت 喝地噜咕噜咕 ～ قىلىپ ئىچمەك 噜咕噜咕，嘟咕嘟咕〔模〕：

غۇرتۇلداتماق 去下喝水碗一把地嘟咕嘟咕他 . 响作嘟咕嘟咕〔动〕：ئۇ بىر چىنە سۇنى غۇر- تۇلدىتىپ ئىچىۋەتتى

。了

غۇررىدە 。去过了开地呼边身我从车汽 . ～ ماشىنا يېنىمدىن ئوتتۇپ كەتتى ،下一地嗖，下一地呼〔模〕：

غۇر ـ غۇر 秋 چىقماقتا . ～ قىلىپ چىقماق 风/ 刮地呼呼 كۈز شامىلى 飒飒，瑟瑟，嗖嗖，呼呼〔模〕：～ شامال

细风和 شامال ～ ، سىم ـ سىم يامغۇر 。(嗖嗖)瑟瑟风雨

غۇرقىراتماق 态动使的«غۇرقىرىماق»

غۇرقىراشماق 态同共的«غۇرقىرىماق»

غۇرقىرىماق 风秋的呼呼 كۈز شامىلى 猎猎，飒飒，瑟瑟，呼呼〔动〕：غۇرقىراپ چىقىۋاتقان

غۇرۇر 民 ～ مىللىي 节气，严尊，心尊自，感豪自〔静〕：

人的节气有 غۇرۇرى بار ئادەم 严尊族

غۇرۇرى تۇتماق 豪自以引

غۇرۇرىغا تەگمەك 心尊自伤：بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ غۇرۇر- 。心尊自的他了伤话些这 . غا تەگدى

غۇرۇرلۇق 日的苦过，苦受 ～ يېگىت 的心尊自有，的感豪自有①〔静〕

有尊自，信自②子伙小的心尊自有 ～ تۇيغۇسى بىلىنىپ تۇرماق 感豪自出露流

غۇز 〔静〕 胡 <古，族>

غۇزۇمدە 〔静〕 嗡嗡，轰轰 〔模〕 ～：子下一 <转>下一地嗡，下一地轰

ئاچچىقى كەلمەك 来气起生子下一

غۇز - غۇز 嗡嗡，轰轰 〔模〕

غۇزغون 〔静〕 大气脾，大气火 <方>

غۇزمەك 〔静〕 麻麻密密：توت - بەشتىن ～ 密得长 بولماق 三人一堆，五人一伙 / ～ ئۈسكەن يۇلغۇن 柳红的麻麻密

غۇزمەك باشاق 穗果(的等米玉) <植>

غۇزمەك پېچەكگۈل 莨薯 <植>

غۇزمەك توزۇلمە 造构状丛 <地>

غۇزمەك چىگگىلىك 薇白 <植>

غۇزمەك مېۋە 果会聚 <植>

غۇزمەكلەشتۈرمەك 态动使的 «غۇزمەكلەشمەك»

غۇزمەكلەشمەك 〔动〕 集，集会，起一到挤，堆成集聚：تۈگىلەر غۇزمەكلىشىپ تۇراتتى . 聚。起一到挤驼骆

غۇزۇلداشماق 态同共的 «غۇزۇلدىماق»

غۇزۇلدىماق 〔动〕 嗡嗡，哄哄：كىشىلەر ئۇۋىسى بۇزۇلغان ھەرىلەردەك غۇزۇلداشقا باشلىدى . 似蜂蜜的窝了捅象们人。来起了说地哄哄乱地

غۇسۇل 〔静〕 (身全洗冲)净大 <宗>

غۇسۇل تاھارەت 净小大 <宗>

غۇسۇل تاھارەت ئالماق 净小大做

غۇسۇل قىلماق 浴沐，身净 <宗>

غۇلاتماق «غۇلىماق»的态动使：تامنى ～ / 倒推墙把 ئەكسىيەتچىل ھاكىمىيەتنى ～ 权政动反翻推

غۇلاچ 〔静〕 抱合手双，抱合，围①：ئادەمنىڭ غۇلىچى يەتمەيدىغان يوغان بىر كۆتەك 树个一的来过不抱臂双的人 بىر ～ ئارغامچا 子绳度一：度，围②墩

غۇلاچ ئاچماق 臂双开敞，臂双开伸

غۇلاچ تاشلىماق ①臂双开伸②前 <转>，进发

غۇلىچى تۇگەپ ، غېرىچى قالماق 剩所 <成>：待可日指，数可指屈，几无再你，完干已活分部大 . غېرىچى قالدى ، غەيرەت قىلىك 。吧劲把加

غۇلىچىغا چىداپ ، غېرىچىغا چىدىماسلىق <成> “捐了不作，头了得磕”同喻：尺一了不忍，丈一了忍

غۇلاچلاتماق 态动使的 «غۇلاچلىماق»

غۇلاچلاشماق 态同共的 «غۇلاچلىماق»

غۇلاچلىق 〔静〕 杆桅的长度十 موما ～ ئون：的度(量度以)量臂双开伸②臂双开伸① 〔动〕

غۇلاشماق 态同共的 «غۇلىماق»

غۇلام 仆奴，仆童②者侍廷宫① 〔静〕

غۇلجا 羊盘，羊头大 <动>〔静〕

غۇلغۇر 缺残朵耳 <方>〔静〕

غۇلغۇلا 〔静〕 动骚①：غۇلغۇلىنى باسماق 平息动骚②议

غۇلغۇلا 酿酝，论

غۇلغۇلا قىلماق 酿酝，论议

غۇلغۇلا كۆتۈرمەك 来起动骚

غۇلۇتمان 焰火 <方>〔静〕

غۇلىتىشماق 态同共的 «غۇلاتماق»

غۇلىتىلماق 态动被的 «غۇلاتماق»

غۇلىماق 〔动〕 山从头石 ～ تاغدىن تاش：倒跌，来下滚①，台垮 ～ تەختىتىن：台倒，台垮 <转>②来下滚上台倒

غۇم 蒂芥，见成 〔静〕

غۇم ساقلىماق 见成抱

غۇملىماق 〔动〕 咴嘟，叨唠②水苦倒，苦诉① <方>，气一通串，合结，合联 <方>，结勾

غۇنان 马岁两 <动>〔静〕

غۇنان بەيگىسى 马岁两赛 <体>

غۇنچا 瓶花 <方>〔静〕

غۇنچە 〔静〕 儿朵骨花，蕾花，蕾蓓①：ئۆسمۈر بالىلار ۋەتەننىڭ غۇنچىلىرى . 轻年②。朵花的国祖是童儿年少

挑细，条苗③的放待苞含，的

غۇنچە بوي 条苗

غۇنچىسىمان 的状蕾蓓 〔静〕

غۇنچىسىمان مېۋە 突骨 <植>

غۇنچىلىماق 儿朵骨花结，蕾花结 〔动〕

غۇنچىئۈزۈم 萄葡索索 <植>〔静〕

غۇندەك 杏皮光(毛无)，克代温 <植>〔静〕

غۇنجىن 牛母岁三 <动>〔静〕

غۇنجىن ئازابى 苦困难艰，磨折，熬煎 <成>：ئۆمرۈمدە مۇنداق قىيىن ئىشنى كۆرمىگەن ، غۇنجىن ئازابىنى كۆردۇم . 煎了尽受是真，事的难么这过经未生一我

熬。

غۇۋا ～ ئىسسىق. 稀依，的糊模，的淡暗，的暗昏①〔静〕：稀依。得记稀依 چىراغ نۇرى ～ چۈشۈپ تۇراتتى. 光灯。暗昏火灯，淡暗稀依峦山 تاغلار ～ كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. 见可。

غۇۋا چاقماق 电闪暗 <气>

غۇۋا يورۇقلۇق 影蒙 <天>

غۇۋالاشتۇرماق «غۇۋالاشماق» 的使动态

غۇۋالاشماق ～ 糊模变，来起淡暗，来起暗昏〔动〕：كۆز 来起糊模得变睛眼

غۇي 嗖，呼〔模〕

غۇيۇلداتماق «غۇيۇلدىماق» 的使动态

غۇيۇلداشماق «غۇيۇلدىماق» 的态同共

غۇيۇلداق 圈拉呼 <体>〔静〕

غۇيۇلدىماق 呼呼，嗖嗖〔动〕：ماشىنا غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كەتتى. 了去过声一地嗖车汽。

غۇيياڭشىماق 嗖嗖，呜呜，呼呼 <方>〔动〕

غۇييىدە 地嗖，地呼〔静〕：ئۇ ئاتقان تاش يېنىمدىن ～ ئۆتۈپ تامغا تەگدى. 碰过掠边身我从下一地嗖头石的扔他。上墙了到。

غىجەك 琴胡似类种一）克介艾 <艺>〔静〕：（器乐的～ چالماق 琴克介艾奏演

غىجەكچى 手琴克介艾〔静〕

غىجىر[1] 雕山坐，鹫秃 <方，动>〔静〕

غىجىر[2] 的群合不，的儿刺挑爱，头儿刺 <方>〔静〕

غىجىرلىماق 外排，下不容 <方>〔动〕

غىدىر 碗陶〔静〕

غىرىب 独孤，的身孤，的零零孤，的仃伶苦孤①〔静〕：的～ مومىاي 太太老寡孤 / ～ قەبرە 墓独，坟孤 / غىرىبنىڭ ھالىغا يېتەر. ～ 孤贴体人身孤 <谚>。人身～ مەندەك غىرىبقا ئويۇنىڭ نېمە كېرىكى؟ 闹热么什要人怜可的样这我象②。人穷，人怜可：مەندەك غىرىبقا ئويۇنىڭ نېمە كېرىكى؟ 悲，的苦愁③的威

غىرىب بولماق 落沦，困穷，靠无苦孤，独孤

غىرىبانە 的困穷，的仃伶苦孤，的零孤，的苦孤〔静〕：～ ھايات كەچۈرمەك 伶苦孤着过乡他国异在 ئىلدە ئۆزىڭ 活生的仃

غىرىبانە ھېنچارە 的怜可，的靠无苦孤〔静〕

غىرىبپەرۋەر 的贫济危扶〔静〕

غىرىبچە 下见

غىرىبچە يېپىنماق 盖着横（头朝角个一的服衣）：～ تۆرسۇن چاپىننى غىرىبچە يېپىنىپ ئېغىر ئۇيقۇغا كەتتى. 了熟睡服衣着盖横茆尔图。

غىرىبچىلاپ = غىرىبچە

غىرىبچىلىق 寂孤，凄孤〔静〕

غىرىبخانا 室陋，舍寒〔静〕

غىرىبسىندۇرماق «غىرىبسىنماق» 的态动使的

غىرىبسىنماق 寂孤到感，独孤到感〔静〕：مەن يالغۇزلۇقتا غىرىبسىنىپ قالدىم. 寂孤到感人一自独我。غىرىبسىنماڭ ئوت سۇن. 火烤去请，寂孤到感若 <谚>。

غىرىبسىنىشماق «غىرىبسىنماق» 的态同共

غىرىب ـ غۇرۋا 泊飘，者靠无依无，者仃伶苦孤〔静〕：غىرىپ ـ غۇرۋالارنىڭ بېشىنى سىلىماق 困济危扶者。

غىرىبلاشتۇرماق «غىرىبلاشماق» 的使动态

غىرىبلاشماق 独孤得变〔动〕：ئۇ ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنىڭ غىرىبلىشىپ قالغانلىقىنى سېزىپ يۇرەتتى. 久很己自得觉他。了独孤得变来以

غىرىبلىق 人陷，单孤，独孤〔静〕：غىرىبلىققا چۈشۈپ قالماق 单孤到感 ～ / 独孤

غىرىب ـ مۇساپىر 人的井背乡离，者泊飘〔静〕

غىرىب ـ مىسكىن 的苦凄，的寒贫，的依无苦孤〔静〕

غىرىچ 一子身。～ ساقلى ئىككى، ～ ئۆزى بىر：拃〔静〕小最 <转>②。（卜萝胡：语谜）长拃两子胡，长拃他。～ يېرىمۇ يوق 儿点丁一，微其乎微，的。有没都地土寸一连

غىرىچلاتماق «غىرىچلىماق» 的态动使的

غىرىچلاشماق «غىرىچلىماق» 的态同共的

غىرىچلانماق «غىرىچلىماق» 的态动被的

غىرىچلىماق 用量拃用①〔动〕：رەختنى غىرىچلاپ كۆرمەك 头话抢，嘴插～ ئېغىز：先抢，插 <转>② 布量拃

غىمىس ـ غۇمۇس 息无声无 <方>〔模〕

غىپ 闪一，地忽〔模〕：ئۇ ئۆيگە ～ قىلىپ كىرىپ، ～ قىلىپ چىقىپ كەتتى. 了去出地忽又，里屋进钻地忽他。～ ئۇ قىلىپ تالاغا چىقىپ كەتتى. 了去面外到窜就闪一他。

غىپپىدە 烟溜一〔静〕：ئۇ ～ يوقاپ كەتتى. 不就烟溜一他。了见。

غىپپىدە تىكىۋەتمەك 天天之逃，吉大之溜：ئۇ قىلغۇلۇقنى قىلىپ قويۇپ، غىپپىدە تىكىۋەتتى. 就子乱下闹他。了吉大之溜。

غىپچا ②子塞木（的口油出堵里坊油）① <方>〔静〕

条通(的枪火)

غىپچىنماق 畏敬 礼行身躬地 〔动〕束拘，谨拘：غىپچىنىپ تەزىم قىلماق

غىپ ـ غىپ 〔模〕脚蹑手蹑；闪忽，忽忽：ھەرىيەم ～ دەسسەپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى . 屋进走地脚蹑手蹑姆耶尔麦 。里

غىپىلداشماق 态同共的 «غىپىلدىماق»

غىپىلدىماق 〔动〕闪，悠忽，闪忽：توپا يولدا يالىڭاياغ غىپىلداپ ماڭماق 光 走地悠忽悠忽上路土在脚着

غىت 〔模〕①呀吱，喽吱<转>②响不声一，悄悄

غىت قىسماق ①紧挤，悄悄<转>②住挤，乖乖：كۆتۈڭنى غىت قىسىپ ئىشلە . 活干地乖乖你！كۆتۈڭنى غىت قىسىپ يۈر ！巴尾的你紧夹！

غىت ـ غىت 〔模〕呀吱呀吱，喽吱喽吱

غىتمەك 〔静〕人男的气女里女，男不女半：ئۇ دېگەن بىر ～ . 伙家的男不女半个是他 。

غىتىلداتماق 态动使的 «غىتىلدىماق»

غىتىلداشماق 态同共的 «غىتىلدىماق»

غىتىلدىماق 着迈<转>②响呀吱，响作喽吱①〔动〕走步特模

غىجىملاشماق 态同共的 «غىجىملىماق»

غىجىم 的花提<纺>〔静〕

غىجىم دۇخاۋا 绒丝金花提<纺>

غىجىم رومال = بۆرتمە شال

غىجىملانماق 态动被的 «غىجىملىماق»

غىجىملىماق 皱压，挤，捏<方>〔动〕

غىجىنماق 人令，烦腻，烦厌，憎可，厌讨<方>〔动〕呕作

غىچ[1] 吱门 〔模〕呀吱，呀，吱：ئىشىك ～ قىلىپ ئېچىلدى . 了开声一地

غىچ[2] 〔静〕全是都，是都，是尽，是粹纯：بۈگۈنكى يىغىنغا ～ ياشلار كەپتۇ . 人年青是都的会开来天今 。人 ～ ياغ 纯 / ～ پۇل 全 钱是 / بۇ غىچلا يالغان . 这 油 谎是粹纯 。言

غىچىچىدە 〔静〕声一地呀，声一吱咯，声一地吱①：ئىشكىنى ～ ئاچماق 把门吱一声开打<转>②，是全的村 . بوز يەر ～ كەنتنىڭ ئايىغى：是粹纯，是尽，是都 。地荒是全头尽

غىچ ـ غىچ 物声发的放下底靴②吱嘎，吱咯①〔模〕

غىچىر 吱咯 〔模〕吱嘎，吱咯：ئورۇندۇق ～ قىلىۋاتىدۇ . 响直吱嘎吱嘎子凳 。

غىچىرلاتماق 态动使的 «غىچىرلىماق»

غىچىرلىماق 〔动〕响吱咯，响吱嘎①：ھارۋا بۇزۇلۇشتىن ئاۋۇال غىچىرلايدۇ . 响吱嘎会先坏要车大 <谚> 。

②<转>修牙：پاكىز يۇيۇلمىغان سەي چاينىسا غىچىرلاپ تۇرىدۇ . 修牙来起嚼菜的净干洗没 。

غىچىلداتماق 态动使的 «غىچىلدىماق»：ئورۇندۇقنى غىچىلداتما ！响吱嘎得弄子凳把别你！

غىچىلدىماق 〔动〕响作吱嘎，响地吱：ئۆينىڭ ئىشكى غىچىلداپ ئېچىلدى . 了开声一地吱门房 。

غىدىغۇچ 子锅(的用碗锅)〔静〕

غىدىق 〔静〕痒(的生产而量力界外因)：غىدىقى بار ئادەم . 人的胳胳怕，人的痒怕 。胳胳怕子脖的他，他胳胳

غىدىقى كەلمەك ①痒发：ئۇنىڭ تاپىنىنى تاتىلىساق، غىدىقى كېلىدۇ . 痒痒就他心脚他挠你 。②痒肉<转>麻肉人令 كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرمەك：麻

غىدىق ـ پىدىق 〔模〕吐吐吞吞，吾吾支支：ئۇ ～ قىلىپ گەپ قىلالماي قالدى . 来话出不说地吾吾支支他 。

غىدىقلاتماق 态动使的 «غىدىقلىماق»

غىدىقلاشماق 态同共的 «غىدىقلىماق»

غىدىقلانماق ①<理生>②态动被的 «غىدىقلىماق» 兴奋亢，奋

غىدىقلىغۇچ 〔静〕物激刺，激刺：ئىتقا قوڭغۇراق ئاۋازى بىلەن تەڭ بىمەلكىلىك بېرىش بىرقانچە قېتىم تەكرارلانسا ، قوڭغۇراق ئاۋازىمۇ ئىتنىڭ شۆلگەي ئاجرىتىپ چىقىرىشىنى قوزغايدىغان ～ بولۇپ قالىدۇ . 喂狗给时同的响声铃在次多复反 。激刺的液唾泌分狗为成可即声铃，食

غىدىقلىماق 〔动〕①肢胳：ئۇ دوستىنىڭ بىقىنىنى غىدىقلاپ قويدى . (窝肢胳)下胁的友朋下一了肢胳他 。②<理生>激刺

غىدىك[1] 〔模〕哼

غىدىك[2] 〔静〕的唧哼爱，的咕咕叽叽爱<方>

غىدىك ـ پىدىك 唧哼，气吭，声吭〔模〕：غىدىك ـ پىدىك قىلماي قويمىغىن . 了唧唧哼哼别：了话费别 。

غىدىك ـ پىدىك قىلماق 气吭，声吭：ھېچكىم غىدىك ـ پىدىك قىلالمىدى . 声吭敢没也谁 。غىدىك ـ پىدىك قىلماستىن قەرزنى قايتۇرۇپ بەر . 帐还快，话费别 。

غىز 溜刺〔模〕：مەن ～ قىلىپ تېيىلىپ كەتتىم．我溜刺一下滑了。

غىرت 溜刺〔模〕，一子下：ئوننىڭ قولىدىكى بېلىق ～ قىلىپ چىقىپ كەتتى．他溜刺一下脱滑了。鱼的里手～溜刺 قول قىلىپ چىقىپ كەتتى．胳膊脱臼了。

غىرتتىدە 溜刺，溜哧〔静〕：ئۇ غىرتتىدە تېيىلىپ كەتتى．他溜哧一下滑了。跤

غىرت ـ غىرت 溜刺溜刺〔模〕

غىرتىلداتماق 态动使的«غىرتىلدىماق»

غىرتىلداق 喉咽 <方>〔静〕

غىرتىلدىماق 响作溜刺，溜刺溜刺〔动〕

غىردىتماق 态动使的«غىردىماق»

غىرداشماق 态同共的«غىردىماق»

غىردالماق 态动被的«غىردىماق»

غىزدىماق 刮，剃〔动〕：ئاغىنىسى گال ئۈستىرا بىلەن ئەپەندىمنىڭ بېشىنى غىرداشقا باشلاپتۇ．给刀剃钝用始开友朋（头的提凡阿刮）头剃提凡阿。

غىرىدىدە 地溜刺，地嗖嗖，地呼呼①〔静〕：～ مېڭىپ كەتمەك：儿会一，快 <转>②开走地嗖嗖 ۋېلىسىپىتتە ～ بېرىپ كەلگىن．回快去快车行自骑。

غىر ـ غىر 溜刺，嗖嗖，呼呼〔模〕：～ كانكى تېيىلىپ يۈرمەك 冰着滑地溜刺溜刺

غىرقىراتماق 态动使的«غىرقىرىماق»

غىرقىراق （音声的哑而细）唧哼，唧唧哝哝〔静〕

غىرقىرىماق 咯咯，唧哼，唧唧〔动〕

غىرس 吱咯〔模〕

غىرس ـ غىرس 吱咯吱咯，拉刷拉刷〔模〕：قۇرۇغان غازانىڭ ～ قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىتتى．传拉刷叶树干来的音声。

غىرسىلداتماق 态动使的«غىرسىلدىماق»：ئۇ كەڭ ئالقىنى بىلەن قولۇمنى قاتتىق سىقىپ غىرسىلدىتىۋەتتى．我被他手的响作吱咯得握劲使手大的。

غىرسىلدىماق 响作吱咯〔动〕

غىرىك = غىدىك

غىرىك ـ پىرىك = غىدىك ـ پىدىك

غىرلاق 溜滑，滑光 <方>〔静〕

غىرىلداتماق 态动使的«غىرىلدىماق»

غىرىلدىماق （声转旋）隆轰，隆隆，辘辘〔动〕：توڭمەنىڭ تېشى غىرىلداپ چۆرگىلىمەكتە．动转地辘辘在盘磨着。

غىز （غىزايىم ، غىزايىڭ ، غىزاسى）饭，餐，膳〔静〕

غىزا تارتماق = تاماق تارتماق

غىزادىن قالماق 食进不

غىزا يېمەك 餐进，餐用

غىزالاندۇرماق 态动使的«غىزالانماق»

غىزالاندۇرۇشماق 态同共的«غىزالاندۇرماق»

غىزالاندۇرۇلماق 态动被的«غىزالاندۇرماق»

غىزالانماق 餐用，餐进，吃，食进〔动〕：ئۇستىگە قوي گۆشى بېسىلغان پولۇ بىلەن غىزالاندۇق．我们吃了羊放面上的肉抓饭。

غىزالىق 的补进，的餐可，的食可〔静〕：ھەر خىل گۆشلەرنىڭ ئادەم بەدىنىگە كۆرسىتىدىغان ～ ۋە شىپالىق تەسىرى ئوخشاش بولمايدۇ．用作的病治和补进体人对类肉种各不同。

غىزالىنىشماق 态同共的«غىزالانماق»

غىژ ـ غاژ 吵 <转>②哧呼哧呼，噜呼噜呼①〔模〕

غىژ ـ غىژ 嘴拌人别跟 قالماق 架，嘴拌：باشقىلار بىلەن ～ قىلىشىپ 噜呼噜呼〔模〕

غىژ ـ غىژلاشماق 嘴吵，来起吵〔动〕：ئانا ـ بالا داستىخان ئۈستىدىلا غىژ ـ غىژلىشىپ قالدى．了吵前桌饭在俩子母来起。

غىژمۇدۇن 鬼死哭，子孩的哭爱 <方>〔静〕

غىژىلداتماق 态动使的«غىژىلدىماق»

غىژىلداشماق ①«غىژىلدىماق»的态同共的②<转>吵，嘴吵，吵争

غىژىلدىماق 响哧呼，响噜呼〔动〕

غىش 块方(的牌克扑)〔静〕：غىشنىڭ كارولى K 块方

غىق <转>②(音声的出发时西东住卡咙喉)咯①〔模〕

غىقىدە ～ تويماق 了极饱

غىققىدە (饱)极，别特〔静〕：～ تويدۇم．我饱别特得吃。②顿一餐饱，足喝饱吃 <成>①

غىققىدە بولماق 言无口哑得说人被，曲委

غىقىلداتماق 态动使的«غىقىلدىماق»

غىقىلدىماق 涩发，咯咯〔动〕

غىڭ 哼，吭②(音声的等蝇蚊)嗡①〔模〕：ئۇ ～ قىلماي كەتتى．了走就声一吭有没他，～ دېمەستىن 声吭不，的垠无 تۈزلەڭ ～ ：的际无边无，的垠无③声作不

ياي ～ / 原平 滩荒的际无边无

غىڭ قىلماق 声一哼，声吭：خۇدا بەرسە ، پەيغەمبەر غىڭ قىلالماپتۇ．<谚> 给要达胡，声吭敢不也人圣。

غملك ـ پىلك = غىدىلك ـ پىدىلك

غىڭشىتماق «غىڭشىماق» 的动使态

غىڭشىشماق «غىڭشىماق» 的同共态

غىڭشىغاق 〔静〕 的唧哼爱，的咕咕叽叽爱：～ ئادەم 爱子孩的唧哼爱 بالا ～ / 人的咕咕叽叽

غىڭشىماق 〔动〕 唧哼，哼①：ئۇ كېتىپ بېرىپ غىڭشىپ ياتماي ئىنىتاتتى . 子曲着哼边走边他。بالا كېچىچە غىڭشىپ چىقتى . 嚎哀②。夜一了唧哼子孩：كىچىك غىڭشىدى . 嚎哀狗小。

غىلك ـ غىلك 〔模〕 叽哼，哼哼，嗡嗡：بىر پاشا كېچىچە ～ قىلىپ مېنى ئۇخلاتمىدى . 让不夜一了叫地嗡嗡子蚊只一。睡安我。

غىڭىدە 〔静〕 地嗡嗡

غىڭىلداتماق «غىڭىلدىماق» 的动使态

غىڭىلداشماق «غىڭىلدىماق» 的同共态

غىڭىلدىماق 〔动〕 营营，嗡嗡①：ئۆيدە بىر پاشا غىڭىلداپ يۈرىدۇ . 唧唧哼哼②。叫嗡嗡子蚊只一里屋：ئۇ غىڭىلداۋېرىپ جېنىمغا تەگدى . 烦厌我叫真的唧唧哼哼他。

غىل[1] 〔模〕 ①簌扑②状动颤(的体物性弹)：ئۇنىڭ كۆزىدىن ～ قىلىپ ياش ئەگدى . 下泪簌扑中眼的她。

غىل[2] 〔静〕 滑，的溜溜光，的滑光 <方>

غىلاپ 〔静〕 鞘①：سۆز قىلىپىدا ياخشى ، پىچاق غىلىپىدا . 好为中鞘在刀，好矩规讲话说 <谚>：ياغاچ پىچاققا تۆمۈر ～ . 鞘铁配刀木 <谚>。قىلىچنى غىلىپىدىن چىقارماق 从刀马出抽中鞘

غىلاپ پەردە 膜鞘 <医>

غىلاپ دۇمباق 鼓鞞 <艺>

غىلاپسىز 〔静〕 的鞘入未，的鞘无

غىلاپلىق 〔静〕 的鞘入，的鞘带：～ خەنجەر 首匕鞘带

غىلالىك 〔静〕 是净，是光，是全：～ سۇ 滩河是全 / ～ تاشلىق 滩石是净，地头石是净

غىلام ـ غىلام 绵绵软，乎乎软 <方>〔静〕

غىل ـ پال 〔模〕 闪忽，惚恍，稀依，约隐：～ كۆرۈنمەك 见可稀依，见可约隐 / يىراقتىكى ئارالنى كۆرگىلى بولمايدۇ . 远坻岛屿的见可稀依。بىر ئادەمنىڭ سايىسى ～ كۆرۈندى — دە ، غايىپ بولدى . 晃一，见可惚恍影人个有。

غىلتاك 〔静〕 的溜溜滑，的滑光，的滑，的光：～ يەر 滑，冰的洁光 مۇز ～ / 路的滑光 يول ～ / 地的滑光 冰的溜溜

غىلجىر 眼斜 <方>〔静〕

غىلجىك 〔静〕 的捏捏扭扭，的作造柔娇：～ قىز بالا 扭娘姑的捏捏扭

غىلجىڭلاشماق «غىلجىڭلىماق» 的同共态

غىلجىڭلىق 儿劲捏扭，子样的作做 〔静〕

غىلجىڭلىق قىلماق = غىلجىڭلىماق

غىلجىڭلىماق 捏捏扭扭，作做 〔动〕

غىلدۇرغۇچ 小(的边花切来用子果油做) <方>〔静〕 轮齿

غىلدىر 动滚上面平在物状圆)辘轳轱，辘轳①〔模〕：ياغلىق تاڭغان ئايال ～ 的光闪，的亮发，的滑光②(声人女的巾头光闪着戴

غىلدىرەك (具玩孩小)辘轱 〔静〕

غىلدىر ـ غىلدىر 辚辚，辘轳 〔模〕

غىلدىرلاتماق «غىلدىرلىماق» 的动使态

غىلدىرلىماق 动滚，辘轱②响辚辚，响辘轳①〔动〕：هارۋىلار غىلدىرلايدۇ ، ئاتلار كىشنەيدۇ . 萧萧马，辚辚车。

غىل ـ غىل 〔模〕 簌簌扑，悠悠颤：ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدا ～ ياش ئەگدى . 来出了滚地簌簌扑泪眼的他。

غىللىدە 〔静〕 下一闪扑，下一簌扑：ئۇ كۆزىگە ～ يېشى ئالدى . 眶盈泪眼下一簌扑他。

غىلمان 仆童(的中堂天) 〔静〕

غىمسا[1] 的僻偏，的静僻，的蔽隐 <方>〔静〕

غىمسا[2] 的窄狭 <方>〔静〕

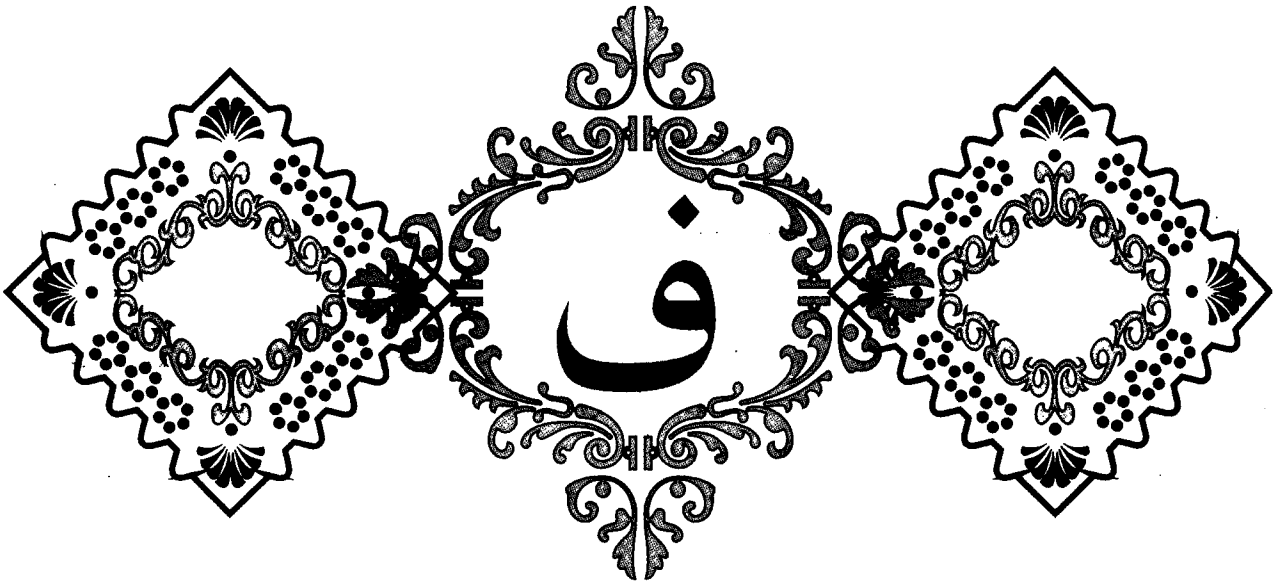
غىمسىنماق 欢喜，慕羡，趣兴感，好爱 <方>〔动〕

غىمسىسىدە ～：地响不声不，地息无声无，然悄 〔静〕 تارقىلىپ كېتىشىمەك 去散然悄

غىنجە 棍木的上子脖狗在绑 <方>〔静〕

غىنجىماق 子绳的橇雪拉 <方>〔静〕

غۇۋە 〔静〕 棉皮：چېچى غۇۋىدەك ئاقارغان مومای 的白苍发头 太太老

ف ①维吾尔文字母表中的第六十个字母，该字母名称为“fa”。②（静）〔物〕相；相位；相角。

فابريكا 〔静〕（轻工业）工厂；纺织厂 ئوقۇمچىلىق فابرىكىسى

فاتسيه 〔静〕〔地〕相

فارادا 〔静〕〔物〕拉法（单位容电）

فارادا مېتىر 〔静〕〔物〕拉法计

فارفۇر 〔静〕陶瓷；瓷

فارفۇر توپىسى 土瓷〔矿〕

فارفۇر خىش 砖瓷〔建〕

فارفۇر قاچا ـ قۇچا 瓷器

فارفۇر قالپاق 瓶瓷；帽瓷〔电〕

فارفۇرچىلىق 〔静〕陶瓷业

فارماكولوگىيە 〔静〕〔医〕药理学

فارېنگېيت 〔静〕华氏（德国物理学家华伦海特）

فارېنگېيت تېرمومېتىرى 华氏温度计

فارېنگېيت تېمپېراتۇرا ئۆلچەم سىستېمىسى 华氏温标

فازا ①〔静〕〔物〕相；相位；相角。②〔化〕相。③〔地〕相；相周；幕相。④〔天〕相

فازا بوشلۇقى 〔物〕空间相

فازا بۇلۇڭى 〔物〕角相

فازا بېسىمى 〔物〕压电相

فازا پەرقى 〔物〕差相；差位相

فازا تەڭپۇڭلۇقى 〔物〕衡平相

فازا توكى 〔电〕流电相

فازا تۇراقلىق مىقدارى 〔物〕常位相量

فازا تېزلىكى 〔物〕速相

فازا دىئاگراممىسى 图相〔物〕

فازا سەكرىشى 〔物〕变跃相，变跃位相

فازا سىلىشتۇرمىسى 〔物〕衬相，衬位相

فازا سىلجىشى 〔物〕移相

فازا فاكتورى 〔物〕子因相，子因位相

فازا قانۇنى 〔物〕律定相物

فازا ئورنى 〔交〕位相

فازا ئۆزگىرىشى 〔物〕变相

فازىلىق 〔静〕相的；相位的：ئۈچ ~ ئېلېكتر يولى 三相电路 / ئۈچ ~ گېنېراتور 三相发电机 / ئۈچ ~ توك 三相流电

فازىلىق بېسىم 压电相

فازىلىق ئۆزگىرىش 化变相物〔物〕

فاسسئولا 〔静〕〔动〕吸虫（寄生虫一种）

فاشىزم 〔静〕法西斯主义

فاشىست 〔静〕法西斯分子

فاشىستلاشتۇرماق «فاشىستلاشماق»的使动态

فاشىستلارچە 〔静〕法西斯的式

فاشىستلاشماق 〔动〕法西斯化

فاشىستلىق 〔静〕法西斯的

فاكتور 〔静〕①单项式；因子。②〔数〕因数。③〔生〕因子

فاكس （话电）真传〔静〕
فاكسلىق 的真传〔静〕
فاكسلىق تېلېفون 话电真传 <电>
فاكسىمىل 真传；报电真传；真描；制复迹真〔静〕
فاكۇلتېت 系学化 خىمىيە فاكۇلتېتى ；系 <教>〔静〕
فاگاۋ (فاگاۋى) 糕发〔静〕
فاگوت 管大，管松巴 <艺>〔静〕
فاڭجېن 针方〔静〕
فالانگى 下见
فالانگي ئۆمۈچۈكى 虎蝇 <动>
فامىلە 大姓尊？姓〔静〕姓，氏姓：ئىسىم ـ فامىلىلىرى نېمە？呼称何如名？
فانتازىيە 想空，想玄，想畅，想幻 <文，哲>〔静〕
فانتازىيىلىك 小想幻 رومان ～ ：的象想，的想幻〔静〕
想幻，乐音想幻 مۇزىكا ～ / 影电想幻 كىنو ～ / 说曲
فايالىت 石榄橄铁 <矿>〔静〕
فەرەنجمىشك 勒罗香丁 <药，植>〔名〕
فەرسىمان 豆枝刺 <植>〔静〕
فتور 氟 <化>〔静〕
فتور شىپاتى 钙化氟 <化>
فتور شۈلتىسى 物化氟〔静〕
فتورلاشتۇرماق 态动使的 «فتورلاشماق»
فتورلاشماق 化氟 <化>〔动〕
فتورلۇق 的氟有，的氟含〔静〕
فتورلۇق سولياۋ 料塑化氟
فرازىئولوگىيە 学语熟 <语>〔静〕：ئۇيغۇر تىلى فرازىئولوگىيسى 学语熟语尔吾维
فرازىئولوگىيىلىك 的性语熟 <语>〔静〕
فرازىئولوگىيىلىك بىرىكمە 合组性语熟 <语>
فراك 服礼大，服尾燕〔静〕
فرانسۇز 人国法，人西兰法〔静〕
فرانسۇزچە ～：文法，语法②的式西兰法①〔静〕
سۆزلەشمەك 谈交语法用
فرونت 锋 <气>②线阵，线前，线战① <军>〔静〕
ئاتموسفېرا فرونتى 锋气大
فرونت بەلۋېغى 带锋 <气>
فرونت رايونى 区锋 <气>
فرونت لىنىيىسى 线锋 <气>
فرونت يۈزى 面锋 <气>
فرونتلۇق 的面锋 <气>〔静〕
فرونتلۇق تۈمان 雾面锋 <气>
فرۇكتوزا 糖果 <生，化>〔静〕
فرېنولوگىيە 学相骨，学相颅〔静〕
فرېئون 昂利氟 <化>〔静〕
فرېيدىزم 义主德伊洛弗 <心>〔静〕
فرېيدىزمچى 者义主德伊洛弗 <心>〔静〕
فلاگېل 虫毛鞭 <动>〔静〕
فلامىنگو 鸟烈火 <动>〔静〕
فلانېل 绒兰法 <纺>〔静〕
فلاۋېن 素黄 <化>〔静〕
فلوت 队舰 <军>〔静〕
فلوكس 考禄福 <植>〔静〕
فلوگستون 素热，质热 <物>〔静〕
فلېكسىيە 折屈 <语>〔静〕
فلېكسىيىلىك 的折屈 <语>〔静〕
فلېكسىيىلىك تىل 语折屈 <语>
فلىيۇئورىت 石氟，石萤 <矿>〔静〕
فوتو 影摄②语略缩的«فوتوگرافىيە» ① <艺>〔静〕
فوتو ئاپپارات 机影摄，机相照
فوتو باتارىيە 池电光
فوتو باسما 印影 <印>
فوتو بىئولوگىيە 学物生光 <生>
فوتو پروتون 子质光 <物>
فوتو توك 流电光 <物>
فوتو خىمىيە 学化光 <化>
فوتو خىمىيىلىك 的学化光 <化>
فوتو خىمىيىلىك تەسىر 用作化光 <化>
فوتو خىمىيىلىك رېئاكسىيە 应反化光 <化>
فوتو خىمىيىلىك مانان 雾烟学化光 <化>
فوتو سۈرەت 片照
فوتو سۈرەتچىلىك 作工影摄
فوتو قارشىلىق 阻电敏光 <物>
فوتو قەغەزى 纸相
فوتو لېنتا قۇتىسى 箱暗 <艺>
فوتو مۇخبىر 者记影摄 <艺>
فوتو نۇسخا 本印影 <印>
فوتو تېلېگراف 真传 <物>
فوتو تېلېگرامما 报电真传
فوتوسفېرا 球光 <天>〔静〕

فوتوسىنتېز 用作合光 <植>〔静〕
فوتوفون 机话电线光 〔静〕
فوتوكاتود 机阴电光 <物>〔静〕
فوتوگراف 家影摄، 师影摄 <艺>〔静〕
فوتوگرافىيە 摄، 学影摄②象摄، 影摄① <艺>〔静〕 术影
فوتوگرافىيە سەنئىتى 术艺影摄 <艺>
فوتوگرافىيىلىك 的影摄، 的相照 〔静〕
فوتوگراممېتىرىيە 量测影摄، 学量测影摄 〔静〕
فوتولابوراتورىيە 室暗 <艺>〔静〕
فوتولامپا 管电光 <物>〔静〕
فوتومېتىر 计度光، 计光测 <物>〔静〕
فوتومېتىرىيە 学光测، 学度光 <物>〔静〕
فوتومېزون 子介光 <物>〔静〕
فوتون 子量光، 子光 <物>〔静〕
فوتون تەلىماتى 说子光
فوتونابور 排照 <印>〔静〕
فوتونېيترون 子中光 <物>〔静〕
فوتوئېففېكت 应效电光 <物>〔静〕
فوتوئېلېكتر 学电光، 电光 <物>〔静〕
فوتوئېلېكترون 子电光 <物>〔静〕
فوتوئېلېمېنت 电光، 件元电光، 管电光 <物>〔静〕 池
فوتىنىيە 楠石 <植>〔静〕
فورامىنىفېرا 虫孔有 <动>〔静〕
فوردىزم 制特福 <经>〔静〕
فورما 式样، 式格① 〔静〕 شەكىل؛ فورمىسىدا سېلىنغان ئۇي: 服制(的一统业行按)② 子房的盖式样的里城按
ھەربىي ～ 军، 服军
فورمات (فورماتى) 本开، 开 <印>〔静〕
فورماتسىيە 态形 <哲>〔静〕
فورماتلاشتۇرماق «فورماتلاشماق» 的态动使
فورماتلاشتۇرۇش پروگراممىسى 化式格 <电> 序程
فورماتلاشتۇرۇلماق «فورماتلاشتۇرماق» 的态动被
فورماتلاشماق 化式格 〔动〕
فورمال 的式格، 的式形 〔静〕
فورمال لوگىكا 辑逻式形 <逻>
فورمالدېگىد 醛甲 <化>〔静〕
فورمالىزم = شەكىلپازلىق

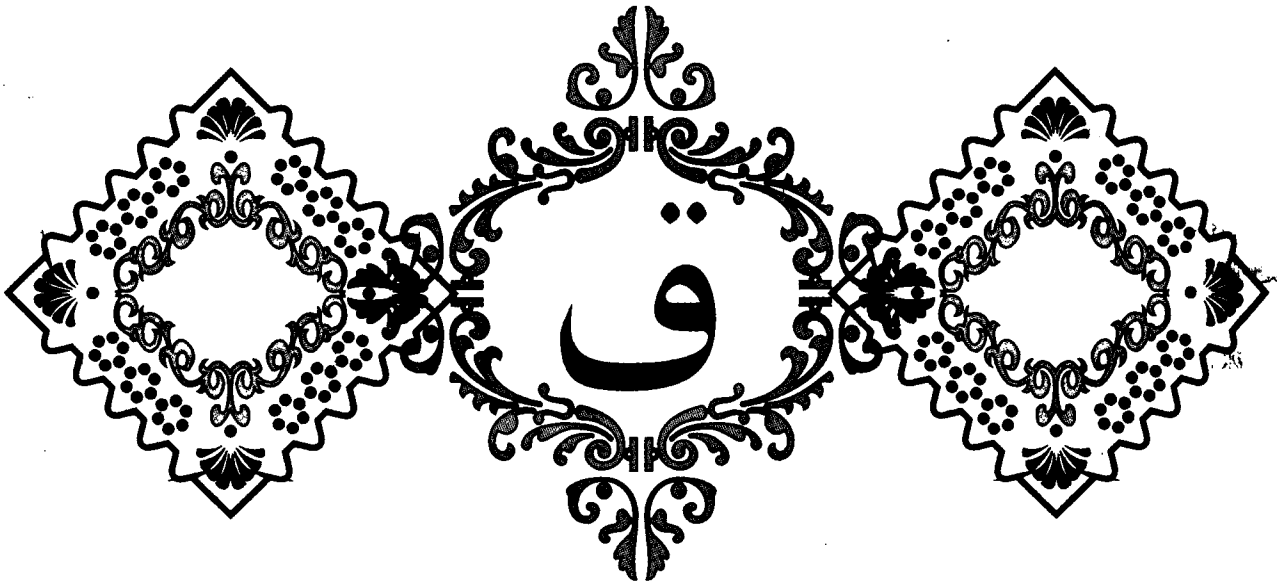
فورمالىزمچى = شەكىلپاز
فورمالىن 林马尔福 <药>〔静〕
فورمانتا 峰振共 <语>〔静〕
فورمۇلا 式子分 <化>②式分 <数>①〔静〕 سۇنۇق مولېكۇلا فورمۇلىسى 式子分的水
فورمۇللىق 的式公②的式格① 〔静〕
فورمۇلىچىلىق 义主式公 <哲>〔静〕
فورمۇللاشتۇرماق «فورمۇللاشماق» 的态动使
فورمۇللاشتۇرۇلماق «فورمۇللاشتۇرماق» 的态动被
فورمۇللاشماق 化式公 〔动〕
فورمىئات 盐酸甲 <化>〔静〕
فورمىئات كىسلاتاسى 酸甲 <化>
فوسفات 盐酸磷 <化>〔静〕
فوسفات كىسلاتاسى 酸磷 <化>
فوسفاتازا 酶酯酸磷 <理生>〔静〕
فوسفاتلىق 的酸磷带، 的酸磷 〔静〕
فوسفاتلىق ماي 脂酸磷 <化>
فوسفور 磷 <化>〔静〕 ئاق ～ 磷白 / سېرىق ～ 黄磷 / قىزىل ～ 磷红
فوسفور نۇرى 光磷 <物>
فوسفورسىز 的磷脱 〔静〕
فوسفورسىزلاندۇرماق «فوسفورلانماق» 的态动使
فوسفورسىزلاندۇرۇلماق «فوسفورسىزلاندۇرماق» 的态动被
فوسفورسىزلانماق 磷脱 <化>〔动〕
فوسفورلۇق 的磷有، 的磷含 〔静〕
فوسفورلۇق ساەت 表光夜
فوسفورلۇق ماي 脂磷 <化>
فوسفورلۇق مىنېرال 石灰磷 <矿>
فوسفورلۇق ئوغۇت 肥磷 <农>
فوسفورلۇق ئىتتىرى رودىسى 矿钇磷 <矿>
فوسفورىت 岩灰磷، 土钙磷 <矿>〔静〕
فوسفىن 膦 <化>〔静〕
فوسگېن 氯酰碳، 气光 <化>〔静〕
فوكستروت 曲舞步狐②舞步狐① <艺>〔静〕
فوكۇس[1] 点光聚، 点焦 <物>〔静〕
فوكۇس ئارىلىقى 距焦 <物>
فوكۇس تەڭشىمەك 焦调، 距焦整调 <艺>
فوكۇس نۇقتىسى 点光聚، 点焦
فوكۇس[2]= ياڭزا
فوكۇس چىقارماق 态姿作故

فولكلور 俗民②学文头口间民①〔静〕
فولكلور تىلشۇناسلىقى 学言语俗民 <语>
فولكلورشۇناس 家学俗民〔静〕
فولكلورشۇناسلىق 学俗民〔静〕
فولېن 林福 <化>〔静〕
فولېن كىسلاتاسى 酸叶 <生>
فولېن ئېرىتمىسى 液溶林福 <化>
فونتان (فونتانى) 池水喷 <转>②泉喷①〔静〕
فوند 金基①〔静〕،金备准：پاراۋانلىق فوندى 金基利福 ، 备储، 汇总، 量总②金积公 جامائەت فوندى / 金益公 量：يەر فوندى 土地总量 / لۇغەت فوندى 词汇 / ئۇرۇغ-لۇق فوندى 种子备储(量)
فوند ھاۋالىسى 托信金基 <经>
فونوگراف 机声留〔静〕
فونولىت 岩响 <地>〔静〕
فونومېتىر 计度强音، 计强声، 计声测 <物>〔静〕
فونون 子声 <物>〔静〕
فونېتىكا 学音语②韵音، 音语① <语>〔静〕
فونېتىكا سىستېمىسى 统系音语 <语>
فونېتىكىلىق 的音语〔静〕
فونېتىكىلىق پرىنسىپ 则原音语 <语>
فونېتىكىلىق قانۇنىيەت 律规音语 <语>
فونېتىكىلىق قۇرۇلما 构结音语 <语>
فونېتىكىلىق ماسلىشىش 应对音语 <语>
فونېتىكىلىق ئۆزگىرىش 化变音语 <语>
فونېتىكىلىق ۋارىيانت 体变音语 <语>
فونېتىكىلىق يېزىق 字文音拼 <语>
فونېما 位音 <语>〔静〕
فونېما سىستېمىسى 统系位音 <语>
فونېما نەزەرىيىسى 论理位音 <语>
فونېما ۋارىيانتى 体变位音 <语>
فونېماشۇناس 家学位音
فونېماشۇناسلىق 学韵音②学位音① <语>〔静〕
فونېمىلىق 的位音 <语>〔静〕
فونېمىلىق ترانسكرىپسىيە 法写转位音 <语>
فونېمىلىق يېزىق 字文位音 <语>
فوۋران 喃呋 <化>〔静〕
فوۋرانسىلىن 林西喃呋 <药>〔静〕
فوۋرفوۋرۇل 醛糠 <化>〔静〕
فوگا (式形达发最的乐音调复)曲格赋 <艺>〔静〕

فوگۇەن 官副 <军>〔静〕
فولمىنات 盐酸雷 <化>〔静〕
فونتاسىن 下见
فونتاسىن چاتقىلى 柳雪 <植>
فونكسىئونال 的能功②数函泛 <数>①〔静〕
فونكسىئونال ئانالىز 析分函泛 <数>
فونكسىئونال پسىخولوگىيە 理心能功 <心>
学理心能机، 学 <转>③能机<生>②数函<数>①〔静〕
فونكسىيە 职外对的家国 فونكسىيىسى ،能职，能功：دۆلەتنىڭ تاشقى 能 / فونكسىيىنى ئۆزگەرتمەك 能职变转
فونكسىيە جەدۋىلى 表数函 <数>
فونكسىيە مائاشى 资工能职 <经>
فونكسىيە نەزەرىيىسى 论数函، 论理数函 <数>
فونكسىيىلىك 职، 的性能功②的数函 <数>①〔静〕
性能机، 的性能
فونكسىيىلىك تارماق 门部能职
فونكسىيىلىك تەڭلىمە 程方数函 <数>
فونكسىيىلىك كاپىتال 本资能职 <经>
فونكسىيىلىك كلاسسىفىكاتسىيە 分能功 <语>
法类
فونكسىيىلىك لىمىت 限极数函 <数>
فونكسىيىلىك ئۆزگىرىش 化变性能功 <理生>
فوئۇرىبر (家学理物، 家学数国法)叶里傅〔静〕
فوئۇرىبر قانۇنى 律定叶里傅 <物>
فوئۇرىبر ئوپتىكىسى 学光叶里傅 <物>
فېدېراتسىيە 邦联〔静〕
فېدېراتىپ 家国制邦联 ～ دۆلەت 的制邦联〔静〕：
فېررىت 盐酸铁亚، 铁然自 <化>〔静〕
فېرما 禽养 فېرمىسى ،场(的禽养، 畜养)〔静〕：قۇش 场 / سۈت فېرمىسى 场牛奶
فېرمېنت 酶 <理生>〔静〕
فېرمېنتوگېن 原酶 <理生>〔静〕
فېرمىئون 子米费 <物>〔静〕
فېستىۋال (فېستىۋالى) 节欢联〔静〕：دۇنيا ياشلار فېستىۋالى 节欢联年青界世
فېشىر 下见
فېشىر سۇتلۇك ئوتى 毒狼 <植>
فېلدشېر 士医〔静〕
فېلدشېرلىق 作工士医〔静〕

فېلىتون 文品小、文杂 <文>〔静〕
فېلىيەتونچى 家作文品小. 家作文杂〔静〕
فېلىيەتونچىلىق 作写文品小、作写文杂〔静〕
فېنانسېتىن 汀西那非 <药>〔静〕
فېنازىن 嗪吩 <化>〔静〕
فېنانترېن 菲 <化>〔静〕
فېنول 酸碳石、酚苯 <化>〔静〕
فېنول تۇزى 盐酚 <化>
فېنولفتالېئىن 酞酚 <化>〔静〕
فېنولوگىيە 学候物〔静〕
فېنولوگىيە ھالىتى 相候物
فېنولوگىيىلىك 的候物〔静〕
فېنولوگىيىلىك كۆزىتىش 测观候物 <生、气>
فېنولوگىيىلىك ئىسپېكتر 谱候物 <生、气>
فېنولوگىيىلىك ئىسخېما 图候物
فېنومېن 象现 <哲>〔静〕
فېنومېنالىزم 论象现 <哲>〔静〕
فېنومېنولوگىيە 学象现 <哲>〔静〕
فېنىتوئىن 苯基氧乙、醚乙苯 <化>〔静〕
فېنىتوئىن ناترى 钠英妥苯 <药>
فېنىل 基苯 <化>〔静〕
فېنىلئالانىن 酸氨丙苯 <化>〔静〕
فېئودال ①〔静〕封建的②主建封:～ ئائىلە 家建封
～ / 庭 كۈچلەر 力势建封
فېئودال ئىگىلىك 济经制主领
فېئوداللىق 封建的〔静〕制建封、的建封:～ تۈس 彩色建封
فېئوداللىق تۈزۈم 度制建封
فېئوداللىق جەمئىيەت 会社建封
فېئودالىزم 义主建封〔静〕
فېۋرال 月二〔静〕
فېتالىن 下见
فېتالىن كىسلاتاسى 酸甲二苯 <化>
فېتوترون 室候气工人 <气>〔静〕
فېتوتوكسىن 素物植 <生>〔静〕
فېتوخروم 素敏光物植 <植>〔静〕
فېتولاككا 属陆商、陆商 <植>〔静〕
فېرن 雪年万、雪川冰、雪粒 <地>〔静〕
فېروفلىت 石蜡叶 <地>〔静〕
فېرۇزە 石松绿 <矿>〔静〕
فېزىكا 理物、学理物〔静〕
فېزىكا ئالىمى 家学理物 <物>
فېزىكىلىق 的理物〔静〕
فېزىكىلىق جەريان 程过理物 <物>
فېزىكىلىق خۇسۇسىيەت 质性理物 <物>
فېزىكىلىق خىمىيە 学化理物 <化>
فېزىكىلىق داۋالاش 疗理、法疗理物 <医>
فېزىكىلىق دىئاگنوز 断诊理物 <医>
فېزىكىلىق مېخانىكا 学力理物 <物>
فېزىكىلىق مىقدار 量理物 <物>
فېزىكىلىق ھادىسە 象现理物 <物>
فېزىكىلىق ئۆزگىرىش 化变理物 <物>
فېزىكىلىق يىمىرىلىش 化风理物 <地>
فېزىئوگرافىيە 学文地 <地>〔静〕
فېزىئولوگىيە 学理生〔静〕
فېزىئولوگىيە ئالىمى 家学理生
فېزىئولوگىيىلىك 的理生、的学理生〔静〕
فېزىئولوگىيىلىك پىسخولوگىيە 心理生 <心>
学理
فېزىئولوگىيىلىك فونېتىكا 学音语理生 <语>
فېزىئولوگىيىلىك فۇنكسىيە 能机理生 <理生>
فېزىئولوگىيىلىك كېسەل 害病理生 <理生>
فېسكارمون 琴风 <艺>〔静〕
فېشكا (具赌)码筹〔静〕
فېكولوگىيە 学类藻 <生>〔静〕
فېگۇرا 形外、状形〔静〕
فېگۇرا كانىكسى 刀冰样花 <体>
فېلادېلفۇن 下见
فېلادېلفۇن چاتقىلى 花平太 <植>
فېلتېرلىگۈچ 器滤〔静〕
فېلتېرلىمەك 滤过〔动〕
فېللىت 岩枚千 <矿>〔静〕
فېلولوگىيە 学文语 <语>〔静〕
فېلولوگىيە ئالىمى 家学文语 <语>
فېلولوگىيىلىك 的学文语〔静〕
فىلىم 录纪 ～ ھۆججەتلىك 子片、片影 <艺>〔静〕:
片 / كىنو فىلىمى 片影电 / ھېكايە 片事故 ～ / كارتون
片传宣 / تەشۋىقات فىلىمى 片画动 ～
فىلىم مۇدىرى 任主片制 <艺>
فىلىم مۇلازىمىتى 务剧 <艺>
فىلىم ئىشلىگۈچى 片制 <艺>

فىلىئوئورىت 钙化氟 ＜化＞〔静〕
فىن 人兰芬、族兰芬〔静〕
فىنچە 的式兰芬②文兰芬、语兰芬①〔静〕
فىن ـ ئۇگۇر 尔戈乌一兰芬〔静〕
فىن ـ ئۇگۇر تىللىرى 语尔戈乌一兰芬 ＜语＞
فىنىكىيە 基尼腓〔静〕
فىنىكىيە يېزىقى 字文基尼腓 ＜语＞

ق ①维吾尔文第十七个字母,该字母名称为母音②(静)〈古〉盘托,子盘

قابان (静)〈古〉盘托,子盘

قاباھەت (静)恶丑,恶邪,恶形恶状

قاباھەتلىك (静)丑陋的,邪恶的,可怕的:~ چۈش 恶梦 / ~ قىلمىش 行为丑陋的,行为恶劣的可怕

قابۇ (静)〈古〉目标

قابۇغ (静)〈古〉皮,壳

قابۇلۇك (静)〈古,动〉黑蜂

قابىرچاق (静)〈古〉棺材

قابىل (静)有能力的,有才干的,有能力得:~ كادىر 部干的强力能有 / ~ كىشى 干能的人

قابىللىق (静)能力,才干,能力得

قابىلىيەت (静)能力,才能:ئەڭ قىلىش قابىلىيىتىدىن 忆记 / 力能动劳失丧قالماق

قابىلىيەتكە ئىگە 力才有,能力才有 / 力

قابىلىيەتسىز (静)无能力的,无才干的:~ ئادەم 无能的人

قابىلىيەتسىزلىك 无才干,无能力(静)

قابىلىيەتلىك (静)有能力的,有才干的,有能力的强

قابىن (静)〈古〉还偿,付偿

قاپ[1] (静)①口袋,子,麻袋:بارچە گۇناھ ئۆزۈمدە تۇ-رۇپ ، ~ كۆتۈرۈپ ئەگە باراي . 〈谚〉一切罪过我在全受自作自"同喻:去儿哪往袋口着扛来话起说

~ ـ ~ ، ئىش دېسە يىراق تاغدىن تاپ . 〈谚〉~ 套套一,到不找来儿活起干。 تەڭ تېگى بىلەن ، تېزەك قېپى بىلەن . 对户当门,当相鼓旗 〈谚〉,子套②。

كومپيۇتېر قە-پى 罩 /机算机 سەرەڭگە قېپى 盒柴火 ئىسكىرىپكا قېپى / 套头枕 ياستۇق قېپى 子匣,子盒,子罩:壳③ 壳龟乌قېپى 壳贝 قۇلۇلە قېپى 子匣琴提 / تاشپاقا قېپى

سەرەڭگە ~ ئۈزۈق 两种袋子 / بىر ~ ئىككى :盒,袋①

一盒火柴

قاپ تېشىدىر 的是其行自,的性任 〈成〉

قاپ ياردى 子小愣,鬼失冒 〈成〉:ئەمەت دېگەن تازا ~ . 子小愣个一是真提麦艾。

قاپ يۈرەك 天包大胆,胆大 〈成〉:تەرتىپ مۇدىر-ى كۆلگە تاشلىغان ~ قايسى؟ 西东的天包大胆个一哪是?

把的里湖进扔任主育训

قاپ[2] (静)〈古〉胞衣,衣胞,盘胎

قاپ[3] (静)〈方〉话假,话谎

قاپارتقۇ = قاپارتما

قاپارتما (静)①泡,泡水起:سۇ كۆتۈرۈپ چىق-قان ~ 的起凸③茧老,子茧②泡水:تامغا ھايۋانلارنىڭ ~ سۈرەتلىرى چىقىرىلغان .案图的起凸类兽了制绘上墙。

قاپارتما ئەنكاپ 缝勾图凸 〈建〉

قاپارتما بەت 版凸 〈印〉

قاپارتما خەت 文阳 <印>
قاپارتما نەقىش = بۆرتمە نەقىش
雕浮 <艺> قاپارتما ھەيكەل
قاپارتماق «قاپارماق» 的态动使的
قاپارتىلماق «قاپارتماق» 的态动被的
قاپارغان 疹丘，包脓，泡水 <古>〔静〕
قاپارماق 子茧出磨，泡起，泡打〔动〕：پۇتۇم قاپىرىپ كەتتى . 泡了打脚。我的子茧了出磨上手我曼土坎。
قاپاق[1] 芦葫① <植>〔静〕：سۇ قاپىقى 盛的水芦葫的瓢 / چەلەم قاپىقى 水烟的芦葫 / تۇزلۇق ～ 盛的水盐芦葫的/ ناسۇال قاپاقتا نان بارمۇ؟ <谚> 有吗馍的芦葫小换（一喻意）؟ سۇنسا قايغۇ يوق ، قېرى ئۆلسە يىغا . <谚> 贫如洗）～ پۇل ئەمەس ، بارالماس ، ئۆلسە ئادەم ئۆلمەس . <谚> 重不面表重只喻意）钱值架棚如不芦葫 . 。②）际实 ئۆنىڭ كاللىسى تازا ～ ئىكەن . 笨 <转>囊，蠢：笨真儿瓜脑的他。
قاپاق ئاپېلسىن 子柚 <植>
قاپاق ئامۇت 梨鸭 <植>
قاپاق تېرەك 杨山，树椴 <植>
قاپاق جىگدە 枣沙大 <植>
قاپاق چۆگۈن 壶茶铜（的座底带）
قاپاق چۆمۈچ 勺芦葫
قاپاق چىلان 枣大，枣芦葫 <植>
قاپاق كاللا 货蠢，蛋笨
قاپاق گىلاس 桃樱大 <植>
قاپاق لازا 椒子柿 <植>
قاپاق مۇخ 蘑芦葫
قاپاق نوچى 王大皮牛，者茬内厉色
قاپاق[2] 眼双 ～ قوش：睑眼，皮眼 <理生>〔静〕：قاپاق ئاستىنقى / 皮眼下 ～ ئۈستۈنكى / 皮眼单 ～ يالاڭ / 皮眼上 ～ بادام / 皮眼上的亮漂 ～ قاپىقى جۈتنى قىچقىرىدۇ ، كالپۇكى يېرىلىپ سۇيۇرىدۇ . <谚> 招能皮眼。“星门丧，星帚扫”同喻：地扫能唇嘴，灾。
قاپاق ببزى 腺睑 <理生>
قاپاق تارتماق 跳眼，跳皮眼：ۋاي خۇدايىم ، شورىمىز قۇرۇپتۇ ، مېنىڭ تۇنۇگۈنلا قاپقىم تارتىۋىدى . 爷天老，咳，了跳就皮眼天昨我，了霉倒可们咱。
قاپاق تۇرمەك 容怒带面，脸苦眉愁，锁紧头眉
قاپاق ئۇيقۇسى 眼蚕次二第
قاپاق يوچۇقى 裂睑 <生>
قاپىقى چۈشمەك 气丧头垂，脸苦眉愁 <成>
قاپىقىدىن قار ياغماق 子胡吹，目怒眉横 <成>
قاپىقىدىن قار يېغىپ تۇرىدىغان ، تەلەتى سۆرۈن كىشى . 霜冰若冷，睛眼瞪人的峻严目面，霜冰若冷个是他。
قاپىقى ساڭگىلىماق = قاپىقى چۈشمەك
قاپىقىنى سۈزمەك 扬起毛眉（态媚）：ۋىييەي ، سىزمىدىڭىز ، — دېدى قىز يىگىتكە قاپىقىنى سۈزۈپ . ”你是，唷喔，呀。说毛眉起扬子伙小着朝娘姑“
قاپىقى ئۇششۇق 的霜冰若冷，的冰冰冷 <成>：تازىمۇ ～ بىرنېمىكىنا بۇ . 伙家的冰冰冷个是真这。
قاپىقى ئېچىلماق 笑眼开眉：شۇ گېپىمگە ئۇنىڭ قاپىقى ئېچىلدى . 笑眼开眉他使话句这我。
قاپىقى يامان 霜冰若冷，沉阴色脸：ئۇنىڭ قاپىقى يامانلىكىنى كۆرۈنگىنى بىلەن ، كۆڭلى ياخشى . 阴色脸他去上看，好心是叮，沉。
قاپاقبۆرتمىكى 白茭 <植>〔静〕
قاپاقسۆلەت 子架空，的外其玉金，的表其有徒〔静〕
قاپاقلىق 地芦葫①〔静〕：ئاسۇال قاپىقى تېرىلغان كىچىككىنە ئادەم ～ ：儿劲笨 <转>②地芦葫块小一的芦葫小着种。儿劲笨这我瞧你 . مېنىڭ قاپاقلىقىمغا قارىمامسىز 。
قاپاقئۇت 草子蝇〔静〕
قاپاقياردى 寒大 <天>〔静〕
قاپاقباش 劳伯头大 <方>〔静〕
قاپتال 腰①〔静〕：تاغ قاپتىلىدىكى قارىغايلىق 山腰 <地>④（的子鞍）部侧③ 部侧，身侧② 林松的上台陆，台地
قاپتىلىغا ئالماسلىق 不，睬理不，起不瞧 <成>：ئۇ روزىنىڭ گېپىنى قاپتىلىغا ئىلمەيمۇ قويمىدى . 他屑一顾：理不都理话的则柔对。
قاپتىلىغا كەلمەسلىك (水)腰没不① <成>：دۇنيانى سۇ بېسىپ كەتسە ، ئۆردەكنىڭ قاپتىلىغا كەلمەيتۇ . 乎在不 <转>②。愁不子鸭，水大漫天 <谚>
قاپتاللىق 山的坡斜有 تاغ ～：的坡斜有〔静〕
قاپتاللىماق 坡着沿，坡着顺〔动〕：تاغنى قاپتاللاپ ماڭماق 走坡山着顺
قاپتان 袍长 <古>〔静〕
قاپتەك 大〔静〕：پاھ ، يوربىكىز ～ ئىكەن ـ دە ! 的您，嘿！呀大真子胆！
قاپتۇرغا 包钱，子袋小 <方>〔静〕

قاپچاق 口河，处合汇流河 <古>〔静〕

قاپچۇق 包钱②包荷烟 تاماكا قاپچۇقى 子袋小①〔静〕：包钱从 ئالماق پۇل ~ ئىچىدىن 体软)壳介，壳③钱取中

قاپچى 的物动)

قاپچى 人的谎说爱，者谎撒 <方>〔静〕

قاپچىغاي 谷峡 ，地阔开状弯，(的林森，川山)处风避〔静〕

قاپچىمال 和麻大 ياغ ~ 的榨混子苏和麻大①〔静〕：苏 (的子苏

قاپساتماق 的气傻里傻 <转>②油合混 «قاپسىماق» 态动使的

قاپساشماق «قاپسىماق» 态同共的

قاپسالما 下见

قاپسالما 压围 <气>

قاپسالماق «قاپسىماق» 态动被的

قاپسىماق 截堵，堵，拦，挡，围①〔动〕：كىشىلەر ئۇنى قاپسىۋالدى . 间中了在围他把们人 。توخۇنى بۇلۇڭغا قاپساپ تۇتماق 罩笼 <转>②抓角墙到堵鸡把：بۇ يەرنى قارانغۇلۇق قاپسىۋاپتۇ . 方地个这了罩宠暗黑 。

قاپقا 门大①〔静〕：ئۇ چوڭ ھويلا قاپقىسى ئالدىغا كېلىپ ئېتىدىن چۈشتى . 马了下前门院大到来他 。يامۇلنىڭ تۆمۈر قاپقىسى 子盖②门铁大的门衙：ئەۋرەزنىڭ قاپقىسى 渗 <水>③板户窗，门窗 دېرىزە قاپقىسى 子盖的池水

قاپقا 门闸：چۈشۈرگە قاپقىسى 水 闸闸门

قاپقا باقار 人门看，人门守

قاپقا توپ 球槌，球门 <体>

قاپقا كۆك تومۇر 脉静门 <理生>

قاپقاق 子盖①〔静〕：چۆگۈننىڭ قاپقىقى 盖壶茶 / سائەتنىڭ قاپقىقى 盖表 / يانچۇقنىڭ قاپقىقى 板户窗，门窗②盖兜衣 ~ 膜瓣 <理生>④闸水，门闸 <水>③

قاپقاقلاتماق «قاپقاقلىماق» 态动使的

قاپقاقلاشماق «قاپقاقلىماق» 态同共的

قاپقاقلانماق «قاپقاقلىماق» 态动被的

قاپقاقلىق 的盖带，的盖有①〔静〕：~ يانچۇق سائىتىنىڭ 有 ~ دېرىزە 的板窗带，的门窗有②表怀的儿盖带

户窗的门窗

قاپقاقلىق مېۋە 果盖 <植>

قاپقاقلىماق 盖盖，门关②儿盖上安，门上安①〔动〕

儿

قاپقان 井陷，套圈 <转>②夹兽捕，器兽捕①〔静〕

قاپقانغا چۈشمەك 圈上 <转>②住夹夹兽捕被①

套：ئۇنىڭ ياغلىما گەپلىرىگە ئىشىنىپ ، قاپقىنىغا چۈشۈپ قالما يەنە . 套圈的他上，语巧言花的他信再别你 。

قاپقانغا دەسسىمەك = قاپقانغا چۈشمەك

قاپقان قويماق = قاپقان قۇرماق

قاپقان قۇرماق 套圈设：ئۇ يەردە بىزگە قاپقان قۇرۇقلۇق ، ھەرھالدا ئېھتىيات قىلغىنىمىز تۈزۈك . 好为些心小何如论无，套圈了设们我给儿那 。

قاپقان - توزاق 索套和夹兽捕〔静〕

قاپقانچى 局骗设 <转>②者猎狩夹兽捕用 ①〔静〕

者套圈设，者

قاپقانچىلىق 计诡施 <转>②猎狩夹兽捕用①〔静〕

قاپقانلىق 的用器兽捕作制〔静〕

قاپقۇش 罩灯油煤 <方>〔静〕

قاپقىلىق 的儿盖带，的儿盖有〔静〕

قاپلاتماق 态动使的 «قاپلىماق»

قاپلاشماق[1] 态同共的：ئۇلار سافا ، ئورۇندۇقلارنى رەخت بىلەن قاپلاشتى . 了上罩子椅和发沙把布用们他 。 «قاپلىماق»

قاپلاشماق[2] 堵，盈充〔动〕：تۇرۇبىغا بىرنەرسە قاپلىشىپ قاپتۇ . 西东么什了堵口管水 。

قاپلاڭغا 地之山环面四 <方>〔静〕

قاپلان 子豹 <动>〔静〕

قاپلانماق 态动被的 «قاپلىماق»

قاپلىتىشماق 态同共的 «قاپلاتماق»

قاپلىتىلماق 态动被的 «قاپلاتماق»

قاپلىق 的儿壳带，的儿盖带①〔静〕：ئالتۇن ~ يانچۇق سائىتىنىڭ 暖的子壳红 ~ چايدان / 表怀的儿盖金带着包②瓶

قاپلىق باكتېرىيە 菌细鞘 <生>

قاپلىق تۇرەلمە 蚴囊包 <生>

قاپلىق سىم 线皮 <电>

قاپلىق قۇرت 虫囊 <生>

قاپلىق قۇرت كېسىلى 病虫囊 <医>

قاپلىق ھۈجەيرە 胞细套 <生>

قاپلىما ②衫罩白 چاپان ~ ئاق 的罩，的套①〔静〕：

筒套的上轴在套 ~ ئوقنا كىيدۈرۈلگەن 筒套 <机>

قاپلىما ئالتۇن 金包

قاپلىما زىرائەت 物作盖覆 <农>

قاپلىماق 机视电把 ~ تېلېۋىزورنى 上套，上罩①〔动〕：

罩笼，盖覆②套被上套子被给 ~ يوتقانىنى / 上罩：

ئاپئاق قار ئېتىزلارنى قاپلىدى . 野田了盖覆雪白皑皑。ئاس-

مانىنى قارا بۇلۇت قاپلاپ كەتتى . 布③。空天了罩笼云乌
满充，满：پۇتۇن يېزىنى مېنىڭ توغرامدىكى گەپ - سۆزلەر قاپلاپ كەتتى . 我论议在都村全 。ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى غەزەپ - نەپرەت قاپلىۋالدى . 怒愤腔满他 . 堵，挡④。怒愤腔满他：堵 كەيىم - كېچەكنى پومىلاقلاپ تۆشۈككە ~ 把堵来起捆服衣把 窟窿⑤<转>偿抵：پايدا - زىيانىنى قاپلىيالماسلىق 偿不得 出敷不入 / 失 كەرەم - چىقىمنى قاپلىيالماسلىق

قاپماق 夺抢 <古>〔动〕

قاپۇغ 门大，门 <古>〔静〕

قاپۇغچى 人门守，的门大看 <古>〔静〕

قاپىش 夺抢，劫抢 <古>〔静〕

قاپىلاق 帽皮的耳帽带 <方>〔静〕

قاپىلاك 人的谎说 <方>〔静〕

قاپىيە 韵，脚韵：توق ~ 韵，脚韵的称对 / ئاچ ~ 脚韵的称对非

قاپىيىداش 语词的韵押：~ سۆزلەر 押韵的〔静〕

قاپىيىداشلىق 韵押〔静〕

قاپىيىسىز 的韵无〔静〕

قاپىيىلەشتۈرمەك 态动使的 «قاپىيىلەشمەك»

قاپىيىلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «قاپىيىلەشتۈرمەك»

قاپىيىلەشمەك 韵选 <语>②韵入，韵押①〔动〕

قاپىيىلىك 的韵押〔静〕

قات[1] 〔静〕①层，夹层：يەرنىڭ قېتى 层地 / يەتتە ~ ساۋۇت 七层甲铠 / يۇتقانىنىڭ قېتى 的被 夹到来边③间带腰到来边，岸：يول ~ ئىككى قېتى 边两路 / ئۇ دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن كەپتۇ . 来岸对从他 。多 <转>④，盛：سېرىق زەپەر ~ ئېچىلىدۇ . 开盛花红藏的色黄 股⑤。股：ئۇچ ~ يىپ 线 / ئىككى ~ سىم 双线电股

قات بۇلۇت 云层 <气>

قات تام 墙层夹，墙夹

قات قېرىن 胃瓣，胃三第 <理生>

قات لاتقا 泥纹 <地>

قېتىغا ئالماق 算，纳接：ئۇلار بىزگە يېقىن بولسا، بىزمۇ ئۇلارنى قېتىمىزغا ئالمىمىز - دە ! 他！近 会也们我把算们他上嘛 ！ ئۇغلۇم ئاداشلىرىنىڭ قېتىغا ئالماسلىقىدىن بەك قورقىدۇ . 我怕不害别特子儿我小受不 。纳接们伴伙

قات[2] 〔静〕<植>(称统)实果的木灌刺有种各

قات[3] 〔静〕<方>次，回

قاتار[1] 〔静〕<方>棋：~ ئويىنماق 下棋，方下，九子下(棋道五下族汉似类)棋

قاتار[2] (قاتارى)〔静〕①排，行，列行，列队：ئوقۇغۇچىلارنى ~ تىزماق 让生学列队 / ئىلغارلار قاتارى 先行进列 / دۇاڭ ~ 。走队排会不丐乞 <谚> . ماڭماس ~ تىكىلمىگەن دەرەخلەر 成行的栽种树木 / ئۆيلەر ~ 屋三行杨树 / ئوچ ~ تېرەك قويۇلغان شاملار <数>③人众，儿伙大 <转>② 烛蜡的排两成放⑦列并 <物>⑥族 <化>⑤数级 <数>④列数的排成，的行成

قاتار بولماق 队列，排队：ئوقۇغۇچىلار ئىككى قاتار بولۇپ ۋەكىللەرنى قارشى ئالدى . 表代迎欢队两成列生学 。们

قاتار توزۇلمە 造构行雁 <地>

قاتاردا بار 的望众孚深，的位地有

قاتاردا يوق 无声望的：دۇتار تارسى ساتاردا يوق ، بىلمەسسىز كىشى قاتاردا يوق . <谚>塔萨到不装弦的尔塔都 。望声有会不人的识知没，上尔

قاتاردىن چىقماق 废报②列出①

قاتاردىن قالماق 队掉，伍落②人众开离①：قاتاردىن قالغۇچە ، خاتادىن قال . <谚>错避如不，伍落其与 。

قاتارغا ئالماق 收吸，纳接①：تەشكىل ئۇنى رەسمىي كادىرلار قاتارىغا ئېلىپ ، ئايلىقىنى بەلگىلىدى . 他收吸上织组 。边身在坐让，座入让②。薪月了定确，部干式正为

قاتارغا قاتماق = قاتارغا قوشماق

قاتارغا قوشماق 人成养抚：بۇ قىزنى مىڭ تەستە ئوقۇتۇپ قاتارغا قوشتۇق . 学上儿女个这让易容不好们我 ，了人成养抚她把 。

قاتارغا كىرمەك ①入列：كېچىكىپ كىرگەنلەر قاتارغا كىرسۇن . 迟。列入请人的到 ②。列入进：列行……：ئۇ بەيغان دېھقانلار قاتارىغا كىردى . 他 行的民农富致入进已 。列

قاتارغا ئۆتمەك ①标达，准标够：قاتارغا ئۆتكەن تېرەكلەر ئايرىم بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى . 另单子皮的准标够 。处一了到放 ②。列行……：تەرەققىي قىلغان ئەللەر قاتارىغا ئۆتمەك 列行的家国达发入跃

قاتار قىلماق 行成排，队列让：ئوقۇغۇچىلارنى ~ 让 成排盆花把 / تەشتەكلەرنى قاتار قىلىپ تىزماق 队列生学 摆行

قاتار ـ قاتار 〔静〕一排排、一行行：～ ئۆرۈكلەر 排排——树杏 / ～ تۇرنىلار 鹤仙行行一

قاتارلاشتۇرماق «قاتارلاشماق»的使动态

قاتارلاشتۇرۇشماق «قاتارلاشتۇرماق»的共同态

قاتارلاشتۇرۇلماق «قاتارلاشتۇرماق»的被动态

قاتارلاشماق 〔动〕并排、队列：قاتارلىشىپ ئولتۇرماق 并排坐 / قاتارلىشىپ ماڭماق 并排走、队列走

قاتارلىق 〔助〕①像……一样、……似的、样的：سىز ～ ئادەم ئۇنداق ئىش قىلسا بولامدۇ？这种事情像你这样的人做这样的事合适吗？②等：يىغىنغا ئالىمجان ～ ئون كىشى قاتناشتى. 阿力木江等十人参加了会议。

قاتارىدا 〔助〕①作为、当：ھەق تەلەپ ئىشلىرى ～ بىر تەرەپ قىلماق 为人民办事处理 / ئۇنى رومان ～ كۆرۈپ ئوقۇماق 把它当作小说读②像……一样：باشقا سەپداشلار ～ سەنمۇ ئۇلارنىڭ چىشىغا تەگدىڭ. 别的战友们像你一样也咬他了。

قاتاغلاماق 〔动〕跟随、随追、随跟 <古>离不开、影形不离

قاتاقشماق 〔动〕老干而枯：قاتاقشىپ كەتكەن ئىككى تۇپ جىگدە 两棵老沙枣树的枯干

قاتاقغۇر 〔静〕削瘦、瘦干、结实的

قاتاقغۇرلۇق 〔静〕削瘦、瘦干、结实

قاتتىق 〔静〕①硬、硬坚、ئاسمان يىراق، يەر ～. <谚>天远地远，硬地硬。～ ياغاچنى يۇمشاق قۇرت يەيدۇ. <谚>软虫能蛀硬木头。～ گەپ قىلساڭ قېتىۋالىدۇ، يۇمشاق گەپ قىلساڭ يېتىۋالىدۇ. <谚>硬话软说，硬生②。千不倒躺他了软说话，硬变也他了硬说话，硬猛，烈强③硬强度态，硬生度态：～ مۇئامىلە 硬强的烈猛 / ～ نارازىلىق 议抗烈强 / ～ بوران 烈剧，烈风大，风大 / ～ يۈرەك 动跳地烈剧脏心④厉严，严格，重严：～ تەنقىد 评批的厉严 / ～ تەلەپ قويماق 求要格严 / ～ ئىنتىزام 定坚、强坚⑤律纪的格严：～ ئىشەنچ 心信的定坚 / ～ ئىرادە 志意的强坚⑥实结：～ باغلىماق 捆扎实 / ～ ئاۋاز 声大，大声⑦大：～ توۋلىماق 喊大，喊声大 / ～ يۆتەلمەك 咳嗽声大⑧吝：ئۇ ～ بىر ئادەم ئىدى. 他是个吝啬人。～ 吝惜，吝啬示表⑨艰苦，难苦，难艰：～ ئىشلىمەك 干大苦活 / ～ خاپا بولماق 重，深度程，大度：～ زەربە بەرمەك 火恼为大 / ～ ئۇيقۇ 击打狠狠沉 / ～ ئىسسىق 热酷 / ～ ئېزىلمەك 迫压受深 / ～ ئاغرىماق 悔痛病重

قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش 严重警告

قاتتىق ئەينەك 钢化玻璃

قاتتىق بولماق 狠、厉严①：بالىلارغا ～ 对孩子严厉②<法>从严：جىنايەتچىلەرگە زەربە بېرىشتە پۈختا، دەل، قاتتىق بولۇش كېرەك. 对犯罪要击打的狠、准、稳。

قاتتىق بىر تەرەپ قىلماق 严处 <法>

قاتتىق پەنلەر 硬科学

قاتتىق پۇل 硬币 <经>

قاتتىق تاشلاندۇق 硬固废物

قاتتىق تاڭلاي 硬腭 <理生>

قاتتىق تالا 硬纤维

قاتتىق تەگمەك 刺激、伤刺、痛刺：بۇ گەپ ئۇنىڭ ئىزىنى ـ زەت قاتتىق تەگدى. 这些话刺伤了他自尊。

قاتتىق تۇتماق ①抓紧、紧抓：خىزمەتنى ～ 工作紧抓②紧抓得持坚：请邀持坚紧得抓：ئۇ بىزنى كىنو كۆرۈشكە قاتتىق تۇتۇۋالدى. 他坚持邀请我们看电影。

قاتتىق تۇرماق 持坚、守恪：ئۆز پىكرىدە ～ 坚持自己的见意 / ～ گەپتە 守恪言诺

قاتتىق جىسىم <物>体固

قاتتىق چويۇن 钢半铁铸性钢 <冶>

قاتتىق دۇپ <植>黄桐

قاتتىق دېسكا <电>硬盘

قاتتىق سوغۇق 严寒

قاتتىق سۇ <化>水硬

قاتتىق شانكىر <医>下疳硬

قاتتىق فازا <冶>相固

قاتتىق قارا ئارچا <植>松杆、松崩、松儿棒、松刚

قاتتىق قاشتاش 翠翡、玉硬 <矿>

قاتتىق قايتۇرۇش <电>回车硬

قاتتىق قەرز <经>款贷硬

قاتتىق قول ①硬手：دۈشمەنگە نىسبەتەن ～ بولۇشىمىز لازىم. 硬要们我人敌对②厉严：سەن ئوغۇللىرىڭغا بەكلا ～. 你太们子儿对了厉严。

قاتتىق قوللۇق 硬手、硬强段

قاتتىق قۇرغاقچىلىق 旱大 <气>

قاتتىق قېتىشما <冶>金合质硬

قاتتىق كوپىيە <电>贝拷硬

قاتتىق كۆڭۈل 心的酷冷

قاتتىق كۆمۈر <矿>煤硬

قاتتىق كۈن 子日的难艰
قاتتىق گەپ 话的硬生
قاتتىق ماتېرىيال 件硬 <电>
قاتتىق مۇقاۋا 装精، 面封硬 <印>
قاتتىق مۇھىت 境环硬
قاتتىق مۇلۈك 产资硬 <经>
قاتتىق ئوغۇت 料肥体固 <农>
قاتتىق ئۇدار 拍强 <艺>
قاتتىق ئۇرماق 打毒
قاتتىق ئۇسكۇنە 备设硬
قاتتىق ئېرىتمە 体熔固 <地>
قاتتىق يامغۇر 雨大 <气>
قاتتىق يېقىلغۇ 料燃体固
قاتتىقچىلىق 〔静〕苦困难艰：قاتتىقچىلىقتىن قۇتۇلماق 摆脱苦困难艰
قاتتىق ـ قۇرۇق ①〔静〕干又硬又干：～ نان 又硬又的干 ②馍的盛丰不的单单简简，的单单简简下在：～ تاماق 粗淡茶饭 / 饭淡茶粗～。ھايدۇ . ئۆزىڭىز قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىمىغانلىقى سىلىنى قاتتىق ـ قۇرۇقلا ئۆزىڭىز قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىمىغانلىقى 重过③。安不心于，您待招地单单简简下在（词言）：～ گەپلەرنى كۆتۈرەلمەسلىك 承受不了重过的话的碎八七零④，的碎八七零的八杂七杂：～ ئىشلار 事杂，事
قاتتىقلاشتۇرماق 态动使的 «قاتتىقلاشماق»
قاتتىقلاشماق 难艰变②硬变，化硬①〔动〕
قاتتىقلىق ① «قاتتىق» 的式形词名：ياش ۋاقتىدا ياخشىلىق قىلمىغان ، قېرىغاندا ～ كۆرەر . 老，善行不时轻年 <谚>。苦受必时年少 <物>③度硬 <冶>②。
قاتتىقلىق قىلماق ①执固：قاتتىقلىق قىلمالمىسىز . 固别您。②狠手，硬手：مۇنچىۋالا قاتتىقلىق قىلمالمىسىز . 执别手您。③狠么这，吝啬：باي تۇرۇپ شۇنچە قاتتىقلىق قىلىسىز . 气小么这还了阔你。
قاتتىق ـ يۇمشاق 〔静〕硬软：～ ۋاستىلەرنى تەڭ قوللانماق 施兼硬软
قاتتىق ـ يىرىك 〔静〕又①粗又硬：ئورنىڭىز ～ بولۇپ قالدى . 苦艰③话的听难俗粗②。糙粗又硬又铺床的你儿活的重繁
قاتراتماق «قاترىماق» 的态动使
قاتراشماق «قاترىماق» 的态同共
قاتراڭغۇ 〔静〕的行颠，的颠：～ ئات 马颠
قاتراڭغۇلۇق «قاتراڭغۇ» 的式形词名

قاترۇنماق 〔动〕呆发，愣发 <古>
قاتىرماق 〔动〕①小，颠：ۋېلىسىپىتنىڭ كەينىدىن ～ يېڭىزىمۇ ، كەنتىمۇ كەنت قاتارلاپ يۈرمەك 跑颠，颠：走奔，波奔 <转>②跑着颠后车行自在跟：～ 间之村乡于走奔
قاتسىمان 〔静〕状层
قاتسىمان بۇلۇت 云状层 <气>
قاتغۇرماق[1] 〔动〕气下接不气上，气憋 <古>
قاتغۇرماق[2] 〔动〕结凝，硬发，硬变 <古>
قات ـ قات 〔静〕的个整，的层层：قىز يۈرىكىنىڭ قات ـ قېتىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ئاچچىق ياشلىرىنى يوشۇرۇشقا ئۇ . 泪酸辛的出涌层深心内从住藏隐图试娘姑 . ۋاتتى ـ ۋاتتى 。水
قاتقۇزماق «قاتماق[2]» 的态动使
قاتقىلاق 〔静〕结板 <农>
قاتلا 〔静〕次，回，遍：خۇداغا مىڭ ～ شۈكۈر . 对万千达胡恩 。谢
قاتلاتماق «قاتلىماق» 的态动使
قاتلاشتۇرماق 〔动〕折，折叠
قاتلاشماق[1] «قاتلىماق» 的态同共
قاتلاشماق[2] 〔动〕①起皱，起折：قونچىلىرى قاتلىشىپ كەتكەن كونا مەسە 起皱起勒靴软旧的皱起勒靴：弯打（腿）②ئېشەك يۇكىنىڭ ئېغىرلىقىدىن تىزى قاتلىشىپ لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى . 下了坐子下一，弯打盖膝重太子驮于由驴毛 。来
قاتلاق 〔静〕的褶折，的叠折
قاتلاق يوپكا 裙褶百
قاتلاقلىق 〔静〕的好叠
قاتلام ①〔静〕层：مۇز قاتلىمى 冰层 <文>②层次③ <转>层，层阶：زىيالىيلار قاتلىمى 知识层 / يۇقىرى ～ زاتلار 上层人士
قاتلام ئارا سۇ 水间层 <水>
قاتلام ئارا كالىي 钾间层 <地>
قاتلام ئارا ئېقىن 流间层 <地>
قاتلام ئارىسى 间层 <地>
قاتلام تەرتىپى 序层 <地>
قاتلام سىستېمىسى 系层 <地>
قاتلام يۈزى 面层 <地>
قاتلامسمان 〔静〕状层
قاتلامسمان كان ياتمىسى 床矿状层 <地>
قاتلامسمان يانار تاغ 山火状层 <地>

理层 <地>〔动〕 **قاتلانماق**

面理层 <地> قاتلاملىنىش يۈزى

的层阶，的次层，的层〔静〕 قاتلاملىق

云层成 <气> قاتلاملىق بۇلۇت

造构层成 <地> قاتلاملىق تۈزۈلمە

盐酸硅状层 <地> قاتلاملىق سىلىكات

湖结层 <地> قاتلاملىق كۆل

流层 <地> قاتلاملىق ئېقىش

蚀侵状层 <地> قاتلاملىق يالىنىش

包层层 层层〔静〕 ~ هۆددىگە بىرمەك قاتلاملاپقاتلام

论讨层层 قىلماق ~ / 干

的折，的叠折〔静〕 **قاتلانما**

图地页折 <地> قاتلانما خەرىتە

虫翅褶<动> قاناتلىق قۇرت

床矿叠套 <地> قاتلانما كان ياتمىسى

尺折 قاتلانما گەز

凳折，椅折，座折 قاتلانما ئورۇندۇق

① «قاتلىماق» 的态动被的：قاتلانغان ياغلىق 叠来起 **قاتلانماق**

行身躬：قاتلىنىپ تەزىم قىلماق 躬折，身躬②巾头的

礼③皱，皱：巴 ئۇنمك بويۇن گۆشلىرى ئۆكۈزنىڭكىدەك قاتلىنىپ قاتلىنىپ ئۇرانتى . 他 翻④。巴皱样一牛犍像肉的上子脖

了翻量产麦小 . بۇغداي مەھسۇلاتى بىر قاتلاندى：倍加，番

一番 。

理原加叠 قاتلىنىش پرىنسىپى

的子褶有，纹皱起〔静〕 قاتلىشاقلىغۇ ~ ئۇنمك قاپاقلىرى يېپىشۋالغان كۆزلىرىدىن ئۇمىد ئۇچقۇنلىرى غۇۋا چاقناپ ئۇرانتى . 他 火的望希着烁闪稀依眼双的褶有皮眼那

花 。

的层有，的叠折〔静〕 **قاتلىق**

蓝甘子抱 <植> قاتلىق كاپوسكا

饼层千②的叠折①〔静〕 **قاتلىما**

板折 <建> قاتلىما تاختا

子包烤酥油 <食> قاتلىما سامسا

花拉纸 <手> قاتلىما قەغەز گۈل

床叠折 قاتلىما كارىۋات

= قاتلىما نان

巴下双，巴下的子褶有 قاتلىما ئېكمك

椅叠折 قاتلىما ئورۇندۇق

起折信把 خەتنى قاتلاپ قويماق 叠，折①〔动〕 **قاتلىماق**

来 / كىيىمنى كىچىكلەرنى ~ 叠②服衣：番翻，倍加

ۋەزىپىنى قاتلاپ ئورۇندىماق 加倍成完任务 / كىرىمنى ئىككى ~ 短缩③番两翻入收

的硬变 قاتلان ئان：硬发，硬变①〔动〕 **قاتماق**[1]

布帆的硬发 قېتىپ كەتكەن بىرېزېنت ~ / ئۇ تۇنۇگۈنلا ماقۇل دېگەنىدى ، بۈگۈن يەنە قېتىۋاپتۇ . 好好得应答天昨他

化僵，木发，僵发，僵②。了硬变又度态天今，的：

了僵都脚我得冻 . باشىمك توڭلاپ پۈتلىرىم قېتىپ كەتتى

筋脑了透伤 . ئېچىمۇ ، تېشىمۇ قاتتى 。بېشىمك قاتسا ، تامغا ئۇس

墙撞去就，了木浆脑 。قېتىپ قالغان كۆزقاراش：愣发，呆发③点观的化僵

呆惊 قېتىپ قالماق / 呆吓 ھەيران بولغىنىدىن قېتىپ قالماق

实结长头骨 ~ / 实结长④：ئۇنمك مۇسكۇللىرى قېتىپتۇ . 结：结凝，固凝⑤。实实结结得长肉肌的他

了住凝油 . ماي قېتىپ قالدى 。يېلىم بىلەن قاتقان چاچ：(哭或笑大因)住哽⑥发头的住凝胶发用

楚楚冠衣⑦。了住哽都得笑们他 . ئۇلار كۈلۈپ قېتىپ قېلىشتى：

衣是总此因，人阔是您 . سىز باي ، شۇڭا قېتىپ يۈرىسىز

(得睡)死，沉<转>⑧。楚楚冠 قېتىپ ئۇخلاپ كەتمەك：(话)：

睡沉 / ئۇخلاپ قېتىپ قالماق 化凝<化>⑨死很得睡 ，

集凝，结凝

添里精酒往 ~ 加，添①〔动〕：تېسپىرتقا سۇ تېسىپ ،

里面白往 ~ / 水兑精酒给，水 ئاق ئۇنغا قوناق ئۇننى

到套马把 ~ (等车大)套②面米玉搀：ئاتنى ھارۋىغا

赶好套车驴把 / 上车大 ئېشەك ھارۋىسىنى قېتىپ كەلمەك

搭，插<转>③犁上套牛给 ~ / 来 كالىنى قوشقا

(话)：ئاياللاردىن بىرى گەپ قىلىتتى . 话了插女妇位一。

把 ~ (等谣歌)编<转>④：ئۇنمك ئىشلىرىنى قوشاققا

谣歌成编迹事的他

的糙粗，的板古，的硬僵①〔静〕 **قاتمال**

板古 ئادەم ~ ：的

手的粗又大又出伸 / 人的 يوغان ، قوللىرىنى سۇنماق

化僵<转>② ~ ：的板死，的 ھالەتنى بۇزۇپ تاشلىماق

灵不顽冥 ~ ، كاللا جاھىل / 局僵破打，态状

筋脑死的

土结板 <农> قاتمال تۇپراق

态动使的 «قاتمالاشتۇرماق» **قاتمالاشتۇرماق**

قاتماللاشماق 化僵，化硬①〔动〕：ئىدىيە جەھەتتە قاتاللىشىپ قالماق 思想化僵①〔动〕：ئىدىيە جەھەتتە قاتاللىشىپ قالماق 思想化僵②化僵想思 持僵<军>

قاتماللىق 态状化僵<哲>②糙粗，板古，硬僵①〔静〕

قاتمۇقات 层层，重重：～ تاغلار 层山恋 / قىيىن-چىلىقلىرىمىز ～ ئىدى．我们困难重重。

قاتناتماق[1] «قاتنىماق»的使动态

قاتناتماق[2] 复重使 <古>〔动〕

قاتناش 通交〔静〕

قاتناش ئاپتوموبىلى 车通交 <交>

قاتناش ئارىلى 岛通交 <交>

قاتناش بېكىتى 站通交 <交>

قاتناش بىخەتەرلىكى 全安通交 <交>

قاتناش تورى 网通交 <交>

قاتناش تۈگۈنى 纽枢通交 <交>

قاتناش جۇغراپىيىسى 学理地通交 <地>

قاتناش خەندىكى 沟通交 <交>

قاتناش ساقچىسى 警交，警通交 <法>

قاتناش سىگنالى 号信通交 <交>

قاتناش قاراۋۇلى 岗通交 <交>

قاتناش قائىدىسى 则规通交 <交>

قاتناش لىنىيىسى 线通交 <交>

قاتناش ھادىسىسى 故事通交 <交>

قاتناش ۋاستىسى 具工通交 <交>

قاتناش ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经通交 <经>

قاتناش ـ ترانسپورت 输运通交〔静〕

قاتناش ـ ترانسپورت جۇغراپىيىسى 地输运通交学理

قاتناشتۇرماق ①«قاتناشماق[2]»的使动态 ②参加的加参者的加参①〔静〕

قاتناشتۇرۇشماق 态同共的«قاتناشتۇرماق»

قاتناشتۇرۇلماق 态动被的«قاتناشتۇرماق»

قاتناشقۇچى 参加的加参者①〔静〕

قاتناشماق[1] «قاتنىماق»的使动态同共：تەرەپ ـ تەرەپكە ～ 四处走动．/ پويىزلار قاتناشتى．火车通行。

قاتناشماق[2] 参加，加参，与参，出席：يىغىنغا ～ 参加会议 / مۇزاكىرىگە ～ 参与讨论，出席会议

قاتنىماق 来往，行通，通航：ئۇرۇمچى بىلەن بېيجىڭ ئوتتۇرىسىدا پويىز قاتناپ تۇرىدۇ．乌鲁木齐与京北有间之火车通行。يولدا قاتنايدىغان ئادەم يوق．路上没有人。بېيجىڭ بىلەن پارىژ ئوتتۇرىسىدا ئايروپىلان قاتناپ تۇرىدۇ．京北和巴黎之间有航机飞行。مەكتەپنىڭ ئۆزىتچى ماشىنىسى قاتنايدۇ．学校通车班。

قاتۇت[1] 胶粘鞋 <古>〔静〕

قاتۇت[2] 果干 <古>〔静〕

قاتۇرغۇچى 固凝剂 <化>〔静〕

قاتۇرغۇچى زەمبۈرۈغ 白僵菌 <生>

قاتۇرما 衬布，衬垫〔静〕

قاتۇرماق ①«قاتماق»的使动态：سېمونتنى ～ 使水泥凝固 ②思心费，筋脑动：قەبرە ～ 修筑，修坝 / باش ～ 结墓 / سېمونتنى توغان ～ 用水泥筑

قاتۇرۇشماق 态同共的«قاتۇرماق»

قاتۇرۇلماق 态动被的«قاتۇرماق»

قاتۇرۇلغان بېنزىن 油汽固凝，油汽化固

قاتىرىغا 次依，几个挨①〔静〕：تامغا سۈرەتلەر ～ چاپلانغان．墙上贴着画像。②连接：～ ئىككى پاي ئوق ئېتىلدى．连接两发子弹打出。

قاتمۇق 子坛，子罐 <古>〔静〕

قاتىل 凶手，杀人犯〔静〕：قاتىلدىن ئىمان كەپتۇ，پالتىدىن زۇۋان．（仰信）尼玛伊了有手凶，斧头会说话。<谚>

قاتمالىق 大，忙：بۇ ～ چاغلار．这时候的忙是正忙。ئېھتىياجلىقنىڭ ～ مەزگىلى 农业大忙季节，农忙季节 قاتمالىقچىلىقتا چولام تەگمىدى．忙得没功夫。

قاتىللىق ①凶杀②凶的用：～ قىلىچى 屠刀 〔静〕

قاتىللىق دېلوسى 凶杀案，杀人案 <法>

قاتىللىق قورالى 凶器，杀人器 <法>

قاتىللىق قىلماق 凶行：～ پىچاق كۆتۈرۈپ 持刀行凶

قاتمۇن 下坡 <古>〔静〕

قاتمۇنماق 变康健，变结实 <古>〔动〕

قاچ 好几次，几个好，些好 <古>〔静〕

قاچا 碗①〔静〕：ئالتۇن بېشىڭ ئامان بولسا，ئالتۇن قاچىدا سۇ ئىچەرسەن．<谚>安平若头的般子金，就金着捧会 ～ 水喝碗②。器盛：تۇكۈرۈك قاچىسى 痰盂 / سۈنۈر قاچىمىز توشتى．了忍可无忍经已们我。پۇشايمانىنى ئالمىدىغان ～ تاماسلىق پالما（的机纫缝）脚压③及莫悔后

قاچا بىكارلىماق 吃会光 <成>

قاچاچ （子缎的产原中）奇恰喀 <古>〔静〕

قاپار 颊面 <方>〔静〕

قاپاق 者亡流，者亡逃〔静〕

قاپاقلىق ①〔静〕亡逃，涯生亡逃②份身者亡逃：ئۇنىڭ ئاخىرى قاپاقلىقتا ئۆتتى. 他的亡逃在是年晚个中。的过度

قاپا - قومۇچ 盆瓢碗锅，具炊，具餐〔静〕

قاپا - قۇچا 器盛，具餐〔静〕

قاچان ①〔静〕时几，儿会多，时何，候时么什：～ كېلىسىز؟ 来候时么什您？～ تىلماچ دېيەلىسۇن، ئۇزۇم ئېيتقان سۆزۈمدەك. 啊样一的说我像能才译翻候时么什。②就早：مەن كەلگىلى ～ ، سىز ئەمدى كەپسىز. 我来就早。来才这您，了

قاچان بولمىسۇن 候时何任，时何论无

قاچانقى 的时何，的时几，的候时么什〔静〕：～ گەپ؟ 话的候时么什？

قاچانلىققا 候时么什〔静〕：～ كېلىسەن؟ 候时么什你来？

قاچانكى 时几，候时么什〔静〕

قاچانلىكى 时几，候时么什〔静〕：ئۇنىڭغا ～ قارىسىڭىز، شۇنداق گەدىيىپ يۈرىدۇ. 趾是总他，他到看候时么什你。的扬气高

قاچ - قاچ 亡逃大〔静〕：～ بولغان ئاخشىمى ھېچكىم سۇ ئېلىشقا ئۆلگۈرەلمىگەنىدى. 没都谁，上晚个那的亡逃大。水带上得顾有。

قاچاق 的跑逃，的跑逃爱〔静〕：～ ئات 的跑逃爱。马

قاچاقلىق 跑跳，跑逃爱〔静〕

قاچقان - مۆككەن 的伏潜，的藏隐，的藏躲〔静〕

قاچقۇن ①〔静〕亡逃①，者亡流，者避逃：قاچقۇنغا شەپقەت يوق، ئازغۇنغا ھۆرمەت. 失，悯怜容不者亡逃<谚>。的逃在，的亡逃③兵逃<军>②。重尊被不者足

قاچقۇنلۇق ①〔静〕亡逃①，跑逃：ئۇ قاچقۇنلۇقتا يۈرگەن جىنايەتچى. 义主跑逃②。人犯的逃在个是他。

قاچما 的漏，的心离〔静〕

用作心离 <物>

力心离 <物>

磁漏 <电>

قاچماق ①〔动〕逃，逃跑，窜逃，遁逃：～ جېنىنى ئېلىپ قېچىش / 命逃 ～ قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ. 脱阵临逃 / 的逃，达胡喊的逃<谚>。

قاپاقلىق 个中亡逃在是年晚的他。的过度

قاپاقلىق ①〔静〕亡逃，涯生亡逃②份身者亡逃：ئۇنىڭ ئاخىرى قاپاقلىقتا ئۆتتى. 中亡逃在是年晚的他。的过度

قاپا - قومۇچ 盆瓢碗锅，具炊，具餐〔静〕

قاپا - قۇچا 器盛，具餐〔静〕

قاچان ①〔静〕时几，儿会多，时何，候时么什：～ كېلىسىز؟ 来候时么什您？～ تىلماچ دېيەلىسۇن، ئۇزۇم ئېيتقان سۆزۈمدەك. 啊样一的说我像能才译翻候时么什。②就早：مەن كەلگىلى ～ ، سىز ئەمدى كەپسىز. 来就早我。来才这您，了

قاچان بولمىسۇن 候时何任，时何论无

قاچانقى 的时何，的时几，的候时么什〔静〕：～ گەپ؟ 话的候时么什？

قاچانلىققا 候时么什〔静〕：～ كېلىسەن؟ 候时么什你来？

قاچانكى 时几，候时么什〔静〕

قاچانلىكى 时几，候时么什〔静〕：ئۇنىڭغا ～ قارىسىڭىز، شۇنداق گەدىيىپ يۈرىدۇ. 趾是总他，他到看候时么什你。的扬气高

قاچ - قاچ 亡逃大〔静〕：～ بولغان ئاخشىمى ھېچكىم سۇ ئېلىشقا ئۆلگۈرەلمىگەنىدى. 没都谁，上晚个那的亡逃大。水带上得顾有。

قاچاق 的跑逃，的跑逃爱〔静〕：～ ئات 的跑逃爱马

قاچاقلىق 跑跳，跑逃爱〔静〕

قاچقان - مۆككەن 的伏潜，的藏隐，的藏躲〔静〕

قاچقۇن ①〔静〕亡逃①，者避逃，者亡流，者亡逃：قاچقۇنغا شەپقەت يوق، ئازغۇنغا ھۆرمەت. 失，悯怜容不者亡逃<谚>。的逃在，的亡逃③兵逃<军>②。重尊被不者足

قاچقۇنلۇق ①〔静〕亡逃①，跑逃，亡逃：ئۇ قاچقۇنلۇقتا يۈرگەن جىنايەتچى. 义主跑逃②。人犯的逃在个是他。

قاچما 的漏，的心离〔静〕

用作心离 <物>

力心离 <物>

磁漏 <电>

قاچماق ①〔动〕逃，逃跑，窜逃，遁逃：～ جېنىنى ئېلىپ قېچىش / 命逃 ～ قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ. 脱阵临逃 / 的逃，达胡喊的逃<谚>。

قاچماق 外，逃着领的字八内<谚>。(苦叫都方双关有喻意)达胡喊也ئېلىپ قاچ، ئاش مايماقنى ئاشلاپ. 躲～ قەرزدىن：避，避逃回，避躲②。逃下丢的字八 / 动劳避逃～ ئەمگەكتىن / 债躲，务债避جاۋابكارلىقتىن～ 回避逃，任责避逃，任责避 / ياخشىغا ياندىش، ياماندىن قاچ. 离远③。开避须人坏，近接应人好<谚>。点有墙。偏：تام سەل قېچىپ قاپتۇ، تىرەك قويۇپ قويايلى. 去失～ سۇيى：少减，去失④。吧子撑个放，了偏儿不神精～ ئاۋى / 肉掉～ گۆشى / 水失，份水爽 / ئاچچىق كەلسە، ئەقىل قاچىدۇ. <谚>一气脾饭<谚>。智理去失，来。"义忘利见"同喻：掉丢就尼玛伊，来上一

قاچۇت 斗搏，手交，锋交 <古>〔静〕

قاچۇرا 松叶落 <植>〔静〕

قاچۇرماق 态动使的«قاچماق»

قاچۇرۇشماق 态同共的«قاچۇرماق»

قاچۇرۇلماق 态动被的«قاچۇرماق»

قاچىغ 官器觉感(的人) <古>〔静〕

قاچىلاتماق 态动使的«قاچىلماق»

قاچىلاشماق 态同共的«قاچىلماق»

قاچىلانماق 态动被的«قاچىلماق»

قاچىلماق 袋麻入装子麦把～ 装：تاغارغا بۇغداي سومكىغا لىق قەنت ـ ناۋات قاچىلىدىم. 一满满了装我。里 / 果糖包书。

قاچىماق 撇，拧，扭，挤 <方>〔动〕

قاخشىراق 面凸石髀羊 <方>〔静〕

قادا 霜 <方>〔静〕

قاداتماق 态动使的«قادىماق»

قادار (毛眉指)的垂下 <古>〔静〕

قاداشتۇرماق 扣，锔(强勉，和凑)〔动〕

قاداشماق 态同共的«قادىماق»

قاداغلاماق 藏珍，护保，护爱 <古>〔动〕

قاداق[1] 秤磅小②(克千 0.454 合)磅①〔静〕

قاداق[2] 、趼老，子茧，子趼，胝胼②眼鸡① <医>〔静〕

茧老

قاداق باسماق 满长子趼قاداق باسقان كەلگە ئالىقان 满长掌手大的子趼

قاداق[3] 的过锔②钉铆，子锔①〔静〕：～ چىنە 的过锔碗

قاداق سالماق 盅茶的过锔 锔：قاداق سالغان پىيالە

قاداق⁴ 〔静〕 花帽属金，饰花金(的缀上帽花)：ئالتۇن ～ 帽花小的饰花金着缀 قادالغان دوپپا

قاداقتاش 〔静〕 铃哑 <体>

قاداقتەن 〔静〕 体胝胼 <理生>

قاداقچى 〔静〕 匠碗锔，的盆锔锅锔，的碗锔

قاداقچىلىق 〔静〕 业碗锔

قاداقچىلىق قىلماق 儿活的碗锔干

قاداقلاتماق «قاداقلىماق» 的使动态

قاداقلاشماق¹ «قاداقلىماق» 的共同态

قاداقلاشماق² 〔动〕 结上手 ～：眼鸡长，子趼结

قاداقلانماق «قاداقلىماق» 的被动态

قاداقلىق¹ 〔静〕 弹炮的磅十二 ～ 20：的磅 توپ ئوقى

قاداقلىق² 〔静〕 子趼有 قول ～：的子趼满长，的子趼有手的

قاداقلىق³ 〔静〕 锅的锔 قازان ～：的锔

قاداقلىق⁴ 〔静〕 枪的刀刺着插上尖 / 子牌的钉上门厢车戴佩前胸的他 ～ 章徽布红的表代会大着：的上戴，的上钉，的上插 ئوچىغا نەيزە ～ تاختا ～ ۋاگوننىڭ ئىشىكىگە يېغىن ۋەكىللىكىنى بىلدۈرىدىغان قىزىل پەتتە تۇراتتى . 。

قادالقلىماق 〔动〕 磅过面给 ～ ئۇننى：秤过，磅过

قادالىق 笨粗，糙粗②的化僵① <方>〔静〕

قادالماق ① «قادىماق» 的态动被的：戳，刺，扎②：تىكەن بولۇپ 作其与 <谚>，چىمەن بولۇپ باشقا قادال . 。 كۆزى قادىلىپ ئاغرىدى 上头插花野当如不，脚人扎刺芒 。 板花天着盯眼两他 قالدى .

قادراق 〔静〕 山 <古>

قادىر¹ 〔静〕 的能万，够能，的力能有：ئۇ مۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا ～ . 事种这干力能有他 。 ئۆزىنىڭ پاك ئىكەنلىكى ئېنىق تۇرۇقلۇق ، ئۇنى كىشىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىشكە ～ بولالىمايدىكەن . 这明证人别向能不却，的白清是己自明明 。 点一

قادىر² 〔静〕 的断果，的毅坚，的强刚 <古>

قادىر³ 〔静〕 的苦艰，的难艰，的难困 <古>

قادىرغوچ 〔静〕 牙獠的猪野 <方>

قادىز 〔静〕 桂肉，皮桂 ②皮树① <古>

قادىغاللىماق 〔动〕 凶汹势气，人逼咄咄 <方>

قادىلىشماق «قادالماق» 的共同态

قادىماق 〔动〕 插①：别，钉，شامنى شامدانغا 到插蜡把 ～ 嵌镶，嵌②子扣钉 ～ توڭمە / 上台烛：دوپپىغا ئالتۇن قاداق ～ 顶③饰花金嵌镶帽花给：抵，ئۇلار تاپانچىلىرىنى ھېلىقى كىشىنىڭ مەيدىسىگە قادىدى . 个那在顶枪手把们他 。 ئۇ كۆزلىرىنى ماڭا نەشتەردەك قادىدى . 我着盯地狠狠睛眼的他 ⑤碗锔 ～ چىنە：锔④。前胸的人

قار¹ 〔静〕 雪：قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس . <谚>人死住不埋里雪 。 قاردا پولۇ ، يامغۇردا شورپا ، بوراندا ئۆيدە ئۇ . <谚>好睡瞌风刮，好汤肉天雨，好饭抓天雪

قار ئاپىتى 灾雪，害雪

قار بوۋاي 雪人：ياساپ ئوينىماق 玩人雪堆 ～

قار پەردىسى 幡雪 <气>

قار سۈپۈرۈش ماشىنىسى 车雪扫 <交>

قار سىزىقى 线雪 <地>

قار قاتلىمى 层雪 <气>

قار قارىغۇسى 盲雪 <医>

قار كرىستالى 晶雪 <气>

قار كۆمىلىچى 丸雪 <气>

قار كۆچكۈنى 崩雪 <气>

قار كۆچمەك 崩雪

قار لەيلىسى 花莲雪山天，莲雪 <植>

قار ئۈچقۇنى 片雪，花雪 <气>

قار ئېرىش سىزىقى 线雪融 <水>

قار² 〔静〕 膀肩，膊胳 <古>

قارا¹ 〔静〕 黑①：قازان ～ / 锅黑 / 毛眉黑 ～ / قاش 黑 توخۇمۇ ئاق توخۇم تۇغىدۇ . <谚>蛋白下能也鸡黑 。 كۈنلەر 的暗黑：<转>子日的暗黑 / ～ ئۆتمۈش 有所无一，靠无依无 <转>③去过的暗黑 ～ ئۇ يېتىم بولۇپ قاپتۇ . <转>④。儿孤的有所无一了成他 ، 大：～ ئورمان 林森大 <转>⑤粗：粗 ئىش 儿活粗 ～ / 运噩 ئەقدىر ～ ، 噩：背 <转>⑥务杂 ～ 油<转>⑧珠眼的我 كۆزۈمنىڭ قارىسى 珠眼⑦运背：烟：قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۈقار ، يامانغا يولۇقساڭ يالىسى . <转>⑨。连牵受人坏上遇，烟油蹭锅黑上碰 <谚>：子影 <转> ⑩线墨打 تارتماق ～ (的匠木)线墨 ⑪。见有没都子影他连 ئۇنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى .

纱黑，服丧 <转>

قارا ئارچا 柏刺 <植>

قارا ئاشلىق 粮粗

قارا ئاكاتسىيە 树荆黑 <植>

قارا ئالا 牛奶花黑 ~ ئىنەك:的花黑
قارا ئالماس 石钻黑 <矿>
قارا ئەبنۇس 木马 <植>
قارا ئەت توخۇ 鸡乌 <动>
قارا ئەنجۇر 果花无黑 <植>
قارا ئەندىز 香木土 <植>
قارا باسماق 运背، 霉倒②魇梦، 梦恶做① <成>
قارا باش پۇپۇچەك قىرغاۋۇل 雉角头黑 <动>
قارا باش چايكا 鸥遗 <动>
قارا باغلىماق 孝戴، 丧服
قارا بامبۇك 竹紫، 竹黑 <植>
قارا بەزگەك 病热黑 <医>
قارا بەسەي 菜白油 <植>
قارا بوران (风级十)风狂 <气>
قارا بولماق 锅黑背<成>②黑变①
قارا بويۇن تۇرنا 鹤颈黑<动>
قارا بويۇن چۈمگەك 鹣颈黑 <动>
قارا بويۇن قارۇنا 鹤鸵颈黑 <动>
قارا بويۇن قىرغاۋۇل 雉颈黑 <动>
قارا بۇغداي 麦黑 <植>
قارا بۇلغۇن 貂紫، 貂黑 <动>
قارا بۇيا = چۇچۇكبۇيا
قارا بۇلجۇرگەن 梅草黑 <植>
قارا بۇركۇت 雕乌 <动>
قارا بېتون 土凝混素 <建>
قارا بېلىق 鳢乌، 鱼黑 <动>
قارا بىللور 晶墨 <矿>
قارا پاتقاق 潭泥، 坑泥烂
قارا پاچاق قىلىورغا 鹬脚黑 <动>
قارا پارپا 根草燕飞 <植>
قارا پاشا 蚊伊، 蚊斑黑 <动>
قارا پوروخ 药火色黑 <化>
قارا پوكان چۆككەك 鸟潜喉黑 <动>
قارا پۇرچاق 豆黑 <植>
قارا پىگمېنت 素色黑 <理生>
قارا تاجىلىق تاغ قۇشقىچى 雀山顶黑 <动>
قارا تاختا 板黑
قارا تاختا گېزىتى 报板، 报板黑
قارا تاغلىق 兰斯伊疆新纪世17)派山黑 <宗>
(一之别派义主菲苏教

قارا تال 柳黑 <植>
قارا تاۋ (热加铁)状红微 <手>
قارا تاۋۇز 瓜西皮黑 <植>
قارا تەر 汗冷، 汗大
قارا تەرگە چۈممەك 背浃流汗، 漓淋汗大
قارا تەسكەن 刺黑 <植>
قارا تەن 人种黑، 人黑
قارا تەنلىك 人黑②(人)种黑①
قارا توپا 土褐
قارا تورغاي 灵百黑 <动>
قارا تورۇق 马骝枣黑②骝枣黑①
قارا توزان 病粉黑 <植>
قارا توغاچ 桃光梨紫، 桃光黑 <植>
قارا توغرىغۇ 脂杨胡黑 <植>
قارا تۇپراق 土钙黑، 土黑
قارا تۇتماق 子褥给 ~ كۆرپىنىڭ چۆرىسىگە:边黑沿①
قارا تۇنۇق ئۇ ئېرىگە ئالتە ئايدىن ئوشۇق 丧服 <转>②边黑沿
تۇنتى . 丧的月多个六了服夫丈给他 。
قارا تۇز 盐黑 <矿>
قارا تۇمشۇق چىل 鸡松嘴细 <动>
قارا تۆش ھەرىخور 虎蜂胸黑 <动>
قارا تۆمۈرتۇمشۇق 鸟木啄黑 <动>
قارا تۈلەك (禽飞)毛换次三第
قارا تۈنىكە = قارا قاڭالتىر
قارا تېرەك 杨黑، 杨青 <植>
قارا تىزىملىك 单名黑
قارا تىل 话黑②话土①
قارا جاغ تۇرۇلغا 鸠果颏黑 <动>
قارا جاڭگال = قاراڭغۇ جاڭگال
قارا جەمئىيەت 会社黑 <法>
قارا جۇخارگۇل 菊墨 <植>
قارا جىسىم 体黑 <物>
قارا چاپلىماق 伤中، 告诬، 陷诬، 毁诋 <成>:
كىشىگە قارا چاپلاش جىنايەت . 为行罪犯是人别陷诬 。
قارا چاشقان 鼠田黑 <动>
قارا چايكا 鸥海黑 <动>
قارا چايىر 蔗茅 <植>
قارا چويۇن 铁铸口灰 <冶>
قارا چۈمۈله 蚁蚂黑 <动>
قارا چېچەك 花天 <医>

قارا چبكەتكە 儿蛐蛐، 蟀蟋 <动>
قارا چىپار يىلان 蛇蝰斑黑 <动>
قارا چىراغ 灯油
قارا چىرىمتال 母云黑 <矿>
قارا چىلان 枣黑 <植>
قارا چىلان تۆپراق 土褐黑
قارا چىم 草白 <植>
قارا خاكشى 苋葶柄黑 <植>
قارا خەت 信告诬②字体黑① <印>
قارا خەمەك 瓜梢 <植>
قارا خرۇستال = قارا بللۇر
قارا خىزمەت 务杂، 活粗
قارا خىزمەتچى 工杂勤، 员人勤工
قارا داغ 子黑<天>②斑黑①
قارا داغ كېسىلى 病斑黑 <植>
قارا داغلىق پاقا 蛙斑黑 <动>
قارا دەللال 人纪经黑 <经>
قارا رەقەم 字黑 <经>
قارا زەيتۇن 榄乌 <植>
قارا زىرە 芹兰荷 <植>
قارا زىرىق 藜小果黑 <植>
قارا ساپال 陶黑
قارا سان كېسىلى 疽肿气، 病脚黑 <牧>
قارا سانمماق 算暗، 计算: سېنىڭ بىر ـ ئىككى تىيىنىڭگە قارا سانمايمەن . 计算<成>的钱个两一那你计算会不我。
قارا سەندەل 木檀黑 <手>
قارا سوغۇق 冷干، 寒严 <气>
قارا سۇكسۇك 木盐黑، 梭梭黑 <植>
قارا سۇ 荡芦، 流水(的成形后出冒水下地)
قارا سۇلۇ 麦燕黑 <植>
قارا سۇۋاق 面麻، 灰泥遍头 <建>
قارا سۇۋىماق 黑抹: كادىرلارنىڭ ئوبرازىغا ~ 黑抹象形部干给 <成>
قارا سۆز 话黑 <语>
قارا سۆگەت 柳旱 <植>
قارا سۇركىمەك 黑抹، 黑蹭① <成>: يۈزىگە ~ 陷诬 <转>②黑抹脸، 黑蹭脸人的辜无
قارا شەمشاد 杉云 <植>
قارا شەھەر 耆焉 <地>

قارا شەھەر ئېتى 马耆焉 <动>
قارا شورا 草角盐欧، 草角盐 <植>
قارا شېكەر 糖红
قارا شىمپەنزە 猩猩黑 <动>
قارا غۇجا 翁头白، 草乳粉 <植>
قارا فوسفور 磷黑 <化>
قارا قار 雪黑 <气>
قارا ـ قارا قۇشلاردەك 统传)鸟小抓狼老 <体>(同"鸡小捉鹰老"与戏游)
قارا قارلىغاچ 燕楼 <动>
قارا قارىغاي 松黑 <植>
قارا قاش 鸽燕领 <动>
قارا قاشتېشى 玉墨، 玉黑 <矿>
قارا قاقالتىر 皮铁黑
قارا قانات چىقچىق 鸽燕翅黑 <动>
قارا قەغەز 纸写复
قارا قورساق 子包土، 粗老大 <成>
قارا قورساق ببغىرتاق 鸡沙腹黑 <动>
قارا قورساق ئۇلار 鸡雪山高 <动>
قارا قورساقلىق 子包土، 粗老大
قارا قوغۇن 瓜甜皮铁 <植>
قارا قوڭۇر 色褐深، 色褐黑
قارا قول 手黑: قارا قولىنى سوزماق 伸手黑
قارا قۇتا 子匣黑(仪录记行飞)
قارا قۇتا نەزەرىيىسى 论理箱黑
قارا قۇر 鸡琴黑 <动>
قارا قۇغۇر 斗菜楼 <植>
قارا قۇيرۇق يورغا قاغا 鸦地尾黑 <动>
قارا قۇيۇن 风妖 <转>②风卷龙 <气>①
قارا قېيىن 桦黑 <植>
قارا قىچا 荠黑، 子芥黑 <药، 植>
قارا قىرغاۋۇل 雉尾长黑، 鹇黑 <动>
قارا قىزىل 色红黑
قارا قىسمەت 运厄
قارا قىش 冬严
قارا قىلماق 黑搞، 黑弄①: قارا سىياھ ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى قارا قىلىۋەتتى . 了黑弄衣衬的他把汁墨، 陷诬②。在竟你، 贼栽: سەن مېنى خەلقىئالەمنىڭ ئالدىدا قارا قىلدىڭ . 运背使، 幸不使③。我陷诬前众广庭大会怖恐的亡死! ھە ـ قىلسا ئۇنىڭ پۈتۈن ئۆمرىنى قارا قىلسا ـ ھە: ئۇلۇم ۋەھىمىسى

قارا قىياق 茅子拂 <植>
قارا كاۋا 瓜南皮黑 <植>
قارا كۆموتا 蚋 <动>
قارا كۆزەينەك 镜墨
قارا كۆز بەدىيان = سىرىقچېچەك
قارا كۆك 蓝原还 <纺>②青藏①
قارا كۆكچە (一之种品瓜甜)奇克可皮黑 <植>
قارا كۆكۈل 的心黑，肠心黑
قارا كۆموك 好埋后最藤萄葡把
قارا كۆچ 劲蛮①：زاۋۇت دېگەندە ~ بىلەن ئىش تالاق ئاتمايدىكەن．工厂说的时候，力势黑②。的来过不缓是劲蛮靠：جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىنى ھېچقانداق ~ توسىيالماي．力势暗黑何任。展发的会社挡阻能不都
قارا كۆز 秋晚，秋深
قارا كۈن 月岁的难苦
قارا كۈنجۈت 麻芝黑 <药，植>
قارا كۈيە كېسىلى 病穗黑 <植>
قارا كېزىك 寒伤疹斑 <医>
قارا كىشمىش 干萄葡黑②萄葡黑核无 <植>①
قارا كىيىمەك 丧服
قارا گۈرۈھ 帮黑
قارا گۈش 肉瘦精
قارا گۈلاۋا (一之种品瓜甜)瓦拉古黑〔植〕
قارا گىلاس 桃樱紫 <植>
قارا لاي 泥粗(的草麦拌有没) <建>
قارا لەيلەك 鹳黑 <动>
قارا ماتېرىيال 料材黑
قارا ماشىنا = يۈك ئاپتوموبىلى
قارا مال[1] 畜大
قارا مال[2] 货黑 <经>
قارا مالىنا 莓树黑 <植>
قارا موم 腊黑
قارا مېتال 属金色黑 <冶>
قارا مېھمان 客黑
قارا مىلتىق 枪火，枪土
قارا نەرگىس 仙水黑 <植>
قارا نوپۇس 流盲，户黑
قارا نىيەت 徒歹③家心野②心野，肠心黑①
قارا ھەرە 蜂马 <动>

قارا ھېلىلە 果青西，果青 <植>
قارا ئۇرۇق كاۋا 瓜南籽黑 <植>
قارا ئۇڭكۇر 洞黑 <天>
قارا ئۇي 房毡，篷帐
قارا ئۇجمە 桑黑 <植>
قارا ئۇزۇم 萄葡香瑰玫 <植>
قارا ئىجرىق 根牙狗 <植>
قارا ئىغىز 的话利吉不说，的利吉不嘴
قارا ئىيىق 熊黑 <动>
قارا ئىبىس 黑 <动>
قارا ئىرغاي 子枸黑小，子枸果黑 <植>
قارا ئىسسىلىك = قارا تىزىلىك
قارا ئىش 务杂，儿活杂，活粗
قارا ئىشچى 工杂勤
قارا يامغۇر 雨黑②雨暴① <气>
قارا يۈرەك = قارا كۆڭۈل
قارا يۈز 人的义弃信背，人的情无脸翻 <骂>，徒之耻无
قارا يۈزلۈك 义弃信背，情无脸翻
قارا يۈزلۈك قىلماق 情无脸翻，义弃信背
قارا يۇسۇن 孙王水，藻轮，藻黑 <植>
قارا يېتىم 儿孤(的亲双去失)
قارا يىلان 蛇蝰 <动>
قارا يىلانلار ئائىلىسى 科蝰 <动>
قارا يىلىك 髓骨的体肢物动
قارىسىنى ئالماق ①近将：قىرىقىنىڭ قارىسىنى ئالغان ئايال 人女的十四近将 ②望远：ئۇنىڭ قارىسىنى ئېلىپ ئارقىدىن ماڭدىم．走头后他在跟着望远远我。
قارىسىنى كۆرسەتمەسلىك 面露不 <成>
قارىسىنى ئۇشتۇماق 服除，丧除
قارىسى يوقالماق 踪无影无，失消
قارىغا كەتمەك 冤蒙，陷诬遭 <成>
قارا[2] 靶②标目(的击射)①〔静〕
قارىغا ئالماق 准瞄 <军>
قاراباش 人佣 <古>〔静〕
قاراتما[1] 下见
قاراتما سۆز 语呼 <语>
قاراتما[2] 哨岗 <方>〔静〕
قاراتماق ①«قارىماق»的使动态：دوكانغا ~ 护看人让；ماشىنىنى ~ 把对针，准对 <转>②铺店

策政外对 人敌准对枪锋冲 / چەتكە قارانغان سىياسەت

قاراتمىلىق 〔静〕 性对针：ھەربىي تەلىم ـ تەربىيىنىڭ قاراتمىلىقى 性对针的训军

قاراچى 者动劳通普，民平<方>〔静〕

قارار (قارارى) ① 〔静〕 决，定决，议决：～ كۆچمدىن قالدى . 决 ② 议决的会大表代 قارارى قۇرۇلتايىنىڭ 效失议决，效失定 ～ ، 期：بىرنەچچە ～ كۇرس ئاچماق 训短期几办 ، 届 / 4 ـ قارارداا تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار 第 班 生业毕中高届四

قارار تاپماق ① 来下住，落脚：شۇ يەردە ～ 在 里这在 ، 来下住，息平② 脚落里这在，平定：ئۇستۇن تەرەپنىڭ ئىشى قارار تاپتى . 息平经已事的面上 .

قارار چىقارماق 做，定决出做，议决出做：تەشكىل بۇ ھەقتە رەسمىي قارار چىقاردى . 定决出做式正此就上织组 .

قارارغا كەلمەك 决，定决，意主定拿：ئۇ يېتىم بالىنى ئۆيىگە ئەكىلىۋېلىش قارارغا كەلدى . 家回带儿孤把定决他 .

قارار قىلماق 做，定决出，定决：ئۇ ئىككىلەنمەيلا شۇ يەرگە بېرىشنى قارار قىلدى . 去里 到定决地豫犹不毫他 .

قارار لايىھەسى 案草议决，案提

قارارسىز ① 〔静〕 未定决，无定决的：～ ئىشتا ئۆز بېشىمچىلىق قىلىشقا بولمايدۇ . 是 ② 无决断，无定决的：～ كىشى 优柔寡断 . 的：～ ئەجەللىك كەلمىگى ھامان . 时定不，期定不③ 人的 . 时定会不总来到的数劫

قارارسىزلىق 〔静〕 断决无②议决无，定决无①

قارارگاھ (قارارگاھى) ① 〔静〕 营行，地营② 幕 <古>府

قارارلاشتۇرماق 态动使的 «قارارلاشماق»

قارارلاشتۇرۇشماق 态同共的 «قارارلاشتۇرماق»

قارارلاشتۇرۇلماق 态动被的 «قارارلاشتۇرماق»

قارارلاشماق 〔动〕 来下定：بىزنىڭ ئىشلىرىمىز قارارلىشىپ بولدى . 了来下定事的们我 . بۇ سىلەرنىڭ مۇناسىۋىتىڭلار قارارلاشتى دېگەندەك . 了来下定系关的们你说是就这 .

قارارلىق 〔静〕 ① 的期定，的期：بۇ ～ كۇرس 本 短期 / 班训 ～ تارىلىق 定期大的除扫② 的性期周：ئۇنىڭ كېسىلى ～ تۇتىدۇ . 性期周带病犯他 .

قاراس 〔模〕 啪噼，嚓咔，吧喀：تاياق ～ قىلىپ سۇنۇپ كەتتى . 了折声一吧喀子棍 .

قاراسەي 莲旱墨，草莲旱，肠鳢 <植>〔静〕

قاراسسىدە 〔静〕 声一嚓喀：ئۇينىڭ لىمى ～ سۇنۇپ كەتتى . 了断声一嚓喀檩房 .

قاراسلاتماق 态动使的 «قاراسلىماق»

قاراسلىتىشماق 态同共的 «قاراسلاتماق»

قاراسلىماق 〔动〕 啦啪里噼，响作嚓喀：دەرەخ شېخى قاراسلاپ سۇنۇپ كەتتى . 了折声一嚓喀枝树 . چاۋاكلار قاراسلاپ چېلىنىپ كەتتى . 来掌起鼓地啦啪里噼 .

قاراسىكەك 蝇苍 <方，动>〔静〕

قاراش 〔静〕 看，法看，点观：مەن سىزنىڭ قارىشىڭىزغا قوشۇلمايمەن . 法看的您意同不我 . ماتېرىيالىزملىق 主物唯～ 点观义

标觇 <水> قاراش بەلگىسى

角视 <数> قاراش بۇلۇڭى

قاراشتۇرماق 〔动〕 看翻，看查，看细：ئۇ خالتىنى ئېلىپ بىرقۇر قاراشتۇردى . 遍一了看细袋口上拿他 . ھەممە ئۆيلەرنى قاراشتۇرۇپ چىقتىم . 了过看查都我间房有所 . ئۇ پوتىسىنى يېشىپ قاراشتۇردى . 了看翻带腰布开解他 . 遍

قاراشتۇرۇشماق 态同共的 «قاراشتۇرماق»

قاراشلىق 〔静〕 有所……归，于属①，辖管：بۇ ئۇنىڭ ئۆزىگە ～ مېھمانخانا . 馆宾的己自他于属是这 . شەھەر-لىك سانائەت ئىدارىسىگە بېۋاستە ～ كارخانىلار 业工市属直 / بېۋاستە ～ شەھەر 直 业企的局 ، 于待有，靠②市辖直：ئۇ ھەر ئايدا ھۆكۈمەتتىن تارقىتىدىغان 200 يۈەن پۇلغىلا ～ . 日度钱元 200 的发月个每府政靠只他 . بۇ مەسىلىنىڭ ھەل بولۇشى ياردىمىڭلارغا ～ 决解的题问个这 . 助帮的们你于赖有 .

قاراشماق ① 态同共的 «قارىماق»：قىز بىلەن يىگىت بىر-بىرىگە ئۇزاق قاراشتى . 了看相互子伙小和娘姑 . ② 帮，帮助，助协：يۆرۈڭلار ، سابىتنىڭ توي ئىشىغا قارىشايلى . 走 ، 去事喜办提比萨帮 . ھامىمام بىزنىڭ ئۆيگە كېلىپ قارىشىپ بەردى . 了忙帮来家们我到姑姑 . سىز بىزنىمىزنىڭ سۇ ئىشلىرىغا قاراشسىڭىز قانداق؟ 乡们我助协您？样么怎利水搞

قاراشوخا 参海 <古，动>〔静〕

قاراغۇ[1] (物合化的料染黑作可)矾铁 <古>〔静〕

قاراغۇ[2] 察侦，逻巡 <古>〔静〕

قاراق = قارىچوق

قاراقچى 〔静〕 盗强：ئوغرىنى ～ ئۇرۇپتۇ . <谚> 遭贼窃 . "诈我虞尔"同喻；盗强了到 ～ ، خالىي يەردە ئالار ، يا-

چۇقچى توپ ئىچىدە . 在手扒，抢处静僻在盗强 <谚> 偷中群人。

قاراقچىغا قىلىچ تۇتقۇزماق 为，虐为纣助 <成> 伥作虎

قاراقچىلىق 当勾盗强〔静〕

قاراقچىلىق قىلماق 舍劫家打，盗强当

قاراقسىز ①芜荒，荒废：ئەچچە يىل ~ قالغان ھويلا ـ ئارام 照关人无，看照人无②院庭的年多芜荒：«بېشىنى پىت باسماق» دېگىنىمىز «ئىگە ـ چاقسىز قالماق ، ~ قالماق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . 我们说"子虱满长上头"就是"子虱满长上头，依无苦孤"。思意的"看照人无，依无苦孤"。〔静〕

قاراقلاماق 劫抢，夺抢 <古>〔静〕

قاراقلىق ①着朝，着对，着：كۈن چىقىشقا ~ دېرىزە 朝东的窗户守她，着看照边身太太老在守她 . ئىدى

قارا ـ قۇرا 黑〔静〕的乎乎黑：يۈز ـ كۆزىگە ~ يۇقۇشۇپ 的乎乎黑得蹭脸满 的乎乎黑得蹭脸满

قاراقۇش 星木 <古，天>〔静〕

قاراگۇجۇر 冒，莽鲁，者动盲，者险冒① <方>〔静〕 来乱，乱胡②失

قاراڭغۇ 夜的暗黑 كېچە ~ ：的黑，暗阴，暗黑①〔静〕 地的暗黑脱摆 قوتۇلماق ~ / 夜黑，晚狱 / بۇلۇڭ ـ پۇچقاق 落角暗阴 / يولنى قاراقچى 知不，楚清不 <转>②。路黑认盗强 <谚> . بىلمەر 道：بۇ ماڭا ~ . ئۇنىڭ قانداق ئادەملىكى 。楚清不我这 ：处暗，暗黑③。人个一样怎是他道知不我 . ماڭا ~ 前明黎 تاڭ قاراڭغۇسى / 夜黑月，天黑月 ئاي قاراڭغۇسى 暗黑的 / قاراڭغۇ دەپ ھاڭۋاقما ، يورۇقلۇقنى ئىزدەپ تاپ . 怅惆中暗黑在莫，明光找寻去要 <谚> قاراڭغۇدا قېرى خوتۇن ياش كۆرۈنەر . 得显会也娘婆老处暗 <谚> 轻年 。 ھېيتتا خوتۇن ئالما ، قاراڭغۇدا ئوتۇن . <谚> 逢 。柴买别处暗，亲娶莫节

قاراڭغۇ بازار 市黑

قاراڭغۇ بازارچى 人商市黑

قاراڭغۇ بازارچىلىق 易交市黑

قاراڭغۇ جاڭگال ①黑漆团一 <转>②林密：ياشاش قىلارنىڭ قىلغان خىزمىتىنى ~ قىلىپ كۆرسەتمەك 把 做人别说作工的黑漆团一得

قاراڭغۇ چۈشمەك 黑天

قاراڭغۇ دېلو 案悬 <法>

قاراڭغۇچىلىق 暗黑：~ ئىچىدە ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمىدى . 见不看也么什中暗黑在。

قاراڭغۇلاتماق 态动使的 «قاراڭغۇلىماق»

قاراڭغۇلاشتۇرماق 态动使的 «قاراڭغۇلاشماق»

قاراڭغۇلاشماق 暗昏变，暗黑变，暗变〔动〕：ئۆي ئىچى قاراڭغۇلاشتى . 了暗变里屋。كەچ كىرىپ بىنانىڭ ئالدى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى . 暗黑片一得变前楼大，了晚天。

قاراڭغۇلۇق ①式形词名的 «قاراڭغۇ» 处暗②暗黑的前明黎：قاراڭغۇلۇقتا بىرى «مەن ، چوقۇ ئاپاڭ» دېدى . 在，说人个一处暗："奶奶你是我"。

③蒙昧，黑暗：ئۇلار بىزدەك نادان بولۇپ قاراڭغۇلۇقتا قالمىسۇن . 别让我们他像们我。

④。昧蒙蠢愚样一 楚清不我边那：ئۇ تەرەپ ماڭا ~ 。

قاراڭغۇلىماق 暗搞〔动〕：ئۆي ئىچىنى ~ 搞里间房把 暗

قارال 地脚落，地营宿，地的目 <古>〔静〕

قارالاشماق 态同共的 «قارالماق»

قارالما 题议，程议〔静〕：يىغىندا ئالدى بىلەن ~ ۋە كۈنتەرتىپ ماقۇللاندى . 程日和题议了过通先首上会。

قارالماق 态动被的 «قارىماق»

قارالماق 的目为……以，标目为……以〔动〕

قارام[1] 失冒，人的撞莽：~ ئادەم 失冒，撞莽①〔静〕：يىگىت ~ / 鬼猛勇②子伙小的失冒：ئۇ جەڭ مەيدانىدا ناھايىتى ~ ئىدى . 蛮，大巨③。猛勇分十上场战在他 用能不儿活这干：بۇ ئىشنى ~ كۈچ بىلەن قىلغىلى بولمايدۇ . 。儿劲蛮

قارام[2] 归，于属〔静〕

قارام بولماق 附依，属归：قارام بولۇپ ياتقۇچە ، ھەققانىيەت يولىدا قۇربان بولغىنىمىز ياخشى . 从顺首俯其与们咱，。牲牺而义正为如不

قاراماتاپ 藜味樟 <植>〔静〕

قارامتۇل 的黑淡，的黑浅〔静〕

قارامتۇل بامبۇك 竹墨淡 <植>

قارامتۇل جىنس 岩色暗 <地>

قارامتۇل مىنېرال 物矿色暗 <矿>

قارامتۇللاشماق 黑变，黑淡为变〔动〕：ئۇنىڭ يۈزى ياتاقتا ئۇزۇن يورۇقسىز قارامتۇللىشىپ كەتكەنىدەك كۆرۈنەتتى . 的他。了黑得显下线光的暗昏间房在孔面

قارامتۇللۇق 黑浅〔静〕

قاراملىق[1] ①义主动盲②式形词名的 «قارام[1]»

قاراملىق قىلماق 失冒、事行莽鲁
قاراملىق[2] 从服、从顺〔静〕
قارانچۇق 〔静〕①依靠：بۇ كۆچۈك ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى ۋە بىردىنبىر قارانچۇقى ئىدى . 伙的一唯他是狗小只这 ～ ②人草稻。靠依的一唯和伴：ئۇلار بىرقانچە يەرگە تىكتى . 木 <转>③。人草稻了立方地个几好在们他
قارانچۇق بولماق ①看照、应照：بۇ ئون نەچچە يالغا ئايسىخان ئانا قارانچۇق بولاتتى . 依阿是都子孩个几十这 ；人头木成、人头木当 <转>②。的看照妈大罕斯
بويتۇ ، تۇرسا تۇرمامدۇ قارانچۇق بولۇپ . 呗待就待、行 、人头木个当。
قارانچۇق كابىنت 阁内守看
قارانچۇقسىز 〔静〕无依靠：～ موماي 太老的靠依无 ；婆 / ～ قالغان بالىلار 们子孩的靠无依无得变
قارانچۇقلۇق 〔静〕的照关人有、的靠依有
قاراۋۇل ①〔静〕哨岗②兵哨 <军>：شەرقىي دېڭىزدىكى ئالدىنقى ～ 警岗 <法>③哨前海东
قاراۋۇل بېكىتى 站防边、所哨 <军>
قاراۋۇلخانا 〔静〕①哨岗、所哨<法>②亭岗、所哨 伦卡
قاراۋۇلسىز 〔静〕岗站人无、的兵哨有没
قاراۋۇللۇق 〔静〕岗：قاراۋۇللۇقتا تۇرماق 岗站
قاراۋۇللۇق چازىسى 卡哨 <军>
قاراۋۇللۇق قىلماق 卫守、岗站
قارايتماق 态动使的 «قارايماق»
قارايتىشماق 态同共的 «قارايتماق»
قارايتىلماق 态动被的 «قارايتماق»
قارايماق 〔动〕黑变、黑发：خامىدىن تىكىلگەن كۆڭلەك كىر بولۇپ قاريىپ كەتكەندى . 黑发得脏衣衬的做布土。
قارت[1] 〔模〕怦、嘣：يۈرىكىم ～ قىلىپ ، ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كەتتىم . 来战寒起打禁不跳一地怦心的我。
قارت[2] 〔静〕道黑的围周巴尾鹰雀：قۇرغۇي تۆت ～ بولغاندا ئاندىن ئاڭلى ئالالايدۇ . 猎狩能才时道黑条四有尾鹰雀。
قارت[3] 〔静〕①<古>的坏气脾②疮
قارتا[1] 〔静〕克扑、牌纸：～ ئويناماق 克扑打、牌纸玩
قارتا ئاچماق 牌摊
قارتا[2] 〔静〕肠直的马
قارتتىدە 地嘣、地怦〔静〕：يۈرىكى ～ قىلىپ كەتمەك 心嘣跳地嘣
قارتىچى 〔静〕善、者牌纸玩善、者克扑玩善的人

قارچىچىكى 〔静〕<植>花滴雪
قارچىغا 鹰苍 <动>〔静〕
قارچىغا كۆز 睛眼的亮漂又而利锐光目
قارچىغىلىق 〔静〕肋软状骨
قاردۇ 〔静〕<古>冰珠(的碎细上面水水流时寒严)
قارس[1] 〔模〕嚓喀：ياغاچ ～ قىلىپ سۇندى . 木 声一嚓喀头了断。
قارس[2] 〔静〕<古>羔曼克且毛
قارساق 〔静〕<动>狐玄
قارسسىدە 〔静〕声一地喀、声一嚓喀
قارس ـ قۇرس 〔模〕嚓喀、啪嚼：غەزەپلەنگەن ئاتا ئوغلىنى ～ قىلىپ ئىككى كاچات سالدى . 儿了打啪嚼得气亲父 。光耳个两子
قارسىز 〔静〕<气>雪无
قارسىلداتماق 态动使的 «قارسىلدىماق»
قارسىلداق 〔静〕(的子鞭)鞘
قارسىلدىماق 〔动〕嚓喀、啪嚼：ياغاچ قارسىلداپ سۇندى . 她 。了断嚓喀头木 ئۇنىڭ ئاغزىدىكى سېغىز قارسىلدايتتى . 。响作啪嚼糖泡泡的里嘴
قارشاغ 〔静〕<古>寸尺(的服衣)
قارشاماق 〔动〕<古>量抨以
قارشۇت 〔静〕立对、盾矛
قارشى[1] ①〔静〕反、对反：بۇ ئىشقا كىم ～ ؟ 谁？事 تانكىغا ～ قورال 反对、反 ；立对②器武克坦反 ：بىر ـ بىرىگە ～ تەرەپلەر 各 ；逆、抗、对③面立对个各 ：ئۇ ～ تەرەپتىكى كىلىۋاتاتتى . 来走面对从他。 قارار ئون ئاۋازغا ～ 15 ئاۋاز بىلەن ماقۇللاندى . 过通票十对票五十以议决。 زىيادە سېزىمچانلىققا ～ دورىلار / 物药敏过抗 شامالغا ～ ماڭماق 风顶 ،风逆 ،风迎 ：面对④走 بىزنىڭ ئۇي مەكتىپىنىڭ قارشىسىدا . 。面对校学在家们我
قارشى ئالماق 欢迎：ساۋاقداشلار چەت ئەللىك مېھمانلارنى قارشى ئالدى . 。宾来国外迎欢们学同 كىنىمىگە قاراپ قارشى ئالىدۇ ، ئەقلىگە قاراپ ئۇزىتىدۇ . <谚>衣看迎欢 。慧智看客待、装
قارشى ئاۋاز 票对反
قارشى بۆلەك 项立对 <逻>
قارشى بۇلۇڭ 角对 <数>
قارشى پونكىت 位对 <艺>
قارشى تەدبىر 策对
قارشى تەرەپ 方对

قارشى تەسىر 反用作
قارشى تەكلىپ 反约邀 <法>
قارشى تەنچە 反体抗 <医>
قارشى تۈرماق 反对 反抗，对反：مۇستەملىكىچىلىككە ～ 反对殖民主义 / تاجاۋۇزچىلىققا ～ 反侵略抗
قارشى تېزىس 反题 <逻>
قارشى چىقماق 反对 反抗，对反：شەھەرگە كىرىپ ئۇقۇت قىلىشقا ～ 反对进城做生意 / دۈشمەنلىك زۇلۇمىغا ～ 反抗敌人的压迫
قارشى كېپىللىك 反担保
قارشى مۇقام 反调 反，对
戏台对 反，对
قارشى نۇر 反逆 <物>
قارشى ھۇجۇم 反冲反 <军>，击冲反
证反 <法>
قارشى[2] 〔静〕 殿 <古>
قارشىلاشتۇرماق «قارشىلاشماق» 的使动态
قارشىلاشماق 〔动〕 抗对，抗，拒抗，对作：خەلق بىلەن ～ 对人民抗 / كۆپچىلىك بىلەن ～ 对作家大和
قارشىلىشىش 〔静〕 抗对①，拒抗，抗对②对作 <生>
قارشىلىشىش تەدبىرى 用作抗对，用作抗 <法>
قارشىلىشىش مۇسابىقىسى 对抗赛 <体>
قارشىلىق ① «قارشى» 的名式形词，抗反，拒抗，议抗 ②抗反 <哲> ③对抗 <物> ④抗电阻 <物> ⑤阻力
قارشىلىق بىلدۈرمەك 抗反示表，对反示表：ئۇ مېنىڭ پىكرىمگە قارشىلىق بىلدۈرمىدى . 他对反示表有没意见。 بالا قېچىش بىلەن ئۆز قارشىلىقىنى بىلدۈردى . 孩子用逃跑表示抗反。
قارشىلىق پىسخىكىسى 反逆心理 <心>
قارشىلىق تېرمومېتىرى 电阻温度计 <物>
قارشىلىق ساندۇقى 电阻箱 <物>
قارشىلىق سىمى 电阻丝 <物>
قارشىلىق قانۇنى 电阻定律 <物>
قارشىلىق كۆرسەتمەك 抗，抗拒，抗反
قارشىلىق كۈچى 电阻力 <物>
قارشىلىقسىز 〔静〕 无抗反的，无的抗反：～ ئىلگىرىلەمەك 长驱直入
قار ـ شۇرغان 〔静〕 雪风暴：قار ـ شۇرغانغا قارىماسلىق 冒雪风暴着
قار ـ شۇرغانلىق 〔静〕 ～：的雪风暴，的加交雪风
قار ـ قات 〔静〕 灾雪
قارقاغ 〔静〕 漠荒，地之毛不 <古>
قارلاش 〔静〕 产破，落破，寒贫，苦贫 <古>
قارلۇق 〔静〕 葛逻禄(一之落部厥突代古) <古>
قارلىغاچ 〔静〕 ～：子燕 <动>：پەس ئۇچتى ، يەرگە يامغۇر چۈشتى . 雨落面地，飞低子燕 <谚>。 قارلىغاچقا ～ دان بېرىدۇ ، قېرىنداش قېرىنداشقا جان . 燕给子燕 <谚>，命舍胞同为胞同，食送子。
قارلىغاچ ئائىلىسى 燕科 <动>
قارلىغاچ تىللىرى چىقماق 甜，语蜜言 <成>
قارلىغاچ قانات بۇرۇت 燕翼胡字八，胡
قارلىغاچ قۇيرۇقلۇق چاپان 燕尾服
قارلىغاچ ياقا 西装式领衣
قارلىغاچسىمان 〔静〕 子燕如的
قارلىغاچسىمان پۇپۇچەك چايكا 黑嘴端凤 <动>
鸥燕头
قارلىغاچسىمان چايكا 燕鸥 <动>

子日的加交雪风，天雪风暴
قارغاتماق «قارغىماق» 的使动态
قارغاشماق «قارغىماق» 的同共态
قارغاق 〔静〕 咒诅（的徒信对主真，神天）<古>，咒，骂咒
قارغالماق «قارغىماق» 的被动态
قارغۇي 〔静〕 台望嘹，台火烽 <古>
قارغىش 〔静〕 咒诅：ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۇلمەس . <谚>子虱死不咒狗。
قارغىش ئالماق 受咒诅：ئالقىش ئالغان ئامان ، قارغىش ئالغان يامان . <谚>。 获遭的咒诅受，安平的迎欢受
قارغىش تەگكۈر 的死该，的咒诅该 <骂>
قارغىش تەگمەك 遭咒诅
قارغىشقا قالماق 被咒诅
قارغىشقا كەتمەك 到受咒诅
قارغىشچى 〔静〕 ～：人的咒诅爱，人的骂咒爱：قاغا چىچىۋۇن . <谚>他给鸦乌让，人的咒诅爱。 屎拉里嘴。
قارغىماق 〔动〕 咒诅，骂咒：ئۇ ئىنچىدە قازىنى قارغىدى . 他心中咒骂着挖坑。 قۇشنىڭ سايرىمايدىغىنى يوق ، دۈشمەنلىك قارغىمايدىغىنى . <谚>不有没人敌，的叫不有没鸟小。的咒诅。

قارلىغاچسىمان چىقچىق 鸱燕 <动>
قارلىغاچسىمان چىقچىقلار ئائىلىسى <动>燕科鸱
قارلىغاچسىمان سېرىق تۇمشۇق چايكا <动>黄鸥燕河嘴
قارلىغاچسىمان قۇشقاچ 雀燕 <动>
قارلىغاچسىمان قىلىورغا 鸱 <动>
قارلىغاچسىمان كۈل رەڭ چىقچىق 鸱燕灰 <动>
قارلىغاچسىمان لاچىن 隼燕 <动>
قارلىق[1] 雪 〔静〕 ① 有的盖覆雪被，的雪带，的雪 ～ تاغ / 山雪 ～ چوققىلىرى تېغىنىڭ 天的山峰雪 / ～ شۇرغان 暴风雪②雪地： قارلىقلارنىڭ مۇزلىرى 雪上地冰的
قارلىق بەلۋاغ 带雪 <地>
قارلىق بۇلۇت 云雪 <气>
قارلىق دالا 原雪
قارلىق كۈن 日雪
قارلىق كىلىمات 候气雪冰 <气>
قارلىق[2] 雪 〔静〕 投人某向，日之雪初即，戏游种一)信己自到回在者信投若。球雪及信的谣歌关相有写以现发被未若；客请者信投由，住抓被并现发被前家(客请者信接由则，住抓和
قارلىق تاشلىماق 投雪信： كۆڭلىمىزنىڭ خۇشلۇقىدىن بۇ ئويۇننى باشلىدۇق . ھەممىدىن ئەزىز كۆرۈپ سىزگە قارلىق تاشلىدۇق . 重敬最为因 。戏游番此始开，兴高里心于由 。信雪来投您给，您
قارلىق[3] 架葡萄 〔静〕 ： تەك قارلىقتا تارتىلدى . 上藤萄葡 。了架
قارما 夺掠，夺抢 <古>〔静〕
قارماشماق 夺抢相互，夺抢起一 <古>〔动〕
قارماق[1] 钩 <转>②钩鱼① 〔静〕 蚂③(套圈指)儿钩
钉蟥
قارماق بامبۇك 竹慈 <植>
قارماق تاشلىماق 鱼下里河往 ① 钩鱼下： دەريانا ～ 套圈设，钩下 <转>②钩
قارماقتا ئىلىنماق 套圈上，儿钩上 ： ئۇنىڭ قارمىقىغا ئىلىنىپ قالغىنىمنى ئەمدى چۈشەندىم . 他了上白明才这我 。套圈的
قارماق[2] 管主，辖管 〔静〕 ： ناھىيە قارمىقىدىكى بىرنەچچە ئىدارە 局个几的管主上县

قارماقسىمان 的状钩鱼 〔静〕
قارماقسىمان بارخان 丘沙形钩鱼 <地>
قارماقلاتماق 态动使的 «قارماقلىماق»
قارماقلىق 的钩有，的钩带 〔静〕 ： تۆمۈر ئىلگۈ ～ 的钩带 叉铁
قارماقلىماق ① 用钉钉蟥蚂： تاختىنىڭ سۇنغان جايىنى ～ 抓②住钉方地的折子板把钉蟥蚂用： لاچىن كەكلىكنى قارماقلىدى . 鸡石了住抓隼 。
قار ـ مۇز 雪冰 〔静〕
قار ـ مۇزلۇق 的雪冰①〔静〕 的盖覆雪冰： داۋان ～ 地之盖覆雪冰②坂达的盖覆雪冰
قار ـ مۇزلۇق گېئولوگىيىسى 学质地雪冰
قارمىماق = قامالىماق
قارنىيېرىق 椒花 <植>〔静〕
قارونا 鹣鸸 <动>〔静〕
قارۇ 报回，报 <古>〔动〕
قارۇشتى 卢佉 〔静〕
قارۇشتى يېزىقى 文卢佉
قارۇلۇق 应报 <古>〔静〕
قارۇى 的曲弯端尖 <古>〔静〕
قارى 臂前，臂手 <古>〔静〕
قارىپايىم 的鲁粗 〔静〕
قارىپايىملىق 鲁粗 〔静〕
قارىتا 对我 . 对，针，对：对针 ～ پىكىرىم بار . 于对 〔助〕 ： بۇ ئىشقا 于对 。见意有事件这 ～ كۆزقاراش بۇ قېتىملىق ۋەقەگە 法看的件事次此 / ～ قىياسلىرىنى ئۇ نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتكە 。测推了出提势形前当对针他 . ئوتتۇرىغا قويدى
قارىتوغاچ 桃光黑 <植>〔静〕
قارىتۇرۇك 粗老大 〔静〕
قارىتىشماق 态同共的 «قاراتماق»
قارىتىلماق 态动被的 «قاراتماق»
قارىچاي 茶茯 〔静〕
قارىچايىر 草蟀蟋 <植>〔静〕
قارىچۈق 珠眼 ： كۆز قارىچۈقى 孔瞳，仁瞳 <理生>〔静〕
قارىداتماق 态动使的 «قارىدىماق»
قارىدان 属翘连 ～ ئۇرۇقدىشى 翘连 <植>〔静〕
قارىدىماق 黑发，黑变 〔动〕
قارىزان 人的老衰 <古>〔静〕
قارىسان 病腿黑，病疽炭 <牧>〔静〕
قارىسىغا 蛮，干胡 ～ ئىشلىمەك 胡 〔静〕 ： 地目盲，蛮，

动盲，动行目盲 ھەرىكەت قىلماق ～ / 干
说瞎，说胡 قارىسىغا سۆزلىمەك
事行目盲 قارىسىغا ئىش قىلماق
狼 <方，动>〔静〕 قارىشقۇ
错交 <古>〔动〕 قارىشماق
弱软，力无，年暮，年老 <古>〔静〕 قارىغ
花雀金，儿鸡锦 <植>〔静〕 قارىغان
قارىغاندا 〔助〕①来看：～ ئۇنىڭ كۆڭلى پەرىشان ئوخشايدۇ．好不像好情心他来看；比②。ماڭا ～ سىزنىڭ سالامەتلىكىڭىز ياخشى．好我比体身的你。
松 <植>〔静〕 قارىغاي
粉花松 <植> قارىغاي چېچەكلى
鸟星 <动> قارىغاي قاغىسى
儿塔松，球松 <植> قارىغاي مەدىكى
蘑松 <植> قارىغاي موگوسى
仁松 <植> قارىغاي مېغىزى
塔松 <植> قارىغاي مېۋىسى
胶香松 <植> قارىغاي يېلىمى
قارىغايزار = قارىغايلىق
قارىغايزارلىق = قارىغايلىق
的树松满长，的树松有②林松①〔静〕 قارىغايلىق
قارىغۇ〔静〕①盲，瞎：～ مۇشۇككە ئۆلۈك چاشقان ئۆچىراپتۇ．<谚>鼠老死上碰猫瞎；～ ئېشەككە تۇزلۇق سۇ，قانتىق نانغا مۇزلۇق سۇ．<谚>水冰泡馒硬，水盐饮驴瞎；人盲，子瞎②。“事行而道其反”：“违愿与事”同喻：قارىغۇنىڭ چاپاق ئادىشى بار．<谚>朋的屎眼长有子瞎；～ تۇنقىنىنى قويماس，گاس ئاڭلىغىنىنى．<谚>友瞎。قارىغۇنىڭ كەينىگە كىرسەڭ，گوداڭغا يىقىلىسەن．<谚>讲会就的到听子羣，放会不的住抓子子瞎着跟。قارىغۇغا يول كۆرسەتسەڭ，ئۆزۈم تاپ-قان يول دەر．<谚>走，路指子瞎给你的认他是说他，路。～ ھاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتار．<谚>会只人盲杖手次一丢。
降天从福 قارىغۇ ئامەت
瞎：ئۇنىڭ كۆزى قارىغۇ بولۇپ قاپتۇ．他瞎了睛眼。
鼠鼹，鼠鲋 <动> قارىغۇ چاشقان[1]
قارىغۇ چاشقان[2] 瞎老子鼠(戏游童儿种一)
蝽盲 <动> قارىغۇ چېرىپاشكا
井盲 <矿> قارىغۇ شاختا

قارىغۇ قىلماق 瞎弄
قارىغۇلار ئېلىپبەسى 表母字文盲
قارىغۇلار يېزىقى 文盲，字文人盲
قارىغۇ نۇقتا 点盲 <理生>
قارىغۇنى ياردا قىستىماق 喻：人盲逼崖悬 <成>；“危之人乘”同“难所人强”：سەنمۇزە ، قارىغۇنى ياردا قىستىغاندەك ئىش قىلغىنىڭنى قارا．真事这的干你，呀你．呀难所人强是。
قارىغۇ ئۇچەي = سوقۇر ئۇچەي
鸹乌，雀黑<方，动>〔静〕 قارىغوجا
看难〔静〕 قارىغۇسىز
قارىغۇلارچە 目盲〔静〕：غەرب مەدەنىيىتىگە ～ چوقۇنماق 化文方西拜崇目盲
قارىغۇلۇق 性目盲〔静〕：قارىغۇلۇقتىن ساقلانماق 避免盲目性 / قارىغۇلۇقنى تۈگەتمەك 克服盲目性
栗醋，镰茶 <植>〔静〕 قارىقات
之种品瓜甜)毛眉黑，西喀拉喀 <植>〔静〕 قارىقاش (一
قارىقاشقا (一之种品瓜甜)卡希喀拉喀 <植>〔静〕
之族民亚西亚中)人克帕尔卡拉卡①〔静〕 قارىقالپاق
厥突帽黑②(一
克帕尔卡拉卡，文克帕尔卡拉卡①〔静〕 قارىقالپاقچە
卡学，文克帕尔卡拉卡学 قارىقالپاقچىنى ئۆگەنمەك：语拉卡 كىيىم ～：的式克帕尔卡拉卡②语克帕尔卡拉卡尔卡装服式克帕尔卡
盲雪 <古>〔动〕 قارىقماق
(一之种品瓜甜)尔图库拉喀 <植>〔静〕 قارىقوتۇر
菜斗耧 <植>〔静〕 قارىقوغۇر
白皂红清分不，统笼〔静〕 قارىقويۇق
雕原草 <动>〔静〕 قارىقۇش
鸹乌，雀黑 <动>〔静〕 قارىقۇشقاچ
狗豺 <动>〔静〕 قارىقولاق
(色肤)的黑黝〔静〕 قارىقۇمچاق
羊白的圈眼黑 <动>〔静〕 قارىكۆزەل
(一之种品瓜甜)赛库拉卡 <植>〔静〕 قارىكۆسەي
哈布坦斯克别孜乌)尔库拉卡 <地>〔静〕 قارىكۆل (区个一的州拉
羊尔库拉卡 <动> قارىكۆل قويى
皮羔羊北二 <牧> قارىكۆل ئەلتېرىسى
病穗黑 <植>〔静〕 قارىكۆيە

قارىگۇل 花葵棉紫，葵棉紫 <植>〔静〕
قارىلاق 人的秋溜不黑②秋溜不黑①〔静〕
قارىلانغۇچى 者冤蒙，者陷诬受〔静〕
قارىلانماق 态动被的«قارىلىماق»
قارىلىغۇچى 者陷诬，者谤诽，者毁诋〔静〕
قارىلىق[1] ① «قارا[1]»的名词形式：狠凶，毒歹，险阴②式形词名：心内 ئىچى ～ بىلەن 阴险地狠凶，地险阴 / كۆڭلى ～ قىلماق 带腰白，巾纱白，服丧色黑(的丧服)④事丧③毒歹
قارىلىق باغلىماق 系(丧服)带腰布白(丧服)
قارىلىق كىيىم 素缟，服丧
قارىلىق[2] 斗墨(的用匠木)〔静〕
قارىلىماق 〔动〕诋毁，诽谤，诬陷：ئۇ مېنى ناھەق قارىلىدى . 他毁诋我意恶。
قارىماستىن 〔助〕不管，不顾，着冒：ئۇ ياشىنىپ قالغانلىقىغا ～ شۇنچە تىمەن كۆرۈنەتتى . 他显是但，迈年然虽显得。ئۇ يامغۇرغا قارىماستىن ۋاقتىدا يېغىن مەيدانىغا كەلدى . 他健壮处格场会到来时准雨冒。
قارىماق[1] 〔动〕看①，望，瞧：～ تاشقا قاراپ قويدى . 看外窗往他了看一眼。چىشىمغا قارىما ، ئىشىمغا قارا . 的干我看，的吃我看别 <谚> كىشىنىڭ تىلىغا ئەمەس ، دىلىغا قارا . <谚> 心看要，话听别 . يىراقنى قارىغانلىقىنىڭ كۆزى ئوتكۇر . <谚> 利锐光眼者望远 。ئالدىغا ماڭسا ، كەينىگە قارا . <谚> 后向需，走前往若
过下一顾回 ～ ئۆتىمىشكە بىر ②。瞧，顾回：望瞻，照③来未望瞻心信怀满 ～ كېلەچەككە ئىشەنچ بىلەن / 去照，料照，看：护看，守看，看 ～ زىرائەتكە / 稼庄看照 . بوۋاي ـ مومايلارغا ئائىلە خىزمەتچىلىرى قارايدۇ . 老家由们人老 。سىز بارمىسىڭىز بوپتۇ ، ماشىنىڭىزغا قارالمىدى . 料照员务服政护看 ～ كېسىلگە 。车汽的您着看，行也去不您 . ئۇ باشقىلارنىڭ قارشى چىقىشىغا قارىماي ، ئۆز پىكرىدە تۇرۇۋەردى . 顾④人病：见己执固，对反的人别顾不他 。ئۇ خىزمەت بىلەن بولۇپ كېتىپ ، ئۇي ئىشلىرىغا قارىيالماپتۇ . 他 ئىشىك ـ دېرىزىسى جەنۇبقا قارايدۇ . 南朝窗门子房 。ئۇ ئورمان ئىچىگە قاراپ قاچتى . 着向，着朝，着对⑤。务家上不顾，作工于忙：着等⑥。去逃林树向他 چاپسان بول ، بىز ساڭلا قاراپ قالدۇق . 着等就们我，点快 . ئۇنىڭ پىكرىنى توغرا دەپ قارايمەن . 作看，为视，为以，为认⑦。了你：的对是见意的他为认我 。ئۇ يېتىم بالا ئۇنى ئانا دەپ قارىدى . 按，据根⑧。亲母作看她把儿孤个这 . 照：قابلىيىتىگە قاراپ خىزمەت ئورۇنلاشتۇرماق 安力能据根

ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ ئىش كۆرمەك / 作工排际实照按
事办况情
قارىماق[2] 〔静〕于属，管……归：بۇ مەكتەپلەر مائارىپ ئىدارىسىنىڭ قارىمىقىدا . 这些学校归教育局管 。بۇ ئۆيلەر بىزنىڭ قارىمىقىمىزدا . 这些房子属于我们 。مەركەز قارىمىقىدىكى ئورۇنلار 中央所属各单位
قارىماققا 〔助〕看去上面表：بۇ گەپلەر ～ ناھايىتى ئادەتتىكى قىلسىمۇ ، لېكىن مەنىسى ئىنتايىن چوڭقۇر . 这些话虽平很来起看，常平很意味深长 。
قارىماي 油柏，青沥〔静〕
قارىماي قەغەز 毡毛油 <建>
قارىمايلىق 的青沥有〔静〕
قارىمايلىق بېتون 土凝混青沥 <建>
قارىمچى 者发头洗梳 <古>〔静〕
قارىمۇتۇق 〔静〕黝黝黑，黑黝黝：ئېگىز بويلۇق ～ ئادەم 个一人的黝黝黑子个高
قارىمۇچ 椒胡 <植>〔静〕
قارىمۇق[1] 〔静〕行留不王，翁仙麦，菜蓝麦 <植>：بۇغداينىڭ باھانىسىدا ～ سۇ ئىچىپتۇ . <谚> 麸，水浇地麦 。“月得先台楼水近”同喻：光沾草
قارىمۇق[2] 〔静〕粉黑的上梁高(菌)：ئاق قونافقا ～ چۈشۈپتۇ . 了粉黑上落梁高 。
病粉黑 <植> كېسەللىكى قارىمۇق
قارىمۇقارشى 〔静〕着对，面对面①：ئۇلار بىر ـ بىرىگە ～ دېرىزىلىك ئۈلتۈرۈشقاندى . 的坐面对面此彼们他 。ئازادە ئۆي پوتتى . 对②。了工竣子屋敞宽的对相户窗 ～ / 来起立对者二把 قويماق：反相，立 ئىككىسىنى پىكىرلەر 立对③见意的反相
قارىمۇقارشى باغلىغۇچى 词连折转 <语>
قارىمۇقارشى بۇلۇڭ 角对 <数>
قارىمۇقارشى تەرەپ 面立对①<哲> ②<数> 边对
قارىمۇقارشى شامال 风对相 <气>
قارىمۇقارشى مەنىلىك سۆز 词义反 <语>
قارىمۇقارشى مۇناسىۋەت 系关对反 <逻>
قارىمۇقارشى ئۇقۇم 念概对反 <逻>
قارىمۇقارشى يانداشتۇرۇش 衬反 <文>
قارىمۇقارشىلىق 性立对 <哲>〔静〕
قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى 一统的立对 <哲>
قارىن (قارنىم ، قارنىڭ ، قارنى) 〔静〕子肚①：قارنى ئاچماق

饿子肚 / قارنى توق 饱子肚 / بو بالا ئۇ چاغلاردا تېخى ئاناسىنىڭ قارنىدا ئىدى . 这子肚娘在还时那子孩②。里子肚娘在还时那子孩这 . ئىدى قارنىدا ئاناسىنىڭ بو بالا ئۇ چاغلاردا تېخى ئاناسىنىڭ قارنىدا ئىدى . 这子肚娘在还时那子孩②。

قارنى (的物器或琴)身<转>琴的尔布弹 قارنى تەمبۇرنىڭ قارنى 身壶的炊茶 / ساماۋارنىڭ قارنى

قارنى ياماق 人的吃贪 / ～ ھېيتتا ئۆلەر . ～ ئادەم的吃贪 <谚> 死撑会节过的吃贪 。

قارىن ـ كۆكس 胸心、襟胸、怀胸〔静〕

قارنى ـ كۆكسى كەڭ 开胸心、广宽怀胸 <成> 量大宏宽、阔

قارىئۈرۈك 梅乌、梅酸、李酸疆新 <植>〔静〕

قارىئۈرۈك مۇرابباسى 酱梅酸、酱梅乌

قارىئۆكۈر 洞黑 <天>〔静〕

قارىۋاستى 下见

قارىۋاستى قىلماق 别令强②诈讹、人坑① <成>

客请人别讹、费破人

قارى 《经兰古》读诵门专、师经诵)利喀 <宗>〔静〕 (者则法读诵其通精并

قارىياغاچ 树榆 <植>〔静〕

قارىياغاچلىق 的多树榆、的树榆有、林树榆〔静〕

قارىياق 的岁二至一②羊白的角额黑① <动>〔静〕 羔羊黄

قارىيامان 的情无酷冷、的情无 <方>〔静〕

قارىيېچىلاپ 读死 ئوقۇماق ～ :地板死、的似利喀像〔静〕 背硬记死 يادلىماق ～ / 书

قارىيخانا 校学的者诵背《经兰古》养培①<宗>〔静〕 方地的《经兰古》诵背②

قارىيلىق 职之利喀②词名象抽的 «قاري» ①

قار ـ يامغۇر 雪雨〔静〕 :بو ～ تولا ياغمايدىغان جاي . 这 。方地的少雪雨个是

قازا (قازاسى) 〔静〕 :期死、亡死①. جان بار يەردە ～ بار . 期死 亡死有就方地的命生有 <谚> 。قازاسى سۆرىمەك 两来难灾 <谚> . ～ ئىككى ، ئۆلۈم بىر :难灾②到已 命天 <谚> . قازاغا رىزا ، بالاغا سەۋر 。次一仅亡死、道 。耐忍须难灾、违难实

قازا بولماق 故亡、世去、亡身① :故亡、世去、亡身①. جەك مەيداندا ～ / ئۇنىڭ قازا بولغانلىقى بىز ئۈچۈن غايەت زور يوقىتىش . 亡阵 个这 . بۇ :误耽 <宗>②。失损大巨的们我是世去的他 。过误耽有没都孜玛乃次一人的诚虔

قازاغا رىزا بولماق (违难命天)命认

قازا قىلماق 故亡、世去、亡身① :ئاتام يۈرەك پالەچى بىلەن قازا قىلدى . 亡身而褐衰力心因亲父 <宗>②。

误耽: نامازنى قازا قىلماسلىق 孜玛乃做误耽不

قازا كەلمەك 头临到死、到已限大、到已期死

قازا يەتمەك 头临到死、到已限大

قازارا 一万〔静〕 :～ كۆنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ ئۆلۈپ قالسا ، بۇ سىرنى ھېچكىم بىلمەي قالمامدۇ ؟ 这、了死他天一有一万 吗了晓知人无是不岂密秘个 ؟

قازاق 族克萨哈 :克萨哈〔静〕 ～ مىللىتى

قازاق يېزىقى 文克萨哈 <语>

قازاقچە 的式克萨哈②文克萨哈、语克萨哈①〔静〕 :

～ كىيىم 装服式克萨哈

قازاڭقۇ 绪头、的起 在缠纠、的团成缠 <占>〔静〕 的开不解、的乱

قازان[1] 锅〔静〕 :～ ئالساڭ چېكىپ ئال ، خوتۇن ئالساڭ بىلىپ ئال . 解了须妻娶、敲敲要锅买 <谚> 。نەگىلا بارساڭ قازانىنىڭ قۇلىقى تۆت . 四是都锅、儿哪到你论无 <谚> . قازانغا يولۇقساڭ قارا ئېتىڭ يۇقار ، يامانغا يولۇقساڭ يالىسى يۇقار . <谚> 铁上挨 。"黑般一鸦乌下天"同喻:朵耳个 . 连牵受人坏上遇、烟油蹭锅 . قازانىمۇ ياغ ، چۆمۈچىمۇ ياغ 人给家"同喻:油是也上子勺 、油是也上锅 <谚> 则同不锅 <谚> 。"足 。"经的念难本有家家"同喻:同不愁

قازان ئاسماق 锅支、锅架① :پىشمىغان تۇيغا قازان ئاسقىلى بولماس . 锅架忙要不、妥谈没事婚 <谚> 。

قازان بېشى 饭做 :40 كۈنگىچە ھېچكىم ئۆيدە قازان ئاسمايدىغان ، پادىشاھلىقتىن زىيادە بەرىلمەيدىغان بولدى . 十四定决 打、备准<成>③。宴设帝皇由、饭做不都家谁天 。了手到搞娘姑这把算打就早人别 . ئۇڭ 前灶、台锅① :قازان بېشىدا بولساڭ ، ئاغزىڭ بالدۇر ئاشقا تېگىدۇ . 吃早以可、前台锅在若 <谚> 。"月得先台楼水近"同喻:饭 事的饭做 <转>②

قازان چېقىلماق 空落、锅砸 <成> :خوشامەتچىلەرنىڭ قازىنى چېقىلدى . 。了空落们者媚谄

قازان قاياناتماق 计家持维 <成>

قازان كاۋىپى 肉烤炒 <食>

قازان نېنى 饼锅、饼烙 <食>

قازان[2] 承轴 <机>〔静〕

قازان نوكچىسى 子锭承轴 <纺>

قازانچاق 锅小〔静〕
قازانچۇق 轴骨胯 <理生>②虫龟水 <动>①〔静〕
قازانچى 匠锅铸:قۇلاقنى نەدىن چىقارسا، قازانچىنىڭ ئىختىيارى. <谚>的匠锅铸听全,儿哪在朵耳锅。
قازانچىلىق 业锅铸〔静〕
قازانخانا 房炉锅〔静〕
قازاندۇرماق «قازانماق»的态动使
قازان ـ قۇمۇچ 具炊,盆瓢碗锅〔静〕
قازانقىردى 虫游上水种一 <方,动>〔静〕
قازانماق 得:得获,得取〔动〕~ مۇۋەپپەقىيەت 成得取 / غەلىبە ~ 功 / شۆھرەت ~ 得赢,誉荣得获 誉荣
قازانيارىدى 枣拐沙 <植>〔静〕
قازايىقەدەر 观本基的教兰斯伊)论命天① <宗>〔静〕<转>②(的定决先预拉安是运命的类人为认,点 三连二接 ~ بەر ـ بەرىگە ئۇلىشىپ كەلگەن 灾不,难:幸不的
قازدۇرماق «قازماق»的态动使
قازدۇرۇشماق «قازدۇرماق»的态同共
قازدۇرۇلماق «قازدۇرماق»的态动被
قازغان 的泞泥而岖崎 <古>〔静〕
قازغانچ 益利,就成,绩成,获收,得获 <古>〔静〕
قازغانماق 得获,得取,到得 <古>〔动〕
قازما 源资的采开 ~ بايلىق 的采开,的掘发①〔静〕物掘发②
قازماق 掘,井挖 ~ قۇدۇق:掘挖,采开,掘,挖〔动〕~ خەندەك / 井 / گۆر 沟壕挖 ~ 墓掘,坟挖 / يوشۇرۇن كۆچلەرنى 力潜掘挖 ~ 矿采
قازمىچىلىق 业采开,业掘采〔静〕
قازمىچىلىق سانائىتى 业掘采 <矿>
قازناق 室藏贮小,间套:دادام قازناقتا يوق. <谚>"两百三银无地此"同喻:间套在不爹我。
قازى (官行执法教兰斯伊)孜喀 <宗>①〔静〕:دەۋا گەر سۇس بولسا، ~ مۇنتەھەم بوپتۇ. <谚>松一告原,横变孜喀。قازىدىن قېچىپ، پادىشاھقا ئۇچراپتۇ. <谚>戏游等甫西麦)孜喀②。帝皇了上遇,孜喀了开躲(者规违罚主,人持主的
قازىخانا 所判裁教宗 <宗>〔静〕
قازىرغاق 茧,子趼(的长上手而动劳因) <古>〔静〕子圈,子

قازىز 皮树 <古>〔静〕
قازىق 牢地,穴,坑 <古>〔静〕
قازى ـ قۇززات 官法教高最和孜喀 <宗>〔静〕
قازىكالان 教兰斯伊)官法大,官法席首 <宗>〔静〕(的
قازىلىق 职之孜喀:جامائەت ئۈنى قازىلىققا تەيىنلىدى. 孜喀为他命任众公。
قازىن 亲姻 <古>〔静〕
قازىن ـ قازناغۇن 亲姻,人家亲,家亲 <古>〔静〕
قازىنىشماق «قازماق»的态同共
قازىنىلماق «قازماق»的态动被
قاس 鞭抽,子拍打指手用,指手窝)啪噼,吧咯〔模〕(音声的出发等子
قاس چىقارماق ①声吧咯出弄:قول ئۆگىلىرىنى ئۇۋۇلاپ ~ ②声吧咯出弄指手窝 儿刺挑:ئۇ ئىشىدىن قاس چىقىرىدىغان بولدى. 挑作工的们我给要他。儿刺
قاساتماق[1] «قاسماق[1]»的态动使
قاساتماق[2] «قاسماق[2]»的态动使:سەيپۈگىنى قاساتتىمنى. 缝包子裤的我给缝裁让我。
قاساشتۇرماق 缝包,边锁,缝上折〔动〕
قاساشماق[1] «قاسماق[1]»的态同共:ئۇلار قوناق قاسىشۋاتاتتى. 粒米玉剥在正们他。
قاساشماق[2] «قاسماق[2]»的态同共:ئۇلار كىيىم ـ كېچەكلەرنى قاساشاقتا. 缝包装服给在正们她。
قاساق 子褶,处缝包(的口边裤衣)〔静〕
قاساقلىق 的缝过包〔静〕
قاسالماق[1] «قاسماق[1]»的态动被
قاسالماق[2] «قاسماق[2]»的态动被
قاسساپ 的肉卖,户屠〔静〕:قوينى ~ سويسۇن. <谚>家行找事办谓意)宰去户屠让羊。قاساپقا ماي قايغۇ سى، ئۆچكىگە جان. <谚>同喻:命愁羊山,油惜户屠。"经的念难本有人人"。ئۆچ قوي سويغان ~ بوپتۇ. 户屠了成就羊只三了宰 <谚>。دوستىغا ئۈستىخان بېرەر. 友朋送头骨用户屠 <谚>。قاسساپنىڭ پىچىقى ئۆتكۈر، ئاشپەزنىڭ چۆمۈچى. 师厨,好子刀的户屠 <谚>。قاسساپنىڭ ئۈستىسى توخۇنىڭ ئۆپكىسىنى ئالار. 好子勺的 ~ مايا چاينايدۇ، ئاشپەز گۆش. 肺鸡取能户屠巧 <谚>。قاسساپقا پۇل بېرىپ، ناۋايغا قارايتۇ. 肉吃师厨,油嚼户屠 <谚>。的肉卖给钱 懒卖瞧眼,

。"馬在不心"同喻：的

قاسساپچىلىق 当行肉卖，业宰屠〔静〕

قاسساپخانا 店肉，子铺肉〔静〕

قاسساپلىق = قاسساپچىلىق

قاسساپلىق قىلماق 肉卖，户屠当

قاسسىدە (声掌击)啪〔静〕

قاس ـ قاس 啪啪噼噼，啪噼〔模〕

قاسقان 箍①〔静〕，儿圈，檐(帽)：ئەلۋىر قاسقىنى ئات ، 圈轮车行自 ۋېلىسىپىت چاقىنىڭ قاسقىنى 筛圈儿 / 屉笼，笼蒸②帽礼檐大 شلەپە قاسقىنى يوغان 儿 / 饭抓笼蒸 ＜食＞ قاسقان پولۇ

帽檐大 قاسقان شەپكە

肠灌笼蒸 ＜食＞ قاسقان ھېسىپى

قاسقانلىق (子帽)的檐，的檐带〔静〕：ئۇ بېشىغا كەڭ ～ 檐大戴头他 . ھەربىي ئۆتۈك كىيىۋالغاندى شەپكە ، پۇتىغا 。靴军穿脚，帽

قاس ـ قۇس 啪噼里噼〔模〕：ئۇ ئاچچىقىدا ئوغلىنىڭ يۈزىگە ～ 了儿了打啪啪里噼得气他 . ئىككى شاپىلاق سېلىۋەتتى 。掌巴两

قاسماق (等帽衣)脏〔静〕：ئۇنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى ～ 了极脏都全服衣的他 . بەسىپ كېتىپتۇ 。

قاسماق باغلىماق = قاسماقلاشماق

قاسماقلاشتۇرماق 态动使的 «قاسماقلاشماق»

قاسماقلاشماق 脏〔动〕：ئۇنىڭ قولىدا قاسماقلىشىپ كەتكەن شىشە ساڭگىلاپ تۇرىدۇ . ئۇستامنىڭ 了瓶脏个了拎上手他。يۇزلىرى ماي ، توپا ـ چاڭدا قاسماقلىشىپ كەتكەندى . 大傅师 。脏很得弄土和油被脸的

قاسناق 岸〔静〕：旁，边，يولنىڭ قاسنىقى / 岸河 ئىككى قاسنىقى 边两路

قاسناقلىق 的缝了包，的边有〔静〕：～ كۆڭلەك 包了缝的衣衬的

قاسۇق[1] 皮树 ＜古＞〔静〕

قاسۇق[2] (物等酒奶马，奶盛以用)囊皮马 ＜古＞〔静〕

قاسى 圈条柳，圈 ＜古＞〔静〕

قاسىراق 虫昆或蛇③片鳞，鳞②壳介，壳甲①〔静〕英④皮的蜕

قاسىراقچە 壳麦②鳞小，壳小①〔静〕

قاسىراقسىز 的荚无②的鳞无，的壳无①〔静〕

قاسىراقسىمان 的状鳞鱼，的状壳甲〔静〕

قاسىراقسىمان ئاسمان 天鳞鱼 ＜气＞

قاسىراقلىق 的荚带②的壳带①〔静〕

癣鳞鱼 ＜医＞ قاسىراقلىق تەمرەتكە

虫壳介 ＜动＞ قاسىراقلىق قوڑرت

纲壳甲 ＜动＞ قاسىراقلىقلار سىنىپى

果荚 ＜植＞ قاسىراقلىق مېۋە

物动壳甲 ＜动＞ قاسىراقلىق ھايۋان

قاسىرقۇ 风旋 ＜古＞〔静〕

قاسىر ـ قۇسۇر 马驴，声击拍)嚓喀，啦啪里噼〔模〕(声草吃

قاسىرماق 巴锅的饭抓 پولۇنىڭ قاسىرمىقى 巴锅①〔静〕：皮(的物植)②皮的条柳剥 تالنىڭ قاسىرمىقىنى سويماق 裆②侧两的内腔口，帮腮，腮①＜占＞〔静〕

قاسىغ 态动使的 «قاسىلدىماق»

قاسىلداتماق 态同共的 «قاسىلدىماق»

قاسىلداشماق 响作啪噼〔动〕

قاسىلدىماق 子豆剥 ～ كۆممە- / 剥①〔动〕：抠，قوناقنى پۇرچاقنى 啃，咬②粒米玉剥，粒米玉抠 ～ ئۇ قولىدىكى نانىنىڭ پېرىمىنى ئىككى قاساپلا يەۋەتتى . 里手把就口两他 ئېرىنى 话坏人说后背 ＜转＞③。了掉吃馕个半的话坏夫丈说 ～

قاسىماق[1]

قاسىماق[2] 边锁，缝包（装服给）〔动〕

قاسىنچىغ 的人吓，的怖恐，的怕叮 ＜古＞〔静〕

قاش[1] 眉〔静〕：毛眉，眉 / 棱眉 ～ قىرى 眉 ～ قۇيرۇقى / 梢 ～ / بىلەن كۆز جايىدا بولسا ، باشقىسى بازاردا بار . 。到买能场市的别，好得长眼眉要只 ＜谚＞ قاشقا 其食自 ＜谚＞ . كىشىگە سانىساڭ ئۆزگە ، سانىساڭ كۆزگە 。己害终人害，果

قاش ئاتماق 暗，去眼来眉，情传目眉，眼飞，眉扬

قاش ئېتىپ ئۇسۇل ئويناماق 舞漫眉扬 送波秋：

قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدا 睫眉在迫 ＜成＞，毛眉烧火

قاش قارايماق 了过 . ئۇزۇن ئۆتمەي قاش قارىيدۇ 晚傍：。晚傍了到就儿会一不

قاش قەلەم 笔眉

قاش كۆتۈرمەك 眼正，眼抬：ئۇ دادامغا قاش كۆتۈرۈپ قارىمايدىكەن ھەم «سىلى ئۆزلىرى» بىلەن دادامنى مېھماندەك ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى قىلىپ كۆتىدىكەن . 爸我看眼正不他 。"您"称敬样一人客像爸爸我待且而爸

قېشىنى سۆزمەك 眼飞打，毛眉扬：قىز يىگىتكە قاراپ قېشىنى سۆزدى . 。眼飞打子伙小朝娘姑

قېشىنى ھىممرمەك 皱眉
قېشىنى ئۇچۇرماق 毛眉耸
قاش[2] 〔静〕 边身、前跟、边旁：مەن ھازىرلا ئۆيىگە قېشىدىن كەلدىم . 来边身他从刚我 . ئۇ مېنىڭ قېشىمغا كەلدى . 他 . 前跟我到来 。
قاش[3] 〔静〕 ①岸、边：يول يۈرىكى باشقا چىق ، سۇ ئۆزىگە قاشقا . ＜谚＞ 走头向路走、游岸朝泳游 。②堤：ئۆستە ـ تەك چېپىپ ～ ياسىماق 挖渠修③堤：面方、分部 ＜转＞ 成分们员委 . ھەيئەت ئەزالىرى ئىككى قاشقا بۆلۈنۈپ كەتتى 。分部两了
قاشقا دەسسىمەك 下愈况每、气景不 ＜成＞
قاش گۈندە 座支梁桥、台桥
قاش[4] 〔静〕 靴鞍
قاشا (قاشاسى) 〔静〕 栏栅、笆篱：～ مەھكەم بولسا ، تۈلكە كىرەلمەس . ＜谚＞ 进不钻狸狐、紧得扎笆篱 。
قاشا تام 墙笆篱
قاشارتماق «قاشارماق» 态动使的
قاشارماق 〔动〕 钝变：ئورغاق قاشاردى . 了钝刀镰 。
قاشاغۇ 〔静〕 乐头老、钩痒搔、子刷马 ＜古＞
قاشاك[1] 〔静〕 儿边子皮(的硬又厚又、的来下剪)
قاشاك[2] 〔静〕 ①笨、驽：～ ئات مىنگۈچە ، پىيادە ماڭ ئۆلگۈچە . ＜谚＞ 马驽骑别也、死累步徒可宁 。 ～ ئۆردەك بالدۇر ئۇچىدۇ . ＜谚＞ 飞先鸟笨、飞先子鸭笨 。 ～ ئات ئوقۇردىن نېرى كەتمەس . ＜谚＞ 槽恋马驽：～ ②钝。性慢：～ ئايال 肉、子性慢、缓迟作动③子刀钝 肉太人些这 . بۇ خېلى بەك بولۇۋالدى / 人女子 。了
قاشاڭلاشتۇرماق «قاشاڭلاشماق» 态动使的
قاشاڭلاشماق 〔动〕 ①变钝、钝迟变：缓迟变、ئادەم قېرىغاندا ئىنكاس قايتۇرۇشى قاشاڭلىشىدۇ . 了老人、变得迟反应就映反 。②钝：钝变 . پالتا بەك قاشاڭلىشىپ كېتىپتۇ 。了钝 太头斧 。了钝
قاشاڭلىق ① «قاشاك[2]» 的态状性惰②式形词名：～ قىلماي تېز بولۇش ! 快、工洋磨别 !
قاشالاتماق «قاشالماق» 态动使的
قاشالاشماق «قاشالماق» 态同共的
قاشالانماق «قاشالماق» 态动被的
قاشالىق 〔静〕 子院的笆篱有：～ ھويلا 的笆篱有
قاشالىق ئېتىز 田围 ＜农＞
قاشالماق 〔动〕 笆篱围：ئورمان بەلۋاغلىرىنى قومۇش بىلەن 芭篱上围带林给苇芦用 ～
قاشان 尿 ＜古＞〔静〕
قاشتاش 石玉 〔静〕
قاشتاش بىلەزۈك 镯玉
قاشتاشچى 者作制器玉②者石玉采①〔静〕
قاشتاشسىمان 的似石玉〔静〕
قاشتاشئوت (菜)草俞山 ＜植＞〔静〕
قاششاق 〔静〕 苦贫 ～ دېھقان 贫穷、困穷、寒贫、苦贫：～ ئادەم 人穷、人的寒贫 / 民农 ～ / ھالەتتە تۇرمۇش 日度中困穷在 كەچۈرمەك
قاششاقلاشتۇرماق «قاششاقلاشماق» 的态动使
قاششاقلاشتۇرۇشماق «قاششاقلاشتۇرماق» 的态同共
قاششاقلاشتۇرۇلماق «قاششاقلاشتۇرماق» 的态动被
قاششاقلاشماق 〔动〕 穷变、困贫变：پۇقرا تولىمۇ قاششاقلاشپ كەتسە بولمايدۇ . 老百姓不可太得变困贫 。
قاششاقلىق «قاششاق» 式形词名的
قاشقا ①〔静〕 斑白(的前额畜牲)：ئاتنىڭ قاشقىسى 马(前额)羔羊山的斑白带额 / 斑白的(前额 قاشقىسى بار ئوغلاق 标、记标 ＜转＞③马顶玉色棕 ～ جەدە：马顶玉②志：بۇ قاشقىسى بار كىيىملەر بىلەن ھەرگىزمۇ ئۇ يەرگە يېتىپ بارالمايسەن . 那了不到对绝、服衣的记标带这你凭就 。儿
قاشقا ئات ＜动＞ 马顶玉
قاشقا بېدە 蓿苜花黄、槿木草 ＜植＞
قاشقا پۇرچاق 豆刀 ＜植＞
قاشقىسى بار ①的斑白有额②的题问有 ＜转＞：的 ئۇ چاغلاردا مۇنداق ～ ئائىلىلەرگە كىرىش جىنايەت ھېسابلىنىتتى . 。的罪有是家人的"题问有"种这进要时当
قاش ـ قاپاق 眼眉、目眉〔静〕
قاش ـ قاپقى چۈشمەك 头垂、脸苦眉愁 ＜成＞ 气丧
قاش ـ قاپقى سېلىنماق 下沉、来脸下吊 ＜成＞ 来脸
قاشقالداق 鸡顶骨、鹞大 ＜动＞〔静〕
قاشقۇنچۇق 戏游类球童儿种一 ＜方＞〔静〕
قاشقىر (种两绿白有、萄葡圆种一)尔克西喀〔静〕
قاشقىلىق 的斑白有(头额)：ئاق ～ تورۇق ئات 枣顶玉 马骝
قاشقىلوغلاق 獾石、獗蟹 ＜动＞〔静〕
قاش ـ كۆز 目眉、眼眉〔静〕

قاش ـ كۆزى جايىدا 秀目清眉 <成>
قاش ـ كۆزىگە قارىماق 爱关、爱珍 <成>
قاش ـ كۆزىنى سۇزمەك 媚献、眼飞
قاش ـ كۆزىنى ئويناتماق 目眉、去眼来眉 <成>
情传
قاش ـ كىرپىك 眼眉、毛睫和毛眉〔静〕
قاش ـ كىرپىك چىقارماق :色润、饰润 <成>
色润章文 ～ خاقانلىغا
قاشكۆل 兰盘角 <植>〔静〕
قاشلاتماق¹ «قاشلىماق¹» 态动使的
قاشلاتماق² «قاشلىماق²» 态动使的
قاشلاشماق¹ «قاشلىماق¹» 态同共的
قاشلاشماق² «قاشلىماق²» 态同共的
قاشلانماق «قاشلىماق²» 态动被的
قاشلىغوچ 乐头老、钩痒搔〔静〕
قاشلىق¹ 的毛眉黑 قارا ～ قىز :的眉浓、的毛眉①〔静〕
剂眉染②娘姑
قاشلىق ئەتمەك 毛眉画、眉描
قاشلىق² 鞍马靴高 ئېگەر ～ ئېگىز :的靴〔静〕
قاشلىقئوت 荆问 <植>〔静〕
قاشلىماق¹ 挠、搔〔动〕 :ئەخمەق ئۆتۈكنىڭ تېشىدىن قاشلار . 痒搔靴隔人笨 <谚> 。دوست سۆزىنى ناشلىما ، تاشلاپ
别可了忘、住记要话的友朋 <谚> . بېشىڭنى قاشلىما
。(悔后)头挠
河修 ～ دەريانىڭ قېشىنى :(埂、堤)筑修〔动〕
堤 / ئېتىزنىڭ قىرىنى ～ / ئورەكنىڭ
ئەتراپىنى 埂上打周四坑给 ～
قاشئوت 草眉画 <植>〔静〕
قاشىغ 的大伟、的严威、的伟雄 <古>〔静〕
قاغا 嘴白 ～ تۇمۇشاق :鹅老、鸦乌 <动>①〔静〕
穴、鸦寒 قاغىسى / ئاغ 乌渡、鸦乌大 ～ تولۇق / 鸦
鸦乌啄不鸦乌 <谚> . قاغىنىڭ كۆزىنى چوقىماس / 鸦
(残相不类同谓意)眼 . قاغىلار قاق ئېيتىدۇ ، ئۆز كۆڭ
لىنى خۇش ئېيتىدۇ 。乐其得自、噪聒鸦乌 <谚> . كەكلىكنىڭ مېڭىشىنى دورايمەن دەپ ئۆز مېڭىشىنى ئونتۇپ قاپ-
تۇ . 法走的己自了忘、路走鸡呱呱学鸦乌 <谚> ; "步学鄲邯"同喻
好跟"同喻:屎吃着跟能只、友朋交鸦乌跟 <谚> 。"ئاغىنىڭ ～ بولسا ، يېيىشىڭ پوق
子孩的我说鸦乌 <谚> . ئېيتار ئاپاڭ بالام ، ～。"神跳学婆巫着跟、人好学人

子孩家自"同喻:绵绵软子孩的我说猬刺、雪如白的家自是也丑再子孩":"渣腐豆子孩家人、花支一皇桃黑 قاغىنىڭ ماتكىسى :桃黑(的牌克扑)②。"好后
قاغا پوق يېمەستە 亮麻麻天、早清大 <成>
قاغا پۇتى 的八扭七歪 سېنىڭ بۇ ～ خېتىڭنى ئوقۇماق
。了认难太字的八扭七歪这你 . بەك تەسكە توختىدى
قاغا جىڭدىسى :枣沙野、枣沙果尖 <植> قاغا
جىڭدىسىنى يېمەڭ ، مەيدەم ئاغرىدى دېمەڭ . <谚> 枣沙野
。痛口胸喊别了吃、吃要不
قاغا چۈلۈكى 子胆鸦 <植>
قاغا چىلىنى 枣酸 <植>
قاغاز 的敢勇、的辉光、的出杰、的名出 <古>〔静〕
(领将于用)
قاغازلۇق 猛勇、敢勇 <古>〔静〕
قاغا ـ قۇزغۇن 合乌 <转>②鸦乌 <动>①〔静〕
众之
قاغال 条树、苗树、枝树 <古>〔静〕
قاغان 汗可 <古>〔静〕
قاغجال :柴如瘦骨、瘦干 <转>②枯①〔静〕 ～ دەرەخ
人女的柴如瘦骨 ئايال / 树枯
قاغجالما :骨包皮了成 بولۇپ قالماق ～ 骨包皮①〔静〕
头滑、子油老②
قاغجالماق 柴如瘦干、瘦干②死枯①〔动〕
قاغجالمىلىق 儿劲头滑〔静〕
قاغجالمىلىق قىلماق 诈狡、头滑耍
قاغجىراتماق 态动使的 «قاغجىرىماق»
قاغجىراشماق 态同共的 «قاغجىرىماق»
قاغجىراق :的裂龟、的枯干〔静〕 ～ چۆل 荒的枯干
地土的裂龟 يەر ～ / 原
قاغجىرىماق :旱、涸干、枯干〔动〕 قاغجىراپ كەتكەن دەرەخ-
لەر / 木树的枯干 سۇ ئامبىرى قاغجىراپ كەتتى . 干库水
地土的们我 . يەرلىرىمىز سۇ يوق قاغجىراپ ياتىدۇ 。了涸
。了旱全水有没
قاغدال 苇芦儿杆光 قومۇش ～ :儿杆光〔静〕
قاغدالما 头滑、子油老、人的广识多见〔静〕
قاغدالماق 子油老②干、干变始开①〔动〕
قاغدالمىلاشماق 头滑变〔动〕
قاغدالمىلىق 式形词名的 «قاغدالما»
قاغۇت 干晒米小的熟煮将)面炒干米小 <古>〔静〕

(用食妇产供可，等糖，油加再，粉成磨后

قاغىتۇمشۇق 儿鼻门，儿扣门〔静〕

قاغىتىرناق 香金郁犁伊，姑慈光，瓣鸦老 <植>〔静〕

قاغىزاپپاق 的弱脆 <方>〔静〕

قاغىسسمان 的形鸦〔静〕

قاغىسسمان كاككۇك 鹃鸦 <动>

قاغىقامغىقى 草德多 <植>〔静〕

قاغىل 条柳(的枝嫩葡萄绑) <古>〔静〕

قاق[1] 子村 ئوتتۇرىسى ~ 〔静〕正，正好恰，好恰：يېزىنىڭ

时小一过好恰 ئۆتىمەك بىر سائەت ~ / 间中正

قاق بەل 腰齐

قاق چۈش 午正

قاق سەھەر 早清大，早大一

قاق ئوتتۇرا 间中正，中正

قاق[2] 红西 شاپتۇل قېقى / 干桃 پەمىدۇر قېقى 〔静〕干果瓜：

干瓜密哈 قوغۇن قېقى / 干柿

قاق بولماق 成 ئەنجۈرلەر شېخىدا قاق بولۇپ قالغانىدى 干果了成：

。干果了成上枝树在果花无

قاق سالماق 晾 ئۆرۈكنى ~ 干杏晾：干果

قاق سامسا 子包烤干果 <食>

قاق سەنەم 贫赤，有所无一，洗如贫一 <成>：

ئوغلى ئۇنى ~ قىلىۋەتكەنىدى . 洗如贫一她得弄子儿。

قاق سۆڭەك 头骨把一 <成>：头骨把 ~ بولۇپ كەتمەك 头骨把一下剩得瘦

قاق سۇيى 水干杏(的制熬)

قاق قىلماق 干杏晾 ~ ئۆرۈكنى 〔静〕干晒：

قاق[3] 潭水干，洼水干〔静〕

قاق[4] 响枪声一着随 . ~ ـ قىلىپ ئۆچۈپ كېتىشتى ، قاغىلار ~ 〔模〕(声叫鸦鸟)哑哑

。了走飞着叫地哑哑鸦鸟群一

قاقاچ[1] 痂疮②儿干涕鼻，儿牛涕鼻 <理生>①〔静〕

قاقاچ باغلىماق 痂结

قاقاچ[2] 的脏，的垢污有②垢污① <古>〔静〕

قا ـ قاداش 胞同，戚亲 <古>〔静〕

قاقاس 戈的凉荒 چۆل ~ 〔静〕的秃秃光，的凉荒：

道街的秃秃光 كوچا ~ / 岭秃山荒 تاغلار ~ / 壁

قاقاسچىلىق 〔静〕凉荒片一：凉荒片 قاياقتا قارىسا ~ . 是处到一

。凉荒片

قاقاسلاشتۇرماق 态动使的 «قاقاسلاشماق»

قاقاسلاشماق 的了芜荒 قاقاسلىشىپ كەتكەن يەر 〔动〕芜荒：

地土

قاقاق 哈哈②(音声的时惊受或蛋下鸡母)咯咯①〔模〕

قاقاق ـ قاقاق 哈哈哈哈②咯咯咯咯①〔模〕

قاقاقلاتماق 态动使的 «قاقاقلىماق»

قاقاقلاشماق 态同共的 «قاقاقلىماق»

قاقاقلىماق 〔动〕咯咯叫：تۈيۇقسىز قاقاقلاپ كەتكەن تىخۇ ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ . 声叫鸡的咯咯来传然突。

قاقالماق 〔动〕呛：ئۇ سۇ ئىچىۋېتىپ ، تۈيۇقسىز قاقىلىپ كەتتى . 了着呛然突水喝他。

قاقاھلىماق 笑大哈哈 قاقاھلاپ كۈلمەك 〔动〕哈哈：

قاقتەك 儿团面儿点丁一 خېمىر ~ 〔静〕儿点丁：

قاقتۇرماق 态动使的 «قاقماق»

قاقتۇرۇشماق 态同共的 «قاقتۇرماق»

قاقتۇرۇلماق 态动被的 «قاقتۇرماق»

قاقتى ـ سوقتى 〔静〕杠竹敲，索勒，诈敲：ئۇ قمارۋازلىق بىلەن ۋە كىشىلەرنى ~ قىلىپ كۈن ئۆتكۈزۈۋاتقان بىر ۋەيرانى . 子家败的日度诈敲和博赌靠个一是他。

قاقتى ـ سوقتى قىلماق 骗行，杠竹敲，索勒，诈敲

قاقتى ـ سوقتىلىق 〔静〕诈敲

قاقراتماق 响作啷哐使，响作咚咚使 <古>〔动〕

قاقراشماق 涸干，干变 <古>〔动〕

قاقشاتقۇچ 〔静〕的命致，的重沉：دۈشمەنگە ~ زەربە بەرمەك 击打重沉以人敌给

قاقشاتماق 的态动使的：ئادەمنى ئۇمىد يىاشىنتىدۇ ، غەم قاقشىتىدۇ . 苦叫人令愁忧，轻年人使望希 <谚>。

بار ئوخشىتار ، يوق قىاقشىتار . 钱没，事成的钱有 <谚>

。苦叫的

قاقشاشماق 态同共的 «قاقشىماق»

قاقشال 〔静〕枯干，枯①：ياغاچ ~ / 木枯 دەرەخ ~ 瘦骨 <转>②墩柳红的枯干 يۇلغۇن كۆتىكى ~ / 树如柴，峋嶙骨瘦：مومياي ~ قولىدا بالىنمايلا بېشىنى سىلىدى . 木枯③。头的子孩摸抚手的峋嶙骨瘦用太太老：高得装木枯的上车大 . ھارۋىغا ئاسمان پەلەك ~ بېسىلغان 。的高

قاقشال بولماق ①枯：سۈنمەك يوقلۇقىدىن دەرەخلەر قۇرۇپ قىاقشال بولۇپ كەتتى . 骨②。子枯干都木树水无为因 بالا كېسەل دەستىدىن قۇرۇق قىاقشال بولۇپ قالغانىدى . 柴如瘦，柴如瘦骨得病子孩。

قاقشاللاشماق 柴如瘦骨得变②枯变①〔动〕

قاقشاللىق 〔静〕丛木枯，枯干：ئۆسمىزارلىق قىاقشاللىقتا

ئايلاندى .了枯干林树桑 。

قاقشىتىشماق «قاقشاتماق» 态同共的

قاقشىماق 〔动〕①痛，痛剧：دوختۇر چىشىمنى يۇلۇپ بولغۇ- 得痛我时牙拔我给夫大 . چە جېنىم بەك قاقشاپ كەتتى . ②叫，苦，怨抱：ئۇ ئىشتىهاسىنىك يوقلۇقى توغرىسىدا ئۇزاق قاقشىدى . 口胃没是说，苦天半了叫他 。ئۇ ئۆز- 而头临难苦为他 . بېشىغا چۈشكەن كۈلپەتتىن قاقشىدى 。怨抱

قاق ـ قاق 〔模〕哑哑：قاغىلار ~ قىلىپ ئۇچۇپ كېتىشتى . 了走飞着叫哑哑鸦乌 。

قاق ـ قۇق 哑哑 〔模〕

قاقلاتماق «قاقلىماق» 态动使的

قاقلاشماق «قاقلىماق» 态同共的

قاقلانماق[1] ①«قاقلىماق» 的态复自的：ئاپتاپقا قاقلىنىپ ئولتۇر- 烤前炉在坐 / مەشكە قاقلىنىپ ئولتۇرماق 阳太晒着坐 ②火«قاقلىماق» 的被态动：ئوتقا قاقلانغان كىيىم 在上火 服衣的过烤

قاقلانماق[2] 〔动〕积聚 <古>

قاقلىما 〔静〕的晒，的烘，的烤

قاقلىما نۇسخا 本印晒

قاقلىماق 〔动〕烘，烤：ھۆل كىيىمنى ئوتقا قاقلاپ قۇرۇتماق 干烘上火在放服衣湿把

قاقما 子凿，镐 <方>〔静〕

قاقماق 子，橛钉 ~ 钉 / 子钉钉 ~ مىخ ，قوزۇق ③门敲 ~ ئىشىك：叩，敲②桩打，晃，拍，抖：يەكەندە كىگىز قاقسا ، توپىسى تۆرپانغا باردى . <谚> 子毡抖车莎 ，چاپىنىنىك توپىسىنى(远得传息消喻意)番鲁吐到落土 ~ ئۆرۈك / 膀肩拍 ~ دولىسىغا / 土的上服衣掉拍 ⑤翅振，膀翅动扇 ~ قانات：动扇④树杏摇，树杏晃：打，吹：يان يەرنى شامال قاقىدى ، چىرايلىققا ھەركىم باقىدى . <谚>：震⑥。看都谁儿人亮漂，吹风任头地边田 。痛手得震把头斧 . پالتىنىڭ سېپى قولنى قېقىپ ئاغرىتىدى ⑦咯，擤：گېلىنى (تامىقىنى) قاقماق 嗓清，子嗓咯 ~ بۇرۇن 子 / ⑧眨，合：كىچىچە كىرپىك قاقمىدىم . 眼合未夜一我 。

قاقماق قوزۇق ، تۇگۈنچ 蓄积部全 <成>

قېقىپ قويغان قوزۇقتەك 动不丝纹 <成>

قاقۇرغان 饼层千酥油 〔静〕<古>

قاقۇاش 〔静〕的算深谋老，的练老①练老，验经有是都分部大们他 . ئەجرىبىلىك ~ كىشىلەر

ئۇزۇن ~ ：滑刁，条油老，头滑②。人的 ~ دەللە بۇ ئىشنى بەجا كەلتۈرۈشكە رازى بوپتۇ . 事此合撮意乐鸨老的滑刁 . ئالدىماققا بالا ياخشى ، خۇدا ئۆرسۈن قاقۇاشنى . <谚> 小孩 。应报遭头滑，骗易容

قاقۇاشلىق 儿劲头滑②儿劲练老①〔静〕

قاقۇاشلىق قىلماق 耍头滑

قاقىتناماق 笑大哈哈 <方>〔动〕

قاقىرا 鹤灰 <动>〔静〕

قاقىرالار ئائىلىسى 科鹭 <动>

قاقىراتوڭمشۇق 草鹳老 <植>〔静〕

قاقىغ 对作，气生，怒愤 <古>〔静〕

قاقىلە 蔻豆 <植>〔静〕

قاقىلداتماق «قاقىلدىماق» 态动使的

قاقىلداشماق «قاقىلدىماق» 态同共的

قاقىلدىماق 〔动〕叫哑哑：قاغا قاقىلدىمىسا ، قۇشلارنىڭ كۆز- 鸟把就早，叫哑哑不要鸦乌 <谚> . نى چوقۇپ بولاتتى 。了啄全眼

قاك[1] 〔静〕夯

قاك[2] 〔静〕亲父，父 <古>

قاڭالتىر 〔静〕皮铁

قاڭالتىرچى 匠皮铁 〔静〕

قاڭالتىرچىلىق 业皮铁 〔静〕

قاڭالتىرلاتماق «قاڭالتىرلىماق» 态动使的

قاڭالتىرلاشماق «قاڭالتىرلىماق» 态同共的

قاڭالتىرلانماق «قاڭالتىرلىماق» 态动被的

قاڭالتىرلىماق 〔动〕皮铁上，皮铁包：ئىشىكنى ~ 门给 皮铁包

قاڭالتىرلىق 〔静〕的皮铁有，的皮铁：ئىشىك ~ 皮铁 / 门 كۆلۈنىڭ ~ ئۆگزىسى 顶屋皮铁的部乐俱

قاڭتايماق (后向)〔动〕靠：ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ ، دېۋانغا قاڭ- 靠就话完说他 . تايدى 。ئۇ دېۋانىنىڭ يۆلەنچۈ- 上背发沙在靠他 . كىگە قاڭتىيىپ بىر پەس كۆزىنى يۇمدى 。眼儿会一了闭

قاڭتۇرتماق «قاڭتۇرماق» 态动使的

قاڭتۇرماق 〔动〕吊(高吊头的畜牲他其或马把)：ئاتلار- 上栓高吊头马把 نى قاڭتۇرۇپ قويماق

قاڭتۇرۇشماق «قاڭتۇرماق» 态同共的

قاڭتۇرۇق 〔静〕桩马吊：ئات قاڭتۇرۇقتا . 上桩马吊在马 。着拴

قاڭتۇرۇقلۇق 〔静〕的着吊(头)：تۇرغان ئات ~ 着吊头

马的

قاختۇرۇلماق «قاختۇرماق» 的被动态

قاختىيىشماق «قاختايماق» 的同共态

قاخداتماق «قاخدىماق» 的使动态

قاخداش 〔静〕 <古>父亲同者

قاخداشماق «قاخدىماق» 的同共态

قاخدالماق «قاخدىماق» 的被动态

قاخدىماق 〔动〕 ①实夯，实打；夯打 ~ ئۆينىڭ ئۆلىنى 基地夯 ②逛，逛荡；街大逛 يولىمىڭ قاخداپ كوچا 路马遛

قاخرۇق 〔静〕 人的重音鼻音：~ ئادەم 的重音鼻音

قاخرۇقلۇق 〔静〕 重音鼻的状态

قاخستىماق «قاخسىماق» 的使动态

قاخسىق 〔静〕 闻难，闻难的人呛：~ بىر پۇراق پۇرىغاندەك 一闻是像道味的闻难股 / ~ غەلىتە پۇراق 气直味怪的闻难呛人的子鼻。

قاخسىماق 〔动〕 发苦涩，味呛子鼻

قاخشار 〔静〕 梁鼻：ئوتتۇرىدا ~ بولمىسا، ئۇ كۆز بۇ كۆزنى يەيدۇ. <谚> 梁鼻有没果如间中掉吃个一会睛眼，梁鼻有没果如间中。"杀残互相会便们人，律法有没果如"同喻，个一另

قاخشار سۆڭەكلى <理生> 甲鼻

قاخشارلىق 〔静〕 梁鼻高的：بۇغداي ئۆڭلۈك، ~، ئېگىز بويلۇق، كەلگەن بىر يېگىت ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى. 古铜色皮肤，高个一进走了进室公办。

قاخشارلىق بۆكەن <动> 羊羚鼻高

قاخغال 〔静〕 条苗

قاخغۇر 〔静〕 铛铃，铃

قاخغىر 〔静〕 地声大，地痛悲

قاخغىر قاقشىماق 诉苦，迭不苦叫：ئۇلارنىڭ دەستىدىن قاخغىر قاقشىدۇق. 我们被他们们子孩和们我到得搞们他被们我。迭不苦叫？

قاخقۇش 〔静〕 涂糊，腐迂

قاخقىتماق «قاخقىماق» 的使动态

قاخقىتىشماق «قاخقىتماق» 的同共态

قاخقىتىلماق «قاخقىتماق» 的被动态

قاخغىراتماق «قاخغىرماق» 的使动态

قاخغىراشماق «قاخغىرماق» 的同共态

قاخغىرماق 〔动〕 泊漂，浪流，路迷，失迷

قاخقىغاق 〔静〕 簧弹，条发

قاخقىل <古>〔静〕 (称别的勒铁族民代古国中)车高

قاخماق 〔动〕 ①弹，弹反：پومزەك تامغا تېگىپ قاخقىپ كەتتى. 了走弹墙上碰球皮。 ②蹦：ئۇ كارىۋاتتىن قاخقىپ تۇرۇپ كەتتى. 他床从蹦了起来。 ③离，离背，离远 <转>：مەن يۇرتۇمدىن قاخقىپ چىققان مۇساپىرمەن. 者泊漂的走出乡离个是我。

قاخقىش تاختىسى <体> 板跳

قاخلى <古>〔静〕 车大重载，车大货运

قال 〔静〕 蠢愚，瓜傻

قالاتماق[1] «قالىماق» 的使动态

قالاتماق[2] 〔动〕 藏收，放存

قالاشماق «قالىماق» 的同共态

قالاق[1] 〔静〕 ①后落：~ قىياپەت 貌面后落 / ~ ئۇنسۇر 生学进后 ②进后，子分后落：~ ئوقۇغۇچى

قالاق[2] 铲木(的用匠瓦泥)

قالاق[3] 〔静〕 沿锅在而气跑不了为)②勺木小① <方>圈木(的套上

قالاقلىق 〔静〕 态状后落①：قالاقلىقتا خاتىمە بەرمەك 束结 ②态状后落性后落：ئىشلەپچىقىرىشتىكى ~ تۇرمۇشتىكى نامراتلىقتۇر. 困贫的上活生是就后落的上产生。

قالاققۇرماق 神提，奋振 <古>〔动〕

قالام 〔静〕 的次一烧够：بىر ~ كۆمۈر 的次一烧够 / ~ ئوتۇن 火柴的次一烧够

قالان 税地土 <古>〔静〕

قالانچى 〔静〕 员税收，人的税地土收

قالانماق «قالىماق» 的被动态

قالايمىقان 糟八七乱，糟糟乱，乱混，乱紊，乱①〔静〕：~ گەپ قىلماق 说乱，说胡八道 / ~ تەرتىپ 紊序秩 ~ ھېسابات 乱 / ~ ئۆي ئىچى 糟乱里屋 ~ كىشىلەر 糟 / ~ دەرەخلەرنى كەسمەك 滥砍伐滥 ~ پايدىلانماق 滥用职权 ~ ھوقۇقىدىن ئۆقۇم 滥②人的糟八七乱：念概乱混 <逻>

قالايمىقان ئۇلتۇرۇش 杀滥 <法>

قالايمىقان ئېقىم 流乱 <气>

قالايمىقانچىلىق 乱混，乱混①〔静〕：~ تۇغدۇرماق 态状乱混，乱混造制乱动②

قالايمىقانلاشتۇرماق «قالايمىقانلاشماق» 的使动态

قالايمىقانلاشتۇرۇشماق «قالايمىقانلاشتۇرماق» 的同共态

قالايمىقانلاشتۇرۇلماق «قالايمىقانلاشتۇرماق» 的被动态

قالايمىقانلاشماق 乱混，乱〔动〕：ئۇنىڭ پىكرى بەك قالايمىقان 乱混，

...قانلىشىپ كەتتى . 了极乱绪思的他 。 جەمئىيەت تەرتىپى ...قالايمىقانلىشىپ كەتتى . 乱混序秩会社 。

...ىپ 〔静〕帽腮、腮① <古>口一②(物食)

قالۇلاماق 吞嚼 <古>〔动〕

...ق 〔静〕①帽(的形柱圆):子 چىغ ~ / كىگىز 草帽 ~ 毡帽②<转>帽的上治政:子帽 «ئوڭچى» دېگەن قال... 帽(的上西东)③子帽"派右"掉摘:

...ىنىڭ قالپىقى 帽子钉 / قەلەمنىڭ قالپىقى 笔帽

...قالپاق كىيدۈرمەك 子帽戴、子帽扣

...ى 〔静〕人的子帽扣爱、匠子帽

...سمان 〔静〕帽的状菇蘑、的状帽:ىر پارچە ~ قىزىل ...ۇلۇت كۆتۈرۈلدى . 一片云红的状菇蘑起而空腾云红的状菇蘑 。

...قالپاقسمان بۇلۇت 云状帽 <气>

...قالپاقسمان قۇلۇلە 蚶 <动>

...ق 〔静〕戴的子帽:كۆل رەڭ ~ كىشى 戴灰子帽人的

...قالپاقلىق زەمبۇرۇغ 蕈 <植>

...قالپاقلىق كۆيە 蠹长 <动>

...قالپاقلىق مېدۇزا 蛰海 <动>

...قالپاقلىق مىخ 钉图

...ق 〔静〕子骗、头猾、猾狡 <古>

...ق 〔静〕(杯酒制可)角牛野 <古>

...بان 〔静〕贼窃、盗强 <古>

...تىس «قالماق¹»的起不了、棒:~ مۇجىزە 奇的起不了①〔静〕

...ز / ئۆزىنى ~ دەپ چاغلىماق 迹 不命自、起不了为以自

...凡 / ئۇ توپنى ~ ئويناپدىكەن . 卓②。棒很得打球的他

...越、色出:ئۆھىيە ~ 非③献贡的色出、献贡的越卓

...常、其极、别特:ىخىل ئادەم ~ / 极 人的啻吝其

...ەلەن گەپ 话的好别特

...قالتىسلىق «قالتىس»的形词名式:بۇنىڭ نېمە قالتىسلىقى بار؟ 的起不了么什有这?

...ق 〔静〕羊黄母 <动>

...غا 〔静〕的响作沙沙 <古>

قالدۇرماق «قالماق¹»的使态动

قالدۇرۇشماق «قالدۇرماق»的同态共

قالدۇرۇق 〔静〕留下的:ىر ~ چارۋا (مال) 自地留 / 畜留自

قالدۇرۇق مەبلەغ 金资留提 <经>

قالدۇرۇلماق «قالدۇرماق»的被动态

قالدۇق ①〔静〕的余剩、的余残、的留残:ۈل ~ 余 留残、分部余残、分部余剩②乱残 ...ۇشمەن ~ / 款布分部:ماينىڭ قالدۇقى / 子底油 رەختنىڭ قالدۇقى 头 / تاماكا قالدۇقى 烟头 / فېئودالىزم قالدۇقى 封建余、残 <地>③迹遗教满萨 شامانىزم قالدۇقلىرى / 孽余建封 ⑥部余 <经>⑤ 留残 <农>④ 物留残、物积残基、根、团子原 <化>⑦数余 <数>

قالدۇق ئامىل 素因留残 <地>

قالدۇق ئەزا 项余 <数>

قالدۇق بۇلۇڭ 角余 <数>

قالدۇق بېسىم 压背 <电>

قالدۇق پاختا 丝回 <纺>

قالدۇق تۇپراق 土积残 <农>

قالدۇق رۇدا 矿尾 <冶>

قالدۇق زەرەت 荷电余剩 <物>

قالدۇق زەھەر 毒残 <农>

قالدۇق سان 数尾 <经>②数余 <数>①

قالدۇق قىممەت 值残 <经>②值余剩 <数>①

قالدۇق كان 矿残 <矿>

قالدۇق كۆل 湖留残 <地>

قالدۇق گەۋدە 体留残 <地>

قالدۇق ماگما 浆岩余残 <地>

قالدۇق ماگنىت 磁剩 <物>

قالدۇق ئورگان 官器迹痕 <生>

قالدۇق ئىسسىقلىق 热余

قالدۇق يەر تەۋرەش 震余 <地>

قالدۇقسىز 的余剩无〔静〕

قالدى ①«قالماق¹»余剩②时去过式述陈称人三第的 گەپلەرنى كېيىن دېيىشەرمىز . 话的下剩:~ 的、的话的下剩。说再后以们咱 。 ئۇ ~ ئۇمرىنى تىنچقىنا ئۆتكۈزۈش كويدا بولدى . 生余过度地静静平平想他 。

قالدى ـ قاتتى 〔静〕的余剩、的存残:بار پۇلۇمنى ئوغرى ئالدى ، قالدى ـ قاتتىسىنى رەسمال . 贼被钱的有现 <谚>、虎了走面前"同喻:去骗生先命算钱的下剩、走偷后面来了狼"。

قالغان ـ قاتقان 〔静〕的余残、的余剩、的下剩、的余残 ~ / 饭剩羹残 ئەسكەر 将败兵残

قالقا 凉阴 <方>〔静〕

قالقان 〔静〕盾、牌箭挡

قالقان قاناتلىقلار 目翅鞘 <动>

قالقانبەز 腺状甲 <理生>〔静〕

قالقانبەز هورمۇنى 素腺状甲 <生>
قالقانسىمان 的状甲，的状盾〔静〕
قالقانسىمان قاسراقلىق قوزرت 蚧盾 <动>
قالقانسىمان كۆتۈرۈلمە 起隆状盾 <地>
قالقانسىمان كۆمۇرچەك 骨软状甲 <理生>
قالقانگۇل 芩黄 <植>〔静〕
قالقانلىق 的盾②的牌盾有，的盾有①〔静〕
قالقانلىق چىرىپاشكا 蝽盾 <动>
قالقانلىق يەر 地盾 <地>
قالقۇ 浮漂 <古>〔静〕
قالقۇق 黏上沾皮毛)②屑皮头，屑头① <古>〔静〕
纹皱细，子褶细(的成形后燥干，西东性液
قالقۇلاماق 浮漂 <古>〔动〕
قالماش 话鬼，论谬，说妄，说胡 <古>〔静〕
قالماق[1] ①〔动〕留，剩：ئۇ ئۆيدە قالدى. 了里家在留他. قەلبىمدە ئونتۇلغۇسىز تەسىراتلار قالدى. 忘难下留中心我在. ئات ئۆلسە ئېگىرى قالار، ئادەم ئۆلسە ئىسمى. 象印的留死人，声留过雁"同喻：名留死人，鞍留死马 <谚> <谚>. "名 ئاتامدىن قالغان مۇلۇك، ئانامدىن قالغان ئادەت. 留娘，产财留爹 <谚>。惯习留娘，产财留爹 ئۇلارنىڭ ھەممىسى كىنوغا كەتتى، پەقەت ئالىم بىلەن ئىككىمىزلا قالدۇق. 影电看去全们他，我两个人剩下来阿力木和。了 ئارقىدا：于陷，落②。人个两木力阿和我下剩只，了 قاتاردىن قالغۇچە، خاتادىن قال. 面后在落，后落 ～ / 伍落 ～ قاتاردىن قاتاردىن قالغۇچە، خاتادىن قال. 错避如不，伍落其与 <谚>。قۇرۇق ئو ھېچ يەردىن قالمايدۇ. 空落 ～ / 下不落也方地么什. بالاغا ～ 他。ئېشەك ئېشەكتىن قالسا، قۇلىقىنى كەس. 难落 ～ / 朵耳它掉割就，驴上不跟驴 <谚>. قەلەمنىڭ ئۇچىدە قالدى. 了里家在落笔的我. گەپكە ～ 不落。了里家在落笔的我. ئۇچىدە قالدى. 是 / قىيىنچىلىقتا ～ 挨③境困于陷，挨：ياماغۇردا ～ 受，挨④辱屈受 ～ / 毁诋受 ～ تۆھمەتكە ～ / 淋雨，失 ～ / 饭下不吃，饭上不吃 ～ / 语失 ～ تاماقتىن / تىلدىن：失消，去失 ～ / 亲父去失 ～ / 效失，气力没，量力 ～ / 去失 دادىسىدىن / كۆچتىن. 改难习积，去易病疾 <谚>。ئۆگەنگەن خوي ئۆلگۈچە قالماس. 改易山江"同喻：改难死至性脾的成养 <谚>. "移难性禀 ئادەمقىنى ئۆلدى دېسە ئىشەن، ئادەمقىلىكى قالدى دېسە ئىشەنمە. 劲笨说要，信以可了死蛋笨说要 <谚>. بۇ خوتۇن تېخى شۇ خۇيىدىن قالماپتۇ ـ دە. 信要不了没儿 误，车火误 ～ يوپىزدىن：误⑤。嘛改没还气脾娘婆这 قالغان ئىشقا قار ياغار. 车 / 打雪遭事的了误 <谚>；

قالماق[2] 〔静〕(称别的人古蒙特鲁额)人克梅尔卡 ～：(称别的人古蒙特鲁额)人克梅尔卡 <谚>. ئېتى بوغۇز يېمەس، بوغۇز يېسە توۋرا تېشار. 尔卡 <谚>. 同喻：穿吃袋料饲把能就吃一，已则料吃不马的克梅 "(人惊鸣一，已则鸣不"
قالماقچە 文克梅尔卡，语克梅尔卡①〔静〕：سىز قالماقچە سۆزلەمسىز؟ 文克梅尔卡懂您？吗语克梅尔卡懂您 ～ / 装服式克梅尔卡 كىيىم ～：的式克梅尔卡②？吗
ئوسسۇل 蹈舞克梅尔卡
قالناتماق 厚增使，厚变使 <古>〔动〕
قالۇن[1] 器乐拨弹典古尔吾维)琴龙卡 <艺>〔静〕
(一之
قالۇن[2] 马骝海 <动>〔静〕
قالۋا 菜蔬 <古>〔静〕

若倘，如假，果如 <古>〔静〕
么怎，样怎 <古>〔静〕
草子蝎 <方，植>〔静〕
火柴，料燃 <方>〔静〕
棚草，子棚 <方>〔静〕
空天，空高 <古>〔静〕
礼财，礼彩，礼聘 <古>〔静〕
小的上之木柁屋房所两在盖)楼骑 <古>〔静〕
房楼小的方上门大在，(房楼

قالىماق ，烧，(火)生〔动〕：煤的烧 قالايدىغان كۆمۈر / قا-能也雪，火生会是要 <谚>．لاشنى بىلسەڭ قارمۇ كۆيىدۇ 着点。

قالىن 的量大，多 <古>〔静〕

قالىنچۇ 的余剩，的下剩 <古>〔静〕

قام 满萨，木喀 <古>〔静〕

قاما 獭水 <动>〔静〕
قاما تۇماق 水獭(檐无帽皮
棍木的上网鱼在绑 <方>〔静〕

قاماتماق¹ «قامماق¹» 的使动态：سەنلەر ئۇنى تۇرمىگە قاماتـ-狱监了进关他把们你是．

قاماتماق² «قامماق²» 的使动态：غورا چىشىمنى قامىتىپ قويـ-牙的我了倒杏青。

قاماشتۇرماق «قاماشماق²» 的使动态：كۆن نۇرى كۆزنى ～ 花眼得照光阳

قاماشماق¹ «قامماق¹» 的态同共的：ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قاماشتى．把他了关住抓起来。

قاماشماق² 花眼，眩目 ～：眩〔动〕 كۆز

قاماشىغ 做，能可有没，何奈可无，奈无 <古>〔静〕
到不

قاماق 禁监〔静〕
قاماق جازاسى 刑徒 <法>
قاماققا ئالماق 禁监，监收 <法>
قاماق مۇددىتى 期刑 <法>

قاماقخانا 所守看，牢监，房牢〔静〕

قاماقلىق 人的押关 / ئۇ ئۇچ يىلدىن بېرى ～．三年来一直被关着押关，着关：ئادەم ～〔静〕。

قامال (قامالى) ①爪〔静〕：ئىبلىس قامالى <转>②爪魔包围：جەڭگىۋار قىسىم دۈشمەن قامالىنى بىتچىت قىلىۋەتتى．战斗部队的人敌了破冲包围的。③<转>封锁：دۆلـ-锁封被家国们我．ئىمىز ～ ئىچىدە قالغان دەۋر ئۆتۈپ كەتتى

。了去过经已代时的

قامال قىلماق ①包围：پۈتۈن شەھەر تۆت ئەتراپتىن قامال قىلىندى．了围包面四被市城。②封锁：چېگرىنى ～ 闭封 <医>③境边锁

قاماللاتماق «قاماللىماق» 态动使的

قاماللاشماق «قاماللىماق» 态同共的

قاماللانماق «قاماللىماق» 态动被的

قاماللىغۇچ 子爪〔静〕

قاماللىغۇچ كۆرە <矿> 斗抓

قاماللىماق ，抓，揪〔动〕：ھېلىقى لۇكچەك ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ ياقىسىدىن قاماللاپ تۇتتى．领衣的他了住揪哏流个那。

قامالماق «قامماق¹» 态动被的

قامەت 匀材身 <静> 态体，材身：قامىتى كېلىشكەن يىگىت 子伙小的称

قامەتلىك 人的梧魁 ～：梧魁〔静〕 ئادەم

قامىشى 絮苇芦 <方>〔静〕

قامچا 用 ئۇرماق ～ ئاتقا / 子鞭挨 يېمەك ～：子鞭〔静〕。不马好 <谚>．لازىم ئەمەس ～ ياخشى ئاتقا / 马抽子鞭 "鼓锤重用不鼓响"同喻：打鞭须 ～ ، ياخشى ئاتقا بىر قامچا ، ياخشى ئادەمگە بىر سۆز．则马劣，鞭一须只马好 <谚>．～ ، يامان ئاتقا يۈز 。鞭百须

قامچا تۈك 毛鞭 <生>
قامچا تۆكلۈك قۇرت 虫毛鞭 <动>
قامچا تۆكلۈكلەر سىنىپى 纲毛鞭 <动>
قامچا ئويناتماق 鞭皮舞挥
قامچىسىدىن قان تامماق 意)的血淌子鞭 <成>
بۇ زالىمنىڭ قامچىسىدىن قان تامىدۇ．：暴残常非，性成暴残喻。暴残常非君暴个这
قامچىغا باسماق 答鞭
قامچىغا تۆكۈرمەك ，掌擦拳摩，试欲跃跃 <成>鞭扬马奋

قامچىسىز 子鞭挨不〔静〕：نەغمىسىز شاراب ～ ئازاب．。苦受子鞭挨不同如，酒伴曲乐有没 <谚>

قامچىسىمان 的状鞭〔静〕

قامچىسىمان كاكتۇس 鞭人仙 <植>

قامچىغۇ ，泡水，泡(的长上指手，唇嘴) <古>〔静〕
疹疱

قامچىگۈل 草荭 <植>〔静〕

قامچىلاتماق «قامچىلىماق» 态动使的

قامچىلاشماق «قامچىلىماق» 态同共的

قامچىلانماق «قامچىلىماق» 的被动态

قامچىلىق 〔静〕 ①的子鞭带: ~ يېگىت 带子鞭的伙小 ②的子鞭做可: ~ تاسما بىر 做一条皮的子鞭条 不旧挞鞭 ~ 打鞭、抽鞭: ئاتنى پات - پات 抽鞭子 <转>②马抽地时 ~ 鞭策: كونا جەمئىيەتنى 鞭策社会 <转>③会社 ئۆزۈمنى دائىم قامچىلاپ تۇ- 己自策鞭常经我. دەرد بىزنى قامچىلاپ مۇشۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى. 痛苦我们促催、们我到带这里。

قامچىئوت 蓼、藜 <植>〔静〕 蓝藜

قامداتماق «قامدىماق» 的使动态

قامداشماق «قامدىماق» 的同共态

قامدالماق «قامدىماق» 的被动态

قامدىما 〔静〕 的供应、的持维

قامدىما تىجارەت <经> 营经场市性持维

قامدىماق 〔动〕 ①供提、给供: ئاشلىق بىلەن ~ 提供粮食 / ئۆز - ئۆزىنى 自给自足 ②足满、持维: خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى ~ 满足民人的需要 / تۇرمۇشنى 维持生活

قامشاماق 〔动〕 起动、动移、动行、弹动 <古>

قامغاق 〔静〕 菜毛猪、菜毛猪棵 <植>

قامغاقلىق 〔静〕 ①的菜毛猪长、的菜毛猪有: ~ جاي 长猪菜毛的菜毛猪②方地

قامغىرماق 〔动〕 倒歪、斜倾 <古>

قاملاشتۇرماق «قاملاشماق» 的使动态

قاملاشتۇرۇشماق «قاملاشتۇرماق» 的同共态

قاملاشتۇرۇلماق «قاملاشتۇرماق» 的被动态

قاملاشماس 〔静〕 的话像不、的样像不

قاملاشماسلىق ①不宜相不、适合不、当妥不 ②不相宜 ③体得不、身合不、配相不 ④看难、亮漂不、话像不 ⑤样像不来不合

قاملاشماق 〔动〕 ①适合、好办: ئادەم جىگەرلىك بولسىلا، ئالەمدە قاملاشمايدىغان ئىش يوق. 只要人有志气、天下没有办不好的事。 بۇ قىزنىڭ كىيگەن كۆڭلىكى ناھايىتى قام- 这个姑娘穿的衣裙很合身、很配相。 لاشقانىكەن. مۇنۇ سۆزىڭىز قاملاشمىدى. 你这话说的不合适、不配相。 ②了(话像不)适合不就话这您. ئۆزۈم قاينانقان مۇسەللەستىن بىرئاز بار، گۆش بىلەن 我自己有点儿还、酒葡萄的烧和、配般的肉好正来起。 تولىمۇ قاملىشىدۇ. ئىككىلار بىر - بىرىڭلارغا ناھايىتى قاملە- 很般配、你俩像话。 شىسىلەر، مەن ئىككىلارغا ئاتا بولاي. 我来当你俩父亲。 ③人婚主的们你回像、话像事: مۇنداق دېسەڭ قاملە- 这么说像话、这么说合适。 شامدۇ؟ ④惯习、应适: ئادەتلىنىڭ كا- 吗?

قامۇس 〔静〕 全科百、典辞科百 <文>

قامۇغ 〔静〕 全的部、的有所 <古>

قامۇق[2] 〔静〕 马粪 <古>

قامىتماق 〔动〕 开动、移动 <古>

قامىچ 〔静〕 勺、子勺 <古>

قامىچلاماق 〔动〕 用勺汤用、舀勺汤用 <古>

قامىماق[1] 〔动〕 监禁、押羁、关押 <法>

قامىماق[2] 〔动〕 ①(眼)花: ئۆتىدىن كەچكىچە تېلېۋىزور كۆرۈپ 我的眼都花了、我电视看晚到早从. كۆزلىرىم قاماپ كەتتى. ②(牙)倒了: ئانىسى غورا يېسە، قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ. 。牙了倒儿女、母亲青吃 <谚>

قان 〔静〕 ①血、血液: ~ چىقتى، جان چىقتى. 出血、命丢 ~ قانىنى يۇغىلى بولماس. 血洗用能不 <谚>。 قانلىق 赖无、子痞 ②。"休时何报相冤冤"同喻: 血抽 قان ئالماق

库血 <医> قان ئامبىرى

环循液血 <理生> قان ئايلىنىش

血献 <医> قان بەرمەك

血流 قان بولماق: قولۇم قان بولدى. 我手的血流了。

血淌在心的我 يۈرەك - باغرىم قان بولدى. 。

战血、斗恶 قان بولۇشماق: ئۇلار كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن قان بولۇشۇپ كېتىشتى. 他们为一件小事斗恶竟了。

病血坏 <医> قان بۇزۇلۇش كېسىلى

税宰屠 <经> قان بېجى

计压血 <医> قان بېسىم ئۆلچىگۈچ

压血 <理生> قان بېسىمى

قان پلازمىسى = قان شىرنىسى

板小血 <理生> قان پلاستىنكىسى

痢赤 <医> قان تولغاق

管血 <理生> قان تومۇر

膜胳脉 <理生> قان تومۇرلۇق پەردە

血喋、血流 قان تۆكمەك

型血 <理生> قان تىپى

قان چۆكۈش 沉血 <医>
قان چىچار 的起不耐：سېنى كىم بىلمەيدۇ ، 起不耐个是你，你道知不谁！ ~ نېمىغۇ 的伙家！
قان چىقارماق 牲宰
قان دانچىسى = قان ھۈجەيرىسى
قان رايى 象血 <医>
قان زەردابى 清血 <医>
قان زەردابى كېسىلى 病清血 <医>
قان زەھەرلىنىش كېسىلى 症毒血 <医>
قان سۇيۇلۇش 释稀液血
قان سۇيۇلۇش كېسىلى 症血稀 <医>
قان سېرىق پىگمېنتى 素黄血 <理生>
قان سىنوسى 窦血 <生>
قان سىيىش 尿血 <医>
قان شورىغۇچ قۇرت 虫吸血 <动>
قان شورىماق 血吸
قان شېكىرى 糖血 <理生>
قان شىرىنسى 浆血 <理生>
قانغا بويىماق 洗血，血喋，染血
قانغا قان ، جانغا جان 命抵命以，血偿血以
قان قاچماق 色血有没：مېنىڭ بۇ سۆزۈم بىلەن تەڭ ، 冒也尖鼻，色血无面他，话这我听一 . ئۇنىڭ چىرايىنىڭ قېنى قېچىپ ، بۇرنىنىڭ ئۇچىغا تېر تامچىلىرى تەپچىرەپ چىقتى 珠汗了出 。
قان قەرز 债血
قان قۇسقۇر 鬼命短，的死该 <骂>
قان قۇسماق 苦痛心内 <转>②血吐，血咯①
قان قېرىنداش 胞同肉骨，胞同
قان قېرىنداشلىق 系关胞同肉骨，系关胞同
قان قىزىقلىق 急性，躁急：بالام ئېغىر - بېسىق بول ، ~ قىلمىغىن . 急性要不，儿点一重稳要你，子孩 。
قان قىزىل ئاقسىلى 白蛋红血 <理生>
قان قىساسى 仇血
قان قىلماق 鲜的子鸽或鸡，羊使)血放②牲宰①
血上蹭使，血上弄③(法办土的病治上身人病到流血
(磨折受使，过难使)血淌使<转>④
قان كەتمەك 炉嫉 <转>②血冒，血流①：ئۇنىڭ ئۈچىدىن قان كەتتى . 死要得炉嫉他 。

قان كەچمەك 战血，战血入投
قان نۆكچىسى 栓血 <理生>
قان ھۈجەيرىسى 球血，胞细血 <理生>
قان ئۈيۈش 凝血
قان ئېقىتماق 血流使
قان ئىچەر 的性成血嗜②鬼血嗜①
قان ئىشلەش 血造 <理生>
قان يۇتماق 恨饮，恨含 <成>：قان يۇتۇپ ئۆلۈپ كەتمەك 死而恨含
قان يۈگۈرمەك 红，光红泛上脸 ~ 泛光红：چىرايىغا 面满光
قان يېغى 脂血 <理生>
قان يىغلىماق 哭痛
قېنى قىزىماق 发 <成>：烧中火怒，火光，火发 ئۇ ئۆزىنى قانچە تەمكىن تۇتۇشقا تىرىشسىمۇ ، لېكىن بارغانسېرى قېنى قىزىۋاتاتتى . 还可，来下静冷己自使力极管尽他 。烧中火怒越来越是
قېنى ئۆرغۇپ تۇرماق 刚方气血
قانائەت 生产 تۈيغۇسى پەيدا بولماق ~ ：足知，足满〔静〕 的尽无是足知 <谚> . تۇغمەس خەزىنە ~ / 感足满 。库宝
قانائەتچان 人的足知 ~ ：的足知〔静〕
قانائەتچانلىق 式形词名的 «قانائەتچان»
قانائەتسىز 的足知不，的足满不〔静〕
قانائەتسىزلىك 式形词名的 «قانائەتسىز»
قانائەتلەندۈرمەك 态动使的 «قانائەتلەنمەك»
قانائەتلەندۈرۈشمەك 态同共的 «قانائەتلەندۈرمەك»
قانائەتلەندۈرۈلمەك 态动被的 «قانائەتلەندۈرمەك»
قانائەتلەنمەك 足满到感，足满，意满到感，意满〔动〕：سىزنىڭ جاۋابىڭىزدىن قانائەتلەندىم . 满到感答回的您对我 。意 ئۇلار بۇنىڭ بىلەن قانائەتلىنىپ قالمىدى . 满有没们他 。此于足
قانائەتلىك 人的足知 ~ ：的足知〔静〕 足知”同喻：饱子肚人的足知 <谚> . كىشىنىڭ قارنى توق 。乐常者“
قانائەتلىنەرلىك 的意满人令：ئۇ مۇخبىرلارنىڭ ھەر بىر سوئالىغا ~ جاۋاب بەردى . 做都题问个每的者记对他 。答回的意满人令了
قانات 翼，膀翅①〔静〕：قۇش قانىتى بىلەن ئۇچۇپ ، قۇيرۇقى بىلەن قونار . 落降巴尾用，翔飞膀翅用儿鸟 <谚> 。

②机翼、翼：ئايرۇپلاننىڭ ئىككى قانتى ③翼两的机飞
片叶的车水 شامالدۇرغۇچنىڭ قانتى 片叶：چاقپەلەكنىڭ قانتى
行自 ۋېلىسىپتنىڭ قانتى 板泥挡④片叶的扇风
扇门⑤板泥挡的车 قانتىنى ئىككى 扇窗、扇门：ئۇ دېرىزىنىڭ
ئېچىۋەتتى．户窗扇两了开打他．⑥侧：يېنىنىڭ ئوڭ قانا-
侧左的区民居 سول قانتى 侧右的楼大 مەھەللىنىڭ
翼两的线战 قانتى ئىككى 翼侧、翼：سەپنىڭ ⑦<军>
⑧<转>翼：سول～ يازغۇچىلار 左翼<转>⑨家作
一子儿．膀臂：ئوغلۇم كېتىپ ، قانتىمدىن ئايرىلىپ قالدىم
的人男是马．～ ئات ئەر كىشىگە 。膀臂了去失我、走
。膀翅

قانات ئاستىغا ئالماق <成>庇包、护庇、护袒：
بۇزۇقلارنى قانات ئاستىغا ئالماسلىق كېرەك．人坏庇包要不．
龙攀、势附炎趋 <成>قانات ئاستىغا كىرمەك
凤附

قانات تام <水>墙翼

قانات تىن ئايرىلماق <成>手右左去失、膀臂去失
了硬膀翅 <转>②膀翅出长①قانات چىقارماق
قانات سۇنماق <成>去失、膀臂去失、人亲去失
物之爱心去失、骨心主

قانات سۇرىمەك ①<成>②子膀吊、偶求(鸽公、鸡公)
情调

قانات قاقماق ①翅翅、翅展②膀翅动拍
قانات ياپماق <成>庇包、护袒、护庇
قانات يايدۇرماق 开展：ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتى-
动运生卫国爱展开 ～ نى
قانات يايماق 开展：بۇ پائالىيەت كەڭ قانات يېيىپ كەتتى．
了开展泛广已动活项这 。
قانتىغا قان تەگكۈزمەسلىك <成>不鬼知不神
地觉：ئۇ دۈشمەننىڭ قاتمۇقات مۇھاسىرىسىدىن قانتىغا قان
敌了过越地觉不鬼知不神他．تەگكۈزمەي ئۆتۈپ كەتتى
。围包重重的人

قانتىغا قىسماق = قانات ئاستىغا ئالماق

قاناتسىمان 〔静〕的状翼

قانات ـ قۇيرۇق 〔静〕翼羽

قانات ـ قۇيرۇق چىقارماق <成>翅、满丰翼羽
了硬膀

قانات ـ قۇيرۇقىنى رۇسلىماق <成>鼓旗整重

قانات ـ قۇيرۇقى يېتىلمەك <成>满丰翼羽

قاناتلاندۇرماق «قاناتلانماق»的被动态

قاناتلانماق ①〔动〕膀翅出长：قاناتلانغان چۈجىلەر 长出翅
翅展②鸡小的膀、翅翅：ئۇ قاناتلانغان بۈركۈتتەك جاسا-
。发风气意样一翅展鹰雄像他．رەتكە كەلدى

قاناتلىق 〔静〕的膀翅出长：قوش 、的膀翅有、的翼有①
鸟的膀翅出长像 قۇشتەك ～ / 机飞翼双 ئايرۇپلان ～
门扇双 قوش ～ ئىشىك 的扇②样一儿

قاناتلىق پاراخوت 船翼水

قاناتلىق پومپا <机>泵片叶

قاناتلىق تاقاق <水>门闸式扇

قاناتلىق چاق <机>轮转、轮叶、盘转片叶

قاناتلىق لىچىنكا <生>蚴毛

قاناتلىق ماتور <机>达马片叶

قاناتلىق مېۋە = قاناتلىق ئۇرۇق

قاناتلىق ئوق <机>轴片叶

قاناتلىق ئۇرۇق <植>果翅

قاناتلىق يىڭاق <植>柳柜、柳柜、柳麻、柳桦、杨枫

قاناتماق «قانىماق»的态动使：قولىنى كېسىپ قانىتىۋالماق 把
血出割手

قاناغۇ 〔静〕的用所病治血放代古)刀血放 <古、医>
(械器

قانال 道频 <物>②河运①〔静〕

قاناللىق 的管维 <生>②的道频①〔静〕

قاناللىق ئۇسۇملۇك 物植管维 <植>

قان ـ تەر 〔静〕汗血：～ بەدىلىگە كەلگەن ئەمگەك مېۋىسى
实果动劳的来换汗血用

قان ـ تەر ئاقتۇرماق 汗血出付、汗流血流

قان ـ تەر سىڭدۈرمەك 动劳出付、血心出付：بۇ ئىشقا
بىزنىڭ قان ـ تەرىمىز سىڭگەن．血心了出付事此为们我。

قانتېپەر 〔静〕参党 <植>

قانجۇق 狗母 <骂>③狼母②狗母①〔静〕

قانچە 〔静〕①多、少若、干几：يولغا ～ كۈن كەتتى？路
你笔支这 ؟ بۇ قەلەمنى قانچىگە ئالدىڭ？天少多了用上
几有中们他 ؟ ئۇلارنىڭ قانچىسى مۇئەللىم？的买钱少多
使配搭چە شۇنچە与)愈……愈，越……越②？师老是个
益多多；好越多越．شۇنچە ياخشى ،كۆپ بولسا：～ (用
怎③。好愈快愈得来．تېز كەلسە ، شۇنچە ياخشى ～。善
答不都他说么怎我．ئېيتسامۇ ئۇ ئۇنىمىدى ،再：～ 么
来也急再你．ئالدىرىغىنىڭ بىلەنمۇ ئۇلگۈرەلمەيسەن ～。应

قىلمىدى 了及不 。

قانچه ـ قانچه 多多许许，多好多好〔静〕

قانچه ـ قانچىلاپ 多多许许〔静〕

قانچەيلەن 时那〔静〕人个几：ئۇ چاغدا ～ بار ئىدىكلار؟ 那时候你们有几个人？

قانچىلاپ 少多〔静〕

قانچىلىغان 诗史的雄英少多了写谱里那〔静〕少多：ئۇ يەردە ～ قەھرىمانلىق داستانلىرى يازىلىدى . 。

قانچىلىك 子麦少多了收你年今①〔静〕多，远多，久多，少多：بۇ يىل ～ بۇغداي ئالدىڭ؟ ئۇخلىغانلىقىمنى بىلمەيمەن . 我不知道自己睡了多久 。 ئۇنىڭ ～ ماڭغىنى مەلۇم ئەمەس . 他去了多远不知道 。 ئۇ يەر ئۇرۇمچىدىن ～ يىراق؟ 那里离乌鲁木齐多远有②？是底到远 ，算是：تاپا چا دېگىنى ～ بىرنېمىكىن كۆرۈپ باقاي دېۋىدىم . 我看看要倒枪手 ～ ئۇ دېگەن 。西东么什个是底到 ！是算他 什么东西！

قانچىنچى 几第〔静〕 。 نومۇر ～ / 号几 ئاي 份月几

قانخور 的性成血嗜②者血嗜，鬼血吸①〔静〕 ～ دۇشمەن 人敌的性成血嗜

قانخورلۇق «قانخور» 式形词名的

قانخورلۇق قىلماق 害残，血嗜

قانداش 的缘血同〔静〕

قانداش تۇغقان 亲血

قانداشلىق 论统血 ～ نەزەرىيىسى 统血，缘血①〔静〕

②血近 <牧>

قانداشلىق مۇناسىۋەت 系关缘血

قانداغاي 鹿麋，鹿驼 <动>〔静〕

قانداق 你？～ سالامەتلىكىڭىز 么怎，样怎，何如①〔静〕

我到找么怎是你？ سىز بىزنى ～ تاپتىڭىز 的康健如何？

们？的样么什②的 ：سىزگە ～ كىتاب كېرەك 的样怎，的：

你要需的样么什书？

قانداقلا بولمىسۇن 么怎管不，何如论无 <习>

报天明你何如论无 . ئەتىگىچە خەۋرىنى بېرىڭ ～ ، 样：

。信个

قانداقتۇر 什是知不，么什为知不，的么怎知不〔静〕

在人轻年(的样怎知不)个一有 . سىزنى ساقلاپ تۇرۇپتۇ 儿意玩么什是知不 / ～ بىر ياش يىگىت بىرنەرسە ：么

。你候等

قانداقچە 了来儿这到么怎你？ قالدىڭ 么怎，样怎，何如〔静〕：سەن بۇ يەرگە ～ كېلىپ

قانداقسىغا 的法戏变起记会么怎他？ ئېسىگە چۈشۈپ قالغاندۇ 会么怎，何如，么怎〔静〕：سېرىك ئويۇنى ～ ؟

قانداقلارچە 是会么怎贯籍，族满是你？ يۈرتىڭىز ～ يۇنىنەن بولىدۇ 么什为，么怎〔静〕：سىز مىللىتىڭىز ،南云 ؟

قانداقلىكى 么什论不 . ئادەم بولسۇن ، رۇخسەتسىز چىقىشقا بولمايدۇ 样么什管不，样怎论不，何如论无〔静〕：～ 。出外得不许准经未，人

قانداقمۇ 道知能怎习学不？ ئوقۇمىسا ～ بىلسۇن 能哪，能怎〔静〕：～ خىيالىغا كەلتۈرەلىسۇن 到想能？哪

قاندالا 麻升 <植>〔静〕

قاندۇرماق 态动使的 «قانماق»

قاندۇرۇشماق 态同共的 «قاندۇرماق»

قاندۇرۇلماق 态动被的 «قاندۇرماق»

قاندىر 织组下皮 <古>〔静〕

قاندىماق 洗血，血喋，染血 <方>〔动〕

قان ـ زەردار 水苦 <转>②血脓，血①〔静〕 ～ ئىچىدە چوڭ بولماق 大长中水苦在

قانسىراتماق 态动使的 «قانسىرىماق»

قانسىرىتىشماق 态同共的 «قانسىراتماق»

قانسىرىتىلماق 态动被的 «قانسىراتماق»

قانسىرىماق 止不血流，多过血流，血失〔动〕：يارىدار قانسىراپ كېتىپتۇ . 多过血流员伤 。

قانسىز 的色血有没，的血贫，的血无①〔静〕 ～ چىققان قانىڭ رەڭگى قانسىز 的血流不②孔面的色血有没

قانسىزلىق «قانسىز» 式形词名的

قان ـ قان 下见

قان ـ قان يىغلىماق 哭大啕号：ئۇ بالا دەردىدە قان ـ قان يىغلايتتى . 他孩子伤心而哭大啕号 。

قان ـ قېنىغا سىڭمەك 喻：里子骨到透渗 <成> “改难习积”同

قانلىق 腥血，的血流，的血含，的血带，的血有〔静〕

قانلىق پاتقاقتا دومىلاپ چوشمەك 的：～ قىلىچ 刀大的血带 / ～ يارا 中泊血在倒栽

قانلىق ـ زۇلۇم 口伤的血流 / ～ چەت 迫压的重沉，迫压的腥血

قانلىق ئەسۇە 疹性血 <医>

قانلىق بەلغەم 痰血 <医>

قانلىق پاجىئە 案血，案惨血流

قانلىق جەڭ 战血

قانلىق ساۋاق 训教的血

قـانلىق قـامچا ①淌血的酷残 <转>②子鞭的血淌压欺
قانلىق قول 手血，手的血沾
قانلىق كۆرەش 争斗血流
قانلىق ۋەقە 件事血流
قانلىق ئىششىق 肿血 <医>
قانماق 〔动〕①满足：كۆڭلى ~ 心意满足 / نەپسى ~ 满足欲望 / ئـارزۇ ـ ئارمىنىغا ~ 如愿以偿，足意满心②足，够：سۇغا ~ 水足喝 / راسا قېنىپ ئۇخلىماقچىمەن. 我想睡个够。 يېراقتىكى سۇدا ئۇسسۇزلۇق قانماس. <谚> 远水不解近渴。
قانۇ 〔静〕 <古>哪个，哪个一
قانۇن 〔静〕①规律，则法：جەمئىيەتنىڭ تەرەققىيات قـانۇنى 社会发展规律 / تەبىئەت قـانۇنى 自然规律②法，律法，规法：نىكاھ قانۇنى 婚姻法 / قانۇننى ئىجرا قىلماق 执行法律③律法，数，物，化> 定律
قانۇن ئاساسى 法 <法> 根据
قانۇن پەلسەپىسى 哲学 <哲> 法律
قانۇن پرىنسىپى 法 <法> 原则
قانۇن تارمىقى 法 <法> 部门
قانۇن تەرتىپى 法 <法> 程序
قانۇن تەلىپى 法 <法> 要求
قانۇن تورى 法 <法> 网
قانۇن تىلشۇناسلىقى 学言语律法 <语>
قانۇن دوختۇرى 医法 <医>
قانۇن دوختۇرلۇقى 学医法 <医>
قانۇن ساقچىسى 法 <法> 警
قانۇن ساھەسى 法 <法> 界
قانۇن ساۋاتى 法 <法> 识常
قانۇن سىستېمىسى 系法，系体法 <法>
قانۇنغا مۇراجىئەت قىلماق 法 <法> 诉讼律
قانۇن قارىغۇسى 法 <法> 盲
قانۇن قامۇسى 法 <法> 全书，典
قانۇن كەسپى 法 <法> 专业
قانۇن كېڭىشى 法 <法> 立会
قانۇن لايىھىسى 法 <法> 草案，案
قانۇن لوگىكىسى 学逻辑 <逻>法
قانۇن مەسلىھەتچىسى 法 <法> 顾问
قانۇن نەزەرىيىسى 法 <法> 理
قانۇننى تاللاش 法 <法> 选择
قانۇن ئۇقۇمى 法 <法> 概念
قانۇن ئۈنۈمى 法 <法> 效力
قانۇن ئېڭى 法 <法> 意识
قانۇن ئىسلاھاتى 法 <法> 改革
قانۇن ئىنكارچىلىقى 法 <法> 义主无虚无，义主定否
قانۇن يەكلىمىچىلىكى 法 <法> 外排论
قانۇن ـ بەلگىلىمە 法 <法>〔静〕 规法，定规与
قانۇن ـ پەرمان 法 <法>〔静〕 令
قانۇن ـ تۈزۈم 法 <法>〔静〕 度制
قانۇنچىلىق 法 <法>〔静〕 制
قانۇنچىلىق پرىنسىپى 法 <法> 原则制
قـانۇنچىلىق پسىخولـوگىيىسى 心理法 <心> 学
قانۇنچىلىق قارىشى 法 <法> 观念
قانۇنچىلىق كومىتېتى 法 <法> 委员会
قانۇنسىز 〔静〕 非法 <法>
قانۇنسىز تاپاۋەت 非法 <法> 所得
قانۇنسىز توختام 非法 <法> 合同
قانۇنسىز كۆچمەن 非法 <法> 移民
قانۇنسىز كىرىم 非法 <法> 收入
قانۇنسىز مال ـ مۈلۈك 非法 <法> 财产
قانۇنسىز ھەرىكەت 非法 <法> 活动
قانۇنسىزلارچە 〔静〕 非法地
قانۇنسىزلىق «قانۇنسىز»的 形式词名
قانۇنسىزلىق قىلماق 法犯，法无天无，
قانۇنشۇناس 〔静〕 法 <法>家，家学法，家学律
قانۇنشۇناسلىق 法 <法>〔静〕 学
قانۇنشۇناسلىق نەزەرىيىسى 法 <法> 理论学
قانۇنلاشتۇرماق «قانۇنلاشماق»的 使动态
قانۇنلاشتۇرۇشماق «قانۇنلاشتۇرماق»的 共同态
قانۇنلاشتۇرۇلماق «قانۇنلاشتۇرماق»的 被动态
قانۇنلاشماق 〔动〕①合法，化法合：بۇ ئىش قـانۇنلىشىپ قالدى. 这事了化法合。 قانۇنلاشقان تەشكىلات 合法组织 ②定法：قانۇنلاشقان ئىملا قائىدىسى 定法字正的法
قـانۇنلۇق 〔静〕 合法，的法，的定法，的法合：~ ئىقتىسادىي مەنپەئەت 合法经济利益 / ~ ئورۇن 合法位，地定法，地位 / ئاساسىي ~ دۆلەت 宪法国家 / ~ ۋاقىت 定法时，地 <地>
قانۇن ـ نىزام 〔静〕 法 <法>，章规，规

قانۇنىي 〔静〕 律法 ～ مەسىلە:的定法、的法合、的律法
问题 / ～ كۆرەش 争斗法合 / ～ ھۆكۈمران 治统定法
者治统法合、者

قانۇنىي ئالاھىدىلىك <法> 征特律法

قانۇنىي پۇل <经> 币法、币货定法

قانۇنىي جازا <法> 分处律法

قانۇنىي زىيان <经> 损全定法、失损定法

قانۇنىي قوغدىنىش <法> 卫防当正

قانۇنىي كاپىتال <经> 金本资定法

قانۇنىي ھاۋالە <经> 托信定法

قانۇنىي ھەرىكەت <法> 为行法合

قانۇنىي ھوقۇق ـ مەنپەئەت <法> 益权法合

قانۇنىي ۋارىس <法> 人承继法合

قانۇنىي ۋاقىت <天> 时定法

قانۇنىي ۋاكالەتچى <法> 人理代定法

قانۇنىي ئىگە <法> 人法

قانۇنىيەت 〔静〕 律规、律规性:律规观客 ～ ئوبيېكتىپ
的律规无 〔静〕 **قانۇنىيەتسىز**

قانۇنىيەتلىك 〔静〕 的律规有、的性律规乎合:的律规 ～ ئۈزۈل گىرىش 化变的性律规 / 合 خۇلاسە 结总的律规乎合

قانۇنىيلاشتۇرماق «قانۇنىيلاشماق»的使动态

قانۇنىيلاشتۇرۇشماق «قانۇنىيلاشتۇرماق»的态同共

قانۇنىيلاشتۇرۇلماق «قانۇنىيلاشتۇرماق»的态动被

قانۇنىيلاشماق 〔动〕 化法合

قانۇنىيلىق 〔静〕 性法合

قانسە <药>〔静〕 金内鸡

قانىغ 〔静〕 愿宿、望愿、望渴 <古>

قانغاق 下见

قانغاق كېسەل <医> 病友血

قانماق 〔动〕 血出、血流:血出 ～ بۇرنى 鼻子血流 / ئاشقازان قاناپ قاتتىق ئاغرىپ كەتمەك 因胃出血而痛剧

قان ـ ياش 〔静〕 泪血

قان ـ يىرىك 〔静〕 血脓

قاھ ـ قاھ 〔模〕 哈哈:哈哈 ～ سېلىپ كۈلمەك 笑大哈哈

قاۋاتماق «قاۋىماق[1]»的使动态

قاۋاشماق «قاۋىماق[1]»的态同共

قاۋاق[1] 〔静〕 巴酒、店酒、馆酒
鬼酒的馆酒泡 **قاۋاق بەندىسى**

قاۋاق[2] <方>〔静〕 的静僻、的静背

قاۋاقچى 〔静〕 主店店酒

قاۋاقخانا = قاۋاق[1]

قاۋالماق «قاۋىماق[2]»的态动被:羊被圈在圈里。 قويلار قوتانغا قاۋالدى .

قاۋاماش (馓油的薄而大)馓油其克卡 <方>〔静〕

قاۋان 猪牙、猪公②猪公野① 〔静〕

قاۋچىتماق 怒触、怒惹 <古>〔动〕

قاۋشۇت 解和、和议 <古>〔静〕

قاۋشى 的一而二合、的连相 <古>〔静〕

قاۋغا 桶皮(的水汲中井从) <古>〔静〕

قاۋۇت 高崇、大伟 <古>〔静〕

قاۋۇشماق 圆团、聚团、集聚、中集 <方>〔动〕

قاۋۇق[1] 皮麸、子麸、麸 〔静〕

قاۋۇق[2] 胱膀 <古>〔静〕

قاۋۇل 梧魁:的力有、的实结、的梧魁①〔静〕 ～ يىگىت 力有着动挥 / ～ قوللىرىنى شىلتىپ سۆزلىمەك 子伙小的头长 ～ جۈۋان چېچى ئۇزۇن:的亮漂、的致标②说手的 ～ ئوقۇتقۇچى 部干的力得 / ～ كادىر 师教的干能 得
式形词名的 «قاۋۇل»

قاۋۇللۇق

قاۋۇرماق 藏收、中集、攒积、累积 <古>〔动〕

قاۋىماق[1] 吠、叫汪汪、叫 〔动〕:ئىت قاۋىسا ، ھەممە ئىت تەڭ قاۋاپتۇ . 叫着跟狗众、叫狗条一 <谚> 。ئىت قاۋىغان يەردە ئادەم بار . 人有必处之吠狗 <谚> 。ئىتنىڭ قاۋىشى بىلەن پىلنىڭ نېمە ئىشى؟ <谚> 有象大跟吠狗 千相何？ قاۋىغان ئىتتىن قورقما ، ئەركىلىگەن ئىتتىن قورق . 的人咬”同喻:狗的在自怕要、狗的叫怕别 <谚> 。“叫不狗

قاۋىماق[2] 〔动〕 围、圈:围 ～ توخۇنى بۇرجەككە 角到围鸡把 / ～ قوينى قوتانغا 上里棚圈到圈羊把

قائىدە 〔静〕 则法、理原、则规①:قانداق قائىدىسى 交通 قائىدە ـ ياسا 原本基学化 / 则规 خىمىيىنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرى 理 / 则守、程规、章规②法词造 سۆز ياساش قائىدىسى 操 / 事办章照 مەشغۇلات قائىدىسى بويىچە ئىش كۆرمەك 程规作 / 则守生学 ئوقۇغۇچىلار قائىدىسى 照按 قائىدىسى بويىچە ئۆزئارا قوللىرىغا سۆيۈشۈپ كۆرۈشمەك 手吻相互面见矩规克吉塔

قائىدىنى قىلماق 办矩规照

قائىدىنى بۇزماق 规常破打

قائىدە ـ تۈزۈم 〔静〕 度制章规

قائىدە ـ نىزام 〔静〕 度法、章规

قائىده ـ يوسۇن 〔静〕节礼：قائىده ـ يوسۇننى بىلمىدىغان ئادەم 节礼族民 ～ مىللىي / 人的节礼懂

قائىده ـ يوسۇنلۇق 〔静〕规，的仪礼，的貌礼，的节礼

قائىدىسىز 〔静〕不规，的矩规懂不，的矩规合不 的矩

قائىدىسىزلىك «قائىدىسىز»的 式形词名

قائىدىسىزلىك ئىلمى 学乱紊

قائىدىلەشتۇرمەك «قائىدىلەشمەك»的使动态：بىرنەرسىنى قائىدە-يوسۇنغا سېلىشتۇرۇپ ئۆزلەرنىڭ ئىملاسىنى توغرىلاش ～ 化范规法字正的词成合使

قائىدىلەشتۇرۇشمەك «قائىدىلەشتۇرمەك»的 态同共

قائىدىلەشتۇرۇلمەك «قائىدىلەشتۇرمەك»的 态动被

قائىدىلەشمەك 〔动〕化范规②矩规为成，化式程①

قائىدىلىك 〔静〕矩规按②的矩规乎合，的矩规懂①，规范地：ئۇسۇلنى يېنىك ۋە ئويناق ～ 盈轻得跳舞姿势

قائىدىلىك تەقسىمات 配分化则规

قاي 下见

قاي چاغ 很长很长的时间

قاي زامان 很长很长的时间

قاي ۋاقىت 很长很长的时间

قاياش (قاياشى) 〔静〕人亲，人知，人心贴：كەمبەغەلنىڭ قاياشى كەمبەغەل . ＜谚＞人穷是人心知的人穷；ئادەم تۇرى بىلەن ، مال تۇرى بىلەن . ＜谚＞人穷着向才人穷有只”同喻。“人分群以人，聚类以物 قاياشى بىلەن ئاغرىق ئەدەن كېلەر ، ئاشتىن ؛ بالا ئەدەن كېلەر ، قاياشتىن .＜谚＞出己知从祸，来食饭从病。

قاياق[1] 〔静〕处何，地何，方何：قاياقتا بارىسىز ؟ 去？ سىز قاياقتىن كەلدىڭىز ؟ 您从哪儿来？

قاياق[2] 〔静〕皮奶＜古＞

قايان 〔静〕里哪，处何，里哪到，儿哪往：ئەل ～ ، سەن شۇيان . ＜谚＞儿那在就你，儿哪在众民要”同喻；“在同民与。

قايتا 〔静〕重，新：～ تەربىيە 育教再

قايتا سايلام 选重，举选行另

قايتا سۇغۇرتا 险保再

قايتا قوزغىلىش 发复＜医＞

قايتا قېزىش 采回＜矿＞

قايتا ھاسىل قىلماق 生再

قايتا ھېسابلاش 算验＜数＞

قايتا ئوقۇش 读重，读复＜教＞

قايتا ئىجارە 赁租转＜经＞

قايتا ئىشلەش 工返

قايتا ئىمتىھان 试复②考补①

قايتا ـ قايتا 〔静〕次屡，三再，复反：～ ئويلانماق 复反问三再 سوراماق ～ / سادىر بولماق 犯屡 / ئويلاپ 虑考

قايتما 下见

قايتما دولقۇن 波射反＜物＞

قايتما نۇر 线光射反，线射反＜物＞

قايتما ئۇچۇر 馈反息信

قايتما ئېقىم 流回＜气，水＞

قايتما يورۇقلۇق 光射反＜物＞

قايتماس 〔静〕的挠不折百：～ ئىرادە 志意的挠不折百

قايتماسلىق 〔静〕回不折百，忌禁无百

قايتماق 〔动〕①回，归，返：ئۆيگە ～ / غەلىبە بىلەن 家回 / 大返重 ～ / ئاتىموسفېرا قاتلىمىغا 来归旋凯，旋凯 ～ 气②回弹，回折：ئۇ توپنى تېپىۋىدى ، ۋاراتانىڭ ئۇستۇنكى ياغىچىغا تېگىپ كەينىگە قايتتى . 他一脚踢去，球到碰球。 ～ 消，退＜转＞④见意弃放 / 烧退 ～ / 肿消 ～ (دىلى) كۆڭلى / 头念消打 ～ / ئۆز پىكرىدىن ～ 弃放，去失，消打＜转＞③。来回了弹方上门。 نېمىسى) ～ ⑤气消 / ئىششىقى 拿＜谚＞(掉不卖)：家回拿(قايتقان مالدا بەرىكەت يوق . ＜谚＞财了不生货的家回。 ＜逻＞⑦射反＜气，物＞⑥

复回，归复

角射反＜物＞ قايتىش بۇلۇڭى

قايتۇرغۇچ 〔静〕质媒射反，器射反＜物＞

قايتۇرما[1] 〔静〕的向反

قايتۇرما زەربە 击突反＜军＞

قايتۇرما كېزىك 寒伤副＜医＞

قايتۇرما ھۇجۇم 攻反，击冲反＜军＞

قايتۇرما ئىجارە 赁租还返＜经＞

قايتۇرما[2] 处缝包，部翻上的脚裤 〔静〕

قايتۇرما[3] 〔艺〕复反 〔静〕

قايتۇرماق ① «قايتماق»的使动态：قازاننى ئۆيگە قايتۇرۇپ ئېكىلمەك 把锅回拿家回，反，还，退②来：بىلەتنى ～ 票退 / قەرزنى ～ / 债还 ～ قول / 手还 ～ گەپ / 嘴顶，嘴 ～ 答回 / جاۋاب ～ / 礼回，礼还 ～ سالام ، 答，复收，回收，回挡，退打③答报，复：دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىنى 攻进的人敌退打 ～ / قولدىن كەتكەن يەرلەرنى قايتۇرۇۋالماق 地失复收，地失回收 / ۋەكىللەرنى

قايتۇرۇۋالماق 还偿 <法>④表代回撤
قايتۇرۇش قاتلىمى 层射反 <物>
قايتۇرۇش قانۇنى 律定射反 <物>
قايتۇرۇش كوئېففىتسېنتى 数系射反 <物>
قايتۇرۇش كۈچى 力射反 <物>
قايتۇرۇش يۈزى 面射反 <物>
قايتۇرۇشچان 的馈反،的性射反〔1 静〕
قايتۇرۇشچانلىق 的馈反،用作馈反〔静〕
قايتۇرۇشماق «قايتۇرماق» 态同共的
قايتۇرۇلماق «قايتۇرماق» 态动被的
قايتىدىن 重،新重〔静〕：～ تىزىمغا ئالدۇرماق 记登新重，
重新注册 / ～ يازماق 写重 / ～ ئىشلىمەك 返工
قايتىشماق «قايتماق» 态同共的
قايتىلاتماق «قايتىلىماق» 态动使的
قايتىلانما ①〔静〕演重،现再،现重،复反：ئىشلەك قايتىلانمىسى 的象形 / 复反的情事 ئوبرازلارنىڭ قايتىلانمىسى 演重的剧悲史历 / 现再 تارىخىي پاجىئەنىڭ قايتىلانمىسى
②<化،物>的逆可
قايتىلانما پومپا 泵复往،泵水式复往 <水>
قايتىلانما جەريان 程过逆可 <物،化>
قايتىلانما رېئاكسىيە 应反逆،应反逆可 <化>，
应反环循
قايتىلانما كېزىك 热归回 <医>
قايتىلانماق «قايتىلىماق» 态动被的
قايتىلىماق 复反 〔动〕：复重،复反 قايتىلاپ سورىماق 过复重 ～ 遍一问重 / ئۆتكەن ئىشلارنى 问过去的事
قايتىلىنىشچانلىق 性逆反،性复反 <农>〔静〕
قايچا 杠杈(的口牲套坊油)②子剪،刀剪①〔静〕
قايچا پەلەمپەي 梯楼式刀剪 <建>
قايچا پۇت 腿圈罗
قايچا تۇمشۇق چايكا 鸥海嘴交 <动>
قايچا كەلمەك 碰到一起：بۇ ئىككى ئىش بىر - بىرىگە قايچا كەلدى. 这两件事碰到了一起。
قايچا ئېرىق 沟叉交 <理生>
قايچىسىمان 的状刀剪〔静〕
قايچىسىمان پەرق 差刀剪 <经>
قايچىسىمان تىرەك 架支形剪 <建>
قايچىسىمان كران 机重起形剪
قايچىلاتماق «قايچىلىماق» 态动使的

قايچىلاشماق ① «قايچىلىماق» 态同共的②交叉：قايچىلاشقان بول 互相(狗于用)配交③口路的叉交交叉：ئىتلار قايچىلىشىپ قاپتۇ. 狗了配交。
قايچىلانما 的式刀剪〔静〕
قايچىلانما بەلۋاغ 带切剪 <地>
قايچىلانما تۈزۈلمە 造构切剪 <地>
قايچىلانما دېفورماتسىيە 形变切剪 <物>
قايچىلانما كۈچ 力剪،力切剪 <物>
قايچىلانما كۈچىنىش 力应剪،力应切剪 <物>
قايچىلانماق ① «قايچىلىماق» 叉交②态动被的
قايچىلىماق 剪：شاخلارنى ～ / 枝剪〔动〕
～ 芯烛剪
قايدۇرماق «قايماق²» 的态动使：تولا مېڭەمنى قايدۇرما. 别。筋脑伤我让尽
قايدۇرۇشماق «قايدۇرماق» 态同共的
قايدۇرۇلماق «قايدۇرماق» 态动被的
قايراق 石磨 <方>〔静〕
قايران 下见
قايران بېلىق 鱼鲑 <动>
قايرىتماق «قايرىماق» 态动使的
قايرىشتۇرماق 剪反〔动〕：ئەسكەرلەر ئۇنىڭ قولىنى قايرىشتۇرۇپ ئالدىغا سېلىپ ئېلىپ ماڭدى. 士兵们把他的胳膊反剪着走了。
قايرىشماق «قايرىماق» 态同共的
قايرىلما 的翘،的弯،的翻〔静〕
قايرىلما قاش 眉叶柳،眉牙月
قايرىلماق ① «قايرىماق» 态动被的：پىچاقنىڭ بىسى قايرىلىپ كەتتى. 了扭手的我。了卷刃刀。قولۇم قايرىلىپ كەتتى. 了扭手的我。了卷刃刀。
كەڭ ئېرىقتىن ئاتلىما، پۇتۇم قايرىلدى دېمە. 宽渠 <谚>，不要脚崴，跳要不。②«قايرىماق» 的复自态：قايرىلساڭ چوڭ كوچىغا چىقىسەن. 街大是就去过拐。قايرىلىپ قارىسام، مۇئەللىم ئىكەن. 师老是来原，看一身转。كۈن قايرىلغان چاغدا 太阳偏西的时候 / كۈن چۈشتىن قايرىلدى. 午正了过。
قايرىما 的翘،的弯،的翻〔静〕
قايرىما ياقا 领翻
قايرىماق 扳：扭،扳①〔动〕：دەرەخ شېخىنى ～ / 枝树扳；قولىنى ～ 手窝，手扭；ېشىنى ～ 撩②头扭 / پەردىنى ～ 撩③头后到撩发头把 / چاچنى ئارقىسىغا ～ 子帘撩
开丢，开：مۇھىم مەسىلىنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويماق 把重

قايماق يوتازا 子塔油油奶，卷层千油奶 <食>

قايماق[2] 晕头 ～ باش：晕眩，晕〔动〕

قايماق[3] 翘翘，翘(头木)①〔动〕：تاختاي ئاپتاپتا تۆرۈپ قې-يىپ قاپتۇ . 了棱翘晒板木 。 تەمبۇرنىڭ دەستىسى ئۇزۇن ، ئاسان قايىدۇ . 翘易容，长子把尔布弹 。 سۇ قې-يىپ قاپتۇ .水打②。旋：旋打 。了旋打水

قايغان سۇ 水壅，水回 <水>

قايماق[4] 照关，怀关，心关 <古>〔动〕

قايماق ـ قېتىق 品制奶，奶酸和皮奶〔静〕：بىللىرىڭ قايماق ـ قېتىققا تويدىمۇ ؟ 吗了够吃奶酸皮奶子孩你 ؟

قايماقلىق 皮奶有 سۈت ～ ：的油奶放，的皮奶有〔静〕

قايماقلىق چاي 奶牛的茶油奶 <食>

قايمال = ھېڭگان

قايمۇقتۇرماق 蔽蒙 ～ ئاممىنى：态动使的 «قايمۇقماق»

قايمۇقتۇرۇشماق 众群惑蛊，众群态同共的 «قايمۇقتۇرماق»

قايمۇقتۇرۇلماق 态动被的 «قايمۇقتۇرماق»

قايمۇقماق 受 قايمۇققان ئادەم ：惑迷，惑困，蔽蒙受〔动〕 بىز ئۇلارنىڭ ئېلاندىكى گەپلىرىدىن قايمۇقۇپ يۈردۇق . 人的蔽蒙 / 了住惑迷话些那上告广们他被们我 。

قايمۇقۇشماق 态同共的 «قايمۇقماق»

قاينىتما 剂汤方复②的熬，的煮①〔静〕：غەربىي يۇرت ئۆمۈر ئۈزارتىش قاينىتمىسى 剂汤方复寿延域西

قاينىتما دورا 剂汤，药汤 <医>

قاينىتماق 煮 ～ سۈت / 茶烧 ～ چاي / 奶牛 / دورا / مۇرابا ～ 药熬 / ھېسامنىڭ چاقچاقلىرى ئولتۇرۇشنى قاينىتمۇ،تتى . 联使话笑的木萨赫 。来起闹热会欢

قاينىتسا شورپىسى قوشۇلماسلىق 瓜无毫 <成>

قاينىماق 态同共的 «قاينىتماق»

قاينىماق 茶的烫滚 چاي ～ ：的烫滚，的开，的沸①〔静〕

～ ：的烈强 ，的热火 ，的热炽，的腾沸 <转>②

ئىش مەيدانى 地工的腾沸

قاينىماق بازار 场市的跃活

قاينىماق سۇ 开喝 <谚> . ئېچ ، كۆڭلۈڭ تىنچ 。宁安心，水开 ～ ：

قاينىماق ھايات 活生的腾沸

قايماق يۇپكە 肠灌油奶 <食>

قايماق كەمپۇت 糖油奶 <食>

قايماق چۆچۈرە 饨馄油奶 <食>

قايماق چۆپ 的和蛋鸡用将)片面浇皮奶 <食>

再后熟煮，片面的大掌巴个半，宽指三成切薄擀面(皮奶上浇

قايماق[1] 油奶，皮奶〔静〕

قايغۇ ـ ئەلەم 苦痛，苦愁〔静〕

قايغۇرماق 虑忧，愁忧，心伤，哀悲，伤悲〔动〕：ئۇ بۇ ئىش ئۈچۈن بەك قايغۇردى . 伤悲常非他事件这为 。 باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ ، بۆرە قالغىنىغا قايغۇرىدۇ . <谚> 财心伤的下剩为狼，心伤的去失为主 。

قايغۇرۇشماق 态同共的 «قايغۇرماق»

قايغۇسىز 生的虑无忧无 ～ ھايات：的虑无忧无〔静〕

活生地由自虑无忧无 ～ / ئەركىن ياشماق

قايغۇسىزلىق 式形词名的 «قايغۇسىز»

قايغۇلۇق ～ ：的愁忧，的哀悲，的痛悲，的伤悲〔静〕

كۈنلەر 息消的痛悲 ～ / 子日的伤悲 خەۋەر

قايغۇ ـ ھەسرەت 叹悲，哀悲，伤忧〔静〕

قايماق[1] 油奶，皮奶〔静〕

قايماق چۆپ 的和蛋鸡用将)片面浇皮奶 <食>

再后熟煮，片面的大掌巴个半，宽指三成切薄擀面(皮奶上浇

قايماق چۆچۈرە 饨馄油奶 <食>

قايماق كەمپۇت 糖油奶 <食>

قايماق ئۇپكە 肠灌油奶 <食>

قايماق يوتازا 子塔油油奶，卷层千油奶 <食>

قايماق[2] 晕头 ～ باش：晕眩，晕〔动〕

قايماق[3] 翘翘，翘(头木)①〔动〕：تاختاي ئاپتاپتا تۆرۈپ قې-يىپ قاپتۇ . 了棱翘晒板木 。 تەمبۇرنىڭ دەستىسى ئۇزۇن ، ئاسان قايىدۇ . 翘易容，长子把尔布弹 。 سۇ قې-يىپ قاپتۇ .水打②。旋：旋打 。了旋打水

قايغان سۇ 水壅，水回 <水>

قايماق[4] 照关，怀关，心关 <古>〔动〕

قايماق ـ قېتىق 品制奶，奶酸和皮奶〔静〕：بىللىرىڭ قايماق ـ قېتىققا تويدىمۇ ؟ 吗了够吃奶酸皮奶子孩你 ؟

قايماقلىق 皮奶有 سۈت ～ ：的油奶放，的皮奶有〔静〕

قايماقلىق چاي 奶牛的茶油奶 <食>

قايمال = ھېڭگان

قايمۇقتۇرماق 蔽蒙 ～ ئاممىنى：态动使的 «قايمۇقماق»

قايمۇقتۇرۇشماق 众群惑蛊，众群态同共的 «قايمۇقتۇرماق»

قايمۇقتۇرۇلماق 态动被的 «قايمۇقتۇرماق»

قايمۇقماق 受 قايمۇققان ئادەم ：惑迷，惑困，蔽蒙受〔动〕 بىز ئۇلارنىڭ ئېلاندىكى گەپلىرىدىن قايمۇقۇپ يۈردۇق . 人的蔽蒙 / 了住惑迷话些那上告广们他被们我 。

قايمۇقۇشماق 态同共的 «قايمۇقماق»

قاينىتما 剂汤方复②的熬，的煮①〔静〕：غەربىي يۇرت ئۆمۈر ئۈزارتىش قاينىتمىسى 剂汤方复寿延域西

قاينىتما دورا 剂汤，药汤 <医>

قاينىتماق 煮 ～ سۈت / 茶烧 ～ چاي / 奶牛 / دورا / مۇرابا ～ 药熬 / ھېسامنىڭ چاقچاقلىرى ئولتۇرۇشنى قاينىتمۇ،تتى . 联使话笑的木萨赫 。来起闹热会欢

قاينىتسا شورپىسى قوشۇلماسلىق 瓜无毫 <成>

قاينىماق 态同共的 «قاينىتماق»

قاينىماق 茶的烫滚 چاي ～ ：的烫滚，的开，的沸①〔静〕

～ ：的烈强 ，的热火 ，的热炽，的腾沸 <转>②

ئىش مەيدانى 地工的腾沸

قاينىماق بازار 场市的跃活

قاينىماق سۇ 开喝 <谚> . ئېچ ، كۆڭلۈڭ تىنچ 。宁安心，水开 ～ ：

قاينىماق ھايات 活生的腾沸

قايسى 抽 <转>④边一在撇题问要 ئۇ پايدىدىن(钱)扣，：مىڭ يۈەن قايرىۋېلىپ ، قالغىنىنى تاپشۇردى . 抽中利盈从他 。了交的余其把，元千一出

قايسى 些哪，个哪，哪①〔静〕：么什，～ كۆنى يولغا چې-قىمىز ؟ 身动天哪们咱 ؟ ～ ۋاقىتتا ؟ 候时么什在 ؟表②؟

间时的定确不示：～ كۆنى ئۇنى كوچىدا كۆرۈپ قالدىم . 他了到见上街在我天一有 。

قايسىبىر 事和人的定确不示表〔静〕：ئاخشام قايسىبىرى سىزنى ئىزدەپ كەپتۇ . 你找来人有晚昨 。ئۇنى قايسىبىرىنىڭ ئۆيىدە كۆرگەندەك قىلىمەن . 他过见家谁在像好我 。

قايسىكى 式形调强的 «قايسى»

قايغۇ 悲〔静〕：愁忧，伤悲，哀悲，痛：قايغۇنى كۈچكە ئايلاندۇرماق / 量力为痛悲化 بۇ كۆلكە ئۇزۇنغا بارماي قايغۇغا ئايلاندى . 这。伤悲了成竟久不声笑这 。كىشى قايغۇسى ئېتەكتە ، ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە . <谚> 衣在兜愁忧的人别 。قايغۇدىن كېيىن خۇشاللىق ياخشى ، خۇشاللىقتىن كېيىن قايغۇ يامان . <谚> 头心在放愁忧的己自，角乐后悲 。糟悲后乐，好

قايغۇ باسماق 发愁：ئۇنى يەنە قايغۇ باستى . 起发又他 。来愁

قايغۇ يېمەك 虑忧，愁忧，愁发

قايغۇ ـ ئەلەم 苦痛，苦愁〔静〕

قايغۇرماق 虑忧，愁忧，心伤，哀悲，伤悲〔动〕：ئۇ بۇ ئىش ئۈچۈن بەك قايغۇردى . 伤悲常非他事件这为 。 باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ ، بۆرە قالغىنىغا قايغۇرىدۇ . <谚> 财心伤的下剩为狼，心伤的去失为主 。

قايغۇرۇشماق 态同共的 «قايغۇرماق»

قايغۇسىز 生的虑无忧无 ～ ھايات：的虑无忧无〔静〕

活生地由自虑无忧无 ～ / ئەركىن ياشماق

قايغۇسىزلىق 式形词名的 «قايغۇسىز»

قايغۇلۇق ～ ：的愁忧，的哀悲，的痛悲，的伤悲〔静〕

كۈنلەر 息消的痛悲 ～ / 子日的伤悲 خەۋەر

قايغۇ ـ ھەسرەت 叹悲，哀悲，伤忧〔静〕

قاياق هېسسىيات 情激 <心>

قاينام 流涡، 涡旋① 〔静〕 流涡: يا قاينامدىن چىقسۇن ، يا سايرام-
湖木里赛从么要، 来出里涡旋从么要 <成> 。 ھەن
沸، 流巨، 流洪 <转>②。"战一水背"同喻: 来出
面场的腾: تۇرمۇشنىڭ قاينىمى / 流洪的活生 ئادەم قاي-
涡، 涡水، 流涡، 旋涡 <水، 气>③海人山人
قاينام توك 流电涡 <物>

قاينام - تاشقىن 〔静〕 流洪، 涛波، 澜波: ئەمگەكنىڭ قاي-
中之流洪的动劳于身投 ئاتماق ئۆزىنى 。 تاشقىنىغا - نام
قاينام - تاشقىنلىق 〔静〕 的阔壮澜波: 的腾腾气热، 的阔壮澜波
景场的阔壮澜波، 象景的腾沸 ھەنزىرە ~
قايناملىق 的流涡有، 的涡旋有 〔静〕
قايناملىق دەرىجىسى 度涡 <物>
قايناملىق قاتلام 层旋涡 <气>
قايناملىق ئېقىن 流旋، 流涡 <水>

قاينىتىشماق 态同共的 «قايناتماق»
قاينىتىلماق 态动被的 «قايناتماق»

قاينىماق 水 。 沸煮، 开، 沸① 〔动〕: سۇ بىرەمدىلا قاينىدى
了开就儿会一 。 چاپان كۆيسىمۇ كۆيسۇن ، قازان قاينىسۇن
。 开烧能锅饭要只، 紧要不着烧服衣 <谚>
羊公只两 <谚> 。 قوچقارنىڭ كاللىسى بىر قازاندا قاينىماس
<转>②。"虎二容不山一"同喻: 里锅口一到不煮头
发 ~ ، 霆雷发大 ، 气脾发 ~ 火发 / غەزىپىسى ~ ، زەردەسى
? 气脾大么这发么怎你 ؟ 怒 / نېمانچىلا قاينىاپ كېتىسىز
才这她 。 ئۇ ئېرىنىڭ نېمىگە قاينىۋاتقانلىقىنى ئەمدىلا چۈشەندى
④酸发(胃) <转>③。霆雷发大么什为夫丈白明
忙繁، 闹热 <转>: تىنىمسىزخانىنىڭ ئالدى خۇددى بايرام
。 闹热样一日节像前门院剧 . كۈنلىرىدەك قاينىغاندى
。 جۈمە كۈنى دېھقانلار دەم ئالىدىغان كۈن ، شۇنداقلا سودا - سېتىق
卖买是也، 日假的民农是五期星 . قاينايدىغان بازار كۈنى
~ / 劣恶为行 ~ ، 恶邪، 恶凶: 恶劣 〔静〕: قىلىقى
象现恶邪 ھادىسە
قەبىھلەشتۈرمەك 态动使的 «قەبىھلەشمەك»
قەبىھلەشمەك 恶邪变، 劣恶变 〔动〕
قەبىھلىك 式形词名的 «قەبىھ»
قەپەس 回③笼樊، 笼牢<转>②笼鸟، 子笼① 〔静〕
回几十战大 ئۇن نەچچە ~ ئېلىشماق ، 番، 场، 合: ئېلىشنىپ ياشلىنىپ كەتتى . 一紧场
。 了始开战刀的张 / بىر ~ جىددىي قىلىچ ئالغۇزلىق

قايىل بولماق 佩服 ، 服气: ئۇنىڭ كەڭ قورساقلىقىغا قا-
。 量大宏宽的他服佩我 . ئۇ يەنە قايىل بولمە- يىل بولدۇم
。 气服不是还他 . دى
قايىل قىلماق 说服: مەن ئۇنى مەڭ تەسلىكتە قايىل قىل-
。 他了服说才易容不好我 . دىم
قايىل قىلىش كۈچى 说服力
قايىللىق 式形词名的 «قايىل»
قايىم 的立直 〔静〕
قايىم بولماق 立直 ، 来起

قەبرە 墓坟 〔静〕: ئۇ بوۋىسىنىڭ قەبرىسى ئۈستىدە دۇم
。 哭上墓的父祖在趴他 . يېتىپ يىغلايتتى
。 墓坟有没人债欠 <谚> . قەرزدارنىڭ قەب- رىسى يوق
铭志墓 قەبرە تەزكىرىسى
碑墓 قەبرە تېشى
墓修 قەبرە قاتۇرماق

قەبرىچىلىك 墓修 〔静〕: تاجىك قەبرىچىلىكىدە ئېگەر شەكىل-
上抹且并形鞍马成修墓坟将是墓修克吉塔 . لىك قەبرە ياسىلىدۇ ھەمدە ئۇ ئاق بوردا سۈۋلىپ ، بېشى قىزىل
。 色红成染头坟، 灰白 بويىلىدۇ
قەبرىستان 场坟، 地墓، 园陵 〔静〕
قەبرىگاھ = قەبرىستان
قەبىلە 落部 〔静〕
长酋، 老长落部، 司土 قەبىلە ئاقساقىلى
长酋 قەبىلە باشلىقى
言语落部 <语> قەبىلە تىلى

قەبىلىچىلىك 义主落部②制落部، 会社落部① 〔静〕
قەبىلىۋاز 的强义主落部، 的义主落部持 〔静〕: ئۇ قەبە-
个是人头的落部个那 . لىنىڭ ئاقساقىلى ناھايىتى ~ ئادەم
。 人的强很义主落部
قەبىلىۋازلىق = قەبىلىچىلىك
قەبىلىۋى 的落部 〔静〕
قەبىھ 恶凶، 恶邪، 劣恶 〔静〕: قىلىقى
象现恶邪 ھادىسە

قەبىھلەشتۈرمەك 态动使的 «قەبىھلەشمەك»
قەبىھلەشمەك 恶邪变، 劣恶变 〔动〕
قەبىھلىك 式形词名的 «قەبىھ»
قەپەس 回③笼樊، 笼牢<转>②笼鸟، 子笼① 〔静〕
回几十战大 ئۇن نەچچە ~ ئېلىشماق ، 番، 场، 合: ئۇن نەچچە
紧场一 . بىر ~ جىددىي قىلىچ ئالغۇزلىق ياشلىنىپ كەتتى
。 了始开战刀的张

قايىل 地土的软松 <古>〔静〕
قايىر[2] 物游浮的集聚边岸河 <方>〔静〕
قايىل 气服، 服佩 〔静〕: سىزنىڭ غەيرىتىڭىزگە قايىلمەن . 我
。 气勇的你服佩

قەپەس قوندىقى 座罐 <矿>
قەپەسسىمان 的状笼〔静〕
قەپەسسۈت 草笼猪〔静〕
قەپىزەك 顶搭形拱 <建>〔静〕
قەتىرە = تامچە
قەتل 下见
قەتل قىلماق = ئۆلتۈرمەك
قەتلىئام 杀屠大〔静〕：ئاشۇ ~ مەنزىرىسى كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى . 现浮前眼的我在总景情的杀屠大那 。
قەتئىي 〔静〕①断果，定坚，决坚 ~ جاۋاب 回的定坚决 ：断果，定坚，决坚①〔静〕 ~ قىلىشقا ئۇنداق ئۆسۈلغا ~ / 答 ~ تەدبىر 果的断决②施措 ：决②施措的断果 ~ قوشۇلمايمەن . 法做种这意同不决我 。 ئۇنداق قىلىشقا ~ ئۇنىمايمەن . 定一③。应答不决我做么这 ：定一③。应答不决我做么这 يېمەكلىكلەرنى توپا ـ چاڭ ۋە چۈننىلەرنىڭ قونۇشىدىن ~ ساقلاش لازىم . 。上品食到落绳苍和土尘止防要定
قەتئىي مەخپىي 密绝 ：密绝 ~ ھۆججەت 件文密绝
قەتئىيەت 心决〔静〕
قەتئىيەتسىز 的定坚不，的心决没〔静〕
قەتئىيەتسىزلىك 式形词名的 «قەتئىيەتسىز»
قەتئىيلەشتۈرمەك 态动使的 «قەتئىيلەشمەك»
قەتئىيلەشمەك 变得变，定坚得变，决坚得变〔动〕：ئۇنىڭ بۇ نىيىتى تېخىمۇ قەتئىيلەشتى . 了定坚更得变法想个这的他 。
قەتئىينەزەر 论不，论不〔助〕：管不 ~ كىملىكىدىن 论不 么什说他论不 ~ 谁是
قەتئىيلىك 式形词名的 «قەتئىي»
قەد (قەددى)〔静〕身，身躯：ئۇنىڭ كېلىشكەن قەددى كىشىلەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى . 目注人引躯身的称匀她 。
قەددى پۈكۈلمەك ①弯变子身，弓变子身：تېنى ئاجىزلاپ ، 起不直 <转>② 偻佝子身 ，弱变体身 ~ قايغۇ ـ ئەلەم ۋە ئۈمىدسىزلىكتىن ئۇنىڭ قەددى پۈكۈلدى . 腰：他为因苦痛和望失而直不起腰 。
قەددىنى رۇسلىماق ①正子身：يىگىت قەددىنى رۇسلاپ ، كىشىلەرگە كۆز يۇگۈرتۈپ چىقتى . 小伙子了正了正身 ，了视扫，人们下一在 ：了在们我 。了起挺腰杆
قەددى ئېگىلمەك = قەددى پۈكۈلمەك
قەد كەرمەك ①身挺，立挺，立屹：قەد كېرىپ تۇرغان ئادەم ـ قات ئىمارەت ②宇屋排排一着立屹 <转>昂首 。出而胸挺他 ：胸挺：ئۇ قەددىنى كېرىپ ئونتۇرىغا چىقتى .
قەد كۆتۈرمەك ①立耸，立屹：قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان تەڭرى تېغى 头出，身翻 <转>②山天的着立屹
قەدەر 〔助〕至，到①：ئۇ تا بۈگۈنگە ~ قايتىپ كەلمىدى . 白长从 ~ 来回有没今至他 。چاڭبەيشەن تېغىدىن سايرامغا 多，么这，么那(用连等 ئۇ ، شۇ 与)②湖木里赛到山 。澈清么那是水 . سۇ شۇ ~ سۈپسۈزلۈك ئىدى 。ئۇ شۇ ~ ئېغىر ـ بېسىق . 稳沉么这是他 。نە ~ تۇغرا . 多 。确正等何；确正么
قەدەم 〔静〕履步，伐步，子步，步：ئىككى ~ ئارىلىق قالدۇرماق / 步两隔间 ~ پۇختا 前步稳 / 伐步快加 قەدەمنى تېزلەتمەك 进 ~ ئاستىلاپ قالماق 缓迟履步
قەدەم ئالماق 迈，步迈，走：مەزمۇت ~ 的健稳着迈 去走子屋朝 ~ ئۆيگە قاراپ / 伐步
قەدەم باسماق ①迈步，走：ھويلىنىڭ ئىشىكىگە ~ (式形定否用多)来，去②。门院进走，门院进迈 ئۇنىڭ يېنىغا قەدەم باسمايدىغان بولدۇم . 他去再不定决我 。动行 <转>③。儿那 سىناپ كۆرگىن ، ئالدىراپ قەدەم باسما . 涉 <转>④。动行于急要不，下一探试要你 。足，身跻：نەشرىياتچىلىققا ~ 业版出足涉
قەدەم تاشلىماق = قەدەم باسماق
قەدەم تەشرىپ 临莅，临光
قەدەم تەشرىپ قىلماق 临莅，临光
قەدەم قويماق ①迈步，走：ئۇ ئىختىيارسىز ئىشىك تەرەپكە قەدەم قويدى . 去走边那门朝地觉不知不他 。②到来，到：يېڭى يەرگە ~ 手着③方地的新到来 ，始开：ئۇنى يولغا سېلىپ ، ئاندىن ئىشلىرىڭىزغا قەدەم قويۇڭ . 人跨 <转>④ 。吧事的你办手着再后走送他把 ，人迈，人步：21 ـ ئەسىرگە ~ 入跨 / 纪世一十二 قېرىلىققا ~ 年老入步
قەدەمنى ساناپ باسماق 小谨，事行慎谨 <成> 微慎
قەدىمى تەگمەك = قەدىمى يەتمەك
قەدىمى يەتمەك 到：سېنىڭ قەدىمىڭ يەتمىگەن يەر يوق . 。方地的过到没你有没
قەدەم ـ باسقۇچ 骤步〔静〕
قەدەم ـ باسقۇچلۇق 的骤步分，的骤步有〔静〕
قەدەمداش 的步同〔静〕
قەدەمداش ئالاقلىشىش سۆزلىشى ھەمراھى 通步同 星卫造人讯

قەدەمداش تېزلەتكۈچ 器速加步同 <物>
قەدەمداش ئىستېمال 费消步同 <经>
قەدەمداشلىق 性步同〔静〕
قەدەمدە 动不动，常常，每每〔静〕：～ نەچچە قېتىم ئۆھ دېگىنىڭ نېمىسى؟ 气叹声唉就动不动必何你？
قەدەمدە بىر 常常，时短内间：مۇنداق ئىشلار ～ ئۇچراپ تۇرىدۇ . 到碰会常常事种这。
قەدەمدىلەتمەك 态动使的 «قەدەملىمەك»
قەدەمدىلەشمەك 态同共的 «قەدەملىمەك»
قەدەملىك 路的步百一 يول ～ 的步〔静〕：يۈز
قەدەملىمەك 步迈①〔动〕：步起，步迈：ئۇ چوڭ - چوڭ قەدەملەپ ئۆيدىن چىقتى . 间房出走大迈他。量步用②：ئۇ قەدەملەپ كۆرۈۋىدى ، بېشىدىن ئايىغىچە 50 قەدەم كېلدى . 用他。步十五有尾到头从，下一了量子步。
قەدەمۇقەدەم 步逐，步步〔静〕
قەدەھ 盅酒，杯酒〔静〕
قەدەھ تۇتماق 酒敬
قەدەھ سۆزى 词酒敬
قەدەھ كۆتۈرمەك 举杯，干杯：دوستلۇق ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈرەيلى ! 为友谊干杯！
قەددى - قامەت 态体，形体，段身〔静〕：قەددى - قامىتى كېلىشكەن 美优形体
قەددى - قامەتلىك 的美优态体，的称匀段身〔静〕仪，的堂堂表
قەدىر (قەدرى) 处之贵可，处好，值价①〔静〕：ئالتۇن قەدرىنى زەرگەر بىلەر . 道知匠饰手值价的子金 <谚>。ئاتا بولمىغان ئاتا قەدرىنى بىلمەس . 知不就亲父当没 <谚>。父贵可的亲敬威，望威，严尊②：ئىنسان قەدرىنى قوغدىماق 捍卫的人尊严/的人卫捍 سۆزى توغرىنىڭ قەدرى ئارتۇق بولار . 高信威人的确正话说 <谚>。
قەدرىگە يەتمەك ①惜珍：دوستلۇقنىڭ قەدرىگە يەتمەسلىك 珍惜不谊友②：处好道知，贵可到识认 ئۇمۇرنىڭ قەدرىنى بىلمەك = قەدرىگە يەتمەك 贵可的命生到识认 ～
قەدرى ئۆتۈلمەك 感到贵可：ۋەتەن قەدرى بەك ئۆتۈلدى . 备国祖感。
قەدىر ئەھۋال 好还，以可还，般一 <习>：～ جاۋاب بېرمەك / 答回性般一 بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز ～ ئۆتۈۋاتىدۇ . 以可还活生的们我。
قەدىر كېچىسى 相)晚日七十二月九历回 <宗>
(文经降颁始开夜该于拉安传
قەدىرسىز 的值不文一，的值价没〔静〕像 ～ غازانىدەك سەندەك ～ لالمىدىن مېڭىن قوشسىمۇ / 值价无样一叶枯一样这你个千一上添使即 . بىر ئوغلۇمغا تەڭ بولالمايدۇ 。子儿个一我上不抵也狗家丧的值不文
قەدىردان 的贵尊，的敬尊，的爱敬①〔静〕：～ داھىي 爱可 يۈرت ～ / 友朋的贵尊 دوست ～ / 袖领的爱敬乡家的

قەدىردانلارچە 友 كۆرۈشمەك ～ ：地好友，地般友密〔静〕见会地好
قەدىردانلىق 式形词名的 «قەدىردان»
قەدىرسىزلەنمەك 值不文一得变，值价去失〔动〕
قەدىرسىزلىك 式形词名的 «قەدىرسىز»
قەدىر - قىممەت 价身，严尊②处好，处之贵可①〔静〕
قەدىرلەشمەك 态同共的 «قەدىرلىمەك»
قەدىرلەنمەك 态动被的 «قەدىرلىمەك»
قەدىرلىك 的贵尊，的敬可，的爱敬①〔静〕：مېھرىبان ۋە قەدىرلىك كىشى 贵宝，贵珍②人的敬可而祥慈：تاش چۈشكەن يېرىدە ～ . 贵珍地产在头石 <谚>。③爱亲。
的爱亲我 مېنىڭ قەدىرلىكىم 的爱可，的
قەدىرلىمەك 戴拥 ～ باشقا ئېلىپ ، 重敬，重器①〔动〕：惜珍，视珍，爱珍②重敬：مەن ۋەتىنىمنى قەدىرلەيمەن . 珍们他。国祖爱珍我。ئۇلار ئىسلام - مەدەنىيىتىنى قەدىرلەيدۇ . 化文学科视。قەدىرلىگەن ۋاقتىڭنى ، ئىشەنمىگەن ئۆمرۈڭگە . 命寿信相莫，阴光惜珍要 <谚>。
قەدىم 代古，时古①〔静〕：قەدىمدىن قالغان ئۆرپ - ئادەت ～ ئەل 的老古，的古②惯习俗风的来下传留代古老古是路些这 . بۇ يوللار ، ئۇزۇن يوللار / 人古。路的长漫，路的。
قەدىمچە 的式典古，的式古〔静〕
قەدىمچە چېلىشىش 跤摔式典古 <体>
قەدىمكى 的老古，的代古，的古〔静〕：～ مەدەنىيەت 古 / 明文古代，化文代 / مىللەت 族民的老古 قەدىمكى ئۇيغۇرلار 用今为古 ، بۇگۈنكى ئۇچۇن خىزمەت قىلدۇرماق 音古 <语> قەدىمكى ئاھاڭ
物生古 <生> قەدىمكى جانلىقلار
学物生古 <生> قەدىمكى جانلىقلار ئىلمى
学理地古 <地> قەدىمكى جۇغراپىيە
图地古 <地> قەدىمكى خەرىتە
代古 قەدىمكى زامان
学哲代古 <哲> قەدىمكى زامان پەلسەپىسى
辩代古 <哲> قەدىمكى زامان دىئالېكتىكىسى
法证
心唯代古 <哲> قەدىمكى زامان ئىدېئالىزمى
义主
词语古 <语> قەدىمكى سۆزلەر
方东代古 <哲> قەدىمكى شەرق پەلسەپىسى
学哲
候气古 <气> قەدىمكى كىلىمات
语鹘回 <语> قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى

قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقى 文鹘回 <语>
قەدىمكى ئېمىتكۈچىلەر 类兽原 <生>
قەدىمكى يېزىق 字文古 <语>
قەدىمكى يېڭىلىنىش سىرىيىسى 纪新古 <地>
قەدىمكى يېڭىلىنىش دەۋرى 世新古 <地>
قەدىمىي 的老古，的代古，的古〔静〕
قەدىمىي تۇپراق 壤土古 <农>
قەدىمىي مىللەت 族民老古，族民代古
قەدىمىيلىك «قەدىمىي»的式形词名
قەدىناس 的老，的密亲〔静〕：ئۇلار ~ ئەر ـ خوتۇن ئىدى. 他们是老夫老妻。ئۇلار ھەقىقەتەن ~ دوستلار ئىدى. 他们老是实确友朋。ئۇزاق ئايرىلغان ~ جايغا قايتىپ كەلدىم. 地故的别久了到回我老朋友，قەدىم جايدىن ئايرىلما چەت بولسىمۇ. <谚> 远边处地使即，土故开离别，丑得长使即，伴交至，友朋老
قەدىناس دوست
قەدىناسلىق ① «قەدىناس»的式形词名：交情②交情：كونا قەدىناسلىقنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن 看在老交情的份上
قەر (قەرى) 处深最，处低最，处高最〔静〕：ئاسمانىنىڭ قەرى 空高，空太，霄九 / دېڭىزنىڭ قەرى 处深海大，底海
قەرەل (قەرەلى) 期，限期〔静〕：قەرەلى توشماق 满期 / قەرەلى ئۆتمەك 过期 / قەرز قايتۇرۇش قەرەلى 还款限期，还期债
قەرەلسىز 的期限无，的期定不，的期活〔静〕：~ پۇل 活期存折 / توي ئىشى ~ سوزۇلدى. 婚事无推期限迟。
قەرەلسىز پۇل ئامانىتى 活期储蓄 <经>
قەرەللىك 的限期有，的期定〔静〕
قەرەللىك بومبا 定时炸弹
قەرەللىك پۇل ئامانىتى 定期储蓄 <经>
قەرەللىك تاپاۋەت 定收益 <经>
قەرەللىك چەك 期票 <经>
قەرەللىك مال 期货 <经>
قەرەللىك ھوقۇق 期权 <经>
قەرەللىك ھوقۇق سودىسى 期权易交 <经>
قەرەللىك ئۈمۈر سۇغۇرتىسى 定期险寿 <经>
قەرەللىك ئىجارە 期租 <经>
قەرەللىك ئىلمىي ژۇرنال 学术刊物

قەرز ①债，欠款〔静〕：قەرزى بار كىشىنىڭ يۈرىكىدە داغ بار. 债有人总心病。 ~ ئېلىپ بەرمەك 借举 <经>②欠款，债借
قەرز ئالماق 借入 <经>②主债，欠款人
قەرز بەرگۈچى 贷放 <经>
قەرز بەرمەك 贷欠，欠款 <经>②债，欠款①
قەرز پۇل 贷协定 <经>
قەرز پۇتۇمى 贸易贷款 <经>
قەرز سودىسى 偿还贷款 <经>
قەرز قايتۇرماق 贷借资本 <经>
قەرز كاپىتالى 贷款信托 <经>
قەرز ھاۋالىسى 贷款效益 <经>
قەرز ئۈنۈمى
قەرزدار 人债欠，人债负，户债欠①〔静〕：قەرزدارنىڭ تىلى قىسقا. 欠债人嘴短。 قەرزدارلىق پاسكىنا ئىش. 欠债人是丑事。 قەبرىسى يوق. <谚> 欠债人没坟墓 قەرزدارلىق پاشاھ بولسا، ئەرزىگىنى خۇدا ئالغۇسۇن. <谚> 欠债人当皇帝，只有去告状找胡天，قەرزدارىدىن پۇتكەننى ئال، تۇغمەندىن چىققاننى. <谚> 欠债户还清，上磨盘，少多收就少多还户债 مەن سالغا مەڭگۈ قەرزدار بولماق 欠债，负债：债负，欠债 قەرزدار بولسالا بېرىپ قۇتۇل، كېسەل بولسالا ئۆلۈپ. <谚> 欠债人身脱须钱还，死有只身脱病久。
قەرزدار تەرەپ 方债务 <经>
قەرزدار دۆلەت 国债务 <经>
قەرزدار قىلماق 使债务，使负债
قەرزدارلىق ① «قەرزدار»的词名象抽：债务 <经>②
قەرزدارلىق ئاكسىيىسى 证券债务 <经>
قەرزدارلىق قانۇنى 法债务 <法>
قەرزدارلىق كرىزىسى 机危债务 <经>
قەرنە 纪世一之分三〔静〕
قەسەم 言誓〔静〕
قەسەم بەرمەك 发誓，起誓，宣誓：~ تۇتۇپ «قۇرئان»按手发《经兰古》/ ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ئاداقىمچە كۈرەش قىلىشقا ~ 为振兴祖国而宣誓终身斗奋
قەسەم پۈرىماق 有所无一得穷，赤贫
قەسەم سۆزى 誓言，誓词

قەسەم قىلماق = قەسەم بەرمەك

قەسەم ئىچمەك = قەسەم بەرمەك

قەسەمخور 〔静〕①爱发誓爱②的誓发爱的人：ئۇ ～ ئادەم. 人的誓发爱个是他。قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقا. <谚> 长不命人的誓发爱。

قەسەمخورلۇق «قەسەمخور»的词名象抽的：كاززاپلىقنىڭ نىقابى ～. 誓发咒赌是具面的骗撞摇招。

قەسەمنامە 〔静〕誓词

قەسەمياد 〔静〕誓宣

قەسەمياد قىلماق = قەسەم بەرمەك

قەسەمياد يېغىنى 会大师誓

قەست 〔静〕①意图、图企、图谋：جىنايىنىڭ قەستى شاپتۇلدا. "酒在不意之翁醉"同喻；子桃于在图意的鬼<谚>；"公沛在意，剑舞庄项"。②阴谋：دۇشمەننىڭ قەستىنى بىر يولىلا تارمار قىلىندى. 碎粉举一被谋阴的人敌。

قەست قىلماق ①谋害、算暗：بۆرىمۇ دوستىغا قەست قىلماس. <谚> 连都狼暗算不友朋。قەست قىلغاننى پەس قىل. 者算暗视鄙要 <谚>(通过祈祷人令)人咒②。(去死或病患、疯发)：سىزگە بىرى قەست قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشىڭىز كېرەك. 防提要你，你咒在人有。

قەستىدە بولماق 盘算、算计：كېچە ـ كۈندۈز باشقىلارنى زىيانغا ئۇچرىتىش ～ 人害着算盘都上晚天白

قەستىگە چۈشمەك 图企、图谋：شاھزادىلەر پادىچىنى ئۆلتۈرۈشنىڭ قەستىگە چۈشۈپتۇ. 人牧死杀谋图们子王。

قەست يېتۈرماق 破(通过祈祷人别使)咒语的灵失)

قەستەن 〔静〕有、心存、意故：سېنىڭ بۇ قىلىقىڭ مېنى ～ تەڭلىكتە قالدۇرۇش ئەمەسمۇ؟ 你做么这不是心存我叫为难吗？

قەستەن چېقىلماق 逗挑意故 <法>

قەستەن زەخمىلەندۈرمەك 害伤意故 <法>

قەستەن ئۆلتۈرمەك 人杀意故 <法>

قەستەنلىك 〔静〕①意故②为行意故 <法>

قەستەنلىك ھەرىكىتى 为行意故 <法>

قەستلەشمەك «قەستلىمەك»态同共的

قەستلەنمەك «قەستلىمەك»态动被的

قەستلىمەك 〔动〕①图谋、图企、算打：ئۇلار نەپ ئېلىشىنى قەستلەۋاتىدۇ. 算计、害谋：②。把一捞图企在们他。<谚> 害谋人敌，دوست قوتۇلدۇرار، دۇشمەن قەستلەر 朋友相救。

قەسىدە 歌赞、歌颂、词颂 <文>〔静〕

قەسىدىچى 人诗歌颂〔静〕

قەسىدىچىلىك 作写诗颂〔静〕

قەسىدىخان = قەسىدىچى

قەسىدىخانلىق = قەسىدىچىلىك

قەسىر 〔静〕堂殿、厦大③塞要、堡城②邸府、府①

قەشقەر 什喀 <地>〔静〕：قەشقەرنىڭ قىشى ئۇزاق، سوغۇقى ئەتىياز. <谚> 多气天谓意)天春在寒、短天冬什喀(然未于患防应、变)。

姆乃赛什喀 <艺> قەشقەر سەنئىمى

姆卡木什喀 <艺> قەشقەر مۇقامى

قەغەز 〔静〕①纸、纸张：گېزىت قەغىزى 闻新、纸报白 / ئاق ～ 纸 ②纸白<转> 票、明证：چاقىرىق قەغىزى 票传 / ～ كېسىپ بەرمەك 大票子<转>③明证开(钱整的元百、元十指)

قەغەز پۇل 币软、币纸 <经>

قەغەز تاختاي 板纸

قەغەز خالتا 袋纸

قەغەز دەرىخى 树楮 <植>

قەغەز فىلتىر 器滤纸 <化>

قەغەز قىيما فىلىمى 片纸剪 <艺>

قەغەز يولۋاس 虎老纸 <转>

قەغەزچىلىك 业纸造〔静〕

قەغەزچىلىك سانائىتى 业工纸造

قەغەز ـ قەلەم 笔纸〔静〕

قەغەزگۈل 菊鳞薄 <植>〔静〕

قەغەزۋاز 者义主牍文〔静〕

قەغەزۋازلىق 义主牍文〔静〕

قەقنۇس 鹏大 <动>〔静〕

قەلئە (قەلئەسى) 塞要、堡城〔静〕

قەلئەسىمان 的状堡城〔静〕

قەلئەسىمان بۇلۇت 云状堡 <气>

قەلەم[1] 〔静〕①笔：ئۇچى ～ 迹笔 <转>②头笔、尖笔：بۇ قەغەزدىكىسى ئالىمنىڭ قەلىمى. 木力阿是的写上纸这。لۇشۇن ئۇزىنىڭ ئۆتكۈر قەلىمى بىلەن ئەكسىيەتچىلەرگە قارشى كۈرەش ئېلىپ بارغان. 的迹笔、锋笔 <转>③。笔文：文 <转>④。争斗派动反跟锋笔的利锐他用迅鲁(对相武与)：ھەم قەلەمگە، ھەم ئىلمگە كامىل 武能文能，全双武文

者作工字文 قەلەم ئەھلى

قەلەم تەرجىمىسى 译笔
قەلەم تەۋرەتكۈچى 者笔
قەلەم تەۋرەتمەك 笔动
قەلەم تۇتماق 笔执
قەلەم قاش 眉字一，毛眉细
قەلەم قىسقۇچ 剪夹(的匠铁)＜手＞
قەلەم كۆرىشى 斗文
قەلەم ھەققى 酬稿，费稿
قەلەم ئىگىسى = قەلەم تەۋرەتكۈچى
قەلەمى ئاجىز 强不笔文
قەلەمى پىشماق 能作写)写能，好笔文，健雄笔文
قەلەمى پىشقان بىر تۈركۈم ياش ۋە ئوتتۇرا ياش يازغۇچى ، شائىرلار مەيدانغا چىقىشقا باشلىدى . 。人诗和家作的健雄笔文批一了现出始开界学文在现
قەلەمى توختىماق = قەلەمى پىشاق
قەلەمى كۆچلۈك = قەلەمى ئۆتكۈر
قەلەمى ئۆتكۈر 利犀锋笔，硬子杆笔 ＜成＞
قەلەم² 铲扁②刀刻(制钢)① ＜手＞〔静〕
قەلەمپۇر 香丁 ＜植＞〔静〕
قەلەمپۇر چىنىگۈل 竹石香 ＜植＞
قەلەمتىراش (等刀笔铅，刀果水)刀小〔静〕
قەلەمچە 穗插，枝插 ＜农＞〔静〕
قەلەمچە تىككۈچ 机条插
قەلەمچە تىكمەك 条插，枝插
قەلەمچە قىلماق 萝胡把)②枝插成截(枝树把)①
条长细成切(卜
قەلەمچە كۆچەت 条插 ＜农＞
قەلەمچە ماشىنىسى 机丝切 ＜机＞
قەلەمداش 仁同，友笔(界作写)〔静〕
قەلەمدان 盒笔，筒笔，盒具文〔静〕
قەلەمسىز 的笔拿不，的笔有没〔静〕
قەلەمكەش 子杆笔，者作工字文，人文〔静〕
قەلەملىك 的笔拿，的笔有〔静〕
قەلەندەر 子花叫，丐乞〔静〕
قەلەندەرچە 的样一子花叫，的般丐乞〔静〕：～ كىيىم
كىيىمك 服衣的样一子花叫着穿
قەلەندەرچىلىك 讨乞〔静〕
قەلەندەرچىلىك قىلماق 乞行，讨乞
قەلەندەرخانا 窟民贫，处住的丐乞〔静〕
قەلەندەرلىك = قەلەندەرچىلىك

قەلەي 锡〔静〕
قەلەي كەپشەر 焊锡
قەلەيچى 匠铁洋，匠锡 ＜手＞〔静〕
قەلەيچىلىك 业工加锡〔静〕
قەلەيسىز 的锡镀不，的锡含不〔静〕
قەلەيلەتمەك «قەلەيلىمەك» 态动使的
قەلەيلەنمەك «قەلەيلىمەك» 态动被的
قەلەيلەنگەن قاتمالتىر 皮铁锡镀
قەلەيلىك 的锡镀，的锡含〔静〕
قەلەيلىمەك 锡镀②焊锡，锡补①〔动〕
قەلب ئۈلارنىڭ：怀襟，怀胸，襟胸，地心，心内，心〔静〕
قەلبى بىلەن بىزنىڭ قەلبىمىز تۇتاش . 心连心们我和们他。
ئۇنىڭ قەلبىنىڭ قانداقلىقى سۆز ـ ھەرىكىتىدىن چىقىپ تۇرىدۇ . 。来出露流会中行言从何如心内的他
پاك قىز . 娘姑的洁纯地心个是她。 بىر پارچە شېئىر يې-
زىپ قەلبىمنى ئىزھار قىلدىم . 。怀胸抒以，首一诗写
قەلبى جاراھەتلەنمەك 伤创受灵心
قەلبىگە پۈكمەك = كۆڭلىگە پۈكمەك
قەلب ئىگىسى 人心好，人的洁纯地心
قەلبىنى تۆكمەك 肠衷诉倾
قەلبى ئۆرتەنمەك 伤创灵心
قەلبى ئېرىمەك = كۆڭلى ئېرىمەك
قەلبى ئىسسىماق 烘烘暖里心
قەلبى ئىللىماق = قەلبى ئىسسىماق
قەلبى يارا 伤心：داداڭنىڭ ～ ، ئۇنىڭ يارىسىغا تۇز سەپمە- 。了油浇上火再别你，很得心伤爸爸你 . گىن
قەلبى يارىلانماق 心伤，过难
قەلبى يايرىماق 状万喜欣，放怒花心
قەلبى يورۇماق = كۆڭلى يورۇماق
قەلبداش 音知，人心贴，者印相心心〔静〕
قەلبداشلىق 印相心心，知相〔静〕
قەلقامىشق 标，的体得，的配相，的宜相 ＜方＞〔静〕
的致
قەلقەي 的色红，的红〔静〕
قەللاب 人佞，人奸，子拐，子骗〔静〕
قەللابلىق 词名象抽的 «قەللاب»
قەللابلىق قىلماق 骗撞摇招
قەلەي 菜(的炒肉和菜蔬) ＜方＞〔静〕
قەمەرىيە 下见
قەمەرىيە كالىندارى 历阴 ＜天＞

قەن 子钩(的肉挂) <方>〔静〕
قەنت 糖块方 ～ چاقماق: 糖方〔静〕
قەنت چاي 茶的糖放
قەنتىنى چاقماق 受享情尽，头甜到尝 <成>
قەنتدان 盒果糖，罐糖〔静〕
قەنتدەك 可②瓜密哈的甜甘 قوغۇن ～: 的甜甘①〔静〕
～ / 了极好，爱 ～: 了极好 گەپ قىلدىك . 。
قەنت ـ گېزەك 厂果糖 فابرىكىسى ～ / 店果糖 ماگىزىنى ～: 果糖〔静〕
قەنتلەشمەك 化糖 <化><动〕
قەنت ـ ناۋات 糖冰和糖方〔静〕
قەندالەت 果糖(的做制工手庭家)〔静〕
قەندالەتچى 商果糖②者造制果糖①〔静〕
قەندانئوت 草蒴薄 <植><静〕
قەندىل 架灯形枝，扦蜡形枝〔静〕
قەندىلچى 人蜡点〔静〕
قەندىناۋات 之种品瓜甜)特瓦纳德堪 <植><静〕(--
قەھەت 下见
قەھەتچىلىك 荒饥，馑饥〔静〕: 荒 يىلى ～ / 年荒 قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئالماق 备荒
قەھر 火怒，怒愤〔静〕: 火怒 بۇ قەھرىمۇ بار ، زەھرىمۇ بار يىگىت . 这小伙子有既有气火又有胆量 。
قەھر ـ غەزەپ 火怒，怒愤〔静〕: 火怒 قەھر ـ غەزەپنى قوزغىماق 激怒
قەھرلىك 的冲冲气怒，的怒愤〔静〕 ～: 的怒 دېڭىز دولقۇنلىرى 大海的怒涛
قەھرىتان 的寒严②寒严 سوغۇق ～ : 的寒严①〔静〕(寒)严 قىش ～ 天冬的寒严，③冬严: 寒 مۇنداق ～ سوغۇقتا 去里哪到你月腊冬寒这？ نەگە بارىسەن
قەھرىتان سوغۇق 寒严，寒酷 <气>
قەھرىدان 菊冷 <植><静〕
قەھرىمان 的勇英，的雄英①〔静〕 (قەھرىمانى) ～: 的 جۇڭگو خەلقى 民人国中的雄英 / ～ قوشۇن 英，队军的勇英 ③雄英②伍队的雄 كىتابنىڭ باش قەھرىمانى 公人主的中书 色角，公人主 <文>
قەھرىمانانە = قەھرىمانلارچە
قەھرىمانلارچە 地烈壮，地敢勇，地勇英〔静〕: 地 كۆرەش قىلماق 牲牺地烈壮 / ～ قۇربان بولماق 斗战勇英
قەھرىمانلىق 式形词名的 «قەھرىمان» ～: 英雄 تۆھپىسى ～ / 绩业 ئىش ـ ئىزلىرى 英雄事迹

قەھرىمانلىق قىلماق = **قەھرىمانلىق كۆرسەتمەك**
قەھرىمانلىق كۆرسەتمەك 概气雄英现表
قەھۋە 啡咖〔静〕
قەھۋەخانا 馆啡咖〔静〕
قەۋەت[1] 层①〔静〕: 层 يەر قەۋىتى / 层地 بىنانىڭ 5 ـ قەۋىتى 层底的橱柜 ئاشخانىڭ ئاستىنقى قەۋىتى 层五第楼大
②股: ئىككى ～ يىپ 两股线
قەۋەت مودېل 型模层壳 <地>
قەۋەت ئېگىزلىكى 高层 <建>
قەۋەت[2] 常非，别特，外格〔静〕: ～ چىرايلىقلىق 美外格 / ئۇ ھېكايە ئېيتىشقا ～ ئۇستا ئىدى . 故讲长擅别特他 。事
قەۋەتسىمان 的状层〔静〕: ～ تۈزۈلمە 构结状层
قەۋەت ـ قەۋەت 层层〔静〕，层一层一: ～ بىنالار 房楼的层一层一
قەۋەتلىك 的层〔静〕: ئون ئىككى ～ بىنا 楼层二十
قەۋەتلىك قاتلام 层叠 <地>
قەۋەتلىك كۆيۈش 烧燃状层
قەۋەتلىك ئۆي 房楼 <建>
قەۋەتلىك ئېقىم 流层 <物>
قەۋەتلەتمەك 态动使的 «قەۋەتلىمەك»
قەۋەتلەشمەك 态同共的 «قەۋەتلىمەك»
قەۋەتلەنمەك 态动被的 «قەۋەتلىمەك»
قەۋەتلىمەك 层层一: 层层〔动〕 كۆرپىلەرنى قەۋەتلەپ سالماق 层一层加罪 / 子褥铺地层 گۈناھنى قەۋەتلەپ ئارتماق 层层积累 قەۋەتلەپ بېخلاندۇرماق 层催积芽
قەۋەتمۇقەۋەت = **قەۋەت ـ قەۋەت**
قەۋزىيەت 秘便 <医><静〕
قەۋزىيەت بولماق 秘便
قەي 下见
قەي قىلماق 吐，吐呕
قەيەر 里哪，儿哪〔静〕: ～ ئاغرىسا ، جان شۇ يەردە . 儿哪在就命，痛儿哪 <谚> 。 قەيەرگە يەتكۈزمەكچى بولسەم ، شۇ يەرگە پاخال سېلىپ قويايتتىم . 道知能是要 <谚> 。 باش قەيەردە بولسا ، پۇت شۇ يەردە . 了草稻上垫儿那在就早，儿哪在摔 。儿那在就脚，儿哪在头 <谚>
قەيەرلىك 人的儿哪，人里哪〔静〕
قەيت 下见
قەيت قىلماق 调强①: 我如正 ئېيتقىنىمىزدەك 们我如刚才所记②的调强: 定肯，明写，载记 ئاساسىي بۇ

قانۇندا ئېنىق قەيت قىلىنغان . 记确明有中法宪点一这
载。ئۇ ئۆز ئەسىرىدە ئەمەلىيەتكە چوڭقۇر چۈكۈشىنىڭ مۇھىملى-
际实人深了定肯中作著的己自在他 . قىنى قەيت قىلدى
的性要重的 。

قەيسەر 〔静〕 强顽 جەڭچى ～ :毅坚、毅刚、强刚、强顽
人的毅坚、人的强刚 ئادەم ～ / 士战的

قەيسەرانە 〔静〕 地强顽 : ～ ئېلىشماق 搏拼地强顽

قەيسەرلەشتۈرمەك «قەيسەرلەشمەك» 的 态动使的

قەيسەرلەشمەك 〔动〕 来起强顽、来起强坚 : ئۇ تېخىمۇ
قەيسەرلىشىپ كەتتى . 了强坚更得变他 。

قەيسەرلىك «قەيسەر» 的 式形词名: ～ بىلەن قارشى تۇرماق
神精强顽出现表 ～ / 抗抵强顽

قەيقەيگۈل 〔静〕 丹牡岩 <植>

قو[1] 〔静〕 东的火引时火打石火、镰火用)绒火 <古>(西

قو[2] 〔静〕 蒲菖 <古>

قوبۇرغا 子猫夜、鹆鸲、鸲鹆 <古、动>〔静〕

قوبۇل 〔静〕 见接 : قوبۇلدا نۇرلار بىللە بولدى . 场在时见接
的人等尔努有的 。

قوبۇل ئەتمەك = قوبۇل قىلماق

قوبۇل بولماق 被接受、被认可、被 : تىلىكى ～
祝福被接受 / دۇئاسى ～ 诉申 ～ 被告祷 / ئەرزى
理受被

قوبۇل قىلغۇچى تەنچە 体受 <生>

قوبۇل قىلماق ①接受、受 : بۇيرۇقنى ～ 命受接
令 / ئەرزنى ～ 受 ②申诉受理、收招、用录、取录、收 :
择 ～ 招生、学收招 / ياخشىلىرىنى تاللاپ ئوقۇغۇچى
用录优 / پارتىيە ئەزالىقىغا ～ 过通③党入收吸 : 通
～ ④议决过通 <法>⑥收吸<化>⑤收接<物>
受承

قوبۇل قىلىش نىسبىتى = سۈمۈرۈش نىسبىتى

قوبۇل قىلىنغان سۆز 借 <语> 词

قوبۇل كۆرمەك 同、意 :应答、 بۇ مەسىلىمىتنى ئۇلار قوبۇل
كۆردى . 意主个这了意同们他 。

قوبۇلخانا 〔静〕 室客会、室待接

قوبۇللاتماق «قوبۇللىماق» 的 态动使的

قوبۇللانماق «قوبۇللىماق» 的 态动被的

قوبۇللىغۇچ 〔静〕 机收接 <物>

قوبۇللىغۇچ ئانتېننا 线天收接 <物>

قوبۇللىغۇچ قۇرۇلما 置装收接 <物>

قوبۇللىغۇچ ئېلېكتر يولى 路电收接 <物>

قوبۇللىغۇچى 人收吸、人收接 〔静〕

قوبۇللىماق 收招、收吸、收接、受接 〔动〕

قوبىق 珀琥 <古>〔静〕

قوپ 正真、全完②分十、常非、当相① <古>〔静〕

قوپال 〔静〕 :硬生、野粗、鲁粗、暴粗① 态 ～ مۇئامىلە
度态、暴粗度 / ～ ئادەم 人的鲁粗 / ～ سۆز
做 (گەپ) :糙粗②话粗、话的野粗 ～ تىكىلگەن ئۆتۈك
工粗糙的皮靴 / ～ تېرىلىرى بېلىق قاسىرقىدەك يېرىلىپ
手的裂开样一鳞鱼像的糙粗 قول كەتكەن
音噪 <艺> 杂 ئاۋاز

قوپال تەگمەك 度态耍、好不度态 : خاپا بولمىسۇن،
认不为因、气生别他让 . تونۇمىغاچقا بايا قوپال تېگىپتىمەن
识 、好不度态我才刚 。 سەن نېمىشقا ماڭا قوپال تېگىسەن؟
度态耍我对么什为你 ?

قوپاللاشتۇرماق «قوپاللاشماق» 的 态动使的

قوپاللاشماق 〔动〕 :野粗变、鲁粗变①变 : ئۇنىڭ سۆزى بارغا-
سېرى قوپاللاشقىلى تۇردى . 了野粗越说越话的他 ،变②
糙粗

قوپاللىق «قوپال» 的 式形词名: ～ بىلەن ئارىلاشماق 暴粗
干涉

قوپاللىق قىلماق 度态耍、硬生度态、暴粗度态 :
بايا قوپاللىق قىپتىمەن ، ئەيىبكە بۇيرۇمايلا ! 粗度态我才刚
暴 、请见别怪 !

قوپماق ①起、身起 〔动〕 :来起 : ھەر كۈنى سەھەر قوپۇپ قوشنىلىغا-
باق . <谚> 居邻看看身起早清天每 。 قاپ قوپۇپ تا-
<谚> 来起袋口小 غارنى يۆلەپتۇ ، ئاغرىق قوپۇپ ساقىنى .
②。"置倒末本"同喻:人好扶来起人病、袋口大扶
<转>、出现:生发 يېغى ياندىن قوپار ، بالا قېرىنداشتىن
有没"同喻:胞同自来祸灾 、边身自出乱战<谚>
干始开 <转>③。"鬼外来不引贼家 : مەن تاماققا
来我 . ئىككىلار بىردەم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇڭلار ، قوپاي
好(病) <转>④。儿会一聊俩们你、饭做 : راببىيە
性男) <理生>⑤? 吧了好耶比热 ؟ قوپۇپ قالغاندۇر
起勃(器殖生

قوپۇرغۇ 〔静〕 :棒撬 : توز يالىغان ئىت ～ ئاستىدا ئۆڭلەر-
。下之棒撬于死会狗的面土了舔 <谚>

قوپۇرغۇ سالماق ①放棒撬、棒撬塞、激 <转>②
他激话用 ～ گەپ بىلەن ئۇنىڭ ئاستىغا

قوپۇرما 〔静〕 工圬、体砌 <建>

قوپۇرما ئەگمە 拱工圬 <建>
قوپۇرما تۇغان 坝工圬 <水>
قوپۇرماق ① «قوپماق»的态动使：كالىنى يۆلەپ ～ 扶牛把起来②砌(墙)：ئۇ ھويلا چۆرىسىگە تاش بىلەن تام قوپۇردى. 筑，砌<建>③。墙了起砌周四子院给头石用他
قوپۇرۇشماق «قوپۇرماق»态同共的
قوپۇرۇلماق «قوپۇرماق»态动被的
قوپۇشماق «قوپماق»态同共的
قوپىن 部全，全完 <古>〔静〕
قوتاز 牛牦 <动>〔静〕
قوتاز بەيگىسى 育体统传族藏)牛牦赛 <体>(目项
قوتازچى 者脚赶牛牦用②者牛牦牧放① 〔静〕
قوتازچىلىق 脚赶牛牦用②儿活的牛牦牧放① 〔静〕生营
قوتاس 饰腰金，饰头金(的马) <古>〔静〕
قوتان[1] 圈，圈畜① 〔静〕：قوي قوتىنى 圈羊 / قوينى قوتاندا سات ، ئاشنى ئوردىدا . 粮卖里窖，羊卖里圈 <谚>。
②圈：بىر ～ قوي 一圈羊
قوتان[2] 鸳鹭，鹭 <动>〔静〕
قوتانتۇمشۇق 活扦扦 <植>〔静〕
قوتان ـ قوتان 的圈圈一，的圈成〔静〕：～ قوي ـ كالىلار 羊牛的圈成
قوتانلاپ 地圈满，地圈成〔静〕：ئۇلار باينىڭ قويلىرىنى ～ ھەيدەپ كېتىشتى . 了走赶地圈成羊的主财把们他。
قوتانلاپ ـ قوتانلاپ 地圈满圈满，地圈成圈成〔静〕
قوتانلىماق 晕(月，日)〔动〕：ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار ، كۈن قوتانلىسا كۈندە . 雨天当晕日，雨月当晕月 <谚>。
قوترۇلماق 出泼被，出倒被 <古>〔动〕
قوتۇر <冶>③病螨痒 <医>②螨痒 <畜> ①〔静〕疥长 ئېشەك ～ :的癞长，的癣疥长④眼砂(的件铸) 癣的驴 / ئىت ～ 狗皮癞 / كالىغا مۇڭگۈز ياراشماس . 洼洼坑坑 <转>⑤。角特上不配牛的癞长 <谚> ，糙粗 :～ يۈز 脸的洼洼坑坑 / پايات ～ بولۇپ قالماق 坏，劲差 <转>⑥糙粗面接焊：ئۇ ئۆتۈپ كەتكەن ～ بىرنېمە . 伙家的劲差别特个是他。 ～ ئىچى 坏心
قوتۇر ئامۇت 梨沙 <植>
قوتۇر تەرخەمەك 瓜喷 <植>
قوتۇر سالجىسى 螨疥 <动>
قوتۇر كانىسى = قوتۇر سالجىسى
قوتۇر كۆكچە 之种品瓜甜)奇克可皮麻 <植>(一)
قوتۇرلاشتۇرماق «قوتۇرلاشماق»态动使的
قوتۇرلاشماق 癞长〔动〕：ئۇنىڭ بېشى قوتۇرلىشىپ كەتكەن . 。癞了长上头的他
قوتۇرماچ 饼锅，饼〔静〕
قوتۇرماق 走赶，走撵，灭消 <古>〔动〕
قوتۇرماق 草糙 <植>〔静〕
قوچقار 羊公(的阉未)〔静〕：ئىككى ～ سوقۇشسا ، بۆرىگە پايدا . 利得狼恶，斗相羊两 <谚>。
قوچقار سوقۇشتۇرۇش 族尔吾维)羊斗 <体>(戏游
قوچقار قويماق 选 (阉不)羊公留
قوچقارچى 者羊斗②者羊公养喂① 〔静〕
قوچقارچىلاپ 下见
قوچقارچىلاپ ئېلىشىش 尔吾维)戏羊羝 <体>(戏游族
قوچقىراق 羊公的岁两满不 <动>〔静〕
قوچۇتماق «قوچۇماق»态动使的
قوچۇشماق «قوچۇماق»态同共的
قوچۇلماق «قوچۇماق»态动被的：كاللام قوچۇلۇپ كەتتى . 我了涂糊搅被袋脑的。
قوچۇماق 拌搅，搅〔动〕：ئۇ تۆگىچىنىڭ مەيدىسىگە قىلىچ تىقىپ قوچۇۋاتقان چېرىككە قاراپ ئېتىلدى . 扎刀大把朝他。 ئۇ كۆپ سۆزلەپ مەڭمىنى قوچۇۋەتتى . 去扑丁兵的着搅口胸人驼牧进。了涂糊搅袋脑我把，多太得说他
قوخنا[1] 楼箭，楼城②(分部的上以顶房)囱烟① 〔静〕
قوختا[2] 子垛墙城 قوختىسى سېپىلىنىڭ 子垛③：
قوختا 儿环门 <方>〔静〕
قودالاشتماق «قودالاشماق»态动使的
قودالاشماق 癞长(况状体身，气脾于用多)变〔动〕：بىرەۋنىڭ قالدى . 一会儿功夫的他脾气变了。
قودالماق 心操，忧担，怀关 <方>〔动〕
قوداي 鹅鸿 <动>〔静〕：قۇشنىڭ ئالۋانچىسى ～ . <谚>。鹅鸿是的差当里群鸟
قودىقارتۇرماق 待虐，起不瞧，视歧 <古>〔动〕
قور 失损，害损，伤损②曲酒，母酵① <古>〔静〕
قورال (قورالى) 具用，具工①〔静〕：ئىشلەپچىقىرىش قورالى / 具工通交 قاتناش قوراللىرى / 具工产生

قورالىرى 拿武器：军>②具用学教 قولغا ~ ئالماق 拿器武起

قورال - ئەسلىھە 备装器武〔静〕

قورال - جابدۇق 备装，具工〔静〕

قورال - سايمان 具器，具工，具用〔静〕

قورال - ياراغ 械军，火军，器兵，器武 <军>〔静〕

قورالسىز 非〔静〕 ~ ئادەم 非者反造的器武带携没，的装武非

قورالسىزلاندۇرماق 员人装武 / ~ ئىسيانكار 态动使的 «قورالسىزلانماق»

قورالسىزلاندۇرۇشماق 态同共的 «قورالسىزلاندۇرماق»

قورالسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «قورالسىزلاندۇرماق»

قورالسىزلانماق 人敌的装武除解已器武下放 قورالسىزلانغان دۈشمەن 态动使的 «قورالسىزلاندۇرماق» 装武除解被〔动〕：قورالسىرنى تاشلاپ قو-

قورالىنىشماق 态同共的 «قورالىنىشماق»

قورالىنىشىپ 士战的来起装武枪锋冲用 جەڭچى بىلەن قورالىنغان / 来起备装术技新用 ~ يېڭى تېخنىكا بىلەن

قورالىنىش 武〔静〕 ~ مۇداخىلە 乱叛众聚械持 توپلاڭ كۆتۈرمەك ~ 涉干装

قورالىنىش رازۋېدكا 察侦装武 <军>

قورالىنىش قوزغىلاڭ 动暴装武，义起装武

قورالىنىش قوشۇن 队部装武 <军>

قورالىنىش كۈرەش 争斗装武

قورالىنىشماق 态同共的 «قورالىنىشماق»

قورام 砾巨 <地>②石巨①〔静〕

قورام تاش 石砾 <地>②子砬，石岩大，石巨①

قورامساق 稿手的凑拼 قول يازمىلار 〔静〕：的凑拼

قورامئوت 芹苞膜 <植>〔静〕

قوراي 草干，草蒿〔静〕

قورايچى 者草干售②者草干刈①〔静〕

قورايلىق 干布遍，的多草干②地之草干布遍①〔静〕的草

قورتماق 沉，物积沉②的积沉，的沉下① <方>〔静〕饭汤稠③物淀

قورچاق[1] ~：伪，的儡傀②儡傀，偶玩，偶木①〔静〕 ھاكىم قورچاق 长县伪，长县儡傀伪 / ھاكىمىيەت ~ 伪，权政儡傀权政

قورچاق فىلىم 片偶木 <艺>

قورچاق ئويۇنى 戏儡傀，戏偶木 <艺>

قورچاق[2] 蛹 <动>〔静〕

قورچاق[3] 枝蘖 <植>〔静〕

قورچاققول 参手 <植>〔静〕

قورچاقلىق 态状的蛹于处〔静〕

قورچاقلىق دەۋرى 期蛹

قورچۇ 者害损，者害伤，的人害 <古>〔静〕

قورداق[1] 肉炖红(的烧卜萝胡，豆土与)〔静〕

قورداق[2] 干肉，肉干晒 <方>〔静〕

قورداي 人的事闲管爱 <方>〔静〕

قوردۇك 母酵，子底，的余剩 <古>〔静〕

قورساق[1] 〔静〕 قورسىقىنى يارماق 剖腹 / ~ ئاچ-قاندا خام كۆمەچىنى تاتلىق . <谚> 香是都饼生时饿子肚 。 قورساقىنىڭ مەيلىچە بولسا ، ئابرۇيۇڭنى قوشۇپ يەر . ~ 。掉吃也严尊的你连会就子肚任放是若 <谚> 涩生暖饱)哨花心，饱子肚 <谚> . كۆڭۈل شوخ توق ، قۇلى بىلەن ئىشى يوق . غوجامنىڭقورسىقى توق ، 欲) 。饥才奴管哪，饱子肚家东 <谚>

قورساق ئاغرىقى 病有子肚，痛子肚① ~ ئاغرىقىڭ يەنە قوزغالدى . 了犯又痛子肚的他 。 قورساق ئاغرىقىڭ بولمىسا ، تاۋۇز يېيىشتىن قورقما . 不，病有没子肚 <谚> . 瓜西吃怕 قورساقىنىڭ ئالدىدا قورقىمىنىڭ ئاغرىقى بولمىغاندىن كېيىن ، ئۇنىڭدىن قېچىپ نېمە قىلىسەن؟ 着躲要嘛干，鬼没里心我前面他在然既 ؟ يەنە نېمە قورساق ئاغرىقىڭ بار ؟ 气生 <转>③ 他 还你？气么什生

قورساق باقتى 饭囊酒，废囊窝，的吃饭混 <成> 袋：ئۇنىڭ ئۇندەككە كەلتۈرگەنلىرى ئاخشاملىرى زاسۇيېزلەر-نىڭ غالتىكى ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرىدىغان قورساق باقتىلار ئۇ-دى . 囊酒的游逛车小碎杂着围晚每些是都的来唤他 。袋饭

قورساق باقتىلىق قىلماق 事混，子日混，吃饭混

قورساق باقماق 子日混，吃饭混

قورساق بوشاتماق 快痛(而泄渲过通) <成>：ئۇ دەيدىغانىنى دەپ قورسىقىنى ئوبدان بوشىتىۋالدى . 的说要把他 地快快痛痛 ~ يىغلاپ - يىغلاپ 。快痛感倍，来出说场一哭

قورساق بوشلۇقى 腔腹 <理生>

قورساق پەردە يەللىكى 炎膜腹 <医>

قورساق پىياز بولماق 辘辘肠饥 <成>

قورساقتا غۇم ساقلىماق 耿耿于怀，怀恨在心：ئۇ 20 نەچچە يىل بۇرۇن تاياق يېگىنى ئۈچۈن قورسقىدا غۇم ساقلاپ كەلدى . 他因为挨过20多年前的打被事情耿耿于怀。

قورساقتا قالماق 怀孕：قورساقتا قالغان بالا 胎儿被子宫藏住不里子肚 <成> 快口直心，话：ئۇنىڭ قورسقىدا گەپ ياتمايدۇ ، بۇ گەپلەرنى ئۇنىڭغا ھەرگىز دېمەسلىك كېرەك . 他心直口快，这些话千万不能对他说。

قورساق توقلىماق 子肚饱吃

قورساقتىكىنى تاپماق 猜透心思：قورسقىمدىكىنى تاپ دېمەي ، دەيدىغىنىڭنى دېمەمسەن ! 你猜我心里要说的不让你说，你猜直接说就行！

قورساقتىكىنى تۆكمەك 把肚子里的话倒出来：ئۇ دوستىغا قورسقىدىكىنى تۆكۈپ ، ئۆزىنى يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدى . 他把肚子里的话倒给朋友，感到很轻松。

قورساقتىن چىقارماق 说出，讲出，胡诌 <成>

قورساق جېدىلى 食争

قورساق چاپلىشىپ كەتمەك 饿得前心贴后心，肚子空空：قورسقىم چاپلىشىپ كەتتى ، يېگۈدەك بىرنەرسە بارمۇ ؟ 我饿得肚子贴肚子了，有吃的东西吗？

قورساق چىڭدىماق 足喝饱吃，子肚饱填 <成>

قورساق ساقلىماق 留子肚：زىياپەتكە قورساق ساقلاۋاتامسەن ؟ 去吃席子肚着留是不是你？

قورساق سالماق 大，肚叠胸腆，子肚腆（胖发因）便便腹

قورساق سوقۇشتۇرماق 暗争明，角斗心勾 <成>：بۇ ۋەقەدىن كېيىن قۇربان بىلەن سادىق ئوتتۇرىسىدىكى قورساق سوقۇشتۇرۇش تېخىمۇ ئەۋجگە چىقتى . 这次事件以后，巩固生产中的暗斗明争的间之克迪萨和班尔库，激化更加了。

قورساق سۇيى 水腹 <医>

قورساقتا پۈكمەك = كۆڭلىگە پۈكمەك

قورساقتا جىن كىرمەك 藏包，胎鬼怀心① <成>：ئالتۇننى كۆرگەن سودىگەرنىڭ قورسقىغا جىن كىرىپ ، ئۇنى ئۆلتۇرۇۋېتىش قارارىغا كەپتۇ . 作发心贼，心祸金了到看，意主新了有②。他掉干定决，胎鬼怀心人商的子，头念新了有：قورسقىمغا بىر جىن كىردى - دە ، ئۆي سېلىش نىيىتىمدىن يېنىپ ، پىكاپ سېتىۋالدىم . 了有然突我，房新盖弃放，头念新个一一了买，车汽小辆一。

水腹 <医> قورساقتا سۇ چۈشۈش

قورساقتا سېلىپ قويماق 心在恨怀 <成>：ئۇنىڭ قىلغان ئىزا - ئاھانەتلىرىنى قورسقىمغا سېلىپ قويدۇم . 对他的心在恨怀我辱羞的。

叫咕咕子肚（得饿） قورساق كولدۇرلىماق

气生 <转>②胀腹① قورساق كۆپمەك

قورساق كۆپۈكى 气有，气生 <成>：قورساق كۆپۈكسىمىز تارقىماي تۇرۇپ ، ئۇ يەنە قاملاشمىغان گەپنى قىلىۋەردى . 的四不三不说地了没完没又他，消没还气的们我话。

قورساق كۆپۈكىنى چىقارماق 出，气撒 <成>：قاسىم دەيدىغىنىنى دەپ قورساق كۆپۈكىنى چىقىرىۋالدى . 气口了出，了说都的说该木斯喀。

قورساق كۆتۈرمەك 喜有，大子肚

قورساق مۇسكۈلى 肌腹 <理生>

قورساق ناغرا چالماق = قورساق كولدۇرلىماق

قورساقنى ئەستەرلىمەك 子肚垫垫：ئۇ قېتىپكەتكەن نان بىلەن قورسقىنى ئانچە - مۇنچە ئەستەرلىۋالدى . 子肚垫了垫少多馕干用他。

قورساقنى قىرلىماق = قورساقنى توقلىماق

قورساقنى كەڭ تۇتماق 量大宏宽：مەدەنىيەتلىك ئادەم دېگەن قورساقنى كەڭ تۇتۇش كېرەك . 宏宽该应人的化文有量大。

قورساق ئۇرۇشى قىلماق = قورساق سوقۇشتۇرماق

قورساق ئېسىلمەك = قورساق كۆپمەك

قورسىقى تار 量气，肠鸡肚小，窄狭胸心 <成>：ئادەمسىز ~ نېمانداق ؟ 小的肠鸡肚小样这是么怎你？人

قورسقىدا بار = بويدا بار

قورسقىدا جىن بار 胎鬼怀心，鬼有里心 <成>：ئۇنىڭ قورسقىدا جىن بار دەك قىلدۇ . 鬼有里心他来看。

قورسقىدا چوت سوقماق 磨琢，算盘里心 <成>

قورسقىدا چۈتۈرى بار 小的己自有里心 <成>

قورسقىدا ئۇماچ بار 胎鬼怀心，九九多得懂，问学有 <成>：ئۇ ~ كادىر ، ئۇنى مۇڭاپىق ئورۇنغا قويۇش كېرەك . 学有是他，部干的问适合在放他把该应。位岗的

قورسقىدا ئۇماچ يوق 墨点无胸，问学没

قورسقىدا ئېلىپنىڭ سۆنۈقى يوق 无胸 <成> 个一识不字的大斗，丁识不目，墨点识不目个一是却，雄英是然虽他。 ئۇ باتۇر بولغان بىلەن ～ قارا تۇرۇك。粗老大的丁

قورسىقىغا كىرىپ چىقماق 知，思心透摸 <成> 心用其：ھەرقايسىڭلارنىڭ قورسىقىغا كىرىپ چىقتىم ، مەقسىتىڭلار بىزنى ئوڭدا قويۇش ئىكەنغۇ？我心用的们你道知我？，翻放们我把要是不是

قورسىقى كەڭ 宏宽，广宽胸心，大量度 <成> 大量：ئۇ خېلى ～ ئادەم。人的大当相量度个是他。

قورساق² 手抓弓绷 <手>〔静〕

قورساقلىق 的便便腹大，的子肚大②的子肚①〔静〕

قورساقلىق كىران لىمى 梁车吊式腹鱼 <建>

قورسۇز 的弊无利有，的害无 <古>〔静〕

قورشاتماق «قورشىماق» 态动使的

قورشاشماق «قورشىماق» 态同共的

قورشالما 闭圈 <地>②围，圈①〔静〕

قورشالما بېسىم 压围 <气>

قورشالماق «قورشىماق» 态动被的

قورشاۋ 围包〔静〕

قورشاۋدا قالماق 围包被

قورشاۋ شاھمات 棋围 <体>

قورشىما 下见

قورشىما جىنس 岩围 <地>

قورشىماق 〔动〕圈，围，包围：بىز باغنى تام بىلەن قورشاۋالدۇق。我起了圈子园把墙用们我。 ئوقۇغۇچىلار ئۇلار چۈشكەن ھارۋىنى قورشاۋالدى。来起了圈子园把墙用们我的乘们他了上围们生学。 دۇشمەن بىزنىڭ قورشاپ بولغانلىقىمىزنى تېخىچە سەزمىگەنىدى。车马了围包们他把经已们我现发没还人敌。

قورغاس 斯果尔霍，城霍 <地>〔静〕

قورغاس تاشپاقىسى 龟陆爪四 <动>

قورغان 池城，堡城，垣城②垒堡①〔静〕

قورغان توپ 球垒 <体>

قورغانلىق 的垒堡，的垒堡有〔静〕：پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ جەڭگىۋار ～ رولى 用作垒堡堡斗战的织组党

قورققاق 〔静〕懦怯，小胆：كۆز ～ ، قول باتۇر。＞ <谚 字名的虑顾 <谚＞。～ ئەندىشىنىڭ ئېتى。勇手怯眼。懦怯是

قورققاقلىق «قورققاق» 式形词名的

قورققاقلىق قىلماق 胆小怯懦，事怕小胆：ئۇ قورققاقلىق قىلىپ ، بىرەر ئىشنىمۇ يۈرەكلىك بىر تەرەپ قىلمايتتى。理处胆大敢不也事么什，事怕小胆他

قورقماس 的畏无大，的惧畏所无〔静〕

قورقماق 〔动〕惧畏，怕害，吓，怕：ياماندىن جىن قورقار。＞ <谚 人恶怕也鬼。 بۆرىدىن قورققان قوي ياقماس。＞ <谚 羊养不就狼怕。 قورققان يەردە جىن بار。＞ <谚 鬼有必方地的怕害。 قورققان ئاۋۋال مۈشت كۆتۈرەر。＞ <谚 头拳举先人的怕害。 قورققانغا قوش كۆرۈنەر，كۆلەڭگىسى بىلەن بەش。＞ <谚 一成看个一里眼鬼小胆 。“兵皆木草”同喻：个五成看子影连，双

قورقۇتماق «قورقماق» 态动使的

قورقۇتۇشماق «قورقۇتماق» 态同共的

قورقۇشماق «قورقماق» 态同共的

قورقۇمسىرىماق 害儿点有〔动〕：ئۇ گويا ئارقىسىدىن بىرى قوغلاپ كېلىۋاتقاندەك قورقۇمسىراپ ، ئېتىنغا ھېلىدىن ھېلى قامچا ئۇراتتى。害儿点有的似来追谁有后身像好他。马抽子鞭用地时不，怕

قورقۇمسىز = قورقماس

قورقۇمسىزلىق 式形词名的 «قورقۇمسىز»

قورقۇنچ 惧恐，惧畏〔静〕：پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ～ ئىچىدە تىترەيتتى。栗战身浑我中惧恐在。

قورقۇنچ باسماق 恐惊：ئۇنى قورقۇنچ بېسىپ ، يەلكىلىرى مۇزلاپ كەتكەندى。冷冰肩两得恐惊他。

قورقۇنچ چۈشمەك 恐惊，感惧恐生产：نېمىشقىدۇر كۆڭلۈمگە قورقۇنچ چۈشۈپ ، يۈرىكىم قاتتىق ئۇرۇشقا باشلىدى。了害厉得跳始开心，惧恐生心我么什为知不

قورقۇنچ سالماق 令……恐惧：ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋىشى كىشىنىڭ كۆڭلىگە قورقۇنچ سېلىپ تۇراتتى。声叫的安不狗令人恐惧生心。

قورقۇنچاق 胆，人的懦怯 ～ ئادەم：小胆，懦怯①〔静〕

قورقۇنچاقتا 鬼小胆，夫懦②人的小：قورقۇنچاقنىڭ تۇمىقى بولغۇچە ، باتۇرنىڭ چومىقى بول。＞ <谚 懦作不，子棒的士勇当宁。 قورقۇنچاقتا نومۇس يوق。＞ <谚 子帽的夫不鬼小胆 ～ ھەسەتخور بولار ، نامەرد قەسەمخور。＞ <谚 耻知胆 。咒赌爱人之义不，妒嫉爱鬼小

قورقۇنچاقلىق «قورقۇنچاق» 式形词名的：ياخشىلىق بىلەن ياشاش ھېچقاچان ～ ئەمەس。懦怯是不都心小候时何任。

قورقۇنچاقلىق قىلماق 怯胆，惧恐

قورقۇنچلۇق 的人吓，的怖恐，的怕可〔静〕：ئۇ ئىنتايىن ～ ئەھۋالغا دۇچ كەلگەنىدى。况情的怕可常非了到遇他。

ئۇنىڭ خىيالىنى قانداقتۇر ～ ھېسسىيات ئورنۇالغانىدى . 在他的感情所恐怖种某被海脑的罩笼。

قورلۇغ 者损亏，者损受 ＜古＞〔静〕

قورلۇق[1] 业产有 ＜古＞〔静〕

قورلۇق[2] 囊皮小(的酒奶马盛) ＜古＞〔静〕

قورمال 畜牧，木林，稼庄护看候王为) ＜古＞〔静〕人护守(的

قورۇ (قورۇيۇم ، قورۇيۇڭ ، قورۇسى) 院宅，子院 〔静〕，园圈，子栏：ئۇ قورۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشتى . 他到来下前院宅了马。ئۇ مەكتەپ قورۇسى ئىچىگە كىرىپ كەتتى . 他了校到进了去里园。ئۇ مالىلارنى ئوتتۇرا قورۇغا ھەيدىدى . 他把牲畜的间中到赶了里圈。

قورۇتماق[1] «قورۇماق[1]» 的动使态：ئۇ كۆپنچە ئايالىغا تۇخۇم سەي قورۇتۇپ يەيتتى . 他让常妻子鸡炒菜蛋吃。

قورۇتماق[2] «قورۇماق[3]» 的动使态：ئۇ بالىلىرىغا چۈشن قورۇتمدۇ . 他们孩子让蝇苍赶。

قورۇ - جاي 落院，院宅 〔静〕

قورۇشماق[1] «قورۇماق[1]» 的同共态：قىزلار تۆت بەش خىل سەي قورۇشتى . 他们娘姑四五了炒菜碟。

قورۇشماق[2] «قورۇماق[3]» 的同共态：ئۇلار ئىككىسى پاشىلارنى قورۇشۇپ يۈرەتتى . 他们俩在蚊赶子。

قورۇغۇچ 尘拂(的做尾牛牦) 〔静〕

قورۇق[1] 〔静〕子褶，纹皱：ئۇنىڭ پېشانىسىدا چوڭقۇر قورۇقلار پەيدا بولدى . 他的额头深深了现出纹皱。دەرد قورۇقى كېتەر ، ئاچ قورۇقى كەتمەس . ＜谚＞愁苦的下留皱 。掉不去纹皱的下留饿饥，失消会纹

قورۇق باسماق 布满皱纹，皱纹满是：قورۇق باسقان يۈز 他的纹皱满布脸

قورۇق چۈشمەك 长皱纹，有皱纹：ئۇنىڭ كۆزىدىن تۆكۈلگەن ياش قورۇق چۈشكەن مەڭزىدىن ئېقىپ چۈشتى . 他的眼下了流颊面的纹皱有着沿水泪的中。来

قورۇق[2] 〔静〕①场围：باسمىچىلار قورۇقنى تالىدى . 们徒匪草了建起。ئوت - چۆپلۈك ～ بەرپا قىلىندى . 场围了抢。②围墙。(仓库草)场围栏围 ＜牧＞③墙围矮的成砌皮草用

قورۇق تام 墙围 ＜建＞

قورۇق چۈرۈمەك 墙围圈

قورۇقچى 尉护，镖保 〔静〕

قورۇقچىلىق 义主护保 〔静〕

قورۇقداتماق «قورۇقدىماق» 的动使态

قورۇقدالماق «قورۇقدىماق» 的被动态：قورۇقدالمىغان شەھەر 市城的防没不

قورۇقدانماق «قورۇقدىماق» 的复自态：قاراقچىلاردىن قورۇقدىنىش ئۈچۈن لەشكەر ئورۇنلاشتۇرماق 盗强备防兵士置布

قورۇقدىماق 卫护，护保〔动〕：قىممەت باھالىق تاشلار سېلىنغان سانduۇقلارنى يۈزلەپ لەشكەر قورۇقداپ كەلمەكتە ئىدى . 来走子箱的石宝着装着卫护兵士名余百。

قورۇقسىز[1] 〔静〕没的纹皱有：كېرەم ئۇنىڭ ～ ، ئالمىدەك قىزىل يۈزىگە قاراپ ئولتۇراتتى . 克热木着看木那她着看有没皱。蛋脸红的似果苹，的纹

قورۇقسىز[2] 的墙围有没〔静〕

قورۇقسىز[3] 的炒未〔静〕

قورۇقسىمان 的状纹皱〔静〕

قورۇقسىمان قورۇلما 构结状纹皱 ＜地＞

قورۇقلۇق[1] 〔静〕的好炒：سەيلەر ～ ، ھەممە نەرسە تەييار ئىدى . 当妥备准切一，好炒已菜。

قورۇقلۇق[2] 〔静〕场围有①：ئۇ بۇ يەرگە كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي بىر ～ بولۇپ قالدى . 处一了有就久不地此来迁他。墙围有②。场围

قورۇل 〔静〕星准①：پەمسىز باتۇرلۇق قورۇلى يوق مىلتىق . 冲要，塞要②。枪的星准无同如勇之谋无 ＜谚＞：يولدا ھېچ ئىش كۆرۈلمىدى ، ھەممە قورۇلدىن توسالغۇسىز ئۆتتۇم . 了过通地挡阻无毫我，生发没也事么什上路一。塞要的有所。

قورۇلغا ئالماق 瞄准：ئۇ ئېيىقنىڭ بېشىنى قورۇلغا ئالدى . 部头的熊了准瞄他。

قورۇلما[1] 态动被的 «قورۇماق[1]»

قورۇلماق[2] ① «قورۇماق[2]» 的动态被的：ئۇ ئۆتۈكنى كىيىپ ئوڭ قەدەم ماڭا - ماڭمايلا پۈتلىرى قورۇلۇپ ئاغرىشقا باشلىدى . 他了穿起来痛得夹始开就脚步十走没，子靴上。了干都油打没靴皮。ئۆتۈك مايلانمىغانلىقى ئۈچۈن قورۇلۇپ قاپتۇ . 缩搐 ＜医＞②萎凋 ＜植＞③。了儿抽抽都得瘦体身的他

قورۇم[1] 制钳，围包 ＜方＞〔静〕

قورۇم[2] 产财额巨②石巨① ＜古＞〔静〕

قورۇما 菜的炒②的炒①〔静〕：تاماق تارتىلدى ، كېيىن قورۇمىلار كەلتۈرۈلدى . 菜了上又来后，了上饭。

قورۇما بېلىق 鱼烧红 ＜食＞

قورۇما چۆچۈرە 饨馄煎 ＜食＞

قورۇما قېرىن 子肚炒 ＜食＞

قورۇما كاۋاپ = قازان كاۋىپى
قورۇما گاچىەن 饭炒，饭米炒 <食>
قورۇما ئوندۇرمە 芽豆炒 <食>
قورۇماق[1] 〔动〕炒：پولۇ قورۇشتىن ، شورپا سورۇشتىن . 扬须汤肉，炒要饭抓 。<谚>
قورۇماق[2] 〔动〕①夹；ئۆتۈك پۇتۇمنى قورۇپ ئاغرىتىۋەتتى . 皮了缩得冷都子身把，冷挺天 . 来起 。②缩。了痛夹脚的我把靴儿抽抽，ھاۋا خىلىلا سوغۇق بولۇپ ، بەدەننى قورۇيتتى .
قورۇماق[3] 〔动〕①守看，卫护，护保；باغنى قورۇپ ئولتۇر- ماق 看果园(苍蝇等)赶；ئۆنىڭ چۈشن قورۇغۇ- دەك ھالى يوق . 有没都气力的蝇苍赶连他 。چۈشن قورۇغان يەرگە قوندۇ . 方地的它赶落专蝇苍 。<谚> تېرىقمۇ تېرىمايمەن ، قوشقاچمۇ قورۇمايمەن . 也子谷 <谚>。赶愿不也雀麻，种想不
قورۇن 子烟(的成熏火被内囱烟或壁墙) <古>〔静〕
قورۇنماق ①«قورۇماق[1]»束拘，谨拘；قورۇن- ماي ئازادە ئولتۇرۇڭ . 坐便随，束拘别 。ئۇ مېنى كۆرۈپ نېمىشقىدۇر قورۇنغاندەك بولدى . 好我到看他么什为知不 。谨拘很像
قورىغان 营兵，营军 <古>〔静〕
قوزا 羔羊绵 <动>〔静〕
قوزا چۈش 时午正到快
قوزا دىزېنتېرىيىسى 疾痢羊羔 <牧>
قوزاچېچەك 花荷白 <古，植>〔静〕
قوزام 乖乖，贝宝小 〔静〕
قوزا - ئوغلاق 羊羔 <动>〔静〕
قوزغاتقۇچ 器搏起 <医>②器动启 <物>①〔静〕
قوزغاتقۇچ ئامىل 素因发激 <化，物>
قوزغاتقۇچ دورا 剂奋兴 <医>
قوزغاتقۇچ دىسكا 盘动启 <电>
قوزغاتقۇچ رېئاكتىپ 剂发激 <化>
قوزغاتقۇچ فاكتور 子动启 <生>
قوزغاتقۇچ كاتۇشكا 圈线发激，圈线动启 <电>
قوزغاتقۇچ گېن 因基动启 <生>
قوزغاتقۇچ ئېنېرگىيە 能发激 <物>
قوزغاتماق ①«قوزغىماق»的态动使的：خەلق ئاممىسىنى ～ 发 神激刺 ～ 励激，发激，动启②众群民人动 <机>⑤ 发激 <化>④ 激刺，动启 <生>③经 动开，动启，动发
قوزغاشماق «قوزغىماق»态同共的
قوزغالماس 〔静〕动不的
قوزغالماس بلوك = قوزغالماس غالتەك
قوزغالماس بولتا 栓螺死 <机>
قوزغالماس غالتەك 轮滑定 <物>
قوزغالماس نۇقتا 点动不 <数>
قوزغالماق 〔动〕动起，动发，动：ئاپتوبۇس يەنە قوزغالدى . 了来起动发又车客 。كۆپچىلىكنىڭ كۆچىشى بىلەن يۇ- چوڭ تاشمۇ قوزغالدى . 也头石大块这，儿劲使家大于由 。ئۇ يېيىجىڭدىن قوزغالدى . 了动 。ئۇل ئۇنىڭ كونا كېسىلى قوزغىلىپ قالدى . 了发复病旧他 。قوزغالسا ، تەخت قوزغىلار . 翻掀座宝，起奋众民 <谚>。
قوزغىتىشماق «قوزغاتماق»态同共的
قوزغىتىلما 〔静〕的发激
قوزغىتىلما ھالەت 态发激
قوزغىتىلماق «قوزغاتماق»态动被的
قوزغىتىلغان مولېكۇلا 子分发激 <化>
قوزغىلاڭ 〔静〕动暴，义起：خەلق قوزغىلىڭى پارتلىدى . 爆 。义起民人了发
قوزغىلاڭ كۆتۈرمەك 事举，事起，动暴，义起
قوزغىلاڭچى 者动暴，者义起 〔静〕
قوزغىلىشچان 〔静〕的发激
قوزغىلىشچان ھالەت 态状发激
قوزغىلىشچانلىق «قوزغىلىشچان»式形词名的
قوزغىلىشماق «قوزغالماق»态同共的
قوزغىماق 〔动〕动移，动挪①〔动〕：ھەرقايسىلىرىنى قوزغاپ قويە- دىغان بولدۇق ، ئېپو قىلىشسىلا . 动挪动挪位诸请要们我 ，ئۇلار ئاھالىلەرنى كۆچەت تىكىشكە قوزغىدى . 引 <转>②。谅见请 ئۇلارنىڭ تالاش - تارتىشى جامائەت ئىچىدە زور مۇنازىرە قوزغىدى . 发引，起：大场一了起引中众公在论争的们他 。پار ۋە ماشىنا سانائىت ئىشلەپچىقىرىشىدا يېڭى بىر ئىنقىلاب قوزغىغان . 论辩 一了发引中产生业工在车汽和汽蒸 。ئاممىنىڭ غەيرەت- كۆپچىلىكنىڭ ئاكتىپلىقىنى ～ / 激刺，起激，发激 <转>④。命革的新场 欲食激刺 ～ / 性极积的众群发激 ～ زېھنى ئىشتىھانى / 愤义的家大起激 ～
قوزۇق 〔静〕子橛，子桩，桩：قاقماق ～ / 上子桩到拴马把 ئاتنى قوزۇققا باغلاپ قويماق 子 齿犬 <理生> قوزۇق چىش
接枝 <农> قوزۇق ئۇلاق

قوزۇقلۇق 用子桩做②的子桩带，的子桩有①〔静〕
的：～ ياغاچ 头木的用子桩做

قوزۇقۇاغ ～：扣活，结活(的状环成系)〔静〕 ئاتنى قىلىپ باغلىماق 住拴马把扣活成弄

قوزى 月个一头季春②宫羊白①〈古，天〉〔静〕

قوزىچاق 羔羊小〈动〉〔静〕

قوزىقارنى 菇蘑〈植〉〔静〕

قوزىقولاق 菜菠〈植〉〔静〕

قوزىلاتماق 态动使的«قوزىلىماق»

قوزىلىق 羊母的羔带〔静〕：～ ساغلىق 羊母的羔羊带

قوزىلىماق 始开羊绵．قويلار قوزىلاشقا باشلىدى：羔产〔动〕 了羔产。

قوزىۋاي 下见

قوزىۋاي تاۋۇز (形圆长)瓜西依瓦孜库〈植〉

قوش[1] ～：重双，双〔静〕 دېرىزە ～ / ئامەت كەلسە تاق، بالا كەلسە ～ كەپتۇ．〈谚〉单不祸，至双无福 户窗层双 行。

قوش ئاسماق مېۋە 果悬双〈植〉

قوش ئەستەر 里衬，子里层双

قوش ئەگمە 拱曲双〈建〉

قوش ئېغىن 幅：بۇ رەخت دېگەن ～ ، ئەرزان توختايدۇ． 宜便，幅双是布这。

قوش باش بولتا 栓螺头双〈机〉

قوش باھا 价双〈经〉

قوش بىس 刃双

قوش بىسلىق 的刃双：～ شەمشەر 剑刃双

قوش پەللە 叶子双〈植〉

قوش پەللىلىك 的叶子双〈植〉

قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈك 物植叶子双〈植〉

قوش تەركىبلىك 的分成双〈化〉：～ شېكەر 双糖

قوش توچكا = قوش چېكىت

قوش تورنىك 杠双〈体〉

قوش توساق 碍障重双〈体〉

قوش تولدۇرغۇچى 语宾双〈语〉

قوش تۇرۇبا 管双，筒双

قوش تۇرۇبىلىق 的管双，的筒双：～ تېلېسكوپ 双镜远望文天筒

قوش تۈزۈلمە 制体重双〈经〉

قوش تىرناق 号名书，号括双〈语〉

قوش تىللىق 人语双：～ كىشى 的语双〈语〉

قوش جىنس 性两〈生〉

قوش جىنسلىق 雌，的性两②体同雄雌①〈生〉的体同雄

قوش چېتىشتۇرۇش 交双〈生〉

قوش چېكىت 号冒〈语〉

قوش چىشلىق ساپان 犁铧双

قوش دۆلەت تەۋەلىكى 籍国重双

قوش رەھبەرلىك 导领重双

قوش رېلىس 线复，轨双〈交〉

قوش سالاھىيەت 份身重双

قوش سۇنۇش 射折双〈物〉

قوش قاپاق 皮眼双〈理生〉

قوش قاپىيە 韵叠双〈文〉

قوش قانات 翅双，扇双

قوش قاناتلىق 的翅双，的扇双：～ ئىشىك 扇双

قوش قانالىق ئانتېننا 线天道频双：قوش قاناللىق ئالاقە 道频双〔静〕

قوش قەۋەت 床层双，床下上层双：～ كارىۋات 妹姐的家一另娶同人二弟兄)亲门双

قوش قۇدا (家亲的成结而

قوش قۇيرۇق ئاتلاس قۇرت 虮铗伟〈动〉

قوش قۇيرۇقلۇق قۇرت 虫尾双〈动〉

قوش قېرىماق 老偕头白

قوش كىندىك 的离不影形，的离不影形〈成〉：～ ئاغىنىلەر 友朋的离不影形

قوش لەۋ تاۋۇشى 音唇双〈语〉

قوش لوككىلىق تۆگە 驼峰双〈动〉

قوش لىنىيە 线复，线双〈交〉

قوش ماكانلىقلار 物动栖两，纲栖两〈动〉

قوش مەنىلىك 关双〈语〉

قوش مەنىلىك سۆز 语关双，关双语一〈语〉

قوش مولېكۇلا 子分双〈化〉

قوش مۇناسىۋەت 系关重双〈哲〉

قوش مۈڭگۈز 角双

قوش نېرۋىلىقلار سىنىپى 纲经神双〈动〉

قوش نىكاھلانماق 婚重〈法〉

قوش نىكاھلىنىش 婚重

قوش ئوقلۇق كرىستال 体晶轴双

قوش ئۇدار 子拍复〈艺〉

قوش ئۇرۇقلىنىش 精受双 <生>
قوش ئۇنۇۋان 位学双 <教>
قوش ئېزىق 牙尖双，齿臼前 <理生>
قوش ئىنتېرۋال 程音复 <艺>
قوش يوچۇق دىفراكسىيىسى 射衍缝双 <物>
قوش[2] 犁〔静〕：قوشتا يوق ، ئوتاقتا يوق ، خاماندا تەيار . 套牛给（قاتماق）犁 <谚>
其事坐"同喻：在却时获收，在不时草锄，在不时地成"。
قوشتىن چىقىرىپ سۈرەمگە سالماق 套又犁下卸
"腾折番轮"同喻：耙上
قوش چىقماق 开犁：جەنۇبىي شىنجاڭدا 2 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن كېيىن قوش چىقىدۇ . 后日十二月二疆南
犁开。
قوش سالماق 下犁，开耕：يەرمۇ تاۋلىنايلا دەپ قاپتۇ ، ئەتە چۈشتە قوش سالساق بولىدىغان ئوخشايدۇ . 湿)好快地
了耕开以可就概大午中天明，了(作耕合适度。
قوش كالىسى 牛的犁套
قوش ھەيدىمەك 地犁，地耕：ئۇ قوش ھەيدەۋاتقان دېھقانلىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەردى . 面民农的地犁在正到他
礼个了行前。
قوش[3] 营①〔静〕：تىكمەك ~：帐营，地营，寨 安，帐营搭
营扎寨 / ئۇلار ئۇرۇشنى داۋاملاشتۇرۇشقا پېتىنالماي قوشىغا قايتتى . 进们他。地营了到回，仗打续继敢不们他 。ئۇلار قوشقا كىرىپ ، ياۋنى چېكىنىدۇرۇش ئۈستىدە مەسلىھەتلەشتى . (的人牧)，帐营(的队商)② 。计之敌退讨商帐营人
帐营的人驼赶 قوشنا مالنى / قوشتا مالنى ئىت جىق . 多还畜牲比狗里篷帐 <谚> 。دوستۇڭدىن ئايرىلغۇچە ، قوشۇڭدىن ئايرىل . 篷帐开离可宁 <谚> ，
友朋开离要不。
قوش تۆگىسى (头后在走般一)驼骆的帐营驮
قوش[4] 槽水(的房磨) <方>〔静〕
قوشئاتار 枪响双，枪筒双〔静〕
قوشاق[1] 牲的起一在捆①〔静〕：بىر ~ ئۇلاغ 的起一在捆
畜②(的做子绳根一用)：قوزىلارنى قوشاقتا قوشلاپ قوي . 绳套
上绳套根一到绑羔羊把 。
قوشاق ئارغامچا 子绳的畜牲绑上场麦
قوشاق[2] 歌，歌山，歌民 <文>〔静〕：خەلق قوشاقلىرى 谣歌，
歌民 / خەلق قوشىقى قېرىماس . 歌民，谣歌间民
衰不盛常。

قوشاق توقۇماق 谣歌编
قوشاق تۇزمەك = قوشاق توقۇماق
قوشاق قاتماق 谣歌写吟
قوشاق قوشماق = قوشاق توقۇماق
قوشاقچى 手歌民 <艺>〔静〕
قوشاقچىلىق 作创歌民，作创谣歌〔静〕
قوشاقداتماق «قوشاقدىماق» 的态动使：مەن ئۇلارغا ئۇلاغنى قوشاقداتتىم . 起一在拴畜牲把们他让我。
قوشاقداشماق «قوشاقدىماق» 态同共的
قوشاقدالماق «قوشاقدىماق» 态动被的
قوشاقدىماق 来起拴地个一连个一〔动〕：قويلارنى قوشاقداپ باغلىماق 来起拴地个一连个一羊把
قوشام 芭篱枝柳红，芭篱枝树②枝柳红，枝树①〔静〕
قوشتۇرماق «قوشماق[2]» 的态动使：ئۇ ئوغلىغا 5 كە 8 نى قوشتۇرۇپ كۆردى . 8 加 5 用子儿让他 。مەن ئوڭىغا ھارۋا قوشتۇردۇم . 车马套他让我 。
قوشچى 人犁掌〔静〕
قوشغۇن 芦嫩 <古，植>〔静〕
قوشقاۋاق 粒谷的壳脱 <方>〔静〕
قوش - قوش 两两，的对成双成〔静〕：~ كېلىۋاتقان ھەربىي ماشىنىلار 车军的来开对成
قوش - قوشلاپ 地三连二接，地对成双成〔静〕
قوشقۇچ 的缔结 <理生>〔静〕
قوشقۇچ توقۇلما 织组缔结 <理生>
قوشقىناق 处接联骨盆 <方>〔静〕
قوشكىزەك 亲<转>②胎胞双，子生孪，生双①〔静〕
友挚，伴伙密
قوشكىزەك سۇغۇرتىسى 险保胎胞双 <经>
قوشلاپ 地三连二接，地个一接个一〔静〕：~ كەلگەن خۇشاللىق 事喜的来三连二接
قوشلاپ - قوشلاپ 地个一接个一〔静〕
قوشلاش 处合汇的流水条两〔静〕
قوشلاق 的双〔静〕
قوشلاق غوزا 茧宫双
قوشلاق يىپ 线股双
قوشلاك 带腰房毡 <方>〔静〕
قوشما 轭共 <数>②的合复，的合联①〔静〕
قوشما بايانات 明声合联
قوشما بۇلۇڭ 角轭共 <数>
قوشما تۈز 盐复 <化>

قوشما جۈمله 句复，句合复 <语>
قوشما سوزۇق تاۋۇش 音元复，音元合复 <语>
قوشما سۈغۇرتا 险保合
قوشما ماسشتاب 尺例比式复
قوشما ھۆكۈملۈك خۇلاسه 理推断判合复 <逻>
قوشما ئوق 轴轭共 <数>
قوشما ئۈزۈك تاۋۇش 音辅复 <语>
قوشما ئىسىم 词名合复 <语>
قوشما ئىشتات 国众合

قوشماق[1] 〔静〕 ①双的：~ بالا 双生子②形影不离的，亲密的：~ ئاداش بولايلى. 我们让成为亲密的朋友。吧

قوشماق بىخ 芽生并 <植>
قوشماق تەسۋىر 象轭共 <物>
قوشماق تەكشىلىك 面轭共 <物>
قوشماق مېغىز 双仁儿 <物>
قوشماق كرىستال 晶李 <化>
قوشماق نۇر 线光轭共 <物>
قوشماق نۇقتا 点轭共 <数，物>
قوشماق ئۇرۇدەك = سۈقسۇر
قوشماق ۋىرۇس 毒病体联 <生>

قوشماق[2] 〔动〕 ①加：بىرگە ئىككىنى قوشسا ئۇچ بولىدۇ. 一加一等于三。②加，加增，添增，增加：ئۇ قۇرۇق ئابرۇيىنى دەپ تويلۇققا يەنە نەرسە قوشۇپتۇ. 为她虚荣了给又添增了东西。这彩礼增加了丽然大方的美感。قوشاللىقىغا خۇشاللىق قوشتى، 喜上加喜，爱上加爱，进加，入兑，合搀③。喜加上喜，爱加上爱们他使了搀酒给像好他。ئۇ ھاراقنا سۇ قوشقان ئوخشايدۇ. 入加：他给酒搀了水。ئۇمۇ بۇ شىركەتكە پاي قوشقان. 他们公司入合伙了。ئىككى مەكتەپنى قوشساق قانداق بولار؟ 两个学校合并，并合④。股份合并怎么样？ئاتىسى باشقىنى خۇدا قوشىدۇ، ئۇيۇرى باشقىنى نۇختا. 父亲管着这个，母亲管着那个，人合聚头笼 <谚>。ئەس، ئايرىماق ئاسان. 不合聚易分 <谚>：(车)套⑤。难合聚易容开分 <谚>：مۇشۇكنى ھارۋىغا قوشسا، كارۋاتنىڭ ئاستىغا سۇرەپتۇ. 给猫上套，它钻床底下拉车 <谚>。ماقۇل：与参让，上带让⑥。كۆرسەڭ، كارۋانلارغا قوشۇپ قويايلى، بىللە كەتكىن. 你的意愿，咱们带队商让吧 <谚>。بىزنى بۇ ئىشقا قوشقىلى بولمايدۇ. 让我们参与此事不能。ئۇلارنى بىر - بىرىگە قوشۇپ قويساق بولاتتى. 把他们俩合撮一块，到一块儿⑦。合撮：

قوشۇق ساقىچ ~ ساۋاب، ئايرىماق گۇناھ. 积善是亲成合，举善是人两散拆 <谚>。过罪是人两散拆，举善是亲成合，充补 <转>⑧。话插：ئۇ بالا سىلىدىن تارتىنىپ قالغاندۇ؟ — دەپ قوشۇپ قويدى شوپۇر. "吧了羞害您见子孩那"？"道充补机司。贡献 <转>⑨：ئۇلار بۇ ئۇلۇغ قۇرۇلۇش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ بارلىق كۈچىنى قوشۇشقا بەل باغلىدى. 他们决心为这个宏大工程的建设贡献出自己的全部力量。

قوشۇش ئەمىلى 法加 <数>
قوشۇش بەلگىسى 号加 <数>

قوشمىلىك 床牙下上，龈齿下上 〔静〕

قوشنا 〔静〕 ①邻居：ئۆي سېتىۋالما، ~ سېتىۋال. "买房不买邻"。"居而卜邻"同喻：房购莫，邻居购要 <谚>。ئوتنى كوچىلىسىغا ئۆچەر، قوشنىنى كوچىلىسىغا كۆچەر. 火撂乱场，邻撂乱会 <谚>。قوشنىڭ قارىغۇ بولسا، بىر كۆزۈڭنى قىس. 邻若是黑暗，你只一上闭眼 <谚>。يىغىندا ~ يېزا - كەنتلەردىن كەلگەنلەرمۇ بار ئىدى. 邻：会上邻自来有也乡村的。ھەرقانداق ئىلىنىڭ مەدەنىيىتى ~ ئىللەر مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىدىن خالىي بولالمايدۇ. 任何都免不了受邻国的影响。

قوشنا بۇلۇڭ 角邻 <数>
قوشنا تەرەپلەر 边邻 <数>
قوشنا دۆلەت 国邻，邦邻
قوشنا رەڭ 色近邻 <艺>

قوشنا - قولۇم = قولۇم - قوشنا

قوشنى - ئاشنى 舍右邻左，居邻 <古>〔静〕

قوشنىدارچىلىق 系关里邻，系关居邻 〔静〕
قوشنىدارچىلىق قىلماق 系关里邻处
قوشنىسىز 的居邻无 〔静〕
قوشنىلىق 的居邻有 〔静〕
قوشنىلىق بولماق 居邻有

قوشۇشماق 态同共的 «قوشماق[2]»

قوشۇق 〔静〕 匙羹，羹调，勺木小：قازانغا چۆمۈچ كىرەك، تاۋاققا ~. 锅要铁勺，碗要木勺。بىر تال باش بىر ~ ئاش. 一勺是饭一碗 <谚>。

قوشۇق تۇمشۇق قىلىورغا 鹬咀勺 <动>
قوشۇق سالماق 用：舀子勺用，子勺动① 嘴插 <转>②饭舀子勺：话插，嘴插。«شۇنداق» ، «ھە» مەن دەپ زورىغا گەپكە قوشۇق سېلىپ ئولتۇرالمىتىم. 不得不我插嘴，"这是"，"的是"说会附嘴插。"吗样这是"

قوشۇقچى 者勺木小售制〔静〕

قوشۇقچىلىق 业勺木售制〔静〕

قوشۇقچىلىق قىلماق 业勺木售制事从

قوشۇقسىمان 的状勺〔静〕

قوشۇقسىمان كۆمۈرچەك 骨软状勺 <理生>

قوشۇققولاق 匙荠 <植>〔静〕

قوشۇقلاپ 勺小用〔静〕: ئاشنى بالىغا ~ ئىچۈرمەك 饭喂子孩给

قوشۇقلۇق[1] 〔静〕 ，的并合，的上搀，的上添，的上加: ئات ھارۋىغا ~ تۇرىدۇ . 好套已车马 。套的好

قوشۇقلۇق[2] 〔静〕 ，篮小的勺木装(的编条荆，条柳)①: ئون بەش ~ ياغاچ 五十做可②子篓小的勺木做可

قوشۇقتوت = قوشۇققولاق 头木的勺木个

قوشۇلغۇچى 〔静〕 数加 <数>②数加: سان ~ 的加①

قوشۇلما 〔静〕 ③的合混，的合②的加增，的加① <哲>合体

قوشۇلما ئاۋاز 音泛，音陪 <艺>

قوشۇلما خۇرۇچ 剂配 <药>

قوشۇلما زاپچاس 件部零 <机>

قوشۇلما قىممەت 值加附 <经>

قوشۇلما قىممەت بېجى 税值增 <经>

قوشۇلما ئۈسۈم 息加 <经>

قوشۇلما ئېقىم 流汇 <水>

قوشۇلماق ① «قوشماق[2]»的自动态复: يېرىم يولدا بىرقانچە ئادەم بىزگە قوشۇلدى . 列行的们我了入加人个几有上路半。

بۇ دەريا ئاخىر بېرىپ تارىمغا قوشۇلىدۇ . 河木里塔入汇后最河条这。

②成赞，意同: مەن ئۇنىڭ دېگىنىگە قوشۇلمەن . 我。的说他意同③。

«قوشماق[2]»的被动态: سۈتكە شېكەر قوشۇلدى . 糖了加奶牛

قوشۇما 〔静〕 头眉: قوشۇمىسىنى تۇرمەك 皱眉头

قوشۇما قاش 眉字一，毛眉的起一在连

قوشۇماچ 扛抬牛二 <方，农>〔静〕

قوشۇمچە 〔静〕 ，的充补，的助辅，的加附，的带附①: خىراجەت ~ / تەدبىر 费加附 / 措助辅 副，副的业: ~ پىكىر / ئىشلەپچىقىرىش 见意充补 / 产生业副 施

②件附，录附，物助辅，物充补，物加附: سىزنىڭ يەنە قوشۇمچىڭىز بارمۇ؟ 您还有补充要有吗的？ ئاجىزلىقىنى داۋالاش ئۈچۈن كېسەلنىڭ باغلىق ، دورا دېگەن ~ . 辅是物药，己自人病于决取要主弱衰经神疗治

附的件文是这 . مانا بۇ ھۆججەتنىڭ قوشۇمچىسى 。的助

成加附种两分成加附形构和分成加附词构有中语尔

~ / 作 باشقۇرماق 兼管

قوشۇمچە ئاشلىق 粮助补 <经>

قوشۇمچە ئاۋاز 音陪 <物>

قوشۇمچە ئەمگەك ②动劳带附，动劳助辅① 动劳余剩 <经>

قوشۇمچە ئەۋرىشكە 样副 <地>

قوشۇمچە باج 税杂，税加附 <经>

قوشۇمچە باج ـ سېلىق ，征折，负税加附 <经> 纳折，折科

قوشۇمچە بەت 页副，刊副

قوشۇمچە بىخ 芽副 <植>

قوشۇمچە پرىنسىپ 则附

قوشۇمچە پۇل 币辅，币货助辅 <经>

قوشۇمچە تاپاۋەت 快外

قوشۇمچە تاۋار 品商助辅 <经>

قوشۇمچە تەنچە 体加附 <生>

قوشۇمچە جازا 刑附，刑加附 <法>

قوشۇمچە چاڭلاشتۇرماق 粉授助辅 <农>

قوشۇمچە خەرىتە 图附 <地>

قوشۇمچە خۇرۇچ 剂加添

قوشۇمچە دەرس 程课助辅 <教>

قوشۇمچە دەرسلىك 材教助辅，材教充补 <教>

قوشۇمچە دەلىل ـ ئىسپات 辅，据证充补 <法> 证旁，据证助

قوشۇمچە دورا 剂助辅

قوشۇمچە دېتال 件附 <机>

قوشۇمچە رېئاكسىيە 应反副 <化>

قوشۇمچە سان 刊增，刊副

قوشۇمچە سۇغۇرتا 险加附

قوشۇمچە شەرت 件条助补 <数>

قوشۇمچە شەرتنامە 约附 <法>

قوشۇمچە قاتناشماق 加参助辅，加参从 <法>

قوشۇمچە قارشىلىق 阻电加附 <物>

قوشۇمچە قانات 翼副(的机飞)

قوشۇمچە قىلماق 加附，带附，添增，补增，充补

قوشۇمچە قىممەت 值价余剩 <经>
قوشۇمچە قىممەت نەزەريىسى 价余剩 <经> 论值
قوشۇمچە كەسىپ = قوشۇمچە ئىگىلىك
قوشۇمچە كېلىشىم 约附，约契加附
قوشۇمچە كىرىم 入收贴补 <经>
قوشۇمچە لىنىيە 系加附
قوشۇمچە مائاش 资工加附 <经>
قوشۇمچە ماددا 款条充补 <法>
قوشۇمچە ماۋزۇ 题标副 <印>
قوشۇمچە مەھسۇلات ①副产品 <经>②余剩 品产
قوشۇمچە مىنېرال 物矿副 <矿>
قوشۇمچە نۇسخا 本副
قوشۇمچە نېرۋا 经神副 <理生>
قوشۇمچە ھادىسە 象现副 <逻>
قوشۇمچە ھۆججەت 件附
قوشۇمچە ئوغۇتلىماق 肥追，施追 <农>
قوشۇمچە ئوق 轴副 <机>
قوشۇمچە ئوقۇتقۇچى 师教职兼 <教>
قوشۇمچە ئۇرۇقدان 睾附 <理生>
قوشۇمچە ئۇسۇل 法余剩 <逻>
قوشۇمچە ۋەزىپە 员人职兼 ~ ئۇتىگۈچى：职兼
قوشۇمچە ئىش ھەققى 金酬加附，酬工加附
قوشۇمچە ئىگىلىك 业副
قوشۇمچە ياردەم 助补，贴补
قوشۇمچە يېمەكلىك 品食副
قوشۇمچىسىز 的充补无，的助辅无，的加附无①〔静〕 的分成加附无 <语>②
قوشۇمچىلىق 的充补有，的加附有①〔静〕 <语>②的分成加附有
قوشۇمچىلىق تىل 语着黏 <语>
قوشۇن ①〔静〕 队军 <军>：队部，队军：بۆلۈم ~ 军国外 / 伍队 <转>②兵出，师出 تارتماق ~ 伍队部干的力得较比 قوشۇنى بىزقاھەر كۆچلۈك كادىرلار
قوشۇڭا 〔静〕 <方，植>草种一的上山，勺小如大花）草种一的上山 <方，植>〔静〕 （药入可根，红色）
قوشئاشئوت 草头合 <植>〔静〕
قوغ 饭或中眼进掉）屑碎圾垃，屑碎物脏 <古>〔静〕 （西东脏的中食

قوغا 宛子刺 <植>〔静〕
قوغاجاي 草苔 <植>〔静〕
قوغاجايلىق 的草苔〔静〕
قوغاجايلىق سازلىق 泽沼草苔 <地>
قوغاچ 槽水 <方>〔静〕
قوغان 草麦碎〔静〕
قوغداتماق «قوغدىماق» 态动使的
قوغداشماق «قوغدىماق» 态同共的
قوغدالغۇچى 人护保被 <法>〔静〕
قوغدالما 的护保被〔静〕
قوغدالما سودا 易贸护保 <经>
قوغدالماق «قوغدىماق» 态动被的
قوغدانماق ① «قوغدىماق» 态复自的②卫防：قوغدىنىش ئۇرۇشى 战卫自
قوغدىنىش سودىسى = قوغدالما سودا
قوغدىنىش سىجىللىقى 度强卫防 <法>
قوغدىنىش قوشۇنى 军卫自
قوغدىنىش كىيىمى 服全安
قوغدىنىش ھوقۇقى 利权性护保 <经>
قوغدىنىش ۋاستىسى 段手卫防 <法>
قوغدىغۇچى 卫保②者护保，者卫捍，者卫保①〔静〕 的护保，的卫护，的
قوغدىغۇچى توقۇلما 织组护保 <生>
قوغدىغۇچى كېمە 舰卫护 <军>
قوغدىغۇچى ئىممۇنىتېت 疫免性护保 <牧>
قوغدىماق 祖卫保 ~ ۋەتەننى：护保，卫捍，卫保①〔动〕 国 / كىشىلىك ھوقۇقنى ~ 权人卫捍 / قانۇن دېگەن سىزگە ئوخشاش كىشىلەرنى قوغدايدۇ . 人的样这你像护保律法。
قوغداش ②护掩 <军>
قوغداش باھاسى 价护保 <经>
قوغداش بۆلۈمى 科卫保
قوغداش دورىسى 剂护保 <农>
قوغداش قاتلىمى 层护保 <矿>
قوغشاق 的朽（间中），的心空，的空中 <古>〔静〕
قوغلاتماق «قوغلىماق» 态动使的
قوغلاشما 的踪追，的追〔静〕
قوغلاشما تەدبىر 策决踪追
قوغلاشماق ① «قوغلىماق» ②态同共的：求追 ـ نام ـ مەنپەئەت 捉③润利求追 ~ پايدا / 利逐名追，利名求追 ~ 藏迷

قوغلاندى 者除开被，者逐驱被〔静〕
قوغلاندى بولماق 除开被，逐驱被：ەەن ەكتەپتىن قوغلاندى بولغۇدەك جىنايەت ئۆتكۈزمىدىم . 学让该犯没可我过罪的除开校 。
قوغلاندى قىلماق 除开，逐驱：ئۇنى ەكتەپتىن قوغلاندى قىلىش كېرەك . 校出除开他把该应 。
قوغلانماق «قوغلىماق» 的态动被的
قوغلىغۇچى 的逐驱〔静〕
قوغلىغۇچى ئايروپىلان 机逐驱 <军>
قوغلىغۇچى پاراخوت 舰逐驱 <军>
قوغلىغۇچى كېمە = قوغلىغۇچى پاراخوت
قوغلىما 下见
قوغلىما سۈرەت 光灯，光灯台舞 <艺>
قوغلىماق 追，赶追①〔动〕：قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ ، قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ . 喻意）达胡喊也的追，达胡喊的逃 <谚> 。ئىت قوغلىسا ، سۇغا قاچ . <谚>（苦叫都方双关有 ئۇلار جاسۇسنى چېگرىدىن قوغلاپ چىقاردى . 了境出逐驱谍间把们他 。ېز تازىلىق قىلىش باھانىسى بىلەن ئۇنى ياتاقتىن قوغلىدۇق . 借们我 。舍宿了出撵他把生卫扫打口 مۇشۇكى ئۆي مۇشۇكنى قوغلاپتۇ . <谚> 猫家了走赶猫野"同喻：主 "。除开③：خىزمەتتىن ～ 追，寻追④职公除开：ئۇ نېمىشقا ئىز قوغلاپ چىققاندۇر ؟ 踪追来出要么什为他？
配交（羊）<牧>⑤
قوغۇش 的过熟未和的过熟已括包）料皮 <古>〔静〕（子皮）
قوغۇشۇن 铅〔静〕
قوغۇشۇن ئەينەك 璃玻铅
قوغۇشۇن باسما 印铅 <印>
قوغۇشۇن پېچەت 封铅
قوغۇشۇن سۈرۈخ 丹铅 <化>
قوغۇشۇن سىم 丝铅
قوغۇشۇن ھەرپ 字铅 <印>
قوغۇشۇنسىز 的铅无〔静〕
قوغۇشۇنسىز بېنزىن 油汽铅无
قوغۇشۇنسىزلاندۇرماق 态动使的 «قوغۇشۇنسىزلانماق»
قوغۇشۇنسىزلاندۇرۇلماق 被的 «قوغۇشۇنسىزلاندۇرماق» 态动
قوغۇشۇنسىزلانماق 铅脱〔动〕
قوغۇشۇنلۇق 的铅含，的铅〔静〕
قوغۇشۇنلۇق ئالتۇن 金混大铅含 <矿>
قوغۇشۇنلۇق بېنزىن 油汽铅加
قوغۇن 瓜密哈，瓜甜 <植>〔静〕：قوغۇنغا ئوغرى كەلسە خام - پىششىقىنى تاللىماس . <谚> 瓜甜偷贼窃熟不，瓜甜偷贼窃 。قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۆزۈن پىلەكتە ، چىشنىڭ ئوبدىنى تۆۋەن ئېگىلەكتە . <谚> 下在长牙好，上蔓长在长瓜好 。ېشسا ساپقىدا تۇرماس . <谚> 瓜自蒂熟落 。上颌（亡会终老人喻暗）。
قوغۇن تاختىسى 垄瓜
قوغۇن سەيلىسى 游野瓜尝
قوغۇن شىرنىسى 汁瓜甜
قوغۇن قېقى 干瓜密哈
قوغۇن مۇرابباسى 酱瓜甜
قوغۇن - تاۋۇز 类瓜，瓜西瓜甜〔静〕
قوغۇنچى 子贩瓜，人瓜卖②农瓜①〔静〕
قوغۇنچىلىق 业瓜贩，业行瓜卖②业瓜种①〔静〕
قوغۇن - قاپاق 南，芦葫，瓜西，瓜甜指）菜瓜〔静〕（等瓜）
قوغۇنكۈل 葵竺天 <植>〔静〕
قوغۇنلۇق 地瓜，田瓜〔静〕
قوغۇنلۇقنىڭ يولى 的当便很往来，路近 <成>
路：ھازىر ئاقسۇ بىلەن ئۈرۈمچىنىڭ ئارىلىقى دېگەن ～ . 在现 。当便很往来间之齐木鲁乌同苏克阿
قوق 土浮，土尘 <古>〔静〕
قوقاس 火底，儿子火〔静〕：ئۇ ئۆچەي دەپ قالغان قوقاسنى كۆلۈڭغا تارتتى - دە ، شاخ - شۇمبىلارنى مورا ئوچاققا سېلىپ ئوتنى ئۆلغايتتى . 放枝树把，口炉到扒火底的灭快把她 。旺烧火让炉壁进
قوقاسقا دەسسىمەك 害）样一火上踩像 <成>
（恼气，吓惊，怕）
قوقاق 疹泡 <医>〔静〕
قوقاق تەگمەك 着惊，疹泡长（而吓惊因）：ئاخشام ئۆزلىرىگە قوقاق تېگىپتۇ ، مەن دەمىدە ئوقۇپ قويايى ، ساقىيىپ كېتىدىلا . 的好会，咒个念我，了着惊您天昨 。
قوقاق تۇتماق 疹泡满长①：بىچارە بالىنىڭ بەل ئاستىنى قوقاق تۇتۇپ كېتىپتۇ . 疹泡了满长下腰子孩的怜可 。
②<转>火发：يەنە نېمىشقا قوقىقى تۇتۇپ قالدىكىن ؟ 他又呀火么什发？
قوقاق تېشى 头石的疹泡蹭
قوقاق چىقماق 出疹泡

قوقاق سالماق 吓唬：ئادەمگە نېماندىق قوقاق سالىسىز؟ 人唬吓么那嘛干你？

قوقىقى قورۇماق 火冒，兴扫 <成> ئۇلارغا كۆزۈم چۈشۈشى بىلەنلا ، قوقىقىم قورۇپ ، ئەرۋاھىم قىرىق گەز ئۇرلەپ- كەتتى . 我一见看们他儿了来就火冒，是且而。丈三火

قوقىقى ئۇرلىمەك = قوقىقى قورۇماق

قوقان 罕浩 <地>〔静〕

قوقان گىلاس 桃樱甜 <植>

قوقانگۈل 吾藁叶大 <植>〔静〕

قوقلۇق 丑 <古>〔静〕

قوقماق 烟油冒 <古>〔动〕

قوقۇز 洞，孔，隙孔，洞空 <古>〔静〕

قوقۇقلاشماق 态同共的 «قوقۇقلىماق»

قوقۇقلىماق 叫咕咕(鸡公)〔动〕

قوقۇن 星火 <古，天>〔静〕

قوقۇناق 衣胎②气，满不，快不①〔静〕

قوقۇنىقى تۇتماق 气生，满不，快不：ئۇنىڭ قوقۇناق- لىرى تۇتۇپ قاپتۇ . 了气生他，了兴高不他。

قوقۇنىقى ئېرىمەك 爱疼般百，好绪情，兴高

قوقىلىق (物燃点的邪驱，臭驱指泛)香 <古>〔静〕

قوك 的把带蔬菜，果瓜②股屁，臀 <理生>①〔静〕分部

قوك تاختىسى 大②子板的坐工织绸斯莱特艾① 方地的坐夫车上车

قوك چۆرۈكى 子褥小(的口便排有上床摇)

قوكى بوش 气志没，的心恒没，的力毅没 <成> 的：غەيرەت ناھايىتى ~ بالا . 子孩的力毅没个是提热艾。

قوكى پوق 题，题问有，事出，烦麻惹，祸惹 <成> 手净不脚：ئۇنىڭ ~ ، شۇڭا قاپاقلىرى ساڭگىلاپ تۇرىدۇ . 来头起不抬以所，题问有他。

قوكىچە كۈلمەك 嗤，笑不肉笑皮，笑讪 <成> 笑，鼻以之嗤：ئۇنىڭ بەزى ئىشلىرى بەك قىلىشمىدى ، شۇڭا كۆپچىلىك ئۇنىڭغا قوكىچە كۈلۈشتى . 太事些一的他，鼻以之嗤他对家大以所，话像不。

قوكى چىدىماسلىق 松松，松稀，心恒没 <成> 心恒有没事干他：ئۇنىڭ ئىشقا قوكى چىدىمايدۇ . 。

قوكى چىمك 住得顶，劲干有，力毅有 <成> 成办能定一事此，力毅有很他：ئۇ- نىڭ خېلى ~ ، بۇ ئىشنى جەزمەن بىر باشقا ئېلىپ چىقىدۇ . 。

قوكىغا تەپمەك 走赶，走撵 <转>②股屁踢① قورسىقىڭدا ئۇماچ بولمىسا ، ئەتە - ئۆگۈن بۇ يەردىمۇ قوڭاڭغا تەپىدۇ . 撵你把会也里这来头到，术无学不你果如。走。

قوكىنى قويالماي قالماق 卧坐，安不立坐 <成> 安不：كۈنلەردىن بىر كۈنى قىز قورساق كۆتۈرۈپتۇ ، پادىشاھ- نىڭ ئاۋۇالقى خوتۇنلىرى قوكىنى قويالماي قاپتۇ . 天一有于终。不立坐都个个一们妃嫔的有原王国，孕身了怀娘姑来起安。

قوكىنى كوچىلىماق 茬找 <成> 的己自你好干子肚饱吃如不，茬的人别找其与！事！：خەقنىڭ قوكىنى كوچىلىغۇچە ، گېلىڭىزغا كىرگەن ئاشنى يەپ ، ئىشىڭىزنى قىلە- ڭا！

قوكىنى كولىماق = قوكىنى كوچىلىماق

قوكالتاق 靴皮穿脚光 息出没，能无 <转>③蛋光穷，子棒穷② ~ كىيمەك 光脚①〔静〕：ئۇتۇكنى

قوكراغۇ 头骨的起突后耳 <古，理生>〔静〕

قوكراماق 粗变音嗓，声变(年少) <古>〔动〕

قوكغارچا 貉 <动>〔静〕

قوكغۇراق 铛铃，铃 <静〕：~ چالماق 打铃 / تېلېفون قوڭ- غۇرىقى 电铃话 / ئىت بوينىغا ئېسىپ قويۇلغان ~ 系上脖狗的铛铃

قوكغۇراق ئۇسسۇلى 舞铛铃 <艺>

قوكغۇراقتەك 的般铃银〔静〕：的脆清，قىزنىڭ ~ ئاۋازى زالنى بىر ئالدى . 厅大了遍传音声的般铃银娘姑。

قوكغۇراقتىكەن 刺铛铃 <植>〔静〕

قوكغۇراقچى 人铃打〔静〕

قوكغۇراقگۈل 梗桔 <植>〔静〕

قوكغۇراقلىق 的铛铃系，的铛铃带，的铛铃有〔静〕：~ ھارۋا 带铃铛的车马 / ئىت 系铃铛的狗

قوكغۇراقۇاش 菊车矢 <植>〔静〕

قوكغۇز 虫甲 <动>〔静〕

قوكقا (处进凹鞍马)座鞍〔静〕

قوكۇر[1] 色褐，色棕〔静〕

قوكۇر ئاغمىخان 鼬香 <动>

قوكۇر ئالتۇنكۆز 蛉褐 <动>

قوكۇر باش ببلىقئالغۇچ 鸥头棕 <动>

قوكۇر باش ئۇردەك 鸭番海脸斑 <动>

قوكۇر بۇغا 鹿水 <动>

قوكۇر پاراخوت لاچىنى 鸟鲣褐 <动>

قوڭۇر تورغاي 鹘 <动>
قوڭۇر جۇغۇر 鸡田背棕 <动>
قوڭۇر چاموغا 兔鼠斑褐 <动>
قوڭۇر رەڭ 色褐，色棕
قوڭۇر سۇ قۇشقىچى 鸟河褐 <动>
قوڭۇر قۇيرۇق بۆكتەرگە 鹫尼棕 <动>
قوڭۇر قىرغاۋۇل 鸡马褐 <动>
قوڭۇر كرىستال 晶水烟 <化>
قوڭۇر كۆمۈر 煤褐 <矿>
قوڭۇر نېفىت 油石化风 <矿>
قوڭۇر ئېيىق 熊棕 <动>
قوڭۇر يورغا قاغا 鸦地拟背褐 <动>
قوڭۇر يۇسۇن 藻褐 <植>
قوڭۇر يىلپىز 豹云 <动>
قوڭۇر[2] 的哑沙，的哑嘶 <古>〔静〕
قوڭۇردان 草糠马，芥蕊离 <植>〔静〕
قوڭىيوغان = چىيقان
قول[1] ①〔静〕手：～ پۇلاڭلاتماق 挥手 / ～ قولنى يۇسا، ～ قوپۇپ يۇزنى يۇيار. 脸洗再起一手两，手洗手 <谚>。"便方己自，便方人与"同喻；قولنى كەسمىگۈچە قان چىقماس. 血出会不割不手 <谚>。قولى گۈل ئېتىدۇ غىزا، 蒙拙手，饭做巧手 <谚>. قولى گال تارتىدۇ ئىزا. 一不头指个五. 羞指手②：بەش ～ بىردەك ئەمەس。齐般，臂③子伙小的指一屈手 ئۇنتۇرا قولدەك يىگىت قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلىدۇ. <谚> 膊胳：قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلىدۇ. <谚>。"邻相病同"同喻；苦痛的膊胳折得懂的膊胳折 ～ سۇنسا يەڭ ئېچىدە، باش يېرىلسا بوڭ ئېچىدە. <谚> 膊胳可不丑家"同喻；里子帽在了破袋脑，里子袖在了折人的裕宽头手 / قولى 扬外"。④头手：قولىدا بار ئادەم قىسقىنىڭ يولى قىسقا. 窄也路人的紧头手 <谚>。⑤肢(前)，腿：توشقاننىڭ ئالدى ئىككى قولى 只两的子兔 ⑥迹笔，印手：بۇ سېنىڭ قولۇڭ بولماي، كىمنىڭ قولى؟ 这是又，迹笔的你是不 ⑦？的谁，次，场，局：قارتىچىلار يەنە سەككىز - توققۇز ～ ئوينىغاندىن كېيىن تارقىلىشتى. 儿伙散才局九八了打又们友牌。
قول ئاستىدا 下属，下手，下部：مېنىڭ قول ئاستىمدا ئون ئادەم ئىشلەيدۇ. 作工人个十有下手我。
قول ئەگمەك 手动，手着 <成>：قورۇق گەپنى ئاز قىلىپ، سىلىمۇ قوللىرىنى ئېگىپ باقسىلا. 也你，说少话空，干一干手动。
قول باسماق 押画：توختامغا قول بېسىپ بەرمەك 同合给押画
قول باغلاشماق 赌打掌击，赌打 <成>：ئۇ «پەرىدە كېلىدۇ» دېدى، مەن «كەلمەيدۇ» دېدىم، شۇنىڭ بىلەن بىز قول باغلىشىپ قالدۇق. 他说我，来不说我，来要代日排说他是于，了赌打掌击就们我。
قول باغلىماق 礼行，礼施 <成>：ساھىبخان ئىشىك ئالدىدا قول باغلاپ تۇراتتى. 礼行口门家在人主。
قول بالىسى 品食)的作制手亲 <成>：پاتەمخان ～ پولۇ قىلغانىكەن. 饭抓的作手亲罕姆太帕。
قول بەرمەك ①伸手，手握：ئۇنىڭغا قول بېرىپ كۆرۈشتۇم. 我与他手握，诺允，诺承②。见相手握他与我。
كېۋەز ئۆستۈرۈش بويىچە كەسپىي ئىلىم بولۇشقا قول بەردۇق. 户业专棉植当诺承里村向们我年今师拜③：مەن ئۇنىڭغا قول بېرىپ مۇرىت بولدۇم. 他了成，师为他拜我。徒门的
قول بوغۇمى 节关手 <理生>
قول بومبىسى 弹榴手 <军>
قول بىلەن سانىغۇدەك 的数可指屈 <成>
قول تارتماق 弃放，手罢，手住：ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت، مولا باردا تىلىڭنى. 毛，手住要场在傅师 <谚>。"斧弄门班要不"同喻；口住要场在拉。
قول تەگكۈزمەك ①手动，打：ئىلىمىزنىڭ داڭلىق ئۇستازىغا قول تەگكۈزۈش خانداناللىقىمىزغا قىلىنغان ھاقارەت. 我对师名的国偷②：ئۇلار ئۇنى «ئامبارغا قول تەگكۈزدى» دېگەنگە ئىشەنمەيتتى. 不们他是就，手动。辱侮的朝王们我对是信相。房库了偷他
قول تەگمەك ①上碰手，上挨手：بۇ نەرسىگە قولۇڭ تەگمىسۇن. 东这碰别手的你，夫工有，夫工有②：ھازىر قولۇم تەگمەيدۇ. 夫工没我在现。
قول تەڭلىمەك ①手动，手动：كىچىك بالىغا ھەدىسە قول تەڭلەش توغرا ئۇسۇل ئەمەس. 手动就动不动孩小对。
قول تەڭلەپ كېلىشمىسۇن، ھەر كىم تاپقىنىغا ئىگە بولسۇن. 要：ئاز - تولا تېپىۋالساق ئۇلار قول تەڭلەپ كېلىشمىسۇن، ھەر كىم تاپقىنىغا ئىگە بولسۇن. 手伸②。法办好是不不。谁归就的赚谁，要来就们他儿点一上赚少多们咱要。
قول تەمرەتكىسى 风掌鹅，癣手 <医>
قول تراكتور 机拉拖扶手
قول توپ 足)球手②(动运球手)球手① <体>
(规犯球

قول تورمۇز 动制手、车刹手 <交>

قول تۇتماق 费事：قول تۇتمىغان بەزى ئىشلار ئۇلارنى خېلى ئاۋارە قىلدى . 的们他烦麻挺儿活的事费些有 。

قول تۇتۇشماق 携手、伴结：ئىككىيلەن قول تۇتۇشۇپ بىللە يۈرىدۇ . 起一在总伴结人两 。

قول تۇراقلىرى 位手 <艺>

قول تۆگە 驼骆的队带中队商

قول تىقماق 插手、染指：بۇ ئىشقا باشقىلارنىڭ قول تىقىشىغا رۇخسەت يوق . 事此手插得不人别 。

قول چىشلەپ قالماق 悔后、及莫悔后 <成>：پۈشىمەت كېتىپ قالسا ، «ئەتتەڭ !» دەپ قول چىشلەپ قالما يەنە . 。及莫悔后而会机过错为因要不万千你

قول خەت 条便、条手

قولدىن بەرمەسلىك 不放过、不过错：ياخشى پۈرسىتىنى قولدىن بەرمەسلىكىمىز لازىم . 会机好过放要不们我 。

قولدىن چىقماق 掉放① <成>：ئۇنى ھەرگىز قولدىن چىقارماسلىق كېرەك . 手脱、完做②。他掉放别万千 . بۇ ئىشنى تېزرەك قولدىن چىقىرىۋەتمەسەم بولمايدۇ . 活这把不我 . 行不完做快赶 。

قولدىن كەتمەك 失 陷沦、陷失、失丧、去：مەن ھايات تىمدا كۆپ نەرسىلەرگە ئىگە بولۇپ ، كۆپ نەرسىلەر قولۇمدىن كەتكەن ئادەم . 。多很也去失、多很到得生一人个这我 . 复收要们我 . 地失

قولدىن كەلگىنىچە 能可尽、量尽、力尽 <成>：بالام ، باشقىلارغا قولۇڭدىن كەلگىنىچە ياخشىلىق قىل . 子孩 ، 。人别待善量尽要你

قىلدىن كەلمەك 事本有、干能、来得干 <成> ，办得到：مەن جەڭ قىلىشنى بىلىمەن ، يۈرت سوراش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ . 来不干我山江坐、仗打会我 。قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا . <谚>。肉肥吃能就事本有你

قولدىن كېلىشىچە = قولدىن كەلگىنىچە

قول رەندە 子刨手

قول سائەت 表手

قول سالماق ①垂手：ئۇ قول سېلىپ تۇرۇۋاتىدۇ . 他垂 ②着站手。着们我在现事此手。ئۇ ئۆزى قول سېلىپ ئىشلەيدۇ . 动他对先首别你 . 动、打③。干手动己自他 . 染指④。的罪犯会、手动、手经：ئەمدى بۇ ئىشقا قول سالمىز . 着们我在现事此手 。

قول سالماق 手动摆⑤产财人他指染：قول سېلىپ ماڭماق 手动摆路走

قول ساناۋەت 业工手

قول ساناۋەتچى 者业工手

قول سوزماق 伸手：ئۇ دەرھال قونچىدىكى خەنجىرگە قول سوزدى . 首匕的内筒靴向伸手将刻立他 。

قول سومكىسى 包提手

قول سوۋۇماق 来下闲、来手出腾①：دېھقانچىلىقتىن قول سوۋۇغان چاغدا ھۇنەر قىلىمىز . 下闲活农 . 弃放、手歇②。艺手耍就们我、来头当管不 . 作工弃放别、干要都、员社当是还、头 。

قول سۇنماق 去手过递、手伸：ھەممە ساھە بىزگە ياردەم قولىنى سۇنۇۋاتىدۇ . 助援出伸们我向在都业各行各 . 手之 。بوپتۇ ، يېتىم بالا ئىكەن ، شەپقەت قولۇمنى سۇنۇپ قويای . 助相手伸意愿我、儿孤个是来原、行 .

قول سىلكىمەك 干不手甩、手甩：يۈرت ئىشىدىن قول سىلكىش ياخشى ئەمەس . 好不事的土本乡本管不手甩 。

قولغا ئالماق ①捕缉、捕拘、捕逮 <法>：قولغا ئېلىپ تۇتۇپ كەلمەك 捉拿归案 / بۇ ئادەمنى قانۇن ئورنى قولغا ئالدى دەپ ئاڭلىغاندۇق . 门部法执被人个这说听 . 了捕逮 ②手动、手着。会能可他、前之事此手着们我 . 。市城个几好了领占者义起 . 。到收没我西东件那 . 。试欲跃跃、掌擦拳摩 <成>

قولغا چۈشمەك 到得、上手到落① ：دىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغىلى تاس قالدى . 到落儿点差束花 . 了到得我 。上手的子王 . 网落、擒被②。西东好个一落就天两过没狱越们他 . 了网 。

قولغا چىققۇدەك 的用可、的拿可、的拿得值：ئوغرى ئۆيدىن ~ بىرنەرسە تاپالمىغان . 到找有没里屋在贼窃 。كۆرۈپ چىقىڭ ، بەلكىم ئۇنىڭدا ~ بىرنەرسە يېزىلغاندۇر . 得写么什有儿那他许也、看看去你 . 。西东的好

قولغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەسلىك 比可无 <成>

拟 ،比相法无：مەرگەنلىكتە ھېچكىم ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدۇ . 比相他同法无也谁面方击射在 。

قولغا قول ، پۇتقا پۇت بولماق ＜成＞ 力协心齐 ，心同力戮 ،力合心同：ئۇ ئون نەچچە يىلدىن بېرى ھاكىمىنىڭ قولىغا قول ، پۇتىغا پۇت بولۇپ ، يېقىشى بىلەن ئىشلىگەن . 这十几年来，他和县长同心协力工作，力合心同得到 。评好了

قولغا كەلمەك 取得 ،得获 ،得到：بۇ غەلىبە مېنىڭ تەستە قولغا كەلدى . 这个胜利来之不易 。

قولغا كۆنمەك 驯服：تايچاق ئاخىر قولغا كۆندى . 小马终于被驯服了 。

قولغا كىرمەك = قولغا كەلمەك

قولغا ئۆتمەك 转手：يەر ـ زېمىن يوقسۇللار قولىغا ئۆتتى . 土地转到穷人手里了 。

قولغا ئۆگەنمەك = قولغا كۆنمەك

قولغا يېقىن ＜成＞ ①用使于便 ،用使于好 ،唤使好：بۇ ~ نەرسە ، ئېلىۋالغىن ، ئەسقېتىپ قالار . 这东西好用，你拿上 ，以后的找好 ，的见得看②。的用有会在方地的找好在放它把你 。

قول قايرىشماق ＜体＞ 戏游腕手扳

قول قولغا تەگمەي ＜成＞ 交开可不得忙：ئۇ ~ سودا قىلىۋاتىدۇ . 他做生意忙得不可开交 。

قول قوۋۇشتۇرماق ①抄手：ئۇ قەددىنى تىك تۇتۇپ ، قوللىرىنى كەينىگە قوۋۇشتۇردى . 他直挺身子，背倒着手 。②拱手(礼施)：دەرۋازىئۆن بەگنى تونۇپ ، قول قوۋۇشتۇرۇپ سالام قىلدى . 门看人认出克伯，礼施手拱着 。③转＞手束结：ئۇ نەچچە قېتىم ھاياتتىن قول ئۈزۈش قارارىغىمۇ كەلگەندى . 他想过多次想结束自己的生命 。

قول ئۇشكە 钻摇手

قول ئېلىشماق ①手握：قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەك 握手 ②相打：قول ئېلىشماقچىمۇ؟ بوپتۇ ، قول ئېلىشتۇق . 赌打们咱，行？吗赌打想：交成，定说 ＜转＞③。赌个打们咱，行？吗赌打想定说们他 。

قول ئېلىشتۇرۇپ تۇرساق ، بەخت ئۈزى كەلمەيدۇ . 如果事情：来到己自会不福幸，事事所无们我 。

قول قويماق ①按，印手，签字，画押：مەرھەمەت ، مانا بۇ ھۆججەتكە قول قويۇڭ . 请，请在这个文件上签字 。②拱手(礼施)，服佩，服气 ＜成＞：你服佩算我。قول قويدۇم . 了 。

كېيىنكى ۋاقىتلاردا دۇنيا ئالىملىرى «بىرىنچى ئۇستاز» دېگەن نام بىلەن ئاتىستوتېلغا قول قويغان . 后来学的上界世界，师导一第”为之称，德多士里亚鹰服都者 。

قول كران 车吊工手，芦葫拉手

قول كۆتۈرمەك ①手举：ۋەكىللەرنىڭ تەكلىدىن تولىسى قوشۇلۇپ قول كۆتۈردى . 意同手举表代半多一 。②＜转＞束手就擒：دۈشمەنلەر قول كۆتۈرۈپ قورال تاپشۇرۇشقا مەجبۇر بولدى . 擒就手束器武出交不得不人敌 。

قول ماشىنا 机纫缝摇手

قول مەش 炉手

قول مىنا ＜军＞ 雷手

قولى قانغا بويالماق ＜成＞ 血鲜满沾手双

قولنى قولغا تۇتۇشماق 手携，手拉手

قولنىڭ كىرى ＜成＞ 身外物之：پۇل دېگەن ئوغۇل بالىنىڭ قولىنىڭ كىرى . 物之外身的汉子男是钱 。

قولنىڭ ئۇچىدا ＜成＞ 事了草草，衍敷：ئەركىن تاپشۇرۇقلىرىنى ~ ئىشلەپ قويۇپتۇ . 了完做草草肯尔艾 。业作

قولنىڭ ئۇچىنى تۇتقۇزماسلىق ＜成＞ 如身守：باي قىزنى زورلاپ ئالغان بولسىمۇ ، قىز ئۇنىڭغا قولىنىڭ ئۇچىنى تۇتقۇزماپتۇ . 玉娘姑是但，娘姑娶强婚逼然虽主财 。玉如身守是还

قول ھارۋا 车推手

قول ھەرە 锯拉手，锯手

قول ھۈنەر 艺手

قول ھۈنەر ـ سەنئىتى 艺工手

قول ھۈنەرۋەن 者业工手，人艺手

قول ھۈنەرۋەنچىلىك 业工手

قول ئۇزارتماق = قول سوزماق

قولۇم كۆكسۈمدە ＜习＞ 从是命唯，命听首俯 ，从计听言：~ ، جانابلىرى ، قېنى سۆزلىسىلە ! 下阁对我！吧话发请，从计听言 !

قول ئۈزمەك ①手撒，系关绝断②交断，手撒 ＜成＞：ئۇ نەچچە قېتىم ھاياتتىن قول ئۈزۈش قارارىغىمۇ كەلگەندى . 束结，干不手洗 。命生的己自束结想次多他 。

قول ئۇشكە 钻摇手

قول ئېلىشماق ①手握：قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەك 握手 ②赌打：قول ئېلىشماقچىمۇ؟ بوپتۇ ، قول ئېلىشتۇق . 交成，定说 ＜转＞③。赌个打们咱，行？吗赌打想定说们他：ئۇلار شەرتنى ئورۇندىاش توغرىسىدا قول ئېلىشتى . 件条行履 。

قولى ئالتۇن = قولى گۈل

قولى ئەپلىك = قولى گۈل

قولى ئەگرى ＜成＞ 净干不脚手，摸小偷小：شەرىئەتنى ئىسلىدە ئىستىلى ناچار ، ~ ئايال ئىدى . 姆乃瓦尔谢 。人女的净干不脚手，好不风作个一是来本 。

قولى بار ＜成＞ 葛瓜有：ھېلىقى مۇناپىقنىڭ ھاجىغا قەست قىلىشىدا ئۇنىڭ ~ دەپ ئويلايمەن . 暗类败个那想我 。葛瓜有也他吉哈害 。

قولى بارماق <成> 敢，意愿，意乐(事件某干)：ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا زادى قولى بارمىدى . 这意愿不在实他 . 干么？ مۇشۇنداق كىچىك بالىنى ئۇرۇشقا قانداقمۇ قولى بارغاندۇر ؟ 手下敢么怎他，儿孩小个么这打 ؟

قولى بارماسلىق 不动想不，意乐不，意愿不

قولى بەربكەتلىك <成> 会里手，财理：儿活出里手，财理会 قولىڭىز تولىمۇ بەربكەتلىك ئىكەن . 儿活出真里手你 .

قولى بەند <成> 来出不腾手，着忙正：有事 قولۇم بەند ، سەل تۇرۇپ پاراڭلاشساق قانداق ؟ 忙很在现我 ؟ 可否一待会儿谈再 ؟

قولى بوش <成> 着闲，没事干

قولى بوشسماق <成> 来下闲手，来下闲

قولى بۇلغانماق ① 手脏弄：ئۇنى تۇتما ، قولۇڭ بۇلغىنىدۇ . 别拿 ، 的脏弄会手 . ② (上誉名) <转> 干不 。净：مېنىڭ ئاللىقاچان قولۇم بۇلغانغان ، ئەمدى بۇ يولدىن يانمايمەن ، — دېدى بۇلاڭچى . "我早就不干了净，在现回" — 了头了不说盗强 。

قولى بىكار = قولى بوش

قولى پۇل كۆرمەك <成> 钱上挣：قولى ئانچە - مۇنچە پۇل كۆرۈپ ئۆگىنىپ قالغان خەق ئەمەسمۇ ؟ 人家不是 ？ 吗了钱儿点上挣时不时惯习经已

قولى پىشماق <成> 练熟：بۇ قىزنىڭ قولى پىشپ ، كىيىم تىكەلەيدىغان بولۇپ قالدى . 这娘姑熟练了，能缝衣 。服了

قولى تاتلىق <成> 做好手一得饭：ئۆيدە ~ ، ئايغى يېنىڭ ئانام بار . 的勤快的饭好手一得做那我有里家 。母亲

قولى تەگمەك ① 做手亲，人介，摸：ئۇ : «گۈللۈك دوپپا ، پەرىزاتنىڭ قولى تەككەن دوپپا» دەپ ۋارقىرىدى . 大他 。喊："帽花小的做手亲女仙，帽花"

قولى تۇتقاق = قولى ئەگرى

قولى چولتا = قولى قىسقا

قولى ئىشلىمەك = قولى تاتلىق

قولى تەمسىز <成> 做不饭好不，吃不饭好：بۇ قىلىنىڭ قولى تەمسىزمۇ نېمە ، تامىقى زادى ئوخشىماپتۇ . 女这 。吃好不很饭的做，饪烹谙不能可人

قولى تەڭ <成> 平，齐，均：قولۇم تەڭ ئەمەس . 我不平 。

قولى تەڭ = قولى ئوڭ

قولى تەڭ ئىشلەش 均平做

قولى تەڭ ئىشلىتىش 均平用

قولى تەڭ بولماق 均平成

قولى تەڭ بۆلۈش 均平分

قولى تەڭ تۇتماق 均平持

قولى تەڭ تۇتۇش 均平持

قولى تەڭ قىلماق 均平做

قولى تەڭ قىلىش 均平做

قولى تەڭ كۆرمەك 均平看

قولى تەڭ كۆرۈش 均平看

قولى تەڭ ھېسابلاش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىشماق 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش 均平算

قولى تەڭ ھېسابلىنىش

بولغاچقا توينى ۋاقتىدا قىلالمىدۇق . 因为手紧，喜事没办时及有。

قولى كەڭ <成> 大方：ئۇنىڭ ئېرى ~ ئادەم . 她丈夫的方大个是。

قولى كەلمەك <成> 会学：ھە ، بىرئاز قولۇڭ كېلىپ قالدى . 你学会了一点儿，是的。

قولى گال 手笨，笨手笨脚：قولۇڭ گال ئىكەن ، ئوغلۇم . 你太笨手笨，孩子。

قولى گۈل 手巧，心灵手巧：بۇ چوكانىڭ ~ ئىكەن . 这少妇心灵手巧。

قولى لاۋزا = قولى تەمسىز

قولىنى ئەگرى قىلماسلىق <成> 懒得偷，手不得懒：ئۇ ھېچ ئىشقا قولىنى ئەگرى قىلمايدۇ . 他什么活儿都不得懒得干。

قولىنى قايتۇرماق <成> 物礼受拒：ئالە ، ئال ، چوڭلارنىڭ قولىنى قايتۇرسا بولمايدۇ . 大人，上拿，上拿，不得大人的礼物，绝对不能回。

قولىنى نەگە سۇنسا ، شۇ يەرگە يەتمەك <成> 财运亨通，财源茂盛：ئەمدى قولۇمنى نەگە سۇنسام ، شۇ يەرگە يېتىدۇ ، مانا پۇل دېگەن ! 我现在财运亨通，这就是钱！

قولىنى ياندۇرماق = قولىنى قايتۇرماق

قولىنى يۇماق <成> 手洗干不净，两手空空

قولىنى يىغماق = قولىنى تارتماق

قولى ئوچۇق <成> 气大，慷慨大方：قولى ئوچۇقنىڭ يولى ئوچۇق . <谚> 人大方，路宽。

قولى ئۇزارماق <成> 来手头宽裕：بالام ئالدىرىما ، قولىمىز ئۇزارغاندىراق سېتىۋالارمىز ، — دېدى ئاتىسى چوڭ-كىچىك ئەندۇرۇپ . 父亲劝解说："孩子，急着要不，再买吧"。

قولى ئۇزۇن <成> 钱有，钱多

قولى ئۇزۇك = قولى قىسقا

قولى ئىبغىر <成> 手笨，笨手笨脚，差技术，不勤快

قولى ئىشقا بارماسلىق <成> 手懒得动，不得懒干活

قولى ئىشقا تەگمەك <成> 手动，手着干

قولى يەڭگىل = قولى يېنىك

قولى يوق <成> 手没，无参与：بىزگە زىيان - زەخمەت سېلىشتا ئۇنىڭ ~ . 他无参与我们，害我们。

قولى يېنىك <成> 手巧，技艺高超

قول 本写手，稿手

قول يازما

قول ياغلىق 帕手，绢手

قول ياندۇرماق 还手：باشقىلار ئۇرسىمۇ ئۇ قول ياندۇرمىدى . 别人打他他还手也没。

قول يەتمەك 够得着手：قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق . <谚> 酸桃子说桃子到手不够"葡萄上不吃"同喻："的酸是葡萄说就"。

قول[2] 槽血，槽细(的上剑刀) <古><静>

قولاش 巴巴皱皱，巴皱 <静>

قولاشماق (式形定否用多)当便，当顺，便灵 <动>：ئۇنىڭ قەدەملىرى پەقەت قولاشمايتتى . 他的步子很不灵便，不顺当。ئۇ قولاشمىغان ھەربكەت بىلەن ئوت تۇتاشتۇردى . 他用很不顺当的动作点燃了火。

قولان (一之具马)胸绊 <古><静>

قولاي 合适，利便，利顺，便方，适合 <静>：~ پۇرسەت 合适的机会 / ~ خىزمەتكە 作工便方 / ~ شارائىت 利便条件

قول ـ ئاياغ 脚手 <静>：قول ـ ئاياغقا كويزا ـ كىشەن سالماق 给手上戴脚镣铐

قولايسىز 的遂顺不，的便方不，的适合不 <静>：ئۇ يەردە قاتناش تولىمۇ ~ . 那里交通很不便方。ئۇنىڭ يېتىپ كېلىشى مېنى ~ ئەھۋالدىن قوتۇلدۇردى . 他的来到使我摆脱了困境的利不。

قولايسىزلىق 遂顺不，便方不，适合不 <静>：ئۇ كېلىپ بىزگە نۇرغۇن قولايسىزلىقلارنى تۇغدۇردى . 他来一给我们造成了多许不便。

قولايلاشتۇرماق «قولايلاشماق»的使动态

قولايلاشماق 便方得变，利顺得变 <动>：ئىشلىرىمىز خېلى قولايلىشىۋاتىدۇ . 我们的事业在变得相当顺利。

قولايلىق 便方，利便 <静>：ئۇلار دېھقانلارنىڭ داۋالىنىشىغا ~ يارىتىپ بەردى . 他们给农民给医疗提供了利便。

قولبىچ 部下窝肢胳 <古><静>：祼

قول ـ پۇت 肢四，脚手 <静>

قول ـ پۇت بولماق 助相，忙帮 <成>：قىزلار ئۇنىڭغا قول ـ پۇت بولۇشتى . 忙帮他给都们娘姑。قولۇمدىن كەلسىلا ، ساڭا قول ـ پۇت بولۇشنى خالايمەن . 只能要你助邦于乐我，到办。

قولتارتقۇ 带布的脚手儿婴定固上床摇 <静>

قولتغۇ 需急，求需 <古><静>

قولتغۇچى 者需急，者求需 <古><静>

قولتۇق 〔静〕①腋、胳肢窝：كىتابنى قولتۇقىغا قىستۇرماق 把书在腋下夹 / پادىشاھنىڭ قۇيرۇقى ئۇزۇن ، قولتۇقى كەڭ . <谚>宽下腋，长巴尾帝皇 <地、转>②湾、港湾：دەريا قولتۇقى 河湾 / دېڭىز قولتۇقى 海湾③(的次一夹够下腋)子掐一、捧小一④谷溺 <地>：ئوتۇننى كۆتۈرۈپ كەلمەك 来捧一小掐柴火 ~ بىر

قولتۇق بىخ 腋芽

قولتۇق پورتى <交> 湾港

قولتۇق پۇراش <医> 狐臭

قولتۇقتا ئىسسىنماق <成> 日过人他靠找，子

قولتۇقدا ئىسسىنماق قولتۇقىغا تاياقلارنىڭ باشقىلارنىڭ 在别人腋下取：伞护保

قولتۇق تاياق ①(的用者伤腿)拐杖②<转>依靠：ئۇنىڭ قولتۇق تاياقلا ئېرىشكەنلىكى راست ئىكەن ـ دە . 嘛靠依了有的真他。

قولتۇق تۈكى <理生> 腋毛

قولتۇق ئېغىزى <地> 口湾

قولتۇق ئېقىمى <地> 流湾

قولتۇقىدىن تاۋۇز چۈشۈپ كەتمەك <成> 瓜西从(空落望希指喻)空场一水打篮竹，下摔窝腋

قولتۇقىغا كىرىۋالماق 附攀 <成>

قولتۇقلاتماق «قولتۇقلىماق»的态动使的

قولتۇقلاشماق «قولتۇقلىماق»的态同共的

قولتۇقلانماق «قولتۇقلىماق»的态动被的

قولتۇقلىماق 〔动〕①(的胳肢窝)夹：ئۇ رەخت ، پاختىلارنى قولتۇقلاپ دۇكانغا كەلدى . 里店了进走布和花棉着夹他。②搀、扶：ئۇلار مېنى قولتۇقلاپ دوختۇرخانىغا ئاپاردى . 院医了到送着扶我把们他。

قولتۇقماچ 〔静〕<方>子捆(的下腋在夹可)

قولچاق 〔静〕<古>①手把、手拉、柄把②套手

قولچوماق 〔静〕①凶帮、手打<转>②子棒

قولچوماق بولماق 为纣助、伥作虎为 <成>

قولچوماقچىلىق 〔静〕当勾凶帮

قولچوماقچىلىق قىلماق 为纣助、伥作虎为

قولچىراغ 〔静〕手筒电

قولداچى 〔静〕<古>乞、者讨乞丐

قولداش 〔静〕①同志、同道：يولتۇر مېنىڭ قولداشىم ، يېتىملىككە چارەم يوق . 奈无独孤，觅难道同：相伴②。相伴女 قىز قولدىشى / 郎伴，相伴男 قولدىشى ، 娘伴

قولداشلىق 〔静〕事之相伴当充：سادىرنى قولداشلىقتا تەكلىپ قىلدىم . 我请尔迪萨相伴当。

قولدامـا 〔静〕<食>(一)朵耳猫，子什麻，子皮杏搓手(食面种)

قولغا 〔静〕(品用小活生指)西东的借

قولغا بەرمەك (品用小活生)给借

قولقاپ = پەلەي

قولقاپلىق 〔静〕的套手戴，的套手有

قول ـ قانات 〔静〕臂右膀左，膀臂：بۇ بالا مېنىڭ قول ـ قانىتىم . 臂右膀左的我是子孩这。

قول ـ قانات بولماق <成> 左当充，手右左当充

قول ـ قاناتلىقلار ئەترىتى <动> 目手翼臂右膀

قوللاپ 〔静〕<方>页合

قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىمەك 〔动〕赞成，持支：سېغ رەھبەرلىكى مۇنداق ئىلغار چارە ـ تەدبىرلەرنىڭ ئومۇملىشىشىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدۇ . 措举的进先种这广推持支导领间车。

قوللاشماق «قوللىماق»的态同共

قوللانما 〔静〕①南指：بۇ كىتابلار ئۇيغۇر تېبابەت ئەھلىنىڭ مۇھىم پايدىلىنىش قوللانمىلىرىدىن بولۇپ قالدى . 这些书成为：材教，册手②。南指考参要重的家学医尔吾维了册手学教有头手你？ ئۇ چاغدا تارىخ دەرسىدە ئۇيغۇر تىل ـ يېزىقىدىكى قوللانمىلار يوق ئىدى . 吗？材教的文尔吾维有没课史历时那。

قوللانماق 〔动〕用运，取采，用采：ئۇلارغا مەدەت بېرىش سىياسىتىنى قوللىنىش لازىم . 策政励激用采们他对该应。办儿点取采得也们咱：بىزمۇ بىرەر چارە قوللانساق دەيمەن . 法。تەنقىد ۋە ئۆز ـ ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىشىمىز لازىم . 法方的评批我自和评批用运该应们我。

قوللۇق 〔静〕人的手只一：手用，的手① ~ بىر ، ئادەم 工木套一独，人臂套②副、的：ياغاچچىلىق جابدۇقى 具工 / بىر ~ قارىتا 儿把木(的上子碾)③牌副

قوللىماق 〔动〕成赞，持支：ئۇنىڭ توغرا پىكرلىرىنى قوللايمىز . 见意确正的他成赞们我。

قوللىنىشچان 〔静〕的用实，的用使于便

قوللىنىلماق «قوللىماق»的态动被：كۆپ قوللىنىلىدىغان سۆزلەر 汇词用常

قولماق 求祈，求请 <古>〔动〕

قولمۇقول 〔静〕①手动齐：~ ئىشلىمەك 干手动齐一 ②手亲，手把手：~ بېرىشمۇ 给交手亲

قولۇسىز 无望一、的际无边无、的限无 <古>〔静〕 的际

قولۇقتۇق 妻婚未 <方>〔静〕

قولۇڭا 苗、藤、枝 <古>〔静〕

قولۇلاماق 悟领、会领、讨探 <古>〔动〕

قولۇم - قوشنا 居邻坊街、舍右邻左 〔静〕

قولۇاق 艇小、船小、舟小、子划 〔静〕

قولۇاق تەنھەرىكىتى 动运艇划 <体>

قولۇاق ئىلھەڭگۈچ 千秋式船

قولۇاقچى 夫船 〔静〕

قولۇاقچىلىق 船划、业渡摆、业船划 〔静〕

قولۇاقسىمان 的形舟 〔静〕

قولۇاقسىمان پەرۋانە 蛾舟 <动>

قول - ئىلىك 头手 〔静〕

قول - ئىلىكدە بار 钱有、裕宽头手 <成>

قول - ئىلىكدە يوق 钱没、据拮头手 <成>

قوماچ 痂②等麻大、类谷的炒爆① 〔静〕

قوماندان (قوماندانى) 挥指②帅统、令司① 〔静〕

قوماندانلىق «قوماندان» 的词名象抽的：شۇ قېتىملىق ئۇرۇش-نىڭ ~ ۋەزىپىسىنى ئۆستۈمگە ئېلىشقا توغرا كەلگەنىدى . 那次战役负担我由要需役战任挥指务 。

قوماندانلىق قىلماق 指挥：ئۇ بۇ قېتىمقى ئۇرۇشقا ئۆزى قوماندانلىق قىلماقچى بولدى . 他这次战役斗指挥自亲算打。

قومدۇ 袋箭 <古>〔静〕

قومشوي 虱羊、蜱(的血饱吸) <动>① <古>〔静〕 人的尿出不排而满胀胱膀②

قومۇرتماق «قومۇرماق» 的态动使

قومۇرماق 掉抠、出抠、掉拔、出拔① 〔动〕：دەرەخنى يىلتىزى بىلەن ~ 出拔根连树把 / ئىككى پارچە يوغان خىشنى قۇمۇرۇۋەتمەك 砖大块两掉抠 / تونۇردىن نانىنى ~ 馕把从馕坑里出拿②来出弄到、手到弄 <转>：شۇ چاغدا گېپىمگە كىرگەن بولساڭ ، ھېچ بولمىسا ئىككى مىڭ يۈەننى قۇمۇراتتۇق . 当初我们咱、话的我听是要你少至搞以可两千元到 。

قومۇرۇشماق «قومۇرماق» 的态同共

قومۇرۇلماق ① «قومۇرماق» 的被动态：قومۇرۇلغان كۆچەتلەرنى قايتىدىن تىكمەك 把栽新重苗树的来出拔上②动、来起动行：بۇ توي ئۇچۇن پۈتۈن قەشقەرلىكلەر قۇمۇرۇلدى دېسىمۇ بولىدۇ . 典庆次这了为、来起动都的什喀全说以可 。人了

قومۇش 苇芦 <植>〔静〕：~ ئىكەن دەپ خاراڭما ، يەرگە چۈشسە بوريما . 席是上地到铺、苇芦是看小别 <谚> 。子

قومۇش پۈپۈكى 花芦、穗子苇

قومۇش شېكىرى 糖蔗

قومۇش قاش 物饰的缝线银用上边帽花小

قومۇش قەلەم 笔管芦

قومۇشچىلىق 卖苇芦割 〔静〕

قومۇشزار = قومۇشلۇق

قومۇشزارلىق = قومۇشلۇق

قومۇشسىز 的子苇有没、的苇芦有没 〔静〕

قومۇشلۇق 塘苇、荡苇芦 〔静〕

قومۇل 密哈 <地>〔静〕

قومۇل سەنئەمى 姆乃赛密哈 <艺>

قومۇل مۇقامى 姆卡木密哈 <艺>

قومسماق 热、动激②盼企、念想、念挂① <古>〔动〕 人投情热、志致心专、衷

قونات 己知、人的洽融处相②居邻① <古>〔静〕

قوناق[1] 梁高、米玉 <植>〔静〕：قوناقنى دۆڭگە تېرىپ ، بېدە-نى ئويغا . 地洼种着苜、上坡种谷包 <谚> 。

قوناق[2] 宿、处脚歇②客过(的宿留、的脚歇)① 〔静〕 地营

قوناق بولماق (宿留)客作

قوناق تۇتماق 营宿、宿投

قوناق قىلماق 宿留、客请

قوناقگۈل 蕉人美 <植>〔静〕

قوناقلىق 高、地米玉 ئېتىز ~ ：的梁高、的米玉① 〔静〕：قوناقلىقتا ماش بولماس ، قېرى كىشى ياش . 地梁高、地米玉②。地梁能不了老人、豆绿成不长地米玉 <谚> 。قوناقلىققا چالما ئاتاسام ، كېپەزلىك شالدىرلاپ كەتتى . 童还指"同喻：响哗哗地花棉 ، 块土扔地米玉往 <谚> 。"槐骂桑

قونالغۇ 栈客、方地的夜过、地营宿 〔静〕

قونالغۇلۇق «قونالغۇ» 的词名象抽的：ئۇلار مۇشۇ ئۇڭكۇرنى ~ قىلىپ يېكتىشتى . 营宿洞山个这在定确们他 。

قونچ 子靴筒、筒靴 〔静〕：قوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچۇڭغا . 在烂肉"同喻：里筒靴到落、来出掉里怀从 <谚> 。"里锅

قونچ ئەندىزە 子楦(的靴鞣做)

قونچلۇق 矮 كالتە ~ كىگىز پايپاق 的鞣高、的鞣有〔静〕

袜毡筒短，袜毡鞘

قونچلۇق بەتسىكە 鞋皮鞘高

قونچلۇق ئۆتۈك 靴皮鞘高

قوندىاق 〔静〕木栖，架栖①：توخۇنى كۆلچەككە ھەيدەيدۇ ، ئۆرەكنى قوندىاققا . 喻：架上子鸭赶，池入鸡赶 <谚>。②托枪：مىلتىق قوندىقىنى دولىسىغا ئالماق 同"难所人强"上肩到杠托枪把

قوندىاقلىق 〔静〕架栖做，的用托枪做②的托枪带①的用

قوندۇرما 见下

قوندۇرما ئۈي 楼吊 <建>

قوندۇرماق ①«قونماق»的边沿(顶帽花小给)②态动使的(起一到缝体主与等子袖的好做把)缀，缝③

قونغاق 〔静〕的内天几后生出畜幼或儿婴)粪胎，屎脐(便粪)

قونغاقلىماق 粪胎排，屎脐排 〔动〕

قونماق 〔动〕①落，陆着，落降，息栖：ئىت تويغان يېرىدە ئۇخلار ، قۇش قونغان يېرىدە . 方地的饱吃在睡狗 <谚>。方地的息栖在睡鸟 。بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر ، قونۇشنى بىلمەس . 落得懂不，飞得懂只鸟鸟<谚>。ھەرمۇ شىرنىسى بار يەرگە قوندۇ . 的汁甜有往都蜂蜜连 <谚>。ئايروپىلان گۈركىرەپ كېلىپ يەرگە قوندى . 飞脚落方地。了陆着来飞隆轰机 。چاڭ - توزان جوزىغا قوندى . 尘土 。了上子桌在落 قونغۇچە مېھمان ئۈيۈ- 夜过，宿住②：لار ، قونغاندىن كېيىن ئۈي ئىگىسى . 腼人客前宿留 <谚>。ئۇ مېھمان بۇ يەردە بىر كېچە قونۇپ 难为人主后宿留，胜 قالدى . 营宿 <军>③。夜一了过儿这在人客个那 ئەسلىسەك ئېسىگە قونار . 出绽，现出 <转>④：كە قوندى . 来起想能就，忆回肯要只 <谚> ئۇنىڭ چىرايىغا كۈل- 长增，长 <转>⑤：。容笑了出绽脸的他

قونۇش 长增润利 ～ پايدا / 膘长，肉长 ～ ئەت

قونۇت 方地的夜过，馆驿，地营宿 <古>〔静〕

قونۇشماق 态同共的«قونماق»

قونۇق 人客 <古>〔静〕

قونۇقلاماق 客待，客请，待接，待招 <古>〔动〕

قوۋۇ[1] 桶木 <古>〔静〕

قوۋۇ[2] 革鼻，革梁鼻(的头辔) <古>〔静〕

قوۋداش 的心贪，的婪贪 <古>〔静〕

قوۋداق 者恋迷，者心贪，者婪贪 <古>〔静〕

قوۋزاق 〔静〕皮表，皮(的木树) <植>：دەرەخ قوۋزىقى 皮树

قوۋزاق تۆشۈكى 孔皮

قوۋزاق ئۇلاق 接嫁皮插 <农>

قوۋزاقدارچىن 皮桂肉 <植>〔静〕

قوۋزاقلاشماق 皮树长〔动〕：تۇمۇرتۇمشۇق جىگدە تېنىنىڭ يېرىلىپ قوۋزاقلاشقان جايلىرىنى چوقۇلىدى . 沙啄在鸟木啄。方地的皮树出长裂开上身树枣 。

قوۋزاقلىق 的皮树，的皮树有〔静〕

قوۋۇم 民教的寺真清一同 <宗>②族部，族氏①〔静〕

قوۋۇم - قېرىنداش 亲六，族亲〔静〕

قوۋۇم - قېرىنداشلىق «قوۋۇم - قېرىنداش»的抽象名词：系关族亲 ～ مۇناسىۋەتنى

قوۋۇرغا 骨肋 <理生>〔静〕

قوۋۇرغا كاۋاپ 骨排烤 <食>

قوۋۇرغىسىغا ماي تولماق 裕富，来起富 <成>：来起 ھۆكۈمەت يېڭى سىياسەتنى يولغا قويغاندىن كېيىن بىز- 行实府政 . دەكلەرنىڭمۇ قوۋۇرغىمىزغا خېلى ماي تولۇپ قالدى 。了来起裕富当相也人的样这们我像，后以策政新

قوۋۇرغىسىغا ماي قونماق 胖，来起肥 <成>

来起了成，柴如瘦骨①

قوۋۇرغىسى كۆرۈنۈپ قالماق 洗如贫一 <成>②骨包皮：ئۇلارنىڭ كۆچى يەتمەيدۇ ، ئۇلارنىڭ قوۋۇرغىسى كۆرۈنگىلى نەكەم ! 们他，量力没们他！了洗如贫一就早 ！

قوۋۇرغىسىنى ئەگمەك 发人惹，呕作人令 <成>：火 ئەپلىكلىكىڭنى كۆرمەمدىغان ، قوۋۇرغامنى ئېگىپ . 你瞧。心恶我叫，子下两那 ھەرھال كېتىڭ ، قوۋۇرغامنى تولا ئەگمەي ، ئەپتىڭنى بوسۇغامدا مۇندىن كېيىن زادى كۆرمەي . 见口门家我在我让别后今，火发我惹尽别，开走快 。你到

قوۋۇرغىسىنى سانىغۇدەك بولۇپ قالماق = قوۋۇرغا- سى كۆرۈنۈپ قالماق

قوۋۇرغىلىق 的肋，的骨肋〔静〕

قوۋۇرماق 刀抹，刀擦摩，刀钢 <方>〔动〕

قوۋۇز[1] 颊腮，帮腮，腮 <理生>〔静〕

قوۋۇز 音边 <语>

قوۋۇز تاۋۇشى 囊颊 <动>

قوۋۇز خالتىسى 胡 <转>②帮腮起鼓①

قوۋۇزنى كۆپتۈرمەك 叨唠，吹(器乐奏吹种一)孜乌库 <艺>〔静〕

قوۋۇز[2]

قوۋۇز³ 屑碎物脏(的中酒在落) ＜古＞〔静〕

قوۋۇشتۇرماق «قوۋۇشماق» 的态动使的

قوۋۇشتۇرۇشماق «قوۋۇشتۇرماق» 态同共的

قوۋۇشتۇرۇلماق «قوۋۇشتۇرماق» 态动被的

قوۋۇشماق 合结〔动〕

قوۋۇق¹ 〔静〕①门城，门大：شەھەر قوۋۇقى 门城 / ئوردا قوۋۇقى 宫门②枷：ئونىڭ بوينىغا ～ ، پۇتىغا كىشەن ، قولىغا كويزا 镣脚着上上脚，枷着套上子脖他.

قوۋۇق² ＜方＞〔静〕 腹小的畜牲

قوۋۇق³ 的心空，的空中 ＜古＞〔静〕

قوۋۇقچى = دەرۋازىۋەن

قوۋۇقلۇق 〔静〕有门城，的门大有：چوڭ ئۈچ ～ ئوردا 殿宫的门大道三有

قوۋۇل 务债 ＜方＞〔静〕

قوۋى¹ 的朽腐，的朽 ＜古＞〔静〕

قوۋى² 的运走不，的气晦，的霉倒 ＜古＞〔静〕

قوي¹ 〔静〕＜动＞羊绵：～ باقماي پاقلان يەپتۇ ، ئاش تېرىماي ئاق نان. ＜谚＞吃却食粮种不，羊羔得吃却羊喂不 ＜谚＞得白得"成其享坐"同喻；懒。مېھمان دېگەن قويدىن ياۋاش. ＜谚＞客老实"便主随客"同喻。

قوي بۆلجۇرگىنى ＜植＞ 莓草果水

قوي تەمرەتكىسى ＜医＞ 癣疥羊

قوي تېرىسىگە ئورانماق ＜成＞ 可装，皮羊着披

قوي چېچىكى ＜医＞ 痘羊

قوي كۆز 睛眼大的色棕深

قويىنى بۆرىگە باقتۇرماق ＜成＞ 狼给付托羊把：مۇنداق قىلساڭ ، قويىنى بۆرىگە باقتۇرغاندەك بىر ئىش بولامدۇ؟ 狼给付托羊把于等不岂，做样这果如吗了？

قوي يىللىق 羊属

قوي يىلى 年羊

قوي² 部底沟山，底谷峡 ＜古＞〔静〕

قوي³ 里襟大的服衣，里怀，怀 ＜古＞〔静〕

قويانجىن 蓬沙 ＜植＞〔静〕

قويچى 〔静〕羊牧，倌羊：～ كېچىك ئىزدىگۈچە ، تۆگىچى سۈدىن ئۆتۈپ بولار. ＜谚＞没 مەلۇم نىسبەتتە 放，口渡着找人羊牧等 河了过经已的驼骆。

قويچىلىق 业羊养，羊养〔静〕

قويدۇرماق «قويماق» 的态动使的

قويغان - تۇتقان 的着拿，的着放〔静〕

قويغان - تۇتقىنىنى بىلمەسلىك ＜成＞ 自能不 四落三丢，制

قويكۆزئوت 天京叶蚕，莲瓦，松瓦 ＜植＞〔静〕

قويلۇق 〔静〕羊有：كەنجى ئوغۇل 200 ～ بولغىنىغا خۇش بولدى. 羊只百二了有兴高很子儿小。

قويما 物加附等料饲的加上物驮的马〔静〕

قويماق 原回放书把 ～ كىتابنى جايىغا 搁，放①〔动〕：ئۇلاغلارنى ئوتقا 处 / ئېتىزلىققا سۇ 草吃去放畜牲把 ～ / 播广放，机音收放 ～ رادىئونى / 水放里田往 ～ بۇ ئىشنى ھازىرچە قويۇپ تۇرايلى. 搁一搁先们咱事件这。بوۋاي قويغىنىنى بىلمەس ، مومايى تويغىنىنى. 爷大老 ＜谚＞ 掉放，开放②。足知不婆太老，搁会不 ئۇ ۋاقىت توشمايى تۇرۇپ ئوقۇغۇچىلارنى قويۇپ بەردى. 就他点到没还。了放生学把 ئۇ ئەمەتنى قويۇپ ، مېنى قوغلاشقا باشلىدى. 处，安③。我追始开，提麦艾掉放他 ئۇ چاغدا ئونىڭ دېرىزىلىرىگە ئەينەك قويۇۋاتاتتىم. 户窗的他给在正我时当。璃玻安 بىر ئىشىك قويۇش ئۈچۈن ئىككى كۆز. 个十看要，门个一装 ＜谚＞ ئوغرى بولسىڭ ، ئىنساپ بىلەن بول ، تاۋقىنى ئالساڭ ، قوشۇقىنى قوي. 存，留④。门个十看要，门个一装 ＜谚＞ 勺木下留要碗木了拿，心良讲要也贼做 ＜谚＞ توي-غا بارساڭ تويۇپ بار ، بەش بالاڭنى قويۇپ بار. 赴要 ＜谚＞ يىغقان پۇلىمىزنى باش-كىغا قويدۇق. 去人个孩小带不，去饱吃宴喜 بىز ئۇلارغا تەلەپ قويدۇق. 出提，提⑤。行银了进存钱的攒把们我。ئۇ-لار مەسىلىنى مۇشۇنداق قويدى. 求要了出提们他向们我。ئۇ-بۇنڭا ، بۇ سىزنىڭ ئىشىڭىز ئەمەس. 别⑥。题问出提样这们他。قو-يۇڭ ، مېنى بىردەم ئۇخلىۋالغىلى قويساڭچۇ! ……了笑玩开别！了算，了得：چاقچىقىڭنى قوي！……，叫……：让⑦。事的你是不这，了算。ساڭا ھاراق ئىچىشنى كىم قويۇپتۇ؟ 着来酒喝你叫谁！吗行不儿会一上睡我让 ……挨让⑧？……受让，……：顿了挨白白我让您。بىكار گەپكە قويدىلا - مېنى بىكاردىن 说。سىلەرنى مۇشۇ كۈنلەرگە قويغان مەن ، مېنى جازالاڭلار! 吧我罚，苦些这了受们你让我是：交，给，送⑨！给送我。مېھمانلارنىڭ ئالدىغا ئىككى مېتىردىن رەخت قويدۇم. 给他。ئۇ مالغا يۇقىرى باھا قويدى. 布米两人客位每 ئۇ ھەر قېتىم ماڭاش ئالغاندا ، مەلۇم نىسبەتتە قېرىلارنىڭمۇ ئالدىغا قويۇاتتى. 比定一按都，资工领次每他。高太价要物货 x x x نى شەنبە كۈنى يەرلىكىگە 埋，葬埋⑩。人老给交例

قويدۇق . 我埋葬了x x x期星于们我派⑪。ئۇلار ئىككى قورچاق ئەسكەرنى كۆزەتچىلىككە قويدى . 去军伪个两派们他 . 看察 。 ئۇ بىر قىسىم پارتىزانلارنى دۇشمەننى تۇتۇشقا قويدى . 托⑫。人敌抓去员队击游分部一派他 。好和没也和说去人托们他 . ئۇلار ئارىغا ئادەم قويۇپمۇ ئەپلىشەلمىدى . 媒说娘姑他给人托已我 . مەن ئۇنىڭ قىزىغا ئەلچى قويدۇم。打⑬。揍：sadır ئۇنىڭ بېشىغا راسا بىرنى قويدى . 尔迪萨 朝下一了揍狠狠上头他。ئۇ ئوغلىغا «ئەركىن» دەپ ئات قويدى . 肯尔艾名取子儿给他 。(名)取⑭。(名)命，：ئۇ ئوغلىغا قويۇن ~ 演⑮：ئويناش / 目节演 ~ كىنو 影电演⑯栽：قويماق 苗上栽要只 <谚> . چوڭ بولىدۇ تېرەكچە ، 树杨大成长 。迈⑰：قېنى ، قەدەملىرىنى قويسىلا ، بىر گەپ بولار . 迈您，吧子步开。的法办有会总，打⑱。分零了打他给师老 . مۇئەللىم ئۇنىڭغا نۆل قويدى 。(等)：قاشلىرىغا ئوسما ~ / 眉描玛斯奥用 涂，抹⑲：قوللىرىغا خېنە ~ 除戒，弃放⑳甲指染油甲指用：يېقىلغان چەمىشقا تويماس ، بەتنىيەت خوي ئىنى قويماس . 人的倒摔 <谚> 。了不改性禀人的坏心，够不摔跤摔 。ئۇ يامان ئادەتىنى قويۇش قارارىغا كەلدى . 罪)加㉑。惯习坏除戒心决他 . 你给们他？ئۇلارنىڭ ساڭا قويغان ئەيىبلىرى توغرىمۇ (名罪)：成当㉒？吗对名罪的加 。人大成当他把都全们他 . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى چوڭ ئادەملەر قاتارىغا قويدۇ 。是己自为认我 . ئۇزۇمنى سەممىي ئادەملەر قاتارىغا قويمەن 不……非"示表，句定否重双于用㉓。人的实诚个非们我务任个这 . بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنلىماي قويمايمىز 。可不成完！可不校学去得非你！قويما بارماي مەكتەپكە 。可 助作㉔：ئوغلىنى ئۆيلەپ ~ / 家成子儿给 过错会机把 ~ بىلىپ قويۇپ ، سەن بىر قولدىن بېرىپ ！姓百老个是你，道知要！ئۇ ماڭا قارايمۇ قويمىدى . 眼一我看没都看他 。ئۇنىڭ يېنىغا زادىلا بارماي قويدۇم . 儿那他去没也再我 。

قويمىچى 子骗，人商包皮〔静〕

قويۇشماق «قويماق» 态同共的

قويۇق 〔静〕：糨，浓，稠①：قايماق ~ / 油奶稠 ~：شۆرە ~ / 粥肉浓 ~：浓，密浓②浆泥，泥糨 لاتا ~ / 眉浓，毛眉的密浓 قاشلار ~ / 枝树的密浓 شاخلار ~ / 烈浓，厚浓 <转>③云浓 مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە ~ / 色特族民的厚浓有具 ئۆگىنىش كەيپىياتى ~ / 氛气习学的厚浓成形 تەرەققىيات پۈرسىتىگە ھورى چىقىپ تۇرغان ئات گۆشى قويۇلغانىدى . 气热着冒着放上子盘 。肉马的

ئىنىڭ مۇناسىۋىتى يەكمۇ ~ . 切密常非系关的们他 。

قويۇق تۈمان 雾浓 <气>

قويۇق نېفىت 油重，油稠 <矿>

قويۇق ئېقىم 流重 <水>

قويۇقتاش = پولۇ

قويۇق - سۇيۇق 〔静〕 的喝的吃，的稀的稠：مېھمانلارغا ~ تاماللار تەل تارتىلدى . 了齐上都的稀的稠们人客给 。

قويۇقلاشتۇرماق ① «قويۇقلاشماق» 的态动使：ئارمىيە بىلەن ئامما مۇناسىۋىتىنى ~ 缩 <化>②系关民军切密 ，合缩浓

قويۇقلاشتۇرۇلماق «قويۇقلاشتۇرماق» 的态动被

قويۇقلاشماق 〔动〕 变浓，密变，浓变，稠变①：شۆرلەشمەك ~ / 粥肉浓 . 稠越煮越粥肉 。ئالما شاخلىرى يىلسېرى قويۇقلاشتى . 密年一比年一枝果苹 。كۈن چېقىشتىكى قىزغۇچ رەڭ بارغانسېرى قويۇقلاشتى . 的方东 。浓变，厚浓变 <转>②。深越来越得变色红浅：ئىلىم ساھەسىدىكى تېرىنچىلىق قىلىش ھاۋاسى قويۇقلاشتى . 种学科 加，繁频，切密 <转>③。了浓越来越气空的田剧：كادىرلار بىلەن ئاممانى ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت كۈندىن - كۈنگە قويۇقلاشتى . 密天一比天一系关的间之众群和部干 。切 。يېقىندىن بۇيان ئۇلارنىڭ ھەرىكەتلىرى تېخىمۇ قويۇقلاشتى . 繁频加更动行的们他近最 。ئۇلارنىڭ ھەرىكىتى كىشىلەرگە فاشىستلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئەسلەتتى - دە ، ۋەھىمە يەنە قويۇقلىشىپ كەتتى . 行的斯西法起想人令动活的们他 。怖恐了剧加又，径

قويۇقلاندۇرماق «قويۇقلانماق» 的态动使

قويۇقلانماق = قويۇقلاشماق

قويۇقلۇق[1] «قويۇق» 的形词名：دەرەخلەرنىڭ قويۇقلۇقى كىشىلەرنى ھەيران قالدۇردى . 式形词名的 。讶惊人令密稠之木树

قويۇقلۇق[2] 〔静〕 放着：ئۆينىڭ ئىچىدە مەش ~ . 着放里屋 。子炉

قويۇلدۇرغۇچ 器缩浓 <化>〔静〕

قويۇلدۇرغۇچ خۇرۇچ 剂稠增 <石>

قويۇلدۇرماق «قويۇلماق[2]» 的态动使

قويۇلدۇرۇشماق 态同共的 «قويۇلدۇرماق»

قويۇلدۇرۇلماق 态动被的 «قويۇلدۇرماق»

قويۇلماق[1] «قويماق» 的态动被：لېگەننىڭ ئوستىگە ھورى چىقىپ تۇرغان ئات گۆشى قويۇلغانىدى . 气热着冒着放上子盘 。肉马的

قويۇلماق² 〔动〕浓变，稠变：قان قويۇلۇپ قالماق 血液稠变

قويۇن (قوينۇم，قوينۇڭ，قوينى) 〔静〕抱怀，怀：قوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچۇڭغا．＜谚＞来出掉里怀从，筒靴到落 "里锅在烂肉"同喻；里怀在抱．长成里抱怀的国祖在年少青．

قوينىغا ئالماق ①当人己自作：ئۆلار مېنى قوينىغا ئالدى．了人己自作当我把们他．②照关：ئۆلار مېنى قوينىغا ئېلىپ，ئۆيلۈك - ئوچاقلىقىمۇ قىلىپ قويدى．关们他，我照顾家成业立。

قوينىغا كىرمەك ＜成＞靠：投：ئۇ بۇلارنىڭ قوينىغا كىرگەندىن كېيىن خارلىقتىن قۇتۇلدى．之人些这了靠投．了脱摆他，后辱屈。

قوينىغا ئۆزىنى ئاتماق 靠：投，抱怀人投＜成＞：ئۇ بىزگە ۋاپاسىزلىق قىلىپ، دۈشمەننىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى．抱怀的人敌了人投，们我了叛背他。

قوينى كەڭ ＜成＞①大方地：كېلىۋېرىڭلار，يۇرتىمىزنىڭ قوينى كەڭ．②大方地乡家们我，来管尽们你．慨慷方大。

قويۇن ئاچماق 怀胸开敞，抱怀开敞＜成＞

قويۇن دەپتەر 本记笔小

قويۇن سائەت = يانچۇق سائىتى

قويۇن يانچۇق 袋口的面里衣外

قو¹ 〔静〕草模酸＜植＞

قو² 〔静〕鹅鹅＜古，动＞

قوبا 〔静〕的色褐黄＜古＞

قوببە = گۈمبەز

قوبچىر 〔静〕税赋的收应(府政)＜古＞

قوت 〔静〕福幸，财富：تويۇڭلارغا ~ ياغسۇن．愿你们喜。喜加上。

قوتا 〔静〕子盒，子匣：~ شىشە 盒璃玻，子匣璃玻 / تاماكا قوتىسى 盒烟 / دورا قوتىسى 盒药 儿

قوتاتماق "قوتماق"的态动使：ياشلىقنىڭ خەزىنىسى بىلىمدۇر，پەندۇر，ئونىڭدىن ئايرىلغان ياشلىق قوتاتماس．的春青，们它了开离，学科是，识知是库宝。用所无春青。

قوتادغۇبىلىك 〔静〕慧智乐福(性理哲代古族尔吾维)（"识知的福幸于赐"为意，诗长喻劝）

قوتبە 〔静〕(式仪教宣教兰斯伊)白图呼＜宗＞

قوتبە ئوقۇماق 宣教，讲宣

قوتراتقۇ 〔静〕①者动煽：قوتراتقۇلارنى تېز تېپىپ，تېز جازالاش 动煽，的性动煽②处惩速从，者动煽到找速从

قوتراتقۇلۇق 〔静〕动煽：دۈشمەننىڭ قوتراتقۇلۇقىدىن هوشيار بولۇش كېرەك．对敌的人煽动惕警高提要。

قوتراتقۇلۇق قىلماق 煽动：بولمىغۇر گەپ تارقىتىپ قوتراتقۇلۇق قىلىپ يۈرمەك 动煽行进言流布散

قوتراتماق "قوتۇرماق"的态动使

قوتراشماق "قوتۇرماق"的态同共

قوتۇرماق 〔动〕奔狂，窜乱①：قورقۇپ قوتۇرغان جانۋارلار گاھ ئوچۇق，گاھ يوشۇرۇن قوتراپ يۈرمەك 张嚣，獗猖，动蠢②物动的窜乱得吓蠢地蔽隐而时，开公而时一獗猖经曾人敌．/ دۈشمەن بىر مەھەل قوتۇرغاندى．动狂了起刮．时作大，起，刮③：قارا بوران قوتۇردى．风狂；风大起来．/ بىردەمدىن كېيىن شۇرغان قوتۇرايدۇ．一会儿就要起暴雪。

قوتقۇزماق 〔动〕救，救济，救抢，救拯，救挽，救解：كېسەلنى داۋالاپ، ئادەمنى ~ 救病治，救营救，救搭：~ ئازغان ياشلارنى 人 / ~ يارىدارلارنى 员伤救营，员伤救抢 / ~ ياخشىلىق مەك بالادىن قوتقۇزار．灾千消德一，祸千除善一＜谚＞。ئۆلۈمگە تۇتۇلغانمۇ پۇل，ئۆلۈمدىن قوتقۇزىدىغانمۇ پۇل．的命人要＜谚＞钱是也的命人救，钱是。

قوتقۇزۇش 〔静〕济救，救补：~ ئالماق 领救济 / يېزىدىن ماڭا يۈز كوي ~ بېرىلدى．济救的钱块百一我了给里乡。

车护救＜医＞ قوتقۇزۇش ئاپتوموبىلى

粮济救 قوتقۇزۇش ئاشلىقى

所护救＜军＞ قوتقۇزۇش پونكىتى

款济救，金济救 قوتقۇزۇش پۇلى

施措救补＜法＞ قوتقۇزۇش تەدبىرى

用信急济＜经＞ قوتقۇزۇش كرېدىتى

قوتقۇزۇشماق "قوتقۇزماق"的态同共

قوتقۇزۇلماق "قوتقۇزماق"的态动被

قوتلاشماق "قوتلىماق"的态同共

قوتكىيا 〔静〕芝灵＜药，植＞

قوتلۇق 〔静〕①的幸福，的福幸，的运幸，的庆喜：~ مىنۇتلار 吉，家之福幸 ~ ئۈي：祥吉，圣神② 刻时运幸 / ~ ئىشلار 事庆喜 / ~ جاي 屋福天洞，地圣 / نام ~ 称名的祥吉 / 地

قوتلۇق بولسۇن ＜习＞祝，利顺祝：يولۇڭلار ~！ 日生你祝！ ~ تۇغۇلغان كۈنىڭىز ！风顺路一祝！

快乐 !

قۇتلۇق كۈن ①吉日，黄道吉日，良辰，天每②日 。长方日来 . خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى بار ，日，天：خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى بار . 长方日来 。

قۇتلۇقگۈل 〔静〕<植>结香

قۇتلۇقلاشماق «قۇتلۇقلىماق»的共态同：ئۆزئارا تويىنى ～ 喜道相互

قۇتلۇقلانماق «قۇتلۇقلىماق»的被动态：مەۋرچىلىق بولغان يىل ～ 年丰庆

قۇتلۇقلىماق 〔动〕祝，贺，贺恭，贺祝，贺庆喜：تۇغۇلغان كۈننى ～ 祝生日 / تەبرىكلىرى ئۈنى قۇتلۇقلىدى . 同龄 。喜贺他给人

قۇتلۇقئوت 〔静〕<植>草祥吉

قۇتلىماق = قۇتلۇقلىماق

قۇتۇ 〔静〕<古>体群，团集

قۇتۇپ 〔静〕①<地>极：جەنۇبىي ～ / 极南 شىمالىي ～ 北极 ②<天>极 ③<天>极 地 ④<数>极 ⑤<物>极 ⑥<转>极，端极，极：بىر قۇتۇپتىن يەنە بىر قۇتۇپقا ئۆتمەك 从一端极个一另到走端极个一 / ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنمەك 两极分化

قۇتۇپ تاجى 冠极

قۇتۇپ تاجىسى 板极

قۇتۇپ تەكشىلىكى 面极

قۇتۇپ چەمبىرى 圈极

قۇتۇپ سىزىقى 线极

قۇتۇپ فرونتى 锋极

قۇتۇپ كوئوردىناتى 标坐极

قۇتۇپ كۈندۈزى 昼极

قۇتۇپ كېچىسى 夜极

قۇتۇپ كىلىماتى 候气地极

قۇتۇپ مۇزلۇقى 川冰地极

قۇتۇپ مېتېئورولوگىيىسى 学象气地极

قۇتۇپ نۇرى 光极

قۇتۇپ ھاۋا قاينىمى 旋气地极

قۇتۇپ ھاۋا ماسسىسى 团气地极

قۇتۇپ ئوقى 轴极

قۇتۇپ ۋېكتور 矢极，量矢极

قۇتۇپچانلىق 〔静〕性极

قۇتۇپدان 〔静〕果极北

قۇتۇپسىز 〔静〕的性极非

قۇتۇپسىز باغ 键性极非

قۇتۇپسىز پولىمېر 物合聚性极非

قۇتۇپسىز مولېكۇلا 子分极无

قۇتۇپسىز ئېرىتكۈچ 液溶性极非

قۇتۇپسىزلاشتۇرماق «قۇتۇپسىزلاشماق»的态动使

قۇتۇپسىزلاشتۇرۇلماق «قۇتۇپسىزلاشماق»的态动被

قۇتۇپسىزلاشماق 〔动〕化极非

قۇتۇپگۈل 花极北，草奈林

قۇتۇپلانماق 〔动〕①<化>极化 ②<物>偏振

قۇتۇپلانغان زەرەت 荷电化极

قۇتۇپلانغان زەرىچە 子粒化极

قۇتۇپلانغان مولېكۇلا 子分化极

قۇتۇپلانغان نۇر 光偏，光振偏

قۇتۇپلىنىش توكى 流电化极

قۇتۇپلىنىش جەريانى 程过化极

قۇتۇپلىنىش كۈچى 度强化极

قۇتۇپلۇق 〔静〕<化>极的，极性的：ئۇچ ～ خروستال 三极管

قۇتۇپلۇق بىرىكمە 物合化性极

قۇتۇپلۇق ماگنىت 铁磁性极

قۇتۇپلۇق مولېكۇلا 子分极有，子分性极

قۇتۇپلۇق ئېرىتكۈچ 剂溶性极

قۇتۇپلىغۇچ 〔静〕<物>偏起器

قۇتۇپلىنىشچان 〔静〕的振偏

قۇتۇپلىنىشچان لوپا 镜大放振偏

قۇتۇپلىنىشچان مىكروسكوپ 镜微显振偏

قۇتۇپلىنىشچانلىق 〔静〕率化极

قۇتۇرۇ 〔古〕〔静〕整完，部全，全完

قۇتۇز 〔古〕〔静〕的撞乱，的狂发，的獗猖，的动蠢

قۇتۇلدۇرماق «قۇتۇلماق»的态动使

قۇتۇلدۇرۇشماق «قۇتۇلدۇرماق»的态同共

قۇتۇلدۇرۇلماق «قۇتۇلدۇرماق»的态动被

قۇتۇلغۇسىز 〔静〕法无逃，的脱摆法无，的脱解法无：قايغۇ ـ ھەسرەت ～ 的免避可不，的脱解法无的担负的脱摆法无 يۈك ～ / 伤哀

قۇتۇلۇماق 〔动〕①脱解，脱摆：ئازابتىن ～ 痛脱摆 / قىيىن ئەھۋالدىن ～ 苦 / غەمدىن ～ 忧脱摆 / ياخشىغا يېتىشمەك تەس ، يامانلىق ～ . <谚> 境困脱摆 / 愁消，愁：免避，脱逃②。脱摆难人恶，及企难人好：دوستۇڭ يامان بولسا ، قېچىپ قۇتۇلارسەن ، خوتۇنۇڭ يامان بولسا ، قانداق قۇتۇلارسەن؟ <谚> 逃么怎坏婆老，脱逃以可坏友朋

脱？دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق ، بىردىن قۇتۇلغان ھېچكىم يوق . 死一了不免都谁，死次两有没上世 <谚> 。غەيرەتلىك ئەردىن تاغ قېچىپ قۇتۇلالماس . 移能儿男志有 <谚> 。

قۇتۇلۇشماق «قۇتۇلماق» 态同共的

قۇتىماق 归〔动〕，(期长)有用：ئىلىك ، سىزگە قۇتىاپ قالسۇن . 你归个这，上拿 。

قۇجۇ 的涩苦，的涩 <方>〔静〕

قۇچاق 〔静〕①怀，怀抱：بالىنى قۇچىقىغا ئالماق 接子孩把抱怀，里怀到抱子孩把 / قىز دادىسىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئاتتى . 里怀爸爸到扑娘姑 。قويغا پىچاق ، قىزغىنا ～：抱，围②。抱里怀娘姑，刀一给羊绵 <谚> . ～ يەتمەيدىغان دەرەخ 一草抱 ～ ئوت 一树的来过不搂抱 / بىر ～ 臂双开张，抱怀开敞 قۇچاق ئاچماق：臂双开张，抱怀开敞 قىز قۇچاق ئاچسا ، يىگىت ياق دەيتتىمۇ？姑娘敞开怀抱，子伙小说能 ”吗“不？ بەخت بىزگە قۇچاق ئاچتى . 幸福向我们张开 。了双臂

قۇچىقى كەڭ 宽敞①怀抱开大，地方大地②广 <成>

قۇچاق ـ قۇچاق 〔静〕一捧捧的：گۈل ～ 一捧捧花的儿

قۇچاقلاتماق «قۇچاقلىماق» 态动使的

قۇچاقلاشما 〔静〕搏肉的

قۇچاقلاشما جەڭ <军> 战搏肉

قۇچاقلاشماق «قۇچاقلىماق» 态同共的

قۇچاقلانماق «قۇچاقلىماق» 态动被的

قۇچاقلىماق 〔动〕抱，搂，抱拥：مومىسى ئۇنى قۇچاقلىدى . 他抱拥母祖 。

قۇچام 〔静〕抱 <古>

قۇچغوندى 〔静〕洋葱 <古>

قۇچماق 〔动〕①搂，抱拥：بېلىدىن ～ 腰搂 <转>②赢

～ ئۈچۈن ، ئارغامچا قىسقا . 贵 。绳短深井 <谚> ；～ 竖：筒井，井 <矿>②。“深汲短绠”同喻

قۇدۇق 〔静〕①井：سۇيى ～ / 水井 ～ / بۆرە 陷阱可的井知方壁戈在身 <谚> . قەدرى چۆلدە بىلىنەر

قۇدۇق نېفىت 井 / 井油

قۇدۇق جازىسى = قۇدۇق مۇنارى

قۇدۇق قازماق 井凿，井钻

قۇدۇق مۇنارى 架井，塔井钻 <矿>

قۇدۇق ئۆلچەش 井测 <矿>

قۇدۇق ئۆلچىگۈچ 仪井测 <矿>

قۇدۇق يۇيۇش 井洗 <矿>

قۇدىچىلىق 系关家亲 〔静〕

قۇدىدارچىلىق 系关家亲，亲姻 〔静〕

قۇدىلاشماق 〔动〕①亲结，家亲为成：بۇ مەھەللىنىڭ پۇقرا-لىرىدىن بەش ئائىلە ئۆزئارا قۇدىلاشتى . 户五的区民居个这亲结互家人

姻联 <法>②。亲了结相互家人

قۇدىلىق 〔静〕①系关家亲：～ ئورناتماق 系关家亲立建

قۇددۇس 冷撒路耶)斯德古 <地>②的圣神①〔静〕 (“地圣”为意，称别的

قۇددۇسئوت 草衣熏 <植>〔静〕

قۇدرەت 〔静〕力威，量力：خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن 胡靠依量力的达

قۇدرەت تاپماق 达发，大强：دۆلىتىمىز تېخىمۇ قۇدرەت تاپتى . 了大强更家国们我 。چوڭ ئائىلىمىز قۇدرەت تاپسا ، 就们我，十了达发庭家大 . شۇ بىزنىڭ كامال تاپقىنىمىز 了美十全 。

قۇدرىتى يەتمەك 及能所力：قۇدرىتى يېتىدىغان ئەمگەك 动劳的及能所力

قۇدرەتسىز 〔静〕力无，量力有没

قۇدرەتلەندۈرمەك «قۇدرەتلەنمەك» 态动使的

قۇدرەتلەنمەك 〔动〕量力有得变，量力得获：ئىلىمىز بار-غانسېرى قۇدرەتلەنمەكتە . 大强越来越力国的们我 。

قۇدرەتلىك 〔静〕的力威有，的盛强，的大强：خەلق ئارمىيىسى خەلقنىڭ ～ ئارقا تىرىكى . 强民人是队军民人 ～ ، گۈللەنگەن ، زامانىۋىلاشقان ئىل قىلىپ قۇرۇپ چىقىمىز . 盾后的大 。ئىلىمىزنى تېخىمۇ ～ 一成建家国们我把要们我 。家国化代现的荣繁，盛强加更个

قۇدغۇ 蝇苍 <古，动>〔静〕

قۇدۇرماق 力卖，劲使，力出 <古>〔动〕

قۇدۇغوي 家亲女 〔静〕

②的亲姻，的家亲：～ مۇناسىۋەتتىن شەكىللەنگەن تۇغقان-چىلىقنى ئۇچ تۈرگە ئايرىشقا بولىدۇ．姻亲的成形系关亲姻类三为分以可系关。

قۇر[1] 〔静〕①行，排：ئۇنىڭ كۆزلىرى رەتلىك يېزىلغان بۇ قۇر-لارغا چۈشتى．他注意到这些排行整齐的字。كېـ ～ ئۆزىنىڭ قۇرى 行的花棉 / ئۈچ ～ خەت 三行字 / بىر ئۈي —排子房②遍：بىر قېتىم ئوقۇپ چىقماق 通读一遍 / ئېتىزنى بىر ～ ئايلانماق 绕田地转一③遍，身服衣新身一套：بىر ～ يېڭى كىيىم

قۇر ئارىلاپ تېرىماق 间行种，作间

قۇر ئارىلىقى 〈农〉①行距 〈印〉②间距，距行

قۇر بويىچە تېرىماق = قۇرلاپ تېرىماق

قۇر كۆچۈرۈش بەلگىسى 〈语〉移行符号

قۇر[2] 〔静〕①扁的：～ ئارغامچا 子绳扁 / ～ بەلۋاغ 腰扁绳毛扁②带

قۇر[3] 〈动〉〔静〕黑琴鸡

قۇراتماق «قۇرماق»的使动态

قۇراشتۇرما 〔静〕的装组，的活动：كۆچۈرۈشكە ئېپلىك ～ ئۈي 便于移迁的活动房屋

قۇراشتۇرما پار قازان 炉锅装组

قۇراشتۇرماق 〔动〕①安装，装配，装组：ماتورلارنى ～ / ئۆلىسىپتىنى 机动发装安，②车行自配装 ～ ئويلىغان 思构，编：ماقالىنىڭ گەۋدىسىنى ～ / قوشاق 架框的章文思构 ～ 谣歌编

قۇراشتۇرۇش ئەترىتى 队装安

قۇراشتۇرۇش تەرتىپى 序程配装

قۇراشتۇرۇش قۇرۇلۇشى 〈建〉程工装安

قۇراشتۇرۇش ئىسخېمىسى 图配装

قۇراشتۇرۇشماق «قۇراشتۇرماق»态同共的

قۇراشتۇرۇلما 〔静〕的装安，的装配的

قۇراشتۇرۇلما سىغىم 〈电〉量容机装

قۇراشتۇرۇلما كۆۋرۈك 〈建〉桥配装

قۇراشتۇرۇلماق «قۇراشتۇرماق»态动被的

قۇراق 〔静〕拼凑，缀拼：～ رەخت 布的缀拼

قۇراق چاپان 百衲衣

قۇراقماق كۆرپە 子褥的成缝布碎

قۇراقماق كىتاب 〈印〉百衲本

قۇرالماق «قۇرماق»态动被的

قۇرام 〔静〕(قۇرامى)纪年：سېنىڭ قۇرامىڭدىكى ياشلاردا بۇ تە-

بىئىي ئىش．在这中人年青的纪年样事。

قۇرامىغا كەلمەك = قۇرامىغا يەتمەك

قۇرامىغا يەتمەك 成年，人：ئۇ چوڭ بولۇپ قۇرامىغا يەتتى．他长大成了人。

قۇرامچۇر 〈植〉〔静〕石松

قۇرامساق[1] 〔静〕(方)〈旧，物遗(的母父)西东

قۇرامساق[2] 〔静〕箭筒 〈古〉

قۇراملىق 〔静〕同年的，的岁年：ئاكام ～ بىر ئادەم كىرىپ كەلدى．我哥哥同年龄的小大般一进来了一个人。

قۇرامياپچان 〈植〉〔静〕藏女蒿

قۇرئان (قۇرئانى) 〔静〕〈宗〉经兰古

قۇرئاندا تۇتماق 《经兰古》按手)发誓：مەن ھازىر ئالدىڭىزدا تۇزغا دەسسەپ ، قۇرئان تۇتۇپ بېرەي．我现在在你面前起誓，我发誓。

قۇرئە 〔静〕卜，卦

قۇرئە باقماق = پال باقماق

قۇرئە سالماق = پال سالماق

قۇرئەنداز = پالچى

قۇرۇب 〔静〕力，力量，力能：قۇربى يەتمەك 力尽，及能所力：ئۇنىڭغا قۇربىمىزنىڭ يېتىشىچە ياردەم بېرىمىز．我们会尽力帮助他。ئۇنچە قەـمەت نەرسىنى سېتىۋېلىشقا قۇربىم يەتمەيدۇ．这么贵的东西我买不起。

قۇربان (قۇربانى) 〔静〕①烈士：ئىنقىلابىي ～ 烈命革士，②牲牺：نۇرغۇن قۇربانلارنى بېرىش بەدىلىگە بۇ ئۇرۇنغا ئېرىشكەن．付出多少牺牲才得到这个位置。 〈转〉③牲牺，者牲品的昧愚：جاھالەت قۇربانى

قۇربان بەرمەك ①牲牺：مەن بۇ مۇقەددەس ئىش ئۈچۈن قۇربان بېرىشكە رازىمەن．我为这圣神的事业而甘愿牺牲。②牲牺出付：ئۇ شۇنچە قىـمەتكە قۇربان بېرىپمۇ كۆزلىگەن يېتەلمىدى．他出付这么多牲牺也没达到预期的目的。

قۇربان بولماق 牲牺，难殉，捐躯：ئىنقىلاب ئۈچۈن ～ / ۋەتەن ئۈچۈن 为革命牺牲而殉难，国捐躯 ～ قىلماق 牲牺：ئۆز ھاياتىنى 自己的生命 ～ / شەخسىي مەنپەئىتىنى 个人的利益 ～ 牲牺，节邦尔古 〈宗〉 قۇربان ھېيت 节牲宰，节

قۇربان ئېيى 月二十历回 <天>

قۇربانسىز ~ / 牲牺无的〔静〕：كۆرەش ~ بولمايدۇ . 牲牺有没会不争斗 。

قۇربانلىق ①〔静〕<宗>牲宰：قوينى قۇربانلىققا ئاتىماق / ئەرنى ئۈمىدكە يارىتقان ، قوينى قۇربانلىققا يارىتقان . 造而牲宰为只羊，造而望希为人男 <谚>。②<转>牲牺品：سەن پۈتۈنلەي ئورۇنسىز قۇربانلىققا ئايلىنىپ كەتتىڭ . 品牲牺的谓无了成全完你 <宗>③。

قۇربانلىق 宰牲：قۇربان ھېيىتتا ھەممە ئۆي دېگۈدەك قۇربانلىق قىلىشتى . 牲宰都家家乎几节邦尔古 。

قۇربېشى 总千 <古>〔静〕

قۇربېگى 长队卫 <古>〔静〕

قۇرت[1] 虫，虫子：～ ياغاچنى ئىچىدىن يېر . <谚>头木空蛀面里从子虫 。قۇرتنىڭ ئىلاجى قىلىنىڭ سۇ . 水开用须虫治 <谚>。

قۇرت چۈشمەك 长子虫：شاپتۇلغا ～ 虫长子桃

ياغاچقا ～ / 子虫长头木

قۇرت ھۈررىكى 瘿虫 <生>

قۇرت[2] 狼 <古，动>〔静〕

قۇرتانا 芥蒜心灯 <植>〔静〕

قۇرت - قوڭغۇز 虫昆 <动>〔静〕

قۇرتقا 奶奶，婆太老 <方>〔静〕

قۇرتلاتماق 态动使的«قۇرتلىماق»

قۇرتلۇق ～ ئالما：的子虫有〔静〕果苹的子虫有

قۇرتلىماق 子虫长：قۇرتلىغان نەرسە 〔动〕西东的子虫长

قۇرتتۇت 草夏虫冬 <植>〔静〕

قۇرتۇلماق 松轻②脱摆① <古>〔动〕

قۇرچى 肠大的牛 <方>〔静〕

قۇرداش ～ . 我：مەن ئۇنىڭ بىلەن 人龄同〔静〕是他跟我

人龄同 。

قۇرداشلىق 庚同，龄同〔静〕：قۇرداشلىقىمىزنىمۇ دوستلۇقىمىزنى مۇستەھكەملىگەن قوشۇمچە ئامىللارنىڭ بىرى دېيىشكە بولىدۇ . 之素因带附的谊友们我固巩是也龄同说以可 。

قۇرداشماق 同相级品，位地等同于处 <古>〔动〕

قۇردان 草麦旱 <植>〔静〕

قۇرشاغ[1] 带织毛，绳毛编 <古>〔静〕

قۇرشاغ[2] 带腰 <古>〔静〕

قۇرشۇ 栏围，圈 <方>〔静〕

قۇرغاق ～ / 气空的燥干ھاۋا ～ ：的旱干，的燥干〔静〕

رايون 区地旱干

قۇرغاق پەسىل 季旱，季干 <地>

قۇرغاق تۇپراق 土旱干 <地>

قۇرغاق تۇمان 雾干 <气>

قۇرغاق تۇتەك 霾干 <气>

قۇرغاق چىرىش 腐干 <农>

قۇرغاق رېئاكتىپ 剂试干 <化>

قۇرغاق رېئاكسىيە 应反干 <化>

قۇرغاق سوغۇق فرونت 锋冷干 <气>

قۇرغاق شامال 风燥干 <气>

قۇرغاق كىلىمات 候气燥干，候气旱干 <地>

قۇرغاق مەزگىل 期旱干，期干 <地>

قۇرغاق ئىسسىق شامال 风旱干，风热干 <气>

قۇرغاق ئىسسىق مەزگىل 期干，期热干 <气>

قۇرغاق يۇڭ 毛干 <牧>

قۇرغاقچىلىق ～ ئېغىر：旱，旱干 <地>〔静〕شىنجاڭنىڭ بولىدىغان ، قۇم - بوران كۆپ رايون . 新疆重严旱干个是，秋旱春 . كۆزدە ھۆلچىلىك ئەتىيازدا ～ 。区地的沙风多 <谚> . ～ ئىشلىگەن چىلىق - چىلىق ، ئىشلىمىگەن 。捞 。荒饥落的儿活干不，仓满粮的儿活干 。

قۇرغاقچىلىق ئاپىتى 灾旱

قۇرغاقچىلىق چاستوتىسى 数频旱干 <地>

قۇرغاقچىلىق مەزگىلى 期旱 <气>

قۇرغاقلاشتۇرماق 态动使的«قۇرغاقلاشماق»

قۇرغاقلاشماق 干发睛眼 ～ كۆز：干发，干〔动〕

قۇرغاقلىق 式形词名的«قۇرغاق»子屋 ئۆينىڭ قۇرغاقلىقى：燥干的

قۇرغاقلىق دەرىجىسى 度燥干，度强旱干 <气>

قۇرغاقلىق ئىندىكسى 数指旱干 <地>

قۇرغۇ 浮轻，的薄轻，的子性急，的躁急 <古>〔静〕的脚毛手毛，的失冒，的

قۇرغۇزماق 态动使的«قۇرماق»

قۇرغۇلۇق 格性的薄轻，子性急，躁急 <古>〔静〕，浅短光目，为行失冒，莽鲁，率轻

قۇرغون ～ / 面干(的用等子剂擀)〔静〕：扑面，面干ئازراق سەپمەك 撒些面干

قۇرغۇنلۇق 面干的扑面做〔静〕：بىزدە كېسەل ئۆچۈن تۇرمۇشلۇق بولغان يەتتە ئائىلىدىن ～ سوراپ ، ئاش ئېتىدىغان ئادەت بار . 家人的灶立家成已户七向是就，惯习个有们我

ئىككى ئۆينىڭ قۇرغۇنلۇقى بىر ئۆيگە ئاش بولار .饭作人病给面干借。饭的家一成得凑打面的家两 <谚>

قۇرغۇي 鹰雀，鹰鹞 <动>〔静〕

قۇرغۇي كۆز 眼鹰鹞(睛眼的出凸珠眼而大)

قۇرلاماق 带腰系 <古>〔动〕

قۇرلانماق 态动被的 «قۇرلىماق»

قۇرلىماق 列排行成〔动〕

قۇرلاپ تېرىش سىيالكىسى 机播条 <农>

قۇرلاپ تېرىماق 播条 <农>

قۇرلاپ تىكىش ئۇسۇلى 法植栽式行 <林>

قۇرلاپ ئوغۇتلىماق 施条 <农>

قۇرما[1] 的抹泥〔静〕

قۇرما تام 墙笆篱的抹泥 <建>

قۇرما[2] 屋茅，棚草大 <方>〔静〕

قۇرۇلماق 建 ～ ئىمارەت：立成，立建，设建，建①〔动〕 ～ سۇ ئامبىرى / 楼 ～ سۇتسىيالىزم / 库水修，库水建 ～ پارتىيە / 义主会社设建 ～ شىركەت / 党政立建，党建 ②婚结，庭家立建 ～ ئۆي (تۇرمۇش) / 司公立成 ～ پىلان (تۈزمەك) / 划计定制 ～ بەز-مە：设，定设，定制 ～ 支③宴设 / 床支 ～ قاپقان / 架，支：捕支 ～ پىلىموت / 枪关机架 / 夹兽

قۇرمان 队部卫后 <古>〔静〕

قۇرمۇز 蕨丫风 <植>〔静〕

قۇرۇت 痞疙奶酸，干奶酸〔静〕

قۇرۇنقا 松矾刺 <植>〔静〕

قۇرۇنقۇچ 器燥干〔静〕

قۇرۇنقۇچ خۇرۇچ 剂燥干，剂干催 <化>

قۇرۇنقۇچ رېشاكتىپ = قۇرۇنقۇچى خۇرۇچ

قۇرۇنقىكۈل 花旱 <植>〔静〕

قۇرۇتماق 态动使的 «قۇرۇماق»

قۇرۇتۇش تەسىرى 用作燥干 <地>

قۇرۇتۇش ساندۇقى 箱燥干

قۇرۇتۇش ماشىنىسى 机干烘，机燥干

قۇرۇتۇش ئۆيى 室燥干

قۇرۇتۇشماق 态同共的 «قۇرۇتماق»

قۇرۇتۇلماق 态动被的 «قۇرۇتماق»

قۇرۇشماق 态同共的 «قۇرماق»

قۇرۇشمال 状枯半(木树) <方>〔静〕

قۇرۇغساق 子肚，部腹 <古>〔静〕

قۇرۇغۇر 伙家的死该，鬼见活 <骂>〔静〕

قۇرۇق ～ / 柴干 ～ ئوتۇن：燥干，枯干，干①〔静〕 ～ / 的枯干 ～ دەرەخ / 咳干 يۆتەل ～ / 着坐干 ئولتۇرماق / 树 ～ / 不存方地的燥干 <谚>. يەردە سۇ توختىماس / 子盒空 قۇتا ～：虚空，洞空，空②。水住 گەپ ～ / 话空 قول ～ / 手空 سېۋەت ～ / 子篮空 بوتۇلكا ～ / 子瓶空 خىيالغا بېرىلمەك ～ / 开天想异 قول قايتماق ～ / 归而手空 ئايلىنىش ～ / 转空 تاغار ئۈرە تۇرماس. <谚>. هارۋا تاراقلايدۇ ～ 。来起不立袋口空 <谚> 头空 ۋەدە بەرمەك ～：头空，口空③。凶得响车马空 吃嘴白，馕吃口空 يېمەك ～ / 诺承头空，证保 ～ دۇغايسى سالامغا تۇكۇر. 的虚，的假虚④馕粹纯 بارىكالا ～ 。风旁耳当只候问的上嘴 <谚> ～ ئا-：白，劳徒⑤套客假，礼虚 تەكەللۇپ ～ / 话空 ۋارە بولماق / 功无而劳，益无劳徒 ئۇ بۇ ئىشقا ھەرگىز ～ ماڭمايدۇ. 不(后家人别到)⑥。跑白会不绝他事件这 رەنجىمىسلە، قۇرۇقلا قايتىشتىلا، بەك سەت بول-：喝不吃 دى. 了思意好不太，了走就喝不吃不，怪见别请 بىر ئايدا بىر قېتىم كېلىپ، كەتسەڭىز بولامدۇ؟ ～ 一你 故无白平⑦？吗行，走就喝不吃不，次一来就月个：

قۇرۇق گۇمان قىلماق 疑怀故无白平 ～

قۇرۇق ئاكتىپ 极积假

قۇرۇق ئايلانماق 滑打(辆车)②转空① <机>

قۇرۇق ئەمچەك <转>② 奶干，房乳的奶下不① 支头空开 <成>

قۇرۇق سالماق 诺许头空，票支头空：～ 至不实而惠口，票

قۇرۇق باتارىيە 池电干

قۇرۇق بارومېتىر 计压气液无 <物>

قۇرۇق پاراڭ 聊闲，谈清

قۇرۇق پروكاتلاش 轧空 <冶>

قۇرۇق پۇل چېكى 票支头空 <经>

قۇرۇق تاللاش 选干 <矿>

قۇرۇق تەمرەتكە 癣癞 <医>

قۇرۇق تولغاق 劲努干，责努空(时娩分) <医>

قۇرۇق تۆھمەت 陷诬，告诬：قۇرۇق تۆھمەتكە قالماق 陷诬受，告诬被

قۇرۇق جازا بولۇپ قالماق 子架空了成 <成>

قۇرۇق جەسەت 尸干

قۇرۇق جىنازا 柴如瘦骨，骨包皮 <成>：ئاغرىپ ～ بولۇپ قالماق 骨包皮了成得病

قۇرۇق چاغلىماق 草除土松(后苗出稼庄) <农>

قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقارماق 中无①＜成＞ 有生：ئۇ قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىپ ، پو ئېتىپ يۈرىدۇ . 生本无做，狼白套手空② 。牛吹处到，有生中无他意：ئۇ قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىپ ، بىرمۇنچە پۇل تاپتى . 。钱多许了赚，狼白套手空他

قۇرۇق چاي 干茶口空，茶喝：～ ئىچكۇچە ، نان بىلەن ئىچسىڭىز بولمامدۇ؟ 吗好不喝馕着就，茶喝口空其与？ قۇرۇق چايدىن كېيىن ياخشى . ＜谚＞ 让干茶喝如不还 。掌巴一给

قۇرۇق چەك = قۇرۇق پۇل چېكى

قۇرۇق چەككىلەش 馏干＜化＞

قۇرۇق خىيال 空想：～ قىلماق 想空，非非人想

قۇرۇق خىيالغا بېرىلمەك 想空于湎沉，开天想异

قۇرۇق رەسىم - يوسۇن 虚文浮礼

قۇرۇق ساي 干谷＜地＞

قۇرۇق سوغۇق ①冷干②＜医＞寒虚

قۇرۇق سۆز = قۇرۇق گەپ

قۇرۇق سۆڭەك ①干骨头，肉的带不：قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس . 油出不熬头骨干＜谚＞。②包皮 骨：ئۇنىڭ قۇرۇق سۆڭەكتەك ئورۇق قوللىرى 骨包皮那他似手瘦的

قۇرۇق سۆلەت 空架，头派空：～ ياغاچ پەشمەت . 空架＜谚＞ 。妖短木如犹子架 قىلىپ قويماق ～ 空

قۇرۇق قاقشال بولۇپ قالماق ①干枯②骨柴如瘦

قۇرۇق قالماق 空落，一无所获，没到得：ھەممىدىن ～ ئۇ ئاخىر ئاتا مىراسىدىن قۇرۇق / 获所无一，空落部全 。产遗的亲父到得有没后最他 قالدى .

قۇرۇق قان پلازمىسى 浆血干＜医＞

قۇرۇق قول 空手，手赤：سىلىنى ～ يولغا سېلىش- 上手空您让思意好么怎们我？ قىلغا قاندىق يۈزىمىز چىدايدۇ؟ 路？ ئۇ قۇرۇق قولى بىلەن يولۇاسىنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرەلەيدىكەن . 。呢虎老死打拳空手赤能他

قۇرۇق قويماق 不让到得：قېنى ، پۇلدىن قۇرۇق قويىسام ، نېمە قىلالايسەنكىن ! 么怎能你，钱到得你让不我！ 样 !

قۇرۇق كۆكتات 菜干

قۇرۇق گەپ 空话：～ قىلاقتا ياقماس . ＜谚＞ 话空 。耳顺不填话空 ＜谚＞ . 。子肚饱不

قۇرۇق گەپ ساتماق 药膏皮狗卖，话空说＜成＞ 陷诬被，告诬受

قۇرۇق گەپكە قالماق 受……让，告诬受……让 陷诬

قۇرۇق مەۋجۇدىيەت 在存的虚空＜哲＞

قۇرۇق مۇز 冰干

قۇرۇق مېۋە 果干＜植＞

قۇرۇق نامى قالماق 名虚落

قۇرۇق ھارۋىنى ئەپقاچماق 势声张虚＜成＞

قۇرۇق ھەيدەش ＜化＞②空放，驶空＜交＞① 馏干

قۇرۇق ھۆ 子肚着捂：قورسىقىنى تۇتۇپ ～ قىلماق 哕干

قۇرۇق ھۆ تۇتۇش 呕干

قۇرۇق ئوت 草干＜牧＞

قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالماق 包皮了成＜成＞ 柴如瘦骨，骨

قۇرۇق ئۆستەڭگە مىراپ بولماق 渠水干＜成＞ 凳板冷坐，官水当上

قۇرۇق ئۇزۇم 干葡萄

قۇرۇق ئېقىم 流干＜水＞

قۇرۇق ئېمىزگۈ 嘴奶空

قۇرۇق ئىجارە 租干，赁租式干＜经＞

قۇرۇق ئىسسىق 热虚＜医＞②热干①

قۇرۇق ئىنجىق 责努空（者患疾痢）＜医＞

قۇرۇق يۆتەل 咳干

قۇرۇق يۆتەلمەك 咳干

قۇرۇقتىن - قۇرۇق 〔静〕①干，空：～ قاندىق قايتىمىز ؟ 归而手空能怎们我，空凭，地故无白平②？ 话白说口空 / ～ سۆزلىمەك 白白：～ تۆھمەت قىلماق 告诬空凭

قۇرۇقچىلىق 〔静〕①干，干旱：～ قاپلىغان . 原 野 的心担我？ ئۆيۈم ～ ، پەتىگە كېلىپ قالسا قانداق قىلارمەن؟ 荒饥，喝没吃没②。旱干片一 办么怎访来人有，喝没吃没里家是：مېنىڭ ئەنسىرىگىنىم 时钱无，脚大手大时钱有＜谚＞ . ～ چىلىق ، بولمىسا بولسا چىلىق - 。熬难荒饥

قۇرۇقدىماق 〔动〕①干弄，干换的：بوۋاقنىڭ ئاستىنى ～ 尿干换常 ～ زاكىنى پات - پات / 干擦身下儿婴把 弄，空腾＜转＞②圈垫 ～ قوتانلارنى / ئېغىل - 布 光：ساندۇقنى ～ / ئۇلار نېمەتلەرنى بولۇشغا يەپ 子箱腾

داستىخاننى قۇرۇقداپ قويدى . 他们吃地情尽席桌餐把。
了光喝们他 . ئۇلار ئۇچ بوتۇلكىنى قۇرۇقدىدى 。空一卷
了空(磨的坊磨)③。瓶三
然荡使，光弄，空弄 <成> قۇرۇقداپ قويماق
存无
قۇرۇقدالماق «قۇرۇقدىماق»的被动态：تۇگىمەن قۇرۇقدىلىپ قالدى ، دەرھال ئۇگۈت قۇيايلى . 物谷放快赶，了空盘磨 。
قۇرۇقلۇق[1] ① «قۇرۇق»的名式形词名的：ھاۋانىڭ قۇرۇقلۇقى 气候②燥干的陆，陆地：قۇرۇقلۇققا چىقماق 登陆 / ئاسىيا-ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقى 欧亚大陆
قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى 军陆 <军>
قۇرۇقلۇق بوسۇغىسى 棚陆，架陆大 <地>
قۇرۇقلۇق بۆلىكى 块板陆大，块陆 <地>
قۇرۇقلۇق پورتى 岸口路陆境边
قۇرۇقلۇق تاشپاقىسى 龟陆 <动>
قۇرۇقلۇق تەۋەلىكى 域陆 <地>
قۇرۇقلۇق شامىلى 风陆 <气>
قۇرۇقلۇق شېلى 稻旱 <农>
قۇرۇقلۇق فاتسىيە چۆكۈندىسى 积沉相陆 <地>
قۇرۇقلۇق قاتنىشى 通交路陆 <交>
قۇرۇقلۇق قالقىنى 盾陆 <地>
قۇرۇقلۇق كۆتۈرۈلمىسى 隆陆，基陆 <地>
قۇرۇقلۇق كۆۋرۈكى 桥陆 <地>
قۇرۇقلۇق كېۋىزى 棉地陆 <植>
قۇرۇقلۇق كىلىماتى 候气性陆大 <气>
قۇرۇقلۇق گۈمبىزى 拱陆 <地>
قۇرۇقلۇق گىدرولوگىيىسى 学文水地陆
قۇرۇقلۇق مۇزى 冰陆 <地>
قۇرۇقلۇق ھاۋا ماسسىسى 团气陆大 <气>
قۇرۇقلۇق ئىقلىمى = قۇرۇقلۇق كىلىماتى
قۇرۇقلۇق يانتۇلۇقى 坡陆 <地>
قۇرۇقلۇق[2] 〔静〕着支，着架，的上架：يەردە قاپقان ~ . 夹兽捕着支上地。
قۇرۇلتاي 〔静〕①会大②会大表代：خەلق قۇرۇلتىيى 人会大表代民
قۇرۇلما 〔静〕①的造构，造构②的构结，构结：ماشىنا-لىق قۇرۇلمىسى 机器的构造 / ئاتوم قۇرۇلمىسى 原子构结③置装 <机>④构结 <建>
قۇرۇلما بۆلەك 件构制预 <建>
قۇرۇلما پولات 钢构结 <冶>
قۇرۇلما پىلىموت 枪机装联 <军>
قۇرۇلما تىلشۇناسلىقى 学言语义主构结 <语>
قۇرۇلما دېتال 件构 <机>
قۇرۇلما كۆل 湖造构 <地>
قۇرۇلما گېئولوگىيىسى 学质地造构 <地>
قۇرۇلما گېئومورفولوگىيىسى 貌学地造构 <地>
قۇرۇلما ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经构结 <经>
قۇرۇلماق ① «قۇرماق»的被动态：بېكى بىر مەكتەپ قۇرۇل-دى . 新建了一所学校。②成构：جۈملە سۆزلەردىن قۇرۇ-لىدۇ . 句子由词构成。
قۇرۇلمىچىلىق 〔静〕义主构结 <语>：~ نەزەرىيىسى 论理义主构结
قۇرۇلمىشۇناس 〔静〕家学构结
قۇرۇلمىشۇناسلىق 〔静〕学构结
قۇرۇلمىلىق 〔静〕的构结，的造构：ياغاچ ~ ئىمارەت 木物筑建构结
قۇرۇلمىلىق پۇل پاخاللىقى 货通性构结 <经>
胀膨
قۇرۇلمىلىق تېرراسا 地阶造构 <地>
قۇرۇلمىلىق ماتاش تۇزۇمى 制资工构结 <经>
قۇرۇلمىلىق ھەرىكەت 动运造构 <地>
قۇرۇلمىلىق يەر تەۋرەش 震地造构 <地>
قۇرۇلۇش ① «قۇرۇلماق»的名式形词：مەكتەپنىڭ ~ مۇرا-سىمى 建的党 建设②礼典校建：پارتىيە قۇرۇلۇشى 设建义主会社 ~ سوتسىيالىستىك / 设，筑建③设建，程工：~ تۇرۇلمىسى 建构结构 / ئەترىتى 工队施，队程工④作工上地工在 قۇرۇلۇشتا ئىشلىمەك 地工：
قۇرۇلۇش ئاپتوموبىلى 车程工 <建>
قۇرۇلۇش ئەسۋابلىرى 具工筑建 <建>
قۇرۇلۇش باشقۇرغۇچى 员工施 <建>
قۇرۇلۇش باھاسى 价造程工 <建>
قۇرۇلۇش پېترولوگىيىسى 学石岩程工 <地>
قۇرۇلۇش پىسىخولوگىيىسى 学理心程工 <心>
قۇرۇلۇش تېخنىكىسى 术技程工 <建>
قۇرۇلۇش جۇغراپىيىسى 学理地筑建
قۇرۇلۇش زايومى 债公设建 <经>
قۇرۇلۇش زىچلىقى 度密筑建 <建>
قۇرۇلۇش سۇغۇرتىسى 险保程工 <经>
قۇرۇلۇش سېيسمولوگىيىسى 学震地程工 <地>

قۇرۇلۇش شەكلى 式形筑建 <建>
قۇرۇلۇش شىركىتى 司公建土، 司公筑建 <建>
قۇرۇلۇش قىسمى 队部程工، 兵程工 <军>
قۇرۇلۇش كۆلىمى 积面筑建 <建>
قۇرۇلۇش گېدرولوگىيىسى 学文水程工
قۇرۇلۇش گېئودېزىيىسى 学量测程工
قۇرۇلۇش گېئولوگىيىسى 学质地程工 <地>
قۇرۇلۇش لايىھەسى = بىناكارلىق لايىھىسى
قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى 料材筑建 <建>
قۇرۇلۇش ماشىنىلىرى 械机程工 <建>
قۇرۇلۇش مەيدانى 地工筑建 <建>
قۇرۇلۇش مېخانىكىسى 学力筑建 <建>
قۇرۇلۇش ئورنى = قۇرۇلۇش مەيدانى
قۇرۇلۇش ئۈسكۈنىلىرى 备设筑建 <建>
قۇرۇلۇش ئىشچىسى 人工筑建
قۇرۇلۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى 济经程工 <经>
学
قۇرۇلۇش ئىلمى 学程工
قۇرۇلۇشچى 人工筑建〔静〕
قۇرۇم 烟油، 烟煤②黑碳 <化>①〔静〕
قۇرۇم تازىلىغۇچ 器烟除
قۇرۇم زاۋۇتى 厂黑碳
قۇرۇم سانائىتى 业工黑碳
قۇرۇماق 干، 干涸：قۇيغان سۇنماق قۇرۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمەڭ . 掉干水的浇心担别你 。 سازلىقلار ئاستا - ئاستا قۇرۇۋاتىدۇ . 沼泽在渐渐干涸 ، 萎枯 <转>②。 被木树枯竭：دەرەخلەر شورىنىڭ دەستىدىن قۇرۇپ كېتىپتۇ . 了萎枯得弄碱 竭枯水井 。 قۇدۇق سۇيى قۇرۇپ قاپتۇ . 了光、尽<转>③。 包腰 . 光、尽：يانچۇقتىكى پۇل قۇرۇپ كەتتى . 了光花钱的里 不示表(式令命称人三第用)⑤物动种绝 绝死 <转>④。 了尽、死：تۇخۇمى قۇرۇغان ھايۋانلار 满： ئېسىم قۇرۇسۇن . 性记的死该这我 。 قۇرۇسۇن ئۇنداق كەسپىي سەۋىيە دېگەن . 平水业专种那、吧的他去 。
قۇرۇپ كەتسۇن 见、的他滚、的他去 <骂、习>
鬼吧去： چىرايى ~ ، چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولاتتىمۇ ؟ 去吗吃饭当能儿蛋脸、吧儿蛋脸的他去 ؟ ~ ئۇ نىڭ گېپى ! 吧去鬼见话的他让 !
قۇرۇپ كەتكۇر 的孙绝子断 <骂、习>
قۇرۇمداتماق «قۇرۇمدىماق» 态动使的
قۇرۇمداشماق «قۇرۇمدىماق» 态同共的
قۇرۇمدالماق «قۇرۇمدىماق» 态动被的
قۇرۇمدىماق 掏 ~ تۇرخۇننى：(灰烟除清)扫打、掏〔动〕 囱烟扫打、囱烟
قۇرۇملۇق 烟煤 ~ تۇرخۇن：的多烟煤、的烟煤有〔静〕 囱烟的多
قۇرۇنچى 子毡的了黑熏烟被 <古>〔静〕
قۇرى (马牝上赶快驹马唤)热库 <古>〔感〕
قۇرىماق 凑拼、接连〔动〕
قۇز 的面阴、的阴背 <方>〔静〕
قۇززات 者裁仲(的庭法教宗)〔静〕
قۇزغا 花柄芒 <植>〔静〕
قۇزغۇن 鸦鸟大 <动>〔静〕
قۇزغىرماق 花火发、星火溅、星火冒 <古>〔动〕
قۇزۇرچۇق 偶木、偶玩 <古>〔静〕
قۇزۇرغۇن 鞬后 <古>〔静〕
قۇزۇز 妇少 <古>〔静〕
قۇزى 处低、面下 <古>〔静〕
قۇستە (根铃兜马)香木青、香木 <植>〔静〕
قۇستۇرغۇچ 剂吐催 <医>〔静〕
قۇستۇرغۇچى دورا 药吐催 <医>
قۇستۇرماق «قۇسماق» 态动使的
قۇستۇرۇلماق «قۇستۇرماق» 态动被的
قۇسماق 〔动〕吐、吐呕：كۆڭلۈم ئاينىيدۇ ، ئازغىنا تاماق يېسەمۇ قۇسۇپ تاشلايمەن . 吐就饭点一上吃、心恶我 。 ئۇ ئاخىر ئۆزىنىڭ ناتوغرا يوللار بىلەن تېپىۋالغان پۇللىرىنى قۇستى . 来出了吐钱的来弄段手当正不用己自将于终他 。
قۇسۇر 子岔、病弊、病毛〔静〕： ئۇ قۇسۇرى يوق ، كۆڭلى تۇز ، يېڭىلىق خۇمار كىشى . 挑可无)病毛有没个是他 。人的事新欢喜、直耿、(剔 。
قۇسۇر تاپماق 儿岔找、儿刺挑、病毛挑： ئۇ مېنىڭ قىلغان ئىشىمدىن قۇسۇر تاپىدۇ . 刺挑里儿活的干我从他 。儿
قۇسۇر چىقارماق = قۇسۇر تاپماق
قۇسۇر ئىزدىمەك 儿岔找、剔挑
قۇسۇرچى 头儿刺〔静〕
قۇسۇرسىز 的剔挑可无、的陷缺无、的病毛无〔静〕
قۇسۇشماق «قۇسماق» 态同共的
قۇسۇق 物吐呕〔静〕
قۇش 鸟福幸 / ئۇي قۇشى 家禽 / ~ تىلىنى ~ / بەخت قۇشى：禽、鸟① <动>〔静〕 。语鸟通鸟 <谚> . ~ بىلەر

～ بالىسى كۆككە قارايدۇ ، قوي بالىسى يەرگە . <谚> 鸟雏
～ 面地看羊小，天蓝望 <谚> 。قۇشنى يەم بىلەن ئالدايدۇ ، ئادەم-
ني گەپ بىلەن . 话用人骗，饵用鸟骗 。قۇش-
نىڭ سايرىمايدىغىنى يوق ، دۇشمەننىڭ قارغىمايدىغىنى . <谚>
～ قېرىپ تۇرغا 。的咒不有没人敌，的叫不有没鸟
چۈشمەس ، ئەر قېرىپ قولغا . <谚> 老人，网落不老鸟
鹰②。当上不

قۇش باش مۇخ قۇرت 虫苔草头鸟 <动>
قۇش بۇرۇن 鼻钩鹰
قۇش خوجىلىقى = قۇشچىلىق فېرمىسى
قۇش ئوغۇتى 肥粪禽 <农>
قۇشلار سىنىپى 纲鸟 <动>

قۇشبېگى 人圈(的鹰猎养帝皇为) <古>〔静〕
قۇشتەك 好绪情，轻很〔静〕：بۈگۈن مەن ～ قوپۇپتىمەن .
。好绪情我床起天今
قۇشچى (者猎狩鹰养)人鹰养〔静〕
قۇشچىلىق 业禽养〔静〕
قۇشچىلىق فېرمىسى 场禽养
قۇشخانا 场宰屠〔静〕
قۇششۇناس 家学类鸟〔静〕
قۇششۇناسلىق 学类鸟〔静〕
قۇشغۇن 黄大 <古，植>〔静〕
قۇشقاچ 雀麻 <动>〔静〕：بولسىمۇ قاساپ سويسۇن .
～ 。宰去户屠让也，雀麻是便即 <谚>
～ 。"肉是也蝇苍"同喻：肉是也雀麻 <谚> .گۆش
كاماداً ، موللام تاماداً . 。心贪拉毛，洞钻雀麻 <谚>
قۇشقاچتىن قورققان بۇغداي تېرىماس . <谚> 不的雀麻怕
。"了地种不就叫蛄蝲蝲怕"同喻：麦小种

قۇشقاچ تىللىرى چىقماق 语蜜言甜：خەـ
ـنىم ، بۈگۈن سىلىگە نېمە بولدى ، قۇشقاچ تىللىرى چىقىپ كېتىپ-
么怎话说，(语巧言花)语蜜言甜天今您，姐小？
。
？甜么

片面形角三 <食> قۇشقاچ تىلى ئاش
战雀麻 <军> قۇشقاچ جەڭى
竹扁，蓄萹 <植>〔静〕 قۇشقاچتىل
的形雀〔静〕 قۇشقاچسىمان
目形雀 <动> قۇشقاچسىمانلار ئەترىتى
马绵欧，众贯 <植>〔静〕 قۇشقانات
廉飞，菊翅大 <植>〔静〕 قۇشقونماس
棍纣，鞘〔静〕 قۇشقۇن

多，子耗拿狗 <成> قۇشقۇنغا پوق قىسىلغاندەك
事闲管
不足裹，鼓堂退打 <成> قۇشقۇنغا ئولتۇرماق
前
带皮的上辕车到系鞘后 قۇشقۇن يانبېغى
قۇشلاتماق 态动使的«قۇشلىماق»
قۇشلاشماق 态同共的«قۇشلىماق»
قۇشلانماق 态动被的«قۇشلىماق»
قۇشلىماق 手到弄 <贬，转>②(猎狩)鹰放①〔动〕：
ساۋاقدىشىڭغا خىيانەت قىلىپ ، گۈلشەننى قۇشلىغان ئۆزۈڭ .
。你是的手到弄鲜丽古把学同了叛背
قۇشناچ (人夫的士人教宗指多)娘师〔静〕：قۇشناچىمـ
ـنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللىكامنىڭ ئوتېيشى . <谚> 娘师
米无为难妇巧"同喻：菜的叔大拉毛是的靠好饭的
。"炊之
قۇغۇش (一划齐整使)具工的箭整修 <古>〔静〕
قۇق (肉)的瘦 <古>〔静〕
قۇقاۋاز 乐弦的原中人传域西代古)篌箜 <古>〔静〕
(器
قۇل 才奴，仆奴，隶奴〔静〕：قۇلدەك ئىشلە ، بەگدەك يە .
。克伯像要饭吃，隶奴像要活干 <谚>
كالا ئولتۇرار . 。死累隶奴将会好叫爷老 <谚>
才奴当，仆奴作，隶奴为沦，隶奴当 قۇل بولماق
役奴 قۇل قىلماق
قۇلا 驹马的色褐黄 ～ تايچاق :(马)的色褐黄①〔静〕
马骠黄②
قۇلابۇز 手② 领头，人头领，人路带① <古>〔静〕
南指，册
قۇلاق¹ 朵耳大 ～ داردەك：朵耳，耳①〔静〕 / قۇلاقچىنىڭ
قۇلىقى 朵耳的帽皮 / ～ غۇلۇلدىماق 鸣耳 / ～ كۆزدىن
بۇرۇن ئاشىق بولار . 。情钟早睛眼比朵耳 <谚>
ئاڭلىغان يالغان ، كۆز كۆرگەن راست . 。虚为听耳 <谚>
گەپ بىر ، ～ ئىككى 。实为见眼 ，遍一说话 <谚>
ماشىنـ：纽旋，轴旋②。(遍一说只话喻意)只两朵耳
نىڭ قۇلىقى 旋琴提 / ئىسكىرىپكىنىڭ قۇلىقى 轴旋的器机
起拿他 . ئۇ رادىئونى قولىغا ئېلىپ قۇلىقىنى تولغىدى / 轴
<植>④ 儿把上(的盘磨)③ 。纽旋了动拧机音收
：芽，儿瓣，枝蘖 كۆمىسقوناق مايىسلىرى ئۇچ ～ بولۇپ ئۆسـ
ـتى . 玉长出了个三枝蘖：线眼，目耳<转>⑤。
线眼当局察警给 ساقچى ئىدارىسىگە ～ بولماق

قۇلاق ئاغرىتماق 人烦，叨唠，休不喋喋 <成>
قۇلاق ئاغرىقى 恼烦 <成>
قۇلاق ئاقماق 漏耳 <医>
قۇلاق ئالدى بېزى يەللىكى 炎腺腮 <医>
قۇلاق پەردىسى 膜鼓 <理生>
قۇلاق پىشماق 茧了出听朵耳，惯听，熟听 <成>
我话这 子：بۇ گەپنى تولا ئاڭلاپ قۇلىقىمۇ پىشىپ قالدى . 这。了子茧出听都朵耳，了多太得听
قۇلاقتا تۇتماق 记牢，住记 <成>
قۇلاقتا ساقلىماق = قۇلاقتا تۇتماق
قۇلاق تۇۋىدە 际耳，边耳，根耳
قۇلاق تىنچ 静清根耳：ئېشىكى يوق موللامنىڭ قۇلىقى تىنچ . <谚>静清根耳，驴没拉毛 不眼"同喻；
见 ，"烦不心"。
قۇلاق تىنچىماق <成>静清根耳：قۇلىقىم ئەمدى تىنچىۋىدى ، يەنە بىرى چىقىپتۇ . 我：静清刚根耳的来出又，
一个。
قۇلاقتىن قۇلاقنا ئاڭلانماق 一，传相转辗 <成>
百传十，十传
قۇلاقتىن كەتمەك 背变朵耳，聪失(而老年因)
قۇلاق تىنماق = قۇلاق تىنچىماق
قۇلاق چىشلەتمەك 让母父的子儿有俗旧)朵耳咬
大长为意 ，朵耳的孩女小友朋好要下一咬子儿小
婆她)
قۇلاقتىن نېرى كەتمەسلىك 耳在犹言 <成>
قۇلاق دالانچىسى 房耳 <理生>
قۇلاق دىك 觉警，(息消)候听 <成>
قۇلاق سالماق 听，听倾：ياخشى گەپكە قۇلاق سال ، يامان گەپكە ياماق . <谚>正指要话坏，听倾要话好 。
قۇلاق سۈپرىسى 廓耳，郭耳 <理生>
قۇلاق سېغىزى 屎耳，垢耳 <医>
قۇلاقنا سېلىپ قويماق ②嘱叮，咛叮① <成>
醒提
قۇلاق غۇڭۇلدىماق 鸣耳 <医>
قۇلاق قاقماق 朵耳捂：مەزىن قۇلاق قېقىپ ، بامدات نامىزىغا ئەزان توۋلاشقا باشلىدى . 宣：始开，朵耳着捂员礼为乃马孜礼晨。
قۇلاقنا قۇيۇپ قويماق 教指，命面提耳① <成>
咐嘱万咛叮千②
قۇلاقنا كىرمەك 听见，进听：«هاي دېدەك ! » دېگەن ئاۋاز قىزنىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قالدى . 娘姑"到听"环了，喂"的喊。 هازىر ئاپىسىنىڭ قىلمۇاتقان گەپ ـ سۆزلىرى قۇ نىڭ قۇلىقىغا كىرمەيدىغان بولدى . 现在妈妈的说话她听不去进了。
قۇلاقنا مۇشتلىغاندەك 耳刺：ئۇنىڭ گېپى قۇ. 的他)耳刺了听我话的他 . 了耳刺到感我话。)
قۇلاقنا ياقماق 耳顺，耳悦：قۇرۇق گەپ قۇلاقنا ياقماس . 耳顺不话空 <谚>。
قۇلاقنا يەتمەك 传，到听，到传：知得：بۇ گەپلەر پادىشاھ. نىڭ قۇلىقىغا يەتتى . 这。里朵耳的帝皇到传话些
قۇلاق قۇلۇلىسى 蜗耳 <理生>
قۇلاق قىزىماق 烧发朵耳 <成>：قۇلىقىم قىزىۋاتە. دۇ ، كىم گېپىمنى قىلمۇاتىدىكىنە ؟ 在谁是怕，烧发朵耳我：吧我说？
قۇلاق كەستى 党狗群狐②蛋坏，种孬① <骂>
قۇلاق كولىغۇچ 子挖耳
قۇلاق كىرى = قۇلاق سېغىزى
قۇلاق گىجىكى 轮耳 <理生>
قۇلاق مۇللىسى 耳口，的成学染目濡耳 <成>
学之
قۇلاق مونچىقى 屏耳 <理生>
قۇلاق ـ مېڭىنى يېمەك ②耳刺① <成>：人死烦
ئۇنىئالغۇنى بولۇشىغا قويۇۋېلىپ ، قۇلاق ـ مېڭەمنى يەپ كەتتىڭ . 。了人死烦，机音录放声大你
قۇلاقنى پاك قىلمۇەتمەك 聋欲耳震
قۇلاقنى تولغىماق 意主出，唆教，唆调 <成>
قۇلاقنى دىك تۇتماق 朵耳起竖：قۇلىقىڭنى دىك تۇتۇپ ئاڭلا . 着听朵耳起坚。
قۇلاقنى سوزماق ②朵耳揪① <转>教训：گەپكە كىرمىسە ، قۇلىقىنى سوزۇپ قوي . 他训教训教，话听不。
قۇلاقنى قىزىتماق 亲提，亲说：قىز چوڭ بولـ. سا ، قۇلاقنى قىزىتمىدىغان كىشىلەرمۇ كۆپمىدۇ . 了大娘姑，来说亲多也人的。
قۇلاقنى يارماق = قۇلاقنى پاك قىلمۇەتمەك
قۇلاقنى يېمەك 休不喋喋，叨唠 <成>
قۇلاق يوپۇرماق 置，问不闻不，闻不耳充 <成>
闻罔若
قۇلاق يۇتقۇنچاق نەيچىسى 管咽耳 <理生>
قۇلاق يۇمشىقى 儿垂朵耳，垂耳 <理生>

قۇلاق يۇگىسكى = قۇلاق گىجىكى

قۇلاق يىڭنىسى 针耳 <医>

قۇلىقى توشۇك 墙的风透不有没：ھەممە ئادەمنىڭ ~ ، مۇنداق مەخپىيەتلىكنى يوشۇرۇپ قالماق تەس . 住不瞒密秘种这，墙的风透不有没 。

قۇلىقىدىن تۇتۇپ 过地一一，过手亲 <成> 数羊着抓手亲 / پۇلنى ~ سانىماق 钱数地张张一

قۇلىقىدىن كەتمەسلىك 犹言，际耳绕萦 <成> 耳在

قۇلىقىغا چۈشۈپ قالماق 到传，到听被 <成> ……的里朵耳：بۇ گەپلەر ئاخىر ئاكىسىنىڭ قۇلىقىغا چۈشۈپ قاپتۇ . 了里朵耳的哥哥他到传后最话些这 。

قۇلىقىغا گەپ كىرمەسلىك 去进不听

قۇلىقىغا ناغرا چالغاندەك 耳顺不，听难 <成> 不很来起听太太老话些这：بۇ گەپلەر مومايىنىڭ ~ تۇيۇلدى . 耳顺 。

قۇلىقىم سىزدە 听恭耳洗我 <习>

قۇلىقىنى بۇرىماق 让 <成> 改……意主：ئەيجى چىنۋاڭ خوجامنىڭ قۇلىقىنى بۇراپ ، نورۇز داموللامنى غوجامغا ئۇستاز قىلدۇرغان . 如诺叫，意主了改卓和王亲让吉台 。师教当卓和给拉毛大孜

قۇلىقى ئۇزۇن 通灵息消，方八听耳 <成>

قۇلىقى ئېغىر 听重，背朵耳 <成>

قۇلىقى يۇمشاق 顺温，话听 <成> ~ ، نېمە دېسە شۇنى قىلىدۇ . 么什干叫，话听，好子孩那 。么什干就

قۇلاق² (量计的水)渠小一 <方>〔静〕

قۇلاقچا 帽皮(的耳帽带)〔静〕

قۇلاقچوپ 织)②手扶(的上机织绸斯莱特艾)①〔静〕

头接(的上机毯

قۇلاقچىچەك 金(的珠珍镶边两，石宝镶间中)〔静〕

卡发

قۇلاقچىلىق 业帽皮②的帽皮戴，的帽皮有①〔静〕

قۇلاقلاماق 珥日 <古>〔静〕

قۇلاقلىق 的朵耳带 ~ كوزا 的把带：的朵耳带〔静〕

碗木的把带 چۆچەك ~ / 子罐

قۇلاقلىق گايكا 母螺形蝶 <机>

قۇلاقۇغ 环绳，环皮(的轭与辕车绪连)〔静〕

قۇلان 〔静〕<动> 驴野，驴兰库：~ تېرىسى كۆن بولماي . 革了不成皮驴野 <谚> 。

قۇلانچاق 荠南拟 <植>〔静〕

قۇلانقۇيرۇق 豆叶无 <植>〔静〕

قۇلانلىق 的驴野有〔静〕

قۇلاي 蜓蜻 <方，动>〔静〕

قۇلپۇرۇش 子贩隶奴〔静〕

قۇلچاق 隶奴小〔静〕

قۇل - چۆرە 女婢和仆奴〔静〕

قۇلچىلىق 义主隶奴〔静〕

قۇلدار 主隶奴〔静〕

قۇلدارلىق 制有占隶奴①〔静〕：قەدىمكى زامانىدا ~ خېلى ئەۋج ئالغان . 奴有占②。行盛当相制有占隶奴候时古

的主隶奴，的隶

قۇلسىغ 的相才奴，的似隶奴 <古>〔静〕

قۇللاپ 箍铁(的等窗门)〔静〕

قۇللارچە ~ ：的般隶奴，的似仆奴，地似隶奴〔静〕

骨媚颜奴，膝婢颜奴 باش ئەگمەك

قۇللۇق ① «قۇل» 的抽象词名：قۇللۇقتىن قۇتۇلماق 脱摆 قۇللۇقتا تۇتماق 役奴 / قۇللۇقتا چۈشۈرمەك 使……役奴 / 下阁，是 تەقسىر ، ~ ：命遵，是<习>②隶奴为沦的化奴，的隶奴④！您谢谢 ! سىزگە ~ ：谢谢③命遵

是称手拱 رۇپ ~ 是称，贴贴服服：قول قوۋۇشتۇرۇپ

制隶奴 تۇزۇم قۇللۇق

会社隶奴 جەمئىيەت قۇللۇق

قۇلماق 布忽，花酒啤 <植>〔静〕

قۇلماقلىق 地的花酒啤种〔静〕

قۇلۇپ ~ 。锁上没上门 . ئىشىكتە ~ يوق ئىكەن ：锁〔静〕 چاقىنالىقىدىن ئانامقچىمۇ سەن ؟ 帐认不想还你，锁了砸 吗 ؟

قۇلۇپ سالماق 锁，锁上：ئىشىككە ~ / دەرۋازىغا ~ 锁上门大给，门大锁 <成> 使……言无口哑

قۇلۇپساز 匠锁修〔静〕

قۇلۇپسازلىق 业锁修〔静〕

قۇلۇپلاتماق 态动使的 «قۇلۇپلىماق»

قۇلۇپلاشماق 态同共的 «قۇلۇپلىماق»

قۇلۇپلانماق 态动被的 «قۇلۇپلىماق»

قۇلۇپلاقلىق 公办 . ئىشخانا ~ تۇرىدۇ ：的着锁，着锁〔静〕 间房的着锁 ئۆي ~ 。着锁室

قۇلۇپلۇق 〔静〕 锁①〔动〕：ئىشكنى ~ چاماداندا 的锁带 ~ 箱皮

قۇلۇپلىماق 无口哑使②门锁 ~ ئۇنىڭ ئاغزىنى قۇلۇپلىدى . 这口哑他使话 言：بۇ گەپ ئۇنىڭ ئاغزىنى قۇلۇپلىدى 。言无

قۇلۇلە 螺钉，丝螺③贝②牛蜗① <动>〔静〕

قۇلۇلە ئوق 轮涡 <机>

قۇلۇلە ئويما 雕贝 <艺>

قۇلۇلىخور 的贝噬，的贝嗜〔静〕

قۇلۇلىسىمان 的形蜗〔静〕

قۇلۇلىسىمان تۇرۇبا 管蜗 <水>

قۇلۇلىسىمان دەستە 杆蜗 <水>

قۇلۇن 驹马(的内之岁一) <动>〔静〕

قۇلۇنجى 痞肠绞 <医>〔静〕

قۇلۇنچاق 驹马小 <动>〔静〕

قۇلۇنلۇق ① «قۇلۇن» 马有，的驹马带②词名象抽的 的驹

قۇلۇنلۇق بايتال 马母驹带 <动>

قۇلۇنلىماق 马母 . 驹产，驹马下〔动〕：بايتال قۇلۇنلىدى 。驹产

قۇلىقەت 鳍小(的侧两后头鱼)〔静〕

قۇم[1] 〔静〕子沙，沙：~ دۆۋىسى / 堆沙 ~ يېغلىسا تاغ بولار ، ئەل يېغلىسا باغ . <谚>聚山成可沙聚，众成建国。

قۇم ئازگىلى 坑沙 <体>

قۇم ئالما 红花，果沙 <植>

قۇم ئامۇت 梨沙 <植>

قۇم بارخىنى 丘沙

قۇم ئەت تۇپراق 土壤砂 <地>

قۇم بىلەن داۋالاش 疗沙 <医>

قۇم بىلەي 石磨粗

قۇم تاش 石板，岩砂 <地>

قۇم تاۋۇز 瓜西瓤沙

قۇم تەللە 子匣话，人的多话，人的说爱

قۇم توۋرىسى 人的碎嘴

قۇم تۇپراق 土砂 <地>

قۇم تۇغان 坝沙 <水>

قۇم تۇمشۇق 嘴沙 <地>

قۇم تېرىق 蓬沙 <植>

قۇم چاق 轮砂

قۇم چايقاش 沙冲 <水>

قۇم چۇگۇن 子罐药，子铳沙 <医>

قۇم چېچەكلىگەندە 同喻：时花开子沙 <成>

“来出边西从阳太”，“花开树铁”

قۇم چېچەكلىمەك 花开子沙

قۇم خالتا 袋沙 <体>

قۇم داڭقان 鼎砂

قۇم دانچىسى 粒砂 <地>

قۇم ساپال 陶沙

قۇم سازىكى 蚕沙 <动>

قۇم سانىماق 酌斟，算细打精 <成>：سەن تاش سالساڭ ، خەق قۇم سانايدۇ . 教则家人，头石教你 <谚>。“人能有后背人能，手中强有自中强”同喻：子沙农？吗了意注你 . دېققەت قىلدىڭىزمۇ ؟ دېھقانلار قۇم سانايدۇ 。算细打精都民

قۇم سۇۋاق 面浆沙 <建>：~ قىلماق 面浆沙抹

قۇم سىغىز 土粘质砂 <建>

قۇم شېكەر 糖砂

قۇمغا مۆھۈر باسقاندەك 转②谈之稽无① <成>：ياشلىقتا ئۆگەنگەن تاشقا مۆھۈر باسقاندەك ، قېرىغاندا ئۇنۇتقىلى بولمايدۇ . 瞬即逝：时年老，头心记牢的学时轻年 <谚> ~ 。逝即瞬转的学

قۇم قازان 垛坩②锅沙①

قۇم قازى 人的嗦罗话说，人的多话 <成>

قۇم قەغەز 纸砂

قۇم قۇرتى 虫沙 <动>

قۇم قېلىپ 型砂，模砂 <冶>

قۇم قىرى 垅沙 <地>

قۇم كۆلچىكى = قۇم ئازگىلى

قۇم لاتا 布砂 <机>

قۇم لاتقا 沙泥 <水>

قۇم لاتقا قاتلىمى 层沙泥 <地>

قۇم لاي 浆砂 <建>

قۇم مودېل 盘沙

قۇم ئۆزەك 型砂 <冶>

قۇم ئىھاتە ئورمانلىقى 林沙防，林沙固

قۇم يېپىنچا 层盖漠 <地>

قۇم[2] 涛波，浪波，波 <古>〔静〕

قۇما[1] 笼子鸽，笼鸡 <方>〔静〕

قۇما[2] 房偏，婆老小，妾 <古>〔静〕

قۇمارغال 圈围包，围包 <古>〔静〕

قۇماق 痂疮癞〔静〕
قۇماق باسماق 疤疮癞满长
قۇماقچى 自吹自，的牛吹爱，的夸自爱 <古>〔静〕
的擂
قۇماي 鹫秃鸨 <动>〔静〕
قۇمباش 者道会说能，者谈健 <方>〔静〕
قۇم - بوران 暴尘沙，暴沙 <气>②沙风①〔静〕
قۇم - بوران تۇپرىقى 土沙风 <地>
قۇمچاق 蚪蝌 <动>〔静〕
قۇمخور 下见
قۇمخور قىياق 禾旱 <植>
قۇمداتماق 态动使的 «قۇمدىماق»
قۇمداشماق 态同共的 «قۇمدىماق»
قۇمدالماق 态动被的 «قۇمدىماق»
قۇمدەك ，数其计不 <转>②的样一子沙像①〔静〕
他．数胜可不，数胜不数：ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى ～ ئىكەن
。数胜不数兵士的
قۇمدىماق 擦子沙用，磨沙用〔动〕：قىلىچنى قۇمداپ پارقىراتماق 光磨刀马把子沙用
قۇمسالىق 地质沙 ～ يەر：的质沙，的沙含〔静〕
قۇمسالىق توپا 土沙，土沙粉 <建>
قۇمسالىق سېغىز 土粘质砂 <地>
قۇمسىغۇ 的大量沙含，的沙多〔静〕
قۇمسېغىز 菊苞粉 <植>〔静〕
قۇمسىرىماق 的上轮砂．光磨粒砂〔动〕：چاق قۇمسىرىدى
。了光磨粒砂
قۇمسىمان 的状沙〔静〕
قۇمسىمان ئەت تۇپراق 土壤砂
قۇمسىمان ئۆسمە 瘤样沙 <医>
قۇم - شېغىل 砾砂，石沙〔静〕
قۇمغان 坛沙，罐沙〔静〕
قۇمقىياق 禾旱 <植>〔静〕
قۇملاپ 麻麻密密得变，多很得变〔静〕：بۇ يەردە ئادەم كۆپەن ～ كېتىپتۇ
．麻麻密密得变人方地这。
قۇملاشتۇرماق 态动使的 «قۇملاشماق»
قۇملاشماق 沙地土 ～ / 化碛沙〔动〕：يەر قۇملىشىپ كەتمەك
化碛
قۇملۇق 的子沙有，的沙含①〔静〕：تۇپراق ～ / 土沙
地沙 ساياز يەرنىڭ ～ ②滩沙，地沙，漠沙：قۇملۇقتىكى يۇلغۇن
漠沙大干玛拉克塔 تەكلىماكان قۇملۇقى / 柳红的上
قۇملۇق ئاپتوموبىلى 车汽漠沙，车汽漠沙 <交>
قۇملۇق بوغما يىلىنى 蟒沙 <动>
قۇملۇق پۇتبولى 球足滩沙 <体>
قۇملۇق تاغ جىنسلىرى 岩砂 <地>
قۇملۇق ۋالىبولى 球排滩沙 <体>
قۇممەت (一之种品的杏)特麦库 <植>〔静〕
قۇمىخان 缀蚤 <植>〔静〕
قۇمىرە 兰下松 <植>〔静〕
قۇمىق (一之落部语厥突代古)人克梅库〔静〕
قۇمىقچە 语克梅库②的式克梅库①〔静〕
قۇمىلاق 蛋粪(的等羊，驼骆)①〔静〕：قوينىڭ قۇمىلىقىدەك يوغانلىقتىكى ئۇششاق تاش 粪②头石小的大般蛋粪羊
石卜占，石卵鹅小 تاش ～ ：的状蛋
قۇمىلاق سالماق 卦算，卜占(子石用)
قۇمىلاقچى 者卜占〔静〕：～ ئۇششاق تاشلارنى بىر يەرگە جەم قىلىپ：«پاپىرىم！» دەپ تاشلارنى تەخمىنەن ئۇچ بۆلەككە بۆلدى
．便"主的我"声一了叫，起一到拢头石小把者卜占
。份三了成分约大头石把
قۇمىلاقلىماق 粪拉(等驼骆，兔，羊)〔动〕
قۇنت 细仔，真认 <方>〔静〕
قۇنچۇي 人夫，主公 <古>〔静〕
قۇندۇز 獭水，狸河，狸海 <动>〔静〕
发头的亮油黑乌 قۇندۇز چاچ
香狸海 <动> قۇندۇز ئىپارى
قۇندۇزگۈل 红顶朱 <植>〔静〕
قۇندۇزلەش 藻狸 <植>〔静〕
قۇندۇزئوت 葱花 <植>〔静〕
قۇندىغۇ 器亮擦，器光抛 <古>〔静〕
قۇنۇق 哀悲，的伤悲，的伤忧，的愁忧① <古>〔静〕
子骗②的
قۇنۇقماق 发，愁忧，受难，累受，苦吃 <古>〔动〕
忧担，愁
قۇنۇن 藤钩 <植>〔静〕
قۇۋ¹ 滑，滑奸，猾狡〔静〕：پەمىچە ، سەن مەندىنمۇ قۇۋراق ئىكەنسەن
．滑还我比你，摸估我。بايلىق تۆگىچىسى بولساق ، ～ بولسەن ، قويچىسى بولسالىق قۇل
．主财给 <谚> 。隶奴成羊放主财给，猾狡变驼骆放狐"同喻：钩上会也狸狐的猾狡 <谚> 。قىدىن ئىلىنار ～ تۆلكە تۇمشۇ
。"误明聪被反明聪"："手猎好过不斗也猾狡再狸
قۇۋ² 的干干，枯干，透干〔静〕

قۇۋاق[1] 心空，洞空 <方>〔静〕
قـۇۋاق[2] ③脚山，麓山② 林丛，林木灌① <古>〔静〕
者役劳偿无(长乡给)
قـۇۋانچ 到感 قىلماق ~ ：快愉，悦喜，兴高 〔静〕
兴高
قـۇۋانچلىق ，兴高②的快愉，的悦喜，的兴高① 〔静〕
喜悦，悦快： ~ / 报喜，息消的兴高 خەۋەر چىراي
情表的快愉
قۇۋاندۇرماق 态动使的 «قۇۋانماق»
قۇۋانماق 高里心我．يۈرىكىم قۇۋاندى：悦喜，兴高① 〔动〕
陶②。兴高很我你到见．سىزنى كۆرۈپ قۇۋاندىم 。兴
醉：ئۆزۈڭلارنىڭ باتۇرلۇقىغا قۇۋىنىپ كېتىۋاتىسىلەر ھە！你
！啊敢勇的己自于醉陶们
قۇۋچەپ 儡傀，偶木 <方>〔静〕
قۇۋراغ 议会，会集 <古>〔静〕
قۇۋراماق 蓄积，累积，多成少积 <古>〔动〕
قۇۋلاشتۇرماق 态动使的 «قۇۋلاشماق»
قۇۋلاشماق 头滑变，猾狡变 〔动〕：ئۇ تازا قۇۋلىشىپ كەتكەن بىرنېمە！伙家的头滑很得变个是他！
قۇۋلۇق 奸弄会不：式形词名的 «قۇۋ
生猾狡 <谚>．قۇۋلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار/人的滑耍
险。
قۇۋلۇق قىلماق 耍滑，头滑耍：ئۇ ھەرقانچە قۇۋلۇق قىلسىمۇ ، پېشقەدەم ساقچىنىڭ سوراقلىرىغا بىر - بىرلەپ جاۋاب بېرىشكە مەجبۇر بولدى．滑耍再他，滑耍头滑耍：ئۇ ھەرقانچە قۇۋلۇق قىلسىمۇ ، پېشقەدەم ساقچىنىڭ سوراقلىرىغا بىر - بىرلەپ جاۋاب بېرىشكە مەجبۇر بولدى．滑耍再他，
答回一一不得不也，
。问审的察警老
قۇۋلۇق - شۇملۇق 俩伎蜮鬼〔静〕：计诡，俩伎蜮鬼么什了用使他．ئۇنىڭ قانداق ~ ئىشلەتكەنلىكى ئايلىن بولدى
。揭若然昭经已都
قـۇۋلۇق - شۇملۇق قىلماق 梁偷，计诡施，鬼搞
柱换
قۇۋناق 活生校学的快愉：的 〔静〕
قۇۋناقلىق 式形词名的 «قۇۋناق»
قـۇۋۇت 血失时娩分在给)饭甜米小油奶 <古>〔静〕
(品食的用食妇产的多过
قۇۋۇرماق 刮，擦摩，磨 <方>〔动〕
قۇۋۇت 力满充身浑 تولماق ~ ：量力，力① 〔静〕
③量能②力臂，量力的膊胳 بىلەكنىڭ قـۇۋۇتى / 量
能节 تېجەش ~ / 能电 ئېلېكتر قـۇۋۇتى：率功 <物>
<转>④ 到达量力，……得起：ئۇنىڭ تـوي قىلىشقا

قۇۋۇتى يەتمەيدۇ ．婚起不结他，值价养营 <转>⑤。
饭的值价养营有 قۇۋۇتى بار ئاناق：补进
قۇۋۇەت دورىسى 剂壮强，药补 <医>
قۇۋۇەت فاكتورى 数因率功 <物>
قـۇۋۇەت قىلماق 量力有使，滋补：بۇ دورا ئادەمگە قۇۋۇەت قىلىدۇ．这药种滋人。
泵力动 <机>
قۇۋۇەت ناسوسى
器功测，计功测 <电> **قۇۋۇەت ئۆلچىگۈچ**
قۇۋۇەتسىز 的值价养营有没②的弱软，的力无① 〔静〕
قۇۋۇەتسىزلەندۇرمەك 态动使的 «قۇۋۇەتسىزلەنمەك»
قۇۋۇەتسىزلەنمەك 弱衰，力无得变 〔动〕：ئادەم كېسەل بولۇپ ئۆزۈن مەزگىل ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالسا ، پۈتۈن بەدىنى قۇۋۇەتسىزلىنىپ كېتىدۇ．人身浑得变会床卧期长病患
。力无
قۇۋۇەتسىزلىك 式形词名的 «قۇۋۇەتسىز»
قۇۋۇەتلەشمەك 态同共的 «قۇۋۇەتلىمەك»
قۇۋۇەتلەندۇرمەك 态动使的：بەدەننى ~ «قۇۋۇەتلەنمەك» 的
体身补滋
قۇۋۇەتلەنمەك ① 态动被的：بۇ پىكرىم كۆپچىلىك تەرىپىدىن دەرھال قۇۋۇەتلەندى．得刻立见意个这我 «قۇۋۇەتلىمەك» 的
：量力有得变，壮强变，力体复恢②。持支的家大到
سەن ئارام ئال ، قۇۋۇەتلەن．力体复恢，息休要你。بىلىكىم
。了量力有得变膊胳的我 قۇۋۇەتلەندى．
قۇۋۇەتلىك 的气力有，的量力有① 〔静〕：يىللار ئۆتتى ، بالىلار چوڭ بولۇپ ~ كىشى بولدى．孩，了去过年年一
滋，的养营于富②。人的气力有了成，了大长们子
效肥，好力地③食饮的养营于富 تاماقلار ~ ：的补
料肥效高 ئوغۇت ~ / 地的好力地 يەر ~ ：高
料饲能高 <牧> **قۇۋۇەتلىك يەم - خەشەك**
品食化强 **قۇۋۇەتلىك يېمەكلىك**
قۇۋۇەتلىمەك 主，成赞，持支 <转>②。体身补滋参人．ئادەمگىياھ بەدەننى قۇۋۇەتلەيدۇ．见意的他成赞我．ئۇنىڭ پىكرىنى قۇۋۇەتلەيمەن．张：ئۇ غەرب تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەشنى قۇۋۇەتلەيدۇ．西张主是他
。的进
قـۇياش 阳太 〔静〕：~ كىرمىگەن ئۆيگە تېۋىپ كىرمەس．进生医子屋的了不进光阳 <谚>。~ يولتۇزلاردىن نۇر ئالماس．光借星星向会不阳太 <谚>。قۇياشقا كۆپ قارىغان كۆزسىز قالار．明失会睛眼，多得看阳太 <谚>。
气大阳太 <气> **قۇياش ئاتموسفېراسى**

قۇياش پائالىيىتى 动活阳太 <天>
قۇياش تاجى 冕日 <天>
قۇياش ئىسپېكترى 谱光阳太 <物>
قۇياش سوتكىسى 日阳太 <天>
قۇياش سىستېمىسى 系阳太 <天>
قۇياش سىستېمىسى تەلىماتى 说学系阳太 <天>
قۇياش شامىلى 风阳太 <天>
قۇياش فىزىكىسى 学理物阳太 <物>
قۇياش قارا دېغى 子黑阳太，斑日 <天>
قۇياشقا يېقىن نۇقتا 点日近 <天>
قۇياش قوتىنى 圈风，晕日，华日 <天>
قۇياش قۇۋۇتى = قۇياش ئېنېرگىيىسى
قۇياش كالېندارى 历阳太 <天>
قۇياش مەركەز تەلىماتى 日，说心中阳太 <天> 说心
قۇياش ئوچىقى 炉阳太，灶阳太
قۇياش ئۆسۈكى 珥日 <天>
قۇياش ۋاننىسى = ئاپتاپ ۋاننىسى
قۇياش ئېنېرگىيىسى 能阳太
قۇياش يىلى 年阳太 <天>
قۇياشسىز 太有没 〔静〕 ～ ھەم تۇمانلىق كۈن 的阳太没：天一的雾有且而阳
قۇياشقۇرت 虫阳太 <动>〔静〕
قۇياشقۇش 鸟阳太 <动>〔静〕
قۇياشلىق 太有 〔静〕 ～ كۈن 的阳太有：天一的阳太
قۇياغ 甲盔 <古>〔静〕
قۇيت (声喝吆的羊赶)嘘，呼 〔叹〕
قۇيدۇرماق «قۇيماق²» 的使动态：ئۇ خوتۇنىغا مېھمانلارغا چاي قۇيدۇردى . 茶倒们人客给子妻让他。 بىز ئۇلارغا خىش قۇيدۇردۇق . 坯砖打们他让们我。
قۇيرۇق 〔静〕①尾，巴尾：قۇيرۇقىنى كۆتۈرگەن كالا تېزەك-لىنمەي قالماس . 屎拉要准巴尾翘牛 <谚> 。ئىت ئىتنى بۇيرۇسا ، ئىت قوپۇپ قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ . <谚>大狗 ，狗大使支，狗小使支"同喻：巴尾使支来起狗小，懒小支懒大"。"鞠腔白个支为宁"同喻：尾驼当不，冠鸡作宁 <谚> 。"后牛为不，首鸡部的油带腿后羊②。住不藏巴尾的者谎说 <谚> 注部臀往 قۇيرۇقتا ئوكۇل قويماق：部臀③油巴尾羊，分部尾机飞 پويىزنىڭ قۇيرۇقى ئايروپلانىنىڭ：部尾④射قۇيرۇقى كېمىنىڭ / 部尾车火 قۇيرۇقى：角(眼)⑤尾船后场打)⑥下一瞥角眼用 كۆزنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويماق <贬，转>⑦渣余的场麦 خامانىنىڭ قۇيرۇقى：渣余(的地霸恶 زومىگەر پومېشىكلارنىڭ قۇيرۇقى：从胁，从仆从胁的子分罪犯 جىنايەتچىنىڭ قۇيرۇقى / 从仆的主
قۇيرۇق پالاقچىسى 鳍尾 <动>
قۇيرۇق تالىماق 艾自怨自，急着干 <成>
قۇيرۇق تۇتقۇزماسلىق 抓让不，色声露不 <成>
قۇيرۇق تۇتقۇزمايۋاتقانلىقىنى قارا！ئۇنىڭ ۋاقتىدا ئۇنىڭ：柄把落不，子辫就他看你，忙么这情事！面露不是！
قۇيرۇق چىراغ 灯尾 <交>
قۇيرۇق دېڭگايتماق = قۇيرۇق كۆتۈرمەك
قۇيرۇق سۆڭىكى 骨尾 <理生>
قۇيرۇق شىپاڭشىتماق 怜乞尾摇 <成>
قۇيرۇق شىپاڭلاتماق = قۇيرۇق شىپاڭشىتماق
قۇيرۇق قورۇمىسى 尾羊炒爆 <食>
قۇيرۇق كۆتۈرمەك 巴尾翘 <成>
قۇيرۇق كۆرسىتىپ ، ئۆپكە ساتماق 羊挂 <成> 肉狗卖，头
قۇيرۇق ماي = قۇيرۇق ياغ
قۇيرۇقىغا چاتماق 随伴让，随跟让 <成>
قۇيرۇقىنى تىكىۋەتمەك ，跑逃巴尾起夹 <成> 窜鼠头抱，夭夭之逃
قۇيرۇقىنى خادا قىلماق 策上为走，掉跑 <成>
قۇيرۇقىنى قۇم باسماق 去死：ئۇ ئاللىقاچان قۇيرۇقىنى قۇم بېسىپ كەتكەن بوۋىلىرىنى ئەسلەيتتى . 常常他。ئۆگە سىيگۈچە قۇيرۇقىنى قۇم بې-سىپتۇ . 人先的去死已早念怀。掉埋沙被巴巴尾，尿完撒到等驼骆 <谚> 。
قۇيرۇقىنى قىسماق 巴尾起夹 <成>
قۇيرۇقىنى كەسمەك = قۇيرۇقىنى ئۇزمەك
قۇيرۇقىنى ئۇزمەك 尾扫，尾收 <成>
قۇيرۇق ياغ 油巴尾羊
قۇيرۇقچى 羽党，凶帮，从仆 〔静〕
قۇيرۇقچىلىق 义主巴尾 〔静〕
قۇيرۇقسىز 的尾无 〔静〕
قۇيرۇقسىزلار ئەترىتى 目形蛙，目尾无 <动>
قۇيرۇقسىمان 的状尾 〔静〕：ئايروپلان ئارقىسىدا قۇيرۇقسى-ئەمدى بۇ خىزمەتنىڭ قۇيرۇقىنى ئۈزەيلى . 收作工项这给们咱在现。吧尾。

مان ئىز قالدۇردى . 记痕状尾下留部后在机飞 。

قۇيرۇقلۇق 〔静〕 有尾巴的，尾巴大 ~ قوي 羊巴

قۇيرۇقلۇقلار ئەترىتى 目螈蝾，目尾有 <动>

قۇيرۇقلۇق لىچىنكا 蜘尾 <动>

قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز 星帚扫，星彗 <天>

قۇيقا 〔静〕 ①头发毛的糊燎②发头的上顶：ئۇنىڭ دىمىغا ~ ھىدى پۇراپتۇ . 他闻到了糊燎发毛的味儿。

قۇيقا چېچى تەتۇر ئۇرۇلمەك = قۇيقا چېچى تىك تۇرماق 发怒，竖倒发毛 <成>

قۇيقا يۇڭ 冠冲毛废 <纺>

قۇيقىسىنى ئۇرلەتمەك 气生……惹 <成>：قۇيقامنى تولا ئۇرلەتمەي ، تېز بول ! 别生我惹尽气，快点儿！

قۇي - قۇي 丑，看难 <方>〔静〕

قۇيقىلاتماق 态动使的 «قۇيقىلىماق»

قۇيقىلاشماق 态同共的 «قۇيقىلىماق»

قۇيقىلانماق 态动被的 «قۇيقىلىماق»

قۇيقىلىماق 〔动〕 燎：قوينىڭ كاللىسىنى ~ 燎羊头

قۇيما[1] 〔静〕 ①铸的，铸造的：~ قازان ②锅的铸件：چويۇن قۇيمىسى 铸件铁生

قۇيما پولات 钢铸 <冶>

قۇيما پۇل 币铸 <经>

قۇيما تۇرۇبا 坯管水

قۇيما چويۇن 锭铁 <冶>

قۇيما زاپچاس 件铸 <冶>

قۇيما ئۈزۈك 指戒的石宝镶不

قۇيما[2] 饼油糖 <古>〔静〕

قۇيماق[1] 〔静〕 香油，饼油 <食>：ئەتىيازدا ~ يەپ ، كەچ كۈزدە كېكىرىپتۇ . 喘打还秋深，香油吃天春 <谚> ；“肠断愁后日，量思不事做”同喻。

قۇيماق[2] 〔动〕 ①灌，盛，斟，倒：چايدانغا سۇ ~ 暖灌瓶 / ھاراق ~ 酒斟 / خالتىغا ئۇن ~ 盛里袋口往 / چاي ~ 茶倒 ~ قولىغا سۇ 面(手洗)水倒上手往 ~ خىش / 锅铸 ~ قازان ~ 灌③坯砖打 ~ 铸②，浇，注：ھېسىپ ~ 制，炸：چەرچەندە ئېشەك ئۆلۈپتۇ دېسە ، ئۆپكىسىنى مەن قۇيغان دەپتۇ . 条了死末且说人 <谚> ，（嘴插乱，是为以自指喻）的灌我是肺面说他，驴。④沱滂⑤(睛眼)剜：بىردەمدىن كېيىن بىردىنلا يامغۇر قۇيۇۋەتتى . 沱滂雨大子下一，儿会一了过 。

قۇيۇپ قويغاندەك 象出倒里子模个一像 <成>

：سەن دادامغا ~ ئوخشايدىكەنسەن 样一模一，儿脱活，的。样一模一爸爸你和得长你

قۇيماق[3] 惊吃，惊受 <古>〔动〕

قۇيمۇچ 股屁，部臀 <方>〔静〕

قۇيمىچى 工砂翻，工铸 〔静〕

قۇيمىچىلىق 造铸：作工砂翻，业造铸 〔静〕 ~ زاۋۇتى 子沙的用砂翻 قۇم 厂 / قۇيمىچىلىقتا ئىشلىتىدىغان

قۇيمىچىلىق بېجى 税造铸 <经>

قۇيمىچىلىق سېخى 间车砂翻，间车造铸

قۇيۇت 料肥，肥 <方>〔静〕

قۇيۇتلىماق 肥施 〔动〕

قۇيۇچ 钢纯 〔静〕

قۇيۇشماق 态同共的 «قۇيماق[2]»

قۇيۇغ 的灵机，的巧灵，的利麻，的捷敏 <古>〔静〕

قۇيۇلماق ① 态动被的：چولۇق چۆگۈندىكى چاي تۆگىشىگە يەنە بىر چۆگۈندىن قۇيۇلدى . 就，完一茶的壶大 . 壶个一另了倒 ②。的壶个一另了倒态复自的 «قۇيماق[2]» ：ھاۋا قىزىپ ، تەر قۇيۇلۇپتۇ . 入流③。注如流汗，来起热气天 ，流河条这 . بۇ دەريا مەشھۇر باغراش كۆلىگە قۇيۇلىدۇ . 入注：耀照，射照④。湖腾斯博的名著人汇光的色金，了来出阳太 . ئىتىزلارغا ئالتۇن نۇرى قۇيۇلدى 。野田着耀照芒

قۇيۇمچاق 骨骶，骨尾②胯① <理生>〔静〕

قۇيۇن 动涡 <物>②风卷龙，风旋 <气>① 〔静〕 ，旋涡

قۇيۇنتاز 腿毛飞 <转>②风旋 <气>① 〔静〕

قۇيۇندەك 掣电驰风，地似也飞②的般风旋① 〔静〕：پىكاپ شەھەرگە قاراپ ~ يۈرۈپ كەتتى . 风里城朝车普吉 。去开般掣电驰

قۇيۇنسىمان 的状旋涡 〔静〕

قۇيۇنسىمان ھەرىكەت 动运旋涡 <物>

قۇيۇنلۇق 的旋有 〔静〕

قۇيۇنلۇق ئېلېكتر مەيدانى 场电旋有 <物>

قۇيى 的沉低，的下，的低 <古>〔静〕

قېپىشماق 燃，(火)着 <方>〔动〕

قېپىنماق 财横发，发暴，富暴 〔动〕：ئۇ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان بەك قېپىنىدى . 财横发大来年几他 。

قېتىرقانماق 习学苦刻 قېتىرقىنىپ ئۆگەنمەك：苦刻 〔静〕

قېتىرقىنىشماق 态同共的 «قېتىرقانماق»

قېتىش 华凝、结凝、固凝 <化、物>〔静〕
قېتىش نۇقتىسى 点固凝 <化>
قېتىشتۇرغۇچى 的凝促 〔静〕
قېتىشتۇرغۇچى خۇرۇج 剂固凝、剂凝促 <化>
قېتىشچانلىق 性结凝、性固凝 <化、物>〔静〕: قېتىش-چانلىقى كۈچلۈك 强性固凝
قېتىش - قۇراش 的八杂七杂、的凑八拼七 〔静〕
قېتىش - قۇراش قىلماق 凑八拼七、凑拼、凑 <动>: تاپقان - تەرگەنلىرىمىزنى قېتىش - قۇراش قىلىپ ، ئىككىلار-نىڭ بېشىنى ئوخلاپ قويساق دەيمەنا . 我把想我们俩的攒积的钱 。了办事婚都全上凑
قېتىشما 的结凝②金合① <冶>〔静〕
قېتىشما پولات 钢金合 <冶>
قېتىشما سېغىز تۇپراق 土粘结胶 <地>
قېتىشماق[1] 凝固: 硬变、凝泥水 . سېمونت قېتىشىپتۇ . 了固合愈口伤 ~ يارا 。
قېتىشىش كۆرسەتكۈچى 数指结固 <地>
قېتىشماق[2] «قاتماق[2]» 的态同共: ئۇلار ھارۋىلىرىنى قېتىشتى . 了好套全车把们他 。
قېتىق 〔静〕奶酸: ~ ئىچكەن قوتۇلدى ، تاۋاق يالىغان توتۇلدى . <谚>捉被的碗舔、脱逃的奶酸吃 。~ ئىچكەندە ئاكا ، دوغ ئىچكەندە ئوكا . <谚>兄称时奶酸喝、叹称时奶酸喝 。~ نانغا ئولگۈرمىدى ، نان قېتىققا . <谚>弟道酸上挣 。奶酸上不挣馋上挣、馋上不挣奶
قېتىقىنى يېتىق قىلماق 用该把、宜便足占 <成>
قېتىقى ئۇيۇماسلىق 掉用都的
قېتىقچى 安不、足满不 <成>
قېتىقلىق 者奶酸卖 〔静〕
قېتىقلىق 的犁着套、的好套 〔静〕: قوشقا ~ ئۇي 的着套牛耕
قېتىلماق ① «قاتماق[2]» 的被动态: ھارۋا قېتىلىپ بولدى . 大同我 。意同: سۆزىڭىزگە قېتىلىمەن . 应答②。了好套车话的你意
قېتىم[1] 〔静〕次、回、趟、遍: ئۇ كۈندە ئۈچ ~ كالا ساغىدۇ . 她一天奶次三挤牛给 。مۇشۇنىڭ بىلەن بۇ يەرگە سەككە-زىنچى ~ كېلىشىڭ . 了回八第是儿这来你次这上算 。ئۆۋەتچى ماشىنا كۈندە ئىككى ~ قاتنايدۇ . 两开天一车班 。ئالدىرىغاندا قولىدىكىنى قىرىق ~ ئىزدەپتۇ . <谚>趟 心慌十四找西东的里手时乱意 。
قېتىم[2] 〔静〕根(的针次一穿够只): ئىككى ~ يىپ 两线根
قېتىمقى = قېتىملىق
قېتىملاپ 〔静〕次、遍: ئۇ بۇ كىتابنى قانچە ~ ئوقۇپ چىققا-دۇ؟ 这书本他读了几遍呀?
قېتىملىق «قېتىم[1]» 的式形词容形: ئۇ ئۇنىڭدىن ~ يىغىنغا قاتناشمىدى . 他会次上加参有没 。议
قېتىنچا 的补增、的充补、的足补 〔静〕
قېتىنچىلىق 烦麻、扰烦、神劳、透伤 〔静〕: باش قېتىنچە-لىقى 筋脑透伤
قېچىر 〔静〕①骡子: ئات ~ / ئېشەك ~ 骡马 / 骡驴 <动>子骡 . قېچىرنىڭ تۇيىقى قىزىسا ، سايغا سال . <谚>子骡 / 骡驴派能定一 、畜役的养喂心精喻意)开放就你 、跑要育生能不 <转>③子性爆火 <转>②。(场用上(性女于用)的
قېچىر تەخەي 驹骡 <动>
قېچىر سايغا چىقماق 兴尽、来上致兴 <成>: قېچىر سايغا چىقىپتۇ ، ئۇ قاملاشمىسىمۇ بىرنېمىلەرنى قىلىپ ئۇسسۇل ئويناندى . 在却他、好不跳舞管尽、了来上致兴 。跳地乱胡
قېچىرچى 夫脚(的货运子骡用) 〔静〕
قېچىرچىلىق 行脚(的具工为子骡以) 〔静〕
قېچىرلىق 〔静〕①的子骡有: بۇ يىل ~ بولۇپ قالدۇق . 今年 。مەن ~ بىر بىسۇۋاينى كۆردۈم . 我的子骡骑个一到看 。ئۇ ~ قايتىپ كەلدى . 他的子骡骑②。了来回 。
قېچىرلىماق 驹骡产、驹骡生 〔动〕: بايتال قېچىرلىدى . 母马了产驹骡 。
قېچىشماق 态同共的 «قاچماق»
قېچىق 〔方、动〕〔静〕蝻 <
قېرى[1] 〔静〕①老: ~ سىدە 老圆冠榆 / ~ ئات چۈنەك بۇزماس . "途识马老"同喻: 垄毁不马老 <谚> 。~ قۇشقاچ كېپەككە ئالدانماس . 皮麸上会不雀麻老 <谚> 。~ كالا شاپاقنا ئامراق . 皮瓜喜牛老 <谚>。当的 ~ ~ قۇلاق ئۇزۇن قۇلاق . 耳风顺是朵耳老 <谚> 。كەلسە ئاشقا ،ياش كەلسە ئىشقا . 吃请了来人年老 <谚>。~ بار ئۆيىنىڭ كىتابى بار . 人老、人年老②。干活派了来人青年、饭书有必里家的人老有 <谚> 。~ بۇ دۇنيانىڭ مېھمىنى . 客的世今是人老 <谚> 。قېرىنى قاپتا ساقلا ، ئۆلۈكىنى ھەپتە ساقلا . 世在人老 <谚>。放存日七需终寿人老、养赡心精要需

قېرى تۆلكە 滑巨奸老，头滑老，狸狐老 <成>
قېرى كالىغا پىچاق ياققاندەك 似宝至获如 <成>
如得觉他使话这．～ ، بۇ گەپ ئۇنىڭغا يېقىپ كەتتى 地：耳顺地似宝至获。
قېرى مىجەز 成老年少，气老
قېرى ئورمان 林树化龄老
قېرى² 单量计）力克②（子尺的布土量）力克①〔静〕（分公 70 合约，位
قېرىتماق «قېرىماق» 的使动态：ياش قېرىتماس ، غەم قېرىتار . 老衰人使会则愁忧，老苍人让会不龄年 <谚>。
قېرى - چۈرى 老〔静〕人年老：～ ، ۋە ئاجىز - مېيىپلار 老弱残病 / ～ ، غېرىپ - غۇرۇالارنىڭ بېشىنى سىلىماق 老惜贫怜
قېرىشتۇرماق «قېرىشماق» 的使动态
قېرىشقاق 人的对作爱的：～ ئادەم 的对作爱〔静〕
قېرىشقاقلىق «قېرىشقاق» 式形词名的
قېرىشقاندەك 的似对作①〔静〕：ئەجەبمۇ تاك ئاتايدۇ ، مەن بىلەن～ 。的似对作我和像好，亮不是就天 偏②。偏巧：ئۇ مېنى ئىزدەپ كەلسە ، ～ مەن ئۆيدە بولماي قاپتىمەن . 家在不偏偏我，我找来他。
قېرىشماق 对作：ئۇ ھەر دائىم مەن بىلەن قېرىشىدۇ . 作爱 <谚>。对作我跟总他 قېرىشقانلىنىڭ قارنى ئاچ . 亲娶 <谚>。子肚饿人的对 قېرىشقانلىنىڭ قىزىنى ئال . 就头的女儿对娶就，时沟挖藤萄葡给．要，根须掉割的上年头把。“结宜不解宜家冤”同喻：
قېرىن 子肚羊〔静〕，子肚，胃室多：قوينىڭ قېرىنى
子肚炒爆 <食> قېرىن قورۇمىسى
子肚烤 <食> قېرىن كاۋىپى
膜网 قېرىن يېغى
قېرىنچە 室心 <理生>〔静〕：يۈرەكنىڭ سول قېرىنچىسى 左心室
قېرىنداش¹ 胞同①〔静〕：قېرىنداشىنى يۈرەك تۇتۇيدۇ . 印相心心胞同 <谚>。قېرىنداشىنى تاللىغىلى بولمايدۇ . 选挑能不胞同 <谚>。سالاغا كەتكەن قېرىندىشىم . ～：弟兄②。“头大冤当”同喻：亏巴哑吃 <成>
قېرىنداشتىن / 家国弟兄 دۆلەت ～ / 族民弟兄 مىللەت قارىنىم ياخشى . 亲弟兄比子肚己自 <谚>。قېرىنداشلىق ئازارى بولسىمۇ ، بىزارى يوق . 使即弟兄 <谚>。弃嫌相互不也，隙嫌有。
言语属亲 <语> قېرىنداش تىللار
قېرىنداش² 笔铅〔静〕：～ ئۇچلىماق 削铅笔 / ～ بىلەن يازماق 写笔铅用
قېرىنداش ئۇچلىغۇچ 刀笔卷
قېرىنداشلارچە 的般弟兄〔静〕：～ دوستلۇق 的般弟兄 / 谊友义情的般弟兄
قېرىنداشلىق «قېرىنداش¹» 词名象抽的：～ بۇرچۇمنى ئادا قىلاي . 吧务义的弟兄尽我让。
قېرىلىق ① «قېرى» 年暮，年老②词名象抽的：ئۇنىڭ قېرىلىقى بىلىنمەيدۇ . 老显不他。～ ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا تۇرار . 后门在就老衰 <谚>。～ بىلەن ئۆلمەس ، ياشلىق بىلەن تۇرمىس . 常年青是不也，死就了老是不 <谚>。在。
قېرىلىق دېغى 斑人老
قېرىلىق مەزگىلى ①老龄，期年老②期畜牧 <牧>
قېرىلىق يەتمەك 老衰，老变：بۇ بالكى مانا قېرىلىقنىڭ يەتكەنلىكىنىڭ ئالامىتى بولسا كېرەك . 这我是许也老衰的迹象。
قېرىلىقشۇناس 家学年老〔静〕
قېرىلىقشۇناسلىق 学年老〔静〕
قېرىم 挖（كولىماق）چاپماق ～：沟深，坑深（的挖）〔静〕
沟深挖，坑深
قېرىماق 老①〔静〕：ئەر قېرىسا ئۆزىگە بىلمەر ، خوتۇن قېرىسا ئۆزگىگە . 人别了老人女，白明己自了老人男 <谚>。白明（定否于用）迟③化老齿牙～ چىش：化老②。
داۋا قېرىماس ، ئالتۇن چىرىماس . 金，迟会不司官 <谚>。朽会不子。
قېرىمدىماق 沟深挖，坑深挖〔动〕：تەكتى قېرىمداپ ئاچقاندا ، چاچ يىلتىزلىرىنى كېسىپ ، ئالدىنقى يىلى بېرىلگەن ئوغۇتلارنى قېرىپ ئېلىۋېتىمىز . 根须掉割要，时沟挖藤萄葡给。掉刮肥的上年头把。
قېرىن 子肚羊〔静〕，子肚，胃室多：قوينىڭ قېرىنى
子肚炒爆 <食> قېرىن قورۇمىسى
子肚烤 <食> قېرىن كاۋىپى
膜网 قېرىن يېغى
قېرىنچە 室心 <理生>〔静〕：يۈرەكنىڭ سول قېرىنچىسى 左心室
قېرىنداش¹ 胞同①〔静〕：قېرىنداشىنى يۈرەك تۇتۇيدۇ . 印相心心胞同 <谚>。قېرىنداشىنى تاللىغىلى بولمايدۇ . 选挑能不胞同 <谚>。سالاغا كەتكەن قېرىندىشىم . ～：弟兄②。“头大冤当”同喻：亏巴哑吃 <成>
قېرىنداشتىن / 家国弟兄 دۆلەت ～ / 族民弟兄 مىللەت قارىنىم ياخشى . 亲弟兄比子肚己自 <谚>。قېرىنداشلىق ئازارى بولسىمۇ ، بىزارى يوق . 使即弟兄 <谚>。弃嫌相互不也，隙嫌有。
言语属亲 <语> قېرىنداش تىللار
قېرىنداش² 笔铅〔静〕：～ ئۇچلىماق 削铅笔 / ～ بىلەن يازماق 写笔铅用
قېرىنداش ئۇچلىغۇچ 刀笔卷
قېرىنداشلارچە 的般弟兄〔静〕：～ دوستلۇق 的般弟兄 / 谊友义情的般弟兄
قېرىنداشلىق «قېرىنداش¹» 词名象抽的：～ بۇرچۇمنى ئادا قىلاي . 吧务义的弟兄尽我让。

قبرىنسسمان 的状子肚〔静〕
قبرىنسسمان قوزىقارنى 茹蘑状肚 <植>
قبرىنقۇلاق 耳木 <植>〔静〕
قبرى - ياش 少老〔静〕: بۇ ناخشىنى ~ ، ئەر - ئاياللىرىڭ ھەممىسى بىلىدۇ . 这首歌男女老少都会。
قبزا 肠马熏 <食>〔静〕
قبزىش 掘挖，采开〔静〕
قبزىش سۇرئىتى 度进采开 <矿>
قبزىش كۆبى 方挖 <建>
قبزىش ماشىنىسى 机掘挖，机土挖
قبزىش مەيدانى 场采 <矿>
قبزىش ھوقۇقى 权采开 <矿>
قبزىش ئۈسكۈنىلىرى 备设进掘 <矿>
قبزىشماق «قازماق»的被动态同共
قبزىلما 藏矿②物文下地，物土出①〔静〕
قبزىلما بايلىق = كان بايلىقى
قبزىلما يادىكارلىق 物文土出，物文下地
قبزىلماق «قازماق»的被动态：كۆلچەك قبزىلدى . 已子池。好挖
قبزىلىق 和条肋的马②的肠马带，的肠马有①〔静〕
方地的油条肋有带
قبزىلىق پولۇ 饭抓肠马 <食>
قبقىر - چوقۇر 疙疙瘩瘩，吵吵争争②物什重粗①〔静〕
قبقىشتۇرماق 抖一抖，拍一拍〔动〕
قبقىشماق «قاقماق»态同共的
قبقىقلىق 着钉〔静〕: دېرىزىنىڭ قاق ئۈستىگە چوڭ بىر مىخ ~ . 子钉大个一着钉方上正户窗。
قبقىلماق «قاقماق»的被动态：ئۈتۈككە ئال قبقىلدى . 子靴钉了掌。
قبقىلىپ - سوقۇلۇپ 履步 <转>②撞撞跌跌①〔静〕
قبقىلىپ ~ بىر يىلنى ئۆتكۈزمەك 年一过度地艰维履步地艰维：
قبقىندى - سوقۇندى 的坷坎经历，的苦受〔静〕: ئەن قالغان ئۆمرۈڭدە كوچىلاردا ~ بولۇپ يۈرمەي ، مېنىڭ دۆلىتىمدە خالىغىنىڭنى قىلىپ ، ئەركىن ياشا . 上街在必不生半后你，了苦受靠就我的财产自由自在地生活吧。 مەن بىر تەلەيسىز بەندە ئىكەنمەن ، بۇرۇن ~ بولۇپ يۈرگەنىدىم . 是我，人的运背个以前曾经历坷坎。
قبقىندى - سوقۇندى بولماق 腾折受备，难受苦受
قبلىپ 模砖 خىش قبلىپى : 头楦，子楦，子模①〔静〕
子楦靴皮 قبلىپى قۇتۇك / 子模皂肥 قبلىپى سوپۇن / 子<水>④型模，具模<机>③模铸，模型铸<冶>②样子，式样 <转>⑤板模：ئۇنىڭ ئىشىغالى ئۇزگەرمەي بىر قبلىپتا كېلىۋاتىدۇ . 一是直一，化变有没况情的他。子套，范规 <转>⑥。子样个：خىزمەتلەرنى بىر قبلىپتا يۈرۈشتۇرمەك 按一种工作行进范规 / 作工行进范规种一按 كونا قبلىپنى بۇزماق 子套老破打
قبلىپتا يوق 的矩规懂不 <成>: تازا ~ بىرنېمىكەنا ! 伙家的矩规懂不个是真！
قبلىپتىن چىقماق 轨越 <成>
قبلىپقا تارتماق 楦：ئۆتۈكنى قبلىپقا تارتىپ قويماي . 把我。楦一楦子靴
قبلىپقا چۈشمەك 范规入进，轨正入步 <成>
قبلىپقا سالماق 上子帽给 ~ ①楦，头楦上：بۆكنى ~ / ئۆتۈكنى ~ 范规③轨正入纳 <成>②子靴楦 / 头楦
قبلىپ قۇمى 砂型 <冶>
قبلىپ ياسىماق 型造 <冶>
قبلىپباز 者义主式公②的义主式公①〔静〕
قبلىپبازلىق 风作义主式公，义主式公〔静〕
قبلىپچى 匠楦②工型模①〔静〕
قبلىپسىز 的子模上没，的子模有没①〔静〕: پىلانسىز ئىش ~ خىش . 的子模上没像就事的划计有没 <谚>
规 ~ خاتا ئۆچە خاتا : 的格规合不，的范规不②。砖 / 字汉的范 ~ پولات 钢的格规合不
قبلىپلاتماق «قبلىپلىماق»的被动使的态
قبلىپلاشتۇرماق «قبلىپلاشماق»的被动使的态
قبلىپلاشتۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى 规 <经> 学济经范
قبلىپلاشتۇرۇشماق «قبلىپلاشتۇرماق»的被动态同共
قبلىپلاشتۇرۇلماق «قبلىپلاشتۇرماق»的被动态
قبلىپلاشتۇرۇلغان دېتال 件构型定 <机>
قبلىپلاشماق 化范规②形成，型定①〔动〕
قبلىپلاشقان ئالماشتۇرۇش 换变范规 <经>
قبلىپلاشقان قوللانما 范教 <军>② 册手范规①
قبلىپلاشقان گرامماتىكا 准标，法语范规 <语>
قبلىپلاشقان لوگىكا 法语
قبلىپلاشقان ھەرىكەت 学辑逻范规 <逻>
قبلىپلانماق 作动范规 <艺，体>
قبلىپلانماق «قبلىپلىماق»的被动态
قبلىپلىق 楦，的子模②的子楦有，的子模有①〔静〕

的子

قېلىپلىق ھۆججەت 件文性范规

قېلىپلىما 的化式程，的化式模〔静〕

قېلىپلىما ئورۇنلاش 出演，演上(化式程)

قېلىپلىماق 楦 ～ 帽子楦 / ～ ئۆتۈكنى 子靴楦〔动〕：شەپكىنى

قېلىشماق ① «قالماق[2]»的态同共的：ئۇ ئىككىسى ئىشىك ئالدىدا قېلىشتى．于次，差＜转＞②。外门了在留俩们他．他亚，于次，差＜转＞②。外门了在留俩们他．他(式形定否用只)于：ئۇ ئۆگىنىشتە مەندىن قېلىشمايدۇ．他．他(式形定否用只)于：ئۇ ئۆگىنىشتە مەندىن قېلىشمايدۇ．他的不习学比我差。ئۇ ئېتىزلىقتا ئىشلەشتە ياشلاردىن قېلىشمايدۇ．他．他下上相们不年青与活干里田在他。

قېلىن 厚①〔静〕：～ تاختاي 子板厚 / ～ قەغەز 厚纸 / شاپىقى ～ قوغۇن 瓜甜的厚皮 / تەلۈنىڭ تېرىسى ～ 皮脸厚＜转＞②。厚皮的人狂＜谑＞．～ تازىمۇ ～ بىر نېمىكەنسەن．伙家的皮脸厚个是真你。

قېلىن 重人陷 قالماق ～ مۇھاسىرىدە 层层，重重＜转＞③ / ～ خەلق توپى 围 / ～ 密茂，密稠＜转＞④群人层层 شاخ - يوپۇرماقلار 胡的密茂 ～ / 叶枝的密稠 توغرا قىلىق

密亲，切密＜转＞⑤林杨

قېلىن ئەلگەك 罗细

قېلىن دارچىن 皮桂肉＜植＞

قېلىن سۈغىرىش 灌淹＜农＞

قېلىن سۈزگۈچ 器滤细＜机＞

قېلىن لىنزا 镜透厚＜物＞

قېلىن - قاتتىق 厚皮脸〔静〕：بۇ بالا ئانىچە ～ ئەمەس．子孩的厚皮脸是不他。

قېلىنلاتماق 态动使的«قېلىنلىماق»

قېلىنلاشتۇرماق 态动使的«قېلىنلاشماق»

قېلىنلاشماق 厚变①〔动〕：كۆنلەر ئۆتۈپ ، مېنىڭ پەلسەپىگە ئۆتكان خاتىرە دەپتىرىم قېلىنلاشتى．了去过天天一，了厚变记笔学哲的用我，了厚变皮脸＜转＞②。了厚变记笔学哲的一家娘姑 دېگەن توي قىلغاندىن كېيىن قېلىنلىشىپ قالدۇ．了厚变就皮脸婚了结。

قېلىنلىق ① «قېلىن»式形词名的：ئېغىلىنىڭ قىغىز يېرىم مېتىر قېلىنلىقتا ئىدى．密，度厚②。厚米半有粪里厩马．度：يۈزۈمنىڭ قېلىنلىقى جېنىمنىڭ راھىتى．皮脸＜谑＞．受事得，厚笔半，厚皮脸＜谑＞．～ يېرىم دۆلەت。财。

قېلىنلىق قىلماق 脸着觍，皮脸着厚

قېلىنلىماق 厚，变：来起厚〔动〕：قار بارغانسېرى قېلىنلاپ كەتتى．了厚越来越雪。

قېلىنماق «قالماق»的被态动：نىمجان قۇلۇن خەۋپتىن قۇتۇلۇپ قېلىندى．了来过救抢被驴野的活不死半。

قېنى ①〔静〕：儿哪在；كىتاب ～ ؟儿哪在书？ ～ بۈرىمۇ ؟呢儿哪在狼？ ～ ، سۆزلەپ بېقىڭ ، ～ ：吧来，嗯，吧好②？说说你，吧好。 ～ ، كۆچىلىك تەڭ كۈچ چىقىرايلى ！力用块一家大，嗯 ～ ، مېھمانلار ، ئاش سوۋۇپ قالدى ！吧吃，了凉都饭，们人客吧来！

قېنىشماق «قانماق»的态同共的：ئۇلار بۇلاق سۈيىنى ئىچكەندىن كېيىنلا ئۇسسۇزلۇقىغا قېنىشتى．解才后之水泉了喝们他．渴了。 ئاچا - سىڭىل قۇچاقلىشىپ قېنىشقاندىن كېيىن بىر چوڭ سافادا ئولتۇردى．了够抱拥俩妹姐．下坐前发沙。

قېنىق 茶酽，茶浓 چاي ～ /：的深，的浓〔静〕 سىيرىق ～ / 黄深 / يېشىل ～ 绿墨，绿深 / رەڭگى بەك ～ ئىكەن．深太色颜。

قېنىقارلىق 的力服说有，的意满人令：〔静〕 جاۋاب ～ 说有，据根的力服说有 ئاساس ～ / 复答的意满人令由理的力服

قېنىقماق = قانماق

قېھ - قېھ 笑格格 كۈلمەك ～ قىلىپ 格格〔模〕：

قېيىداشماق 态同共的«قېيىدىماق»

قېيىدىغاق 子孩的气赌爱 بالا ～ 的气赌爱〔静〕：

قېيىدىماق 扭别闹，气赌〔动〕：ئۇ قېيىداپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى．了走出里家从气赌他。 ئۇ ئېرىنىڭ تەرسالىقىغا قېيىداپ قايتا ئېغىز ئاچمىدى．开再不气赌，翟夫丈嫌她．了口。 ئۇ قېيىداپ مېنىڭ بىلەن گەپلەشمەيدۇ．扭别闹他，话说我跟不。

قېيىش[1] 条皮，带皮〔静〕：ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى ～ بولار ، كۆن بولماس．皮做能不，条皮做能皮的马好＜谚＞．革。

قېيىش[2] 扰微＜物＞② 动摄＜天＞①〔静〕

قېيىشماق 态同共的«قېيىماق»

قېيىق[1] 的了翘，的棱翘②脚针的边锁①〔静〕：～ ئىشىك 户窗的了翘 / ～ دېرىزە 门的棱翘

قېيىق[2] 帆小 ～ يەلكەنلىك：板舢，艇小，船小〔静〕 / 船 / ماتورلۇق ～ 艇汽小 / پالىقى 浆船

قېيىقى قۇمغا پاتماق 汤泡，浅搁(情事)＜成＞

قېيىق[3] 病蛆蝇鼻羊＜方＞〔静〕

قېيىقچى 公艄，夫船〔静〕

قېيىقچىلىق 业船航②业船造①〔静〕
قېيىماق 边锁，儿边缉 چۆرىسىنى قېيىپ تىكمەك：缉〔动〕
قېيىن[1] 岳 ～ ناش / 桦白 ～ ئاق：树桦，桦 <植>〔静〕
桦东辽 ～ تۇمۇر / 桦
قېيىن[2] 亲姻 <古>〔静〕
قېيىنئاتا 公公②父岳①〔静〕
قېيىنئاچا 姐的夫丈②子姨大，姐姐的子妻①〔静〕
子姑大，姐姑大，姐
قېيىنئاغا 子伯大②子舅大①〔静〕
قېيىنئانا 婆婆②母岳①〔静〕
قېيىنسىڭىل 子姑小②子姨小①〔静〕
قېيىنئىكىچە = قېيىنئاچا
قېيىنئىنى 子叔小②子舅小①〔静〕
قېيىن - بويان 戚亲，家亲〔静〕
قېيىن - بويان بولماق 亲结
قېيىنلىق 满长 جاي ～：林树桦②的树桦满长①〔静〕
方地的树桦
قى[1] (声驴赶)咯〔模〕
قى[2] 喂 <古>〔叹〕
قىبلە 向朝的拜礼林斯穆界世：مۇسۇلمان لار نامازئوقۇغان چاغدا يۈزىنى قىبلىگە قىلىدۇ．穆林做乃 <宗>〔静〕
。向方拜礼朝面时孜玛
قىبلىگاھ (قىبلىگاھى) ②向方白尔克 <宗>①〔静〕
地圣<转>
قىبلىنىما (قىبلىنىماسى) <转>②盘罗，针南指①〔静〕
行是论理．نەزەرىيە ھەرىكەتنىڭ قىبلىنىماسى：南指，针指
。南指的动
قىبلىنىما قىلماق 以……为南指：ئىلغار نەزەرىيىنى قىبلىنىما قىلغان پارتىيە 党的南指为论理进先以
قىپال 穴阳太，角额，角鬓〔静〕
قىپال تومۇر 脉静头窝肘，脉静头 <医>
قىپچا 穗接〔静〕
قىپچاق 人克恰普克，克恰普克〔静〕
قىپچاقچە 恰普克②文克恰普克，语克恰普克①〔静〕
式克
قىپچان 子腰金 <植>〔静〕
قىپچانماق 束拘，尴尬：ئۇ تارتۇقلىرىنى يوشۇرىدىغان يەر تاپالماي تولىمۇ قىپچاندى．他因为藏不住外格而疤疙住不 〔动〕
见个是她．ئۇ كىشىلەردىن قىپچىنىدىغان قىز ئىكەن．尴尬。
。娘姑的束拘就人
قىپچىنىشماق 态同共的«قىپچانماق»
قىتا 肠版〔静〕
قىتات 剂发染〔静〕
قىتاتلاتماق 态动使的«قىتاتلىماق»
قىتاتلانماق 态动被的«قىتاتلىماق»
قىتاتلىماق 发头染 ～ چاچنى：(发头，须胡)染〔动〕
قىتان 丹契 <古>〔静〕
قىتئە[1] 大七 ～ يەتتە：陆大，洲，洲大 <地>〔静〕
陆大洲亚，洲亚 ئاسىيا قىتئەسى / 洲
际洲 <军> قىتئەلەر ئارا باشقۇرۇلىدىغان بومبا
弹导
قىتئە[2] (韵押行双每，诗情抒典古)额特克 <文>〔静〕
قىتلانما 子油老〔静〕
قىتلانماق 擦子锯．ھەرە قىتلىنىپتۇ：态动被的«قىتلىماق»
。了亮
قىتلىماق (具铁指专)亮擦〔动〕
قىتمال (谓所无都切一等责指对)油，皮〔静〕
قىتماللاشتۇرماق 态动使的«قىتماللاشماق»
قىتماللاشماق 了皮骂，骂挨老子孩这．بۇ بالا تىل ئىشتىۋېرىپ قىتمالىشىپ كېتىپتۇ：油变，皮变〔动〕
。
قىتمالىق 式形词名的«قىتمال»
قىتىغۇر 刺挑爱 ～ ئادەم：的儿刺挑爱，的头儿刺〔静〕
人的儿 خوتۇن ～ / 娘婆头儿刺 / قىتىغۇرلۇق ئىچى زەھەر ، سېرىق يۈگەي باسقان بېشى．总里心的头儿刺 <谚>
。上着首满瘴丝菟像就，伤有
قىتىغۇرلۇق 式形词名的«قىتىغۇر»
قىتىغۇرلۇق قىلماق 挑儿刺：ئۇ نەدىن كەلگەن بولسۇن ، بىزنىڭ ئادەم ، قىتىغۇرلۇق قىلما！我是他，的来儿哪管不！
！儿刺挑别，人的们
قىتىڭشىماق 来下不坐，住不待〔动〕
قىچا 菜芥②菜油① <植>〔静〕
قىچا تالقىنى 末芥
قىچا چاچماق 间离拨挑，拨挑 <成>
قىچا يېغى 油籽菜
قىچقارتماق 态动使的«قىچقارماق»
قىچقارتىشماق 态同共的«قىچقارتماق»
قىچقارتىلماق 态动被的«قىچقارتماق»
قىچقارماق 我叫谁？ مېنى قىچقارغان كىم：叫，唤呼①〔动〕
了 ؟②请邀：请，بىز ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن تۇغقانلىرىمىزنى ئۆيىمىزگە قىچقىرىۋېلىشنى ئويلاۋاتىمىز．过着借想们我

来里家到请们戚亲把节 قىچقارغان يەردىن قالما ، قىچقار-
地的请没，约失莫方地的请 <谚> . مىغان يەرگە بارما
了叫鸡公 . خورازلار قىچقاردى 。门登别方
同喻：鸣叫是的会鸡 <谚> . تۇخۇ بىلگىننىنى قىچقىرار
”事的做会己自做该人“ 。

قىچقىرىشماق 态同共的 «قىچقارماق»

قىچقىرىلماق 态动被的 «قىچقارماق»

قىچمىق 土尘，尘灰 <古>〔静〕

قىچمىقتۇرماق 态动使的 «قىچشماق»

قىچىشقاق 疮癞，疮疥，疥 <医>〔静〕

قىچىشماق 痒，痒发〔动〕 . قىچىشار ، تاز ـ تازنى كۆرسە بېشى
<谚> 子秃见子秃 。دۇمبىسى قىچىشقان 痒发就皮头，
自，痒背脊子驴 <谚> . ئۆشۈك تۆگىمەنگە ئۆزى بېرىپتۇ
己去磨房“吃若讨自”同喻：

قىچىشمىغان يەرنى تاتىلماق <成> 痒搔靴隔，
痒痛关无

قىچىق 痒〔静〕

قىچىق كەلمەك ①痒发②麻肉

قىچىق ئولاشماق 痒发

قىچىقى بار <转>②肢胳怕①〔静〕净干不，荡放
(风作活生人女指多)

قىچىقلاشماق 态同共的 «قىچقىلماق»

قىچقىلماق 笑逗肢胳：قىچقىلاپ كۈلدۈرمەك 胳肢〔动〕

قىچىگۈل 罗夏剪 <植>〔静〕

قىچىلدىق :地菜芥，地菜油②的菜芥，的菜油①〔静〕
قويۇق ئۆسكەن ~ ئېتىز 地菜油的密稠得长 / قىچىلدىقتا
ئىشلىمەك 活干里地菜油在

قىچىم 罗秋剪 <植>〔静〕

قىدىرتماق 态动使的 «قىدىرماق»

قىدىرماق 寻搜①〔动〕：باينىڭ غالچىلىرى ھەممە يەرنى قىدى-
珀找寻，寻搜处到狗走的主财 . رىپ پولاتنى ئىزدەشتى
查勘，探勘②。提拉

قىدىرىپ تەكشۈرمەك :勘踏，探勘，察勘 <矿>
ئەكلىماكاننى ~ 勘察塔克玛干 / قىدىرىپ تەكشۈرۈش
田油勘踏 ~ 队探勘 / نېفىتلىكنى ئەتىرىتى

قىدىرىشماق 态同共的 «قىدىرماق»

قىدىرىلماق 态动被的 «قىدىرماق»

قىر[1] 裤衣(棱②边子桌 جوزىنىڭ قىرى ：沿，边①〔静〕
的)：شىمنىڭ قىرىنى چىقارماق 把裤子棱出弄子，埂③来棱出
<谚> . بۇزار ~ ئۇي ：埂地，埂田 مېڭىشنى بىلمىگەن

埂田了毁会牛耕的走会不 ھۆرۈنغا ئېتىزنىڭ قىرى
كۆرۈنەر . 山座一是埂田的里眼汉懒 <谚> 。بۇزۇلمىغان
了不坏有没 <谚> . ئېچىلمايدىغان سىر ~ يوق ، ئېچىلمايدىغان
牧，地田，野田，川平④。密秘的开不揭有没，埂地
<谚> . يالغۇز ~ ئاشقۇچە ، كۆپ داۋان ئاشار ：外野，场
过翻经已人众，川平过身只等没 。ئوغلۇم يېپ ئۆتۈپ
猎打去完吃子儿 <谚> . چىقتى ، قىزىم يىگەپ قىرغا
娶了大儿女，家成娶了大子儿喻意）野田下完吃儿
娶种去地下们我 . قىرغا بۇغداي تېرىغىلى بارىمىز 。(人嫁
去场牧到弄群羊把你！子 . پادىنى قىرغا ئاپىرىپ باق
，人凌气盛娘新回娶，敬毕恭毕妇媳聘门登 <谚> قىزىڭنى ئالغۇچە قىرىڭدىن ئۆتەي ، ئالغاندىن كېيىن جېنىڭدىن
眼斜他 . ئۇ ماڭا كۆزىنىڭ قىرىدا قاراپ قويدى ：皮眼⑤
。眼一我了看

قىر ئاشىغان ماسلىق 不(意生)，好不境家 <成>
气景

قىر ئاشماق 越过：قىسىرلىغان قىر ئاشار . <谚> 只
。坡山越能就，动肯要

قىر بېشى 头地，头田

قىر تارتماق = قىر سالماق

قىر سالماق 埂打，埂地打

قىر[2] (音声的出发哭痛孩小)尔咯〔模〕

قىر[3] 的色灰青，的白灰 <古>〔静〕

قىرا 埂田，地田，田 <古>〔静〕

قىرائەت 习学 ~ ：(经兰古)读诵 <宗>〔静〕
(经兰古)读诵

قىرائەتخان <转>②者经兰古读诵 <宗>①〔静〕
子呆书

قىرائەتخانا 经兰古诵背，读诵授传)堂经诵①〔静〕
室览阅 <转>②(的

قىرائەتخانلىق <转>②(经兰古)读诵 <宗>①〔静〕
气究学

قىرائەتخانلىق قىلماق 书死读②经诵①

قىراغ 远偏，僻偏 <古>〔静〕

قىراغلاماق 后，退，避躲，避回，避逃，逃 <古>〔动〕
退撤，退倒，退

قىران 强身我 ~ ۋاقىتىم مېنىڭ ：壮精，壮力强身①〔静〕
小壮精的岁五十二 ~ يىگىت 25 ياشلىق / 候时的关力
的健雄②子伙

قىران بۈركۈت 鹰雄 <动>

قىران يىگىت 壮小伙子
قىرانگۈل 小＜植＞〔静〕雪蓝花
قىرانلىق «قىران»的名词形式：بۇ ئادەمگە ～ يېشىغا يەتكۈچە 这个人被经过了四十多个春秋的壮力强身到人纪年的牡丹花。
قىرت[1] 〔静〕 ～ / 人的塌疲 ئادەم ～ ：的叨絮，的塌疲
娘婆叨絮 خوتۇن
قىرت[2] ＜古＞〔静〕①矮低的短②的肉长不，的弱瘦，的瘦 的坏气脾③
قىرتاق = قېرىق
قىرتاقلاشماق 〔动〕变苦：ئەتىياز بولغاندا يەسەينىڭ تەمى قىرتاقلىشىپ قالدۇ．春天会道味的菜白变苦。
قىرتو ＜方＞〔静〕瘦，的瘦，的弱瘦，的肉长不
قىر ـ تىرگەن 〔静〕地埂，埂子
قىرتىش[1] 分部的掉刮被西东 ＜方＞〔静〕
قىرتىش[2] 容面，孔面，皮脸，脸 ＜方＞〔静〕
قىرتىشلاتماق «قىرتىشلىماق»的使动态
قىرتىشلانماق «قىرتىشلىماق»的被动态
قىرتىشلىماق 〔动〕遍二第刮（后遍一过刮发毛）
قىر ـ چاپ 〔静〕杀搏，杀砍：دۈشمەن قوشۇنى ئىچىگە ～ قىلىپ كىرمەك 杀敌军中之进攻
قىرچاڭغۇ 〔静〕的快不走，的动不干，钝驽：～ ئېشەك 驴的快不走 / 马驽 ئات ～
قىرچاڭغۇلۇق «قىرچاڭغۇ»的名词形式
قىرچالماق 〔动〕中击，破蹭 ＜古＞
قىرچى 〔静〕行商
قىرچىلاڭغۇ 〔静〕的穿经不，的损磨易：～ رەخت 经不布的穿
قىرچىلدۇرماق «قىرچىلماق»的使动态：بۇ ئىش ئادەمنى قىرچىلدۇرىدۇ．这活烦腻人让。
قىرچىلما 子油老〔静〕
قىرچىلماق 〔动〕①（沿边）破磨，损磨：چۆرىسى قىرچىلىپ كەتكەن كىتاب 书的了损磨边四 / يۆگىلىرى قىرچىلىپ تۇرمىگەن كونا تۇماق 帽皮羊旧的了没磨都毛②烦腻：بۇنداق ئىشنى تولا قىلىپ بەك قىرچىلىپ كەتتىم．这干老我了透烦腻，儿活个。
قىرچىلىق 〔静〕行商行当
قىرچىن 〔静〕的固坚，的固牢，的实坚，的实结
قىرچىن تال 柳杞沙，柳曲 ＜植＞
قىر ـ دالا 〔静〕地野，野原，川平
قىرس 哒喀，吧喀〔模〕
قىرسسىدە 〔静〕声一达喀，声一吧喀：قۇموش ～ سۆزدى．了断声一吧喀苇芦。
قىرس ـ قىرس 哒喀哒喀，吧喀吧喀〔模〕
قىرسىق 〔静〕搜抠，儿门抠：～ ئادەم 人的儿门抠
قىرسىقلىق «قىرسىق»的名词形式
قىرسىقلىق قىلماق 〔静〕搜抠，儿门抠：ئۇ ئۆيىدىمۇ شۇ قىرسىقلىقنى قىلامدىكىن دەيمەن．我在他想我里家这也么。儿门抠吧。
قىرسىلداتماق «قىرسىلدىماق»的使动态
قىرسىلدىماق 〔动〕响哒喀，响吧喀
قىرغاق 〔静〕①岸，边，滨，岸沿：دەريا قىرغىقى 岸河 / دېڭىز قىرغىقى 岸海，滨海 / يولنىڭ ئىككى قىرغىقى 路的两边，儿边②岸沿海中地：ئانا كۆرۈپ قىز ئال ～ ، كۆرۈپ بۆز．娘她看要布大买，儿边布看要布。
قىرغاقچى 子抹泥（的沿窗门抹）〔静〕
قىرغاۋۇل 鸡山，鸡野，雉 ＜动＞〔静〕
قىرغاۋۇللار ئائىلىسى 科雉 ＜动＞
قىرغۇ ②儿床磙，（制丝属金）球洁清，刀刮①〔静〕的刮，的用削刮③铣，刨 ＜机＞
قىرغۇ تاش 器削刮制石
قىرغۇ ئىشچىسى 工刨，工铣 ＜机＞
قىرغۇچ[1] = قىرغۇ
قىرغۇچ[2] 骨颞（的鱼）〔静〕
قىرغۇچى 的击歼③者戮杀，者杀屠②工车①〔静〕
قىرغۇچى ئايرۇپىلان 机击歼 ＜军＞
قىرغۇزماق «قىرماق[2]»的使动态
قىرغۇزۇشماق 态同共的«قىرغۇزماق»
قىرغۇزۇلماق 态动被的«قىرغۇزماق»
قىرغىز 族孜克尔柯〔静〕
قىرغىز قويى 羊孜克尔柯 ＜牧＞
قىرغىزچە 克尔柯②文孜克尔柯，语孜克尔柯①〔静〕的式孜
قىرغىلاتماق 白苍得变，白灰成变，白发 ＜古＞〔动〕
قىرغىن[1] 杀屠的腥血 ～ قانلىق：戮杀，杀屠〔静〕
قىرغىن قىلماق 杀屠，杀屠行进：ئاددىي پۇقرالارنى ～ 民平杀屠
قىرغىن[2] 仆奴，环丫 ＜方＞〔静〕
قىرغىن ـ چاپقۇن 杀屠大，戮杀〔静〕
قىرغىنچى 的性人绝灭，的杀屠〔静〕

قىرغىنچىلىق 杀屠〔静〕：پىللارنى قىرغىنچىلىقتىن قۇتقۇزۇ- ۋىلىش 杀屠遭免象大使
قىرغىنچىلىق قىلماق 戮杀，杀屠
قىر - قاش 埂堤，子埂〔静〕
قىرقلۇم (具量的积容量)木鲁克柯 <古>〔静〕
قىرقتماق «قىرقماق»的使动态
قىرقتىشماق «قىرقتماق»的同共态
قىرقتىلماق «قىرقتماق»的被动态
قىر - قىر 肩摩，攘攘熙熙，麻麻密密 <方>〔静〕 踵接
قىرقىشماق «قىرقماق»的同共态
قىرقىلماق «قىرقماق»的被动态
قىرقىم 时的毛剪羊 ～ مەزگىلى：的剪，的了剪①〔静〕 节②毛剪：قوي يۇڭى قىرقىمغا كەلدى . 羊毛该剪了。
قىرقىم چاچ 发短，发剪
قىرقىم ۋاقتى 节时毛剪
قىرقماق 树剪 ～ دەرەخنىڭ ئۇچلىرىنى：除剪，剪〔动〕 梢 / چاچنى ～ 发头剪 / ساقال - بۇرۇتنى ～ 胡剪 / يىلتىزنى ～ 须 / ئېپىنى ～ 筋割(一种酷刑)
قىرقمچى 工毛剪 <牧>〔静〕
قىرقىن 人佣女，女婢 <古>〔静〕
قىرقىندى 来下剪 چاچ قىرقىندىلىرى：西东的掉剪〔静〕 发头的
قىرلاتماق «قىرلىماق»的使动态
قىرلاشماق «قىرلىماق»的同共态
قىرلاق 荠果薄 <植>〔静〕
قىرلاقلىق (堤)的好修，(埂)的好打〔静〕
قىرلانماق «قىرلىماق»的被动态
قىرلىتىشماق «قىرلاتماق»的同共态
قىرلىتىلماق «قىرلاتماق»的被动态
قىرلىق 锉棱三 ئىككى ～ ئۈچ：的状棱，的棱有〔静〕 刀 / كۆپ ～ ئىستاكان 杯璃玻的状棱面多
قىرلىق پولات 钢角 <冶>
قىرلىق پۇرچاق 豆棱四 <植>
قىرلىق پىندەك 棱三黑 <植>
قىرلىق پىيىزەك 棱三荆 <植>
قىرلىق تاشپاقا 龟皮棱 <动>
قىرلىق تومۇزغا 蝉菱 <动>
قىرلىق چاقنار تاش 岩闪角
قىرلىق چېدىر لىم 屋性线折，架桁弦折 <建>
قىرلىق چېكەتكە 蝗菱 <动>
قىرلىق شېغىل 砾角 <地>
قىرلىق قارا بۇغداي 麦菱 <植>
قىرلىق قۇرام تاش 岩砾角 <地>
قىرلىق ئېتىز 田圩 <农>
قىرلىماق 埂田打 ～ / 埂堤修，埂打①〔动〕：ئېتىزنى ～ 坝堤修 / قىردا بار ، قىرلاشتا يوق . <谚>：坐②。他没却时埂打，他有上子坐 ～ كېسىك：坯 / ياستۇقنى قىرلاپ قويۇپ بەخىرامان ئۇخلىماق <成>：棱出折子帽把 ～ بۆكنى：棱出折③忧无枕
قىرما 体锥圆，锥圆 <古>〔静〕
قىرماچى 匠皮 <古>〔静〕
قىرماق[1] 巴锅〔静〕
قىرماق[2] 削 ～ بۇرۇتنى ～ ساقال - 车，铲，旋，刮①〔动〕：胎打，子孩刮 ～ بالا / 锅刮 ～ قازاننى / 子胡 / ئىسقا～ 西东些车上床车在 ～ خامان / 床车在 ～ نوكتا بىرنەرسىلەرنى / 杀，杀屠②场麦 ～ 杀：دۇشمەننى 咯③敌杀：گېپلىنى 削切<机>④子嗓清，子嗓咯
قىرىش پىچىقى 刀车 <机>
قىرىش ئىستانوكى 床车 <机>
قىر يېغى 敌死，头对死
قىرمۇقىر 地块一地块一，地子埂个一子埂个一〔静〕 查检地地块一地块一 ئېتىزلارنى ～ تەكشۈرمەك：地地田
قىرمىزاق 橱壁，龛壁 <方>〔静〕
قىرو 霜 <气>〔静〕
قىرو ئاپىتى 害霜，灾霜 <气>
قىرو چۈشمەك 霜降，霜下 <气>
قىرو سۇنگۈسى 淞霜 <气>
قىرو مەزگىلى 期霜有 <气>
قىروداماق 白变 <转>②霜下①〔动〕：چاچلىرىم قىرودى . 了白发头的我。
قىروسىز 的霜无〔静〕
قىروسىز بەلۋاغ 带霜无 <农，气>
قىروسىز مەزگىل 期霜无 <气>
قىروسىمان 的状霜〔静〕
قىروسىمان پاختىلىشىش كېسىلى 病霉霜 <农>
قىروسىمان زەمبۈرۈغ 菌霉霜 <牧>
قىرى 高兴，畅舒情心，快愉情心，心开 <古>〔静〕

烈采

قىرىچە 侧〔静〕：～ قويماق 侧放 / ～ قارىماق 侧而目视

قىرىچە تەگمەك 饯：نېمانداق قىرىچە تېگىۋېرىسىز ماڭا！我饯么那老嘛干你！

قىرىچە ـ يېنىچە 侧〔静〕

قىرىچە ـ يېنىچە تەگمەك 饯

قىرىشتۇرماق 刮，铲，车〔动〕

قىرىشماق «قىرماق»的态同共的

قىرىق ①十四〔静〕：～ كىشى بىر ياق，قىڭغىر كىشى بىر ياق．～ ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ．＜谚＞"助寨道失，助多道得"同喻；边一为人邪奸，边一为人十四＜谚＞。～ يىلدا باي بەلەن كەمبەغەل تەڭلىشىدۇ．＜谚＞"死饿全个个得懒，位十四姐小人夫；等相会年十四富与贫＜谚＞．～ يىلدا بىر ئېشەك ئويۇنى．＜成＞"西河年十三，东河年十三"同喻今，转流轮水风"；"家我到年十四＜成＞．～ يىلدا بىر كۈنلۈك يولداشقا كۈن سالام．～ ئاشچىدىن بىر باشچى ياخشى．＜谚＞"逢难载千"同喻；戏驴的遇一年～。安问天十四伴旅的日一＜谚＞．～ ئاشلىق يىللىق．＜谚＞"饭做个十四有其与＜谚＞．ببخىل بىر تىيىننىڭ تۆشۈكىدىن قېتىم ئۆتەر．。的头带个一有如不，的；趟十四钻里眼钱钱文一在鬼啬吝。～"斗筋翻头里眼钱"同喻：ببخىلغا قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىلىقى～ يىللىق．＜谚＞十四有袋衣与手的鬼啬吝

（尾词称人三第加附）日祭天十四，月满②。遥之年

قىرىق ئانىسى 天十四满生出子孩在俗民）婆礼洗（衣新穿，粉搽，浴洗其为女妇一请，时

قىرىق چېچى 发胎＜理生＞

قىرىق نەزىرى 天十四第后死）祭日十四＜宗＞（尔孜乃即，祀祭的行举

قىرىقى توشماق 满期褥产，（后产）天十四满

قىرىق ئىچى 子月坐，期褥产

قىرىقى چىقماق 子月出

قىرىقىنى بەرمەك 祭天十四行举＜宗＞

قىرىقىنى قىلماق 祭天十四行举＜宗＞

قىرىقىياغ = ئېشەكقۇرتى

قىرىقبوغۇم 贼木＜植＞〔静〕

قىرىقبوغۇمسىمان 的状贼木〔静〕

قىرىقبوغۇمسىمان چاكاندا 黄麻贼木＜植＞

قىرىققولاق 齿羊＜植＞〔静〕

قىرىقىنچى 〔静〕第十四：～ نومۇرلۇق ئورۇندۇق 位座号十四

قىرىقيوپۇرماق 蕨耳＜植＞〔静〕

قىرىلماق «قىرماق»的态动被：قويلارنىڭ ھەممىسى قىرىلىپ تۈگىدى．了完杀全羊。

قىرىم 革羊制土〔静〕

قىرىم مەسە 靴软革羊山

قىرىندى 〔静〕①花刨②屑碎（的后削切属金）：تۆمۈر قىرىندىسى 屑铁

قىرىندى پەنەركە 板维纤，板缩庄，板花刨

قىز[1] 〔静〕①娘姑：قىزنىڭ كۆزى قىزىلدا．＜谚＞盯娘姑。قىزدىن ئارتۇق جۈۋان بار，ئاتتىن ئارتۇق غۇنان．色红是的。قىزغا قوڭاق لازىم，قويغا پىچاق．＜谚＞驹马的强马比有，妇少的强娘姑比有。～ ئوسمىدا，تازىنىڭ كۆزى ئوسمىدا．刀挨须只羊，抱怀须娘姑＜谚＞。قىزنىڭ كۆزى پوسمىدا．＜谚＞帽睡小是的盯子秃，草眉画是的盯娘娘。～ ۋاقتىم سۈلتان ۋاقتىم，جۈۋان ۋاقتىم شەيتان ۋاقتىم．旦撇像时妇少成，（王国）丹苏像时娘姑当＜谚＞。（鬼魔）女闺，儿女②：قىزىم ساڭا ئېيتاي，كېلىنىم سەن ئاڭلا．＜谚＞"桑指"同喻；听媳儿给，说儿女着对。～ چوڭ بولسا كۆز تولا，ئوغۇل چوڭ بولسا سۆز．＜谚＞"槐骂"。多人的说了大子儿，多人的盯了大儿女。قىزى يارىسا，ئانىسىغا قارىما，ئېشى يارىسا，قاچىسىغا．＜谚＞碗它看别食饭上看，娘她看别女闺上看。ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار，قىزى بارنىڭ ئىزى．＜谚＞宗传子儿生去出泼，女的去出嫁"同喻；印足留只儿女生，代接"水的。قىزىمنىڭ بالىسى ئۆزۈمنىڭ بالىسى，ئوغلۇمنىڭ بالىسى ۋاي，ئونىڭ ئانىسى．的我是子孩的儿女的我是子孩的儿女＜谚＞。بەرمەيدىغان قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر．＜谚＞③。重得要礼彩，女闺嫁肯不新娘新：～ تارتىنچاق كېلىر，يىگىت غەم يېمەس．＜谚＞新（年少青指）女④：～ تەرەپتىن خەۋەر يوق，ئوغۇل تەرەپ دۇمباق چاپتۇ．＜谚＞没还方女，鼓了起敲就方男，儿信。～ بالا ئۆينىڭ گۈلى．＜谚＞花中家是乃孩女。～ بالىنىڭ يىغلىغىنى نازلانغىنى．＜谚＞娇撇是哭儿孩女

قىز ئالماق 亲娶，妇媳娶

قىز ئەپقاچماق 亲抢（俗旧种一）

قىز بەرمەك 儿女嫁

قىز تالاق 夫丈被儿女的家人咒诅＜骂，习＞掉休

قىز چىقارماق = قىز بەرمەك

قىز قولدىشى 相傧女，娘伴
قىز كۆچۈرمەك 亲迎
قىز مېلى 妆嫁
قىز ئۇلتۇرۇشى 前之娶被娘新为俗民)宴嫁出
(餐聚孩女叫也，宴的设友女其及娘新为专
قىز يۆتكىمەك 娘新接，亲接
قىز[2] 的吝惸，的嗇吝 <古>〔静〕
قىزا 炉金炼 <古>〔静〕
قىزارتماق «قىزارماق»的使动态：ييياز شاكىلى بىلەن قىزار-
تىپ پىشۇرغان تۇخۇم用葱洋皮煮的红蛋鸡 / 蛋鸡的红煮皮葱洋用
قىزارتماڭ！了行，了我羞别！
قىزارتىشماق «قىزارتماق»态同共的
قىزارتىلماق «قىزارتماق»态动被的
قىزارماق 〔动〕①红，红变：ئۇنىڭ پاقالچاقلىرى خۇددى خو-
رازنىڭ تاجسىمەك قىزىرىپ كەتكەن．他的鸡公像得红腿的
羞娘姑。قىز ئۇيالغىنىدىن قىزىرىپ كەتتى．冠鸡的
ما．火发别，了行，火大么这发么怎你：نېمانچە قىزىرىسەن，بولدى قىزار-
。脸了红②<转>发火，发烧
قىزەنگۈل 兰吊 <植>〔静〕
قىزەيگۈل 鞭王霸 <植>〔静〕
قىزچاق 娘姑小，孩女小 〔静〕
قىز - چوكان 妇媳小娘姑大，妇少娘姑 〔静〕
قىزدۇرماق 红烧，热烧②热发，烧发① 〔动〕
قىزدۇرۇشماق 态同共的«قىزدۇرماق»
قىزدۇرۇلماق 态动被的«قىزدۇرماق»
قىزغاق 吝，的气小，的妒嫉好，的醋吃好 <古>〔静〕
的食独吃，的嗇
قىزغانچۇق 〔静〕①气小：بالا ～ / 子孩的气小
ئۇنى باشقىلار «كۆزى كىچىك»，～ دەيتتى．别人说“搜抠”他
”。ئۇ تۇتۇننى بۇلۇتقا كۆرسەتمەيدىغان قىزغانچۇقلاردىن
“气小”，别人说他小气，～的人不把烟连个是概大他．
بولسا كېرەك
<谚>。قىزغانچۇقنىڭ ئېشىنى ئىت يەر．鬼气小的(拔不
毛一)冒上天往让不都烟连个是概大他．
儿眼心小，的妒嫉爱②。吃狗被饭的鬼气小
مۇنداق ئاسانلا ئۇندەككە كېلىشىنى بىلگەن بولسام，ھېلىقى
قىزغانچۇقنىڭ يېنىغا بېرىپ لاۋزىلىشىپ يۈرمەيدىكەنمەن．要
那儿眼心小个那到会不就我，话说好么这他道知是
。了眼显人丢去里
قىزغانچۇقلۇق 式形词名的«قىزغانچۇق»
قىزغانچۇقلۇق قىلماق ①舍不得②忌妒
قىزغانماق 〔动〕舍不得，忌妒：ھەرىشتىنىڭ ئېشىدىن شەيتان
قىزغىنىپتۇ．饭的使天妒忌鬼魔 <谚>。بېلىق جېنىدا
بۇلايدۇ，توخۇ جېنىدا بىر - بىردىن قىزغىنىدۇ．鱼拼是命
。妒忌相互命拼是鸡，抢
قىزغۇت 戒惩众当，戒儆 <古>〔静〕
قىزغۇچ 的红粉，的红浅，的色红淡 〔静〕
قىزغۇچ تۇپراق 壤红砖 <地>
قىزغۇچ سۇيدۇك 黄异便小 <医>
قىزغۇچ سىكات 鱼工赤 <动>
قىزغۇچ ھەرە 蜂蛛 <动>
قىزغۇچ يىلان 蛇链赤火 <动>
قىزغۇل 的身红脖白 <古>〔静〕
قىزغىن 的天朝火热，的切热，的情热，的烈热 〔静〕：
～ قارشى ئېلىنماق 迎欢烈热到受 / ～ سالام ئېيتماق
得行进作工．候问的情热达转 / ئىش ～ كېتىپ باردۇ
。天朝火热
قىزغىنلىق «قىزغىن»的式形词名的：خەلق ئاممىسىنىڭ قىز-
غىنلىقى 人民众的情热的洋情热 / ～ تولۇپ تاشقان
待接情热，溢满腔热情 / ～ بىلەن كۈتۈۋالماق
قىزغىنىشماق 态同共的«قىزغانماق»
قىزقوۋار (育体统传族克萨哈)追娘姑 <体>〔静〕
قىزلامۇق 子疹，疹麻 <古，医>〔静〕
قىزلىق 的女闺有，的儿女有① 〔静〕：～ ئۈي خان كۆۋ-
رۈكى．桥的宫王向通是家人的儿女有 <谚>．
前门家人的儿女有 <谚>．ئۆيگە قىرىق ئىات باغلىنار
③颜容的娘姑 ～：的娘姑②。马四十四着拴
。气脾儿孩女：قىز دېگەن بەربىر قىزلىقىنى قىلماي قالمايدۇ．
娘姑做，时女少④。气脾儿孩女耍要正反家子孩女
漂时娘姑做她．时：ئۇ قىزلىقىدا ناھايىتى چىرايلىق ئىدى
，操贞去失 قىزلىقىنى يوقاتماق 操贞，贞童⑤。很得亮
身失
قىزلىق پەردىسى 膜女处 <理生>
قىزىتقۇچ 〔静〕①加热器②和暖，和暖：ئاپتاپ ～
光阳的煦和，光阳的和
قىزىتما 〔静〕①热，烧②烧高：تۆۋەن (يەڭگىل) ～
烧低，热低
قىزىتما دەۋرى 期热发 <医>
قىزىتما ئۇرلىمەك 烧高发 <医>
قىزىتماق ①«قىزىماق»的态动使的：ئوت قالاپ داسنى ～
生起闹热典庆使 ～ تويۇنى：闹热使②热烧子盆把火
来

قىزىتىشماق «قىزىتماق»的态同共的

قىزىتىلماق «قىزىتماق»的态动被的

قىزىرىپ ـ تاتىرىپ 赤耳红面〔静〕

قىزىرىشماق ① «قىزارماق»的态同共的，脸翻，脸红②كۆڭلەك ـ چاقچاقلاردىن قىزىرىشىپ كەتمەك 脸得逗笑玩被 / ئىككىمىز ئەزەلدىن قىزىرىشىپ باققان ئەمەس. 我俩从 / 红来过红脸。بۇ ئىش توغرۇلۇق ئۇنىڭ بىلەن قىزىرىشتۇق. 这为事我们跟他翻了脸。

قىزىشماق[1] «قىزماق»的态同共的：ئانچە قىزىشىپ كەتمەي ئويلىشىپ كۆرەيلى، يېنىكلىك قىلمايلى. 别草率行事，考虑考虑，急太别。

قىزىشماق[2] 〔动〕劲来，昂激绪情，涨高情热：ئۇ راۋابنى چالغانسېرى قىزىشىپ كەتتى. 他弹越来越热情，越来越昂激。بۇ ئات يولغا چىققاندا بارغانسېرى قىزىشىپ كېتىدۇ. 这马匹上路后越跑越劲来。

قىزىغ 〔静〕＜古＞①岸(岸之渠，河，海)，边②滨，缘边

قىزىق 〔静〕①热，烫，红烧的：قېنى، چايدىن بىر ئوتلىغىن. 来，茶热口呷。ناننى تونۇرنىڭ قىزىقىدا ياق. ＜谚＞贴饼时的烫坑馒趁要馒。 ～ ئوچاقتا تۇتۇرۇق لازىم ئەمەس. 柴火引着不用灶的红烧意有，的趣有②。＜谚＞ ～ / 事故的趣有هېكايە ～ ：的怪古，的笑可，的思پارالك ～ ئىش / 话谈的思意有③事怪，事的笑可，烈热，心热，闹热：ئۇلار كۆپچىلىك بىلەن ～ كېڭەش ئۇتكۈزۈۋاتاتتى. 他们在商协的烈热行进家大和正。توينىڭ بولغىنىدىن «بولمدۇ» سى ～ . ＜谚＞时婚定在闹热事喜。④乐趣，意思：ھاياتنىڭ قىزىقىنى كۆرمەك 享受生活的趣乐 / ياشاشنىڭ نېمە قىزىقى قالدۇ دەيسىز؟ 你说活着趣乐还有什么意思？

قىزىق بازار 热闹的隆兴，市集生意

قىزىق پروكاتلاش ＜冶＞ 轧热

قىزىق پرېسلاش ＜冶＞ 压热

قىزىق گەپ 话的趣有，话的思意有

قىزىق لىنىيە 线热

قىزىق نۇقتا 点热

قىزىقارلىق 〔静〕的思意有，的趣有：ئۇ چۆچەك ～ / 话童件事的思意有 ～ ۋەقە有的趣有

قىزىقسىتۇرماق ① «قىزىقماق»的态动使的②引，趣兴起引：ئۇلغا ～ 以金钱引诱：诱

قىزىقتۇرۇشماق «قىزىقتۇرماق»的态同共的

قىزىقتۇرۇلماق «قىزىقتۇرماق»的态动被的

قىزىقچى 〔静〕员演稽滑，角丑②者谐诙，稽滑①

قىزىقچىلىق 〔静〕热，氛气闹热②笑玩，言戏，谑笑①：قىزىقچىلىق قىلماق 话皮俏说，笑玩开，乐逗

قىزىقسىنىدۇرماق «قىزىقسىنماق»的态动使的

قىزىقسىنىشماق «قىزىقسىنماق»的态同共的

قىزىقسىنماق 〔动〕趣兴感，奇好到感：مەن بۇ ئىشقا قىزىقسىنىۋاتىمەن. 趣兴感事件这对我。

قىزىققاق 〔静〕的趣兴感，的奇好：تۈن سەيلىسى كېسىلى ～ كىشىلەر ئۈچۈن ئېچىلمىغان بىر سىر بولۇپ كەلدى. 游夜。谜的开解有没个是直一说来们人的奇好对症

قىزىققاقلىق «قىزىققاق»式形词名的

قىزىققان 〔静〕躁急，急子性：ئۇ ～ ، چۈس ئادەم. 个是他。人的躁暴，急子性

قىزىققانلىق «قىزىققان»式形词名的

قىزىققانلىق قىلماق 急躁，发火：سەن نېمىشقا قىزىققانلىق قىلىپ يۈرسەن؟ 呀火发么什为你？

قىزىق ـ قىزىق 〔静〕①的热热，的烫烫：ھېلىقى ياشقا بىر چىنە شورپا قىلىپ ～ ئىچۈرۈپ قويدى. 碗了弄年青个那给。了喝地热热他让，汤肉意有别特，的趣有别特②。听们子孩：بالىلار بوۋايدىن ～ ھېكايىلەرنى تىڭشايتتى. 的思老事故的趣有别特讲爷爷。

قىزىقلىق «قىزىق»式形词名的

قىزىقماق ①〔动〕欢喜，趣兴感：ئۇ ھېچنېمىگە قىزىقمايدۇ. 喜哥哥我。趣兴感不都么什他都家大。意注②：كۆپچىلىك قىزىقىپ ئاڭلىدى. 乐音欢我。慕羡③：بىز ئۇنىڭ نەتىجىسىگە قىزىقمىز. 了听意注。奇好④：«قانداقسىگە؟» — دەپ قىزىقىپ سورىدى ئۇ. 绩成的他慕羡们。问地奇好他"？么什为"

قىزىقىدا 〔静〕①热趁：قېنى ～ يەۋېلىڭلار. 来，吃热趁。着趁＜转＞②。铁打热趁＜谚＞：سوق ～ تۆمۈرنى 热手着趁，快：بولۇڭلار ～ ، پۈنتۈرۈۋالايلى. 儿劲热手。完干它把儿劲。

قىزىقىش ① «قىزىقماق»的态动被的一之式形词名动的②趣兴：～ پەيدا بولماق / 趣兴生产 مېنىڭ مەشرەپ ئويناشقا بولغان قىزىقىشىم 我对西麦玩的甫来趣兴 / بۇ مېنىڭ بىر خىل قىزىقىشىم. 趣兴种一的我是这。

قىزىقىش پسىخىكىسى 心奇好＜心＞

قىزىقىشماق «قىزىقماق»的态同共的

قىزىل¹ 〔静〕 红；色红，：سياه ～ 墨红 / بايراق ～ 旗红
水 / ～ ئالما سارغايماس . <谚> 黄变会不果苹红。
قىزىل ئارچا 桧红，柏红 <植>
قىزىل ئارمىيە 军红
قىزىل ئالا 花白红 <牧>
قىزىل ئالۇچا 子李红 <植>
قىزىل ئەپيۇنگۈل 粟罂红 <植>
قىزىل ئەتىرگۈل 瑰玫红 <植>
قىزىل ئەنجۇر شاپتۇل 桃蟠红 <植>
قىزىل ئەنقا 凤赤 <植>
قىزىل باش تۇرنا 鹤顶丹 <动>
قىزىل باش چۆككەك ئۆردەك 鸭潜头红 <动>
قىزىل باش چۈن 蝇头红 <动>
قىزىل باش قۇشقاچ 雀顶朱 <动>
قىزىل بەھمەن 菊丽大红 <植>
قىزىل بوغۇز بۆدۈنە 鹦喉红 <动>
قىزىل بويۇن بۆلبۈل 颏点红 <动>
قىزىل بويۇن تۇرنا 鹤颈赤 <动>
قىزىل بويۇن چۆمگەك 鸭潜颈赤 <动>
قىزىل بويۇن قىلىورغا 鹬颈红 <动>
قىزىل بويۇن ئۆردەك 鸭颈红 <动>
قىزىل بۇغداش 菜苋红 <植>
قىزىل بۇلۇت 云烧火 <气>
قىزىل بۇيا 草豆红 <植>
قىزىل بۆكەن 羊羚红 <动>
قىزىل بېلىق 鱼红 <动>
قىزىل پاچاق 匪赤，子分化赤 <成>
قىزىل پاچاق قىرغاۋۇل 鸡野脚红 <动>
قىزىل پاچاق قىلىورغا 鹬脚红 <动>
قىزىل پاچاق لاچىن 隼脚红 <动>
قىزىل پاچاق ھەيران 燕丝金 <动>
قىزىل پەرەڭگۈل 桑抹 <植>
قىزىل پوكان پۇپۇچەك قىرغاۋۇل 胸红 <动>
雉角
قىزىل پوكان قارا ياۋا غاز 雁黑胸红 <动>
قىزىل پۇرچاق 豆赤 <植>
قىزىل پىچانگۈل 花兰马红 <植>
قىزىل پىياز 葱野 <植>
قىزىل تاجىلىق تۇرنا = قىزىل باش تۇرنا
قىزىل تاشلىق كىتاب 书皮红
قىزىل تاڭلاي 花米肋 <植>
قىزىل تال 柳皮红，柳杞 <植>
قىزىل تەرەت 血便 <医>
قىزىل تورۇق (马)红枣 <动>
قىزىل توغاچ 桃光梨红 <植>
قىزىل تومۇر 脉动 <理生>
قىزىل تۇپراق 壤红 <地>
قىزىل تۇز 盐血赤 <化>
قىزىل تۇمشۇق بېلىقچى 鸥嘴红 <动>
قىزىل تۇمشۇق چايكا 鸥燕嘴红 <动>
قىزىل تۇمۇر تاش 石铁赤 <矿>
قىزىل تۇمۇر رۇدىسى 矿铁赤 <矿>
قىزىل تۈلكە 狐火，狐赤 <动>
قىزىل جامكا 萍红 <植>
قىزىل چۇغلۇق 芍赤 <植>
قىزىل چۇمۇلە 蚁赤 <动>
قىزىل چېچەك سەي پۇرچىقى 豆菜花红 <植>
قىزىل چېچەكتال 条枝胡 <植>
قىزىل چېرىپاشكا 蝽红 <动>
قىزىل چىپار بۆكەن 羚斑赤 <动>
قىزىل چىراغ 灯红 <交>
قىزىل خۇن 带赤 <理生>
قىزىل داغ كېسىلى 病星赤 <农>
قىزىل دولقۇن 潮赤 <地>
قىزىل دولانا 楂山野 <植>
قىزىل رەقەم 字红，字赤 <经>
قىزىل رەقەم زايومى 债国字赤 <经>
قىزىل زەرەك 枫角五 <植>
قىزىل ساپال توپىسى 土陶赤 <地>
قىزىل سايۋا 种品葡萄)瑙玛红，子奶马赤 <植>(一之
قىزىل سەندەل 香檀紫 <植>
قىزىل سۇۋادان 杨赤 <植>
قىزىل سىر 砂朱 <矿>
قىزىل سىزىق 线红 <建>
قىزىل شەمشاد 杉红 <植>
قىزىل قاشقا تۇرنا = قىزىل باش تۇرنا
قىزىل قانات تام چۈمچۇقى 雀壁旋翅红 <动>
قىزىل قانتېپەر 阳锁 <植>
قىزىل فوسفور 磷红

قىزىل قارىغاي 松果，松海，松赤，松红 <植>
قىزىل قاشتاش 玉红
قىزىل قانات ئۆردەك 鸭膀赤 <动>
قىزىل قان دانچىسى 球血红 <理生>
قىزىل قوچۇرا = قىزىل قارىغاي
قىزىل قورساق پۆپۈچەك قىرغاۋۇل 腹红 <动>
雉角
قىزىل قولتۇق پاقا 鸡田胸红 <动>
قىزىل قوناق 梁高红 <植>
قىزىل قۇرت ①未出长毛(类鸟指)：ئۇ قۇشنىڭ بالىلىرىنى ~ ۋاقتىدىلا يىلان يەپ كېتىپتۇ . 那只鸟小的鸟出长未毛①。了掉吃蛇被就时毛出长未还：بۇ بالىنى ~ مەن چېغىدىن تارتىپ بېقىپ چوڭ قىلغانىدىم . 我是子孩这养他把小从大的。
قىزىل قۇشقاچ 雀朱 <动>
قىزىل قۇلاق = شوخلەك
قىزىل قۇمبەت (一之种品杏)杏公红 <植>
قىزىل قۇيرۇق بۇلبۇل 鸲尾红 <动>
قىزىل قۇيرۇق جىگدىچى 鸲歌尾红 <动>
قىزىل قۇيرۇق غورۇلاي 劳伯尾红 <动>
قىزىل قىپقىشىل 病僵赤 <农>
قىزىل قىزىلچا 头菜红 <植>
قىزىل قىيامەت 天盈反沸：~ بولماق 得闹天盈反沸 <成>
قىزىل كرېست 字十红
قىزىل كرېست جەمئىيتى 会字十红
قىزىل كۆز 子骗，手子骗 <成>
قىزىل كۆزلۈك 行径子骗：~ قىلماق 行骗 <成>
قىزىل كۆز ھەرە 蜂眼赤 <动>
قىزىل كۆكچە 种品瓜甜)奇克奎瓤红 <植>
(一之种这)
قىزىل گەچ 石水寒 <矿>
قىزىل گۈل ئۇسسۇلى 舞花红 <艺>
قىزىل گىل 脂石赤
قىزىل لاچىن 隼红 <动>
قىزىل لازا = قىزىلمۇچ
قىزىل لەيلى 葵蜀红 <植>
قىزىل لەيلىقازاق 人美虞 <植>
قىزىل مارال 天景红叶狭，七三土 <植>

قىزىل مارجان 瑚珊红 <动>
قىزىل ماش = قىزىل پۇرچاق
قىزىل ماندارىن 红桔 <植>
قىزىل موغا 兔鼠红 <动>
قىزىل مونچاق 珠珍红
قىزىل مېۋىلىك شاقاقۇل 精黄 <植>
قىزىل مىس 铜红
قىزىل ھاراق 酒红
قىزىل ھاك تۆپراق 土灰石色红 <地>
قىزىل ھېقىق 瑙玛红
قىزىل ھىلال ئاي 会月新红：~ جەمئىيتى 月新红
قىزىل ئۆمۈچۈك 蛛蜘红 <动>
قىزىل ئۈجمە 甚桑红，刺柘，桑柘 <植>
قىزىل ئۈچقۇلاق 叶三红 <植>
قىزىل ئېچىتقۇ 曲红
قىزىل ئېيىق ئۈزۈمى 橘越红 <植>
قىزىل ئىبىس 鹮朱，鹮红 <动>
قىزىل ئىگىك كۈسۈنكە 鼠黄颊赤 <动>
قىزىل ياقۇت 石宝红 <矿>
قىزىل يامغۇر 雨红 <气>
قىزىل ياۋا ئامۇت 梨豆 <植>
قىزىل يوپۇرماق چارتال 杷枇叶赤 <植>
قىزىل يوپۇرماقلىق رەۋەن 黄大叶红 <植>
قىزىل يوللۇق چىرىپاشكا 蝽条赤 <动>
قىزىل يۇسۇن 藻红 <植>
قىزىل يىلىك 髓骨红
قىزىل[2] 疹麻 <医>〔静〕
قىزىل چىقماق 疹麻出
قىزىل[3] 子麦的堆成堆场完打 <方>〔静〕
قىزىلئەك 种这，种一的子杏)子杏红 <方，植>〔静〕
(色红成就子下一，色变不时熟快子杏
قىزىلبۇرۇن 鼻糟酒〔静〕
قىزىلپېجە 菜芽蓼 <古，植>〔静〕
قىزىلتاسما = قۇشقاچتىل
قىزىل - تىزىل 神精的人指)阵一白阵一红①〔静〕
的绿绿红红②(态状)
قىزىلجۇلا 麻虎，妇心落 <植>〔静〕
قىزىلچا 菜甜 <植>〔静〕
قىزىلچا مۇرابباسى 酱菜甜
قىزىلچىلىق 地菜甜〔静〕

قىزىلقاچار 这，种一的子杏）子杏红 <植>〔静〕
（色红成就子下一，色变不时熟快子杏种
قىزىلقۇيرۇق 红尾狗 <植>〔静〕
قىزىلكوس 雨谷 <天>〔静〕
قىزىلكۆك 菜紫 <古，植>〔静〕
قىزىلكۆيە 病霉赤 <植>〔静〕
قىزىلگۈل 花瑰玫 <植>
قىزىلگۈل سېرىقى 蕊花瑰玫 <植>
قىزىلگۈل شەربىتى 汁瑰玫
قىزىلگۈل مۇرابباسى 酱瑰玫
قىزىلگۈل ئىچىملىكى 液服口花瑰玫 <药>
قىزىلگۈللۈك 〔静〕 ①玫瑰花的；② 红花的：～ كۆڭلەك
子裙花红
قىزىللىق «قىزىل¹»的式形词名
قىزىلمۇچ 椒辣红 <植>〔静〕
قىزىلۋاش¹ 〔静〕 乱伦者，的灰爬
قىزىلۋاش² 〔静〕 头红 <宗>（对沙斐利派该，呼称故，子帽红的布头缠有裹戴人军
قىزىلئۇرۇق 瓜甜籽红 <植>〔静〕
قىزىلئۇڭگەچ 〔静〕 食管，食道 <理生>
癌道食 <医>
核结管食 <医>
قىزىلئىشتان 〔静〕 鞋破，坏女人
قىزىما 见下
玻璃热电
قىزىماق 〔动〕 ①热发，发烧红：پۈتۈن بەدىنىم قىزىپ كەتتى．我身浑热发。ئۆمۈر دەرمال قىزىدى．了热斗熨。قىزىدى．了红烧铁。②。趣兴生了。趣兴，趣兴生产 <转>：ئۇلار مۇنداق ماشىنىغا قىزىپ قالدى．他们这种一样的机器产烈激，张紧，闹热 <转>③：ئويۇن قىزىپ كەتتى．戏游热闹起来。خامانىدا ئىش قىزىپ كەتتى．麦场的起来张紧儿活的上。جەڭ قىزىپ كەتتى．战斗激烈起来。ئۇ قىزىپ نېرۋىسى ئۇرلىدى．他急，气生：他气上火了。
قىز ـ يىگىت 〔静〕 小伙子，小姑娘，新郎新娘
قىس 〔静〕 ①短，缺：ئاشلىق ～ / 缺短食粮 كۆكتات ～ / 淡菜蔬季 مەزگىل ～ / 肥缺料 ئوغۇت ～ / 春天水太缺了。②紧，仓促：ۋاقىت بەك ～ 时间太紧，仓促
قىس مال 货缺紧

قىس مەھسۇلات 品产线短 <经>
قىساس 〔静〕 ①同态复仇，仇复报仇，伤体肉端正施实度程的伤受按，式方样同以，时害伤仇，仇复②（"血还血以，牙还牙以"即）
قىساس ئالماق 报仇，复仇：خەلق بىگۇناھ قامالغانلىقىمىز ئۈچۈن چوقۇم قىساس ئالىدۇ．人民会定一我们无被囚我为仇复而押关辜。
قىساس تۇتماق 报应：ئۇلارنى بىر كۈنى ئۇنىڭ قىساسى تۇتىدۇ．他们的有终会天一遭应报。
قىساسقا قالماق 报应：ئۇ جەزمەن قىساسىمغا قالىدۇ．他必会遭应报我。
قىساسچى 〔静〕 仇复，仇报者
قىساسچىلىق 〔静〕 仇复主义
قىساسكار = قىساسچى
قىساسكارلىق = قىساسچىلىق
قىسماق 〔静〕 谷峡，峡
قىستاتماق «قىستىماق»的使动态
قىستاشماق «قىستىماق»的同共态
قىستاقلا ئالماق 逼，迫逼：بەگ بىزنى ھەممە تەرەپتىن قىستاقلا ئالغىلى تۇردى．克伯们我逼面方各从迫逼。
قىستاقچىلىق 〔静〕 迫逼，逼
قىستا ـ قىستاك 〔静〕 挤拥，挤：ئادەم كۆپ، ئۆي تولىمۇ ～ بولۇپ كەتتى．人多，屋了太挤。
قىستاك 〔静〕 ①的挤拥，的窄狭：قىستان ～ 圈的窄狭。②又窄又方地的住们我：ئۇ ئىدى．～ 棚方地的窄狭③子日的难艰：كۈنلەر ～ 的难艰，方地的挤拥
قىستاك خۇلاسە 理推难二 <逻>
قىستاكچىلىق 〔静〕 ①挤，挤拥：ئاشخانىنىڭ ئىچى بەك ～ 方地的挤拥。②很得挤里馆饭：ئۇ ～ ئىچىگە كالىلىرىنىڭ قېشىغا ماڭدى．他到走群牛的挤拥。
قىستاڭغۇ 〔静〕 的很得挤，的窄狭，的息窒人令，由自不
方地的息窒人令：يەر ～ 的
قىستالماق «قىستىماق»的动被态
قىستۇرما 〔静〕 ①的入插：～ ئاخشا ـ مۇزىكا ②曲插根盘<电>③片垫，圈垫，垫衬<机>
قىستۇرما ئاھاڭ = قىستۇرما كۈي
قىستۇرما بايان 叙插 <文>
قىستۇرما بەت 页增 <印>
قىستۇرما تاپ 耦靠 <农>

قىستۇرما تاختا 板插 <电>
قىستۇرما رەسىم 图插 <艺>
قىستۇرما سۆز 语入插 <语>
قىستۇرما سۈرەت = قىستۇرما رەسىم
قىستۇرما قاتلام 层夹 <地>
قىستۇرما قەۋەت 层夹 <建>
قىستۇرما كۈي 曲插 <艺>
قىستۇرما ئۇلاق 法接袋 <农>
قىستۇرما ياپسار 缝拼键木 <建>

قىستۇرماق 〔动〕①夹：ئۇ قەغەزنى تۆمۈر قىستۇچقا قىستۇرۇپ قويدى . 上夹子夹铁用纸把他 . مۇئەللىم يوقلىما دەپتەرنى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ سىنىپقا كەتتى . 腋在夹薄勤考把师老 . ئۇ پېشىنى بېلىگە قىستۇردى . 垫，塞②。室教向走下 . ئۇ باغاقچىنى چامادان ئاستىغا قىس- 里腰裤进塞服衣把他 . تۇردى . 面下箱皮到塞条纸把他 . ئۇ جوزىنىڭ پۈتىغا بىر- 插③。西东个了垫下腿子桌往他 . ئەرسە قىستۇردى . (话)：سۆز (گەپ) ～ 领<转>④话插：رايىخان بۇ- 三着领罕比热 . گۈنكى چايغا ئۇچ بالىسىنى قىستۇرۇپ كەپتۇ . 宴的天今赴子孩个 。

قىستۇرۇشماق «قىستۇرماق»的态同共的

قىستۇرۇقلۇق 着夹〔静〕

قىستۇرۇلماق ①«قىستۇرماق»的态动被的：ئۇنىڭ قولتۇقىغا بىرنەرسە قىستۇرۇلغانىدى . 西东个着夹里窝肢胳他 。

②«قىستۇرماق»的态复自的：ئۇ نېمە ئىش بولسا قىستۇرۇلۇ- ۋالىدىكەن . 子杠一插要都事么什他 .

قىستىلاق 〔静〕挤：زىندان ئىچى ～ ، تار قەپەسكە ئوخشايدۇ . 。笼鸟的窄又挤又像里牢地

قىستىلىشماق «قىستالماق»态同共的

قىستىماق 〔动〕①挤：سەن قىلايمىقان قىستاۋىرمە ! 乱别你 ! زىچ ، قىستاپ خەت يېزىلغان قەغەز 的挤又密又得写字 . ②逼：دۈشمەن ئۇلارنى ئۇچ تەرەپتىن قىستاپ كەلدى . 逼们他向面三从人敌 。 ئۇ يەنە كېلىپ قەرزنى قىستاشقا 。 ～ 憋，忍：تەرىتى 。了债逼始开来又他 。 ～ 便(间时)<转>④笑不住忍 / كۈلكىسى 的别分 . 近追：ئايرىلىش ۋاقتى يەنە قىستاپ كەلدى . 。了近追又间时，为难：<转>⑤：ئۇنداقتا ، سىلىنى قىس- ؟ 您为难会不会我，话的样那

قىسىپسلىق 〔静〕缺短，缺少，乏匮：مال قىسىپسلىقى 物货 缺短 / ئاشلىق قىسىپسلىقى 乏匮食粮 / سۇنىڭ قىسىپسلىقىدا ئېرىقتىكى سۇ بىكارلا ئاق يەرگە ئېقىپ كېتىۋاتىدۇ . 时的缺水 .

。流里地荒抛往地白白在却水的里渠，候

قىسراق 马骒小(的驹下未)<古>〔静〕

قىسسە 说小篇中性记传①<文>〔静〕：مەللا زەيدىن ھەققىدە ～ ، 义演，说传②传丁再拉毛：ئات قىسسىسى 义演国三 ～ / ئوچ پادىشاھلىق ھەققىدە 说传的马

قىسسىخان 人书说〔静〕

قىسسىخانلىق 书说〔静〕

قىسقا 〔静〕①短：～ مۇساپە 程短 / مۇددەتلىك كۇرس 班训短，班练训期短 / ياغاچ كەسسەك ئۇزۇن كەس ، تۆمۈر 同喻：短留要铁截，长留宜木锯 <谚> . ～ كەسسەك 的暂短 ۋاقىت ～ ：促短，暂短②。"匠铁短，匠木长" ～ / 间时 ئۆمۈر 明简，短简③命生的促短：سۆز ～ ：乏缺，缺④讯简，闻新明简 خەۋەر ～ / 话的短简 短识见，慧智乏缺 ～ ئەقلى

قىسقا ئارىلىق 离距短 <体>
قىسقا بارماق بۇركۇت 雕趾短 <动>
قىسقا پايپاق 套袜
قىسقا پەم = كالتە پەم
قىسقا تومۇر 脉短 <医>
قىسقا توتىشىش 路短 <电>
قىسقا دولقۇن 波短 <物>
قىسقا دولقۇن ئالاقىسى 讯通波短 <军>
قىسقا دولقۇنلۇق رادىئاتسىيە 射辐波短 <物>
قىسقا سوزۇق تاۋۇش 音元短 <语>
قىسقا سۆڭەك 骨短 <理生>
قىسقا سىياھ بېلىق 蝌短 <动>
قىسقا غوللۇق داڭگۇي 活独茎短 <植>
قىسقا غوللۇق شال 稻粳 <植>
قىسقا قۇلاق ئۈكە 鸮耳短 <动>
قىسقا قۇيرۇق قارىغۇ چاشقان 鼠鼹鼠尾短 <动>
قىسقا قۇيرۇق مايمۇن 猴尾短 <动>
قىسقا مۇددەت 期短
قىسقا مۇڭگۈزلۈك بۇكەن 羚角短 <动>
قىسقا نەي 笛短 <艺>
قىسقا ھېكايە 说小型微，说小你迷 <文>
قىسقا ئوبزور 评短 <文>
قىسقا يوپكا 裙短超
قىسقا يۈڭ 毛剪重 <牧>
قىسقا يىلتىزلىق ياۋا سامساق 蒜根小 <植>

قىسقارتما 写缩，要摘，录摘〔静〕

قىسقارتماق «قىسقارماق»的使动态

قىسقارتىش بەلگىسى 号记略省 <艺>

قىسقارتىش ئۇسۇلى 法略缩，法写缩 <语>

قىسقارتىشماق «قىسقارتماق»的共同态

قىسقارتىلما ①〔静〕写缩，要摘②的略缩：ماقالىنىڭ قىسقارتىلمىسى 小篇长文章要摘 / روماننىڭ قىسقارتىلمىسى 要摘的写缩说

قىسقارتىلما سۆز 语略缩 <语>

قىسقارتىلماق «قىسقارتماق»的态动被

قىسقارماس 见下

قىسقارماس كەسىر 数分约既 <数>

قىسقارماس ئىپادە 示表约可不 <数>

قىسقارماق ①〔动〕短缩，短变：كۈن قىسقراپ كەتتى. 天收，少减②。了短缩离距。ئارىلىق قىسقاردى. 了短缩：چىقىمىم قىسقاردى. 了少减支开的我。مۇسكۇللارنىڭ قىسقىرىشى 肌肉的缩收，化简，约：بۇ كەسىرنىڭ سۈرەت ۋە مەخرىجى بەشكە قىسقرايدۇ. 子分的数分个这。约五用可母分和

قىسقۇچ[1] 〔静〕蟹(的蟹，虾)

قىسقۇچ[2] ①〔静〕子卡，子夹，子镊：تۆمۈر ~ 夹铁 ②〔动〕夹①，子卡，剪夹，具夹 <机>④ 子夹木(的用匠靴)③子钳火，剪火②子卡发头 ~ چاچ / 子夹⑤盘卡，子卡，剪夹，具夹 <机>④ 子夹木(的的卡，的

قىسقۇچ تاختا 板夹 <建>

قىسقۇچ سېركۇل 尺卡 <机>

قىسقۇچ قومۇش 子夹竹(的用礼割行)

قىسقۇچ كېپىنەك 蝶蛱 <动>

قىسقۇچ ھالقا 环卡 <机>

قىسقۇچ يىڭنە 针形回

قىسقۇچپاقا 〔静〕蟹螃 <动>

قىسقۇزماق «قىسماق[3]»的态动使

قىسقىچە 〔静〕要扼，略简，明简：~ لۇغەت 词明简 / ~ بايان قىلماق 述叙地要扼 / تونۇشتۇرماق 简介绍地略

قىسقىرىشچان 〔静〕的缩易，的缩收易

قىسقىرىشچانلىق 〔静〕性缩收：سۈنئىي تالا نىسبەتەن قىسقىرىشچانلىققا ئىگە. 人之性缩收具较维纤造。

قىسقىسى 〔助〕之总，之总之言而总

قىسقىلىق «قىسقا»的名词式形：بۇ چاپان ماڭا ~ قىلىدۇ. 这件衫袷短了些。

قىسقىيان 〔静〕分部的巴下到子嚼从头笼

قىسلىق «قىس»的名词式形：تاۋارنىڭ قىسلىقى 商品的短缺 / ئۆي قىسلىقى 住房紧张

قىسماق[1] 〔静〕①套鸟捕(的编枝树)：ئۇ پاختەكنى ~ قۇيۇپ تۇتىدۇ. 他捕鸟套斑鸠放。قىسماقنىڭ كۆچى بولمىسا، قۇشقاچنىمۇ تۇتالماس. <谚>没有劲儿捕鸟套，连麻雀也抓不着。②套圈：بۇ ئوغۇلنى بىزدىن تارتىۋېلىش ئۈچۈن قۇرۇلغان ~ بولماي نېمە؟ 这们我从为是不这是又套圈的设子儿走抢么什？

قىسماقتا ئالماق ①夹，抄包 <转>②棍夹上：بىز دۈشمەننى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا قىسماقتا ئالدۇق. 我们把人敌在河中央。

قىسماقتا چۈشمەك 上套圈 <成>

قىسماق قۇرماق 设套圈

قىسماق[2] 〔静〕的缝眯：ئۇنىڭ ~ كۆزلىرى ئۇيقۇ باسقاندەك بىر يۇمۇلۇپ، بىر ئېچىلىپ قوياتتى. 他的眯缝像眼睛了睡瞌。闭一睁一地似

قىسماق[3] ①〔动〕夹，挤，握：ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇققا قىسقىلى بولماس. 两个西瓜不了夹窝肢胳个一 <谚>。了住夹手我把门。ئۇنتوك پۇتۇنى قىسىپ كېتىۋاتىدۇ. 脚夹子靴。ئۇ ماڭا كۆز قىسىپ قويدى. 眼下一了挤我朝他。ئۇ ئىككى قوللاپ قولۇمنى قىستى. 插，戴，夹②。手的我了住握手双他。قىز گۈلدىن بىرنى ئۈزۈپ قولاققا قىستى. 朵耳在夹花朵一了摘娘姑。ئىككى ياندىكى ئەسكەرلەر ئۇلارنى قىسىپ كەلدى. 从们我近逼边两兵士的边两。تاز گۈل تاپسا، قىسقىلى جاي تاپالمايتۇ. <谚>上秃，子瞎是居邻你，眯④。来过抄包们他向。قوشنا قارىغۇ بولسا، بىر كۆزۈڭنى قىس. <谚>“歌么什唱山么什到”同喻：眼只眯也国眼独了到，يەكچەشمىنىڭ شەھىرىگە بارسالا، بىر كۆزۈڭنى قىس. <谚>“俗随乡入”同喻：眼只眯得也你，耸，缩⑤。بوينىنى مۇ / 巴尾起夹，قويرۇقىنى ~ / 子脖缩 ~ ريىسىنى 卡：سەن مېنى پۇلدىن قىسما. 对挤<转>⑥肩耸。ئۇلار مېنى ھەر تەرەپتىن قىسىپ خارلايدۇ. 我对挤上钱在别你。دۈشمەن ئىقتىسادىي جەھەتتىن بىزنى قىسۋاتىدۇ. 我侮欺，我对挤面方各从们他。上济经从在正人敌。们我卡

قسماق⁴ 〔静〕 儿系镫 <古>

قسما ـ قسما 〔静〕 形形、的样各式各、的样各种各 ～ / 话的样各种各 گۈللەر 各式各 ～ گەپلەر 各色的：

قسمەت 〔静〕 ①<宗> 命、运命、数命：باشلىرىغا نېمە ～ كېلىدۇ ، كىم بىلىدۇ ؟ 道知谁运命的样么什遇遭将您 ؟ خۇدانىڭ بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان قىسمەتلىرى 仆奴予赐主真 的们所你 ～ 遇遭、历经②数命的：بېشىڭغا چۈشكەن ئېغىر 遇遭难苦的受经

قسمەتلىك 〔静〕 命运的、命数的：ئوخشاش ～ ئادەملەر 同 们人的运命

قسمەن ①〔静〕 的部局、的部分：～ مەنپەئەت 利部局 ～ / 益 ئاممىا ، ئۇنىڭ پىكىر-لىرى ～ توغرا . 些有、地分部②众群分部 ئۇنىڭ كۆڭلىنى بۇ 。确正分部见意的他 ～ تىنچىتتى . 些一了定安心的他使这 。

قسمەن ئاسسىملياتسىيە <语> 化同分部

قسمەن تاپاۋەت <经> 得所分部

قسمەن تۇتۇلۇش (ئاي) <天> 食偏(月)

قسمەن دىسسىملياتسىيە <语> 局、化异分部、化异部

قسمەن سۈپەت ئۆزگىرىشى <哲> 变质分部

قسمەن ماس مۇناسىۋەت <逻> 分部、系关叉交、系关合重

قسمەن ماس ئۇقۇم <逻> 念概叉交

قسمەن ھەجملىك <逻> 延周不

قسمەن يېتىلمەسلىك <生> 性育不分部

قسمەن يىغما خۇلاسە <逻> 理推纳归全完不

قسمەنلىك 〔静〕 和部局、部分：～ بىلەن پۈتۈنلۈك 体整

قسۇرماق 〔动〕 <古> 短弄

قسىر 〔静〕 的胎空：～ ئېنەك 牛母的胎空

قسىر چارۋا <牧> 畜孕不

قسىر قالماق <牧> 胎空、怀空

قسىرقانماق 〔动〕 <古> 得不舍、舍难

قسىشتۇرماق ①〔动〕 缝起、眯：كۆزلىرىنى قىسىشتۇ-رۇپ قارىماق 眯缝睛眼起睁眼睛 加增、去进加②看

قسىشماق 态同共的：ئالدىدا قول قىسىشار ، ئار-قىدىن تاش ئېتىشار . <谚> 当面相握手、后背互投 。"脚踢下台、手握上台"周喻：头石

قسىغ 〔静〕 狱监、牢监 <古>

قسىق 〔静〕 ①的缝眯：～ كۆز 眯缝眼②的着缩：ئۇ-نىڭ بوينى ～ . 的着缩是子脖的他 。

قسىقلىق ① «قسىق» 的名式形词：ئۇنىڭ كۆزىنىڭ قىسىق-لىقى ئەيىب ئەمەسقۇ ؟ 吧陷缺是不缝眯眼的他 ؟②着夹：قۇلىقىمغا گۈل ～ . 花着夹上朵耳的我 。

قسىل 〔静〕 沟狭、壁峭、岭峻②峡海① <方>

قسىلچاق 〔静〕 缝夹：چوڭ تاشنىڭ قىسلىچىقىدىن چىقۋاتقان مېنېرال سۇ 从水泉矿的出冒中缝夹的头石大 / ئىشىك-نىڭ قىسلىچىقىدىن مارىماق 从缝门看偷里

قسىلدۇرماق «قسىلماق» 态动使的

قسىلماق ① «قسماق³» 态动被的：پۈتۈم ئىشىك يېنىغا قىسلىپ قالدى . 了住夹缝门被脚的我 。② «قسماق³» 。坐儿点着挤们咱 . قىسلىپراق ئولتۇرايلى 。态复自的：ئوتتۇرىغا ～ 夹 <转>③间中在紧：ئۇلار ئاشلىق ۋە باشقا لازىمەتلىكلەردىن قىسلىپ تۇرۇۋاتىدۇ . 必的别和食粮们他 。紧很都品需 . بۇ ئايدا پۇلدىن بىرئاز قىسلىپ قالدىم 这 。紧儿点有钱我月个：قىسلىپ 在自不、束拘<转>④ قالمائلا ، قېنى ئولتۇرۇڭ ! 坐请、束拘别 !

قسىلىشماق «قسىلماق» 态同共的

قسىم¹ (قىسمى) 〔静〕 ①分部：كادىرلارنىڭ بىر قىسمى 干 部分一的部 / ئەتنىڭ ئاخىرقى قىسمى 信的部分②尾结的 ، 部、册：ئۈچ قىسىمدىن تەركىب تاپقان رومان 篇长的部三 语尔吾维 / ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكىنىڭ 2 ـ قىسمى 说小 击追 队部炮 / بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق ～ 驻京部队 教材学第二册③ <军> 部队：مىنامىيوتچىلار قىسمى

号符种军 <军> قىسىم بەلگىسى

种兵 <军> قىسىم تۈرى

号番队部 <军> قىسىم نامى

قسىم² 〔静〕 抑压、迫压 <方>

قسىملىق 〔静〕 的集、集、的部、的分部：كۆپ ～ تېلې-ۋىزىيە تېياتىرى 剧续连视电集多

قسىنچىلىق 〔静〕 难为：～ بولمايدۇ . 。不为难

قسىنماق ① «قسماق» 的自复态②留恋、恋留：مەن بولمىسام ، قىزىم قىسىنىپ گېلىدىن بىر قوشۇق سۈمۈ ئوتمەيدۇ . 。去下不咽都水勺一连、我恋留儿女、在不我 ئانا ، سىزگە مۇشۇ ئىككى سەرگەزنى قىسىنىپ ئېلىپ كەلدىم . 。布大花块两这来带您给门专我 、妈妈

قىش 〔静〕 天冬、冬：قىشنىڭ غېمىنى يازدا يە ، يازنىڭ غېمىنى قىشتا . <谚> 的天夏操要天冬、心的天冬操要天夏 。 قىشنىڭ ئاپتىپى دۈشمەننىڭ كۆلگىنىچە بار . <谚> 心

意诚无且少稀喻意）笑的人敌如仅，光阳的天冬，炉的天冬 <谚>。قىشتا ئوچاق ئۆزىگە تارتار. （弱微眼的天冬 <谚>。قىشنىڭ كۆزى قارىغۇ. 人拢能灶。قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭغاندىن، يازنىڭ ئىسسىقىدا كۆيگەن ياخشى. 家自回快赶，窄头灶天冬 <谚>。قەشقەرنىڭ قىشى ئاز، سوغۇقى ئەتىياز. 冬挨天冬过强热受天夏 <谚>。冬的短天冬什喀 <谚>。天。

قىش پەسلى 季冬

قىشتىن چىقماق 冬越 <牧>

قىشچە 〔静〕一天冬，天冬：دېھقانلار ~ قوتاندىن ئوغۇت توشىدى. 肥运外往里圈从天冬一们民农。~ دېھقانلارنى ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇشنى پىلانلىدۇق. 天冬划计们我。习学民农织组

قىش ـ زېمىستان 〔静〕月腊冬寒

قىش ـ قىرو 〔静〕寒冬，月腊冬天：80 ياشىنىڭ قارىسىنى ئالغان ئادەم بۇ قىش ـ قىرودا تەنزە ئاچىمەن دەپ جانلىرىنى قىينايلا نېمە قىلىدىلا؟ 要还月腊冬寒这，了人的十八快？~ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتىدۇ. 冬摊摆，干嘛受这个罪呀。天了近临。

قىشقىل 〔静〕酸 <方>

قىشقىلداق 〔静〕芹棱空 <植>

قىشلاتماق «قىشلىماق» 的动态使

قىشلاشماق «قىشلىماق» 的动态同共

قىشلاق 〔静〕冬子窝，冬场牧：قىشلاقتا كۆچمەك 转冬人冬子窝

قىشلىق 〔静〕①天冬的，季冬的，越冬的：~ كىيىم 冬天服衣，~ / 装冬的 / 莱西甫麦冬季的 ~ مەشرەپ يەم-خەشەك 越冬的料饲，②冬过食品的料饲：قىشلىقىنى يازدا قىل. <谚> 好备天夏品食冬过。

قىشلىق بىخ 芽冬 <植>

قىشلىق تەتىل 寒假 <教>

قىشلىق تەنھەرىكەت 冬季 <体> 动运

قىشلىق ئىسپورا 子孢冬 <动>

قىشلىق قوزا 羔冬 <牧>

قىشلىق قوزىقارنى 菇冬 <植>

قىشلىق كۆكتات 菜冬

قىشلىق مۇسسۇن شامىلى 风季冬 <气>

قىشلىق ئۈيقۇ = ئۇچەك

قىشلىقى 〔静〕天冬：ئۇ يازلىقى يەر تېرىپ زىرائەت پەرۋىش قىلسا، ~ ئوغۇت يېغاتتى. 肥积天冬，稼庄管地种夏他。قىشلىقى قايان باراي، يازلىقى ساراي سالاي. 去天冬 <谚>。房住盖天夏，方何们我。

قىشلىماق 〔动〕冬过，冬越：بىز گەمىدە قىشلىدۇق. 冬的过里子窝地在。

قىش ـ يىل 〔静〕年常，年整，夏冬：ئۇ يۇلۇق رەختتىن تىكىلگەن شىمنى ~ ئۈستىدىن چۈشۈرمەي كىيىپ يۈرەتتى. 他身离不子裤布毛着穿年常。

قىغ 肥厩，肥粪，粪口牲 〔静〕

قىغچى 者肥积，者粪拾 〔静〕

قىغسىز 〔静〕无的肥厩，无的肥粪：~ يەر پۇلسىز ئەر. 子汉的钱没，地的肥粪无 <谚>。

قىغ ـ قات 肥粪，粪口牲 <方>〔静〕

قىغلاتماق «قىغلىماق» 的动态使

قىغلاشماق «قىغلىماق» 的动态同共

قىغلانماق «قىغلىماق» 的动态被

قىغلىق 〔静〕肥厩堆，堆粪：ئۇلار قىغلىققا دۆۋىلەنگەن يەرلىك ئوغۇتنى ئېتىز بېشىغا يۆتكەشكە تۇتۇش قىلدى. 运头地往肥家农的上堆粪在堆把始开们他。

قىغلىماق 〔动〕肥厩施：يەرنى ~ 上肥，肥施

قىق 〔模〕(音声的子嗓清)喀

قىقىرىشماق 喊呼起一 <古>〔动〕

قىقۇ ـ ماچۇ 叫大喊大，闹吵 <方>〔静〕

قىقى ـ قىق 〔模〕(声叫鸡)喔喔

قىلىك 的毒恶，的狠凶，的恶凶 <古>〔静〕

قىڭراق 〔静〕刀切，刀菜

قىڭراق بۇرۇن 梁鼻凸，子鼻的直又高又

قىڭراق تۇش 洗如贫一，贫赤

قىڭراق سۆڭەك = پاقالچاق سۆڭىكى

قىڭغايتماق «قىڭغايماق» 的动态使

قىڭغايتىشماق «قىڭغايتماق» 的动态同共

قىڭغايتىلماق «قىڭغايتماق» 的动态被

قىڭغايماق 〔动〕①斜倾，歪：تام قىڭغايدى. 了斜倾墙。ئەختىرلۇۋان قىڭغىيىپ، ۋالك يېسكە دومىلاپ كەتتى. 一子轿歪，来下了滚王。كۈن تاغنىڭ ئارقىسىغا قىڭغايدى. 阳太，了山落阳太，斜西：躺身侧，卧侧，卧斜 <转>②。侧，下头在垫袄皮把他。ئۇ جۇۋىنى بېشىغا قويۇپ قىڭغايدى. 下躺身。كارىۋاتتا قىڭغايغان بولسامۇ، خېلىغىچە ئويقۇم كەلمىدى. 我。睡人能不久久可，上床了到躺然虽

قىڭغىر ①〔静〕歪，斜：تاماكىسىنى ~ چىشلىۋالغان 着叼歪卷烟 / ياقىلىق كۆڭلەك ~ / 衣衬领斜 ئولتۇرسا~ 某 <转>②。正得可话说，歪得坐 <谚>. توز سۆزلە ~ ، بىرى 器官：歪 بويۇن ~ / 子脖歪 ئۇلارنىڭ بىرى ~ ، بىرى كور ، بىرى كېكەچ . 巴结个一，瞎个一，歪个一们他 。 ③恶邪，邪 <转>：ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ بىلە~ 有"同喻：露败会也后年十四使即事邪 <谚>. ~ كىشى بىر ياق ، قىرىق كىشى بىر ياق . "发须终病道得"同喻：边一为人的恶邪，边一为人十四 <谚> 。"助寡道失，助多

قىڭغىر تۇمشۇق قىلىورغا 鹬嘴弯 <动>

قىڭغىر دەسسىمەك 坏学，路邪走 <成>

قىڭغىر گەپ 圈兜，话的掖掖藏藏，话错 <成> 话的子

قىڭغىر ئېغىز بېلىق 鱼口偏 <动>

قىڭغىر يول 路邪，路弯

قىڭغىر ـ سىڭغىر 七歪，曲曲弯弯，扭扭歪歪〔静〕

扭歪歪得写字的他 . يېزىلغان ~ خەتلىرى 八扭：ئۇنىڭ 八扭七歪 دەرەخلەر ~ / 路的曲曲弯弯 ~ 。扭 的树

قىڭغىر ـ قىيسىق 的曲曲弯弯，的扭扭歪歪〔静〕

قىڭغىرلىق «قىڭغىر»的名词形式：بۇ خەتنىڭ قىڭغىرلىقىنى 了除字个这 . ھەر ھالدا چىرايلىق ئىكەن ، ھېسابقا ئالمىغاندا 亮漂算还总外之斜 。

قىڭغىر ـ مايماق = قىڭغىر ـ سىڭغىر

قىل 鬃马根一 —毛刚，毛鬃①〔静〕：ئاتنىڭ بىر تال قىلى 的微细 ②丝：لامپۇچكىنىڭ قىلى 丝灯电 <转>③ 子绳的捻鬃马 قىل ئارغامچا

罗尾马 قىل ئەلگەك

قىل چاغلىق 微其乎微 ，点半星一：ئۇنىڭ ~ گۇناھ~ 有没都错过点半星一他 . ئۇ يوق 。

قىلدىن قىيىق كەتمەك 稍，辄动，动不动 <成>

就动不动他 . ئۇ قىلدىن قىيىق كەتسلا يىغلايدۇ 离偏有：哭 。

قىلدىن ئىنچىكە 致细

قىل سىغماسلىق ，义地经天，确万真千①<成> 破不扑颠 。قىل سىغمايدىغان ھەقىقەت 千 ，理真的确万真 破不扑颠②理真的 ：击可懈无，间无密亲 ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىل سىغمايدۇ . 间无密亲间之们他 。 سىزنىڭ تۆھپىڭىزنىڭ زورلۇقىغا قىل سىغمايدۇ . 懈无大之劳功的您

。击可

قىل قالماق 儿点差，点一差 <成>：ئۇ يىقىلىپ چۈشكىلى قىل قالدى . 倒摔点一差他 。

قىل قان تومۇر 管血微，管血细毛 <理生>

قىل قۇتۇپ 极丝 <物>

قىل كۆتۈرمەسلىك 弱脆(情感)：ئۇنىڭ تا~ ۋى نازۇك ، قىل كۆتۈرمەيدۇ . 打起不受，弱脆格性她 。击

قىلنى پىل كۆرسەتمەك 大夸，做大题小 <成>

实其过言，词其

قىلنى قىرىق يارماق 毫秋察明，切一察洞 <成>

قىل ھەرە 锯丝钢

قىل ئۈتكۈزمەسلىك 拔不毛一 <成>

قىل ئۈستىدە تۇرماق 之中风，发一钧千 <成>

危之卵累，发容不间，危可岌岌，烛

قىل يوپۇرماقلىق ئەمەن 艾叶细，蒿陈茵 <植>

قىل يوپۇرماقلىق شۇاق 蒿茇白叶细 <植>

قىل يوپۇرماقلىق قارىغاي 松尾马 <植>

قىلات[1] (قىلاتى) 锋刃〔静〕

قىلات[2] 边毛 <冶>〔静〕

قىلا ـ قىلماي 干始开没还，手动未尚〔静〕

قىلتاجى 顶带，戴顶 <古>〔静〕

قىلتاق ，套圈 <转>②儿套鸟捕(的做毛鬃)①〔静〕 阱陷

قىلتاقا چۈشمەك ①住套(套鸟捕被)：ئۇۋچى يېپىنى بىر تارتقانىكەن ، كەكلىكنىڭ ئىككىلا پۇتى قىلتاقا چۈشۈپ قا~ ئۇ . 了住套就腿条两的鸡石 ، 子绳拉一人猎 。 ② 当，阱陷入落，套圈上 <成>：سەن بىر قېتىم قىل~ تاقا چۈشتۇڭ ، ئەمدى ھوشۇڭ بىلەن يۈرگىن . 次一过上你 。了明聪放得可下这，

قىلتاقا دەسسىمەك = قىلتاقا چۈشمەك

قىلتاقا ئىلىنماق = قىلتاقا چۈشمەك

قىلتاق قويماق 台拆，阱陷设，套圈设 <成>

قىلتاق قۇرماق = قىلتاق قويماق

قىلتاقچى 设，者套圈设 <转>②者套鸟捕设①〔静〕 者阱陷

قىلتاقچىلىق 阱陷设，套圈设〔静〕：ھەي ، بىلەمسەن ، سە~ نىڭ قىلتاقچىلىقىڭ قانچە ئائىلىنى خانىۋەيران قىلدى ؟ 你，喂 ？庭家少多了毁套圈的设你，吗道知

قىلتاماق 癌道食，嗝噎 <医>〔静〕

قىلتىراچ 草芒冠 <植><静>

قىلتىرىق ①<静> 芒：قارا ~ بۇغداي 黑麦芒②

（鱼）刺：بېلىقنىڭ قىلتىرىقى 鱼刺

قىلتىرىقسىز ①<静> 无的芒：~ بۇغداي 无芒无②

刺：~ بېلىق 鱼的刺无

قىلتىرىقسىز ئارپىخان 麦雀芒无 <植>

قىلتىرىقلىق ①<静> 有的芒：~ بېلىق 有②的刺有

鱼的

قىلتىرىقلىق مېۋە 果颖 <植>

قىلتىق 屑皮头，屑头 <古><静>

قىلچاق 接棒木（的套口性和杠叉接连机油榨土）<静>

头接木（的犁土），头

قىلچاق[1] 毛粗 <静>

قىلچاق[2] 板夹子楦 <手><静>

قىلچە <静> 毫丝，毫：~ پايدىسى يوق 儿点一。处益无毫。

~ بىلمەيدۇ 知所无毫他。~ ماڭا بولغىنىم يوق 气生不也儿点一我。

قىلچىق ①<静> 绒（的上面物织）②毛刚 <理生>

绒虎海 <纺> قىلچىق رەخت

قىلچىلىك <静> 毫，毫丝：~ ئۆز مەنپەئەتىنى كۆزلىمەي، باشقىلارنىڭلا مەنپەئەتىنى كۆزلىمەك 人利门专，己利不毫

قىلچىمۇ 儿点丁一，毫丝 <静>

قىلدەك <静> 的小细，的般毛毫：~ ھوقۇقنىڭ پىلدەك كۈچى بار 力威的般象大有利权的般毛毫。<谚>

قىلدۇرماق «قىلماق»的态动使

قىلدۇرۇشماق «قىلدۇرماق»的态同共

قىلدۇرۇلماق «قىلدۇرماق»的态动被

قىلغان ـ ئەتكەن <静> 为所做所：قىلغان ـ ئەتكەنلىرىمنى سۆزلەپ كەلسەم، ئون كۈندىمۇ تۈگىمەيدۇ 所的我起说是要，完不说也天十。

قىلغۇلۇق ①<静> 为做，做该，为该：ناۋادا ياخشى كۆرۈنىشىڭ يامىنى بولۇپ قالسا، قانداق ~؟ 短两长三个有一万，怎该？②做可的，的做可的：قىلغۇلۇقنى كىم قىلغانلىقىنى ئايرىپ بېرىڭلار 为所做，的干谁是清分得们你。

قىلقاش 线丝银金（的物饰子帽做）<静>

قىلقۇرت 虫丝 <动><静>

قىلقۇرت كېسىلى 病虫丝血，病虫丝流 <医>

病腿粗，火

قىلماق ①<动> 做，干：تاماق ~ （ئەتمەك، تەييارلىماق）饭 / ئۆز ئىشىڭنى قىل 去事的己自你干。مۇللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما 做去可的说拉毛<谚>。قىلسا تۈگىمەيدىغان ئىش يوق، قىلتاقتا چۈشمەيدىغان قۇش 干去别的干拉毛上不有没，事的完不干有没<谚>。قىلغان ئىشىڭ پىلانسىز، ئاتقان ئوقۇڭ نىشانسىز 鸟的儿套。قىلغان ئىشلىرىڭ ئۈچۈن ئۇلارغا قۇسۇر / 钱弄，钱搞 ~ پۇل / 会聚搞 ~ تۇرۇش 想儿岔找们他。بىزنى يامان ئاتاقلىق قىلماڭچى 个这把！坏搞声名们我把。مۇنۇنى كۆزۈمدىن نېرى قىل 去儿边一弄！当……让③！当……把，当……使④。去前上冲器武当头石把们他。ئۇلارنى كەمبەغەل قىلغان شارائىت ئەمەس، ئۆزلىرىنىڭ قالاق كۆزقارىشى 后落的己自是而，件条是不的困贫们他使。ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى خاتىرجەم قىلدى 让话的他。念观。بىر قولۇمنى بەش قىلالمايۋاتسام، يەنە نېمە ئىشنى تېپىپ كەلدىڭىز 了心放我。忙）只五成变手只一让得不恨儿这我？事么什添来又你，（交开可不得。مۇسۇلمانلار يۈزىنى قىبلىگە قىلىپ نامىز ئوقۇيدۇ 朝面林斯穆。ئۇ ماڭا كەينىنى قىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ 我朝背他。拜礼做白。ئىززىتىنى (ھۆرمىتىنى)：遇礼种某予给示表⑥。着站⑦子面给，面情顾 ~ يۈز خاتىرىسىنى / 重敬，敬尊 ~：ئۇنى (配搭词动形的ـدەك ، ـتەك加附与）测推示表。ئۇ بىر يەردە كۆرگەندەك قىلىمەن 他过见儿哪在像好我。ئۇ مۇشۇ قارىشى بىلەن گويا «سەن ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟» دېگەندەك قىلاتتى 说是像好，看一么这他。(配搭词拟模与)：كۆزۈم ئىسىر ـ چىسىر قىلغىلى تۇردى 音声，状情示表⑧。“？吗人的样么什是他道知你”。我。پۈتۈم لوق ـ لوق قىلىپ ئاغرىۋاتىدۇ 了花发睛眼我。ئۇ پولتۇڭ قىلىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى 痛地突突腿的。(人于)害加⑨：كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس。ماڭا قىلدىم دەسەن، ئۆزۈڭگە قىلسەن 应报遭必者人害<谚>。害是实其，我了害是为以别。己害终者人害”同喻：己自你。

قىلغىلى قىلىق تاپالماسلىق 得不得兴高 <成>

形忘意得，胜自不喜，了

قىلمىغىنى قالماسلىق 做不恶无，为不所无

قىلمىش ①<静> 为所作所，为行：ئۇنىڭ قىلمىشى بەك قەبىھ 劣恶太为行的他。ئۇنىڭ قىلمىشلىرىنى بىر ـ بىرلەپ

ئالدىغا تىزدۇق . 面的他在摆——为所作所的他把们我
ئۇلار بىر كۈنى جىنايى قىلمىشلىرى 当勾，径行②。前
ئۈچۈن پۈشايمان قىلدۇ : 恶罪的己自为会天一有终们他
。的悔后径行

قىلمىش - ئەتمىش 为所做所〔静〕

قىلمىشلىق 人为行 <法>〔静〕

قىلىچ 刀马，刀大〔静〕 بېشىڭغا ~ كەلسىمۇ توغرا سۆزلە . 话真说要也，上头到架刀 <谚> ~ ئۆز قىلىنى كەسمەس . 伤不人己自"同喻：鞘己自砍不刀马 <谚> 。~ قىلىندا ياتسا ، دات باسىدۇ . 总刀 <谚> 。"人己自害 . 锈生会鞘出不 ~ يارىسى ساقىيار ، تىل يارىسى ساقايماس 。 . 愈难伤话，治易伤刀 <谚> 。قىلىچنىڭ كۆچىدىن قەلەم- 的刀大过胜量力的子杆笔 <谚> . ئىڭ كۆچى ئارتۇق 。 قىلىچتەك ئۆتكۈر بولما ، تاياقتەك قاتتىق بولما . 量力 不折宁般棒棍像莫，露毕芒锋般刀大像莫 <谚> 。弯

قىلىچ تارتماق 刀举，刀抽

قىلىچتىن ئۆتكۈزمەك 劈刀，砍刀

قىلىچنى يالىڭاچلىماق 来刀出抽

قىلىچ ئويناتماق 刀大舞，刀马舞挥

قىلىچ ئۇسسۇلى 舞刀马 <艺>

قىلىچىدىن قان تامماق 血鲜满沾刀屠 <成>

قىلىچگۈل 花荷箭令 <植>〔静〕

قىلىچلاشماق 刀动〔动〕 ئۇلار بېسىپ كېلىپ بىز بىلەن قىلىچلىشىپ كەتتى . 刀大开展们我和来过冲们他 。(战刃白)战

قىلىچۇاز 客剑，手刀大〔静〕

قىلىچۇازلىق 战刃白，战刀大②剑击 <体>①〔静〕：تاغ باغرىدا ~ باشلىنىپ كەتتى . 。战刃白了开展腰山半 ئۇ قىلىچۇازلىقنى ياخشى كۆرىدۇ . ③剑术，术刀：喜他 。术剑欢

قىلىچۇازلىق تەنھەرىكىتى 动运剑击 <动>

قىلىچۇازلىق قىلماق 剑击，剑舞，刀舞

قىلىشماق 态同共的«قىلماق»

قىلىق 的们子孩 بالىلارنىڭ قىلىقلىرى：行德，情性①〔静〕：بۇنىڭ قىلىقىنى . 性德的人这，瞧 。 تۇرقى 衣"同喻：兽如性德，人是止举 . قىلىقى ھايۋان 习氓流 ~ لۇكچەكلىك：式方活生，气习②：بىزدە بۇرۇن مۇنداق ~ بولغان ئەمەس . 活生种这 ~ / بەدىئى قەلەندەر ، ئوغرى . 子）/ 。徒赌是贼窃 ، 丐乞是鬼烟 <谚> 。的有没所前以们我是式方

قىمارۋازلىق «قىمارۋاز»的 词名象抽：مەن مۇنداق تەۋەككۈلچىلىككە ، قىمارۋازلىققا قوشۇلمايمەن ! 种这意同能不我！博赌种这，险冒 ！

قىمدالماق 态动被的«قىمدىماق»

قىمدانماق 态复自的«قىمدىماق»

تاشلاپ ، بازارغا يورغىلاش دېھقانلىقنىڭ قىلىقى ئەمەس . 扔 。法做的民农是不可这，街逛去管
قىلقلىرىدىن كىشىلەر بىزار بولدى . 当勾脏肮的们他于对
。感反很们人

子样怪做 قىلىق چىقارماق

قىلىقسىز 作恶，的德缺，的习恶有，的戾乖为行〔静〕

子孩的戾乖为行 بالا ~ ：剧

قىلىقسىزلىق 式形词名的«قىلىقسىز»

قىلىقلانماق 忸地似孩小像 ~ بالىلارچە：子样怪做〔动〕

态作怩

قىلىقلىق 子孩的气习坏有 بالا ~ ：يامان的气习①〔静〕：ئوغلۇڭ ئۇسسە ، ئۇلۇغلار بىلەن 的性德有，的好行品②：قوشنا بول ، قىزىڭ ئۇسسە ، قىلىقلىقلار بىلەن قوشنا بىر . 跟要了大儿女，居邻做物人大和要了大子儿 <谚> 。"居而邻择母孟"同喻：居邻做人的好行品

قىلىنچ 气脾，情性，为行 <古>〔静〕

قىلىنچلانماق 态作怩忸，娇撒 <古>〔动〕

قىلىنماق 态动被的«قىلماق»

قىلىياش 苗香茴小 <植>〔静〕

قىلىيورغا 鸱鹞 <动>〔静〕

قىلىيورغىسىمان 的形鸱鹞〔静〕

قىلىيورغىسىمانلار ئەتىرىتى 目形鹞 <动>

قىلىيلان 虫线铁 <动>〔静〕

قىم 攘攘熙熙，麻麻密密 <转>②(感痛)嚓①〔模〕

قىماپ 子法，法办〔静〕：ئۇ سېنى ھەر ~ بىلەن جازالاپ كېتىدۇ . 你拾收法办种各用会他 。

قىمار 博赌〔静〕：پۇل تىكىپ شاھمات - دامكا ئوينىغانلىق ~ بولىدۇ . 。博赌是就注下钱用棋下

本赌 <法> قىمار دەسمايىسى

博赌 قىمار ئوينىماق

قىمارخانا 场赌〔静〕

قىمارۋاز 棍赌，徒赌〔静〕：ئونتۇرۇۋەتكەن قىمارۋازدەك ئولتۇرماق 样的气丧头垂)着坐地似棍赌的了光输像

قىمارۋازلىق «قىمارۋاز»的 词名象抽：مەن مۇنداق تەۋەككۈلچىلىككە ، قىمارۋازلىققا قوشۇلمايمەن ! 种这意同能不我！博赌种这，险冒 ！

قىمدالماق 态动被的«قىمدىماق»

قىمدانماق 态复自的«قىمدىماق»

قىمدىماق 〔动〕 塞紧、盖严：يوتقانىڭ چۆرىسىدىن سوغۇق كىرىۋاتىدۇ ، قىمداپ قويغىنا ! 被子四面进凉气，塞紧点儿 ！

قىمسانماق 〔静〕 ① <古> 舍得不忍②得 妒忌

قىمشىتماق «قىمشىماق» 的态动使的

قىمشىماق 〔动〕 ①嚓嚓作痛：پۇتۇمغا دورىنى سۈرتۈپ تېڭىۋەتكەندىن كېيىن قىمشىپ ئاغرىغىلى تۇردى . 我的脚上抹药后以好扎包面，来起多 <转>② 。来起了痛地嚓嚓后以好扎包面前院影电 . كىنوخانا ئالدىدا ئادەم قىمشىپ كېتىپتۇ 满：人了满站（动攒头人）。

قىم ـ قىم 〔模〕 ①嚓嚓：～ قىلىپ ئاغرىپ كەتمەك 嚓嚓地痛②<转>密密麻麻、熙熙攘攘：بازار بۈگۈن تازا قىزىپتۇ ، ئادەم دېگەن ～ . 凡非闹热天今市集，人们熙熙攘攘 。

قىممەت 〔静〕 ①<经> 价值；价格：تاۋارنىڭ ئالماشتۇرۇش قىممىتى 商品的交换价值②价格换交的钱：بىزنىڭ بۇ رەھىمسىزنىڭ خەلقئارا بازاردىكى قىممىتى قانداق بولىدۇ ؟ 我们这些在国际市场上的价格如何？③<数>值 ④贵昂：نېمانچە ～ پىچاق بۇ ؟ 这刀么这么贵？⑤<转> 重贵：بىلىم دۆلەتنىن ～ . <谚> 知识比财富重贵 。

قىممەت باها 价格、贵昂 重贵

قىممەت باھالىق 价钱、贵昂的贵重

قىممەت باھالىق تاۋار <经> 档高、贵昂的品商

قىممەت بەلگىسى <经> 记值价格、符值号

قىممەت جىسمى 值价 体实

قىممەت شەكلى <经> 值价 形式

قىممەت فورماتسىيسى <经> 值价 态形

قىممەت قارىشى 值价 观

قىممەت قانۇنىيىتى <经> 值价 律规

قىممەت قوشماق <经> 值加

قىممەت مۇناسىۋىتى <经> 值价 系关

قىممەت مىزانى = قىممەت ئۆلچىمى

قىممەت مىقدارى <经> 值价 量

قىممەت ئۆلچىمى <经> 值价 度尺

قىممەتچى 〔静〕 卖者、价高卖者

قىممەتچىلىك 〔静〕 物价昂贵：～ بولسا ، ساتقۇچىدا ئىنسابى قالماس ، ئەرزانچىلىق بولسا ، ئالغۇچىدا . <谚> 物价昂贵 心良讲不主买则宜便价物，心良讲不主卖则贵 。

قىممەتداش <经>〔静〕 物价等 ·

قىممەتسىز 〔静〕 的价无、的值价无

قىممەتسىز ئاكسىيە <经> 券证价无

قىممەتسىنمەك 〔动〕 贵嫌

قىممەتشۇناس 〔静〕 家学值价

قىممەتشۇناسلىق 〔静〕 学值价

قىممەتلەتمەك «قىممەتلىمەك» 的态动使

قىممەتلەشتۈرمەك «قىممەتلەشمەك» 的态动使

قىممەتلەشتۈرۈشمەك «قىممەتلەشتۈرمەك» 的态同共

قىممەتلەشتۈرۈلمەك «قىممەتلەشتۈرمەك» 的态动被

قىممەتلەشمەك = قىممەتلىمەك

قىممەتلىك 〔静〕 ①贵昂的、贵价的、贵重的：～ كىيىم 贵重的衣服 / ～ بۇيۇم 贵重物品②<转> 贵珍：سۆۋغا ～ / 珍贵的礼物 ～ بۇرۇن 可贵的、宝贵的：～ مېھمان 尊贵的客人 ③<转> 会机的贵宝：～ ۋاقىت 宝贵的时间

قىممەتلىك ئاكسىيە <经> 券证值价、券证价有

قىممەتلىمەك 〔动〕 贵、价涨：گۆش بۇرۇنقىغا قارىغاندا قىممەتلىدى . 肉比以前贵了 。

قىمىر 〔模〕 弹动

قىمىر قىلماق 动、弹动：قىمىر قىلما ! 别动弹 ！

قىمىر ـ قىمىر 〔模〕 动、弹动

قىمىر ـ قىمىر قىلماق 动、弹动一动

قىمىرلاتماق «قىمىرلىماق» 的态动使

قىمىرلاشماق «قىمىرلىماق» 的态同共

قىمىرلىتىشماق «قىمىرلاتماق» 的态同共

قىمىرلىماق 〔动〕 动、弹动：ئۇ ئولتۇرغان جايىدىن قىمىرلاپمۇ قويمىدى . 他坐在那儿一动不动 。ئۇنىڭ ئېغىك گۆشلىرى سەل ـ پەل قىمىرلاپ كەتتى . 他的上巴肉微微动了起来 。قىمىرلىغان قىز ئاشار . <谚> 动肯要只越能就，来 。坎

قىمىز <食>〔静〕 马奶酒、马乳酒

قىمىزخانا 〔静〕 马乳酒店

قىمىلدىتماق «قىمىلدىماق» 的态动使

قىمىلدىشماق «قىمىلدىماق» 的态同共

قىمىلدىماق 〔动〕 动、弹动、动蠕

قىنىدىن 〔静〕 ①刀鞘、鞘：قىلىچ قىنىدا يېتىسا ، دات باسمايدۇ . 刀不总会生锈出鞘 <谚>。②床（河）：دەريا قىنى 河床 / يۈرىكىم قىنىدىن چىقىپ كېتەيلا دەپ كەتتى . 我的心都快出来了。③包容形物：پاراخوت قىنى 船坞 。

قىنىدىن چىقماق 出越、出冲

قىنىغا پاتماسلىق 抑自能不、住不制抑 <成>

قىنىغا چۈشمەك 化常正，原复 <成>
قىنا 鞘 <方>〔静〕
قىناتماق «قىنماق»的被动态
قىناشماق «قىنماق»的共同态
قىناق 星秤，记印(的刻)〔静〕：ئۇ جىڭنىڭ تېشىنى ئۇنىڭ ياغىچىنىڭ ئاخىرقى قىنىقىغا قويدى．最杆秤到放砣秤把他。上星秤个一后。
قىناقتا كەلمەك 定商，好量商 <成>
قىناقلىق 的星秤有，的记印有〔静〕
قىناقلىق ئوق 轴键花 <机>
قىنالماق «قىنماق»的被动态
قىناماق 中鞘入插，鞘入 <古>〔动〕
قىنداۋرماق 使，渴饥使，渴干使，望渴使 <古>〔动〕渴焦
قىن - قىن 见下
قىن - قىنىغا پاتماسلىق 可不，胜自不喜 <成>世一
قىنلاماق 中鞘入插，鞘入 <古>〔动〕
قىنلىق 首匕鞘银 ～ خەنجەر 的鞘带，的鞘〔静〕：كۆمۈش 的鞘带，
قىنىغ 狠心 <古>〔静〕
قىنىقماق 应适，惯习成养 <古>〔静〕
قىنىماق 原复使，位复使②刻①〔动〕：تاياقنى قىناپ بەلگە سالماق 在刻上子棍号记 / ئوتنى پۈۋلىسە تۈتىشىدۇ، سۇنى قىنسا ماڭىدۇ．着就了吹火，流就位复水 <谚>。
قىھ (声笑，声子嗓清)喀〔模〕
قىۋ 运幸，气福，福幸 <古>〔静〕
قىۋتۇ 子剪，刀剪 <古>〔静〕
قىيا¹ 壁峭，崖山〔静〕：قىيانى ئۆملەپ چىقماق 爬上壁峭
قىيا تاش 石岩
قىيا تاش رەسىمشۇناسلىقى 学画岩
قىيا تاش رەسىملىرى 画岩
قىيا² 斜，着斜①〔静〕：ئۇ ماڭا ～ قاراپ قويدى．他看着斜。كۈن نۇرى بالكونغا ～ چۈشتى．眼一我了射斜光阳。ئىشىك ～ ئوچۇق تۇراتتى．截半，微略②。上台阳到着开半门。ئاپتاپ يۈزىنى ～ كۆرسىتىپ ، زەر تۇتقان كۆك پەردە كەينىگە مۆكتى．太露出阳脸边半，蓝的银镶到藏，后幕。
قىيا باقماق 斜看着，瞥：ئۇ كەينىگە قىيا باقتى．他朝后一了瞥眼。
قىياپەت 面目，容面，貌外①〔静〕：يېزىنىڭ يېڭى قىياپىتى 貌面新的村农 / سىياسىي ～ ……②目面治政
قىياپەتتە سۆز (格位时加附)：ئۇ بىرئاز ئالدىرىغان قىياپەتتە سۆزلىدى．他急着些有着带子样的说子样。
قىياپەتشۇناس 师面相〔静〕
قىياپەتشۇناسلىق 学面相〔静〕
قىياپەتلىك 的目面，的貌面〔静〕：يوشۇرۇن ～ كىشى 隐人的目面藏
قىيا - چىيا 嚷吵，哗喧〔模〕：بازارچىلارنىڭ قىيا - چىياسى 吵吵里子院．哗喧的人集赶 / هويلا قىيا - چىياغا تولدى．嚷嚷。
قىيا - چىيا قىلماق 叫喊，喊呼
قىيا - چىيا كۆتۈرمەك 叫大喊大，闹大吵大
قىياس (قىياسى)设假，测猜，测推〔静〕：ئۇ كىشى مېنىڭ بۇ قىياسلىرىمنىڭ ھەممىسىنى تەستىقلىدى．我了定肯人这。测推切一这。
قىياس قانۇنشۇناسلىقى 学法测预 <法>
قىياس قىلماق 测推，设假①：ئۇ سوئال سورىغۇچىنىڭ ئاۋازىدىن ئۇنىڭ ھۆرسى ئىكەنلىكىنى قىياس قىلدى．他从提把们我。爷爷他是测推音声的者问。بۇ ۋەقەلەرنى بىر رىۋايەت دەپ قىياس قىلىپ ئاڭلاپ قويدۇق．样一……当②。了听样一事故话神当事些这。
قىياس ھېكايىسى 说小理推 <文>
قىياسەن 的测猜，的测推，的想假，的设假〔静〕：بېشىغا كېلىش ئېھتىمالى بولغان يېڭى كۈلپەتنى ～ كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەك 难灾新的临降能可像想
قىياسەن دۈشمەن 敌想假 <军>
قىياسىي 的理推〔静〕
قىياسىي فىلىم 片理推 <艺>
قىياق 草薹 <植>〔静〕
قىياقلىق 地草薹〔静〕
قىيالىق 崖山，地之石岩多〔静〕
قىيالىق تۇندىرا كەكلىكى 鸟雷岩 <动>
قىيام¹ (قىيامى)浆①〔静〕：شېكەر قىيامى 糖浆②(水果米等)的酱：ئالما قىيامى 苹果酱 / پەمىدۇر قىيامى 蕃茄酱
قىيام بولماق 好熬(酱)：ئۆرۈكلەر قىيام بوپتۇ، ئوتنى توختىتىڭلار．了停火把，了好熬酱杏。
قىيامىغا كەلمەك 到 <转>②熟成，酱成①，候火子炉．足满到得：ئوچاقتا سېلىنغان ئالتۇن قىيامىغا كەلدى．了候火到子金的放里。
قىيام² 午正，中午①〔静〕：كۈن ～ بوپتۇ．了午正．<宗>②。

(时孜玛乃做)立站：قىيامدا تۇرماق 礼站
قىيام بولماق 正午，直射：كۈن قىيام بولۇپ قالدى．天射直阳太，午正了到。
قىيامىغا يەتمەك 极造峰登，青纯火炉 <成> 达，炉艺技的他．峰顶到：ئۈنىرى قىيامىغا يەتكەندى．峰顶到 ئۈنىرى قىيامىغا يەتكەندى．青纯火 ئۇ كەمدە قەشقەر ياكى بۇخاراغا بېرىپ ئوقۇمىغانلار قىيامىغا يەتمىگەن ھېسابلىنىپ ، «داموللا» بولالمايتتى．那，时 造峰登有没是为认被人的学留拉哈布或什喀去没 极，就不能"拉毛大"当。«ئون ئىككى مۇقام» نى قىيامىغا يەتكۈزۈپ ئورۇندىماق 美尽善尽《姆卡木二十》奏演
قىيامەت 〔静〕 ①紧 <转>②日末，活复后死 <宗> 人山人上场市．～，忙繁，张：بازاردا ئادەم مىغ - مىغ ～．海，一片忙繁。
قىيامەت ئازابى 熬煎，磨折
قىيامەت بولماق ①临来日末界世 <宗> 兰斯伊)安被天一有将，后死人为认，容内要重的"世后信"教定决，恶善的世现人各据依，判审日末受接，活复拉地抢天哭 <转>②(活生世后过狱火或园天居永其
قىيامەت سورىقى 判审日末 <宗>
قىيامەت قايىم ①战 <转>②日末界世 <宗> 乱大，乱混，乱
قىيامەت قايىم بولماق ①未，临来日生复 <宗> 临来判审日：قىيامەت قايىم بولسۇن ، خۇدايىم قازى بولسۇن．大 <转>② 。官法任充达胡让，临来判审日末让 闹大吵，团一作乱：ئۇ كىچىك خوتۇن ئالغان كۈنىلا بۇ قەسىردە قىيامەت قايىم بولغاندى．里府天那婆老小讨他．了闹大吵大就。
قىيامەت قايىم تەلىماتى 说世末，论世末 <宗>
قىيامەت كۈنى 算清，日生复，日末界世 <宗> ②日算清或日生复指①：法说种两有教兰斯伊)日(天一的亡死总类人指
قىيامەتلىك 〔静〕的身终，的永久：～ تۇغقان - قېرىنداش-لاردىن بولغايمىز．弟兄为永们我愿。
قىيامەتلىك دوست 交之死生，交之颈刎
قىيامەتلىك قەرز 债之偿未生今
قىيان 〔静〕<方> 水洪
قىيانلىق 〔静〕的水洪有，的水洪着流：～ دەريا 洪着流的水河
قىيپاش 〔静〕斜：～ كەسمەك 裁斜 / ～ چۈشۈپ تۇرغان كۈن نۇرى 光阳的射斜
قىيپاش تاش ئۈمۈرتقىسى <地> 岭背猪，嵴猪
قىيپاش تىرنىلىماق <农> 耙角对
قىيپاش يانتۇلۇق <地> 坡缓
قىيپاشلىق «قىيپاش»的名式形词
قىي - چۈۋ 〔模〕声闹喧，声杂嘈：ئەتراپتا ～ چىقىپ كەتتى．四面来传声杂嘈。 ئۇلارنىڭ قىي - چۈۋلىرى ئادەمنىڭ قۇلاق - مېڭىسىنى يەيتتى．他们哇哩拉的人把脑袋都吵昏了。
قىي - چۈۋ كۆتۈرمەك 乱喊乱叫：قىزلار قىي - چۈۋ كۆتۈرۈشۈپ ، ئوگزالنى بېشىغا كىيىپ كۈلۈشتى．姑娘们乱喊乱叫，天了翻都站车火得笑。
قىيدام 见下
قىيدام كەكە 砍砍小把弯(的用枝修)：تاز قىزغاندا تاپماق قىيدام كەكىگە ساپ．<谚> 找娘姑头秃给子把弯找砍砍的枝修给同如，人男。
قىيدۇرماق «قىيماق»的动使态
قىيدۇرۇشماق «قىيدۇرماق»的同共态
قىيدۇرۇلماق «قىيدۇرماق»的被动态
قىيسايتماق «قىيسايماق»的动使态
قىيسايتىشماق «قىيسايتماق»的同共态
قىيسايتىلماق «قىيسايتماق»的被动态
قىيسايماق 〔动〕①斜，倾斜，歪，偏：قىيسايغان تامغا تىرەك قويماق / 子撑上支墙的斜倾给．كۆچەت قىيسىيىپ قاپتۇ．了歪苗树。②卧侧，躺斜 <转>：بوۋاي كاۋا بارىكى ئاستىدا قىيسىيىپ ئۇخلاپ قاپتۇ．老爷爷老睡下棚瓜在卧侧了。着
قىيسىيىشماق «قىيسايماق»的同共态
قىيسىق 〔静〕斜，歪，偏：مايماق تام بىلەن ～ ئۆي 墙歪屋斜与 / ～ يېزىلغان سەككىز 字八的了歪写 / قىيسىقنى كەمستىپ قارىما ، كۆزۈڭگە قادىلار．<谚> 眼斜视歧莫切，人。斜变也眼你则否
قىيسىق بۇرۇن 子鼻歪
قىيسىق بۇلۇڭ 角斜，角倾 <地，数>
قىيسىق بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ 形角三斜 <数>
قىيسىق دالا 石长斜 <地>
قىيسىق قۇدۇق 井斜，井斜偏 <石>
قىيسىق كۆز 眼斜
قىيسىق يۈز 面斜
قىيغاتماق ①〔动〕儿欢撒，(儿玩)去跑来跑：باغ ئىچىدە ئىككى بالا قىيغىتىپ ئويناپ يۈرەتتى．园子孩个两里子跑。

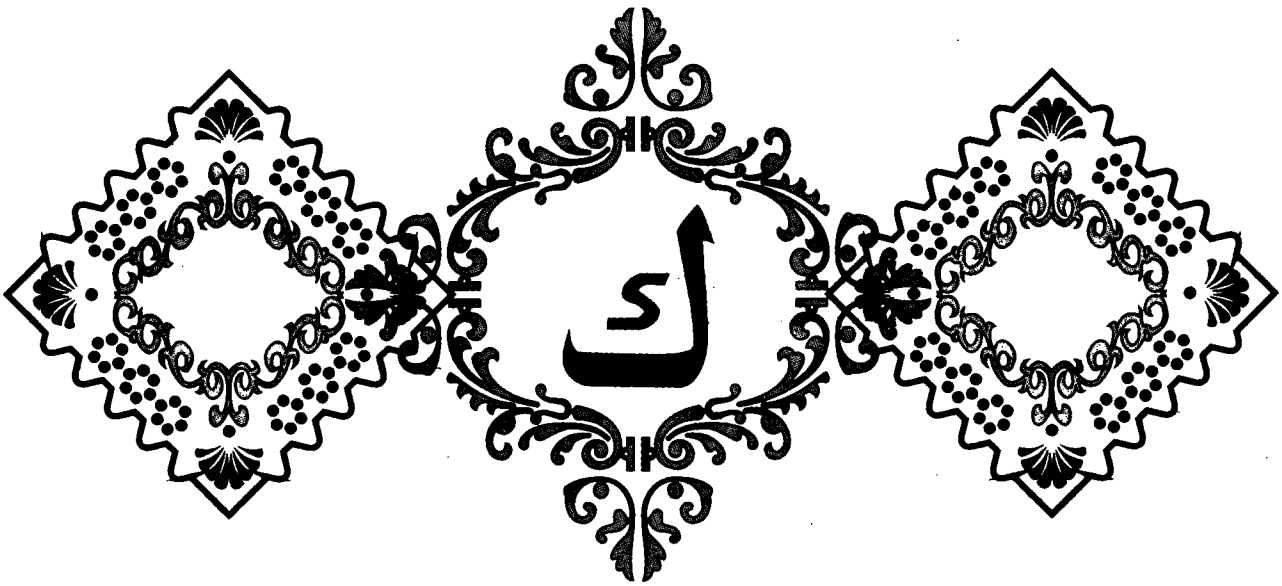
来跑去玩地儿。ئېشەك قيغىتىپ ، ئوستىگە مىنىۋالغان با-
摔子孩的上身在骑把，儿欢撒一驴毛。لىنى يىقتىتى .
。拂吹风春。باهار شامىلى قيغىتار .拂吹②。来下了
قيغاچ 〔静〕 点有娘姑 ～ قاشلىرى قىزنىڭ 的：弯儿点有
毛眉的弯儿
قيغاقچا 〔静〕 子滚(的子儆边花切)
قيغىتىشماق «قيغاتماق» 态同共的
قيقاس 〔静〕 声喊叫，声嚷喧：جەڭ بىلەن تەڭ ھەر تەرەپتىن ～ چىقىپتۇ .起四声喊来起打一仗。
قيقاس سالماق 喊叫，大喊大叫：ھە - ھۇچىلار تەڭ-
大队拉拉。تەرىبىيىنى كۆتۈرۈۋەتكۈدەك قيقاس سالدى .了翻震馆育体把要都叫大喊。
قيقاس - چۇقان 〔静〕 前着喊呐边一，击射边一也人的来面后们他从：喊呐，叫喊ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن چىققانلارمۇ بىر ياقتىن ئېتىپ ، بىر ياقتىن ～ بىلەن ئىلگىرىلە-
进。دى .
قيقاس - چۇقان سالماق = قيقاس - چۇقان كۆتۈرمەك
قيقاس - چۇقان كۆتۈرمەك 大喊大叫，喊呐：ھەم-
了上爬里河到跳着叫大喊大都家大：ھەيلەن قيقاس - چۇقان كۆتۈرۈپ ، دەريادىغا ئۆزۈنى ئېتىپ ، كېمىگە چىقىشتى .船。
قيما¹ 〔静〕 子包 馅，泥肉，末肉：مۇنتىنىڭ قيمىسى
馅肉 گۆش ～ / 馅饨馄 چۆچۈرنىڭ قيمىسى
قيما پولۇ 饭抓子丸肉 ＜食＞
قيما شورپا 汤子丸 ＜食＞
قيما قىلماق 馅剁，末肉剁
قيما كاۋاپ 丸肉烤 ＜食＞
قيما كۆمۈلەك 子丸肉
قيما كۆمەچ 饼馅(的成焖烬余坑馕用) ＜食＞
قيما ياپما 饼焖馅肉 ＜食＞
قيما² 〔静〕 品制剪：قەغەز قيمىسى 纸剪 / ～ سۈرەت سەن-
术艺影剪
قيما - چيما 下见
قيما - چيما بولماق 烂，酱肉成，泥肉成：قولۇڭغا
نېمە بولدى ، مۇشۇك تاتىلىغاندەك قيما - چيما بولۇپ كېتىپتۇ-
؟呀了烂都的似了抓猫像，了么怎手的你：قۇ
قيما - چيما قىلماق 个剁，剐万刀千，泥肉成剁
稀巴烂，烂弄：ئۇلارنىڭ پۇتلىرىنى تىكەن قيما - چيما قىلىۋەتتى . 了烂扎刺被都腿的们他。
قيماسلىق 〔静〕 心忍不，得不舍

قيماق¹ 〔动〕①剪：قەغەز ～ / 纸剪 كىتاب - ژۇرناللاردىن قىيۇېلىنغان رەسىم 割，破划②片图的来下剪上刊书从：破：ئەينەك قولۇمنى قىيۇەتتى . 了破划手我把璃玻③。切剪 ＜物＞
قيماق² 〔动〕 得舍：ئۆلۈم دېگەن بىر ! بالىڭىزغا قانداق قىيالا-
子孩得舍能么怎你！次一有只死？سىز ؟ ئۇنىڭ ئايرى-
。开离得不舍里心他 .لىشقا كۆڭلى قىيماپۇاتىدۇ
قيمىلاتماق 态动使的 «قيمىلماق»
قيمىلانماق 态动被的 «قيمىلماق»
قيمىلىق 〔静〕 的末肉带，的馅有
قيمىلىق قاتلىما 千末肉，饼层千末肉 ＜食＞
馕层
قيمىلىق قۇيماق 香油末肉 ＜食＞
قيمىلىق لازا 子辣馅肉 ＜食＞
قيمىلىق يۇتازا 子沓油末肉 ＜食＞
قيمىلماق 〔动〕 泥肉剁，馅做
قينىتماق 态动使的 «قينىماق»
قينىشماق 态同共的 «قينىماق»
قينىماق 〔静〕 问拷，讯刑
قيناقخانا 〔静〕 室讯刑
قينالماق ① «قينىماق» 的被态动②态同共的 «قينىماق» 复自的
态：كېسەل قينىلىپ نەپەس ئالاتتى . 吸呼地难艰人病。
③为难，窘迫：ئاڭلىسام ، ئۇ ئىقتىسادىتىن قينىلىۋېتىپتۇ .
。迫窘上济经他说听
قينىماق 〔动〕①待虐，磨折，受难使：ئەسىرلەرنى قىي-
ناشقا يول قويۇلمايدۇ . 虏俘待虐许不。بۇ كېسەل مېنى بەك قىينىدى . ئۇلار：问拷，讯刑②。受难很我使病个这
بىزنىڭ ئادەممىزنى ۋەھشىيانە جازا چارىلىرى بىلەن قىينىدى .
：难刁，为难③。人的们我问拷刑酷种各用们他
دادا ، جېنىم دادا ، بىر تال قىزىڭنى قىينىما ! ئاتا ، ئاتا好，
！了儿女生独这你为难再别

قىيىش بۇلۇڭى 角切剪 ＜物＞
قىيىش دېفورماتسىيىسى 切剪，形变切剪 ＜物＞
变应剪，变应
قىيىش كۈچىنىشى 力应切剪，力应剪 ＜物＞
قىيىت 〔静〕 ＜古＞ 苦困难艰，难困
قىيىشماق 态同共的 «قيماق»
قىيىق¹ 〔静〕 子孩皮调 ～ / 皮调：躁，拗 بالا ～ مىجەز
。躁很他 .～ ئۇ ناھايىتى / 气脾拗
قىيىق² 〔静〕①斜：بۇ رەخت ～ كېسىلىپ قاپتۇ .裁布块这

撒③裙衣连的好剪 كۆڭلەك ～ :的好剪②。了斜
马的欢撒 ئات ～ :的欢
قىيىقچە 子傲边花作 سالماق ～ :子傲边花 <食>〔静〕
قىيىقسىلىق[1] 儿劲皮调，儿劲犟，儿劲拗〔静〕 ئۇنىسلىق :儿劲皮调，儿劲犟，儿劲拗 ！
قىيىقسلىقنى قارا ！儿劲犟的他瞧
قىيىقسلىق قىلماق 调皮 ،拗 ،犟 :拗，犟，皮调别，子孩！ ئالمىدىس قىيىقسلىق قىلىپ قالسا ، چېچىلىپ كەتمەي ، ئالداپ ـ سالداپ ئىش قىلىك جۇمۇ ！他一万 ！吗好儿点着哄，儿火发别，来起拗 ！
قىيىقلىق[2] 布的好剪 رەخت ～ :的好剪〔静〕
قىيىلماق ① «قىيماق» 的态动被的好剪 قىيىلغان قەغەزلەر :偏，斜②纸 。了过已午正 . كۈن چۈشتىن قىيىلدى
قىيىم 慌惊(的前到来人敌)，惧惊，恐惊 <古>〔静〕
قىيىن 的解难，题难 سوئال ～ :的难困，难①〔静〕 ئەھۋالدا قىيىن ～ / 题问的理处难，题难 مەسىلە ～ / 境困入陷，地境难困入陷 ئالەمدە ، ئىش يوق ～ 心有怕只，事难无上世 <谚> . كۆڭۈل قويغان ئادەمگە 上遇 <谚> ～ 。人 ئىشنىك بېشىغا ، باتۇر كىلەر قېشىغا . 来士勇有自，事难困 ، شۇبرغان كۆز ئاچقۇزمايدۇ . 眼开不睁人让雪风，难艰很路 。 ～ يىللاردا مۇنداق قىلغىلى بولمايتتى . 不是代年的苦艰，难艰②。苦艰，难艰 :يول 。的做样这能
产难 <医> قىيىن تۇغۇت
子日的难艰 قىيىن كۈن
قىيىنچى 夫独，君暴，者暴残，者虐暴 <古>〔静〕
قىيىنچىلىق 的夫懦对难困 <谚> . يۈكى ، باتۇر ئۇچۇن توخۇنىك تۈكى 处难，难艰，难困〔静〕 قورقۇنچاقنىك ～ :

负担，担对士勇鸡如轻则。 毛鸡如轻则士勇对，担负 ئەمدى ئۇلار جاپا ۋە قىيىنچىلىقلا قالدى . 了难落们他在现 。 قارىغاندا ، ئۇلارنىك بىرەر قىيىنچىلىققا يولۇققانلىقى چوقۇم . 到遇是定一们他来看
什么处了难 。
قىيىنچىلىق تارتماق 遇到困难，难为：كەتمەن ، تاغار ، ئېشەكتىن قىيىنچىلىق تارتمىدۇق . 我们并未因坎坷 。 曼，袋口，驴毛为难
قىيىنچىلىق تۇغدۇرماق 刁难
قىيىنچىلىق كەلتۈرمەك 带来困难：ئەتىيازدا سۇ قىس بولۇپ ، تېرىلغۇغا قىيىنچىلىق كەلتۈردى . 春缺水给了来困难 。
قىيىنچىلىقسىز 没困难，难不〔静〕 ھېچقانداق ～ يوكى توسالغۇسىز ئىش كەم ئۇچرايدۇ . 碍障或难困何任有没 。 见少为极事
قىيىنداق 子茬(的后掉锄杆棉) <农>〔静〕
قىيىندى 片碎(的来下剪)〔静〕
قىيىن ـ قىستاق 打拷，刑酷，刑严〔静〕 قىيىن ـ قىستاققا چىدىماق 刑酷受忍，刑严受忍
قىيىن ـ قىستاققا ئالماق 刑用，刑上
قىيىنلاشتۇرماق 态动使的 «قىيىنلاشماق»
قىيىنلاشتۇرۇشماق 态同共的 «قىيىنلاشتۇرماق»
قىيىنلاشتۇرۇلماق 态动被的 «قىيىنلاشتۇرماق»
قىيىنلاشماق 变难，来起难困〔动〕 قېلىن قار يېغىپ ، قاتناش قىيىنلاشتى . 来起难困得变通交，大得下雪 。
قىيىنلىق ① «قىيىن» 的度难②式形词名的
قىيىنلىق كۆپەيتىسپىنتى <体> 数系度难

ك ①维吾尔文字母表中第八十个字母②该字母的名称

كاببابە 〔静〕 <植>茎澄茄

كابېل 〔静〕 电缆

كابىنكا 〔静〕 驾驶室，驾驶室，驾驶本体

كابىنېت 〔静〕 ①办公室②内阁：ئىچكى ~ ئەزالىرى 内阁成员 / ئىچكى ~ زۇئەلىسى 内阁总理 / ~لار مىنىستىرلار 内阁部长会议 / كابىنېتنى غۇلىتىۋەتمەك 倒阁

كاپ[1] 〔静〕 用刀钢布刀钢状

كاپقا تارتماق ①钢(刀剃)：ساتىراش ئۇستام ئۇستىرىنى ھەدەپ كاپقا تارتتى . 理发师傅一个劲地儿在刀剃钢上磨刀。②用(子皮的泡浸)刮轻轻刮

كاپقا كەلمەك 飘然飘飘：ئۇ تازا كاپقا كېلىدىغان ئادەم - دە ! 他的然飘飘就夸一个是在实可能呢人！

كاپ[2] 〔静〕 (套在嘴的上嘴畜役套)儿

كاپ[3] 〔模〕 ①大口吞食状②迅猛状

كاپ ئەتمەك 大口(的小吃)食状粉或物：ئېتىلگەن چاپ ، ئۇسسىزلىقتا تالقان كاپ ئەت . <谚> 累马难过"同喻：面炒吃了大口渴了，坡上其赶驱了前匆越"。

كاپ قىلىۋېتىش ①一口一口大：بالا پۇرچاقنى كاپ قىلىپ ئاغزىغا سالدى - دە ، چاينىپ - چاينىپ يۇتۇۋېتىپتۇ . 孩子把一粒豆放进嘴里，到了咽就嚼了嚼，喝了一口大一口②。

(地猛)一把一子下一：يىگىت كاپ قىلىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىن تۇتتى . 小伙子一把揪住了他的衣领。 ئۇلار قاتىلنى كاپ قىلىپ تۇتتى - دە ، باغلىدى . 他们一把子下一，捆住了凶犯抓捕。

كاپالەت 〔静〕 保证、保障：غەلىبە قىلىشنىڭ كاپالىتى 胜利的保证 / كاپالەتكە ئىگە بولماق 得到保障

كاپالەت بەرگۈچى <法> 保证人

كاپالەت بەرمەك 保担、保证：خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۇلار بۇنىڭغا ئاللىقاچان كاپالەت بەرگەن . 放心你，他们已早对此做出了保证。

كاپالەت پۇلى <经> 保证金、押金、押款

كاپالەت ھاۋالىسى <经> 保证托信

كاپالەتسىز 〔静〕 无保证、无的保障：ئىشچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ~ قالدۇرۇشقا بولمايدۇ . 不让生活保无保障的人工作。

كاپالەتلەندۈرمەك «كاپالەتلەنمەك»的使动态：كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ سالامەتلىكىنى كاپالەتلەندۈرۈش زۆرۈر . 必须保证广大人民群众的健康身体。

كاپالەتلەندۈرۈلمەك «كاپالەتلەندۈرمەك»的被动态

كاپالەتلەنمەك 〔动〕 保证到得、保障到受

كاپالەتلىك 〔静〕 有保障、有保证、有的保障、有的证保

كاپالەتلىك تۆلەم سۇغۇرتىسى <经> 保险赔保

كاپالەتلىك چىقىم <经> 保付

كاپالەتلىك خەت 保价信
كاپالەتلىك زايوم 保 <经> 债公保担，券债证
كاپالەتلىك قىلماق 保证，保障：قانۇن خەلق ئامما ئىمكانىيىتىنى ئەركىنلىكىگە ۋە هوقۇقىغا كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. 法律应保该自由的众群民人和权利。
كاپالەتنامە 保证书〔静〕
كاپام 口：بىر ～ پولۇ —口饭抓〔静〕
كاپاملاتماق «كاپاملىماق» 的使动态
كاپاملاشماق «كاپاملىماق» 的共同态
كاپاملىماق 口—口—口：كاپاملاپ يېمەك —口地吃〔动〕
كاپپىدە 把—，子下—：بالا چوك يولدىن يۇگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇۋېدى، ئانا ئۇنىڭ بىلىكىدىن ～ تۇتۇۋالدى. 腰胳的他了住抓把一妈他，路马过跑想子孩。
كاپراس 石起阳 <矿>〔静〕
كاپرون 纶锦，纶普卡 <纺>〔静〕
كاپرون ياغلىق 巾纶锦，巾头隆普卡
كاپرىس 曲想随 <艺>〔静〕
كاپسۇل[1] 膜被，膜荚 <生>〔静〕
كاپسۇل[2] 信引，管雷 <军>〔静〕
كاپشىتماق «كاپشىماق» 的使动态：بالىنى كاپشىتماي، دېگىنى بېرىڭ بولمامدۇ؟ 不他给么什要，嗦罗子孩让别？吗行？
كاپشىشماق «كاپشىماق» 的共同态：تولا كاپشىشماي، يولۇڭلارغا ماڭساڭلار بولارمىكىن. 少嗦罗，的们你上是好最，路。
كاپشىماق 嗦罗，叨絮 <转>②吠狂，叫狂①〔动〕：بىر يەرگە يوشۇرۇنساڭ بولمىدىمۇ، نېمە كاپشىيسەن! 躲到一边儿，了完就不去么什嗦罗？
كاپ ـ كاپ <转>②的停不个叫，的吠狂汪汪①〔模〕的嘴贫，的叨叨唠唠，的休不喋喋
كاپ ـ كۇپ （状疾迅）把一，子下一，霍霍〔模〕
كاپلاتماق «كاپلىماق» 的使动态：ساتىراش ئۇستامغا ئۇستىرىنى ～ 让师钢刨发理
كاپلاشماق «كاپلىماق» 的共同态
كاپلانماق «كاپلىماق» 的被动态：ئۇستىرا كاپلاندى. 钢刀剃了过。
كاپلىغۇچ 布刀钢，布刀鳘〔静〕
كاپلىماق 刀剃钢，刀剃鳘 ～ ئۇستىرىنى 钢，鳘：〔动〕
كاپىتال (كاپىتالى) 金本资，本资 <经>〔静〕

كاپىتال بېجى 税本资 <经>
كاپىتال جۇغلانمىسى 累积本资 <经>
كاپىتال قەرزى 款放本资 <经>
كاپىتال ئوبوروتى 转周本资 <经>
كاپىتال ئوشۇقچىلىقى 剩过本资 <经>
كاپىتال ئېتىقادچىلىقى 教物拜本资 <经>
كاپىتاللىق 的本资，的本资有〔静〕
كاپىتالىزم 义主本资：～ توزۇمى 义主本资〔静〕：度制义主本资
كاپىتالىست 家本资〔静〕
كاپىتان 长船②尉大 <军> ①〔静〕
كاپىر 忘 <转>②徒教异，者教信不 <宗> ①〔静〕：的义无情无，的义负恩
كاپىرلىق 为行端异，径行徒教异〔静〕
كاپىلداتماق «كاپىلدىماق» 的使动态：ئۇنى تولا كاپىلداتما! ئۇلار ئەتىگەندىن كەچە قۇرۇق كاپىلدىشىپ، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان كاسكار ئىدى. 话坏人别说，休不喋喋晚到天一些是们他！别啦叨唠太他让
كاپىلداشماق «كاپىلدىماق» 的共同态：ئۇلار ئەتىگەندىن كەچە قۇرۇق كاپىلدىشىپ، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان كاسكار ئىدى. 话坏人别说，休不喋喋晚到天一些是们他。鬼叨唠的。
كاپىلدىماق 叨唠，叨絮〔动〕：ئۇ يەنە كاپىلدىغىلى تۇردى. 了叨唠始开又他。
كاپىلىار 管细毛，管毛 <物>〔静〕
كاپىلىار سۇيى 水管毛 <水>
كاپىلىار سىغىمچانلىقى 量容管毛 <水>
كاپىلىار كۈچى 力管毛 <物>
كاپىلىار ھەرىكىتى 动运管毛，动运细毛 <物>
كاپىلىارلىق 的管毛，的管细毛 <物>〔静〕
كاپىلىارلىق تەسىر 用作管细毛 <物>
كاپىلىارلىق ھادىسە 象现管细毛 <物>
كات 床 <方>〔静〕
كاتابولىزم 谢代解分 <生>〔静〕
كاتاپ 料染革皮（的制调锈铁与汤面）<手>〔静〕
كاتاك 辙车，处陷凹的上路〔静〕
كاتاڭلاشماق 辙车下留〔动〕：بۇ يول ھارۋا تولا مېڭىپ كاتاڭ ئىشىپ كەتتى. 辙车是尽，多得走车大路这。
كاتاڭلىق 路的辙车有 ～ يول 的：的辙车有〔静〕
كاتالپا 树梓，楸河 <植>〔静〕
كاتالوگ 制编，录目编 ～ توزمەك：表览一，录目〔静〕
录目书图 كاتالوگى كىتابلار / 表览一
كاتالوگ بىرلىكى 目款

كاتالوگ سىستېمىسى 系体录目
كاتالىز 化催 <化>〔静〕
كاتالىزاتور 剂化催 <化>〔静〕
كاتالىزلىق 的化催 <化>〔静〕
كاتالىزلىق رېئاكسىيە 应反化催 <化>
كاتالىزلىماق 化催〔动〕
كاتايا 杉银 <植>〔静〕
كاتەك 格方②窝(的等兔、鸡)①〔静〕
كاتەكچە[1] 本格方 / شاھمات 格方①〔静〕 ~ : دەپتەر 子格、格方 تاختىسىنىڭ كاتەكچىلىرى 栏② 子格的盘棋 : ئەسكەرتىش كاتەكچىسى 栏注备
كاتەكچە[2] 脚压(机纫缝)〔静〕
كاتەكسىمان 的状格方、的状格〔静〕
كاتەكسىمان تۈزۈلمە 造构状格 <地>
كاتەكسىمان خەرىتە 图地格网 <地>
كاتەكلىك 的格、的格方〔静〕
كاتەكلىك تۈزۈلمە 造构子格 <地>
كاتتا 大①〔静〕 大盛、 ~ : ئادەم (كىشى) 大人物 / ~ زىياپەت 盛大会宴② 皇堂丽富、华贵 : بېزەلگەن ئۆي 屋房的贵华饰装③ 者长、物人大、显贵 : يۇرت كاتتا-لىرى 贵显乡本、者长乡本
كاتتېر 管尿导、管导 <医>〔静〕
كاتتىلىق 词名象抽的 «كاتتا»
كاتتىۋاش 魁党②目头、头头①〔静〕
كاتساندۇق 柜粮贮大家农(的床当可)〔静〕
كاتلېت 饼馅小 <食>〔静〕
كاتھىندى (酚二苯一邻)酚茶儿②茶儿①〔静〕
كاتود = مەنپىي قۇتۇپ
كاتود نۇرى 线射极阴 <物>
كاتولىك 教主天 <宗>〔静〕
كاتولىك دىنى = كاتولىك
كاتۇ 床 <方>〔静〕
كاتۇشكا = ئورام
كاتېت 股、边角直(的形角三角直) <数>〔静〕
كاتېر 艇汽〔静〕
كاتېگورىيە 畴范〔静〕
كاتېگورىيە ئەندىزىچىلىكى 论式模畴范 <哲>
كاتېلىيە 下见
كاتېلىيە گۈلى 兰特卡 <植>
كاتىبات 务事书文、务事书秘〔静〕
كاتىبات ياشقارمىسى 处书秘
كاتىباتلىق 作工书秘〔静〕
كاتىپ 书文②书秘①〔静〕
كاتىپشۇناسلىق 学书秘〔静〕
كاتىپلىق 作工书文、作工书秘〔静〕
كاتۇال 者素我行我、者是为以自、者用自愎刚〔静〕
كاتۇاللىق 能逞、张主作自、是为以自〔静〕
كاتۇاللىق قىلماق 能逞、明聪作自、是为以自
كاتيۇشا 炮箭火、莎秋喀 <军>〔静〕
كاچ 的拗执、的执固①〔静〕 : ئۇنىڭ مىجەزى ئىنتايىن ~ ئىدى . 棱翘②。执固常非气脾的他 : ئىشىكىڭ كاچمۇ نېمە ، تولۇق يېپىلمايدىغۇ ؟ 不关、的么怎是还了翘门的你？呀严？
كاچ پەلەك 运背、硬命
كاچ پېشانە = تەتۇر پېشانە
كاچ تەقدىر = كاچ پەلەك
كاچ تەلەي ①运厄、运背 : ~ ئۇنى يەنە چۆل - جەزىرىگە ئەكىلىپ تاشلىدى . 中之漠荒在弃拋他把又运厄。②的运背 : ئەزەلدىن ~ ئىكەنمەن ، ھېچقانداق ئىشىم ئوڭدىن كەلمىدى . 顺不事事、运背向一我。
كاچ زامان 代时的幸不、代时的般梦恶
كاچلارچە 地执固〔静〕
كاچلاشتۇرماق 态动使的 «كاچلاشماق»
كاچلاشماق 拗执、来起执固、执固变〔动〕 : ھوي ، نېمانچە كاچلىشىپ كەتتىڭ ، بىر قېتىم گەپ يېسەڭ بولمامدۇ ؟ 你、喂！吗行不话次一听、呢执固么这么怎？
كاچلىق 式形词名的 «كاچ»
كاچلىق قىلماق = كاچلىقى تۇتماق
كاچلىقى تۇتماق 犟、执固 : ئۇنىڭ يەنە كاچلىقى تۇتتى . 了来起犟又他。
كاچۇ 架支木方(的壁井井水定固) <方>〔静〕
كاچۇپ 具夹制木(的用匠鞍) <手>〔静〕
كاچۇۋا 架口井③箱粮贮口敞②(轿)舆、筐驮①〔静〕
كاچى 布叽咔、布其卡 <纺>〔静〕
كاچات 巴嘴①〔静〕 : ئۇ بالىسىنىڭ كاچىتىغا بىرنى سالدى . 他朝一了打巴嘴子孩。下一了打巴嘴子孩朝。② 掌巴、光耳 : ئۇ تەتۇر ~ بىلەن سالدىمۇ ؟ 吗光耳一了打手反他？
كاچات سالماق = كاچاتلىماق
كاچات يېمەك 掌巴挨、光耳挨 : ئۇ كاچات يېگەن مەڭزىنى سىلاپ قىزغا تىكىلدى . 盯、颊面的光耳了挨着摸他。

着娘姑。

كاچاتلاشماق «كاچاتلىماق»的态同共：سودىگەرنىڭ خوتۇن - قىزلىرى ئۆزلىرىنى كاچاتلىشىپ يېغلاشتى. 商人的老婆儿女起来了哭巴嘴己自着打。

كاچاتلىماق 〔动〕打耳光：ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆزىنى كاچاتلىدى. 他跪着己自打耳光。

كاچالكا 〔静〕石油泵

كاچالكىلىق 〔静〕<矿>抽油机，抽油的

كاچالكىلىق قۇدۇق <矿>抽油井

كاچكۇل 〔静〕(的凿鱼捕，水打为)冰窟窿

كادىر 〔静〕干部：كادىرلارنى ئىشقا سالماق 使用干部 / كادىر لار سىياسىتى 干部政策

كادىرلار ساناتورىيىسى 干部疗养院，休体干

كادىرلار مەكتىپى 干部学校，校干

كادىرلىق «كادىر»的名象抽词：كادىرلىققا ئىمتىھان بېرىمەك 考干部，试考干

كار[1] (كارى) 〔静〕事，系干，系关：سېنىڭ كارىڭ نېمە؟ 有什么事？你与何干？

كاردىن چىقماق 不用，不顶用，废报：كاردىن چىققان ئادەم 不中用的人 / يامغۇر يېغىپ قالسا، ئوغۇتلار كاردىن چىقىدۇ. 雨下一废报会就料肥，废。

كارغا كەلمەك 用，用中，用管，用顶：بالام ھەرھالدا كارغا كېلىپ قالدى. 我孩子总算顶用了。

كارغا يارىماق = كارغا كەلمەك

كار قىلماق 用，用作起：بۇ دورا ماڭا كار قىلمىدى 这药对我不用作起。 باتۇرغا ئوق كار قىلماس. 勇士不难下箭。

كارى بولماق 管，会理：ئەلۋەتتە كارىم بولىدۇ. 当然我管。 بۇ ئىش بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن. 这事你别管。

كارى چاغلىق 要紧，关系重大：بۇ ئىشنىڭ ~ يوق. 这件事不关系大。

كار[2] 〔模〕呃(声喝打)：ئادەم بار يەردە ~ قىلىپ كېكىرىش 有人的地方打嗝儿(声喝)呃呃"地人的礼貌不懂。

كار[3] 官卫侍(的爷王或王国) <方>〔静〕

كارابىن (枪) 宾卡 <军>〔静〕

كارات (克 0.2 合，位单量重石宝)拉克 〔静〕

كاراس[1] 〔模〕(声嚼咀)兹咯，兹嘎

كاراس[2] 鱼鲫 <动>〔静〕

كاراسسىدە 地兹嘎兹嘎 〔静〕

كاراس - كاراس 〔模〕兹嘎兹嘎：قاتتىق نانىنى ~ چاينا饼硬嚼兹嘎兹嘎

كاراس - كۆرۈس 兹咯兹嘎 〔模〕

كاراسلاتماق 〔动〕响作兹嘎：ئات بىر باش قوناقنى كاراسلاتماق. 马一吃玉穗地兹嘎兹嘎在正。

كاراسلىتىشماق «كاراسلاتماق»的态同共

كاراسلىماق 〔动〕响地兹嘎兹嘎

كارامەت 〔静〕①事本，神通：قېنى، كارامىتىڭ بولسا، مەن بىلەن بەسلىشىپ باق. 比比我跟事本有你。 يىگىتنىڭ بار-لىق كارامىتى قولىدىكى ئەگىۋىشتەردە. 小伙子的全部神通在都手中的套索上。 ②妙奥：بۇ يەردە جەزمەن بىر ~ ئىش بار. 这里有定准，的奇神，的异奇：ئۇ ~ ياخشى ئادەم. 他是个非常，的奇神，的事本③。 人的好常非，常特别：بۇ ~ ئەقىللىق ئات ئىكەن. 这匹马的气灵有非常特别。

كارامەت كۆرسەتمەك 显神通

كارامەت ئىگىسى 大广通神者

كارامىتى ئاشكارا بولماق 露形原，穷技驴黔，毕露脚马

كارامەتچى 〔静〕预言，家，显神通者：ئەمدى كارامەتچىلەر-نىڭ كارامەتلىرىنى كارغا كەلمەيۋاتاتتى. 现在的们家言预子下这不也通神了灵。

كارامەتلىك 〔静〕有事本，的事，的神通，的大广魔力的

كارانتىن 〈医〉〔静〕检疫

كارانتىن پونكىتى 检疫站，检疫所

كارانتىن قىلماق 检疫

كاراۋوكې KO 拉卡 〔静〕

كارايەت 〔静〕系干，系关：ھېچ كارايىتى يوق. 没什么关系。 题问么什没，系。

كارايىتى چاغلىق 不算什么上，不紧要

كارەك 〈理生〉③筒烟②叭喇① <方>〔静〕气管

كاربازول 〈化〉〔静〕吡咔

كاربورۇند 〈矿〉〔静〕碳化硅，砂玉刚，砂刚金

كاربوكسىل 〈化〉〔静〕基羧

كاربوكسىللاشماق 〈化〉〔动〕化羧

كاربون 〈化〉〔静〕碳

كاربون (Ⅳ) ئوكسىدى 二氧碳 <化>

كاربون چالا ئوكسىدى = كاربون (Ⅰ) ئوكسىدى

كاربون دەۋرى = تاش كۆمۈر دەۋرى

كاربون زەنجىرى 碳链 <化>

كاربون سۇ بىرىكمىسى 碳水化合物 <化>

كاربون گۇرۇپپىسى 族碳 <化>
كاربون مەنبەسى 源碳 <生>
كاربون ئوزۇقلۇقى 养营碳 <农>
كاربون (Ⅱ) ئوكسىدى 碳化氧一 <化>
كاربونات 盐酸碳 <化>〔静〕
كاربونات كىسلاتاسى 酸碳 <化>
كاربونسزلاشتۇرماق «كاربونسزلاشماق» 的态动使
كاربونسزلاشتۇرۇلماق «كاربونسزلاشتۇرماق» 的态动被
كاربونسزلاشماق 碳脱 <化>〔动〕
كاربونلۇق 的碳含〔静〕
كاربونلۇق پولات 钢素碳 <冶>
كاربونىل 基酰碳، 基羰، 羰 <化>〔静〕
كاربونىل بىرىكمىسى 物合化基羰 <化>
كاربونىل گۇرۇپپا 基羰 <化>
كاربىد 石电②物化碳① <化>〔静〕
كاربىلئامىن 肼乙، 肼 <化>〔静〕
كاربيۇراتور = گازلاشتۇرغۇچ
كارپ 鱼鲤 <动>〔静〕
كارپبس 耳挖金 <植>〔静〕
كارپىنوس 栃耳鹅 <植>〔静〕
كارت (音声的等布، 纸裁)炊〔模〕
كارتا 卡录目 卡片〔静〕
كارتىدە 地炊〔静〕: ئۇ ئورغاق بىلەن ئارغامچىنى ~ كەستى. 了断割子绳把刀镰用下一地炊他。
كارت - كارت 嚓咔嚓咔، 炊炊〔模〕
كارت - كۇرت 嚓咔嚓咔، 炊炊〔模〕: كۆكتاتنى ~ توغرىماق 咔嚓咔嚓菜切
كارتوچكا 卡①〔静〕، 卡片: «سەددىچىن» كىلارتوچكىسى 长城卡②名片
كارتوچكىلىق 的片卡〔静〕
كارتوچكىلىق كاتالوگ 录目片卡
كارتوچكىلىق ھېساب دەپتىرى 帐式片卡 <经>
كارتوگرافىيە 学图地 <地>〔静〕
كارتوگرافىيە بەلگىشۇناسلىقى 号符图地 <地>学
كارتوگرافىيە تەھرىرلىكى 辑编图地 <地>
كارتوگرافىيە تىلى 言语图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك 的学图地 <地>〔静〕
كىلارتوگرافىيىلىك كلاسسىفىكاتسىيە 类分图地 <地>
كىلارتوگرافىيىلىك لايىھىلىەش 计设图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك مودىل نەزەرىيىسى 论式模图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك ئوقۇش 读判图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر 息信图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر سىستېمىسى 统系息信图地 <地>
كىلارتوگرافىيىلىك ئۇچۇر نەزەرىيىسى 论息信图地 <地>
كارتوگرافىيىلىك ئۇلچەش = خەرىتىلىك ئۇلچەش
كارتوگرافىيىلىك ئېنىقلىق 度精图制 <地>
كارتوگرافىيىلىك يەتكۈزۈش نەزەرىيىسى 论输传图地 <地>
كارتون 板纸硬، 纸粪马②(画动)通卡①〔静〕
كارتون فىلىم 片画动 <艺>
كارتىل 式形织组断垄义主本资)尔特卡 <经>〔静〕(一之)
كارتىلداتماق «كارتىلدىماق» 的态动使:
كارتىلدىماق (西东割或剪裁)响地炊〔动〕
كارخانا 作②业企业工 ①企业: سانائەت كارخانىسى 工业企作②工木، 坊作工木 坊، 厂، 社: ياغاچچىلىق كارخانىسى 社纫缝، 厂纫缝 كىيىمچىلىك كارخانىسى / 厂
كارخانىچە 的式业企〔静〕
كارخانىچە باشقۇرۇش 理管化业企 <经>
كارخانچى 家业企〔静〕
كارخانىلاشتۇرماق «كارخانىلاشماق» 的态动使
كارخانىلاشتۇرۇلماق «كارخانىلاشتۇرماق» 的态动被
كارخانىلاشماق 化业企〔动〕
كاردا‌ك[1] 经有 ~ ئادەم: 老، 练老، 历阅有، 验经有〔静〕: ئىشنى كاردا‌كدىن سورا، ئاشنى باداقدىن. 人的练老، 人的验 / 人老问情事 <谚>。
كاردا‌ك[2] 筐箩大 <方>〔静〕
كاردىنال 教主机枢، 教主衣红 <宗>〔静〕
كاردىناللىق 职之教主衣红①〔静〕: كاردىناللىققا ئېرىشمەك 衣红② 教主衣红任 قىلماق ~ / 职之教主衣红获的教主机枢، 的教主: قىزغۇچ ~ چاپىنى كۆكۈيۈنىگە يۆزىگە تېگىپ كەتتى. 的教主衣红了到碰袍红的教主脸上。
كاردىئوگراف 器描扫动心 <医>〔静〕

كاردىئوگراممـا 图电心 <医>〔静〕

كاررىدە 地呃〔静〕：ئۇ تاماقتىن كېيىن ~ بىرنى كېكىرىپ ، سۆزىنى داۋام قىلدى . 他吃了饭后呃个一打嗝，继续话题。

كارسان 盆饭木②缸，坛① <方>〔静〕

كارسىت 溶岩，特斯喀 <地>〔静〕

كارسىت تەسىرى 用作特斯喀 <地>

كارسىت سۇيى 水溶岩 <地>

كارسىت كۆلى 湖蚀溶 <地>

كارسىت گېئىومورفولوگىيىسى 地特斯喀 <地>学貌

كارستلاشماق 化特斯喀 <地>〔动〕

كارستلىق 的特斯喀 <地>〔静〕

كارستلىق تۈزلەڭلىك 原平特斯喀 <地>

كارستلىق جىلغا 斗溶 <地>

كارستلىق ساي 谷蚀溶 <地>

كارستلىق ئويمانلىق 盆蚀溶 <地>

كار ـ كار (声嗝打)呃呃〔模〕

كاركىراتماق «كاركىرىماق»的使动态：بۇ نېمىلىرىڭنى تىولا كاركىراتماي ، بالدۇرراق يولغا سالساڭ بولمامدۇ ؟ 这的你让别，吗行不走们他让儿点早，叫乱伙家些？

كاركىراشماق «كاركىرىماق»的同共态：كوچا مەستلىرى كار-كىرىشىپ ھاردى . 了累喊汉醉的上街。

كاركىرىماق 喊乱，叫喊 <转>②响咕咕①〔动〕：ئاۋۇل ئۆيقۇسىنى بۇزۇپ نېمىگە كاركىرايسەن ؟ 觉的家人把你，了搅都呀么什喊乱你？

كارلىنا 下见

كارلىنا ئوتى 菊刺 <植>

كارمىن 红脂胭，红洋 <化>〔静〕

كارناللىت 石卤光 <矿>〔静〕

كارنەيچۈك 虫蠕种一 <方，动>〔静〕

كارنوت (家学数国法)诺卡〔静〕

كارنوت تېئورېمىسى 理定诺卡 <数>

كاروتىت 素红叶，素卜萝胡 <化>〔静〕

كارول 王①〔静〕：~ ئائىلىسىنىڭ ئەزالىرى 王，员成室王 <转>②族大王：نېفىت كارولى 石油大王③王的(中克扑)

كارۋان 队商(的带地漠沙于返往)〔静〕：~ يۈرەر ، ئىت ئۈرەر . “船鱼钓坐稳，起浪风凭任”同喻：行样照队商，叫汪汪儿狗 <谚>。

كارۋان بېشى 头锅马，目头队商

كارۋان ساراي = دەك

كارۋانچىلىق 业行队商〔静〕

كاردور 廊走，廊门，道过〔静〕

كاردورلۇق 道过有：~ بىنا 的廊走有，的道过有〔静〕楼大的

كارىز 坑②井儿坎① <水>〔静〕

كارىزچى 者井儿坎看②者井儿坎挖①〔静〕

كارىزچىلىق 作工的井儿坎挖〔静〕

كارىزلىق 方地的井儿坎有〔静〕

كاريكا 瓜木番 <植>〔静〕

كارىلداتماق 态动使的«كارىلداماق»

كارىلداشماق 态同共的«كارىلداماق»

كارىلدىماق 声呃呃发〔动〕

كارىۋات ~ / 床丝钢 ~ سىم / 床木 ~ ياغاچ：床〔静〕 بېشى 头床 / ~ كىرلىكى 单床

كارىۋاتلىق 做：~ بىر ياغاچ 的床做，的床做可①〔静〕：يۇز ~ دوختۇرخانا 的位床，的床有②头木的床张一院医的位床个百一有

كاززاپ 者辩诡，子骗，家言谎〔静〕

كاززاپلىق ①«كاززاپ»的名象抽的②词论辩诡 <哲>，术辩诡

كازۇئارىن 木香连 <植>〔静〕

كازېئىن 素酪干，素酪 <化>〔静〕

كاژ (声菜炒)啦欻，啦咝〔模〕

كاژ ـ كۈژ (声菜炒)啦欻，欻欻〔模〕：~ ئاشخانىدىن قىلىپ سەي قورۇۋاتقان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 出传里房厨音声的菜炒欻欻。

كاژىلداتماق«كاژىلداماق»的使动态

كاژىلدىماق 响作欻欻，声欻欻出发〔动〕

كاس (声战打齿牙或西东断咬)咯，吱咯〔模〕

كاسا[1] 碗木小①〔静〕：بىر ~ قېتىق 碗木小一半②奶酸个(瓜)：بۇڭاي بىر ~ قوغۇننى پىچاق بىلەن ئويۇپ يەپ ئولتۇراتتى . 吃瓜甜个半着剜刀用儿那在坐爷大老。

كاسا قىلماق (瓜把)半两成切：تاۋۇزنى كاسا قىلىپ يېمەك 吃半两成切瓜西把

كاسا[2] 股屁〔静〕：كاساڭنى بىز تەرەپكە قوي . 们我坐股屁这边来。

كاسا سۆڭىكى 骨坐 <理生>

كاسا نېرۋىسى 经神骨坐 <理生>

كاسا يانچۇق 裤子小的面后袋口

كاساپەت 〔静〕①倒霉、鬼倒伙家坏：بۇ كاساپەتنىڭ كەينىگە كىرسەڭ ، بالاغا يولۇقماي قالمايسەن . 你这着跟倒霉鬼个倒霉，连累、连牵③星门丧、星帚扫 <骂>②。可不祸遭非你于由 . سېنىڭ كاساپىتىڭدىن مەن تەنقىدلەندىم 故缘：故缘，累连的我，累连的他是儿这来我 . مېنىڭ بۇ يەرگە كىرىپ قېلىشىم ئاشۇنىڭ كاساپىتى 。故缘的

كاساپىتى تەگمەك 连累：سېنىڭ كاساپىتىڭ تەگدى ، بولمىسا ، ئۇلار مېنى نېمە قىلالايتتى ؟ 他然不，的累连你是都？ياماننىڭ كاساپىتى تېگەر ، ياخشىنىڭ شاراپتى . <谚>遭受人坏着跟，累连受人好着跟。荣耀沾人好着跟，累连受人坏着跟。

كاساپىتىگە قالماق = كاساپىتىگە كەتمەك

كاساپىتىگە كەتمەك 受累，连累受：ئۇ تۇغقىنىنىڭ كاساپىتىگە كېتىپ قېلىشتىن قورقاتتى . 他怕受连累的戚亲受连累 。

كاساپەتچىلىك 〔静〕气晦，倒霉：كاساپەتچىلىككە ئۇچرىماق / رەسۋاچىلىق ، كاساپەتچىلىكىنىڭ ھەممىسى ھاراقتىن چىقىۋاتامدۇ ؟ 丑丢？的成造酒是全不还霉倒，事气晦到遇

كاسات[1] 〔静〕销滞，气景不，条萧：كۈز بازىرى خەققە چاپ - چاپ بولغىنى بىلەن ماڭا ~ . 秋市是家人对说虽市场软疲，市熊 <经> كاسات بازار

票股门冷 <经> كاسات پاي چېكى

品商销滞 <经> كاسات تاۋار

كاسات[2] 人的猾狡 <方>〔静〕

كاساتچىلىق 销滞，气景不 <经>〔静〕

季淡 <经> كاساتچىلىق پەسلى

كاساتلاشتۇرماق «كاساتلاشماق»的使动态

كاساتلاشماق 销滞，条萧：مەھسۇلاتنىڭ تورى ۋە ئۇلۇمىلىرى بازارغا ماس كەلمىگەنلىكى ئۈچۈن كاساتلىشىپ قالدى . 压积销滞而场市应适不格规和类种品产于由 。

كاساتلىق «كاسات»式形词名的

كاسار 子靴皮白 <方>〔静〕

كاساك 碗木大 〔静〕

كاستۇم 服西〔静〕

كاستۇم - بۇرۇلكا 裤衣式西，装西〔静〕

كاستۇملۇق 〔静〕①的服西穿，的服西有：ئۇ بىرنەچچە يۈرۈش ~ بولۇپ قالدى . 他有几了套西服①。服西做够②

料服西③ 布毛的服西件一做够 سارجا ~ بىر：的服子料服西买 سېتىۋالماق ~：子

كاستۇم - يوپكا 裙装西和服西〔静〕

كاسسا 凭纳出 ھۆججىتى ~：处款收，纳出 <经>〔静〕证

كاسسىدە 地喀 ئۇزۇۋالماق ~：下一地喀，下一吱咯〔静〕断折下一

كاسسىر 纳出，员纳出 <经>〔静〕

كاسسىرلىق 作工纳出〔静〕

كاسسىرلىق قىلماق 纳出当，作工纳出做

كاسكا[1] 狗的止不吠狂 ئىت ~：的止不吠狂①〔静〕②休不喋喋，叨絮，叨唠 <转> خوتۇن ~：休不喋喋，叨絮，叨唠 <转>人女的

كاسكا[2] 盔钢，盔头〔静〕

كاسكاس 休不喋喋，叨絮，叨唠〔静〕

كاسكاسلىق «كاسكاس»式形词名的

كاسكاسلىق قىلماق 叨叨唠唠，休不喋喋

كاسىپ = ھۈنەرۋەن

كاسىپلىق 业工手〔静〕

كاسىلاتماق «كاسىلىماق»态动使的

كاسىلاشماق «كاسىلىماق»态同共的

كاسىلانماق «كاسىلىماق»态动被的：قوغۇن كاسىلاندى . 瓜甜。半两成切被

كاسىلداتماق «كاسىلدىماق»态动使的：ستۇلمىنىڭ بالىلىرى كاسىلدىتىپ ئالما يېيىشۇاتاتتى . 吱咯在们子孩的妹妹我果苹吃着咬地吱咯。

كاسىلداشماق «كاسىلدىماق»的态同共：تولا كاسىلداشماڭلار ! 了叨叨别！

كاسىلدىماق 〔动〕①响咯咯，响吱咯吱咯：ئوقۇلغانلىقىتىن ئۇنىڭ چىشلىرى كاسىلدايتتى . 他冻得牙齿咯咯打战。②〔动〕<转>叨絮，叨唠，叨叨：كەچۈرۈڭ ، تولا كاسىلداۋاتقىنىڭىزنى ئۈچۈن ، ئۆزرە ئۆتۈنىمەن . 请原谅，我把您的唠叨个一劲儿，了占间时。

كاسىلىق 的碗木做可：ياغاچ ~ 头木的碗木做可〔静〕

كاسىلىماق 半两成切(瓜)：قوغۇننى كاسىلاپ يېيىشكە 〔动〕吃半两成切瓜甜把

كاسىمىق 子砧小(的用匠铜) <手>〔静〕

كاسىنا 的做订：ئىش ~ 儿活的做订 <手>〔静〕

كاسىنا ئىشلىمەك 工加料来 <手>

كاسىنە 苣菊 <植>〔静〕

كاسىنە جەۋھىرى 粒颗森卡热清 <药>
كاسىنچى 人艺手的儿活做订做〔静〕
كاسىنچىلىق 货订，做订〔静〕
كاسىنچىلىنىش قىلماق 货订受接
كاسۇال 刀锉棱三〔静〕
كاشا 绳毛扁〔静〕
كاشتان 子栗，栗板 <植>〔静〕
كاشتان يېلىمى 胶子栗
كاشتانلىق 林子栗〔静〕
كاشكاپ 热解于用)汤仁果枣红②剂汤① <药>〔静〕
(炎消
كاشكى 好多该，了好就……〔助〕：ئۆزۈڭ بىر قېتىم كەل-گەن بولسائ ~ . 了好就趟一来己自你是要。بۇ قاراڭغۇدا قانداقمۇ كېتەرسىلەر؟ ئايدىڭ بولغان بولسىمۇ ~ . 天黑大这你 好多该(光)亮月有是要？走么怎们
كاشى 瓦璃琉②璃琉①〔静〕
كاشىلا ①故障〔静〕：ئۇ ئاپتوموبىلىنىڭ ئۆچقۇنلىتىش سىستە-مىسىدا ~ بار - يوقلۇقىنى تەكشۈردى . 火点车汽了查检他 说着抢 <谚> . 库宝遇的路走着赶，扰干遇的话 。
كاشىلا بولماق 累拖，碍妨：زەينەپ كاشىلا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلى غەش بولاتتى . 而累拖普乃再为因他 。闷沉情心
كاشىلا چىقماق 差出，题问出，病毛出，子乱出
们我愿但！错：ئىشىمىزدىن كاشىلا چىقىپ قالمىسا بولاتتىغۇ 的事别出乱子！
كاشىلا قىلماق 搅打，碍妨，扰干：ئۇنىڭ پەلتۇسى ئىلدام مېڭىشىغا كاشىلا قىلاتتى . 快他碍妨衣大的上身他 。走
كاشىلىسىز 地碍障无，地扰干无〔静〕：ھېچقانداق ~ زەسىمىيەت ئۆتمەك 续手办地碍障无毫
كاشىلىق 的瓦璃琉，的璃琉有〔静〕
كاشىم 芎川 <植>〔静〕
كافور 脑樟〔静〕
كافېدرا (كافېدراسى)〔静〕教研室：تىل - ئەدەبىيات كافېد-راسى 室研教文语
كاكار 徽帽 <军>〔静〕
كاكائو 可可 <植>〔静〕
كاكتۇس 掌人仙 <植>〔静〕

كاكچا 馕薄大 <食>〔静〕
كاككۇك 规子，鹃杜，鸟谷布 <动>〔静〕：~ ئۆز ئىسمى قىچقىرار . <谚> 。字名的己自叫会只鹃杜
كاككۇك تۇرۇلغا 鸠鹃 <动>
كاككۇك زىغىرى 薜芦葫 <植>
كاككۇكسىمان 形鹃杜〔静〕
كاككۇكسىمانلار ئەترىتى 目形鹃 <动>
كاككۇككۇل 经山映，花鹃杜 <植>〔静〕
كاككۇكئوتى 囊荚，蔓筋狗 <植>〔静〕
كاكسالتاق 没，空空手两，洗如贫一，有所无一〔静〕 业没家
كاكىل 成和泥跟草麦用)泥草细 <建>〔静〕：~ ئەتمەك 泥草和
كاكىل لاي = كاكىل
كاكىلاق 薯铃马，芋洋 <方>〔静〕
كاكىللىق 草细 نام ~ 的和泥草细，的抹泥草细〔静〕：浆泥的和泥草细用 لاي بىلەن سۈۋىماق ~ / 墙的抹泥 抹
كاكىلىماق 蛋下(鸡) <方>〔动〕
كاكىنەچ = شوخلەك
كاكىنەچ شەربىتى 汁浆酸
كاكىنەچ مۇرابباسى 酱浆酸
كاك[1] 炕〔静〕：~ سالماق 炕盘 / باتۇر جەڭدە ، ھۇرۇن كاڭدا . 。炕热恋汉懒，场沙战士勇 <谚>
كاك[2] 部下箱风皮 <手>〔静〕
كاك[3] 咳)咯，吭，喀②(声叫的时击攻受狗)汪①〔模〕 (声嗽
كاكشتماق «كاكشماق» 态动使的：ئۇ ئىتنى ئۈرۈپ كاكشىتىۋەتتى . 。叫汪汪得打狗把他
كاكشىشماق «كاكشماق» 态同共的：توساتتىن ئىتلارنىڭ كاكشىشلىرى ، كىشىلەرنىڭ قىيا - چىيالىرى ئاڭلاندى . 传然突 。声闹喧的们人和声汪汪的狗来
كاكشىماق 叫汪汪①〔动〕：ئىت كاكشىپ ئويغۇمنى بۇزدى . 么什嚎子崽狼个这你？ 嚎 <转>②。我了醒吵，叫汪汪狗：سەن بۆرىنىڭ كۆچۈكى نېمىدەپ كاكشۇاتىسەن؟
كاكا[1] 儿团，瘩疙 <方>〔静〕
كاكا[2] 子筐大 <方>〔静〕
كاك - كاك 咯咯，汪汪〔模〕
كاكىلاشتۇرماق «كاكىلاشماق» 态动使的
كاكىلاشماق 坨，儿团成 <方>〔动〕

كالخلىق 〔静〕 的炕有：～ ئۆي 子屋的炕带，的炕有

كالخمەنزە 〔静〕 子面炕(的炕盘)

كالخلداتماق «كالخلدىماق» 的使动态

كالخلداشماق «كالخلدىماق» 的同共态

كالخلدىماق 〔动〕 声咯咯出发，声吭吭出发：ئۇنىڭغا سوغۇق تېگىپ قالدىمۇ نېمە ، توختىماي كالخلداپ يۆتەلگىلى تۇردى . 停不嗽咳咯咯，了凉受是概大他。

كالا 〔静〕〈动〉牛：كالاڭغا كۆڭۈل بۆلگۈچە ، بالاڭغا كۆڭۈل بۆل . 子孩的你心关如不，牛的你心关其与。〈谚〉

كالا ئائىلىسى 科牛 〈动〉

كالا بۆكەن 牛羚 〈动〉

كالا پاقا 蛙牛 〈动〉

كالا سۈتى 乳牛

كالا سىلى 疫肺牛 〈牧〉

كالا فېرمىسى 场牛奶，场牛养 〈牧〉

كالا ۋاباسى 瘟肠烂 〈牧〉

كالا يىلى = ئۆي يىلى

كالاچ 〔静〕鞋套：ئۆتۈك 鞋套靴皮 ～ مەيسە / 套靴软 ～ / 鞋不合，嘴大开咧(得兴高) ئاغزى ～ بولۇپ كەتمەك 嘴拢

كالاسكا 〔静〕 车篮摇，车童②车马轮四的簧弹带①

كالاك 〔静〕 歪(轮车)：ۋېلىسىپىتنىڭ چاقى ～ بولۇپ قاپتۇ . 了歪轮车行自～ 。ھارۋا يول بۇزار ، ياماق ئادەم يۈرت . 乡毁人恶，路毁车歪〈谚〉

كالاك كەتمەك (子轮)歪：ياخشى قۇراشتۇرۇلمىغانلىقتىن بېكىلا ئالغان ۋېلىسىپىتنىڭ ئارقا چاقى بىر ئايغا قالماي كالاك كەتتى . 一到不车行自的买新好不得装组为因了歪就轮后月个。

كالاڤجۇر 〔静〕 球郎克，球乐康 〈体〉

كالام (كالامى) 〔静〕 为意原语伯拉阿)姆拉凯①〈宗〉

"话谈") 话：ئاۋۋال تاماق ، ئاندىن ئىش ئىتىڭ ، 活干再子肚饱吃"同喻：话谈后，餐进先〈谚〉. ～ 儿"。

كالامۇس 〔静〕 藤省，藤白 〈植〉

كالامۇللا 〔静〕 (称别的《经兰古》)言之主真 〈宗〉

كالامۇللا ئۇرسۇن 劈雷打天 〈习〉

قىلغان بولسام ، ～ . 雷打天，事那了做是要我 劈。

كالامشەرىپ = كالامۇللا

كالامىن 矿极异 〈矿〉〔静〕

كالانپاي 〔静〕 笨粗，拙笨：～ ئادەم 人的拙笨 / ～ ئورۇندۇق 子椅的笨粗

كالانپايلاشتۇرماق «كالانپايلاشماق» 的使动态

كالانپايلاشماق 〔动〕 笨粗变，拙笨变：ئۆزۈم قېرىغانسېرى ئەك كالانپايلىشىپ كېتىۋاتىمەن . 我自己是越老越拙笨了。

كالانپايلىق «كالانپاي» 的式形词名

كالاۋاتون 〔静〕〈方〉 搭疙的紧扎，扣的紧系

كالەك 〔静〕 圈木(的口牲拴上场麦)〈方〉

كالپۇك 〔静〕 唇，唇嘴：ئۈستۈنكى ～ 上唇嘴 / ئاستىنقى ～ 下唇嘴 ، بولمىسا ، چىش توڭۇپتۇ . 〈谚〉亡唇寒齿。

كالپۇكىنى چىشلىمەك ① 怒制：ئاچچىقلىق كەلسە ، كالپۇكۇڭنى چىشلە . 〈谚〉来上气脾，要怒制。②唇嘴咬 悔后〈转〉③：بىز بىلەن مالىڭ ئاغىنە ، بولمىسا ، كېيىن كالپۇكۇڭنى چىشلەپ قالىسەن . 跟我们走，友朋，的悔后会后以然不。

كالپۇكى يەر سۈپۈرمەك 〈成〉 的高高得撅嘴，嘴上能油瓶：خوش ، نېمە بولدۇڭ ، كالپۇكلىرىڭ يەر سۈپۈرۈپلا كېتىپتۇغۇ ؟ 高老得撅嘴，了么怎又你，哎？

كالپۇكسىمان 〔静〕 的状唇

كالپۇكسىمان گۈل 花形唇 〈植〉

كالپۇكلۇق 〔静〕 的唇有，的唇：ئات ～ بولار ، ئادەم بۇرۇنلۇق . 须胡长会人，唇咀厚有马〈谚〉。

كالتە 短②发短 چاچ ～ / 衣上短 چاپان ～ 短①〔静〕：促，促急：～ ، ～ ئېپەس ئالماق 续断断③促急吸呼：续：～ ، ～ يۆتەلمەك 嗽咳续续断断

كالتە بازار 市集小

كالتە بازارچى 人意生的上市集小

كالتە پەم 见识短，浅短光眼，光寸目鼠：قارا ، سېنىڭ كالتە پەملىكىڭنى ! 浅短多光眼，你瞧！

كالتە تولغاق 痛阵前产

كالتە چەم 底鞋截半

كالتە قوشۇقنىڭ سېپى تەگمەك 鸡着拿 〈成〉“行来令把便，手在权朝一”同喻：箭令当毛

كالتە قۇيرۇق 蛋光穷，子棒穷 〈成〉

كالتە ئويلىماق 虑考欠，周不虑考

كالتە ياز 虎老秋 〈气〉

كالتەك 〔静〕 子棍，子棒①：～ بىلەن ئۇرماق 打子棒用 打：سېنىڭ كالتىكىڭنى كۆتۈرەلمەيمەن . 我不经可②，揍：打你住。

كالتەك تارتىشىش 民族尔吾维)戏游棍拨 <体> (种一的戏游间
كالتەك توپ 球棒 <体>
كالتەك گىمناستىكىسى 操棒 <体>
كالتەك يېمەك 捧挨
كالتەكچى 打، 凶帮 <转>②者棍持، 者棒执① 〔静〕 手
كالتەكسىمان 的状棒 〔静〕
كالتەكسىمان تاياقچە باكتېرىيە 菌杆状棒 <生>
كالتەكسىمان ۋىبىراتور 器捣振式棒 <机>
كالتەكلەتمەك «كالتەكلىمەك» 的态动使: ئۇ ئەتراپىدىكىلەرگە باتۇرنى قالايمىقان كالتەكلىتىپ ھەيدەپ چىقارغۇزدى . 他让周 。去出了赶打乱顿一尔图巴把人的围
كالتەكلەشمەك «كالتەكلىمەك» 的态同共: ئۇلار قولىدا قورالى بارلىرىنى غەزەپ بىلەن، كالتەكلەشتى . 他们狠狠狠手打棒人的器武有里 。
كالتەكلەنمەك «كالتەكلىمەك» 的被动态: ئۇ ئەينى ۋاقىتتا «ئاق مۇتەخەسسىسلىشىش يولىغا ماڭغۇچى» دەپ قارىلىنىپ كالتەكلەنگەنىدى . 当"路道专白走"为诬被他时 到受، 。判批了
كالتەكلىمەك 〔动〕 打棒، 揍: ئۇ قاتىلنى تازا كالتەكلىدى . 判批، 击捽 <转>②。手凶了揍地狠狠他
كالتە ـ كۆتە 〔静〕 八碎七零، 两着不三着، 短短长长: ~ ياغاچ 长短的头木 / ~ گەپ قىلماق 说话不三着 / ~ ئىش قىلماق 干事零七碎八 。两着
كالتە ـ كۆسەي 〔静〕 ①零七碎八的堂名没، 的碎: ~ ئىشلار 零八七碎的事 / سۇ قۇرۇلۇشى بىلىم بىلەن بولىدىغان ئىش ، ~ ئىبرىق ـ ئۆستەڭلەرنى چېپىش باشقا گەپ . 水工利 。事回一另是渠水的堂名没挖، 事的做识知凭是可程
②子俗夫凡: يېشىم چوڭراق بولغىنى بىلەن سىزگە جۇپ بولالمىغۇدەك كالتە ـ كۆسەيلەردىن ئەمەسمەن . 我年然虽大纪 。子俗夫凡种那的你上配是不并可، 点了
كالتسىت 石解方 <矿> 〔静〕
كالتسىي 钙 <化> 〔静〕
كالتسىي توقىچىقى 片钙 <药>
كالتسىي تۇزى 盐钙 <化>
كالتسىي خلورىد 钙化氯 <化>
كالتسىي سۇپېرفوسفات 钙酸磷过 <化>
كالتسىي سۇلفات 钙酸硫 <化>
كالتسىي فوسفات 钙酸磷 <化>
كالتسىي كاربونات 钙酸碳 <化>
كالتسىي گلۇكونات 钙酸糖萄葡 <药>
كالتسىيلاشتۇرماق «كالتسىيلاشماق» 的态动使
كالتسىيلاشتۇرۇلماق «كالتسىيلاشتۇرماق» 的态动被
كالتسىيلاشماق <地>②化钙 <理生، 化>① 〔动〕 积钙
كالتسىيلىشىش رولى 用作化钙 <化>
كالتسىيلىق 的钙含 〔静〕
كالتسىيلىق دالا شپاتى 石长钙
كالتسىيلىق شور 硝芒钙含 <矿>
كالتسىيلىق قەۋىتى 层积钙 <地>
كالتساق 靴勒矮، 靴筒短 <方> 〔静〕
كالچاك 歪大 ئاياغ ~ / 嘴歪大 ئېغىز ~ : 歪而大 〔静〕 脚
كالچايتماق «كالچايماق» 的态动使: ئۇ ئاغزىنى كالچايتىپ مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى . 他 。笑了笑地讽嘲嘴着咧
كالچايماق 笑嘴咧: نېمە كالچىيىپ كەتتىڭ؟ 〔动〕 笑嘴咧你 么什 ؟
كالچىيىشماق 态同共的 «كالچايماق»
كالدىر 人的咕叨爱②咕叨① 〔模〕
كالدىر ـ كالدىر 噜咕哩叽، 咕咕叽叽 〔模〕
كالدىر ـ كۇلدۇر 啦哇里哇، 噜咕哩叽 〔模〕 : ئۇلار بىر ھازا ~ سۆزلەشتى . 他们 。天半了说地噜咕哩叽
كالدىرلاتماق 态动使的 «كالدىرلىماق»
كالدىرلاشماق 态同共的 «كالدىرلىماق»: مېنىڭ ئارقامدا كىملەردۇر كالدىرلىشۋاتىدۇ . 咕叽叽头后我在谁是知不 。咕
كالدىرلىماق 〔动〕 噜咕里叽، 咕咕叽叽: ئۇمۇ ماڭا بىر نەرسىلەرنى كۆرسىتىپ كالدىرلىدى . 朝西东么什着指也他 。噜咕里叽我
كاللا 〔静〕 瓜脑، 袋脑، 头
كاللاڭ نەگە كەتتى 去儿哪上子脑的你 <习>
~ ، دەپ تۇرسام قىلغىنىڭنى قارا! : 子脑有没有你، 了你! 做么这要偏你، 遍少多了说我، 子脑有没有底到心، 焉在不心 <成>
كاللا بىر يەردە بولماسلىق 乱很子脑، 定不神心، 马意猿 : ھازىر كاللام بىر يەردە ئەمەس ، كېيىنچە پاراڭلاشساق قانداق؟ 乱很子脑在现我 ، 吗以可谈再后以 ؟
كاللا بىلەن جاۋاب بەرمەك 担袋脑用 <成> 保

كاللا چىگىشلەشمەك 团一作乱子脑 <成>
كاللا دېسە ، پاقالچاق دېمەك 问所非答所 <成> ，嘴马对不头牛
كاللا سوقۇشتۇرماق 拨挑 <成>，斗争：ئۆزئارا كاللا سوقۇشتۇرۇپ نېمە پايدىغا ئېرىشەرمىز ؟ 我们互相斗争得到什么好处 ？
كاللا قاتماق = باش قاتماق
كاللا قويماق 顶，抵：قوچقار ئارقىسىغا يېنىپ ، ئۇنى بىر كاللا قويۇپلا يىقىتىۋەتتى . 它把就顶一再，退后往羊公了倒摔手对 。
كاللا قىزىماق <成> 潮来血心，热发脑头：سەيلە- سەت مەسىلىسىدە كاللا قىزىپ كەتسە ، چاتاق چىقىدۇ . 在政策上出会就热发脑头是要上题问 。
كاللا كەتمەك 掉袋脑：ئوغلۇم ، باللىق قىلما ، بۇ كاللا كېتىدىغان ئىش ! 儿子孩耍别，气！这是可以掉袋脑的 事 ！
كاللاڭغا ئاگاھ بول <习> 小心你的袋脑
كاللاڭغا ھېزى بول = كاللاڭغا ئاگاھ بول
كاللا ئىشلەتمەك 动脑子
كاللىدىن ئايرىلماق 身首异处，掉袋脑 <成>
كاللىدىن ئۆتمەك 开得想，通想：بۇ ئىش <成> 这事件做也么怎我通不想 。
كاللىسى بار 有脑头 <成>
كاللىسى جايىدا 脑头有，醒清脑头，灵瓜脑 <成>
كاللىسىدىن تۆتۈن چىقماق = بېشىدىن تۆتۈن چىقماق
كاللىسىدىن تۆڭلۈك ئاچماق 开上袋脑在 <成>
كاللىسىدىن تۆڭلۈك ئاچمەن ! ئازراق يالغان سۆزلەپ ، كاللاڭدىن تۆڭلۈك ئاچمەن ! 你让就我，话假句半说是要你！花开袋脑的你让 ！
كاللىسىغا سىغماسلىق 了不受接，通不想 <成>
كاللىسىغا كەلمەك 来起想
كاللىسى قاپاق 笨瓜脑 <成>
كاللىسى قاتماق 展莫筹一，筋脑伤
كاللىسى قىزىپ كەتمەك 心，热发脑头 <成> 潮来血
كاللىسىنى ئالماق 头砍，袋脑要 <成>
كاللىسىنى قوچۇماق 乱搅子脑把：تولا گەپ قىلىپ كاللامنى قوچۇۋەتتىڭ ! 搅都子脑我把，了没完没个说你！乱了 ！
كاللىسىنىڭ زاغۇنى بار = بېشىدا سۈيى بار
كاللىسىنىڭ سۈيى بار = بېشىدا سۈيى بار
كاللىسىنىڭ قېتىقى چىقماق 汁脑尽绞 <成>：بۇ مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرالماي ، كاللامنىڭ قېتىقى چىقاي دېدى . 我。题问个这清搞没也，汁脑尽绞
كاللىسىنى ئىشقا سالماق 脑动，筋脑动开 <成>：باشقىلارغا تايىنىۋالما ، كاللاڭنى ئىشقا سال . 筋依想老要不。筋脑动开己自要，人别靠 。
كاللىسى ئىلىشىپ كەتمەك ，胀脑昏头 <成>：شۇنچە كۆپ سان - سېپىرلار ئىچىدە ھېلىمۇ كاللىڭىز ئىلىشىپ كەتمەيدىكەن . 向转头晕浑，么这在泡，行还您。胀脑昏头不也里据数的多 。
كاللىسى ئىشلىمەك ，用顶子脑，灵瓜脑 <成>：ئۇ كاللىسى ئىشلەيدىغان بالا . 灵瓜脑个是他活灵子脑。子孩的活 。
كاللىسى يوق 见主没，脑头没 <成>：نېمانداق كاللاڭ يوق سېنىڭ ؟ 脑头有没么这么怎人个这你？
كاللىغا كىرمەك 着惦，着记，掉不忘老：بۇ ئىش ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالدى . 掉不忘老他事件这。
كاللىمۇ يېمەسلىك ، چىشمۇ چاقماسلىق <成>："亏吃不宜便占不"同喻：牙毁不也头羊啃不盈不"；"亏吃不宜便占不"同喻：牙毁不也头羊啃不"彰宜得相，亏不。بۇ ئىشتا ئۇڭ ياخشىسى كاللىمۇ يېمەيدىغان ، چىشمۇ چاقمايدىغان بىر يول تۇتساق . 取采好最事件这，策之全两 。
كاللىنى بىر قىلماق 一统，气通，气好通 <成>：بۇ ئادەملەر ئاللىبۇرۇن كاللىسىنى بىر قىلىۋالغان ، مانا قانىشىمۇ بولمايدۇ . 径口：也喊再你，了气过通就早人伙这。用没 。
كاللىنى چىرمىماق 际脑绕萦 <成>：ئاخشامقى ئىش كاللامنى چىرمىۋېلىپ ھېچ ئارام بەرمەيۋاتىدۇ . 情事的天昨。宁安得不我令，际脑在绕萦直一 。
كاللىنى سىلكىمەك 白明放 <成>：سەن كاللاڭنى سىلكىۋەت ! 白明放要你！

كاللا ـ پاچاق 〔静〕 蹄和头(的羊牛)
كاللا ـ پاقالچاق = كاللا ـ پاچاق
كاللاك 〔静〕①团，块：قىغ كاللاكلىرى 粪团②儿块，
团，摞：بىر ~ ناۋات — 冰块糖 / بىر ~ يىپ — 团线 / بىر ~ پۇل — 钱摞
كاللاك ئالتۇن 金块(的然天) <矿>
كاللاك رۇدا 矿团 <矿>
كاللاك قۇرۇلما 构结状块 <地>

كاللەك لاۋا 岩熔状块 <地>
كاللەكبەسەي 菜包包，菜心卷，白花莲 <植>〔静〕，蓝甘球结
كاللەكسىمان 的状块团〔静〕
كاللەكسىمان توزۇلمە 状块，造构状块团 <地> 造构
كاللەك ـ كاللەك 的团团--，的团成〔静〕
كاللەكلەتمەك «كاللەكلىمەك» 态动使的
كاللەكلەشتۇرمەك «كاللەكلەشمەك» 态动使的
كاللەكلەشمەك 坨，团成结，块成结〔动〕：سۇت پاراشوكى كاللەكلەشتى . 了团成结粉奶。
كاللەكلەنمەك «كاللەكلىمەك» 态动被的
كاللەكلىمەك 绕线把 ～ يىپنى：摞成摞，儿团成弄〔动〕 / پۇلنى 儿团成摞成码钱把 ～
كاللىپاي 地四倒三颠，地脑没头没〔静〕：～ سۆزلىمەك 说（四倒三颠）脑没头没话说
كاللىپەز 者碎杂和蹄头羊牛熟卖〔静〕
كاللىپەزخانا 子铺碎杂〔静〕
كاللىپەزلىك 碎杂蹄头卖〔静〕
كاللىكبەسەر 手子刽，手斧刀〔静〕
كاللىگىر = پاشنا
كاللىماشاك 团一，团一作乱〔静〕：～ بولۇپ كەتمەك 团一作乱
كاللىماشاك قىلىۋەتمەك 团一得搞，团一成乱得搞 糟
كالوپان 楸刺 <植>〔静〕
كالورىمېتىر 器定测量热，器热量 <物>〔静〕
كالورىمېتىرىيە 学热量 <物>〔静〕
كالورىيە （位单量热）卡，里路卡 <物>〔静〕
كالومېل 汞甘 <化>〔静〕
كالون （车）队〔静〕：ماشىنا كالونى 汽车队，队车 / ئاپتوبۇس كالونى 公共汽车队
كالوننا 队纵〔静〕：بەشتىن ～ بولماق 成五路纵队 / كارۋان كالوننىسى 重辎队
كالۋا 拙，笨〔静〕：زېرەك بالا تېپىپ سۆزلەيدۇ ، ～ بالا كۆپۈپ . 话说气赌子孩笨，话说着想子孩灵机 。كال- <谚>
ۋادىن ئاغزىنى سورىساڭ ، بۇرنىنى كۆرسىتىدۇ . 问你 <谚>，子鼻指你给他，嘴人笨 。
كالۋالاشتۇرماق 态动使的 «كالۋالاشماق»
كالۋالاشماق 巴巴结结，吾支①〔动〕：ئۇنىڭ تىلى كالۋا. 动不迈，便灵不（脚腿）②。来起吾吾支支他 . لاشتى
كالۋالىق 式形词名的 «كالۋا»：غەرىز ئۇقمايدىغان كالۋالىقىڭىز قاچانمۇ توغرا ؟ 改能时几儿劲笨的儿眼心没这你？
كالۋالىق قىلماق 脑傻头傻，傻犯
كالۋۇتۇن 银绣，线金绣 باسماق ～：线银，线金①〔静〕：帽花的绣线银金 دوپپا ～：的绣线银，的绣线金②线
كالېدون 下见
كالېدون ھەرىكىتى 动运东里加 <地>
كالېندار （كالېندارى） 日，书历，本历① <天>〔静〕：历黄，历 ئاسما ～ ②历挂 / 历台 ئۈستەل كالېندارى：历，法 （قەمەرىيە）كالېندارى / 历阴，历农 مىلادىيە كالېندارى / 历回，历利吉希 كالېندارى 公历阳，历
كالېندارچىلىق 法历制编，书历制编〔静〕
كالېندارلىق 表的历日带 ～ سائەت：的历日带〔静〕
كالېيدوسكوپ 筒花万〔静〕
كالىئازار 下见
كالىئازار كېسىلى 病热黑 <医>
كالىبوراتور 器准校〔静〕
كالىبىر 径口（的炮，枪）<军>〔静〕
كالىبىرلىق 枪步径口大 مىلتىق ～：چوڭ的径口〔静〕
كالىزىرە 菊鸠斑虫驱 <植>〔静〕
كالىزىرە كۆمۈلىچى （ھەبى كالىزىرە） 方复 <药> 丸菊鸠斑虫驱
كالىزىرە ئوكۇلى 液射注菊鸠斑虫驱 <药>
كالىفورنىيە 亚尼福利加 <地>〔静〕
كالىفورنىيە بېدىسى 菜花金 <植>
كالىفورنىيە يالغان رەيھانى 草菱花 <植>
كالىقۇلاق 花蕊毛 <植>〔静〕
كالىكەندىر 菁田 <植>〔静〕
كالىكومشار 的蠢，的脑笨头笨〔静〕：تازا ～ بىرنېمىكەن ! 伙家蠢个是真 !
كالىكومشارلىق 式形词名的 «كالىكومشار»
كالىكومشارلىق قىلماق 事蠢干
كالىننا 花球绣 <植>〔静〕
كالىۋا 线卷 〔静〕：بىر ～ يىپ 一卷，团，卷
كالي 钾 <化>〔静〕
كالي برومىد 钾化溴 <药>

كالي پوتېنسىئالى 位钾 <化>
كالي پېرمانگانات 氧锰灰，钾酸锰高 <药>
كالي تۇزى 盐钾 <矿>
كالي خلورىد 钾化氯 <化>
كالي سۇلفات 钾酸硫 <化>
كالي كاربونات 钾酸碳 <化>
كالي ھىدروكسىد 钾化氧氢 <化>
كالي ئوكسىدى 钾化氧 <化>
كالي ئىشقارى = كالي كاربونات
كالىيلىق 的钾 <化>〔静〕
كالىيلىق مىنېرال 物矿钾含 <矿>
كالىيلىق ئوغۇت 肥钾 <农>
كامار 〔静〕孔，眼，洞：دەرەخ كامىرى 树孔，穴 / تاش كامىرى 洞墙
كامار ئىشىك 洞门空 <建>
كامازىرىيۇس 蒿苦 <植>〔静〕
كامال¹ (كامالى) 〔静〕完，善尽，美尽
كامال تاپماق 完善，臻于美完：ئۇ ئۆز كەسپىدە كامال تېپىشنى ئارزۇ قىلاتتى. 他希望在业务上臻于善完。
كامالىغا يەتمەك 善完，美尽
كامال² 绕线经毯地方<方>〔静〕子棍的
كامالەت = كامال¹
كامالەتكە يەتمەك = كامالىغا يەتمەك
كامالىك 〔静〕弹，弓，石投器
كامان (كامانى) 〔静〕弓：كامانىنى توغرىلاپ ئوق ئاتماق 弓把，箭射准瞄
كامانچە 〔静〕①小弓；②弓琴 <艺>③铜)西东等用的(弓子
كاماندىروپكا 〔静〕出差：～ خىراجىتى (پۇلى) 出差费，ئۇ غۇلجىغا كاماندىروپكىغا كەتتى. 他到伊犁出差旅费。
كاماندىروپكىغا چىقماق 出差
كامبالا 鱼目比 <动>〔静〕
كامبىرج 桥剑 <地>〔静〕
كامبىرج تەڭلىمىسى 式程方桥剑 <数>
كامپا 艾 <古>〔静〕
كامپاشى 花芦 <方>〔静〕
كامفان 荻 <化>〔静〕
كامفورا 木樟 <植>〔静〕
كامفورا پىلە قۇرتى 蚕樟 <动>
كامفورا دەرىخى 樟芳，樟树 <植>
كامفورا ئوتى 藜味樟 <植>
كامفېن 烯荻 <化>〔静〕
كامۇك 萝莴 <植>〔静〕
كامىر¹ 〔静〕①胆(球)；②胎内(的轮车)：～ يامىماق 胎补，胎内补
كامىر² 箱暗 <物>②房牢，室囚① 〔静〕
كامىرتون 叉音 <物>〔静〕
كامىل 〔静〕精通：～ قاتناش قورالى 最工通交的美完，善完，的足十，的美尽善尽，的善完，的美完 / ئۆز كەسپىگە ～ ئىشەنچىمىز. 我们对此业务身本通精。足十心信

كامىلا 架支(的上机毯织)〔静〕
كان (كانى) 〔静〕①矿，矿山：كۆمۈر كانى 煤矿 / كاننى قىدىرىش 勘探，山矿探 ～ / قازغان بايلىق تاپار، سۆز قازغان يامانلىق. 恶遭的话造，富财得的矿挖 <谚>
كان ئاپتوموبىلى 车山矿
كان ئاچماق 矿开
كان بايلىقى 藏矿
كان بەلۋېغى 带矿 <地>
كان توزىنى 尘矿 <矿>
كان تومۇرى 脉矿 <地>
كان تۈۋرۈكى 柱矿 <矿>
كان رايونى 区矿
كان قاتلىمى 层矿 <矿>
كان گېئولوگىيىسى 质地山矿 <地>
كان مەھسۇلاتى 产矿
كان ئوچاق 土小，炉壁(的馕打能又，饭做能既) 灶
كان ياتمىسى 床矿 <矿>
كانا 螨 <动>〔静〕
كاناپ 〔静〕①麻，麻红 <植>；麻布：～ تاغار 袋麻；～ قولقاپ 套手布麻
كانادا 大拿加 <地>〔静〕
كانادا تۇرنىسى 鹤立沙 <动>
كانار¹ (كانارى) 〔静〕边，沿边，缘边：ئانىسىغا قاراپ قىز ئال، كانارىغا قاراپ بۆز. 大买，娘她看妇媳娶 <谚>；باغدىكى كۆلنىڭ كانارى 边塘池的里子园。沿边看布

كانارا 〔静〕子架肉的钩带：كانارىدا گۆش ئېسىقلىق تۇرىدۇ . 肉着挂上子架肉。

كانارېئوت 草雀丝金 <植><静>

كانامىتسىن 素霉那卡 <药><静>

كاناۋال 下见

كاناۋال پۇرچىقى 豆刀 <植>

كاناي 〔静〕①叭喇 叭喇机音收 كانىيى رادىئو 器声扬：<音>② ～ 号：چالماق 筒烟③号吹：مەشنىڭ كانىيى 筒烟子炉 / ساماۋارنىڭ كانىيى 筒烟的炊茶<理生>④<转>⑤管气（手用）ئالماق ،子嗓 ،咙喉：كانىيىدىن（咙喉）子嗓住掐

كانىيىغا تىقماق ①往行，处好给②吃让，塞里嘴 贿：خەقنىڭ كانىيغا تىقمىسالىڭ ، ئىشلىڭ پۈتمەيدۇ . 不家人往西东塞里咀成不办就事的你，（处好家人给不）。

كانىيىغا ئۇرماق = كانىيغا تىقماق

كانىيىغا ئېسىلماق 任责追，烦麻找 <成>：ئۇ ئېنىقلاش باھانىسى بىلەن كانىيىمىزغا ئېسىلدى . 查清口借他 。烦麻的们我找

كانىيىغىچە تويماق 了透烦，的够够 <成>：دادىسى بالا باققىنىغا كانىيغىچە تويدى . 够够得养子孩养爹他 。的

كانىيىغىچە قەرزگە بوغۇلماق 累累债负 <成>，筑高台债

كانىيىنى مايلىماق = كانىيىنى ياغلىماق

كانىيىنى ياغلىماق 贿，油抹上嘴……给 <成>：ئۇ ئاللىقاچان باشقىلارنىڭ كانىيىنى ياغلاپ بولغان گەپ . 赂 。了油抹上咀家人给就早他

كانىيى يوغىناپ كەتمەك 心贪，开大口胃 <成>：ھازىر بەزى كىشىلەردە ئىنساپ يوق ، كانىيى يوغىناپ كەتتى ، ئالىمەنلا دەپ تۇرىدۇ . 足不光，灭泯心良人些有在现 。了大太在实口胃，要想

كانىيى يىرتىلماق 干叫大喊大地竭力嘶声：竭力嘶声 <成>：نېمانداق كانىيىڭ يىرتىلغۇچە ۋارقىرايسەن ؟ 什么？

كانايچە 〔静〕①叭喇小：ئۇ گېزىت قەغىزىنى يىرتىۋېلىپ ～ ياسىدى . 叭喇小成做了撕纸报把他 。②<理生>支：كانايچىنىڭ كېڭىيىشى 张扩管气支 管气：

كانايچە يەللىكى 炎管气支 <医>

كانايچى 〔静〕手号①，兵号，手鼓吹 <转>②员号司

كانايسىمان 状叭喇 〔静〕状筒，

كانايسىمان گۈل 花状筒 <植>

كانايگۈل = ھەشقىپىچەك

كانايلىق 〔静〕的叭喇带，的叭喇有：قوش ～ ئۇنتالغۇ 双机音录叭喇

كانتۇ 偷小 <方>〔静〕

كانتىزم 义主德康 <哲>〔静〕

كانجا 〔静〕灌冬 <农>

كانجاك 水麦冬 <植><静>

كانجىلاتماق «كانجىلماق» 的使动态：بالىلارنى بۈيرۇپ ، بۇغداينى كانجىلاتتىپ قويغىن . 灌冬麦小给去们子孩叫你。

كانجىلاشماق «كانجىلماق» 的共同态：دېھقانلار كوزگى بۇغداينى كانجىلاشتى . 灌冬了行进麦冬给们民农 。

كانجىلانماق «كانجىلماق» 的被动态：ناھىيە بويىچە كۈزگى بۇغداي بىر قېتىم كانجىلىنىپ بولدى . 灌冬已麦小县全一次 。

كانجىلماق 〔动〕灌冬

كانچى 〔静〕工矿

كانچىلىق 〔静〕业矿

كانچىلىق ساناشتى 业工矿采 <矿>

كانچىلىق قانۇنى 法业矿 <法>

كاندۇك 〔静〕①的畦②床苗，畦 <农>

كاندۇكلاشتۇرماق «كاندۇكلاشماق» 的使动态

كاندۇكلاشماق 田畦成形 〔动〕

كاندۇكلىماق 〔动〕（田）畦成划，块成分：كاندۇكلاپ سۇغارماق 地浇（畦）块分

كاندىلا 单度强光发）光烛际国，拉德坎 <物><静>（位）

كاندىلا سائەت 时小光烛，时小拉德坎 <物>

كاندىدات 〔静〕①候补，副：～ پارتىيە ئەزاسى 员党补候，士博副③人选候②员党备预

كاندىدات ئالىي مۇھەررىر 审编副

كاندىدات باش تەرجىمان 审译副

كاندىدات باش ئىنژېنېر 师程工总副

كاندىدات تەتقىقاتچى 员究研副

كاندىدات مۇدىر تېخنىك 师技任主副

كاندىداتلىق 候补：～ سالاھىيىتى（期）备预，补候 〔静〕 期备预，期补候 格资人选候，格资 / مۇددىتى ～

كانشۇناس 家学矿 〔静〕

كانشۇناسلىق 学矿 〔静〕

كانكى 〔静〕刀冰 <体>：مېنىڭ كانكىم 我的刀冰 / يۈگۈ-

روش كانكسى 刀跑
كانكى ئايىغى 鞋冰 <体>
كانلاشماق 化矿 <地>〔动〕
كانلىشىش بەلۋىغى 带化矿 <地>
كانلىشىش نىسبىتى 率化矿 <地>
كاننا‌گۇل 蕉人美 <植>〔静〕
كانون (一之法技作写乐音调复)农卡 <艺>〔静〕
كاندۇا ～：(的绣口袖和子领衣衬)边花 <手>〔静〕
تىكمەك 边花绣
كانماش 豆蚕 <植>〔静〕
كاننون 下见
كاننون توپى 炮农加 <军>
كانيەك (酒)地兰白〔静〕
كاھ[1] (的爷王)役仆、从侍〔静〕
كاھ[2] (声狗唤)喀、咋〔叹〕
كاھ[3] (声喊的退后往马唤)捎、刹〔叹〕
كاھ ـ كاھ[1] ～：ئۇ ئىتنى ～ دەپ قىچقاردى. 喀喀、咋咋〔模〕狗叫地咋咋他。
كاھ ـ كاھ[2] ～：ھارۋىكەش ～ دەپ ئاتنى ئارقىغا چېكىندۇردى. 捎捎、刹刹〔叹〕退后往马叫着喊地捎捎人车赶。
كاھىش 瓦轴 <机>②瓦 <建>①〔静〕
كاھىشچى 匠瓦〔静〕
كاھىشسىمان 的状瓦〔静〕
كاھىشسىمان تۈزۈلمە 造构瓦叠 <地>
كاھىشلىق 的瓦铺、的瓦有〔静〕：ئۈستى ～ دەرۋازا‌نى 面上门大的瓦铺 / ئۆي 房瓦 ～
كاھىن 盛教神多、前教兰斯伊)尼希卡 <宗>①〔静〕师卜占、者言预 <转>②(司祭的期时行
كاھىنلىق 神〔静〕：بىزنىڭ ئىسلام دىنىمىزدا جىنكەش، پىرىخون ۋە رەممالىلقنىڭ ھەممىسى ～ دېيىلىدۇ. 道：兰斯伊们我。道神做叫都师卜占、师巫把教
كاۋا 瓜南 <植>〔静〕：～ ئىچىدە ئۇسسۇل، يۇمىلاق بولسىن، تەرخەمەك ئىچىدە ئۇسسۇل ئۇزۇنچاق. 瓜倭、瓜南：长 <谚> 长变会里瓜黄在长、圆变会里瓜南在。
كاۋا چېچىكى رەڭ 色黄深
كاۋا سامسىسى 子包烤瓜南 <食>
كاۋا مانتىسى 子包瓜南 <食>
كاۋاپ 肉烤 <食>〔静〕
كاۋاپ بولماق ① 煎的爱、爱 <转>②(肉)好烤(情爱因)熬

كاۋاپ قىلماق ① 肉烤 قوي گۆشىدە ～ ② 肉烤肉羊用(的情爱)熬煎爱使 <转>
كاۋاپمۇ كۆيمىسۇن، زىخمۇ كۆيمىسۇن <成> 不偏不倚：处好到恰、美其全两、倚 مانا شۇنىڭدا كاۋاپمۇ كۆيمەيدۇ، زىخمۇ كۆيمەيدۇ. 看)美其全两以可做么这，(处好到恰样这。
كاۋاپچى 者肉烤卖〔静〕
كاۋاپچىلىق 业肉烤〔静〕
كاۋاپخانا 馆肉烤〔静〕
كاۋاپدان 炉肉烤〔静〕
كاۋاش 玉软〔静〕
كاۋا ـ قاپاق (菜蔬)类瓜〔静〕
كاۋاك 齿牙 چىش كاۋىكى：洞、孔、洞空、隙孔①〔静〕生>③(的上肺人病核结肺)洞空 <医>②洞空的上空 <建>④窦鼻、孔鼻 بۇرۇن كاۋىكى：窦、孔 <理
树心空 دەرەخ ～ ئىچى：腹空、心
拱腹空 <建> ئەگمە كاۋاك
土凝混孔多 <建> بېتون كاۋاك
板心空 <建> تاختا كاۋاك
墙夹、墙层双 <建> تام كاۋاك
坝心空 <水> توغان كاۋاك
柱心空 <建> تۈرۈك كاۋاك
子空钻、隙乘 <成> پايدىلانماق كاۋاكتىن
轴心空、轴形管 <机> ئوق كاۋاك
子空钻、洞漏找 <成> ئىزدىمەك كاۋاك
كاۋاكسەي 菜藤藤、菜心空、菜薤 <植>〔静〕
كاۋاكلاشماق 空变〔动〕：空变 قېرى سۆڭەتنىڭ غولى پوتۇنلەي كاۋاكلىشىپ كەتتى. 了空变全完干树的树柳老。
كاۋاكلىق ①«كاۋاك»空、度隙空 <地>②式形词名的率隙
كاۋاۇچىن = قارنىيىرىق
كاۋچۇك 胶橡②树胶橡① <植>〔静〕：～ تەبىئىي 天然橡胶 / ～ زاۋۇتى 厂胶橡
كاۋچۇك سۈتى 乳胶 <植>
كاۋچۇكزار 园胶橡〔静〕
كاۋچۇككۆل 掌尾鼠 <植>〔静〕
كائىنات 宙宇〔静〕
كائىنات بىئولوگىيىسى 学物生宙宇 <生>
كايىاك 意愿不、得懒〔静〕：～ مەن دوختۇرغا بېرىشقا ئادەم. 人的生医看去意愿不个是我。

كايىتماق «كايماق»的使态：مەن سىزنى كايىتىپ قويدۇم. 。了气生你惹我

كـايىشماق «كايماق»的共同态：ئۇلار كـايىشـىپ كـەتتى. 。来起怨埋相互们他

كايماق 〔动〕气生①；ئۇ ئايالىغا قاتتىق كايۋاتاتتى. 常非他。气的子妻生怨埋，怨抱②。ئەكەلدىڭىز دەپ كايىپتۇ. 西东些这把么怎你"：说怨埋他。③累受，难为；بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئـايىما، بىلمىگەننى بىلمەن دەپ كايما. 。了来拿"众民对要不的懂＜谚＞。بىكار ئاۋارە بوپتۇ، مۇنچە-لىك كايىپ كەتمىسمۇ بولاتتى. 场一了忙白，着不用来本。累受么这

كەبە 拜礼林斯穆，房天的加麦)白尔克＜宗＞〔静〕，朝觐的(心中的

كەبى 样一，如宛，似好〔助〕

كەبىت 店酒，店商＜古＞〔静〕

كەبسە 闰＜天＞〔静〕

كەبسە ئاي 月闰＜天＞

كەبسە كۈن 日闰＜天＞

كەبسە يىل 年闰＜天＞

كەپ[1] 具工制木的用网织＜方＞〔静〕

كەپ[2] 托馕套的用馕打②子模的坯砖打①＜方＞〔静〕

كەپە[1] 庐茅，舍茅，棚草〔静〕

كەپە[2] 瓜鼠老＜植＞〔静〕

كەپەرەس 粉轻，汞甘＜药＞〔静〕

كەپتاۋۇل 将郎中＜古＞〔静〕

كەپتەر 子鸽＜动＞〔静〕

كەپتەر ـ پاختەك ئاتىلىسى 科鸽鸠＜动＞

كەپتەر چىچىكى 病痘鸽

كەپتەر چىچىكى ۋىروسى 毒病痘鸽

كەپتەر دەرىخى 桐珙＜植＞

كەپتىرى بىلەن پاختىكىنى ئايرىماق 清分＜成＞
莠良

كەپتىرى ئوخدا ئۇچماق = پاختىكى ئوخدا ئۇچماق

كەپتەرخانا 房子鸽〔静〕

كەپتەرسىمان 的形鸽〔静〕

كەپتەرسىمانلار ئەترىتى 目形鸽＜动＞

كەپتەرۋاز 人的子鸽玩，迷子鸽〔静〕

كـەپتەرۋازلىق «كەپتەرۋاز»的动名象抽词：ئۇ كەپتەرۋازلىقـقا بېرىلىپ كېتىپ، ئوقۇشقا تەسىر يەتكۈزۈپ قويدى. 鸽玩贪他。业学了废荒，子

كەپسەن (的人穷给民农后场打时旧)粮舍施〔静〕：ئالدىغا ~ بەرسە، تارازاڭ توغرىمۇ دەپتۇ. ＜谚＞送给乞穷"同喻：对不对秤你问还他，粮舍施儿核嫌还来吃白。了大"。

كەپسەنچى 人的粮舍施讨〔静〕

كەپسەنچىلىك 粮舍施讨〔静〕

كەپسەنچىلىك قىلماق 粮舍施讨：خالتا كۆتۈرۈپ ~ 粮舍施讨子袋着扛

كەپسەنلەتمەك 态动使的«كەپسەنلىمەك»

كەپسەنلىمەك 粮舍施出分〔动〕

كەپسىز 子孩的皮顽：~ بالا的气淘，的皮顽〔静〕

كەپسىزلەشمەك 气淘变，皮调变〔动〕

كەپسىزلىك 式形词名的«كەپسىز»：قارا، سېنىڭ كەپسىزلىكىڭنى! 儿劲皮调的你瞧！

كەپسىزلىك قىلماق 气淘，皮调

كەپشەر 焊〔静〕

كەپشەر ئاپتوموبىلى 车接焊

كەپشەر ئالتۇنى 金药焊

كەپشەر ئامبۇرى 钳焊

كەپشەر چوكىسى 条焊

كەپشەر دورىسى 剂焊

كەپشەر قەلىيى 锡焊

كەپشەر قىلماق = كەپشەرلىمەك

كەپشەر لامپىسى 灯喷

كەپشەر ئۆزىكى 芯焊

كەپشەرچى 工焊电，工焊〔静〕

كەپشەرچىلىك 作工接焊〔静〕

كەپشەرلەتمەك «كەپشەرلىمەك»的使态：بىز چېلەك كەپ-شەرلەتكىلى كېلىۋىدۇق. 的桶水焊来是们我。

كەپشەرلەشمەك «كەپشەرلىمەك»的共同态：مەن سىزگە كەپ-شەرلىشىپ بېرەي! 吧焊你帮来我！

كەپشەرلەنمەك «كەپشەرلىمەك»的态动被：ئاغزى كەپشەرلەن-گەن تۇڭ كۇپ 罐铜青的口了焊

كەپشەرلىگۈچ 枪焊〔静〕

كەپشەرلىمەك 接焊，焊〔动〕：مەن سېخقا كىرسەم، ئۇ بىر-نەرسىنى كەپشەرلەۋاتاتتى. 东个一焊在正他，时间车进我。西

كەپكە 帽舌鸭〔静〕

كەپكور 铲漏(的用饭抓作)〔静〕

كەپكىچان 〔静〕 戴鸭舌帽的：ئونتۇرا ياشلىق ~ ئادەم 戴鸭舌帽的中年人

كەپگەك 〔静〕 结巴口，吃口，者清不齿口

كەپلەتمەك «كەپلىمەك» 的使动态

كەپلەشتۈرمەك «كەپلەشمەك²» 的使动态

كەپلەشمە 〔静〕 塞栓 <医>

كەپلەشمەك¹ «كەپلىمەك» 的共同态：ھەممىلار قوللىرىنى بىر تۈشۈككە كەپلىشۈالسۇن ، ئاشنى نەدىن سۈنۈپ بېرىمەن ؟ 饭递么怎我叫，上口窗个一到塞手把都们你

كەپلەشمەك² 〔动〕 住堵①，住卡：سۇ يولىغا ئەخلەت ~ چاۋالار كەپلىشىپ قاپتۇ . 了住堵道水把圾垃 。 ئارقا چاق ئورەككە كەپلىشىپ قاپتۇ . 了里坑到卡轮后 。 مورا ئىچىگە كېسەك كەپلىشىپ قاپتۇ . 了堵块土被道烟 。 塞栓 <医>②

كەپلەك 〔静〕 防喷器 <石>

كەپلەنمەك «كەپلىمەك» 的被动态

كەپلىمە 〔静〕 子栓 <医>

كەپلىمە دورا 坐，剂栓 <药>

كەپلىمەك 〔动〕 堵塞：تۈشۈككە لاتا ~ 用布破住塞洞把

كەپىش 〔静〕 坯土，土块 <方>

كەپسىمەك 〔动〕 干微，干稍，干半，干分部 <古>

كەتەن 〔静〕 苦艰，贫困 <古>

كەتخۇدا 〔静〕 男人，男子汉 <方>

كەترەن 〔静〕 花兰，兰草 <植>

كەتكۇ 〔静〕 篾子

كەتكۈزمەك «كەتمەك» 的使动态：مەن ئۇنى كەتكۈزدۈم . 了走发打他把我 。 پۇرسەتنى كەتكۈزۈپ قويماق / ياشلىقنى بىكار ~ 会机过错，过放，过错② 青度虚，春青废荒 。 ياشلىقنى مەن چاپسام ، بېتىم يەيدۇ خان - غوجام . 错③，错搞：错 ، سىلى مۇشۇ گەپلىرىدە كەتكۈزۈۋەتتىلە . 春 <谚>。 ساماندىن قورقىدۇ ، ئادەم ياماندىن . 饭成现吃 <谚>。 人恶怕人好，草麦怕曼土坎 。

كەتمەن ساقال 子胡大

كەتمەن سېپىنى تۈتۈپ باقمىغان 农懂不 <成>

كەتمەن ~ : 的儿活

قارا . 脚划手指们我给想却，干么怎活农懂不己自 。

كەتمەنچى 命卖，劳效，力效 <成>

كەتمەنلىمەك 〔动〕 曼土坎抡：كەتكەنلەر كېلەر ، كەتمەنلىگەنلەر كەلمەس . 来再不的地入，来回会的走远 <谚>。

كەتمەنقوغۇز 手能的曼土坎抡，手曼土坎 〔静〕

كەتو 〔静〕 鳖地，鳖土 <动>

كەتى 铝 <方>〔静〕

庄缎锦 <古>〔静〕

كېتىدۇ ؟ 掉丢，掉④？么什们我费不又 ：كىيىمنىڭ دېگى كەتمىدى . جان كەتسىمۇ يولدىن يانماي ـەن . 掉没渍污的上服衣 。 قېرىپ قالدىم ، مانا پۈتۈمدىنمۇ كەتتىم ، قۇلاقتىنمۇ كەتتىم . 了老我 ，了灵不也脚腿我瞧 ：弱减⑤。头回不也我命性掉丢是就 。 扬传，到传⑥。 (声名，音声)：ئۇنىڭ ھەسرەتلىك ناليسى كۆكنى يېرىپ ، يېراق - يېراقلارغا كەتتى . 空天破划声之怨哀伤悲的他 ，名的他 . ئۇنىڭ داڭقى نە - نەلەرگە كەتكەن 。 方远了到传 。 了电停 . توك كەتتى ：(电)停⑦。扬传处四声 鼻和嘴的我 . ئاغزى - بۇرنۇمدىن ئوقتەك قان كەتتى ：(血)流⑧。了电停 延⑩话错说 ~ (گەپتىن) سۆزدىن ：错⑨。注如流血子 道街的伸延北向条一他 . شىمال تەرەپكە كەتكەن بىر كوچا ：伸 前向地往既如一他 ，续继⑪：ئۇ ئاۋۇالقىدەك كېتىۋەردى 去死 <转>⑫。走 意有得过生一你果如 . ئۆلسەڭمۇ ئارمانسىز كېتىسەن ، ئۆلسەڭمۇ مەنىلىك ئۆتكۈزىدىغان بولساڭ "پ"与，词动助作⑬。终而怨无会也了死使即，义 起一 ~ كۆلۈشۈپ ：义意的体种各示表，合结词动副 死，了完 ~ تۇگەپ / 去出 ~ چىقىپ / 来起了笑 钱，身脱若人<谚>. قېچىپ كەتكەن چېچىپ كەتتى / 了 财尽散 。 بىلىمسىزگە ھال ئېيتقۇچە ، ئىچىگە سېسىپ كەتسۇن . 里心在烂如不，诉倾者知无向其与 <谚>。

كەتكەن سارالڭ ~ ، ! 瓜傻大 <习>：يولۇڭغا ماڭ ！ 瓜傻大，路的你走 ！

كەتمەن 〔静〕 曼土坎抡：چاپماق ~ / دەردىنى قول بىلەر ، لەززىتىنى تىل . 知手头苦的曼土坎 <谚>. 道知头舌头甜，道 坐人大公王，曼土坎动挥来我 <谚>. غوجام - خان 。 饭成现吃 <谚>。 ساماندىن قورقىدۇ ، ئادەم ياماندىن . 人恶怕人好，草麦怕曼土坎 。

كەتىرا (كەتىراسى) 芪黄绿近(芪黄 <植><静>: جۇڭگو كەتىراسى 英云紫

كەتىل 子架的用西东背 <方><静>

كەتىمەك 婴的路走学初指)走地晃晃摇摇 <方><动>(儿幼)

كەتمەۋال 的收没被或的主无赁租责负① <方><静> 人的能逞好②者地土

كەچ 上晚① <静>: ئەتە كەچتە 第 / ～ بولدى، 早، 觉睡要了到上晚 <谚>. كەت، سەھەر بولدى، يات؛ 上晚到天二 <谚>: 迟، 晚②。(息作时按要意喻)去出快了到上 ～ ئاخشام بەك ياتقاندىم. 了晚太得睡晚昨我。 ھېلىمۇ ئەمەس 为时不晚。 خۇدا ～ قويسا قويار، ئاچ قويماس. 饿挨你让会不却، 时误你让能可达胡 <谚> دېرىغان ～ قالار. <谚> 到迟反的急着 "同喻: 则速欲 不达"。

كەچ 晌后 پېشىن

كەچ 的似了晚集赶像 <成> قالغان بازارچىدەك

كەچ 急么这么怎你؟ ～ نېمانداق ئالدىرايسەن؟ 快飞得走، 像的似了晚集赶像؟

كەچ قالماق ①天黑: 上赶 بىز كەچ قېلىشتىن ئەنسەرەپ، چۈش بولغاندىلا يەنە يولغا چىقتۇق. 天上赶心担们我。了路上又就午中到一، 黑، ئەرگە تەگكەن دەرۋازىدىن قورقماس 天怕不人行夜 <谚>. 打棒怕不女婚已، 黑 غىن ئېچىلىدىغان بولۇپ، ئارزۇگۇل كەچ قالسا، ئۇنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ئادىل ئۆزى بارانتى. 祖尔阿، 会开上晚时有。她接去自亲就力迪阿، 了晚来回丽古

كەچ قىرو 霜晚 <气>

كەچ قىلماق 过熬易容不好们他. 上晚到挨، 天白过熬 ئۇلار بىرىنچى كۈننى مەكتەپ جايىدا ئارانلا كەچ قىلتۇ.

كەچ كۈرس 了一第天。

كەچ كۈز 校夜

كەچ كىرمەك 秋晚

كەچە 晚، 晚天

كەچقۇرۇن 筐驮果瓜 <古><静>

كەچقۇرۇن 今从诺许他. 上晚، 晚傍 <静> ئۇ بۈگۈن كەچقۇرۇندىن باشلاپ ئابدۇللاغا خەنزۇ تىلى ئۆگىتىشكە ۋەدە بەردى. 语汉拉杜卜阿教始开上晚天 ～ كېلىپ چىراغلىرىڭنى ئېلىپ كېتەرسەن. 吧走拿灯的你把来过上晚。

كەچقۇرۇنلۇق 的上晚، 的晚傍 <静> كۈزنىڭ ～ ھاۋاسى جانغا راھەت ئىدى. 意惬分十气空的晚傍天秋. ئۇ ～ غىزا ئۈچۈن قازانغا ئوت ياقماندى. 饭晚做火点她.

كەچكۈل 芦葫的上身在挂丐乞 <静>

كەچكى 聚间晚 ئولتۇرۇش 的间晚، 的上晚 <静>: ～ 会 / مەنزىرە 色景的上晚 ～

كەچكى بازار 市夜

كەچكى شەپەق 霞晚

كەچكىچە 晚到天一 <转>②。上晚了到聊们我 <静>: 上晚到① ～ پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇق. 是就晚到天一您. 会开، 作工着忙 خىزمەت، مەجلىس دەپ ئالدىرىغانلىرى ئالدىرىغان.

كەچىلىك 间时的上晚 / ～ غىزا 饭晚، 餐晚 (تاماق)

习自晚 <教> كەچىلىك تەكرار

كەچىلىمەك 上晚到待، 忙别你. 去回再上晚到待، 黑天到等: 上晚到待 <动> ئالدىرماي كەچلەپ كېتىڭ.

كەچمەك[1] 泥踩 ～ لاي : 涉، 踏، 踩① <动> 水涉山跋 ～ دەريا، تاغ ئېشىپ 雪踏 / قار دەريانى كەچتىم. 了历经②。河的过涉没人别过涉我. ئۇ- نىڭ بېشىدىن نېمىلەر كەچكەنلىكى سىزگە مەلۇم. 了历经都他. 楚清您么什些؟ 何如遇境你。 سېنىڭ ھالىڭ نە كەچتى؟ 念的妙其名莫些一了生产里心的他. 头 脑的我过掠事件一。 خىيالىمدىن بىر ئىش كەچتى. 海。

كەچمەك[2] 饶 ～ 们我恕饶您请. 恕宽، 恕饶① <动>: بىر قېتىم كەچسىلە ئىكەن. 一命条 / گۇناھىمىزدىن كەچسىلە 弃放، 弃舍②。过罪的 كەچمەس. 财舍不命舍鬼畜吝 <谚>。 جاندىن كەچمەس 人住得难، 命性舍不 <谚>. گۈچە جانانغا يەتمەس。

كەچمىش 遇遭، 历经 <静>: ئۆز 去过، 遇遭، 历经 <静>: ئۆز كەچمىشلىرىنى سۆزلەپ بەرمەك / (遇遭)历经的己自述讲 ئۇ ئۆز كەچمىشلىرىنى قانداقمۇ ئۇنتۇيالىسۇن؟ 去过记忘能么怎他؟

كەچمىش - كەچۇرمىش 遇遭، 历经 <静>

كەچۈرگۈسىز 的谅原可不، 的恕饶可不 <静>: ～ گۇناھ 过罪的恕饶可不

كەچۈرمەك[1] 态动使的 «كەچمەك[1]»

كەچۈرمەك[2] 态动使的 «كەچمەك[2]»: قارىغاندا، سىز مېنى كەچۈرمەيدىغان ئوخشايسىز. 我谅原不像好你، 来看。

كەچۈرمىش 遇奇②事往، 历经① <静>

كەچۈرۈم 恕宽，宥宽，谅原，免豁，免赦〔静〕
كەچۈرۈم سورىماق 谢请，罪请，饶讨，饶告：ئۇ مەندىن قايتا ـ قايتا كەچۈرۈم سورىدى . 他向再一再请罪谢。
كەچۈرۈم قىلماق 免豁，免赦②谅原，恕宽①
كەد ③固坚，实结②的力有，的大气力①〈古〉〔静〕余多，多
كەدكىر 疑怀，惑疑，疑嫌〈古〉〔静〕
كەدگىرمەك 训服不，野撒(马)〈古〉〔动〕
كەدلەنمەك 誉荣得赢，声名好得获〈古〉〔动〕
كەدۇك 织毛的内盔战在衬)帽内盔，帽衬〈古〉〔静〕(子帽的制品
كەدىن 方后，后，方西，西〈古〉〔静〕
كەرەپشە = يېشىلكۆك
كەرەش 菜芹野〈方，植〉〔静〕
كەرەشمە 态媚〔静〕
كەرەم ，高崇③慨慷，义侠②慈恩，典恩，惠恩①〔静〕大伟
كەرەملىك 的悲大慈大，的德大恩大〔静〕：～ پادىشاھ ئۇلۇغ خۇدايىم ！啊，大慈大，～ ئەي / 上皇的德大恩大！达胡的大伟，的悲
كەرت 长擅，于善〈方〉〔静〕
كەرتگۈنچ 任信，心信〈古〉〔静〕
كەرتگۈنمەك 信相，认承〈古〉〔静〕
كەرتمەك 儿印刻，削〔动〕：ياغاچنى سەل كەرتىپ ، ئاندىن شويىنىنى باغلا . 绳细上系再，儿印个刻微稍上头木在。
كەرتىشمەك 态同共的«كەرتمەك»
كەرتىك 口缺，儿印的刻〔静〕
كەرتىلمەك 态动被的«كەرتمەك»
كەرچىن 钝舌落齿，舌拙嘴笨，清不齿口〈古〉〔静〕
كەررە 下见
كەررە جەدۋىلى = كۆپەيتىش جەدۋىلى
كەررەك 廉飞〈植〉〔静〕
كەرزۇ 弹泥(的用弓弹)〈古〉〔静〕
كەركۆ 水浅，滩浅〈古〉〔静〕
كەركىدان 牛犀〈动〉〔静〕
كەركىدانكۇش 鸟犀〈动〉〔静〕
كەركىدانكۇشلۇق ئائىلىسى 科鸟犀〈动〉
كەركىدانكۆل 槿木〈植〉〔静〕
كەركىدانتوت 草槿木〈植〉〔静〕
كەرگە[1] 子绷(的用花绣)〔静〕
كەرگە[2] 墙架框木(的房毡定固)〈方〉〔静〕
كەرگۆچى 下见
كەرگۆچى نېرۋا 经神眼动〈理生〉
كەرگۈزمەك 态动使的«كەرمەك»
كەرگۈك 面"吃小味风尔吾维)斗漏肺面〈古〉〔静〕充处管气肺羊在缝处管食近子肚羊截，时作制"肺(斗漏作
كەرمان 志远〈植〉〔静〕
كەرمەك[1] 叉，挺，撑，绷〔动〕：ئۇ كۆكرىكىنى كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقتى . 出而身挺他。ئۇ چاتراق كېرىشنى مەشىق قىلىۋاتاتتى . 叉劈练在他。
كەرمەك[2] 叫狗，吠〈古〉〔动〕
كەرۋۇل 芹球双，芹果针〈植〉〔静〕
كەرىتمەك 叫汪汪狗令，吠狗使〈古〉〔动〕
كەرىش[1] 对相锋针，峙对，立对，抗对〈古〉〔静〕
كەرىش[2] 背脊，梁脊的马〈古〉〔静〕
كەرىشمەك 咀顶，撞顶，吵争，执争〈古〉〔动〕
كەرىقۇر 鸡松〈动〉〔静〕
كەرىم 毯花〈古〉〔静〕
كەز[1] 候时那？ئۇ كەزدە نەلەردە ئىدىڭ：机时，候时〔静〕别了到机时 . كېزى كەلگەندە تەمتىرەپ تۇرما ？儿哪在你。张慌
كەز[2] 部后，后〈古〉〔静〕
كەزدۇرمەك 态动使的«كەزمەك»
كەزگۇ 装服，着衣，服衣〈古〉〔静〕
كەزلىك 刀小用女〈古〉〔静〕
كەزمەك 世游周 ～ پۈتۈن دۇنيانى：转，游漫，历游〔动〕市全遍转 كېزىپ چىقماق / 界
كەزۇت ，物礼的赠属亲给人新)品礼婚结〈古〉〔静〕(装服的穿时礼婚指要主
كەزۇك 衣雨〈古〉〔静〕
كەس 块〈古〉〔静〕
كەسپي 的业行，的务业，的业专，的业职〔静〕
كەسپي ئالدامچى 骗惯〈法〉
كەسپي ئائىلە 户业专〈经〉
كەسپي ئەخلاق 德道业职
كەسپي ئەسكەر 兵业专〈军〉
كەسپي بېدىك 人纪经务专〈经〉
كەسپي بىلىم 识知务业，识知业专
كەسپي تەنھەرىكەتچى 员动运业职〈体〉

كەسپي خەزىنە 库务业 <经>
كەسپي دىرېكتور 理经务业
كەسپي راسخوت 费业事，费务业
كەسپي سەۋىيە 平水务业，平水业专
كەسپي كېسەللىك 病业职 <医>
كەسپي ئورۇن 位单业事
كەسپي ئۇنۋان 称职
كەسپي يازغۇچى 家作业专
كەستەر 盆花 <古>〔静〕
كەستەم 便(的客之速不的到来晚夜待招) <古>〔静〕宴
كەستۇرمەك «كەسمەك»的态动使的
كەسرە 后之，后以……，后…… <古>〔助〕
كەس - كەسلا ……儿那，儿哪割〔静〕：ئىككى قوي سويدۇم ، ئىككىلىسى ~ ماي چىقتى . 只两，羊只两了宰我 ~ 油出儿那儿哪割是全羊 。
كەسكەك[1] 棍节竹(的用狗栓)，的利，的割〔静〕
كەسكەك[2] = خەتنىچى
كەسكۈچ 切剪，割切〔静〕
كەسكۈچ ئامبۇر 钳剪 <冶>
كەسكىن ①〔静〕：的锐尖，的烈激 ~ كۈرەش 的烈激 争斗 / گەپ - سۆزى ~ 言 锐尖词 ② 的断果：~ ئادەم 种一以 ~ بىر ئاۋازدا سۆزلىمەك 的定坚：~ بىر ئادەمنىڭ 果的断 人的定坚 ③ 即立：ئۇ ئېتىنىڭ بېشىنى ~ بۇردى . 他即立掉转头马 ④ 全完，度十八百一 说音声的定坚 ⑤ 同不全完年往与 باشلىقىنىڭ / ~ پەرق قىلماق 长首 . 措所知不们我使，化变的度十八百一个了来子下一 بىردىنلا كەسكىن ئۆزگىرىشى بىزنى گاڭگىرىتىپ قويدى 。
كەسكىنلەشتۈرمەك «كەسكىنلەشمەك»的态动使：زىددىيەتنى ~ 盾矛化激，化锐尖盾矛使
كەسكىنلەشتۈرۈشمەك «كەسكىنلەشتۈرمەك»态同共的
كەسكىنلەشتۈرۈلمەك «كەسكىنلەشتۈرمەك»的态动被
كەسكىنلەشمەك 〔动〕：烈激，化激，锐尖变 ~ ئۇنىڭ سۆزلىرى كەسكىنلەشمەكتە ئىدى . 锐尖得变也辞言的他 。 ~ مۇسابىقە كۈرەش كەسكىنلىشىپ تۇردى . 化激始开争斗 。 كەسكىنلىشىپ كەتتى . 来起烈激赛比 。
كەسكىنلىك ①«كەسكىن»的烈剧，性锐尖②式形词名 性
كەسلەتمەك «كەسلىمەك»的态动使：ئوتۇننى ئوغلىغا ~ 让 火柴截子儿
كەسلەشمەك «كەسلىمەك»同共的态：ئۇلار شاخ - شۇمبىلارنى كەسلەشتى . 他们了掉剪枝杈 。
كەسلەم 截②(的成截)段，截①〔静〕：بىر ~ بامبۇك نۇر 管竹截一
كەسلەملىك 的开……②的段成分，的截成分①〔静〕：سەككىز ~ قەغەز 八开(纸)：
كەسلەنچۇك 蛇脚四，蜴蜥 <动>〔静〕：كەسلەنچۇكنىڭ يىلان بولمىقى مىڭ يىللىق . <谚> 蜴蜥 要得蛇变要一年 。(来出边西从阳太非除)年
科蜥蠼 <动> كەسلەنچۇكلەر ئائىلىسى
目蜴蜥 <动> كەسلەنچۇكلەر ئەترىتى
كەسلەندى 段〔静〕：ئوتۇن كەسلەندىلىرى 柴劈的好截
كەسلەنمەك «كەسلىمەك»的态动被：كەسلەنگەن ئوتۇنلار 火柴的好截
كەسلىمە 片切冻冰 ~ مۇزلىتىلغان 片切 <医>〔静〕：
كەسلىمەك 截〔动〕：كەسلەپ قويۇلغان ئوتۇن 柴的好截 。 ~ 火 / بىز دەرەخ شېخىنى كەسلىدۇق . 我们了截树枝 。
كەسمە[1] 切)②报剪 的剪，的切①〔静〕：رەڭلىك قەغەز كەسمىلىرى 片纸色彩 (的剪或片：
音分切 <艺> ئاۋاز كەسمە
瘫截 <医> پالەچ كەسمە
集交 <数> توپلام كەسمە
片纸剪 <艺> فىلىم كەسمە
图视剖 كۆرۈنۈش كەسمە
面切 لەڭمەن كەسمە
断判言直 <逻> ھۆكۈم كەسمە
接芽 <农> ئۇلاق كەسمە
论段三言直 <逻> ئۈچ ھۆكۈملۈك كەسمە
面剖，面断，面截 <数> يۈز كەسمە
图面截，图面剖 يۈز خەرىتىسى كەسمە
态形面剖 <地> يۈز مورفولوگىيىسى كەسمە
كەسمە[2] 镞箭扁，头矛扁 <古>〔静〕
كەسمەك 割，肉切 ~ گۆش：代，砍，截，割，切①〔动〕：پۈتنى / 肉 / ~ دەرەخ / 木伐，树砍 ~ ئۆتمەس پىچاق قۇل كېسەر . 手破割会也刀钝 <谚> 。 ياغاچ كەسمەك ئۈزۈن كەس ، تۆمۈر كەسمەك قىسقا . 木锯 <谚> 。"匠铁短，匠木长"同喻：短留要铁截，长留宜裁②。儿把的己自削不子刀 <谚> . دەستىسىنى كەسمەپتۇ . ~ چاچ / 服衣裁 ~ كىيىم：剪，裁，剪 / 发头剪 تە ئۆلچەپ بىر كەس . 裁次一衣量次七 <谚> 。③

公穿横 تاشيولنى كېسىپ ئۆتمەك：越横，穿横<转> / 路 / بۇ يەردىن كېسىپ ئۆتمەك 从这里过穿 / چاڭجيالىق دەريانسىنى كېسىپ ئۆتمەك 江长渡横 ④断切，断：ئىككى يەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يولنى كېسىپ تاشلىماق 之地两断切 / ئۇ مېنىڭ سەن توغرۇلۇق ماڭىدىغان يولۇمنى كېسىۋېتىشى مۇمكىن . 路通的间 。路门的走你为我了断会能可他 ⑤价开：ئەجەب كېلىشىپ بولالماي كەتتىڭلار ، 开来我，拢不谈是就么怎们你 . قويماي كېسىپ مەنلا ⑥发开 ～ 票开（据票）：تالون（话）断打 <转>⑦票开，票支开 / چەك 判，裁，决裁 <转>⑧年十了判 。 ئون يىللىق كېسىۋەتتى . 年少多了 ؟ 判犯罪个那 ؟ ھېلىقى جىنايەتچىنى نەچچە يىللىق كەسكەندۇ <转>⑨。言发来起，话的我断打他 . چىقتى 醒，解 <转>⑩。酒解能醋 . ئاچچىقسۇ ھاراقنى كېسىدۇ （等酒）：ئۇ مېنىڭ سۆزۈمنى كېسىپ ، سۆزگە 宰 <转>（时克扑打）

كېسىپ ئېيتماق 干脆说，肯定说：كېسىپ ئېيتالمەنكى ، بۇ قاش بىلەن كىرپىك ئارىسىدىكى جىددىي ئىش بولۇپ قالدى . 睫眉在迫事件这，定肯以可我 。

كەسۇرگۇ 子袋，袋口 <古>〔静〕

كەسىپ （كەسپىم ، كەسپىڭ ، كەسپى） 业，业专，业职〔静〕

业行，务

كەسىپ ئالماشماق 业转

كەسىپ ئەھلى 行内

كەسىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社业职

كەسىپ ساھەسى 界业产

كەسىپ ماھىرى 手能业专

كەسىپ ھۆددىگەرلىكى 包承业专 <经>

كەسىپ ئېتىكىسى 学理伦业职

كەسىپچانلىق 〔静〕事心业：يۈكسەك كەسىپچانلىقتا ئىگە بىر 者学的心业事度高有批一 ئۇركۈم ئالىملار

كەسىپداش 仁同，人同，行同〔静〕

كەسىپداش كارخانىلار 业企行同 <经>

كەسىپداشلىق «كەسىپداش»的词名象抽的：～ مۇناسىۋەتنى 同系关行

كەسىپلەشتۈرمەك «كەسىپلەشمەك»的态动使

كەسىپلەشتۈرۈلمەك «كەسىپلەشتۈرمەك»的态动被

كەسىپلەشمەك 〔动〕①专业化：كەسىپلەشكەن خىزمەتچى 化业专 / ②产业化：بۇ زاۋۇت كەسىپلىشىش بو- 者作工化业专 يىچە ھەمكارلىشىپ دەسلەپكى ئۈنۈمگە ئېرىشتى . 这 进厂工座

。效成见初作协化业产行

كەسىر 数余③数分②的数① <数>〔静〕

كەسىر سان ① <数>②数分 <语>词数分

كەسىر سىزىقى 线数分 <数>

كەسىر قىسقارتىش 分约 <数>

كەسىر كۆرسەتكۈچ 数指分 <数>

كەسىر ئىپادە 式分 <数>

كەسىرسىز 余无②数整：的数分带不① 〔静〕～ سان 。除整四被能八 ：的数 سەككىز تۆتكە ～ بۆلۈنىدۇ .

كەسىرلىك 简：的数分带① <数>〔静〕 ئاددىي ～ تەڭلىمە 九 . بۆلۈنىدۇ ～ توققۇز تۆتكە ：的数余有②程方数分单 。除整四被能不

كەش （كەشى） 鞋的套上靴软②鞋拖皮① 〔静〕

كەش بازىرىدا قالماق 丈千落一，跌大价身 <成>

كەشىنى توغرىلىماق 之逃，跑逃，开走① <成>

天天：بالدۇرراق كەشىمنى توغرىلىسام بولغۇدەك . 早是还我

。 ئۇ چاغدا چېرىكلەر باشلىقىنىڭ ئارقىسىدىن 妙为开走点 面后头头在跟们丁兵时当 . كەشلىرىنى توغرىلاشقانىدى

走撵，走发打②。了天天之逃：بىز «ماڭسىلا خېنىم» 便“！姐小吧走请”说们我 . دەپ كەشىنى توغرىلاپ قويدۇق 。了走发打她把 ـ غدىڭ پىدىك قىلىدىغان بولسا ، كەشىنى 你，叽哼是要他 . يىراقراق يېزىلارنىڭ بىرىگە توغرىلىۋېتىڭ 。去村农的儿点远到撵他把就

走撵被，堪不狈狼 <成>：كەشىنى قولتۇقلىماق

归而狈狼 كەشىنى قولتۇقلاپ قايتىپ كەلمەك / كېلىنىنىڭ 走撵妇媳把 قويماق كەشىنى قولتۇقلىتىپ

كەشپ 明发〔静〕

كەشپ ئەتمەك = كەشپ قىلماق

كەشپ قىلماق 明发：ئىدىسون لامپۇچكىنى كەشپ قىل- 。灯电了明发生迪爱 . غان

كەشپىيات （كەشپىياتى） 学科 ～ ئىلمىي：造创，明发〔静〕

明发 / بۇ يېڭىلىق يارىتىشقا ياكى ھېچقانداق كەشپىياتقا كىرمەي- 。明发何任者或新创于属不这 . دۇ

كەشپىيات پاتېنتى 利专明发

كەشپىيات پسىخولوگىيىسى 学理心造创

كەشپىيات تەپەككۇرشۇناسلىقى 学维思造创

كەشپىيات مۇكاپاتى 奖明发

كەشپىياتچى 家明发，人明发〔静〕

كەشپىياتچىلىق 动活明发：ئىدىسون پۈتۈن دۇنياغا ～ 。界世全名闻动活明发其以生迪爱 . بىلەن تونۇلغان

كەشپىياتشۇناسلىق 学造创〔静〕
كەشتە 花绣，绣刺〔静〕
كەشتە تىكمەك 绣刺，绣：绣花 ～ ياستۇققا 头枕绣
كەشتە كۆڭلەك 衣衬花绣
كەشتە ياغلىق 帕手花绣
كەشتىچى 〔静〕工花绣：ئىش بىلمەس ～ بوپتۇ ، ئاش بىلمەس ئۆگرىچى . 饭做会不，工花绣了当的活干会不 <谚> 。"数充笋滋"同喻；匠面切了当的
كەشتىچىلىك 〔静〕业花绣，绣刺：كەشتىچىلىكمۇ قول سانا- ئەتىلەك بىر تۈرى . 业工手种一是也业绣刺 。
كەشتىگۈل 球绣大 <植>〔静〕
كەشتىلەتمەك «كەشتىلىمەك» 的使动态：ئۇ ئاپىسىغا كۆڭلى- كىنى كەشتىلەتمەكچى بولدى . 绣衣衬的他给妈妈让想他 。花
كەشتىلەشمەك «كەشتىلىمەك» 的共同态：كەشتىچى قىزلار كەشتىلەشمەكتە . 花绣在正们娘姑花绣 。
كەشتىلەنمەك «كەشتىلىمەك» 的被动态：ياغلىققا كەشتىلە- گەن شېئىر 诗的绣上帕手
كەشتىلىمەك 〔动〕花绣，绣刺：كەشتىلەپ تىككەن كۆڭلەك 衣衬的制缝花了绣
كەشتىلىك 〔静〕的花绣：ياستۇق ～ 头枕花绣
كەشتىلىك داكا <纺> 罗纱花绣
كەشكۇن (的轭木接连里坊油)销木〔静〕
كەشمىر 尔米什克 <地>〔静〕
كەشمىر ياغلىق ①巾头纱薄②巾头米司开
كەك[1] 〔静〕仇宿，仇：意敌，见成，怨积 ～ يوق تاماقتا شەك يوق . 疑犯不饭吃，仇宿有没 <谚> 。
كەك ساقلىماق 怀于耿耿，见成抱，仇记
كەك[2] 口宫子 <医>〔静〕
كېكى يېرىلماق 开张口宫子(时娩分)
كەك[3] 难苦，苦困 <古>〔静〕
كەكە 砍砍〔静〕
كەكە ساقال 胡短的直平端末上颏下)子胡砍砍 (子
كەكەتروۇن (的哑沙和病牙疗治于用) <古，植>〔静〕物植种一
كەكتەشمەك 扭别闹，见成抱互 <古>〔动〕
كەكرە 〔静〕菊羽顶，蒿苦：كەكرىنى ئاشقا سالما ، كەتمەننى تاشقا . 坎用莫头石刨，蒿苦下莫里饭 <谚> 。
كەكرىلىك 地蒿苦〔静〕
كەكلىك 〔静〕鸡石，鸡鹧鸪：ئورمان ～ / تاغ كەكلىكى 鸡石 / ～ باغقا كۆنمەس ، بۇلبۇل تاغقا . <谚> 。间山惯不待灵百，林园惯不待鸡石
كەكلىك قاش 毛眉的浓而短
كەكلىكۇاز 者鸡石斗〔静〕
كەكلىكۇازلىق 鸡石斗〔静〕
كەكمەك 见成抱，怨结，仇记 <古>〔动〕
كەكۈش 香松，药肿消，药炎消 <古>〔静〕
كەگىنچ 案答，复答 <古>〔静〕
كەڭ 〔静〕①宽，阔宽，宽：يەلكىلىك ئادەم 膀肩宽 ～ . ئۇنىڭ قوينى ئالەمچە ～ / 道街的阔宽 ～ 。广宽般宙宇像怀胸的他 ، پۈتۈم ئېرىقتىن ئاتلىما ، قايرىلدى دېمە . 叫要不脚了崴，跳要不沟渠宽 <谚> 。ئاش تەڭ ، نان تەڭ ، سول نېمىشقا ～ ؟ <谚> 馍，等相饭 为活干，分平食饭喻意)？坐宽留何为子麦割，同相 كەڭگە ～ دۇنيا ، تارغاقتار دۇنيا . <谚> 重有轻有何)？ ～ بولسا ئاق كەم 。窄地天窄狭胸心，广地天广宽怀胸 بولمايسەن . 愁不事万广宽怀胸 <谚> ②。阔广：宽子袍 <谚> 。ئېتىز - ئېرىق ～ 阔：大肥，大宽③野田的阔广 تون يىرتىلماس ، كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس . كىيىم سۇرۇلۇپ يىر- تىلار ، تاركىيىم تارتىشىپ . 吹会不事的商协，破会不大衣，破拖会大肥服衣 <谚> 。خەلق ئاممىسى ～ / 博广，泛广，大广 <转>④。破崩会了瘦服 تارقالماق ～ / 众群民人大广 بىلىمگە ئىگە ～ 传流泛广 ئۇنىڭ داستىخىنى ～ . مەزمۇنى ئىنتايىن 富丰，盛丰 <转>⑤识知的博广有具 。盛丰席筵的他 泛广常非容内；富丰常非容内 ～
كەڭ بۇلۇڭ 角钝 <数>
كەڭ بۇلۇڭلۇق لېنزا 头镜角广
كەڭ بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ 形角三角钝 <数>
كەڭ تۇمشۇق قۇش ئائىلىسى 科鸟嘴阔 <动>
كەڭ تۇمشۇق قىلىورغا 鹬喙宽 <动>
كەڭ تۇرده 传宣泛广 ～ ئەشۇنى قىلماق 地泛广：
كەڭ تۇزلەڭلىك 川平马一
كەڭ سوزۇق تاۋۇش 音元宽 <语>
كەڭ غوللۇق ھەرە 蜂小肩广 <动>
كەڭ قاپىيە 韵阳 <文>
كەڭ قورساق 广宽怀胸，大量(肚)度 <成>：سىز- لى تولىمۇ ～ ئادەم ئىكەنلا . 。人的大量(肚)度个是你

～ بولماق 度(肚)大量

كەڭ قورساقلىق ＜成＞ 度大容宽，量大宏宽：～ بىلەن ئىش كۆرمەك 办事量大宏宽

كەڭ قول ＜成＞ 慨慷，方大：ئۇنىڭ ～ ئادەم ئىكەنلىكىنى ھېلى بۇرۇنلا بايقىغانىدىم．我早就发现他是个慨慷大方的人。

كەڭ قوللۇق ＜成＞ 慨慷，方大：ئۇ ～ بىلەن بىزگە پۇل تارقاتتى．他方大慨慷，给我们发钱。

كەڭ قوللۇق قىلماق ＜成＞ 慨慷，方大：ئۇنىڭ مۇنداق كەڭ قوللۇق قىلىشى تۇنجى قېتىم ئىدى．他这么方大，是头一次。

كەڭ كۆلەم 大规模

كەڭ كۆلەملىك 大规模的：دېھقانلار ～ قوزغىلاڭ كۆتۈردى．农民大规模大行举起义。

كەڭ مۇھىت نەزەرىيىسى ＜经＞ 论境环松宽

كەڭ ئېكرانلىق كىنو ＜艺＞ 影电幕银宽

كەڭ يوپۇرماقلىق بالدىرغان ＜植＞ 本藁叶宽

كەڭ يوپۇرماقلىق چاققاق ＜植＞ 麻蓖叶宽

كەڭ يوپۇرماقلىق دەرەخ ＜植＞ 树叶阔

كەڭ يوپۇرماقلىق يېكەن ＜植＞ 蒲香叶宽

كەڭشىچى ＜古＞〔静〕 谋，谋参，问顾，人的意主出谋参，士事

كەڭتاشا ①〔静〕地束无拘无，地快畅：مۇڭدىشۇالماق ～ 坐地束无拘无 / تاغدا ～ 谈畅 / ئولتۇرماق ～ 充②人的了惯束天拘无上山在 ئۆگىنىپ قالغان خەق 足，余有绰绰：سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى پۈتۈپ، توك خېلى 敞宽③。了足充当相电，成建站电水．～ بولۇپ قالدى

كەڭتاشاچىلىق 松宽，盛丰〔静〕

كەڭتاشالىق «كەڭتاشا»式形词名的

كەڭچىلىك ①〔静〕在自，松宽：سودا بىلەن شۇغۇللىنىش ～ 从，大宽②。松宽很在现，商经要你．～ ھازىر 宽：～ بىلەن چارە كۆرمەك 理处大宽 / ئىقرار قىلغانلارغا ～ 宽从白坦

كەڭچىلىق قىلماق 宽 大，恕宽，宽从：ماڭا كەڭچىلىك قىلىڭ！ 吧我恕宽您！

كەڭرى ＜静＞ 的阔广，阔广，大广，敞宽：ياپلاق ～ 传话种这．～ بۇ گەپلەر / 方地的敞宽 ～ 是得多果水．～ مېۋە ـ چېۋە دېگەندەك 多很得。

كەڭرىتمەك «كەڭرىمەك»的使动态：شىرەلەرنى بىر بۇلۇڭغا تارتىپ، مەيدانىنى كەڭرىتەيلى．把地的角墙靠到拉都子桌，方。儿点大弄子场把

كەڭرىتىشمەك «كەڭرىتمەك»的共同态

كەڭرىتىلمەك «كەڭرىتمەك»的被动态

كەڭرىچىلىك ＜静＞ 裕充，富丰①：ھازىر تۇرمۇش دېگەن ～，نېمە كېرەك بولسا، شۇنى تاپالايسىز．现在生活裕充，～ 想，裕充活生在现。②多有绰绰，是得多。么什有就么什要：ئاشلىق دېگەن ～ بولۇپ كەتتى．是得多食粮。

كەڭرىمەك ＜动＞ 大扩，大变①：ئۇنىڭغا بۇ كىچىككىنە زىمىن بىلەن ئارغانسېرى كەڭرۇاتقاندەك تۇيۇلاتتى．盘地小小这得觉他，越来越大了。②多变：بۇ يىل دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى خېلى كەڭرىپ قالدى．今年农民的粮食多得很。

كەڭ ـ كۇشادە ＜静＞ 盛丰，裕富，足富①：ياشىماق ～ 富活生地裕 / زىياپەت ناھايىتى ～ ئۇتكۇزۇلدى．办会宴很得。盛丰②。便随，束无拘无，开敞，快畅：سۆزلىمەك ～ 谈畅 / پۇلنى ～ خەجلىمەك 钱花开敞 ئولتۇرماق ～ 随大，敞宽③坐便

كەڭگى 渣余的下剩后场打 ＜方＞〔静〕

كەڭلىك ①«كەڭ»式形词名的：بۇ دىيارنىڭ كەڭلىكى ھەممىگە ئايان．这个地域大之人人皆知。②长，脚夹靴皮＜谐＞？ جاھانىنىڭ كەڭلىكىنىڭ نېمە پايدىسى؟ 天下大之何用？②宽，度宽：يولنىڭ كەڭلىكى 10 مېتىر．路的宽度是10米。～ شىمالىي 纬：纬＜地＞③北纬

线纬 ＜地＞ سىزىقى

度纬 ＜地＞ گرادۇسى

كەلەگۇ 鼠跳 ＜古，动＞〔静〕

كەلەپىغۇن 瓜西野 ＜方，植＞〔静〕

كەلتۈرمەك ①«كەلمەك»的使动态：ياماق ئاقىۋەت ～ 招，引③分通 / ئۇمۇمىي مەخرەجگە ～ 带来恶果 / سۇ ～ 带，来运，来引，来拿：水引 / ئەزىز ～ 想 / 爱喜人招，胜人人引 / زوقىنى ～ 举，致招，引：兴人令 / مىسال ～ 例举 / كۆز ئالدىغا ～ 回

كەلدى ـ باردى = باردى ـ كەلدى

كەلدى ـ كەتتى ①〔静〕往往来来：بۇ يىگىت مەكتەپنىڭ ～，يۈگۈر ـ يېتىم ئىشلىرىنى قىلاتتى．干校学给子伙小这，～ 人的往往来来②。事的去跑来跑，往往来来些：ئۇ كەلدى ـ كەتتىلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن بىزار ئىدى．来来厌讨他多太人的往往。

كەلسە ـ كەلمەس 四不三不，乱胡，滥〔静〕：ھوقۇقنى ～

ئىشلەتمەك 利权用滥 / ～ گەپ قىلماق 胡说八道 / ～ 事的四不三不

كەلگەن - كەتكەن 的往往来来〔静〕

كەلكۇن 水洪〔静〕

كەلكۇن ئاپىتى 灾洪

كەلكۇن پەللىسى 峰洪 <水>

كەلكۇن چۆكۈندىسى 积洪 <地>

كەلكۇن چۈشۈرگىسى 道洪溢 <水>

كەلكۇن دۆلەنمىسى 物积堆水坡 <地>

كەلكۇن مەزگىلى 期水洪

كەلگۈسى 〔静〕①将来未，来：ئۇلار كەلگۈسىنىڭ ئىزباسارلىرى. 人班接的来将是们他。بىزنىڭ كەلگۈسىمىز پارلاق. 的来未，的来将②。的明光是来未的们我来将儿女。قىزلىرىمىزنىڭ ～ تەقدىرى بىزنى ئويلاندۇرماي قويمايتتى. 虑考们我令不能不运命的。

كەلگۈسى زامان 时来将 <语>

كەلگۈسىشۇناس 家学来未〔静〕

كەلگۈسىشۇناسلىق 学来未〔静〕

كەلگۈلۈك 〔静〕①来该应：كېلىمەن دەپ كەتكەندىكىن ～. 幸不(的遇遭)②。来该应就来说然既时走了上身们我到落都幸不切一。～ بىزگە كەلدى.

كەلگۈندى 户来外，人乡外〔静〕

كەلمەك 〔动〕①来，来到：كەل دېمەك بار، كەت دېمەك يوق. 礼无语之《去出》，礼有词之《进请》<谚>。قېرى كەلسە ئاشقا، ياش كەلسە ئىشقا. 吃请了来人年老 <谚>。ئۇجمە تۇگىگەندە سوپىسوپىيالىك كەپتۇ. 千活派了来年青，饭 <谚>。كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟ 吗娘怪能好不气运 <谚>؟②传：يىراقتىن بىرنەچچە ئادەمنىڭ سۆزلەشكەن ئاۋازى كەلدى. 来扑，来(味气，音声)。声话说的人个几来传处远。باغلاردىن ئالمىلارنىڭ پۈرىقى گۇپۇلدەپ كېلەتتى. 苹的里园果。كەلىمسىز 来换，合，取换③。来扑面迎味香果来换血鲜用是利胜的们我。بىزنىڭ غەلىبىمىز ئىسسىق قان بەدىلىگە كەلگەن. 的。تېخى نەچچە يىل ئىلگىرىلا بىر كويغا ئون نان كېلەتتى. 的起一词名动愿表与④。馕个十买够还钱块一前年几望愿示表：مېنىڭ دائىم ئاچچىق نەرسىلەرنى يېگۈم كېلىدۇ. 喀去想我。قەشقەرگە بارغۇم كېلىدۇ. 西东酸吃想总我语谓成合做用连词静与⑤。什么：ئۇزۇنلۇقى 15 گەز كېلىدىغان سۇ ھايۋىنى 物动生水的大尺五十长 / بۇ قوغۇن ئۇچ كىلو كېلىدۇ. 斤公三有瓜甜个这。ئايدا يېگەن توق كېلىدۇ، كۈندە يېگەن ئاچ. <谚>饱得觉顿一吃月天，饿得变却吃天 <谚>。ئالۋاستى بوش كەلگەننى باسىدۇ. 者弱示欺专鬼魔。ساقا بۇ كىيىملەرنىڭ ھەممىسى تار كېلىدۇ. 动官器于用)够能，能⑥。了小都服衣些这你。(作话说能不能头舌的你؟：تىلىڭ گەپكە كېلەمدۇ يوق؟ (嘴有没有你)؟ پۇتلار ھەرىكەتكە كېلىدىغاندەك ئەمەس "到说"为意，语入插作⑦。动活能不是像脚腿。ئىدى. "于至"：ئەرز يېزىشقا كەلسەك، ئۇ بالىلارنىڭ ئويۇنچۇق ئويۇنغىنىدەك بىر ئىش. 玩玩子孩小像就那，子状写到说。具。ئۆزۈمگە كەلسەم، مەن ياقتۇرمايمەن. 己自我于至，带：«ئۇ» سۆزى جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ ئىگە بولغان. 于位⑧。的欢喜不是。语主作，首句于位词个这。«ئۇ» «دۇنيانىڭ» دېگەن سۆز ئىگىلىك كېلىشتە كەلگەن. «دۇنيانىڭ» 贯一的作动为行示表词动助作⑨。格属带词个这性：جۇڭگو خەلقى زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇپ كەلدى. 中国。义主权霸对反贯一民人会机有没今至们我。بىزگە بۇگۈنگىچە پۇرسەت بولماي كەلدى.

كەلمەسكە كەتمەك 返复不去：一 ئۇ كىۋنلەر ئەمدى كەلمەسكە كەتتى. 了返复不去一此从子日的样那。

كەلىمە 〔静〕①话：مۇسۇلمانچىلىقنىڭ قانداق يېرىدە شۇنداق بار ئىكەن؟ 话的样这有哪里矩规的林斯穆؟②句：～ ئىجازەت بولسا، ئىككى سۆزۈم بار ئىدى. 有我，话的许允。说要话句两。

كەلىمسىنمەك 来装佯 <古>〔动〕

كەم[1] 〔静〕少①，缺，差：بۇ ناھايىتى ～ ئۇچرايدىغان ئامەت ئىدى. 气福的见少很是可这。～ پۇلنى تولۇقلاپ ئاجرىتىش كېرەك. 项款缺所拨补该应。يەنە ئىككى كىتاب ～. 五刻一差。ساقەت چارەك ～ بەش. 书本两差还。～ سائەت چارەك ～ ئەقىل - ھوشى كەمرەك ئىكەن. 点少缺，少短，缺欠：ئۇنىڭ 缺点有他。智理缺。مالنىڭ ～ پۇلىنى تېخى تالالمىدىم. 我款货的少短～ ئويلايدىغانلاردىن ئۇ ئۇنداق。上拿没还。بولمىسا كېرەك. 人的虑考欠种那是不怕恐他。

كەم ئەزا 项缺 <数>

كەم ئەقىل 人的脑头没：～ ئادەم 的脑头没

كەم ئەقىللىق 脑头没

كەم ئەقىللىق قىلماق 事的脑头没干：سەن كەم ئەقىللىق قىلىۋاتسەن، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، ئالدىراپ كەتمە. 在你，制克要，事的脑头没干。急别

كەم بولماق ①少：شۇنداق قىلساق، خەۋپ كەمرەك بولار. 低给钱价)了少②。些少会能可险危，做样这们我

了)：كەم بولار ، كالىنى ئوبدانراق كۆرۈڭ . 少，了好好您。

كەم خەج 不乱花钱，俭节：بالىڭىز ~ ، ئىقتىسادچىل ئوبدان بالا بولدى . 您的节俭不乱花钱的约节。

كەم خەجلىك 俭节，省节：ئۇ ~ بىلەن ئۆي تۇتۇپ كەلدى . 他一贯持俭节家。

كەم دېگەندە 至少，说起码：«خىتابنامە» ~ نېمىسچە 12 قېتىم بېسىلدى . 《宣言》德文的印了起码次。

كەم دىدار 很少见到，久违：ئىزام جانابلىرى ، سىلى ~ مېھمان . 您的久违，下阁木扎尼客人。

ئۆزلىرى كەم دىدارغۇ؟ 您很少见到，久违：بەك كەم دىدار بولۇپ كەتتىڭىز ! 你见不久好啦！

كەم سۆزەن = كەم سۆز

كەم سۆندۈرماق 贬损，低贬：سەن خەقنى كەم سۆندۈرمىغىنا . 你别贬损家人。

كەم سۆز 少言寡语：ئۇ بىر ھەپتىدىن بۇيان ~ ، جىمغۇر بولۇپ قالدى . 他一周来不爱说话，无精打采。 ~ يېگىت ساز يېگىت ، مەددىاھ يېگىت ماز يېگىت . 少言寡语好是小伙儿的，小伙儿好是小伙儿的，小伙儿不是小伙儿的。

كەم سۆزلۈك 少言寡语，沉默寡言：شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ~ بولۇپ قالدى . 此后他变得沉默寡言了。

كەم قانلىق 贫血 <医>

كەم قۇۋۋەت = كەم ماغدۇر

كەم ماغدۇر 乏力：سەل ~ بولۇپ قالدىم . 我有微稍乏力。

كەم ھوسۇل 收欠

كەم ئىشتىھا 口胃没，口胃的好不：خېلىدىن بېرى ~ بولۇپ قالدىم . 我来日多时好不口胃。

كەم[2] 候时，时候〔静〕：ئۇ كەمدە مەن قەشقەردە ئىدىم . 那时儿会，我在喀什。 ئۇ كەتكىلى نە كەم . 他走了就早老。

كەم[3] 病，病疾 <古>〔静〕

كەمەر 带腰，带皮〔静〕

كەمەك ~ / ئۇ ~ بۇرۇن 塌(鼻子)①〔静〕：塌(鼻子)，鼻子塌个是她。娘姑子鼻塌个是她。 قىز ئىكەن . 头滑巨奸老 <转>②。

كەمەك ھەييار 尔雅艾克迈凯①（物人的猾狡伪虚）：ئۇ دېگەن ھېيلىگەرلىكتە كەمەك ھەييار-دىن قېلىشمايدۇ . 他的猾狡不亚于尔雅艾克迈凯。

كەمەك 滑巨奸老 <转>②：ئۇ ئىشتا جەزمەن بىر كەمەك ھەييارلىق ئويۇنى بار . 他这件事上有游戏，这个一是定肯大骗子：滑巨奸老个一是定肯上事件这。

كەمەل 期死，限大，数寿 <方>〔静〕 堂名的搞人的滑。

كەمەلدۈرۈك 带胸绊，胸绊〔静〕

كەمەن[1] = سالما[2]

كەمەن[2] 姑漆拟 <植>〔静〕

كەمبەغەل ~ / ياخشى ~ ئادەم 穷，穷贫：穷①〔静〕 ~ بولماق 穷变想要 <谚> . 穷人出人富，官员出人富 <谚> . 哲贤出人穷，子孩想人穷 <谚> . 财钱想人 <谚> . 累不吃人富，累不干人穷 <谚> . 牙治能水茶的人穷 <习> 。

كەمبەغەل دېھقان 农贫

كەمبەغەلچىلىك = كەمبەغەللىك

كەمبەغەللەشتۈرمەك «كەمبەغەللەشمەك» 的态动使：使变穷。 ئۇنى كەمبەغەللەشتۈرۈۋېتىدۇ . 他使人变穷。

كەمبەغەللەشتۈرۈلمەك «كەمبەغەللەشتۈرمەك» 的态动被：被变穷。

كەمبەغەللەشمەك 化困贫，穷变〔动〕：ئۇ يەردىكى كىشىلەر بارغانسېرى كەمبەغەللىشىپ كەتتى . 他们人的里那越来越穷。

كەمبەغەللىك «كەمبەغەل» 的式形词名：~ ئەيىب ئەمەس ، ھورۇنلۇق ئەيىب . 穷贫不是错，懒惰才是错。

كەمپۈت 糖，糖果水〔静〕：سۈت ~ / قەھۋە 牛奶糖 咖啡糖

كەمپىر 妪老，人妇老，婆太老〔静〕

كەمپىر چاپان 草束毛 <植>

كەمتەر 虚谦，人的心虚：ئادەم ~ 〔静〕 人的虚谦，的心虚

كەمتەر بولماق 虚谦，心虚：كەمتەر بولسىڭ ئۆزارسەن ، مەغرۇر بولسىڭ غۇلارسەن . 你虚谦发得展，你傲骄发得跟头。

كەمتەرانە ～：地恭谦，地逊谦，地心虚，地虚谦〔静〕 ئولتۇراق ～ / سۆزلىمەك 说地虚谦 着坐地恭谦

كەمتەرلىك «كەمتەر»式形词名的：～ كىشىنى ئالغا باستۇرىدۇ ، مەغرۇرلۇق كىشىنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ . 进人使心虚，步步后落人使傲骄。

كەمتەرلىك قىلماق 谦，心虚，谷若怀虚：بەكمۇ كەمتەرلىك قىلىۋاتىسەن . 了虚谦太您。 كەمتەرلىك قىلغاندىلا ، ئالغا باسقىلى بولىدۇ . 步进能才，谷若怀虚。

كەمتەرىن ～：恭谦〔静〕 ئادەم 人的恭谦

كەمتۈك ～：的损破，的损缺，的口缺有①〔静〕 چىنە 有缺口的碗②缺，陷足不：بەدىئىي ئەسەرلەردە ～ ئىز. رۇنلارمۇ بولۇشى مۇمكىن . 处之足不有能可也品作艺文。

كەمتۈك قاتلام 层缺 <地>

كەمتۈك قانات قۇرت 虫翅缺 <动>

كەمتۈك ئىگىلىك 济经缺短 <经>

كەمتۈكلۈك «كەمتۈك»式形词名的：كۆڭۈل ئېچىشنى بىلمەسلىك ھاياتتىكى بىر خىل ～ . 个一的生人是乐娱会不。陷缺。

كەمچەت 皮獭海②獭海，龙海 <动>①〔静〕

كەمچەت تۇماق 帽皮獭海

كەمچەتتوت 草阜种，竹石莫 <植>〔静〕

كەمچەن 尺油③筒量，杯量②(的物谷量)升①〔静〕 (两二为子提油)子提油

كەمچەنلەتمەك «كەمچەنلىمەك»态动使的

كەمچەنلەشمەك «كەمچەنلىمەك»态同共的

كەمچەنلەنمەك «كەمچەنلىمەك»态动被的

كەمچەنلىمەك 子提油用 ～ سۈمايىنى：量子提油用〔动〕 油物植量

كەمچىل 这 . ئىكەن ～ يەردە سۇ：少缺，乏缺，缺〔静〕 水缺里。

كەمچىللىك «كەمچىل»式形词名的：ئۇلار ئىچىملىك سۇ كەمچىللىكىنىڭ جاپاسىنى تارتتى . 饮少缺了够受们他。苦的水用。

كەمچىلىك 正改 كەمچىلكنى تۈزەتمەك：处短，点缺〔静〕 人个每 / ئادەمدە ئارتۇقچىلىقمۇ ، كەمچىلكمۇ بولىدۇ . 点缺。 مېنى ئەپۇ قىلىڭ ، ～ مەندىن ئۆتتى . 处短和处长的他有都是不的我是，吧我谅原您请。

كەمچىلىكسىز 界世 . دۇنيادا ～ ئادەم يوق：的点缺无〔静〕 人的点缺无有没上。

كەمدىمەك 啃，咬，啮 <古>〔动〕

كەمزۇل 衣外长(的子里无)②甲马，衣上袖无①〔静〕

كەمزۇللۇق 衣外长有，的甲马穿，的甲马有①〔静〕 ～ بىر：的衣外长做，的甲马做②的衣外长穿，的布的衣外长件一做，布的甲马件一做 رەخت

كەمسىتمەسلىك 视歧不〔静〕

كەمسىتمەسلىك پرىنسىپى 则原视歧非

كەمسىتمەك 女妇视歧 ～ ئاياللارنى：视歧〔动〕

كەمسىتىش جىنايىتى 罪视歧 <法>

كەمسىتىشمەك «كەمسىتمەك»态同共的

كەمسىتىلمەك «كەمسىتمەك»态动被的：ئۇلار ھەممىدىن بەك كەمسىتىلەتتى . 视歧受备们他时当。

كەمسىنمەك 薄菲自妄，信自去失〔动〕：كەمسىندىغان ، ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن ئوقۇغۇچىلارغا نىسبەتەن كۆپرەك تەقدىرلەش، ئىلھام بېرىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللانغان ياخشى . 那于对励鼓，扬表用多好最生学的弃自暴自，信自去失些法方等。

كەمشۇك 的短巴下，的长唇上②牙豁①〔静〕

كەم - كوتا 西东的缺短〔静〕：توينىڭ كەم - كوتالىرىنى راسلاپ كېلىمىز . 来办筹西东的缺事喜办把们我。

كەم - كوتسىز 全完：的道道地地，的扣不折不〔静〕 扣不折不是这 . بۇ ～ قاراقچىلىق مەنتىقى：的全健，的辑逻盗强的。

كەملەتمەك[1] «كەملىمەك[1]»态动使的：نېمە بولسا بولسۇنكى ، ھوسۇلنى كەملىتىشكە بولمايدۇ . 产减能不何如论无。

كەملەتمەك[2] «كەملىمەك[2]»态动使的：ئۇ ئوغلىغا ئاشلىقنى كەملەتتى . 食粮称子儿让他。

كەملەشمەك «كەملىمەك[2]»态同共的：ئۇلار نۆۋەت بويىچە ئاشلىقلارنى چارەك بىلەن كەملەشتى . 称子称用次依们他。食粮

كەملەنمەك «كەملىمەك[2]»态动被的：بۇغداي كەملىنىپ تاغارغا قاچىلاندى . 袋麻了进装好称麦小。

كەملىك «كەم»式形词名的：كەسپىي بىلىمىنىڭ كەملىكى سېنىڭ نېمە كەملىكىڭ بار ؟ 专什缺还你 / 乏缺的识知业么？

كەملىك قىلماق ①缺，缺少：بىرلا زەرسە كەملىك قىلىپ قالدى . 少缺就。西东个一缺②。少嫌：شۇنچىۋالا پۇل كەملىك قىلامدۇ ؟ 这钱些么吗少嫌还？

كەملىمەك[1] ①缺，缺少短：少：بۇ رەخت كىيىملىككە يېرىم مېتىر كەملىدى . 这。米半缺还料衣做布块。 تاغاردىكى بۇغداي كەملەپ قاپتۇغۇ ؟ 呀了少子麦的里袋口？够不②，

差：خىمىيۇى ئوغۇتقا پۇل كەملىدى . 化肥钱不够。
线数分够分两差 ～ مۇر سىزىقىغا ئىككى نومۇر
كەملىمەك² (等子提油，子称用)量，称〔动〕：ئۇ يۇغۇ-دايىنى كەملەپ تاغارغا قاچىلاۋاتاتتى . 他往麦小称在正袋里。
كەمشىمەك 丢，扔，抛 <古>〔动〕
كەمىنە 人鄙〔静〕：～ قەشقەر شەھىرىدىن بولىمەن . 人鄙，我是喀什人。
كەنە¹ 木横的上机织毯地 <方>〔静〕
كەنە² 个这，这 <古>〔静〕
كەنت 落村，庄村，村②点居定①〔静〕
كەنجەر 肩坎〔静〕
كەنجى 最①〔静〕：小老，子孩的小：ئۇنىڭ كىچىسى 10 ياشلىق پەرزەند . 他的老小是十岁的孩子。～ ئوغۇل / 儿小子：～ بالىسى قىز بولۇپ ، ئەمدىلا ئالتە ئايلىق بولدى . 月六才，女是子孩的小最。～ قارلىغاچ ئۇۋىقى ئېلىپ كەلگەن ئانا-سىنى كۆرۈپلا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تۇراتتى . 燕小到看一子的母亲来回食采的张嘴把便晚 <植>③。～ / 瓜甜熟晚的大大得：～ قوغۇن پىشىقى / 葡萄熟晚的：～ ئۈزۈم كېيىن يېتىلدى ، تولا گەپنىڭ مەززىسى . 话多没味道，桃结不棉晚 <谚>。～ سەركەردە-(衔官)的等低，的层低 <转>⑤(种属，科，目，纲，门)亚④。校将层低了走排两成分。来进
科亚 <生> كەنجى ئائىلە
目亚 <生> كەنجى ئەترەت
种亚 <生> كەنجى تۈر
门亚 <生> كەنجى تىپ
纲亚 <生> كەنجى سىنىپ
稻晚 <农> كەنجى شال
属亚 <生> كەنجى ئۇرۇقداش
菊亚 <植>〔静〕 كەنجىگۈل
仔幼，崽，子孩，孩小 <古>〔静〕 كەنج
己自 <古>〔静〕 كەندۇ
麻大 <植>〔静〕 كەندىر¹
蝇麻 <动> كەندىر چىۋىنى
灰刀麻 <建> كەندىر كالكىلى
痘水 <方>〔静〕 كەندىر²
的状麻大〔静〕 كەندىرسىمان
地麻大〔静〕 كەندىرلىك
茛红，树茄秋 <植>〔静〕 كەندىل
素缣，缣 <古>〔静〕 كەنزى
(菊)蓟菜 <植>〔静〕 كەنگەر
珀琥〔静〕 كەھرىۋا
片瓦日开血止 <药> كەھرىۋا توقىچىقى
骨软的子鼻 <古>〔静〕 كەۋەگ
马走 <古>〔静〕 كەۋەل
单量重其及具量的食粮)吉吾开 <古>〔静〕 كەۋچى
(斤公 3 约，位
风防 <植>〔静〕 كەۋرەك
的心空，的空中 <古>〔静〕 كەۋرەگ
檐墙，冠墙〔静〕 كەۋزە
(湖个一的中园天)尔赛乌凯 <宗>①〔静〕 كېۋسەر
水的甜甘凉清 <转>②
鼓大 <古>〔静〕 كەۋۇرگە
，的痛惨，的悲可，的惨悲 <古>〔静〕 كەۋىرگەنچىلىك
的求恳
كەيپ 情绪①〔静〕：بۈگۈن كەيپىلىرى نېمانچە سۇس؟ 天今：～ كېيىنكىز باشقىچە كۆرۈنىدۇغۇ؟ 落低么这怎绪情的你？致兴②？呀儿劲对不绪情的您：بۇ يەرنىڭ ساپ ھاۋاسى كىشىگە ئۆزگىچە بىر خىل ～ ئاتا قىلاتتى . 气空鲜新的儿这。～ ئۇنىڭ بۇ بىمەنە تەلەپلىرى ئۇنىڭدىكى كەيپىنىڭ قانچىلىك ئېغىرلىقىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى . 重多有意醉他明说求要唐荒的他。ۋاقى كۈنىگە ئىككى قېتىم ئەپيۇن چېكەتتى ، كەيپى ئانچە ئۇزۇنغا سوزۇلمايتتى . 了不续持瘾烟的过，烟大次两抽天每王。久多。
كەيپ بولماق 有意醉：زىيافەت تارقىغاندا كىشىلەرنىڭ كۆپچىلىكى بىرئاز كەيپ بولغانىدى . 有已多们人时席散。意醉些了
كەيپ قىلماق 好嗜①：بۇنىڭدىن كېيىن سالامەتلىكىمگە زىيانلىق بولغان كەيپىنى قىلمايمەن . 害危有再会不我后今。～ مەن ئۆمرۈمدە ھېچقانداق كەيپ قىلىپ باققان ئادەم ئەمەس . 好嗜么什没生一我。醉麻，醉②：ھاراق ئادەمنى كەيپ قىلىدۇ . 的人醉会酒饮。نەشە كەيپ قىلىدىغان چېكىملىك . 品(食吸)醉麻是烟麻大。
كەيپى بار 致兴有 <成>：قانداق ، كەيپىڭ بارمۇ؟ 样么怎，有兴致？吗
كەيپى بۇزۇق = كەيپى ياماڭ

كەيپى تازا = كەيپى چاغ

كەيپى تۇتماق ①昂高绪情，好致兴 كەيپى تۇتقان ساز-زەندىلەر ئۇلۇ شوخ ، ئۇلۇ قىزغىن پەدىلەرگە چالماقتا ئىدى . 情②。调曲的情热最，快欢最着弹们师乐的昂高绪

كەيپى تۇتۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ ، ئاستاغىنە چىقىپ كەتتىم . 心，好不绪 躁烦绪心：مەن ئۇنىڭ كەيپى تۇتۇپ قالغانلىقىنى 不绪情他到感我 .了开走身转地悄悄便，好

كەيپى تۆۋەن 落低绪情：بۇگۈن كەيپىڭىز تۆۋەن كۆرۈندۇ . 落低绪情得显您天今 。

كەيپى جايىدا 好绪情，好情心 <成> ：دوستۇم ، بۈگۈن كەيپىڭ جايىدىغۇ ؟ 嘛好情心天今你，友朋

كەيپى چاغ <成> 绪情心，好快愉情：ئادەمنىڭ ~ ئۇقتىدا ئاچچىق نەرسىمۇ تاتلىق تېتىيدىكەن . 的快愉情心人 。甜得觉也西东的苦候时

كەيپ سۈرمەك 过瘾：ئۇ ئېيۇننى شوراپ ، كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ كەيپ سۈرمەكتە . 瘾着过睛眼着闭半，片鸦着抽他 。

كەيپىنى بۇزماق 兴扫，兴败：بۇگۈن ئۇنىڭ كەيپىنى بۇزىدىغان بىر ئىش يۈز بەردى . 兴扫他令件一了生发天今 。事的

كەيپىنى ئۇچۇرماق = كەيپىنى بۇزماق

كەيپى ئۇرلىمەك ①发火：ئوھوي ، مېنىڭ نېمە كارىم ، — دېدى خەلىچخان كەيپى سەل ئۇرلەپ . "嘿，我才 上儿劲酒②。道说地火发儿点有罕齐丽海"！呢管不来：ئۇنىڭ كەيپى خېلىلا ئۇرلەپ قالغانىدى . 上儿劲酒的他 。了来

كەيپى يامان 心情，坏绪情：ئۇنىڭ كەيپى ياماندەك تۇرىدۇ . 好不像好绪情的他 。

كەيپى يوق 致兴没，绪情没，思心没：مېنىڭ كەيپىم يوق ، سىلەر بېرىپ كېلىڭلار . 吧去们你，思心没在现我 。

كەيپىچىلىك 醉〔静〕：كەيپىچىلىكتە دەپ ساپتىمەن . 时的醉我 。嘴了走说候

كەيپ - ساپا ~ ، ئەيش - 逸淫奢骄，地酒天花〔静〕：ئۇشرەتتىن تۇرمۇش يالجىماس . 活生乐作欢寻，逸淫奢骄 。裕宽会不就

كەيپ - ساپا سۈرمەك 乐作欢寻，地酒天花

كەيپ - ساپا قىلماق = كەيپ - ساپا سۈرمەك

كەيپ - ساپالىق 的逸淫奢骄，的地酒天花〔静〕

كەيپ - ساپالىق تۇرمۇش 活生的地酒天花：ئۇ كەيپ - ساپالىق تۇرمۇشقا بەك بېرىلىپ كېتىپتۇ . 恋迷太他 。了活生的地酒天花

كەيپسىز 乐不闷闷，落低绪情〔静〕：تۇنۇگۈن سىلىنى ناھايىتى ~ كۆردۇم ، بىرەر ھادىسە بولمىغاندۇ ؟ 您看我天昨 不闷闷他 . ئۇلتۇراتتى ~ ئۇ ؟ 吧事么什没，落低绪情 。着坐地乐

كەيپسىزلەندۈرمەك «كەيپسىزلەنمەك» 的使动态：تەھلىل نەتىجىسى سېنى تازا كەيپسىزلەندۈرۈشى مۇمكىن . 可果结析分 。兴扫为大你让能

كەيپسىزلەنمەك 乐不闷闷，好不情心〔动〕：ئۇ كەيپسىزلەنگەن ھالدا ئۆيىگە قايتىپ كەلدى . 到回地乐不闷闷他 。里家

كەيپسىزلىك «كەيپسىز» 的式形词名：بۈگۈنكى كەيپسىزلىكىمنى ئۇمۇ بايقىغانىدى . 。好不绪情天今我现发也他

كەيپسىزلىنىشمەك «كەيپسىزلەنمەك» 态同共的

كەيپلىك ①醉，态醉〔静〕：كۆچلۈك ھاياجان خۇددى ئىچىملىكتىن كېيىنكى كەيپلىككە ئوخشايدۇ . 是像好奋兴的度极 .的性醉麻，的性醉麻带 <转>②。态醉的后酒喝：چېكىملىك ~ / 料饮性醉麻 ئىچىملىك ~ 食吸性醉麻

勃勃致兴，奋兴 <转>③品毒，品

كەيپىيات (كەيپىياتى) 情心，绪情①〔静〕：ئۇنىڭ كەيپىياتى ياخشى . 他 .好(情心)绪情的他 。ئۇنىڭ كەيپىياتى ناچار 气风，象气，氛气②。好不(情心)绪情：دەرسخانىنىڭ كەيپىياتى ئېغىر ~ 。差很氛气堂课 . ئولىمۇ ناچار بولدى . 象气新了现出 。ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئىجتىمائىي كەيپىياتنى ناچارلاشتۇرۇپ قويدى . 坏败为行的们他 。气风会社了

كەيپىيات خاتىرىسى 忆记绪情 <心>

كەيگۈن 关开〔静〕

كەيلىگ 脑鬼头鬼，的似子猴②子猴① <古>〔静〕

كەيمە 的套，的戴〔静〕

كەيمە تاز 痢瘌头满，头痢瘌(的状圈)

كەيمە چاچ 发假，套头

كەين ①后，面后，边后，后〔静〕：ئېشەكنىڭ كەينى پۇتى ئۇ كەينىمدە ئولتۇرىدۇ / 腿后的驴 。边后我在坐他 .ئۇ تاغنىڭ كەينىدە بىر كەنت بار . 背②，子村个有面后山 .后背：ئۇ تەر تامچىلىرىنى قولىنىڭ كەينى بىلەن سۈرتۈۋەتتى . 珠汗掉擦背手用他 。باشقىلارنىڭ كەينىدىن گەپ قىلغان ئادەم ئەڭ ئەخمەق ئادەمدۇر . 。人的蠢最是人的人说后背

كەينىدە غۇڭشىماق 背后咕嘀：ئۇ دائىم سەمەتنىڭ

كەينىدە غوڭشىپ ، باشقىلارغا ئۇنى يامان كۆرسىتىدۇ . 他经常背后在人前面坏败。
كەينىدە قالماق = ئارقىدا قالماق
كەينىدىن كۆلمەك = ئارقىدىن كۆلمەك
كەينىگە تارتماق = ئارقىغا تارتماق
كەينىگە تەپمەك 反弹
كەينىگە چۈشمەك 跟踪：ئۇ كەينىگە چۈشكىنىمىزنى تۇيۇپ قالدىمىكىن؟ 他了吧跟踪我们现发是他怕恐？
كەينىگە سالماق = ئارقىغا سالماق
كەينىگە سۈرىمەك = ئارقىغا سۈرىمەك
كەينىگە سىيمەك 肥而言食，卦变，言食 <成>：ئۇنى كەينىگە سىيمەي ، دېگىنى بويىچە ئىش قىلسۇن ! 他让！吧了做的说按就，卦变别做的！
كەينىگە قارىماق = ئارقىغا قارىماق
كەينىگە كەتمەك 路坡下走，退倒 <成>：بىز بەزى مەسىلىلەرگە سەل قارىغاچقا ، كۆپ كەينىگە كەتتۇق . 我们因忽视了一些问题，题目少不了走路坡下。
كەينىگە كىرمەك ①随跟，随追 <成>：ئېھتىمال بۇ كىشىمۇ باشقىلارنىڭ كەينىگە كىرىپ ، بەزى يامان ئىشلارنى قىلىپ قويغاندۇ؟ 大概这个人也跟着别人干了些坏事。②算盘，考虑，考：قائىدە بويىچە ئايلىنىپ تۇت ـ بەش يىل بۇرۇنلا بۇ ئىشنىڭ كەينىگە كىرىشى كېرەك ئىدى . 吧？阿，说理照这件事该考虑了。
كەينىنى قىلماق ①背朝，身过背：كەينىڭنى قىلغىنە ! 去身过背！ ②不理睬：ئۇلار ھەرقاچان بىزگە كەينى قىلىپ يۈرەتتى . 他们从不理我们。 ③（运）不顺：بۇ قېتىم ئامەت بىزگە كەينىنى قىلغان ئوخشايدۇ . 这次们我像好气运不顺。
كەينىچە 身着背：～ ماڭماق 走着倒，走着退 〔静〕
كەينىچىلەپ 走着倒，走着退，着倒，着退 〔静〕
كەينىچىلەپ سۈ ئۈزۈش 泳仰 <体>
كەينى ـ كەينىدىن 继相，纷纷，续陆，三连二接 〔静〕：ئوقۇغۇچىلار ～ سىنىپقا كىرىشتى . 室教进走续陆们生学。
ئۇلار ～ ئۆز قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى . 他们纷纷提出自己的观点。
كەيۈك 衣雨毡 <古>〔静〕
كراتون (块地定稳)通拉克 <地>〔静〕
كراتون ئويمانلىق 地盆通拉克 <地>
كراتىر 山形环 <天>〔静〕

كراخمال 粉淀 <化>〔静〕
كراخمال ئېنزىمى 酶粉淀 <生>
كراخماللىق 的粉淀 〔静〕
كران 车吊，机重起 <机>〔静〕
كران كاكتۇس 玉鹭巨 <植>
كران لىمى 梁车吊 <建>
كرانلىق 的车吊用②的车吊带① 〔静〕
كرانلىق ئاپتوموبىل 车汽重起
كرانلىق قۇرۇلۇش 装吊 <建>
كرېئاتىن 酸肌 <理生>〔静〕
كرېپوستنوي = يانچى
كرېتىن 病汀克 <医>〔静〕
كرېدىت 贷信②用信① <经>〔静〕
كرېدىت پۇلى 币货用信 <经>
كرېدىت پىشاڭى 杆杠贷信 <经>
كرېدىت فوندى 金基贷信 <经>
كرېدىت كارتوچكىسى 卡用信 <经>
كرېدىت كرىزىسى 机危用信 <经>
كرېدىت گۇۋاھنامىسى 证用信 <经>
كرېدىت نورمىسى 额限用信 <经>
كرېدىتشۇناس 家学用信 〔静〕
كرېدىتشۇناسلىق 学用信 <经>〔静〕
كرېدىتلىق 的贷信，的用信 <经>〔静〕：～ مال سېتىۋېلىش 物购款贷
كرېزول 酚甲 <化>〔静〕
كرېست 字十②架字十 <宗>①〔静〕
كرېست ئارمىيىسى = ئەھلىسلىب
كرېست تاش 石字十 <地>
كرېست گۈل تاجى 冠花字十 <植>
كرېست گۈللۈكلەر ئائىلىسى 科花字十 <植>
كرېسلو 椅乐安 〔静〕
كرېمنىي 硅 <化>〔静〕
كرېمنىي قۇمى 砂硅 <地>
كرېمنىي ئوكسىدى 硅化氧二，氧硅 <化>
كرېمنىيلىق 的硅含，的硅 〔静〕
كرېمنىيلىق پولات 钢砂，钢硅 <冶>
كرېمنىيلىق تۆمۈر 铁硅 <冶>
كرېمنىيلىق جىنس 岩质硅 <地>
كرېيسىبر = ئوكيان چارلاش پاراخوتى
كرىتىك 界临，的界临 <物>〔静〕

كرىتىك بۇلۇڭ 角界临 <物>
كرىتىك بېسىم 强压界临，压界临 <物>
كرىتىك پوتېنسىيال 位电界临 <物>
كرىتىك تېمپېراتۇرا 度温界临 <物>
كرىتىك قىممەت 值界临 <物>
كرىتىك كۈچىنىش 力应界临 <建>
كرىتىك ھالەت 态界临 <物>
كرىتىك نەملىك 度湿界临 <物>
كرىتىك ئۆچۈش 尼阻界临 <物>
كرىزىس 〔静〕 机危：سياسي ～ 政治危机 / ئىقتىسادي ～ 济经危机
كرىستال (كرىستالى) 〔静〕 ①非晶结体，晶体②<矿> 水晶
كرىستال بەلۇبغى 带晶 <地>
كرىستال پەنجىرىسى 阵点体晶 <物>
كرىستال پلاستىنكا 页晶 <地>
كرىستال خىمىيىسى 学化晶结 <化>
كرىستال سۇ 水晶结 <化>
كرىستال سىستېمىسى 系晶 <地>
كرىستال فىزىكىسى 学理物体晶 <物>
كرىستال كاتەكچىسى 格晶 <地>
كرىستال كاۋاكچىلىرى 洞晶 <地>
كرىستال گۇرۇپپىسى 簇晶 <地>
كرىستال لامپا 管体晶 <物>
كرىستال ھۈجەيرىسى 胞晶 <地>
كرىستال ئوپتىكىسى 学光体晶 <物>
كرىستال يادروسى 核晶 <地>
كرىستالسىز 〔静〕 ①非晶结体的；～ جىنس 非晶②质晶非 <地>
كرىستالسىمان 〔静〕 的状晶
كرىستاللاشتۇرماق «كرىستاللاشماق» 的使动态
كرىستاللاشتۇرۇلماق «كرىستاللاشتۇرماق» 的被动态
كرىستاللاشماق 〔动〕 结晶，晶化：كرىستاللاشقان مادا 结晶物
كرىستاللىشىش دەرىجىسى 度晶结
كرىستاللوگرافىيە 〔静〕 晶结学，晶体学
كرىستاللىق 〔静〕 的晶结：～ جىسىم 晶结体
كرىستاللىق جىنس 晶结体 <地>
كرىستاللىق كرېمنىي 硅晶 <电>
كرىئولىت 〔静〕 冰晶石 <矿>
كرىئومېتىر 〔静〕 低温计
كلاپان (كلاپانى) 〔静〕 ①阀，阀门，活门，门气 <机>；膜瓣，瓣 <理生>③瓣活(的器乐奏吹) <艺>②
كلاپان دەستىسى 杆门气 <机>
كلاپان ساقاقلىقلار سىنىپى 纲鳃瓣 <动>
كلاپان غىلىپى 管导门气 <机>
كلاپانخانا 〔静〕 室门气 <机>
كلاپانلىق 〔静〕 的瓣活有，的门活有，的门阀带
كلاپانلىق تاقاق 门闸式瓣活 <水>
كلادونىيە 蕊石，苔鹿训 <植>〔静〕
كلارك 克拉克 <地>〔静〕 地示表)元学化种各内壳素(
كلارنېت 〔静〕 均平的(率含
كلاس (كلاسى) 〔静〕 管簧单 <艺>
كلاسسىزم 〔静〕 纲 <生>
كلاسسفىكاتسىيە 〔静〕 义主典古 <文>
كلاسسفىكاتسىيە：类分，法类分 ئۆسۈملۈكلەر كلاسسفىكاتسىيىسى 类分物植，法类分物植
كلاسسفىكاتسىيە قىلماق = **كلاسسفىكاتسىيىلىمەك**
كلاسسفىكاتسىيىلىمەك 〔动〕 类分，级分：تىللارنى ～ 类分言语给
كلاسسىك 〔静〕 作著典经 ～ ئەسەر：的典古，的典经
كلاسسىك ئەدەبىيات 学文典古 <文>
كلاسسىك پەلسەپە 学哲典古 <哲>
كلاسسىك سىياسىي ئىقتىساد 治政典古 <经>
كلاسسىك فىزىكا (学)理物典经
كلاسسىك مۇزىكا 乐音典古 <艺>
كلاسسىك مېخانىكا 学力典经 <物>
كلاسسىك ئېلېكتروداناميكا 力动电典经 <物>
كلاسسىك ئىستاتىستىكا 法计统典经
كلون 〔静〕 隆克 <生>
كلىنىك 〔静〕 床临 <医>
كلىنىك ئالامەتلەر 状症床临 <医>
كلىنىك دىئاگنوز 断诊床临 <医>
كلىنىك مېدىتسىنا 学医床临 <医>
كلىنىك ئىپادە 现表床临 <医>
كلىنىكا 〔静〕 床临 <医>
كلىنىكا دوختۇرى 生医床临
كلىنىكىلىق 〔静〕 的床临 <医>

كلىنىكىلىق پاتولوگىيە 学理病床临 <医>
كلىنىكىلىق دورىگەرلىك 学理药床临 <医>
كلىنىكىلىق كۆزىتىش 察观床临 <医>
كلىنىكىلىق ئىرسىيەتشۇناسلىق 遗床临 <医> 学传
كوبالىت 钴 <化>〔静〕
كوپ (声物落)噗〔模〕
كوپپىدە 地噗〔静〕: پاتمە ئاتقان ئالمىنى مەخسۇم ~ تۇتۇۋالىدى . 的来过扔麦提帕了住接下一地噗木苏合麦 。果苹
كوپتا 女〔静〕: ئۇ ئۆچىسىغا يۇلۇق ~ كىيىۋالغانىدى . 她 的衣上衣 。衣上毛件了穿上身
كوپ ـ كوپ 通噗〔模〕
كوپپېرنىك 学文天代近، 家学文天兰波)尼白哥〔静〕 (人基奠的
كوپپېرنىك سىستېمىسى 系体尼白哥 <天>
كوپېراتسىيە 作合〔静〕
كوپېراتسىيە ئىگىلىكى 济经作合 <经>
كوپېراتىپ 社作合 <经>〔静〕
كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك «كوپېراتسىيىلەشمەك» 的态动使的:
يېزا ئىگىلىكىنى ~ 化作合业农现实
كوپېراتسىيىلەشتۈرۈشمەك «كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك» 的共的 态同
كوپېراتسىيىلەشتۈرۈلمەك «كوپېراتسىيىلەشتۈرمەك» 的被的 态动
كوپېراتسىيىلەشمەك 化作合〔动〕
كوپېرىس 凳方小(的匠鞋皮)〔静〕
كوپىيە 稿原، 稿草، 稿底① 〔静〕: ماقالىنىڭ كوپىيىسى 文 贝拷影电 كىنو كوپىيىسى 贝拷② 稿底的章
كوت 咕叨، 叨叨〔模〕
قوتا 短〔静〕: كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى ~ ، كېچىسى ئۇرۇغان ئەرنىڭ . 活间夜، 短命蛇的行爬天白 <谚> 。短命人男的动
كوتلانگىنىس 切余 <数>〔静〕
كوتۇ ـ كوت 的碎嘴، 的休不喋喋، 的叨叨唠唠〔模〕 ~ / 妇舌饶، 人女的叨叨唠唠 ~ / خوتۇن 的舌
话的(休不喋喋)叨叨唠唠
كوتۇلداتماق 态动使的 «كوتۇلدىماق»
كوتۇلداشماق 态同共的 «كوتۇلدىماق»
كوتۇلدىماق 咻嘟، 叨唠〔动〕

كوتىنۇس 炉黄 <植>〔静〕
كوچا 上街②道街، 巷، 街①〔静〕
كوچا ئاپتوبۇسى 车汽共公 <交>
كوچا ئاغزى 口路 。
كوچا پاراڭلىرىغا ئىشىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ . 对 كوچا پاراڭلىرىغا 信轻能不议巷谈街些那 。
كوچا تېياتىرى 剧报活 <艺>
كوچا چىرىغى 灯路
كوچا چىڭدىماق 街大逛، 路马压<成>: بۇ بىر توپ بىكار تەلەپلەر ئەتىگەندىن كەچكىچە شەھەردە كوچا چىڭداپ لاغايلاپ يۈرۈشتتى . 这 在晚到天一伙家的闲好手游帮 。路马压去逛来逛里城
كوچا خەۋىرى 息消道小 <成>
كوچا ناخشىسى 曲歌头街
كوچا ئۇرۇشى 战巷 <军>
كوچىدا قالماق 头街落流: كوچىدا قالغان كىشىلەرنى قانداق قىلىمىز ؟ 对 办么怎们我人的头街落流 ؟
كوچىغا چىقماق 出، 街上① 门: ئۇنىڭ بىلەن خەيرلىشىپ كوچىغا چىقتىم . 我 跟他别道 。门了出后 <转>②
开传话些这 . بۇ سۆزلەر كوچىغا چىقتى : 开传، 开扬张
路邪走 <转>③。了 ئۇ كوچىغا چىقىپ قالغان شاللاق خوتۇن دەپ قارالغانىدى . 是为认被她 。人女荡放的
كوچىغا يايماق 传外向، 扬张 <成>: بۇ گەپلەرنى نومۇسسىز ئەرلەر كوچىغا يايغان ئوخشايدۇ . 这 是像好话些 。的传外向们人男的耻无
كوچا ـ كوي 巷小街大، 外户، 巷街〔静〕: كوچا ـ كويلاردا ئېقىپ يۈرگەن مىش ـ مىش گەپلەر 道小的传流巷小街大 息消
كوچىلاتماق 态动使的 «كوچىلىماق»
كوچىلاشتۇرماق 捣鼓، 去抠来抠〔动〕
كوچىلاشماق 态同共的 «كوچىلىماق»
كوچىلانماق 态动被的 «كوچىلىماق»
كوچىلىماق 掏، 剔، 抠، 捅①〔动〕: 掏، 剔، 抠، 捅 ~ ئوت / 火捅 / بۇرۇن 根刨②袋口掏 ~ يانچۇق / 牙剔 ~ چىش / 子鼻抠 ~ 儿(问): مەن يەنە كوچىلاپ سورىماقچى بولۇۋىدىم ، لېكىن دادام يول قويمىدى . 我 让不爸爸可، 底问根刨想还 。
③找碴儿، 揭: ئوتنى كوچىلىساڭ ئۆچەر ، قوشنىنى كوچىلىساڭ كۆچەر . 会居邻碴找乱، 灭会火子炉捅乱 <谚> 。
腾翻要不 <谚> . ئۆلگەننىڭ ئەيبىنى كوچىلىما 。迁搬

。短人死揭不人活，错过的人死

كوچىمۇكوچا 〔静〕街挨，街条一街条一地街条：ئۇ ~ ئايلىنىپ ، ئاخىر كونۇپرتقا يېزىلغان قورۇنى تېپىپتۇ . 他一条街一条街的写上封信了到找干终，转地街条一。子院的写上封信了到找干终，转地街条一

كود 〔静〕码代，码电

كودلاشتۇرغۇچ 〔电〕〔静〕码编器

كودلاشتۇرماق «كودلاشماق» 的动使态

كودلاشتۇرۇلماق «كودلاشتۇرماق» 的被动态

كودلاشماق 〔电〕〔动〕码编

كودوڭداس 〔手〕〔静〕皮刮把双形牙月(的子皮刮)刀

كودېئىن 〔药〕〔静〕因待可磷，因待可

كور¹ 〔模〕哗：سۇ ~ قىلىپ تۆكۈلدى . 了掉倒地哗水。

كور² 〔静〕瞎：سىزنى ئالدىسام ، كۆزۈم ~ بولسۇن . 要是骗你，让我变眼瞎。 ~ ھاسسىسىنى بىر قېتىم يوقتىتدۇ . 棍拐次一丢只子瞎 〈谚〉

كورا 〔静〕锅铝：锅(的状筒直的耳双带) ~ ئالىيۇمىن

كوراچ 〔方〕〔静〕的邦邦硬，的硬

كوراگان 〔古〕〔静〕干拉库，马驸，婿女的汗

كورەك 〔静〕的巴皱又硬又

كورەك جۇۋا 衣大皮旧(的巴皱又硬又)

كۇرپۇس 〔静〕在住他 . ئۇ 10 - كورپۇستا ئولتۇرىدۇ . 楼属家栋五十二第 ~ 25 - ئائىلىلەر بىناسى 楼号十。楼号十

كورت ②〈军〉军

كورتىزون 〔静〕(法玩种一的牌克扑)摞七

كوردېيىرىت 〔药〕〔静〕松地考，松的可

كورربكتور 〈矿〉〔静〕石青堇

كورربكتور 〈印〉〔静〕员对校②对校①

كورربكتور كومپيۇتېر 机算计错容

كورربكتورلۇق 〈印〉〔静〕作工对校

كورربكتورلۇق قىلماق 对校当，作工对校干

كورربكتورلۇق ماشىنىسى 〈电〉机对校

كۇرىرىدە 〔静〕地哗：بالا چۈمۈچتىكى سۇنى ~ تۆكۈۋەتتى . 了掉倒地哗水的里瓢把子孩。

كور - كور 〔模〕噜咕，咕咕，汩汩

كوركىراتما 〔静〕水跌

كوركىراتماق «كوركىرىماق» 的动使态：چايىنى كوركىرىتىپ قۇيماق 茶倒里碗向地嘟咕嘟咕

كوركىرام 〔静〕水跌(的溪小)

كوركىرىتىشماق «كوركىراتماق» 的动同共态

كوركىرىماق 〔动〕响作汩汩①：نوردىن سۇ كوركىراپ چۈشۈاتىدۇ . 来出流地汩汩里槽水从水。②响作噜咕：قورساق ~ 响作噜咕里子肚

كورلا 〈地〉〔静〕勒尔库

كورلا سەنئمى 〈艺〉姆乃赛勒尔库

كورلا نەشپۈتى 〈植〉梨香勒尔库

كورلۇق «كور» 的名象抽的：ساۋاتسىزلىق كۆزى ئوچۇق ~ . 瞎眼睁是盲文。 بۇنى چۈشەنمىسەڭ ، ھەقىقەتەن ~ قىلغان بولسەن . 了瞎是真你，解理不都这连。

كورنۇس 〈植〉〔静〕黄茱山

كورنېت 〈艺〉〔静〕号铜，特涅考

كورنېرۇپسىن 〈地〉〔静〕石晶柱

كوروپكا 〔静〕盒纸硬①：ئۇ كوروپكىدىن كۆڭلەكنى ئېلىپ داداممغا سۇندى . 爸爸我给递衣衬出取里盒纸从他。②条：بىر ~ تاماكا 一条烟香

كورونوگراف 〔静〕仪冕日

كورۇلدىماق 〔动〕响(作)噜咕，咕咕，汩汩：نوردىن سۇ كورۇلداپ چۈشۈۋاتاتتى . 来下流地汩汩里槽水从水。

كورۇندونىت 〈地〉〔静〕岩玉刚

كورىيە 〔静〕丽高

كورىيە مېھرىگىياسى 〈植〉参鲜朝，参丽高

كوزا 〔静〕子坛，罐瓦，子罐：~ كۈندە سۇنماس ، كۈندە سۇنار . 坏会总天一有可，坏天天会不罐瓦 〈谚〉。 خام ~ سۇغا چۈشسە ، ساق چىقماس . 子坛巴泥 〈谚〉，坏就水见。

كوزۇپ 〔静〕厢车(的车汽)

كوزۇپلۇق 〔静〕厢车带：~ ماشىنا的厢车有，的厢车带车汽的

كوزىچى 〔静〕者罐瓦售制

كوزىچىلىق 〔静〕业罐瓦

كوزىر ①〔静〕主(的牌克扑)：~ چۈشمەك 调主②〈转〉王牌：سىز بۇ ئىشتا مېنىڭ ئاخىرقى كوزىرىم بولىسىز . 这事上件一后最我是您王牌。 ~ قىسىم 张一王牌。 بۇ ماگىزىنىمىزدىكى ~ تاۋار . 的头拳，的牌王③队部品商头拳的店商们我是这。

كوزىر كۆرسەتمەك 〈成〉牌王出拿，牌王亮：牌王出拿，牌王亮 ھەممەيلەن ئۆزىگە تۇشلۇق كوزىر كۆرسەتمەكچى بولۇشتى . 大家的己自出拿算打都。牌王的己自出拿算打都家。

كوزىر مەھسۇلات 〈经〉品产头拳

كوس¹ 〔静〕斜(匹布于用)：~ بىرتىلغان رەخت 的了斜扯

布

كوس² 了断声一嚓嘎 قىلىپ ئۈزۈلمەك ～ ：嚓嘎〔模〕

كوسا¹ ～ ：ئۇنسۇق 〔静〕(少稀子胡或子胡长不)儿嘴公老 يۈزى چوڭدەك كۆكسرىپ كەتتى . 铁得变脸公老的他 . ئەخمەق بىلمەس ئېتىنىك هارغىنىنى ، ～ بىلمەس ئۆزىنىك قېرىغىنىنى . 青知不脸公老，累马己自知不瓜傻 <谚> 。老人己自

كوسا² 儿结骨，子结(的上物植) <方>〔静〕

كوسسىدە 了折下一嚓嘎 سۇنماق ～ ：下一嚓嘎〔静〕

كوس - كوس 嚓嘎嚓嘎〔模〕

كوسموگونىيە 学化演体天 <天>〔静〕

كوسودا 的西东买会不，人的意生做会不 <方>〔静〕人

كوسۇغۇر 休不喋喋，叨唠 <方>〔静〕

كوسۇلداتماق «كوسۇلدىماق» 的态动使：كوسۇلدىتىپ چىيىنماق 嚼嚓嘎嚓嘎

كوسۇلدىماق 响作嚓嘎〔动〕

كوسىكانس 割余 <数>〔静〕

كوسىلىق «كوسا¹» 式形词名的

كوسىنۇس 弦余 <数>〔静〕

كوسىنوسلۇق 的弦余〔静〕

كوسىنوسلۇق تارقاتقۇچ 体射发弦余 <物>

كوفېئىن 碱啡咖，因啡咖 <化>〔静〕

كوكات 草芳，草青〔静〕

كوكاتلىق 地草芳，地草青〔静〕

كوكائىن 碱柯古，因卡可 <化>〔静〕

كوكس 炭焦〔静〕

كوكس ئاسفالت 青沥焦

كوكس زاۋۇتى 厂焦炼

كوكس مېيى 油焦煤，油焦 <化>

كوكسلاشتۇرماق 态动使的 «كوكسلاشماق»

كوكسلاشتۇرۇلماق 态动被的 «كوكسلاشتۇرماق»

كوكسلاشماق 化焦 <化>〔动〕

كوكۇرشاخ 杨黄叶大，矛卫青冬 <植>〔静〕

كوكوس 树子椰，子椰 <植>〔静〕

كوكوس ماتېۋۇت 糖子椰

كوكۇل 辫发，发〔静〕

كوكۇلچاچ 辫发，子辫

كوكۇلسىمان تۇتماق 子辫抓 <成>

كوكۇلسىمان ئېسىلماق 子辫揪 <成> ：ھە دېسلا

خەقنىڭ كوكۇلىسىغا ئېسىلمۇۋېلىش رەزىللىك . 人揪就动不动。的鄙卑是子辫

كوكۇلىلىق 的辫发有〔静〕

كوكۇلىلىق تۇرنا 鹤灰 <动>

كوكۇنە 炎沟甲，脓化沟甲指 <方>〔静〕

كوكۇنچىلىق 累劳，烦麻，事的碎琐 <方>〔静〕

كوكا 车汽 <方>〔静〕

كولا 乐可〔静〕

كولاتماق «كولىماق» 的态动使：ئازگال كولاتماق . 坑挖人让 ～

كولاشتۇرماق 把他 . ئۇ يانچۇقىنى كولاشتۇردى ：掏，挖〔动〕。下一了掏袋衣

كولاشماق «كولىماق» 的态同共：ئەسكەرلەر ئالدىراپ - تېنەپ ئاكوپ كولاشتى . 壕战挖忙忙急急们兵士 。

كولانماق «كولىماق» 的态动被：جىرىم تىكىش ئۈچۈن ئورغۇن ئورەك كولاندى . 坑多许了挖，树植了为 。

كولبا 甑颈曲，瓶烧，杯烧〔静〕

كولباسا (كولباسايىم ، كولباسايىڭ ، كولباساسى) 肠灌〔静〕，肠粉，肠红，肠腊，肠香

كولخوز 庄农体集〔静〕

كولخوزچى 员庄庄农体集〔静〕

كولخوزلاشتۇرماق 态动使的 «كولخوزلاشماق»

كولخوزلاشتۇرۇشماق 态同共的 «كولخوزلاشتۇرماق»

كولخوزلاشتۇرۇلماق 态动被的 «كولخوزلاشتۇرماق»

كولخوزلاشماق 化庄农体集现实〔动〕

كولدور 脑，的当上易容 <转>②啷吡，哐吡①〔模〕的弦根少子

كولدۇر - كولدۇر (声鼓郎货或铛铃)啷当啷当〔模〕

كولدۇرلاتماق 态动使的 «كولدۇرلىماق» ：كولدۇرمىنى ～ ئادەمنى كولدۇرلاتمىغىنا ! 鼓浪拨摇，响啷当得弄铃驼把 / 人弄捉别你 !

كولدۇرلاشماق 态同共的 «كولدۇرلىماق»

كولدۇرلىتىشماق 态同共的 «كولدۇرلاتماق»

كولدۇرلىتىلماق 态动被的 «كولدۇرلاتماق»

كولدۇرلىماق 弄捉受 <转>②响作啷当①〔动〕

كولدۇرما 郎货②铃铜(的上子脖畜役在系)①〔静〕

كولدۇرمىلىق 鼓浪拨，鼓

كولدۇرمىلىق 的铃铜有，的铛铃挂〔静〕：～ تۆگە كارۋىنى كەلمەكتە . 来过走正队商驼骆的铃驼着挂 。

كولكاز 芳芋，头芋 <植>〔静〕

كوللاپس 脱虚 <医>〔静〕

كوللودىئون 棉弱，棉胶 <化><静>
كوللودي 酊珞珂，胶棉火 <化><静>
كوللوزا 质物状胶 <静>
كوللوزلىق 的质胶 <静>
كوللوئىد 质胶，体胶 <化，物><静>
كوللوئىد خىمىيىسى 学化体胶 <化>
كوللوئىد ئېرىتمىسى 液溶法胶
كوللېكتور 器向换，器电集 <物><静>
كوللېكتىپ ①集体 <静>：سىنىپ كوللېكتىپى 班集体②
～ تۇرمۇش 活生体集 的体集：
كوللېكتىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社体集
كوللېكتىپ رەھبەرلىك 导领体集
كوللېكتىپ گىمناستىكا 操体团 <体>
كوللېكتىپ مۇزىكا 奏齐 <艺>
كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك 制有所体集 <经>
كوللېكتىپ ناخشا 唱齐 <艺>
كوللېكتىپ ئۇسسۇل 舞体集 <艺>
كوللېكتىپ ئىگىلىك 济经体集 <经>
كوللېكتىپچىلىق 义主体集 <静>
كوللېكتىپچىلىق نۇقتىئىنەزىرى 点观义主体集
كوللېكتىپلاشتۇرماق «كوللېكتىپلاشماق»的使动态：يېزا－ئىگىلىكنى ～ 化体集业农现实
كوللېكتىپلاشتۇرۇشماق «كوللېكتىپلاشتۇرماق»共的同态
كوللېكتىپلاشتۇرۇلماق «كوللېكتىپلاشتۇرماق»的被动态
كوللېكتىپلاشماق 化体集 <动>
كوللېكتىپلىق 的体集 <静>
كوللېكتىۋىزم = كوللېكتىپچىلىق
كوللېگىيە ①委会员：ئادۋوكاتلار كوللېگىيىسى 师律委会员 / رەئاكسىيە كوللېگىيىسى 编委会②庭法
كولوراتۇرا 腔花 <艺><静>
كولوراتۇرلىق 的腔花 <艺><静>：ئاياللار ～ يۇقىرى ئاۋازى 音高女腔花
كولورىمېتىر 计度色 <物><静>
كولورىمېتىرىيە 学度色 <物><静>
كولىتسىئاق «كولاتاق»共的态同
كولىتسىلماق «كولاتاق»的被动态
كولىما 下见
كولىما ياڭاق 桃核皮厚 <植>
كۆلمەك ①挖 <动>：كۆل ～ 塘池挖（坝）/ ئورنىنى كىم كولىسا، ئۆزى چۈشەر．<谚> 谁掘坑，谁自己掉下去。"害人害己"同喻；谁下挖家自谁
قۇدۇق كولىغان بىلەر．<谚> 掘井人懂得水珍贵的
خەقنىڭ ئەيىبىنى ～ 短的人别揭，陷缺的人别抠 / چۇقنى ～ 儿根刨 <转>②袋口掏：كۆلاپ سورىماق 底问根刨
كوم （声物硬击撞物软）嘭，噗 <模>
كوماك 的牙没，的牙豁① <静>
كوماندا ①令指，令号，令口 <静>：كوماندىغا بويسۇنماق / 令号从服 مۇزىكىنىڭ كوماندىسىغا ئەگىشىپ گىمناستىكا ئويۇنىماق：队 <体>②操做令指的乐音着跟 پۈتبول كوماندىسى 女队球足 / ئاياللار كوماندىسى 队
كوماندىر ①员挥指 <静>：员挥指营 كوماندىرى ②长队，队领 <体>：مەكتەپ ۋالىبول كوماندىسىنىڭ كوماندىرى 校球排队领队（长队）
كوماندىرلىق 作工员挥指 <静>
كوماندىرلىق قىلماق 任员挥指，
كومبايىن 机割收合联，因拜康 <静>
كومبايىنچى 手机割收合联 <静>
كومپارتىيە = كومۇنىستىك پارتىيە
كومپاس 盘罗，针南指 <静>
كومپانىيە ③伴伙，人伙一②会合联，体团① <静>公司
كومپرادور 的办买当②办买① <静>
كومپرادور بۇرژۇئازىيە 级阶产资办买
كومپلېكس 合复③合综，观综②合络，合复① <静>
كومپلېكس ئامپلىتۇدا 体合复，物幅振复 <物>
كومپلېكس بىرىكمە 物合络 <化>
كومپلېكس تولۇق قارشىلىق 抗阻复 <物>
كومپلېكس تۇز 盐络 <化>
كومپلېكس رېئاكسىيە 应反合络 <化>
كومپلېكس سان 数复 <数>
كومپلېكس سۇندۇرۇشچانلىق 率射折复 <物>
كومپلېكس فۇنكسىيە 数函复 <数>
كومپلېكس ئۆزگەرگۈچى 数变复 <数>
كومپلېمېنت 素御防，体补 <医><数>
كومپلېمېنت سىستېمىسى 防，系体体补 <医>
كومپوزىتور 系体体御
家曲作 <艺><静>
كومپوزىتورلۇق 务业曲作 <静>

كومپوزىتورلۇق قىلماق 曲作 <艺>
كومپيۇتېر 脑电، 机微، 机算计 <电>〔静〕
كومپيۇتېر ۋىرۇسى 毒病机算计 <电>
كومپيۇتېرلىق 的脑电〔静〕
كومپيۇتېرلىق باھا تالىشىش 价竞脑电
كومپيۇتېرلىق ھاۋالە 托委脑电
كومزەك 子坛〔静〕
كومشا 蛋笨، 笨〔静〕
كومشار ①〔静〕巴嘴: ئۇ ئىتنىڭ كومشىرىغا بىر مۇشت سا-لدى . 他一了打巴咀的狗着照拳。② 蛋笨، 废囊窝
كومشايتماق «كومشايماق» 的态动使
كومشايتىشماق «كومشايتماق» 的态同共
كومشايماق 〔动〕发蔫، 软瘫: ئۇلار ئەشىنى چېكىۋېلىپ ھە-لىلا كومشىيىدۇ . 他们一会儿劲个抽麻烟, 一会儿就发蔫的。
كومشىيىشماق «كومشايماق» 的态同共
كوم - كوم 嘭嘭، 噗噗〔模〕
كومكومچى (人艺手于用多)人的粗活干〔静〕
كومكومچىلىق 造滥制粗〔静〕
كوممۇنا 社公〔静〕社公: پارىژ كوممۇنىسى 巴黎社公
كوممۇنىزم 义主产共〔静〕
كوممۇنىزمچى 者义主产共〔静〕
كوممۇنىزملىق 的义主产共〔静〕
كوممۇنىزملىق ئەخلاق 德道义主产共
كوممۇنىزملىق دۇنياقاراش 界世义主产共 <哲> 观
كوممۇنىست 员党产共، 人党产共〔静〕
كوممۇنىستىك 的义主产共〔静〕
كوممۇنىستىك پارتىيە 党产共
كۆممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى 年青义主产共 团青共، 团
كومىدە 地嘭، 地噗〔静〕
كومېتا 星彗 <天>〔静〕
كومېتا بېشى 头彗 <天>
كومېتا چېچى 辫彗 <天>
كومېدىيە 剧喜 <艺>〔静〕
كومېدىيىلىك 的剧喜〔静〕
كومېدىيىلىك فىلىم 片剧喜 <艺>
كومېدىيىلىك ئوپېرا 剧喜歌، 剧歌喜 <艺>
كومىتېت 〔静〕会员委: ئەتلەربىيە كومىتېتى 体育委员会، 会员委生招 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش كومىتېتى
كومىسسار (كۆمىسسارى) ①〔静〕委体 <军>②员委务国 <军>
员委(治政)
كومىسسىيە 〔静〕①会员委، 组: ئىمتىھان كۆمىسسىيىسى 生招 / 会员委试考 / ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش كومىسسىيىسى 小组②员委، 员考监: سۇلتان مۇئەللىم فىزىكا ئىمتىھانىغا ~ بولۇپ كىردى . 苏坦力理物考监来师老。
كونا ①〔静〕旧: چاپان ~ / 服衣旧 ~ دۇنيا 旧 / 界世旧 / كوننى ياماپ كىي ، يېڭىنى ئايماپ . 补的旧 <谚> . 穿着惜爱的新، 穿着 چاپاننىڭ يېڭىسى ياخشى ، دوستنىڭ كونىسى . 好的旧友朋، 好的新裳衣 <谚> 。 ئۇس-تىخاننى ئىت غاجىماس . 头骨陈啃不狗 <谚> 。②老: ~ كېسەل 病老 ، يېزىق 字文老 / ئۇسۇل 法方老 / گەپ قۇلاققا ياقماس . 病旧 / جەڭچىلەر ~ / 们士战老 (数复)人前، 人先③。听中不话老 <谚>: كونىلار «چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە» دېگەن . 说人前: "趁着牙有快肉吃"。
كونا ئاداۋەت 怨宿
كونا ئادەت 俗习旧، 习旧
كونا تاش قورال دەۋرى 代时器石旧
كونا جەندىگە يېپىشماق 承继، 缺守残抱 <成>
钵衣
كونا خامانىنى سوريماق ، 饭冷炒، 帐老算 <成>
翻麻芝烂子谷陈: ھەمىشە كونا خامانىنى سورۇشنىڭ ئورنى يوق . 用没帐老算(动不动)是总。
كونا دەريا 河年老 <地>
老، 弹重调老 <成> كونا سەنەمگە دەسسىمەك
谈常生
كونا سۈپەت 质旧 <哲>
كونا قانۇن 法旧 <法>
كونا قائىدە 规陈
كونا قېلىپ 套套老، 框框老 <成>
كونا كۆل 湖年老 <地>
كونا كېسەل قوزغالماق ①旧发复病: ئۇنىڭ كونا كېسىلى يەنە قوزغىلىپتۇ - دە . 了发复又病旧的他。
病毛老犯، 发复病旧 <转>②
كونا گەپ 事的去过، 谈常生老
كونا ماتېرىيالىزم 义主物唯旧 <哲>
كونا مۇقام 调滥词陈، 谈常生老، 子调旧 <成>
كونا مۇقامغا توۋلىماق 重调老، 谈常生老 <成>

提重话旧，弹

كونا ۋادى 谷年老 <地>

كونتاكت 点接，点触 <物>〔静〕

كونترول 券副(的票影电)②纵操，制控①〔静〕

كونترول سۇپىسى 台制控

كونترول قىلماق 人制控 ～ 纵操，制控：نوپۇسنى ～ / 口 سايلامنى ～ 举选纵操

كونتۇر 路电回，路回 <物>〔静〕

كونتېكست 文后前，文下上，境语 <语>〔静〕

كونتېكستسىز 境语无，文下上无 <语>〔静〕

كوندېنساتور = توكدان

كوندېنساتسىيە 合缩 <化>〔静〕

كوندېنساتسىيە رېئاكسىيىسى 应反合缩 <化>

كونسپېك 记笔堂课②义讲，案教① <教>〔静〕

كونستىتۇتسىيە = ئاساسي قانۇن

كونسۇل 事领〔静〕

كونسۇل كېسىم ھوقۇقى 权判裁事领

كونسۇلتاتسىيە 导辅 <教>②询咨①〔静〕

كونسۇلخانا 馆事领〔静〕

كونسۇللۇق «كونسۇل»的抽象词：كونسۇللۇققا تەيىنلىمەك 事领为命任

كونسېرت 协③会奏演，会乐音②舞歌① <艺>〔静〕 曲奏

كونسېرت كېچىلىكى 晚乐音，会晚舞歌 <艺> 会

كونسېرۋا (كونسېرۋاسى) 头罐〔静〕：～ قۇتىسى 头罐鱼 / 盒 بېلىق كونسېرۋاسى

كونسېرۋاتىپ = مۇتەئەسسىپ

كونسېرۋاتىپلىق = مۇتەئەسسىپلىك

كونفورماتسىيە 象构〔静〕

كونفىگۇراتسىيە 形位 <数>〔静〕

كونفىگۇراتسىيە بوشلۇقى 间空形位 <数>

كونفىگۇراتسىيە ئىنتېگرالى 分积形位 <数>

كونكرېت 具体的：～ ئەھۋال 具体/况情 / ～ تەھلىل قىلماق 析分体具

كونكرېت ئەمگەك 动劳体具 <经>

كونكرېت ھەقىقەت 理真体具 <哲>

كونكرېت ئۇقۇم 念概体具 <逻>

كونكرېتلاشتۇرماق «كونكرېتلاشماق»的动使态：سىياسەتنى ～ 把政策体具化

كونكرېتلاشتۇرۇشماق «كونكرېتلاشتۇرماق»的共同态

كونكرېتلاشتۇرۇلماق «كونكرېتلاشتۇرماق»的被动态

كونكرېتلاشماق 〔动〕具体化，体具：مەسئۇلىيەت تۇزۇمىز ～ 了体具加更制任责的们我 . كونكرېتلاشتى

كونكرېتلىق «كونكرېت»的形式名词：ئوبرازلارنىڭ روشەنلىكى ۋە كونكرېتلىقى 性体具和性明鲜的象形

كونۇس 锥圆，体锥圆 <数>〔静〕

كونۇسسىمان 的状锥圆〔静〕

كونۇسسىمان سىرت 面锥圆 <数>

كونۇسسىمان كلاپان 阀形锥 <机>

كونۇسسىمان مۇز تاغ 山冰形锥 <地>

كونۋېرت 封信〔静〕

كونۋېرتېر 管频变，器化转，器流变 <物>〔静〕

كونۋېرتسىز 的封信无〔静〕

كونۋېرتلىق 的封信有〔静〕

كونۋېكتور 器流对 <物>〔静〕

كونۋېكسىيە 流对热 〔静〕<物>：流对 ئىسسىقلىق كونۋېكسىيىسى

كونىچە 式方旧照，惯习老按①〔静〕：～ پىكىر قىلماق 的式老②干式方旧照 / 维思惯习老按 ئىشلىمەك ～ ，旧的式：～ مەكتەپ 旧堂学式

كونىراتماق «كونىرىماق»的使动态：كىتابنى ～ 把书用旧

كونىرىتىشماق «كونىراتماق»的共同态

كونىرىتىلماق «كونىراتماق»的被动态

كونىرىماق 旧，旧变〔动〕：كونىرىغان چاپان 了旧的衣服

كونىلىق «كونا»的形式名词：كونىلىقنى ساقلاش 守旧

كونىلىق تەرەپدارى 派旧守

كوئوردىنات (كوئوردىناتى)〔静〕 ①<数>②标坐<化> 配价，位配

كوئوردىنات سىستېمىسى 系标坐 <数>

كوئوردىنات كاتەكچىسى 子格标坐 <数>

كوئوردىنات ئوقى 轴标坐 <数>

كووۋا 架鞋撑属金(的用匠靴)〔静〕

كووۋالېنت 价共 <化>〔静〕

كووۋالېنتلىق 的价共 <化>〔静〕

كووۋالېنتلىق باغ 键价共 <化>

كووۋك 窝子鸽〔静〕

كوئېففىتسېنت 数系：كېڭەيىش كوئېففىتسېنتى 数系张膨 / بىخەتەرلىك كوئېففىتسېنتى 数系全安 <数>〔静〕

كوئېنزىم 酶辅 <药>〔静〕

كوي[1] 〔静〕 ①街、路 ②想、打算：ھەركىم ھەر كويدا ، سەن نېمە كويدا؟ 每个人各都想在你的什么？
干想②？
知想我．ئۇنىڭ نېمە كويدا يۈرگەنلىكىنى بىلمەكچىمەن 的事：
。么什干想他道

كويغا سالماق 使……走上……路：تۈرمۇش مېنى مۇ-
شۇ كويغا سالدى．路条这了上走我使活生 。

كويدا بولماق 想、思：ئۇ بۇ نەرسىنى قولغا كەلتۈرۈش
كويدا بولۇۋاتىدۇ．手到弄西东这把想他 。كەمبەغەل ئۆز
ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىش كويدا بولىدۇ．变思则穷 。

كويدا يۈرمەك = كويدا بولماق

كويغا چۈشمەك = كويدا بولماق

كوي[2] 〔静〕 元、块
كويزا 〔静〕 铐手、子铐

كويزا سالماق 上铐手铐

كويزا ـ كىشەن 〔静〕 镣脚铐手

كويلا 〔静〕 坑(的下子轮磨水)

كويلۇق 〔静〕 的钱块、的块：ئىككى ~ ئۈزۈم 两块钱的
葡萄

كويۇش 见下

كويۇش قىلماق 心留、心经：ئۇ بۇ سۆزلەرگە كويۇش
قىلمىسا ئەلۋەتتە بولمايدۇ ـ دە．他这些话不留心当然
。的行不

كۈب 〔静〕 ①立方(三次方)立方 <数>②体方立(方立)方立③。七十二是方立的三 3 كىشى 27 بولىدۇ．
米)：بىر ~ ياغاچ 一立方木头

كۈب ئايرىمىسى 立方 <数> 差

كۈب جىسىم 立方体

كۈب دېتسىمېتىر 立方分米

كۈب سانتىمېتىر 立方厘米

كۈب مېتىر 立方米

كۈب مىللىمېتىر 立方毫米

كۈب يىلتىز 立方 <数> 根

كۈبالت 〔矿〕 <矿>钴、矿巴古

كۈپايە 〔静〕 够：بىر ئېغىز سۆز ~ 。了够就话句一．
。鸦只百顶能青东海只一 <谚>．قاغىغا بىر شۇڭقار ~

كۈپايە بولماق 够、足够：خەلقنىڭ ئېغىزىغا ئىلىنغان بىر
提民人说只们我．كۈپايە بولار 。了够就事件说的到

كۈپايە قىلماق 够、足够：مۇنچىلىك تاماق ماڭا كۈپايە
قىلمايدۇ．这么点儿饭不够我吃 。ھازىر بىرنەچچە يۈز
ئادەمسىز بار ، شەھەرنى ئىگىلەش ئۈچۈن شۇلا كۈپايە قىلىدۇ．
。了够足市城占攻、人百几有们咱在现

كۈپايىلەنمەك 〔动〕 足满到感：ئۇ بىر ئېغىز جاۋاب ئېلىش
بىلەن كۈپايىلەندى．了足满到感就也复答句一到得他 。

كۈپايىلىنىشمەك 态同共的«كۈپايىلەنمەك»

كۈپپار 〔静〕 <宗>徒教异(教斯伊指要主)期初教兰斯伊
(们人的教斯伊受接有

كۈپپارلىق 词名象抽的«كۈپپار»

كۈپلەت 〔静〕 <文>节、段(的诗)

كۈپلەتسىز 〔静〕 分不、的段分不、的节分不：~ شېئىر
诗的段

كۈپلەتلىق 〔静〕 ①分、的段分②的节分、的段：~
شېئىر 分 ~ تۆت / 诗的(节分)段分 四诗的段

كۈپۈر 〔静〕 <宗>神渎亵、神渎亵、事办意旨的拉安按不

كۈپۈر سۆزلىمەك 说神渎亵、话的神渎亵、话的敬不大说：
تولا كۈپۈر سۆزلىمەي ، خۇدادىن قورقسىلا．别说尽神
。达胡畏敬得您、话的

كۈپۈرانە 〔静〕 的灵神渎亵：~ بىر خىيال كاللامغا كىرىۋال-
دى．头念的灵神渎亵个一了生产里袋脑的我 。

كۈپۈرانىلىق «كۈپۈرانە»式形词名的：~ بولسىمۇ ، سورىۋا-
لاي．下一问要是还我、灵神渎亵是说虽 。

كۈپۈرلۈق 〔静〕 和事办去意旨的拉安按不、灵神渎亵、
么这！ھە ـ قىلىدىكەن ~ ئادەمىمۇ 题问想：شۇنداق ياۋاش
！呀灵神渎亵也人的实老

كۆت 咕叽、咕嘀〔模〕

كۆت ـ كۆت 〔模〕 咕咕叽叽、咕咕嘀嘀：قاچانغىچە تۈگە-
مەيدىغان ~ گەپ بۇ؟ 叽叽咕咕完有没完有？

كۆت ـ كۆت پاراڭ 都处到、语私窃窃：قەيەرگىلا قارىساڭ ،
كىشىلەرنىڭ ~ قىلىشۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى．到
。语私窃窃在们人到看能

كۆتكۆيلۈق 底问根刨、问盘、究追 <方>〔静〕

كۆتكى 连黄胡 <植>〔静〕

كۆتۈپخانا 馆书图〔静〕

كۆتۈپخانا پەلسەپىسى 学哲斋书 <哲>

كۆتۈپخانا ئىقتىسادشۇناسلىقى 经馆书图 <经>
学济

كۆتۈلداشماق «كۆتۈلدىماق»态同共的：قولۇم ـ قوشنىلار
رابىيەنى كۆرۈپ كۆتۈلداشتى．相都耶比热到看舍右邻左
。来起咕叽互

كۆتۈلدىماق 〔动〕 咕嘀、咕叽：ئۇ ئادەم خۇددى چوش كۆرۈ-

ۋاقاندەك بىرنېمىلەرنى دەپ كۆتۈلدايتتى . 梦做在是像人那。
一样什么着咕嘀。

كۆچا 车库 〈地〉〔静〕

كۆچا سەنئەمى 姆乃赛车库 〈艺〉

كۆچا كۆرپىسى 皮羔车库

كۆچۈلا 鳖木番，子钱马 〈植〉〔静〕

كۆر (声飞鸟)棱扑〔模〕

كۆررىدە 雀麻 . 下一棱扑〔静〕：قۇشقاچلار ~ ئۇچۇپ كەتتى . 了飞都下一棱扑。

كۆرس[1] 计会 班训短，班练训①〔静〕：بوغالتىرلار كۆرسى 班练训 / 程教②班训驾 كۆرسى：قىسقىچە ~ 年学③程教明简：ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ بىرىنچى كۆرسىنى تۈگەتتىم . 程疗④。年一学大了完上我：بىر داۋالىنىش كۆرسى يېرىم ئاي . 月个半程疗个一。

كۆرس ئاچماق 班办

كۆرس[2] 情行，值〔静〕：بازاردا مالنىڭ كۆرسى بىر خىل تۇرۇ- ۋاتىدۇ . 市场行情稳定。 پۇلنىڭ كۆرسى چۈشسە ، پۇل پا- خاللىشىدۇ . 胀膨货通会就，跌下值币。

كۆرسى چۈشمەك 下价物 ~ مالنىڭ：跌下值价①

كۆرسى 跌 / پۇلنىڭ ~ 价掉，价身去失② 跌下值币：拉毛的价身去失 موللام چۈشكەن

كۆرسىماق 情发狗母〔动〕

كۆرسى 凳板小，扎马〔静〕

كۆر - كۆر 泽沼彻响声叫呱呱的蛙青 . 地〔模〕：پاقىلارنىڭ ~ قە- لىشلىرى سازلىقنى بىر ئالدى 。

كۆركىراشماق 态同共的 «كۆركىرىماق»

كۆركىرىماق 叫呱呱，鸣(蛙)〔动〕

كۆرۈخ 公两于当相，位单程路)哈鲁库 〈古〉〔静〕(里

كۆرۈشكا 缸茶(瓷搪)〔静〕

كۆرۈلداشماق 态同共的 «كۆرۈلدىماق»

كۆرۈلدىماق 叫呱呱，叫咕咕，鸣(蛙)〔动〕

كۆس (声气跑)哧扑〔模〕：پومزەكنىڭ يېلى ~ قىلىپ چىقىپ كەتتى . 气了跑球皮声一哧扑。

كۆسپاك 子篓屎，子罐屎 〈骂〉〔静〕

كۆسسىدە 哧扑〔静〕：توپنىڭ يېلى ~ چىقىپ كەتتى . 扑球。气了撒声一哧

كۆس - كۆس 嘀后背〈谚〉. پۈس - پۈس ، ئۇسۇرۇقنىڭ يامىنى ~ 咕咕叽叽，咕咕嘀嘀〔模〕：گەپنىڭ يا- مان 。人熏屁的放噗噗，人害话的咕

كۆس - كۆس گەپ 嘀嘀后背②话的咕咕嘀嘀① 咕咕

كۆسۇر 咕叽，咕嘀〔模〕

كۆسۇر - كۆسۇر 咕咕叽叽，咕咕嘀嘀〔模〕

كۆسۇرلاشماق 态同共的 «كۆسۇرلىماق»：دادا - بالا بىر ھازا كۆسۇرلاشتى . 天半了咕嘀俩子父。

كۆسۇرلىماق 咕咕叽叽，咕咕嘀嘀〔动〕：ۋەزىر پادىشاھ- نىڭ قۇلىقىغا كۆسۇرلاپ ئەقىل ئۆگىتىپتۇ . 耳帝皇着对臣大。意主出咕咕叽叽朵

كۆسۈك 下见

كۆسۈك - كۆسۈك 语私窃窃，咕叽，咕嘀〔模〕

كۆسۈلداشماق 态同共的 «كۆسۈلدىماق»：كۆسۈلدىشىپ گەپ- لەشمەك 话说地喳喳叽叽

كۆسۈلدىماق 咕叽，咕嘀〔动〕

كۆش (声气漏)呲〔模〕

كۆش - كۆش 音声的人扑狗唤，羊喝吆②呲呲①〔模〕

كۆشۈلداشماق 态同共的 «كۆشۈلدىماق»

كۆشۈلدىماق 发蛇 . 声呲呲出发〔动〕：يىلان كۆشۈلدىدى 。声呲呲出

كۆكۈ = پىستە[2]

كۆكۈم 粪碎的畜牲②粉齑，末粉，粉①〔静〕

كۆكۈم - تالقان 粉齑，末粉〔静〕

كۆكۈم - تالقان بولماق 碎粉得碰，粉齑为化① ئىستاكان قولۇمدىن چۈشۈپ كېتىپ كۆكۈم - تالقان بولۇپ كەتتى . 碎粉得碰下地到掉里手我从子杯。 دۈشمەن ئىستېھكاملىرى كۆكۈم - تالقان بولدى . 人敌碎粉：了碎粉被地阵。

كۆكۈم - تالقان قىلماق 齑成……使，碎……使① ئۇنداق تاۋاقنى چېقىپ ، كۆكۈم - تالقان قىلمۇتىش كې- رەك . 粉：使，碎粉 〈转〉②。碎粉得砸该应碗饭的样那。 بىز دۈشمەننى كۆكۈم - تالقان قىلمۇتتۇق . 们我：水流花落。水流花落得打人敌把

كۆك 奴女，仆女，环丫 〈方〉〔静〕

كۆكزى 子孔〔静〕

كۆكزى تەلىماتى 学儒，学孔

كۆلا 绳草〔静〕：باينىڭ ئارغامچىسى بولسا ، كەمبەغەلنىڭ كۆلە- سى بار . 绳草有人穷，绳毛有主财 〈谚〉。

كۆلاچ 糊糊甜 〈古，食〉〔静〕

كۆلال 器陶(的制烧未尚)〔静〕

كۆلالچى 匠器陶〔静〕
كۆلالچىلىق 业陶制，业器陶〔静〕
كۆلاھ (كۆلاھىم ، كۆلاھلىك ، كۆلاھى) 行苦，帽丐乞〔静〕
僧帽(帽顶尖)帽
كۆلاھلىق 的帽僧行苦(戴)有，的帽丐乞(戴)有〔静〕
كۆلتبر 鲅，鲔 <动>〔静〕
كۆلتىۋاتسىيە 耕中 <农>〔静〕
كۆلتىۋاتسىيە قىلماق 耕中
كۆلتىۋاتور 机耕中〔静〕
كۆلمىناتسىيە = يۆقىرى پەللە
كۆلۈب 部乐俱：ئىشچىلار كۆلۈبى 工人俱乐部 / 部乐俱人工 ...
ئىشچىلار كۆلۈبى 海员俱乐部
كۆلۈچ 手扳，子扳〔静〕
كۆلۈچ يوپكا 裙叭喇
كۆلۈك 门炉〔静〕
كۆلۈن 家学理物国法以，位单量电)仓库 <物>〔静〕
(名命仓库
كۆلۈن قانۇنى 律定仓库 <物>
كۆلۈن كۈچى 力仓库 <物>
كۆلۈن ئېلېكتىر ئىستانتىك ماگنىت مەيدانى 场磁电静仓库 <物>
كۆلۈنمېتىر 计仓库 <物>〔静〕
كۆلېكس 下见
كۆلېكس پاششىسى 蚊雷库，蚊库 <动>
كۆمپەيكۈم = بىت ـ چىت
كۆمپەيكۈم بولماق = بىت ـ چىت بولماق
كۆمپەيكۈم قىلماق = بىت ـ چىت قىلماق
كۆمۈتا 蛉白 <动>〔静〕
كۆمۈتا قىزىتمىسى 热蛉白 <医>
كۆمۈلمەك 的状团〔静〕：的状瘩疙，汤瘩疙 ئاش ～
كۆمۈلاچ 丸②丸泥，泥的状丸 لاي ～ :的状丸①〔静〕
～ قىلماق 丸成做
كۆمىلاچ تام = ئەنجان تام
كۆمىلاچ دورا 药丸，剂丸
كۆمىلاچ كۆمۈر 球煤
كۆمىلاچ ئوغۇت 料肥粒团
كۆمىلاشماق «كۆمىلاچلىماق»的使动态：لاينى ～ 把人让丸成团
كۆمىلاچلاشماق «كۆمىلاچلىماق»的共同态：بىر توپ بالىلار لاي كۆمىلاچلىشىپ ئويناۋاتاتتى . 一群孩子玩丸泥团在。

كۆمىلاچلانماق «كۆمىلاچلىماق»的被动态：كۆمىلاچلانغان لاي 泥的丸成团
كۆمىلاچلىماق 〔动〕团成团，丸成团：كالا تېزەكلىرىنى كۆمىلاچلاپ ئېغىلنىڭ تاملىرىغا چاپلىماق 把牛粪团成团到贴在圈的牛上墙的
كۆندۈر 香乳 <植>〔静〕
كۆندۈر توقىچىقى 片尔都昆锁金 <药>
كۆننۈس 吝悭，气小，啬吝 <方>〔静〕
كۆنۈپكا 钮按②钉图①〔静〕：钮按按 كۆنۈپكىنى باسماق
盘键 كۆنۈپكا تاختىسى <电>
كۆنۈپكىلىق 的纽按有②的钉图①〔静〕
كۆنۈرباش 草赖 <植>〔静〕
كۆھىقاپ 窟魔，山魔(的中说传话神)〔静〕
كۆۋاس (料饮凉清)斯瓦克〔静〕
كۆئىننن 霜纳鸡金，宁奎 <药>〔静〕
كۆينولىن 啉喹 <化>〔静〕
كەۋپ 多①〔静〕：～ ئويلا ، ئاز سۆزلە . 多想少 <谚> ～ سۆز چۆپ سۆز . 说"行后而思三"同喻： <谚> 。～ ئاتقان بىلەن مەرگەن بولماس ، ～ سۆز- 芥草如多话 لىگەن بىلەن چېچەن . 手枪神是必未多得打枪 <谚> 。～ سۆزلىگەن تۇتۇلار ، ئاز 人灵机是必未多得说话 سۆزلىگەن قۇتۇلار . 捉被的多得说，逃的少得说 <谚> 。～ ، بۇغداي ئاز ساماندا 脱 。ياخشى ئاز يامان <谚> . 久，常②。多草麦少子麦，多的坏少的好：مەن ئۇنىڭ ئۇيىگە ～ بارمەن .我去常他家。～ ئاغرىغان ئەمچى بولار ، 者行成走常，中郎成病久 <谚> . يۈرگەن يولچى 。非，谢多 رەھمەت ～ / 很得好 ياخشى ～ :常非，很③ 谢感常非 رازى ～ / 人众④意满常 كۆپىنىڭ كۆچى كۆپ . 大量力多人 <谚> 。كۆپىنىڭ ئەقلى كۆپ <谚> ، 吐人众 <谚> ، تۆكۈرسە ، كۆل بولار . 广智多人 人众与 <谚> 。～ بىلەن ئۇلۇم بەجايىكى توي . 湖成积 。كۆپتىن يامانلاپ كۆملەي قاپتۇ . 宴喜赴如，死赴 。كۆپتىن تۇشقان ئوشقان . 埋人没了死，翻闹人众跟 <谚> 。手人众逃难子兔 <谚> . قېچىپ قۇتۇلماس
كۆپ ئاتىلىق 体父多，本父多 <生>：مېتىسلاشتۇرۇش 交杂体父多
كۆپ ئارگۈمېنت 数变多 <数>
كۆپ ئاساسلىق كىسلاتا 酸元多 <化>
كۆپ ئاياغلىقلار 类足多 <动>
كۆپ ئەزالىق 式项多 <数>

كۆپ ئەزالىق ئىپادە = كۆپ ئەزالىق
كۆپ بوغۇملۇق 的节音多 <语>
كۆپ بوغۇملۇق سۆز 词音多، 词节音多 <语>
كۆپ تەرەپلىك توختام 同合边多 <法>
كۆپ تەرلەش كېسەللىكى 症汗多 <医>
كۆپ تۈكلۈكلەر سىنىپى 纲毛多 <动>
كۆپ چېكىت 号节删، 号略省 <语>
كۆپ خانىلىق سان 数位多 <数>
كۆپ خىل ئىگىلىك 营经种多 <经>
كۆپ دېگەندە 多顶، 多至
كۆپ سىيىش كېسىلى 症频尿، 症崩尿 <医>
كۆپ قۇتۇپلۇق دۇنيا 界世极多
كۆپ قىممەت لوگىكىسى 学辑逻值多 <逻>
كۆپكە تەۋە قىلماق 送里千، 重意人轻礼 <成>
重义情轻礼، 毛鹅
كۆپ كىلىتكىلىقلار 物动胞细多 <动>
كۆپ گېن 因基多 <生>
كۆپ مەركەزچىلىك 论心中多 <哲>
كۆپ مەنبەچىلىك 论元多، 义主元多 <哲>
كۆپ مەنىلىك 的义多 <语>
كۆپ مەنىلىك سۆز 词义多 <语>
كۆپ نامەلۇملۇق تەڭلىمە 程方元多 <数>
كۆپ نىكاھلىق 偶多، 嫁多، 娶多
كۆپ نىكاھلىق تۈزۈم 制偶多
كۆپنى كۆرگەن 桑沧经历، 广识多见: كۆپ ياشىغاندىن سورىماي، كۆپنى كۆرگەندىن سورا. 问别 <谚>。的广识多见问要، 的大纪年
كۆپ ھۈجەيرىلىك جانلىق 物生胞细多 <生>
كۆپ ئوگىلىك راكېتا 箭火级多
كۆپ ئىلاھچىلىق 义主神多، 论神多 <宗>
كۆپ ئىلاھلىق دىن 教神多 <哲>
كۆپ ياقلىق 体面多 <数>
كۆپ ياقلىق بۇلۇڭ 角面多 <数>
كۆپ يوللۇق مەسىلە 题用应步多 <数>
كۆپەش 蛋混 <方، 骂>〔静〕
كۆپەيتكۈچ 器法乘 <电>〔静〕
كۆپەيتكۈچى 因، 数因 <数>②数乘 <数>①〔静〕的乘③子
كۆپەيتكۈچى ئىپادە 式因، 式乘 <数>
كۆپەيتمە 的制复②积乘 <数>①〔静〕

كۆپەيتمە نۇسخا 本复، 本印翻 <印>
كۆپەيتمەك 加增 ~ جۇغلانمىنى: 态动使的«كۆپەيمەك» ① 乘 <数>② 畜种良殖繁 ~ نەسىللىك مالنى / 累积
بەشنى ئىككىگە ~ 二乘五
كۆپەيتىش 法乘، 乘 <数>〔静〕
كۆپەيتىش ئەمىلى 算运法乘 <数>
كۆپەيتىش بەلگىسى 号乘 <数>
كۆپەيتىش جەدۋىلى 九九法乘، 表法乘 <数>
表诀口法乘، 表
كۆپەيتىشمەك 态同共的 «كۆپەيتمەك»
كۆپەيتىلمەك 态动被的 «كۆپەيتمەك»
كۆپەيگۈچى 的加增②数乘被 <数>①〔静〕
كۆپەيمە 进累 <经>②的加增①〔静〕
كۆپەيمە باج 税进累 <经>
كۆپەيمە قىممەت 额加增值价 <经>
كۆپەيمەك 多增، 加增: پۇل ~ / 多增钱 ~ ئادەم، 多增①〔动〕多增畜牲، 殖繁畜牲 ~ مال: 殖生، 殖繁② 加增人的张夸، 的大夸②的凸، 凸①〔静〕
كۆپتۇرمە
كۆپتۇرمە ئەينەك 璃玻泡浮 <建>
كۆپتۇرمە كەشتە 绣刺线绒 <纺>
كۆپتۇرمە گۈل = بۆرتمە گۈل
雕浮 <建>
كۆپتۇرمە نەقىش
كۆپتۇرمەك 态动使的: پوكان غورا قورسقىمنى كۆپتۇرۇپ قويدى. 胀发子肚我使子杏的熟半。① «كۆپمەك» 大夸②。化膨③难困大夸 ~ قىيىنچىلىقنى
كۆپتۇرمىچى 王大牛吹، 者实其过言〔静〕
كۆپتۇرۇش 张夸، 大夸، 虚吹〔静〕
كۆپتۇرۇشمەك 态同共的 «كۆپتۇرمەك»
كۆپتۇرۇلمەك 态动被的 «كۆپتۇرمەك»
كۆپتى 件饰(的上袋箭) <古>〔静〕
كۆپتىن ـ كۆپ 意致多多 ~ سالام: 多很، 多多〔静〕
كۆپجۈتمەك 态动使的 «كۆپجۈمەك»
كۆپجۈمەك 发①〔动〕: خېمىر كۆپجۈپتۇ. 了发面。②肿脸的他. ئۇنىڭ يۈزلىرى كۆپجۈپتۇ: 肿، 胀肿 <转>
地鼓鼓气 كۆپجۈپ سۆزلىمەك: 鼓鼓气 <转>③。了说
كۆپچىلىك 大 ئۆمىدى كۆپچىلىكنىڭ: 儿伙大، 家大①〔静〕话里心的家大 كۆپچىلىكنىڭ كۆڭلىدىكى سۆز / 望希的家
志同数多 ~ بولداشلار: 数多②
كۆپسۈن 子褥 <古>〔静〕

كۆپسىمەك 长猛②害厉更得变，剧加① <方>〔动〕
كـۆپكەك 地的住羔羊山②羔羊的生刚① <方>〔静〕
方
كۆپلەپ 帮多多 يارەم بەرمەك 多 ～：地量大，地多多〔静〕
购采量大，买购量大 سېتىۋالماق 大 ～ / 助
كۆپلۈك ① «كۆپ» 式形词名的：كوچىدا ئادەملەرنىڭ كۆپلۈكىدىن ماڭغىلى بولمايدۇ . 街上人多得走不动。②动〈语〉
数复
多嫌 قىلماق 多 كۆپلۈك
كۆپلىگەن 人多很 كىشىلەر 多 ～：多许，多很〔静〕
كۆپمە 的胀膨〔静〕
土润膨 توپا كۆپمە
泥水胀膨 سېمونت كۆپمە
كۆپمەك 鼓①〔动〕：胀，توپقا يەل كىرىۋىدى ، دەرھال كۆپتى . 了鼓上马气打一球。كالا بېدە يېسە ، قورسىقى كۆپۈپ قالىدۇ . 发面 ～ / 发②。肚胀会蓿苜吃牛 خېمىر：气，气生 <转>③了来起发馕 ～ بار دەپ تۇرمىسا ، يوق دەپ كۆپمە . 为因别也，掉倒而有为因别 <谚> . زېرەك تېپىپ سۆزلەيدۇ ، كالۋا كۆپۈپ . 气生而有没。说着气蛋笨，说话找人灵机 <谚>。
数系胀膨 <物> كۆپۈش كوئېففىتسېنتى
كۆپۈك 沫泡酒啤 پىۋا كۆپۈكى / 沫泡①〔静〕：子沫，沫泡的水 / 沫泡的肉汤 شورپىنىڭ كۆپۈكى 生>② 了沫汤肉 كۆپۈكى
气出 قورساق كۆپۈكىنى چىقارماق ：气③水涎，涎 <理>
石浮 <矿> تاش كۆپۈك
泡为变 <转>②沫泡成变① كۆپۈككە ئايلانماق
影
济经沫泡 <经> ئېقتىساد كۆپۈك
剂泡消 يوقاتقۇچ كۆپۈك
泡液 <生>②泡气，泡小(体液)①〔静〕 كۆپۈكچە
的沫泡无，的泡气无〔静〕 **كۆپۈكسىز**
态动使的 «كۆپۈكسىزلەنمەك» **كۆپۈكسىزلەندۈرمەك**
泡消〔动〕 **كۆپۈكسىزلەنمەك**
态动使的 «كۆپۈكلەنمەك» **كۆپۈكلەندۈرمەك**
泡发，剂泡起 <建> كۆپۈكلەندۈرگۈچى خۇرۇچ
كۆپۈكلەنمەك 泡起〔动〕：كۆپۈكلەنگەن نېفىت 油原泡起
كۆپۈكلۈك 的多沫泡，的沫泡有〔静〕
璃玻沫泡 <建> ئەينەك كۆپۈكلۈك
土凝混沫泡，砼沫泡〔建〕 بېتون كۆپۈكلۈك

蝉沫 <动> تومۇزغا كۆپۈكلۈك
泥水气加 <建> سېمونت كۆپۈكلۈك
كۆپۈنگۈ 的凸〔静〕
镜透聚会，镜面凸，镜凸 <物> ئەينەك كۆپۈنگۈ
版凸 <印> بەت كۆپۈنگۈ
坝点，坝岸凸 <水> توسما كۆپۈنگۈ
体面凸 <物> جىسىم كۆپۈنگۈ
极凸 <电> قۇتۇپ كۆپۈنگۈ
镜透凸 <物> لىنزا كۆپۈنگۈ
点透凸 <物> نۇقتا كۆپۈنگۈ
كۆپىكسەريا 蛸螵海 <动>〔静〕
كۆپىنچە ：常，往往〔静〕 ئۇنىڭ ھالىدىن ～ يالغۇز ئۆزىلا خەۋەر ئېلىپ تۇردى . 他照关常常子生独的他。
كۆپىيىش 殖繁，殖生 <生>〔静〕
器殖生 <理生> ئەزاسى كۆپىيىش
腺殖生 <理生> بېزى كۆپىيىش
期周殖生 <生> دەۋرى كۆپىيىش
统系殖生 <理生> سىستېمىسى كۆپىيىش
力能殖生，力能殖繁 <生> قابىلىيىتى كۆپىيىش
数系殖繁 <农> كوئېففېتسېنتى كۆپىيىش
率殖繁 <生> نىسبىتى كۆپىيىش
كۆپىيىش ئىقتىدارى = كۆپىيىش قابىلىيىتى
龄适殖繁 <牧> يېشى كۆپىيىش
كۆپىيىشچانلىق 率长增，率殖增〔静〕
كۆت 股屁踢 كۆتكە تەپمەك / 股屁①〔静〕：كۆتىدە ئىشتان يوق ، ئېتى ماڭجان بۇۋى . 叫却字名，穿子裤有没 <谚>。(妇贵珠串戴)威布江尔玛 ئىت ئۇستىخان يېسە ، كۆتى بىلەن كېڭىشەر . 义喻)量商股屁跟，头骨吃狗 <谚>
的股屁卖 <骂>②。(后想前思要事干
كۆتىنىك پىرى تۇتماق 脑彊头彊，彊死 <成>：ئۇ كۆتىنىك پىرى تۇتۇپ قالسا ، گەپ يېمەيدىغىنىدىن . 起彊死他。进不听也话么什，来
没，心恒没，住不顶，住不坐 <成> كۆتى بوش
孩的心恒没个是真你：劲韧 تازمۇ ～ بالا ئىكەنسەن . 子。
等话说 <成> كۆتى بىلەن ئاغزىنىڭ پەرقى يوق
说他：屁放于 بولغاچقا ، باشقىلار ئۇنى كۆزگە ئىلمايدۇ . 。他起不看都人别，屁放于等话
白清不，净干不脚手 <成> كۆتى پوق
动多，稳不坐，住不坐 <成> كۆتى تىنماسلىق

كۆتى چىدىماسلىق 话说，了不受，主不顶 <成> 受事这做你？数算不：بۇ ئىشنى قىلىشقا كۆتۈڭ چىدامدۇ
吗了得？

كۆتى چىڭ 有，劲韧有，住得顶，住得坐 <成> 相他．心恒：ئۇنىڭ خېلى ～ ، بۇ ئىشنى جەزمەن قىلالايدۇ
。到办能定一事件这，心恒有当

كۆتىگە تەپمەك 走赶，走撵，开踢脚一 <成> ，要你．门出地扫：ئىشتا سۈسلۇق قىلساڭ ، كۆتۈڭگە تېپىمەن
。去出踢脚一你把就我，工洋磨是

كۆتىگە پوق كەپلەشمەك 儿门股屁到屎 <成> 屎是总他．：ئۇ دائىم كۆتىگە پوق كەپلەشكەندە مېنى ئىزدەيدۇ
。我找来才了儿门股屁到

كۆتىگە سۆيگۈدەك بولماق 股屁亲差就 <成> （好讨）：ئۇ باشلىقنىڭ كۆتىگە سۆيگۈدەك بولغان بولسىمۇ ، باشلىق ئۇنىڭغا يول قويمىدى．司上，了股屁司上亲差就他
。步让不是还

كۆتىگە كىرىۋالماق = ئارقىسىغا كىرىۋالماق

كۆتىگە يېپ ساپماق 欺，诈欺②骗哄① <成> 负：ياۋاشنى تاپسام ، كۆتىگە يېپ ساپسام．实老到找 <谚>。“骑人被善马，欺人被善人”同喻：负欺就人

كۆتىنى ئاچماق 短揭 <成> ：ئۇلۇكتىن نەگە بارسەن دەپ سورىسا ، بارنىڭ پۇلىنى چاچقىلى ، يوقنىڭ كۆتىنى ئاچقىلى ، دەپتۇ．钱有尽撒：说他，儿哪去人死问 <谚>。短的人钱没揭，财钱的人

كۆتىنى قويالماسلىق 安不立坐，住不坐 <成> ：ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ، كۆتىنى قويالماي قالدى．消这到听
。了住不坐就他，息

كۆتىنى قىسماق 巴尾紧夹 <成> ：مۇندىن كېيىن كۆتۈڭنى قىسىپ يۈر ! گۈلۈڭ بار چاغدا گۈلۈڭنى قىس ، گۈلۈڭ توزىغاندا كۆتۈڭنى قىس．有 <谚>。巴尾夹候时的谢花，花上戴候时的花

كۆتىنى كولماق 短道长说，四道三说 <成> ，人说后背，股屁抠：خەقنىڭ كۆتىنى كولاپ نېمە پايدا تاپتىڭ？处好么什了到捞底到，股屁家人抠你？

كۆتىنى ئېلىپ يۈزىگە چاپلىماق 到贴股屁 <成> 耻无颜厚，耻知不恬，上脸：ئۇ ئاخىر كۆتىنى ئېلىپ يۈزىگە چاپلىدى ، ئاغزىغا كەلگىنىنى دەپ چىقىپ كەتتى．最他
。了走就顿一说胡地耻无颜厚竟后

كۆتى ئوچۇق 洗如贫一得变，穷变 <成> ：بۇ ئىشتا كۆتى ئوچۇق قالماڭ．丑露，脚马露 <成> 怕她上事件这．这：ئۇ كۆتىنىڭ ئېچىلىپ قېلىشىدىن قورقاتتى
。脚马出露

كۆتى ئېغىر 腾腾慢慢，蹭蹭磨磨 <成> 腾慢慢你．：كۆتى ئېغىرلىق قىلىپ ، ھەممىدىن قۇرۇق قالدىڭ
。空空手两果结，腾

كۆتەك ①〔静〕子墩，墩树：ئالما كۆتىكى / بۇ كۆتەكنى تىلسا ، نۇرغۇن شال چىقىدۇ．树墩苹不割以可子墩个这
。子板少；底存，根存 <转>②儿墩胖 كۆتەكتەك بالا

كۆتىكى 根存的票支 / بېلەتنىڭ كۆتىكى 券副

كۆتەك دەپتەر 簿帐水流

كۆتەك ھارۋا 车牛，车大轮木

كۆتەڭگەي 口伤，疤伤，疮鞍 <方>〔静〕

كۆتەل[1] 腰山，坡山 <方>〔静〕

كۆتەل[2] 人马跟，人马牵 <古>〔静〕

كۆتەن 肠直 <理生>〔静〕

كۆتەن راكى 癌肠直 <医>

كۆتەنباش 因起 <转>②头肠直①〔静〕：ئىشنىڭ كۆتەنبېشى مەندە ئىكەن．事的情在因起
。我

كۆتەتەك 一第数倒，的后最 <方>〔静〕

كۆتروم 台土，台凉(的外室房平) <古，建>〔静〕

كۆتكى 堆土，丘土，丘 <古>〔静〕

كۆتلەش = كۆت

كۆتمەك 髭短 / ～ ساقال 秃秃光，秃，短〔静〕：～ قۇيرۇق 秃光 ～ / دەرەخ 笔秃 ～ / قەلەم 巴尾秃，巴尾短树的秃

كۆتمەك ـ كۆتمەك 的小矮，的短短〔静〕：～ چىغىلار 草茓茓的短短

كۆتمەكلەشتۈرمەك «كۆتمەكلەشمەك» 态动使的

كۆتمەكلەشمەك 短变，秃变〔动〕：مېنىڭ قەلىمىم كۆتمەكلىشىپ كېتىپتۇ．了秃笔的我
。

كۆتۇ 顶屋 <古>〔静〕

كۆتۈرە 包承〔静〕

كۆتۈرە ئالماق 承包：ئىشنى ～ 儿活包，工包

كۆتۈرە بەرمەك 让包，包承给：مەھسۇلاتنى ئائىلىلەرگە ～ 户到产包

كۆتۈرە ئىجارە 租包 <经>

كۆتۈرە ئىش 工包，活包

كۆتۈرەڭگۈ 的满饱，的扬昂，的盛旺(绪情)①〔静〕

的昂高(气语、调声)②

كۆتۈرەڭگۈ روھ (神精)绪情的盛旺

كۆتۈرەڭگۈ روھلۇق 气朝、擞抖神精、勃勃气生

勃蓬

كۆتۈرەڭگۈلەشمەك 奋振、扬昂〔动〕: ئۆز ئۆزىنى روھىي جەھەتتىن كۆتۈرەڭگۈلىشىپ قالغاندەك ھېس قىلدى. 自觉感他. 奋振神精己。

كۆتۈرەڭگۈلۈك «كۆتۈرەڭگۈ»的式形词名

كۆتۈرەلمەسلىك 〔静〕 ～: 的挑难、的举难①<转>②担重的挑难: ～ 的受忍法无、的受承以难 ئېغىر يۈك ～ / 苦痛的受承以难 خورلۇق ～ 无忍受的受屈辱 / 驴毛的了瘦累(畜牲于用)的弱瘦、的了瘦累〔静〕: ～ ئېشەك 又瘦又得变马. ئات ～ بولۇپ قاپتۇ. 了瘦累的驴毛 / 弱。

كۆتۈرتمەك «كۆتۈرمەك»的使动态: ئۇ يۈك ـ تاقلىرىنى بالىسىغا كۆتۈرتۈپ ماڭدى. 他让孩子背上行李走了。

كۆتۈر ـ كۆتۈر 见下

كۆتۈر ـ كۆتۈر قىلماق 抬起一: ھەممەيلەن رويالنى كۆتۈر ـ كۆتۈر قىلىپ ئۆيگە ئېلىپ كىردى. 大家一家把钢琴抬进了屋里。

كۆتۈرگۈ (具工的体物高抬)器高抬<古>〔静〕

كۆتۈرگۈچ 的托、的举〔静〕

كۆتۈرگۈچ ۋىلكا 叉托<机>

كۆتۈرمە ③墩、基路②空架、的空架<建>①〔静〕裁并(襟后前)④坊谷

كۆتۈرمە پول 板地木式空架<建>

كۆتۈرمە دامبا 坊谷<水>

كۆتۈرمە دەريا 河悬<水>

كۆتۈرمە قاش 堤护防<水>

كۆتۈرمە كۆۋرۈك 桥架高、桥天<建>

كۆتۈرمە ئۆي 屋房的高基地

كۆتۈرمە ئېنرىق 渠架高、渠槽<水>

كۆتۈرمەك 抱、托、端、找、提、挑、背、抬、举①〔动〕: قول ～ 举 / ئەختىراۋان ～ 子轿抬 / سومكا ～ 手提提 / ئېكەش ～ 包背背、包 / جىنازا ～ 担扁挑 / بالىنى ～ 孩小抱 / پەتنۇس ～ 盘茶端 / بالا ～ 盘托托、架 / قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرەر. <谚>举先的怯胆小 كۆتۈرۈشنى بىلسەڭ، تاشمۇ يېنىك. <谚>会要只举. 重不也头石、举～起立、起撩②。چاپانىنىڭ پېشىنى ～ يوپكىنىڭ ئېتىكىنى / 襟衣起撩 / پەلتۇنىڭ 角裙起撩

提<转>③来起立子领衣大把 ياقىسىنى كۆتۈرۈۋالماق 拔提、升提、高提：مەسىلىنى پرىنسىپقا كۆتۈرۈپ تونۇش 问把门嗓把～ ئاۋازىنى تېخىمۇ / 识认去上则原到提题提～ مال باھاسىنى / 价物高提～ ئىناۋەتنى / 高更得<转>④部干为(拔提)升提～ كادىرلىقتا / 信威高 / 当担、负担、担承：بۇ پۇلنى مەكتەپ كۆتۈرىدىغان بولدى. 。担承校学由定决钱笔这 چېقىمنىڭ ھەممىسىنى ئۆزلار كۆتۈرسۇن. 一。担负们他让支开切مۇنداق دېسىڭىز، مەن ⑤。起不当担可我、话的说么这您. كۆتۈرەلمەيمەن 。土黄住得顶人死、务债住得经人男<谚>. تۇپا 。起得经、住得经：يىگىت قەرز كۆتۈرەر، ئۆلۈك باشقىلارنىڭ تەنقىدىنى / 评批人别起得经～ چاقچاقنى كۆتۈرەلمەسلىك / 难磨起得经～ 笑玩起不开⑥<转>化消、消化：ئۇ تاماقنى ھەرقانچە كۆپ يېسىمۇ كۆتۈرەلمەيدۇ. 。化消能也多再得吃饭他 ھاراق ئىچسەم 干<转>⑦。了不受消我了喝酒. كۆتۈرەلمەيمەن (杯)：كېلىڭ، كېلىڭ، بىر رومكىدىن كۆتۈرۈۋېتەيلى! 杯一上干、来、来：掉顶、消抵<转>⑧!قەرزنى كۆتۈرۈۋەتمەك 把掉顶帐：奋振、兴高示表<转>⑨掉顶帐 كۆتۈرۈلمەك / 心开、兴高～ روھنى 精奋振、神精起提 ئۆزلىنى 来得划<转>⑩神：بۇ ئىشنى قىلساڭ گۈڭ كۆتۈرەرمۇ؟ 吗来得划儿活这干？كۆتۈرىدۇ، قورقماي ئىشلەۋەر. 。干去心放、来得划

كۆتۈر قاسقىنىڭنى ～ ، مەندىن 要你、的你去：的你去<习> ئالساڭ ماشىنىنى ئالىسەن، جانىنى ئالمايسەن. 。命的我要是不、车是就的

كۆتۈر كەشىڭنى = كۆتۈر قاسقىنىڭنى

كۆتۈر كۈدە ـ كۆرپەڭنى 吧蛋滚西东的你起收

كۆتۈر لاقا ـ لۇقاڭنى 吧蛋滚西东的你起收

كۆتۈرۈش بەلگىسى 符升、号升<艺>

كۆتۈرۈش پوتېنسىيالى 势载荷<建>

كۆتۈرۈش دەستىسى 杆扒、杆扒重起<机>

كۆتۈرۈش ئېگىزلىكى 度高升提<水>

كۆتۈرۈش ئىقتىدارى 力能载承<物>

كۆتۈرمىچى 贼<转>②精屁马①〔静〕

كۆتۈرمىچىلىك 词名象抽的«كۆتۈرمىچى»

كۆتۈرمىچىلىك قىلماق 屁马拍：ئۇنىڭغا 的他拍～ 屁马

كۆتۈرمىكەش = كۆتۈرمىچى

كۆتۈرمىكەشلىك = كۆتۈرمىچىلىك

كۆتۈرمىكەشلىك قىلماق = كۆتۈرمىچىلىك قىلماق

كۆتۈرۈشچان 载承，的荷负：～ جىسىم 载承〔静〕 体荷负，物

كۆتۈرۈشچانلىق 量重载<交>②重荷<建>①〔静〕

كۆتۈرۈشلۈك 开 ئادەم ～ چاقچاق：住得受，起得经〔静〕 人的笑玩起得

كۆتۈرۈشلۈك ئادەم 人的心耐有，人的起得经

كۆتۈرۈشمەك «كۆتۈرمەك»的共同态：چامادانىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرەي．子箱提你帮来我。

كۆتۈرۈلمە 的起隆②起隆①<地>〔静〕

كۆتۈرۈلمە بەلۋاغ 带起隆<地>

كۆتۈرۈلمە رايون 区起隆<地>

كۆتۈرۈلمەك ①«كۆتۈرمەك»的被动态：پەردە ～ 幕帷

起升 / نازىرلىققا ～«كۆتۈرمەك»的被提 ②长厅为升自

复态：ئورنىدىن سەل ～ كۈن / 来身起欠，身起微微

<转>③。亮大已天，梢树上日．ئەيزە بويى كۆتۈرۈلدى 了好子日：دېھقانلار بۈرۈنقىدىن جىق كۆتۈرۈلۈپ كەتتى．来起<转>④。了多好子日前以比民农

كۆتۈرۈلۈش كۈچى 力升抬<气>

كۆتۈرۈم 抱一，火柴挑一 ئوتۇن ～ بىر：抱，儿挑〔静〕 火柴

كۆتۈك 钱工的工牧给<方>〔静〕

كۆتۈەللىك 棍纣，鞘<方>〔静〕

كۆتىچەك (的物植杆粗等米玉)〔静〕：子茬 ئۆتكەن يىلقى كۆتىچەكلەر شۇ يېتى تۇراتتى．不封原还子茬谷包的年去．里地在地动。

كۆتىيوغان = چىيقان

كۆجە 等菁蔓，末肉加)粥肉粒米玉，粥肉仁麦〔静〕 成煮)

كۆجۈم 居的集密 مەھەللە ～：的集密，的密稠〔静〕 区民

كۆجۈم بازار 场市中集

كۆجۈملەشتۈرمەك«كۆجۈملەشمەك»的使动态

كۆجۈملەشتۈرۈلمەك«كۆجۈملەشتۈرمەك»的被动态

كۆجۈملەشمەك 得变在现子村的散分前以．كەنتلەر هازىر كۆجۈملەشتى 变，密稠变：集密变〔动〕 了集密。

كۆچ[1] 雪②等牛牦，驼骆的物什着驮们民牧 قوتازلىرى ～ ئارقان تۆگە，崩：～ كۆچتى．雪．了崩。①〔静〕 物什的时徙迁

كۆچ[2] 人夫，子妻<方>〔静〕

كۆچ[3] 儿会一，刻时<古>〔静〕

كۆچەت 果苹 ئالما كۆچىتى：木苗，苗树①<植>〔静〕 其与<谚>．كۆچەتنى سۇندۇرغۇچە، قولۇڭنى سۇندۇر 苗 / كۆچەت：苗秧(的栽移)②。膊胳的己自折如不，苗树折

苗柿红西 پەمىدۇر كۆچىتى

كۆچەت بەلگىلىمەك = كۆچەت مۇقىملىماق

كۆچەت تىكمەك 栽，树植，树栽：كۆچەت تىكمەك پۈتاپ تۇر，كۆكتات تېرىساڭ ئوتاپ تۇر．<谚>，种，枝剪勤树栽 草锄勤菜。

كۆچەت كاندۇكى 床苗，田秧<农>

كۆچەت مۇقىملىماق 植定<农>

كۆچەتچىلىك 育县 مەيدانى ～：作工苗育〔静〕 场苗

كۆچەتزار = كۆچەتلىك

كۆچەتلىك 圃苗〔静〕

كۆچرۇم 迁批大(慌惊群人故变生发因)<古>〔静〕 徒

كۆچكۆچ 1871 指专)迁迫②徙迁大，移迁大①〔静〕 斯克萨哈今至迁人尔吾维批一区地犁伊迫强俄沙年坦)：مېنىڭ بوۋام 1871 ـ يىلدىكى كۆچكۆچتە غۇلجىدىن چىققانىكەن．的犁伊开离时迁迫年 1871 是父祖的我。

歌迁迫 كۆچكۆچ ناخشىسى

كۆچكۈن[1] 的动流①〔静〕：يۇلتۇزلار تەخمىنەن ئۇچ خىل بولىدۇ：تۇراقلىق يۇلتۇز، سەييارە يۇلتۇز ۋە ～ يۇلتۇز．星．星流，星行，星恒：种三有约大 ئاغ：塌崩，崩②。

崩雪 قار كۆچكۈنى / 崩山 كۆچكۈنى

كۆچكۈن[2] 的动流，的牧游<古>〔静〕

كۆچمە 转<语>②的回巡，的动移，的动流①〔静〕 的移，的申引

丘沙动流<地> بارخان كۆچمە

波进前，波行<物> دولقۇن كۆچمە

险保动流<经> سۇغۇرتا كۆچمە

金基动流 فوند كۆچمە

沙流 قۇم كۆچمە

资游<经> كاپىتال كۆچمە

用信产动<经> كرېدىت كۆچمە

览展回巡 كۆرگەزمە كۆچمە

湖移游<地> كۆل كۆچمە

船灯，塔灯动流<交> مايماك كۆچمە

كۆچمە مەبلەغ 金资动流 <经>
كۆچمە مەكتەپ = سەييارە مەكتەپ
كۆچمە مەنە 义申引，义转 <语>
كۆچمە مۇلۈك 财浮，产动 <经>
كۆچمە ئۆي 屋房动活 <建>
كۆچمەس 的徙迁不②的定固，的动不①〔静〕
كۆچمەس بارخان 丘沙定固 <地>
كۆچمەس قۇشلار 鸟留 <动>
كۆچمەس مۇلۈك 产资定固，产动不 <经>
كۆچمەك 别到移转 ～ ياشقا ياققا / 居新人迁 ～ يېڭى ئۆيگە / 家搬 ～ ئۆي ①〔动〕移转，移迁，迁，搬：
就，穷得觉你 <谚> . كەمبەغەل بولساڭ كۆچۈپ باق / 处 ～另到转 ～ باشقا بىر مەسلىگە 传，转②：传，试一试家搬
十，十传一，传相口口 ～ ئېغىزدىن ئېغىزغا / 题问个 位
كۆچۈش تېزلىكى 度速动徒 <物>
كۆچمەن 民游③ 民移尔吾维 لىرى ئۇيغۇر كۆچمەن：民移②的牧游，的动流①〔静〕
كۆچمەن تۇرمۇش 活生牧游
كۆچمەن چارۋىچى 民牧动流
كۆچمەن چارۋىچىلىق 牧游
كۆچمەنلەر قانۇنى 法民移 <法>
كۆچمەنلىك 年个五四了过度中动流在们他 . ېدىش يىلنى ئۆتكۈزدى 〔静〕牧游，动流①：
人跨渐逐活生牧游从 قەدەم قويماق تۇرمۇشىغا 的牧游，的动流②。头 ～ تۇرمۇشتىن تەدرىجىي ھالدا
活生耕农 تېرىقچىلىق تۇرمۇشىغا
كۆچۈرتمەك 态动使的 «كۆچۈرمەك»
كۆچۈرگۈچى 员写抄，员写缮，者写抄〔静〕
كۆچۈرگۈچىلىك 作工写缮，作工写抄〔静〕
كۆچۈرمە 剽 ～ ئەسەر 的窃剽②的用引，的抄①〔静〕：
议会 يىغىن خاتىرىسىنىڭ كۆچۈرمىسى 件抄③品作的窃
抄的品作典古 ～ كلاسسىك ئەسەرلەردىن / 件抄的录记
翻的义主验经 تەجرىبىچىلىكنىڭ كۆچۈرمىسى 版翻④本：
槽渡 <水>
كۆچۈرمە ئۇلاق 文引，语引 <语>
كۆچۈرمە جۈملە = كۆچۈرمە گەپ
كۆچۈرمە گەپ 语引接直 <语>

كۆچۈرمەك 写抄②栽移 ～ كۆچەت / 载转，印翻 باسماق چۈرۈپ ①«كۆچمەك»的态动使：ئۆي / 家搬 ～ كۆ-
，袭抄③清誊 ～ ئىقتا / 义讲抄 ～ كۆنسېپىك：写誊
作人他(窃剽)袭抄 ～ باشقىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى 窃剽：
驱病的患后体附鬼将指，法说信迷)鬼赶，邪驱④品
把 . قىزنىڭ كېسىلىنى مۇشۇ قورچاقتا كۆچۈرگەن (处别至
肤皮植移 ～ تېرە 植移 <医>⑤。上偶木个这了到赶病的娘姑
费迁搬，费移迁 <经> كۆچۈرۈش خىراجىتى
كۆچۈرمىچى 窃剽，者袭抄②员写缮，者写抄①〔静〕
者
كۆچۈرمىچىلىك 袭抄②作工写誊，作工写抄①〔静〕
为行窃剽，为行
窃剽搞②作工写抄做① كۆچۈرمىچىلىك قىلماق
كۆچۈرمىكەش = كۆچۈرمىچى
كۆچۈرمىكەشلىك = كۆچۈرمىچىلىك
كۆچۈرۈشمەك 市城离远到搬家把们他 . ھەردىن يىراق جايغا كۆچۈرۈشتى «كۆچۈرمەك»的态同共：ئۇلار
。方地的
كۆچۈرۈلمە 本摹，本拓，片拓〔静〕
كۆچۈرۈلمەك 态动被的 «كۆچۈرمەك»
كۆچۈشچانلىق 率移迁〔静〕
كۆچۈشمەك 。边河了到搬们他 . ېتى «كۆچمەك»的态同共：ئۇلار دەريا بويىغا كۆچۈش-
كۆچۈك 部臀 <古>〔静〕
كۆدەي 苇芦 <方>〔静〕
كۆرە 。来独往独如不，友朋交人恶与其与 . ياخشى ～ ، تەنها يۈرگەن 其与〔助〕：ئەسكىنى دوست تۇتقاندىن
كۆرەرمەن 众观〔静〕
كۆرەك[1] 演调，演会①〔静〕：ئەدەبىيات ـ سەنئەت كۆرىكى
文艺 ～ / 阅检受 كۆرەكتىن ئۆتمەك 阅检②演会：مۇ-
بىرى 台阅检
كۆرەك[2] 的脆得做，的好得熟 <方>〔静〕
كۆرەك ～ ئۇنىڭ دەسلەپكى 的足十气神，的傲高〔静〕：
ئەپتىدىن قىلچە ئەسەر قالمىدى . 的足十气神种那初起他
。了影踪无毫得变子样
كۆرەڭلەتمەك كۆرەڭلىمەك» 的态动使：بىر مەھەل سېنى
كۆرەڭلەتكەن ئالدامچى دۇنيا ساڭا بىر كىپەنلىك بېرىشنى راۋا
كۆرمىدى . 头到道世人骗个这的世一可不你让度一
。你给肯都布尸裹块连来

كۆرەڭلەشمەك «كۆرەڭلىمەك» 的态同共：ئۇلار غەلىبە قىلىپ دەپ كۆرەڭلەشتى . 意得洋洋而利胜为因们他 。

كۆرەڭلىك «كۆرەك» 的式形词名：ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ~ ئالامىتى چىقىپ تۇراتتى . 态神的意得出露流中眼他 。

كۆرەڭلىمەك 〔动〕 得意、气神、洋洋意得：现活气神！ كۆرەڭلەپ خۇددىنى يوقاتماق / 形忘意得 سەن ئانچە كۆرەڭلەپ كەتمە ! 你别太神气！ كۆرەڭلىگەن يېڭىلار . <谚> 骄兵必败 。

كۆرەلمەس 的妒嫉爱：كۆرەلمەسلىك كۆزىنى ئويۇپ . <谚> 该瞎眼的妒嫉爱掉挖 。

كۆرەلمەسلىك «كۆرەلمەس» 的式形词名：ئۇنىڭ گەپلىرى ~ بىلەن تولغاندى . 他满充中谈言的妒嫉了 。

كۆرپە[1] 〔静〕 子褥：مېھمانغا ~ سالماق / 给人客铺子褥 ~ سېلىش ھۆرمەت ، داستىخان سېلىش ھىممەت . <谚> 铺褥子是布餐盛情、敬尊是 。

疮褥 <医> كۆرپە يارىسى

子褥与头枕 كۆرپە ياستۇق

كۆرپە[2] 〔静〕 皮羔

子帽皮羊 كۆرپە تۇماق

衣大皮羔 كۆرپە جۇۋا

كۆرپە[3] 〔静〕 的生晚、的生再 <古>

كۆرپىچەك 〔静〕 褥坐、子褥小

كۆرپىلىك 〔静〕 ①料子褥：بىر ~ رەخت 做一个褥子的 ②布的子褥有

كۆرسەتكۈچ 〔静〕 的指、的示指：خەرىتىگە ~ بەلگىسى 在地图上标示指、器示指②(头箭)记标示指上标 قويماق ⑤数指 <数> ④引索③标路 ~ يۇل：示标、针：单绩成<教>⑥标指量质 ~ سۈپەت：标指<经> يىللىق نەتىجە كۆرسەتكۈچىنى كۆرسەتمەك 让看学年成绩单 ②指食、指拇二① <理生> كۆرسەتكۈچ بارماق 趾脚二

鞭教 <教> كۆرسەتكۈچ تاياق

灯示指 <交> كۆرسەتكۈچ چىراغ

كۆرسەتكۈچلۈك 〔静〕 ①的指带、的器示指带：的数指、的数指带②的示标

程方数指 <数> كۆرسەتكۈچلۈك تەڭلىمە

数函数指 <数> كۆرسەتكۈچلۈك فۇنكسىيە

كۆرسەتمە 示提、示指、令命、令指 〔静〕

كۆرسەتمەك ① «كۆرمەك» 的态动使的：览浏……让、看…… خۇدا كۆرسەتمىسۇن ، ئۈيگە شەيتان ئې-لىپ كەپتىمىز . 鬼魔个了进引里家们我、佑保达胡 。

见牛奶让别 <谚> ئىنەككە سۈت كۆرسەتمە ، ئەخمەققە قىز . 看生医让 ~ دوختۇرغا كېسەل 。 娘姑见人蠢让别、奶到 ~ مېھمانلارغا شەھەر / 病：示出②容市览浏们人客让 ئىسپات / 明证示出 ~ خىزمەت كىنىشكىڭىزنى كۆرسىتىڭ . 路指 ~ يول：示指、出指、指③ 。证作工示出您请 خىزمەتتىكى كەمچىلىكنى / 缺的中作工出指 مېنىڭ كۆرسەتكىنىم بويىچە ئىش قىلساڭ ، مەقسىتىڭگە / 点：的目到达能就你、做去的示指我按是要 。 يېتەلەيسەن . 显、己自现表 ~ ئۆزىنى：示演、示展、示显、现表④ 己自示 / بىكىسىنى 领本示显 ~ روماندا ئاپتور رېئال تۇرمۇشنى كۆرسەتكەن . 活生实现了示展者作中说小 。 ئۇ 示演们我给他 . بىزگە يېڭى مەشغۇلات ئۇسۇلىنى كۆرسەتتى 忠装假 ~ ئۆزىنى مۇمكىن قىلىپ 。 法方作操的新了 显人向⑤通事万装假 ~ ئۆزىنى بىلەرمەن قىلىپ / 厚：看害厉人给、量力的己自示 ھېلى كۆرسىتىپ قويمەن ، 你给要我则否、路的你走好好 . ياخشىلىقچە يولۇڭغا مالڭ 。看害厉

词代示指 <语> كۆرسىتىش ئالماش

法举列 <数> كۆرسىتىش ئۈسۈلى

كۆرسەتمىلىك 的观直、的示展、的示指 〔静〕

计设示展 <艺> كۆرسەتمىلىك لايىھە

学教观直 <教> كۆرسەتمىلىك ئوقۇتۇش

كۆرسىتىشمەك «كۆرسەتمەك» 的态同共：كۆپچىلىك مۇسابىقىدە ئۇتتۇرۇش سەۋەبلىرىنى كۆرسىتىشتى . 比了出指家大 。因原的败失赛

كۆرسىتىلمەك «كۆرسەتمەك» 的态动被：ئۇ سايلامدا ھاكىملىققا نامزات قىلىپ كۆرسىتىلدى . 选中举推被他长县为荐 。人选候

كۆرك 〔静〕 美、容面、颜容：تىل كۆركى ماقال ، ئەر كۆركى ساقال . <谚> 语谚是美言语、男子是美须胡 。

كۆركەتمەك 亮漂变、丽美变 <古>〔动〕

كۆركەم 的丽壮、的亮漂、的丽美、的看好 〔静〕：~ يېگىت 美丽 ~ / 子伙小(的亮漂)的看好 ھويلا - ئارام 的院庭

كۆركەمسىز 的观美不、的看好不 〔静〕：

كۆركەملەشتۇرمەك «كۆركەملەشمەك» 的态动使：قىزنىڭ قاپقارا چاچلىرى ھۆسنىنى تېخىمۇ كۆركەملەشتۇرۇۋەتكەندى . 姑 。色姿分几了添平加更发头的黑乌娘

كۆركەملەشتۇرۇلمەك «كۆركەملەشتۇرمەك» 的态动被

كۆركەملەشمەك 亮漂变，丽美变〔动〕：شەھىرىمىز بارغانسېرى كۈركەملەشمەكتە . 越来越得变在正市城的们我。丽美。

كۆركەملىك «كۈركەم»的名式形词：ئىلى ۋادىسى ئۆزىنىڭ كۆركەملىكى بىلەن ساياھەتچىلەرنى تاڭ قالدۇردى . 伊犁谷河的美之观为叹人游令。止

كۆركسۈز 看难，陋丑，丑 <古>〔静〕

كۆركلەمەك 可变，看好变，丽美变，美变 <古>〔动〕 爱

كۆركلۈگ 美，丽美，看好 <古>〔静〕

كۆركۈتمە 榜标，弄卖，耀炫 <方>〔静〕

كۆرگە 物植的刺驼骆似类种一 <方，植>〔静〕

كۆرگەزمە 览展，览展会〔静〕：فوتو سۈرەت كۆرگەزمىسى 览展看去，会览展去 بارماق كۆرگەزمىگە / 览展影摄

车览展 كۆرگەزمە ئاپتوموبىلى

品展，品列陈，品览展 كۆرگەزمە بۇيۇملىرى

览展 كۆرگەزمە قىلماق

出展 كۆرگەزمىگە قويماق

كۆرگەزمىخانا 馆列陈，馆览展〔静〕

كۆرگەن - بىلگەن 识认，者识相②闻所见所①〔静〕 人的

كۆرگۈلۈك 运厄，幸不，头苦〔静〕：ئاھ ، خۇدا ! ماڭا نېمە ~ بۇ؟ 呀幸不么这么怎我！主真，哎？

كۆرگۈلۈكى بار 有 <习>：吃头苦有。 ، بولمسا كۆرگۈلۈكۈڭ بار . 不，来回找都你儿哪在管不。吃头苦的你有然。

كۆرگۈلۈكىنى كۆرمەك 应报遭，头苦吃 <成>：ھەددىڭدىن ئاشساڭ ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرىسەن . 你了分过太，就。的头苦吃会

كۆرمەك 视电看 ~ / 见，看，见①〔动〕：تېلېۋىزور ~ / بىز ئۇنداقلارنى جىق كۆرگەن . 了多得见们我人的样那。了。爱，眼于益看 <谚>：سۆيسەڭ يۈرەككە كۆزگە دورا ، 讲言千了见看说，行就话句一见看没说 <谚>：كۆرمىدىم دېسەڭ بىر سۆز ، كۆردۇم دېسەڭ مىڭ 得看 <谚>：تۇغمىنى كۆرۈپ ، تۇغمىنى كۆرمەپتۇ . 。"瓜西见不，麻芝见只"同喻：驼骆见不看，子初。历经：يولدا بىز تۇرغۇن قىيىنچىلىقلارنى كۆردۇق . 。难困多许了遇遭们我上路。忘莫子日的历经 <谚>：شۇنى كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇ . 。弃丢别子窝皮的过窜，把为认③：ئاكام بۇ قىزنى ئوغلىغا لايىق كۆرۈپ ، ئەلچى ئەۋەتىپتۇ . 姑这为认哥哥我。人媒了托就，配般子儿他跟娘。合见意的他为认我：嫌④。适 مۇۋاپىق كۆردۇم . ~ ئاز 嫌少 / ئېغىر，待看，作看⑤重嫌：ئۇ مېنى ئۆز بالىسىدەك كۆرىدۇ . 作当，待看，作看⑥。待看样一子孩的己自当我把他。尊你 <谚>：ھۆرمەت قىلساڭ ، ھۆرمەت كۆرىسەن . 到受：ھۆرمەت قىلساڭ ، بالاڭدىن ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ 。敬尊人别到受会也，人敬就子儿你，亲父你待对么怎你 <谚>：ئۇنى كۆرسەن . 怨，怪⑦。你待对么怎会怪出不拉，弹子怪中不打 <谚>：چىچالمىغان پوقىدىن ئوقىدىن كۆرىدۇ ، 儿孙子）添，生⑧。"房茅怪来屎出不拉"同喻：便粪。女子个三了生们我 . 媳）：بىز ئۈچ پەرزەنت كۆردۇق (子孙抱）子孙添 ~ نەۋرە 受⑨妇媳儿了有 ~ كېلىن / 共们咱：ھالىمىزغا يارىشا يارنى تاڭ كۆرىمىز . 用享，用词动副"ب"与，词动助作⑩。切一的有所己自用享同 ئۆي- / 下一量商 ~ مەسلىھەتلىشىپ：试尝示表，用联لىشىپ ~ ئات ئالساڭ مىنىپ كۆر ، چىنە ئالساڭ چېكىپ . 考虑考虑考 / 鼓一鼓碗买，骑一骑马买 <谚>。

كۆرسەم خۇمار 不眼：犯不瘾，见不眼 <成>

馋不嘴，见

كۆرمەسكە سالماق 见不看装假：ئۇ مېنى كۆرمەسكە سالدى . 我见看没装假他。

كۆرمىگەن كۈنى قالماسلىق 头苦尽吃 <成>：كۆرمىگەن كۈنۈم قالمىدى . 头苦了尽吃我。

كۆرمىگەننى كۆرمەك 吃，罪的过受没受 <成>

كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ ، كۆرمىگەننى كۆرمىگەنلىكىڭ ئۆلمىگىنىڭ . 头苦尽：كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ ، كۆرمىگەننى كۆرمىسەن ئۆلمىگىنىڭ . 的过见比的过见没你 <谚>。罪的过受没受会就着活，多。

كۆرۇش بۇلۇڭى 角视

كۆرۇش پەردىسى 膜网视 <理生>

كۆرۇش پەرقى 差视

كۆرۇش دائىرىسى 野视

كۆرۇش سەزگۈرلۈكى 度敏视 <理生>

كۆرۇش سەزگۈسى 觉视 <理生>

كۆرۇش سېزىمى 觉视

كۆرۇش فۇنكسىيىسى 数函见视 <物>

كۆرۇش قۇۋۋىتى 力视

كۆرۇش نېرۋىسى 经神视 <理生>

كۆرۇش ئورنى 位视 <天>

كۆرۇش ئۇپۇقى 平地视 <天>

كۆرىدىغىنىنى كۆرمەك 的看好……有 <成> ，
没场下好：يەنە ئۇنداق قىلساڭ ، كۆرىدىغىنىڭنى كۆرسەن .
。的看好你有，干么那再是要你
كۆرۈپ - بىلىپ 闻所见所〔静〕
كۆرۈشە - كۆرۈشمەي 到乍来初，面见次初〔静〕
كۆرۈشتۈرمەك «كۆرۈشمەك[1]» 的态动使：بۇ بالىنى ئۆزىنىڭ
ئاتا - ئانىسى بىلەن بىر كۆرۈشتۈرەيلى . 咱们孩子这让们自跟
。吧面一见母父己
كۆرۈشتۈرۈلمەك «كۆرۈشتۈرمەك» 的 态动被
كۆرۈشمەك[1] ① «كۆرمەك[1]» 的共同态：بۇ رەسىمنى ئۇلار
قولدىن - قولغا ئېلىپ كۆرۈشتى . 这画幅传们他了看着。
ئۇزىز مېھمانلار بىلەن ～ ：晤会，见相，面会，见会②
晤会，面会友挚和 ～ قەدىناس دوست بىلەن ，宾贵见会
。面见常们我 . 友挚 / بىز دائىم كۆرۈشۈپ تۇرىمىز
كۆرۈشمەك[2] 效见 <方>〔动〕
كۆرۈك[1] 箱风皮〔静〕
كۆرۈك[2] 木穗盐 <植>〔静〕
كۆرۈكسەمەك 念思，念想，见想 <古>〔动〕
كۆرۈكلىمەك 箱风拉〔动〕
كۆرۈگ 子探，探密，谍间 <古>〔静〕
كۆرۈلمەك ① «كۆرمەك» 的态动被：پېئىلنىڭ مەيل كاتېگورى-
يىسى پېئىلنىڭ خۇەر شەكلىدە كۆرۈلىدۇ . 见畴范式的词动
。现出，生发② 。式形语谓词动于 : ھېچقاچان كۆرۈلۈپ
。了现出题问的过生发未从 . باقمىغان مەسىلە كۆرۈلدى
كۆرۈم[1] 要，死么要 . ～ يا ئۆلۈم ، يا : 子日，活生①〔静〕
(仁成便功成不即亦)活么 . يامانغا ئۆلۈم يوق ، ياخشىغا
难，苦痛②。日度难人好，了不死人坏 <谚> . ～
不者使 <谚> . ～ ：处 ئەلچىگە ئۆلۈم يوق ، جاراچىغا
。难习勿人言代，杀能
كۆرۈم[2] 梦②议思，想设① <古>〔静〕
كۆرۈمچى 的卜占，的命算，的卦算 <古>〔静〕
كۆرۈمسىز 的观美不，的看难，的看好不〔静〕 : ～ قارا
داغ 斑黑的看难
كۆرۈمسىزلەشمەك 看难变〔动〕 : ئىشنىڭ ئالدىراشلىقىدا ئۇ-
نىڭ كىيىملىرى كۆرۈمسىزلىشىپ كەتكەنىدى . 因忙很他为，
。看难很得变都服衣
كۆرۈمسىزلىك «كۆرۈمسىز» 的名词形式：بۇنىڭ كۆرۈمسىز-
لىكىنى قارا ڭ ! 看难多有伙家这看 !
كۆرۈمەنلىۈك ①〔静〕 物礼，金赏(的者讯喜来带给)：
قېنى ، ～ بېرىڭ ، مەن سېغىنغان كىشىگىزنى ئەكەلدىم . 给

，的目悦② 。了来带人的久已念思您把我，吧金赏
，的看好 ：شىرەدىكى مېۋە - چېۋىلەر ～ ئۈچۈنلا
，齐整么那果水的上桌 . ،شۇنچە رەتلىك ئىدى تىزىلغاندەك
。的上摆看好为是只像好 . بۇ كۆرۈملۈككىنە قىز ئىكەن
。娘姑的看好挺个是这
كۆرۈنەر - كۆرۈنمەس 的现忽隐忽，的约约隐隐〔静〕
كۆرۈنەرلىك 的显明，的著显〔静〕 : ～ نەتىجە يارىتالانلار
。彰表了到受者著显绩成 . مۇكاپاتلاندى ئىشلەپچىقىرىش
的显明了有件条产生 . شارائىتىدا ～ ئۆزگىرىش بولدى
。化变
كۆرۈنچىلەمەك 誉饮，名闻，名出 <古>〔动〕
كۆرۈنمە 的见可〔静〕
كۆرۈنمە قۇۋۋەت 率功观表 <物>
كۆرۈنمە ئورۇن 置位视 <天>
كۆرۈنمە ئۇپۇق 线平地视〔天〕
كۆرۈنمەس 的见不看〔静〕
كۆرۈنمەس يورۇقلۇق 光见可不 <物>
كۆرۈنمەك ① «كۆرمەك» 的态复自的：ئۇ دوختۇرغا كۆرۈنگىلى
كەتتى . 到我 . بېرىپ ئاپامغا كۆرۈنۈپ كېلەي 。了病看去他
我 现出②。来就下一去儿那妈 يىراقتىن كېمە يەلكەنلىرى
كۆرۈندى . 帆船了现出处远 。كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس .
。远太会不山的见得看 <谚>
كۆرۈنۈش 貌外，形外，观外①〔静〕 : ئۇي - ئىمارەتلەرنىڭ
机音录 كۆرۈنۈشى ئۇنىڭلغۇنىڭ كۆرۈنۈشى / 观外的物筑建
，象景②容市，貌外的市城 كۆرۈنۈشى شەھەر / 形外的
过而闪一前眼 ：كۆز ئالدىدىن غىل - پال ئۆتكەن ～ 面场
的人惊个一 ～ كىشىنى ھەيران قالدۇرغىدەك بىر / 象景的
实老(面表)表外③面场 ：كۆرۈنۈشتە ياۋاش 表外，面表
面画，景场 <文>④ ：ھېكايىدە تەسۋىرلەنگەن 面画，景场
。景场活生了写描说小 . يازغىنىم يېزىمىزدىن
<艺>⑤。面画幅一的村农们我是的写所我 . ～ بىر
，面画，头镜 ：شۇ ～ ئۈستىگە كىنونىڭ نامى بېرىلىدۇ .
场 <戏>⑥。字名的影电有还上头镜个这在 ：بىرىنچى
～ 画景风⑦场二第幕一第 ～ پەردە ئىككىنچى ：ئۆيگە
。画景风了挂里屋在们我 . ئاستۇق
面见 كۆرۈنۈش بەرمەك
度宁视 <天>②度见能① كۆرۈنۈش دەرىجىسى
كۆرۈنۈشلۈك «كۆرۈنۈش» 的式形词容形：تەۋە پەردە ،
剧话场八幕四 دراما ～ سەككىز
كۆرۈنۈشمەك «كۆرۈنمەك» 的态同共：ئۇلار دوختۇرخانىغا بې-

了病看院医去们他 . ئۇنۇتۇشتى دوختۇرخانىغا بېرىپ كۆرۈنۈشتى .

كۆز ① 〔静〕眼、睛眼：كۆك ～ 睛眼蓝 / خۇمار ～ 情含 كۆزنىڭ كىچىك بولسىمۇ ، كۆرىدىغىنى چوڭ . 睛眼的脉脉 / ～ 大甚见所，小虽睛眼 <谚> ئۇرۇنلۇق ئۇۋۇسى ، كۆڭۈل سىرلىق . ～ 密秘是心，宿归的光是睛眼 <谚> كۆزدىن يىراق . كۆز- 滴珠眼 <谚> . كۆزى مىدىرلىغاندىن قورق ئۆلدىن يىراق . ～ 。远自心，见不眼 <谚> كۆرمەي كۆڭۈل سۈيمەس . <谚> 。情动不心，见看不眼 كۆزۈڭ- 趁 <谚> . ئىلگىرى بارىدا شەھەر كۆر ، چىشىڭىلىق بارىدا گۆش يە 歌当酒对"同喻：肉吃快牙有着趁，识见长好眼着 ، 乌 <谚> 。قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇمايدۇ . <谚> 。何几生人" 贪莫痛子肚，手动莫痛眼 <谚> . كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تارت ، قورسىقىڭ ئاغرىسا ئەپسىڭنى 吃 。～ دېگەن كامار نېمە ، كۆرمىسە بىكار نېمە . <谚> ③糊模力视 / كۆزى خىرە 利锐光目，强力视 / كۆر ئۇنۇق 光目，力视②。用有没看不，洞个是睛眼 ، 要指戒 <谚> ～ كېرەك ، قىزغا سۆز 头镜 / ئۈزۈككە 口(的等链褡)④。儿话给要娘姑，儿面嵌 ⑤。开打也口链褡个那把你 . ئاچقىنا يەنە بىر كۆزىنى 孔户窗 / دېرىزىنىڭ كۆزى 孔 <转> ：儿面，儿眼，孔 ئىنىڭ كۆزى 针 / بۇلاقنىڭ كۆزى 泉 / ئۈزۈك- 的机相照 / فوتو ئاپپاراتنىڭ كۆزى 戒 / ئۈزۈكنىڭ كۆزى 指面儿 ：口(的等链褡)④。儿话给要娘姑，儿面嵌 ⑤。开打也口链褡个那把你 . ئاچقىنا يەنە بىر كۆزىنى ئاچقىنا 顶，子尖 <转> ：冠，尖顶，子尖 ئۇ پۈتۈن فاكۇلتېتتىكى ئوقۇتقۇ- 全为局业工 . ئەت ئىدارىسى ناھىيىدىكى ئىدارىلەرنىڭ كۆزى 。子尖的中师教系全是他 . سانا- 县机之关冠 。⑥ <转> ：门窍，道门 ئىشنىڭ كۆزىنى بىلىدىغان ئادەم懂的梢盯 <转>⑦。人的门窍：的梢盯 ئارقاڭدا ！意注要，的梢盯有面后你 ！ ～ بار ، دىققەت قىلغىن 来 ～ 生出 <转>②眼睁① كۆز ئاچماق 界眼开，明聪变 <转>③上世到 ، سىلى قايسى كۈنى 意主出天那您 . ئاچتىم 了明聪得变我后 。 مەكتەپ هاياتى ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچتى . 。界眼了开他使活生的式

房后眼 <理生> كۆز ئالالماسلىق 看地睛转不目 ：ئەكبەر قىزنىڭ 转不目尔拜科艾 . كۆزىنى ئالالماي قالدى 。儿蛋脸的亮漂娘姑着看地睛

كۆز ئالايتماق ① 睛眼瞪：ماڭا كۆز ئالايتىپ نېمە قىلىسىز ؟ 么什干我瞪你 ، 上瞄(地正不术心) <转>②？

上看：بىز ھەرقانچە كەمبەغەل بولساقمۇ ، باشقىلارنىڭ نەرسە- 东的人别上瞄会不也穷再们我 . سىگە كۆز ئالايتمايمىز 。西

كۆز ئالدىدا 前眼：بۇ ۋەقە ئۇنىڭ ～ يۈز بەردى 。这件 事发生在眼前他 。

房前眼 <理生> كۆز ئالدى دالانچىسى

كۆز ئالدىدىن كەتمەسلىك 前眼在绕萦：ھېلىقى كۆ- 他在绕萦面场个那 . رۈنۈش ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيتتى 。前眼的

كۆز ئالدىدىن ئۆتمەك = كۆز ئالدىغا كەلمەك

眼在现浮，目在历历 <成> كۆز ئالدىغا كەلمەك

前

كۆز ئالماق 光目过转，来眼过转：ئانا دەريادىن كۆز- 把亲母 . ئىنى ئېلىپ ، بېشىنى كۆتۈرۈپ يىراقلارغا نەزەر تاشلىدى 。方远望眺头起抬，来过转边那河从光目

子珠眼，珠眼，球眼 <理生> كۆز ئالمىسى

كۆز باغلانماق 晚傍：مۇشۇ مېڭىشىمىزدا ماڭ- 傍，去下走样这们我 . ساق ، كۆز باغلانغاندا يېتىپ بارىمىز 到就晚 。

كۆز باغلىغۇچى = سېھىرگەر

眼虎马打，术魔施，眼障 <成> كۆز باغلىماق

视监，看照 <成> كۆز بولماق

كۆز بويامچى 者人蒙，者骗蒙 <成> ：ئاپلا ، ئالدە- 上们我，呀哎 . ئىنپتۇق ، ئەسلىدە ئۇ بىر ～ ئىكەن ئەمەسمۇ 。的人骗蒙是他来原，了当

كۆز بويامچىلىق 术骗，骗蒙 <成> ：كىچىككىنە تۈ- 哪从，纪年的小小？ رۇپ كۆز بويامچىلىقنى نەدىن ئۆگەندىڭ 术骗了学儿

كۆز بويىماق 蔽蒙，目耳人掩 <成> ：قاراڭا ، پۈۋ- 干乡了上当还，姓百老蔽蒙棍恶个那，看你 . رانىڭ كۆزىنى بويىپ ، يېزا كادىرى بولۇۋالغىنىنى ئۇ مۇنتەھەم- 。部

角眼 <理生> كۆز بۇرچىكى

科眼 <医> كۆز بۆلۈمى

(压内眼)压眼 <理生>〔静〕 كۆز بېسىمى

كۆز بېقىشماق 眼使互，色眼去眉，来眼看：ئېپ ئارىلىقىدا 小中谈交在 . يىگىت بىلەن قىز مەنىلىك كۆز بېقىشۇالدى 。色眼使互地意会娘姑和子伙

كۆز تاشلىماق 眼放① ：看，ئەتراپقا ～ 眼放四 / 周 ：眼飞②看光目的问疑用 سوئال نەزەرى بىلەن

ئۇ ماڭا كۆز تاشلىدى . 眼飞我朝他 。
كۆز تاڭماق <成> 人骗，人蒙
كۆز تەگمەك <成> 些某说因人别指信迷)邪中
كۆز تېگىپ قالدۇ . 别 . 亮漂子孩说别 。的邪中会，ئۇجمەڭگە
كۆز تەگدىمۇ نېمە؟ 了邪中，了么怎树桑的你 ؟
كۆز توچكىسى <生> 点眼
كۆز تورلاشماق <医> 眼光老，眼花老，眼花
كۆز تويماسلىق <成> ①够不看：ره‌ڭگاره‌ك گوللەر-
گە قاراپ كۆزۈم تويمىدى . 不看也看我儿花的红嫣紫妊
够 。②馋眼：足知不，ئۆزى تويسىمۇ ، كۆزى تويماسلىق
。饱肚馋眼
كۆز تويماق <成> 足知，够看
كۆز تۇتۇلماق 明失：چوڭ دادامنىڭ كۆزى تۇتۇلۇپ قال-
غىلى تۆت يىل بولدى . 了年四经已明失爷爷 。
كۆز تۇمار 符身护
كۆز تۆت بولماق <成> 水秋穿望，穿欲眼望：
يولۇڭغا قاراپ كۆزۈم تۆت بولدى . 穿欲眼望我来你盼 。
كۆز تىشلىمەك <成> 水秋穿望，穿欲眼望：يو-
لۇڭغا قاراپ كۆزۈم تىشلىپ كېتەي دېدى . 真得等你等我
穿欲眼望是 。
كۆز تېگى <理生> 底眼
كۆز تىكمەك 盯，视注：ئۇ ياتقىنىڭ دېرىزىسىدىن يىراق-
تىكى ئاق باش چوققىلارغا كۆز تىكتى . 眺户窗的舍宿他从他
望远处的山雪的 。
كۆز چاقماق 眼耀
كۆز چاقنىماق 辉生奕奕睛眼
كۆز چانىقى <理生> 圈眼，眶眼，窝眼
كۆز چەكچەيتمەك 瞪睛眼：كۆزۈڭنى چەكچەيتمەي گەپ
قىل ! 睛眼瞪别，话说你 !
كۆز چۈشمەك 上爱，上看
كۆز چېنى 量估睛眼用：～ بىلەن ھەربىر باغدا 500
تۈپتىن مېۋىلىك دەرەخ بار دەپ ھېسابلىدۇق . 估睛眼用们我
。树果棵百五有园果个每，算
كۆز دالانچىسى <理生> 房眼
كۆزدە تۇتماق <成> 虑考，发出……从，于眼着
从，势形前当于眼着 ～ نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنى 到，鉴：于
到虑考 ～ ئۇنىڭ ياشىنىپ قالغانلىقىنى / 发出势形前当
况情种这于鉴 ～ بۇ خىل ئەھۋالنى 高已事年他
كۆزدىن چىقماق <成> 不认，生眼，(样模)记忘

ئۇ ماڭا كۆز تاشلىدى . 眼飞我朝他 。
كۆز تاڭماق <成> 人骗，人蒙
كۆز تەگمەك <成> 些某说因人别指信迷)邪中
كۆز تېگىپ قالدۇ . 别 . 亮漂子孩说别 。的邪中会，ئۇجمەڭگە
كۆز تەگدىمۇ نېمە؟ 了邪中，了么怎树桑的你 ؟
كۆز توچكىسى <生> 点眼
كۆز تورلاشماق <医> 眼光老，眼花老，眼花
كۆز تويماسلىق <成> ①够不看：ره‌ڭگاره‌ك گوللەر-
گە قاراپ كۆزۈم تويمىدى . 不看也看我儿花的红嫣紫妊
够 。②馋眼：足知不，ئۆزى تويسىمۇ ، كۆزى تويماسلىق
。饱肚馋眼
كۆز تويماق <成> 足知，够看
كۆز تۇتۇلماق 明失：چوڭ دادامنىڭ كۆزى تۇتۇلۇپ قال-
غىلى تۆت يىل بولدى . 爷爷失明已经四年了 。
كۆز تۇمار 符身护
كۆز تۆت بولماق <成> 水秋穿望，穿欲眼望：
يولۇڭغا قاراپ كۆزۈم تۆت بولدى . 穿欲眼望我来你盼 。
كۆز تىشلىمەك <成> 水秋穿望，穿欲眼望：يو-
لۇڭغا قاراپ كۆزۈم تىشلىپ كېتەي دېدى . 真得等你等我
穿欲眼望是 。
كۆز تېگى <理生> 底眼
كۆز تىكمەك 盯，视注：ئۇ ياتقىنىڭ دېرىزىسىدىن يىراق-
تىكى ئاق باش چوققىلارغا كۆز تىكتى . 眺户窗的舍宿他从他
望远处的山雪的处 。
كۆز چاقماق 眼耀
كۆز چاقنىماق 辉生奕奕睛眼
كۆز چانىقى <理生> 圈眼，眶眼，窝眼
كۆز چەكچەيتمەك 瞪睛眼：كۆزۈڭنى چەكچەيتمەي گەپ
قىل ! 睛眼瞪别，话说你 !
كۆز چۈشمەك 上爱，上看
كۆز چېنى 量估睛眼用：～ بىلەن ھەربىر باغدا 500
تۈپتىن مېۋىلىك دەرەخ بار دەپ ھېسابلىدۇق . 估睛眼用们我
。树果棵百五有园果个每，算
كۆز دالانچىسى <理生> 房眼
كۆزدە تۇتماق <成> 虑考，发出……从，于眼着
从，势形前当于眼着 ～ نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنى 到，鉴：于
到虑考 ～ ئۇنىڭ ياشىنىپ قالغانلىقىنى / 发出势形前当
高已事年他 / بۇ خىل ئەھۋالنى ～ 况情种这于鉴
كۆزدىن چىقماق <成> 不认，生眼，(样模)记忘

来出：ئوغلۇم ، چىرايىڭ كۆزۈمدىن چىقىپ قاپتۇ . 儿子，我
。了样模的你了忘都
كۆزدىن غايىپ بولماق 失消
كۆزدىن قاچۇرماق ①放过(过)：过瞒②(西东的住看
هېچقانداق ئىشنى ئۇنىڭ كۆزىدىن قاچۇرغىلى بولمايدۇ . 事么什
。他过不瞒都
كۆزدىن قان ـ يىرىڭ ئاقماق <成> 场一哭大，
来活去死得哭，涕流哭痛
كۆزدىن كەتمەسلىك 徊徘前眼在，目在历历：ئۇ-
نىڭ ئىللىق چىرايى كۆزۈمدىن ھېچ نېرى كەتمەيدۇ . 慈那她
。徊徘前眼我在是总孔面的善
كۆزدىن كەچۈرمەك ③览浏，目过②看察，察视①
勘踏 <建>
كۆزدىن نېرى قىلماق 藏①<成> 来起：يىغىنى
قويۇپ ، بۇ بالىنى چاقتان كۆزدىن نېرى قىلسىلا . 别 . 了哭
快，子孩个这把 。掉除：②藏起来 。جېدەلخورلارنىڭ غوللۇق
ئادەملىرىنى بىر جەڭدىلا كۆزدىن نېرى قىلدۇق . 我 . 们一仗就
。了掉除干骨子分乱捣些那把
كۆزدىن ئوت چىقماق 光放眼两 <成>：شۇنچە
مال ـ دۇنيانىڭ غارىنىڭ ئىچىدە بېسىلىپ ياتقىنىنى كۆرۈپ ، كۆ-
زۈمدىن ئوت چىقىپ كەتتى . 藏中洞到看 . 宝财多么那了
，我
。光放直眼两
كۆزدىن ئوت يانماق 发 <成>：光目的怒愤出
غەزەپتىن ئۇنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ ، كۆزلىرىدىن ئوت يېنىپ
كەتتى . 他 . 齿切牙咬得怒激被 。光火着冒眼只两，
كۆزدىن ئۇچماق 朝 <成>：分万念思，想暮思
ئەۋرەم كۆزۈمدىن ئۇچۇپلا كەتتى . 我 . 子孙的念思常非 。
كۆزدىن ئوتكۈزمەك = كۆزدىن كەچۈرمەك
كۆزدىن يوقاتماق 开拿① <成>(见看让别)：بۇ
نېمەڭنى كۆزۈمدىن يوقات ، دەرھال يوقات ! 子什劳个这你把 !
开拿刻立，开拿 ! ②掉除：ئۇنى كۆزدىن يوقاتمىغۇچە ئىش
پۈتمەيدىغان ئوخشايدۇ . 了不完像好事这，他掉除不 。
كۆزدىن يىتمەك = كۆزدىن غايىپ بولماق
كۆزدىن يىراق تۇتماق 远(己自离)到放，方地的
不要太亲近：يەنىلا بۇنى كۆزدىن يىراق تۇتقىنىمىز ياخشى . 近
。好点一远离他让是还
كۆز سالماق 界世眼放 ～ / 看，眼放：دۇنياغا
遍一看子院把 ～ ھويلىغا بىر قۇر
كۆز قاراڭغۇلاشماق 金冒眼，黑发眼两 <成>
星：ئاسمان كۆزى قاراڭغۇلىشىپ ، بېشى ئايلانغاندەك بولدى .

黑片一前眼，晕头得觉时顿罕斯阿。

كۆز قارىچوقى 仁瞳，人瞳，孔瞳 <理生>

كۆز قارىچوقىدەك ئاسرىماق 珠眼护爱象 <成>

护爱样：بىز دۆلەت مۇلكىنى كۆز قارىچوقىمىزنى ئاسرىغاندەك ئاسرىشىمىز كېرەك . 一国护爱样一珠眼护爱像要们我

产财家。

كۆز قاماشماق 乱缭花眼

كۆز قورقماق 乏缺，心信乏缺，握把没 <成>

气勇：كۆز قورققاق ، قول باتۇر . <谚> 鬼小胆是眼，手。（了好就来起干一，握把没时始开喻意）汉雄英是事这 . بۇ ئىشنىغۇ قىلغۇم بار ، لېكىن سەل كۆزۈم قورقۇۋاتىدۇ . 心信乏缺儿点有但，干想是我。

كۆز قۇرغاقلىشىش كېسىلى 病眼干 <医>

كۆز قىرىنى سالماق 看眼正 看，看：قىز ئۇنىڭغا كۆز قىرىنى سېلىپ ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى . 眼一他了看娘姑，了去屋里进便。

كۆز قىزارماق 眼红，红眼：مۇنچىلىك بايلىقنى كۆرگەندە كىمنىڭ كۆزى قىزارمايدۇ دەيسىز ؟ 的多么这到见呢红眼不能还谁，宝财？

كۆز قىسماق 挤睛眼：ئۇ ماڭا كۆز قىسىپ قويدى . 他朝我挤了下一眼睛。

كۆز قىيماسلىق 舍不得：مەن ئايرىلىشقا كۆزۈم قىيمىغان ھالدا ماشىنىغا چىقتىم . 车汽了上登地舍不依依我。

كۆزگە ئاي كۆرۈنمەك 似看，亮漂得显 <成>

貌月容花：ھەر كىشىنىڭ ئۆزىگە ، ئاي كۆرۈنەر كۆزىگە . 亮漂得显都人亲的己自，里眼的人个每在。<谚>

كۆزگە تاشلانماق = كۆزگە چېلىقماق

كۆزگە توپا چاچماق 人坑，骗蒙，骗哄 <成>

كۆزگە تور باغلىماق 人认不，人无中目 <成>：ئۇستام نېمىدەپ يۇرىدىلا ، كۆزلىرىگە تور باغلاپ قالدىمۇ نېمە ؟ 了人认不您道难，呀么什说您

كۆزگە تىقماق (看方对让)前眼到放 <成>

كۆزگە چېلىقماق 帘眼入映，到看：قايافقىلا قارىغان ، كۆڭۈلسىز مەنزىرىلەر كۆزگە چېلىقىدۇ . 的帘眼入映。

象景的意如不(是皆目触)是

كۆزگە سۈرتمەك 惜珍比无，爱珍加倍 <成>

قويغان نەرسىسىنىمۇ كۆزۈمگە سۈرتكۈدەك بولدۇم . 爱珍加倍都西东的

كۆزگە قىلماق 顺眼：كۆزگە سىغقان كۆڭۈلگە سىغىپتۇ . 心顺也的眼顺。<谚>

كۆزگە سىغمەك 惯见空司，惯看 <成>：ئۇنىڭ ئاجايىپ - غارايىپ كىيىنىپ يۈرۈشى خەقنىڭ كۆزىگە سىغىپ قالدى . 惯见空司们人使经已服异装奇的他。

كۆزگە قادالماق 盯，眼进钉，眼人嵌 <成>：ئۇ ئىنى ۋاقىتتا ، ئۇ دۈشمەننىڭ كۆزىگە قادالغان مىخ ئىدى . 经曾他，钉中眼是作看人敌被。

كۆزگە قاراڭغۇلۇق تىقىلماق 两眼黑发：ئۇ كۆزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ ، بېشى ئايلانغاندەك بولدى . 黑发眼两他，晕些有头。

كۆزگە قارىماق 看①儿点着看，：كۆزگە قاراپ ماڭماق 看 <成>

色眼看②走儿点着看：كۆزگە قاراپ ئىش قىلماق 得不舍③事行色眼看：پۇلنىڭ كۆزىگە قارىماق 舍得不钱花

كۆزگە قان تولماق (得气)血充眼两：ئۇنىڭ كۆزىگە قان تولۇپ ، قارشىلىق ئىستىكى قوزغالدى . 他，血充眼两顿，意之抗反生。

كۆزگە كۆرسەتمەك 厉道知让，看色颜给 <成>

害：چوڭچىلىق قىلما ، ھېلى بىكار كۆزۈڭگە كۆرسىتىپ قويىمەن ! 厉的我道知你让就我则否，大自妄狂要不你！害！

كۆزگە كۆرۈنەرلىك 著显：色出，著显 ～ نەتىجە 务任成完地色出 ھالدا ئورۇندىماق / ۋەزىپىنى ～ 绩成

كۆزگە كۆرۈنمەك ①出杰，出色：مەھمۇد كاشغەرىي ئۇيغۇرلارنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ئالىمى ئىدى . 喀 • 德穆赫麻者学尔吾维的出杰是里噶什。

用顶，大长②：ئۇزۇن-ئۇزۇن ساپاقلىرى چوڭىيىپ ، خېلى كۆزگە كۆرۈنۈپ قالدى . 葡萄了大挺得长，了粗儿把把。

قىز بالا دېگەن بىرتاز كۆزگە كۆرۈنۈپ قالسىلا ، كىشىلەرنىڭ كۆزى چۈشىدىكەن . 刚家娘姑。了上盯人多许让便些了大长。

ئۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ ، دادىسىنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملىشەلەيدىغان بولدى . 能，了用顶他。了活干爸爸帮。

كۆزگە ماي تولماق = كۆزگە ياغ تولماق

كۆزگە ھېچنېمە كۆرۈنمەسلىك 一前眼 <成>

措所知下，黑团。

كۆزگە ئوت كۆرۈنمەك 两(趣兴感因)① <成>

亮发眼两，光发眼：بۇ پۇل ئۇنىڭ كۆزىگە ئوت كۆرۈنۈپ كەتتى . 显中眼……在②。亮发眼两他，钱些这到看。

人动常非得显，亮漂常非得：ئۇنچە باسقان دوپپا كىيىپ يۈرگەن ماھىنۇر يىگىتلەرنىڭ كۆزىگە ئوت كۆرۈندىغان بولدى . 得显中眼们子伙小在尔努伊玛的帽花珠珍镶着戴

非常人动。

كۆزگە ئىسسىق كۆرۈنمەك ① <成> 热亲到感，感到亲近：ئۇ چېچەنلىكى بىلەن ئۆستازىنىڭ كۆزگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالدى. 近亲到感师老让敏机的己自以他。

②面熟：ئەجەپ كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈنسىز، سىزنى بىر يەردە كۆردۈمغۇ دەيمەن. 怎么这么面熟，我在哪/是不是我，您过见儿。

كۆزگە ئىشەنمەي قالماق 不相信的己自，眼睛耳，新一目

كۆزگە ئىلماسلىق 起不看，起不瞧，起不眼：كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا چوماق. <谚> 人倒绊桩杈的眼起不；"人倒绊桩矮"同喻。

كۆزگە ئىلماق 上得看，起得看

كۆزگە ياش ئالماق 泪含：مۇشۇنىڭكە ھە دېسىلا كۆزىگە ياش ئالىدىغان نازۇك قىز. 姑弱脆的泪掉便动不动是开丽麦娘。

كۆزگە ياغ تولماق <成> 目无中人，切一空目：راستىنلا ئادەمنىڭ مەرتىۋىسى ئۆسكەندە كۆزىگە ياغ تولۇپ كېتەمدىكىن؟ 人无中目会就官升人是的真道难？

كۆزگە يېقىن <成> 人令的爱喜人讨，的欢喜

كۆز گۆھىرى 晶状体，晶水

كۆز گۆھىرى دۇغلاشمىسى <医> 内白障

كۆزلىرى ئويناپ كەتمەك 眉飞色舞，眉开笑

كۆز مونچاق 珠佛，珠念

كۆز مۆلچىرى = كۆز چېنى

كۆز نۇرلانماق 露出希望的光目：ئۇ كۆزلىرى نۇرلىنىپ كۈلۈمسىرىدى. 他的望希了出露着笑微。

كۆز نۇرى ① 力视：كۆز نۇرىدىن ئايرىلغان بوۋاي 失去力视的(明失)老爷爷；②<转> 心肝，宝贝儿：جېنىم بالام، كۆز نۇرۇم، يۈرەك پارەم. 宝贝儿肝心的我，子孩儿尖心的我。

كۆزنى پارقىرىتىپ تۇرماق ①着看地巴巴眼：ئۇ كۆزىنى پارقىرىتىپ تۇرسا، قانداقمۇ ئۇنىڭغا بەرمەي يېگىلى بولىدۇن؟ ②眼瞪：قىلغۇلۇقنى قىلىۋېلىپ، نېمە كۆزۈڭنى پارقىرىتىپ تۇرىسەن؟ 了做都做，眼么什瞪还你？

كۆزنى چاپاق باسماق ①糊目眵眼满，屎眼满长：بالىنىڭ كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ. ②屎眼是都眼满孩小。

كۆزنى چاپاق بېسىپتۇ <成> 白黑分不，人起不瞧：بۇرىچى ھالۇچى بولسا، كۆزنى چاپاق بېسىپتۇ. <谚> 面糖做行政的子席编。

糊，黑白分不。كۆزۈڭنى چاپاق بېسىپ قالدىمۇ، بىزنى تونۇماس بولۇپ قاپسەنغۇ؟ 识认不么怎，吗了人起不瞧你？们我

كۆزنى قويۇۋەتمەك 瞎打

كۆزنىڭ ئاچچىقىنى چىقارماق <成> 刻片睡小，刻片睡小：چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن كۆزۈمنىڭ ئاچچىقىنى چىقىرىۋېلىپ، يەنە يېزىقچىلىق ئۆستىلىگە كېلىمەن. 我后饭午，桌公办到还，刻片睡小。

كۆزنىڭ ئۈچۈقىدا <成> 世在还着趁：كۆزنىڭ ئۈچۈقىدا سېنى ئويلاپ قويساق دەۋاتىمىز. 在还着趁想们我，家成你给世。

كۆزنىڭ يېغىنىسىنى چىقارماق <成> 眼的迷迷色用，子鼻哭，哭：مۇشۇ گەپكىمۇ كۆزۈڭنىڭ يوندىسىنى چىقىرىپ ئولتۇرامسەن؟ 么什干子鼻哭话句几么这为？

كۆزنىڭ يېغىنى يېمەك <成> 照彩光，目夺彩光，人：ئۇ كۆزنىڭ يېغىنى يەيدىغان قىز بولۇپ ئۆسۈپتۇ. 成长她，娘姑的人照彩光个一了。

كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە 瞬一，间之眼转 <成>，间：بىر ئايلىق تەتىل ۋاقتى ~ تېزلا ئوتۇپ كەتتى. 那刹一，间之眼转期假月个一了去过就间。

كۆز ئولتۇرۇشماق 睽眍，去进眍眼两，眍

كۆز ئويمىنى 窝眼 <理生>

كۆز ئۇلاق = بىخ ئۇلاق

كۆز ئۆزمەي 睛转不目 <成>：يىگىت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ~ قاراپ قالدى. 地睛转不目头后她从子伙小。看。

كۆزۈڭگە قارا <习>：心当，心小，儿点着看：~، ئالدىڭدا ئېرىق بار. 渠水有头前，儿点着看。

كۆز ئېچىلماق 开顿塞茅，界眼开大 <成>：ئەۋقىران چېغىڭدا يۈرت ئارىلىسالا، كۆزۈڭ ئېچىلىدۇ. 年壮青，界眼开大会你，北闯南走代时。

كۆز ئېقى 白眼，膜巩 <理生>

كۆز ئېقى مۆڭگۈز پەردىسى 膜角巩 <理生>

كۆز ئېقى يەللىكى 炎膜巩 <医>

كۆزى ئاچ = ئاچ كۆز

كۆزى ئارقىدا قالماق <成> 舍不依依，得不舍：ئۇينى شۇلارغا تاشلاپ كەلدىم - يۇ، كۆزۈم ئارقىدا قالدى. 家，得不舍我可，了们他给甩是。

كۆزى بولۇپ قالماق <成> 儿尖冒，子尖了成 ئۇ سەنئەت گۈرۈپپىسىنىڭ كۆزى بولۇپ قالدى . 她艺术了成 小的组尖 。

كۆزى پىششىق <成> 长擅： ئۇنىڭ سودا ئىشلىرىنى قىلىشقا ~ . 他商经长擅 。

كۆزى پىشماق <成> ①练熟： ئۇنىڭ ھۈنەرگە كۆزى پىشىپ قالدى . 了练熟很经已艺手的他 。②(中业)练利： دادام سودا ـ سېتىقتا خۇشتار بولغاچقا ، مېنى كىچىكمىدىلا كۆزى پىشسۇن دەپ گەزمالچىلىق دۇكىنىغا شاگىرتلىققا بەرگەن . 父亲喜欢商经，从小把我送去学徒，我让了为利练 。

كۆزى تالادا قالماق <成> 马意猿心，焉在不心： ئۆزۈم كىنو كۆرۈۋاتسامۇ ، كۆزۈم تالادا قالدى . 我在身电影，院 。

كۆز توپماق 足知，够看

كۆزى چاققان <成> 快眼，尖眼： ~ ، قولى ئىتتىك 快眼疾手，快手疾眼

كۆزى چانقىدىن چىقىپ كەتمەك <成> ①(气得出瞪快都睛眼)睁圆眼牛，了来出瞪快都睛眼： غەزەپتىن ئۇنىڭ كۆزلىرى چانقىدىن چىقىپ كەتتى . 了来出瞪快都睛眼得气他 。②(得吓)直发眼两： ئۇنىڭ پۇتلىرى تىترەپ ، كۆزى چانقىدىن چىقىپ كېتەي دېدى . 抖发腿两他，了来出瞪快都眼 。

كۆزدە بولماق 让看到： پادىشاھنىڭ كۆزدە بولغۇچە ، كۆڭلىدە بول . <谚> 帝皇在如不，前眼帝皇在其与心间

كۆزى دۆمبىسىگە ئۆتۈپ قالماق <成> 长睛眼 到背后上，拙眼： ئوھو ، بالىلارنىڭ چوڭ بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرمەي ، كۆزۈم دۆمبەمگە ئۆتۈپ قاپتىمۇ ؟ 们子孩，囔，了去上背后到长睛眼我道难，到不看都了太长 ？

كۆزدىن ئوت چاقنىماق = كۆزدىن ئوت چىقماق

كۆزىگە كۆزدىن ئوت چىقارماق <成> 死要得妒嫉： باشقىلارنىڭ كۆزدىن ئوت چىقىرىۋەتكىنى ئويلىغاندا ، خۇشال-لىقتىن چېكىگە يەتتى . 到兴高便，死要得妒会人别到想他 。点极了

كۆزىنى ئىشارىتى 示暗，色眼丢，色眼使

كۆزى كىچىك <成> 气小，小眼： نېمانداق كۆزى تار-سىلىق قىلسەن ؟ 气小么这么怎你 ？

كۆزىگە قارىيالماسلىق <成> 不敢正面看： ئۇنىڭ كۆزىگە ئىشلارنى ئەلەپ ، ئۇنىڭ كۆزىگە قارىيالماي قالدىم . 我看面正敢不，事往起想 。

كۆزىگە كىرىۋالماق <成> 缠，缠纠： ئانا ، تولا گەپ سوراپ مېھمانىنىڭ كۆزىگە كىرىۋالماي ، ئاۋۋال بىزگە چاي بەر-سەڭچۇ . 茶上们我给先，话多么那问人客着缠别，妈 。吧

كۆز ئىلىنماق = كۆزى ئۇيقۇغا بارماق

كۆز ئىمىر ـ چىمىر بولماق 乱缭花眼

كۆزىنى بىلمەك <成> 门窍懂，道门懂： ئۇ ماشىنىنىڭ كۆزىنى بىلىدۇ . 他机懂(器车汽) 。

كۆزىنى تاپماق <成> 门窍找： بىر ئىشنى قىلمىسا-قمۇ بىر گەپ ، قىلغاندىن كېيىن ، قانداق بولمىسۇن كۆزىنى تېپىشقا كېرەك . 找要何如论无，了干然既，已则干不事件一 。门窍 。

كۆزىنى چوقۇماق ①瞎眼啄： قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇمىدۇ . <谚> 相不类同"同喻：眼瞎乌啄不瞎乌 。②害谋： ئۇ مېنىڭ كۆزۈمنى چوقۇيدىغاندەك تۇرىدۇ . 我害谋要像好他 。"残

كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقارماق <成> 翻，眼瞪白眼

كۆزى ئوچۇق قارىغۇ <成> 瞎眼睁： ئوغلۇمنى ماڭا ئوخشاش ~ بولۇپ قالمىسۇن دەپ مەكتەپكە بەردىم . 了为 。学了上他送我，瞎眼睁个成样一我跟子儿让不

كۆزى ئوچۇق كەتمەك <成> ①恨抱，终而憾抱： ئۇنىڭ ئانىسى رەھىمسىلىك مۇرادىغا يېتەلمەي ، ئالەمدىن كۆزى ئوچۇق كەتتى . 他心遂能未亲母，天终目瞑不死 。②搭白，费白： 20 كوينىڭ كۆزى ئوچۇق كەتتى . 了费白钱块十二 。目瞑不死时世过，愿如

كۆزى ئۇيقۇغا بارماق 着睡(刚)，睡瞌打： ئەمدى كۆزۈم ئۇيقۇغا بېرىپتىكەن ، تېلېفون جىرىڭلاپ ئويغىنىپ كەتتىم . 了醒吵我把铃话电，睡入刚我 。

كۆزى ئۇيقۇغا كەتمەك 着睡，入睡

كۆزى ئوتكۇر <成> 利犀光目，利锐光目： ئۇنىڭ ~ ، خېلى ئىشلارنى دەرھال كۆرۈۋالالايدۇ . 许，利锐光目他 。来出看以可上马事多

كۆزى ئېقىپ كەتكۇر <骂，习> 的眼瞎： ھەي ~ ، ئالدىرىما ، كۆرىدىغىنىڭ بارغۇ تېخى ! 眼瞎该个这你！的看好你有，瞧着等，的 ！

كۆزى ئىتتىك <成> 快眼： ئۇنىڭ كۆزى تولىمۇ ئىتتىك ئىدى . 快别特眼他 。

كۆزى ياماق <成> 人的有为认，法说信迷)凶眼

كۆز ياشلىماق 泪落，泪流；ئاتا ـ ئانا، كۆزۈڭنى ياشلىما، ئوغلۇڭ ئۆمىدىڭنى ھەرگىز يەردە قويمايدۇ. 别流泪，妈妈、爸爸的希望不会丢在地上，你的眼泪别流。

كۆز يەتكۈسىز 望无际；～ دالىنىڭ ھەممە يېرى ئالتۇندەك چاقناپ تۇراتتى. 田野的每一处都金光灿烂，一望无际。

كۆز يەتمەك ①<成>心有余而力不足，握把有；②握把有我决解的事件这. هەل بولۇشىغا كۆزۈم يەتمىدى. 我没有把握这个机会。

كۆز يورۇقىدا <成>趁着亮天，趁着～ ئاتىنى بوغۇزغا قويۇپ، بالىدۇرلا يېتىپ ئوخلاپ قېلىشتى. 趁着天亮把马给喂饱，他们早早地睡下了。

كۆز يورۇماق 娩分；مەلىكە ۋاقتى ـ سائىتى كەلگەندە كۆزى يورۇپ بىر ئوغۇل تۇغدى. 公主到了分娩的时辰，一下子生了个男孩。

كۆز يۇمماق ①觉睡<转>②目闭，眼闭；ئاتا ـ بالا ئىككىسى پارالاسلىشىپ، تاڭ ئاتارغا يېقىن ئازراق كۆز يۇمۇشتى. 父子俩天快亮时才睡了一会儿觉。③<转>视无，视而不见；～ ھەقىقەتكە ھەقىقەتنى كۆرمەسلىك. 无视真理。④<转>目瞑，世去；بوۋاي كۆز يۇمۇپتۇ، ئاردىن ئۇزاق ئۆتمەي، بوۋاي ئالەمدىن ئۆتۈپ كەتتى. 老爷爷过世了，没过多久。

كۆز يۇمۇشلىماق 眼只闭眼只睁，睛眼着缝眯；بوۋاي ماڭا كۆز يۇمۇشلاپ قويۇپ سوئالىنى سورىدى. 老人缝眯着眼睛问我提起。

كۆز يۈگۈرتمەك 扫一眼，过目；ئۇ قەغەزگە ئىتتىكلا كۆز يۈگۈرتۈپ، بىرئاز جىددىيلەشتى. 他一扫了纸上的张紧张起来。

كۆز يېتىم 眼肉的见能眼，的到得看睛眼；～ يەر ئاستىدىكى ئۆلۈكلەرنى كۆرەلەيدىغان كۆز 地下的死人都能看得到的眼睛

كۆز يېشى قىلماق 泪流，开哭，泪抹

كۆزەت 察观，守看，望守〔静〕

كۆزەتتە تۇرماق 看守，守卫；چوڭ دەرۋازىدا كېچە ـ كۈندۈز ئىككى ساقچى كۆزەتتە تۇرىدۇ. 大门口两个警察夜日看守。

كۆزەت قىلماق 守看，卫守，夜巡

كۆزەتچى 察观①〔静〕哨岗②员察观，人夜巡③者卫守，更夫

كۆزەتچىلىك «كۆزەتچى» 词名象抽的

كۆزەتچىلىك قىلماق 放哨，夜巡，更打

كۆزەتكۈچ 器视监〔静〕

كۆزەتكۈچى 员视巡，员察观〔静〕

كۆزەتمەك 〔动〕视监，测观，察观；ۋەزىيەتنى ～ 形察观

ھاۋارايىنى ～ / 象气测观 / دۈشمەننىڭ ھەرىكىتىنى قاتتىق ～ 势动行的人敌视监密严

كۆزىتىش ئاستىرو فىزىكىسى <天>物体天测实学理

كۆزىتىش پەشتىقى 塔望观，台平测观

كۆزىتىش پونكتى ①<天>观②站测观<军>观所察

كۆزىتىش چىرىغى 灯照探

كۆزىتىش قۇدۇقى 井应反<水>

كۆزىتىش گۇرۇپپىسى 组视巡

كۆزىتىش ئىقتىدارى 力察洞

كۆزەچ 子罐<古>〔静〕

كۆزەزمەك 〔动〕①<古>候等②卫守，护监，护保，待等

كۆزەك 以用时毯地织或布织)子弓线分<古>〔静〕(线纬和线经开分

كۆزەيمەك 娩分〔动〕

كۆزەينەك 镜眼〔静〕；～ تاقىماق 戴镜眼 / ～ رامكىسى 框镜眼 / ～ پوتى 腿镜眼 / ～ قېپى 盒镜眼

كۆزەينەكلىك 戴镜眼〔静〕；～ بىر كىشى 一个戴镜眼的人

كۆزەينەكلىك يىلان 蛇镜眼<动>

كۆزرۇم 的良精，的选精<古>〔静〕

كۆزسىمان 状眼，状球眼〔静〕

كۆزسىمان تۈزۈلمە 造构状球眼<地>

كۆز ـ قارىن 子肚和睛眼〔静〕

كۆز ـ قارنى توق 足知<成>；قول ـ ئىلكىمىزدە جىق بولمىسمۇ، خېلى كۆز ـ قارنىمىز توق. 我们虽然手头不多，但挺知足。

كۆز ـ قۇلاق 线眼，目耳，线内<法>

كۆز ـ قۇلاق بولماق ①<成>关照；بىز سەپەرگە چىقىدىغان بولۇپ قالدۇق، بالىلىرىمىزغا ئانچە ـ مۇنچە كۆز ـ قۇلاق بولۇپ قويارسىز. 我们下一了门远出要，请您关照孩子们。②梢盯，子孩的们我；ئۇ ئايدۇراخمانلىققا بۇ يەرگە كېلىپ بىر ئايدىن بېرى ئۆزىگە كۆز ـ قۇلاق بولۇپ يۈرگەنلىكىنى

来月个--里这到曼合热杜卜阿现发有没他 . سەزمىدى
一 。梢的己自盯在直
كۆز - كۆز 见下
كۆز - كۆز قىلماق 弄卖، 榜标، 耀炫：قىۋرالىلىق
كۆچنى 力武耀炫 ～ / **ئاتالمىش ئەركىنلىكنى** 所榜标 ～
بىلمىنى 由自的谓 / 问学弄卖 ～
كۆزكىشىمەك 见会، 到碰، 到遇، 见遇 <古>〔动〕
كۆزگۈ 子镜 <古>〔静〕
كۆزگىمەك 视监، 视巡، 察观 <方>〔动〕
كۆزلەشمەك 态同共的 «كۆزلىمەك»
كۆزلەنمەك «كۆزلىمەك» 的态动被：**كۆزلەنگەن نىشان** 期预 / **كۆزلەنگەن غايە** 标目 想理的定确
كۆزلۈك «كۆز» 的形词容形式：**ياقۇت ～ ئۈزۈك** 戒石宝 / **ھالقا** 指 环耳石宝 ～
كۆزلىمە 〔静〕 预期的
كۆزلىمە قىممەت 预期值
كۆزلىمەك 谋①〔动〕，谋求、取谋：**خەلقنى ئازادلىققا چىقىرىشنى** 谋(谋) ～ / **شەخسىي مەنپەئەتنى** 为人民解放谋 ～ 着朝、准瞄②利私(取
چىراغنى كۆزلەپ ئايپالتىنى ئاتتى . 他瞄准花天上板着吊 **ئۇ تورۇسقا ئېسىلغىلى تۇرغان** 。去过了扔斧牙月把、灯的
ئېلىپ ، ھېيلىقى بالىنى كۆزلەپ ماڭدى . 他瞄准朝那步大开迈 。去走子孩个
كۆزمەن (馕的熟焖中烬余或火炭在)馕焖 <古>〔静〕
كۆزنەك¹ 孔(窗)①〔静〕：**دېرىزىنىڭ كۆزنىكى** 口窗、孔窗 <生>③承轴动滑 ، 瓦轴 ، 筒套 ، 套衬 <机>②
体芽
كۆزنەك ساھە 业行口窗
كۆزنەك كېپىنەك 蝶眼 <动>
كۆزنەك² 射反 <古>〔静〕
كۆزنەكچىلىك 斯螽 <动>〔静〕
كۆزۈلدۈرۈك 网的成织毛尾马用)罩眼护 <古>〔静〕
(用使时激刺光强有或者疾眼有供、罩眼状
كۆزۈنۈچ 者看观、众观 <古>〔静〕
كۆزۈنتىشمەك 态同共的 «كۆزىتمەك»
كۆزۈنمەلمەك 态动被的 «كۆزىتمەك»
كۆڭەك 长生(的间之桃结与苗出花棉) <方>〔静〕
كۆڭەك 饭剩 <方>〔静〕
كۆسەمەك 往向、望希、要想、想 <古>〔动〕

كۆسەي 〔静〕 ～ ئۇزۇن بولسا ، قول كۆيمەس . 手着不烫、长棍火拨 <谚> 。 **كۆسەينى ئۇزۇن قىل ، گەپنى قىسقا** . 短要话说、长要条通 <谚> 。②条通、棍火拨①
غوجىلار مۇشۇ ؤالاق ـ 枪长 <转>：**نەچچە زامانلاردىن بۇيان** 久很 . **بىلەن ئەلنى قورقۇتۇپ ، بويىنمىزغا مىنىپ كەلگەن** ～ 头们我在骑、民人唬吓枪长这用就们人大公王来以 。上
كۆسەيگۈل 花菜苦 <植>〔静〕
كۆسرۈك 绊马(的蹄前马在拴) <古>〔静〕
كۆسكۈك 人草稻、物邪避 <古>〔静〕
كۆسۇش 的重敬、的重贵、的贵宝 <古>〔静〕
كۆسۇلمەك 长延、长伸、出伸 <古>〔动〕
كۆشەتمەك «كۆشىمەك» 的态动使的：**كالىنىڭ ئېغىزىغا كۆشەك سېلىپ كۆشەتسە ، قورساق كۆپۈكى يانىدۇ** . 在回上架里嘴牛在 。好以可就胀肚、刍反它让棍草
كۆشەشمەك «كۆشىمەك» 的态同共：**تۆگىلەر چۆپلۈكتە كۆشەشىپ ياتىدۇ** . 刍反上地草在卧都驼骆 。
كۆشەك 动刍反)棍草回②套嘴(的上嘴畜牲)①〔静〕
腮(的物动刍反)③(棍木小的里嘴在架横时胀肚物
كۆشمۇر 的草出长又后烧火②地荒烧① <方>〔静〕
方地
كۆشۈك¹ 子袋草〔静〕：**باينىڭ كۆشۈكىدە سۇ توختار** . <谚> 。**سۇۋ قىلساڭ ، كۆشۈكتە سۇ توختايدۇ** . 水住得盛子袋草的人富 。水打以可也子袋草、当得法方要只 <谚>
كۆشۈك ھارۋا 车大状笼
كۆشۈكى بىر تىيىن 值不文分、值不文一 <成>
كۆشۈك² 地凉阴 <方>〔静〕
كۆشۈكلۈك 驴的套嘴戴 ～ **ئېشەك** 的套嘴戴〔静〕：
كۆشۈگە 的绷上机织绸斯莱特艾②子帐、幔床①〔静〕
布
كۆشىگە 子影(的疏稀)、阴树(的疏稀) <古>〔静〕
كۆشىگۈچىلەر 物动刍反、类刍反 <动>〔静〕
كۆشىمەك 刍反〔动〕：**چاينىماي يېگەن كۆشىمەي ئۆلەر** . 。**چېچەن يېگىنت** 死而刍反不会就吃着嚼不 <谚>
يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى بىلەر . <谚> 。刍反蛇道觉
كۆشىمەل 袋麻花 <方>〔静〕
كۆك¹ 青、蓝①〔静〕：**سىياھ** ～ / 水墨蓝 ～ **كۆز** 眼蓝 / **ئوت** 草青 ～ / **ئاسمان** 青 ～ 睛：(痕伤)青②天(蓝)青
تاياق دەستىدىن بەدىنىگە چۈشمەك ～ 了青都上身得打被

كۆك ئاپبلسىن 花代代 <植>
كۆك ئارچا 柏翠柄长，柏翠 <植>
كۆك ئاش 和水，盐，糖沙，矾明，酸硫用)液硝皮
(成制碱杨胡
كۆك ئالتۇن تاش 石雀孔 <矿>
كۆك ئاغمىخان 鼬青 <动>
كۆك چاقنار تاش 石闪蓝 <矿>
كۆك ئامۇت 梨沙，梨头大 <植>
كۆك ئەبنۇس 子迁君 <植>
كۆك ئەمەن 蒿青 <植>
كۆك بانان 蕉香青 <植>
كۆك بوز 马青 <动>
كۆك بوغۇز ھەرىخور 虎蜂喉绿 <动>
كۆك بوياق 青群 <化>②料颜蓝①
كۆك بويۇن بۇلبۇل 颈点蓝 <动>
كۆك بۇغداي 麦蓝 <植>
كۆك بۇيا = چۈچۈك بۇيا
كۆك بېلىق 鱼青 <动>
كۆك پاچاق قىلىورغا 鹬脚青小 <动>
كۆك پۇرچاق 豆豌 <植>
كۆك پۇرچاق مېتىسى 象豆宛 <动>
كۆك پىت ھەرە 蜂茧蚜 <动>
كۆك پىتخور چۈبن 蝇蚜食 <动>
كۆك تاشپاختا 棉石蓝 <矿>
كۆك تاشقا مىنمەك 洋洋意得，意得洋洋 <成>
كۆك تاشلىق كىتاب 书皮蓝
كۆك تاماكا 叶烟，草烟 <植>
كۆك تومۇر 脉静 <理生>
كۆك تۈلەك 毛换次二(禽飞)
كۆك تېرەك 杨青 <植>
كۆك تىكەن 芹刺 <植>
كۆك جاغ كۆكتارغاق 鸟翠耳蓝 <动>
كۆك جۇخار 菊翠 <植>
كۆك چاي 茶绿
كۆك چىرتيۇژ 图蓝 <建>
كۆك چىپار بېلىق 鲭 <动>
كۆك رەيھان 粟地，梨地，蹄马，荠荸 <植>
كۆك سۈت 奶淡，乳脂脱
كۆك قاشتاش 玉青，玉绿 <矿>
كۆك قىشقىر 之种品萄葡)尔克什喀绿 <植>

(厚略皮，圆果，一
كۆك قاغا 翁头白，僧法佛，僧法佛胸兰 <动>
كۆك قاغىلار ئائىلىسى 科僧法佛 <动>
كۆك قاغىلار ئەترىتى 目僧法佛 <动>
كۆك قامىچىشوت 蓝蓼 <植>
كۆك قوڭغارچا 貉青 <动>
كۆك قوتان 鹭苍，鹭岩 <动>
كۆك كاۋا 瓜冬 <植>
كۆك كەپتەر 鸽岩 <动>
كۆك كۆمۈر 煤蓝 <矿>
كۆك كىت 鲸蓝 <动>
كۆك كىشمىش 干萄葡绿 <植>
كۆك قوزىقارنى 菇蘑鲜 <植>
كۆك نامرات 困贫对绝 ②贫赤①
كۆك ھەرە 蜂青 <动>
كۆك ئوت ـ چۆپ 料饲青 <牧>
كۆك ئوغۇت = يېشىل ئوغۇت
كۆك ئېنىبىرگىيە 源能色蓝
كۆك ياقۇت 石宝蓝 <矿>
كۆك يانتاق 刺驼骆，草柄芒 <植>
كۆك يوسۇن 藻蓝 <植>
كۆك يىپ ئۆتكۈزگۈ = سەينۈگە
كۆك يېپسسىۋىلەك 菜白通普 <植>

كۆك² 〔静〕天，天蓝，空天：بۇركۇت كۆكتە پەرۋاز قىلمافتا، 雄翱翱上天蓝在鹰 <谚>。كۆككە باقما، كۆپكە باق。翔 ，司上的官当看只要不意喻)人众看要，天苍看只别而众民及顾要)。بىلىم ئۆگەنسە كىشى، كۆككە يېتەر بېشى。 <谚>人学习要，立天顶能就。كۆكتىن تىلە، يەردىن تاپ。地靠如不天靠 <谚>。
意，一之念观教满萨)里格腾 <宗>
运命及以，“主先”的象现然自切一宰主含包，天为
(等
كۆككە سورۇماق 尽殆霍挥，且一于毁 <成>：ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ نەچچە يىللاپ تاپقان ـ تەرگىنىنى بىر ئايدىلا كۆككە سوردى。父的蓄积的年多母挥就里月个一在他了尽殆霍。
كۆككە سىغىنىش 天拜 <宗>
كۆككە كۆتۈرمەك 天九到捧，天了上捧 <成>：ئۇ دوستىنى ماختاپ كۆككە كۆتۈرۈۋەتتى。友朋把他上之。上天了到捧

كۆككە ئۆچۈرماق = كۆككە كۆتۈرمەك

كۆك³ 〔静〕①菜青：ئاشقا～سال！往汤里面放些菜青！ئاشنىڭ كۆكى جىق بولۇپ كېتىپتۇ．了多菜青的里面汤。②苗青：بولىدىغان ئاشلىق كۆكىدىن مەلۇم．＜谚＞要收丰看苗青。كۆكىنى كۆرۈپ كۆكسۈڭنى كەرمە．＜谚＞不见苗青得意就要。③（菜）叶子：پىيازنى كۆكىدىن باغلىماق 用葱叶子捆菜；چامغۇر كۆكى / سەۋزە كۆكى 胡萝卜叶子 / 葱叶子；پىيازنىڭ كۆكىگە قارىما，بېشىغا قارا．＜谚＞看葱叶要看葱头。

كۆك 子合菜芽蓿苜 ＜食＞

كۆك چۆچۈرىسى 饨馄芽蓿苜．＜食＞

كۆك سامىسىسى 子包烤芽蓿苜 ＜食＞

كۆك سۇيى 水的浇时苗出刚稼庄 ＜农＞

كۆك مەشرىپى 后收秋，俗习间民）甫莱西麦苗青吟口间其，甫莱西麦行举人众请邀，苗青盆花一育莱西麦次一下办承人此，人一于传苗青将，诗行双（回轮此如，甫

كۆك ئېرىق 渠毛 ＜水＞

كۆكسىنى ساتماق 仓空卖，青卖 ＜农＞

كۆكەي 〔静〕线的绗：يوتقان كۆكىدىن سۆكۈلۈپ كەتتى．子被上子被把我．يوتقانغا سېلىنغان كۆكنى سۆكتۈم。了线开子被绗了拆的。

كۆك سالماق 子被绗 ～：يوتقانغا

كۆكەي 〔静〕人先，上祖：كۆكۈڭ كىم؟您是上祖谁？

كۆكەي 〔静〕皮赖，赖无 ＜方＞

كۆكەي 〔静〕板木的子鞍 ＜古＞

كۆكەيمەك 〔动〕怒激，恼惹，气生 ＜古＞

كۆكەيتكۈ 见下

كۆكەرتكۈ زەمبۇرۇغ 菌霉 ＜生＞

كۆكەرتمەك «كۆكەرمەك»的态动使：ئۆتەننى ～ 祖化绿

كۆكەرتمەك ئۈرۈپ بەدەننى ～ 青打上身把

كۆكەرتىشمەك «كۆكەرتمەك»态同共的

كۆكەرتىلمەك «كۆكەرتمەك»态动被的

كۆكەيمە 〔静〕皮赖，皮泼，赖无：بۇ ～ قېرىنى ئېلىپ كېتىڭلار！走带头老赖无个这把们你！

كۆكەرمەك 〔动〕①青返，绿变：ھاۋا ئىسسىدى，ئوت ـ چۆپ كۆكەردى．了绿草，了暖天。بۇغداي مايسلىرى كۆكەردى．了青返苗麦。＜谚＞春发动劳靠汉子男，家发动劳靠地土，化绿雨下。

كۆكەرمىلىك «كۆكەرمە»的式形词名：ئۇ كۆكەرمىلىكتە ئۇچىغا چىققان．他透赖无顶。

كۆكەرمىلىك قىلماق 赖无耍

كۆكەل 者奶供，妈奶 ＜古＞〔静〕

كۆكەلتاش 的奶母吃同 ＜古＞〔静〕

كۆكباش 菜芥 ＜古＞〔静〕

كۆكبوغۇم 蓝马 ＜植＞〔静〕

كۆكپىت 耍②虫蚜 ＜动＞①〔静〕：～ ئادەم的皮赖耍人的皮赖

كۆكپىت باسماق 虫蚜满长①：زىرائەتلەرنى كۆكپىت بېسىپ كەتتى．好不景光 ＜转＞②。虫蚜了满长稼庄，过难子日：ھوقۇقىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن，ئۇنى كۆكپىت باستى．了过难子日后力权去失他。

كۆكتات 菜买 ～ / 菜蔬种：菜蔬 〔静〕～ تېرىماق

市菜，场市菜蔬 كۆكتات بازىرى

虫蚜菜 ＜动＞ كۆكتات پىتى

汁菜蔬 كۆكتات شىرنىسى

泥菜，泥菜蔬 كۆكتات قىيامى

头罐菜蔬 كۆكتات كونسېرۋاسى

螟菜 ＜动＞ كۆكتات كېپىنىكى

كۆكتاتچى 子贩菜②农菜①〔静〕

كۆكتاتچىلىق 业菜蔬，业菜种〔静〕

كۆكتاتچىلىق شىركىتى 司公菜蔬

كۆكتاتلىق 园菜，地菜〔静〕

كۆكتارغاق 鸟翠 ＜动＞〔静〕

كۆكتاش 矾胆 ＜药，矿＞〔静〕

كۆكتالغۇ 子札水大 ＜古，动＞〔静〕

كۆكتوزغاق 菊星短 ＜植＞〔静〕

كۆكتۇرنا （一之种品瓜甜）纳尔图克库 ＜植＞〔静〕

كۆكتۇرك 厥突蓝〔静〕

كۆكتۇرك خانلىقى 国汗厥突蓝

كۆكچە （一之种品瓜甜）奇可可 ＜植＞〔静〕

كۆكچېچەك 达格地—尔木铁，蕾扁 ＜植＞〔静〕

كۆكچى 农菜〔静〕
كۆكچىچقاق 稀拉(畜牲)〔静〕：ئەتىيازدا ~ بولۇپ ئۆلگەن ئوغلاق ئاز ئەمەس．不羊山小的了死而稀拉因天春。少。
كۆكچىلىك 业菜种〔静〕
كۆكرەك 房乳 <转>②膛胸、脯胸、胸①〔静〕
كۆكرەك ئايلانمىسى 围胸 <理生>
كۆكرەك بوشلۇقى 膛胸、廓胸、腔胸 <理生>
كۆكرەك بېزى 腺胸 <理生>
كۆكرەك پالاقچىسى 鳍胸 <动>
كۆكرەك پەردە يەللىكى 炎膜胸 <医>
كۆكرەك پەردىسى 膜胸 <理生>
كۆكرەك پۈرمە 裙衣连的缝折胸前
كۆكرەك تام 墙胸 <建>
كۆكرەك چوڭ مۇسكۇلى 肌大胸 <理生>
كۆكرەك قەپسى 廓胸 <理生>
كۆكرەك كەرمەك 挺胸、胸挺：كۆكرەك كېرىپ ئونتۇ-ربغا چىقماق 身挺而出
كۆكرەك لىم 梁胸 <建>
كۆكرەك مۇسكۇلى 肌胸 <理生>
كۆكرەك ئومۇرتقىسى 椎胸 <理生>
كۆكرەكلىك 的满丰脯胸〔静〕
كۆكس 胸①〔静〕：كۆكسى ئاغرىماق 痛胸 / كۆكسىگە ئۇرماق 怀胸 <转>②胸捶
كۆكسار 袋口米 <植>〔静〕
كۆكسار ئۇرۇقدىشى 属袋口米 <植>
كۆكسەمەك 涨高、升上、升高、高提 <方>〔动〕
كۆكس - قارىن 胸心、襟胸、怀胸〔静〕
كۆكسى - قارنى بوشىماق 水苦吐、气消 <成>：كۆكسى - قارنى بوشغۇچە يىغلىماق 来出吐全水苦把到哭
كۆكسى - قارنى كەڭ 开胸心、广宽襟胸 <成>
كۆكسى - قارنى ئېچىلماق 心开、怀开、心舒 <成>：ئۇ ئاق كۆڭۈل، ~ ئادەم ئىدى．白坦诚忠个是他，人的广宽胸心。
كۆكسى - قارنىنى تۆكمەك 肠衷诉倾 <成>：ئۇ كۆكسى - قارنىنى ماڭا تۆكۈپ بەردى．肠衷诉倾我对他。
كۆكسۈلتان 李桃樱 <植>〔静〕
كۆكسۇ 的嗽咳爱、的嗽咳常经 <方>〔静〕
كۆكسۇن 冲冲气怒、怒愤 <古>〔静〕

كۆكسىبغىز[1] 草胶橡 <植>〔静〕
كۆكسىبغىز[2] 石滑 <矿>〔静〕
كۆكسىبغىز ئۇنى 粉石滑
كۆكسىراپ 草米小 <植>〔静〕
كۆكسىمەك 厉加本变、嘴拌、执争 <方>〔动〕
كۆكقانات 芹兰普 <植>〔静〕
كۆككىنە 炎沟甲 <古>〔静〕
كۆكلەتمەك[1] «كۆكلىمەك[1]» 的态动使的：تۇنجى باھار يامغۇرى زىرائەتلەرنى كۆكلەتتى．了青返都稼庄使雨春场头。
كۆكلەتمەك[2] «كۆكلىمەك[2]» 的态动使的：ئۇستام شاگىرتىغا جۇ-ۋنى كۆكلىتىۋاتاتتى．师傅让正徒弟衍皮。
كۆكلەشمەك 相互、缠纠相互、住挂相互 <古>〔动〕 叉交
كۆكلەم 天春①〔静〕：نوروز دېمەك ~ بايرىمى دېمەكتۇر．ئۇلار كۆكلەمگە كىلىپ چېدىر تىكتى．牧春)地草芳到来们他(场牧春、地草芳②。日节的天春是节孜鲁奴帐篷了起搭(场。
细底清模、底问根刨 <古>〔动〕
كۆكلىمەك[1] 绿、绿变①〔动〕：جاھان ئىسسىپ، تەكلەر كۆكلىدى．了绿萄葡、暖变地大(达发、旺兴 <转>②。
ئۇنىڭ ئۆلۈمى ئەمدىلا بەختىڭ تەمىنى تېتىپ كۆكلەۋاتقان ئائىلىگە چوڭقۇر قايغۇ - مۇسىبەت ئېلىپ كەلدى．个这给死的他的深深来带庭家的来起旺兴、头甜的福幸到尝刚刚。哀悲
كۆكلەش مەزگىلى 期青返 <农>
كۆكلىمەك[2] 衍(脚针大用)①〔动〕：كىيىمنى ئاۋۋال كۆكلەپ، ئاندىن تىكىڭ ئىسكەتلىك بولىدۇ．再上衍先服衣。好得做、样走不、缝、跨、跳②。了我上跟就步大两了跨他。
كۆكمارال 天景 <植>〔静〕
كۆكمەت 羊岩 <动>〔静〕
كۆكمەر 芥果异 <植>〔静〕
كۆكنار 粟罂 <植>〔静〕
كۆكنارچى 者粟罂售出工加、者粟罂种〔静〕
كۆكنارخانا 馆烟大、馆片鸦〔静〕
كۆكناۋات (一之种品瓜甜)特瓦纳克库 <植>〔静〕
كۆكۇرنە (鸟)颊赤 <古>〔静〕
كۆكۇشكەن 子鸽 <方、动>〔静〕
كۆكۈلمەيدان 洲绿、野原的色绿〔静〕
كۆكۈمتۇل 蓝浅、蓝淡〔静〕

كۆكۈيۈن 虻牛 <动>〔静〕
كۆكۇر 壶水 <方>〔静〕
كۆكۇش 米玉青，米玉嫩 <植>〔静〕
　كۆكۇش پولۇ 饭抓米玉 <良>
كۆكۇبشى 官龙，人水管〔静〕：ئاتالىق ~ بولغۇچە ، بېرىلىك سۇ بېشىدا بولسۇن . <谚>你如不，人水管当爸爸让其与
家游上在地田家 。كۆكۇبشىدىن تونۇشۇلۇق بولسا ، ئېرىقىڭدا سۇيۇلۇق كېمەيمەس . <谚>水缺不中渠，人水管识认 。
كۆكۇبشىلىق 地草看，稼庄看②儿活的水管①〔静〕
كۆكىرىشچان 的绿速，的绿变易〔静〕
كۆكىرىشچانلىق 式形词名的«كۆكىرىشچان»
كۆكىرىك 菌霉②霉①〔静〕
　كۆكىرىك زەمبۇرۇغى 菌霉 <生>
　كۆكىرىك كېسىلى 病菌霉 <生>
كۆكىمەك 厉加本变 <方>〔动〕
كۆكىنەك 鸟蜂食，虎蜂，隼鸮 <动>〔静〕
　كۆكىنەكلەر ئائىلىسى 科虎蜂 <动>
كۆكيار 草瑞香 <植>〔静〕
كۆكيامان = كۆكمەت
كۆكيائوت 瑞草香 <植>
كۆكيوتەل 咳日百 <医>〔静〕
كۆگ 的绊羁有没，的开放 <古>〔静〕
كۆگە[1] = پىيىزەك
كۆگە[2] 炭木 <方>〔静〕
كۆگەل 子鸭公 <方>〔静〕
كۆگەن (用羔羊捆)子绳的钩带〔静〕
كۆگەنلىمەك 住拴羔羊把 ~ ، ئوغلاقلارنى قوزا ، 住拴，住钩，捆〔动〕：
كۆڭلەك 裙衣连②衫衬，衣衬①〔静〕
كۆڭلەكچان 衣衬穿只，衫衬穿只〔静〕：~ يۇرمە ، شامالداپ قالسىمۇ . ئۇ ~ پېتى 。的风受会，衫衬穿只别
。去出了跑就衣衬着穿只他 . يۈگۈرۈپ چىقتى
كۆڭلەكلىك 艾穿 ~ قىز ئەتلەس : 的裙衣连穿①〔静〕
的裙衣连，的衫衬②娘姑的裙衣连绸斯蒸：
布的裙衣连件一，布的衫衬件
的想臆，的考思，的象想〔静〕
意写 <艺>
思沉，虑考，索思 <古><动>
كۆڭۈل（**كۆڭۈلدىكى ، كۆڭلۈك**）境心，情心①〔静〕，心绪：**كۆڭلۈك** رەنجىسە ، كۆڭلۈپ ئوينا . <谚>坏情心 ，心散去 。كۆڭلۈمنى تاپ ، پولۇيومنى يە . <谚>心欢我讨 ，饭抓我吃 。 ~ قۇش ، ئەقىل ئۆۋا . <谚>心如境 ，巢鸟如慧智，鸟飞 。كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر ، كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا . <谚>消会出说蒂芥的中心 ，心、肠心、胸心、灵心、心②。掉会过洗渍污的服衣 心须还病心 <谚> ~ ئاغرىقىنى بېرىپ ئال . :思
可心和心 <谚> 。كۆڭۈلدىن كۆڭۈلگە يول بار . 医药
想心 <谚> 。كۆڭلىدە يوقنىڭ كۆزىدە يوق . 通相以
在思心的子孩，子孩在思心的妈妈 <谚> 。ئانىنىڭ كۆڭلى بالدا ، بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا . ；“愁不儿里千行母 ，忧担母里千行儿”同喻；头外
。“上头石在心的女儿，上身女儿在心的母父”
良善地心 ~ ئادەم :良善地心 <成> كۆڭلى ئاق
人的
كۆڭلى ئالا = ئالا كۆڭۈل
不术心 ~ ئادەم :正不术心 <成> كۆڭلى ئەگرى
人的正
كۆڭلى بار <成> 于情钟，于心倾：ئۇنىڭ قىزى ~ ئىكەن . 。儿女您于心倾他
كۆڭلى باشقا ئەسلى ئۇنىڭ ~ ئىكەن :人别了有里心 。人别了有里心他来原
كۆڭلى باي <成> 宽心：كەمبەغەللىنىڭ ~ . <谚>。宽心人穷
كۆڭلى بۇزۇق <成> 坏心，良不心居：~ ياشىغان ئادەمنى ياخشى كۆرمەڭ . <谚>人别找爱人的良不心居 。错的
كۆڭلى پاراكەندە = كۆڭلى پەرىشان
~ ئۇنىسىڭ كۆرۈنىدۇ . 乐不闷闷，乱意烦心：ئۇنىسىڭ ~ 。乱意烦心像好他
كۆڭلى پەس 坏流下，作下 <成>：ئۇ كۆڭلى پەسلىكىڭ گېپىنى قىلمىغىنا . 。了坏流下个那提别你
كۆڭلى پوتۇن 处自然泰，虑无忧无 <成>：كۆڭلىڭىزنى پوتۇن تۇتۇڭ ، سىزگە ئۇ قىزچىلىك بىرى تېپىلماسمىدى ؟ 这她像到不找还你道难，处自然泰要可你
样的娘姑吗 ؟
كۆڭلى تار = ئىچى تار

كۆڭلى توق 实踏里心，足知 <成>

كۆڭلى توز 爽直，直耿，直心 <成>：～ ئادەم 心人的直

كۆڭلى جايىدا 安心，心放：بۇ ئادەمنىڭ تېرىكسىپ سۆزلىگىنىگە قارىغاندا، ～ بولمىسا كېرەك. 这人说话火气很大，安心不里心能可。

كۆڭلى چىگىچ 郁，重重事心，乐不闷闷 <成>：～ تۇرغان گۇلنار ئالمىنىڭ چاقچىقىغا كۈلمىدى. 欢寡郁。来起不笑话皮俏的木力阿对尔娜丽古的宁不绪心

كۆڭلى دەريا 撑能里肚相宰，量大宏宽 <成>：～ ئادەم ئىدى. داداڭ ۋېجدانلىق، 船良有个一是爸爸你。人的量大宏宽，心

كۆڭلىدە كىر يوق 见成抱不，在实底心 <成>

كۆڭلى زەھەر 毒歹心内，狠心 <成>：كۆڭلى زەھەرنىڭ قولىمۇ زەھەر. 狠也手，人的毒心 <谚>

كۆڭلى ساپ 洁纯地心：بۇ كىشىنىڭ قاپىقى ياماندەك كۆرۈنگىنى بىلەن ～. 沉阴色脸人个这然虽，～地心但，洁纯。

كۆڭلى سۇنۇق 的碎心，的伤忧，的心伤 <成>：～ قىز 娘姑的心伤

كۆڭلى سۇيۇق 花杨性水 <成>：مېنىڭ، شۇنچە ～ قىز دەپ چاغلاپتىكەنسىز - دە؟ 水成当我把是不是您？子女的花杨性？

كۆڭلى غەش 宁不绪心，好不情心，乱意烦心：كۆڭلۈڭ غەش بولسا، يېگىنىڭ لەش بولار. 若情心 <谚>。藻水如饭吃，好不～，ئۇنىڭ خىياللىرى چىگىش ئىدى. 乱很绪思，宁不绪心他

كۆڭلى قارا 肠心黑，黑心 <成>：كۆڭلى قارىنىڭ يۈزى قارا. 无脸翻人的黑心；黑也脸人的黑心 <谚>。情

كۆڭلى قارىلىق قىلماق 心居，恶险心居 <成>：مەن سېنىڭ كۆڭلى قارىلىق قىلغىنىڭنى ئېيتمايلا قويايى. 测叵：我不且暂提你恶险心居。

كۆڭلى قالماق 望失，心灰① <成>：بۇ ئىشتىن كۆڭلۈم قالدى. 意介，怪见②。望失已早事此对我。

كۆڭلى قانماق 足意满心：ئوغلىنىڭ ئىشىدىن كۆڭلى قانغان ئاتا ئۆزىنى تېخىمۇ كۆچلۈك ھېس قىلىشقا باشلىدى. 量力有更己自到感亲父的足意满心为所作所子儿对了。

كۆڭلى كەڭ 量大宏宽 <成>：نامرات بولغىنىمىز بىلەن، كۆڭلى ～ كۆڭسىمىز كەڭ. 我们虽然穷，但心大宏宽是。苦

كۆڭلىگە قارىماق 顺 ～ بالىنىڭ：思心着顺 <成>。子孩着思心的

كۆڭلىگە قول سالماق 想解了，思心摸揣 <成>：法：ئاۋۋال كۆڭلىگە قول سېلىپ كۆرۈپ، ئاندىن گەپ ئاچماڭ. 话说口开后然，法想的他下一解了先想我。

كۆڭلى نازۇك 感善愁多，弱脆情感 <成>：ئادەم قېرىغاندا ～ بولۇپ قالىدىكەن. 人愁多得变就年老到人。感善。

كۆڭلىنى رام قىلماق 喜人讨，合迎，悦取 <成>：心欢得赢，欢心：شۇ كۈندىن باشلاپ قىز يىگىتنىڭ كۆڭلىنى رام قىلىۋاپتۇ. 从此姑娘小了得赢就心欢的子伙。

كۆڭلى ئوچۇق 快愉情心，朗开情心 <成>：بۇ گۈن قىزنىڭ ～ بولغاچقا، ئۇنىڭ قىزغا سۆز ئاچقۇسى كەلدى. 说话找娘姑跟想他以所，快愉情心的娘姑日今。

كۆڭلى ئۇزۇك = كۆڭلى سۇنۇق

كۆڭلى ياخشى 心好，好心：دادام ～ ئادەم، سىلەرگە ھەرگىز توك تەگمەيدۇ. 我爸是个这人心好，你们对不对绝，硬生度态。

كۆڭلى يوق 欢喜不 <成>：گۈزەللىكىڭ ساڭا قىلچە ～ ئىكەن. 你不也点一丽再古，欢喜不。

كۆڭلى يۇمشاق 软心 <成>：بىز دېھقان خەق ～ كېلىمىز. 我们咱庄汉稼，～软心。

كۆڭلى يېقىن 亲，近亲，亲好：سىز بىلەن كۆڭلۈم يېقىن بولغاچقا، بۇ گەپنى سىزگە دەۋاتىمەن. 我很你和亲，～，您诉告话这把才以所。

كۆڭۈل ئاچماق 乐娱②心开①．遣消：ئۇ ئىچى پۇشسىلا باغچىلارنى ئايلىنىپ كۆڭۈل ئاچاتتى. 他一心烦有事，～就遣消园公逛。

كۆڭۈل ئارام تاپماق 心放，心安②得理安心①：مەسلىھەتىڭىزدىن كۆڭلۈم ئارام تېپىپ قالدى. 导劝您了听，～了心放才我。

كۆڭۈل ئارامى 心安，心舒：بىرنېچچە كۈن بولدى، كۆڭلۈمنىڭ ھېچ ئارامى يوق. 这天几不忘志是总里心我，～不安。

كۆڭۈل ئازادىلىكى 心情畅舒：مېھمانلار تونۇشقاندىن كېيىن، ئۇزۇنارا كۆڭۈل ئازادىلىك ھېس قىلىشتى. 客宾人相互，～了畅舒情心到感都后识认。

كۆڭۈل ئاستىن ـ ئۈستۈن بولماق = كۆڭۈل ئايلانماق
كۆڭۈل ئاغرىقى <成> 气生，兴高不：بالىلارنىڭ ئىشى ماڭا ~ تېپىپ بېرىدىغان ئوخشايدۇ . 能可事的们子孩 了气生我惹要又 。
كۆڭۈل ئاغرىماق <成> 怨埋，怨抱：ئۇنىڭدىن كۆڭلۈم ئاغرىدى . 他怨抱我 。
كۆڭۈل ئاغماق = كۆڭۈل ئايلانماق
كۆڭۈل ئالماق <成> 人讨，好所其投，悦取①：كۆڭلىڭىزنى ئايرىم ئېلىۋالارمەن . 我 ②心欢求和得解 。吧解和的你得求另单再
كۆڭۈل ئاۋۇتماق 喜欣人令，已不喜欣，慰欣人令
كۆڭۈل ئايلانماق 恶心：ھېچ تاۋۇم يوق ، كۆڭلۈم ئايلىنىپ تۇرىدۇ . 我 。心恶是老，服舒不也儿点一
كۆڭۈل ئايماق 面情顾：ئۇلار جەننەتخانىنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ ، بىر چىنىدىن ئەتكەن چاي ئىچىشكە ئولتۇرۇشتى . 他们 。茶奶碗一了喝人每来下坐，面情的罕提乃坚全顾
كۆڭۈل ئەسكى بولماق = كۆڭۈل بۇزۇلماق
كۆڭۈل ئەمىن تاپماق 心放，心安
كۆڭۈل بارماسلىق <成> 意愿：ئۇنىڭ جەڭ قىلىشقا كۆڭلى بارمىدى . 他 。仗打意愿不
كۆڭۈل بارماق <成> 意愿，意有，意乐：ئۇنىڭ بىلەن ھەمكارلىشىشقا قانداق كۆڭلىڭىز بارمۇ ؟ 同意愿么怎您 ？呀作合他
كۆڭۈل باشقىچە بولماق 心里是不味滋：ھەر قېتىم شۇ يەردىن ئۆتكىنىمدە كۆڭلۈم باشقىچە بولۇپ قالىدۇ . 我 。次每 味滋是不里心到感总，地此过路
كۆڭۈل باغلىماق <成> 上欢喜，上爱：ئۇ قىزغا كۆڭلۈم باغلىنىپ قالدى . 娘姑个那了上欢喜我 。
كۆڭۈل بەرمەك <成> 慕爱，于心倾，情钟：ماڭا كۆڭۈل بەرسەك ، ئەزىز جېنىم بىلەن ساقلايمەن . 于心倾若你 。藏珍命生的贵宝用会我，我
كۆڭۈل بوشىماق <成> 松轻，心宽
كۆڭۈل بۇزۇلماق <成> 心伤，过难：مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ ، نېمىدەپ تەسەللىي بېرىشنى بىلمەي قالدىم . 我 。了好才慰安么怎道知不也，过难很也
كۆڭۈل بۆلەكچە بولماق = كۆڭۈل باشقىچە بولماق
كۆڭۈل بۆلمەك 关心，关照：خەلق ئامىمىزنىڭ تۇرمۇشىغا 活生的众群民人心关 ～
كۆڭۈل بۆلۈنمەك <成> 中集不想思，心分①；远疏②，漠淡情感：ئۇنىڭدىن بېرى قىزنىڭ كۆڭلى يېگىتنىڭ سەل بۆلۈنۈپ قالدى . 了漠淡所有情感的子伙小对娘姑此从 。
كۆڭۈل تارتماق <成> 欢喜②挂牵，念想，想，趣兴感①
كۆڭۈل توختىماق <成> 意主定拿：ئۇ تېخى تەلتۆكۈس كۆڭۈل توختىتىپ كېتەلمىدى . 心决定下底彻有没还他 。心决定下，来心下横 ，
كۆڭۈل توڭلىماق <成> 粗么那他：ئۇ بىزگە شۇنداق قوپاللىق قىلغاچقا ، كۆڭلىمىز توڭلاپ قالدى . 心了寒们我，们我待对地暴 。心寒，寒心
كۆڭۈل تويماق <成> 会事的们咱感预直一我：ئىشىمىزنىڭ ئوڭغا تارتىدىغىنىنى كۆڭلۇم تۇيۇۋاتىدۇ . 的利顺 。到感预
كۆڭۈل تىنچىماق = كۆڭۈل تىنماق
كۆڭۈل تىنماق 静平里心，心定，静心，心放
كۆڭۈل جايىغا چۈشمەك <成> 一虑顾：ئەندىشىلىرىم تۈگەپ ، كۆڭلۇم جايىغا چۈشتى . 来心：我 。来心下放便我，消打下放，来心下定
كۆڭۈل چۈشمەك <成> 深情往一 ，心倾见一，情种，心倾，情种见一 ，
كۆڭۈل چېچىلماق 惚恍神心
كۆڭۈل چىگىچىلەشمەك <成> 欢寡郁郁，乐不：كۆڭلۇم چىگىچىلىشىپ تۇرغاندا ، قىلىۋاتقان گېپىڭنى قارا ؟ 吗千万绪思好正是不我，的说你看 ？ 千万绪思 ，
كۆڭۈل چىگىلمەك <成> 嫌，疑生，心疑，结打：گويا ئەزەلدىن بىر ـ بىرىنى چۈشەنمەيدىغاندەك ، ھەر ئىككىسىنىڭ كۆڭلى چىگىلدى . 疑生相两 地似解了不就来原像好俩们他 。疑生
كۆڭۈل خۇشى <成> 心开，兴高，心欢：بىرەمسلىك ~ ئۇچۇن ئەرمەك قىلماق 寻 心开时一
كۆڭۈل خىرە 忡忡心忧，愁忧
كۆڭۈلدە بولماق 着惦，着想：پادىشاھنىڭ كۆزىدە بولغۇچە ، كۆڭلىدە بىول . <谚> 不，前眼帝皇在其与 间心帝皇在如 。
كۆڭۈلدە بىلمەك 白明里心，宣不照心：بۇ ئىشنى كۆڭلىڭىزدە بىلىپلا قېلىڭ . 好就白明里心您事件这 。
كۆڭۈلدە تۇتماق 记，记住：ياخشىلىقنى ئۇنتۇما ، يامانلىقنى كۆڭۈلدە تۇتما . <谚> 记 。要不处坏，忘能不处好
كۆڭۈلدە چوت سوقماق <成> 磨琢，算盘：ئۇ

مالنى ئويان ـ بويان ئۆروپ كۆرگەندىن كېيىن ئۆز كۆڭلىدە چوت سوقتى . 他翻来翻去地看查物货后心里盘算起来。

كۆڭۈلدە ساقلىماق 记在心上：مەنمۇ بۇ ئىشنى كۆڭلۈمدە ساقلاپ يۈرەتتىم . 这事件也我记在心上。

كۆڭۈلدە سان بولماق 心有数，胸有成竹 <成> 办：ئىش قىلىشتىن بۇرۇن كۆڭۈلدە سان بولۇشى كېرەك . 事要前有中心数。

كۆڭۈلدە غۇم ساقلىماق 心：怀于耿耿，芥蒂存心：ئۇ ماڭا ئاشكارا بىرنېمە دېمىگىنى بىلەن ، كۆڭلىدە غۇم ساقلاۋاتقىنى بىلىنىپ تۇراتتى . 他虽然说开公有没什么，心里的芥蒂是见易而显但。

كۆڭۈلدە قالماق 位进 <数>

كۆڭۈلدە مۇلچەر بولماق 数有中心

كۆڭۈلدە ھېسابلىماق 算心 <数>

كۆڭۈلدىكىنى بىلمەك 揣摸心思：ئۇ ئۇستازىنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىشكە تىرىشاتتى . 他力尽揣摸老师的心思。

كۆڭۈلدىكىنى تاپماق 猜透心思，猜到心思：كۆڭۈلدىكىنى تاپ دەپ تۇرۇۋالماي ، گەپ بولسا ئوچۇقىنى دېمەمسەن . 你猜我让老别说，明就你话有心思的。

كۆڭۈلدىكىنى دېمەك 说话里心：كۆڭلىڭىزدىكىنى دەڭ ، بىز قولىمىزدىن كېلىشچە ئامال قىلىمىز . 您心里说，话我们尽力办法想量。

كۆڭۈلدىن جاي ئالماق = كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالماق

كۆڭۈلدىن چىقارماق 忘记，忘到脑后，抛在脑后：بۇ ئىشلارنى كۆڭلىڭىزدىن چىقىرىۋېتىڭ . 请您忘掉这些事。

كۆڭۈلدىن كەچمەك 想里心：ئۇ كۆڭلىدىن كەچكەنلىرىنى مۇئەللىمگە يوشۇرماي ئېيتتى . 他毫不隐瞒的想里心把老师讲了。

كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالماق 记铭，铭记在心 <成> 在心：خەلق ئۆچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ ئەتكەن بۇ تۆھپىكارلار كۆڭلىمىزنىڭ چوڭقۇر يېرىدىن ئورۇن ئالدى . 这为些人民永远在我们记铭(深深)臣功的血沥心呕。

كۆڭۈلدىن ئۆتكۈزمەك 想，寻思：ئۇ بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى جەزمەن ئايدىڭلاشتۇرۇش كېرەك دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى . 他一定要由原的事件这到想。

كۆڭۈلدىن ئۇچمەك 忘却，记忘，忘淡：بالىلىق چاغلىرىم تېخىچە كۆڭلۈمدىن ئۆچۈپ كەتمىدى . 我未尚淡忘童的己自。

كۆڭۈل رىشتىسى 带纽的情感：ئۇلارنىڭ ~ بىر ـ بىر ـ رىڭ چىڭ چىگىلگەن . 他的俩心在连地紧紧是的起一。

كۆڭۈل سورىماق ①候问，问候：بىرنەچچە كۈنگىچە كۆڭۈل سوراپ كەلگەنلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى . 几天前来问候，绝不绎络人的候问来是不赔②。

كۆڭۈل سوۋۇماق 心灰 <成>：ئوغلىنىڭ ئىشتىن كۆڭلى سوۋۇپ كەتتى . 他对工作了心灰。

كۆڭۈل سۇنماق 心伤 <成>：ئاپىسى ۋاپات بولۇپ كۆڭلى سۇندى . 母亲去世，他很伤心。

كۆڭۈل سۈ ئىچمەك 足意满心，心满意足 <成>

كۆڭۈل سۆيۈنمەك 满意，意中，心称，称心，如意：ئەۋرىسىنىڭ ئوماق ھەرىكەتلىرىدىن مومايىنىڭ كۆڭلى سۆيۈنۈپ كەتتى . 孙子到看来，作的爱喜人逗子，感娘大。

كۆڭۈل قايتماق 冷意灰心，懒意灰心 <成>：ئۇ ناھىيىدىن كۆڭلى قايتقان ھالدا قايتىپ چىقتى . 他从县归而望失上。

كۆڭۈل قويماق 专心，用心，精心：كۆڭۈل قويۇپ دەرس ئاڭلىماق / 课听心用心 / كۆڭۈل قويۇپ داۋالىماق 治心用心。

قىيىن ئىش يوق ئالەمدە ، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە . 人心有怕只，事难无上世 <谚>。

كۆڭۈل كەتمەك 泄早

كۆڭۈل كۆتۈرمەسلىك 意乐不，意愿不 <成>

كۆڭۈل كۆتۈرمەك 奋兴让，兴高让 <成>：گۈزەل مەنزىرلەر ، ئىللىق چىرايلار ، قىزغىن كۈتۈشلەر كىشىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرەتتى . 款的勤殷，孔面的情热，观景的丽美，奋兴人令待。

كۆڭۈلگە ئالماق 怪见，心多，意在，意介 <成>：بۇ ئىشنى كۆڭلىڭىزگە ئالمالىق . 这事件请别见怪(意介)。

كۆڭۈلگە ئايان 楚清里心，白明里心：ئۇ ئىشتىن چىققان ~ . 指喻)楚清里心，里裆裤到拉屎 <谚>。(白明里心己自，事坏的做己自)。

كۆڭۈلگە پۈكمەك 筹，算盘②上心在放① <成>：ئۇ يىغىندا كۆپچىلىككە دېمەكچى بولغانلىرىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويدى . 话的讲家大给上会在了好算盘里心他。

كۆڭۈلگە تايىن = كۆڭۈلگە ئايان

كۆڭۈلگە تەگمەك (情感)害伤，心伤① <成>：سالامنىڭ سۆزلىرى ئوغلىنىڭ كۆڭلىگە قاتتىق تەگدى . 的木拉萨的话深深地了害伤她。② 住腻：تامىقىڭىز بەك مايلىق

ئىكەن ، كۆڭلۈمگە تېگىپ قالدى . 您太饭油腻，我都腻
了住 。

كۆڭۈلگە جىن كىرمەك <成> 心邪生心，念邪生心
恶意，心歹生，胎鬼怀心：ئايىسخانىنىڭ كۆڭلىگە جىن
كىردى . 阿依斯汗的心里进了邪念 。

كۆڭلگە سۇ يۇگۈرمەك <成> 顺心，称心，遂心
意如心称，欲所心遂，心：يىگىت شېئىرنى ئوقۇپ بولغان-
دىن كېيىن ، ئايال ناز - كەرەشمە بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا كېپتۇ ،
ئىككىسى بىر - بىرىنى كۆرۈپ ، كۆڭلىگە سۇ يۇگۈرۈپتۇ . 小伙
自各，前跟他到来地滴滴娇便人女那，后诗完念子
意如心称到感，番一了详端目瞩 。

كۆڭۈلگە شەك چۈشمەك 疑心，窦疑生心：كۆڭۈلدە-
رىگە شەك چۈشۈپ قالغاندەك تۇرىدۇ ، ھەرگىز ئۇنداق ئويلىمە-
سىلا . 想样那别万千，了窦疑生心像好您 。

كۆڭۈلگە كەلمەك <成> 意介，心多，怪见：سىز-
گە بىر ئىشنى دېسەم ، كۆڭلىڭىزگە كېلەمدۇ ؟ 我跟您说件
事，吧意介不您 ？

كۆڭۈلگە گۈمان چۈشمەك = كۆڭۈلگە شەك چۈشمەك

كۆڭۈلگە ئوت سالماق <成>① 情爱起激：گۈزەل-
ئاي نى - نى يىگىتلەرنىڭ كۆڭلىگە ئوت سالغۇچىلىكى بار
گۈزەل قىز ئىدى . 依阿丽再古，一是少多让位子伙小好
逗引，引招②。娘姑丽美的情之慕爱生萌

كۆڭۈلگە ياراشا <习> 子面给，思心着顺：ئۆ-
يۇنمىز ياخشىمىكەن ؟ كۆڭلىمىزگە ياراشا بىرەر ئېغىز ماختاپ
قويمىدىلا . 我们的夸子面给不也？样么怎目节
句 。

كۆڭۈلگە ياقماق 中意，意顺，心可：كۆڭلىڭىزگە
ياققان بولسا ، ئېلىپ كېتىڭ . 如您果就意中回带去 。

كۆڭۈلنى ئەزمەك <成> 折磨：ئەجەپ كۆڭلۈمنى
ئەزدىڭ . 你把我折磨够了 。

كۆڭۈلنى پاراكەندە قىلماق 让人心意烦乱

كۆڭۈلنى تاتلىق قىلماق 自己，开心寻自 <成>
找乐儿呵：مومای ئەنە شۇ ئويلار بىلەن كۆڭلىنى تاتلىق قىلىپ
يۈرەتتى . 老娘大找乐儿呵法想些这凭 。

كۆڭۈلنى توق تۇتماق 愁发不 <成>：كۆڭلۈڭلارنى
توق تۇتۇڭلار . 们你发愁别 。

كۆڭۈلنى چۈشەنمەك 理解心情：بايىقى سۆزۈمنى ئاڭ-
لىغىچە ئاڭلىغان بولسىڭىز ، كۆڭلۈمنى چۈشەنگەن بولاتتىڭىز . 刚
情心的我解理会就，完说我听您是要才

كۆڭۈلنى ئاۋۇندۇرماق <成> 欢人令，心开人令
欣：كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرىدىغان ئاخىرقى ئۈمىدىمۇ ئەمدى يوققا
چىقتى . 了有乌为化也下一这望希后最的欣欢我令 。

كۆڭۈلنى رەنجىتمەك 罪得，心人伤：يەنە بىرى
كۆڭۈللىرىنى رەنجىتكەن ئوخشىمامدۇ ؟ 是不是又有谁得罪
了您 ？

كۆڭۈلنى زېبدە قىلماق <成> 屈委受使，心伤使：
سىزگە ئازار بەرگەن قارا كۆڭۈل مېنىڭمۇ كۆڭلۈمنى زېبدە قىلدى .
屈委了受我使也人心黑的情感您害伤 。

كۆڭۈلنى غەش قىلماق 快不人令，心烦：قاغا پوق
يېمەستە كۆڭۈلنى غەش قىلمىدىغان گەپلەرنى دېمىسەڭچۇ . 大
清话的心烦人令说别请早 。

كۆڭۈلنىڭ چىگىچىنى يەشمەك 解除心里 <成>
痞疙的：سەن كېلىپ كۆڭلۈمنىڭ چىگىچىنى يېشىۋەتتىڭ ، ئۆ-
زۈمۇ يېنىكلەپ قالدىم . 来你了除解了我，痞疙的里心我
了松轻也 。

كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرمەك <成> 欲所心随：
كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ قالغان كۇنۇڭ شۇ . 你随心所欲
场下种这得落才 。

كۆڭۈلنى يېرىم قىلماق <成> 心伤使，过难使：
كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلمايلا ئۆكام ، ئىش بۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمەيدۇ .
完有没还情事，过难别您，弟小
踏里心，心放 <成> 了心放才我下一这 。实：ئەمدى كۆڭلۈم ئورنىغا چۈشتى .

كۆڭۈل ئوينىماق <成> 好讨，心人络笼：ئۇ
كۆڭۈل ئۆزلاشقا بەكمۇ ئۇستا . 心人络笼于善很他 。 سىزنىڭ
مېنى ياخشى كۆرۈشۈڭىز ئەرلەرنىڭ ئايالار كۆڭلىنى ئۆزلىشىدىن
的人女好讨人男是非无，我欢喜您 。 باشقا ئىش ئەمەس
套一那 。

كۆڭۈل ئۈتماق <成> 住络笼，住哄：قولۇڭدىن
كېلىشچە كۆڭلىنى ئۈت . 住哄他把计百方千要你 。

كۆڭۈل ئۇنىماسلىق 心忍不，不，去不意过里心
愿情：سىزنى مۇندافلا يولغا سېلىپ قويۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىماي-
دۇ . 去不意过里心我，行送您为地单简么这 。

كۆڭۈل ئۆسمەك 气喜，畅欢，快欢，兴高 <成>
烈采高兴，洋洋：بوپتۇ ، خالىغىنىنى ئېلىپ بېرىڭ ، بالىنىڭ
让，的买想他上买他给就，了好 . كۆڭلى ئۆسۈپ قالسۇن
兴高兴高子孩 。

كۆڭۈل ئۆيمەك 担心，不安：ئۇلار كۆڭلى ئۆيگەن ھال-
دا بىر - بىرىگە قاراشتى . 看相互地安不们他 。

كۆڭۈل ئۈزمەك <成> 弃放：ئۇ بالىدىن كۆڭلىنى

ئۇزمىدى . 子孩个这弃放有没他 。

كۆڭۈل ئېيتماق 劝 <成> 慰、宽心：يوقلاپ كەلگەن جامائەت ئۈنىڭغا كۆڭۈل ئېيتتى . 前探望的民教他劝慰。

كۆڭۈل ئېرىمەك 软心、感动

كۆڭۈل ئىزدىمەك <成> 让 兴高、开寻心：ئۇ ساھىبخانىمنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ پولۇدىن خېلى يېدى . 了为他 饭抓少不了吃、兴高人主让 ئىزدەپ كەلدۇق . 的心开寻是儿这来们我 。

كۆڭۈل ئېزىلمەك <成> 碎、断寸肠肝心：بىرىنىلا يىراقتىكى ئوغلۇم ئېسىمگە چۈشۈپ ، كۆڭلۈم ئېزىلدى . 一起想 。断寸肠肝我、子儿的方远

كۆڭۈل ئېلىشماق = كۆڭۈل ئايىنماق

كۆڭۈل يارىسى 伤创的灵心 <成>

كۆڭۈل يۇماق <成> 安 慰、慰抚：ئۇ كۆڭلۈمنى ياساپ بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلدى . 了说我给他 。话的慰安句几

كۆڭۈل يانماق = كۆڭۈل قايتماق

كۆڭۈل يېيرىماق <成> 心 烈采高兴、放怒花：نادىرنىڭ كۆڭلى ياپراپ ، ھاردۇقى چىقىپ كەتتى . 兴尔迪纳 。消顿意倦、烈采高

كۆڭۈل يورۇماق <成> 心 堂亮里：مومانىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، كۆڭلۈم يورۇپ ، غەملىرىم تۇگىدى . 来起堂亮里心、消尽虑疑我、话番一的奶奶老了听 。了

كۆڭۈل يىرىم <成> 难 过、心伤：بۇ ئىشتىن كۆڭلۈم يېرىم . 过难很我让事这 。

كۆڭۈل يىرىم بولماق <成> 难 过、心伤：ئۇ ئىشلارنى ئويلىسام ، كۆڭلۈم يېرىم بولىدۇ . 心我、事些那起想 。过难很会里

كۆڭۈل يېنىكلىمەك 、松轻里心、来心下放 <成> 地了落头石块一：بۇ گەپ بىلەن بالىنىڭ ئەندىشىسى كۆتۈرۈلۈپ ، كۆڭلى يېنىكلەپ قالدى . 了除消子孩、话这了听 。来心下放、虑忧

كۆڭۈلچەك 的慈心、的软心〔静〕：كۆڭۈلچەكنىڭ كۆتى ئوچۇق . 穿子裤有没软心 <谚> 。人的软心 ～

كۆڭۈلچەكلىك ①«كۆڭۈلچەك» 义主情温②式形词名的

كۆڭۈلچەكلىك قىلماق 悲慈发、软心：بۇ مەسىلىدە كۆڭۈلچەكلىك قىلىشقا بولمايدۇ . 软心能不上题问个这在。

كۆڭۈلدەش 印相心心、人心贴 <古>〔静〕

كۆڭۈلدىكىدەك 的意如心称、的想理、的心称〔静〕：ئۇ ئالىي مەكتەپنىڭ ئىمتىھانىدىن ～ نەرسە 西东的心称 / 通地意如心称考高他：想理很得考考高他 . ～ ئۆتتى 。了过

كۆڭۈلسىز 的心烦、的快愉不①〔静〕：ئىشلارنىڭ ～ خىيالىدىن چىقىرىۋەتمەك 忘掉烦心事 ②不兴高、不喜 兴高不他 . ～ چىقىپ كەتتى 情感没、欢：ئۇ ئىشخانىدىن 。室公办了出走地 ～ بولۇپ قالدىم . 再不我 。了娘姑个那欢喜

كۆڭۈلسىزلەندۈرمەك «كۆڭۈلسىزلەنمەك» 的态动使

كۆڭۈلسىزلەنمەك 没、欢喜不、快痛不、兴高不〔动〕

كۆڭۈلسىزلىك ① «كۆڭۈلسىز» 式形词名的：ھەممەيلەن ～ ئىچىدە تارىدى . 愉不、事的快愉不②。散而欢不都家大 情感：ساھىبخانىدىن باشقىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كۆڭۈلسىزلىنىپ قالدى . 欢不都人的有所乎几外之人主了除 。了散而 。情感了有没经已子妻

كۆڭۈلسىزلىك 快：تويدىن كېيىنكى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تۈگىتىش ئۈنىڭغا ئانچە ئاسانغا چۈشمىدى . 容不并说来他对快愉不的后婚除消 。易

كۆڭۈلشمەك 心热〔动〕：مەن دەسلەپ بۇ ئىشقا ئانچە كۆڭۈلشىپ كەتمىدىم . 心热太不事件这对我初起 。

كۆڭۈللۈك 的乐欢、的快愉〔静〕：تۇرمۇش ～ / 活生 目节的乐欢 بايرام ～

كۆڭۈللۈك ئۇتۇشمەك 爱相亲相

كۆل 湖腾斯博 / 湖、泊湖①〔静〕：باغراش كۆلى ～ بولار . 湖成水滴 <谚> 。"塔成沙聚"同喻：تاما ـ تاما 。كۆلنىڭ يارىشقى تال ، قىزنىڭ يارىشقى خال . 美泊湖 <谚> 。柳垂靠 ،姑有须美娘：塘水、池水②。سۇ ئۈزۈش كۆلى / 池泳游 ئانارنى چۆلگە تىك ، ئەنجۈرنى كۆلگە . 石 <谚> 。边池栽果花无、滩荒栽榴 ،塘鱼 كۆلى بېلىق 。乐蝶蛤、臭塘池 <谚> 。 كۆلنىڭ سېسىقى پاقىغا ياراپتۇ .

كۆل تۇزى 盐湖 <矿>

كۆل چۆكۈندىسى 积沉湖、物积沉泊湖 <地>

كۆل راكى 虾青 <动>

كۆل گىدرولوگىيىسى 学文水泊湖 <水>

كۆل ئېففېكتى 应效泊湖 <气>

كۆلەرمەك 塘水成形、湖成形 <古>〔动〕

كۆلەڭگە 影阴、子影〔静〕：دەل ـ دەرەخلەر يولغا قويۇق ～ تاشلاپ تۇراتتى . 阴树的密浓满布上路 。قورقانغا قوش ، كۆرۈنەر ، كۆلەڭگىسى بەش . <谚> 。双成看个一鬼小胆 ،

兵皆木草"；"影蛇弓杯"同喻：个五成子影连。هار-ۋنى ئات تارتىدۇ ، كۆلەڭگىسىنى ئىت . 狗，车拉马 <谚> كۆلەڭگىسى ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدى . 子影拉。ئەجەلنىڭ كۆلەڭگىسى ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدى . 他了近逼影阴的神死。

كۆلەڭگە ئېگىلىك 济经子影 <经>

كۆلەڭگىسىدىن ئۇركۈمەك 状万恐惊：ئۇ نېمە ئۇچۇندۇر كۆلەڭگىسىدىن ئۇركۈپ يۈرىدۇ . 么什为知不状万恐惊是总他。 <成>

كۆلەڭگىسىز 的影无〔静〕

كۆلەڭگىسىز چىراغ 灯影无 <医>

كۆلەڭگىلىك 地凉荫〔静〕

كۆلەم 模规②积面地土كۆلىمى 模规：يەر ①〔静〕积面：قۇرۇلۇش كۆلىمى 工模规的程

كۆلەمسىز 的模规无，的模规(非)不〔静〕

كۆلەمسىز ئىگىلىك 经济模规非 <经>

كۆلەملىك 攻进的模规大 ھۇجۇم ~ كەڭ 的模规：〔静〕

كۆلەملىك ئۇنۇم 益效模规 <经>

كۆلەملىك ئىگىلىك 济经模规 <经>

كۆلىبە 棚草，屋小〔静〕

كۆلچەك ②池水蓄，(池)坝涝，子池，塘池①〔静〕

注水 <水>

كۆلچەك مۇنچا 池浴共公

كۆلۈك 畜役 <古>〔静〕

كۆلۈگە 子影 <方>〔静〕

كۆلۈگەچ 线光，光 <方>〔静〕

كۆلۈك 凼水，塘水，塘池小 <古>〔静〕

كۆلىتمەك 物阳遮做 <古>〔动〕

كۆمەچ 贴中坑馕)②馍烤火炭(的烤中火余)①〔静〕

馕)(的来下掉住不糊)：馕ئاشنى بۇزۇپ ئۇماچ قىلدى ، ناننى بۇزۇپ ~ . 糊变了坏烤馕，糊面改了坏做饭 <谚> 。馕 <转>③。益利：ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتماق <成> 利私谋

كۆمەچدان 锅平，子铛〔静〕

كۆمەك¹ 处蔽掩，物挡遮 <方>〔静〕

كۆمەك² 的多人族，的多戚亲 <方>〔静〕

كۆمەك³ 助帮 <方>〔静〕

كۆمەل 冰浮 <方>〔静〕

كۆمەن 法魔，的法魔使 <古>〔静〕

كۆمتۇرتمەك 态动使的«كۆمتۇرمەك»

كۆمتۇرمەك 来过扣倒碗把 ~ / 扣倒〔静〕：چىنىنى

ۋنى كۆمتۇرۋۇەتمەك 翻掀车大把

كۆمتۇرۇشمەك 态同共的«كۆمتۇرمەك»

كۆمتۇرۇلمەك 态动被的«كۆمتۇرمەك»：ئاسمان كۆمتۇرۇلۇپ كەتسىمۇ چاتىقلىق يوق ـ ھە ! 谓所无都陷地坍天，呀你！

كۆمتۇرۇلمە 的置倒〔静〕

貌地置倒 كۆمتۇرۇلمە يەر شەكلى <地>

كۆمچۇ 宝财的藏埋 <古>〔静〕

كۆمدۇرمەك 态动使的«كۆممەك»：ئۇ بالىلىرىغا ئۈزۈم تاللىرىنى كۆمدۇردى . 了埋藤萄葡把们子孩让他 。

كۆمدۇرۇلمەك 态动被的«كۆمدۇرمەك»

كۆمشۇك 味糊 <古>〔静〕

كۆممە 的烤里火炭在埋〔静〕

瓜南焖炭 كۆممە كاۋا

蛋鸡焖炭 كۆممە تۇخۇم

南到塞肉块大的好切把)肉烤焖炭 كۆممە كاۋاپ

(成而制烤中火炭入埋里子肚瓜

كۆممەك 卜萝胡埋 ~ سەۋزە：埋掩，埋①〔动〕 / ئۈلۈك 雪 <谚> . قارغا ئۈلۈك كۆمگىلى بولماس / 体尸埋掩 ~ "火住不包里纸"同喻：人死住不埋里。كۆمسەم پىشار-مۇ؟ ياپسام پىشارمۇ؟ 熟能上贴是还熟能里火到焖？(决不豫犹)：供提分充 <转>②。سېنى بايلىققا كۆمۈپ ، ئۆزۈڭگىمۇ ، ئاناڭغىمۇ ياردەم قىلغۇم كېلىدۇ . 够足你给想我。亲母你助帮想也，你助帮想，富财的。

كۆممىقوناق 谷包，米包，米玉 <植>〔静〕

كۆممىقوناق كۈيە پەرۋانىسى 螟米玉 <动>

كۆممىقوناق مىتىسى 象米玉 <动>

كۆممىقوناقلىق 地米玉〔静〕

كۆمۈر 煤烧 قالماق ~ ：炭煤，炭，煤〔静〕

青沥煤 كۆمۈر ئاسفالتى <建>

浆煤 كۆمۈر بوتقىسى

棒炭 كۆمۈر تاياقچىسى

积沉炭 كۆمۈر چۆكۈندىسى <地>

器煤卸 كۆمۈر چۈشۈرگۈچ <矿>

业工炭煤 كۆمۈر سانائىتى

耗煤 كۆمۈر سەرپىياتى

物合化水碳 كۆمۈر سۇ بىرىكمىسى <化>

系煤 كۆمۈر سىستېمىسى <矿>

层煤 كۆمۈر قاتلىمى <矿>

炭褐贝 كۆمۈر قاشتېشى <地>

井煤 كۆمۈر قۇدۇقى <矿>

كۆمۈر قېزىش ماشىنىسى 机煤截，机煤采 <机>
كۆمۈر كان 矿煤
كۆمۈر گازى 气煤
كۆمۈر ماددىسى 质炭 <矿>
كۆمۈر مېيى 油制煤，油焦煤 <化>
كۆمۈر ياتمىسى 床煤 <矿>
كۆمۈرەڭگۈ 屋房顶园〔静〕 ～ ئۆي 的顶圆：
كۆمۈرچەك 骨软 <理生>〔静〕
كۆمۈرچەك توقۇلمىسى 织组骨软 <理生>
كۆمۈرچەك ئۆسمىسى 瘤骨软 <医>
كۆمۈرچەك يەللىكى 炎骨软 <医>
كۆمۈرچەكلىك 的骨软〔静〕
كۆمۈرچەكلىك بېلىق 鱼骨软 <动>
كۆمۈرچى 人煤卖，人煤挖〔静〕
كۆمۈرچىلىك 业炭煤〔静〕
كۆمۈرخانا 房炭②场煤①〔静〕
كۆمۈرسىز 煤无〔静〕
كۆمۈرسىز قاتلام 层煤无 <地>
كۆمۈرسىزلەنمەك 炭脱〔动〕
كۆمۈرلەشمەك 化炭 <化>〔动〕
كۆمۈرلۈك 的炭煤②田煤 <矿>①〔静〕
كۆمۈرلۈك پېترولوگىيىسى 学岩煤
كۆمۈرلۈك رېئوستات 器阻变精炭 <物>
كۆمۈرلۈك سلانېتس 岩页质炭 <矿>
كۆمۈرلۈك گېئولوگىيىسى 学质地田煤
كۆمۈرمەك 扣倒，扣〔动〕
كۆمۈرۈشمەك 态同共的 «كۆمۈرمەك»
كۆمۈرۈلمەك 态动被的 «كۆمۈرمەك»
كۆمۈشمەك 态同共的 «كۆممەك»
كۆمۈك 子金的藏埋，藏埋，埋〔静〕 ～ ئالتۇن
كۆمۈك دۇنيا 财地，财底 <经>
كۆمۈكلۈك 的里土湿在埋 سەۋزە ～ نەم توپىغا 埋：〔静〕
胡萝卜 / ئۇيغۇر تېبابىتىمىزنىڭ مول بايلىقلىرى تېخى ～
هالدا ياتماقتا . 开待有藏宝富丰的学医尔吾维们我
掘。
كۆمۈلمە 藏埋〔静〕
كۆمۈلمە جىلغا 谷藏埋 <地>
كۆمۈلمە يەر شەكلى 形地藏埋 <地>
كۆمۈلمەك 态动被的：يول قارغا كۆمۈلۈپ كەتتى . «كۆممەك»
堆厂工。 زاۋۇت پاختىغا كۆمۈلۈپ كەتتى . 了住封雪被路
埋被才人。 تالانت ئىگىسى كۆمۈلۈپ قالدى . 人才被埋
没。
كۆن 革皮〔静〕： ～ زاۋۇتى 厂革皮 / ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى
قېيىش بولار ، ～ بولماس . <谚>，条皮做能皮马好，不
能革制。
كۆنەك[1] 窝蜂，巢蜂〔静〕
كۆنەك قېرىن = ئۆپكە ئاغزى
كۆنەك كۆمۈر 煤窝蜂
كۆنەك[2] 壶颈长 <古>〔静〕
كۆنەكسىمان 的状窝蜂〔静〕
كۆنەكسىمان بارخان 丘沙状窝蜂 <地>
كۆنەكسىمان توقۇلما 织组状窝蜂 <理生>
كۆنەلگۈ 子酵奶酸，曲奶(的奶酸)〔静〕
كۆنەلگۈلۈك 的曲奶作〔静〕
كۆنجەك 分部的饰缀下子领衣衬头套〔静〕
كۆنچى 人工革制，人工革皮，匠皮〔静〕 تاق ـ تاق ئېتەر
تۆمۈرچى ، پۇلنى ئۇسار كۆنچى . <谚>，响铁打匠铁
。装袋麻钱盛匠皮，响
كۆنچىلىك 业革皮，业革制〔静〕
كۆندەلەتمەك 弯，弯弄 <古>〔动〕
كۆندۇ 涧山 <方>〔静〕
كۆندۈرمەك ① «كۆنمەك»的：服说②态动使的 مەن ئۇنى
كۆندۈرەلمىدىم . ～ ئاتنى：化驯，服驯③。他服说能没我
手练 ～ قولنى / 语口练 ～ تىلنى：练④ / 马驯
كۆندۈرۈشمەك 态同共的 «كۆندۈرمەك»
كۆندۈرۈلمەك 态动被的 «كۆندۈرمەك»：بۇ شىر ھايۋانات باغ-
چىسىدا كۆندۈرۈلدى . 化驯里园物动在经已子狮头这
了。
كۆندۈك 子箱泥 <方>〔静〕
كۆندىلەك 的向横，的横〔静〕：مىلتىقنى ئېگەرنىڭ قېشىغا
～ قويماق 把鞍马在放横枪把前
肠结横 <理生> بوغماق ئۆچەي
杆挺(的车吊) <机> كۆندىلەك بىلەك
梁横 <建> كۆندىلەك لىم
量质横 <物> كۆندىلەك ماسسا
槽横 <气> كۆندىلەك ئوقۇر
地盆向横 <地> كۆندىلەك ئويمانلىق
层断横 <地> كۆندىلەك ئۈزۈلمە
كۆنمەك 应答，意同①〔动〕：ئۇ ئاخىر مەسلىھەتىمىزگە كۆن-
دى . 意主的们我了意同后最他：足知，足满②。 باربغا

～ 习惯③切一的有已足满 ～ ئۇلار يېڭا تۇر-
مۇشىغا كۆنۈپ قالدى . 活生村农了惯习经已们他 。 قولۇم
ئىشقا كۆندى . 了惯干活干手的我 。 قارچىغا قولغا كۆندى .
了服驯鹰猎 。

كۆنۈشمەك «كۆنمەك» 的共同态

كۆنۈك 服驯 ～ ئات 的惯习、的化驯、的服驯① 〔静〕 马的 / مەن بۇنىڭغا خېلى ～ <转>②。惯习很此对我 .
贴服 : ئۇ ماڭا ～ . 贴贴服服我对他 。

كۆنۈكمە 练作 ～ ئىشلىمەك : 题习练、习练 <教>〔静〕
习

كۆنۈكمەك = كۆنمەك

كۆنۈكۈشمەك = كۆنۈشمەك

كۇنى 的直正②的确正、的直、的正① <古>〔静〕 ، 的正纯、的爽直、的直爽

كۆۋەجىمەك 水渠 ～ ئېرىق سۈيى 花浪泛、沫泡泛 〔动〕 : 淌流沫泡着泛

كۆۋەزلىك 傲骄、慢傲、傲高 <古>〔静〕

كۆۋتۇك 躯身、体躯、体身 <古>〔静〕

كۆۋرۈك 梁桥、桥 〔静〕

كۆۋرۈك ئەگمىسى 拱桥 <建>

كۆۋرۈك تەگلىكى 座桥 <建>

كۆۋرۈك سالاسۇنى 栏桥、杆栏桥 <建>

كۆۋرۈك مۇنارى 塔桥 <建>

كۆۋرۈك مېڭە 桥脑 <理生>

كۆۋرۈكچە 式桥②桥小①〔静〕

كۆۋرۈكسىمان 的式桥、的状桥 〔静〕

كۆۋرۈكسىمان توك توغرىلىغۇچ 整式桥 <物>
器流

كۆۋرۈكسىمان ئۇلاق 接桥 <农>

كۆۋرۈكلۈك 座一做可①〔静〕 的桥做可 : بىر ～ ياغاچ 用作梁桥起 ～ : 的梁桥②料木的桥

كۆۋرەمەك 汛花桃、汛桃、汛春 〔静〕

كۆۋۈلدۈچ 方地的滚打(等骡、驴、马) <方>〔静〕

كۆۋىدە 埚坩 <古>〔静〕

كۆۋىدۈرگە 精人害② 疽炭 <医>①〔静〕

كۆۋىدۈرگۈچ 器烧燃 <机>〔静〕

كۆۋىدۈرگۈچ بومبا 弹烧燃 <军>

كۆۋىدۈرگۈچ ئىشقار 碱烧 <化>

كۆۋىدۈرگىلىك 为行人害 〔静〕

كۆۋىدۈرگىلىك قىلماق 人害

كۆيدۈرمەك ① «كۆيمەك» 的态动使 : قەغەز / 纸烧 ～ قول-
نى كۆيدۈرۈۋالماق 着烫手把 / كۆيدۈرسىمۇ كۈن يېخشى .
烧焙 <地>②。好阳太是还、热灼管尽 <谚>

كۆيگۈچى 的烧燃 〔静〕

كۆيگۈچى ئامىل تەلىماتى 燃素说

كۆيمەس 建火防 ～ بىناكارلىق ماتېرىيالى 的火防 〔静〕 :
料材筑

كۆيمەك 烧泡灯 . 着 : لامپۇچكا كۆيۈپ كېتىپتۇ 烧① 〔动〕 、
。 了着煤 . كۆمۈر كۆيدى 。 了着烧 كۆيگەن ئوتتىنلا تۇتۇنى يوق .
玩"同喻 : 手谁烫、火抓谁 <谚> 。 كۆسەي ئۆزۈن بولسا ، قول كۆيمەس . <谚>
竟嘴 <谚> 。 ئاغزى قېتىقتا كۆيۈپتۇ . 手烫不长棍火拨" 。 كۆۋش بىلەن ياغ بىر تۇغقان ، پىيازنىلا كۆي-
。葱洋是的焦烧、家一是油和肉 <谚> . گىنى كۆيگەن 了烫奶酸让
同喻 : 亮月成看也粪马、妇少的爱深 <转>③ 。 كۆيگەن جۇۋانغا ئات تېزىكى ئاي كۆ-
روندىر . 。"施西出里眼人情" 。 كۆيگەنگە كۆي ، كۆرۈنگەنگە كۆيمە .
<转>④。人的你好讨爱别、人的你爱爱要 <谚>
家、家爱关 . ئۆي دېگەنگە كۆيسە ئۆي بولىدۇ 关爱 : 切关、爱
。 子孩的他爱关子孩、子孩爱关我 <谚> 。 مەن كۆيەرمەن بالامغا ، بالام كۆيەر بالىسىغا . 家为其成才
⑤。夫丈你爱如不、我爱其与 . ئېرىڭنى سۆي گۈچە
害陷受 <转> : مەن مۇشۇ ئىشتا ناھەق كۆيۈپ كەتتىم .
:亏 <转>⑥。(了死枉冤)陷诬了到受上事件这在我
值不件一了为 . ئەرزىمەس بىر ئىشقا ئون كوي كۆيۈپ كەتتى
。钱块十了亏事的得

كۆيۈش نۇقتىسى 点燃 <化>

كۆيۈش نىسبىتى 比烧燃 <化>

كۆيمەنمەك 故托、口借 <古>〔动〕

كۆيۈپ - پىشىپ 恋热① 〔静〕 : ئۇلار بىر - بىرىگە ～ ،
، 地忱热②。的合结恋热此彼是们他 . ئېلىپ تېگىشكەن
辛地命卖、地勤 : ئۇ قورسقىنى بېقىش ئۈچۈن ～ ئىش-
。活干地命卖他口糊了为 . لەيدۇ

كۆيۈشچان 的燃可 〔静〕

كۆيۈشچان گاز 体气燃可

كۆيۈشچان ماددا 质物性燃可

كۆيۈشچانلىق 可 <化>②式形词名的 «كۆيۈشچان» ① 性燃

كۆيۈشمەك 态同共的 «كۆيمەك» : ئۇلار خېلىدىن بۇيان بىر -

بىرىگە كۆيۈشۈپ يۈرۈشەتتى . 慕爱相互就来以久很们他。

كۆيۈك ①〔静〕烧焦的，烧糊的；～ نان 的焦烧、糊的②馕灼 ～ ئاپتاپ 的热灼③光阳的热烫伤，烧伤：كۆيۈكنىڭ قىزىل ئىزى 物之余烧④痕黑的伤烫：ئوتۇننىڭ كۆيۈكى 火之情爱 ～ / 衷苦的恋爱 ～ دەردى：爱，情 / 禾柴的过烧爱，恋爱 <转>⑤馕糊 نانىنىڭ كۆيۈكى

كۆيۈك توپ ئويۇنى 球地打 <体>

كۆيۈك داغ (病稻水种一)斑焦 <农>

كۆيۈك قاپارتمىسى 泡浆燎，泡燎 <医>

كۆيۈك يارىسى 伤灼，伤烧 <医>

كۆيۈكمەك 泣哭地怜爱 <方>〔动〕

كۆيۈمچان 孝 بالا ～：的心好，的人贴体，的顺孝〔静〕子孩的顺

كۆيۈمچانلىق «كۆيۈمچان»式形词名的：بىرەر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ دەپ سورىدى مۇئەللىم ～ بىلەن . "你个哪你"地贴体师老问。吗痛方

كۆيۈمسىز 悯怜有没，心情同有没，心爱有没〔静〕好不心，心

كۆيۈملۈك = كۆيۈمچان

كۆيۈندى 物之尽烧未〔静〕

كۆيۈنمەك 体 ～ ئانىسىغا ـ ئاتا：心关，抚爱，贴体〔动〕 / يولداشلار 说地抚爱 كۆيۈنۈپ سۆزلىمەك / 母父贴

بىر ـ بىرىگە كۆيۈنۈشى لازىم . 同志们要相互心关。

كۆيۈنۈشمەك 态同共的 «كۆيۈنمەك»

كۆ 声名，誉声，誉名 <古>〔静〕

كۆپ 瓮，坛〔静〕

كۆپەز 慢傲，傲高，傲骄 <古>〔静〕

كۆپەك 衣棉，袍棉 <古>〔静〕

كۆتەۋۈل 库司②兵卫，卫侍① <古>〔静〕

كۆتچى 人牧 <古>〔静〕

كۆتكۈچى 员务服，员待招〔静〕

كۆتكۈچىلىك 作工员待招，作工待招〔静〕

كۆتكۈزمەك 态动使的：ئادەمنى شۇنچىمۇ كۆتكۈزمىسىز؟ 吗等久么这人让就您？

كۆتلەك 间单 <方>〔静〕

كۆتمەك ①〔动〕等，等待；候，等候：پويىز ～ / 车火等 بۇيرۇق ～ 等候(等待)命，令命待：كۆتكەندە مېھمان كەلمەس ، ياسانغاندا يىغا . 来不人客候时的等 <谚>，扮装，来不哭了好 ～ ئاتا ـ ئانىنى：料照，侍服，奉侍②。来起 侍：料照，侍服，奉侍 ～ كېسەلنى / 母父奉接迎，待招③人病(料照)侍服：

مېھمانلارنى ～ يېڭى ئوقۇغۇچىلارنى / 人客待招 ～ 新待接

生 / يېڭى يىلنى كۈتۈۋالماق 迎接年新④期待，待期：بىز ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتۈۋاتىمىز . 复答的他着待期们我。ئۇ-نىڭ بالدۇرراق قايتىپ كېلىشىنى كۈتەتتىم . 点早他望期我

儿来回，料预⑤。想料：ئىشىنىڭ مۇنداق بولۇشىنى كۈتمىگەنىدىم . 样这会情事到料没我

كۈتكەن يەردىن چىقماق 料所出不

كۈتۈش سۇپىسى 台站 <交>

كۈتۈشمەك 态同共的 «كۈتمەك»：ئۇلار بوراننىڭ ئۈتۈپ كېتىشىنى كۈتۈشۈپتۇ . 去过风大望期们他。

كۈتۈلمىگەندە 料不，料意乎出〔静〕

كۈتۈلمەك 态动被的 «كۈتمەك»：مېھمانلار ئالاھىدە نېمىتلەر بىلەن كۈتۈلدى . 待款的别特到受人客。كۈتۈلمىگەن ئىش 事的外意，事的到料有没

كۈتۈلگەن قىممەت 值望期 <数>

كۈتۈلگەن ھاۋا رايى 气天的现出期预 <气>

كۈتۈم 〔静〕料照：زىرائەتلەر پەرۋىش ـ كۈتۈمگە موھتاج . 。理管料照要需稼庄

كۈتۈم مەھكىمىسى 司宾礼

كۈتۈمخانا 室客会，室待接〔静〕

كۈتۈمسىز 〔静〕料照人无：بۇ بوۋاي قېرىغاندا ～ قالدى . 这。料照人无了老爷爷老位

كۈتمۈكۈت 样一全完，样一模一 <方>〔静〕

كۈتۈنمەك 态复自的 «كۈتمەك»：قۇۋۇەتلىك تائاملار بىلەن ياخشى كۈتۈنۈڭ . 养保好好食饭的补进用要您。

كۈجە 香〔静〕

كۈجە كۆيدۈرمەك 香敬，香烧

كۈجىدان 炉香〔静〕

كۈچ[1] 膊胳 . بىلىكىنىڭ كۈچى يوق：力，量力，气力①〔静〕力事军 ～ ھەربىي / 量力满充 كۈچكە تولماق。气力没人 / 量力的钱金 پۇلنىڭ كۈچى / 力智 ～ ئەقلىي / 力物 ～ ماددىي / 力 ئۇنىڭ ئۆزى ھارام ، كۈچى ھالال . 房住买购力无他 . ئېشەكنىڭ سېتىۋېلىشقا كۈچى يەتمىدى 则力其，忌禁属肉驴 <谚> . ئۈزى 脾人的力无 <谚> . كۈچى يوقنىڭ ئاچچىقى ياماندا 真清。气大 / 力势义主本资 كاپىتالنىڭ كۈچلىرى / 力势②。力 ئۇدداللىق كۈچلەر 封建势力③，力效 / 效有，效生 قارار كۈچىدىن قالماق 决定失效 / 力 <物>④力药 كۈچى

كۈچ ئالماق 使累坏：مۇنداق ئېغىر ئىشلەتسەڭ ، ئات

ئېلىپ قالمدۇ . 。的坏累马把会，害厉么这得用你
كۈچ بەرمەك ① 量力予给：قەھرىمانلىك روھى كىشىگە مۇلچەرلىگۈسىز كۈچ بېرىدۇ . 可不以人予给神精的雄英
力出②。量力的量估：ئۇلاغ دېگەننى ئويدان باقساڭ ، ئۇ ساڭا يەتتە ـ سەككىز يىل ئوشۇق كۈچ بېرىدۇ . 好得喂口牲 ，
(定否于用多)劲住得吃③ 。力年八七出你给多能：بۇ ئارغامچا كۈچ بەرمەيدۇ . 。劲住不吃子绳这

كۈچ تەڭپۇڭلۇقى 衡平的力 <物>
كۈچ توپلىماق 锐蓄精养，量力蓄积，量力集聚
كۈچتىن قالماق ①丧力没，力体失：ئەر قېرىسا كۈچىدىن قالار ، خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن . <谚> 老人男
作，效失 <转>② 。性记没了老人女，气力没了：废 ھۆكۈم كۈچىدىن قالماق 判决失效(无效) / بۇرۇنقى تۈزۈملەرنىڭ بىرمۇنچىسى كۈچىدىن قالدى . 些一度制的前以
。了废作经已

كۈچ چىقارماق 出力，使劲：بۇ ئىشقا جىق كۈچ چىقارىدىكەنسىز . 。力大很了出您事件这
كۈچ سىستېمىسى 系力 <物>
كۈچ سىناشماق 量较
كۈچ كۆرسەتمەك ①量力示显 <转>②起作用
كۈچ كىرمەك 劲了有，劲过缓：儿劲过缓，劲了有 ، بىردەم ئولتۇرغاندىن كېيىن پۈت ـ قولۇمغا كۈچ كىردى . 后之儿会一了坐
。来儿劲过缓才肢四

كۈچ مەركىزى 心力 <物>
كۈچ مەيدانى 场力 <物>
كۈچ مومېنتى 矩力 <物>
كۈچ نۇقتىسى 点力 <物>
كۈچ ئۇلىماق ①加劲，加油：كۈچ ئۈلاپ ئىشلىمەك 劲加(加油)干 <体>②接力：كۈچ ئۇلاپ يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 跑赛力接

كۈچ ئېلىشماق = كۈچ سىناشماق
كۈچ يەتمەك ①有，及可量力：气力有，及可量力：بۇ تاشنى كۆتۈرۈشكە كۈچۈم يېتىدۇ . 。头石块这起举气力有我
打就驴住不制 <谚> ، ئۇر تۇقۇمنى ، كۈچۈڭ يەتمىسە 。 ②<转>能到办：到办能：بولدى غەم قىلماڭ ، بىرەر ئادەمنى يۆتكەشكە كۈچۈم يېتىدۇ . 我人把个调，愁别，了行
。到办能还

كۈچ[2] 麻芝 <古>〔静〕
كۈچەشمەك «كۈچمەك» 的共态同：بۇ ئىشقا ئۇنچىلىك كۈچەشمەي ، 么那费必不以可们你事这 . كېتمەسلىكىڭلارمۇ بولىدۇ

。儿劲大
كۈچەك 者迫压，者裁独，霸恶 <古>〔静〕
كۈچەمچى 者虐暴，君暴 <古>〔静〕
كۈچەنمەك «كۈچمەك» 的态复自：ئۇ ئانچە كۈچەنمەستىنلا قورام تاشلارنى كۆتۈرەتتى . 举石巨把就儿劲使么怎没他
。来起了

كۈچەيتكۈچ 器大放 <物>〔静〕
كۈچەيتكۈچ لامپا 管大放 <物>
كۈچەيتمەك 加～：化强，强增，强加〔动〕：رەھبەرلىكنى چەت ئەل ئۆگىنىشىنى / 心信强增～ / 导领强
习学语外化强～
كۈچەيتىش ئىستانسىسى 台转差 <电>
كۈچەيتىشمەك «كۈچەيتمەك» 的态同共
كۈچەيتىلمەك «كۈچەيتمەك» 的态动被
كۈچەيمەك ①大强，强增，强：大强，强增①〔动〕：دۆلىتىمىز كۈچەيمەكتە . 我 烈强变，烈猛变②。来起大强在正家国们
了猛更得刮风大 。يامغۇر بارغانسېرى كۈچەيىپ . 得哭娘姑 . قىزنىڭ يىغىسى كۈچەيدى 。大越下越雨
。了害厉

كۈچتۇڭگۇر 人的大气力 ～ ئادەم：的大气力〔静〕
كۈچتۇڭگۇرلۇك «كۈچتۇڭگۇر» 的态形词名：بىز ئۇنىڭ كۈچتۇڭگۇرلۇكىدىن ھەيران قالدۇق . 而大气力他为很们我
。惊吃

كۈچسىز 的弱软，的弱微，的儿劲没，的力无①〔静〕：ئانا ～ پۈتلىرىنى ئاران يۆتكەپ كېتىۋاتاتتى . 移强勉亲母
～ / 烟的儿劲没 تاماكا ～ 。腿双的力无着动
چىراغ ～ / 光灯的弱微 نۇرى ئۆ ئاجىز 的瘠贫②力无弱软：ئېر ～ / 地薄，地土的瘠贫 تۇپراق 壤土的瘠贫
货通软，币软 <经> كۈچسىز پۇل
كۈچسىزلەندۈرمەك «كۈچسىزلەنمەك» 的态动使
كۈچسىزلەندۈرۈشمەك «كۈچسىزلەندۈرمەك» 的态同共
كۈچسىزلەندۈرۈلمەك «كۈچسىزلەندۈرمەك» 的态动被
كۈچسىزلەنمەك 衰：弱衰〔动〕：ئۇ ئاغرىق ئازابىدىن كۈندىن كۈنگە كۈچسىزلەندى . 衰天一比天一得磨折痛病被他
。弱

كۈچسىزلىك «كۈچسىز» 的式形词名
كۈچ ـ قۇدرەت = كۈچ ـ قۇۋۋەت
كۈچ ـ قۇۋۋەت 力威，量力〔静〕
كۈچكەي 的酷残，的暴残，的虐暴 <古>〔静〕
كۈچلەندۈرمەك «كۈچلەنمەك» 的态动使：يۈرەكنى كۈچلەندۈرىدىغان

دۈربىدىغان ئوكۇل 强心针

كۆچلەندۈرۈشمەك «كۆچلەندۈرمەك» 态同共的

كۆچلەندۈرۈلمەك «كۆچلەندۈرمەك» 态动被的

كۆچلەنمەك 〔动〕 变强；量力有，大强盛：ۋەتىنىمىز بار-غانسېرى كۆچلەنمەكتە . 大强越来越国祖的们我。

كۆچلۈك ①〔静〕 力有，的大气力的：پىل ~ ھايۋان . 象击打的力有以予زەربە بېرىمەك ~ 。物动的大气力是的大强②：的大强 دۆلەت ~ / 家国的大强 ئارمىيە ~ 劲强③风东的大强 شەرق شامىلى ~ / 旅劲，队军的力有强，的烈强，的：的力有强 ئارزۇ ~ 。望愿的烈强 ئامما ئارىسىدا ئىنكاس ~ . 烈强映反众群 ئاۋاز ~ 。下之视监的力有强于置被们徒囚 . نازارەت ئاستىغا ئېلىنىدى / مەھبۇسلار ~ 的音声的 كۆچلۈكلەر ئاجىزلارنى يەم 。的儿劲有强肉弱食④：的儿劲有 تاماكا ~ 的儿劲有 تاماق 烟 / 饭的儿劲有

كۆچلۈك بېتون 土凝混富 <建>

كۆچلۈك پۇل 货通硬，币货硬 <经>

كۆچلۈك دولقۇن 浪强 <气>

كۆچلۈك شامال 风强 <气>

كۆچلۈك كەلمەك 强：ئۇلارنىڭ كوماندىسى بىزنىڭ كوماندىدىن كۆچلۈك كەلدى . 强队的们我比队的们他。

كۆچلۈك ھارارەت 温高

كۆچلۈك يەر 土沃

كۆچلۈكلۈك 〔静〕 度强

كۆچلىنىشمەك «كۆچلەنمەك» 态同共的

كۆچ - مادار 〔静〕 力气，气力

كۆچۈك 〔静〕 子崽，崽（的等狐，狼，狗）<动>

كۆچۈكلەنمەك ①〔动〕 儿欢撒，娇撒（狗）：ئىت ئىگىسىنى كۆرۈپلا قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭشتىپ كۆچۈكلەندى . 到见一狗。娇撒巴尾着摇就人主：怜乞尾摇，结巴 <转>②。娇撒巴尾着摇就人主：خەققە نېمانچە كۆچۈكلىنىپ كېتىسەن ، ئەخمەق ! 那嘛干你！瓜傻，家人结巴么！

كۆچۈكلىمەك 〔动〕 崽下：قانجۇق كۆچۈكلىدى . 崽下狗母。了 چوشقا بەشنى كۆچۈكلەپتۇ . 儿崽个五了下猪。

كۆچىمەك 〔动〕 劲使，力用：ھارۋىنى كۆچەپ تارتماق 力用 车拉〔劲使〕

كۆچىنىش 〔静〕 强胁③度强②力应①<物>

كۆچىنىش ئامىلى 素因度强 <物>

كۆچىنىش مىقدارى 量度强 <物>

كۆچىنىش نىسپىي سانى 数对相度强 <物>

كۆچىنىشسىز 〔静〕 力应无 <物>

كۆچىنىشسىز دېفورماتسىيە 变形力应无 <物>

كۆچىنىشلىك ئۆزگىرىشى 〔静〕 的力应，的强胁，的度强：电的强胁低最 توك ~

كۆچىيىشمەك «كۆچەيمەك» 态同共的

كۆدە 〔静〕 菜韭 <植>

كۆدە پىياز 葱韭 <植>

كۆدە - كۆرپە 〔静〕 李行，卷盖铺

كۆدەن[1] 〔静〕 宴名命童儿 <古>

كۆدەن[2] 〔静〕 人客 <古>

كۆدەنلىك 栈客 <古>

كۆدۇ 〔静〕 子坯草 <古>

كۆدىلىك 〔静〕 地菜韭

كۆر 畏无，猛勇 <古>

كۆرەڭ[1] 〔静〕 斗：چوڭ ئېغىزلىق تۇز ~ / 斗的直边大口 تۇز ئۆي تار ، بوز رەڭ ~ بەش / 斗的色灰小底 بۇغداي ~ 五麦小斗

كۆرەڭ[2] 〔静〕 落院，子院 <方>

كۆرەتمەك «كۆرىمەك» 的态动使：بۇغداي ~ 让小铲斗用麦

كۈرەش 〔静〕 斗奋，斗战，争斗：سىنىپىي ~ 斗级阶 / كەسكىن ~ 争斗的烈激，斗战的烈激 ~ 斗苦，斗奋苦艰

كۈرەش قىلماق 战奋，斗奋，争斗，斗战

كۈرەشچان 〔静〕 的战善，的力斗战有，的斗战 جاپالىق / 争斗的烈激，斗战的烈激

كۈرەشچانلىق 力斗战，性争斗②战善①

كۈرەشچى 〔静〕 的用战作②士斗，者斗战①

كۈرەشچى ئايروپىلان 机斗战 <军>

كۈرەشسىز 〔静〕 斗奋不，争斗不，斗战不：شانغا ~ يەتكىلى بولمايدۇ . 标目的定设到不达便斗奋不。

كۈرەشمەك[1] «كۈرىمەك» 态同共的

كۈرەشمەك[2] = كۈرەش قىلماق

كۈرەك[1] 〔静〕 锹，锹木

كۈرەك چاي 砖茶，茶砖

كۈرەك[2] 〔静〕 齿臼，牙糟（的驼骆上以岁四和岁四）

كۈرەك چىش 牙门，齿门 <理生>

كۈرەك[3] 〔静〕 骨胛肩 <方>

كۈرەك[4] 〔静〕 的跑逃爱，者跑逃 <古>

كۈرەڭ 〔静〕 的色栗，的色褐棕：قاشقا ~ 马顶玉色栗

كۆرەلمەك «كۆرىمەك»的被动态：قارلار كۆرىلىپ ، قوروق پاك ـ پاكىز تازىلاندى . 雪被铲走，干干净净得扫打了院子。

كۆرپە 地之息栖猪野〔静〕

كـۆرت 等杖拐，柄鞭，杆箭制来用）子桠 <古>〔静〕（木树的

كۆرتوك 套头 <古>〔静〕

كۆررەك 苦穷，困穷，穷 <方>〔静〕

كـۆرسـۈك 狗的情发 ~ ئىت：情发（狗母）①〔静〕

狗母的情发 <骂，转>②

كۆرسۈككە كىرمەك 情发（狗母，狼母）

كۆرسۈمەك 了情发狗母 . قانجۇق كۆرسۈپتۇ：情发〔动〕

كۆرشـەك 米小煮奶或水用）饭米小拌油 <古>〔静〕（食饭的用食后油加并

كۆركە 鸡绶吐，鸡火〔静〕

كۆركۈمگۈل 香金郁 <植>〔静〕

كۆرمە 子褂，褂小 <古>〔静〕

كۆرمەك 草稗，米稗，稗旱，子稗 <植>〔静〕

كۆرمىك 万上千成，量大〔静〕

كۆروت 子虱（的上身马）<方>〔静〕

كۆرۈد 星火 <古>〔静〕

كۆرۈك[1] 的窝抱〔静〕

كۆرۈك بولماق 窝抱

كۆرۈك توخۇ 鸡的窝抱

كۆرۈكى تۇتماق 已想，物之惯习已想① <成>

كۆرۈكى يېشىلمەك 子性使，绪情闹②事之惯习转好绪情，消气 <成>

كۆرۈك[2] 声叫咯咯（鸡母）〔模〕

كۆزۈك ـ كۆرۈك 声叫咯咯（鸡母）〔模〕

كۆرىلەتمەك «كۆرىلمەك»的使动态：ئۇلارغا گۆرۈچنى كۆرە- 。米量斗用们他让我 .

كۆرىلىشمەك «كۆرىلمەك»的共同态：ئۇلار بۇغداينى كۆرە- 。麦小量斗用们他 .

كۆرىلەنمەك «كۆرىلمەك»的被动态：ئارپا كۆرىلەندى . 麦大。了过量斗用

كۆرىمەك 物谷量斗用 ~ ئۆگۈتنى：量斗用〔动〕

子麦铲 ~ بۇغداي / 雪铲 ~ قار

كۆزى 筐驮果瓜 <古>〔静〕

كۆز 天秋，秋〔静〕：~ كۆزلىرى 日秋，天秋 / ~ شامىلى 太的天秋 <谚> . كۆزنىڭ ئاپتىپى چىرايغا ياقار ، 风秋 / كۆزنىڭ قېتىقىنى كۆيۈ ئوغلۇڭ كەلسىمۇ بەرمە . 好脸晒阳。 كـۆزنىڭ قېتىقىنى كۆيۈ ئوغلۇڭ كەلسىمۇ بەرمە . 给别也了来婿女奶酸的天秋 <谚> . كۆزدە توي تولا ، ئەتىيازدا ئۇلۇم . 多事丧天春，多事喜天秋 <谚>

كۆز پەسلى 季秋

كۆز تىنجىقى 虎老秋 <气>

كۆزەك 羔秋 <动>〔静〕

كۆزەك پاقلان = كۆزەك

كۆزەم 毛秋〔静〕

كۆزەم يۈڭ = كۆزەم

كۆزتىكەن 菊车矢禾 <植>〔静〕

كۆزكۆنى 虫火荧 <古，动>〔静〕

كـۆزگـى 粮秋 ~ ئاشلىق：的天秋，的种天秋①〔静〕麦冬②

كۆزگى بۇغداي 麦冬 <植>

كۆزگى قىچا 菜油冬 <植>

كۆزگـىل 菊珀 <植>〔静〕

كۆزلەك 场牧秋，场草秋 <牧>〔静〕

كۆزلۈك 装秋 ~ كىيىم：的季秋，的天秋〔静〕

كۆزلۈك ئاختارما 耕秋 <农>

كۆزلۈك تېرىلغۇ 播秋 <农>

كۆزلۈك تېرىم 播秋 <农>

كۆزلۈك زىرائەت 稼庄秋，物作秋大 <农>

كۆزلۈك قوغۇن 瓜甜秋 <植>

كۆزلۈك كۈن تەڭلىكى 分秋 <天>

كۆزلۈك ئوتالغۇ 秋芟 <农>

كۆزلۈك ئوسا 灌冬 <农>

كۆزلۈك يېپىسسۇبلەك 菜白大 <植>

كۆزلۈك يىغىم 收秋 <农>

كۆزۈكدىمەك （口袋麻）紧收 <方>〔动〕

كۆزۈكمەك 秋人 <农>〔动〕

كۆسرى 骨肋 <古>〔静〕

كۆسۈتكە 鼠黄 <动>〔静〕

كۆش （声喝吆的等羊赶）嘘，嗯〔叹〕

كۆشەندە 天①〔静〕：敌چېكەتكە زىرائەتلەرنىڭ كۆشەندىسى . 天的物作农是虫蝗 ، تۇڭا ، شۇنداق قىلىپ ، تۇنۇگۈنكى دوستۇم بۇگۈن كـۆشەندەم بولۇپ قالدىمۇ ؟ 吗家冤了成竟天今友朋的天昨来一么这道难，唐

كۆشەندىلىك 词名象抽的 «كۆشەندە»

كۆشەندىلىك قىلماق 对作

كـۆشكۆرتكـۆچى 者唆教②的唆挑，的唆教①〔静〕

者唆挑

كۆشكۆرتمەك 〔动〕 ①使嗾(扑去狗)：ئۇ ئىتلىرىنى دۇڭگە كۆشكۆرتۈپ قويدى . 丐乞扑去狗使嗾他 <转>②。唆挑，唆教，使唆：سېنى بىز بىلەن ئۇرۇشۇشقا كىمنىڭ كۆشكۆرتكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمىز . 你唆挑谁是楚清们我 唆教 <法>③。的架打们我跟

كۆشكۆرتۈشمەك 态同共的 «كۆشكۆرتمەك»

كۆشكۆرتۈلگۈچى 人唆教被 <法>〔静〕

كۆشكۆرتۈلمەك 态动被的 «كۆشكۆرتمەك»

كۆش - كۆش[1] (声喝吆的羊赶)嘘嘘，吆吆 〔叹〕

كۆش - كۆش[2] (语用的人咬狗使指)嗾 〔叹〕

كۆشكۆشلەشمەك 态同共的 «كۆشكۆشلىمەك»

كۆشكۆشلىمەك = كۆشكۆرتمەك

كۆشۈك 方地的藏躲，方地的身藏 <方>〔静〕

كۆكۈ 妈姨，母姨，姨 <古>〔静〕

كۆكۈنەۋرە 孙来 〔静〕

كۆگ 拴而交滥畜牲等羊种止防)布情阻 <古>〔静〕

(片毡的身后其在

كۆگچى 员视巡，员逻巡，员察侦，员察观 <古>〔静〕

كۆگۈلمەك 信威立树，信威有 <古>〔动〕

كۆڭ 女婢，婢，奴女 <古>〔静〕

كۆڭدەمەك 立矗，立树 <古>〔动〕

كۆڭۈز 肥粪，块粪 <古>〔静〕

كۈل 〔静〕灰：ئوچاقنىڭ كۈلى / 灰炉 كۆلدە تام بولماس ، كۆيۈ ئوغۇل بالا . <谚>儿了不当婿女，墙成不砌灰用 ئۆيىدىكى گۈل قىلغانمۇ خوتۇن ، ~ قىلغانمۇ خوتۇن . 子 。<谚>婆老是也的家败，婆老是的家兴

كۈل ئالماق 灰掏

كۈل بولماق ①化为灰烬：يوقاش - كۆرۈپ ھەش - پەش دېگۈچە كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتتى . 烧就间之眼转褥被 。②蛋完 <转>。烬灰了成得就们我，顺不情事一万 . كۈل بولۇپ كېتىمىز ، كەلمىسە 。蛋完

كۈل خىش 砖灰煤粉 <建>

كۈل كۆمەچ بولماق 上搭都命把，命拼 <成>：كۈلدە كۆمەچ بولۇپ ئىشلەيمەن ، يەنە ياخشى بولالمىدىم . 我 。了上搭都命把 好落不是还，干命拼 بۇرۇن ئائىلىنىڭ غېمىنى يېپ ، كۈلدە كۆمەچ بولۇپ كەتكەنىدىم . 心操家个这为我前以 ，

كۈل رەڭ ①灰色2)色灰的：~ چاپان 衣上色灰

كۈل رەڭ ئەمەن 蒿椒 <植>

كۈل رەڭ بازار 场市色灰 <经>

كۈل رەڭ تۆپراق 土化灰，土青灰

كۈل رەڭ تۇرنا 鹤灰 <动>

كۈل رەڭ جاغالماي 隼驼灰 <动>

كۈل رەڭ كەپىنەك 蝶灰 <动>

كۈل رەڭ لاچىن 隼背灰 <动>

كۈل رەڭ مۇغا 兔鼠灰 <动>

كۈل رەڭ ئۆڭكۈر 洞灰 <天>

كۈل قىلماق ①烬灰为成使：ئۇ ماتېريالالارنىڭ ھەممىسىنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلدى . 灰了成烧都料材有所把他 。②蛋完使，垮搞 <转>：بۇ قېتىم ئۇلارنى كۈل قىلىۋەتىمىز . 蛋完们他叫们我次这 。

كۈلىنى كۆككە سورۇماق 地扫，尽殆涤荡 <成>：كونا شەيئىلەرنىڭ كۈلىنى كۆككە سورۇماق 以尽 物事旧把 尽殆涤荡

كۈلەرمەك 倒躺 <古>〔动〕

كۈلەگەچ 的笑爱 <古>〔静〕

كۈلەمەك 扬颂，颂赞，颂歌 <古>〔动〕

كۈلپەت 〔静〕心痛，苦痛，患忧，难苦：ئۇنىڭ بېشىغا ئېغىر كۈلپەتلەر كەلگەنىدى . 难苦的重况过受遭曾他 。

كۈلپەت تارتماق = كۈلپەت چەكمەك

كۈلپەت چەكمەك 苦痛，苦受，难受

كۈلپەت چۈشمەك 临降难灾，临降难苦：بۇلارنىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەت ئايىشخان ئاچىنىڭ خۇراپاتلىقىدىن بولغان . 造信迷姐大罕西依阿是难灾的临降上头们他 。的成

كۈلپەت سالماق 难苦受遭使，苦痛使：مەن سىزنىڭ بېشىڭىزغا شۇنچە ئېغىر كۈلپەتلەرنى سالدىم ، مېنى كەچۈرۈڭ ! 吧我谅原，苦痛的重沉么那了来带您给我 !

كۈلپەتلىك 日的难苦 ~ كۈنلەر：的苦痛，的难苦 〔静〕

活生的苦痛 تۇرمۇش ~ / 子

كۈلتكۇ 厥气②声笑，容笑① <古>〔静〕

كۈلتۇك[1] 〔静〕盆便(的下床摇)：بۆشۈكۈڭنى تەييارلىغان ئادەم كۈلتۇكۈڭنى تۆكۈشنىمۇ بىلمەيدۇ . 床摇备你给 <谚>。盆便倒你给会也人的

كۈلتۇك[2] 堆雪的空面下，的空中(堆雪或雪的)：~ قار 堆雪的空中，雪的空面下结硬面表

كۈلچىرمەك 笑微 <古>〔动〕

كۈلخانا 上路铁) <交>②坑灰炉(的灶炉)① 〔静〕

箱灰(的

كۆلدان 盒灰烟，缸灰烟〔静〕

كۆلدۇرگە 戏稽滑，声相 <艺>〔静〕

كۆلدۇرگۈچ 的笑发人令〔静〕

كۆلدۇرگۈچ گاز 气笑 <化>

كۆلدۇرمەك «كۆلمەك»的 态动使：هاياتلىق بەرمەك كۆلدۇر- 人让会时有，笑人让会时有活生．بەرمەك يىغلىتمىدۇ ．哭。

كۆلدۇرۇشمەك «كۆلدۇرمەك»的 态同共

كۆل - قوقاس 烬余〔静〕

كۆلكە 不俊忍，笑发 كۆلكىسى كەلمەك：声笑，笑①〔静〕 禁 / كۆلكىسىنى كەلتۈرمەك 笑逗 ～ / بىلەن يىغا قوشكە- ．胎胞双对一是笑和哭 <谚>．ئۇمۇرنى ئۇزار- ～ 让会哭，年延人让会笑 <谚>．يىغا قىسقارتمىدۇ 喜不人病 <谚>．سۆيمەس ～ ئاغرىق كىشى 寿折人 声笑欢 。كۈلكىسى يۇق توي بولماس ، يىغىسى يوق ئۆلۈم． 其成不声哭有没，事喜为其成不声笑有没 <谚>

柄笑，话笑② 。礼丧为

كۆلكىگە قالماق 方大笑贻，柄笑落，话笑人被

كۆلكە - چاقچاق 〔静〕 ～ ئاغزىدا ، 笑玩，笑笑说说：قوينىدا پالتا - پىچاق．钺斧中腹，笑笑说说上嘴 <谚>．"剑腹蜜口"同喻：枪刀 。

كۆلكىسىز 的声笑有没，的笑欢有没〔静〕 ～ كۈنلەر 子日的笑欢有没

كۆلكىلىك 〔静〕 ～ ئىش 的稽滑，的笑发人令，的笑可：مېنىڭ بۇ ھالىم ساڭا 事的笑可 / تۇيۇلۇۋاتامدۇ؟ 这我 ؟笑可得觉是不是你，子样

كۆلكىلىك تىياتىر 剧闹 <艺>

كۆلگەك 〔静〕 ～ قىزغا 的笑爱：چىچقاق بالىغا ئىت ئەگىشەر ، يىگىت．娘姑的笑爱，跟狗有子孩的屎拉爱 <谚>

追子伙小有

كۆلكەكىلىك 〔静〕 بالىنىڭ كۆلگەكىلىكى يەنە 开常口笑，笑：تۇنتى ．了笑又子孩 。ئۇنىڭ كۆلگەكىلىكى كىشىنى ئۈزۈڭگە مەپتۇن قىلىدۇ ．醉陶人令开常口笑他 。

كۆلگۈنچەك 的笑爱〔静〕

كۆلگۈنچەكلىك «كۆلگۈنچەك»式形词名的

كۆللۈك 堆灰〔静〕

كۆللى 〔静〕 全，体全：～ ئىنسان 类人全 / ～ جەمئىيەت 人族体全 / ～ عالەم 宙宇全，宇环

كۆللىيات 集诗 <文>〔静〕

كۆلمەك 笑①〔动〕：قاقاقلاپ ～ كۈلۈپ تاشلى- 笑大哈哈 / كۈلۈپ 得笑 <谚>．كۆزۈڭگە يىغلايدۇ 来起笑住不禁 / كۆپ كۈلگەن 。"悲生极乐"同喻：哭会定多 ．كۆلكىسىگە ھېچايىما 别事的了不干"同喻：咀咧牙龇别就笑会不 <谚> 话笑后背 ～ ئارقىدىن：话笑②。"强勉 / كۈلمە كى- 苦有人别 <谚>．ئۆزۈڭگە كېلەر ئەتىگە ، ئۇخلىغىلى دەردىگە 。话笑人你到轮天明，话笑别

كۆلمىز 羊黄 <古>〔静〕

كۆلۈت 料笑，话笑 <古>〔静〕

كۆلۈشمەك ① «كۆلمەك»的 态同共：ئۇلارنىڭ ھەممىسى قاقاق- 料笑②。笑大堂哄家大们他．كەتتى كۆلۈشۈپ لاپ：بۇ 。料笑的们他了成事件这．بولدى ～ ئىش ئۇلار ئۈچۈن

كۆلۈگ[1] 的定固不，的变多 <古>〔静〕

كۆلۈگ[2] 在；的望声有，的名闻，的名著 <古>〔静〕

马的头前最在跑时马赛

كۆلۈمسىرەتمەك 态动使的 «كۆلۈمسىرىمەك»

كۆلۈمسىرەشمەك 态同共的 «كۆلۈمسىرىمەك»：ئۇلار بىر - 。笑微对相们他．قارىشىپ كۆلۈمسىرەشتى بىرىگە

كۆلۈمسىرىمەك 嘻嘻笑，咪咪笑，笑含，笑微〔动〕：ئۇنىڭ ئالدىدا گۈزەل بىر قىز كۆلۈمسىرەپ قاراپ تۇراتتى．他 。笑微他着望娘姑的丽美个一有前面的

كۆلۈنمەك 竭力疲精，力无弱软得变 <古>〔动〕

كۆمەك 佑保，望观，待等 <古>〔动〕

كۆموش 勺银 ～ قوشۇق：银白，子银，银〔静〕

鱼银 <动> كۆموش بېلىق

币银 <经> كۆموش پۇل

杨白银 <植> كۆموش تېرەك

色白银 كۆموش رەڭ

云光月 <气> كۆموش رەڭ بۇلۇت

料焊银 كۆموش كەپشەر

箔银 <矿> كۆموش ۋەرەق

银镀 كۆموش يالاتماق

针银 <医> كۆموش يىڭنە

كۆموشئوت 蕨背粉银 <植>〔静〕

كۆموشسىزلەشتۈرمەك 态动使的 ① «كۆموشسىزلەشمەك» 银脱使 <冶>②

كۆموشسىزلەشتۈرۈلمەك 动被的 «كۆموشسىزلەشتۈرمەك» 态

كۆموشسىزلەشمەك 银脱 <冶>〔动〕

كۆموشئۆرۈك 杏银 <植>〔静〕

كۈن[1] 〔静〕①阳太，日头：كۈننى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولماس．＜谚＞阳太住不遮襟衣。كۈننى توسۇۋالغىلى بولماس، ۋاقىتنى سېتىۋالغىلى بولماس．＜谚＞时间对，住不挡阳太。～ چىقمىسىمۇ كەچ بولىدۇ．＜谚＞出不使即到不买。～ يورۇقى تالاق بىلەن، دىلىيورۇقى ئالاق بىلەن．＜谚＞晚要也天阳太，光阳靠亮心意识。～ بىر يىل 365 ～ بولىدۇ．天五十六百三年一—天。توشقان تېرىسىمۇ ئۇۋچ چىدايدۇ．＜谚＞三住得经也皮子兔。كۈنىگە بىر ئالما يېسەك، تېۋىپ ئىزدىمەيسەن．＜谚＞天一个苹果吃天每，医生找去用不。كۈندىن قالدىلاق — ئايدىن قالدىلاق، ئايدىن قالدىلاق — يىلدىن قالدىلاق．＜谚＞日误于等月一误，月一误于等天一误，天一误地"年一人误地"。بىرىنچى ئاينىلاق بىرىنچى كۈنى元月一日子日＜转＞③日子：ماڭا ～ تەس بولدى．我的日子不好过。ئۇنىڭسىز بىزنىلاق كۈنىمىز ئىت ـ ئېشەكنىلاق كۈنى．狗的猪是的过们我，日子的她有没。

كۈن ئاتلاپ = كۈن ئارىلاپ

كۈن ئارىلاپ 日隔，天隔

كۈن ئالماق 命活，活生，活过，子日过＜成＞：ئۆز ئالدىغا ～ / ئۆياقتا ～ ئاسان 活生立独，子日过己自／ دەپ ئاڭلىدىم．命活好边那说听。

كۈن بەرمەسلىك 让不，子日稳安过让不＜成＞：ئۇ زادىلا بىزگە كۈن بەرمىدى．他根本活人让不，生安。生安们我让不

كۈن تۇتۇلماق 天阴＜气＞②食日＜天＞①

كۈن تۇغۇلماق 天见重，头出，头了出熬＜成＞：ئەمدى ئۇلارنىلاق كۈنى تۇغۇلۇپ، شەھەرگە قايتىپ كەلدى．日，市城了到回，头了出熬们他在现。

كۈن قايرىلماق 西偏阳太，午中过时

كۈن قوتانلىماق 晕日＜天＞

كۈن كەچۈرمەك 过日子，活过，日度：ھال ـ ئوقتىمىز ياخشى، يامان ئەمەس كۈن كەچۈرۈپ كېتىۋاتىمىز．们我，错不得过子日，好还况境。

كۈن كۆرمەك 过日子：سۆيگەن يارىم سەن بولساڭ، كۆرگەن كۈنۈم نېمە بولار؟＜谚＞你是人恋的爱我是要，样么什是会子日的过我？

كۈن كۆيمەك 食日＜天＞

كۈن گەردىشى 圈风，晕日＜天＞

كۈنلەردىن بىر كۈنى 有一天：～ ئۇ بىر چوڭ شەھەرگە يېتىپ بېرىپتۇ．市城大座一了到来他天一有。

كۈن نۇرى 光日

كۈن نۇرى ئۆلچىگۈچ 计日测＜气＞

كۈننىك سېرىقىنى كۆرمەك 活[1]去下活＜成＞：ئۆلتۈرسىمۇ مېنى ئۆلتۈرسۇن، بۇ ياش بالىلار كۈننىلاق سېرىقىنى كۆرسۇن．要，我杀就杀，我让，轻年些这儿们子孩下活命。吧去

كۈن ئولتۇرماق 落日，山落阳太

كۈن ئۇزۇن 长方日来＜成＞：～، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ھېساب ئالىمەن．的帐算会我日一朝有，长方日来。

كۈن ئۆتكۈزمەك 子日混②活过，子日过①：ئۇ ئۆز رىنى ئايماي، يوققا كايىماي كۈن ئۆتكۈزەتتى．地己守分安他，子日过。

كۈنى تەس 过好不子日＜成＞：ئەمدى مەكتەپتىمۇ كۈنىڭىز تەس بولۇپ قاپتۇ، بىر يەرگە يۆتكەلسىڭىز بولامدىكىن．不好方地个换，了过好不也子日的校学在您在现。好

كۈنى توشماق ①了到子日：了到子日主公．子儿个了生，了到子日主公．大②。到已限大今如他．到已限：ئۇنىلاق ئەمدى كۈنى توشتى．

كۈننى كۈن ئەتمەك 活过，子日挨＜成＞：ئۇ ئاتا كەسپى بىلەن كۈننى كۈن ئېتىپ كېلىۋاتىدۇ．他在现父业操。活过

كۈن يانماق 斜西阳太②短变始开天①

كۈن يوق 去下不活，活法没＜成＞：ئۇ بولمىدىكەن، سىلى بىلەن بىزگە ～ . ياخشىغا ～، يامانغا ئۇلۇم．＜谚＞活法没人好，了不死人恶。

كۈن[2] 胞同＜古＞〔静〕

كۈنبويى 天全，天整，天成〔静〕

كۈنپېتىش 边西，方西，西〔静〕

كۈنتەرتىپ 日议会程日〔静〕：يىغىنىلاق كۈنتەرتىپى / ئورمانچىلىقنى مۇھىم ئىشلار كۈنتەرتىپىگە كىرگۈزمەك 程日事议要重人列业林把

كۈنتەمەك 天天，天每，日每＜古＞〔静〕

كۈنتۇن 南＜古＞〔静〕

كۈن ـ تۈن 夜夜日日，夜日〔静〕

كۈنجۇت 麻芝＜植＞〔静〕

كۈنجۇت بوتقىسى 酱麻芝

كۈنجۇت مەلھىمى 膏麻芝

كۈنجۇت يېغى 油香，油麻芝

كۈنجۈتسىمان 的状麻芝〔静〕
石矿染浸 <地> كۈنجۈتسىمان رۇدا
كۇنجۇتلۇك ～: 的麻芝有，的麻芝种①〔静〕 ئېتىز
麻芝去他．ئۇ كۇنجۇتلۇككە كەتتى 地麻芝②地麻芝
了地。
馕麻芝 نان كۈنجۈتلۈك
كۈنجۈرە 饼油，渣油〔静〕：饼油 خاسلىق كۈنجۈرىسى 渣油生花，
饼生花
肥饼 <农> ئوغۇت كۈنجۈرە
كۈنجۈك 子领 <方>〔静〕
كۈنچىچەك 葵日向 <方，植>〔静〕
كۈنچى = كۈنداش
كۈنچىقىش 边东，方东，东〔静〕
كۈنچىلىك = كۈنداشلىق
كۈنچىلىك قىلماق = كۈنداشلىق قىلماق
كۈنخۇمار 的阳喜〔静〕
种树性阳 <植> دەرەخ كۈنخۇمار
كۈنداش (间之互相妾妻)妹姐〔静〕
كۈنداشلىق 的妾妻有①〔静〕：～ ئۆيدە كۈندە جاڭجال．
间之妾妻)妹姐②。架吵天天里家的妾妻有 <谚>
儿劲醋，意醋③系关(的
醋吃(间之人女) كۈنداشلىق قىلماق
كۈندە 天天〔静〕：～ ھېيتىمدى ساڭزا يېگىلى．<成>
日百无花，好日千无人"同喻：子馓吃节过天天能哪
"红～ غوۋغا بېشىڭدا，ئويلىماي قىلغان ئىشىڭدا．<谚>
。宁不日终，策失旦一
كۈندە ـ كۈندە 日每天每，天天〔静〕
كۈندەم 的阳朝，的阳向 <古>〔静〕
كۈندۇر 香乳 <植>〔静〕
كۈندۈز 昼白，天白〔静〕：كۈندۈزى سۆزلىگەك，كېچىسى
جۈيلۇگەك．多话梦上晚，话说学天白 <谚>。كۈندۈزى
ـگەچ قىلساڭ ئەتراپىڭغا باق，كېچىسى گەچ قىلساڭ قۇلاقنى
话说上晚，周四看话说天白 <谚>．قىلاققا يىراق
朵耳咬。كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۈمرى قىسقا，كېچىسى
命蛇的动活天白 <谚>．ماڭغان ئەرنىڭ ئۈمرى قىسقا
短命人男的动活间夜，短
：كۈندۈزى ناخشا ئېيتقان دەردى كېچىسى ناخشا ئېيتقان يارى بار كىشى．<谚>
。人恋有的歌唱上晚，处苦有的歌唱天白
干，灯点天白大 <成> كۈندۈزى چىراغ يېقماق
傻事，及可不愚：كۈندۈزى چىراغ ياقمىغانلاردىن ئەمەس．
人的及可不愚是不可我．مەن ، مېنى ئانچە كولدۇرلاتما ،
。我弄戏别你
كۈندۈزكى 的昼白，的天白〔静〕
كۈندۈزلۈك 的昼白，的天白〔静〕
كۈندىباھار 春季四 <植>〔静〕
كۈندىلىك 事常日 ～ ئىشلار：的常日，的天每①〔静〕
饭常家 ～ تاماق：的常家② 务
活生常日 تۇرمۇش كۈندىلىك
记日 خاتىرە كۈندىلىك
作工常日 خىزمەت كۈندىلىك
报日 <经> ھېسابات كۈندىلىك
كۈندىن ـ كۈنگە 益日，天一比天…〔静〕：ۋەتىنىمىز ～
。荣繁益日国祖的们我．گۈللەنمەكتە
كۈنسانا‌پ 天天乎几，天每①〔静〕：يېقىندىن بۇيان ئۆيلە-
家您近最．رىڭە ～ ئەلچىلەر توپى يىغىلىدىغان بولۇپ قالدى
益日，天一比天一②。儿那在聚人媒群一有都天每
كۈنسايىن = كۈندىن ـ كۈنگە
كۈنسېرى = كۈندىن ـ كۈنگە
كۈنسىز 天……过不〔静〕：مەن تۆت ～ قايتىپ كەلمەيمەن．
。来回不天四过不我
كۈنگەي 阳向 ～ ئۆي：的面阳，的阳向，的阳朝①〔静〕
面阳 <建>② 子屋的
植性阳，物植光喜 <植> كۈنگەي ئۆسۈملۈكى
物
كۈنگۈرە 墙花②子垛箭，墙女① <建>〔静〕
كۈنگۈرىلىك 花带②的子垛箭有，的墙女有①〔静〕
的墙
墙花 <建> كۈنگۈرىلىك تام
كۈنلەپ 一子日．ۋاقىت كەتتى ～：天成，地天天一〔静〕
出不天成他．ئۇ ～ سىرتقا چىقمايتتى。了去过地天天
。门
كۈنلەپ ـ كۈنلەپ 地天天一，日一复日〔静〕
كۈنلەشمەك 态同共的«كۈنلىمەك»：ئۇلار بىر ـ بىرىنى كۈن-
吵天天，妒嫉相互们她．لىشىپ كۈندە جاڭجال قىلىشاتتى
。架
كۈنلۈك[1] 伞〔静〕
كۈنلۈك[2] 路的天半 يول ～ يېرىم：的日，的天〔静〕
程 / بىر ～ خىزمەت：作工的天一 / نورما ～：额定日
空买空卖 <经> پايچى كۈنلۈك
客线短 <经> خېرىدار كۈنلۈك

كۈنلۈك ئۆسۈم 息日 <经>
كۈنلۈك ئىشلىمەك 工短打
كۈنلۈكچى 的工短打〔静〕
كۈنلۈكچىلىك = مەدكارلىق
كۈنلۈكسىز 阳遮无，伞带不，伞有没〔静〕
كۈنلۈكسىمان 形伞，状伞〔静〕
كۈنلۈكسىمان گۈل رېتى 序花形伞 <植>
كۈنلۈكسىمان مېدۇزا 母水月海 <动>
كۈنلۈكسىمان مېدۇزىلار سىنىپى 母水钵 <动> 纲
كۈنلۈكسىمان يېشىلكۈك 芹水 <植>
كۈنلىمەك 的人别 باشقىلاردىن 妒嫉，醋吃〔动〕：吃 ~ 人别妒嫉，醋
كۈنۈكمەك 日过，子日过〔动〕：活生 ئۇلار ئازغىنە مائاشقا تايىنىپ قانداقمۇ كۈنۈكىدىغاندۇ؟ 他们靠一点儿工资怎么过日子呀？
كۈنۈن 天天，天每〔静〕
كۈنسى ①<古>〔静〕同归属的，从服的，附依
كۈنىگە 日每，天每，天天〔静〕
كۈنيۇرۇش 边南，方南 <方>〔静〕
كۈۋەنچ ②<古>〔静〕信心，心信，任信，信相，自傲骄，自豪，尊
كۈۋەنمەك 任信，信相，信 <古>〔动〕
كۈۋرە 尸干(的物动) <古>〔静〕
كۈۋرۈك 鼓拉格纳，鼓 <古>〔静〕
كۈۋلۈك (器石投于用)弹泥，丸泥 <古>〔静〕
كۈۋۈركەن 葱山 <植，古>〔静〕
كۈۋۈز 子褥织毛，褥垫 <古>〔静〕
كۈۋۈك 的雄 <古>〔静〕
树朽 <古>〔静〕
كۈۋىز
كۈي ①曲，曲子：子曲 غىڭشىپ كۈي ئېيتماق 哼曲子〔静〕
②<艺>调：C 调 C كۈيى
كۈي ئالاھىدىلىكى 性调 <艺>
كۈي شەكلى 式调 <艺>
كۈي يۆتكىلىش 调移，调变，调转 <艺>
كۈيە¹ 虫蛀，鱼蠹，鱼衣 <动>〔静〕：虫蛀 كىيىمنى ~ يېپ قويدى．了蛀服衣把鱼衣。<谚> تۆمۈرنى ~ يېمەس．铁蛀不虫蛀。

蛾螟 <动> كۈيە پەرۋانىسى
虫蛀生 كۈيە چۈشمەك
球生卫 كۈيە دورىسى
كۈيە² 烟油，烟油〔静〕：黑烟 قازان كۈيىسى 锅的上烟油 / تۈر-خۇن كۈيىسى 灰卤烟
كۈيەك 部腰在拴而配交意任羊公止防为)布情阻〔静〕：布情阻上系羊公给(子毡的 ~ تارتماق تېكىگە
كۈيەندە 虫蚜黑，病粉黑 <方>〔静〕
كۈيچى 手歌，家唱歌①〔静〕：手歌 ئۇيغۇر خەلق كۈيچىسى 家唱歌民人尔吾维
كۈيچىلىك 唱歌，动活唱歌〔静〕
كۈيرەك 蓬盐 <植>〔静〕
كۈيشۇناس 家学谱曲 <艺>〔静〕
كۈيشۇناسلىق 学谱曲 <艺>〔静〕
كۈيلەتمەك² 态动使的 «كۈيلىمەك²»
كۈيلەشمەك¹ 态同共的 «كۈيلىمەك¹»：ئۆچكىلەر كۈيلەشتى．了情发都羊山。
كۈيلەشمەك² 态同共的 «كۈيلىمەك²»
كۈيلەنمەك 态动被的 «كۈيلىمەك³»：ناخشىدا ھايات ۋە مۇھەببەت كۈيلەنگەن．歌中歌颂了生活和爱情。
كۈيلىمەك¹ 情发〔动〕：كۈيلىگەن غۇنچىدىن بۇقىغا ئېسىلار．牛公缠牛母小的情发 <谚>。
كۈيلەش مەزگىلى 期情发，期偶求 <动>
كۈيلىمەك² 颂歌，唱歌〔动〕：国祖唱歌 ~ ۋەتەننى
كۈيمەسلىك 躁焦，了不受，住不经 <方>〔静〕
كۈيمەنچۇك 活，业作②具玩，品遣消① <方>〔静〕动
كۈيمەنمەك 忙，间时发打来事种一干以 <方>〔动〕：于事从，于
كۈيۇ 丈的妹妹我 سىڭلىمنىڭ كۈيۈسى：生先，夫丈〔静〕：(生先)夫
كۈيۇ ئوغۇل 婿女 ~ كەلدى خان كەلدى．<谚> 临驾汗可同如，门登婿女。كۈيۇ ئوغلۇڭ يامان بولسا قىزىڭدىن كۆر，كېلىنىڭ يامان بولسا ئوغلۇڭدىن．<谚> 女子儿怪得坏妇媳，儿女怪得坏婿。كۈيۇ ئوغۇلنى ئوغۇل دېسەڭ，كۆڭلى خۇش بولار，كۈلدە تام ئەتسەڭ，ئۇلى بوش بولار．<谚> 把：状万喜欣会他，子儿当婿女把。牢不基根会它，上堆灰在砌墙。
كۈيۇ ئوغۇللۇق 的婿女：بۇگۈن ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ~ بولدۇم．婿女了有我典恩的拉安托天今。

كۆيۈشتۈرمەك «كۆيۈشمەك» 的使动态

كۆيۈشمەك 〔动〕 麻发，麻；木麻：سوغۇقنىڭ كۆچىدىن ~ 。木麻始开肢四得冷。پۈت ـ قوللار كۆيۈشۈشكە باشلىدى

كۆيۈلۈك 〔静〕 衣，服衣身一的方男给送方女 <方> 具用或料

كۆيىباش 〔静〕 病穗黑，病粉黑

كۆئادرات (كۆئادراتى) 〔静〕 <数> ① 正方形②方平：~ كىلومېتىر 5 / 里公方平 كۆئادراتى 方平的五

كۆئادرات دەرىجە <数> 幂方

كۆئادراتقا كەلتۈرۈش <数> 方配

كۆئادراتلار ئايرىمىسى <数> 方，差方平

كۆئادرات ماترىسسا <数> 阵方

كۆئادرات يىلتىز <数> 根方平

كۆئادراتلىق 〔静〕 的方平

كۆئادراتۇرا 〔天〕 <静> 照方

كۆئارتا 〔艺〕 <静> 音度四

كۆئارتس 〔矿〕 <静> 英石

كۆئارتس قۇمى <矿> 沙英石

كۆئارتسلىق 〔静〕 的英石

كۆئارتسلىق پورفىر <矿> 岩斑英石

كۆئارتسلىق جىنس <矿> 岩英石

كۆئارتسلىق ساەئت 石，表英石 钟

كۆئارك 〔物〕 <静> 子层，克夸

كۆئانت 〔物〕 <静> 子量

كۆئانت بىئولوگىيىسى 学物生子量

كۆئانت خىمىيىسى 学化子量

كۆئانت سانى <物> 数子量

كۆئانت مېخانىكىسى <物> 学力子量

كۆئانت نەزەرىيىسى <物> 论子量

كۆئانت ھالەت <物> 态子量

كۆئانت ئوپتىكىسى <物> 学光子量

كۆئانت ئىستاتىستىكىسى <物> 法计统子量

كېپەك 〔静〕 ① 皮麸，皮头②子麸，屑，末③屑皮头：ھەرە كېپەكى 末锯 / تۆمۈر كېپىكى 屑铁

كېپەك ئالتۇن <矿> 金沙

كېپەكسىمان 〔静〕 的状皮麸

كېپەكسىمان ماددا 麸状物

كېپەكلەشتۈرمەك «كېپەكلەشمەك» 的态动使：بۇ سوپۇن ياشنى كېپەكلەشتۈرۈپتىدىكەن。这肥皂使皮头长了用。

كېپەكلەشمەك 〔动〕 生皮头屑：ئاپئاق كېپەكلىشىپ كەتكەن قۇماقنىڭ ئورنىغا قاپقارا چاچ چىقىپتۇ。长了出白白的皮头屑。发头的黑黑了出长儿那疮癞的

كېپەكلىك ~：的子麸掺，的子麸带，的子麸有 〔静〕 面的子麸带 ئۈن

كېپەن 〔静〕 布尸裹

كېپەن پىچماق 裁①，布尸裹 准 <转>②衣殓裁，布尸裹 葬埋备

كېپەنگە ئالماق 包，布尸裹 缠，布尸裹

كېپەن ئوغرىسى 坏家坏，棍恶②贼墓盗①

كېپىنى تىزىدىن ئاشماسلىق <骂> 之头出无永

日：كېپىنىڭ تىزىڭدىن ئاشمىسۇن، ئىلاھىم！真主！永你让

无头之出日！

كېپەنسىز 〔静〕 的布尸裹，的衣殓无

كېپەنسىزلىك «كېپەنسىز» 式形词名的

كېپەنلەتمەك «كېپەنلىمەك» 态动使的

كېپەنلەشمەك «كېپەنلىمەك» 态同共的

كېپەنلەنمەك «كېپەنلىمەك»的被动态：ئۇنىڭ جەسىدى كېپەنلىنىپ دەپنە قىلىندى。了葬埋布尸裹上包被体尸的他

كېپەنلىك ~：料的布尸裹做 〔静〕 布大的布尸裹做 ماتا

كېپەنلىمەك 〔动〕 包布尸裹：باغۋەن بوۋاينى يۇيۇپ، كېپەنلەپ، نامىزىنى چۈشۈرۈپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ بېغىغا گۆر كولاپ دەپنە قىپتۇ。在，礼殡过行，布尸裹上包，过洗人老丁园把了葬埋坟挖里园果的他。

كېپىلبىر (家学文天国德)勒普开 〔静〕

كېپىلبىر تەكلىمىسى <天> 程方勒普开

كېپىل 〔静〕 ①保，保担②人保担，人保：بۇ بالىنىڭ ئامانلىقىغا تامامەن ئۆزلىرى ~。的子孩这证保全完得您

كېپىل بولماق ①人保作，保担，保证：كېپىل بولماق，كېپىنىڭ كۆيىدۇ. 同喻：烧衣殓，人保作 <谚>。用我"连牵受人保作"مەن جېنىم بىلەن كېپىل بولمەن.

保担供提 <经>③保作 <法>②。保担命性

كېپىلگە بەرمەك 保取 <法>

كېپىللىك 保具 <法>②保担 <经>① 〔静〕

كېپىللىك بۇيۇمى 物保担 <经>

كېپىللىك توختىمى 同合保担 <法>

كېپىللىك تۈزۈمى 度制保担 <法>

كېپىللىك خېتى 函保 <经>②书保具 <法>①

كېپىللىك قەرز پۇلى 款贷保担 <经>

كېپىللىك قىلماق 证保，保担：كىم سىزنىڭ سالاھىيىتىڭىزگە كېپىل بولىدىكەن، ئۇ ئادەم ئىشىنى ياخشى قىلمىسا، سىز ئۇنىڭ ئورنىغا جازا تارتىسىز.

تېڭىزگە كېپىللىك قىلالايدۇ؟ 谁能担保(格资)份身的您?

كېپىللىك مۇددىتى 限期保担 <法>

كېپىللىك ھوقۇقى 权保担 <法>

كېپىلىماق 叨唠②完没个哭① <方>〔动〕

كېپىنەك 蝶蝴① <动>〔静〕: ~ پەرۋانە بولماس، ياسانچۇق 了不成的扮装爱，蛾飞了不成蝶蝴 <谚>. ~ گۈلگە ئامراق، ياسانچۇق كىيىمگە 士勇 <谚>. ~ 蝶② 。裳衣欢喜的扮打爱，卉花欢喜蝶 蛾蚕

كېپىنەك بېلىق 鱼蝶蝴 <动>

كېپىنەك تون 袄毡袖无

كېپىنەك تۇگۈن 结蝶蝴

كېپىنەك سۆڭەك 骨蝶 <理生>

كېپىنەك كېسىلى 胸性染传(的患羊山) <牧> 炎膜

كېپىنەكچىلەپ 下见

كېپىنەكچىلەپ ئۇزۇش 泳蝶 <体>

كېپىنەكسىمان 的形蝶，的状蝶〔静〕

كېپىنەكسىمان ئالتۇنكۆز 蛉角蝶 <动>

كېپىنەكسىمان كلاپان 阀形蝶 <机>

كېپىنەكسىمان گۈل تاجسى 冠花状蝶 <植>

كېپىنەكگۈل 堇色三，花蝶蝴 <植>〔静〕

كېپتا 鱼哈马大，鱼哈麻大 <动>〔静〕

كېتەرلىك 需事喜办 ~ پۇل 的用需，的要需〔静〕: تويغا 用需地麦冬 ~ ئۇرۇقلۇق 钱的要 / كۆزگى بۇغداي يېرىگە 子种的要

كېتون 体酮 <理生>〔静〕

كېتىشمەك «كەتمەك» 的态同共: ئوقۇغۇچىلار ئۆيلىرىگە كېتىشتى. 了去家回们生学。

كېتىلمەك «كەتمەك» 的态动被: كىتاب ئۆيگە ئېلىپ كېتىلدى. 了家回带被书。

كېتىلىرىيە 杉油 <植>〔静〕

كېچە 夜的洁皎光月 ~ ئايدەك: 上晚，晚夜① 〔静〕: شۇ كېچىسى ھەر ئىككىلىسىلا بىئارام بولۇپ ئۇخلىيالمىدى. 晚 / 觉着不睡得过难都人两晚当。 كېچىسى ئېيتقان سۆز خوتۇنلىق راست، كۈندۈزى ئېيتقان سۆز ئانىلىق <谚>. 。真当的亲母话的说天白，真当的婆老话的说上晚 قاراڭچى كېچىسى توسىدۇ، شەپەرەك كېچىسى ئۇچىدۇ <谚>. ~ ئەتە: 晚昨② 。飞乱上晚蝠蝙，路拦上晚盗强 بولدىڭىز؟ 儿哪在您晚昨؟ ~ يەك سوغۇق بولدى. 太晚昨.

كېچە ـ كۈندۈز 夜昼，夜日① 〔静〕: ~ تىنماي ئىشلىمەك 天三睡，夜昼三睡 / ئۇچ ~ ئۇخلىماق 干地停不夜日 ~ ئۈيلەپ 三夜②一天到晚: ئەر ـ خوتۇن ئىككىيلەنىلا 。个这是就的想晚到天一俩妻夫. دېگىنى مۇشۇ ئىدى

كېچە ـ كۈندۈزلەپ 夜日，地夜夜日日 〔静〕: دوختۇرلار ~ كېسەلنىڭ يېنىدىن نېرى كەتمەيتتى. 日们生医. 离不步寸，边身人病在候守夜。

كېچە ـ كېچىلەپ 夜整，夜夜 〔静〕: ئۇ ~ بىرنەرسىلەرنى يېزىش بىلەن مەشغۇل ئىدى. 西东写着忙夜整他。

كېچىچە 〔静〕 不夜彻 ~ ئۇخلىماسلىق 夜连，宵通，夜彻: 眠

كېچىسىز 〔静〕 不夜过: شۇ چىقىپ كەتكىنىڭىزچە يېرىم ~ قايتمايسىز، مەن ئەنسىرەپ قالىدىكەنمەن. 过不，走一这您，来不回夜半 。的心担会我

كېچىشمەك[1] «كەچمەك[1]» 态同共的: ئۇلار دەريانى ئاتلاپ كېچىشىپ قونالغۇغا يېتىپ باردى. 宿了达到河过马骑们他. 。地营

كېچىشمەك[2] «كەچمەك[2]» 态同共的

كېچىك 〔静〕 渡摆，口渡: قويچى ~ تاپقۇچە، تۆگىچى مۆڭدىن ئۆتۈپ بولار. <谚> 、口渡到找没还的羊放 。骆赶，渡摆过 كېچىكتىن ئۆتمەك 了过经已的驼河

كېچىككە كىرمەك 路走 <成>: تاغا، بىز ئەمدى سىز باشلىغان كېچىككە كىرىمىز. 叔，我们就您走的领路。 ھەقىقەتەن يامان كېچىككە كىرىپ قالغان ئىكەنمەن. 我. 实确走 。路邪了

كېچىكتۈرمە 〔静〕 的迟推，的缓延

كېچىكتۈرمە چىقىم 付迟 <经>

كېچىكتۈرمەك «كېچىكمەك» 的态动使: مېنىڭچە، بۇ پىلاننى ھازىرچە كېچىكتۈرگەن تۈزۈك. 为缓暂划计个这为认我. 迟推定决们我. 宜。 مەجلىسنى كېچىكتۈرىدىغان بولدۇق. 。议会

كېچىكتۈرۈشمەك 态同共的 «كېچىكتۈرمەك»

كېچىكتۈرۈلمەك 态动被的 «كېچىكتۈرمەك»

كېچىكمەك 晚，点晚，到迟① 〔动〕: ئۇ دەرسكە كېچىكتى. 点晚车火. پويىز ئون مىنۇتچە كېچىكتى. 了到迟课上他。 تېمىپېراتۇرا تۆۋەن بولغانلىقتىن، كۆزلۈك زىرائىتى 十分钟左右。右左钟分十 了冷。

كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلىماق 日继以夜 <成>: ئۇلار كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىمەكتە. 继以夜在们他. 。作工地日

ئەتلەر كېچىكىپ پىشتى . 由温气干低，秋熟成物作季得
。了晚 ～ . كېچىكىپ كەلگەن ئەقىل ، ئۈمىدتىن كېيىنكى يامغۇر
。"亮葛诸后事"同喻：雨的下迟，意主的出晚 <谚>
②推迟，延推：ئاھىيىدىكى كۆرەك بىرئاز كېچىكتۈ .
。些了迟推演会的上县

كېچىكمەي 〔静〕 过一了会儿：ئۇ كۆزدىن غايىپ بوپتۇ ـ دە ، ～ ئۈستىگە چىرايلىق داستىخان يېيىلغان شىرەنى كۆتۈرۈپ كەپتۇ . 她不见了，会儿一了过，着铺张一来搬，漂亮
。子桌的布餐

كېچىكىشمەك «كېچىكمەك» 的态同共：بىرقانچە ئۇقۇغۇچى ئەتىگەنلىك چېنىقىشقا كېچىكىشتى . 了几个学生早锻炼迟
。了到

كېچىلەپ 〔静〕 连夜，夜通宵：～ يېتىپ كەلمەك 来 / ～ تاماشا قىلماق 通夜玩儿

كېچىلىك 〔静〕 夜的，夜间的，晚的上：ماڭا ～ دېژورنىلىق ئۆزىتى كېلىپ قالدى . 了班夜值我到轮 。 بىر ～ رۇخسەت سورىماق 请一晚的上假

كېچىلىك ئاپتوبۇس 车客班夜 <交>
كېچىلىك ئايروپىلان 机航夜，航夜 <交>
كېچىلىك يەزمە 会总夜
كېچىلىك پويىز 车列班夜 <交>
كېچىلىك تاماق 宵夜，餐夜
كېچىلىك جەڭ 战夜 <军>
كېچىلىك كىيىم ①衣睡 ②礼晚服
كېچىلىك نۆۋەتچى 员班值间夜
كېچىلىك ئولتۇرۇش 会晚

كېچىلىمەك 动〕过夜：كۈموش ئۆتكىدە ～ 客什米库在
夜过店

كېچىم 〔静〕 披马(的箭防) <古>
كېدىر 〔静〕 楠肖 <植>
كېدىر قارىغىيى 松雪 <植>
ئات ～ ：色红棕〔静〕 马红棕
(家学理物国英)尔克〔静〕
كېر قۇتىسى 盒尔克 <物>
كېر ئېففېكتى 应效尔克 <物>
〔静〕 岩斑角 <地>

كېرەك 〔静〕 ①要需，要应，须必，当：شەھەردە كۆز ～ ، 中丛木灌，睛眼要需头里市城 <谚> . 须必们你 . ～ سىلەر تىرىشىپ ئوقۇشىشىڭلار 。 我 . ماڭا ھېچنەرسە ～ ئەمەس 。习学力努(当应，该应)

ئۇ مۇ- ：测推示表，配搭词动件条与②。要不都么什的西东件这是许也他 . ～ شۇ نەرسىنىڭ ئىگىسى بولسا 伙小个这 . ～ بۇ يىگىت قانۇن ئورۇنلىرىدا ئىشلىسە 。人主
：处用③。作工门部律法在概大子 كېرىكى يوق نەرسە 的余多？ ئارتۇق گەپنىڭ نېمە كېرىكى / 西东的处用有没
？用么什有话

كېرەك بولماق 需要，要：سىلەرگە ئادەم كېرەك بولسا ئادەم ، ئات كېرەك بولسا ئات بېرىمىز . 人给们我人要们你，
。马给们我马要

كېرەكتىن چىقماق = كاردىن چىقماق

كېرەك قىلماق 需要，要：用有：بۇلار مېنىڭ قويۇم ، ئۇلار كېرەك قىلماقچى بولسا ، ئاللىقاچان بەرگەن بولاتتىم . 这是些
。了们他给就早我，话的要想们他，羊的我 ـ ـۇ دەپ- ىتەرنى كېرەك قىلمەن . 用有我子本个这 。

كېرەككە كەلمەك = كارغا كەلمەك

كېرەك يوق ～ ：系关没，紧要不 <习> ، سۈرتىۋەتسەم چىقىپ كېتىدۇ . 了行就掉擦我，紧要不 。
كېرەكسىز 〔静〕 ～ ：的废作，的用没：～ نەرسە 东的用没
纸废 / قەغەز ～ 西
كېرەكسىز تۆمۈر ـ تەسەك 铁烂铜废
كېرەكسىز سۈيۈقلۇق 液废
كېرەكسىز قىلماق 废报，废作
كېرەكسىز كان 矿废 <矿>
كېرەكسىز گاز 气废

كېرەك ـ يارىغ 〔静〕 ～ ：具用，具工：سەپەرنىڭ كېرەك ـ 具用的门出 يارىغلىرى
كېرەكلىك 〔静〕 ～ ：的用有，的要需：پارتلىتىشقا سايمانلار 有 <谚> . ناشنىڭ ئېغىرى يوق . / 具工的要需破爆
。重嫌不头石的用

كېرەلەشمەك «كېرەلمەك» 态同共的
كېرەلمەك 门住挡〔动〕
كېروگېن 母油 <矿>〔静〕
كېرىشمەك «كەرمەك» 态同共：ئۇلار كۆكرەكلىرىنى كېرىشىپ مەغرۇر تۇرۇشاتتى . 立仁然傲，膛胸着挺们他 。
كېرىقۇر 鸡松通普 <动>〔静〕
كېرىك 的开撑，的口裂有〔静〕
كېرىگەت 〔静〕 ①膜膈，膜膈 <理生>②光闸 <物>，光圈，门光
疝膈 <医> چىقۇقى كېرىگەت
كېرىلمەك ① «كەرمەك» 态动被的：ئۇتۇكۇم كېرىلىپ كەت-

ىنى . بۇرۇنـ态复自的«كەرمەك» ②。了大撑子靴的我
ىنىڭ تۆشۈكى ～ / كېرىلىپ ئولتۇرماق 而踞箕 / 大张孔鼻
躺地腿蹬膊胳伸 كېرىلىپ ياتماق 坐③不规矩姿态：
着 / كۆلۈپ كېرىلىپ كەتمەك 张 慢傲 <转>④笑嘴着
得意：ماختانغانلىق ئۆزىگە بارما ، كېرىلگەنلىك تۆۋىغا .
宴喜的者慢傲赴别，家的者口夸去别 。سەن <谚>
تولا كېرىلمە . 了意得太别你 。
كېرىلىش كۈچى 力张 <物>
كېرىلىپ - كېكىرىپ 腿蹬膊胳伸〔静〕
كېرىلىشچانلىق 度强力张 <物>〔静〕
كېرىمدانە 花芫 <植>〔静〕
كېرىن 心岩 <地>〔静〕
كېزەك[1] 个三生胎一 胎〔静〕：بىر كېزەكتە ئۈچنى تۇغماق
كېزەك[2] 儿边帽花 دوپپىنىڭ كېزىكى 儿边(子帽)〔静〕：
كېزەك تۇتماق 帽花给 ～ دوپپىغا 儿边沿(子帽给)：
儿边沿
كېزەكلەشمەك 工流轮 〔动〕：流轮 كېزەكلىشىپ ئىشلىمەك
作
كېزەكلىك 皮的儿边獭水了沿 / 帽花的儿边黑有 ～ قارا 的儿边了沿，的儿边有①〔静〕：دوپپا
布的儿边子帽做 ～ رەختنىڭ 的儿边子帽做②帽
帽花给 ～ دوپپىنى 儿边沿(子帽给)〔动〕：دوپپىنى
儿边沿
كېزىشمەك 态同共的«كەزمەك»
كېزىك 寒伤 <医>〔静〕
كېزىكمەك 见碰，见遇 <古>〔动〕
كېزىلمەك 态动被的«كەزمەك»
كېسەك 坯土 / ئۆي 坯土打 ～ قۇيماق 坯土①〔静〕：
房子②坯块：بېشىمغا بىر ～ چۈشۈپ كەتتى . 一个块土
。上头我了到落
كېسەك ئالتۇن 砖金
كېسەك تام 墙坯土，墙砖
كېسەك كۆمۈر 砖煤
كېسەكچى 人的坯土卖②人的坯土打①〔静〕
كېسەكچىلىك 土打靠 ～ بىلەن جان باقماق 坯土打〔静〕：
命活坯
كېسەكچىلىك قىلماق 坯土打
كېسەل 病有，的病①〔静〕：كىشى 人病 / ～ مالالار
病疾②畜病，病：كېسەلنى بۆلۈشۈڭلىشىلى بولماس .
<谚>。担分能不病疾 ～ باشقا ، ئەجەل باشقا .

ئۇلۇم ئاشكارا . <谚>。事回一另是数劫，事回一是病疾
里纸"同喻：死住不瞒，病住得瞒 。كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان ، كېتىشى تەس .
"火住不包 ～ 。难去病，易容来病 <谚> ، مىسـ
قالماپ چىقار . <谚>。丝抽如去病，倒山如来病 كېسەلگە قاراپ دورا ، كاڭغا قاراپ بورا . <谚>。药下病看
～ / 人病望探：～ يوقلىماق。席铺炕看 باقماق
照 / كېسەلنىڭ دەردىنى ساق بىلمەس ، ئاچنىڭ دەردـ
ىنى توق . <谚>。饥汉锹知不汉饱，苦人病知不人好
كېسەلگە ئېيتقان تەسەللى دوردىنمۇ تېز ئۇنۇم بېرەر . <谚>
～ كونا：病毛④。快还效见物药比，慰安的人病对
老 / بۆشۈكىدە تەگكەن 的生天 ～ / ئۇ يۇقىرى
运不油了到找，管油压高开松他 . بېسىملىق ماي تۇرۇبىسىنى بوشىتىپ ، ماينىڭ يۇرۇشمەيۋاتقانلـ
قىدىكى كېسەلنى تاپتى
。病毛的行
كېسەل ئاسارىتى 症遗后 <医>
كېسەل ئالامىتى 状症 <医>
كېسەل باشاق 穗病 <农>
كېسەل بولماق 病，得病，病患：ئۇ كېسەل بولۇپ قالـ
دى . 了病他 。ئۇ يەرنىڭ ھېچبىر ئادىمى كېسەل بولمايدۇ .
。贵可的康健知不病患不 <谚> . كېسەل بولمىغان ساقلىقنىڭ قەدرـ
ىنى بىلمەس
كېسەل تارىخى 史病，案病，历病 <医>
كېسەل چاقماق 病害，磨折病疾：مەن بولسام قېرىپ
قالدىم ، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېسەل چىقىپ كېتىپ بارىدۇ . 老我
。病害直一且而，了
كېسەل چارۋا 畜病 <牧>
كېسەل دەرەخ 树病
كېسەل سەۋەبچىسى ①病 <生>②原病 <医>
因
كېسەل كارۋىتى 床病 <医>
كېسەل كۆرپىسى 夫病，子秧病，儿包病 <成>：
～ ئۇ بىر كۈن يامغۇردا قالسا ، بىر ھەپتە چۈشكۈرىدىغان .
。儿包病的嚏喷打拜礼个一淋雨挨天一个是他
كېسەلگە چىدامچانلىق 性病抗 <生>
كېسەل مايسا 苗病 <植>
كېسەل مىكروبى 菌原病 <生>
كېسىلى پىشماق 育膏人病 <成>：ئۇنىڭ كېسىلى
پىشىپ قاپتۇ ، داۋالاش ئۇنۇم بەرمىگۈدەك . 育膏人病已他
。了好不治概大

كېسىلى تۇتماق (病疾性期周指)病犯
كېسىلى قوزغالماق ①病犯 <成>②病犯，发复病旧
病毛老犯
كېسەلچان 〔静〕 的身缠病疾，的病多：～ ئادەم 多的病的人
كېسەلچانلىق «كېسەلچان»的名词形式
كېسەلخانا 〔静〕 房病
كېسەلسىز 〔静〕 的病无
كېسەللىك 〔静〕 病①病疾，病态<成>②
كېسەلمەن 〔静〕 病①，肺病，夫病，子秧病<医>
كېسەلمەنلىك «كېسەلمەن»的名词形式
كېسىش 〔静〕 剪，剪切
كېسىش كۈچى <物> 力剪，力切
كېسىشتۈرمەك ① «كېسىشمەك»的使动态：交<数>②交会
كېسىشمە 〔静〕 交①的叉交②的错交
كېسىشمە چەمبەر 交，圆的交相<数> 圆
كېسىشمە دىئاگرامما 交错图
كېسىشمە كان تومۇرى 交<地> 矿脉
كېسىشمە ئىرسىيەت 交<生> 遗传
كېسىشمەس 〔静〕 的交相不
كېسىشمەس توپلام 交相不<数> 集
كېسىشمەك ① «كەسمەك»的共同态：ئۇلار ئۇ قۇرۇلۇشقا ، بۇ قۇرۇلۇشقا دەپ ئورمانلارنى قالايمىقان كېسىشىدۇ . 他们以这个建筑物交，会交，叉交，交相②。滥砍滥伐名为程工那程工错：ئىككى سىزىق كېسىشكەن 两条线交相.交。تۆت كوچىنىڭ كېسىشكەن يېرى 四条街的道路交叉处(会交)/ ئۆستەڭ ـ ئېرىق كېسىشكەن . 沟渠交叉横道③。错交④交相<数>
会交<地，数>
كېسىشىش ئارىلىقى 截距<地>
كېسىشىش بۇلۇڭى 交角<数>
كېسىشىش نۇقتىسى 会交点，交点<数>
كېسىك 〔静〕 的断，的剪①/ قول ～ 断手 / جىسىم ～ 截体③ 切面，口切④ 切片⑤<医>
段线<数>⑥<建>
كېسىكسىك پرامىدا 截锥体<数>①棱体<建>②
كېسىكسىك شار 截球形<数>
كېسىك كونۇس 截锥体<数>
كېسىلمەك ① «كەسمەك»的被动态：مۇشۇ ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسى ئورمانلارنىڭ تولا كېسىلىپ كەتكەنلىكىدىن كېلىپ چىق-

ـقان . 这些情况都是由于大量砍伐木材的成造。
كېسىلمەك² 怒恼常非，火发，怒动〔动〕 بۇ ئىشقا ئۇنچىۋالا كېسىلىشىنىڭ ھاجىتى يوق . 这件事不用发这么大的火。
كېسىلىش چىدامليقلىقى <物> 切剪强度
كېسىم 〔静〕 裁剪①：بۇ چاپاننىڭ كېسىمى جايىدا . 这件衣服裁剪得合适。～：定裁，裁仲，决裁<法>②。ئىلان قىلماق 宣布决裁(的成切)：بىر ～ نان 一片面包的断判<语>④
كېسىم جۈملە 句断判<语>
كېسىم قانۇنى 法裁仲<法>
كېسىم قىلماق 裁仲<法>
كېسىم كېلىشىمى 定协裁仲<法>
كېسىمچى 〔静〕 师剪裁
كېسىمچىلىك 作工剪裁，业剪裁
كېسىمنامە 书定裁<法>②决裁，书裁仲①
كېسىندى 〔静〕 料脚边，片碎(的下剩切)
كېشەك 〔静〕 框(窗门)：ئىشىك كېشىكى 门框
كېشەكسىمان 〔静〕 的状框门
كېشەكسىمان كران 机重起门龙，吊门龙<机>
كېشەكسىمان شىلىش ئىستانوكى 刨门龙<机>床
كېشەن 县山克<地>〔静〕
كېشەن كېسىلى 病山克<医>
كېشىك 品食的赠馈②饭剩间席客贵①<方>〔静〕
كېكەچ 〔静〕 ：巴结，吃口：ئۇ ～ كەشىدەك سۆزلىيەلمەيدالدى . 他话出不说样一人的吃口像。～ سۆزلىسە ، ئېغىز ئاچۇرماس . 嘴张人让不话起说巴结<谚>。～ بولسىمۇ ، باينىڭ بالىسى سۆزلىسۇن . 巴结是便即<谚>，说子儿主财让得也。
كېكەچلەنمەك «كېكەچلىمەك»的态复自：ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ ، تىلى كېكەچلەندى . 他白煞色脸，舌结口张。
كېكەچلىك 〔静〕 ：吃口：كېكەچلىكنى تۈزىتىش 矫正吃口正
كېكەچلىمەك 〔动〕 ：吃口，巴结：ئۇ تىلى تۇتۇلۇپ قالغان كەشىدەك كېكەچلىدى . 他是个舌头不听使唤的人一样巴结起来。
كېككەيمەك 傲骄，慢傲，意得<方>〔动〕
كېكىتمە 〔静〕 话，话苦挖，话的刺讽，话的影射沙含<方>
كېكىتمەك 刺讽，苦挖<方>〔动〕

كېكىرەك 〔静〕 ①咙喉，子嗓②喉咽，咽 <理生>：
كېكىرەكنى ھۆللىمەك 润子嗓(咙喉)
كېكىرەك تاۋۇشى 音喉 <艺>
كېكىرەكتىن ئالماق 揪住脖子：ئۇ بىرىپلا ھېلىقى لۇكچەكنىڭ كېكىردىكىدىن ئالدى．他一个箭步蹿过去揪住了那个小流氓的脖子。
كېكىرەك سىقماق 团一作扭，子脖掐(相互)
كېكىرەك قاپقىقى 厌会 <理生>
كېكىرەك قىرماق 子嗓清，声一咳：ئۇ كېكىردىكىنى قىرىپ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى．他子嗓清了清，开始唱歌。
كېكىرەك كۆمۈرچىكى 骨软厌会 <理生>
كېكىرەك ياغلىماق = گال ياغلىماق
كېكىرەك يەللىكى 炎喉 <医>
كېكىردىكىگىچە تويماق = بۇرنى - قۇلىقىغىچە تويماق
كېكىرتمەك «كېكىرمەك»的使动态：叫打嗝，使饱嗝，助消化。
كېكىرتىپ ، تاماق سىڭدۈرىدىكەن．他可口可乐打嗝促消化。
كېكىرمەك 〔动〕 ①打嗝，饱吃 <转>③气嗳②儿嗝
腻：ئاچ كېكىرەر ، توق ئوسۇرار．<谚>饿的打嗝，饱的放屁。
كېكىرىشمەك «كېكىرمەك»的共同态
كېكىرمەك 〔静〕 儿嗝饱：بىر ~ كەلسە ، توزۇلۇپ كېتەتتىم．打个嗝儿就会好的。
كېكەرگەمەك 〔静〕 开，开展，散开，布散，开散 <古>
كېكەش 〔静〕 ①商协，量商②意主：سىز كېكەشكە ئورۇن قويمىدىڭىز．你没留下商协的余地。~ / 商(商协)量 / 协行进 ئۆتكۈزمەك 计划定制就商协行进。~ / بىلەن پىچىلغان تون قىسقا بولماس．<谚>短会不子袍的裁着量商。③议会商协：~ رەئىسى 商协会主席的议会
كېكەش ئاپپاراتى 构机事议
كېكەش ئەزاسى 员议参
كېكەش پالاتاسى 院议参
كېكەش ھەيئىتى 会议参
كېكەشبەگ 〔静〕 夫大中太，夫大中 <古>
كېكەشچى 〔静〕 士谋
كېكەشسىز 〔静〕 ~：的商协经未，的量商经未：ئىش قىلماسلىق 事的量商经未做不的好量商，的了商协 〔静〕 كەلگ تون يىرتىلماس ، ~ ئىش بۇزۇلماس．<谚>破会不子袍的大宽，错会不事的好量商。
كېكەشمە 的商协，的议商 〔静〕
كېكەشمە تۆلەم 款赔融通 <经>
كېكەشمە دىئاگنوز 诊会 <医>
كېكەشمە سوت 庭议合 <法>
كېكەشمەك 〔动〕 ①商磋，商协，议商，讨商：ئۇلار كۆپ نەرسىلەر ئۈستىدە كېكەشتى．他们商磋了多许事情。ئۇلار بىرئاز كېكەشكەندىن كېيىن بىر پىكىرگە كەلدى．他们商磋了一会儿，下一酌好好自己自您！意主拿，酌斟②。致达成就：ئۆزلىرى بەلەن ئوبدانراق كېكىشىپ باقسىلا بولامدىكىن！吧下一酌！ ئات ئالسالگ ئاي كېكەش ، خوتۇن ئالسالگ يىل．<谚>年一酌斟须妻娶，月一酌斟须马买。
议合 <法>③
则原议合 <法> كېكىشىش پرىنسىپى
度制事议②制议合 <法>① كېكىشىش تۈزۈمى
会谈洽 <经> كېكىشىش يىغىنى
钻孔扩，机孔扩 <机>〔静〕 كېكەيتكۈ
道宽拓 ~ يولنى：态动使的 «كېكەيمەك» ① كېكەيتمەك
②产生大扩 ~ ئىشلەپچىقىرىشنى / 面路宽加，路 <转>广推：بۇ يېڭى تېخنىكىنى پۈتۈن زاۋۇتقا كېكەيتىش كېرەك．术技新项这广推厂全向该应。
态同共的 «كېكەيتمەك» كېكەيتىشمەك
态动被的 «كېكەيتمەك»：بۇ تەجرىبە كاندا كېكەيتىلدى．广推上矿在已验经个这。
كېكەيتىلگەن قەرز 款贷大扩 <经>
كېكەيتىلگەن كارد 卡展扩 <电>
كېكەيتىلگەن ئوقۇر 槽展扩 <电>
كېكەيتىلگەن يىغىن 议会大扩
كېكەيمە 〔静〕 的延广
كېكەيمە ساناقەت 业工性延广
كېكەيمەك 〔动〕 ①大扩，展扩，宽变：يول كېكەيدى．道们我．了展扩路，了宽变路。نەزەر دائىرىمىز كېكەيدى．界眼了展扩。张扩管血 قان تومۇرلىرى كېكىيىشى．胀膨热受铁：تۆمۇر قىزىغاندا كېكىيىدۇ．胀膨：تۆمۇر <物>②
数系胀膨 <物> كوئېففىتسىنتى
力胀膨 <建> كېكىيىش كۈچى
者义主张扩 〔静〕 كېكەيمىچى
كېكەيمىچىلىك ①张扩 〔静〕：تاجاۋۇزچىلىق ۋە ~ قىلماق سىياسىتىنى يولغا ~：义主张扩② 张扩和略侵行进

قويماق 策政义主张扩行实

كېڭرۇنمەك 裕优，适舒变，裕富，有富变 <古>〔动〕

كېڭىيىشچان 的胀膨，的胀膨易〔静〕

كېڭىيىشچانلىق 广 <逻>②率胀膨 <物>①〔静〕 性延

كېلەپ 草肥催种一 <方>〔静〕

كېلەچەك 世的来未，的来将①〔静〕 ～ دۇنيا 未 的来未，的来将：

信的来未对 كېلەچەككە بولغان ئىشەنچ 界②来未：

～ پارلاق 心 / 光 ～ 景前，程前③来未的辉光：گۈزەل

程前绣锦

كېلەچەكشۇناس 家学来未〔静〕

كېلەچەكشۇناسلىق 学来未〔静〕

كېلەر¹ 蚧蛤 <动>〔静〕

كېلەر² ～ / 年明，年来 ～ يىل 个一下，的来未：〔静〕

次一下 نۆۋەت ～ / 拜礼个下 ھەپتە

时来将 <语> كېلەر زامان

كېلەر - كېتەر 往往来来，往来〔静〕

كېلەر - كېچەر 言流 ～ گەپ 的传流，的传口：〔静〕 语蜚

كېلەركى 下)的后以 سايلام ～ 的次下，的后以：〔静〕 举选(的次

كېلەڭسىز 笨手笨，的笨粗，的重笨，的大肥①〔静〕

身的重笨 كېيىم ～ / 服衣的大肥 بەدەن ～ 的脚：

人的脚笨手笨 ئادەم ～ / 子筐的笨粗 سېۋەت ～ 躯：

构机(的肿臃)大庞 ئورگان ～ 的肿臃，的大庞②：

كېلەڭسىزلەشتۈرمەك 态动使的 «كېلەڭسىزلەشمەك»

كېلەڭسىزلەشمەك 重笨变，肿臃变，大庞变〔动〕 كې-

那简精 لەڭسىزلىشىپ كەتكەن مەمۇرىي ئورۇنلارنى ئىخچاملاش

构机政行的肿臃得变些

كېلەڭسىزلىك 式形词名的 «كېلەڭسىز»

كېلۋىن (位单度温学力热)文尔开 <物>〔静〕

温氏开 <物> كېلۋىن تېمپېراتۇرا ئىشكالىسى

标温学力热，标

كېلىپچىقىش 的他．身出：ئۇنىڭ كېلىپچىقىشى ئىشچى〔静〕

。人工是身出

كېلىپ - كېتىپ 往往来来，去去来来〔静〕

كېلىر 树笼灯，树栾 <植>〔静〕

كېلىش 格变 بىلەن تورلىنىش ～ ：格 <语>〔静〕

分成加附格 <语> كېلىش قوشۇمچىسى

畴范格 <语> كېلىش كاتېگورىيىسى

كېلىشەڭگۇ 亮漂，称匀〔静〕：روھى تېتىك ، ～ بىر ئادەم

人的称匀分十，盛旺神精个一

来不合，调协不〔静〕 **كېلىشەلمەسلىك**

往往来来，往来〔静〕 **كېلىش - بېرىش**

者解调，者和调，人停调〔静〕 **كېلىشتۈرگۈچى**

كېلىشتۈرمەك ① «كېلىشمەك²» 态动使的：كۆپچىلىكنىڭ كېڭىشىشى ۋە كېلىشتۈرۈشى بىلەن ئۇنىڭ ئوقۇشقا كىرىشى قارار تاپتى．经过大家学校的决定和调解，他学习了。ئەر - خوتۇن ئىككىسىنى ～ 妙巧得干示表② 解和人二妻夫使 漂亮：مانا ، مانا ، بۇنى ناھايىتى كېلىشتۈرۈپ ئېيتتىڭىز - دە．瞧，瞧，这说你得好太了。嘛 كېلىش-تۈرۈپ جاۋاب بېرىپسىز．这些问题你回答得很漂亮。

案方中折 كېلىشتۈرۈش لايىھىسى

كېلىشتۈرۈشمەك 态同共的 «كېلىشتۈرمەك»

كېلىشتۈرۈلمەك 态动被的 «كېلىشتۈرمەك»

义主和调，义主衷折 <哲>〔静〕 **كېلىشتۈرمىچىلىك**

كېلىشكەن ～：亮漂，致标，称匀②定约，妥谈①〔静〕

子伙小的(致标)称匀 يىگىت

كېلىش - كېتىش 来往，往来〔静〕

机有果如 كېلىپ قالسا ～ ：遇机，会机〔静〕 **كېلىشلىك** 会

不的受遭 ～ بەشىغا كەلگەن：幸不〔静〕 **كېلىشمەسلىك**

幸 / يېقىندا ～ بولۇپ ، ئۇ بويتاق بولۇپ قاپتۇ．最遭他近

。汉身单了成，幸不逢

态同共的：ئېرىق بويىدا ئولتۇرغان كە-شىلەر كېلىشتى．了来人些那的边渠在坐 «كەلمەك»¹ **كېلىشمەك**

كېلىشمەك² 妥谈，定商，商协①〔动〕：بۇ ئىشنى كېلىشىپ بېجىرىشكە تىرىشىڭ．办着商协得事件这。ئۇلار قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەرگە قەرز پۇل تارقىتىپ بېرىشكە كېلىش-تى．款贷放发户难困给定商们他。ئۇلار باھادا ئۇتايلا كېلىشىپ قالدى．钱价了妥谈就易容很们他。ئورما ئۈس-تىدە جاڭجال قىلغۇچە ، يەر ھەيدەشتە كېلىش．与收其 <谚>：宜适，当妥，适合②。商协时地犁如不，架吵时割。了适合太穿你服衣这．بۇ كىيىم سىزگە تازا كېلىشىپتۇ。当妥不做样这您．مۇنداق قىلىسىڭىز كېلىشمەيدۇ。بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى سالقىن ، ئوت - چۆپلىرى مول بولغاچقا تىرىق ئاناقا تازا كېلىشتى．红枣宜适很，多草，爽凉气空儿这。好和，来得合③。马：بۇ ئىككىسى خېلى كېلىشىپ قالدى．来得合挺人个两这。ھازىر بۇ ئەر - خوتۇن ئىككىسى كېلىشىپ قالدى．了好和俩妻夫这在现

كېلىشىم 〔静〕 协议，议协；定协：～ هاسىل قىلماق 达成协议 / ئۆرۈش توختىتىش كېلىشىمى 停战协定 كېلىشىم باها 议价，价格协议 <经>

كېلىشىملىك 〔静〕 协议的，协定的 كېلىشىملىك باج قائىدىسى 协定税则 <经> كېلىشىملىك تاموژنا بېجى 协定关税 <经> كېلىشىملىك چىقىم 协议付 <经> كېلىشىملىك ئۆسۈم نىسبىتى 协定利率 <经>

كېلىشىمنامە 〔静〕 协议书，协定书

كېلىم ـ كېتىم 〔静〕 来往，往来(人客)：～ كۆپ 来往人

كېلىن 〔静〕 ①儿媳妇：كېلىنگنى كەلگەندە كۆر ، بۆكسىنى كىيگەندە . 瞧再上戴子帽，看再了来媳妇 <谚> كېلىنگگە نېمە قىلسالىق ، قىزىڭدىن شۇنى كۆرسەن . <谚> 遇遭样同有会也儿女你，媳妇儿待对么怎你 ～ 。 بولسىڭىز كېلىنگ ، بولمىسا كېتىنگ . 您媳儿当要 <谚> 娘新②。开走就媳儿当不，来就

كېلىن چۈشۈرمەك 妇媳娶(子儿给)

كېلىن كۆرمەك 妇媳儿了有：ئايپاشا كېلىن كۆرۈپ ، ئۇيىنىڭ ئىشلىرىدىن خېلى بوشىدى . 妇媳儿了有夏帕依阿，了多松轻事务家 。

كېلىن يۆتكىمەك 娘新接，亲迎

كېلىنچەك 〔静〕 妇媳小

كېلىنلىك 〔静〕 妇媳儿有：ئۇ ئوغۇللىرىنى ئۆيلەپ ～ بولدى . 妇媳儿了有，家了成们子儿给他 。

كېلىنلىك بولماق 的媳儿有为成，妇媳娶子儿给

كېلىنمەك «كەلمەك» 的被动态：دەملەپ قويۇلغان چاي ئېلىپ كېلىندى . 了来端茶的好沏 。

كېلىۋارا 〔静〕 去忽来忽

كېمە 〔静〕 ①船舶，船：يۈك كېمىسى 货船 / بېلىقچىلار كېمىسى 渔船 ② 船渡：كېمىگە چۈشتۇڭ جانىڭ غېمىگە چۈشتۇڭ . <谚> 上了船渡，担心命完 。

كېمە ـ پاراخوت سۇغۇرتىسى 船舶船险保 <经>

كېمە توختىتىش بېجى 停泊税 <经>

كېمە سۈپىسى 台船

كېمە قۇلۇلە 蛆船，船蛀 <动>

كېمە ئۆتكىلى 闸船 <交>

كېمەيتكۈچى 〔静〕 数减

كېمەيتكۈچى ئىپادە 式减 <数>

كېمەيتىم 〔静〕 的小减，的少减

كېمەيتمە دەرىجە 级弱减 <语>

كېمەيتمەك «كېمەيمەك» 的使动态：تېرىلغۇ پىلانىنى ～ 少减划计种播

كېمەيتىشمەك «كېمەيتمەك» 的共同态

كېمەيتىلمەك «كېمەيتمەك» 的被动态

كېمەيگۈچى 〔静〕 数减被 <数>

كېمەيمە 〔静〕 的减递，的减

كېمەيمە باج 税退累 <经>

كېمەيمەك 〔动〕 减，减少：بۇ يىلقى مەھسۇلات كېمەيدى . 今年减了产。 ئۇنىڭ ئۇيقۇسى كېمەيدى . 了少眠睡的他 。

كېمبرىي 见下

كېمبرىي سىستېمىسى 寒武系 <地>

كېمىچى 〔静〕 船夫，船舶，船公

كېمىچىلىك 〔静〕 业船航，业船舶，业渡摆

كېمىر 〔静〕 ①窟窿，窟窿②形拱房屋，形拱的顶圆③的顶圆

كېمىر ساكرام 蓝伽僧顶圆 <宗>

كېمىر ئۆي 圆顶屋 <建>

كېمىرگۈچى 〔静〕 的齿啮

كېمىرگۈچى ھايۋان 啮齿类动物 <动>

كېمىرمەك 〔动〕 啮，咬，啮：پىلە قۇرتى يوپۇرماقنى كېمىرىپ يەيدۇ . 蚕吃桑叶 。 مۆڭەك ～ (غاجىلىماق) / 骨头啃；مۇشۇك قەدىمنى چاشقان تۇماقنى كېمىرگەندە بىلەرسەن . <谚> 贵可的猫道知会才，帽皮了咬鼠老 。

كېمىساز 〔静〕 造船师

كېمىسازلىق 〔静〕 造船业

كېمىسازلىق سانائىتى 造船工业

كېمىسازلىق ئىلمى 造船学

كېمىسىمان 〔静〕 的船状，的舟状

كېمىسىمان پۈرۈلمە 皱褶舟状 <地>

كېمىيىشچان 〔静〕 速减

كېمىيىشچان ھەرىكەت 速减运动 <物>

كېنگۈرۇ 袋鼠 <动>〔静〕

كېنىزەك 〔静〕 女仕，女宫

كېنىكمەك 〔动〕 来晚，点晚，到迟 <古>

كېۋەز 〔静〕 棉花 <植>

كېۋەز ئانىسى 麻苘 <植>

كېۋەز پېتى 蚜棉 <动>

كېۋەز غوزا قۇرتى 虫铃棉 <动>

كېۋەز قىزىل ئۆمۈچۈكى 蛛蜘红棉 <动>

كېۋەزگۈل 〔静〕 花葵 <植>

كېۋەزلىك 田棉〔静〕
كېيەگدىمەك 步字八着迈，步阔首昂 <方>〔静〕
كېيىك 羚原滩，羊黄 <动>〔静〕
كېيىك تال 柳叶线 <植>
كېيىكلىك 山的羊黄有 تاغ ~ 的羊黄有〔静〕
كېيىكئوت 草莎 <植>〔静〕
كېيىن 后以我．ماڭا ~ باراي．后以①〔静〕
去。~ كەلگەن تۇرگە چىقىپتۇ．<谚> 坐却的来后了
座上。②后，以后：يىغىندىن ~ ھەيئەتلەر باش قوشۇۋالـ
ماقچى بولدى．会．头个碰算打们员委后会。يەنە تۆت ـ بەش
كۈندىن ~ مەنمۇ كېلىمەن．再．来也我后以天五四过再。ئۇ
ئۇنىمىغاندىن ~ مەن بارمايمەن．不就我，应答不然既他
了去。
كېيىنچە 来后，后稍〔静〕：پۇلۇڭ يوق بولسا، ~ بەرسەڭمۇ
بولىدىكەن．你．行也给后稍，话的钱没你。دەسلەپتە تۆرپ ـ
ئادەت بولۇپ ئىپادىلەنگەن بۇ قائىدە ~ قانۇن بولۇپ قالدى．
。规法了成来后矩规个这的惯习俗风为现表初起
كېيىنكى 的来后，的后往，的后以①〔静〕：~ كۈنلەردە
پۈشايمان ئۆزۈڭگە دۈشمەن．/ 里子日的后以在
后，的面后②。人敌的己自是恨悔的后事 <谚>
边的：~ باب / 章一后 قاتار ~ / 排后 ئۇ ~ ئۆمرىنى
قەشقەردە ئۆتكۈزدى．/ 的后。（生余）年晚了过度什喀在他。
كېيىنكى ئەزا 项后 <数>
كېيىنكى ئەۋلاد 代一下，代后
كېيىنكى تەپتىش 核稽续后 <经>
كېيىنكى جىنايەت 罪后 <法>
كېيىنكى دەۋر 纪亚 <地>
كېيىنكى مەزگىل 期后
كېيىنكى مۇز دەۋرى 期冰后 <地>
كېيىنكى ھايات ئىبراسى 代生古晚 <地>
كېيىنلىك 来将，后以〔静〕：بىز كېيىنلىكىمىزنى ئويلىشـ
جىز لازىم．将来的们我虑考该应们我。
كى ①〔助〕于是②连偏接句：بۇ تاغ شۇنداق ئېگىزكى، ئۇـ
的样那是山这．ئۇستىدىن ئۇچار قانالارمۇ ئۆتەلمەيدۇ．鸟飞都过不。去。高连，飞：
气语强加于用 <语>③。管尽你物货的路销有是凡．بازىرى بولسىكى مالنى ئېلىڭ
买吧。
كىبىر 〔静〕①大自：قانائەتچانلىق ۋە ~ بىزنىڭ ئالغا بېسىش
يولىمىزدىكى پۈتلىكاشالىق．路道进前们我是大自和足满
上的石脚半。②谱，子架，儿：ئەھلدارلىق كىبىرى بولماـ

لىق لازىم．子架官有要不。قارا، ئۇنىڭ باشلىقلىق كىبىرـ
نى！子架官的他，瞧！
大子架 چوڭ كىبىرى
كىبىرسىز 子架没〔静〕
كىبىرلەنمەك 子架摆：子架摆〔动〕：ئازراقلا بىرنېمە بىلىۋېلىپ، ئۇنـ
چىۋالا كىبىرلەنمە！子架摆就西东点一了学要不！
كىبىرلىك 人的大子架 ~ ئادەم：的大子架〔静〕
كىپىت 貌容②实结膀肩：كىپتى چوڭ 肩，膀肩：肩①〔静〕
يۈزىنىڭ كىپتى 容面
كىپتىگە كىرمەك 任信取骗 <成>：مۇشۇ كالتە پەـ
نىڭ كىپتىگە كىرىۋالسام، ئۇشۇقۇنۇم ئالچۇ چۈشىدىغان ئوخشايدۇ．
。了运走就能可我那，任信的瓜傻个这了取骗是要
كىت 鱼鲸 <动>〔静〕
كىت ئەتىرىتى 目鲸 <动>
كىتاب (كىتابى)〔静〕：书，籍书：ئۇيغۇرچە ~ / 书文维 ~
تۇپلىمەك 籍书订装
كىتاب بوتكىسى 亭报书
كىتاب جاۋنى 橱书，柜书
كىتابباز 者义主本本〔静〕
كىتاببازلىق 义主本本〔静〕
كىتابپەرەس 的命如书爱，的书嗜〔静〕
كىتابپەرەسلىك 式形词名的 «كىتابپەرەس»
كىتابپۇرۇش 员销推籍书，商书〔静〕
كىتابپۇرۇشلۇق 业销经籍书，业书贩〔静〕
كىتابچە 本行单，子册小〔静〕
كىتابخان 者读〔静〕
كىتابخانا 店书①〔静〕：شىنخۇا كىتابخانىسى 店书华新
②房书，斋书：ئوغلۇم، مەن كىتابخانامنى ساڭا قالدۇرىمەن．
。你给留房书把我，子儿
كىتابخانلىق 词名象抽的 «كىتابخان»
书讲，书读（人别给） كىتابخانلىق قىلماق
كىتابخۇمار 的书嗜〔静〕
كىتابخۇمارلىق 书嗜〔静〕
كىتابسىمان 的形书，的状书〔静〕
كىتابسىمان ئۆپكە 肺书
كىتابىي 的面书，的本书〔静〕
كىتابىي بىلىم 识知本书
كىتە ـ مىتە 事的碎八七零，事琐 <方>〔静〕
كىتسىمان 的状鲸〔静〕
كىتسىمان لەھەك 鲨鲸 <动>

كىت ـ كىت (声狗小唤)哱哱〔叹〕

كىتسىر 西东啃等鼠老，声字写)吱咯吱咯，唰唰〔模〕(声

كىتىر ـ كىتىر 或字写笔硬用)吱咯吱咯，唰唰〔模〕老鼠咬的西东(音声写地唰唰唰：～ قىلىپ خەت يازماق 出传里子箱从．字 / ساندۇقتىن ～ قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى．声响的吱咯吱咯。

كىتىرلاتماق «كىتىرلىماق»的使动态：كاتىپ بولسا گەپنىڭ زىر ـ زەۋىرىنى قالدۇرماي يېزىپ ، قەلىمىنى كىتىرلىتىۋاتاتتى．着写地唰唰漏不字一书秘。

كىتىرلاشماق «كىتىرلىماق»的同共态

كىتىرلىماق 〔动〕①响吱咯吱咯，响沙沙，响唰唰：ئەۋرەز تېگىدە نېمىدۇر كىتىرلاۋاتقاندەك قىلدى．知不下坑水渗。②忙地脚蹑手蹑：ئۇ يېرىم كېچىگىچە كىتىرلاپ چىقتى．夜半到乎忙脚蹑手蹑他。

كىچىك 〔静〕小：كۆز～ بولسىمۇ ، كۆرىدىغىنى چوڭ．<谚>眼睛小虽可的看，大。～ بالىنىڭ باھانىسى لەگلەك ، خۇتۇن كىشىنىڭ باھانىسى ئالگەك．<谚>放是的闹孩小风。～ بالىغا تىللا بەرسەڭ ، ئېلىپ يەيدىغىنى لەگپۇڭ．<谚>罗面筛是的闹人女，筝买会只他，币金孩小给是要。چىچىكلەردىن گۈناھ ، چوڭلاردىن ئەپۇ．<谚>吃粉凉小。كىچىكلەردىن گۈناھ ، چوڭلاردىن ئەپۇ．<谚>小计不人大"同喻：人谅原易容人老，误错犯易容孩过人"。

كىچىك ئاتا 叔叔

كىچىك ئاغ 裆直

كىچىك ئاققۇ 鹅天小 <动>

كىچىك ئالەم 宙宇小 <哲>

كىچىك ئانا (妹妹的亲母)妈姨

كىچىك ئاي 月小 <天>

كىچىك بەھەك 眠蚕次三第

كىچىك بوۋا (弟弟的父祖)祖叔，爷爷叔

كىچىك بۈركۈت 鹰小 <动>

كىچىك پەنجىلىك قاما 獭水爪小 <动>

كىچىك پېئىل 谦逊：～ بولماق ، كىچىكلەپ كەتمەيسەن．<谚>小渺得变你使会不逊谦。

كىچىك پېئىللىق 谦逊：～ ئېسىل خىسلەت．谦是德美种一。

كىچىك پىلپىل 菊目蛇 <植>

كىچىك تاغا (弟兄的亲母)舅舅

كىچىك تەرەت 便小

كىچىك تەيجى 官的讼争管掌下手爷王)吉台小(员

كىچىك تىرناق 号括小 <数>

كىچىك تىل 门窍②雍垂悬，舌小① <理生>

كىچىك تىلى چىقماق 出说，话里心出说 <成>

كىچىك تىلى چىقماق ئىككى قەدەھ ھاراقنى ئىچىۋەتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ كىچىك تىلى چىققىلى تۇردى．密秘的里心出说始开了。

كىچىك تىلىنى بىلمەك ئۇ：窍绝得懂① <成>类一房磨得懂他．تۇغمەننىڭ ھەممە كىچىك تىلىنى بىلىدۇ．道知②。窍绝有所的：的想里子肚……سەن ئۇنىڭ كىچىك تىلىنى بىلسەن ، دەپ باقە ، ئۇ بۇ ئىشقا قانداق قارار؟看么怎事这对他说你，的想里子肚他道知你？

كىچىك جىنسىي لەۋ 唇阴小 <理生>

كىچىك چاپچىما 玛切扑恰小 <艺>

كىچىك چايكا 鸥小 <动>

كىچىك چۆمگەك 鹬小 <动>

كىچىك خوتۇن 妾 <法>②房偏，婆老小①

كىچىك خوخا 蓟小 <植>

كىچىك دوغداق 鸽小 <动>

كىچىك رېمونت 修小 <机>

كىچىك زەنجىۋىل 荷襄 <植>

كىچىك سەلىقە 过曲套姆卡木)克勒赛小 <艺>(门

كىچىك سەمەندەر 鲵小 <动>

كىچىك سەنەم (式调小)姆乃赛小 <艺>

كىچىك سەييارە 星行小 <天>

كىچىك سېرىق ھەرە 蜂小金 <动>

كىچىك غوزەك ھەرە 蜂茧小 <动>

كىچىك قىلىورغا 鹬杓小 <动>

كىچىك كاككۇك 鹃杜小 <动>

كىچىك كالورىيە 量热)里路卡小，卡小 <物>(位单

كىچىك كۆز 气小，小眼

كىچىك كۆزلۈك 气小

كىچىك كۆزلۈك قىلماق 宜便小贪，气小

كىچىك كۆلۈڭگۈ 乘小 <宗>

كىچىك كۈي 调小 <艺>

كىچىك كىلىمات 候气小 <气>

كىچىك لاچىن 隼小 <动>

كىچىك مـوما 妹的姥姥或奶奶)姥姥姨、奶奶姨(妹)
كىچىك مونگۇس (鼠树)獴(颊红)<动>
كىچىك مۇشۇكتېيىق 猫熊小<动>
كىچىك مۇشۇكياپىلاق 鸮小腹纹纵<动>
كىچىك مېڭە 脑小<理生>
كىچىك نەغەزگۈل 花黄水、菜针金<植>
كىچىك هامما 姑姑(妹姐的亲父)
كىچىك هەجدىھارگۈل 草鱼金小<植>
كىچىك هەرە 蜂小<动>
كىچىك هېكايە 说小小、事故小<文>
كىچىك ئوراقچى پەرۋانە 蛾叶卷小<动>
كىچىك ئورمان چاشقىنى 鼠姬林小<动>
كىچىك ئۇچار چاشقان 鼠飞小<动>
كىچىك ئۇچەي 肠小<理生>
كىچىك ئىپار مۇشۇك 猫灵小<动>
كىچىك ئىشتارى 草眉画小<植>
كىچىك ياي 弧劣<数>
كىچىك يوپۇرماق 叶小<植>
كىچىك يوپۇرماقلىق ئەرمىدۇن 腊白叶小<植>树
كىچىك يوپۇرماقلىق تېرەك 杨叶小<植>
كىچىك يوپۇرماقلىق سۇزە 荷薄叶小<植>
كىچىك يوپۇرماقلىق قارىياغاچ 榆叶小<植>

كىچىككىنە 〔静〕①小小的:~ بىر ۋەقە一件小小事 / ~ ئوماق قىز可爱的小姑娘 ②稍稍:~ سەۋر稍稍忍耐一下。~ پىتلىنىۋالاي.让我发点财吧。

كىچىكلەتمەك «كىچىكلىمەك»的使动态:مۇبادا يېشىمنى كىچىكلىتىپ يوشۇرغان بولسام، مېنى تەنقىد قىلىڭ.若是我缩小了年龄,您就批评我隐瞒。

كىچىكلىتىشمەك «كىچىكلەتمەك»的共同态

كىچىكلىتىلمەك «كىچىكلەتمەك»的被动态

كىچىكلىك «كىچىك»的名词形式:ئۇ كىچىكلىكىدىن بۇيرۇقىغا مەزمۇننى چۈشىنەلمىدى.他幼年时因为懂得没能领会意思的话。

كىچىكلىك قىلماق ①小、小小:ئەپەندىم ئۆزىنىڭ قىلىپ، بىر باي قوشنىسىدىن قازان سوراپتۇ.阿凡提借去家邻居个一到锅小小(②)。بۇ چاپان ماڭا بىر ئاز كىچىكلىك قىلدى.这件衣服我穿小点儿了。

كىر 〔静〕①脏:~ چاپان / 服衣脏 بولسا، ئەينەك ~ يۇزۇڭ.脸脏,照镜子。②污垢、污渍:~ كۆرمە.不怪脏脸。<谚>

ئۇنىڭ تىرناق ئاربلىقلىرىدا نۇرغۇن ~ ساقلىنىپ قالغان.他在指甲缝里存有多许污垢。<谚>"物之外身是钱"同喻;污垢的上手是钱。

③(衣)服(脏):~ كىرلىرىڭنى كىم يۇيۇپ بېرىدۇ؟谁给你洗衣服?~ كىرلىرىمنى ئېلىپ كەتتى.把我的衣服拿走了。④见成<转>:蒂芥、垢:~ كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر.说说心中的蒂芥,垢就会过去。

كىر ئالماق 垢污除、污去
كىر بولماق 脏
كىر ساقلىماق 见成抱<成>
كىر سوپۇن 皂肥、皂衣洗
كىر قىلماق 弄脏:ئۇ بالا ئۇستىبېشىنى كىر قىلىۋېتىپتۇ.那孩子都把身上弄脏了。

كىر كۆتۈرۈشلۈك 脏耐、脏经:~ رەخت(衣)经(耐)脏的布

كىرا (كىرايىم، كىرايمىڭ، كىراسى)〔静〕:~(车)租、雇①:~ ماشىنىنى كىراغا بەرمەك / 车马的雇把出租车汽车 ~ يوق.我雇不起车。②去:子驮、驮:بىزدە تۆت ئېشەككە بەرگۈدەك ~ 子驮的驮驴头四出不起。③费运:钱车、费运:~ پۇتۇن كىراغا كۆچۈڭ يەتمىسە، يېرىم تۆلىگىن.运部全起不付你,话的费用不够,半数付你。ماشىنا كىراسىنى تۆلەپ كەتكىن.车汽了付走再。

كىرا قىلماق 雇、租(车):~ ماشىنا / 车汽租 ھارۋا كىرا قىلىپ ئۆيگە قايتتىم.雇了我回家。

كىراكەش 者业输运体个②夫脚、人的脚赶①〔静〕

كىراكەشلىك 业输运体个②行脚①〔静〕

كىراكەشلىك قىلماق 输运体个事从、行脚干

كىرئالغۇ 机衣洗〔静〕

كىرەش 活羌、活独②归当①<植>〔静〕

كىرە - كىرمەي 入进刚刚〔静〕

كىرپە 猬刺像 كىرپىدەك تۇگۈلۈۋالماق 猬刺<动>〔静〕:~ تىكىنى بىلەن ماختىنار.一团成缩蜷样<谚>

قاغا ئېيتار ئاپئاق بالام ، ~ ئېيتار يۇمشاق بالام . 夸自刺以猬刺的我说猬刺，雪如白子孩的我说鸦乌 <谚> 腐豆子孩家人，花支一子孩家自"同喻：绵绵软子孩渣"；"好的家自是也丑再子孩"。

كىرپە بېلىق 鲀刺 <动>

كىرپىئوت 蓟蓝 <植>〔静〕

كىرپىباش 草观鹅 <植>〔静〕

كىرپىك 毛睫〔静〕

كىرپىك تۆكلۈكلەر سىنىپى 纲毛纤 <动>

كىرپىك قاقماق 眼合：كېچىچە كىرپىك قاقماي چىقتىم . 眼合没夜一我。

كىرپىك ئىلىنماق 睡贪，觉睡

كىرپىك يۇمماق 眼合，睡觉：يېگىت ئەمدىلا كىرپىك يۇمغاندا ، جاڭگالدا ئاتلىقلار پەيدا بولدى . 小伙子刚刚闭眼，林中木灌人的马骑群一了现出。

كىرپىكسىز 的稀毛睫，的毛睫无〔静〕

كىرپىكسىمان 的状睫〔静〕

كىرپىكسىمان تەنچە 体状睫 <理生>

كىرپىكسىمان مۇسكۇل 肌状睫 <理生>

كىرپىكلىك 毛睫长 ~ ئۇزۇن：的密毛睫，的毛睫〔静〕的

كىرت 东啃鼠老，声菜生吃人，声西东剪)嚓喀〔模〕(声西

كىرتەيمەك 陷深(睛眼而等累劳因)〔动〕：كۆزلىرىم كىرتىيىپ ئورۇقلاپ كېتىپتىمەن . 下了瘦，陷深睛眼我。去

كىرتتىدە 下一嚓喀，声一嚓喀〔静〕

كىرت ـ كىرت 嚓喀，嚓喀〔模〕

كىرتۇ¹ 约誓，言誓，誓 <古>〔静〕

كىرتۇ² 性实真②的实真，的信可① <古>〔静〕

كىرتۇج 者妒嫉，者忌妒 <古>〔静〕

كىرتىك ：的口豁① 〔静〕 ~ چىنە 碗的口豁② <机> 托梭摆

كىرتىك ياقا 领尖

كىرتىلداتماق «كىرتىلدىماق» 的使动态

كىرتىلدىماق 响嚓喀〔动〕：ئىچكىرىكى ئۆيدىن قايچىلارنىڭ كىرتىلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 喀的子剪出传屋内。声嚓

كىرچى 工衣洗〔静〕

كىرچىلىك 业衣洗〔静〕

كىرخانا 铺衣洗，房衣洗〔静〕

كىردەش 居邻院同 <古>〔静〕

كىردى ـ چىقتى ：来往，往交，出出进进〔静〕 روشەنگۈل ئۇنى «لولا» ، «بەتنىيەت» دەپ زادىلا ~ قىلمايتتى . 丽古鲜柔。来往他跟不本根，"坏心"，"头滑"他嫌

كىرسىز 净干，的净干：的垢污无①〔静〕 ~ ئاق ئاياغ 他的洁纯 <转>②鞋白的：ئۇنىڭ ~ ، ساغلام تەبىئىتى 性本的康健洁纯

كىرسىن 油煤〔静〕

كىرسىن لامپا 灯油煤

كىرسىن ئوچاق 炉油煤

كىرشەن 粉铅 <古>〔静〕

كىر ـ قات ：西东脏，服衣脏〔静〕 ~ يۇماق 服衣洗

كىركىن 期情发驼骆 <古>〔静〕

كىركىنمەك 摆摇，动摆，动晃 <古>〔动〕

كىرگۈل 雕浮形圈圆(的处灯吊板花天)〔静〕

كىرگۈزمە 的进引，的入输〔静〕

كىرگۈزمە ئىجارە 赁租进引 <经>

كىرگۈزمەك ① «كىرمەك» 的：态动使的 قوشۇننى شەھەرگە ~ 入输 <电>② 柬请送 ~ باغاق / 城入队军(让)引

كىرگۈزۈشمەك «كىرگۈزمەك» 态同共的

كىرگۈزۈلمەك «كىرگۈزمەك» 的：态动被的 بۇ توپلامغا بۇرۇن ئېلان قىلىنغان ھېكايىلەردىن بىر قىسمى كىرگۈزۈلدى . 集部这。说小篇短分部一的表发前以了入收子

كىرلەشتۈرمەك «كىرلەشمەك» 的：态动使的：بۇ بالا بىردەمدە يېڭى كىيىمىنى كىرلەشتۈرۈۋەتتى . 衣新把就儿会一子孩这。了脏弄服

كىرلەشمەك = كىر بولماق

كىرلىشىڭكۇ ：的脏肮，的兮兮脏〔静〕 ~ قول ياغلىق 帕手的兮兮脏

كىرلىك 单褥，单被②布单被 <纺>①〔静〕：يوتقان كىرلىكى 套被

كىرلىكلىك 的子单了罩，的子单有〔静〕

كىرمەك¹ 进，入，人；：شەھەرگە ~ / 城进 ھەقتەپ قوينىغا ~ / 学入 كىرىشتىن ئاۋۋال چىقىشنى ئويلا . <谚> 去出着想先得前之去进。 ئالگە كىرسەك ئېلىنىچە ، سۇغا كىرسەك بېلىنىچە . 国入，俗随乡入 <谚> . نان يۇز قولدىن ئوتتۇپ ئېغىزغا كىرەر . <谚> 禁问饿。 ئىسلام دىنى شۇندىن باشلاپ بۇ يەرلەرمىزگە كىردى . 手人百经须口入。区地个这们我了入进此从教兰斯伊

كېچە دادام چۈشۈمگە كىرىپ قاپتۇ . 晚上梦见我爸爸了。②
参③。刺了扎上脚他 . ئۇنىڭ پۇتىغا تىكەن كىرىپتۇ
参。进扎：ئۇنىڭ پۇتىغا تىكەن كىرىپتۇ . 他脚上扎进了刺。③
～ خىزمەتكە / 作工加参 ～ ئەسكەرلىككە (ھەربىي-
گە) / 军参 ～ ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا 助互入加 ～
：间时或龄年一某了到示表④党入 ～ پارتىيىگە / 组
سىز بۇ يىل يىگىرمىگە كىرىدىغۇ دەيمەن؟ 我说你这
岁十八 ياشقا كىرگەن بوۋاي 老的爷 ؟ 吧了二十
指)自来⑤。了春(开)入 . ئەتىياز كىردى (كەلدى) / 爷
：ئەمگەكتىن كىرگەن كىرىم 来自劳动的收入 / 财钱)
百钱些这 . بۇ پۇلنىڭ ئەللىك نەچچە پىرسەنتى بۇغدايدىن كىردى
。麦小自来几十五之分⑥于属：ئۇيغۇر تىلى ئالتاي تىل-
لىرى سىستېمىسىدىكى تۈركىي تىللار ئائىلىسىنىڭ ئۇيغۇر قار-
语泰尔阿于属语尔吾维 . لۇق تىلى گۇرۇپپىسىغا كىرىدۇ
。支语禄逻葛—尔吾维族语厥突系 . بۇمۇ بېڭىلىق يارا-
تىشقا ، كەشپىياتقا كىرمەيدۇ . 这不也创新于属发明⑦。
种和牛的他 . ئۇنىڭ كالىسى بۇقىغا كىرىپتۇ
(畜母)配交：ئۇنىڭ كالىسى بۇقىغا كىرىپتۇ . 了配交牛(公)
。告劝夫丈从听应她 . ئېر چوڭىنىڭ گېپىگە
كىر ، ئېركىچىكىنىڭ گېپىگە . 话的者长听是一 <谚> ،
。话的子孩小听是二

كىرمىگەن تۆشۈكى قالماسلىق 去未有没 <成>
磨尽历 ، 人不孔无 ، 儿活的过干未有没，方地的过
：桑沧尽历，难 ئىككى بالىنى چوڭ قىلمەن دەپ كۆرمىگەن
كۈنۈم ، كىرمىگەن تۆشۈكۈم قالمىدى . 拉子孩个两把了为
没；方地的过去没我有没)苦的过受没我有没，大扯
。(儿活的过干有没我有

كىرىدىغان تۆشۈك تاپالماسلىق 藏处无 <成>
：钻可洞地无，容自地无，身 ئۇ يەرنى كۆرسە ، كىرىدى-
غان تۆشۈك تاپالماي قالىدۇ . 处无得吓就，们我到见一他
。身藏

كىرمەك² 〔静〕 结活，扣活：پاكار تاغ يايلاققا يارىماس ، قىسقا
成不打线短，场草成不当山矮 <谚> . يىپ كىرمەككە
。结活

كىرمەك سالماق 结活打，扣活系
草枝棱 <植>〔静〕 كىرمەك³
水污 <方>〔静〕 كىرمۇ
氮 <化>〔静〕 كىرىتون
出出进进，出进 〔静〕 كىرىپ-چىقىپ
的界临 <数>〔静〕 كىرىتىك
角界临 <数> بۇلۇڭ كىرىتىك

كىرىچ 〔静〕 弦①：پاختا ئېتىش دۇكىنىنىڭ كىرىچى 花棉弹
萄葡）<植>② 弦的箭弓 ئوقيانىڭ كىرىچى / 弦的弓
蔓(的上藤

كىرىس (声牙咬，子瓜嗑)吱咯〔模〕
吱咯吱咯〔模〕 كىرىس - كىرىس

كىرىش «كىرمەك¹» 〔静〕：一之式形词名动的 ① كىرمەك
停就电室公办进一我 . ئىشخانىغا كىرىشىمگە توك توختىدى
部言序的诗事叙 قىسمى ～ داستانىنىڭ ：言序，序②。了
分部曲序的乐音 مۇزىكىنىڭ قىسمى /
言序，序 سۆز كىرىش
线进 <电> سىمى كىرىش
码入输 <电> كودى كىرىش
处口入，口入 ئورنى كىرىش

كىرىشەك 腭 <方>〔静〕
的叉交〔静〕 كىرىشتۈرمە
营经位错 <经> تىجارەت كىرىشتۈرمە
道报音录 خەۋەر كىرىشتۈرمە
易交头套 <经> سودا كىرىشتۈرمە

كىرىشتۈرمەك «كىرىشمەك» 的态动使：تراكتورنى ئىشقا ～
牙咬 ～ چىشلىرىنى / 作工入投机拉拖让
耕套 <农> ئاغدۇرماق كىرىشتۈرۈپ
种套 <农> تېرىماق كىرىشتۈرۈپ

كىرىشتۈرۈشمەك «كىرىشتۈرمەك» 的态同共
كىرىشتۈرۈلمەك «كىرىشتۈرمەك» 的态动被

كىرىش - چىقىش 〔静〕 出进，入出，往来：ئۇنىڭ بىلەن
。往来的他和止停我 . كىرىش - چىقىشنى توختاتتىم
كىرىش - چىقىش قىلماق 往来：بۇ ئىككى ھويلىنى
بىرلا تام ئايرىپ تۇرسىمۇ ، ئۇلار زادىلا كىرىش - چىقىش قىلىش-
从们他是但，墙堵一着隔只然虽子院个两这 . مايتتى
。往来不来

كىرىش - چىقىش گۇۋاھنامىسى 出证人
的叉交〔静〕 كىرىشمە

كىرىشمە ئاۋاز 音导 <艺>
科学叉交 پەن كىرىشمە
体嵌镶 <生> تەنچە كىرىشمە
目类叉交 تۈر كىرىشمە
层互 <地> قاتلام كىرىشمە
构结嵌镶 <地> قۇرۇلما كىرىشمە
传遗叉交 <生> ئىرسىيەت كىرىشمە

كىرىشمەك¹ ① «كىرمەك¹» 的态同共：ئوقۇغۇچىلار ئۆز سە-

ئىپلىرىغا كىرىشتى . 手着②。室教的己自进走们生学 ،
ئۇ / 章文写(始开)手着 ～ ماقاله يېزىشقا ،始开，人投
作工(始开)人投 ～ شقا
كىرىشمەك² 〔静〕 ①(匹布)水缩：ئونىڭ يۇيۇلغان كۆڭلىكى
كىرىشىپ قىسقىراپتۇ . 了短变水缩后洗衣衬的他 ②。
<医> 错交，叉交③风角羊，风痫羊，痫癫：قولنىڭ
بارماقلىرى بىر - بىرىگە ～ / 错交相互指手 ئونىڭ چىشلىرى
، 牙着咬他 . مۇشتۇمى چىڭ تۈگۈلگەنىدى ،攥
头拳紧 。
كىرىكمەك 〔动〕 脏变，脏
كىرىلمەك «كىرمەك¹» 的态动被：جىنايەتچى جازا مەيدانىغا ئېلىپ
كىرىلدى . 场刑到送押被人犯 。
كىرىم 〔静〕 收入：يىللىق ～ / 入收年 دېھقانچىلىق كىرىمى
入收业农
كىرىم بولماق 赚，入收：قوغۇن پىشقاندا ھەپتىدە
ئىككى - ئۈچ يۈز كوي كىرىم بولىدۇ . 甜瓜熟的，候时的每
周三二入收百块 。 ئىنەكپىتتىدىن كىرىم بولغان پۇل
从的赚麻蓖钱
كىرىم بېجى 税入收 <经>
出敷不入 <经> كىرىم چىقىمنى قاپلىماسلىق
كىرىم قىلماق 收入：ئۇ تۇخۇم سېتىپ يۈز كويدىن ئارتۇق
كىرىم قىلدى . 钱块多百一入收蛋鸡卖他 。
كىرىم - چىقىم 〔静〕 支收 <经>
托信付收 <经> كىرىم - چىقىم ھاۋالىسى
帐支收 <经> كىرىم - چىقىم ھېساباتى
كىرىمدانە 花芫 <植>〔静〕
كىرىمسىز 〔静〕 的入收无
كىرىمسىز ئورگان 门衙水清
كىز 〔静〕 子合小，子袋小，子匣小 <古>
كىزلەمەك 〔动〕 密机守保使②存保，藏收① <古>
كىزلەنچۇ 〔静〕 的藏秘，的藏收，的藏隐 <古>
كىزۇ 〔模〕 (音声的菜下后热油或前沸煮水)拉炙，哗
كىزۇزدە 声一拉炙，声一地哗 〔静〕
كىزۇ - كىزۇ 〔模〕 拉炙，哗哗
كىزۇلدىماق 态动使的 «كىزۇلدىماق»
كىزۇلدىماق 〔动〕 响拉炙，响哗哗
كىس 〔静〕 人里家，子妻，妻 <古>
كىسانتوفىل 〔静〕 素黄叶
كىسىنون 氙 <化>〔静〕
كىسپۇرۇش 〔静〕 鬼腻腌，的死该 <骂>

كىسسە 〔静〕 长流短飞，语碎言闲 <方>
كىسلاتا (كىسلاتاسى) 〔静〕 酸 <化>
根酸 <化> كىسلاتا قالدۇقى
酯酸 <化> كىسلاتا ئېستېرى
كىسلاتاسىزلاندۇرماق «كىسلاتاسىزلانماق» 的态动使的
كىسلاتاسىزلاندۇرۇلماق «كىسلاتاسىزلاندۇرماق» 的态动被
كىسلاتاسىزلانماق 〔动〕 酸脱
كىسلاتالاشتۇرماق «كىسلاتالاشماق» 的态动使：كىسلاتالىق
يامغۇر تۇپراقنى كىسلاتالاشتۇرىدۇ . 化酸壤土使会雨酸 。
كىسلاتالاشتۇرۇلماق «كىسلاتالاشتۇرماق» 的态动被
كىسلاتالاشماق 〔动〕 化酸
كىسلاتالىق 〔静〕 的性酸
解分性酸 <化> كىسلاتالىق پارچىلىنىش
钢性酸 <冶> كىسلاتالىق پولات
土性酸 <农> كىسلاتالىق تۇپراق
盐式酸 <化> كىسلاتالىق تۇز
岩性酸 <地> كىسلاتالىق جىنس
雨酸 <气> كىسلاتالىق يامغۇر
كىسلورود = ئوكسىگېن
كىسىلدەك 〔静〕 鬼命短，的杀天，死该 <方>
كىسىلبېن 苯甲二 <化>〔静〕
كىش¹ 貂黑，貂紫 <古>〔静〕
كىش² 筒箭，袋箭，囊箭 <古>〔静〕
كىشانتى 〔静〕 悔忏，过悔 <古>
كىشەن 〔静〕 桎梏 <转>②镣脚① ：桎梏神精 ～ / روھىي
كىشەن سالماق = كىشەنلىمەك
كىشەنسىز 〔静〕 的镣脚带不
كىشەنلەتمەك «كىشەنلىمەك» 的态动使
كىشەنلەنمەك «كىشەنلىمەك» 的被态：پۇتلىرى كىشەنلەنگەن
人的镣脚上戴上脚 ئادەم
كىشەنلىك 〔静〕 的铐镣着带，的镣脚着带：پۇت - قولى
～ ئادەم 人的铐镣着带脚手
كىشەنلىمەك 铐镣戴，铐镣上①〔动〕 给 ～ جىنايەتچىنى
犯人戴上镣铐 <转>② 束缚：جاھالەت زەنجىرى بىزنى
كىشەنلەپ تاشلىدى . 们我了缚束锁枷的暗黑 。
كىشچى 人猎 <古>〔静〕
كىشمىش 干萄葡白核无②萄葡白核无 <植>①〔静〕
كىشمىش ئۈرۈك 杏黄 <植>
كىشمىش ئۈزۈم 萄葡白核无 <植>

كىشىنەشمەك «كىشىنىمەك» 的共同态

كىشىنىمەك 〔动〕嘶(马)；嘶(驴)：ئاتنىڭ كىشىنىمەيدىغىنى يوق ، ئىت-نىڭ چىشلىمەيدىغىنى . 咬不无狗，嘶不无马 <谚> 。

كىشى ①人：ئەر / 人男 ～ خوتۇن 人道妇，人女 ～ ئەخمەق 家 / ئۆيدىكى 家人，人别② 瓜傻，人笨 ～ پۇل چۈشىدىكى پۇل . 钱的中梦是钱的人别 <谚> 。كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس . 有恶，报善有善 <谚> 。كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار . <谚> 人仰 恶报 。كىشىنىڭ ئىچىنى ئېتەكتە ، ئۆز قايغۇسى يۈرەك-تە . 心在苦痛的己自，上襟衣在苦痛的人别 <谚> 。كىشىگە قىلساڭ ياماتلىق ، ساڭىمۇ يوقتۇر ئامانلىق . 。"报恶有恶"同喻：安平会不也你，恶做人对 <谚> كىشىنىڭ ئەيبىنى ماڭا دېگەن ～ مېنىڭ ئەيبىمنىمۇ كىشىگە دەر . كىشىنىڭ 。我说人别对会也，人的人别说我对 تۆگىمدەك ئەيبى كۆرۈنەر ، ئۆزىنىڭ تۆگىدەك ئەيبى كۆرۈ-نمەس . 驼骆己自，见得看点缺的大子扣人别 <谚> 。كىشىنىڭ يۈرتىغا ～ كېلىدۇ ، ئارىغا ئالمىسا كىم كېلىدۇ . 见不看点缺的大果如，来人有乡家的人别 <谚> 。كىشىنىڭ ئون «ھە - ھۇ» سىدىن ئۆزۈڭنىڭ بىر غەيرىتى ياخشى . 来还谁外排如不，助相人等次十其与 <谚> 。"食足衣丰，生更力自"同喻：油把一加己自 。كىشى-نىڭ ئىشى بوسۇغا بېشى . 差的外份是事的人别 <谚> 。(心关不漠事的人别对指喻) قول توڭۈپتۇ . 喻：手冻也天伏三，活干家人给 <谚> 。كىشىنىڭ ئىشىغا تومۇزدا ئۆز يۈرتىدا سۇلتان بول-غۇچە ، ئۆز يۈرتۇڭدا ئۇلتانىڭ بول . 。"起挂高高，己关不事"同鞋当乡故在宁 <谚> 。كىشىنىڭ ھۆرمىتى ئۈزۈ قولىدا . 王国当乡他在不，底 。كىشىگە كولىغان ئو-里手己自在操严尊的人 <谚> رىغا ئۆزى چۈشەر . 害"同喻：埋家自坑掘家自 <谚> 。

كىشى قويماق (情说或媒说)人派

كىشى ـ قارا 人有 <方>〔静〕

كىشىلەنمەك 妇媳娶，妻娶 <古>〔动〕

كىشىلىك ① «كىشى» 的词名象抽：ئاتا ـ ئانانىڭ سېنى ئۈستۈرۈپ ، ئادەم قىلىپ ، ～ قاتارىغا قوشتى . 你把母父的你 千一 的人②。人成养培，大养 的：مىڭ ～ ئاتلىق قوشۇن 身，双，份③舍宿人单 ياتاق ～ بىر / 伍队兵骑的人 双一 ئايىغ ～ بىر / 献贡份一做 ھەسسە قوشماق بىر 鞋 / بىر ～ كىيىم 一身衣服

كىشىلىك ئالماش 人 <语> 词代称

学哲生人 <哲> كىشىلىك تۇرمۇش پەلسەپىسى

观生人 <哲> كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى

会社类人 <哲> كىشىلىك جەمئىيەت

世人 <哲> كىشىلىك دۇنيا

权人 كىشىلىك ھوقۇق

كىكەت 共总，总 <古>〔静〕

كىكەتكە 肩后的衣男 〔静〕

كىگىز 子毡铺里屋 ～ سالماق ئۆيگە：子毡，毡 〔静〕

子毡撑 كىگىز باسماق

子袜毡 كىگىز پايپاق

抬，对以言无，当难愧羞 <成> كىگىز تاتىلىماق

不起头：ئۇ ئۇتتۇرۇڭۇتكەن قىمارۋازدەك كىگىز تاتىلاپ جىم ئولتۇردى . 头起不抬着坐地似徒赌的了输像他 。

帽毡 كىگىز قالپاق

包古蒙，房毡 كىگىز ئۆي

كىگىزچى 的子毡卖②匠毡①〔静〕

كىگىزچىلىك 业毡制〔静〕

كىگىز ـ كېچەك 等子毯，子毡〔静〕

كىلەپ 草穗银 <植>〔静〕

كىلتاك 栓门，钩门，钩户窗〔静〕

كىلتەن 镣脚 <古>〔静〕

كىلو = كىلوگرام

كىلوئامپېر 安千，培安千 <电>〔静〕

كىلوبىت 特比千 <电>〔静〕

كىلوجوئۇل 耳焦千 <物>〔静〕

كىلوكالورىيە 卡千，卡大 <物>〔静〕

كىلوگرام 克千，斤公〔静〕：بىر ～ ئىككى جىڭگا تەڭ . 一 。斤两于等斤公

كىلوگراملىق 的克千，的斤公〔静〕：بىر ～ گىر تېشى 一 砣秤(秤磅)的斤公

كىلوگېرتىس 赫千，周千 <物>〔静〕

كىلولاتماق «كىلولىماق» 的使动态：سېتىۋالغان تاۋۇزنى باشقا بىر دۇكانغا ئاپىرىپ كىلولىتىپ باقتىم . 到拿瓜西的买把我 。下一了称里店商的别

كىلولاشماق «كىلولىماق» 的共同态

كىلولانماق «كىلولىماق» 的被动态

كىلولۇق = كىلوگراملىق

كىلولىتىر 升千〔静〕

كىلولىماق 〔动〕秤过，称：كۆكتاتلارنى كىلولاپ ھەربىر ئائىلىگە تەقسىم قىلماق 家各给分后秤过菜把

كىلومېتىر 米千، 里公〔静〕
كىلومېتىرلىق 公里〔静〕的里公：بىر مىڭ بەش يۈز ～ مۇساپە 程路的里公百五千一
كىلومېتىرلىماق 算里公按، 计里公以〔动〕
كىلوئوم (姆)欧千 <物>〔静〕
كىلوۋات 瓦千 <物>〔静〕
كىلوۋات سائەت 度، 时小瓦千 <电>
كىلوۋاتمېتىر 计瓦千 <物>〔静〕
كىلوۋولت 伏千 <电>〔静〕
كىلوۋولتمېتىر 计伏千، 表伏千 <电>〔静〕
كىلېتكا = مۇجەيرە
كىلېتكىشۇناس = مۇجەيرىشۇناس
كىلېتكىشۇناسلىق = مۇجەيرىشۇناسلىق
كىلىت 匙钥 <方>〔静〕
كىلىگي 巴结، 头舌短 <方>〔静〕
كىلىمات (كىلىماتى) 候气 <气>〔静〕
كىلىمات بايلىقى 源资候气 <气>
كىلىمات بەلۋېغى 带候气 <地>
كىلىمات خەرىتىسى 图候气 <气>
كىلىمات دەۋرىيلىكى 期周候气 <气>
كىلىمات رايونى 区候气 <气>
كىلىمات گېئومورفولوگىيىسى 貌地候气 <地> 学
كىلىمات ئۆزگىرىشى 化变候气 <气>
كىلىمات يۆنىلىشى 势趋候气 <气>
كىلىماتشۇناس 家学候气〔静〕
كىلىماتشۇناسلىق 学候气〔静〕
كىلىماتوگرافىيە 志候气 <气>〔静〕
كىلىمەك 念怀، 念思، 念想 <方>〔动〕
كىلىونكا 布油، 布漆〔静〕
كىم 谁〔静〕：كىمنى سۆيسەڭ، شۇ چىرايلىق. 爱你 <谚>. ～ بىكار، سەن بىكار، ھويلىدىكى ئىت بىكار. 谁，谁漂亮。闲最狗的里子院，闲你，闲谁 <谚>. كىمنىڭ زۇلۇمى كۆپ بولسا، زاۋالى يېقىن بولار. 谁多恶作 <谚>. ～ چاپاڭنى يېگى كېيدى، ھېكىم بەگنىڭ ئوغلى شۇ. 谁端，期死近临谁："毙自必义不行多"同喻：～ چاپانىنى كونا كېيدى، تامنى تەشكەن ئوغرى شۇ. 谁 <谚>，衰衣新穿，室的入墙破是就谁，衰衣旧穿谁：弟子家官是就谁。贼窃
كىم بىلسۇن 道知能谁، 道知谁 <习>：ئۇ شۇنىڭ مۇنداق چوڭىيىپ كېتىشىنى ～؟ 谁知谁闹会情事道么这得大？
كىم بىلىدۇ = كىم بىلسۇن
كىمشارتۇق 下见
كىمشارتۇق سودىسى 卖拍 <经>
كىمشارتۇق سودىگىرى 商卖拍 <经>
كىمشارتۇق قىلىپ ساتماق 卖拍 <经>
كىمەرسە 谁论无〔静〕
كىمباغ 箔金 <古>〔静〕
كىمخاب (كىمخابى) 缎锦، 锦织〔静〕
كىمدۇر 谁(是知不)〔静〕：～ بىرى ئىشكىنى چەكتى. 知不谁是门敲在。
كىمدىكىم 谁是论不〔静〕：ئەمدى ～ ۋاقىلىقنى تىكلەيمەن دېسە، ئۇزىنىڭ بېشىنى يەيدۇ. 他，王立想谁是论无在现就死找是。
كىمسەن 线金 <古>〔静〕
كىملىك 证份身〔静〕
كىمىشكە 毯线花 <古>〔静〕
كىمىنو 服和〔静〕
كىميا ②药老不生常，药金炼(的师术金炼)①〔静〕学化
كىميا‌گەر 家学化，师金炼〔静〕
كىميا‌گەرلىك 术金炼〔静〕
كىن 香麝脐连 <古>〔静〕
كىنازا 酶激 <化>〔静〕
كىنايە 刺讽的辣辛 ～ ئاچچىق：讽讥，刺讽〔静〕
كىنايە قىلماق 讽刺：ئۇنىڭغا 他刺讽 ～
كىنايىچى 家刺讽〔静〕
كىنايىلىك 的讽讥带，的刺讽带〔静〕：～ گەپ 刺讽笑地讽讥 كۈلمەك ～ / 话的
كىنايىلىك ئوخشىتىش 喻讽 <语>
كىنەز 爵公②公大①〔静〕
كىنەزلىك 国公大〔静〕
كىندىك 心中 <转>②脐肚，带脐<理生>①〔静〕，的心中市什喀是他：ئۇ قەشقەرنىڭ كىندىكىدىن. 地腹：心亚，心中洲亚，地腹洲亚 كىندىكى ئاسىيا。人
كىندىك بېغى 带脐 <理生>
كىندىك قېنى تۆكۈلمەك 长生，生出 <成>：كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن ئەزىز يۇرتۇمنى تاشلاپ نەگمۇ بارار-مەن؟ 呀去方地么什到地宝生出开离我？

كىندىك ئوق 轴中，轴心 <机>
كىندىكى چۈشمەك 落剥带脐(后生出)
كىندىكى قوش 足手如亲 <成> 离不影形，ئۇ-نىڭ بىلەن كىندىكىڭ قوشمىدى؟ 如亲是不是他跟你足手？
كىندىكئانا 婆生接，婆产〔静〕
كىنىلەمەك 碎粉，化融，化溶 <古>〔动〕
كىنو 影电〔静〕：ئىستىرىئولۇق ~ 立体电影
كىنو ئەدەبىياتى 学文影电 <文>
كىنو بەلگىشۇناسلىقى 学号符影电
كىنو سىناريىسى 本剧学文影电 <文>
كىنوغا ئالماق 影电拍
كىنو فىلىم 片影，片影电
كىنو قويماق 影电放
كىنو ھەپتىلىكى 周影电
كىنو ئىستېتىكىسى 学美影电
كىنو ئىستۇدىيىسى 厂片制影电
كىنوچى 员映放影电〔静〕
كىنوچىلىق 业影电〔静〕
كىنوخانا 院影电〔静〕
كىنوشۇناس 家学影电〔静〕
كىنوشۇناسلىق 学影电〔静〕
كىنولاشتۇرماق «كىنولاشماق»的动使态：ئەسەرنى كىنو ~ 把影电成拍本剧
كىنولاشتۇرۇلماق «كىنولاشتۇرماق»的动被态
كىنولاشماق 影电成拍〔动〕
كىنوئار 砂辰，砂朱 <化>〔静〕
كىنېتىكا 学理动，学态动 <物>〔静〕
كىنېتىكىلىق 的态动②的学理动① <物>〔静〕
كىنېتىكىلىق تەكلىمە 程方学理动 <物>
كىنېتىكىلىق ئېلېكتر بېسىمى 压电动 <物>
كىنېتىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق 经态动 <经>
学济
كىنېتىكىلىق يېپىشقاقلىق 度粘力动 <化，物>
كىنېماتىكا 学动运 <物>〔静〕
كىنىشكا ①证〔静〕：خىزمەت كىنىشكىسى 工作证 / ئەزالىق كىنىشكىسى 会员证 / داۋالاش كىنىشكىسى 医疗证②证：折子 ئامانەت پۇل كىنىشكىسى 存折 <经>③ 执照
كىنىشكىسىز 无证，无证件，无执照 <经>
كىنىشكىسىز تىجارەت 无证经营 <经>
كىنىشكىلىق 有证〔静〕的
كىۋى 维几 <动>〔静〕鸟
كىۋىز 地毯 <古>〔静〕
كىي 杆球台〔静〕：بىلىيارد ~ ئېگىلىپ ئىكەن. 这个杆球台轻真。
كىيدۈرمە 套〔静〕的
كىيدۈرمە تۇرۇبا 套管 <机>
كىيدۈرمە كۈلۈچ 筒套板 <机>
كىيدۈرمەك «كىيمەك»的动使态：بالىغا كىيىم ~ 给孩子穿衣服 / ئەمەتنىڭ دوپپىسىنى سەمەتكە ~ 张冠李戴
كىيدۈرۈشمەك «كىيدۈرمەك»的同共态
كىيدۈرۈلمەك «كىيدۈرمەك»的被动态
كىيمەك 穿〔动〕：戴，穿 ~ 服衣穿 / پايپاق ~ 袜穿 / دوپپا ~ 子帽戴 / پەلەي ~ 子套手戴 / كونىنى ياماپ كىي، يېڭىنى ئايلاپ. 着惜爱的新，穿着补的旧 <谚>。穿
كىيىت 的人亲方双给送指多)装服的用所婚结〔静〕(服衣
كىيىتلىك = كىيىت
كىيىشمەك «كىيمەك»的同共态
كىيىلمەك «كىيمەك»的被动态
كىيىم ①衣服，衣裳：~ تىكمەك 做衣服 / ~ سالماق 脱衣服 / ئادەم زىننىتى ~، يەر زىننىتى دەرەخ، دەرەخ زىننىتى يوپۇرماق. 服衣是饰装的人，是饰装的地，叶绿是饰装的树，木树是饰装的子。كىيىمنى يامغىلى بولار، قورساقنى يامغىلى بولماس. 缝子肚，补缝能服衣 <谚>. كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر، كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا. 了不补洗渍污的服衣，消会出说蒂芥的中心 <谚>。掉会过鞋 ~ ئاياغ / 子帽 ~ باش：物之戴穿指泛②。
كىيىم ئاسقۇچ 架衣
كىيىم مودېلى 儿特模装时
كىيىم ياپقۇچ 罩衣，单苫
كىيىمچىك 师装服(的剧影)〔静〕
كىيىمسىز 的服衣穿没，的服衣有没〔静〕
كىيىم ـ كېچەك 服被，着衣，装服〔静〕
كىيىم ـ كېچەك زاۋۇتى 厂装服
كىيىم ـ كېچەك لايىھەلەش 计设装服
كىيىملىك ①衣服，的服衣穿〔静〕：ماش رەڭ ~ ھەر-

يىڭى يىڭىت —料衣②人军轻年的装服色绿草穿个：
بىر ~ رەخت —料布的服衣件

كىيىندۇرمەك «كىيىنمەك»的使动态：ئۇ سەھەر تۇرۇپلا بالىلارنى كىيىندۇرەتتى . 她总是一起早给来孩子们穿衣服。

كىيىندۇرۇشمەك «كىيىندۇرمەك»的共同态

كىيىندۇرۇلمەك «كىيىندۇرمەك»的被动态

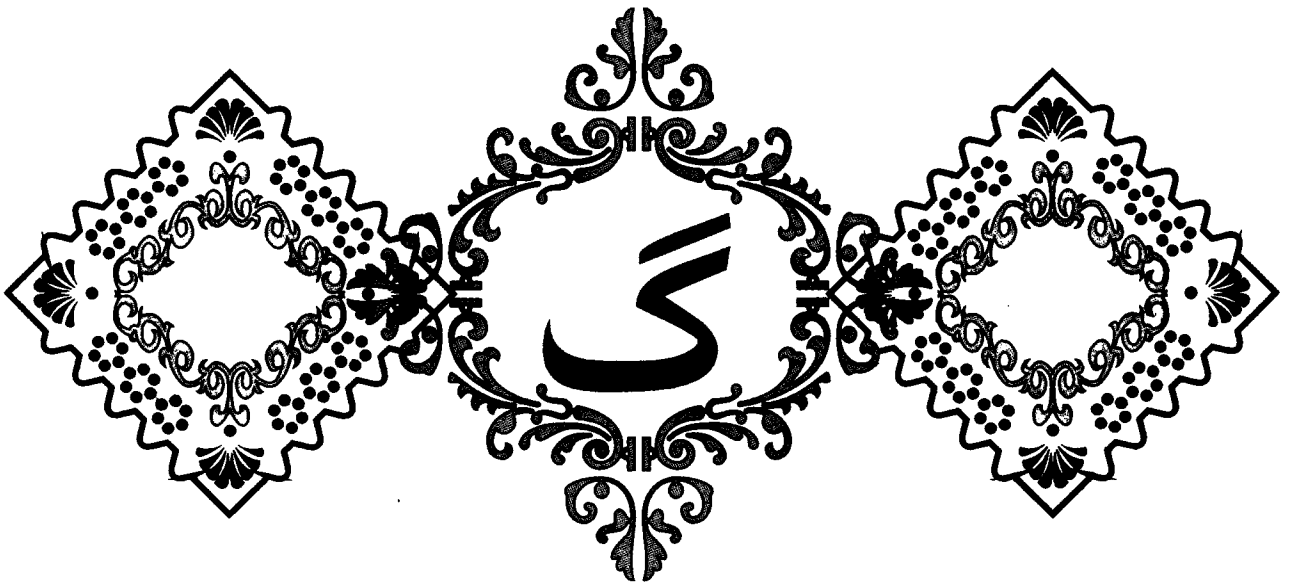
كىيىنمەك «كىيمەك»的复自态：ئالىيېشىل كىيىنگەن قىز - جۇزانلار 穿得绿绿花花的姑娘少妇们

كىيىنىشمەك «كىيىنمەك»的共同态：پاكىز ، رەتلىك كىيىنىشكەن كىشىلەر 衣着整齐干净的人们

كيۇرى 〔静〕①＜物＞里居(家学科兰波)②里居(放射单度强性位)

كيۇرى قانۇنى 律定里居 ＜物＞

كيۇرى نۇقتىسى 点里居 ＜物、化＞

گ ① 称名母字该②母字个九十第文尔吾维

گابارداىن 〔静〕 <纺>衣大呢达华 ～ : پەلتو 呢达华

گابرو 〔静〕 <地>岩长辉

گابىيون 〔静〕 <水، 建>筐泥، 筐石، 笼石

گابىيونلۇق 〔静〕 <水>的筐石، 的笼石 ～ : تاش تۇغان 坝笼石

گاپلوئىد 〔静〕 <生>体元单

گاتار 〔静〕 ①<方>蛋笨، 货蠢②的痴呆، 的拙笨

گاچ 〔模〕 嚓咔، 啪噼

گاچا 〔静〕 巴哑 : ～ قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر . <谚> 道知娘话的女哑 。 چۆچۈرە يېسە ، ئىچىدە ساناپ يەر . <谚> 哑吃吧饽饽心، 数有里。

گاچىچىدە 一嚓咔 ～ : چىشلىمەك 嚓咔، 地啪 〔静〕 肉切嚓咔嚓咔 ～ كەسمەك گۆشنى / 咬下

گاچ - گۇچ 噼 啪啪噼噼 〔模〕 ～ : ئىككى مۇشت سالماق 啪啪噼噼拳两打啪

گاچىلاشماق 〔动〕 巴巴结结، 艾艾期期، 哑变 : ئۇ گاچىلىشىپ گەپ قىلالماي قالدى . 来话出不说巴巴结结他 。

گاچىلداتماق «گاچىلدىماق»的态动使: ئۇ ئاچچىقىدا چىشلىرىنى گاچىلداتتى . 响吱嘎吱嘎齿牙得气他 。

گاچىلدىماق 响作吱嘎 〔动〕

گاچىلىق «گاچا»的词名象抽

گادا 〔静〕 ①疮疙، 瘩疙 : يۈزىدە قاتتىق ～ پەيدا بولماق 病心<转>②瘩疙硬个一了长上脸 : ئۇنىڭ ئىچىسىدىكى ～ ئالماقچان يېشىلدى . 解就早瘩疙的上想思他 了开 。

گادا - گۈدۈ 瘩瘩疙疙 〔静〕 <方>

گاداي 〔静〕 ①蛋光穷، 子棒穷، 人穷 : باي مېلىنى سۆزلەر ، ～ 乞②。愁忧诉人穷، 物财谈人富 <谚> . مۇڭنى 丐 : 子花叫، ئىت گادايدىن قورقىدۇ ، ～ ئىتتىن قورقىدۇ . 狗怕子花叫، 子花叫怕狗 <谚> 。

گادايلاشتۇرماق «گادايلاشماق»的态动使 : كونا جەمئىيەت كۆپلىگەن كىشىلەرنى گادايلاشتۇرۇۋەتكەنىدى . 多大使会社旧 。困穷变人数

گادايلاشتۇرۇشماق «گادايلاشتۇرماق»的态同共

گادايلاشتۇرۇلماق «گادايلاشتۇرماق»的态动被

گادايلاشماق 〔动〕 穷变 : ئۇ ئۆزىنىڭ بىغەرەزلىكىدىن چاپىنى تىزىدىن ئاشماي ، گادايلىشىپ كېتىپ بارىدۇ . 事明不他为因 。困贫越来越، 体遮不衣得弄، 理

گادايلىق «گاداي»的词名象抽

乞行، 讨乞 گادايلىق قىلماق

گادۇ 〔静〕 (用油的上皮刮)刀刮 <方>

گادىرمىاچ 〔静〕 的糟糟乱، 的乱杂 : ～ ئىش 的乱杂 / 糟糟乱得搞情事把 قىلۇەتمەك ئۆي ～ / ئىشنى 事 (خيال) 乱纷绪思

گادىرماچلاشماق 〔动〕 乱纷得变، 糟糟乱得变 : گادىر-

ماچلىشىپ كەتكەن خىيال 绪思的乱纷得变

گادىرماچلىق «گادىرماچ»的 式形词名

گار (گارى) 〔静〕 <体>球篮：گارغا توپ ئاتماق 投篮 / 篮球。

غاچ ～ 篮木

گار تاختىسى 板篮 <体>

گار چەمبىرى 筐篮、圈篮 <体>

گارا 垢污、的秽污、的脏 <方>〔静〕

گاراخ 〔静〕糊迷、脑昏头昏：كاللاڭ راستىنلا ～ بولۇپ قاپ。تۇ．脑昏头昏是真你。

گاراژ 〔静〕站车汽途长②场车停、房车汽①

گاراڭ[1] 〔静〕①耳背、昏沉、眩昏②听重、乎乎晕

گاراڭ بولماق ①聋：قۇلىقىڭ گاراڭ بولۇپ قالدىمۇ？你的耳朵聋了吗？②昏沉、眩昏

گاراڭ قىلماق ①聋搞、脑昏头昏得搞②聋搞头晕得搞。脑昏头昏得搞他把绪思的乱纷向转：چىگىش ئوي ـ خىياللار ئۇنى گاراڭ قىلىپ قويغاندى。

گاراڭ[2] 〔模〕哑嘶、哑沙

گاراڭ ـ گۇرۇڭ 〔模〕哑嘶、哑沙：زۇكام تېگىپ ئۇنۇم ～ بولۇپ قالدى．我感冒因点有子嗓哑嘶。

گاراڭلىق «گاراڭ[1]»的 式形词名

گارايى 〔静〕蛋笨、货蠢②的痴呆、的拙笨① <方>

گارت 〔模〕嚓咔(声割切子刀)：ئۇ ئارغامچىنى ～ قىلىپ كېسىۋەتتى．了断割子绳把下一嚓咔他。

گارتەشىدە 〔静〕①下一嚓咔、下一地嚓① <转>②下一、下子：ئۇ ئېھتىياتسىزلىقتىن قولىنى ～ كېسىۋالدى．了破割手把子下一心小不他。

گارت ـ گۇرت 〔模〕嚓嚓①嚓嚓哩嘁②刮地嚓嚓：～ قىرماق سەيىۋەڭ ئۇنىڭ بويىنى ئۇلاشىدى ـ دە، ～ 喳咔、一子下：قىلىپ پىچىشقا باشلىدى．材身的他过量缝裁、咔哩嘁便来起了裁地喳。

گادېنىيا 子栀 <植>〔静〕

گارسىز 〔静〕无的篮球

گارشوك 〔静〕①盂痰②盆便

گارمون 〔静〕琴风手：～ چالماق 琴风手拉

گارمون يوپكا 百褶裙

گارمونچى 手琴风手〔静〕

گارمونىيە 〔静〕和声

گارمونىيشۇناس 〔静〕家学声和

گارمونىيشۇناسلىق 〔静〕学声和

گارمونىيلەشتۈرمەك «گارمونىيلەشمەك»的态动使：ئۇلار ئەچچە خىل مۇزىكىنى گارمونىيلەشتۈردى．他们几给乐种器和声。

گارمونىيلەشمەك 〔动〕<艺>和声

گارمونىيلىك 〔静〕<物>②的声和①和谐

گارمونىيلىك ئاۋاز <物>音谐

گارمونىيلىك تەۋرەتكۈچ <物>子振谐

گارمونىيلىك چاستوتا <物>频谐

گارمونىيلىك دولقۇن <物>波谐

گارمونىيلىك كۈي <艺>调声和

گارمونىيلىك ئىنتىرۋال <艺>程音声和

گاز[1] (گازى) 〔静〕气：～ جىسىم 体：زەھەرلىك ～ / كۆمۈر گازى / 气煤 / تەبئىي 气化液 ～ / سۇيۇقلاندۇرۇلغان ～ / 气然天

گاز ئاپتوموبىل 车气燃、车斯瓦 <交>

گاز ئايرىغۇچ 锚气 <石>

گاز بومبا 弹气毒 <军>

گاز پارتلىماق 炸爆斯瓦

گاز تاپانچا (米毫4.5为径口)枪手气 <体>

گاز تەكشۈرگۈچ 器定检斯瓦 <矿>

گاز تېرمومېتىرى 计度温体气 <物>

گاز چاقماق 机火打体气

گاز دىنامىكىسى 学力动体气 <物>

گاز سېمونت 泥水气加 <建>

گاز قاتلىمى 层气 <矿>

گاز قۇدۇقى 井气 <矿>

گاز لامپا 灯汽

گاز ماتور 机气煤、机动发气煤 <机>

گاز مىلتىق 枪步气：～ بىلەن قارىغا ئېتىش مەيدانى 场击射枪气 / ئۆزە تۇرۇپ گاز مىلتىقتا قارىغا ئاتماق 射立枪步气

گاز ھالەت 态气

گاز ئوچاق 炉气煤、灶气燃

گاز ئوغۇت 料肥体气 <农>

گاز ئۇچقە 镐风 <机>

گاز يېقىلغۇ 气燃、料燃体气

گاز[2] 〔静〕巾纱、巾头纱薄：～ ياغلىق 纱薄

گازسىزلاندۇرماق «گازسىزلانماق»的 态动使

گازسىزلاندۇرۇلماق «گازسىزلاندۇرماق»的 态动被

گازسىزلانماق (斯瓦)气除排、斯瓦排、气去〔动〕

گازسىمان 〔静〕的状气：～ مادىدا 质物态气、质物状气

گازلاشتۇرغۇچ 器油化，器化汽〔静〕
گازلاشتۇرماق «گازلاشماق»的使动态
گازلاشماق 化汽，化气〔动〕
گازلىق 田气 <矿>②的汽充，的气充①〔静〕
گازلىق زونا 带气充 <地>
گازلىق سۇ 水汽②水气充①
گازلىق كۆمۈر 煤气 <矿>
گازلىق كېسىش 割气
گازومېتىر 计量汽，计量气 <物>〔静〕
گازۇان 壶提倒 <植>〔静〕
گازىر 子瓜嗑 چاقماق ～：子花葵，子瓜 <植>〔静〕
گازىر تاۋۇز 瓜打 <植>
گازىر كۆز 眼缝眯，眼眯
گازىر يېغى 油花葵
گازىر ـ پۇرچاق (食零类之子瓜指泛)子豆和子瓜〔静〕
گازىرچى 者子瓜卖〔静〕
گازىن 子嗉 <方>〔静〕
گـاژ ③(音声的飞蝇苍)嗡嗡②(声菜炒)咝咝①〔模〕(音杂的等机音收)沙沙
گاژژىدە 地沙，地嗡，地咝〔静〕
گاژ ـ گاژ 沙沙，嗡嗡，咝咝〔模〕
گاژ ـ گۇژ 拉欻拉欻，沙沙，嗡嗡，咝咝〔模〕
گاژىلداتماق 态动使的 «گاژىلدىماق»
گاژىلداشماق 态同共的 «گاژىلدىماق»
گاژىلدىمـاق ：响拉欻，响沙沙，响嗡嗡，响咝咝〔动〕قىزىتقان تۆمۈر سۇغا سېلىنسا گاژىلدايدۇ . 在放铁的了红烧 . 嗡朵耳的我 。قۇلىقىم گاژىلداپ قالدى 响咝咝就里水 。响嗡
گاس[1] 变 بولماق ～ / 人聋，子聋 ～ ئادەم：子聋〔静〕
聋震，聋搞 قىلماق ～ / 聋
گاس[2] 疙土的锅支以用上灶式旧)斯嘎① <方>〔静〕
糙粗，糙毛 <转>③泥膛炉②(瘩
گاستالك 头花葵 <方>〔静〕
گاستروپىن 平舒胃 <药>〔静〕
گاستروفىل 蝇胃马，蝇胃肠，蝇胃 <动>〔静〕
گاس ـ گاچا 学哑聋 گاس ـ گاچىلار مەكتىپى：哑聋〔静〕
校 / گاس ـ گاچىلار ۋە مېيىپلار تەتقىقاتىبىسى 残和人哑聋
育体人疾
گاشەت 虑顾，虑忧，忧担 <方>〔静〕
گاگار 螺陀，叆叆〔静〕

گاگار ئويىنماق 螺陀抽，叆叆打
گاگۇ 的蠢愚，的明聪不 <方>〔静〕
گاك[1] 志意铁钢 ئىرادە ～：钢〔静〕
گاك[2] 。馕的打面谷包粹纯是这 بۇ ～ قوناق ئۇنىدىن پېقىلغان نان：粹纯，只，光〔静〕
گـاكىبەن 蜡刻)②簧盘，板钢(的车汽)① <机>〔静〕
板钢(的用纸
گاكىبى (گاكىبىيم ، گاكىبىيك ، گاكىبىسى)〔静〕笔钢：بۇ مېنىڭ گاكىبىيم . 。笔钢的我是这 ～ قالپىقى 帽笔钢 ، ～ ئۇچى 尖笔钢 / 套笔钢
گاكىپەن 饭米焖 دۆملىمەك ～：饭米大，饭干 <食>〔静〕
گاكىزا (具刑)子杠〔静〕
گاكىزىغا باسماق 子杠压
گاكسا ـ جىسا 物长无身，有所无一，洗如贫一〔静〕
壁四徒家，洗如贫一得变 گاكسا ـ جىسا بولماق
گاك ـ گالاس 清不忐神，涂糊里糊 <方>〔静〕
گاكگۇك 好②子伙小的义仗 يېگىت ～：的义仗①〔静〕
汉好提依色 ～ سېيىت：汉硬，汉
گاكگۇكلۇق «گاكگۇك»的 شۇمۇ گاكگۇكلۇقمۇ؟！：式形词名的
你汉硬么什算这你？！
گاكگىراتماق «گاكگىرىماق»的态动使：ئويلىمىغان يەردىن بېرىلگەن بۇ سوۋال مېنى گاكگىرىتىۋەتتى . 想有没来从个这 。了住愣我使题问的过
گاكگىراشماق «گاكگىرىماق»态同共的：مىلتىقلىرىنى قۇچاقلاپ مۆگدەپ يانقان دۇشمەن ئەسكەرلىرى كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىشىپ بىر پەس گاكگىراشتى . 睛眼着揉人敌的盹打子杆枪着抱 。儿会一了愣
گـاكگىرىماق ：向转头晕，措所知不，呆发，愣发〔动〕
愣他，话这了听 . بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، ئۇ گاكگىراپ قالدى 。了住
گاكلىقئوت = قوچاققول
گال[1] 大肿腺状甲，子脖大长 قالماق ～ / گېلى چىقىپ：子嗓，咙喉〔静〕
的劳操而口糊为 <成> گال ئاۋارىسى：人 بۇ گال ئاۋارىسىنىڭ قورسىقى توپسىلا بولدى . 的劳操而口糊为个这 。了足意满心就饭饱顿一吃伙家
背拊亢扼，背拊喉扼 گالدىن ئالماق
饱吃他让不 <成> گالدىن قىسماق：子肚 قىسقان بىلەن ئەمگەككە يارىمىسا بېكار ـ دە . 。嘛搭白是也活了不干他，子肚

گالدىن ئۆتمەسلىك 下不吃
گالغا ئامراق 吃爱，馋嘴，馋
گالغا ئۇرماق 贿行，蚀腐拢拉 <成>
گېلى پوق 净干不脚手，贿受，赃贪 <成>
گال ياغلىماق 油抹上嘴 贿行，赂贿 <成>
گېلى قىچىشماق 了来上瘾，烟抽
گېلىنى بۇلغىماق 水下拉，蚀腐拢拉 <成>
گېلىنى قىسماق 饮瓢食箪，用俭吃省① <成>
گېلى ياماق 吃贪，馋嘴，馋
گېلى يوغىناپ كەتمەك 无得贪，足不心贪 <成>
گالىغا 的钝迟 <转>②子刀钝 پىچاق ～ 人的钝迟 / ئادەم ～ 的拙笨：
گال[3] 〔静〕 (位单的度速加)伽 <物>
گالاج 往地啪 ،乒：يۇزىگە ～ قىلىپ بىرنى سالماق 啪〔模〕
گالاچچىدە 地乒，地啪〔静〕
گالاج - گۇلۇج 啦啪里噼，啪噼〔模〕
گالاچلاتماق 啪噼啪噼啪噼 响作啪噼〔动〕：گالاچلىتىپ ئۇرماق
گالاكتوزا 糖单半，糖乳半 <化>〔静〕
گالدى - گۇلدۇك 晃摇摇②癫癫疯疯，狂轻① 〔静〕
گالزاك 的钝迟，的呆痴〔静〕
گالستۇك 带领打，巾领系 ماق ～ / 巾领红 ～ ،巾领，带领〔静〕：قىزىل تاقـ
گالستۇكلۇق 带领带，的巾领有，的带领有①〔静〕
布的巾领做，布的带 领做 رەخت ～ :的巾领做，的带领做②的巾领带，的

گاللاشتۇرماق «گاللاشماق» 的态动使：ئۇ پىچاقنى قالايمىقان ئىشلىتىپ گاللاشتۇرۇۋېتىپتۇ . 了钝变它使子刀用乱他。
گاللاشماق 钝子刀。پىچاق گاللىشىپ قاپتۇ：钝变①〔动〕 ئۇنىڭ مېڭىسى گاللىشىپ قاپتۇ . 了钝迟子脑的他。
گالىلېي 哲，家学力，家学文天利大意)略利伽〔静〕 (家学)
گالىلي ئالماشتۇرۇشى 换变略利伽 <物>
گالىلي نىسپىيلىك پرىنسىپى 对相略利伽 <物> 理原性
گالموس 蛋笨，货蠢，痴呆，拙笨 <方>〔静〕
گالوگېن 素卤 <化>〔静〕
گالوگېنلاشتۇرماق «گالوگېنلاشماق» 态动使的
گالوگېنلاشتۇرۇلماق «گالوگېنلاشتۇرماق» 态动被的
گالوگېنلاشماق 化卤 <化>〔动〕
گالوگېنلىق 的化卤，的素卤 <化>〔静〕
گالوگېنلىق بىرىكمە 物化卤 <化>
گالۋاك 材蠢，死要得气人众 <谚>．脑昏头昏，蠢愚，懂懵〔静〕：ئەلنىڭ جېنى چىقسا ، گالۋاڭنىڭ كۆلگۈسى كېلەر . 笑发在却。
گالۋاك بولماق 活忙，乎忙 بىرنەچچە كۈن بولدى ، مۇشۇ ئىش بىلەن گالۋاك بولۇپ يۈرسەن . 我，了天几好，事件这于忙都。
گالۋاك قىلماق 骗瞒，弄糊，住哄：ئۇنى گالۋاك قىلىپ تۇرۇڭ ، مەن سەل تۇرۇپ كېلەي . 待我，住哄他把时暂你．来就儿会。
گالۋاڭلاشتۇرماق «گالۋاڭلاشماق» 的态动使
گالۋاڭلاشماق 涂糊变，傻犯，蒙发〔动〕：نېمانچە گالۋاڭلىشىپ كەتتىڭ؟ 涂糊么这么怎你？
گالۋاڭلىق «گالۋاك» 的式形词名
گالۋاڭلىق قىلماق 事傻干，傻犯
گالۋانومېتىر 表流电，表流检，计流检 <物>〔静〕
گاما[1] 玛伽 <物>〔静〕
گاما 线射玛伽 <物> نۇرى
گاما[2] 阶音 <艺>〔静〕
گامېتا 子配 <生>〔静〕
گامېتا تەنچىسى 体子配 <生>
گامېتا خالتىسى 囊子配 <生>
گامېتا رولى 献贡子配 <牧>
گامېتىلىق 的子配〔静〕

گالىغا ئۇرماق 贿行，蚀腐拢拉 <成>
گالىغا ئامراق 吃爱，馋嘴，馋
گېلى پوق 净干不脚手，贿受，赃贪 <成>：گېلى پوقنىڭ ئىشى پوق . 成无事一人的净干不脚手 <谚>。
گال ياغلىماق 油抹上嘴 贿行，赂贿 <成>：پۈتمىسۇن ، گال ياغلايدىغان ئىشنى مەن قىلالمىغۇدەكمەن . 事的油抹上嘴人给了不干我，了算就成不办。
گېلى قىچىشماق 想，酒喝想②话说想① <成>
گېلىنى بۇلغىماق 水下拉，蚀腐拢拉 <成>
گېلىنى قىسماق 饮瓢食箪，用俭吃省① <成>：ئۇ خېلى ۋاقىتتىن بۇيان گېلىنى قىسىپ يىغقان پۇللىرىغا بىر كومپيۇتېر سېتىۋالدى . 买钱的攒积用俭吃省期长用他．子肚饱吃让不②。脑电台一了
گېلى يامان 吃贪，馋嘴，馋
گېلى يوغىناپ كەتمەك 无得贪，足不心贪 <成>：ئۇنىڭ گېلى يوغىناپ كەتكەن ، مۇنچىلىك نەرسىنى كۆزگە ئىلمىسمىكىن . 厌：不看能可西东点一么这，厌无得贪他．上眼。
گال[2] 〔静〕 (位单的度速加)伽 <物>
گالاج 往地啪 ،乒：يۇزىگە ～ قىلىپ بىرنى سالماق 啪〔模〕
گالاچچىدە 地乒，地啪〔静〕
گالاج - گۇلۇج 啦啪里噼，啪噼〔模〕
گالاچلاتماق 啪噼啪噼啪噼 响作啪噼〔动〕：گالاچلىتىپ ئۇرماق
گالاكتوزا 糖单半，糖乳半 <化>〔静〕
گالدى - گۇلدۇك 晃摇摇②癫癫疯疯，狂轻① 〔静〕
گالزاك 的钝迟，的呆痴〔静〕
گالستۇك 带领打，巾领系 ماق ～ / 巾领红 ～ ،巾领，带领〔静〕：قىزىل تاقـ
گالستۇكلۇق 带领带，的巾领有，的带领有①〔静〕
布的巾领做，布的带 领做 رەخت ～ :的巾领做，的带领做②的巾领带，的

گامبتسلىق تاللاش 择选子配 <农>
گانتېل 铃哑 <体>〔静〕
گاندون 套孕避 <医>〔静〕
گانگرېنا 疽坏 <医>〔静〕
گاھ 〔静〕有①时，时而：～ پەيدا بولۇپ ، ～ غايىب بولماق 紧忽，松时紧时 بوشاشماق ～ چىڭپ ، ～ / 现时隐时 يامغۇر ، ～ / 松忽 قار ياغماق ～ / 雪下而时，雨下而时 （声叫的人主鹰猎放时猎狩）嘎②
گاھ - گاھ 时不时，常常，时不〔静〕
گاھى = گاھ
گاھىبىر 〔静〕有些，些某：～ ئادەم 有些人 / ～ ۋاقىتتا 候时些有
گاھىدا 〔静〕有时，而时
گاھى - گاھى 尔偶，或间，时有，而时〔静〕
گائۇس (位单度强应感磁)斯高 <物>〔静〕
گائۇس تەقسىماتى 布分斯高 <数>
گائۇس تېئورېمىسى 理定斯高 <物>
گائۇس ئوپتىكىسى 学光斯高 <物>
گائۇس ئوكۇلیارى 镜目斯高 <物>
گائۇسمېتىر 计斯高 <物>〔静〕
گاۋزىبان 草舌牛 <植>〔静〕
گاۋزىبان توقىچىقى 片斑滋高方复 <药>
گاۋشەن 人族山高〔静〕
گايكا 帽丝螺，帽螺，母丝螺，母螺 <交，机>〔静〕
گەپ 〔静〕①话，言：～ قۇرۇق 话废，话空 / ～ ئاچچىق 话的薄刻，话气 / ～ سوغۇق 语冷言冷 / ～ مىش - مىش 言传 / ～ گەپنى قىل سىغار يەرگە ، سۆنى سەپ سىڭەر يەرگە . <谚>说话要看对象，地方看得水洒。～ ياخشى ، ياماننى ياراتقان 伤语恶，石穿话好。②人。～ ھېچ / 易容不，事难 ～ تەس：题问，事 <转>～ يوق 问有里这，事没 / بۇنىڭ تېگىدە ～ بار . 题问有里这。③气口。～ گەپكە باقماق 看口气 / گېپى چوڭ 气大口 <转>④言谣，言流：～ تارقاتماق 言谣造编 <转>⑤议论：ئەل بار يەردە ～ بار . <转>⑥。杂嘴多人 <谚>言诺，گېپىگە ئەمەل قىلماق 信守诺言 / گېپىدىن يېنىۋالماق 变卦
گەپ ئاچماق 说起，提起，口开：ئۇ بۇ ھەقتە گەپ ئاچقىنىغا پۇشايمان قىلدى . 他这起提悔后事件。
گەپ ئارىلىماق 插话，打断头话

گەپ ئاقماق 说顶用
گەپ ئاڭلىماق ①听话②论议人被，说人被③挨斥训
گەپ ئالماق 气口探，风口探 <成>：ئەختەم ئۇنى چېكىپ بېقىپ گەپ ئالماقچى بولدى . 艾木太合试想探探他的话口气。
گەپ ئانىسى 子匣话，人的聊爱 <成>
گەپ ئەپقاچماق 题话移转
گەپ ئەگىتمەك 说地角抹弯拐，子弯绕话说
گەپ بېرمەسلىك 话说人让不，说分容不：ئۇ ماڭا گەپ بەرمەي سۆزلەپ كەتتى . 他说我容不，讲己自管只。话
گەپ بولماق 纷纷论议，论议有①：ياڭاقلىق يېزىسىدا چوڭ ئۆستەڭنى كېڭەيتىپ قۇرۇش توغرىسىدا نۇرغۇن گەپ بولۇۋاتىدۇ . 多很论议渠大建扩就乡桃核，话算话说②。
گەپ تاپماق 数算话说
造<转>② 儿头说找，辞说到找①
گەپ تارقاتماق 儿刺挑，有生中无，事生谣
گەپ تاشلىماق 语蜚言流布散，风放
گەپ تالاشماق 探试，气口探，风口探：ئۇنىڭ بىر دېنلا ئايشەمگە گەپ تاشلىغۇسى كېلىپ قالدى . 他想间然突他的姆谢依阿下一探试。气口
گەپ تالاشماق 执争，辩争，论争①：ھېچقايسىمىز گەپ تالاشمايلى ! 斗，扛抬，吵争②! 执争别也谁们咱好，人的扛抬好 گەپ تالىشىشقا خۇشتار ئادەم：嘴拌，嘴斗 / 嘴拌他跟要不！人的嘴 ئۇنىڭ بىلەن گەپ تالاشما ！
گەپتە توتۇلماق 嘴走说，言失①：شاۋكەت ئۇزىنىڭ گەپتە توتۇلۇپ قالغانلىقىنى سەزدىيۇ ، لېكىن يەنە تەن بەرمىدى . 问被②。输认不还但，嘴了走说己自到感虽提开肖
گەپتە توتۇلۇپ قېلىپ ، ئەلىمىنى ئىچىگە يۇتۇۋەتتى . 声吞气忍好只，亏理主财：باي گەپتە توتۇلۇپ قېلىپ ، ئەلىمىنى ئىچىگە يۇتۇۋەتتى . 声吞气忍好只，亏理主财
گەپتە تۇرماق 言诺守信，数算话说：ئۇ گېپىدە تۇرىدىغان ئادەم 人的言诺守信是他
讽热嘲冷，讽嘲，落奚，苦挖，讽讥 گەپتە چاقماق
说可话无，对以言无，话出不说 گەپتە چۈشمەك
گەپ تەرگىمەك：扛抬：ئۇلار بىكاردىنلا گەپ تەرگىشىپ قالدى . 扛了起抬故无缘无们他。
讽嘲，苦挖，刺讥，讽讥 گەپتە سوقماق
گەپ تەشمەك 开说，破点，破说：ئۇ مېنىڭ ئۇستۇمشىمغا ئىتتىك كۆز يۈگۈرتكەندىن كېيىن گەپ تەشتى . 眼用他

。来开破说话把就，身全我下一了量打

گەپ تەگمەك ① 方地的话说有，话说到轮
责受②。话说我到轮没里那在．يەردە گەپ تەگمىدى
备非受，难：ياخشىغا بەرسەك نېپى تېگەر ، ياماڭغا بەرسەك
。议非受人坏了给，宜便得人好了给 <谚> گېپى．
嘴调，非是弄搬，话闲传 <成> گەپ توشۇماق
舌学

گەپ توقۇماق 编瞎话，话谣造：ياڭغان ـ ياۋداق گەپ
有生中无，话假造编 لەرنى تۇقۇماق
②分其如恰对应，如自答对① گەپ تېپىپ بەرمەك
实口人贴，儿把话下落，柄话下留

گەپ تېرىماق 编瞎话，话谣造：باقى يېنىك تەبىئەتلىك ،
性个是柯巴．ئاغزى ئىتتىك ، گەپ تېرىمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ
话瞎编不说难很，人的快嘴，躁浮情
。

听窃，听偷 گەپ تىڭشىماق

گەپتىن پۇتاق چىقارماق 儿刺挑里话 <成>
很你．ئىنىڭ گېپىدىن پۇتاق چىقىرىشقا ئاجايىپ ئۇستا ئىكەنسىز
。儿刺挑里话家人从会

گەپتىن چىقماسلىق 从计听言，听使命唯 <成>
计听言母父对他．ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ گېپىدىن چىقمايدۇ
从 。

گەپتىن قالماق ① 语失：ئۇ گەپتىن قالغىلى بىر ئاي بول
．ىدى ئىككى ، هوي ：话说不②。了月个一经已语失他
不么什有句两说少你？ئېغىز گەپتىن قالساڭ نېمە بولىدۇ
行？

话说，间之谈闲，中之谈言 گەپتىن گەپ چىقماق
中话，间中话出引：گەپتىن گەپ چىقىپ ، مەسىلە ئەخ
．ىمەتكە تاقالدى身提麦合艾到扯题问，柄话出引中话
。上

柄把住抓，儿把[illegible]抓 گەپتىن ئىلماق
肥而言食，卦变，言食 گەپتىن يانماق
گەپ خالتىسى = گەپ ئانىسى

گەپ دارتماق 影射：ئۇ گەپنى ماڭا دارتىپ قىلۋاتاتتى．
。我射影话的他

谈高，谈其夸夸，子皮嘴耍 <成> گەپ ساتماق
阔论：مەدداھ گەپ سېتىشتىن ئۆيالماس ، ھورۇن پىت بېقىش
تىن．<谚> 子虱捉人懒，耻知不论阔谈高者书说
。腺害不

口开，头话起提 گەپ سالماق

疑置容不，说得没 <成> گەپ سىغماسلىق

醋加油添，叶加枝添 <成> گەپ شاخلاتماق

گەپ قاتماق = گەپ قىستۇرماق

避，词其吾支，词其烁闪 <成> گەپ قاچۇرماق
谈不而：ئۇ دەسلەپ گەپ قاچۇرۇپ ، راستىنى ئېيتقىلى ئۇنىمى
。话真说肯不，辞其吾支始开他．دى

گەپ قايتۇرماق = گەپ ياندۇرماق

گەپ قىستۇرماق 插话，嘴插：ئۇ ئارىلاپ ـ ئارىلاپ
。话插地时不那在坐他．گەپ قىستۇرۇپ ئولتۇردى

گەپ قىلماق 话说，说①，话讲，讲，话谈，谈：ئويلاپراق گەپ قىلمايدىكەنسەن．人个这你么怎话说随
艾把你请．ئۇ ھامان مېنى ئۆز كۆرمەيدۇ ، قوي قىلىپ گەپ
。人外当我把是总他，下一育教克如乔．散 دادا بولغان
父作是你．ئادەم بالىڭىزغا بىر ـ ئىككى ئېغىز گەپ قىلساڭ
，明说，释解 <转>③ 。句几教管要子儿对，的亲
劝解：ئۇنىڭغا بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلسىپ قويۇڭ خاپا بولمە
。气生要不他叫，句几释解他给你请．سۇن

言插，嘴插，话插 گەپكە ئارىلاشماق

气口看，说着顺 گەپكە باقماق

说，子弯绕话说<成> گەپكە پوسما كىيدۈرمەك
咱？角抹弯转话：ئۇ گەپكە پوسما كىيدۈرۈپ نېمە قىلىمىز
么什干角抹弯转话说们？

疑置容不，说得没 گەپ كەتمەسلىك

台了不下人得说 گەپكە تويدۈرماق

住缠，缠纠(话用)：سىزنى گەپكە تۇتۇپ گەپكە تۇتماق
我．يولدىن قويدۇم ، ئاتقا مىنگىشىڭ ، شەھەرگە يەتكۈزۈپ قويايى
里城到送你把我，马上请，了路赶误耽，话说你住缠
。去

。来起聊，来起谈 گەپكە چۈشمەك

گەپكە سالماق 诈，问探，套话用：ئۇنىمەقنى ئۇرمىسا ، گەپكە سال．
。打用不，诈用子傻对 <谚>

怨埋受，难责受，是不落 <成> گەپكە قالماق
。是不落才我你为因就．سېنى دەپ گەپكە قالدىم

加油添 <成> گەپكە قانات ـ قۇيرۇق چىقارماق
叶加枝添，醋

嘴多，嘴插，话插 <成> گەپكە قوشۇق سالماق
多别，着坐地乖乖你．گەپكە قوشۇق سالماي شۇك ئولتۇر
。嘴

备责受使 <成> گەپكە قويماق

从听，话听 گەپكە كىرمەك

گەپ كەلمەك 不落②息消有，信音有① <成> 是，人挨说：ئەنسىرىمەك ، سىزگە گەپ كېلىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلمايمىز . 别担心，我们不会让你落不是。

گەپ كوچىلىماق 气口探，听探，话的方对套

گەپ كولىماق = گەپ كوچىلىماق

گەپ كۆتۈرمەك 说起得经 <成>

گەپنى بۇرىماق 头话换转，题话移转

گەپنى بۆلمەك 话插，头话断打

گەپنى بىر قىلماق 径口一统，气一通串 <成>：ئىككىسى گەپنى بىر قىلىۋېلىپ ، ئۇشتۇمتۇت قېچىپ كېتەرمەن دەپ ئەنسىرەيمەن . 他们会不会一口气一通串会不会心担我，突然逃走了。

گەپنى پىشۇرماق 妥谈，定商 <成>

گەپنى چاينىماق 辞其吾支，叨絮 <成>

گەپنى سوزماق 扯西拉东，休不絮絮话说：قېنى ، گەپنى سوزماي بىر يەرگە كېلەيلى ، نەچچىنى باھالىساق بولىدۇ ؟ 来，别扯再要不了，好吧？多少评底到，题正到回是还？

گەپنى كەسمەك 断打话把

گەپنى گەپ قىلماق 让话说人

گەپنى گەپكە قوشماق 让人续继话说：ئاستا ھەيدە ، ئىلاج بار تراكتورنىڭ ئاۋازىنى پەسەيتىپ ، گەپنى گەپكە قوشقىن ، — دېدى ئۇ . 他说："请让能可尽，慢些开机拉拖把你。"谈谈续继人让，点小音声。

گەپنىڭ بولار يېرى ②之蔽以言一，之言而简① 话情实，话实

گەپنىڭ بېلىگە تەپمەك ，话插，头话断打 <成>：ئەگەر مېنىڭ ئورنۇمدا سەن بولساڭ ، قانداق قىلاتتىڭ ؟ — دېدى ئۇ گەپنىڭ بېلىگە تېپىپ . 他打断话头说："呢么办怎该，我是你果如？"

گەپنىڭ پوسكاللىسى 言一，之言而简① <成>：تىلىڭنى چاينىماي ، گېپىڭنىڭ پوسكاللىسىنىلا دېگىنە ! 舌你别，辞其吾支要不说实话实，底清摸，思意的话白明。

گەپنىڭ تېگىگە يەتمەك 细：ئەمدىلا گەپنىڭ تېگىگە يەتتى . 才这提麦艾，白明了思意的话。

گەپنىڭ شېخىغا ئۇرماق = گەپنىڭ بېلىگە تەپمەك

گەپنىڭ قىسقىسى 以言一，之言而简，之言而总 今，之言而总：～ ، بۇگۈن مەن بارالمايمەن . 之蔽，之总，成不去我天。

گەپنىڭ ئوچۇقىنى 话亮说户窗开打，言直，话实：گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتىۋەرگەنلىكىمنى كەچۈرۈڭ . 直我恕请。言

گەپنىڭ ئوك - تەتۈرى 话，委原的话，意原的话：脉去龙来的话，直曲非是的话，委原的再话清弄是还。好为么什说

گەپنىڭ ئۇچىنى چىقارماق 风口出露，头话出亮

گەپنى ئۈزمەك 断打话把

گەپنى ئېزىپ ئىچۈرمەك 悉纤，详其厌不 <成>：گەپنى ئۈنچە ئېزىپ ئىچۈرمىسەڭمۇ ئۇ چۈشىنىۋالىدۇ . 遗无。的白明会也他，说地详其厌不么这着不用

گەپنى يەردە قويماسلىق 从计听言，从听，话听

گەپنى يوغىناتماق 词其甚过，词其大夸，染渲：ئۈزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ بۇرادەر ، ئەمدى گەپنى يوغىناتمىڭىز ، چاقىلىك چوڭى چىقىدۇ . 词其大，些一制克要你，弟老，夸要不再。题问大出要则否，

گەپنى يۇتۇۋەتمەك 止又言欲，吐半吞半 <成> ，尾露头藏

گەپ ئوغرىسى 者听窃，朵耳长 <成>

گەپ ئوغرىلىماق 听探，听窃

گەپ ئويۇنى = سۆز ئويۇنى

گەپ ئۇقماسلىق 话听不

گەپ ئۇتمەك 数算话说，灵话说 <成>：ئۇنىڭغا تۇنۇگۈن قىلغان گېپىم ئۇتكەن ئوخشايدۇ . 的说他对天昨我的说他灵挺还像好话。

گەپ ئۇرمەك 历皇老翻，帐老算，提重话旧

گەپ ئۇگەتمەك 唆教，子点出，策划谋出，点指：ئۇ سەلىمگە گەپ ئۇگىتىپ ، ئۇنى يامان يولىغا باشلىدى . 他使她邪了上走路。

گەپ ئېغىر كەلمەك 头过话说，重言 <成>

گەپ ئىشتىمەك 落数受，骂挨，说挨：مۇنداق قىلساق ، رەھبەرلىكتىن گەپ ئىشتىپ قالارمىزمىكىن ؟ 们我果如？吧说的导领挨要怕恐，做样这？

گەپ ياسىماق 编瞎，造捏，造编：مەن گەپ ياساپ ، باركى يوق ، يوقنى بار دېيىشنى بىلمەيمەن . 把，编瞎会不我，有成说的有没把，有没成说的有。

گەپ ياندۇرماق 嘴顶：كىچىككىنە تۇرۇپ گەپ يېنىدۇرۇۋاتقىنىنى قارا ! 嘴顶还纪年小小，哪看！

گەپ يوپۇتماق 大夸，染渲

گەپ يورغىلاتماق 辩强理无，理夺辞强 <成>

无理三矫分：ئىسپات يېتەرلىك تۇرسا، يەنە نېمىدەپ گەپ يورغىلىتىسىز؟ 理夺词强还么什为你，足充据证？

گەپ يوق ＜成＞ 定肯，说得没，题问没：ماللىرى ~ . 说得没量质的物货们我。

گەپ يېمەك 听，话听进去：ئونىڭغا شۇنچە گەپ قىلسام، ھېچ گېپىمنى يەيدىغاندەك ئەمەس . 听本根他，天半了说我，听不进去。

گەپ يىرماق 打话，头话断抢

گېپى ئاشكارا 直言，语快人快，快口直心：ئۇ كۆڭلى توز، ~ ساددا ئادەم . 人实老的快口直心个是他。

گېپى بىر 一穿，气出孔鼻个一，致一径口：ئۇلارنىڭ گېپى بىر، سەن ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ئۇلارنى يېڭەلمەيسەن . 子：ئۇلارنىڭ گېپى بىر 裤条一穿，气出孔鼻个一是都家人，们他倒不搬。

گېپى بىر يەردىن چىقماق 约不，合而谋不＜成＞ 同而

گېپى تۇرۇك 话，硬生语话，气粗声粗：ھەممىتىنىڭ دادام گېپى توغرا ئادەم ئىدى . 人的硬生点有话说个是父先。

گېپى توز 快嘴，快口直心：بۇ بەكلا ~ قىز ئىكەن . 这是真位娘姑的快口直心。

گېپى جايىدا 言有之理：يارايسەن يىگىت، بۇ گېپىڭ جايىدا . 理有得说话这你，子小好。

گېپى جايىدىن چىقماق 言之理，说得点到子上

گېپى چاك باسماي قالماق 马对不头牛，头对不话：بۇ گېپىڭ چاك باسماي قالدى . 嘴这你话不对头。

گېپى چوڭ 大，话大，口大气：گېپىڭنىڭ چوڭلۇقىنى قارا، ئۆزۈڭگە چۈشلۈق، ئاقىدىغان گەپ قىلساڭچۇ！ 多气口你看！吧话的行可的份身你合符些说是还，大！

گېپى سېسىق 薄刻话说，舌薄嘴尖，损嘴＜成＞

گېپى قولاشماسلىق 语后搭不言前

گېپى قىممەت 语少言寡 .

گېپىنى گەپ 到说，数算话说，二不一说＜成＞ 到做

گېپىنى قىلماق 说，(人某)到谈，(人某)到说①念叨，念惦②(人某)起：كىچىك ئاپاڭ گېپىڭنى قىلىۋاتىدۇ ، سېنىڭ گېپىڭنى قىلىدىغانلارمۇ بار ئىكەن . 说还姑姑你，嘛在人有大的你念惦，你起说还姑姑你：明表，明说，态表③。来就来要他，ئۇ كەلسە كەلسۇن ، كەلمىسە گېپىنى قىلسۇن . 来就来要他，度态明表就来不。

گېپىنىڭ تىكىنى بار 儿刺带中话＜成＞

گېپى يەردە قالماسلىق 托所负不，望所负不

گەپ ـ ئاغىز 下见

گەپ ـ ئاغزى جايىدا 据有之言，理有之言

گەپتاپتى 辞说到找，的有生中无，的事生谣造〔静〕

گەپچى 的四道三说，的者道会说能，者辩善言能，者谈健〔静〕

گەپچىلىك 俐伶齿口，辩善言能〔静〕

گەپخۇمار 者谈健，的聊爱，的说爱〔静〕

گەپدان ~：的才口有，的谈健，的道会说能〔静〕 بول ـ ~：做会如不，说能其与＜谚＞ . ئىشچان بول ، غۇچە 。

گەپدانلىق «گەپدان»式形词名的：گەپدانلىقىنىڭ ئوتتۇز پۇتتىقى بار . 枝生外节会就，道会说能＜谚＞ 。

گەپدانلىق قىلماق 簧如舌巧，谈而侃侃

گەپسانتى 道论而坐，簧如舌巧〔静〕

گەپ ـ سۆز 话①〔静〕，语言，话：قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ بولۇۋاتقان گەپ ـ سۆزگە دىققىتىنى بۆلۈۋاتقان ئۇ ئورنىدىن لىكىدە تۇردى . 起了站然突他的话说人听朵耳着竖。

~ ـ ئۇ يۇرۇش ـ تۇرۇش 来。纷间中们人，论：كىشىلەر ئارىسىدا خىلمۇ ـ خىل ~ بولدى . 论纷。

گەپ ـ سۆز تىلشۇناسلىقى 学言语语话＜语＞

گەپ ـ سۆز يوق 不，动响无，息声无，静动没①不他响不声：ئۇ گەپ ـ سۆز يوقلا ئۆيگە قايتىپ كەلدى . 不他响不声。②定肯，说得没，题问没：ئۇ چاغدا سىزنىڭ ئارزۇ ـ تىلەكلىرىڭىز ھەرقانچە چوڭ بولسىمۇ ~ ئەمەلگە ئاشىدۇ . 实能也定肯高再的望期你，候时那到。现。

گەپ ـ سۆزسىز 一，语不言不，气吭不，声吭不〔静〕

~：发不言 قاراپ تۇرماق 着看地声作不

گەپلەشتۈرمەك «گەپلەشمەك»的态动使的：ئەكبەر بىر ـ بىرى بىلەن مۇجەزى كېلىشمەيدىغان ئىككى ساۋاقدىشىنى كۆرۈشتۈرۈپ گەپلەشتۈردى . 见学同名两的来不合气脾使尔拜科艾。了谈交面。

گەپلەشمەك 聊，谈交，话说，话谈〔动〕：بىز ئۇزاق گەپلەشتۇق . 久很了聊们我。

گەج 膏石〔静〕

گەج سۇۋاق 灰抹膏石，浆灰＜建＞

گەج نەقىش 雕浮膏石，案图膏石＜建＞

گەج ھەيكەل 像膏石

گەجگە 颈脖＜理生＞〔静〕

گەجگە سۆ 水二的浇子麦给 <农>
گەجگە سۆڭەك 骨枕 <理生>
گەجگە لىم 檩脊 <建>
گەجگە ئۆسۈكچىسى 髁枕 <理生>
گەجگىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن 炼磨过受没 <成>
ئۇ بالا بىۋ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالارمۇ؟ 的晒日吹风经未，的作工项这任胜能子孩这的炼磨过受没？吗？
گەجگىگە مىنمەك 头到骑，上子脖到骑 <成>
سىلىنىڭ راست دەپ بەرسەك، گەجگىمىزگە مىنىدىغان ئوخشىمامسەن؟ 上：子脖们我到骑非还你道难，对你说若们我？成不上？
گەجلەتمەك «گەجلىمەك» 的使动态
گەجلەنمەك «گەجلىمەك» 的被动态
گەجلىمەك 膏石抹 <建>〔动〕
گەختە 子袜皮(的穿天冬) <方>〔静〕
گەدەن 项，颈〔静〕
گەدەندە قالماق 欠，欠债：يەنە 50 يۈەن گەدەندە قالدى. 你仍欠十五元。 <成>
گەدەندىن ساقىت قىلماق 清，(务义)结了 <成>
(务债)偿
گەدەنگە ئارتماق 上身……在落，担承让 <成>
گەدەنگە ئالماق 负担，当担，担承 <成>
گەدەنگە چۈشمەك 肩在落，上身……到落 <成>
ئۇغىر يۈك گەدىنىمگە چۈشتى. 上：重了在落担上身我了。
گەدىنىنى تاتىلىماق 头挠，腮挠耳抓
گەدىنى قاتتىق 倔强：بۇ بالىنىڭ ~ ئىكەن. 这倔强子孩。 <成>
گەدىنى يۇمشاق 受顺来逆，气下声低 <成>
گەدىنىنى قاشلىماق = گەدىنىنى تاتىلىماق
گەدەنباغ (的挂上子脖驼骆峰二第数倒中队驼)〔静〕
铃驼
گەدەنكەشلىك 执固，拗执，强，倔〔静〕
گەدەنكەشلىك قىلماق 拗，强
گەرەتكە 长分公十六至十五用)戏游棒掷 <体>〔静〕
(胜为倒击，杆短的着立处远掷棒木的
گەرچە 然虽，虽〔助〕
گەردى 后王(的棋象际国)〔静〕
گەردىش 圈①〔静〕：箍，圈鼓手 گەردىشى / قاسقانىنىڭ گەردىشى 笼屉圈(箍) / داپچىنىڭ دېپى سۇنسا، گەردىشى مايمۇنغا ئويۇنچۇق. 被圈鼓，了坏鼓手的手鼓 <谚>
② “话笑看人让，好拍没屁马”同喻；具玩当子猴
数气，运命<转>
گەردىشسىمان 的状环〔静〕：قۇياش ئەتراپىدىكى ~ شولا
华日
گەردىشلىك 的边有，的边带：كۇمۇش ~ كۆزەينەك
镜眼边银
گەردىن 下见
گەردىن چىنە 碗花大口撇
گەرنىز 架幔帷，架帘窗②檐飞，檐①〔静〕
گەرىس 线毛细〔静〕
گەرىس ياغلىق 巾头线毛细
گەز[1] (米 0.71 合，位单度长旧)子挡①〔静〕：5 ~ چىت ~ پولات / 子尺木 ~ ياغاچ：子尺，尺②布花子挡五尺钢
گەز[2] 口裂(的上唇嘴)②苔舌 <理生>①〔静〕
گەز باغلىماق 裂干唇嘴
گەز[3] 时届，候时到 گەلگەندە 到：机时，间时〔静〕
گەزپەرۋانە 蛾尺 <动>〔静〕
گەزلەتمەك «گەزلىمەك[1]» 的使动态
گەزلەشمەك[1] «گەزلىمەك[1]» 的态同共：ئۇلار ھە دەپ ماتا گەز لەشتى. 来布土起量地儿劲个一们他。
گەزلەشمەك[2] 口裂，裂干(唇嘴)〔动〕
گەزلەنمەك «گەزلىمەك[1]» 的被动态：ئۇلار گەزلەنگەن رەختلەرنى ماشىنىغا باستى. 上车了到装布的好量把们他。
گەزلىك 的子挡〔静〕：تۆت ~ بىر گىلەم 一条四的子挡毯地
گەزلىمە 布，匹布，品织纺 <纺>〔静〕
گەزلىمە رەخت 料布，匹布，布 <纺>
گەزلىمەك[1] 量：رەختنى ~ 布量 <动>〔静〕
گەزلىمەك[2] 弓拉，弓上搭 <古>〔动〕
گەزمال = گەزلىمە
گەزمالچى 商布〔静〕
گەزمالچىلىق 意生匹布，卖买匹布〔静〕
گەزنە (成作布粗用，形圆呈，具用馕烤)托馕〔静〕
گەزنىگۈل 菊锋轮 <植>〔静〕
گەزنىئوت 卜萝山，花盆蓝 <植>〔静〕
گەكسى 欲贪，的皮脸厚，的臊害不 <方，骂>〔静〕
的手伸爱，的
گەگىتمەل 子鸭花 <动>〔静〕

گەڭكىلىمەك 抬高番轮停不腿两，走步正 <方>〔动〕 走起

گەلەپى 裤马〔静〕

گەلدەك 人的脑晃头摇路走 <方>〔静〕

گەللە 项，颈 <方>〔静〕

گەلۇۋر 脸要不，皮脸厚 <方，骂>〔静〕

گەم[1] 苦痛，苦 <方>〔静〕

گەم[2] 沉阴 <方>〔静〕

گەمە 子窝地，窖地〔静〕：گەمگە قويۇش ئۇچۇن باش يۇز قوغۇن تەخلەپ قويۇلدى . 五了好选已去里窖地到放存为 。瓜密哈个百

گەملەنمەك 服舒不 <方>〔静〕

گەنجى 苗草 <方>〔静〕

گەنجىلك 豪)实诚 <方>〔静〕：ئادەم ئىنچىكە ~ 的爽豪，的实诚人的)爽

گەندە = پوق

گەندىخور 的便粪食喜 <生>〔静〕

گەۋدە 身①〔静〕：گەۋدىسى يوغان ئادەم 干躯，体躯，材身 体，身(的等船，车)②人的大高躯：ماشىنا گەۋدىسى 车身 / كېمە گەۋدىسى 船体 / ئورمانچىلىق بىلەن چارۋىچىلىق بىر پۈتۈن ~ . 体整个一是业牧与业林 。ئاساسىي گەۋدىسى 体主

گەۋدە قۇرۇلۇشى 程工体主 <建>

گەۋدىلەشتۇرمەك «گەۋدىلەشمەك»的动使态：بۇ يىغىن ياۋروپا نى بىر گەۋدىلەشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈردى . 这次议会在促进了欧洲的化体一设建的

گەۋدىلەشتۇرۇلمەك «گەۋدىلەشتۇرمەك»的动被态：ياۋروپا نىڭ بىر گەۋدىلەشتۇرۇلۇشىدە چوڭ ئىلگىرىلەش بولدى . 欧洲的化体一展进的大很了有

گەۋدىلەشمەك 体一成构，体一成组，体一为成〔动〕

گەۋدىلەندۇرمەك «گەۋدىلەنمەك»的动使态：ماقالىمىدە بۇ نۇقتىنى ئالاھىدە گەۋدىلەندۇرىمەن . 我将在文中章特别突出这一点 。

گەۋدىلەندۇرۇشمەك «گەۋدىلەندۇرمەك»的同共态

گەۋدىلەندۇرۇلمەك «گەۋدىلەندۇرمەك»的被动态

گەۋدىلەنمەك 现展，出突，现体，现呈〔动〕：بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن يۇرتىغا بارغىنىمىزدا كۆرگەن بەزى ئىشلار كۆز ئالدىمدا گەۋدىلەندى . 前眼的我在现呈又些一的到看时乡家回前年五 。ئۇنىڭ سەنئەت ماھارىتى مۇشۇ رەسىمدە تولۇق گەۋدىلەندى . 分充中画幅这在巧技术艺的他

。来出现展

گەۋدىلىك ~：的梧魁，的大子个，的大高躯身①〔静〕 ~：的出突②子伙小的梧魁 يېڭىت ~ مەسىلە 问的出突 / 题 ~ يېڭى ئۆزگىرىش 化变出突的新

گەيتۇ 木曲，头轭，轭〔静〕

گەيجاك 长街〔静〕

گرابىن 堑地 <地>〔静〕

گراپتولىت 石笔 <地>〔静〕

گرادۇس 最天今 . ~ 35 度〔静〕：بۈگۈن يۇقىرى تېمپېراتۇرا 五十经东 ~ 15 شەرقىي مېرىدىيان 。度五十三温气高度

گرادۇسلۇق 差之度五 پەرق ~ بەش 的度〔静〕：گرادۇسلۇق كالېندار 历日的计度温带

گرادىئېنت 降比，率减递，度陡，度梯 <水>〔静〕

گرادىئېنتلىق 的度梯〔静〕

گرادىئېنتلىق شامال 风度梯 <气>

گراف 爵伯〔静〕

گرافىت 芯笔铅②墨石 <矿>①〔静〕

گرافىتلىق 的墨石〔静〕

گرافىتلىق تاختا 板墨石 <冶>

گرافىتلىق كاربون 碳墨石 <冶>

گرام (گرامى) 克〔静〕

گرام ئاتوم 子原克 <化>

گرام مولېكۇلا 子分克 <化>

گرام ئېكۋىۋالېنت 量当克 <化>

گراملاتماق 态动使的«گراملىماق»

گراملانماق 态动被的«گراملىماق»

گراملىق 百五装 بوتۇلكا ~ 500 式形词容形的«گرام»：子瓶的克

گراملىماق (位单为克以)称〔动〕

گراماتىكا 法语①<语>〔静〕：ئۇيغۇر تىلى گراماتىكىسى ~ / 法语语尔吾维 ~ نەزەريىسى / 法语论理 ~ ئەمەلىي 语②法语史历 / 法语用实，法语践实学法

گراماتىكا ئىلمى 学法语

گراماتىكىشۇناس 家学法语〔静〕

گراماتىكىلىق 式形词容形的«گراماتىكا»

گراماتىكىلىق ئالاھىدىلىك 征特法语 <语>

گراماتىكىلىق بىرلىك 位单法语 <语>

گراماتىكىلىق تەھلىل 析分法语 <语>

گراماتىكىلىق شەكىل 式形法语 <语>
گراماتىكىلىق قائىدىلەر 则规法语 <语>
گراماتىكىلىق قۇرۇلما 构结法语 <语>
گراماتىكىلىق كاتېگورىيە 畴范法语 <语>
گراماتىكىلىق مەنە 义意法语 <语>
گراماتىكىلىق ھادىسە 象现法语 <语>
گراماتىكىلىق ۋارىيانت 体变法语 <语>
گراماتىكىلىق ۋاستە 段手法语 <语>
گرانات = قول بومبىسى
گرانولىت 岩粒白 <地>〔静〕
گرانىت 石岗花，岩岗花 تاش ～：岩岗花 <地>〔静〕
گرانىت تۇزۇلمىسى 构结(岩)岗花 <地>
گرانىت قاتلىمى 层岩岗花 <地>
گرانىتلىق «گرانىت»的形容形式：～ دىئورىت 闪岗花 岩长
گراۋىتاتسىيە 力重，力引有万 <物>〔静〕
گراۋىتاتسىيىلىك 的力重，的力引有万〔静〕
گراۋىتاتسىيىلىك پوتېنسىيال 势力重 <物>
گراۋىتاتسىيىلىك سۇ 水力重 <水>
گراۋىتاتسىيىلىك يالىنىش 蚀侵力重 <地>
گراۋىمېتىر 计差重 <水>〔静〕
گراۋىمېتىرىيە 学量测力重 <地>〔静〕
گرۇزىن 亚吉鲁格〔静〕
گرۇزىنچە 吉鲁格②文亚吉鲁格，语亚吉鲁格①〔静〕的式亚
گروسكوپ 器转回，仪螺陀 <物>〔静〕
گرىزېئوفۇلۋىن 素霉黄灰 <药>〔静〕
گرېك 人腊希〔静〕
گرېك ئېلىپبەسى 母字腊希
گرېكچە 的式腊希②文腊希，语腊希①〔静〕
گرېلكا 袋水热〔静〕
گرېيزېن 岩英云 <地>〔静〕
گرىنۋىچ (名地一国英)治尼林格 <地>〔静〕
گرىنۋىچ مېرىدىيان 线午子治尼林格 <地>
گرىنۋىچ ۋاقتى 间时治尼林格 <地>
گرىنلاندىيە 石绿海 <地>〔静〕
گلاۋكوما 障内绿，眼光青 <医>〔静〕
گلوبۇس 仪球地 <地>〔静〕
گلوبۇلىن 白蛋球，朊球 <理生>〔静〕
گلۇكاگون 素糖血高胰 <生>〔静〕

گلۇكوزا 糖萄葡 <化>〔静〕
گلىتسېرىن 油甘 <化>〔静〕
گلىكوزىد 体糖配，苷糖，甙 <化>〔静〕
گلىكوگېن 糖元，糖原 <理生>〔静〕
گلىكولىز 解酵糖 <化>〔静〕
گنومون 臬圭，表圭 <天>〔静〕
گنېيىس 岩麻片 <地>〔静〕
گوبى 壁戈 <地>〔静〕
گوپەي 人的胖虚 ئادەم ～：胖虚〔静〕
گوجەي 布腿裹〔静〕
گوجەي يۆگىمەك 腿裹打
گودالىق 里坑进掉 گودالغا چۈشۈپ كەتمەك：坑〔静〕
گودالىقلىق 地坑平铲 گودالىقلىقنى تۈزلىمەك：地坑〔静〕
گورىست 垒地 <地>〔静〕
گورىزونتال 线平水②平水，的平水①〔静〕
گورىزونتال ئارىلىق 离距平水 <数>
گورىزونتال پروېكسىيە 影投平水 <数>
گورىزونتال تەكشىلىك 面平水 <数>
گورىزونتال تىرەك 撑支平水 <建>
گورىزونتال جىنس قاتلىمى 层岩平水 <地>
گورىزونتال زونا 带地平水 <地>
گورىزونتال سىزىق 线平水
گورىزونتال قۇدۇق 井平水 <矿>
گورىزونتال يۆنىلىش 向方平水 <数>
گورىللا 猩猩大 <动>〔静〕
گوشۇك 皮赖，赖无〔静〕
گوشۇڭلۇق 儿劲皮赖，儿劲赖无〔静〕
گوشۇڭلۇق قىلماق 皮赖耍，赖无耍
گوكەي 盔锅〔静〕
گول 像他 . ～ ئۇ كىچىك بالىدەك：的哄易容，的憨①〔静〕：(物植于用)的长易，的活易②。哄易容样一孩小。西东的活易容极是草笈笈 . ～ نېمە چىغ دېگەن بەكمۇ
گول بولماق 当上，骗受
گول قىلماق 哄，骗
گولدىباخ (家学数国德)赫巴德哥〔静〕
گولدىباخ قىياسى 想猜赫巴德哥 <数>
گولف 夫尔高 <体>〔静〕
گولف توپ 球夫尔高 <体>
گوللاندىيە 兰荷 <地>〔静〕
گوللاندىيە توشقىنى 兔兰荷 <动>

گوللاندىيە كالىسى 花白黑种一)牛兰荷 <动> (牛种)

گوللاندىيە يۈلتۈز گۈلى 菊兰荷 <植>

گوللۇق 昧愚除消 گوللۇقنى تۈگەتمەك :昧愚、痴愚〔静〕

گوللىماق 谁、骗、哄〔动〕: قىز دادىسىنى مەكتەپكە باردىم دەپ گوللاپتۇ . 了去学上她说爸爸她哄儿女 。

گولوگرافىيە = ھولوگرافىيە

گولوگرافىيىلىك = ھولوگرافىيىلىك

گولوگرامما = ھولوگرامما

گولىماق 冤喊、状告、告 <方>〔动〕

گومۇش 里傻 بالا ~ :的痴憨、气傻里傻、呵呵傻〔静〕子孩的气傻

گومۇشلۇق 儿劲傻、气傻里傻〔静〕

گومۇشلۇق قىلماق 事傻干、傻犯

گومىنداڭ 党民国〔静〕

گومىنداڭچى 人党民国〔静〕

گوۋۇيۈەن 院务国〔静〕

گويا 如宛、佛仿、乎似、似好、像好〔助〕: كۆرمىگەن ~ ئادەمدەك 无若 好像有没见过 / ~ ئۇنداق ئىش بولمىغاندەك 事其

گوياخەي 物植叶无 <方、植>〔静〕

گوياكى = گويا

گويورۇ 肉油过〔静〕

گۇانىندىن 脲胍亚、胍 <化>〔静〕

گۇەنخۇا 话官 <语>〔静〕

گۇەنسەي 材棺〔静〕

گۇپپاڭ 咚咕〔模〕

گۇپپاڭ ئەتمەك 场捧、腔帮

گۇپپاڭچى 虫声应、手鼓吹〔静〕: ياڭغانچىغا ~ لازىم . <谚> 虫声应要需子骗 。

گۇپپاڭچىلىق 叭喇吹、喊呐旗摇、场捧、腔帮〔静〕

گۇپپاڭچىلىق قىلماق 喊呐旗摇、场捧、腔帮

گۇچ (声西东咬)嗞咯、吱咯〔模〕

گۇچچىدە 声一吱咯〔静〕

گۇچ - گۇچ 嗞咯嗞咯、吱咯吱咯〔模〕

گۇچۇلداتماق 态动使的 «گۇچۇلدىماق»

گۇچۇلدىتىشماق 态同共的 «گۇچۇلداتماق»

گۇچۇلدىماق <转>②响作嗞咯、响作吱咯①〔动〕

安不忐忑

گۇدۇك 铃吊大②响作咚咕 قىلماق ~ :咚咕①〔模〕، 驼骆的铃吊大挂 ئاسقان تۆگە ~ :铃驼

گۇدۇك ھارۋا 车马辘轱铁(的铃吊大挂下车)

گۇدۇك - گۇدۇك 咚咕咚咕、咕咕唧唧〔模〕

گۇدۇڭلاشماق 态同共的 «گۇدۇڭلىماق»: كېچىدە ئولار گۈ- دۇڭلىشىپ كەتتى . 来起咕嘀们他间夜 。

گۇدۇڭلىماق 咕唧、咕嘀、哝咕〔动〕

گۇرۇپپا 组小、组①〔静〕: گۇرۇپپىلار بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇ- رماق 衡平组小 / گۇرۇپپىلارنىڭ ئىشلىگەن مەھسۇلاتىغا قاراپ ھېرىلىدىغان ئىش ھەققى 群 <数>②资工件计组班

گۇرۇپپا رەسىم 画组 <艺>

گۇرۇپپا قاراۋۇل 哨组 <军>

گۇرۇپپىلاشتۇرماق 态动使的 «گۇرۇپپىلاشماق»

گۇرۇپپىلاشتۇرۇشماق 态同共的 «گۇرۇپپىلاشتۇرماق»

گۇرۇپپىلاشتۇرۇلماق 态动被的 «گۇرۇپلاشتۇرماق»

گۇرۇپپىلاشماق 组编〔动〕

گۇرۇپپىلانماق 态动被的 «گۇرۇپپىلىماق»

گۇرۇپپىلىماق 组分②合组① <数>〔动〕

گۇرۇپپىلاش جەدۇلى 表组分

گۇرۇپپىلاش قانۇنى 律合结、律合组 <数>

گۇرۇپپىلاش ئۇسۇلى 法合组、法组分

گۇرۇپپىلىق 式形词容形的 «گۇرۇپپا»

گۇرۇپپىلىق كۈي 曲组 <艺>

گۇرۇپپىلىق مۇزىكا = گۇرۇپپىلىق كۈي

گۇرۇپپىلىق ناخشا 歌组 <艺>

گۇرۇپپىلىق ئىنتېگرال 分积团集 <数>

گۇرۇپپىلىق يېيىلىش 开展团集 <数>

گۇرۇپپىۋاز 者义主体团小〔静〕

گۇرۇپپىۋازلىق 义主体团小〔静〕

گۇرۇپپىۋازلىق قىلماق 义主体团小搞

گۇرۇھ 集①〔静〕团: ئەكسىيەتچىلەر گۇرۇھى 集动反 :系派、派、派帮、别派②团集治统~ / ھۆكۈمران پارتىيە - بولۇپ شەكىللەنمەك 团 派成形 ~ / 派党 ئۈيۈشتۈرماق 派结帮拉 ~ / 系

گۇرۇھتىن خالىيلىق 性别派非 <哲>

گۇرۇھ - گۇرۇھ ~ :伙伙团团、伙伙一、帮帮一〔静〕 ئادەملەر ~ بولۇپ ئۈيۈشماق 伙团团成结 / 人的帮一帮一伙

گۇرۇھۋاز 人的性派搞、者动活别派搞〔静〕

گۇرۇھۋازلىق ~ :动活系派、动活别派、性派〔静〕 خەۋپى ~ / 执争性派、执争系派 تارتىشى - لاش 危性派

害危别派，害

گۆرۈھۈزالىق قىلماق 别派搞，性派搞，伙结帮拉动活

گۇشا 位部的子盖与口壶接连 <手>〔静〕

گۇك (声叫的等鸠斑，子鸽)咕〔模〕

گۇك - گۇك 鸪水．咕咕：تۇرۇلغا ~ قىلىپ سايرىدى 叫地咕咕鸪。

گۇ - گۇ = گۇك - گۇك

گۇگۇت 柴火 <方>〔静〕

گۇگۇلىماق 在子鸽．叫咕咕〔动〕：كەپتەرلەر گۇگۇلىماقتا 叫咕咕。

گۇگۇم 候时昏黄 / ~：晚傍，昏黄〔静〕 ئاقتى 昏黄 <谚>．كۆزىنى ئۈز كۆرمە، قاش - كۆزىنى ئۈز كۆرمە 人美当眼眉看错莫，亲相莫分时。

گۈگۈم چۈشمەك 黑刚天，暗昏变

گۇك[1] (声飞虫)嗡〔模〕

گۇك[2] 工记 / ~：日工，工①〔静〕：خاتىرلىمەك ئۈنىڭغا يىلىغا 300 ~ بىرىدىكەن．一年工个百三记他给步②。工

弓

گۈك كۆتۈرمەسلىك 算划不，来不划 <成>

گۇك[3] (名官)公 <古>〔静〕

گۇڭچۇك 分工：~ ئالماق 分工拿 / باھالاپ نومۇر قويماق 分记工评

گۇڭتۇر 头工〔静〕

گۇڭراشماق 态同共的 «گۇڭرىماق»

گۇڭرىماق 语学牙牙①〔动〕：يالىغانچىلىك چىرايلىق سۆزلەر 语学牙牙的儿婴 <谚>．ئۇ ئۆزىنى ياخشى كۆرىدىغان ئادەم ئاۋازى ئاڭلاندى．屋传里着么什 / ئۆيدىن گۇڭۇرلىغان 音声的咕叽人有出。

گۇڭۇر - مۇڭۇر 语私窃窃，说地咕咕叽叽〔模〕：~ پاراڭ سالماق 噜咕哩叽，咕咕叽叽

گۇڭۇلداشماق 么什些了说咕咕叽叽们他．态同共的 «گۇڭۇلدىماق»：ئۇلار گۇڭۇلدىشىپ بىرنېمىلەرنى دېيىشتى。

گۇڭۇلدىماق 叽叽像好他．ئۇ گۇ-ڭۇلداپ بىرنېمىلەرنى سۆزلىگەندەك قىلدۇ 么什说在地咕咕。噜咕里叽，咕咕叽叽，咕叽〔静〕：

گۇلا 轴线经(的上机织) <纺>〔静〕

گۇلا چوپسا 尺木的用线系(上轴线经往)

گۇلاب (گۈلابى) 汁瑰玫〔静〕

گۇلابخانا 店汁瑰玫〔静〕

گۇلاخ 坑灰贮(的前灶浴气蒸)〔静〕

گۇلماق 白变皮熟使 <方>〔动〕

گۇم[1] 隆轰，轰〔模〕

گۇم قىلماق 炸．声一地轰：بومبا گۇم قىلىپ پارتلىدى 了炸声一地轰弹。

گۇم[2] 灭覆，溃崩，亡灭〔静〕

گۇم بولماق 台垮，解瓦崩土，没覆，溃崩

گۇم قىلماق 毁摧，毁击：پوتەينى گۇم قىلماي تۇرۇپ ھۇجۇمغا ئۆتۈش ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىش بىلەن باراۋەر．死找去于等攻进起发就台炮毁摧先首不。

گۇماشتا 人理代〔静〕

گۇمان (گۈمانى) 疑怀，疑嫌，疑猜，疑疑，惑疑：مېنىڭ ئۈنىڭدىن گۇمانىم بار．疑怀有他对我。~ ئىمانىنى قاچۇرار．念信失丧会疑猜<谚>。

گۇمان تۇغۇلماق 疑怀生产，心疑起

گۇمان چۈشمەك = گۇمان تۇغۇلماق

گۇمان قىلماق 心疑，疑置，疑怀

گۇمانخور 的疑多②人的疑多，人的重心疑〔静〕①，的鬼疑神疑，的重心疑

گۇمانخورلۇق 词名象抽的 «گۇمانخور»

گۇمانسىراتماق 态动使的 «گۇمانسىرىماق»

گۇمانسىراشماق 态同共的 «گۇمانسىرىماق»

گۇمانسىرىماق 疑猜，心疑起，疑生〔动〕

گۇمانسىز 的疑置可无，的疑无〔静〕

گۇڭگۇلۇق 处暗昏，处暗黑〔静〕

گۇمانسىزلىق «گۇمانسىز» 的式形词名
گۇماندار (گۇمانداری) 〔静〕 者疑嫌，者嫌涉
گۇمانلاندۇرماق «گۇمانلانماق» 的动使态：ئۇنىڭ سۆزى كىشىنى گۇمانلاندۇردۇ . 他的话令人怀疑 。
گۇمانلانماق 〔动〕 疑猜，疑怀，疑惑：ھەممىدىن ~ 怀疑一切 / بۇ گەپتىن ھېچكىم گۇمانلانمايدۇ . 这话谁也不怀疑 。
گۇمانلىق 〔静〕 的疑可，的问疑有，的疑可迹形：~ نەرسە 可疑物
گۇمانلىق جىنايەتچى 嫌疑犯，疑嫌犯＜法＞
گۇمانلىق دېلو 案疑＜法＞
گۇمانلىنىشماق «گۇمانلانماق» 的同共态
گۇمانىزم 〔静〕 人主义
گۇمانىست 〔静〕 人主义者
گۇمانىي 〔静〕 的疑怀，的疑可：~ نەزەر 怀疑的目光 / ~ مەسىلە 可疑问题
گۇمبالك 〔模〕 隆轰
گۇمبا ـ گۇمبالك = گۇمبالك ـ گۇمبالك
گۇمبالك ـ گۇمبالك 〔模〕 隆轰隆轰
گۇمپا 〔静〕 功，功夫：~ كۆرسەتمەك 表演功夫 / گۇمپىسى بار ئادەم 有功夫的人
گۇمران 〔静〕 毁灭
گۇمران بولماق 灭覆，溃崩，台垮
گۇمران قىلماق 使灭覆，摧毁：بىز فاشىزمنىڭ تەختى ـ بەختىنى گۇمران قىلدۇق . 我们摧毁了法西斯的宝座 。
گۇمرانلىق «گۇمران» 的式形词名
گۇمراھ 〔静〕 的途迷
گۇم ـ گۇم 〔模〕 轰轰，砰砰：بىرسى دەرۋازىنى ~ قىلىپ ئۇردى . 有人打敲门砰砰大 。
گۇمىدە 〔静〕 轰隆：~ پارتلىماق 声一地轰隆—声爆炸
گۇناھ (گۇناھى) 过罪，恶罪，孽罪 〔静〕
گۇناھ قىلماق 孽造，孽作
گۇناھ ئۆتكۈزمەك 罪犯：بىز ھېچقانداق گۇناھ ئۆتكۈزمىدۇق . 我们没犯什么罪 。
گۇناھىدىن كەچمەك 罪恕，罪饶，过罪恕饶
گۇناھىدىن ئۆتمەك = گۇناھىدىن كەچمەك
گۇناھىنى تىلىمەك 罪请：ئويلا ، ئويلا ، ئۇ ئاخىر يۈرت چوڭلىرىدىن ئۇغلىنىڭ گۇناھىنى تىلەش قارارىغا كەلدى . 罪请贵显里乡向子儿代定决后最，去想来想他 。
گۇناھىنى بوينىغا ئالماق = گۇناھىنى گەدىنىگە ئالماق
گۇناھىنى گەدىنىگە ئالماق 罪认，罪服
گۇناھىنى يۇماق 赎罪：ماڭا گۇناھىمنى يۇيۇش پۇرسىتى بېرىڭ . 会机的罪赎我给请 。
گۇناھ يازماق 过记
گۇناھسىز 〔静〕 的罪无，的辜无：~ دەپ ھۆكۈم قىلماق 罪无判宣
گۇناھكار 罪犯①人犯②人的孽罪有，者罪有① 〔静〕
گۇناھكار بولماق 人罪为成
گۇناھكارلىق «گۇناھكار» 的词名象抽
گۇناھلىق 〔静〕 的罪有，的恶罪
گۇناھكارلارچە 〔静〕 样一犯罪像，的似罪犯像
گۇندا 〔静〕 的大粗①：~ ياغاچ 大木头②枷(刑具)③墩木状锅(的中坊油)④木横(的上机毯织)
گۇندىپاي 卒狱，吏狱，头牢 〔静〕
گۇندىخانا 狱牢，牢监，房牢 〔静〕
گۇۋاھ (گۇۋاھى) 〔静〕 证明①：يالغان ~ / ئۇنىڭ سالچىلىق ھاياتىغا مۇشۇ دەريا . ~ 条这有涯生排放的他 。证人，人证②。证为河：خۇدا گۇۋاھدۇركى ، مەن بۇ ئىشتا بىگۇناھ . 的辜无是我上事件这在，证作主真 。
گۇۋاھ بولماق 证作
گۇۋاھچى 〔静〕 人证，人证见，人明证：گۇۋاھچىنىڭ گۇۋاھلىق سۆزى / 证的人证 / تارىخنىڭ گۇۋاھچىسى 的史历 / گۇۋاھچىلاردىن سوراق 人证见 / گۇۋاھچىلارنى سوتقا چاقىرتماق 庭出人证传
گۇۋاھچىلىق «گۇۋاھچى» 的词名象抽
گۇۋاھچىلىققا تارتماق 证作(人某)传
گۇۋاھلىق 〔静〕 明证：مەن تولۇق گۇۋاھلىقتىن ئۆتىمەن . 我 。明证分充能
گۇۋاھلىق بەرمەك 证作，证认 ＜法＞
گۇۋاھلىق خېتى 书明证，书证公
گۇۋاھلىق سۆز 言证 ＜法＞
گۇۋاھنامە 件证，书证 〔静〕
گۇۋاھنامە بەرمەك 证开
گۇي 八王＜骂＞ 〔静〕
گۇيتوزا = گۇي
گۇدەك 儿小，提孩，儿幼① 〔静〕：~ ۋاقتى 幼期时年，真天，稚幼 ＜转＞②代时提孩：سىز تېخى ~ ئىكەنسىز . 嫩太还你，稚幼太还你 。

گۆدەكلەر پېداگوگىكىسى 学育教儿幼
گۆدەكلەرچە 烂真天 ～ خىيال 天真的〔静〕天真烂漫：法想的漫
گۆدەكلىك 气稚，气子孩〔静〕
گۆدەكلىك قىلماق 要气子孩：گۆدەكلىك قىپتىمەن. 。气子孩了要我
گۆدەگە 面仰，仰 <方>〔静〕
گۆر 坟，坟〔静〕墓坟：يول ئازابى، ～ ئازابى. <谚> 旅日一门出，好日千家在"同喻：苦之墓坟同如苦之途难"。
گۆر ئاغزىدىن قايتماق 死九，生逃里死 <成>
گۆر ئاغزىغا بېرىپ قالماق 风，木就将行 <成> 生一
گۆردىن ئېچىۋالغاندەك 中墓坟从同如 <成> 烛残中
گۆرگە كىرمەك 进墓坟：گۆرگە كىرگەن تىرىك چىقماس، ئۆيگە كىرگەن قوزۇق. <谚> 活会不的墓坟了进 <谚> 能不人死喻意）归而手空会不的子屋了进，来出着。（待款受不会不客做，活复
گۆرگە ئىتتەرمەك 人坑，害坑，墓坟人推：مېنى گۆرگە ئىتتەرمەكچىمىدىڭ؟ 吗我害坑想你？
گۆر لەخمىسى 墓室（的面侧穴墓）
گۆرىدە ئۆرە تۇرماق 息安到不得也了死 <成>
گۆرىدىن توڭگۈز قوپقۇر 的猪变世来 <骂>
گۆرىگە ئوت كەتكۇر 家的地之身葬无死 <骂> 伙
گۆرە 群，堆〔静〕
گۆرە-گۆرە 人群群一堆堆：～ ئادەم 一〔静〕
گۆرداش 者起一在埋〔静〕
گۆركار 人墓掘〔静〕
گۆركارلىق 墓掘 «گۆركار» 的词名象抽的：～ قىلماق
گۆرلۈك 地坟 يەر ～ 的墓坟有〔静〕
گۆرۇ 当典〔静〕
گۆرۇ بۇيۇم 物押抵，物当典，物质
گۆرۇ خەت 据典，票当
گۆرۇ سۇغۇرتىسى 险保物质 <经>

گۆرۇ قويغۇچى 人质出 <经>
گۈرۈگە ئالماق ①当典承以……出，人或）押抵作当②典承（质
گۆرۈگە قويغۇچىسى 出，人典出，人押质 <经> 人质
گۆرۈگە قويماق 典出，押抵，当
گۆرۈ مۇددىتى 期当，期典
گۆرۈ ھوقۇقى 权质 <经>
گۆرۈخانا 铺当〔静〕
گۆرۈكەش 人典承，员店铺当，板老铺当〔静〕
گۆرۈكەشلىك 业铺当〔静〕
گۆرۈەن 物饰（的挂上子脖驼骆头带）〔静〕
گۆرىستان 地墓，地坟〔静〕
گۆرىستانلىق 墓公，地墓〔静〕
گۆسمە 害陷，蔑诬 <方>〔静〕
گۆسمەك 的全健，的大气力，的壮强 <方>〔静〕
گۆش 肉：قوي گۆشى 羊肉 / گۆشنى يېگەنمۇ ئوغرى، شورپىسىنى ئىچكەنمۇ ئوغرى. <谚> 汤喝，贼是的肉吃 <谚>。～ بىلەن ياغ بىر تۇغقان، پىيازنىڭ كۆيگىنى كۆيگەن. 贼是也的指喻）葱洋是的焦炒，家一是油和肉 <谚>。飘②。（人外是就人外，友朋是就友朋
گۆش پۈرىسى 子合肉 <食>
گۆش تاپ 色红暗的出后温高加质物些某）热红（亮光的
گۆش تالقىنى 松肉 <食>
گۆش توخۇسى 鸡肉 <动>
گۆش رەڭ 巾头色肉：～ ياغلىق 色肉
گۆش قويى 羊用肉 <牧>
گۆش كالىسى 牛肉 <牧>
گۆش كونسېرۋاسى 头罐类肉 <食>
گۆش كۆتىكى 子墩肉剁，子墩肉
گۆش كۆرسىتىپ ئۆپكە ساتماق 头羊挂 <成> 肉狗卖
گۆش كۆمەچ 饼肉焖火 <食>
گۆش يېمەكلىكلىرى 品肉：～ تازىلىقىنى تەكشۈرمەك 验检生卫品肉
گۆشەيمەك 言无口哑，气吭不〔动〕：ئاغزىڭا چىشلىۋالغاندەك زۇۋان سۆرمەي گۆشىيىپ تۇرسەنغۇ؟ 糖着嚼像么怎你？呀里那在站地吭不声一样一瓜
گۆشخور 的肉食〔静〕

گۆشخورلار ئەتىتى 目肉食 <动>
گۆشخور ھايۋان 兽肉食，物动肉食 <动>
گۆشخورلۇق 性肉食 <生>〔静〕
گۆششىز ～ / 菜素 سەي ～ 的素，的肉有没：تاماق ～ 〔静〕 吃肉有没 / 饭素 قالماق ～
گۆششىمان 的状肉 〔静〕
گۆشكىردە （形圆）一之类种子包烤 <食>〔静〕
گۆشلەشمەك 软柔而满丰得长 〔动〕
گۆشلۈك 荤，饭肉 تاماق ～ 的荤，的肉有①〔静〕：سەي ～ / 饭 的厚瓤 قوغۇن ～ 的厚瓤②菜荤，菜肉 多肉，的用肉③瓜甜：توخۇ ～ 的多肉，的用肉 鸡用肉
گۆشلۈك پالاقچە 鳍肉 <动>
گۆشلۈك پولۇ 饭抓肉 <食>
گۆشلۈك قاشتېشى 玉的纯色成
گۆشلۈك يىلتىز 根肉 <植>
گۆشنان 馕肉 <食>〔静〕
گۆشۈنە 黄大 <植>〔静〕
گۆش - ياغ 油肉 〔静〕
گۆكۇ 钩鱼 <方>〔静〕
گۆلەيمەك 眼瞪子胡吹，眼双瞪圆，眼瞪 〔动〕：ئۇ گۆلەيىپ بىر قارىۋالدى - دە ، چالۋاقاپ سىنىپتىن چىقىپ كەتتى . 室教了出走地冲冲气就眼一了瞪他 。
گۆلمۇ 网渔 <方>〔静〕
گۆلىيىشمەك «گۆلەيمەك» 的态同共的：ئۇلار بىر - بىرىگە گۆلىيىشتى . 眼瞪子胡吹相互们他 。
گۆن 深 <方>〔静〕
گۆھەر 至获如 تېپىۋالغاندەك ～ 贝宝，宝珍，宝①〔静〕：بەلمەك ～ / 宝珍为视 تېپىلماس ～ / 异珍奇 تۇرىدۇ سايدا ، تونۇمىسالق نېمە پايدا؟ <谚> ～ / 宝滩河 كىتاب ～ 的贵珍②？用何有货识不，宝有就上宝 زېمىن ～ / 书 كۆز گۆھىرى ③地宝<转>珠眼：眼 球眼，珠
گۆھەر پۈرۈش 商宝珠
گۆھەرنى تاشقا ئۇرماق 好喻比）石击珠明 <成>（称相不坏）
گۆھەرشۇناس 家专宝珠 〔静〕
گۆھەرشۇناسلىق 业专宝珠 〔静〕
گۆھەرلىك 的贝宝，的宝珠产，的宝有 〔静〕
گۆيەك 环的上颈壶手洗②（的挂上辫发）物饰①〔静〕：纹花状

گۆپ ①〔模〕扑腾，通地：ئۇ تام ئۈستىدىن ～ قىلىپ يەرگە سەكرەپ چۈشتى . 下地到跳上头墙从的腾他 。
咕他：下一嘟咕：ئۇ ～ قىلىپ بىر چىنە چاينى ئىچۈۋەتتى . 茶碗一了完喝下一嘟 。
گۆپسە 人的胖肥，人的梧魁体身 <方>〔静〕
گۆپسەن 瓮大，子坛大 <方>〔静〕
گۆپسەيمەك 胀，肿 <方>〔动〕
گۆپ - گۆپ 嘟咕嘟咕，腾扑腾扑 〔模〕：～ يىقىلماق 倒摔腾扑腾扑
گۆپۇر - غالاپ 哗喧②啷哐，咚咕①〔模〕
گۆپۇر - گۆپۇر 沙沙，噔噔 〔模〕：～ ئاياغ تاۋۇشى 沙沙 声步脚的
گۆپۇرلەتمەك 态动使的 «گۆپۇرلىمەك»
گۆپۇرلەشمەك 态同共的 «گۆپۇرلىمەك»
گۆپۇرلىمەك 腾扑，怦怦 〔动〕
گۆجە 口借 <方>〔静〕
گۆجۇر 处暗，暗黑，黑 <方>〔静〕
گۆدىرەت 心疑，团疑 〔静〕
گۆدىرەت چۈشمەك 惑疑，疑猜，疑怀：شۇ ھامان كۆڭلۈمگە ～ چۈشتى . 心疑了起时顿我 。
گۆدۈك 笛汽②声笛汽①〔静〕：～ ئاۋازى ئۇنى 了醒吵声笛汽的船轮 . پاراخوتنىڭ گۆدۈكى ئويغاتتى 他 。
گۆدۈك چالماق 笛鸣
گۆر 拉呼，飓，哄，啦忽，忽 〔模〕：بىر توپ قۇش ～ قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى . 了走飞地拉拉呼鸟群一 。 مۇئەللىم دەرسخانىغا كىرىشى بىلەن ئوقۇغۇچىلار ～ قىلىپ ئورنىدىن قوپۇشتى . 来起了站啦忽们生学，堂课进一师老 。
گۆرەن 腮 <理生>〔静〕
گۆرەن بەز يەللىكى 腮疹，炎腺腮 <医>
گۆرەن كۆپتۈرمەك 粗子脖红脸
گۆرەنلىك 的子帮腮大①〔静〕：～ يىگىت 大的子帮腮 分部的腮马在系头笼马②子伙小
گۆرجەك 锹铁 ～ تۆمۈر / 锹木 ～ ياغاچ：锹〔静〕
گۆررىدە 下一啦呼，下一棱扑〔静〕：～ قۇشقاچلار ～ ئۇچۇپ كەتتى . 了走飞声一棱扑雀麻 。 كىشىلەر ～ قىلىپ ئولۇشۇالدى . 来起了围下一啦呼们人 。
گۆرزە 棒牙狼，槌棒〔静〕
گۆرزىچى 手棒执〔静〕
گۆرس 咚咕，腾扑〔模〕

گۈرسسىدە 声一咚咕，声一腾扑〔静〕
گۈرس - گۈرس 欻欻〔模〕
گۈركىرەتمەك «گۈركىرىمەك» 的使动态
گۈركىرەشمەك «گۈركىرىمەك» 的共同态
گۈركىرىمەك 响呼呼，啸呼①〔动〕；بوران گۈركىرەپ چىقى. 刮起来呼呼响的风 ماشىنا ~ 鸣轰，响隆轰，响轰轰②。着啸呼风大. ماقتا 动大，雷如跳暴，霆雷发大 <转>③鸣轰器机 ~ ！霆雷发大我对要不你！سەن ماڭا گۈركىرىمە 火肝：
گۈر - گۈر 飕飕，刺刺呼，呼呼〔模〕；ئوت ~ قىلىپ 烧燃地呼呼火 يانماق / شامال چىقماق گۈر-گۈر 刮地飕飕风
گۈرۈچ 米，米大〔静〕；~ تاماق 饭米大
گۈرۈچ ئاقلاش ماشىنىسى 机米水碾
گۈرۈچ ئاقلىماق 米碾
گۈرۈچ بۇلماق 粥米大 <食>
گۈرۈچ توپىنى 糠米
گۈرۈچ مىتىسى 象米 <动>
گۈرۈچ ھارىقى 酒米
گۈرۈلدەتمەك «گۈرۈلدىمەك» 的使动态；تراكتورنى ~ 拖使 声鸣轰出发机拉
گۈرۈلدەشمەك «گۈرۈلدىمەك» 的共同态；ماشىنا ـ تراكتورلار گۈرۈلدىشىپ ئۇتۇشتى. 过驶隆隆轰机拉拖车汽. 旺得着火容形)呼呼，熊熊，烘烘①〔动〕 过驶隆隆轰机拉拖车汽
گۈرۈلدىمەك 或声风)；ئوچاقتا ئوت گۈرۈلدەپ كۆيدى. 烘烘得着子炉. سوغۇق شامال گۈرۈلدەپ چىقتى. 吹地呼呼风寒. 烧地②轰，隆轰，鸣轰，飕；بىر ماشىنا گۈرۈلدەپ ئۆچىقاندەك ئۇتۇپ كەتتى. 过而驰飞下--地飕车汽辆一。
گۈزەر 场市，市闹〔静〕
گۈزەل 美①〔静〕；~ مەنزىرە 的美优，的丽秀，的丽美，美景 ~ / ئەخلاق ~ / 德美 ~ ئەتەن 美②国祖的丽美 ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە گەپ سىغمايدۇ. 人佳，人美，女美她. ياشلىق گۈزەل / 活生的好美 تۇرمۇش ~ 。言可不的好美 春青
گۈزەل سەنئەت 艺型造，术美艺工，术美 <艺>
术
گۈزەل سەنئەت فىلىمى 片术美 <艺>
گۈزەل سەنئەت نەزەرىيىسى 论概术美 <艺>
گۈزەل سەنئەت ئىلمى 学术美 <艺>
گۈزەللەشتۈرمەك «گۈزەللەشتۈرۈلمەك» 的使动态；ئۇلار مەكتەپ مۇھىتىنى تېخىمۇ گۈزەللەشتۈردى. 加更境环园校使们他. 丽美 。
گۈزەللەشتۈرۈلمەك «گۈزەللەشتۈرمەك» 的被动态
گۈزەللەشمەك 丽秀变，丽美变〔动〕；ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنى گۈزەللەشمەكتە. 丽秀加更山河国祖 。
گۈزەللىك 丽美，美〔静〕；شېئىرنىڭ گۈزەللىكى 的诗美 / دەرەخنىڭ گۈزەللىكى ياپراقتىن ، ئادەمنىڭ گۈزەللىكى ئەخلاقتىن . 上德在美美人，上叶在美美树 <谚> 。
گۈزەللىك تەربىيىسى 育美 <教>
گۈزەللىك تەنھەرىكىتى 动运美健 <体>
گۈزەللىك تۇيغۇسى 感美 <心>
گۈزەللىك گىمناستىكىسى 操美健 <体>
گۈس - گۈس 嗵嗵，欻欻〔模〕；ۋەسەپ - ۋەسەپ خەلق ئەسكەرلىرى ~ دەسسەپ ئاجايىپ رەتلىك ماڭماقتا . 一队队民齐整常非，的欻欻来起走兵 ~ ئۇ دەسسەپ ئالدىغا ماڭدى . 走前往地嗵嗵他 。
گۈگۈسۇن 辐轮，条辐〔静〕
گۈگۈسۇنلۇك 的条辐带〔静〕；~ چاق 子轮的条辐带
گۈڭگۇرت 磺硫 <化>〔静〕
گۈڭگۇرت باكتېرىيىسى 菌细硫 <化>
گۈڭگۇرت تەركىبى 分硫，量硫含 <治>
گۈڭگۇرت كىسلاتاسى = سۇلفات كىسلاتاسى
گۈڭگۇرتسىز 的磺硫无〔静〕
گۈڭگۇرتسىز گاز 气甜 <矿>
گۈڭگۇرتسىزلەندۈرمەك «گۈڭگۇرتسىزلەنمەك» 的使动态
گۈڭگۇرتسىزلەندۈرۈش مۇنارى 塔硫脱 <石>
گۈڭگۇرتسىزلەندۈرۈلمەك «گۈڭگۇرتسىزلەندۈرمەك» 的被动态
گۈڭگۇرتسىزلەنمەك 硫脱〔动〕
گۈڭگۇرتلەشتۈرمەك «گۈڭگۇرتلەشمەك» 的使动态
گۈڭگۇرتلەشتۈرۈلمەك «گۈڭگۇرتلەشتۈرمەك» 的被动态
گۈڭگۇرتلەشمەك 化硫 <化>〔动〕
گۈڭگۇرتلەشكەن كاۋچۇك 胶橡化硫
گۈڭگۇرتلەشكەن ماددا 物化硫 <化>
گۈڭگۇرتلۇك 的磺硫带，的化硫〔静〕
گۈڭگۇرتلۇك ئارشاق 泉温磺硫
گۈڭگۇرتلۇك بوياق 料染化硫
گۈڭگۇرتلۇك قەۋەت 层硫含 <地>
گۈڭگۇرتلۇك گىياھ 皮根蘖白
گۈڭگۇرتلۇك نېفىت 油石 硫含
گۈل 儿花，花 <植>①〔静〕；ياۋا ~ / قەغەز ~ 花野 / گۈل تۆكۈلەر ئىختىيارى ، ئېقىن سۈنىڭ يوق 子扦花，花纸

كارى . 好 <转>②。情无水流，意有花落 <谚> ，
～ 巧 <转>③亮漂，丽美，美 ：ئۇنلۇك قولى ，巧灵
青年 ياشلارنىڭ گۈلى ：杰俊，英精，华精④。巧手的她
/ ئۇ ئوتتۇز ئىۋغۇلنىڭ گۈ- 英精的人年青，者佼佼的人
لى . 。杰俊的汉子男是他

گۈل باسماق 花印 <手>
گۈل بەرگى 瓣花 <植>
گۈل بېسىش سېخى 间车花印 <纺>
گۈل بىخى 芽花 <植>
گۈل تاجى 冠花 <植>
گۈل تەخسىسى 盘花 <植>
گۈل تۇغمەك 花扎 <手>
گۈل تىزمىسى = گۈل رېتى
گۈل تىكمەك 绣刺，花绣 <手>
گۈل چېچى 粉花 <植>
گۈل چېچى خالتىسى 囊粉花 <植>
گۈل چېچى نەيچىسى 管粉花 <植>
گۈل چىراي 貌月容花
گۈل رېتى 序花 <植>
گۈل ساپىقى 梗花 <植>
گۈل سەيلىسى 游野花赏
گۈل شەربىتى 汁花，露花
گۈل شىرنىسى 蜜花，汁花
گۈل قىسماق 花戴
گۈل قىيامى 酱瑰玫
گۈل كاپۇستا 菜(椰)花 <植>
گۈل كاسىسى 萼花 <植>
گۈل كەلتۈرمەك 锦，亮漂的干，好加上好 <成>
花添上
گۈل كۆرۈنمەك 显，丽美样一儿花像得显 <成>
丽美外格得
گۈل ئوقى 轴花 <植>
گۈل ئۈستىگە گۈل كەلتۈرمەك 花添上锦 <成>
گۈلى گۈلىگە كەلمەك 生天，叶绿配花红 <成>
一对，天配缘良：بۇ ئىككى ياش تازا گۈلى گۈلىگە كەل- 。对一的生天是真女男年青对一这 . گەنلەر ئىكەن
گۈل يېپىنچىسى 被花 <植>
گۈل يىپى 丝花 <植>
گۈلە 干杏 〔静〕
گۈلە مۇرابباسى 酱干杏

گۈلەش 沓疲，的怠懈，的拉拖，的沓拖 <方>〔静〕
的水带泥拖，的
گۈلە ـ قاق 果干 〔静〕
گۈلەك 涡旋 <方>〔静〕
گۈلەمشۇا 菊寿万，花盏金 <植>〔静〕
گۈلئەنبەر 花雀翠 <植>〔静〕
گۈلبوغۇن = بادرەنجى بۇيا
گۈلبوۋرەك 花腰爆油 <食>〔静〕
گۈلبۇرگە 蚤花 <动>〔静〕
گۈلبىنەپشە 丁地花紫 <植>〔静〕
گۈلبىنەپشە مۇرابباسى 酱兰罗紫
گۈلجېنەستە 梅叶榆 <植>〔静〕
گۈلچاي 茶花 〔静〕
گۈلچەمبىرەك 圈花 〔静〕
گۈل ـ چېچەك 卉花，朵花，花 <植>〔静〕
花处到里季春 . چېچەكلەر ئېچىلىدۇ ：باھار پەس- 。开盛朵
گۈلچى 娘姑花卖 ～ ：的花卖②匠儿花① 〔静〕
گۈلچىلىك 培栽卉花 ～ ：培栽卉花 〔静〕
家专
گۈلچىمەن 花球绣 <植>〔静〕
گۈلخار 竿旗花 <植>〔静〕
گۈلخان 火篝起生 ～ ：堆火，火营，火篝 〔静〕
会晚火营
舞火篝 <艺>
گۈلخانا 圃花，房花 〔静〕
گۈلخەيرى 葵冬 <植>〔静〕
گۈلدار = گۈللۈك
گۈلدارچىن 子桂肉 <植>〔静〕
گۈلدان 瓶花 〔静〕
گۈلدەستە 束花 〔静〕
گۈلدۇر ：鸣轰，隆隆，隆轰 〔模〕
同喻：来下雨见不，响隆隆听只 <谚> . غۇرى يوق
。“雨下不，雷打干”
گۈلدۇراس 啦啦哗，啦啦喀，隆隆轰(声鸣雷) 〔模〕
声掌的般鸣雷
گۈلدۇر ـ تاراق 势声张虚，嗡大轰大 〔模〕
گۈلدۇر ـ گۈپپالىق 隆轰隆轰 〔模〕
گۈلدۇر ـ غالاپ ，哗喧，嚣喧②啷哐，咚咕① 〔模〕

闹喧

گۈلدۇر ـ قاراس = گۈلدۇر ـ غالاپ

گۈلدۇر ـ گۈلدۇر 〔模〕隆咕、隆隆、隆轰：ماشىنىلارنىڭ ～ ئاۋازى 声响的隆轰隆轰器机

گۈلدۇرلەتمەك «گۈلدۇرلىمەك»的使动态：دۇمباق ئاۋازى پۈتكۈل دالىنى گۈلدۇرلەتمەكتە ئىدى . 响野原个整使声鼓 。隆隆声

گۈلدۇرلەشمەك «گۈلدۇرلىمەك»的共同态

گۈلدۇرلىمەك 〔动〕响作隆隆、响作噜咕：تاش گۈلدۇرلەپ غۇلاپ چۈشتى . 了去下滚地噜噜咕头石 。گۈلدۇرماما گۈلدۇرلىدى . 隆隆声雷 。

گۈلدۇرماما 〔静〕<气>霆雷、雳霹、雷：باھار گۈلدۇرمىسى 春雷 / ～ مۇئەككىلى 神雷、公雷 / ～ ۋە چاقماق 加交电雷、电雷

گۈلدۇرماما بورىنى 暴雷 <气>

گۈلدۇرماملىق 〔静〕<气>的雷有

گۈلدۇرماملىق بۇلۇت 云暴雷 <气>

گۈلدۇرماملىق ئۈتكۈنچى يامغۇر 雨阵雷 <气>

گۈلدۇرماملىق يامغۇر 雨暴雷 <气>

گۈلدۇرماملىق يۇقىرى بېسىم 压高暴雷 <气>

گۈلدۇرمە 水跌小、帘水 〔静〕

گۈلزار 圃花、坛花 〔静〕

گۈلزارلىق = گۈلزار

گۈلسامساق 花合百 <植>〔静〕

گۈلسۇرۇخ = قىزىلگۈل

گۈلسۈسەر 兰剑、兰菖、蒲菖唐 <植>〔静〕

گۈلسىز 〔静〕的花隐：～ ئۈسۈملۈك 物植花无的花无

گۈلسىمان 〔静〕的状花

گۈلشەن 坛花、圃花、地草花 〔静〕

گۈل ـ غۇنچە 朵花、蕾花 〔静〕

گۈلقات 蘼茶 <植>〔静〕

گۈلقەغە 下见

گۈلقەغەلىرى ئېچىلماق 花心、烈采高兴 <成>

舞色飞眉、放怒

گۈلقەنت 膏糖花瑰玫 <药>〔静〕

گۈلۋىمار 菜叶柳 <植>〔静〕

گۈلگۈم 黄苍、澄澄黄、色黄 <方>〔静〕

گۈل ـ گۈلىستان 〔静〕方地的开盛花鲜：ئىلى ئىسمى جىسمغا لايىق ～ شەھەر ئىكەن . 伊犁是个城市的名字其副名园花的实 。

گۈلگۈن 花红 <方、植>〔静〕

گۈلگىنە 萝蔓叶蔡 <植>〔静〕

گۈل ـ گىياھ 朵花、草花、卉花 <植>〔静〕

گۈل ـ گىياھسىز 〔静〕的草花有没：～ يەر 地之毛不 。

گۈللەتمەك «گۈللىمەك»的使动态：ئىشچى ئۇستاملارنىڭ ئىقتىدارىنى گۈللەتتى . 工人的师傅使智才明聪起来了。

گۈللەندۇرمەك «گۈللەنمەك»的使动态：زاۋۇتنى يىلدىن يىلغا ～ 厂工比年一比年兴旺使

گۈللەنمەك 〔动〕盛繁、荣繁、盛兴、旺兴：ۋەتىنىمىز كۈندىن - كۈنگە گۈللەنمەكتە . 我们祖国的一天比天一天比天繁荣昌盛、代时荣繁 。荣繁世盛、代时荣繁 گۈللەنگەن دەۋر

گۈللۈك 〔静〕的花、的花有：～ پانۇس 灯花 / ～ ئەدىيال 单床花、的花带②子池花、园花、圃花、坛花①

木梨花 <植> بەقەم گۈللۈك

边花 <手> جىيەك گۈللۈك

蝽花 <动> چىرىپاشكا گۈللۈك

蝇杆 <动> چىۋىن گۈللۈك

框边花 <印> رامكا گۈللۈك

布花 <纺> رەخت گۈللۈك

毡花 كىگىز گۈللۈك

潜花 <动> ماي قوڭغۇز گۈللۈك

石理大纹蛇 <矿> مەرمەر گۈللۈك

物植花显 <植> ئۈسۈملۈك گۈللۈك

گۈللىمەك 〔动〕放绽：放绽、花开①：غۇنچە ～ 放绽蕾蓓

繁化文 ～ مەدەنىيەت：旺兴、盛兴、荣繁 <转>②

旺兴荣繁、盛昌荣繁 گۈللەپ ياشنىماق / 荣

گۈلمە 子垫鞍 〔静〕

گۈلنار = ئانارگۈل

گۈلناز = ئۈياتچانئوت

گۈلنەپشە 菜堇 <植>〔静〕

گۈلنچى (一之种品的杏)奇丽古 <方、植>〔静〕

گۈلىستان 坛花、园花 〔静〕

گۈلىيەسمەن 红日千 <植>〔静〕

گۈمبە 堆粪 <农>〔静〕

گۈمبەز 北拱②顶屋圆① <建>〔静〕

گۈمبەز تۈزۈلمە 造构隆穹 <矿>

گۈمبەز قۇرۇلما 构结形拱 <建>

گۈمبەزسىمان 〔静〕的形隆穹、的形顶拱：～ ئۆگزە 穹顶屋的形隆

گۇمبەزسىمان باك 罐顶拱 <石>
گۇمبەزسىمان تۈزۈلمە 造构状穹 <地>
گۇمبەزسىمان ئېكران 幕银形球，影电幕穹
گۇمبەزلىك 形拱 ئىمارەت ～ :的形拱，的顶屋圆有〔静〕 筑建
گۇمبۇر （声塌倒的墙高或声炸爆）隆隆，隆轰〔模〕
گۇمبۇر - گۇمبۇر 隆轰，隆隆〔模〕
گۇمبۇرلەتمەك «گۇمبۇرلىمەك» 的使动态：ئۇلار ھەدەپ گۇمبۇرلىتىپ توپ ئېتىۋاتاتتى . 他们一个劲儿地轰轰隆隆开炮 。
گۇمبۇرلىمەك 〔动〕 响作隆隆，鸣轰，隆轰：قول بومبىلىرى گۇمبۇرلەپ پارتلىغىلى تۇردى . 手榴弹轰轰隆隆爆炸 。
گۇمرۇك （员官的税收并关守）尹关 <古>〔静〕
گۇمرۇكبەگ 尉都关 <古>〔静〕
گۇمۇرۇلمەك 〔动〕 塌崩，塌坍，塌：قۇدۇق گۇمۇرۇلۇپ چۈشتى . 了坍井 。
گۇن 〔静〕 光，泽光：كۆزىنىڭ گۈنى يوق . 眼无光，眼无神
گۇۋۈنمەك 〔动〕 毛抖
گۇيلەمەك 撞撞跌跌，趔趔打 <方>〔动〕
گۇاردىيە 军卫近 〔静〕
گېپارىن （剂凝抗用血输）素肝 〔静〕
گېپسىربولا 法张夸 <数>〔静〕
گېتىت 矿铁针 <矿>〔静〕
گېدە 的皱，的曲卷 <方>〔静〕
گېرەم = گەمە
گېرب 徽国 گېربى :徽 〔静〕 دۆلەت
گېرتسوگ = كىنەز
گېرتسىن 西海 <地>〔静〕
گېرتسىن پۈرۈلمە بەلۇبغى 带皱褶西海 <地>
گېرتسىن مەزگىلى 期西海 <地>
گېرتسىن ھەرىكىتى 动运西海 <地>
گېرتىس （位单率波周）兹赫 <物>〔静〕
گېرمان 人曼耳日 〔静〕
گېرمانچە 式曼耳日②文语曼耳日① 〔静〕
گېزەرمە = بىزەك
گېزەرمەك 脸着厚，脸赖皮死 〔动〕
گېزەك[1] = قەن - گېزەك
گېزەك[2] 次轮，序次 〔静〕

گېزەكچى 兵卫，人的岗站 〔静〕
گېزەكچىلىك 勤执岗站 〔静〕
گېزەندە 的杀天，的死该 <骂，转>②虫毒① 〔静〕 帮黑，棍恶
گېزىت 报：纸报，章报，报 〔静〕 شىنجاڭ گېزىتى 新疆日报
گېزىت سەھىپىسى 面版，幅篇纸报
گېزىتچى 人报，人报卖，者行发纸报 〔静〕
گېزىتچىلىك 业报 〔静〕
گېزىتخانا 馆报，社报 〔静〕
گېزىت - ژۇرنال 刊报，志杂章报 〔静〕
گېزىرىشمەك «گېزەرمەك» 态同共的：گېزىرىشىپ تۇرماي، ئىشكىلارغا بېرىڭلار ! 儿活干，里这在站皮脸着厚要不！吧去 !
گېكتار 顷公 〔静〕
گېكتوگراف 器印胶，版胶 <印>〔静〕
گېكتوگرام 分公百，克百 〔静〕
گېكتولىتىر 升公百，升百 〔静〕
گېكتومېتىر 尺公百，米百 〔静〕
گېكساخلوران 六六六 <化>〔静〕
گېگېل （家学哲国德）尔格黑 〔静〕
گېگېل پەلسەپىسى 学哲尔格黑 <哲>
گېگېل دىئالېكتىكىسى 法证辩尔格黑 <哲>
گېگىلچىلىق 义主尔格黑 <哲>〔静〕
گېلاۋ 人佬佧，族佬佧 〔静〕
گېلاۋچە 的式佬佧②语佬佧① 〔静〕
گېلەك （子皮的下以分公三长毛）克莱革 <方>〔静〕
گېلىسىمىيوم 连黄胡 <植>〔静〕
گېلىكتەمەك 住抓，着抱 <方>〔动〕
گېلىئوتروپ 髓石血<矿>②菜芥天<植>① 〔静〕 仪光回，器射反光日③石滴血
گېماتىن 素红血，素红血铁正 <生>〔静〕
گېمما 芽胞 <生>〔静〕
گېموتسىيانىن 朊青血，白蛋青血 <理生>〔静〕
گېموروي = بوۋاسىر
گېموگلوبىن 白蛋红血 <理生>〔静〕
گېمولىزىن 素血溶 〔静〕
گېن 因基 <生>〔静〕
گېن ئالمىشىش 换转因基 <生>
گېن ئامبىرى 库因基 <生>
گېن بەلگىسى 号符因基 <生>

گېن بەلۋېغى 带因基 <生>
گېن تىپى 型因基 <生>
گېن مەنبەسى 源因基 <生>
گېن مەھسۇلى 物产因基 <生>
گېنتامىتسىن 素霉大庆 <药>〔静〕
گېنرى (位单感电)利亨 <物>〔静〕
گېنرى قانۇنى 律定利亨 <物>
گېنرىمېتىر 计利亨 <物>〔静〕
گېنېراتور 器生发②机电发①〔静〕
گېنېراتور گۇرۇپپىسى 组机，组机电发 <水>
گېنېراتورلۇق 的生发，的电发 <机>〔静〕
گېنېرال 军将〔静〕
گېئوئانتىكلىنال 斜背地，斜背 <地>〔静〕
گېئوتېرمومېتىر 表温地 <地>〔静〕
گېئوتېرمىكا 学温地，学热地〔静〕
گېئوتېكتونىكا 学造构地大 <地>〔静〕
گېئوخرونولوگىيە 年质地，学代年质地 <地>〔静〕
表代
گېئوخىمىيە 学化球地，学化质地 <地>〔静〕
گېئوخىمىيىلىك 的学化球地，的学化质地〔静〕
گېئوخىمىيىلىك پېترولوگىيە 学化球地 <矿>
矿探
گېئوخىمىيىلىك چارلاش 探化 <地>
گېئوخىمىيىلىك مەنزىرە 观景学化球地 <地>
گېئودېزىيە 学量测地大，量测 <地>〔静〕
گېئودىزىيىلىك 的量测 <地>〔静〕
گېئودىزىيىلىك بەلگە 标觇 <地>
گېئودىزىيىلىك تەكشۈرۈش 测勘地大 <地>
گېئودىزىيىلىك كوئوردىنات 标坐地大 <地>
گېئودىزىيىلىك مېرىدىيان 线午子地大 <地>
گېئودىزىيىلىك ئۈرۈۋېن 面准水地大 <水>
گېئودىزىيىلىك ئۆلچەش 量测地大 <地>
گېئوسفېرا 圈地，界陆 <地>〔静〕
گېئوسىنكلىنال 斜向大，槽地 <地>〔静〕
گېئوفىزىكا 学理物球地 <地>〔静〕
گېئوفىزىكىلىق 的学理物球地 <地>〔静〕
گېئوفىزىكىلىق پېترولوگىيە 理物球地 <地>
探勘理物球地 <石> گېئوفىزىكىلىق چارلاش
گېئولوگ 者学质地，家学质地〔静〕

گېئولوگ بولقىسى 锤质地 <地>
گېئولوگىيە 学质地〔静〕
گېئولوگىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经质地
گېئولوگىيىلىك 的质地 <地>〔静〕；～ يېراقتىن سېزىش 心中感遥质地
گېئولوگىيىلىك ئاپەت 害灾质地 <地>
گېئولوگىيىلىك تارىخشۇناسلىق 学史地 <地>
گېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش 查调质地 <地>
گېئولوگىيىلىك تۈزۈلۈش 地，成构质地 <地>
造构质
گېئولوگىيىلىك چارلاش 探勘质地 <地>
گېئولوگىيىلىك قاتلام (位)层质地 <地>
گېئولوگىيىلىك قېزىلما 产矿质地 <地>
گېئولوگىيىلىك ئىرا 代球地 <地>
گېئولوگىيىلىك يىللار 代年质地 <地>
گېئوماتېماتىكا 学数质地 <地>
گېئوماگنىتىزم 学磁地，磁地 <电>〔静〕
گېئومورفولوگىيە 学貌地 <地>〔静〕
گېئومورفولوگىيىلىك 的貌地 <地>〔静〕
گېئومورفولوگىيىلىك ئامىل 因成貌地 <地>
گېئومورفولوگىيىلىك بىرىكىش 组貌地 <地>
合
گېئومورفولوگىيىلىك تەرتىپ 列序貌地 <地>
گېئومورفولوگىيىلىك جەريان 程过貌地 <地>
گېئومورفولوگىيىلىك دەۋر 代时貌地 <地>
گېئومېتىر 何几〔静〕
گېئومېتىرشۇناس 家学何几 <数>〔静〕
گېئومېتىرىيە 析解 ～ ئانالىتىك：何几，学何几〔静〕
何几
گېئومېتىرىيىلىك 的何几 <数>〔静〕
گېئومېتىرىيىلىك ئاكسىيوما 理公何几 <数>
گېئومېتىرىيىلىك تېئورىما 理定何几 <数>
گېئومېتىرىيىلىك شەكىل 形图何几 <数>
گېئومېتىرىيىلىك كرىستاللوگرافىيە 何几 <数>
学晶结
گېئومېتىرىيىلىك مودېل 型模何几 <数>
گېئومېتىرىيىلىك ئوپتىكا 学光何几 <物>
گېئومېخانىكا 学力质地 <地>〔静〕
گېئوئېكولوگىيە 学态生质地 <地>〔静〕
گېئوئىد 体球地 <地>〔静〕

گىببون 猿臂长 <动>〔静〕
گىببىرىللىن 素霉赤 <药>〔静〕
گىببىرىللىن باكتېرىيىسى 菌霉赤 <生>
گىبسىت 矿铝水三 <矿>〔静〕
گىپنوز 态状眠催②术眠催① <医>〔静〕
گىپنوزچى 师医眠催 〔静〕
گىپنوزلانماق 眠催被 〔动〕
گىپنوزلۇق 词名象抽的 «گىپنوز»
گىپنوزلۇق قىلماق 术眠催施，眠催
گىپوخلورىت 盐酸氯次 <化>〔静〕
گىپوفىز 体垂脑，体垂下脑 <理生>〔静〕
گىپوفىز بېزى 腺体垂 <理生>
گىپىربولا 线曲双 <数>〔静〕
گىپىربولوئىد 面曲双 <数>〔静〕
گىپىرون 子超 〔静〕
گىپىس 膏石 <医>〔静〕
گىپسلاتماق 态动使的 «گىپسلىماق»
گىپسلاشماق 态同共的 «گىپسلىماق»
گىپسلانماق 态动被的 «گىپسلىماق»
گىپسلىق 的膏石 〔静〕
گىپسلىق بېتون 土凝混膏石 <水>
گىپسلىماق 给 ~ پۈتتى：膏石打，膏石上 <医>〔动〕
膏石打腿
گىتار 琴弦六，他吉 <艺>〔静〕 (گىتارى)
گىتارچى 者奏演他吉 〔静〕
گىجەك 乱团一，糟团一②丝铁状环的用丝缫① 〔静〕
گىجەكلەشمەك 麻，糟糟乱：ئۇنىڭ ~ چاچلىرىدىن ئىلھامىنىڭ قىزىققۇسى كېلەتتى．怕害人令发头的蓬蓬乱那她。
گىجەكلىك 乱又长又得长须胡 كەتمەك ئۇسۇپ گىجەكلىشىپ ئۇزۇتلىرى．团一成乱，糟糟乱 〔动〕：ساقال ـ بۇرۇتلىرى
گىجىرماچ 这得弄线股这把么怎你？ قىلىۋەتتىڭ ~ يىپنى نېمانچە
了乱么？
گىجىڭ 的倔又懒又，腾腾慢慢，蹭蹭磨磨 〔静〕：执固，塌疲，子性慢 ~ ئۇستىدىن ئىلدام گاداي ياخشى．蛋光穷利麻如不傅师塌疲 <谚>。
گىجىڭلىق 蹭磨么这么怎你？ نېمانچە گىجىڭلىق قىلىدىغانسەن
گىجىم 纹花状齿形方的上边帽花小②子套鞍① 〔静〕
گىچ (音声的西东等菜生吃)吱嘎 〔模〕

گىچاقلاتماق 榜标，弄卖，耀炫 <方>〔动〕
گىچچىدە 声一吱咯，声一吱嘎，下一吱嘎 〔静〕
گىچ ـ گىچ 吱嘎吱嘎：مۇنۇ مانتىنىڭ پىيىزى ~ قىلىدۇ ، پىشمىغان ئوخشايدۇ．吱嘎来起吃葱洋的里子包这。熟没还像好，的吱嘎。
گىچماچ ~ / 事的乱杂 ~ ئىش：的杂纷，的乱杂 〔静〕
خيال 乱纷绪思
گىچماچلاشماق 乱杂，乱纷 〔动〕：پىكىرلىرىم گىچماچلىشىپ كەتتى．很得乱绪思我。
گىچىر (声牙磨)吱咯 〔模〕
گىچىر ـ گىچىر 吱咯吱咯 〔模〕
گىچىرلاتماق 态动使的 «گىچىرلىماق» 的态动使：ئۇ ئاچچىقىدا چىشلىرىنى گىچىرلاتتى．响作吱咯齿牙得气他。
گىچىرلىماق 响作吱咯 〔动〕
گىچىلداتماق 态动使的 «گىچىلدىماق»
گىچىلدىماق 响作吱咯 〔动〕
گىچىماچاق 乱 〔静〕：糟糟乱 ~ ئىش 事的糟糟 / ئۇرۇقلار ~ بولۇپ كېتىپتۇ．了起一在杂混子种种各。
گىدەك 的摆大摇大爱，的子架摆爱 <方>〔静〕
گىدەيتمەك 态动使的 «گىدەيمەك»
گىدەيمەك 摆，天朝孔鼻，外天首昂，扬气高趾① 〔动〕
样的扬气高趾那他 ئۇنىڭ گىدىيىپ تۇرغان ئېتى：子架
模大 گىدىيىپ ئولتۇرماق：样大模大，慢傲，傲高②子
着坐地样大
گىدىك (的走会刚)狗小 <动>〔静〕
گىدىك ـ گىدىك 的狗小唤)儿啧儿啧，的嗝的嗝〔叹〕
(音声
گىدىگەي 的慢傲，的傲高 <方>〔静〕
گىدىيىشمەك 态同共的 «گىدەيمەك»：ئۇلار گىدىيىشىپ ئۆيگە كېلىشتى．里屋进走地慢傲们他。
گىر 秤地，磅地 <交>②秤磅 <机>① 〔静〕：يەر گىرى 秤地
گىر تېشى 砣秤
گىرە (گىرەسى) 的门：页合① 〔静〕：ئىشىكنىڭ گىرەسى 页合 / ئورناتماق ~ 错交，叉交②页合装
گىرە سالماق 子脖的亲母搂 ~：搂 ئانىنىڭ بوينىغا
گىرە غوزا 茧串 <动>
گىرە قىلماق 像石髀的用博赌把②错交，叉交① 一起：قىمارۋازلار يېڭىۋاشتىن ئۇشۇقنى گىرە قىلىشتى．起一了到搅石髀把新重们徒赌。

گىرەچە 〔静〕 钳虎①合小②具夹，钳子③页合小 گىرەچە ~ يىپ 线子桄一

گىرە ـ گىرە 〔静〕 队一队一，排排一，群群一：قوي توپ ~ ، يۇرىدۇ ~ ؛ ئىت توغىدۇ ~ ، يۇرىدۇ بىرە ـ بىرە ـ بىرە ـ بىرە . 群一崽下狗；生群却，只只一羔下羊 <谚> 行独却，群 。

گىرەلەشتۇرمەك «گىرەلەشمەك»的态动使：ئۇ دائىم بارماق ـ لىرىنى گىرەلەشتۇرۇپ قىسىر قىلماي ئولتۇراتتى . 双把常常他 着坐地动不动一起一在叉交手 。

گىرەلەشمە 〔静〕 的叉交，的错交牙犬

گىرەلەشمە جەڭ 战刃白，接相兵短

گىرەلەشمە رېئاكسىيە 应反叉交 <生>

گىرەلەشمە قاتلام 层错交 <地>

گىرەلەشمە ئىممۇنىتېت 疫免叉交 <医>

گىرەلەشمە يۇقۇملىنىش 染感叉交 <医>

گىرەلەشمەك 〔动〕 贯连，接连②错交，织交，叉交①，抱环，亘连：ھەيۋەتلىك قاتمۇ ـ قات تاغلار بىر ـ بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەندى . 一在亘连抱环互相山群的峨巍 。起

گىرەلەشكەن پەنلەر 科学叉交

گىرەلەشكەن تىجارەت 业营叉交 <经>

گىرەلىشىش نۇقتىسى 点叉交

گىرەلىمەك 〔动〕 页合安，页合装②抱，搂①

گىرەم ـ سىرەم 〔静〕 胧朦，约隐，惚恍：ئۇخلىماق ~ / كۆرمەك 觉睡胧朦，睡非睡似见可约隐

گىرت 〔模〕 吱咯：توك سىمىنى ~ قىلىپ كېسىۋەتمەك 吱咯一下把剪线电断

گىرتتىدە 〔静〕 地吱咯，下一吱咯：ئۇ ئورالغان موخۇركىنىڭ ئۇچىنى چىشى بىلەن ~ ئۇزۇۋەتتى . 烟合莫的好卷把他 了掉咬下一吱咯头烟 。

گىرت ـ گىرت 吱咯吱咯〔模〕

گىرتىلداتماق «گىرتىلدىماق»的态动使：ئېشەك قۇرۇق ئوتلارنى گىرتىلدىتىپ چاياشقا باشلىدى . 嚼地吱咯吱咯驴毛 草干了起 。

گىرتىلدىماق 响作吱咯〔动〕

گىرتىچى 〔静〕 磅司，员磅过

گىرخانا 〔静〕 房磅过

گىرداب (گىرداۋ) 〔静〕 渊深，流涡，涡旋①：جىنايەت گىرداۋىغا / ئاپەت گىرداۋى 渊深恶罪 / 渊深难灾 ئۇرۇش گىرداۋىغا 渊深争战 。

گىردا 边，沿边，边 <转>②缘边争战，

缘：ئۆلۈم گىردابى 缘边的亡死 / ئۆلۈم گىردابىغا ئاپىرىپ قويماق 地死之置

گىردە 〔静〕 窝窝的(馕的去下凹心中)馕 <食>：~ ياقماق / ئاكام ھەدەپ گىردىگە خېمىر يۇغۇرۇۋاتاتتى . 面的馕窝窝打和于忙正哥哥 。

گىردەچى 的馕烤，匠馕〔静〕

گىرلەتمەك «گىرلىمەك»态动使的

گىرلەشمەك «گىرلىمەك»态同共的

گىرلەن 柴琶琵 <植>〔静〕

گىرلەنمەك «گىرلىمەك»态动被的：يۈك گىرلەندى . 过称货 。了磅过煤 。了 كۆمۈر

گىرلىمەك 磅过〔动〕

گىروسكوپ 仪螺陀 <物>〔静〕

گىرۇەك 子桌 جۇرنىلنىڭ گىرۇىكى：缘边，沿，边〔静〕

边 / دېرىزىنىڭ گىرۇىكى 沿窗

گىرۇەك بەلۋېغى 带缘边 <地>

گىرۇەك پەردە 膜缘 <生>

گىرۇەك تاختاي 板边

گىرۇەك تاش 石缘，石边

گىرۇەك ئېففېكت 应效缘边 <物>

گىرۇەكلىك 〔静〕 的边，的边有：كۆموش ~ قارا كۆزئەينەك 匾牌边红 / قىزىل ~ ئۈنۈسكا 镜墨边银

گىرۇەكلىك چېرىپاشكا 蝽盾，蝽缘 <动>

گىرۇى 线平地 <方>〔静〕

گىرى 〔静〕 腿，倔：ھەي نېماندا ~ ئادەمسەن؟ — دېدى ئاكام ئاچچىقى كېلىپ . 说地气生哥哥 "？腿么这么怎你"

گىرىدىپ[1] 衬纱其乔，纱其乔〔静〕：~ كۆڭلەك 衫 / ياغلىق 巾头纱其乔

گىرىپ[2] = يۇقۇملۇق زۇكام 下见

گىرىپتار 患，遇遭，受遭：كېسەلگە ~ / بالا ـ قازاغا 病难灾遇遭

گىرىپتار قىلماق 入陷使，遇遭使

گىرىپتارلىق 词名象抽的«گىرىپتار»

گىرىپتىشىن 绸绉，纱绉〔静〕

گىرىپسەتىن 缎绉〔静〕

گىرىشىم 坑(的炭木烧) <方>〔静〕

گىرىلىك 〔静〕 倔，倔巴巴，子性倔，腿倔：ئۇ ~ قىلىپ ، بىرقانچە كۈن ماي تارتىپ يۈردى . 别天几好了闹地巴巴倔倔他 。扭

گىرىم 装化，妆化〔静〕
گىرىم بۇيۇملىرى 品妆化
گىرىم قىلماق 装化
گىرىمچى 师装化〔静〕
گىرىمخانا 室装化〔静〕
گىرىمسەن :的现忽隐忽，的约约隐隐，的缈缥①〔静〕
～ كۆرۈنمەك 楼蜃市海，景蜃②显隐，见可约隐
گىرىمسەنلەشمەك 暗灰，淡暗，暗昏，胧朦〔动〕：ياپيـ
شىل داللار بىز يىراقلاشقانسېرى ئايدىڭدا گىرىمسەنلىشىپ قېلـ
ۋاناتتى . 我们在野原的色绿远越得走变下光月
越得远走们我 。来起暗灰
گىرىملىك 的好装化〔静〕
گىرىملىك رەڭلەتمىسىيە 彩排
گىز 发机话电，机音收)嗡嗡，啦刺啦刺，擦擦〔模〕(音杂的出发时障故生
گىز ـ گىز 蒂芥 <转>②啦刺啦刺，嗡嗡①〔模〕
گىز ـ گىزگە سالماق 唆挑
گىز ـ گىزلاشماق 吵争，嘴吵，擦磨闹〔动〕
گىزلىدىماق «گىزلىدىماق» 的态动使：رادىئونى گىزلىداتـ
ماڭ ！请！响作啦刺啦刺机音收让要不请 ！
گىزلىداشماق «گىزلىدىماق» 态同共的：چۈنلەر گىزلىدىـ
شىپ ئۇچۇپ يۈرىدۇ . 飞地嗡嗡蝇苍 。
گىزلىدىماق 作嗡嗡②声哧哧出发时开要快水①〔动〕
响：چۈنلەرنىڭ گىزلىدىشى 声嗡嗡的蝇苍
گىستامىن 胺组 <化>〔静〕
گىستوفىزىئولوگىيە 学理生织组 <理生>〔静〕
گىستوگراممـا 图率频式梯阶 <水>〔静〕
گىستولوگ 家学织组 <生>〔静〕
گىستولوگىيە 学织组 <生>〔静〕
گىستون 朊组，白蛋组 <理生>〔静〕
گىگروسكوپ 器湿验，器度湿〔静〕
گىگروگراف 计度湿〔静〕
گىگرومېتىر 表度湿〔静〕
گىگرومېتىرىيە (度湿)量测〔静〕
گىگىنا 学生卫 <医>〔静〕
گىگىنىلىق 的生卫 <医>〔静〕
گىگىنىلىق مەسلىھەت 询咨生卫 <医>
گىلك (音声的飞虫昆)嗡〔模〕
گىلك ـ گىلك 嗡嗡〔模〕
گىڭدىلداتماق «گىڭدىلدىماق» 态动使的

گىڭدىلداشماق «گىڭدىلدىماق» 态同共的
گىڭدىلدىماق 响嗡嗡〔动〕
گىل 料染色丹铁 بوياق ～ ：子土红，丹铁〔静〕
گىل تاش 岩泥 <地>
گىل رەڭ 红绛，红朱
گىل رۇدىسى 砂朱 <矿>
گىل سىزما 画水山色绛 <艺>
گىلاس 桃樱酸，桃樱 <植>〔静〕
گىلاس مۇرابباسى 酱桃樱
گىلاسگۈل 花樱〔静〕
گىلاسلىق 林挑樱，园桃樱②的桃樱有①〔静〕
گىلالك 壁绝崖悬，壁陡，壁峭，崖悬，崖山 <方>〔静〕
گىلاۋا (一之种品瓜甜)瓦拉格 <植>〔静〕
گىلەم 毯地织 ～ توقۇماق ：毯地〔静〕
گىلەم خۇرجۇن 褡褳(的案图毯地带)
گىلەم دوپپا 幅花小(的纹花毯地有绣)
گىلەم نۇسخا 案图毯地 ～
گىلەمچى 商毯地②工织编毯地，匠毯地织①〔静〕
گىلەمچىلىك 业毯织〔静〕
گىلەمچىلىك كارخانىسى 厂毯地，厂毯织
گىلەمىلىك 毯地织够②的毯地铺，的毯地有①〔静〕
毛的毯地块两织够 يۈڭ ～ ئىككى ：的
گىلىبېرت (位单势通磁)析吉 <物>〔静〕
گىلدىك 摆摇，晃摇〔模〕
گىلدىك باش 者患病头摇性经神
گىلدىك ـ گىلدىك 晃晃摇摇，晃摇〔模〕
گىلدىكلاتماق «گىلدىكلىماق» 态动使的：ئۇ بېشىنى گىلدىكـ
لىتىپ ناخشا ئېيتماقتا . 他摇晃头脑着唱歌 。
گىلدىكلىماق 左头 ～ بېشى ：晃摇右左，动晃右左〔动〕
晃摇右
گىلگال 针别 <方>〔静〕
گىلىپتو 松水 <植>〔静〕
گىلىماق 念思 <方>〔动〕
گىلىمگىتاك 根无，的可两棱模，的儿准没 <方>〔静〕
的堂名没，的据
گىمناستورکا 服便军〔静〕
گىمناستىكا 操体 <体>〔静〕
گىمناستىكا پالىسى 子垫操体 <体>
گىمناستىكا تاياقى 棒操体，棍操体 <体>
گىمناستىكا ھەرىكىتى 运操体，作动操体 <体>

动

گىمناستىكا ئورۇندۇقى 凳操体 <体>

گىنە = ئاداۋەت

گىنە - ئاداۋەت 恨仇，怨仇，见偏，见成〔静〕

گىنېكولوگ 家专科妇 <医>〔静〕

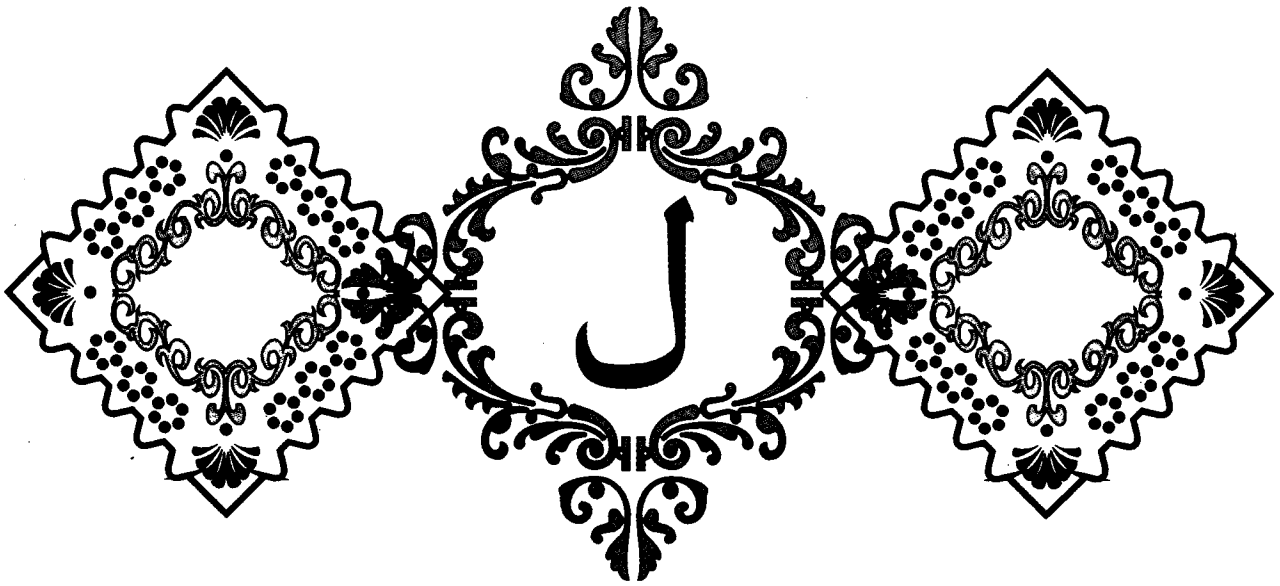
گىنېكولوگىيە 学科妇 <医>〔静〕

گىياھ (گىياھى)〔静〕草：～ ئۇنمەيدىغان يەر 不长草的地

药草 ～ دورىلىق / 地之毛不，方的生不木草，的草有没〔静〕

گىياھسىز

گىيەك 直条一设，戏游统传族尔吾维)戏游钱掷〔静〕者游玩，直扶土培，钱铜一置分公四至三隔每，线（掷投子弹用外之米九，八在站

ل ① 称名母字该②母字个十二第文尔吾维

لاباي 贝螺 <古>〔静〕

لابدۇر 人女遏邋 ～ خوتۇن 邋遏〔静〕，幅边修不：

لابدۇرلاشتۇرماق 态动使的 «لابدۇرلاشماق»

لابدۇرلاشماق 遏邋变，幅边修不得变〔动〕

لابدۇرلۇق 式形词名的 «لابدۇر»

لابرادور 石长拉 <矿>〔静〕

لابوراتورىيە 室验实，室验化〔静〕

لابورانت 员验实，员验化〔静〕

لاپ[1] 牛吹，话大〔静〕：ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ تولىسى ～ . 说他话大是半多的。

لاپ ئۇرماق 牛吹，话大说

لاپ[2] (态状路行驼骆)悠忽慢慢，忙不慌不〔模〕

لاپ[3] 地忽，闪〔模〕

لاپ قىلماق ①地忽：ئوت لاپ قىلىپ ئۆچتى . 火地忽灭了。②地蔓，地猛：لاپ قىلىپ قارماق 看一地猛 地蔓，地猛。

لاپاس[1] 棚窝，棚工，棚草，子棚 <建>〔静〕

لاپاس[2] (状走行)忙急，匆匆〔模〕

لاپاسلاشماق 态同共的 «لاپاسلىماق»

لاپاسلىق 场市的顶棚有 ～ بازار 的棚有〔静〕：

لاپاسلىماق 忙忙急急，匆匆急〔动〕：ئۇ لاپاسلاپ كېتىۋاتىدۇ . 着走地匆匆急他。

لاپپىدە 地忽〔静〕：چىراغ ～ ئۆچۈپ قالدى . 了灭地忽灯。

لاپەندى 的脚笨手笨，的拙笨 <方>〔静〕

لاپچاق 人的坐地洋洋懒〔静〕

لاپچايتماق 态动使的 «لاپچايماق»

لاپچايماق 洋洋懒 <转>②形变，扁压被①〔动〕：لاپ- چىيىپ ئولتۇرماق 坐地洋洋懒

لاپچۇق 子鼻塌 بۇرۇن ～ 的塌〔静〕：

لاپچى 者话大说，者牛吹〔静〕

لاپچىن 叶树，子叶 <方>〔静〕

لاپچىيىشماق 态同共的 «لاپچايماق»：ئۇلار لاپچىيىشىپ ئولتۇرۇشۇپ قۇرۇق پاراڭ سوقۇشتى . 他们懒洋洋在坐起一天闲聊。

لاپخور = لاپچى

لاپشاڭ ，慢缓，缓迟，的薄淡，的弱微 <方>〔静〕 腾腾慢

لاپقوت <谚> . ～ ئىش ، ئاش ئوتنە：工换，工变〔静〕 。工变儿活有，借互粮有

لاپقوتلاشتۇرماق 态动使的 «لاپقوتلاشماق»

لاپقوتلاشماق 工换，工变〔动〕

لاپ ـ لاپ[1] 一闪忽灯 . چىراغ ～ قىلىپ ئۆچتى 了灭下。〔模〕：闪忽

لاپ ـ لاپ[2] 态姿的悠颤慢缓路走驼骆容形〔模〕：ئۇ ～ قىلىپ ماڭدۇ . 走地悠悠颤颤驼骆。

لاپنا 柳桦，柳枰，柳柜，柳麻，杨枫 <植>〔静〕

لاتا 〔静〕①破、布破 ～ كونا：布烂、布破<转>②儿块布旧脓、包、物废、头肉：هەي ～ ، بۇنتەك ئولتۇرماي ئىچە ماۋۇنى . 。去下喝它把、着坐地似佛像别你、头肉、哎

لاتا پايپاق ①子袜布<成>②松稀、塌疲

لاتا پۇل 钞布 <经>

لاتا چاق 轮砂布 <手>

لاتا چاينىماق 磨蹭：بولدى ، لاتا چايناۋەرمە ! 你、了行！了蹭磨别再 ！

لاتا خەي 鞋布 <手>

لاتا غىلاپ 废囊窝、废囊窝<骂>、头肉：ئۇ بىر ～ ، ئۇنىڭ. دىن چوڭ ئومىد يوق . 望希大么什有没、废囊窝个是他。

لاتا غىلاپلىق 儿劲头肉、子样囊窝

لاتا غىلاپلىق قىلماق 干窝囊事

لاتا قەغەز 纸皮桑

لاتا قۇم قەغەز 布砂

لاتا كەش = لاتا خەي

لاتا كۆس ـ كۆس 废囊窝 <骂>

لاتاپەت 〔静〕雅风、雅文、雅优

لاتاپەتلىك 〔静〕的雅风、的雅文、的雅优：ئۇنىڭ ～ تۇر. قىغا قاراپلا قالدىم . 呆口瞪目我使姿风的雅文他。

لاتا ـ پۈتا 〔静〕布烂

لاتاخىيا 下见

لاتاخىيا ئۆمۈچۈكى 蛛土拉 <动>

لاتارىيە 〔静〕票彩

لاتارىيە بېجى 税票彩、税彩博 <经>

لاتارىيە بېلىتى 票彩

لاتارىيە زايومى 券债票彩 <经>

لاتارىيىلىك 〔静〕的票彩有 ، 的票彩

لاتارىيىلىك پۇل ئامانىتى 蓄储(采)奖摸 <经>

لاتقا 〔静〕物淀沉、泥淤 <水>

لاتقا تۇرۇبىسى 管淤排、管渣 <水>

لاتقا قازىنى 泥 ، 包鼓

لاتقا قۇدۇق 井泥沉 <水>

لاتقا ماشىنىسى 机泥捞 <水>

لاتقا ئوغۇت 肥泥

لاتقىلىق 〔静〕①的泥淤有：～ ئېرىق 有淤②渠的泥淤 泥。

لاتقىلىق سۇ 水沙夹 <水>

لاتىپۇرۇش 〔静〕(称蔑的商布对)布破卖

لاتىسىز 〔静〕的布带不、的布破有没：بىر مېتىر ～ ئۇ يەرگە قانداق بارغىلى بولىدۇ؟ 不带一米布、那到能么怎 去儿？

لاتىلاشتۇرماق «لاتىلاشماق» 的态动使

لاتىلاشماق 〔动〕囊窝变：بارغانچە لاتىلىشىپ كېتىپ بارىسەنغۇ؟ 呀了囊窝越来越么怎你？

لاتىن 〔静〕丁拉：～ ئېلىپبەسى 母字丁拉

لاتىن تىلى 语丁拉 <语>

لاتىن يېزىقى 文丁拉 <语>

لاتىنچە 的式丁拉②文丁拉、语丁拉①〔静〕

لاتىنلاشتۇرماق «لاتىنلاشماق» 的态动使

لاتىنلاشتۇرۇلماق «لاتىنلاشتۇرماق» 的态动被

لاتىنلاشماق 〔动〕化丁拉

لاجۇۋەرد 矿铁蓝、石青天、石金青 <矿>〔静〕

لاچىن 〔静〕①(鹰雄 <转>②隼 <动>行飞秀优对)(颂称的员)

لاچىن ئائىلىسى 科隼 <动>

لاچىندانە 蔻豆 <植>〔静〕

لاچىنسىمان 〔静〕的形隼

لاچىنسىمانلار ئەترىتى 目形隼 <动>

لاخسا 〔静〕袋草状网(的料草装)

لاخشىگىر 子钳馕、钳火、剪火 <手>〔静〕：～ بىلەن مەشتىكى چوغنى ئالماق 来出取火炭的里子炉把剪火用

لاخۇ 〔静〕族祜拉

لاخۇچە 的式祜拉②语祜拉①〔静〕

لاخوس 下见

لاخوس قوڭغۇزى 甲步拉 <动>

لازا 〔静〕椒辣、子辣 <植>：قىزىل ～ / كۆك 子辣红 ～ 椒菜、子辣甜 ～ قاپاق / 子辣青 ～

لازۇرىت 石金青 <地>〔静〕

لازېر 光激 <物>〔静〕

لازېر ئەسۋابى 器光激 <物>

لازېر تېخنىكىسى 术技光激 <军>

لازېر دىسكىسى 盘光 <电>

لازېر زەخمىسى 伤损光激 <医>

لازېر قورالى 器武光激 <军>

لازېرلىق 〔静〕的光激 <物>

لازېرلىق باسما 机印打光激

لازېرلىق مۇزىكا 乐音光激

لازېرلىق مىلتىق 枪光激

لازى 〔静〕纸蜡

لازىجاڭ 酱子辣〔静〕
لازىدان 罐子辣〔静〕
لازىگۇل 樱瑚珊，椒天朝 <植>〔静〕
لازىلىق 地椒辣〔静〕
لازىم ～ 需要 〔静〕要需，要必，应该，应当：ماڭا ھېچنەرسە ～ ئەمەس．我什么也不要需。ماڭا ئىككى دەپتەر ～ ．我要需不也么什。子本个两要没，要需不要必 / ئىلاج بار لازىمى يوق。题问个这决解量尽该应 ～ ．بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش。
لازىم بولماق 需要：ماڭا بىر كىتاب لازىم بولۇپ قالدى．书本一要需我。
لازىم تاپماق 要必有为认
لازىم قىلماق 使用：بۇ قەلەمنى مەن لازىم قىلىمەن．笔支这用要我。
لازىمەت 品需必〔静〕
لازىمەتلىك 旅 لازىمەتلىكلىرى يول：品用，品需必①〔静〕表：مەرىەمخانغا ئاپىرىدىغان لازىمەتلىكلەرنى تەيىارلاپ قويدۇڭلارمۇ？送给罕姆耶尔麦备准们你品礼的途②品礼
好吗了？
لازىملىق 要需 ～ نەرسە：的用有，的要必，的要需〔静〕
西东的
لاس 状气泄②状气撒①〔模〕
لاسسىدە 的软瘫体肢示表：ئۇ يېلى چىقىپ كەتكەن توپتەك ئورۇندۇققا ～ ئولتۇرۇپ قالدى．他像球似的在瘫地上子椅。
لاسسىدە بولماق 泄气：ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ لاسسىدە بولۇپ قالدى．他听这话一了泄气了。
لاسكات 肩坎式女 <方>〔静〕
لاشا 乱散步脚 <古>〔静〕
لاشىن 桩马拴 <方>〔静〕
لاغ 瑟瑟(状抖发)〔模〕
لاغايلاشماق «لاغايلىماق»的共同态：ئۇلار كوچىدا بىردەم لاغايلىشىپ يۈرۈشتى．他们在街上闲逛了一会儿。
لاغايلىماق 闲逛，游荡：لاغايلاپ يۈرمەك 逛来逛去〔动〕
لاغزىن (末之支干二十)亥 <古>〔静〕
لاغلا 鼓，凸，悬 <方>〔静〕
لاغ ـ لاغ 瑟瑟〔模〕：تاش ئاغۇن ئەتىگەن تۇخۇ چىللىغاندا ～ تىترەپ ئورنىدىن تۇردى．他的叫鸡早清洪阿什塔时候来起了爬着抖瑟瑟。
لاغلى 袋麻，袋口 <方>〔静〕
لاغۇن 碗木 <古>〔静〕

لاغلداتماق «لاغلدىماق»的使动态
لاغلداشماق «لاغلدىماق»的共同态：ئۇلار توڭلىغانلىقىدىن لاغلدىشاتتى．他们冻得直哆嗦。
لاغلدىماق 瑟瑟〔动〕：بەزگەكتەك لاغلداپ تىترىمەك 打像抖发瑟瑟样一子摆
لاق 哐〔模〕
لاقا ـ لۇقا 物什〔静〕：ئۆينىڭ لاقا ـ لۇقىلىرى 家中物什
لاقشا 面，面条 <古>〔静〕
لاققا 坑(的上路) <古>〔静〕
لاققىدە 地哐〔静〕：ھارۋىنىڭ بىر چاقى ～ قىلىپ كاتىڭا چۈشتى ـ دە，ھارۋا شىپپىدە توختىدى．他子轮个一的车大，里辙车到掉地下了停地察车大，来。
لاقۇ 鲔，鱼鲢 <动>〔静〕
لاقىلداتماق «لاقىلدىماق»的使动态
لاقىلداشماق «لاقىلدىماق»的共同态
لاقىلدىماق 响作哐哐〔动〕
لاك[1] (一之种品的梨)克拉 <植>〔静〕
لاك[2] 黛(的圈眼涂)②漆光上，漆清 <化>①〔静〕
漆清上 لاك بەرمەك
لاكات 的洋洋懒，的散懒〔静〕
لاكاتلىق «لاكات»的形词名式
لاكتوزا 糖乳 <化>〔静〕
لاكتوزلىق 的糖乳〔静〕
لاكتومېتىر 计浮乳，计重比乳 <化>〔静〕
لاكشان 志标号记 <古>〔静〕
لاكلاتماق «لاكلىماق»的使动态：ئۇ ئەمەتكە شىرەنى لاكلاتتى．他让子桌上漆清了给提麦艾叫。
لاكلاشماق «لاكلىماق»的共同态
لاكلانماق «لاكلىماق»的被动态
لاكلىماق 漆清上〔动〕
لاكموس 蕊石 <化>〔静〕
لاكموس قەغەز 纸试蕊石 <化>
لاكىلوزۇك 话象不，槽八七乱〔静〕
لاگېر 营①〔静〕：قىشلاق ～ / ئەسكەرلەر ～ 营军，营阵，营垒：ھەربىي لاگېرى 营野②营中集，营虏俘 / جازا لاگېرى 营令夏队先少：پىئونېرلار لاگېرى 营令夏
لاڭقا[1] 马的瘦又高又 ～ / ئات ～ 驴的瘦又高又：的瘦又高又〔静〕
ئېشەك
لاڭقا[2] 柱木的边两门柴 <方>〔静〕
لاڭگۇك 担扁 <方>〔静〕

لالاق (号绰和孩小于用多)包气娇 <方>〔静〕

لالاگۇر 人的幅边修不 <方>〔静〕

لالايماق 洋洋懒:قىزىم ، قاچانغىچە لالىيىپ ئولتۇرسەن؟ 〔动〕
候时么什到坐地洋洋懒你,儿女?

لاله 香金郁 <植>〔静〕

لاله رەڭ 花的色红鲜 ~ گۈل 色红鲜:

لاله‌كاكتۇس 球光三 <植>〔静〕

لالما 犬之家丧 ئىت ~ :的荡游处四,的家丧① 〔静〕
~ :狗皮癞,的脸要不,的闲好手游 <转>②狗野
人的闲好手游 ئادەم ~ / بولغۇچە ، سالما بول . <谚>
食自动劳可宁"同喻:虎蝎作如不,狗皮癞为成其与"脸要不闲好手游能不,力其 ئاختارمىلىقىنىڭ چالمىسى ~ 。
疙土的地耕休 يامان ، خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسى . <谚>
。经正不人女的闲好手游,硬坚瘩

لالمىلاشتۇرماق 态动使的 «لالمىلاشماق»

لالمىلاشماق 闲好手游得变 〔动〕

لالمىلىق 式形词名的 «لالما»

لالمىلىق قىلماق 闲好手游,逛西游东

لالو 子把抬 <方>〔静〕

لالزار 方地的开盛香金郁 〔静〕

لالزارلىق = لالزار

لالىگۇل = لاله

لام 话 <转>②称名的«ل» 母字伯拉阿① 〔静〕:قاسىم
。吭不声一此对木斯喀 . دېمىدى ~ بۇ توغرىدا

لاما (لاماسى) 嘛喇 <宗>〔静〕

لاما دىنى 教嘛喇 <宗>

لامارك (家学物博国法)克马拉 〔静〕

لامارك تەلىماتى 学化进物生)说学克马拉 <生>
(一之说

لاماركىزم 义主克马拉 <哲>〔静〕

لامبا (茶沏于用可)草芭姆莱 <方,植>〔静〕

لامپا 油煤 كىرسىن لامپىسى :(灯油煤指多)灯 〔静〕
捻灯,心灯 پىلىكى ~ / 罩灯 شىشىسى ~ / 灯

لامپروفىر 岩斑煌 <地>〔静〕

لامپۇچكا 灯口丝螺 ~ بۇرمىلىق :泡灯电 <物>〔静〕

لامپا 丝灯 قىلى ~ / 泡灯口卡 ~ مىخلىق /泡

لاملاش 下见

لەڭلام ـ جىم دېمەسلىك 吭不,声吭不,吭不声一
气吭没天半老趁坐家太 。 ئاسمانغا ئۆرلىگەن لام ـ جىم دېمەستىن بىر ھازا ئولتۇرۇشتى .

لامزەللە 囊窝,的塌疲 〔静〕

لامزەللىك 式形词名的 «لامزەللە»

لامزەللىك قىلماق 事囊窝干

لانتان 镧 <化>〔静〕

لانتانگۇل 丹缨马,梅色五 <植>〔静〕

لاندىشگۇل 兰铃 <植>〔静〕

لانسىت 鱼蝓蛞 <动>〔静〕

لانولىن 脂毛羊(水含) <医>〔静〕

لاۋ 蜡封,蜡 <古>〔静〕

لاۋا[1] 浆岩,岩熔 <地>〔静〕

لاۋا ئېقىمى 流岩熔

لاۋا[2] 圾垃(等便粪,纸废,叶枝物植) 〔静〕

لاۋا[3] 那刹 ، 间瞬 <古>〔静〕

لاۋازىم 务职,位职 〔静〕

لاۋازىمات 务庶,务事 〔静〕

لاۋازىمات خىزمىتى 作工务总,作工性务事

لاۋازىماتچى 干务总②员务司,员理管 <军>① 〔静〕
务庶,事

لاۋازىماتچىلىق 作工务总,作工务司 〔静〕

لاۋا ـ لاتقا 圾垃 〔静〕

لاۋان 安柳 <植>〔静〕

لاۋاندا 草衣薰 <植>〔静〕

لاۋر 树桂月 <植>〔静〕

لاۋزا 无而淡 تاماق ~ :的吃好不,的味无而淡① 〔静〕
,的聊无 <转>②瓜的吃好不 قوغۇن ~ / 饭的味
人的聊无 ئادەم ~ /话的聊无 گەپ ~ :的味乏

لاۋزىلاشتۇرماق 态动使的 «لاۋزىلاشماق»

لاۋزىلاشماق 吃好不,道味没① 〔动〕:ئېتىزغا شۇمبۇيا پەيدا بولغاندىن بۇيان قوغۇنىنىڭ تەمى بارغانسېرى لاۋزىلىشىپ كېتىپ ، بارىدۇ . 好不越来越道味的瓜甜来以当列了长里地
。了 :尬尴,趣没讨,聊无(事做,话说) <转>②
个了讨果结 ، 事的来不干己自做要硬他 . ئۇ قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشنى زورمۇ ـ زور قىلىمەن دەپ ئاخىر لاۋزىلاشتى
。嗓没

لاۋزىلىق 动举聊无 〔静〕

لاۋزىلىق قىلماق 动举聊无搞

لاۋزىلەشكەر 卒士 〔静〕

لاۋزىلداتماق 态动使的 «لاۋزىلدىماق»

لاۋزىلدىماق 熊熊:ئوت لاۋزىلداپ كۆيمەكتە . 熊熊在火 〔动〕

。烧燃

لائىك 离分务事教宗和权政家国)张主离分教政〔静〕
(张主的务事家国涉干教宗许允不，的

لائىكچىلىق 张主的离分教宗和权政家国〔静〕

لاي 咚咕他．ئۇ گۇپپىدە لايغا يىقىلدى：泥①〈建〉〔静〕
一下摔到了泥里。～ بىلەن داۋالاش / 疗泥 ئاتتىسلاق
的马〈谚〉．خېچىرنىڭ بېگىسنى لايدا．بېگىسنى سايدا كۆر
不经子罐的做巴泥〈谚〉．لايدىن ياسىغان كوزا سۇغا چۈشسە ساق چىقماس
浑弄水把 سۇنى ～ قىلىۋەتمەك：的浊浑②。泡水住

لاي ئەتمەك 灰拌，泥和〈建〉
لاي پومپىسى 泵砂泥〈石〉
لاي پېچەت 封泥
لاي تاختىسى 板灰托〈建〉
لاي چىلىماق 料泡〈建〉
لاي سۇ 水浑〈水〉
لاي قىلماق = لاي ئەتمەك
لاي ھەيكەل 人泥，塑泥〈艺〉
لاي ئېقىن 流泥〈地〉
لاي ياتقۇزماق 灌淤〈农〉
لېيى خام 劲后没①〈成〉：سەن تازا ～ بىرنەرسە．
智弱子孩这。智弱②。伙家的劲后没个一是真你：بۇ بالىنىڭ ～ ．

لاياقەت 格合不〔静〕：格资〔静〕：ئۇنىڭ بۇ ئىشنى قىلغۇدەك لاياقىتى يوق．
他做不事这够。格

لاياقەتسىز 式形词名的«لاياقەتسىز»
لاياقەتسىزلىك 生学大的格合
لاياقەتلىك 品产格合

لايپاچاق 蛋笨，鬼脏，常常平平，子腿泥〈方〉〔动〕
لايپاس 拙笨，缓迟，钝迟，的沓拖，的塌疲〈方〉〔静〕

لايپاك 脑呆头呆〈古〉〔静〕
لايسىمان 状泥〔静〕
لايسىمان ئالتۇنكۆز 蛉泥〈动〉
لايچى[1] 工泥〈建〉〔静〕
لايچى[2] 鳅泥〈方，动〉〔静〕
لايچىلىق 儿活瓦泥〔静〕
لايچىلىق ئۇستىسى 师技瓦泥〈建〉

لايخورەك 鹬田〈动〉〔静〕
لايخوش 水浑 سۇ ～：的浑，的浊浑〔静〕
لايغەزەل 人的塌疲 ئادەم ～：的沓拖，的塌疲〔静〕
لايغەزەللەشتۇرمەك «لايغەزەللەشمەك»的态动使的
لايغەزەللەشمەك 沓拖变，塌疲变〔动〕
لايغەزەللىك 儿劲沓拖，儿劲塌疲〔静〕
لايقا 泥淤〔静〕
لايلاتما 池淀沉〔静〕
لايلاتماق 淤放〈农〉②态动使的«لايلىماق[1]» ①
لايلاشماق[1] 态同共的«لايلىماق[1]»
لايلاشماق[2] 浑变，浊浑变〔动〕
لايلاق 的聊无，的唐荒，的谬荒，的诞荒〈古〉〔静〕
لايلانماق 态动被的«لايلىماق[1]»
لايلەمپە 棚顶泥〈建〉〔静〕
لايلىق 的泥〔静〕
لايلىق تاش 流石泥〈地〉
لايلىق سلانېتس 岩页质泥〈地〉
لايلىماق[1] 泥掏〔动〕
لايلىماق[2] 气赌，扭别闹〈方〉〔动〕

لايىق ～：的宜适，的当适，的合适，的适合①〔静〕
人的适合 ماڭا / كېيلىدىغان كىيىم ـ كېچەك يوق ئۈچۈن．的做配，的得值②。服衣的穿我合适有没
～ 敬尊得值 / 为愧不，的得应：ھۆرمەتكە جازالاشقا
愧不你．～ سىز خەلق ئوقۇتۇچىسى بولۇشقا / 分处该应
励奖应理 ～ مۇكاپاتلاشقا：该应，应理③。师教民人为
买钱着可 ئالماق ～ مال：着照，着尽，着可④
对⑤布买钱元十着尽 رەخت ئالماق / ئون كويغا
象：ئۇ قىزنىڭ لايىقى بارمۇ？吗象对有娘姑个那
象对找②宜适为认，适合为认①
上得配②合适，适合①
象对找

لايىقلاشتۇرماق 态动使的«لايىقلاشماق»
لايىقلاشتۇرۇشماق 态同共的«لايىقلاشتۇرماق»
لايىقلاشتۇرۇلماق 态动被的«لايىقلاشتۇرماق»
لايىقلاشماق 随．مۇشۇ چۆلگە لايىقلىشىپ ، چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ئىكەنمىز
扎地深深，原荒片这了应适也们我，逝流的月岁着
。根了下
لايىقىدا 当适，体得，宜相，适合〔静〕：～ ئىش قىلماق
～ / 体得话说 گەپ قىلماق / 事的宜相做

قىلماق 适当地当作 笑玩开地当适

لايىھە 〔静〕 ①图纸，图蓝②方案：～ تۈزمەك 方定制

～ / 案 دەسلەپكى 案草，案方步初

لايىھە شاخچىلىرى <建> 案方 枝

لايىھىچى 〔静〕 图制①者图纸，者草起案方②者

لايىھىلەتمەك «لايىھىلىمەك» 的动态使：ئۇ سۇ ئامبىرىنى ئىنژېنېرغا لايىھىلەتتى . 库水计设师程工让他 。

لايىھىلەشمەك «لايىھىلىمەك» 态同共的

لايىھىلەنمەك «لايىھىلىمەك» 态动被的

لايىھىلىگۈچى = لايىھىچى

لايىھىلىمەك 〔动〕 计设：سۇ قۇرۇلۇشىنى ～ 利水计设 程工

لايىيگەك <动>〔静〕 鳅泥

لەئەل ـ ياقۇت 〔静〕 石宝，宝珠

لـەپ[1] 〔模〕 落飘雪大)扬扬纷纷，(状翅展鸟飞)闪忽 (状)

لەپ[2] <方>〔静〕 快

لەپ[3] <古>〔静〕 的备完，的整完，的全完，的满满 ，的满圆

لەپەر 〔静〕 唱演表，舞歌人双 <艺>

لەپەرچى 〔静〕 者演表唱演表

لەپەرچىلىك 〔静〕 唱演表：～ ئۇيغۇر ئۇسسۇل سەنئىتىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى . 的术艺蹈舞尔吾维是唱演表 。分部成组要重

لەپەك 〔模〕 状动晃

لەپەڭشىتمەك = لەپەڭلەتمەك

لەپەڭشمەك = لەپەڭلىمەك

لەپەك ـ لەپەك 悠悠晃晃 〔模〕

لەپەڭلەتمەك «لەپەڭلىمەك» 态动使的

لەپەڭلىمەك 〔动〕 动飘，悠晃，动晃

لەپپىدە 〔静〕 ①闪忽①地葛，的忽 <转>②：ئادىل كۇنۇ ئۆبرتىنىڭ ئۇستىدىكى «ئادىلغا» دېگەن سۆزگە ～ قارىدى . 阿 。样字的"启里迪阿"上封信到望地葛力迪

لەپسەك 扬扬纷纷，闪忽闪忽 <方>〔静〕

لەپشىتمەك «لەپشىمەك» 态动使的

لەپشىمەن 道味种一的酸不甜不 <方>〔静〕

لەپشىمەك 漾荡，动摆 〔动〕

لەپكەتمەك 粒脱 <方>〔动〕

لـەپلىمە 〔静〕 窗帘门)，饰边(的用作浮飘起上服衣)

لەپلىمىسى 帘窗 水走，边折(的上帘：دېرىزە پەردىسىنىڭ لەپلىمىسى

子裙的饰边有 لەپلىمە كۆڭلەك

لەپلەتمەك «لەپلىمەك» 态动使的

لەپلەك 草拂飘 <植>〔静〕

لـەپلىمەك 响作啦哗，响作啦呼，展招，扬飘 〔动〕：قار لەپلەپ ياغماقتا . 飘飘花雪。قىزىل بايراق لەپلىمەكتە . ر ەڭدار بايراقلار شامالدا لەپلىمەكتە . 展招旗红，扬飘旗红 。响地啦呼啦呼得吹风被旗彩种各

لەت 〔静〕 情为难，堪难：دېسە ～ ، دېمىسە دەرد . <谚> 过难说不，难为了说 。

情为难，堪难 بولماق لەت

堪难……令，堪难使 قىلماق لەت：مەن ئۇنى لـەت قىلىپ قويدۇم . 了堪难他让我 。

لەتخور 头骨贱 <方>〔静〕

لەتمە 棚草，架棚 <方>〔静〕

لەتىپە 闻趣，闻奇，话笑 <文>〔静〕

لەتىپەچى 者话笑讲善，人的话笑讲 〔静〕

لەتىپىلەشمەك 〔动〕 彩色味趣带，彩色话笑带：تۆۋەندىكى لەتىپىلەشكەن چاقچاق بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ . 下面趣带 。例一其为可就话笑玩的彩色闻

لەختە 〔静〕 块血

لـەختە ـ لـەختە 块血，块 〔静〕：～ قان تۆكۈرمەك 血吐 / 块 يۈرىكىم ～ قان بولۇپ كەتتى . 了碎都心的我 。

لەخشە 碎破 〔静〕

لەخشە ـ لەخشە 碎破 〔静〕：ئەگەر دەرھال ئېتىڭدىن چۈشۈپ ئەل بولمايدىغان بولساڭ ، ئۇستىخىنىڭنى ～ ، تېنىڭنى پارە ـ پارە قىلىپ تاشلايمەن . 你让就我，降投马下即立不你果如 。骨碎身粉

لەخمە 挖 ～ كولىماق：道地，道坑 <军，矿，地>〔静〕

道地挖，道坑

لەخمە جېڭى = لەخمە ئۇرۇشى

لەخمە ئۇرۇشى 战道地，战道坑 <军>

لەخمىلەشتۈرمەك «لەخمىلەشمەك» 态动使的

لەخمىلەشتۈرۈشمەك «لەخمىلەشتۈرمەك» 态同共的

لەخمىلەشتۈرۈلمەك «لەخمىلەشتۈرمەك» 态动被的

لەخمىلەشمەك 化道地，化道坑 〔静〕

لەخمىلىك 〔静〕 的道坑带，的道地带：ئاستى ～ پوتەي 楼炮的道地带

لەرە 梁大 <建>〔静〕

لەرزە 〔静〕 撼震，动震

لەرزىگە كەلمەك 震动，撼震：پارتلاشتىن يەر ـ جاھان لەرزىگە كەلدى . 地动天震声炸爆 。

لەرزان 〔静〕① 盈轻，的柔轻，的微微：～ شامال قەدەم تاشلىماق 盈轻着迈 / 风的柔轻，风微 ناخشا قانات قاقماق 的步脚：～ 膀翅的盈轻着动摆 / ئاۋازى 悠 声歌的扬悠

لەرزان مەرغۇل 板行 <艺>

لەززەت 〔静〕① 道味：تاماقنىڭ لەززىتى 饭 乐②道味的 ئادەمنىڭ لەززىتىنى سۈرمەك 享受 乐的活生 ئۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى سۈرمەك 享受 乐的活生 ئادەمنىڭ لەززىتىنى سۈرمەك 享受 乐的活生 ئۇرمۇش

لەلىشۇ 的聊无，的碎嘴，的叨絮爱 <方>〔静〕
لەمبەر 登登满，当当满 <方>〔静〕
لەمبۇق 叽哔线 <纺>〔静〕
لەمپە 檐屋，檐房〔静〕：لەمپىسى يوق ساراي ، مەن قايان بارا ي؟ <谚> 去处何往我，檐房无店旅（身存处无人的戴拥受不却声名有喻意）？
لەمپىلىك 的檐屋有，的檐房有〔静〕
لەمشىرىمەك 淌流，出渗 <方>〔动〕
لەنەت 骂咒，咒诅〔静〕
لەنەت ئوقۇماق 讨声，骂咒，咒诅
لەنەت ياغدۇرماق = لەنەت ئوقۇماق
لەنەتكەردى = لەنەتى
لەنەتلەنمەك 骂咒被，咒诅被〔动〕
لەنەتلىك 会社旧的恨可：～ كونا جەمئىيەت 的恨可〔静〕
لەنەت ـ نەپرەت 讨声，恨愤〔静〕：دۈشمەنگە بىردەك ～ ياغدۇرماق 同仇敌忾 / خەلقى ئالەمنىڭ لەنەت ـ نەپرىتىگە قالماق 臭不大之下天冒
لەنەتى ① 〔静〕蛋浑：بۇ لەنەتنى دەرھال كۆزۈمدىن يوقىتىڭلار ！滚蛋浑个这叫快赶恶可，的杀天，的死该②！会社旧的恶可 كونا جەمئىيەت 的：～
لەھەت 室墓〔静〕
لەھەڭ 鱼鲨 <动>〔静〕
لەۋ 流唇嘴 لەۋى قاناماق：唇嘴，唇 <理生>①〔静〕：ئاستىنقى / 血 ئۈستۈنكى / 唇嘴下 ～ 唇嘴上② <转>：كۆلنىڭ لەۋى 边，沿 / كاڭنىڭ لەۋى 湖边 / 坑沿 / لەۋى پۈچۈق چىنە 有碗的口豁
لەۋ تاۋۇشى 音唇双，音唇 <语>
لەۋ سۈرۈخ 红口
لەۋنىگە باسماق 吻
لەۋنىنى چىشلەپ قالماق 及莫悔后 <成>
لەۋنىنى چىشلىمەك 关牙紧咬，牙着咬 <成>：ئۇ ئىغىر كۈنلەرنى لەۋنىنى چىشلەپ ئۆتكۈزدى . 他过度牙着咬了月岁的苦艰。
关牙紧咬，来上气脾 <谚>。
لەۋەن 的丽美，的爱可，的甜嘴〔静〕
لەۋەنلەشمەك 爱可得变，甜嘴得变〔动〕：ماڭا ئۇ كۈنلەردىن بىر كۈنگە لەۋەنلىشىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى . 我得觉他一天比天爱可得变。
لەۋەنلىك 式形词名的 «لەۋەن»
لەۋەي (声应答)是，唉〔叹〕

لەۋ ـ چىش 齿唇〔静〕
لەۋ ـ چىش تاۋۇشى 音齿唇 <语>
لەۋز ①〔静〕话：ئاناڭنىڭ لەۋزى 我的亲母话 <转>②言诺
诺承，诺许②口开① **لەۋز قىلماق**
用信讲，言诺守信 **لەۋزىدە تۇرماق**
悔反，诺承回撤 **لەۋزىدىن يېنىۋالماق**
لەۋزىگە ئەمەل قىلماق = لەۋزىدە تۇرماق
话的：ماقۇل ، سېنىڭ لەۋزىڭنى ئالاي . 行，我的你听 **لەۋزىنى ئالماق**
话不：用信讲，话听不 **لەۋزىنى يەردە قويماق**
话的亲母听不能不我 . لەۋزىنى يەردە قويالمايمەن 。
态动使的 «لەۋلەشمەك» **لەۋلەشتۇرمەك**
态动被的 «لەۋلەشتۇرۇلمەك» **لەۋلەشتۇرۇلمەك**
化唇 <语>〔动〕：ئۇيغۇر تىلىدا «ئو ، ئۇ ، ئۆ ، ئۈ» تاۋۇشلىرى لەۋلەشكەن سوزۇق تاۋۇشلاردۇر . 中语尔吾维音元唇圆是音等“ئو ، ئۇ ، ئۆ ، ئۈ”。
لەۋلەشكەن سوزۇق تاۋۇش 音元唇圆 <语>
لەۋلەشمىگەن سوزۇق تاۋۇش 元唇圆非 <说>
音无唇展，音
لەۋھە 旗锦，标锦〔静〕
لەۋھە تالىشىش مۇسابىقىسى 赛标锦 <体>
لەيسو 儿苏来 <药>〔静〕
لەيسىلىمەك 面皮平削 <方>〔动〕
لەيلەتمەك 态动使的 «لەيلىمەك»
لەيلەشمەك 态同共的 «لەيلىمەك»
لەيلەك 鹳 <动>〔静〕
لەيلەك تۇمشۇق كۆكتارغاق 鸟翠嘴鹳 <动>
لەيلەك تۈرنا 鹤羽蓑 <动>
لەيلەكسىمان 的形鹳〔静〕
لەيلەكسىمانلار ئەتىتى 目形鹳 <动>
لەيلى 花葵蜀 <植>〔静〕
لەيلىزار 地葵蜀〔静〕
لەيلىزارلىق = لەيلىزار
لەيلىقازاق 人美虞 <植>〔静〕：ئانام بارغۇچە ～ توزۇپتۇ . 时紧抓要谓意）了蔫都人美虞，到赶妈妈等 <谚>。（机
لەيلىگەك 蝣蜉 <动>〔静〕
لەيلىگۈچ 鱼，子浮②标浮（的深水测）<水>①〔静〕
筒浮 <交>③漂

لەيلىگۈچى 物游浮，的游浮〔静〕
لەيلىگۈچى جانلىقلار 物生游浮
لەيلىگۈچى كىت 鲸脊露 <动>
لەيلىگۈل = لەيلى
لەيلىمە 的动浮，的浮飘〔静〕
لەيلىمە باھا 格价动浮 <经>
لەيلىمە بەلگە 标浮 <交>
لەيلىمە تارازا 秤力浮
لەيلىمە تاش 石浮 <矿>
لەيلىمە جىنس = لەيلىمە تاش
لەيلىمە رېيكا 尺准水标浮 <水>
لەيلىمە سۈيۈقلۇق 液悬
لەيلىمە سىلىندىر 筒浮 <石>
لەيلىمە شار 球浮 <石>
لەيلىمە قورام تاش 石巨滑圆，石漂，砾漂 <地>
لەيلىمە كۆۋرۈك 桥浮 <交>
لەيلىمە كلاپان 阀浮 <石>
لەيلىمە ماشاش 资工动浮 <经>
لەيلىمە مۇفتا 箍浮 <石>
لەيلىمە ئوق قازان 承轴气空 <机>
لەيلىمە ئۆسۈملۈك 物植游浮 <生>
لەيلىمەك 水在浮漂 ～ سۇ ئۈستىدە: 浮飘，浮漂①〔动〕
لەيلەپ يۈرىدۇ . 逛闲，荡晃<转>②上面 ئۇ ھەمىشە ئىشلىمەي
。逛闲地事事所无是总他
لوبا 人巴珞，族巴珞〔静〕
لوباچە 的式巴珞②语巴珞①〔静〕
لوبلىيە 莲边半，菜梗山 <植>〔静〕
لوبىيا (一之种品瓜甜)亚毕罗 <植>〔模〕
لوپ 动颤〔模〕
لوپا 镜大放，镜透凸 <物>〔静〕
لوپسا 的脚笨手笨，的拙笨，的胖肥〔静〕
لوپ ـ لوپ 啦唰〔模〕
لوپنۇر 泊布罗 <地>〔静〕
لوپنۇر دىئالېكتى 言方布罗 <语>
لوپولىت 盆岩 <地>〔静〕
لوپۇلداتماق 态动使的«لوپۇلدىماق»
لوپۇلدىماق 动颤，悠晃〔动〕
لوت 杆深测，锤深测，铅测 <水>〔静〕
لوچان 的发焕光容 <古>〔静〕
لوختاي 缎纹花钱金，缎花团 <古>〔静〕

لوخۇ 的墩墩矬，的胖矮 <方>〔静〕
لودور 汉懒，人懒 <方>〔静〕
لوزۇك 总老〔静〕
لوزۇنكا 语标幅横，幅横〔静〕
لوزا 厢包〔静〕
لوغۇلدىماق 旺烧，烧燃熊熊，熊熊 <方>〔动〕
لوق[1] 的骨剔②的乎乎胖①〔静〕：گۆشىنىڭ ～ بېرىدىن
ئالدىم . 肉骨剔了买我。
لوق گۆش 水油，处好 <转>②肉骨剔，肉净①
宜便占白 لوق گۆشكە ئىگە بولماق 宜便：
لوق[2] (状痛疼地胀一胀一)突〔模〕
لوقاق 草克卡罗 <方，植>〔静〕
لوق ـ لوق 的我 . ئاغرىۋاتىدۇ قىلىپ ～ بېشىم：突突〔模〕
。痛地突突头
لوقما 插<转>②肉口一口一①〔静〕：ئاغىز ～ سۆز
话的
岔打，嘴插 لوقما سالماق
لوقۇلداتماق 态动使的«لوقۇلدىماق»
لوقۇلدىماق (痛)胀〔动〕：بېشىم لوقۇلداپ ئاغرىۋاتىدۇ .
。痛胀头的我
لوك[1] 鼻闩门，闩锁木〔静〕
لوك[2] 颠一颠一〔模〕
لوك[3] 闸船 <水>〔静〕
لوكتا 峰驼 <方>〔静〕
لوكدان 锁木，闩门〔静〕
لوككا 个两的驼骆：تۆگىنىڭ ئىككى لوككىسى 峰驼〔静〕
峰驼
لوككىدە 气力的站连为因他 . قالمىغانلىقتىن ～ زوكزىيىپ قالدى
。去下了蹲便子下一有没都
لوككىلىق 的峰驼，的峰驼有〔静〕
لوك ـ لوك 。的颠一颠一峰驼，来起跑驼骆 . قىلىدۇ ～ سى：颠一颠一〔模〕：تۆگە يۈگۈرگەندە ئۇنىڭ لوككە
لوكۇلداتماق 态动使的«لوكۇلدىماق»
لوكۇلداشماق 态同共的«لوكۇلدىماق»
لوكۇلدىماق 晃摇，簸颠〔动〕：تۆگە يۈگۈرگەندە ، ئۇنىڭ
لوككىسى تەڭلا لوكۇلدايدۇ . 起一也峰驼的它，时跑驼骆
晃晃摇摇他 . ئۇ لوكۇلداپ سىنبېقا ماڭدى 。伏起簸颠
。去走室教朝地
لوگارىفما 数对 <数>〔静〕

لوگارىفما بەلگىسى 号符数对 <数>
لوگارىفما جەدۋىلى 表数对 <数>
لوگارىفمىلاتماق «لوگارىفمىلماق» 态动使的
لوگارىفمىلانماق «لوگارىفمىلماق» 态动被的
لوگارىفمىلىق 的数对 <数>〔静〕
لوگارىفمىلىق تەڭلىمە 程方数对 <数>
لوگارىفمىلىق دىئاگرامما 图数对 <经>
لوگارىفمىلىق فۇنكسىيە 数函数对 <数>
لوگارىفمىلىق گەز 尺算计数对 <数>
لوگارىفمىلىماق 法数对用，数对出查 <数>〔动〕
لوگومېتىر 计率比流电，计比测 <电>〔静〕
لوگىكا 辑逻式形 / 〔静〕逻辑，辑逻学：فورمال ~ ددۇ ئالېكتىكلىق ~ 辩证辑逻 / لوگىكىغا سىغماق 合乎逻辑的活生 تۇرمۇش لوگىكىسى / 辑逻
لوگىكا تىلشۇناسلىقى 逻辑言语学
لوگىكا خاتىرىسى 逻辑记忆 <心>
لوگىكا قانۇنىيىتى 逻辑规律 <逻>
لوگىكاشۇناس 家学辑逻〔静〕
لوگىكىلىق 的辑逻〔静〕
لوگىكىلىق ئەندىزە 逻辑模式 <逻>
لوگىكىلىق تەپەككۇر 逻辑维思 <逻>
لوگىكىلىق خاتالىق 逻辑错误 <逻>
لوگىكىلىق خۇلاسە 逻辑推理 <逻>
لوگىكىلىق دىسكا 逻辑盘
لوگىكىلىق زىددىيەت 逻辑矛盾 <逻>
لوگىكىلىق سۈبيېكت 逻辑主体 <语>
لوگىكىلىق سىستېما 逻辑系体 <逻>
لوگىكىلىق شەكىل 逻辑形式 <逻>
لوگىكىلىق شەكىلۋازلىق 逻辑主义形式 <逻>
لوگىكىلىق كۋادرات 逻辑方阵 <逻>
لوگىكىلىق مۇقىم ئالامەت 逻辑项常 <逻>
لوگىكىلىق ھېسابلاش 逻辑，算演辑逻 <数> 算运
لوگىكىلىق ئۇرغۇ 逻辑重调强，音重 <语>
لوگىكىلىق ئىگە 逻辑主语 <语>
لوقسار 防不冷〔模〕
لوقما 儿罐火 <医>③杯奖 <体>②瓶花，子瓶，瓶①〔静〕
لوقما قويماق 罐火拔 <医>
لوقما مۇسابىقىسى 赛标锦 <体>

لوقۇشىدە 防不冷①〔静〕：ئورمان ئىچىدىن بىر بۇغا ~ چىقىپ كەلدى . 鹿只一来出跑防不冷里林树 . 来起了站地噌他 . تۇردى ~ ئۇ ئۇرۇنىدىن 。
لوك ـ لوك 〔模〕颠一颠一：ئۇ ~ دەسسەپ كېلىۋاتاتتى . 来走地颠一颠一他 。
لوقۇلدىماق 〔动〕晃摇，簸颠：ئاغىنە ، لوقۇلداپ نەگە كېتىپ بارىسەن؟ دېدى ئەركىن ئۇنىڭغا . 说肯尔艾对他："朋友 ، 去方地么什到地颠一颠一你？"
لوقىيەن 圆桂，眼龙 <植>〔静〕
لولا 狡，的头滑 <转>②(人赛卜吉)人冈茨①〔静〕
：的脑滑头油 ، 的猾 ~ قولدىن ئالىدۇ ، ئوغرى يولدىن . 去抢路拦盗强，走拿中手从头滑 。 <谚>
لولاك 的聊无②的话说乱胡，涂糊① <方>〔静〕
لولاقچى 人男的跑人女着跟 <方>〔静〕
لولاقلىماق 语乱言胡，河开口信 <方>〔动〕
لولىلىق 为行头滑，怪古钻刁〔静〕
لولىلىق قىلماق 头滑耍 。
لوم 撬②杆铁，钎钢(的皮铁锤来用) <手>①〔静〕
杠撬，棍撬，棒
لومودى 精屁马，子腿狗②的子帽绿戴① <方>〔静〕
لومودىلىق 式形词名的 «لومودى»
لويلا 藜滨，藜叶大 <植>〔静〕
科藜滨 <植> لويلا ئائىلىسى
豆芸 <植> لويلا ماش
لويى 爷老〔静〕
لويىلىق 子架爷老，头派爷老〔静〕
لۇشيەن 线路众群走 ئاممۇي لۇشيەندە ماڭماق〔静〕：线路
لۇغەت 详 ~ ئىزاھلىق：典辞，典字，典词 <语>〔静〕
解词典 / تۇراقلىق ئىبارىلەر لۇغىتى 成语典词 / مەنداش سۆزلەر لۇغىتى 同义词典 / ئاھاڭداش سۆزلەر لۇغىتى 同音词典
汇词 <语> لۇغەت تەركىبى
لۇغەت سوستاۋى = لۇغەت تەركىبى
意本(的词) <语> لۇغەت مەنىسى
لۇغەتچى 者纂编典词〔静〕
لۇغەتچىلىك 纂编典词 <语>〔静〕
لۇغەتشۇناس 家学典词 <语>〔静〕
لۇغەتشۇناسلىق 学纂编典词，学典词 <语>〔静〕
لۇمىنال 那米鲁 <药>〔静〕
لۇنخۇر 鸟雷 <动>〔静〕

لۇۋ 龙辰，龙 <古，动>〔静〕

لۇت 线的成合线经根 20 或根 16〔静〕

لۇجە 物杂的浮飘上面水〔静〕

لۇڭگە 巾毛〔静〕

لۇڭگە ئەدىيال 被巾毛 <纺>

لۇڭگەشلىمەك 拐一瘸一，跛 <方>〔动〕

لۇڭلىمەك 放堆，积堆，堆 <方>〔动〕

لۇم 的性弹有，的软柔〔模〕

لۇمشتىمەك «لۇمشىمەك» 态动使的

لۇمشىمەك 软 پاتقاق لۇمشپ تۇرغان يوللار：乎乎软〔动〕 乎软得变瓜甜．甜浆翻的乎乎 / قوغۇن لۇمشپ قاپتۇ．地了乎。

لۇم - لۇم 软 يەر ～：性弹有，绵绵软，乎乎软①〔模〕 كارۋات ～ / 地的乎乎②床思梦席；床的性弹有 مۇنداق ～ بىلەن ئىشنى باشقا ئىلىپ چىققىلى بولمايدۇ．的事成不办是人塌疲个么这跟。 <转>塌疲：

热然簌他．然簌〔静〕 ئۇ كۆزىگە ～ ياش ئالدى．他盈泪。

لۇمۇلدەتمەك «لۇمۇلدىمەك» 态动使的：ئۇ نېمىشقىدۇ ماڭا كۆزىنى لۇمۇلدىتىپ قاراپ تۇراتتى．不知为什么他睛眼乞。我着望地怜

لۇمۇلدەشمەك «لۇمۇلدىمەك» 态同共的

لۇمۇلدىمەك 软松得变①〔动〕 ：动蠕②乎乎软得变，قۇرتلار لۇمۇلدەشكە باشلىدى．了动蠕始开子虫。 ，然木③

着看地然木 لۇمۇلدەپ قارىماق 呆滞，乞怜：

لۇكچەك 氓流，子流二〔静〕

لۇكچەكلىك 为行氓流，气习氓流〔静〕

لۇكچەكلىك جىنايىتى 罪犯氓流 <法>

لۇكچەكلىك دېلوسى 案氓流 <法>

لۇكچەكلىك قىلماق 氓流耍

لۇي 旅 <军>〔静〕

لۇيجاك 长旅 <军>〔静〕

لۇيلىمەك 累劳，倦疲，劳疲 <方>〔动〕

لېپاپ 封信〔静〕

لېپاپلىق ②信的封信装 خەت ～：的封信装①〔静〕 语隐，话的说明不 گەپ ～：的说明不 <转>

لېپاپلىماق 蓄含，转婉，晦隐②封信装①〔动〕 دوستۇم ماڭا «بەك ئوچۇق دەۋەتتىڭ، لېپاپلاپراق دېيىش كېرەك ئىدى．دېدى．» 微稍该应，了直太得说你”：说我对友朋．些一蓄含。“

لېپەز 腰裤〔静〕

لېپەك 骨盖膝，骨髌 <理生>〔静〕

لېپەك ئويۇنى 戏游石击克派来 <体>

لېپەككۆل 膝牛 <植>〔静〕

لېپتون 子轻 <物>〔静〕

لېپتىت 岩粒麻英长 <矿>〔静〕

لېپىر 烂烂破破 <方>〔静〕

لېپىرچى 者烂破收 <方>〔静〕

لېتسىتىن 脂鳞卵 <理生>〔静〕

لېتۇ 后却冷雪冰，水冷以）食冷火败 <古，食>〔静〕 （食饭种一的料作种各有内，用食

لېچەك 纱白（的戴女妇年老）〔静〕 سالغان ياشانغان بىر ئاياڭ كىرىپ كەلدى．纱白着带上头 ～：头盖纱白 ～ 了来进走女妇年老位一的头盖。

لېچەكلىك ～：的头盖纱白戴，的头盖纱白披〔静〕 ئىككى ئاياڭ女妇位两的头盖纱白戴

لېدېبور （家学科国德）堡德莱〔静〕

لېدېبور تەنچىسى 织组微显铁钢）体氏莱 <冶>

（种一之

لېس 盘烤〔静〕

لېكالو 板模，板样②规形云，板形云，板线曲①〔静〕

لېكتور 师讲 <教>〔静〕

لېكتورلۇق 务职师讲〔静〕

لېكتىن 素集凝 <理生>〔静〕

لېكسىكا 吾维 ئۇيغۇر تىلى لېكسىكىسى：汇词 <语>〔静〕

قۇرۇلمىسى 构结汇词 / 汇词语尔

لېكسىكوگرافىيە = لۇغەتشۇناسلىق

لېكسىكولوگىيە 学汇词 <语>〔静〕

لېكسىكىلىق 的汇词 <语>〔静〕

لېكسىكىلىق بىرلىك 位单汇词 <语>

لېكسىكىلىق مەنە 义意汇词 <语>

لېكسىيە 课大，座讲 <教>〔静〕

لېكسىيە ئاڭلىماق 课大听，座讲听 <教>

لېكسىيە بەرمەك 课大讲，座讲开 <教>

لېكسىيە مۇنبىرى 台讲 <教>

لېكسىيە ئوقۇماق 座讲开 <教>

لېكىن 是但〔助〕

لېگەن 盘茶，子盘大，盘属金大〔静〕

لېممما 理定助辅，理引 <数>〔静〕

لېنتا 绸 شايى ～：带彩，子带（的用饰装）①〔静〕

音录或相录)、片胶、卷胶②带绶 لېنتىسى ئوردىن / 带的)带: كىنو لېنتىسى 电影胶片 / ئۇنۇشالغۇ لېنتىسى 录带音

لېنتا پولات 带钢、钢带 <冶>

لېنتا كەسمەك 剪彩

لېنتا گىمناستىكىسى 带操(体操项目之一) <体>

لېنتا ئوتكوزگۇچ 穿带机 <电>

لېنتسىمان 〔静〕 带状的

لېنتسىمان رېيكا 带状尺水 <水>

لېنتسىمان قۇرت 带状虫缘 <动>

لېنتلىق 〔静〕 ①有带的、有带彩的、绶带的: ~ مېدال 有绶带的(音录式相录)②章奖的带

لېننىزم 〔静〕 列宁主义 <哲>

لېننىزملىق 〔静〕 列宁主义的: ~ كۆزقاراش 列宁主义的观点

لېئىشمان 〔静〕 虫原曼升利 <动>

لېئىشمان كېسەللىكى 病曼升利 <医>

لېيتسىن 〔静〕 酸氨己异、酸氨亮、酸氨白 <化>

لېيتماق «لېيماق»的使动态: سۇنى لېيتىپ بېلىق تۇتماق 鱼摸水浑 <成>

لېيماق 〔动〕 浑变、浊浑变: سۇ لېيىپ كەتتى 水浑了。

لىبىرال 〔静〕 派由自①、派由自②者义主由自的

لىبىرالىزم 〔静〕 义主由自 <哲>

لىبىرالىزملىق 〔静〕 的义主由自

لىبىرالىست 〔静〕 派由自者、义主由自者

لىبىرالىستلىق 〔静〕 为行义主由自、径行义主由自

لىبىرالىستلىق قىلماق 义主由自犯、义主由自搞

لىبراتسىيە 〔静〕 太平 <天>

لىپ 〔模〕 忽、忽(速迅作动示表)地

لىپ قىلماق 忽、忽(速迅作动示表)地: ئۇ لىپ قىلىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. 他忽地下一去屋出走了。 چىراغ لىپ قىلىپ ئۆچتى. 灯忽地下一了灭。

لىپا 见下

لىپا دەرىخى 树椑 <植>

لىپارىت 〔静〕 岩纹流 <矿>

لىپازا 〔静〕 酶脂肪 <理生>

لىپپىدە 〔静〕 ①忽地、忽地下一: ~ كۆز ئىشارىتى قىلماق 忽地满满②色眼个使地忽地满满: ~ بىر كۇزا ياغ 满满一油子坛的

لىپتىك = بېغىرداق

لىپ ـ لىپ 〔模〕 突突: قاپقىم ~ قىلىپ تارتىۋاتىدۇ. 我的眼皮突突地跳。

لىپمۇلىپ = لىقمۇلىق

لىپىر 〔静〕 颤音(笛膜儿)

لىپىلداتماق «لىپىلدىماق»的使动态: ئۇ كۆزلىرىنى لىپىلداتىپ خېلىغىچە قاراپ تۇردى. 他半天好了看睛眼着闪忽。

لىپىلدىماق 〔动〕 闪忽、闪烁、悠忽、动颤: جىن چىراغ شامالدا لىپىلداپ يېنىپ تۇراتتى. 灯油中风在忽闪忽闪地着亮。

لىتاۋرى 〔静〕 定音鼓 <艺>

لىتوپون 〔静〕 锌钡粉、德立白 <化>

لىتوسفېرا 〔静〕 ①地球(的圈石岩、界岩)② <地>

لىتىر 〔静〕 公升: بىر ~ پىۋا 一公升啤酒

لىتىرلاتماق «لىتىرلىماق»的使动态

لىتىرلاشماق «لىتىرلىماق»的共同态

لىتىرلانماق «لىتىرلىماق»的被动态

لىتىرلىق 〔静〕 公升的: 150 ~ توڭلاتقۇ 一百五十升公升的冰箱

لىتىرلىماق 〔动〕 盛、量(位单为公升以)

لىچى 〔静〕 荔枝 <植>

لىچى كونسىرۋاسى 荔枝水糖头罐 <食>

لىچىنكا 〔静〕 虫幼、蚴: قاناتلىق ~ / قۇي ~ 毛蚴 ~ 尾蚴 <生>

لىرا 〔静〕 (希腊古乐器)七弦琴 <艺>

لىرىك = لىرىكىلىق

لىرىك ئەدەبىيات 抒情文学 <文>

لىرىك چېكىنىش 抒情倒叙 <文>

لىرىك شېئىر 抒情诗 <文>

لىرىك قەھرىمان 抒情色角 <文>

لىرىك نەسىر 抒情文散 <文>

لىرىك ھېكايە 抒情说小 <文>

لىرىك ئوبراز = لىرىك قەھرىمان

لىرىك ئۇسسۇل 抒情舞 <艺>

لىرىكا 〔静〕 抒情集诗: پۈشكىن لىرىكىلىرى 普希金抒情集诗

لىرىكىچى 〔静〕 抒情人诗 <文>

لىرىكىچىلىق 〔静〕 抒情诗作写 <文>

لىرىكىلىق 〔静〕 的抒情

لىرىكىلىق كومپدىيە 剧喜情抒
لىزوزىما 酶菌容 <化、理生>〔静〕
لىزوفورم 仿苏来 <医、化>〔静〕
لىزول 尔苏来 <药>〔静〕
لىزۇ 族黎〔静〕
لىزۇچە 的式族黎②语黎①〔静〕
لىزىمبتىر 器集采水渗 <农>〔静〕
لىسۇ 族僳僳〔静〕
لىسۇچە 的式僳僳②语僳僳①〔静〕
لىشاينىك 藓苔、衣地 <植>〔静〕
لىفت 机降升、梯电 <机>〔静〕
لىفتلىك 房楼的梯电有 بىنا ~ :的梯电有〔静〕
لىفتلىك كەپشەرلەش سۇپىسى 升接焊 <石> 台降
لىغ 悠悠颤〔模〕
لىغسو 好 <古>〔叹〕
لىغ - لىغ 悠悠颤颤〔模〕
لىغىر 动闪、悠颤〔模〕
لىغىرلاتماق «لىغىرلىماق» 的动使的态
لىغىر - لىغىر 动闪、悠颤〔模〕
لىغىرلىماق = لىغىلدىماق
لىغىلداتماق «لىغىلدىماق» 的动使的态
لىغىلدىماق 〔动〕闪动、闪忽、悠颤：بۇ قوينىڭ سېمىزلەكىدىن قۇيرۇقى لىغىلداپ تۇراتتى . 颤直巴尾得肥羊只这 。ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىلداپ قالغانىدى . 她悠悠闪着泪花眼睛。
لىق 〔静〕①满的：~ بىر چېلەك سۇ 满满一桶水 / ئۇ ئۆزى ئېلىپ كەلگەن ھاراقتىن ~ بىر پىيالە قۇيۇپ ئىچىۋەتتى . 把他汪② 。去下了喝自独盅一满满了斟酒的来带己自
汪：كۆزىگە ~ ياش ئالماق 眶盈水泪、汪汪泪眼
لىققىدە 〔静〕满满、地满满当：تەڭنىدە ~ تۇرغالغان تۇرۇپ تۇراتتى . 卜萝的好切盆一满满有里盆木 。
لىقلاتماق «لىقلىماق» 的动使的态
لىقلاشماق «لىقلىماق» 的同共态
لىقلانماق «لىقلىماق» 的被动态
لىقلىماق 〔动〕满灌、满盛、满装：چۆگۈننى ~ 壶铜把满灌
لىقمۇلىق 〔静〕满满、的当当满满、的满满登登的：~ ئىككى جاۋۇر شورپا 汤肉盆两满满 / ساقا ئاشلىققا ~ تولدى . 粮的登登满满得装仓。

لىك 〔模〕噌：ئۇ ~ قىلىپ ئورنىدىن تۇردى 、他噌地站了起来 。
لىكاك 晃摇、动摇、动颤〔模〕
لىكاكلاتماق «لىكاكلىماق» 的动使的态
لىكاكلىماق 〔动〕晃荡(下上)、晃悠悠：ھەر بىر ئادەم ئۆتكەندە كۆۋرۈك تاختىسى لىكاكلاپ تۇراتتى . 每当人过时的板桥候悠悠晃晃要都 。
لىكچوپ 具工的形圆成做饰首将 <手>〔静〕
لىككىدە 〔静〕地噌：~ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتمەك 噌地站身起
لىك - لىك 〔模〕轻快：پۇتلىرىنى ~ يۇتكىمەك 轻快地移脚双动
لىكىلداتماق «لىكىلدىماق» 的动使的态
لىكىلدىماق 〔动〕①颤动、动颤：ئۇنىڭ ئېڭىكىدىكى بىر تۇتام ساقىلى لىكىلداپ ، كۆزى چانىقىدىن چىقىپ كەتكۈدەك بولدى . 眼从要是像睛眼、着抖颤子胡撮一那的巴下他
②动松、的似来出迸里眶：كەتمەننىڭ سېپى لىكىلداپ قالدى . 快轻③。了松把曼土坎：地快轻 لىكىلداپ ماڭماق 走地
لىگا[1] 线连(的上谱乐) <艺>〔静〕
لىگا[2] 瓜香 <植>〔静〕
لىگازا 酶接连 <理生>〔静〕
لىگنىن 胶质木、质木 <化>〔静〕
لىگنىنلاشماق 化质木 <植>〔动〕
لىك[1] (状腾升的快轻)忽、腾〔模〕
لىك تاسما ~ ئادەم 断寡柔优：的塌疲、断寡柔优人的
لىك تاسمىلىق قىلماق 蹭磨、决不疑迟
لىك[2] 〔静〕令：بىر ~ قەغەز 纸令一
لىڭشىتماق «لىڭشىماق» 的动使的态：دەرەخ شېخىنى ~ 摇动枝树 。
لىڭشىق 爽不 <转>②的定不摆摇、的摇动①〔静〕
人的断决有没 ئادەم ~ / 摇动场立 ~ ھەيدانى :的快
لىڭشىماق 〔动〕动松、晃摇、摆摇、动摇：دەرەخ شېخى تۆيۈقسىز لىڭشىپ ، ئۈستىدىكى قارلار پەسكە تۆكۈلدى . 枝树 。来下了落雪的面上、摆摇然突
تۇ . 了动松齿牙的你 。
لىڭكە 拱的间柱廊 <建>〔静〕
لىڭگىر 动晃、动摆(下上)〔模〕
لىڭگىرت 子挑、担扁 <方>〔静〕

لىڭگىرتاقتاق 〔静〕 ①〈体〉板翘翘：～ ئويىنماق 玩板翘翘 ②〈转〉板翘翘的可两棱模：～ گەپ قىلماي ، ئۈزۈپ گەپ قىل . 可两棱模别，儿点脆干话说 。

لىڭگىرتاقتاق ئويۇنى 〈体〉 板翘翘

لىڭگىرچاق 〔静〕 〈手〉鞍夹夹

لىڭگىشىدە 〔静〕 地腾，地忽：～ تاختاينىڭ بىر ئۇچى كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . 来起了翘地腾端一的子板 。

لىڭ ـ لىڭ 〔模〕 晃晃摇摇的：～ كۆۋرۈك 晃晃摇摇的桥

لىڭشىلداتماق «لىڭشىلداق»的使动态：مايمۇن دەرەخ شېخىنى كۆچەپ لىڭشىلدىتاتتى . 枝树动晃地劲使子猴 。

لىڭشىلدىماق 〔动〕 动晃

لىللا 〔静〕 公的正公，的道公：～ گەپ قىلماق 说道公话 / مانا بۇ ئىشنىڭ ～ بولدى . 这件事办你得道公 。

لىللا ئادەم 公的正人，公的道人

لىللا گەپ 公平持论，话道公

لىللالاشماق 〔动〕 正公变，道公变

لىللالىق «لىللا»的式形词名

لىم 〈建〉〔静〕 ①檩，梁：غول ～ / 檩脊 ～ تەكىيە سى 斗(块木形方的垫间之拱与拱)条檩②

لىم سېلىنچىسى 〈建〉 垫梁

لىم كۆۋرۈك 〈交〉 桥梁

لىمب 〔静〕 (度的上器角测)盘度 〈数〉

لىمتاق 〔静〕 龛壁大(的褥被放)

لىمفا 〔静〕 液巴淋，巴淋 〈理生〉

لىمفا ئايلىنىشى 〈理生〉 环循巴淋

لىمفا بېزى 〈理生〉 腺巴淋

لىمفا توقۇلمىسى 〈理生〉 织组巴淋

لىمفا تومۇرى = لىمفا نەيچىسى

لىمفا تۈگۈنى 〈理生〉 结巴淋

لىمفا شارچىسى 〈理生〉 球巴淋

لىمفا كانىلى = لىمفا نەيچىسى

لىمفا نەيچىسى 〈理生〉 管巴淋

لىمفا ھۈجەيرىسى 〈理生〉 球巴淋，胞细巴淋

لىمكەن 〈古，植〉〔静〕 果沙，红花，檎林

لىملىق 〔静〕 有檩的：بەش ～ ، ئۈچ دېرىزىلىك چوڭ ئۆي 子屋大的户窗扇三，檩根五有

لىمنولوگىيە 〈地〉〔静〕 学沼湖

لىمون 〈植〉〔静〕 檬柠

لىمون شەربىتى 〈食〉 水檬柠，汁檬柠

لىمون كەمپۇت 〈食〉 糖硬檬柠

لىمون كىسلاتاسى 〈化〉 酸檬柠

لىمون مۇرابباسى 〈食〉 酱檬柠

لىمونىن 〈化〉〔静〕 烯二萜

لىمىت 〈数〉〔静〕 限极

لىمىت قىممىتى 〈数〉 值限极

لىمىتلىق 〔静〕 的限极

لىمىتلىق تېزلىك 〈物〉 度速限极

لىمىتلىق قۇدۇق 〈地〉 井限极

لىمنىگراف 〈水〉〔静〕 计位水记自，仪量测位水

لىن 〈古〉〔静〕 室卧，屋内

لىندېرا 〈植〉〔静〕 药乌

لىنزا 〈物〉〔静〕 镜透

لىنزا فورمۇلىسى 〈物〉 式公镜透

لىنكومىتسىن 〈药〉〔静〕 素霉洁，素霉可林

لىنىيە 〔静〕 路线，线：ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى 产生线 / قاتناش لىنىيىسى 交通线 / دېڭىز قىرغىقى لىنىيىسى 海岸线 / مۇداپىئە لىنىيىسى 防线

م ①维吾尔语第二十二个字母字母②该字母名称

مائارىپ 〔静〕教育：مائارىپنى گۈللەندۈرمەك 繁荣教育事业、兴学

مائارىپ پەلسەپىسى <教> 教育哲学

مائارىپ پراكتىكىسى <教> 教育实习

مائارىپ پسىخولوگىيىسى <教> 教育心理学

مائارىپ تېخنولوگىيىسى <教> 教育艺术技学、教艺术

مائارىپ جەمئىيەتشۇناسلىقى <教> 教育社会学

مائارىپ ساھەسى 教育界

مائارىپ فوندى 教育基金

مائارىپ قۇرۇلمىشۇناسلىقى <教> 教育构结学

مائارىپ كېلەچەكشۇناسلىقى <教> 教育未来学

مائارىپ مەمۇرىيەتشۇناسلىقى <教> 教育行政学

مائارىپ ئېستېتىكىسى <教> 教育美学

مائارىپ ئېكولوگىيىسى <教> 教育生态学

مائارىپ ئىستاتىستىكىسى <教> 教育统计学

مائارىپ ئىسلاھاتى <教> 教育改革

مائارىپ ئىقتىسادشۇناسلىقى <教> 教育经济学

مائارىپ ئىنقىلابى <教> 教育命革

مائارىپپەرۋەر 〔静〕教育的热心教育心的爱教育的工作者

مائارىپپەرۋەرلىك 〔静〕热心教育

مائارىپچى 〔静〕教育工作者、教育家

مائارىپچىلىق 〔静〕教育工作、教育事业

مائارىپشۇناس 〔静〕教育学家

مائارىپشۇناسلىق 〔静〕教育学

مائاش (مائاشى) 〔静〕工资、薪水：ئاساسىي ~ 基本工资 / قوشۇمچە ~ / 附加工资 بەرمەك (تارقاتماق) 发工资、发薪 / ~ ئالماق 领工资、领薪水 / مائاشقا قاراشلىق 依靠工资的 / مائاشنى ئامانەتكە ئاغدۇرماق 工资转存

مائاش جەدۋىلى 工资表

مائاش فوندى <经> 工资基金

مائاش مېخانىزمى <经> 工资机制

مائاشسىز 〔静〕没有工资、工资带不的

مائاشلىق 〔静〕有工资、工资带的：~ كادىر 工资带干部的

مابەينىدە 〔助〕以来：شۇنىڭ ~ ئۇ ماڭا ياردەم قىلىپ كەلدى。他来以后一直帮助我。

ماپ 〔静〕去世、死 <方>

مات[1] 〔静〕① 死将(的中棋象) ②死将被① 输、败、失败、输 <转> 难堪

مات بولماق ①输、败、失败、难堪：تاي ئات بولغۇچە، ئەر ~ بوپتۇ. <谚> 汉子男、服驯被未驹马体老年经已母父，人成育教未子孩喻意)输认经已

衰）。

مات قىلماق ①堪难使，败失使，输使②死将：گەپ-تە ～ 驳倒，倒哑口无言 / پاكىت يالغانچىنى مات قىلدۇ。堪难者谎说使能实事。

مات[2] (气语调强表)是就，就 <古>〔叹〕

ماتا (ماتايىم، ماتايسىڭ، ماتاسى) ～：布士，布大，布粗〔静〕كۆڭلەك ماتا 大衬衣 / توقۇماق ماتا 布土织 / بۇ مېنىڭ ماتايىم. 布大的我是这。ئۆتمەس ～، زورلاپ ساتار. 主顾给卖硬能只，布大的差量质 <谚>。پېتى يوق ناۋاردىن ～ ياخشى. <谚> 好布大如不锻绸的皱起。

ماتاتماق «ماتماق»的使动态

ماتاشماق «ماتماق»的共同态

ماتاك = تاغگازا

ماتال 子罐木，桶木②槽水木① <方>〔静〕

ماتالماق «ماتماق»的被动态

ماتەم 悼哀，悼追〔静〕：ماتەمگە ～ كۆيمدىن باشقا ناخشا ياراشماس. 宜适不都曲歌他其乐哀了除会悼追。

ماتەم بېغىشلىمىسى 联挽

ماتەم بىلدۈرمەك 哀致，悼哀示表

ماتەم تۇتماق 丧服

ماتەم قوشىقى 歌哀 <艺>

ماتەم مارشى 乐哀，曲哀 <艺>

ماتەم مۇراسىمى 会悼追

ماتەم مۇزىكىسى 乐哀，歌哀 <艺>

ماتەم نۇتۇقى 辞哀，词悼

ماتەمدار 者丧服〔静〕

ماتەملىك 子日的丧服：～ كۈنلەر 的丧服〔静〕

ماتراس 垫床〔静〕

ماتروس 手水，兵水 <军>〔静〕

ماتريتسا (ماترىتسا) 阵矩 <数>〔静〕

ماتكا[1] = بالياقۇ

ماتكا راكى = بالياقۇ راكى

ماتكا[2] Q(的中牌克扑)〔静〕

ماتور 机动发，擎引，托摩，达马 <机>〔静〕：ماشىنا-نىڭ ماتورى 机动发车汽 / تراكتور ماتورى 动发机拉拖 机动一

ماتورلاشتۇرماق «ماتورلاشماق»的使动态

ماتورلاشتۇرۇلماق «ماتورلاشتۇرماق»的被动态

ماتورلاشماق 化托摩〔动〕：پىيادىلەر قىسمى ماتورلاشتى. 步兵已托摩化行实。

ماتورلاشقان قىسىم 队部化托摩 <军>

ماتورلۇق 的托摩，的动机 <机>〔静〕

ماتورلۇق پلانېر 机翔滑力动 <体>

ماتورلۇق چانا 橇托摩

ماتورلۇق قاتناش ۋاستىلىرى 车动机 <交>

ماتورلۇق قېيىق 艇托摩

ماتورلۇق قېيىق تەنھەرىكىتى 动运艇托摩 <体>

ماتۇلۇك 檬柠 <古>〔静〕

ماتېرىيال (ماتېريالى) ①料材：بىناكارلىق ماتېرىيال-لىرى 建筑料材②资料：～ تەييارلىماق 备料 / ～ كەم-لىكى 乏缺资料 / ～ بۆلۈمى 室料资 / بىرىنچى قول ～ 第一手资料 / خام ～ 材素

ماتېرىيال تەننەرخى 本成料材

ماتېرىيال چۈشۈرگۈچ 卸料 <机>

ماتېرىيال خىراجىتى 用费料材

ماتېرىيال سالغۇچ 加料 <冶>

ماتېرىيال سەرپىياتى 耗损料材，耗消料材 <冶>

ماتېرىيال سۇكىنى 加漏料，斗料 <冶>

ماتېرىيال قاچىلاش 装料 <冶>

ماتېرىيال قاچىلىغۇچ 装料器 <冶>

ماتېرىيال مېخانىكىسى 力料材学

ماتېرىيال مىقدارى 出料量

ماتېرىيال ھەجمى 积材

ماتېرىيال ۋاگونى 车料 <冶>

ماتېرىيال ئىتتىرگۈچ 推料器 <冶>

ماتېرىيالچى 资料员〔静〕

ماتېرىياللىق 的材成〔静〕

ماتېرىياللىق نىسبەت 出料率

ماتېرىياللىق ئورمان 材成林

ماتېرىيالىزم 论物唯，义主物唯 <哲>〔静〕：تارىخىي ماتېرىيالىزم 史唯物论 / مېخانىكىلىق ～ 械机义主物唯

ماتېرىيالىزمچە 的义主物唯，的物唯 <哲>〔静〕

ماتېرىيالىزمچى 者义主物唯〔静〕

ماتېرىيالىزملىق 的论物唯，的义主物唯〔静〕

ماتېرىيالىزملىق بىر مەنبەچىلىك 主物唯 <哲> 一元论

ماتېرىيالىزملىق بىلىش نەزەرىيىسى 物唯 <哲> 主义认识论

ماتېرىيالىزملىق تارىخ قارىشى 义主物唯 <哲> 历史观，唯物史观

ماتېرىيالىزملىق تەجرىبىچىلىك 验经物唯 <哲>
论 义主验经物唯、
ماتېرىيالىزملىق تەلىمات 说学义主物唯 <哲>
ماتېرىيالىست = ماتېرىيالىزمچى
ماتېماتىكا 学数 <数> 〔静〕
ماتېماتىكا پەلسەپىسى 学哲学数 <哲>
ماتېماتىكا پسىخولوگىيىسى 学理心理数 <心>
ماتېماتىكا تىلشۇناسلىقى 学言语理数 <语>
ماتېماتىكا جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社理数
ماتېماتىكا فورمۇللىرى 式公学数 <数>
ماتېماتىكا لوگىكىسى 辑逻理数 <逻>
ماتېماتىكا ئىدېئالىزمى 义主心唯学数 <哲>
ماتېماتىكىلىق 的理数、的学数 <数> 〔静〕
ماتېماتىكىلىق پسىخولوگىيە = ماتېماتىكا پسىخولوگىيىسى
ماتېماتىكىلىق تەھلىل 析分学数 <数>
ماتېماتىكىلىق فىزىكا 理物学数 <物>
ماتېماتىكىلىق كرىستاللوگرافىيە 结学数 <地>
学晶
ماتېماتىكىلىق گېئولوگىيە 质地学数 <地>
ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش 算计学数 <数>
ماتېماتىكىلىق ئۇسۇل 法方学数 <数>
ماتېماتىكىلىق ئېنىقلىما 义定学数 <数>
ماتېماتىكىلىق ئىستاتىستىكا 计统理数 <数>
ماتېماتىكىلىق ئىقتىسادشۇناسلىق 经理数 <经>
学济
ماتىغوچ 板夹(的捆而形变不料木使为) 〔静〕
ماتېماتىكىچى 家学数 〔静〕
ماتىماق[1] 羊把 . 捆、绑(地紧紧)① 〔动〕 قوينى ماتاپ باغلا :
形变不(料木)使②。来起绑捆
ماتىماق[2] 挖 <方> 〔动〕
ماتىۋ (的品作乐音) <艺> ② 题副 <文> ① 〔静〕
材题
ماجازا 子架马、子椅 <方> 〔静〕
ماجاس 人的弱体、人的弱虚、人的弱软 <方> 〔静〕
ماجاق 的了压、的了碾、的了挤 〔静〕
ماجاقلانماق 态动被的 «ماجاقلىماق»
ماجاقلىماق 了烂压果水把车大 . نى ماجاقلىۋەتتى 。 烂压、烂碾、烂挤 〔动〕 ھارۋا مېۋە - چۆلەر :
ماجاك 将麻 〔静〕

ماجاك ئويىنىماق 将麻打
ماجال (ماجالى) 力〔静〕、力气、量力: ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچقۇ-
چىلىكمۇ ماجالى يوق . 有没都气力的眼睁连他 。 ئوقۇش
پۈلىنى تۆلەشكە ماجالىم يەتمەيدۇ . 费学付支力无我 。
ماجالى قالماسلىق 瘁交力心、竭力疲精
ماجالسىز 惫疲、乏疲、力无 〔静〕
ماجالسىزلانماق 惫疲变、力无变 〔动〕
ماجالسىزلىق 惫疲、乏疲、力无 〔静〕
ماجىرا (ماجىراسى) 子乱、波风、角口、纷纠 〔静〕: چېگرا
ماجىراسى 边界纷纠 / ئىچكى ~ 讧内、乱内 / ىىر ~
ىىسقىماي تۇرۇپ يەنە ىىر ~ چىقتى . 一波一、平未波又
起 。
ماجىرا بولماق 角口生发、纷纠生发
ماجىرا تېرىماق 端事起挑、纷纠起引
ماجىرا چىقماق 波风起、子乱出
ماجىرا يۇز بەرمەك 纷纠生发
ماجىرانى سېتىۋالماق 自、烦麻找自、祸招、事惹
恼烦寻
ماجىراچى 者非生是惹、子头非是 〔静〕
ماجىرالاشتۇرماق 态动使的 «ماجىرالاشماق»
ماجىرالاشماق 波风起、角口起、纷纠闹 〔动〕
ماجىرالىق 事多那记忘有没还他 . ~ يىللار تېخى چىقىپ كەتمىگەنىدى 的波风、的纷纠 〔静〕: ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ئاشۇ
。代年的
ماجى - گۇجۇ 嚷喧、杂嘈 <方> 〔静〕
ماچ 唇嘴下上西东吃)唧吧②(声压挤)唧噗① 〔模〕
(声合开
ماچتا 桅船 / ~ كېمە ماچتىسى: 樯帆、杆桅 <交> 〔静〕
ئۇچى 顶桅
ماچتا كران 吊塔
ماچچىدە 了坏挤下一唧噗 ~ : 声一唧吧、下一唧噗 〔静〕 ئېزىلىپ كەتمەك
ماچ - ماچ 唧吧唧吧、唧噗唧噗 〔模〕
ماچىلداتماق 态动使的 «ماچىلدىماق»
ماچىلدىماق 响作唧噗 〔动〕
ماچىن 一田和②(称古的"华中")秦马① <古> 〔静〕
称旧的后前纪世 15 带
ماخار[1] 儿花麻 <食> 〔静〕
花麻炸 ماخار سالماق
ماخار[2] 子鼻塌 <方> 〔静〕

ماخاۋ 厌讨，的恶可 <转>②风麻 <医> ①〔静〕
的：～ ئادەم 人的厌讨
ماخاۋ بولماق 糟变 <转>②病风麻得<医> ①
糕
ماخاۋ قىلماق 弄糕糟，了砸搞：ئۇ بۇ ئىشنى ماخاۋ قىلىۋەتتى . 了砸搞事件这他。
ماخاۋ كېسىلى 病风麻 <医>
ماختاپ - ئۇچۇرۇپ 汤魂迷灌，捧吹〔静〕
ماختاتماق 态动使的 «ماختىماق»
ماختاشماق 捧吹相互：～ ئۆزئارا 态同共的 «ماختىماق»
ماختالماق 态动被的 «ماختىماق»
ماختانچاق 的擂自吹自，的嘘吹爱，的夸自爱〔静〕：
～ ئادەم 人的吹自爱 / ～ ئادەملەرنىڭ نەزىرى ئۆز ئىسمىغىلا تىكىلىدۇ . 字名的己自着盯是总睛眼人的夸自爱。
～ بىكارچىغا ئويۇنچۇق . <谚> 闲好手游是者嘘吹好
牛吹爱 <谚> . ماختانچاقنىڭ كۆتى ئوچۇق 。偶玩的人
<谚> . ～ بىلەن يالغانچى قوشكېزەك 。的着露是总股屁者
。胎胞双是者谎说和者擂自吹自
ماختانچاقلىق 大自郎夜，擂自吹自〔静〕
ماختانچاقلىق قىلماق 大自郎夜，擂自吹自
ماختانماق 态复自的«ماختىماق»：！ ئۇ ھەمىشە ماختىنىپ يۈرىدۇ . 擂自吹自是总他。ماختانغانلىق ئۆيىگە بارما ، كېرىلگەنلىك تويىغا . 慢傲加参别，里家者夸自好去别 <谚> . بار ماختانسا چېچىلىدۇ ، يوق ماختانسا ئېچىلىدۇ . 礼婚者。露毕形原夸自者穷，土如金挥夸自者富 <验>
ماختۇم 自吹自爱，的嘘吹爱，的夸自爱 <方>〔静〕
的擂
ماختىماق 扬赞，赞称，奖夸，夸〔动〕：ياخشى ئىشلارنى ھەممە كېشى ماختايدۇ . 夸人人事好。～ ئۆزىنى 夸自，夸自 / ئۆزىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق ، خوتۇنىنى ماختىغان ئىككىنچى ئەخمەق . 涂糊号头是的己自夸 <谚> . ئاشنى سىگگەندە ماختا ، خوتۇنىنى ئۆلگەندە . 虫涂糊号二是的婆老夸，虫死子妻，奖夸再了化消食饭 <谚> . ماختىغان مالخايغا چېچىتۇ . 奖夸再了去被 <谚> 。“馅了露”；“皮牛破吹”同喻；里帽毡在拉屎的奖夸；“底了漏吹是”。ماختاپ كۆككە ئۇچۇرسامۇ ، نادان ئۆزىدە珍惜不也者愚，天上吹是就像 <谚> 。己自惜
ماختىنارلىق 赞得值，的赞称得值，的傲骄得值〔静〕
的奖夸得值，的扬

ماختىنىشماق «ماختانماق» 态同共的
ماخوۋىك 轮手，轮飞 <交>〔静〕
ماخىزم 义主赫马 <哲>〔静〕
ماخىزمچى 者义主赫马 <哲>〔静〕
مادا (驴指)的牝，的母〔静〕
مادا ئېشەك 驴草，驴母 <动>
مادا خان 的式女〔静〕
مادار[1] 鹭 <方，动>〔静〕
مادار[2] (مادارى) 气力，量力，力〔静〕：ئۇنىڭدا مادارى قالمىدى . 了气力有没他。
مادارى قۇرۇماق 竭力，尽力疲筋
مادارىدىن كەتمەك 堪不禽疲，气力没，量力去失
مادار[3] 鬼魔 <古>〔静〕
مادارا (مادارا سى) 庸中，和调，衷折〔静〕
مادارا قىلماق 和调，衷折：ئۇنىڭ مادارا قىلىشى بىلەن جېدەل بېسىقتى . 了息平波风，和调他经。
مادارا چى 者和调，者衷折〔静〕
مادارا چىلىق 绥②道之庸中，义主衷折 <哲>①〔静〕
义主靖
مادارا چىلىق قىلماق 义主衷折搞，衷折搞
مادارسىز 精无，的尽力疲精，的神精没，的力无〔静〕
的采打
مادارسىزلاندۇرماق 态动使的 «مادارسىزلانماق»
مادارسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «مادارسىزلاندۇرماق»
مادارسىزلانماق 弱软，力无得变，弱变，虚变〔动〕
力无
مادارسىزلىق 采打精无，神精没，力无〔静〕
مادارلانماق 复恢神精，儿劲过缓〔动〕：ئۇ خېلى مادارلىنىپ ، يۈز - كۆزلىرىگە قان يۈگۈرۈپ قالدى . 儿劲过缓他。面满光红得变，来
مادخوكا 木荆紫 <植>〔静〕
مادىدا[1] 一第 ～ بىرىنچى：款条，目条，文条，条〔静〕
文条律法 / قانۇن مادىدىلىرى 条
مادىدا[2] 有 ～ ئورگانىك / 物炸爆 ～ پارتلىغۇچى：质物〔静〕
质物机
مادىدا ئابستراكسىيسى 象抽的质物 <哲>
مادىدا ئالمىشىش 谢代陈新 <生>
مادىدا ئالمىشىش فىزىئولوگىيىسى 生谢代 <生>
学理
مادىدا زەررىچىلىرى 粒微质物 <物>

مادداا نەزەرىيىسى 论理质物 <哲>
مادداا ھايات نەزەرىيىسى 论活物 <哲>
مادداا ھالىتى تەڭلىمىسى 程方态物 <物>
مادداا ئۇچۇرى 息信质物
مادداسىنىڭ بىرلەمچىلىكى 性一第的质物 <哲>
مادداسىنىڭ توزۇلۇشى 构结质物
مادداسىنىڭ يوقالماسلىق قانۇنى 不质物 <化، 哲> 律定灭
مادداچىلىق 义主质物 <哲> 〔静〕
مادداسىمان 的质物准 〔静〕
مادداسىمان سۇبستانسىيە 体实质物准 <哲>
مادداىلاشتۇرماق «مادداىلاشماق» 态动使的
مادداىلاشماق 化例条 〔动〕
مادداىلىق 规条三 بەلگىلىمە ～ ئۇچ :的款条، 的文条 〔静〕 定
مادداىمۇمادداا 明说条逐 ～ :条逐 〔静〕 چۈشەندۈرمەك
مادداي 的质物 〔静〕
مادداي ئامىل 素因质物 <哲>
مادداي ئەشيا 资物 <经>
مادداي ئەشيا ئىقتىسادشۇناسلىقى 经资物 <经> 学济
مادداي بۇيۇم 物实
مادداي تەپەككۇر 维思质物 <哲>
مادداي خوراش 耗损质物 <经>
مادداي دەلىل ـ ئىسپات 证物 <法>
مادداي دولقۇن 波质物 <哲>
مادداي دۇنيا 界世质物 <哲>
مادداي رىغبەتلەندۈرۈش 质物، 励鼓质物 <经> 激刺
مادداي سەرپىيات 耗消质物 <经>
مادداي سۇبستانسىيە 体实质物 <哲>
مادداي كرېدىت 用信物对 <经>
مادداي مەدەنىيلىك 明文质物
مادداي مەنپەئەت 益利质物 <经>
مادداي نۇقتا 点质 <物>
مادداي ھوقۇق 权物 <法>
مادداي ئىشلەپچىقىرىش 产生质物
مادداي ياردەم 助资، 助援质物
مادداىلاشتۇرماق «مادداىلاشماق» 态动使的
مادداىلاشتۇرۇلماق «مادداىلاشتۇرماق» 态动被的

مادداىلاشماق 化物، 化质物 〔动〕
مادداىلىق 性质物 〔静〕
مادۇر 味美، 道味的口可 <古> 〔静〕
مار 生先، 师导، 师老 <古> 〔静〕
ماراتماق «مارماق» 态动使的
ماراز[1] 工短 <古> 〔静〕
ماراز[2] 夜黑 <古> 〔静〕
ماراشماق «مارماق» 态同共的
مارافون (名地个一的腊希古)松拉马 <地> 〔静〕
مارافونچە 式松拉马 〔静〕
مارافونچە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 松拉马 <体> 跑赛
مارلقچى 探暗، 探密، 者梢盯 〔静〕
مارلقچى قويماق 探暗派
مارلقچىلىق 探侦، 访私察暗 〔静〕
مارلقچىلىق قىلماق 探侦، 梢盯
مارال 鹿母، 鹿雌 <动> 〔静〕
مارالقۇلاق 芦蒌 <植> 〔静〕
مارانتا 下见
مارانتا گۈلى 芋竹 <植>
مارانقاش 豆眉 <植> 〔静〕
مارانگۈل 翠边银 <植> 〔静〕
مارت[1] 节女妇八三 ئاياللار بايرىمى ～ 8 ـ ،月三 〔静〕
مارت[2] (声等涕鼻擤)嚯، 喀 〔模〕
مارتتىدە 地嚯، 地喀 〔静〕
مارت ـ مۇرت 咯嚯 〔模〕
مارتبن (师程工国法)丁马 〔静〕
مارتبن پولىتى 钢炉平 <冶>
مارتبن مېشىسى 炉平، 炉丁马 <冶>
مارتبن سېخى 间车炉丁马 <冶>
مارتبنست 体氏马 <冶> 〔静〕
مارتبنست تېشى 石磷钙板 <化>
مارتلداتماق «مارتلدىماق» 态动使的
مارتلداشماق «مارتلدىماق» 态同共的
مارتلدىماق 涕鼻擤، 涕鼻吸 〔动〕
مارجان 串 ～ تىزماق :链项، 珠串، 子珠②瑚珊①〔静〕
珠子 / ～ ئاسماق 链项戴佩 / مەرۋايىت ～ 链项珠珍
مارجان ئارىلى 岛瑚珊 <地>
مارجان تاغ جىنسلىرى 岩珠珍 <地>
مارجان چىرىمتال 母珠珍 <矿>

مارجان خادا تاشلىرى 礁瑚珊
مارجانلار سىنىپى <动> 纲瑚珊
مارجانسمان 的似链项、的状圈项〔静〕
مارجانسمان چاقماق <气> 电闪状珠
مارجانسمان يۈزۈن <植> 藻珠串、藻圈项
مارجانگۈل 花兰珠、兰瑚珊 <植>〔静〕
مارداق 儿点不小 <方>〔静〕
مارزەت 套客假、礼虚 <方>〔静〕
مارس 星火 <天>〔静〕
مارسىلىزا 赛马 <地>〔静〕
مارسىلىزا مارشى 曲赛马 <艺>
مارش 曲行进 <艺>〔静〕
进行曲
مارشال = يۈەنشۇەي
مارشاللىق = يۈەنشۇەيلىك
ماركا 标商②票邮贴花印、票邮①〔静〕
号牌：~ مال 品商标商 / تاۋار ماركىسىنى تىزىمغا
册注标商
ماركا بېجى 税花印 <经>
ماركا توپلىماق 邮集
ماركا ئوتۇنمەك 让转标商 <经>
ماركا ئىجازىتى 可许标商 <经>
ماركا ئىشلىتىش ھوقۇقى 权用专标商 <经>
ماركسىزم 马克思主义〔静〕
ماركسىزمچى 马克思主义者〔静〕
ماركسىزم - لېنىنىزم 马克思主义列宁主义〔静〕
ماركسىزم - لېنىنىزملىق 的马克思主义列宁主义〔静〕
ماركسىزم - لېنىنىزملىق پەلسەپىۋى قاراشلار <哲> 马克思主义哲学
ماركسىزملىق 的马克思主义〔静〕：~ نوقتىنەزىرى 马克思主义观点
ماركسىزملىق بىلىش نەزەرىيىسى <哲> 马克思主义认识论
ماركسىزملىق دىئالېكتىكا <哲> 马克思主义辩证法
مارکىز 爵侯〔静〕
مارکا 的号牌无、的标商无②的票邮无①〔静〕
ماركىسىز مال 品商标商无
مارکىشوناسلىق 学票邮〔静〕
مارکىلىق 的票邮了贴①〔静〕

②的号牌、的标商：كىيىمنىڭ ~ تىكىش ماشىنىسى 机纫缝牌蝶蝴
مارگانسوپا 氧锰灰、钾酸锰高 <化>〔静〕
ماروزنى 凌激冰〔静〕
ماروزنىچى 人的凌激冰卖〔静〕
ماروزنىچىلىق 业饮冷、业凌激冰售制〔静〕
ماروزنىخانا 店饮冷、店凌激冰〔静〕
ماری 皮羔胎(的月个五至三) <牧>〔静〕
ماری 皮羔胎 <牧>
مارىل 岩灰泥、<地>〔静〕
مارىم 官器(的人) <古>〔静〕
مارىماق 视窥、探窥、看偷〔动〕
مارىماق چىشلىمەك ① 人咬息无声无(狗指)② 人整中暗 <转>
مساز ①絮败〔静〕：چاپانىڭ مېزى 絮败的衣棉 / مېزىنى باسما ، مېزى چىقىپتۇ 败了出露、头秃了住盖 <谚> ، ياغلىنىڭ مېزى قالمىدى 章弥盖欲"同喻：絮 <转>② 败留人坏、迹事留人好 <谚>
的厌讨、的味乏的聊无
ماز پاينەك 讨、伙傢的味乏、伙傢的聊无 <骂>
废囊窝、顶秃的厌
مېزى چۈشۈلمەك 、露暴、露败 <成>、儿馅露
脚马露
مېزى چىقماق 、露毕形原、形原现、露暴 <成>
ماز (مازارى) 扎麻① <宗>〔静〕
兰斯伊疆新国屯)：地坟、坟②称通家念纪、墓坟之贵显及哲贤赫谢教
يالغىز ئوي مازار 的子孩有 <谚>
地坟象家的子孩无、市闹如
مازارغا چالما ئاتماق 喻：埃尘掷扎麻朝 <成>
"道不逆大"："敬不大"同
مازارغا چىراغ يېقماق 祀祭坟上
مازار غوجام ①显的贵墓 ②<骂> 太皇
مازارگۈي 者祀祭坟上常经〔静〕
مازارلىق 地墓、地坟〔静〕
مازار ماشايىخ 显贵(的中其于葬)和扎麻〔静〕
مازارىيون 番瑞 <植>〔静〕

مازاق 笑嘲，刺讽，落奚〔静〕
مازاق قىلماق 揄揶，笑嗤，刺讽，落奚：ياخشىلىقچە نەسىھەت قىلىش ، ھەرگىز ئۇنى مازاق قىلماسلىق كېرەك . 人落奚要不万千，说劝地好好该应。
مازلاشتۇرماق «مازلاشماق»的使动态
مازلاشماق 赖聊无百，相洋出〔动〕
مازۇز 醉迷，夸自，傲骄 <方>〔动〕
مازۇت 油渣，油重〔静〕
مازۇركا 曲舞卡祖马，舞卡祖马 <艺>〔静〕
ماس 称相，调协，谐和〔静〕：بۇنىڭغا يېشىل رەڭ ~ كەمدەس . 调协不个这跟色绿。
ماس بۇلۇڭ 角位同 <数>
ماس چوققا 点顶应对 <数>
ماس دەسستىش 合整 <地>
ماس قەدەملىك 步同
ماس قەدەملىك توك 流电步同 <物>
ماس قەدەملىك تېزلەتكۈچ 器速加步同 <物>
ماس قەدەملىك تىجارەت 营经场市性步同 <经>
ماس قەدەملىك مېتېئورولوگىيە ھەمراھى 星卫象气步同 <气>
ماس قەدەملىك ئۇلىغۇچ 关开步同 <物>
ماس كەلمەك 合相，乎合，合符：ھەقىقەتكە ~ 乎合理真
ماس كومپيۇتېر 机算计容兼
ماس كۈچ 力应 <冶>
ماس كېلىش تەلىماتى 论合符 <逻>
ماس كېلىش مۇناسىۋىتى 系关容相 <逻>
ماس نۇقتا 点应对 <数>
ماس ئېرىش 溶谐 <化>
ماس ئىنتېرۋال 程音声和 <艺>
ماسسا 团(气)<气>②量质 <物，化> ①〔静〕
ماسسا تەسىرى قانۇنى 律(定)用作量质 <物>
ماسسا سان 数量质 <化，物>
ماسسا ھەرىكىتى 动运量质 <哲>
ماسسا ئىسپېكتروگراف 仪谱质 <物>
ماسسا ئىسپېكتروگرافىيىسى 法谱质 <化>
ماسسىنىڭ ساقلىنىش قانۇنى 恒守量质 <物>律定
ماسشتاب (ماشتابى) 尺缩，尺比，尺例比〔静〕
ماسشتابلىق 的例比有〔静〕
ماسشتابلىق سىزغۇچ 尺例比
ماسقىرتماق 苦挖，讽讥，笑嘲 <方>〔动〕
ماسكا 罩口〔静〕
ماسكا تارتماق 罩口戴
ماسكىلىق 做～ رەخت：的罩口做②的罩口戴①〔静〕布的罩口
ماسلاشتۇرغۇچ 器配适〔静〕
ماسلاشتۇرماق «ماسلاشماق»的使动态
ماسلاشتۇرۇش ئاپپاراتى 构机调协
ماسلاشتۇرۇش فۇنكسىيىسى 能职调协 <经>
ماسلاشتۇرۇشماق «ماسلاستۇرماق»态同共的
ماسلاشتۇرۇلماق «ماسلاشتۇرماق»态动被的
ماسلاشما 的谐合，的性激应〔静〕
ماسلاشما مەبلەغ 资投性激应 <经>
ماسلاشما مۇزىكا 奏合 <艺>
ماسلاشماق 一调协，谐和，合配，合适，应适①〔动〕致：شارائىتقا ~ 境环应适 / ئۆزئارا ~ 互相合配 / ماسلىشىپ ئىشلىمەك 作工合配 / تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىش قانۇنى 策互相 ~ ئۆزئارا：应呼，应策 <军>②律谐和音语
应呼相遥 ~ ئىراقتىن / 应
ماسلىشىش قانۇنى 律谐和 <哲>
ماسلىشىش مۇناسىۋىتى 系关致一 <语>
ماسلىشىش ئېففېكتى 应效同协 <物>
ماسلىشىشچان 的调协，的强性应适〔静〕
ماسلىشىشچانلىق 性调协，性应适〔静〕
ماسلىق 应对〔静〕
ماسلىق پرىنسىپى 理原应对 <物>
ماسلىق قانۇنى 律规应对 <哲>
ماسلىق مۇناسىۋىتى 系关应对
ماش 豆绿 <植>〔静〕
ماش چەلپەك 饼油薄豆绿 <食>
ماش رەڭ 色绿草
ماش شىرنىسى 汁豆绿 <食>
ماش مىتىسى 象豆绿 <农>
ماش ئۇگرە 条面豆绿 <食>
ماشا 子镊(的用金炼匠饰首) <手>〔静〕
ماشائاللا 于用常，语用叹感)拉安沙麻 <宗>〔叹〕为义申引，“意天”为意，叹感的物事奇新和好美对(“了极好”
ماشاماق 开劈节骨按肉生把 <方>〔动〕

ماشايخ ①〔静〕老长、长族：بېشىڭنى كىم سىلىسا ماشايخ خىلىڭ شۇ ، يېنىڭدا كىم ئولتۇرسا چىرايلىقلىڭ شۇ . 谁＜谚＞的你是就谁，旁身你坐谁，长族的你是就谁，你心关伊)②。"亮漂最就的你爱，娘是便奶有"同喻：人美师教，家学法，家学神(的教兰斯

ماشچۆپ 〔静〕面切豆绿 ＜食＞

ماشخوردا 〔静〕饭稀菜肉豆绿 ＜食＞

ماشقاق 〔静〕腿小、胫 ＜方＞

ماشكا 〔静〕犬鹰 ＜转＞②犬猎＜动＞①

ماشلىق 〔静〕地豆绿 ＜农＞

ماشىنا 〔静〕母作工 ～ ئانا：械机、器机① ＜机＞机 / يېڭى ماشىنىنى قۇراشتۇرماق 安装新器机②缝纫机：قول ماشىنىسى 手摇缝纫机 / ئاياغ ماشىنىسى 踏脚缝纫机 ③汽车：قارا ～ 卡车 / ～ بىلەن كەلدىم . 我坐汽车来。

ماشىنا ئادەم 人器机 ＜机＞

ماشىنا بېكىتى 汽车站

ماشىنا تاختىسى 板机 ＜交＞

ماشىنا تەپكىسى 板踏脚 ＜机＞

ماشىنا قول 手器机 ＜机＞

ماشىنا يىپ 缝纫线机

ماشىنا ـ سايمان 〔静〕具机：دېھقانچىلىق ماشىنا ـ سايمانلىرى 农用机具

ماشىنچى 〔静〕缝裁

ماشىنچىلىق 〔静〕缝纫业：ھازىر يېزىلاردا ～ كارخانىلىرى قۇرۇلدى . 现在农村都成立了缝纫厂。

ماشىنچىلىق قىلماق 缝裁当

ماشىنسازلىق 〔静〕造制械机

ماشىنسازلىق سانائىتى 造制械机业

ماشىنسازلىق زاۋۇتى 械机厂

ماشىنست 〔静〕字打员

ماشىنستلىق 〔静〕作工字打

ماشىنستلىق قىلماق 作工字打做

ماشىنلاشتۇرماق «ماشىنلاشماق»的使动态：يېزا ئىگىلىكىنى ～ 农现实化械机业

ماشىنلاشتۇرۇلماق «ماشىنلاشتۇرماق»的被动态

ماشىنلاشماق 〔动〕化械机

ماشىنلاشقان قۇدۇق 井机 ＜农＞

ماشىنلاشقان قىسىم 队部化械机 ＜军＞

ماشىنلىق 〔静〕①配了备械机的汽车乘②：～ كەل . 来车汽乘

ماغ 声名 ، 誉荣 ＜古＞〔静〕

ماغدۇر 〔静〕头劲、力气、气力：بىرئازمۇ ماغدۇرۇم قالمىدى . 肢四 . 劲点也有没了我一 ـ قولدا ～ يوق . 了无力。

ماغدۇر دورىسى 补药

ماغدۇرىدىن قالماق = ماغدۇرىدىن كەتمەك

ماغدۇرىدىن كەتمەك 力衰、力疲

ماغدۇرىغا كەلمەك 力气复恢、力气复恢

ماغدۇرسىز 〔静〕的绵绵软、的乏疲、的劲没的

ماغدۇرسىزلاندۇرماق «ماغدۇرسىزلانماق»的使动态

ماغدۇرسىزلاندۇرۇلماق «ماغدۇرسىزلاندۇرماق»的被动态

ماغدۇرسىزلانماق 〔动〕竭力疲精、力无弱软得变

ماغدۇرسىزلىق 〔静〕弱虚、乏疲、弱软

ماغدۇرلاندۇرماق «ماغدۇرلانماق»的使动态：ماغدۇرلاندۇرىدىغان دورىلاردىن ئىچىپ بېرىش كېرەك . 的补进些一吃要药。

ماغدۇرلانماق 〔动〕力气复恢：خېلى ماغدۇرلىنىپ قالدىم . 。少不了复恢力体的我

ماغدۇرلۇق 〔静〕的大劲、的劲有：～ ئادەم 人的劲有

ماغزاپ 〔静〕沫泡：سوپۇن ماغزىپى يوق / ماغزىپى سوپۇن 皂肥的沫泡有没

ماغزاپ چىقماق 沫泡泛、沫泡起

ماقات 〔静〕墓坟 ＜方＞

ماقال[1] 〔静〕(ماقالى) ＜文＞语谚：ئۇيغۇر خەلق ماقاللىرى / ئەر كۆركى ساقال ، سۆز كۆركى ～ . 维吾尔民间谚语 。语谚在美言语，须胡在美子男 ＜谚＞ ～ سۆزنىڭ ئاتىسى . 。父之言语是语谚 ＜谚＞

ماقالە 〔静〕件稿、章文：～ يازماق ، 章文写 / ئەۋەتمەك ～ گېزىتكە 稿投纸报给/ باش 社 / ماقالىنىڭ قۇرۇلمىسى 文章构结的

ماقۇل 〔静〕行、以可、好吧：～ ، شۇنداق قىلايلى . 。吧办么这 ～ ، مەن ئەتە باراي . 。去天明我，吧好

ماقۇل بولماق 意同、应答、意愿：ئايگۈل يېگىتنىڭ تەكلىپىگە ماقۇل بولدى . 。求请的子伙小了应答丽古依阿

ماقۇل تاپماق = ماقۇل كۆرمەك

ماقۇل جاۋاب 诺允、应答

ماقۇل چۈشمەك 许赞、允应、成赞：ئۇنىڭ مەسلىھەتى ھەممەيلەنگە ماقۇل چۈشتى . 。意主的他成赞都家大

ماقول چېيى (友亲特招后婚定)宴婚定，点茶婚定

ماقول دېمەك 答应，意同，应允，可认：شۇڭا مازمولا ئالدىراپ ماقول دەپ قويمايمۇ بولمىغۇدەك 所以我现在急忙答应了，恐怕不行

ماقولغا جاۋاب يوق 事办不成，应答只〈成〉口惠；至不实而

ماقول قىلماق 意同，说服，收接让：ئۇلارنى بىردەم كۈتۈپ تۇرۇشقا ماقول قىلىپ ئۆيگە بېرىپ ئانىسىغا گەپ قىلىپ ماقول قىلايلى ! 咱们等会儿，说服他们，他服说去家他到们吧！

ماقول كۆرمەك 同意，意愿，应允，同赞，认可：ئەمەلىدە بەشىرەيكە بېرىشقا ماقول كۆرمىگەن ئۇچۇن ئوتتۇرىدا ئىككى ئائىلە ئارىسىدا ئۇزۇن يىللاردىن بېرى داۋاملىشىپ كەلگەن ماجىرا ئاخىرلاشماي قالغان ئىدى 实际上，因为他不同意去白石洼，两家之间长期以来的纠纷一直未能了结

ماقوللاتماق 态动使的«ماقوللىماق»

ماقوللاشماق «ماقوللىماق»态同共的：ئۇلار مېنىڭ سۆزۈمنى ماقوللاشتى 他们同意我的话

ماقوللاشتۇرماق «ماقوللاشماق»态动使的

ماقوللانماق «ماقوللىماق»态动被的

ماقوللۇق ①〔静〕意同：ماقوللۇقىنى ئالماق 取得同意 / ~ بىلدۈرمەك 表示同意②〔法〕承诺

ماقوللۇق خېتى 信书诺承〈法〉

ماقوللۇق مۇددىتى 限期诺承〈法〉

ماقوللۇق ئۇقتۇرۇشى 知通诺承〈法〉

ماقوللىماق 过通：ماقوللىنىش ~ 过通许允，成赞，同赞 / قانۇن لايىھەسىنى ماقوللىماق 议建同赞 / بىر ئىبنى ماقوللىماق 议决过通

ماك ①〔模〕哔吧②(声作合张嘴)状裂破皮桃核③皮桃核

ماك بولماق 裂破皮桃核。

ماكاش 哔吧〔模〕

ماكاشلاتماق 态动使的«ماكاشلىماق»

ماكاشلىماق (声作合开巴嘴)哔吧〔动〕

ماكاش ـ ماكاش 哔吧哔吧〔模〕

ماكاكا 猴狲〈动〉〔静〕

ماكان (ماكانى) ①〔静〕处住：مەن بۇ يەرنىڭ ماكانىمەن 我是这地方的住户②处之脚落无：ماكانى يوق 东种菜产盛，处住的们他。

ماكانى بولماق / ئۇرۇقداشلىق ماكانى 乡之葡萄是番鲁吐(方地的西

ماكان تۇتماق 户落家安，家安：مۇشۇ يەرلىك تۇرغۇنلۇق ماكان تۇتۇپ ياشاپ قالسىڭىز بىزنى مېھمان قىلىپ كەلدىم. 活床当地以，被为天以。家为边泉这以就我了来下。

ماكان ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经位区〈经〉

空间经济学

ماكانداش 同①〔静〕乡②〈矿〉共的生：ئۇلار بىر ماكانداش 他们是同矿生

ماكانداشلىق «ماكانداش»词名象抽的：ئۇلار ئوتتۇرىسىدا ماكانداشلىق مۇناسىۋىتى بار 他们之间有同乡关系

ماكانسىز 〔静〕的归可家无，的舍无家无：ماكانسىز كېزىش 流漂颠沛

ماكانسىز قالماق 所失离流，归可家无

ماكانسىزلىق «ماكانسىز»式形词名的

ماكانلاشتۇرماق «ماكانلاشماق»态动使的：ئۇلار مېنى ماكانلاشتۇرۇۋالمىز 户落家安你让要们他。

ماكانلاشتۇرۇلماق «ماكانلاشتۇرماق»态动被的

ماكانلاشماق 〔动〕身安，户落家安：يېزىلارغا بېرىپ ماكانلاشماق ~ 户落家安村农到

ماكانلىشىش مەسىلىسى 费家安

ماكانلىق 的家有，的园家有〔静〕

ماكچايتماق ①«ماكچايماق»态动使的：ماكچايتىلغان تۆمۈر چېلەك 盆铁把②弄丢

ماكچايماق ①〔动〕瘪：چېلەك ماكچىيىپ كەتتى 桶水瘪了。②瘪胎轮：بالون ماكچىيىپ كەتتى 球气瘪了。

چارچاپ ماكچىيىپ كەتتىڭ 来起不爬，弱虚，乏疲〈转〉

来起不爬得累，了垮累

ماكرو 观宏〔静〕

ماكرو ئانالىز 析分观宏

ماكرو پروگراممىسى 序程观宏

ماكرو پېداگوگىكا 学育教观宏〈教〉

ماكرو تىلشۇناسلىق 学言语观宏〈语〉

ماكرو جەمئىيەتشۇناسلىق 学会社观宏

ماكرو دۇنيا 界世观宏〈哲〉

ماكرو رايون 区地大〈经〉

ماكرو فاگى 胞细噬巨〈生〉

ماكرو قايتماس 性逆可不观宏〈化、物〉

ماكرو ۋاقىت 间空〈哲〉③。乡之葡萄是番鲁吐：زامان بىلەن ماكان ئارىسىدا 空时，间空与间时

ماكرو قۇرۇلما 宏观组织、宏观构结
ماكرو كوماندا 宏(观)令指
ماكرو كىلىمات 宏<气>大气候
ماكرو كىلىماتولوگىيە 宏<气>大气学候
ماكرو گلوبۇلىن 宏<生>巨球蛋白
ماكرو ماتارىپ 宏<教>观宏育教
ماكرو مولىكولا 宏<化>大分子
ماكرو مىقدار 宏量观
ماكرو ھالەت 宏态观
ماكرو ئىسپورا 大<生>孢子
ماكرو ئىسلاھات 宏观改革
ماكرو ئىقتىسادشۇناسلىق 宏<经>观宏学济经
ماكرو ئىگىلىك 宏<经>观宏济经
ماكرولۇق 宏观〔静〕的
ماكرولۇق باشقۇرۇش 宏观管理
ماكرولۇق تەڭشەش 宏观调节
ماكرولۇق تىزگىنلەش 宏观控制
ماكرولۇق ئىدارە قىلىش = ماكرولۇق تىزگىنلەش
ماكسۋېل 麦克斯韦(英国物理学家)〔静〕
ماكسۋېل تەڭلىمىسى 麦克斯韦<物>方程
ماكسىمۇم 大最、度限大最、大极<数>①〔静〕度限高最
限上②
ماكسىمۇم تېرمومېتىر 最高温度<物>表
ماكسىمۇم تېمپېراتۇرا 最高温度<气>
ماكسىمۇم قىممەت 最高值
ماك ـ ماك (声作合开唇嘴)啷吧啷吧〔模〕
ماكىلداتماق «ماكىلدىماق»的使动态：～ ئاغزىنى 翕嘴使动
ماكىلدىماق 动翕〔动〕一张一嘴、合：چاچقىغانلىقتىن بولۇ
سا كېرەك ، ئۇنىڭ ئاغزى ماكىلداپ تۇراتتى . 可能是因为太
着动翕在总嘴的他，了渴
ماگاز 马褂〔静〕
ماگما 浆岩<地>〔静〕
ماگما جىنس 岩成火、岩浆岩<地>
ماگما قاتلىمى 层岩<地>
ماگما نەزەرىيىسى 论成火<地>
ماگما ياپمىسى 盖岩<地>
ماگماسىرم 用作浆岩<地>〔静〕
ماگمىلىق 的浆岩〔静〕
ماگمىلىق سۇ 水浆岩<水>

ماگنات (ماگناتى) 巨头、亨大<经>〔静〕：نېفىت ماگناتى
头巨融金 / مالىيە ماگناتى 亨大油石
ماگنولىيە 兰木<植>〔静〕
ماگنولىيە ئائىلىسى 科兰木<植>
ماگنېزىت 石镁、砂镁<地>〔静〕
ماگنىت 体磁、铁磁、石磁、磁<物>①〔静〕<矿>②
水锰矿
ماگنىت ئەينەك 镜磁<物>
ماگنىت باغ 链磁<物>
ماگنىت بورىنى 暴磁<天>
ماگنىت بېسىمى 压磁<物>
ماگنىت تاش 石磁<矿>
ماگنىت تەسىرى 应效磁<物>
ماگنىت زەرىتى 荷磁<物>
ماگنىت سېلىشتۇرما قارشىلىقى 率阻磁<物>
ماگنىت شىشە 瓶磁<物>
ماگنىت قاپ 壳磁<物>
ماگنىت قارشىلىقى 阻磁<物>
ماگنىت قۇتۇپى 极磁<物>
ماگنىت قۇدۇق 阱磁<物>
ماگنىت كاندۇكچىسى 畴磁<物>
ماگنىت كۈچى 力磁<物>
ماگنىت مەيدانى 场磁<物>
ماگنىت مومېنتى 矩磁<物>
ماگنىت مۇھىتى 质介磁<物>
ماگنىت ئىستربلكا 针磁<物>
ماگنىت ئېقىمى 量通磁<物>
ماگنىت ئېنېرگىيىسى 能磁<物>
ماگنىت ئىندۇكسىيىسى 应感磁<物>
ماگنىت يولى 路磁<物>
ماگنىت يولى قانۇنى 律定路磁<物>
ماگنىترون 管控磁<物>〔静〕
ماگنىتسىزلاندۇرماق «ماگنىتسىزلانماق»的使动态
ماگنىتسىزلاندۇرۇلماق «ماگنىتسىزلانىدۇرماق»的被动态
ماگنىتسىزلانماق 去磁<物>〔动〕
ماگنىتلاشتۇرماق «ماگنىتلاشماق»的使动态
ماگنىتلاشتۇرۇلماق «ماگنىتلاشتۇرماق»的被动态
ماگنىتلاشماق 化磁<物>〔动〕
ماگنىتلىق 的性磁有、的铁磁<物>〔静〕
ماگنىتلىق بارابان 鼓磁<物>

ماگنىتلىق باش 头磁 <物>
ماگنىتلىق تولغىنىش 光旋致磁 <物>
ماگنىتلىق تويۇنۇش 和饱性磁 <物>
ماگنىتلىق جىسىم 体磁 <物>
ماگنىتلىق داۋالاش 疗磁 <医>
ماگنىتلىق دىسكا 盘磁 <物>
ماگنىتلىق رېزونانس 振共磁 <物>
ماگنىتلىق قېتىشما 金合磁 <冶>
ماگنىتلىق فوكۇسلاش 焦聚磁 <物>
ماگنىتلىق كارتا 卡磁 <物>
ماگنىتلىق ماتېرىيال 料材性磁 <物>
ماگنىتلىق لېنتا 带磁
ماگنىتلىق لىنزا 镜透磁 <物>
ماگنىتلىق مىنېرال 物矿性磁 <矿>
ماگنىتلىق ئىستېرىكسىيە 缩伸致磁 <物>
ماگنىتلىنىشچان 的化磁易 <物> 〔静〕
ماگنىتلىنىشچانلىق 化磁، 性化磁، 性磁 <物> 〔静〕 率
ماگنىتوسكوپ 器磁验 <物> 〔静〕
ماگنىتومېتىر 仪磁地، 计强磁 <物> 〔静〕
ماگنىتون (位单矩磁)子磁 <物> 〔静〕
ماگنىتىزم 学磁 <物> 〔静〕
ماگنىي 镁 <化> 〔静〕
ماگنىي تۇزى 盐镁 <矿>
ماگنىي چىراغ 灯光镁
ماگنىي رېئاكتىۋى 剂试镁 <化>
ماگنىي سۇلفات 镁酸硫 <化>
ماگنىي نۇرى 光镁 <化>
ماگنىي ئوكسىد 氧镁 <化>
ماگنىيلىق 的镁 〔静〕
ماگنىيلىق پروكسېن 石辉镁 <矿>
ماگنىيلىق خىش 砖镁 <冶>
ماگنىيلىق رۇدا 矿镁菱 <矿>
ماگنىيلىق سۇ 水盐镁 <水>
ماگىزىن 部市门، 汇总، 行商، 店商 〔静〕
ماگىزىنچى 员货售 〔静〕
ماگىزىنچىلىق 务业店商، 作工员货售 〔静〕
ماگىستىر 士硕 <教> 〔静〕
ماگىستىرال (ماگىستىرالى) 〔静〕 线干: تۆمۈر يول ماگىستىرالى 线干路铁 / سۇ يولى ماگىستىرالى 线干路水

ماگىستىرال سىزىق 线划线干 <交>
ماگىستىرالىق 的线干 〔静〕
ماگىستىرالىق ئۆلچەش 绘测线干 <交>
ماگىستىرلىق 位学士硕 <教> 〔静〕
ماڭدا 席下، 首下، 地脚下 <方> 〔静〕
ماڭداتماق «ماڭدىماق» 态动使的
ماڭدار 莲线铁، 通木疆新 <植> 〔静〕
ماڭداشماق «ماڭدىماق» 态同共的
ماڭدام 〔静〕 步: بىر ~ يەرگىمۇ ئاپتوبۇسقا چۈشەمدۇق؟ — 吗车汽共公坐要也路步？
ماڭدامدا بىر 如多، 是即拾俯، 是皆比比 <成>
是皆目触، 毛牛
ماڭدامۇماڭدام 地步一步一 〔静〕
ماڭدامچى 下见
ماڭدامچى قوتىغۇز 甲步 <动>
ماڭدۇرماق «ماڭماق» 的态动使: ئادەم ~ كېتى / 去人派 ~ مىنى 转运厂工使 / 船划، 船撑
ماڭدۇرۇشماق «ماڭدۇرماق» 的态同共
ماڭدۇرۇلماق «ماڭدۇرماق» 的态动被
ماڭدىماق 〔动〕 步: ماڭداپ كۆرۈڭ، قانچە ماڭدام ئىكەن؟ 测步少多有، 下一测步你？
ماڭراماق 叫吼(物动) <古> 〔动〕
ماڭغال 炉脚، 炉暖، 盆炭 <方> 〔静〕
ماڭغان ـ تۇرغان 人切一، 人的有所 〔静〕
ماڭغىلىماق 走慢 <方> 〔动〕
ماڭقا ①〔静〕 涕鼻: ~ ئېرىتماق 涕鼻擦 ②涕鼻拖، 人的 蹩蹩، 遏遏
ماڭقا كېسىلى 疽鼻 <牧>
ماڭقىسى چۈۋۈلماق ①涕鼻流 <转>②玩، 难为
力为能无، 转不儿
ماڭقىسىنى تارتالماي قالماق ①涕鼻连 <成>
也涕鼻连① 开可不得忙②（劲差، 能无، 蛋笨، 废囊窝）了不擤
乎乐亦不得忙، 交
ماڭقان 羊绵的白雪 <牧> 〔静〕
ماڭقال 的状球成工加饰首将)子铳心空 <手> 〔静〕
(具工种一
ماڭگال 祉福، 福幸 <古> 〔静〕
ماڭلاي 〔静〕 额前①: ماڭلىيى كەڭ 额前 满饱庭天، 宽额前
②部顶: شەرقي تاغ ماڭلىيى 东山巅
ماڭلاي تەرى 汗流血流، 汗血، 水汗 <成>

ماڭلاي چاچ 儿海刘
ماڭلاي سۆڭكى 骨额 <理生>
ماڭلايچه 楣门②舌帽①〔静〕
ماڭلايلىق 料用的窗楣，楣门作②的宽额前①〔静〕
ماڭلۇك (缎绸的纹龙有)龙蟒 <古>〔静〕
ماڭماق 快 ~ ئىلدام / 路走 ~ يول：走行，走①〔动〕
走 / پىيادە ~ / 行步 ~ مېڭىشقا ئېرىنسەك يۈگۈرەيسەن. 跑得就来头到，走得懒 <谚> ماڭغان دەريا، يانقان بورە-يا. 下底在铺象的着躺，水河的流常象的着走 <谚>。<转>②。"辱受者惰懒，进前者奋勤"同喻：席苇的脚的路走 <谚>：旋斡，动走. ماڭغانلىقى يولى توغرا، ئولتۇرغانلىقى كۆنى ئۆتەر. 上土尘落。同喻：阴光度虚的着坐，完走能路的着走 <谚>。"不慢怕，站怕就(停)" ماڭغۇسى كەلمىگەن ئۆي بويۇن-تۇرۇقنى سۇندۇرار. 脖拥坏摔会牛的走意愿不 <谚>。姑那和想要你. ئاشۇ قىزغا ئۆيلەنسەك، ئوتتۇرىدا مەن ماڭاي：行运，驶行③。(合说间中)动走你替去我，家成娘车火. ماشىنا مېڭۈاتىدۇ. پويىز ماڭماقتا。驶行在汽的作动示表，词动副"پ"合结，词动助作④。行运在工记天每 ~ 持续：كۈندە گۈڭنى خاتىرلەپ
ماڭمىم 步，子步 <古>〔静〕
ماڭۇز (物动的中话神)狸力 <古，动>〔静〕
مال 畜牲①〔静〕：قارا ~ / 畜役，畜大 ~ بولسا، مومام باقار. 放牧能也奶奶，畜牲有要只 <谚>。سەمرىسە ياغ بولار، يەر سەمرىسە باغ بولار. 壮肥羊牛 <谚>. ياخشى ئىت يېرىم ~. 好林园沃肥地土，多油出 ~ ئىگىسىنى دورايدۇ. 畜牲个半于等狗好 <谚>。~ ئىگىسىنى دورىمسا هارام. 人主效仿畜牲 <谚>。伯拉阿系木拉哈)木拉哈为人主效仿不畜牲 <谚>。مالنى تاپقان باقسۇن، ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن. 让要畜牲 <谚>。مالىنلىق بېشى توخۇ. 生夫担让要火炉，养人 <谚>。مېلىلىق مىڭغا يەتكۈچە، ئۆڭگەلىك مىڭغا يەتسۇن. 千上友朋有如不，千上畜牲有其与 <谚>。ئۈچ نەرسىدە بەرىكەت بار：مالدا، تالدا، شالدا. 种三 <谚>。مال 资物，物货②。田稻，园葡萄，畜牲，财生能西东产财：~ توشۇماق 运货 / مالنى ئاپىرىپ بېرىش مۇلازىمىتى 务服货送 / ئىگىسىدىن ئوغرى كۆچلۈك. 贼窃 <谚>。~ تۇرى بىلەن، ئادەم قاياشى بىلەن. 横蛮还主失比 <谚>。~ قولدا مېلى يوقنىلىق چە-رايىدا قېنى يوق. 色血无上脸，产财无中家 <谚>. مېلى بارنىلىق مېلىغا، مېلى يوقنىلىق جېنىغا. 物财有 <谚>. مېلى يوقنىلىق ھۆسنى يوق. 命性惜者物财无，物财惜者 <谚>。彩光无上脸者产家有没 <谚>。~ ياسىنى باسدۇ، كەمبەغەلنى بالا. 多子孩人穷，多富财人富 <谚>。
③衣着和饰首：قىز مېلى 饰首和着衣指)品用性女(饰首和着衣
مال ئالماشتۇرۇش 货易，流交资物 <经>
مال ئەتمەك = مال قىلماق
مال ئەۋرىشكىسى 样货 <经>
مال باققۇچى 员牧放，员养饲 <牧>
مال باقماق 牧放，畜牲养喂
مال باھاسى 价物 <经>
مال بولماق 活成，大长(畜幼)
مال بېجى 税物货 <经>
مال تونۇماق 货识
مال دوختۇرلۇق 务业医兽，作工医兽
مال دوختۇرلۇق پونكتى 站医兽
مال دوختۇرلۇق دېزىنفېكسىيىسى 消医兽 <牧>毒
مال دوختۇرى 医兽
مال زاكاس تالونى 单定，单货定 <经>
مال ساتقۇچى 员销推②员货售① <经>
مال ساربىيى 栈货②店货，店商① <经>
مال سودىسى 易交畜牲
مال فېرمىسى 场养饲，场牧
مال قىلماق 畜牲添增
مالاخىت 石雀孔 <矿>〔静〕
مالال 烦麻，扰打，扰烦〔静〕
مالال كەلمەك 便方不嫌，烦麻嫌：پىشمىغان بولسا-ڭمۇ، جانابلىرىغا كۆرسىتەي دەپ ئالغاچ كەلدىم، مالال كەلمىسە، كۆرۈپ باقسىلا. 阅一下阁给来带是还我，熟成不然虽，目过过请，话的便方。
مالال قىلماق 驾劳，扰打
مالال كۆرمەك 烦麻嫌：مالال كۆرمىسىڭىز، ماڭا يارد-ەم بېرىڭ. 我助帮请，话的烦麻嫌不你。
مالاللىق 烦麻，扰烦〔静〕
مالاللىق كەلتۈرمەك 恼烦加增，难为，烦麻添：سىزگە مالاللىق كەلتۈرۈپ قويدۇم. 了烦麻添您给我。
مالاللىق يەتمەك 恼烦到遇，烦麻到遇
مالاماق 焯 <古>〔动〕

مالامەت 〔静〕 难责
مالامەت قىلماق 怨埋，落数，难责
مالامەت يەتمەك 备责受，难责受
مالامەتلىك 〔静〕 的怨埋，的落数，的难责有带
مالائىك 〔静〕 神天，使天 <宗>
مالاي 〔静〕 从仆②役仆，人仆，人佣①
مالاي - پولىنېزىيە 〔静〕 亚西尼里玻来马 <地>
مالاي - پولىنېزىيە تىللىرى سىستېمىسى 系语亚西尼里玻来马 <语>
مالايا 〔静〕 亚来马 <地>
مالايا ئېيىقى 熊亚来马 <动>
مالايلارچە 〔静〕 地膝卑颜奴
مالايلىق 〔静〕 膝卑颜奴，径行才奴
مالايلىق روھ 神糟才奴 <哲>
مالايلىق قىلماق 才奴当
مالەم 〔静〕 重深难苦，热火深水，世乱
زىدە ئالەم بار ، بىلىمسىزلىك كۆزىدە ~ 者识知有 <谚>。难苦世乱中眼者识知无，宽天广地中眼。
مال - بېسات 富财，产财，财钱 〔静〕
مالپەرەس 〔静〕 的财贪，迷财
مالپەرەسلىك «مالپەرەس» 式形词名的
مالپىگۈل 〔静〕 葵络马 <植>
مالتازا 〔静〕 酶糖芽麦 <化>
مالتاغوچ 〔静〕 子划 <古>
مالتاق 〔静〕 桶木大
مالتۇس 〔静〕 (家学济经国英)斯萨尔马
مالتۇس پارامېتىرى 数参斯萨尔马 <经>
مالتۇس تەلىماتى 说学斯萨尔马 <经>
مالتۇسچىلىق 〔静〕 义主斯萨尔马 <经>
مالتىلاتماق «مالتىلماق» 态动使的
مالتىلاشماق «مالتىلماق» 态同共的
مالتىلانماق «مالتىلماق» 态动被的
مالتىلماق 〔动〕 ①(用畜牲)拉拨(嘴)：ساماننى ~ 麦拉拨 ②草腾翻，搅乱：بالا قاچىدىكى ئاشنى قولى بىلەن مالتىلىۋەتتى . 通一了搅乱饭的里碗把手用子孩。
مالچى 人牧，工牧 〔静〕
مالچىلىق 业牧放
مالخانا 〔静〕 厩，棚(的畜牲)
مالغۇن 〔静〕 柳川山 <方，植>
مالدار 〔静〕 人富，主牧

مال - دۇنيا 〔静〕 财钱，富财，产财
مالسىزلىق 〔静〕 的畜牲无
مالسىز 〔静〕 产财无②畜牲无①
مالغۇشلىماق = قوچۇماق
مالكەنگىنى 〔静〕 藤油灯 <植>
مال - مۈلۈك 〔静〕 产财：ئومۇمىيۈزلۈك مال - مۈلكى قوغداش يولىدا يارىلان. / 产财 / ئۇلار دۆلەتنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش يولىدا يارىلان. 他们是为保护国家财产受伤。بەزىلەر مال - مۈلۈك. 有些人爱财如命。
مال - مۈلۈك بېجى 税产财 <经>
مال - مۈلۈك تەركىبى 成构产财 <经>
مال - مۈلۈك سۇغۇرتىسى 险保产财 <经>
مال - مۈلۈك كاپىتالى 本资产财 <经>
مال - مۈلۈك ھاۋالىسى 托信产财 <经>
مال - مۈلۈك ھوقۇقى 权产，权产财 <经，法>
مال - مېكىت 〔静〕 畜牲 <方>
مال - ۋاران 〔静〕 畜牲
مالىخاي 帽皮②帽毡白①〔静〕
مالىخوليا = سەۋدا
مالىماتاك 〔静〕 的糟团一，的糟糟乱，的乱
مالىماتاك بولماق 乱弄，乱变，套乱，乱：ماتېريالىلار مالىماتاك بولۇپ كەتمىسۇن . 了乱弄别料材。
مالىماتاك قىلماق 乱搞，乱弄：ئۇينى نېمانچە مالىماتاك قىلىۋەتتىڭ؟ 啊糟糟乱得弄子房把么怎你？
مالىماتاكچىلىق 气瘴烟乌，糟八七乱，纷纷乱 〔静〕
مالىمان 〔静〕 的纷纷乱，的糟八七乱
مالىمان بولماق 气瘴烟乌，糟八七乱：ئۆيىنىڭ ئىچى مالىمان بولۇپ كەتتى . 的糟八七乱里屋。
مالىمان قىلىماق 乱捣，乱弄，乱搞：بازارنى مالىمان قىلىۋاتقانلارمۇ يەنە شۇلار ئىدى . 们他是也的乱搞场市把。
مالىمانچى 子分乱捣，者乱捣，者乱扰 〔静〕
مالىمانچىلىق 糟糟乱，乱纷，乱混 〔静〕：~ ئىچىدە قالماق / 中乱混从陷 مالىمانچىلىقتىن قۇتۇلماق 乱混脱摆，身脱
مالىمانلاشتۇرماق «مالىمانلاشماق» 态动使的
مالىمانلاشماق 来起乱 〔动〕
مالىمانلىق = مالىمانچىلىق
مالىنا 莓叶槭，莓山，子钩悬 <植> 〔静〕
مالىنا مۇرابباسى 酱莓树
مالىيە 务财，政财 <经> 〔静〕

مالىيە تەپتىشلىكى 核稽务财 <经>
مالىيە تەڭپۇڭلۇقى 衡平政财 <经>
مالىيە خامچوتى 算预政财 <经>
مالىيە دوكارى 头寡政财 <经>
مالىيە زاپىسى 备储政财，备后政财 <经>
مالىيە زايومى 券债政财 <经>
مالىيە زومىگىرى 阀财 <经>
مالىيە كاپىتالى 本资政财 <经>
مالىيە كرىزىسى 机危政财 <经>
مالىيە كىرىمى 入收政财 <经>
مالىيە گۇرۇھى 团财 <经>
مالىيە نەقچوتى 算决政财 <经>
مالىيە ھۆددىگەرلىكى 干包政财 <经>
مالىيە ئونكولى 支透政财 <经>
مالىيە يىلى 度年政财 <经>
مالىيە ـ سودا 贸财，易贸政财 <经>〔静〕
مالىيەشۇناس 家学政财〔静〕
مالىيەشۇناسلىق 学政财 <经>〔静〕
مامات (ماماتى) 亡死，死〔静〕
مامات بولماق 亡死，去死，死
ماماتلىق 亡死，死〔静〕
مامكاپ 丁地花黄，英公蒲 <植>〔静〕
مامونت 象毛，犸猛 <动>〔静〕
مامۇتقازى (一之种品瓜甜)孜喀提木马 <植>〔静〕
مامۇق 绒羽，毛绒(的类禽等鹅，鸭)〔静〕
مامۇق چاپان 服绒羽
مامۇق ياستۇق 头枕绒鸭
مامۇق يوتقان 子被绒鹅
مامىدانە 子金千，子随续 <植>〔静〕
مامىران = ياۋا زاغۇن
مامىران كاپسۇلى 囊胶泻止然木玛 <药>
مامىرانچىن 连黄 <植>〔静〕
مامىسا 粟罂海，花春丽 <植>〔静〕
مان (的用而羊绵的牙满长对)的满 <古>〔静〕
مانا[1] 看你，是就这，里这(在)，看(语用指近)①〔静〕
(是就)：~，كىتابىڭ بۇ يەردە . 。里这在就书的你，看
示表)②。了动开车火，看你 . ~，پويىز قوزغىلىپ كەتتى
(意等望失，料意乎出，刺讽，异诧)：~，شۇنداق ئىشمۇ
بار ئىكەندە . 。啊事的样这有还 . ~，ئىش يەنە سۇغا چە-
لاشتى . 。啦吹又情事，看你

مانا ئەمدى 今如到时，上马，即立，今至，今迄，
来头到：باشتا ياخشى گەپ قىلغاندىكىز ، ~ گەپىڭىزدىن
您今如到时，听好很的说您候时的始开 . ينىڭىزدىكى
。了数算不又话的
مانا ئەمىسە 掷一注孤，休不二做不一，去出豁：
~ ، يولغا چىقتۇق . 。了发出就们我，么那
مانا مەن دەپ 然显，晰清，显明，见显，出凸，
荐自遂毛，勇奋告自，见易而显：ئۇلارنىڭ چارچاپ
惫疲经已们他，显明很 . كەتكەنلىكى ~ بىلىنىپ تۇراتتى
。堪不

مانا ـ ئەنە = ئەنە ـ مانا
مانا[2] 豆土②头芋①〈古〉〔静〕
مانا پا 子裙布纱〈方〉〔静〕
مانا سقان 雾云，雾烟〈方〉〔静〕
مانا قچى 头捕，捕巡〈古〉〔静〕
مانان[1] 漫弥气雾 / ~ باسماق 尘浮，气雾①〔静〕：~
②尘浮的起扬 ~ كۆتۈرۈلگەن / 罩笼气雾 قاپلىماق
雾轻〈气〉
مانان[2] 花苇芦，穗米玉〈方〉〔静〕
مانانلاشتۇرماق 态动使的«مانانلاشماق»
مانانلاشماق 〈转〉②腾腾气雾，绕缭气烟①〔动〕
涩发，糊模(睛眼)
مانانلىق 的盖遮雾云 ھاۋا ~：罩笼雾烟，雾有①〔静〕
稀依，淡暗，糊模，暗昏②气天
مانتا[1] 包皮薄，子包面死 ~ پېتىر：子包〈食〉〔静〕
子 / بولاق ~ 子包肉 / گۆش ~ 子包面发 / تۇغمەك
子包包 / كاۋا مانتىسى ~ / كۆرمىگەن قاسقانغا
屉笼到扑人的子包过吃有没〈谚〉. دۇم چۈشۈپتۇ
里。مانتىغا پىياز ، سامسىغا تۇز ، ھەركىمنىڭ يارى ئۆزىگە ئۆز .
自会人情的人各，巴盐放得子包烤，葱洋有须子包
。夸己

مانتا خېنە 仙凤瓣重〈植〉
مانتا كاۋا 瓜倭长，瓜南〈植〉
مانتىپەز 人的子包卖〔静〕
مانتىپەزلىك 当行的子包卖〔静〕
مانتىمچى[1] = مانتىپەز
مانتىمچى[2] 鞋破，妇荡，妇娼〈方，骂〉〔静〕
مانتىخانا 铺子包〔静〕
مانتىسسا 数尾〈数〉〔静〕
مانجا 钱工〔静〕：كىيىمنىڭ مانجىسى 衣钱工的服

مانجار 篓鱼 <方>〔静〕
مانجۇ 族满〔静〕
مانجۇ يېزىقى 文满 <语>
مانجۇچە 的式族满②文满，语满①〔静〕
مانجۇرىيە 里洲满 <地>〔静〕
مانجۇرىيە قىرغاۋۇلى 鸡马褐 <动>
مانجۇرياڭقى 楸桃核 <植>〔静〕
مانجىت 口袖紧的子袖 يەڭلىك مانجىتى：口袖紧〔静〕
مانجىتلىق 子袖的口袖紧 يەڭ ～：的口袖紧〔静〕
مانچاناق 工的水汲上井)槔桔，杆吊②器石投①〔静〕
(具
مانچۇق 裢褡马 <古>〔静〕
مانچېستېر 面素) <转>②特斯彻曼 <地>①〔静〕
的)绒丝金
مانچېستېر دوپپا 帽花小绒丝金面素
ماندار 花旋 <植>〔静〕
ماندارىن 子橘 <植>〔静〕
ماندارىن مۇرابباسى 酱子橘
ماندالىن (器乐拨弹洋西)琳达曼 <艺>〔静〕
ماندام 炎管巴淋性行流 <牧>〔静〕
ماندۇ 醋葡萄 <古>〔静〕
ماندىلغى 月十历旧 <方>〔静〕
مانگانات 盐酸锰 <化>〔静〕
مانگانلىق 的锰含，的锰〔静〕
مانگانلىق پولات 钢锰 <冶>
مانگانلىق سۇلفات 矾锰 <化>
مانگان شىپاتى 矿锰菱 <矿>
مانگانلىق مىنېرال 物矿锰含 <矿>
مانگانلىق ئوغۇت 肥锰 <农>
مانگانىت 矿锰水 <矿>〔静〕
مانگرو 树红 <植>〔静〕
مانگو 果芒 <植>〔静〕
مانگۇستان 子竹山 <植>〔静〕
مانگېلىتسىيە 莲木 <植>〔静〕
مانماق 泡，沾 <方>〔动〕
مانومېتىر 计压汽，表压汽 <机>〔静〕
مانۇفاكتۇرا 作水流②场工工手，业工手场工①〔静〕
业
مانېفىست = خىتابنامە
مانېكېن 特模装服制木〔静〕

مانېۋىر 演行举 ئۇتكۇزمەك ～：习演 <军>〔静〕
习 / تىركىشىش مانېۋىرى 习演抗对 / بىز قۇرۇقلۇق ، دېڭىز ، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ بىرلەشمە مانېۋىرىنى كۆردۇق . 我们
。习演事军合联的空海陆了看观
مانېۋىر قىلماق 习演 <军>
مانى (人始创教尼摩)尼摩〔静〕
مانى دىنى 教尼摩 <宗>
مانىزم 论元一 <哲>②教尼摩 <宗>①〔静〕
مانىلا 拉尼马 <地>〔静〕
مانىلا كەندىرى 麻蕉 <植>
مانىلكارا 果心人 <植>〔静〕
مانىھوت 薯木 <植>〔静〕
ماھارەت 基 ～ ئاساسىي：领本，巧技，艺技，能技〔静〕
能技学教 / ئوقۇتۇش ماھارىتى 功本基，能技本
ماھارەت تەنتەربىيىسى 育体技竞 <体>
ماھارەت كۆرسەتمەك：技竞，演表 ماھارەت كۆرسەتىش مۇسابىقىسى 赛演表
ماھارەتلىك 本有，的强高艺手，的艺技超高有〔静〕
人的艺技超高有 ئادەم ～：的干能，的领
ماھايانا = ئۇلۇغ كۆلۇمگۇ
ماھىر 工练熟 ئىشچى ～：的干能，的巧手①〔静〕
～ / 缝裁的巧手 سەيياق ～ / 匠巧工能 ئۇستا ～ / 人
：手能，将健，儿健，手选②者织组的干能 تەشكىلاتچى
技 ～ تېنەربىكەتچى / 将健动运 ھۈنەر ـ سەنئەت ماھىرى
手能产生 ئىشلەپچىقىرىش ماھىرى / 手圣艺工，手能术
书(长擅)于精 خەتتات ～：长擅，于长，于精，于善③
家法书，法
ماھىرانە 地干能，地巧灵，地练熟〔静〕
ماھىرلاشتۇرماق 态动使的 «ماھىرلاشماق»
ماھىرلاشماق 练熟变，干能变〔动〕
ماھىرلىق 技演表 كۆرسەتمەك ～：词名象抽的 «ماھىر»
手身显，艺
ماھىيەت 的题问 ماھىيىتى مەسىلىنىڭ：质本，质实〔静〕
质实 / ماھىيەتنى ئاچماق 质实露揭 / ماھىيەتنى بىلمەك
现过透 ماھىيەتنى كۆرمەك / ھادىسىدىن ئۆتۈپ ، 质本识认
质本盖掩 / ماھىيەتنى ياپماق 质本看象
ماھىيەتچىلىك 论质本 <哲>〔静〕
ماھىيەتسىز 的质本非〔静〕
ماھىيەتسىز باغلىنىش 系联的质本非 <哲>
ماھىيەتسىز بەلگە 性属质本非 <哲>

ماهىيەتلىك 的质本，的性质实〔静〕
ماهىيەتلىك باغلىنىش 系联质本
ماهىيەتلىك بەلگە 性属质本 <哲>
ماهىيەتلىك جىنايەتچى 犯质实 <法>
ماهىيەتلىك ئېنىقلىما 义定质实 <逻>
ماۋخۇي 徽帽〔静〕
ماۋزۇ 题标〔静〕：目题，题目 ماۋزۇسى ماقالىنىڭ 题的章文目
ماۋزۇدىن چەتنىمەك 题跑，题离
ماۋزۇ قويماق 题命，目题出
ماۋزۇسىز 的题无，的题标无〔静〕
ماۋزۇسىز شېئىر 诗题无 <文>
ماۋزۇلۇق 〔静〕为题标，的…为目题，的…为题目：«نېمە ئۈچۈن» ~ ماقالە 章文的《么什为》为目题
ماۋنەن 人难毛，族难毛〔静〕
ماۋنەنچە 的式难毛②语难毛①〔静〕
ماۋۇ 〔静〕这，个这：~ بالا توپنى ياخشى ئوينايدىكەن . 这孩子打球好得很。 ~ كىتاب كىمنىڭ؟ 这本书是谁的？
ماي[1] 〔静〕油①油(称总的类油)：ئۇچكىنىڭ جان قايغۇسى ، قاسساپقا ~ . <谚>山羊命愁油困夫屠。 ~ قاچىسى سىرتىدىن مەلۇم . <谚>一罐子的油盛明就看"同喻：物质的出炼提中物矿②"的着摆明一子虱的上头子脂
ئايغ مېيى 油鞋 / ماشىنا مېيى 油机纫缝 / چاچ مېيى 油头，油发生
يۈز مېيى 油脸搽
ماي باغلىماق 福发，胖发 <成>
ماي باكى 箱油 <交>
ماي بوياق 彩油 <艺>
ماي بوياق رەسىم 画油 <艺>
ماي پالمىسى 棕油 <植>
ماي پرېسى 机压油 <机>
ماي پومپىسى 泵油 <机>
ماي پۈركىگۈچ 器油喷 <石>
ماي تارتماق 气，生气：ماي تارتىشما ، دوستلۇق سوۋۈيدۇ . <谚>油抽，油榨①忆，扭别闹 <转>②
[illegible]。
ماي تازىلىغۇچ 器油除 <石>
ماي تەر 汗油
ماي تەگلىسى 壳底油 <机>
ماي توسقۇچ 封油 <交>
ماي تۈرۈبىسى 管油 <交>
ماي تۈكى 桶油 <交，石>
ماي تېجىگۈچ 器油节 <交，石>
ماي چاينىماق 受享，福享 <成>
مايدەك ياقماق 不之求，意中，意合，心可 <成>意如心称，得
ماي قارىغاي 松油 <植>
ماي قەغەز 毡毛油，毡油 <建，石>②纸光蜡①
ماي قەلەم 笔珠圆
ماي كاۋىسى 瓜渣油 <植>
ماي كالپانى 门油 <机>
ماي كىسلاتاسى 酸肪脂 <化>
ماي كۆيدۈرمەك 油炼②油耗①
ماي[2] 月五〔静〕：«1 ـ ~» خەلقئارا ئەمگەكچىلەر بايرىمى 节动劳际国"一五"
مايا[1] 人雅玛〔静〕：قەدىمكى ~ مەدەنىيىتى 古文雅玛代化
مايا ئاستىرونومىيىسى 学文天雅玛 <天>
مايا[2] 宿星小号 66 第 <天>〔静〕
مايانىك 钟②摆单 ~ ئاددىي 〔静〕：锤摆，摆 <物>①摆钟的钟挂 مايانىكى 挂：تام سائىتىنىڭ
مايياق 〔静〕：粪(的形球)：قوي مايىقى 羊蛋粪 / چاشقان مايىقى 老鼠粪 / تۆگە مايىقى 骆驼粪
مايياق تاش 石粪鸟 <地>
مايياق دەرىخى 婆苹 <植>
مايياقلاتماق 态动使的«مايياقلىماق»
مايياقلاشماق 态同共的«مايياقلىماق»
مايياقلىماق 〔动〕：粪拉(等驼骆，兔，羊)：پاقلان ھويلىغا مايياقلاپ قويۇپتۇ . 。粪了拉里院在羔羊
مايياك (مايياكى) 塔灯〔静〕
مايىتۇ 棍短(的死打鱼的来捕将来用)〔静〕
مايىتۇق 的斜，的歪〔静〕
مايىتۇق ـ سايىتۇق 八扭七歪，斜斜歪歪〔静〕
مايىچېچەك 头花麻，花菊甘 <植>〔静〕
مايدان[1] 壶油②枪油黄① <石>〔静〕
مايدان[2] 话笑，笑玩<方>〔静〕
مايسا 苗秋，苗青，秧，苗 <农>〔静〕：بۇغداي مايىسى 麦苗 / قوناق مايىسى 玉米苗 / سامسا مايىسى 蒜苗 / زىيانغا ئۇچرىغان ~ / ساغرىپ كەتمەك 毁被苗青 / 黄发苗青
مايسا بولماق 青返，苗出 <农>

مايسا تاقلاش ماشىنىسى 机苗间 <农>
مايسا تاقلىماق 苗间 <农>
مايسا تولۇقلىماق 苗补 <农>
مايسا تىكمەك 苗栽، 秧插
مايسا رەڭ 色绿草
مايسا كۆچۈرمەك 秧插، 苗移
مايسا مەزگىلى 期苗 <农>
مايسەن (杏皮薄)仙伊麻 <植> 〔静〕
مەسايسۇك 的生而配交牛黄公和牛犏母) <方> 〔静〕
牛种杂(代二第
مايسىراتماق 态动使的 «مايسىرىماق»
مايسىرىماق 涩发(油缺因辆车، 器机) 〔动〕: هارۇنىڭ چاقى بەك مايسىراپ كېتىپتۇ. 了行不得涩油缺因子轮车。
مايسىز 的淡清 的肪脂无، 的油无 〔静〕: ~ ئاش 菜饭
مايسىزلىق 式形词名的 «مايسىز»
مايسىلىق 田秧 <农> 〔静〕
مايغۇق 物动的快不跑②腿圈罗① <古> 〔静〕
مايقوڭغۇز 甲龟金 ، 子龟金 <动> 〔静〕
مايقوڭغۇز لىچىنكىسى 螬蛴 <动>
مايقۇرت 蠊蜚، 螂蟑 <方، 动> 〔静〕
مايكا 心背 〔静〕
مايكىچان 的膊胳着光، 的心背穿只 〔静〕
مايگۈل = ئېيىقتاپان
مايلاتماق 态动使的 «مايلىماق»
مايلاشماق¹ 态同共的 «مايلىماق»: ئۇلار ئۆتۈكلىرىنى مايلەپ شىپ زىياپەتكە تەييارلىنىۋاتاتتى. 准油擦子靴给在正们他。
مايلاشماق² 满沾服衣 ~ كىيىم: 渍油满沾، 污油 〔动〕 油满沾手 ~ قول
مايلاشتۇرماق 态动使的 «مايلاشماق²»
مايلاقسىز 的油擦未، 的油上未 〔静〕
مايلاقلىق 的油了擦، 的油了上 〔静〕
مايلامچى 的鞋皮擦②工滑润① 〔静〕
مايلامچىلىق 业行的鞋皮擦 〔静〕
مايلامچىلىق قىلماق 鞋皮擦
مەسايلانماق 复自的 «مايلىماق» ②态动被的 «مايلىماق» ① 态
مايلىشاڭغۇ 巾毛的斑斑迹油 ~ لۆڭگە: 斑斑迹油 〔静〕
مايلىق¹ 饭抓的腻油 پولۇ ~: 腻油، 的油有 〔静〕

مايلىق چاي دەرىخى 树油茶 <植>
مايلىق دان 料油 <农>
مايلىق زىرائەت 物作料油
مايلىق نان 馕油
مايلىق² 巾毛手擦(的用时品食腻油等饭抓吃) 〔静〕
مەسايلىماق 上器机给 ~ ماشىنىسى: 油搽، 油上 〔动〕 油上车大给 ~ ئاياغنى / 油打鞋给 ~ هارۇنىنى / 油
مايماق 弯 ياغاچ ~ / 嘴歪 ئېغىز ~: 的斜، 的歪① 〔静〕 罗内، 的内向趾脚 ~ ئىچ / 脚歪 ئاياغ ~ / 头木 同喻: 子痛学腿圈罗 <谚>. توكۇرنى دوراپتۇ ~ / 圈 ”步百笑步十五“ 邪 <转>②。ئاغزى قايماق، كۆڭلى ~。邪心甜嘴 <谚>.
走 <成>②走地斜斜歪歪① مايماق دەسسىمەك
路邪
مايماق ـ سايماق 扭扭歪歪، 八扭七歪 〔静〕: خەتنى ~ 扭扭歪歪得写字 يازماق
مەسايمۇن 〔静〕 <动>子猴: ئۇ دەرەخكە مايمۇنەك چىقىپ كەتتى. 树了上爬地样一子猴象他。
مايمۇن دەرىخى 树喜欢猴 <植>
مايمۇن زەنجىۋىلى 松石 <植>
مايمۇن شاپتۇلى 桃猴猕 <植>
مايمۇن ئويۇنى 人弄耍، 招花耍، 戏猴耍 <成>: ئۇنىڭ مايمۇن ئويۇنىغا ھېچكىم گول بولمايدۇ. 谁上会不也。当的人弄耍他
مايمۇن يىللىق 猴属
مايمۇن يىلى 年猴 <天>
مايمۇنسىمان 的猿类، 的子猴象 〔静〕
مايمۇنسىمان ئادەم 人猿
مايمۇنگۈل 草猩猩 <植> 〔静〕
مايىل¹ 于向趋، 于向倾 〔静〕: سولغا ~ 倾左 / ئوڭغا ~ 色绿近接 ~ يېشىلغا 倾右
مايىل² 的头过熟، 的熟烂، 的透熟 <古> 〔静〕
مايىللاشتۇرماق 态动使的 «مايىللاشماق»
مايىللاشماق 同认، 向倾 〔动〕
مايىللىق 心人 كىشىلەر قەلبىنىڭ مايىللىقى 性向倾 〔静〕: 向所
策政斜倾 سىياسىتى مايىللىق
مە¹ (声叫羊)咩 〔模〕
مە² 吧去拿، 你给 〔叹〕: ~ ، چايداندا چاي بار. 你给، بۇ ، ~ 。吧去拿، 你给. ئال ، ~ 。茶有里瓶暖

كىتابنى ساڭا بېرەي . 你给书本个这，吧去拿 。

مەبلەغ 金资 <经>〔静〕

مەبلەغ ئاجراتماق <经> 调拨金资：مەبلەغ ئاجرا-تىشنى قەرز بېرىشكە ئۆزگەرتمەك 贷改拨

مەبلەغ ئەقلىيلىكى <经> 投 性理资投

مەبلەغ بازىرى <经> 场市金资

مەبلەغ بانكىسى <经> 行银资投

مەبلەغ پاخاللىقى <经> 胀膨资投

مەبلەغ پارامېترى <经> 数参资投

مەبلەغ تەقەززالىقى <经> 渴饥资投

مەبلەغ تەڭشىمەك <经> 节调资投

مەبلەغ توپلاش زايومى <经> 券资集

مەبلەغ توپلىماق 资集，金资累积 <经>

مەبلەغ تىزگىنسىزلىكى <经> 控失资投

مەبلەغ سالغۇچى <经> 人资投

مەبلەغ سالماق <经> 资投

مەبلەغ سۇبېيكتى <经> 体主资投

مەبلەغ سېلىش قەرزى <经> 款贷资投

مەبلەغ سېلىش ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> 资投学济经

مەبلەغ سېلىش ئىلمى <经> 学资投

مەبلەغ فۇنكسىيىسى <经> 数函资投

مەبلەغ كوئېففېتسېنتى <经> 数系资投

مەبلەغ مەنبەسى 源来金资，源来资投 <经>

مەبلەغنىڭ دەۋرىي ئوبوروتى <经> 环循的产资转周

مەبلەغنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى <经> 资投性重二

مەبلەغ ھەرىكىتى 动运金资 <经>

مەبلەغ ھۆددىگەرلىكى 干包资投 <经>

مەبلەغ ئوبوروتى 转周金资 <经>

مەبلەغ ئۆرۈنلاشتۇرماق 度调金资 <经>

مەبلەغ ئۆتنىسى 借拆金资 <经>

مەبلەغ ئۈنۈمى 益效资投，益收资投 <经>

مەبلەغ ئىسراپچىلىقى 费浪资投 <经>

مەبلەغ ئىقتىسادىشۇناسلىقى 学济经金资 <经>

مەبلەغ بىرلەشتۈرمەك 资融，通融金资 <经>

مەبۇد 像神，像偶 <宗>〔静〕

مەپە 车轿拉马〔静〕

مەپتۇن 往神，醉陶，恋迷，迷着〔静〕

مەپتۇن بولماق 往神，醉陶，恋迷，迷着：يىگىت قىز-نىڭ ھۆسنى ـ جامالىغا مەپتۇن بوپتۇ . 小伙小娘姑着恋迷子伙的色姿 。

مەپتۇن قىلماق 令神往，令陶醉，令着迷：كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان ناخشا 人令陶醉的歌

مەپتۇنلۇق 式形词名的«مەپتۇن»

مەپكۇرە = ئىدىيە

مەپىكەش 夫车轿〔静〕

مەپىكەشلىك 车轿拉马赶〔静〕

مەپىلىك 车轿拉马乘〔静〕：～ يولغا چىقماق 车轿拉马乘路上

مەتەر 倌驼骆(的府王)〈方〉〔静〕

مەتبەئە (مەتبەئىسى)〔静〕刷印：مەتبەئىگە تەييارلىماق 备准印付 / مەتبەئىگە بەرمەك 印付

مەتبەئەچى 者作工业刷印，人工刷印〔静〕

مەتبەئەچىلىك 术刷印②业刷印① <印>〔静〕

مەتبۇئات (مەتبۇئاتى)〔静〕①出版业，出刷印版业：～ خىزمىتى 出②物刊，物版出版工刷印版物刊：ئۇنىڭ ماقالە-سى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىندى .他的文章在发表上物刊了表发。

مەتبۇئات ئەركىنلىكى <法> 由自版出

مەتبۇئات بېجى <经> 税刊报

مەتبۇئاتچى 士人界报，者作工版出〔静〕：مەتبۇئاتچىلارغا سۆھبەت ئېلان قىلماق 向界报人谈话表发

مەتبۇئاتچىلىق 业版出，作工版出〔静〕

مەتۇ 时识不〔静〕：～ كىشى 不的气土里土，的务时识不人的务

مەتۇلۇق 式形词名的«مەتۇ»

مەجاز = ئوخشىتىش

مەجەزگۈل 木叶变 <植>〔静〕

مەجبۇر 不得不，已得不，迫被〔静〕：مەن بۇ يەردىن باشقا يۇرتلا كېتىشكە مەجبۇرمەن . 我不得不离开这里远走乡他 。

مەجبۇر بولماق 不得不，已得不，迫被：ئۇلار يىراق ياقا يۇرتلاردا سەرگەردان بولۇشقا مەجبۇر بولدى . 他们被迫在远边流浪乡他。 مېھمانلار ئورنىدىن تۇرۇپ ، سېلىۋەت-كەن ئاياغلىرىنى قايتا كىيىشكە مەجبۇر بولدى . 客人们不得不起身脱了的穿新重鞋上 。

مەجبۇر قىلماق = مەجبۇرلىماق

مەجبۇرەن 迫强遭，使迫被，地迫被〔静〕：～ ئىشلىمەك 被迫干活儿

مەجبۇرلاشماق «مەجبۇرلىماق» 的共同态：ئۇلار مېنى ھۆجەت يېزىشقا مەجبۇرلاشتى . 据字写我着逼们他。

مەجبۇرلانماق «مەجبۇرلىماق» 的被动态

مەجبۇرلۇق «مەجبۇر» 的形词名式

مەجبۇرلىماق 〔动〕 逼迫、逼逼、迫强使

مەجبۇرلاش تەدبىرى <法> 施措制强

مەجبۇرىي 〔静〕 迫强、制强：～ خوتۇنلۇققا ئالماق 为娶强制院住强 / دوختۇرخاندا ～ ياتقۇزۇپ قويماق 妻

مەجبۇرىي ئەمگەك <法> 役劳

مەجبۇرىي تەۋرىنىش <物> 动振迫强

مەجبۇرىي دەرىجە <语> 态语制强、态动使

مەجبۇرىي زايوم <经> 债公制强

مەجبۇرىي سۇغۇرتا <经> 险保制强

مەجبۇرىي ماۋارىپ 育教务义 <教>

مەجبۇرىي نىكاھ <法> 姻婚迫强

مەجبۇرىيەت 〔静〕 ①迫强、强制：ئۇ يەردە يەنە دىنىي دەرس ئوقۇشمۇ ～ ئىدى . 那里还上迫强课教宗：②务义。

مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلماق 履行义务、义务尽 / مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئالماق 承担义务

مەجرۇھ 〔静〕 的受伤、的负伤

مەجرۇھ بولماق 致残、残废

مەجرۇھلار ساناتورىيىسى 院利福人疾残

مەجرۇھلۇق «مەجرۇھ» 的形词名式

مەجگە 〔静〕 <方、动> 鸽雏

مەجلىس 〔静〕 会：～ ئاچماق 开会 / ～ ئۆتكۈزمەك 议会、会议

مەجلىستىن تارقىماق 散会 / مەجلىسنى ئېلىپ بېرىش 行举会议

مەجلىسخانا 〔静〕 室议会

مەجلىسۋاز 〔静〕 开会迷

مەجلىسۋازلىق «مەجلىسۋاز» 的名象抽词

مەجمۇئە (مەجمۇئەسى) 〔静〕 <印> 丛、集汇、编汇、书刊

مەجنۇن 〔静〕 ①发狂、者狂人②的情痴

مەجنۇن بولماق 狂如痴如、情痴：سىزنىڭ پىراقىڭىزدا مەجنۇن بولۇپ ، خۇدۇمنى بىلمەي يۈردۇم . 如我令别离的您、魄落魂失。狂如痴

مەجنۇن تۈزۈمەك 槐垂倒 <植>

مەجنۇن چىلان 枣须龙 <植>

مەجنۇن قارىياغاچ 榆垂、榆倒 <植>

مەجنۇنتال 〔静〕 柳垂、柳杨垂 <植>

مەجنۇنتاللىق 〔静〕 ①垂着种、的柳垂有、的柳杨垂有：～ يول 垂②路道的柳垂着种、的柳杨：林柳垂、丛柳凉乘林柳垂去 مەجنۇنتاللىقتا سەيلىمەك：

مەجنۇنلارچە 〔静〕 发狂、地似疯：～ ئىش قىلماق 地似疯发

干

مەجنۇنلۇق 〔静〕 狂发、癫疯：～ ھالىتى 疯癫状态

مەجھۇل 〔静〕 ①未知 <数>②被动 <语>

مەجھۇل جۈملە 句动被 <语>

مەجھۇل دەرىجە 态动被 <语>

مەجھۇل سان 数知未 <数>

مەجۇسىي = ئاتەشپەرەس

مەجۇسىيلىق = ئاتەشپەرەسلىك

مەجۇن 〔静〕 ①药 <药>剂醉麻②剂膏蜜

مەجۇنى داۋائىلمىشكى (ئىپار مەجۇنى) 养克西米依瓦达心膏蜜 <药>

مەجۇنى ماددە تۆلھايات (قۇۋۋەت مەجۇنى) 膏蜜特亚阿力土得玛力强 <药>

مەخپىي 〔静〕 的密秘、的密机、的要秘：～ سۆھبەت 谈密、话谈密 / سەن بۇ كىشىلىشۋالماق 通串密秘 ئىشنى ～ تۇت . 你要保守秘密此事。

مەخپىي ئاخبارات 报情密秘

مەخپىي ئالاقە 系联密秘、络联密秘

مەخپىي بەلگە 号暗

مەخپىي بۇيرۇق 令密：مەخپىي بۇيرۇقنى كېچىلەپ تارقاتماق 令密出发夜连

مەخپىي تېلېگراممىسا 电密、报电码密

مەخپىي تىڭشىغۇچ 器听窃

مەخپىي خەت ـ چەك 信密、函信密秘

مەخپىي رېتسېپ 方秘 <医>

مەخپىي نومۇر 号代 <军>

مەخپىي ھۆججەت 件密、件文密机

مەخپىي ھېسابات 帐暗 <经>

مەخپىيەت 〔静〕 密秘

مەخپىيەتلىك 〔静〕 密机、密秘：سەندىن يوشۇرىدىغان ھېچ قانداق مەخپىيەتلىكىم يوق . 密秘的你着瞒何任有没我。

مەخپىيلەشتۈرمەك «مەخپىيلەشمەك» 的使动态

مەخپىيلەشتۈرۈشمەك «مەخپىيلەشتۈرمەك» 的同共态

مەخپىيلەشتۈرۈلمەك «مەخپىيلەشتۈرمەك» 的被动态

مەخپىيلەشمەك 〔动〕 密秘得变、化密秘

مەخپىيلىك 〔静〕 密机、密秘

مەختۇم 见下

مەختۇم سېغىزى 土红،脂石赤 <矿>
مەخرەتلىك 墓坟،墓陵<方>〔静〕
مەخرەج 母分 <数>〔静〕
مەخرەجلىك 带 <数>〔静〕的母分带：ئومۇم ~ كەسىر 数分的母分公
مەخسۇس 办的门专 ~ ئىشخانا 的用专،的门专〔静〕：室公 / ۋەزىپە 务任的门专 / ~ ئەسۋاب - ئۇسكۇنە 备设用专 / بۇ كىتابنى ~ سىز ئۇچۇن ئېلىپ كەلدىم . 这本书是我带你给门专的来。
مەخسۇس ئاپتوموبىل 车专،车用专
مەخسۇس ئايروپىلان 机专
مەخسۇس ئەسەر 著专
مەخسۇس بەت 版专 <文>
مەخسۇس پويىز 车专،列专 <交>
مەخسۇس خادىم 员专،员人门专
مەخسۇس خەرىتە 图地用专 <地>
مەخسۇس خەۋەر 道报题专
مەخسۇس دېلو 案专 <法>
مەخسۇس رېئاكسىيە 应反属专 <化>
مەخسۇس سان 刊特،刊专 <印>
مەخسۇس فوند 金基用专 <经>
مەخسۇس كەسىپ 业专
مەخسۇس لىنىيە 线专
مەخسۇس مەبلەغ 金资用专
مەخسۇس ئىستون 栏专 <文>
مەخسۇس ئىسچوت 户帐用专 <经>
مەخسۇلاشتۇرماق «مەخسۇلاشماق» 的动使态
مەخسۇلاشتۇرۇشماق «مەخسۇلاشتۇرماق» 的共同态
مەخسۇلاشتۇرۇلماق «مەخسۇلاشتۇرماق» 的被动态
مەخسۇلاشماق 〔动〕专化门：ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مەخسۇلىشىش سەۋىيىسى 专业产生化平水
مەخسۇسلۇق 〔静〕专،性用专：性属专،性
مەخسۇم 〔静〕宗教学者的子弟：مەخسۇم مىجەز 呆书،气究学气子
مەخلۇق ①〔静〕生物：ئادەم ئىشلەپچىقىرىش قورالىنى ياسىيالايدىغان ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنالايدىغان ~ . 人是会制造和使用工具的生产性动物。②<转>物怪：ئۇستىبېشى نەقابلانغان ~ 装伪身浑的物怪
مەخلۇقات 〔静〕生物界
مەخمەل 〔静〕绒平،绒天鹅

مەخمەلگۈل 〈植〉〔静〕大丽花
مەدەت 〔静〕支持،助帮،助援：دادامنىڭ مەدىتى مېنى مۇشۇ كۈنگە ئېرىشتۈردى . 爸爸的帮助使我了上过这样的日子。
مەدەت ئالماق 得到支持：بۇ كىشىلەردىن ھېچقانداق مەدەت ئالالمىدىم . 我无论怎么人些这都得不到支持。
مەدەت بەرمەك 给 支持予،助鼓،腰撑：تاماشىبىنلار چاۋاك چېلىپ ئۇنىڭغا مەدەت بەردى . 观众掌鼓喝彩给他了打气。
مەدەت بولماق 支持 ،舞鼓：ئاممىنىڭ كۈرسەتكەن قەھرىمانلىقى ماڭا مەدەت بولدى . 群众所表现的顽强精神给了我鼓舞。
مەدەت تىلىمەك 求助：مەن سىلەردىن مەدەت تىلەيمەن . 我向你们求助。
مەدەت قىلماق 帮助 ،支持：كىم ئۇنىڭغا مەدەت قىلغانلىقىنى بىلەمسىز ؟ 谁帮助了他呢？
مەدەتكار ①〔静〕（مەدەتكارى） 靠山②者持支
مەدەتكارلىق 词名象抽的 «مەدەتكار»
مەدەتلەندۈرمەك 态动使的 «مەدەتلەنمەك»
مەدەتلەنمەك 〔动〕得到支持،得到帮助
مەدەستان 〔静〕矿>〈矿化氧،僧佗密
مەدەك 〔静〕（的米玉）芯،子棒：子قوناق مەدىكى 玉米棒（芯）子
مەدەن 〔静〕矿 <矿>石
مەدەنىي 〔静〕的明文،的化文：~ ئالاقە 文،系联化文 / ~ ئادەم 往交化人明文
مەدەنىي تۇرمۇش 活生化文
مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش 乐娱化文
مەدەنىيەت 〔静〕化文：~ ئالماشتۇرۇش 流交化文 / ~ ئۆگىنىش 习学化文
مەدەنىيەت بۇيۇملىرى 品用化文
مەدەنىيەت تارىخشۇناسلىقى 学史化文
مەدەنىيەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社化文
مەدەنىيەت جۇغراپىيىسى 学理地化文
مەدەنىيەت سارىيى 宫化文
مەدەنىيەت مىراسلىرى 产遗化文
مەدەنىيەت ئۆيى 室化文
مەدەنىيەت ئېكولوگىيىسى 学态生化文
مەدەنىيەت ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>济经化文学

مەدەنىيەت ئىنسانشۇناسلىقى 文化人类学
مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى 文物
مەدەنىيەت يۇرتى 文化馆
مەدەنىيەتپەرۋەر 〔静〕 提倡文化者
مەدەنىيەتپەرۋەرلىك «مەدەنىيەتپەرۋەر» 的抽象名词
مەدەنىيەتسىز 〔静〕 没有文化的
مەدەنىيەتسىزلىك «مەدەنىيەتسىز» 的抽象名词
مەدەنىيەتلىك 〔静〕 有文化的：～ ئەمگەكچىلەر 有文化的劳动者
مەدەنىيەت ـ مائارىپ 文教育 〔静〕
مەدەنىيەلەشتۈرمەك «مەدەنىيەلەشمەك» 的使动态
مەدەنىيەلەشتۈرۈلمەك «مەدەنىيەلەشتۈرمەك» 的被动态
مەدەنىيەلەشمەك 〔动〕 文化有，文明化：مەدەنىيەلىشىش دەرىجىسى 文明化程度 / بۇ يەرنىڭ دېھقانلىرى خېلىلا مەدەنىيەلەشكەن 此地的农民有相当文化的。
مەدەنىيەلىك 〔静〕 文明的：ماددىي ～ / مەنىۋى ～ 物质文明 / 精神文明
مەدداھ (مەددامى) 〔静〕 说书人①：～ گەپ سېتىشتىن ئۆيالماس ، ھورۇن پىت بېقىشتىن . 不谈其夸夸人书说 <谚> ，的子皮嘴卖<转>② 。 腐害不子虱捉人懒，羞害的药膏皮狗卖
مەدداھلارچە 〔静〕 地绝不滔滔，地般人书说：～ سۆزلىمەك 讲地绝不滔滔
مەدداھلىق «مەدداھ» 的抽象名词：ئۇيغۇرلارنىڭ ناخشا ـ قوشاق ئېيتىش ۋە ～ ئادەتلىرى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە . 维吾尔的久悠着有惯习俗风的书说和谣歌唱人。史历
مەدداھلىق قىلماق ①书说②卖，子皮嘴卖<转> 药膏皮狗
مەددە 〔静〕 虫蛔 <动>
مەدرىسە 〔静〕 经学文经，校学文经级高
مەدھىيە 〔静〕 歌赞，词颂，歌颂，赞颂：ۋەتەنگە ～ 祖国颂
مەدھىيە ئوقۇماق 歌颂，颂歌，颂赞：ئۇلۇغ ۋەتەنگە ～ 歌祖国大伟颂
مەدھىيەچى 〔静〕 者歌颂，者赞颂，者美赞
مەدھىيەچىلىك «مەدھىيەچى» 的抽象名词
مەدھىيەلەتمەك «مەدھىيەلىمەك» 的使动态
مەدھىيەلەشمەك «مەدھىيەلىمەك» 的同共态
مەدھىيەلەنمەك «مەدھىيەلىمەك» 的被动态：ئۆزىنىڭ ئېسىل پەزىلەتلىرى مەدھىيەلەندى . 他的优秀品质受到赞扬。

مەدھىيەلىمەك 〔动〕 歌颂，颂赞，赞扬：ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتنى ～ 为成就的大伟扬颂
مەدىكار = كۆنلۈكچى
مەدىكارلارچە 〔静〕 地似工短：～ ئىشلىمەك 干活似工短地
مەدىكارلىق «مەدىكار» 的抽象名词：مەدىكارلىققا ئالماق 雇工短
مەدىكارلىق قىلماق 工短打
مەرئا 〔静〕 女地处，荒地 <方>
مەرەپكە 〔静〕 成半的雕浮品
مەرەتمەك «مەرىمەك» 的使动态：قوينى ئاچ قويۇپ ～ 让羊饿得叫咩咩
مەرەز[1] 〔静〕 疫痈，疮毒，疮脓①：غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار ، تاز باشتىن ～ . ②。疮脓生头秃，念一生念一 <谚> 。～ 病弊，弊端<转>：ھەجۋى رەسىم جەمئىيەتنىڭ مەرەزلىرىنى ئۆزۈشى كېرەك . 讽刺该应画弊的会社砭针。 ～ نەشتەر ، ئۇ ئېپلاسنىڭ ～ قولى تەگدىغۇ . 端恶，脏肮，劣卑③：كېسەل ، ئۆپكە ～ سىلىدەك تۇرىدۇ . 。吧了过动手的脏肮伙家鄙卑个那。核结肺是像就，疾恶
مەرەز[2] 〔静〕 苓伏 <植>
مەرەزدار 〔静〕 的疮毒长，的疮脓长
مەرەشمەك «مەرىمەك» 的同共态：قوي ـ قوزىلار مەرەشمەكتە . 。咩咩在都羊小羊大
مەرپە 〔静〕 面斜的锋刀
مەرتەم 〔静〕 遍，回，次：～ ماددىي مۇكاپاتقا ئېرىشكەن . بۇ ئىشتا مەن سىزگە ～ ئىشىنىمەن . 励奖质物次多过得获他。心放个千一是你对我上事件这在。
مەرتىۋە[1] 〔静〕 望声，望威①：ئۇ ئۆزىنىڭ قارنى ـ كۆكسىنىڭ كەڭلىكى ، توغرا سۆزلۈكلۈكى بىلەن كىشىلەر ئىچىدە ～ قازاندى . 之们人在言执义仗，阔开襟胸的己自以他。望威了得赢中给会不衔官 <谚> ．～ ئادەمگە ھۆسن قوشماس ، ئادەم مەرتىۋىگە ھۆسن قوشار 。色增衔官给会却人，色增人。
مەرتىۋە چۈشمەك 级降
مەرتىۋە ئۆسمەك 升晋，级晋
مەرتىۋە[2] 〔静〕 次
مەرتىۋىسىز 〔静〕 的官当没，的衔官无
مەرتىۋىلىك 〔静〕 的官当，的衔官有
مەرد 〔静〕 的金千诺一，的鼎九言一①：～ ئادەم 言一的敢勇，的畏无，的胆大②人的(金千诺一) 鼎九

～ جەڭچى 位一 سودىگەر ～ :的慨慷③士战的敢勇
慷是人个这？بۇ ئادەم مەردمۇ ياكى بېخىلمۇ / 人商的慨慷
يولۇاس ئىزىدىن . 头回不虎老，口改不夫丈大 <谚> :者慨慷，夫丈大④？畜吝是还慨
مەردىنىڭ سۆزى بىر . <谚> 君"同喻：二不一说夫丈大
。"助天有自者人助"同喻：长子绳者慨慷 <谚> ～ يوقلۇقىنى بىلىندۇرمەس ، تۇلپار ئاچلىقىنى . <谚> 慨慷
مەردانە ① 词名象抽的«مەرد»：ئۇلار بۇ قىزنىڭ مەردلىكىگە ھەيران قالدى . 讶惊分十敢勇的娘姑这对们他 ～ ：为行敢勇，气勇②钱花地慨慷 بىلەن پۇل خەجلىمەك
勇和魄气的具独汉子男 ～ ئۇ قېتىمقى جەڭدە كۆرسەتكەن مەردلىكلەر ، قەھرىمان / 气
英和为行敢勇的中斗战次那在 . ھېلقىلار ھېلىمۇ خاتىرىمدە
。新犹忆记仍我义主雄
مەردلىك قىلماق 手放，子胆开放：بۇ ئىشقا كەلگەندە ئاجايىپ مەردلىك قىلدىڭ جۇمۇ？事临到时你还真放开
胆子嘛？
مەردىمەيدان 杰豪，杰英，汉好〔静〕
مەرزەڭگە 珠串挂：～ ئاسماق 珠串〔静〕
مەرزەڭگە دوپپا 帽球童儿 <手>
مەرزىنجۇش 兰青 <植>〔静〕
مەرسىيە 歌挽，歌哀〔静〕
مەرسىيە ئوقۇماق 歌挽唱
مەرغۇل 接连中乐音姆卡木)勒古尔玛①<艺>〔静〕
激③曲奏间，儿门过②(乐音儿门过的律旋分部两
调曲的昂
مەرغۇلسىز 的儿门过无，的曲奏间无〔静〕
مەرغۇللاتماق 拨弹(式动颤)〔动〕

مەرغۇللۇق 的昂激，的儿门过有，的曲奏间有〔静〕
مەرقەش 矿铁白，铋 <矿>〔静〕
مەركەز ①〔静〕 :央中，心中②心，心中<物，数> شەھەر مەركىزى 市 / 心中市 خىزمەتنىڭ مەركىزى
③中枢：قاتناش مەركىزى 交 / 枢中通交 تۈيغۇ مەركىزى
枢中觉
力心离 <物> مەركەزدىن قاچما كۈچ
力心向 <物> مەركەزگە ئىنتىلمە كۈچ
مەركەزچىلىك 说：说心中②义主中集，制中集①〔静〕 يەر ～ تەلىماتى ۋە قۇياش 心中阳太和说心中球地
说
مەركەزداش 轴同 <物>②心同 <数>①〔静〕
圆心同 <数> مەركەزداش چەمبەر
缆电轴同 <物> مەركەزداش كابېل
مەركەزلەشتۈرمەك :态动使的«مەركەزلەشمەك» دىققەتنى ～
力意注中集
مەركەزلەشتۈرۈشمەك 态同共的«مەركەزلەشتۈرمەك»
مەركەزلەشتۈرۈلمەك 态动被的«مەركەزلەشتۈرمەك»
مەركەزلەشمەك ①〔动〕 :中集 ئاممىنىڭ پىكرى مەركەزلەشتى . 集聚②。了中集见意的众群：بىرنەچچە چىراغنىڭ نۇرى مەركەزلەشتى . 来起集聚光灯的灯多许。ھەممە كۆزلەر ساما سېلىۋاتقان جايغا مەركەزلەشتى . 到集聚都光目有所
。方地的舞玛撒跳
مەركەزلىك 集 ～ ئورۇنلاشتۇرماق :的心中，的中集〔静〕
排安中
维思中集 <心> مەركەزلىك تەپەككۇر
育教中集 <教> مەركەزلىك تەربىيە
旋气心中 <气> مەركەزلىك سىكلون
力辏 <物> مەركەزلىك كۈچ
مەركىزىت 的等衫衬做种一)塞基尔马 <纺>〔静〕
(布细
مەركىزي 工心中 خىزمەت ～ :的央中，的心中①〔静〕
的枢中<理生>②构机央中 ئورگان ～ / 作
音心中 <艺> مەركىزي ئاۋاز
项心中 <数> مەركىزي ئەزا
角心圆，角心中 <数> مەركىزي بۇلۇڭ
站央中 <电> مەركىزي بېكەت
体心中 <生> مەركىزي تەنچە
体心中 <哲> مەركىزي جىسىم
粒心中 <生> مەركىزي دانچە

مەركىزي رايون 区心核
مەركىزي شەھەر 府首، 市城心中 <地>
مەركىزي كومىتېت 会员委央中
مەركىزي مېرىدىئان 经央中، 线午子央中 <地>
线
مەركىزي نېرۋا 经神枢中 <理生>
مەركىزي ھۈجەيرە 胞细央中 <生>
مەركىزي ئورۇن 位区心中 <地>
مەركىزي ۋاقىت رايونى 区时央中 <天>
مەرگەن 〔静〕 手枪神، 手射: كۆپ ئاتقان بىلەن ~ بولماس، كۆپ سۆزلىگەن بىلەن چېچەن. <谚> 射成必未多得射 手، 灵机就必未多得说。
مەرگەن چىش 牙犬، 齿犬 <理生>
مەرگەنلىك 〔静〕 法枪
مەرگىمۇش 〔静〕 砒白، 霜砒
مەرگىمۇش رۇدىسى 砂毒 <矿>
مەرمەر 〔静〕 石蕊花، 玉白汉، 石理大
مەرھابا 〔叹〕 贵尊، 迎欢! ~: 请، 迎欢 ، ئەزىز مېھمانلار! 们人客的!
مەرھەمەت 〔静〕 ①恩施: 照关، 恩施 ②泽恩 ، 德恩، 典恩، 惠恩 <习> قېنى قىزلار ، ھارۋىغا ~! 马上请، 们娘姑 ! 请: 便请 ! قېنى مېھمانلار ~! 车 ! 请، 们人客 !
مەرھەمەت قىلماق ①恩施: 照关، ئۆگەر پادىشاھىمىز مەرھەمەت قىلىپ مېنى سالامەت قويسا ، ئەتىلىككە سۆزلەيدىغان ھېكايەم بۇنىڭدىنمۇ قىزىقراق بولىدۇ. 健我让恩施帝皇果如 。趣有要还个这比事故的讲我天明، (我害伤不)在 ②光赏: بىزنىڭ ئۆيگە مەرھەمەت قىلسىلا. 我到光赏您请 。来家们
مەرھەمەت كۆرسەتمەك 恩施، 切关示表: كۆرسەتكەن مەرھەمىتىڭىز ئۈچۈن كۆپ رەھمەت! (光赏)照关您谢多 !
مەرھەمەتسىز 〔静〕 义无恩无، 义无仁不، 的恩无: ~ پادىشاھ 帝皇的义无仁不
مەرھەمەتلىك 〔静〕 帝的慈仁: ~ شاھ 的悲慈، 的慈仁
王
مەرھۇم 〔静〕 ①者死 已②魂灵的者死 روھى مەرھۇمنىڭ: ~ ئاتام 已的故亡، 的故 / 父先، 亲父的故已 ~ ئايالى 妻亡، 子妻的故已
مەرۇزە 〔静〕 毯地的长而窄
مەرۋايىت 〔静〕 珠珍: ~ ئاسماق 球珍挂
مەرۋايىت قۇلۇلىسى 珠珍، 蚌珠珍، 母珠 <动>

贝
مەرۋايىت مەجۇنى (مەجۇنى جاۋارىش مىقدارىدا ئىشلىتىلىدۇ) <药> 膏蜜球珍
مەرۋايىتگۈل 〔静〕 芦②兰珠، 兰铃، 铃玉草① <植> 草须龙، 柏刁石، 笋
مەرۋەرەك 苏糙 <植>
مەرى 〔静〕 发胎②毛胎①
مەرىپەت 〔静〕 识知، 问学②蒙启، 化教، 育教① : ~ يۈرتى 学求، 知求 / ئىزدىمەك ~ 府学
مەرىپەتپەرۋەر 〔静〕 人诗义主蒙启 的义主蒙启، 的育教倡提: ~ زات ~ / 士人的育教倡提
مەرىپەتپەرۋەرلىك «مەرىپەتپەرۋەر» 式形词名的: ئۇ ئۆزىنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىكى بىلەن خەلق ئىچىدە شۆھرەت قازاندى. 。誉盛有享中民人在育教倡提己自以他
مەرىپەتچى 者义主蒙启، 者蒙启 〔静〕 家想思蒙启: 18 ـ ئەسىردىكى فرانسىيە مەرىپەتچىلىرى 的国法纪世八十者义主蒙启
مەرىپەتچىلىك 义主蒙启 〔静〕
مەرىپەتسىز 的识知有没، 的问学有没 〔静〕
مەرىپەتسىزلىك «مەرىپەتسىز» 式形词名的
مەرىپەتلىك 的识知有، 的问学有 〔静〕
مەرىكە 庆喜① 〔静〕: بۇ يەردە بىرەر مەرىكە بولۇۋاتامدۇ نېمە؟ 婚 : توي مەرىكىسى 礼② ؟事庆喜么什有是不是儿这
: ئاپتونوم رايون قۇرۇلغانلىقىنىڭ 典庆<转>③礼 ،会大 50 يىللىق مەرىكىسى 自区治立成五十周年庆典
مەرىكە زالى 厅会宴
مەرىمەك 〔动〕 停不羔羊 . 叫咩咩: قوزا ئۇزمەي مەرەۋاتىدۇ 。叫咩咩地
مەريەمئانا 〔静〕 亚丽玛母圣 <宗>
مەريەمگۈل 蓟飞水 <植>
مەزە 〔静〕 心点点吃请، 请 . 心点: قېنى ، مەزەگە باقسىلا 。(尝品)
مەززە 〔静〕 道味没 تاماق يوق 味、滋، 道味①: 香، مەززىسى يوق تاماقنىڭ / 味滋的饭 «تۇر ـ تۇر» كۆپ بولسا ، ئۇيقۇدا ~ يوق . <谚> 。香不睡، "来起"叫老 ②<转> 思意، 堂名، 趣情، 味趣: مەززىسى يوق گەپ-سۆزنىڭ كۆرۈلدىشى ياخشى . <谚> 不还话的味趣没 。叫呱呱蛙青如 كەنجى كىۋەزنىڭ غوزىسى يوق ، تولا گەپنىڭ مەززىسى . <谚> 了多说话، 桃结不花棉熟晚 。趣情没 ھۇنىرى يوق كىشىنىڭ ، مەززىسى يوق ئىشىنىڭ .

。堂名没事干，长技一无人 <谚>

مەززە ئالماق = مەززە قىلماق

مەززە قىلماق 津津味有，劲劲致兴，乐为…以：津始开狼群。بۆرىلەر كالىنى مەززە قىلىپ يېيىشكە باشلاپتۇ 来牛起吃地味有津。ئانىسى بولسا ئۇرىلىرىنى يېقىپ شۇ-نىڭ بىلەن مەززە قىلاتتى 子孙看则亲母，乐为此以；孙弄饴含亲母即亦。

مەززىسىز 道味无①〔静〕：口可不，道味无（口可不）②饭的：味乏，思意没<转>：ئۇ ھەم ئۇزۇن ھەم ~ سۆزلىدى 话的味乏又长又了讲他。

مەززىسىزلىك «مەززىسىز»的式形词名的

مەززىلىك 味美〔静〕：的吃好，的口可，的味美：پولۇ ~ 灶小。بولىدۇ ~ ئوچاق سامسىسى / 饭抓的（吃好，口可）。口可很子包的烤

مەزكۇر 该〔静〕：此，该：جىنايەتچى ~ ئىش 犯该 / 事此

مەزگىل 期时〔静〕：节时，间期，期时：بىر ~ / ئۇ-قۇش مەزگىلى 上期时学 / كۆچەت تىكىش مەزگىلى 植树 / 节时

مەزگىلسىز 的早过，时适不，候时是不〔静〕：~ سۇ-غارماق 灌地时适不 / كېلىپ قالماق ~ 来得不是时 / 出显地早过 تۇرماق ~ كۆرۈنۈپ 候 / 老衰 قېرىلىقنىڭ ئالامىتى

مەزگىللىك 的期时，的间期〔静〕：~ كۆرۈش 时长 / 争斗的期

مەزگىللىك باھا 价时 <经>

مەزگىللىك مال 货期 <经>

مەزگىللىك ۋابا 疫时 <医>

مەزگىللىك يامغۇر 雨季

مەزلۇم 被①〔静〕：迫压被，蹦跶被：~ خەلقىمىز 被人妇，家人道妇②民人的（迫压被）蹦跶：مەرھۇمنىڭ مەزلۇمى 已故者的丈夫，人夫的嫡遗 / ئەر كىشى قىلالىغان ئىش-نى ~ كىشىمۇ قىلالايدۇ 事的干能人男，干能也人女。

مەزلۇمچە = ئايالچە

مەزمۇت 的力有，实结，健矫，壮健①〔静〕：~ گەۋدە 步的健矫着迈 / قەدەم تاشلىماق ~ 躯身的壮健 / 伐 / ئۇنىڭ ~ قوللىرى 他的力有实结的双手 / بايراقنىڭ ~ دەستىسى ئېگىز ۋە 牢②。实结又高又杆旗。ئىدى

固稳，固：تۆگىنىڭ ئۇستىدە ~ ئولتۇرماق 上驼骆在坐稳

مەزمۇتلاشتۇرماق «مەزمۇتلاشماق»的态动使的：ئۇ بىر كۈن باش كۆتۈرمەي ئىشلەپ، شوتىنى دەسلەپتىكىدىنمۇ مەزمۇتلاش-结还前先比得理修子梯把，天一了干头埋他。تۇردى

。实

مەزمۇتلاشتۇرۇشماق «مەزمۇتلاشتۇرماق»的态同共的

مەزمۇتلاشتۇرۇلماق «مەزمۇتلاشتۇرماق»的态动被的

مەزمۇتلاشماق 固牢变，实结变〔动〕

مەزمۇتلۇق ①«مەزمۇت»性刚 <物>②式形词名的

مەزمۇن 容内〔静〕：ھۆججەتنىڭ مەزمۇنى 内的件文 / شەكىل بىلەن مەزمۇننىڭ دىئالېكتىكىلىق بىرلىكى 式形容

一统证辩的容内和

مەزمۇنەن 上容内，容内照按〔静〕

مەزمۇنەن تەرجىمە 译意

مەزمۇنسىز 的洞空容内，的容内没〔静〕：~ نۇتۇق 内讲演的洞空容

مەزمۇنلۇق 富丰容内，的实充容内，的好容内〔静〕：~ ماقالە / 章文的好容内 / نۇتۇق 的富丰容内 的：演讲

مەزھەپ 别派，派宗<转>②派教 <宗> ①〔静〕系派

مەزھەپچى 主派宗<转>②子分派教 <宗> ①〔静〕者义

مەزھەپچىلىك 性派，义主派宗〔静〕

مەزھەپچىلىك قىلماق 性派闹，义主派宗搞

مەزى 下见

مەزى بېزى 腺列前 <理生>

مەزى بېزى يەللىكى 炎腺列前 <医>

مەزىن 教唤召中寺真清）员礼宣，津艾穆 <宗>〔静〕（者拜礼做民

مەزىنلىك ②职之员礼宣，职之津艾穆① <宗>〔静〕礼宣

مەزىنلىك قىلماق 员礼宣当，津艾穆当① <宗>②礼宣

مەژەك 屎，粪 <古>〔静〕

مەسە 靴软〔静〕

مەسە - كالاچ 套靴软穿：~ كىيمەك 鞋套和靴软〔静〕：鞋

مەسەل 言寓〔静〕①<文>：تۈلكە ۋە تولۇك قاغا توغرىسىدىكى 言寓的鸦乌大和狸狐于关 ~

مەسەلچى 家言寓〔静〕

مەسەللەشتۇرمەك 言寓成编〔动〕

مەسەللەشتۇرۇلمەك «مەسەللەشتۇرمەك»的态动被的

مەست 〔静〕 ①醉，醉醺醺：ئۇ خۇددى ~ كىشىدەك دەلدەڭ-شىپ ماڭاتتى。走地跄跄踉踉样一人的醉喝像好他。眼着红他。ئۇ قورۇغا كۆزى قىزارغان ھالدا ~ كىرىپ قالدى。醉陶②。子院进走地醺醺醉鬼，汉醉：ئۇ ئاردىدا قاياقتىنىدۇر بىر ~ پەيدا بولۇپ قالدى。醉③。憬憧的福幸来未对于醉陶他。سىدى ~ ئىدى。汉醉个了出冒儿哪从知不时这مالاق，نەس بىلەن بىللە ماڭساڭ ~ بىلەن بىللە ماڭما。走同鬼醉跟可宁 <谚> ，行同鬼霉倒跟莫。

مەست بولماق ①醉：ئۇ مەست بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ。而利胜因 ~ غەلىبىدىن：迷痴，醉陶②。了醉像好他陶醉 / سىز ئۇنىڭ چىرايىغا مەست بولۇپ يۈرۈۋاتامسىز？您貌美的他于迷痴否是似驼骆的情发像他。ئۇ مەست بولغان تۆگە-دەك كۆپۈك چىقىرىپ ھوشسىز ياتاتتى。了倒昏沫白着吐地。

مەست قىلماق 醉让，醉陶令：مۇھەببەتنىڭ مۇنچىلىك مەست قىلغۇچى كۈچ ئىكەنلىكىنى بىلمەپتىكەنمەن。我不知道力的醉陶人令样这有竟情爱。

مەستانە 〔静〕 ①醉迷痴②恋迷者：توپ مەستانىسى 球迷 / كىتاب مەستانىسى 书迷，书呆子

مەستانىلىق «مەستانە» 的形词名式

مەستەر = ئىسمداش

مەستەك 〔静〕 麦毒 <植>

مەستچىلىك 〔静〕 醉，醉酒，态状醉：مەستچىلىكتە قىلىپ قو-يۇپتىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن مۇنداق ئىشنى ھەرگىز قىلمايمەن。我不会再这样干，以后今的时候的醉喝在是事。

مەستخۇش 〔静〕 醉，醉半，醉沉，朦胧意醉：ئۇ ئېچىۋىنىڭ تەسىردىن ~ كۆرۈنەتتى。他由于鸦片的作用显得醉意朦胧。

مەستخۇشلۇق 迷痴，醉陶 〔静〕

مەستلىك 〔静〕 ①酒，态状醉酒：~ يېشىلمەك 醒 / مەستلىكتە قىلغان گەپنىڭ ئېتىبارى يوق。用醉的时候的话没有效力。<谚>，兴尽是醉人客，人主醉：مېھماننىڭ مەستلىكى كەيپ، ساھىبخانىنىڭ مەستلىكى ئەيىب。迷痴，慕羡，欢喜<转>②。错过是机会，我们这欢喜分十子孩。مەستلىكىم كېلىۋاتىدۇ。

مەستۇرە 〔静〕 ①的规清守格，的闺深于居②娘姑的洁贞：~ قىز ئايالار ~ يۈزى يېپىق 的洁贞的脸着蒙格人女的规清守格③们人女的规清守：سەن مېنى كەچە-كىچە ئۆيدە ئولتۇرىدىغان ~ دېۋىدىڭمۇ？—了成当我把你

天吗？

人女，规教兰斯伊按）规清守格 مەستۇرە بولماق

（纱面戴外出，孔面到看人男生陌让得不

规清守格使 مەستۇرە قىلماق

مەستىكى 香乳 <植> 〔静〕

مەسچىت 寺真清 <宗> 〔静〕

مەسخىرە 〔静〕 ①嘲讽，讽笑：~ ئارىلاش كۈلۈمسىرىمەك 笑微地讽嘲点带：笑嘲着带中笑微

مەسخىرە بولماق 受，笑嘲，笑讥被：مېنى مەسخىرە بولغىلى كەلدى دەپ ئويلاۋاتامسەن تېخى？受是我为以还你吗的来笑嘲？

مەسخىرە قىلماق = مەسخىرىلىمەك

مەسخىرىگە قالماق 受到，笑嘲，笑嘲被

مەسخىرىلەشمەك 态同共的 «مەسخىرىلىمەك»

مەسخىرىلەنمەك 态动被的 «مەسخىرىلىمەك»

مەسخىرىلىك 〔静〕 的笑讥，的笑嘲：سۆز ~ 话的笑嘲

مەسخىرىلىك كومېدىيە 剧喜刺讽 <艺>

مەسخىرىلىمەك 〔动〕 笑讥，笑嘲：ئۇلار مېنى مەسخىرىلە-دى。他们我笑讥。

مەسخىرىۋاز ②人的人笑讥爱，人的人笑嘲爱①〔静〕者诨打科插，丑小（的团戏马）

مەسخىرىۋازلىق 〔静〕 讽讥，笑嘲：ئۇنىڭ ئاۋازىدىن بىر خىل مەسخىرىۋازلىقنىڭ پۇرىقى چىقىپ تۇراتتى。他的中音声出露流一种讽讥气味。

مەسكاپ 革皮晋卡斯麦 〔静〕

مەسكە 油奶 〔静〕

مەسلەك 念信，义主 〔静〕

مەسلەكداش 者合道同志，者念信同共有具 〔静〕

مەسلەكداشلىق 合道同志：بىزنىڭ مەسلەكداشلىقىمىز دۇنياقارىشىمىزنىڭ ئوخشىشىپ كېتىدىغانلىقىدىن كېلىپ چىق-قان。似相的观界世们我于源来合道同志的们我。

مەسلەكسىز 的念信无，的义主无 〔静〕

مەسلىھەت （مەسلىھەتى） ①建议，意主〔静〕：مەسلىھەتسىز-دىن چىقمايمەن。的做去意主的您照会我。ساڭا يەنە بىر مەسلىھەتىم بار。我还有一个建议，讽嘲②。商协，商量，询咨：بىز پات ئاردا بۇ تويىنى قىلماقچى بولۇپ، ھەرقايسىلىرى-نى مەسلىھەتكە چاقىردۇق。我们在这办期近算打把，事婚位各来找商量。

مەسلىھەت ئالماق 讨，询咨，教：ئۇ ھەربىر ئىشتا مەندىن مەسلىھەت ئالىدۇ。他事事向我询咨。مەن سىزدىن مەسلىھەت

ئالماقچى . 我想向您讨教 。

مەسلىھەت بەرمەك 出主意：ھاكىم دېھقانلارنىڭ قانداق قىلغاندا تېزرەك بېيىغىلى بولىدىغانلىقى توغرۇلۇق مەسلىھەت بەردى . 县长就农民如何快点富致意主了出 。

مەسلىھەت چېيى 宴婚议（会宴的礼婚办议商起一友亲的）：ئەتە قاسىمنىڭ مەسلىھەت چېيىغا بارىمەن . 明天我要赴喀斯木的婚议宴 。

مەسلىھەت سالماق 跟…商量

مەسلىھەت سورىماق 请教、咨询：يېنىڭىزغا مەسلىھەت سوراپ كەلدىم . 我是来向您请教的 。

مەسلىھەت قىلماق 商量：ئۇلار ئۇنى دوختۇرخاناندا يانتۇزۇشنى مەسلىھەت قىلىشىپتۇ . 他们商量让他住院 。

مەسلىھەت كۆرسەتمەك = مەسلىھەت بەرمەك

مەسلىھەت مۇلازىمىتى 咨询务服

مەسلىھەتى يوق ＜成＞没意思：بۈگۈنكى كىنونىڭ تازمۇ ~ ئىكەن . 今天的电影太没意思了 。 ئۇ تازمۇ ~ بىر ئادەم ، ئۇنىڭدىن يىراق يۈر . 他那个人太没意思，你离他远点儿 。

مەسلىھەتچى 参谋（静）〔参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ / 部干的强心任责有的感任责负 ، 的强心任责（静）〔参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ كادىر 作为部干的强心任责 ~ / 民公的感任责有责负常非作工 ~ / خىزمەتتە ئىنتايىن 参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ رولىنى ئويناش 起咨询（参谋、谋士）顾问② 用作（参谋、谋士）顾问、咨询的意主出人〕：پادىشاھ ئۇنى ئوردىدا مەسلىھەتچىلىككە تەيىنلەپتۇ . 皇帝为他在宫廷议参任命了 。

مەسلىھەتچىلىك 参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ / 部干的强心任责有的感任责 ، 的强心任责（静）〔参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ كادىر 作为部干的强心任责 ~ / 民公的感任责有责负常非作工 ~ / خىزمەتتە ئىنتايىن 参谋、谋士、顾问、咨询的意主出人〕：~ رولىنى ئويناش 起咨询（参谋、谋士）顾问② 用作（参谋、谋士）顾问、咨询的意主出人〕：پادىشاھ ئۇنى ئوردىدا مەسلىھەتچىلىككە تەيىنلەپتۇ . 皇帝为他命任宫廷议参 。

مەسلىھەتسىز 量商不、量商经未（静）〔量商不、量商经未、量商经未〕：~ ئىش بۇزۇلماي قالمايدۇ . 可不坏办非事的量商经未。 ئۇ بىزدىن ~ ئىش قىلمايدۇ . 他们我跟不会不事做的量商 。

مەسلىھەتلەشمەك 商磋、量商、商协（静）〔商磋、量商、商协〕：ئىشقا دۇچ كەلگەندە ئاممانا بىلەن مەسلىھەتلىشىش كېرەك . 遇事要群同商量众 。

مەسلىھەتلىك 的商协过经、的量商过经（静）〔的商协过经、的量商过经〕：~ ئىش بۇزۇلماس ، كەلگە تون يىرتىلماس . ＜谚＞不事的过量商破会不子袍的大寒、锋会 。

مەسنەۋى ＜转＞②（诗行双）维乃斯麦＜文＞①（静）文骈③联对

مەسئۇل 责负①（静）〔的任责有、的责负〕：~ يولداش 责负同志 / ناھىيىنىڭ مەدەنىيەت ـ ماارىپ ئىشلىرىغا ~ ھاكىمى 负责②长县的务事教文责负人：بۇ دوختۇرخانىنىڭ مەسئۇلى كىم؟ 这个医院的负责人是谁？

مەسئۇل بولماق 负责：ئۇ شۇنىڭدىن باشلاپ ، ماارىپ ئىدارىسىگە مەسئۇل بولدى . 他从此负责（作工）局育教责负 。

بىز خەلق ئالدىدا مەسئۇل بولۇشىمىز كېرەك . 我们应该对人民负责 。

مەسئۇل بوغالتىر 主、师计会＜经＞计会办

مەسئۇل مۇھەررىر 责任编辑

مەسئۇل ۋراچ 主治医师＜医＞

مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى 统计师

مەسئۇللۇق 的形式词名«مەسئۇل»：ئۇ مېنى رازۋېدكا ئىشلىرىنىڭ مەسئۇللۇقىغا بەلگىلىدى . 他定确我负责侦察工作 。 بىز بۇ ئىشنى سېنىڭ مەسئۇللۇقۇڭدا قىلدۇق . 我们是在你负责的下做这件事 。

مەسئۇلىيەت 责任（静）：مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئالماق 担承责任 / مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلماق 履行责任、尽职尽责 / مەسئۇلىيەتتىن قاچماق 逃避责任 / ئۇنىڭدا ھەممە كىشىنىڭ مەسئۇلىيىتى بار . 此对人人都有责任 。

مەسئۇلىيەت توزۇمى 制任责

مەسئۇلىيەت خامچوتى ＜经＞算概任责

مەسئۇلىيەتچان 的感任责有、的强心任责（静）〔的感任责有、的强心任责〕：~ كادىر 部干的强心任责 / خىزمەتتە ~ 民公的感任责有责负常非作工 ~ / 部干的强心任责 ~ كادىر 作为的任责负不（静）：~ كادىر 任责负不的部干

مەسئۇلىيەتچانلىق 感任责、心任责①（静）〔感任责、心任责②（感任责）心任责强加责、责负〕：ئۆزىگە ~ 性任责：خىزمەتكە ئەستايىدىللىق ، ~ بىلەن مۇئامىلە قىلماق 作工待对地责负真认 / بۇ مەسئۇلىيەتچانلىقى كۆچلۈك خىزمەت . 这是的强很性任责作工 。

مەسئۇلىيەتسىز 任责负不（静）：~ كادىر 的部干

مەسئۇلىيەتسىزلىك 式形词名的«مەسئۇلىيەتسىز»

مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلماق 职渎

مەسئۇلىيەتلىك 的任责有、的任责有负（静）：ئۇلار مۇھىم ~ خىزمەتنى زىممىسىگە ئالدى . 他们担承了责任重大的工作 。

مەسئۇلىيەتنامە 书任责（静）

مەسۇم 的白清、的邪无真纯、的洁纯、的辜无（静）：~ قىز 娘姑的洁贞

مەسىلە 题问①（静）：بۇنىڭدا بىر ~ بار ، بولمىسا ، ئۇ نېمىشقا كەلمەيدۇ ؟ 来不么什为他、然不、题问有里这？ھازىر بىز مۇھىم بىر ~ ئۈستىدە مۇزاكىرە قىلىپ بېرىۋاتاتىمىز . 现在正们我论讨一个重要的题问 。②题用应＜数＞③。疑答（的面方义教教宗）：نامازدىن ئاۋۋال ئاخۇنۇم جامائەتكە

كە ~ ئېيتتى . 疑答们民教给匐阿前之孜玛乃做 。

مەسىلە چىقماق 题问出

مەسىلەن 如比، 如例〔助〕

مەسسە 一的用净小林斯穆)袜皮亥斯麦 <宗>〔静〕 (袜皮靺高半种

مەسسە تارتماق 皮和头摸手湿用(时净小) <宗> 袜

مەش 炉铁 ~ تۆمۈر / 子炉铁生 ~ چويۇن :子炉①〔静〕 炉(炼冶)② 子炉架 قويماق ~ / 子

مەشئەل 灯明路指 <转>②把火، 炬火①〔静〕 :ئىلىم ئۆچمەيدىغان ~ . 灯明的灭不是识学 。

مەشئەل دەرىخى 树柜火، 榧 <植>

مەشئەل قارىغاي 松德太 <植>

مەشئەل ئۇسسۇلى 舞把火 <艺>

مەشچى 匠炉〔静〕

مەشچىلىك 业匠炉〔静〕

مەشرەپ 卡木二十尔吾维)甫莱西麦① <艺>〔静〕 集间民的有特族尔吾维)甫莱西麦② (曲套三第姆体(动活乐娱: بالاڭنى مەكتەپكە بەر ، بولمىسا مەشرەپكە . 。甫莱西麦学他让就然不، 学上子孩让要 <谚>

مەشرەپ قىلماق 甫莱西麦办举

مەشرۇ 服套 <方>〔静〕

مەشرىق = شەرق

مەشغۇل 于力致، 于忙، 事从، 搞〔静〕 :ئۇ ئۆز ئىشى بە- لەن ~ . 他 . 的己自搞在他 。 ئۇلار بىرنېمىلەرنى يېزىش بە- لەن ~ ئىدى . 么什写着忙在们他 。

مەشغۇل بولماق 于忙، 事从، 搞 :تېرىقچىلىق بىلەن ~ 作耕事从

مەشغۇل قىلماق 让 搞، 事从让، 乎忙让 :سەن ھەر كۈنى بىر ئىشنى تېپىپ ، مېنى ئىشقا مەشغۇل قىلمىسىڭلا ! 乎忙我让老، 事个找天每你

مەشغۇلات (مەشغۇلاتى) 作، 动活②业作، 作操①〔静〕 息

مەشغۇلات تۈزۈمى 度制息作 <教>

مەشغۇلات جەدۋىلى 表间时息作 <教>

مەشغۇلات سىستېمىسى 统系作操 <电>

مەشغۇلات ئۇسۇلى 法方作操

مەشغۇلات ۋاقتى 间时息作

مەشغۇلاتچى 员作操〔静〕

مەشغۇلاتلىق 的息作، 的业作، 的作操〔静〕

مەشقاۋۇل 头教 <古>〔静〕

مەشلىك 的用子炉做②子炉有①〔静〕 :بىر ~ قاڭالتىر 皮铁的子炉个一做

مەشھۇر 名 ئەسەر ~ :越卓، 出杰، 名闻، 名著〔静〕 ئەرباب ~ / 作杰، 著 / ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى 12 مۇقام دۇنياغا . ~ 木二十曲乐典古尔吾维 家命革的(越卓)出杰 ئىنقىلابچى ~ 。界世名闻姆卡

مەشۇت 丝生〔静〕

مەشۇت گىلەم 毯丝 <手>

مەشۇت يىپ 线丝 <纺>

مەشۇق (性女指)人中意، 人恋〔静〕

مەشۇقلۇق ① «مەشۇق» 的词名象抽 :مەلىكە ھاتەمگە بولغان مەشۇقلۇقىنى بىلدۈرۈپ بىر پىيالە چاي تۇنتى . 木太阿敬主公 ~ :的人中意، 的人恋② 。情之恋爱表以، 茶杯一 德品的人中意، 的人恋

مەشىق 习练〔静〕 :بۇ ھېكايە پەقەت ~ ئۈچۈن يېزىلغان . 这 的写而习练了为是只说小篇 。

مەشىق ئاپتوموبىلى 车练教 <交>

مەشىق دەپتىرى 本习练

مەشىق قىلماق 练习 :سۇ ئۈزۈشنى ~ 泳游习练 / مە- شىق مەيدانىدا / 习练上场操在 ~ دەرستىن كېيىن مەشىق قىلىڭلار . 习练要们你后课 。

مەشىق كۈيى 曲习练 <艺>

مەشىق مەيدانى 场练训، 地场习练، 场操 <体> 地

مەشىقخانا 房功练〔静〕

مەغپىرەت 恕宽، 恕饶〔静〕

مەغپىرەت تىلىمەك 恕宽求请

مەغپىرەت قىلماق 恕饶 ،恕宽 :ئاللاھ ، گۇناھىمنى مەغپىرەت قىلغىن ، ماڭا رەھمەت قىلغىن . 安 . 拉 我恕饶请، 过罪的 。恩开我给请،

مەغرۇر 慢傲، 傲高، 傲骄〔静〕

مەغرۇرانە 地慢傲، 地傲高، 地傲骄〔静〕 :~ قىياپەتتە 态神的傲骄 تۇرماق

مەغرۇرلاندۇرماق 态动使的 «مەغرۇرلانماق»

مەغرۇرلانماق 傲骄〔动〕 :بۇلتۇر مەكتەپ بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن پۈتبول مۇسابىقىسىدە بىرىنچى بولدۇق ، شۇندىن كېيىن مەغرۇر- لىنىپ قالدۇق . 去 . 赛球足校全年 ، 名一第得夺们我上 了傲骄就们我来后 。

مەغرۇرلۇق 傲骄〔静〕 :ۋە ئالدىراقسانلىقتىن ساقلانماق 戒

骄戒骄 / كەمتەرلىك كىشىنى ئالغا باستۇرىدۇ ، ~ كىشىنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ . <谚> 虚心使人进步，骄傲使人落后 。

مەغرۇرلىنىشماق «مەغرۇرلانماق» 的共同态

مەغرىب = غەرب

مەغلۇبىيەت 〔静〕失败，败：~ غالىبىيەتنىڭ ئانىسى . 失败是成功之母。 مەغلۇبىيەتنى غالىبىيەتكە ئايلاندۇرماق 转败为胜

مەغلۇبىيەتچىلىك 〔静〕失败主义

مەغلۇبىيەتچىلىك قارىشى 失败论

مەغلۇبىيەتلىك 〔静〕失败的：~ جەڭ 失败的战役 / ~ ساۋاق 失败的教训

مەغلۇپ 〔静〕失败

مەغلۇپ بولماق 失败：مەغرۇر قوشۇن مەغلۇپ بولار . <谚> 败兵必骄 。

مەغلۇپ قىلماق 打败，击败：بىز دۈشمەنلەرنى مەغلۇپ قىلدۇق . 我们打败了敌人 。

مەقئەت = سوڭ

مەقئەت ئاقمىسى = سوڭ ئاقمىسى

مەقئەت يولى 道肛 <理生>

مەقئەت يىرىلمىسى 裂肛 <医>

مەقبەرە 〔静〕①墓②墓陵(筑建式宇屋其及墓坟)：ئەجدادلارنىڭ مەقبەرىسى 先人们的墓陵

مەقسەت 〔静〕①的目，旨宗：~ يېمەك - ئىچمەكتە ئەمەس ، قورساق توينۇزماقتا . <谚> 饱吃是而，喝吃是不的目 。 <谚> 饿吃 。 جۆجۇرە يېمەكتىن ~ گۆش يېمەك . 子肚肉吃是的目的饱吃 。 بىزنىڭ مەقسىتىمىز خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش . 我们为人民服务是旨宗的②<哲>。

词动的目 <语> مەقسەت پېئىلى

词动副的目 <语> مەقسەت رەۋىشدىكى

مەقسەت قىلماق ①以…为目的：بەدەن چېنىقتۇرۇشنى ~ قىلىپ ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بارىدىغان بولدۇم . 我以锻炼身体为目的②想：دىلىدا بىلەن پاراڭلىشىشنى مەقسەت قىلىپ ، ئۇنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان بولدۇم . 我想跟迪丽拜尔她去定决，天那家 。

مەقسەتكە يەتمەك 达到的目

مەقسەت ھالىتى 目的状语 <语>

مەقسەتچىلىك 〔静〕目的论 <哲>

مەقسەتسىز 〔静〕无目的的：ئۇ تالادا ~ ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ . 他在地的目无漫步 。

مەقسەتسىزلىك 〔静〕无意随的

مەقسەتسىزلىك پىسخىكىسى 随意心理 <心>

مەقسەتلىك 〔静〕有目的的：ئۇ ~ ھالدا دۇتتار-نىڭ بىر تال تارىنى ئۈزۈپ تاشلىدى . 他故意的目的，把一根弦给琴尔塔都拆断了 。

مەكتەپ 〔静〕学校

مەكتەپ ئاچماق 开学，办学

مەكتەپ باشقۇرماق 管理学校，办学 <教>

مەكتەپ پەلسەپىسى 哲学院学 <教>

مەكتەپ تەربىيىسى 教育学校 <教>

مەكتەپ تەنتەربىيىسى 体育学校 <体>

مەكتەپتىن چېكىنمەك 退学 <教>

مەكتەپتىن چىقارماق 开除学籍，出除开校 <教>

مەكتەپتىن قاچماق 逃学 <教>

مەكتەپتىن قالماق 失学 <教>

مەكتەپكە كىرمەك 入学 <教>

مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن 过学上没，过书念没 <教>

مەكتەپ يېشى 学龄

مەكتەپداش 友校 〔静〕

مەكتۇپ 〔静〕①信，牍尺，信书呼吁呼②函：مەكتۇپ يوللىماق 书上：يۇقىرىغا مەكتۇپ يوللاپ ئۆز پىكرىنى بايان قىلماق 书上事言

مەكرۇھ 〔静〕<宗>①麦鲁克赫(伊斯兰教法学术语，“为行的恶憎可”为意，语未虽训圣和《经兰古》指，语，厌讨人令②(行言的责谴受应为认法教而禁严文明的倡提必不，的许赞到不得，好不甩，手甩就手了洗要不：قولۇڭنى يۇيۇپلا سلكىمە ، سلكىسەڭ ~ بولىدۇ . 食可不，真清不③。好不手

مەككار 〔静〕刁，猾狡，诈奸：~ سودىگەر 商奸 / ~ دۈشمەن 人敌的猾狡 / ئون سوقۇرنىڭ توققۇزى ~ . <谚> 刁个九子瞎个十 。

مەككارلارچە 猾狡：~ ھىجايماق 地猾狡，地诈奸 〔静〕笑奸，笑地

مەككارلىق «مەككار»的名式形词：مەككارلىقتا ئاتىقى چىققان ئادەم 人的名了出得诈狡

مەكىكارلىق قىلماق 奸耍，滑耍，头滑耍：سەن سەۋر قىلىش ياخشى دەپ مەككارلىق قىلاتتىڭ ، ئەمدى سەۋر قىلغىن . 吧忍就你在现么那，好耐忍说奸耍你 。

加麦 <地> 〔静〕 **مەككە**

مەككە چىغى 茅香 <植>
مەككىچامغۇرى 豆土 <方، 植>〔静〕
مەكىتاش 石金试〔静〕
مەك[1] 痣黑، 痣〔静〕
مەك[2] 食鸟، 粒谷، 物谷 <古>〔静〕
مەكدەتمەك «مەكدىمەك» 的态动使：ئۇنىڭ كۆلكىسى مېنى مەكدىتىپ قويدى . 措所知不我使笑的他 。
مەكدەشمەك «مەكدىمەك» 的态同共：ئۇلار بۇ ئەھۋالنى كۆ-رۈپ مەكدىشىپ كەتتى . 了呆惊就况情个这到看们他 。
مەكدەمەك 揪، 除拔 <古>〔动〕
مەكدىگەك 发爱 ئادەم ～ ：的儿神愣爱، 的呆发爱〔静〕人的(儿神愣)呆
مەكدىگەكلىك 儿神愣爱، 呆发爱〔静〕
مەكدىمەك 呆惊، 眼傻、张慌、愣发、呆发〔动〕 ئانا بىلەن تۇيۇقسىز خۇشاللىقتىن مەكدەپ ئېسىنى يوقىتىپ قويدى . 亲母 . 了措所知不里那在愣喜欣的来其如突这为因 。 نېمىگە شۇنچە مەكدەيسەن ، ھوي؟ 嗨، 呢张慌么这么怎你؟ مۇشتلىرىنى تۈگۈپ ئالدىغا ئېتىلىپ ماڭغان مەردان جايىدا مەكدەپ تۇرۇپ قالدى . 眼了傻像旦尔麦的去前上冲头拳着攥 。了住站样一
مەكز 面的扑扑红娘姑 مەكزى قىزنىڭ ئانارداك 颊面〔静〕颊
مەكز سۆڭىكى 骨颧 <理生>
مەكزەك 处之同相 ، 点同共 <古>〔静〕
مەكزەمەك 近亲، 近靠، 近接 <方>〔动〕
مەكۈ (羊口满)羊岁一 <方>〔静〕
مەكىگەن 杆麦، 秸麦〔静〕
مەڭگۈ ～ / 记铭远永 ئەسلىمەك ～ ：久永، 远永〔静〕 朽不垂永، 生永 ھايات ～ / 灭磨不永 ئۆچمەسلىك
مەڭگۈتاش 碑石، 铭碑〔静〕
مەڭگۈلۈك 恒永، 久永〔静〕
مەڭگۈلۈك ئادالەت 义正恒永 <哲>
مەڭگۈلۈك ئەخلاق 德道恒永 <哲>
مەڭگۈلۈك پۇشايمان 恨之天终
مەڭگۈلۈك تەڭلىمە 程方期久 <数>
مەڭگۈلۈك قار 雪年万 <气>
مەڭگۈلۈك گاز 体气久永 <物>
مەڭگۈلۈك ماگنىت = تۇراقلىق ماگنىت
مەڭگۈلۈك مۇز 冰年万 <气>
مەڭگۈلۈك ھەرىكەت 动运的恒永 <哲>
مەڭگۈلۈك ھەقىقەت 理真恒永 <哲>
مەڭگۈلۈك ئۇيقۇ 眠长
مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتمەك 眠长
مەڭگۈلۈك ئىدىيە 念观恒永 <哲>
مەڭگىسىر 心随، 意随②意主没، 忘健① <方>〔静〕 欲所
مەڭلەشمەك 醭长، 霉发〔动〕：يامغۇردا قېلىپ مەڭلىشىپ قالغان جىگدە 枣沙的醭长得淋雨被
مەڭلىك 人女的痣有 ئايال ～ ：的痣有〔静〕
مەڭى 福幸 ، 乐快، 乐 <古>〔静〕
مەڭىلەمەك 快到感 ، 悦喜到感 ، 乐快 <古>〔动〕 兴高到感، 活
مەڭىلىگ 受享 ، 逸安 ، 乐安 <古>〔静〕
مەلەق ～ ：沉昏 <转>②烂巴稀①〔静〕 ئۇيقۇغا كەتمەك 睡沉، 睡昏
مەلەق بولماق 烂巴稀变، 软变① ：ئۇ لەشكەرلەرنىڭ ئاتلىرى ئاستىدا مەلەق بولۇپ كەتتى . 得踩马的们兵士被他 。迷昏②：ئۇ مەلەق بولۇپ ياتقان بالىنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ ، سائىتىگە قارىدى . 里那在躺地迷昏给، 表着看他 。脉号子孩的
مەلەق ـ مەلەق 烂巴稀، 碎粉〔静〕
مەلەك 误耽، 碍妨 <方>〔静〕
مەلتۇك 全不缺残، 的损缺有، 的口缺有 <方>〔静〕 的病毛有، 的陷缺有، 的
مەلغۇزە 芥杆旗 ، 草儿塔 <植>〔静〕
مەللە ～ ：黄浅، 黄淡، 黄土①〔静〕 توخۇ 鸡的色黄淡
～ ：布土黄② چاپان 袢袷布土黄
مەللە پاختا 棉岛海 <植>
مەللە رەڭ 色黄土
مەللىچاي 草柄扁 <植>〔静〕
مەلھەم ～ ：药膏، 膏药〔静〕 يارىغا سۈرتمەك 药涂口伤给
～ / يارىغا چاپلىماق 药膏贴口伤给
مەلھەم بولماق 慰抚، 治疗受 ：بىزنىڭ ناخشا ـ مۇزىكىلىرىمىز سىلىنىڭ يۈرەك دەردلىرىگە مەلھەم بولۇپ ، كۆڭۈللىرىنى ئاچىدۇ . 使، 痛苦的心内您治疗能乐音曲歌的们我 。心开您
مەلھەم دورا 药膏، 膏药 <医>
مەلۇم 周所众، 道知家大 ～ ：道知①〔静〕 ھەممىگە 知不还今至们我 . ھازىرغىچە بىزگە تېخى ～ ئەمەس / 某 كىشى ～ / 期时个某 مەزگىل ～ ：个某، 某②。道

个③人见预可：ئېرىق قولىقىدىن ـ بالا كىچىكىدىن .
虎老识婆卧 <谚> ـ ياقىسىدىن
مەلۇم بولماق ①楚清，白明，道知 قايسىسىزلىق ئەخ-
مەقلىكى ھازىر مەلۇم بولدۇ 现在就能知道哪个笨。
ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى 他的样么什是。
مەلۇم بارا ②楚清经已人名闻，名有<转> 子。
ئەل ـ يۇرتقا مەلۇم بولۇشقا باشلىدى 中乡同在始开渐渐他。
气名了有。
مەلۇم سان 数知已 <数>
مەلۇم قىلماق ①知告，报申<经>②(况情)告报，
案报，报举<法>③
مەلۇمات (مەلۇماتى) ①〔静〕知识，识知：度程(育教)
لۇككە ئائىت ـ / 识知的物植关有 تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ
مەلۇماتى 高中程度②报道，告报，料资：ھاۋا رايىدىن ـ
实事数无 مەلۇماتلار 天气预报 / سان ـ ساناقسىز پاكىت ۋە
料资和
مەلۇمات ئالماق 学识，识知得息消：بىز دۇشمەن
情新了到得方敌从们我。 تەرەپتىن يېڭى مەلۇمات ئالدۇق
得想他此对。 ئۇ بۇ ھەقتە ئېنىق مەلۇمات ئالماقچى
到息消确准。
مەلۇمات بەرمەك 报告：ئۇ ئۆز ئەھۋالى ھەققىدە مەلۇمات
بەردى 。他请的己自了告报。
مەلۇمات تالونى 单报 <经>
مەلۇمات جەدۋىلى 报表
مەلۇماتچى 者告报取听②者告报①〔静〕
مەلۇماتسىز 的育教过受没，的化文没〔静〕：ـ ئادەم
人的育教过受没，人的化文没
مەلۇماتلىق 的育教过受，的化文有〔静〕：ـ ئادەم
女妇的育教等高过受 ئايال ـ / 人的化文
مەلئۇن ①〔静〕魔，恶②的死该，的赦不恶十，的恶万
到达能没魔恶。 مەلئۇنلار ئۆز مەقسىتىگە يېتەلمىدى
王魔：
的目的己自。
مەلئۇنلۇق «مەلئۇن» 词名象抽的
مەلئۇنلۇق قىلماق 作恶
مەلسىكىن 缎洋皮鼠，布皮鼠〔静〕
مەلىكە[1] ①〔静〕王女②后王③主公
مەلىكە[2] 〔静〕从事
مەلىكە بولماق 搞，着忙：توك بۇرغىسى بىلەن مەلىكە
بولۇپ تۇرغان كىشىلەر چۆچۈپ قىزلارغا قارىدى 。正着忙搞

们娘姑着看地惊吃们人的钻电。 ئۇ ھەر خىل گۈل ئۆسۈ-
。花的样各种各养着忙他 ـ تۇرۇش بىلەن مەشغۇلاتتى
مەشغۇل قىلماق 让，乎忙让，趣兴感让：ئاخىر ناۋات قىلال-
ماي ماشىنىدىن چۈشتۈم ـ دە ، ئۇنى سۈرتۈپ ئۆزىنى ـ ئۆزىمنى
مەشغۇل قىلمىغا باشلىدىم 后来我不忍了下住，车擦，
兴的王国了起引鹿 ، بىر قەدەر ئېشىپ غايىب بولغۇ 来起乎忙已自让已自始开。
了失消就埂道一过翻，趣。
مەلىكىزادە 〔静〕女王弟子
مەلىكسىز 〔静〕的能技无，的练熟不
مەلىكسىز ئەمگەك 非熟练，劳动 <经>
مەلىكلىك 〔静〕有，的能技，的练熟
مەلىكلىك ئەمگەك 熟练，劳动 <经>
مەلىكلىك ئىشچى 熟练，工
مە ـ مە 〔模〕咩咩
مەمە 奶奶(吃) <儿> 〔静〕
مەمەدان 〔静〕话，的多
مەمەدانلارچە 〔静〕：ئۇ ـ 地了没完没，地绝不滔滔
سۆزلەۋېرىپ ، يېغىن ئەھلىنى بىزار قىلاتتى 。他一开口就滔
。烦厌者会与令，绝不滔
مەمەدانلىق «مەمەدان»的：式形词名
دەرھال پۇلنى تاپشۇرۇڭ ! 钱交快赶，嗦罗少！
مەمەدانلىق قىلماق 论，闹谈，嘴要皮子高
مەملىكەت 〔静〕国，家国：مەملىكىتىڭ بىرلىكى 的家国
外内国 ـ / 一统
مەملىكەتلىك 〔静〕的国全，的家国
مەمەم 叹)惊，叹赞示表)啧，啊 <方> 〔叹〕
مەمنۇن 〔静〕：بۇ خادىم ئۆز ئىشلىرىدىن ـ 慰欣，意满
。意满很业事的己自对员人作工个这 ئىدى
مەمنۇن بولماق 慰欣，意满足：ئۇ تۇيۇقسىز 意满心，
临降然突这对他 。 كەلگەن بۇ ئامەتتىن مەمنۇن بولغانىدى
。足意满心福洪的
مەمنۇن قىلماق 慰欣使，意满使：ئۇنىڭ بۇ مەسلىنى
تېز ۋە توغرا ھەل قىلغانلىقى بىزنى بەكمۇ مەمنۇن قىلدى 。他
。意满分十们我使，题问个这了理处地确正，速迅
سىزنىڭ سۆزلىرىڭىز بىزنى تولىمۇ مەمنۇن قىلدى 。您令话的
。慰欣外格们我
مەمنۇنلۇق 〔静〕：ئۇنىڭ چىرايىدا ـ ئالامىتى 慰欣，意满
پەيدا بولدى 。 ئۇ ـ بىلەن 。子样的意满出露上脸的他
。头下一了点地意满他 بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى

مەمۇر 员务公，员官政行，员人政行〔静〕：دۆلەت مە-
مۇرلىرى 国家员务公)员人政行(/ ھۆكۈمەت مەمۇرلىرى
员官政行府政，员人政行府政

مەمۇرچىلىق 丰盛，裕丰，足富〔静〕：～ يىغىلىرى 丰
席宴的盛丰开摆 / ～ داستىخىنىنى يايماق 景年好，年

مەمۇرىي 政行〔静〕：～ رايونلار ئايرىمىسى 划区政行
مەمۇرىي باشقۇرۇش 理管政行
مەمۇرىي بۇيرۇق 令政，令命政行
مەمۇرىي تۆلەم 偿赔政行 <法>
مەمۇرىي جازا ①罚处政行，分处政行②<法>行
裁制政
مەمۇرىي جۇغرافىيە 理地政行 <地>
مەمۇرىي خادىم 员人政行，员人作工政行
مەمۇرىي خەرىتە 图政行
مەمۇرىي خىراجەت 费经政行，用费政行
مەمۇرىي خىزمەت 作工政行
مەمۇرىي رايون 域区政行
مەمۇرىي قانۇن 法政行 <法>
مەمۇرىي كادىر 部干政行
مەمۇرىي ھوقۇق 权政行 <法>
مەمۇرىي ئورگان 构机政行

مەمۇرىيەت 作工政行，政行〔静〕：شەھەر مەمۇرىيىتى قۇ-
رۇلۇشى 市建政设 / مەمۇرىيەتكە ئارىلاشماق 干涉政行
作
مەمۇرىيەت ئېكولوگىيىسى 学态生政行
مەمۇرىيەت قانۇنشۇناسلىقى 学法政行 <法>

مەمۇرىيەتشۇناسلىق 学政行〔静〕

مەن 我〔静〕：～ ھېلىھەم بۇرۇنقىدەكلا . 。故如然依我
ئالدىرايمەن يەتكىلى ، ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى . <谚>
郎慢了着遇风惊急"同喻：卧要着急驴，走要着急我
مەن ～ 。" قىلارمەن ئونتۇز ، خۇدايىم قىلار توققۇز . <谚>
中
九给偏达胡，十三得要我"命由天听"同喻：。～ كۆ-
يەرمەن بالامغا ، بالام كۆيەر بالىسغا . <谚>我疼我，子孩我疼
子孩他疼子孩我。～ پىچاق بولاي ، سەن لوق گۆش بول .
人，俎刀为我"同喻：肉骨剔当你，子刀当我 <谚>
。"肉鱼为

مەنە 义含，思意①〔静〕：گەپنىڭ مەنىسى 意的话
سۆزنىڭ ئەسلى مەنىسى / 义本的词 / سۆزنىڭ كۆچمە
مەنىسى 思
含的刻深 ～ چوڭقۇر / 义申引的词，义转的词
义②<转>意：بىلدىكمۇ ، ھاياتنىڭ مەنىسى نېمە？你
义意的命生是么什，吗道

مەنە بەرمەك 释解，义定下：ئېپەندىم دەرھال پادىشاھنىڭ
解了做话的帝皇给刻立提凡阿 . گېپىگە مەنە بېرىپتۇ
。释

مەنە تەرجىمىسى 译意

مەنە چىقماق 出露流…的思意：ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدىن
گويا «ھەي ، ياشلىق دېگەن باشقا گەپ جۇمۇ！» دېگەندەك مەنە
چىقاتتى . 事回一另是轻年，咳"出露流像好子样的他
。思意的"！啊

مەنىسىگە يەتمەك 思意到猜，思意白明：ئۇنىڭ سۆ-
زىنىڭ مەنىسىگە يېتىپ ، دەرھال رەت قىلدىم . 的他了白明我
。了绝拒刻立思意

مەنەن 下见

意写 <艺> مەنەن سىزىش

مەنبە (مەنبەيىم ، مەنبەيىڭ ، مەنبەسى) 起，源来，源①〔静〕
源根，源渊，泉源，源：سۇ مەنبەسى 水源 / خام ئەشيا
مەنبەسى 原来料原 / مەسىلىنىڭ مەنبەسى 问起的题
源 / ئىلھام مەنبەسى 灵感的泉源 / تارىخىي مەنبەلەر 史历
源渊 / ئىسراپچىلىقنىڭ مەنبەسى 费浪的根源②<哲>
本原③<水>发源

مەنبەچىلىك 论元一 ～ بىر：论元…<哲>〔静〕

مەنبەداش 的源同〔静〕

مەنبەداش سۆزلەر <语> 词源同

مەنبەداشلىق 源同〔静〕

مەنبەسىز 的源无〔静〕

مەنبەسىز كۆل <水> 湖水死

مەنبەشۇناس 家学据考〔静〕

مەنبەشۇناسلىق 学据考〔静〕

مەنبەلىك 的源来，的源〔静〕

مەنبەلىك تەبىر <逻> 义定生发

مەنبەلىك مىنېرالوگىيە <地> 学物矿因成

مەنپەئەت 处好，益利〔静〕：ۋەتەن ۋە خەلق مەنپەئىتى
国祖 / 利私，益利人个 ～ شەخسىي / 益利的民人和
بۇ ئىشنىڭ سىلى بىلەن بىزگە مەنپەئىتى يوق . 咱对事件这
。处好没们

مەنپەئەت ئالماق 处好得，益受：ئۇ بۇ ئىشتىن مەنپە-
ئەت ئالدى . 。了益受中事件这从他

مەنپەئەت بەرمەك 处好给

مەنپەئەت قوغلاشماق 益利逐追

مەنپەئەت قىلماق 效有，处好有：بۇ دورا مېنىڭ ئاشقا-

زىنسمغا ئوبدانلا مەنپەئەت قىلدى . 效有挺胃的我对药个这。
مەنپەئەت يەتكۈزمەك 给，益利予给，处好给：ئۆزئارا ～ 利互
مەنپەئەتپەرەس 主利功，的处好讲，的益利求追〔静〕 人的益利人个求追 ئادەم ～ 义的：
مەنپەئەتپەرەسلىك ① «مەنپەئەتپەرەس» 的式形词名的：بۇ يەردە مەنپەئەتپەرەسلىكتىن گەپ ئېچىشقا بولمايدۇ . 这里不能谈个人处好利功 <哲>②。
مەنپەئەدەتدار ① 〔静〕受益，人益：ئۇلار بىۋاسىتە ～ ئەمەس . 他们从是不系关害利有，的益受②。
مەنپەئەتدار بولماق 受益，处好得，光沾：ئۇلار بىزنىڭ ئىشىمىزدىن مەنپەئەتدار بولدى . 他们从我们的事业中沾光了（光的事的办所们我了沾们他）处好了到得。
مەنپەئەتدار قىلماق 使益受，使处好到得：بىز بۇ بايلىقتىن ئۇلارنىمۇ مەنپەئەتدار قىلدۇق . 这个资源中得到了处好。
مەنپەئەتدارلىق 〔静〕受益，益利害关系：تېخنىكا ～ ھوقۇقى 术技益受权
مەنپەئەتسىز 〔静〕无利益，无好处的
مەنپەئەتلەندۈرمەك «مەنپەئەتلەنمەك» 的使动态
مەنپەئەتلەندۈرۈلمەك «مەنپەئەتلەندۈرمەك» 的被动态
مەنپەئەتلەنمەك 〔动〕得到，益利到得，好处
مەنپەئەتلىك 〔静〕有益，的益利有，的好处的：خەلققە ～ ئىشلار 事的民人于益有 / ئۇلاردىن بىرەر ～ پىكىر ئالالمىدىم . 见意的益有个一到求征没我儿那们他从。
مەنپەر 片面 <食>〔静〕
مەنپەر سومەن 面炒片面 <食>
مەنپەسى 糖花，糖果水色彩 <食>〔静〕
مەنپۇ 下见
مەنپۇ دوپپا 帽花小绒丝金式女
مەنپىز 〔静〕糖檬柠
مەنپىي 〔静〕阴，负 <化，物>②负 <数>①
مەنپىي باغلىنىش 关相负 <数>
مەنپىي بۇلۇڭ 角负 <数>
مەنپىي بېسىم 压电负，压负 <物>
مەنپىي تېزلىنىش 度速加负 <物>
مەنپىي تېمپېراتۇرا 度温负 <物>
مەنپىي دەرىجە 幂负 <数>
مەنپىي رېئاكسىيە 应反性阴 <医>
مەنپىي زەرەت 荷电负 <物>
مەنپىي سان 数负 <数>
مەنپىي فونكسىيە 数函负 <数>
مەنپىي قارشىلىق 阻电负 <物>
مەنپىي قۇتۇپ 极阴 <物>
مەنپىي قىممەت 值负 <数>
مەنپىي كرىستال 负 <矿>②体晶负 <化，物>①晶
مەنپىي كۆرسەتكۈچ 数指负 <数>
مەنپىي ھۆكۈم 断判负 <逻>
مەنپىي ئۇقۇم 念概负 <逻>
مەنپىي ئۈسۈم 息利负 <经>
مەنپىي ئېلېكتر 电负 <物>
مەنپىي ئېلېكترون 子电负 <物>
مەنپىي ئىندۇكسىيە 导诱负 <理生>
مەنپىي ئىئون 子离负 <化，物>
مەنپىي يەر شەكلى 形地负 <地>
مەنپىيلىك «مەنپىي» 的式形词名
مەنتاك = ئاش سۈيى
مەنتىق 〔静〕①逻辑，理论：تۈرمۇش مەنتىقى 的活生逻辑 / بۇ پىكىر مەنتىققە سىغمايدۇ . 这个意见不合逻辑（理论）。
مەنتىقسىز 〔静〕无逻辑，的性辑逻：جاۋاب ～ 的辑逻合不（案答）复答的辑逻合不
مەنتىقسىزلىق «مەنتىقسىز» 的式形词名
مەنتىقشۇناس 〔静〕逻辑学家
مەنتىقشۇناسلىق 〔静〕逻辑学，学理论
مەنتىقلىق 〔静〕逻辑有，强性辑逻：ئۇنىڭ سۆزلىرى ناھايىتى ～ . 他的话很有逻辑。
مەنتىقىي 〔静〕逻辑有，的辑逻：كۆچەك ئىگە ～ 的性辑逻有，的辑逻论辩的量力辑逻有具 مۇنازىرە
مەنتىقىي تەجرىبىچىلىك 论验经辑逻 <逻>
مەنتىقىي خۇلاسە 理推辑逻 <逻>
مەنتىقىي دەللىلچىلىك 论证实辑逻 <哲>
مەنتىقىي فورمۇلا 式公辑逻 <逻>
مەنجاك[1] 傅师案白，匠面〔静〕
مەنجاك[2] 酱面〔静〕
مەنجاڭلىق 案白，案面〔静〕
مەنجاڭلىق قىلماق 儿活案白干，儿活案面干

مەنچىلىك 〔静〕＜哲＞唯我主义

مەنزىرە ①风景，景色，光风：ئۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى ناھايىتى چىرايلىق．那儿的风景分外美丽。 تەپسىلىي مەنزىرىسى ئاجايىپ چىرايلىق / 详细自然景色很美丽②容市，光风市城景色 ③象景惨悲：～ ياخشىلىق 观景＜地＞

مەنزىرە باغۋەنچىلىكى 观赏园艺＜农＞

مەنزىرە تەسۋىرى 写景物＜文＞

مەنزىرە چەمبىرىكى 圈景＜地＞

مەنزىرە رەسىمى 风景画＜艺＞

مەنزىرە فوتوگرافىيىسى 风景摄影＜艺＞

مەنزىرە كىلىماتولوگىيىسى 气景学＜气＞

مەنزىرە گېئوخىمىيىسى 地球化学景观

مەنزىرە لىرىكىسى 抒情写景＜文＞

مەنزىرە ئۆسۈملۈكى 植物观赏

مەنزىرە ئېستېتىكىسى 美学景观

مەنزىرە ئېكولوگىيىسى 生态景观学＜地＞

مەنزىرە ئىلمى 景观学＜地＞

مەنزىرىلىك 〔静〕风景的：～ جاي 风景优美的地方

مەنزىل ①〔静〕站（的中途旅）地的目，站前，站：مەنزىلگە يەتمەك 到站，到站地的目达到；مەنزىلىمىز يار- 景前，标目②地的目的，站（的途旅）③的明光是景前的我们，路，程路

مەنزىل ئاشماق 一前直往

مەنزىلگاھ (مەنزىلگاھى) ①〔静〕站（的途旅）②地的目，站，标目

مەنسەپ 〔静〕官，官职：يۇقىرى ～ 高官，高官职级

مەنسەپتە تۇرماق = مەنسەپ تۇتماق 官当

مەنسەپ تۇتماق 官当

مەنسەپتىن قالدۇرماق 官罢

مەنسەپكە چىقماق 仕出，官当

مەنسەپنى ئۆسمەك 官升，升晋

مەنسەپپەرەس 〔静〕爱官的：～ ئادەم 爱官当欢喜的人，迷官

مەنسەپپەرەسلىك 式形词名的«مەنسەپپەرەس»

مەنسەپپەرەسلىك قىلماق 营钻，窃心迷官

مەنسەپدار 〔静〕官，官员，吏官

مەنسەپدارلىق 〔静〕职官：～ كىبرى 官架子

مەنسەپسىز 〔静〕的职官无，的官当不

مەنسەپلىك 〔静〕的职官有，的官当

مەنسۇپ 〔静〕于属，于归，于功归 ～ قىلىمىز يەڭ بىزگە ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى يەنىلا مەنسۇپ بولدى．战争的胜利仍然属于我们。

مەنمەنلىك تالاشماق 争是为以自，大自，负自

مەنمەنلىك قىلماق 者凡不命自，者是为以自，者负自〔静〕

مەنمەنچى 地本，地当，方地＜方＞〔静〕

مەنئى 止禁，禁〔静〕

مەنئى بولماق 禁被，止禁被

مەنئى قىلماق 禁止：تاماكا چېكىشنى ～ 烟吸止禁的义同〔静〕

مەنداش 词义同＜语＞

مەنداشلىق 性义同，义同〔静〕

مەنسىز 〔静〕的聊无，的洞空，的义意无：～ گەپ / 话的聊无意有没＜谑＞

～ ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى يەنىلا بىزگە مەنسۇپ بولدى．战争的胜利仍然属于我们。

مەنسۇپلۇق 式形词名的«مەنسۇپ»

مەنسۇخ 〔静〕废作，无效

مەنسۇخ بولماق 废作，无效：مۇبادا يۇقىرىدىكى پەرز- لەرنىڭ قايسىبىرىگە خىلاپلىق قىلىنىدىغان بولسا، ئىلگىرى قىلـ غان بارلىق تائەت - ئىبادەت مەنسۇخ بولۇپ كېتىدۇ．倘若无会都祷祈有所的做前以，课功种一何任述上反违的效。

مەنسۇخ قىلماق 废作，除废：پادىشاھ ئۇنىڭ ئوردىدا كۆز بويىپ ئىگە بولۇۋالغان بارلىق ھوقۇق، ئىمتىيازلىرىنى مەـ ئۇ قىلدۇرتتى．皇帝将他在宫中的取骗和利权切一的废都权了除。

مەنسىتمەسلىك 〔静〕视藐，视翻，起不瞧：ئۇنىڭ چىراي- ىدا مەغرۇرلۇق ۋە ～ ئالامىتى كۆرۈنەتتى．他的脸上露出不看上的起不瞧和傲骄子样。

مەنسىتمەك 〔动〕起得看：سەن قاچان مېنى مەنسىتكەن؟ 你什么时候看得起我？过

مەنسىتىشمەك 式同共的«مەنسىتمەك»

مەنسىتىلمەك 式动被的«مەنسىتمەك»

مەنقولات 〔静〕具器，家什

مەنمەن 〔静〕凡不命自，是为以自，负自：～ بولمىغان نەرسىلەرنى ئۇنىڭ ئالدىدا ئېغىز ئاچالمايتتى．不命自前面他在，口开以难也汉好雄英的凡。

مەنمەنلىك 〔静〕凡不命自：～ شەيتانلىق．自命不凡的鬼魔是，用自愎刚，是为以自，大自，负自的勾当。

مەنمەنلىك تالاشماق 争是为以自，大自，负自

مەنمەنلىك قىلماق 者凡不命自，者是为以自，者负自〔静〕

مەنمەنچى 地本，地当，方地＜方＞〔静〕

مەنئى 止禁，禁〔静〕

مەنئى بولماق 禁被，止禁被

مەنئى قىلماق 禁止：تاماكا چېكىشنى ～ 烟吸止禁的义同〔静〕

مەنداش 词义同＜语＞

مەنداشلىق 性义同，义同〔静〕

مەنسىز 〔静〕的聊无，的洞空，的义意无：～ گەپ / 话的聊无意有没＜谑＞

。滩石的谷河同如春青的义

مەنىسىزلىك «مەنىسىز»式形词名的

مەنىلىك 的长深味意，的思意有①〔静〕：بۇ يەرنىڭ ~ 了服说话的长深味意师老 ئۇستازنىڭ بۇ قوشاقنىڭ ~ نى چۈشەندۈرۈپ بەردى。歌的思意有很个是这 ئۇ قوشاقنىڭ ~ ى ناھايىتى چوڭقۇر。们我 ئىككىمىز بىر-بىرىمىزگە ~ قاراپ قويۇشتۇق。的义意有②。眼一了看相互地长深味意：ئۇ ئادەمنىڭ ~ ى ياخشى。活生的义意有：مەنىلىك بۇلاق 素语＜语＞。

مەنىۋى 精〔静〕的义道，的神：ئۇنىڭ ~ ئازابى ئىنتايىن چوڭقۇر ~ زەربە بولدى：是他于对事件这 ~ 重沉常非伤。击打神精的 ~ يامان ئادەتلەرنى يېڭىش ~ جەھەتتىكى ئۇرۇش。助援质物过胜助援的上义道时有：~ ياردەمگە ئېرىشتى。动劳神精 ~ ئەمگەكچان。富财神精 ~ بايلىق。活生神精 ~ تۇرمۇش：力动神精 ~ تۇرتكە。餐会神精 ~ زىياپەت。锁枷神精 ~ كىشەن。桎桎神精 ~ ئەسكەك。明文神精 ~ مەدەنىيلىك。品产神精 ~ مەھسۇلات。境意＜文＞ ~ مۇھىت：益权神精 ~ ھوقۇق-مەنپەئەت。造创神精 ~ ئىجادىيەت。生养神精 ~ ئۆستۈرۈش

مەني 液精〔静〕＜理生＞ ~ سۇيۇقلۇق

精遗＜医＞ ~ تۇتالماسلىق

精射 ~ كەلمەك

مەھ (声狗唤)唉〔叹〕

مەھەل 时，分时，候时，刻时〔静〕：~ ئالتە ئادەم يادىن ئۆتمىز。河过们我分时明黎 ~ بىلەن بىز دەريادىن ئۆتتۇق。时一行风经曾论理新 ~ ئۆز ئالغاندىن

مەھەللە 地＞②道街，区社，点民居，区民居①〔静〕＜

落聚 ~ يىغىلىش

型类落聚＜地＞ ~ تىپلىق

学理地落聚＜地＞ ~ جوغرافىيەلىك

道街，巷小街大〔静〕 ~ كوي

مەھەللەدارچىلىق 活生区社，活生区街〔静〕：~ ئىشلىرى

宜事活生区社 ~ مۇناسىۋەتلىرى

者区街一同坊街〔静〕 ~ داش

兴的时候的，的时〔静〕 ~ قىزىقىش

趣 ~ ھېسسىياتى

مەھەللىك 人区街，人区民居〔静〕：~ قايسى ~ ئىككىمىز بىر ~ ؟人的区街个哪是你？~ 一是俩我。的区民居个

街个一区街个一，区街个挨〔静〕 **مەھەللىمۇمەھەللە**

找区街个挨他 ~ بويۇپ باللىنى تاپالمىدى。子孩到找没也 ~ 地区：بۇ

者义主方地〔静〕 **مەھەللىۋاز**

义主方地，念观方地〔静〕 **مەھەللىۋازلىق**

义主方地搞 ~ قىلماق

的著土，的土乡，的方地①〔静〕 **مەھەللىۋى**

的性区社②工加法土 ~ ئۇسۇلدا پىششىقلاپ قىلىش

学文土乡＜文＞ ~ مەدەنىيات

候气方地＜气＞ ~ گىلىماتى

مەھەللىي ＝مەھەللىۋى

مەھبۇس 犯囚，徒囚〔静〕：~ سىياسىي 犯治政

生徒囚＜词名象抽的＞：~ ھاياتى **مەھبۇسلۇق**

子日的过度中禁囚在 ~ كۈنلىرى / 活

的近亲，的密亲(的家人宫宫或帝皇)〔静〕 **مەھرەم**

的心知

مەھرۇم 去失〔静〕：ئۇلار بۇ ئارزۇلىرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن ~ قىلىندى。现实能不都望愿些这们他 ~ 了去失全完们他 ~ 性能可些这

مەھرۇم بولماق 失丧，去失：~ قىلىنماق。福幸种那了去失我，~ بولدۇم。帝皇了失丧众民的 ~ ئىشەنچىسىدىن ~ بولغان。

مەھرۇم قىلماق 夺褫夺，剥：~ سىياسىي ھوقۇقىدىن 权承继夺褫 ~ 利权治政夺剥 ~ قىلىنماق

مەھسۇل 物产〔静〕：بۇ ئەزەربەينى ئەملىيەت بىلەن بىرلەشتۈرگەنلىكنىڭ ~ ى。产的合结相践实与论理是这

مەھسۇلات (ئومۇمىي)〔静〕：量产，品产：~ ئېھتىياجىغا مەھسۇلاتلىرى چارۋىچىلىق / 品产农 ~ 品产畜 / 产单，量积面位单：~ بىرلىكى 亩量产：~ يېشى

مەھسۇلات بېجى 税品产＜经＞

مەھسۇلات سىستېمىلىسى 列系品产＜经＞

مەھسۇلات قارىشى 念观品产＜经＞

مەھسۇلات قىممىتى 值产＜经＞

مەھسۇلات كاتالوگى 录目品产 <经>
مەھسۇلات نامى 名品، 牌品 <经>
مەھسۇلاتنى ئۇلچەملەشتۈرمەك 准标品产 <经> 化
مەھسۇلاتنى يۈرۈشلەشتۈرمەك 列系品产 <经> 化
مەھسۇلاتلىق 水产高 شال ~ يۇقىرى 的量产 〔静〕
田产高 ئېتىز ~ يۇقىرى / 稻
مەھشەر 日算清، 日末 <宗> 〔静〕
مەھشەر كۈنى 日算清، 日末 <宗>
مەھشەرگاھ 清总行进日末界世)场道公 <宗> 〔静〕 (方地的算
مەھكەم ①坚، 固牢، 固坚 〔静〕: قاتتا ~ بولسا، تۈلكە كىرەلمەس. <谚> 进不钻狸狐، 牢得扎笆篱。 تەجرىبە ـ ساۋاقنى ئەستە ~ تۇتۇش كېرەك. 要牢记经验教训。 ②。见意的己自持坚他 ~ تۇردى. ئۇ ئۆزىنىڭ پىكرىدە 紧<转>، 心当، 心小: دادىسى ئۈنى باغرىغا ~ باستى. 里怀己自到搂紧紧他把爸爸 ~ بول، سەن ئۆزۈڭگە بالام. 子孩، 心当要己自你。
مەھكۇم 死判被他 ~ ئۇ ئۆلۈمگە 〔静〕: 判被، 决判被①
民人的治统被 ~ خەلق 的治统被، 的治辖被②刑
مەھكۇم بولماق 判被، 决判被، 为沦، 制控被
刑徒处判被 ~ قاماق جازاسىغا 处:
مەھكۇم قىلماق ①制控، 治统، 决判، 判处: جازاغا ~ 为沦(使)令، 制受令②罚判، 罚惩决判
مەھكۇملۇق 式形词名的 «مەھكۇم»
مەھكىمە 院، 局، 署公، 署官②邸官، 府官① 〔静〕: ۋا-
لىي مەھكىمىسىنىڭ خادىمى 专 人作工的(署公员专)署
检到排安被他 ~ ئۇ تەپتىش مەھكىمىسىگە ئورۇنلاشتى. 员
调被我 ~ مەن سوت مەھكىمىسىگە يۆتكەلدىم. (作工)院察
。院法了到
مەھلىيا 恋迷، 迷痴 〔静〕
مەھلىيا بولماق 恋迷، 迷人: يىگىت قىزنىڭ ھۆسنىگە
。了住迷给貌容的娘姑被子伙小 ~ مەھلىيا بولۇپ قاپتۇ
مەھلىيا قىلماق 迷神醉心使، 引吸: بۇ ناخشا ـ ئۇسۇللار بىزنى مەھلىيا قىلدى. 这 ~ 迷神醉心们我使舞歌些。
مەھلىيالىق 式形词名的 «مەھلىيا»
مەۋج ①波浪، 波浪②涌汹، 湃澎 〔静〕
مەۋج ئۇرماق 湃澎涌汹، 涌汹涛波: دېڭىز مەۋج ئۇرماقتا. 涌汹涛波海大。 قەلبىمدە شادلىق، سۆيۈنۈش تۇيغۇسى مەۋج ئۇردى. 湃澎涌汹情之悦喜乐欢中心的我。
مەۋجۇت 实确人个这 ~ . 在存: بۇ ئادەم ھەقىقەتەن 〔静〕
。在存
مەۋجۇت بولماق 存在: زىددىيەت دائىم مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. 矛盾是常经的在存。
مەۋجۇتلۇق 式形词名的 «مەۋجۇت»
مەۋجۇدات 物在存 <哲> 〔静〕
مەۋجۇدىيەت 存 ـ 一切، 在存: ~ ئاڭنى بەلگىلەيدۇ. 存 〔静〕
识意定决在 ~ ماڭا پۈتۈن تەبىئەت، پۈتۈن ~ باشقىچە يېڭى، 对切一这个整، 然自大个整. باشقىچە گۈزەل كۆرۈنەتتى
。丽美外格، 鲜新外格得显都我于
مەۋجۇدىيەت نەزەرىيىسى 论在存 <哲>
مەۋجۇدىيەتچىلىك 义主在存 <哲> 〔静〕
مەۋسۇم 季种播 تېرىقچىلىق مەۋسۇمى: 节时، 节季① 〔静〕
节 / دېھقانچىلىقنىڭ ئالدىراش مەۋسۇمى 农忙时节②
④期学一第 ~ بىرىنچى: 期学 <数>③气节 <天>
代时年青 ياشلىق مەۋسۇمى: 期时، 代时 <转>
مەۋسۇملۇق 的期学②的性节季① 〔静〕
مەۋسۇملۇق ئىمتىھان 考末期، 试考期学 <数>
试
مەۋقە (مەۋقەيىم، مەۋقەيلىك، مەۋقەسى) 立، 点足立① 〔静〕
:位地②场立的己自持坚 تۇرماق 场: ئۆز مەۋقەسىدە چىڭ
ھاۋا ~ جەھەتتە ئوت (قۇياش)نىڭ تۆۋەنلىشى، سۇنىڭ ئۈستىدە 。上之水، 下之(阳太)火于处上位地在气空. تۇرىدۇ
مەۋقەسىز 的场立有没 〔静〕
مەۋقەسىزلىك 式形词名的 «مەۋقەسىز»
مەۋقەسىزلىك قىلماق 稳不场立، 定不摆摇
مەۋلۇت (日念纪辰诞德默罕穆)纪圣 <宗> 〔静〕
مەۋلۇت ئوقۇماق 圣赞 <宗>
مەۋھۇم 的拟虚 <电>③的虚②的象抽① 〔静〕
مەۋھۇم ئاكسىيە 券证假 <经>
مەۋھۇم تەسۋىر 象虚 <物، 数>
مەۋھۇم جىسىم 物虚 <物>
مەۋھۇم چۈشەنچە 念概象抽 <逻>
مەۋھۇم دىسكا 盘拟虚 <物>
مەۋھۇم ساقلىغۇچ 器储存拟虚 <电>
مەۋھۇم سان 数虚 <数>
مەۋھۇم قىسىم 部虚 <数>
مەۋھۇم كاپىتال 本资拟虚 <经>
مەۋھۇم كۋانت 子量虚 <物، 化>

مەۋھوم ئۇقۇم = مەۋھوم چۈشەنچە
مەۋھوم ئىش 功虚 <物>
مەۋھوم ئىندېكس 标傀 <物>
مەۋھوم يىلتىز 根虚، 根数虚 <数>
مەۋھومچىلىق 义主象抽〔静〕
مەۋھوملۇق «مەۋھوم»的名式形词名: ~ بىلەن كونكرېتلىق 体具与象抽
مەئىشەت 〔静〕①生، 活生، 计生: مەئىشتىم يامان ئەمەس. 我错不活生的 ②。享乐، 享受: شائىر رېئال ھاياتنا بولغان مۇھەببەتنىڭ لەززىتىنى خىيالىي جەننەتنىڭ مەئىشتىدىن يۇقىرى قويۇپ يازىدۇ. 高得写验体情感的活生实现对将人诗。乐享的堂天中像想于
مەئىشەتپەرەس 〔静〕追求乐享的، 图贪乐享的
مەئىشەتپەرەسلىك ①«مەئىشەتپەرەس»享②式形词名的义主乐: بۇ ھېكايىدە مەئىشەتپەرەسلىككە بېرىلگەن كىشىلەر ياش قىلىنغان. 行进们人的义主乐享衷热对说小篇这。露揭了
مەئىشەتلىك 活生的乐享〔静〕: ~ تۇرمۇش 的乐享。
مەي[1] 〔静〕酒، 酒萄葡: مۇزىكىسىز ئىچكەن مەينىڭ قىزىقى يوق دېگەن گەپ بار. 思意没都酒喝乐音有没، 说话俗。
مەي[2] 见下
مەي باغلىماق 熟، 透熟: مەي باغلىغان مېۋىلەر 了透熟子桃的果水
مەي بولماق 熟透: شاپتۇل مەي بولۇپ پىشتى. 熟子桃。了透
مەيپۇروش 〔静〕者酒卖
مەيپۇروشلۇق 〔静〕酒卖
مەيپۇروشلۇق قىلماق 酒卖
مەيخانا 〔静〕馆酒، 铺酒
مەيخور 〔静〕的酒嗜، 的酒喝爱، 的杯贪
مەيخورلۇق 〔静〕酒饮، 饮畅
مەيدان (مەيدانى) 〔静〕①场، 地场، 场广: يېڭى مەيدانى ۋە دېھقانچىلىق مەيدانى 艺园 / 场会动劳. ئەمگەك مەيدانى جەڭ مەيدانىغا ئايلاندى. 场农和场战了成变地场。مەردنى مەيداندا سىنا. <谚>场沙 <转>③场 <物>②。"草劲知风疾"同喻: 士勇识:场④上场立的确正在站 توغرا مەيداندا تۇرماق: 立场: ئۇلار بىر ئاي ئىچىدە ئون نەچچە ~ ئويۇن قويدى. 在们他场几十了出演内月个一。
مەيدان توسۇقى 蔽屏场 <电>

مەيدانغا چۈشمەك ①场上(土斗角): قاسىم پالۋانمۇ مەيدانغا چۈشتى. 了场上也士力大木斯喀 ②阵上: ئۇ بىلەكلىرىنى شىمايلاپ ئۆزى مەيدانغا چۈشتى. 他挽起袖子亲自上了阵。
مەيدانغا چىقماق = مەيدانغا كەلمەك
مەيدانغا كەلمەك 生发، 现涌، 生产، 现出: ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا بىرمۇنچە ياخشى ئىش، ياخشى ئادەملەر مەيدانغا كەلدى. 事好人好多许了现涌中生学。
مەيدان مەنبەسى 源场 <物>
مەيدان نەزەرىيىسى 论场 <物>
مەيدان نۇقتىسى 点场 <物>
مەيدانچاق 〔静〕地场小، 子场小
مەيدانخانا 〔静〕馆烟(的品醉麻吸时旧)
مەيدانسىز 〔静〕的场立有没
مەيدانكەش 板老馆烟، 人的馆烟开〔静〕
مەيدانكەشلىك 〔静〕业馆烟
مەيدانلاشتۇرماق «مەيدانلاشماق»的态动使
مەيدانلاشتۇرۇلماق «مەيدانلاشتۇرماق»的态动被
مەيدانلاشماق 〔动〕化场农، 化田条: يېزىسىزنىڭ يەرلىرى رەتلەندى ھەم مەيدانلاشتى. 条并治整已都地土的乡们我。了化田
مەيدە[1] 〔静〕胃 <转>②口胸، 膛胸، 胸①: مەيدەم ئېچىشىپ ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدى. 痛酸(口胸)胃的我 ~。
ئاغرىتقان ئاش ئەمەس، كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست. <谚>让人伤心的饭好是不的痛胃人。友朋算不的心
مەيدە كېرمەك ①胸挺首昂<成>②膛胸起挺، 胸现活气神
مەيدىسىدە ئەركەك تۇكى بار <成>气之刚阳有، 汉子男的正真، 夫丈大汉子男
مەيدىسىنگە تەپمەك 德报怨以، 心负 <成>
مەيدىگە ئۇرماق ①胸捶، 脯胸拍 包打<成>②胸捶، 脯胸拍
保担، 票
مەيدە[2] 〔静〕小: ~ ئىش 事小 / ~ پۇل 钱小
مەيدە قېلىپ 子模花印小(的坊染) <手>
مەيدە - چۈيدە = ئۇششاق - چۈششەك
مەيدىلىمەك = پارچىلىماق
مەيزاپ 〔静〕土造萄葡酒
مەيل 〔静〕①趣兴: ئۇسسۇلغا مەيلىڭىز بولسا، ماڭا يېرگە كېلىڭ. 意، 向意②。来儿这到، 话的趣兴有蹈舞对你。
مەيلىگە 愿، 意心: مەن ھاۋاخانىنىڭ مەيلىنى بىلىپ بېقىشنى ئۇنىڭغا

③ 向意的罕瓦阿干一解了去她托我。

<语>式 ئېيتىلمىش مەيلىدىكى 的词动式

مەيل چۈشمەك 喜欢上，爱上 ئۇنىڭ ئىشىغا يىگىتكە مەيلى چۈشكەنلىكىنى ئانىسى خېلى بۇرۇنلا سېزىپ قالغانىدى. 子小个那了上欢喜她，现发就早亲母的她

向意(方对)看，愿意(方对)看 باقماق. 向意(方对)看 مەيلىگە قويماق 纵放，任放 ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتمەيمىز 他纵放会不绝们我。

مەيلى ① 〔叹〕了算，便随，吧好：~ سەن كېتىۋەر. 你，便随，的你走你，吧好 ~ خاپا بولساڭ بولۇۋەر. 吧气生就气生 ئۇنداق بولسا ~ كېيىن سۆزلىشسەكمۇ بولىدۇ. 及得来也谈后以，了算就话的样那 ② ئولگۈرمىز. 论不论无，管不 ~ نېمە بارسۇن قىلغىن قارشى ئېلىنىدى. 里哪到走论无们表代，烈热了到受都 的欢迎

مەيلىچە 意任，意随，任放〔静〕：ئۆزىڭىز مەيلىچە ئابروىڭنى قوشۇپ يېر. 上脸都誉 ئاچىقىنى مەيلىچە چىقىرىۋەت. 衣衬脏 كۆڭلەك ~ 脏肮，龌龊，脏〔静〕：مەيلەت بولماق 脏：ئالىنىڭ كىيىملىرى بەكلا مەيلەت بو-لۇپ كېتىپتۇ. 了脏太服衣的子孩。

把别 مەيلەنمەي قىلماق 弄脏：ئۆينى مەيلەت قىلىۋەتمە. 了脏弄子屋

مەيلەنچىلىك 脏肮，脏〔静〕：مەيلەنچىلىكتىن ھېرىش-چارچاشتىن قورقمايمىز 脏怕不，累怕不

مەيلەتلەشتۈرمەك «مەيلەتلەشمەك» 的态动使：ھوي بالام، چاپىنىڭنى نېمانچە مەيلەتلەشتۈرۈۋەتكەنسەن؟ 怎你，子孩，咳 么那得弄服衣把么呀脏

مەيلەتلەشمەك 脏变〔动〕，脏弄被，脏：تولا يول مېڭىپ، ئاياغ-لىرىم مەيلەتلىشىپ كەتتى. 了脏都鞋的我，多得走路。

مەيئوت 草酒白〈植〉〔静〕

مەيۇس 惆怅，郁忧，感伤，丧沮〔静〕：ئاتا-ئانامنىڭ ئەيىبلىشىدىن ئەنسىرەپ، ھالىدىن كېتىۋاتاتتىم. 家心担，备责长 ئۇ ھەممىگە كۆزلىرىنى سەپ-داشلىرىدىن قاچۇرۇپ، قارىسىغا بېشىنى ئېگىپ مەيۇس ھالدا كېتىپ بارماقتا. 着走里家往地丧沮我。双的郁忧 头着低他，们友战看敢不眼。

مەيۇس بولماق 惆怅，郁忧，感伤，丧沮

مەيۇسانە 地惆怅，地郁忧，地感伤，地丧沮〔静〕：ئۇ مەيۇسانە قارايدۇ. 眼 我了看地丧沮他。

لەشكىللەرنى تۈزەش سەپلىرىنى ئۆزگەرتىشىگە ئېلىپ بېرىلغان ئۇيغۇر كە-进地郁忧态神，头着低人群 ~ چېقىپ يۈرۈشتى. 出出进。

مەيۇسلەندۇرمەك «مەيۇسلەنمەك» 的使动态：ئۇ ئەھۋال مە-نى مەيۇسلەندۈردى. 丧沮我令况情个这。

مەيۇسلەنمەك = مەيۇس بولماق

مەيۇسلۇك «مەيۇس» 的形动式名词：ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل ~ چېقىپ تۇراتتى. 感伤种一出露流眼双的她。

مەيىن 微轻，和柔，柔轻〔静〕：~ شامال 和风微 ~ ئۇقۇناق ماپسىلىرى يېشىل دېڭىزدەك تەۋرىنەتتى. 米玉，漾荡地轻轻洋海的色绿片一像苗

مو¹ 亩〔静〕：~ سانى / 数亩 ~ بېشى مەھسۇلاتى 产亩量

مو² 毛〔静〕：~ پۇل 钱角一，钱毛一

مو³ 欧姆〈物〉〔静〕(位单电导)

موبىلى 见《山海经·大荒南经》)

موتا 脏〔静〕：①(凹出来的)子结：دەرەخنىڭ ئولتۇكى 的结子②〈转〉(儿孩小指)儿墩胖 的结子

موتسكلىت 车托摩〔静〕

موتسكلىت تەنھەرىكىتى 动运车托摩〈体〉

موتۇرخەي 鞋头猫〈方〉〔静〕

موچىن 子镊〔静〕

موخازا 微帽②饰花金的上帽小①〈方〉〔静〕

موخەك 咙喉，子嗓〈方〉〔静〕

موخورکا 烟合莫卷 يۆگمەك ~：烟合莫〔静〕

موخورکىچى 者烟合莫售制〔静〕

موخورکىچلىق 意生烟合莫〔静〕：ئۇنىڭ كەسپى ~. 。意生烟合莫做他

مودا 髦时赶 قوغلاشماق ~：尚时，髦时，登摩①〔静〕 或(装服)②时过，髦时不 مودىدىن قالماق / 尚时求追子裙做样式新按 样：يېڭى مودىدا يوپكا تىكمەك

مودا پەلسەپىسى 学哲髦时〈哲〉

مودا كۆيۈمى 装时

مودال 见下

مودال لوگىكا 学辑逻态模〈逻〉

مودەنگۇل 花丹牡〈植〉〔静〕

مودۇل 群法加，模，数模〈数〉〔静〕

مودۇلياتور 器制调〔静〕

مودېرنىزم 义主代现〈文〉〔静〕

مودېرنىزم ئۇسسۇلى 舞代现 <艺>
مودېل ①模型〔静〕：پاراخوت مودېلى 轮船模型 / ئايرو-پىلان مودېلى 飞机模型 ②模型机儿特模
مودېل مېخانىكى 师技型模
مودېل نەزەرىيىسى 论型模 <哲>
مودېل ياسىغۇچى 工模制 <手>
مودېللاشتۇرماق «مودېللاشماق» 的使动态
مودېللاشتۇرۇلماق «مودېللاشتۇرماق» 的被动态
مودېللاشماق 型模成〔动〕
مودىكەش 尔特模〔静〕
مودىكەشلىك 尔特模当〔静〕
مودىلىق 具家髦时的：～ جاھاز 髦时〔静〕
مورا ①炉壁〔静〕：ئاجايىپ چىرايلىق نەقىشلەنگەن موردا ئۆ-رۈك ئوتونى كۆيۈپ تۈرانتى . 雕刻精美的杏着烧里炉壁的树 ②烟囱。火柴：موردىن چىققاندەك بولۇپ كېتىپسەنغۇ؟ 你呀的似的来出钻里囱烟从像么怎？
مورا ببشى 台炉(的上炉壁)
مورا ئوچاق 炉壁
موردىن تۇتۇن چىقارماق 足人给家 <成>
مورچ 子茧(的上手) <古>〔静〕
مورچۇبا 冬天 <植>〔静〕
مورخات 蘗小果黑 <方，植>〔静〕
مورفولوگىيە 态形 <语>②学态形 <生>①〔静〕法词，学
مورفولوگىيىلىك 的法词，的态形〔静〕
مورفولوگىيىلىك بىرلىك 位单法词 <语>
مورفولوگىيىلىك تەھلىل 析分态形 <语>
مورفولوگىيىلىك شەكىل 态形 <语>
مورفولوگىيىلىك قۇرۇلما 构结态形 <语>
مورفولوگىيىلىك ئۆزگىرىش 化变态形 <语>
مورفولوگىيىلىك ئۆلچەم 准标学态形 <语>
مورفېما 素词，素语 <语>〔静〕
مورفىن 啡吗 <药>〔静〕
مورفىنىزم 瘾啡吗 <医>〔静〕
مورگان (家学物生国美)根尔摩〔静〕
مورگان بىرلىكى 位单根尔摩 <生>
مورگان تەلىماتى 说学根尔摩 <哲>
مورگان ئېتى 马根尔摩 <动>
مورگانىزم 说学根尔摩，义主根尔摩 <生>〔静〕
مورلاتماق «مورلىماق» 的使动态
مورلاشماق «مورلىماق» 的共同态：بۇ ئىككىلەر ئۇرۇشۇپ ، يۈز - كۆزلىرىنى مورلىشىپتۇ . 这两个人打起来了，来起了打瓜傻脸，都脸破了。
مورلانماق «مورلىماق» 的被动态：بىر چاغدا دەسسىلىپ - چەيلىنىپ ، يۈز - كۆزلىرىم مورلىنىپ ، ئاران ماگىزىنغا كىر-دىم . 那时我被踩来踩去，脸也破了，才进去容易不好。
مورلىماق 抓破〔动〕，挠：مۇشۇك بالىنىڭ قوللىرىنى مورلە-ۋاپتۇ . 猫的子孩把抓破了手。
مورۇشۇ (干杏制宜，杏大种一)休罗莫 <植>〔静〕
مورىنا 碛冰 <地>〔静〕
مورىنا ئوتى 参刺 <植>
مورىنلىق 的碛冰 <地>〔静〕
مورىگۇل 子钳大(的匠铁)〔静〕
مورىلىق 的囱烟有〔静〕
موزا 子倍五，子食没 <药>②木肤盐 <植>①〔静〕
موزا دەرىخى 木肤盐 <植>
موزا كۆكپىتى 虫子倍五 <动>
موزا كىسلاتاسى 酸子食没 <化>
موزاي 犊牛 <动>〔静〕：ئۆكۈزنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن ، موزاينىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ . 子日的过历经牛犊 <谚> ، 也会到轮牛犊头上。 موزاينىڭ يۈگۈرۈشى سامانلىققىچە . “尔尔过不”同喻：房草麦开不离跑能再犊牛 <谚> ；“庙了不跑尚和了得跑”。 ～ قوزۇقتا چوڭلۇق قىلار . 大拿子橛着冲犊牛 <谚>
موزايلاتماق 态动使的 «موزايلىماق»
موزايلىق 母的犊牛有：～ ئىنىڭ 牛〔静〕 / ئىنىكسىز موزايلىدى ، شۇنىڭ بىلەن بىزمۇ بىر ～ بولۇپ قالدۇق . 牛个了有也们我是于，牛小个了生牛母的们我。
犊牛。
موزايلىماق 犊牛下，牛小生〔动〕：ئۇنىڭ ئىنىكى موزايلە-دى . 了牛小生牛母的他。
蛄蝼 <动>〔静〕
موزدۇز 匠鞋皮，匠鞋〔静〕：موزدۇزنىڭ ئەتىسى تۇگىمەيدۇ . 后推天明，明推天今(完个没天明的匠鞋 <谚>
做匠鞋 <谚>。(天～ ئۆتۈك تىكسە ، ۋاپۇرۇشقا پايدا . 利得子贩鞋子靴)。
موزدۇزخانا 坊作鞋制〔静〕
موزدۇزلۇق 鞋制，鞋制〔静〕：艺手鞋制 ～ كەسپىنىڭ 厂 / ئوغلۇم ، موزدۇزلۇقنى ئۆگەنەمسۇ؟ 鞋制学你，子儿？

手吗？

موزدۇزلۇق قىلماق 鞋修，鞋制

موزېلېي (家学理物国英)莱斯莫〔静〕

موزېلېي قانۇنى 律定莱斯莫 <物>

موس 咏咕〔模〕：كاسامغا موسلا قىلىپ يىگنە سانچىدى شۇ！呀针一了扎上股屁我给人那，下一咏咕！

موسسىدە 下一咏咕〔静〕

موس - موس ①咏咕咏咕②的软发，的囊囊软：قوغۇن نان ～ / 瓜的囊囊软 ～ 馕的软发

موسۇلداتماق «موسۇلدىماق»的态动使的

موسۇلدىماق 声作咏咕，响作咏咕〔动〕

موغا 兔鼠 <动>〔静〕

موغازى 雁 <动>〔静〕

موغۇچ 师术魔，师巫，师法魔 <古>〔静〕

موقورلاماق 穷词 <古>〔动〕

موك 地蓦〔模〕

موك چۇشمەك ①下倒子下一，下倒地蓦：بىر پاي ئوق بىلەن ئۇ ئەبلەخ ئىزغىلا موك چۇشتى．一让弹子发一到落子下一，到落然突②。了下倒地蓦蛋坏那：ھەممىسى نەرسە قولۇمغا موك چۇشتى．到落子下一西东个那。上手的我了。

موك سالماق 一进放子下一，进放子下一羊牵手顺：ئۇ پۇلنى يادىقىغا موك سالدى．袋口了进放钱把羊牵手顺他。

موك سوقماق ①咽虎吞狼：ئۇ پولۇنى موك سوقتى．有己为据②。饭抓吃地咽虎吞狼在他

موك ياقماق 意中，意乐很

موكا 芯梭(的机纽缝)②子梭 <纺>①〔静〕

موكا بېلىق 鱼梭 <动>

موكسىز 的梭无〔静〕

موكسىز توقۇش ماشىنىسى 机织梭无 <纺>

موكسىمان 的状梭〔静〕

موكسىمان باكتېرىيە 菌杆状梭 <生>

موكسىمان دېپلوماتىيە 交外梭穿

موكسىمان قىسقۇچ پاقا 蟹子梭 <动>

موككىدە 地蓦〔静〕，一子下：ئۇ ئازراق دەم ئالاي دەپ ～ ياتتى．来下了躺地蓦便，儿会一上歇想地。

موك - موك 地快很，噜嗯哩唏，噜嗯噜嗯〔模〕：يېمەك ～ 吃地快很，吃地噜嗯噜嗯

موگۇ = قوزىقارنى

موگۇسىمان 状菇蘑〔静〕

موگۇسىمان تاش 石菇蘑

موگۇسىمان مارجان 瑚珊菊

موڭغۇل 族古蒙〔静〕

موڭغۇل ئەمىنى 蒿蚵 <植>

موڭغۇل توشقىنى 兔古蒙 <动>

موڭغۇل تىللىرى تۈركۈمى 族语古蒙 <语>

موڭغۇل جەرىنى 羊黄 <动>

موڭغۇل قويى 羊古蒙 <动>

موڭغۇل قىيىقى 草冰古蒙 <植>

موڭغۇل ئېتى 马古蒙 <动>

موڭغۇل ئىرقى 种人古蒙

موڭغۇل يېزىقى 文蒙，字文古蒙 <语>

موڭغۇلچە 蒙：كىيىم ～ 的式古蒙②文蒙，语蒙①〔静〕：ئادەت ～ / 族蒙 ئۇسسۇل ～ / 蹈舞古蒙 / 装服的式古俗习

موڭغۇلشۇناس 家学蒙，家学古蒙〔静〕

موڭغۇلشۇناسلىق 学古蒙〔静〕

مول ①〔静〕：硕丰，富丰；بايلىق ～ / 富丰源资 ～ مەھسۇلات：盛丰②果成的硕丰，实果的硕丰：داستىخان ～ 丰席宴的盛

مول ھوسۇل 收丰

مولاتماق «مولىماق»的态动使的：بىز ئۇلارغا يەرنى مولاتتۇق．地量丈亩按们他让们我。

مولاشماق «مولىماق»的态同共的：ئۇلار بۇغدايلىقنى مولاشتى．地子麦了量丈亩按们他。

مولانماق «مولىماق»的态动被的：قوغۇنلۇق مولاندى．甜瓜地了过量丈(位单为亩以)。

مولتان (城古一度印)坦尔木 <地>〔静〕

مولتان سېغىزى 土粘坦尔木 <矿>

مولچىلىق 好，年丰：富丰，足富，裕丰〔静〕；يىللىرى ～ 景年 / ۋاي - ۋۇي！نېمىدېگەن ～ بۇ？富丰么这么怎！哇呀？

موللا ①〔静〕：(者学教兰斯伊)拉毛；ئاللا بەرمىگەننى ～ بەرمەس．给会不也拉毛，的赐不拉安 <谚>。موللىنىڭ دېگىنىنى قىل，قىلغىنىنى قىلما．的说拉毛 <谚>。做能不可的做他，做去你。ئوقۇپ يەر ～ 吃着啄鸦鸟，吃着念拉毛 <谚>。موللامنىڭ ئاغزى دۇئادا，كۆزى پولۇدا．盯却睛眼，祷祈在嘴拉毛 <谚>。饭抓着。بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ，توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ．～ 的见己自啄只鸡，的懂己自念只拉毛 <谚>

كۆپ بولسا ، قوي هارام بوپتۇ . ＜谚＞ 了多拉毛 ، 死暴羊 ؛ ئۇ：傅师，生先② 。“蛋下不多鸡，水治不多龙”同喻去生先给交儿女把他 . قىزىنى موللىغا ئوقۇغىلى بەرگەندى 念书 。了 ～ ۋاراقلايدۇ ، ئەگرى ئىوغۇچ تاراقلايدۇ . 。响啷哐杖面的了弯 ，书翻光生先子吊半 ＜谚＞ قۇشناچمىنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللامنىڭ ئوت ـ يېشى . 喻：好菜蔬的傅师是的靠，香得做饭的娘师 ＜谚＞ قادىر：缀后的称尊表作③。“炊之米无为难妇巧”同 拉毛敏伊 ～ ئىمىن / 拉毛尔迪喀 ～

مولا بولماق 就轻驾＜转＞②拉毛成，拉毛当① ئۇ كۆپ يىللىق خىزمەت جەريانىدا مۇنداق مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا خېلى مولا بولۇپ قالغانىدى . 刃游当相经已题问种这理处 ，中作工的年多在他 。了余有

مولا تاپاق 明聪小，鬼灵机

مولا تاپاقلىق 神如事料，明聪小，劲灵机 ：مولا تاپاقلىقىڭنى قوي ئوكا ، ئەمدى يولىمىزغا ماڭايلى . 的你起收 。路开在现们咱，弟老吧明聪小

مولا قىلماق 教(识知教宗)：① مۇشۇ بالامنى مولا قىلىپ قويايمىكەن دەيمەن .我想教这个孩子学成 。② ＜转＞传，授，教：سەن مېنى خېلى بىرنېمىنى چۈشىنىدىغان مولا قىلىپ قويدۇڭ . 西东多许了懂我会教你 。

مولا مۇشۇك 事怕小胆，实老 ＜成＞

مولا مۇشۇك بولماق 事怕小胆，实老 ＜成＞：ئۇ بىزگە ھۆركىرىگەن بىلەن ، باشلىقنى كۆرگەن ھامان مولا مۇشۇك بولۇپ كېتىدۇ . 就刻立长首见看一，吼们我朝他看别 。了实老

مولالاشتۇرماق «مولالاشماق» 的态动使：بۇ شىپاخانا دورا ـ دەرمەكلەرنى موللاشتۇرۇپ ، كېسەللەرنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى . 热的人病了到受，富丰很得弄药把所诊个这 。迎欢烈

مولالاشماق 富丰变〔动〕：يېمەك ـ ئىچمەكمىز مولىلىشىپ كەتتى . 了富丰得变品食的们我 。

مولالاق 栽头跟个一 ～ چۈشمەك ：斗筋，头跟〔静〕，倒，倒栽葱

مولالاق ئاتماق 翻头跟翻①，斗筋翻：بالىلار مولالاق ئېتىشىپ ئويناشتى . 翻腾 ＜体＞②。玩头跟翻们子孩 ③＜转＞栽头跟栽，栽：ئۇ ئات ئۈستىدىن سۇغا مولالاق ئېتىشقا تاسلا قالدى . 里水到栽上马从儿点差他 。 ئۇنداق قورقۇنچاق ، مەيدانسىز ، بېلى بوش باشلىقلار مولالاق ئاتماي قالماسلىقى . 非头头的儿劲干没，场立没，事怕小胆种这 。可不头跟栽

مولالاقچى ＜转＞③的头跟翻②人的头跟翻会①〔静〕鞋破

مولالاقچى دېرىزە 窗悬中 ＜建＞

مولالاقچى سۇكەن 斗箕 ＜矿＞

مولالاقچى كەپتەر 子鸽的头跟翻会 ＜动＞

مولالاقچى گۈرجەك 铲斗翻 ＜冶＞

مولالاقچى ماشىنا 车斗翻

موللام 称尊的拉毛对〔静〕

موللاۋى (一之种品子杏)维拉毛 ＜植＞〔静〕

موللىقوپقاق 一着连棍小根两)具玩种一 ＜方＞〔静〕(偶木小着系上线，线根

موللىلىق 拉毛当，子样的拉毛〔静〕：سېنىڭ بۇ چىرايىڭدىن ～ كۆرۈنمەيدۇ ، مەكتەپتە ئوقۇغانمىدىڭ ؟ 看上脸这你 ؟吗学过上你，子样的拉毛出不 ، موللىلىقمۇ بىر ھۈنەر جاپا چەكمەي پۇل ئۈنەر . ＜谚＞ 不，事本个是也拉毛当 。钱来能就苦吃用

مولۇق[1] 地亩一 يەر ～ بىر：的亩〔静〕

مولۇق[2] 币纸的毛一 قەغەز پۇل ～ بىر：的角，的毛〔静〕

مولۇڭ 乱蓬 ＜方＞〔静〕

مولۇن 猫豹，子狸，猫狸 ＜动＞〔静〕

مولبكۆلا 子分 ＜化，物＞〔静〕

学声子分 ＜物＞ مولبكۆلا ئاكۇستىكىسى

云子分 ＜物＞ مولبكۆلا بۇلۇتى

学物生子分 ＜生＞ مولبكۆلا بىئولوگىيىسى

式程方子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا تەڭلىمىسى

群子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا توپى

率频子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا چاستوتىسى

束子分 ＜物＞ مولبكۆلا دەستىسى

应反子分 ＜化＞ مولبكۆلا رېئاكسىيىسى

钟子分 ＜物＞ مولبكۆلا سائىتى

数子分 ＜物＞ مولبكۆلا سانى

式子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا فورمۇلىسى

学理物子分 مولبكۆلا فىزىكىسى

构结子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا قۇرۇلمىسى

子分 ＜化，物＞ مولبكۆلا كونفورماتسىيىسى 象构

学传遗子分 ＜生＞ مولبكۆلا گېنېتىكىسى

光激子分 ＜物＞ مولبكۆلا لازېرى

مولېكۆلا ماسسىسى 量质子分 <化>
مولېكۆلا نەزەرىيىسى 论子分 <化>
مولېكۆلا نۇرى 线射子分 <物>
مولېكۆلا ھەرىكىتى 动运子分 <化، 物>
مولېكۆلا ئېغىرلىقى 量子分 <化، 物>
مولېكۆلا ئېۋولىيۇتسىيىسى 论化进子分 <生>
مولېكۆلا ئىرسىيەتشۇناسلىقى 传遗子分 <生> 学
مولېكۆلا ئىسپېكترى 谱光子分 <化، 物>
مولېكۆلا ئىسسىقلىقى 热子分 <物>
مولېكۆلا ئىنسانشۇناسلىقى 学类人子分
مولېكۆلىلىق 的子分〔静〕
مولېكۆلىلىق ئەلگەك 筛子分 <化>
مولېكۆلىلىق چېچىلىش 射散子分 <物>
مولېكۆلىلىق ئېرىتمە 液溶子分 <化>
مولىبدېن 钼 <化>〔静〕
مولىبدېن زەھىرى 毒钼 <农>
مولىبدېنىت 矿钼辉 <矿>〔静〕
مولىبدېنلىق 的钼〔静〕
مولىبدېنلىق پولات 钢钼 <冶>
مولىبدېنلىق مىنېرال 物矿钼含 <地>
مولىبدېنلىق ئوغۇت 肥钼 <农>
مولىماق 量丈(位单为亩以)〔动〕: تېگى بىلەن مولاپ بەر- 能地的过量丈没儿根压？吗的你是说
موم 蜡黄، 蜡蜂〔静〕
موم بولماق 软下来، 贴服: نى - نى جاھىللار مېنىڭ قولۇمدا موم بولغان. 多少顽固在子分来下软都里手我在了(贴服)。
موم قەغەز 纸蜡
موم قەلەم 笔蜡
موم قىرغۇچ 片蜡刮 <石>
موم مېۋە 果水制蜡 <艺>
مۇما[1] ①〔静〕娘大老③母祖外، 姥姥②母祖، 奶奶 老太太
مومىسىنى كۆرسەتمەك 厉点给، 头苦给 <成> 害
مۇما[2] ①〔静〕杆木، 桩木(的立间中场麦): بۇغاي خامان- لىقنى تاللاپ، ئۇ يەرگە ~ قادىپ قويدى. 麦做好选爷爷老 杆旗 <转>②。桩木了上插儿那在، 地的场
موما كران 杆拔脚独 <建>
موما ياغاچ 杆桅 <建>
مومای〔静〕: 奶老، 太太老 ~ باققان بالا تامدىن سەكرە- گەن كالا. 牛的墙跳像就子孩的带太太老 <谚> 。
مومقا 子刷(的用塑雕) <艺>〔静〕
مومىلاتماق «مومىلماق» 的态动使: ئۇ شاگىرتىغا مومىلاتقان يېپ بىلەن مەسىنىڭ بېشىنى تىكىشكە باشلىدى. 用弟徒让始开他 。帮鞋的靴软缝线的蜡了打
مومىلاشماق «مومىلماق» 的态同共 蜡了打
مومىلانماق «مومىلماق» 的态动被: مومىلانغان يېپ 的蜡了打线
مومىلماق〔动〕蜡上، 蜡打: موزدۇز يېپنى مومىلاۋاتىدۇ. 鞋 。蜡打线给在正匠
مومورىدىكا 果汉罗 <植>〔静〕
مونا تسىت 矿镧铈磷، 石居独 <矿>〔静〕
مونا خ 士道修 <宗>〔静〕
مونا خلىق 道修〔静〕
مونارخىزم 义主主君〔静〕
مونارخىست 派皇保، 人党皇保، 者义主主君〔静〕
مونارخىيە 制帝، 制主君〔静〕
مونا ستىر 院道修 <宗>〔静〕
مونەك[1]〔静〕球، 儿团، 瘩疙①: قوناق ئۈنى ~ بولۇپ قا- تۇ. 玉米面成结了儿团成了。 بالىلار قار مونەكلىرىنى ئېتىشماق- تا. 孩子们在扔雪球 ئۇلار ھەممىنى ئىلەشتۇرۇپ ~ قىلىپ قويدى. 他们把一切都搅乱成了一团儿得 。
مونەك[2] 石疆، 核结 <地>〔静〕
مونەك قاتلام 层核结 <地>
مونەك[3] 干桃的核去未 <方>〔静〕
مونەكچە 鼠老把他: ئۇ چاشقان ماي- قىدەك مونەكچىلەرنى چىلىمنىڭ ئوتخانىسىغا سالدى. 里儿锅烟的烟水了进放儿团团小的样一屎 。
مونەكسىمان 状核结 <地>〔静〕
مونەكسىمان رۇدا 石矿状核结 <地>
مونەكلەتمەك «مونەكلىمەك» 的态动被
مونەكلەشتۇرمەك «مونەكلەشمەك» 的态动使
مونەكلەشمەك〔动〕瘩疙成结، 儿团成结: ئۇن مونەك- لىشىپ قاپتۇ. 了儿团成结面 。
مونەكلەنمەك «مونەكلىمەك» 的态动被
مونەكلىمەك〔动〕瘩疙成做

مونەك ـ مونەك 〔静〕 团团一、搭疙一搭疙一：多许、大、钱多许 پۇل ~ / 糖冰的搭疙一搭疙一：大把钱的把大把

مونتاژ 〔静〕 辑剪、奇太蒙 <艺>

مونتاژ قىلماق 辑剪 <艺>

مونتاژچى 〔静〕 辑剪 <艺>

مونتاژلىق 〔静〕 太蒙的奇剪辑法：~ كىرىشتۈرۈش ئۇسۇلى

مونچاق 〔静〕 珠①、子珠、球串、链项：كەھرىۋا ~ 玛瑙珠 ②<转>滴、珠：تەر مونچاقلىرى 汗珠 / ياش مونچاقلىرى 泪珠、泪眼滴滴

مونچاققوراي 〔静〕 岩黄芪 <植>

مونچاقلىماق 〔动〕 滴流地滴滴：ئۇ پېشانىسىدىكى مونچاقلاپ ئېقىۋاتقان تەرىنى ئېرتتى . 他用额头去擦滴滴流的下来水汗的。

مونچاق ـ مونچاق 〔静〕 的般珠串：ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى ~ بولۇپ مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشتى . 她的泪眼串般珠地流下了面颊着顺。

مونچۇق 〔静〕 <古>马项链(物邪驱似类护的石镶、符身)

موندىلاقكۆك 〔静〕 头芋 <古、植>

مونزونىت 〔静〕 石长二 <地>

مونزونىتلىق 〔静〕 的石长二

مونزونىتلىق قۇرۇلما 构结石长二 <地>

مونقۇل 〔静〕 蛋笨、蠢愚、傻 <古>

مونو 〔静〕 人草 <方>

مونوپول 〔静〕 ①垄断 ②专卖：~ قىلىنغان تاۋار 专卖品

مونوپول باھا 垄断价格 <经>

مونوپول بۇرژۇئازىيە 垄断资产阶级

مونوپول پايدا 垄断利润 <经>

مونوپول تەشكىلات 垄断组织 <经>

مونوپول كاپىتال 垄断本资 <经>

مونوپول كاپىتالىزم 垄断本资主义 <经>

مونوپولچىلىق 〔静〕 垄断、为行垄断

مونوپوللۇق 〔静〕 的垄断

مونوپولىيە 〔静〕 ①垄断②专利

مونوپولىيە ھوقۇقى 垄断权 <经>

مونوپولىيىچى 〔静〕 垄断者

مونولوگ 〔静〕 独白 <文>

مونىزم = بىر مەنبەچىلىك

موھتاج 〔静〕 需要：مەن سىزنىڭ ياردىمىڭىزگە ~ . 我需要您的帮助。

موھتاج بولماق 需要、于求有：بىز بىر يىلدىن بۇيان خەققە موھتاج بولماي ، ئاتا ـ ئانىمىزنىڭ چىرىغىنى ياندۇرۇپ بەختلىك ئۆتتۇق . 我们一年不求人、父母承继的产业挺得过来。福幸

موھتاجلىق 〔静〕 困贫、苦穷、穷贫：موھتاجلىقتا ياشىماق 困贫脱摆 / 活生的穷贫过

موۋۇت 〔静〕 子呢、绒呢 <纺>

موي 〔静〕 毛

موي تارتماق 子胡长、毛茸长(孩男示表于用多)(大长)

موي قەلەم 笔毛

مويەكچە 〔静〕 子刷 <方>

مويچى 〔静〕 子贩毛

مويچىلىق 〔静〕 业毛贩

مويسىپىت 〔静〕 迈年、高年迈老

مويسىپىتلىك 〔静〕 气脾人老、头派人老

مويسىپىتلىك قىلماق 气脾人老耍、老卖老倚：مەن ئاددىي ئادەم ، جەددي ئىشلاردا مويسىپىتلىك قىلمىشىڭ نېمە كېرەكى بار؟ 我一个普通人、遇事急气脾人老耍的是也有什么用？

مويكا 〔静〕 点工加毛皮

مويلۇق 〔静〕 的毛、的毛带：~ تېرە 子皮的毛带 / ~ ئەدىيال 子刷毛长 ~ چوتكا

موينا 〔静〕 毛皮

موينىكەش 叉铁小(的毛皮理梳)〔静〕

مۇئامىلە 〔静〕 ①待遇、(的人对)度态、关系：ئۇنىڭ مۇئامىلىسىدىن ھەيران بولۇپ ، ئۇنىڭغا قاراپ قويدۇم . 他对我的态度惊讶很眼一瞧、他了。ئۇ بۇرۇن سىز بىلەن چوقۇم بىرەر مۇئامىلىدە بولغان . 关系过有你跟定一前以他么什 ②通融：پۇل ~ 金融工作。 مۇئامىلە قىلماق 对待：مەن ئۇنىڭغا ئاچامغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلاتتىم . 我待对她像姐姐一样。

مۇئامىلىلىك 〔静〕 的…人对、的…人待：سىلىق ~ ئادەم 人的暴粗人对 / قوپال ~ ئادەم 人的气和人待

مۇئاۋىن 〔静〕 副

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر 副编主

مۇئاۋىن باش مېخانىك 副总机械师

مۇئاۋۇن رېژىسسور 副导演

مۇئاۋۇنلۇق 〔静〕副的职 ～ ۋەزىپە 副的职

مۇئەسسەسە 〔静〕机构，关机，施设：ئىلمىي مۇئەسسەسىلەر 科学机构 / سەھىيە مۇئەسسەسىلىرى 卫生机构

مۇئەككەل 〔静〕代理人，代表 مۇئەككەل بولماق 代理，代表：ئىككى خادىم ئۇلارغا مۇئەككەل بولدۇ . 两个人作工位员代表他们。

مۇئەللەق 〔静〕悬空的，悬着的，悬空 ～ تاش 悬石（一之迹古） / ～ راۋاق 空中楼阁 مۇئەللەق تۇرماق 悬空，悬

مۇئەللىم 〔静〕师老，师教：مېنىڭ مۇئەللىمىم 我的老师 / مۇزىكا مۇئەللىمى 音乐教师

مۇئەللىمچىلىك = مۇئەللىملىك

مۇئەللىملىك 〔静〕教师，教员 مۇئەللىملىك قىلماق 当教员，教书

مۇئەييەن 〔静〕的定特，的定一：شارائىت ～ 条件 / ～ تارىخىي باسقۇچ 历史阶段的定一 مۇئەييەن ئادەم 特定人 <法> مۇئەييەن ئوبيېكت 特定对象 <法>

مۇئەييەنچىلىك 〔静〕定肯论 <逻>

مۇئەييەنلەشتۈرمەك «مۇئەييەنلەشمەك»的使动态：نەتىجىلەرنى ～ 定肯成绩

مۇئەييەنلەشتۈرۈشمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك»的共同态

مۇئەييەنلەشتۈرۈلمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك»的被动态

مۇئەييەنلەشمەك 〔动〕定肯：بۇ خىل ئېتىقاد قارىشى تارىخىي يوسۇندا پەيدا بولغان ، تارىخىي يوسۇندا مۇئەييەنلەشكەن . 这种信仰观是产生于一定的历史时期，并且是肯定地历史的。

مۇئەييەنلىك ①〔静〕肯定性 ②式形词名的«مۇئەييەن»<哲>定规性 <逻>③肯定性

مۇبارەك[1] 〔静〕圣神，大伟，祥吉：يۇرتنىڭ ～ 圣地 / ئۆزنىڭ ～ 土地的圣神 / ～ جاي 名胜古迹 ～ نامى 他的大名 ～ توپىسى 喜圣地，贺圣地②祝贺，恭喜

مۇبارەك[2] 〔静〕<习>恭喜，喜贺：دوستۇم ، ～ بولسۇن توي قىلىۋاپسەن . 朋友，恭喜你结婚了！ ～ ! يېڭى يىلىڭىز غا ～ ! 新年快乐！ باي يېڭى كىيىم كىيسە ～ ! 穿新衣人富贵！ <谚> يېڭى كىيىم كىيسە ، كىم بەردى . 穿新衣恭喜人，给谁是问穿新衣人穷！恭喜。

مۇبارەكلەشمەك «مۇبارەكلىمەك»的共同态：ھەممەيلەن ئۆز ئەدەت بىلەن قويۇلغان بۇ مەنىلىك ئىسمىنى مۇبارەكلىشىپتۇ . 大家都按习惯给这个有义的名字起了祝贺希望满怀的名字。

مۇبارەكلەنمەك «مۇبارەكلىمەك»的被动态

مۇبارەكلىمەك 〔动〕祝贺，贺庆，贺祝，恭贺：غەلىبىنى تەبرىكلەش / 庆祝胜利 ～ 喜贺

مۇبالىغە 〔静〕张夸<语>②夸浮，大夸，张夸① مۇبالىغە بولماق 夸浮，张夸，大夸：ئۇنىڭ مېھرىنى دېڭىزدەك چوڭقۇر دېسە ، ھەرگىز مۇبالىغە بولمايدۇ . 说他的恩情似海深，张夸是不绝。 مۇبالىغە قىلماق 夸浮，大夸，张夸：ئۇنىڭ بىرەر تەرىپىنى مۇبالىغە قىلىشمۇ ، كىچىكلىتىۋېتىشمۇ مۇمكىن ئەمەس . 对某个方面的他，不管是小缩大夸都不可能。

مۇبالىغىلەشتۈرمەك «مۇبالىغىلەشمەك»的使动态

مۇبالىغىلەشتۈرۈلمەك «مۇبالىغىلەشتۈرمەك»的被动态

مۇبالىغىلەشمەك 〔动〕夸浮，大夸，张夸

مۇباھ 〔静〕例准（为行的许可）

مۇپەتتىش 〔静〕①学督，学视，监工②巡按③督察

مۇپەتتىشلىك 〔静〕作工督学①作工计审②

مۇپەسسەل = تەپسىلىي

مۇپتى 〔静〕宣明说法教教兰斯伊（提夫穆 <宗>

مۇپتىلا 〔静〕遭，遭遇，患：بالاغا ～ 遭难 / ئاپەتكە ～ 遭灾②受害：كېسەلگە ～ 患病 مۇپتىلا بولماق ①遭遇，遇到，受害：ھالاكەتكە ～ 遭险危②患病：قاتتىق كېسەلگە ～ 患重病 مۇپتىلا قىلماق ①遇到，遭受：خەۋپكە ～ 使遇险危②使患病：ئېغىر كېسەلگە ～ 使重病

مۇت 〔静〕的得白，的给白，的送白，的费免：مال ～ 东西的得白 مۇت كېپەن 懒好吃，生寄，食寄 <成>：مەن ئۇنداق شۇ مۇت كېپەنلەرگە لەنەت ئوقۇيمەن . 我诅咒那些好吃懒做者。

مۇتالىئە (مۇتالىئەسى) 〔静〕究研，修研，读研：ئولتۇرغانلار ئۆز مۇتالىئەلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى . 在座人员出示了自己的究研。

مۇتالىئە قىلماق 究研，修研，读研

مۇتالىئە يۈرگۈزمەك 究研，讨研，修研

مۇتەئەسسىپ 〔静〕①守保，守旧：～ كۆچلەر 守旧势力 ②守保（旧）：مۇتەئەسسىپلەر ناھايىتى جاھىل كىشىلەر . 守旧分子很顽固。

مۇتەئەسسىپلەشتۈرمەك «مۇتەئەسسىپلەشمەك»的使动态

مۇتەئەسسىپلەشمەك 〔动〕守保变，守旧变

مۇتەئەسسىپلىك 〔静〕①守保<哲>②义主守保：～

ئىدىيىسى 保守思想
مۇتەئەسسىپلىك قىلماق 守保
مۇتەپەككۇر 家想思〔静〕
مۇتەخەسسىس 专济经家：专〔静〕：ئىقتىساد مۇتەخەسسىسى 专济经家 / گېئولوگىيە مۇتەخەسسىسى 地质专家
مۇتەخەسسىس بىدىك 专纪经家人
مۇتەخەسسىسلەشتۈرمەك «مۇتەخەسسىسلەشمەك» 的使动态
مۇتەخەسسىسلەشمەك 专家专门化〔动〕
مۇتەخەسسىسلىك «مۇتەخەسسىس» 的名词象抽
مۇتەكەببۇر = تەكەببۇر
مۇتەكەببۇرلۇق = تەكەببۇرلۇق
مۇتتەھەم 赖无赖，皮泼皮：تازا ~ بىرنېمىگە ئۇچراپتىمىز ـ دە . 了伙家赖无个了上碰真可们咱。مەن ئۇ مۇتتەھەمنى نازارەت قىلىشنى بۇيرۇدۇم . 那视监去人派我
个无了赖。
مۇتتەھەملىك 赖无〔静〕径行横蛮，径行赖无
مۇتتەھەملىك قىلماق 缠蛮搅胡，赖无耍讲不蛮，理：سىلەر نېمىشقا مۇتتەھەملىك قىلىپ ، خەقنىڭ پۇلىنى ئېلىۋالىسىلەر ؟ 钱的家人拿，理讲不蛮么什为们你？
مۇتلەق 对绝〔静〕：توغرا ~ / 确正对绝 ئەمەس 不是对绝，的对绝是大绝 كۆپ ساندىكى كىشىلەر ~ / 人数多
مۇتلەق ئەزا 项对绝 <数>
مۇتلەق بوشلۇق 间空对绝 <物>
مۇتلەق بېسىم كۈچى 力压对绝 <物>
مۇتلەق پەرق 差误对绝 <数>
مۇتلەق تەڭسىزلىك 式等不对绝 <数>
مۇتلەق تۇرغۇنلۇق 止静对绝 <物>
مۇتلەق تېزلىك 度速对绝 <物>
مۇتلەق تېزلىنىش 度速加对绝
مۇتلەق تېمپېراتۇرا 度温对绝 <物，化>
مۇتلەق چەتنەش 地异对绝 <物>
مۇتلەق چىقىم 出支性刚 <经>
مۇتلەق خىيالىيەسلىك 义主想幻对绝 <哲>
مۇتلەق روھ 神精对绝 <哲>
مۇتلەق سان 数对绝 <数>
مۇتلەق سۇبېيكت 体主对绝 <哲>
مۇتلەق (نۇر) سۇندۇرۇشچانلىق 折对绝 <物> 率射
مۇتلەق شۈبھىچىلىك 论疑怀对绝 <哲>
مۇتلەق قوشۇمچە قىممەت 值价余剩对绝 <经>
مۇتلەق قىممەت 值对绝 <数>
مۇتلەق كۆپچىلىك 数多大绝
مۇتلەق كۈچىنىش 度强对绝 <物>
مۇتلەق كېلەچەك 来未对绝
مۇتلەق گائۇس 斯高对绝 <物>
مۇتلەق گېئومېتىرىيە 学何几对绝 <数>
مۇتلەق ماتېرىيالىزم 义主物唯对绝 <哲>
مۇتلەق مەخپىي 密绝，密保对绝
مۇتلەق مۇندەرىجە 录目对绝
مۇتلەق نەملىك 度湿对绝 <物>
مۇتلەق نۆل گرادۇس 度零对绝
مۇتلەق ھاكىمىيەت 权政制专
مۇتلەق ھاكىمىيەتچىلىك 治政制专
مۇتلەق ھەرىكەت 动运对绝 <物>
مۇتلەق ھەقىقەت 理真对绝 <哲>
مۇتلەق ئۆتمۇش 去过对绝
مۇتلەق ئۇستۇنلۇك 势优倒压，势优对绝
مۇتلەق ۋاقىت 间时对绝 <物>
مۇتلەق ئېگىزلىك 度高对绝 <地>
مۇتلەق ئېنتروپىيە 熵对绝
مۇتلەق ئىدېئالىزم 义主心唯对绝 <哲>
مۇتلەق ئىدىيە 念观对绝 <哲>
مۇتلەق يەر ئىجارىسى 租地对绝
مۇتلەقچىلىق 义主对绝 <哲>〔静〕
مۇتلەقلەشتۈرمەك «مۇتلەقلەشمەك» 的使动态：ئۇ يەرنى مۇتلەقلەشتۈرۈشكە بولمايدۇ . 化对绝论结个这把能不。
مۇتلەقلەشتۈرۈشمەك «مۇتلەقلەشتۈرمەك» 的共同态
مۇتلەقلەشتۈرۈلمەك «مۇتلەقلەشتۈرمەك» 的被动态
مۇتلەقلەشمەك 化对绝〔动〕
مۇتلەقلىق 性对绝〔静〕：ھەقىقەتنىڭ مۇتلەقلىقى 绝的理真性对
مۇتتەۋەللى 等扎麻和校学文经，寺真清）<宗>〔静〕员理管（的
مۇتتەۋەللىلىك （作工）理管产寺 <宗>〔静〕
مۇتتەۋەللىلىك قىلماق 理管产寺做
مۇجەسسەم 聚凝，集汇，集聚〔静〕
مۇجەسسەم بولماق 集聚，集汇，聚凝
مۇجەسسەم قىلماق = مۇجەسسەملەشتۈرمەك

مۇجەسسەملەشتۇرمەك «مۇجەسسەملەشمەك» 的态动使的
مۇجەسسەملەشمەك 聚凝，集汇，集聚〔动〕
مۇجەسسەملەنمەك «مۇجەسسەملىمەك» 的态动被的
مۇجەسسەملىمەك ئىشچىلارنىڭ قەلب ئارزۇسىنى زاۋۇت باشلىقى ئۆز سۆزىگە مۇجەسسەملىدى . 长厂中集，聚凝〔动〕：
长厂 ～ 预防 <转>②边戍，疆边(卫守)守防 ：زىرائەتنى ئۇششۇكتىن 冻霜遭麦小防预 ～
مۇداپىئە كۆرمەك 守防，卫防，御防① ：شەھەردىكىلەر سىپىلىگە چىقىپ مۇداپىئە كۆردى . 守防墙城上登人里城 。
②<转>预防，防预 ：ئاپەتتىن مۇداپىئە كۆرۈپ ، چارۋا مالىلار-
ى ئاسراش 防 畜保灾防
مۇداپىئە لىنىيىسى 线防 <军>
مۇداپىئە ئوكۇلى 针防预，射注防预 <医>
مۇداپىئە ئىستىھكامى 地阵御防
مۇداپىئەچى 卫(中，后，前) <体>〔静〕
مۇداپىئەچى قىسىم 队部卫警 <军>
مۇداپىئەلەنمەك 卫守，卫防，御防〔动〕：كەلكۈندىن ～ 洪防
مۇداپىئەلىنىشمەك «مۇداپىئەلەنمەك» 的态同共的
مۇداخىلە 涉干装武 ～ ：涉干〔静〕 قوراللىق
مۇداخىلىچى 者涉干〔静〕
مۇداخىلىچى قوشۇن 军涉干 <军>
مۇدەررىس 师教(的校学文经级高教兰斯伊)〔静〕
مۇدەررىسلىك 职之师教文经〔静〕
مۇدەررىسلىك قىلماق 文经教，师教文经当
مۇددەت ～ / 限期用使 ；期，限期〔静〕 ئىشلىتىلىش مۇددىتى
مۇددەت توشماق / مۇددىتى ئۆتۈپ كەتمەك 期过 / 期到
مۇددەتسىز 的期无〔静〕
مۇددەتسىز قاماق جازاسى 刑徒期无 <法>
مۇددەتلىك 的期有，的期定〔静〕
مۇددەتلىك چەك 票支期定 <经>
مۇددەتلىك قاماق جازاسى 刑徒期有 <法>
مۇددىئا (مۇددىئايىم ، مۇددىئايمىز ، مۇددىئاسى) ，机动〔静〕
到意用的你？ ：意用，心用，图意 مۇددىئايىڭىز زادى نېمە
机动罪犯 جىنايەت ئۆتكۈزۈش مۇددىئاسى 是底什么？
مۇددىئا تەلىماتى 说机动 <哲>
مۇدھىش ～ ：的烈猛，的恶万，的恶凶，的怕可〔静〕
社旧的恶万 ～ / 难灾的怕可 ئاپەت جەمئىيىەت كونا
风大的烈猛 ～ / 会 بوران
مۇدۇي 视敌，对敌 <方>〔静〕
مۇدىر ～ ：任主①〔静〕 سىنىپ مۇدىرى / 任主班 ئىلمىي
<经>②长校 مەكتەپ مۇدىرى / 任主导教，任主务教
事董，理经

。多
مۇداپىئە (مۇداپىئەسى) 卫防，守防，御防〔静〕
مۇداپىئە سىستىمىسى 系体御防 <军>
مۇداپىئە قېشى 堤洪防 <水>
مۇداپىئە قىلماق 守防，卫防，御防① ：چېگرا رايونىنى

مۇدىرلىق 长校，职之事董，职之理经，职之任主〔静〕 مەكتەپنىڭ مۇدىرلىقىنى ئۈتمەك 职之长校任 / 职之长校任担务职理经店商任担 ~ ۋەزىپىسىنى بېجىرمەك

مۇدىرىيەت ③会事董②职之理经，职之任主①〔静〕 室公办长校

مۇرابا (مۇرابباسى) 酱果 <食>〔静〕

مۇراجىئەت 愿请，求请，吁呼〔静〕 مۇراجىئەت قىلماق ①呼吁，诉诸：مويسىپىت قېرىلار ئۈستەڭ چېپىپ سۇ ئەكېلىشنى مۇراجىئەت قىلدى. 高年迈老. 水引渠挖吁呼们人老的 قورال كۆچىگە مۇراجىئەت قىلمىش ياخشى چارە ئەمەس. 助求②。法办好是不力武诸诉，助求③。作著的依瓦纳助借得上题问个这在. 愿请

مۇراجىئەتنامە 书愿请，书吁呼〔静〕

مۇراد (مۇرادى) 愿宿，愿心〔静〕 مۇرادىغا يەتمەك 意如心称，偿以愿如：مۇرادىغا يەتكەي！意如事事祝！

مۇراد - مەقسەت 图意，愿意，意心〔静〕

مۇراسىم 名命 مۇراسىمى قويۇش：礼典，式仪〔静〕 ئۇقۇش باشلاش مۇراسىمى 礼典学开 / 式仪

مۇراسىم قوشاقلىرى 谣歌典庆 <文>

مۇراسىم ماۋشى 式列分 <军>

مۇراسىم ئۇسسۇلى 舞礼典 <艺>

مۇراسىملىق 的礼典，的式仪〔静〕

مۇرەببە 方平②诗行四① <文>〔静〕

مۇرەببى 女)的家当②者怀关，者育养，者养教①〔静〕 (呼称的夫丈对人

مۇرەسسە (مۇرەسسەسى) 庸中，和调，衷折，协妥〔静〕 مۇرەسسە تەشكىلاتى 织组解调 <法>

مۇرەسسە قىلماق ②解调，停调，和调① <法> 解调

مۇرەسسەچى ②佬事和，人解调，者和调①〔静〕 者义主衷折，子分协妥③员解调 <法>

مۇرەسسەچىلىك 之庸中，义主衷折，义主和调①〔静〕 性协妥②道

مۇرەسسەسىز 的和调可不，的协妥不〔静〕 ~ كۈرەش 争斗的和调可不

مۇرەسسەسىزلىك 性协妥不，性和调可不〔静〕

مۇرەسسەلەشتۈرمەك 态动使的 «مۇرەسسەلەشمەك»

مۇرەسسەلەشمەك 衷折到达，协妥成达〔动〕 ئۇلار ئىككى كۈن كېڭىشىپ ئاخىر مۇرەسسەلەشتى. 的天两过经们他 。协妥了成达终最，商协

مۇرەسسە - مادارا 庸中，协妥，衷折，和调〔静〕 مۇرەسسە - مادارا يولى 道之庸中 <哲>

مۇرەسسەنامە 书解调 <法>〔静〕

مۇرەككەپ ①杂复：ئەۋال ئىلگىرىكى قېتىمقىدىن كۆپ ~ ئىكەن. 情况比前一次的多得杂复次。②合复：ئامۇنىيا بىر خىل ~ گاز بولۇپ، ئۇ ھايۋانلارغا زىيانلىق، ئۇسۇملۇقلارگە پايدىلىق. 它，体气合复种一是亚尼摩阿，害有物对，益有物植对。

مۇرەككەپ ئاسپىرىن 林匹斯阿方复 <医>

مۇرەككەپ ئانىلىق 蕊雌合复 <植>

مۇرەككەپ ئاۋاز 声合复 <物>

مۇرەككەپ باج 税合复 <经>

مۇرەككەپ تاناسىپ 例比复 <数>

مۇرەككەپ تۇز 盐复 <化>

مۇرەككەپ جۈملە 句复 <语>

مۇرەككەپ خەۋەر 语谓成合 <语>

مۇرەككەپ دېلو 件案杂复 <法>

مۇرەككەپ رېتسىپ 方复 <医>

مۇرەككەپ سان 数复 <数>

مۇرەككەپ فۇنكسىيە 数函复 <数>

مۇرەككەپ كەسىر 数分繁 <数>

مۇرەككەپ كۆز 眼复 <生>

مۇرەككەپ كىسلاتا 酸复 <化>

مۇرەككەپ لوگارىفما 数对复 <数>

مۇرەككەپ مايانتنىك 摆复 <物>

مۇرەككەپ مېۋە 果花聚 <植>

مۇرەككەپ نۇر 光复 <物>

مۇرەككەپ نىسبەت 比复 <数>

مۇرەككەپ ھۆكۈم 断判杂复 <逻>

مۇرەككەپ ئوغۇت 料肥合复

مۇرەككەپ ئۇرۇقدان 房子复 <植>

مۇرەككەپ ۋىتامىن B B素生维合复 <药>

مۇرەككەپ يوپۇرماق 叶复 <植>

مۇرەككەپ يىلتىز 根复 <数>

مۇرەككەپلەشتۈرمەك 态动使的：ئۇلار بىزنى مەسىلىنى مۇرەككەپلەشتۈرۈپ قويدى. 问个这把们他 。了化杂复题

مۇرەككەپلەشتۈرۈلمەك «مۇرەككەپلەشتۈرمەك» 的被动态
مۇرەككەپلەشمەك 〔动〕 化杂复，杂复变：دەرس ياخشى مۇرەككەپلىشىشكە باشلىدى. 越来越得变始开课功. 了杂复。ئۇ يەرنىڭ ۋەزىيىتى مۇرەككەپلىشىپ كەتتى. 那里势形的变得化杂复了。
مۇرەككەپلىك 〔静〕 复杂性：مەسىلىنىڭ مۇرەككەپلىكى 问题的复杂性
مۇرتارىماق 〔动〕 盯，望，视注
مۇرتەت ①〔静〕 德泰尔穆〈宗〉(背叛，放弃斯伊兰)②〈转〉(教者)逆叛者
مۇرتەتلىك 〔静〕 教叛，逆叛，背叛，大逆不道
مۇرتۇقگۈل 〔静〕 花鼻〈植〉
مۇرچۇبا 〔静〕 冬门天，柏刁石〈植〉
مۇردا 〔静〕 尸体，尸首
مۇردىخانا 〔静〕 停尸房
مۇرسەت 〔静〕 木果瘦，竹石果裸〈植〉
مۇرمەككى 〔静〕 没药〈植〉
مۇرۇۋۈەت 〔静〕 善事，善行，惠恩
مۇرۇۋۈەت قىلماق 施恩，善行，举善行
مۇرۇۋۈەتسىز 〔静〕 无情无义的义无情无：بۇ ~ جاھان 这无情无义界世的义
مۇرۇۋۈەتلىك 〔静〕 侠义，的义仗侠行，的人助于乐
مۇرۇللۇغ 〔静〕 许诺，的诺许〈方〉
مۇرۋانت 〔静〕 珠串〈古〉
مۇرىت 〔静〕 徒信①徒信实忠 ~ سادىق / خرىستيان مۇرىتى 基督教徒 / ئىسلام مۇرىتلىرى 伊斯兰教徒 / ئىسلام مۇرىتلىرى 徒教②〈转〉徒党，羽党：بۇ «سىلىك» «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە مۇرىتلىرىنى باشلاپ، ئۇرۇش، چېقىش، بۇلاش بىلەن شۇغۇللانغان. 这个"令司"在"命革大化文"的期间，羽党领带曾人徒，砸，抢。
مۇز[1] 〔静〕 冰：~ پارچىسى 块冰
مۇز پېشانە 生硬，暴粗，蛮野
مۇز تاغ ①〈地〉山格塔士慕②山冰
مۇز تەلەت 冰冰冷，霜冰若冷，孔面的冷冰：子脸冷。ئۇنىڭ مۇز تەلەتىنى كۆرگۈم يوق. 冰若冷他到看意愿不我。子样的霜
مۇز توپ 〈体〉球冰
مۇز تۇتماق 结冰：مۇز تۇتۇپ كەتكەن يول ئەينەكتەك پارقىراپ تۇراتتى. 光着闪样一璃玻像路道的冰了结。
مۇز تېيىلىش 〈体〉冰滑
مۇز جىلغا 〈地〉冰谷
مۇز چۆكۈندىسى 〈地〉冰沉积水
مۇز چىراي 冰，孔面的冷，子脸冷
مۇز خالتا 〈医〉冰袋
مۇز داۋان 冰，坂达冰，口山的封
مۇز دەۋرى 〈地〉冰，期河冰，期冰
مۇز دۆمبەل 〈地〉冰碛
مۇز شىنا 〈地〉冰楔
مۇز قاپاق = مۇز تەلەت
مۇز قاتلىمى 〈地〉冰层
مۇز كرىستالى 〈地〉冰晶
مۇز كۆچكۈنى 〈地〉冰崩
مۇز كۆل 〈地〉冰湖斗
مۇز لايخورىكى 〈动〉鹬冰
مۇز مەيدانى 〈体〉冰滑场
مۇز ۋارونكىسى 〈地〉冰斗
مۇز چىرىشى 〈地〉冰蚀
مۇز ئېرىمەك 解冻
مۇز يادروسى 〈地〉冰核
مۇز يارغۇچى پاراخوت 冰破船
مۇز يېپىنچىسى 〈地〉冰被
مۇزاكىرە 〔静〕 会论讨 / مۇزاكىرىگە قويماق 提论讨：~ يېغىنى ①论讨：ئوقۇغۇچىلار كۈندە ئالتە سائەت دەرس، ئىككى سائەت مۇزاكىرىگە قاتنىشىشى كېرەك. 习复节两和课节六的天每加参须必们生学。②论讨交习复〈教〉：مۇزاكىرە قىلماق 论讨：«سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت» پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ چارە - تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدۇق. 精义主会社"展开了论讨们我. كۈندە ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، يۈز - كۆزۈمنى يۇيۇپلا بىر سائەت دەرس مۇزاكىرە قىلىمەن. 要都我脸过洗床起晨早天每. 习复〈教〉②。施措和法办的动活"明文神课功时小个一习复。
مۇزاكىرىسىز 〔静〕 论讨经未，论讨经不：ئۇنىڭ تەكلىپلىرىنىڭ كۆپچىلىكى مۇزاكىرىسىزلا قوبۇل قىلىندى. 多的他. 了过通就论讨经未议建数。
مۇزاكىرىلەشمەك 〔动〕 论讨：تۇنۈگۈن دوختۇرخانا رەھبىرلىكى بىلەن مۇزاكىرىلەشتۇق. 论讨导领院医跟们我天昨. 了过。
مۇزخانا 〔静〕 窖冰
مۇزدەك 〔静〕 的冷冰：سۇ ~ / 水的冷冰 سەھەرنىڭ ~ 冰的冷晨早

ھاۋاسى 清晨的冷冰气空的

مۇزلاتماق ① «مۇزلىماق» 的使动态：结冻<经>；ئۇلارنىڭ بانكىدىكى پۇلىنى ۋاقتىنچە مۇزلىتىپ قويۇش كېرەك . 他们在银行的款项暂时该结冻。

مۇزلاشماق «مۇزلىماق» 态同共的

مۇزلاق 螺陀(的玩上冰)<方>〔静〕

مۇزلۇق ①〔静〕有的冰冻，的冰冻：～ چوققا 冰峰②

<地>冰川

مۇزلۇق ئازگال = مۇز ۋارونكىسى

مۇزلۇق بۇلۇت <气>冰云

مۇزلۇق تاغ جىنسلىرى <地>冰碛岩

مۇزلۇق تۇمان <气>冰雾

مۇزلۇق دالا <地>冰原

مۇزلۇق شېغىل <地>冰砾

مۇزلۇق كۆل <地>冰川湖

مۇزلۇق كىلىماتولوگىيىسى <气>冰川学候

مۇزلۇق گېئولوگىيىسى <地>冰川地质

مۇزلۇق ئېقىن 冰川流河 <地>

مۇزلۇقشۇناس 〔静〕冰川学家

مۇزلۇقشۇناسلىق 〔静〕冰川学

مۇزلىماق 〔动〕①冰，冻，冷，凉：مۇزلىسالىڭ مۇز يە . <谚>吃就你冰，慌得冻是要(静冷事遇人劝)。

مۇزەي 〔静〕物博馆

مۇزەيشۇناس 〔静〕物博馆学家

مۇزەيشۇناسلىق 〔静〕物博馆学

مۇزىكا 〔静〕①音乐，曲：ئۇيغۇر خەلق مۇزىكىسىنى ئاساس قىلىپ ئىجاد قىلىنغان مۇزىكا ئەسۋابلىرى 器乐<转>②曲乐间民尔吾维～：器乐厂

مۇزىكا ئابزاسى <艺>段乐

مۇزىكا ئاھاڭى <艺>调曲

مۇزىكا ئەسىرى <艺>品作乐音

مۇزىكا چالماق 奏演，乐奏

مۇزىكا ژانىرى <艺>裁体乐音

مۇزىكا سەنئىتى <艺>术艺乐音

مۇزىكا جەمئىيەتشۇناسلىقى <艺>学会社乐音

مۇزىكا فىلىمى <艺>片乐音

مۇزىكا نەزەرىيىسى <艺>论理乐音

مۇزىكا ئوبزورچىلىقى <艺>论评乐音

مۇزىكا ئوركېستىرى <艺>团乐，队乐

مۇزىكا ئېستېتىكىسى <艺>学美乐音

مۇزىكانت 者奏演，家奏演②家乐音①〔静〕

مۇزىكىچى 师乐，者奏演②师器乐①〔静〕

مۇزىكىچىلىق 〔静〕业专乐音

مۇزىكىشۇناس 〔静〕家专乐音，家学乐音

مۇزىكىشۇناسلىق 〔静〕学乐音

مۇزىكىلىق 〔静〕的乐配，的乐音

مۇزىكىلىق تاۋۇش 音乐<语>

مۇزىكىلىق دراما <艺>剧话乐配，剧话乐音

مۇزىكىلىق دېكلاماتسىيە <文>诵朗乐配

مۇزىكىلىق كومېدىيە <艺>剧喜乐音

مۇزىكىلىق ئوبراز <艺>象形乐音

مۇزىكىلىق ئۇسسۇل <艺>蹈舞乐配

مۇسابىقە 〔静〕比赛，竞赛：تەتقىقاتچىلار مۇسابىقىسىگە قاتناشماق / 科研人员参加竞赛

车赛 <体> مۇسابىقە ئاپتوموبىلى

时赛 <体> مۇسابىقە سائىتى

则规赛比 <体> مۇسابىقە قائىدىسى

艇划，艇赛 <体> مۇسابىقە قولۇنقى

مۇسابىقىلاشماق 比赛，竞赛：ئۇنداق قىلىپ ، يەنە بىر قېتىم مۇسابىقە قىلىدىغان بولدۇق . 那么，我们再决定比赛一次。

线路赛比 <体> مۇسابىقە لىنىيىسى

车托摩赛竞 <体> مۇسابىقە موتسىكلىتى

则守赛竞 <体> مۇسابىقە نىزامى

会员委赛竞 <体> مۇسابىقە ھەيئىتى

法方赛比 <体> مۇسابىقە ئۇسۇلى

(车行自)车赛 <体> مۇسابىقە ۋېلىسىپىتى

مۇسابىقىچى 〔静〕者赛竞

مۇسابىقىلەشتۈرمەك «مۇسابىقىلەشمەك» 态动使的

مۇسابىقىلەشمەك 〔动〕比赛，竞赛

مۇساپە 〔静〕程路，程途，程行：～ ئۇزۇن 的长漫程路

مۇساپىر 〔静〕人乡离，者泊漂，者乡他落流：～ بولماق ، يۇرت قەدرىنى بىلمەس . <谚>乡他落流有没，不知乡他落流者，～ 。贵可乡家 بولمىغۇچە ، مۇسۇلمان بولماس . <谚>～ 。林斯穆成难，者泊漂作不 ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئىچكىرى . <谚>紧得夹巴尾的犬家丧。

泊飘处四，离流沛颠 مۇساپىر بولماق

营民难 مۇساپىرلار لاگېرى

مۇساپىرانە 〔静〕的定不泊飘，的离流沛颠

مۇساپىرپەرۋەر 的人乡离护爱〔静〕
مۇساپىرپەرۋەرلىك «مۇساپىرپەرۋەر» 式形词名的
مۇساپىرچىلىق = مۇساپىرلىق
مۇساپىرخانا 处宿寄，栈客〔静〕
مۇساپىرلىق :定不泊漂，离流沛颠，乡离井背〔静〕
مۇساپىرلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتقانمەن . 我离了够受
乡苦之井背。
مۇساپىلىك 〔静〕路程，的程里：ئۇزۇن ~ سايا
行旅途长
مۇسادىرە 收没〔静〕
مۇسادىرە قىلماق 没收：زاكا مالنى ~ 物脏收没
مۇسالى (مۇسەل سەپت) 梅金小)里沙木 <植>〔静〕
草)
مۇسەببە 〔静〕 诗行七 <文>
مۇسەددەس 〔静〕 诗行六 <文>
مۇسەللەس[1] 〔静〕 酒萄葡
مۇسەللەس[2] 〔静〕 诗行三 <文>
مۇسەممەن 〔静〕 诗行八 <文>
مۇسبەت 〔静〕 阳，正 <化，物，数>
مۇسبەت باغلىنىش 关相正
مۇسبەت بۇلۇڭ 角正 <数>
مۇسبەت بېسىم 压电正，压正 <物>
مۇسبەت تېزلىنىش 度速加正 <物>
مۇسبەت تېمپېراتۇرا 度温正 <物>
مۇسبەت دەرىجە 幂正 <数>
مۇسبەت رېئاكسىيە 应反性阳 <医>
مۇسبەت زەرەت 荷电正 <物>
مۇسبەت سان 数正 <数>
مۇسبەت فۇنكسىيە 数函正 <数>
مۇسبەت قارشىلىق 阻电正 <物>
مۇسبەت قۇتۇپ 极正 <物>
مۇسبەت قىممەت 值正 <数>
مۇسبەت كرىستال ①<化，物><矿>②体晶正
晶正
مۇسبەت كۆرسەتكۈچ 数指正 <数>
مۇسبەت ھۆكۈم 断判正 <罗>
مۇسبەت ئۇقۇم 念概正 <罗>
مۇسبەت ئۈسۈم 息利正 <经>
مۇسبەت ئېلېكتر 电正 <物>
مۇسبەت ئېلېكترون 子电正 <物>
مۇسبەت ئىندۇكسىيە 导诱正 <理生>
مۇسبەت ئىئون 子离阳 <化，物>
مۇستەبىت 者制专，者裁独，君暴〔静〕
مۇستەبىتلىك 裁独，制专〔静〕
مۇستەبىتلىك قىلماق 裁独，制专
مۇستەسنا 〔静〕 :外例 ئۈيغۇر تېبابىتى پەن بولغانىكەن ، ئۇ
ئۇزلۇكسىز راۋاجلىنىش ، يېڭىلىنىش ، ئىختىرا قىلىش ، تاكامۇل
لىشىش قانۇنىيىتىدىن ~ ئەمەس . 维尔吾医学既然科
善完和明发，新更，展发断不循遵地外例无就它，学
律规的。
مۇستەسنا جاۋابكار 任责外除 <法>
مۇستەسنا ماددا 款条外例 <法>
مۇستەسناسىز 〔静〕 :外例无，外例不 ھەممە كىشى قىلچە
~ ھالدا قانۇنغا رىئايە قىلىشى كېرەك . 一切人都要毫无例
外地守法。
مۇستەسنالىق «مۇستەسنا» 式形词名的
مۇستەقىل 〔静〕 :立独 ~ پىكىر قىلىش 独立思考 / ~
ۋە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش 主自立独
مۇستەقىل ئاكورد 弦和立独 <艺>
مۇستەقىل ئاۋاز 音立独 <艺>
مۇستەقىل بۆلەك 分成立独 <语>
مۇستەقىل پادىشاھلىق 国王立独
مۇستەقىل پەن 科学立独
مۇستەقىل جۈملە 句立独 <语>
مۇستەقىل جىنايەت 罪犯立独 <法>
مۇستەقىل دۆلەت 国立独
مۇستەقىل سۆز 词实 <语>
مۇستەقىل سىستېما 系立孤
مۇستەقىل قاتار 列系立独
مۇستەقىلچى 子分立独〔静〕
مۇستەقىللىق 〔静〕 立独，立独：性 مۇستەقىللىقنى قولغا
كەلتۈرمەك 争取独立
مۇستەملىكە 地民殖〔静〕
مۇستەملىكە بولماق 地民殖为沦
مۇستەملىكە قىلماق 地民殖为沦使
مۇستەملىكچى 者民殖，者义主民殖〔静〕
مۇستەملىكچىلىك 义主民殖〔静〕
مۇستەملىكچىلىك سىياسىتى 策政义主民殖
مۇستەملىكىلىك 态状地民殖〔静〕
مۇستەھەپ 法教兰斯伊)卜哈台斯穆① <宗>〔静〕

受، 的荐推被، 的许嘉可، 的意满人令为意، 词用专
的可许规教②(的赏赞
مۇستەھەپ قىلماق 体羞净، 身下净 <宗>
مۇستەھەپخانا 房身净 <宗>〔静〕
مۇستەھەزاد (体诗种一)句短长 <文>〔静〕
مۇستەھكەم ~ دۆلەت مۇداپىئەسى: 固坚، 固巩①〔静〕
坚 <转>②垒堡的固坚 قورغان ~ / 防国的固巩
固牢 دوستلۇق ~ / 志意的定坚 ئىراده ~ : 固牢، 定
谊友的
مۇستەھكەم بولماق 坚固، 固牢، 固稳: ئوقۇغۇچى-
لارنىڭ زېھنىي پائالىيەتكە بولغان خۇشتارلىقى قانچىلىك مۇس-
تەھكەم بولسا، ئۇلارنىڭ زېھنىي قابىلىيىتى شۇنچىلىك تەرەققىي
的们他، 固稳多有趣兴的动活力智对们生学. قىلىدۇ
。展发少多有就力智
مۇستەھكەم قىلماق = مۇستەھكەملىمەك
مۇستەھكەم ئىستىھكام 事工久永 <军>
مۇستەھكەملەتمەك «مۇستەھكەملىمەك» 的态动使的
مۇستەھكەملەشمەك «مۇستەھكەملىمەك» 的态同共的
مۇستەھكەملەنمەك «مۇستەھكەملىمەك» 的态动被的
مۇستەھكەملىك «مۇستەھكەم» 式形词名的
مۇستەھكەملىمەك 固加 ~ 固加〔动〕 قارارگاھنى ~ 固巩، 固加
营地 / دۆلەت مۇداپىئەسىنى ~ 防国固巩 / بىلىمنى ~
识知固巩
مۇسسۇن 下见
مۇسسۇن شامىلى 风季 <气>
مۇسسۇن كىلىماتى 候气风季 <气>
مۇسسۇن ئورمىنى 林雨季، 林雨风季 <地>
مۇسسۇن ئوقۇرى 槽风季 <气>
مۇسكۇل 肉肌، 肌 <理生>〔静〕: يۇرەك مۇسكۇلى 心
肌
مۇسكۇل بوغۇمى 节肌 <理生>
مۇسكۇل تالاسى 维纤肌 <理生>
مۇسكۇل توقۇلمىسى 织组肌 <理生>
مۇسكۇل ئۆسمىسى 瘤肌 <医>
مۇسۇلمان 通的徒信教兰斯伊)林斯穆 <宗>〔静〕
的意旨拉安服顺即، "者服顺"为意原语伯拉阿، 称
(人
مۇسۇلمانچە 的林斯穆. 的式林斯穆〔静〕
مۇسۇلمانچىلىق 矩规的林斯穆〔静〕: مۇسۇلمانچىلىقتا
بەندىنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىش تۇغرا ئەمەس. 林斯穆按

~ ئاستا 。的对不是心的者主真信害伤، 矩规的
~ مەس 。来儿慢慢一矩规的林斯穆 <谚>. ئاستا
在不矩规的林斯穆 <谚>. چىتتە ئەمەس، ئەل ئىچىدە
。中众民在而، 寺真清
مۇسۇلمانلىق 词名象抽的 «مۇسۇلمان»
مۇسىبەت 事丧〔静〕
مۇشاۋىر 问顾، 士谋〔静〕
مۇشاۋىرەك 木二十尔吾维》)克热乌夏木 <艺>〔静〕
(一之曲套《姆卡
مۇشاۋىرلىق 职之士谋〔静〕
مۇشائىرە 诗赛، 和唱 <文>〔静〕
مۇشائىرە يىغىنى 会诗赛 <文>
مۇشەققەت 苦辛، 难艰، 苦艰〔静〕
مۇشەققەت چەكمەك 苦受
مۇشەققەتچىلىك 苦艰، 难艰〔静〕
مۇشەققەتسىز ~ تۇر-: 苦吃不، 难艰不، 苦艰不〔静〕
مۇش 没 <谚>. ھۈنەر بولماس ~ / 活生的苦艰不
。艺手的苦吃不有
مۇشەققەتلىك 苦艰 ئەمگەك ~ : 的难艰، 的苦艰〔静〕
程历的难艰 سەپەر ~ / 动劳的
مۇشت 拳攥، 拳握: 头拳، 拳〔静〕 مۇشتنى تۇگمەك
还他، 饭送家人 <谚>. ئاش بەرگەنگە ~ / 头
。"锅家谁砸، 饭家谁吃": "德报怨以"同喻: 拳老
مۇشت ئاتماق 德报怨以<转>②拳挥① : ئۇ بۇ-
يۇاخشى ئادەمگە مۇشت ئاتقانلىقىغا نومۇس قىلدى. 这对为他
。辱耻到感而德报怨以人好个
مۇشت كۆتۈرمەك 手动، 拳举: قورققان ئالدىن مۇشت
كۆتۈرەر. 。拳举先的小胆 <谚>
مۇشتا 槌木(的用毛، 棉弹)〔静〕
مۇشتاق 求渴، 望盼، 望渴〔静〕
مۇشتاق بولماق 求渴، 望盼، 望渴
مۇشتاقلىق 词名象抽的 «مۇشتاق»
مۇشتەر 下见
مۇشتەر گۈل 球雪香 <植>
مۇشتەرى 户订(的报书)〔静〕
مۇشتەرى بولماق 订، 阅订: مەن «شىنجاڭ گېزىتى»
گە مۇشتەرى بولدۇم. 我《报日疆新》了订
مۇشتەك 锅袋烟، 斗烟〔静〕
مۇشتتەك 儿点不小، 的小小〔静〕: بالا نېمىنى بىلىدۇ؟
~ تۇرۇپ چوڭ ئادەمدەك گەپ ئۇ ؟么什得懂子孩的小小

قىلىدىغۇ . 嘛人大个像倒话说儿点丁不小他 。

مۇشتلاشتۇرماق «مۇشتلاشماق»的态动使的

مۇشتلاشچى 师拳，手击拳〔静〕

مۇشتلاشماق ①«مۇشتلىماق»的态同共②殴斗

مۇشتلىماق 击拳，打拳〔动〕

مۇشتۇمزور 霸恶，头寡②强豪，豪士①〔静〕

مۇشتۇمزورلۇق 为行横专，道霸〔静〕

مۇشتۇمزورلۇق قىلماق 道霸行横，道霸

مۇشك 香麝黑〔静〕

مۇشك - ئەنبەر 料香，香涎龙和香麝〔静〕

مۇشۇ 个这，这〔静〕：～ ئىش 这件事 / ～ ئادەم 这个人，此人 ～ تاپىلىك ئۇزىدە كەلگەن بولسا ، ناھايىتى ياخشى بولاتتى - ھە . 了好太就来候时这是要。～ تاپتا ئاشۇ مۇزدەك سوغۇق چاينى ئەكىلىپ بەرسە ، ئەجەب ئوبدان بولاتتى - ھە ！了好太就来拿茶凉的冰冰那把是要儿会这！

مۇشۇنچە 多么这，这么这〔静〕：～ نەرسىنى قاندىق كۆتۈرۈپ كېتىمىز ؟ 走扛么怎们我西东些么这？

مۇشۇنچىلىك 些这就，些么这就〔静〕：مۇشۇنچىلىكلا قالدى ، يەتمەسمىكىن ؟ 吧够不怕，了些么这剩就？

مۇشۇنچىۋالا 多么这，这么这〔静〕：نېمە ئۈچۈن ～ باش قاتۇرۇپ ئۆگىتىمىز ؟ 教去筋脑多么这费么什为你？

مۇشۇنداق 样这就，么这就〔静〕：مەن كەتمەيمەن ، ئۆمرۇم بويى ～ ئۆتۈپ كېتەي . 过么这我让就子辈这，走不我。吧 。

مۇغال 田的水进先(中地耕片大)〈方〉〔静〕

مۇغدىبەر 诈狡②子孩的蒜装 بالا ～ :蒜装①〔静〕，诈奸

مۇغدىبەرلەرچە 诈诡，地诈狡〔静〕：～ كۈلمەك 诈诡地笑奸，笑地

مۇغدىبەرلىك «مۇغدىبەر»的式形词名

مۇغدىبەرلىك قىلماق 态作惺惺，蒜装

مۇفتا 器合离〈机〉〔静〕

مۇقاتىل 下见

مۇقاتىل دەرىخى 树果腰〈植〉

مۇقام (مۇقامى) 古型大尔吾维)姆卡木〈艺〉①〔静〕：～ ئۇرۇنلىماق 出演 / 姆卡木二十 ～ 12 曲乐典)：～ يېڭى مۇقامغا راۋاب چالماق 曲，调曲：曲调②姆卡木〈艺〉，子调〈转〉③曲新奏甫瓦热～ بەلگىلىمەك 法章，子调定 / يۇقىرى ～ تۇۋلىماق 调高唱 / ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامغا يورغىلار . 的教调傅师经未〈谚〉

乱法章弟徒：界境④。راستلا ئۇۋلىيالمىق مۇقامغا يەتكەن كىشى ئىكەن . 啊人的界境仙神了到炼修是真 。

مۇقام چالماق 姆卡木奏演

مۇقامدا يوق 统体成不，宜相不〈成〉：ئورۇنسىز ، ～ گەپ 话的宜相不，理道没

مۇقامغا سىغمىغان سۆز 的理合不，的矩规合不：دا- ئىم مۇقامغا سىغمايدىغان ئىشلارنى قىلىپ يۈرۈپ ئاخىر مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ . 步这到落后最，事的理合不些干是总你

مۇقامغا يەتمەك 地田 。水高到达，界境……到达，熟纯

مۇقامچى 准：ئۇ نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ ، ئۇلىمالىق مۇقامغا يېتىپتۇ . 。准水的家学神了到达，书多许了读他

مۇقامچىلىق 手歌姆卡木〔静〕

مۇقامشۇناس 唱演姆卡木〔静〕

مۇقامشۇناسلىق 家专姆卡木，者学姆卡木〔静〕

مۇقاۋا 究研姆卡木，学姆卡木〔静〕

مۇقاۋچى 面封〈印〉〔静〕

مۇقاۋچىلىق 人工订装②者计设面封①〈印〉〔静〕

مۇقاۋسىز 业订装，业帧装〈印〉〔静〕

مۇقاۋلاتماق 的面封无〔静〕

مۇقاۋلىنىش «مۇقاۋلىماق»的态动使

مۇقاۋلىنىش «مۇقاۋلىماق»的态动被

مۇقاۋلىق 的面封，的面封有〔静〕：قارا خۇرۇم ～ كىتاب 书装精，书皮硬 ～ كىتاب / 书的面封皮黑

مۇقاۋلىماق 帧装，面封装〔动〕

مۇقەددەس 圣神〔静〕

مۇقەددەس ئەقىدە 义教圣神

مۇقەددەس جاي 地圣

مۇقەددەس روھ 灵圣〈宗〉

مۇقەددەس كىتاب 典圣〈宗〉

مۇقەددەسلەشتۈرمەك «مۇقەددەسلەشمەك»的态动使

مۇقەددەسلەشتۈرۈلمەك «مۇقەددەسلەشتۈرمەك»的态动被

مۇقەددەسلەشمەك 化圣神〔动〕

مۇقەددەم = ئىلگىرى

مۇقەددىمە 曲序③幕序②序，论绪，言引①〔静〕

مۇقەررەر 消然必级阶：سىنىپلار ～ يوقىلىدۇ . 然必〔静〕。亡

مۇقەررەر باغلىنىش 系联然必〈逻〉

مۇقەررەر شەرت 件条然当〈法〉

مۇقەررەر ھۆكۈم 断判然必〈逻〉

مۇقەررەر ۋەكىل 表代然当 <法>
مۇقەررەرچىلىك 论然必〔静〕
مۇقەررەرلەشتۇرمەك «مۇقەررەرلەشمەك» 的态动使的
مۇقەررەرلەشتۇرۇلمەك «مۇقەررەرلەشتۇرمەك» 的态动被的
مۇقەررەرلەشمەك 局定成，然必为成〔动〕：غەلىبە مۇقەررەرلىشىپ قالدى . 局定成已利胜 。
مۇقەررەرلىك 然必②性然必① <哲>〔静〕
مۇقۇلداشماق 通串，结勾 <方>〔动〕
مۇقىدىمساق 惫疲，尽力疲精，劳疲度极 <方>〔动〕
مۇقىل 钝迟变，钝变；堪不 胶树榈棕野②药没库穆①〔静〕
مۇقىم 定，稳定固〔静〕：~ ۋاقىت 间时的定固 / ~ مال باھاسى . 定稳价物 。
مۇقىم باھا 价平 <经>
مۇقىم بولتا 栓螺定固 <冶>
مۇقىم تەننەرخ 本成定固 <经>
مۇقىم دولقۇن 波定 <物>
مۇقىم ماتاش 资工定固 <经>
مۇقىم مۇلۇك 产资定固 <经>
مۇقىم مىلودىيە 律旋定 <艺>
مۇقىم ھالەت 态定 <物>
مۇقىم ئۇسۇم 息定 <经>
مۇقىمسىز = تۇراقسىز
مۇقىمسىزلىق «مۇقىمسىز» 的式形词名
مۇقىملاشتۇرماق «مۇقىملاشماق» 的态动使的
مۇقىملاشتۇرۇلماق «مۇقىملاشتۇرماق» 的态动被的
مۇقىملاشماق 局定成，定固，定稳〔动〕：ئۇ مەكتەپنىڭ مۇدىرىيىتە ئىشخانىسىغا يۆتكىلىپ مۇقىملىشىپ قالدى . 到调他 . 来下定稳室公办长校 。 تەجرىبىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى مۇقىملاشتى . 局定成已功成验实 。
مۇقىملىق ① «مۇقىم» 性定固，性定稳②式形词名的
مۇكاپات (مۇكاپاتى) 赏奖，励奖，奖〔静〕：بىرىنچى دەرىجىلىك ~ / ~ ماددىي / ~ ئالىي 奖等一 ~ / 励奖质物 ~ 崇高的赏奖
مۇكاپات ئالماق 奖得
مۇكاپات بەرمەك 奖发，奖授，奖颁
مۇكاپات پېجى 税金奖 <经>
مۇكاپات پۇلى 金奖
مۇكاپات لەۋھە 旗奖
مۇكاپات لوڭقىسى 杯奖 <体>
مۇكاپاتلاشماق «مۇكاپاتلىماق» 态同共的
مۇكاپاتلانماق «مۇكاپاتلىماق» 态动被的
مۇكاپاتلىق 奖有，的奖〔静〕：~ بىلىم سىناش پائالىيىتى 的奖有，的奖：参加知识竞赛活动 / ~ ئويۇن 奖有戏游
مۇكاپاتلىق پۇل ئامانىتى 奖有蓄储 <经>
مۇكاپاتلىق زايوم 奖有债券 <经>
مۇكاپاتلىق سېتىش 奖有售销 <经>
مۇكاپاتلىماق 奖嘉，赏奖，励奖〔动〕：ئىلغار خىزمەتچىلەرنى ~ / تۆھپىكارلارنى ~ 功有奖嘉 者作工进先励奖 员人
مۇكاپاتنامە 状奖〔静〕
مۇكەممەل 完备：~ ئەسلىمە 完，制精，美完，善完〔静〕：~ پىلان 施设的(备完)善 / ئەرەب ، پارس تىللىرىنى ~ بىلمەك 划计的美完 ，语伯拉阿通精 ，语斯波
مۇكەممەل تالون 单提式全 <经>
مۇكەممەل قۇدۇق 井善完 <矿>
مۇكەممەل ماتېرىيالىزم 义主物唯的足十 <哲>
مۇكەممەل ئېنزىم 者 酶全 <生>
مۇكەممەلسىز 的备完不，的美完不，的善完不〔静〕
مۇكەممەلسىزلىك «مۇكەممەلسىز» 式形词名的
مۇكەممەللەشتۇرمەك «مۇكەممەللەشمەك» 的态动使的
مۇكەممەللەشتۇرۇلمەك «مۇكەممەللەشتۇرمەك» 的态动被的
مۇكەممەللەشمەك 善完，美完〔动〕：رەسسام خىيالىي تەسەۋۋۇرىدا گۈزەل قىزنىڭ مۇكەممەللەشكەن ئوبرازىنى شەكىللەندۈرۈۋالدى . 经已象形女俊的美完中像想的家画在 . ئوقۇتۇش-پىلانىمىز تېخىمۇ مۇكەممەللەشتى . 成形的们我 。了善完更划计学教
مۇكەممەللىك 性美完〔静〕
مۇڭ [1] 闷郁，闷苦，愁忧〔静〕：ئۇ سىڭلىسىنىڭ مۇڭلۇرىنى ئاڭلاپ ، ئىچ ئاغرىتىپ يىغلاپتۇ . 情同，闷苦的妹妹说听她 . 了哭地 。
مۇڭ [2] 慧智 <古>〔静〕
مۇڭداش 己知，者怜相病同〔静〕：بىر سۆزلىشىپ ~ دېمە ، بىللە مېڭىپ بولداش . <谚> 己知认就话次一谈要不 ，侣伴认就路程一走要不 。
مۇڭداشقاق 天聊爱，心谈爱〔静〕：سەھرالىقلار ~ بولىدۇ . 天聊爱人下乡 。
مۇڭداشماق 肠衷诉互，谈恳，心谈〔动〕
مۇڭ - زار 愁悲，苦愁，怨哀〔静〕

مۇڭغايماق 〔动〕 闷苦，寂孤到感：نامازدىن كېيىن مۇڭغىيىپ ئولتۇردۇم . 儿会一了坐闷我后过孜玛乃 。

مۇڭلانماق 〔动〕 伤忧，闷苦，郁忧，愁忧

مۇڭلۇق 〔静〕 的伤忧，的闷苦，的郁忧，的愁忧：ئۇنىڭ ~ / 态神的郁忧他 ناخشا ~ 歌的伤忧

مۇلازىم 〔静〕 员务服②官差，差听①

مۇلازىمەت 〔静〕 务服：دېھقانلار بازار ھەققىدىكى ئۇچۇرغا ، قەرز پۇلغا ، تېخنىكا جەھەتتىكى ياردەم قاتارلىق مۇلازىمەتكە موھتاج . 服的面方等助援术技，款贷，息信场市要需们民农务 。

مۇلازىمەت پونكتى 站务服

مۇلازىمەت سودىسى 易贸务服 <经>

مۇلازىمەت قىلماق 服务：ياخشى مۇلازىمەت قىلساق ، خېرىدارلار رازى بولىدۇ . 了好务服们我，意满就客顾 。

مۇلازىمەتچى 〔静〕 者侍，员务服

مۇلازىمەتچىلىك 作工务服②业务服①〔静〕

مۇلازىملىق 性务服，务服〔静〕

مۇلازىملىق كەسپى 业务服

مۇلاھىزە 〔静〕 ①法想，意见：مەن ئايالىمنىڭ بۇ مۇلاھىزە-سىگە قوشۇلدۇم . 我了意同我，评，论议②。法想的子妻我

مۇلاھىزە قىلماق ①考思，讨探：ياماقچى پادىشاھنىڭ ھېكمەتلىك سۆزىنى مۇلاھىزە قىلىپ ، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ-تۇ . ②。思意的它了白明，句警的帝皇考思匠补缝

مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك = مۇلاھىزە قىلماق 论推 <逻>

مۇلاۋ 〔静〕 人佬么，佬么

مۇلاۋچە 〔静〕 式佬么②语佬么①

مۇلايىم 〔静〕 爷老的蔼和 بوۋاي ~ ：气和，善和，蔼和 / 爷 ~ مۇئامىلە قىلماق 气和人待

مۇلايىملاشتۇرماق 态动使的 «مۇلايىملاشماق»

مۇلايىملاشماق 〔动〕 变和变，气和变，柔温变：ئۇ مېنىڭ بۇ ھالىمغا رەھمى كېلىپ قالدىمۇ بىردىنلا مۇلايىملاشتى . 或他 。了气和得变子下一，心之隐恻了有子样这我对是许

مۇلايىملىق 式形词名的 «مۇلايىم»：~ ئامەت كەلتۈرەر . 和祥致气 。

مۇلتىپلىت 〔静〕 线谱重多 <物>

مۇلتىمېتىر 〔静〕 表用多 <电>

مۇلغۇي = سراج

مۇللىت 〔静〕 石来模 <矿>

مۇم 〔静〕 的真，真 <方>

مۇمپۇق 〔静〕 人的露不藏深 <方>

مۇمسىق 〔静〕 的气小，的凿吝 <方>

مۇمكىن 〔静〕 能可：بارسىڭىز كۆرۈشىمىز ~ . 是要你 。上见会能可去 ئۇ بۈگۈن كېلەلمەسلىكى ~ . 今他 。了不来能可天

مۇمكىن بولۇشىچە 量尽，能可尽

مۇمكىنچىلىك 性行可，性能可①〔静〕：بۇ پىلاننىڭ مۇمكىنچىلىكىنى مۇھاكىمە قىلىشىمىز كېرەك . 研该应们我 。究研性行可的划计个这下一：خىزمەت بەك ئالدىراش بولغانلىقتىن يۈرتۇمغا بېرىشقا ~ بولمىدى . 能可②。性行可工为因 。能可不已家老去我，忙太作

مۇمكىنچىلىك تەتقىقاتى 究研性行可

مۇمكىنچىلىك تەھلىلى 析分性行可

مۇمكىنقەدەر 〔静〕 地能可尽：ئۇ تېخى ياش ، ~ ئۇزىمىز تەربىيە بېرىپ تۇرىشىمىز ياخشى . 最们我，轻年还他 。好为他正纠育教己自能可尽好

مۇمىيا (مۇمىيايىم ، مۇمىيايىك ، مۇمىياسى) <医>①〔静〕 伊乃木③剂腐防 <医>②药骨接(的尔吾维)

مۇمىيالاتماق 态动使的 «مۇمىيالىماق»

مۇمىيالانماق 态动被的 «مۇمىيالىماق»

مۇمىيالىماق 〔动〕 理处腐防：جەسەتنى ~ 行进体尸对

مۇن 〔静〕 富财，本资，钱本 <古>

مۇناپىق 〔静〕 ①诈奸，诈诡，诈奸(的诈诡)诈奸 ئادەم ~ 的心良没 <骂>④贼盗，类败③者信伪 <宗>②人地下该，的心良没！呸！ ~ ！ دوزىخىي تۇفى ！蛋混，的 的狱 ！

مۇناپىقلاشماق 〔动〕 变奸诈：ئۇ ياش ۋاقتىدا خېلى تۇزۇك بالىدەك قىلمۇيدى ، بىراق كېيىن مۇناپىقلىشىپ كەتتى . 轻年他 。了诈奸变来后是可，子孩的经正挺个是时

مۇناپىقلىق 式形词名的 «مۇناپىق»

مۇناپىقلىق قىلماق 心良卖出，刀三面两

مۇناجات (مۇناجاتى) 〔静〕 ①告祷的默静，告祷<文>②歌圣

مۇناجات قىلماق 祈(助神)；تەڭرىگە ~ 上求祈 苍

مۇنار (مۇنارى) 〔静〕：塔 مەسچىت مۇنارى 清寺真塔 / خاتىرە مۇنارى 碑念纪，塔念纪

مۇنار تىكلىمەك 碑树
مۇنارسىمان 的式塔，的状塔〔静〕
مۇنارسىمان بۇلۇت 云状塔 <气>
مۇنارسىمان تېلېسكوپ 镜远望式塔 <天>
مۇنارسىمان چاق 轮塔 <机>
مۇنارسىمان كران 吊塔，机重起式塔 <机>
مۇنارلىق 的塔，的塔有〔静〕
مۇنازا 的贵珍，的贵宝 <方>〔静〕
مۇنازىرە 辩术学 ～ ئىلمىي：辩论，辩争，论辩〔静〕
论/ ～ تەلەپ قىلمايدىغان پاكىت 实事的辩争可无
مۇنازىرە باسقۇچى 段阶论辩 <法>
مۇنازىرە قىلماق 论争，辩争，论辩
مۇنازىرىچى 家论辩，士辩〔静〕
مۇنازىرىسىز 争无，的论争经不，的论辩经不〔静〕
以的议：ھەقىقەتنى ～ ئېنىقلاش قىيىن．不经论争 理真明辨。
مۇنازىرىلەشتۇرمەك «مۇنازىرىلەشمەك» 态动使的
مۇنازىرىلەشمەك 战论，论辩，辩争，论争〔动〕：ئۇلار بۇ مەسىلە توغرىسىدا خېلى مۇنازىرىلەشكەن بولسىمۇ ، بىر پىكىر-گە كېلەلمىدى．这个问题讨论了很久，他们对有没有结论。
مۇنازىرىلىك 的议争，的论争，的论辩〔静〕
مۇنازىرىلىك دەۋا 诉讼式论辩 <法>
مۇناسىپ ①〔静〕：应相，合适：بۇ قىزنىڭ كىيىنىش ۋە يۈ-زۈش ـ تۇرۇشلىرى شەھىر شارائىتىغا مۇناسىپ بولۇپ ، گۈزەل-لىككە ھۆسن قوشۇپ تۇراتتى．这姑娘的穿着举止合适，给城市环境增了色，为她美丽的容貌分了几。②不为愧，当之无愧：بىزنىڭ ئارمىيىمىز ئۇلۇغ ئارمىيە بولۇشقا ～ ．我们军队的大伟为队军的们得值③。～ تېلىغا ئېلىشقا 助援的提一得值 ياردەم
مۇناسىپ فۇنكسىيە 数函应响 <物>
مۇناسىپ كەلمەك 合符，应相，配相，称相：ئىسمىڭ ئۆزۈڭگە مۇناسىپ كېلىدىكەن．你跟字名的你相挺。称。مەن بىر كۆرەي ، ئەگەر كۆڭلۈمگە كەلسە ، ئەلۋەتتە رازىمەن．让我看看，我的合符果如意。
مۇناسىپ كۆرمەك 认为适：شەھەر خەلقى پادىشاھلىق تەختىنى روزىبەككە مۇناسىپ كۆرۈپتۇ．皇为认民人的邦城。适合克伯则柔给位。
مۇناسىپلىق «مۇناسىپ» 式形词名的

مۇناسىۋەت 系关：دوستلۇق ۋە قوشنىدارچىلىق مۇنا-سىۋىتى ～ ئورناتماق 建系关邻睦好友 / دىپلوماتىك 系关交外立，系关共公<转>②系关公，际之…③：دۆلەت بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن سۆھبەت يېغىنى چاقى-رىلدى．国庆节际之开召了谈座会。
مۇناسىۋەت باغلاش 系关拉，络联，系联立建
مۇناسىۋەت بۆلۈمى 部关公
مۇناسىۋەتچى 的关公，的系联〔静〕
مۇناسىۋەتچى خانىم 姐小关公
مۇناسىۋەتسىز ～ / 事的关无 ئىشلار 无关：～〔静〕
．事的关无管别你 ئىشلار بىلەن كارىڭ بولمىسۇن。
مۇناسىۋەتلەشتۇرمەك «مۇناسىۋەتلەشمەك» 态动使的
مۇناسىۋەتلەشمەك 络联，系联〔动〕：ئۇنىڭ بىلەن مۇناسە-ۋەتلىشىپ بېقىڭ．请跟他联系一下。
مۇناسىۋەتلىك 到…：～ ئورۇنلار 有关系，的关有〔静〕 / دۆلەتنىڭ تەقدىرىگە ～ چوڭ ئىش 关门部关有，位单关事大的运命家国到系
مۇناسىۋەتلىك كىشى 人系关
مۇناسىۋەتلىك مەسىلە 题问关有
مۇناقى 萄葡子奶马，萄葡克纳穆 <植>〔静〕
مۇنەججىم 天，日视，家星占，家相星 <天> ①〔静〕：～ بەك ، ئۇ 识见有，虑熟思深<转>②家阳阴，官熟思深常非他．بىر ئىشتىن ئالدىراپ خۇلاسە چىقارمايدۇ 。论结下于急不事凡，虑。
مۇنەججىملىك 术星占，学相星〔静〕
مۇنەججىملىك قىلماق 星占，相星看
مۇنەۋۋەر ～ / 品作秀优 ئەسەر 秀优：～①〔静〕
秀新，子分秀优<转>②师教秀优 ئۇقۇتقۇچى
مۇنبەت 地土的沃肥 ～ / 的沃肥 يەر 肥〔静〕：
田良，地田的沃肥
مۇنبەر 讲演(的内殿大拜礼寺真清) <宗> ①〔静〕
<转>③台讲上登 چىقماق مۇنبەرگە 台讲，坛讲②台：
坛论：تارىخ مۇنبىرى / ئەدەبىيات مۇنبىرى 文坛论史历
坛文，坛论学
مۇنبەر سوتسىيالىزمى 义主会社坛讲
مۇنپۇق 密神，密秘 <方>〔静〕
مۇنتۇرماق 惑蛊，惑迷 <古>〔动〕
مۇنتىزىم 育教规正受 ئالماق تەربىيە ～ 规正〔静〕：
军规正 <军> مۇنتىزىم ئارمىيە
锥棱正 <数> مۇنتىزىم پرامىدا

مۇنتىزىم پرىزما 柱棱正 <数>
مۇنتىزىم قوشۇن = مۇنتىزىم ئارمىيە
مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك 形边多正 <数>
مۇنتىزىم كۆپ ياقلىق 体面多正 <数>
مۇنتىزىم ئۇرۇش 战规正 <军>
مۇنتىزىم ئۈچ بۇلۇڭ 形角三正 <数>
مۇنتىزىملىق «مۇنتىزىم» 的式形词名
مۇنتىزىملاشتۇرماق «مۇنتىزىملاشماق» 的使动态
مۇنتىزىملاشتۇرۇلماق «مۇنتىزىملاشتۇرماق» 的被动态
مۇنتىزىملاشماق 〔动〕正化规：بىز ئارمىيىمىزنى زامانۋىلاشقان ، مۇنتىزىملاشقان ئارمىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم . 我们要把军队正化、现代化、一支成建制的军队建设好。

مۇنتىزىملاشقان تەلىم 正规化练习 <军>
مۇنتىزىملاشقان مەشىق 正规化练习
مۇنچا 〔静〕堂澡，室浴：مۇنچىغا چۈشمەك 入浴，洗澡
مۇنچە 〔静〕这么，这么样：～ ئالدىراپ نەگە بارىتىسىلە ؟ 这么点儿你到哪儿去？～ نەرسىنى كۆتۈرەلمەيسەن ؟ 这么点儿东西你都提不起来吗？
مۇنچىچى 〔静〕人工堂澡
مۇنچىلىق 〔静〕的堂澡有，的堂澡
مۇنچىلىق ئاپتوموبىل 车浴淋 <交>
مۇنچىلىك 〔静〕这么，这么样：～ مۇلايىم 这么温和 / ～ يول دېگەن نېمە ؟ 这么点儿算什么路
مۇنچىۋالا 〔静〕这么，这么样：～ كۆپ ئادەم 这么多的人 / ～ ئىشنى قىلىپ تۇغىتەرسەن ؟ 这么多的事儿你怎么干完？
مۇنداق 〔静〕这样，这种：ئۇنداق قىلمىغىن ～ چۈمۈچ . “计就计将”同喻：勺子的样这下，锅的样那 <谚>；“事行机见”。 سەن ～ خاپا قىلساڭ ، كىم ساڭا يارىدەم قىلىدۇ ؟ 你这样生气，谁还会帮助你？
مۇنداقتا 〔助〕那么
مۇنداقچە 〔静〕这样儿：～ ئېيتقاندا 就这么说话
مۇندەرىجە 〔静〕目录：كىتاب مۇندەرىجىسى 图书的目录
مۇندۇز 〔静〕傻，呆，傻瓜 <古>
مۇندۇلاق = قاغىتىرناق
مۇنقا 〔静〕的野，的服驯不，的从顺不 <古>
مۇنقەرىز 〔静〕亡灭
مۇنقەرىز بولماق 亡灭，亡沦：خىيانەتچىلىك ۋە پارتىيە ۋە دۆلەت مۇنقەرىز بولىدۇ . 不忠不义，卖国投敌就亡党亡国。
مۇنقەرىز قىلماق 亡灭，亡沦使
مۇنقەرىزچىلىك «مۇنقەرىز» 的抽象名词：مۇنقەرىزچىلىككە قارشى تۇرماق / ۋەتەننى مۇنقەرىزچىلىكتىن قۇتۇلدۇرماق 论国亡对反，国救对亡
مۇنقەرىزلىك «مۇنقەرىز» 的式形词名
مۇنكىر 〔静〕的对反，的绝拒，的定否
مۇنكىر - نەكىر 〔静〕(说传)尔克奈—尔克孟 <宗>（使天个两的人死审预里墓坟在）
مۇنۇ 〔静〕这个，这
مۇنۇماق 〔动〕瞅昏老年 <方>
مۇھاپىزەت 〔静〕卫保，护防，护保：ئۇلار مېنى ئايرىم ھالدا بىرسىنىڭ مۇھاپىزىتىگە تاپشۇردى . 他们把我单独交另一个人保护。 ئاشلىق ئامبىرىنىڭ مۇھاپىزىتىنى ياخشى بولماغاچقا ، بىرمۇنچە ئاشلىق بۇزۇلۇپ چاشقانلارغا يەم بولۇپ كەتكەن . 粮食保护多好，善不护防为因库了吃鼠老被，坏毁食粮多许。
مۇھاپىزەت بەلۋېغى 带林护防，带护保 <农>
مۇھاپىزەت تورى 网护防 <交>
مۇھاپىزەت تېمى 墙护 <建>
مۇھاپىزەت دامبىسى 堤护防 <水>
مۇھاپىزەت قاپقىقى 罩护，罩护防 <机>
مۇھاپىزەت قاراۋۇلى 哨卫警 <军>
مۇھاپىزەت قەۋىتى 层护保 <物>
مۇھاپىزەت قوزۇقى 桩护保 <水>
مۇھاپىزەت قۇرى 行护保 <农>
مۇھاپىزەت قىبشى 岸护 <水>
مۇھاپىزەت قىلماق 卫警，护保：ھازىر بار ئورمانلارنى ياخشى مۇھاپىزەت قىلىش كېرەك . 现好有的林树要护保好。
مۇھاپىزەت كلاپانى 阀护防 <机>
مۇھاپىزەتچى 〔静〕保镖，兵卫，员卫警：قىسىم مۇھاپىزەتچى 部队卫警 <军>
مۇھاپىزەتچىلىك 〔静〕作工卫警，作工卫保
مۇھاجىر ①〔静〕避逃为期早教兰斯伊)士迁 <宗> ②(林斯穆的外以加麦到居迁而害迫徒教神多加麦
مۇھاجىرلار 侨民：جۇڭگو مۇھاجىرى 华侨 / چەت ئەل مۇھاجىرلىرى 外民侨国
مۇھاجىر سودىگەر 商侨
مۇھاجىرلىق «مۇھاجىر» 的抽象名词：مۇھاجىرلىقتا ياشىماق 居侨
مۇھاسىرە 〔静〕围包：～ ئىچىدە قالماق 被包围 / مۇھا-

سىرتىغا چۈشۈپ قالماق 陷入包围 / مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقماق 突围

مۇھاسىرە قىلماق <军> 包围：دۈشمەننى مۇھاسىرە قىلىپ يوقاتماق 围歼敌人

مۇھاكىمە <逻> ②商磋，讨研，讨商，论讨① 〔静〕 论推

مۇھاكىمە تېمىسى 题论 <逻>

مۇھاكىمە قىلماق ②讨研，讨商，论讨① <逻> 论推

مۇھەببەت 〔静〕 爱，情爱，情感：ژەنىگە ～ 的国祖对 / مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس . 爱情买是不可 <谚> 。～ چىراي تاللىماس ، ئويغۇ جاي . 情爱不来的 <谚> 。～ كۆرۈنمەيدىغان ئىۇت ، تۇگىمەيدىغان دەرد . 方地挑不睡瞌，蚕脸桃不的尽无，火的形无是情爱 <谚> 。～ ئۆلۈمنى يېڭەر . 神死胜战能情爱 <谚> 。苦

مۇھەببەت باغلىماق 爱恋谈，爱恋

مۇھەببەت تۇغۇلماق 情爱生产，情感生产

مۇھەببەت قوشاقلىرى 谣歌情爱 <文>

مۇھەببەت لىرىكىسى 诗情抒情爱 <文>

مۇھەببەتسىز 情爱无，情感无 〔静〕

مۇھەببەتلەشمەك 爱说情谈，爱恋谈 〔动〕

مۇھەببەتلىك 爱，的情感；的情爱有，的情感有 〔静〕 的情

مۇھەببەتنامە 书情 〔静〕

مۇھەببەت - نەپرەت 〔静〕 爱憎：مۇھەببەت - نەپرىتى ئېنىق 明分憎爱

مۇھەررەم 月元历回 <天> 〔静〕

مۇھەررىر 辑编 〔静〕

مۇھەررىرلىك 作工辑编 〔静〕

مۇھەررىرلىك قىلماق 订校，辑编

مۇھەممەد (人始创教兰斯伊)德默罕穆 <宗> 〔静〕

مۇھىت 〔静〕 ①环境：تەبىئىي ～ 自然环境 / يېڭى مۇھىتقا كۆنۈپ كەتمەك 适应新环境②质介<化>

مۇھىت ئاسراش 保环，护保环境

مۇھىت ئاسراش قانۇنشۇناسلىقى 保环境法学 <法>

مۇھىت ئاسراش قانۇنى 保环，法护保环境法 <法>

مۇھىت ئاكوستىكىسى 学声境环 <物>

مۇھىت ئامىلى 素要境环 <地>

مۇھىت باشقۇرۇش 理管境环

مۇھىت بايلىقى 源资意环

مۇھىت بۇلغىنىش 染污境环

مۇھىت بېجى 税境环 <经>

مۇھىت بىئولوگىيىسى 学物生境环

مۇھىت پارامېتىرى 数参境环

مۇھىت پسىخولوگىيىسى 学理心境环

مۇھىت پېنى = مۇھىت ئىلمى

مۇھىت تەسۋىرى 描景，写描物景 <文>

مۇھىت تەقلىدى 拟模境环

مۇھىت جۇغراپىيىسى 学理地境环

مۇھىت سەنئىتى 术艺境环 <艺>

مۇھىت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社境环

مۇھىت سۈپىتى 量质境环

مۇھىت گېئوخىمىيىسى 学化球地境环

مۇھىت گېئولوگىيىسى 质地境环

مۇھىت مىزانى 则准境环

مۇھىت نەزەرىيىسى 论理境环 <生>

مۇھىت ئېففېكتى 应效境环

مۇھىت تەدرىجىي تەرەققىياتى 化演境环

مۇھىت ئىستاتىستىكىسى 学计统境环

مۇھىت ئىندېكسى 数指境环

مۇھىت ئىلمى 学科境环

مۇھىم 〔静〕 重要，要紧：～ ۋەزىپە 重要任务 / ～ ئىش 要紧事

مۇھىم پەيت 关头紧要

مۇھىم دېلو 案要 <法>

مۇھىم زاكاس 双挂号

مۇھىم ھۆججەت 件要

مۇھىم نۇقتا 重点，点重

مۇھىملىق 〔静〕 重要性：مۇھىتنى ئاسراش خىزمىتىنىڭ مۇھىملىقى 环保的重要性

مۇڭاپىق 〔静〕 合，适合，理合，当妥，当相，应：～ قويۇق تېرىماق 合理密植 / ئۇ ۋەدىسىگە ～ ئۇلارنى ئىوبدان رازى قىلدى . 他了谢答地好好诺承照按他们。

مۇڭاپىق سېتىۋېلىش 量采购适 <经>

مۇڭاپىق غىدىقلاش 适宜激刺 <心>

مۇڭاپىق كەلمەك 合适，适合：بەللى ، دەل مۇڭاپىق كەلدى . 了好太，正合适。 بۇ شارائىت ئۈچمە ئۈستۈرۈشكە تازا مۇڭاپىق كېلىدۇ . 这件条常非植桑。

مۇڭاپىق كۆرمەك 适为认，适合为认，理合为认 当：ئۇلار مېنىڭ پىكرىمنى مۇڭاپىق كۆردى. 的我为认们他. ئۇلاردىن قادىرنى مۇڭاپىق كۆردى. 之虑考复反们导领. ره‌هبه‌رلىك قايتا ـ قايتا ئويلىنىشتىن كېيىن، 意见。理合 مۇڭاپىق مه‌نپه‌ئه‌ت 益利当正 <经>

مۇڭاپىقلاشتۇرماق «مۇڭاپىقلاشماق» 的动使态

مۇڭاپىقلاشتۇرۇلماق «مۇڭاپىقلاشتۇرماق» 的动被态

مۇڭاپىقلاشماق 〔动〕 适合，适应：ئۇ تۇنجى قېتىم شۇ زاماندىكى تەبىئەت ئىلمىگە مۇڭاپىقلاشقان تېبابەت نەزەرىيە ئاساسلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان. 代时一那应适了出提先首他. 础基论理学医的学科然自。

مۇڭاپىقلىق «مۇڭاپىق» 的形词名式

مۇڭازىنەت 〔静〕 衡均，衡平

مۇڭازىنەت نەزەرىيىسى 论衡均 <哲>

مۇڭازىنەتلىك 的衡均，的衡平 〔静〕

مۇڭازىنەتلىك بازار 场市势均 <经>

مۇڭازىنەتلىك فورماتسىيە 态形衡均 <哲>

مۇڭەببەلىسپىت 冬麦 <植> 〔静〕

مۇڭەپپەق 见下

مۇڭەپپەق بولماق 以得，幸有，会机有：ۋاقتىدا خىزمەت بىلەن يېزىلارغا چىقىشقا مۇڭەپپەق بولدۇم. 正 村农去会机有系关作工因我时天春巧这加参幸有我. 议会次。

مۇڭەپپەقىيەت 〔静〕 功成，就成：بۇ مۇڭەپپەقىيەتلىرى ئۈچۈن تەقسىقات ئوردىكى يولداشلار ئۈنى سەمىمىي تەبرىكلىدى. 祝地意诚心诚们志同的所究研，就成些这为因. 他贺。سىزگە ~ تىلەيمەن. 祝你功成！

مۇڭەپپەقىيەت قازانماق 取得成，功成得获，就成：بىز چوقۇم مۇڭەپپەقىيەت قازىنىمىز. 我们一定会成功。

مۇڭەپپەقىيەتكە ئېرىشمەك 获得成功

مۇڭەپپەقىيەتسىز 〔静〕 不成，无成，功成：بۇ ئىشىمىزمۇ ~ ئاخىرلاشتى. 我们事件这终而功无也。

مۇڭەپپەقىيەتسىزلىك «مۇڭەپپەقىيەتسىز» 的形词名式

مۇڭەپپەقىيەتلىك 〔静〕 的满圆，的功成：ئۇ 60 ياشلىق بوۋاينى ~ ئوپېراتسىيە قىلدى. 老大爷的岁十六位一给他. 术手的功成了做。بۇ مۇشكۈل ۋەزىپىنى ئۇ خېلىلا ~ ئورۇنلىدى. 务任的巨艰项这了成完地满圆当相他。

مۇڭەششەھ 〔静〕 诗合离，诗顶贯（的行一每）诗种一的词成合组能母字尾的诗句一后最或母字首（体）

مۇڭۇققەت 〔静〕 的时临：~ بىرلەشمە 合联的时临 / پارتكومىنىڭ ~ شۇجىسى 记书委党（时临）理代

مۇڭۇققەت كابىنېت 阁内时临

مۇڭۇققەت ھۆكۈمەت 府政时临

مۇيسات 〔静〕 的意如心称；的贵珍，的贵宝 <方>

مۇياتلىق 品念纪，宝家传，物遗 <方> 〔静〕

مۇيان 善慈，德功，事善 <古> 〔静〕

مۇيانچىلىق 架劝，解劝，停调，解调 <古> 〔静〕

مۇيانلىق 茶，房水供（的水饮人路行供） <古> 〔静〕

馆旅，栈客，店客；房水

مۇيەسسەر 见下

مۇيەسسەر بولماق 以得，得博，到得，到受：ماختاشقا ~ 赞称到受 / ئالقىشقا ~ 声掌得博 / ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈشكە ~ 面的他到见以得

مۇيەسسەر قىلماق 得博使，到得使，到受使

مۇيغاق 羊山野 <古，动> 〔静〕

مۇيىسم ـ تۇيىسم 衍敷，就将，合凑 <方> 〔静〕

مۇ 〔模〕 哞：باغلاقتىكى موزاي ~ دەپ يەنە مۇرىدى. 的着拴. 了叫地哞又犊牛。

مۇتتىدىل 和温候气 ~ ھاۋا رايى 〔静〕 ①和温 <地>：和温，的性温，的气和，和温②：ساۋۇت دېگەن ئۇ ئادەمغۇ ~ بىر ئادەم. 人的气和个是，呀人个那提伍萨。يېمەكلىك ~ ئادەمنىڭ مىجەزىگە ئىسسىقمۇ كەلمەيدىغان، سوغۇقمۇ كەلمەيدىغان يېمەكلىكتۇر. 的寒不又热不既性体的人对是物食性温。物食。

مۇتتىدىل بەلۋاغ 带温 <地>

مۇتتىدىللەشمەك 〔动〕 和温变：بۇ يەرنىڭ ھاۋا كىلىماتى ھازىر مۇتتىدىللەشمەكتە. 和温得变在正候气的里这。

مۇتتىدىللىك «مۇتتىدىل» 的形词名式：ھاۋا رايىنىڭ مۇتتىدىللىكى 和温候气

مۇتتىسىپ 监期早教兰斯伊）卜希泰哈穆 <宗> 〔静〕（官查检的行执法教督

مۇتتۇھەر 敬可，归所望众，重望高德 〔静〕：~ زات 高德，斗泰，士人的（归所望众）重望

مۇتتۇھەرلىك «مۇتتۇھەر» 的形词名式

مۇجىزە 迹奇 〔静〕

مۆجىزە كۆرسەتمەك 迹奇示显
مۆجىزە ياراتماق 迹奇造创
مۆجىزىلىك 的异奇、的奇神〔静〕
مۆرەتمەك «مۆرىمەك»态动使的
مۆرەشمەك «مۆرىمەك»态同共的
مۆرىت 遇机、会机、机时、机良〔静〕
مۆرىتى كەلمەك 到会机、到机时
مۆرىمەس 吭不声一～：声作不默、吭不声一〔静〕
人的声作不默、人的
مۆرىمەك 语言：声吭、气吭<转>②叫哗哗①〔动〕
بالدۇراق مۆرەپ قويسىڭىز بولماسمىدى؟不声吭儿点早你
？吗行
مۆسۇن 坠耳 <方>〔静〕
مۆشۈكتاپان 菊儿猫 <植>〔静〕
مۆكتۈرمە 兵伏：يولغا ～ قويۇڭلار．兵伏排安上路在要们你。
مۆكتۈرمە جەڭ 击伏、战击狙 <军>
مۆكتۈرمە قۇرۇلۇش 程工蔽隐 <建>
مۆكتۈرمەك «مۆكمەك»态动使的
مۆكتۈرۈلمەك «مۆكتۈرمەك»态动被的
مۆككەك 的伏潜爱、的藏躲爱〔静〕
مۆككەك پەرۋانە 蛾潜 <动>
مۆككەك چىۋىن 蝇潜 <动>
مۆكمەك 藏：藏隐、藏躲〔动〕قۇياش ئاستا تاغ كەينىگە مۆكتى．面后的山了到躲地慢慢阳太。ئۇ دەرەخ كەينىگە مۆكتى．面后树了到藏他。
مۆكۈرۈ 的老衰、的小瘦 <方>〔静〕
مۆكۈشمەك[1] «مۆكمەك»态同共的
مۆكۈشمەك[2] 藏迷捉〔静〕
مۆكۈشمەك ئويىنىماق 玩捉迷藏：بالىلار مۆكۈشمەك ئويناۋاتاتتى．藏迷捉玩在们子孩。
مۆكىمۆكىلەك 儿猫藏、藏迷捉〔静〕
مۆگە - ماش 果瓜、品果 <方>〔静〕
مۇڭ 的脑呆头呆、的气傻里傻、的呵呵傻〔静〕：～ ئادەم گەپ قىلمىسا، ～ دېمە；جىم تۇرغاننى / 人的呵呵傻 دۇڭ دېمەڭ．～，瓜傻是为以别你声吱不 <谚>弹动不、斗可不水海、相貌可不人”同喻：土堆一是为以别你量”。
مۆڭكۈشمەك «مۆڭكۈمەك»态同共的
مۆڭكۈگەك 马的子蹶尥爱〔静〕：～ ئات子蹶尥：ئېشەك مۆڭكىۋىدى．驴尥子蹶了。
مۆڭكۈمەك 〔动〕
مۆڭگەك = مۆڭكۈگەك
مۆڭلۈك 式形词名的«مۆڭ»
مۆڭلۈك قىلماق 傻犯、涂糊犯、懂懵
مۆل 状泪含眼双〔模〕
مۆلە 子鞍软(的驴)〔静〕
مۆلچەر 测目：量估、计估、算估〔静〕كۆز مۆلچىرى
مۆلچەر پېنى 学科测预 <经>
مۆلچەر سان 数概 <语>
مۆلچەر قانۇنشۇناسلىقى 学法测预 <法>
مۆلچەر قىممەت 值估 <经>
مۆلچەر مەلۇمات 报估 <经>
مۆلچەرلەتمەك «مۆلچەرلىمەك»态动使的
مۆلچەرلەشمەك «مۆلچەرلىمەك»态同共的
مۆلچەرلەنمەك «مۆلچەرلىمەك»态动被的
مۆلچەرلىگۈسىز 量估法无、计估法无〔静〕：بۇ قېتىمقى زىيان ～ بولدى．这一次的损失无法估计。بۇ ئىشلار ～ زور ھەم چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە．量估法无有具业事项此的远深而大重的义意。
مۆلچەرلىمەك 测估：量估、计估①〔动〕ۋەزىيەتنى مۆلچەرلەپ كۆرمەك 误、计估误错 ～ خاتا / 势形下一计估：瞄、准瞄<转>②测击有没、击射口胸的狼准瞄他．ئۇ بۆرىنىڭ كۆكرىكىنى مۆلچەرلەپ ئاتقاندى，ئوق تەگمىدى．中。
مۆلدۈر[1] 雹冰 <气>〔静〕
مۆلدۈر ئاپىتى 灾雹 <气>
مۆلدۈر بورىنى 暴雹 <气>
مۆلدۈر تۇرەلمىسى 胚雹 <气>
مۆلدۈر سۇغۇرتىسى 险保雹冰 <经>
مۆلدۈر[2] 簌扑②溜溜滴①〔模〕
مۆلدۈرلەتمەك «مۆلدۈرلىمەك»态动使的
مۆلدۈرلۈك 的雹冰〔静〕
مۆلدۈرلۈك بۇلۇت 云雹 <气>
مۆلدۈرلىمەك 转溜滴溜滴(睛眼)①〔动〕：ئۇنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان يوغان كۆزلىرىدىن مەيۈسلۈك چىقىپ تۇراتتى．扑②。色神的郁忧出露流睛眼大的转溜滴溜滴那她簌：ئانا كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ چۈشۈۋاتقان ياشلىرىنى قول ياغلىق بىلەن سۈرتتى．眼的下落簌簌扑去擦帕手用亲母。泪。

مۆلدۇر - مۆلدۇر ①〔模〕滴溜滴溜滴②扑簌扑簌：ئۇنىڭ كۆزىدىن ~ ياش تامچىلىرى قۇيۇلدى . 泪珠从他眼中簌簌扑簌地滴溜滴溜滴下了。

مۆللىدە 〔静〕扑簌、簌扑：ئۇ كۆزىنگە ~ يىغلىدى . 他眼泪扑簌簌地流下了。

مۆل - مۆل 〔模〕溜溜滴：بالا كۆزىنى ~ قىلىپ قاراپ ئولتۇرىدۇ . 孩子睁着溜溜滴的眼睛看着。

مۆلۈلدەتمەك «مۆلۈلدىمەك»的使动态

مۆلۈلدىمەك 〔动〕巴眨：ئۇ ماڭا مۆلۈلدەپ قاراپ ، پەس ئاۋاز بىلەن سۆزلىدى . 他朝我巴眨着眼小声说。

مۇمىن ②徒信(教兰斯伊)、民穆①〔静〕<转>笃：厚忠、实笃、诚：قىزىڭنى ياخشى تەربىيىلەنگەن ، ~ بىر كىشىگە نىكاھلاپ بەر . 把要你的女儿给一个受过良好教育的厚忠人家。

مۇمىنلەرچە 〔静〕诚笃地、恭顺地

مۇمىنلىك «مۇمىن»的词名象抽

مۇنۇرىمەك 〔动〕<方>停暂(疼痛于用要主)、缓暂

مۇھتەرەم 〔静〕尊敬的、尊敬的(可敬的)：~ ئەپەندى 先生(的敬)

مۇھلەت 〔静〕限期、期限：مەلىكە شاھتىن قىرىق كۈنلۈك ~ سوراپتۇ . 王后向主公求请了四十天的限期。 بىر ئايلىق ~ توشاي دەپ قالدى . 一个月的限期快到了。

مۇھلەت ئالماق 要期限、得期限：مەن ئۇنىڭدىن ئىككى ئايلىق مۇھلەت ئالدىم . 我从他那儿得到两个月的限期。

مۇھلەت بەرمەك 给期限：سىزگە قانچە ھەپتە مۇھلەت بەردى؟ 给了你几个星期的限期？

مۇھلەتسىز 〔静〕无限期、无期限

مۇھلەتلىك 〔静〕有限期、有期限

مۇھۇر (مۆھرى) 〔静〕印、图章：~ باسماق 盖印

مۇھۇردار (مۆھۈرداري) 〔静〕臣大玺掌

مۇھۇردارلىق 〔静〕职之玺掌、职之臣大玺掌

مۇھۇرلەتمەك «مۇھۇرلىمەك»的使动态

مۇھۇرلەشمەك «مۇھۇرلىمەك»的态同共

مۇھۇرلەنمەك «مۇھۇرلىمەك»的态动被

مۇھۇرلۈك 据字的印盖：~ تىلخەت 的印盖〔静〕

مۇھۇرلۈك يەر 段地约批 <经>

مۇھۇرلىمەك 〔动〕印盖：توختامنى ~ 给合同印盖

مۇجمەل 〔静〕的糊模、的糊含、的混含

مۇجمەل توپلانما 合集糊模 <数>

مۇجمەل ئۇچۇر 息信糊模

مۇجمەللەشتۇرمەك «مۇجمەللەشمەك»的使动态

مۇجمەللەشتۇرۇشمەك «مۇجمەللەشتۇرمەك»的态同共

مۇجمەللەشتۇرۇلمەك «مۇجمەللەشتۇرمەك»的态动被

مۇجمەللەشمەك 〔动〕糊含变、糊模变：ئۇنىڭ سۆزلىرى بارغانسېرى مۇجمەللىشىپ كەتتى . 他的话越来越含糊了。

مۇجمەللىك «مۇجمەل»的词名式形

مۇجمەللىك تىلشۇناسلىقى <语> 学言语糊模

مۇجمەللىك لوگىكىسى <逻> 学辑逻糊模

مۇجمەللىك ماتېماتىكىسى <数> 学数糊模

مۇچە 〔静〕体肢、肢<理生>：تۆت ~ 四肢 / مۇچەلىرى ساق 健体肢全

مۇچەل 〔静〕支地、肖生

مۇچەلنامە 〔静〕历皇、书历肖生

مۇدۇر 〔静〕平不低高、低低高高

مۇدۇر پاقا <动> 蟾铃

مۇدۇر - چوقۇر 〔静〕平不低高、平不凸凹：~ يېزا يولىدا بىر ئېشەك ھارۋىسى ئاستا كېتىۋاتاتتى . 一辆农在车驴在上路的平不低高村着走。

مۇدۇر - مۇدۇر 〔静〕平不低高、平不凸凹

مۇدۇرۇلمەك 〔动〕蹄前失①：ياخشى ئاتنىڭمۇ مۇدۇرۇلۇپ كېتىدىغان چاغلىرى بولىدۇ . 好马也有蹄前失的时候。 مۇدۇرۇلمەس ئات يوق ، يېڭىلمەس ئادەم . 不会失蹄的马没有，不败的人没有。<谚> بىر مۇدۇرۇلگەن ئون مۇدۇرۇلەر . 一次失蹄会十次打颠，一次打个趔趄。<谚>

مۇدۇك 〔静〕小、巧精 <方>

مۇرە 〔静〕肩、膀肩①：ئۇ سومكىسىنى مۇرىسىگە ئېسىپ كەينىگە ماڭدى . 他背着书包走了。 بۇ كۆڭلەكنىڭ مۇرىسى سەل كەڭ بولۇپ قاپتۇ . 这件衬衣的肩膀有点宽了。儿童<理生>带肩

مۇرە بېغى 锁骨②。

مۇرە تاختا (用光)抛布大、板木的低间中高头两)板衬

مۇرە تاش (用光抛布大)石光抛

مۇرە چىقارماق = دولا چىقارماق

مۇرە قاقماق 拍膀肩：باشلىق مۇرەمگە قېقىپ «قالتىس يىگىت» دەپ ماختاپ قويدى . 领导拍着我的肩膀夸奖说："好小伙子"。

مۇرە قىسماق 肩耸(道知不示表)：ئۇ ھېچنېمىنى بىلمىگەن قىياپەتتە قوللىرىنى يېيىپ ، مۇرىسىنى قىستى . 他装作肩下一了耸，手双开摊，道知不都么什作。

مۇرىنى مۇرىگە تىرەمەك 肩并肩，肩并肩：ئۇ دېگەن بىز بىلەن مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ كۆرەش قىلغان سەپداش . 他是我们的战友，并肩作战。

مۇرەن 口渡②河① <方>〔静〕

مۇرگۈمەك 失闪，失前打 <方>〔动〕

مۇرىدەشمەك «مۇرىدىمەك»的态同共

مۇرىدىمەك 靠肩用，推肩用〔动〕：يېگىتلەر تراكتورنى زور-ۇقۇپ مۇرىدەيتتى . 小伙子们拉拖推肩用劲使。机 ، 娘姑和小伙子肩并肩靠着走。

مۇرىلىك 肩垫〔静〕

مۇسۇن 枝嫩〔静〕

مۇشكۇل 的难艰，的巨艰〔静〕：ۋەزىپە ～ 任的巨艰 / ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق ～ 境困于陷 / ئىش يوق ～ 务心有怕只，事难无上世 . ئۆتكۈل قويغان ئادەمگە ～ ئالەمدە ، 人。

مۇشكۇللەشتۈرمەك «مۇشكۇللەشمەك»的态动使

مۇشكۇللەشتۈرۈلمەك «مۇشكۇللەشتۈرمەك»的态动被

مۇشكۇللەشمەك 难困变，难艰变〔动〕：ھازىر ھېلىقى ئىش تېخىمۇ مۇشكۇللىشىپ كەتتى . 现在事件那困更得变了难。

مۇشكۇللۈك 难困，难艰〔静〕：بۇ ～ بىز ئۈچۈن ھېچقانچە گەپ ئەمەس . 这～对我们来说不算什么困难。

مۇشۇك 猫 <动>〔静〕：چۈشىدە چاشقان كۆرەر . <谚>梦见老鼠都梦做猫。مۇشۇككە ئويۇن ، چاشقانغا قىيىن . <谚>～老，戏游儿猎，难为鼠。گۆشكە بويى يەتمىسە ، روزا تۇتتۇم دەر . <谚>～自说就，肉上不够。مۇشۇكنىڭ پۇلى يوق ، گۆشكە ئامراق . <谚>己无离封～。مۇشۇكنىڭ ھارۇغا قاتسالمۇ ، كاتنىڭ ئاستىغا سۇرەيدۇ . <谚>～肉鹅天吃想蝶蛤癞"同喻：肉吃想，钱没。拉下底床往会，车上套猫给。

مۇشۇك ئاپتاپقا چىقماسلىق 没，图可利无 <成>

مۇشۇك يېغى 水油：ئۇنچىلىك نەرسە دېگەنگە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ . 这点么什东西无利可图。

مۇشۇك (ئالمىسىنى) يېگەندەك ，地似事没像 <成>

مۇشۇك پوقىنى يوشۇرغاندەك 似屎藏猫像 <成>

(深如莫讳)的

مۇشۇك پىياز يېگەندەك 头——葱洋吃猫 <成>

在他，嘿！ئۇ تاماكا چېكىۋاتىدۇ：ھوي ، بۇگۈن ～ 遭一，烟抽。遭一头——葱洋吃猫是可这

مۇشۇكتاپان 须碟 <植>〔静〕

مۇشۇكقۇيرۇق 草尾猫，草头棒 <植>〔静〕

مۇشۇكئېيىق 猫熊 <动>〔静〕

مۇشۇكياپىلاق = ئۈكە

مۇك 背拱腰弯，子锅罗，偻佝 <古>〔静〕

مۇكچەيتمەك «مۇكچەيمەك»的态动使

مۇكچەيتىشمەك «مۇكچەيتمەك»的态同共

مۇكچەيتىلمەك «مۇكچەيتمەك»的态动被

مۇكچەيمەك 腰偻佝，锅罗，腰弓〔动〕：مۇكچەيگەن بىر بوۋاي كېلىۋاتىدۇ . 头老的腰偻佝位一来走。مۇكچەيگەننىڭ بېلىنى كەتمەن تۇزەيدۇ . <谚>治爱土坎用能腰弓。

مۇكچىيىشمەك «مۇكچەيمەك»的态同共

مۇكۇل ـ تېقىل 忙大，忙②章无乱杂① <方>〔静〕

مۇكىم 的式女 <古>〔静〕

مۇگدەك 睡瞌 <方>〔静〕

مۇگدىمەك 睡瞌打，盹打 <方>〔动〕

مۇڭگۈز 角，角犄 <静>：ئىت دېسەڭ قۇيرۇقى يوق ، تۆچكە دېسەڭ مۇڭگۈزى . <谚>山是说，巴尾没，狗是说。"类不伦不"："像不四"同喻：角犄没，羊后 <谚>. ئۇزۇن چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان ～ ئېشىپ كېتەر . 于胜而蓝于出青"同喻：朵耳的长先过超角犄的长。"蓝

مۇڭگۈز ئاشكارا بولماق 相本出露：مانا شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ مۇڭگۈزى ئاشكارا بولدى . 他候时个这在就。相本了出露。

مۇڭگۈز باش 茛毛果角 <植>

مۇڭگۈز پەردە 膜角 <理生>

مۇڭگۈز پەردە يەللىكى 炎膜角 <医>

مۇڭگۈز تاش 岩角 <地>

مۇڭگۈز چىقماق 常反一<转>②角出，角长① 态：ھېلىقى مالمانچىلىق يىللاردا ھەر ياۋاشلارغا مۇڭگۈز چىقىپ ، ئىسيانچى بولۇپ كەتكەن . 些一代年的乱动个那在。派反造了成态常反一都人的实老常非。

مۇڭگۈز ماددا 质角 <生>

مۇڭگۈزسىز 物动角无 ～ ھايۋانلار：角无〔静〕

مۇڭگۇزسمان 的状角〔静〕
مۇڭگۇزسمان مېۋە 果角 <植>
مۇڭگۇزلەشمەك 糙粗变，化质角②角成变①〔动〕
مۇڭگۇزلويلا 藜果角 <植>〔静〕
مۇڭگۇزلۇك 的角犄有，的角有〔静〕
مۇڭگۇزگەك 胝胼，趼老，子趼 <古>〔静〕
مۇڭگۇزلەنمەك 角犄出长 <古>〔动〕
مۇلكۈمەك 爬 <古>〔动〕
مۇلكي 的职文，的政行〔静〕
مۇلكي ئەمەلدار 官文
مۇلۇك (مۇلكۈم ، مۇلكۇك ، مۇلكى) 业产，产财〔静〕
مۇلۇك بېجى 税业物 <经>
مۇلۇك پاي چېكى 票股产资 <经>
مۇلۇك پېيى 股产资 <经>
مۇلۇك رەنسى 押低产资 <经>
مۇلۇك هوقۇقدارى 者有所权产 <经>
مۇلۇك هوقۇقى 权产 <经>
مۇلۇكچىلىك 有所体集 ~ كوللېكتىپ：制有所〔静〕
制 / خۇسۇسي ~ ئومۇمي ~ 制有私，制有所人私 / 公有制
مۇلۇكچىلىك قۇرۇلمىسى 构结制有所
مۇلۇكدار (مۇلۇكدارى) 主业，者产有〔静〕
مۇلۇكسىز 的业产无，的产财无〔静〕
مۇلۇكلۈك 的业产有，的产财有〔静〕
مۇن 汤肉，汤 <古>〔静〕
مۇنۇش (用多性女)呀哎，哟哎 <方>〔叹〕
مۇنۇكۇم 的顺驯，的服驯，顺温，实老 <方>〔静〕
مېتافىزىكا 学上而形 <哲>〔静〕
مېتافىزىكىلىق 的学上而形〔静〕
مېتافىزىكىلىق قاراش 点观的学上而形 <哲>
مېتافىزىكىلىق ماتېرىيالىزم 唯学上而形 <哲>
义主物
مېتال 属金〔静〕
مېتال ئەمەس مىنېرال 物矿属金非 <矿>
مېتال ئەمەس ئېلېمېنت 素元属金非 <化>
مېتال پاراشوكى 粉属金 <冶>
مېتال پۇل 币硬，币货属金 <经>
مېتال پۇل نەزەرىيىسى 论属金币货 <经>
مېتال خىمىيىسى 学化属金
مېتال رۇدىسى 石矿属金，矿属金 <矿>

مېتال فىزىكىسى 学理物属金
مېتال كان ياتمىسى 床矿属金 <矿>
مېتال كرىستال 体晶属金 <矿>
مېتال مىنېرال 物矿属金 <矿>
مېتال ئۆتكۈزگۈچ 体导属金 <物>
مېتال ئېلېمېنت 素元属金 <化>
مېتالچىلىق 工金②金冶①〔静〕
مېتالچىلىق سانائىتى 业工金冶 <冶>
مېتالسىز 属金无〔静〕
مېتالشۇناس 家学属金〔静〕
مېتالشۇناسلىق 学属金〔静〕
مېتاللوگرافىيە 学相金〔静〕
مېتاللىق 的属金〔静〕
مېتاللىق خۇسۇسىيەت 性属金 <物>
مېتالوگىكا 学辑逻元 <逻>〔静〕
مېتامورفىزم 用作质变〔静〕
مېتان 气沼，烷甲 <化>〔静〕
مېتان باكتېرىيىسى 菌细烷甲 <生>
مېتان رادىكالى 基甲 <化>
مېتانول 醇甲 <化>〔静〕
مېترو 铁地 <交>〔静〕
مېترو ئىستانسىسى 站铁地 <建>
مېترونىدازول 灵滴灭 <药>〔静〕
مېتود 法，法方〔静〕：ئۇقۇتۇش مېتودى بىلىش پائالىيىتىنىڭ قانۇنىيىتىگە ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك . 知认合符该应法学教 。律规的动活
مېتودلۇق 的法方有〔静〕：ئۇ ئۆزىنى توختاتقان ، بىلىمى چوڭقۇر ، ~ ئوقۇتقۇچى . 方有，深高识知，稳沉个是他 。师教的法
مېتودولوگىيە 论法方 <哲>〔静〕
مېتېئور (分部地落)石陨 <天>〔静〕
مېتېئور يامغۇرى 雨石陨 <天>
مېتېئورولوگىيە 学象气 <气>〔静〕
مېتېئورولوگىيە ئىستانسىسى 台象气 <气>
مېتېئورولوگىيەشۇناس 家学象气〔静〕
مېتېئورولوگىيەلىك 的象气〔静〕
مېتېئورولوگىيەلىك كود 码电象气 <气>
مېتېئورولوگىيەلىك كۆزىتىش 测观象气 <气>
مېتىر 尺突米，尺米②尺公，米①〔静〕
مېتىر بېلىق 鱼鲟 <动>

مېتىر سالماق 用米尺量
مېتىرلاتماق «مېتىرلىماق»的使动态
مېتىرلاشماق «مېتىرلىماق»的同共态
مېتىرلانماق «مېتىرلىماق»的被动态
مېتىرلىق 〔静〕米、公尺的：400 ～ ئۆستەڭ 四百米渠水的
مېتىرلىماق 〔动〕量(尺米用)：خامنى يەنە بىر مېتىرلاپ كۆرۈڭ . 看看遍一量再布大把你。
مېتىل 〔静〕基甲 <化>
مېتىل بىنەپشسى 紫胆龙、紫基甲 <化>
مېتىل ئىسپىرتى 醇甲 <化>
مېتىلئامىن 〔静〕胺甲 <化>
مېتىلىن 〔静〕(基)甲次、(基)甲亚 <化>
مېتىن 〔静〕①镐②子鳖
مېخانىزم 〔静〕①机、械机：سۈيۇقلۇق بېسىم مېخانىزمى 液压机械 / ئۆتكۈزگۈچى ～ 传动机构②<转>：制机 رىقابەت مېخانىزمى 竞争机制③<哲>论械机
مېخانىكا 〔静〕学力、学械机 <物>
مېخانىكا قانۇنى 力学定律 <物>
مېخانىكىشۇناس 〔静〕家学力 <物>
مېخانىكىلىق 〔静〕的力学、的械机
مېخانىكىلىق ئالەم نەزەرىيىسى 宇宙械机论 <哲>
مېخانىكىلىق ئەسلە قالدۇرۇش 忆记械机 <心>
مېخانىكىلىق پارچىلىنىش 解崩械机 <地>
مېخانىكىلىق تەسىر 用作械机 <物>
مېخانىكىلىق تەۋرىنىش 动振械机 <物>
مېخانىكىلىق توقۇلما 织组械机 <生>
مېخانىكىلىق دولقۇن 波械机 <物>
مېخانىكىلىق دۆۋىلەنمە 积堆械机 <地>
مېخانىكىلىق سانىغۇچ 器数记械机 <经>
مېخانىكىلىق سىجىللىق 度强械机 <物>
مېخانىكىلىق سىستېما 统系学力 <物>
مېخانىكىلىق كۈچ 力械机 <物>
مېخانىكىلىق ماتېرىيالىزم 义主物唯械机 <哲>
مېخانىكىلىق ماسسا 量质学力 <物>
مېخانىكىلىق ھەرىكەت 动运械机 <物>
مېخانىكىلىق ئۈنۈم 率效械机 <物>
مېخانىكىلىق ئېنېرگىيە 能械机 <物>
مېخانىكىلىق ئىش 功械机 <物>
مېدال (مېدالى) 〔静〕章奖：～ بېرمەك 予授、章奖发颁 ～ ئالتۇن / 章奖质金 ～ تاقىماق / 章奖戴佩
مېدالىق 〔静〕的章奖戴、的章奖有
مېدالیون 〔静〕饰颈(的像肖形圆有嵌)
مېدۇزا 〔静〕①萨杠墨(妖女的中话神腊希)②(动>：蜇海
مېدىتسىنا = تېببىي ئىلىم
مېراج 〔静〕行夜德默罕穆)吉拉尔米、节霄登 <宗>(日七十月七历教兰斯伊为、日念纪霄升)
مېركۇروخروم 〔静〕汞红 <药>
مېركۇروخروم ئېرىتمىسى 水药红 <药>
مېرگىل 泥灰、岩灰泥 <地>〔静〕
مېرىدىيان 〔静〕线午子、度经 <地>
مېرىدىيان بەلۇبغى 带午子 <地>
مېرىدىيان سىزىقى 线经 <地>
مېرىدىيانلىق 〔静〕的线经
مېرىدىيانلىق فرونت 锋圈经 <气>
مېرىنوس 〔静〕羊绵毛细、羊奴利美 <动>
مېزوئاتوم 〔静〕子原介 <物>
مېزوسفېرا 〔静〕层间中 <天>
مېزوسفېرا چوققىسى 顶层间中 <气>
مېزون 〔静〕子介 <物>
مېسوپوتامىيە 〔静〕亚米达不索美 <地>
مېسوپوتامىيە ئاسترونومىيىسى 达不索美 <天>学文天亚米
مېشچان = ئەركە
مېشچانلىق = ئەركىلىك
مېغىز¹ 〔静〕①仁果：ئۆرۈك مېغىزى 杏仁 / ياڭاق مېغىزى 核内、髓精：گەپنىڭ مېغىزى 话的内核 <转>②仁桃核
قۇم يەر شۇم يەر ، سېغىز يەر ～ يەر . <谚>(髓精)核。地贝宝是地土粘、地险凶是地子沙
مېغىز چۆچۈرىسى 饨馄仁桃核 <食>
مېغىز رەڭ 色棕浅
مېغىز مەجۇنى (مەجۇنى لوبوبى سەغىرى) <药>膏蜜里河赛甫菠萝身强
مېغىزىنى چاقماق 尝到甜头：ئۇ ھالال ئەمگىكىنىڭ مېغىزىنى چاقتى . 他尝到了实诚劳动的甜头。
مېغىز² 〔静〕黑用多、宽指两约)儿边的沿周四子褥(布

مېغىزلاتماق «مېغىزلىماق»的动使态
مېغىزلاشماق «مېغىزلىماق»的同共态
مېغىزلانماق «مېغىزلىماق»的被动态
مېغىزلىق 〔静〕果仁的、有仁的：تاتلىق ~ ئۆرۈك 甜仁杏
مېغىزلىماق 〔动〕儿边沿(子褥给)
مېكىجىن ①〔静〕猪、猪<骂>②猪母 <动>
مېكىيان 〔静〕<动>母鸡：مېكىياننىڭ ئۇيۇ - پىكىرى بىر سەقىم تېرىق . <谚> 米小把一是求追的鸡母 。
مېگابار 〔静〕<物>巴兆
مېگابايت 〔静〕<电>节字兆
مېگافون 〔静〕器音扩、叭喇音扩
مېگاگېرتس 〔静〕<物>兹赫兆
مېگاۋات 〔静〕<物>瓦兆、特瓦兆
مېگاۋولت 〔静〕<物>伏兆、特伏兆
مېگوم 〔静〕<物>欧兆
مېڭە 〔静〕<理生>脑：چوڭ ~ 大脑 / ئارقا ~ 后脑
مېڭە ئاستى بېزى <理生> 体垂下脑
مېڭە پەردىسى <理生> 膜脑
مېڭە پەردىسى يەللىكى <医> 炎膜脑
مېڭە پېنى 学科脑
مېڭە توسۇلمىسى <医> 塞栓脑
مېڭە چىقۇقى <医> 疝脑
مېڭە سىلكىنىش <医> 荡震脑
مېڭە غولى <理生> 干脑
مېڭە قاتۇرماق <成> 筋脑动
مېڭە قان ئازلىقى <医> 血贫脑
مېڭە قاناش <医> 血出脑、血溢脑
مېڭە قېپى <理生> 颅脑
مېڭە قېتىقى <理生> 浆脑
مېڭە قېرىنچىسى <理生> 室脑
مېڭە كۆۋرۈكى <理生> 桥脑
مېڭە نېرۋىسى <理生> 经神脑
مېڭە ھۈجەيرىسى <理生> 胞细脑
مېڭە ئۆسمىسى <医> 瘤脑
مېڭە ئېچىلماق <成> 豁、悟大然恍、开顿塞茅朗开然
مېڭە ئېلېكتر دولقۇنى <医> 波电脑
مېڭە ئىشلىمەك 灵瓜脑、灵袋脑
مېڭە يەللىكى <医> 炎脑
مېڭە يۇمشاش <医> 化软脑
مېڭە يىرىڭلىق ئىششىقى <医> 肿脓脑
مېڭە يىگلەش <医> 缩萎脑
مېڭىسى بار <成> 脑头有
مېڭىسى ئىلەشمەك 涂糊脑头
مېڭىسى يوق <成> 脑头没
مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقماق <成> 魂、主无神六飞魄散
مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغاندەك <成> 、的窍开不脑呆头呆
مېڭىگە چىقماق 痛头得呛：بېنزىننىڭ پۇرىقى مېڭىمگە چىقىپ كەتتى . 痛头我得呛味油汽 。
مېڭىگە سۇ يىغىلىش 水积脑 <医>
مېڭىگە قان تولۇش 血充脑 <医>
مېڭىگە قان يېتىشمەسلىك 足不血供脑 <医>
مېڭىنى چۈلغىماق 脑头缠纠：بۇ خىيال مېنىڭ مېڭەمنى چۈلغۇۋالدى . 脑头的我着缠纠头念个这 。
مېڭىنى قوچۇماق 涂糊子脑得搅
مېڭىنى يېمەك 胀脑昏头使 <成>：ئۇ كوتۇلداۋېرىپ مېڭەمنى يەپ بولدى . 昏头我得吵、叨叨地了没完没他 。胀脑
مېڭىش - تۇرۇش 〔静〕动举、止举：ئۇنىڭ مېڭىش - تۇرۇشى جايىدا . 他得止举的体 。 سېنىڭ مېڭىش - تۇرۇشۇڭ باشقىچە بولۇپ قاپتۇغۇ ؟ 呀常反么怎动举的你 ؟
مېڭىشلىق 的走善〔静〕
مېڭىشلىق ئات 马走、马的走善
مېڭىشماق «ماڭماق»的同共态
مېڭىلماق «ماڭماق»的被动态
مېلودىيە 律旋 <艺>〔静〕
مېلودىيە ئىلمى 学律旋
مېلودىيىسىز 律旋无〔静〕
مېلودىيىلىك 的律旋〔静〕
مېلىس (种一的甫莱西麦)斯利莫 <方>〔静〕
مېللىت 石长黄 <矿>〔静〕
مېمار 师筑建〔静〕
مېمارچىلىق 业筑建〔静〕
مېموراندۇم 录忘备〔静〕
مېموريال 的帐转 <经>〔静〕
مېموريال چەك 票支帐转 <经>
مېموريال راسچوت 算结帐转 <经>

مېمورىيال ھېسابات 帐转
مېنبا 人巴门，巴门〔静〕：～ مىللىتى 门巴族
مېنباچە 式巴门②语巴门①〔静〕
مېنتول 醇荷薄，脑荷薄 <化>〔静〕
مېنتول مەلھەمى 油金万，油凉清 <医>
مېندېل (家学传遗利地奥)尔德孟〔静〕
مېندېل فاكتورى 子因尔德孟 <生>
مېندېل قانۇنى 律定尔德孟 <生>
مېندېلزم 义主尔德孟 <生>〔静〕
مېنزۇلا 仪板平 <地>〔静〕
مېنىڭچە ～：为以我，得觉我，为认我，看我依〔静〕，～ ئۇنىڭ ئېيتقىنى توغرا ئەمەس. 对不的说他为认我。
مېھر 礼彩〔静〕
مېھر ھەققى 礼彩
مېھراب (مېھرابى) 神(的中正殿大寺真清)<宗>〔静〕
坛神，龛
مېھرىبان (مېھرىبانى)～ ئۇنىڭ：爱慈，祥慈①〔静〕：مەن ئۇنىڭ ئانىلاردەك بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ ماڭا بەرگەن تەربىيىسىنى ھەرگىز ئۇنتۇمايمەن. 我怀关地般母慈她记忘会不绝我，人的爱心，人上心②。我育教
مېھرىبانلاشماق 祥慈变〔动〕
مېھرىبانلىق 情恩，爱博，爱慈，祥慈〔静〕：～ مۇمىسى بىلەن كۈلۈمسىرىدى. 了笑地祥慈母祖他。
مېھرىبانلىق قىلماق 爱疼，抚爱：تاغام ماڭا بەك مېھرىبانلىق قىلىپ كەلدى. 我爱疼分十直一叔叔。
مېھرىبانلىق كۆرسەتمەك 怀为悲慈
مېھرىبانلىق ئېقىمى 派学爱博 <哲>
مېھرىنگۈل 芝灵 <植>〔静〕
مېھرىنگىياھ 参人 (مېھرىنگىياھى) <植>〔静〕
مېھرىنگىياھگۈل 草菱花 <植>〔静〕
مېھرىشۇت 草紫滇 <植>〔静〕
مېھمان 人客，客宾：～ كەلسە، بەخت كېلىدۇ. <谚>客问别 <谚>. مېھماننىڭ كېتىشىنى سورىما، كېلىشىنى سورا. 来时何人客问要，走时何人尽是醉人客 <谚>. ساھىبخاننىڭ مەستلىكى ئەيىب، مېھماننىڭ مەستلىكى ئەيىب. 错过是醉人主，兴。
مېھمان بولماق 客做
مېھمان پروفېسسور 授教座客
مېھمان قىلماق 待款，待招，客请
مېھمانخانا 馆宾②室客会，厅客①〔静〕
مېھمانخانىلىق 的厅客带，的厅客有〔静〕
مېھماندارچىلىق 客做〔静〕
مېھماندوست 客好：ئۇيغۇر خەلقى داستىخىنى كەڭ، مېھماندوست. 客好(情热)慨慷民人尔吾维。～
مېھماندوستلۇق 式形词名的«مېھماندوست»
مېھمانساراي 店饭，店酒〔静〕
مېھمانلىق 位席人客 ～ ئورۇن：的客做，的人客〔静〕
مېھمانلىق كىيىم 服礼
مېھنەت 动劳①〔静〕：ئادەمنىڭ سۆلىتىگە قارىما، مېھنىتىگە قارا. 动劳的他看要，头派看别人看 <谚>. 苦劳，夫
مېھنەت سۆيەر 的动劳爱热
مېھنەتسىز 夫功下不，动劳出付不〔静〕：ھېچبىر مېھنەتسىزلا نەتىجىگە ئېرىشىش مۇمكىن ئەمەس. 动劳何任出付不。就成得取能可不就
مېھنەتكەش 的苦劳，的动劳〔静〕：～ خەلق 众大苦劳
مېھنەتلىك 的动劳出付，的夫功下〔静〕
مېھىر (مېھرى)爱，爱，情恩，爱慈〔静〕：ئانا مېھرى 心爱、
مېھرى ئىسسىق 爱可 / 爱母
مېھرى چۈشمەك 上爱，爱钟
مېھرىدىن كەچمەك 得舍，爱割
مېھرىنى ئۈزەلمەسلىك 舍不恋恋，恋留，得不舍
مېھرسىز 的情薄，的心爱有没〔静〕
مېھرسىزلىك 式形词名的«مېھرسىز»
مېھىر - شەپقەت 悲慈，慈仁，惠恩，情恩〔静〕
مېھىر - شەپقەتلىك 的慈仁，的大情恩〔静〕
مېھرلىك 慈)祥慈，的祥慈，的爱慈〔静〕：～ ئانا - ئاتا 母父的(爱
مېھىر - مۇھەببەت 爱关，爱恩〔静〕
مېۋە 实果，果成 <转>②果，果水①〔静〕：غەلىبە مېۋىسى / ئەمگەك مېۋىسى 实果动劳 / 实果利胜
مېۋە بەرمەك 果结

مېۋە تۈگمەك 果坐،果挂
مېۋە تۈگۈنى 朵骨实果 <植>
مېۋە چىۋىنى 蝇果 <动>
مېۋە دۇكىنى 店果水
مېۋە سامسا 子包馅果 <食>
مېۋە سىركىسى 醋果
مېۋە شەربىتى 露子果
مېۋە شۇپۇكى 皮果
مېۋە شىرنىسى 汁果
مېۋە شېكىرى 糖果 <食>
مېۋە قېقى 干果
مېۋە قىيامى 泥果
مېۋە كونسېرۋاسى 头罐果水
مېۋە مۇرابباسى 酱果 <食>
مېۋە ھاراقى 酒果
مېۋە ئۈسسۈزلۈقى 料饮汁果
مېۋە ئۈيۈتمىسى 冻果
مېۋە ئىچىملىكى 料饮肉果
مېۋە يېلىمى 胶果
مېۋىگە كىرمەك 果结始开
مېۋە - چىۋە 品果،果水〔静〕
مېۋىشۇناس 家学培裁树果،家学树果〔静〕
مېۋىشۇناسلىق 学培裁树果،学树果〔静〕
مېۋىسىز ～ دەرەخنى قاقما. 的果结不،的实果没〔静〕
<谚> 摇要不树的实果没。بىلىمسىز ئادەم ～ دەرەخ. 树的果结不像就人的识知没。<谚> ～ دەرەختىن تۈت ياخشى، ھورۇن ئادەمدىن بۇت. <谚> 果结不树 佛如不情懒若人،桑如不。
مېۋىسىز شاخ 枝空،秆空
مېۋىزار 丛树果،林树果〔静〕
مېۋىزارلىق = مېۋىزار
مېۋىلەتمەك «مېۋىلىمەك» 态动使的
مېۋىلىك ～ دەرەخ ئېگىلىپ تۇرار، مېۋىسىز دەرەخ غادىيىپ تۇرار. <谚> 的实果有،的果水〔静〕 总树的实果有"同喻:着立挺是总树的实果无،身着俯是者识学有。"得自洋洋则醋瓶半،慎谨虚谦
مېۋىلىك باغ 园果
مېۋىلىك دەرەخ ① 结،树的实果有②树果 <植>
果有 <谚>。مېۋىلىك دەرەختىك بېشى تۆۋەن. 树的子果若怀虚是总人的识知有"同喻:头着低是总树的实

谷"。
مېۋىلىك ئورمان 林木果
مېۋىلىك ئۆسۈملۈك 物植实结 <植>
مېۋىلىمەك ① 〔动〕果结:بۇ يىل ئۈرۈكلەر خېلى ئوبدان مېۋىلەپ قالدى. 结有<转>②。好得结子果树杏年今
果:مۇھەببەت گۈللىرىنى ھەقىقىي ھېسسىيات بىلەن سۇغىرىپ تۇرمىغاندا، ئۇ مېۋىلىمەيدۇ. 感的正真用不要朵花的情爱
。果结有会不就它،灌浇去情
مېيىپ ～ ئادەم 人疾残:疾残،废残〔静〕
مېيىپ بولماق 残،废残
مېيىپ قىلماق 残致
مېيىپلىك 废残،残伤 <医>〔静〕
مېيىت 体遗،体埋 <宗>〔静〕
مېيىت نامىزى 仪葬(的式林斯穆)
مېيىت ئۇزاتماق 殡送،丧送
مېيىت يۇغۇچى 者尸洗
مېيىت يۇماق 尸洗
مېيىتخانا 房尸停〔静〕
مىت 状动蠕〔模〕
مىت قىلماسلىق ①不،动于表:شۇنچە گەپ قىلسام مىت قىلمايسەنغۇ؟ 动有没也动你،多么这了说我؟
②不气吭،表情无
مىتە ～ گۈرۈچكە 象米:象 <动>〔静〕 长米大. چۈشۈپتۇ了象米。
مىتەۋە 笑玩 <方>〔静〕
مىتەۋىلەشمەك 辩争،理讲 <方>〔动〕
مىتتىدە ～ ئەتراپ شۇنچە قاراڭغۇ ئىدىكى، پۇتنى يۆتكىسە غۇلاپ كېتىدىغاندەك ئىدى. 微微〔静〕:微微脚،黑么这是围周
。样一了倒要象就下一动挪
مىتكوت 臼脱(骨踝)〔静〕
مىتكوت بولماق 臼脱:ئۇنىڭ پۇتى مىتكوت بولۇپ كەتتۇ. 了臼脱脚的他
。
مىت - مىت 状动眨:كۆزىنى ～ قىلماق 眼眨〔模〕
مىتومىتسىن 素霉力自 <药>〔静〕
مىتىق 状步碎迈〔模〕
مىتىقلاشماق «مىتىقلىماق» 态同共的
مىتىقلىماق 步碎迈〔动〕
مىتىق - مىتىق 状跚蹒儿幼〔模〕
مىتىلدىتماق «مىتىلدىماق» 态动使的
مىتىلداشماق «مىتىلدىماق» 态同共的

مىتىلدىماق 坐实老！مىتىلدىماي جىم ئولتۇر！动微〔动〕：动别，下！

مىتىلوس 下见

مىتىلوس قۇلۇلىسى 贝贻 <动>

مىجەز (مىجەزى) 气脾①〔静〕：情性，子性，مەن ئۇنىڭ مىجەزىنى بىلمەيمەن．我的他解了气脾。بۇ كىشىنىڭ مىجەزى ياخشى．这个人性(情)好，态状康健②。好：神精，مىجەزىم يوقتەك تۇرىدۇ．我一点儿也没精神，了病似的。ئاغرىپ قالدىم، تازا مىجەزىم يوقتەك تۇرىدۇ．我病了，一点儿也没精神，了病似的。

مىجەز تەكشۈرۈش 体检〔医〕③。有没也神精特质体的指学医尔吾维)体<医>

مىجەزى ئىسسىق 热体 / مىجەزى سوغۇق 寒体

مىجەزى بوش ①没劲，头没劲②小没精神

مىجەزى پېتىر 没情绪，没精神

مىجەزى قوداڭشىماق 发火，气脾发：بۇ ئىش ئېسىمگە كېلىش بىلەنلا مىجەزىم تېخىمۇ قوداڭشىپ كەتتى．这事一想起来我更就发火了。

مىجەزى يوق 不舒服，神精没：ئۇنىڭ ~ بولۇپ قېلىپ، تېۋىپقا باردى．他不舒服，去看了大夫。

مىجەز - خۇلۇق 性脾，性情，气性〔静〕

مىجگەن (一种品瓜甜)瓜甘极蜜 <植>〔静〕

مىجىتماق «مىجماق» 的使动态

مىجىر 麻麻密密〔模〕

مىجىر - مىدىجىر 麻麻密密〔模〕：چۈمۈلىلەر ئۆستەڭلەنغا ~ ئولىشىۋاپتۇ．上头骨在爬地麻麻密密蚁蚂。

مىجىشماق «مىجماق» 的同共态

مىجىق 的瘪挤①〔静〕：~ چېلەك / 桶的瘪挤 ~ داس ئادەم 人的子性慢 ~：子性慢②盆的瘪挤

مىجىقى چىقماق 烂巴稀，烂压，烂挤：مىجىقى چىقىپ كەتكەن داس 子盆的烂挤烂

مىجىقلاتماق «مىجقلماق» 的使动态

مىجىقلاشماق «مىجقلماق» 的同共态

مىجىقلانماق «مىجقلماق» 的被动态

مىجقلماق 捏，揉，搓〔动〕：قولۇمدىكى گۆشنى مىجقلىغان بېتى بىراقلاپ كېتىۋاتقان ئانامغا قاراپ تۇرۇپ قالدىم．我着捏着肉的中手，亲母的去远着看。

مىجىلماق «مىجماق» 的被动态

مىجماق 踩，压挤，压踩〔动〕：قىيمىنى مىجىپ، دورا - دەرمانىنى تەكشۈك ئارىلاشتۇرۇش / 料调拌铬捏 شاپتۇلنى دەسسەپ مىجەۋەتمەك 烂踩子桃把

مىچ (音声的等巴泥踩)唧咕，叽咕，咔扑〔模〕

مىچىسىدە ~：唧咕唧咕，叽咕叽咕，咔扑咔扑〔静〕：踩地叽咕叽咕 دەسسىمەك

مىچ - مىچ 黏 <转>②唧咕唧咕，叽咕叽咕①〔模〕：糊糊黏

مىچىلدىتماق «مىچىلدىماق» 的使动态

مىچىلداشماق «مىچىلدىماق» 的同共态

مىچىلدىماق 搭抽，唧咕，叽咕，咔扑①〔动〕：قىز مەچىلداپ يىغلاۋاتىدۇ．姑娘抽抽搭搭地哭着。<转>② 。了黏做饭米．گاڭپەن مىچىلداپ قاپتۇ：黏发。

مىخ 子钉钉〔静〕：~ قاقماق / 子钉，مىخنى ئايىماق، تاقىدىن ئايرىلىسەن．掌马住不钉，子钉得不舍 <谚>。

مىخ سەندەل 砧铁小 <手>

مىخ قېلىپى (用儿帽子钉做)模子钉

مىخ مەتبەئە 印铅，刷印字活 <印>

مىخ يېزىق 字文形楔 <语>

مىختەك 牢牢 <转>②的似子钉①〔静〕：بۇ گەپنى ئېسىڭىزدە ~ ساقلاڭ．这话你要牢牢记住。

مىختەك قادالماق 盯狠狠，盯死死：قانچە ئونلىغان غەزەپلىك كۆزلەر ئۇنىڭغا مىختەك قادالدى．十几双愤怒的眼睛狠狠地盯着他。

مىختەك ئولتۇرماق 一动不动：坐地动不动一تاماقتىن كېيىن مىختەك ئولتۇرۇپ كىتاب كۆرمەن．我后饭一直坐着看来下书。

مىخدارچىن 香丁公 <植>〔静〕

مىخلاتماق «مىخلىماق» 的使动态

مىخلاشماق «مىخلىماق» 的同共态

مىخلانماق «مىخلىماق» 的被动态

مىخلىق 的子钉，的子钉有〔静〕

مىخلىق ئاياغ 鞋子钉 <体>

مىخلىماق 子箱钉 ~：钉〔动〕：ساندۇق

مىخۇاگۇل 花梅 <植>〔静〕

مىدىر 动蠕，弹动，动〔模〕

مىدىر - سىدىر 动蠕，弹动，动〔模〕

مىدىر - سىدىر قىلماسلىق 不动：动不丝纹，弹动不着躺地动不动一 مىدىر - سىدىر قىلماي ياتماق

مىدىرلاتماق «مىدىرلىماق» 的使动态

مىدىرلاشماق «مىدىرلىماق» 的同共态

مىدىرلىماق 弹动，动①〔动〕：ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس مىدىرلىدى．下一了动觉不知不唇嘴的他．

川平过能就动肯要只 <谚>．مىدىرلىغان قىر ئاشار：乎忙，忙<转>②。"断木锯绳"同喻：ئەتىگەندىن كەچ-

كىچە مىدىرلاپلا يۇرىمەن . 我从早忙到晚。

مىدىر - مىدىر 状动螺〔模〕

مىدىك 人家出与)人的佛信家在，士居 <古>〔静〕 (对相

مىراب (مىرابى) 人水管〔静〕: ئاتالىق ~ بولغۇچە ، يېرىڭ سۇ يېشىدا بولسۇن . 你如不，人水管当亲父你其与 <谚> 处源水在田的。

مىرابلىق 作工水管〔静〕

مىراخور 养管掌中宫)仆太，人圈，师圈 <古>〔静〕 (人的马

مىراس (مىراسى) 产遗〔静〕: تارىخىي مىراسلارنى قوتقۇزۇش ئاتا كەسپى بالىغا ~ . <谚> 产遗史历救抢的亲父 / 产遗的子孩给是就业专。

مىراس بېجى 税产遗 <经>

مىراس خېتى 据字产遗

مىراس قالماق 产遗留

مىراسخور 人承继产遗〔静〕

مىراسخورلۇق 词名象抽的 «مىراسخور»

مىراسخورلۇق ھوقۇقى 权承继产遗 <法>

مىرت 溜刺〔模〕

مىرتا 娘金桃 <植>〔静〕

مىرتتىدە 下一溜刺〔静〕: سوبۇن ھۆل قولۇمدىن ~ چىقىپ كەتتى . 去出了滑中手湿的我从下一溜刺皂肥。

مىرت - مىرت 溜刺溜刺〔模〕

مىرزىگۈل 草雀孔，菊寿万 <植>〔静〕

مىرسال 草引砂 <植>〔静〕

مىرغەمىزە 子弯绕爱话说，者语巧言花 <方>〔静〕 人的

مىرقىراتماق 态动使的 «مىرقىرىماق»

مىرقىراشماق 态同共的 «مىرقىرىماق»

مىرقىرىماق (孩小于用)哭大声放〔动〕

مىرگىنىيە 下见

مىرگىنىيە ئوتى 草阜种，铃美 <植>

مىرۇەت 纹螺，扣丝螺〔静〕

مىرىكا 梅杨 <植>〔静〕

مىرىڭ 者哭爱 <方>〔静〕

مىزان (مىزانى) ③例条 <军>②子戥，平天①〔静〕 历回 <天>⑤宫秤天 <天>④绳准，则准 <转> 月七年阳太

مىزانگۈل 菊啄异，菊嘴异 <植>〔静〕

مىزگان 号吹 چالماق ~ ：号军〔静〕

مىزگانچى 员号司，兵号，手号〔静〕

مىزىگۈل 兰仔米 <植>〔静〕

مىژ 麻麻密密〔模〕

مىژ - مىژ 踵接肩摩，攘攘熙熙，麻麻密密〔模〕

مىژىلداشماق 态同共的 «مىژىلدىماق»

مىژىلدىماق = مىغلدىماق

مىس[1] 铜〔静〕

مىس ئەسۋاب 具铜

مىس ئەينەك 镜铜

مىس باش 头秃②人的发头黄①

مىس تەڭگە 元铜，币铸铜 <经>

مىس تۇزى 盐酸铜 <化>

مىس چەينەك 壶茶铜

مىس چۈگۈن 壶茶铜颈长

مىس دېتى 锈铜

مىس رەڭ 色褐棕

مىس سۇلفات 铜酸硫 <化>

مىس قازان 锅铜

مىس قورال 器铜

مىس قورال دەۋرى 代时器铜

مىس قېلىپ 模铜

مىس كەپشەر 焊铜

مىس نىل 蓝铜 <矿>

مىس[2] 腾腾慢，悠悠慢〔模〕

مىسال (مىسالى) 子例①〔静〕: بۇ روماندا دېئالېكتىكىغا دائىر نۇرغۇن مىساللار بار . 的法证辩于关多许有中说小部这。子例 ئىمتىھاندا ماتېماتىكىدىن ئىككى مەسىلە ، ئۈچ ~ چۈشتى . 用应道两了出学数时试考。题子式<数>②。题子式道三，题。

مىستىكا 学玄，论秘神 <哲>〔静〕

مىستىكىلىق 的义主秘神〔静〕

مىستىكىلىق ئەدەبىيات 学文义主秘神 <文>

مىسرا (مىسرايىم ، مىسرايىڭ ، مىسرايى) 诗 <文>〔静〕 句诗，行

مىسرالىق 诗行双 شېئىر ~ ئىككى：的行，的行诗〔静〕

مىسران 子凿铁(的用渣油抠坊油)〔静〕

مىسسىدە 地腾腾慢，地悠悠慢〔静〕

مىسسىزلاندۇرماق 态动使的 «مىسسىزلانماق»

مىسسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «مىسسىزلاندۇرماق»

مىسسىزلانماق 铜脱〔动〕
مىسسىئونېر = دئن تارقاتقۇچى
مىسقال 〔静〕①钱：بەش ~ ئىپار 五钱 戬<经>②香麝子
مىسقال داكا 细布大
مىسقالچە 〔静〕一点儿、一点点儿：سابىت دېگەنلەك ئىشلىرى مىسقالچىسىغا قاملاشمىدى . 萨比提的事儿点儿都成弄没。
مىسقاللاتماق «مىسقاللىماق»的使动态
مىسقاللاشماق «مىسقاللىماق»的同共态
مىسقاللانماق «مىسقاللىماق»的被动态
مىسقاللىق 〔静〕①以钱的位：的单为钱 جىلك ~ 单为钱以的位：的钱…②秤的位：يېگىرمە ~ بىلەزۈك 二十的钱镯手
مىسقاللىق تارازا 天平
مىسقاللىماق 〔动〕称：称子戬用、称地钱一钱一钱一 ~ ئالتۇننى 子金称子戬用、子金称地钱一钱一钱
مىسكەر 〔静〕匠铜
مىسكەرلىك <手>〔静〕业匠铜
مىسكەرلىك دۇكىنى 铺匠铜
مىسكەرلىك قىلماق 干活匠铜儿
مىسكىن 〔静〕①困：~ ، يېتىم - يېسىرلەرنى يۆلىمەك 贫、苦穷扶助孤儿、伶仃孤独：ئۇنلەك ~ قىياپىتى 苦穷、困贫的他样子的脸苦眉愁②者靠无苦孤、苦穷
مىسكىنلەشتۈرمەك «مىسكىنلەشمەك»的使动态
مىسكىنلەشمەك 〔动〕发愁、悲戚：پەرزەنت كۆرمىگەن بۇ ئىككى قېرى كىشىدىن - كۆڭۈلسىزلىشىپ بارماقتى . 这个两个老人比天一天发愁、悲戚的女子有没有儿子。
مىسكىنلىك «مىسكىن»的形容词名式
مىسلى 见下
مىسلى كۆرۈلمىگەن 前空、的例先无所前、的未有 : بۇ تارىختا ~ بىر ۋەقە . 这是一次史无前例的事件。
مىسلىسىز 〔静〕前空、的例先无所前、的未有：بۇ ھال ئىنقىلابىي چىلارغا ~ ئېغىر قىيىنچىلىقلارنى كەلتۈردى . 这一情况给革命者们带来了严重的困难前空。
مىسلىق 〔静〕铜加、的铜含、的铜
مىسلىق ئالتۇن 铜红混大金
مىسلىق مىنېرال 矿>铜含<矿物
مىسلىق ئوغۇت <农>铜肥
مىسلىمياق 〔静〕<方>懒洋洋的、的懒散、慢腾腾的

的
مىس - مىس 〔模〕①咯咯(声涕鼻擤)、猫<方、动>〔静〕²、子皮的过熟、毛过剪〔静〕、壳弹<军>〔静〕、壳弹有没 . ئوق بولمايدۇ 无〔静〕：~ ئادەم بىلەن توشتى . 的壳弹有没：的壳弹无。弹为其成不。
مىشەكلىك 的壳弹有〔静〕
مىشقىرتماق «مىشقىرماق»的使动态
مىشقىرماق 〔动〕涕鼻擤：كۆزۈڭگەن يەرگە مىشقىرما ! 不要涕鼻擤地随地！
مىشقىرىشماق «مىشقىرماق»的同共态
مىشمېرىق <方>〔静〕的哭爱、的性耐没
مىش - مىش 〔静〕说听、说据
مىش - مىش پاراڭ = مىش - مىش گەپ 闲传、息消道小
مىشلىداتماق «مىشلىدىماق»的使动态
مىشلىداشماق «مىشلىدىماق»的同共态
مىشلىدىماق 〔动〕①出发：搭搭抽抽②声涕鼻擤、泣抽
مىغ 〔模〕麻麻密密
مىغ - مىغ 〔模〕：麻麻密密、攘攘熙熙、踵接肩摩 : ئادەم بىلەن توشتى . ~ 。人了满挤麻麻密密场广

مىغلداشماق «مىغلدىماق» 的共同态
مىغلدىماق 〔动〕 踵接肩摩，攘攘熙熙：يەكشەنبە بولغاچ- قىمىكىن ، بازاردا كىشىلەر مىغلدايتتى . 或许是因为星期天，市场上人们摩肩接踵（攘攘熙熙）。
مىقدار (مىقدارى) 〔静〕 ①量：ئىسسىقلىق مىقدارى 热量 / كۆپ مىقداردىكى سۇ 大量的水②份：بىر ~ كىسلاتاغا ئۇچ ~ سۇ قوشساق 一份三加酸水份
مىقدار تەھلىلى 定量析
مىقدار رەۋىشى 〈语〉 量副词
مىقدار سۆز 〈语〉 量词
مىقدار ئۆزگەرتكۈچ 〈电〉 变量器
مىقدارلىق 〔静〕 量，量的：的额数
مىققىدە 〔静〕 ①丰满②合适：ئۇنىڭ كىيىمى بەدىنىگە ~ كەپتۇ . 他穿服衣的得合适。
مىقياس (مىقياسى) 〔静〕 范围：پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا 在全国范围内
مىكائىل 〔静〕〈宗〉来伊卡米，来伊勒迦米（传教兰斯伊）：一之使天大四的说（职之物万宙宇察观司专）
مىكە 〔静〕〈方〉墨
مىكرو 〔静〕 ①微观②微量③微型
مىكرو ئاپپارات 微相照机
مىكرو ئاپتوموبىل 微汽车
مىكرو ئامپېر 〈物〉微安（培安一之分万百）
مىكرو بار 〈物〉巴微（压气大一之分万百）
مىكرو بىئولوگىيە 微生物学
مىكرو بىئولوگىيەشۇناس 微生物学家
مىكرو پروگرامما 微程序
مىكرو پىلىۋنكا 〈艺〉微缩片胶
مىكرو تەسىر 〈物〉微扰
مىكرو تەنچە 〈生〉微体
مىكرو تەھلىل 微分析
مىكرو تۇپراقشۇناسلىق 〈农〉微土壤学
مىكرو تېلېفون 微话受送器
مىكرو تېلېۋىزور 微视电机
مىكرو تىلشۇناسلىق 〈语〉微言语学
مىكرو خىمىيە 微化学
مىكرو دولقۇن 〈物〉微波
مىكرو دۇنيا 〈哲〉微世界观
مىكرو رايون 小区
مىكرو زەررىچە 〈物〉微粒子
مىكرو سېكۇنت 微秒
مىكرو فارادا 〈物〉微法拉（拉法一之分万百）
مىكرو فوتوگرافىيە 〈艺〉微显影摄
مىكرو فىزىكا 微物理学
مىكرو قۇرۇلما 微结构
مىكرو كاتالوگ 微缩目录
مىكرو كارتا 微缩卡片
مىكرو كرىستال 〈矿〉微晶
مىكرو كوماندا 微指令
مىكرو كومپيۇتېر 微机，微算计子电型机
مىكرو كۇلون 〈物〉微库仑（仑库一之分万百）
مىكرو كلىمات 小气候
مىكرو كلىماتولوگىيە 小气候学
مىكرو كيۇرى 〈物〉微居里（里居一之分万百）
مىكرو گېنرى 〈物〉微亨利（利亨一之分万百）
مىكرو لاپا 微型管
مىكرو لىتىر 〈物〉微升（升毫一之分千）
مىكرو ماتور 微型电机
مىكرو ماشىنا 小功率电机
مىكرو مالىيە 微观财务
مىكرو مانومېتىر 微压计
مىكرو مېتىر ①尺，微米②微测仪
مىكرو مىقدار 微量
مىكرو مىللىمېتىر 微毫米
مىكرو ئورگانىزم 〈生〉微生物
مىكرو ئورگانىزملىق 微生物的，微生物有的
مىكرو ئوم 〈物〉微姆欧（姆欧一之分万百）
مىكرو ۋات 〈物〉微瓦（特瓦一之分万百）
مىكرو ۋولت 〈物〉微伏（特伏一之分万百）
مىكرو ھېسابلاش ماشىنىسى 〈电〉微机算计型
مىكرو ھېكايە 微小说
مىكرو ئېلېكتر 〈物〉微子电
مىكرو ئېلېكترونىكا 〈物〉微电子学
مىكرو ئېلېمېنت 〈化〉微素元量
مىكرو ئىسپورا 〈生〉微小孢子
مىكرو ئىسخېما 微型图
مىكرو ئىقتىسادشۇناسلىق 〈经〉微观经济学
مىكرو ئىگىلىك 〈经〉微观经济
مىكروب 〈生〉〔静〕微生物，菌
مىكروبسىز 〔静〕无菌的：~ ئۇستۇرۇش 无菌培养

مىكروبسىزلاندۇرماق «مىكروبسىزلانماق» 的使动态
مىكروبسىزلاندۇرۇلماق «مىكروبسىزلاندۇرماق» 的被动态
مىكروبسىزلانماق 化菌无〔动〕
مىكروبلانماق 染感：يارىلرىڭىز مىكروبلىنىپ قالمىسۇن . 了染感口伤的你让要不 。
مىكروسكوپ 镜微显〔静〕
مىكروسكوپلۇق 的微显〔静〕
مىكروفون 筒话，器音扩，风克麦〔静〕
مىكروگراف 片照微显〔静〕
مىكروگرافىيە 术相照微显〔静〕
مىكرولۇق 观微，微〔静〕
مىكرولۇق جانلاندۇرۇش 活搞观微 <经>
مىكرولۇق سۇغىرىش 灌微 <水>
مىكرون (米一之分万百)米微〔静〕
مىكوپلازما 体原支 <生>〔静〕
مىكولوگىيە 学菌真〔静〕
مىكىر (مىكرى) 计诡〔静〕
مىكىر ئىشلەتمەك 施 计诡
مىكىر ـ سىكىر 毛鸡，的碎琐，的碎零 <方>〔静〕 的皮蒜
مىكىرلىك 端多计诡，诈诡〔静〕
مىكى ـ مىكى 没 ~ گەپ：的糊糊含含，的儿准没〔静〕 话的儿准
مىگماتىت 岩合混 <地>〔静〕
مىگماتىتلاشماق 化岩合混 <地>〔动〕
مىڭ ①千〔静〕：ئون ~ 一万 / يۈز ~ 十万 / ئاۋ~ لىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا . 见一如不闻百 <谚> 。 ~ خىشىم بار ، تېمىم يوق . <谚> 墙堵一无，砖块千有 。 ~ سەرنى يوقاتقان بىر سەر . <谚> 千去失而两一为因 ；两"大失小因"同喻 <转>②。 ~ ياخشى：多得…多得好
مىڭ بالالىقتا 好不易容：好不容易 ~ ئۇنى ئىزدەپ تاپتىم . 他到找才易容不好 。
مىڭ تاغار 堆大一，多很，多许：~ ئىشىم بار . 我有事堆大一 。
مىڭ تەسلىكتە 好不易容：~ كۆرۈپ چىقتىم . 不好容易看才完 。
مىڭ توۋا = پەندىيات
مىڭ قىلسىمۇ 做么怎再：~ ، ئۇ پەيلىدىن يانمىدى . 再怎么做，他也回头有没 。
مىڭ قىلغان بىلەن 做么怎再：مىڭ قىلغان بىلەنمۇ سىز بۇ ئىشنى بېشىغا ئېلىپ چىقالمايسىز . 你事件这，做么怎再 。 成不办也
مىڭ مەرتىۋە ①翻来覆去：بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ~ ئېيتقان بولساممۇ ، زادىلا پەرۋا قىلمىدى . 我事这翻来覆去跟他 。 ②全完，常非：سېنىڭ گەپلىرىڭگىنى ~ ئىشىنىمەن . 你的话我全完相信 。 بىر قاراپلا قويسام ، ~ رازى بولىمەن . 只你要看一眼，我就满常非意了 。
مىڭ ئۆلۈپ ، بىر تىرىلمەك 一：苦万辛千 <成> 二：天升佛出世，佛存幸的金淘 ：ئالتۇنچىلارنىڭ ئامان قالغانلىرى مىڭ ئۆلۈپ ، بىر تىرىلىپ ، يازغا ئاران ئۇلىشىۋالدى . 者千辛万苦了到熬易容不好夏天了到 。
مىڭئاياغ 鹿马 <动>〔静〕
مىڭئەر 节关个各，身浑 <方>〔静〕
مىڭبىر "多很"：ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ~ خىيالىلار كەچتى . 法想多多许许过掠里心的他 。
مىڭبىر مۇشەققەت 千：苦万辛千，险万难 ئۇلار ~ مىڭبىر مۇشەققەتتە مەنزىلگە يېتىپتۇ . 了到才苦万辛千们他 。 地的目
مىڭدەۋانە 子仙天，若莨 <植>〔静〕
مىڭگەن 锅(状筒直，的耳双带) <方>〔静〕
مىڭلاپ 的千成〔静〕
مىڭلاپ ـ مىڭلاپ 千成千成〔静〕
مىڭلارچە 分万，千成〔静〕：~ ماڭا بەرگەن ئىلھاملىرىڭىز تەشەككۈر . 励鼓的我对您谢感分万 。
مىڭلاق (名地国汗鹘回古)克拉明 <古>〔静〕
مىڭلىغان 水万山千 ~ تاغ ـ دەريالار：地千成〔静〕
مىڭلىغان ـ تۆمەنلىگەن 万上千成〔静〕
مىڭلىغان ـ ئۇنمىڭلىغان = مىڭلىغان ـ تۆمەنلىگەن
مىڭلىق ①千〔静〕：~ بىرلىككە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرەر . 狼遭羊只千 <谚> ，羊只独，挨刀 。
数位千 <数> مىڭلىقلار خانىسى
مىڭئۇي 洞佛千〔静〕
مىڭيوپۇرماق 草齿锯，蓍叶千 <植>〔静〕
مىل 里英①〔静〕(里公 1.6093 合)里海②(里公 1852 合)(米)
مىلاد 日生诞稣耶 <宗>〔静〕
مىلاد بايرىمى 圣诞节

مىلادىيە 元纪，元公〔静〕
مىلەتمەك «مىلىمەك»的态动使的
مىلەشتۇرمەك 上蘸，上抹，上粘，上沾〔动〕
مىلەشمەك «مىلىمەك»的态同共的
مىلەڭزە 子帘门〔静〕
مىلەڭزىلىك 的子帘门做以可②的子帘门带①〔静〕
مىلەنمەك «مىلىمەك»的态动被的
مىلتون 宁安，通尔眠 <药>〔静〕
مىلتىق 枪步，枪〔静〕：مىلتىقنىڭ ئىچى مورا ، ئۇنى ئېتىلـ دۇرغان دورا . 药火靠击射，道烟像筒枪 <谚> 。
مىلتىق دورىسى 药火，药弹
مىلتىق گرانات 弹榴枪 <军>
مىلتىقسىز 枪无〔静〕：枪带不，～ يۈرگەندە ، كېيىك ئۆچـ راپتۇ . 羊黄到遇偏偏时枪带不 <谚> 。
مىلتىقلىق 兵士的枪带 ئەسكەر ～：枪带，枪有〔静〕
مىلجىڭ 蹭磨爱，吞吞慢①〔静〕：～ ئادەم سۆز بىۋزار ، قىڭغىر ھارۋا يول . 歪，坏说话把会人的吞吞慢 <谚> 的蹭磨爱，人的吞吞慢②。坏碾路把会车的八扭七人：مىلجىڭنى ئەزمە يېڭدۇ ، ئەزمىنى بەزمە . <谚> 塌疲 。人塌疲治会聚大，人蹭磨治人
مىلجىڭلاشماق «مىلجىڭلىماق»的态同共的
مىلجىڭلىق «مىلجىڭ»的式形词名的
مىلجىڭلىق قىلماق = مىلجىڭلىماق
مىلجىڭلىماق 蹭磨〔动〕
مىللەت 族民〔静〕
مىللەت ئارخېئولوگىيىسى 学古考族民
مىللەت ئەلا نەزەريىسى 论上至族民
مىللەت تارىخشۇناسلىقى 学史历族民
مىللەت تونۇش 别识族民
مىللەت جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社族民
مىللەت جۇغراپىيىسى 学理地族民
مىللەت قارىشى 观族民
مىللەت كۆچكۈنى 徙迁大族民
مىللەت نەزەريىسى 论理族民
مىللەت نوپۇسشۇناسلىقى 学口人族民
مىللەت ئېكولوگىيىسى 学态生族民
مىللەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经族民
مىللەت ئىلاھى 神族民
مىللەتپەرۋەر 的义主族民，的族民爱热〔静〕
مىللەتپەرۋەرلىك 义主族民，族民爱热〔静〕
مىللەتچى 者义主族民〔静〕
مىللەتچىلىك 义主族民〔静〕
مىللەتچىلىك ئەدەبىياتى 学文义主族民 <文>
مىللەتشۇناس 家学族民〔静〕
مىللەتشۇناسلىق 学族民〔静〕
مىللەتلىك 的族民〔静〕：دۆلىتىمىز كۆپ ～ دۆلەت . 我。家国的族民多个是国
مىللىبرىت 矿镍针 <矿>〔静〕
مىللىئامپېر (培安一之分千)培安毫 <物>〔静〕
مىللىبار (压气大一之分千)巴毫 <物>〔静〕
مىللىسېكۇنت (秒一之分千)秒毫〔静〕
مىللىكيۈرى (里居一之分千)里居毫 <物>〔静〕
مىللىگال (伽一之分千)伽毫 <物>〔静〕
مىللىگرام (克一之分千)克毫〔静〕
مىللىگېنرى (利亨一之分千)利亨毫 <物>〔静〕
مىللىلىتىر (升一之分千)升毫〔静〕
مىللىمېتىر 米毫〔静〕
مىللىمېتىر دولقۇن 波米毫 <物>
مىللىمىكرون (米一之分亿十)米微毫〔静〕
مىللىئوم (姆欧一之分千)欧毫 <物>〔静〕
مىللىۋات (特瓦一之分千)瓦毫 <物>〔静〕
مىللىۋولت (特伏一之分千)伏毫 <物>〔静〕
مىللىۋولتمېتىر 计特伏毫，表伏毫 <物>〔静〕
مىللىي 的民国②的族民①〔静〕
مىللىي ئادەت 惯习族民
مىللىي ئازادلىق 放解族民
مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى 动运放解族民
مىللىي ئاسسىمىلياتسىيە 化同族民
مىللىي ئاڭ 识意族民
مىللىي ئالاھىدىلىك 色特族民，点特族民
مىللىي ئەدەبىيات 学文族民
مىللىي ئەنئەنە 统传族民
مىللىي باراۋەرلىك 等平族民
مىللىي بازار 场市族民
مىللىي بانكا 行银民国 <经>
مىللىي بايلىق 富财民国
مىللىي بۇرژۇئازىيە 级阶产资族民
مىللىي بۆلگۈنچى 分裂分族民，者义主裂分族民子
مىللىي بۆلگۈنچىلىك 义主裂分族民

مىللىي بېكىنمىچىلىك 义主关闭族民
مىللىي پەرق 别差族民
مىللىي تاپاۋەت 得所民国 <经>
مىللىي تەركىبچىلىك 论分成族民唯
مىللىي تۈس 彩色族民
مىللىي تېررىتورىيە 域区族民
مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە 治自域区族民
مىللىي تىل 言语族民 <语>
مىللىي خاراكتېر 格性族民
مىللىي خۇسۇسىيەت 性属族民，点特族民
مىللىي دارامەت 入收民国 <经>
مىللىي دۆلەت 家国族民
مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب 命革主民族民
مىللىي زۇلۇم 迫压族民
مىللىي زىددىيەت 盾矛族民
مىللىي سىياسەت 策政族民
مىللىي شەكىل 式形族民
مىللىي غورۇر 心尊自族民
مىللىي قۇرۇلتاي 会大民国
مىللىي گۇرۇھ 团集族民
مىللىي كاپىتال 本资族民 <经>
مىللىي كەمسىتىش 视歧族民
مىللىي كېڭەيمىچىلىك 义主张扩族民
مىللىي ماجىرا 纷纠族民
مىللىي مەجلىس 国民会议
مىللىي مەدەنىيەت 化文族民
مىللىي مەسىلە 题问族民
مىللىي مەنپەئەت 益利族民
مىللىي مەنپەئەتپەرەسلىك 义主己利族民
مىللىي مۇزىكا 东音族民
مىللىي مۇزىكىشۇناسلىق 学乐音族民 <艺>
مىللىي مۇستەقىللىق 立独族民
مىللىي مۇناپىق 类败族民
مىللىي ھەرىكەت 动运族民
مىللىي ھۆكۈمەت 府政民国
مىللىي ھېسسىيات 情感族民
مىللىي ئورتاق تىل 语同共族民 <语>
مىللىي ئوركېستر 队乐族民 <艺>
مىللىي ئۇسلۇب 格风族民
مىللىي ئۆرپ - ئادەت 俗习族民，俗风族民

مىللىي ئۆزلۈك ئاڭ 识意我自族民
مىللىي ئىپتىخار 感豪自族民
مىللىي ئىقتىساد 济经族民 <经>
مىللىي ئىمتىياز 权特族民
مىللىي ئىنقىلاب 命革族民
مىللىيلاشتۇرماق «مىللىيلاشماق» 态动使的
مىللىيلاشتۇرۇشماق «مىللىيلاشتۇرماق» 态同共的
مىللىيلاشتۇرۇلماق «مىللىيلاشتۇرماق» 态动被的
مىللىيلاشماق 化族民〔动〕
مىللىيلىق «مىللىي» 式形词名的
مىلونىت 岩棱糜〔静〕
مىلونىتلىق 的岩棱糜〔静〕
مىلىتارىزم 义主阀军，义主国军〔静〕
مىلىتارىست 者义主国军，阀军〔静〕
مىلىتارىستلاشتۇرماق «مىلىتارىستلاشماق» 态动使的
مىلىتارىستلاشتۇرۇلماق «مىلىتارىستلاشتۇرماق» 态动被的
مىلىتارىستلاشماق 化义主国军〔动〕
مىلىتارىستلىق 的阀军，的义主国军〔静〕
مىلىتارىستلىق ئىستىل 风作阀军
مىلىچ （音声的等巴泥踩）兹扑〔模〕
مىلىچچىدە 地兹扑兹扑〔静〕：پۈتۈن كوچا - كويلار توڭلاپ ئېرىگەن تاۋۇزدەك ~ بولۇپ كەتتى. 街道全上都像冻化后融的瓤瓤软兹扑兹扑来起走，瓜西的了化。
مىلىچلاتماق 态动使的 «مىلىچلىماق»
مىلىچلىماق 泞泥得变，瓤瓤软得变，烂稀〔动〕：مەھەللىچلاپ كەتكەن يەر يۇزى ئەخلەت - چاۋار بىلەن قاپلانغانىدى. 。圾垃满布面地的泞泥得变
مىلىچمال 店货杂 ~ دۇكىنى：货百小，货杂〔静〕
مىلىچمالچى 主店货杂，商货杂〔静〕
مىلىچ - مىلىچ 兹扑兹扑〔模〕
مىلىق 乎乎软〔模〕
مىلىق - مىلىق 瓤瓤软，绵绵软，乎乎软〔模〕
مىلىققىدە 地瓤瓤软，地乎乎软〔静〕
مىلىقلاتماق 态动使的 «مىلىقلىماق»
مىلىقلىماق 瓤瓤软得变，乎乎软得变〔动〕：ئالما مىلىقلاپ سېسىشقا باشلاپتۇ. 。了烂始开，乎乎软得变果苹
مىلىق - مىلىق 的瓤瓤软，的乎乎软，的绵绵软〔模〕
مىلىك 床牙，龈齿 چىش مىلىكى：龈 <理生>〔静〕
مىلىمەك 蘸馋：ئاننى ھەسەلگە مىلەپ يېمەك 沾，蘸〔动〕 怕就怕 <谚>. مىلەپ يېگەن مېھماندىن قورق / 吃蜜蜂

。人客的吃着蘸

مىليارد 〔静〕亿十：亿 ～ 一百亿

مىليارد‌بەر 〔静〕翁富万亿

مىليە 〈植〉〔静〕棟

مىليون 〔静〕万百：ئون ～ 一千一万 / يۈز ～ 一亿

مىليونلاپ 〔静〕成百万的

مىليونلارچە 〔静〕成百万的

مىليونلىغان 〔静〕成千万千千，的万上千成的万万千千：～ ئىنقىلابىي جەڭچى 士战命革的万上千成

مىليونېر 〔静〕翁富万百

مىمىكا 〔静〕面表部面于善 ئۇستا ئارتىس مىمىكىغا ئۇستا 情表部面：员演的情表

مىنا (مىناسى) 〈军〉〔静〕雷手，雷地

مىنا تازىلىماق 雷扫

مىناسىز 〔静〕的雷手无，的雷地无

مىناسىزلاندۇرماق «مىناسىزلانماق» 的动使的态

مىناسىزلاندۇرۇلماق «مىناسىزلاندۇرماق» 的被动的态

مىناسىزلانماق 〔动〕雷扫

مىنالاشتۇرماق «مىنالاشماق» 的动使的态

مىنالاشتۇرۇلماق «مىنالاشتۇرماق» 的被动的态

مىنالاشماق 〔动〕雷布

مىناميوت 〈军〉〔静〕炮击迫

مىناميوتچى 〔静〕手炮击迫

مىنەپتە 〈方〉〔静〕日作工

مىندۇرمەك «مىنمەك» 的动使的态

مىندۇرۇشمەك «مىندۇرمەك» 的同共的态

مىندۇرۇلمەك «مىندۇرمەك» 的被动的态

مىنگەشتۇرمەك ① «مىنگەشمەك» 的动使的态：ئۇ مېنى ۋېلىسىپىتكە مىنگەشتۇرۇپ مەكتەپكە كەلدى．他带着车行自骑带着他，校学到来我。腿郎二着跷，腿着架腿：ئۇ ساپادا ئولتۇرۇپ پۇتلىرىنى مىنگەشتۇردى．他，上发沙在坐二着跷，腿郎。

مىنگەشتۇرۇشمەك «مىنگەشتۇرمەك» 的同共的态

مىنگەشتۇرۇلمەك «مىنگەشتۇرمەك» 的被动的态

مىنگەشمەك 〔动〕①：(车行自，驴，马用)带人让；ئات كەينىگە مىنگەشمە، مىنگەشكەندىن كېيىن كۆتۈم ئاغرىدى دېمە．。疼股屁喊叫别就了骑然既，背后马在骑别〈谚〉

②线绞，线搭(等线电)

مىنگو 〔静〕国民

مىنمەك 〔动〕①：骑 ～ 马骑 / ۋېلىسىپىتكە ～ 自骑

行车 ②〈转〉坐(椅交)：باي ناھايىتى مەنسەپپەرەس ئادەم ئىكەن، ئۇ بىرەر مەنسەپنىڭ چوققىسىغا مىنگۈسى كەلسىمۇ ھېچ يولىنى تاپالماپتۇ．巴依的官当爱个是依，人个某坐想他，椅交的官。路门到不找是就可

مىننەت 〔静〕恩感人让，功表：مېھنەتتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ．〈谚〉功表怕要，动劳怕别。يېتىم ئۆز ئېشىنى يەيدۇ، كىشىنىڭ مىننىتىنى تارتمىدۇ．〈谚〉己自吃儿孤的人别感得却，饭的恩。

مىننەت قىلماق 以，功表居自人恩：ئاباق ئۈستىغا يېگۈزگەن بىر چىشلەم كەكلىك گۆشىنى مىننەت قىلىپ، ئاغزى بېسىلماي كاپشىپ كەتتى．阿克巴让他一了吃口孤鸦叫鸡(鸡石)。完没个叨絮功表就，肉

مىننەتدار 〔静〕谢感，激感：سىلەردىن مىننەتدارمەن．我们你谢感。

مىننەتدار بولماق 谢感，激感：بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ ياغاچچىدىن ناھايىتى مىننەتدار بولۇپ كېتىپتۇ．皇帝听说后匠木激感分十。

مىننەتدارلىق «مىننەتدار» 的形词名式：ئۇ ～ بىلەن مېنىڭ قوللىرىمنى سىقتى．他的我了握紧紧地激感。手

مىننەتسىز 〔静〕闻无默默，功表不：ئۇ قەدىمى يەتكەنلىكى جايىنىڭ ھەممىسىدە ھالال تەرىنى ～ تۆككەندى．他之到所处都默默无闻的实诚下流地汗水。

مىننەتلىك 〔静〕恩感，赐恩：～ ئېشىڭدىن قارنىمىنىڭ ئېچى ياخشى．〈谚〉饭的赐恩吃其与；子肚饿如不，饭的赐恩吃其与。"之食来嗟吃不，饿挨可宁"同喻。ئىشلەپ يېگەن لەززەتلىك، تىلەپ يېگەن ～．〈谚〉味有滋有饭吃动劳靠，尽不恩感得饭吃要讨靠。

مىنور 子式〈数〉〔静〕

مىنۇت 〔静〕分，钟分①：سائەت بەشتىن ئون ～ ئوتتى．分十过点五。ئۇ بىر مىنۇتمۇ تۇرمىدى．他一分钟都没(一之分十六的度一)分②。待

مىنۇت ـ سېكۇنت 〔静〕分一秒一，秒分：مىنۇت ـ سېكۇنتنى قولدىن بەرمەسلىك 争必秒分，争夺分秒 / مىنۇت ـ سېكۇنتلىرىنى قەدىرلىمەك 惜珍一分一秒

مىنۇتلۇق 〔静〕的分，的钟分：～ 15 ئۈش 十五分钟的事

مىنۇس 负②号减①〈数〉〔静〕

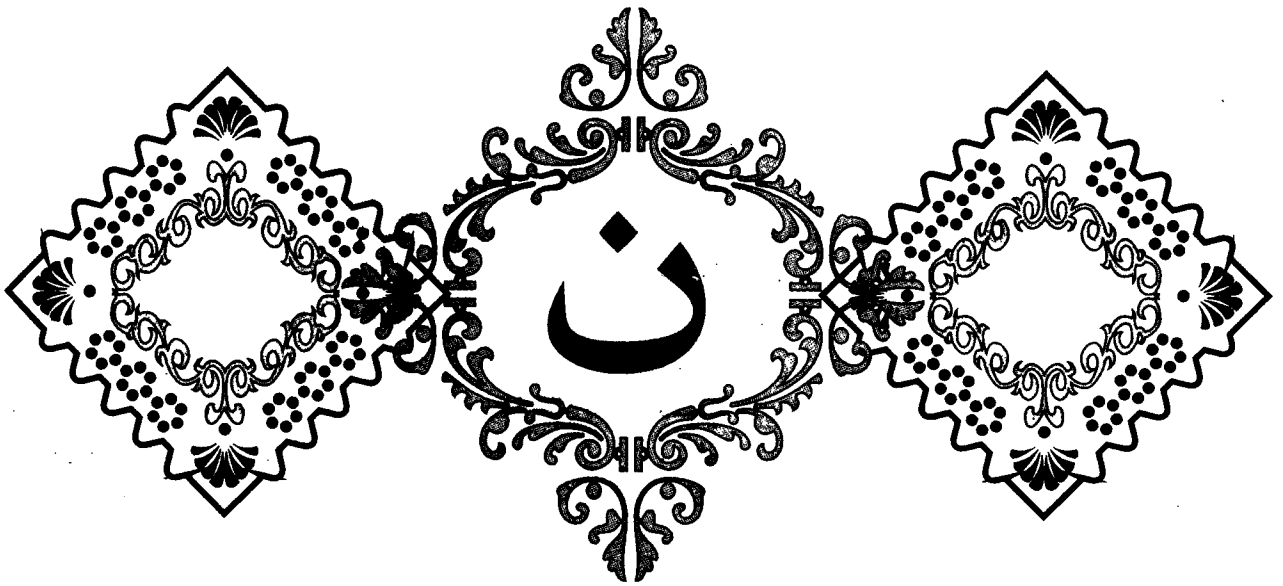
مىنۇس بەلگىسى 号负，号减〈数〉

مىنۇس سان 数负〈数〉

مىنبەتتا 〈地〉〔静〕岩煌之

مىنېرال (مىنېرالى) 矿、的物矿②质矿、物矿①〔静〕
的质
مىنېرال ئازوت 氮质矿 <化>
مىنېرال بۇلاق 泉矿 <地>
مىنېرال پاختا 棉物矿
مىنېرال تۇز 盐机无、盐矿 <化>
مىنېرال سۇ 水泉矿②水物矿① <水>
مىنېرال ماي 油物矿 <矿>
مىنېرال ئوزۇقلۇق 养营质矿 <地>
مىنېرال ئوغۇت 料肥物矿
مىنېرالشۇناس 家学物矿〔静〕
مىنېرالشۇناسلىق 学物矿〔静〕
مىنېراللاشتۇرماق «مىنېراللاشماق» 的态动使的
مىنېراللاشتۇرۇلماق «مىنېراللاشتۇرماق» 的态动被的
مىنېراللاشماق 化矿〔动〕
مىنېرالوگرافىيە 学相矿〔静〕
مىنىبۇس 车包面、车客小〔静〕
مىنىستىر 部〔静〕：长تاشقى ئىشلار مىنىستىرى 部交外
理助长部 ～ يارده‌مچى / 长
مىنىستىرلىق 部〔静〕：部تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقى 部交外
مىنىشلىك 马的骑好 ئات ～ ：的骑好〔静〕
مىنىشمەك «مىنمەك» 的态同共
مىنىمال 西东的寸尺小最〔静〕
مىنىمال قىممەت 值价低最

مىنىمۇم 度限小最、限下②的低最、的小最①〔静〕
مىنىمۇم تېرمومېتىر 表度温低最 <气>
مىنىمۇم تېمپېراتۇرا 度温低最 <气>
مىنىمۇم قىممەت 值小最 <数>
مىنىمېتىر 仪分千、表分千 <物>〔静〕
مىنياتۇرا 品作术艺型小 <艺>〔静〕
مىھراز 根脉百 <植>〔静〕
مىيالغىلاتماق «مىيالغىلماق» 的态动使的
مىيالغىلاشماق «مىيالغىلماق» 的态同共的
مىيالغىلماق (猫小)叫咪咪〔动〕
مىيانە 看难②坏① <方>〔静〕
مىياۋ 喵、咪〔模〕
مىياۋزۇ 族苗〔静〕
مىياۋزۇچە 的式族苗②文苗、语苗①〔静〕
مىياۋلاتماق «مىياۋلىماق» 的态动使的
مىياۋلاشماق «مىياۋلىماق» 的态同共的
مىياۋلىماق 喵喵：叫喵喵〔动〕 مۈشۈك مىياۋلاۋاتىدۇ . 喵喵在猫。叫地
مىياۋ - مىياۋ 喵喵、咪咪 〔模〕
مىيۇئون 轻为同子微中、子电与)子介 μ <物>〔静〕
(种一的子
مىيىق 角嘴 <理生>〔静〕
مىيىقىدا كۈلمەك 笑一微微

ن ①维吾尔文第二十三个字母该字母②称名

نائەھلي 〔静〕无情义的，不做作的；老实人，忠厚人 ئائەھلىگە قەرزدار بولما، ناتونۇشقا ھەمراھ. <谚> 莫向无情义者借债，莫与陌生人结伴同行。

نائەھلىلىك «نائەھلي»的形容词名词

نائەھلىلىك قىلماق 做缺德事，做不仁不义的事

ناباب ①〔静〕不适当的，不合适的，不中用的：～ جاي 不适当的地方 / ～ شارائىت 不适合的环境 / تېرىقچىلىققا ～ يەر 不适于种植的地方 / ～ سايمان 不适用的 / ～ ئەرسە 不好的，不良的：～ بالا 坏孩子 / ～ ئادەم 不分良子

نابابلىق «ناباب»的形容词名词

نابور 〔静〕①铅字<印>②排版

نابور ماشىنىسى 排字机<印>

نابورچىك 〔静〕工字排<印>

نابورچىكلىك 〔静〕作工字排<印>

نابورچىكلىك قىلماق 作工字排，干排字

نابورخانا 〔静〕排房<印>

نابۇت 〔静〕毁灭

نابۇت بولماق ①毁灭，坏掉：زىرائەتلەر بوراندا نابۇت بولۇپ كەتتى. 庄稼被风暴毁掉了。②死亡，故亡，丧生：ئۇ- رۇشتا نۇرغۇن ئادەم نابۇت بولدى. 战争中死了许多人。

نابۇت قىلماق ①毁坏，送葬②断送：ئۆزىنى ～ 自己断送。

ناپارمان 〔静〕紫色<方>

ناپاك ①〔静〕不干净的，不清洁的；～ قول 不洁的手 / ～ بەدەن 不干净的身子②转>坏的，不造的

ناپاكلىق «ناپاك»的形容词名词

ناپور 〔静〕①水<水>头水，压水<石>②压头

ناتايىن 〔静〕①不定，不一定，不得见，不可必：～ ئۇنىڭ كېلىشى 他来不一定②不可模棱两可的

ناترولىت 〔矿物〕<静〕钠沸石

ناتري 〔静〕<化>钠

ناتري تۇزى 钠盐<化>

ناتري خلورىد 钠氯化<化>

ناتري سۇلفات 钠硫酸<化>

ناتري سىلىكات 钠硅酸<化>

ناتري كاربونات 钠碳酸<化>

ناتري ھىدروكاربونات 钠氢碳酸<化>

ناتري ھىدروكسىد 钠氢氧化<化>

ناتري لامپا 钠灯

ناتري نىترات 钠硝酸<化>

ناتريلىق 〔静〕<化>钠的

ناتريلىق ئەينەك 钠玻璃

ناتريلىق دالا شپاتى 长石<水>

ناتريلىق سېلىترا 硝石<地>

ناتربيلىق قەۋەت 层质钠 <地>
ناتسىزم 义主粹纳〔静〕
ناتسىست 犯战粹纳 ~ : ئۇرۇش جىنايەتچىلىرى 粹纳〔静〕
ناتوغرا 的误错，的确正不，的对不〔静〕: ~ نۇقتىئىنە. 点观的误错 زەر
ناتوغرا رىقابەت 争竞当正不 <经>
ناتوغرا كەسىر 数分假 <数>
ناتوغرا نەپەس 吸呼常异 <医>
ناتوغرلىق 为行良不，假虚，误错〔静〕
ناتونۇش 的疏生，的生陌，的识认不〔静〕: ~ ئادەم 人的识认不 / ~ كوچا 道街的生陌 / بەزىدە بىز تاما- ~ 遇会们我候时有 . مەن ~ بېكى مەسىلىلەرگە دۇچ كېلىمىز 。题问新的(生陌)疏生全完到
ناتونۇشلۇق 疏生，生陌，识认不〔静〕
ناتۇرا 景外 <艺>〔静〕
ناتۇرال 的然自②的付偿物实用① <经>〔静〕
ناتۇرال ئامىل 素因然自 <哲>
ناتۇرال باج 税物实 <经>
ناتۇرال زايوم 券债物实 <经>
ناتۇرال شەكىل 式形物实 <物>
ناتۇرال قانۇن 法然自 <法>
ناتۇرال كرېدىت 贷信物实 <经>
ناتۇرال ماتاش = ناتۇرال ئىش ھەقى
ناتۇرال ئىش ھەقى 资工物实
ناتۇرال ئىگىلىك 济经然自 <经>
ناتۇرال يەر ئىجارىسى 租地物实 <经>
ناتۇرالىزم 义主然自 <哲>〔静〕
ناتىق 者才口有，者令辞于善，家辩雄，家说演〔静〕
ناتىقلىق 论议发大 ~ ، قىلماق 辩善言能，才辩〔静〕: 论阔谈高，谈其夸夸
ناجاپ 弱，弱柔，弱娇，力无，弱虚，弱衰 <方>〔静〕
ناچا 轴线底(的机纫缝)〔静〕
ناچار 量质 ~ سۈپەتى 的良不，的好不，的劣低〔静〕
~ / 劣低 كەيپىيات ~ / 气邪风歪，气风良不 ئىستىل 风作良不
ناچار تۇپ 株劣 <农>
ناچار سورت 种品质劣 <经>
ناچار نەسىل 种劣 <牧>
ناچارلاشتۇرماق 态动使的 «ناچارلاشماق»

ناچارلاشماق 坏变，化恶，劣低变〔动〕: ئۇنىڭ ئەسىتە تۇتۇش قابىلىيىتى كۈندىن - كۈنگە ناچارلىشىپ كېتىۋاتىدۇ. 。差天一比天一力忆记的他
ناچارلىق «ناچار»的名词化形式: بۇ ئارغامچا سۈپىتىنىڭ ناچار- لىقىدىن ئۈزۈلۈپ كەتتى . 断拉差量质为因子绳根这 了。
ناچارلىق دەرىجىسى 率良不
ناخشا 曲歌，歌 <艺>〔静〕
ناخشا مىلودىيىسى 律旋乐声 <艺>
ناخشا ئېيتماق 歌唱
ناخشا - كۈي 曲歌〔静〕
ناخشا - ئۇسسۇل 舞歌 <艺>〔静〕
ناخشا - ئۇسسۇللۇق 的舞歌 <艺>〔静〕
ناخشا - ئۇسسۇللۇق تىياتىر 剧舞歌 <艺>
ناخشىچى 手歌女 ~ ئايال : 家唱歌，手歌 <艺>〔静〕
ناخشىچىلىق 涯生唱歌〔静〕
ناخشىسىز 的歌无〔静〕: ~ ، مۇزىكىسىز تۇرمۇشنىڭ قانچە- لىك مەززىسى بار؟ 么什有活生的乐音有没，声歌有没？ 思意
ناخشىلىق 的歌有〔静〕
ناخشىلىق مۇزىكا 乐声 <艺>
ناخۇش 的中适甜酸 <方>〔静〕
ناخۇش ئانار 榴石甜酸 <植>
ناخۇن 子拨〔静〕
نادامەت 苦愁，伤悲，叹悲〔静〕
نادامەت چەكمەك 哀悲，痛悲，伤悲(历经，受经)
نادامەتلىك 人令 ~ كۈنلەر : 的悲可，的心伤人令〔静〕 况景的悲可 ئەھۋال ~ / 月岁的心伤
نادان 的蠢愚 ~ ئادەم : 的昧愚，的蠢愚，的知无〔静〕 人 / نادانغا سۆزلىگەن ئىسىت سۆزۈم ، ئۆلۈككە يىغلىغان ئىسىت كۆزۈم . <谚> 泣哭人死对，惜可话的我理讲人蠢跟 。惜可泪的我
نادانلارچە 知无 ~ بىلجىرلىماق : 涂糊，知无，昧愚〔静〕 涂糊事做 ئىش قىلماق ~ / 说妄
نادانلاشتۇرماق 态动使的 «نادانلاشماق»
نادانلاشماق 涂糊变，昧愚变〔动〕
نادانلىق 在生--- : ئۆمۈر نادانلىقتا ئۆتمەك 昧愚，知无〔静〕 过度中知无昧愚 / خەلقنى نادانلىقتا تۇتۇش سىياسىتى 策政民愚 / ~ قاراڭغۇلۇقتىن يامان . <谚> 黑比昧愚 。怕可更暗

نادانلىق دەۋرى 代时昧蒙 <哲>
نادانلىق قىلماق 事蠢做
نادىر[1] 〔静〕 ①稀有的，的罕见；～ نەرسە 上②物之有稀
作佳，作之乘上 ～ ئەسەر：善，佳，的乘
نادىر كىتاب 本珍，本善
نادىر مېتاللار 属金土稀 <化>
نادىر[2] 〔静〕 天 <天>底
نار 〔静〕 <动>驼峰单：ئېسىلسا‌ق ئارغا ئېسىل ، يېقىلسا‌ق ناردىن يېقىل . <谚> 骑要就单峰骆，骑要就单峰骆。“人惊鸣一则千，已则千不”同喻：来下摔上驼峰。
نارازى 〔静〕 不满，不满意：مەن ئۇنىڭدىن ～ . 我对他不满。
نارازى بولماق 不满：مەن ئۇنىڭدىن نارازى بولدۇم . 我对他不满。
نارازى قىلماق 引得，满不起：مەن ئۇنى نارازى قىلىپ قويدۇم . 我得了他。
نارازىلىق «نارازى»的名词形式
نارازىلىق ئەرزى 上诉 <法>
نارازىلىق بىلدۈرمەك 表示不满，抗议
نارازىلىق خېتى 抗议信
نارازىلىق قىلماق 不满
نارەسىدە 〔静〕 年幼的
نارەسىدە بالا 童幼
نارەسىدە قىز 女幼
نارەنجى 〔静〕 橙色
نارزان 〔静〕 泉矿水
نارمىشك 铁力木 <植>〔静〕
ناز (نازى) 〔静〕 ①风骚，情娇，俏：～ قىزغا يارىشار ، غاز كۆلگە . <谚> 好更里湖在鹅天，爱可真俏要娘姑。 چىرايلىقنىڭ نازى يامان ، سەتنىڭ ھالى . <谚> 看亮漂。得了子架的人女丑，害厉娇撒娘姑。
ناز قىلماق 作造揉娇②情风弄卖，俏卖①
نازارەت 〔静〕 ①督监，监视：ئاممىنىڭ نازارىتىگە تاپشۇرماق 交群众督监 / ②动劳督监 قىلماق ئەمگەك ئاستىدا：厅 ～ / 厅化文 نازارىتى مەدەنىيەت
نازارەت قىلماق 督监，监视
نازارەتچى 〔静〕 人督监①，人视监②<纺>工车挡
نازارەتچىلىك «نازارەت»的名词形式：ئۇلار بۇ ياشلارغا ئۇدان تەربىيە بېرىشى ۋە ئۇلار ئۈستىدىن ～ قىلىشى كېرەك . 他们对该应在进行教育和督监的好很人年青些这。
نازاكەت 〔静〕 丽秀；彬彬质文，静文，雅文：كېلىشكەن بىر جۈپ ئېقىملىق ～ بىلەن ئۈسسۈلغا چۈشتى . 一位匀称身材舞起翩翩地雅文而洒潇妇少的。
نازاكەتسىز 的俊不，的静文不，的雅文不 〔静〕
نازاكەتكۈل 竹文 <植>〔静〕
نازاكەتلىك 端，的彬彬质文，的雅优，的雅文 〔静〕
نازاكەتلىك 动的雅优：ھەركەت ～ 婷婷袅袅，的媚娇，的庄娘姑的庄端 قىز ～ / 作
نازبۇي 荷薄 <古，植>〔静〕
ناز ـ كەرەشمە 势作腔装，作造揉矫，娇撒 〔静〕
نازلانماق 作造揉娇，作做，捏捏扭扭 〔动〕：قىز نازلە‌ـ نسپ تۇرۇپ «بولدۇ» دېدى . 行说地捏捏扭扭娘姑。
نازلىنىشماق 态同共的«نازلانماق»
نازۇك 细纤 ～ بارماق：的嫩细，的嫩娇，的细纤①〔静〕 ～ / 指手的，的细精，的密精②手双的嫩娇 قوللار ～ / 器仪密精 ئەسۋاب ～ ：的巧精儿活的巧精 ئىش ～ / 题问的妙微 مەسىلە ～ ：的致细，的微细，的妙微③，的弱娇④别差微细的义词 پەرقى ～ سۆز مەنىلىرىنىڭ ～ / 娘姑小的弱娇 قىزچاق ～ ：的弱脆，的弱柔人 <谚> . ～ ، تاشتىن قاتتىق / ئادەم گۈلدىن 弱脆情感 ～ ：的折易，的碎易⑤。硬坚头石比又，弱脆花比头木的折易 ياغاچ
نازۇكلاشماق 腻细变，嫩娇变 〔动〕：ئۇ نازۇكلىشىپ كېتىپ‌ـ تۇ . 嫩娇分十得变她。
نازۇكلۇق «نازۇك»的名词形式：～ دەرىجىسى 密精，气娇，嫩娇 قىلماق ～ / 度
نازۇنېمەت 馐珍，看佳味美 〔静〕：لەززەتلىك نازۇ ـ نېمەتلەر 味美馐珍
نازىر 长厅：厅政财 مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى 厅 〔静〕
نازىركوم 民族尔吾维种一)木库尔孜那 <艺>〔静〕 (蹈舞间)
نازىرلىق 为命任被：نازىرلىققا تەيىنلەنمەك 职之长厅 〔静〕 长厅
نازىكۈل 草铃风 <植>〔静〕
نازىل 达下，临降 〔静〕
نازىل بولماق 达下，临降：بىز ئىنسانلارنىڭ بەختـ ساۋادىنى ئۇجۇن بۇ مۇقەددەس كىتاب نازىل بولغان . 们我了为书圣本这了达下福幸的类人。
نازىل قىلماق 遗派，降颁：قۇرئاننى ئاللا نازىل قىلـ غان . 的降颁拉安由是《经兰古》。

نازىنىن 滴滴娇、的情风弄卖、的娇撒、的爱可〔静〕
们娘姑的美娇 قىزلار ～ :的

ناس = ناسۋال

ناسارا 的徒督基对中《经兰古》)拉萨奈 <宗>〔静〕
称谓)

ناسناس 人的吃贪 ئادەم ～ :的吃贪、的住不闲嘴〔静〕

ناسوس 泵、筒气打 <机>〔静〕 :泵、筒气打 بىلەن يېل بەرمەك
水抽泵用 سۇ چىقارماق 用 بىلەن ～ / 气打筒气用

ناسوسخانا 房泵〔静〕

ناسوسلۇق 的泵〔静〕

ناسوسلۇق تەسىر 用作泵 <气>

ناسۋال 成制合混等灰石、灰黄麻、叶烟用)斯纳〔静〕
含象 سېلىۋالغاندەك ～ ئاغزىغا :的下舌在含种一的(烟
(吐吐吞吞话说指)般一斯纳了

ناسۋال چەكمەك 斯纳含

ناسۋال قاپاق 芦葫小、芦葫斯纳 <植> :芦葫斯纳 ناسۋال قا-
分无身示表)吗的吃换芦葫斯纳用能؟ پاقا نان بارمۇ
文)؟

ناسۋالچى 者斯纳售制〔静〕

ناسۋالچىلىق 当行斯纳做〔静〕

ناشايان ～ :的瞻观失有、的面体不、的统体成不〔静〕
ئىش 事的面体不

ناشتا 时饭早他. ئۇ ～ ۋاقتىدا كەلدى :饭早、点早〔静〕
商去后饭早他. ئۇ ناشتىدىن كېيىن دۇكانغا باردى 的来
了店。

ناشتا قىلماق 饭早吃、餐早进 :饭早吃、餐早进 ئەتىگەنلىك
خىزمەتكە كەتتى. 了班上去就饭早过吃丽玛加依阿

ناشتىسىز 饭早吃未、饭早吃不〔静〕 :饭早吃未、饭早吃不 ھەي بالام، ئەتە-
گەندە ～ نەگە بارسەن؟ — دېدى ئانىسى. 子孩》:说亲母
大早连早清都饭早吃不儿哪去؟》

ناشتىلىق 早、点早 ～ تاماق :式形词容形的《ناشتا》
餐 / بەرمەك 点早应供

ناشۇكۇر 的恩感不、的足知不〔静〕

ناشۇكۇرلۇك 式形词名的《ناشۇكۇر》

ناشۇكۇرلۇك قىلماق 恩感不、足知不

ناشى 族西纳 :人西纳〔静〕 ～ مىللىتى

ناشىچە 的式西纳②语西纳①〔静〕

ناغاج 父舅、舅 <古>〔静〕

ناغرا 打、鼓敲 :鼓铁、鼓拉格纳 <艺>〔静〕 چالماق ～
纳 <谚>. بىلەن سۇنانىنىڭ ئۇنى يىراقتىن ياخشى / 鼓

耳悦来起听处远音声的呐喷和拉格。

ناغرا پەردە 膜耳、鼓耳、膜鼓 <理生>

ناغرا ئۇسسۇلى 舞鼓铁 <艺>

ناغراخانا 耳中、室鼓 <理生>〔静〕

ناغرا ـ دۇمباق 鼓〔静〕

ناغرا ـ سۇناي 呐喷和鼓〔静〕

ناغرا ـ كاناي 号鼓〔静〕

ناغرىچى 手鼓铁、手鼓拉格纳 <艺>〔静〕

ناغۇ 么什为、样么怎、么怎 <古>〔静〕

ناغىد 庚长、星白太、星金 <古>〔静〕

نافتالىن 脑樟臭、精油脑石、苯骈、萘 <化>〔静〕

نافتالىن كۇمىلىچى 丸脑樟 <化>

نافتالىن مېيى 油萘 <化>

نافتېن = ھالقىلىق ئالكان

ناكار 人疾残 ئادەم ～ :的疾残 <医>〔静〕

ناكار بولماق 残废: ئۇنىڭ پۇتى ناكار بولۇپ قالدى
了废残腿的他。

ناكار قىلماق 残致、废残使: قاراپ تۇرۇپ، ئۇ جانىۋار-
给灵生个一把就地睁睁眼么怎. ني ناكار قىلىپ قويدۇڭا
了残弄؟

ناكارلىق «ناكار»的式形词名: ئۇ ناكارلىقنىڭ ئازابىنى خېلى
的苦之疾残尝饱个是他. جىق تارتقان كونا ئەسكەر ئىدى
兵老。

ناكەس ～ :的流下、的龌龊鄙卑、的鄙卑①〔静〕 ئادەم
卑的鄙人小、人②的啬吝: ناكەسكە قەرزدار بولساڭ، يول-
会他、债的鬼啬吝了欠你 <谚>. دا قىستار ھەم گۆردە
还你通都里墓坟和上路在。

ناكەسلىك 为行流下、为行劣卑、为行鄙卑〔静〕

ناكرىت 土陶珠珍、石珠珍 <矿>〔静〕

ناگان = ناپانچا

ناگاندا 果如、时有〔静〕

ناگان ـ ناگاندا 而偶、时有〔静〕 :而偶、时有 بىز ئۇنىڭ بىلەن ～ ئۇچ-
。他到见会时有们我. بىرىشىپ قالىمىز

ناگۇلا 愁发: 气生、满不 <方>〔静〕

نال (نالى) 的钉上跟后鞋皮)掌铁〔静〕 :(的钉上跟后鞋皮)掌铁 ئۇتۇكنىڭ نالى
掌鞋

نال قاقماق 掌鞋钉

نالايىق 宜相不、的当恰不、的宜适不、的适合不〔静〕
举的宜相不 ھەرىكەت ～ / 话的宜适不 گەپ ～ :的
用适不 ～ ئىشلىتىشكە / 见意的当适不 پىكىر ～ / 动

ناله 声号哀，声吟呻〔静〕

ناله قىلماق 怨抱，恨怨②号哀，吟呻，叹悲① ئادەمنىڭ ناله قىلىپ ، بەندىدىن رەنجىمەك تەڭرىگە ناله قىلىپ ، بەندىدىن رەنجىمەك 人忧天怨 / ئۆز تەقدىرىدىن 运命的己自怨抱

ناله ـ پەريات 怨哀，吟呻，号哀，苦叫〔静〕 ناله ـ پەريات كۆتۈرمەك 天连苦叫

ناله ـ يىغان 痛哀，鸣哀，号哀〔静〕

ناله ـ زار 声鸣哀，声怨，涕流哭痛，泣悲〔静〕 ھەممە يەرنى ~ قاپلىماق 道载声怨

نالەش (曲乐间民尔吾维)希莱纳 <艺>〔静〕

نالىق 靴皮的掌钉 ~ ئۆتۈك 的掌钉〔静〕

نام (نامى) 学 مەكتەپنىڭ نامى 义名，号称，称名①〔静〕 / ھۆكۈمەت نامىدىن رەھمەت ئېيتماق 的府政以称名的校 / ئۆز نامىدىن خەت يازماق 义名的己自以谢感示表义名 . ئادەمنى ئۇلۇغ ، سۈپرىسى قۇرۇق 声名，望名②信写 。荡荡空单饭，皇而堂声名 <谚>

نام سۇغۇرتىسى 险保誉名 <经>

نامىغا داغ تەككۈزمەك 誉声污玷，声名坏败

نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك 誉名复恢

نامىنى بۇلغىماق 誉名坏毁 <法>

نامىنى ساتماق 号旗…着打，替顶名冒 باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ قىلغان ئەسكىلىكلىرىڭ ئازمۇ؟ 的人别着打你？吗少还事坏的干号旗

نام ـ ئابروي 声名，誉名〔静〕 ئۇ دائىما ~ قازىنىشنى ئويلايدىكەن . 声名好得获想总他 。

نام ـ ئاتاق 望声，誉声，望名，声名，称名〔静〕

نام ـ ئاتاق ھوقۇقى 权称名 <法>

ناماتمان 商子毡，匠毡 <方>〔静〕

نامار 次五 ~ بەش ۋاق 拜礼，孜玛乃① <宗>〔静〕 / جۈمە (称故，拜礼次五作天每徒教兰斯伊)拜礼 / ھېيت نامىزى (拜礼)孜玛乃日节 نامىزى 乃日礼聚 ھەققى ~ 礼嫔②(拜礼)孜玛 酬(的者礼嫔持主给)

نامازدامدات 日，时卯②祷晨清，礼晨 <宗>① 候时的亮麻麻天，前之升

نامازپېشىن 午晌，午正②祷午，礼晌 <宗>①

نامازچۈشۈرمەك 词仪嫔诵，礼嫔行举 <宗>

نامازخۇپتەن 晚，时戌②祷夜早，礼宵 <宗>① 间时的钟点九至七上

نامازدىگەر 午下，时申②祷后午，礼哺 <宗>①

间时的后前点四

نامازشام 刚阳太，昏黄②祷落日，礼昏 <宗>① ~ بولۇپ قالدى . مەن تۇنۇگۈن نامازشامدا كەلدىم . 了候时昏黄到.后落：到回(后落刚阳太)候时的昏黄天昨我 。里家

نامازشام قارغۇسى 者患症盲夜 <医>

نامازخان 人的拜礼做常 <宗>〔静〕

نامازسىز 的拜礼作不 <宗>〔静〕

نامازشامگۈل 花脂胭，花莉茉紫 <植>〔静〕

ناماقۇل 你向我 . ~ مەن سىزگە : 是不赔，歉道①〔静〕 ~ تەلەپ لەپ 的当恰不，的理合不，的性理乏缺②。歉道 求要的理合不

ناماقۇل بولماق 是不赔，歉道 كەچۈرۈڭ ، مەن سىزگە ناماقۇل بولاي . 歉道你向我，谅原请 。

ناماقۇللۇق «ناماقۇل» 的名词象抽： تاپقىنى ناماقۇللۇقتىن ئاشماپتۇ . 的礼赔够刚的到赚 。<谚>

ناماقۇللۇق چېيى 席宴的礼赔

نامايان 楚清〔静〕

نامايان بولماق 出露，现呈，现展，现出 بۇ ئىشتىن چوڭقۇر غەمخورلۇق نامايان بولدى . 关的切深了现体事这 。怀

نامايان قىلماق 显示：ئۆز كۈچىنى ~ 的己自示显 量力

نامايەندە 作表代，物人表代①〔静〕： جۇڭگو ئالىملىرىنىڭ ئەڭ ئېسىل نامايەندىلىرى 人表代秀优最家学科国中 / قۇرۇلۇش ساھەسىدىكى ئۆچمەس 代朽不的业筑建 ~ 碑程里②作表：命革国中 ئىنقىلابىنىڭ نامايەندىسى 碑程里的

نامايىش 行游行举 ~ ئۆتكۈزمەك :威示行游，行游〔静〕

نامايىش قىلماق 示显，现表②威示，行游① 量力的级阶人工示显 ~ چىلار سىنىپىنىڭ كۈچىنى

نامايىشچى 者威示行游，者行游〔静〕： نامايىشچىلار قوشۇنى 伍队行游

نامە 书致 ~ ئەۋەتمەك / 书修 ~ يازماق :信书①〔静〕 / مۇراجىئەتنامە 书明证 گۇۋاھنامە :(素语性词名)书②

书吁呼

نامەرد 慨慷不，的义仁不，的气小，的气义讲不〔静〕 : نامەردكە سوزسىڭ بوينۇڭنى ، پۇچەك ياڭاقتا تولدۇرىدۇ قويۇنۇڭنى . 的塞挑核瘪把会他，子脖伸鬼气小冲若 <谚> 。“气子肚一惹反，人之义不告求”同喻：怀的你满

نامەردلىك «نامەرد»的形词名式
义不仁不，气义讲不 نامەردلىك قىلماق
نامەلۇم 〔静〕 ～：楚清不，道知人无，的知未
无 ئىسارال ～ / 人的明不历来 ئادەم ～ / 屿岛的道知人
ئۇنىڭ نەگە باردىغانلىقى ～ . 去处何朝他知不 。 ئۇنىڭ كېلىش - كەلـ
مەسلىكى ～ . 来不来他楚清不 。
项知未 نامەلۇم ئەزا <数>
数知未 نامەلۇم سان <数>
نام - ئەمەل 〔静〕 位地誉名，位名
نامەھرەم 〔静〕 兰斯伊)的触接止禁，木热默奈 <宗>
相，方一何任的触接能不间之女男亲近非定规法教
("亲不受授女男"的语汉于当
触接止禁法教兰斯伊)礼伦悖有 نامەھرەم بولماق
(为行来往的间之女男生陌的
人的定规法教兰斯伊)体羞 <宗>〔静〕 **نامەھرەملىك**
(位部的露显准不体
نامىسىرات 〔静〕 ～：的困贫，的寒贫，的穷贫，的苦贫
～ / 庭家的寒贫 ئائىلە ～ / 民牧苦贫 چارۇچى دۆلەت
家国的穷贫
نامراتلاشتۇرماق «نامراتلاشماق»的动使态
نامراتلاشتۇرۇلماق «نامراتلاشتۇرماق»的动被态
نامراتلاشماق 〔动〕 穷贫变，困贫变
نامراتلىق «نامرات»的形词名式：نامراتلىقتا ھايات كەچۈرـ
مەك 在困贫活过中
陷困贫 نامراتلىق توزىقى
线困贫 نامراتلىق چېكى
经困贫 <经> نامىسراتلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى
学济
نامزات (نامزاتى) 〔静〕 ～：人，人选候：نامزاتلار ئىسىملىكى
单名人选候
名提，人选候荐推 نامزات كۆرسەتمەك
نامزاتلىق «نامزات»的象抽名词
نامسىز 〔静〕 ～：的名无：ئارال 无名岛
指名无 نامسىز بارماق
. نامسىز قەھرىمان 雄英名无
نامسىزلىق «نامسىز»的形词名式
نام - شۆھرەت = نام - ئاتاق
ناملىق 〔静〕 …以，的名命…以，的…为名，的…做叫
娘姑的丽古依阿叫个一 بىر قىز ～ 为的号称：ئايگۈل
نام - نەسەب 誉声，誉名 〔静〕

نام - نىشان 〔静〕 志标，声名：ئۇنىڭدىن ～ قالمىدى . 他
志标的命生 ھاياتلىقنىڭ نام - نىشانى 。了没湮声名的
闻无默默②的声名无，的望名有没①
踪无影无得失消 يوقاپ كەتمەك ～ :的踪无影无，的
نامۇزۇن 的味乏，的味没 <方>〔静〕
نامۇناسىپ 称相不 〔静〕
نامۇۋاپىق 的宜适不，的当恰不，的适合不 〔静〕
激刺宜适不 نامۇۋاپىق غىدىقلاش <心>
نامۇۋاپىقلىق «نامۇۋاپىق»的形词名式
نامىشەرەپ 名大姓尊，名大，名尊 〔静〕
نامىزا 襟连 <古>〔静〕
نامىي 的义名 〔静〕
币货义名 نامىي پۇل <经>
资工义名 نامىي ماتاش <经>
事董名挂 نامىي مۇدىر
نان 〔静〕 ～：馒：馒面白 / 馒粮粗 زاغىرا نان / ～
ئۇشتۇماق 馒掰 / ～ ئۇۋقى 屑馒 / ～ ئۆـ
لىيا . <谚> 仙神是馒，人圣是饭 。 ئاش تەڭ ، ～ تەڭ ،
为子麦割，同相馒，等相饭 <谚>？ نېمىشقا كەڭ
重有轻有何为活干，分平食饭喻意)？)
德报怨以 <成> نان بەرگەن قولنى چىشلىمەك ；
锅人砸，饭人吃
惠实得，处好得 نان تەگمەك
利获，利得②生谋，力其食自① نان تېپىپ يېمەك
誓发天对 <成> نان دەسسىمەك
包草，桶饭 <成> نان قېپى
负，人的义负恩忘，的恩感知不 <成> نان كور
人心
义负恩忘，心负 نان كورلۇق قىلماق
之圣神为视被馒)劈雷打天 <习> نان ئۈرسۈن
如 . ～ ：ئەگەر سۆزۈم يالغان بولسا ، نېمە 物，(说此有故
。劈雷打天就，话谎是的说我果
喝愁不，吃愁不 <成> نېنى پوتۇن
用受，利获，利得 نېنىنى يېمەك
نانتاختا 子案面 〔静〕
نانجىگدە 枣沙大，枣沙甜 <植>〔静〕
نانچۆپ 饼烩，馒烩 <食>〔静〕
نانداەرىخى 树包面②萝菠大① <植>〔静〕
نانقاينىاق 馒烩 <食>〔静〕
نانئوشتا 等茶馒的底垫前饭早 〔静〕

ناھايىتى 〔静〕很，极，常非：～ خوشال 兴高很，～分十 / يىراق ～ 兴高分十 / ئۇ يەرنىڭ ئادەم-لىرى ～ياخشى ئىكەن . 了极远，远很的里那们人的好常非。

ناھەق 〔静〕不公平的，不公道的，不正公的，不平公的：～ ئىش 事的平公不 / ئەيىبلىمەك ～ 责地正公不 / ھەق بىلەن ناھەقنى ئېنىق ئايرىماق 备 / ～ ئىش قىلماق 人枉冤 / 非是清分，非是辨明

ناھەق بولماق 枉冤受

ناھەقچىلىك 〔静〕冤事，冤枉事：ناھەقچىلىككە ئۇچرىماق 屈委受，枉冤被

ناھەقچىلىك قىلماق 冤枉，屈委：بىرمۇ ياخشى ئادەمگە ناھەقچىلىك قىلماسلىق 人好个一枉冤不

ناھەقلىق = ناھەقچىلىك

ناھىيە 〔静〕县：～ بازىرى 县城 / ～ ئەزكىرىسى 县志 / ئاپتونوم ～ 县治自

ناھىيىلىك 〔静〕县的，县级的：～ خەلق ھۆكۈمىتى 人县府政民

ناھۇستا 〔静〕不行内的，不懂行的，不明高的：～ ياغاچچى 匠木的行懂不 / ساتىراش ～ 师发理 / ئاشپەز ～ 师厨刀把二 / تۆمۈرچى ～ 匠铁的角蹩

ناھۇستىلىق «ناھۇستا»式形词名的

ناھۇمىد = ئۈمىدسىز

ناھۇمىد شەيتان = ئۈمىدسىز شەيتان

ناۋا¹ 〔静〕①〈艺〉瓦纳（ناۋاسى）：木卡二十尔吾维》曲套十第的《姆卡木瓦纳奏弹 چالماق ئاۋاغا سازنى ناۋاسى ②姆卡木瓦纳，叫鸣，啭鸣：بۇلبۇلنىڭ ناۋاسى 百灵鸟的啭鸣③：调曲，调曲快欢的耳悦 ～ خۇش

ناۋا قىلماق 鸣，啼，啭鸣：باھار قۇشلىرى زوق - شوخ بىلەن ناۋا قىلماقتا ئىدى . 鸟的天春在欢快地啭鸣。

ناۋا مۇقامى 〈艺〉纳瓦木卡姆

ناۋا² 〔静〕（ناۋاسى）板檐：پېشايۋاننىڭ ناۋاسى 檐房的板檐

ناۋات 〔静〕〈食〉冰糖：ئاق ～ 白冰糖 / سېرىق ～ 黄冰糖 / ناۋاتتەك سۆز 甜蜜的话，甜蜜言语

ناۋات رەڭ 色蜜，色牙

ناۋات رەڭ كەھرىۋا 〈矿〉玛瑙色蜜

ناۋاتچى 〔静〕制糖冰的者售

ناۋاتچىلىق 〔静〕糖冰业

ناۋادا 〔助〕一旦，一万，如果：～ ئۇچ كۈن ئىچىدە ناپ-شۇرۇپ بەرمىسە ، كاللىسىنى ئالىمەن . 不交内之天三果如，袋脑的他要就我，来出

ناۋالىق 〔静〕的檐有

ناۋاي 〔静〕人的馕卖，人的馕烤：ناۋايغا پۇل بېرىپ ، قاسا-ساپقا قاراپتۇ . 肉卖着看睛眼，的馕卖给交钱把〈谚〉。“分不次主，四落三丢”同喻：的

ناۋايچىلىق = ناۋايلىق

ناۋايخانا 子铺馕卖②房馕烤①〔静〕

ناۋايلىق 〔静〕当行的馕烤

ناۋايلىق قىلماق 业馕烤事从

نائىنىق 〔静〕确明不，楚清不：～ مەسىلە 题问的楚清不

نائىب 〔静〕①代替，者代，人理代，手副，手助②教法执行（者规教反违打鞭责负，子鞭持手）官行

نائىل 〔静〕得到，受到

نائىل بولماق 得，得博，受到：خەلقنىڭ ھۆرمىتىگە ～ 敬尊的民人到受

نائىل قىلماق 使得到，使到受

نائىلاج = ئىلاجسىز

نائىنساپ = ئىنساپسىز

نائىنساپلىق = ئىنساپسىزلىق

نايتاق 〈方〉〔静〕树松苗

نايمان 〔静〕（族部，落名称）蛮乃（族部）

نايناق 〔静〕（女多指）的作做，的捏扭（性）

نايناقلاتماق «نايناقلىماق»的动使态

نايناقلاشماق «نايناقلىماق»的共同态

نايناقلىق 子样的欢撒②作做，捏扭①〔静〕

نايناقلىماق 欢撒②作捏扭，娇撒①〔静〕

نايۇزىكى 的高崇，的贵高，的尚高〈古〉〔静〕

نايۇت 〔静〕亿万一，兆〈古〉

نە¹ 〔静〕儿哪②么什①

نە چاغ ① 候时么什，间时么什②天半好，久好：～ مەن كەلگىلى 了天半好了来我 .

نە زامان 候时么什，间时么什：نە زامانىدىكى گەپنى قىلىۋاتسەن؟ 呀话的候时么什是的说你？

نە كەم 天半好，久好：مەن سېنى ساقلاۋاتقىلى ～ . 我。了久好你等

نە ۋاقىت 天半好，久好②候时么什，间时么什①

نەـ² 〔助〕…论无，也…既，又…既：～ خەت ، ～ خەۋەر يوق . 讯音无又，信书无既 . ～ بىز ، ～ ئۇلار بۇ پىكىرگە قوشۇلمىدۇق . 同有没都们他是还，们我是论无 .

既 . ئىسىقنى ~ ، سوغۇقنى سەزمىدى 。见意个这意
不觉感也，冷到不觉感也，热到 。 ~ كۈندۈزى دەم ئالالمـ
休能没都我上晚是或天白是论无 . ~ كېچىسى ، دەم
息 。 ~ ئات ، ~ نومۇس ! 辱大耻奇 ! ~ كىتاب ،
无，书是论无 . مۇھەببەت ئۈنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرالمايتتى
。心开他使能不都情爱是论

نە³ 〔静〕 子鸽公 <方，动>

نەپ 〔静〕 水油，惠实，宜便，处好：بۇ ئىشتىن بىزگە ~
يوق . 处好没都们我事件这 。

نەپ ئالماق 宜便占，水油捞，处好得：شۇنچە پايپـ
什到得能乎忙么这你？ تەك بولۇپ قانچىلىك نەپ ئالارسەن
么处好啊？

نەپ بەرمەك 处好给：ئۇنى نەپ بېرىدۇ دەپ ئويلاۋاتامـ
吗处好你给能他想你？ سەن

نەپ تەگمەك 宜便占，处好得，利得：ئۇنىڭدىن بىزگە
。处好何任到得们我使有没他 . هېچقانچە نەپ تەگمىدى

نەپەر 〔静〕 名，位：ئۇچ ~ ئوقۇغۇچى 生学名三

نەپەس 〔静〕 ①<理生>吸呼，人工
会一②气口一后最到直 ئاخىرقى نەپىسگىچە / 吸呼
儿，儿阵一：بىر ~ كۈتۈپ تۇرۇڭ . بىر 。儿会一等你
~ ئولتۇرۇڭ . 你坐一阵儿 。

نەپەس ئالماق 气吸，吸呼

نەپەس توختىماق 气断，吸呼止停

نەپەس راسلىماق 息喘

نەپەس سىستېمىسى <理生> 统系吸呼

نەپەس يولى <理生> 道吸呼

نەپسى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك <成> 气泄，
气丧头垂，气丧心灰，溜溜灰

نەپەسسىز 〔静〕 的吸呼不

نەپەسسىز تاۋۇش <语> 音气送不

نەپەسلەندۈرگۈچ <医>〔静〕 器吸呼

نەپەسلەندۈرمەك «نەپەسلەنمەك» 态动使的

نەپەسلەندۈرۈلمەك «نەپەسلەندۈرمەك» 态动被的

نەپەسلەنمەك 〔动〕 气吸，吸呼

نەپەسلىك 〔静〕 的吸呼

نەپەسلىك تاۋۇش <语> 音气送

نەپرەت 〔静〕 憎示表 ~ بىلدۈرمەك：慨愤，恨憎，恨愤
慨 / دوستقا مۇھەببەت ، دۈشمەنگە ~ . <谚> ，爱友朋对
。恨人敌对

نەپرەت ئوقۇماق 恨憎示表

نەپرەت ياغدۇرماق 恨憎，恨愤，恨仇

نەپرەتلەندۈرمەك «نەپرەتلەنمەك» 态动使的

نەپرەتلەنمەك 恶厌，恨痛，恨仇，恨憎〔动〕

نەپرەتلىك 的慨愤，的恨憎，的恶厌，的憎可〔静〕

نەپرەتلىنىشمەك «نەپرەتلەنمەك» 态同共的

نەپس 欲情，望欲，欲贪，心贪〔静〕

نەپس ئاۋارىسى = گال ئاۋارىسى

نەپسى تاقىلدىماق 尺三涎垂，滴欲涎垂 <成>

نەپسىگە ئامراق 贪 <转>②吃贪①

نەپسىگە بالا تەككۈر 鬼婪贪 <骂>

نەپسىگە ئوت كەتمەك 待可不急，于急 <成>

نەپسىنى قويۇۋەتمەك 足不心贪，厌无得贪

نەپسىنىڭ كەينىگە كىرمەك 昏智令利，心熏欲利

نەپسىنى يېغماق 欲禁，望欲制克

نەپسى يامان 得贪，足不心贪，婪贪，嘴贪，吃贪
厌无

نەپسى يوغىنىماق 膨胀欲贪

نەپسانىي 欲情，欲淫，秽淫〔静〕 ~ ھەۋەس：荡淫，

نەپسانىيەت 心私，利私，欲贪〔静〕

نەپسانىيەتچى 者义主己利〔静〕

نەپسانىيەتچىلىك 义主己利〔静〕

نەپسانىيەتچىلىك قىلماق 弊舞私徇 <法>

نەپىس 〔静〕 ~ ھەرـ：的致精，的细精，的美精，的巧精
艺工手的美精 قول ھۈنەر بۇيۇملىرى / 作动巧灵
品

نەپىس سەنئەت 品术美 ~ بۇيۇملىرى：术美 <艺>

نەپىس سىزما 画笔工 <艺>

نەپىسلەشمەك 致精变，细精变，美精变，巧精变〔动〕

نەپىسلەشتۈرمەك «نەپىسلەشمەك» 态动使的

نەپىسلىك 式形词名的 «نەپىس»

نەپىقە 男内日百后婚离，规教兰斯伊按)金休①〔静〕
金恤抚，恤抚②(费活生的方女给方

نەپىقە بەرمەك 金恤抚发，恤抚

نەپىقە پۇلى 金恤抚

نەپىقە ھاۋالىسى 托信恤抚 <经>

نەت 方地么什，里哪 <方>〔静〕

نەتەگ 样怎，何如 <古>〔静〕

نەتىجە 〔静〕 ①效成，果成，绩成，果结：مۇسابىقىنىڭ
绩成习学 نەتىجىسى / 果结赛比 ئۆگىنىش نەتىجىسى / نەتـ
数得 <数>②果成得取 جىگە ئېرىشمەك

نەتىجە بەرمەك 有效成见，果结有
نەتىجە بۆلەك 件后 <逻>
نەتىجسىز 的效成无，的果结无〔静〕
نەتىجسىزلىك «نەتىجسىز» 式形词名的
نەتىجىلەندۇرمەك «نەتىجىلەنمەك» 态动使的
نەتىجىلەنمەك 终告…以，局结…以，尾结…以〔动〕：
ئىش مۇڭپىقىيەت بىلەن نەتىجىلەندى . 终告功成以情事 。
نەتىجىلىك 的效成有，的果结有〔静〕：ياخشى ~ خىزمەت 作工的效成好有
نەچچە 几〔静〕，多少：~ قېتىم 几次 / ساۋەت ~ بولدى？ 人工少多 ~ ئىشچى 了点几表？
نەچچە ـ نەچچە 多好多好〔静〕：~ ئادەم كېلىپ كەتتى . 人多好多好过来 。
نەچچەيلەن 人个几〔静〕
نەچچىلەپ 多好〔静〕
نەچچىلىك 多好，多，少多〔静〕
نەچچىلىگەن 少多〔静〕
نەچچىنچى 几第〔静〕
نەچچىنچىلىك 位几第，名几第〔静〕：ئۇ نەچچىنچىلىكنى ئالدى？ 名几第了得他？
نەخكەش 器丝绕的上机织〔静〕
نەرە 声喊呐，声吼〔静〕
نەرە تارتماق 叫吼，喊呐
نەرەك 要需何为 <古>〔静〕
نەرخ 提，价涨 钱价，格价〔静〕：نەرخىنى ئۆستۈرمەك 高格价 / نەرخى يۇقىرى 价
نەرخشۇناس 家学情行 <经>〔静〕
نەرخشۇناسلىق 学情行 <经>〔静〕
نەرخ ـ ھاۋا 情行，格价〔静〕
نەرسە 件是这？~ بۇ قانداق 品物，件物，西东①〔静〕：说你对他？ ئۇ ساڭا بىر ~ دېدىمۇ？ 西东么什②？么什 那起比 . ئەمەس ~ ھېچ 有没么什了？ ئۇنىڭغا قارىغاندا بۇ 儿艺玩，伙家，西东③。么什了不算这个 ~ جاھىل 伙家固顽 / ئۇ قانداق ~ 儿艺玩么什算他？
نەرسە ھوقۇقى 权物 <法>
نەرسە ئېتىقادچىلىقى 教物拜 <哲>
نەرسە ـ كېرەك 品用，物什，西东〔静〕：تۇرمۇشقا لازىم 品需必活生 ~
نەرسىلەشتۈرۈش 物拟 <文>〔静〕
نەرگىسگۈل 花仙水 <植>〔静〕

نەزەر 瞥〔静〕：光目，光眼，线视，看，瞥 ئۇرۇمچىگە بىر ~ 瞥一齐木鲁乌
نەزەر ئاغدۇرماق 线视移转
نەزەر تاشلىماق = نەزەر سالماق
نەزەر چۇشمەك = كۆز چۇشمەك
نەزەر دائىرە 界眼，线视，野视：نەزەر دائىرىسى كەڭ 阔开界眼
نەزەردە تۇتماق 于鉴，到虑考，重注，眼着，意注：ئۆڭۈشتىكى ۋەزىيەتنى ~ 前目于鉴，势形前目到虑考 势形
نەزەردىن چۇشمەك 心人得不，心人去失 <成>，得不，心人去失 宠失：كىشىلەرنىڭ نەزەردىن چۇشمەك 心人
نەزەردىن ساقىت قىلماق 消取，沈淘
نەزەر سالماق 世眼放 ~ 望展，目瞩，目注：دۇنياغا ~ 来未望展 / كەلگۈسىگە ~ 界世目瞩，界
نەزەرگە ئالماق 重注，视重
نەزەرگە سىغماسلىق 上不看，惯不看
نەزەربەند 禁软，禁拘 <法>〔静〕
نەزەربەند قىلماق 禁软施实 <法>
نەزەرىيە 论理〔静〕：نەزەرىيىنى ئەمەلىيەت بىلەن بىرلەشتۈرمەك 际实系联论理
نەزەرىيىگە ئايلاندۇرماق 化论理
نەزەرىيىچى 家论理 <哲>〔静〕
نەزەرىيىسىز 论理无〔静〕
نەزەرىيىلىك 题问论理 ~ 的论理〔静〕：مەسىلە 题问论理
نەزەرىيىۋى 基论理 ئاساس ~ 的性论理，的论理〔静〕：~ / 础 ماقالە 章文性论理 خۇلاسە 论结的上论理
نەزەرىيىۋى باھا 格价论理 <经>
نەزەرىيىۋى پەرق 差误论理 <物>
نەزەرىيىۋى تەپەككۇر 维思论理 <逻>
نەزەرىيىۋى تەربىيە 育教论理 <教>
نەزەرىيىۋى تەھلىل 析分论理
نەزەرىيىۋى تىلشۇناسلىق 学言语论理
نەزەرىيىۋى جەمئىيەتشۇناسلىق 学会社论理
نەزەرىيىۋى فىزىكا 理物论理
نەزەرىيىۋى مېخانىكا 学力论理 <物>
نەزم 赋，文诗，文韵 <文>〔静〕：~ يازماق 写诗
نەزم تىياترى 剧诗 <艺>
نەزمسىز 的文韵无，的诗无〔静〕

نەزمشۇناس 家学诗 <文>〔静〕
نەزمشۇناسلىق 学诗 <文>〔静〕
نەزمىلەشتۇرمەك «نەزمىلەشمەك» 的态动使
نەزمىلەشتۇرۇلمەك «نەزمىلەشتۇرمەك» 的态动被
نەزمىلەشمەك 文韵成改被〔动〕
نەزمىي 的文韵，的诗〔静〕
نەزمىي ئەسەر 文韵 <文>
نەزىر 举 <宗>〔静〕 奠祭，尔孜乃：يىل نەزىرىنى قىلماق 祭年办举，尔孜乃年周行
نەزىر بەرمەك = نەزىر قىلماق
نەزىر قىلماق 为林斯穆)尔孜乃行举，尔孜乃做(动活念悼种一的行举而人亡念纪
نەزىر ئۆتكۈزمەك = نەزىر قىلماق
نەزىرە 和，和酬，和唱 <文>〔静〕 和：لىۋ يازى ئېپەندىگە ～ 生先子亚柳和
نەزىر - چىراغ 奉供，祀祭 <宗>〔静〕
نەس 的利吉不，的霉倒〔静〕 ～ ئادەم 倒霉 ～ / 人的霉倒 ئىش 不吉利的事
نەس باسماق 倒霉 运倒，霉倒：غەپلەتتە قالغان كىشىنى نەس باسىدۇ . 霉倒易容人的知无昧愚 。
نەسەب (نەسەبى) 系世，族家，系族〔静〕
نەسەبشۇناس 家学系谱〔静〕
نەسەبشۇناسلىق 学系谱〔静〕
نەسەبلىك 的系世，的族家，的系族〔静〕 豪 ～ ئالىي 族家门
نەسەبنامە 谱家〔静〕
نەسچىلىك 利吉不，霉倒〔静〕
نەسر 文散 <文>〔静〕
نەسرىي 体文散 <文>〔静〕 的文散 ～ شەكىل
نەسرىي ئەسەر 文散 <文>
نەسرىي شېئىر 诗文散 <文>
نەسىل (نەسلىم ، نەسلىك ، نەسلى) 血，第门，系世①〔静〕 后，孙子，裔后②第门族贵 نەسلى 统：ئېسىلزادىلەرنىڭ نەسلى 种③裘世，传相代代 نەسىلدىن نەسلىگە قالماق 代：～ قالدۇرماق 代传，种传
نەسلى قۇرۇماق 后绝，种绝
نەسلىنى تارتماق 传遗
نەسلى ئۈزۈلۈپ قالماق 后绝，后断
نەسىل پادىسى 群品 <牧>
نەسىل چېكىنىش 化退种品 <牧>
نەسىل يېتىشتۇرۇش 种育 <牧>
نەسلىچىلىك 种育 <生>〔静〕
نەسلداش 的宗同，的族同〔静〕
نەسلداشلىق 宗同，族同〔静〕
نەسلسىز 的力能育生无，的育生不〔静〕 ～ ھايۋان 物动的力能育生无是子骡
نەسىللەندۇرگۇچ 器种配 <牧>〔静〕
نەسىللەندۇرگۈچى 员种配 <牧>〔静〕
نەسىللەندۇرمەك «نەسىللەنمەك» 的态动被
نەسىللەندۇرۇلمەك «نەسىللەندۇرمەك» 的态动被
نەسىللەنمەك 胎怀，孕受，胎受 <动>〔动〕
نەسىللىك 的种良〔静〕
نەسىللىك ئات 马种良，马种 <牧>
نەسىللىك چارۋا فېرمىسى 场畜种 <牧>
نەسىللىك قوي 羊种良 <牧>
نەسىللىك مال 畜种 <牧>
نەسىل - نەسەب 族九，第门，世家〔静〕
نەسمگۈل 香里九 <植>〔静〕
نەسىھەت ～ / 告忠 ～ سەمەنى：诫告，导劝，告劝〔静〕 同喻：甜实果，苦戒劝 <谚> . ئاچچىق ، مېۋىسى تاتلىق 。"行于利耳逆言忠，病于利药良口苦"
نەسىھەت قىلماق 戒劝，告劝，说劝，导劝，劝规：
كەپسز بالىغا ～ 导劝行进子孩的皮顽对
نەسىھەتچى 者劝规，者说劝〔静〕
نەسىھەتگۈي = نەسىھەتچى
نەسىھەتگۈيلۈق 词名象抽的 «نەسىھەتگۈي»
نەسىھەتلىك 的导劝，的告劝〔静〕
نەشە (品醉麻种一)酚麻大，烟麻〔静〕
نەشە چەكمەك 烟麻抽
نەشپۈت 梨香②树梨① <植>〔静〕
نەشپۈت ئامۇت 梨香 <植>
نەشپۈت شەربىتى 汁梨香 <食>
نەشپۈت دۇملىمىسى 去开剜梨将)梨蒸 <食>
(熟蒸糖冰入塞，核
نەشپۈتقوغۇن 瓜香，瓜梨 <植>〔静〕
نەشپۈتلۈك 林树梨②的梨①〔静〕 ～ باغ 园梨
نەشتەر (的等蜂蜜)②刀叶柳(的用术手科外)①〔静〕
毒，刺毒，刺刀：بۇ گەپ ئۇ- 刺，刃利，首匕 <转>③针
نىڭغا نەشتەردەك تەگدى . 他了中刺地似首匕如话句这 。
نەشتىرىنى تىقماق = نەشتىرىنى سانجماق

نەشتىرىنى سانجىماق 人伤语恶 <成>
نەشتەرلەتمەك «نەشتەرلىمەك» 的态动使
نەشتەرلەنمەك «نەشتەرلىمەك» 的态动被
نەشتەرلىمەك 刺，蜇〔动〕
نەشر 版：بىرىنچى نەشرى 第一版 / بېيجىڭ ~ 北京版
نەشر بۇيۇمى 物版出 <法>
نەشر بېجى 税版出，税版 <经>
نەشردىن چىقماق 版出，出印
نەشر قىلماق 出版：نەشر قىلىش پىلانى 出版计划 / ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىدىغان كىتابلار 用维吾尔文出书的版
نەشر ھوقۇقى 权版 <印>
نەشرىيات (نەشرياتى) 出版社，部馆书印〔静〕
نەشرىياتچىلىق 业事版出〔静〕
نەشرى 的版〔静〕
نەشرى نۇسخا 本版 <印>
نەشخور = نەشكەش
نەشخورلۇق = نەشكەشلىك
نەشكەش 者烟麻吸〔静〕
نەشكەشلىك 烟麻抽〔静〕
نەغەزگۈل 草忧忘，草萱 <植>〔静〕
نەغەم 迷歌，人的曲歌爱喜 <方>〔静〕
نەغمە 曲乐 <艺>〔静〕
نەغمە قىلماق 唱弹，奏弹 <艺>
نەغمە ـ ناۋا 唱弹 <艺>〔静〕
نەغمەچى 员奏演，师乐 <艺>〔静〕
نەغمەچىلىك 词名象抽的 «نەغمەچى»
نەغمەچىلىك قىلماق 员奏演当，师乐当
نەغمىخانا 厅乐音，场广乐音〔静〕
نەغمىكەش = نەغمەچى
نەق ①〔静〕好正②现，的有现：~ شۇنىڭ ئۈزى 是正。候时是正的来他．ئۇ ~ ۋاقتىدا كەلدى．人本他
نەق ئالماق 买现
نەق باھا 价现 <经>
نەق پۇل 金现，钱现
نەق پۇل چېكى 票支金现 <经>
نەق پۇل چىقىمى 出支金现，付现 <经>
نەق پۇل سۇغۇرتىسى 险保金现 <经>
نەق پېرىۋوت نىسبىتى 率汇钞现 <经>

نەق تاشقى پېرىۋوت 汇外期即 <经>
نەق جىنايەتچى 犯行现 <法>
نەق چوت 算决 <经>
نەق ساتماق 卖现
نەق سودا 易交期即 <经>
نەق مال 货现 <经>
نەق مەيدان 场现
نەقەدەر 么多，等何〔静〕
نەقدانە 的有现〔静〕
نەقدانە پۇل 金现，款现
نەقدانە سودا 易交金现
نەققاش 家刻雕，师刻雕〔静〕
نەققاشلىق 刻雕，术刻雕 <艺>〔静〕
نەقلەشتۈرمەك 态动使的 «نەقلەشمەك»
نەقلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «نەقلەشتۈرمەك»
نەقلەشمەك 上对(目帐)②现兑①〔动〕
نەقمۇنەق 恰恰，好正〔静〕
نەق ـ نەسىي 的欠赊和的有现〔静〕
نەقىش 雕浮〔静〕
نەقىش ئويماق 案图刻
نەقىشچى = نەققاش
نەقىشلىك 的雕浮有，的案图刻雕有〔静〕：~ ئىمارەت 筑建的雕浮有，物筑建的案图刻雕有
نەقىشلەتمەك 态动使的 «نەقىشلىمەك»
نەقىشلەشمەك 态同共的 «نەقىشلىمەك»
نەقىشلەنمەك 态动被的 «نەقىشلىمەك»
نەقىشلىمەك 刻雕〔动〕
نەقىل 语用引，文引③语俗②说传间民①〔静〕
نەقىل قىلماق = نەقىل كەلتۈرمەك
نەقىل كەلتۈرمەك 证引，用引
نەك 鱼鳄，鳄 <古，动>〔静〕
نەگە 下见
نەگە بولقا 头榔的头平为面一，棱有面一
نەگۇ 么什为，何为，么怎 <古>〔静〕
نەگە 品物，西东 <古>〔静〕
نەلۈك 何为 <古>〔静〕
نەلىك 哪是您？~ سىز：人的方地么什，人里哪〔静〕？人里
نەلىن 木枕的端顶子柱 <建>〔静〕
نەم 塘跑地．ھەرنىڭ نېمى قېچىپتۇ：塘，潮，分水①〔静〕

:的润湿، 的湿潮، 的分水满充، 的分水有含②。了
~ توپا 壤土的湿潮
نەم تارتماق 潮受
نەم كىلىمات 候气湿潮 <地>
نەم ھاۋا 气空润湿، 气空湿 <气>
نەم يېمەك 潮، 潮吸 :بۇغداي نەم يېدى . 了潮子麦 。
نەمخۇش :的湿潮، 的湿点有، 的潮点有 〔静〕 ~ ھاۋا
气空的润湿
نەمدەتمەك «نەمدىمەك» 态动使的
نەمدەشمەك «نەمدىمەك» 态同共的
نەمدەلمەك «نەمدىمەك» 态动被的
نەمدىمەك :بۇغداينى نەمدەپ تېرىماق 种把 ~ 子麦润浸 / ئۇرۇقنى 再湿浸子种
子皮湿浸 ~ تېرىنى / 种
نەملەشتۈرمەك «نەملەشمەك» 态动使的
نەملەشمەك :湿变، 潮发، 润湿 〔动〕 كىيىم ـ كېچەك ~
潮发服衣
نەملىشەكگۇ 的湿润微略 〔静〕
نەملىك :湿潮، 气潮②情墒، 度湿① 〔静〕 يەرنىڭ نەملىكى ياخشى . 土地好情墒。 بۇ ئۆينىڭ نەملىكىدىن ئادەم ياتقىلى بولمايدۇ . 这人了不住، 了潮太子屋。 كىيىمنى نەملىكىدە دەزمالىلىماق 服衣熨湿乘
害湿 <农> نەملىك ئاپىتى
量湿含 <水> نەملىك تەركىبى
衡平分水 <农> نەملىك تەڭپۇڭلۇقى
器湿恒 <化> نەملىك تۇراقلاشتۇرغۇچ
度梯度湿 <气، 地> نەملىك گرادىئېنتى
墒保 <农> نەملىكنى ساقلىماق
器湿测 <气> نەملىك ئۆلچىگۈچ
量当水持 <农> نەملىك ئېكۆنۋالېنتى
数指润湿 <农> نەملىك ئىندىكسى
نەمۇنە :品念纪، 物遗②范模، 样榜① 〔静〕 ئاتامدىن قالغان ~ / 物遗的亲父 . 下留友朋 دوستۇمدىن قالغان
本标究研 :本标③。品念纪的 نەمۇنىلىرى تەتقىقات
则作身以، 范示出做، 样榜出做 نەمۇنە بولماق
范模为作، 样榜为…以 نەمۇنە قىلماق
则作身以، 范示 نەمۇنە كۆرسەتمەك
范模动劳 :范模 〔静〕 نەمۇنچىسى ئەمگەك
用作范模 ~ / 的范模 〔静〕 :رول ھەرىكەت
为行范模، 动行范模

下见 نەنمۇ
木楠 <植> نەنمۇ دەرىخى
橱壁长، 龛壁长 <方>〔静〕 نەۋەي
春初 〔静〕 نەۋباھار
女孙 ~ قىز / 子孙 ~ ئوغۇل :孙 〔静〕 نەۋرە
姐表②姐堂① نەۋرە ئاچا
哥表②哥堂① نەۋرە ئاكا
妹表②妹堂① نەۋرە سىڭىل
妹姐弟兄(的父祖同)伯叔 نەۋرە قېرىنداش
子孙抱، 子孙添 نەۋرە كۆرمەك
弟表②弟堂① نەۋرە ئۇكا
نەۋرە ئىنى = نەۋرە ئۇكا
孙孙子子، 孙子 〔静〕 نەۋرە ـ چەۋرە
方气血 ~ يىگىت :的壮强، 的刚方气血 〔静〕 نەۋقىران
子伙小的刚
子管②子笛① 〔静〕 نەي
子笛吹 نەي چالماق
子砧心空(的用匠铜) <手> نەي سەندەل
(跳舞间民族苗)笙芦跳 <艺> نەي ئۇسسۇلى
~ 子管璃玻 ~ ئەينەك :子管، 管细 〔静〕 نەيچە / قۇمۇش
管芦
胎胚管试 <医> نەيچە تۆرەلمىسى
胞管 <生> نەيچە ھۈجەيرە
者作制子笛، 者笛吹 〔静〕 نەيچى
的状管 〔静〕 نەيچىسىمان
草璃琉筒长 <植>〔静〕 نەيچىگۈل
:计诡، 招花، 腕手، 俩伎 〔静〕 نەيرەك :دۈشمەننىڭ نەيرەڭ
لىرى 俩伎的人敌
招花耍، 腕手耍 نەيرەڭ ئىشلەتمەك
头滑، 者计诡展施، 者腕手耍 〔静〕 نەيرەڭچاۋاز
术辩诡<逻>②计诡، 俩伎骗欺①〔静〕 نەيرەڭچاۋازلىق
计诡施، 腕手耍 نەيرەڭچاۋازلىق قىلماق
:枪长، 矛① 〔静〕 قىزىل پۈپۈكلۈك ~ 红 ②枪缨
刀刺 <军>③枪标 <体>
捅刀刺用، 刺矛用 نەيزە تىقماق
虫箭 <动> نەيزە قۇرت
鱼尾矛 <动> نەيزە قۇيرۇق بېلىق
نەيزە ئۇرماق = نەيزە تىقماق
枪标掷 <体> نەيزە ئېتىش
碗黑口扁 <方>〔静〕 نەيزۇ

نەيزىچى = نەيزىۋاز

نەيزىقولاق 丹卷 <植>〔静〕

نەيزىلەتمەك «نەيزىلىمەك» 态动使的

نەيزىلەشمەك ① «نەيزىلىمەك» 的共同态②刺，刺杀，
刺拼

نەيزىلەنمەك «نەيزىلىمەك» 态动被的

نەيزىلىك 的矛带〔静〕，的枪长带，的刀刺带

نەيزىلىمەك 杀刺，刺〔动〕

نەيزىۋاز 手矛长，手枪长〔静〕

نەيزىۋازلىق 术杀刺〔静〕

نەيزىۋازلىق قىلماق 杀刺

نەيشەكەر (一一之种品瓜甜)尔柯谢乃 <植>〔静〕

نەيلىك 的奏伴子笛用〔静〕

نوبىل (家学化典瑞)尔贝诺〔静〕

نوبىل فوندى جەمئىيىتى 会金基尔贝诺

نوبىل مۇكاپاتى 奖尔贝诺

نوپ 事，情事 <方>〔静〕

نوپباسماق 忌顾，惧畏 <方>〔动〕

نوپۇز 势权，威权，望威〔静〕

نوپۇزلۇق ～：的势权有，的威权有，的望威有〔静〕
士人威权 ئەرباب

نوپۇس ①口人〔静〕：～ كۆپەيمەك 人口加增 / شەھەر
نوپۇسى 城市人口②户口

نوپۇس باشقۇرۇش 理管口户 <法>

نوپۇس بېجى 税头人，税口户，税口丁<经>

نوپۇس تەۋەلىكى 籍户 <法>

نوپۇس جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社口人

نوپۇس جۇغرافىيەسى 学理地口人 <地>

نوپۇستىن ئۆچۈرمەك 口户销注

نوپۇس ساقچىسى 警籍户 <法>

نوپۇسقا ئالماق 口户上，口户报

نوپۇس قانۇنىيىتى 律规口人 <哲>

نوپۇس نەزەرىيىسى 论口人 <哲>

نوپۇس ئىستاتىستىكىسى 学计统口人

نوپۇس ئىقتىساتشۇناسلىقى 学济经口人 <经>

نوپۇسشۇناس 家学口人〔静〕

نوپۇسشۇناسلىق 学口人〔静〕

نوپۇق 的密秘，的藏暗，的藏隐 <方>〔静〕

نوتا[1] ①枝嫩，芽嫩，芽幼 <植>〔静〕：茎新，تالنىڭ نو-
تىسى 藤新(的物植生蔓等葡萄)②枝嫩树柳：蔓嫩，
تەكنىڭ نوتىسى 藤新的葡萄

نوتا سۈرمەك 芽长

نوتا[2] 会照〔静〕：会照式正 ～ رەسمىي

نوتا تاپشۇرماق 会照交递

نوتا[3] 谱，乐谱 <艺>〔静〕：谱乐，سازنى نوتىغا قاراپ چالماق 照乐
奏演谱

نوتا جازىسى 架谱 <艺>

نوتا جەدۋىلى 表谱 <艺>

نوتا كاتالوگى 录目谱乐 <艺>

نوتىغا ئالماق 谱记，曲谱 <艺>

نوتىلىق 的谱乐 <艺>〔静〕

نوچى 好最，的起不了，的样好②杰豪，汉好①〔静〕：
的畜牲买．مال دېگەننىڭ نوچىسىنى تاللاپ ئېلىش كېرەك
。买的好最挑要

نوچىلاشماق 起不了得变〔动〕

نوچىلىق 魄气杰豪，慨气汉好〔静〕

نوچىلىق قىلماق 能逞，强逞，汉好逞 نېمە نوچىلىق
قىلىسەن؟能么什逞你？

نوختا 头笼〔静〕：ئاتنىڭ نوختىسى ئېشەككە توغرا كەلمەيتۇ．
<谚>马不套头笼到上。ئېغىزنىڭ نوختىسى يوق،
تىلىنىڭ سۆڭىكى．<谚>头骨没头舌，头笼没上嘴；
。"河开口信"，"的门把有没上咀"同喻

نوختا سالماق 约，制控，纵操 <成>②头笼戴①

نوختا سالدى．ھەر كىشى ئۆز ئىشىغا پۇختا بولدى ، پۇلى بارلار كەمبەغەلگە
束：把人穷给人钱有，好理料事己自把人各．
套头笼。

نوختىسى يوق ，为非做胡 <成>②头笼有没①
为欲所为

نوختىسىز ～：的绊羁无，的头笼戴未①〔静〕
未 ئات 管人无 بالا ～：的束拘受不 <转>②马的头笼戴
子孩的教

نوختىلاتماق «نوختىلىماق» 态动使的

نوختىلانماق «نوختىلىماق» 态动被的：نوختىلانغان ئات
上套 马的头笼

نوختىلىق 的头笼有〔静〕

نوختىلىماق 束约，纵操，制控②头笼戴①〔动〕

نوختۇاغ = چۈلۈر

نوخۇلا ②(的长上子鼻驴和马)肉息，眼骨①〔静〕
子架，焰气 <转>

نوخلىسىنى ئالماق 灭，服治<成>②眼骨去割①

风威杀，焰气
نوخلىسى ئۆسمەك 嚣焰气 <成>②眼骨长①
来起风威，张
نور[1] 空③瓦水滴，水滴 <建>②槽渡，槽水①〔静〕
的心
نور[2] 湖 <方>〔静〕
نورسمان 的状槽〔静〕
نورسمان كاھىش 瓦槽，瓦型槽 <建>
نورلۇق 的筒带，的槽水带〔静〕
نورما 产生 نورمىسى ئىشلەپچىقىرىش :量定，额定①〔静〕
范规德道 نورمىسى ئەخلاق :范规②额定
نورما تۈزۈمى 制额配 <经>
نورما بېكىتمەك 额定
نورمال 正常①〔静〕 ~ ئەھۋال 的常正 :~ / هادىسە
正象现常正 ~ / ئىشلىمەك 法线<物>②作工常正
نورمال ئاتموسفېرا 气大准标 <气>
نورمال بارومېتىر 表压气准标 <气>
نورمال باھا 格价准标 <经>
نورمال پەرق 差准标 <经>
نورمال تەكشىلىك 面法，面平法 <数>
نورمال تەۋرىنىش 动振正简 <物>
نورمال تېزلىنىش 度速加向法 <物>
نورمال چاستوتا 率频正简 <物>
نورمال چۈشۈش 射入正 <物>
نورمال سۇ 水平，水常正 <水>
نورمال سىزىق 线法 <数>
نورمال قورۇلۇش 缩收态常 <农>
نورمال قىممەت 值准标 <经>
نورمال كوئوردىنات 标坐正简 <物>
نورمال كۆرۈنۈش 式线法 <数>
نورمال كۆچىنىش 力应正 <水>
نورمال لوگىكا 学辑逻范规 <逻>
نورمال ھالەت 态常 <冶>
نورمال ھەرىكەت 行运常正 <物>
نورمال ئېلېكتر قۇتۇپى 极电准标 <电>
نورمالسىز 的常正不〔静〕 ~ كەيپىيات 氛气的常正不
نورمالسىز دىسپېرسىيە 散色常反 <物>
نورمالسىز سۈمۈرۈش 收吸常反 <化，物>
نورمالسىزلىق «نورمالسىز» 式形词名的
نورمالسىزلىق پسىخولوگىيىسى 心态变 <心>
学理
نورماللاشتۇرماق «نورماللاشماق» 的态动使：مۇناسىۋەتنى ~
化常正系关使
نورماللاشتۇرۇلماق «نورماللاشتۇرماق» 的态动被
نورماللاشماق 化常正〔动〕：ۋەزىيەت ~ 势局常正
化常正系关 ~ / مۇناسىۋەت
نورماللىق 态常，态状常正〔静〕
نورمىسىز 的量定不，的额定有没〔静〕
نورمىسىز ئىستېمال 额定无费消 <经>
نورمىلىق 的量定有，的额定有〔静〕：~ مال 定量物
品 / ~ تەمىنلىمەك 定供需应
نورمىلىق ئامانەت پۇل 蓄储额定 <经>
نورمىلىق باشقۇرۇش 理管额定 <经>
نورمىلىق تەمىنلەش 定量供应 <经>
نورمىلىق تەننەرخ 本成额定 <经>
نورمىلىق توك بېسىمى 压电定额 <物，电>
نورمىلىق سېتىش 售配 <经>
نورمىلىق قەرز پۇل 款贷额定 <经>
نورۇز 年新(的历旧尔吾维)〔静〕：~ كۈنى 大年初一
(日一十二月三历公于当相)
نورۇز بايرىمى 日该，年新历旧尔吾维)节孜鲁诺
(动活祝庆和祖祭行举
نورۇز ئېشى 门专而节孜鲁诺祝庆为)饭孜鲁诺
(饭的做芽麦用的备准
نورۇزگۈل 花春报 <植>〔静〕
نورۇزلۇق 饭的节孜鲁诺 ئاش ~ :的节孜鲁诺〔静〕
نورىت 岩长苏 <地>〔静〕
نوش 水之命生(的中说传) <古>〔静〕
نوغاي (一之族民语厥突)人盖诺〔静〕
نوغايچە 的式盖诺②文盖诺，语盖诺①〔静〕
نوغۇچ[1] 杖面，杖面擀〔静〕
نوغۇچ[2] 轴线分 <机>〔静〕
نوغۇچ ـ تاختا 板面和杖面〔静〕
نوقاتچىلىق 忙繁，忙 <方>〔静〕
نوقانچى 丐乞(的粮讨场麦到) <方>〔静〕
نوقۇت 豆桃，豆嘴鹰 <植>〔静〕
نوقۇت رەڭ 色黄淡
نوقۇشتۇرماق 搡，推，捣(手用)〔动〕
نوقۇشماق 态同共的 «نوقۇماق»
نوقۇشلىماق 搡，捅，捣：ئۇلار ئىشكىتىن كىرىپلا مېنى〔动〕

نوقۇشلاپ كەتتى . 我搡手用就门进一们他 。

نوقۇل 〔静〕 纯单，的粹纯：～ ھەربىي كۆزقاراش 单纯的观点看军事

نوقۇل پۇل نەزەرىيىسى 〈经〉 纯理币货论

نوقۇل تەپەككۇر 〈逻〉 纯粹思维

نوقۇل تەجرىبە 〈哲〉 纯经验验证

نوقۇل تەركىبچىلىك 唯成份论

نوقۇل يەشمە خۇلاسە 〈逻〉 纯演绎式

نۇوقۇماق 〔动〕 用手或肘捅，捣：بىقىنىغا نوقۇپ قويماق 捅下胁向一下

نوكەش ①〔静〕水槽②〈建〉③铁管子：～ تۆمۈر 天沟，檐沟

نوكەش بۇرغا 〈机〉 空心钻

نوكەش پولات 〈冶〉 槽钢

نوكەش تىپ ھايۋانلار 〈动〉 动物肠腔门

نوكەش كاھىش 〈建〉 筒瓦

نوگاي 〔静〕 瓢

نوگايلاپ 〔静〕 舀：سۇنى ～ ئۇسماق 水舀子

نولماق 〔动〕 捏，揑 〈方〉

نوم 〔静〕 法，经 〈古〉，律法；条规，念信：بۇددا نۇمىرى 佛经

نومچى 〔静〕 讲经，教说，道者 〈古〉

نومايەن 〔静〕 雕或坛神饰

نوموگرافىيە 〈数〉〔静〕 线列，图线法解

نوموگرامما 〈数〉〔静〕 计算图，线列图

نومۇر ①〔静〕分，数分：ئىمتىھان نومۇرى 考分，分②号，号码，数号：بېلەت نومۇرى 票号 / تېلېفون نومۇرى 电话号码 / ئورۇن نومۇرى 座位号③节目：سەنئەت نۇمۇرلىرى 艺文节目 / ئېلان قىلماق 报幕，报节目

نومۇر ئالماق 挂号

نومۇر تاختىسى 〈交〉 号牌

نومۇر تۆزۈمى ①〈教〉②〈经〉制分工制分学

نومۇر سالماق 〈电〉 编号

نومۇر قويماق ①编号②打分号

نومۇر قىممىتى 〈经〉 分工值

نومۇرسىز 〔静〕 没号，的号有没，的码号有没：～ ماشىنا 汽车的号有没

نومۇرلۇق 〔静〕 的号②的数分，的数①，的码号：بىرنە چى ～ ھۆججەت 文件号 / بەشىنچى ～ ئۆي 5 号房间

نۇمۇس 〔静〕 羞耻，耻廉，愧羞，耻羞：نومۇسنى بىلمەي دېغان ئادەم 不知人的耻羞，不要你 / نومۇسۇمنى كەلتۈرمە 脸丢我给 。

نومۇسقا قويماق 让人丢脸，让丢脸：مېھمانلارنىڭ ئالدىدا نومۇسقا قويمىغان بولدۇڭ 。你让客人在我前面丢脸

نومۇس قىلماق 羞害，羞愧：ئۇ نومۇس قىلىپ سۆزلەيدى 。他说得不羞愧

نومۇس كۆچىدىن 得羞，得愧：ئۇ ～ ئۆلۈۋالغۇدەك بولۇپ كەتتى 。他羞得要死

污奸 نومۇسسىغا تەگمەك

耻羞得觉 نومۇسى كەلمەك

节贞污沽 نومۇسىنى بۇلغىماق

淫卖 نومۇسىنى ساتماق

节守 نومۇسىنى ساقلىماق

نۇمۇسچان 〔静〕 羞害爱的，羞羞答答的，腆腼的：～ قىز 娘姑的腆腼

نومۇسچانلىق ① «نومۇسچان»的 ②羞耻式形词名的

نومۇسسىز 〔静〕 无耻，的耻无，的耻可，的臊害知不，颜厚

～ قىلىق 无耻的：径行的耻无

نومۇسسىزلارچە 〔静〕 地耻无，地耻无颜厚

نومۇسسىزلىق «نومۇسسىز»的式形词名的

نومۇسسىزلىق قىلماق 干无耻的事

نۇمۇسۇلۇق 〔静〕 羞羞答答的，腆腼的，怯羞的：～ ئوغۇل بالا 小男孩的腆腼

نونترونىت 〈矿〉〔静〕 绿高岭石

نوۋوكائىن 〈药〉〔静〕 因卡佛奴

نويان 〈古〉〔静〕 颜诺(称通的员官和目头落部古蒙)

نويابىر 〔静〕 十一月

نۇۋۇتۇق (نۇۋتى) ①〔静〕讲演，讲演，说演；词讲演，词说演：قارشى ئېلىش نۇتقى 欢迎词 / ～ قابىلىيىتى 口才，能才说演

语言 〈语〉②

نۇتۇق سۆزلىمەك 讲演，说演表发

流语 نۇتۇق ئېقىمى 〈语〉

نۇر[1] ①〔静〕光，光线，辉光：كۈن نۇرى 日光 / چىراغ نۇرى 灯光 / باغ ئاي نۇرىغا تولغانىدى 。月了满充里园花

奕奕采神，发焕光容 يېغىپ تۇرماق ～ چىرايىدىن 。光

②物〉线射：ئالفا ～ 线射法尔阿

نۇر بەلگە 〈电〉 标光

نۇر چۈشمەك 照光

نۇر زەخمىسى 〈医〉 射放病

نۇر سۇندۇرۇش 〈物〉 屈光

نۇر سۇندۇرۇشچانلىق 度光屈 <物>
نۇر سۈزگۈچ 镜光滤，片光滤 <物>
نۇر سىزىقى 线光 <物>
نۇر قايتۇرغۇچ ئەينەك 镜光反 <物>
نۇر قايتۇرماق 光反 <物>
نۇر قەلەم 笔光
نۇر كابىل 缆光 <电>
نۇر ئۆتكۈزۈش 射透 <物>
نۇر ئۆتكۈزۈشچانلىق 率射透 <物>
نۇر لايىھەلەش 计设光灯 <艺>
نۇر لايىھەلىگۈچى 者计设光灯 <艺>
نۇر يىغقۇچ كۆزەينەك 镜光散
نۇر[2] 螺陀〔静〕：～ ئويناق 打螺陀
نۇرانە 的雅高度气，的贵华容雍，的发焕光容〔静〕：
～ چىراي 庞脸的人照彩光，发焕光容
نۇرسىز 灯的暗昏 چىراغ ～ ：的暗昏，的淡暗①〔静〕
无 كۆز ～ ：的板呆，的情表无，的神无 <转>②光
容面的情表无 چىراي ～ / 睛眼的神
نۇرسىزلاندۇرماق 态动使的 «نۇرسىزلانماق»
نۇرسىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «نۇرسىزلاندۇرماق»
نۇرسىزلانماق 来起暗昏，来起淡暗〔动〕
نۇرسىمان 状射放〔静〕
نۇرسىمان ئوغۇتلاش 肥施状射放 <农>
نۇرغۇن ～ / 书多很 كىتاب ～ ：多许，多很，多〔静〕
يىللار 许多年
نۇرغۇن قازاندا قاينىغان 经饱，浅不历阅 <成>
霜风
نۇرغۇنلۇق 式形词名的 «نۇرغۇن»
نۇرغۇنلۇق قىلماق 多嫌，多余：بۇ نەرسە ماڭا نۇرغۇن-
لۇق قىلىدۇ . 这西东我多嫌。
نۇرغۇنلىماق 加增，多增〔动〕
نۇرگۈل 牛例薰 <植>〔静〕
نۇرلاندۇرماق 态动使的 «نۇرلانماق»
نۇرلاندۇرۇلماق 态动被的 «نۇرلاندۇرماق»
نۇرلانماق 炯③光闪，烁闪，耀闪②亮发，光发①〔动〕
نۇرلىنىپ ئىچى ئۆينىڭ ：目夺彩光，发焕光容，光发炯
كەتتى . 屋里子光目夺彩光。
نۇرلۇق 亮发闪闪，的烂灿，的煌辉，的辉光①〔静〕
قۇياش ～ ：的明光，的亮发，的亮光②阳太的辉光
يۇلتۇز ～ ：的亮明，的明，星的晶晶亮，星星的亮发
神有，神眼的亮明 كۆز ～ / 灯的亮明 چىراغ ～ / 星
睛眼的
نۇرلۇق ھۈجەيرە 胞细明 <生>
نۇرما 火底，儿子火 <方>〔静〕
نۇزۇ 族怒 مىللىتى ～ ：人族怒〔静〕
نۇزۇچە 式族怒②语族怒①〔静〕
نۇسخا[1] 式，式样②本标，子样，本样，品样①〔静〕
服 كىيىم نۇسخىسى 货样 / 样花，式形，样 ：مال نۇسخىسى
帽花 دوپپا نۇسخىسى 品样装 / گۈل نۇسخىسى 儿样花
～ ئەسلى / 件文份五 ھۈججەت ～ 份，本③样式 ：بەش
心岩 <地>④件原，著原，本正，本原 ：نۇسخىنى تاـ
نالىز قىلماق 析分心岩
نۇسخا ئالغۇچ 器样取，器样采
نۇسخا ئېلىش 写复，制复
نۇسخا[2] 《姆卡木二十尔吾维》赫斯奴 <艺>〔静〕
（名曲个一的分部《曼额乃琼》中
نۇسخا چۇشۇرگىسى 声尾赫斯奴 <艺>
نۇسخىئالغۇ 机印复 <印>〔静〕
نۇسخىلىق 式朗伊 گىلەم ～ ئىران ：的样花，的样式〔静〕
毯地的样
نۇسرەت ，气福③援支，持支②利胜，胜优，胜①〔静〕
气运
نۇسرەت تاپماق 胜得
نۇسرەت قازانماق = نۇسرەت تاپماق
نۇسرەتلىك ～ ئادەم ：的祥吉，的福有，的运幸〔静〕
日吉 كۈن ～ / 人之福有，人的运幸
نۇقتا 点，点①〔静〕：点地 قىيىن ～ / 点难 سىناق نۇقتىسى
试，点验试 / ئوقۇتۇش نۇقتىسى 点学教 / كۆزنى بىر
نۇقتىغا تىكمەك 睛眼盯着一②点<物，数>：点 كېسە-
شىش نۇقتىسى 交点 / قاياناش نۇقتىسى 沸点 / مۇزلاش نۇقتە-
سى 冰点 / تېگىش نۇقتىسى 触点
نۇقتىدا تۇرماق 蹲点：يېزىغا بېرىپ ～ 村农到
点蹲
نۇقتىلىق 查调点重 تەكشۈرمەك ～ ：的点重〔静〕
نۇقتىلىق ئائىلە 户点重
نۇقتىلىق پەن 科学点重
نۇقتىلىق زەرەت 荷电点 <物，电>
نۇقتىلىق مەسىلە 题问点重
نۇقتىلىق ئورۇن 位单点重
نۇقتىسىنەزەر 道人 ～ ئىنسانپەرۋەرلىك ：点观<哲>〔静〕

主观义
نۆقسان (نۆقسانى) 疵瑕，病毛，病弊；陷缺，点缺〔静〕：خىزمەتتىكى نۆقسانلار 工作中的点缺 / جىسمانىي جەھەتتىكى 身上的缺陷 / ساختىپەزلىك ئۈچۈن ~ 理生上的缺陷，是伪虚。
نۆقسان يەتمەك 害妨，坏败，影响。
نۆقسانسىز 无疵瑕，无陷缺，无点缺，没有疵瑕的〔静〕
نۆقسانلىق 有疵瑕，有陷缺，有点缺，有毛病的〔静〕
نۆقسانلىق مال ~ 物货有疵瑕：有疵瑕的错误
نۆكلون 子核 <物>〔静〕
نۆكلون كىسلاتاسى 酸核 <化>
نۆكلېئوتىد 酸甙核 <化>〔静〕
نۆكلېئوزىد 甙核 <化>〔静〕
نۆتۈرىمەك 艰维步举 <方>〔动〕
نۆچە 舍茅小，棚草小 <方>〔静〕
نۆشۈدۈر 砂硇 <化>〔静〕
نۆكەر 郎中〔静〕
نۆكەر بېشى 将郎中
نۆكچە 或棍木小在缠油浸花棉)烛油②轴线绕①〔静〕东的形条长指③(灵亡祀祭或明照以用，上杆笈笈
西：مۇز ~ 锥冰
نۆكچە ئالتۇن 条金
نۆكچە بوي 条苗材身
نۆكچە پولات 锭钢 <冶>
نۆكچە ناۋات 糖冰状条长 <食>
نۆل ①〔静〕零，零度：نۆلدىن تۆۋەن 下零 / نۆلدىن تۆۋەن ئىككى گىرادۇس 度二下零 ②上零 نۆلدىن يۇقىرى
分零 <教>
نۆل بۇلۇڭ 角零 <数>
نۆل بېسىم 压电零 <电>
نۆل سىزىق 线零 <石>
نۆل سىم 线零 <物>
نۆل فورما 式形零 <语>
نۆل قىممەت 值零 <数>
نۆل كۆرسەتكۈچ 数指零 <数>
نۆلگە باراۋەر = نۆلگە تەڭ
نۆلگە تەڭ 零于等
نۆل گرادۇس 度零 <数，气>
نۆل نۇقتا 点零 <化，物>

نۆل نۇقتا ئېنېرگىيىسى 能点零 <物>
نۆللۈك 的零〔静〕
نۆللۈك خامچوت 算预基零 <经>
نۆللۈك ئېشىش 长增零 <经>
نۆلىنچى 的零〔静〕
نۆلىنچى دەرىجە 幂次零 <数>
نۆلىنچى گۇرۇپپا 族零 <化>
نۆۋەت 序次按 بىلەن كىرمەك ~：流轮，序次①〔静〕：بىلەن ئىشلىمەك ~ / 进回，次②作工流轮 بىرىنچى ~：第一次，次初，次首 / كېيىنكى ~ / 次下 ئۈستىگى ~ / 次上
نۆۋەتتە 前当，前目〔静〕
نۆۋەتتىكى ~：的前当，的前目，的天当〔静〕 ۋەزىپە گېزىتنىڭ سانى ~ / 务任的前当纸报的天当
نۆۋەتچى 哨<军>②者勤值，员班值，生日值①〔静〕的班当，的日值，的班值③勤值，哨步，兵
نۆۋەتچى ئاپتوموبىل 车班 <交>
نۆۋەتچى ئايرۇپىلان 机班 <交>
نۆۋەتچى پاراخوت 轮班 <交>
نۆۋەتچى دوختۇر 生医班值
نۆۋەتچىلىك 班值〔静〕
نۆۋەتچىلىك قىلماق 班当，班值
نۆۋەتسىز 序次按不〔静〕
نۆۋەتلەشتۈرمەك 态动使的 «نۆۋەتلەشمەك»
نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىماق 种轮，作轮 <农>
نۆۋەتلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «نۆۋەتلەشتۈرمەك»
نۆۋەتلەشمە 的流轮〔静〕
نۆۋەتلەشمە يوپۇرماق 叶生轮 <植>
نۆۋەتلەشمەك 交，换轮，流轮〔动〕：替交：نۆۋەتلىشىپ ئىشلەمەك / 干流轮 تاۋۇشلارنىڭ نۆۋەتلىشىشى 替交的音语
نېپېر (位单减衰)培奈 <物>〔静〕
نېپېرمېتىر 计培奈 <物>
نېپىز 薄：قەغەز ~ / 纸薄 يۈزى ~ / 脸皮薄的〔静〕
نېپىز بۆلەك 件簿 <机>
نېپىز پەنەركە 板合胶形薄
نېپىز دۇمباق 鼓扁 <艺>
نېپىز قاتلام 层薄 <矿>
نېپىز قەۋەت = نېپىز قاتلام
نېپىزلەتمەك 态动使的 «نېپىزلىمەك»
نېپىزلەشتۈرمەك 态动使的 «نېپىزلەشمەك»
نېپىزلەشمەك 薄变〔动〕

نېپىزلەنمەك «نېپىزلىمەك» 的被动态
نېپىزلىمەك 〔动〕变薄：بۇ چاپاننىڭ پاختىسى نېپىزلەپ كېتىپتۇ。这件衣服的棉花变薄了。
نېتاك 〈古〉〔静〕不奇怪
نېتەي 〈古〉〔静〕何如是好，做该我么什
نېچۇن 〈古〉〔静〕为么什
نېرۋا ①〔静〕〈理生〉经神：سىمپاتىك ~ 交感神 / كۆرۈش نېرۋىسى 视经神 〈转〉②经神质的，经神质的气动爱，的敏过经：ئادەم ~ 人的
نېرۋا ئاجىزلىقى 弱衰经神 〈医〉
نېرۋا بىئولوگىيىسى 学物生经神 〈生〉
نېرۋا تەڭشىكى 节调经神 〈理生〉
نېرۋا توقۇلمىسى 织组经神 〈理生〉
نېرۋا تۈگۈنچىلىرى 节经神 〈理生〉
نېرۋا تىلشۇناسلىقى 学言语经神 〈语〉
نېرۋا زىيادە سېزىمچانلىقى 敏过经神 〈医〉
نېرۋا سىستېمىسى 统系经神 〈理生〉
نېرۋا كېسىلى 病经神 〈医〉
نېرۋا مەركىزى 枢中经神 〈理生〉
نېرۋا نەيچىسى 管经神 〈理生〉
نېرۋا ھۈجەيرىسى 经神，元经神 〈心、理生〉胞细
نېرۋا ئىمپۇلسى 动冲经神 〈理生〉
نېرۋا يەللىكى 炎经神 〈医〉
نېرۋىسى بۇزۇلماق 乱错经神 〈医〉
نېرى ①〔静〕边那：~ تۇر 站边那，站边靠 / ~ كەت 去边那，去远走，点开躲 / مەكتەپمىز كىنوخانىنىڭ نېرىسىدا 我们学校电影院的边那。②〈…离〉远：مۇنۇ نەرسىلەرنى كۆزدىن ~ قويغىن 把你这些东西远远放。ساڭا ئۈرۈمچىدىن 36 كىلومېتىر نېرىدا 吉昌离你 36 公里。
نېرى تۇر ، بېرى تۇر 支来支去
نېرى - بېرى 回来①〔静〕：~ ماڭماق 走来走去，来踱；委原，果后因前②去踱：مەن ئىشنىڭ نېرى - بېرىسىنى بىلمەيمەن 我不知道事情的来龙去脉。下：~ پاراڭلاشماق 东西乱胡，匆匆④聊地扯西拉：داستىخانىنى ~ يىغىشتۇرماق 匆匆忙忙(桌)单餐拾收 / ~ يېپلا سىرتقا چىقىپ كەتمەك 门了出就些了吃乱胡不示表⑤了出就些了吃乱胡，心经意的便随：~ ئەھۋاللاشماق 寒喧几句 / چاچ
لىرىنى ~ تۈزەشتۈرمەك 理了理发头
نېرى - بېرى بولماق 差一上星半点儿
نېرى - بېرى دېيىشىپ قالماق 发生了一点儿角口：ئۇنىڭ بىلەن نېرى - بېرى دېيىشىپ قالدىم。我和他发生了一点儿角口。
نېرى - بېرىسىغا قارىماي 然贸然，然断，果断
نېرى - بېرىسىنى سورىماق 短问长问，问追：بۇ ئىشنىڭ نېرى - بېرىسىنى تولا سورىماڭلار。你们不要更多追问这事啦。
نېرى - بېرى قىلماق ①收拾，处理：ئىشلارنى نېرى-بېرى قىلىۋېتىپ يولغا چىقتىم。我把事情处理完了就上路。②乱搞，乱弄：مەن كەلگۈچە جوزىدىكى كىتابلارنى بىر كىم نېرى - بېرى قىلىۋەتمەسۇن。我来之前不要让人乱弄桌子上的书籍。
نېرى - بېرى گەپ 语碎言闲：ئارىمىزدا ھېچقانداق ~ ئۇتمىدى。我们之间何任有没闲碎言语。
نېرىقى 〔静〕那边的：ئۇيۇم دەريانىڭ ~ تەرىپىدە。我家在河的那边。
نېرىن 〈食〉〔静〕仁尼(成制葱洋及肠马或丁肉以拌，条面短的煮汤肉)
نېرىنچى 傅师的面仁尼做〔静〕
نېزىقاشماق 态同共的 «نېزىقماق»
نېزىقغاق 〔静〕爱，的作做爱，的扭别闹，的气赌爱的装
نېزىقماق 〔动〕恼气，装假，作做，气赌：نېزىقماي ئولتۇرۇڭ。别赌气，别装假，作做吧下坐。
نېسى 〔静〕赊：نېسىدىن تەلىيىم يوق。我欠赊不概。
汇外期远 〈经〉 نېسى تاشقى پىرېۋوت
销赊 نېسى ساتماق
欠赊 نېسى قالماق
购赊 نېسىگە ئالماق
نېسى قىلماق 欠赊，销赊，赊：نېسى قىلمايدۇ ، نەق سېتىلىدۇ。欠赊不概，易交金现。
نېسىپ 缘机，分缘〔静〕
نېسىپ بولماق 有到得，分缘有，缘机的…(有)到得，分缘有，缘机有：ماڭا ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈش نېسىپ بولمىدى。我无缘会他同面见。بۇ كىتاب ئاخىر ماڭا نېسىپ بولدى。我终于有缘得到这本书了。
نېسىپ قىلماق 恩主，准恩：خۇدا نېسىپ قىلسا ، بىزمۇ بارىمىز。如果真主准恩，我们也去。

نېسىۋە 〔静〕(的得应人某)额份，份一：مېنىڭ نېسىۋەمنى ئېلىپ قويۇڭلار . 你下留份一的我把们你 。

نېفېلىن 石霞 <地>〔静〕

نېفىت 〔静〕石油：～ ساقلىنىۋاتقان قاتلام 层油贮

نېفىت چارلاش 探勘油石

نېفىت ـ خىمىيە سانائىتى 业工化石

نېفىت فازىسى 相油 <石>

نېفىت قاتلىمى 层油 <矿>

نېفىت قۇدۇقى 井油 <矿>

نېفىت گازى 气油石

نېفىت گېئوخىمىيىسى 学化质地油石

نېفىت گېئولوگىيىسى 学质地油石

نېفىت مەنبەسى 源油 <矿>

نېفىت ئۆڭىسى 藏油 <矿>

نېفىت ئىمبارگوسى 运禁油石

نېفتلىك 〔静〕①田油：قاراماي نېفتلىكى 克玛依田油的油含②

نېفتلىك رايون 区油含 <地>

نېفتلىك قاتلام 层油含 <地>

نېكروتوكسىن 素毒死坏 <医>〔静〕

نېكروز 死坏 <医>〔静〕

نېكروزلانماق 死坏 <医>〔动〕

نېكروزلۇق 的死坏〔静〕

نېكروزلۇق جىگەر يەللىكى 疫黑 <牧>

نېگاتىپ 版底，片底〔静〕

نېگىر 女妇人黑：～ ئايال 人种黑，人黑〔静〕

نېگىر ئىرقى 种人罗格尼

نېگىز 基的楼大．本根，础基〔静〕：بىنانىڭ نېگىزى پۈختى 好打已础 。本根的题问 مەسىلىنىڭ نېگىزى

نېگىزلىك 本根 〔静〕的本基，的本根：～ مەسىلە 题问

نېگىزلىك قانۇن 法本基 <法>

نېلۇپەر 藕莲，花莲，花荷〔静〕

نېلۇپەر ئۇسسۇلى 舞花荷 <艺>

نېمانچە 样这么怎〔静〕：～ ھاسراپ كەتتىڭ؟ 这么怎你呢干么这怎你？ ～ قىلسەن؟ 么样呢气喘呢？

نېمانداق 样这么怎〔静〕(样那)：سەن ～ يازسەن؟ 怎你么这写样呢？ ～ ئادەم بۇ؟ 人个一样这是么怎？

نېمە ①〔静〕什么，怎么：～ دەۋاتسىز؟ 你说什么？ ساڭا ～ بولدى؟ 了么怎你？ ～ تېرىسالىق ، شۇنى ئالسەن . 。"豆得豆种，瓜得瓜种"同喻：么什收么什种 <谚> ②加第三人称表尾词示疑问：مەجلىس بارلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ كىنوغا كەتكىنىڭ نېمىسى؟ 明知会有，么怎还去看 ③？伙家：بۇ ～ بىزنىڭ ئارقىمىزغا كىرىۋالدى . 这家伙电影了我们上跟 。

نېمە ئۈچۈن = نېمىشقا

نېمىلا بولمىسۇن 无，样怎管不，歹好，样怎论不好．何如论：نېمىلا بولمىسۇن ، ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىش كېرەك 。复答个一他给得总歹 。

نېمىلا قىلمىسۇن 说么怎管不

نېمەت 〔静〕①惠恩②物食

نېمەتلىك 的盛丰物食，的物食有〔静〕

نېمىدۇر 〔静〕不知是么什：～ سىرتتا بىرنېمە تاراقشىپ كەتتى . 动响在么什是知不头外 。

نېمىدېگەن 〔静〕多么：～ ياخشى 好么多 / ～ ئىسسىق 热么多

نېمىرغا 地之湿潮 <方>〔静〕

نېمىس 人国德，人志意德〔静〕

نېمىسچە 的式德②文德，语德①〔静〕

نېمىشقا 〔静〕何为，么什为：～ كەلمىدىڭ؟ 么什为你来有没？

نېمىشقىدۇر 〔助〕故何知不，么什为知不：～ ئۇ كەلمىدى . 来没他么什为知不 。

نېمىكى 〔静〕么什论无：～ ساندۇقتىن دۇنيا چىقسا ، سىزنىڭ بولسۇن . 你归都，宝财么什有论无里子箱 。

نېمىگە 〔静〕么什为：～ كۈلىسىز؟ 笑么什为您？

نېمىگىدۇر 〔助〕事啥为知不，事么什为知不：ئۇ ～ تۇنۈگۈن بىزنىڭكىگە كەپتىكەن . 我到事么什为知不天昨他．了来里家们 。

نېئورگانىك 的机无 <化>〔静〕

نېئورگانىك بىرىكمە 物合化机无 <化>

نېئورگانىك خىمىيە 学化机无

نېئون 氖 <化>〔静〕

نېئونلۇق 的氖〔静〕

نېئونلۇق لامپا 灯光日，灯氖

نېيترال 的性中，的和中 <化>〔静〕

نېيترال تۇپراق 壤土性中 <地>

نېيترال تۇز 盐性中 <化>

نېيترال جىنس 岩性中 <地>

نېيترال رېئاكسىيە 应反性中 <化>

نېيترال ئېرىتكۈچ 剂溶性中 <化>
نېيتراللاشتۇرماق «نېيتراللاشماق» 态动使的
نېيتراللاشتۇرۇلماق «نېيتراللاشتۇرماق» 态动被的
نېيتراللاشماق 和中 <化>〔动〕
نېيترون 子中 <物>〔静〕
نېيترون بومبىسى 弹子中 <军>
نېيترون توپى 炮子中 <军>
نېيترون فىزىكىسى 学理物子中
نېيترون قوراللىرى 器武子中 <军>
نېيترون ئېقىمى 流子中 <军>
نېيترون يۇلتۇز 星子中 <天>
نېيترىنو 子微中، 子中微 <物>〔静〕
نېيترىنو ئاستىرونومىيىسى 学文天子微中
نى 多见، 多得见 كۆرگەن ~ ئىشلارنى، 好، 多، 大〔静〕 广识
نىپۇر 子链脚، 镯脚 <古>〔静〕
نىترات 盐酸硝 <化>〔静〕
نىترات كىسلاتاسى 酸硝 <化>
نىتراتلاشماق 化硝 <化>〔动〕
نىتراتلىشىش رولى 用作化硝 <化>
نىتراتلىق 的态硝〔静〕
نىتراتلىق ئازوت 氮态硝 <农>
نىتراتلىق ئوغۇت 肥氮态硝 <冶>
نىترو 化硝، 基硝 <化>〔静〕
نىتروسېللىيولوزا (素)维纤化硝 <化>〔静〕
نىتروگلىتسېرىن 油甘化硝 <化>〔静〕
نىتروگېن = ئازوت
نىتريت 盐酸硝亚〔静〕
نىتريت باكتېرىيىسى 菌细化硝亚 <生>
نىترىد 物化氮 <化>〔静〕
نىترىل 腈 <化>〔静〕
نىجات 救拯〔静〕
نىجات يۇلتۇز 星救
نىجاتچى 星救، 者命救، 者救拯〔静〕
نىجاتكار = نىجاتچى
نىجاتلىق «نىجات» 式形词名的
نىجاتلىق تاپماق 救得
نىجاتلىق تىلىمەك 救求
نىجاتلىق يولى 道之世救، 路出
نىجاسەت 尿屎، 物脏، 物秽〔静〕

نىجىس ~ نەرسە: 的净干不، 的龌龊، 的脏肮① 〔静〕 西东坏، 蛋坏②西东的脏肮
نىجىسلىق «نىجىس» 式形词名的
نىجىم 草冰 <植>〔静〕
نىجىۋەل 草墙 <植>〔静〕
نىخ ~/股一的线 يېپنىڭ بىر نىخى 股(的绳، 线)〔静〕: 股合 قاتماق
نىخلىق 细 ~ ئىنچىكە / 线股三 يىپ ئۈچ ~ 的股〔静〕: 的股
نىرۋانا 寂圆، 盘涅 <古، 宗>〔静〕
نىزا ~ ئۇزۇنارا 和不، 怨结، 执争، 纷纠〔静〕 (نىزاسى) 纷纠闹، 和不此彼 پەيدا بولماق
نىزالاشتۇرماق «نىزالاشماق» 态动使的
نىزالاشماق 执争生发، 怨结، 纷纠闹〔动〕: ئۇلار نىزالىشىپ قاپتۇ. 了执争生发们他 。
نىزام 规法②章规، 程章، 例条①〔静〕 (نىزامى)
نىزامسىز 的规法合不، 规法按不، 的规法有没〔静〕
نىزامسىزلىق «نىزامسىز» 式形词名的
نىزاملىق 的循可章有〔静〕
نىزامنامە 章党 پارتىيە نىزامنامىسى 程章〔静〕:
نىزۇانى 往神، 醉陶، 迷人، 迷着 <古>〔静〕
نىزۇداغ 石刀磨 <古>〔静〕
نىسا 树果兰 <植>〔静〕
نىسبەت 比对②率比، 例比، 比 <数>①〔静〕: كۆچلەر نىسبىتى 比对的量力
نىسبەت بەلگىسى 号比 <数>
نىسبەت جاۋابكارلىقى 任责例比 <经>
نىسبەت قىممىتى 值比 <数>
نىسبەت مۇناسىۋىتى 系关例比 <经>
نىسبەتەن ~ ياخشى 比好较 / ~ ئېيتقاندا 比说来我对 ماڭا :地对相، 较比①〔静〕: ناچار 比对، 对②差较于:
نىسبەتلەشتۈرمەك «نىسبەتلەشمەك» 态动使的
نىسبەتلەشتۈرۈلمەك «نىسبەتلەشتۈرمەك» 态动被的
نىسبەتلەشتۈرۈش ئۇسۇلى 法例比
نىسبەتلەشمەك 比对〔动〕
نىسبەتلىك ~ راۋاجلاندۇرماق 济经民国展发地例比按 خەلق ئىگىلىكىنى 的例比按، 的例比有〔静〕:
نىسبەتلىك ئاجىزلىشىش 减衰例比按 <电>
نىسبەتلىك باج 税率定 <经>
نىسبەتلىك سۈغۇرتا 险保摊分 <经>

نسپي 〔静〕①半，半个②对相：～ ئۇستۇنلۇك 对相 势优

نسپي ئەگرىلىك 率曲对相 <数>

نسپي پەرق 差误比相 <数>

نسپي تۇرغۇنلۇق ①对相 <物>②定稳对相 止静

نسپي تېزلىك 度速对相 <物>

نسپي سودا 卖买对相 <经>

نسپي سۈپەت 词容形系关 <语>

نسپي قىممەت 值对相 <数>

نسپي كۆرسەتكۈچ 标指对相 <经>

نسپي مائاش 资工对相 <经>

نسپي نەملىك 度湿对相 <气>

نسپي ھەرىكەت 动运对相 <物>

نسپي ھەقىقەت 理真对相 <哲>

نسپي ئىش ھەققى 钱工对相 <经>

نسپىيچىلىك 义主对相 <哲>〔静〕

نسپىيشەپ 夜子〔静〕

نسپىيلىك 性对相 <哲>〔静〕

نسپىيلىك ئاستروفىزىكىسى 天论对相 <天> 学理物体

نسپىيلىك پرىنسىپى 理原性对相 <物>

نسپىيلىك تېرمودىنامىكىسى 热论对相 <物> 学力

نسپىيلىك دىنامىكىسى 学力动论对相 <物>

نسپىيلىك زەررىچىسى 子粒性论对相 <物>

نسپىيلىك فىزىكىسى 学理物论对相

نسپىيلىك قائىدىسى 理原性对相 <哲>

نسپىيلىك ماسسىسى 量质性论对相 <物>

نسپىيلىك مەيدان تەڭلىمىسى 性论对相 <物> 程方场

نسپىيلىك مېخانىكىسى 学力论对相 <物>

نسپىيلىك نەزەرىيىسى 论对相 <物>

نسپىيلىك ئېففېكتى 相，应效性论对相 <物> 应效论对

نسشاپ 坡斜(的顶屋)〔静〕

نسشالا 的成制浆糖和白蛋用种一)拉沙尼 <食>〔静〕 (食甜

نسشالچى 者拉沙尼卖②者拉沙尼作制①〔静〕

نسشان (نشانى) 目，子靶，标目②记标，号记①〔静〕

的：نىشانغا تەگكۈزمەك 的标目中打 ئەمەل：事，绩功③ 文在他．قالدى ～ سەنئەت ساھەسىدە ئۇنىڭدىن ئۆچمەس ياد 。绩功的灭磨可不了树建面方艺

نىشان خادىسى 竿标，杆标

نىشانغا ئاتماق 击射准瞄

نىشانغا ئالماق 标目准瞄

نىشان قويماق 记标留，号记打

نىشانسىز 的的目无②的号记无，的记标无①〔静〕 的子靶无，的标目无

نىشانسىز ئوق ئاتماق 矢放的无 <成>

نىشانە 品念纪②标目①〔静〕：بۇ مەندىن سىزگە ～ بولۇپ قالسۇن．品念纪的你给赠我是这 。

نىشانلاشماق 态同共的«نىشانلىماق»

نىشانلانماق 态动被的«نىشانلىماق»

نىشانلىق 有②的子靶有，的标目有，的的目有①〔静〕 的号记有，的记标

نىشانلىق بازار 场市标目 <经>

نىشانلىق باشقۇرۇش 理管标目 <经>

نىشانلىق تەپەككۇر 维思向定 <哲>

نىشانلىق تەربىيىلەش 向定，育教标目 <教> 养培

نىشانلىق رېفلېكس 射反向定 <心>

نىشانلىق نەسىلچىلىك 种育向定 <牧>

نىشانلىق ئوق ئاتماق 矢放的有 <成>

نىشانلىماق 击射准瞄 نىشانلاپ ئاتماق：准对，准瞄〔动〕

نىغۇشاك ，者听聆，者道布(教尼摩)听 <古>〔静〕 众听

نىقاب (نقابى) ②罩面戴 تارتماق ～：罩面，纱面①〔静〕 揭 نىقابنى ئېچىپ تاشلىماق：皮画，装伪，具面假 <转> 下具面假的谊友 / دوستلۇق نىقابى ئاستىدا 开

نىقابسىز 的装伪无〔静〕

نىقابلاتماق 态动使的«نىقابلىماق»

نىقابلاشماق 态同共的«نىقابلىماق»

نىقابلانماق 态动被的«نىقابلىماق»

نىقابلىق 的装伪，的面假戴，的纱面戴〔静〕

نىقابلىق تانسا 会舞面假 <艺>

نىقابلىق ئۇسسۇل 舞面假 <艺>

نىقابلىماق ，饰掩<转>②具面假戴，纱面戴①〔动〕 ئۆز ئەيبىنى ～：来起装伪 / 陷缺的己自饰掩 ئۆزىنى 来起装伪己自把 ～

نىقتاشماق «نىقتىماق» 的共同态
نىقتالماق «نىقتىماق» 的被动态
نىقتىماق 塞，装①〔动〕：ئۇ بارلىق نەرسە-لىرىنى چامادانغا نىقتاپ تىقتى . 他把所有的东西都塞进手提箱。箱：顶，按②。打上墙到按 تامغا نىقتاپ ئۇرماق
نىقسىماق 臭，馊〔动〕：غىزا نىقسىپ قاپتۇ . 饭馊了。
نىكاھ (نىكاھى) 康尼，罕卡尼①〔静〕(按法教兰斯伊)婚，姻婚②(礼婚行举)
نىكاھ ئاساسى 础基姻婚 <法>
نىكاھ ئەركىنلىكى 由自姻婚 <法>
نىكاھ توختىمى 约婚 <法>
نىكاھ تۈزۈمى 度制姻婚
نىكاھتىن ئاجراشماق 婚离 <法>
نىكاھ سودىسى 姻婚卖买 <法>
نىكاھ غايىپ 缘姻有
نىكاھ قانۇنى 法姻婚 <法>
نىكاھ قىلماق 婚结
نىكاھ مۇناسىۋىتى 系关姻婚 <法>
نىكاھ ئوقۇماق 结行举下持主匐阿在)罕卡尼念(式仪婚
نىكاھىغا ئالماق 妻为…娶
نىكاھسىز 的婚非，的婚过结没〔静〕：～ تۇغۇلغان بالا 子生私，子生婚非居姘
نىكاھلاتماق «نىكاھلىماق» 的使动态
نىكاھلانماق 婚成，婚结〔动〕
نىكاھلىق 的婚次一过结 بىر ～ ئايال 的婚过结〔静〕：人女
نىكاھلىماق 嫁出，配许〔动〕：ئۇ قىزىنى تۈرسۇنغا نىكاھلاپ قويۇپتۇ . 了荪尔图给配许儿女把他。
نىكەمەك 起挥，起抡 <古>〔动〕
نىكوتىن 碱烟，丁古尼 <化>〔静〕
نىكوتىن كىسلاتاسى 酸烟 <化>
نىكول (家学理物国英)尔科尼〔静〕
نىكول پرىزمىسى 镜光偏，镜棱尔科尼 <物>
نىككولىت 矿镍砷红 <矿>〔静〕
نىكىل 镍 <化>〔静〕
نىكىللاتماق «نىكىللىماق» 的使动态
نىكىللانماق «نىكىللىماق» 的被动态
نىكىللىق 的镍〔静〕
نىكىللىق پولات 钢镍 <冶>
نىكىللىماق 镍镀〔动〕
نىگار (نىگارى) 人美，人恋，人中意〔静〕
نىگارەن 往向，待期，望盼 <方>〔静〕
نىل 青靛，蓝靛 <化>〔静〕
نىل رەڭ 色蓝深
نىلقا 儿幼，儿婴 <方>〔静〕
نىلون 龙尼 <石>〔静〕
نىلون پايپاق 袜龙尼 <纺>
نىلون رەخت 布龙尼 <纺>
نىمام 草至夏 <植>〔静〕
نىمپەدە (名曲乐典古尔吾维)德拍姆尼 <艺>〔静〕
نىمتە 肉扇半 گۆش ～ بىر：扇半(的肉羊牛)〔静〕
نىمتىلەتمەك «نىمتىلىمەك» 的被动态
نىمتىلەنمەك «نىمتىلىمەك» 的被动态
نىمتىلىمەك 半两劈--(羊，牛的后宰屠把)〔动〕：گۆشنى ～ 半两劈一体胴羊，牛把
نىمجان 的活不死半，的力无气有〔静〕：～ بولۇپ ياتماق 着躺地力无气有 / ～ ئادەم <医>②人的活不死半人物植
نىمچارەك 为方地的有，斤公五为般--)子称半〔静〕(斤公四
نىمچە 甲马，衣上袖无〔静〕
نىمكار 工童，工徒②工帮①〔静〕
نىمكەش 的新半〔静〕：～ كىيىم 服衣的新半 / ～ ئاياغ 鞋的新半
نىمكەش تاۋار 品商手二 <经>
نىمىششەك 1.25 合，位单量重)克谢米尼 <方>〔静〕(斤公
نى - نى 等强最，多很，多许，好最，大最示表〔静〕
面场大多许过见 ئىشلارنى كۆرگەن ئادەم：～ 思意
都他士力大的强最 . ئۇ ～ پالۋانلارنى يىقىتقان / 人的。过倒摔
نىئوبات 盐酸铌 <化>〔静〕
نۇپلىر 仪平水，仪准水 <水>〔静〕
نۇپلىر نۇقتىسى 点准水 <水>
نۇپلىرلىق 的准水〔静〕：～ ئاساسىي يۈز 面基准水
نۇپلىرلىق رېيكا 尺准水 <水>
نۇپلىرلىمەك 量测平水，量测准水 <水>〔动〕
نىياز 舍施，祭献〔静〕
نىياز چاچ (的留孩小给信迷时旧)发头撮小一

（根留发童如犹）

نىياۋە 〔静〕<方>回，次

نىيەت ①心肠，意心，眼心，术心，心居；ياخشى ～ 好心 / قارا ～ 野心 / يامان ～ 坏心眼 / نىيىتى يامان 心坏（同喻："害人如漏也锅坏心"）. ئادەمنىڭ قازىنى تۆشۈك <谚>. ②心用，机动；بۇ خىزمەتنى ياخشىلاش نىيىتىدە بەرلىگەن تەكلىپ ئىدى. 这是改着抱提而机动的作工进议的出。

نىيەت باغلىماق = نىيەت قىلماق

نىيەت قىلماق ①打定意主：دېھقان بولۇشقا ～ 农民当意主定打 / قېچىشنى ～ 跑逃意主定打②<宗>封斋：بۈگۈن نىيەت قىلدىم. 我今天封斋了。

نىيىتى بۇزۇق 良不心居，正不术心

نىيىتى بۇزۇلماق 念邪起，心歹起

نىيىتىدىن قايتماق = نىيىتىدىن يانماق

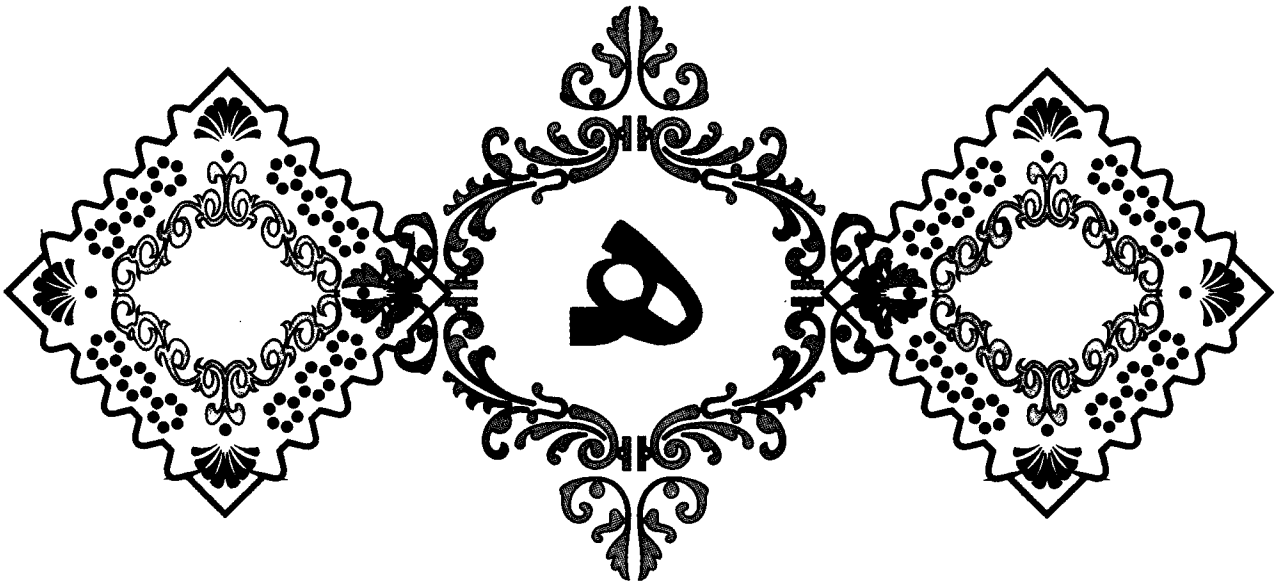
نىيىتىدىن يانماق 回心转意

نىيەتلىك 式形词容形的«نىيەت»：ياخشى ～ ئادەم 好心人 / شۇم ～ ئادەم 居心险恶的人

نيۇتون 〔静〕(家学理物国英)顿牛：نيۇتوننىڭ ئالەملىك تارتىشىش كۈچى قانۇنى 有万引力定律的顿牛

نيۇتون قانۇنى <物>顿牛定律

نيۇتون ھالقىسى <物>顿牛环

ھ ①维吾尔文字母第二十四个字母②称名。

ھا 〔模〕哈，哼：ئۇ ~ ـ ~ ـ ~ دەپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى。他笑哈哈哈起来了。

ھابا 见下。

ھابا قىلماق 亲亲，吻，亲（童幼于用）：بالام، ئاچاش-ئى ~ قىلىپ قويۇڭا。子孩，亲亲，姐姐。

ھاپ 〔模〕卜哈，吻（状合张快很嘴）

ھاپ ئەتمەك 一口—，子下—：ھاپ ئېتىپ يۇتۇۋەتمەك 一口吞下

ھاپ قىلماق = ھاپ ئەتمەك

ھاپاش 见下。

ھاپاش بولماق ①被，背让，赖依，依＜转＞②靠，倚着

ھاپاش قىلماق 背：ئۇ موماينى ھاپاش قىلىپ دوختۇرخانىغا ئاپاردى。他背了老大娘去医院。

ھاپپاق 〔静〕掌巴，耳光＜方＞

ھاپپاقلىماق 〔动〕打耳光＜方＞

ھاپىز 〔静〕①宗＞经兰古斯伊（孜菲哈）诵背部全能对教的者尊称②古兰经典唱会的人们歌曲

ھاپىزلىق 象抽的名词«ھاپىز»

ھاپىلا ـ شاپىلا 〔静〕匆匆忙忙，匆匆忙忙急急，仓促：~ / ~ يولغا چىقماق 急急忙忙动身（程启）/ ~ چىقىدىغان قارار 仓促做出的决定

ھاجەت 〔静〕需要，要需，求要：ھاجىتى يوق。没必要，不求。ھۇنداق قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟做这么必要吗？要有必要。ئېيتقىلى بولمايدىغان ھاجىتىڭ بولسا ماڭا ئېيتقىن، مەن ئۇنى قىلىپ بېرىمەن。有什么要求说给我，我给你办。ھاجەت ھەققىدە ئاللاھقا دۇئا قىلىڭ。向真主祈祷吧。

ھاجەت بولماق ①要需②要必有：پۇلغا ~ 钱要需

ھاجەتتىن چىقماق 要需足满：كىشىنىڭ ھاجىتىدىن چىقىشنىڭ ئۆزى ئوبدان ئىش。事好件是要需的人别足满。

ھاجەت چۈشمەك 有求于人：ھېچكىمگە ھاجىتىمىز چۈشكىنى يوق، ئوبدان كېتىپ بارىمىز。我们无求于人，过得很不错。

ھاجەت قىستىماق 急内，想大小便

ھاجەت قىلماق 手解，上厕所

ھاجەتسىز 〔静〕不需要，不必要：بۇ نەرسە ماڭا ~。这东西不需要。

~ ئىش / ~ گەپ 无需的话/事的要不必

ھاجەتخانا 〔静〕厕所，洗盥室：ئەرلەر ھاجەتخانىسى 男厕所

~ / ئاياللار ھاجەتخانىسى 女厕所 / ئاممىۋى ~ 公共厕所

ھاجەتمەن 〔静〕需要，求需，者需急：ئۇ ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتىدىن چىقتى。他足满了需要的者需急。

ھاجەتمەنلىك «ھاجەتمەن»象抽的名词

هاجى 对，“者拜朝”为意）吉阿，者觐朝 <宗>〔静〕
穆的课功拜朝了行履定规法教按并，拜朝加麦往前
（称尊的林斯）：～ مىڭگەن ئىشەكمۇ ھەرەمگە بېرىپتۇ．
得人一”同喻：了拜朝去也驴毛的骑吉阿连 <谚>
。“天升犬鸡，道

هاجىلىق «هاجى»的词名象抽的：～ مەرتىۋىسىگە ئىگە ئادەم．
。人的衔头吉阿有具

هادىس 是他．～ ياۋاش بالا 〔静〕非常，别特，外格：ئۇ
。子孩的实老别特个一

هادىسە ～ / 象现然自 ھادىسىلىرى تەبىئەت：象现①〔静〕
事，故事②象怪 ～ غەلىتە / 质本和象现 ۋە ماھىيەت
故事通交 قاتناش ھادىسىسى 件：
事肇，故事生发 ھادىسە يۈز بەرمەك
故事遇遭 ھادىسىگە يولۇقماق

هادىسىچىلىك 论象现 <哲>〔静〕
论理象唯 <哲> ھادىسىچىلىك نەزەرىيىسى

هادىسىشۇناس 家学象现〔静〕

هادىسىشۇناسلىق 学象现〔静〕

هار 下见
屈委受，辱受 هار ئالماق
屈委受，辱受：ئۇنىڭ گېپىنى ماڭا بەك هار كەلدى．他 هار كەلمەك
。屈委受很我使话的

هارارەت 度温②高度热～ 量热①〔静〕度热：يۇقىرى
热灼 <转>③温体 هارارىتى 热炽，：热炽 قىزىنىڭ پاك
心的洁纯娘姑．～ پەيدا بولدى 乌黑点一 ئۇرىكىدە بىر خىل
。热炽的样一火像种一了生产

هارارەتسىز 的量热有没，冰冰冷〔静〕

هارارەتلىك 的度温有，的量热有〔静〕

هاراق[1] 酒烧，酒白 ～ ئاق：酒〔静〕
曲酒 هاراق ئېچىتقۇسى

هاراق[2] 木枕（的檩房垫顶墙）〔静〕

هاراق ـ شاراب 酒，类酒〔静〕

هاراقكەش 徒酒，鬼酒〔静〕

هاراقكەشلىك 酒酗．～ بىر خىل يامان ئادەت：酒酗〔静〕
。习恶种一是

هارام 为意，词译音语伯拉阿）姆拉哈 <宗>①〔静〕
禁严即，词用专法教兰斯伊为，“的止禁被”，“忌禁”
洁不 گۆش ～ ：（净洁不，洁圣不示表，为行想思的
毛 <谚>．كۆچى هالال ～ ، ئېشەكنىڭ ئۈزى / 肉的净
。用利可力其，食可不肉驴；用可力其，洁不驴

暴羊了多拉毛 <谚>．قوي ～ بولىدۇ ، موللا كۆپ بولسا
不<转>② 。“蛋下不多鸡，水治不多龙”同喻：死
④（物植于用）的长疯 <转> ③的正不路来，的义
费荒，费白

هارام بولماق ②死自（宰屠经不畜牲），食可不①
动劳的天一．بىر كۈنلۈك ئىشىم هارام بولدى：费荒，费白
شۇ ئىشتىن كېيىن بۇ شەھەر 的苦痛，恶厌③。了费白
。恶厌分十市城座这对他，此从．ئۈنىڭغا هارام بولدى

هارام پۇل 钱黑，款赃 <法>

هارامدىن بولغان بالا 子生私

هارام شاخ 枝疯，杈疯 <植>

هارام شۇك 藤疯

هارام قىلماق 人令③费白，费浪②吃可不得弄①
恶厌人令，厌讨

هارام مال 货私，物赃，货黑 <法>

هارام مال ـ مۇلۈك 货黑，财横，财之义不

هارام نىيەت 心贼，念恶，心野，心坏

هارام ئوت 草野，草荒 <植>

هارام ئۆلمەك 死暴，死横

هارامتاماق 吃好，者食白吃，者获而劳不 <骂>〔静〕
者做懒

هارامتاماقلىق 获而劳不，做懒吃好〔静〕

هارامتاماقلىق قىلماق 获而劳不

هارامزادە 子骗，头滑②种杂，子生私① <骂>〔静〕

هارامسۈيدۈك 子生私，种杂 <骂>〔静〕

هارامزادىلەشمەك 奸变，滑变〔动〕

هارامزادىلىك 词名象抽的 «هارامزادە»

هارامزادىلىك قىلماق 脚手做，招花耍，头滑耍

هارامىلىق 蛋混，种杂 <骂>②式形词名的 «هارام» ①

هارپا 夕前日节 بايرام هارپىسى：夜前，夕前〔静〕 / ئىنقـ
夜前的命革 لاب هارپىسى
累劳，劳疲，倦疲〔静〕 هاردۇق
息歇，息休 هاردۇق ئالماق
帮谢答后事丧婚）茶乏解，宴乏道 هاردۇق چىيى
（友亲的忙
尘洗，风接 هاردۇق چېيى بەرمەك
劳疲除消，来儿劲过缓，乏解 هاردۇق چىقماق
乏道 هاردۇق سورىماق
饭乏解 هاردۇق ئىشى
乏疲，倦疲 هاردۇق يەتمەك

هارسىنماق 〔静〕 ①受难，过难②受辱，受委曲

هارغان - ئاچقان 〔静〕 又累又饿

هارغۇزماق «هارماق»的使动态

هارغۇزۇشماق «هارغۇزماق»的共同态

هارغىن 〔静〕 疲劳的，疲倦的，疲惫的：～ چىراي 疲惫的面孔

هارغىنلىق «هارغىن»的形动词名词：～ هېس قىلماق 感到疲乏

هارماس 〔静〕 不累的，不倦的，不疲劳的：～ يىگىت 不累的小伙子

هارماق 〔动〕 累，疲劳，倦乏：هېرىپ كەتتىڭىزمۇ؟ بۈگۈن بەك هاردىم. 今天我太累了你吗？

هارماي - تالماي 〔静〕 不倦，不疲倦，不懈怠：～ ئۆگەتمەك 孜孜不倦地教 / ～ ئىشلىمەك 不懈怠地工作 / ～ ئۆگەنمەك 孜孜不倦地学习

هارمىدىماق 〔动〕 慰劳，劳慰，问慰

هارۋا 〔静〕 车：ئات هارۋىسى 马车 / كالا هارۋىسى 牛车 / كىراسى ～ 出租车 / چاقى ～ 轮车 / قول هارۋىسى 人力车 / ئۈچ چاقلىق ～ 三轮车

هارۋا قاتماق 套车

هارۋا قوشماق = هارۋا قاتماق

هارۋا ھەيدىمەك 赶车，驾车

هارۋىدا توشقان تالماق 〈成〉 (功成能就心耐有喻意)兔子猎到车大坐

هارۋىغا چۈشمەك 上车，坐车

هارۋىكەش 〔静〕 夫车，车把式

هارۋىكەشلىك «هارۋىكەش»的词名象抽

هارۋىكەشلىك قىلماق 当车夫，赶车

هارۋىلىق 〔静〕 ①有车的：ئۇ ئىككى ～ بولۇپ قالدى. 他有了两辆车。②坐车的：～ كەلدىم. 我是来坐车的

هارىمى 〈骂〉〔静〕 私生子，杂种，混蛋

هازا 〔静〕 事丧

هازا ئاچماق 发丧，开吊，开丧

هازا تۇتماق 服丧，戴孝：توشقان ئۆلسە، تۈلكە هازا تۇتۇپتۇ. "兔死狐悲"同喻：了死子兔〈谚〉，狐狸服丧。"悲慈假子耗哭猫"："悲慈假子耗哭猫"。

هازا قوشىقى 挽歌，葬歌，丧歌 〈文〉

هازا 〔静〕 一会儿，一阵儿，半天：بىر هازاغچە ھېچنېمە دېيەلمىدىم. 我半天说不出来话。

هازازۇل 〔静〕 夜母，夜叉，妇泼

هازازۇللۇق «هازازۇل»的词名象抽

هازىدار 〔静〕 戴孝，穿孝服，吊唁者

هازىدار بولماق 穿孝服

هازىدارلىق «هازىدار»的词名象抽

هازىر 〔静〕 ①现在：～ ساەت نەچچە؟ 现在几点钟？～ چولام تەگمەيدۇ. 我现在有没有功夫。②刚刚，刚：～ مەن كەلدىم. 我刚来。

هازىر بولماق ①备准，准备：ساەپەرگە چىقىشقا ～ / جەڭچىلەر ئاتلىرىنى مىنىپ هازىر بولدى. 战士们骑马出征登程备准。②等，候等：ساەت ئوندا پويىز ئىستانسىسىدا هازىر بول. 你十点钟在火车站等着。③现在，此刻：بىردەمدىن كېيىن ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا هازىر بولدى. 一会儿他在我面前出现了。

هازىر تۇرماق 等，候等：مەن ھەرقاچان هازىر تۇرمەن. 我随时恭候。

هازىر جاۋاب 即兴的，即席的：～ شېئىر 即兴诗

هازىر قىلماق = هازىرلىماق

هازىرەنلىككە 暂且，暂时，姑且 〔静〕

هازىرچە 〔静〕 暂且，暂时，姑且：～ مەسىلە ئۈستىدە توختالمايلى. 暂且不谈这个问题吧。～ ئىشلىتىپ تۇراي. 暂时用一下。

هازىرقى 现在的，目前的，当前的：～ زامان خەنزۇ تىلى 现代汉语 / ～ ۋەزىيەت 现形势 / هالەتكە قانائەتلەنمەك 安于现状

هازىرقى زامان 现代①，现在②〈语〉

هازىرقى زامان تىياتىرى 现代戏

هازىرقى زامانچىلىق 现代主义 〈哲〉

هازىرقى زامان سانائىتى 现代工业 〈经〉

هازىرقى زامان كاپىتالىزمى 现代资本主义 〈经〉

هازىرقى زامان ئۇرۇشى 现代战争 〈军〉

هازىرقى زامان ئېتىقادچىلىقى 现代信仰主义 〈哲〉

هازىرقى زامان ئىممۇنولوگىيىسى 现代免疫学 〈医〉

هازىرقى زامان يېزا ئىگىلىكى 现代农业 〈经〉

هازىرقى كېلەر زامان 现在——时来将 〈语〉

هازىرقى ھۆججەت 当前文件

هازىرلاتماق «هازىرلىماق»的使动态

هازىرلاشماق «هازىرلىماق»的共同态

هازىرلانماق ① «هازىرلىماق»的自动态复态：ئىمتىهانغا ～ 准备准考试 ②«هازىرلىماق»的被动态：هازىرلانغان ياتاق 准备好的宿舍 **هازىرلىتىشماق** «هازىرلاتماق»的共同态 **هازىرلىتىلماق** «هازىرلاتماق»的被动态 **هازىرلىق** 〔静〕备准：سەپەر هازىرلىقى 备准的路上 / مېنىڭ ھېچقانداق هازىرلىقىم يوق . 我没有任何准备。 **هازىرلىق قىلماق** 备准、备筹 **هازىرلىق كۆرمەك** 办筹：تويغا ～ 办筹、备准、备筹婚事 **هازىرلىقسىز** 〔静〕备准无 **هازىرلىققا** 〔静〕时暂、且暂、下眼 **هازىرلىماق** 〔动〕备准、备筹、备预、划筹、措筹：كەچلىك تاماق ～ 晚饭备准 / ئەمگەك سايمانلىرىنى ～ 劳备预具工动 **هازىرلىنىشماق** «هازىرلانماق»的共同态 **هاسا** 〔静〕拐杖、拐棍：هاسىغا چۈشمەك ～ / 杵拐不离 تۆتۈپ ماڭماق 拄着拐杖走 / قارىغۇ هاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتقان . 瞎子丢一次拐杖会找不到。 كۆزىدىن ئايرىغان خۇدايىم ، هاسىسىدىن ئايرىماپتۇ . 上帝让瞎子失眼双人使 ＜谚＞ 。拐杖去失再他让会不、主真的明 **هاسار** 〔静〕城墙 ＜方＞ **هاسراپ ـ ھۆمۈدەپ** 〔静〕气喘、吁吁喘气、咻咻气 ：ئۇ ～ يۈگۈرۈپ كەلدى . 他跑得气喘吁吁了 气下接不过来。 **هاسىراتماق** «هاسىرىماق»的使动态 **هاسىراشماق** «هاسىرىماق»的共同态 **هاسىرىتىشماق** «هاسىراتماق»的共同态 **هاسىرىماق** 〔动〕气喘、咻咻气、吁吁喘气：ئۇ هارغىنلىقىدىن ～ 他累得吁吁喘气。 **هاسىل** 见下 **هاسىل بولماق** ①生产、成形、现出：سۇ قاينىسا ، ھور هاسىل بولىدۇ . 水沸会蒸汽。 ئۆزىگە خاس خاراكتېر ～ 如愿以偿 ②格性的己自成形，如：望愿现实 **هاسىل قىلماق** ①生产、成达、成形、成构：كېلىشىم ～ 达成协议 / ئىشەنچ ～ 取得信任 ②心信生产，获收、得获：得识知得获 ～ تەجرىبە ～ 验经得取 / ئىلىم **هاسىلكالام** 〔静〕之言而总、之总、之蔽以言一 **هاسىلىق** 〔静〕的杖拐拄

هاسىلىي 〔静〕的生产、的生派、的生衍、的成形 图地生派 ＜地＞ هاسىلىي خەرىتە 讼诉生派 ＜法＞ هاسىلىي دەۋا 物生派 ＜法、哲＞ هاسىلىي نەرسە 息孳 ＜经＞ هاسىلىي ئۆسۈم **هاشار** 〔静〕事差、役徭、役劳 事差派 هاشار سالماق 差抓 هاشارغا تۇتماق 役劳服 هاشارغا چىقماق **هاشارات** 〔静〕虫、虫昆 ＜动＞：～ زىياندىاشلىقى يامرىماق 卵虫 / ～ تۇخۇمى 害虫、灾虫 هاشارات ئاپىتى 学理毒虫昆 ＜生＞ هاشارات توكسولوگىيىسى 素激虫昆 ＜生＞ هاشارات ھورمونى **هاشاراتخور** 〔静〕的虫食 虻虫食 ＜动＞ هاشاراتخور كۆزكۆيۈن 目虫食 ＜动＞ هاشاراتخورلار ئەترىتى 物植虫食 ＜植＞ هاشاراتخور ئۆسۈملۈك **هاشاراتخورلۇق** «هاشاراتخور»的式形词名 **هاشاراتشۇناس** 〔静〕家学虫昆 **هاشاراتشۇناسلىق** 〔静〕学虫昆 **هاشارچى** 〔静〕工役劳、者役劳服 **هاقارەت** 〔静〕辱侮、辱凌、辱侮：谤诽：قاتتىق ～ 的大莫辱侮 话的人骂、语骂辱 ＜语＞ هاقارەت تىلى 骂辱、辱侮 هاقارەت قىلماق **هاقارەتلەشمەك** «هاقارەتلىمەك»的共同态 **هاقارەتلەنمەك** «هاقارەتلىمەك»的被动态 **هاقارەتلىك** 〔静〕的性谤诽、的性辱侮：～ تەۋرىمۇشتىن ساداقەتلىك ئۆلۈم يېخشى . ＜谚＞ 生而辱忍垢含其与，死而荡坦诚忠如不 。 **هاقارەتلىمەك** 〔动〕谤诽、骂辱、辱侮 罪辱侮 ＜法＞ هاقارەتلەش جىنايىتى **هاك** 〔静〕灰石熟、灰石 土凝混灰石 ＜建＞ هاك بېتون 位灰石 ＜地＞ هاك پوتېنسىيالى 岩灰石、石灰石 ＜建＞ هاك تاش 花灰石 ＜地＞ هاك چېچىكى 斑灰石 ＜地＞ هاك دېغى 乳灰石 هاك سۈيى 浆灰 ＜建＞ هاك لاي

هاك ماددىسى　质灰石 <化>
هاك ئېففېكتى　应效灰石 <地>
هاكاۋۇر　〔静〕的傲骄，的慢傲，的傲高：ئۇ ناھايىتى ~ ئىكەن．他很傲慢。
هاكاۋۇرلارچە　地慢傲，地傲高〔静〕
هاكاۋۇرلاشتۇرماق　«هاكاۋۇرلاشماق»的动使态
هاكاۋۇرلاشماق　慢傲得变，来起傲骄〔动〕
هاكاۋۇرلۇق　气骄，气傲〔静〕
هاكاۋۇرلۇق قىلماق　人凌气盛，慢傲
هاكچى　〔静〕匠灰石：~ ئۇنچىنى كۆرەلمەپتۇ．<谚>灰石的面磨上不瞧匠。"灰石卖得不见的面卖"同喻：
هاكچىلىق　〔静〕业灰石
هاكلاتماق　«هاكلىماق»的动使态
هاكلاشماق　«هاكلىماق»的同共态
هاكلانماق　«هاكلىماق»的动被态
هاكلىتىشماق　«هاكلاتماق»的同共态
هاكلىتىلماق　«هاكلاتماق»的动被态
هاكلىق　〔静〕灰石，的灰石含
هاكلىق تۆپراق　灰石土性，壤土性灰石 <地>
هاكلىماق　〔动〕刷粉：~ ئۆي　粉刷屋房
ھاكىم　〔静〕长县①，治统，政执，者治统②县知，者政执③阿奇木（主领的上史亚中）
هاكىمبەگ　〔静〕阿奇木伯克（疆南原高最城各）<古>，1883年，设新疆一统清。废世，称员官（撤裁后省建）
هاكىملىق　〔静〕治统，政执，位地治
هاكىممۇتلەق　〔静〕者裁独
هاكىممۇتلەقلىك　〔静〕义主权极
هاكىمىيەت　〔静〕①权政，权力：دۆلەت هاكىمىيىتى　国家权力 / قورچاق ~　傀儡政权，伪政权 / ~ بىلەن دىننى ئايرىماق　政教分离②<转>，江山，天下：خەلقنىڭ هاكىمىيىتى پولاتتىن مۇستەھكەم．人民江山如铁铜墙壁。
هاكىمىيەتلىك　〔静〕的权政
هاكىۋاتۇ　<方>〔助〕总，之如论无，正反
هاگۆل　<方>〔静〕子院，院庭
هاگ[1]　〔静〕渊深，谷深，沟鸿：~ ئۆتكىلى بولمايدىغان　不可逾的越沟鸿 / هاگنا چۈشۈپ كەتمەك　坠入深渊
هاگ[2]　〔模〕然木，愣
هاگ[3]　（声叫驴）啊儿咴
هاگ ـ تاگ　呆口瞪目，愣发，呆惊〔静〕
هاگ تاگ بولماق　呆口瞪目，呆发，愣发，呆惊〔动〕
هاگ ـ تاگ قالماق　呆口瞪目，惊一吃大，愣惊〔动〕
هاگ ـ تاگلىق　讶惊，异惊，奇惊〔静〕
هاگرىتماق　«هاگرىماق»的动使态
هاگرىشماق　«هاگرىماق»的同共态
هاگرىتىشماق　«هاگراتماق»的同共态
هاگرىماق　〔动〕叫驴：~ ئېشەك（驴）叫
هاگۇ　〔静〕锁枷，梏桎②轭牛①
هاگۇقراق　〔静〕的开打，的开敞：~ بولۇپ قالغان ھويلا / ئۇ ھويلىغا كىرىپ قارىسا، ئېشەك ـ دېرىزىلەر ~ ئوچۇق تۇراتتى．子院的开敞。着开敞都窗门，看一子院进他。
هـاگقايماق　〔动〕呆口瞪目，呆发，愣发，异惊，奇惊，讶惊，惊吃
هاگقىر　<植>〔静〕芹克斯，芹叶丝
هاگقىيىشماق　«هاگقايماق»的同共态
هاگكا　〔静〕的公（驴）：~ ئېشەك بىلىسىغا ئىگە ئەمەس．<谚>驹驴小管不驴公。
هاگكا ئاياق　碗木杨黄
هاگكا تېرەك　杨黄 <植>
هاگكامە　<方>〔静〕事烦麻
هاگكىت　〔静〕鸭麻 <动>
هاگكىت دەرىخى　树天望 <植>
هاگۇاقتى　的脑呆头呆，的呆痴②子呆①〔静〕
هاگۇاقتىلىق　«هاگۇاقتى»的式形词名
هاگۇاقتىلىق قىلماق　呆发，痴发
هاگۇاقماق　〔动〕愣发，呆发②心经不漫，望西张东①：ئۇ كۆزىنى ئاچقان پېتى هاگۇبقىپ قالدى．他发愣地愣愣眼两。هاگۇبقىپ تۇرسەن؟ سەن بۇ يەردە نېمە　你发儿这在呆。什么愣？
هال[1]　〔静〕红粉
هال پوكان تۈتى　鹅鹳胸绯 <动>
هال رەڭ　色红粉
هال رەڭ قارىقۇشقاچ　鸟椋红粉 <动>
هال[2]　<植>〔静〕病锈，病锈黄
هال چۈشمەك　麦小．病锈黄了得：بۇغدايغا هال چۈشۈپتۇ．病锈黄了得。
هال كېسىلى　病锈黄 <植>
هال[3]　（هالى）〔静〕①境处，况状，况情，地境：ئۇنىڭ هال

لى خاراب . ئېغىر هالغا چۈ-
شۈپ قالماق 过好不子日他，妙不况情他 . ئېغىر هالغا چۈ-
腔装，气傲，子架 <转>②地境难艰人陷 加附③。气神副那他瞧 . ئۇنىڭ هالىغا ۋاي
作态之势作：ئۇنىڭ هالىغا ۋاي . 瞧 ئىسلاهاتنى تېخىمۇ ئىلگە-
用作词置后起：ئىسلاهاتنى تېخىمۇ ئىلگە-
革改化深步一进 رىلىگەن هالدا چوڭقۇرلاشتۇرماق
هال تارتماق 摆架子，势作腔装：هالىڭغا ئېقىپ هال-
تارت ، خالتاڭغا ئېقىپ ئۇن . <谚> 架摆况情的己自看
。“行而力量”同喻：粉面磨袋口的己自看，子
هال پەيدا بولماق 架子摆：ساڭا هال پەيدا بولۇپ قاپ-
تۇغۇ؟ 了来子架起摆么怎你？
هال تۆكمەك 吐倾，说诉，衷苦述诉：قاسىم ماڭا ها-
لىنى تۆكۈپ بەردى . 衷苦了说诉我向木斯哈 。
هال سوراش خەتتى 信问慰
هال سوراش ئۆمىكى 团问慰
هال سورىماق 问慰：ئۇلار ھەربىيلەرنىڭ ئائىلە - تەۋە-
رىدىن هال سوردى . 属军了问慰们他 。
هال كىرمەك 子架摆：ئۇنىڭغا هال كىرىپ كەتكىنىنى
قارا . 瞧，了来子架起摆他 。
هال ئېيتماق ①诉衷苦：دۇشمىنىگە هال ئېيتما ، كۆل-
گۈسى كېلىدۇ ، دوستۇڭدىن سىر ئايما ، بىلگۈسى كېلىدۇ .
友朋向要不，你笑耻会他，苦诉人敌向要不<谚>
。道知想他，密保
نىڭ ئالدىدا هال ئېيتىپ كەلگەنلەر ئادەتتىكىدىن كۆپ ئىدى . 在
。多得多时平比人的访上面前楼大公办
هالىدىن كەتمەك ①昏过去②精力尽③虚弱
هالىغا يەتمەك 体，凉体贴
هالى قالماسلىق ①喜不自，胜不可支乐：بىزنى كۆر-
سە ئۇنىڭ زادى هالى قالمايدۇ . 他见到们我时会喜不自
。了 有没都气力的步一走连得累我 . ئۇ هالىغا باقماي چوڭ سۆز-
لىگىلى تۇردى . 他，力量自量：ئۇ هالىغا باقماي چوڭ سۆز-
来话大起说力量不自他 。
هالىنى ئات تارتالماسلىق 气盛，热可手炙 <成>
扬气高趾，人凌
هالا 〔静〕至，至直：ئۇ كىچىكىدىن يامان ئۆگىنىپ قالغاچقا ،
~ بۇگۈنگىچە بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتمىدى . 他小从
学不，好 。成无事一仍今至
هالاك 〔静〕死，亡灭
هالاك بولماق 毁灭，亡死：هالاك بولساق بول-

ىمىزكى ، تەسلىم بولمايمىز . 降投不也死宁们我 。
هالاك قىلماق 毁灭，消灭，杀死：دۇشمەننى ~
人敌灭消
هالاكەت 〔静〕灭覆，灭毁，亡灭，亡死：هالاكەتكە يۈز تۇ-
ماق 走 / 亡死向，路死：يولى ~ / 路之亡灭，路
事失，难遇 / 亡灭定注：هالاكەتكە ئۇچرىماق
的亡灭 تەقدىر ~ ：的性灭毁，的亡灭〔静〕
运命
هالال (的许允所法教兰斯伊)勒拉合<宗>①〔静〕：
，的真清 <宗>②子妻的法合，侣伴的法合 ~ جۈپ
以可，的真清是鱼 . بېلىق ~ ، يېگىلى بولىدۇ .
。净洁自次七滚水 <谚> . ~ يەتتە دومىلىسا 。吃
<转>④钱净干 پۇل ~ ：的白清，的实诚 <转>③
正 <转>⑤ 心的直正 ~ نىيەت：的直正，的派正
当，该应，理在：~ ئىش 正事的
动劳的实诚 هالال ئەمگەك
هالاللىق «هالال» 的：式形词名的 ~ بىلەن ئەمگەك قىلماق
动劳地实诚
هالاللىماق 〔动〕报①，负不：ئانا سۈتىنى ~ 亲母答报
，分本②恩之养抚负不 ~ 养育之恩 / 恩之
钱白清挣 / 力其食自，白清：پۇلنى هالالاپ تاپماق
其食自要夫丈大 . ئۇل بالا ئانىنى هالالاپ يېيىشى كېرەك
。力
هالاۋەت 〔静〕福，福幸：جاپا چەكمەي ~ يوق . 不 <谚>
。“甜中甜得难，苦中苦吃不”同喻：福得不，苦吃
ئامما بىلەن هالاۋەتتىمۇ ، جاپادىمۇ بىللە بولماق 共甘同众群与
苦
受享，福享：هالاۋەت كۆرمەك
的裕富，的福有〔静〕：هالاۋەتلىك
هالەت 〔静〕①状，态：地境 ~ روھىي / 神精
：语状 <语>②境困入陷使 قىيىن / 态状
语状间时 هالىتى 的目 / 语状的
量参态 <物>：هالەت پارامېتىرى
拟摹态情 <语>：هالەت تەقلىدى
副状性，词动副态状 <语>：هالەت رەۋىشدىشى
词动
度密态 <物>：هالەت زىچلىقى
态变 <生>：هالەت ئۆزگىرىشى
情，境处，景光：هال - ئەھۋال 〔静〕：خەلقنىڭ هال -
情民察体：ئەھۋالىغا يەتمەك

هال ـ ئەھۋال سوربماق 暖问寒问

هالبۇكى 〔助〕而然，然诚，然固，倒，却：～，بۇ دۇنيا- نىڭ ئىشلىرى سىز ئويلىغاندەك ئۇنچە ئاسان ئەمەس. 而然，世界的上单简么那的想你像不并事的。ئۇ كەتتى، ～ مەن قېلىپ قالدىم. 来下了留我而，了去他。

هالپۇ 〔静〕说大话，做大题小者

هالسىراتماق «هالسىرماق»的动使态

هالسىراشماق «هالسىرماق»的共同态

هالسىرماق 〔动〕疲精，不惫疲力

هالسىز 〔静〕软弱无力，虚弱：～ يېتىماق 软弱无力地躺着

هالسىزلاندۇرماق «هالسىزلانماق»的动使态

هالسىزلاندۇرۇشماق «هالسىزلاندۇرماق»的共同态

هالسىزلاندۇرۇلماق «هالسىزلاندۇرماق»的被动态

هالسىزلانماق 〔动〕疲精，不惫疲，弱虚

هالسىزلىق «هالسىز»的形词名式

هالقا 〔静〕①环：تۆمۈر ～ / 铁环 ئىشىك هالقىسى 门环 ②耳环：ئالتۇن ～ / 金耳环 قۇلاققا سالماق ～ 戴耳环 ③<转>节环 ④<转>节环学教 ئوقۇتۇش هالقىلىرى 包围圈，包围：دۇشمەنلەرنىڭ هالقىسىنى يېرىپ چىقماق 冲出敌人的包围圈

هالقىسمان 〔静〕环的状形，环的状态：كۆنىنىڭ ～ تۇتۇلۇشى 日食环

هالقىسمان تۈزۈلمە <地>构结状环，构状环，造构状环，造构带环

هالقىسمان داغ <植>斑环

هالقىسمان سۇ پەردىسى <水>膜水状环

هالقىسمان كۆمۈرچەك <理生>骨软状环

هالقىتماق «هالقماق»的动使态

هالقىشماق «هالقماق»的共同态

هالقىلاشماق 〔动〕<化>化环

هالقىلىق 〔静〕①环的，<转>②的环带有环的，的关键：～ مەسىلە 关键问题

هالقىلىق ئات <体>马鞍

هالقىلىق ئالكان <石>烷环

هالقىلىق ئالكىن <化>烯环

هالقىلىق بىرىكمە <化>物合化环

هالقىلىق پەيت 刻时键关

هالقىلىق چۈدەر 绳绊环带 <牧>

هالقىلىق ھىدروكاربون <化>烃环

هالقما 〔静〕的越跨，的越超

هالقما پەن 学科科学跨

هالقما ئىرسىيەت <生>传遗亲超

هالقما ئىستېمال <经>费消前超

هالقما ئىقتىسادشۇناسلىق <经>学济经超

هالقماق 〔动〕①越过，越逾，越翻：ياخشى گەپ بوسۇغىدىن چىقمايدۇ، ياماڭ گەپ يەتتە تاغدىن هالقىپتۇ. <谚>好话不出门，坏话传千里。يېشى ئەللىكتىن ～ / 十五逾年 ②越坡大越翻 ～ داۋاندىن رېئاللىقتىن هالقىپ كەتمەك 越超现实

هالگايى 〔静〕<方>色黄淡

هاللازلىماق 〔动〕<方>跳边叫边驴公

هاللاك 〔静〕<方>的阔广，的阔开，的开敞

هاللاندۇرماق «هاللانماق»的动使态

هاللانماق 〔动〕①复恢，缓(体身)②足富，裕富

هاللەسە 〔静〕<方>均分，分共，享

هاللىق 〔静〕康小，裕富：～ تۇرمۇش 小康生活

هاللىق جەمئىيەت <经>小康会社

هاللىق سەۋىيە <经>小康平水

هال ـ مۇڭ 〔静〕苦疾，痒痛，衷苦

هال ـ مۇڭنى يەتمەك 痒痛心关，苦疾心关，凉体

هال ـ مۇڭنى ئېيتماق 衷苦肠诉倾

هال ـ ئوقەت 〔静〕计生，况境：ئائىلىنىڭ هال ـ ئوقىتى ياخشىلانماق 家境好转

هالۋا 〔静〕糊面糖(成制面白，糖白，油羊用)：هالۋىنى ھېكىم يەر، تاياقنى يېتىم. <谚>糖蜜吃家官，棒棍孤儿。

هالۋىچى 〔静〕者糊面糖售制：～ بولسا، كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ. <谚>糊面糖做改的子席编满得弄。"山隔如行隔"同喻：糊目眵眼。

هالۋىدىت 子柿 <方，植>〔静〕

هام 〔模〕<儿>口张，西东吃

هام قىلماق <儿>口张，西东吃

هاماقەت 〔静〕①蛋笨，虫涂糊②的蠢愚，的涂糊：هاماقەتنى هارمالىق دېمە، هارغاندا ئۆزى توختايدۇ. <谚>别怕住停会己自了累，着累蛋笨。

هاماقەتلەرچە 〔静〕地气傻里傻，地蠢愚，地涂糊里糊

هاماقەتلەشتۈرمەك «هاماقەتلەشمەك»的动使态

هاماقەتلەشمەك 〔动〕蠢变，涂糊变

هاماقەتلىك 事涂糊、事傻、事蠢、蠢愚〔静〕
هاماقەتلىك قىلماق 事蠢干
هامان 。的来会总他．كېلىدۇ ～ ئۇ：是总、会总①〔静〕
مەسىلە ～ ھەل بولىدۇ．问、就…②。的决解要是总题问
即之招、到就叫一．چاقىرغىلى ～ كېلىدۇ．旦一、归终
来。ھەقىقەت ～ ھەقىقەت．理真是归终理真。نەزەرىيە
ئاما تەرىپىدىن ئىگىلەنگەن ～ غايەت زور ماددىي كۈچكە ئايلا-
物的大巨成变会就、握掌所众群为旦一论理．ىدۇ
量力质。
هامانسە 来不概大他．كەلمەيدۇ ～ ئۇ：约大、概大〔静〕
了。
هامما 妈姨、姨、母姑、妈姑、姑姑〔静〕：تاغامدىن تاغار
يىغىشى، هاممامدىن بادالاق．口袋比叔叔强、草圈
。"娘是便奶有"同喻：好妈姑比
هاممال 工运搬、夫脚〔静〕
运搬〔静〕 هاممالىق
作工运搬事从 هاممالىق قىلماق
هاممام 堂澡、室浴、池浴〔静〕
澡洗 هاممامغا چۈشمەك
هاممامچى 工澡搓、员务服室浴〔静〕
هامۇ 啊、呀〔叹〕<方>
هامىلە 孕身有她．بار ھامىلىسى ئۇنىڭ：儿胎、孕身〔静〕
了孕怀她：了。
膜胎 <理生> هامىلە پەردىسى
动胎 هامىلە تەۋرىمەك
斑胎 <理生> هامىلە دېغى
记胎 <理生> هامىلە مېڭى
位胎 <医> هامىلە ئورنى
هامىلىدار 导、成造 <转>②的娠妊、的孕怀①〔静〕
致：پاجىئەلىك ئاقىۋەتكە ～ 果后性剧悲成造
孕怀 هامىلىدار بولماق
هامىلىدارلىق 孕有、娠妊、孕怀〔静〕
痫子 <医> هامىلىدارلىق تۇتقاقلىقى
疹疱娠妊 <医> هامىلىدارلىق قوقىقى
期娠妊、期孕 <医> هامىلىدارلىق مەزگىلى
هامىي 人护监 <法>②人护保、者护庇①〔静〕
国护保 هامىي دۆلەت
هامىيلىق «هامىي»词名象抽的：هامىيلىققا ئېلىنماق 被监
护保被、护
护监、护庇、护保 هامىيلىق قىلماق
ھاۋ 汪〔模〕(声叫狗容形)：ئىتنىڭ ～ قىلغان ئاۋازىنى
一了吓我把、叫声一的汪狗到听．ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم
。跳
ھاۋا (ھاۋاسى)〔静〕①空气：ساپ ～ 新鲜空气、新清
的。بوشلۇقى ～ ئوچۇق 天②气空：～ 空天、天③晴天
气风治政 ～ سىياسىي ، 气空、氛气 <转>④空天
军空 <军> ھاۋا ئارمىيىسى
器风通 ھاۋا ئالماشتۇرغۇچ
糖喷(子帽小的楦上往时帽小制)① ھاۋا بەرمەك
水喷上子皮往②水
压气 <气> ھاۋا بېسىمى
泵气 <机> ھاۋا پومپىسى
四个摔 ～ بولماق تاپان ھاۋا：天朝面仰、天朝脚四
天朝脚
器调空 ھاۋا تەڭشىگۈچ
节调气空 <建> ھاۋا تەڭشىمەك
空领 ھاۋا تەۋەلىكى
运空、输运空航 <交> ھاۋا تىرانسپورتى
孔气、眼气 <冶> ھاۋا تۆشۈكچىسى
温气 <气> ھاۋا تېمپېراتۇرىسى
囊气(的鱼) <动> ھاۋا خالتىسى
姐空 <交> ھاۋا خېنىملىرى
物生微性气嫌 ھاۋادىن بىزار مىكرو جانلىقلار
气天 <气> ھاۋا رايى
图气天 <气> ھاۋا رايى خەرىتىسى
统系气天 <气> ھاۋا رايى سىستېمىسى
语谚气天 <语> ھاۋا رايى ماقال ـ تەمسىللىرى
色蓝天 ھاۋا رەڭ
器清滤气空 <机> ھاۋا سۈزگۈچ
器气抽 <机> ھاۋا سۈمۈرگۈچ
球气 ھاۋا شارى
层气 <气> ھاۋا قاتلىمى
通交中空、通交空航 <交> ھاۋا قاتنىشى
力阻气空 <物> ھاۋا قارشىلىقى
器热预气空 ھاۋا قىزىتقۇچ
哽气 ھاۋا كەپلەشمەك
候气 <气> ھاۋا كىلىماتى
团气 <气> ھاۋا ماسسىسى
空防 <军> ھاۋا مۇداپىئەسى

هاۋا هۇجۇمى 袭空 <军>
هاۋا ئۇرۇشى 战空 <军>
هاۋا ئېقىمى 流气 <气>
هاۋا يولى 线航，道航 <交>
هاۋا يېمەك ①呼空气②散步
هاۋايىلتىزى 根气，根生气 <植><静>
هاۋائانا 说传，物人事故《经兰古》娃好 <宗><静>
的中《经圣》即为认者学数多，妻之丹阿祖始类人为
"娃夏"妻之"当亚"）
هاۋادان 窗风，窗天，窗气 <建><静>
هاۋاسىز 的气空有没 <静>
هاۋاسىز بوشلۇق 空真
هاۋالانماق 气空鲜新吸呼 <动>
هاۋاله ①付托，托拜，托委 <静>：پالانچىنىڭ هاۋالىسى بە-
لەن 受某人委托②托信 <经>
هاۋاله بانكىسى 行银托信 <经>
هاۋاله پۈتۈمى 约契托信 <经>
هاۋاله توختامى 同合托委 <法>
هاۋاله قىلغۇچى 人托委，人托信
هاۋاله قىلغۇچى بانكا 行托委 <经>
هاۋاله قىلماق 付托，托拜，托委
هاۋاله مەبلەغ شىركىتى 司公资投托信 <经>
هاۋالىسىز 托委人无 <静>：~ ئىش 无人委托
事的
هاۋالىق ①空的鲜新气，的好气空②的气空 <静>：~
مويلا 空气鲜的院子
هاۋالىلىك 的托委，的托受 <静>
هاۋالىلىك سېتىش 售代，售销托委 <经>
هاۋالىلىك قەرز 款贷托委 <经>
هاۋالىلىك كاپالەت 证保托受 <经>
هاۋالىلىك ئىجارە 赁租托委，租代 <经>
هاۋانچا 钵乳，钵研 <静>
هاۋانچىدا سۇ سوقماق 铁，水油出不轧 <成>
豆大
هاۋايى ـ ھەۋەس 欲淫，情色，事艳，事月风 <静>：
هاۋايى ـ ھەۋەسكە بېرىلمەك 逸淫奢骄，色酒于溺沉
态动使的 «هاۋشىماق»
هاۋشىتماق 态同共的 «هاۋشىماق»
هاۋشىشماق 叫汪汪狗 ~ ئىت：叫汪汪 <动>
هاۋ ـ هاۋ 汪汪 <模>：ئىتلار ~ قىلىپ هاۋشىدى . 汪狗
叫汪。

هاي 〔叹〕：嗨，嘿，喂 ~ ، ئۇنداق قىلمىساڭچۇ . 别你，嘿
做样那。
هايا (هاياسى) 〔静〕：耻廉，耻羞：هايانى بىلمەيدىغان ئادەم
人的耻羞知不 / كىشىدىن ~ كەتسە ، ئورنىغا يالا كېلەر .
。头临难灾会就，耻廉去失若人 <谚>
هايا قىلماق 耻知，臊害，羞害
هايات (هاياتى) 〔静〕：命生①：هاياتىنى بېغىشلىماق 献出生
命 / سىياسىي ~ 命生治政 / هاياتى ئۇلۇغ ، ئۇلۇمى شەرەپ-
لىك ~ 生涯，活生②荣光的死，大伟的生：بەختلىك ~
幸福的生活 / يېڭى ~ 生新，活生新 / ئۇقۇنتۇچىلىق هايا-
تى 教书生涯③生在健，世在，着活：ئۇ قەلبىمىزدە مەڭگۈ
。~ ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى . 中心们我在活远永他
。在健都母父的他
هايات تارىخى 史活生
هايات رىقابىتى 争竞存生 <哲>
هايات قارىشى 观死生，观命生 <哲>
هايات قالماق 还生，来下活，存幸
هايات كەچۈرمەك 子日过，活生：بەختلىك ~ 过幸
福活生
هايات كۆچى نەزەرىيىسى 论力活 <哲>
هايات ماكانى 间空存生 <哲>
هايات هاۋالىسى 托信前生 <经>
هاياتبەخش 的机生满充，的勃勃气生 <静>
هايانلىق «هايات» 的词名象抽：~ مەنبەسى 生命之
源 / ئىمكانىيىتى 机生
هايانلىق پەلسەپىسى 学哲命生 <哲>
هايانلىق دەۋرى 代生新 <地>
هايانلىق مەنبەسى 源起命生
هايات ـ ماماتلىق 亡存死生，死生 <静>：هايات ـ ماماتقا
死生 مۇناسىۋەتلىك / هايات ـ ماماتتا بىللە بولماق 关攸死生
身顾不奋，死入生出 / هايات ـ ماماتنىڭ قارىماسلىق 共与
هايات ـ ماماتلىق 的亡存死生，的死生 <静>：~ كۈرە-
شى 争斗死生，争斗的亡存死生
هاياتى 的机生，的命生 <静>
هاياتى كۈچ 力活，力命生：هاياتى كۈچكە باي 富于
机生满充，力命生
هاياجان 动冲，动激，情激 <静>：هاياجانغا تولماق 满充
情激
هاياجانغا سالماق 奋兴使，动激使

هاياجانغا كەلمەك 来起奋兴，来起动激

هاياجانلاندۇرماق «هاياجانلانماق» 态动使的

هاياجانلانماق 〔动〕 动冲，奋兴，动激：بۇ تىياتىرنى كۆرۈپ بەك هاياجانلاندىم . 动激很我戏出这了看。ئۇ هاياجانلانغان هالدا ئۆز تەسراتىنى سۆزلەپ بەردى . 己自了谈地动激他的感想。

هاياجانلىق 〔静〕 ①动激，奋兴，动激的心情：～ كەيپىيات ②绪情的动激，动激的心人动激：～ كۆرۈنۈش 面场的心动激人

هاياجانلىنىشماق «هاياجانلانماق» 态同共的

هاياسىز 〔静〕 的耻廉无，的耻羞知不

هاياسىزلىق 〔静〕 ①义主儒犬 <哲> ②当勾耻无 <谚> 眼现人丢，当勾耻无干 هاياسىزلىق قىلماق

هايال 见下

هايال بولماق 迟到，晚来，到迟：مەجلىسكە هايال بولۇپ قاپتىمەن . 了到迟会开我。

هايالسىز 〔静〕 ～：快很，刻立，儿会一不 كەلمەك 立刻到就

هايالشماق 〔动〕 迟到，来晚，误耽

هايالىق 〔静〕 知耻的，的羞害，的腆腼：～ قىز 的腆腼娘姑

هايان 〔静〕 利，益利，水油：～ ، ئىتنىڭ قاۋغىنى بىكار ، دېۋانىنىڭ . 狗叫也白搭，归益利 <谚>。

هايان ئالماق 利谋，水油捞

هايان كۆرمەك 利得，利盈

هايانكەش 者利暴取谋，子分把倒机投〔静〕

هايانكەشلىك 〔静〕 机投，把倒机投，利暴取谋

هايانكەشلىك جىنايىتى 罪把倒机投 <法>

هايت 〔叹〕 嗨(声喊)：～ دەپ قوي . سەن ئىشقا ماڭغاندا 你上班去时候的喊(声)嗨。

هايتاق 〔静〕 躁浮，躁毛，皮调

هايتاق ئاتماق 子踬尬，儿欢撒(等马)：تولۇمدەك سەمرىگەن تايلار يايلاقتا هايتاق ئېتىشىپ يۈرەتتى . 的圆滚得肥小原草在驹马儿欢撒上。

هايت ـ هۆيت 〔叹〕 呼嗨(声喝吆)：نېمىشقا ～ دەيسەن؟ 你什么喝吆？

هايت ـ هۆيت دېگۈچە 间瞬，夫切的眼眨一：～ تاماق كەلدى . 了来上就饭间话说。

هايت ـ هۆيت قىلماق 六喝五吆，喝吆

هايقىرماق 〔动〕 喝吆

هايقىرىشماق «هايقىرماق» 态同共的

هايهات (叹赞，奋兴示表)嘿，嘿〔叹〕

هـاي ـ هاي 〔叹〕 哟哎，呀啊：～ ، نېمىدېگەن چىرايلىق مەنزىرە ! ئېلىشتا ～ ، ببرىشتە ۋاي ـ ۋاي . 叫呀哎时还，笑哈哈时借 <谚>。色景的美多，啊！

هاي ـ هۇي 〔叹〕 六喝五吆：～ دەپ ۋارقىرىماق 喝吆：

هايۋان 〔静〕 ①畜，兽：ئۇي هايۋانلىرى / 畜家 / ئىش هايۋانلىرى 役畜 / يايلاۋايى ～ / 兽野 يىرتقۇچ ～ 马牛②兽猛（指泛）：～ ئورنىدا ئىشلىمەك / 当牛马作 هايۋاندىن بەتتەر تۇرمۇش كەچۈرمەك / 过活生的如不马牛物动③：ئېمىتكۇچى ～ / 乳哺物动 كۆشكۈچى / 反刍物动 گۆشخور ～ 生畜，口牲 <骂>④肉食物动

هايۋان ئەسكەر 兵物动 <军>

هايۋان پېتى 虱兽 <动>

هايۋانات 〔动〕 物动

هايۋانات باغچىسى 园物动

هايۋانات پسىخولوگىيىسى 学理心物动 <心>

هايۋانات تاكسونومىيىسى 学类分物动

هايۋانات تەپەككۇرشۇناسلىقى 学维思物动

هايۋانات تۇرەلمىشۇناسلىقى 学胎胚物动

هايۋانات جۇغرافىيىسى 学理地物动

هايۋانات دۇنياسى 界物动

هايۋانات فىزىئولوگىيىسى 学理生物动

هايۋانات قاتمىسى 石化物动

هايۋانات مورفولوگىيىسى 学态形物动

هايۋانات ئېكولوگىيىسى 学态生物动

هايۋانشۇناس 〔静〕 家学物动

هايۋانشۇناسلىق 〔静〕 学物动

هايۋانلارچە 〔静〕 ①样兽野，的般生畜②地般马牛：～ قىلىق 为行蛮野的，的：～ ئۇسۇپ كىرمەك 入闯蛮野的

هايۋانلىق 〔静〕 行兽，当勾生畜

هايۋانىي 〔静〕 的牲畜，的兽野的般马牛：～ تۇرمۇش 活生 / ～ ئېھتىياجىنى قاندۇرماق 欲兽足满

هايۋانىي قىلىق 行兽

هە 〔叹〕 好，对，的是，是①(应答示表)：～ ، مەنمۇ بارىمەن . 去也我，的是？吗去也你。～ ، بۇ ئىشنى مەن قىلاي . 干来我让事这，好。～ ، مەن ئەمەس . ②。提麦艾是我，的是。～ ، ھەي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ، ھېي ：(等呼招，醒提，问疑示表)呀，啊，噢

كېلىۋاتىسەن؟喂，来儿哪从你？～，نېمىسە ئىشىڭىز بار؟事么什有你，哎。吧走快，嘿．چاپسان مېڭاي．～？啊，哦，噢③？啊好你，嗨？呀：ئۇ نېمە دېدى，～？呀么什说他？～，ئەمدى يادىمغا كەلدى．原，噢！شۇنداق ئىكەن ـ دە！～，了来起想在现我，哦。ئىمان بار！呀样这是来啊么什说你？～，نېمە دېدىڭ！啊，去你～！

هه دەپ 一个儿劲地儿劲大，力竭，力极，地儿劲个一：～ پو ئاتماق 阻力竭 توسقۇنلۇق قىلماق / 牛吹地儿劲个一～ تەرغىپ قىلماق / 吹鼓肆大 هاقارەت قىلماق 蔑污肆大

هه دېسه 动，动不动 辄

هه دېسه ، هۇ دېمەك 和一唱一，应呼相互

هه دېسىلا 动，动不动 辄：ئۇ ～ ئادەم تىللايدۇ．他动，动不动感就动不动他．ئۇنىڭغا ～ زۇكام تېگىدۇ．人骂就动不冒。

هه دېگەندە 就头开一，始开一

هه دېگۈچە 间瞬一，间眼转 子下一：～ ياز يەنە كېلىپ قالدى．了到又天夏眼转。

هەۋە 〔叹〕好，对，的是，是，嗯：～，مەن بۇگۈن ئۇرۇمچىدىن كەلدىم．来齐木鲁乌从天今我，的是。～，بارىمەن．去要我，(嗯)的是。～，شۇنداق دېدىم．的说样这是我，嗯。

هەببەلىسى 了极妙，是得说，好恰，了极好〔叹〕：～，شۇنداق قىلايلى．办么这就，了极妙。

هه ـ په 见下

هه ـ په دېيىشمەك 帮 应呼相互，忙帮，腔帮：بولە，سەنمۇ هە ـ پە دېيىشىپ بەرگىن．快一点，帮帮也你，忙。

هه ـ په قىلىشماق 帮 应呼相互，忙帮，腔帮

هەپەش 饽饽贴，子饼贴 <方，食>〔静〕

هەپەشخان 的矩规没，的臊害不 <骂>〔静〕

هەپتە 星期 〔静〕：周，拜礼，期星上，周上～ ئۆتكەن 周 / كېلەر 期，周下～ هەپتىنىڭ ئاخىرى 周 / هەپتىنىڭ ئىككىنچى كۈنى 二未

هەپتە ـ هەپتىلەپ 几个儿，期星个几〔静〕：ئۇ خىزمەتتىنىڭ ئالدىراشلىقىدا ئوغلىنى ～ كۆرمەيتتى．因为工作忙他几个儿子。看去没都期星

هەپتىرەك 常无复反，撞莽，莽鲁 <方>〔静〕

هەپتىلەپ 地期星整，地周整，地期星个几〔静〕：ئۇ ～ ئىدارىگە بارمىدى．班上去没期星几他。

هەپتىلىك 周②的期星，的周①〔静〕：بىر ～ رۇخسەت سورىماق 请一周假 / يەتتىلىگە ～ بەرمەك 全托

هەپتىلىك ژۇرنال 刊周

هەپتىلىك گېزىت 报周

هەپتىلىك يەسلى 园儿幼托全

هەپتىيەك 编选《经兰古》<宗>〔静〕

هەپسە 禁监，留拘，禁拘〔静〕

هەپسەر 的足不心贪，的心贪，的吃贪 <方>〔静〕

هەپشمەك = ئەسنىمەك

هەپىرەڭگۈل = نامازشامگۈل

هەپىلەشمەك 道交打，捣鼓，弄摆①〔动〕：ئۇ دائىم ماشىنا بىلەن هەپىلىشىدۇ．他常经汽车弄摆。مەن ئەتىدىن كەچكىچە تەجرىبە سايمانلىرى بىلەن هەپىلىشىمەن．我一天到晚和试验材器交打道。

هەپىلەك 的小且而口撇②钻刁，猾狡① <方>〔静〕

هەپىلەك (碗)

هەتتا 甚至，而甚：ئۇ ئويۇنغا بېرىلىپ كېتىپ ، ～ ناۋادا ئىشلىمەيدۇ．他玩贪儿，～都业作连至甚，时按不做。

هەتتاكى = هەتتا

هەتتەم 王大牛吹②大自，慢傲① <方>〔静〕

هەتتەمشا 负自，大自，慢傲，王大牛吹 <方>〔静〕

هەج[1] (地圣)拜朝，圣朝，觐朝 <宗>〔静〕：هەجگە بارماق 动活觐朝去前 / پائالىيىتى 觐朝

هەج قىلماق 圣朝，觐朝 <宗>

هەج[2] (声马催)其嗨 <古>〔模〕

هەجەڭگە 千秋 <方>〔静〕

هەجۇ 刺讽 <文>〔静〕

هەجۇ قىلماق 刺讽

هەجۇي 默幽，的默幽，的性刺讽 <文>〔静〕：～ ئەسەر 品作

هەجۇي تىياتىر 剧刺讽 <艺>

هەجۇي رەسىم 画漫 <艺>

هەجۇي شېئىر 诗油打，诗刺讽 <文>

هەجۇيچى 家作刺讽 <文>〔静〕

هەجۇيلەشتۇرمەك 态动使的«هەجۇيلەشمەك»

هەجۇيلەشتۇرۇشمەك 态同共的«هەجۇيلەشتۇرمەك»

هەجۇيلەشتۇرۇلمەك 态动被的«هەجۇيلەشتۇرمەك»

هەجۇيلەشمەك 刺讽〔动〕

هەجۋىيلىك 感默幽、味意刺讽、性刺讽〔静〕：هەجۋىيلىككە ئىگە 具有感默幽有具、性刺讽有具

هەجىلەشمەك «هەجىلمەك»的共同态

هەجىلمەك 〔动〕节音拼：هەجىلەپ ئوقۇماق 分节音读、利流不得读

هەجىم (هەجمى) 〔静〕①量容、积体：كونۇسىنىڭ هەجمى 圆的体锥体/积体的体锥圆 قاچىنىڭ هەجمى ②〈转〉积容的皿器

篇幅：بۇ ماقالە هەجمى كىچىك بولسىمۇ، لېكىن مەزمۇنغا باي. 这篇小幅篇然虽品作篇大。富丰容内但

هەجىم ئۆلچىگۈچ 〈物〉计积体

هەجمىلىك 〔静〕①积体的体积、②积容的积度、幅度的

هەجمىلىك زەرەت زىچلىقى 〈物〉体积荷电密度

هەد (هەددى) 〔静〕①由理、权：ئۇنداق قىلىش ئۈنىڭ هەددى ئەمەس. 他无权那样做。

هەددىدىن ئارتۇق ～：①量过、头过、分过、度过 هاياجانلانماق / ئىچمەك ～ 奋兴度过/饮酒过量

هايا-جانلانماق ئۈلار بىر - بىرىنى ～ ياخشى كۆرىدۇ. ②太、非常：外格：他俩相互非常(外格)要好。

هەددىدىن ئاشماق 过度、分过、过于：هەددىدىن ئاشقان شەخسىيەتچى 极端个人主义者

هەددىدىن تاشقىرى = هەددىدىن ئارتۇق

هەددىدىن زىيادە = هەددىدىن ئارتۇق

هەددىدىن ئوشۇق = هەددىدىن ئارتۇق

هەدە 〔静〕①〈方〉姐姐(人)、姨阿②婶大(父亲的长年称)女

هەددى - هېساب 〔静〕数、目数

هەددى - هېسابسىز 〔静〕的清不数、的数无、的数不可胜

数：～ بايلىق 富财数无的数其计不、的数多不胜数

هەدىس 〈宗〉〔静〕圣训

هەدىيە ①〈宗〉〔静〕物礼、品礼、品赠②〈转〉(向人)的赠捐寺真清(的散施者困贫向时人亡埋掩在)财物

هەدىيە بېجى 〈经〉税与赠

هەدىيە پاي 〈经〉股干

هەدىيە قىلماق 赠馈、赐赏、送赠

هەدىيىلىك 〔静〕品礼、品赠

هەر 〔静〕每、各：～ ئادەم (كىشى) 人每/～ ئاي 月每/～ كۈن 天每/～ يىل 年每/～ سائەت 时小每/～ مىنۇت 钟分每/～ چاغ (ۋاقىت) 时随、刻每时/～ يېڭى 边每/～ مىللەت خەلقى 人族各民/～ دەرىجىلىك كادىرلار 部干级各/～ ئۆينىڭ مورىسى باشقا. 家各有家各。～ ئىشقا پەم كېرەك، ئۆتۈككە چەم. 掌靴配须靴皮、门穷有须事凡〈谚〉～ ئىشنىڭ يولى بار، ھەممە تامنىڭ ئۈلى. 有事事有门道、墙有都基根〈谚〉～ كىشى ئۆز غېمىدە، تاز قىز ئەر غېمىدە. 愁人男为娘姑秃、愁的人各有人各〈谚〉～ گۈلنىڭ پۈرىقى باشقا. 相不各味香的花种每〈谚〉。"秋千有各"："长所有各"同喻：同

هەر تەرەپ 面面方方、面方各

هەر تەرەپلىمە 全面、的合综、的通盘、的到周：～ ئېتىبار بەرمەك 全面照顾/مەسلىنى ～ مۇھاكىمە قىلىش كېرەك. 全面研究要题问。～ ئويلاش كېرەك. 要考虑到周。

هەر تەرەپلىمىلىك 全面、性面、性到周

هەر خىل 各式各样、各种、种种

هەر دائىم 常经、常常、总是、老是

هەر دەم 时时、刻时、每时每刻、无时无刻

هەر رەڭ 各色各样、形形色色、五颜六色、五光十色

هەر ساھە 各界、各行各业

هەر مەھەل 时时、刻时、每时每刻

هەر نەرسە 何任、事物何任、东西何任

هەر ۋاقىت 时时、时随、刻时、每时每刻：～ ئەسكەرتىش چىقارماسلىق 忘不刻时/～ تەييار تۇرماق 时刻准备、随时准备

هەر ئېھتىمال 能可种种、能可种各：هەر ئېھتىمالغا قارشى قىشلىق يەم - خەشەكنى تولۇق تەييارلاپ قويايلى. 防以备、料草饲季冬足备一万。

هەر يەككە-يالا 样各种各、样各式各：～ گەپ 话的样各式各/～ ئىش 事的门八花五

هەر يان 处各、方八面四

هەرە[1] 〔静〕蜂蜜、蜂〈动〉：هەسەل هەرىسى 蜂蜜/هەرىنىڭ زەھىرىگە چىدىغان هەسەل يېر. 蚕蜂起得经〈谚〉。蜜蜂上得吃才有、养畜难处水无、蜜产不蜂黄〈谚〉。

هەرە توپى 群蜂

هەرە زەھىرى 毒蜂

هەرە سالجىسى 〈农〉蜘蛛

هەرە كۆنىكى 〈药〉窝蜂、巢蜂

هەرە يىلتىمى 胶蜂

هەرە² ①〔静〕锯，锯子：پىلا ~ 钢锯 / تىلما ~ 板锯 / قول هەرىسى 手锯②锯鳍，鳍背

هەرە چىش ئاشلىق مىتىسى 盗谷锯 <动>

هەرە چىشسىمان 状齿锯

هەرە چىشسىمان تومۇر 脉状齿锯 <医>

هەرە چىشى 齿锯

هەرە قوندىقى 架锯钢

هەرە كېپىكى 末锯

هەرە ئىستانوك 床锯 <机>

هەرەج 〔静〕苦痛，折磨

هەرەج تارتماق = جاپا چەكمەك

هەرەك ـ سەرەك 〔静〕怪奇的，不三不四的，乱胡的，怪的：~ چۈش كۆرمەك 做的门八花五，离陆怪光古奇 / ~ گەپ قىلماق 胡说，乱言胡语 / ~ كىيىنمەك 穿异装奇服

هەرەم 〔静〕天房，禁地① <宗>地麦和加麦指般一）闺房，室内，禁宫②（区地围周及地圣两那阁闺

هەرەمئاغىسى 〔静〕太监，宦官，人阉

هەربىر 〔静〕各，各个，每个：~ تەرەققىيات باسقۇچى 各段阶展发 ~ كىشى تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە بولماق 各得所其

هەربىرلىرى 〔静〕各位，各位诸，位列，公诸：بۇ مەسىلىگە هەربىرلىرىنىڭ كۆزقاراشلىرى قانداقكىن؟ 看么怎位各知不这问个题？

هەربىي 〔静〕<军>①军，军事的，军人的：چوڭ ~ كېمە 战舰列②军，军队：هەربىيلەرگە ئېتىبار بەرمەك 人军待优

هەربىي ئاپتوموبىل 车军

هەربىي ئات 马用军，马军

هەربىي ئايروپىلان 机飞用军 <军>

هەربىي ئايرودروم 场机用军 <军>

هەربىي ئەسلىھە 械军，械器用军 <军>

هەربىي بازا 地基事军 <军>

هەربىي پاراخوت 舰军 <军>

هەربىي پورت 港军 <军>

هەربىي تەلىم 训军，练训事军 <军>

هەربىي تەمىنات 需军

هەربىي تەييارلىق 备军 <军>

هەربىي تۈزۈم 度制事军 <军>

هەربىي جۇغراپىيە 理地事军 <军>

هەربىي خىراجەت 费军

هەربىي خىزمەت 兵役：役兵① <军> ~ ئۇتىمەك 服兵作工事军②役

هەربىي دوختۇر 医军

هەربىي دېموكراتىيە 主民事军 <军>

هەربىي رايون 区军 <军>

هەربىي ساۋات 识常事军 <军>

هەربىي سەپ 队军，队部 <军>：هەربىي سەپتىن قايتماق 伍退，员复 .

هەربىي سوت 庭法事军 <军>

هەربىي قانۇن 法军 <军>

هەربىي قورال 军，械器兵

هەربىي كۈچ 力军，力兵，量力事军

هەربىي كىيىم 服军

هەربىي لاگېر 营军，营兵 <军>

هەربىي مەجبۇرىيەت 役兵

هەربىي مەشىق 练操事军，训军 <军>

هەربىي مېتېئورولوگىيە 象气事军 <军>

هەربىي ھالەت 严戒，戒严态状

هەربىي هەرىكەت 动行事军

هەربىي ئۇنۋان 衔军 <军>

هەربىي ئۆزگىرىش 变兵

هەربىي ئىشلار پەلسەپىسى 学哲事军

هەربىي ئىشلار پىسىخولوگىيىسى 学理心事军

هەربىي ئىشلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社事军

هەربىي ئىغۋاگەرچىلىك 衅挑事军

هەربىي ئىلىم 学科事军，学事军 <军>

هەربىي ئىنشائات 程工事军，施设事军 <军>

هەربىي يۈرۈش 军行 <军>

هەربىيلەشتۈرمەك «هەربىيلەشمەك» 态动使的

هەربىيلەشتۈرۈلمەك «هەربىيلەشتۈرمەك» 态动被的

هەربىيلەشمەك 〔动〕<军>化事军

هەربىيلىك «هەربىي» 词名象抽的

هەرپ 〔静〕<语>①字母：چوڭ ~ 大字母 / كىچىك ~ 小字母，字 <印>②字母写

هەرپ تىزماق 字排 <印>

هەرپ شەكلى 体字 <印>

هەرپ قېلىپى 模字 <印>

هەرپ كاسسىسى 架字排，盘字 <印>

هەرپ نامى 称名母字 <语>

هەرپ نۇسخىسى 样字 <印>
هەرپلىك 的母字〔静〕
هەرپمۇھەرپ 地字一字一，字逐〔静〕
هەرقاچان 何任，刻刻时时，时随，时时，刻时①〔静〕时候：～ ئەيياز تۇرماق 时 <转>②着备准刻时，许也。来天今许或他．ئۇ ～ بۇگۈن كېلىپ قالىدۇ 许或：
هەرقانچە ～：样么怎再，样怎，论不，样怎管不〔静〕自们我是，样么怎管不．ئۇز ئىشىمىز ئەمەسمۇ بولسىمۇ ، 难困。قىينىچىلىق ～ چوڭ بولسىمۇ يېڭەلەيمىز 乙的事嘛。服克能也们我大再。
هەرقانداق ～：么什论不，何任〔静〕人进人何任让不 / ئۇ ～ ئىشنى قىلىپ كېتەلەيدۇ．干能都儿活么什他。
هەرقايسى ～ / 民人国各 ～：各〔静〕关机各，局各 ئىدارىلەر
هەرقەيەر 荡游处四 هەرقەيەردە يۈرمەك：处到，处四〔静〕
ھەرقىسما ～：色色形形，怪怪奇奇，样各式各〔静〕的包不所无 ～ / 开天想异，法想种各 خىيال 话的怪怪奇奇 سۆزلەر ～ / 事
هەركىم 问个这．بۇ مەسىلىنى ～ ئۆزى ھەل قىلسۇن 位各就各 / 行各 ئۆزى بىلگەنچە ئىشلىمەك ～。决解己自人个由题 千有各．ھەركىمنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بار 是其 / 秋。～ ئۆز ھۈنىرىنى كۆرسەتمەك 各显神通 / ～ ئۆز راۋاسىنى چالماق 各弹各 <成>"同喻；子弦的各相不各 / ～ ئۆز گېپىنى يورغىلاتماق 各词一执谋"
هەرگىز 会不对绝他．ئۇ ～ بارمايدۇ 万千，对绝〔静〕要不万千．بۇ ئاچچىق ساۋاقنى ～ ئۇنتۇماسلىق لازىم 去。同会不决他．ئۇ ～ ئۇنمايدۇ 训教的痛沉个这记忘。
ھەرھالدا ～：说来的总，竟毕，算总〔静〕了完干算总事件这．ئۇ ～ ياخشى ئىشلىدى 。好挺得干他，说来的总。
هەرىچىلىك 业蜂养〔静〕
هەرىقۇش 鸟蜂 <动>〔静〕
هەرىكەت 动活，动运，动行，作动〔静〕命革 ～ ئىنقىلابىي / 速迅动行，捷敏作动，活灵作动 / 动运(动活)动 / ھەرىكەتنى بەرىكەت ، 人使动劳 <谚>．ھەرىكىتى كېتەر ، بەرىكىتى قالار．待闲可不万万，足富 。来下留足富，去过会累劳 <谚>。"4 - 月"ھە．本的动运 / 动运 "四五"ھەرىكەتنىڭ تەبىئىتى / 性对绝的动运 ھەرىكەتنىڭ مۇتلەقلىكى / 性 / ماددا ھەرە．كىتى 动运转旋 ～ ئايلانما 物动运质
学哲动行 <哲> ھەرىكەت پەلسەپىسى
学理心动运 <心> ھەرىكەت پىسىخولوگىيىسى
维思作动 <心> ھەرىكەت تەپەككۇرى
写描动行 <文> ھەرىكەت تەسۋىرى
度速动运 <物> ھەرىكەت تېزلىكى
忆记动运 <心> ھەرىكەت خاتىرىسى
觉知动运 <心> ھەرىكەت سەزگۈسى
度强动运 <体> ھەرىكەت سىجىللىقى
律定动运 <物> ھەرىكەت قانۇنى
هەرىكەت قىلماق ①动行，动活，动运：ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ～ 手动，力努②动行自擅：ياخشى نەتىجە قازىنىشقا ～ 绩成好得取力努
ھەرىكەتكە كەلمەك 来起动行，来起动：كۆپچىلىك ھەرىكەتكە كەلسىلا ، ھەرقانداق ئىشنى قىلغىلى بولىدۇ．只要大家。办能都事么什，来起动
制机行运 <经> ھەرىكەت مېخانىزمى
量动活，量动运 <体> ھەرىكەت مىقدارى
论动运 <哲> ھەرىكەت نەزەرىيىسى
能动 <物，电> ھەرىكەت ئېنېرگىيىسى
学动运 <物> ھەرىكەت ئىلمى
هەرىكەتچان ～：的动运，的动活，的动机〔静〕动活 مودېل ～ / 轴动活 ئوق ～ / 力兵动机 كۈچ قوشۇن 型模
带动活 <地> ھەرىكەتچان بەلۋاغ
栓螺活 <机> ھەرىكەتچان بولتا
轮动 <机> ھەرىكەتچان چاق
轮滑动 <物> ھەرىكەتچان غالتەك
层动活 <气> ھەرىكەتچان قاتلام
车吊动行 <建> ھەرىكەتچان كران
桥动活 <交> ھەرىكەتچان كۆۋرۈك
点动 <数> ھەرىكەتچان نۇقتا
战动运，战动机 <军> ھەرىكەتچان ئۇرۇش
子孢动游 <生> ھەرىكەتچان ئىسپورا
标巡 ھەرىكەتچان ئىندىكس
هەرىكەتچانلىق 性活灵，性动活，性动机〔静〕
هەرىكەتسىز 的变不止静，的动不，的止静〔静〕

ھەرىكەتسىز نەرسە 物静 <哲>
ھەرىكەتسىزلىك «ھەرىكەتسىز»的式形词名 无动静
ھەرىكەتلەندۈرگۈچ 推动器，推动机 <机>①〔静〕 ～：的力动，的动，的动驱，的动推② 力动推，力动
ھەرىكەتلەندۈرگۈچ چاق 轮动驱，轮动 <机>
ھەرىكەتلەندۈرگۈچ ئوق 轴力动 <机>
ھەرىكەتلەندۈرمەك «ھەرىكەتلەنمەك»的态动使 使动态
ھەرىكەتلەندۈرۈشمەك «ھەرىكەتلەندۈرمەك»的态同共 共同动态
ھەرىكەتلەندۈرۈلمەك «ھەرىكەتلەندۈرمەك»的态动被 被动态
ھەرىكەتلەنمەك 来起动发，来起动行〔动〕：ياشلار ～ ھەرىكەتلىنىڭلار！吧来起动行，们年青！ئامما تولۇق ھەرىكەتلەندى．了来起动发分充众群。
ھەرىكەتلىك 〔静〕 的动运，的动活，的动
ھەرىكەتلىك ئۇچۇر 息信态动
ھەرىكەتلىك ئېلان 告广态动
ھەرىكەتلىنىشمەك «ھەرىكەتلەنمەك»的态同共 共同动态
ھەرىكەتنام = ئىسمداش
ھەرىلەتمەك «ھەرىلىمەك»的态动使 使动态
ھەرىلەشمەك «ھەرىلىمەك»的态同共 共同动态
ھەرىلەنمەك «ھەرىلىمەك»的态动被 被动态
ھەرىلىمەك 〔动〕：ياغاچنى ～ 锯 锯木头
ھەزام 〔静〕 <植>风信子
ھەزەر 〔静〕 心小，防提
ھەزەر قىلماق 心小，心当，防提：دۈشمەندىن ھەزەر قىلغىن، ھورۇندىن بىزار بولغىن．<谚> 防提要人敌，懒人须厌弃。
ھەزرەت 〔静〕 (称尊的贵显对)生先，下阁，人大
ھەزىل 〔静〕 谑戏
ھەزىل قىلماق 戏谑，话笑，言戏，笑玩
ھەزىلەك «ھەزىلەك»的词名象抽 ③的气女里女②童娈，妓男① <骂>〔静〕 物废<转>
ھەزىلەكلىك 〔静〕 者笑玩开爱，者谐诙，者谑戏
ھەزىلەكش «ھەزىلەكش»的词名象抽 词名象抽的
ھەزىللەشمەك 〔动〕 笑玩开相互
ھەزىم 〔静〕 化消易容：ئاسان ～ بولمىدىغان يېمەكلىك 物食的
ھەزىم بولماق 化消
ھەزىم بېزى 腺化消 <理生>
ھەزىم سۈيۇقلۇقى 液化消 <理生>
ھەزىم سىستېمىسى 统系化消 <理生>
ھەزىم قىلماق 会领，解理 <转>②化消① بىر دەرستە مۇنچىۋالا كۆپ مەزمۇن سۆزلەنسە، ئاسان ھەزىم قىلغىلى بولمايدۇ．一 解理易容不，容内多么这讲课节。
ھەزىم قىلىش ئەزاسى 官器化消 <理生>
ھەزىم يولى 道化消 <理生>
ھەسەت 〔静〕 忌妒，妒嫉：～ / قوزغالماق 忌妒生顿 看神眼的妒嫉用 بىلەن قارىماق
ھەسەت قىلماق 忌妒，妒嫉：ئۇ ساڭا ھەسەت قىلىدۇ．你妒嫉他。
ھەسەتخور 〔静〕 者忌妒，者妒嫉
ھەسەتخورلۇق 起引 ～：心忌妒，心妒嫉〔静〕 قوزغالماق 忌妒
ھەسەتخورلۇق قىلماق = ھەسەت قىلماق
ھەسەل 〔静〕 ①蜜：～ ئالماق 蜜收，蜜买 / ھەسەلنى كۆپ يېسە، ئەمەن تېتىيدۇ．<谚> 蜜不了多"同喻：味苦出吃，了多吃蜜蜂。ھەسەلنىڭ ھەرىسى بار، گۈلنىڭ تىكىنى．<谚> 扎刺有花采，蜇蜂有蜜吃。②<转> 甜，美甜蜜
ھەسەل ئايرىغۇچ 机蜜分
ھەسەل بېزى <植> 腺蜜
ھەسەل جەۋھىرى 乳蜂
ھەسەل رەڭ 色蜜
ھەسەل شەربىتى 浆王蜂
ھەسەل ھەرىسى <动> 蜂蜜
ھەسەلچى 者蜜蜂卖，人蜂养〔静〕
ھەسەلچىلىك 业蜂养，业蜜酿〔静〕
ھەسەلچىلىك فېرمىسى 场蜂养
ھەسەن ـ ھۈسەن 虹，虹彩〔静〕
ھەسەن ـ ھۈسەن شولىسى 霓，虹副 <气>
ھەسرەت 感伤，伤忧，哀悲，伤悲〔静〕
ھەسرەتتە قالماق 伤忧，恼懊
ھەسرەت چەكمەك 叹哀，叹悲
ھەسرەتسىز 的虑忧无，的伤忧无〔静〕：～ ئادەم يوق، ساقايماس كېسەل．<谚> 无有没，病疾的好不治有没。人的虑无忧。
ھەسرەتلەندۈرمەك «ھەسرەتلەنمەك»的态动使 使动态
ھەسرەتلەنمەك 悲，伤忧，伤悲，感伤〔动〕 忧愁，
ھەسرەتلىك 的痛悲，的心伤，的哀悲〔静〕

ھەسرەت ـ نادامەت ～：恨悔，悔懊，怅惆，丧懊〔静〕
恨悔，丧懊 چەكمەك

ھەسسە 〔静〕①倍：مەھسۇلات قىممىتى ئىككى ～ ئاشتى．产品价值两增倍。②儿份，献贡：بۇنىڭدا مېنىڭمۇ ھەسسەم بار．他的我有也中其贡献一份。 ～ ئۇ ئىنقىلاب ئۈچۈن قوشتى．为革命出了三份股。 ～ سانى．数倍的三是九。 ～ <数>倍数：توققۇز ئۈچىنىڭ <转>④。数倍 <数>③。献贡了出作

ھەسسە قوشماق 献贡做

ھەسسەدار 〔静〕东股

ھەسسەدارلىق 〔静〕的份股，的股合，的股东

ھەسسەدارلىق شىركىتى <经> 司公份股

ھەسسەلەپ 〔静〕地倍成，地倍加，地倍增：～ كۆپەيمەك 成倍增 ～ / 税计倍加 باج ئالماق 加倍 ～ / 加倍返还 قايتۇرماق

ھەسسەلەپ ئاشماق <数> 倍增

ھەسسەلەنمەك «ھەسسىمەك» 的被动态

ھەسسەلەنگەن بۇلۇڭ <数> 倍角

ھەسسىلىك 〔静〕的倍

ھەسسىلىك سان <数> 倍数

ھەسسىلىك نىسبەت <数> 倍比

ھەسسىلىگۈچ 〔静〕器加倍 <电>

ھەسسىلىمەك 〔动〕增倍

ھەسسىنە 〔叹〕哎，咳（憾遗示表）

ھەش 〔静〕丑，脏 <方>

ھەشەم 〔静〕①排场：ھەشىمى چوڭ تويۇ 婚的大场排 / 礼仪排场 يېگىتلىككە ～ كېرەك，ھاجىلىققا ھەرەم．<谐>男人，力气，夫功<转>②。房天去吉阿当，场排讲汉子力气，夫功：～ بىلەن تەييارلىق قىلماق / 备准力气花费时间，场排讲汉子。 ھەر خىل ～ بىلەن ئۇنىڭ پىلانى ئاخىر ئەمەلگە ئاشتى．通过种种努力和巧技的当相求要 / 夫功和巧技的当相求要 ھەر ئۇ ～ تەلەپ قىلماق 。了现实于终划计的他

ھەشەمەت 〔静〕场排，气阔，华豪：ھەشەمەتكە بېرىلمەك 场排讲，气阔摆

ھەشەمەتچى 者气阔摆，者场排讲〔静〕

ھەشەمەتچىلىك 〔静〕场排，气阔

ھەشەمەتچىلىك قىلماق 场排讲，气阔摆

ھەشەمەتسىز 〔静〕俭，的俭节，的绰阔不，的丽华不的俭勤，的朴

ھەشەمەتلىك 〔静〕皇堂丽富，的场排，的绰阔，的华豪的 ～：的礼婚的场排 / توي ～ ئۇي ـ ئىمارەت 的华豪

所馆堂楼

ھەشەم ـ دەرەم ～：力气和销花〔静〕 مۇنچۇالا ～ قىلغۇلۇق ئەمەستى．力气和销花多么这着不用来本。

ھەش ـ پەش 下见

ھەش ـ پەش دېگۈچە 一，晃一，眼转一，间之眼眨好备准就饭间之眼眨．～：那刹 تاماق تەييار بولدى．了。

ھەشتار (ھەشتارى) 尔吾维种一）尔塔希艾 <艺>〔静〕（器乐鸣弦族

ھەشتارخان 杨白柴，杨白山 <植>〔静〕

ھەشتىيەك 规旧按）产遗的子妻给留夫亡 <宗>〔静〕（一之分八的产遗占

ھەشقاللا 谢感，谢谢〔静〕

ھەشقاللا ئېيتماق 谢致，谢道

ھەشقىپىچەك 花叭喇，花牛牵 <植>〔静〕

ھەق (ھەققى) 〔静〕①酬金，酬报，价代：قەلەم ھەققى 稿费，酬工，资 / ئىش ھەققى 工酬，酬劳 / ئىجارە ھەققى 金租赁利权么什有你？②利权：مېنى ئەيىبلەشكە نېمە ھەققىڭ؟我备责备 / يول ～ 道正 / بۇ جازا ساڭا ～ 。得应有罪你是分处个这③的道公，的在实，的当正：～ يارىتىشنى ، ياراتتى 称代的达胡，拉安，主宰：ئۆزۈڭدىندۇر．人在事谋，天在事成。

ھەق ئالماق 酬报取，酬报领

ھەق بەرمەك 酬报给，酬付

ھەق تالونى 据票费收

ھەق تەلەپ 事民 <法>

ھەق تەلەپ دەۋاسى 讼诉事民 <法>

ھەق تەلەپ دېلوسى 件案事民 <法>

ھەق تەلەپ سوتى 庭法事民 <法>

ھەق تەلەپ قانۇنى 法民 <法>

ھەق تەلەپ كېسىمى 裁仲事民 <法>

ھەق تەلەپ ماجىراسى 纷纠事民 <法>

ھەق تەلەپ ھاۋالىسى 托委事民 <法>

ھەق تەلەپ ھوقۇقى 利权事民 <法>

ھەق تەلەپ ھۆكۈمى 决裁事民 <法>

ھەق ـ دادىغا يەتمەك ①缺无美完，美尽善尽熟②。熟娴，熟纯，练：ئۇ تەمبۇرنى ھەق ـ دادىغا يەتكۈزۈپ چالاتى．他弹奏弹琴的青纯火炉了到达尔布。

ھەق گەپ 话在实，话实，话的确正

ھەق ئۆلچىمى 准标酬报

ھەقەمسايە 伴伙，友朋②居邻① ＜方＞〔静〕

ھەقتائاللا 拉安的尊至 ＜宗＞〔静〕

ھەقتە 〔助〕于关，面方：قاسىم ئاغىنىسىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ھېلى ئۇ ～ ، ھېلى بۇ ～ سۆزلەيتتى . 为木斯喀讲讲儿会一，的面方这讲讲儿会一，心开友朋使了没我面方这 . بۇ ～ مېنىڭ پىكرىم يوق . 的面方那 。见意

ھەقدار (ھەقداری) 物②主债，人权债 ＜法＞①〔静〕主，当事人：بىز بۇ قانلىق پاجىئەنىڭ داۋاگەرى ، ھەقدارى ۋە كۆزەتكۈچىسى سالاھىيىتىمىز بىلەن خۇلاسىمىزنى يېزىشقا ھەقلىمىز . 我们作为当事人，人证见和人事当，告原的案惨一这出写应理。论结一这

ھەقدار تەرەپ 方权债 ＜经＞

ھەقدار دۆلەت 国权债

ھەقدارلىق 〔静〕＜经，法＞权债：ۋە قەرزدارلىقنى ئېنىق ئىقلىماق 务债权债理清

ھەقدارلىق ئاكسىيىسى 券证权债 ＜经＞

ھەقسىز 〔静〕的费免，的偿无：داۋالانماق ～ 疗医费免

ھەقسىز ئەمگەك 动劳偿无 ＜经＞

ھەقسىز ياردەم 助援偿无

ھەقسىزلىق «ھەقسىز»名的式形词

ھەقىقانىي 〔静〕的义正，的当正：ئىش ～ 事的义正

～ / قوغدىنىش ھەربىكەت ～ 为行当正，卫防当正业

动行当正

ھەققانىي تەلەپ 正当求要

ھەققانىيەت 〔静〕义正，气正：يولدا پىداكارلىق قىلماق ～ 为勇义见

～ / يولدىن قايتماسلىق 义无返顾

يولدا ئۆزىنى قۇربان قىلماق 义取生舍

ھەققانىيەتلىك 的正公，的义正 〔静〕

ھەققانىيلىق «ھەققانىي»名的词象抽

ھەققىدە 〔助〕于关，论：ئىسلاھات مەسىلىسى ～ 革改于关

题问

ھەقلىق 〔静〕①有，权有；利权有：ئۇ شۇنداق دېيىشكە ～ . 他有权②。辩申权有他 . ～ ئۇ ئۆزىنى ئاقلاشقا 。说样这权有

～ ؟ كىم 的理合，的正公，的理有，然当所理：谁

ئۆتۈنۈپ بەرمەك 的偿有③：理有 ～ 让转偿有

ھەقلىق ئەمگەك 动劳偿有 ＜经＞

ھەقلىق ياردەم 援支偿有 ＜经＞

ھەق ـ ناھەق 〔静〕是非：ھەق ـ ناھەقنى ئېنىق ئايرىماق / ～ مەسىلىسى 是非是清分

ناھەق مۇنازىرىسى 大是大非争

ھەقۇۋ 产财，当家，产家，具家 ＜方＞〔静〕

ھەقىر 的怜可，的苦穷，的微卑 〔静〕

ھەقىر كۆرمەك 视轻，视蔑，视鄙，视藐

ھەقىقەت 〔静〕情实，谛真，理真：ھەقىقەتنە چىڭ تۇرماسلىق / 真对相 ～ نىسپىي / 理真对绝 ～ مۇتلەق / 理真持坚

～ / ئىزدىسەڭ ئۆلتۈر يىلاننى ، تەرىقەت ئىزدىسەڭ قىينىما جاننى . ＜谚＞ 要道天寻追，蛇毒杀斩要理真求追 理

ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىمەك 是求事实 。灵生惜怜

ھەقىقەت قارىشى 观理真 ＜哲＞ 。

ھەقىقەتكە قايتماق 义起，诚投

ھەقىقەت نەزەرىيىسى 论理真 ＜哲＞

ھەقىقەتەن 如确的 . ～ شۇنداق ：在实，实确，确的〔静〕 . ～ بىلمەيمەن . 此 。道知不实确我 . ～ بەك ياخشى 。了好太在实

ھەقىقىي 真 ～ ئىش：的正真，的实真，的真①〔静〕

～ / قوليازما ئىسپات ـ دەلىل 据实凭真 迹真 事

～ / دوست ئېغىر كۆنگىلدە سىنىلىدۇ . ＜谚＞ 已知见难患 的挚真，的诚真②

～ / نىيەت 意诚心真 。

～ / مۇھەببەت 情爱的挚真 **ئادەم** 诚真 **ئىشلىمەك ～** ：实实 地在实，的实确，地正真③人的干地实打实，干地在在

ھەقىقىي ئەھۋال 情实

ھەقىقىي باھا 价实 ＜经＞

ھەقىقىي بوشلۇق 空真 ＜物＞

ھەقىقىي بىلىم 学实才真

ھەقىقىي پۇل 币货实真 ＜经＞

ھەقىقىي تەبىر 义定实真

ھەقىقىي تەسۋىر 像实 ＜物＞

ھەقىقىي تېرە 皮真 ＜理生＞

ھەقىقىي سان 数实 ＜数＞

ھەقىقىي قىممەت 值真

ھەقىقىي كۆيدۈرگە 疽炭性真 ＜医＞

ھەقىقىي مېۋە 果真 ＜植＞

ھەقىقىي ھۆكۈم 断判实真 ＜逻＞

ھەقىقىي ئۇقۇم 念概实真 ＜逻＞

ھەقىقىي ئېرىتمە 液溶真 ＜化＞

ھەقىقىي ئىسپات 据实凭真

ھەقىقىي يىلتىز 根实 ＜数＞

ھەقىقىيلىق 词名象抽的«ھەقىقىي»

ھەل[1] 〔静〕 粉属金

ھەل بەرمەك = ھەللىمەك

ھەل[2] 见下

ھەل بولماق 解决：بۇ مەسىلە ئاللىقاچان ھەل بولغان. 这问题早就解决了。

ھەل قىلغۇچ 决定性的：～ ئامىل 决定因素 / ～ غەلىبە 决胜性的

ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە 决赛 <体>

ھەل قىلغۇچ ئۇرۇش 决战 <军>

ھەل قىلماق 解决，处理：بېسىلىپ قالغان دېلولارنى ～ 积压的案件处理

ھەلەپ 〔静〕 草料，草拌(的成拌等子麸和草碎用)：كالىغا ～ بەرمەك 给牛喂草拌

ھەلەپ ئەتمەك 拌草料

ھەلەق 〔静〕 肮脏，肮脏的 <儿>

ھەلەك 〔静〕 忙于，忙着：ئۇ تېرىقچىلىق بىلەن ～ . 他忙着种地。

ھەلەكچىلىك 〔静〕 麻烦

ھەلەكچىلىك تارتماق 受累，费力，费劲

ھەلەلەك 〔静〕 <方> 笨，笨的

ھەلچى 〔静〕 镀金贴，镀金

ھەلچىلىك 〔静〕 镀金贴业，镀金业

ھەلقە 〔静〕 <宗> 赞词

ھەلقە قىلماق (起一在坐围们非苏)读词颂

ھەلقۇم 〔静〕 <理生> 咽，咽喉

ھەلقۇمغا كەلمەك <成> 危在旦夕，奄奄一息

ھەللەتمەك «ھەللىمەك» 的使动态

ھەللەشمەك «ھەللىمەك» 的同共态

ھەللەنمەك «ھەللىمەك» 的被动态

ھەللىك 〔静〕 镀金的：～ ساندۇق 镀金的箱木

ھەللىمەك 〔动〕 镀金，贴金

ھەلىيە 〔静〕 <理生> 喉结，喉咙

ھەم 〔助〕 ①及，以，与，同，跟，和，而：ئىشچى ، دېھقان ～ زىيالىيلار 工人、农民和知识分子 / زېرەك ～ باتۇر 既快又好②敢勇而灵机

ھەمدە 〔静〕 <食> 大肠

ھەمەل 〔静〕 <医> 灌肠

ھەمەل قىلماق <医> 灌肠

ھەمەلچە 〔静〕 灌肠器

ھەمتاۋاق 〔静〕 ①同伙，同者餐共，进餐桌者②<转>伙伴，难兄难弟，帮子

ھەمتاۋاق ئاغىنە <成> 肉酒朋友

ھەمتاۋاقلىق «ھەمتاۋاق» 的形动词名抽象式

ھەمجەھەت 〔静〕 合力通，合作，协作

ھەمجەھەتلىك «ھەمجەھەت» 的形动词名抽象式

ھەمداستىخان 〔静〕 同席者：～ بولماق 同进餐，进餐就桌同

ھەمدە 〔助〕 并且，以及

ھەمدەپنە 〔静〕 送葬，陪葬，殉葬

ھەمدەپنە بۇيۇم (品)物陪葬

ھەمدەرد 〔静〕 同病相怜

ھەمدەم 〔静〕 同伙，伙伴

ھەمدەم بولماق ①交友，结交，帮忙②帮忙，助手

ھەمدەم خىيال 幻想，空想，梦想，乱想异想，天开

ھەمدەملىك «ھەمدەم» 的形动词名抽象式

ھەمدۇسانا 〔静〕 (的知先和拉安对)颂赞词<宗>

ھەمدۇسانا ئوقۇماق = ھەمدۇسانا ئېيتماق

ھەمدۇسانا ئېيتماق 歌赞颂，歌赞唱，德颂功歌

ھەمراھ (ھەمراھى) 〔静〕 ①伴同，伴侣，伙伴②随员，星卫球地造人：يەر شارىنىڭ سۈنئىي ھەمراھى 卫星

ھەمراھ بولماق 同伴，伴作，同陪，同随行

ھەمراھ تەنچە <生> 体随

ھەمراھ سىزىق <数> 线伴

ھەمراھ قىلماق 伴作，伴搭，伴结

ھەمراھ مىنېرال <地> 矿物生伴

ھەمراھ ھۈجەيرە <生> 胞伴，胞细生伴

ھەمراھ يوپۇرماق 托叶 <植>

ھەمراھسىز 〔静〕 人一身只，孤孤，儿伴无的

ھەمراھلىق 〔静〕 同陪，伴陪：ئۇنىڭ ھەمراھلىقىدا 他在的同陪下，由他陪同

ھەمزە 〔静〕 (ʾ)号(在中母字伯拉阿表示海木再的音喉符)

ھەمسات 上马，即立，刻立，儿会一 <方>〔静〕

ھەمسال 〔静〕 <方> 心关②庚同，年同，龄同①

ھەمسەپەر = سەپەرداش

ھەمسورۇن 〔静〕 者座同，者席同

ھەمسورۇن بولماق 座同，席同

ھەمسۆھبەت = سۆھبەتداش
ھەمشەھەر 乡同(的大长生出市城一同在)〔静〕
ھەمشىرە 士护 <转>②妹姐，妹姊①〔静〕
ھەمشىرىلىك 词名象抽的«ھەمشىرە»
ھەمقەدەم 步齐，步同〔静〕
ھەمكار 者作协，者助互，者作合〔静〕
ھەمكارلىق 作合际国 ～ خەلقئارا：作合，助互〔静〕
ھەمكارلىق بانكىسى 行银作合 <经>
ھەمكارلىق سۇغۇرتىسى 险保作合 <经>
ھەمكارلىق قائىدىسى 理原学同协
ھەمكارلىق كاسسىسى 会金储助互 <经>
ھەمكارلىق كرېدىتى 用信作合 <经>
ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى 组助互 <经>
ھەمكارلىق نەزەرىيىسى 论助互 <哲>
ھەمكارلىشىشنىڭ ئىجتىمائىيلىشىشى 作协 <经>
化会社
ھەمكارلىق ئىلمى 学同协
ھەمكارلاشتۇرماق «ھەمكارلاشماق»的态动使的
ھەمكارلاشتۇرۇشماق «ھەمكارلاشتۇرماق»的态同共的
ھەمكارلاشتۇرۇلماق «ھەمكارلاشتۇرماق»的态动被的
ھەمكارلاشماق 作合，作协，助协，助互〔动〕
ھەمكام 睦和，结团 <方>〔静〕
ھەملە 下见
ھەملە قىلماق 扑 锋冲，
ھەممە ～：家大，都，部全，体全，切一，有所〔静〕
ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ～ / 工职体全，工职有所
ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى كەلدى. / 表代部全，表代体全
众，道知家大. ھەممىگە مەلۇم (ئايان) 了来都们学同。
～ كىشى ئاندىن يالىڭاچ تۇغۇلغان. 知皆人尽，知周所
～ 。的上世到来地条条赤是都人的有所 <谚>
ئىشنى موللا بىلەر، موللا قويۇپ كۆلگە سىيەر. <谚>毛拉
尿塘池往偏，晓事万。
ھەممە قازاندا قاينىماق 于老，故世经饱 <成>
故世
ھەممىدىن ئاۋۋال 先优，先率，先最，先首
ھەممەيلەن 们我. كەلدۇق ～：人有所，伙大，家大〔静〕
大家都来了。
ھەممىباب 用通，能万〔静〕
ھەممىباب پولات 钢能万 <冶>
ھەممىباب ئىستانوك 床机能万 <机>

ھەمنەپەس 吸呼同〔静〕
ھەمنەپەس بولماق 为依相，济共舟和，吸呼同①
ئۇ بۇزۇقلار بىلەن ھەمنەپەس بولۇپ 命一②气出孔鼻个：
يۈردى. 。气出孔鼻个一人坏同他
ھەمنەپەسلىك «ھەمنەپەس»的态动使的
ھەمىزەك 布粗花底蓝〔静〕
ھەمىشە 时时，常常，常时，常经，是总，往往〔静〕
ھەميان 包腰，包钱〔静〕
ھەممۇا (ھەممۇاسى) 全，体全，切一，有所 <方>〔静〕
家大，都，部
ھە ـ ھە 是：是〔叹〕كىشىنىڭ ئون ھە ـ ھەسىدىن ئۆزۈڭنىڭ
自如不，次十人别求其与 <谚>. بىر غەيرىتى ياخشى
。次一劲鼓己
ھە ـ ھۇ (声喊呼的儿劲使同共)嗨一哟嗨〔叹〕
ھە ـ ھۇ بىلەن 联手：كۆپچىلىك كۆچەت تىكىش ۋەزىپە-
سىنى ～ بىلەن ۋاقتىدا تاماملىدى. 大家：植了成完时按手联
。务任树
ھە ـ ھۇ دېيىشمەك 手联，助相②应呼互相①
ھە ـ ھۇچى 员队拉拉 <体>〔静〕
ھەۋەس 致兴：致兴，趣兴，好爱〔静〕 ～ بىلەن ئاڭلىماق
然索致兴 / 听地勃勃 ھەۋىسى قايتماق
ھەۋەس قوزغىماق 趣兴起引
ھەۋەس قىلماق 感：好爱，趣兴ئۇ كىچىكىدىنلا ھەسەل-
لىققا ھەۋەس قىلاتتى. 。趣兴感术美对就小从他
爱喜，慕羡，趣兴感 ھەۋەس كەلمەك
ھەۋەسكار (ھەۋەسكارى)者好爱〔静〕：ئەدەبىيات ـ سەنئەت
者好爱艺文 ھەۋەسكارى
ھەۋەسكارلىق 词名象抽的«ھەۋەسكار»
ھەۋەسلەندۈرمەك «ھەۋەسلەنمەك»的态动使的
ھەۋەسلەندۈرۈشمەك «ھەۋەسلەندۈرمەك»的态同共的
ھەۋەسلەندۈرۈلمەك «ھەۋەسلەندۈرمەك»的态动被的
ھەۋەسلەنمەك 勃勃致兴，爱喜，慕羡，趣兴感〔动〕：
سىزگە ئوخشاش ئىختىساس ئىگىلىرىگە ھەۋەسلەنمەيدىغانلار بولمە-
。趣兴感不人无怕恐材人的样这你像 سا كېرەك.
的趣兴感，的趣兴有〔静〕
ھەۋەسلىك «ھەۋەسلەنمەك»的态同共的
ھەۋەسلىنىشمەك 者好爱〔静〕
ھەۋەسمەن «ھەۋەسمەن»的式形词名的
ھەۋزىكەۋسەر (泉神)的中说传)泉尔赛乌凯 <宗>〔静〕

هەي ① 〔叹〕 喂、嗨、(声呼招)：～，بارامسىز ، بارمامسىز ؟ 喂、嗨 ② ؟ 去不去你、喂 ، ～ ：(满不或讶惊示表)嗨 ، 唉 ، سەن شۇنداقمۇ دەمسەن؟ 嗨、说么这能怎你؟ ③ 哎、喂 ، ～ ：(醒提示表)嘿 ، پەخەس بول ! 哎 ، 心小 ! 唉 ④ 咳 ، ～ ：(悔懊示表) ، بۇگۈن كىنودىن قۇرۇق قالدىم ـ دە . 了(到迟要)晚去、唉 。 ～ ، كېچىكىپ قالىدىغان بولدۇق . 成看没影电天今、咳 。

هەي تاك 道知谁、道知不

هەي تـوۋا ① 啊、哇(讶惊示表)呀 ② (怕惧示表) ، (安不

هەي ئىسىت 可惜、惜可真：شۇنچە ياخشى نەرسە ئىسـ راپ بولدى ، ～ ! 了费浪白白西东的好么这、惜可真 !

هەيئەت ① 〔静〕 员委 ② 会员委：ئىجرائىي ～ 员委行执

会员委备筹 هەيئىتى تەييارلىق / 会

هەيئەت رىياسەتى 团席主

هەيئەتلىك 〔静〕 职之员委

هەيدەتمەك «هەيدىمەك» 的态动使

هـەيدەشتۇرمەك 〔动〕 ① 赶让、赶驱使 ② 赶让、开让 ، 驶驾让

هەيدەشمەك «هەيدىمەك» 的态同共

هەيـدەكچى 〔静〕 ① 者促督、者促催 ② 使促：بەختىخان ئۇلارنىڭ تىرىشىپ ئوقۇشىغا ～ بولدى . 们他使促汗提合拜 。习学力努

هەيدەكچىلىك «هەيدەكچى» 的词名象抽：مەتنىياز دادىسىنىڭ هەيدەكچىلىكىدە كونا كەسپىنى قىلدى . 父他在孜亚尼提麦 。了业旧操重下促催的亲

هەيدەكچىلىك قىلماق 策鞭、促催、促督

هەيدەلمەك «هەيدىمەك» 的态动被

هەيدىگۈچى 〔静〕 者赶驱、者车开、人车赶

هەيدىمەك 〔动〕 ① 赶驱、赶：قوي ～ / 羊赶 ، ئۆيدىن هەيـدەۋەتمەك 除开 ② 门家出轰、去屋出赶：خىزمەتتىن ～ 耕 ③ 职公除开 ، 犁：يەر هەيدىسەڭ كۆز هەيدە ، كۆز هەيدىـ مىسەڭ يۈز هەيدە . 犁不天秋、犁天秋就地犁要 〈谚〉 。 ～ 车大赶 / هارۋا：驶驾、开、赶 ④ 。遍百犁 开汽车 / ئايروپىلان ～ 机飞开

هەيران[1] 〔静〕 异诧、讶惊、奇惊、惊吃：بۇنىڭغا هەيرانمەن . 事件这 ～ 。惊吃很我此对 。妙其名莫人令

هەيران بولماق 异诧、奇惊、惊吃

هەيران قالماق = هەيران بولماق

هەيران[2] 〈动〉〔静〕 燕雨

هەيرانە 的异诧、的奇惊、的惊吃 〔静〕

هەيران ـ هەس 奇惊分十、讶惊分万 〔静〕

هەيران ـ هەس بولماق 讶惊、奇惊

هەيرانلىق «هەيران» 的词名象抽式形：هەممەيلەن ～ ئىچىدە قالـ دۇق . 奇惊到感都们我 。

هەيز 〈理生〉〔静〕 经月

هەيز توختىماق 〈医〉 经停、经闭

هەيز دەۋرى 〈理生〉 期周经月

هەيز كۆرمەك 经行、经月来

هەيكەل 〔静〕 像铜 ～ مىس：像雕、像塑

هەيكەلتىراش 〈艺〉〔静〕 家塑雕

هەيكەلتىراشلىق 〔静〕 作工刻雕、作工塑雕：～ سەنئىتى 品塑雕 ～ / بۇيۇملىرى 术艺塑雕

هەيهات (奋兴、讶惊示表)啊、哇 〔叹〕

هەي ـ هەي 〔叹〕 嗨嗨：～ بالا ، ماڭغان يولۇڭغا قارا . 嗨 。走着看要路走、子孩、嗨

هەيۋە 头派、风威、焰气、势气 〔静〕：～ بىلەن ئېتىلماق 来过扑地汹汹势气 / ئۇنىڭ هەيۋىسىدىن ئادەم قورقىدۇ . 人敌灭 دۇشمەننىڭ هەيۋىسىنى چۈشۈرمەك 。人吓势气的他 风威

هەيۋە قىلماق 威施、吓威、吓恐、吓恫：كىچىك بالىغا هەيۋە قىلما ! 孩小吓恐要不 !

هەيۋىسىنى يەرگە ئۇرماق 〈成〉 地扫风威

هەيۋەت 气神、头派、势声、严威 〔静〕

هەيۋەتلىك 堂丽富、的峨巍、的严庄、的伟雄① 〔静〕

堂丽富、堂会大民人的伟雄 خەلـق سارىيى ～ 的皇 峰达格博的峨巍 بوغدا چوققىسى ～ / 堂会大民人的皇

骇涛惊 دولقۇن ～ / 风狂 بوران ～ ：大头势示表②

伍队的荡荡浩浩 قوشۇن ～ / 浪

هەيۋىلىك 〔静〕 凛凛风威、势气有、派气有、风威有 ، 磷磅势气

هەييار 〔静〕 猾狡、头滑① ، ～ . ئون تـازىنىڭ تـوققۇزى 。 成其享坐 بولماق ～ 。滑个九子秃个十 〈谚〉：受享而力出不② 。 غا

هەييارلارچە 地黠狡、地猾狡、地诈狡 〔静〕：كۆزلىرىنى ～ ئويناتماق 眼弄眉挤地猾狡

هەييارلاشتۇرماق «هەييارلاشماق» 的态动使

هەييارلاشماق 猾奸、黠狡、滑刁、猾狡 〔动〕

هەييارلىق «هەييار» 的词名象抽

ھەييارلىق قىلماق 耍滑头

ھوئا 背一背 <儿>〔叹〕

ھوپ - ھوپ 来起站它喝吆，后倒滑驴毛)噢噢〔叹〕 (音声的

ھوت 立春〔静〕：～ ، كەتمەن سېپىنى تۆت . <谚> 一地把速，到一天春"同喻：紧攥子把耍土坎，春立到刨"。

ھوچ (声羊山赶)其嗬 <古>〔叹〕

ھودەق 的理讲不，赖无 <方>〔静〕

ھودكىن (师医国英)金奇霍〔静〕

ھودكىن كېسەللىكى 巴淋，病氏金奇霍 <医> 瘤胞细状网

ھودۇقتۇرماق «ھودۇقماق» 的态动使的

ھودۇققاق 鬼失冒，鬼张慌〔静〕

ھودۇقماق 措失惶张，神慌，张慌〔动〕：ئۇ ھودۇققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلدى . 来跑地措失慌惊他。ھودۇقۇپ قۇيرۇقىنى تىكىۋەتمەك 窜逃惶仓鼠 / ئۆزۈڭنى بېسىۋال ، ھودۇقۇپ كەتمە . 慌要不，气住沉 。ھودۇقۇپ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم . 了措失慌惊我 。

ھودۇقۇشماق «ھودۇقماق» 的态同共的

ھور[1] 气热，气蒸〔静〕

ھور تۇربىنىسى 机轮汽 <机>

ھورغا ئايلانماق 发蒸

ھور ماشىنىسى 机汽蒸 <机>

ھورى تۇگەپ ، شورى قالماق 无一，几无剩所有

ھورىنى چىقارماسلىق 不让不①<成>②气热冒不响不声不，色声露不，色声动

ھور[2] 臼木，钵研木 <方>〔静〕

ھورداتماق «ھوردىماق» 的态动使的

ھورداشماق 气湿上蒙：气湿上蒙〔动〕：ھورداشقان دېرىزە 户窗的气湿上蒙

ھورداق 疗熏(药草的好煎用)〔静〕

ھوردالماق «ھوردىماق» 的态动被的

ھوردانماق «ھوردىماق» 的态复自的

ھوردىماق 气哈，气哈〔动〕：呵，بالا توڭلىغان قولىلىرىنى ئاغزىغا تۇتۇپ ھوردىدى . 气哈手的冷冻给子孩 。

ھورمۇن 素激，蒙尔荷 <理生>〔静〕

ھورمىل 子种蓬驼骆 <植>〔静〕

ھورنان 头馒，馍蒸 <食>〔静〕

ھوسۇل 收好 ～ ياخشى：景年，成收，成年，获收〔静〕 产丰，收丰 ～ مول / 成年好，成

ھوسۇل ئالماق 成收，获收

ھوسۇل بەرمەك 获收有，好成收

ھوسۇلدار = ھوسۇللۇق

ھوسۇلدارلىق 性育能 <植>〔静〕

ھوسۇلسىز 收歉，成收没〔静〕

ھوسۇللۇق 的产高，的产丰〔静〕

ھوسۇللۇق رۇدا 矿富，石矿富 <矿>

ھوسۇللۇق ئېتىز 田产丰，田产高

ھوش[1] (声喝吆的时走回往牛让或牛挡)嘘〔叹〕

ھوش[2] 智理，性悟②觉知① <理生>〔静〕：بۇ ھوشى بار بالا . ئۇنىڭ ھوشى جايىدا . 。子孩的性悟有个是这 。楚清脑头他，智理很他

ھوشىدىن كەتمەك 迷昏，清不智神，觉知去失 醒不

ھوشىغا كەلمەك 醒苏，觉知复恢

ھوشىنى بىلمەك 明聪放，白明放

ھوشىنى تاپماق 明放，来过白明②来过醒清① 明聪放，白

ھوشىنى يوقاتماق 以所乎忘②觉知失丧①

ھوشىنى يىغماق 神会精聚，神定

ھوشسىز 清不志神，醒不迷昏，觉知去失〔静〕：كېسەل ～ ياتىدۇ . 着躺地醒不迷昏人病 。

ھوشسىزلاندۇرماق ①«ھوشسىزلانماق» ②态动使的 醉麻刺针 ～ يىڭنە بىلەن：醉麻 <医>

ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى 剂醉麻 <医>

ھوشسىزلاندۇرۇشماق «ھوشسىزلاندۇرماق» 态同共的

ھوشسىزلاندۇرۇلماق «ھوشسىزلاندۇرماق» 态动被的

ھوشسىزلانماق 清不志神，醒不迷昏，觉知去失〔动〕：ئۇ ھوشسىزلىنىپ قاپتۇ . 。觉知了去失他

ھوشسىزلىق 态状迷昏〔静〕

ھوشسىزلىنىشماق «ھوشسىزلانماق» 态同共的

ھوششەرە 了棒太，了好太〔叹〕

ھوش - كاللا 志神，筋脑，脑头〔静〕：ھوش - كاللىسى بار 脑头有，醒清脑头 / ھوش - كاللىسى يوق 脑头没，醒清志神，醒清脑头 / ھوش - كاللىسى جايىدا 智理没

ھوش - كاللىسىنى يوقاتماق = ئەس - ھوشىنى يوقاتماق

ھوشلۇق 醒清脑头，脑头有〔静〕

ھوشيار 的警机，的觉警，的惕警〔静〕

هوشيار بولماق 狗防提 ～ ئىتتىن：惕警，防提
咬 / دۇشمەندىن ～ 人敌惕警 / هوشيار بولساڭ ، ئاپەت كۆر-
مەيسەن . <谚> 殃遭不防提有 。

هوشيارلاشتۇرماق 态动使的«هوشيارلاشماق»
هوشيارلاشماق 来起觉警，来起惕警〔动〕
هوشيارلىق 性觉警，性惕警〔静〕：هوشيارلىقنى ئۆستۈر-
مەك 提高惕警 / سىياسىي ～ 政治惕警 / هوشيارلىقى
بوشاشماق 惕警松放

هوقۇق 权①〔静〕：利权，力权，权 民公 ئۇقرالىق هوقۇقى
举选被和权举选 سايلىنىش هوقۇقى ۋە سايلاش ھوقۇقى
权 / ～ تارتىۋالماق 夺权②权职：هوقۇقىنى قالايمىقان ئىش-
لەتمەك 滥用职权

هوقۇق ئالماق 权受
هوقۇق بەرمەك 权授
هوقۇق تالاشماق 争权夺利
هوقۇق تۇتماق 掌权
هوقۇقتىن ۋاز كەچمەك 弃放，权弃利权
هوقۇق دائىرىسى 范围，权职限
هوقۇق سۇغۇرتىسى <经> 利权保险
هوقۇق قىممىتى <经> 价力权值

هوقۇقچىلىق 〔静〕权法
هوقۇقچىلىق ئىدىيىسى <法> 想思权法

هوقۇقدار 者权当，者权掌〔静〕
هوقۇقسىز 的力权有没，的权无〔静〕
هوقۇقسىز باھا <经> 格价权除
هوقۇقسىز پاي <经> 股权失

هوقۇقسىزلىق «هوقۇقسىز»式形词名的
هوقۇقشۇناس 家学力权〔静〕
هوقۇقشۇناسلىق 学力权〔静〕

هوقۇقلۇق 〔静〕的权，的利权，的权有，的利权有：
تەكشۈرۈشكە ～ / تولۇق ～ 查检权有 全大权
使

هوقۇقلۇق زايوم <经> 券债利权
هوقۇق - مەنپەئەت 〔静〕益权

هوگا 〔静〕<方>声哗喧，声喊呐，声杂嘈，声嚷喧
هوگاز 〔静〕<方>橱壁，龛壁
هوگا - سۇرەن 〔静〕<方>声喊呐，声杂嘈，声哗喧
هوگۇنا <方，动>〔静〕羊黄公
هوك 〔静〕<方>地高的来起垒坯土或头石用
هوغارىماق <方>〔动〕芜荒，凉荒，凉凄

هولا 火篝②焰火① <方>〔静〕
هولوگرافىيە 术影摄息全 <艺>〔静〕
هولوگرافىيىلىك 的影摄息全〔静〕
هولولوپ 鬼失冒，人的失失冒冒 ئادەم ～ ：的失冒〔静〕
هولولوپلۇق 为行失冒〔静〕
هولولوپلۇق قىلماق 失失冒冒，事失冒做
هومىيماق 目怒 ھومىيىپ قارىماق 怒目：视怒，眼瞪，瞪〔动〕
视而

هومىيىشماق 态同共的«هومايماق»
هون 奴匈 <古>〔静〕
هوننات 小量气，猾奸 <转>②癌道食，喝嗟①〔静〕，
的人害

هو - هو - هو (声转右令车力畜赶)呕呕呕〔叹〕
هوۋقماق 炎发，肿 <方>〔动〕
هوي ～ / 娘姑，嗨 ～ قىز ：嗨，喂(唤呼示表)①〔叹〕
بۇ قانداق ئىشتۇ؟ ～ ، 啊(意等异惊，讽嘲，问疑示表)②子孩，喂
怎是这，啊 ：诺，哦，咳，嘿，咦
来候时么什你，咦 سەن قاچان كەلدىڭ؟ ～ ، 事回么？
的 ～ ؟ ، قار يېغىپتۇ ! ～ ! 了雪下，嘿 ، مۇنداق غەلىتە
ئىشمۇ بار ئىكەن . ～ ، ئۇ شۇنداق 。儿事怪种这有真，咳
دەپتىمۇ؟ ～ ، بۇ سېنىڭ ھېلىقى 吗的说样这是他，哦
قەلىمىڭ ئەمەسمۇ؟ ～ ، بۇ 吗笔支那的你是就不这，诺
قاسىمغۇ ! 吗木斯喀是不这，唷 ؟

هويت 嘿〔叹〕
هويىت - هويىت ：(声叫惊)嘿嘿，羞羞〔叹〕 ئۇچكىنىڭ
ئوچۇق تۇرسا ھېچ گەپ يوق ، قوينىڭ ئېچىلىپ قالسا ～ .
。嚷嚷乱就露一羊绵，常为以习股屁露羊山 <谚>

هويلا 扫打 ：庭，院庭，落院，子院〔静〕 ھويلىنى تازىلىماق
子院

هويلا چۆرىمەك 墙院打
هويلا - ئارام 子院，落院，院庭〔静〕
هويلا - ئارام ئورمىنى 林化绿旁宅
هويلىلىق 的院庭有，的子院带〔静〕
هۇ ：呸(责斥或视鄙示表)〔叹〕 ～ ، سەن مېنى نېمە كۆرۈ-
ۋاتىسەن؟ 人么什当我拿你，呸 ؟
هۇجرا 宅内 ～ ئىچكى：室内，室卧，屋内〔静〕
هۇجرا گېپى 典庆的行举友朋方双女男日次婚结
هۇجرىداش 屋同，室同〔静〕
هۇجرىلىق 的室卧有，的屋内有〔静〕
هۇجۇم 击攻，攻进〔静〕

هۆجۇم قىلماق 攻进，击攻，击冲
هۆجۇمچى 手攻主，攻主 <体>②手击攻①〔静〕
هۆجۇمسىز 击攻不，攻不〔静〕
هۆجۇملۇق 击攻，攻〔静〕
هۆررا 啊冲，拉乌〔叹〕
هۆررەك 皮泼，子痞，赖无 <方>〔静〕
هۆرۇن 懒 خوتۇن ~ / 人懒 ئادەم ~：惰懒，懒①〔静〕
懒②。懒太子孩这 . ~ بۇ بالا بەك / 娘婆懒，人女
的汉懒 <谚> ھۆرۈننىڭ ئەتىسى تۇغمەس . 虫懒，汉
<谚> ھۆرۈنغا ھويلىدىكى سۇمۇ يىراق . 完个没天明
远嫌都水的里子院连汉懒 。ھۆرۈننى ئىشقا بۇيرىسىڭ ،
却他，活派汉懒给你 <谚> . ساڭا ئەقىل ئۆگەتەر
战在雄英 <谚> . كاڭدا ~ ، باتۇر جەڭدە 。你教指会
场 ، ئېشەك يۆكىنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرەر . ~ 。上坑在汉懒
。"法治的懒有懒"同喻：耿重耿驴懒 <谚>
هۆرۈنلاشتۇرماق «ھۆرۈنلاشماق»的态动使的
هۆرۈنلاشماق 来起惰懒，懒变〔动〕
هۆرۈنلۇق 儿劲懒，惰怠，惰懒〔静〕：ھۆرۈنلۇقنى تۈگەتمەك 儿劲懒服克
هۆرۈنلۇق قىلماق 懒偷
هۆزۇر[1] 到感 بىلمەك ~：趣乐，乐快，畅舒，快畅〔静〕
舒情心使 كۆڭۈلگە ~ بېغىشلىماق / 乐快到感，快畅
趣乐的活生受享 تۇرمۇشنىڭ ھۆزۇرىنى كۆرمەك / 畅
هۆزۇر ئالماق 乐享，受享
هۆزۇر قىلماق 快痛，快畅，畅舒，服舒
هۆزۇر[2] 面前，前面〔静〕：كىچىككىنە بىر ئىش بىلەن ~ 边身，
面您到事小件一因我 . ئۆزلىرىنىڭ ھۆزۇرلىرىغا كېلىشىم
。来前
هۆزۇرلاندۇرماق «ھۆزۇرلانماق»的态动使的
هۆزۇرلانماق 兴尽，服舒，快畅，畅舒〔动〕：ھۆزۇرلىنىپ بىر ئۇخلىماق / 觉一睡地坦坦舒舒
يېپ ھۆزۇرلىنىپ كەتتىم . ئاجا ، بىر يۇيۇنۇۋەتتىم 。了极服舒，澡个了洗
ھۆزۇرلىنىپ ئاڭلىماق 乐音听地兴尽
هۆزۇرلىنىشماق «ھۆزۇرلانماق»的态同共
هۆزۇر ـ هالاۋەت 乐享，乐快，快畅，畅舒〔静〕
هۆزۇرلۇق 畅舒到感 ھېس قىلماق ~：服舒，畅舒〔静〕
هۇق ـ هۇق (声鸣鸽)咕咕〔模〕
هۇقۇيتماق 喊叫，喊，叫〔动〕
هۇما 鸟福幸 <动>〔静〕
هۇند (家学理物国德)德洪〔静〕
هۇند قائىدىسى 则定德洪 <物>
هۇۋ 嗷嗷〔模〕
هۇۋپارىقۇن 翘连叶贯 <药>〔静〕
هۇۋقۇش = ئۈكە
هۇۋقۇشسىمان 的形鸮〔静〕
هۇۋقۇشسىمانلار ئەتىرىتى 目形鸮 <动>
هۇۋلاتماق «ھۆۋلىماق»的态动使的
هۇۋلاشماق «ھۆۋلىماق»的态同共的
هۇۋلىماق (声叫的狗或狼)叫嚎，嚎〔动〕：بۆرە بالىسى ناغقا قاراپ ھۆۋلار . <谚> 叫嚎山向崽狼 。
هۇۋ ـ هۇۋ (声笛汽)呜呜〔模〕：پاراخوتنىڭ گۈدۈكى ~ قىلىپ چىرقىرايتتى . 叫呜呜笛汽的上船轮 。
هۇيگېنس (家学数，家学理物兰荷)斯更惠〔静〕
هۇيگېنس پرىنسىپى 理原斯更惠 <物>
هۇيگېنس ئوكۇلیارى 镜目斯更惠 <物>
هۆ 哕干 ~ قۇرۇق：(声吐呕)哇，哕〔模〕
هۆ بولماق 心恶，哕
هۆ قىلماق ①哕，吐呕：ئۇ هۆ قىلدى ـ دە ، قۇسۇۋەتتى . 、呕作②。了吐呕他 . ئۇ هۆ قىلدى 。了吐声一的哕他
恶就他见看我 . ئۇنى كۆرسەم هۆ قىلغۇم كېلىدۇ：心恶
。心
هۆپۈپ 鸟胜戴 <动>〔静〕
هۆپىگەر 摊小，贩商小②人匠，匠工，人艺手①〔静〕
主摊，贩
هۆپىگەرلىك 业贩小②儿活艺手①〔静〕
هۆپىگەن 物动类鼠种一 <方>〔静〕
هۆتۈت ـ پۈتۈت 语乱言胡，话空，话瞎〔模〕
هۆتۈت ـ پۈتۈت دېمەك 哼，四道三说，短道长说
哼叽叽：بۇ ئاخىرقى قارار ، ھېچكىمنىڭ ھۆتۈت ـ پۈتۈت دېيىشكە ھەققى يوق ! 道三说权无也谁，定决后最是这
四 !
هۆتۈتلىمەك 叽叽哼哼，四道三说，短道长说〔动〕
هۆججەت 件文要重 ~ مۇھىم：献文，件文①〔静〕
单，据字②献文史历 ~ تارىخىي / 件文式正 ~ رەسمىي
据字写 بەرمەك ~：条收，据收，据凭，据
هۆججەتشۇناس 家学献文〔静〕
هۆججەتشۇناسلىق 学献文〔静〕
هۆججەتلەشتۈرمەك «ھۆججەتلەشمەك»的态动使的
هۆججەتلەشتۈرۈلمەك «ھۆججەتلەشتۈرمەك»的态动被的

هۆججەتلەشمەك 件文成形〔动〕
هۆججەتلىك 务债的据字有 قەرز ～：的据字有①〔静〕 ～ 的献文②
هۆججەتلىك فىلىم 片录纪，片献文 <艺>
هۆجىمەك 塌坍，塌 <方>〔动〕
هۆدەيچى 侍常中，吏信中宫 <古>〔静〕
هۆددە 担承〔静〕
هۆددە ئالماق 揽包，办承，包承，担承
هۆددە قىلماق 揽包，办包，当担，担承①：قەرزنى ～ 程工包，程工设建担承 / سېتىپ بېرىشنى ～ 销包 / مەسىلە چىقسا مەن هۆددە قىلىمەن . 揽我题问出 ②担保：توغرا بولۇشىغا ～ 误无保担。着
هۆددىدىن چىقماق 担，任胜 当担：خىزمەتنىڭ هۆددىسىدىن چىقماق 作工任胜 / ئۇ ئېغىر ژەزىپىنىڭ هۆددىسىدىن چىقالايدۇ . 他可以担重任。
هۆددىگە ئالماق 干包，揽承，包承，担承，当担：مەھسۇلاتنى ～ 产包 / ئىشنى ～ 工包 / قۇرۇلۇشنى ～ 承包 / زاكازنى ～ 订货揽承 / هۆددىگە ئېلىش تۈزۈمى 制干包 / بۇنى قانداقمۇ هۆددىگە ئالغىلى بولسۇن ! 这么怎能担得起 !
هۆددىگە بەرمەك 包承让，包发
هۆددەس 对绝，本根，竟究 <方>〔静〕
هۆددىگەر 担②人包承，者营经包承<法>①〔静〕
هۆددىگەرلىك 人保
包承，工包〔静〕
هۆددىگەرلىك تۈزۈمى 制干包，制包承 <经>
هۆر[1] 仙天，女仙〔静〕
هۇر[2] 的由自〔静〕：～ ئادەم 人由自 / زامان ～ 的由自代时
هۆر - پەرى 仙天，女仙〔静〕
هۆر - غىلمان 女倩男俊〔静〕
هۆركىرەتمەك 态动使的 «هۆركىرىمەك»
هۆركىرەشمەك 态同共的 «هۆركىرىمەك»
هۆركىرىمەك 叫乱，喊狂 <转>②叫，叫吼①〔动〕：كالا ～ 叫牛 / نېمانچە هۆركىرەيسەن ؟ 吼什么你？③啕嚎：هۆركىرەپ يىغلىماق 哭大啕嚎
هۆرلۈك 由自得获 由自〔静〕：هۆرلۈككە چىقماق
هۆرمەت 重敬，严尊，重尊，敬尊，尊，敬〔静〕：هۆرمەتكە لايىق 敬尊得值 / كىشىنىڭ هۆرمىتى ئۈز قولىدا . 上手己自在严尊的人 <谚> باشقىلارنىڭ هۆرمىتىگە سازاۋەر بولماق 受到别人的敬尊
هۆرمەت توپى 炮礼
هۆرمەت قاراۋۇلى 仪仗队
هۆرمەت قىلماق 敬崇，重敬，重尊，敬尊：هۆرمەت قىلساڭ ، هۆرمەت كۆرسەن . 人别重尊，人受才 <谚> 重敬。پاكىتقا ～ بىر - بىرىنى / 实事重尊 互相敬尊
هۆرمەت كۆرمەك 重敬到受，敬尊到受
هۆرمەتسىز 的重敬受不，的重尊受不〔静〕
هۆرمەتسىزلىك 礼失，礼无〔静〕
هۆرمەتلەشمەك 态同共的 «هۆرمەتلىمەك»
هۆرمەتلەنمەك 态动被的 «هۆرمەتلىمەك»
هۆرمەتلىك 的爱敬，的贵尊，的敬尊〔静〕
هۆرمەتلىمەك 仰敬，重敬，敬崇，重尊，敬尊〔动〕：چوڭلارنى ～ ئاممىنىڭ تەشەببۇسكارلىقىنى / 者长敬尊 ～ 神精创首的众群重尊
هۆر - هۆر 下见〔模〕
هۆر - هۆر يىغلىماق 哭大声放，哭号，哭大啕嚎
هۆرۇ - پۈرۇ 下见
هۆرۇ - پۈرۇ دېمەك 势声张虚，势作腔装，唬吓
هۆرۇ - پۈرۇ قىلماق 嚷嚷瞎，话大说
هۆرىگۈل 花昙 <植>〔静〕
هۆرىيەت 由自〔静〕
هۆرىيەتپەرۋەر 的由自好爱〔静〕
هۆرىيەتپەرۋەرلىك 式形词名的 «هۆرىيەتپەرۋەر»
هۆسن 色姿，容面，颜容，容姿〔静〕
هۆسن تالاشماق 美媲，艳争
هۆسن تۈزەش 容整① <医>：داۋالاش يولى بىلەن ～ 术手容美 ～：容美②容整性疗医
هۆسن - جامال 色姿，颜容，貌容〔静〕
هۆسنخەت 字术美〔静〕
هۆكمەت 言偈，歌诗 <文>〔静〕
هۆكمەت ئېيتماق 语偈说，言偈唱
هۆكمەتچى 者言偈颂〔静〕
هۆكۈم (هۆكمى) ③语断，断论②断判 <逻>①〔静〕 ④决判布宣，判宣 ～：决判 <法> ～ قىلماق ئېلان 命之长县 هاكىمنىڭ هۆكۈمى：令命 <转>
هۆكۈم چىقارماق 断推 <逻>②决判 <法>①
هۆكۈم سۈرمەك ②雄称，道当，政当，治统①
هۆكۈم سۈرۈلمەك 浸沉，满充，现呈 <转>：زالدا جىمجىتلىق هۆكۈم سۈرۈلدى . 静寂满充了屋 / ئۇنىڭ ئىسمى ھەممىگە هۆكۈم سۈرۈپ تۇرىدۇ . 他的名字现呈在所有人的面前

دى . 大 خىلى ئۇزۇنغىچە ئېغىر سۈكۈت ～ 气氛的静寂满充里厅盛 <转>③中之静寂在浸沉间时长
ھۆكۈم سۈرگەن . 行风，靡风，行风：يىگىتلەر ئارىسىدا ئۇزۇن چاچ قويۇش بىر مەزگىل 时一行风发长留中年青男在。
ھۆكۈم قىلماق ①判断，断定：كىمنىڭ توغرا ، كىمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىگە ～ 判，决判 <法>②非谁是谁断判
处：ئۆلۈمگە ～ 刑死处判
ھۆكۈم يازدەمچىسى 词助断判 <语>
ھۆكۈمات ①〔静〕政府：～ ئورگانلىرى 构机府政 / ～ ئاخباراتى 公②报公府政，公家：～ ئىشى 事公 / ～ خراجىتى 费公
ھۆكۈمەت پۇلى 款公 <经>
ھۆكۈمەت پېيى 股公 <经>
ھۆكۈمەت خەزىنىسى 库国，库公 <经>
ھۆكۈمەت خىزمەتچىسى 员务公，员职府政
ھۆكۈمەت خىزمىتى 差公
ھۆكۈمەت زايومى 券债府政 <经>
ھۆكۈمەت قەرزى 款贷府政 <经>
ھۆكۈمەت گۇۋاھلىقى 证公
ھۆكۈمەت مەشغۇلاتى 作运府政
ھۆكۈمەت يېرى 地公，田公
ھۆكۈمەتسىز 〔静〕的府政无
ھۆكۈمەتسىزلىك 态状府政无，义主府政无〔静〕
ھۆكۈمەتسىزلىك سىياسەتشۇناسلىقى 政府政非学治
ھۆكۈمچى 人判宣，人决裁〔静〕
ھۆكۈمدار 者政执，者治统〔静〕
ھۆكۈمدارلىق «ھۆكۈمدار» 的词名象抽
ھۆكۈمران (ھۆكۈمرانى) ①〔静〕的治统②者治统：～ گۇرۇھ 团集治统
ھۆكۈمران سىنىپ 级阶治统
ھۆكۈمرانلىق 权治统，治统〔静〕
ھۆكۈمرانلىق قىلماق 治统
ھۆكۈمرانلىق ھوقۇقى 权治统
ھۆكۈملەنگۈچى 词主 <逻>〔静〕
ھۆكۈملۈك 题命 <逻>〔静〕
ھۆكۈملۈك ئىستاتىستىكا 计统断推
ھۆكۈملىگۈچى 项谓②词宾① <逻>〔静〕
ھۆكۈمنامە 书决判 <法>〔静〕

ھۆڭ (声哭)呜呜〔模〕
ھۆڭرەتمەك «ھۆڭرىمەك» 态动使的
ھۆڭرەشمەك «ھۆڭرىمەك» 态同共的
ھۆڭرىمەك 大啕嚎 ھۆڭرەپ يىغلىماق：哇哇，啕嚎〔动〕哭大声放，哭
ھۆڭگۈرەك 蹦跳，脚跳〔静〕
ھۆڭگۈرەك ئاتماق = ھۆڭگۈرەكلىمەك
ھۆڭگۈرەكلىمەك 蹦跳，脚跳〔动〕
ھۆڭشىدە 声一地哇他 . يىغلۇۋەتتى ～ ئۇ：声一地哇〔静〕。来起了哭
ھۆڭ - ھۆڭ 哇哇 ～ يىغلىماق：哇哇，咽咽呜呜〔模〕哭大啕嚎，哭痛
ھۆل ①〔静〕的湿潮，的湿：～ ئوتۇن 湿火柴 / ～ يەر 蓿苜鲜 ～ بېدە：的鲜②地的湿潮
ھۆل بولماق 湿弄
ھۆل تامغا ئېشەك تەپكەندەك 不，谈之经不<成> 四不三不，类不伦
ھۆل تەمرەتكە 疹湿 <医>
ھۆل چاغلاق 土松，地翻 <农>
ھۆل خىش 子帽高②块土湿①
ھۆل خىشقا دەسسىمەك 圈中，骗受当上 <成> 亏巴哑吃，套
ھۆل خىش قويماق 帽高戴，维恭，承奉 <成> 汤米灌，子
ھۆل قىلماق 湿浸，湿弄
ھۆل مېۋە 果鲜
ھۆل ئىجارە 租湿，赁租式湿 <经>
ھۆل ئىسسىق 热潮 <医>
ھۆلچىلىك 涝防 ھۆلچىلىكتىن ساقلانماق：涝〔静〕灾涝
ھۆلچىلىك ئاپىتى
ھۆل - قۇرۇق 鲜干 ～ مېۋە - چېۋە：鲜干，湿干〔静〕品果
ھۆللەتمەك «ھۆللىمەك» 态动使的
ھۆللەشمەك «ھۆللىمەك» 态同共的
ھۆللەنمەك «ھۆللىمەك» 态动被的
ھۆللۈك «ھۆل» 式形词名的
ھۆللىمەك 湿弄巾手把 ～ لۆڭگىنى：湿弄，湿浸〔动〕
ھۆل - يېغىن 水雨〔静〕
ھۆل - يېغىن مىقدارى 量水降 <气>
ھۆمۈدەشمەك «ھۆمۈدىمەك» 态同共的

هۆمۈدىمەك 咻咻气，吁吁喘气〔动〕 هۆمۈدەپ يۈگۈرۈپ كەلسەم ، كېتىپ قالغىنىنى قارىمامدىغان . 我跑地吁吁喘气我 。了走却他，瞧，来

هۆۋسىلە 套客，气客 <方>〔静〕

ھـۆ 咽呜，咽呜(声哭的人女)〔模〕 ~ تارتىپ يىغلىماق 泣而

هۆپ 下见

هۆپ ئۆتمەك 受热，中暑： ~ ئىسسىقتا ئىشلىسە ، ھۆپ ئۆتۈپ قالىدۇ . 暑中易容活干天热大 。

هۆپپىدە 下一拉唰，地唰〔静〕 ~ قىزىرىپ كەتتى . 她的脸红了一地唰 。

هۆپپىدە 百 ~ ئېچىلدى . 开盛花 。

هۆپ - هۆپ 下见

ھـۆپ - هۆپ ئىسسىق 热酷，热炽，热暑，暑酷：

هۆپ - هۆپ ئىسسىقتا زادى چىدىغىلى بولمىدى . 暑热使人难以忍受 。

هۆپۈلدىمەك 热受〔动〕

هۆجەيرە 胞细 <生>〔静〕

هۆجەيرە بىئولوگىيىسى 学物生胞细 <生>

هۆجەيرە پەردىسى 膜胞细 <生>

هۆجەيرە پلازمىسى 质胞细 <生>

هۆجەيرە تاختىسى 板胞细 <生>

هۆجەيرە تۈپى 株胞细 <生>

هۆجەيرە سۇيۇقلۇقى 液胞细 <生>

هۆجەيرە فىزىئولوگىيىسى 学理生胞细 <理生>

هۆجەيرە گېنى 因基质胞细 <生>

هۆجەيرە ئۇدۇمى 传遗胞细 <生>

ھـۆجەيرە ئىرسىيەتئۇناسلىقى 遗胞细 <生> 学传

هۆجەيرە يادروسى 核胞细 <生>

هۆجەيرسىز 的胞细无〔静〕

هۆجەيرسىز ئورگانىك جىسىم 的胞细无 <生> 体机有

هۆجەيرىشۇناس 家学胞细 <生>〔静〕

هۆجەيرىشۇناسلىق 学胞细 <生>〔静〕

هۆجەيرلىك 的质胞，的胞细〔静〕

هۆجەيرلىك شالغۇت 种杂质胞 <生>

هۆجەيرلىك كۆپەيتىش 养培胞细 <生>

هۆرپەيتمەك 态动使的 «هۆرپەيمەك»

هۆرپەيمەك 眼瞪，瞪 <转>②起竖(发毛)①〔动〕

睛眼瞪子胡吹

هۆرپىيىشمەك 态同共的 «هۆرپەيمەك»

هۆررەك 疙长上脸 ~ چىقماق：疮痤，瘩疙①〔静〕 يۈزىگە

瘿虫 <植>③子痞，赖无 <转>②瘩

هۆررەك پاشا 蚊瘿 <动>

هۆررەكلەشمەك 结硬长，疮痤长，瘩疙长〔动〕

هۆررەكلىك 的结硬有，的疮痤有，的瘩疙有〔静〕

هۆررەك - هۆررەك 瘩瘩疙疙〔静〕

هۆسەينى (一之种品萄葡)尼赛胡 <植>〔静〕

هۆل 量热 <方>〔静〕

هۆمەلچاي 茶油〔静〕

هۆممە (儿婴于用)汤汤，水水〔静〕

هۆنەر 艺技，艺手①〔静〕： ~ پۈتمەس - تۈگىمەس گۆھەر . 如不，贯万有家"同喻：宝的尽不之取是艺技<谚>

-كۆر سەتمەك 一身在技"。②事本，儿腕手，手身<转>： ~ 手身显

هۆنەر قىلماق 活艺手做

هۆنەر ئىشلەتمەك 俩伎耍，腕手耍：سەن تولا هۆنەر ئىشلەتمەي ، سەممىيرەك بول . 点一实老，俩伎耍别你 。

هۆنىرى چىقماق 道邪门歪会学 <成>：ئۇنىڭ يېقىنىدىن بۇيان خېلى هۆنىرى چىقىپ قالدى . 会学近最他 。道邪门歪些一了

هۆنەر - سەنئەت 艺工〔静〕： ~ مەشغۇلات قائىدىسى 艺工程规作操

هۆنەر - سەنئەت بۇيۇمى 品艺工

هۆنەر - سەنئەت پېترولوگىيىسى 学石岩艺工

هۆنەر - سەنئەت تەرتىپى 程流艺工

هۆنەرسىز 的长之技一无，的艺手没〔静〕

هۆنەرلىك 的艺技有，的艺手有〔静〕： ~ كىشى خار بولماس . 欺受不人的艺手有 <谚> 。 گۆھەرلىك بولۇش-تىن ~ بولۇش ئارتۇق . 一有如不，富财银金有<谚> 。长之技 。

هۆنەرۋەن 人艺手，者业工手〔静〕： ~ باي بولماس ، قور-سىقىنى ئاچ قويماس . 不饿也却，了不富人艺手<谚> 。着

هۆنەرۋەنلىك 活艺手，业工手〔静〕

هېجىر 碗陶〔静〕

هېجىقىز = هەزىلەك

هېچ 么什(定否于用)：(定否于用)么什，何任①〔静〕 ~ ئىش يوق . 么什 ~ ：还么怎②事其无若 ئىش يوقتەك ~ 。.有没也事

كەلمەيدىغۇ؟怎么还不来呀？③本根：～ ۋاقتىم يوق. 我没时间。

ھېچ ئادەم 任何人，人何任

ھېچ بولمىسا 无论如何，怎么再少至，

ھېچ كىشى 任何人，人个一哪论无

ھېچ گەپ ①不在话下：ھۆسنىخەت يېزىش ماڭا ～ ئەمەس. 写美术字对我来说不在话下。②定不说：قەلەم ، بېرىپ باقايلى ، ئەپلىشىپ قالسا ، ～ ئەمەس. 试试看，成不成的，不定说去们咱一，小惊大得值不，谓所无③。的好办会定不说，下怪

ھېچ نەرسە 也西东么什，都西东么什也：ھېچ نەرسىسى يوق / ～ كۆرمىگەن 有没都西东么什没也西东么什过见

ھېچ ۋەقە 任何事，任何况情：～ بولمىدى. 没什么事：没什么况情。

ھېچ ۋەقەسى يوق 不要紧，没关系，没什么：～ ، خىجىل بولماڭ ، يەنە بىرنى سېتىۋالساق بولىدۇ. 别紧要不，了行就个一买再，难为。

ھېچ ئىش 任何情事，任何况情：～ كۆرمىگەن 初出 / ئۇنچىۋالا ئەسرەپ كەتمەڭ ، ～ يوق. 茅庐少更事不，有没也儿事什么，心担别你。

ھېچ ياق 方地何任，都儿哪，也儿哪

ھېچ يەر 方地何任，都儿哪，也儿哪：ھېچ يەردە يوق. 有没都方地何任去没。

ھېچبولمىغاندا 少至：～，样么怎再，样么怎论无〔助〕كۈندە يىگىرمە نەچچە يۈەن پۇل تاپالايمەن. 一我，样么怎再元多十二赚能也天。بۇ ئېتىزدىن ～ ئىككى يۈز جىڭ بۇغداي ئالغىلى بولىدۇ. 子麦斤百二收能少至地块这。

ھېچبىر 儿点一，毫丝，也么什，何任〔静〕：～ تۇغرا يېرى يوق / سەۋەب ～ / 处是无一，方地的对何任有没يوق ئىككىلەنمەي ～ / 有没也由理么什，毫豫犹不不摇动 / ～ تەمى يوق 一点儿味道都有没 / ～ ئامال يوق 法办儿点一，法办儿点一有没

ھېچقاچان 来从，时何论无，候时何任〔静〕：～ مەن سىزنى ئۇنتۇمايمەن. 你记忘会不都候时何任我。مۇنداق ئىش ～ بولمىغان. 事种这过有未从。

ھېچقانچە 少多没：ئۇنىڭ ～ بىكسىسى يوق. 他多没〔静〕少事本。

ھېچقانداق 任何，样怎论无〔静〕：～ ئادەم كۆرۈنمىدى. 没见人何任到。

ھېچقايسى 也谁，都谁，个一哪论无〔静〕：بۇ ئىشنى ھېچقايسىمىز قىلىپ باقمىغان. 这事们我谁都谁过干没。بۇنىڭدىن ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ خەۋىرى يوق. 这事们他谁都知不道。

ھېچقەيەر 方地何任〔静〕

ھېچقىسى 见下

ھېچقىسى يوق 不要紧，没关系，没什么：～ ، ئۇزۇم كىرىۋېرىمەن. 我自己进去。

ھېچكىم 都谁，人么什，人何任，谁论无〔静〕：ھېچكىمگە دېمە. 对别说。～ بىلمەيدۇ. 都谁知不道。

ھېچنە 方地何任〔静〕：بۈگۈن ھېچنەگە بارمىدىم. 今天我哪任去。有没都方地何

ھېچنېمە 也么什，都么什，么什论无〔静〕：～ دېمىدىم. 我没也么什他。ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق. 说没都么什

ھېچنېمىدىن ھېچنېمىسى يوق 有所无一他，有无缘无，故无白凭

ھېچنېمەن دەيسىنا؟ ～ ، كېتىمەن 为你？白不明不，妙其名莫，故去回要故无缘无么什？

ھېرىپ ـ چارچاش 累劳，倦疲，惫疲，劳疲〔静〕

ھېرىپ ـ ئېچىپ 活累死累，饿又累又〔静〕

ھېرىس 财贪 ئادەم ～ پۇلغا：恋贪，婪贪，求贪①〔静〕

神人，魔着，迷人②人的

ھېرىس بولماق 迷沉，恋迷，迷人，神人

ھېرىس بولۇپ كەتمەك 迷人 / مۇزىكىغا ～ 乐音于迷沉

ھېرىسلىك 式形词名的«ھېرىس»

ھېرىسمەن 喜 ئادەم ～ كىتابقا：迷人，欢喜，好喜〔静〕

欢迷书，人的书读

ھېرىسمەنلىك 式形词名的«ھېرىسمەن»

ھېرىقماق 累些有 <方>〔动〕

ھېزى 见下

ھېزى بولماق 神留，心小，心当：كىچىك بالىغا ھېزى بول. 孩小神留。

ھېس 知感，觉感 <哲>〔静〕

ھېس قىلماق 得觉，到感，觉感：مەسلىنىڭ ئېغىرلىقىنى ھېس قىلدۇق. 重严题问到感们我。مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە 得觉我

ھېساب (ھىسابى) 目帐，帐①〔静〕：～ دەپتىرى 帐 / ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتمەك 帐销 / ھېسابتا بار ، ھەممىدە 本术算：～ دەرسى 术算②。实无名有 <谚>. يوق. 课 / چىغارماق 演算 算③，数算：ئۇنىڭ دېگىنى ～ ئە-

مەس . 数算不的说他。 ـ ماڭا ~ 靠依示表④。的我算 . 生人别靠 باشقىلارنىڭ هېسابىغا ياشىماق 思意等等么什 活 / ھۆكۈمەت هېسابىغا داۋالانماق 疗医费公 / يەنە بىر هېسابتىن 说再 ، 法办 ، 子法 <转>⑤说面方一另从 ، پۇل تاپقۇچە ~ تاپ . ⑥。法办想如不 ، 钱找其与 <谚> . <转>果结 : ئاخىرقى هېسابتا 最后 ، 终最

هېساب ئالماق ① 算清②帐算

هېساب ئەمەس ① 废作 ، 够不②数算不 ، 足不 : پۇل تېپىشتا ھۈنەر قىلىشنىلا بىلگەن بىلەن ~ . 巧技凭光钱挣 。够不还

هېساب بەرمەك ① 交帐②交待

هېساب بوغماق 帐结 <经>

هېساب بولماق 算 ، 数算 : زىيان ماڭا هېساب بولسۇن . 的我算损亏 。

هېساب تەكشۈرمەك 查帐 <经>

هېساب خاتىرىلىمەك 记帐 <经>

هېساب سېلىشتۇرماق 对帐 <经>

هېسابقا ئالماق ① 算数 ، 上算②帐上

هېسابقا ئالمىغاندا 不算…… ، 话的…… 除 ، 外以 : سىز ~ ، ھەممەيلەن تولۇق قاتناشتى . 都家大 ، 外以你了除 。了加参

هېسابقا كىرگۈزمەك 进帐 <经>

هېساب (هېساباتى) 卡帐 <经>

هېسابى يوق 数其计不 ، 是的多

هېساب يۆتكىمەك 过帐 <经>

هېسابات (هېساباتى) 〔静〕 ①帐目 ، 帐②核算 : ئىقتىسادىي ~ 济经核算

هېسابات بىرلىكى 单算核位 <经>

هېسابات دەپتىرى 本帐 ، 帐簿 <经>

هېسابات قىلماق 算帐

هېسابات نومۇرى 帐号 <经>

هېساباتشۇناسلىق 〔静〕 记簿学

هېسابچى 〔静〕 员帐司 ، 员记薄 <经> 者算计 ،

هېساب ـ چوت 〔静〕 目帐 ، 项帐 : ~ قىلىپ تۇغۇلمىغان 帐冲

هېسابچىلىق 〔静〕 作工员帐记 ، 职之员记簿

هېسابسىز 〔静〕 的数无 ، 的数其计不

هېساب ـ كىتاب 〔静〕 目帐 ، 项帐 : ~ ئىشلىرى ئېنىق . 楚清目帐 。

هېساب ـ كىتاب قىلماق 算帐 ، 帐清 : ئۇنىڭ بىلەن ئاخىر هېساب ـ كىتاب قىلىشىمەن . 帐算他和要晚早我 。

هېسابلاتماق «هېسابلىماق» 的使动态

هېسابلاشماق ① «هېسابلىماق» 的共同态②较计 : پايدا ـ زىيان بىلەن ~ 较计得失

هېسابلانماق «هېسابلىماق» 的被动态

هېسابلىماق 〔动〕 ①计算 ، 算 : ئادەم بېشىغا ~ 按人均计 / پۇختا ~ 精算 ، 作算②算细打 : ئۇنى ئەقىللىق دەپ ~ 以为 ، 为认 ، 作算 ، 为以 等优作算以可他 . ئۇنىڭ ئۆزى كوچىسىدا شىر ~ 。生里窝是狗" 同喻 : 子狮作算己自把也口门家自在狗 ، <谚> . ~ بىز بۇ جەھەتتىكى خىزمىتىنى كۆچەيتىش كېرەك دەپ ~ 。"雄自盼顾" : "横面方这强加该应为认们我 . 的工作 。

هېسابلاش ماتېماتىكىسى 学数算计 <数>

هېسابلاش ماشىنىسى 机算计 <电>

هېسابلاش ماشىنىسى تىلى 言语机算计 <电>

هېسابلىغۇچ 〔静〕 器算运 ، 器算计 <电>

هېسابلىق 〔静〕 ①帐目 ، 的楚清目帐 : ~ دوست ئايرىلماس . 亲" 同喻 : 离分会不友朋的楚清目帐 <谚> 。"帐算明 ، 弟兄 ~ كۈنى قالدى . 了数可指屈② : 数可指屈子日的他 。

هېس ـ تۇيغۇ 〔静〕 觉知 ، 觉感 <心> : سىنى يوقاتماق 觉知去失

هېسداش 者情同 〔静〕

هېسداشلىق 心情同 ، 情同 〔静〕

هېسداشلىق قىلماق 示表 ، 悯怜示表 ، 情同示表

هېسداشلىق قىلماق 人穷情同 ~ كەمبەغەللەرگە : 惜怜

هېسسىي 〔静〕 的性感 : ~ ھەرىكەت 动运性感 / ~ دۇنيا 界世性感

هېسسىي باسقۇچ 段阶性感 <哲>

هېسسىي بىلىش 识认性感 <哲>

هېسسىي بىلىم 识知性感 <哲>

هېسسىي تەجرىبە 验经性感 <哲>

هېسسىي تەسەۋۋۇر 象表性感 <哲>

هېسسىي تەسىرات 象印性感 <哲>

هېسسىي تۇيغۇ 觉知性感 <哲>

هېسسىي كۆزىتىش 察观性感 <哲>

هېسسىي مەۋجۇدىيەت 在存性感 <哲>

هېسسىي مۇددىئا 机动情感 <心>

هېسسىي ھادىسە 象现性感 <哲>

هېسسىيات (هېسسىياتى) 感情，情感①〔静〕 هېسسىياتى ئىپادىلىمەك 表达情感，情抒 / هېسسىياتقا بېرىلىپ ئىش قىلماق 感情用事②〔静〕 ئۇ هېسسىياتىنى سۆزلەيدىغان ئادەم 感情多的人，多情的人 ~ ئادەم 感情多的人，多情的人 ~ كەلمەيۋاتىدۇ . 他在现到还今至，在现到〔静〕 **هېلىغىچە** 他现在还没从工厂回来。 هېلىقى سۆزلەر ~ ئېسىمدە . 那些话我还今至记着。

هېلىقى 那个〔静〕： ~ ئادەم كىم؟ 谁是那个人？ ~ ئىش قانداق بولدى؟ 那件事怎么样了？

هېلىلە 诃子〔植〕<静〕

هېلىلە قورۇق 皱纹，皱脸满

هېلىمۇ 还①〔静〕： ئۇ كىتاب ~ مەندە . 然依，还书本那 ~ ئۇز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاتىدۇ . 旧仍他 。 ئۇ ~ ئۇز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاتىدۇ . 儿这我在依我话的你 . گېپىمگە ~ ئېسىمدە 。见意的己自持坚 . ~ بەختلىك بەردىڭ ~ ：好幸，亏幸 <转>②。得记然了住顶你亏幸。

هېلىمۇ ياخشى 而幸，亏幸，好幸，好还

هېلىھەم 样那是然仍 . شۇنداق ~ ：然依，然仍〔静〕 。

هېموگلوبىن = قان قىزىل ئاقسىلى

هېيت 邦尔古 ~ قۇربان ：日节，节(的教兰斯伊)〔静〕 هېيتنى خۇشال - خۇرام ئۇتكۇزمەك / روزىنى مەن تۇتسام ، هېيتنى باشقىلار ئوينايتۇ . 节过，节孜肉 ~ روزا / 节牲宰，节斋开 / 日节度欢 的节过，我是的斋封 <谚> 。“裳衣嫁作人他为”同喻：人别是却。

هېيت بولماق 过，节过：年过，节过

هېيت بولار . <谚> 。年过同如衣衬白上穿儿孤

هېيت قىلماق 过节

هېيت نامىزى 拜礼日节 <宗>

هېيت - ئايەم 节过年逢，节年，日节〔静〕

هېيت - بايرام 日节〔静〕

هېيتلاتماق 态动使的 «هېيتلىماق»

هېيتلاشماق 态同共的 «هېيتلىماق»

هېيتلىق 服的日节 ~ كىيىم ：的日节，的节过①〔静〕 ~ ئالماق ：货年②品食日节 / 装 يېمەك - ئىچمەك 物礼日节③货年买

هېيتلىق بەرمەك 钱岁压给

هېيتلىماق 节拜〔动〕

هېيقماق 畏敬，思意好不，谨拘〔动〕

هېيقىشماق 态同共的 «هېيقماق»

？呢样

هېلىدىن - هېلىغا 一儿会一，地儿阵一儿阵一〔静〕 会儿地：ئۇ تۆكسىز يوغان بېشىنى ~ قول ياغلىقى بىلەن ئېرىتىپ تۇراتتى . 的发头有没着擦绢手用儿阵一儿阵一他 。袋脑大

هىجاق 的笑爱，的嘴咧牙龇 <方>〔静〕

هىجايتماق «هىجايماق» 态动使的

هىجايغاق 笑皮嬉 ئادەم ～ :的笑爱，的嘴咧牙龇〔静〕
人的脸 / چىشقاق بىلىغا ئىت ئەگىشەر ، ～ قىزغىا يىگىت .
。子伙小招娘姑的笑爱，狗招孩小的稀拉爱 <谚>

هىجايماق 笑讪，笑奸，嘴咧牙龇〔动〕 كۆلكىسىگ ، هە
جايما . 的了不干"同喻：嘴咧牙龇别就笑会不<谚>
。"强勉别事

هىجران 愁别，苦痛的别离 ئازابى ～ :别惜，别离〔静〕

هىجرەت 德默罕穆知先年 622 元公)徙迁 <宗>〔静〕
(名故，那地麦到徙迁加麦由林斯穆期早导领
往迁加麦由德默罕穆指专)徙迁 هىجرەت قىلماق
(那地麦

هىجرىيە 回，历教兰斯伊，历来吉希 <天>〔静〕
称国中，法历教宗的用通林斯穆和家国兰斯伊)历
("历回"

هىجىيىشماق «هىجايماق» 态同共的

هىد 味臭 ～ سېسىق / 味腻油 ياغ هىدى :味气①〔静〕
息气的亡死 ئۆلۈم هىدى :息声，息气 <转>②

هىدرا 螅水 <动>〔静〕

هىدرالار سىنىپى 纲螅水 <动>

هىدرات 物化水，物合水 <化>〔静〕

هىدراتلاشماق 合水，化水 <化>〔动〕

هىدراتلىشىش رولى 用作化水 <化>

هىدراتلىق 的化水，的合水 <化>〔静〕

هىدراتلىق پروتون 子质化水 <化>

هىدرازىن 氨联，肼 <化>〔静〕

هىدراۋلىكا 学力水 <水>〔静〕

هىدراۋلىكلىق 的力水〔静〕

هىدراۋلىكلىق رادىئوس 径半力水 <水>

هىدراۋلىكلىق زەربە دولقۇنى 波锤水 <水>

هىدراۋلىكلىق يېرىكلىك 度粗力水 <水>

هىدرو (用单不)生水②利水，力水 <水>①〔静〕

هىدروئاكۇستىكا 学声水〔静〕

هىدروبىئولوگىيە 学物生生水 <生>〔静〕

هىدروتېخنىك 程工利水，师程工利水 <水>〔静〕
家学

هىدروتېخنىكا 学工水，学程工利水 <水>〔静〕

هىدروخىمىيە 学化水 <化>〔静〕

هىدرودىنامىكا 学力动水〔静〕

هىدروئىستاتىكا 学力静体流 <物>〔静〕

هىدروئىستاتىكىلىق 力静体流②的学力静水①〔静〕
的学

هىدروسفېرا 圈水 <地>〔静〕

هىدروفون 纳声，器音听中水〔静〕

هىدروكاربون 烃 <化>〔静〕

هىدروكسىد 物化氧氢 <化>〔静〕

هىدروكسىل 基羟 <化>〔静〕

هىدروكسىلئامىن 氨化氧氢，氨羟，胺 <化>〔静〕

هىدروكورتىزون 松的可化氢 <药>〔静〕

هىدروگراف 线程过的量流水 <水>〔静〕

هىدروگرافىيە 学理地文水 <水>〔静〕

هىدروگېن 氢 <化>〔静〕
子原氢 <化，物> هىدروگېن ئاتومى

هىدروگېنسىز 的氢脱〔静〕

هىدروگېنسىزلاشتۇرماق «هىدروگېنسىزلاشماق» 态动使的

هىدروگېنسىزلاشتۇرۇلماق «هىدروگېنسىزلاشتۇرماق» 被的
态动

هىدروگېنسىزلاشماق 氢脱 <化>〔动〕

هىدروگېنلاشتۇرماق «هىدروگېنلاشماق» 态动使的

هىدروگېنلاشتۇرۇلماق «هىدروگېنلاشتۇرماق» 态动被的

هىدروگېنلاشماق 化氢 <化>〔动〕

هىدروگېنلىق 的化氢〔静〕

هىدروگېنراتور 机电发力水 <水>〔静〕

هىدروگېئولوگىيە 学质地文水 <水>〔静〕

هىدروگېئولوگىيىلىك 的质地文水 <水>〔静〕

هىدرولوگىيە 学文水 <水>〔静〕

هىدرولوگىيىلىك 的文水〔静〕

هىدرولوگىيىلىك ئوخشاشلىق ئۇسۇلى <水>水
法似相文

هىدرولىز 解水 <化>〔静〕

هىدرولىزلانماق «هىدرولىزلىماق» 态动被的

هىدرولىزلىماق 解水 <化>〔动〕

هىدرومېتاللورگىيە 学金冶法湿 <冶>〔静〕

هىدرومېتىر 计重比体液 <水>〔静〕

هىدرومېتىرىيە 学量测文水 <水>〔静〕

هىدرومېتىرىيىلىك 的文水〔静〕

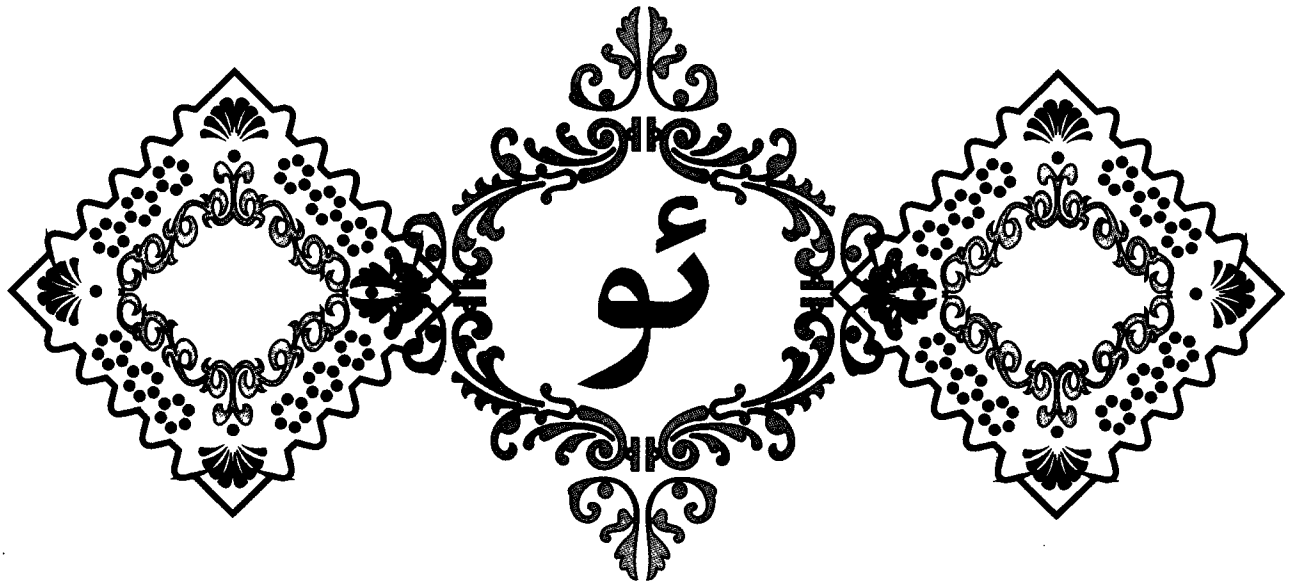
هىدرومېتىرىيىلىك ۋېرتىكال سىزىقى <水>水
线垂文

هىدرومېتىئورولوگىيە 学象气文水 <水>〔静〕

هىدرومېخانىزم 械机力水 <水>〔静〕
هىدرومېخانىكا 流 <物>②学力水 <水>①〔静〕
学力体
هىدروئېنېرگىتىكا 学能水〔静〕
هىدرىد 物化氢 <化>〔静〕
هىدرىدلاشماق 化氢 <化>〔动〕
هىدسىز 的息气无，的味气有没〔静〕
هىدلاشماق 态同共的«هىدلىماق»
هىدلانماق 态动被的«هىدلىماق»
هىدلىماق 嗅，闻〔动〕
هىدلىق 的味气有〔静〕
هىراۋۇل 守太，守郡 <古>〔静〕
هىرلىگۈدۈك 呆头呆，气傻里傻，呵呵傻 <方>〔静〕
呆痴，涂糊，蠢愚，脑
هىرلىك 的痴憨，的气傻里傻，的呵呵傻 <方>〔静〕
هىگرومېتىر 表度湿，计度湿〔静〕
هىك 魏阿 <植>〔静〕
酸魏阿 <化>
膏魏阿
هىڭگاك (牙)的外唇嘴出突〔静〕
牙獠，牙龅，牙虎 <理生>
هىڭگان 驼骆母 <动>〔静〕
هىڭگايتماق 态动使的«هىڭگايماق»
هىڭگايتىشماق 态同共的«هىڭگايتماق»
هىڭگايماق 脸笑皮嬉，嘴咧牙龇〔动〕
هىلال 下见
月新，月朔
会月新
形月新
丘沙形月新 <地>
هىلپىرلىماق 光发，耀闪，光闪 <方>〔动〕
هىلهىله 的薄而精得织〔静〕
巾头纱薄
هىم[1] ①〔叹〕哼(意满不或斥申示表)：～，سەن مېنى ئالدىيالامسەن تېخى！我了得骗你，哼！～，سەن يەنە غوڭغا چىقارماقچىمۇ؟②(定肯或允应示表)闹胡敢还你，哼了嗯，头点了点他．دېدى ～ ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ，嗯：一声—③(等信相不，异诧示表)哼：～，كىم بىلىدۇ．呢道知谁。
هىم[2] ①〔静〕严，实严：～ ئۇي / 子房的实严 ئىشىكنى ～ ياپماق 把实严关门 / بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ～ بېكىتمەك 把瓶塞盖严实：～ كەلگەن چاپان 合身的服衣正好 <转>②缝合丝严，
هىمات (هىماتى) 者护庇，人护保，台后，山靠〔静〕
هىمات قىلماق 当做山靠
هىماتچى 者护保，者护拥〔静〕
هىماتسىز 的台后无，的山靠无〔静〕
هىمالايا 山雅拉玛喜 <地>〔静〕
هىمالايا چۈپۈرلۈق قۇيرۇق 羊尔塔 <动>
هىمالايا رەڭدار قىرغاۋۇلى 雉虹 <动>
هىمالايا قېيىنى 桦皮糙 <植>
هىمالايا قىرغاۋۇلى 勺鸡 <动>
هىمالايا كېدىرى 松雪 <植>
هىمايە 〔静〕护保，护拥①：ئاممىنىڭ هىمايىسىگە سازاۋەر بولماق / 护拥的众群到受 قانۇننىڭ هىمايىسىگە ئىگە بولماق 受到护掩：سەپداشلىرىنىڭ هىمايەسىدە 在友战的们下护掩 <军>②护保律法
هىمايە قىلماق ①护拥，护保：ئارمىيىنى هىمايە قىلىش，خەلقنى سۆيۈش 护掩 打，护掩 <军>②民爱军拥
هىمايىچى 者护拥，者护保〔静〕
هىمزىرهىم 的缝合丝严，的密严〔静〕
هىملەشتۈرمەك 态动使的«هىملەشمەك»
هىملەشمەك 封密，紧闭，实严变〔动〕
هىملەنمەك 态动被的«هىملىمەك»
هىملىغۇچ 封油 <机>〔静〕
هىملىمەك 严盖口瓶把 ～ بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى 封密，紧弄，严弄，实严弄〔动〕：
هىممەت 〔静〕意厚，情盛，怀关，典恩：هىممىتىڭىزگە رەھمەت！情盛的你谢感，怀关的你谢谢！
هىممەت قىلماق 照关，怀关，心关
هىممەتسىز 的勤殷不，的怀关不，的心关不〔静〕
هىممەتلىك 的勤殷，的情盛，的怀关，的心关〔静〕
هىممىدە 热(的天冬)〔静〕
هىمىدۈك 者为无碌碌，者事事所无 <方>〔静〕
هىمىرلىماق 结团 <方>〔动〕
هىنايانا = كىچىك كۆلۈڭگۈ
هىندى 人度印，度印〔静〕
هىندى بۆكسىنى 羚度印 <动>
هىندى بۆلجۇرگىنى 莓蚊 <植>

ھىندى پەرەڭگۈلى 槿木 <植>
ھىندى چىمەنگۈلى 红日百 <植>
ھىندى دىنى 教度印 <宗>
ھىندى كاۋىسى 瓜笋 <植>
ھىندى نېلۈفىرى 菜荇 <药، 植>
ھىندى ئوسمىسى 黛青 <植>
ھىندى ئوكيان 洋度印 <地>
ھىندىچە 的式度印②语地印① 〔静〕
ھىيلە 〔静〕 谋计، 招花، 计诡搞：～ ئىشلەتمەك، 计诡搞 / 招花耍 / ھىيلىسى كۆپ ئادەم 人的端多计诡 / قۇرۇق شەھەر ھىيلىسى 空城计

ھىيلە قىلماق 俩伎耍، 计诡搞، 计用
ھىيلە - مىكىر 〔静〕 俩伎، 招花، 计诡谋阴：**ئوچۇق - ئاشكارا بولۇش**، ～ ئىشلەتمەسلىك كېرەك. 要光明正大，不搞诡计阴谋。
ھىيلە - نەيرەڭ = ھىيلە - مىكىر
ھىيلىگەر 猾狡奸老，猾狡 〔静〕：～ تۈلكە 狐狸的猾狡
ھىيلىگەرلىك 猾狡，诈狡 〔静〕
ھىيلىگەرلىك قىلماق 耍滑头
ھىيلىلىك 〔静〕 狡诈的：～ ئىشتا خەير يوق. <谚> 善无诈狡。

ئو ① 维吾尔文字母表中第二十五个字母，②称呼语。
ئوبا 〔静〕〈古〉 部落
ئوبدان 〔静〕 ①好：～ پىكىر 好主意 / ئو سازنى ～ چالاتتى. 他乐器弹得好。～，شۇنداق قىلايلى. 好，就这么办。قوغۇنىنىڭ ئوبدىنى ئۇزۇن پىلەكتە، چىشىنىڭ ئوبدىنى تۆۋەن ئېگىلگەندە. 上颌下在长牙好，上藤长在结瓜好〈谚〉。ئوبدىنى كالا، يامىنى توڭگۇز. 牛是畜好畜赖〈谚〉。②好，好恰。猪是好正得来您～ كەپسىز.
ئوبدانلاشماق «ئوبدانلىماق»的共同态：ئىككى بالىدا گۇناھ يوق، ئوبدانلىشىپ قالسۇن. 两个孩子都有没错过，让他们好和吧。
ئوبدانلىق «ئوبدان»的名词形式：ئۇنىڭ مىجەزىنىڭ ئوبدانلىقىنى دېمەڭ! 别说他的好脾气得不得了！
ئوبدانلىماق 〔动〕好变：ئۇنىڭ ئەھۋالى خېلى ئوبدانلاپ قالدى. 他的情况好多了。
ئوبراز (ئوبرازى) 〔静〕象形：قەھرىمانىنىڭ ئوبرازى 英雄的形象
ئوبراز خاتىرىسى 〈心〉 忆记象形
ئوبراز ياراتماق 〈文〉 象形造塑
ئوبرازچانلىق 〔静〕〈文〉 象形性
ئوبرازلاشتۇرماق «ئوبرازلاشماق»的使动态
ئوبرازلاشتۇرۇلماق «ئوبرازلاشتۇرماق»的被动态：بۇ رومانداۋى ئىجتىمائىي تۈرمۇشنىڭ ھەممە تەرىپى ئوبرازلاشتۇرۇلغان. 这部小说中方方面面的生活都被艺术地反映了。
ئوبرازلاشماق 〔动〕象形化：ئوبرازلاشقان تىل 形象化的语言
ئوبرازلىق 〔静〕形象的，象形的：～ تىل ئىشلەتمەك 使用形象的语言
ئوبرازلىق تەپەككۇر 〈心〉 形象思维
ئوبرازلىق تەپەككۇرشۇناسلىق 形象思维学
ئوبرازلىق تۈس 〈语〉 形象色彩
ئوبزور 〈文〉〔静〕 评论
ئوبزورچى 〔静〕 评论员
ئوبزورچىلىق 〔静〕 评论工作：～ بىلەن شۇغۇللانماق 从事评论工作
ئوبلاست 〔静〕 州：ئاپتونوم ～ 自治州
ئوبلاستلىق 〔静〕 州的：～ پارتكوم 州委
ئوبوروت 〈经〉〔静〕 流通，周转：پۇل ئوبوروتى 货币流通
ئوبوروتى كاپىتال / 资本周转
ئوبوروت بېجى 〈经〉 流通税
ئوبوروت پۇلى 〈经〉 货币周转
ئوبوروت خىراجىتى 〈经〉 资金周转
ئوبوروت قىلماق 〈经〉 流通，周转
ئوبوروت ۋاستىسى 〈经〉 流通手段
ئوبۇز 〔静〕〈古〉 高地，冈，丘，墩
ئوبىسدىئان 〔静〕〈地〉 黑曜岩

ئوبۇشقا 〔静〕>方<丈夫，人男

ئوبيېكت 〔静〕>①法，哲<体客：ئوبيېكت بىلەن ئوبيېكتنىڭ مۇناسىۋىتى 系关的体客与体主 / ھوقۇق ئوبيېكتى 权利②体客的象对：ئىلمىي تەتقىقات ئوبيېكتى 究研学科 象对

ئوبيېكتىپ 〔静〕客观的，客观<：شائىت ~ 条观客件 / خۇلاسە ~ 论结观客

ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەت 际实观客<哲>

ئوبيېكتىپ چىنلىق 在实观客<哲>

ئوبيېكتىپ دۇنيا 界世观客<哲>

ئوبيېكتىپ دىئالېكتىكا 法证辩观客<哲>

ئوبيېكتىپ رېئاللىق 实现观客

ئوبيېكتىپ شەرت 件条观客<法>

ئوبيېكتىپ شەيئى 物事观客<哲>

ئوبيېكتىپ قانۇنىيەت 律规观客<哲>

ئوبيېكتىپ ماتېرىيالىزم 义主物唯观客<哲>

ئوبيېكتىپ مەۋجۇدىيەت 在存观客<哲>

ئوبيېكتىپ مۇقەررەرلىك 性然必观客<哲>

ئوبيېكتىپ ھەقىقەت 理真观客<哲>

ئوبيېكتىپ ئىدىيالىزم 主义心唯观客<哲>

ئوبيېكتىپچىلىق 〔静〕义主观客<哲>

ئوبيېكتىپلىق 性观客，观客〔静〕

ئوپال 〔静〕石白蛋<矿>

ئوپپورتۇنىزم = ئاغمچىلىق

ئوپپورتۇنىزمچى = ئاغمچى

ئوپتىكا 〔静〕学光<物>

ئوپتىكىلىق 〔静〕的学光

ئوپتىكىلىق ئەسۋاب 器仪学光<物>

ئوپتىكىلىق ئەينەك 璃玻学光<物>

ئوپتىكىلىق پەنجىرە 栅光<物>

ئوپتىكىلىق تالا 维纤导光，维纤学光<物>，纤光

ئوپتىكىلىق تېلېسكوپ 镜远望学光

ئوپتىكىلىق ساقلىغۇچ 器储存光<电>

ئوپتىكىلىق مىكروسكوپ 镜微显学光<物>

ئوپتىمېتىر 〔静〕仪微测学光，器示指学光<物>，仪较比学光

ئوپتىمىزم 〔静〕义主观乐

ئوپتىمىزمچى 〔静〕者义主观乐

ئوپچىن 〔静〕甲铠<古>

ئوپرۇق 谷河，滩河②地洼①<古>〔静〕

ئوپقان 〔静〕人的吃贪，的吃贪鬼死饿：ئادەم ~ / باي تولا يېسە خوردان دەيدۇ ، نامرات تولا يېسە ~ دەيدۇ . <谚> 死饿他说，多得吃人穷；福口有他说，多得吃主财。鬼

ئوپقانلىق 式形词名的«ئوپقان»

ئوپ - ئوپ 站驴的倒滑唤)普喔普喔<古>〔叹〕(来起

ئوپوكا 〔静〕土灰泥，土白蛋<地>

ئوپۇ 环，旋盘，转旋②风卷龙，风旋①<古>〔静〕环循，绕

ئوپۇر 〔静〕局骗③眶眼，窝眼②坑，地低①<方>，阱陷

ئوپۇر - توپۇر 声沓杂，声杂嘈〔模〕：ئۇ تۇيۇقسىز چىققان ئوپۇر - توپۇردىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى . 出然突这被他了醒惊声杂嘈的现。سىرتتا ~ ئاياغ تاۋۇشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . 声步脚的沓杂来传面外。

ئوپۇر - توپۇر بولماق 团一作乱：كىنوخانا ئىچى ئوپۇر - توپۇر بولۇپ كەتتى . 团一作乱里院影电。

ئوپۇر - توپۇر قىلماق 杂，乱杂，沓杂：يىراقتىن تۇرغۇن ئاتلارنىڭ ئوپۇر - توپۇر قىلغان تۇياق ئاۋازى ئاڭلاندى . 处远。声蹄马的沓杂马多许来传

ئوپۇر - چوقۇر 〔静〕平不低高，洼洼坑坑<方>

ئوپۇل - توپۇل 忙忙匆匆，忙急〔静〕：ئۇ ~ كېتىپ قالدى . 了走地忙忙匆匆他。

ئوپېرا (ئوپېراسى)〔静〕剧歌<艺>

ئوپېرا تىياترى 院剧歌<艺>

ئوپېرا ئۆمىكى 团剧歌<艺>

ئوپېراتسىيە 〔静〕术手<医>①：术手 ~ قىلماق 做手术，ئۇ ئوپېراتسىيىدىن چىقىپ ، تەخمىنەن بىر سائەت كۆنكەدىن كېيىن كۆزىنى ئاچتى . 术手动后时小一约大完术手他。

役战<军>②。眼开睁才

ئوپېراتسىيە كارىۋىتى 台术手<医>

ئوپېراتسىيە نەزەريىسى 学筹运<数>

ئوپېراتور 师像摄，师影摄影电〔静〕

ئوپېراتورلۇق 作工影摄〔静〕

ئوپېرالاشتۇرماق «ئوپېرالاشماق»的共同态：شائىر ئۆزى ئوپېرالاشتۇرغان «پەرھات - شېرىن» داستانى سەھنىدە ئويناندى . 演经已《琳希与特哈尔帕》的剧歌成编改己自人诗。了出

ئوپبرالاشتۇرۇشماق «ئوپبرالاشتۇرماق» 态同共的

ئوپبرالاشتۇرۇلماق «ئوپبرالاشتۇرماق» 的态动被：«تاهىر ـ زۆھرە» داستانى ئوپبرالاشتۇرۇلدى . 《莱哈祖与尔依塔》叙事被已诗歌成编改。

ئوپبرالاشماق 〔动〕 改编成剧歌

ئوت[1] 〔静〕 草：~ ئورماق 草打，草割 / ~ ئوتماق 锄草 / ئوتى بار يەرنىڭ سۇيى يوق ، سۇيى بار يەرنىڭ ئوتى . 任喻比）草没方地的水有，水没方地的草有 ＜谚＞（美十全十会不都情事何）。

ئوت ئالماق 收割草：ئۇ قوناقلىقتىن بىر تاغار ئوت ئېلىپ كەلدى . 草袋麻一来割收里地米玉从他。

ئوت چالدۇرماق 让草吃来下歇畜牲的场转让

ئوتقا قويماق 让吃草

ئوت قويى 羊草

ئوت ئورۇش ماشىنىسى 机草打

ئوت[2] 〔静〕 ①火：ئوتقا كەلگەن خوتۇنىنىڭ ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار . ＜谚＞ 闲不嘴娘婆的来种火讨。

ئوتنى كوچىلىسالىڭ ئۆچەر ، قوشنىنى كوچىلىسالىڭ كۆچەر . ＜谚＞ 炉捅乱，灭会火子乱，迁搬会居邻碰找乱。

كۆپ ياققان ~ كۆككە يېتەر . ＜谚＞ 高焰火柴拾人众；天冲能火的点人众。

ئوتنى كىم تۇتسا ، شۇنىڭ قولى كۆيەر . ＜谚＞ 烧，火动谁。

ئوتنىڭ تېشىدا كۆيگۈچە ئىچىدە كۆيگەن ياخشى . ＜谚＞ 火在如不，烤外火在其与。

مېنى بىر ئوتنىڭ ئىچىگە تىقىپ قويۇپتىكەنسىز . ＜谚＞ 我把是这您。

“焚自必者火玩”同喻：手谁“亲躬宜事”同喻：烧中呀推里坑火往。

ئوت ئاپىتى 灾火

ئوت ئاچماق 开火 ＜军＞

ئوت ئالدۇرغۇچ 器动启

ئوت ئالماق ①起火，自燃：دەل شۇ چاغدا ماي قازان ئوت ئېلىپ كەتتى . 汽）②。了火起锅油候时个这在正。

②发动：ماتور گۈرۈلدەپ ئوت ئالدى . 发动嘟嘟达马。了来起（等车发）动

③（上脸）火辣辣：ئۇنىڭ يۈزلىرى ئوت ئېلىپ ، ئاناردەك قىزىرىپ كەتكەندى . 通得变的辣辣火脸的他。了来起

红。

ئوت بولماق 发烧高；趣兴感；迫及不待：بەدىنىم ئوت بولۇپ كېتىۋاتىدۇ . 很得烧上身我。

ئوت بىلەن ئويناشماق 火玩 ＜成＞

ئوت پۈركىگۈچ 灯喷

ئوت توچكىسى 点力火 ＜军＞

ئوت توري 网力火 ＜军＞

ئوت تۇتاشتۇرغۇچ 器火点

ئوت تۇتاشماق ①火点：ئەمەت مىلك بىر جايدا مەشكە ئوت تۇتاشتۇردى . ②。着点火炉把才易容不好提麦艾。

（等情爱或趣兴生产）火了燃点：ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتاشقاندەك بولدى . 火了燃点像好里心的他。

ئوت چاچار 器射喷焰火，器火喷 ＜军＞

ئوت چۈشمەك 上爱，上欢喜 ＜成＞：ئۇنى بىر كۆرۈپلا يۈرىكىمگە ئوت چۈشتى . 上欢喜就里心眼一了看我。

她了：شۇنىڭدىن باشلاپ ، ئۇنىڭغا گۈلەندەمنىڭ ئوتى چۈشتى . 。姆代兰古了上爱就他，此从

ئوت سالماق 拨撩

ئوت سۇنماق 火烤

ئوت قالماق 烧燃火情

ئوت قالماق 火生

ئوت قويماق 放火，纵火：ئۇ كەپىگە ئوت قويۇۋەتتى . 。棚草了烧火放他

ئوت كەتمەك ①起火，着火，失火：ئۆيگە ئوت كەتتى . 辣辣火 ＜转＞②。了火起子屋；了火失子房

：هاۋا نېمىدېگەن ئىسسىق ، ئوت كېتىپتۇ زادى . 辣火，啊热多气天。

③。的辣：مەن ئەكەلگەن قوغۇن- 好路销，俏走 ＜转＞

④。俏走很瓜的来拿我。的（物）＜转＞

：بۇگۈن بازارغا ئوت كېتىپتۇ ، ئۆسۈپ كەتمىگەن 涨暴）价

هېچنېمە قالماپتۇ . 涨不样一有没，涨暴价物面市天今。

⑤。的火之情爱起燃 ＜转＞

ئوت كۈچى 力火 ＜军＞

ئوت ئۆچۈرگۈچ 器火灭

ئوت ئۆچۈرمەك 火救，火灭

ئوت ئېتىقادچىلىقى 教火拜 ＜宗＞

ئوت ياقار ①夫火炉司②

ئوت ياقماق ①点火，生火：ئۇ مەشكە ئوت ياقتى . 给他。

ئوت يېقىپ تاماق ئەتمەك 饭做火生。了火了上点子炉

：بۇ سۈرەت ئانىنىڭ ئوغلىغا بولغان ئىشتىياقىغا ئوت ياقتى . 盼渴的子儿对亲母使片照张这。

②使更烈强

ئوت يۈرەك 的肠心热，心的热火，的情热：~ ياشلار 们年青的（肠心热）情热

ئوتقا ياغ چاچماق 油浇上火 ＜成＞

ئوتى بار 讨人喜欢的：گۈلەندەم خېلى ~ قىز ئىدى . 古娘姑的欢喜人讨个是姆代兰。

ئوتى بېسىلماق 〈成〉 思轻减念：بالىنىڭ ئوتى بېسىلغاندا ئوڭشىلىپ قالىدۇ . 会就时轻减念思的子孩对的好。

ئوتى تۇتماق = ئاچ كىرمەك

ئوتى ياماق 魂销人令，心倾人令

ئوتىدا كۆيمەك 〈成〉 熬煎的情爱受

ئوتىدا ئۆرتەنمەك = ئوتىدا كۆيمەك

ئوتاتماق «ئوتماق»的态动使：ئۇ بالىلارغا ئوت ئوتاتتى . 他了草锄们子孩让。

ئوتاچى 中郎，生医 〈方〉〔静〕

ئوتاشماق «ئوتماق»的态同共

ئوتاق[1] 〔静〕草锄，草除：قوناق ئوتىقى 地米玉锄 / ئۇلار ئەتىگەندىلا ئېتىزلىققا ئوتاققا چىقىپ كەتتى . 下就早大一们他了去草锄地。

ئوتاق[2] 〔静〕棚窝(的住时临人牧)：~ تىكمەك 搭窝棚 / ئوتاقتا ئولتۇرماق 住窝棚

ئوتاقچى 者草除，者草锄〔静〕

ئوتالغۇ 节季草除〔静〕

ئوتالماق «ئوتماق»的态动被：كېۋەزلەر ئوتلىپ بولدى . 棉了完锄花。

ئوتاماق 治医，疗治，病治 〈古〉〔动〕

ئوت - بوغۇز 料草〔静〕

ئوتتاش 石电 〈化〉〔静〕

ئوتتۇرا 中①〔静〕，旬中，期中，间中，级中，等中：يىلنىڭ ئوتتۇرىسى 中年 / يەر شارى قۇياش بىلەن ئاي ئوتتۇرىسىدا تۇرغان چاغدا ئاي تۇتۇلىدۇ . 地球在处太阳和月中央：食月生发会就间中亮。ئوتتۇرىسى چوڭ ، ئىككى يېشى كىچىك 中间大，小头两 / ئۇرۇش ئوتتۇرىسىدا يېزىلغان ئەسەر 作品的写期中争战 / يانۋارنىڭ ئوتتۇرىسىدا 月元在 / كۆلنىڭ ئوتتۇرىسىدا كىچىك بىر ئارال بار . 湖中央中有一个小岛。19 ـ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىسىدا 十九世纪中 ~ / 女妇年中 ياش خوتۇن 中②叶，中，等中，级中：~ تېخنىكوم 校学术技等中 / ~ خەلق سوتى 中院法民人级中

ئوتتۇرا ئاسىيا 亚中，亚细亚中 〈地〉

ئوتتۇرا ئاسىيا چۈغۇندىكى 鹰夜亚中 〈动〉

ئوتتۇرا ئاسىيا ياۋا كەپتىرى 鸽亚中 〈动〉

ئوتتۇرا ئاۋاز 音中 〈艺〉

ئوتتۇرا ئەسىر 纪世中

ئوتتۇرا بارماق 指中 〈理生〉

ئوتتۇرا بوي 儿个等中

ئوتتۇرا تىرناق 号括中

ئوتتۇرا داۋىرلىك پۇل 币货径口中 〈经〉

ئوتتۇرا دەرىجىلىك 等中：~ ماۋارىپ 中，等中，档中育教

ئوتتۇرا دولقۇن 波中 〈物〉

ئوتتۇرا دېھقان 农中

ئوتتۇرا شەرق 东中 〈地〉

ئوتتۇرا شىپات جىنس 石长中 〈地〉

ئوتتۇرا قاتلام 层中

ئوتتۇرا قەۋەت ئاتموسفېرا 气大层中 〈气〉

ئوتتۇرا قوشۇمچە 缀中 〈语〉

ئوتتۇرا قول = ئوتتۇرا بارماق

ئوتتۇرا كەڭلىك 度纬中 〈地〉

ئوتتۇرا كىلىمات 候气中 〈气〉

ئوتتۇرا كىلىمات ئىلمى 学候气中 〈气〉

ئوتتۇرا مەكتەپ 学中

ئوتتۇرا مۇداپىئەچى 卫中 〈体〉

ئوتتۇرا مۇساپىلىك باشقۇرۇلىدىغان بومبا 弹导程中 〈军〉

ئوتتۇرا مېڭە 脑中 〈理生〉

ئوتتۇرا نۇقتا 点中 〈数〉

ئوتتۇرا ھال 儿溜不中，等中：ئاپتوموبىل ~ تېزلىكتە كېتىپ بارىتتى . 进行度速等中以车汽。

ئوتتۇرا ھۇجۇمچى 锋中 〈体〉

ئوتتۇرا ھېسساب بىلەن 均平：ھەربىر ئىشچى ـ خىزمەتچىگە ~ ئىككى يۈز يۆەن مۇكاپات تەگدى . 均平工职个每金奖元 200 得分。

ئوتتۇرا ھېسابتا = ئوتتۇرا ھېسساب بىلەن

ئوتتۇرا ئېقىم 游中 〈水〉

ئوتتۇرا ئىلىك 骨股 〈理生〉

ئوتتۇرا ياش 年中

ئوتتۇرا يېشىلىقلار جەمئىيەتشۇناسلىقى 社年中学会

ئوتتۇرىدا قالماق 难两退进，难为右左

ئوتتۇرىغا ئالماق ①围来起，拥簇：ئوتتۇرىغا ئېلىپ كۈرەش قىلماق 斗围 / ئىشچىلار ئۆز ۋەكىلىنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ 表代的己自着拥簇们人工 . 纳接②。着呼欢地烈热

ئوتتۇرىغا تاشلىماق 提出：见意出提 ～ پىكىرنى
ئوتتۇرىغا چۈشمەك ①旋斡中从，停调间居：بۇ ئىش ئالماخۇننىڭ ئوتتۇرىغا چۈشۈشى بىلەن تىنچىپ قالدى．这事从阿木力阿于由斡旋中停调间居了。②出提：来下息平才停调间居洪阿木力阿于由事出提。见意多许了出提后之动活次这。
ئوتتۇرىغا چىقماق ①出面：来出站，出站面：ئۇ ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۆز پىكىرلىرىنى بايان قىلدى．他自了述陈来出站面。②决解面出：ئوتتۇرىغا چىقىپ ھەل قىلماق 出现：بۈگۈن يەنە بىر ئىش ئوتتۇرىغا چىقتى．今天又出现了一件事。③露崭，角头出，地头人出。见意的己自了出提
ئوتتۇرىغا سالماق 提出：ئۇ ئۆز پىكرىنى ئوتتۇرىغا سالدى．他自己的意见。
ئوتتۇرىغا قويماق 提出：ئۇ جىرىم تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش ھەققىدە ئۆز پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى．他自己的林造树植就意见。
ئوتتۇرىغا كىرمەك 居间：ئوتتۇرىغا كىرىپ ياراشتۇرماق 解调间居
ئوتتۇرانچى 〔静〕（三）二老（的中子孩个三）：～ ئوغۇل 老二，次子
ئوتتۇرانچى بوۋا 父祖曾
ئوتتۇرانچى موما 母祖曾
ئوتتۇرىچە 〔静〕均平：～ ماڤاش 资工均平 / ～ مو بېشى 亩产量均平 / ئۇنىڭ ～ نەتىجىسى 82 ئىدى．他的成绩均平是82分。
ئوتتۇرىچە باھا 格价均平 <经>
ئوتتۇرىچە پايدا 润利均平 <经>
ئوتتۇرىچە پەرق 差误均平 <物>
ئوتتۇرىچە تېزلىك 度速均平 <物>
ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرا 度温均平 <气>
ئوتتۇرىچە چەتنەش 差偏均平 <物>
ئوتتۇرىچە سان 数均平 <数>
ئوتتۇرىچە قىممەت 值均，值均平 <数>
ئوتتۇرىچە ئۆمۈر 命寿均平
ئوتتۇرىچە ئىقتىسادشۇناسلىق 经观中 <经> 学济
ئوتتۇرىچە ئىگىلىك 济经观中 <经>
ئوتتۇرىلاشماق 〔动〕一半：يول ئوتتۇرىلاشتى．了走已路一半。
ئوتتۇرىلىق 〔静〕间中

ئوتتۇز 〔静〕十三：～ كۈن روزا تۇتۇپ، پوقتا ئېغىز ئېچىپتۇ．闯浪大江大"同喻：屎嘴一吃，斋天十三封 <谚>
ئوتتۇز ئوغۇل 众多小伙子：ماڭا ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ ئالدىدا ۋەدە بەرگەن．过证保前面子伙小多众在我。
ئوتتۇزىنچى 十三第 <数>〔静〕
ئوت ـ چۆپ 〔静〕草，草牧：ئاتنىڭ يوق ئەردىن ئوت ـ چۆپى بىار دۆڭ ياخشى．<谚>汉子男的气名没，草长如不 岗土的。
ئوتخانا[1] 〔静〕房草（的料草存贮）
ئوتخانا[2] 〔静〕室烧燃 <机>
ئوتخور 〔静〕的草食：ھايۋانلار ～ 物动食草，物动草食
ئوتخور بېلىق 鱼草 <动>
ئوتخورلۇق 性草食 〔静〕
ئوتران 子裤 <古>〔静〕
ئوتروغ 屿岛，岛 <古>〔静〕
ئوت ـ سامان （称总）草 〔静〕
ئوت ـ سۇ 〔静〕水草：ئوت ـ سۇيى مول جاي 美丰草水 方地的
ئوتسىندۇرماق «ئوتسىنماق» 的使动态
ئوتسىنماق 〔动〕火烤：ئۇلار تونۇر بېشىدا ئوتسىنىپ ئولتۇراتتى．他火烤前坑馕在坐们。
ئوتسىنىشماق «ئوتسىنماق» 的共同态：ئۇلار گۈلخان ئەتراپىدا ئوتسىنىشقاچ پاراڭلاشماقتا ئىدى．他们火烤边围周火篝在天聊边。
ئوتغۇن 带皮宽（的带肚马紧收）<古>〔静〕
ئوتقاراق 仁瞳，孔瞳 <古>〔静〕
ئوتقاش 炬火 〔静〕
ئوتقويرۇق 〔静〕的火点风煽：ئادەم ～ 人的火点风煽
ئوتقويرۇقلۇق 〔静〕火点风煽
ئوتقويرۇقلۇق قىلماق 火点风煽
ئوت ـ كاۋاپ 下见
ئوت ـ كاۋاپ بولماق 来活去死得爱 <成>：قىز ئوتىڭغا ئوت ـ كاۋاپ بولۇپ كۆيۈپ يۈردى．姑娘对他得爱来活去死。
ئوتكۆز 具工的石钻验 〔静〕
ئوتلاتماق[1] «ئوتلىماق[1]» 的使动态
ئوتلاتماق[2] «ئوتلىماق[2]» 的使动态：ماڭا بىر يۈتۈم ئوتلىتىپ

قويۇڭا！让我一口！

ئوتلاشماق[1] «ئوتلىماق[1]» 态同共的

ئوتلاشماق[2] «ئوتلىماق[2]» 态同共的：ئۇلار چاي ئوتلاشتى．他们饮茶。

ئوتلاق 场牧，场草〔静〕

ئوتلاق توشقىنى 兔草 <动>

ئوتلاق چارۋىچىلىقى 业牧畜地草

ئوتلاق سالمىسى 蓟草，蓟原草 <动>

ئوتلاق يالمانتاقتىقى 鼠跳原草 <动>

ئوتلاق يالۋا مۈشۈكى 猫斑原草 <动>

ئوتلاقچىلىق 业场草，营经场草〔静〕

ئوتلام 茶口一 چاي ～ بىر：口〔静〕 水口一 سۇ ～ بىر / 口：茶口两了吃，馕块几。

ئوتلانماق «ئوتلىماق[2]» 态动被的：ئارىدا بىر ـ ئىككى ئوتلام چايىمۇ ئوتلاندى ، بىرەر پارچىدىن نانمۇ يېيىلدى．其间时一了吃茶口两，馕块几了。

ئوتلۇق[1] 〔静〕的：的盛茂草青，的草满长①～ يەر 满长 / 方地的草满长，澈清流水 ～ گۈزەل يايلاق سۇلۇق ، يۇمران سۇزۇك 地草②原草丽美的草嫩

ئۇتلۇق[2] 〔静〕的：的热火①～ يۈرەك 热炽②心的热火 ～ ئوننىڭ 炯那他的神有炯炯③的煦和，的⑤的忌妒人别起引易容 <转>④眼双的神有炯烈强 ～ مۇھەببەت 的：的昂激，的烈强，的毅刚 <转>的苦痛 <转>⑥情爱的烈强，情感的息叹的苦痛 ～ ئاھ تارتىش

ئوتلۇق[3] 〔静〕口风通(的坑馕)，膛炉：ساماۋەرنىڭ ئوتلۇقى 膛炉的炊茶

ئوتلىماق[1] 〔动〕草吃：ئۇ ئاتتىن چۈشۈپ ، ئاتنى ئوتلاشقا قويۇۋەتتى．他下马，马放去吃草。

ئوتلىماق[2] 〔动〕抿，呷：مومىاي چاينى ئىككى ئوتلىدى．太老茶口两了抿。

ئۇتلىماق[3] 〔动〕(病治邪驱去绕来绕上头人病在)：يېزىدا بەزى دېھقانلار- نىڭ كېسەلنى ئوتلاپ ساقايتىش ئادىتى بار．农民的有中村农，邪驱火用(动)把火起点，俗旧族尔吾维有。俗习的病治邪驱火用

ئوتھارۋا = يوينز

ئوتوسكوپ 镜耳 <医>〔静〕

ئوتۇغات 帽员官会社旧②子穗金的前帽花小①〔静〕志标衔官的上子

ئوتۇغات مونچاق 戴顶

ئوتۇقماق[1] 〔动〕草吃始开(后奶断畜幼)：قوزىلار ئوتۇقۇپ قالدى．了草吃始开羔羊。

ئوتۇقماق[2] 烧低发，红泛上脸〔动〕

ئوتۇن 柴木，火柴〔静〕：～ يارغان پالتا ئىشىكنىڭ سىرتىدا قاپتۇ．(外门屋在忘，柴完劈头斧<谚>"妇媳"同喻：外墙丢人媒，门进娶。"桥拆河过")

ئوتۇن ـ چاۋار 叶败枝枯，草柴〔静〕

ئوتۇنچى 人柴卖，夫樵〔静〕

ئوتۇنچىلىق 生营的柴卖柴砍，樵打〔静〕

ئوتۇنخانا 房柴，棚柴〔静〕

ئوتۇن ـ كۆمۈر 炭薪〔静〕

ئوتۇنلۇق 林炭薪〔静〕

ئوتۇن ـ ياغاچ 柴木〔静〕

ئوتىنىت 母云铀钙 <矿>〔静〕

ئوتىغوچ 头锄〔静〕

ئوتىماق 锄菜蔬给 ～ كۆكتاتلارنى：草除，草锄〔动〕草 / ～ قوناق 草锄米玉给，米玉耪

ئوتياش 菜蔬〔静〕：قۇشناچمىنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللا- نىڭ ئوتيېشى．(先拉毛靠全，好得做饭的娘师 <谚>"炊之米无为难妇巧"同喻：好菜的生。)

ئوتياشچى 农菜〔静〕

ئوتياشچىلىق 业植种菜蔬〔静〕

ئوتياشلىق 地菜〔静〕

ئوجمن 菜须龙，笋芦，柏刁石 <植>〔静〕

ئوچ[1] = ئوچۇم

ئوچ[2] 笔制木其以人厥突)名树种一 <古，植>〔静〕(杖拐，锤纺

ئوچاق 灶炉①〔静〕：～ سالماق 灶炉盘 / ئوچىقمىنىڭ چىشى يوق ، ھۆل ـ قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق．(烧能都火柴的湿的干指)湿或干管不，齿牙有没灶炉 <谚>②。

熔命革 ئىنقىلاب ئوچىقى：地源发，地祥发，炉熔地祥发的化文尔吾维 ئوچىقى / ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ

ئوچاق بېشى 台锅，头灶

ئوچاق چالمىسى 肝龙伏 <药>

ئوچاق قىلماق 翻闹，糟糟乱得搞，气瘴烟乌得搞

闹子孩些这：بۇ بالىلار بېشىمنى ئوچاق قىلىۋەتتى．天了。天了翻

ئوقنەيزە 管风通(的用匠铁) <手>〔静〕

ئوچۇق 开①〔静〕：开敞 开睁，开张，放开，开 ～ دەرۋازا．放开都天每园公。～ باغچا كۈندە．着开门大。ياتاقنىڭ دېرىزىسى ～ ئىدى．着开敞子窗的舍宿。～ ئېغىز ئاچ

ئۇلىمەس . 不饿人的(的西东要敢)的话说敢 <谚> . ئۇنىماق كۆزلىرى تېخىچە ~ تۇراتتى . 死仍眼双的他 清，朗开，朗睛②子瞎眼睁 قارىغۇ ~ كۆزى 。着睁然的朗晴 ئاسمان ~ 。朗晴气天天今 . ~ بۇگۈن ھاۋا :脆 一是他 . ئۇ تولىمۇ خۇش چاقچاق ، ~ يىگىت ئىكەن 空天 / ئۇ تولىمۇ خۇش چاقچاق ، ~ يىگىت ئىكەن . 率坦，露坦，白坦③。子伙小的朗开的笑爱说爱个 ~ / 荡坦襟胸，白坦怀襟 ~ بىدەن :荡坦 清④见意换交地率坦 پىكىرلەشمەك ~ / 体身的露坦 清迹字 ~ خېتى :朗明，显明，晰明，醒清，晰清，楚 ئۇتتۇرىغا قويۇلار . 来出提明就见意有 ~ ، پىكىر بولسا 。了晰明越来越庄村的处远，了散雾 . ئۇشكە باشلىدى 。醒 تۇمانلار تارقاپ ، يېراقتىكى يېزىلار بارغانسېرى ~ كۆرۈ- 。来出提明就见意有 ~ ، ئوتتۇرىغا قويۇلار . 明鲜，艳鲜⑤ 法办的定规确明 ~ بەلگىلەنگەن چارىلەر 开⑥比对的明鲜 سېلىشتۇرما ~ / 色颜的艳鲜 رەڭ ~ 开经已娘姑个那 ~ ئۇ قىزنىڭ يۈزى :(的婚过结)脸 对开公 ~ قارشىلىق :开公⑦。(了婚过结)了脸过 向外 <心>⑧系关开公 مۇناسىۋەت ~ / 抗

ئوچۇق باھا 价标码明，价标 <经>

ئوچۇق بوغۇم 节音开 <语>

ئوچۇق پۈرە 饼子合口开(子合的麦烧同) <食>

ئوچۇق پىچىش 法窖去血有 <牧>

ئوچۇق تۈرۈبا 管明 <水>

ئوچۇق تېلېگراممىا 报电码明

ئوچۇق چىراي 勤殷，蔼和，风春面满，色悦颜和 :人老的蔼和 ~ بوۋاي

ئوچۇق خەت 信开公

ئوچۇق دەرس 课摩观，课开公 <教>

ئوچۇق دېڭىز 域水际国，海公

ئوچۇق سوت 审公 <法>

ئوچۇق سۈنۈق 折骨性放开 <医>

ئوچۇق سۆز 人的率直 ~ ئادەم :的率坦，的率直

ئوچۇق سىستېما 统系放开

ئوچۇق سىل 核结肺性放开 <医>

ئوچۇق شەھەر 市城放开

ئوچۇق قول 人的方大 ~ ئادەم :的慨慷，的方大，人的慨慷

ئوچۇق قىزىل 红大

ئوچۇق كۆڭۈل 爽直，子性直，率坦，:率 ~ ئۇ ئادەم，什有，人爽直个是他 . كۆڭلىدە نېمە بولسا شۇنى دەۋېرىدۇ 。么什说么

ئوچۇق نور 槽明 <水>

ئوچۇق ئۇچۇر 信息开公

ئوچۇق ئىقتىساد 济经型放开 <经>

ئوچۇق ئىمتىھان 试考卷开 <教>

ئوچۇق - ئاشكارا 布诚开，落磊明光，大正明光〔静〕

ئوچۇق - ئاشكارا قىلىش ، ھېيلە - مىكىر ئىشلەتمەسلىك لازىم . 公：~ ئىش 做明正大要事做 。计诡谋阴搞要不，

ئوچۇق - ئۇچۇق 地裸裸赤，地骨露，然公〔静〕

ئوچۇقتىن 毁撕然公 ~ يىرتىپ تاشلىماق :地胆张目明 法吹鼓地胆张目明 ~ تەرغىپ قىلماق / 议协 义主斯西

ئوچۇقچىلىق 阔开，天露〔静〕 :地阔开 ~ . تۇت ئەتراپىمىز / 业作天露 。地

ئوچۇقلاشتۇرماق 态动使的«ئوچۇقلاشماق» :态动使的 ~ مەسىلىنى 化朗明题问使

ئوچۇقلاشتۇرۇلماق 态动被的«ئوچۇقلاشتۇرماق»

ئوچۇقلاشماق 化朗明〔动〕 :化朗明 . بۇ چىگىش مەسىلە ئوچۇقلاشتى 。了化朗明题难个这

ئوچۇقلۇق 式形词名的«ئوچۇق»

ئوچۇق - يورۇق 大正明光，落磊明光〔静〕

ئوچۇم 捧①〔静〕 :捧 . ئۇ ئوچۇمىدىكى گۆلە - قاقلارنى بالىلارغا 。们子孩了给分果干的捧上手把他 تەقسىملەپ بەردى . ئۇ بۇلاق سۈيىدىن بىرنەچچە ~ ئىلىپ ئىچتى 捧几了喝他 破撮小一 ~ بىر :撮小 <转>②。水泉 子分坏

ئوچۇملاتماق 态动使的«ئوچۇملىماق»

ئوچۇملاشماق 态同共的«ئۇچۇملىماق»

ئوچۇملانماق 态动被的«ئۇچۇملىماق»

ئوچۇملىماق 捧，掬〔动〕 :捧 . ئۇ ئوجمىلەرنى ئوچۇملاپ ئاغزىغا 。放里嘴往就甚桑起捧他 سالدى

ئوچىرىك 笔随，写特 <文>〔静〕

ئوخرا 石赭 <矿>〔静〕

ئوخرەك 牙狗，齿犬，牙犬(的狗)〔静〕

ئوخشاتما 样作模装，作做②的比类，的喻比①〔静〕

ئوخشاتما دېلو 件案推类 <法>

ئوخشاتماق 作当，比相，作比，拟比①〔动〕 :作当，比相，作比，拟比 . بىز ياشلىق

ده‌ۋرىنى باھارغا ئوخشتىمىز . 天春作比代时年青把们我。
بۇنى ئۇنىڭغا ئوخشاتقىلى بولمايدۇ . 比相它跟个这用能不。
مەن سىزنى ئاكىڭىزغا ئوخشىتىپتىمەن . 我把您成当您哥哥
باشقىلارنىڭ قەلىمىگە ئوخشىتىپ يازماق 了。笔的人别仿模
ئۇ پولۇنى تازا ئوخشىتىپتۇ . 她的家到做，好做②写体
پۇل بولسا ، نېمىنى ئوخشاتقىلى بولمايدۇ ؟ 好真得做饭抓
狠狠 <转>④？好做能不么什有还，话的钱有
<转>⑤顿一训教地狠狠 بەرمەك ئەدەپىنى
糟弄： بۇ بالا ئىشنى تازا ئوخشاتتى . 这孩子事情糟弄
了。

ئوخشاش 〔静〕同相，似相，样一，样同：等同 ئىككىسىز
بۇ يىل ئوخشاشلا 20 ياشقا كىردۇق . 我们俩同样年今 20
岁了。 خۇددى كىچىك بالىغا ～ / 样一孩小像 ～
同工同 ھەق بەرمەك ～ ئىشقا / 历学等同 سەۋىيە
酬 / چوڭ ـ كىچىكلىكى ～ ئەمەس . 大不小等。

ئوخشاش ئالماشتۇرۇش 似相，换变似相 <数> 式换变

ئوخشاش ئەزا 项类同 <数>

ئوخشاش دەرىجە 幂次同 <数>

ئوخشاش شەكىل 形图似相 <数>

ئوخشاش مەنبەلىك ئورگان 官器源同 <生>

ئوخشاش نىسبەت 例比一同 <逻>

ئوخشاش ئۈچ بۇلۇڭ 形角三似相 <数>

ئوخشاش يېشىم 解同 <数>

ئوخشاشلىق 〔静〕①共同点，处之同相，似相：
ھېچقاندىق ～ يوق . 他们之间何任有没。②共同点。
性似相 <数>③性一同 <哲>

ئوخشاشلىق پارامېتىرى 数参似相 <数>

ئوخشاشلىق قانۇنى 律一同 <逻>

ئوخشاشلىق نەزەرىيىسى 论理似相

ئوخشاشلىق نىسبىتى 比似相 <数>

ئوخشاشماق 〔动〕同相，似相：بۇ ئىككى مەسىلىنىڭ خاراكتېرى بىر ـ بىرىگە ئوخشىشىپ كېتىدىكەن . 这两个问题的相似。

ئوخشاغۇ (女妇指)物宠②物玩，具玩① <古>〔静〕

ئوخشىتىش 比喻： بۇ ～ تازا جايىدا بولدى . 这比喻很恰当。 <文>〔静〕

ئوخشىما 〔静〕的似类

ئوخشىما ئەدلىيە 法司准 <法>

ئوخشىما توختام 同合准 <法>

ئوخشىماق 等相，同相，样一，像①〔动〕：ئۇ دادىسىغا ئوخشايدىكەن . 爸爸他像挺他。 ئوخشىمايدىغان پىكىر بارمۇ؟ 见意的同不有没有。 ئوغۇل تاغقا ئوخشار ، قىز باغقا . 山大像儿男，园果像儿孩女 <谚> 。 قىش يازغا ئوخشىمايدۇ . 天夏比不天冬。 ھازىر ئۆتمۈشكە ئوخشىمايدۇ ، 以比不在现。 ئەرلەر قىلالايدىغان ئىشنى ئاياللارمۇ قىلالايدۇ . 现代男人女事的做能也。 ئوخشاق：乎似，像好②。做能也人女事的做能人男，往事这道知不像好他。 بۇ ئىشتىن خەۋىرى يوق ئوخشايدۇ . 好很示表③。雨下要像好。 يامغۇر ياغىدىغان ئوخشايدۇ . 好得结子果年今。 بۇ ئاش خېلى بۇ يىل مېۋىلەر ئوخشىدى . 香挺得做饭这。 ئۇكام ، مۇنداق قىلساڭ ، ئىش ئوخشاپتۇ . 好不办情事，做么这你，弟老④。糟弄：
了糟弄情事下这，瞧。 مانا ، ئىش تازا ئوخشىدى .

ئودا 子褥厚(层一第的铺上床摇)〔静〕

ئۇدۇغ ـ ئۇراق 明；细详，整完，全完，分充 <古>〔静〕
楚清，确

ئۇدۇمكام 小排排一挖上地，戏游童儿)戏游球滚〔静〕
坑，(滚里往球把
套乱 <转>②戏游球滚玩① ئۇدۇمكام ئوينىماق ،
乱窜，腾腾乱，闷乱：مۇنداق دىمىق كېچىدە ياشىلار ئۇدۇمكام ئوينايدۇ ـ دە ! 呐窜乱还子蚊晚夜的热闷么这！

ئۇر 色栗 <古>〔静〕

ئۇرا 〔静〕坑①，穴，窑：～ قازماق 坑挖，坑掘 / كۆكتات ئۇرىسى 菜窑②。火坑 <转>：سەن مېنى ئۇرىغا ئىتتىرىۋاتىسەن ! 推里坑火往我把是这你！ بىراۋنى ئۇرىغا ئىتتەرمەك
(坑火人推)水下人拖

ئۇرا كولىماق ①挖坑：سەۋزىنى كۆمۈش ئۈچۈن ھويلىغا بىر ئۇرا كولىدىم . 卜萝胡埋坑个了挖里院在我。 ئۇرىنى كىم كولىسا ، ئۆزى چۈشەر . 进掉谁，坑陷的挖谁 <谚> 。
坑 ～ كىشىگە：轧倾，害坑②。埋家自坑掘家自；去
倾相互而权争为 ～ بىرىگە ھوقۇق ئۈچۈن بىر ـ 害人 / 轧 /

ئۇرا كۆز 窝眼深

ئۇرىغا تىقماق 害坑，推里坑火往 <成>

ئۇراتماق 态动使的«ئۇرماق»：مەن شېكەرنى قەغەزگە ئۇراتتىم . 上包纸用糖把人让我。

ئۇراشتۇرماق 裹，绕，包，缠，卷〔动〕

ئۇراش ـ قاچىلاش 装包〔静〕

ئۇراشماق 态同共的«ئۇرماق»

ئۇراغۇت 人妇，女妇 <古>〔静〕

ئوراقچى 下见
ئوراقچى پەرۋانە 蛾叶卷 <动>
ئوراقسىز 的装包无〔静〕，的装包无：～ بۇيۇم 的装散品物
ئوراقلىق 的着包〔静〕，的着包：ئۇ گېزىتكە ～ نەرسىنى ئېچىپ كۆردى . 他一了看西东的着包纸报用开打。眼
ئوراگان 风飓 <气>〔静〕
ئورالما 的裹包被，的着包被〔静〕
ئورالما پوست (物矿)壳包 <矿>
ئورالما جىسىم 体包，体裹包 <地>
ئورالماق 态动被的 «ئورىماق»
ئورام[1] (ئورامى) 卷①〔静〕，圈：سىم ئورامى 线圈②卷，轴，枕：بىر ～ قەغەز 一卷纸 / ئىككى ～ تاماكا 两卷够烟的烟支 / بىر ～ يىپ 一轴线，一枕线
ئورام سانى 数匝(的圈线) <物>
ئورام[2] 道街，巷，街 <古>〔静〕
ئوراملىق 的绕螺〔静〕
ئوراملىق ھالقا 环绕螺 <物>
ئورانگوتان 猩猩大，猩猩 <动>〔静〕
ئورانلاشماق 语暗对，号暗对 <古>〔动〕
ئورانماق «ئورىماق»自的态复：ھېنىڭ قىزىتمام ئۆرلەپ يوتقاڭغا ئورىنىپ ياتقانىدىم . 着躺里子被在裹，烧高发我。
ئوراي 儿旋(的上顶头) <方>〔静〕
ئورەك 坑泥 كەندە ئورىكى 坑粪 / لاي ئورىكى 坑小〔静〕：
ئوربىتا 道轨 <物，天>〔静〕：ئاتومدىكى ئېلېكترونىنىڭ ھەر-ركىتى بەلگىلىك ～ بويىچە بولىدۇ . 按动运子电的中子原
يەر شارىنىڭ قۇياش ئەتراپىدىكى يولى يەر شارى ئوربىتىسى دېيىلىدۇ . 行进道轨的定一照叫线路的转阳太绕围球地
道轨球地作。
ئوربىتا قىيىسىق بولۇكى 角偏道轨 <天>
ئوربىتا ماگنىت مومېنتى 矩磁道轨 <物>
ئوربىتىلىق 的道轨有〔静〕
ئوربىتىلىق ئايلىنىش 转公 <天>
ئورپاق 戴穿，裳衣，服衣 <古>〔静〕
ئورتا = ئوتتۇرا
ئورتاق 共同〔静〕：بىزدە ～ غايە بولۇشى كېرەك . 有要们我
共关同共 ～ كۆڭۈل بۆلىدىغان مەسىلە 的心。想理同共
ئورىنىڭ تەڭ ～ ، قاغىنىڭ دەرەخ ئۇچىدا . <谚> / 题问
。吃梢树在食觅鸦乌，吃同共物食得觅狼
ئورتاق بازار 场市同共
ئورتاق بەلگە 符配通
ئورتاق پاي 股有共 <经>
ئورتاق پروگراممىا 领纲同共
ئورتاق تىل 语同共
ئورتاق دەۋا 讼诉同共 <法>
ئورتاق ئىگىدارچىلىق 有共 <法，经>
ئورتاقچى 者种伙〔静〕
ئورتاقچىلىق 耕伙，种伙〔静〕
ئورتاقلاشتۇرماق «ئورتاقلاشماق»的态动使：مال - مۈلۈكنى ～ 有共产财使
ئورتاقلاشماق 同共①〔动〕：غەلىبىنى خۇشاللىقنى ～ 胜享分
达②。忧分你为我 . دەردىڭنى ئورتاقلىشاي / 悦喜的利
就们他与我 . ئۇ ھەقتە ئۇلار بىلەن ئورتاقلاشتىم 识共成：识。识共成达此
ئورتاقلىق 同共，性致一，性同共①〔静〕：点同共：ئۇلارنىڭ مىجەز - خاراكتېرىدا ھېچقانداق يوق . 有没上格性们他
性同共，性共 <哲>②。点同共何任：زىددىيەتنىڭ ئورتاقلىقى 性共的盾矛
ئورتودوكس 子分派统正〔静〕
ئورتودوكسال 的统正〔静〕
ئورتوگونال 的交正 <数>〔静〕
ئورتىت 石帘褐 <地>〔静〕
ئوردا 廷朝②殿宫① <古>〔静〕
ئوردا ئەدەبىياتى 学文廷宫 <文>
ئوردا بېگى 官账司中宫
ئوردا تارىخچىسى 官史
ئوردا شائىرى 人诗廷宫
ئوردا - ساراي 阙宫，殿宫〔静〕
ئوردان 草茜 <植>〔静〕
ئوردوۋىك 陶奥 <地>〔静〕
ئوردوۋىك سىستېمىسى 系陶奥 <地>
ئوردۇ[1] 都尔乌〔静〕
ئوردۇ[2] 宿，地营，营军②队部，队军① <古>〔静〕
地营
ئوردۇچە 的式都尔乌②语都尔乌①〔静〕
ئوردېر 票传，单帐 <经>〔静〕
ئوردېن 章勋〔静〕
ئوردىنات 标坐纵 <数>〔静〕
ئوردىنات ئوقى 轴纵，轴标坐纵 <数>
ئورغاق 刀镰〔静〕：～ تۆتۈپ ئاتالغۇچە، ئويماق تۆتۈپ

ئاناڭ قالسۇن . <谚> 在健爸爸的刀镰握个有其与，
爹的官当其与"同喻；世在妈妈的针顶拿个有如不
。"在娘的饭要如不，在

ئورغاق تەگمەك 开镰：بۇغدايغا ～ 镰开麦小

ئورغاق سالماق = ئورغاق تەگمەك

ئورغاقچى 人的刀镰作制〔静〕

ئورغاقسىمان 形园半〔静〕

ئورغۇزماق «ئورماق»的态动使的：ئۇ بىزگە بۇغداي ئورغۇزدى . 子麦割们我让他 。

ئوركېستىر 乐弦管②队乐①<艺>〔静〕

ئوركېستىر نوتىسى 谱乐弦管<艺>

ئوركېستىرلاشتۇرماق «ئوركېستىرلاشماق»的态动使的

ئوركېستىرلاشتۇرۇش قائىدىسى 规器配<艺>则 ·

ئوركېستىرلاشتۇرۇلماق «ئوركېستىرلاشتۇرماق»的态动被的

ئوركېستىرلاشماق 器配<艺>〔动〕

ئوركېستىرلىق 弦管〔静〕：مۇزىكا ئۆمىكى的乐弦管 ～ / 团乐器乐弦管：چالغۇ ～

ئورگان[1] ①〔静〕器官：سېزىش ئورگىنى 器觉感 / ئائلاش ئورگىنى 官听觉②机构，关机：مەمۇرىي ～ / 构机政行：ھەربىي ئىشلار ئورگىنى 构机事军 / ～ خىزمىتى 作工关机 / ～ گېزىتى 报关机

ئورگان[2] 琴风管<艺>〔静〕

ئورگانىزم 官器②体物生，体机<理生>①〔静〕：ھەربىر ئورگانىزمنى 官器动运

ئورگانىزم بىئولوگىيىسى 学物生体机<生>

ئورگانىزم پىسىخولوگىيىسى 学理心能官<心>

ئورگانىك 的机有〔静〕：بىز بۇ ئۈچ قىسمىنى ～ ھالدا بىر-لەشتۈردۇق . 了来起合结地机有分部三这把们我 。

ئورگانىك ئازوت 氮机有<化>

ئورگانىك ئەينەك 璃玻机有<化>

ئورگانىك بوياق 料染机有<化>

ئورگانىك بىرىكمە 物合化机有<化>

ئورگانىك تۇپراق 土机有<农>

ئورگانىك جىسىم 体机有<化>

ئورگانىك خىمىيە 学化机有<化>

ئورگانىك رېئاكسىيە 应反机有<化>

ئورگانىك سىنتېز 成合机有<化>

ئورگانىك فوسفور 磷机有<农>

ئورگانىك ماددا 物机有<化>

ئورگانىك مىنېرال 物矿机有<地>

ئورگانىك ئوغۇت 料肥机有<农>

ئورگانىك ئېرىتكۈچ 剂溶机有<化>

ئورلاك 的下属，的庸附，的属附<方>〔静〕

ئورلون 纶奥<纺>〔静〕

ئورما 〔静〕割收：بۇغداي ئورمىسى 收麦 / بۇغداي پىشتى ، ～ باشلاندى . 了始开割收，了熟子麦 。 ئورمىنى بۇلۇم تۈگىتەر ، ئادەمنى ئۆلۈم . <谚> 神死，片分要割收，命人要 。

ئورما ۋاقتى 节季割收

ئورماق 〔动〕割，割收：بۇغداي ～ / 麦小割 ～ ئوت 草割

ئورۇش ماشىنىسى 机割收

ئورمان 〔静〕林树，林森：～ ئاسرىماق 林护

ئورمان بەلۋېغى 带林

ئورمان بۈلغۇنى 貂松<动>

ئورمان بۆلىكى 分林

ئورمان بىنا قىلماق 林造

ئورمان تاجىسى 冠林

ئورمان تورى 网林

ئورمان تىپى 型林

ئورمان چىلى 鸡棒<动>

ئورمان داڭگۇيى = ئورمان كىرپىسى

ئورمان قانۇنى 法林森

ئورمان كەكلىكى 鸪鹧<动>

ئورمان كىرپىسى 活羌<植>

ئورمان كىلىماتولوگىيىسى 学候气业林

ئورمان كىلىماتى 候气林森<气>

ئورمان مۇشۇكى 猫林<动>

ئورمان مېتېئورولوگىيىسى 学象气林森<气>

ئورمان ھۆۋۈشى 鸮林<动>

ئورمان ئېكولوگىيە سىستېمىسى 统系态生林森

ئورمان ئېكولوگىيىسى 学态生林森

ئورمان ئېكولوگىيىسى ئىقتىسادىشۇناسلىقى <经>学济经态生林森

ئورمان ياڭقى 榛果大<植>

ئورمان يەر قازىرى 鼠鼢<动>

ئورمان يېشى 龄林

ئورمانچى 员林护，员管林〔静〕

ئورمانچىلىق 业林〔静〕

ئورمانچىلىق مەيدانى 场林

ئورمانچىلىق ئىقتىسادشۇناسلىقى 林业经济学
ئورمانزار = ئورمان
ئورمانزارلىق = ئورمانلىق
ئورمانشۇناس 家学林〔静〕
ئورمانشۇناسلىق 学林〔静〕
ئورمانلاشتۇرماق «ئورمانلاشماق» 的态动使
ئورمانلاشتۇرۇلماق «ئورمانلاشتۇرماق» 的态动被
ئورمانلاشماق 化林森，盖覆林森〔动〕
ئورمانلىق ①林森〔静〕：ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسى 深林森
林山 تاغ ～ / 带地林多 جاي ～ 的林多②处：
ئورموزىيە 木梨花，木樨花 <植>〔静〕
ئورمىچى 客麦，人麦割〔静〕
ئورمىلىق 〔静〕要的割收地：ئاتام سەھەردىلا ئورمىلىققا چىقىپ كەتكەنىدى . 了去里地的割收要到就早清大爸爸。
ئورناتماق ① «ئورنىماق» 的态动使，装安②态动使的立竖使：ئۈشۈك - دېرىزە ～ 窗门装安 / تېلېفون ～ 电装安
话 / تۈزۈك ～ 立确，立建③子柱立：دېپلوماتىك مۇناسىۋەت ～ 系关交外立建 / تۈزۈم ～ 设架④度制定确：پىلىمۇت ～ 枪关机起架 / ئانتېننا ～ 记登⑤线天设架：نوپۇسنى ئورنىتىپ بولمىدىم . 我还没有登记口户。
ئورناشتۇرماق «ئورناشماق» 的态动使
ئورناشتۇرۇشماق «ئورناشتۇرماق» 的态同共
ئورناشتۇرۇلماق «ئورناشتۇرماق» 的态动被
ئورناشماق 〔动〕①于位：ئىككى سۇ ئارىسىغا ئورناشقان پوتەي 两于位之间的河；②堡碉的间之敌：ئۆزاينىڭ تەسىرلىك سۆزلىرى قەلبىمىزگە چوڭ ئورناشتى . 老爷爷的话感人的语言深深地铭刻在我们心中。
ئورنۇق 床 <古>〔静〕
ئورنىتىشماق «ئورناتماق» 的态同共
ئورنىتىلماق «ئورناتماق» 的态动被：ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا دوستلۇق ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى ئورنىتىلدى . 两国间之友好合作关系建立了。
ئورنىدا 〔静〕①原：ئۇ ～ قىمىر قىلماي تۇرۇۋەردى . 他原地不动站着；②替。ئۇنىڭ ～ ئانىسى جاۋاب بەردى . 妈妈替他回答了。ئۇ باينىڭ ئۆيىدە ئات - كالا ～ ئىشلىدى . 他在家主财像一样干活儿。
③恰，当：理有：گەپ دېگەننى ئورنىدىراق قىلىڭ ! 话要说得恰当点儿！
ئورنىماق 〔动〕①记铭，铭刻：ئۇنىڭ سۆزلىرى قەلبىمىزگە ئورناپ قالغانىدى . 他的话我们在记铭心中。②立建。

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مۇستەھكەم دوستلۇق ئورنىغانىدى . 他们之间建立了牢固的友谊。
ئورۇ 包装物〔静〕
ئۇرۇۋۇت 〔静〕①干，干枯，燥干的硬发；②的硬变
ئورۇغۇچ 火煤 <方>〔静〕
ئورۇسكۇل 金盏花 <植>〔静〕
ئورۇشماق 共同的态 «ئورماق»
ئورۇق[1] 〔静〕①瘦：ئۇ ناھايىتى ～ . 他很瘦。قوناق شېخىدەك ～ ، يول يىراق . 马瘦路远。～ كالىنىڭ پوقى چوڭ . 牛大瘦硬屎。～ ئۆگۈز . 牛大瘦特角；②秕，瘪：داڭ ～ 谷瘪，粒瘪
ئورۇق ئات 马瘦①<转>穷棒子
ئورۇق مېۋە 瘦果
ئورۇق[2] 道，路，路途 <古>〔静〕
ئورۇقسىز 〔静〕未的割收：～ قالغان بۇغدايلار 未割的麦小
ئورۇقلاتماق «ئورۇقلىماق» 的态动使：ئۇ ھازىر ئۆزىنى ئورۇقلىتىۋاتىدۇ . 他现在正在减肥。
ئورۇقلۇق[1] 〔静〕瘦，相瘦：بۆرە يۈڭىنى پاخپايتىپ ئورۇقلۇقىنى بىلدۈرمەس . 狼松抖毛把瘦相不露。<谚>
ئورۇقلۇق[2] 〔静〕的了割收：～ بۇغداي 已割收了的麦子
ئورۇقلىماق 〔动〕瘦，瘦变：يېقىندا ئۇ نېمىشقىدۇر ئورۇقلاپ كەتتى . 最近不知为什么他瘦了么。ئورۇقلىدى . 牛瘦了掉膘。
ئورۇلماق «ئورماق» 的态动被：نەچچە ئون مو بۇغداي ئورۇلدى . 割了十几亩小麦。
ئورۇلۇق 〔静〕（ئورنى）所处，方地，地点①：ئىدارىنىڭ ئورنى / 机关的关系地点；ئۇنىڭ كىيىملىرى ئۆزى قويغان ئورۇندا تۇراتتى . 他的衣服还在自己放的地方。بۇ قايسى ～ ؟ 这是什么地方（所处）？位部②，门部，置位，子位：ئاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرى / 发音部位：نەشرىيات ئورنى 出版部门 / كارىۋاتنى ئۆز ئورنىغا جايلاشتۇرماق 把床铺放置好，盖铺床③。ئورۇن ～ 位置的来源 / ھەركىم ئۆز ئورنىغا ئولتۇرۇن . 各就各位。بۇ مېنىڭ ئورنۇم . 这是我的位置。ئۇ ساقاغا سەل

لمنغان ئورۇنغا كىرىپ ياتتى . 他在铺进钻盖铺的上发沙了。 ～ يىغماق 收铺拾收，铺床拾收 / ئورنىغا سېيىپ قويماق 盖铺拾收，铺床拾收 ～ 。了觉睡里单作工 خىزمەت ئورنى 床尿：位岗，位单④ ئىش ئورنى / 位岗动劳 ئەمگەك ئورنى / 点地作工，位 مەسئۇلىيەت تۇرۇمى 岗所⑤制任责位，部： تەتقىقات ئورنى 务服 / داۋالاش ئورنى / 所务医 مۇلازىمەت ئورنى 所究研 部⑥地，位： ئىجتىمائىي ～ 社会地位 / ئاياللارنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى 女妇的社会地位 / ئىككىنچى ئورۇندا تۇرماق 居第二位⑦代替，不但不： سېنىڭ ئورنۇڭغا كېلىدىغان ئادەم يوق . 没人来代替你。 ئۇنىڭ ئورنىغا سەن بارغىن . 你去替他。 ئۇ ھەممە دېيىشنىڭ ئورنىغا ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىدى . 他不但不谢道，反而破口大骂。

ئورنى بار ①有理道理：گەپلىرىڭلارنىڭ ئورنى بار . 你们有理道理。 ～ يۇەننىڭ 2000 ②有据单据，有落下（落下）据单有元千两。

ئورنىدىن چۈشمەك 下台：ئورنىدىن چۈشكەن ھاكىم 下台的长县

ئورنىغا چۈشمەك 复原，位复：ئۇنىڭ سۈنۈق يېرى ئورنىغا چۈشتى . 他的折骨复位了。 ئوغلىنىڭ سالامەتلىكىنى كۆرگەن ھۆرمىساخانىنىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى . 康健体身子儿的里心罕萨妮尔约，看到了落头石地。

ئورنىغا دەسسىمەك 代替，替代：گەپ ـ سۆزنى ھەرىكەتنىڭ ئورنىغا دەسستىشكە بولمايدۇ . 言谈不能替代行动。

ئورنىغا كەلمەك ①回挽，复恢，救补：ئىش مۇشۇ دەرىجىگە يەتكەن ئىكەن ، ئەمدى ئورنىغا كەلمەيدۇ . 事已至此，回挽不可。 ئەمدى ئەھۋال ئورنىغا كەلمەيدۇ . 现在已无法补救。

ئورنىنى باسماق 接，替代，替接：بۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەرى چىقىپ قالار . 这些人中间会有他的替接人的。 ئۇ كەتسە ، ئۇنىڭ ئورنىنى كىم باسىدۇ ؟ 他走了若他，谁替代？

ئورنىنى قىلماق 设到：چوڭ تېلېۋىزور ئېلىشنىڭ ئورنىنى قىلماق 设法买大个电视机。

ئورنى ئىسسىماق 成>：ئىككى ئايدىلا ئۇنىڭ ئورنى بىر ئوبدان ئىسسىپ قالدى . 他月个两才坐就了稳。

ئورنى يوق ①没：儿份有没，地余有没，要必有没：他为要必有没在实 . ～ ئۇنىڭ قىلمىقىغا ئەنجىشنىڭ زادىلا يوق . 气生法做的话说他有没。 ～ ئۇنىڭ گەپ قىلىدىغان ئەمەس . 儿那去该不你。 ～ ئۇ يەرگە بېرىشنىڭ ئورنى يوق . 儿伤）地余。

②亏：بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈشتە ئۇنىڭ ھېسابىدىن 500 يۇەننىڭ ～ چىقتى . 这次的查检，空的他帐上有500元。

亏。

ئورۇن ئالماشتۇرۇش 法位换 <逻>

ئورۇن ئالماشتۇرۇش قانۇنى 律换交 <数>

ئورۇن ئالماق ①坐就，位就，席入：تاماشىبىنلار ئۆز رېتى بويىچە ئورۇن ئالدى . 座人号按众观。

ئورۇن بەرمەك 刻铭，记铭③子分进先为成 ～ 任：ئۇنىڭ سۆزلىرى دېھقانلار قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى . 的他铭刻地深深话。

ئورۇن باسماق 替接，代取④。中心的民农在刻铭地深深话提麦赛了代取尔克扎 . 扎克尔代取了赛麦提：替接，代取：ئەمەلدارلىق مۇددىتى ئۈرۈمچى زاكىر ئالدى . 置位任主的。

ئورۇن باسماق 顶替，接班，替接：ئۇ ئىدارە باشلىقىنىڭ ئورنىنى بېسىشى مۇمكىن . 他的长局接能可他。班

ئورۇن بەرمەك ①让位②给位：چىڭ سۇلالىسى پادىشاھلىرى ئاز سانلىق مىللەتلەرگە خېلى يۇقىرى ئورۇن بەرگەن . 清。帝皇代历朝族民数少给位地的高当相

ئورۇن تۇتماق ①占…地位：دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى شىنجاڭ ئىگىلىكىدە مۇھىم ئورۇن تۇتۇپ كەلمەكتە . 农业的要重有占中济经的疆新在产生。

ئورۇن مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەش بۇ رومانىدا چوڭ ئورۇن تۇتىدۇ . 幅篇的大很据占里说小部这在写描的面场斗战。

③占位：子位，我给你，来就儿会过。 مەن سەل تۇرۇپ كېلەي ، سەن مانا بىر ئورۇن تۇتۇپ قويغىن . 子位占

ئورۇن تۇتۇپ ياتماق 卧床

ئورۇن سالماق 铺床

ئورۇن كودى 码位区 <电>

ئورۇن كېلىشى 格位 <语>

ئورۇن مۇقىملاشتۇرغۇچ 电位定器 <物>

ئورۇن ھالىتى 点地位 <语>

ئورۇن ئوبرازى 置位象表

ئورۇن ۋېكتورى 量矢置位（矢位） <物>

ئورۇنباسار （ئورۇنباساری） 者任接，者替接，者接①〔静〕

ئورۇنباسار ئورۇنباساری 副长省班人②副职：ئۆلكە باشلىقىنىڭ

ئورۇنباسار ۋارىس 人承继位代 <法>

ئورۇنجى 布脚裹 <方>〔静〕

ئورۇنچاق 品押抵，押抵 <古>〔静〕

ئورۇنداش 位同 <数>〔静〕

ئورۇنداش تۈر 类位同

ئورۇنداش شەكىل 形图位同 <数>

ئورۇندۇق 垫坐(车汽)②子椅、子凳①〔静〕

ئورۇندۇقلۇق 的子椅有、的子凳有〔静〕

ئورۇنسىز 位去失 ～ قالماق:子位无、置位无①〔静〕的义意无、的谓无②子位去失、置位无③牲牺的谓无免避 ～ قۇربان بېرىش:的端无 ～ تەلەپ 求要理无 / ～ مەبلەغدىن پايدىلانماق 责指端无 ئەيىبلىمەك 当不用使金资

ئورۇنسىزلىق «ئورۇنسىز»的名词形式

ئورۇن - كۆرپە 盖铺〔静〕

ئورۇنلاتماق «ئورۇنلىماق»的使动态

ئورۇنلاشتۇرماق «ئورۇنلاشماق²»的使动态:ئۇ مېھمانلارنى ئۆز ئۆيىگە ئورۇنلاشتۇردى. 他把客人们安排在他家里。 كەسىپ ئالماشقان ھەربىيلەرنى ～ 把转业军人安置 / ۋاقتىنى مۇۋاپىق ～ 合理时间安排 / خىزمەتنى ～ 安排工作、布置工作 / ھەربىي كۈچنى ～ 布署兵力 / قوراللارنى ～ 配置武器 / ماقالىنى گېزىتكە ～ 给报纸稿件排版、稿件排纸 ئىقتىسادشۇناسلىقى ئورۇنلاشتۇرۇش <经> 布局学

ئورۇنلاشتۇرۇشماق «ئورۇنلاشتۇرماق»的共同态

ئورۇنلاشتۇرۇلماق «ئورۇنلاشتۇرماق»的被动态:مېھمانلار ياتاقلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 客人们已安排住宿。

ئورۇنلاشماق¹ «ئورۇنلىماق»的共同态

ئورۇنلاشماق² ①〔动〕住、家安:ئۇلار شۇ ئاخشىمى دېھقانلىقنىڭ ئۆيىگە ئورۇنلاشتى. 他们当晚住到了农民家里。 ئۇ 50 يىللاردا مۇشۇ يېزىغا كېلىپ ئورۇنلاشقاندى. 他是50年代来到这个乡工作(或就学)时被安置②。的家安乡个这到来代年50～:(学就或作工)置安被 ئۇ ناھىيىلىك رادىئو ئىستانسىسىغا ئورۇنلاشتى. 他被安置到县广播站工作。 我在这个乡安家。 بالام ئۆتكەن يىلى خىزمەتكە ئورۇنلاشتى. 我儿子去年就业了。 يەرگە ئورۇنلاشقان. 在这个乡工作的人们。 ئۇلار ئامبارئورۇنلاشقان جاينىمۇ بىلەتتى. 他们也知道所在的房库。 地方的远边个一于位乡个这 ـ ياقا

ئورۇنلانماق «ئورۇنلىماق»的被动态:ئەزىپىمىز ئورۇنلاندى. 我们的任务完成了。

ئورۇنلۇق ①〔静〕有位座的:40 ～ ئاپتوبۇس 有四十个座位的大巴士(轿车)②(车轿大)的位座个:ئۇنىڭ دېگەنلىرى ～. 他说的有理有根据。 خىراجەت ～ 合理的费用 / ～ تەلەپ 合理的要求、正当的要求 / ～ ئۇلۇش 死其得求

ئورۇنلىماق ①〔动〕成完、履行、行执、现实:ئۆز ۋەزىپىسىنى ～ 务任的己自成完、言诺行履 / بۇيرۇقنى ～ 执行命令 / تەلەپنى ～ 践约、求要现实 / ناخشا ～ ①演表:奏演、唱演、演表 / مۇزىكا ～ 曲乐奏演

ئورۇنلاش سەنئىتى 术艺演表

ئورۇنلاش ماھارىتى 巧技演表

ئورۇنلاش ئۇسلۇبى 格风演表

ئورۇەن 〔静〕<植>草母

ئورىزانول 〔静〕<药>素维谷

ئورىغۇچى 〔静〕的卷

ئورىغۇچى يوپۇرماق <植> 叶苞、叶卷

ئورىغۇچى يىپچە <植> 须卷

ئورىگىنال (ئورىگىنالى) 〔静〕<印>①原稿、稿文②稿纸

ئورىما 〔静〕的缠、的绕

ئورىما سىم <物> 线包纱

ئورىماق 〔动〕①包、裹、缠、绕、卷:كىتاب ～ 书包 / پۇتىغا پايتىما ～ 布脚裹缠上脚往 / غالتەككە يىپ ～ 线往轴上绕 / تاماكا ～ 线烟卷②围:قىزلار ئۇنى ئورىۋېلىپ چۈرقىراشتى. 姑娘们围着他叽叽喳喳。话说环③、绕环山群着围:شەھەر ئەتراپىنى تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ. 市城着绕。

ئورىئون 〔静〕<天>座户猎

ئورىيا 〔静〕<农、化>素尿

ئوزا¹ 〔静〕(天、年)前:كۈن ～ / 天前 يىل ～ 年前

ئوزا² (ئوزايى)〔静〕样子:子样、样模:ئوزايىڭدىن قارىغاندا، قەيەرگە بارسا ئىشقا دۇچ كەلگەندەك قىلىسەنغۇ؟ 看你这子样,到哪儿去都碰钉子吗?

ئوزاقى 〔静〕(天、年)前的

ئوزاقى يىل 前年

ئوزدۇرماق «ئوزماق¹»的使动态

ئوزغارماق 〔古〕<动>回忆、起记

ئوزغۇچ 〔静〕<古>火焰、火把

ئوزماق¹ 〔动〕过越、越超、过超:ماشىنا ئاتلىقلاردىن ئوزۇپ كەتتى. 汽车超越了马骑的人。 تەرەققىي قىلىۋاتقان باشقا ئەللەردىن ئوزۇپ كەتمەك 超过其他发展中国家 / ئوقۇغان ئوزار، ئوقۇمىغان توزار. 读书越读越进步、没读越退步。

ئوزۇپ چىقماق 冒尖:尖冒 ～ ئوقۇشتا 学习上尖冒

ئوزماق² 〔古〕<动>免避、脱逃、脱解、脱摆

ئوزوكبرىت 蜡地 <矿>〔静〕

ئوزون 氧臭 <化>〔静〕

ئوزون بۇلۇتى 云氧臭 <气>

ئوزۇن قاتلىمى 层氧臭 <气>

ئوزۇغ 的醒清，的着醒 <古>〔静〕

ئوزۇق[1] 儿．～ كېرەك تېتلىغا قۇۋۇەتلىك：品食，物食①〔静〕 ～ مەنىۋى：养营，粮食 <转>②。品食养营要需童的业工是炭煤．ئوزۇقى ساناەتتىكى كۆمۈر / 粮食神精。ئوزۇقلۇكتىن تارتىپ ئادەملەرگىچە جىمى جانلىقلار يەر-دىن ～ ئېلىپ ھايۋانات كەچۈرىدۇ．从生物生有所人到物植。养营取吸地大从要都存。

ئوزۇق[2] 的越超 <古>〔静〕

ئوزۇق ـ تۈلۈك 粮口，粮干，品食，粮食，物食〔静〕

ئوزۇقسىز 的物食无，的粮食无〔静〕

ئوزۇقشۇناس 家学养营〔静〕

ئوزۇقشۇناسلىق 学养营〔静〕

ئوزۇقلاندۇرماق «ئوزۇقلانماق» 的使动态

ئوزۇقلاندۇرۇشماق «ئوزۇقلاندۇرماق» 的共同态

ئوزۇقلاندۇرۇلماق «ئوزۇقلاندۇرماق» 的被动态：بالىلار قۇۋۇ-ۋەتلىك ئوزۇقلاندۇرۇلغاندىلا ، ساغلام ئۆسۈپ يېتىلەلەيدۇ．孩给。长成康健能才，品食的富丰养营供提子。

ئوزۇقلانماق 饭吃，吃①〔动〕：ئۇلار خورجۇنلىرىدىن مايلىق توقاچلىرىنى ئېلىپ ئوزۇقلاندى．他们从褡裢里出拿小油。吃饭 ～ مېھمانلار ئوبدان ئوزۇقلىنىپ ئارام ئالسۇن．人客请食摄，养营取吸②。息休后然，饭吃好好们

ئوزۇقلۇق[1] 的物食有①〔静〕 ～ ئات ھارماس．<谚> 着不累马的物食有 ～ يېمەكلىكلەر：的养营有②。干④地稼庄种 <转>③品食养营：ئۇ ئازراق ～ ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ．粮点一上带他。干粮上就了路。⑤养营：ئوزۇقلۇققا باي يېمەكلىكلەر 营品食的富丰养

ئوزۇقلۇق ئاشلىق 粮口

ئوزۇقلۇق تەركىبى 分成养营

ئوزۇقلۇق زەنجىرى 链物食 <生>

ئوزۇقلۇق قىممىتى 值价养营

ئوزۇقلۇق كۆمىلىچى 块养营 <农>

ئوزۇقلۇق ماددا 分养，质物养营

ئوزۇقلۇق[2] 性惕警：觉警，惕警，警机 <古>〔静〕，性觉警

ئوزۇق ـ ئوقەت 物食〔静〕

言谣，伤中，毁诋，蔑污，谤诽 <古>〔静〕 **ئوزۇن**

ئوزۇنچى 者非是弄搬，者告诬，者谤诽 <古>〔静〕，者伤中谣造

ئوسا 溉灌(的前种播)：يەر ئوسىغا قانداق كۆزلۈك：地的过浇，地的过灌(前种播)②透浇地把ئوسىغا سۇ باشلاندىمۇ？吗了水浇地灌冬给？ئوسا بولماق 水浇，水灌(地的前种播)给 <农>：بۇغداي تېرىيدىغان يەرلەر ئوسا بولدى．种的子麦过浇都地。了

ئوسا تاۋلاشماق 好墒地：ئوسا تاۋلاشمىسا ، مايسىلار تولۇق ئۆسەلمەيدۇ．全不长儿苗，好不墒地。

ئوسا سۈيى 水前播 <农>

ئوسا قىلماق 溉灌(前种播) <农>：水浇：دېھقانلار يەرگە جىددىي ئوسا قىلىشۇاتاتتى．灌地张紧在正们民农。溉。

ئوسازون 脒 <化>〔静〕

ئوسال 人的糕糟 ～ ئادەم，样这么怎色脸的你？～ چىرايلىق نېمانچە？/ 人的儿劲差境窘入陷？～ ئەھۋالغا چۈشمەك 好不：好不，儿劲差，糕糟〔静〕

ئوسال بولماق 难，堪难：看难，堪难：ئۇ سەل ئوسال بولۇپ ، ئۇيالغاندەك قىزاردى．脸了红涨微微，堪难点有到感他。年ياش يېگىت ئىشتا قېرىلارغا يېتەلمەسە ، بەك ئوسال بولىدۇ．了看难太就那，人年老上不比活干子伙小轻。

ئوسال قىلماق 堪难使：ئۇ ئادەمنى ئوسال قىلىدىغان بەزى گەپلەرنى قىلىۋەتتى．话的堪难人令些一了讲他。

ئوساللاشتۇرماق 态动使的«ئوساللاشماق»：باشقىلارنىڭ ئالدىدا مېنى ئوساللاشتۇرما جۇمۇ！难我叫前面人别在要不你！啊看！

ئوساللاشماق 化恶，糟变，坏变①〔动〕：ئۇنىڭ مىجەزى ئوساللىشىپ كەتتى．了坏变气脾的他。نېمانچە ئوساللىشىپ كەتتىڭ؟坏么这得变么怎你？ئۇنىڭ سالامەتلىكى ئوساللاشتى．丑丢，堪难②。了化恶况状康健的他．ئۇ ئۆزىنى چاغلىماي ئوساللىشىپ قالدى．丑了丢力量不自他。

ئوساللىق «ئوسال»的名的式形词：مۇنداق ئوساللىقنى ئۆز ئىخ-تىيارىم بىلەن قىلدىمۇ？我情甘心是这干愿眼现人丢种的事吗？

ئوسانماق ②烦腻，厌讨，恶厌，烦厌① <古>〔动〕后悔

ئوستېرتاگىيە 下见

ئوستېرتاگىيە قىل قۇرتى 虫线氏奥 <动>

ئوسسلاتوريە 下见

ئوسسلاتوريە يۈسۈنى 藻颤 <植>

ئوسغانچۇلاماق 刺讽，弄嘲，笑嘲，笑讥 <古>〔动〕

ئوسما (子叶)玛斯奥，蓝板，兰菘 <植>〔静〕：سۇ كېتىدۇ تاش قالمىدۇ ، ～ كېتىدۇ قاش قالمىدۇ . 走流水 <谚>，"尚和了得跑"同喻；在毛眉了掉玛斯奥，在头石了庙了不跑"。

ئوسما قويماق (玛斯奥用)眉画，眉描：ئۇيغۇر قىز - چوكانلىرىدا ئوسما قويىدىغان ئادەت بار . 和娘姑的族尔吾维惯习的眉画玛斯奥用有妇少。

ئوسما ئۇسسۇلى 舞玛斯奥 <艺>

ئوسماق 削，剥，揭 <古>〔动〕

ئوسموس 用作透渗 <物>〔静〕

ئوسموسلۇق 的透渗 <物>〔静〕

ئوسموسلۇق بېسىم = سىڭىش بېسىمى

ئوسموسلۇق پوتېنسىيال 势透渗 <物>

ئوسموسلۇق كۈچ 力透渗 <水>

ئوسۇرتماق «ئوسۇرماق»态动使的

ئوسۇرغاق 〔静〕的屁放爱①：قۇرۇق توۋرا ئاتنى ～ قىلار . 子篓屁②。多屁马料没兜料 <谚>：ئاۋۇز سىيگەك- ئىلىق ، قارا كاۋا ئوسۇرغاقنىلىق . 瓜西吃爱的床尿 <谚>，瓜南吃爱子篓屁。ئوسۇرغاققا ئارپا ئېنى باھانە . 馕麦大怪了多屁放 <谚>。

ئوسۇرغاق قوڭغۇز 象椿 <动>

ئوسۇرماق 屁放〔动〕

ئوسۇرۇشماق «ئوسۇرماق»态同共的

ئوسۇرۇق 〔静〕屁：ئۇنىلىق گېپى ئوسۇرۇققا تەڭ . 顶话的他屁个。

ئوسۇغ 法方好，法办好，门窃 <古>〔静〕

ئوسۇك = غولكۈك

ئوسىبتر 下见

ئوسىبتر بېلىقى 鱼鲟 <动>

ئوشە 网的子兔捉〔静〕

ئوشتۇتماق «ئوشتۇماق»态动使的

ئوشتۇشماق «ئوشتۇماق»态同共的

ئوشتۇلماق ①«ئوشتۇماق»的态动被的：بېگىنگە يەتكۈچە بېلىلىق ئوشتۇلار . ②。断打被已腰，到见未还克伯 <谚>。«ئوشتۇماق»的态复自的：چىرىگەن دەرەخ شاخلىرى بەزى چاغ- لاردا تۈيۈقسىزلا ئوشتۇلۇپ چۈشەتتى . 突会时有枝树的了朽来下掉断折己自然。

ئوشتۇماق 〔动〕①折断，折：ئۇ سۈڭەتتىن بىر تال چۈنۈق ئوشتۇۋالدى . 碎搞，掰②。条树根一下折上树柳从他：نان ～ / يامانلىق سۆيىنى ئىچكۈچە ، قاپىقىنى ئوشتۇۋەت . 馕掰 / 。碎打芦葫水把如不，水的人恶喝其与 <谚>

ئوششاق 的《姆卡木二十尔吾维》)克夏乌 <艺>〔静〕(曲套八第

ئوشۇق[1] 开的余多：چىقىم ～ ；余富，余多，多〔静〕 支 / گەپ قىلالمىغا يارامىس . 中不话的余多 <谚>。听 ～ دۆلەت باشنى يارماس . 伤不富财的余富 <谚>。头田于在他。ئۇ كېرىمىدە يېرىم يىلدىن ئوشۇقراق تۇردى . 国。多年半了待 ～ ئاشلىقنى بىزدىن سېتىۋالماقچى . 。粮余购收们我向算打家

ئوشۇق ئەمگەك 动劳余剩 <经>

ئوشۇق مەھسۇلات 品产余剩 <经>

ئوشۇق يۈك 载超 <交>

ئوشۇق[2] 骨踝 <理生>①〔静〕：ئۇنىلىق پۇتىنىلىق ئوشۇقى چىقىپ كېتىپتۇ . 石髀③骨腕蹄②。了臼脱骨踝的他。

ئوشۇق ئوينىماق 石髀打

ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك 髀羊个四)赢(赌玩)①

ئوشۇقى ئالچۇ قويماق = ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك

ئوشۇق - تۆشۈك 的多过，的余多〔静〕：ئۇ ئىشقا پۈختا ، ～ گېپى يوق بالا ئىدى . 的多不话，实踏事做个是他。子孩。

ئوشۇقتىن - ئوشۇق 地谓无，地白白〔静〕：مەن ～ بىر- مۇنچە نەرسىلەرنى ئويلاپ يۈرۈپتىمەن . 那了虑考地白白我。多么。

ئوشۇقچە 麻白 ئاۋارە بولماق ～ ：地谓无，地白白①〔静〕 的余多 ئادەم ～ ：的下余剩，的余多②乎忙瞎，烦人 / بۇ يەردە سۆزلەپ ئولتۇرۇش ～ / مەھسۇلات 品产余剩 ！ 嘛举一此多是说儿这在！ته - ئىش ～ كۆچىنلىق هەممىسى مۇشۇ يەرگە سەرپ قىلىندى . 了在花都力余有所。方地个这。

ئوشۇقچە خادىم 员冗

ئوشۇقچىلىق 余富，余多〔静〕：ماشىنىلارنىلىق ياخشىلىنىشى ئادەم كۆچىنلىق ئوشۇقچىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ . 的器机。余多为成动劳力人使进改。

ئوشۇقلۇق «ئوشۇق»式形词名的

ئوشۇقلۇق قىلماق 多，多嫌：هازىر يېزىلاردا ئەڭ كۆچى ئوشۇقلۇق قىلىۋاتىدۇ . 现在农村出来出多力动劳的村农在现 .

ئوشۇقماق 措失皇张，神慌，张慌 <方>〔动〕

ئوغا ①〔静〕毒，药毒，毒物：سالماق ~ / 放毒 ~ ئىچ- 气火，气怒 <转>②毒服 ئەك

ئوغىسى قايىنىماق 恼火：كىچىككىنە ئىش ئۈچۈن پەزىلەت- ئەك ئوغىسى قايناپ كەتتى . 火恼事小件一为提莱则排 . ئۇنىڭ بۇ قىلىقى ئادەمنىڭ ئوغىسىنى قايناتىدۇ . 行种这的他 . 火恼人令为 .

ئوغىسى ئۇرلىمەك = ئوغىسى قايىنىماق

ئوغچا 套圈 <转>②夹兽捕，夹鸟捕① <方>〔静〕

ئوغراغ 的目，图意，向意，意心 <古>〔静〕

ئوغراماق 向走，向面，着向 <古>〔动〕

ئوغرى 〔静〕贼，贼窃：ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك . 虚心贼做 <谚> . ئوغرىنى تۇتساڭ چوڭىنى تۇت . 贼 <谚> . ~ گۈمانخور كېلىدۇ . 王擒先贼擒 <谚> . 疑多人 .

ئوغرى ئالماق 被，盗被，窃被：ئۇنىڭ ئېتىنى ئوغرى ئالىدى . 了盗被马的他 .

ئوغرى باغ 带皮的鞭后和子鞍接连

ئوغرى بوي 儿个上际实，矮去上看）儿头个贼（高）：ئۇ ~ ئادەم ئىكەن ، پاكاردەك قىلىۋېدى ، بىراق مەندىن توپتوغرا ئىككى سانتىمېتىر ئېگىز چىقتى . 头个贼人个这他 . 分公两了高我比整整是可，矮挺像好，儿 .

ئوغرى تەر 汗盗 <医>

ئوغرى تۇتماق 把…当贼：كىمنى ئوغرى تۇتۇۋاتىسەن؟ 贼当谁把你？ ئۆزۈڭنى چىلىك تۇت ، قوشنائنى ئوغرى تۇتما . 抓贼当居邻把别，家的己自好管 <谚> .

ئوغرى چىش 牙的出长多，牙生阻 <理生>

ئوغرى كۆكويۇن 虹盗 <动>

ئوغرى مۇشۇك 猫野，猫嘴偷，猫馋 <动>：ئوغرى مۇشۇكتەك يۈرمەك 贼头脑贼，鬼鬼祟祟

ئوغرى يانچۇق 袋暗（的上子裤）

ئوغرى يول 道暗

ئوغرىتىكەن 刺角八，藜蒺 <植>〔静〕

ئوغرى - قاراقچى 贼盗〔静〕

ئوغرىلاتماق «ئوغرىلىماق» 态动使的

ئوغرىلاشماق «ئوغرىلىماق» 态同共的

ئوغرىلانماق «ئوغرىلىماق» 态动被的：بۇ نەرسىلەر باشقا بىر يەردىن ئوغرىلانغان بولۇشى مۇمكىن . 这些西东些别从是能可 .

ئوغرىلىق 窃盗 ~ 为行盗偷，为行窃盗〔静〕：جىنايەتى ~ / 罪窃盗 ~ / 案 قىلىپ تۇتۇلۇپ قاپتۇ . 了住捉被贼作他 .

ئوغرىلىقچە 地祟祟鬼鬼，地摸摸偷偷，地偷偷〔静〕：~ ئاڭلىماق 听窃，听偷 ~ / 笑窃 كۈلمەك ~ / 人进地摸摸偷偷 كىرمەك ~ / 吃地偷偷

ئوغرىلىماق 窃盗，窃，偷①〔动〕：~ پۇل / 钱偷 ~ / 听窃，听偷 ~ دۆلەتنىڭ مەخپىيەتلىكىنى 家国窃盗 ~ بۇ سۆز مېنىڭ ئەقلىمنى 思）乱搅 <转>②密机（等绪：ئوغرىلىدى . 路思的我了乱搅话这 .

ئوغرىلىنىش سۇغۇرتىسى 险保窃盗 <经>

ئوغرى - يالغان 贼〔静〕（称泛）：نەرسىلىرىڭگە مەھكەم بول ، ~ ئېلىۋالمىسۇن . 了偷贼让别，西东的你好看 .

ئوغلاغۇ 人的长成庭家足富在，弟子家富 <古>〔静〕

ئوغلاق 羔羊山 <动>〔静〕

ئوغلاق تارتماق 手骑众，动活乐娱性众群）羊刁（胜为者处定指到扔后得抢，羔羊山的杀宰只一抢

ئوغلاقچى 者羊刁〔静〕

ئوغلاقلىق 的羔羊山有〔静〕：ئۆيدىن ئۆيگە كۆچمەك ، ~ ئۆچكە زىيان . 损受羊山，繁频家搬 <谚> .

ئوغلان （ئوغلانى）子儿①〔静〕：ياخشى ~ 子儿男好②：ئەتىنىگە مېھرى يوق ~ بولالماس ، دۆشمىنىگە قەھرى يوق پالۋان بولالماس . 切深不爱国祖对 <谚> . 士勇真成不当恨仇有没人敌对，儿男好了不成 .

ئوغلانلىق 的儿男好〔静〕：بۇرچ ~ 命使的儿男好

ئوغلى 胡甜色白的什喀）卜萝胡白 <古，植>〔静〕（卜萝）

ئوغۇت 〔静〕料肥：~ تۆپلىماق 积肥 ~ / 起，圈肥起 / 运肥 ~ توشۇماق 上，施肥 ~ بېرىمەك / 料肥

ئوغۇتسىز 的肥施不，的料肥无〔静〕：يەرنى ~ تېرىۋەر- سە ، ئاجىزلاپ كېتىدۇ . 瘠贫变地土，地种光肥施不 .

ئوغۇتلاتماق «ئوغۇتلىماق» 态动使的：ئۇ بىزگە قوناق يېرىنى ئوغۇتلاتتى . 肥了施地米玉给们我让他 .

ئوغۇتلاشماق «ئوغۇتلىماق» 态同共的：دېھقانلار بۇغداي يېرىنى ئوغۇتلاشماقتا . 肥施地子麦给在正们民农 .

ئوغۇتلانماق «ئوغۇتلىماق» 态动被的：بۇغداينىڭ بەش مىڭ مو-

دىن كۆپرەكى قوشۇمچە ئوغۇتلاندى . 五多千麦亩追了肥。

ئوغۇتلۇق 〔静〕 ①施肥了上，的肥了施：的用料肥做②的肥了上，的肥了施：～ ئۈسۈملۈك 绿作肥物

ئوغۇتلىماق 〔动〕 施肥，肥上：ئۇلار بۇغداي يېرىنى بىر كۈندىلا ئوغۇتلاپ بولدى . 他们一天就给麦地施肥了完。

ئوغۇر[1] 〈古〉〔静〕 时候，时间，机时

ئوغۇر[2] 〈古〉〔静〕 幸福，福气，福

ئوغۇر[3] 〈古〉〔静〕 鼻梁白有斑的马

ئوغۇر[4] 〈方〉〔静〕 木臼，木钵

ئوغۇرلۇغ 〈古〉〔静〕 正当其时的

ئوغۇز[1] 〔静〕 初乳

ئوغۇز چىش 乳齿，乳牙 〈理生〉

ئوغۇز شورپا 〈古〉〔静〕 ²ئوغۇز（一）之落部厥突代古）揭呼，斯古乌（的喂儿婴的内天 40 后生出给）肉汤

ئوغۇش 〈古〉〔静〕 族氏，族家，属亲

ئوغۇق 〈古〉〔静〕 子袜皮

ئوغۇل (ئوغلى) 〔静〕 ①子儿：ئوغلى بار . 他有个儿子。②孩男：～ تۇغۇلغان ئوغۇل ، قىز تۇغسا ئۆزىدىن كۆرەر 。孩男了生 〈谚〉 . 己自夸人别怪孩女了生。～ ئاتىنى دورايدۇ ، قىز ئانىسى . 妈妈学孩女，爸爸学孩男 〈谚〉 . ②子孩：ئوغۇلۇم ، ئوندىق قىلمايلا ، ماڭا ئېچىنىڭ ئاغرىسۇن ! 这别，子孩！吧我怜可怜可，样生学男 ！～ ئوقۇغۇچى 性男④：

ئوغۇل بالا 生男 ①夫丈大，汉子男，儿男②儿孩男

ئوغۇل بالىلىق = ئوغۇل بالىلىق

ئوغۇل بالىلىق 概气夫丈大，魄气汉子男：～ قىلماق 魄气汉子男有事做

ئوغۇل نەۋرە 子孙

ئوغۇلجىماق 〈方〉〔动〕 敬尊，重尊

ئوغۇلچاق 〔静〕 儿孩男小，子小小：ئوغۇلچاقلارنىڭ يېشى يېتىپ ، سۈننىتىنى ئورۇنلاش زۆرۈر بولۇپ قالدى . 们子小小，了到龄年的了礼割办该。

ئوغۇلچە 〔静〕 装男扮女的式孩男：～ ياسىنماق

ئوغۇلچىلاپ 见下

ئوغۇلچىلاپ كىرمەك 赘入，门插倒：ئۇ قىزنىڭ ئۆيىگە ئوغۇلچىلاپ كىردى . 了家娘新赘入他。

ئوغۇلچۇق 〈古，理生〉〔静〕 宫子

ئوغۇلسىز 〔静〕 子儿有没：ئۇ ئوغلى قازا قىلىپ كېتىپ ، ～ قالدى . 子儿了没，世去子儿他。

ئوغۇل ـ قىز 〔静〕 女子，女儿：قەھرىمان ئوغۇل ـ قىزلار 女儿雄英

ئوغۇللۇق «ئوغۇل» 词名象抽的：ئوغۇللۇققا ئالماق 义为收门插倒 / 子儿干认，子儿的子儿②务义的子儿的孩男，：سىزمۇ ئۇچ ～ بولغان ئادەم ، بۇ ئىشلارنى بىلىشىڭىز كېرەك . 你三有是也你子儿个这些事您该懂得。～ دادىسىغا مېھرى بىلەن قارىدى . 爸爸看照爱的子儿用他。

ئوغۇلمۇق 〈古〉〔静〕 子柱（的檩架面上）

ئوغۇماق 〈方〉〔动〕 吐呕

ئوغۇنۇتتە 〔静〕 里那在，儿那在

ئوغىدان 〔静〕 盒饵毒

ئوفىتسىر 〈军〉〔静〕 官军

ئوفىتسىرلىق «ئوفىتسىر» 词名象抽的

ئوفىئولىت 〈矿〉〔静〕 石纹蛇，岩绿蛇

ئوق[1] 〔静〕 箭①，矢：ئالدىغا ئوقتەك ئېتىلىپ بارماق 一箭个前上冲步 / ～ / 矢放的有 ～ نىشانلىق ئاتماق يەرگە قىلىچ شىلتىمە . 刀挥莫方地的到不射箭 〈谚〉 . ②弹子：ئاتقان ～ قايتىپ كەلمەس . 弹子的出射 〈谚〉 . ～ ئېيتىلغان سۆز ئېتىلغان 。“收难水覆”同喻：来不回一子君”同喻：弹子的去出射比好话的出说 〈谚〉 . “追难马驷，言喻：便粪怪出不拉，弹子怪中不打 〈谚〉 . “房茅怪来屎出不拉”同。

ئوق ئاتماق 击射，枪开

ئوق ئاتقا ـ ئارقىدىن ئوچ پاي 击射弹实 ～ راست 。枪三了开连他 . ئوق ئاتتى

ئوق باسماق 弹子上

ئوق تەگمەك 中击，弹中

ئوق چىقارماق = ئوق ئاتماق

ئوق مۇساپىسى 程射 〈军〉

ئوق ئۇزمەك = ئوق ئاتماق

ئوق ئىزى 孔弹，痕弹

ئوق ياغدۇرماق 射扫

ئوق يولى 道弹 〈军〉

ئوق يېمەك = ئوق تەگمەك

ئوق يىلان 蛇箭，蝰极北 〈动〉

ئوققا تۇتماق 射扫，射击：ئەتراپىنى ～ 射扫围周向

ئوق² 〔静〕 ①轴：چاقنىڭ ئوقى 轴的子轮 / ھارۋىنىڭ ئوقى 轴车 / جۆۋازنىڭ ئوقى 轴木的机油榨土 / يېر شارىنىڭ ئوقى 轴，轴 <数>②转自球地 ئايلىنىشى ئەتراپىدا ئوقى ئوز 线心中，线

ئوق پىشاق 扛撬(的盘磨撬)

ئوق سىزىق <数> 线轴

ئوق كوزىنەك <机> 瓦轴，套轴

ئوق ۋېكتور <物> (量)矢轴

ئوق ئېرىق <水> 渠斗

ئوق يىلتىز <植> 根主，根直

ئوق³ 〔静〕(的产遗)份：مىراس ئوچ ~ قىلىنىپ ، ئىككى ~ ئوغۇلغا ، بىر ~ قىزغا بېرىلدى . 了给份两，份三成搞产遗 儿女了给份一，子儿 。

ئوق⁴ 〔助〕 <古>…啊，仅仅，是就，就(一前调强表)(气语的词个

ئوقا 〔静〕 <古>保证，保担

ئوقەت 〔静〕 ①生意，意买卖：مەن بۇگۈنكى ئوقىتىمدىن خىيلا مەمنۇن بولدۇم . 意满当相意生的天今对我。بېگىم ئوچۇن خىزمەت ، ئۆزۈم ئوچۇن ~ . <谚> 卖买，子主为活干

ئوقەتمۇ؟ 西东么什是这？ ~ 西东②。己自为：بۇ قانداق

ئوقەتچى 人卖买，人意生 〔静〕

ئوقەتچىلىك ①«ئوقەت» 的名象抽的 <经>②业实

ئوقەتچىلىك بانكىسى 行银业实 <经>

ئوقتارغا 平不低高，平不凸凹，洼洼坑坑 <方>〔静〕

ئوقتام 地箭一 <古>〔静〕

ئوقچۇتماق «ئوقچۇماق» 的态动使

ئوقچۇماق 出冒，溅进①〔动〕：بېلىقلار سۇ ئوستىگە ئوقچۇپ چىقتى . 面水了出跳鱼。بۇلاق سۇيى ئوقچۇپ چىقماقتا . 身的他了到窜就跳一狗 。后：چۇپ ئۇنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالىتۇ . 水泉外往冒着 。跳，跳 <转>②。越跳，ئىت بىرلا ئوقىدى

ئوقداش 的轴同 〔静〕

ئوقداش كابېل 线轴同 <物>

ئوقدان 夹弹③袋弹子②囊箭，袋箭①〔静〕

ئوق ـ دورا 药弹 〔静〕

ئوقسىمان 的式轴

ئوقسىمان يۆگەلمە بۇلۇت 云轴卷 <气>

ئوققازان 承轴 <机>〔静〕

ئوقلاتماق «ئوقلىماق» 的态使：ئوقتىسىر جەڭچىلەرگە مىلىتىقنى ئوقلاتتى . 弹子上装枪给们士战让官军 。

ئوقلاشماق «ئوقلىماق» 的态同共：ئەسكەرلەر زەمبىرەكنى ئوقلاشتى . 弹炮了上炮大给们兵士 。

ئوقلانماق «ئوقلىماق» 的被态：ئوقلانغان تاپانچا 了上弹子 枪手的膛

ئوقلىماق 上〔动〕膛：弹子填装，膛 ~ زەمبىرەكنى ئوقلىماق / ئۇ تۆپىلىككە يامىشىپ چىقىپ كېتىۋېتىپ ئاپتوماتنى ئوقلىدى . 上弹炮 膛 / 弹子了上装枪锋冲给并丘土上爬他 。

ئوقۇبەت 〔静〕苦难：ئۇ كونا جەمئىيەتتە نۇرغۇن ~ تارتقان . 苦多很了受会社旧在他 。

ئوقۇبەتسىز 〔静〕无的难苦：~ تۇرمۇش 的难苦有没 活生

ئوقۇبەتلىك 〔静〕苦难的：~ تۇرمۇش 活生的难苦

ئوقۇتقۇچى 〔静〕教师，教员：ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى 队师教 伍队资师，伍

ئوقۇتقۇچىلىق 〔静〕教作：~ قىلماق 工学教事从 师教当，作

ئوقۇتماق «ئوقۇماق» 的态动使：ئۇ ماڭا بېغىشلىمىنى ئوقۇتتى . 词献读我让他 。ئىقتىسادىي ئەھۋالى ياخشى بولمىغاچقا ، ئۇ بالىلىرىنى ئوقۇتالمىدى . 能未他，好不况状济经为因 。学上们子孩让

ئوقۇتۇش پىلانى 划计学教 <数>

ئوقۇتۇش تەتقىقاتى 究研学教 <数>

ئوقۇتۇش سائىتى 时学 <教>

ئوقۇتۇش پروگراممىسى 纲大学教

ئوقۇر 〔静〕槽①：ئالمىغان ئانقا ~ ساپتۇ . 没还马 <谚>。“急过之操”同喻：槽盘就买 。“根归叶落”同喻：头槽归终里千走马<谚>。槽 <气>

ئوقۇرى ئېگىز 尘出世傲”同喻：高槛门 <成>，“合寡落落

ئوقۇرەك 骨锁，窝肩 <理生>〔静〕

ئوقۇرسىمان 的形槽，的状槽 〔静〕

ئوقۇرسىمان تۆۋەن بېسىم 压低形槽 <气>

ئوقۇرسىمان قۇيۇن 旋气槽，旋气式槽 <气>

ئوقۇرسىمان ۋادى 谷形槽 <地>

ئوقۇرلۇق 的槽有 〔静〕

ئوقۇرلۇق بېتون تاختا 板型槽 <建>

ئوقۇرلۇق پروكاتلاش 轧槽 <冶>

ئوقۇرمەن 者读 〔静〕

ئوقۇرۇق¹ 蝇皮牛 <动>〔静〕

ئوقۇرۇق قۇرتى 蛆蝇皮 <动>
ئوقۇرۇق كېسىلى 病蚴蝇皮牛 <牧>
ئوقۇرۇق[2] 长(的实果上树打)②索马套① <方>〔静〕
子杆
ئۇوقۇرۇقلىماق 跳乱蹦乱(得蜇蝇皮牛被)〔动〕 كالا ئوقۇرۇقلىدى . 跳乱得蜇蝇皮牛被牛 。
ئوقۇش 习学〔静〕
ئوقۇش پۇلى 费学 <教>
ئوقۇش تارىخى 历学
ئوقۇش تەۋەلىكى 籍学 <教>
ئوقۇش تۈزۈمى 制学 <教>
ئوقۇشتىن توختاش 学停 <教>
ئوقۇشتىن قالماق 学辍 <教>
ئوقۇشتىن قاچماق 学逃
ئوقۇش قەرز پۇلى 款贷学助،金学贷 <教>
ئۇوقۇش كىتابى 学小 ~ 读本:باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 本读
ئوقۇش مەۋسۈمى 期学
ئوقۇش مۇكاپات پۇلى 金学奖
ئوقۇش ياردەم پۇلى 金学助 <教>
ئوقۇش يېشى 龄学 <教>
ئوقۇش يىلى 年学
ئوقۇشسىز 学失〔静〕
ئوقۇشسىز قالماق 学失
ئۇوقۇشلۇق 儿少 ~ 读本:ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى 物读〔静〕
本读文语 ~ ـنى ئەدەبىيات ئوقۇشلۇقى 物读
ئوقۇشماق 的共同态:پىئونېرلار ياڭراق ئاۋازدا ئەت ـرەت مارشىنى ئوقۇشتى . 歌队唱高们员队先少 。
ئوقۇش ـ ئوقۇتۇش 学教〔静〕
ئوقۇغۇچى 学①〔静〕:生学 ~ 男،生学男 / ـنى قىز ~ / 生女،生学女 ~ 者读②生招 قوبۇل قىلىنغان ~ :者读名一的报贵 بىر ئوقۇغۇچىنى گېزىتلارنىڭ
会生学 ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى
ئۇوقۇغۇچىلىق،ئۇوقۇغۇچىلىق «ئوقۇغۇچى»词名象抽的:~ ھايات 生学 ~ / مېنىڭ 涯生 ~ دەۋرىم 代时生学的我
证生学 <教> ئوقۇغۇچىلىق كىنىشكىسى
ئوقۇلماق «ئوقۇماق»态动被的
ئوقۇماق 读①〔动〕،念:گېزىت ~ 报读 / ئۇ بۇ كىتابنى 几好了读通书本这把他 . بىرنەچچە قېتىم ئوقۇپ چىقتى 遍 。ئۇ خەتنى ئاچتى ـ دە ، ئوقۇشقا باشلىدى . 信开打他 ،

ئوقۇماق 来起了念始开 。ئۇ سۆزگە چىقىدىغانلارنىڭ ئىسمىنى ئوقۇ-دى . 书念،书读،学上②。字名的人言发了读宣他 ،
学:ئونىڭ ئوچ بالىسى بار ، بىرسىمۇ ئوقۇمىغان . 个三有他
学在他 . ئۇ مەكتەپتە ئوقۇيدۇ 。学过上没都个一،子孩
不 <谑> . ئوقۇماي مولا بولغان ، چوقۇماي قاغا 。书读校
;"术无学不"同喻:鸦乌了成啄会不،拉毛了当书念
他 . ئۇ ئۈيغۇر تىلىنى ئوقۇغان "喝混吃混";"数充竿滥"
。语尔吾维过学
ئۇوقۇمۇشلۇق 的历阅有،的广识见،的问学有〔静〕 ~ ، كىشى 问学有 ~ / 士之识有،士人明开 زات ~:明开
家人香书 ئائىلە ~ / 士之学饱،人的
ئوقيا (ئوقيايىم ، ئوقيايىڭ ، ئوقياسى) 箭،箭弓〔静〕 ~ ئات-ماق 射箭
ئوق ـ ياراغ 械军،器兵〔静〕
ئوكاپى 狨狲猓 <动>〔静〕
ئوكتان 烷辛 <化>〔静〕
ئوكتانت 限卦 <数>②仪分八 <交>①〔静〕
ئوكتاۋا 程频倍 <电>②度八 <艺>①〔静〕
ئوكسالات 盐酸二乙،盐酸草 <化>〔静〕
ئوكسىد 物化氧 <化>〔静〕
ئوكسىدازا 酶化氧 <化>〔静〕
ئوكسىدسىز 的化氧脱〔静〕
ئوكسىدسىزلاندۇرماق «ئوكسىدسىزلانماق» 态动使的
ئوكسىدسىزلاندۇرۇلماق «ئوكسىدسىزلاندۇرماق» 态动被的
ئوكسىدسىزلانماق 化氧脱،原还 <化>〔动〕
ئوكسىدسىزلەشتۈرگۈچ 器化氧除 <化>〔静〕
ئوكسىدسىزلىغۇچى 的原还 <化>〔静〕
ئوكسىدسىزلىغۇچى ئېنزىم 酶原还 <化>
ئوكسىدلاندۇرماق «ئوكسىدلانماق» 态动使的
ئوكسىدلاندۇرۇلماق «ئوكسىدلاندۇرماق» 态动被的
ئوكسىدلانماق 态动被的 «ئوكسىدلىماق»
ئوكسىدلىنىش رېئاكسىيىسى 应反化氧 <化>
ئوكسىدلىغۇچ 剂化氧 <化>〔静〕
ئوكسىدلىغۇچى 的化氧 <化>〔静〕
ئوكسىدلىغۇچى ئېنزىم 酶化氧 <化>
ئوكسىدلىماق 化氧〔动〕
ئوكسىگېن 氧 <化>〔静〕
ئوكسىگېن ئاتومى 子原氧 <化>
ئوكسىگېن بالونى 瓶气氧
ئوكسىگېن پۈركۈگۈچ 枪氧

ئوكسگېندىن بىزار باكتېرىيە 菌氧厌 <生>
ئوكسگېندىن بىزار مىكرو جانلىقلار <生> 厌氧微生物
ئوكسگېن - ئاتسېتلېن 炔氧 <化>〔静〕
ئوكسگېنخۇمار 的氧嗜〔静〕
ئوكسگېنخۇمار باكتېرىيە 菌氧嗜 <生>
ئوكسگېندان 瓶气氧〔静〕
ئوكسگېنسىز 的氧脱〔静〕
ئوكسگېنسىزلاندۇرماق «ئوكسگېنسىزلانماق» 的态动使
ئوكسگېنسىزلاندۇرۇلماق «ئوكسگېنسىزلاندۇرماق» 的被态动
ئوكسگېنسىزلانماق 氧脱 <化>〔动〕
ئوكسگېنسىزلاندۇرغۇچ 器氧脱、器氧除〔静〕
ئوكسگېنسىزلاندۇرغۇچى 的氧脱〔静〕
ئوكسگېنسىزلاندۇرغۇچى خۇرۇچ 脱 <化> 剂氧
ئوكسگېنلىق 的氧有〔静〕
ئوكسگېنلىق بىرىكمە 物合化氧有 <化>
ئوكسگېنلىق پولات 钢腾沸 <冶>
ئوكۇل 射注 <医>〔静〕：～ نەيچىسى 注射、管针 / ～ سۈيۇقلۇقى 液射注
ئوكۇل سالماق 针打、射注
ئوكۇل ئۇرماق = ئوكۇل سالماق
ئوكۇل يىڭنىسى 器射注、头针 <医>
ئوكۇلخانا 室射注〔静〕
ئوكۇلىيار 镜目 <物>〔静〕
ئوكۇن 鳜、鱼鲈 <动>〔静〕
ئوكيان 洋大、洋：تىنچ ～ 太平洋 / ھىندى ～ 洋度印
ئوكيان ترانسپورتى 输运洋远 <交>
ئوكيان جۇغراپىيىسى 学理地洋海
ئوكيان چارلاش پاراخوتى 舰洋巡 <军>
ئوكيان سۈنئىي ھەمراھى 星卫洋海 <气>
ئوكيان كۆتۈرۈلمىسى 隆洋 <地>
ئوكيان گېئولوگىيىسى 学质地洋海
ئوكيان ھاۋا رايى 气天洋海 <气>
ئوكيانشۇناس 家学洋海〔静〕
ئوكيانشۇناسلىق 学洋海〔静〕
ئوكيانۇس 海辞〔静〕
ئوكيانىيە 洲洋大 <地>〔静〕

ئوڭ[1] 〔静〕①右：～ قولۇم، سول قولۇم، ئىككىلىسى ئۆز قولۇم. "手的己自我是都、手左、手右 <谚>同喻：手的己自我是都、手左、手右 <谚>。"肉是都背手心"：适合②。بۇ ئىشنى سېنىڭ قىلغىنىڭ ئوڭراق. 适合较比办你事这。پۇلى بارنىڭ گېپىي ～، پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ. 的钱没、耳顺话说的钱有 <谚>。耳逆话说：楚清(脑头)、通开、理达情通③。ئا～ دەم بەڭگىنىڭ ئوڭى يوق، پاشىنىڭ قوڭى. 人的理达情通 / 有没是都子蚊像就、的楚清子脑有没鬼烟 <谚>。气运的他. ئىكەن ～ ئونىڭ تەلىيى：好、顺④。的股屁：面正⑥。实现是而、梦是不的及忆所我. ئوڭۇم ئىدى(言而境梦对)：ئەسلىگىنىم چۈش ئەمەس، 面正的布餐 / داستىخانىنىڭ ئوڭى 面正的布 ئوڭ ئاسسىمىلياتسىيە 化同顺 <语>
ئوڭ بايان 叙顺 <文>
ئوڭ بۇلۇڭ 角正 <数>
ئوڭ پەرق 差顺 <经>
ئوڭ تاناسىپ 例比正 <数>
ئوڭ تاناسىپ پارچە = سىزغىلىق ئېلېمېنت
ئوڭ تاناسىپلىق سانىغۇچ 器数计比正 <物>
ئوڭ تەسۋىر 象立正、象正 <物>
ئوڭ تولغانما كرىستال 体晶旋右 <物>
ئوڭ تېئورېما 理定正 <数>
ئوڭدىن كەلمەك 风顺、利顺：ئىش ئوڭدىن كەلدى. 事顺情利。بۇگۈن شامال ئوڭدىن كەلگەچكە، كېمە ناھايىتى تېز ماڭدى. 快很得走船、风顺天今。ئامەت ئوڭدىن كەلسە، تەلەي دۆڭدىن كېلەر. <谚>来也气运、来一气福。
ئوڭغا تارتماق 利顺、当顺：ئايشەمنىڭ ئىشى ئوڭغا تارتتى. 阿谢姆的办得很得顺利。
②扇右(窗门)、翼右(的机飞或鸟)① ئوڭ قانات
翼右 <转>
ئوڭ قايتما ئىنكاس 馈反正 <心>
ئوڭ قول 手右
ئوڭ قول ۋەزىر 相丞右
ئوڭ قىلماق 利顺使：دادامنى ئىشلىرىڭنى ئوڭ قىلىدۇ. 你父亲会使诸事顺利。
ئوڭ كەلمەك 遂顺、利顺：ھەممە ئىش ئوڭ كەپتۇ. 一切顺利。
ئوڭ كۆزدە قارىماق 起得看、看相眼正 <成>：ھەندەك بېچارىگە ئوڭ كۆزلىرىدە قارىغانلىرىغا مىڭ مەرتىۋە رەھمەت! 人穷的怜可样这我起得看您谢感常非！

ئوڭ نسبەت = ئوڭ تاناسىپ
ئوڭ ئۇزۇلمە 断正 <地>
ئوڭ ۋالېنت 价正 <化>
ئوڭ ۋېكتور 矢右 <物>
ئوڭ ئىندۇكسىيە 导诱正 <心>
ئوڭ يانتۇلۇق 坡顺 <水>
ئوڭ يۈرەك دالانچىسى 房心右 <理生>
ئوڭ يۈرەك قېرىنچىسى 室心右 <理生>
ئوڭ يۈز 面正(的子席)

ئوڭ[2] 〔静〕 气运، 数命، 运命 <古>

ئوڭارماق 〔动〕 改، 正改②妥搞، 好修، 好搞① <古> 复康③好

ئوڭامۇق 〔静〕 的人近易平، 的和随 <古>

ئوڭاي 〔静〕 的易容 ئىش ～ :利便، 当便، 易轻، 易容 ～ 。了决解地易容很题问 . يېشىلدى ～ مەسىلىلەر / 事 غەلىبە قىلماق 胜取易轻 / ئۆي ـ سەرەمجان ئاز بولسا، 很来起拾收، 多不具家里子房 . بولىدۇ ～ يىغىشتۇرماق 当便 。

ئوڭايسىز 〔静〕 不 شارائىت ～ :便不، 便方不، 易容不 ～ ئەھۋالغا 的尬尴، 的堪难، 的难为②件条的便方 地境的堪难人陷 قالماق چۈشۈپ

ئوڭايسىزلاندۇرماق «ئوڭايسىزلانماق» 的使动态: بۇ ئىش مېنى ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويدى . 这事件令我堪难。

ئوڭايسىزلاندۇرۇشماق «ئوڭايسىزلاندۇرماق» 的共同态

ئوڭايسىزلانماق 〔动〕 发窘، 尬尴، 难为情: ئاتونۇش كىشىلەرنىڭ ئالدىدا ئۇ ھەمىشە ئوڭايسىزلىنىدۇ . 在她前面人生总是很为难情。

ئوڭايسىزلىق 〔静〕 ①便不: خراجەتنىڭ كەملىكى خىزمەتكە كۆپ ～ كەلتۈرۈۋاتىدۇ . 不多诸来带作工给缺短的金资 ②。便态، 尬尴状: ئۇ مېنىڭ چىرايىمدىكى ئوڭايسىزلىقنى كۆرۈپ قاقاقلاپ كۈلۈشتىن توختىدى . 窘的上脸我到看他了笑大哈哈再不便态 。

ئوڭايلاشتۇرماق «ئوڭايلاشماق» 的使动态: ئۇ كۆرسەتكەن ئۇسۇل نۇرغۇن ئىشلىرىمىزنى ئوڭايلاشتۇردى . 方的点指所他了易容得变事多许的们我使法 。

ئوڭايلاشتۇرۇشماق «ئوڭايلاشتۇرماق» 的共同态

ئوڭايلاشتۇرۇلماق «ئوڭايلاشتۇرماق» 的被动态

ئوڭايلاشماق 〔动〕 变، 易容变方便: ھازىر سىرتقا چىقىپ ئىش بېجىرىش ئوڭايلاشتى . 了便方事办门出在现 。

ئوڭايلىق 〔静〕 容 ～ :便方، 易容 بىلەن ھەل بولماق 很

利便造创، 便方供提 يارىتىپ بېرىمەك ～ / 决解地易

ئوڭايلىقچە 〔静〕 :地易轻، 地易容 غەلىبە ～ قولغا كەلتۈرۈ . 的到得易轻是不利胜 。

ئوڭ ـ تەتۈر 〔静〕 ①反正: بۇ رەختنىڭ ئوڭ ـ تەتۈرى يوق ئىكەن . 四倒三颠، 乱胡②。反正有没布种这 ھېلىقى ئايال ～ ۋارقىراشقا باشلىدى . 来起喊乱始开人女个那 / سۆزلىمەك ～ 语乱言胡، 四倒三颠话说 ئوڭ ـ تەتۈرنى بىلمەك 白黑清分، 非是白明

ئوڭتەي ـ توڭتەي 〔静〕 :藉狼، 涂糊塌一، 糟糟乱 لىلار ئۆيىنى ～ قىلىۋەتتى . 涂糊塌一得搞子屋把们子孩。 ئوڭتەي ـ توڭتەي بولماق 塌一得变، 糟糟乱得变 ئوڭتەي ـ توڭتەي بولۇپ كەتكەنىدى . 涂糊: ئۆينىڭ ئىچى 的糟糟乱得变头里子屋 。

ئوڭچىن 〔静〕 怪鬼، 鬼恶، 魂鬼، 灵幽، 灵亡 <古>

ئوڭچە 〔静〕 :自独، 独单 سۆزلەشمەك ～ / 谈交独单 ئۆي تۇتماق ～ / 活生自独، 居独 ساتماق 销经家独 ئوڭچە قالماق 只، 下留只، 人某归 :下剩 ئەمدى ئۆي قاسىمغا ئوڭچە قالغانىدى . 了人一木斯喀归子房在现 。 ئاماقخانىدا رەيھان بىلەن قاسىم ئوڭچە قالدى . 餐馆里饭剩 下了木斯喀和罕依热 。

ئوڭچى 〔静〕 派右

ئوڭچىل 〔静〕 :倾右 ئاغمىچىلىق 右倾 ～ / 义主会机倾右 ئىدىيە خاھىش 右倾倾想 / 向 ئوڭچىل بۆلگۈنچىلىك 右倾分裂义主 ئوڭچىل تەسلىمچىلىك 右倾投降义主

ئوڭچىللىق 〔静〕 :倾右 ئوڭچىللىققا قارشى تۇرماق 反倾右، 子孩的手右用惯 بالا ～ :的手右用惯 〔静〕 ئوڭخاي 子撇

ئۇدا 〔静〕 :面仰، 仰 ياتماق ～ 躺子身着仰، 卧仰 ئۇدا سىرغىماق / 泳仰 ئۇزمەك ～ / 着仰个了摔 ئۇدا سىرغىپ يېقىلماق 天朝面仰个摔، 叉八

ئوڭدا پۈرۈلمە 斜向 <地>

ئوڭدا چۈشمەك 运厄遭، 霉倒 <转>②头跟栽①

ئوڭدا قالماق = ئوڭدا چۈشمەك

ئوڭدا قويماق 整(使)(头苦吃)، 拾收 :بۇدا ئايخان قاسىمنى ئوڭدا قويدى . 顿一了整木斯喀把罕依阿次这 。 ئوڭدا يېتىپ يېمەك 吃着坐، 吃着躺 :ئوڭدا يېتىپ يېسە ، تاغمۇ توشمايدۇ . 空山吃坐 。

ئوڭدا ـ دۈمدە 〔静〕 翻来过倒来过去: ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ ، ئۆي ～ بولۇپ چۆرگىلەۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ

كەتتى . 来起转地旋天像好子屋، 黑漆片一前眼他 。

ئۆڭدۈرماق «ئۆڭماق» 的态动使的

ئوڭ - سول 右左〔静〕

ئۆڭشاتماق = ئۆڭلاتماق

ئۆڭشاشماق = ئۆڭلاشماق

ئۆڭشالماق = ئۆڭلانماق

ئۆڭشماق 治整، 顿整، 修整، 理整، 理修①〔动〕: كونى ئۆڭشاپ يېڭىدەك قىلىۋەتمەك 整新如旧 / سۇ ئىنشائاتلىرىنى 治整 ～ ئېرىق - ئۆستەڭلەرنى 施设利水修整 ～ 转扭②道河، 正纠، 改修③势形转扭: ۋەزىيەتنى ～ 正修: مەن بۇ ھېكايىنى بىرنەچچە قېتىم ئۆڭشىدىم . 这把我 ، 正纠 ～ 误失正纠 / 遍几好了改修说小篇。 سەۋەنلىكنى يىمنى ئۆڭشاشقا بېرىمەك 下一改去送服衣把 / 下一改去送服衣把 ～ خاتانى 善改④误错正修: تاپقان پۇلۇڭ ھالىمىزنى ئۆڭشىيالمىدى . 况境的们我善改能未并钱的挣你 。

ئۆڭغاق 物植种一的蓬飞似类 <方>〔静〕

ئۆڭغايماق 悴憔变 <方>〔动〕

ئۆڭغۇل 儿眼(的儿把装具工等头斧) <方>〔静〕

ئۆڭغۇل - دوڭغۇل 不坷坎، 洼洼坑坑، 平不岖崎〔静〕: يول ～ 平 / يەر ئۈستى ～ 路的平不岖崎 ، ئىكەن ، توپا بىلەن تىندۇرۇپ تەكشىلۈپتىش كېرەك . 洼洼坑坑上面地 ، بۇ يول ～ بولۇپ ، مېڭىش ناھايىتى تەس . 要填土用平 。 走难很، 平不坷坎路条这 。

ئۆڭلاتماق «ئۆڭلىماق» 的态动使: ئۇنىڭغا سائىتىمنى ئۆڭلاتتىم . 表了修我给他让我 。

ئۆڭلاشماق «ئۆڭلىماق» 态同共的: مەن ئۇنىڭ كەتمىنىنى ئۆڭلىشىپ بەردىم . 曼土坎了修他帮我 。

ئۆڭلانماق ① «ئۆڭلىماق» 的态动被: ماشىنا ئاخىر ئۆڭلاندى . ②。了好修于终车汽 «ئۆڭلىماق» 的态复自: ئۇنىڭ كېسىلى خېلى ئۆڭلىنىپ قالدى . 了多好病的他 。

ئۆڭلۇق 理事白明، 达通〔静〕: بۇ تېۋىپ بەكمۇ ئادەم . 人的达通很位是生医个这 。

ئۆڭلىماق 顿整، 理整، 正改، 缮修، 修翻، 理修〔动〕: سائەتنى ～ 表钟理修 / كىيىمنى ～ 服衣改修 / ئۆينى ～ 作工顿整 / ئىشنى ～ 子房修翻 。

ئۆڭماق 意如، 当顺〔动〕: ئەتىگەن ئۆڭمىغان كەچكىچە ئۆڭماس . <谚> 当顺不天一، 当顺不上早 。

ئۆڭۈش 利顺〔静〕: ئۇنىڭ ئىشلىرى ئەمدىلىكتە خېلى ～ تېپىپ قالدى . 了多利顺事做在现他 。

ئۆڭۈشسىز 利不، 利顺不〔静〕: ～ ۋەزىيەت 面局的利不

ئۆڭۈشسىزلىق 折挫〔静〕: مەغلۇبىيەت ۋە ～ بىزگە ساۋاق بەردى . 们我了训教折挫和败失 。 بىر ئۆڭۈشسىزلىققا ئۇچرىساڭ ، بىر ئەقىل تاپىسەن . <谚> 智一长堑一吃 。

ئۆڭۈشلۇق 通亨، 当顺، 利顺〔静〕: مەسىلە ～ ھەل بولدى . 问解利顺题 。 ئوپېراتسىيە ～ بولدى . 术手很利顺。 ھەممە ئىش ～ . 事万亨通 。

ئۆڭۈقماق 色变②色褪① <古>〔动〕

ئول 它، 她، 他 <古>〔静〕

ئولاش - چولاش 脚八手七، 手动齐一①〔静〕: ئولار ～ قازان ئېسىشىپتۇ . 锅了起支(脚八手七)手动齐一们他 。 ئولار ～ ئۇيغە كىرىشتى . ②窝一们他 。 蜂窝一، 蜂窝: 拥蜂 屋了进地蜂 。

ئولاشتۇرماق «ئولاشماق» 的态动使

ئولاشماق 拥簇، 绕围〔动〕: ساۋاقداشلار مۇئەللىمنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى . 围周师老在绕围们学同 。 كىشىلەر ئۇنىڭغا ئولىشىپتۇ . 边身他到拥们人 。 گۆشكە چۈمۈن ئولاشتى . 蝇苍了满爬上肉 。

ئولاق 槽木用 سۇغارماق 槽木②舟木独①〔静〕: ئولاقتا مال 口牲饮

ئولان 便随، 由自②独孤، 独单① <方>〔静〕

ئولپاق 帽皮童儿〔静〕

ئولپاڭ 陈، 土房老 ～ توپىسى 坑深的大底小口〔静〕: (用料肥作)土

ئولپان 税赋〔静〕

ئولتۇراق 居新 ～ جاي 的住居〔静〕: يېڭى ئولتۇراق ئۆي 房住 : ئىدارىمىزدە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئولتۇراق ئۆيى سېلىنىۋاتىدۇ . 住工职盖在正关机们我 。 房

ئولتۇراقلاشتۇرماق «ئولتۇراقلاشماق» 的态动使: ئۇلار كۆچمەنلەرنى بۇ يەرگە ئولتۇراقلاشتۇردى . 里这在民移置安们他 。 居定

ئولتۇراقلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئولتۇراقلاشتۇرماق»

ئولتۇراقلاشماق 住居، 居定〔动〕: ھازىرقى چارۋىچىلار ئولتۇراقلىشىپ چارۋىچىلىق قىلىدۇ . 牧放居定民牧的在现 。 ئۇلار بىزنىڭ مەھەللىگە ئولتۇراقلاشتى . 的们我了到住们他 。 区民居 。

ئولتۇراقلىشىش ھوقۇقى 权住居، 权留居 <法>

ئولتۇراقلىق 的住، 住居〔静〕: ئولتۇراقلىق تىجارەتچى 商坐

ئولتۇرا - ئولتۇرماي 坐没还坐连، 稳坐未尚〔静〕

ئولتۇرسا ـ قوپسا 〔静〕时刻时刻时：ئۇ ～ هېلىقى بالا-نىڭ غېمىنى يەپ يۈردى . 心操子孩个那为刻刻时时他 。

ئولتۇرغۇچ 见下

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك 骨坐 <理生>

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك نېرۋىسى 经神骨坐 <理生>

ئولتۇرغۇزماق ① «ئولتۇرماق» 的态动使：بالىنى ئورۇندۇققا ～ 让孩子凳在坐子孩让②上子凳在坐子孩让（亲迎）：يولتۇز ئۇنى دوستلىرى بىلەن ئۆيدە ئولتۇرغۇزدى . 友朋和她让孜图勒尤 。（来亲迎）着候等里屋在们

ئولتۇر ـ قوپ 〔静〕人的有所：ئولتۇر ـ قوپنىڭ هەممىسى كۆزلۈك يېغمىغا ئاتلاندى . 作工收秋了入投都人的有所 。

ئولتۇرغان ـ قوپقان = ئولتۇر ـ قوپ

ئولتۇرماق 〔动〕① 坐，乘，坐乘：ئولتۇرۇڭ . 坐请 。ئول-تۇرۇپ سۆزلىشەيلى . 谈来下坐们咱 。مەن پويىزدا ئولتۇرۇپ كەلدىم . 我来车火乘是我，的来车火坐是我 。ئولتۇرال-ماي قالماق 旦待以坐 / ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزماق 宁不卧坐 ②待：مۇنداق ئولتۇرغۇچە ، بىرەر ئىش قىلغاچ تۇرساڭ ياخشى بولارمىكىن ؟ 呢儿事点干如不还，着待么这其与 ؟ ئول-تۇرغان قىز لايىقىنى ئۆزى تاپار . 娘姑的中家待久 <谚> 。③住：ئۇ ئىككى ئوغلى بىلەن بىر ئېغىز ئۆيدە قىمسىلىپ ئولتۇراتتى . 子屋间一在住挤子儿个两跟他 。④（月，日）落，沉：كۈن تاغ كەينىگە ئولتۇردى . 阳太 。里沉⑤。沉西日红 。了山落 。了到沉锈水 。了去下陷塌经已基墙些有子房座这 。了睁眶都睛眼，睡 。了睁眶都睛眼，睡 。了去进眶都睛眼，场一了病他

ئولىچ 子儿亲、子儿乖、子儿好 <古>〔静〕
ئولىگوساخارىد 物化糖粉豆 <化>〔静〕
ئولىماق 掐、拧 <方>〔动〕
ئولىمپىك 克匹林奥 <地>〔静〕
ئولىمپىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى 林奥 <体> 会动运克匹
ئوم ②(1854 － 1787 ، 家学理物国德)姆欧① 〔静〕 (位单阻力、阻声、阻电)姆欧 <物>
ئوم قانۇنى 律定姆欧 <物>
ئومارتا 箱蜂 〔静〕
ئوماق 子孩这 . بۇ بەك ～ بالا 的爱可、的欢喜人讨 〔静〕 爱可很 。
ئوماقلاشماق 人讨得长天一比天一子孩这 . بۇ بالا كۈندىن ـ كۈنگە ئوماقلاشماقتا 欢喜人讨、爱可得长 〔动〕 欢喜 。
ئوماقلىق 你！ئۇنىڭ ئوماقلىقىغا قارا！ 式形词名的«ئوماق» 流她 . ئۇنىڭدىن بىر خىل ～ چىقىپ تۇراتتى 爱可多他看 ！ 子样的爱可种一出露 。
ئومبا ـ دومبا 伦不、子样成不、话象不 <方>〔静〕 类不
ئوممىتېر 计姆欧 <物>〔静〕
ئومۇت 棒、棒牙狼 〔静〕
ئومۇرتقا 椎脊、骨椎 <理生>〔静〕
ئومۇرتقا تۈزۈلۈكى = ئومۇرتقا
ئومۇرتقىسىز 的椎脊无 〔静〕
ئومۇرتقىسىز ھايۋان 物动椎脊无 <生>
ئومۇرتقىلىق 的椎脊有 〔静〕
ئومۇرتقىلىق ھايۋان 物动椎脊 <生>
ئومۇم 众在 ئالدىدا ～ 共公、体全、家大、人众 〔静〕 人(家大)前面 / ئۇ ～ ئېتىراپ قىلغان ۋەكىل . 认公是他 ئومۇمنىڭ مۈلكى 产财共公 / ئومۇمنىڭ ئىختىيارىغا ئۆتكۈزمەك 。表代的 公归
ئومۇمەن 大、说来般一① 〔静〕 体大、般一 ～ ئېيتقاندا 大、说来般一 / مۇنداق دورا ～ بالىغا زىيانلىق ئەمەس . 说来的总、说来上体 处害没子孩对般一药种这 。 بۇ ماقالە ～ ياغشى يېزىلغان . 之总② 。好很得写上体大章文篇这 ، ～ : سىز شۇنداق دېيىشكە ھەقلىقسىز . 之总 。理道有说么这您、
ئومۇملاشتۇرماق 态动使的«ئومۇملاشماق» 育教及普 ～ ماتارىپنى / 种品新广推 ～
ئومۇملاشتۇرغۇچى سۆز 指复分总 <语>
ئومۇملاشتۇرۇشماق 态同共的«ئومۇملاشتۇرماق»
ئومۇملاشتۇرۇلماق 态动被的«ئومۇملاشتۇرماق»
ئومۇملاشماق 及普、广推 〔静〕 ئۇلارنىڭ تەجرىبىلىرى زاۋۇت بويىچە ئومۇملاشتى . 广推厂全在已验经的们他 。بۇ رايونلاردا ئاساسىي ماتارىپ ئومۇملاشتى . 了及普区地些这
育教础基 。
ئومۇملۇق 发出局全从、局大全顾 局大、局全 〔静〕 ئومۇملۇقنى نەزەردە تۇتماق
ئومۇمىي 敌公的民人 خەلقنىڭ ～ دۈشمىنى / 室研教育体共公 سى 本成总 ～ تەتقىقات ئورنى / 的体总、的总② 的们我年今 بۇ يىلقى ～ ئوقۇغۇچىلارنىڭ / 数总生学 ～ سانى 般一 ～ ئەھۋال 的遍普、的通普、的般一③人收总 普及普 ماتارىپنى ئومۇملاشتۇرماق ～ / 况情遍普、况情
育教通
ئومۇمىي ئەزا 项通 <数>
ئومۇمىي بايان 述概、论概 <文>
ئومۇمي بولۇق 角共公 <数>
ئومۇمىي بۇيرۇق 令通
ئومۇمىي بۆلگۈچى 数因公、数约公 <数>
ئومۇمىي بۆلۈنگۈچى 数倍公 <数>
ئومۇمىي پايدا 利毛、润利毛 <经>
ئومۇمىي پەرق 差公 <数>
ئومۇمىي پروگراممىا 纲总
ئومۇمىي پرىنسىپ 则总
ئومۇمىي پسىخولوگىيە 学理心通普
ئومۇمىي تارىخ 史通
ئومۇمىي تەرەپ 边共公 <数>
ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق 衡平合综 <经>
ئومۇمىي تىكلىك 线垂公 <数>
ئومۇمىي تىلشۇناسلىق 学言语通普 <语>
ئومۇمىي جۇغراپىيە 学理地通普 <地>
ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى 所民全 <经>
制有
ئومۇمىي خەرىتىشۇناسلىق 学图地通普 <地>
ئومۇمىي خەلق 民全
ئومۇمىي خور 唱合大 <艺>
ئومۇمىي خىمىيە 学化通普 <化>
ئومۇمىي دىئالېكتىكا 法证辩般一 <哲>
ئومۇمىي رادىئاتسىيە 射辐总 <物>

ئومۇمىي زىيان 损毛 <经>
ئومۇمىي سان 总 <印> 号期
ئومۇمىي سايلام 普 <法> 选
ئومۇمىي سۇغۇرتىشۇناسلىق 总 学险保体
ئومۇمىي سىزىق 公共线 <数>
ئومۇمىي سىستېما نەزەرىيىسى 普 论统系通
ئومۇمىي فونېتىكا 普 <语> 学音语通
ئومۇمىي فىزىكا 普 学理物通
ئومۇمىي قانۇن 公 <法> 法
ئومۇمىي قانۇنىيەت 普 律规遍，律规般一
ئومۇمىي قائىدە 通 则
ئومۇمىي قىممەت 总 <经> 值价
ئومۇمىي كاتالوگ 总 录目
ئومۇمىي كەچۈرۈم 大 <法> 赦
ئومۇمىي كۆپەيتكۈچى 公因数，数因公 <数>：子因公
ئەڭ چوڭ ～ 最大公因子(数)
ئومۇمىي كۆرسەتكۈچ 总 <数> 数指
ئومۇمىي گرامماتىكا 普 <语> 学法语通
ئومۇمىي گېئولوگىيە 普 <地> 学质地通
ئومۇمىي لايىھە 总 计设体
ئومۇمىي لوگىكا 普 <逻> 辑逻通
ئومۇمىي لېكسىكولوگىيە 普 <语> 学汇词通
ئومۇمىي مەخرەج 公因数，公因分 <数> 母通，母分
ئومۇمىي مەھسۇلات 总 产
ئومۇمىي مۇلۇكچىلىك 公有制 <经>
ئومۇمىي مېتېئورولوگىيە 普 <气> 学象气通
ئومۇمىي نۇقتا 公共点 <数> 点共，
ئومۇمىي نىسبەت 公 <数> 比
ئومۇمىي ھەقىقەت 普 <哲> 理真般一，理真遍
ئومۇمىي ھۇجۇم 总 <军> 击攻
ئومۇمىي ھۆكۈم 全 <逻> 断判称
ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش 公 告，通报
ئۇمۇمىي ئېغىرلىق 重毛
ئومۇمىي ئىگىلىك 公有济经 <经>
ئومۇمىي ئىنتېگرال 通 分积
ئومۇمىي يېشىم 通 <数> 解
ئومۇمىي يىغىن 全 会，议会体
ئۇمۇمىيلىق 〔静〕 <哲> 一般，性遍普，性般：～ 全局：نۇقتىنەزىرى بولۇشى كېرەك . 要有观局全。
ئومۇمىيۈزلۈك 〔静〕 全面：～ كېڭەيتمەك 全推面广 / ～ 全决解面全 قىلماق ھەل

ئومۇندۇرماق 使的态动 «ئومۇنماق»：سەن ئۇنى ئومۇندۇرما . 你别叫他失望。
ئومۇنماق 〔动〕 望指望(西东的住不靠)：سەن ئومۇنۇپ قالما . 你别指望。
ئومۇنۇشماق 同共的态 «ئومۇنماق»
ئومىلماق 〔动〕 <古> 飞，翔，翱翔
ئون 〔数〕 十：～ نەچچە ئادەم 十几个人 / ～ كۈلكىنىڭ بىر يىغىسى بار . <谚> 一次哭有必笑十次 "悲极生乐"。
ئون بەشى بولسىمۇ = ئون جېنى بولسىمۇ
ئون جېنى بولسىمۇ 三头六臂：ئاممىدىن ئايرىلساڭ ، ئون جېنىڭ بولسىمۇ بىكار . 众群开离，六头三有是就你。用顶不也臂。
ئون جېنىنىڭ بىرى قالماق 死疼，了死累 <成>
ئون جېنىمنىڭ بىرى قالدى . 了：ھېرىپ ئون جېنىمنىڭ بىرى قالدى 。了我死累。痛子肚：قورسىقىم شۇنداق ئاغرىدىكى ، ئون جېنىمنىڭ بىرى قالدى . 啦了不受得。
ئون سەككىز مىڭ ئالەم 普，宇寰，球环，下之天内之海四
ئون گۈلىنىڭ بىرى ئېچىلمىغان 青春青：少年ھەن تېخى ياش ، ئون گۈلۈمنىڭ بىرى ئېچىلمىدى . 我，轻年还正。少年春青当。
ئونلار خانىسى 位十 <数>
ئون ئۆلۈپ ، بىر تىرىلمەك 生一死九 <成>
ئون ئىككى بارماق ئۇچەي 肠指二十 <理生>
ئون ئىككى بۇرج 宫二十道黄 <天>
ئون ئىككى مۇقام 姆卡木二十 <艺>
ئون ئىككى مۇچەل 肖生二十 <天>
ئون ياقلىق 体面十 <数>
ئوناق 〔静〕 测揣，计估 <方>
ئونەيلەن 〔静〕 人个十
ئونبېشى 〔静〕 长伍②长甲，长户十①
ئونتولوگىيە 论体本 <哲>〔静〕
ئونلاپ 〔静〕 地十成
ئونلۇق 〔静〕 位十 <数>①(的牌克扑)②的位进十，十花梅 چىللىكىنىڭ ئونلۇقى / 十桃红 تاپانىڭ ئونلۇقى：十
ئونلۇق تۈرگە ئايرىش ئۇسۇلى 分进十 <数> 法类
ئونلۇق قارشىلىق ساندۇقى 电进十 <电，物>

箱阻

ئونلۇق كەسىر 数小 <数>

ئونلۇق كەسىر چېكىتى 点数小 <数>

ئونلۇق لوگارىفما 数对用常 <数>

ئونلىغان 了立建．成十的：نەچچە ～ مەكتەپ قۇرۇلدى 〔静〕 了立建．成十的：几十所学校。

ئونمىڭ 元万一，元万 ～ يۈەن 万：〔静〕

ئونمىڭلار خانىسى 位万 <数>

ئونمىڭلاپ 地万成 〔静〕

ئونمىڭلاپ ـ يۈزمىڭلاپ 地万十数 〔静〕

ئونمىڭلىغان 众群民人万上千成的万上千成：نەچچە ～ خەلق ئاممىسى 〔静〕

ئونۇ 个这前眼，个这就 <古>〔静〕

ئونىماق 想 <方>〔动〕

ئونىنچى 位十第 〔静〕 第十：ئۇنىڭ ئەتىجىسى سىنىپ بويىچە ～ ئورۇندا．成的他绩居全班第十位。

ئونىنچىلىق 名十第 〔静〕

ئوھۇ ～ ، ئۇ ئىزا تارتىپ قالدىغۇ！了臊害她，哟（意得，讶惊示表）〔叹〕：嗬，嚯，唷喔，哟 ～ ！了糟害她，哟 ئەجەبمۇ يوغان تاۋۇز ئىكەن！瓜西的大么这，唷喔 ～ ！瓜西的大么这，唷喔 ئەمەس دېگەن كاتتا ئىمارەت بۇ！呀楼的大多…嚯 ～ ！呀楼的大多…嚯 سەنمۇ كېلىپ قاپسەنغۇ！了来也你，嗬 ～ ！了来也你，嗬，哈哈！我猜，哈哈！我猜 ！了着

ئوھۇش ～ ，：（厌讨，恶厌，满不示表）嘘 <女>〔叹〕：～ ，يوللىرىغا ماڭسىلا！吧路的你走，厌讨！

ئوھۇي = ئوھۇ

ئوۇ 来回猎打 猎打，猎打：猎狩 〔静〕 ئوۋدىن قايتىپ كەلمەك ②猎物：～ ئىزلىمەك 寻找猎物

ئوۋغا چىقماق 出猎：ئوۋغا چىقساڭ پالتا بىلەن، يۈرت سورىساڭ دانا بىلەن．人高用国治，头斧拿猎出 <谚>。

ئوۋ قوشاقلىرى 谣猎 <文>

ئوۋ قىلماق = ئوۋ ئوۋلىماق

ئوۋ مىلتىقى 枪猎

ئوۋ ئوۋلىماق 猎狩，猎打：猎狩 〔静〕 بىر كۈنى مەمەت ئوۋ ئوۋلاپ شۇ تاغقا بېرىپ قاپتۇ．一天，天一来到座山上猎打提麦麦，。

ئوۋ ئۇسسۇلى 舞猎 <艺>

ئوۋ ئىتى 狗猎，犬猎 <动>

ئوۋچى 人猎：～ 〔静〕：قانچە ھىيلە بىلسە، ئېيىقمۇ شۇنچە يول بىلىدۇ．少多有就熊狗，计条少多有人猎 <谚>。个招儿 ئوۋچىنىڭ قارچىغىسى بولسا، توشقانىنىڭ خۇداسى بار．天老有子兔，鹰猎有人猎 <谚>。

蹉猎 <动> ئوۋچى چېرىپاشكا

隼游 <动> ئوۋچى لاچىن

ئوۋچىلىق 我．猎狩：猎狩 〔静〕 مەن ئوۋچىلىقنى ياخشى كۆرىمەن．我喜欢狩猎。 ～ قىلماق 打猎

ئوۋسەي 球外界 <体>〔静〕

ئوۋلاتماق 了子兔打他让我．成动使的态：«ئوۋلىماق» 的使动态：مەن ئۇنىڭغا توشقان ئوۋلاتتىم．了子兔打他让我。

ئوۋلاشماق 熊只一了获猎们他．成同共的态：«ئوۋلىماق» 的同共态：ئۇلار بىر ئېيىقنى ئوۋلاشتى．熊只一了获猎们他。

ئوۋلانماق 获猎被 猎被的被动态：«ئوۋلىماق» 的被动态：ئوۋلانغان ھايۋانلار 物动的

ئوۋلىماق 取猎，猎打① 〔动〕：猎打，取猎：كېيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق، يارىنى ئىزدەپ باغقا．去人恋找，山上去鹿猎要 <谚>。

得赢 <转>② 。果因：ئەل كۆڭلىنى ئوۋلىغانلار مەقسىتكە يېتەر، ئەل دىلىنى ئاغرىتقانلار ھەسرەت چېكەر．<谚> 得取骗 <转>③ 。叹悲空者心民伤，业伟建者心民：سەن ئۇنىڭ قەلبىنى ئوۋلىيالمايسەن．心的她了不取骗你。

ئوي¹ 洼低：洼低 〔静〕：بۇ يەر بەك ～ ئىكەن．这地方太低了。 ئۇ دۇشمەننىڭ ئوقىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئويراق بىر جاينى تاللاپ يېتىۋالدى．了倒卧方地的儿点低个了找，弹子的人敌避躲了为他。 دۆڭگە جىرىم تىكمە، ئويغا ئۆي سالما．房盖莫地洼，树种别上坡 <谚>。

甲凹 <动> ئوي قاسراق قۇرۇقلۇق تاشپاقىسى 龟陆

ئوي² 想思，意主，头念，法想① 〔静〕：想思，意主，头念，法想：ئۇنىڭ ئويىچە، مۇنداق قىلساق بولىدۇ．么这以可们我，法想的他照按。 مېنىڭ ئۇنى بىر كۆرۈش ئويۇم بار．做他下一见有我。 سەن خاتا ئويدىن قايىت．念的误错消打要你。法想的 ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىر ～ كەلدى．念个了起里心他。头 ماڭا بىر ～ كەلدى．头个了起想上马他。意主个有我。 ئويغا چۆكمەك = ئويغا پاتماق

ئويغا پاتماق 思沉入陷，思沉

ئويغا چۆممەك = ئويغا پاتماق

ئويغا سالماق 考思发引；考思…令：ئۇنىڭ سۆزلىرى كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالدى．思深人令话的他。

ئوي³ 啦提别就西东的益无，咳：～ ，پايدىسى يوق نەرسىنى قويۇپ تۇرساڭچۇ．。

ئوي⁴ 骝枣黑 ＜古＞〔静〕

ئويپاك = ئويمان

ئوي - پىكىر 〔静〕想 ،法 ،思 ،绪 ،念头：ئونىڭ كال-لىسىدا ھەر خىل ئوي - پىكىرلەر چۆرگىلەيتتى . 在法想多许 . ئونىڭ نېمە ئوي - پىكرى بارلىقىنى كىم بىلسۇن . 转打里子脑他谁知道什么 ، 有他念头 。 مېكىيانىڭ ئوي - پىكرى ئۇ سۆزلىمەكچى ، ئونىڭ ئوي - پىكرىنى بۆلۈۋەتمەڭلار . 他正断打别 ، 言发备准在 。

ئويچان 〔静〕沉思的：ئۇ ～ ھالدا دېدى . 说着思沉他 。

ئويچانلىق «ئويچان» 式形词名的：ئۇ ئاپئاق قار باسقان دالاغا ～ بىلەن تىكىلدى . 原的皑皑雪白着视注边思沉边他 。 野

ئوي - چوڭقۇر 〔静〕平不坷坎 ،洼洼坑坑：يولنىڭ ئوي - چوڭقۇرى تولا . 洼洼坑坑的上路 / 多坷坎方地的悉熟不 ＜谚＞ 。

ئويچى 〔静〕沉 ،者思：مۇشۇ كۈنلەردە بەكلا ～ بولۇپ قالدىڭ . 人的想冥思苦了成直简你子日些这 。

ئوي - خىيال 〔静〕想 ،法 ،思心 ،打算：ھەركىمنىڭ ئوي - خىيالى باشقا . 各有人各法想的(算打) 。

ئوي - دوڭغۇل 〔静〕平不低高 ،洼洼坑坑：كىچىك ماشىنا ～ يېزا يولىدا سىلكىنىپ كېتىۋاتاتتى . 在车汽小 ,洼洼坑坑着簸颠上路道间乡的 。

ئويدۇرما 〔静〕想臆 ،造臆 ،造捏 ،撰杜 ،构虚：بۇ پۈتۈنلەي ～ / 这 ～ 构虚属纯 / ھېكايە ～ / 事故的构虚 سۆز 话的造捏

ئويدۇرماق¹ «ئويماق²» 的态动使

ئۇيدۇرماق² 〔动〕构虚 ،撰杜 ،造编 ،造捏 ،造臆：پىتنە - پاسات ئويدۇرۇپ چىقماق ئويدۇرۇپ چىققان / 言谣造编 ئويدۇرۇپ چىققان ئىشلار / 构虚属纯 / 实事的造捏 ئويدۇرۇپ چىقارغىلى بولمايدۇ . 能不是律规的展发会社 。 的造臆

ئويدۇرمىچى 〔静〕者陷诬 ،者撰杜 ،者造捏：ئويدۇرمىچىلار ئويدۇرۇپ چىقارغان ئىغۋا دەستىدىن تۆپتوغرا 15 يىل ئازاب چەكتىم . 受整整我 ,言谣的造编们者陷诬于由 。 罪年 15 了

ئويدۇرمىچىلىق 〔静〕陷诬 ،造捏：ئونىڭ ئويدۇرمىچىلىقى دەستىدىن بىرقانچە ئادەم خانۇەيران بولۇپ كەتتى . 的他于由 。 亡人破家得弄被人个几好 ,陷诬

ئويدۇرۇشماق «ئويدۇرماق¹» 的态同共

ئويدۇرۇلماق¹ «ئويدۇرماق¹» 的态动被

ئويدۇرۇلماق² «ئويدۇرماق²» 的态动被：ئويدۇرۇلغان پاكىت 实事造捏

ئۇيۇ - دۆڭ 〔静〕平不低高 ،坎坎沟沟：ئۇ بۇ يەرنىڭ ئوي - دۆڭىنى ياخشى بىلەتتى . 坎坎沟沟的里这悉熟他 。

ئويىرات (一之落部古蒙)特拉卫 ،特鲁厄 ،刺瓦〔静〕

ئۇيغاتماق 〔动〕起唤 ،醒唤 ،醒叫 ،醒让：ئۇ ئۇيغىنىنى توۋلاپ ئۇيغاتتى . 了醒叫子儿把他 。 ئونىڭ سۆزى مېنى خىيالدىن ئۇيغاتتى . 醒唤中思沉从我把话的他 。 خەلق ئاممىسىنى ～ 众民起唤

ئويغاق 〔静〕着醒：ھەممىسى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن بولۇپ ، ئۇ تېخىچىلا ～ ئىدى . 着醒还他 ,了睡熟都人别 。 ئويغاقىنى زورلاپ ئۇخلاتقىلى بولماس . ＜谚＞ 硬能不人的着醒 觉睡让 。

ئويغاقلىق 〔静〕着醒 ،醒：ئۇگدەك دېگىنىمىز پۈتۈنلەي ئۇخلاپ قېلىش بىلەن ئويغاقلىقنىڭ ئارىلىقىدىكى ھالەتنى كۆرسىتىدۇ . 态状的间之着醒和睡入全完指是睡瞌 。

ئويغانماق 〔动〕醒①睡 ،醒：ئۇ تېخى ئويغانمىدى . 没还他 。 ＜转＞② 。醒苏 ،复苏 ،醒：ياپيلاق ئويغاندى ، ئوت - چۆپلەر كۆكەردى . 了青返草 ,了醒苏原草 。 زېمىن ئويغاندى . 了醒觉 ,醒 ،悟觉 ،悟：تەقەللۇياتقان ئەللەر ئويغاندى . 了醒觉都家国中展发 。 كادىرلار ئويغانغاندا دېھقانلارمۇ ئويغاندى . 民农时悟醒部干 。 ＜转＞④ 。了悟觉也们 ：生萌 ھېسسىياتلىرى قەلبىمدە ھارغان پىكىر ئۇيغۇسۇ ئويغىنىشقا باشلىدى . 生萌始开中心的我 。 觉感的乎乎热种一

ئويغۇ 刀剜 ＜古＞〔静〕

ئويغىتىلماق 态动被的 «ئويغاتماق»

ئويغىنىشماق 态同共的 «ئويغانماق» ：بالىلار ئويغىنىشىپ ، يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇشتى . 脸了洗后醒睡们子孩 。

ئويلاشماق 态同共的 «ئويلىماق» ：بىز كەلگۈسىنى ئويلىشىشىمىز كېرەك . 来未到想该应们我 。 ئاۋۋال ئەمەلىي ئەھۋالنى كۆرىمەن ، ئاندىن بۇ ھەقتە ئويلىشىپ باقىمەن . 际实看看先我 ,况情考虑考虑此就后然 。

ئويلانماق 态复自的 «ئويلىماق» ：قايتا - قايتا ～ / 考虑思 ～ ئەتراپلىق 。来出想没也法办个一是但 ,着考虑思 / 题问索思 ～ مەسىلە ئۈستىدە / 到周复答再下一虑考我 . ئاندىن سىزگە جاۋاب بېرەي . 你 。

ئويلىماق[1] 及料，到料，想料，料意，虑考，想〔动〕：ئويلاشقا ۋە سۆزلەشكە جۈرئەت قىلماق 敢想敢说敢说 / ئىش مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقمايدۇ ، دەپ زادىلا ئويلىمىغان ئىكەنمەن . 功成不会情事到想没也么怎我 . مەن ئۇنى ھېچقاچان ئۇنداق گەپنى قىلار ، دەپ ئويلىمىغانىدىم . 会他到料有没我 . پۈتۈنلەي ئويلىمىغان يەردىن چىقماق 完全出 / 话的样这说 。 ئۇنى بۇگۈن كېلىدۇ دەپ ئويلىماپتىمەن . 外之料意乎我 。 ئويلىماي سۆزلىسەڭ ، ئاغرىماي ئۆلسەن . 来会天今他到料没 。 终而疾无，通一说乱〈谚〉

ئويلىماق[1] 走逃，跑逃〈方〉〔动〕

ئويما 石 ～ تاش / 字的刻雕 ～ خەت 刻雕〔静〕：雕 / ياغاچ ～ 木雕

ئويما باسما 印凹 <印>

ئويما بالكون 台阳凹 <建>

ئويما رەسىم 版画 <艺>

ئويما قۇلۇپ 锁暗

ئويما قېلىپ 模阴

ئويما مەتبەئە 版凹 <印>

ئويما نەقىش 雕浮 <艺>

ئويمات 地耕（的小大亩百一至亩十）<方>〔静〕，地田

ئويماق[1] 针顶〔静〕：ئورغاق تۈتۈپ ئاتاڭ قالغۇچە ، ～ ئاتاڭ قالسۇن . 在健爸爸的刀镰握个有其与 <谚> ，爹的官当其与"同喻；世在妈妈的针顶拿个有如不在，娘的饭要如不"。

ئويماق[2] ①〔动〕挖，剜：ئويۇپ يېسەڭ ، ئون كۈن يېتەر ، قېرىپ يېسەڭ ، قىرىق كۈن . 着刮，天十够吃着剜 <谚> ②瓜西吃着剜 。 تاۋۇزنى ئويۇپ يېمەك 天十四够吃 / 章图刻 ～ نەقىش 刻，刻雕 <转>：تامغا / 案图雕 ～

ئويماقسىز 的针顶无〔静〕：～ خوتۇن بولماس ، تىغسىز ئەر . 人男是不子刀有没，人女是不针顶有没 <谚>

ئويماقلىق 的针顶有〔静〕：～ قول 针顶戴，的针顶戴手的

ئويمان 低〔静〕：洼，洼 ～ يەر 低洼，地洼，地洼填 ئويمانىنى تېز دۇرماق

ئويمان يول 道凹 <交>

ئويمانتاج 洼瓣花 <植>〔静〕

ئويمان - چوڭقۇر = ئوي - چوڭقۇر

ئويمان - دۆڭ = ئوي - دۆڭ

ئويمانلىق 盆木里塔 <地>〔静〕：盆地 تارىم ئويمانلىقى

地盆尔噶准 جوڭغار ئويمانلىقى

ئويمىچى 师刻雕，匠刻雕〔静〕

ئويمىچىلىق 业刻雕〔静〕

ئويمىكەش = ئويمىچى

ئويمىكەشلىك = ئويمىچىلىق

ئويناتماق ① «ئوينىماق» 的态动使：ئۇ ئۇلارنى تۇرپاندا ئىككى كۈن ئويناتتى . 动挥②。天两了玩番鲁吐在们他让他 ، قامچا / 刀大耍，刀大动挥 ～ قىلىچ：耍，动舞，舞挥 ～ مايمۇن / 鞭皮舞挥 ～ قاش - كۆزىنى / 儿猴耍 ～ كۆزلىرىنى / 动转地溜溜滴儿珠眼 ～ 眼弄眉挤 / گەپ 句词弄玩 ～

ئويناش 妇姘，妇情②夫情①〔静〕

ئويناشماق ① «ئوينىماق» 的态同共：بالىلار ھويلىدا ئويناشماقتا . 耍玩里子院在们子孩 。 بىز خۇشال - خۇرام ناخشا ئېيتىپ ، ئۈسسۈل ئويناشتۇق . 跳，歌唱地地喜天欢们我 . ②。舞戏儿为…以，玩着闹：بۇ ئائىلىمىزنىڭ چوڭ ئىشى ، بۇنىڭ بىلەن ئويناشقىلى بولمايدۇ . 不可，事大的里家是这 . ئۆزۈڭنىڭ ھاياتى بىلەن ئويناشساڭ بولمايدۇ . 。的玩着闹是 。戏儿当命生己自拿能不你

ئويناق 的快欢 ～ ناخشا ئاۋازلىرى 的快欢〔静〕：的灵水，的快欢 / ئۇنىڭ كۆزى يەنە بۇرۇنقىدەكلا ～ ئىدى . 声歌 睛眼的她 。灵水样那前以跟然依

ئوينىقلاتماق «ئوينىقلىماق» 的态动使

ئوينىقلاشماق «ئوينىقلىماق» 的态同共

ئوينىقلىماق 跳乱蹦欢，儿欢撒〔动〕：قوزىلار يايلاقتا ئويناقلاپ يۈرمەكتە . 跳乱蹦欢上原草在羊小 。

ئوينىلماق «ئوينىماق» 的态动被：خەلقنىڭ قاتتىق تەلەپ قىلىشى ئارقىسىدا بۇ دراما يەنە ئون مەيدان ئوينالدى . 人在 。场十了演又剧话台这，下求要烈强的民

ئويىنغوچ[1] 轴线的上机织斯莱特艾〔静〕

ئويىنغوچ[2] （瓜甜熟早种一）子蛋瓜 <方，植>〔静〕

ئوينىماق 耍玩，耍，弄玩，玩①〔动〕：بالىلار باغچىدا ئويناپ قىزىپ كەتتى . 劲起得玩里园公在们子孩 . ئۇ تاغىسىنىڭ ئۆيىگە ئوينىاپ چىققانىدى . 了去耍玩家叔叔到他 . ئايالىلار بىلەن ～ 性女弄玩 ：(目节)演扮，(舞)跳② سىز تانسىنى بەك ياخشى ئوينايدىكەنسىز . 得跳舞谊交的您 . ئۇ بۇ دراممدا دېھقانىنىڭ رولىنى ناھايىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوينىدى . 好很 。农了演扮地功成分十他里剧话场这在 ：(棋)下，(等牌，球)打③。色角的民 打 ～ توپ ：(棋)下，(等牌，球)打 / قارتا ～ شاھمات 牌玩，牌打 ～ 下 ，动跳④棋

动转：ئۇنىڭ بارماقلىرى راۋاب پەردىلىرى ئۈستىدە ئويناپتتى . 动跳上弦琴甫瓦热在指手的他。动跳ئۇنىڭ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى . 转溜溜滴睛眼的她。转溜ئۇنىڭ يۈرىكى شادلىقتىن ئويناپ كەتتى . 弄摆⑤。来起了跳得奋兴心的他：ئۇ قىز چېچىنىڭ ئۇچىنى ئويناپ يەرگە قاراپ تۇراتتى . 低娘姑个那。梢发的己自着弄摆头着过，我是的斋封 <谚> . روزىنى مەن تۇتتۇم ، ھېيتنى باشقىلار ئويناپتۇ：(节)过⑥。梢发的己自着弄摆头着参 ~ ئوي "裳衣嫁作人他为"同喻：人别是却的节加出露⑦礼婚迪萨：سادىقنىڭ يۈزىدە تەبەسسۇم ئويناندى . 容笑了出露上脸克。

ئويناش سەنئىتى 术艺演表 <艺>

ئويۇشماق «ئويماق[2]» 的态同共的：ئۇلار بەدىش ئويۇشماقتا . 他们在雕花。

ئويۇق[1] 〔静〕 橱壁，龛壁①：ئويۇقتا ئورۇن - كۆرپىلەر تىزىپ قويۇلغان . 坑的刨石玉采②。盖铺着摆里橱壁。

ئويۇق[2] 〔静〕 样花(的用绣刺) <方>

ئويۇقچە 〔静〕 橱壁小，龛壁小

ئويۇلماق «ئويماق[2]» 的态动被的：تامنىڭ بىر يېرى ئويۇلۇپ كېتىپتۇ . 块一了去进凹墙。

ئويۇم 〔静〕 量的来出挖次一具工的定一用：بىر ~ توپا 一锹土

ئويۇن 〔静〕 戏游①，耍玩，戏游：بالىلار ئويۇنى 儿童们戏游 / مۇشۇككە ~ ، چاشقانغا قىيىن . 为鼠老，戏游做猫 <谚> . 难练排们他：ئۇلار ~ نى پىيانىلاپ بولدى . 戏，目节②。目节了好。ئۇرۇۋاتقان تاماشىبىنلار دوررىدە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى ~ كۆرۇۋاتقان . 看们众观的戏来起了站地蓦：笑玩③。

ئۇ ~ نى ئەمەس ! 笑玩是不可这！堂名，戏把 <转>④ 。戏把的耍他是这 . بۇ ئۇنىڭ ئوينىغان ئويۇنى ئىدى 。 بۇ 你，堂名有里这 . يەردە بىر ~ بار ، سەل پەخەس بولۇڭلار 。儿点心小得们

ئويۇن چىقارماق 戏把鬼耍，腕手耍

ئويۇن قويماق 目节演，戏演

ئويۇن قېپى 扎 . ئىدى ~ زاكىر كىچىكىدە 者儿玩贪：玩贪太候时小尔克。

ئويۇن قىلماق 笑玩开，玩着闹

ئويۇن كومپيۇتېرى 机戏游子电

ئويۇن كۆرسەتمەك 耍 <转>②目节演，戏演① 招花

ئويۇن - تاماشا 玩游，耍玩，戏游 〔静〕

ئويۇنچا 口领(分部的空挖时服衣裁) 〔静〕

ئويۇن - چاقچاق 笑笑说说，笑玩 〔静〕

ئويۇن - چاقچاقچى 笑玩开好，人的笑爱说爱 〔静〕 人的

ئويۇنچۇق 自弄摆里那在坐娘姑小 . ھەپلىشىپ ئولتۇراتتى 偶玩，具玩① 〔静〕：قىزچاق ئۆزىنىڭ ئويۇنچۇقلىرى بىلەن 。物玩 <转>②。具玩的己嘛了物玩的儿头头了成您 . دە - قىغا ئايلىنىپ قاپسىز 。

ئويۇنچى 子孩的玩贪 بالا ~ ：人的戏演① 〔静〕：سەنئەت ئۆمىكىنىڭ ئويۇنچىلىرى 文室艺游②院戏，子园戏① 〔静〕

ئويۇنخانا 笑笑说说，笑嬉 〔静〕

ئويۇن - كۆلكە

ئۇ[1] ①维吾尔文字该②母字个六十二第称名母字

ئۇ[2] 〔静〕①他、她、它：～ كىم？谁是(她)他？～ ئوقۇغۇچى．他(她)是学生。②那、那个：ھېلىقى لۇغەتنى يەنە بىرنى ئالدىم ، ئۇنى ئۇكامغا بېرىمەن．我又买了一本词典，给我弟弟送去。～ ئادەم مېنىڭ تاغام بولىدۇ．那个人是我叔父。～ دېگەن ～ زامان ، بۇ دېگەن بۇ زامان．此一时，彼一时。

ئۇ ئالەم = **ئۇ دۇنيا**

ئۇ دۇنيا 九泉、世后、间阴 <宗>

ئۇ دۇنياغا كەتمەك 古作、世去 <成>

ئۇ دۇنيالىق 的世后、的间阴 <宗>

ئۇ دۇنيالىق ـ بۇ دۇنيالىق بولۇشماق 不势 <成>

ئۇ شاختىن بۇ شاخقا قونماق 那着望山这 <成>

ئۇـبۇ ـ بۇـ 〔静〕：个那、个这 ～ دېمەك 说这说那、三说四道

ئۇپا 〔静〕：粉扑、粉、粉香 ～ / 盒粉香 قۇتىسى ～ سۈرمەك 粉搽

ئۇپاسانچ 〔静〕者道修 ، 者士修做备准 <古>

ئۇپا ـ ئەتلەك 〔静〕：粉脂 ～ سۈرتمەك 粉脂搽

ئۇپراتماق «ئۇپرىماق»的动使态：把 ～ ئايغىنى 鞋磨破 / ئاغزىنى ～ ئۆزىنى 口费、皮嘴磨 ～ / 己自践作

ئۇپراتمايدىغان ئادەم 会养保的人

ئۇپراق 的了旧用、的了损磨 <古>〔静〕

ئۇپراقچىلىق 心操份过、烦麻找自 <方>〔静〕

ئۇپرىتىشماق «ئۇپراتماق»的同共态

ئۇپرىماق ①〔动〕耗损、坏磨、损磨：ئېتىللار ئۇپراپ كەتتى．心费、心操 <转>②。了坏磨件零：بۇ ئىشقا تولا ئۇپرىمايلا．了心费太别就你事件这。

ئۇپراش نىسبىتى 率耗损

ئۇپراش ھەققى 费旧折 <经>

ئۇپراش يۈزى 面蚀磨 <地>

ئۇپۇق 〔静〕际天、线平地 <地>

ئۇپۇق سىزىقى 线标地、线平地

ئۇپىلاتماق «ئۇپىلىماق»的动使态

ئۇپىلاشماق «ئۇپىلىماق»的同共态

ئۇپىلانماق «ئۇپىلىماق»的被动态

ئۇپىلىماق 粉涂、粉搽〔动〕

ئۇدۇتتۇر = **ئۇدۇل**

ئۇتتۇر چىش 牙门、齿门 <理生>

ئۇتتۇر مىجەز 子性直、儿眼心直

ئۇتتۇر ئوقەت = **ئۇدۇل ئوقەت**

ئۇتتۇرلۇق = **ئۇدۇللۇق**

ئۇتروۇنماق 〔动〕①面碰、面迎、面照、抗对②，抗对③反击撞、撞对

ئوتسۇقماق 败失，败，输 <古>〔动〕
ئوتغانماق 情为难，愧羞，羞害 <古>〔动〕
ئوتقۇزماق 球．توپ مۇسابىقىسىدە بىز ئوتقۇزدۇق：输〔动〕。了输打们我赛
ئوتلى 赏奖，励奖，奖 <古>〔静〕
ئوتماق 胜获赛比 ～ مۇسابىقىدە：赢，胜获〔动〕
ئوتۇشماق «ئوتماق»态同共的：ئۇلار توپ مۇسابىقىسىدە ئو-تۇشتى．了赢们他赛球。
ئوتۇق 著显 ئوتۇقلار ئوتۇقلىك：就成，功成，绩成〔静〕 قازانماق 取得成就 ～ / 就成的
ئوتۇقسىز 效无 ئەمگەك ～：的效无，的功成不〔静〕 动劳
ئوتۇقلۇق 作工你祝 بولسۇن ～：的功成〔静〕 خىزمىتىڭىز ～ 。功成很得开会大．ئوتتى ～ يىغىن سەپەر ～ 途旅的功成
ئوتۇلماق «ئوتماق»态动被的：ئۇ شاخماتتا ئىككى نۆۋەت ئوتۇل-دى．他了输两盘棋。
ئوتۇن 的贱卑，的下低，的低，的面下 <古>〔静〕
ئوتۇنچ 辱耻，耻羞，耻 <古>〔静〕
ئوجماق 界世乐极，园天，堂天 <古>〔静〕
ئوجۇت 属亲，族亲，族家〔静〕
ئوجۇر - بوجۇر 处之微细，细底，委原〔静〕：ئىشنىڭ ئوجۇر - بوجۇرى / 细底的情事，委原的情事 جۇر - بوجۇرىنى سوراپ ئىشتۇرمەك：来出听打细底的情事把；底到问锅砂破打；底问根刨
ئۇجۇز 视歧受，的气受，薄单，弱软，弱 <方>〔静〕 的贱，的流下，的贱下，的辱屈受，的
ئوجۇزلىماق 待虐，辱凌，视鄙 <方>〔动〕
ئوجۇقتۇرماق 态动使的 «ئوجۇقماق»
ئوجۇقتۇرۇشماق 态同共的 «ئوجۇقتۇرماق»
ئوجۇقتۇرۇلماق 态动被的 «ئوجۇقتۇرماق»
ئوجۇقماق 言无口哑，来话出不说②息窒①〔静〕：ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئوجۇقۇپ كەتتى．了言无口哑他话这了听。
ئوجۇقۇشماق 态同共的 «ئوجۇقماق»
ئوجۇل 芽嫩(的蒲香)〔静〕
ئوچ[1] 端，顶，头，梢，尖〔静〕 پىچاق / 尖笔 قەلەم ئوچى：端 ئوچى 刀尖 / تىغ ئوچى 锋芒 / دەرەخ ئۇچى 树 / مۇنارنىڭ ئوچى 塔顶 / پۇتنىڭ ئوچىدا دەسسىمەك 踮梢 / بۇرنىنىڭ ئوچىنىلا كۆرمەك <成>：尖脚着鼻到看只 豆如光目，光寸目鼠，尖子
ئوچ 压(电)端 <电> بېسىمى
ئوچ 蔓爬 <植> تارتماق
ئوچ[2] 条棉(的用纱纺) <纺>〔静〕
ئوچ[3] 境边，界边 <古>〔静〕
ئوچا 背脊①〔静〕：：ئوچىسى قىچىشقان ئېشەك توڭمەنگە ئوزى بارار．"同喻：房磨上己自，痒背脊驴毛 <谚>。"吃苦 / ئو-چىسى ئىسسىغۇدەك كىيىم ، قورسىقى توپغۇدەك تاماق كۆرمىگەن 服衣的上身 / ئو-腹果不食，体蔽不衣
ئوچا 体胴 <牧> گۆش
ئوچسىز 好过过有没 <成> ئاپتاپ كۆرمىگەن 的福过享有没，的子日
ئوچىغا 顶透，端极 <成>：～ ئەكسىيەتچى 顶透赖无 مۇتەھەم ～ / 子分动反端极
ئوچار 的飞〔静〕
ئوچار 云飞 <气> بولۇت
ئوچار 鱼飞 <动> بېلىق
ئوچار 盘飞，碟飞 تەخسە
ئوچار 鼠飞 <动> تىيىن
ئوچار 鼠鼯 <动> چاشقان
ئوچار 蝗飞 <动> چېكەتكە
ئوچار 鸟飞，禽飞 قانات
ئوچار 蜥飞 <动> كەسلەنچۇك
ئوچار 毯飞(的中说传) گىلەم
ئوچارلىق 禽飞〔静〕
ئوچارلىق - تىنارلىق 兽走禽飞〔静〕
ئوچاستىكا 段区，段地〔静〕
ئوچان 船 <古>〔静〕
ئوچبەرگى 菜睡 <植>〔静〕
ئوچبېگى 吏税 <古>〔静〕
ئۇچراتماق 损受使 ～ زىيانغا 态动使的：«ئۇچرىماق» 失 / قەدىناس دوستىنى ～ 友朋老到遇
ئوچراشماق ① 会，逢相，遇相②态同共的 «ئوچرىماق» 。了逢相们友朋．دوستلار ئوچراشتى：师会，合会，晤 / 逢相水萍，遇相外意 ～ تاسادىپىي قېرىنداش قىسىملار 师会队部弟兄 ～
ئوچرو 来近，在现 <古>〔静〕
ئوچروغ 峰，巅，顶 <古>〔静〕
ئۇچرىماق 到遭，到碰，见碰，到遇，见遇〔动〕：يولدا سىزگە ئايشەم ئوچرىدىمۇ？有没姆夏依阿见遇上路在你？

بەختسىزلىككە ～ 遭到不幸 / تاللاپ ـ تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ . 。"眼了花挑"同喻：子秃个了挑去挑来挑 <谚>

ئۇچقات 冬忍 <植>〔静〕

ئۇچقاق 挥易容油汽 . بېنزىن ～ كېلىدۇ . 的发挥易〔静〕 。发

ئۇچقاندەك 在车列 . ماشىمالقا ～ پويىز ، 速飞 ، 驰飞〔静〕 飞驰 。 ماشىنا ～ ئۆتۈپ كەتتى . 过驰速飞车汽 。 ماتورلۇق قولۇاق يىراققا قاراپ ～ يۇرۇپ كەتتى . 向驶地快飞船汽 。方远

ئۇچقۇچى 校航 飞〔静〕 员行：

ئۇچقۇچىسىز 驶驾人无 ～ ئايروپىلان 无飞〔静〕 的员行：

机飞

ئۇچقۇچىلىق 的名象抽 «ئۇچقۇچى» 词：ئۇلار بىلگىلىك ～ سەۋىبىسىگە يەتتى . 。平水行飞的定一了到达已们他

ئۇچقۇر 的速迅行飞 ، 的飞善〔静〕

ئۇچقۇر چاق 轮飞 <机>

ئۇچقۇرۇل 台火烽 ، 哨前 <方>〔静〕

ئۇچرىتىشماق 态同共的 «ئۇچراتماق»

ئۇچقۇن 火 ① 〔静〕 ، 星火 ، 星之火：ئىلىكترون ئۇچقۇنى 电火 / ئۇسسۇ ئۇچقۇنلىرى 的望希火 / ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ . 火之星星 。原燎以可 ، ئۇچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى ئەمەس . 。匠铁是不的星火怕 <谚> ：كۆمۈر ئۇچقۇنلىرى 粒颗的少细 / قار ئۇچقۇنى 雪花

ئۇچقۇن پاقا 蛙青 ، 鸡田 <动>

ئۇچقۇن پىت 虱飞 <动>

ئۇچقۇنسىز 花火无 ، 星火无〔静〕

ئۇچقۇنلاتقۇچ 塞花火 <机>〔静〕

ئۇچقۇنلاتماق 态动使的 «ئۇچقۇنلىماق»

ئۇچقۇنلۇق 的花火带〔静〕

ئۇچقۇنلۇق زەرەتسىزلىنىش 电放花火 <物>

ئۇچقۇنلىماق 花发 ، 星火溅 ، 儿星火冒 ① 〔动〕 ：ئوت ئۇچقۇنلاپ كەتتى . 火了起溅火 。 ئاسماندا قار ئۇچقۇنلاۋاتاتتى . 。花雪着飘空天

ئۇچلاتماق 态动使的 «ئۇچلىماق[1]»

ئۇچلاشماق 态同共的 «ئۇچلىماق[1]»

ئۇچلانماق 态动被的 «ئۇچلىماق[1]»

ئۇچلايماق 出凸 ، 起隆 ، 耸高 ، 出突 ، 起突 <方>〔动〕

ئۇچلۇق 的尖〔静〕 ：بىگىز ～ / 子锥尖 پىچاق 刀尖 ～ / 子 ئىگنەك 巴下尖

ئۇچلۇق باش 头尖

ئۇچلۇق باش چېكەتكە 蝗头尖 <动>

ئۇچلۇق تۇمشۇق 嘴撅爱 ، 的气赌爱 ، 的气生爱 的

ئۇچلۇق قوغۇن 瓜越 <植>

ئۇچلۇق نېرۋا 经神叉三 <理生>

ئۇچلۇق ياقا 领尖

ئۇچلىتىشماق 态同共的 «ئۇچلاتماق»

ئۇچلىغۇچ 刀笔铅〔静〕

ئۇچلىماق[1] 长接②笔铅削 ～ 削①〔动〕 ：قېرىنداشىنى چاپانىنىڭ يېڭىنى ～ 接③袖衣长接 ：ئۇ ئاغزىنى ئۇچلاپ مېنى مەسخىرە قىلدى . 。我笑嘲嘴着撅他

ئۇچلىماق[2] (粉面)筛 <方>〔动〕

ئۇچما 山的峭陡 تاغ ～ ：的峭陡〔静〕

ئۇچما چوققا 峰来飞 <地>

ئۇچماق[1] 雀麻 . قۇشقاچلار ئۇچۇپ كەتتى ：行飞 ، 飞① 〔动〕 。了走飞 。 ئايروپىلان ئۇچۇۋاتىدۇ . 。行飞在正机飞 。 ئۇچماس تەخى ، كۆچمەس تام . <谚> 。的走不搬 ، 鸡的走不飞 ：شېشىدىكى بېنزىن ئۇچۇپ كېتىپتۇ . 。墙汽的中瓶 。②发挥 ：ماشقىلار ئۇنى ماختاپ ئويناتتى ، ئۇچۇپ كېتىدۇ . ③。了掉发挥油然飘飘 <转> ：جوغىسى ئۇچۇپ كەتكەن چەينەك 。④。然飘飘就他 ، 他夸人别 <转> 掉磕 ، 掉碰 ：掉磕 ، 掉碰 。了掉碰磕 / گىرۋىكى ئۇچۇپ كەتكەن پىيالە 边了掉碰 / 壶茶的嘴壶了 盅茶的

ئۇچۇشنى بىلىپ ، چۈشۈشنى بىلمەسلىك 光会不飞会不"力量自不"同喻：落 <成>

ئۇچۇمئۇچ 落角③好恰 ، 好正②均平 ، 等平①〔静〕 ، 方八面四 ، 处到

ئۇچۇر 音回 ، 讯音 ، 信音 ، 息信〔静〕 ：مەن ئارقىدىن ئۇچ پارچە خەت يازدىم ، ئەمما تا ھازىرغىچە ～ كەلمىدى . 。音回有没直一但 ، 信封三寄连我

ئۇچۇر ئالماشتۇرماق 换交息信

ئۇچۇر ئالماق 得知 ：ئۇنىڭ قەشقەرگە يېتىپ بارغانلىقى توغرىسىدا ئۇچۇر ئالدۇق . 。什喀了到已他知得们我

ئۇچۇر بەرمەك 话回

ئۇچۇر قانۇنشۇناسلىقى 学法息信 <法>

ئۇچۇر قانىلى 道信 <电>

ئۇچۇر قونالغۇسى 宿信

ئۇچۇر نەزەرىيىسى 论息信

ئۇچۇر ئوپتىكىسى 学光息信 <物>

ئۆچۈر ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经息信 <经>
ئۆچۈر ئىقتىسادى 济经息信 <经>
ئۆچۈر ئىلمى 学科息信
ئۆچۈر ئىنقىلابى 命革息信
ئۆچۈرچى 员息信〔静〕
ئۆچۈرچىلىق 业息信〔静〕
ئۆچۈرسىز 息信无，讯音无〔静〕
ئۆچۈرشۇناسلىق 学息信〔静〕
ئۆچۈرغۇچ 筝风 <古>〔静〕
ئۆچۈرما[1] 见下
ئۆچۈرما بولماق ①刚会学飞：ئۆچۈرما بولغان قۇش 刚学会飞的鸟 / كەپتەر ئۆچۈرما بوپتۇ。鸽子会飞了。②人成大长：بۇ قىز ئۆچۈرما بولغۇدەك بوپتۇ。这姑娘已成大长了。
ئۆچۈرما قانات 毛羽：باچكىلار ~ بوپتۇ。雏鸟已长出毛羽。
ئۆچۈرما قىلماق 教飞会翔
ئۆچۈرما[2] 见下
ئۆچۈرما ھاك 谷山的底见不深
ئۆچۈرما يار 壁绝，崖悬
ئۆچۈرماق ①飞放：كەپتەر ~ 鸽放 ②态动使的«ئۆچماق»：شامال غازاڭنى ئۆچۈرۈپ كەتتى。风把气球吹走了。③筝风放：بالىلار ~ 儿子放风筝。سېنى قانداق شامال ئۆچۈرۈپ كەلدى؟ 什么风把你吹来了？④捧：ئۆچۈرۈپ كۆككە كۆتۈرمەك / 上天到捧 سەن مېنى تولا ئۆچۈرما。你别光给我捧上天。(我捧吹别你)子帽高戴我。⑤掉碰，掉磕：چىننىنىڭ گىرۋىكىنى ئۆچۈرۈۋېتىپتۇ 碗边儿掉磕了。
ئۆچۈرۈشماق «ئۆچۈرماق»态同共的
ئۆچۈرۈلمەك «ئۆچۈرماق»态动被的
ئۆچۈز 的贱，的宜便 <古>〔静〕
ئۆچۈزلۈق ①鄙卑②价降，价低，价廉 <古>〔静〕，贱卑，贱下
ئۆچۈش 行飞，飞〔静〕
ئۆچۈش رايونى 区行飞 <交>
ئۆچۈش سۈرئىتى 度速行飞 <交，军>
ئۆچۈش لىنىيىسى 线航 <交，军>
ئۆچۈش مۇساپىسى 程航 <交>
ئۆچۈش ئېگىزلىكى 度高行飞 <军，交>
ئۆچۈش يولى 线航，线行飞，道跑 <交>
ئۆچۈشچان 的发挥易〔静〕
ئۆچۈشچان ماددا 质物发挥易
ئۆچۈشچان ماي 油发挥 <石>
ئۆچۈشماق «ئۆچماق»态同共的
ئۆچۈق 疹疱，疹风 <医>〔静〕
ئۆچۈق تەگمەك 疹风起
ئۆچۈق چىقماق 疹疱出 <医>
ئۆچۈقلاتماق «ئۆچۈقلىماق»态动使的
ئۆچۈقلاشماق «ئۆچۈقلىماق»态同共的
ئۆچۈقلانماق «ئۆچۈقلىماق»态动被的
ئۇچۇقلىماق 引人病将，俗习间民时旧)邪驱①〔动〕驱，去绕来绕上头在，苇芦或草燃点，口路字十到，训教 <转>②邪驱人病给 ~ كىشىلنى：(崇邪逐，拾收：ئېسىڭدە بولسۇنكى، گېپىمگە كىرمىسەڭ، سېنى ئۆچۇقلىماي قويمايمەن。一你拾收非我，话听不果如，住记你。可不顿。
ئۆچۈندۈرماق «ئۆچۈنماق»态动使的
ئۆچۈنما 病而惊受或寒风受因〔静〕
ئۆچۈنماق 病生(惊受或寒风受因)〔动〕
ئۆچىلىق 鞍驴〔静〕
ئۆخا (ئۆخاسى) 堂名，儿准 <方>〔静〕
ئۆخاسىز 的聊无，的义意无 <方>〔静〕
ئۆخاق 汁杏 <古>〔静〕
ئۆختا (ئۆختاسى) 见下
ئۆختاسىغا كەلمەك 验应：مېنىڭ ئويۇم ئۇختاسىغا كەلدى。我的想法应验了。چۈش ئۆختاسىغا كەلدى。梦应验。
ئۆخخا 觉睡 <儿>〔静〕
ئۆخلاتماق «ئۆخلىماق»态动使的：ئۆخلىتىدىغان دورا 安眠药 / بالىلارنى ~ 让孩子们睡觉。
ئۆخلاشماق «ئۆخلىماق»态同共的
ئۆخلىتىشماق «ئۆخلاتماق»态同共的
ئۆخلىتىلماق «ئۆخلاتماق»态动被的
ئۆخلىماق 睡①〔动〕，睡觉，眠睡：ئۇ ئۆخلاپ قاپتۇ。他睡着了。②。眠末夜彻他。ئۇ ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزدى。：睡沉 <转>ئاتام زاماندىن ئۆخلاپ ياتقان چۆل ـ جەزىرىلەر 原荒的睡沉古亘
ئۆخلاش كىيىمى 衣睡
ئۇخلىماي چۈش كۆرمەك 痴，梦作日白 <成>想妄心痴，梦说人
ئۇد 疆新于行流，器乐弦拨伯拉阿)特乌 <艺>〔静〕

(地等)

ئۇدا[1] 〔静〕 香沉 <植>

ئۇدا[2] 〔静〕 续连、续持、接连、连一、联蝉：～ ئون يىل مول هوسۇل ئېلىندى. 收丰年十续连。～ ئۈچ كۈن بو-ران چىقتى. 风大天三了刮续连。ئۇ ～ ئىككى يىل چىم-پىيۇن بولدى. 军冠联蝉年两他。

ئۇدا بۆلۈش 分划续连 <逻>

ئۇدا تېرىش 作连 <农>

ئۇدا قاپىيە 韵一尾首 <文>

ئۇداچى 〔静〕 的能万、的力能有 <古>

ئۇدار 〔静〕 拍节 <艺>

ئۇدارسىز 〔静〕 的拍节无

ئۇدارلىق 〔静〕 的拍节有

ئۇداغسىق 〔静〕 的敬尊得值、的敬可、的敬尊 <古>

ئۇدۇسقىماق 〔动〕 哭或笑中梦儿婴 <方>

ئۇدۇغ 〔静〕 随追、随跟 <古>

ئۇدۇق - بۇدۇق 〔模〕 吾吾支支、吐吐吞吞

ئۇدۇقلۇق 〔静〕 心经不漫、知无昧蒙 <古>

ئۇدۇل 〔静〕 对 ～ پەش：的直、的面正、的面对①
襟 / ～ يول 直径②路直 ～：直一、直、ئوك تە-رەپكە بۇرۇلۇڭ. 拐右向再、走直一你。ئىككى چاك ～ كەلدى. 了准对缝条两。ئا-دەم 直的率直 <转>④。了准对缝条两。ئۇدۇلدىن بىر ئادەم كەلدى. 门对、面迎、面对⑤人的率直：ئۇدۇلدىن بىر ئادەم ～ ماڭا قاراپ يۈگۈرۈپ كەلدى. 人个一来过走面对。ئۇ 来跑我向面迎他。ماگىزىن ئۆيىمىزنىڭ ئۇدۇلىدا. 面对家我在店商。

ئۇدۇل پرويېكسىيە 影投面正

ئۇدۇل تەرجىمە 译直 <语>

ئۇدۇل كەلمەك ①迎面而来：ئۇدۇل كېلىۋاتقان كىم؟ 迎面而来的是谁？②巧碰、巧凑：ئىش ئۇدۇل كېلىپ قالدى. 巧凑有事。سېنى ئىزلىمەكچى ئىدىم، ئۇزۇڭ ئۇدۇل كېلىپ قالدىڭ. 我找想正你，巧碰你来了。

ئۇدۇل ئوقەت 事么什干事么什上赶、卖现趸现

ئۇدۇللانماق «ئۇدۇللىماق» 的态动被

ئۇدۇللۇق 〔静〕 边…边、…现…、随…随：～ ئېلىپ ئىشلەتسەك 用边买边 ～ / 用边买边 ～ يېمەك 现做现吃 / باشقىلارنى كۈتۈپ تۇرماستىن، كەلگەنلەر ～ يەۋەرسۇن. 等用不、吃随到随家大。

ئۇدۇللۇق پايچى 多短 <经>

ئۇدۇللۇق ئۇرۇقلاندۇرۇش 种配机随 <牧>

ئۇدۇللۇق ئېغىز تەرجىمىسى 即席口译、译传声同

ئۇدۇللىماق 着对正〔动〕、着对直 چىراغنى ئۈستەل ئۈستە-گە ئۇدۇللاپ ئاسماق 把灯台桌面起来挂着对直。

ئۇدۇلمۇئۇدۇل 〔静〕 面对面：دۇشمەن بىلەن ～ تۇرۇپ كۈ-رەش قىلماق 同人敌面对面斗争 / ئالتە ئىككىمىز ئۈچ يىلدىن بېرى ～ ئولتۇرۇپ خىزمەت قىلىمىز. 我三年以来，我们两个在一起面对面坐着办公。

ئۇدۇم 〔静〕 传遗①：ئاتا - بوۋىسىدىن قالغان ～ 的传遗 / بۇ كېسەل ئۇنىڭ ئۇدۇمىدا بار. 这病是他的传遗。بۇ ئىش ماڭا ～ بولۇپ قالدى. 这事件已经习以为常了。

ئۇدۇم ئالماق 袭承

ئۇدۇم قىلماق 继承、承传

ئۇدۇم كېسەل 遗传病 <医>

ئۇدۇماق 〔静〕 三叶草、三叶对 <植>

ئۇدۇن 〔静〕 粗野的、粗暴的、粗鲁的、失礼的、无礼的 <古>

ئۇدۇنماق 〔动〕 敬致、意敬示表 <古>

ئۇرۇغدۇت 〔静〕 女子、人女、女妇 <古>

ئۇرال 〔静〕 乌拉尔 <地>

ئۇرال تىللىرى 乌拉尔语系 <语>

ئۇران[1] 〔静〕 气口、口气、风口：سۆزنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا ئۇ بېرىشنى خالامدۇ - يوق؟ 从他口气的风口看，他愿意否是去？

ئۇران[2] 〔静〕 召号、号口②喊呐①

ئۇران - جۇرات 〔静〕 族家、族亲、族宗 <方>

ئۇرباغ 〔静〕 面干(的用等子剂擀)、面扑 <古>

ئۇرت 〔静〕 眼针、鼻针 <古>

ئۇرتوقاي 下见

ئۇرتوقاي قىلماق 打毁、打乱、打撕

ئۇر - چاپ 下见

ئۇر - چاپ قىلماق 乱打乱杀

ئۇرچۇق 〔静〕 锭纱、锤纺

ئۇرچۇق بېلىق 鲔 <动>

ئۇرچۇقسىمان 〔静〕 的状锤纺

ئۇرچۇقسىمان تەنچە 体锤纺 <生>

ئۇرچۇقلۇق 〔静〕 的绽有：ئىككى يۈز مىڭ ～ يىپ ئىگىرىش فابرىكىسى 有二万十纱的锭纱厂

ئۇر - سوق 下见

ئۇر - سوق قىلماق = ئۇرتوقاي قىلماق

ئۇرغۇ[1] 〔静〕 <语>重音；音重 ~ / 逻辑重音 لوگىكىلىق ~ / 重音符号 بەلگىسى

ئۇرغۇ[2] 臼木 〔静〕

ئۇرغۇتماق «ئۇرغۇماق»的使动态

ئۇرغۇزماق «ئۇرماق»的使动态

ئۇرغۇسىز 〔静〕 <语>无重音的、重音非读的

ئۇرغۇسىز بوغۇم <语> 非音节读重

ئۇرغۇشۇناس 〔静〕 <语>重音学家

ئۇرغۇشۇناسلىق <语>重音学 〔静〕

ئۇرغۇلۇق[1] 〔静〕 <语>带音重的、重音的；~ ئۇقۇماق 读重

ئۇرغۇلۇق بوغۇم <语> 重音节

ئۇرغۇلۇق[2] 〔静〕 <艺>击打的

ئۇرغۇلۇق چالغۇ <艺> 击打乐器

ئۇرغۇماق 〔动〕①涌、进发；بۇلاقتىن سۇ ئۇرغۇپ چىقماق 出涌中泉从水 / قىزغىنلىقى ~ 发进情热、发奔②发焕；ئۇرغۇپ چىققان كۈچ 量力的来出发焕 / ماقالىدا ھېسسىيات ئۇرغۇپ تاشقان . 文章气势奔放。

ئۇرلاماق 〔动〕 <古>喊呐

ئۇرمىماق 〔动〕①击、拍、打殴、打；~ مەيدىسىگە 胸拍 / تۇخۇمنى تاشقا ~ 脯敲 / ~ داڭ：撞、敲②石击卵以 ئۇردى . ئۇ بېشىنى دېرىزىگە ئۇرۇۋاپتۇ . 钟敲了两点了钟挂 / ئات ساقەت ئىككىگە 钟 <转>③。上户窗了到撞头的他 . 动跳：تومۇر ~ 动跳搏脉 / يۈرىكى گۈپ - گۈپ ~ 心扑腾扑腾跳地腾④ <转>打吹、打扑：خۇش پۇراقلار دىماغقا ئۇرۇپ تۇراتتى . 香扑味鼻 。 شامال يۈزگە ئۇرۇپ تۇراتتى . 风吹着面庞。 ئۇرۇنىشى خىزمەتكە ئۇرۇپ تۇرماق：命拼、力尽 <转>⑤。工作常非作人投 / ئۇرۇنىشى ھەرياقتا ~ 拼命扎挣

ئۇروبىلىن 〔静〕 <理生>素胆尿

ئۇروت <植>小二仙草 〔静〕

ئۇر - ئۇر 〔静〕打、打殴、斗、殴；كوچىدىن ئۆتكەن چاشقان ئۇر - ئۇرغا قاپتۇ . 老鼠过街，人人打喊。

ئۇر - ئۇر قىلماق 乱打、打群架、群起而攻之

ئۇر - ئۇرغا قالماق 打挨

ئۇرۇپ - سوقۇپ 〔静〕衍敷、合凑；ئىشنى ~ پۈتكۈزمەك 事了衍敷

ئۇرۇش 〔静〕战、争战；~ ھالىتى 态状争战 / ئىچكى ~ 国内战、争战内 / دۇنيا ئۇرۇشى 世界大战 / ~ ئەسەبىيلىكى 里底斯歇争战 / ئىلان ~ 人狂争战 / تەلۇلىرى ~ 俘战 / ئۇرۇشنىڭ تۇققۇزى رەڭ، بىرى جەڭ قىلماق 战宣 。"诈厌不兵"同喻：谋九战一 <谚>

ئۇرۇش ئاپتوموبىلى 车战、车战作 <军>

ئۇرۇش ئايروپىلانى 机飞战作 <军>

ئۇرۇش بولماق 争战发爆

ئۇرۇش پاراخوتى 船战 <军>

ئۇرۇش جىنايەتچىسى 犯战

ئۇرۇش قىلماق 战作②仗打①

ئۇرۇشپەرەس 的武黩兵穷、的战好 〔静〕

ئۇرۇشپەرەسلىك «ئۇرۇشپەرەس»的词名象抽的：~ چۇقانلىرى 嚣叫争战

ئۇرۇش - تالاش 斗争、吵争 〔静〕

ئۇرۇش - چېقىش 砸打 <法>〔静〕

ئۇرۇشخۇمار 者武黩兵穷、子贩争战 〔静〕

ئۇرۇشخۇمارلىق 武黩兵穷 〔静〕

ئۇرۇشقاق 的架打爱、的斗好 〔静〕；~ بالا 的架打爱子孩

ئۇرۇشقاقلىق «ئۇرۇشقاق»的名词形式：~ سىياسىتى 战好策政

ئۇرۇشماق ①«ئۇرماق»的战交②态同共

ئۇرۇق[1] 〔静〕子种、儿籽①；~ / 儿籽菜 كۆكتات ئۇرۇقى 种选 / ~ تاللىماق 种 <转>②种采、子种集采 ~ يىغماق <转>③后绝、种绝 ئۇرۇقى قۇرىماق：代后孙子指儿子棋吃 يېمەك ~ / 棋走 (يۆتكىمەك) ماڭماق：子棋

族氏⑤

ئۇرۇق تۇتماق 实结 <农>

ئۇرۇق تىلى 语族氏 <语>

ئۇرۇق چاچماق 种播 <农>

ئۇرۇق سالماق 种下 <农>

ئۇرۇق سېلىش ماشىنىسى 机种播 <农>

ئۇرۇق نەيچىسى 管精输 <理生>

ئۇرۇقلار كۆمۈلىچى (لوبوبى كەبىر) 罗 <药>

丸日比克甫补

ئۇرۇق[2] 索绳、子绳、绳 <古>〔静〕

ئۇرۇق - ئايماق 族部、族氏 〔静〕

ئۇرۇق - ئەجداد 辈先、先祖 〔静〕

ئۇرۇق - ئەۋلاد 代后、裔后、孙子 〔静〕

ئۇرۇق - پۇشت 代后孙子、裔后、代后 〔静〕

ئۇرۇق - تۇغقان 〔静〕 戚亲，亲属：ئۇرۇق - تۇغقانىڭ يىرىقى ياخشى ، ئوتۇن - ياغاچنىڭ يېقىنى . <谚> 远戚亲 好了近火柴，好了寇敌来，头聚戚亲动响有 <谚> 丧婚 ～ بىر ئۆلۈكتە ، بىر تىرىكتە . <谚> 动齐众民 。大事靠亲戚

ئۇرۇق - تۇغقانچىلىق 〔静〕 系关戚亲

ئۇرۇق - جەمەت 〔静〕 族家，族亲，族宗

ئۇرۇق - جەمەتلىك 〔静〕 的族家，的族亲，的族宗

ئۇرۇقچا 〔静〕 <植>①核：شاپتۇل ئۇرۇقچىسى 桃核 / ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى 杏核 / چاقماق ～ 砸核

ئۇرۇقچا تېپىش (戏游统传族尔吾维)核桃猜

ئۇرۇقچى 〔静〕 者种育

ئۇرۇقچىلىق 〔静〕 育培子种

ئۇرۇقچىلىق پونكىتى 站种育

ئۇرۇقداش 〔静〕 ①同宗<生>②属：خېنە ئۇرۇقدىشى 属花仙凤

ئۇرۇقداشلىق 〔静〕 ①族氏：～ ھاكىمىيىتى 族权②科 <生>：يولۋاس مۇشۇك ئۇرۇقداشلىقىغا كىرىدىغان ھايۋان . 老虎属于猫科动物 。

ئۇرۇقداشلىق تۈزۈمى 氏族制度

ئۇرۇقداشلىق جامائەسى 氏族公社

ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتى 氏族社会

ئۇرۇقدان 〔静〕 ①<植>子核，果核②房子 <生>，巢精丸睾

ئۇرۇقدان خالتىسى 囊阴 <理生>

ئۇرۇقدان قىلتىقى 睾套器

ئۇرۇقدان ھەمراھى 睾附 <理生>

ئۇرۇقدان ھورمۇنى 素丸睾 <医>

ئۇرۇقسىز 〔静〕 无的籽：～ ئۈزۈم 无葡萄籽

ئۇرۇق - قايناش 〔静〕 戚亲，亲属

ئۇرۇقلاندۇرماق «ئۇرۇقلانماق» 的使动态

ئۇرۇقلاندۇرۇش پونكىتى 站种配

ئۇرۇقلاندۇرۇشماق «ئۇرۇقلاندۇرماق» 的共同态

ئۇرۇقلاندۇرۇلماق «ئۇرۇقلانماق» 的被动态

ئۇرۇقلانماق 〔动〕 精受

ئۇرۇقلىنىش پەردىسى 受精膜 <理生>

ئۇرۇقلۇق 〔静〕 ①种子：～ قالدۇرماق 留种子②种子作的用，的用种育

ئۇرۇقلۇق بۇغداي 种麦，子麦

ئۇرۇقلۇق قوچقار 种公羊

ئۇرۇقلۇق ئورمان 种子林

ئۇرۇقلۇق ئېتىزى 种子田

ئۇرۇقۋاقاي 〔方>〕〔静〕 的气娇，的扮打爱

ئۇرۇلماق «ئۇرماق» 的被动态：تامغا ～ 碰到墙上 / قىرغاقىغا ～ 岸海击冲 / خۇشپۇراق دىماغقا ～ 香气扑鼻 / ئاستىراق يۈتكەيلى ، ئەسۋابلار ئۇرۇلۇپ كەتمىسۇن . 轻一点儿搬，了碰了磕别器仪 。

ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ 〔静〕 脑碰头磕，碰碰磕磕：يۈك تاق كۆتۈرۈۋالغان بىر كىشى ～ ئۈيگە كىرىپ كەلدى . 背着行李的人一个来屋进地碰碰磕磕了。 بىر توپ ئادەم ～ يۇرۇپ قىستا - قىستاڭچىلىقتا تاماشا كۆرمەكتە . 一大群人挤着看热闹地脑碰头 。

ئۇرۇمداي 〔静〕 <古> 石毒解

ئۇرۇمزۇن 〔静〕 <古> 料染

ئۇرۇنچ 〔静〕 <古> 赂贿

ئۇرۇنغۇ 〔静〕 <古> 士战，士武

ئۇرۇنما 〔静〕 <数> 线切

ئۇرۇنما بۇلۇڭ 角线切 <数>

ئۇرۇنما تەكشىلىك 面切 <数>

ئۇرۇنما تېزلىنىش 度速加线切 <物>

ئۇرۇنما دامبا 坝丁 <水>

ئۇرۇنما كۈچىنىش 力应向切 <物>

ئۇرۇنما ئېللىپىس 圆椭切吻 <数>

ئۇرۇنما ئېلىمېنت 数根切吻 <数>

ئۇرۇنماق[1] ① «ئۇرماق» 的复自态：بۇ ئىشقا مەن ئۇرۇنۇپ باقاي . 这事我试一试，碰，撞：قولۇمغا قاتتىق بىرنەرسە ئۇرۇندى . 我的手碰到硬东西上 。

ئۇرۇنماق[2] 〔动〕 ②图试，谋图，图企，图贪：ھوقۇق تارتىۋالماق ～ 权夺图企 / قەتل قىلىشقا ～ 害杀谋图 / ئالدامچىلىق قىلىشقا ～ 骗欺图试 / راھەت - پاراغەت ھايات كەچۈرۈشكە ～ 享乐图贪

ئۇرۇنۇش 点切 <数>

ئۇرۇنۇش ئۇزۇنلۇقى 距切 <数>

ئۇرۇنۇش بۇلۇڭى 角切 <数>

ئۇرۇنۇشماق 态同共的 «ئۇرۇنماق[2]»

ئۇرۇۋېن 〔静〕 线平水，面平水；位水，平水 <地>

ئۇرۇڭال 〔静〕 的耕休 <方>

ئۇرۇمماق 〔动〕 移群，动移 <方>

ئۇرى 〔静〕 性男，子男，孩男 <古>

ئۇز - يىقىت 架群打，殴斗〔静〕

ئۇز - يىقىت قىلماق 架群打，打撕，殴斗

ئۇز 〔静〕①的巧灵的：بۇ قىزنىڭ قولى ~ ئىكەن. 这个姑娘的巧灵；~ ئايال 女人的亮漂的，~ ئاز قىل 人少的亮漂②。巧手的。~ قىل. <谚>些好干要但，些少干可宁。

ئۇزاتماق ①«ئۇزىماق»的使动态，伸②送：كىتابنى ئۇزىتىپ بەرمەك 伸手把书递给，送客人；~ / ئۇزىتىش يىغىنى 送欢会，送欢；مېھمانلارنى ~ / 送客，送欢；ئۇزىتىپ 行送③给送书把手发打，行送～ يەرگە 程起发打，行送

ئۇزارتماق «ئۇزارماق»的使动态：مۇددەتنى ~ 期长延；كىيىمنىڭ بويىنى بىر سانتىمېتىر ~ 限要长身的衣上放一厘米

ئۇزارتىشماق «ئۇزارتماق»的共同态

ئۇزارتىلماق «ئۇزارتماق»的被动态

ئۇزارماق 〔动〕长变：كۈن ئۇزاردى. 天长了。ۋالىبول مۇسابىقىسى يەنە بىرىم سائەت ئۇزاردى. 排球赛又延长了半时小。

ئۇزاشماق «ئۇزىماق»的共同态

ئۇزاق 〔静〕的长，的长久，的久长，的远久，的长漫：的久悠：كۈن ~، تۈن قىسقا. 短夜长昼。~ مۇددەت 期长 / ~ مۇساپە 程历的长漫 / ~ تارىخ 史历的久悠 / ئۇ كەلمىگىلى ~ بولدى. 他来没久好了。

ئۇزاقتىن بۇيان 来以期长

ئۇزاقتىن بېرى = ئۇزاقتىن بۇيان

ئۇزاققا بارماي 不久，久不会一儿：مەن ماشىنىغا چىقىپ ئۇزاققا بارمايلا، ئۇ كەلدى. 我上车就他，久不了来。ئۇ هوشىدىن كېتىپ، ~ يەنە هوشىغا كەلدى. 他过昏又久不去了醒清。

ئۇزاققا سوزماق 延拖：بۇ ئىشنى ئۇزاققا سوزما. 这件事不要拖了。

ئۇزاق قەدىمكى زامان 远古〈地〉代时古

ئۇزاقنى كۆرمەك 长从，看远长从议计

ئۇزاقنى كۆزلىمەك 从议计长

ئۇزاقلاشتۇرماق «ئۇزاقلاشماق»的使动态

ئۇزاقلاشتۇرۇشماق «ئۇزاقلاشتۇرماق»的共同态

ئۇزاقلاشتۇرۇلماق «ئۇزاقلاشتۇرماق»的被动态

ئۇزاقلاشماق 〔动〕远离：ئۇنىڭ ئاۋازى بىزدىن بارغانسېرى ئۇزاقلىشىپ ئاخىر ئاڭلانماي قالدى. 来越们我离音声的他，远越了失消便来后到。

ئۇزاقلىق[1] «ئۇزاق»的式形词名的：يولنىڭ ئۇزاقلىقى ھەممە. 燥烦到感家大们我使远遥的程路。

ئۇزاقلىق[2] 沓疲，沓拖，拉拖〈古〉〔静〕

ئۇزاقلىماق 〔动〕走远，离远：مەن ئانا مەكتەپ بىلەن خوشلىشىپ، شىمالغا قاراپ ئۇزاقلاپ كېتىۋاتىمەن. 母了别告我，北朝，校。去远方

ئۇزبۇيا 豆丽〈植〉〔静〕

ئۇزقىرغاۋۇل 鸡锦〈动〉〔静〕

ئۇزلاشتۇرماق «ئۇزلاشماق»的使动态

ئۇزلاشماق 〔动〕亮漂变②巧灵变①：زەيتۇنەم بوي تارتىپ، تېخىمۇ ئۇزلىشىپ كەتكەنىدى. 更得变，了高长姆乃图再了亮漂加。

ئۇزلۇغ 的练老，的历阅有，的验经有〈古〉〔静〕

ئۇزلۇق[1] «ئۇز»的式形词名的

ئۇزلۇق[2] 舍牛，圈牛〈古〉〔静〕

ئۇزماق 弟徒，工徒，工帮〈古〉〔静〕

ئۇزۇ[1] 面后在，着跟〈古〉〔静〕

ئۇزۇ[2] 睡瞌，意睡，觉睡，眠睡〈古〉〔静〕

ئۇزۇ[3] 墩土，岗，丘〈古〉〔静〕

ئۇزۇز 癣疥，子癞〈古，医〉〔静〕

ئۇزۇن 〔静〕长漫，久长，长：~ / 子绳长 ئارقان ~ / 长着穿我子裤条这。~ تۇمۇرنى قىسقا كەس، ياغاچنى كېچە ~ / 夜长 يول ~ / 路道的长漫 بۇ شىم ماڭا ~ كېلىدۇ. ~، 匠木长”同喻：长留宜木锯，短留要铁截〈谚〉。~ گەپ ئۇزۇنى ئورار، چاپان پۇتنى قىسقا“匠铁短。~ 脚绊会了长子袍，己自缠会了长话〈谚〉。ئۇزۇنلۇك ئارىسىدا قىسقا بار، قىسقىلىقنىڭ ئارىسىدا ~ بار. 有中长。“长所有寸，短所有尺”同喻：长有中短，短有中长。ئۇ بىزنىڭكىدە ~ ئولتۇردى. 久很了坐家我在他。

ئۇزۇن ئالەم 古亘：ئۇزۇن ئالەمدىن بېرى 来以古亘

ئۇزۇن باشلىق قىياق 草薹穗长〈植〉

ئۇزۇن بويۇن دىنوزاۋۇر 龙梁〈动〉

ئۇزۇن بويۇن ئىپار مۇشۇك 狸带颈长〈动〉

ئۇزۇن بۇرۇت تاش پەرۋانە 蛾石角长〈动〉

ئۇزۇن بۇرۇتلۇق قوڭغۇز 牛天〈动〉

ئۇزۇن بۇرۇتلۇق كىت 鲸须长〈动〉

ئۇزۇن بۇرۇنلۇقلار ئەترىتى 目鼻长〈动〉

ئۇزۇن ببغىش سىيا بېلىق 蛸宛长〈动〉

ئۇزۇن بىلەك ئادەمسىمان مايمۇن 猿臂长〈动〉

ئۇزۇن پۇتلۇق ئۇمۇچۇك 蛛喜，蛸〈动〉

ئۇزۇن پىلە 蚕胴长

ئۇزۇن تالا 维纤长
ئۇزۇن تالالىق پاختا 棉绒长 <植>
ئۇزۇن تۇمشۇق تىۋىتلىق كۆكۈيۇن 虻蜂 <动>
ئۇزۇن تۇمشۇق يارماقگۈل 丹血活简长 <植>
ئۇزۇن تۇمشۇق يەر قازار 鼹鼠 <动>
ئۇزۇن جاھان = ئۇزۇن ئالەم
ئۇزۇن دولقۇن 波长 <物>
ئۇزۇندىن بۇيان 长以来以久很，来以期长：～ مەن ئىز-چىل بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىمەن . 很久以来，我一直从事这专业。
ئۇزۇندىن بېرى = ئۇزاقتىن بېرى
ئۇزۇن زىراۋەندە 木青香 <植>
ئۇزۇن سەپەر 征长②途长①
ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش 音元长 <语>
ئۇزۇن سۆڭەك 骨长 <理生>
ئۇزۇن شاخ 枝果长②枝长 <农>①
ئۇزۇن قۇلاق 方八听耳，通灵息消 <成>
ئۇزۇن قۇلاق بامبۇك 竹杷粽 <植>
ئۇزۇن قۇلاق ھۇقۇش 鹰头猫耳长 <动>
ئۇزۇن قۇلاق يالمانتاقتاق 鼠跳耳长 <动>
ئۇزۇن قۇيرۇق بۇغا 鹿麋 <动>
ئۇزۇن قۇيرۇق سۇغۇر 獭旱尾长 <动>
ئۇزۇن قۇيرۇق كۆسۈتكە 鼠黄尾长 <动>
ئۇزۇن قۇيرۇق مايمۇن 猴尾长 <动>
ئۇزۇن كۆيرەك 蓬盐叶长 <植>
ئۇزۇن گەپنىك قىسقىسى 话长，之言而总 <习>
话长：～ ، مېنىڭ بۇ يەردە ھېچقانداق تۇغقىنىم يوق . 话长，说短。戚亲何任有没我方地这，说短。
ئۇزۇن نەي 笛长 <艺>
ئۇزۇن ئۇتمەي 久不
ئۇزۇن ئىمپۇلس 冲脉长 <电>
ئۇزۇن يوللۇق 的途长
ئۇزۇن يوللۇق ترانسپورت 输运途长
ئۇزۇن يوللۇق تېلېفون 话电途长
ئۇزۇنتۇرا 子个高〔静〕
ئۇزۇنچاق 子盘形圆长 ～ لېگەن 长圆形的：〔静〕
ئۇزۇنچاق تۇخۇم 卵型长 <生>
ئۇزۇنچاق چىرىپاشكا 蝽长 <动>
ئۇزۇنچاق مېڭە 髓延 <理生>
ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇن 长又而长〔静〕：～ سۆزلىمەك 话讲长又而长 / ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇنغا سەپ تارتقان چوڭ قوشۇن 队部大的长又而长得排
ئۇزۇنغىچە 久好，间时长好〔静〕：كۆرۈشمىگىلى 18 يىل بولغان ساۋاقداشلار ～ پاراڭلاشتى . 18 年同学的面见没谈。久好了。
ئۇزۇن ـ قىسقا 短长〔静〕
ئۇزۇن ـ قىسقا دەسسىمەك 高一低脚一高：ئۇلار ئۇزۇن ـ قىسقا دەسسەپ بىزگە قاراپ كەلمەكتە . 他们一高一低脚向我们走来。
ئۇزۇن ـ قىسقا گەپ 语碎言闲
ئۇزۇنلۇق 度长①〔静〕：جوزىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكىنى ئۆلچىمەك / 量桌子的长度和宽度 مېتىر كېلىدۇ؟ 长多少米？②度经：～ ۋە كەڭلىك 经度纬度和
ئۇزۇنلۇق بىرلىكى 位单度长 <数>
ئۇزۇنماق 灭熄，熄，灭 <古>〔动〕
ئۇزۇبل (位单度速行航只船，里海/时小)节〔静〕
ئۇزىتما 酪奶，奶酸 <古>〔静〕
ئۇزىتىشماق «ئۇزاتماق» 态同共的
ئۇزىتىلماق «ئۇزاتماق» 态动被的
ئۇزىماق[1] 远走，去离①〔动〕：مېھمانلار ئۇزاپ كەتتى . 客人离去了。 گېپىڭ مەقسىتىدىن ئۇزاپ كەتتىڭ . 你离题话的题。 ئۇ ۋېلىسىپىتلىق كىشىدىن ئۇزاپ كەتتى . 他的车行自骑了过超，过赶②。 مېتىرلىق يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىدە ئۇ باشقا تەنھەرىكەتچىلەردىن ئۇزاپ كەتتى . 在1000人的米千跑赛中他超过了过赶，超过：ئۇ خۇشال - خۇرام ئۇزىدى . 他其兴兴高采烈地散了。散③：توي خۇ-
ئۇزىماق[2] 觉睡 <古>〔动〕
ئۇس (等鹰山，鹫秃)禽猛 <古>〔静〕
ئۇسانماق 执，迷痴，心经不漫，意大忽疏 <古>〔静〕悟不迷
ئۇسبارلاماق 托委②待交，交递，付托① <古>〔动〕
ئۇستا 师工木 ～ ياغاچچى：傅师，人匠，匠工①〔静〕：ئالدىدا بىلەرمەنلىك قىلماق 能逞前面傅师在 / ～ 傅师；“斧弄门班”同喻 / باردا قولۇڭنى تارت ، موللا باردا تىلىڭنى . 口开莫前面拉毛，手动别前跟傅师 <谚> . ～ كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامغا يورغىلار . 末好艺手，的超高艺技②。琴弹乱弟徒的点指傅师经 <谚> ، 于精，于善，长擅③匠铁的好艺手 ～ تۆمۈرچى：的健，谈言于善 ～ گەپكە / 棋下长擅 ～ شاھماتقا：行在

谈 / ئۇيغۇرچىغا ～ 语维通精 / ئۇ ئېتىز ئىشلىرىغا ～ .
点指傅师，的师过拜ن كۆرگە ～ 。行在儿活稼庄干他
的过
ئۇستات 的腕手耍〔静〕
ئۇستاتلىق 腕手耍〔静〕
ئۇستاتلىق قىلماق 腕手耍
ئۇستاز (ئۇستازى) ～：师导②傅师，长师，师老①〔静〕
تۇتماق 师拜
ئۇستازلىق «ئۇستاز» 的词名象抽的：ئۇستازلىققا ئالاھىدە تەك-
لىپ قىلىنغان ئالىم 特为聘者学的师导
ئۇستام (称尊的匠工对)傅师〔静〕
ئۇستىخان = سۆڭەك
ئۇستىخان سۇرمەك 材身长，头骨长
ئۇستىخان سۇروشتۇرمەك 第门问询
ئۇستىخىنى تازا 清冰洁玉，白清子身
ئۇستىخىنى چوشمەك 惯住：قانداق ئاغىنە ، ئۇرۇمچىگە
ئۇستىخىنىڭ چوشۇپ قالدىمۇ ؟ 木鲁乌到，吗好你，友朋老
齐吧了惯住？
ئۇستىخىنى قاتماق 实结变骨子身
ئۇستىخانلىق 〔静〕①高的壮强大高：～ ئادەم 壮强大高
劲苍③肉骨连：的骨连，的头骨带②人的
字的劲苍力笔 خەت ～：的健雄，的
ئۇستىخان - ئۇستىخان 下见
ئۇستىخان - ئۇستىخىنىدىن ئۆتمەك 骨刺
ئۇستىخان - ئۇستىخىنىغا سىڭمەك 里子骨入渗
子骨到坏 ～ ئەسكىلىك：(为行的良不的成形期长指)
家到坏；里
ئۇستىرا 刀剃〔静〕
ئۇستىرلاپ 仪天浑 <天>〔静〕
ئۇستىكار 师技②匠工①〔静〕
ئۇستىكارلىق «ئۇستىكار» 的词名象抽的
ئۇستىكارلىق قىلماق 逞能
ئۇستىلىق ① «ئۇستا» 的词名象抽的：شاگىرتلىقتىن ئۇستىلىققا
ئۆسكىنىمگە ئالتە ئايچە بولدى . 了月多个六已师出我。
巧③手一露，艺手示显 ئۇستىلىقنى كۆرسەتمەك ②艺手：
用利地妙巧 بىلەن پايدىلانماق 妙：～
ئۇستىلىق قىلماق ①使招高：سىز سۆزدە ئۇستىلىق
قىلمىغان بولسىڭىز ، مېنىڭ چەككەن ئازابىم بوشقا كەتكەن بولاتتى . 能逞②。了受白就苦的我，辩善言能你是不要，
上事件这！بۇ ئىشتا سەن ئۇستىلىق قىلما 巧取，手一露：

能逞别可你！
ئۇستىنىڭ ئىشلەتمەك = ئۇستىلىق قىلماق
人的睡瞌打，人的儿盹打 <古>〔静〕 **ئۇسرىق**
态动使的 «ئۇسماق» **ئۇسساتماق**
态同共的 «ئۇسماق» **ئۇسساشماق**
里苏乌 <地>〔静〕 **ئۇسسۇرى**
梨子秋 <植> **ئۇسسۇرى ئامۇتى**
稼庄的水缺浇 سۇغارماق 的水缺，的水有没〔静〕 **ئۇسسۇز**：～ زىرائەتلەرنى
渴止 / ئۇسسۇزلۇقنى باسماق 渴〔静〕：ئۇسسۇزلۇق **ئۇسسۇزلۇق**
قاندۇرماق 渴解 / يىراقتىكى سۇدا ～ قانماس .
。渴近解不水远 <谚>
蹈舞，舞〔静〕 **ئۇسسۇل**
学剖解蹈舞 舞 <艺> **ئۇسسۇل ئاناتومىيىسى**
汇语蹈舞 <艺> **ئۇسسۇل تىلى**
舞跳清邀：ئايشەم گۈلنىنى ئۇسسۇلغا تارتماق 舞跳清邀
تارتتى . 舞跳丽古清邀姆谢依阿。
舞跳场上 **ئۇسسۇلغا چۈشمەك**
使①…跳舞：بىر پۇل بېرىپ ئۇسسۇلغا سالسا ، ئون پۇل بېرىپ تاختاتىلى بولماس . <谚>
出人让②。住不止制钱块十给，舞跳去让钱块一给
相洋：شۇنداق قىلىپ ، سەن ئۇنىمۇ ئۇسسۇلغا سالماقچىمىدىڭ ؟
这相洋出出也他让想是你，来说样
人的戏把鬼耍会 ئادەم سالىدىغان ئۇسسۇلغا
病蹈舞 <医> **ئۇسسۇل كېسىلى**
法学教蹈舞 <艺> **ئۇسسۇل مەتودىكىسى**
舞跳 **ئۇسسۇل ئويناماق**
学美蹈舞 <艺> **ئۇسسۇل ئېستېتىكىسى**
家蹈舞〔静〕 **ئۇسسۇلچى**
蹈舞〔静〕：تۇرسۇنجان ～ بىلەن شۇغۇللانغىلى 30 يىل بولدى . 了年 30 有已蹈舞事从江荪尔图。
歌的蹈舞有伴 ناخشا ～：的蹈舞〔静〕 **ئۇسسۇللۇق**
剧舞 <艺> **ئۇسسۇللۇق تىياتىر**
物之渴解，料饮〔静〕 **ئۇسسۇلۇق**
极渴我 . ئېغىز قۇرۇپ كەتتىم 渴口，渴〔动〕：ئېغىز **ئۇسسىماق**
面炒吞，渴若口 <谚> . 了 ئۇسسىسىڭ تالقان كاپ ئەت 。
。(神精的耐忍有要时难困遇遭困贫因喻意)
勺炒②子勺① <方>〔静〕 **ئۇسقاق**
«ئۇسماق» 的态动使的：ئۇ ئايالىغا ئاش ئۇسقۇزدى . **ئۇسقۇزماق**
。饭盛子妻让他

ئۇسقۇن 蒜 <古>〔静〕

ئۇسلۇب ①格风〔静〕：ماقالىنىڭ ئۇسلۇبى 文格风的章②格文：笔文 ئۇسلۇبى راۋان 畅流笔文

ئۇسماق 盛～ / 水舀～：装、盛、舀〔动〕سۇ ～ ئاش 饭 / توپىنى ～ 土装

ئۇسۇشماق 态同共的«ئۇسماق»

ئۇسۇل 式方、法办、法方〔静〕：پىكىر قىلىش ئۇسۇلى 思式方产生 / ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى 法方想

ئۇسۇل ھالىتى 语状式方 <语>

ئۇسۇل - چارە 法办、法方〔静〕

ئۇسۇلماق 态动被的«ئۇسماق»

ئۇسۇقماق 极渴、渴极 <古>〔动〕

ئۇسەچ 老、验经有、于精、于善、长擅 <古>〔动〕行在、练

ئۇسىك 球棉 <古>〔动〕

ئۇش[1] 犄物动、枝树、木树)子心、子芯①<古>〔静〕骨椎尾(的等马、鸟)②(分部心中的体物等角

ئۇش[3] 象好②才方、才刚①<古>〔静〕

ئۇشەق 脂亚尼莫阿 <植>〔静〕

ئۇشبۇ 信此 خەت ～：此、这〔静〕

ئۇشت 声羊赶〔叹〕：ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۆچكە ، ئۇشت - ئۇشتۇڭ ئالەمنى ئالدى . <谚> 羊赶、羊山只六才的赶 之响天震声。

ئۇشتۇمتۇت 防不猛、然猝、然猛、然突〔静〕：～كېلىپ قالماق 临来然突 / ～ ئۆلۈپ قالماق 死暴、死猝 / ～ يى-قىلىپ كەتمەك 倒摔然突

ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم 袭突、击突、袭偷 <军>

ئۇشتۇمتۇت ئۆزگىرىش 变突 <哲>

ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈم 死猝 <医>

ئۇشتۇمتۇتلۇق «ئۇشتۇمتۇت»的名形词式：～ ھېس قىلماق 然突到感

ئۇششاق 细～：的小、的碎细、的小细〔静〕：يامغۇر ～ / 雨 ～ ھەسىلە / 题问小 ～ بالىلار / 孩小 ～ چارۋا 畜小

ئۇششاق بۇرژۇئازىيە 级阶产资小

ئۇششاق تاۋار 品商小 <经>

ئۇششاق تولغاق 痛阵（的天几前产临）

ئۇششاق تىجارەت 意生本小、营经本小 <经>

ئۇششاق تىجارەتچى 贩小商小 <经>

ئۇششاق تىلى چىقماق = كىچىك تىلى چىقماق

ئۇششاق تىلىنى بىلمەك = كىچىك تىلىنى بىلمەك

ئۇششاق سۆز 碎嘴、语碎言闲

ئۇششاق سۆز قىلماق 语碎言闲说、话闲说

ئۇششاق سۆزلۈك ～：的语碎言闲爱、的话闲说爱 人女的话闲说爱 ئايال

ئۇششاق كرىستال 晶细 <地>

ئۇششاق كرىستاللىق جىنس 岩晶细 <地>

ئۇششاق گەپ = ئۇششاق سۆز

ئۇششاق گەپچى 者话闲说爱

ئۇششاق مال 贷百小、品商小②畜小①

ئۇششاق مۇلۇكچىلىك 有私小

ئۇششاق مۇلۇكچىلىك ئىگىلىكى 济经有私小

ئۇششاق مۇلۇكدار 主业小②者有私小①

ئۇششاق - چۈششەك 零零、的碎八七零、碎零零〔静〕～：的皮蒜毛鸡、的碎琐、的星星碎零零 ئەرسىلەر / ئۇ كۆن بويى ～ ئىشلار بىلەن بولۇپ يۈردى . 西东的碎琐 / ～ خەۋەرلەر 。着缠事的碎八七零些这让天整他闻 / ～ ئىشلارنى ئېرى قويۇپ ، چوڭ مەسىلىلەرگە كۆپرەك ئېتىبار بېرىش كېرەك . 一心关多、事的碎琐些这脱摆要。题问大些

ئۇششاقلاتماق 态动使的«ئۇششاقلىماق»

ئۇششاقلاشماق 态同共的«ئۇششاقلىماق»

ئۇششاقلانماق 态动被的«ئۇششاقلىماق»

ئۇششاقلىق[1] 式形词名的«ئۇششاق»：خەتنىڭ ئۇششاقلىقى كۆزنى ئاسانلا تالدۇرىدۇ . 字小太、眼睛易容劳疲。

ئۇششاقلىق[2] 地菜块小(人私)〔静〕

ئۇششاقلىماق 劈柴把～：小搞、小弄①〔动〕ئوتۇننى ～ / 小钱零换(钱把)②块小成砸煤把：پۇلنى ～ ئەگەر تۇپراقتا ئازوت كەم بولسا ، مېۋىسى ئۇششاقلايدۇ . 实果、氮缺中壤土果如小变会。

ئۇشغۇن 黄大 <古、植>〔静〕

ئۇششۇق 子痞、皮泼、赖无〔静〕

ئۇششۇقلۇق 为行赖无〔静〕

ئۇششۇقلۇق قىلماق 赖无耍

ئۇشقىرتماق 哨口打、哨口吹〔动〕

ئۇشلىماق 握、抓 <方>〔动〕

ئۇشمۇنداق 此如、样这 <古>〔静〕

ئۇشمۇنچە 么那、么这 <古>〔静〕

ئۇشۇلۇق 测推、想设、测猜、疑猜、疑怀 <古>〔静〕

ئۇغان[1] 帝上、苍上、天苍、者能万 <古>〔静〕
ئۇغان[2] (名族古)丸乌、桓乌 <古>〔静〕
ئۇغۇت 曲酒麦 <古>〔静〕
ئۇغۇنۇتتە 方地那在 <方>〔静〕
ئۇقا 绲 تۇتقان چاپان ~ / 子绦线金 زەر ~ : 子绦〔静〕
衣上的子绦了
ئۇقار 鹭白 <动>〔静〕
ئۇقاق 下见
ئۇقاق تارتماق 人己自做当②念思、念想① 绦了绲、的子绦有〔静〕 ~ چاپان : 的子绦了
衣上的子
ئۇقتۇرماق «ئۇقماق» 的使动态: ئاغزاكى ~ 口 通头
诉告息消个这把他 . ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاممىغا ئۇقتۇردى / 知
事明说导领向 ~ رەھبەرلىككە ئىشىنىڭ سەۋەبىنى 众群了
由 / گەپنى ئۇقتۇرۇپ دە . 楚清说话把你 。
ئۇقتۇرۇش 示告、告通、知通〔静〕
知通出发 چىقارماق ئۇقتۇرۇش
ئۇقتۇرۇش قىلماق 知通、知告: چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە يىغىن ئېچىلىدۇ ، سىز ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇش قىلىڭ . 请
会开钟点两午下、他诉告你 。
ئۇقتۇرۇشلۇق 的知通〔静〕
ئۇقتۇرۇشلۇق قەرز 款贷知通、款放知通 <经>
ئۇقماس 的得晓不、的道知不〔静〕
懂不装假 ئۇقماسقا سالماق
ئۇقماق 解理、解了、白明、得懂、道知〔动〕: بۇ ئىشنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى ئۇقمەن . 的易容不是事件这道知我。
ئۇقتۇم . 懂不装假 ئۇقماسلىقنى سالماق / 图意的你白明我 。
ئۇقۇشسىز 话的清不糊含 ~ : 的清不糊含〔静〕 گەپ
ئۇقۇشلۇق 的白明、的懂易〔形〕: ~ ئۇقللىم دەرسنى قىلىپ ئۇتەتتى . 懂易课的讲师老 。
ئۇقۇشماسلىق 会误〔静〕: ئۇقۇشماسلىقنى تۈگەتمەك 除消
会误
ئۇقۇشماق[1] 听打、解了〔动〕: ئەتىگىنچە ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ باققىنە . 况情的他下一听打天今你 。
ئۇقۇشماق[2] «ئۇقماق» 的态同共: بۇ ئىشنى ھەممىلىرى ئۇقۇشتىلا ، بۇ ھەقتىكى گەپ - سۆز ئەمدى مۇشۇ يەردە تۈگىسۇن . 。止为此到就话的面方这、了道知都们你事件这
ئۇقۇغ 智理 、性理 、识意 <古>〔静〕
ئۇقۇم 念概〔静〕
ئۇقۇم قانۇنشۇناسلىقى 学法念概 <法>
ئۇقۇملار مۇناسىۋىتى 系关念概 <逻>
ئۇقۇم نەزەريىسى 论念概 <逻>
ئۇقۇمسىز 话的懂难 ~ : 的楚清不、的懂难〔静〕 گەپ
ئۇقۇمسىزلىق «ئۇقۇمسىز» 的态形词名: ئۇنىڭ ئۇنتقىنىڭ ئۇقۇمسىزلىقى ھەممىنى بىزار قىلدى . 物无洞空话讲的他 、烦厌人的有所令 。
ئۇقۇملاشماق 化念概〔动〕
ئۇقۇملاشتۇرماق «ئۇقۇملاشماق» 的态动使
ئۇقۇملاشتۇرۇلماق «ئۇقۇملاشتۇرماق» 的态动被
ئۇقۇملۇق 了明、晰清〔静〕: ئۇ دوكلاتىنى قىسقا ، ~ قىلدى . 了明短简告报的作他 。
ئۇقىلىماق 拿捏②(药)敷① <方>〔动〕
ئۇكا (子男的小己自比纪年呼称)弟兄②弟弟①〔静〕
(语口)妹妹③
ئۇكرائىن 人兰克乌、兰克乌〔静〕
ئۇكرائىنچە 克乌 كىيىم ~ : 的式兰克乌②语兰克乌①
装服式兰
ئۇكلونومبىتىر 仪斜测〔静〕
ئۇكىلىق «ئۇكا» 的抽的词象: ~ مەجبۇرىيىتى 的弟弟
务义
ئۇگۇر 尔戈乌〔静〕
ئۇگۇر - فىن 兰芬尔戈乌〔静〕
ئۇگۇر - فىن تىللىرى 兰芬—尔戈乌 <语>
族语
ئۇل 础基②基根、基房、基地① <建>〔静〕: تامنىڭ ئۇلى 基墙
ئۇل تېشى 石基 <建>
ئۇل قوزۇقى 桩础基 <建>
ئۇل قويماق 基奠、基地打
ئۇل كەسىپ 业产础基 <经>
ئۇلا 牌路、标路(的中漠荒) <古>〔静〕
ئۇلاتماق «ئۇلىماق» 的态动使: مەن قاسىمغا توك سىمىنى ئۇلاتتىم . 。线电了接木斯喀让我
ئۇلاتۇ 绢手 <古>〔静〕
ئۇلاتى 也、仍②及以、及、和① <古>〔助〕
ئۇلار 鸡雪 <动>〔静〕
ئۇلاس 的脉脉情含 <古>〔静〕
ئۇلاشما 下见
ئۇلاشما ئىندۇكسىيە 导诱性时继 <心>

ئۇلاشتۇرماق «ئۇلاشماق²» 的态动使的

ئۇلاشتۇرۇشماق «ئۇلاشتۇرماق» 的态同共的

ئۇلاشتۇرۇلماق «ئۇلاشتۇرماق» 的态动被的

ئۇلاشماق¹ «ئۇلىماق» 的态同共的

ئۇلاشماق² 〔动〕结联，接连，接衔：ئىككى سىم ئۇلاشتى. 两了来起接连丝属金根

ئۇلاق 〔静〕①头接：ئارغامچىنىڭ ئۇلىنى 接②头接的子绳 / ～ 丝属金的来起接 / ئارغامچا 起接的来：～ سىم 的来起接 / 子绳的来

ئۇلاقچى 〔静〕者接嫁

ئۇلاقچىلىق 〔静〕业接嫁

ئۇلاقسىز 〔静〕有没 ئارغامچا 的缝接无，的头接无：～ 管钢缝 无 تۇرۇبا / 子绳的头结

ئۇلاق ـ قۇراق 〔静〕的来起凑拼：～ لاتىلار 的来起凑拼 条布

ئۇلاقلىق 〔静〕的上接：～ يىپ 线的上接 / تۇرۇبا 管钢接焊，管钢缝有

ئۇلاك 〔静〕(马)带肚：～ تارتماق 上带肚 / ئۇلاكنى چىڭتىماق 带肚紧勒 / ئۇلاكنى بوشاتماق 带肚松放

ئۇلام 〔静〕〈古〉继续，续连，续持；尊重，尊敬，意敬

ئۇلامچىماق 〔静〕递传 〈古〉

ئۇلانما 〔静〕上接：～ يەڭ 的接衔，的接连，的去上接：子袖的去

ئۇلانما تەرجىمە 连续翻译

ئۇلانما ترانسپورت 续连运输 〈交〉

ئۇلانما رېيىتىتسىيە 连续排练，排连

ئۇلانما قوشما جۈملە 连续复句 〈语〉

ئۇلانما مەشغۇلات 流水作业

ئۇلانماق «ئۇلىماق» 的态动被的了上接：ئۇلانغان ئارغامچا 苗树杏的接嫁 / ئۇلانغان ئۇرۇك كۆچەتلىرى 子绳

ئۇلاي 〔静〕蒸气 〈方〉

ئۇلتاك 〔静〕①皮掌：～ سالماق 上 ②车辋皮掌

ئۇلتاڭسىز 〔静〕①无皮掌的 ②无辋的

ئۇلتاڭلىق 〔静〕①有皮掌的 ②有辋的 ③做辋的用底鞋做，的用

ئۇلترا “超”“外”表示中词合复在〔静〕

ئۇلترا ئاساسلىق جىنس 超基性岩 〈地〉

ئۇلترا ئاۋاز 超声 〈物〉

ئۇلترا ئاۋاز دولقۇنى 超声波 〈物〉

ئۇلترا بىنەپشە نۇر 超紫外线 〈物〉

ئۇلترا تۆۋەن تېمپېراتۇرا 超低温 〈物〉

ئۇلترا تۆۋەن چاستوتا 超低频 〈物〉

ئۇلترا رېئاللىزم 超现实主义

ئۇلترا سۈرئەت 超速

ئۇلترا قىسقا دولقۇن 超短波 〈物〉

ئۇلترا ماربن 超佛青(颜料色蓝成合种一)

ئۇلترا مېتامورفىزم 超(用作)质变 〈地〉

ئۇلترا مىكرو تۈزۈلمە 超微构造 〈地〉

ئۇلترا مىكروسكوپ 超微显镜 〈物〉

ئۇلترا مىكرو مىقدار 超微量 〈物〉

ئۇلترا ئۆتكۈزگۈچ 超导体 〈物〉

ئۇلترا ئۆتكۈزۈش 超导 〈物〉

ئۇلترا ئۆتكۈزۈشچانلىق 超导性 〈物〉

ئۇلترا يۇقىرى بېسىم 超压高 〈物〉

ئۇلترا يۇقىرى تېمپېراتۇرا 超温高 〈物〉

ئۇلترا يۇقىرى چاستوتا 超频高 〈物〉

ئۇلتىماتوم 〔静〕书敦美的衰，牒通后最

ئۇلداتماق «ئۇلدىماق¹» 的态动使的

ئۇلداشماق «ئۇلدىماق¹» 的态同共的

ئۇلدانماق «ئۇلدىماق¹» 的态动被的

ئۇلدۇق 〔静〕无掌，的掌铁无，的掌钉未 〈古〉

ئۇلدىماق¹ 〔动〕①加固：تامنى ～ 加固墙 ②追肥：قوغۇن ～ 给瓜甜追肥

ئۇلدىماق² (子蹄的掌钉未)损磨 〈方〉

ئۇلغايتماق «ئۇلغايماق» 的态动使的：ئوتنى ～ 把火烧 / سۇنى ～ 水弄大 / خەلقنىڭ كۈچىنى ～ 人民大壮旺

叶加枝添话说 ～ گەپنى / 态事大扩 ～ ئىشنى / 量力

ئۇلغايتىشماق «ئۇلغايتماق»的 态同共

ئۇلغايتىلماق «ئۇلغايتماق»的 态动被

ئۇلغايماق 旺变，大壮，高涨，大涨，大闹，大变〔动〕 盛，多变：سۇ ～ / 了涨水 ～ ئوت / 了大势火，势火 ئارمىيىمىزنىڭ كۈچى ئۇلغايدى . / ئىش ئۇلغايدى . 了大闹情事。 盛很 گەپ ئۇلغىيىپ كەتمەك 了大壮量力的军我 . 来起多论议

ئۇللۇق 的基地有〔静〕

ئۇلۇس 蒙今在代古）盟联落部，斯芦乌 <古>〔静〕 而合联落部族民些某的部南东俄欧与亚利伯西，古 （织组的家国似近成

ئۇلۇغ 伟 ～ ۋەتەن：的大巨，的大宏，的大伟①〔静〕 ～ / 旨宏 ～ / 图宏 پىلان ～ / 国祖的大 خىزمەت ۋە تۆھپە 丰功伟绩 / نام ～ 名大②头，领首 ئۇلۇغمىزنىڭ يارلىقى مانا شۇ . 目：命的领首们我是就这 ئىشنىڭ ～ ئوچۇق . 门着开大：大③。令 سۇ ～ كەپتۇ . 。大很得来水

ئۇلۇغ بەھەك 眠蚕次四第

ئۇلۇغ بوۋا 父祖高

ئۇلۇغ تىنماق 气叹深深

ئۇلۇغ دىداكتىكا 论学教大

ئۇلۇغ مومۇ 母祖高

ئۇلۇغزادە 子公孙王〔静〕

ئۇلۇغسىغ 命自，大尊自妄，大自慢傲 <古>〔静〕 凡不

ئۇلۇغسىنماق 大自，傲高，傲骄〔动〕

ئۇلۇغ - كىچىك 小大：〔静〕 ～ دېمەي / 小大分不 ئۇغزى ئېچىلسا ～ دېمەي سۆزلەۋەرمەك 说话没大没小 / ئائىلىدىكى ～ ھەممىسى كەلدى . 了来都小大家全。

ئۇلۇغ - كىچىك تىنماق 叹短吁长

ئۇلۇغلاتماق «ئۇلۇغلىماق»的 态动使

ئۇلۇغلاشماق «ئۇلۇغلىماق»的 态同共

ئۇلۇغلانماق «ئۇلۇغلىماق»的 态动被

ئۇلۇغلۇق «ئۇلۇغ»的 式形词名

ئۇلۇغلىماق 尚崇 ～ ئادالەتنى：尚崇，敬崇，崇推〔动〕 义正

ئۇلۇغ - ئۇششاق 少老：～ / 小老，少老〔静〕 ھەممىسى ياخشى . 好都少老。

ئۇلۇغۋار 的大远，的大宏，的伟宏，的伟雄〔静〕 سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشىنىڭ ～ پىلانى 计伟宏的设建义主会社

ئۇلۇغ ئىرادە ～ / 想理大远 志壮

ئۇلۇغۋارلىق «ئۇلۇغۋار»的 式形词名

ئۇلۇق[1] 背马 <古>〔静〕

ئۇلۇق[2] 的旧陈，的旧 <古>〔静〕

ئۇلۇن 镞箭 <古>〔静〕

ئۇلىغۇچ 头接 <石>〔静〕

ئۇلىما 的上接〔静〕

ئۇلىما چاچ 发假，发头的上接

ئۇلىماق 接①〔动〕：接连，ئۈك سىمىنى ～ / 线电接 يەڭنى ئۇلاپ ئۇزارتماق 接嫁②子袖长接：ئالمىغا نەشپۈتنى ～ 上树果苹到接嫁梨把

ئۇلاپ سۇغىرىش 灌串 <水>

ئۇما 人客 <古>〔静〕

ئۇماق 的能不所无，的及能所力，的能万 <古>〔动〕

ئۇماچ 粥：〔静〕 糊糊，چالماق ～ / 糊糊打 ئەتمەك بولۇپ كەتمەك ～ / 粥锅一成变 ئۇمىچى يوق مازاردىن شەيخ قاچار . / 粥熬不也赫谢，扎麻的粥有没 <谚>。“早起不利无”同喻：待会 ئۇماچىنىڭمۇ ئۇتتىنسى بار . 。还有借有是也糊糊 <谚>

ئۇماچ قورساق 桶饭 <成>

ئۇماچخانا 房粥〔静〕

ئۇماقلانماق 作振，奋振，发奋 <古>〔动〕

ئۇمانچ 望欲，望期，望希 <古>〔静〕

ئۇماي[1] 丸睾，巢精 <方>〔静〕

ئۇماي[2] 胞衣，衣胞，盘胎②神女① <古>〔静〕

ئۇمىتاق 状糊为成后水茶进泡）克塔木乌 <方>〔静〕 （馓的

ئۇمىدۇ 望欲，欲贪，望愿，求要 <古>〔静〕

ئۇمىدۇچى 子花叫，丐乞 <古>〔静〕

ئۇمىماق 图贪，望希，求要 <古>〔动〕

ئۇمۇغ 盼企，望期，望希 <古>〔静〕

ئۇمۇنچ 仰信：望期，望指，望希 <古>〔静〕

ئۇمىۋالنىماق 盆脸洗（的头龙水带）〔静〕

ئۇن 面：〔静〕 粉面，面 ～ / 面白，面麦小 بۇغداي ئۇنى خالتىسى面口袋 / ～ تارتماق 面磨 ～ / 罗 تاسقىماق 面 / ئۇنى يوقنىڭ خۇنى يوق . 色脸，面无中家 <谚>。 يوق دېسە ، زالۋا دەيدۇ ، ھاردىم دېسە ، مالۋا دەيدۇ . 色血无脸）黄蜡说家人：团搅吃要他，面没说家人 <谚>。“壶那提开不壶哪”同喻：走家人让他，了累

ئۇن تىلىپى 面筋
ئۇن دورا 面药，粉药
ئۇناتماق «ئۇنىماق» 的态动使：مەن ئۇنى بۇ يەردە قېلىشقا ئاران ئۇناتتىم . 了里这在留他服说强勉我 。
ئۇناشماق «ئۇنىماق» 的态同共
ئۇنتۇشماق «ئۇنتۇماق» 的态同共
ئۇنۇتۇغاق 〔静〕 的忘健，的记忘差性：～ ئادەم 人的
ئۇنتۇغاقلىق 〔静〕 健忘，记忘差性：ئۇنتۇغاقلىقىمدىن كىتابىم ئۆيدە قاپتۇ . 了里家在忘书把，好不性记我 。
ئۇنتۇغاقلىق كېسىلى 症忘健
ئۇنتۇق 〔静〕 <方> 的状粉
ئۇنتۇقسوپۇن 〔静〕 <方> 粉皂肥
ئۇنتۇلدۇرماق «ئۇنتۇلماق» 的态动使
ئۇنتۇلغۇسىز 〔静〕 的忘难，的记忘易不：بۇ بىر ～ ئىش بولدى - دە . 这 。事的忘难件一是真
ئۇنتۇلماس 〔静〕 的忘难，的记忘易不：～ كۈنلەر 忘难 月岁的
ئۇنتۇلماق «ئۇنتۇماق» 的态动被
ئۇنتۇماق 〔动〕 忘遗，记忘，掉忘：مەن ئاچقۇچنى ئۆيدە ئۇنتۇپ قاپتىمەن . 了里家在忘匙钥把我 。 مەن سېنى ھېچقاچان ئۇنتۇمايمەن . 你记忘会不远永我 。
ئۇنچە 〔静〕 么多，少多，么怎①：بىزنىڭ سىنىپتا ئادەم ～ كۆپ ئەمەس . 我们教室里不人么多怎 。 مەن ～ چارچىدىم . 我乏疲么怎不 。 بۇنىڭ ～ ئەھمىيىتى يوق . 没这么那不，样那，么那②：义意少多有 。 يىراق ～ تەس ئەمەس . 远 。 ～ ئەمەس . 难么那不
ئۇنچە - مۇنچە 儿点一多不，儿点丁一，儿点一 〔静〕 儿，多少，点一少多：～ ئىش 事儿点丁一 / ماگېزىندىن ～ ئەرسىلەر ئالماقچىمەن . 我买少多店商从想 。西东儿点一
سەن ～ گەپكە خاپا بولىدىغان ئادەم ئەمەسقۇ ! 为是不并你 ！嘛人的气生就事小儿点一
ئۇنچى 〔静〕 的面卖，的粉面卖：～ ھاكچىنى كۆرەلمەيتۇ . 的灰石卖得不见的面卖 <谚> 。
ئۇنچىلا 〔静〕 么那，么：بۇ ～ تېپىلمايدىغان كىتابمۇ ئەمەس . 这 。书的到找难么那是不并
ئۇنچىلىك 〔静〕 么那，么那，儿点么：دوستۇم ئۇيغۇر تىلىنى ياخشى بىلىدۇ ، مەن ～ بىلمەيمەن . 我的友朋语维通精 ，儿点么那？ ئاش كىمگە يېتەر ～ 。多么那不的道知我 ？吃谁够饭

ئۇنچىۋالا 〔静〕 么那，(大，多)此如：(大，多)么那，～ ئالۋارە بولۇشىڭ ھاجىتى يوق . 烦麻此如必不 。 ئىشنى قاچان تۈگىتەرمىز ؟ 完干能才候时么什们我，情事多么那 ！ ئۇنىڭ ～ كارامىتى يوق . 通神的大么那有没他 。 بۇ ئىش ～ قىيىن ئەمەستۇر ؟ 吧难么那不也事这 ？
ئۇندا 〔静〕 边那，里那
ئۇنداق 〔静〕 的样那：～ ئادەمگە جىق ئۇچرىغانىدىم . 的样那 的样那有 <谚> 。 قازانغا مۇنداق چۆمۈچ ～ 。了多得见我人
其以"："计就计将"同喻：勺的样这用就，锅的样那人之身"。
ئۇنداقتا 〔助〕 的话的样那，么那：～ ، قانداق قىلماقچىسەن ؟ 呢办么怎算打你，(话的样那)么那
ئۇنداقچى - مۇنداقچى 四道三说 〔静〕
ئۇنداق - مۇنداق 的闲等，的般一① 〔静〕：ئۇ ～ ئادەم . لەردىن ئەمەس . 人的般一是不他；人的般一是不他 。 ②。辈之闲等是不他 然既 。 ئىنسان بالىسى دېگەندە ～ ئەيىبلەر بولىدۇ . 样那样这：陷缺的样那样这有会就，人是 。
ئۇندا - مۇندا 零零，点点星星②里那里这① 〔静〕 星星
ئۇنسۇر 〔静〕 子分：زىيالىي ～ 知识分子 / ئەكسىيەتچى ～ 子分动反
ئۇنسىيە 〔静〕 (一之分六十的磅一合，位单量重)司盎
ئۇنغىچە 〔静〕 到那时：～ بىزمۇ كېلىپ قالارمىز . 时那到 。的来会也们我
ئۇنغىچىلىك 〔静〕 到那时：سىلەر يىغىننى باشلاپ تۇرۇڭلار ، ～ ئەھمەت قايتىپ كېلىدۇ . 合艾时那到，吧会开先们你 。的来会提麦
ئۇنۋان (ئۇنۋانى) 〔静〕 称职，号称，衔：ھەربىي ～ 军 / ئىلمىي 衔，学位 / كۆرەش قەھرىمانى دېگەن ئۇنۋانىنى بەرمەك 号称雄英斗战于授
ئۇنۋان ئالماق 称职得获，号称得获，衔学得获，位 衔头得获
ئۇنۋان باھالىماق 称职评②衔评①
ئۇنۋان بەرمەك 衔授 <军>
ئۇنۋان سىستېمىسى 列系称职
ئۇنۋانسىز 的称职无，的号称无，的衔头无 〔静〕
ئۇنۋ 样那，此如，样这，是就 <古>〔静〕
ئۇنۋر 人强，类人，人 <古>〔静〕
ئۇنىڭسىز 它有没，她有没，他有没 〔静〕

ئۇنىڭلىق 下见

ئۇنىڭلىق بىلەن 此为，此以，此因

ئۇنىماق 〔动〕 肯，应答，意同：ئۇ ئۇنىمايۋاتىدۇ . 他不同意 。 ئاران ～ 应答强勉 / ئۇ دەسلەپتە ئۇنىمىغان ، كېيىن ئۇنىدى . 他起初不肯，后来才应答了 。 بىرمۇنچە ئەسەۋەت قىلغاندىن كېيىن ، ئۇ ئاران ئۇنىدى . 劝说了好久他才应答了 。

ئۇنىۋېرسال 〔静〕 万能，综合

ئۇنىۋېرسال تەرەققىيات 综合发展

ئۇنىۋېرسال تەڭپۇڭلاشتۇرۇش 综合平衡 <经>

ئۇنىۋېرسال تەھەرىكەت 综合运性 <体>

ئۇنىۋېرسال سەنئەت 综合艺术 <艺>

ئۇنىۋېرسال كارتوچكا 万能卡

ئۇنىۋېرسال كۈچ 综合力实

ئۇنىۋېرسال ماگىزىن 综合商店

ئۇنىۋېرسال ئۇنىۋېرسىتېت 综合大学

ئۇنىۋېرسال ئۇمۇر سۇغۇرتىسى 万能寿险 <经>

ئۇنىۋېرسال ئىستانوك 万能机床

ئۇنىۋېرسال يېلىم 万能胶

ئۇنىۋېرساللاشتۇرماق 态动使的«ئۇنىۋېرساللاشماق»

ئۇنىۋېرساللاشتۇرۇلماق 态动被的«ئۇنىۋېرساللاشتۇرماق»

ئۇنىۋېرساللاشماق 通用〔动〕

ئۇنىۋېرسىتېت 综大〔静〕

ئۇھ 〔叹〕 唉，啊，唉（表示劳累，疲倦）：～ ، بەك چارچاپ كەتتىم ! 唉，我太累了 !

ئۇھ تارتماق 叹气，叹息：ئۇ ئېغىر ئۇھ تارتتى . 他长叹了一口气 。

ئۇھ دېمەك 松一口气：قاسىم تاپشۇرۇقنى تۈگىتىپ ، ئۇھ دېدى . 卡斯木做完了业，松一口气 。 چارچاپ قالدىم ، «ئۇھ» دەۋالاي . 累了，我让我松一口气 。

ئۇھلىماق 〔动〕 叹息，叹气：سەن نىمانچە ئۇھلايسەن ؟ 你叹什么息 ？

ئۇۋا[1] 〔静〕 ①巢，窝，穴：سېغىزخان ئۇۋىسى 喜鹊巢 / چۈمۈلە ئۇۋىسى 蚁穴 / بۆرە ئۇۋىسى 狼窝 / يولۋاس ئۇۋىسى 虎穴 / باندىتلار ئۇۋىسى 匪巢，匪窝 / ئۇۋىسىدىن چىقماق 出巢，出窝 / ئۇۋىنى چىشى قۇش ياسايدۇ . 筑巢 <谚> 。 ②穴巢：ئەكسىنقىلابچىلارنىڭ ئۇۋىسى 反革命的巢穴 。（人靠家治喻意）鸟靠母（人女靠家治喻意）

ئۇۋا قۇرتى 虫巢 <动>

ئۇۋا[2] （食冷）饭米甜镇冰 <古>〔静〕

ئۇۋا[3] （答应表）<古>〔叹〕

ئۇۋاتماق 态动使的«ئۇۋىماق»

ئۇۋاشماق 态同共的«ئۇۋىماق»

ئۇۋاق 〔静〕 ①屑，末儿②子，末儿：نان ئۇۋىقى 面包屑 / چاي ئۇۋىقى 茶叶末儿 / گۈرۈچ ～ / 米碎 ～ كۆمۈر 煤末子

ئۇۋاق توپىراق 土粉 <地>

ئۇۋاق جىنس 岩屑碎 <地>

ئۇۋاق قار 雪末粉，雪末，雪状粉 <气>

ئۇۋال 〔静〕 （ئۇۋالى） 屈冤

ئۇۋال بولماق 冤含，冤受，屈委，枉冤被：ئۇنىڭغا ئۇۋال بولدى . 他冤受了 。 ئۇ ئۇۋال بولدى دەپ قاقشىدى . 他屈委了，叫冤鸣屈 。

ئۇۋال قىلماق 枉冤：بىز ئۇنىڭغا ئۇۋال قىلمىدۇق . 我们枉冤好人 。 گۇناھسىز ئادەمگە ～ 他枉冤没有过 。

ئۇۋالى تۇتماق 冤蒙

ئۇۋالىغا قالماق 遭到咒骂：ئىشنىڭ باش - ئايىغىنى سۈرۈشتۈرۈپ كۆرمەي ، كۆرگەننىلا تەنقىدلەۋەرسەك ، ئاممىنىڭ ئۇۋالىغا قالىمىز . 不问青红皂白地批评就会遭人们的咒骂 。

ئۇۋالى ئۆزىگە 果其食自，受自作自：يالغان ئېيتسام ، ئۆز ئۇۋالىم ئۆزۈمگە . 如果我说假话，作自受我那么 。

ئۇۋالچىلىق 〔静〕 屈冤，屈委：ئۇ ئۇۋالچىلىقنى جىق تارتقان ئادەم . 他是一个备受人的屈冤 。

ئۇۋالماق 态动被的«ئۇۋىماق»

ئۇۋاللىق 词名象抽的«ئۇۋال»

ئۇۋىتانماق 愧惭，羞害，臊害 <古>〔静〕

ئۇۋىدۇت 见召，唤传，请邀 <古>〔静〕

ئۇۋىدۇتغارماق 愧惭，羞害使 <古>〔动〕

ئۇۋىدۇتلانماق 愧惭，羞，惭羞，臊害，羞害 <古>〔动〕

ئۇۋىدۇلاتماق 态动使的«ئۇۋىدۇلماق»

ئۇۋىدۇلاشماق 态同共的«ئۇۋىدۇلماق»

ئۇۋىدۇلانماق 态动被的«ئۇۋىدۇلماق»

ئۇۋىدۇلماق 〔动〕 ①揉，揉搓：كۆزنى ～ 揉眼睛 / قولنى ئۇۋىدۇلاپ ئىسىتماق 暖取手搓 / قونا قنى ～ ②粒米玉搓 <医>

ئۇۋىدۇلاپ داۋالاش 摩按 <医>

ئۇۋۇسسىمان 〔静〕 的状窝，的形巢

ئۇۋۇسسىمان پەرۋانە 蛾巢 <动>

ئۇۋلاشماق «ئۇۋلىماق»的共态：彼此捉虱子。麻雀筑巢了。

ئۇۋلىق 〔静〕 蛋的化孵

ئۇۋلىماق 〔动〕 筑巢，巢穴：燕子筑巢。

ئۇۋلاپ تېرىش <农> 播点

ئۇۋلاپ ئوغۇتلاش <农> 肥施状穴

ئۇۋىماق 〔动〕 碎，碎磨，碎砸，碎捣：～ 粉碎，碎米芭蕉

ئۇۋىندى 〔静〕 碎片，渣：石头渣子

ئۇي 〔静〕 牛耕，牛犍：～ 耕牛，～ 肉骨”同喻：上蹄牛在痛，上角牛在打 <谚>。

ئۇي يىلى <天> 牛年

ئۇي يىللىق 牛属：～ 我是属牛的。

ئۇيا 〔静〕<古> 胞同，亲血，戚亲

ئۇيات 〔静〕 羞耻，耻羞，丢脸，羞愧：～ 不知耻。他～ 羞 <谚>。～ 能耻羞 <谚>。怕可更亡死比耻亡死胜战。

ئۇيات بولماق 丢脸，羞耻到感：人丢，脸丢，耻羞到感：～ 了人丢太才那，人老上不比动劳人轻年。

ئۇيات لېۋى <理生> 阴唇

ئۇيراتقا قالماق 丢脸，丑丢，脸丢受蒙：～ 丢会不们他，心放你。～ 脸。不这吗？丑丢我让是

ئۇياتچان 〔静〕 羞羞答答，腆腼的，怯羞的，羞害的：～ 子孩女的羞羞答答

ئۇياتچانلىق «ئۇياتچان»的名词形式：～ 了下低地羞羞答答他。

ئۇياتچانئوت <植>〔静〕 羞羞含草

ئۇياتسىز 〔静〕 无耻，无羞：～ 的无颜厚耻的～ / 话～ 行径的无颜厚耻无饭的盐没如犹子妻的耻无 <谚>。～ 无住不挡门的室藏储 <谚>。猫的耻无”同喻：～ 要都么什，羞没羞没。

ئۇياتسىزلارچە 〔静〕 无耻地：～ 行言的耻无

ئۇياتسىزلىق 无耻，为行耻无：～ 当勾耻无干然公当勾耻无

ئۇياتقۇزماق «ئۇياتماق»的使动态

ئۇياتلىق 〔静〕 ①羞耻，耻可的，丢人的，令人羞愧的：～ 事 / 这不是。～ 的面体②。事的人丢么什做不断连门登客贵 <谚>。

ئۇياتماق 〔动〕 害羞，害臊：他～ 了哭得臊来起。

ئۇياق 〔静〕 ①那边：～ 个村小一有边那河？～ 个那人：～ 个那人②。谁是？

ئۇياق - بۇياق 四处，左右，这边那边：～ 着不睡去复来翻地。～ 盼右顾左张东，望西～ 跑西奔东～ 流东西窜

ئۇيالدۇرماق «ئۇيالماق»的使动态

ئۇيالماق 〔动〕 害羞，害臊：～ 来话出不说。～ 红通脸满她得臊。

ئۇيغۇر 〔静〕 维尔吾族

ئۇيغۇر تىلى <语> 维尔吾语

ئۇيغۇر يېزىقى <语> 维尔吾文

ئۇيغۇرچە 〔静〕 ①维尔吾语，维尔吾文：～ 学习②维尔吾语的式：～ 舞蹈，～ 装服维尔吾

ئۇيغۇرشۇناس 〔静〕 维尔吾家学

ئۇيغۇرشۇناسلىق 〔静〕 维尔吾学

ئۇيغۇن 〔静〕 合适，适合，合符，合切，用适：～ 合适；益利民人合符～ 学科乎合 / 题切～ 益利的民人

ئۇيغۇن كەلمەك 合切，用适，合适，乎合，合符：民人的益利乎合符～ / 际实合切不用。～ 想幻的

ئۇيغۇنلاشتۇرماق «ئۇيغۇنلاشماق»的使动态

ئۇيغۇنلاشتۇرۇلماق «ئۇيغۇنلاشتۇرماق»的态动被

ئۇيغۇنلاشماق 〔动〕①应适，合适；ۋەزىيەتكە ~ 形应适 ②境环的新应适～合符，合切：يېڭى شارائىتقا ~ 势 / سىزنىڭ ئارزۇسىغا ~ 望愿的众群合符 / ئىممىنىڭ ئارزۇسىغا ~ 实合切不计估的你。ريئىز ئەھلىيەتكە ئۇيغۇنلاشمايۋاتىدۇ 际。

ئۇيغۇنلۇق «ئۇيغۇن»的 式形词名

ئۇيقا ـ تۇيقا 〔静〕<方>的塌倒，的废荒，的坏毁

ئۇيقاشماق 〔动〕<方>①连②贯押韵的

ئۇيقۇ 〔静〕睡，睡瞌：ئۇيقۇلۇك ~ 午睡 / ئارىلاش ~ 带着意睡 / يەر تاللىماس، قېرى قىز ئۇيقۇسىنى تاللىماس. <谚>夫丈挑不女处老，方地择不睡瞌。

ئۇيقۇ باسماق 睡瞌：كېچىسى ياخشى ئۇخلىيالمىغاچقا، كۈندۈزى بېشىڭ ئۇيقۇ بېسىپ كەتتى. 天白，觉好睡没上晚。很得睡瞌

ئۇيقۇ دورىسى 药眠安

ئۇيقۇدىكى يانار تاغ 山火眠休 <地>

ئۇيقۇسى قانتىق 睡瞌重：ئۇنىڭ ~ ئىكەن. 睡瞌的他。重

ئۇيقۇسى قاچماق 失消意睡；眠失：تۈن ھەسسە بولغاندا ئۇيقۇم قېچىپ كەتتى. 了眠失我夜半了到。ياش ئادەمنىڭ ئىشلارنى ئويلىسامىلا ئۇيقۇم قاچىدۇ. 一想一些烦心的，无全意睡我事的。

ئۇيقۇسى ھارام بولماق 着不睡

ئۇيقۇسىنى ئېچىپ قويماق 清醒清人让 <成>钟警下一敲，醒

ئۇيقۇسى ئېچىلماق ①睡醒，悟醒 <成>②醒觉

ئۇيقۇغا كەتمەك 着睡，睡入：ئۇ ئۆيگە كىرىپلا ئۇيقۇغا كەتتى. 了着睡就门进一他。

ئۇيقۇ كەلمەك 睡瞌，觉睡想：يېرىم كېچە بولۇپ قالدى، ئۇيقۇمۇ كېلىپ كەتتى. 了睡瞌也我，了夜半。

ئۇيقۇچان 〔静〕多睡瞌，的睡嗜，的睡贪：~ ئادەم 贪睡瞌，人的睡

ئۇيقۇچانلىق 〔静〕睡嗜

ئۇيقۇچانلىق كېسىلى <医>症睡嗜

ئۇيقۇسىراتماق «ئۇيقۇسىرىماق»的 态动使

ئۇيقۇسىراشماق «ئۇيقۇسىرىماق»同共的 态

ئۇيقۇسىرىماق 〔动〕睡生产，倦困，睡欲昏昏，睡思：ئۇ ئۇيقۇسىراپ قالدى. 了意睡了有他。گۈلنار ئۇيقۇسىرىغان كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ مۇرانتا قاراپ قويدى. 娜丽古。眼一提拉木了望眼双的胧朦意睡着动闪尔

ئۇيۇشقاق 〔静〕的眠失，的眠不：~ ئادەم 失的眠

ئۇيۇقسىز 〔静〕的眠失，的眠不：~ كېچە / 人之眠不夜 / پۈتۈن كېچىنى ~ ئۆتكۈزمەك 眠未夜彻

ئۇيقۇسىزلىق 〔静〕眠失

ئۇيقۇسىزلىق كېسىلى <医>症眠失

ئۇيقۇلۇق[1] 〔静〕①睡的意睡有带，的胧朦意睡：~ كۆز ②音声的意睡有带 / ~ ئاۋاز 睛眼的胧朦意睡，眼睡的觉，的着睡：~ ئادەمنى نېمە دەپ ۋارقىراپ ئويغىتىسەن؟ 人的着睡醒喊嘛干你？

ئۇيقۇلۇق[2] <理生>〔静〕腺胰：كالىنىڭ ئۇيقۇلۇقى 的牛腺胰

ئۇيقۇلۇق ئارالچىلىرى <理生>岛胰

ئۇيقۇلۇق راكى <医>癌腺胰

ئۇيقۇلۇق سۇيۇقلۇقى <理生>液胰

ئۇيقۇلۇق يەللىكى <医>炎腺胰

ئۇيلە 〔静〕么那，样那 <古>

ئۇيماق 〔动〕紧压；结凝 <古>

ئۇيۇنقا 〔静〕胞细②西东的成凝工人① <方>

ئۇيۇنقۇچى 〔静〕的结凝

ئۇيۇنتقۇچى رېئاكتىۋ <化>剂结凝

ئۇيۇنتقۇزماق «ئۇيۇتماق»的 态动使

ئۇيۇتما 〔静〕物结凝：قان ئۇيۇتمىسى 血淤 / شورپا ئۇيۇتمىسى 儿冻(汤)肉

ئۇيۇتما گۆش 冻肉

ئۇيۇتماق «ئۇيۇماق»的 态动使：قېتىق ~ 奶酸做

ئۇيۇتۇلماق «ئۇيۇتماق»的 态动被

ئۇيۇتۇشماق «ئۇيۇتماق»同共的 态

ئۇيۇشتۇرغۇچى 〔静〕者织组

ئۇيۇشتۇرغۇچى جىنايەتچى <法>犯织组

ئۇيۇشما 〔静〕会(体团指)：ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى 工会 / ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى 学会 / دېھقانلار ئۇيۇشمىسى 农会

ئۇيۇشقاق 〔静〕的结凝易①：~ جىسىم 体物的结凝易 ②结团爱(抱爱)：~ خەلق 的结团爱(团抱爱)民人的

ئۇيۇشقاقلىق 〔静〕结凝，聚凝，凝：رەھبەرلىك كوللېكتىپنىڭ ~ كۈچىنى ئاشۇرۇش كېرەك. 凝的体集导领强增要。力聚

ئۇيۇشتۇرماق «ئۇيۇشماق[1]»的 态动使

ئۇيۇشتۇرۇشماق «ئۇيۇشتۇرماق»同共的 态

ئۆيۈشتۈرۈلماق «ئۆيۈشتۈرماق» 的被动态

ئۆيۈشماق[1] 〔动〕 结团、合联① ～ بىر بايراق ئاستىغا 团结在一面旗帜下之②组织、成组：دېھقانلار ئۆيۈشتى. 农民组织起来。ياش ئىشچىلاردىن ئۆيۈشقان تېخنىكا ئۆگىنىش كۈرسى 由年轻人成组的技术学习班

ئۆيۈشماق[2] 〔动〕 发麻、木麻、麻酸：سوغۇقتىن پۇتۇم ئۆيۈشۈپ قالدى. 冻得我的腿麻木了。

ئۆيۈق 〔静〕 ①<古>靶、靶子②草稻人

ئۆيۈل 〔静〕 块状的、实心的：～ تاش 石磐

ئۆيۈل ئالتۇن 金块

ئۆيۈل توپ <体> 实心球

ئۆيۈل تۈۋرۈك <建> 实腹柱

ئۆيۈل خىش <建> 实心砖

ئۆيۈل دوكۇر <水> 实腹梁

ئۆيۈلغۇ 〔静〕 <方>索捆(畜牲捆子绳)

ئۆيۈلغۇماق 〔动〕 <古>盘旋

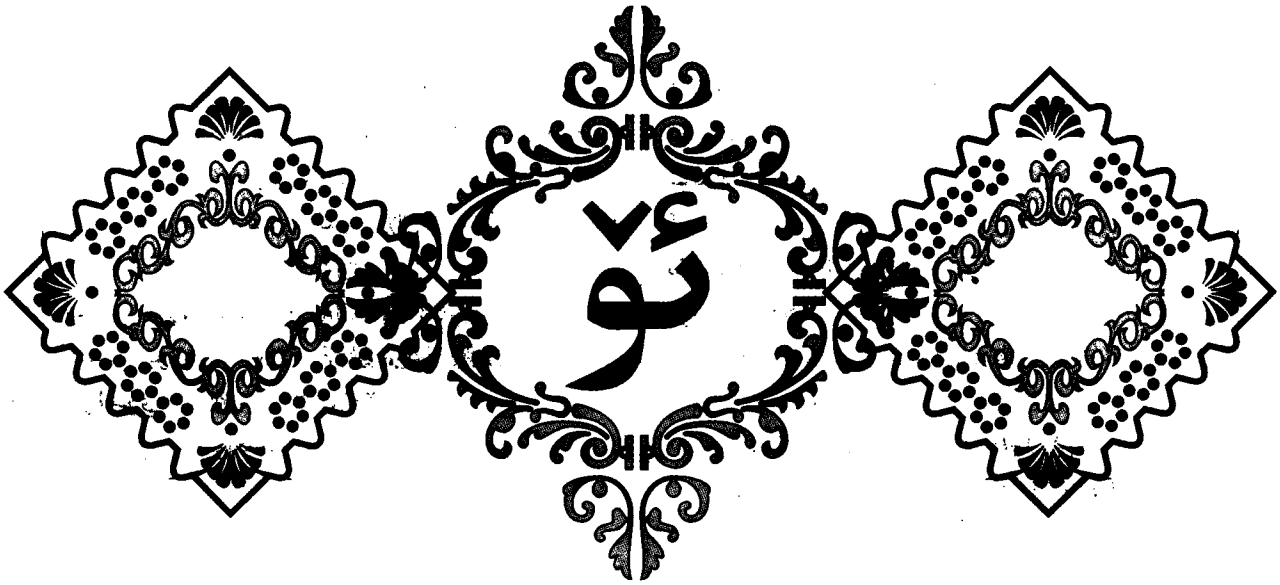
ئۆيۈل - ئۆيۈل 〔静〕 成块成块的

ئۆيۈماق 〔动〕 凝固、凝结：قېتىق ～ 酸乳凝结 / قان ～ 血凝固；ماي ～ 油凝结

ئۆيۈندى 〔静〕 凝结物：قان ئۆيۈندىسى 血块 / شورپا ئۆيۈندىسى 肉冻、汤冻

ئۆيىتىشماق «ئۆياتماق» 的共同态：ئۇلار قىلىپ قويغان ئىشلىرىغا قاتتىق ئۆيىتىشتى. 他们干的事深深感到羞愧。

ئۆيىلىشماق «ئۆيالماق» 的共同态：قىزلار ئۆيىلىشىپ، يۈزلىرىنى تۆتىشىپ يېرىگە قارىۋالدى. 姑娘们羞得低下了头。

ئۆ ①维吾尔文字母表中该字母为第二十个字母，称名母字该②母字个七十二第文尔吾维

ئۆپەلمەك 〔动〕<古>①发烧，发热②燃烧③闹热，兴奋，奋亢

ئۆپچۆرە 〔静〕周围，围四周。ئۆينىڭ ئۆپچۆرە：左右，近附，周四。ئۆپچۆرىدە ھېچكىم يوق / 周围的子屋没有近附。ئۇ بىر ھەپتە ئۆپچۆرىسىدە قايتىپ كېلىدۇ。他一周来回就右左周。

ئۆپكە 〔静〕肺。<谚>ئەلا ~ ئۆنكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى 不，好再的诺许"同喻：尾羊的天明过胜肺羊的天今如眼的实惠"。

ئۆپكە پۈۋەكچىسى 泡肺 <理生>

ئۆپكە خالتىلىق ئىششىقى 肿囊肺 <医>

ئۆپكە راكى 癌肺 <医>

ئۆپكە زۇلۇكى 虫吸肺 <医>

ئۆپكە سۇلۇق ئىششىقى 肿水肺 <医>

ئۆپكە سىلى 核结肺 <医>

ئۆپكە قاپقىقى 门肺 <理生>

ئۆپكە قاقمىاق ①肺贴(病治法办的处患于贴肺的羔羊宰新用)②至备怀关：سەن ئۇنىڭغا بەك ئۆپكە قېپقىپ كەتتىڭغۇ！呵至备怀关是真他对你！怒，怒愤，气生③！遏可不

ئۆپكە قانىتى 叶肺 <理生>

ئۆپكە قۇيماق 灌肺(维吾尔族传统食品，羊将，净洗血的内肺(糊面和油清入灌，

ئۆپكە قىزىل تومۇرى 脉动肺 <理生>

ئۆپكە كۆك تومۇرى 脉静肺 <理生>

ئۆپكە كېسىلى 肺病：ئۇ ئۆپكە كېسىلىگە گىرىپتار بولغىلى يېرىم يىل بولدى。他患肺病已有半年了。

ئۆپكە يەللىكى 肺炎 <医>

ئۆپكە يەللىك ئىششىقى 肿气肺 <医>

ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلماق 不喘(得累) <成>：ئۇ قورققىنىدىن ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالدى。他得吓(惊)，来气过上儿门嗓到悬心得吓了。

ئۆپكىسى ئاغزىغا قاپلاشماق 吁喘气① <成>：形容人过度或曲委受，痛悲因②气下接不气上，吁得话出不说

ئۆپكىسى توگەپ ، كانىيى قالماق 无剩所 <成>：堪不旧陈物事容形，几汽的牙掉老个这把想你？ماشىنامنىڭ ئۆپكىسى توگەپ كانىيى قالغاندا ماڭا ساتاي دەمسەن؟吗我给卖车？

ئۆپكىسى قۇرۇماق 烟冒子嗓 <成>：ئۇنىڭ ئۆپكىسى قۇرۇپ كېتىپتۇ ، ئۇسسۇلۇق بىر . 他烟冒都子嗓得渴。喝水他给快，了。

ئۆپكىسى كۆرۈنمەك 赤，儿馅露，形原现 <成>：ئۇلار ئۆزىنى ھەرقانچە پەردازلىغىنى بىلەن 贫洗如贫一，

ئۆپكىسى كۆرۈنۈپ قالدى . 自饰粉地计百方千然虽们他。了儿馅露是还终最，己。

ئۆپكىسىنى باسماق <成> 气住沉：ئۆپكەڭنى بېسىۋېلىپ ئالدىرماي سۆزلە . 讲慢慢，气住沉。

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قىلماق <成> 见不人杀：ھەي بۇ ئادەم ئاتا ـ بالا ئىككىمىزنىڭ ئۆپكىمىزنى ئىچىمىزدىن قېقىپ بولدى . 唉，我对他们父子俩子刀软人杀！(血见不人杀)人杀子刀软是真！

ئۆپكىسى ئۆرۈلمەك <成> 断肠寸肝，生欲不痛

ئۆپكىسى يوق <成> 躁躁毛毛，躁浮

ئۆپكە ـ زاسۇي 〔静〕 碎杂，水下

ئۆپكە ـ قېرىن = ئۆپكە ـ زاسۇي

ئۇپكە ـ ھېسىپ <食>〔静〕 吾维)子肺面和子肠灌(品食统传族尔

ئۆپكۈك 〔静〕 鸟胜戴 <古，动>

ئۆپكىلەتمەك «ئۆپكىلىمەك» 态动使的

ئۆپكىلەشمەك «ئۆپكىلىمەك» 态同共的

ئۆپكىلىك 下见

ئۆپكىلىك بېلىق 鱼肺 <动>

ئۆپكىلىمەك 〔动〕 地搭搭抽抽搭抽①：ئۆپكىلەپ يىغلىماق 愤气②泣抽，哭

ئۆپ ـ ئۇپ <叹>〔哎〕 丢众当而己自嘘吹对)哕哕 <古>(笑讥，刺讽示表人的丑

ئۆپۈپ ـ تېپتىپ 〔静〕 口两上吃(吃想不因) <方>

ئۆت[1] 〔静〕 胆 <理生>

ئۆت پىگمېنتى 素色胆 <理生>

ئۆت تېشى 石结胆 <医>

ئۆت سۈيۈقلۇقى 汁胆 <理生>

ئۆت كىسلاتاسى 酸胆 <化>

ئۆت مەددىسى 虫蠕道胆 <医>

ئۆت نەيچىسى 管胆 <理生>

ئۆتى يېرىلماق 肺了炸气

ئۆت يەللىكى 炎囊胆 <医>

ئۆت[2] 〔静〕 (洞树，洞墙)洞，孔 <古>

ئۆت[3] 〔静〕 意主，量商，议建，告忠 <古>

ئۆتە 〔静〕 极到达示表)大，其极，外格，份过 <方>(点)：سارالڭ ~ / 瓜傻大 ئەخمەق ~ / 蛋笨大 زالىم ~ / 人的暴残其极

ئۆتەتمەك «ئۆتىمەك» 态动使的：مەن ئۇنىڭغا بۇ ۋەزىپىنى ئۆتەتتىم . 务任项这了行执他让我。

猾狡 <古>〔静〕 ئۆتەچىقما

ئۆتەشمەك «ئۆتىمەك» 态同共的：ئۇلار بىرلىكتە ئىماز ئۆتەشتى . 拜礼了做起一们他。

ئۆتەك[1] 〔静〕 地住(的住暂途沿人牧时场转畜牧)

ئۆتەك[2] 〔静〕 粪羊的累积年多 <方>

ئۆتەك[3] 〔静〕 人的仃伶苦孤，人生陌 <古>

ئۆتەگ 〔静〕 务义，务任 <古>

ئۆتەگچى 〔静〕 人债负，户债 <古>

ئۆتەگلەمەك 〔静〕 理办，行履，行执，成完 <古>

ئۇتەك 〔静〕 驿，驿 <古>③口转②店客小的陋简①：ئۆتەڭ 站驿，亭

ئۆتەڭ بېجى <经> 税口转

ئۆتەڭ سودىسى <经> 易贸口转

ئۆتەل 〔静〕 让转

ئۆتەل قىلماق 让转

ئۆتەلمەك «ئۆتىمەك» 态动被的

ئۆتروۇ 〔助〕 为因，此因，以所；来后，后以 <古>

ئۇتروك 〔静〕 无幻变，的常无复反，的假虚 <古>的常

ئۆتروم 〔静〕 药泻 <古，药>

ئۆتكەل 〔静〕 关难 ~ / بۇ ئۆتكەلدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ كەتسەملا ، ئىش ئاسانلىشىدۇ . 一这破突要只，关了办好就情事。

ئۆتكەلنى ئېگىلىمەك 关把：بۆلۈم باشلىقى ئۆتكەلنى ئېگىلەپ ، خىزمەت سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ . 把长科由，量质作工证保。

ئۆتكەمە 〔静〕 子筛：ئۆتكەمدىن ئۆتۈپ ، غەلۋىرە توختاپتۇ . 了过阔浪大风大”同喻：箩了不过子筛了过 <谚>，“船了翻里沟河小”。

ئۆتكەمەك 告劝，说劝，导劝，劝规 <古>〔动〕

ئۆتكەمچى 人的子筛卖②人的子筛做制①〔静〕

ئۇتكەن «ئۆتىمەك» 往过式形词动形时去的：~ كۈن 日 / ~ ئۆمۈر ئاققان سۇ . 的逝流月岁的过度 <谚>。水似流水年。

ئۆتكەن زامان <语> 时去过

ئۆتكەن يىل 年去

ئۆتكەن ـ كەچكەن 〔静〕 往过①：的往过 يولۇچىلار ~ 去过 گېزىپلەر ~ ：的往以，的过经，的去过②人行的事的去过，事往 ئىشلار ~ / 话的过 ئىش ~ ：的日昔，的前以，的去过

ئۆتكەنكى 〔静〕

日昔记忘要不．～ ئېغىر كۆنلەرنى ئۇنتۇمايلى 事的去
。活生难苦的

ئۆتكۈر ①〔静〕锐尖、锐锐、利锋、利犀：～ كۆرەش 利锋 ～ / 光目的利锐 كۆز ～ / 争斗的锐尖 出射如言语的利犀．～ سۆز ئاتقان ئوق / 子刀的 灵机、敏灵②利犀笔文 ～ قەلەمى 。弹子的 气)冲③子孩的灵机 بالا ～ / 灵子脑、敏灵脑头 ～ 得冲烟种这．بۇ تاماكا بەك ～ ئىكەن 味烈浓刺鼻)：

。很

角锐 <数> ئۆتكۈر بۇلۇڭ

ئۆتكۈرلەشتۈرمەك «ئۆتكۈرلەشمەك» 态动使的

ئۆتكۈرلەشتۈرۈشمەك «ئۆتكۈرلەشتۈرمەك» 态同共的

ئۆتكۈرلەشتۈرۈلمەك «ئۆتكۈرلەشتۈرمەك» 态动被的

ئۆتكۈرلەشمەك ①〔动〕化锐尖、化激：زىددىيەت ～ 矛 利锋变刀菜 ～ قىلىراق / 利锐得变光目 ～ كۆز / 化锐尖盾 利犀变、利锐变②化激争斗 ～ كۆرەش：

ئۆتكۈرلۈك «ئۆتكۈر» 式形词名的：بۇ يىگىت مەكتەپتىكى چاغدىلا ئۆزىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن باشقىلارنى ھەيران قالدۇر- غانىدى．灵机的己自以就候时的学上在子伙小个这 。叹惊人别令

ئۆتكۈزگۈچ 〔静〕<物>体导：ېپىرىم ～ 体导半

ئۆتكۈزگۈچ جىسىم 体导 <物>

ئۆتكۈزگۈچ سىم 线输传、线导 <电>

ئۆتكۈزمەك ① «ئۆتمەك» 态动使的：ئۆتكەلدىن ～ 过让 过去带②关 交④电导 ～ توك：导传 <物>③河过运货把 مەك 给交西东把 ～ كېرەكلەرنى ئامبارچىغا：交移、付 员人作工的新给 ～ ئىشنى يېڭى خىزمەتچىگە / 员管保 会行举 ～ يىغىن：过通、过度、行举⑤作工交移 议 / تەتىلنى ～ 假度 / بايرامنى خۇشال - خۇراملىق بىلەن 乌在我 / مەن يازنى ئۇرۇمچىدە ئۆتكۈزدۇم．日节度欢 ～ 践实过通 ～ ئەمەلىيەتتىن 。天夏了过度齐木鲁

渡引 <法> ئۆتكۈزۈپ بەرمەك

ئۆتكۈزۈشچان 〔静〕的透渗、的透通、的导传

壤土性透通 <农> ئۆتكۈزۈشچان توپراق

层透渗 <地> ئۆتكۈزۈشچان قاتلام

质介电导 <物> ئۆتكۈزۈشچان مۇھىت

ئۆتكۈزۈشچانلىق 率导传、性导传① <物>〔静〕：مىسنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقى ئالىيۇمىنىنىڭكىدىن يۇقىرى بولىدۇ．铜 纳导 <物>②。高铝比率导传的

ئۆتكۈزۈشمەك «ئۆتكۈزمەك» 态同共的

ئۆتكۈن 横蛮、蛋捣③怪鬼②厅过①〔静〕

ئۆتكۈن ئۆتمەك 鬼闹

ئۆتكۈنچ 请中、告报②事故①<古>〔静〕

ئۆتكۈنچ[2] 效仿、仿模、拟模 <古>〔静〕

ئۆتكۈنچى 渡过 دەۋر ～：的渡过、客过、人路过〔静〕
期时

ئۆتكۈنچى ئاۋاز 音过经 <艺>

ئۆتكۈنچى بەلۋاغ 带渡过 <地>

ئۆتكۈنچى جەريان 程过态暂 <物>

ئۆتكۈنچى فورماتسىيە 态形渡过 <哲>

ئۆتكۈنچى ھاكىمىيەت 权政渡过

ئۆتكۈنچى يامغۇر 雨阵 <气>

ئۆتكۈنچى يېغىن 水降性阵 <气>

ئۆتكۈنمەك 学、效仿、仿模 <古>〔动〕

ئۆتكى 用费、酬报、价代 <古>〔静〕

ئۆتكۇرۇ 此因、过通 <古>〔助〕

ئۆتلەش 股、层、分部 <古>〔静〕

ئۆتلەمەك 诫劝、告劝、说劝、导劝、劝规 <古>〔动〕

ئۆتلۈك 诲教、诫劝 <古>〔静〕

ئۆتمە 下见

ئۆتمە توك 流电导传 <物>

ئۆتمەك ①过渡、过超、过通、过经、过：كۆۋرۈك ～ 桥过 / ېپىرىم يىل ئۆتتى．年半了过 。سىناقتىن 过经 ～ / كاردىوردىن 验考过 / ئۇنىڭدىن ئۆتە- دىغان ئادەم يوق．他过超人没 。خۇاڭخې دەريادىن كېسىپ 通 ～ / ئىدىيىسى 风通 ～ / شامال：漏、透、通②河黄渡横 ～ دىن 想 ～ / سۇ 透 ～ / ھادىسىدىن ئۆتۈپ ماھىيەتتىنى 合、格及③雨漏 ～ / يامغۇر 质本看象现过透 كۆرمەك 查检 ～ / تەكشۈرۈشتىن 上考、格及 ～ ئىمتىھاندىن：格 。效有票张这．بۇ بىلەت ئۆتىدۇ：用顶、效有④格合 听 بالا گەپ ئۆتىدىغان ئۇنىڭ گېپى ئۆتىدۇ．用顶话说他 。转⑤币货用通 / ھەممە يەردە ئۆتىدىغان پۇل 子孩的话 进人转 ～ / ھۇجۇمغا：进人、入传、入 代代 ～ / ئەسلىدىن - ئەسلىگە 籍国国外入 ～ 归转⑥列前入进 ～ / ئالدىنقى قاتارغا 传相 课上 ～ / دەرس：(课)上⑦ 。了们我归子房这．ئۆتتى 产、生发⑨过罪恕宽 ～ گۇناھىدىن：恕饶、恕宽⑧ 、动得切⑩失过有、错过生产 ～ سەۋەنلىك：有、生 。动不切子刀．پىچاق ئۆتمەيدۇ：下得吃、动得嚼 بۇ

گۆشكە چىشىم ئۆتمەيدۇ . 这块肉我的牙不嚼动。 كېسەل تۆپەيلىدىن گېلىدىن تاماق ئۆتمەسلىك 病得下不吃饭⑪助作 ~ ،词动"ۋ"与表合结词动副：束结为行示表合结词动：توختىلىپ 导传 <物>⑫过有 ~ بولۇپ / 到提，到谈：ئىسسىق ئۆتۈشى 热的导传的

ئۆتۈپ كەتكەن 十足的：~ مۇتتەھەم 十足的无耻之徒 / ~ نومۇسسىز 赖

ئۆتمۈش〔静〕 日往，去过，日昔，时旧，前从：ئۆتمۈشكە نەزەر سالماق 回顾过去 / ئۆتمۈشنىڭ جاپاسىنى كۆرمىگەن ئادەم 的去过(过受没)解了不。 بۈگۈننىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ . 甜的天今道知不就，苦

ئۆتۈرماق / ئۆتمۈشتە بولغان ئىشلارنى ئەسلىمەك 回比对昔今事往首

ئۆتمىتۆشۈك 〔静〕千百疮孔

ئۆتنە 〔静〕西东的借：ئۆتنىسىنى بېرىدىغۇ ئەمەس 东的借还 / ئۆتنىگە لايقۇت ، ئۆتۈككە ئايقۇت . <谚> 西，还有借有，难不借再。

ئۆتنە ئالەم 报恶有恶，报善有善，应报

ئۆتنە ئالماق ①借：مەن قوشنامدىن 10 كوي ئۆتنە ئالدىم . 位借 <数>②。钱元十了借居邻向我

ئۆتنە بەرمەك 给借：مەن سىزگە 100 يۈەن ئۆتنە بېرەي . 钱元百一你给借我。

ئۆتنە جاھان = ئۆتنە ئالەم

ئۆتنە مەبلەغ 金资借拆 <经>

ئۆتنە ئۆسۈمى 息拆 <经>

ئۆتنىگە لايقۇت 还有借有

ئۆتنە - يېرىم 〔静〕无有通互，贷借

ئۆتنە - يېرىم قىلماق 借：ئۇنىڭ ھال - ئوقىتى ناچار بولغاچقا ، نەزىرنى قولۇم - قوشنىلاردىن ئۆتنە - يېرىم قىلىپ ئۆتكۈزدى . 左向是用费的人亡祀祭，寒贫境家他于由的借舍右邻。

ئۆتۈ 赛比 <古>〔静〕

ئۆتۈپ - تېشىپ 〔静〕疏，误失，策失，的别到不找①分不坏好，歹好分不，忽个一给嫁儿女把，分不坏好么怎你？ ~ قىزىڭىزنى قىمارۋازغا بەرگىنىڭىز نېمىسى 知不，力量自不，分过，且并，且而，而进②？徒赌知不个这你：厚地高天 ~ سەنمۇ ساقلىمىغا يامىشامسەن？天地高厚的不缠纠我跟也吗休？

ئۆتۈرمەك¹ 奏吹，奏 <古>〔动〕

ئۆتۈرمەك² 洞打，孔钻 <古>〔动〕

ئۆتۈشتۈرمەك «ئۆتۈشمەك²» 的使动态：ئىككى مىڭ يىل بۇرۇنقى داڭلىق «يىپەك يولى» جۇڭگو بىلەن غەربىي ئاسىيادىكى دۆلەتلەرنىڭ مەدەنىيىتىنى بىر - بىرىگە ئۆتۈشتۈردى . 两在早，前年千的国各化文。

ئۆتۈشمە 下见

ئۆتۈشمە شامال 穿堂风

ئۆتۈشمە كۆۋرۈك 立交桥 <交>

ئۆتۈشمە ئېقىم 叉交流 <水>

ئۆتۈشمە يەر 飞地

ئۆتۈشمە يول 立交路

ئۆتۈشمەك¹ ①«ئۆتمەك» 的同共交，处相②态：قوشنا - لاربىر - بىرى بىلەن ياخشى ئۆتۈشىدۇ . 邻居们相处得很好。

ئۆتۈشمەك² 通，交叉：ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرماق 风 / ئىككى ئېغىز ئۆي بىر - بىرىگە ئۆتۈشىدۇ . 子屋间两通。

ئۆتۈك 风 / ئىككى ئېغىز ئۆي بىر - بىرىگە ئۆتۈشىدۇ . 子屋间两通。

ئۆتۈك¹ 〔静〕子靴，靴皮：ئۆتۈكۈڭ تار بولسا ، جاھانىڭ كەڭ لىكىنىڭ نېمە پايدىسى？ 皮靴脚夹，天宽广宽地有何益？

ئۆتۈكى يىرتىق تۇرگە چىقالماس ، يېڭى يىرتىق ئاش يېيەلمەس . 不吃人的破子袖，席上到不座人的破子靴 <谚>。席宴了

ئۆتۈك² 〔静〕口渡 <方>

ئۆتۈكچان 〔静〕人的子靴着穿：~ ئادەم 的子靴着穿

ئۆتۈكچى¹ 〔静〕人的子靴卖②匠靴①

ئۆتۈكچى² 〔静〕虫飘 <动>

ئۆتۈگ¹ 〔静〕子肚拉，泻腹

ئۆتۈگ² 〔静〕用指)奏启②话童，话神，事故① <古>(情下解了其使，述陈汗可向式形的事故编

ئۆتۈلمەك «ئۆتمەك» 的态动被：باشتىن ھەر خىل ئىشلار ئۆتۈلدى . 子孩给，事种各了历经。 بالىلارغا دەرس ئۆتۈلدى . 课了上们。

ئۆتۈمسىز 下见

ئۆتۈمسىز پېئىل 词动物及不 <语>

ئۆتۈملۈك 下见

ئۆتۈملۈك پېئىل 词动物及 <语>

ئۆتۈنچ 〔静〕求请：بىر ئۆتۈنچۈم بار . 求请个有我。

ئۆتۈنمە 下见

ئۆتۈنمە باھا 格价让转 <经>

ئۆتۈنمە پايدا 润利渡让 <经>

ئۆتۈنمەك[1] 〔动〕 ①让转，让：مەن بۇ كىتابنى سىزگە ئۆتۈندۈم．我把这书本给你让转。②恳请，请求：مېنىڭ ئىشىمنى تېزراق ھەل قىلىپ بېرىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن．一快您求恳请。题问的我决解点。مېنى بىللە ئېلىپ كېتىشىڭىزنى ئۆتۈنۈپ سورايمەن．去起一我带您请恳请。

ئۆتۈنمەك[2] 〔动〕 <古>请，求请，告报，报，奏，奏启

ئۆتۈنۈشمەك «ئۆتۈنمەك[1]» 态同共的

ئۆتىمەك 〔动〕 执行，行履，行担任：نامازنى ئۆزىدىن ئۆتەش / （课功拜礼行履）孜玛值，务任行执 ～ / 履行职责 ～ / 续手行履 كاتىپلىق ئۆزىنى ～ 务职书秘任担

ئۆچ 〔静〕 ①仇，仇恨：ئۆچى چىقماق 消恨 / ئۆچىنى مەندە ئۆچى بار．仇有我对他。②厌，厌恶，厌讨：مەن تاتلىقنى يەمەكلىككە ～．食甜吃厌讨我。

ئۆچ ئالماق 报仇，复报：ئۇ مەندىن ئۆچ ئالماقچى．他要报复我。

ئۆچ بولماق 恨：سەن يالغانچى، مەن ساڭا ئۆچ بولۇپ قالدىم．你骗子，我恨你。

ئۆچ كۆرمەك 憎恨，视仇：تاجاۋۇزچىلارنى ～ 侵略者视仇

ئۆچ - ئاداۋەت 〔静〕 仇恨，怨积

ئۆچەكەشتۈرمەك «ئۆچەكەشمەك» 的态动使：سەن ئۇنداق قىلساڭ، ئۇلارنى ئۆچەكەشتۈرۈپ قويىسەن．做样那你果如，他们使会就结下冤恨。

ئۆچەكەشمەك 〔动〕 仇结，怨结：ئۇلار ئۆچەكىشىپ قالدى．他们仇结了。

ئۆچكە 〔动〕 <动>①山羊：قاسساپقا ياغ قايغۇسى، ئۆچكىگ جان قايغۇسى．命忧羊山，油图夫屠 <谚>。ئۆچكىنىڭ ئوچۇق تۇرسا ھېچ گەپ يوق، قوينىڭ ئېچىلىپ قالسا ھويت - ھويت．乱就露一羊绵，常为以习股屁露羊山 <谚>。②母山羊：ئالتە ئۆچكىگ يەتتە تېكە．<谚>七只羊山母只六配羊山公。

ئۆچكە پۇرچىقى 豆羊山 <植>

ئۆچكە ساقال 子胡羊山

ئۆچكىسىمەر 〔静〕 <动>蜥巨

ئۆچلەشتۈرمەك «ئۆچلەشمەك» 的态动使

ئۆچلەشمەك 〔动〕 仇结

ئۆچلۈك «ئۆچ» 的式形词名：كىشىگە ～ بىلەن قارىماق 仇以人看光目的恨

ئۆچلۈك قىلماق 恨仇，恨

ئۆچلۈكى كەلمەك 视仇，恨仇，恨：نېمىشقىدۇر ھېلىقى كىشىگە ئۆچلۈكۈم كېلىپ قالدى．那恨我么什为知不。人个

ئۆچمەس 〔静〕 ～：的朽不，的灭磨可不，的灭不：تۆھپە ئۆچمەس 绩功的朽不，献贡的灭磨可不

ئۆچمەك 〔动〕 ①灭熄，灭：چىراغ ئۆچتى．灯灭了。②（火）灭：دوسكىنى ئوت ～ / 火灭 ～ 掉勾里单名从 / 板黑擦 ～

ئۆچۈرۈشمەك «ئۆچۈرمەك» 态同共的

ئۆچۈرۈلمەك «ئۆچۈرمەك» 态动被的

ئۆچەت 〔静〕 ①序顺：بىلەن ئالماق 按拿/ئۇنىڭغا ～ كەلدى．序顺了他到轮/（的排时物购）队：ئۆچەتتە تۇرماق 排队

ئۆچۈكمەك 〔动〕 <古>灭，绝

ئۆد 〔静〕 <古>时

ئۆدەك 〔静〕 <方>义情，义信，爱可亲可，情恩，恩惠

ئۆدەكلىك 〔静〕 <方>①信守者义情重，可亲可的心关，的贴体②的爱

ئۆدۈگەن 〔静〕 <方，动>黄鼠狼

ئۆدى 〔静〕 <方>山岗

ئۆدىمەك 〔动〕 <方>①把马的四脚朝天②（牲畜）倒下只一和腿前只一住捆腿后只

ئۆر 〔静〕 <古>裉（衣上的接下腋部分）

ئۆرە[1] 〔静〕 高，竖，直：بۇ يەر بەك ～ ئىكەن．这地方太高。

ئۆرە 了。～ باھا بىلەن ساتماق 出价高售

ئۆرە بولماق 愈痊②来起站①：بۇ يىل كېسەلدىن ئۆرە بولالمىدىم．今年病疾直一我身缠，完做③。成完，

ئەمدى بىر جۈۋا ئۆرە بولدى . 衣皮件一来出缝刚刚。
④贵，高：بۇ باھا بەك ئۆرە بولۇپ كەتتى . 这个价格太高了。
帽花小式女花绣线金 ئۆرە بۆك
轧立 <冶> ئۆرە پروكاتلاش
起立，直立：ئادەم ئاش بىلەن ئۆرە تۇرىدۇ . 人只有吃饭才能站得起来。 قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرماس . <谚> 空口袋立不起来。
碗土，碗木 ئۆرە چۆچەك
起抬① ，起立使：قاسىم بېشىنى سەل ئۆرە قىلىپ ئەتراپقا قارىدى . 卡斯喀木提抬头向周围望了望。 مەن ئۇنى مەك تەستە ئۆرە قىلدىم . 我想尽了好治病的他把法办。
寒伤副 <医> ئۇ ~ بولۇپ قاپتۇ . 他得了寒伤副。
炉天冲，炉高 <冶> ئۆرە مەش
领立，领直 ئۆرە ياقا
若宛 <方>〔静〕 ئۆرە[2]
来不起卧仰(物动)〔动〕 ئۆرەدىمەك
的怪古，的怪奇 <方>〔静〕 ئۆرەسكەل
威扬，威示 <古>〔动〕 ئۆرەڭلىمەك
立直空腾腿前(马，驴)〔动〕 ئۆرەنلىمەك[1]
起堆 <方>〔动〕 ئۆرەنلىمەك[2]
ئۆرپ ـ ئادەت 俗习，尚风，惯习俗风〔静〕：كونا ئۆرپ-ئادەتنى ئۆزگەرتمەك 改俗易风移，惯习俗风旧变改 / يېڭى ~ 尚风新
火野，火 <古>〔静〕 ئۆرت
态动使的«ئۆرتىمەك» ئۆرتەتمەك
态同共的«ئۆرتىمەك» ئۆرتەشمەك
态动被的«ئۆرتىمەك» ئۆرتەلمەك
态复自的«ئۆرتىمەك» ئۆرتەنمەك
堆食粮(的上场麦)<古>〔静〕 ئۆرتكۇن
顶屋 <古>〔静〕 ئۆرتمەن
墓陵物人大，罩鞍如)布苫，单罩 <古>〔静〕 ئۆرتۇك (罩绸的上)
的密秘，的中暗 ，的暗暗 <古>〔静〕 ئۆرتۇگۇن
阴(气天) <古>〔动〕 ئۆرتۇلمەك
上罩己自，上盖己自 <古>〔动〕 ئۆرتۇنمەك
煎受使 <转>②纸烧 ~ 烧：قەغەزنى ~ ①〔动〕 ئۆرتىمەك
熬煎到受灵心使 ~ 熬：يۈرىكىنى

种火耕刀 <农> ئۆرتەپ تېرىش
鸭 ~ 子鸭 <动>〔静〕 (ئۆ:دەك) ئۆۋردەك
蛋 / ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەڭ ، غازنىڭ پېيىدە بول . 看，步一走"同喻：鹅着盯得还，肉子鸭上吃 <谚> 两步"。
鸭烤 <食> ئۆردەك كاۋىپى
沾不，错认不 <成> ئۆردەككە سۇ يۇقمىغاندەك 边
科鸭 <动> ئۆردەكلەر ئائىلىسى
<成> ئۆردەكنىنى ئۆردەك ، غېزىنى غاز قىلماق 麻乱斩刀快
兽嘴鸭 <动>〔静〕 ئۆردەكتۇمشۇق
的式子鸭〔静〕 ئۆردەكچىلەپ
走步蹲 <体> ئۆردەكچىلەپ مېڭىش
索马绊②脑搭① <古>〔静〕 ئۆرك
峰驼②尖浪，头浪①〔静〕 ئۆركەش
浪波 ئىلى دەريانى ~ 的滚翻浪波①〔静〕：ئۆركەشلىك 的峰驼有②河犁伊的滚翻：بىر ~ تۆگە 驼峰单 / ئىكى ~ 驼峰双
牛瘤 <动> ئۆركەشلىك كالا
涌汹，滚翻〔动〕：دەريا ئۆركەشلەپ ئاقماقتا . 河汹腾奔水。 ئۆركەشلىمەك
峰驼 <古>〔静〕 ئۆركۇ
头潮，尖浪 <古>〔静〕 ئۆركۇچ[1]
灶铁脚三 <古>〔静〕 ئۆركۇچ[2]
的贵高，的等高，的级高 <古>〔静〕 ئۆركى
动运右左后前脯胸着贴紧 <方>〔动〕 ئۆركىمەك
房毡，篷帐 <古>〔静〕 ئۆرگە
蛛蜘 <古>〔静〕 ئۆرگەمچى
条皮 <古>〔静〕 ئۆرگەن
子辫 <古>〔静〕 ئۆرگۈچ
服佩真，了棒太 ，的样好 <习>〔静〕 ئۆرگۈلەي
动转，悠转〔动〕 ئۆرگۈلمەك
态同共的«ئۆرگۈلمەك» ئۆرگۈلۈشمەك
座宝 <古>〔静〕 ئۆرگۈن
ئۆرگۈنەك = ئەنجىبار
筑修，筑建，造建，建修 <古>〔动〕 ئۆرگىمەك
白发，色褪 <古>〔动〕 ئۆرگەرمەك
坡上 <古>〔静〕 ئۆرلەم
升位水使 ~ 态动使的«ئۆرلىمەك»：سۇنى ~ ئۆرلەتمەك

高 / غەزىپىنى ～ باھانى / 丈三冒火使 ～ 抬价
ئۆرلىتىش كۆچى 力升 <物>
ئۆرلەشمەك «ئۆرلىمەك» 的同态
ئۆرلىمەك ①〔动〕涨上，升上；تېمپېراتۇرا ～ 上度温
升 / كۈن ئۆرلىدى．太阳升起了来。 مال باھاسى ～ 物价涨上 / دەريا سۈيى ～ 发②涨上水河；خېمىر ئۆرلىدى．面发了。 ئۇنىڭ غەزىپى ئۆرلىدى．他怒气冲冲。
ئۆرلەش تۇرۇبىسى 上升管
ئۆرمەك[1]〔静〕<方>袋口毛鬃
ئۆرمەك[2]〔静〕<方>布的织毛驼
ئۆرمەك[3]〈古>〔动〕起升
ئۈرنەك ①〔静〕样品，样本；يېڭى ～ 新样品②样榜，样率表
ئۆرنەك ئالماق ①取样，样抽；مەن ئاشۇ گۈلدىن ئۆرنەك ئالدىم．我以那种花样为作品。②样榜为作；سەن ئۇنىڭ ئۆرنەك ئال．你以要榜样的习学为作。
ئۆرنەك دېلو 案例 <法>
ئۆرنەك قىلماق 法效；مەن ئۇنىڭ جاپا ـ مۇشەققىتىگە باش ئەگمەيدىغان روھىنى ئۆرنەك قىلىمەن．我向不屈困难的精神服法效。 ئۇنىڭ بۇ روھىنى ئۆرنەك قىلىشقا ئەرزىيدۇ．他这种精神值得法效。
ئۆرنەكلىك 〔静〕表率，示范；رول ئوينىماق ～ 起表率作用
ئۆرۈپ ـ چۆرۈپ 〔静〕翻来复去；ئۇ گېزىتنى قولىغا ئېلىپ ～ نەچچە قېتىم كۆردى．他把报纸拿起来翻来复去地看了几遍。
ئۆرۈتمەك «ئۆرۈمەك» 的使动态
ئۈرۈش ①«ئۆرمەك» 的同态；ئىپ ～ چاچ 五股线 / بەش ～ 经线②形词名动种一另的，线经的，绺；
ئىلمەنىڭ ئۆرۈشى 地毯的线经 / ئۇ يوتقان ـ كۆرپىلەرنى ئۆرۈشتۇرۇپ ھېلىقى پەلەيلەرنى تاپالمىدى．他把被子褥子都翻腾来翻腾去地找有没找到也了。
ئۆرۈشتۇرمەك 〔动〕翻腾；ئۇ يوتقان ـ كۆرپىلەرنى ئۆرۈشتۇرۇپمۇ ھېلىقى پەلەيلەرنى تاپالمىدى．他把被子褥子都翻腾来翻腾去地找有没找到也了。
ئۈرۈشمەك «ئۆرۈمەك» 的同态；تاغارنى ئۆرۈشۈپ بېرىڭ．请帮我把麻袋翻过来。
ئۆرۈك 〔静〕杏，杏子；～ / ئۈرۈكنى كۆرۈپ ئالا بولار．杏见青杏，杏黄变想都；<谚>；“比喻相互，法效纷纷”。
ئۆرۈك خورمىسى 脯杏
ئۆرۈك قېقى 干杏
ئۆرۈكلۈك 〔静〕林树杏

ئۆرۈگ[1]〈古>〔静〕地的目，营阵，地营宿
ئۆرۈگ[2]〈古>〔静〕静平，心安
ئۆرۈك 〈古>〔静〕金酬
ئۆرۈلمەك ①〔动〕倒，倾倒，覆倾，塌倒，倒倾；دەرەخ ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ．了倒树。 ئام ئۈرۈلىدى．了塌倒墙，过②。 ئۇ ـ يىل بىر يىلنا يەنە بىر ـ 年一了过又。 ئۇ كېچىسى ئۇياق ـ بۇياققا ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالمىدى．他一夜翻来翻去没睡着。 پەرىدەڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ سۆزلىيەلمەي قالدى．他气得肺都翻了，说不出话来。
ئۈرۈلۈپ ـ چۆرۈلۈپ 〔静〕翻来复去，翻前倒后；ئۇ ئەينەك ئالدىدا قايتىدىن ～ ئۆزىگە سەپ سالدى．她在镜子前又重新地翻来复去了一番。
ئۆرۈم[1]〔静〕绺，辫；～ چاچ / بىر ～ سامساق 一绺头发 / 蒜辫子一瓣
ئۈرۈمگە كەلمەك 子辫梳以可得长发头；قىزنىڭ چېچى ئۈرۈمگە كەلدى．辫小梳以可得长发头的娘姑娘。了
ئۈرۈم[2]〔静〕赏钱（舍施的人苦贫给灾消为；的师乐给赏中礼婚或甫莱西麦办举在常通）
ئۆرۈم ئۆرۈمەك 给钱
ئۆرۈم[3] 服衣的烂烂破破，服衣的褛褴 <古>〔静〕
ئۆرۈمە 〔静〕辫的，辫发的编；چاچ ～ / قامچا 辫编子鞭的
ئۆرۈمە بۇيۇم 物织编
ئۆرۈمە يۈگەن 头辔的辫成编条皮用
ئۆرۈمەك 推墙把 ～ تامنى，翻打，翻推，倒推①〔动〕；كونا ھاكىمىيەتنى ئۈزۈل ـ كېسىل ئۆزگەرتىش / 旧政权 / ئۇ شىرە ئۈستىدىكى چايداننى ئۈرۈۋەتتى．他把茶壶上的盖翻了。②。 يەرنى ～ 翻地 / ئوت ـ چۆپلەرنى ئۆرۈپ قويۇش كېرەك．要把草翻动翻。 خالتىنى ～ 把口袋翻过来③。 خەنزۇچىنى ئۇيغۇرچىغا ～ 把汉语翻译成维吾尔语④，圆。 چۈشنى ～ 给钱赏⑤，解梦。
ئۆرىتۆپە 〔静〕乱慌，乱糟糟
ئۆرىتۆپە بولماق 来起张慌，来起乱慌；بارات مۇئەللىم سىنىپقا كىرىشى بىلەن بالىلار ئۆرىتۆپە بولۇشتى．巴提拉老师一进教室就们生学起来张慌。
ئۆرىتۆپە قىلماق 安不惶惶得搞；سەن كېلىپلا ھەممە ئادەمنى ئۆرىتۆپە قىلمۇەتتىڭ．你一来，都家大把得惶惶不安。

ئۆزدەتمەك «ئۆزدىمەك» 的动使态

ئۆزدەشمەك «ئۆزدىمەك» 的共同态

ئۆزدەلمەك «ئۆزدىمەك» 的被动态

ئۆزدىمەك ～ / 煤垛 ～ قۇمنى ～ 堆，垛①〔动〕：كۆمۈرنى ～ 直扶②子沙堆：تاغارنى ～ 麻直扶袋

ئۆزىلەشمەك 〈方〉〔动〕 摆，弄 鼓，摇

ئۆز 〔静〕①己自：ئۆزىنى ئايماق 自爱 / ئۆزىنى تاشلىۋەتمەك 自暴自弃 / ئۆزىنى چاغلىماسلىق 不自量力 / ئۆزىنى چوڭ تۇتماق 自高自大 / ئۆزىنى ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى تەمىنلىمەك 自给自足 / رەھبەر مەن دەپ ئۆزىگە تەمەننا قىلماق 以自者导领 / مىللەتلەر ～ تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلىمەك 民族自决 / ～ گۆرىنى ئۆزى كولىماق 自掘坟墓 / ～ كۆچمەك 自迁 / ～ ئۆزىدىن قانائەتلەنمەك 自满 / ئۆزىگە ئۆزى قىلماق 自作自受 / ئۆزۈڭگە راۋا كۆرمىگەننى ئۆز گىگە راۋا كۆرمە 。人己勿施，欲不所己 〈谚〉 。ئۆزۈڭنى بىل ، ئۆزگىنى قوي 。人各自扫门前雪，莫管他人瓦上霜 。ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ ، ئۆزگىنى شىر چاغلا 。己自把壮士成看，别人把狮成看 〈谚〉 。ئۆزۈم تاپقان بالاغا ، ئەگە باراي دەۋاغا 。己自的儿子是手中强有力，自己的头是天上圆 〈谚〉 。狮同喻：冤申去里哪，祸的闯己自 〈谚〉 。ئۆزىنى ئۆزى ئەيىپلىمە ، ئۆزگىنى سورىغان قازىنىڭ ئالدىغا بارمايتۇ 。“出不说苦有，连黄吃巴哑”同喻：“受自作自”。己自好管 〈谚〉 。ئۆزىنى قۇربان قىلماق 司官 。ئۆزىنى ماختىماق 牲牺我自 / ～ ئېغىرلىقى 嘘吹我自：身自，我自②量重身自 / ئۆزىنى ئامان ساقلىماق 保自身自③儿个自：ئۇ ئۆزى كەلمىدى 。人本，身本，本④来有没儿个自他 ～ زېمىنى 。人本 / ～ مەملىكىتى 国本 / ～ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەمەك 做好工职本 / بۇ ～ كەسپىم ئەمەس 。作工职本的我是不这 。(业专)作工职本题问 。مەسلىنىڭ ئۆزى مۇھىم ئەمەس 。要重不并身本的 。来人本他请 。ئۇ ئۆزى كەلسۇن 。亲生，自亲⑤：～ بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ئىش 的历经自亲事 / ئۆزۈڭ بېرىپ ، ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۈيۈز سۆزلىشىپ باق 。谈谈面当他和，趟一去自亲你子儿生亲 ～ بالىسى 。谈谈面当他和，趟一去自亲你没里这 。～ ھەممىمىز ، بۇ يەردە يات ئادەم يوق ：人己自⑥：人己自是都，人外有 。

ئۆز ئالدىغا 独自：ئۇ بۇ مەسلىنى ～ بىر تەرەپ قىلالايدۇ 。他能独自处理这问题 。～ ئۆگەنمەك 学自

ئۆز ئالدىغا تارتىۋالماق 包揽：ئۇ ھەممە ئىشنى ئۆز ئالدىغا تارتىۋېلىپ ، ھېچكىمنى يېقىن يولاتمىدى 。他包揽一切，不让别人过问 。

ئۆز ئۇسايىغى بىلەن كەلمەك 自己来过走，来自己的网

ئۆز ئايىغىدىن ئۆركۈمەك 自惊，诧自疑神疑鬼

ئۆز بەگ ـ ئۆز خان 自称王称霸：～ بولماق 自称王称霸

ئۆز بېشىدىن قورقماق 自己脑袋掉怕

ئۆز بېشىغا چىقماق 自己果其食自 〈成〉：ئۇ ئاخىرى ئۆز بېشىغا چىقتى 。他最终自己果其食自了。

ئۆز بېشىنى ئۆزى يېمەك 自己果恶食自，自己取 〈成〉 灭亡

ئۆز بىلمەك 当自己人

ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپماق 自己的脚砸石头起搬 〈成〉

ئۆز پۇتىغا ئۆزى كەكە چاپماق = ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپماق

ئۆز پېشانىسىدىن كۆرمەك 自己由天命听

ئۆز تۇغمىنىگە سۇ قويماق 自己的磨水给 〈成〉 利私取谋，水注

ئۆز تېنىدە كۆپەيمەك 自己体繁殖 〈植〉

ئۆز تېنىدە ئۇرۇقلانماق 自己体精受 〈植〉

ئۆز سانماق 当自作人家

ئۆز سايىسىدىن ئۆركۈمەك 自惊，诧自疑神疑鬼，自己相忧惊

ئۆز سايىسىغا مۇشت ئاتماق 自己相惊，诧自 〈成〉

ئۆز سۆزلۈك 自己为是以

ئۆز شورىدىن كۆرمەك 自己认晦气

ئۆز قازىنىنى ئۆزى قاينىتماق 自己生谋计 〈成〉

ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەسلىك 自己不信相耳朵

ئۆز كۆرمەك 自己成看，人己自家人

ئۆز كۆزىگە ئۆزى ئىشەنمەسلىك 自己不信相的己自眼睛

ئۆز كۆڭىچىگە چوغ تارتماق 自己盘算小打，利私谋

ئۆز كۈنىنى ئۆزى ئالماق 自己生谋自，计生谋自活自

ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېمەك 自己，吃苦讨自 〈成〉

ئۆز گېپىنى يورغىلاتماق 自己果其食自，受自作言难苦有，理夺词强

ئۆز نەملىكى 自己底 〈农〉

ئۆز نۆۋىتىدە 自己时到 〈农〉：بۇ گەپنى ～ ئايشەمگە دەيلى 。这话说姆谢依阿给再候时到。

ئۆز نەپسىنى ئۆزى تەپسىپ يېمەك 自己吃自己的肉 <成> 比喻自己害自己

ئۆز هالىغا قويماق 听其自然，流水任方 <成> 顺其自然，不加干预

ئۆز ئوقىدا ئايلانماق 自转 <天、地>

ئۆز - ئۆزىدىن تازىلىنىش 自净 <物>

ئۆز - ئۆزىدىن راۋاجلانماق 自我发展 <哲>

ئۆز - ئۆزىدىن هالاك بولماق 自行消亡

ئۆز - ئۆزىدىن ياتلاشماق 自我异化 <哲>

ئۆز - ئۆزىدىن يېڭىلانماق 自我更新 <哲>

ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلماق 自我批评

ئۆز ۋاقتىدا ① 及时，按时；پويىز ~ يېتىپ كەلدى. 火车按时到达。② 当时；~ يېزىلغان بولۇپ، ~ ئېلان قىلىنمىغان. 因为写于当时，所以未发表。

ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسىمەك 自行其是 <成>

ئۆزىدىن چاڭلانماق 自授粉 <植>

ئۆزىدىن چېتىشماق 自交 <生>

ئۆزىدىن كەتمەك ① 自己去过，不省人事；قورقۇنچتا ~ 吓得自己不省人事。② 自己怪罪自己；~ ئۆزۈمدىن كېتىپ قاپتىمەن. 我怪罪自己去过了。

ئۆزىدىن ئۆتمەك 自己怪自己；~ بولمىسا ئۇ قىز ئۇنى ياخشى كۆرەتتى. 如不是自己怪自己，那女孩子挺喜欢他的。

ئۆزىگە ئالماق 揽过；سەن بۇنى ئۆزۈڭگە ئالما، بۇنىڭ سەن بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق. 你揽过别这，这与你毫无关系。

ئۆزىگە توپا قوندۇرماسلىق 一退六二五，净推得一干二净；ئۇ سۆزەمەن، ئۆزىگە توپا قوندۇرمىدى. 他能说会道，把责任推得一干二净。

ئۆزىنى تارتماق 回避；ئۇنىڭ بىلەن تاكاللىشىپ يۈرگەندىن كۆرە ئۆزىنى تارتقان ياخشى. 与其跟他吵嘴，不如回避为好。

ئۆزىنى چاغلىماق 自量；ئۇ ئۆزىنى چاغلىماي گەپ قىلىدۇ. 他不自量话说。

ئۆزىنى سوربماق 自律；ئۆزىمىزنى سورايلى، خەلقنىڭ مەنپەئىتىگە ئۇلتۇرمايلى. 我们自律，不要害人民的利益。ئۆزىنى سوربغان يۈرت سورار. <谚> 自律者能治邦。

ئۆزىگە سۇ يۇقتۇرماسلىق 一得推干二净 <成>；قىلغان - ئەتكەنلىرىڭنى ھەممە بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنە ئۆزۈڭگە سۇ يۇقتۇرمايۋاتسەنا؟ 知皆人人为所作所的你，还却你而？净二干一得推要？

ئۆزىگە قىلماق 自受，自做自果

ئۆز ئىممۇنىتېتى 自免疫 <理生>

ئۆزىنى ئالدۇرماق 坏累，垮累 <成>；ئۇ بۇ ئىشنى قىلىمەن دەپ ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويدى. 为他做了事件这，自己坏了累垮。

ئۆزىنى بىلمەك 自有明知之；ئۆزىنى بىلگەن خار بولماس. <谚> 自有明知之人的侮辱。

ئۆزىنى توختاتماق 自己稳重；ئۇ ئۆزىنى توختاتقان ئادەم. 他是个人很稳重。

ئۆزىنى تۇتماق 自己克制，自我克制；ئۇ جىددىي پەيتتە ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدۇ. 他在关键时刻能够克制自己。

ئۆزىنى چەتكە ئالماق 自己躲避；گۈلچىمەن يات كىشىلەردىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى. 古丽齐曼了开始躲避生人。

ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماسلىق 自容 <成> 无地

ئۆزىنى كۆرسەتمەك ① 自己指自己；ئۇ ئۆزىنى كۆرسىتىپ مۇنداق دېدى. 他这样指着自己说。② 显示，炫耀；پۇل دېگەن مانا شۇنداق يەردە ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. 钱的地位在这样显示出来。ئاچچىق سوغۇق ئۆزىنى كۆرسىتۋاتىدۇ. 严寒在显示自己的威力。ئوسمانئاي قىزغا ئۆزىنى كۆرسەتكۈسى كەلدى. 奥斯曼想给姑娘炫耀自己。

ئۆزىنى كۆرسىتىش پىسىخىكىسى 自己表现心理

ئۆزىنىڭ ئاغزى 自己的嘴（巴咀的人家）

ئۆزىنىڭ پاشىسىنى قورۇماق 只顾自己的 <成>

ئۆزىنى دالدىغا ئالماق = ئۆزىنى چەتكە ئالماق 想着自己，为了利益

ئۆزىنى ئۇرماق 全身心投入；ئىشقا ~ 全身心投入 <成>

ئۆزىنى ئۇنتۇغان 忘我；ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا خىزمەت قىلماق 忘我地工作

ئۆزىنى يەرگە ئۇرماق 自暴自弃 <成>

ئۆزىنى يوقىتىپ قويماق 以所乎忘 <成>；غەلىبىدىن ئۆزىنى يوقىتىپ قويماسلىق كېرەك. 不要因为胜利而忘以所乎。

ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇماق 己自用 <成> 之人其治还，道之人其以"同喻；肉的己自炒油的"身

ئۆز[2] 〔静〕 汁面(的肺羊灌)

ئۆز[3] 〔静〕 脉动大，子心，心 <古>

ئۆز[4] 〔静〕 的聋，聋 <古>

ئۆز[5] 〔静〕 涧，溪 <古>

ئۆزئارا 〔静〕 互相，相互 ~：此彼 تاجاۋۇز قىلىشماسلىق 互不侵犯 / ~ ياردەملەشمەك 互相帮助 / ~ مۇناسىۋەت 互相关系 / ~ خەۋەرلەشمەك 互通消息

ئۆزئارا تەتۇر فورمۇلا 互反公式 <数>

ئۆزئارا تەتۇر نىسبەت 互为反比 <数>

ئۆزئارا تەسىر كۆرسەتمەك 互交作用

ئۆزئارا تولدۇرغۇچى بۇلۇڭلار 互为补角 <数>

ئۆزئارا تۈپ سانلار 互质数 <数>

ئۆزئارا چېتىشتۇرماق 互交 <牧，农>

ئۆزئارا قارىمۇقارشى سانلار 互为反数 <数>

ئۆزئارا قالدۇق بۇلۇڭلار 互为余角 <数>

ئۆزئارا قوشنا بۇلۇك 互为的邻角 <数>

ئۆزئارا كېسىشمەك 互相交 <数>

ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزمەك 互惠互利

ئۆزئارا ئىندۇكسىيە 互感 <物>

ئۆزەك 〔静〕 髓②子心，芯① <植>

ئۆزەك قۇرتى 虫心蛀，虫心钻 <动>

ئۆزەك قۇرۇماق 心枯 <植>

ئۆزەك قېلىپ 型心 <机>

ئۆزەك ئوق 轴芯 <机>

ئۆزەكلىك 〔静〕 的子心有，的芯有

ئۆزەكلىك تام 体墙心夹 <建>

ئۆزەكلىك دەرەخ 种树材心

ئۆزەكلىك يۈك 毛髓 <植>

ئۆزىبىشمچى 〔静〕 独，人的行孤意一，人的行专断独 ~：人的断专断独个是就小从他。ئىدى ~ كىچىكىدىنلا ئۇ 人的行。

ئۆزىبىشمچىلىق 〔静〕 ~：自擅，行孤意一，行专断独 بىلەن ئىش قىلماق 自行动擅

ئۆزىبىشمچىلىق قىلماق 专断独，断专，行孤意一

ئۆزىبەك 人克别孜乌，族克别孜乌 〔静〕

ئۆزىبەكچە 〔静〕 ①语克别孜乌②的式克别孜乌：

ئۆزرە 〔静〕 ~：由缘①意歉②由缘找 كۆرسەتمەك ~：意歉道，意歉示表 ئىپتىماق

ئۆزرۇم 品等上，品质优，品精 <古>〔静〕

ئۆزرىخاھلىق 意歉 〔静〕

ئۆزرىخاھلىق سورىماق 赔礼道歉：بۇ ئىشتا ئۆزلىرىدىن ئۆزرىخاھلىق سورايمەن。这事在我向您赔礼道歉。

ئۆزرىخاھلىق ئىپتىماق 说情，情谦道

ئۆزسىنىشماق 态同共的«ئۆزسىنماق»

ئۆزسىنماق 人己自成当，人己自成看 〔动〕：بۇ سۆزلەرنى ساڭا ئۆزسىنىپ ئېيتىۋاتىمەن。这说才人己自成当你把我话些。

ئۇۋزكەي 渝不贞忠，的义情讲，的实忠 <古>〔静〕

ئۆزگە 〔静〕 ①人他，人别：پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال ، ئاغرىمىسا ئۆزگىگە。人别戳再痛不，己自戳先子刀 <谚>。"人于施莫，欲不所己"同 ئۆزگىگە ئۆلۈم تىلىگۈچە ، ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە。人别盼其与 <谚>，他了除。寿长己自求。ئۇنىڭدىن ~ ھېچكىمنى بىلمەيمەن。的他其，的别②。得认不都谁我人别想有没也，汁脑尽绞此如。چارە تاپالمىدىم ~ قانۇرسامۇ ئۇنىڭدىن كېيىن。法办的别出。ئۇرتتا يېرىم يىل سەرسان بولۇپ يۈردۈم ~ يۆرتتا يېرىم يىل سەرسان <哲>③。年半了泊飘乡他在我后此。我非

ئۆزگەرتمەك ① «ئۆزگەرمەك»的态动使的

更，改更，变改②态动使的«ئۆزگەرمەك»

ئۆزگەرتىمەك 更，改更，变改：پىلاننى ~ 造改，革变，动。ھا / 划计改更，划计变改 ~ لايىھە / 线航改更 ~ ئىدىيىنى / 案草动更 ~ ئۇزۇن كۆڭلەكنى يوپكىغا / 想思造改 ~ 改裙衣连把 خۇاڭخې دەرياسى ئۆز يولىنى ئۆزگەرتتى。河黄 / 子裙成。ئۇ ئەسلىدە شۇنداق دېگەنىدى ، ھازىر سۆزىنى ئۆز گەرتىۋاپتۇ。了口改在现，的说么那是来原他。

ئۆزگەرتىشمەك 态同共的«ئۆزگەرتمەك»

ئۆزگەرتىلمەك 态动被的«ئۆزگەرتمەك»：ئاپتونوم رايونلۇق ماۋارىپ كومىتېتىنىڭ نامى ماۋارىپ نازارىتىگە ئۆزگەرتىلدى。自。了厅育教为改更称名的会员委育教区治。يېغىن ئەتە تىگە ئۆزگەرتىلدى。行举天明在改议会。ئىسىملىك ئارتۇقچە ئۆزگەرتىلمىدى。动改大多有没单名。

ئۆزگەرگۈچى 的变，的化变 〔静〕

ئۆزگەرگۈچى سان 数变 <数>

ئۆزگەرگۈچى مىقدار 量变 <数>

ئۆزگەرمە 见下

ئۆزگەرمە ئاككورد 弦和变 <艺>
ئۆزگەرمە ئاۋاز 音变 <艺>
ئۆزگەرمە باھا 价变 <经>
ئۆزگەرمە تۆپراق 土性变 <农>
ئۆزگەرمە ئىنتېرۋال 程音化变
ئۆزگەرمەس 〔静〕不变的，不变的改更：～ قارار 可不的改更定决
ئۆزگەرمەس باھا 格价比可，格价变不 <经>
ئۆزگەرمەس قانۇنىيەت 律规变不 <哲>
ئۆزگەرمەس كاپىتال 本资变不 <经>
ئۆزگەرمەس مىقدار 量变不 <数>
ئۆزگەرمەك 〔动〕①变，变改，化变，革变，动变：样，更变：ھاۋا رايى بىردىنلا ئۆزگەردى．天气突然变了。ئۇنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى．他的面色变了。ئۇ-نىڭ ۋەزىپىسى ئۆزگەردى．他的任务变动了。بۇ كىتابنىڭ مەزمۇنى ئازراق ئۆزگەردى．这本书的内容有些变化。قا-ماق تاغلارنىڭ قىياپىتى زور دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كەتتى．山荒时代变了很大。②〈转〉迁变：زامانىنىڭ ئۆزگىرىشى 迁变的
ئۆزگەرگەن تەن جازاسى 〈法〉相变，罚体相变刑肉
ئۆزگەرگەن تۇر 种变 <生>
ئۆزگەرگەن جىنس 岩质变 <地>
ئۆزگەرگەن كرىستال 晶变 <地>
ئۆزگىرىش قىممىتى 值量变 <物>
ئۆزگىرىش نىسبىتى 比变 <物>
ئۆزگەن 〔静〕新疆冬青 <植>
ئۆزگىچە 〔静〕～：的色特有，的特独，的外另，的别 ئىش 另回一事 / ～ ئۇسلۇب 格风的特独 / ～ مىللىي كىيىم 有特的色民族装服
ئۆزگىچە ئېيتقاندا 换言之，换句说
ئۆزگىچىلىك ①特色，处之到独：بۇ رەسىمنىڭ ئۆزگىچىلىكى بار．这画幅有独到之处。②〈哲〉异相性。
ئۆزگىرىشچان 〔静〕①的变，的测莫幻变，的变多：ئىنسانلار تەبىئەتنىڭ ～ سىرلىرىنى كەشىپ قىلدى．人们探索了大自然变幻的奥秘。～ ھاۋا 天气的变幻莫测。②〈哲〉异相变易
ئۆزگىرىشچان توك 交电，流电变 <电>
ئۆزگىرىشچان توكدان 容电变可 <物>
ئۆزگىرىشچان چاتقال 羊甲蹄，羊紫荆 <植>
ئۆزگىرىشچان خامچوت 动预算变 <经>
ئۆزگىرىشچان دىئافراگما 光闸变可 <物>
ئۆزگىرىشچان دىنام 交流发电机 <物>
ئۆزگىرىشچان سۈرئەت 速变 <物>
ئۆزگىرىشچان سىغىم 容变 <电>
ئۆزگىرىشچان شامال 向风变 <气>
ئۆزگىرىشچان قارشىلىق 阻电变可 <物>
ئۆزگىرىشچان قۇرت 虫性变 <农>
ئۆزگىرىشچان كاپىتال 本资变可 <经>
ئۆزگىرىشچان مەھسۇلات 品产比可不 <经>
ئۆزگىرىشچان مىقدار 量变 <物>
ئۆزگىرىشچان ھەرىكەت 动运速匀非 <物>
ئۆزگىرىشچان ئېقىم 流速变 <水>
ئۆزگىرىشچان يۇلتۇز 星变 <天>
ئۆزگىرىشچانلىق 〔静〕①性变多，性变可：性异变 <哲>②
ئۆزگىرىشسىز 〔静〕的变不，的化变无
ئۆزگىرىشلىك 〔静〕的变多，的变有，的化变
ئۆزگىرىشمەك «ئۆزگەرمەك» 的同共态
ئۆزلەشتۈرمە 见下：
ئۆزلەشتۈرمە سۆز 〈语〉间接引语
ئۆزلەشتۈرمە ئۆسۈملۈك 植培栽物
ئۆزلەشتۈرمەك ①«ئۆزلەشمەك» 的动使态：يېڭى تېخنىكىنى ～ 术技新握掌：开垦②荒地，荒地开垦；بۇز يەر ～ 通弄，化消③：بىر قېتىمدىلا لېكسىيە كۆپ بولۇپ كەتسە، ئوقۇغۇچىلار ئۆزلەشتۈرەلمەيدۇ．一次讲得太多，学生消化不了。～ بىلىم 弄懂科学技术。
ئۆزلەشتۈرۈشمەك «ئۆزلەشتۈرمەك» 的同共态
ئۆزلەشتۈرۈلمەك «ئۆزلەشتۈرمەك» 的被态
ئۆزلەشمە 〔静〕的熟
ئۆزلەشمە تۆپراق 土熟
ئۆزلەشمە يەر 〈农〉地熟
ئۆزلەشمەك 〔动〕①片一成打，熟混，洽融：ئۇقىتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جەڭچىلەرگە ئۆزلىشىپ كەتتىم．随着时间的推移，我和战士们打成一片。ئۇلار تېزلا ئۆزلىشىپ كەتتى．他们很快就熟混了。②适应：شەھەر تۇرمۇشىغا ～ 活生市城应适③吸收：ئۈيغۇر تىلىغا نۇرغۇن ئەرەبچە - پارسچە سۆزلەر ئۆزلەشكەن．维吾尔语吸收了很多阿拉伯波斯词。

。词语斯波和

ئۆزلەك 道世，代时 <古>〔静〕

ئۇزلاەمەك 学，握掌，愿情，意乐，意愿 <古>〔动〕

通贯会融，会领，会

ئۆزلۇك ①〔静〕 ～：的好饧②身反，复自 <语>

泥的好饧 لاي ～ / 面的好饧 خىر

ئۆزلۇك ئالماش 词代身反，词代复自 <语>

ئۆزلۇك دەرىجە 态身反，态复自 <语>

ئۆزلۇكلۇك 性易和 <建>〔静〕

ئۆزلۇكسىدىن 然而然自，动自，己自〔静〕：然而然自。语英了学自我．ئۇنىڭ كېسىلى ～ ساقايدى．了好地然而然自病的他。

ئۆزلىرى 您〔静〕

ئۆزھال 的姆卡木二十尔吾维）勒哈孜鸟 <艺>〔静〕

（曲套六第

ئۆزۇت 命生，魂灵 <古>〔静〕

ئۆزۇرمەك 择选，分区 <古>〔动〕

ئۇزۇك 绰的女妇于用）的真纯，的粹纯 <古>〔静〕

（号

ئۆزۇمچى 自〔静〕：ئۇ تولىمۇ ～ ئادەم ئىكەن．了是为以自太人个这。

ئۆزۇمچىل 人的是为以 ئادەم ～ 自〔静〕：的见己执固，的是为以

ئۆزۇمچىللىك «ئۆزۇمچىل» 的式形词名的：سەن ～ قىلما．是为以自要不你。

ئۆزۇن 魂灵，神精；质实，质本 <古>〔静〕

ئۆزىچە 自言自 سۆزلەپ كەتمەك ～ ：行自，我自①〔静〕

语 / ～ بىر ئەرەپ قىلماق ：意随，意任②理处行自

笑意随 كۈلمەك ～ / 释解意任 چۈشەندۈرمەك ～

ئۆسەك 言流〔静〕：تارقاتماق ～ ：言流布散

语蜚，言流 سۆز ئۆسەك

ئۇسەكچى 者谣造，者言流造制〔静〕：ئۆسەكچى ئۆسەك توقىمىسا، ئىشىمز قالار．<谚>谣造不者谣造，失会就，业。

ئۆستەك 渠〔静〕：غول ～ 干渠 / تارماق ～ 支渠 / ～ 垂靠美景渠水 <谚>．يارىشقى تال، قىز يارىشقى خال．柳，痣有需亮漂娘姑。

渠开 ئۆستەك ئالماق

ئۆستەكچى 人的渠挖〔静〕

ئۆستەكلىك «ئۆستەك» 的式形词容形的：سۇ پونكتى سىلەرگە ～ بىر．水渠一了分们你给站管水．

ئۆستۇرگۇچى 下见

子因长生 <生> ئۆستۇرگۇچى فاكتور

素激长生 <生> ئۆستۇرگۇچى ھورمون

ئۆستۇرمەك ①：高提，升提，拔提②态动使的 «ئۆسمەك»：技的拔提中人工从 ئىشچىلار ئارىسىدىن ئۆستۇرگەن تېخنىك 迪把．员术品产高提 ～ مەھسۇلات سۈپىتىنى。长组为升提尔努丽培栽 ～ مېۋىلىك دەرەخلەرنى：养培，育培，培栽②量质树育培 ～ كۆچەت / 物植培栽 ～ ئۆسۈملۈكلەرنى / 树果植用药）草药植培 ～ دورا ئۆسۈملۈكلىرىنى / 苗育，苗菌细养培 ～ باكتېرىيە /（物

ئۆستۇرۇشمەك 态同共的 «ئۆستۇرمەك»

ئۆستۇرۇلمەك 态动被的 «ئۆستۇرمەك»

ئۆستىكمەك 意愿，同赞，向心 <古>〔动〕

ئۆسرۈك 的醺醺醉，的醉 <古>〔静〕

ئۆسرۈكلۈك 事人省不，觉知去失，醉 <古>〔静〕

ئۆسرۈمەك 醉 <古>〔动〕

ئۇسكىلەك ：的拔挺得长，的长得长，的高得长〔静〕孩的高材身 بالا ～ / 人的拔挺材身，儿个高 ئادەم ～ 得长 ئارچا ～ / 毛眉的长长得长 قاش ～ / 子树柏棵一的拔挺

ئۆسمە 肿性良 ～ 瘤肿，瘤 <医>〔静〕：ئوبدان سۈپەتلىك

瘤肿性恶 ～ / 瘤 يامان سۈپەتلىك

病瘤肿 <医> ئۆسمە كېسەللىكى

瘤赘 <医> ئۆسمە گۆش

资工的加增 ئۆسمە ماتاش

学疫免瘤肿 <医> ئۆسمە ئىممۇنولوگىيىسى

ئۇسمەك ：长生，长滋，长成，高长，大长，长①〔动〕ئۇلار يېزىدا ئۇسكەن．的大长村农在是们他。بۇغداي مايسىلىرى ئوبدان ئۆسمەكتە．好很势长苗麦。تاغدا ياپيېشىل دەل ـ دەرەخلەر ئۆسكەن．木树的翠青着长上山。ساقىلىم يەنە ئۆسۈپ قالدى．了来起长又子胡。ئۇنىڭ بويى خېلىلا ئۆسۈپ قالغاندى．了来起长成者学的轻年批一。بىر تۈركۈم ياش ئالىملار ئۆسۈپ چىقتى．身部干些一。بەزى كادىرلاردا مەنمەنلىك ئۆسۈپ قالدى．了高长，升高，涨高，涨上②。绪情傲骄了长滋上 ماللىق ～ / 涨高价物，涨上价物 باھاسى كۆتۈلى / 涨高提望威的他．ئۇنىڭ ئىناۋىتى ئۆستى / 涨文的民人．كۆنگە ئۆستى ـ كۆندىن سەۋىيىسى مەدەنىيەت نىڭ

高提益日平水化 。
ئۆسۈش مەزگىلى 期长生 <农>
ئۆسۈش نىسبىتى 率长生 <农>
ئۆسمۈر 年少〔静〕
ئۆسمۈرلەر ساربىيى 官年少
ئۆسمۈرلۈك 时年童 دەۋر ～ :的年童،的年少〔静〕
期时年少،代
ئۆسمىشۈناس 家学瘤肿 <医>〔静〕
ئۆسمىشۈناسلىق 学瘤肿 <医>〔静〕
ئۆسۈك ～ / 发头的长得长 چاچ ～ :的长得长〔静〕
ساقال长得长的胡子 / ئۇ قاشقارلىق ، چوڭ كۆز ، ～ قاش ، يېشى 60 لاردىن ھالقىغان بىر كىشى ئىدى . 高个一是他 ，的岁 60 过超龄年，的长长得长毛眉，睛眼大，梁鼻人 。
ئۆسۈكچە 质骨 سۆڭەك ئۆسۈكچىسى :生增 <医>〔静〕
生增
ئۆسۈم 利红，息利 <经>〔静〕
ئۆسۈم بېجى 税息利 <经>
ئۆسۈم پەرقى 差利 <经>
ئۆسۈم پۇلى 钱利 <经>
ئۆسۈم چېكى 票息 <经>
ئۆسۈم نىسبىتى 率利 <经>
ئۆسۈم ئىستىكى 息利好偏
ئۆسۈمتە 瘿虫 <方>〔静〕
ئۆسۈمسىز 的息无，的息利无〔静〕
ئۆسۈمسىز پاي 股息无 <经>
ئۆسۈمسىز پاي چېكى 票股息除 <经>
ئۆسۈمسىز زايوم 零，券债零，券债息无 <经>
券债率利
ئۆسۈمسىز قەرز پۇل 款贷息无 <经>
ئۆسۈمشۈناسلىق 学息利 <经>〔静〕
ئۆسۈملۈك[1] 的息有〔静〕
ئۆسۈملۈك پاي چېكى 票股息有 <经>
ئۆسۈملۈك زايوم 券债息有 <经>
ئۆسۈملۈك قەرز 款贷息有 <经>
ئۆسۈملۈك كاپىتال 本资息生 <经>
ئۆسۈملۈك[2] 生水 سۇ ئۆسۈملۈكلىرى :物植 <植>〔静〕
物植 / مەنزىرە ئۆسۈملۈكلىرى كۆرۈپ يىللىق ～ 物植赏观 / 物植生年多
ئۆسۈملۈك ئاناتومىيىسى 学理生物植
ئۆسۈملۈك پاتولوگىيىسى 学理病物植 <生>
ئۆسۈملۈك تالاسى 维纤物植
ئۆسۈملۈك تۇرەلمىشۈناسلىقى 学胎胚物植
ئۆسۈملۈك تۇركۈمى 落群物植 <生>
ئۆسۈملۈك دورا 药草 <医>
ئۆسۈملۈك فىزىئولوگىيىسى 学理生物植
ئۆسۈملۈك قاتمىسى 石化物植
ئۆسۈملۈك مورفولوگىيىسى 学态形物植
ئۆسۈملۈك ھورمۇنى 素激物植 <生>
ئۆسۈملۈك ئېكولوگىيىسى 学态生物植
ئۆسۈملۈك ئىشقارى 碱物植 <化>
ئۆسۈملۈك يېپىنچا 被植 <植>
ئۆسۈملۈك يېغى 油物植
ئۆسۈملۈكشۈناس 家学物植 <植>〔静〕
ئۆسۈملۈكشۈناسلىق 学物植〔静〕
ئۆشە 网兔捕支 قويماق ～ :网兔捕〔静〕
ئۆشبە 葜菝洋西 <植>〔静〕
ئۆشرە 税，一之税教宗)尔舍欧，税一什 <宗>〔静〕
什收征 ئالماق ～ :(等不 5 ～ 10%的人收为般一率
一税一什抽 ئايرىماق ～ / 税
宗指泛)课天和税一什 <宗>〔静〕 **ئۆشرە ـ زاكات** (税教
ئۆشرىچى 者收征税一什〔静〕
ئۆشنە[1] 上肩在扛 ئالماق ئۆشنىگە :膀肩，肩〔静〕
ئۆشنە[2] 萝松 <植>〔静〕
ئۆك[1] 多许，多很，多 <古>〔静〕
ئۆك[2] 调强示表 ، «لا» 词气语于当相 <古>〔助〕
ئۆكەركە (孩小指多)的欢喜人讨，的爱可 <方>〔静〕
ئۆكتە 对反〔静〕
ئۆكتە قويماق 反对: ئۇ بۇ تەكلىپكە ئۆكتە قويۇتى . 他 。议建个这对反
ئۆكتەبىر 月十〔静〕
ئۆكتەبىر ئىنقىلابى 命革月十
ئۆكتەك ، 的躁暴气脾，的愤气，的怒愤 <古>〔静〕
的坏气脾
ئۆكتەم 蛋捣，皮赖耍，赖无〔静〕 بۇ تازا ～ ئادەم ئىكەن . 皮赖真人这 。
ئۆكتەملىك 横蛮，横专，横骄，横强〔静〕
ئۆكتەملىك قىلماق 扈跋横专
ئۆكتۆ 池水蓄，子池，塘池 <方>〔静〕

ئۆكتىچى 派对反〔静〕
ئۆكتىچى پارتىيە 党对反
ئۆكچە 跟后鞋②跟后脚①〔静〕
ئۆكچەمەك (种一的赌搏)儿棍拨，儿针挑 <古>〔动〕
ئۆكچىلىك 鞋的跟后有 ئاياغ / 鞋的跟后有〔静〕：ئاياغ ~ 鞋跟高
ئۆكسۈتمەك 态动使的 «ئۆكسۈمەك²»
ئۆكسۈرەك 嗽咳 <古>〔静〕
ئۆكسۈرمەك 嗽咳 <古>〔动〕
ئۆكسۈشمەك 态同共的 «ئۆكسۈمەك¹»
ئۆكسۈك 欠缺，憾缺〔静〕
ئۆكسۈمەك¹ 搭抽抽 ئۆكسۈپ يىغلىماق：噎抽，搭抽〔动〕
泣啜，泣抽，哭地搭
ئۆكسۈمەك² 粮缺 ~ ئاشلىق：少缺，缺短〔动〕 بۇ يەردە ھەمىشە ئادەم ئۆكسۈمەيتتى . 这里经常人不断。
ئۆكسىئوت 花跖鸦 <植>〔静〕
ئۆكلەشمەك 斗搏，架打，仗打，战作 <古>〔动〕
ئۆكمەك 坠耳，环耳 <古>〔静〕
ئۆكۈز 牛犍 <动>〔静〕
ئۆكۈزتىل 草舌牛 <植>〔静〕
ئۆكۈزلۈك «ئۆكۈز»的 ئۆزۈن ئۆتمەي ، بىزمۇ：式形词容形 بىر ~ بولۇپ قالدۇق . 牛犍头一了有也们我久不。
ئۇكۇش 的教调未，的化驯未，的烈性 <古>〔静〕 ，的顺驯不
ئۆكۈمەك 捣，碾，(面)磨 <古>〔动〕
ئۆكۈن 天一另，天一那 <古>〔静〕
ئۆكۈنچ 悔懊，悔后，恨悔〔静〕
ئۆكۈنچلۈك 悔懊 ~ ھېسسىيات：的悔懊，的恨悔〔静〕
音声的恨悔 ئاۋاز ~ / 情心的
ئۆكۈندۈرمەك «ئۇكۈنمەك»的使态：بۇ ئىش ئايشەمنى ئۆكۈندۈردى . 恨悔到感姆谢依阿使事件这。
ئۆكۈنمەك 疚内，悔懊，恨悔〔动〕：ئۆمرۈمنىڭ بەھۇدە ئۆتۈپ كەتكىنىگە ئۆكۈنمەن . 华年度虚己自恨悔我。
ئۆكۈنۈشمەك 态同共的 «ئۆكۈنمەك»
ئۈگ¹ 力智，慧智 <古>〔静〕
ئۈگ² 亲母，妈妈 <古>〔静〕
ئۇگە 乌，盖欧②的谋多智足，的练老① <古>〔静〕
(号称的等一低勤特比，者老的民平于身出予赐)介
ئۇگەتمەك 手教 ~ ھۈنەر：授传，授教 ，教①〔动〕
立独生学会教 ~ ئۇقۇغۇچىلارنى مۇستەقىل ئىشلەشكە / 艺

ئۇگەچى 工 / بىلىم，驯②识知授传 ~ ئاتنى ھارۇغا：化驯，驯使 ~ بالىلارنى تەرتىپكە：惯习成养…使③车驾马驯
惯习的序秩守成养童儿
ئۇگەك 切亲，的爱亲，的爱心，的爱可 <古>〔静〕
的见易而显，的白明易容：的
ئۇگەلگە 品赠，品礼，物礼 <古>〔静〕
ئۇگەن 渠水，河小 <古>〔静〕
ئۇگەنچى 者学初〔静〕
ئۇگەنچى تەرجىمان 译翻习实
ئۇگەنمەك 术技学 ~ تېخنىكا：习学，学①〔动〕 / ئۇيغۇر تىلىنى ~ / 语尔吾维学 ~ ئاممىدىن زېرەكلىكىنى / 习学众群向 ~ تارىخنى：验体，究研② 厌不而学 ~ / 史 تۇرمۇش ~ / 惯习③活生验体 ~ ئۇ يېڭى خىزمەتكە ئۆگىنىپ قالدى . 了惯习经已作工新对他。 بۇ بالا بىزگە ئۆگىنىپ قالدى . 了熟混们我同子孩这。 ئۆگەنگەن خۇي ئۆلگۈچە قالماس . 改难习积 <谚>。
ئۇگەي 后，女继 قىز ~ / 子儿后，子继 بالا ~：继〔静〕 / 待看人外当，外见 كۆرمەك ~ / 儿女 بىزنى باشقا يۇرتتىن كەلدى دەپ ئۆگەي كۆرۈپ قالارمۇ？外是为因会不会？
乡人外当们我把而人外待看？
ئۇگەي ئاتا 爹后，父继
ئۇگەي ئانا 娘后，母继
ئۇگەيسىنمەك 对母继，父继指)待虐了到受觉感〔动〕
觉感子孩 . بالا ئۆگەيسىنىپ قالدى：(待虐的女继，子继
。待虐了到受
ئۇگەيسىنىشمەك 态同共的 «ئۇگەيسىنمەك»
ئۇگەيلەشمەك 态同共的 «ئۇگەيلىمەك»
ئۇگەيلەنمەك 态动被的 «ئۇگەيلىمەك»
ئۇگەيلىك 待虐 قىلماق ~：式形词名的 «ئۇگەي»
ئۇگەيلىمەك 子继待虐 ~ بالىنى：待虐〔动〕
ئۇگدەش 的母同，胞同 <古>〔静〕
ئۇگدى 扬颂，颂歌，颂赞 <古>〔静〕
ئۇگرەتىمەك 导教，养教，育教 <古>〔静〕
ئۇگرەيۈك 俗习，惯习 <古>〔静〕
ئۇگرۈك 床摇动摆 <古>〔静〕
ئۇگرۈنچ 悦喜，乐欢，快愉，兴高 <古>〔静〕
ئۇگزە 脊屋，顶屋，顶房〔静〕：پامىر ئېگىزلىكى دۇنيانىڭ ئۇگزىسى . 脊屋界世是原高尔米帕。
ئۇگسۇز¹ 汉浪流②儿孤① <方>〔静〕
ئۇگسۇز² 失皇张：的慧智去失，的慧智无 <古>〔静〕

的措

ئۆگسىرەمەك 昏头昏，疯发，智理失丧 <古>〔动〕 身舍，命舍；脑

ئۆگلەشمەك 讨探，谈商，量商 <古>〔动〕

ئۆگلەنمەك 清，觉知复恢；明聪变，事懂 <古>〔动〕 来过醒

ئۆگمەك 赞称，赞夸，奖夸 <古>〔动〕

ئۆگۈت[1] 诫劝，诲教 <古>〔静〕

ئۆگۈت[2] 颂歌，美赞，颂赞 <古>〔静〕

ئۆگۈتلەمەك 导劝，说劝，劝规；意主出 <古>〔动〕

ئۆگۈرمەك 骗哄，骗欺 <古>〔动〕

ئۆگۈز 河大，江 <古>〔静〕

ئۆگۈك 乖乖，贝宝小 <古>〔静〕

ئۆگۈن[1] 天后 〔静〕：قاسىم ئەتە ئۈنمىسا ، ئۆگۈنغۇ ئۈنار ؟ 喀？吧意同会天后，意同不天明果如木斯

ئۆگۈن[2] 众与，样异，同不，外另，外以 <古>〔静〕 同不

ئۆگۈنكى 的天后 〔静〕：～ ئىشلار 事的天后

ئۆگۈنلۈك 天后 〔静〕：～ ئىشنى ئۆگۈن قىلىش كېرەك . 后。做天后要事的天

ئۆگۈنلۈككە 天后 〔静〕：～ ئۇرۇمچىگە ماڭىمەن . 我天后。齐木鲁乌去

ئۆگىتىشمەك 态同共的 «ئۆگەتمەك»

ئۆگىتىلمەك 态动被的 «ئۆگەتمەك»

ئۆگىرمەك 快愉，乐快，兴高 <古>〔动〕

ئۆگىنىش 习学 〔静〕：～ ئۆسۈلى 学习方法 / ～ سىياسىي 习学治政

ئۆگىنىش پىسىخولوگىيىسى 学理心习学

ئۆگىنىشمەك 态同共的 «ئۆگەنمەك»

ئۆگىنىلمەك 态动被的 «ئۆگەنمەك»

ئۆڭ 色脸的他。ئۇنىڭ ئۆڭى ئۆچۈپ كەتتى：色脸①〔静〕 (的子皮)③色颜的布 رەختنىڭ ئۈستى：色颜②。了变面光

ئۆڭ تۇماق 帽皮面光 <手>

ئۆڭ جۈۋا 袄皮面光 <手>

ئۆڭدىن كەتمەك 孩。白苍色脸：بالا ئۆڭدىن كېتىپتۇ 白苍色脸子。

ئۆڭى ئۆچمەك 色失(脸)，白煞色脸，脸变

ئۆڭى ياخشى 伤，好肤皮的他。ئۇنىڭ ～ بولغاچقا ، جاراھىتى تېزلا ساقىيىپ كەتتى：(合愈易容伤创指)好肤皮

了合愈就快很口。

ئۆڭى يامان 你。ئىڭىز تېخىچە ساقايمىغىنىغا قارىغاندا ، ئۆڭىڭىز يامان ئىكەن .：(合愈易不伤创指)好不肤皮

好不肤皮的你来看，好未今至口伤的。

ئۆڭەتمەك 治，愈痊，变改，善改，转好 <古>〔动〕 正改，好

ئۆڭەر 襟衣 <方>〔静〕

ئۆڭەيۈك 的有专，的用专 <古>〔静〕

ئۆڭتۇرتمەك 态动使的 «ئۆڭتۇرمەك»

ئۆڭتۇرۇشمەك 态同共的 «ئۆڭتۇرمەك»

ئۆڭتۇرۇلمەك 态动被的 «ئۆڭتۇرمەك»

ئۆڭتۇرمەك 置倒，扣 〔动〕：ئۇ چىنىنى جوزىغا ئۆڭتۇرۇپ قويدى . 上子桌在扣碗把他。

ئۆڭدۇرگۇچ 的色脱 〔静〕

ئۆڭدۇرگۇچ رېئاكتىپ 剂色脱 <化>

ئۆڭدۇرمەك 态动使的 «ئۆڭمەك»

ئۆڭدۇن 方前，前；方东，东 <古>〔静〕

ئۆڭدى 俗习，惯习；令法，律法 <古>〔静〕

ئۆڭشىلەنمەك 发假戴 <古>〔动〕

ئۆڭرە 去过，前以，先预，前先 <古>〔静〕

ئۆڭسۇرۇن 的当适不，常异色脸 〔静〕：ئۇ قىزنىڭ دادىسى ～ بىر ئادەم ئىدى . 的常异色脸个是亲父的娘姑位那人。

ئۆڭسۇل 的他。ئۇنىڭ چىرايىنىڭ ئۆڭسۇلى يوق：色血 〔静〕 色血无毫上脸。

ئۆڭسۇلى ئۆچمەك 思沉了入陷，色失惊大后信完读他。：色失，沉阴色脸 بولغاندىن كېيىن ، ئۆڭسۇلى ئۆچكەن ھالدا چوڭقۇر خىيالغا پاتتى .

ئۆڭكەر 内胸，膛胸 <方>〔静〕

ئۆڭكەي 粹纯，全完 <方>〔静〕

ئۆڭكەيمەك 身俯，腰弯 <方>〔动〕

ئۆڭكۇر 穴洞，洞 〔静〕

ئۆڭكۇرلۈك 的洞，的穴洞 〔静〕

ئۆڭكۇرمەك 上搭，来过扣倒 <方>〔动〕

ئۆڭكە 友朋 〔静〕：مىڭنىڭ مىڭغا يەتكۈچە ، ئۆڭكىڭ مىڭغا يەتسۇن . 友朋的千上有如不，羊只千有其与。 <谚>

ئۆڭكەچ 膛上，腭，舌巧 <古>〔静〕

ئۆڭكەك 易②布的色褪易 ～ رەخت：的色褪易① 〔静〕 人的脸变易 ئادەم ～：的脸变

ئۆڭگۈل 好不，常异(色脸) <方>〔静〕：چىرايىڭىز ئۆڭ-

گۈللىغۇ؟ تاۋۇسۇز يوقمۇ نېمە؟ 舒不是不是，好不色气你服？

ئۆڭگىلەك 〔静〕古怪：قاسمىنىك بالىسى ~ بىرنەرسىنى تې- چىۋالدى. 西东的怪古个一了到拾子孩的木斯喀。

ئۆڭلۈك 〔静〕古铜色：بۇغداي ~ يىگىت 色铜古的色肤，的色脸子伙小的孔面

ئۆڭمەك[1] 〔动〕①色褪：بۇ رەخت ئاسان ئۆڭىدۇ. 布种这容易褪色。②(色脸)变：غەزەپلىنىپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتمەك 色失惊大 / چۆچۈپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتمەك 色变然勃

ئۆڭمەك[2] 〈古〉〔动〕算暗，害谋

ئۆڭۈ 〈古〉〔静〕的好不，的坏，的实忠不，的恶邪

ئۇڭۇلۇك 〈古〉〔静〕的硬死，的执固，的义信守不刚，强顽，峙对，拒抗，抗对①物缀点，物饰②强

ئۆڭۈپ ـ تاتىرىپ 冒直筋青，紫阵一，红阵一〔静〕

ئۆڭۈك 〈古〉〔静〕穗丝(的面侧头枕)

ئۆڭۈ 〈古〉〔静〕的他其，的外另，的别

ئۆڭۈك 〈古〉〔静〕发假用女(的制毛长羊山用)

ئۆلەر 〔静〕的死快，的死将

ئۆلەر ـ تىرىلىش 〔静〕死活：جېنى ئاز قالغان قاراقچى ئۆ- لەر ـ تىرىلىشگە قارىماي قاچتى. 死顾不盗强的息一奄奄了窜逃地活。

ئۆلەك 〈古〉〔静〕原草的芜荒，原草的枯干

ئۆلەمەك 〈古〉〔动〕诫劝，告劝，说劝，导劝，劝规

ئۆلەي ـ ئۆچەي 下见

ئۆلەي ـ ئۆچەي دېمەك 〈成〉去死，尽力疲精

ئۆلۈم 活来：بۈگۈن بىر كۈن قانتىق ئەمگەك قىلىپ، ئۆلەي ـ ئۆ- چەي دېدۇق. 。尽力疲精得累，天一了干大们我天今

ئۆلتۈرمەك 〈古〉〔动〕害杀，死害，态动使的«ئۆلمەك» ~ ئېيىقنى：害杀 / 熊狗死打 ~ دۈشمەننى 人敌死杀 / بۇغۇپ 掐 ~ ئېسىپ 死 / ئۆ مېنى تىرىك ئۆلتۈردى. 他杀我了。 ~ تىنچ ئاھالىنى 民居平和害杀

ئۆلتۈرۈشمەك 态同共的«ئۆلتۈرمەك»

ئۆلتۈرۈلمەك 态动被的«ئۆلتۈرمەك»

ئۆلچەتمەك 态动使的«ئۆلچىمەك»

ئۆلچەشمەك 态同共的«ئۆلچىمەك»

ئۆلچەك 〔静〕开：间开：ئۆينىڭ ئۆلچىكى 间开的子屋

ئۆلچەم 〔静〕①规格，准标：ئۆلچەمگە توشماق 格合 / ئۆل- چەمنى تۆۋەنلەتمەك 准标低降 ~ ئەسۋابى 具量②尺：ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى 长度量计，度

ئۆلچەم بىرلىكى 位单量计

ئۆلچەم پىسىخولوگىيىسى 学理心量计

ئۆلچەم جۇغراپىيىسى 学理地量计

ئۆلچەم سىياسەتشۇناسلىقى 学治政量计

ئۆلچەم قانۇنى 法量计

ئۆلچەم ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经量计

ئۆلچەمسىز 〔静〕的格合不，的准标合不：ئۆلچەمسىز بۇ- يۇم 品产格合不

ئۆلچەمسىز زايوم 券债范规欠 〈经〉

ئۆلچەمشۇناس 家学量计〔静〕

ئۆلچەمشۇناسلىق 学量计〔静〕

ئۆلچەملەشتۈرمەك 态动使的«ئۆلچەملەشمەك»

ئۆلچەملەشتۈرۈشمەك 态同共的«ئۆلچەملەشتۈرمەك»

ئۆلچەملەشتۈرۈلمەك 态动被的«ئۆلچەملەشتۈرمەك»

ئۆلچەملەشمەك 化准标〔动〕

ئۆلچەملىك 〔静〕的格合，的准标乎合：~ ۋاقىت 准标间时

ئۆلچەملىك باتارىيە 池电准标

ئۆلچەملىك پۇل 币货位本 〈经〉

ئۆلچەملىك جاۋاب 案答准标

ئۆلچەملىك سائەت 钟准标

ئۆلچەملىك سىزغۇچ 尺准标

ئۆلچەملىك قۇدۇق 井整调 〈石〉

ئۆلچەملىك قىممەت 值准标

ئۆلچەملىك ماتاش 资工准标

ئۆلچەملىك مەھسۇلات 品产准基

ئۆلچەملىك نوتا 谱尺工 〈艺〉

ئۆلچەملىك ۋاقىت 间时准标

ئۆلچەنمەك 态动被的«ئۆلچىمەك»

ئۆلچىگۈچ 〔静〕①尺量，具量：كۈچ ~ 力测②器量测：يامغۇر 计雨测

ئۆلچىمەك 〔动〕量衡，称；量测，量：بەدەن تېمپېراتۇرىسى- نى ~ 测体温量测 / قۇرۇلۇش مەيدانىنى ~ 工量测 / ئېغىرلىقنى ~ 地称重量 / يەتتە ئۆلچەپ، بىر كەس. 。"行而思三"同喻；剪裁次一，衣量次七 〈谚〉

ئۆلچەش پاراخوتى 船量测 〈地〉

ئۆلچەش خادىسى 杆测

ئۆلچەش قەلىمى 笔试测 〈电〉

ئۆلچەش نەيچىسى 管量

ئۆلچەش ئىلمى 学量测 〈建〉

ئۆلدرۇم 瘫，的遂不身半，的活不死半 <古>〔静〕 的痪

ئۆلكە[1] 省行，省 〔静〕

ئۆلكە[2] 田水，地浇水 يەر ～ :的浇水 <农>〔静〕

ئۆلكىلىك ～ / 府政省 ھۆكۈمەت ～ :的立省，的省 〔静〕 پارتكوم 委党省，委省

ئۆلگۈدەك 怕，死要得怕 قورقماق ～ :命要，死要 〔静〕 要得渴，死要得渴 ئۇسسىماپ كەتمەك ～ / 命要得泥如醉烂，醉大酊酪 مەست بولماق ～ / 命

ئۆلگۈر 鬼死，的命短，的死该 <骂>〔静〕

ئۆلمەس 的朽不 ئەسەر ～ :的朽不垂永，的朽不 〔静〕 品作

ئۆلمەس مال 实 (等产田，银金)产动不，产实

ئۆلمەك 。了死树 . دەرەخ ئۆلۈپتۇ :死枯，亡死，死① 〔动〕 战在死他 . ئۇ جەڭ مەيدانىدا ئۆلدى / 死饿 ～ ئاچلىقتىن 泛地土 . يەر شورلىشىپ كېتىپ ، زىرائەتلەر ئۆلدى 。了上场票影电 . كىنو بىلىتى ئۆلدى :废作②。了死枯稼庄，碱时多许的我 . نۇرغۇن ۋاقتىم ئۆلدى :费白③。了废作费白动劳的我 . مېنىڭ ئەمگىكىم ئۆلدى 。了费白都间 . پولۇ دېسە ، ئۇ ئۆلۈپ بېرىدۇ :命要得欢喜示表④。了一说抓饭 ئۇ بالىسى ئۈچۈن ئۆلۈپ بېرىدۇ 。了要不都命连他 . 命要得爱子孩爱他

ئۆلدىگە چىقارماق 列行的亡死到划 : سىز ئۆزىڭىزچە ئۆلدىگە چىقارماقچىمۇ ؟ 行的人死到归他把算打你 ؟吗去里列

ئۆلىسىمۇ كۆزى يۇمۇلماسلىق 目瞑不死 :ئۆي - ئۆچاقلىق بولغىنىڭنى كۆرمەي ئۆلۈپ كەتسەم ، كۆزۈم يۇمۇلمايدۇ . 。目瞑不死我，业立家成你到看不

ئۆلگەن تىل 言语死，言语的亡消 <语>

ئۆلگەن جاندىن ئۈمىد كۈتمەك 活当马死 <成> 医马

ئۆلگەندىن كېيىن ياسىن ئوقۇماق 补羊亡 <成> 漏补心江，牢

ئۆلگەن قەرز (帐的来回不收)帐倒 <经>

ئۆلگەن ئىسچوت 户死 <经>

ئۆلەرمەن ～ / 马的活不死半 ئات ～ :的活不死半〔静〕 踢着卧驴毛的活不死半 <谚> . ئېشەك ئولتۇرۇپ تېپىر 。人

ئۆلەرمەنلىك 式形词名的 «ئۆلەرمەن»

ئۆلەن 曲歌(的唱时事喜办)〔静〕 手歌〔静〕

ئۆلەنچى

ئۆلمەلىك 扎挣死垂，活不死半 <古>〔静〕

ئۆلمەيدىغان 强的死该 ～ قاراقچى :的死该 <骂>〔静〕 盗

ئۆلۈپ - تارتىپ 短两长三〔静〕 :ناۋادا ماڭا خوتۇن ～ قالسىچۇ ؟ 呢短两长三个有人女个这一万 ؟

ئۆلۈپ - تىرىلىپ 活拼死拼〔静〕

ئۆلۈت 杀谋，杀残相互 <古>〔静〕

ئۆلۈتچى 手凶，者杀谋 <古>〔静〕

ئۆلۈشمەك 态同共的 «ئۆلمەك»

ئۆلۈك 尸洗 ئۆلۈكنى يۇماق :人死，体尸，尸死① 〔静〕 不狗好 <谚> . ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەيتۇ / 体 。尸露 ～ دېسە گۆردە يوق ، تىرىك دېسە ساندا . <谚> 不人"同喻：数人在不人活是说，墓坟在不人死是说 . ئۆلۈكىنى ئىت يېمەيتۇ ، تىرىكىنى پىت ، 。"鬼象不鬼，人象板死②。脏嫌都子虱着活，吃不都狗了死 <谚> 方作工的板死 خىزمەت ئۈستۈلى ～ :沉沉气死，板呆记死 يادلىماق ～ / 板呆事办 ئىشلىمەك ～ / 法 ～ :的命生去失④睛眼的神无 كۆز ～ :的神无③ 驴死 ئېشەك ～ / 马死 ئات

ئۆلۈك ئەت 肉死 <医>

ئۆلۈك بۇلۇت 棉海，花梢柴 <药>

ئۆلۈك بۇلۇڭ 角死 <军>

ئۆلۈك تەرجىمە 译死 <语>

ئۆلۈك توپا 土浮，土虚

ئۆلۈك تۇغماق 产死 <医>

ئۆلۈك دەريا 河死 <水>

ئۆلۈك دېڭىز 海死 <地>

ئۆلۈك سۇ 水死 <水>

ئۆلۈككە جان تىلىمەك 底海：魂叫人死为 <习>

月捞中水，月捞

ئۆلۈككە جان كىرگۈزمەك 妙，生回死起 <习>

春回手

ئۆلۈك مال 货销滞，品商销滞 <经>

ئۆلۈك ھامىلە 胎死 <医>

ئۆلۈكى ئارتۇق :倍千一强，倍千一好 <习> . ئۇ - نىڭدىن رەنانىڭ ئۆلۈكىمۇ ئارتۇق 。倍千一好她比娜热

ئۆلۈكىنى ئارتماق 赖依 <成>

ئۆلۈكىنى ساتماق 狗死耍，赖耍

ئۆلۈك يۈك 毛死

ئۆلۈكخانا 间平太，房尸停，所尸陈 <医>〔静〕

ئۆلۈم 噩，信死，讯死，亡死，死①〔静〕：～ خەۋىرى 耗 / ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلماق 刑死处判 / ۋاقتسىز 横～ / ئۆلۈمگە مەھكۇم گۇناھ 罪死 / ئۆلۈمگە تۇتىدىغان 卒暴，死 / ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدىغانمۇ پۇل . ئۆلۈمنى قوتقۇزىدىغانمۇ پۇل <谚> 钱金是也的死送，钱金是也的生救，丧送，丧发，葬送

ئۆلۈم ئالدىدا جان تالاشماق 垂死挣扎

ئۆلۈم بۇرنىغا پۇرىماق 木就将行

ئۆلۈم جازاسى <法> 刑死：قاتىلغا ～ بېرىلدى . 对凶刑死处判经已手

ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەك 死送

ئۆلۈمگە مەھكۇم 死万该罪

ئۆلۈمتۇك 〔静〕人的沉沉气死，人的活不死半：ئۆلۈمتۇككە چېقىلسالا ئۆلۈپ بېرىدۇ . <谚> 的活不死半惹要（皮赖要指）看你给死会他，人。

ئۆلۈملۈك 〔静〕事丧，事后，物钱的备准事后为：～ ئۆي 家丧

ئۆلۈم ـ يېتىم 〔静〕事丧

ئۆلىما 士隐，者学，子才 <转>②者学教宗①〔静〕

ئۆلىمالىق «ئۆلىما»的词名象抽的：شۆھرەتنى ～ 誉荣的者学

ئۆم[1] 〔静〕的睦和：ئائىلە ～ / ئۆلار ناھايىتى ～ ئۆتىدۇ . 庭家的睦和 / 睦和很得处相们他。

ئۆم 睦和

ئۆم[2] 子裤 <古>〔静〕

ئۆمە ـ دۆمە 地单简，地便随 <方>〔静〕：～ ئارام ئېلىماق 歇歇，息休事稍

ئۆمەك[1] 〔静〕团：سەنئەت ئۆمىكى 艺术团 / ھال سوراش ئۆمىكى 慰问团 / ۋەكىللەر ئۆمىكى 代表团

ئۆمەك[2] 〈古〉〔动〕领会，理解，明白，会，懂

ئۆمەكلىك 〔静〕的群成：～ ئىتنىڭ قويرۇقى ئۆرە . <谚> 狗的翅巴尾得高。结伙

ئۆمەللەتمەك «ئۆمەللىمەك»的态动使

ئۆمەللەشمەك «ئۆمەللىمەك»的态同共

ئۆمەللەنمەك «ئۆمەللىمەك»的态动被

ئۆمەللىمەك 〔动〕：揉①：خېمىرنى ～ 面揉②：嚅嗫：نىجات نېمىنىدۇر دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدى . 尼加提嗫嚅着什么说要想。

ئۆمزۈك （处起翘后前鞍，桥鞍）鞍桥 <古>〔静〕

ئۆمسە 〔静〕：怪：～ ئادەم 人怪 / ～ گەپ 话怪 / قاسىمنىڭ چىرايى ～ بولۇپ كېتىپتۇ . 怪很得变脸的木斯喀。

ئۆمكەن 脯胸的畜大 <方>〔静〕

ئۆمگەك 门脑 <方>〔静〕

ئۆمگەن 脉下腮 <方>〔静〕

ئۆملەشتۈرمەك «ئۆملەشمەك»的态动使

ئۆملەشمەك 〔动〕：力协心齐①：ئۆملىشىپ ئىشلىمەك 心齐力协②干和睦：ھەر مىللەت خەلقى ئۆملىشىپ بىللە ياشىماق 各民族人相睦处

ئۆملۈك 〔静〕：结团，心齐：كۆچ بىرلىكتە ، ئىش ئۆملۈكتە . <谚> "柴拾人众"同喻；心齐靠情事，结团靠量力。"高焰火"。

ئۆملۈك ئالماش 词代合集 <语>

ئۆملۈك دەرىجە 态同共互交，态同共 <语>

ئۆملۈك سان 词数合集 <语>

ئۆمۈچۈك 〔静〕：蛛蜘 <动>：～ تورى 网蛛蜘 / ～ مىلەيدۇ ، ئۆمىلىگەننى كۆرەلمەيدۇ . <谚> 爬己自蛛蜘。行的行爬起不看却，行。

ئۆمۈر （ئۆمرى）〔静〕①命寿：ئۇزۇن ～ كۆرمەك 长命，寿长 / ئۆمرى قىسقا 短命，短命寿 / كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى قىسقا . <谚> 长不命蛇的行出天白。②一生，子辈：بۇ نەرسىنى ئۆمرۈمدە كۆرگەن ئەمەس . 这过见没子辈一我西东。

ئۆمرىگە كېلىپ 出生以来，来以生有：ئەمەت ～ مۇنداق ئىش قىلىپ باقمىغانكەن . 艾提麦有没来以生出自这过干事号。

ئۆمۈر بويى 生终，生毕：سېنىڭ ياخشىلىقىڭنى ～ ئۇنتۇمايمەن . 忘不生终我情恩的你。

ئۆمۈر دېغى 斑寿 <医>

ئۆمۈر سودىسى 事大身终

ئۆمۈر سۇغۇرتىسى 险保寿人 <经>

ئۆمۈر سۈرمەك 存生，活：ئۇ ئاللىك يىل ئۆمۈر سۈردى . 他活了十五岁。

ئۆمۈر كۆرمەك 活，活生：ئادەم قانچىلىك ئۆمۈر كۆرىدۇ ؟ 人能活多久？

ئۆمۈر يۇلتۇزى 星人老，星寿 <天>

ئۆمۈرداش 〔静〕岁同

ئۆمۈرداش يۇلتۇز 星生共 <天>

ئۆمۈرلۈك 〔静〕的子辈一，的生毕，的身终：دوست ～ / خاتىرە ～ / 念留身终 / يولداش ～ 友朋身终侣伴

ئۆمۈرلۈك چىش 牙恒，齿恒 <理生>
ئۆمۈرلۈك سۇغۇرتا 险保身终 <经>
ئۆمۈرلۈك ماڭارىپ 育教身终
ئۆمۈرۋايەت 〔静〕 毕生，生终，身终；子辈一～ ئۇنتۇماسلىق 忘不世永，忘不身终
ئۆمۈلدۈرۈك 绊胸 〔静〕
ئۆمىلاقمان 忙慌，忙急 <方>〔静〕
ئۆمىلەتمەك «ئۆمىلىمەك» 态动使的
ئۆمىلەشمەك «ئۆمىلىمەك» 态同共的
ئۆمىلىگۈچى 〔静〕 的行爬
ئۆمىلىگۈچىلەر سىنىپى 纲行爬 <动>
ئۆمىلىگۈچى ھايۋان 物动行爬 <动>
ئۆمىلىمەك 〔动〕 爬，行爬，匍匐；بالا ئۆمىلىگۈدەك بولدى. 了爬会子孩。جەڭچىلەر دۈشمەننىڭ سىم توساقلىرىدىن ئۆمىلەپ ئۆتتى. 战士们匍匐通过敌人的铁丝网。
ئۆنەمەك 〔动〕 升上，升高 <古>
ئۆنتۈرمەك 〔动〕 遣派，走放，离远使 <古>
ئۇۋنجىمەس 〔静〕 天天(蛋下)；～ توخۇ 下天天的蛋鸡
ئۆنجىمەك 〔动〕 夜过，下住，天一隔 <方>
ئۆنچە[1] 〔静〕 子麦(的捆待后割收)
ئۆنچە قۇرۇتۇش ماشىنىسى 机晒割 <农，机>
ئۆنچە ماشىنىسى 机捆割 <农，机>
ئۆنچە[2] 额份，份 <方>〔静〕
ئۆنچۈك 舍茅，棚草 <方>〔静〕
ئۆندە 起不了，害厉 <方>〔静〕
ئۆندەرەتمەك «ئۆندەرىمەك» 态动使的
ئۆندەرەشمەك «ئۆندەرىمەك» 态同共的
ئۆندەرىمەك 〔动〕 惊①，惊受；ئۆندەرەپ ئويغىنىپ كەتمەك 惊醒(醒而惊受时睡熟)；ئۇنداق ئۇنداق قىلماڭ. 别急，急说慢慢。
ئۆندىلىك 〔静〕 失过，错过，误错 <方>
ئۆنلەمەك 〔动〕 长成，大长 <古>
ئۆھۆ 〔模〕 喀喀；ئۇ تۈن بويى ～، ～ قىلىپ يۆتىلىپ چىقتى. 夜一了嗽咳地喀喀他。
ئۆھۆلىمەك 〔动〕 嗽咳地喀喀
ئۆۋەر = كۆنگەي
ئۆۋەك 〔静〕 垫靠 <方>
ئۆي 〔静〕 房，子房，屋房，子屋，间房；ياغاچ ～ / 屋木；ئىچ ～ / 屋里；～ ئالما، قوشنا ئال. 择如不房买 <谚>

ئۆيگە قايتماق 回家 / ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ، كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن. 宽心要也，窄屋便即 <谚>。ئۆيدىكى ھېساب بازارغا توغرا كەلمەس. 情行上不对算打的里家 <谚>。ئۆيى باشقىنىڭ مۇڭى باشقا. 喻：同不愁，同不家 <谚>。同"经的念难有都家家"。
ئۆي ئايرىماق 家分
ئۆي بولماق 居家；مەن بىلەن ئۆي بولامسىز ياكى ئاجرىشامسىز؟ 呢婚离是还，呢子日过家居我跟你？
ئۆي بېسىپ 拣家拣户；～ ھال سورىماق 拣家拣户地问慰
ئۆي بىساتى 当家
ئۆي توشقىنى 兔家 <动>
ئۆي تۇتماق ①结婚；ئۇلار ئۆي تۇتقىلى ئۇزۇن يىللار بولدى. 家持②。了年多好婚结们他。
ئۆي جىگدىچىسى 哥八家 <动>
ئۆي چاشقىنى 鼠家小 <动>
ئۆي چېيى (的办举喜之迁乔为)宴家
ئۆي خېتى 契房
ئۆيدە بوران ئۆچماق 洗如贫一 <成>
ئۆيدىن چاشقان يامانلىماق 一，洗如贫一 <成>有所无
ئۆي سالماق 子房盖
ئۆي قارلىغىچى 燕家 <动>
ئۆي قۇرتى 子虫房 <动>
ئۆي قۇشى 禽家 <动>
ئۆي كەپتىرى 鸽家 <动>
ئۆي كۆتۈرمەك (庭家)除扫大；بۈگۈن ئۇ ئۆي كۆتۈرۈپ تازىلىق قىلدۇ. 除扫大搞要他天今。
ئۇۋىنى پىرقىراتماق 活生的庭家撑支 <成>：ئۇ ئۆزى كىچىك بولغىنى بىلەن خېلى جىگىرى بار، شۇنچە چوڭ بىر ئۇۋىنى پىرقىرىتىۋاتىدۇ. 气骨有很担，小虽纪年他。撑支人一他由活生的家一。
ئۇۋىنى چوڭگىلەتمەك = ئۇۋىنى پىرقىراتماق
ئۆي ئىجارىسى 租房 <经>
ئۆي ئىدارىسى 局管房，局理管产房
ئۆي - جاي 舍房，宅住 〔静〕
ئۆي - زېمىن 易交产地房；～ سودىسى 产地房 〔静〕
ئۆي - زېمىن خوجىلىقى 业物 <经>
ئۆي - زېمىن كەسپى 业产地房 <经>
ئۆي - زېمىن ئىدارىسى 局理管产地房

ئۆيسىز 户房无〔静〕：的房无 ئائىلە ～

ئۆيلەك 地草，泽沼 <方>〔静〕

ئۆيلەنمەك 〔动〕(子男)结婚：ئۇ ئانارخانغا ئۆيلەندى . 跟他了婚结罕尔娜阿 。

ئۆيلۈك ① «ئۆي»的舍家有③地基宅②式形词容形的：بۇ كەنتتە ئەللىك ～ ئادەم بار . 这个村里有五十户人家 。

ئۆيلۈك بولماق 成家：ئۇلارنىڭ ئۆيلۈك بولغىنىغا ئانچە ئۇزۇن بولمىدى . 他们成家时间不太长 。

ئۆيلۈك قىلماق 让…成家，让妇媳娶：مەن سېنى كۆزۈمنىڭ ئوچۇق ۋاقتىدا ئۆيلۈك قىلمىسام بولمايدۇ . 我有生在可不给你娶妇媳 。

ئۇيلۈك - ئوچاقلىق 〔静〕：的家了成 ～ ئادەم 的人家了成

ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولماق 成家：بالىلىرىم ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولدى . 我的孩子都成家了 。

ئۆيلىمەك 〔动〕妇媳娶：چوڭ ئوغلۇمنى ئۆيلەپ قويدۇم . 我给大儿子了娶妇媳 。

ئۆي - ماكان 〔静〕家园，所住：ئۆي - ماكاندىن ئايرىلماق 流离失所

ئۆي - ماكانسىز 〔静〕：的归可家无 سەرگەردان ～ 流浪汉的归可

ئۆي - ماكانلىق 〔静〕的园家有，的舍有家有

ئۆيمەك 〔动〕胆吊心提，心担：بۇ ئاۋازنى ھەرقانداق كىشى ئاڭلىسا ، كۆڭلى ئۆيمەي قالمايتتى . 这到听人么什论无声 。的胆吊心提不有没音

ئۇيمۇئۆي 〔静〕户挨家挨：～ يۇرۇپ تەشۋىق قىلماق 家挨户传宣 / ئۇقتۇرماق 知通户挨 ～

ئۆي - ئوتاق 业家，当家〔静〕

ئۆي - ئوتاق بولماق 成家当家，子日过起一子日过家 。

ئۆي - ئوچاق 〔静〕当家

ئۆي - ئوچاقلىق 〔静〕：的婚了结，的家了成 ～ ئادەم 人的家了成

ئۆي - ئوچاقلىق بولماق 成家：ئۇنىڭ ئۆي - ئوچاقلىق بولىدىغان ۋاقتى يېتىپ قالغانىدى . 他的家成该了到候时的家了 。

ئۆي - ئوچاقلىق قىلماق = ئۆيلۈك قىلماق

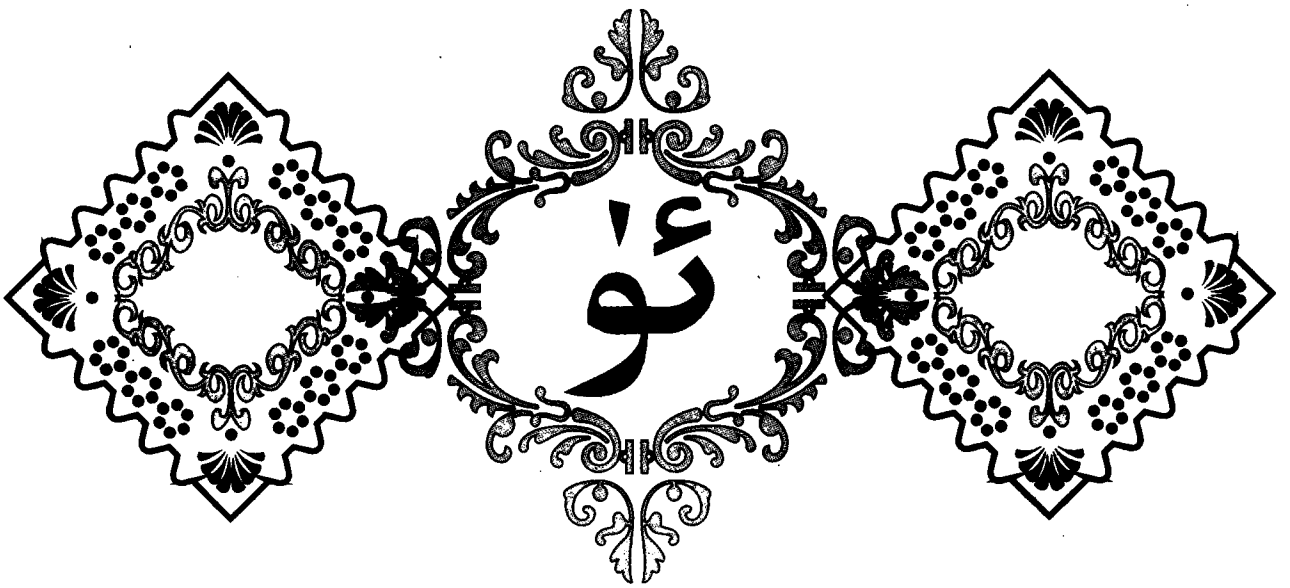
ئۆيۈاق 业家，产家②眷家，小家①〔静〕

ئۆيۈاقلىق 〔静〕，的产家有②的眷家有，的小家有①的业家有

ئۆيىچى 室家〔静〕

ئۆيىچىلىك 〔静〕家持，务家①：بۇ ئايالنىڭ ئۆيىچىلىكى يوق . 务家持操会不人女个这。②的穿常日：～ كىيىم 服便，服衣的穿常日

ئۆي - ئىمارەت 舍房，屋房〔静〕

ئۇ ①维吾尔文字母第二十八个，共八个元音字母。②该字母名称

ئۇت 〔静〕 <古> 深，处 ～ 地洼，水坑

ئۇتتە 〔静〕 <方> 在那边，在那里

ئۇتلەتمەك «ئۇتلىمەك»的使动态：ماڭا قاسىمغا كاللا ئۇتلەتتىم . 我叫斯喀木羊头燎了。

ئۇتلەشمەك «ئۇتلىمەك»的共同态

ئۇتلەنمەك «ئۇتلىمەك»的被动态：قوينىڭ كاللىسى ئۇتلىنىپ بولدى . 羊头被燎好了。

ئۇتلىمەك 〔动〕 燎：قوينىڭ كاللىسىنى ～ / كاللا ئۆتلەپ قۇلاق يەپتۇ ، پاقالچاق ئۇتلەپ تۈياق . <谚> 燎了头羊，耳朵吃了头，蹄子吃了。"失偿不得"同喻；

ئۇتۇك 〔静〕 <古> 铁烙(的服衣烫熨)

ئۇجە 〔静〕 <植> 地 梅杨

ئۇجەن 〔静〕 骨椎尾(的物动)

ئۇجمە 〔静〕 <植> ①桑：～ دەرىخى 桑树 ②桑葚：～ پىش ، ئاغزىمغا چۈش . <谚> 桑葚熟快，快掉嘴里；"免待株守"同喻；"成其享坐"。

ئۇجمە ئائىلىسى 桑科 <植>

ئۇجمە پىتى 桑木 <动>

ئۇجمە پىل تۇمشۇق قوڭغۇزى 桑象 <动> 虫噪

ئۇجمە پىلىسى 桑蚕，桑蚕家 <动>

ئۇجمە شەربىتى 桑葚糖浆

ئۇجمە شىرنىسى = ئۇجمە شەربىتى

ئۇجمە كۆكۈل 桑朝，楚暮秦朝，迁思异见 <成>

ئۇجمە گۈللىگەن 桑四暮三，水杨性花

ئۇجمە كېپىنەكى 桑蝎 <动>

ئۇجمە مۇرابباسى 桑葚酱

ئۇجمە مىتىسى 桑象 <动> 虫

ئۇجمە ئۇرۇقدىشى 桑属 <植>

ئۇجمىسىنى تېرىپ يېمەك 少管闲事：ئار-تۇق گېپىڭنى قوي ، بېرىپ ئۇجمەڭنى تېرىپ يە . 别罗唆，少管闲事。

ئۇجمىزار = ئۇجملىك

ئۇجمىزارلىق = ئۇجملىك

ئۇجمىسمان 〔静〕 桑的状

ئۇجمىسمان تۇرەلمە 桑胚 <生>

ئۇجمىگۈل 〔静〕 <植> 桑扶

ئۇجملىك 〔静〕 桑林，桑树林，桑长的树：～ باغ 桑园

ئۇجملىك باقتا كىرىپ قالماق 桑林了花看 <成>

ئۇجۇرە[1] 〔静〕 血心，水汗

ئۇجۇرە قىلماق 血心费花，汗流

ئۇجۇرە[2] 〔静〕 <方> 偶配，侣伴，伴同，伴伙

ئۇجۇك 〔静〕 <方> 〔静〕 (器殖生童男)鸡鸡小

ئۇچ 〔静〕 三：～ قوي سويغان قاسساپ بوپتۇ . <谚> 三只羊屠了成便宰。 ئۇچىنىڭ بىرى خانغا يارايتۇ . 。夫屠了成便羊只三

行人三"同喻：者识赏汗可被有必中之人三 <谚> 。"师我有必

ئۈچ ئاتلاپ يىراقتا سەكرەش 远跳级三 <体>

ئۈچ ئاككورد 弦和三 <艺>

ئۈچ ئەزالىق 式项三 <数>

ئۈچ ئەزالىق تەڭلىمە 程方式项三 <数>

ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى 式段三 <逻>

ئۈچ باسقۇچ قانۇنىيىتى 律段三 <逻>

ئۈچ باشلىق چاتقۇ (头龙水)通三

ئۈچ بۇرجەك قەرز 债角三 <经>

ئۈچ بۇرجەك يەلكەنسىمان قۇلۇلە 帆角三<动> 蚌

ئۈچ بۇلۇڭ 形角三、角三 <数>

ئۈچ بۇلۇڭ سىزغۇچ 板角三、尺角三

ئۈچ بۇلۇڭلۇق ئېچىلما 面角三层断 <地>

ئۈچ بىرلەشكەن تەنچە 体联三 <生>

ئۈچ بىرلەشمە باج 税合联部三 <经>

ئۈچ بىرلەشمە تومۇر 脉联三 <医>

ئۈچ بىرلەشمە ۋاكسىنا 苗联三 <牧>

ئۈچ بىرلىك 体一位三

ئۈچ پەنجىلىك يالمانتاقتاق 鼠跳趾三 <动>

ئۈچ تالاق 姻婚的回挽可不、妻休(克拉搭个三)

ئۈچ تەرەپلىك = ئۈچ بۇلۇڭ

ئۈچ خانىلىق سان 数位三 <数>

ئۈچ سېكۇنت قائىدىسى 则规钟秒三 <体>

ئۈچ فازا 相三 <物>

ئۈچ فازا نۇقتىسى 点相三 <物>

ئۈچ قۇتۇپلۇق لامپا 管极三 <电>

ئۈچ قىرلىق پرىزما 柱棱三、镜棱三 <物>

ئۈچ قىرلىق تۆمۇر 铁角三

ئۈچ قىرلىق سىزغۇچ 尺棱三

ئۈچ مۇڭگۈزلۈك دىنوزاۋۇر 龙角三 <动>

ئۈچ نامەلۇملۇق تەڭلىمە 程方元三 <数>

ئۈچ نەزىر 祭日三、尔孜乃日三 <宗>

ئۈچ ھەسسىلىك تەنچە 体倍三 <生>

ئۈچ ھۆكۈملۈك نەزەريە 论段三 <逻>

ئۈچ ھۆكۈملۈك ئاكسىئوما 理公的论段三<逻>

ئۈچ ھۆكۈملۈك ئەندىزە 格的论段三 <逻>

ئۈچ ھۆكۈملۈك شەكىل 式的论段三 <逻>

ئۈچ ھۆكۈملۈك قائىدە 则规的论段三 <逻>

ئۈچ ئۆلچەم 度三

ئۈچ ئۆلچەملىك بوشلۇق = ئۈچ ئۆلچەملىك ماكان

ئۈچ ئۆلچەملىك ماكان 间空维三 <逻>

ئۇچەك 眠休 <生>〔静〕

ئۇچەككە كىرمەك 眠休入进

ئۇچەلەك 箱具工小(的用女妇线纺)<方>〔静〕

ئۇچەي 子肠、肠、管肠 <理生>①〔静〕：كۆلۈپ ئۇچەي. 断快都子肠得笑我．ئىرىم ئۇزۇلۈپ كېتىدى دەپ قالدى

衣肠② 肠肥 ～ ياغلىق / 肠大 ～ كۆتەن 。了

ئۇچەي بوشاشماق 缓弛肠 <医>

ئۇچەي بېزى 腺肠 <理生>

ئۇچەي پارازىتى 虫生寄道肠 <动>

ئۇچەي تاشقى كېسەللىكلىرى 科外肠 <医>

ئۇچەي تۇيۇقسىز بۇرۇلىشى = ئۇچەي سىلى

ئۇچەي توسۇلۇش 塞阻肠、阻梗肠 <医>

ئۇچەي تولغىنىش 结缠肠 <牧>

ئۇچەي تولۇقلۇش 叠套肠 <医>

ئۇچەي تېشىلىش 孔穿肠 <医>

ئۇچەي تىقىلمىسى 症结、结闭肠 <牧>

ئۇچەي تۈتىتى 毛绒肠 <理生>

ئۇچەي چاپلىشىش 连粘肠 <医>

ئۇچەي دىۋارى 壁肠 <理生>

ئۇچەي زەھىرى 素毒肠 <理生>

ئۇچەي سانجىقى 痛绞肠 <医>

ئۇچەي سۈيۇقلۇقى 液肠 <理生>

ئۇچەي سىلى 核结肠 <医>

ئۇچەي قورۇمىسى 肠羊炒爆 <食>

ئۇچەي كاۋىپى 肠羊烤 <食>

ئۇچەي كېزىكى 寒伤肠 <医>

ئۇچەي تارتىشىپ كەتمەك 辘肠饥、极饿 <成>

辘：تاماق تەييار بولدىمۇ؟ تېز بولۇڭ ، ئۇچەيلىرىم تارتىشىپ كەتتى . 了极饿我、点快？有没了好饭。

ئۇچەي يەللىكى 炎肠 <医>

ئۇچىيى دۇمبىسىگە چاپلاشماق 心前得饿 <成> 心后贴

ئۇچەي ـ باغىر 肠衷〔静〕

ئۇچەي ـ باغرىنى تۆكمەك 肠衷诉倾 <成>

ئۇچەي ـ باغرىنى سىيرىماق 肚挂肠牵 <成>

ئۇچەي ـ قېرىن 腑六脏五〔静〕

ئۇچەيلەن 人个三：人个三〔静〕 ～ كەلدى . 。人个三了来

ئۈچقات 花银金، 冬忍 <植>〔静〕
ئۈچقانات 蒿蓬، 蒿茼 <植>〔静〕
ئۈچقولاق 草轮车، 草轴三، 草叶三 <植>〔静〕
ئۈچقىلتىرىق 草芒三形大 <植>〔静〕
ئۈچكە 核杏 核 〔静〕: ئۈرۈك ئۈچكىسى
ئۈچكبزەك 胎胞三، 子三胎一 〔静〕
ئۈچكىلىك 的核有 <植>〔静〕
ئۈچكىلىك مېۋە 果核 <植>
ئۈچگۈل 三، 形角三، 的棱三، 物棱三 <古>〔静〕
的形角
ئۈچلەمچى 迭三 <地>〔静〕
ئۈچلەمچى دەۋر 纪迭三 <地>
ئۈچلەمچى سىستېمىسى 系迭三 <地>
ئۈچلۈچ 夹兔捕، 子夹兔 <古>〔静〕
ئۈچلۈك (的牌克扑)② 单联三 تالۇن ～ :的三①〔静〕
三: قاغىنىڭ ئۈچلۈكى 三桃黑 / غىشنىڭ ئۈچلۈكى 三块方
ئۈچلۈك نېرۋا 经神叉三 <理生>
ئۈچلۈك نېرۋا ئاغرىقى 痛经神叉三 <医>
ئۈچلۈك قوشما سوزۇق تاۋۇش 音元合三 <语>
ئۈچۈرگو 垫鞍 <古>〔静〕
ئۈچۈك 衣大皮(的成制皮雪扫或皮貂) <方>〔静〕
ئۈچۈن 为، 了为، 为① 〔助〕 خەلق ～ خىزمىتى قىلماق :替، 为
人民务服 / يار ～ يېگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق . <谚>
为情人棍挨落不伤。 بالىلىرىم ～ كىتاب ئېلىپ قويدۇم . 我替孩子们买了书。 ～ ئۇلار بۇ :于对، 对②。 نامايىتى مۇھىم . 我对他们很重要。 ～ ياماغۇردا قالغانلىقىم . 雨了淋为因 ～ ئاغرىپ قالدىم 。了病我، 车汽共公于由 . كېچىكتىم ～ ئاپتوبۇس توسۇلۇپ قالغانلىقى 。了到迟我، 车塞
ئۈچىنچى 三第 〔静〕: ～ بابىنىڭ ～ پاراگرافى 三第
节三第章 / بۇ ئۇنىڭ سېنى ～ قېتىم ئىزدەپ كېلىشى . 他这是找来次三第你。 ～ سىنىپ / كالاچ 三号套鞋
ئوقۇغۇچىسى 三年级生学
ئۈچىنچى ئالەم تېزلىكى 度速宙宇三第 <物>
ئۈچىنچى ئاي 月三 <天>
ئۈچىنچى تون 声三第، 声三 <语>
ئۈچىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل 算运级三第 <数>
ئۈچىنچى دەرىجىلىك تەڭلىمە 程方次三 <数>
ئۈچىنچى دەۋر 纪三第 <地>
ئۈچىنچى سىستېمىسى 系三第 <地>

ئۈچىنچى شەخس 第 <语>② 者三第 <法>① 称人三
ئۈچىنچى كەسىپ 业产三第 <经>
ئۈچىنچى ماكان 间空三第
ئۈچىنچى ئىنتېرناتسىئونال 际国三第
ئۈچيوپۇرماق 菜睡 <植>〔静〕
ئۈدەلگە 蒿女 <植>〔静〕
ئۈدۈسكىلىمەك 索摸②徨彷، 张慌① <方>〔动〕
ئۈدۈكلىمەك 欢喜، 近亲، 近接 <方>〔动〕
ئۈدۈگەن 鼬黄، 狼鼠黄 <方، 动>〔静〕
ئۈدىمەك 发复 <方>〔动〕
ئۈر[1] 的久长، 的期长، 的间时长 <古>〔静〕
ئۈر[2] 窝狸狐 <方>〔静〕
ئۈرە 洽融، 好友، 睦和، 密亲 <方>〔静〕
ئۈرەن 子种 〔静〕
ئۈرەنلىك 子麦的子种作 بۇغداي ～ :的子种作 〔静〕
ئۈرپەشمەك 愤气، 气生 <古>〔动〕
ئۈركۈتمەك 态动使的 «ئۈركۈمەك»
ئۈركۈتۈشمەك 态同共的 «ئۈركۈتمەك»
ئۈركۈتۈلمەك 态动被的 «ئۈركۈتمەك»
ئۈركۈشمەك 态同共的 «ئۈركۈمەك»
ئۈركۈگەك 易②马的惊受易 ئات ～ :的惊受易① 〔静〕
灰石活، 灰石生، 灰右的化风易 هاك ～ :的化风
ئۈركۈمەك ②。了惊马 . ئات ئۈركۈدى :惊受، 惊① 〔动〕
(灰石)化风
ئۈركۈن 散四而人敌怕害因)慌惊، 恐惊 <古>〔静〕
逃亡)
ئۈرلەك 灰石的透烧没 <古>〔静〕
ئۈرلۈك 的常经، 期长، 常日، 常经 <古>〔静〕
ئۈرمەك 管尽 <谚> . كارۋان يۈرەر ، ئىت ئۈرەر :吠 〔动〕
鱼钓生稳، 起浪风凭任"同喻: 行样照队驼، 吠在狗
船"。
症炎، 肿浮: 疮، 伤 <古>〔静〕
ئۈرۈك[1] 的色白، 白 <古>〔静〕
ئۈرۈك[2] 斑白 <古>〔静〕
ئۈز 恶厌، 慨愤، 恨憎، 恨愤 <古>〔静〕
ئۈزەڭگە 镫脚، 镫马 <手>〔静〕 ئاتنىڭ چۈشىمۈ ، ئۈزەڭگىدىن چۈشمەپتۇ . <谚>
放"同喻: 子镫下不马下
不子架下"。
带镫، 绳镫 <手> ئۈزەڭگە باغ

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق 庭分，戏台对唱 <成> 礼抗

ئۈزەڭگە سۆڭەك 骨镫 <理生>

ئۈزەڭگىلىك 面脚住箍子镫②处脚蹬的子镫① 〔静〕 分部的

ئۈزەلە 头上在，面上在 <古>〔静〕

ئۈزەلىكسىز 太，分十，常非，很 <古>〔静〕

ئۈزبەر 芥荆 <植>〔静〕

ئۈزدۈرمەك[1] «ئۈزمەك[1]» 态动使的

ئۈزدۈرمەك[2] «ئۈزمەك[2]» 态动使的

ئۈزرە 语尔吾维代现于当相②面上，上① <古>〔助〕 格位和格向的

ئۈزرەگ 的长增，的多增 <古>〔静〕

ئۈزگۈچ 器路断 <电>〔静〕

ئۈزگۈچى 的动游 〔静〕

ئۈزگۈچى قۇش 禽游 <动>

ئۈزگۇن 水洪，涛波，浪波，浪 <古>〔静〕

ئۈزلۈكسىز ～：地断不续连，地断间不，地断不 〔静〕 ئىنقىلاب 不断革命 / ئۈزۈلمەك 不断高涨

ئۈزلۈكسىز تەڭلىمە 程方连 <数>

ئۈزلۈكسىز توك 流电续持 <物>

ئۈزلۈكسىز قاتار 列系续连 <逻>

ئۈزلۈكسىز مەشغۇلات 业作水流

ئۈزمەك[1] ～ 断打，绝断，断揪，断拉① 〔动〕：ئارغامچىنى ～ 子绳断拉 / يىپنى ～ 断揪线把 / مۇناسىۋەتنى ～ 关系 / گەپنى ～ 掐，揪，摘②：ئۈزۈم ～ 葡萄 / گۈل ～ 割交<经>③花掐，花揪 ～ 言断，说地断果 ئۈزۈپ ئېيتماق

ئۈزمەك[2] ① 〔动〕：باللار دەريادا سۇ ئۈزۈۋاتىدۇ . 泳游里河在们子孩。ياقىچىلاپ ～ 泳蛙 / ئەر-كىن ～ 泳由自 / كېپىنەكچىلەپ ～ 泳蝶 ②(云彩)(等彩云) ئاسماندا بۇلۇتلار ئۈزۈپ يۈرمەكتە . 天在彩云 动浮，动飘：空中飘动。

ئۈزۈش يولى 道泳 <体>

ئۈزۈتلوك 气小，啬吝 <方>〔静〕

ئۈزۈشمەك[1] «ئۈزمەك[1]» 态同共的

ئۈزۈشمەك[2] «ئۈزمەك[2]» 态同共的

ئۈزۈك[1] 〔静〕：的断① ～ يىپ 断线 ②头：توك سىمىنىڭ ئۈزۈكى 电线头断 ③ <转>：破碎，沮丧 كۆڭلى ～ 丧沮情心，碎心

ئۈزۈك 块断 <地> بۆلەك

ئۈزۈك پۈرمە 褶断 <地>

ئۈزۈك تاۋۇش 音子，音辅 <语>

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ئاسسىمىلياتسىيسى <语> 化同的音辅

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ دىسسىمىلياتسىيسى <语> 化异的音辅

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىشى <语> 谐和音辅

ئۈزۈك تاۋۇشلۇق يېزىق 字闻音辅 <语>

ئۈزۈك سىزىق 线折 <印>②线虚 <数>①

ئۈزۈك نۇقتا 点裂断 <地>

ئۈزۈك[2] 〔静〕：指戒① ئۈزۈككە كۆز كېرەك ، قىزغا سۆز . ～ ئالتۇن 。话好听爱娘姑，石宝嵌须指戒 <谚> 环孕避 <转>②指戒戴 سالماق ～ / 指戒金

ئۈزۈكچىلىك 时的接不黄青 ～ ؛接不黄青 〔静〕 ۋاقتى 候

ئۈزۈكلۈك 指戒做够②的指戒有，的指戒戴① 〔静〕 子金的指戒个一做 ئالتۇن ～ 的：بىر

ئۈزۈك - ئۈزۈك 的续续断断 〔静〕

ئۈزۈل - كېسىل 然断，底彻 〔静〕：مەسىلىنى ～ ھەل قىلماق 绝拒然断 رەت قىلماق ～ / 题问决解底彻

ئۈزۈلمە 层断 <地>①〔静〕：يەر پوستىنىڭ ئۈزۈلمىسى 的断② 层断壳地

ئۈزۈلمە بەلۋاغ 带层断 <地>

ئۈزۈلمە تاغ 山块断，山层断 <地>

ئۈزۈلمە سىزىقلىق يار 崖线层断 <地>

ئۈزۈلمە قاتلام 层断 <地>

ئۈزۈلمە قاتلام كۆل 湖层断 <地>

ئۈزۈلمە مېخانىكىسى 学力裂断 <物，地>

ئۈزۈلمە يار 崖层断 <地>

ئۈزۈلمە يۈز 面断 <地>

ئۈزۈلمەك ① «ئۈزمەك[1]» 态动被的：ئۈزۈلگەن قولنى باشقىدىن ئۇلىماق 断手再植 /ئۈزۈم ئۈزۈلۈپ بولدى . 摘葡萄了完。ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالماق 联系中断 / ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان زىيارەت 流水席②，坏累：态复自的 «ئۈزمەك[1]» ئۈزمە ـ ئۈزمە ، ئىشلەۋەرسىڭىز ئۈزۈلۈپ قالىسىز . 的坏累会干地劲个一，息休息休少多。ئۈزۈلمە：气元伤 ③。层断，断 <地>④路断，线断，断中 <电> توغرىسىغا ئۈزۈلگەن قاتلام 层断纵 / تىك ئۈزۈلگەن قاتلام 层断横

ئۈزۈلۈشچان 断易 ～ يىپ ：的断间，的断易 〔静〕

丝铁断易，线电的断易 سىم ～ / 线

ئۈزۈلۈشچانلىق 性断间〔静〕

ئۈزۈلۈشمەك 们他．婚离：ئۇلار ئۈزۈلۈشۈپ كەتتى〔动〕离婚。了婚离

ئۈزۈم 葡萄〔静〕＜植＞葡萄核无 ～ كىشمىش：葡萄子奶马 ～ / مۇناقى / 葡萄紫 ～ سايۋا / 葡萄架 بارىگى ～

ئۈزۈم ئاپېلسىن 柚葡萄＜植＞

ئۈزۈم شەربىتى 浆糖葡萄

ئۈزۈم شىرنىسى = ئۈزۈم شەربىتى

ئۈزۈم كۆيدۈرگىسى 病疽炭葡萄＜植＞

ئۈزۈم مۇرابباسى 酱葡萄

ئۈزۈمتاش 石葡萄＜地＞〔静〕

ئۈزۈمچى 人的葡萄卖②人的葡萄植种①〔静〕

ئۈزۈمچىلىك 业植种葡萄＜农＞〔静〕

ئۈزۈمزار = ئۈزۈملۈك

ئۈزۈمزارلىق = ئۈزۈملۈك

ئۈزۈمسىمان 的状葡萄〔静〕

ئۈزۈمسىمان تۆرەلمە 胎葡萄＜医＞

ئۈزۈمسىمان شارچە باكتېرىيە 菌球葡萄＜生＞

ئۈزۈمسىمان ھاملە = ئۈزۈمسىمان تۆرەلمە

ئۈزۈمكۈل 棠海季四＜植＞〔静〕

ئۈزۈملۈك 园葡萄〔静〕

ئۈزۈندى 断片，要摘，录摘＜语＞〔静〕

ئۈزىك 欲情＜古＞〔静〕

ئۈست 〔静〕①上面，头上：پارتا ئۈستىگە كىتاب قويماق 往书放面上桌课 / كىيىم ئۈستىگە كىيىم قاپلاپ كىيمەك 衣对的及涉所示表，用连词动些某与②服衣套头上服象：بىراۋ ئۈستىدىن ئەرز قىلماق 控告人某 / دۈشمەن ئۈستىدىن غەلبە قىلماق 战胜敌人 / ئاش ئۈستىگە كېلىپ قالماق 正碰上饭吃

ئۈست جاغ 颚上，颌上＜理生＞

ئۈست قاتلام 层表＜地＞

ئۈستىدىن چۈشمەك 正碰好正，上赶好正：دەل ئۈستىدىن چۈشكىنىڭنى قارىغىنا！你看，了上赶好正！

ئۈستىگە ئالماق 认承，任担，当担，负担，担承：مەسئۇلىيەتنى ～ / 任责担承 ئۆتەننى قوغداش مەجبۇرىيىتىنى ～ / 务义的国祖卫保起负担 رەھبەرلىك خىزمىتىنى ～ / 务职导领任担 خاتالىقنى ～ 误错认承

ئۈستىگە چۈشمەك 上肩到落②上赶①

ئۈستى ئوچۇق كان 矿天露

ئۈستەك 头饶，头找＜经＞〔静〕

ئۈستەك بەرمەك 头找给

ئۈستەكلىك 蓄储水贴 ئامانەت ～：的水贴有〔静〕

ئۈستەك[1] 者胜优，者旋凯，者胜战，者利胜＜古＞〔静〕

ئۈستەل 子桌〔静〕

ئۈستەمەك 势优占，风上占，过超，过胜＜古＞〔动〕

ئۈستباش 身浑，着衣：ئۈستىبىشى جۇل - جۇل بولۇپ كەتمەك 衣褴褛 / ئۈستىبىشى تۆپا بولۇپ كەتمەك 身浑土是〔静〕

ئۈستكى 的面表，的面上〔静〕

ئۈستكى توپا قاتلىمى 土表＜地＞

ئۈستلىمە 的加追〔静〕

ئۈستلىمە ئەمگەك 动劳加追＜经＞

ئۈستلىمە پايدا 润利加追＜经＞

ئۈستلىمە كاپىتال 本资加追＜经＞

ئۈستۈرمەك 态动使的«ئۈسمەك»

ئۈست ـ ئۈستىگە 连二接，地三再，地断不连接〔静〕：يامغۇر ～ يېغىۋەردى．雨下地断不连接。来起

ئۈست ـ ئۈستلەپ 二接，地三再，地断不连接〔静〕：ئۇ يىگىت ～ ئۇچ پىيالە سوغۇق سۇ ئىچتى．这小伙子喝了三连碗凉水。

ئۈستۈن 的势优，的超高，的高〔静〕：ساەنئەت رېئال ～ تۇرمۇشتىن ～ تۇرىدۇ．艺术实现于高活生。 نەزىرى ～ 高光眼

ئۈستۈنكى 的头上，的面上〔静〕：～ توپا قاتلىمى 土表

ئۈستۈنكى تۈر 类位上

ئۈستۈنكى قەۋەت 层上

ئۈستۈنلۈك 风上，势优〔静〕

ئۈستۈنلۈك تالاشماق 势优夺争

ئۈستۈنلۈك قازانماق 风上占，势优得取

ئۈستۈنلۈك ھوقۇقى 权先优＜法＞

ئۈستىدە 就，于关〔助〕……

ئۈسكەك[1] 牛的人抵爱 كالا ～：的人抵爱，的抵爱〔静〕

ئۈسكەك[2] 架脚三〔静〕

ئۈسكەن 箱的物谷盛里坊磨②子筐长①＜方＞〔静〕

ئۈسكۈنە 备设套一 بىر يۈرۈش ～：备设〔静〕

ئۈسكۈنە ـ جابدۇق 备装，备设〔静〕

ئۈسكۈنىلەشتۈرمەك 态动使的«ئۈسكۈنىلەشمەك»

ئۇسكۇنىلەشتۇرۇشمەك «ئۇسكۇنىلەشتۇرمەك» 态同共的
ئۇسكۇنىلەشتۇرۇلمەك «ئۇسكۇنىلەشتۇرمەك» 态动被的
ئۇسكۇنىلەشمەك 备设备配，化备设〔动〕
ئۇسكۇنىلىك 的备设有〔静〕
ئۇسمەك 碰，撞，触，抵①〔动〕：بۇ كالا ئادەم ئۇسىدۇ. 这牛抵人。 تامغا ~ 墙撞 ②〈转〉赖，赖诿：ئۇ پۇلىنى يوقىتىپ قويۇپ، باشقىلارغا ئۇسۇۋالىدۇ. 他丢了钱把了，赖人别。
ئۇسۇشمەك «ئۇسمەك» 态同共的：ئىككى كالا ئۇسۇشۇپ قالدى. 两牛头顶了来。
ئۇشەرمەك 掰，开分；少减，小缩，短缩〈古〉〔动〕
开劈，开
ئۇشەك 的滑平，的滑光〈古〉〔静〕
ئۇشتە 下见
ئۇشتە قىلماق 光磨（布粗，纱棉）〈纺〉
ئۇشتىگەر 工光磨（布粗，纱棉）〔静〕
ئۇشتىگەرلىك 活光磨〔静〕
ئۇششۇتمەك ①«ئۇششۇمەك» 的态动使：ئۇ قولىنى ئۇششۇتۇۋاپتۇ. 了坏冻手把他；ئاغزىڭنى ئۇششۇتمە！话的利吉不说要不你！话的利吉不说②。
ئۇششۇك 疮冻，冻霜〈气〉①〔静〕〈医〉②害冻，冻霜，伤冻
ئۇششۇك ئاپىتى 害冻〈农〉
ئۇششۇك تەگمەك 害冻遭，霜打〈农〉
ئۇششۇك چۈجىسى 鸡雏的出孵秋深〈动〉
ئۇششۇك چۈشمەك 霜下，霜降
ئۇششۇك مەلھىمى 膏疮冻〈药〉
ئۇششۇك يارىسى 伤冻，疮冻〈医〉
ئۇششۇمەك 坏冻，伤冻〔动〕：قولىڭىزنى ئۇششۇپ قالدى. 我了死冻菜。 كۆكتاتلار ئۇششۇپ كەتتى. 了伤冻朵耳的。
ئۇشقىرتماق 哨口吹〔动〕
ئۇشقىرتىشماق 态同共的«ئۇشقىرتماق»
ئۇشقىرماق 啸呼〔动〕
ئۇشكە 头钻，子钻，机孔穿〔静〕
ئۇشكۇرمەك[1] 啸呼②哨口吹①〈方〉〔静〕
ئۇشكۇرمەك[2] 起记，想回，忆回〈古〉〔动〕
ئۇشكىلەتمەك 态动使的«ئۇشكىلىمەك»
ئۇشكىلەشمەك 态同共的«ئۇشكىلىمەك»
ئۇشكىلەنمەك 态动被的«ئۇشكىلىمەك»
ئۇشكىلىمەك 头木钻 ~ ياغاچ：钻打，孔钻，钻〔动〕

ئۇشكۇرمەك 打，叫声尖②唆教，使唆①〈古〉〔动〕
声嘶发，鸣啸，哨吻
ئۇشنە 萝松〈植〉〔静〕
ئۇش ـ ئۇش （声水饮牛唤）什哦什哦〔叹〕
ئۇك 毛毫，毛细，毛体〈古〉〔静〕
ئۇكە 赛到插）毛羽的鹰头猫②鹰头猫①〈动〉〔静〕
（邪避可说传，上头马
ئۇكەر 座星熊大〈天〉〔静〕
ئۇكەرئوتى 参峨〈植〉〔静〕
ئۇكەك[1] 材棺〈古〉〔静〕
ئۇكەك[2] 堞城②台火烽①〈古〉〔静〕
ئۇكۇش 多许，多〈古〉〔静〕
ئۇكۇشلەمەك 多为以，多为认〈古〉〔动〕
ئۇگە[1] 节关膝：تىز ئۇگىسى 骨节，节关①〈理生〉〈静〉
级（的箭火）②
ئۇگە يەللىكى 炎节关〈医〉
ئۇگدەتمەك 态动使的«ئۇگدىمەك»
ئۇگدەشمەك 态同共的«ئۇگدىمەك»
ئۇگدەك 睡瞌，盹〔静〕
ئۇگدەك باسماق 睡瞌打，盹打
ئۇگدىگەك 的睡瞌爱，的盹打爱〔静〕
ئۇگدىگەك چاشقان 鼠睡〈动〉
ئۇگدىمەك 寐假，睡微，睡瞌打，儿盹打〔动〕：پويىزدا كېتىۋېتىپ ~ 儿盹打上车火在
面切 كەسمەك ~：面切，条面细〈食〉〔静〕
条 / ئۇگرىنى ناشلاپ، تالقان يەپتۇ، يۇرتىنى تاشلاپ، ئارمان. 恨悔留乡故弃抛，面炒吃条面下撇〈谚〉。
ئۇگرىچى 傅师面切〔静〕：ئۇش بىلمەس كەشتىچى بوپتۇ، ئاش بىلمەس ~. 会不，工绣刺了成的行懂不〈谚〉。“数充竽滥”同喻：傅师面切了成饭做。
ئۇگرىمەك 摇〈古〉〔动〕
ئۇگمەك 物累积〈方〉〔静〕
ئۇگۇت 油（的油榨备准）②物谷（的面磨备准）①〔静〕
料
ئۇگۇت ئەتمەك 净干弄物谷把
ئۇگۇتچى 者物谷洁清〔静〕
ئۇگۇچ 把②状抓手①〈方〉〔静〕
ئۇگۇچەكلىك 料木（的备准而子箱做为）〈方〉〔静〕
ئۇگۇچلىمەك 抓〈方〉〔动〕
ئۇگۇر 米小，粟〈古〉〔静〕

ئۇگۇرلۇك 仓粟 <古>〔静〕
ئۇگۈك 抑压受，在自不，情为难，束拘 <古>〔静〕，苦痛受
ئۇگۇم 堆，群 <古>〔静〕
ئۈگۈمەك 积，集收②化软使，软变使① <古>〔动〕 积堆，累
ئۇگۇن 编汇，集汇，物合集，成集，合集 <古>〔静〕，和总
ئۇگۇنەك 蓼芽株 <植>〔静〕
ئۇگىسىز 的节关无，的节骨无〔静〕
ئۇگىسىز ئەگمە 拱铰无 <建>
ئۇگىلىك 的节，的节关有〔静〕
ئۇگىلىك ئۇلاش 接铰 <机>
ئۇھۇزىن 景蜃，楼蜃市海 <古>〔静〕
ئۇلەشتۇرمەك 配分 〔动〕：كۆپچىلىككە ئۇلەشتۇرۇپ بەرمەك 家大给配分
ئۇلەشتۇرۇشمەك 态同共的 «ئۇلەشتۇرمەك»
ئۇلەشتۇرۇلمەك 态动被的 «ئۇلەشتۇرمەك»
ئۇلەشمەك 分私 分：〔动〕 ئۇز ئىچىدە ئۇلىشۋالماق
ئۇلپەت 档搭，伴伙〔静〕
ئۇلپەت بولماق 旧叙，情友叙，友朋交
ئۇلپەت قىلماق 档搭为……以
ئۇلپەتچىلىك 会聚②情交①〔静〕
ئۇلپەتچىلىك قىلماق 会聚②从过往交①
ئۇلپەتلەشمەك 旧叙，情友叙，友朋交〔动〕
ئۇلگە ②样式装服 كىيىم ئۇلگىسى：子样，样式①〔静〕
板模 <生>③兵标，模楷，板样，样榜
ئۇلگە ئالماق 法效，样榜……学②子样描①
ئۇلگە بولماق 兵标做，板样做，样榜做
ئۇلگە تىكلىمەك 兵标树，板样树
ئۇلگە دەرس 课摩观 <教>
ئۇلگە قاتلام 层志标 <地>
ئۈلگە قىلماق 为……以，样榜为……以，样榜做模楷
ئۇلگە كۆرسەتمەك 范示，样榜出做
ئۇلگۇ[1] 书证保；保担，证保 <古>〔静〕
ئۇلگۇ[2] 宫称天 <古，天>〔静〕
ئۇلگۇجە 的批整，的发批〔静〕
ئۇلگۇجە باھا 价发批 <经>
ئۇلگۇجە ساتماق 发批 <经>
ئۇلگۇجە سودا 业发批 <经>
ئۇلگۇجەك 轴门，枢 <建>〔静〕：ئېقىن سۇ سېسىمايدۇ، ئىشىك ئۇلگۇجىكى چىرىمايدۇ. 枢户，腐不水流 <谚>
蠹不。
ئۇلگۇدىمەك 选筛 <方>〔动〕
ئۇلگۇرتمەك 态动使的 «ئۇلگۇرمەك»
ئۇلگۇرچە 食粮的备准而面磨为 <方>〔静〕
ئۇلگۇرمەك 及得来，上得赶〔动〕：سائەت بەشكە ئۇلگۇرۇپ كەل. 来赶钟点五你。(坐)上赶 پويىزغا ئۇلگۇرۇپ بارماق 电看及得来没我. كىنو كۆرۈشكە ئۇلگۈرەلمىدىم / 车火影。
ئۇلگۇرۇشمەك 态同共的 «ئۇلگۇرمەك»
ئۇلگىلىك 的范示，的范模〔静〕：～ ئۇقۇغۇچى 学范模 用作范示，用作范模 رول ～ / 生
ئۇلمىگۇل 葱海 <植>〔静〕
ئۇلۇش 己自领 ئۆز ئۇلۇشىنى ئالماق：额份，儿份①〔静〕 己自献贡 قوشماق 份：ئۆزىنىڭ بىر ～ كۆچىنى 份②儿份的量力份一的
ئۇلۇشكۇن 。的来天前是他. ئۇ ～ كەلدى：天前〔静〕
ئۇلۇشلۇك 的额份有〔静〕
ئۇلۇشلۇك تاشقى پېرىۋوت 汇外成留 <经>
ئۇلۇشلۇك قايتا سۇغۇرتا 险保再数成 <法>
ئۇلۇشلۇك قەرز 债之分按 <法>
ئۇلۇشلۇك ئىجارە 赁租成抽 <经>
ئۇلۇشىيل 年前〔静〕
ئۇلىكە 花旋田 <古，植>〔静〕
ئۇمچەيتمەك 态动使的 «ئۇمچەيمەك»
ئۇمچەيمەك (作动的时哭欲孩小指)嘴撇〔静〕
ئۇمچىيىشمەك 态同共的 «ئۇمچەيمەك»
ئۇممەت ，语用专教兰斯伊)特麦翁，徒信 <宗>〔静〕(徒信的教兰斯伊受接并德默罕穆随跟指
ئۈمىد 们我. ئۈمىدىمىز ئەملگە ئاشتى：望期，望希〔静〕 了现实望希的。
ئۇمىد باغلىماق 望指，望希托寄
ئۈمىد قىلماق 望期，望希：سىلەرنىڭ ۋاقتىدا يېغىنغا قاتنىشىشىڭلارنى ئۇمىد قىلىمىز. 。议会加参时按们你望希
ئۇمىد كۈتمەك 待期，望盼，望期
ئۇمىد ئۈزمەك 望绝
ئۇمىدنى ئاقلىماق 愿还，答报：ئۇ دادىسىنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاشقا ۋەدە بەردى. 。愿还亲父给要证保他

ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىق 不辜负期望；خەلقنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويمايمىز．我们不负人民的期望。

ئۈمىدسىز 〔静〕没有希望的

ئۈمىدسىز بولماق 失望

ئۈمىدسىز شەيتان <习>（比喻）绝望才鬼魔（永远应观乐）

ئۈمىدسىز ھېسابات <经>呆帐

ئۈمىدسىزلەندۈرمەك «ئۈمىدسىزلەنمەك»的使动态

ئۈمىدسىزلەندۈرۈشمەك «ئۈمىدسىزلەندۈرمەك»的共同态

ئۈمىدسىزلەندۈرۈلمەك «ئۈمىدسىزلەندۈرمەك»的被动态

ئۈمىدسىزلەنمەك 〔动〕灰心丧气，悲观，绝望，失望：～ سەن بۇ ئىشتىن ئۈمىدسىزلەنمە．你不要对这事失望。

ئۈمىدسىزلىك 〔静〕①悲观情绪，悲观心理<哲>②悲观主义

ئۈمىدسىزلىنىشمەك «ئۈمىدسىزلەنمەك»的共同态

ئۈمىدلەندۈرمەك «ئۈمىدلەنمەك»的使动态

ئۈمىدلەندۈرۈشمەك «ئۈمىدلەندۈرمەك»的共同态

ئۈمىدلەندۈرۈلمەك «ئۈمىدلەندۈرمەك»的被动态

ئۈمىدلەنمەك 〔动〕希望，盼望：سىز ئۇنى كېلىدۇ دەپ ئۈمىدلىنىپ ئولتۇرامسىز؟你还希望他来吗？

ئۈمىدلىك 〔静〕有希望的，有指望的，有盼头的：～ ئىش 有希望的事

ئۈمىدۋار 〔静〕乐观的：～ ئادەم 乐观的人

ئۈمىدۋار بولماق 乐观

ئۈمىدۋارلىق 〔静〕①乐观情绪②乐观主义：～ روھى 乐观精神

ئۈن 〔静〕音，声

ئۈن چوڭايتقۇ <医>助听器

ئۈن چىقارماق 出声，作声

ئۈن سالماق 放声：ئۇ ئۈن سېلىپ يىغلىدى．他放声大哭。

ئۈنى بوغۇلماق 气憋，气闷

ئۈنى پۈتمەك ①<医>失音②哑沙，哑嘶

ئۈنى ئۆچمەك 哑然失声

ئۈنى ئېچىلماق 出声（反面的哑沙）

ئۈنى ئىچىگە چۈشمەك 声息气屏 <成>

ئۈن يېتىم 的及可声喊：～ يەر 地方的及可声喊

ئۈنئالغۇ 〔静〕录音机

ئۈنئالغۇ لېنتىسى <艺>带音录

ئۈنەك 〔静〕<方>仇，仇恨

ئۈن - تىن 〔静〕静动，息声：ھويلا ئىچى جىم - جىت، ～ يوق．息声儿点一有没，的悄悄静里子院。

ئۈن - تىن چىقارماسلىق 不作声，不响

ئۈن - تىنسىز 〔静〕静动有没，息无声无，不响不声：ئۇ ～ يوقاپ كەتتى．他不响不声了失消地。

ئۈن - تۇۋۇش 〔静〕响声，响动

ئۈن - تۇۋۇشسىز 〔静〕不声不响，悄悄地

ئۈنچە 〔静〕珍珠

ئۈنچە توخۇ <动>鸡珠珍

ئۈنچە دوپپا 花珠帽

ئۈنچە - مارجان 〔静〕珠宝：～ تاش ئىكەن، ئارپا - بۇغداي ئاش ئىكەن．<谚>宝珠珍，饭当能麦小麦大。

ئۈنچە - مەرۋايىت 〔静〕珠宝，珍宝，珠珍

ئۈنچە - مەرۋايىت ماگىزىنى 珠宝店

ئۈنچۈك 〔静〕（物动类蹄偶的）小腿骨

ئۈنچىئوت 〔静〕<植>羽草

ئۈندەش 〔静〕<语>感叹

ئۈندەش بەلگىسى <语>号感叹

ئۈندەش جۈملە <语>句感叹

ئۈندەش سۆز <语>词叹，词感叹

ئۈندەشمەك «ئۈندىمەك»的共同态

ئۈندەك 〔静〕呼叫，唤呼

ئۈندەككە كەلمەك ①（猎）唤呼的人猎惯习（等隼猎）②<转>意转心回，范就：ئۇ ھېچبىر ئۈندەككە كېلىدۇ．غاندەك ئەمەس．他一点有没心回转意就范样的。

ئۈندۈچى 〔静〕<古>言官，人言发，人布宣，者说讲

ئۈندۇر 〔静〕<古>高崇的，高大的，高尚的

ئۈندۇرمە 〔静〕芽萌，芽幼：پۇرچاق ئۈندۇرمىسى / ～ 豆芽菜 / هالەت 芽萌状态

ئۈندۇرمە قورۇمىسى <食>炒豆芽菜

ئۈندۇرمە قىلماق <农>催芽

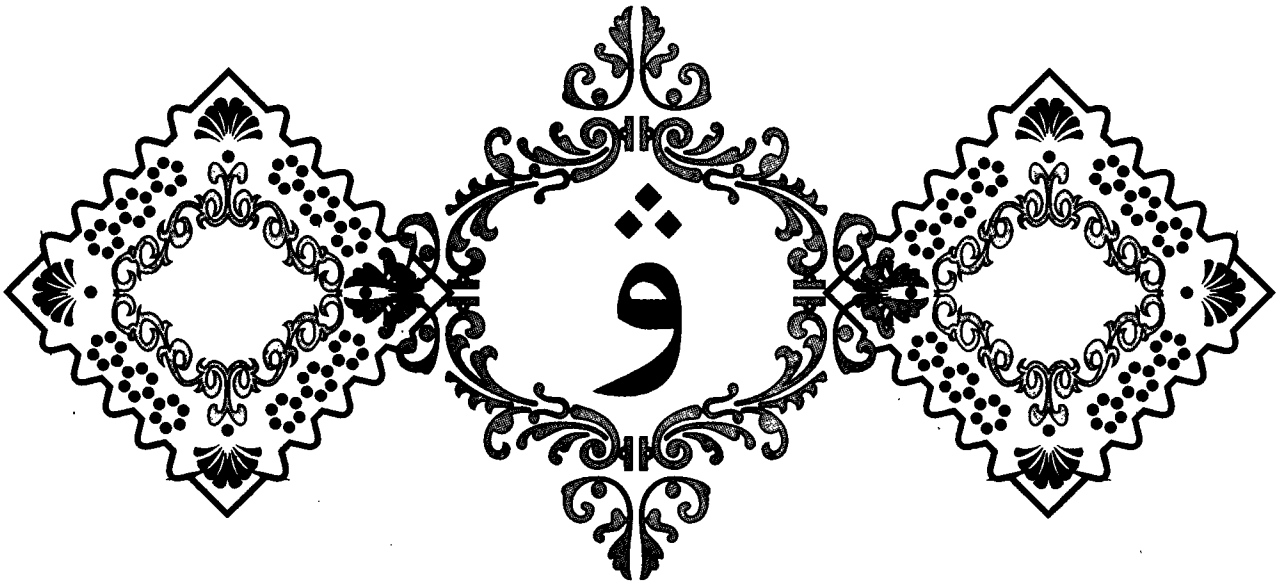
ئۈندۈرمەك ①«ئۈنمەك»的使动态：取捞，捞<转>②还偿使迫：زىياننى ئۈندۈرۈۋالماق ～ قەرزنى / 失损回捞 / 债务～钱捞

ئۈندىمەك 〔动〕①召号，召唤：چېگرا رايونغا يېرىشقىدا ～ مەن گېپ قىلىۋىدىم، ئۇ ئۈندىمىدى．我说话时，他没召号（定否于用）出，气吭②去疆边到召号。他有没气吭，了说我。

ئۈنسىز 〔静〕的声无，的声低

ئۈنسىز تاپانچا 无声手枪
ئۈنسىز كىنو 无声电影 <艺>
ئۈن - سىن 像声 <艺>〔静〕
ئۈنلەتمەك «ئۈنلىمەك» 的使动态：使响亮 <语>。
ئۈنلەشمەك «ئۈنلىمەك» 的共同态
ئۈنلۈك 〔静〕声大的，响亮的，洪亮的；～ ئاۋازدا 大声朗读 / ～ قىلىپ 大呼疾声
ئۈنلىمەك 〔动〕出声，喊叫，叫响；كەپتەر ئۈنلەۋاتىدۇ . 鸽子在叫鸣
ئۈنمەك ①〔动〕出，发芽，萌芽；بۇغداي ئۈنۈپتۇ . 麦子发芽了。②孕，怀孕；～ قورساقتا بالا 子孩怀了。③冒出，出现④表示要钱的时候不挤出来他上身。
ئۈنۈم 〔静〕效率，效果，效益；～ ياخشى ئىش 工作效率好 / ～ ئۈنۈمى 效果
ئۈنۈم بەرمەك 见效，奏效
ئۈنۈم تەلىماتى 说果效 <哲>
ئۈنۈمدار ①〔静〕高产的，富饶的，肥沃的；～ يەر 土地肥沃 ②有效果的，有效成的；～ ئەمگەك 动劳的效
ئۈنۈمدارلىق ①〔静〕肥力；يەرنىڭ ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرمەك 提高土地肥力 ②效率；ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرمەك 提高劳动生产率
ئۈنۈمداش 〔静〕效等 <电>
ئۈنۈمداش ئېلېكترون 电子效等 <物>
ئۈنۈمداش ئېلېكتر يولى 电路效等 <物>
ئۈنۈمسىز 〔静〕无效的；～ ئىش 徒劳的事；～ قۇمۇشچىلار 非性产能的 <语>③无效益的量产低的，贫瘠的①的果效无②的
ئۈنۈمسىز ئەمگەك 非劳动生产 <经>
ئۈنۈمسىز تۇپراق 贫瘠 <地>
ئۈنۈمسىز رۇدا 贫矿 <矿>
ئۈنۈمسىز سان 失效数 <物>
ئۈنۈمسىز قۇدۇق 干井，空井 <石>
ئۈنۈمسىز كاپىتال 非生产资本 <经>
ئۈنۈمسىز گاز 贫气 <石>
ئۈنۈمسىز يەر 贫瘠土地，瘠田 <地>
ئۈنۈمسىزلىك «ئۈنۈمسىز» 的形动词名式
ئۈنۈمشۇناسلىق 〔静〕功效学
ئۈنۈملۈك 〔静〕①有效的，成效的，效能 <语>②的；～ قۇشۇمچىلار 附加词性的：
ئۈنۈملۈك بېسىم 压强 <地>
ئۈنۈملۈك پوتېنسىئال 有效势 <物>
ئۈنۈملۈك تەركىب 有效成分 <农>
ئۈنۈملۈك تۇپراق 土肥 <农>
ئۈنۈملۈك تۇپچە 有效分蘖 <农>
ئۈنۈملۈك تېمپېراتۇرا 有效温度 <农>
ئۈنۈملۈك رادىئاتسىيە 有效辐射 <气>
ئۈنۈملۈك رەقەم 有效数字
ئۈنۈملۈك قىممەت 有效值
ئۈنۈملۈك كاپىتال 生产资本 <经>
ئۈنۈملۈك كۆلەم 有效面积
ئۈنۈملۈك گاز 富气，肥气 <石>
ئۈنۈملۈك ناپور 有效水头 <水>
ئۈيسۇن 〔静〕孙乌(古族名) <古>
ئۈيكۇ 〔静〕心粗，虎马，忽疏 <古>
ئۈيكۇنمەك 〔动〕仿模，仿伤，充冒 <古>
ئۈيلە 〔静〕好像 <古>
ئۈيمەك 〔动〕闪动，闪烁，抖发，哆嗦打，忽 <古>
ئۈيۈر 〔静〕群(的马)；بىر ～ يىلقا 一群(常通)马 / ئاتسى باشقىنى خۇدا قوشىدۇ ، ئۈيۈرى باشقىنى نوختا . (马母匹来十二带马公匹群异，意天是道同者父异 <谚>。头笼靠作合马
ئۈيۈرمە 〔静〕涡旋，风卷龙，风旋 <古>

ئۈن - سىن 像声 <艺>〔静〕
ئۈنلەتمەك «ئۈنلىمەك» 的使动态：使响亮 <语>。
سى ، ناغرىنى ئۈنلەتكەن چوكىسى . <谚>头车靠车火拖，头车靠鼓响鼓。
ئۈنلەشمەك «ئۈنلىمەك» 的共同态
ئۈنلۈك 〔静〕声大的，响亮的，洪亮的；～ ئاۋازدا 大声朗读 / ～ قىلىپ 大呼疾声
ئۈنلىمەك 〔动〕出声，喊叫，叫响；كەپتەر ئۈنلەۋاتىدۇ . 鸽子在叫鸣
ئۈنمەك ①〔动〕出，发芽，萌芽；بۇغداي ئۈنۈپتۇ . 麦子发芽了。②孕，怀孕；～ قورساقتا بالا 怀孕，子孩怀了。③冒出，出现④表示要钱的时候不挤出来他上身。
ئۈنۈم 〔静〕效率，效果，效益；～ ياخشى ئىش 工作效率好 / ～ ئۈنۈمى 效果
ئۈنۈم بەرمەك 见效，奏效
ئۈنۈم تەلىماتى 说果效 <哲>
ئۈنۈمدار ①〔静〕高产的，富饶的，肥沃的；～ يەر 土地肥沃 ②有效果的，有效成的；～ ئەمگەك 动劳的效
ئۈنۈمدارلىق ①〔静〕肥力；يەرنىڭ ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرمەك 提高土地肥力 ②效率；ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرمەك 提高劳动生产率
ئۈنۈمداش 〔静〕效等 <电>
ئۈنۈمداش ئېلېكترون 电子效等 <物>
ئۈنۈمداش ئېلېكتر يولى 电路效等 <物>
ئۈنۈمسىز 〔静〕无效的；～ ئىش 徒劳的事；～ قۇمۇشچىلار 非性产能的 <语>③无效益的量产低的，贫瘠的①的果效无②的
ئۈنۈمسىز ئەمگەك 非劳动生产 <经>
ئۈنۈمسىز تۇپراق 贫瘠 <地>
ئۈنۈمسىز رۇدا 贫矿 <矿>

ۇ ① 称名母字该②母字个九十二第文尔吾维

ۋابا (ۋاباسى) 〔静〕疫瘟; توخۇ ۋاباسى 鸡瘟 / ～ تارقالماق 神瘟 ئىلاھى ～ / 行流疫瘟

ۋاپا (ۋاپاسى) 〔静〕义情、义信

ۋاپاغا جاپا قىلماق 德报怨以、报仇将恩

ۋاپا قىلماق ①讲信、义信守: مەن ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن. 我信守诺言。②孝顺: ئاتا ـ ئانىسىغا ～ 孝父母

ۋاپات (ۋاپاتى) 〔静〕世逝: ئۇنىڭ ۋاپاتى بىز ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش. 他的世逝使我们大重的损失。

ۋاپات بولماق 世逝、世去

ۋاپادار (ۋاپادارى) 〔静〕①忠实的、忠诚的、有情义的: دوست ～ / 友朋的实忠实 خوتۇن ～ 的(有情义)忠诚 ئوغۇل ～ 的顺孝②子孝子妻

ۋاپادارلىق 〔静〕①义信、义情②孝心: ～ كۆرسەتمەك 尽孝

ۋاپاسىز ①〔静〕忠实不、心负、情义的: ～ ئادەم 薄情的②不孝的: ～ پەرزەنت 孙子孝不

ۋاپاسىزلىق «ۋاپاسىز»的形词名式

ۋاپاسىزلىق قىلماق 义负恩忘、心负、义弃信背: كىشىلەرگە ۋاپاسىزلىق قىلماسلىق كېرەك. 对人不应做忘义心。

ئۇ ماڭا ۋاپاسىزلىق قىلدى. 他对我无情无义了。

ۋاپالىق 〔静〕①忠实的、义情讲、忠贞的: ～ دوست 友朋的实忠②的顺孝

ۋاپۇرۇش 〔静〕皮靴、皮鞋贩子、皮鞋商

ۋاپۇرۇشلۇق 〔静〕鞋售业

ۋات[1] 〔模〕啵嘚…

ۋات[2] 〔静〕①瓦特(英国物理学家、1736 — 1819)②(电功率的单位)瓦特 <物>

ۋات سائەت 瓦小时、瓦时 <物>

ۋاتلىق 〔静〕瓦、瓦特的: 25 ～ لامپۇچكا 二十五瓦的灯泡

ۋاتمېتىر 〔静〕瓦特计 <物>

ۋات ـ ۋات 〔模〕啵嘚爱、叨叨爱的: بۇ ～ ئايال ئىكەن. 这个是女人的(啵嘚)叨叨爱。

ۋاتلداتماق «ۋاتلدىماق»的使动态

ۋاتلداشماق «ۋاتلدىماق»的同共态

ۋاتلداق 〔静〕啵嘚(人的)叨絮爱

ۋاتلدىماق 〔动〕嚷嚷: 休不喋喋、啵嘚、叨唠大、了(啵嘚)嚷嚷别你. كۆپچىلىك ئۇخلاپ قالدى، ۋاتلداۋەرمە. 家都睡觉了。别嚷嚷. ئەمەت ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ۋاتلداپ كەتتى. 阿麦提说起来不休不喋喋。

ۋاجرا 〔静〕金刚力士、金刚 <宗>

ۋاجىپ 〔静〕义务(法教兰斯伊)卜吉瓦为意、词用专 <宗>

(务义的尽应人个林斯穆指、"责职"、"务义")

ۋاچ 〔模〕啦刺(声裂—啦刺瓜西). تاۋۇز ～ قىلىپ بېرىلدى. 开了。

ۋاچچىدە 下一哧噗 ～ دەسسىمەك 啦刺，哧噗①〔静〕：
踩上 / قولۇمدىكى تاۋۇز يەرگە چۈشۈپ ～ بېرىلىپ كەتتى．
：多很②。了开裂声一啦刺，上地在掉瓜西的中手我
ئۇ ～ مېۋە بەرگەن ئالما كۆچەتلىرىگە قاراپ ئىچ ـ ئىچىدىن
سۆيۈنەتتى．看到果苹的上树果累累的出喜他，实外望
。

ۋاچ ـ ۋاچ 〔模〕：ئىشىنى ～ 点索利地刷刷事干．
قىل 。

ۋاچ ـ ۋۇچ 〔模〕：ئىشنى ～ 快很作动示表(喳喀哩嘁)
休再完干情事把喳喀哩嘁．دەم ئالغىن ـ بولۇپ ، قىلىپ
息 。

ۋاچىلداتماق 态动使的«ۋاچىلدىماق»

ۋاخان 〔静〕：矮 <方>

ۋاخىنا 〔静〕：档横，子撑(的等床，子梯，椅桌)

ۋادەرىخ 〔叹〕：嗐，呼鸣

ۋادەك 〔静〕：杆栏，栏栅；گۈللۈكنىڭ ۋادىكى 杆栏的坛花

ۋادەكلەتمەك 态动使的«ۋادەكلىمەك»

ۋادەكلەشمەك 态同共的«ۋادەكلىمەك»

ۋادەكلەنمەك 态动被的«ۋادەكلىمەك»

ۋادەكلىك 〔静〕：的栏护带，的栏栅带；～ ئىشىك 护带栏 / 门的栏
～ پەنجىرە 户窗的栏护带

ۋادەكلىمەك 〔动〕：ئۇ قورۇسىنى ۋادەكلىدى．来起围栏栅用
他把院子围栏栅用了来起 。

ۋادو (ۋادويۇم ، ۋادويۈك ، ۋادوسى) 〔静〕 刀瓦

ۋادى 〔静〕：河犁伊，谷河犁伊 ئىلى ۋادىسى 域流，谷河
域流

ۋادى ئويمانلىقى 地盆域流 <地>

ۋار 〔模〕：哇；بالا ～ 哭声一地哇子孩．قىلىپ يىغلىۋەتتى
来起了 。

ۋاراتا (ۋاراتاسى) 〔静〕 门球 <体>

ۋاراتار (ۋاراتارى) 〔静〕 员门守 <体>

ۋاراس 〔模〕：嚓喀，تاياق ～ قىلىپ سۆنۈپ كەتتى．棍子喀
嚓一了折声 。

ۋاراسلىماق 〔动〕：响嚓喀，ياغاچلارنىڭ ۋاراسلاپ سۆنگان ئاۋازى
ئاڭلاندى ، نېمە بولدىكىن دېسەم ، شامال دەرەخ شېخىنى سۆندۈرۈ．
么怎为以我，响声一嚓喀到听忽．دە ـ ئەكەن ئىكەن
了折枝树把风是来原，了 。

ۋاراق[1] 〔静〕①页：كىتاب ۋاراقى 书页 ②张：بىر ～ قەغەز
纸张一

ۋاراق[2] 〔模〕：(声沸水)嘟咕；قازاندىكى سۇ ～ ، ～ قىلىپ
قاينىۋاتاتتى．了开地嘟咕嘟咕水的里锅 。

ۋاراقچى 〔静〕：(术无不学)者学不看不书翻只
面里人 <谚>．ئادەمنىڭ يامىنى ماراقچى ، موللىنىڭ يامىنى ۋاراقچى
。术无学不是的坏中拉毛，者人探窥是的坏

ۋاراقلاتماق[1] «ۋاراقلىماق[1]»的态动使：بوۋاي نەۋرىسىگە كىتاب
。页书翻子孙让爷爷老．نىڭ بېتىنى ۋاراقلاتتى

ۋاراقلاتماق[2] «ۋاراقلىماق[2]»的态动使：ئۇ سۇنى ۋاراقلىتىپ
قاينىتتى．响地嘟咕嘟咕得烧水把他 。

ۋاراقلاشماق «ۋاراقلىماق[1]»的态同共

ۋاراقلانماق «ۋاراقلىماق[1]»的态动被

ۋاراقلىق 〔静〕：的页；～ 500 كىتاب 五百页的书

ۋاراقلىماق[1] 〔动〕：翻(等页书)；كىتابنى ～ 书翻

ۋاراقلىماق[2] 〔动〕：嘟咕；قازاندىكى سۇ ۋاراقلاپ قاينىپ كەتتى．
了开地嘟咕嘟咕水的里锅 。

ۋاراق ـ ۋاراق 〔模〕：嘟咕嘟咕；سۇ ～ قاينىپ كەتتى．水
咕嘟咕嘟地了开 。

ۋاراك 〔模〕：杂嘈，嚷吵

ۋاراك ـ چۇرۇك 〔模〕：哄闹，嚷喧，哗喧，嚷吵，杂嘈
声人处四 ئادەملەرنىڭ ～ ھەممە تەرەپتىن：嘈嘈哄哄，哄
～ / 杂嘈 ！了嚷吵别 ！يىغىن ئېچىلۋاتىدۇ ، ～ قىلمايلى．
。嚷喧勿请，会开在正 。كوچا ～ بىلەن تولغان．
大街上的哄哄闹闹。ئۇيىنىڭ ئىچى ～ ، ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىـ
他知不，嘈嘈哄哄里子屋．ۋاقانلىقىنى بىلگىلى بولمايدۇ
么什些说在们 。

ۋاراك ـ چۇرۇك قىلماق 〔静〕：嚷吵，闹喧，哗喧：ۋاراك ـ
چۇرۇك قىلمىشمايلار ！了嚷要不！

ۋاراك ـ ۋاراك 〔模〕：嚷吵

ۋارت 〔模〕：(声布撕)啦刺

ۋارتتىدە 〔静〕：啦刺：ئۇ بىر پارچە رەختنى ～ يىرتىۋەتتى．刺
了开撕布块一把他，声一啦 。

ۋاررىدە 〔静〕：地哇：قىزچاق ～ يىغلاپ كەتتى．小姑娘哇
了开哭声一地 。

ۋارس 〔模〕：嚓咔

ۋارسىلدىماق 〔动〕：声嚓咔出发：ۋې لىملىرى ۋارسىلداپ
折要快，音声的嚓咔嚓咔出发梁房．سۆنۈشقا باشلىدى
了 。

ۋارقىراپ ـ جارقىراپ 〔静〕：大喊大叫

ۋارقىراتماق «ۋارقىرىماق»的态动使

ۋارقىراشماق «ۋارقىرىماق»的态同共

ۋارقىرىغاق 〔静〕：的叫大喊大爱；～ ئادەم 爱大喊大叫
人的

ژارقىرىماق 声大 ～ 令喝，叫喊，喊叫①〔动〕：قاتتىق «توختا» دەپ ژارقىرىدى . 叫喊 / پوستتا تۇرغان ئەسكەر 哨兵大喊："站住！"；ئۇ كىچىك بالا ، ئۇنىڭغا 斥呵②：斥呵分过要不，孩小是他 . تولا ژارقىرىمىغىن 。

ژارونكا 斗漏〔静〕

ژارونكىسىمان 的形斗漏〔静〕

ژارونكىسىمان ئۆمۈچۈك 蛛网斗漏 <动>

ژار - ژار 声的泣哭或叫喊声大容形)哇呜，哇哇〔模〕：ئۇ ～ قىلىپ يىغلايتتى . 来起了哭地哇哇他。نېمىشقا ئەتىدىن كەچكىچە ～ قىلۋېرىسەن؟ 呜晚到天一么干你？喊乱哇

ژار - ژۇر (声叫喊容形)哇呜〔模〕

ژارىئاتسىيە 变 <数>②曲奏变，调变 <艺>①〔静〕

法分变，分

ژارىئاتسىيە ئىلمى 学分变 <数>

ژارىئاتسىيلەشتۈرمەك 态动使的 «ژارىئاتسىيلەشمەك»

ژارىئاتسىيلەشمەك 分变 <数>②换变①〔静〕

ژارىئاتسىيلىك ②的奏变，的调变 <艺>①〔静〕

的分变<数>

ژارىئاتسىيلىك تەڭلىمە 程方分变 <数>

ژارىس 子嗣，人承继〔静〕

ژارىسسىز 的人承继无〔静〕

ژارىسسىز مۇلۈك 产绝 <法>

ژارىسچانلىق 性承传，性承继〔静〕

ژارىسلىق 袭承，承继〔静〕：ئىنقىلابىي قۇربانلارنىڭ ئىرادىسىگە ～ قىلماق / ئالدىنقىلارغا 志遗的烈先承继

قىلىپ ، كېيىنكىلەرگە يول ئاچماق 后启先承

ژارىسلىق تەرتىپى 序程承继 <法>

ژارىسلىق قانۇنى 法承继 <法>

ژارىسلىق مۇناسىۋىتى 系关承继 <法>

ژارىسلىق ھوقۇقى 权承继 <法>

ژارىسلىق ئۇلۇشى 额份承继 <法>

ژارىقى 叫喊声厉 <古>〔静〕

ژارىنە = مۇرابا

ژارىئومبتىر 器感电变可 <物>〔静〕

ژارى - ژارى 么什嚷嚷：نېمە ～ قىلىسەن؟ 嚷嚷你？〔模〕

ژارىيانت 体变 <语>〔静〕

ژارىيانتلىق 的体变〔静〕：سەنەم كۆپ ～ ئەلنەغمە شەكلى . 式形乐音间民的体变种多有是木乃赛 。

ژاز 下见

ژاز كەچمەك 弃放① ：ھوقۇقىدىن ～ 权弃 / ئۆز پىكرىدىن ژاز كەچتى . 弃遗② 。见意的己自了弃放他：ئۇ ئاتا - ئانىسىدىن ژاز كېچىپ ، يىراق يۇرتقا كەتتى . 遗他乡他走远，母父弃 。

ژازا 盘脚高(的心点，果水盛)〔静〕

ژازارەت = مىنىستىرلىق

ژازۇ 族伍〔静〕

ژازۇچە 的式族伍②语伍①〔静〕

ژازبلىن 林士凡 <化>〔静〕

ژاژ 麻麻密密，攘攘熙熙，吱，咝〔模〕

ژاژژىدە 地飕，地嗡②地吱，地咝①〔静〕

ژاژ - ژاژ 飕飕，嗡嗡②吱吱，咝咝①〔模〕

ژاژ - ژۇژ 飕飕，嗡嗡〔模〕

ژاژلداتماق 态动使的 «ژاژلدىماق»

ژاژلدىماق 啸呼，溜刺，咝咝①〔动〕：توپ ئوقلىرى ژاژلداپ چۈشەتتى . 来下落着啸呼弹炮 。②嗡嗡：چۈنلار ژاژلداپ ئۇخلاتمىدى . 睡人法无人使，叫乱嗡嗡蝇苍 。

ژاس (声鞭抽或断绳)啪，嚓〔模〕

ژاسا (条木短的上子椽个两在搭平)条木〔静〕

ژاسا تاق 条木单 <建>

ژاسا جۈپ 条木双 <建>

ژاسا رەندىسى 子刨小(的条木刨)

ژاسالغۇ 干椹桑〔静〕

ژاسسىدە 啪，嚓〔静〕

ژاسكېتبول 球篮 <体>〔静〕

ژاسكېتبولچى 员动运球篮〔静〕

ژاستە 段手①〔静〕：ئىنقىلابىي ئۇرۇش ھاكىمىيىتىنى تارتىۋېلىشنىڭ ژاستىسى . 段手的权政取夺是争战命革。②介媒：چۈنى كېسەللىك تارقىتىدىغان ～ . 的病染传是蝇苍 。介媒②。具工，料资③：ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى 资产生 / قاتناش ژاستىلىرى 料 ④具工通交：ھىز ساتتارنىڭ ژاستىسى بىلەن تونۇشۇپ قالدۇق . 过通 / 认尔塔萨过通是们我 .

质介<物>⑤。的识

ژاستە كېلىش 格具工 <语>

ژاستەپەرەس 者义主具工 <哲>〔静〕

ژاستەپەرەسلىك 义主具工 <哲>〔静〕

ژاستىچى 人纪经，人介中<法>②人间中①〔静〕

ژاستىچى تاۋۇش 头韵，音介 <语>

ژاستىچى جىسىم 体介媒

ژاستىچى سودىگەر 商间中 <经>

ۋاستىچى ماددا 质物介中 <心>
ۋاستىچى ئۇقۇم 念概介中 <逻>
ۋاستىچىلىك «ۋاستىچى»的抽象名词：～ رول ئويناش 用作介媒起 / ئۇ ئارىمىزدا ～ قىلىدىغان ئادەم . 他是我们中的人介。
ۋاستىچىلىك كەسپى 务业手转 <经>
ۋاستىسىز 接直〔静〕
ۋاستىسىز بايان مەيلى 直接陈述式 <语>
ۋاستىسىز خۇلاسە 直接推理 <逻>
ۋاستىلىك 间接〔静〕
ۋاستىلىك ئاكسىيە 间接证券 <经>
ۋاستىلىك ئايلانما ئېقىم 间接循环流 <气>
ۋاستىلىك باج 间接税 <经>
ۋاستىلىك باغلىنىش 间接系联 <逻>
ۋاستىلىك پۇل مۇئامىلىسى 间接融金 <经>
ۋاستىلىك تەجرىبە 间接验经 <哲>
ۋاستىلىك تەركىب 间接分成 <语>
ۋاستىلىك تەسۋىر 间接写描 <文>
ۋاستىلىك تەننەرخ 间接本成 <经>
ۋاستىلىك تولدۇرغۇچى 间接语宾 <语>
ۋاستىلىك خۇلاسە 间接推理 <逻>
ۋاستىلىك دەلىل ـ ئىسپات 间接据证 <法>
ۋاستىلىك راسچوت 中间结算 <经>
ۋاستىلىك رەددىيە 间接驳反 <逻>
ۋاستىلىك رول 中介用作 <哲>
ۋاستىلىك سايلام 间接举选
ۋاستىلىك سودا 间接易贸 <经>
ۋاستىلىك قانۇن 间接法 <法>
ۋاستىلىك لىرىكا 间接情寄物托 <夏>
ۋاستىلىك ماڭاش 间接资工 <经>
ۋاستىلىك ماددا 介媒物 <化?>
ۋاستىلىك ئوبيېكت 间接体客 <法>
ۋاستىلىك ئۆلچەم 间接量测 <水>
ۋاستىلىك ۋاكالەتلىك 间接理贷 <法>
ۋاستىلىك ئىسپات 间接证论 <逻>
ۋاستىلىك ئىشارەت 间暗示〔彡〕
ۋاستىلىك ئىمپورت 间接口进 <经>
ۋاستىلىك يۆتكەش 间接口转 <经>
ۋاسسەمىيان = ۋاسا تاق
ۋاش 欻〔模〕〔彡〕

ۋاشاق 器铁(的用块冰敲)〔静〕
ۋاشاك = پاسالك
ۋاشاڭدىماق = پاساڭدىماق
ۋاششىدە 地欻欻〔静〕
ۋاش-ۋۇش 欻欻〔模〕
ۋاشلىداتماق «ۋاشلىدىماق»的动使态
ۋاشلىدىماق 地欻响〔动〕
ۋاغجىر 卷的曲 <方>〔静〕
ۋاق[1] ①啪：قوغۇن ～ قىلىپ يېرىلىپ كەتتى . 甜瓜啪地裂了开。②〔模〕(鸡叫的等鸡山、鸡母)咕咕嘎嘎。
ۋاق[2] 见下
ۋاق قالماق 到迟，晚来：كەچۈرۈڭلار ، ۋاق قالدىم . 请原谅，我来晚了。
ۋاق قويماق 耽搁
ۋاق[3] 〔静〕顿：كۈندە ئۈچ ～ تاماق 一天三顿饭
ۋاقتانۇاق 〔静〕候时：～ كەلگەندە ، دېگەن گېپىڭدىن يېنىۋال. 候时到，你不食言就好了。
ۋاقتىنچە 〔静〕暂时，且暂时：بۇ ئىش ～ تۇرۇپ تۇرىدۇ . 此事暂且不处理。～ يېمىغىن . 会儿时暂休息。
بۇ مەسىلە توغرىسىدا ～ گەپ قىلماي تۇرايلى . 这个问题暂且不提。
ۋاقچە 〔静〕晚，迟：～ قالماق 回迟，晚 / ～ مەن كەلدىم . 我来迟了。
ۋاققىدە 〔静〕啪：ئۇ جۇزىغا ～ ئۇرۇپ چېچىلىپ سۆزلەپ كەتتى . 他一拍地啪子桌把了起来，讲地冲冲气，掌。
ۋاقلىق 〔静〕顿：的顿 بىر ～ تاماق 一饭
ۋاق ـ ۋاق 〔模〕啪啪，啪劈：ئۇ ～ قىلىپ يۈڭ ساۋاۋاتاتتى . 他给羊毛打抽地啪啪劈劈。
ۋاق ـ ۋۇق 〔模〕啪劈
ۋاقىپ 见下
ۋاقىپ بولماق 知得，悉获，悉知：ئەھۋالىڭىزدىن ۋاقىپ بولدۇم . 你的情况我已悉知(得晓)。 يازغان خېتىڭىزنى تاپشۇرۇۋېلىپ ، مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدۇم . 来信已收，阅悉尽容内。
ۋاقىپلاندۇرماق «ۋاقىپلانماق»的动使态
ۋاقىپلاندۇرۇشماق «ۋاقىپلاندۇرماق»的同共态
ۋاقىپلاندۇرۇلماق «ۋاقىپلاندۇرماق»的被动态
ۋاقىپلانماق = ۋاقىپ بولماق
ۋاقىت 〔静〕时①：پەسىل ۋاقتى 节时，季时，光时，间时，分时，时令夏，候时的天夏 / ياز ۋاقتى 午时 / ۋاقتى

قىتنى غەنىمەت بىلمەك 待我不时 / گۈگۈم ۋاقتى 黄时昏
分 / ئىشتىن سىرتقى ～ 间时余业 / ۋاقىتقا قاتتىق رىئايە
قىلىپ ، يېغىنغا ئۆز ۋاقتىدا كېلەيلى . 严时守到时准，
时的定一要需这 . كېرەك ～ بۇنىڭ ئۈچۈن بەلگىلىك 会
。箭似阳光 . گويا ئاتقان ئوق ～ ：阴光②。日
愉神精提合托 . ～ ：快愉神精 توختىنىڭ 快
。
ۋاقتى خۇش = ۋاقتى چاغ
ۋاقتى كەلمەك 到时候，时临：ۋاقتى كېلىپ بېرەر ئىش
负来谁，事了出候时到？ يۈز بەرسە ، كىم مەسئۇل بولىدۇ
责？ ۋاقتى كەلگەندە ئالدىراپ قالماسلىق ئۈچۈن ، ئالدىن تەييار-
急着时临得省，好备准先事 . لىنايلى
ۋاقتى ئۆتمەك 过时，期过：ۋاقتى ئۆتكەن تالون 过期
据单
ۋاقتى يەتمەك 空有，候时到：بازارغا بېرىشقا ۋاقتىڭ يە-
上一趟空有你街逛吗？ تەمدۇ ؟ ئەمدى ئۆيگە قايتىش ۋاقتى
了候时的家回到该在现 . يەتتىغۇ دەيمەن
ۋاقىت بەلگىلىگۈچ 器时定 <电>
ۋاقىت بېقىندى جۈملە 句从间时 <语>
ۋاقىت بىئولوگىيىسى 学物生间时 <生>
ۋاقىت پەرقى 差时 <地>
ۋاقىت تەگمەك 空有，间时有：قاچان ۋاقتىڭ تېگ-
儿空有候时么什你？ دۇ
ۋاقىت توغرىلىغۇچ 器正校差时
ۋاقىت جەدۋىلى 表程日，表间时
ۋاقىت چېكى 限时，效时 <法>
ۋاقىت چىقارماق 空抽，间时抽：مەن بەك ئالدىراش ،
。间时出不抽，忙很我 . ۋاقىت چىقىرالمىدىم
ۋاقىت خاتىرىلىگۈچى 员时计 <体>
ۋاقىت رايونى 区时 <地>
ۋاقىت رەۋىشى 词副间时 <语>
ۋاقىت سەزگۈسى 觉知间时 <心>
ۋاقىت لوگىكىسى 学辑逻态时
ۋاقتىنى ئالماق 间时占
ۋاقىت ھالىتى 语状间时 <语>
ۋاقىت ھېسابلىغۇچ 器时计
ۋاقىت ئىسمى 词名间时 <语>
ۋاقىت ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经间时 <经>
ۋاقىتداش 的时同〔静〕
ۋاقىتداشلىق 性时同〔静〕

ۋاقىتداشلىق نىسپىيلىكى 性对相的性时同
ۋاقىت ـ سائەت 机时，辰时，候时〔静〕 بۇ ئىشلەر ۋاقـ-
会事件这你候时到 . تى ـ سائىتى كەلگەندە بىر گەپ بولار
。的晓分有
ۋاقىتسىز 天，逝早：〔静〕过早，时适不 ～ ئۆلمەك
～ 。了谢凋地早过儿花 ～ خازان بولدى . 折 / گۈللەر
不的来我，谅原请 . كېلىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن كەچۈرۈڭلار
是候时 。
ۋاقىتسىز قېرىماق 衰早，老早
ۋاقىتسىمان 时类 <物>〔静〕
ۋاقىتسىمان سىزىق 线时类 <物>
ۋاقىتشۇناس 家学间时〔静〕
ۋاقىتشۇناسلىق 学间时〔静〕
ۋاقىتلىق 的行暂，的时临，的时暂〔静〕：～ قىسىنچىلىق
款贷时临 قەرز ～ / 法办行暂 چارە ～ 暂困时难
ۋاقىتلىق ئاھالە 民居性久永非
ۋاقىتلىق باج 税时临 <经>
ۋاقىتلىق باجگىر 员征代，员人征代 <经>
ۋاقىتلىق رەئىس 席主时临
ۋاقىتلىق سودا 业商时临 <经>
ۋاقىتلىق قەرز 款贷时临 <经>
ۋاقىتلىق مەھەللە 落聚期短
ۋاقىتلىق ھۆكۈم 决判时临 <法>
ۋاقىتلىق ئوقۇغۇچى 生读借
ۋاقىتلىق ۋاكالەتچى 办代时临
ۋاقىتلىق ئىشچى 工时临 <经>
ۋاقىلداتماق 态动使的«ۋاقىلدىماق»
ۋاقىلداشماق 态同共的«ۋاقىلدىماق»
ۋاقىلدىماق 嘎在子鸭 . ئۆردەكلەر ۋاقىلدىدى ：〔静〕叫嘎嘎
。叫嘎
ۋاقىسىي ②姻婚的上实事 ～ نىكاھ 事①〔静〕：的上实
事故的实真 ～ ھېكايە 真的：
ۋاك 啪〔模〕：پىچاق تېگىش بىلەن تەڭ تاۋۇز ～ قىلىپ يېرىلىپ
。了开裂声一地啪就瓜西碰一子刀 . كەتتى
ۋاك دېمەك ①苦叫：ئۇ كەتمەننى چاپا ـ چاپماي ۋاك
：输认②。了来苦起叫就曼土坎下几了抡刚他 . دېدى
，儿会一了量较他 . ئۇ بىردەم ئىلىشىپ ، ئاخىر ۋاك دېدى
。了输认于终
ۋاكالەت 托委〔静〕
ۋاكالەت بېجى 税征代 <经>

ۋاكالەت ئورگىنى 构机出派 <法>
ۋاكالەتچى 人理代，办代〔静〕：هەسسىدارلىق شىركىتىنىڭ ۋاكالەتچىسى 人理代的司公份股
ۋاكالەتچى بانكا 行理代 <经>
ۋاكالەتچى سودىگەر 商理代 <经>
ۋاكالەتچىلىك 理代〔静〕
ۋاكالەتچىلىك سالاھىيىتى 格资理代 <经>
ۋاكالەتچىلىك كەسپى 务业理代 <经>
ۋاكالەتچىلىك ھەققى 费理代 <经>
ۋاكالەتچىلىك ھوقۇقى 权理代 <法>
ۋاكالەتخانا 所办代，处办代〔静〕
ۋاكالەتلىك 办代，理代〔静〕：～ پرىنسىپى 原理代
则 / ～ ئورگان 构机办代
ۋاكالەتلىك شەكلى 式方理代 <法>
ۋاكالەتلىك قىلماق 保担，表代，理代
ۋاكالەتلىك گۇۋاھنامىسى 书证理代 <经>
ۋاكالەتلىك مەجبۇرىيىتى 务义理代 <法>
ۋاكالەتلىك مۇناسىۋىتى 系关理代 <法>
ۋاكالەتلىك ھوقۇقى 权理代 <法>
ۋاكالەتلىك ئىجارە 赁租理代 <经>
ۋاكالەتنامە 书托委〔静〕
ۋاكالىتەن 办代〔静〕：理代，مېنىڭ ۋاقتىم يوق ، بۇ ئىشنى سەن ～ بېجىرىۋەتكىن . 我，夫功有没办代你事件这
～ / 庭出告原理代 سوتقا قاتناشماق ～ ھەۋاگەرگە 下 。
ساتماق / ～ سېتىۋالماق 售代 购代
ۋاكالىتەن باشقۇرغۇچى 人管代 <法>
ۋاكالىتەن باشقۇرۇش 管代
ۋاكالىتەن بېجىرگۈچى 员办代
ۋاكالىتەن بېجىرمەك 办代，理代：ئۇ بەزىدە مەمۇرىي ئىشلارنى ۋاكالىتەن بېجىرىپ قويىاتتى . 他办代时有
事政行 。
ۋاكالىتەن سېتىش 卖寄，营经销代 <经>
ۋاكسىنا 苗疫 <医>〔静〕
ۋاكۇئول 泡液 <理生>〔静〕
ۋاكۇئوم 空真 <物>〔静〕
ۋاكۇئوم ئېلېكتر سىغىمچانلىقى 电空真 <物>
率容
ۋاكۇئوملۇق 的空真〔静〕
ۋاكۇئوملۇق پروكاتلاش 制轧空真 <冶>
ۋاكۇئوملۇق پومپا 泵空真

ۋاكۇئوملۇق سۈزگۈچ 器滤空真 <化>
ۋاكۇئوملۇق قاچىلاش 罐装空真 <食>
ۋاكۇئوملۇق قۇيۇش 注浇空真 <冶>
ۋاكۇئوملۇق كرىستاللىنىش 晶结空真 <化>
ۋاكۇئوملۇق لامپا 管空真 <物>
ۋاكۇئوملۇق مەش 炉空真 <冶>
ۋاكۇئوملۇق ئىسپېكتروگراف 谱摄空真 <机>
仪
ۋاكۇئومېتىر 表空真，计空真 <物>〔静〕
ۋاگون 箱车，皮车〔静〕
ۋاگون توسقۇچ 器车阻 <矿>
ۋاگون چاتقۇچ 钩车
ۋاگون ئورۇنلاشتۇرۇش مەيدانى 场车调 <交>（路铁）
ۋاگون ئۇچاستىكىسى 段辆车 <交>
ۋاگون ئېقىمى مىقدارى 量流车（车火）<交>
ۋاگونچاق 车斗〔静〕
ۋاگونچى 人工的车斗推〔静〕
ۋاڭ¹ 〔模〕轰，兵：ملتىق ～ قىلىپ ئېتىلدى . 声一地兵枪
了响 。
ۋاڭ² 〔静〕王：～ ئوردىسى 府王
ۋاڭ - چۇڭ 杂嘈，哗喧，嚣喧，闹喧〔模〕
ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرمەك 嘈，嚷嚷，哗喧，闹喧
杂：ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرمەڭلار . 哗喧勿请 。سەن نېمانچە ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرىسەن ، ئاستىراق سۆزلىسەڭ بولمامدۇ ؟ 为你
什么这样嚷嚷，不小点声吗？ زالدا ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرۈلدى . 杂嘈声人里厅大 。
ۋاڭشتىماق 态动使的«ۋاڭشماق»
ۋاڭشىغاق 狗的叫汪汪爱：～ ئىت 狗的叫汪汪爱〔静〕
ۋاڭشىماق 叫汪汪狗：～ ئىت 叫汪汪〔动〕
ۋاڭ - گۇك 公王〔静〕
ۋاڭخىدە 地兵，地哐，地轰〔静〕
ۋاڭ - ۋۇڭ （声弹子）嗖嗖，嗡嗡〔模〕
ۋاڭلداتماق 态动使的«ۋاڭلدىماق»
ۋاڭلدىماق 鸣（耳），响嗡嗡①〔动〕：قۇلىقىم ۋاڭلداپ كېتىۋاتىدۇ . 我的耳朵嗡嗡响直 。响轰，鸣轰②：موتور ～ 鸣轰托摩
ۋال¹ 〔模〕闪忽：لامپۇچكا ～ قىلىپ يېنىپ يەنە ئۆچۈپ قالدى 。了灭又亮一闪忽灯电
ۋال² 〔静〕碡碌，子磙，子碾 <方>

ۋالاق (音声的水倒中瓢从)啦哗〔模〕

ۋالاقتەگكۇر 碎嘴，叨唠爱，舌饶〔静〕：قېرىغىنىڭدا بەك- ~ بولۇپ قاپسەن . 了碎越嘴老越你 。

ۋالاقتەگكۇرلۈك 舌饶〔静〕

ۋالاكتەگكۇرلۈك قىلماق 叨絮，叨唠，舌饶：سەن تولىمۇ ۋالاكتەگكۇرلۈك قىلىدىكەنسەن . 了舌饶太你 。

ۋالاقشىتماق = ۋالاقلاتماق

ۋالاقشىماق = ۋالاقلىماق

ۋالاقلاتماق 态动使的«ۋالاقلىماق»

ۋالاقلاشماق 态同共的«ۋالاقلىماق»

ۋالاقلىماق 啦哇哩哇，啦呱哩叽〔动〕：ئۇ ۋالاقلاپ سۆز- لەپ كەتتى . 来起了说啦呱哩叽他 。

ۋالاق - ۋالاق 啦哇哩哇，啦呱哩叽①〔模〕：ئۇ ~ سۆز- لەپ كەتسە ، ھېچكىم چۈشىنەلمەي قالىدۇ . 他来话起讲哩哇 。

ۋالاق - ۋۇلۇق 啦啪哩劈，啦哇哩呜〔模〕：ئۇ زۆھرەمنى چېچىدىن تۇتۇۋېلىپ ، ~ ئۇرۇۋەتتى . 他揪佐住揪头的姆热合 。

来起了打地啦啪里劈发

ۋالەك 子碾小 <方>〔静〕

ۋاكتورتا 号圆 <艺>〔静〕

ۋاللەي 棒打 棒〔静〕：~ ئويىنىماق(戏游童儿种一)球

球棒

ۋاللىدە 一闪忽火灯 . يېنىدى چىراغ ~ ، 地忽，忽〔静〕：闪

了亮下 。

ۋالۇن 砾漂 <地>〔静〕

ۋال - ۋال 彩光 <化>①〔静〕，熠熠〔模〕：~ چاقناپ تۇرماق 闪一闪一

熠熠 / قىلىچ ~ يالتىراپ تۇراتتى . 光寒着闪刀大 。

ۋال - ۋۇل = ۋال - ۋال

ۋالېنت 价配 <语>②价子原，价合化 <化>①〔静〕

ۋالېنتلىق 的价 <化>〔静〕

ۋالېنتلىق ئېلېكترون 子电价 <化>

ۋالىبول 球排 <体>〔静〕

ۋالىبول مەيدانى 场球排 <体>

ۋالىتسن 丁尔凡 <纺>〔静〕

ۋالىس 兹尔华 <艺>②曲舞圆①〔静〕

ۋالىلداتماق 态动使的«ۋالىلدىماق»

ۋالىلدىماق 发光闪闪，烁闪，耀闪，光闪〔动〕：تاغ چوق- قىسىدا مەڭگۈ ئېرىمەس قارلار ئاپتاپتا ۋالىلداپ تۇراتتى . 顶山 。

光发闪闪下光阳在雪积的化不年常上

ۋالىۋاش = قالايمىقان

ۋالىۋاشلىق = قالايمىقانچىلىق

ۋالي 守太③督总②员专①〔静〕

ۋالي مەھكىمە 署公员专

ۋالىيلىق 专任 «ۋالي»词名象抽的：ۋالىيلىققا تەيىنلىمەك 员

ۋانكومىتسىن 素霉古万 <药>〔静〕

ۋانىدا 池药(的毒消羊给)②盆澡，缸浴，盆浴①〔静〕

ۋاننان 能年万〔静〕

ۋاننىلاتماق 态动使的«ۋاننىلىماق»

ۋاننىلاشماق 态同共的«ۋاننىلىماق»

ۋاننىلانماق 态动被的«ۋاننىلىماق»

ۋاننىلىماق 浴药〔动〕

ۋانىلىن 素兰香，醛草香 <化>〔静〕

ۋاھ 嗬，嘿(叹赞，讶惊示表)〔叹〕：~ ، بۇ قانداق دېگەن گەپ؟ 嘿？话么什是这，

~ ، ناھايىتى ياخشى ئىش ئىكەن بۇ . 事好件一是真这，嗬 。

ۋاھابىي 古》释解面字按张主)派比哈瓦 <宗>〔静〕

(派教教兰斯伊的《训圣》和《经兰

ۋاھالەنكى 却，是可，而然〔助〕：مەن ئۇنىڭدىن شۇنچە ئۈمىد كۈتكەنىدىم ، ~ ، ئۇ ئۈمىدىمنى يەردە قويدى . 我对曾

望希的我了负辜他是可，望希的大很过抱他 。

ۋاھ - ۋاھ (讶惊示表)呀呀哎〔叹〕：~ ، نېمىدېگەن گۈ- زەل جاي بۇ ! 方地的丽美么多，呀呀哎！ ~ ، قارا بۇنىڭ چوڭ بولۇپ كەتكىنىنى . 大么这长都他，看看，呀呀哎 。了

ۋاي 哟哎，呀哎，呀啊，啊〔叹〕：~ ، سىز ئىكەنسىزغۇ ! قورسىقىم بەك ئاغرىپ كەتتى . ~ ، 啊你是来原，呀哎！ 。了痛太子肚的我，哟哎

ۋاي ئاتام (异惊或难为到感示表)呀妈的我：~ ، مۇنچە كۆپ ئادەمنى نەگە پاتقۇزارمىز ! 呀下得纳容能么怎人的多么这，呀妈的我！ ~ ، نېمانداق قاراڭغۇ ئۆي بۇ ! 的洞洞黑么这么怎子屋这，呀妈的我

ۋاي خۇدايىم (然为以不或疑惊示表)唉，呀达胡：ۋاي خۇدايىمەي ، ئەمدى قانداق قىلارمەن ! 可我叫这，呀达胡！ ~ ، شۇنچىلىك پۇلنىڭ ئىشى ئىكەنغۇ . 呀办咋！ 。嘛事的钱个几么哪是就不，唉

ۋاي قوۋزۇرغام 哟(讽嘲示表)：~ ، تېخى چىقىپ كېتە- مەن دەپ بىزنى قورقۇتماقچىمۇسەن؟ 哟，我们吓走出以想你，么什算这，哟？ ~ ، شۇنمۇ گەپ بوپتىمۇ؟ 话？

惜可 ۋاي ئىسىت

下见 **ۋايە**

ۋايىگە يەتمەك ①年成：قىزمىز ۋايىگە يېتىپ قالدى．我 美尽善尽② 。了年成已娘姑的们

ۋايتاك 道知天〔叹〕

ۋايتوۋا 哪天，呀哎〔叹〕：～ ، ئەجەب بىزار قىلدىڭ．哪天 ，人烦真你 。

ۋايداد (ۋايدادى) 地抢天呼，号呼〔叹〕：ئۇزىنى ھەرياققا ئۇ- رۇپ ～ قىلماق / دۈشمەنلەرنىڭ ئەدىبىنى بېرىپ ، ～ دېگۈزدۈق．敌人被我们得鬼哭神嚎。ۋايدادى پەلەك- كە يەتمەك 叫苦连天

ۋايداد دېمەك 苦叫：توختىماي ～ 迭不苦叫

ۋايجان (讶惊，苦痛示表)呀哎，哟哎〔叹〕：～ ، قورسا- قىم ئاغرىپ كەتتى！痛子肚的我，哟哎！～ ، بەك ھېرىپ كەتتىم．了累太我，呀哎。ئىختىيارسىز ～ دەۋەتمەك 不由 呀哎声一了喊得

ۋايجانلاتماق 态动使的«ۋايجانلىماق»

ۋايجانلاشماق 态同共的«ۋايجانلىماق»

ۋايجانلىماق 叫地哟哎哟哎，苦叫〔动〕

ۋايساشماق 态同共的«ۋايسىماق»

ۋايسىماق 喊叫，苦叫〔动〕：ئۇ ئاغرىقتىن ۋايساپ كەتتى． 他直得痛叫 。

ۋاي - ۋاي 呀哎〔叹〕：啊 ，～ ، نېمانداق چىرايلىق مەنزىرە - ھە！啊，景的亮漂多！呀色

ۋاي - ۋوي (意等讽嘲 ，讶惊示表)哟哎〔叹〕：～ ، نې- مىدىگەن گۈزەل يەر - يۇ！呀方地的丽美么多，哟哎！～ ، مۇنۇ ئاداشنىڭ مەمەدانلىقىنى．哟哟哎，这位老兄多 。(子皮嘴卖)能逞会

下见 **ۋايىم**

ۋايىم يېمەك ①恐忧②惧担：ئانا كېچە - كۈندۈز ئوغلى- دىن ۋايىم يەيتتى．母亲白夜黑天儿子为担忧 。

ۋاييەي (用专性女，意满不示表)哎，哟哎〔叹〕：～ ، قولۇمنى ئىشىك قىسىۋالدى．哎，哟哎了住夹门被手的我。 。～ ، پۇل ، پۇل دەپ دۈكان ئاچاتتۇقمۇ？哟，一个儿劲说地儿劲个一钱，的铺货百开是们我道难？吗

ۋە 和〔助〕，与，同：ئىشچى ～ دېھقانلار دۆلەتنىڭ خوجايىنى- دىر．人主的家国是民农和人工 。 تەنقىد ～ ئىزۇ - ئۆزىنى تەنقىد قىلماق 评批我自与评批 / ئوقۇتقۇچى ～ ئوقۇغۇچىلار 生学和师老

ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام 降也宁安的主愿 〈习〉〔静〕(语用候问内圈化文教兰斯伊)们你于临

ۋەتەن 国祖〔静〕：ۋەتەننى قوغدىماق 保国祖卫

ۋەتەنپەرۋەر 者义主国爱，者国爱〔静〕

ۋەتەنپەرۋەرلىك 义主国爱，国爱〔静〕：～ تازىلىق ھەر- كىتى 爱国卫生运动

ۋەتەنداش 胞同国祖，人国同〔静〕

ۋەتەندىشلىق «ۋەتەنداش»的词名象抽

ۋەتەنسىز 的国亡，的国祖去失，的国祖无〔静〕

ۋەتەنلىك 的国祖有〔静〕

ۋەتۈەرەك[1] 下见

ۋەتۈەرىكى چىقماق 破烂不堪：بىر ئايغا قالماي يېڭى ئاياقنىڭ ۋەتۈەرىكى چىقتى．一双新鞋破就不到一个月。了子样像不得 。

ۋەتۈەرەك[2] 〈方〉〔静〕 风筝

ۋەج (ۋەجسى)：产财②因原，实口，口借，词托①〔静〕 ئۇنىڭ قانچىلىك ۋەجى بار？他有少多财产？ ۋەجىگە بېقىپ خەجلەك بولسۇن．〈谚〉 出为入量。

ۋەخپە 或校学文经，寺真清给赠)夫克瓦〈宗〉〔静〕 (产财的扎麻

ۋەخپىسە ئەۋلاد 售出能不，的夫克瓦作代后给留 地的

ۋەخپە قىلماق 赠馈(夫克瓦为作)

ۋەخپە مۇتلەق 的寺真清交益收分部将但，种意任 地

ۋەخپە يەر 地夫克瓦

ۋەدە 言诺〔静〕：ۋەدىگە ۋاپا قىلماق 履行诺言 / ۋەدىگە خىلاپلىق قىلماق 违背诺言

ۋەدە بەرمەك 愿许，诺许

ۋەدە قىلماق = ۋەدە بەرمەك

ۋەدىدە تۇرماق 守信，践约

ۋەدىش 〈方〉〔静〕 习成惯

ۋەدىلەشمەك 定约〔动〕：بىز بۈگۈن باغچىغا بېرىشقا ۋەدىلەش- تۇق．我们今天约定去公园 。

ۋەدىلىك 的诺承有〔静〕：～ توختام 同合诺承

ۋەدىنامە 书证保〔静〕

ۋەرەقە 单传〔静〕：تەشۋىق ۋەرەقىسى 单传

ۋەز 教向匐阿前拜礼指教兰斯伊)诫劝 〈宗〉〔静〕 义教讲宣(ئوقۇماق) ～ ئېيتماق (义教讲宣徒)：

ۋەزچى 者诫劝，者教说 〈宗〉〔静〕

ۋەزخان 者诫劝，者教说 〈宗〉〔静〕

ۋەزخانا 所诫劝 <宗>〔静〕

ۋەزخانلىق «ۋەزخان»的词名象抽的：～ قىلماق 劝诫

ۋەزمىن 重稳，重稳〔静〕：ئۇ ～ ئادەم．他为人稳重。

ۋەزمىن تۇغان 重力坝 <水>

ۋەزمىنلەشمەك 变稳，重稳变〔动〕：ئۇ چوڭايغانسېرى ۋەزمىنلىشىپ كەتتى．他长增的龄年着随，变稳重了。

ۋەزمىنلىك 稳沉，重稳，着沉〔静〕：～ بىلەن دېمەك 着沉地说

ۋەز ـ نەسىھەت 劝诫，教说〔静〕：ئەمەلىيەتتىن ئاساس قىلمىغان ۋەز ـ نەسىھەتتىن ياخشى نەتىجە چىقمايدۇ．不从实际的教说劝诫出的发言，结果好有会不是。

ۋەزىپە 职任①务任〔静〕：تەشكىل ماڭا تاپشۇرغان جەددىي ～ ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالماق 组织交给我的急紧任务／担负重任 ② 职务：ۋەزىپىگە تەيىنلەنمەك 任职

ۋەزىپە ماڭاشى 职工资

ۋەزىپە ئۆتىمەك 职供，职任：ئۇنىڭ مۇھىت ئاسراش ئىدارىسىدە ۋەزىپە ئۆتەۋاتقىنىغا ئۇزاق بولدى．他在保环局供职了多年。

ۋەزىپىدىن چۈشمەك 任卸，职去

ۋەزىپىدىن قالدۇرماق 职免

ۋەزىپىدىن ئېلىپ تاشلىماق 免罢，务职销撤

ۋەزىپىنى ئادا قىلالماسلىق جىنايىتى 职渎 <法> 罪

ۋەزىپىسىز 的务职无②的务任无①〔静〕

ۋەزىپىلىك 的务职有，的务任带，的务任有〔静〕

ۋەزىر 相丞，相宰，臣大〔静〕

ۋەزىر ئەزەم 相丞，相首

ۋەزىرلىك «ۋەزىر»的词名象抽的：～ قىلماق 臣大任

ۋەزىر ـ ۋۇزرا 员要廷朝〔静〕

ۋەزىن 量分，量重①〔静〕：يۈك ۋەزنى 货重／ئۇنىڭ سۆزىنىڭ خېلى ۋەزنى بار．他说话的量分有当相话的。

ۋەزىن 律韵，律格②。

ۋەزىن كوئېففىتسېنتى 数系权 <物>

ۋەزىنسىز 的量分无〔静〕

ۋەزىنلىك 的量分有①〔静〕：～ سۆز 有②话的量分有的律韵

ۋەزىيەت 势局，势形〔静〕：خەلقئارا ～ 国际势局，势形际国

ئىنقىلابىي ～ 势局／مۇقىم ～ 势形命革／ۋەزىيەتنىڭ تەققزاسى 大势所趋的局面／

ۋەسسالام 结完已话〔习〕〔静〕：ياشقا ئىلاج تېپىش كېرەك ، ～ ！不想办法另，已而此如。

ۋەسۋەسە 恐惶，惑惶②惑迷，惑诱①〔静〕：شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن يولدىن ئازماق 惑诱的鬼魔／窍心迷鬼

ۋەسۋەسىگە چۈشمەك 慌恐，慌惊

ۋەسۋەسىگە سالماق 慌恐使，慌惊使①：بۇ ۋەقە ئۈنى ۋەسۋەسىگە سالدى．这件事个安不慌惊他使。②掇撺：شەيتان مېنى ۋەسۋەسىگە سالغاچقا ، بۇ ئەخمىقانە ئىشنى قىلىپ قويۇپتىمەن．由于鬼魔的掇撺，我了干这件蠢事。

ۋەسۋەسىلىك 的人惑诱①〔静〕：خىيال ～ 想的人惑诱

سۆز ～ 的人惑蛊，的慌惊人令，的慌恐人令②法论言的人惑蛊

ۋەسىقە 约契〔静〕

ۋەسىقىسى يوق 言诺守信不，信无而言：～ ئادەم 人的信无而言

ۋەسىقىسىز = ۋەسىقىسى يوق

ۋەسىل 产家〔静〕（ۋەسلى）：ئۇنىڭ ۋەسلى قۇرۇغان．他已产荡家倾。

ۋەسىي 人护监〔静〕

ۋەسىيەت 遗训，言遗，嘱遗〔静〕：～ قالدۇرماق 下留遗嘱

ۋەسىيەت قىلماق 立遗嘱：بۇۋاي مال ـ مۈلكىنى ئوغلىغا قالدۇرۇشنى ۋەسىيەت قىپتۇ．老大爷立下遗嘱将留产财给儿子。

ۋەسىيەتنامە 书遗〔静〕

ۋەسىيلىك 管托，护监①〔静〕：خەلقئارا ～ 国际管托②护监

ۋەسىيلىك قىلماق 监护

ۋەسىيلىك ھوقۇقى 权护监 <法>

ۋەششەمسى 谣歌的唱时夜守 <宗>〔静〕

ۋەقە 件事，态事，故事，变事〔静〕（ۋەقەسى）：شۇنداق ۋەقەسى 这件事／قاتناش ۋەقەسى 交通事故／كېڭىيىپ كەتمەك 大扩态事／ئىنسانىيەت تارىخىدىكى ئۇلۇغ ۋەقەلەر 人类历史上的大伟事件

ۋەقە تۇغدۇرماق 制造事端，事肇

ۋەقەلىك 节情：ھېكايىنىڭ ۋەقەلىكى 故事的节情 <文>〔静〕

ۋەقەلىك شېئىر 节情诗 <文>

ۋەقەلىك ئۇسسۇل 节情舞 <艺>

ۋەكىل 代①〔静〕：خەلق ۋەكىلى 人民代表／ئىگىلىك ھوقۇقلۇق ～ 全权代表／ۋاقىتلىق ～ 临时代表②

办代(的上交外)
ۋەكىل پۇل 币货用代 <经>
ۋەكىللەر ئۇمىكى 团表代
ۋەكىللىك 〔静〕 的性表代،的表代،性表代有：～ خەلق ئۇسسۇلى 蹈舞间民的性表代有
ۋەكىللىك كىنىشكىسى 证表代
ۋەكىللىك ئوخشىتىش 喻借 <语>
ۋەلەك[1] 〔静〕 棍木的绳套马系上车大 <方>
ۋەلەك[2] 〔静〕 子生私②子孩野① <方>
ۋەلىئەھد 〔静〕 子太皇،储王
ۋەلىئەھدلىك «ۋەلىئەھد» 词名象抽的
ۋەلىدىزىنا 〔静〕 子生私
ۋەلىي 〔静〕 圣 <宗>
ۋەلىيلىك «ۋەلىي» 词名象抽的
ۋەندەيگۈل 〔静〕 兰带万 <植>
ۋەنزە 〔静〕 子丸：～ شورپىسى 汤子丸
ۋەھاكازا 〔静〕 等等(尽未举列示表)
ۋەھشەت 〔静〕 忍残،暴残
ۋەھشەت سالماق 吓恫،吓恐
ۋەھشىي 〔静〕 的残凶①،的恶凶،的暴残：～ دۈشمەن 的残凶،人的恶凶②人敌的蛮野：～ ئادەم 人的蛮野
ۋەھشىي ھايۋان 物动猛凶
ۋەھشىيانە 〔静〕 的残凶،的酷残،的暴残：～ ھۆكۈمرانلىق 治统的暴残 / ～ ئازابلاش 磨折的酷残
ۋەھشىيلەرچە 〔静〕 地蛮野،地忍残،地酷残،地暴残：～ ئۆلتۈرمەك 杀残 / ～ قىلىق 为行的蛮野
ۋەھشىيلەشتۈرمەك «ۋەھشىيلەشمەك» 态动使的
ۋەھشىيلەشمەك 〔动〕 狠凶变،忍残变،暴残变
ۋەھشىيلىك 〔静〕 暴施：～ قىلماق 径行蛮野،行暴
ۋەھىمە 〔静〕 慌恐،惧恐،怖恐：پۈتۈن مەھەللە كەلكۈنگ دۈڭ كەلگەچكە قانتىق ～ ئىچىدە قالدى. 的水洪到受因村全。中之慌恐的度极于处，击袭
ۋەھىمە باسماق 惶恐،怖恐到感：ئۇنى قانتىق ۋەھىمە باستى. 惶恐常非到感他。
ۋەھىمە سالماق 恐惊使،吓惊
ۋەھىمىگە چۈشمەك 惧恐到感،慌恐到感
ۋەھىمىگە سالماق 慌恐使،恐惊使：ماشىنىنىڭ ئەدەسىز سىگنالى پۈتۈن مەھەللىنى ۋەھىمىگە سالدى. 的安不车汽。中之慌恐于陷子村个整使声叭喇
ۋەھىمىسىز 〔静〕 的静平،的安平：～ كۆڭلىدىكى 的安平

子日
ۋەھىمىلىك 〔静〕 怖恐：～ كۆرۈنۈش 怖恐的险惊،的怖恐：～ فىلىم 片险惊 / 象景的
ۋەھىي 〔静〕 示启 <宗>
ۋەي 〔叹〕 喂；～，نەگە بارىسەن؟ 喂，你上哪儿去？～，شارپاڭ چۈشۈپ قالدى. 。了掉巾围的你，喂
ۋەيت 〔模〕 (话笑示表)哈哈
ۋەيران 〔静〕 的废荒،的坏毁：～ شەھەر 市城的坏毁
ۋەيران بولماق 落破،坏破،溃崩،坏毁①：يەر تەۋرەشتىن دېھقانلارنىڭ ئۆيلىرى ۋەيران بولدى. 的民农中震地。房住了到遭毁坏。敌溃逃狈狼后败溃军：ۋەيران بولدى. 破到遭物文。②产：ۋەيران بولغان كارخانا 业企产破
ۋەيران بولۇش قانۇنى 法产破 <法>
ۋەيران قىلماق 损毁،坏破،坏毁：～ كۆۋرۈكنى 梁桥坏 / بۇ قېتىمقى بوران - چاپقۇن زىرائەتلەرنى ۋەيران قىلدى. 稼庄了损毁雨风暴场这。
ۋەيرانە 〔静〕 落败،塌坍①：تاغ باغرىدا بىر ～ قەدىمىي بۇتخانا بار ئىدى. 庙古的落败座一有下坡山。②颓。
ۋەيرانچىلىق «ۋەيران» 式形词名的：يەر تەۋرەش غايەت زور ～ كەلتۈرۈپ چىقاردى. 。坏破的大巨了成造震地
ۋەيرانلىق 〔静〕 产破②场砾瓦，墟废①：～ خىراجىتى 用费产破
ۋەيلۇن 〔静〕 狱火 <宗>(层一下最的中狱火层七)
ۋراچ 〔静〕 师医
ۋراچلىق 〔静〕 作工师医：～ قىلماق 作工师医做
ۋوببۇليياتور 〔静〕 器生发号信频摆 <电>
ۋوتكا 〔静〕 (酒)加特伏
ۋودورود 〔静〕 气氢،氢 <化>
ۋودورود بومبىسى 弹氢 <军>
ۋولت 〔静〕 特伏 <物>
ۋولت باتارېيىسى 池电特伏 <物>
ۋولت - ئامپېر 〔静〕 安伏 <物>
ۋولتامېتىر 〔静〕 计安伏 <物>
ۋولتمېتىر 〔静〕 表压电،表特伏，计特伏 <物>
ۋولفرام 〔静〕 矿钨：～ رودىسى 钨 <化>
ۋولفراملىق 〔静〕 的钨

ئولقان 焰山火 <地>〔静〕
ئولقان كۈلى 灰山火
ئولقان ئېغىزى 口山火
ئوللاستونىت 石灰硅 <矿>〔静〕
ئولىفگراف 计浪波 <水>〔静〕
ئولنومېر 仪波测，计长波 <水，电>〔静〕
ئولۇوكس 藻团 <植>〔静〕
ئولېنكا 笛风 <艺>〔静〕
ئوھ (声叫的停马的车拉让)哦哦 〔叹〕
ئووي (义等呼招，叹赞示表)：～，نېمىدېگەن ساپ ھاۋا！气空的新清么多，哦～，يۈرىنگا سۈ كىرمىگەن سارالق، سەن تېخى قوي باقماقچىمۇسەن؟喂，这你吗羊放想还你，瓜傻的头苦过尝有没个？
ئۇ (恨愤示表)哼 〔叹〕：～，يۈزسىز، سەن سورىمىغان شۇ قاپتۇ - دە！哼，不要脸的这连，都个要呀！
ئۇجۇد 身全 〔静〕身，身躯：ئۇنىڭ پۈتۈن ئۇجۇدىنى تىترەك باس-تى. 他全身颤抖。ئۇ پۈتۈن ئۇجۇدى بىلەن ئىشلەيتتى. 他全心全意地工作。
ئۇجۇدقا چىقماق 现实，成功
ئۇجۇدقا كەلمەك = ئۇجۇدقا چىقماق
ئۇچاق 武昌 <地>〔静〕
ئۇچاق بېلىقى 鲂，鲂头团 <动>
ئۇلۇك 乌龙 〔静〕
ئۇلۇك چېيى 乌龙茶
ئۇبدا (典)〔静〕 <宗>
ئۇبدائىزم (等物人雄英，先祖和力然自的化神拜崇，神多仰信，一之教宗代古印度)教陀吠 <宗>〔静〕
ئۇبرتۇشكا 计速流 <水>〔静〕
ئۇبرتسىل 灵压降 <药>〔静〕
ئۇبرتىكال = تىك
ئۇبرمىكولىت 石蛭 <矿>〔静〕
ئۇبكتور 量矢 <物>〔静〕
ئۇبكتور پوتېنسىيالى 势矢 <物>
ئۇبكتورلۇق 的量矢 <物，数>〔静〕
ئۇبكتورلۇق ئانالىز 析分量矢
ئۇبكتورلۇق كۆپەيتمە 积矢
ئۇبكتورمېتىر 计量矢，表量向 <物>〔静〕
ئۇبكسىل 据票 〔静〕
ئۇبكسىل قانۇنى 法据票 <经>
ئۇبكسىل كەسكۈچى 人票出 <经>
ئۇبكسىلگە ئىمزا قويدۇرغۇچى 人书背被 <经>
ئۇبكسىلگە ئىمزا قويغۇچى 人书背据票 <经>
ئۇبكسىل ھەرىكىتى 为行据票 <经>
ئۇبكسىل ھوقۇقى 利权据票 <经>
ئۇبكسىل ئىگىسى 者有持据票，人票持 <经>
ئۇبگېتاتىپ 的性物植 <理生>〔静〕
ئۇبگېتاتىپ نېرۋا 经神性物植 <理生>
ئۇبلىسىپىت 车行自〔静〕：～ مۇسابىقىسى 赛车行自
ئۇبلىسىپىتچى 手车行自〔静〕
ئۇبلىسىپىتسىلىك 的车行自骑〔静〕：～ ئادەم 车行自骑的人
ئۇبنتىل 门气 <机>〔静〕：～ رېزىنكا ئەيچىسى 门气盖 / 心 قاپقىقى 气
ئۇبنگر 人利牙匈〔静〕
ئۇبنگرچە 的式利牙匈②文利牙匈，语利牙匈①〔静〕
ئۇبنىرا ②(神女的中话神马罗古)斯纳维 ①〔静〕 <天>星金
ئۇبراتور 器捣振(土凝混)〔静〕
ئۇتامىن 素生维 <药>〔静〕
ئۇتامىنسىز 的素生维无〔静〕
ئۇتامىنسىزلىق 式形词名的«ئۇتامىنسىز»
ئۇتامىنسىزلىق كېسىلى 症乏缺素生维 <医>
ئۇتامىنلىق 素生维含富 ئېمەكلىك ～：的素生维含〔静〕品食
ئۇتامىنلىق بوغۇز 料饲素生维
ئۇتامىنلىق تولۇقلىغۇچ 剂加添素生维
ئۇتۇلاق (声叫鹅鹕)嘎嘎〔模〕：بۇدۇننىڭ ماكانى يوق، نەگە بارسا ～. 嘎嘎叫处到，家有没鹅鹕 <谚>。
ئۇت - ئۇدۇت 啷啷爱 خوتۇن ～：的哝哝啷啷爱〔模〕人女的哝哝
ئۇتىر 矿钡酸碳，石重毒 <矿>〔静〕
ئۇتىر 下见
ئۇتىر نامىزى 拜数奇(的后礼宵) <宗>
ئۇتىلداشماق 态同共的«ئۇتىلدىماق»
ئۇتىلداق 人女的叨絮爱 خوتۇن ～：的叨絮爱〔静〕
ئۇتىلدىماق 休不喋喋，叨絮〔动〕
ئۇدجدان (ئۇجدانى) 良天，心良①〔静〕：ئۇجدانى بار ئادەم 有心良的人 / بىلەن گەپ قىلماق ئۇجدانسىز 话说心良凭 / ئۇجدانىنى يوقاتماق 义道②良天尽丧

ۋىجدان ئازابى 备责的心良
ۋىجدان قاينىماق 义愤填愤：ئۇ ناھەقچىلىكنى كۆرسە ، ۋىجدانى قاينايدۇ . 膺填愤义便事的屈冤到见他 。
ۋىجدان كۆتۈرمەك 看 (定否于用)惯：خۇشامەت قىلىشنى ۋىجدانىم كۆتۈرمەيدۇ . 事的须溜马拍惯不看我 。
ۋىجدانەن 心良凭〔静〕
ۋىجدانسىز 的良天无，的心良没〔静〕
ۋىجدانسىزلىق «ۋىجدانسىز» 的名的式形词：～ قىلماق 昧心良
ۋىجدانلىق 心良有 ئادەم ～ ：的良天有，的心良有〔静〕 人的
ۋىجدانىي 职天 بۇرچ ～ ：的良天，的心良〔静〕
ۋىجىك 子孩的小瘦 بالا ～ ：的小瘦〔静〕
ۋىجىكلەشتۈرمەك «ۋىجىكلەشمەك» 的态动使
ۋىجىكلەشمەك 变小瘦：ئۇ كېسەل دەستىدىن كۈنۈدىن ～ ئۆڭگە ۋىجىكلىشىپ كەتتى . 一比天一他得害病场一 。小瘦天
ۋىچ (声叫的鸟)喃呢，啾啾〔模〕
ۋىچ - ۋىچ 喃呢 ، 喳喳叽叽，啾啾〔模〕：قارلىغاچ ～ قىلىپ سايرىماقتا . 叫地喃喃呢呢子燕 。
ۋىچىرلاتماق «ۋىچىرلىماق» 的态动使
ۋىچىرلاشماق «ۋىچىرلىماق» 的态同共
ۋىچىرلىماق 叫喳喳叽叽，叫啾啾〔动〕：قۇشقاچلار ۋىچىرلىماقتا . 叫喳喳叽叽在雀麻 。
ۋىچىر - ۋىچىر 喳喳唧唧〔模〕：قۇشلار ～ قىلىپ سايراۋاتىدۇ . 叫地喳喳唧唧在儿鸟 。
ۋىدالاشماق 别告，别诀，别永〔动〕：ئۇ بىزدىن ～ جەسەت يېنىغا بېرىپ ۋىدالاشتى . 了别永们我和他 。 别告体遗与
ۋىدالىق 的别诀〔静〕：～ سۆز 话讲的别诀
ۋىدىس 藤萄葡野，〔静〕<植>
ۋىرتۇئال 的虚〔静〕<气>
ۋىرتۇئال بېسىم 压虚 <气>
ۋىرتۇئال تېمپېراتۇرا 温虚 <气>
ۋىرۇس 毒病 <医>
ۋىرۇسشۇناس 家学毒病〔静〕<医>
ۋىرۇسشۇناسلىق 学毒病〔静〕<医>
ۋىرۇسلۇق 毒病 جىگەر يەللىكى ～ ：性毒病〔静〕<医> 炎肝性
ۋىزا 证签〔静〕：چېگرىدىن كىرىش ۋىزىسى ～ / 证签境入 关机证签 ئورگىنى
ۋىزۋۇت = پەي[3]
ۋىز 飕 ، 嗖〔模〕
ۋىزۋىدە 飞地嗖弹子 . ئۇق ～ ئۆتۈپ كەتتى 〔静〕：地嗖 。过去
ۋىز - ۋىز 溜刺，嗖嗖〔模〕：～ سوغۇق شامال جاندىن ئۆتەتتى . 冷冰身浑人得吹风寒的嗖嗖 。ئوقلار قۇلاق تۈۋىدىن ～ ئۆتۈپ تۇراتتى . 擦边耳从地溜刺溜刺弹子 。去过
ۋىزىلداتماق «ۋىزىلدىماق» 的态动使
ۋىزىلدىماق 响嗡嗡②溜刺，啸呼，嗖嗖①〔动〕
ۋىسكوزا 丝造人②体质粘，胶黏①<化>〔静〕
ۋىسكورتلۇق 维纤胶黏 نالا ～ ：的胶黏〔静〕
ۋىسكى 忌士威〔静〕
ۋىسمانىزم (说学文尔达新)义主曼斯魏<生>〔静〕
ۋىسمۇت 铅苍，铋<化>〔静〕
ۋىسمۇتىن 矿铋辉<矿>〔静〕
ۋىش 刺刺，咝咝〔模〕
ۋىشىشىدە 出发子蚊)②音声的出发时飞群鸟①〔静〕 声咝咝(的
ۋىش - ۋىش 刺刺，咝咝〔模〕
ۋىشىلداتماق «ۋىشىلدىماق» 的态动使
ۋىشىلدىماق 火着冒地刺刺，了着点竹爆 . ئۇچقۇن چىقتى . ئۆتۈنلىرى يوجاقنىڭ ئۈستىلاپ ۋىشىلداپ ماڭغىنىچە چاشقانغا ئېتىلدى . 爬边蛇 。星 。يىلان 。去扑鼠老只一向音声的咝咝出发边
ۋىق 音声的出发时西东软打抽条柳用〔模〕
ۋىقىلداتماق «ۋىقىلدىماق» 的态动使
ۋىقىلدىماق 响飒飒〔动〕
ۋىكىستربىمىيە 下见
ۋىكىستربىمىيە چاتقىلى 花莞<植>
ۋىگىل 下见
ۋىگىل پۇرچىقى 豆眉<植>
ۋىك 嗡〔模〕：بىر پاي ئوق قۇلاق تۈۋىدىن ～ قىلىپ ئۆتۈپ كەتتى . 过擦边耳从声一地嗡弹子颗一 。
ۋىكىشىدە 一地嗡弹子 . ئوق ～ ئۆتۈپ كەتتى 〔静〕：地嗡 。了去过飞声
ۋىك - ۋىك 嗡嗡〔模〕
ۋىكىلداتماق «ۋىكىلدىماق» 的态动使
ۋىكىلدىماق 响飕飕，声啸呼出发②嗡嗡①〔动〕

ۋىل 〔模〕①刷地：ئۇنىڭ يۈزى ～ قىلىپ قىزاردى．他脸的
刷了红下一地刷。②微微：سۇ ～ ～ ، قىلىپ قاياۋاتىدۇ．
水开地微微着。

ۋىلايەت 郡，区地②区专①〔静〕

ۋىلايەتلىك 的区专〔静〕

ۋىلايەتلىك پارتكوم 委党区地，委地

ۋىللىدە 〔静〕刷地：ئۇنىڭ يۈزى ～ قىزاردى．她脸的刷
了红地。

ۋىل - ۋىل 〔模〕闪忽，动颤微稍：～ قاينىماق 滚微微
热温 ئىسسىق / 沸

ۋىلىق 〔模〕微微(一笑)：بۇۋاق ～ قىلىپ كۈلدى．婴儿微
笑一微。

ۋىلىققىدە = ۋىلىق

ۋىلىقلىماق 〔动〕微微(一笑)，尔莞：ۋىلىقلاپ كۈلمەك 莞
笑一尔

ۋىلىق - ۋىلىق 〔模〕微微，尔莞：كۈلمەك ～ 地格格
声笑的蜜甜儿婴 كۈلۈشى ～ بۇۋاقنىڭ 来起笑。

ۋىللىداتماق 态动使的«ۋىللىدىماق»

ۋىللىدىماق 〔动〕①微微(腾沸)，光闪微微②光微闪：
سۇ ۋىللىداپ قاياۋاتىدۇ．着腾沸地微微水。

ۋىنتا 〔静〕钉丝螺

ۋىنتىسى بوش 〈成〉气呆，心信没，心决没：ئۇ
呆点有他．سۆزىنى كۆڭۈللىرىگە ئالمىسلا ～ ، نىڭ ئازراق

。上心到放话的他把别，气

ۋىنتىسى بوشىماق 〈成〉气泄，儿劲松

ۋىنتىسى كەم 〈成〉弦根少子脑：بۇ ئادەمنىڭ بىر
ۋىنتىسى كەممۇ نېمە؟ 这个老兄是不是弦根缺子脑？

ۋىنايا 〔静〕〈宗〉耶奈毗

ۋىنتىلاتماق «ۋىنتىلىماق»的使动态

ۋىنتىلاشماق «ۋىنتىلىماق»的共同态

ۋىنتىلانماق «ۋىنتىلىماق»的被动态

ۋىنتىلىماق 〔动〕上〈螺丝〉

ۋىنو 〔静〕葡萄酒

ۋىنوچىلىق 〔静〕葡萄酒业

ۋىنىل 〔静〕〈化〉乙烯基：～ 乙 纤维

ۋىنىلون 〔静〕〈纺〉维纶

ۋىئولىت 见下

ۋىئولىت گۈلى 〈植〉紫罗兰

ۋىۋىسكا 〔静〕牌招，牌匾

ۋىۋىسكىسىز 〔静〕无招牌的

ۋىۋىسكىلىق 〔静〕有招牌的

ۋىيەي 〔叹〕哟哎，(用于女性，表示不满，惊异)：～ ، كىم بۇ؟ ～ 。你踩了我脚，哟哎．پۇتۇمنى دەسسەۋالدىڭ
？呀哎，这是谁

ئې ①维吾尔文字母表中第十三个字母,该字母②
ئېپوپىيە 〔静〕<文>长篇史诗
ئېپوس 〔静〕<文>叙事史诗
ئېپوكسى 〔静〕<化>环氧的
ئېپوكسى گۈرۈپپا <化>环氧族
ئېپوكسى سمولا <化>环树脂
ئېپېيروگېنلىق 〔静〕<地>造陆的
ئېپېيروگېنلىق تەسىر <地>用作造陆
ئېپېيروگېنلىق ھەرىكەت <地>造陆运动
ئېپىتېلىيە 〔静〕<理生>上皮
ئېپىتېلىيە توقۇلمىسى <理生>上皮组织
ئېپىتېلىيە ھۈجەيرىسى <理生>上皮细胞
ئېپى - جېپى 〔静〕门窍,门道,底细:ئېپى - جېپىنى بىلىپ بولغۇچە خېلى ۋاقىت كېتىدۇ.清楚我的底细之后才能和我打交道。
ئېپىدە 〔静〕的适合:ئېپىدىرىگە بىرنەرسە ئۇچرىسا ئالماقچىدەم.我一碰到合适的东西就想买。
ئېپىدوت 〔静〕<地>石帘绿
ئېپىدېرما 〔静〕<生>表皮
ئېپىزوت 〔静〕<文>节细
ئېپىسكوپ 〔静〕<宗>教主
ئېپىسكوپلۇق 〔静〕<宗>教主之职
ئېپىفىز 〔静〕<理生>骶骨

ئېپىك 〔静〕<文>叙事的,叙事的
ئېپىك ئەسەر 叙事文
ئېپىك داستان 叙事长诗
ئېپىك شېئىر 叙事诗
ئېپىگراف 〔静〕<文>题卷首词
ئېپىلوگ 〔静〕<文>结语,尾声
ئېپىمەك 〔动〕<古>身动,起身,移动,弹动
ئېپى - مەلە 〔静〕<方>邻居,右邻舍
ئېتالون 〔静〕<化>准标,准器
ئېتان 〔静〕<化>乙烷
ئېتانول 〔静〕<化>乙醇
ئېتەك 〔静〕①襟;摆:ئېلىنىۋاتقان ئېتىكى چوڭ كۆينەك ~ / 摆下的大衣襟
~ بىلەن ياپقىلى بولماس.<谚>不透风的衣襟
ئېتەك كۆتۈرمىسى 衣襟
ئېتەك ياپماق 护袒,向偏
ئېتىكى كەڭ <成>方大,慨慷
ئېتىكى ئوتلۇق <成>非生是惹,目瞩人引:~ ئايال 人女的目瞩人引
ئېتەكسىز 的状筒〔静〕:~ كۆڭلەك 裙筒
ئېتەكلەپ 〔静〕用襟衣兜:بىر توپ قىزلار باغدا ~ ئالما توشۇۋاتاتتى.一群姑娘在园里兜衣襟运苹果。
ئېتەكلىك 〔静〕的襟衣:كەڭ ~ قارا كۆڭلەك 裙宽襟黑

ئېتنوگراف 家学志族民〔静〕
ئېتنوگرافىيە 志族民②学志族民①〔静〕
ئېتنوگرافىيىلىك 的志族民，的志种人〔静〕：～ ماتېر-
يال 人资志种人
ئېتنولوگىيە 学种人〔静〕
ئېتنولوگىيىلىك 的学类人〔静〕：～ ئوچېرك 人学类
文散
ئېتنىك 的族种，的种人〔静〕
ئېتنىك تەركىب 分成种人
ئېتئوت 剧话型小 <艺，文>〔静〕
ئېتېن 烯乙 <化>〔静〕
ئېتىبار (ئېتىبارى) 〔静〕①重视，注关，照顾：ئۇنىڭ ئىدا-
رىدە ئېتىبارى يوق．他在视重受不位单在他
(件条，因原)：ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن بىز ئۇنى كۆتمىدۇق．
由于时有没们我系关间时于由他等。
ئېتىبار بەرمەك 照顾，顾照，及顾，待优：ئىشچى - خىزمەت-
چىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىگە ～ / 女子工职顾照
ئائىلە - تاۋابئاتلىرىغا ～ 属军待优 / ئۆزىنىلا دەپ، باشقىلار-
غا ئېتىبار بەرمەسلىك 人别顾不己自顾只
ئېتىبار بېلىتى 票待优
ئېتىبارغا ئالماق 照顾，顾重，视全顾：ئىدارە نەسىردىن
ئاكىنىڭ قېرىلىقىنى ئېتىبارغا ئېلىپ، ئۇنىڭغا بىر يۈرۈش يېڭى
ئۆي بەردى．叔大丁尔斯乃的纪年了上顾照了为单，
房新套一了分他给位。ئۇنىڭ قىلغان سۆزىنى دادىسى ئې-
تىبارغا ئالمىدۇ．话的他视重亲父他全顾 ～ ئومۇمىيەتنى
局大 / رەھبەرلىك ئۇنىڭ قابىلىيىتىنى ئېتىبارغا ئېلىپ، ئۇ-
نىڭغا چارە كۆرمىدى．领导考虑到，能才的他给有没，
分处予。
ئېتىبار قىلماق 照顾，乎在，会理：مەن ئۇنىڭ گېپىگە
ئېتىبار قىلمىدىم．话的他乎在不我。بىز ساڭا ئېتىبار قە-
لمەپ، دوختۇرغا كەتكەن پۇلنى كۆتۈرۈۋەتتۇق．你顾照们我，
费疗医的你了去免。
ئېتىبارەن 〔助〕从……此，从……起：مەنمۇ غەيرەتكە كەلدى
～ تېخىمۇ 更就起候时个那从巴哈尔麦．劲干了起鼓加
。
ئېتىبارسىز 的重轻足无，的视重受不〔静〕：～ ئادەم
人的重轻足无
ئېتىبارسىز قارىماق 略忽，视忽，视漠：ئۆزىنىڭ سا-
لامەتلىكىگە ～ / 康健的己自视忽 ئۆزۈڭنىڭ خاتالىقىغا
ئېتىبارسىز قارىما．不要的己自略忽误错。ئاممىنىڭ تۈپ
مەنپەئەتىگە ئېتىبارسىز قاراشقا بولمايدۇ．不的众群视漠能
对．بۇ ئىشقا ھەرگىز ئېتىبارسىز قارىيالمايمىز 益利本根
。理之置能不绝们我事件这
ئېتىبارسىزلىق 式形词名的«ئېتىبارسىز»
ئېتىبارلىق 的值价有，的视重受〔静〕：～ ئادەم 视重受
话的值价有 سۆز ～ / 人红，人的
ئېتىبارلىق باج 税惠优，税惠特 <经>
ئېتىبارلىق تاموژنا بېجى 税关惠特 <经>
ئېتىبارلىق سودا 易贸惠优 <经>
ئېتىبارلىق ئىجازەت 人准惠优 <经>
ئېتىراپ 认确，认承〔静〕
ئېتىراپ قىلماق 认承，认确：قانۇنىي جەھەتتىن ～
法上律承认 / ئەمەلىيەت جەھەتتىن ～ 事上实承认 / بۇ
مېنىڭ خاتالىقىم ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشىم كېرەك．我
应当承认，这是的我错过的。مەجلىسكە قاتناشقان دۆلەتلەر بۇ
了认确国各的议会加参．پرىنسىپلارنى ئېتىراپ قىلىشتى
则原些这。
ئېتىراپلىق 的认确〔静〕
ئېتىراپلىق چىقىم 付承 <经>
ئېتىراپنامە 书认确 <法>〔静〕
ئېتىراز 诉抗，议抗〔静〕
ئېتىراز بىلدۈرمەك 议抗出提，诉抗 <法>
ئېتىراز دائىرىسى 围范诉抗 <法>
ئېتىراز دېلوسى 件案诉抗 <法>
ئېتىرازسىز 地抗反无〔静〕：ئۇ بۇ پىكىرلەرنى ～ قوبۇل
قىلدى．见意些这了受接地抗反无他。
ئېتىرازنامە 书议抗，书诉抗 <法>〔静〕
ئېتىز 田①〔静〕：地田，تەجرىبە ئېتىزى 试验田 / ئۇگ
ئېتىزنى بۇزسا، ھېچ گەپ يوق، توخۇ پالاقلىسا، ۋارالله - چۈ-
رۈك．腾扑鸡，有没也事么什田农坏毁驼骆 <谚>
地畦三 يەر ～ 畦②。啤喧闹吵嫌却腾扑
理管间田 <农> ئېتىز پەرۋىشى
薯田 <植> ئېتىز پېچەككۆلى
鳖田 <动> ئېتىز تاشپاقىسى
验实间田 <农> ئېتىز تەجرىبىسى
鼠田 <动> ئېتىز چاشقىنى
验试间田 <农> ئېتىز سىنىقى
物作田大 ئېتىز زىرائەتلىرى
螺田 <动> ئېتىز قۇلۇلىسى
获 <植> ئېتىز قومۇشى

ئېتىزلىق 〔静〕田，田地：ئېتىزلىقتا بارماق 下田，地下
ئېتىزلىق بوزتېكىنى 菜苣苦 <植>
ئېتىزلىق قىرىقبوغۇمى 贼木田 <植>
ئېتىز - ئېرىق 〔静〕田农，间田
ئېتىز - ئېرىق ئاساسىي قۇرۇلۇشى 田农设建本基 <农>
ئېتىز - ئېرىق پەرۋىشى 田间管理 <农>
ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرى 田农活
ئېتىش ① «ئاتماق»的动名词，另一种动作<军>②射击③火交
ئېتىش سۈرئىتى 速射 <军>
ئېتىش سىزىقى 线射 <军>
ئېتىش قوراللىرى 火器，兵器 <军>
ئېتىش كاشىلىسى 故障射击 <军>
ئېتىش نۇقتىسى 火力点，射击发 <军>
ئېتىش نىشانى 目标射击 <军>
ئېتىشماق «ئاتماق»的共同态
ئېتىشمەك[1] «ئەتمەك[1]»的共同态
ئېتىشمەك[2] «ئەتمەك[2]»的共同态
ئېتىشۇزلىق 〔静〕战事：ئېرىقتا ~ بولۇۋاتىدۇ．战有处远事。
ئېتىشىش 〔静〕火交，战事：تاڭ ئاتارغا يېقىن ~ يەنە باشلاندى．天亮前又起战事。
ئېتىقاد (ئېتىقادى) 信仰，信念：دىنىي ~ 宗教信仰
ئېتىقاد قىلماق 信仰，奉信
ئېتىقادچى 〔静〕信仰者，奉信者
ئېتىقادچىلىق <哲>〔静〕主义信仰
ئېتىقادسىز 〔静〕无信仰的
ئېتىقادسىزلىق «ئېتىقادسىز»的名词形式
ئېتىقادلىق 〔静〕有信仰的
ئېتىك 〔静〕关，关闭的：ئىشىك ~ 关门；~ دېرىزە．关窗子。~ بوتۇلكىنىڭ ئاغزى．瓶口着。着(封)盖。
ئېتىك سىستېمىسى 闭系统 <物>
ئېتىك قۇدۇق 关井 <地>
ئېتىكا <哲>〔静〕伦理学
ئېتىكا ئېستېتىكىسى 美理伦学
ئېتىكاپ <宗>〔静〕坐静，静坐：ئىككى ~ ناماز 两拜的礼拜，一之动活炼修教兰斯伊(斯纳)静和经诵，拜礼戒斋居隐夜日内殿拜礼在者炼修(修

ئېتىكاپتا ئولتۇرماق 坐打，静坐
ئېتىكاپخانا <宗>〔静〕室静坐
ئېتىكلىك 〔静〕关的着关：دەرۋازا چىلىك ~．大门紧关着。
ئېتىكىلىق 〔静〕伦理的
ئېتىل 〔静〕乙，基乙，基烷乙 <化>
ئېتىل ئاتسېتات 乙酸乙酯，醋酸乙酯 <化>
ئېتىل ئېفىر 乙醚 <化>
ئېتىل ئالكاگول 乙醇 <化>
ئېتىلامىن 〔静〕乙胺 <化>
ئېتىلدۇرماق «ئېتىلماق»的使动态：قوناق ~ 玉爆米花
ئېتىلما 〔静〕喷的，射喷的，发喷的
ئېتىلما جىنس 喷出岩，发喷岩 <地>
ئېتىلما گاز 喷气 <地>
ئېتىلما ئېقىم 喷射，喷射流 <水>
ئېتىلماق ① «ئاتماق»的被动态：ئېتىلغان تاش دەرەخكە تەگدى．扔的出树棵一到碰头石的出扔。 بىر خائىن ئېتىلدى．上。 پوجاڭزا پالاق قىلىپ ئېتىلدى．徒叛个一了毙枪嘣竹爆。 ئېغىت تۇرۇبا ئارقىلىق ئېتىلىپ چىقتى．了响声一地石。 نېفىت كۆز يېشى بۇلاقتەك ئېتىلىپ چىقتى．来出流涌道管从油涌泉如泪。 ماگما ئېتىلىپ چىقتى．②。发喷浆岩 «ئاتماق»的复自的态：ئۇ ئىشكىتىن ئېتىلىپ چىقتى．他门而出。 دۇشمەننىڭ ئۆڭۈسىغا ئېتىلىپ كىرمەك 直扑敌人的穴巢
ئېتىلمەك[1] «ئەتمەك[1]»的被动态：يول ئېتىلىپ قالدى．道路塞阻。 تام تۆشۈكى ئېتىلدى．了上堵被洞的上墙。 دىماغ ئېتىلىپ قالماق 鼻塞闭孔
ئېتىلمەك[2] «ئەتمەك[2]»的被动态：پولۇ ئېتىلدى．饭抓做熟班下我。了。 ئىشتىن كەلسەم ، ئۆيدە تاماق ئېتىلىپ بوپتۇ．了好做已饭里家，来回。
ئېتىلىن 〔静〕乙烯 <化>
ئېتىلىندىئامىن 〔静〕乙二胺 <化>
ئېتىلىشماق «ئېتىلماق»的共同态：تۆت - بەش چېرىك خۇددى قوزىغا ئېتىلغان بۆرىدەك ئېتىلىشىپ ، ئۇنى چەمبەرچەس باغلىدى．四五个一群恶的羊羔向扑像的兵当过扑般一狼。 绑大花五他把，去。
ئېتىم 〔静〕(斯纳)的次：ئىككى ~ ناس 两含够的次一含够斯纳
ئېتىمولوگ 〔静〕同源词家
ئېتىمولوگىيە 〔静〕同源词，同源语 <语>
ئېتىمولوگىيىلىك 〔静〕同源词的
ئېتىمولوگىيىلىك لۇغەت 同源词典

ئېتىنىل 基烯乙 <化>〔静〕
ئېتىئولوگىيە 学原病，学因病 <医>〔静〕
ئېتىيود 曲习练 <艺>〔静〕
ئېجە 姐姐 <方>〔静〕
ئېجىرغان 峦山 <方>〔静〕
ئېجىرىم 事白明做 楚清〔静〕：白明，～ ئىش قىلماق
ئېجىرىملىق 式形词名的 «ئېجىرىم»
ئېجىگەي 子渣奶，酪奶 <方>〔静〕
ئېجىل 好相，人恋；昵亲，近亲〔静〕
ئېجىل بولماق 离不影形，舍难分难，近亲：ئۇلار ～ بولۇپ قېلىشقان．他们形影不离。
ئېجىلغا چۈشمەك (牛)情发：كالا ئېجىلغا چۈشتى．了情发牛。
ئېجىللاشماق 密亲变〔动〕
ئېجىللىق 来善亲和谊友种这．系关近亲，善亲〔静〕：مۇنداق دوستلۇق ۋە ～ بىر - بىرىنى چۈشىنىشتىن كەلگەن．解了相互自。
ئېجىل - ئىناق 睦和结团〔静〕
ئېجىل - ئىناقلىق 词名象抽的 «ئېجىل - ئىناق»
ئېچىتقۇ 菌母酵②素酵，母酵①〔静〕
ئېچىتقۇ پاراشوكى 粉酵发
ئېچىتقۇلۇق 的性酵发，的酵发①〔静〕：يېمەكلىك ～ 发酵①品食酵发②<转>拨弄是非，非是弄拨四窝三调。
ئېچىتقۇلۇق باكتېرىيە 菌细性酵发 <化>
ئېچىتقۇلۇق قىلماق 非：هوي، بۇ يەرده ئېچىتقۇلۇق قىلماي، ئۆز ئىشىڭنى قىلساڭ بولمامدۇ؟ 喂，别在这里拨弄是非，干自己的事去不行吗？ <成>
ئېچىتقۇلۇت 草见月 <植>〔静〕
ئېچىتماق ②酒烧造酿 ～ ھاراق «ئېچىماق»的态动使：سىلەر ئۇنى ئېچىتماڭلار، سوقۇشۇپ قالمىسۇن．你们不要让他激动，来起打别可。 <转>激(作发使)：
ئېچىتىشماق 态同共的 «ئېچىتماق»
ئېچىتىلماق 态动被的 «ئېچىتماق»
ئېچىتىلغان ئوغۇت 肥堆 <农>
ئېچىتىلغان يەم - خەشەك 料饲酵发 <农>
ئېچىرقاتماق 态动使的 «ئېچىرقىماق»
ئېچىرقاشماق 态同共的 «ئېچىرقىماق»
ئېچىرقىماق 饿常非，饿极〔动〕：ئۇ بۈگۈن ئېچىرقاپ كەتتى．今天他饿了极。
ئېچىشتۇرماق ②的态动使：بۇرۇننى ئېچىشتۇرىدىغان ھىد 气味的鼻刺 / تاماكا ئىسى دىماغنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى．烟味呛鼻子。
ئېچىشماق[1] 态同共的 «ئاچماق»
ئېچىشماق[2] 的烟于由)熏，(鼻刺)呛，辣辣火①〔动〕：ئۇنىڭ يارىسى ئېچىشىپ ئاغرىپ كەتتى．激刺，(开不睁或泪流睛眼使激刺痛地辣辣火口伤的他。ئېچىشقان يېرىغا تۇز سەپمەك 浇上火"同喻：盐撒上口伤 <成> 油眼的我了熏烟．ئىستىن كۆزۈم ئېچىشىپ كەتتى / "楚酸②。睛：بۇ ھالنى كۆرۈپ بەختىنىڭ يۈرىكى ئېچىشىپ كەتتى．看到这个景况，他心里提合拜。楚酸阵一
ئېچىق ～ / 口水开 ئاچماق 〔静〕：口水(的上埂田)
ئېچىق تەمەك 口水堵
ئېچىقسىز 口水开有没 ～ ئېرىق 〔静〕：的口水开有没
ئېچىقلىق 开户窗 ～ دېرىزە 〔静〕：的开开，的开打
ئېچىلدۇرماق 书的开打 ～ / 着 تۇرغان كىتاب 态动使的 «ئېچىلماق»
ئېچىلما 的天露 <地>② 的发开①〔静〕
ئېچىلما بايلىق 源资的发开被
ئېچىلما كان ياتمىسى 床矿天露
ئېچىلماق ① «ئاچماق»的态动被：دېرىزە ～ 打被户窗 / بۈگۈن كۆرگەزمە ئېچىلدى．开了幕开会览展天今。يېڭى ھاۋا يولى ئېچىلدى．开了辟开线航新条一。دېڭىزدا قاتناش لىنىيىسى ئېچىلدى．了通开线航上水。دەرۋازا ئېچىلدى．了开敞门大。يوشۇرۇنغان نۇرغۇن سىرلار بەشىرىسى ئېچىلىپ قالماق 形原露显 / سىر ئېچىلىپ قالماق 晴③胃开 ～ ئىشتىھا：开②密秘露暴：ھاۋا ئېچىلدى．开盛，穷开，放开④。了晴天穷开子脑的他．ئۇنىڭ مېڭىسى ئېچىلدى．开盛花百。了。
ئېچىلمىغان 的发开未〔静〕
ئېچىلمىغان دېڭىز 海女处
ئېچىلىپ - يېيىلىپ 无，地快欢，地情尽，便随〔静〕：地束无拘 ～ / 坐便随 ئولتۇرماق 情尽 سۆزلىمەك ～ / 言欲所畅，谈地
ئېچىماق 已酒啤．馊发，酸发，酵发〔动〕：馊发，酸发，酵发 پىۋا ئېچىدى．了酸发奶牛。了酵发经。سۈت ئېچىپ قاپتۇ
ئېچىنارلىق 的痛惨，的酸辛，的惨悲〔静〕：～ تەقدىر 象景痛惨 / ～ مەنزىرە 运命的惨悲

ئېچىندۇرماق «ئېچىنماق»的态动使的

ئېچىنماق 惜惋，过难，惜痛，心痛，惜怜，悯怜〔动〕：جاپاكەشلەرگە ～ 人的苦受悯怜 / ئۇ ئۆزىنىڭ خاتا قىلغانلىرىغا قاتتىق ئېچىندى . 心痛常非到感误错犯己自对他 。گۈلزادە ئۆزىنىڭ ئۆمرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزگەنلىكىگە ئىنتايىن ئېچىندى . 生一度虚惜痛分十代扎丽古 。ئۇ دوستىنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلاپ ئىنتايىن ئېچىندى . 逝友朋到听他 。ئۇچ يىل بىللە تۇرۇپ ، بىردىنلا ئايرىلىپ كەتسە ، كىشى بەك ئېچىندۇ . 过难常非息消的世离别旦一，年三处相 。

ئېچىنىش «ئېچىنماق»的式形词名动种一另：دادىسىنىڭ چىرايىدا بىر خىل ～ ئالامىتى كۆرۈندى . 爸爸的出露上脸的种一另情表的酸辛 。

ئېچىنىشلىق 〔静〕的酸辛，的惨悲，的痛惨：～ ئەسلەش / 忆回的痛惨，局结的惨悲 ئاقىۋىتى 后的痛惨 果

ئېچىنىشماق «ئېچىنماق»的态同共

ئېچىتۇرىدا 蛐〈动〉〔静〕

ئېخ 〔叹〕（叹赞示表）啊，啊呵：～ ، بېپايان دېڭىز ！辽阔的海大 ！

ئېخولوت 〔静〕回声仪

ئېخورنىيە 下见

ئېخورنىيە ئوتى 芦葫水〈植〉

ئېخنوكوك = قاپلىق قۇرت كېسىلى

ئېدەر （ئېدەرى）〔静〕子月（天十四后产）

ئېدەر تۇتماق 子月坐

ئېدەر سالماق （上门间期子月坐）条布红挂

ئېدەر قىلماق 月满过

ئېدەر ۋاقتى 间期子月，子月

ئېدەرلىك[1] 的子月坐〔静〕

ئېدەرلىك[2] 的患隐有，的险危有〈方〉〔静〕

ئېدىت 〔静〕数目：خەجلىگەن پۇلنىڭ ئېدىتى يوق . 钱的过花 。目数没

ئېدىتلاتماق «ئېدىتلىماق»的态动使的

ئېدىتلاشماق «ئېدىتلىماق»的态同共的

ئېدىتلانماق «ئېدىتلىماق»的态动被的

ئېدىتلىق 的了清算，的了清算〔静〕：～ سان 的了点清，的了清算 数有中心事做 قىلماق ئىش / 字数

ئېدىتلىماق 点盘，点清〔动〕：～ مالىلارنى 品商点清

ئېدىر 陵丘〔静〕

ئېدىرلىق 带地陵丘〔静〕

ئېدىقىشماق 杠抬〈方〉〔动〕

ئېر 子钻〈古〉〔静〕

ئېرا （ئېراسى）〔静〕代〈地〉：代生新 ئېراسى ھايانلىق 代生古 ئېراسى قەدىمكى ھايانلىق / 代

ئېرەكەشمەك 对作〔动〕：对作府政和要你不 。سەن ھۆكۈمەت بىلەن ئېرەكەشمە .

ئېرەكتە 人男〈方〉〔静〕

ئېرەم 园甸伊〔静〕

ئېرەمباغ 园乐（的说所中话神）〔静〕

ئېرەن[1] 香枫，树枫〈植〉〔静〕

ئېرەن يېغىمى 脂香枫〈植〉

ئېرەن[2] 下见

ئېرەن قىلماق 睬理，视重

ئېرەنسىز 心经不漫，乎在不〔静〕

ئېرەنسىز قارىماق 理不之置，心经不漫

ئېرەنسىزلىك 心轻以掉，心经不漫，乎在不满〔静〕

ئېرەنسىزلىك قىلماق 乎在不

ئېرەنشىمەك 注关，意在〔动〕：ئۇ بۇ ئىشقا ئانچە ئېرەنشىپ كەتمىدى . 意在么怎没事件这对他 。

ئېرەنلىك 林树枫〔静〕

ئېرپان 问学，识知〔静〕

ئېرىتقۇزماق «ئېرىتماق»的态动使的

ئېرىتماق 揩，擦〔动〕：قولنى ～ / 手擦 توپىنى ～ 掉擦 / 汗揩 ～ / 土尘 تەرنى

ئېرىتىشماق «ئېرىتماق»的态同共的

ئېرىتىلماق «ئېرىتماق»的态动被的

ئېركە （属）子鸭〈古〉〔静〕

ئېرگ （位单的量能和功）格尔〈物〉〔静〕

ئېرگە 棣唐〈植〉〔静〕

ئېرگوتىن 碱角麦〈医〉〔静〕

ئېرنەك 缘边，边，近附，围周〈古〉〔静〕

ئېرنىئانتوس 茅蔗〈植〉〔静〕

ئېرىت 炎膜虹〈医〉〔静〕

ئېرىتروميتسىن 素霉红〈医〉〔静〕

ئېرىتكۈچ 净洁洗②剂溶〈化〉①〔静〕

ئېرىتكۈچى 的解溶〔静〕

ئېرىتكۈچى بەز 腺解溶〈理生〉

ئېرىتكۈچى كاتالىزاتور 剂化催融熔〈化〉

ئېرىتكۈچى ماي 油剂溶〈化〉

ئېرىشسلىگەن ئىممۇنىتېتلىق 性疫免得获 <生>
ئېرىشسلىگەن ئېرىسىيەت ←传遗状性得获 <生>
ئېرىغ ~ / 碗净干 چىنە ~ :的净纯،的净干①〔静〕 ئالتۇن 纯金②全是،是尽: ~ ئۇششاق بالىلار كەپتۇ. 到见所把他 . ئۇ كۆرگىنىنى ~ ئېيتتى . 孩小是全的来 。了来出说全的
ئېرىغ مال (金纯)货精
ئېرىغداتماق «ئېرىغدىماق» 态动使的
ئېرىغداشماق «ئېرىغدىماق» 态同共的
ئېرىغدالماق «ئېرىغدىماق» 态动被的
ئېرىغدىماق 扫打 ~ ئارامنى ـ هويلا :净干弄،扫打〔动〕
院庭 / چىنە ـ قاچىلارنى 碟碗洗 ~
ئېرىق :渠沟،沟水〔静〕 ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدىرى يوق . ئېرىقنى چوڭقۇر چاپ، سۇنى ئويناپ تۆت . <谚> 钱值不水的里渠沟 。 <谚> 劲费不水浇،深得挖渠沟 。
ئېرىق قازغۇچ 机壕掘
ئېرىقچە 溪،渠小〔静〕
ئېرىق ـ ئۆستەك 渠水〔静〕
ئېرىك[1] 羊羯 <动>〔静〕
ئېرىك قوي 羊羯،羊公 <动>
ئېرىك[2] 的朽腐،的朽 <古>〔静〕
ئېرىكۈچى 质溶②的解溶①〔静〕
ئېرىكچاي 人指六 <方>〔静〕
ئېرىمە 的成而化溶〔静〕
ئېرىمە جىرا 沟溶 <地>
ئېرىمە غار 洞溶 <地>
ئېرىمەك :融消،解融،化融①〔动〕 مۇز ئېرىپ كەتتى . 冰雪积的上顶山 . تاغ چوققىسىدىكى قارلار ئېرىدى 了融消。 :解溶،化溶②。了化融于化溶糖 . قەنت سۇدا ئېرىدۇ 质物种这 . بۇ ماددا سۇدا ئېرىمەيدۇ :解熔،化熔③。水在能不里解溶。 بۇ خىل رودا 1000 گىرادۇسلۇق تېمپېراتۇرىدىلا ئېرىيدۇ . 这种矿石在的度1000 能才中温高的度 。化熔
ئېرىنچ[1] 能可 <古>〔助〕
ئېرىدىنچ[2] ،适舒،活生裕优،活生裕富 <古>〔静〕 逸安
ئېرىنچەك :的洋洋懒،的惰懒،的惰怠〔静〕 ~ بالا 子孩的惰懒
ئېرىنچەكلىك 洋洋懒〔静〕 ئۇ ~ بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكىنى ئاچتى . 门了开打身起地洋洋懒他 。

ئېرىدىمە ③物化熔،物化溶②液溶 <化>①〔静〕 浆砂 <建>
ئېرىتمەك 化熔 ~ :炼熔،解熔،化熔①〔动〕 مېتالنى ~ 属金 / ئېرىتىپ كەپشەرلىمەك 焊熔 / ئېرىتىپ ئۈزمەك 熔断 / رودىنى كوكس بىلەن بىللە دومنا مەشكە سېلىپ ~ :解溶،化溶②炼溶里炉高在放起一炭焦跟石矿把 مۇزنى ~ :动打،化感 <转>③冰化溶 قىزىنىڭ تاتلىق سۆزلىرى ئۇنىڭ قەلبىنى ئېرىتتى 动打语密言甜的娘姑 . ياخشى گەپ تاشنى ئېرىتىدۇ . <谚> 能言良 心的他了 。"开为石金،至所言良"同喻:头石开化 。
ئېرىتىپ تاۋلىماق 炼冶 <冶>
ئېرىتىپ قۇيماق 铸熔 <冶>
ئېرىتىش «ئېرىتمەك» 式形词名动种一另的
ئېرىتىش خۇرۇچى 剂熔 <冶>
ئېرىتىش مېشى 炉熔 <冶>
ئېرىتىشمەك «ئېرىتمەك» 态同共的
ئېرىتىلمەك «ئېرىتمەك» 态动被的
ئېرىش «ئېرىمەك» 式形词名动种一另的
ئېرىش دەرىجىسى 度解溶،度溶 <化>
ئېرىش مۇۋازىنىتى 衡平解溶 <物>
ئېرىش نۇقتىسى 点熔 <物>
ئېرىش ئىسسىقلىقى 热解溶 <物>
ئېرىشتۈرمەك «ئېرىشمەك» 态动使的
ئېرىشچان 性溶可،的熔易،的解溶易 <化>〔静〕 的强
ئېرىشچان تاۋار 品商性溶易 <经>
ئېرىشچان قېتىشما 金合熔易 <冶>
ئېرىشچان كراخمال 粉淀性溶可 <化>
ئېرىشچان ماددا 质物性溶可 <化>
ئېرىشچان ئوزۇقلۇق 分养性溶可 <农>
ئېرىشچان ئوكسىگىن 氧解溶 <化>
ئېرىشچانلىق 溶可②度解熔،度解溶① <化>〔静〕 性熔可،性
ئېرىشچانلىق كۆپەيتمىسى 积度溶 <化>
ئېرىشمە 性得获 <生>〔静〕
ئېرىشمە ئىممۇنىتېت 疫免性得获 <医>
ئېرىشمەك 得赢،得获،到得〔动〕 ئىنقىلاب غەلىبىگە ئېرىشتى . 利胜了得获命革 。 ئۇ ئاممىنىڭ هىمايىسىگە ئېرىشتى . 护拥的众群了到得他 。
ئېرىشىلمەك 态动被的 «ئېرىشمەك»

ئېرىنمەك 上得懒 ～ بازارغا چىقىشقا 得懒〔动〕：
习学地倦不 ئۆگەنمەي 街 / ئېرىنمەي
ئېرىئونىت 石沸毛 <地>〔静〕
ئېزدىپ - تېزدىپ 干地涂糊里稀你是不怕恐事件这？ 涂糊里稀〔静〕：سەن ～ بۇ ئىشنى قىلىپ قويمىغانسەن 吧的？
ئېزىپ - يانچىپ 样像不得踏糟地瓜块这把们偷小 . 踏糟〔静〕：ئوغرىلار بۇ قوغۇنلۇقنى ～ ۋەيران قىلىۋەتتى 了子 。
ئېزىتقۇ 话鬼，话的人惑迷 的人惑迷②楼蜃市海，景蜃①〔静〕：～ گەپ
ئېزىتقۇلۇق 词名象抽的 «ئېزىتقۇ»
ئېزىتقۇلۇق قىلماق 心人惑蛊
ئېزىق 牙槽，齿臼 <理生>〔静〕
ئېزىق چىش 牙磨
ئېزىقتۇرماق 态动使的 «ئېزىقماق»
ئېزىقتۇرۇشماق 态同共的 «ئېزىقتۇرماق»
ئېزىقتۇرۇلماق 态动被的 «ئېزىقتۇرماق»
ئېزىقماق 说，误口③途歧入误 <转>②路迷①〔动〕
话错：ئۇ گەپىدىن ئېزىقىپ قالدى . 说他，误口了生发他 . 话了错 。
ئېزىقىشماق 态同共的 «ئېزىقماق»
ئېزدىلەڭگۇ 慢②塌疲，糊黏，散懒，洋洋懒①〔静〕 子性
ئېزىلەڭگۇلۈك 塌疲，散懒〔静〕
ئېزىلەڭگۇلۈك قىلماق 蹭磨，散懒，振不靡萎：ئېزىلەڭگۇلۈك قىلماي ، تېزرەك ئىشلە . 蹭磨别，吧干快 了 。
ئېزىلگۈچى 的迫压被②者迫压被①〔静〕
ئېزىلگۈچى مىللەت 族民迫压被
ئېزىلمەك 烂煮，烂挤，烂压①〔动〕：ئۆرۈك ئېزىلىپتۇ . 被②。了烂煮饭 。ئاش ئېزىلىپ كەتتى . 了烂压子杏
迫压：ئېزىلگەن مىللەت 族民迫压被③烂煮，烂挤，洋洋懒，散懒 人的散懒 ：ئېزىلىپ يۈرىدىغان ئادەم 打不起精神
ئېزىلىپ - يانچىلىپ 压带挤连〔静〕
ئېسىل 味气 <古>〔静〕
ئېسىلدەشمەك 态同共的 «ئېسىلدىمەك»
ئېسىلدىمەك 哭地搭搭抽抽，泣抽 搭抽〔动〕：ئېسىلدەپ يىغلىماق
ئېسىلەنمەك 身附鬼〔动〕

ئېسەن[1] 平安〔静〕：بالا - چاقىلىرى ئېسەنمۇ؟ 平眷家的您？ 吗安？
ئېسەن[2] 年明〔静〕
ئېسەنچىلىك 安平〔静〕：～ بولسا ، كېلەر يىلى قەشقەرگە بارىمەن . 去什喀到年明我，话的安平果如 。
ئېسەنگىرەتمەك 态动使的 «ئېسەنگىرىمەك»
ئېسەنگىرەشمەك 态同共的 «ئېسەنگىرىمەك»
ئېسەنگىرىمەك 以所乎忘，脑头昏冲①〔动〕：غەلىبە ئالدىدا ئېسەنگىرەپ قالماسلىق كېرەك . 冲前面利胜在要不 。脑头昏②。惑困
ئېسەنلەشمەك 候问相互〔动〕
ئېسەنلىك[1] 宁安，安平〔静〕：～ سورىماق 候问，安请 明们我 . ئېسەنلىككە بارىمىز ：年明〔静〕 ئېسەنلىك[2] 。苏克阿去年
ئېسپېرانتو = دۇنيا تىلى
ئېستروگېن 素激雌 <理生>〔静〕
ئېستونلار 人亚尼沙爱〔静〕
ئېستېتىزم 义主美唯〔静〕
ئېستېتىك 的美审〔静〕：～ قابىلىيىتى 力能美审 / ～ تەربىيە 育教美审，育美
ئېستېتىكا 学美〔静〕
ئېستېتىكىشۇناس 家学美〔静〕
ئېستېتىكىشۇناسلىق = ئېستېتىكا
ئېستېتىكىلىق 的美审，的学美〔静〕
ئېستېتىكىلىق زوق 趣情美审
ئېستىر 酯 <化>〔静〕
ئېستىرلىماق 化酯 <化>〔动〕
ئېستىرازا 酶酯 <化>〔静〕
ئېسكادرا 队舰 <军>〔静〕
ئېسكۇلۇس 树叶七 <植>〔静〕
ئېسكىمەك 闻，嗅 <方>〔动〕
ئېسكىموس 人摩基斯爱〔静〕
ئېسىرغا 坠耳，环耳 <方>〔静〕
ئېسىركىمەك 惜爱 <方>〔动〕
ئېسىز 耻无，恶邪，过罪 <古>〔静〕
ئېسىزلەنمەك 坏学，坏变 <古>〔动〕
ئېسىشماق 态同共的 «ئاسماق»
ئېسىقسىز 的吊未，的挂未〔形〕
ئېسىقلىق 子帽 . ～ شەپكە قوزۇقتا 的着吊，的着挂〔静〕：的上子橛在挂是 。

ئېسىل ～：的贵名，的重贵，的贵华，的贵宝① 〔静〕 مەدەنىي يادىكارلىق ～ / 物文的贵宝 گىلەم ～ / 地的贵华 تاۋار ～ / 物货的重贵名 ناماق ～ / 毯良优②品商贵名 ئەنئەنە ～ / 统传良优 ئەسەر ～：的尚高德品，的秀优，的 ئادەم ～ / 作佳，品作秀优 人的尚高德品

ئېسىل تاش 石宝

ئېسىلدۇرماق «ئېسىلماق» 的动使态

ئېسىلزادە 士绅，贵显 〔静〕

ئېسىلزادىلىك «ئېسىلزادە» 的象抽名词

ئېسىلماق ① «ئاساق²» 的被动态：空悬，挂悬，垂悬；攀，扒；缠纠：ماشىنىغا ～ / 车扒 دەرەخ شېخىغا ～ / 枝树着攀 ماڭا ئېسىلما. 我缠纠别，事有还我 . ئالمىقى ② 。刑绞以处被他 . ئۇ دارغا ئېسىلدى 。旗 «ئاساق²» 的复自态：扒；攀，缠纠 مەكتەپ دەرۋازىسىغا دۆلەت بايرىقى ئېسىلدى . 国着挂悬门校

ئېسىلمىشماق «ئېسىلماق» 的同共态

ئېشەك 〔静〕 <动> 驴，驴毛：～ ئۇلۇۋاتسا ، كۆتى غېجەك چاپتۇ . "灾幸"同喻：琴胡拉殷屁，死要快驴毛 <谚> 。"祸乐 毛 <谚> ئېشىكى يوق موللامنىڭ قۇلىقى تىنچ . 。"净清根耳，驴无拉 惹"同喻：气出鞍驴拿就，驴毛了不何奈 <谚> . ئېشەككە كۆچۈك يەتمىسە ، ئۇر توقۇمنى 外 بېشى تۇتمىغان ～ 。"硬怕软欺"："篱笆惹锅起不 行懂不，行

ئېشەك قېچىر 骡驴 <动>

ئېشەك ھارۋىسى 车驴

ئېشەك ئۆچىسى 脊墙 <建>

ئېشەكبۇيىسى 豆喜驴 <植>〔静〕

ئېشەكپۇرچىقى 豆食驴 <植>〔静〕

ئېشەكتاپىنى 草蹄马 <植>〔静〕

ئېشەكچى 夫脚(的脚赶驴毛用) 〔静〕

ئېشەكچىلىك 业脚赶 〔静〕

ئېشەكقومۇشى 葱鸦小 <植>〔静〕

ئېشەكقۇرتى 虫潮，妇鼠 <动>〔静〕

ئېشەكقۇلاق 蕨子球 <植>〔静〕

ئېشەكلىك ①的驴有：شۇنداق قىلىپ ، بىزمۇ ھەر ～ يولۇپ قالدۇق . 骑②。驴毛头一了有也们我，样这就 . ئۇ ～：的驴 。的来驴毛骑是他 . كەلدى

ئېشەكمەدەكى 笔鬼，苔尿狗 <植>〔静〕

ئېشەك ـ ئولا 口牲他其和驴毛 <方>〔静〕

ئېشەكيېلىمى 胶阿 <药>〔静〕

ئېشەكيېمى 瘩疙风鬼，块疹风 <医>〔静〕

ئېشىپ ـ تېشىپ 余有绰绰，裕充 〔静〕：بۇ يىل بىزنىڭ 粮的备准们我年今 . تەييارلىۋالغان ئاشلىقىمىز ～ تۇرىدۇ 。余有绰绰食

ئېشىكلىك 线的捻 ～：يىپ的捻 〔静〕

ئېشىلمەك «ئەشمەك» 的被动态

ئېشىلىشچان 度捻 <纺>〔静〕

ئېشىنچا 的余多，的余剩 〔静〕

ئېشىنچا ئاشلىق 粮余

ئېشىنچا پۇل 钱余

ئېشىنچا مەھسۇلات 品产余剩

ئېشىنچا ئۇچۇر 息信余冗

ئېشىنىدى 余盈 〔静〕

ئېشىنىدى پايدا 利盈

ئېشىنىدى مال 货脚下，货剩

ئېشىنماق 余剩：مەن بۇ يىل ئىككى تاغار ئاشلىق ئېشىنىدىم . 〔动〕食粮袋口两余剩年今我 。

ئېغىر ～：甸甸重，重沉，重①〔静〕 ～ ئىش 活重 / يۈك ～ 重繁，重②头石的甸甸重 تاش ～ / 子担的重沉，担重 ～ / 务任的重繁 ～：重深，重严 ئۆزىچە ئاقىۋەت ～ / 果后的重严 جىنايەت ～ / 行罪的重严 كۆلپەت ～ / 力吃，难困，难艰，苦艰③难灾的重深 كۈنلەر ～：工的力吃，作工的难艰 خىزمەت ～ / 月岁的苦艰④。地境的难困于处他 . ئۇ ～ ئەھۋالدا قالدى / 作 ～：刻苛⑤子句的懂难涩晦 جۈملە ～：懂难涩晦，涩 ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا قويغان شەرتى بەك ～ . 分十件条的出提他 ～：的化消以难⑥。刻苛 ھەزىم ～：的化消以难⑦饭的 ، ئىچى ～ ، بول . 沉着，耳比热 ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال ، رابىيە：静冷 。静冷要，己自制克要你

ئېغىر ئاپتوموبىل 车汽重载，车汽型重

ئېغىر ئالماق 意介，心多，怪见，意在：ھېلىقى گەپ ئېغىر ئالماق . 是话句那才刚 ، ئويلىمايلا دەپ ساپتىمەن 。意介别可你，的说中意无我

ئېغىر باج ـ سېلىق 税杂捐苛，税重捐苛

ئېغىر بوينى يېنىڭ قىلماق 别，快轻脚手 <成>

ئېغىر بويىڭنى يېنىڭ قىلىپ ، بۇ ئىشقا مېڭىشىپ بېرىڭ . 烦麻嫌：件这跑跑我帮，(累受怕别)烦麻嫌别你请 。事

ئېغىر پىلىموت 枪机重 <军>

ئېغىر تەگمەك 鲁粗，气粗声粗(话说)：سەن ئۇنىڭ

غا ئېغىر تەگمەي ، سىلىقراق بول . 你对他态度柔和一些 ،
别粗声粗气 。
ئېغىر جازا 重罚
ئېغىر جازالىماق 严办 ،惩处重从 <法> 罚处重从 ،惩严
ئېغىر چۇشمەك 大销花 : بۇ توي بىزگە بەك ئېغىر چۇشتى . 这婚礼我们太大花销了 。
ئېغىر دىزىلىن 油柴重 <石>
ئېغىر زەمبىرەك 炮重 <军>
ئېغىر ساناەت 工业重
ئېغىر سۇ 水重 <化>
ئېغىر قورال 器武重 <军>
ئېغىر كارۋان 糊黏 ،蔫老 ،头肉 ،子性慢 : تازا ~ ئاداش ئىكەن ئۇ . 糊黏个是真兄老位这 。
ئېغىر كەتمەك (得说话)重 : ئۇنداق دېمەڭ ، بۇ گېپىڭىز ئېغىر كەتتى . 别那么说 ،说重了这话 。
ئېغىر كەلمەك ① 重 : ئۇ مەندىن بەش كىلو ئېغىر كەلدى . 他比我重五公斤 。② 吃力 : بۇ ئىش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى . 这事他干力吃 。③ 难消化 : بۇ تاماق كىسەل ئادەمگە ئېغىر كېلىدۇ . 这饭的样子病人吃了难消化 。④ 难以忍受 : قىزنىڭ سوغۇق مۇئامىلىسى ماڭا ئېغىر كەلدى . 姑娘的冷漠态度我难以忍受 。⑤ 重嫌 : ھاۋا خېلىلا ئىسسىق قالدى ، پاختىلىق چاپان ئېغىر كېلىدۇ . 天气多热了 ،穿棉衣嫌重 。
ئېغىر كۆرمەك 畏 ،难畏 ،难为 ،意介 : ئۇ ماڭا بۇ گەپنى ئېيتىشنى ئېغىر كۆردى . 他难为情跟我说这话 。 难为到那才刚 。 ئېغىر كۆرمەك ، ئۇيلىمايلا دەپ ساپتىمەن 。 意介别可你 ،的说心无我是话句 。
ئېغىر ماي 油重 <化>
ئېغىر مېتال 属金重
ئېغىر ھىدروگېن 氢重 <化>
ئېغىر ئۇستىخان 子性慢
ئېغىر ئېلېمېنت 素元重 <物>
ئېغىر ياتقۇ 万 ،睡熟 ،睡沉 : ~ ، پۈتۈن يېزا جىمجىتلىققا چۆمگەنىدى . 万寂俱籁 ,寂俱村一片全 ,寂沉 。
ئېغىرئاياغ 妇孕 : ~ ئايال 的孕有 〔静〕 的孕怀
ئېغىرئاياغ بولماق 孕怀
ئېغىربوي 孕怀 〔静〕 ,子身重 : ئۇنىڭ ئايالى ~ بولۇپ قاپتۇ . 他妻子孕怀了 。
ئېغىر ـ بېسىق 稳沉 ,着沉 ,重稳 〔静〕 : ~ ئادەم 人的着稳沉 ,人的重稳 / كىشىلەرگە ~ مۇئامىلىدە بولماق 待人稳沉
ئېغىر ـ بېسىقلىق 气静心平 ,着沉 〔静〕 : ~ بىلەن جاۋاب بەرمەك 答回地着沉
ئېغىرچىلىق 境困 ,苦困 ,难艰① 〔静〕 : تۇرمۇشىنىڭ ئېغىرچىلىقى / 难艰的活生 ئانام ئۆلمىگەن بولسا ، ئانام مۇنچە ئالا ئېغىرچىلىقلارغا قالماس ئىدى . 妈妈 ,着活还爸爸果如 ,艰的大么这入陷会不也 :担负 ,担重 <转>② 。境困 :担负 ,担重
ئېغىرچىلىقنى ئۈستىگە ئالماق 担重负肩 / ئېغىرچىلىقنى باشقىلارغا ئارتىپ قويماق 担负嫁转
ئېغىرسىنماق 重嫌 〔动〕
ئېغىرسىنىشماق 态同共的 «ئېغىرسىنماق»
ئېغىرقات 子身重 〔静〕
ئېغىرلاتماق 态动使的 «ئېغىرلىماق» : باللارنى ئالداپ سانقان جىنايەتچىلەرنى ئېغىرلىتىپ جازالاش كېرەك . 罚处重加当应 ,拐骗儿童的犯罪 。
ئېغىرلاشتۇرماق 态动使的 «ئېغىرلاشماق»
ئېغىرلاشتۇرۇلماق 态动被的 «ئېغىرلاشتۇرماق»
ئېغىرلاشماق 沉昏 ,重加 ,重沉 ,重变① 〔动〕 : كېسەل ~ / 重加机危 ,كرىزىس 化恶情病 ,重加情病 ~ / 难艰 ,难困②沉昏脑头 ~ كالا / 重沉步脚 ~ دەم : ئۇنىڭ نەپىسى ئېغىرلاشتى . 他分要快 ,难困吸呼的③ 。难困 ,娩分要快 ,了大子肚 :娩分快人女这 : بۇ ئايال ئېغىرلىشىپ قاپتۇ . 了 。
ئېغىرلىق 重 〔静〕 ① 重 ,量重 : بەدەن ئېغىرلىقى 体重 / بۇ بېلىقنىڭ ئېغىرلىقى قانچە جىڭ كېلەر ؟ 这重斤几有鱼条这 ? 沉 ,着沉② 。动不拿我得重 . ئېغىرلىقىدىن كۆتۈرەلمىدىم .
稳 : ~ رەھىمانلىق ، يېنىكلىك شەيتانلىق . 是稳沉 <谚> 。径行鬼魔是浮轻 ,德之贤圣 。
ئېغىرلىق قىلماق 气住沉 ,着沉① 气住沉 : سىز ئېغىرلىق قىلماڭ . 你 . 难困得觉 ,重嫌② 。气住沉你 : بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنلاش ماڭا ئېغىرلىق قىلىدۇ . 难困得觉我务任项这成完 。 مۇنچە كۆپ يۈك بېسىلسا ، ھارۋىغا ئېغىرلىق قىلىدۇ . 么这装 ,物货的多 ,住不吃车 。
ئېغىرلىق كۆتۈرۈش 重举 <体>
ئېغىرلىق كۈچى 力重 <物>
ئېغىرلىق مەركىزى 心重 <物>
ئېغىرلىق نۇقتىسى 点重 <物>
ئېغىرلىق يەلكىسى 臂重 <物>
ئېغىرلىق يوقىتىش 重失 <物>
ئېغىرلىماق 加重 ,重变 〔动〕 : ئۇنىڭ كېسىلى ئېغىرلاپ قالدى .

دى . 了重加情病的他 。

ئېغىر - يېنىك 〔静〕 轻重的：ئېغىرئاياغ ۋاقتىدا ~ نەرسە-لەرنى كۆتۈرمەسلىك كېرەك . 要不都西东重轻间期孕怀 。抬

ئېغىز 〔静〕 口①，嘴②间：ئىككى ~ ئۆي 两间子房③句：بىر ~ گەپ 一句话

ئېغىز ئاچماق 开口②，张口①

ئېغىز ئالماق ①(疮)溃烂：جاراھەت ~ 烂溃口伤②

ئېغىز تەگمەك 尝：نەشپۈتكە ~ 梨香尝

ئېغىز تىلى = جانلىق تىل

ئېغىز گارمونى 口琴

ئېغىز ئۆي 间外

ئېغىز ئىقرارى 供口 <法>

ئېغىز ئىمتىھانى 试口

ئېغىز يەللىكى 炎口 <医>

ئېغىز - بۇرۇن 〔静〕 脸嘴

ئېغىز - بۇرۇن يالاشماق 奸为狈狼

ئېغىزچە 〔静〕 的头口：ئۇقتۇرۇش ~ 知通头口

ئېغىزچە تەرجىمە 译口 <语>，译翻头口

ئېغىزچە ھېسابلىماق 算口，算运头口

ئېغىزدۇرۇق 〔静〕 子嚼马

ئېغىزلاندۇرماق 态动使的 «ئېغىزلانماق»

ئېغىزلاندۇرۇشماق 态同共的 «ئېغىزلاندۇرماق»

ئېغىزلاندۇرۇلماق 态动被的 «ئېغىزلاندۇرماق»

ئېغىزلانماق 〔动〕 饭吃，饭喂(次一第后生出儿婴)①话说口开②

ئېغىزلىق «ئېغىز»的形动词容形：ئىككى ~ ئۆي 间两子屋

ئېغىزمان 〔静〕 颈

ئېغىش 〔静〕 向偏，差偏：خىزمەتتىكى ~ 工作的中偏 / ئېغىشنى تۈزەتمەك 纠偏差

ئېغىش بۇلۇڭى 角偏 <物>① 角转偏 <数>②

ئېغىش ھالىتى 态偏 <数>

ئېغىشماق ① «ئاغماق»的形动词容形：ئۇلار توغرا يولدىن ئېغىشتى . 道正了离偏②态同共的：渝不终始③。他们偏离了正道 。他始终不渝地执行了正确的政策 。

ئېغىل 〔静〕 圈

ئېغىل قىلمىساق 糟糟乱得搞，脏搞 <成>：سىلەر ئۆيىنى ئېغىل قىلىۋېتىپسىلەرغۇ . 你们把屋子搞得脏糟糟的，啦 。

ئېغىنىماتماق 态动使的 «ئېغىنىماق»

ئېغىنىماشماق 态同共的 «ئېغىنىماق»

ئېغىنىماق 〔动〕 滚打：ئات ئېغىنىغان يەردە تۆك قالار ، ئېشەك ئېغىنىغان يەردە تېزەك . 驴，毛留方地的滚打马 <谚> 。粪留方地的滚打 。

ئېفىتالىت 〔静〕 (国滑名初，族民代古)奴匈白，哒呎(等阗挹，怛挹名译曾亦

ئېففېكت 应效 <物>〔静〕

ئېففېكتلىق 的应效 〔静〕

ئېففېكتلىق لامپا 灯能节

ئېففېكتور 器应效 <理生>〔静〕

ئېفېدرىن 碱黄麻 <药>〔静〕

ئېفىر[1] 醚乙 <化>〔静〕

ئېفىر[2] 太以 <物>〔静〕

ئېفىر شامىلى 风太以 <物>

ئېفىرازا 酯酶 <化>〔静〕

ئېفىئوپ 人亚比俄塞埃 〔静〕

ئېقىتما 物积冲 〔静〕

ئېقىتماق 〔动〕 流，冲：سۇ نۇرغۇن قۇم - شېغىللارنى ئېقىتىپ كەلدى . 石沙多许了来冲水 。 ئۆستەڭگە سۇغا چىقىۋېدىم ، چېلىكىمنى سۇ ئېقىتىپ كەتتى . 我了走冲水，水打边渠到 。桶水的

ئېقىتماي - تېمىتماي 〔静〕 地动不封原，地漏不滴点：ئۇ ئايشەمنىڭ گېپىنى ~ ئېرىغا يەتكۈزۈپتۇ . 姆谢依阿把他 。夫丈的她了给达传地漏不滴点话的

ئېقىتىشماق 态同共的 «ئېقىتماق»

ئېقىتىلماق 态动被的 «ئېقىتماق»

ئېقىش «ئاقماق»的形动词名动种一另的：مىقدارى سۇنىڭ ~ 量流

ئېقىش تاپماق 利顺，当顺，火红：ئىش ئېقىش تاپتى . 红很意生的他 。利顺情事 。火

ئېقىش سۈرئىتى 速流 <水>

ئېقىش قارشىلىقى 阻流 <水>

ئېقىش مۇساپىسى 程流 <水>

ئېقىش ئۆزگىرىشچانلىقى 变流 <地>

ئېقىشچان 的性动流 〔静〕

ئېقىشچان جىسىم 体流 <物>
ئېقىشچان ماددا 质流 <水>
ئېقىشچانلىق 性动流〔静〕
ئېقىشماق «ئاقماق» 的态同共
ئېقىم 流①〔静〕 ~ ھاۋا ئېقىمى气流 / ئىسسىق ~ 西东的动流：暖流 / سوغۇق ~ 寒流②流潮：历史潮流 ~ تارىخىي / پىكىر ئېقىمى 思潮③流派：新流派 ~ يېڭى / ئىلمىي ~ 学派
ئېقىم بۆلگۈچ 器流分 <电>
ئېقىم تېزلىكى 速流 <物>
ئېقىم زىچلىق ۋېكتورى 量矢度密流 <物>
ئېقىم سىزىقى 线流 <物>
ئېقىم مەسىللىرى 事时
ئېقىم ئىسىخېمىسى 图程流 <电>
ئېقىن 的动流②水流①〔静〕
ئېقىن توري 网流 <水>
ئېقىن توسماق 流截 <水>
ئېقىن چۆكۈندىسى 物积冲
ئېقىن ساياھىتى 游旅流漂
ئېقىن سۇ 水流
ئېقىن قاتلىمى 层流 <水>
ئېقىن قۇرۇلمىسى 造构动流 <地>
ئېقىن مىقدارى 量流 <水>
ئېقىن ئۆزگەرتكۈچ 器流变 <水>
ئېقىن ئۈزۈلۈشى 流断 <水>
ئېقىن يالىنىش 蚀冲
ئېقىندى 积冲 <地>〔静〕
ئېقىندى تۈزلەڭلىك 原平积冲 <地>
ئېقىندى قاتلام 层积冲 <地>
ئېقىنشۇناسلىق 学川河，学流河 <地>〔静〕
ئېكە 官器性(的兽母)〔静〕
ئېكەك 刀锉，锉〔静〕
ئېكەك سالماق 铁锉 ~ تۆمۈرگە 锉：
ئېكەك سۆڭىكى 骨颌 <理生>
ئېكەكچە 锉锦什，刀锉小〔静〕
ئېكەكلەتمەك «ئېكەكلىمەك» 的态动使
ئېكەكلەشمەك «ئېكەكلىمەك» 的态同共
ئېكەكلەنمەك «ئېكەكلىمەك» 的态动被
ئېكەكلىمەك 锉〔动〕
ئېكەكلەش ئىستانوكى 床锉

ئېكەمە 器乐拨弹厥突代古)麦克伊 <古，艺>〔静〕 (一之
ئېكتوپلازما 外胞细，浆胞外，膜质外 <生>〔静〕 质层
ئېكتوپلاست 膜质外 <生>〔静〕
ئېكران (ئېكرانى) 屏光荧，幕屏，幕银〔静〕
ئېكران خېتى 幕字
ئېكرانلىق 片影幕银宽 فىلىم ~ كەڭ 的幕银有：〔静〕 话电视可 <电> ئېكرانلىق تېلېفون
ئېكزوسفېرا 层逸散，层气大外 <气>〔静〕
ئېكس 斯克爱〔静〕
ئېكس نۇر 线射斯克爱 <物>
ئېكس نۇر دىفراكتومېترى 衍线射 X <物> 仪射
ئېكس نۇر دىفراكسىيسى 射衍线射 X <物>
ئېكس نۇر ئىسپېكتروگرافى 摄线射 X <物> 仪谱
ئېكسپرومىت 曲兴即 <艺>〔静〕
ئېكسپلاتاتور= ئېكسپلاتاتسىيچى
ئېكسپلاتاتسىيە 度制削剥 تۈزۈمى 剥削〔静〕：~
ئېكسپلاتاتسىيە قىلماق 剥削：باشقىلارنىڭ ئەمگىكىنى 动劳的人他削剥 ~
ئېكسپلاتاتسىيچى 者削剥〔静〕
ئېكسپورت 出输，口出〔静〕
ئېكسپورت بېجى 税出输，税口出 <经>
ئېكسپورت تاۋارلىرى 品商口出 <经>
ئېكسپورت سەپلىمىسى 代替口出 <经>
ئېكسپورت قىلماق 出输，口出
ئېكسپورت كارانتىنى 疫检口出 <经>
ئېكسپورت كرېدىتى 贷信口出 <经>
ئېكسپورتچى 卖口出 تەرەپ ~：方卖口出 <经>〔静〕 方
ئېكسپورتلۇق 的口出〔静〕
ئېكسپورتلۇق ئىجارە 赁租口出 <经>
ئېكسپوزىتسىيە 光曝 <物>②端开 <文>①〔静〕
ئېكسپېدىتسىيە 险探〔静〕
ئېكسپېدىتسىيچى 家险探〔静〕
ئېكستراكت 物出浸，物取萃 <化>〔静〕
ئېكستراكتلىماق 取萃 <化>〔动〕
ئېكستراكتور 壳退(的炮枪)，器取提，器取萃〔静〕

钩弹抓，器

ئېكستېرېموم 值极 <数>〔静〕

ئېكستېرىمىزم 义主端极，论激过〔静〕

ئېكستېرىمىزمچى 子分激过，者义主端极〔静〕

ئېكسكاتور 器湿防，器燥干 <机>〔静〕

ئېكسكاۋاتور 机土掘，铲电〔静〕

ئېكسكۆرسىيە 光观，观参〔静〕：～ ئۆسكى 参观，团观参，团光观

ئېكسكۆرسىيە قىلماق 光观，观参

ئېكسكۆرسىيەچى 者观参〔静〕

ئېكسوتوكسىن = تاشقى زەھەر

ئېكستون 子激 <物>〔静〕

ئېكلوگىت 岩辉榴 <地>〔静〕

ئېكلىپتىكا 道黄 <天>〔静〕

ئېكلىپتىكلىق 的道黄 <天>〔静〕

ئېكلىپتىكلىق كەڭلىك 纬黄 <天>

ئېكلىپتىكلىق ئۇزۇنلۇق 经黄 <天>

ئېكوسفېرا 圈态生 <生，地>〔静〕

ئېكولوگ 家学态生〔静〕

ئېكولوگىيە 学态生 <生>〔静〕

ئېكولوگىيە بانكىسى 行银态生 <经>

ئېكولوگىيە ئېتىكىسى 学理伦态生 <生>

ئېكولوگىيىلىك 的态生〔静〕

ئېكولوگىيىلىك ئامىل 态生，子因态生 <生>素因

ئېكولوگىيىلىك تارقىلىش 布分态生

ئېكولوگىيىلىك تەقلىد 拟模态生 <农>

ئېكولوگىيىلىك تەڭپۇڭلۇق 态生 <生，地>衡平

ئېكولوگىيىلىك جۇغراپىيە 学理地态生 <地>

ئېكولوگىيىلىك رايون 域区态生 <生>

ئېكولوگىيىلىك سىستېما 统系态生 <生>

ئېكولوگىيىلىك كىلىمات 候气态生 <生>

ئېكولوگىيىلىك كىلىماتولوگىيە 气态生 <气>学候

ئېكولوگىيىلىك مۇھىت 境环态生 <生>

ئېكولوگىيىلىك ئۈنۈم 益效态生 <经>

ئېكولوگىيىلىك ئىرسىيەتشۇناسلىق 态生 <生>学传遗

ئېكولوگىيىلىك ئىقتىسادشۇناسلىق 态生 <经>学济经

ئېكولوگىيىلىك يوقىلىش 绝灭态生 <生>

ئېكونومايزېر 内)②器热节(的炉锅)① <机>〔静〕器油节(的机燃

ئېكۇاتور 道赤 <地>〔静〕

ئېكۇاتور بەلۋېغى 带道赤 <地>

ئېكۇاتور شامىلى 风道赤 <气>

ئېكۇۋالېنت 量当 <化，物>②物价等 <经>①〔静〕

ئېكۇۋالېنتلىق 的效等，的量当 <物，化>

ئېكۇۋالېنتلىق قويۇقلۇق 度浓量当 <化>

ئېكۇۋالېنتلىق يادرو بومبىسى 弹核量当 <军>

ئېكىشمەك 态同共的 «ئەكمەك»

ئېكىن[1] 物作农，稼庄〔静〕

ئېكىن[2] 膀肩，肩〔静〕

ئېكىنزار = ئېكىنلىك

ئېكىنزارلىق = ئېكىنلىك

ئېكىنلىك 园植种，地稼庄〔静〕

ئېكىنمەك 鲜挑，蹭，擦摩 <方>〔动〕

ئېگەر 子鞍〔静〕

ئېگەر توقۇماق 鞍备

ئېگەر - توقۇم 鞴鞍〔静〕

ئېگەر - جابدۇق 具鞍〔静〕

ئېگەرچى 匠鞍〔静〕

ئېگەرچىلىك 业鞍制〔静〕

ئېگەرسىز 的鞍备未，的鞍无〔静〕：ئۇ ئاتنى ئېگەرسىزلا مىنىۋالدى．了上骑就他子鞍备没马。

的状鞍马，的形鞍马〔静〕

ئېگەرسىمان

ئېگەرسىمان جىلغا 谷状鞍 <地>

ئېگەرلەتمەك 态动使的 «ئېگەرلىمەك»

ئېگەرلەشمەك 态同共的 «ئېگەرلىمەك»

ئېگەرلەكلىك 的子鞍好备〔静〕：ناسىر ئېغىلدىن ～ ئاتنى يېتىلەپ چىقتى．的子鞍好备匹一出牵里号马从尔斯纳。马

ئېگەرلەنمەك 态动被的 «ئېگەرلىمەك»

ئېگەرلىك 马的子鞍有 ～ ئات：的子鞍有〔静〕

ئېگەرلىمەك 子鞍备〔动〕

ئېگەرمەك，绕环②求追，随追，从跟① <古>〔动〕环循，绕围

ئېگىرەنمەك，苦受，气叹，息叹，叹悲 <古>〔动〕

罪受

ئېگىرىمچى 儿指扳 <古>〔静〕

ئېگىچە 姐姐 〔静〕

ئېگىچە - سىڭىل 妹姐 〔静〕

ئېگىر 草蒲，蒲菖 <植>〔静〕

ئېگىرتمەك «ئېگىرمەك» 态动使的

ئېگىرگۈل 莲韭 <植>〔静〕

ئېگىرمەك 线纺 ～ يىپ：纺 〔动〕

ئېگىرىش فابرىكىسى 厂纱纺

ئېگىرىش ماشىنىسى 机纱纺

ئېگىرىشمەك «ئېگىرمەك» 态同共的

ئېگىرىلمەك «ئېگىرمەك» 态动被的

ئېگىز 大高 ئىمارەت ～ / 山高 تاغ ～：大高，高 〔静〕

和高曲 <谚> يەرنىڭ جىور چىقماس . ～ 物筑建的寡。ئېگىزنىڭ ئاچچىقى كېلگۈچە ، پاكارنىڭ جېنى چىقىپتۇ . 死半得气已儿个矮，气生没还儿个高 <谚> 。

栏高 <体> ئېگىز بارىبر

鼬伶 <动> ئېگىز تاغ ئاغمىخىنى

蓼山高 <植> ئېگىز تاغ قامچىئوتى

候气山高 <气> ئېگىز تاغ كىلىماتى

兔鼠山高 <动> ئېگىز تاغ موغىسى

地台 <地> ئېگىز تەكشىلىك

泽沼位高 <地> ئېگىز سازلىق

肉鹅天吃想蟆蛤癞，枝高攀 <成> ئېگىز ئوقۇرغا بويۇن سوزماق

接高 <农> ئېگىز ئۇلاق

高跳 <体> ئېگىزگە سەكرەش

ئېگىز - پەس 平不低高，低低高高①〔静〕：～ تاغلار / 山的低低高高 يول ～ / 路的平不低高 ئۆسكەن دەرەخلەر 八七乌，四不三不②木树的齐不差参得长

糟：～ چۈش كۆرمەك 梦的糟八七乌做

杠低高 <体> ئېگىز - پەس تورنىك

②走地脚一浅脚一深① ئېگىز - پەس دەسسىمەك 道歪门邪走，道邪走 <转>：ئېگىز - پەس دەسسەپ يۈرمەي ، توغرا يولدا مالۇ . 歪门邪走要不，道正走要你道。

话的四不三不，四道三说 ئېگىز - پەس گەپ：خەقنىڭ كەينىدىن ～ قىلما . 。四道三说后背家人在要不

式形词名的 «ئېگىز - پەس» 态动使的 **ئېگىزلەتمەك**

态同共的 «ئېگىزلەتمەك» **ئېگىزلەتىشمەك**

态动被的 «ئېگىزلەتمەك» **ئېگىزلەتىلمەك**

ئېگىزلىك 度高，高①〔静〕：بويۇمنىڭ ئېگىزلىكى 160 سانتىمېتر . 我身高 160 公分。ئۇچۇش ئېگىزلىكى 飞行高度

高标③原高尔米帕 پامىر ئېگىزلىكى：地高，原高②

泽沼原高 <地> ئېگىزلىك سازلىقى

高增，高升 〔动〕 **ئېگىزلىمەك**

态同共的 «ئېگمەك» **ئېگىشمەك**

头木的曲弯 ～ ياغاچ：的曲弯 〔静〕 **ئېگىك**

的曲弯，的曲弯微微 〔静〕：قوتازنىڭ پۇتى قىسقا ، بېلى ～ كېلىدۇ . 曲弯微微腰，短腿牛牦。 **ئېگىلەڭگۇ**

态动使的 «ئېگىلمەك» **ئېگىلدۇرمەك**

的屈不，的曲弯不 〔静〕 **ئېگىلمەس**

的挠不折百，的挠不屈不 〔静〕 **ئېگىلمەس - سۇنماس**

①«ئېگمەك» 态动被的：曲弯，弯；身，服屈：ئېگىلىپ سالام بەرمەك / 安请身俯 ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەس . 头的下低斩不刀快 <谚> 。 **ئېگىلمەك**

度挠 <建> ئېگىلىش دەرىجىسى

变应曲弯 <物> ئېگىلىش دېفورماتسىيىسى

力应曲弯 <物> ئېگىلىش كۈچىنىشى

矩弯 <建> ئېگىلىش مومېنتى

挠不屈不 〔静〕：～ كۆرەش قىلماق 争斗地挠不屈不 **ئېگىلمەي - سۇنماي**

腰哈 〔静〕：ئۇ بايغا ～ سالام بەردى . 。安请依巴向地腰哈头点他 **ئېگىلىپ - پۈكۈلۈپ**

的曲弯易 〔静〕 **ئېگىلىشچان**

管性挠 <石> ئېگىلىشچان تۈرۈبا

性曲弯，性弹 〔静〕 **ئېگىلىشچانلىق**

服衣，着衣 〔静〕 **ئېگىن**

装服 〔静〕 **ئېگىن - ئالياغ**

巴下，颌下 <理生>〔静〕 **ئېڭەك**

说)②来下掉颌下(后死人)① ئېڭىكىڭ چۈشمەك

得)燥舌干口：ئۇنىڭغا تولا چۈشەندۈرۈپ ئېگىتكىم چۈشۈپ قالماي دېدى . 燥舌干口得说，释解他给地了没完没我。

高肩齐(得长童儿) ئېڭەككە تاقاشماق：بالام ئېڭەككە تاقاشقىلى تۇردى . 。了高般一我跟快得长子孩

断人，俗习林斯穆按)巴下兜 ئېڭىكىنى قوشماق

(开张嘴免以，巴下住兜布纱白用后气

ئېڭەكلىك[1] 〔静〕下巴颏，的大颏下巴：～ ئادەم 的大巴下巴颏
人的大
ئېڭەكلىك[2] 〔静〕护颏
ئېڭىز 〔静〕荞：بۇغداي ئېڭىزى 荞麦
ئېڭىز ئالماشتۇرماق 倒荞 <农>
ئېڭىز تېرىلغۇسى 播复，种复 <农>
ئېڭىزلىق 〔静〕子荞地
ئېڭىش 〔静〕下坡
ئېڭىش يەر 坡下，坡地
ئېڭىشەڭگۇ 〔静〕腰：～ ئادەم 的腰着弯微微
人的
ئېڭىشتۇرمەك «ئېڭىشمەك» 的使动态
ئېڭىشتۇرۇلمەك «ئېڭىشتۇرمەك» 的被动态
ئېڭىشمە 〔静〕弓，曲弯的形
ئېڭىشمەك 〔动〕俯，腰哈：ئېڭىشىم قەلەم يەرگە چۈشۈپ 身体～ ئالدىغا 。了上地在掉笔钢，腰哈一我 كەتتى
倾前
ئېڭىشىشمەك «ئېڭىشمەك» 的共同态
ئېل[1] 〔静〕马 <古，动>
ئېل[2] 〔静〕下，贱，鄙卑 <古>
ئېل[3] 〔静〕手，臂手，指 <古>
ئېلاستىك 〔静〕弹性有的
ئېلاستىك پەردە 膜弹性 <生>
ئېلاستىك پولات 钢簧弹
ئېلاستىك تالا 维纤弹性 <纺>
ئېلاستىك توقۇلما 组织弹性 <生>
ئېلاستىك جىسىم 体弹性 <物>
ئېلاستىك چەك 限极弹，限度弹性 <物>
ئېلاستىك دېفورماتسىيە 势弹性 <物>
ئېلاستىك دىپلوماتىيە 外弹性
ئېلاستىك سوقۇلۇش 碰撞弹性 <物>
ئېلاستىك كۈچ 弹，力弹性 <物>
ئېلاستىك كېڭىيىش 胀膨弹性 <物>
ئېلاستىك كۆمۈرچەك 骨软弹性 <生>
ئېلاستىك مېخانىكا 力弹性 <物>
ئېلاستىكلىق 〔静〕性弹 <物>：جىسىمنىڭ ئېلاستىكلىقى 性弹的体物
ئېلان (ئېلانى) 〔静〕①布，告，示事启：خەلقنى تىنچ-لاندۇرۇش ئېلانى 安民告示 / ～ چىقارماق 出布告②广告
～：ۋاستىسى 体媒广告

ئېلان پىسخولوگىيىسى 学理心告广 <心>
ئېلان تاختىسى 牌告布①栏告广②
ئېلان تىجارەتچىسى 者营经告广
ئېلان چىقارماق 出布告①，告示出②广告
ئېلان قانۇنى 法告广 <法>
ئېلان قىلماق 发～：بايانات 表发②布公，布宣①
明声表
ئېلانچى 〔静〕报幕员
ئېلانچىلىق 〔静〕广告业
ئېلانشۇناسلىق 〔静〕广告学
ئېلە 〔静〕责备，骂辱 <方>
ئېلەتمەك 〔动〕去带，走拿，去拿，去送 <古>
ئېلەك 〔静〕支流
ئېلىقۇش 〔静〕鹭 <古，动>
ئېللىپس 〔静〕椭圆 <数>
ئېللىپسسىمان 〔静〕状椭圆的
ئېللىپسلىق 〔静〕圆椭的
ئېللىپسلىق قۇتۇپلىشىش 偏椭圆振 <物>
ئېللىپسلىق گېئومېتىرىيە 何几椭圆学 <数>
ئېللىپسوگراف 〔静〕规椭圆 <数>
ئېللىپسوئىد 〔静〕园椭，球椭面 <数>
ئېلىننو 〔静〕诺尼尔厄 <气>
ئېلىننو ھادىسىسى 现诺尼尔厄 <气>象
ئېلىونگاتسىيە 〔静〕距角 <天>
ئېلىۇنچۇن 〔静〕鄂伦春：～ مىللىتى 族春伦鄂
ئېلىۇنچۇنچە 〔静〕鄂伦春①语鄂伦春②的式
ئېلېكتر 〔静〕电，电力
ئېلېكتر بۇرغا 钻电，镐电 <机>
ئېلېكتر ببسىمى = توك ببسىمى
ئېلېكتر پاتېنسىيالى = توك پاتېنسىيالى
ئېلېكتر پوتېنسىيالى 电，势位 <物>
ئېلېكتر پومپا 动电泵
ئېلېكتر تورى 电，网电力网 <物>
ئېلېكتر توسقۇنلۇقى 电抗 <物>
ئېلېكتر تېخنىكىسى 工电学 <物>
ئېلېكتر دولقۇنى 电波 <物>
ئېلېكتر دىنامىكا 动电学力 <物>
ئېلېكتر زەرىتى 电荷 <物>
ئېلېكتر زىچلىقى 流电密度 <物>
ئېلېكتر سىزىقى 电流线 <物>

ئېلېكتر سىغىمچانلىقى 率容电 <物>
ئېلېكتر سىغىمى 容电 <物>
ئېلېكتر شامىلى 风电 <物>
ئېلېكتر قارشىلىقى 阻电 <物>
ئېلېكتر قوڭغۇراق 铃电
ئېلېكتر قۇتۇپى 极电 <物>
ئېلېكتر قۇۋۋىتى 率功电 <物>
ئېلېكتر كۇنۇپكىسى 键电 <物>
ئېلېكتر كۆۋرۈكى 桥电 <物>
ئېلېكتر كۈچى 电力: ~ بىلەن سۇغىرىش پونكىتى 站灌电 <物>
ئېلېكتر گەردىشى 晕电 <电، 物>
ئېلېكتر لامپىسى 灯电
ئېلېكتر ماتور 机动电 <物>
ئېلېكتر ماگنىت دولقۇنى 波磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىتلىق رادىئاتسىيە 射辐磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىتلىق رېلې 器电继磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىتلىق كلاپان 阀磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىتلىق ماسسا 量质磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىت مەيدانى 场磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىتى 磁电 <物>
ئېلېكتر ماگنىت ئىندۇكسىيىسى 磁电 <物> 应感
ئېلېكتر مەنبەسى = توك مەنبەسى
ئېلېكتر مەيدانى 场电 <物>
ئېلېكتر مومېنتى 矩电 <物>
ئېلېكتر ئۆتكۈزۈش 电导، 导电 <物>
ئېلېكتر ئۆتكۈزۈشچانلىق 导电، 率导电 <物> 性
ئېلېكتر ئۇچقۇنى 花火电، 花电
ئېلېكتر ۋالېنتى 价电 <化>
ئېلېكتر ئېغىشى 转偏电 <物>
ئېلېكتر ئېقىمى 流电 <电>
ئېلېكتر ئېنېرگىيىسى 能电 <电>
ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电
ئېلېكتر ئىلمى 学电
ئېلېكتر ئىنشائاتى 程工力电
ئېلېكتر يايى 弧电 <电>
ئېلېكتر يولى = توك يولى
ئېلېكترلەشتۈرمەك «ئېلېكترلەشمەك» 的使动态: سانائەتنى ~ 化气电业工
ئېلېكترلەشتۈرۈلمەك «ئېلېكترلەشتۈرمەك» 的被动态
ئېلېكترلەشمەك 化气电〔动〕: ھازىر يېزىلارمۇ ئېلېكترلەشتى. 现在农村也电了。化气电了
ئېلېكترلەشكەن ئوقۇتۇش 电教学 <教>
ئېلېكترلەشكەن مائارىپ 电教育 <教>
ئېلېكترلىك 电的〔静〕: ساپان ~ 气电的, 电犁
ئېلېكترلىك تەسۋىر 电象成 <电>
ئېلېكترلىك چىغىرىق 电绞力, 电机扬卷
ئېلېكترلىك دىرىژابىل 电动飞艇
ئېلېكترلىك قۇتۇبلىنىش 电极化 <电>
ئېلېكترلىك كلاپان 电动阀
ئېلېكترلىك كۆز 电眼
ئېلېكترلىك ئورۇندۇق 电椅
ئېلېكتروبۇس 电客车, 电动车〔静〕
ئېلېكتروخىمىيە 电化学 <化>〔静〕
ئېلېكترود = ئېلېكتر قۇتۇبى
ئېلېكترودىئالىز 电渗析 <化>〔静〕
ئېلېكترودىنامىكا 电动力学 <物>〔静〕
ئېلېكترودىئوگراف 电心动描记 <医>〔静〕
ئېلېكتروسكوپ 电验器 <物>〔静〕
ئېلېكتروفور 电起盘 <物>〔静〕
ئېلېكتروفورېز 电泳 <物>〔静〕
ئېلېكتروكاردىئوگراف 电心图机 <医>〔静〕
ئېلېكتروكاردىئوگراممىا 电心图 <医>〔静〕
ئېلېكتروگراف 电波器, 电记器〔静〕
ئېلېكتروگرافىيە 电传真, 电刻术, 电记术〔静〕
ئېلېكتروگرافىيلىك 电的〔静〕, 电的刻术, 电的记术, 电的传真术
ئېلېكترولىت 电(溶)解液, 电质解 <物>〔静〕
ئېلېكترولىز 电解 <化>〔静〕
ئېلېكترولىز جەريان 电解过程 <物، 化>
ئېلېكترولىزاتور 电解槽〔静〕
ئېلېكترولىزلىماق 电解 <物>〔动〕
ئېلېكتروماگنىت 电磁体 <物>〔静〕
ئېلېكتروموبىل 电动车, 电瓶车〔静〕
ئېلېكترومېتىر 电静计 <物>〔静〕
ئېلېكترومېخانىكا 电机械学 <物>〔静〕
ئېلېكترون 电子〔静〕: ~ ئىسسىق / مۇس. 子电 <电>

بەت ～ 正电子 / مەنپىي ～ 负电子
ئېلېكترون دەستىسى 束子电 <物>
ئېلېكترون ساناغىتى 业工子电
ئېلېكترون قەۋىتى 层子电 <物>
ئېلېكترون گازى 气子电 <物>
ئېلېكترون ئوپتىكىسى 学光子电 <物>
ئېلېكترون ئېقىمى 流子电 <物>
ئېلېكترون ئىلمى 学子电 <物>
ئېلېكترونلۇق 的子电〔静〕
ئېلېكترونلۇق ئاخبارات 报情子电 <电>
ئېلېكترونلۇق پروژېكتور 枪子电 <电>
ئېلېكترونلۇق چالغۇ 器乐子电 <艺>
ئېلېكترونلۇق رازۋېد 察侦子电 <军>
ئېلېكترونلۇق رويال 琴子电 <艺>
ئېلېكترونلۇق سائەت 钟子电，表子电
ئېلېكترونلۇق فوتوگراف 术相照子电
ئېلېكترونلۇق فوتومېتىر 计度光子电 <军>
ئېلېكترونلۇق قارشىلىق 抗对子电 <军>
ئېلېكترونلۇق قوزغاتقۇچ 器搏起子电 <医>
ئېلېكترونلۇق لامپا 管子电 <物>
ئېلېكترونلۇق مۇزىكا 乐音子电 <艺>
ئېلېكترونلۇق مېڭە 脑电 <电>
ئېلېكترونلۇق مىكروسكوپ 镜微显子电 <物>
ئېلېكترونلۇق مىكروفون 器声传子电 <电>
ئېلېكترونلۇق ھەسسىلىگۈچ 器增倍子电 <电>
ئېلېكترونلۇق ھۆججەت 件文子电
ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش 算计子电
ئېلېكترونلۇق ئۇرۇش 战子电 <军>
ئېلېكترونلۇق يوللانما 件邮子电
ئېلېكترونۇولت 特伏子电 <物>〔静〕
ئېلېكترونىكا 学子电 <物>〔静〕
ئېلېكتروئېنسېفالوگراف 描扫图电脑 <医>〔静〕
ئېلېكتروئېنسېفالوگراما 图电脑 <医>〔静〕
ئېلېكتروۋوز 气电，车机力电，车机动电 <交>〔静〕 车机
ئېلېكتروئىستاتىكا 学电静 <物>〔静〕
ئېلېكتروئىستاتىكىلىق 的电静 <物>〔静〕
ئېلېكتروئىستاتىكىلىق كۈچ 力电静 <物>
ئېلېكتروئىستاتىكىلىق مەيدان 场电静 <物>
ئېلېكتروئىستاتىكىلىق ۋولتمېتىر 伏电静 <物>

计特
ئېلېكتروئىستاتىكىلىق ئېنېرگىيە 能电静 <物>
ئېلېكتروماگنىتىزاتور 机电起 <物>〔静〕
ئېلېگىيە 歌悲②诗挽，诗哀 <文>①〔静〕
ئېلېمېنت 素元学化 ～ 素元：<化>①〔静〕 素要②
ئېلېمېنتلار دەۋرىي جەدۋىلى 表期周素元 <化>
ئېلېمېنتلار دەۋرىي قانۇنى 律期周素元 <化>
ئېلېمېنتار 等初 ～ 的级初，的等初：①〔静〕 ماتېماتىكا
初等 / 学数 ～ 的小最②化文等初 ئەلۋەتتە ～ زەررىچە 最小粒子
ئېلېۋاتور 机升提，机降升〔静〕
ئېلىپ （音读的母字个一第文伯拉阿）甫力艾〔静〕
ئېلىپبە （ئېلىپبەسى）字母表：①<语>〔静〕 ئۇيغۇر ئېلىپبەسى 本课字识②表母字文尔吾维
ئېلىپبە جەدۋىلى 表母字 <语>
ئېلىپبەلىك 式形词容形的«ئېلىپبە»
ئېلىپبەلىك يېزىق 字文音表，字文音拼 <语>
ئېلىپبەلىك كاتالوگ 录目序音
ئېلىپتەك 路道的直笔 ～ 的直笔：〔静〕 يول
ئېلىپتەك توز 直笔
ئېلىپساتار 人卖买小，贩商小〔静〕
ئېلىپساتارلىق 卖买小做 ～ 卖买小：〔静〕 قىلماق
ئېلىپ ـ سېتىش 卖转，卖倒〔静〕
ئېلىپقاچار 子骗，子拐〔静〕
ئېلىش[1] 式形词名动种一另的«ئالماق»的：ئۇنىڭدا مېنىڭ ئېلىشىم بار．他欠我的款。
ئېلىش[2] 辗车 <方>〔静〕
ئېلىش[3] 坝水分〔静〕
ئېلىش بېشى （从）水引里渠向里河水）口
ئېلىش[4] 减 <数>〔静〕
ئېلىش ئەمەلى 法减 <数>
ئېلىش بەلگىسى 号减 <数>
ئېلىش ـ بېرىش 易交〔静〕
ئېلىشما 的代借，的换交〔静〕
ئېلىشما ئىبارە 词代借 <文>
ئېلىشماق[1] ①«ئالماق»的共同态②斗搏，斗拼，锋交：هايات ـ ماماتلىق ئېلىشىش 斗搏死生 / دۇشمەنلەر بىز بىلەن ئېلىشىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ．他们敢不人敌。③锋交：ئېلىشىپ كۆرگۈڭ يوقمۇ？你不试一下比试：比试吗？

ئېلىشىپ قالماق 乱错神精
ئېلىشماق[2] 换调，换交 <方>〔动〕
ئېلىشىش 搏拼，锋交，量较〔静〕
ئېلىق 税赋 <方>〔静〕
ئېلىق - سېلىق 税杂捐苛，税赋役徭〔静〕
ئېلىك[1] 子狍 <动>〔静〕
ئېلىك[2] 手 <古>〔静〕
ئېلىم 他．项进：ئۇنىڭ بېرىمدىن ئېلىمى كۆپ 人收〔静〕。多出支比入收
ئېلىم - بېرىم 贷借，来往济经，卖买，易交〔静〕
ئېلىم - سېتىم 易交，卖买〔静〕
ئېلىم - سېتىم ئەركىنلىكى 由自卖买
ئېلىم - سېتىم بېجى 税易交
ئېلىم - سېتىم توختىمى 同合卖买 <经>
ئېلىنغۇچى 数减被 <数>〔静〕
ئېلىنماق «ئالماق» 态动被的
ئېمال 琅珐②瓷搪①〔静〕
ئېمالچى 工瓷搪〔静〕
ئېمالىق 瓶花琅珐 ～ لوڭقا：的琅珐〔静〕
ئېمان (位单气射性射放)曼埃 <物>〔静〕
ئېمەن 树柞，栎 <植>〔静〕
ئېمەن پىلىسى 蚕柞 <动>
ئېمبارگو 运禁〔静〕
ئېمۇقۇش 鹋鸸 <动>〔静〕
ئېمۇلسىيە 剂乳 <化>〔静〕
ئېمۇلسىيلەشتۈرگۈچ 器化乳 <石>〔静〕
ئېمۇلسىيلەشتۈرگۈچى 的化乳 <化>〔静〕
ئېمۇلسىيلەشتۈرگۈچى رېئاكتىپ 剂化乳 <化>

ئېمۇلسىيلەشتۈرمەك «ئېمۇلسىيلەشمەك» 态动使的
ئېمۇلسىيلەشتۈرۈلمەك «ئېمۇلسىيلەشتۈرمەك» 态动被的
ئېمۇلسىيلەشمەك 化乳〔动〕
ئېمىتكۈچى 的乳哺〔静〕
ئېمىتكۈچى ھايۋان 物动乳哺
ئېمىتكۈزمەك «ئېمىتمەك» 态动使的
ئېمىتمەك «ئەمەك» 奶，奶喂子孩给 ～ بالىنى：态动使的子孩
ئېمىتىشمەك «ئېمىتمەك» 态同共的
ئېمىتىلمەك «ئېمىتمەك» 态动被的
ئېمىزەك = ئېمىزگۈ

ئېمىزەڭگۈ 邪 <古>〔静〕
ئېمىزگۈ 嘴奶〔静〕
ئېمىشمەك «ئەمەك» 态同共的
ئېمىكداش 吃凡，俗习族等尔吾维按)妹兄奶同〔静〕（婚通能不女子的奶女妇一同过
ئېمىكداشلىق «ئېمىكداش» 词名象抽的
ئېمىلداش = ئېمىكداش
ئېمىلداشلىق = ئېمىكداشلىق
ئېنەك[1] 记印(的打上朵耳畜牲在) <方>〔静〕
ئېنەك[2] 器殖生性男 <方>〔静〕
ئېنتالپىيە 能热含，焓 <物>〔静〕
ئېنتروپىيە 熵 <物>〔静〕
ئېنتېرۇال 度 <艺>〔静〕
ئېندوپلازما 质胞内，浆胞内，质内 <生>〔静〕
ئېندوسپورا 子孢内 <植>〔静〕
ئېنزىم 酶 <生>〔静〕
ئېنزىم ئاقسىلى 白蛋酶 <生>
ئېنستاتىت 石火顽，石辉顽 <地>〔静〕
ئېنسكلوپېدىيە 书全科百〔静〕
ئېنسكلوپېدىيىلىك 的科百〔静〕
ئېنسكلوپېدىيىلىك لۇغەت 典词科百
ئېنوت 熊浣 <动>〔静〕
ئېنېرگېتىكا 学程工力动，学力动〔静〕
ئېنېرگىيە 量能 <物>〔静〕
ئېنېرگىيە بەلۇبغى 带能 <物>
ئېنېرگىيە تېخنىكىسى ئىقتىسادشۇناسلىقى 学济经术技源能 <经>
ئېنېرگىيە دەرىجىسى 级能 <物>
ئېنېرگىيە زىچلىقى 度密量能 <物>
ئېنېرگىيە سەرپىياتى 耗能 <冶>
ئېنېرگىيە كرىزىسى 机危原能 <经>
ئېنېرگىيە كۆمۈرى 煤力动
ئېنېرگىيە مەنبەسى 源能 <物>
ئېنېرگىيە ئېقىمى 流能 <物>
ئېنېرگىيە ئىسپېكترى 谱能 <物>
ئېنېرگىيە ئىقتىسادشۇناسلىقى 经源能 <经>
ئېنېرگىيىچىلىك 学济
ئېنېرگىيىچىلىك 论能唯 <哲>〔静〕
ئېنىق 说 ～ دېمەك：晰明，确明，显明，白明①〔静〕
明 / ئاق - قارىنى ～ ئاجراتماق 黑分白明 / ئۇنىڭ نەگ

كەتكەنلىكى ~ ئەمەس . 明不向去他 。 ھەق - ناھەقنى ~ ئايرىماق 分 非是清 / خېتى 字 ~ مەقسىتى 目 ~ / 显明迹字 ~ تۇمانلار تارقاپ ، يىراقتىكى يېزىلار بارغانسېرى ~ كۆرۈنۈشكە باشلىدى . 的明确 / 了散雾 ~ ، سوراشنىڭ نېمە ھاجىتى ؟ 这话 。了 ئۇنىڭ ئېيتقانلىقى ~ 。 楚清说题问把有没也天半 ؟ 问去再必何，的说他是明明 ئۇ بىر ھازا سۆزلەپمۇ مەسىلىنى ~ چۈشەندۈرەلمىدى . 了说他 时的确准 ۋاقىت ~ 。 楚清说题问把有没也天半 间 / ئارىلىق بەك يىراق ، ~ كۆرۈنمەيدۇ . 远太，看得真不 / 复答的定肯 جاۋاب ~ / ئۇنىڭ ئەتە كېلىشى 。来定肯天明他 . ~ 。切 定肯③：

ئېنىق بۆلۈنمە 数商 <数>

ئېنىق قىممەت 值确准，值确精 <数>

ئېنىق ئوخشتىش 喻明 <文>

ئېنىق ئۆتكەن زامان 时去过定确 <语>

ئېنىق ئىنتېگرال 分积定 <数>

ئېنىقسىز 切真不，确明不，显明不〔静〕

ئېنىقسىز ئالماش 词代定不 <语>

ئېنىقسىز تەدبىر 策决型定确非

ئېنىقسىز تەڭلىمە 程方定不 <数>

ئېنىقسىز راي 式糊含 <语>

ئېنىقسىز مەلۇمات 告报的确准不

ئېنىقسىز ئىپادە 式定不 <数>

ئېنىقسىزلىق 式形词名的 «ئېنىقسىز»

ئېنىقسىزلىق پرىنسىپى 理原(性)定确不 <逻>

ئېنىقلاتماق 态动使的 «ئېنىقلىماق»

ئېنىقلاشماق 态同共的 «ئېنىقلىماق»

ئېنىقلانغۇچى 语饰修被，词心中 <语>〔静〕

ئېنىقلانغۇچى ئېزا 项义定被 <逻>

ئېنىقلانماق 态动被的 «ئېنىقلىماق»

ئېنىقلىغۇچ 式别判 <数>〔静〕

ئېنىقلىغۇچى 语饰修，语定 <语>〔静〕

ئېنىقلىغۇچى ئېزا 项义定被 <逻>

ئېنىقلىق <哲>②度晰清，性确准，性确精①〔静〕性实确

ئېنىقلىق دەرىجىسى 率辨分 <电>

ئېنىقلىما 还 <数>③义定 <逻>②的明说①〔静〕算运逆，原

ئېنىقلىماق 查 ~ سەۋەبىنى : 查核，清弄，明查①〔动〕核 ~ پاكىتنى / 相真清弄 ~ ھەقىقىي ئەھۋالنى / 因原明

查清，点清②实事：复清 سىز يۈك - تاقىنىڭ سانىنى ئېنىقلاپ بېقىڭ . 数件的李行清一清你 。 مالىلارنى ~ 物点清

目帐算清 ~ / ھېساباتنى 资

ئېنىمەك 号记打，印烙打 <方>〔动〕

ئېھ 美，啊！啊①〔叹〕：~ ، گۈزەل ۋەتىنىم ! 国祖的丽 !

ئېھتىرام (ئېھتىرامى) 意敬〔静〕

ئېھتىرام بىلدۈرمەك 意敬示表，敬致

ئېھتىلام 精遗〔静〕

ئېھتىلام بولماق 遗精

ئېھتىمال (ئېھتىمالى) 可，怕恐，许或，许也，概大〔静〕 ~ : 能 ئۇنداقتۇ . 样这是概大 。 ئۇنىڭ يىغىنغا قاتنىشىش ئېھتىمالى بار . 会加参许也他 。 مەن ~ كېلىدىغۇ . 不保 。 يامغۇر يېغىپ قېلىش ئېھتىمالى بار . 今定不说 。 ~ ئۇنىڭ بۈگۈن كېلىپ قېلىشى . 雨下要住 。 ~ ئۇ بۈگۈن كەلمەيدۇ . 来不许或天今他 。了

ئېھتىمال ھۆكۈم 断判能可 <逻>

ئېھتىمالغا يېقىن 能可有：ئۇنىڭ بۈگۈنكى يىغىنغا قاتنىشىشى ~ 。 议会的天今席出能可有他

ئېھتىمالدىن يىراق 小性能可，能可大不：ئۇنىڭ ئەتە يېتىپ كېلىشى ~ . 小性能可的到赶天明他 。

ئېھتىماللىق 率概 <数>〔静〕

ئېھتىماللىق تەڭلىمىسى 程方率概 <数>

ئېھتىماللىق لوگىكىسى 辑逻率概 <逻>

ئېھتىماللىق نەزەرىيىسى 论率概 <数>

ئېھتىيات 慎谨，重慎，心小〔静〕：ئۇ ئىشىك ئالدىغا كېلىپ ~ بىلەن ئىشىك چەكتى . 门敲了敲地心小，前门到来他 。

ئېھتىيات پۇلى 金备储，金用备 <经>

ئېھتىيات ساندۇقى 箱险保

ئېھتىيات سېپكى 仓备储，仓荒备

ئېھتىيات سىگنالى 号信戒警 <法>

ئېھتىيات فوندى 金基备后 <经>

ئېھتىيات قىلماق 备防，心当，重慎，慎谨，心小：ئېھتىيات قىلىڭ ، پويىز كېلىۋاتىدۇ . 了来车火，心小。ھەرىكەتتە ~ / 慎谨行言 — 不惊受心当 。 چۈچۈپ كېتىشتىن ئېھتىيات قىلىڭ . 心当

ئېھتىيات مەبلىغى 金资动机 <经>

ئېھتىيات ئىشكى 门平太

ئېھتىياتچان 的心细，的心小，的慎谨〔静〕 ~ : ئادەم

人的慎谨

ئېھتىياتچان بولماق 谨慎，心细，翼翼心小，慎谨：重慎。～ ئىشتا 做事谨慎 / سىز ئارتۇقچە ئېھتىياتچان بولۇپ كەتتىڭىز . 了微慎小谨太你。 بۇ مەسىلىدە ئالاھىدە ئېھتىياتچان بولۇش كېرەك . 对这个题问别特要重慎。

ئېھتىياتچانلىق «ئېھتىياتچان»的名词形式：ئۇنىڭ ئېھتىياتچانلىقى ھەممە ئادەمگە نەمۇنە بولدى . 他的谨慎为成已风作模。～ بىلەن ئويلاپ كۆرمەك 考虑重慎的人有所

ئېھتىياتسىز 〔静〕不慎，心小不

ئېھتىياتسىزلىق 〔静〕不慎，心小不：كەچۈرۈڭ ، ئېھتىياتسىزلىقتىن چايدانلىنى ئۆرۈۋەتتىم . 了翻打慎不我，起不对

ئېھتىياتلىق 〔静〕小心，谨慎：ئۇ ئۇ ياق - بۇ ياققا قاراپ ، ～ بىلەن شورىدىن باغقا كىردى . 他左顾右盼，心小翼翼地 ～ 事行慎谨 / 虑 ～ بىلەن ئىش قىلماق

ئېھتىياتسىز 〔静〕不慎，心小不

ئېھتىياتسىزلىق 〔静〕不慎，心小不：كەچۈرۈڭ ، ئېھتىياتسىزلىقتىن چايدانلىنى ئۆرۈۋەتتىم . 了翻打慎不我，起不对

ئېھتىياتلىق 〔静〕小心，谨慎：ئۇ ئۇ ياق - بۇ ياققا قاراپ ، ～ بىلەن شورىدىن باغقا كىردى . 他左顾右盼，心小翼翼地

ئېھتىياج (ئېھتىياجى) 〔静〕求需，要需：ئىقتىسادىي ～ / ئېھتىياجىغا قاراپ تەقسىم قىلماق 按需分配 / ئېھتىياجنىڭ ئېھتىياجى 革命的需要 / ئېھتىياج چۈشمەك 求要 ئېھتىياجىم چۈشۈپ قالدى . 我对您有求，要求个有您。

ئېھتىياجدىن چىقماق 满足需求

ئېھتىياجسىز 〔静〕不需要：的～ مال 不需要的物品

ئېھتىياجسىزلىق «ئېھتىياجسىز»的名词形式

ئېھتىياجلىق 〔静〕需要：的～ ،必需的，必要的 ～ بۇيۇم 品必需 / ～ سايمان 具工的必要 / ～ كادىرلار تولۇق يۆتكىلىپ بولدى . 全齐配调已部干的必需所。

ئېھرام[1] (ئېھرامى) 〔静〕塔字金

ئېھرام[2] 〔静〕<宗>入进者觐朝教兰斯伊(戒受① 净浴沐点地定规在括包，式仪教宗项一的行履前加麦如)饰修戒，足跣头科，("服觐朝"称亦)衣戒披，身猎狩戒，血流戒，吵争戒，事房戒，(等甲指剪，发理结动活觐朝到直，等木树"地圣"和灵生地陆害伤或。(布的用身裹时觐朝指)衣戒②。(束

ئېھرام باغلىماق <宗>戒受(前觐朝)

ئېھسان (ئېھسانى) 〔静〕术德道理伦教兰斯伊(桑赫伊)，善为人与，人待诚以括包容内，"善行"为意，语(等等产财儿孤吞侵不，女妇待虐不

ئېھۋەن (ئېھۋەنى) 〔静〕点缺，失过，病毛

ئېھۋەن تاپماق 刺挑，失过找，病毛找

ئېھۋەن قويماق 刺挑，摘指

ئېھۋەنسىز 〔静〕的点缺无，的病毛无

ئېھۋەنلىك 〔静〕的陷缺有，的病毛有

ئېھۋفوربي <化，药>〔静〕脂(树)载大

ئېھۋفېمزم <语>〔静〕语转婉

ئېھۋكالىپت 下见

ئېھۋكالىپت دەرىخى <植>树桉

ئېھۋكالىپت يېغى <植>油桉

ئېھۋكوممىيە <植>〔静〕仲杜

ئېھۋكوممىيە دەرىخى <植>(树)仲杜

ئېھۋگلېنا <动>〔静〕虫眼

ئېھۋگېنىكا = سۈپەتلىك تۇغۇت ئىلمى

ئېھۋودىيە <植>〔静〕黄茱吴

ئېھۋوليوتسىيە = تەدرىجىي تەرەققىيات ئېھۋوليوتسىيە نەزەريىسى = تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەريىسى

ئېھۋېنكي 〔静〕人克温鄂

ئېھۋېنكىچە 〔静〕①鄂温克语②鄂温克的式

ئېيتايلۇق 〔助〕如比说

ئېيتقاندەك 〔静〕果然，果然其不：ئۇ ، قار ياغدۇ دەپ ئېيتقاندى ، ～ ياغدى . 雪下要说他，雪下就果然。了雪下

ئېيتقۇزماق «ئېيتماق»的使动态

ئېيتقۇسىز 〔静〕说不完的：的状言可不，的完不～ خۇشال-لىق 快愉的完不说

ئېيتماق 〔动〕①说，讲，诉告：يالغان ～ 说谎 / پۈتۈن ھەقىقىي ئەھۋالنى ～ 说真情部全出 / ئۆزىنىڭ غەرىزىنى ～ 说意思的己自出 / ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى ئىلھام ئېچىپ ئېيتتى . 了穿说木哈力依被事心的他。～ ھېكايە 故讲。②唱，讲来果效从 事 / ئۇنۇمى جەھەتتىن ئېيتقاندا 唱：请邀 ～ 歌唱 / ئېيتىش ماھارىتى 请邀③功唱：请邀 ～ توي-غا چاي-غا 礼婚加参宴赴请邀

ئېيتقىنىڭ كەلسۇن 此如愿但 <习>

ئېيتماقچى 诉告备准，讲备准，说备准 〔助〕

ئېيتىشماق ①«ئېيتماق»的共同态：角口生发，吵争②不过，扭别闹③。吵争常经们他 . ئۇلار دائىم ئېيتىشىدۇ 去：خاترجەم بولۇڭ ، ئۇ سىز بىلەن ئېيتىشمايدۇ . 心放请，他不会跟你闹别扭。سەن مېنىڭ بىلەن نېمانچە ئېيتىشىسەن؟ 道交打，弄摆④？去不过我跟老么什为你：ساقلا بىلەن ئېيتىشما ! 钟弄摆别！

ئېيتىشىش 〔静〕吵争，扭别闹②唱对①

ئېيتىلماق «ئېيتماق» 的被动态

ئېينىشتىين 〔静〕爱因斯坦(美籍德国物理学家。1879—1955)

ئېينىشتىين تەڭلىمىسى 〈物〉 坦斯因爱程方

ئېيىق 〔静〕熊: ～ تاپىنى 掌熊 / ～ بولسىمۇ ئېرىم بولسۇن، ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆيۈم بولسۇن. 〈谚〉 狗是便即，洞山是便即，夫丈个这认也我，熊家个这认也我；“狗随狗嫁，鸡随鸡嫁”同喻。

ئېيىق 〈动〉 猴熊

ئېيىق پۇرچىقى 〈植〉 明决野

ئېيىق ئۆتى 胆熊

ئېيىقتاپان 〔静〕〈植〉 茛毛

ئېيىقسىمان 〔静〕 的熊似类

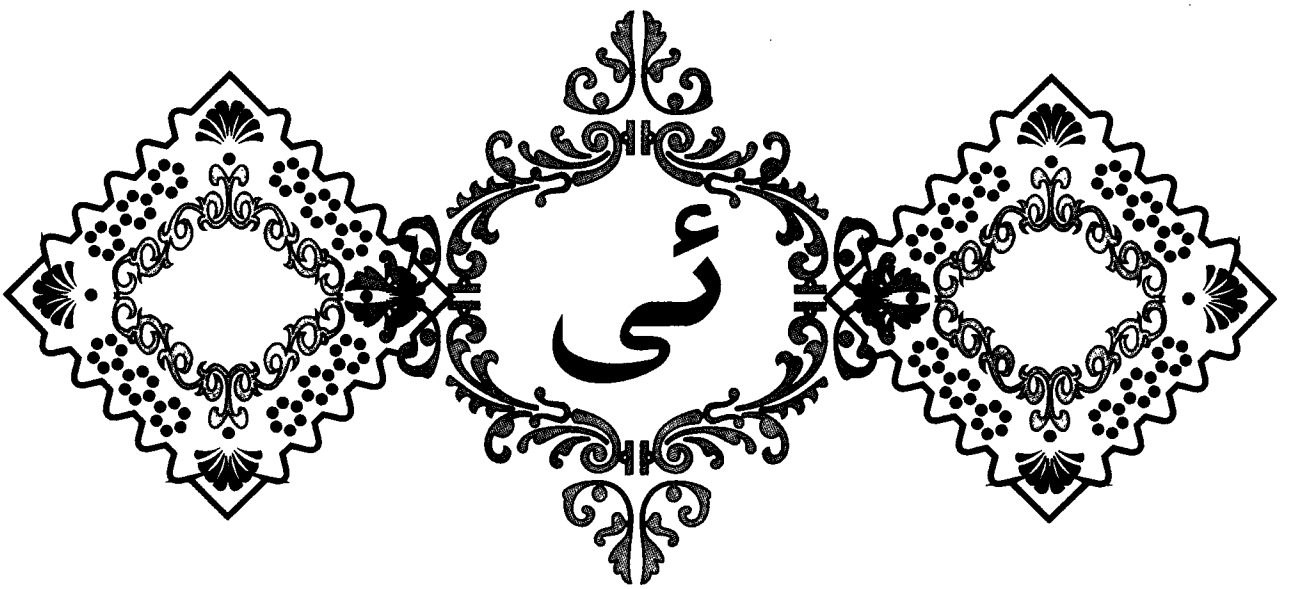
ئېيىقسىمان بۆلغۇن 〈动〉 貂熊

ئېيىقسىمان ھەرە 〈动〉 蜂熊

ئېيىقسىمان ئېپارمۇشۇك 〈动〉 熊猫

ئېيىقئۈزۈمى 〈植〉〔静〕 橘越

ئېيىل 〔静〕带肚: ～ تاسمىسى (的头上带肚)条皮细

ئى ①维吾尔第十三个字母②该字母名称

ئىئانە 〔静〕捐赠，捐献

ئىئانە قىلماق 捐赠，捐献：ئۇلار ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقـلەرنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن پۇل ئىئانە قىلدى. 他们捐款救济灾民。

ئىئانە توپلىماق 募捐

ئىبـادەت 〔静〕①<宗>祈祷，拜礼②（称通的修功教宗切一的行履所林斯穆，"拜崇"为意）特达巴伊

ئىبادەت قىلماق 做礼拜，祈祷

ئىبادەتخانا 〔静〕堂拜礼，寺院

ئىبادەتسىز 〔静〕拜礼做不：～ يۈرمەك 不祈祷

ئىبارە ①〔静〕词，语，字眼，辞言：مۇڭاپىق ～ تاپالماسلىق يۈمشاق ئىبارىلەر بىلەن ئېيىتىلغان سۆز 眼字的当适到不找短立独～ مۇستەقىل 语②话的说辞言转婉用语

ئىبارەت 〔助〕①判断助词：بېيجىڭ ، تيەنجىن ، شاڭخەيدىن ～ ئۇچ چوڭ شەھەر 北京，天津，上海三大城市②市：是ئۇنىڭ مەقسىتى دوختۇر بولۇشتىن ～ . 他的目的当是医生。

ئىبرانىي 〔静〕来伯希（称别的人太犹）人

ئىبرانىيچە 〔静〕①来伯希语②来伯希的式：～ كىيىم 装服的式来伯希

ئىبرەت 〔静〕①教训，戒鉴：بىز بۇ قېتىمقى ۋەقەدىن ～ ئېلىشىمىز كېرەك . 我们应以此次事故为戒鉴，引以为戒

ئىبرەت ئالماق

ئىبرەت قىلماق 做戒：بىرنى جازالاپ ، كۆپكە ～ 一惩百做

ئىبرەتلىك 〔静〕～ سۆز：的用作示警有，的益教有言格，话的益教有

ئىبرەتنامە 〔静〕劝戒书

ئىبلىس 〔静〕<宗>恶魔

ئىبلىسلىق 〔静〕魔法

ئىبىس 〔静〕<动>鹦鹉

ئىپادە 〔静〕①现表；情表：ئۇنىڭ ئىپادىسى ياخشى . 他的脸上好现表。ئۇنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ～ يوق . 他的脸上现表无毫②。情表：مانا بۇ دوستلۇقنىڭ جانلىق ئىپادىسى . 这是友谊的生动体现②。～ ئالگېبرالىق 式：<数>③代数式

ئىپادە بىلدۈرمەك 表①示表②态

ئىپادىچىلەر 〔静〕主现表义派学

ئىپادىچىلىك 〔静〕主现表义

ئىپادىسىز 〔静〕无表情：ئۇ ماڭا ھېچ ～ قاراپ قويدى . 他无表情地看了我一眼。

ئىپادىلەشمەك «ئىپادىلىمەك»的同共态：ئۇلار مۇشۇ سوۋغات بىلەن ئۆز كۆڭلىنى ئىپادىلەشتى . 他们用这个礼物表达了达意。

。意心的己自

ئىپادىلەنمەك «ئىپادىلىمەك» 的被动态：ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ۋەتەنگە بولغان قىزغىن مۇھەببەت ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ．他的每首诗都表现出对祖国的热爱流露、抒发、发表〔动〕 ～

ئىپادىلىمەك 表现、表示、露流、发抒：ئىرادىنى ～ 心决表示 / 概气雄英现表 ～ قەھرىمانلىقنى / 情感发抒、情感露流 ～ ياتنى

ئىپادىلەش ۋاستىلىرى 法手现表 <文>

ئىپادىلەش ئىقتىدارى 力能达表

ئىپادىلىك 的情表于富〔静〕 ～：كۆزلەر 眼的情表于富神

ئىپار 香麝〔静〕

ئىپار گۈلسامساق 合百(麝)香 <植>

ئىپار - جەمبىل 料香〔静〕

ئىپارچاشقان 鼠麝 <动>〔静〕

ئىپار - زەپەر 料香〔静〕

ئىپاركالا 牛麝 <动>〔静〕

ئىپاركېيىك 獐香、麝 <动>〔静〕

ئىپاركىت 鲸香抹 <动>〔静〕

ئىپارئوت 草水香 <植>〔静〕

ئىپارگۈل = سېرىن

ئىپارلىق 味香的香麝〔静〕：的 ～ خۇش پۇراق

ئىپپەت 操贞、节贞、洁贞②官器性的性女①〔静〕

ئىپپىتىگە تەگمەك 污奸

ئىپپىتىنى ساتماق 淫卖、操贞卖出

ئىپپىتىنى يوقاتماق 身失、操贞去失

ئىپپەتلىك 的心耻廉有、的操贞持保、的洁贞〔静〕：～ ئايال 人女的洁贞

ئىپپەت - نومۇس 耻廉；操贞、节贞〔静〕：ئىپپەت - نومۇسىنى ساقلىماق 操贞持保

ئىپپەت - نومۇسلۇق 的耻廉有、的节贞持保〔静〕

ئىپتار 间时斋开 <宗>〔静〕：～ ۋاقتى

ئىپتار قىلماق 开斋：ئۇلار ھەر كۈنى كەچقۇرۇن بىرلىكتە ئىپتار قىلاتتى．她们每天傍晚都要在一起开斋。

ئىپتارچى 者斋开〔静〕

ئىپتارلاشماق «ئىپتارلىماق» 的共同态

ئىپتارلىق 品食的斋开〔静〕：ئايشەمخان بۈگۈن ～ ئۈچۈن پولۇ ئەتكەنىدى．阿姆谢依今天为罕开斋晚饭是抓的做。

ئىپتارلىماق 斋开〔动〕

ئىپتىخار (ئىپتىخارى) 豪自、傲骄〔静〕：ئۇ ۋەتىنىمىزنىڭ ئىپتىخارى．他的祖国是骄傲的自豪。

ئىپتىخارلاندۇرماق «ئىپتىخارلانماق» 的使动态

ئىپتىخارلانماق 豪自到感、傲骄到感〔动〕：مەن ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزدىن چەكسىز ئىپتىخارلىنىمەن．我为祖国的大伟自豪到无比感。

ئىپتىخارلىق 豪自、情豪〔静〕：تولۇپ تاشقان ～ 情豪 / 怀满情感的豪自的～ ھېسسىياتى 情豪满充

ئىپتىدا (ئىپتىداسى) 始开、源起、初起、先首〔静〕

ئىپتىدائىي 步初、级初、等初②始原①〔静〕

ئىپتىدائىي ئاتموسفېرا 气大生初 <气>

ئىپتىدائىي ئادەم 人始原

ئىپتىدائىي باسقۇچ 段阶始起

ئىپتىدائىي توپ 群始原

ئىپتىدائىي تەپەككۇرشۇناسلىق 学维思始原

ئىپتىدائىي تىل 言语始原 <语>

ئىپتىدائىي جامائە 社公始原

ئىپتىدائىي جانلىقلار 物生始原 <生>

ئىپتىدائىي جەمئىيەت 会社始原

ئىپتىدائىي چۈشەنچە 解理步初

ئىپتىدائىي خوردىلىقلار 物动索原 <动>

ئىپتىدائىي قۇيرۇق قۇرت 虫尾原 <动>

ئىپتىدائىي مىنېرال 物矿生原 <矿>

ئىپتىدائىي ھايۋانلار 物动生原 <动>

ئىپتىدائىي ئورمان 林森始原 <植>

ئىپتىدائىي ئۆسۈملۈك 物植生原 <植>

ئىپتىدائىيلاشماق 化始初〔动〕

ئىپتىدائىيلىق 息气始原〔静〕：بۇ مۇزىكىدىن بىر خىل ～ چىقىپ تۇراتتى．这首乐曲中一出露流息气始原种。

ئىپرۇك 秘便给可)物合混之奶鲜与奶酸 <古>〔静〕(便通者

ئىپرىت 气子芥 <化>〔静〕

ئىپلاس 东脏 ئەرسە ～：的秽污、的脏肮、的脏①〔静〕

想思义主人个的脏肮 شەخسىيەتچىلىك ئىدىيىسى ～ / 西

～ / 机动的鄙卑 غەرەز～：的流下、的鄙卑 <转>②

～：徒之耻无、货流下 <骂>③为行的流下 قىلىق

伙家的流下 ئادەم

ئىپلاسچىلىق 当勾的脏肮、当勾的龌龊〔静〕

ئىپلاسلارچە ～：地脏肮、地龌龊、地鄙卑〔静〕 ئىش

قىلماق 干卑鄙当勾的

ئىپلاسلاشماق 〔动〕 变①脏肮变②鄙卑：بۇ ئادەم بۇرۇنقىدىنمۇ ئىپلاسلاشقاندى . 这个人变得更加卑鄙以前比了。

ئىپلاسلىق 〔静〕 ①污秽肮脏，为行：ئۇنىڭ ئىپلاسلىقلىرى ئاشكارىلىنىپ قالدى . 他的卑鄙勾当已经暴露无遗。

ئىپومېيە 菜蔬 <植>

ئىسپىسىن 〔静〕 光亮的，明亮的，明光的，明鲜的 <古>

ئىت 〔静〕 狗，犬：لالما ~ / 狗皮癞，犬家丧，狗野 ئىت چىشلىمەيدۇ دېمە ، ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە . 谚＞会就狗是人咬，会就马是人踢。 ئىتتىن قورقماق گاداي ئەمەس . 谚＞狗怕不蛋光穷。 ~ بىلەن ئاغىنە بولساڭ ، قولۇڭدىن تاياق چۈشمەسۇن . 谚＞离别子棍，友朋交狗跟。 ~ ئىگىسىنى چىشلىمەيدۇ . 谚＞人主咬不狗。 ~ ئىتلىقنى قىلمىسا ، كۆڭلى تىنماس . 谚＞狗耍不狗，不改吃了屎”同喻；安不心气脾“。 ~ ئۇرۇر ، كارۋان يۈرۇر . 谚＞行样照队驼，吠狂狗凭任。 ~ ئىتنى بۇيرۇسا ، ~ قويۇپ قويۇقنى بۇيرۇپتۇ . 谚＞使支狗大个支，懒小支懒大”同喻；巴屁使支来起狗小，狗小“眼瞪白。 ~ سۆڭەك يېسە ، كۆتى بىلەن كېڭىشەر . 谚＞虑考要事凡喻意）量商股屁跟得，头骨啃狗（果后）。

ئىت ئائىلىسى 科犬 <动>

ئىت باش قارچۇغا 雕头狗 <动>

ئىت بورسۇق 獾狗 <动>

ئىت بولۇپ كېتەي 用咒赌）狗小变我让 <习>

ئىت بولۇپ قالغۇچە ئىتىڭنى ئەكەتمەيسەن ، ~ . 语）：天明果如狗小变我让，书的你还不。

ئىت بۇرگىسى 蚤狗 <动>

ئىت بېلىق 鱼狗 <动>

ئىت تالاشتۇرماق 狗斗

ئىت خۇي = ئىت مىجەز

ئىت مىجەز 生就动不动，躁暴格性容形）气脾狗

ئادەم ~ ：人的架打气）人的躁暴格性

ئىتنىڭ بالىسى 的养娘狗，子崽狗 <骂>

ئىتنىڭ قورتىدەك 毛牛如多 <成>

ئىتنىڭ كۆنى 猪狗：活生的样一狗猪 كونا جەمئىيەتتە بىز ئىتنىڭ كۆنىنى كۆرگەن . 生的如不狗猪着过们我会社旧。活。

ئىت ئېيىق 熊狗 <动>

ئىت يادىتېشى 宝狗

ئىت يالىقى 头骨贱，货贱 <骂>②槽食狗①

ئىت يىلى 年狗

ئىت يىلىدىن ئېشىڭ يىلىغىچە ، 月累年长 <成>

他等地月累年长我？ ماڭا ئۇنى ~ مەن：月马年驴

？(吗月马年驴到他等还我)吗

ئىتائەت 〔静〕 顺驯，从顺，从服

ئىتائەت قىلماق 令命从服 ~ بۇيرۇقنا：从服，从顺

ئىتائەتچان 〔静〕 的贴贴服服，的服驯，的从顺：ياسىن كىچىكىدىنلا ياۋاش ، ~ ئىدى . 顺实老个一是就小从森亚。子孩的从。

ئىتائەتچانلىق 〔静〕 贴服，顺恭，耳贴首俯：~ بىلەن ئىش قىلماق 活干地贴贴服服

ئىتائەتسىز 〔静〕 的顺驯不：~ بالا 倔，子孩的顺驯不

子孩的强

ئىتائەتسىزلىك «ئىتائەتسىز»的名词形式：~ قىلماق 不从驯不，从顺

ئىتائەتلىك = ئىتائەتچان

ئىتائەتمەن = ئىتائەتچان

ئىتائەتمەنلىك = ئىتائەتچانلىق

ئىتاچى 者狗斗 <方>〔静〕

ئىتالغۇ 〔静〕 鸳 <动>

ئىتالىيان 〔静〕 的利大意，人利大意

ئىتالىيانچە 〔静〕①语利大意：ئۇ ئىتالىيانچىنى نەدە ئۆگىنىپتىكەن؟ 的语利大意了学儿哪在是他？式利大意②

~ ئۇسسۇل 的：舞利大意 كىيىم ~ / 装服利大意

ئىتبۇرۇن 〔静〕 果蔷薇野 <植>

ئىتپەرەس 〔静〕 的命如狗爱，的狗欢喜：~ ئادەم 狗爱人的命如

ئىتپەرەسلىك «ئىتپەرەس»的名词形式

ئىتتاپان 〔静〕 天景纪 <植>

ئىتتەرتمەك «ئىتتەرمەك»的使动形式

ئىتتەرمەك 〔动〕 推，搡：ھارۋا ~ / 车推 جاۋابكارلىقنى باشقىلارغا ئىتتىرىش ياخشى ئەمەس . 不人别给推任责把。 ئۇنى بىر ئىتتىرىپ موللاق ئاتقۇزۇۋەتتى . 他把便搡一好。斗跟个了摔。

ئىتتىرىپ كۆتۈرۈش 举推 <体>

ئىتتىرىش كۆچى 力推 <物>

ئىتتىپاق (ئىتتىپاقى) 〔静〕①团结：ئۇلارنىڭ ئىتتىپاقى ياخشى. 他们的结团好。②团：ياشلار ئىتتىپاقى 青年团③。联盟，同盟：ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقى 工农联盟 / 军同盟：ئائىلە ~ 家庭的结团④。

ئىتتىپاق تۈزمەك 结盟，缔结联盟

ئىتتىپاق تۈزمىگەن دۆلەتلەر 不结盟国家

ئىتتىپاق كومىتېتى 团委

ئىتتىپاقچى 〔静〕同盟者，同盟军

ئىتتىپاقداش 〔静〕①同盟者：~ دۆلەتلەر 同盟国 / ~ 结盟②。同盟军：جۇمھۇرىيەت ~ 加盟共和国

ئىتتىپاقداشلىق «ئىتتىپاقداش»的名词抽象：~ تۈزۈم 联邦制

ئىتتىپاقسىز 〔静〕不团结的：~ كىشىلەر 不团结的人们

ئىتتىپاقسىزلىق 〔静〕不团结，团结不：ئىتتىپاقسىزلىقنى تۈگەتمەك 克服团结不

ئىتتىپاقلاشتۇرماق «ئىتتىپاقلاشماق»的使动态：ھەممىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، بىرلىكتە ئالغا باسايلى! 团结大家，共同前进！

ئىتتىپاقلاشتۇرۇلماق «ئىتتىپاقلاشتۇرماق»的被动态

ئىتتىپاقلاشماق 〔动〕团结

ئىتتىپاقلىق 〔静〕团结：~ كۈچ 团结就是力量

ئىتتىرىشمەك «ئىتتەرمەك»的同共态：كۆپچىلىك ئۇنى ئىتتىرىشكەن پېتى دەرۋازىدىن كىرگۈزۈۋەتتى. 大伙推推搡搡地把他拥进了门。

ئىتتىرىلمەك «ئىتتەرمەك»的被动态：شۇ چاغدا ئىشىك ئىتتىرىلدى. 那时门被推开了。

ئىتتىك 〔静〕①快(高度速)：ئاپتوموبىل ~ ماڭدى. 汽车快速行驶。②快(等剪，刀)：بۇ پىچاق بەك ~. 这把刀很快。③(敏灵)快：ئورغاق ~ 。快别特子刀：بۇ ئادەمنىڭ قولى ~. 这人手快。④急(子性)：بەزىلەر ~ ، ئېغىر ـ بېسىق ، بەزىلەرنىڭ مىجەزى ~ . 有些人性子急，重稳。⑤销畅(物货)：بازىرى ~ مال 畅销物货。

ئىتتىك بازار 市场牛气 <经>

ئىتتىك پاي چېكى 股票行情热 <经>

ئىتتىك پۇل 货币行情热 <经>

ئىتتىكلەتمەك «ئىتتىكلىمەك»的使动态：ئۇ قەدىمىنى ئىتتىكلىتىپ پەسكە قاراپ ماڭدى. 他低着头加快步伐朝下面走去。

ئۇ پىچاقنى بىلەپ ئىتتىكلەتتى. 他磨快了刀子。

ئىتتىكلەشمەك[1] «ئىتتىكلىمەك»的同共态：ئۇلارنىڭ قەدىمى ئىتتىكلەشمەكتە. 他们的步伐越走越快。

ئىتتىكلەشمەك[2] 〔动〕快加：ماشىنىنىڭ سۈرئىتى ئىتتىكلەشتى. 汽车速度加快了。

ئىتتىكلىك ① «ئىتتىك»的名词抽象：~ رەزىۋان 急躁司机！② 急躁：~ قىلىپ ، بۇ گەپنى دەپ سالدى. 急躁一说话这把，了。 ~ شەيتانلىق ، ئېغىرلىق رەھمانلىق. 去出急 <谚>。了去出急 <谚>。德之贤圣是重稳，举之魔恶是躁。

ئىتتىكلىمەك 〔动〕快变①：پىچاق ئىتتىكلىدى. 刀变快了。②销畅：ھازىر ماللارنىڭ سېتىلىشى بەرئاز ئىتتىكلىدى. 现在货物有点畅销。

ئىتتىمەك «ئىتتىمەك»的使动态

ئىتتىمەك 〔动〕利锋：ئۇستىرا ئىتتىدى. 剃刀利了。

ئىتچۈنى 〈动〉〔静〕蝇狗

ئىتسىيگەك 〈植〉〔静〕贼木假

ئىتقۇيرۇق 〈植〉〔静〕草尾狗

ئىتلىق 〔静〕气脾狗，性狗：ئىت ھامان ئىتلىقىنى قىلىدۇ. 气脾狗了不改是总狗 <谚>。بۆرە قېرىسا ، ئىتلىقى بار. 性狗带，了老狼 <谚>。

ئىت ـ مۈشۈك 〔静〕猫和狗：بىر ئادەمگە ئامەت كەلسە ، ئۇنىڭ ئىت ـ مۈشۈكلىرىمۇ ئەتلىنىپتۇ. 运红走人一 <谚>，猫狗也长膘："天升犬鸡，道得人一"同喻。

ئىتئۈزۈمى 〈植〉〔静〕葵龙

ئىتۇاز 〔静〕(人的狗养欢喜)迷狗

ئىتۇازلىق «ئىتۇاز»的名词抽象：词名象抽的

ئىت ـ ئېشەك 〔静〕驴和狗(人的动劳苦艰事从使)：كونا جەمئىيەتتە دېھقانلار ئىت ـ ئېشەكتىن خار ئىدى. 在旧社会农民过着如牛马的生活。

~ ئورنىدا ئىشلەتمەك 当活使马牛唤。

ئىتىملىق 〔静〕的息出有 <方>的干能，

ئىتياتقۇ 〔静〕窝狗(坑小的挖方地的筒烟通直头炕)

ئىتياڭقى = بەڭگىدۇانە

ئىتياڭقى گۈل 〈植〉花金洋

ئىجابەت 〔静〕(求要)足满，受接

ئىجابەت بولماق 被受接：ئۇنىڭ تەلىپى ئىجابەت بولدى. 他的求要被受接了。

ئىجابەت قىلماق 受接：~ تىلىكىنى 求要受接

ئىجابىي 〔静〕①的积极②的面正的性设建③：ئىجابىي ئامىل 积极因素

ئىجابىي پىكىر 建设性见意
ئىجابىي پېرسوناژ 正面人物 <文>
ئىجابىي تەجرىبە 正面经验
ئىجابىي تەربىيە 正面教育
ئىجابىي تەكلىپ 建设性议
ئىجابىي رول 积极作用
ئىجابىي قەھرىمان 正面人物 <文>
ئىجابىي مەنە 褒义 <语>
ئىجابىيلىق 建设性，积极性 〔静〕
ئىجاد (ئىجادى) 〔静〕 创造，创作：بۇ خەلقنىڭ ئىجادى . 这是人民的创作。
ئىجاد بولماق 被创造
ئىجاد قىلماق 创造，创作：يېڭى ماشىنىنى ~ 新创造机器 / يېڭى ناخشا ~ 新创作歌曲
ئىجادچان 〔静〕 有创造性的
ئىجادچانلىق 〔静〕 创造性，神精创首：ئۇلار ئىجادچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرماقتا . 他们分充发挥着创造性首创精神。
ئىجادچى 〔静〕 创造者，创作者
ئىجادچىلىق 〔静〕 ①创造性 ②动活创造性，动活创作
ئىجادىي 〔静〕 ~ / 创造性的；~ ئىش 创造性工作 / ~ پىكىر 创意性见，创见
ئىجادىي ئەمگەك 劳动性创造
ئىجادىي تەپەككۇر 维思性创造
ئىجادىيەت 〔静〕 ①创造，创作：ئېغىز ئىجادىيىتى 口头创作 / ~ ساھەسى 艺术创作
ئىجادىيەت ئەركىنلىكى 自由创作 <文>
ئىجادىيەت پىسىخولوگىيىسى 创造心理学 <心>
ئىجادىيەت تەپەككۇرشۇناسلىقى 维思造创学
ئىجادىيەت ئۇسۇلى 方法创作 <文>
ئىجادىيەتشۇناسلىق 〔静〕 创造学
ئىجادىيلىق 〔静〕 创造性
ئىجارە 〔静〕 租：~ ئالماق / 租房 ~ يىغماق 收租
ئىجارە بازىرى 市场租赁 <经>
ئىجارە بىدىكى 经纪人，商租经赁
ئىجارە پۈتۈمى 约租 <经>
ئىجارە توختامى 同合赁租 <经>
ئىجارە تۈزۈمى 制赁租 <经>
ئىجارە تىجارىتى 营经赁租 <经>
ئىجارە سودىسى 易贸赁租 <经>
ئىجارە كرېدىتى 贷信赁租 <经>
ئىجارە كېپىللىكى 保担赁租 <经>
ئىجارە مۇددىتى 期租
ئىجارە ھەققى 费赁租，金租
ئىجارىگە ئالغۇچى 人租承
ئىجارىگە ئالماق 租，赁租，租用：يەرنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىماق 地土种租 / ئۆينى ~ 房租 / ئامبارنى ~ 库仓用租
ئىجارىگە بەرمەك 出租：بۇ ئۆينى باشقا كىشىگە ئىجارىگە بېرىپ بولدۇق . 这房子已经给租出了人别。
ئىجارىگە قويماق 出租：دۇكاننى قىممەت باھادا ~ 重金租出商店
ئىجارىگە ئولتۇرماق 租住房
ئىجارىچى 〔静〕 出租者
ئىجارىكەش = ئىجارىچى
ئىجارىكەشلىك 词名象抽的«ئىجارىكەش»
ئىجازەت 〔静〕 许允，许准：~ قىلمەك ئىزادە ، كېتمەك ~ . 离开须允许，自由来客 <谚>。
ئىجازەت ئالماق 获准，许允到得
ئىجازەت بەرمەك 允许，许准，可许
ئىجازەت سورىماق 请求：ئۇ دوستىدىن كېتىشكە ئىجازەت سوراپتۇ . 他请求朋友离开许准。
ئىجازەت قىلماق 允许，许准
ئىجازەتسىز 〔静〕 未经许允的，未许可的：~ ياغىقا كىرمەك 未经许可进入果园
ئىجازەتلىك 允许的，许可的
ئىجازەتنامە 〔静〕 许可证
ئىجتىمائىي 〔静〕 ①的社会：~ ئورۇن 社会位②公的：~ مۈلۈك 公共财产
ئىجتىمائىي ئاپەت 害公
ئىجتىمائىي ئاپەت ئىقتىسادشۇناسلىقى 公害经济学 <经>
ئىجتىمائىي ئاساس 础基会社
ئىجتىمائىي ئاڭ 识意会社 <哲>
ئىجتىمائىي ئالاقە 交社，际交会社
ئىجتىمائىي ئەخلاق 德公会社
ئىجتىمائىي ئەمگەك 动劳会社
ئىجتىمائىي بىئولوگىيە 学物生会社 <生>
ئىجتىمائىي پاراۋانلىق 利福会社，益公会社
ئىجتىمائىي پەن 科文，学科会社

ئىجتىمائىي پىسخولوگىيە 学理心会社 <心>
ئىجتىمائىي تەپەككۇرشۇناسلىق 学维思会社
ئىجتىمائىي تەرەققىيات 化进会社، 展发会社
ئىجتىمائىي تەسىر 响影会社، 用作会社
ئىجتىمائىي تەلەپ 求需会社
ئىجتىمائىي تەلىمات 说学会社 <哲>
ئىجتىمائىي تۈزۈم 度制会社
ئىجتىمائىي تىلشۇناسلىق 学言语会社 <语>
ئىجتىمائىي دىئالېكت 言方会社<语>
ئىجتىمائىي سۇغۇرتا 险保会社 <经>: ~ فوندى 金基险保会社
ئىجتىمائىي فورماتسىيە 态形会社 <哲>
ئىجتىمائىي فوند 金积公 <经>
ئىجتىمائىي فۇنكسىيە 能职会社
ئىجتىمائىي قاتلام 层阶会社
ئىجتىمائىي قانۇنشۇناسلىق 学法会社 <法>
ئىجتىمائىي قانۇنىيەت 律规会社
ئىجتىمائىي قىممەت 值价会社 <经>
ئىجتىمائىي گۇرۇھ 团集会社
ئىجتىمائىي ماتارىپ 育教会社 <教>
ئىجتىمائىي مەۋجۇدىيەت 在存会社 <哲>
ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت 系关会社
ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتشۇناسلىق 学系关共公
ئىجتىمائىي مۇھىت 境环会社
ئىجتىمائىي نازارەتچىلىك 督监会社
ئىجتىمائىي ھادىسە 象现会社
ئىجتىمائىي ئۆلچەمشۇناسلىق 学量计会社
ئىجتىمائىي ئۈنۈم 益效会社، 果效会社
ئىجتىمائىي ئىئانە 资捐会社
ئىجتىمائىي ئىدېئولوگىيە 态形识意会社
ئىجتىمائىي ئىسلاھات 革改会社
ئىجتىمائىي ئىش تەقسىماتى 工分会社
ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش 产生会社
ئىجتىمائىي ئىنقىلاب 命革会社

ئىجتىمائىيلاشتۇرماق «ئىجتىمائىيلاشماق» 态动使的
ئىجتىمائىيلاشتۇرۇلماق «ئىجتىمائىيلاشتۇرماق» 态动被的
ئىجتىمائىيلاشماق 化会社〔动〕
ئىجتىمائىيلىق 性会社〔静〕
ئىجتىھات (ئىجتىھاتى) 〔静〕 奋发، 功用، 勉勤، 奋勤:
~ بىلەن ئۆگەنمەك 勉勤习学奋勤 / ~ بىلەن ئىشلىمەك 勉勤作工地 / ئۇ بۇ پەنگە بەك ~ قىلىدۇ. 他学门这对很勉勤。
ئىجتىھات قىلماق 奋发، 奋勤
ئىجتىھاتسىز 〔静〕 的奋勤不، 的勉勤不، 的功用不:
~ ئوقۇغۇچى 生学的奋勤不
ئىجتىھاتسىزلىق «ئىجتىھاتسىز» 式形词名的
ئىجتىھاتلىق 〔静〕 的奋勤، 的勉勤، 的功用:
~ ئوقۇغۇچى 生学的奋勤 / سابىت كېچىكىدىلا ~ ئىدى. 萨比提从功用很就小。
ئىجرا (ئىجراسى) 〔静〕 行执:
ھۆججەتنىڭ ئىجراسى تەكشۈرۈلدى. 查检了文件的执行情况。
ئىجرا بولماق 施实، 行执到得
ئىجرا قىلدۇرۇلغۇچى 被 <法> 人行执
ئىجرا قىلماق 行执، 行遵:
بىز يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىمىز. 我们执行上级命令。
ئىجراچى 〔静〕 者施实، 者行执、员行执 <法>
ئىجراچى ئورگان 关机行执 <法>
ئىجرائىي 的行执〔静〕
ئىجرائىي رەئىس 席主行执
ئىجرائىي كاتىپ 书秘行执
ئىجرائىيە 〔静〕 行执:
~ كومىتېتى 会员委行执 / ~ مۇدىرى 事董行执
ئىجرائىيە ھەيئىتى 员成会员委行执
ئىجىر - مىجىر 〔模〕 的麻麻密密:
~ سىزىقلار 麻密密着写上纸 / قەغەزدە ~ يېزىلغان خەتلەر تۇراتتى. 条线的麻麻密密字小的。
ئىجىك 爱疼، 爱喜، 欢喜 <方>〔静〕
ئىچ 子屋 ئۆي ئىچى 〔静〕 ①部内، 内、面里、边里、里:
زالنىڭ ئىچى ناھايىتى سالقىن. 厅很里堂礼凉 / 内室、里爽。 ئۇ بىر يىل ئىچىدە بىر قېتىممۇ رۇخسەت سورىمىدى. 次一过请有没里年一他假。 باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە، قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە. <谚> 里子帽在破破头折臂، 心、胸心、心②。"扬外可不丑家"同喻: 里子袖在折眼: يەي دېسە چىشى ئاغرىيدۇ، بېرەي دېسە ئىچى. <谚> 想吃牙痛、给人疼心: 中暗、暗③。ئىچىدە ئۆچ كۆرمەك: ئىچىدە غودۇرماق / 咕嘀中暗 / ئىچىدە يىغلىماق 恨暗 / ئىچىدە خوپ دېمەك 泣暗 / 头点暗暗
ئىچ ئات 马辕: ~ تارتسا، ياندىق تارتماپتۇ، ئايغىر تارتسا، ياياتال تارتماپتۇ. <谚> 拉马公: 拉不马梢، 车拉马辕 "调协不互、是其行各"同喻: 拉不马母、车人一":

一把号，各吹各的调"。

ئىچ ئاغرىق 病心

ئىچ ئاغرىماق ①疼心，悯怜：ئاشلىقنىڭ مۇندىق بەزەپ قىلىنغىنىغا ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىيدۇ．这样浪费粮食糟蹋粮食的人叫疼心人。②得不舍：ئۇ ئالمىنى سېستىۋېتىشكە رازىكى، خەققە بېرىشكە ئىچى ئاغرىيدۇ．他舍得掉烂果苹让原宁人给不吃。

ئىچ ئالىغاي 眼对，视斜内 <医>

ئىچ بوۋاسىر 痔内 <医>

ئىچ بوزۇلماق ①念邪生心②子肚闹

ئىچ بىخ 线里，线内

ئىچ پەتلە 边的锁(面里服衣在)

ئىچ پەش 襟底

ئىچ پەش تارتماق 爱相，爱求 <成>：ئۇلار ئىچ پەش تارتىشىپ يۈرگىلى خېلى ۋاقىت بولدى．他们相爱很长时间了。

ئىچ پەۋاز 线脚地 <建>

ئىچ پۇشماق 苦闷，烦闷，恼烦，闷心：بۇگۈن نېمىشقىدۇر ئىچىم پۇشۇپ تۇرىدۇ．今天不知为啥我心烦闷样这。

ئىچ پۇشۇقى 闷烦

ئىچ پۇشۇقىنى چىقارماق 排解，闷烦遣散，心散：ئۇ دائىم دۇتار چېلىپ ئىچ پۇشۇقىنى چىقىراتتى．他常经弹独自排解忧闷。

ئىچ تامبال 裤衬，裤内

ئىچ تىكىچ = ئىچ بىخ

ئىچتىن تېگىشىش 接内 <数>

ئىچتىن ئۈزۈنۈش 切内 <数>

ئىچ چاتقۇ 头接内 <电>

ئىچ چىرماق 子坎裹 <体>：子绊使下胯从(跤摔)

ئىچ چىقۇق 疝内 <医>

ئىچ سۈرمەك 子肚拉，泻腹

ئىچ سىر 内密秘心：ئۇلار بىر - بىرىگە ئىچ سىرىنى تۆكۈشتى．他们相互倾吐内心的密秘。

ئىچ قاپ 套衬 <石>

ئىچ قاپىيە 韵内押，韵内 <文>

ئىچ قاتماق 秘便，燥干便大

ئىچ قۇلاق 子里的朵耳帽皮

ئىچ قېلىپ 型心 <机>

ئىچ قىزىماق ①慕羡，红眼②妒嫉：گۈلسۇم بەگنى ئۈيگە كۆچۈۋېدى، رىزۋان ئىچى قىزىپ ئولتۇرالماي قالدى．古丽苏姆搬进新居，妒嫉宛孜热汗坐不得了住。

ئىچ كۆڭلەك 裙衬

ئىچ كۆيەر 知心的：～ دوست 知心友朋

ئىچ كۆيۈك 灼焦，炎焦：يادىكارنىڭ ئىچ كۆيۈكىدە ئۇنىڭ يۈرەك ئاغرىقى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلاشتى．由于伟迪亚对朋友的灼焦心加重日病脏心的他，安不了。

ئىچ كۆيۈ ئوغۇل 婿女门插倒，婿女赘入

ئىچ كىيىم 衣内

ئىچ گۆر 穴墓内

ئىچ مايماق ①罗圈腿②足翻内 <医>

ئىچ ئوشۇق 踝内 <理生>

ئىچ ئۆتمەك = ئىچ سۈرمەك

ئىچى ئادىماق 妒嫉②红眼①

ئىچى بوشىماق 心舒②通便大①：ئادەمنى تۆكۈپ بولۇۋىدىم، ئىچىم بوشاپ قالدى．我苦了完诉，心舒了坦。

ئىچى پىشىشىق 嘴稳，严嘴，守口如瓶：～ ئادەم 人的严

ئىچى تار 心狭胸，小量气：بۇ كىشىنىڭ ئىچى بەك تار ئىكەن．这人个太量气小。

ئىچى تارلىق 心窄胸狭，妒嫉：ئىچى تارلىق قىلماق 微稍人别人些有．嫉妒心就自过超。

ئىچى تىت - تىت بولماق = ئىچى تىتلىماق

ئىچى تىتلىماق 急焦，焦心，躁烦：شۇ يۈرىنىڭ ئالدىرىمىغىنىغا قاراپ ئىچىم تىتلىپ كەتتى．见到司机这样的急着不来，我就里心烦躁。

ئىچىدە توڭگۇز قاتارماق 藏包，测叵怀心 <成>：ئۇ ئىچىدە توڭگۇز قاتارايدىغان ئادەم．他的恶险心居个一是人。

ئىچى دەريا 大量气，阔开胸心 <成>

ئىچىدە زەھەر قاينىماق 辣毒险阴 <成>：ئۇ ئىچىدە زەھەر قاينايدىغان خوتۇن ئىكەن．她的辣毒险阴个一是女人。

ئىچىدە گەپ ياتمايدىغان 话住不藏里心

ئىچىدە ئوقۇماق 读默

ئىچىدىن توڭگۇز قوپماق = ئىچىدە توڭگۇز قاتارماق

ئىچىدىن قان كەتمەك ＜成＞ 恨嫉，忌妒：تۇرسۇنلۇق شۆھرىتى بارغانسېرى ئېشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە，زايىرنىڭ ئىچىدىن قان كەتتى．气名的荪尔图到看尔伊扎．恨嫉怀心，大越来越。

ئىچى زەھەر ＜成＞ 心毒：ئۇ تىلى ھەسەل بولغىنى بىلەن ～ ئادەم．他的毒心甜嘴个一是人的。

ئىچى سىقىلماق 憋闷：ھاۋا تىنچىق بولغانلىقتىن ئىچىم سىقىلىپ，بىئارام بولۇپ كېتىۋاتىمەن．由于天气闷热，憋。受难很我得

ئىچى سىيرىلماق ①心疼：مۇنداق ئىسراپچىلىقنى كۆرگەن ئادەمنىڭ ئىچى سىيرىلىدۇ ـ دە．看到这样铺张浪费，真叫人心疼。②酸心：بۇ ئەھۋالنى كۆرگەندىن كېيىن，ئىچىم سىيرىلىپ كەتتى．看到这情况后，我一阵心酸。

ئىچى قارا ＜成＞ 的肠心黑：～ باي依巴的肠心黑。

ئىچى قارىلىق قىلماق ＜成＞ 良不心居，歹怀心。

ئىچى قاينىماق ＜成＞ 火恼，忿平不忿。祸乐灾幸，意

ئىچى قېتىماق ＜成＞ 火恼，忿平不忿：ئۇ ئىچى قايناپ تىت ـ تىت بولغاچقا，ئۇ يان ـ بۇ يان ماڭاتتى．他忿忿不平地平来走走来走去。ئوغۇل بالا دېگەننىڭ ئازراق ۋىجدانى بولمىسا，ئازراق ئىچى قاينىمىسا，قانداق بولغىنى？大丈夫没有一点良心，心肠点一有呢？

ئىچى قوتۇر 成＞ 正不术心，坏使心成

ئىچى قوتۇرلۇق قىلماق 成＞ 心祸藏包，坏使心成

ئىچى كەتمەك = ئىچى سۇرمەك

ئىچى كەڭ 心＞ 大量气，阔开胸

ئىچى كەلمەك 便大

ئىچى كۆيمەك ①心疼：بوۋاينىڭ نەۋرىسىگە ئىچى كۆيدۇ．子孙小疼心爷爷。②情钟：ئۇنىڭ گۈلشەنگە ئىچى كۆيۈپ كېلىۋاتقانلىقى ھەممىگە ئايان ئىدى．他于情钟古丽。知周所众已鲜

ئىچى كۆچلۈك ＜成＞ 强好性生，胜好强争：بۇ بالىنىڭ بەك ～ ، ناھەقچىلىكنى كۆرسە چىداپ تۇرالمايدۇ．这孩子性生好强，受了不冤屈。

ئىچىگە ئالماق ①人己自作当，纳接：ئۆلار مېنى ئىچىگە ئالمايدۇ．他们不接纳我。②里心在放：ئايىمخان：نىڭ گېپىنى ئىچىڭىزگە ئېلىپ كەتمەڭ．别你放在心里。

ئىچىگە تىنماق 里心在憋（恼苦把）＜成＞

ئىچىگە جىن كىرمەك 胎鬼怀心① ＜成＞：مۇنچاقۇالا پۇلنى كۆرگەن باراتنىڭ ئىچىگە جىن كىردى．多么这到见钱眼开的拉巴的鬼胎怀心。

ئىچىگە سالماق 里子肚在憋，里心在闷

ئىچىگە كىرىپ چىقماق ＜成＞ 思心摸揣：ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ چىقسام，كىنوغا بارغۇسى بار ئىكەن．我摸揣他来原，思心的他下一了影电看去想。ئادەمنىڭ ئىچىگە كىرىپ چىققىلى بولمايدۇ．人的摸揣以难思心的。

ئىچىگە ئوت تۇتاشماق ＜成＞ 火情起燃：قىز بۇ ناتونۇش يىگىتنى بىر كۆردى ـ دە，ئىچىگە ئوت تۇتاشتى．娘姑这到见了一面，小的生陌个这起燃便里心，火情了。

ئىچىگە ئوت چۈشمەك ＜成＞ 情之慕爱生产：ئۇ قىزنى كۆرۈپلا，ئىچىمگە ئوت چۈشتى．我一见那位姑娘，便了生产爱慕之情。

ئىچىگە ئوت سالماق ＜成＞ 动心然怦人令：ئۇنىڭ ناخشىسى ھەرقانداق قىزنىڭ ئىچىگە ئوت سالىدۇ．他的歌声会动心然怦娘姑个一何任使。

ئىچىگە ئوت كەتمەك = ئىچىگە ئوت تۇتاشماق

ئىچىگە ئۇرماق ＜成＞ 给穿鞋小，吃头苦给：ئۇ ھەقچىلىك ئىچىگە ئۇرۇپ كەتكەچكە，بۇۋام دوختۇرخانىدا يېتىپ قالدى．院医了进住而冤之白不了不受因爷爷。

ئىچىگە يۇتماق 把藏绪情种某里心在：مەن بۇ ئاغرىنى ھانەتلەرنى ئىچىمگە يۇتۇپ，ئاشخانىغا قاراپ ماڭدىم．着忍强我，一着憋，声吞气忍～ دەردنى。去走房厨朝辱羞种这气口

ئىچىنى تىكىشماق 量思，思寻 ＜成＞ 酌斟：ئۇ ئىچىنى تىكىشاپ，ئىپادە بىلدۈرمەي ئولتۇرۇپتۇ．表有没他，着坐地默默着思寻，态。

ئىچىنى قىزىتماق 嫉妒人令，红眼人令 ＜成＞：تازا ياسىنىپ چىقىپ，ئۇنىڭ ئىچىنى قىزىتايلى．好好们咱，了好嫉妒他让，番一扮打。

ئىچى ئۆرتەنمەك 心，燎火急心 ＜成＞：焦心：كەنتنىڭ تارتقان زىيىنى ئۈچۈن ئىچىم ئۆرتىنىپ كەتتى．受上村为我，燎火急心失损的。

ئىچى ئېچىشماق 酸心到感 ＜成＞：ئۇنىڭ سىلەرگە ئۆۋال قىلغانلىقىنى ئويلىسام，ئىچىم ئېچىشىدۇ．一想冤他起们你了枉，酸心到感就我们了枉。

ئىچى ئىلىشماق ①反胃②恶心

ئىچى يامان 心，毒恶肠心，正不术心坏眼

ئىچ ياغ 肠油

ئىچ يانچۇق （的服衣）袋内

ئىچانماق 〔动〕＜古＞ 防预，免避，止防，防提，当

心留，心

ئىچەركەشمەك 间无密亲，近亲〔动〕：بىز بىر يىل بىللە ئىشلەپ ئاكا ـ ئۇكىدەك ئىچەركىشىپ قالغانىدۇق．我们共同工作了一年，亲如兄弟。弟兄经已年一了作工人的酒喝爱 **ئىچەرمەن**。〔静〕

ئىچە ـ ئىچمەي 喝始开刚〔静〕

ئىچىرە 的语尔吾维代现于当相）里，内＜古＞〔静〕（格位和格向）

ئىچ ـ باغىر 衷诉倾；肠衷〔静〕：ئىچ ـ باغرىنى تۆكمەك 肠 / ئىچ ـ باغرىنى يارماق 剖白心迹

ئىچ ـ سىرت 外内〔静〕：ئىدارىنىڭ ئىچى ـ سىرتىدا بۇ توغرۇلۇق جىق گەپلەر بولۇۋاتىدۇ．关机内外的单部这于关论纷纷。

ئىچ ـ قارىن 衷苦＜转＞②腑六脏五，脏内①〔静〕：ئىچ ـ قارنىدىكىنى يېگىتكە يېپىدىن يېڭىسىگىچە سۆزلەپ بەردى．姑娘把她的心事：全部了诉告地十一五一遍。

ئىچ ـ قارىنى تۆكمەك 衷诉倾，事心说诉＜成＞：بىز دېھقانلارغا ئىچ ـ قارنىمىزنى تۆكتۇق．我们向农民全部了诉说心事。

ئىچ ـ قارنى ئېچىلماق 畅情心，堂亮里心＜成＞：ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىۋېدىم، ئىچ ـ قارنىم خېلى ئېچىلىپ قالدى．他和我聊了一会儿，心里亮堂了许多。

ئىچقويۇن ـ تاشقويۇن 间无密亲〔静〕：～片一成打：دوستلار / 友朋的间无密亲 كادىرلار دېھقانلار بىلەن ～ بولۇشى كېرەك．干部要同农民群众打成一片。

ئىچقويۇن ـ تاشقويۇن بولماق 间无密亲，一成打：ئۇنىڭدىن كېيىن بىز ئۇلار بىلەن ئىچقويۇن ـ تاشقويۇن بولۇپ كەتتۇق．从此以后我们和他们就成了打成一片。

ئىچكەرمەك 入进使，入弄＜古＞〔动〕

ئىچكەك 鬼血吸，者血嗜＜古＞〔静〕

ئىچكۈسىز 的喝难，的吃难〔静〕

ئىچكۈلۈك = ئىچىملىك

ئىچكى[1] 内①〔静〕：～ ئەھۋال 的内，的存内，的部内：情 / سىر ～ 幕内 ئۈيىمكتىپ شەيئىلەرنىڭ ～ باغلىنىشى 事务内国②系联在内的物事观客：～ ئىشلار 内国 ئىچكى ئاجراتما 泌分内＜理生＞ ئىچكى ئامىل 素因在内，因内＜哲＞：بۇ ئىشتا ～ مۇھىم رول ئوينىغان．用作要重了起因内上事件这在。 ئىچكى ئايلىنىش 环循内

②脏内，官器部内＜理生＞ ① ئىچكى ئەزا 项内＜数＞

ئىچكى باج 税物货内国＜经＞

ئىچكى بازار 场市内国＜经＞

ئىچكى باغلىنىش 系联在内＜哲＞

ئىچكى بۇلۇڭ 角内＜数＞

ئىچكى بېسىم 压内＜物＞

ئىچكى پارازىت 物生寄内＜生＞

ئىچكى پەردە 膜内＜医＞

ئىچكى پلازما 质内＜医＞

ئىچكى پېرىۋوت 汇内＜经＞

ئىچكى تەپتىشلىك 计审部内

ئىچكى توپلام 集子＜数＞

ئىچكى توپىلاڭ 动暴部内

ئىچكى تۈرتكە 力推内＜物＞

ئىچكى تېرە 皮内＜理生＞

ئىچكى تىزگىنلەش ②制牵部内，控内＜经＞① 制抑内＜医＞

ئىچكى جازا 架手脚里＜建＞

ئىچكى چاناق 秤内＜植＞

ئىچكى دەريا 河内＜地＞

ئىچكى دۇنيا 界世心内

ئىچكى دېڭىز 海内，海陆内＜地＞

ئىچكى دىئامېتىر 径内＜数＞

ئىچكى رادىئۇس 径半内＜数＞

ئىچكى زايوم 债公内国，债内＜经＞

ئىچكى زەخىملىنىش 伤内＜医＞

ئىچكى زەمبۈرۈغ 菌生内＜生＞

ئىچكى زەنجىر 路电内＜物，电＞

ئىچكى زەھەر 素毒内＜医＞

ئىچكى زىددىيەت 盾矛部内＜哲＞

ئىچكى ساقلىغۇچ 存内＜电＞

ئىچكى سەپ 线内＜军＞：ئىچكى سەپتە ئۇرۇش قىلىش 战作线内

ئىچكى سەۋەب 因内＜哲＞

ئىچكى سەييارە 星行内＜天＞

ئىچكى سودا 贸内，易贸内国＜经＞

ئىچكى سۇ تەۋەلىكى 域水内

ئىچكى سۆڭەك 骨内，胳骨内＜理生＞

ئىچكى سۈركىلىش 擦磨内＜物＞

ئىچكى سېتىش 销内 <经>
ئىچكى سىياسەت 策政部内، 策政内对
ئىچكى فلېكسىيە 折屈部内 <语>
ئىچكى قارشىلىق 阻电内، 阻内 <物>
ئىچكى قارىمۇقارشى بۇلۇڭ 角对内 <数>
ئىچكى قاناش 血出内 <医>
ئىچكى قانۇن 法内国 <法>
ئىچكى قانۇنىيەت 律规部内 <哲>
ئىچكى قەرز 债内 <经>
ئىچكى قەۋەت 层内 <医، 物>
ئىچكى قوغداش 保内
ئىچكى قۇرۇقلۇق 陆内 <地>
ئىچكى قۇرۇلما 构结层深 <语>
ئىچكى قۇلاق 耳内 <理生>
ئىچكى كابىنېت 内阁: ~ 制阁内 تۈزۈمى
ئىچكى كاۋاك 窦内 <医>
ئىچكى كود 码内 <电>
ئىچكى كۆرۈنۈش 景内 <电>
ئىچكى كۈچ 力内 <物>
ئىچكى كۈچىنىش 力应内 <物>
ئىچكى كېسەللىك 科内 <医>
ئىچكى لىمفا 巴淋内 <医>
ئىچكى ماددا 质内 <生>
ئىچكى مالىمانچىلىق 乱内
ئىچكى مەبلەغ 企资内 <经>: ~ 资内 كارخانىسى 业

ئىچكى مۇئامىلە 来往部内 <经>
ئىچكى مۇپەتتىشلىك 核审部内
ئىچكى مۇھاپىزەت 卫内 <军>
ئىچكى مېمورىيال 帐转部内 <经>
ئىچكى نەپەسلىنىش 吸呼内 <理生>
ئىچكى ھورمۇن 素激泌分内 <理生>
ئىچكى ھۇجرا 室内، 宅内
ئىچكى ھۆددە 包内 <经>
ئىچكى ئوشۇق 踝内 <解>
ئىچكى ئۆلكىلەر 份省地内، 地内
ئىچكى ئۇرۇش 战内
ئىچكى ئېنېرگىيە 能内 <物>
ئىچكى ئېھتىياج 需内
ئىچكى ئىسپورا 子孢内 <生>

ئىچكى ئىستېمال 费消内国 <经>
ئىچكى ئىسكىلىت 架骨内، 骼骨内 <理生>
ئىچكى ئىش 务事部内②事私①
ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىقى 部务内
ئىچكى يارا 疡溃内 <医>
ئىچكى يالقۇن 焰内 <化>
ئىچكى[2] 官内 <古> 〔静〕
ئىچكى - تاشقى ~ / 间外里 ~ ئۆي: 外内، 外里〔静〕
تەسىر 内响影外 / ~ مۇھىت 内境环外 / ~ قىيىنچىلىقتا
~ / 势形外内国 ~ ۋەزىيەت 内困交外 بوغۇلماق
外内 سىياسەت ~ / 力势对敌外内国 دۈشمەن كۈچلەر 策政

ئىچكى - تاشقى ئالاقە 系联处内، 流交外内
ئىچكىرى 〔静〕 ① 边里، 面里: ~ ئۆي 里، 屋里 里، 地内②。有没也谁面里 . ئىچكىردە ھېچكىم يوق / 间 内口: ئۇ ئىچكىرىدىن كەلگەن . ئۇ 。的来地内从是他 ئۆزى ~ كىرىپ كەتتى . 了去边里到已自他 。
ئىچكىرى - تاشقىرى 〔静〕 里، 外内، 外里: ئۇنىڭ ~ ئۇچ 间套 ئۆي ~ 。子屋间三外里有他 . ئىغىز ئۆيى بار
ئىچكىرىكى 间里، 屋里 ئۆي ~ : 的边里، 的内〔静〕
ئىچكىرىلەتمەك «ئىچكىرىلىمەك» 态动使的
ئىچكىرىلەشمەك «ئىچكىرىلىمەك» 态同共的
ئىچكىرىلىمەك 入进①〔动〕: تاغ ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرمەك 进 进深، 步一进②山深入进 ئىچكىرىلەپ چۈشەندۈرمەك: 解了入深 / 释解步一 ئىچكىرىلەپ تونۇشماق
进掘 ئىچكىرىلەپ قېزىش
ئىچكىرمەك 服制، 服降، 服征، 从服使 <古> 〔动〕
ئىچلىك 子里帽 / ئېگەرنىڭ ئىچلىكى بۆكسىنىڭ: 子里〔静〕 衬鞍 ئىچلىكى
ئىچمەك 吃②茶喝 ~ چاي / 水喝 ~ سۇ: 饮، 喝①〔动〕
(物食的汤带): ~ سۈيۇقئاش: 服③面汤吃 ~ دورا 次三用服日每 ~ كۈندە ئۈچ قېتىم / 药服
ئىچمەك[2] 垫鞍②肩坎皮 ① 〔静〕
ئىچۈرمەك «ئىچمەك» 态动使的: بالىغا سۈت ئىچۈردۈم . 我 水墨吸笔钢给 ~ قەلەمگە سىيا 。奶牛喂子孩给
ئىچۈرۈلمەك «ئىچۈرمەك»态动被的: خەدىچە ئانىغا ئىككى تال توقمىچاق دورا ئىچۈرۈلدى . 。药片两了服婶大且迪海给
ئىچ - ئىچ 里底心 ، 处深心内〔静〕: مەن ئۇنى ئىچ - ئىچىمدىن ئۆچ كۆرىمەن . 骨人之恨他对我 。
ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولماق 放怒花心 <成>

ئىچ ـ ئىچىگە پاتماسلىق 喜出望外：كۈتكەن كۈن ئاخىر يېتىپ كېلىپ ، ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئىچ ـ ئىچىگە پاتمىدى . 外望出喜他，了到来于终子日的望盼 。

ئىچ ـ ئىچىگە سىغماسلىق = ئىچ ـ ئىچىگە پاتماسلىق

ئىچىشلىك 〔静〕 可口的吃好，的喝好：～ ئاش 可饭的口

ئىچىشمەك «ئىچمەك» 的共同态：ئۇلار پاراڭلاشقاچ چاي ئىچىشتى . 他们边天聊边茶饮 。

ئىچكەمەك 〔动〕 亲近，爱喜，习惯，熟识：بوۋاي بىلەن مومايغا گۈلشەنگە ئۇز قىزىدەكلا ئىچكىپ قاپتۇ . 老和爷大老 。

ئىچكىشمەك «ئىچكەمەك» 的共同态：ئەۋەر هازىر كۆچىلىك بىلەن ئىچكىشىپ كەتتى . 得处相家大同在现尔外安 。

ئىچىلمەك «ئىچمەك» 的被动态：هەش ـ پەش دېگۈچە ئىككى قاچا ئاش ئىچىلىپ بولدى . 了完吃就面碗两夫工眼转 。

ئىچىملىك 〔静〕 饮料

ئىختىرا (ئىختىراسى) 〔静〕 发明

ئىختىرا قىلماق 发明：ماشىنا ～ 器机明发

ئىختىرا هوقۇقى <法> 发 权明发

ئىختىرا مۇكاپاتى 奖明发

ئىختىراچى 〔静〕 发明家，者明发

ئىختىراچىلىق «ئىختىرا» 的名象抽的词

ئىختىساس 〔静〕 专长：～ ئىگىسى 专才人，才人门

ئىختىساسشۇناس 〔静〕 人学家

ئىختىساسشۇناسلىق 〔静〕 学才人

ئىختىساسلاشتۇرماق «ئىختىساسلاشماق» 的使动态

ئىختىساسلاشتۇرۇشماق «ئىختىساسلاشتۇرماق» 的共同态

ئىختىساسلاشتۇرۇلماق «ئىختىساسلاشتۇرماق» 的被动态

ئىختىساسلاشماق 〔动〕 专长有；化门专：长专有：هەم قىزىللىشىش ، هەم ئىختىساسلىشىش 又红专 / 专又红 ئىختىساسلاشقان تىلشۇناس 家学言语的长专有

ئىختىساسلىق 〔静〕 的长专有：～ كادىرلار 有干的长专有

ئىختىساسلىقلارنى يېتىشتۇرمەك 培养才人 / 部

ئىختىساسلىقلار بازىرى 人才场市

ئىختىلاپ (ئىختىلاپى) 〔静〕 分岐：～ تۇغۇلماق 有分生产 岐分生发 / يۈز بەرمەك

ئىختىلاپچى 〔静〕 制造分者岐

ئىختىلاپسىز 〔静〕 无分的岐：بۇ مەسىلە ～ هەل بولدى . 决解下况情的岐分无在题问 。

ئىختىلاپسىز بىرلىك 无分岐的一致

ئىختىلاپلىق 〔静〕 有分岐的：～ مەسىلىلەر 有分岐的问题

ئىختىئوزاۋۇر 〔静〕 鱼 <动> 龙

ئىختىئول 〔静〕 鱼 <药> 脂石

ئىختىيار (ئىختىيارى) 〔静〕 自由，地由自：～ سوئال سورىماق 自由地问提

ئىختىيارەن 〔静〕 自由，地意随，地由自：～ قىلماق 意愿：ئۇ چەت ـ ياقا نامرات رايونغا بېرىپ ئىشلەشنى ئىختىيار قىلدى . 地困贫的僻偏到愿自他 。

ئىختىيارسىز 〔静〕 不由，禁不，得不由，主自由不，自不情：ئۇ ～ يىغلۇۋەتتى . 禁不住起了哭地主自由不他。ئۇ ناخشا ئېيتىپ ، ئۇسسۇل ئويناۋاتقان بالىلارغا قاراپ ～ چاۋاك چېلىۋەتتى . 来手起拍地禁自不情他，歌唱舞跳们子孩着看。مۇنداق هەققانىيەتسىزلىكنى كۆرگىنىڭدە ، ～ غەزەپلىنىسەن . 来起忿气得不由人叫，事的平不样这到见 。

ئىختىيارسىز هەرىكەت 动活识意下 <心>

ئىختىيارسىزلىق 式形词名的 «ئىختىيارسىز»

ئىختىيارلىق 式形词名的 «ئىختىيار»：～ پرىنسىپى 愿自则原

ئىختىيارىي 〔静〕 意随，便随；由自，愿自：～ قاتناشماق 谈闲便随 / پاراڭلاشماق 加参愿自

ئىختىيارىي پورت 港意任 <交>

ئىختىيارىي تېگىشمەك 换兑由自：ئىختىيارىي تېگىشىلىدىغان چەت ئەل پۇلى 可币外的换兑由自以

ئىختىيارىي چېتىشىش 配交由自 <生>

ئىختىيارىي سۇغۇرتا 险保愿自 <经>

ئىختىيارىي مۇخبىر 员迅通（刊报）

ئىختىيارىيلىق 〔静〕 自愿：بۇ ئىشتا ～ پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش لازىم . 则原愿自持坚要事件这 。

ئىخچام 〔静〕 小①的便轻，的巧小：～ ئۆي 屋的巧小 / ～ ماشىنا 子精，洁简，要扼，凑紧②器机的便轻 ～ ئۇنىڭ يازغان ماقالىسى ناھايىتى ئىخچام . 练：精很章文的写他 。练 。

ئىخچام كۆرۈنۈش 影缩

ئىخچاملاتماق «ئىخچاملىماق» 的态动使

ئىخچاملاشتۇرماق «ئىخچاملاشماق[1]» 的态动使：ئورگانلارنى ~ 构机简精

ئىخچاملاشتۇرۇشماق «ئىخچاملاشتۇرماق» 的态同共

ئىخچاملاشتۇرۇلماق «ئىخچاملاشتۇرماق» 的态动被

ئىخچاملاشماق[1] 〔动〕凑紧变：ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ئىخچاملاشتى . 了肿臃不关机府政。

ئىخچاملاشماق[2] «ئىخچاملىماق» 的态同共

ئىخچاملانماق «ئىخچاملىماق» 的态动被：ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ئىخچاملاندى . 了简精关机府政。

ئىخچاملىماق 〔动〕①简精：ھۆكۈمەت ئاپپاراتلىرىنى ~ 精简机构政府；②缩压：ماقالىنى ~ 练精使，缩压章文（使精练）内容

ئىخچاملىق «ئىخچام» 的形词名式：ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئىخچاملىقى ماڭا ياقتى . 我很喜欢（很合适）发言的他，简精（意）。

ئىخلاس (ئىخلاسى) 〔静〕①〈宗〉念信，信用；②诚恳，心悉：~ بىلەن دەرس تەييارلىماق 认真，用心准备功课 / ~ بىلەن تەتقىق قىلماق 悉心研究 / ئەكبەر مۇئەللىمىنىڭ سۆزلىرىنى ~ بىلەن ئاڭلىدى . 艾尔拜科师老听真认话讲。

ئىخلاس قايتماق 动摇信念，失去信念，失去信心：ئۇنىڭ ماڭا بولغان ئىخلاسى قايتتى . 他对我的信心失了去信。

ئىخلاس قىلماق ①信赖；②崇拜 仰信，念信 〔静〕

ئىخلاس - ئەقىدە 〔静〕①的诚虔：~ مۇرىت 的诚虔；②徒信的勤奋：ئۇ ~ گۈلچى ئىدى . 他的勤勉，他的勤奋的勤勉位一是匠花。

ئىخلاسمەنلىك 〔静〕①专心，心专；志致心专：ئۇ دوكلاتنى ناھايىتى ~ بىلەن ئاڭلىدى . 他听了报告的专心致志；②执着。

ئىخلاسمەنلىكى 〔静〕的执着：ئۇنىڭ خىزمەتكە بولغان ئىخلاسمەنلىكى ھەممىگە ئايان . 他对工作的执着是众所周知的。

ئىدارە 〔静〕①机关：دۆلەت ئىدارىلىرى 国家机关 / ~ 家国（理治）管理；②局，部门：ماۋارىپ ئىدارىسى 教育局 / باج ئىدارىسى 税务局

ئىدارە قىلماق 管理，理治，束管，制管：دۆلەتنى ~ 治理国家 / ئۆزىنى ~ 己自束管 / ھەربىي ~ 军事制管

ئىدارە - جەمئىيەت 团体关机 〔静〕

ئىدالاماق 手罢，弃抛，弃放 <古> 〔动〕

ئىدەلىك 壮茁②壮强① <方> 〔静〕

ئىددەت 法教兰斯伊）期婚待，期限守 <宗> 〔静〕十另月个三待等常通子妻，后异离或后死夫丈：定规限守；~ توشماق（嫁改虑考能才，孕身有否是看，天满期 / ~ تۇتماق（婚结不）限守内期婚待

ئىدراك (ئىدراكى) 〔静〕①觉知；②念概，智理，性理：ئىدراكنىڭ پۈتۈنلۈكى 性体整的觉知 / ئىدراكنىڭ تاللاشچانلىقى 性择选的觉知

ئىدراك قىلماق 知感：ئىدراك قىلىش شەيئىلەرنى بىلىش جەريانىدا ناھايىتى مۇھىم رول ئويناپدۇ . 的物事识认在知感。用作的要重很着起中程过

ئىدراكسىز 〔静〕的智理去失，的性理无：~ ئادەم 失去人的智理

ئىدراكسىزلىق «ئىدراكسىز» 的形词名式

ئىدراكلىق 〔静〕的智理，的性理有：ئەن ئۇنى ~ ، پەمى بار ئادەم دەپ پەرەز قىلاتتىم . 我测推他是有个一智理，智理有人的识见有。

ئىدراكىي 〔静〕的性理：سۆزنىڭ ~ مەنىسى 词的意性理义

ئىدراكىي بىلىش = ئەقلىي بىلىش 识认性理

ئىدراكى تونۇش 义意性理 <语>

ئىدراكىي مەنە 刀铲木 <方>〔静〕

ئىدرەك

ئىدېئال 〔静〕的念观，的想理：~ مۇھىت 环的想理境 / ئوبراز ~ 象形的想理

ئىدېئال ئاتموسفېرا 气大想理 <气>

ئىدېئال گاز 体气想理 <物>

ئىدېئاللىق = غايىۋىلىك

ئىدېئالىزم 论心唯，义主心唯 <哲>〔静〕

ئىدېئالىزمچە 〔静〕的义主心唯：~ نۇقتىئىنەزەر 主心唯论理义主心唯 / ~ نەزەرىيە 点观义

ئىدېئالىزمچى 者论心唯，者义主心唯 <哲>〔静〕

ئىدېئالىزملىق 〔静〕的义主心唯 <哲>：~ پەلسەپە 观界世义主心唯 / دۇنياقاراش ~ 学哲义主心唯

ئىدېئالىزملىق ئەقىلچىلىك 理唯的心唯 <哲>

ئىدېئالىزملىق پىكىر ئېقىمى 法思义主心唯 <哲>潮

ئىدېئالىزملىق تارىخقارىشى 观史心唯 <哲>
ئىدېئالىزملىق تەجرىبىچىلىك 经的心唯 <哲> 论验
ئىدېئالىزملىق تەقدىرچىلىك 的义主心唯 <哲> 论命宿
ئىدېئالىزملىق تەنقىدچىلىك 的义主心唯 <哲> 义主判批
ئىدېئالىزملىق دىئالېكتىكا 证辨义主心唯 <哲> 法
ئىدېئالىزملىق نۇقتىسىنەزەر 观义主心唯 <哲> 点
ئىدېئولوگىيە 态形识意 <哲>〔静〕
ئىدېئولوگىيىلىك 的态形念观，的态形识意〔静〕
ئىدى 主真，天上，天 <古>〔静〕
ئىدىر،م 坷坎，的洼洼坑坑，的平不岖崎 <方>〔静〕 的道带，的纹条有，的平不
ئىدىرەملىك 平不坷坎，平不岖崎〔静〕
ئىدىس 蚊伊 <动>〔静〕
ئىدىش 缸〔静〕
ئىدىشسىز 的缸水无，的缸无〔静〕
ئىدىشلىق 的缸水有，的缸有〔静〕
ئىدىق 木朽 ～ ياغاچ：朽〔静〕
ئىدىقۇت 昌高 ～ قەدىمىي شەھىرى：护都亦，昌高〔静〕 城古
ئىدىقۇت خانلىقى 国王昌高
ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقى 国王鹘回昌高
ئىدىمەك 集采，集收 <古>〔动〕
ئىدىيە 想思：ئىجادىيەت ئىدىيىسى 创想思作 / ئۆز-گەرتىش 改想思造 / ئىدىيىدە ئازاد بولماق 放解想思 / ئىدىيىدىن ئۆتمەك 通过想思 / ئىدىيىدە ئىنقىلابىيلاشماق 想思化命革
ئىدىيوم = تۇراقلىق ئىبارە
ئىدىيوملۇق 的性语成〔静〕：～ سۆز بىرىكمىسى 成性语组词
ئىدىيىچىلىك 义主念理 <哲>〔静〕
ئىدىيىلىك 思进先有具 ～ ياشلار：的想思有〔静〕 想们年青的
ئىدىيىۋى 的想思〔静〕
ئىدىيىۋى ئاڭ 识意想思
ئىدىيىۋى بوغچا 袱包想思
ئىدىيىۋى تەربىيە 育教想思
ئىدىيىۋى خىزمەت 作工想思
ئىدىيىۋى سەپ 线战想思
ئىدىيىۋى سىستېما 系体想思
ئىدىيىۋى كۈرەش 争斗想思
ئىدىيىۋى لۈشيەن 线路想思
ئىدىيىۋى ھالەت 态状想思，态动想思
ئىدىيىۋى ئېقىم 潮思
ئىدىيىۋى ئىستىل 风作想思
ئىدىيىۋى ئىنقىلاب 命革想思
ئىدىيىۋىلىك 性想思〔静〕：بۇ ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋىلىكى ناھايىتى كۈچلۈك . 强很性想思的作著部这 。
ئىر[1] 愧羞，愧惭 <古>〔静〕
ئىر[2] 儿曲小 <古>〔静〕
ئىرادە 强坚 ～ مۇستەھكەم：力毅，向志，心决，志意〔静〕 志意的 / پولاتتەك ～ 般铁钢，ياشلاردا ئۇلۇغۋار ～ بولۇشى كېرەك . 志意的大远有要人青年 。向志的
ئىرادە ئەركىنلىكى 由自志意 <哲>
ئىرادە باغلىماق 下心决：مەن ئوقۇتقۇچى بولۇشقا ئىرادە باغلىدىم . 师教当要心决我 。
ئىرادە بولماق 有缘：ئۇنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىگە ئىرادە بولمىدى . 来里这到缘无他 。
ئىرادە بىلدۈرمەك 心决表
ئىرادە پەلسەپىسى 学哲志意 <哲>
ئىرادە تەلىماتى 说志意
ئىرادە تىكلىمەك = .ئىرادە باغلىماق
ئىرادىچىلىك 论志意唯 <哲>〔静〕
ئىرادىسىز 意 ～ ئادەم：的定坚不志意，的心决无〔静〕 人的定坚不志
ئىرادىسىزلىك «ئىرادىسىز» 式形词名的：مەن بۇ ئىشتا ～ قىلدىم . 心决了不下我事件这 。
毅有，的强坚志意，的气志有，的心决〔静〕
ئىرادىلىك 的力：ئادىل بەك ～ ئادەم . 。人的气志有很个是力迪阿
ئىرادىنامە 书心决〔静〕
ئىراق 的《姆卡木二十尔吾维》》克拉伊 <艺>〔静〕 （曲套二十第）
ئىراق مۇقامى 姆卡木克拉伊 <艺>
ئىراقچە 拼 چاپان ～ / 边贴花拼 جىيەك ～：的花拼〔静〕 衣上花
ئىرانگۇل 菊斯波，英秋 <植>〔静〕

ئىرەكتە 人男، 男 <方>〔静〕
ئىرجاخو 的笑爱 <方>〔静〕
ئىرچى 手歌间民〔静〕
ئىرراتسىئونال 理无 <数>〔静〕
ئىرراتسىئونال تەڭلىمە 程方理无 <数>
ئىرراتسىئونال سان 数理无 <数>
ئىرراتسىئونال فۇنكسىيە 数函理无 <数>
ئىرراتسىئونال ئىپادە 式理无 <数>
ئىرراتسىئونال يىلتىز 根理无 <数>
ئىررادىئاتسىيە 照辐 <物>〔静〕
ئىرس 星神虹 <天>〔静〕
ئىرسا = چىغىرتماق
ئىرسىق 好爱، 趣兴 <方>〔静〕
ئىرسىي 的传遗〔静〕
ئىرسىي ئالاھىدىلىك 点特传遗 <生>
ئىرسىي قابىلىيەت 力能传遗 <生>
ئىرسىي كېسەللىك 病传遗 <生>
ئىرسىي گېن 因基传遗 <生>
ئىرسىيەت 传遗 <生>〔静〕
ئىرسىيەت قۇرۇلۇشى 程工传遗 <生>
ئىرسىيەت قۇرۇلۇشى ئىلمى 学程工传遗
ئىرسىيەت كېسەللىكى 病疾传遗 <医>
ئىرسىيەت ماددىسى 质物传遗 <生>
ئىرسىيەت ئۆزگىرىشى 异变传遗 <生>
ئىرسىيەت ئۇچۇرى 息信传遗 <生>
ئىرسىيەتچانلىق 性传遗 <生>〔静〕
ئىرسىيەتشۇناس 家学传遗〔静〕
ئىرسىيەتشۇناسلىق 学传遗〔静〕
ئىرسىيەتلىك 碍障传遗 توسالغۇ ~ 的传遗〔静〕
ئىرسىيەتلىك ئۆزگىرىش 异变的传遗 <生>
ئىرشى 哲贤، 人贤، 哲明 <古>〔静〕
ئىرغاغ (具工的用窖冰到拖块冰把)钩冰<古>〔静〕
ئىرغاق 动晃〔静〕
ئىرغاڭشىتماق = ئىرغاڭلاتماق
ئىرغاڭشىماق = ئىرغاڭلىماق
ئىرغاڭلاتماق «ئىرغاڭلىماق» 的态动使的：بىۋاي بېشىنى ئىرغاڭلىتىپ سۆزلىدى . 老头儿摇晃着脑袋说了话。
ئىرغاڭلاشماق «ئىرغاڭلىماق» 的态同共
ئىرغاڭلىتىشماق «ئىرغاڭلاتماق» 的态同共
ئىرغاڭلىما 滚摇〔静〕
ئىرغاڭلىما مۇزىكا 乐滚摇 <艺>
ئىرغاڭلىماق 晃摇، 曳摇، 晃打، 悠晃، 动晃〔动〕：ده- رەخ شامالدا ئۇياقتىن بۇياقتا ، بۇياقتىن ئۇياقتا ئىرغاڭلايتتى . 风刮得树枝回来动晃。مومای ئىرغاڭلىغىنىچە مېڭىپ كەلدى . 来走地悠悠晃晃太太老。 ئۇ ئىككى تەرەپكە ئىرغاڭلاپ تۇرىدۇ . 晃打直子身的他。
ئىرغاي 子桠 <植>〔静〕
ئىرغايلىق 桠长 غاچ ~ ：林子桠②的子桠有①〔静〕山的子
ئىرغىتماق «ئىرغىماق» 的态动使
ئىرغىتىشماق «ئىرغىتماق» 的态同共
ئىرغىتىلماق «ئىرغىتماق» 的态动被
ئىرغىز 耳挖金 <植>〔静〕
ئىرغىشماق «ئىرغىماق» 的态同共
ئىرغىماق 蹿، 跳〔动〕：ئۇ بىر ئىرغىپلا ۋېلىسىپىتكە مىنىپ كەتتى . 了走就车行自上跳一他。ئۇ بىر ئىرغىپلا كارىۋاتتىن تۇردى . 来起爬上床从碌骨一他。
ئىرق[1] 族种، 种人〔静〕：موڭغۇل ئىرقى 蒙古种人 / ياۋروپا ئىرقى 欧巴罗种人
ئىرق سىياسەتشۇناسلىقى 种学治政族
ئىرق جۇغراپىيەسى 种人学理地 <地>
ئىرق[2] 卜占، 卦 <古>〔静〕
ئىرقچى 者义主族种〔静〕
ئىرقچىلىق 义主族种〔静〕
ئىرقشۇناس 家学种人〔静〕
ئىرقشۇناسلىق 学种人〔静〕
ئىرقىي 的族种〔静〕
ئىرقىي ئالاھىدىلىك 征特族种
ئىرقىي ئايرىمىچىلىق 离隔族种
ئىرقىي كەمسىتىش 视歧族种
ئىرقىي يوقىتىش 绝灭族种
ئىركاشا 气傻里傻②塌疲① <方>〔静〕
ئىركىت 渣奶〔静〕
ئىركە 棣唐 <植>〔静〕
ئىرمىاش - چىرمىاش 缕万丝千، 的杂复综错①〔静〕：的 سىزىق ~ / 条线的杂复综错 ئالاقە ~ 缕万丝千 的系联根盘②片一成打، 节错片一：كونا - يېڭى ئوقۇغۇچىلار ئۆزئارا قالماي بىر - بىرى بىلەن ~ بولۇشۇپ كەتتى . 新。片一了成打就久不生学老
ئىرمەل 子苔梅红 <植>〔静〕

ئىروزىيە 蚀侵 ＜地＞〔静〕
ئىروزىيىلەنمەك «ئىروزىيىلىمەك» 的被动态
ئىروزىيىلەنگەن توزلەڭلىك 原平蚀侵 ＜地＞
ئىروزىيىلەنگەن ئويمانلىق 地盆蚀侵 ＜地＞
ئىروزىيىلىمەك 蚀侵 ＜地＞〔动〕
ئىروزىيىلەش رولى 用作蚀侵 ＜地＞
ئىرۇ 兆征，象迹，志标，征特 ＜古＞〔静〕
ئىرىس 乳炼 ＜食＞〔静〕
ئىرىس كەمپۈت 糖奶 ＜食＞
ئىرىم 市利发，张开〔静〕
ئىرىم قىلماق 市利发，张开
ئىرىمچى 者市利发〔静〕
ئىرىمچىك 酪奶＜食＞〔静〕
ئىسرىنچىغ 恶厌人令，的闻难，的听难 ＜古＞〔静〕的憎可，的呕作人令，的
ئىز 足，印脚 ئىزى ئاياغ：迹踪，迹痕，痕印，子印〔静〕
迹 / قان ئىزلىرى 血迹 / ئىش ئىزلىرى 事迹 / قامچا ئىزى 鞭痕 / يولۇاس ئىزىدىن قايتماس ، يىگىت سۆزىدىن . ＜谚＞ 口改不话说汉好，路头回走不虎老 。
ئىز باستى 代替
ئىز باستى لايىھە 案方代替
ئىز باسماق 随跟，班接踪跟：替接，ئۇلار ئىز بېسىپ قوغلاپ كەلدى . 了来上追踪跟们他 。 سەن داداڭنىڭ ئىزىنى باسقىن . 吧班的亲父你接你 。
ئىز پۇلى 原价，价进购：～ بولماق 本够
ئىزغا چۈشمەك ① 走正上轨②踪跟：ئۇ ئون كۈن ئىزغا چۈشۈپ ، ئاخىر بىر تال تۈتتى . 他踪跟天十，终于抓 。了一个舌头
ئىزغا سالماق 纳入人步，轨正：ئىشنى ～ 使 轨正人纳活生使 / تۈرمۇشنى ～ 工作人步轨正
ئىز قالدۇرماق 留下，迹痕下留，象印下：ئۇ بىزنىڭ قەلبىمىزدە چوڭقۇر ئىز قالدۇردى . 他在我们心里留下了深刻的象印 。
ئىز قوغلىماق 踪跟，踪追
ئىزىدىن چىقماق 出轨：ۋاگون ئىزىدىن چىقىپ كەتتى . 了轨出厢车 。
ئىزىدىن ماڭماق 跟，走着跟，随尾，随跟：ئىلگىرىكىلەر- دىن ئۆگىنىش دېگەنلىك ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىش دېگەنلىك ئەمەس . 尘后们他步是不人前习学 。
ئىزىنى ئۆچۈرمەك ①杀抹②迹灭
ئىزىنى يوقاتماق 迹灭
ئىزا (ئىزاسى) 愧羞，愧惭，耻羞〔静〕
ئىزا تارتماق 害羞，臊害：意思好不，هەي ، ئۇ ئىزا تارتىپ قالدى . 了臊害他，哟 。 ئۇ ئېغىز ئېچىشقا ئىزا تارتتى . 齿启于羞他 。
ئىزاغا قالماق 羞蒙，难堪：ئۇ ئىزاغا قالغانلىقى ئۈچۈن ۋىجدانىدە قىزاردى . 脸了红涨子下一堪难到感他 。
ئىزاغا قويماق 辱羞，看难给：ئۇ بۇنىڭ بىلەن ھەممەيلەننى ئىزاغا قويدى . 堪难人的有所们我让是这他 。
ئىزا ـ ئاھانەت 辱羞〔静〕：～ قىلماق 辱羞 / ئىزا ـ ئاھانەتكە قالماق 辱忍垢含，辱耻受蒙
ئىزا ـ نومۇس 耻羞〔静〕
ئىزاھ (ئىزاھى) 注，解注，释注：～ بەرمەك 加注，释注
ئىزاھ ئېنىقلىغۇچى ＜语＞ 同位语
ئىزاھات (ئىزاھاتى) 注备，注解：～ سىزىقى 线注解
ئىزاھات بەرمەك 注，释诠，释注
ئىزاھاتسىز 的明说加不，的释注加不〔静〕：يىگىتلەر تۈرغۇنلىقى مەقسىتىنى ～ چۈشەندى . 们子伙小，明说用不 。思意的贡尔图了白明也
ئىزاھلاتماق «ئىزاھلىماق» 的使动态
ئىزاھلاشماق «ئىزاھلىماق» 的同共态
ئىزاھلانماق «ئىزاھلىماق» 的被动态：سۆز مەنىسى ئىزاھلاندى . 了解注被已义词 。
ئىزاھلىغۇچى 指复 ＜语＞〔静〕
ئىزاھلىق 的解注带，的解注有〔静〕
ئىزاھلىق لۇغەت 典词解详
ئىزاھلىماق 释阐，明阐②释解，释注，解注①〔动〕
ئىزاھنامە 书明说〔静〕
ئىزەرمەك 随跟，踪跟 ＜古＞〔动〕
ئىزەن 肤地木 ＜植＞〔静〕
ئىزباسار 人班接〔静〕(ئىزباسارى)
ئىزباسارلىق 词名象抽的«ئىزباسار»
ئىزچى 人班接②(人的印脚踪跟指专)者踪跟①〔静〕
ئىزچىل 续持，贯一①〔静〕：ئۇنىڭ ئىپادىسى ～ ياخشى بولۇپ كەلدى . 致一终始②。好贯一现表的他 。ئىزاھلىق لۇغەتلەردە ئىزاھنىڭ ～ بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ . 详解词 。一如终始要释注求要典
ئىزچىل تۇس 体续持 ＜语＞
ئىزچىللاشتۇرماق «ئىزچىللاشماق» 的使动态：پارتىيىنىڭ

مىللىي سىياسەتنىنى ～ 贯彻执行民族政策 / ئاممىۋى لىنىيە ～ 贯彻群众路线

ئىزچىللاشتۇرۇشماق «ئىزچىللاشتۇرماق» 的共同态

ئىزچىللاشتۇرۇلماق «ئىزچىللاشتۇرماق» 的被动态

ئىزچىللاشماق 〔动〕贯彻到得：پارتىيەنىڭ تۈزلۈك سىياسەتلىرى ئىزچىللاشتى . 党的各项政策贯彻到了得。

ئىزچىللىق 〔静〕连贯性、连续性：سۆزنىڭ گېپىنىڭ ～ يوق . 你的话讲没有连贯性。

ئىزچىلىق «ئىزچى» 的名词抽象

ئىزخىر <植>〔静〕 香茅

ئىزدەپ ـ سوراپ 〔静〕 到处探问

ئىزدەتمەك «ئىزدىمەك» 的使动态：ئابلەت بالىسىنى ئۆيمۇئۆي ئىزدەتىپتۇ . 阿卜来提让人逐家逐户地找寻孩子。

ئىزدەشتۈرمەك 〔动〕寻找、找寻：ئانام چامادانىدىن نېمىنى ئىزدەشتۈرۈۋاتاتتى . 妈妈在正从箱皮里找寻什么东西。

ئىزدەشمەك «ئىزدىمەك» 的共同态：ئۇستامنى ئىزدەشپ بېرىڭ بوپتىكەن ، جەددىي ئىش بار ئىدى . 师傅有急事，你帮我找寻一下。 ئۇلار ھەمىشە بىر ـ بىرىنى ئىزدەشپ تۇراتتى . 他们常经往来。

ئىزدەك ـ سوراق 〔静〕下落、音讯：ئىزدەك ـ سوراقى يوق (音讯)没有下落 / 没有听打(音讯)落下

ئىزدەك 网鱼 <古>〔静〕

ئىزدەلمەك «ئىزدىمەك» 的被动态

ئىزدەنمەك ① «ئىزدىمەك» 的自复态：تەبىئەتنىڭ سىرى ئۈستىدە ～ 研究、探索自然界的奥秘 / كەسىپ ئۈستىدە ②务业研究、探索：ئىزدىنىپ ئۆگەنمەك 孜孜不倦地学习

ئىز ـ دېرەك 〔静〕踪迹、迹象、影踪：ئىز ـ دېرىكى يوق . 毫无影踪。 ئۇنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى قىلىپ باقايلى . 咱们打听打听他下落的吧。

ئىز ـ دېرەكسىز 〔静〕无影无踪、无声无息：～ يوقاپ كەتمەك 销声匿迹

ئىزدىمەك 〔动〕寻找、找寻、觅寻、求寻、探索：ئادەم ～ 人找我找他 / ئۇ مېنىڭ ئىشلىرىمدىن قۇسۇر ئىزدەيدۇ . 他找我的毛病。 ھەقىقەتنى ～ 理真求寻 / يوقالغان نەرسىنى ～ 物失找寻 / تەبىئەت سىرلىرىنى ～ 探索大自然的奥秘 / 求探、索探②态复自的界然自的研究、探索：ئىزدىنىش ① 〔静〕尊敬、敬尊：ئاتا ـ ئانىغا ～ قىلىش 孝敬父母 / 敬尊到受、敬尊到受 ～ 敬崇、敬尊①〔静〕 ئەجداتلىرىنى ئىززىتىگە ئېرىشكەن ئىززىتلىك خەلقنىڭ ئىززىتى 崇敬的民族的荣誉 / 荣誉②敬尊：ئۆز ئىززىتىنى يەرگە ئۇرماق 严尊己自损有

ئىززەت قىلماق 尊敬、敬仰、景仰：ئۇ ياشلار ئىززەت قىلىدىغان رەھبەر . 他们年青的敬重的领导。

ئىززىتىنى بىلمەك 重自

ئىززىتىنى ساقلىماق 严尊护维

ئىززەت ـ ئابرۇي 〔静〕尊严、威望：ۋەتەننىڭ ئىززەت ـ ئابرۇيىنى قوغدايلى . 严尊国祖护维。

ئىززەتسىز 〔静〕不受尊敬的、受不尊敬的：～ ئادەم 不受人尊敬的人，不知人的举止

ئىززەتكۈل <植>〔静〕 仙人掌

ئىززەتلەشمەك «ئىززەتلىمەك» 的使动态：ئۇلار بىر ـ بىرىنى ئىززەتلىشىپ كەلمەكتە . 他们相互就来以期长敬。

ئىززەتلەنمەك «ئىززەتلىمەك» 的被动态

ئىززەتلىك 〔静〕可敬的、尊敬的、受人尊敬的：ئۆز ـ لىرى بىزگە ～ مېھمان . 您是我们尊敬的客人。

ئىززەتلىمەك 〔动〕①敬仰、景仰、尊敬、敬重②慕敬、敬崇：ئۇ ئاتالەتنى ئۆزىنىڭ ئاچىسىدەك ئىززەتلەيتتى . 他像敬重自己的姐姐一样敬重阿莱提。

ئىززەت ـ نەپس 〔静〕自尊心：ئىززەت ـ نەپسىگە تەگمەك 伤害自尊心

ئىززەت ـ ھۆرمەت 〔静〕尊敬、敬慕：بىز ئۇلارغا ～ بىلەن مۇئامىلە قىلدۇق . 我们对他们恭恭敬敬。

ئىززەت ـ ئېكرام 〔静〕尊敬、敬恭：～ بىلەن سالام قىلماق 恭恭敬敬地问候

ئىززەت ـ ئېھتىرام 〔静〕尊敬、敬恭

ئىزسىز 〔静〕无踪迹的、无下落的：بۇ كالا ～ يوقلىپ كەتكىلى ئۈچ ئاي بولدى . 这头牛失踪无影无踪三个月了。

ئىزشۇناس 〔静〕 考古学家

ئىزشۇناسلىق 〔静〕 考古学

ئىزغىرىن 〔静〕凛冽的、刺骨的：سىرتتا ～ شامال چىقىپ تۇراتتى . 外面寒风凛冽。

ئىزلىك <古>〔静〕 皮子窝(脚包子皮以周四，皮以)(鞋便简的牢系绳毛或绳)

ئىزمە 〔静〕 纽袢

ئىزمۇق 〔静〕 败酱 <植>

ئىزمۇئىز 〔静〕 跟踪

ئىزمىلەتمەك «ئىزمىلىمەك» 的使动态

ئىزمىلەشمەك «ئىزمىلىمەك» 的共同态

ئىزمىلەنمەك «ئىزمىلىمەك» 的被动态

ئىزمىلىك 〔静〕 的衿纽带：～ خۇرجۇن 褡裢的衿纽带
ئىزمىلىمەك 纽扣〔动〕 衿
ئىزنا (ئىزناسى) 〔静〕 ①痕迹，迹遗：كونا تامنىڭ ئىزناسى 旧墙的②迹痕：رەسسام بىر ئادەمنىڭ ئىزناسىنى سىزىپ چىقاردى．画家画了出一个人的痕迹。③型字：～ چىقارماق 打型
ئىزناسىز 〔静〕 无的迹痕
ئىزناسىز سىزما 涂平(的画绘) <艺>
ئىزناك 〔静〕 章证，章徽：مەكتەپ ئىزنىكى 校徽 / خاتىرە ئىزنىكى 纪念章
ئىزنالىق 〔静〕 有的廓轮，有的迹痕：～ سىزمىلا 有痕迹的画绘
ئىزهار (ئىزهارى) 〔静〕 诉倾，表白
ئىزهار قىلماق 诉说，诉倾，露吐：كۆڭلىدىكىنى ～ / ئۇ خېتىدە ئۆزىنىڭ سەنئىتىگە بولغان قىزغىنلىقىنى ئىزهار قىپتۇ．他在了说诉里信在热爱的术艺对。
ئىزوتروپىيە 同向各 <物>②性同向 <地>①〔静〕 性
ئىزوتوپ 素位同 <物，化>：～ تەركىبى 素位同分成
ئىزوتوپ گېئولوگىيىسى 学质地素位同 <地>
ئىزوتونىيە 性压渗等，性渗等 <化，物>〔静〕
ئىزوتېرما 象现温等，温同 <物>〔静〕
ئىزوتېرمىك 温等 <电>〔静〕
ئىزوفازا 位等(食日) <地>②线相等 <天>①〔静〕 相
ئىزوگىپىس 线高等 <建>〔静〕
ئىزوگىپىس ئارىلىقى 距高等
ئىزولياتسىيە 缘绝 <物>〔静〕
ئىزولياتسىيىلىك 的缘绝 <物>〔静〕
ئىزولياتسىيىلىك مۇھىت 质介缘绝 <物>
ئىزولياتسىيىلىك ئۆتكۈزگۈچ 体导缘绝 <物>
ئىزولياتسىيىلەتمەك 态动使的 «ئىزولياتسىيىلىمەك»
ئىزولياتسىيىلەشمەك 态同共的 «ئىزولياتسىيىلىمەك»
ئىزولياتسىيىلەنمەك 态动被的 «ئىزولياتسىيىلىمەك»
ئىزولياتسىيىلىمەك 缘绝〔动〕
ئىزولياتور 体缘绝 <物>〔静〕
ئىزولياتور لېنتا 带缘绝 <电>
ئىزومورف 象同质类，形同 <地>②象现晶同，晶同 <化>①〔静〕
ئىزومورفىزم 象同质类 <地>〔静〕
ئىزومېر 素能异质同 <化>〔静〕
ئىزومېرلەنمەك 化构异 <化>〔动〕
ئىزوئوكتان 烷辛异 <化>〔静〕
ئىزۇۋوت = پەي
ئىزى[1] 年后 <古>〔静〕
ئىزى[2] 分十，极，太，很 <古>〔静〕
ئىس 〔静〕 烟：قويۇق ～ 烟浓 / چېقماق ئاچماق 烟冒 / ئوچاق ～ ياندىماق 炉子烟倒 / كۆزۈمنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى．烟串的我了熏。睛眼的我了熏烟。 تامامقا ～ ئۆتۈپ قاپتۇ．饭了过去。 ئۇ ئىسىنى بولۇتقا كۆرسەتمەيدىغان ، يۇندىسىنى ئىتقا كۆرسەتمەيدىغان ئادەم．他是不让烟到见彩云，让饭剩见狗饿。"拔不毛一鸡公铁"同喻：人的
ئىس ئالماق 毒中气煤
ئىسپات (ئىسپاتى) 〔静〕 据凭，证凭，明证，据证：ئىشەنچلىك ～ / 据证的靠可 ～ كۆرسەتمەك 出示据证 / گەپنىڭ شۇنداق ، يەنىلا ～ بولۇشى كېرەك．话的据证无没有，但是仍然要。证凭有
ئىسپات ئالماق 证取 <法>
ئىسپات تاپماق 证求
ئىسپات تالونى 单凭，单批 <经>
ئىسپات تېمىسى 题论 <逻>
ئىسپات قەغىزى 信明证
ئىسپات نەزەريىسى 论明证 <逻>
ئىسپاتسىز 〔静〕 无的据证有没：～ گەپ / 话的据证无 خەۋەر ئىسپاتسىز 无凭无据，消息
ئىسپاتلاتماق 态动使的 «ئىسپاتلىماق»
ئىسپاتلاشماق 态同共的 «ئىسپاتلىماق»：ئۇلار كۆپلىگەن ئەمەلىي مىساللار ئارقىلىق بۇ ئۇسۇلنىڭ ئۇنۇم بېرىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاشتى．他们通过许多实例证明了这个方法有效。
ئىسپاتلانماق 态动被的 «ئىسپاتلىماق»：كىتابىي بىلىملەر ئەمەلىيەتتە ئىسپاتلىنىدۇ．书本知识在实践中得到证印。
جاۋابكارنىڭ گۇناھسىزلىقى ئىسپاتلاندى．被告的罪无得到了证实。
ئىسپاتلىق 〔静〕 的据证有：قوڕۇق سۆز قىلماي ، ～ سۆزلەك．说话要有据证，别空凭说。
ئىسپاتلىق شەكىل 式证带 <逻>
ئىسپاتلىق ماركا 标商明证 <经>
ئىسپاتلىماق 〔动〕 证，明证：بۇ ئۇنىڭ كۆزقارىشىنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلىدى．他的观点正确的这明证了。

ھەممىدىن ئاۋۋال خەۋەرنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلاش كېرەك . 应首先确正的道报实证。

ئىسپاتلاش تەلىپى 证求 <数>

ئىسپاتلاش ئۇسۇلى 法证论 <逻>

ئىسپاتنامە 书明证〔静〕

ئىسپارى 榔槟 <植>〔静〕

ئىسپازما 筋抽，厥惊，挛痉 <医>〔静〕；ئىسپازمىغا قارشى دورىلار 剂痉镇

ئىسپان 人牙班西〔静〕

ئىسپانچە ①西牙班语；ئۇ ئىسپانچىنى ياخشى بىلىدۇ . 他精通西牙班语。②的式牙班西～：ناخشا ～ / 曲舞牙班西

ئىسپانكا 帽形船〔静〕

ئىسپودۇمېن 石闪锂，石辉光锂 <地>〔静〕

ئىسپورا 子孢 <生>〔静〕

ئىسپورا ئۈستۈرگۈچى 基养培子孢 <生>

ئىسپوردان 子孢，囊孢 <生>〔静〕

ئىسپورسىز 的子孢无 <生>〔静〕

ئىسپورسىز كۆپىيىش 殖繁子孢无 <生>

ئىسپورلىق 的子孢 <生>〔静〕

ئىسپورلىق كۆپىيىش 殖生子孢 <生>

ئىسپېرما = مەنى

ئىسپېرما خالتىسى = مەنى خالتىسى

ئىسپېسىئارتىن 石榴铝锰 <地>〔静〕

ئىسپېكتر 谱，谱光 <物，化>〔静〕

ئىسپېكتر ئانالىزى 析分谱光 <物，化>

ئىسپېكتر تەھلىلى = ئىسپېكتر ئانالىزى

ئىسپېكتر كۈچىنىشى 度强谱光 <物，化>

ئىسپېكترلىك 的谱光 <物，化>〔静〕

ئىسپېكترلىك ئۇچۇر 息信谱光

ئىسپېكترلىك ئۆلچەش 量测谱光

ئىسپېكتروسكوپ 仪谱光，镜光分 <物>〔静〕

ئىسپېكتروسكوپىيە 学谱光〔静〕

ئىسپېكتروگراف 仪谱摄 <物>〔静〕

ئىسپېكترومېتىر 计度光光分，计光分 <物>〔静〕

ئىسپىراپكا 明证(的开院医)〔静〕：～ ئالماق 证要

～ / يازماق 开明证

ئىسپىرال 毛旋<动>②线螺，线旋螺<数>①〔静〕

ئىسپىرال بىلىكى 臂旋 <天>

ئىسپىرال قاپاق 瓣旋螺 <生>

ئىسپىرت 精酒〔静〕，乙醇：ئىسپىرتتىن زەھەرلەنمەك 精酒中毒 / ئىسپىرتنى پارچىلانماق 醇解

ئىسپىرت لامپا 灯精酒

ئىسپىرتلىق 含精酒的：～ ئىچىملىك 含酒精饮料

ئىسپىلىت 石仁杏，岩碧细 <地>〔静〕

ئىستاپىل 台船〔静〕

ئىستاتور 子定 <机>〔静〕

ئىستارە 石脚绊，赖无，子痞，皮泼 <方>〔静〕

ئىستاتىستىكا ①计统：～ قىلماق 计统 / سانائەت ئىستاتىستىكىسى 工业计统 ～ / ماتېماتىكىلىق 统学数 ～ / 计统②者作工计统学 خادىملىرى ～ / 计员统〔静〕

ئىستاتىستىكىچى 的计统〔静〕：～ ئۇسۇل 方计统 ～ / مەلۇمات 据数计统 ～ / جەدۋەل 表计统 / 法 ئىستاتىستىكىلىق پەرق 差误计统

ئىستاتىستىكىلىق فىزىكا 学理物计统 <物>

ئىستاتىستىكىلىق قانۇنشۇناسلىق 法计统 <法>

ئىستاتىستىكىلىق كىلىماتولوگىيە 气计统 <气>

学候

ئىستاتىستىكىلىق مېخانىكا 学力计统 <物>

ئىستاتىستىكىلىق ئوپتىكا 学光计统 <物>

ئىستاتىستىكىلىق ئوپېراتور 符算计统

ئىستارتقۇ 机烟油抽〔静〕

ئىستاژ (ئىستاژى)历资〔静〕：خىزمەت ئىستاژى 工龄 / ئىستاژى ئۇزۇن 长历资

ئىستاكان 杯璃玻，子杯〔静〕

ئىستالاكتىت 石乳钟 <矿>〔静〕

ئىستالاگمىت 笋石 <地>〔静〕

ئىستانسا 台，厂，站〔静〕：پويىز ئىستانسىسى 车火站 / ئېلېكتر ئىستانسىسى 站电，厂电 / رادىئو ئىستانسىسى 台视电

ئىستانوك 床机 <机>〔静〕

ئىستانوكچى 工车〔静〕

ئىستەك 趣志，愿意，意心，求追，愿心〔静〕：ئۇنىڭ خەلقنىڭ ئىستىكى ئىپادىلەندى . 。愿意的民人了达表这 سىزنىڭ ئىستىكىڭىز بىزنىڭ ئارزۇيىمىز . 我们的望愿就是你求追的。 ھاشىمنىڭ كۆڭلىدە بىردىنلا ئانىسىنى كۆرۈش ئىستىكى تۇغۇلدى . 亲母望看去了生产然突里心木西阿。愿意的

ئىستەكسىز 〔静〕 的趣志有没，的愿意有没：دۇنيادا ~ ئادەم بولمايدۇ . 人的趣志有没在存不上界世。

ئىستراتوسفېرا 〔静〕 层流平 <气>

ئىستراتوسفېرا چوققىسى 顶层流平 <气>

ئىستراتون 〔静〕 子层 <物>

ئىستراتېگىيە 〔静〕 略战

ئىستراتېگىيەشۇناس 〔静〕 家学略战

ئىستراتېگىيەشۇناسلىق 〔静〕 学略战

ئىستراتېگىيىلىك 〔静〕 的略战：~ ئىدىيە 想思略战

ئىستراتېگىيىلىك پونكىت 点据略战

ئىستروفانتىن 〔静〕 甙拗角羊，甙子花旋毛毒 <药>

ئىستربلكا 〔静〕 ①针指②头箭(号符)

ئىستربلكىلىق 〔静〕 的针指带：~ ساەت 表的针指带

ئىستربكسىيە 〔静〕 格严 <物>

ئىستون 〔静〕 栏专

ئىستون يازغۇچىسى 家作栏专

ئىستوۋۇل 〔静〕 筒炮，筒枪

ئىستوۋۇللۇق «ئىستوۋۇل» 的形词容形式：ئىككى ~ ئوۋ مىلتىقى 双枪猎筒

ئىستۇدېنت 〔静〕 生学大

ئىستۇدىيە 〔静〕 <艺> 厂片制：تەقرىتاغ كىنو ئىستۇدىيىسى 天山电影制片厂 / شاڭخەي كىنو تەرجىمە ئىستۇدىيىسى 上海译制片厂

ئىس - تۈتەك 〔静〕 烟硝，雾烟，烟云，火烟：ھاۋانى ~ قاپلاپ كەتتى . 漫弥烟硝空天；漫弥雾烟空天。

ئىستېئارىن 〔静〕 <化> 脂硬

ئىستېئارىن كىسلاتاسى <化> 酸脂硬

ئىستېپا 〔静〕 职辞：~ سورىماق 请求职辞

ئىستېپا بەرمەك 职辞，退引

ئىستېپانامە 〔静〕 呈辞

ئىستېدات = قابىلىيەت

ئىستېداتلىق = قابىلىيەتلىك

ئىستېروئىد 〔静〕 <化> 醇固类，(物合化)族甾

ئىستېروئىد خىمىيىسى 学化族甾 <化>

ئىستېروئىد ھورمۇن 醇固类，素激类甾 <生>

素激

ئىستېرىئو 〔静〕 <物> 体立

ئىستېرىئوخىمىيە 〔静〕 学化体立

ئىستېرىئوسكوپ 〔静〕 ①<物>体立②<医>镜体立

镜视

ئىستېرىئوگرافىيە 〔静〕 <医>①术视体立②<数>

法画平体立

ئىستېرىئوگرافىيىلىك 〔静〕 的面平体立

ئىستېرىئوگرافىيىلىك پروېكسىيە 影投面平体立

ئىستېرىئولۇق 〔静〕 的体立：~ ئاۋاز 声体立

ئىستېرىئولۇق تېلېۋىزىيە 视电体立 <电>

ئىستېرىئولۇق خەرىتە 图地体立 <地>

ئىستېرىئولۇق فوتوگرافىيە 全，影摄体立 <艺>

影摄息

ئىستېرىئولۇق قۇرۇلما 构结体立 <文>

ئىستېرىئولۇق كىنو 影电体立 <艺>

ئىستېرىئولۇق ئۇرۇش 战体立 <军>

ئىستېرىئولۇق ئۇنئالغۇ 机音录声体立

ئىستېرىئولۇق يېزا ئىگىلىكى 业农体立 <农>

ئىستېرىئومېتىرىيە 〔静〕 几体立，学何几体立 <数>

何

ئىستېرىيە 〔静〕 病癥，里底斯歇

ئىستېلا (ئىستېلاسى) 〔静〕 领占，服征

ئىستېلا قىلماق 领占，服征

ئىستېلاچى 〔静〕 者领占，者服征

ئىستېلاچىلىق 〔静〕 领占，服征：~ سىياستى 策政服征

ئىستېمال (ئىستېمالى) 〔静〕 ①用使，费消：~ بۇيۇملىرى 义意用常的词；②常用的品费消：سۆزلىگىن ~ مەنىسى

ئىستېمال بېجى 税费消 <经>

ئىستېمال پاخاللىقى 胀膨费消 <经>

ئىستېمال پسىخولوگىيىسى 学理心费消 <心>

ئىستېمال چىقىمى 出支性费消

ئىستېمال دەرىجىسى 次层费消

ئىستېمال ساھەسى 域领费消

ئىستېمال فوندى 金基费消

ئىستېمال قىلماق ①用使：كۈندىلىك ئىستېمال قىلىدىغان مالالار 日用品；②货百用日，用食，用饮，用服：~ تاماق 用餐 / دورا ~ 药服

ئىستېمال قىممىتى 值价用使

ئىستېمال كوپېراتىپى 社作合费消

ئىستېمال مايىللىقى 向倾费消 <经>

ئىستېمال مەبلىغى 资投性费消

ئىستېمال ئۇسۇلى 式方费消 <经>

ئىستېمال ۋاستىلىرى 料资费消

ئىستېمال ئىقتىسادشۇناسلىقى 学经济费消

ئىستېمالچى 〔静〕 消费者，费消户用：ئىستېمالچىلارنىڭ ھوقۇق ـ مەنپەئىتى 消费者权益

ئىستىئارە 〔静〕 消费 <文> 隐喻

ئىستىبدات 〔静〕 独裁，专制：～ ھۆكۈمەت 独裁政府，专制政府

ئىستىبداتچىلىق 〔静〕 独裁主义，专制主义

ئىستىبداتلىق 〔静〕 独裁，专制：～ قىلماق 搞独裁，专制实行

ئىستىخىيە 〔静〕 自发

ئىستىخىيىچىلىك 〔静〕 自发论

ئىستىخىيىلىك 〔哲〕 〔静〕 自发的

ئىستىخىيىلىك ماتېرىيالىزم 自发唯物主义

ئىستىراتىپ 〔静〕 铅版，纸型 <印>

ئىستىرپېتومىتسىن 〔静〕 链霉素 <药>

ئىستىسقا 〔静〕 腹水 <医>

ئىستىسنا 〔静〕 例外，排斥，抵消，对消：كۆچلەرنىڭ بىر ـ بىرىنى ～ قىلىشى 力的量对消 / رېئالىزملىق ئىجادىيەت ئۈسلۇبى سەنئەتتىكى مۇبالىغىنى ～ قىلمايدۇ . 的艺术夸张的创作方法不并排斥例外。

ئىستىسناسىز 〔静〕 无例外的

ئىستىغپار 〔静〕 <宗> 悔忏

ئىستىغپار ئېيتماق 悔忏 <宗>

ئىستىقامەت 〔静〕 <宗> 静坐（佛教三修功之一。指身心洁净到达求以，词诵赞念，眠睡少，食饭少间期静坐的目的灵心）

ئىستىقامەت قىلماق 静坐 <宗>

ئىستىقامەتتە ئولتۇرماق 静坐，坐打 <宗>

ئىستىقامەتچى 〔静〕 静坐者

ئىستىقبال 〔静〕 前途，前程：～ پارلاق 光明的前途

ئىستىقبالسىز 〔静〕 无前途的，暗淡的

ئىستىقبالىلىق 〔静〕 有前途的：～ ياش 有前途的人，年青

ئىستىل 〔静〕 ①风作；风格②风气，风尚：پارتىيە ئىستىلى / 党风；学风 ئۆگىنىش ئىستىلى 学风 / يازغۇچىلىق ئىستىلى 写作风格

ئىستىلىستىكا 〔静〕 <语> 修辞学

ئىستىلىستىكىلىق 〔静〕 修辞的

ئىستىلىستىكىلىق ۋاستە 修辞手段，修辞格

ئىستىلى 〔静〕 的风作：～ قۇرۇلۇشى 党的作风

ئىستىمالچى 〔静〕 消费者，费消户用：ئىستېمالچىلارنىڭ ھوقۇق ـ مەنپەئىتى 消费者权益

ئىستىئارە 〔静〕 <文> 隐喻

ئىستىبدات 〔静〕 独裁，专制：～ ھۆكۈمەت 独裁政府，专制政府

ئىستىبداتچىلىق 〔静〕 独裁主义，专制主义

ئىستىبداتلىق 〔静〕 独裁，专制：～ قىلماق 搞独裁，专制实行

ئىستىخىيە 〔静〕 自发

ئىستىخىيىچىلىك 〔静〕 自发论

ئىستىخىيىلىك 〔哲〕 〔静〕 自发的

ئىستىخىيىلىك ماتېرىيالىزم 自发唯物主义

ئىستىراتىپ 〔静〕 铅版，纸型 <印>

ئىستىرپېتومىتسىن 〔静〕 链霉素 <药>

ئىستىسقا 〔静〕 腹水 <医>

ئىستىسنا 〔静〕 例外，排斥，抵消，对消：كۆچلەرنىڭ بىر ـ بىرىنى ～ قىلىشى 力的量对消 / رېئالىزملىق ئىجادىيەت ئۈسلۇبى سەنئەتتىكى مۇبالىغىنى ～ قىلمايدۇ . 的艺术夸张的创作方法不并排斥例外。

ئىستىسناسىز 〔静〕 无例外的

ئىستىغپار 〔静〕 <宗> 悔忏

ئىستىغپار ئېيتماق 悔忏 <宗>

ئىستىقامەت 〔静〕 <宗> 静坐（佛教三修功之一。指身心洁净到达求以，词诵赞念，眠睡少，食饭少间期静坐的目的灵心）

ئىستىقامەت قىلماق 静坐 <宗>

ئىستىقامەتتە ئولتۇرماق 静坐，坐打 <宗>

ئىستىقامەتچى 〔静〕 静坐者

ئىستىقبال 〔静〕 前途，前程：～ پارلاق 光明的前途

ئىستىقبالسىز 〔静〕 无前途的，暗淡的

ئىستىقبالىلىق 〔静〕 有前途的：～ ياش 有前途的人，年青

ئىستىل 〔静〕 ①风作；风格②风气，风尚：پارتىيە ئىستىلى / 党风；学风 ئۆگىنىش ئىستىلى 学风 / يازغۇچىلىق ئىستىلى 写作风格

ئىستىلىستىكا 〔静〕 <语> 修辞学

ئىستىلىستىكىلىق 〔静〕 修辞的

ئىستىلىستىكىلىق ۋاستە 修辞手段，修辞格

ئىستىلى 〔静〕 的风作：～ قۇرۇلۇشى 党的作风

设建风

ئىستىمەك 〔动〕 求企，求追：ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنىلا ئويلايدۇ ، باشقا ھېچنەرسە ئىستىمەيدۇ . 么什求企不并，好搞作工把想意一心一他。

ئىستىمۇلىن = قوزغاتقۇچ دورا

ئىستىنجا 〔静〕 <宗> 净：下净～ قىلماق 小净，净下

ئىستىھكام (ئىستىھكامى) 〔静〕 <军> 工事，阵地：ئىستىھكامنى مۇستەھكەملىمەك 地阵固巩

ئىستىھكام ئۇرۇشى 战地阵 <军>

ئىسچوت 〔静〕 户帐：～ ئاچماق 开户帐

ئىسچوتچىك = توك سائىتى

ئىسخېما 〔静〕 图，图表，解图，表图：ئىستانوك ئىسخېمىسى 机床图 / شەھەر قاتناش ئىسخېمىسى 城市交通图 / سۈنئىي ھەمراھنىڭ ئايلىنىش ئىسخېمىسى 人造卫星运行图

ئىسراپ 费浪〔静〕

ئىسراپ بولماق 费浪：بۇ ئۆستەڭ چېپىلىشتىن بۇرۇن سۇ بەك ئىسراپ بولۇپ كېتەتتى . 的水前以渠条这挖开。重严很费浪

ئىسراپ قىلماق 费浪：پۇلنى～ 钱金费浪 / ۋاقىتنى ～ 力精费浪 / 间时费浪

ئىسراپچىلىق 〔静〕 费浪：ۋاقىت ئىسراپچىلىقى 浪费的时间 / خىيانەتچىلىك بىلەن ～ ئېغىر جىنايەت . 费浪和污贪是罪犯的重严。

ئىسراپخور 〔静〕 者费浪

ئىسراپخورلۇق = ئىسراپچىلىق

ئىسرافىل <宗> 〔静〕 （“尔斐拉”称《经圣》，一之使天大四的拉安的说传《经兰古》）勒菲拉斯依

ئىسرە 面下在 <古> 〔静〕 低；

ئىسرىق 〔静〕 香（后叶枝树柏，蓬驼骆燃点）香熏（邪驱或新清气空使叶枝树柏，蓬驼骆燃点）

ئىسرىق سالماق 香熏

ئىسرىقدان 炉香〔静〕

ئىسرىقلاتماق «ئىسرىقلىماق» 的动使态

ئىسرىقلانماق «ئىسرىقلىماق» 的被动态

ئىسرىقلىماق 熏火用（后叶枝树柏燃点）〔动〕

ئىسرىم 的头眉皱 <古> 〔静〕

ئىسسىقۇ 〔静〕 ①（的心人暖）语话，动行：ياخشى سۆز ～ ، يامان سۆز سوۋۇنقۇ . <谚> 人寒语恶，心人暖话好。②（的鬼驱）语咒：داخانىڭ ئىسسىقۇسى 巫的师咒的

语

ئىسىتقۇ قىلماق 咒念

ئىسىتقۇچ 器热加〔静〕

ئىسىتما 〔静〕发烧：～ ئۆرلىمەك 发高烧 / ئىسىتمىنى قايتۇرماق 烧退

ئىسىتماق «ئىسىماق»的 态动使的：温，烘，烫，暖，热；焐：تاماقنى ～ 饭热 / سۇنى ～ 水热 / قولنى ئىسىتۇالماق 烘手 / سۇ سوۋۇپ قالدى ، سەل ئىسىتقىن . 水凉了，下一温。 بىر كىشى ياققان ئوت مىڭ كىشىنىڭ قەلبىنى ئىسىتار . <谚> 一人千暖温，火起生人心。

ئىسىتىش ئۈسكۈنىسى 供备设暖

ئىسىتىشماق «ئىسىتماق»的 态同共

ئىسىتىلماق «ئىسىتماق»的 态动被：ئايالى ئىسىتىلغان بىر چىنە ئاشنى ئېرىنىڭ ئالدىغا قويدى . 妻子的好热把一碗饭放在前面丈夫。

ئىسىز 〔静〕无烟的：～ مىلتىق دورىسى 无烟火药 / ～ كۆمۈر 无烟煤，硬煤，白煤

ئىسسىق 〔静〕①热，暖，烘烘热，暖，烘烘暖，融融：～ سۇ 热水 / ئۆينىڭ ئىچى ～ ئىكەن . 屋里暖和。 ～ ئادەمنىڭ يۈزى ئاپتاپتىن ئىسسىق . <谚>人的脸比太阳还暖。②保温的：～ كىيىم 保温衣服 / مەن پۇتۇن بىر كۈن ～ چاي ئىچمىگەنىدىم . 我一天整整没有喝热茶。③度温：ئوتنىڭ ئىسسىقى 火的温度 / قۇياشنىڭ ئىسسىقى 太阳的温度 ～ بالىنى يالتۇزۇپ قويماق 乘热④度温的阳光让孩子躺热乎乎的：～ كۈلمەك 和蔼地笑 / ئۇ گۈلچىمەنگە ～ بىر قاراپ قويدى . 和蔼地看了一眼花园。 ～ چىراي قىز 和蔼和悦的面色

ئىسسىق ئاپەت <农>热害

ئىسسىق باسماق ①暖身：نان يېگەچ ، چاي ئىچكەچ ئولتۇرۇڭلار ، بىرئاز ئىسسىق باسسۇن . 吃点饭，喝点茶，暖暖身子再坐。②可口：ئىسسىق باسقۇدەك تاماق 可口的饭

ئىسسىق بەلۋاغ <地>带热

ئىسسىق بەلۋاغ زىرائىتى <植>带热作物

ئىسسىق بۇلاق 热泉

ئىسسىق تۇتماق 穿暖和：ھاۋا سوغۇق ، بالىڭىزنى ئىسسىق تۇتۇڭ . 天冷，让孩子穿暖和点。

ئىسسىق چىراي 热情：ئۇ مېھمانىنى ～ بىلەن كۈتۈۋالدى . 他热情地接待客人了。

ئىسسىق دولقۇن 浪热

ئىسسىق رەڭ 色暖

ئىسسىق سەپ <气>锋热

ئىسسىق شامال ①风热②<转>风头：ئۇ ئىسسىق شامالغا ئۇچراپ قالدى ، بولمىسا ، ئۇنىڭغا مۇنچىلىك ئېغىر چارە كۆرۈلمەيتتى . 他上了风头，不然不会这么重到受不了。

ئىسسىق شاۋقۇن <电>动噪热

ئىسسىققا چىدامليىقلىق 性热耐

ئىسسىق قانلىق ھايۋان 物动温恒，物动温常

ئىسسىق قوزغىتىش <电>动启热

ئىسسىق كەلمەك ①热嫌②火上：بۇ دورا ماڭا ئىسسىق كەلدى . 我吃这种药火上了。

ئىسسىق كۆرۈنمەك 眼熟：بۇ ئادەم ئىسسىق كۆرۈنىدۇ . 这个人很来熟眼。

ئىسسىق لىنىيە 线热：ئىسسىق لىنىيىلىك تېلېفون 热线电话

ئىسسىق نېيترون <物>中子热

ئىسسىق ھاۋا <气>空气暖

ئىسسىق ئۆتمەك ①暑中：ئۇنىڭغا ئىسسىق ئۆتتى . 他中了暑。②情钟，上爱<转>：ئۇنىڭغا نېمانچە قارايسەن ؟ سەل ئىسسىق ئۆتۈپ قالدىمۇ نېمە ؟ 她怎么什么老看你？她上爱点有了是不是？

ئىسسىق ئېقىم <气、地>流暖

ئىسسىقى ئاشماق 火上

ئىسسىق ئىئون <物>子离热

ئىسسىقى يانماق 火败，退烧：بالىنىڭ ئىسسىقى ياندى . 孩子退烧了。

ئىسسىق يادرو <物>核热

ئىسسىق يەل ①火虚<医>②动煽

ئىسسىقچان 〔静〕的大气火，的性热：ياشلار ～ كېلىدۇ . 年轻人大气火。

ئىسسىق ـ سوغۇق 〔静〕①热冷②<转>风霜，苦甘，共同甘苦酸甜辣：ئىسسىق ـ سوغۇقنى تەڭ كۆرمەك / ئۇ تۇرمۇشتا بىر تالاي ئىسسىق ـ سوغۇقنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن . 他生了尝饱受过辣苦酸甜的活。

ئىسسىقسىز 〔静〕冷，冻挨，冻受：ئۇ دائىم ئاچ قورساق ، ～ يۈرىدۇ . 他常经饿挨冻受(暖不穿饱不吃)。

ئىسسىقلىق[1] 〔静〕①热②火(医)：ئىسسىقلىقنى قايتۇرماق 去火，败火

ئىسسىقلىق ئالماشتۇرغۇچ <物>换热器

ئىسسقلىق ئالماشتۇرۇش 换交热 <物>
ئىسسقلىق بايلىقى 源资热，源资量热
ئىسسقلىق پومپىسى 泵热 <物>
ئىسسقلىق تارقاتقۇچ 器热散 <物>
ئىسسقلىق تاشمىسى 疹粟 <医>
ئىسسقلىق تەڭپۇڭلۇقى 衡平热 <物>
ئىسسقلىق توسالغۇسى 障热 <物>
ئىسسقلىق تېخنىكىسى 学工热 <电>
ئىسسقلىق چىقماق 子痱长
ئىسسقلىق سەرپىياتى 量热耗
ئىسسقلىق سېزىمى 觉温 <理生>
ئىسسقلىق سىغىمى 量容热 <物>
ئىسسقلىق قارشىلىقى 阻电敏热 <物>
ئىسسقلىق قىلماق ①汗发：سوغۇقىڭىز ئېشىپ كې- تىپتۇ ، ئىسسقلىق قىلىڭ . 热嫌②吧汗发发，寒了受你：
بۇ چاپان ئىسسقلىق قىلدى . 热太服衣这穿 。
ئىسسقلىق قىممىتى 值热
ئىسسقلىق كۈچى 力热 <物>
ئىسسقلىق مەنبەسى 源热 <物>
ئىسسقلىق مېخانىكىسى 学力热
ئىسسقلىق مىقدارى 量热 <物>
ئىسسقلىق ئۆتكۈزمەك 热导，导传热 <物>
ئىسسقلىق ئۈنۈمى 率效热
ئىسسقلىق ئېففېكتى 应效热 <物>
ئىسسقلىق ئېنېرگىيىسى 能热 <物>
ئىسسقلىق ئىلمى 学热 <物>
ئىسسقلىق يىغقۇچ 器暖采
ئىسسقلىق[2] 由天二第礼婚在，俗习族尔吾维）〔静〕
饭送 ～ ئېلىپ بارماق 饭(的家男到送方女
ئىسسقلىق[3] 子痱 〔静〕
ئىسسقلىلماق 热 〔动〕：ئۇ ئىسسقلاپ كېتىپ جۈۋىسىنى سېلە- ۋەتتى . 袄皮了去脱得热他 。
ئىسسقىدا ①热趁：تاماقنى ～ يېمەك 〔静〕②饭吃热趁
地个这开离早趁们咱 . كېتىۋالايلى ～ بۇ يەردىن 早趁：
。方
ئىسسىماق 变候气 . 暖变，热变① 〔动〕：ھاۋا ئىسسىدى . 了热 。 كۈن ئىسسىدى . 了热天。②热发：پۇتى ～ 脚腿
热发上身 ～ / 热发
ئىسسىندۇرماق 态动使的 «ئىسسىماق»
ئىسسىماق 态复自的 «ئىسسىماق»

ئىسسىنىشماق 态同共的 «ئىسسىماق»：ئۇلار ئوت يېقىپ ئىسسىنىشىپ ئولتۇراتتى . 暖取火起生们他 。
ئىسسىنىش پۇلى 费炭冬，费火烤，费暖取
ئىسفېرا 面球 <物，数>〔静〕
ئىسفېرالىق 的面球 <物，数>〔静〕
ئىسفېرالىق ئاستىرونومىيە 学文天面球 <天>
ئىسفېرالىق ئەينەك 镜面球 <物>
ئىسفېرالىق تىرىگونومېتىرىيە 角三面球 <数>
学
ئىسفېرالىق دولقۇن 波面球 <物>
ئىسفېرالىق گېئومېتىرىيە 何几面球 <数>
ئىسفېرالىق لىنزا 镜透面球 <物>
ئىسفېرالىق مايانتنىك 摆面球 <物>
ئىسقات 人亡对林斯穆）舍施，特戛斯伊 <宗>〔静〕：ئۇلار ماڭا ئۆتە- كەتكەن ئىسقاتنى قويدى . 式方罪赎种一的取采所等觐朝，戒斋能未故因前生
（人穷给舍施偿补为作等物实，财钱以即
ئىسقات ئالماق 物舍施收，金舍施收
ئىسقات بەرمەك 物舍施发分，金舍施发分
ئىسقاتچى 人的施舍受接 <宗>〔静〕
ئىسقىرتقا 鸟平太 <动>〔静〕
ئىسقىرتما 哨鸽 〔静〕
ئىسقىرتماق 哨口打，哨吹 〔动〕：ئۇلار ماڭا قاراپ بىر ئىسقىرتىپ قويدى . 哨口声一了打我朝们他 。
ئىسقىرتىشماق 态同共的 «ئىسقىرتماق»
ئىسقىرىق 声哨唿 〔静〕
ئىسكاپ 钉蟥蚂 〔静〕（ئىسكاپى）
ئىسكادرون = ئاتلىق لېيەن
ئىسكارن 岩长矽 <地>〔静〕
ئىسكەت 样式 〔静〕（ئىسكەتى）：بۇ كىيىم ئىسكەتتىن كې- تىپتۇ . 了样走服衣件这 。 ھەر خىل ئىسكەتتىكى كىيىملەر
服衣的样式种各
ئىسكەت كىرمەك 丽秀变：يېڭى فورما ئۇنىڭغا خېلى ئىسكەت كىرگۈزۈپتۇ . 丽秀分几了添增她给样式新。بالام ساڭا خېلى ئىسكەت كىرىپ قاپتۇ ، جۇمۇ ! 好段身的你，子孩了多看 ！
ئىسكەتسىز 的看难样模，的看难形外 〔静〕：～ ئورۇن- دۇق 人女的看难样模 ～ ئايال / 子凳的看难形外
ئىسكەتلىك 的美优段身，的看好材身①〔静〕：～ ئايال 看好样式 ～ ئۇتۇك :的看好样式②人女的美优段身
子靴皮的

ئىسكەنجە 具夹〔静〕
ئىسكەنجىدە قالماق 困围受，制受
ئىسكەنجىگە ئالماق ①住夹<转>②制牵：ئارمىيىمىز ئىككى تۈمەن ئەسكىرىي كۈچ بىلەن دۈشمەننىڭ ئوڭ قانىتىنى ئىسكەنجىگە ئالدى. 人敌了制牵力兵的团个两用军我. 翼右的。
ئىسكوروۋىت 石葱臭 <地>〔静〕
ئىسكىپىدار 油节松〔静〕
ئىسكىرىپكا 琴提小 <音>〔静〕
ئىسكىرىپكىچى 家琴提小，手琴提小〔静〕
ئىسكىلات (ئىسكىلاتى) 库仓，房库〔静〕
ئىسكىلات زاپىسى 储仓
ئىسكىلات سىغىمى 量容库仓
ئىسكىلات ماگىزىن 店商式储仓，店商库仓
ئىسكىلاتچى 员管保库仓〔静〕
ئىسكىلاتچىلىق 作工管保库仓〔静〕
ئىسكىلاتلاشتۇرماق «ئىسكىلاتلاشماق» 态动使的
ئىسكىلاتلاشتۇرۇلماق «ئىسكىلاتلاشتۇرماق» 态动被的
ئىسكىلاتلاشماق 库入〔动〕
ئىسكىلىت 子架头骨，骼骨 <理生>〔静〕
ئىسكىلاچ 见下
ئىسكىلاچ مەسە 靴皮底软
ئىسكىنە 子凿〔静〕
ئىسكىنە ئۇلاق = پانا ئۇلاق
ئىسلاتماق «ئىسلىماق» 态动使的
ئىسلاشماق[1] «ئىسلىماق» 态同共的
ئىسلاشماق[2] 黑熏：بۇ چۆگۈن ئىسلىشىپ كېتىپتۇ. 这了黑熏壶个。〔动〕
ئىسلام 兰斯伊 <宗>〔静〕
ئىسلام دۇنياسى 界世兰斯伊
ئىسلام دىنى 教回，教兰斯伊
ئىسلام كالېندارى 历教兰斯伊
ئىسلام يىلنامىسى 历回
ئىسلامشۇناس 家专题问教兰斯伊〔静〕
ئىسلامشۇناسلىق 学教兰斯伊〔静〕
ئىسلاملاشتۇرماق «ئىسلاملاشماق» 态动使的
ئىسلاملاشتۇرۇلماق «ئىسلاملاشتۇرماق» 态动被的
ئىسلاملاشماق 教兰斯伊依皈②化兰斯伊①〔动〕
ئىسلامىيەت 界世兰斯伊〔静〕
ئىسلاندىيە 岛冰 <地>〔静〕
ئىسلاندىيە ئەپيۇنگۈلى 粟罂岛冰 <植>
ئىسلاندىيە تېشى 石洲冰
ئىسلاندىيە قامچىگۈلى 蓼岛冰 <植>
ئىسلانماق «ئىسلىماق» 态动被的：ئىسلانغان گۆش 熏肉 / ئىسلانغان بېلىق 熏鱼
ئىسلانغان توپا 灰泥焦 <地>
ئىسلاھ 革改〔静〕
ئىسلاھ قىلماق 革改：كونا تۈزۈمنى ~ 改革旧度制
ئىسلاھات (ئىسلاھاتى)〔静〕革改：يەر ئىسلاھاتى 改地土 / ئۇقۇتۇش ئىسلاھاتى 教学改革 / دېموكراتىك ~ 主民革
ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرماق 深化改革 / ئىسلاھاتنى 革改
ئىسلاھات قىلماق 革改行进
ئىسلاھاتچى 者义主良改，派革改〔静〕
ئىسلاھاتچىلىق 革变②义主良改①〔静〕：~ قارىشى 念观革变
ئىسلەمەك 闻，嗅 <古>〔动〕
ئىسلىسار 工钳 <机>〔静〕
ئىسلىسارلىق 工钳干 ~ قىلماق：作工工钳 <机>〔静〕
ئەسۋابلىرى ~ / ھۈنەرى 钳工 / ~ 工钳当，作具工工钳
ئىسلىق[1] 的烟有〔静〕
ئىسلىق بىللور 晶墨
ئىسلىق كۆمۈر 煤烟
ئىسلىق يېشىل 绿墨
ئىسلىق[2] 屋草茅 <方>〔静〕
ئىسلىما 的熏烟〔静〕
ئىسلىما نەقىش 雕熏
ئىسلىماق 肉熏 ~ 熏：گۆش〔动〕
ئىسمائىلتاپ 钩铁(的线挂匠鞋) <方>〔静〕
ئىسمائىلىيە 叶什教兰斯伊)派依玛斯伊 <宗>〔静〕
(派目玛伊七称又，一之派支要主的派
ئىسمائىلىيە مەزھىپى 派教依玛斯伊 <宗>
ئىسمېنا 班晚 ~ / 班作工〔静〕：كېچىلىك ~ / ئالماشماق 班换
ئىسمېنىلىق 间车的倒班三 ~ سېخ：ئۈچ的班作工〔静〕
ئىسمىئەزەم 故间民和说传)名之拉安的尊至以〔静〕
(语用事
ئىسمىدىماق 烧发 <方>〔动〕
ئىسنا 蹈舞 <方>〔静〕
ئىسنىچى 家蹈舞 <方>〔静〕

ئىسست 〔叹〕可惜：～，سەل كېچىكىپ كەپتىمەن، پويىز كېتىپ قاپتۇ. 可惜，步一了迟来我，车火开走了。～，بىرنەچچە يىل ئوقۇغىنىم بىكار كەتتى. 可惜，我这几年。了读白书

ئىسىرغانماق 〔动〕<古>惜可 意好不，情为难，脸了红羞 思

ئىسىرماق 〔动〕<古>咬

ئىسىك 〔静〕<古>干，的旱干 的涸干，的名无

ئىسىم (ئىسمى) 〔静〕名①，名字：ئادەم ئىسمى 人名 / ～ قويماق 起名字 / ئىسمىڭىز نېمە؟ 你叫什么名字？ رەھبەرلىك ئىسىمىنى ئاتاپ تەنقىد قىلدى. 领导指名了评批。我 <语>②名词

ئىسىمداش 〔静〕①同名：مەن ئۇنىڭ بىلەن ～. 他和我名同 <语>②动词名。

ئىسىمسىز 〔静〕无名，的名匿，的名无

ئىسىمسىز پاي <经> 无名记股

ئىسىمسىز پۇل چېكى <经> 不记名票支

ئىسىمشۇناس 〔静〕家学名姓

ئىسىمشۇناسلىق 〔静〕学名姓

ئىسىم ـ فامىلە 〔静〕名姓

ئىسىم ـ فامىلە ھوقۇقى <法> 名姓权

ئىسىملاشماق 〔动〕<语>名化物：ئىسىملاشقان سۈپەت 词容形的化物名

ئىسىملىك 〔静〕①名，单名，册名：مۇكاپاتلانغۇچىلار ئىسىملىكى / 受奖人名单 ئوقۇغۇچىلار ئىسىملىكى / 学生名册 ئىسىملىكتىن ئۆچۈرۈۋەتمەك 除名②名叫：بۇ مەھەللىدە سابىر ～ ئادەم بارمۇ؟ 这个村里有没有叫萨比尔的人？

ئىسىملىك پاي <经> 记名股

ئىسىملىك پۇل چېكى <经> 记名票支

ئىسيان (ئىسيانى) 〔静〕乱叛，反造，变哗：ئىسيانىنى باستۇرماق 平叛

ئىسيان قىلماق = ئىسيان كۆتۈرمەك

ئىسيان كۆتۈرمەك 乱叛，反造

ئىسيانچى 〔静〕者乱叛，者反造

ئىسيانچىلىق 〔静〕为行变哗，为行乱叛，为行反造

ئىسيانكار = ئىسيانچى

ئىسيانكارانە 〔静〕神精反造以，反造

ئىسيانكارلىق 〔静〕反造：～ روھى 神精反造

ئىش 〔静〕①事，情事，宜事，务事，业事，事项：ھۆكۈمەت ئىشى / 公事 دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرى 国家大事 / شەخسىي ～ / 私事 ئۆي ئىشى / 家务 ～ ئادەمگە باغلىق 为人在事。～ ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولدى. 事很顺利。مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ھەققىدە مەسلىھەتلەشمەك 事关有谈商 ～ / 宜 ئۇستىسىدىن قورقار. 家行怕事 <谚>。كۈچ بىرلىكتە، ～ ئۇملۇكتە. 量力有结团在事成 <谚>，心齐事成。～ ئالدىراش ئىشلار 忙繁务事 / ئىنقىلابىي ئىشلار 革命事业 / قەھرىمانلىق ئىش ئىزلىرى 英雄事迹 / دەققەت قىلمىغان ئىشلار 注意事项：计活，活①活粗 / يېڭە ئىشى 活线针 / سىز كەتتىنىڭ ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇڭىز. 下一排安计活的上村把你。～ بار يەردە ئالىش بار. 有就干活有功 <物>③。吃饭 <谚>

ئىش ئادىمى 人的事干肯实踏：مېنىڭچە، ھامۇت ھەقىقىي بىر ～. 人的干肯实踏正真是提木阿，看我。

ئىش ئاقماق 事情顺利，功成事情：ئۇ يان ئويلا، بۇ يان ئويلا، سىز يېزا باشلىقى بولسىڭىز، ئىشىمىز ئاقىدۇ دېگەن يەرگە كەلدىم. 我是既你到想，想右想左的们我，长乡。功成会儿事

ئىش باسماق 事情繁忙，多太情事：كۆرۈپ تۇرۇپتىلا، ئىش بېسىۋالدى، ۋاقىت چىقىرالمىدىم. 了见看你，了抽出不时间。多太

ئىش باشقارمىسى 处事办

ئىش باشلىماق 工开，工施

ئىش بۇزار 马之群害，儿头的事坏

ئىش بۇزۇقى = ئىش بۇزار

ئىش بېشى ①工头②带头人

ئىش بىلىتى 派工单

ئىش پرىنسىپى 理原的功 <物>

ئىش پېتىر 事情的他：办难事情 ئۇنىڭ ئىشى پېتىر. 他的情事办难。

ئىش تاپماق ①儿活找，事找②作工找，事惹，事找 烦麻：بۇ نېمە قىلغىنىڭىز؟ ئۆزىڭىزگە ئىش تاپىۋاقتىمۇسىز؟ 你是这的事惹己自给找？呀？

ئىش تارتماق 鞋皮给）（楦上

ئىش تاشلاش سۇغۇرتىسى <经> 险工罢

ئىش تاشلىماق ①作工下撇②工罢

ئىش تاڭ ئاتماسلىق <成> 了不决解，事于济无 问题：يىغلىمىسىلا، يىغا بىلەن ئىش تاڭ ئاتمايدۇ. 你别哭，哭决解不了。题

ئىش تامام ـ ۋەسسالام 大事万，成告功大 <习> 吉

ئىش تەرتىپى 工序

ئىش تەقسىماتى 工分：～ خىزمەت ئېھتىياجىغا ماسلاشىشى كېرەك . 要需的作工应适要工分 。

ئىش تەۋرەتمەك 工干＜成＞ 业事番一干，事：ئۇ چوڭ بىر ئىش تەۋرىتەمدۇ ، نېمە ؟ 呀事大番一干要是不是他 ？

ئىش توختىماق 工停

ئىش تۇتماق 办事：زامانغا قاراپ ئىش تۇت ، يوتقانغا قاراپ پۇت سۇن . ＜谚＞ 伸被量觉睡，势度时审事办 。腿

ئىش تۈرى 种工

ئىش تۈزۈمى 制作工

ئىش تۈگىمەك ①工作完毕②＜转＞完蛋：ئەمدى ئۇنىڭ ئىشى تۈگىدى . 这下他完蛋了 。

ئىش تېرىماق ＜成＞ 事惹，子娄捅，烦麻惹：ئۇ يەنە بىر ئىش تېرىپ قويدى . 他又捅下子娄了 。

ئىش تېشى 工头（织斯莱特艾织）的线经紧拉（着吊时绸石

ئىش تىكمەك 工干活纫缝儿

ئىشتىن چىقماق ①不中用，坏：ماشىنا ئىشتىن چىقتى . 机器坏了 。②失去工作能力：ئۇ نەم يەردە ئۇزاق ئىشلىگەن ئادەم بولغاچقا ، بالدۇر ئىشتىن چىقىپ كەتتى . 他因为在此地干活长期在潮湿的地方，早早地失去了工作能力 。

ئىشتىن سىرتقى 业余的余业：～ مائارىپ 业余教育 / ～ تەتقىقاتچىلىق مەكتىپى 业余体校

ئىشتىن قالماق ①缺勤，误工：ئۇ بىر ئاي ئىچىدە بەش كۈن ئىشتىن قالدى . 他在一个月之内缺勤五天 。②失去工作能力：ئۇ ئالدىنقى دەم ئېلىۋاتقىدۇ ، ئىشتىن قالغىلى بولدى . 他休息里家在，已早去失了工作能力 。

ئىش چىقماق 出事儿，出问题

ئىش رايونى 工区

ئىشقا ئاشماق 实现：ئۇلارنىڭ تەلىپى ئىشقا ئاشتى . 他们的要求都实现了 。

ئىشقا بۇيرۇماق 使唤，使支使，指使：ئۇ ئۆز ئىشىغا باشقىلارنى بۇيرۇشقا ئۇستا ئىكەن . 他最会指使人 。这事件是一定你使指他们 。

ئىشقا چۈشمەك ①上任②作工始开③任上班：ئۇ ئىدارە باشلىقى بولغانلىقى جاكارلانغان ھامان ئىشقا چۈشتى . 他一宣布任命就上任了 。

ئىشقا سالماق ①使用，动用：كونا چارىنى ～ 用使旧办法 / قوراللىق ساقچىلارنى ～ 调动武装警察②用动积极因素 ～ بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى 调动一切力量 ～ ياخشىلارنىلا 任用，选用，起用，提拔 ～ ئۆز يېقىنلىرىنىلا 任人唯亲 / 任人唯贤

ئىشقا ئورۇنلاشماق 就业

ئىشقا يارىماق ①顶事，中用：بۇ چارە ئىشقا يارىمايدۇ . 这个办法不中用 。②家当：كەمبەغەللىكى بالىسى بالدۇر ئىشقا يارايدۇ . 穷人的孩子早当家 。

ئىش قەغىزى 公用笺

ئىش قىلماق ①做，做事，办事 ②用事情事干：ھېسسىياتقا ئېرىلىپ ～ 感情用事

ئىش كۆرگەن 见多识广，历阅有，见识有：～ ئادەم 有的人历阅

ئىش كۆرمەك 办事，事干，情事干：ئەھۋالغا قاراپ ～ 按实际情况办事

ئىش كۆرمىگەن 见少，短见，浅历阅，不懂事

ئىش كۈتمەك 待业：ئىش كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلار 待业人员

ئىش كۈنى 日作工

ئىش كىيىمى 服作工

ئىش مەيدانى 地工

ئىش مىقدارى 量作工

ئىشنىڭ بېشىنى تۇتماق 儿活干，事干，工作＜成＞：تېزرەك بېرىپ ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ ، قەرزىڭنى تۆلە ！ 快赶去把儿活干，把欠债的钱还掉 ！

ئىشنىڭ تىلى 门窍儿＜成＞：ئىشنىڭ تىلىنى بىلمەك 门窍懂行，懂门窍

ئىشنىڭ قىزىقى 有的意思，有的彩精：گەپ قىلماڭلار ، ئىشنىڭ قىزىقىنى ئاخىرىدا ئاڭلايسىلەر . 别说了，还有的彩精，在后面呢 。

ئىشنىڭ يولى 事理，道理：ھەر ～ بار . 各种事都有事理，门窍有讲究要事事都 。

ئىشنى يىغماق 收子摊儿

ئىش ھەققى 工资：ئاساسىي ～ 基本工资 / ～ تۈزۈمى 制工资 / فوندى 工资金基 ～

ئىش ئوچاستىكىسى 段工

ئىش ئوخشىماق 事情，妥办事，好办事＜转＞成办

ئىش ئورنى ①工作岗位②位单作工③＜矿＞工

面作

ئىش ئورنىدىن قالماق 下岗；ئىش ئورنىدىن قالغانلارغا غەمخورلۇق قىلماق 关员人岗下心关

ئىش ئوڭدىن كەلمەك 运好交、运走 <成>：ئۇ-نىڭ ئىشى ئوڭدىن كەلدى . 了运走他 。

ئىش ئۆلىغى 畜役

ئىش ئۈنۈمى 率效作工

ئىش ۋاقتى ①时工②间时作工

ئىشسىزنى قىل <习>少管闲事：كارىڭ بولمىسۇن ، ~ ! 吧开走、事的你没！

ئىش ياقماس 的惰懒、的活干得懒

ئىشارە 势姿的用所时思意示表、意示、示暗〔静〕

ئىشارەت 势姿的做所眼、手用时思意示表〔静〕：قول ئىشارىتى / 势手 مەن ئۇنىڭ ئىشارىتىنى چۈشەنمىدىم . 示暗的他白明不我 。

ئىشارەت تىلى 语态体、语势手 <语>

ئىشارەت قىلماق 示意、意示暗示：كۆز ئىشارىتى قىلماق / 意示目以 دوختۇر ئۇنىڭغا ئىشكنى يېپىۋېتىشنى ئىشارەت قىلدى . 上关门把他意示生医 。

ئىشارەتلەشمەك 态同共的 «ئىشارەتلىمەك»

ئىشارەتلىك 图意示 ~ خەرىتە 的意示〔静〕：

ئىشارەتلىمەك 喀了意示眼用拉如海 . 海 هارنىڭ ئۈيى تەرەپنى ئىشارەتلىدى 。边那家尔哈 。比、意示〔动〕：خەيرۇللا كۆزى بىلەن قا-

ئىشان 首派非苏教兰斯伊）禅依 <宗>〔静〕（ئىشانى）（称别的区地疆新与亚中在领

ئىشانلىق 词名象抽的 «ئىشان»

ئىشەنچ 定坚 ~ 儿谱、握把、任信、心信〔静〕：قەتئىي ئىشەنچىنى يەردە / 心信的 ئىشەنچىنى يوقاتماق / 心信失丧 قويماق 辜负信任 / بۇ ئىشقا ئىشەنچىڭىز بارمۇ ؟ 你对这件事有把握吗？ ئۇ بىرنېمە دېمىگەن بولسىمۇ ، كۆڭلىدە ئىشەنچى بار ئىدى . 他虽然没说什么、但有里心底 。

ئىشەنچ قىلماق 信相、任信：مەكتەپ مۇدىرى سىزگە ئىشەنچ قىلىپ ، شاڭخەيگە ئوقۇشقا ئەۋەتمەكچى . 长校任信派你、到海上学习 。

ئىشەنچسىز 的握把没、的靠可不、的任信可不〔静〕：دوستۇم ئادەم ~ / 友朋的任信可不 的靠可不 ئىش ~ / 人 事的握把没

ئىشەنچسىزلىك 式形词名的 «ئىشەنچسىز»

ئىشەنچلىك 的握把有、的赖信可、的靠可〔静〕：~ خەۋەر 可靠的息消 / ئەلچى ~ 划计的握把有

ئىشەندۈرەرلىك 的服信人令〔静〕

ئىشەندۈرمەك 态动使的 «ئىشەنمەك»：ئۇ بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا مېنى ئىشەندۈردى . 了信相我得说就话句一他 。

ئىشەندۈرۈشمەك 态同共的 «ئىشەندۈرمەك»

ئىشەندۈرۈلمەك 态动被的 «ئىشەندۈرمەك»

ئىشەنگۈسىز 的信可不、的住不靠、的靠可不〔静〕

ئىشەنمەك 群信相 ~ ئامىمىغا：任信、信相、信〔动〕：بۇ گەپكە ئىشەنمەيمەن . 信不我话这 。بۇ ئادەمگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ . 信可不人此 。 بۇنىڭ راستلىقىغا ~ تەس . 难以相信这是的真。ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ .＜谚＞"望所失大"同喻：羊黄有没上山的望指、来而兴乘"；"归而兴败"。

ئىش - پائالىيەت 迹事进先 ~ 迹事：ئىلغار〔静〕

ئىشپىيون 务特遣派 ~ 务特：ئۆتمەك / ئىشپىيون-لاردىن پەخەس بولماق 防特

ئىشپىيونلۇق 动活务特搞 ~ 动活务特〔静〕：قىلماق

ئىشپىيونلۇق جىنايىتى 罪务特 <法>

ئىشتاب （ئىشتابى）部、部挥指、部令司<军>〔静〕：باش ~ 部总 / قوماندانلىق ئىشتابى 部令司、部挥指 / سۇ قۇرۇلۇشى قوماندانلىق ئىشتابى 部挥指设建利水

ئىشتات[1] （ئىشتاتى）邦、州（的家国等国美）〔静〕：ئامېرىكا قوشما ئىشتاتلىرى 国众合坚利美 / ئالياسكا ئىشتاتى 州加斯拉 / كالىفورنىيە ئىشتاتى 州亚尼福里加

ئىشتات[2] （ئىشتاتى）制建、制编〔静〕：~ كەم 缺、编短 / ئىشتاتتىن سىرت 外编 / ئىشتاتتىن ئارتۇق خادىملار 编 / تولۇق ~ 员人余 / كادىرلار ئىشتاتى 编满 / ئىشتاتتىكى ئىشچى 编部干 / ئىشتاتتىن قىسقارتماق 人工编在 / ۋە نورما ئۆلچىمى 制 / ~ 缩、编减、编准标额定员定

ئىشتاتلىق 编 خادىم ~：的制建、的内编、的编在〔静〕

ئىشتاتلىق ئەمەلىي كۈچ 员人编在、员定制 力实制编 <军>

ئىشتارى 草眉画 <植>〔静〕

ئىشتان 棉 ~ / پاختىلىق 裤单 ~ / يالاڭ：子裤〔静〕

ئىشتانغا چىقارغان كۆڭۈلگە ئايان 裤到拉谁 <谚>。"知家自病有家自"同喻：白明里心谁裆

ئىشتانغا چىقارماق 流尿滚屁得吓：ھېلىقى ئەبلەخ قورقتىنىدىن ئىشتانغا چىقىرۋەتكەنىدى . 那个傻吓得滚屁得吓伙家个那

流尿。

ئىشتىنى تىزىدىن ئاشماسلىق 体遮不衣＜成＞，一贫如洗：ئۇ ئىشتىنى تىزىدىن ئاشماي ئالەمدىن ئۆتتى．他一生一贫如洗地过了世。

ئىشتانباغ 带裤〔静〕

ئىشتانبېغى بوش 荡放，松带腰裤

ئىشتانپايپاق 裤脚连(的穿儿孩小)〔静〕

ئىشتانسىز 的子裤穿没，的子裤没〔静〕：ئىشتانسىزنىڭ چۈشىگە ئىككى غېرىچ بۇز كىرىپتۇ．＜谚＞没子裤人的梦见了两尺布粗。

ئىشتانكا 杆油＜石＞②铃杠＜体＞①〔静〕

ئىشتان ـ كۆڭلەك 裤衣〔静〕

ئىشتانلىق 的子裤穿，的子裤有①〔静〕：كۆك ～ كىشى一缝可②人的子裤蓝穿；بىر ～ رەخت布的子裤条

ئىشتە 哎〔叹〕：～ نېمە قىلغىنىڭ بۇ！哎！你这是什么干！

ئىشتەي = ئىشتىھا

ئىشتىراك (ئىشتىراكى)加参，席出，临光〔静〕：～ قىلماق 加参，席出，临莅；～ زىياپەتكە会宴席出

ئىشتىراكچى 者加参，者席出〔静〕

ئىشتىك 刀刺拼 ～：刀刺，刺枪〔静〕：～ سانجماق

ئىشتىھا (ئىشتىھاسى)量饭，口胃，欲食〔静〕

ئىشتىھا ئاچماق 开胃

ئىشتىھا توقىچىقى 勒米阿西日瓦加开胃＜药＞片

ئىشتىھا تۇتۇلماق 振不欲食，食伤，食厌：كەيپىيات ياخشى بولمىسا، ئىشتىھا تۇتۇلىدۇ．东下不吃就，好不绪情。西。

ئىشتىھا ساقلىماق 西东好吃着等子肚着空：ئۇلار داستىخاندىكى نازۇ ـ نېمەتلەرگە ئەتىگەندىن بېرى ئىشتىھا ساقلىغانىدى．他们从早晨起来饿着肚子等上桌的美食吃。

ئىشتىھا نەغمىسى 乐音轻的胃开兴助时饭吃

ئىشتىھاسىز 的欲食无，的食厌〔静〕：يەپ ئولتۇرغان شەۋكەت قىسقىلا جاۋاب بەردى．有没但面拌着吃。答回的短简了作只提开肖的欲食点一。

ئىشتىھاسىزلانماق 振不欲食〔动〕

ئىشتىھاسىزلىق «ئىشتىھاسىز»式形词名的：ئىشتىھاسىز ئادەم ～ 大量饭，的欲食有〔静〕：的大量饭，的欲食无人的

ئىشتىياق (ئىشتىياقى)好癖，致兴，趣志，趣兴〔静〕：ئۇلارنىڭ ئىشتىياقى ئوخشاش．他们的俩们志趣同相。ئەدەبىياتقا بولغان ～ مۇزىكىنى ～ بىلەن ئاڭلىماق 对文学的癖好 / 对音乐的～ 听地勃勃致兴 / ～ 唱歌

ئىشتىياق باغلىماق 爱热，好喜：ئۆز خىزمىتىگە ～ 作工职本爱热 / ～ مۇزىكىغا 乐音好喜

ئىشتىياقى چۈشمەك 爱上：يېزىغا ～ 爱上村农

ئىشچان 勤快，劳勤，谨勤：～ ئادەم 人的勤快，～ باغۋەن 牛黄老的～ / ئىشچانلىقى پۈلى تۆگىدەك ھېس، بەتخەجلىك قەرزى．＜谚＞丁园的劳勤～ / 钱花不完的人谨勤，完不还债的者侈。～ ئىشىنى يېر، ھۇزۇن بېشىنى．＜谚＞勤劳者情懒，餐饱顿顿者劳勤。难受苦受者

ئىشچانلىق «ئىشچان»式形词名的：ئۇ ئەل ـ يۇرت ئارىسىدا ئىشچانلىقى بىلەن مەشھۇر ئىدى．自以他间民里乡在勤的己。名闻而

ئىشچى 人工〔静〕

ئىشچى ئاقسۆڭەك 族贵人工

ئىشچىلار سىنىپى 级阶人工

ئىشچىلار غەۋغاسى 潮工

ئىشچىلار ھەرىكىتى 动运人工

ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى 会工

ئىشچى ھەرە 蜂工＜动＞

ئىشچى ـ خىزمەتچى 工职〔静〕：ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيى 会大表代工职 / ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئىش كۆتۈش سۇغۇرتىسى 险保业待工职

ئىشچى ـ دېھقان 民农和人工，农工〔静〕：ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقى 盟联农工 / ئىشچى ـ دېھقانلار تېز ساۋات چىقىرىش مەكتىپى 校学成速农工

ئىشچىلىق «ئىشچى»词名象抽的：ئىشچىلىققا قوبۇل قىلماق 招工 / ～ كىيىمى 装人工

ئىشخانا 房工，坊作①〔静〕：تۆمۈرچىلىك ئىشخانىسى 铁室公办②铺匠

ئىشخانا خىراجىتى 费公办

ئىشخانا ۋاگون 车守＜交＞

ئىشداش 事同〔静〕

ئىشرەت 乐作欢寻〔静〕
ئىشرەتپەرەس 徒之乐作欢寻〔静〕
ئىشرەتپەرەسلىك 酒天花，绿酒红灯，迷金醉纸〔静〕
~ ：地 活生的迷金醉纸过 قىلماق
ئىشرەتخانا 场乐娱〔静〕
ئىشرەتخۇمار 人的乐作欢寻〔静〕
ئىشرەتئەنگىز 二十在)孜格安特莱西伊 <艺>〔静〕
套姆卡木的作创汗莎尼曼阿妃王国汗羌尔叶纪世
(名曲曲
ئىشسىز 〔静〕①的逛闲，的事事所无，的干事无：بەلىمسىزگە ئىش يوق ، ئىشسىزغا ئاش يوق . 术无学不 <谚> 失，的业无②。吃可饭无的事事所无，做可事无的
~ ：的业 قالماق 失 / ئىشسىزلار نىسبىتى 业失率
ئىشسىزلىق 〔静〕象现业失，况状业失，业失：~ سۇغۇرتىسى 险保业失
ئىششەك 于等约克谢伊一，位单量重旧)克谢伊〔静〕
(斤市五
ئىششىتماق 态动使的«ئىششماق»
ئىششىق 〔静〕症炎，肿浮 <医>：~ كېسىلى 肿浮
病 / ئىششىقنى ياندۇرماق 炎消，肿消 / قىزىنىڭ كۆزىدە بىرئاز ~ بار ئىكەن . 肿浮点有睛眼的娘姑 。
ئىششىق چۈشۈنى 蝇实 <动>
ئىششىقسىمان 的状肿浮，的状突肿〔静〕
ئىششىقسىمان بەز 体上脑 <理生>
ئىششماق 〔动〕：炎发，肿 ئۇنىڭ يۈزىدە كېسىلى ئېغىر ئەكەن ، يۈزلىرى ئىششپ كېتىپتۇ . 都脸，轻不病脏心的他 了肿 。
ئىشغال 〔静〕领占
ئىشغال قىلماق . 占领，据占：~ شەھەرنى 市城据占
ئىشغالىيەت 〔静〕领占：دۈشمەن ئىشغالىيىتىدىكى رايون 敌 区占
ئىشغالىيەتچى 者领占〔静〕
ئىشغۇن 种一之黄大 <古，植>〔静〕
ئىشق 〔静〕①爱，情爱，情恋：ئىشقى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى . 热②。人情的情无过胜灶炉的烘烘暖 <谚> 识知对 بىلىم ئىشقى 爱热的国祖对 ۋەتەن ئىشقى 爱：爱热的
ئىشق ئوتى 爱 ~ ：焰火的情爱 . 灭不吹焰火的情爱 <谚> 。
ئىشىق سېۋداسى 者情痴，种情

ئىشقى چۈشمەك 心倾，情钟
ئىشقار (ئىشقارى) 〔静〕碱：~ سۈيى 水碱
ئىشقارخور 的碱嗜 <化>〔静〕
ئىشقارخۇمار 的碱喜 <化>〔静〕
ئىشقارلىق 的性碱②的碱有①〔静〕
ئىشقارلىق ئاككومۇلياتور 池电蓄性碱 <物>
ئىشقارلىق بوياق 料染性碱
ئىشقارلىق پولات 钢性碱
ئىشقارلىق توپا 土碱
ئىشقارلىق توپا مېتاللىرى 属金土碱
ئىشقارلىق تۇز 盐式碱
ئىشقارلىق جىنس 岩性碱
ئىشقارلىق دالا شپاتى 岩长辉性碱 <地>
ئىشقارلىق رېئاكسىيە 应反性碱 <化>
ئىشقارلىق مېتال 属金碱 <化>
ئىشقارلىق مېتال ئاتومى 子原属金碱 <物，化>
ئىشقارلىق مىس 铜王 <化>
ئىشقارلىق ئوكسىد 物化氧性碱
ئىشقارلىق ئېرىتمە 熔碱
ئىشقسىز 的好爱无，的情爱无〔静〕
ئىشق ـ مۇھەببەت 情艳，情爱〔静〕：~ ھېكايىسى 情艳 / خېتى 书情 ~ 说小
ئىشقىلاتماق 态动使的«ئىشقىلماق»
ئىشقىلاشماق 态同共的«ئىشقىلماق»
ئىشقىلانماق 态动被的«ئىشقىلماق»
ئىشقىلىپ 〔助〕：~ ئۇ ئاخىر بارمىدى . 算总，正反，说么怎管不 / ~ بۇ مەسىلىنى چۈشىنىۋالدىم . 去没后最他正反。了懂弄题问个这把算总我 。
ئىشقىلماق 〔动〕：摩按，揉，搓 ~ قولنى / 手搓 ~ دۇمبىنى 背揉
ئىشقۇباز 〔静〕：者好爱，者恋迷 ~ توپ ئويناشقا 球 / 迷 ~ سازغا 者好爱乐音
ئىشقۇازلىق 〔静〕：色女，情色：ئىشقۇازلىقىغا بېرىلمەك 耽色女于
ئىشكاپ (ئىشكاپى) 〔静〕：子柜 ~ كىيىم ئىشكاپى 衣柜 / كىتاب ئىشكاپى 书橱
ئىشكالا = ئۆلچەم سىزغۇچ
ئىشكەل = كىشەن
ئىشكۇم 盘膳，碗木大(的用专汗可) <古>〔静〕
ئىشلەپچىقارغۇچى 者产生〔静〕

ئىشلەپچىقارماق 产生〔动〕
ئىشلەپچىقىرىش 产生〔静〕：产生；سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى 工业产生展发 / ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرماق 产生要素 ئامىللىرى ئىشلەپچىقىرىش 产生施设 ئەسلىھەلىرى ئىشلەپچىقىرىش 产生动劳 ئەمگىكى ئىشلەپچىقىرىش 产生划计 پىلانى ئىشلەپچىقىرىش 产生门部 تارمىقى ئىشلەپچىقىرىش 产生本成 تەننەرخى ئىشلەپچىقىرىش 产生型类 تىپى ئىشلەپچىقىرىش 产生用费 خىراجىتى ئىشلەپچىقىرىش 产生金基 فوندى ئىشلەپچىقىرىش 产生念观 قارىشى <经> ئىشلەپچىقىرىش 产生具工 قورالى ئىشلەپچىقىرىش 产生本资 كاپىتالى ئىشلەپچىقىرىش 产生力 كۈچلىرى ئىشلەپچىقىرىش 产生学济经力 كۈچلىرى ئىقتىسادشۇناسلىقى <经> ئىشلەپچىقىرىش 产生系关 مۇناسىۋەتلىرى ئىشلەپچىقىرىش 产生剩过 ئوشۇقچىلىقى ئىشلەپچىقىرىش 产生式方 ئۇسۇلى ئىشلەپچىقىرىش 产生料资 ۋاستىلىرى ئىشلەپچىقىرىش 产生力能 ئىقتىدارى
ئىشلەتمەك ①«ئىشلىمەك»的态动使：ئۇ مېنى ھەر كۈنى ئون سائەتتىن ئارتۇق ئىشلىتىدۇ . 多个十作工天每我叫他 / ~ 用：唤使，用使，用②。时小好很笔支这 . بۇ قەلەم ئىشلىتىشكە ناھايىتى ئەپلىك / 武这 . بۇ قەلەمنىڭ ئۇچى بۈزۈلۈپتۇ ، ئىشلەتكىلى بولمايدۇ . 使。成不使笔，了坏尖笔这 . بۇ ئاتنى يىات ئادەم ئىشلىتەلمەيدۇ . 唤使人生听不马匹这。
ئىشلىتىش 使用权 ھوقۇقى
ئىشلىتىش 使租赁 ئىجارىسى
ئىشلەشمەك«ئىشلىمەك»的态同共：ئۇ ماڭا ئىشلىشىپ بېرەۋاتىدۇ . 我帮他干活。
ئىشلەك 〔静〕<古>熟，的才干有，的奋勤，的劳勤 的验经有，的练
ئىشلەكسىز 〔静〕没，干没：做 بىزگە تەقسىم قىلىپ بەرگەن ئىش تېخىچە ~ تۇرىدۇ . 给我们分的活儿还没干。
ئىشلەمچى 〔静〕①工劳，工短，工零②的劳勤：~ يېڭىت 子伙小的劳勤
ئىشلەمچىلىك«ئىشلەمچى»的词名象抽：~ قىلماق 打短工，零工
ئىشلەنمە 〔静〕工件
ئىشلەنمەك«ئىشلىمەك»的态动被：ئىش ئىشلىنىپ بولدى . 事(儿活)了完干。 جۇڭگودا ئىشلەنگەن 中国制造
ئىشلىتىلمەك«ئىشلەتمەك»的态动被：بۈگۈن توپتوغرا بەش يۈز كوي ئىشلىتىلدى . 今天整整用了五百元。
ئىشلىق 〔静〕有事情的：ئىشلىقنىڭ ئىشى پۈتەر ، ئىشسىزنىڭ كۈنى ئۇنتەر . 成有业事的事干，闲的逛虚 <谚> 。阴光度
ئىشلىمەك ①〔动〕活干，作工，工做，事做，做：ھىزمەت ~ / 作工做 تاپشۇرۇق ~ / 业作做 ئىدارىدە ~ 关机在 / 事做 زاۋۇتتا ~ / 工做厂工在 ئاكتىپ ~ 工极积。活干 ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق ، ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق . 脸满纹绂的惰懒，面满光红的劳勤 <谚>。食得者劳 <谚> . ئىشلىمەي چىشلىمەك 不劳者得：造制，作制②获而劳 قەغەز ~ / 纸造 تۆكۈلانغۇ ~ / 箱冰造制 فىلىم ~ / 片影作制 ئاھالغا ~ 作：上得用，用中，用顶③曲他 . ئۇنىڭ كاللىسى ئىشلەيدۇ 的你 . سېنىڭ ھۇنىرىڭ بۇ يەردە ئىشلىمەيدۇ 使好子脑的。 ھازىر بۇ داۋالاش كىنىشكىسى ئىشلەيدىغان بولۇپ قالدى . 上不用儿这在艺手。了用顶不证疗医个这在现
ئىشلەپ ئوقۇش 读工<教>
ئىشنەمەك 光发，烁闪，耀闪，光闪 <古>〔动〕
ئىش ـ ھەرىكەت 动举，为行，动行〔静〕：ئۇنىڭ ئىش ـ ھەرىكىتىدىن ياخشى ئادەم ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ . 的他从举动的他出看以可中人好个一是。
ئىش ـ ئوقەت 生营〔静〕
ئىشۋاز 人的活干于忙，人的住不闲①〔静〕<转>②者义主务事
ئىشۋازلىق 义主务事，务事于忙，身缠务事〔静〕
ئىشى 子妻 <古>〔静〕
ئىشىتمەك 〔动〕听①：ئاۋاز ~ / 音声听 ئۇ كۆنلەردە ئۇنىڭ دەردىنى كىم ئىشىتەتتى . ؟ 苦诉他听谁有里子日些那在呢 / ~ 论议人遭：遭，挨②：تىل ~ / 骂挨 گەپ
ئىشىتىشمەك«ئىشتىمەك»的态同共
ئىشىتىلمەك«ئىشتىمەك»的态动被：بىر خىل غەيرىي ئاۋاز قۇلىقىمغا ئىشىتىلدى . 中耳的我到传音声的样异种一。
ئىشىك 〔静〕门：~ نومۇرى 门牌 / ~ ھالقىسى 环门 / ~

يوچۇقى 门缝 / ئىشكىنى چىك تاقماق 户门闭紧 / ئارقا ～ 门后 / ئالدىغا بېرىپ خىزمەت قىلماق 上门服务

ئىشىك باقار 门看，门守人

ئىشىك تاقىقى 闩门

ئىشىك قاپقىقى 板门

ئىشىك قانىتى 扇门

ئىشىك لەمپىسى 檐门，篷雨

ئىشكىئاغا 〔静〕 <古> 门者（差小的宫王护守）

ئىشكەپشى 〔静〕 <建> 过梁

ئىشىك ـ دېرىزە 〔静〕 窗门

ئىشىلەر 〔静〕 <古> ①女妇②人夫贵，千金小姐

ئىشىن 〔静〕 <古> 辫子

ئىشىنە ـ ئىشەنمەي 〔静〕 疑将信将，疑半信半：زەي-ئەپ ～ ئۇنىڭغا قارىدى . 他了望地疑半信半普乃再—眼。

ئىشىنەرلىك 〔静〕 地服信人令：ئۇ ئۆز نۇقتىئىنەزىرىنى ～ قىلىپ سۆزلىدى . 他自己的了述讲地服信人令点。

ئىشىنىشىمەك «ئىشەنمەك» 的共同态

ئىغىراج 〔静〕 <植> 泽漆

ئىغۋا (ئىغۋاسى) 〔静〕 谣言：～ تارقاتماق 散布谣言 / توقۇماق 造谣，编谣言

ئىغۋاگەر 〔静〕 者谣造，者鲜挑

ئىغۋاگەرچىلىك 〔静〕 为行鲜挑，动活鲜挑：ئۇرۇش ئىغ-ۋاگەرچىلىكى 战争鲜挑

ئىغۋاگەرچىلىك قىلماق 鲜挑

ئىغۋاگەرلىك = ئىغۋاگەرچىلىك

ئىقبال (ئىقبالى) 〔静〕 ①福幸，气福②前程，前途

ئىقتىدا 〔静〕 <宗> 跟随

ئىقتىدا قىلماق <宗> 跟随

ئىقتىدار (ئىقتىدارى) 〔静〕 能才，干才，力能：ئەمگەك ئىق-تىدارى 劳动能力 / ئىجادىيەت ئىقتىدارى 创造能才 / مەندە مۇنداق ～ يوق . 我没有这种才干。

ئىقتىدارسىز 〔静〕 的能才无，的领本无，的能无：～ ئادەم 无能的人

ئىقتىدارسىزلىق «ئىقتىدارسىز» 的名词象抽：بۇ ئىش ئۇ كىشىنىڭ ھەقىقەتەن ئىقتىدارسىزلىقىنى ئىسپاتلىدى . 这事件证明这个人确无能。

ئىقتىدارلىق 〔静〕 的领本有，的能才有，的干才有：～ كادىر 部干的干才有 / ئامما بۇ مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش-قا ～ . 群众有能力解决这个问题。

ئىقتىساد (ئىقتىسادى) 〔静〕 济经：سوتسىيالىستىك ～ 社会主义经济

ئىقتىسادنىڭ ئېشىش نۇقتىسى 经济增长点 / ئىقتىساد دەۋرىيلىكى 经济周期

ئىقتىساد قىلماق 节约，省节：ئاشلىق ～ 粮节约 / پۇل ～ 节钱

ئىقتىساد مۇلچەرشۇناسلىقى 经济预测学

ئىقتىسادنىڭ ياتلىشىشى 经济异化

ئىقتىساد ئۇلچەمشۇناسلىقى 经量计学

ئىقتىسادچان 〔静〕 的俭节：ئۇ ناھايىتى ～ ئادەم . 他一是个很节俭的人。

ئىقتىسادچانلىق 〔静〕 俭节，俭勤：～ بىلەن كۈن كەچۈر-مەك 俭勤持家 / ئائىلىنى ～ بىلەن باشقۇرماق 俭勤日度

ئىقتىسادچى 〔静〕 济经师

ئىقتىسادچىل 〔静〕 俭节：تۇرمۇشتا ～ بولماق 生活节俭

ئىقتىسادچىللىق 〔静〕 约节，俭节：ۋەتەننى تىرىشچانلىـ-ۋە ～ بىلەن گۈللەندۈرمەك 建国勤俭 / تىرىشچانلىق بىلەن ئىشلەپ ، ～ بىلەن ئوقۇماق 勤工俭学

ئىقتىسادشۇناس 家学济经〔静〕

ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经〔静〕

ئىقتىسادلاشتۇرماق «ئىقتىسادلاشماق» 的动使态

ئىقتىسادلاشتۇرۇلماق «ئىقتىسادلاشتۇرماق» 的动被态

ئىقتىسادلاشماق 化济经〔动〕

ئىقتىسادلىق 〔静〕 财钱有，有富的

ئىقتىسادۋاز 〔静〕 者义主济经，者义主济经（人的动活行进则原济经按并，益利济经求追只，机动他其抱不指）人济经

ئىقتىسادۋازلىق 义主济经〔静〕

ئىقتىسادي 〔静〕 的济经

ئىقتىسادي ئاخبارات 报情济经

ئىقتىسادي ئەدلىيە 法司济经

ئىقتىسادي ئەندىزە 式模济经

ئىقتىسادي بازىس 础基济经

ئىقتىسادي باشقۇرۇش 理管济经

ئىقتىسادي بوھران = ئىقتىسادي كرىزىس

ئىقتىسادي بىرلەشمە 体合联济经

ئىقتىسادي پىشاڭ 杆杠济经

ئىقتىسادي تەپتىش 计审

ئىقتىسادي تەدبىر 策决济经

ئىقتىسادي تەركىب 分成济经

ئىقتىسادي توختام 同合济经

ئىقتىسادي تور 络网济经

ئىقتىسادىي تۈزۈلمە 经济体制
ئىقتىسادىي تۈزۈم 经济度制
ئىقتىسادىي جازا 经济处罚、经济裁制 <法>
ئىقتىسادىي جان تومۇر 经济脉命
ئىقتىسادىي جەمئىيەتشۇناسلىق 经济社会学
ئىقتىسادىي جۇغراپىيە 经济地理
ئىقتىسادىي جۇغراپىيە ئىلمى 经济地理学
ئىقتىسادىي جىنايەت 经济罪犯 <法>
ئىقتىسادىي رايون 经济区
ئىقتىسادىي رايونلارغا ئايرىش 经济划区
ئىقتىسادىي زىرائەت 经济物作
ئىقتىسادىي سىياسەت 经济策政
ئىقتىسادىي قامال 经济锁封
ئىقتىسادىي قانۇن 经济法: ~ تۈزمەك 经济法立
ئىقتىسادىي قانۇنشۇناسلىق 经济法学 <法>
ئىقتىسادىي قانۇنىيەت 经济律规
ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش 经济设建
ئىقتىسادىي كاتېگورىيە 经济畴范
ئىقتىسادىي كەسىپ 经济务业
ئىقتىسادىي كۈچ 经济力实
ئىقتىسادىي كرىزىس 经济机危
ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچ 经济标指
ئىقتىسادىي كۈرەش 经济争斗
ئىقتىسادىي كېڭەيمىچىلىك 经济张扩
ئىقتىسادىي گەۋدە 经济体实
ئىقتىسادىي مەركەز 经济心中
ئىقتىسادىي مەنپەئەت 经济益利
ئىقتىسادىي مۇپەتتىش 经济员计审
ئىقتىسادىي مېخانىزم 经济制机
ئىقتىسادىي ھەمكارلىق 经济作合
ئىقتىسادىي ھېسابات 经济算核
ئىقتىسادىي ئورمان 经济林
ئىقتىسادىي ئۇچۇر 经济息信
ئىقتىسادىي ئۈنۈم 经济效、经济益效、经济果效率
ئىقتىسادىي ئۈنۈمشۇناسلىق 经济学果效
ئىقتىسادىي ئۇسۇل 经济段手
ئىقتىسادىي ئىستاتىستىكا 经济计统
ئىقتىسادىي ئىنسانشۇناسلىق 经济学类人
ئىقرار (ئىقرارى) 〔静〕 ①口供②承认: ئۇ توغرا قىلمىغىنىغا ~ ئىدى. 对不得做认承他。
ئىقرار بولماق 供认、认承: ئۇ سادىر قىلغان خاتالىقىغا ئىقرار بولدى. 他自己所犯错误。
ئىقرار قىلماق 供认、认承: ئۇ ئاكىسىغا يالغان گەپ قىلغانلىقىنى ئىقرار قىلدى. 他对哥哥说假话了。
ئۆز خاتالىقىنى يوشۇرماسىتىن ئىقرار قىلدى. 他对自己的错误不讳。
ئىقرارنامە 〔静〕 认供状
ئىقلىم ①〔静〕候气、候物: ئىقلىمى سوغۇق جايلار 寒冷地方的气候 ②环、球全、球环: يەرشارى ئىقلىمغا داڭ كەتمەك 名扬全球
ئىقلىم بايلىقى 气候<气>资源
ئىقلىم تۈرى 气候<气>类分
ئىقلىم تىپى 气候<气>型类
ئىقلىم جۇغراپىيىسى 气候学理地
ئىقلىم شارائىتى 气候<气>件条
ئىقلىم قۇشلىرى 候鸟
ئىقلىم نورمالسىزلىقى 气候<气>常反
ئىقلىم ئۆزگىرىشى 气候<气>迁变
ئىقلىميا 〔静〕 金<药>(银落在炼锤打物出析的时候,民间用于明目祛湿)
ئىقىلاچ 〔静〕 马骏<古、动>
ئىكتە 〔静〕 雏窝<古、动>
ئىكتۇ 〔静〕 畜家<古>
ئىكتى 〔静〕 头滑、滑刁<方>
ئىكرام 〔静〕 敬尊: ~ تەلەپ قىلىشىڭىز، ~ قىلىڭ. <谚> 人敬尊先你,你重尊人要。
ئىككىزەك = قوشكىزەك
ئىككى 〔静〕 二、两、双: ~ ئادەم 二人 / ئىككىنىڭ بىرى ~ / 二者之一 ياشلىق بالا ~ / 子孩的岁两 قولۇمنى كۆتۈرۈپ قوللايمەن. 我双手成赞举。 ~ كىشىلىك كارىۋات 双人床 / ~ قوچقارنىڭ بېشى بىر قازاندا قاينىماس. <谚> 一只两头羊公不能一个锅下两个煮。"虎二容不山一"同喻; ~ قوچقار ئۇيۇشكەندە، بۆرىنىڭ قورسىقى تاچىدۇ. <谚> 两只公羊相斗时,狼的大口胃得到满足。"开口胃的狼,抵相斗公羊"同喻; 争相蚌鹬得人渔,"利。
ئىككى ئارىلىق بولماق 右左②跑面两①<成> 好讨不面两,难为来近: يېقىنىدىن بېرى ئىككى ئارىلىق بولۇپ قالدىم، ئۇنىڭغا قارىسام بۇ قالىدۇ، بۇنىڭغا قارىسام ئۇ. 近来我右左跑面两,头这了顾,头那了不顾,难为。

ئىككى ئالەم (世来和世今)世两 <宗>
ئىككى ئالەم رازى = ئىككى دۇنيا رازى
ئىككى ئەزالىق تەقسىمات 布分项二 <数>
ئىككى ئەزالىق تەڭلىمە 程方项二 <数>
ئىككى بۆلۈنمىلىك 法分二 <哲>
ئىككى بىسلىق ①双的刃双 ~ خەنجەر 两②剑刃双
兼面两 ~ پىلان 两的面两，的重 ~ مەنە 有思意重两
划计的顾 / ~ گەپ 双关语，语关双—语 / بۇ ~ ئادەم .
派面两个是人这 。
ئىككى پۇتلاپ مېڭىش 路走腿条两
只两 <成> ئىككى پۇتنى بىر ئۆتۈككە تىقماق
子靴只一进塞脚 同喻："路无投走；尽水穷山"：ھا-
زىر سېنىڭ ئىككى پۇتۇڭ بىر ئۆتۈككە تىقىلىپ قالدى . 你在现
了路无投走 。
身截半<成> ئىككى پۇتى گۆرگە ساڭگىلىماق
土人子：ئىككى پۇتى گۆرگە ساڭگىلىغانلارمۇ ھاياتقا ئۈمىدۋار
قارايدۇ . 望希满充然仍活生对人老的土人子身截半 。
ئىككى پۇتى ئۆرە قالماق <成>头了昏气：سې-
نىڭ سىلىق ـ سىپايە گەپلەرگىمۇ ئىككى پۇتۇڭ ئۆرە قالىدۇ .
头了昏气你使都话和温很气语 。
ئىككى پۇل 值不钱一，值不文一
ئىككى پۇلغا ئالماسلىق 值不文一，值不钱一
ئىككى پۇلغا يارىماسلىق = ئىككى پۇلغا ئالماسلىق
石 <成> ئىككى تاشنىڭ ئارىلىقىدا يانجىلماق
气受面两，难为右左草的里缝：ئۇ راستىنلا ئىككى
تاشنىڭ ئارىلىقىدا يانجىلۇاتىدۇ . 难为右左确确的的他 。
ئىككى تايىن 不一定，必未：ئۇنىڭ كېلىشى ~ . 他
来定一不 。
ئىككى تەرەپلىمە ①两方面：مەسىلىگە ~ قارىماق
两双② 题问看面方两：~ كۆزەتمەك 双向 测观向
性面两 ئىككى تەرەپلىمىلىك
ئىككى تۇغقان 同胞(妹姐弟兄)：ئۇنىڭ ~ سىڭلىسى
بار . 他 妹胞个有 。
ئىككى تۈرلۈك 种两
ئىككى تىللىق ①双语的：~ ئوقۇتۇش 双语 学教
人的一不口心 ~ ئادەم 心：的一不口心②
ئىككى تىلى بار <成>话有中话：ئۇنىڭ گېپىنىڭ
话的他 。~ ئۇنىڭ ، تەس قىلىش ياغلانلىقىغا ھۆكۈم ـ راست
话有中话他，分难假真 。
ئىككى دۇنيا <成>世两① (间阴和间阳)世两②

码事：ياخشى نىيەتتە بېرىلگەن تەنقىد بىلەن يامان نىيەتتە قە-
击攻的意恶跟评批的意善 . ~ لىنغان ھۇجۇم پۇتۇنلەي
完全两是码事 。
ئىككى خىيال 三心二意，迟疑不决：ئىمتىھانغا قاتـ-
或加参 . بولۇپ قالدىم . ~ قانتاشماسلىق ھەققىدە ـ نىشىش
决不疑迟我，试考加参不 。
ئىككى دۇنيا بولۇشماق <成>往来绝断：شۇنداق
قىلىپ ، ئۇ بىر نەۋرە ئاكىسى بىلەن ئىككى دۇنيا بولۇشۇپ كەتـ-
往来了绝断兄表同他，是于 . تى 。
ئىككى دۇنيا رازى <成>非常意满：مەن سىزدىن
~ . 意满常非你对我 。
ئىككى دۇنيالىق 的世来和世今，的世两 <成>
ئىككى سەككىز ئون ئالتە 两八斤半
ئىككى قولدا تۇتماق 抓手两
ئىككى قولىغا تايانماق 依(手双)量力的己自靠依：
ئۇزۇمچىلىك يېزىسىدىكى دېھقانلار ئىككى قولغا تايىنىپ بېيىدى .
了裕富变量力的己自靠依民农的村萄葡 。
ئىككى قوللاپ 双手：ئۇ تونۇشتۇرۇشنى ~ سۈندى .
信绍介了上递手双他 。
ئىككى قوللۇق 手两：~ سىياسەت 策政手两
手双 <成> ئىككى قولنى بۇرنىغا تىقىپ قالماق
空空：ئۇلار بىزگە ياخشىلىق قىلغان ، بالىسىنىڭ تويىغا ئىككى
不们我待们他 . قولىمىزنى بۇرنىمىزغا تىقىپ بارساق بولماس
行不怕礼婚的子孩们他加参去手双着空们我，薄 。
ئىككى قولۇم كۆكسۈمدە 命遵
ئىككى قۇتۇب 极两
ئىككى قۇتۇبقا بۆلۈنمەك 化分极两：بازار ئىگىلىكىنى
راۋاجلاندۇرۇشتا ئىككى قۇتۇبقا بۆلۈنۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىش كې-
发 . رەك 。化分极两现出止防要，济经场市展
ئىككى قۇتۇبلۇق لامپا 管极两 <物>
ئىككى قىرقىم 损磨次二牙(驼骆岁二十)
ئىككى قىرلىق ئارپا 麦大棱二 <植>
ئىككى قىممەت لوگىكىسى 辑逻值二 <逻>
ئىككى كۆزى تۆت بولماق 望，穿欲眼望 <成>
望，穿欲眼望：ئۇ سېنى كۆتۈپ ، ئىككى كۆزى تۆت
水秋穿，巴巴眼：ئۇ سېنى كۆتۈپ ، ئىككى كۆزى تۆت
بولدى . 你等地巴巴眼他 。
ئىككى كۆرەك تۆگە 驼骆岁四
日来，头活天几没 ئىككى كۆنلۈك ئۆمرى قالماق
我 . 多无：مەن قېرى ئادەم ، ئىككى كۆنلۈك ئۆمرۈم قالدى
了天几了不活，了老 。

ئىككى كۈننىڭ بىرىدە <成>五差三隔：ئۇ～بوۋىسىنى يوقلىغىلى كېلەتتى．他～来探望祖父。

ئىككى كېمىگە دەسسىمەك <成>船只两踩脚

ئىككى گەپنىڭ بىرى بولسا 口：口闭口张，声声口口～ ، بىلمەيمەن دەيدۇ．他～道知不说声声口口。

ئىككى مەنبەچىلىك <哲>二元论

ئىككى مەنبەلىك ئىگىلىك <经>二元经济

ئىككى نامەلۇملۇق تەڭلىمە <数>二元二次方程式

ئىككى نۇقتىچىلىق <哲>二点论

ئىككى ئوتتۇرىدا قالماق 左右为难

ئىككى ئېغىز گەپ 话：两～有我～两句话说您跟要话句两一有我。

ئىككى ئىلىك خەت 封，函，件：～两～ يېزىۋەتكەن بولسىلا ، تولىمۇ ياخشى بولاتتى．再就信件个两写您驾劳了过不好。

ئىككى ياقلىق بۇلۇڭ <数>二面角

ئىككى ياقلىق شەكىل <数>二面形

ئىككى ياقلىما 两面方

ئىككى ياقلىمىلىق ① <哲>二重性：～ ماڭاش تۆلەش ئىككى ياقلىمىلىقلىق ئىشچى / 二重性工资制 ئەمگەكنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى / 劳动二重性 تاۋارنىڭ ئىككى ياقلىمىلىقلىقى / 商品的二重性 ②双性：～ خىسلەت 两性，双性格：～ شەخسىيەتچىلىك / 人重双性 ئىككى ياقلىمىلىقلىقى 物事的两重双性

ئىككى يانغا قارىماق <成>顾左右而两盼

ئىككى يۈزلۈك 的面双：～ كاجى 双面卡叽

ئىككى يۈزلىمە 的刀三面两：～ ئادەم 两面三刀的人

ئىككى يۈزلىمىچى 派面两

ئىككى يۈزلىمىچىلىك 法手派面两：～ قىلماق 耍两面派手法

ئىككىقات 〔静〕双身子，孕妇

ئىككىقات بولماق 怀孕

ئىككىلەمچى <哲>①〔静〕二第～ <电>②性二次波

ئىككىلەمچى بۇلغىنىش 二次污染

ئىككىلەمچى دەرەخ 次生林木

ئىككىلەمچى دەريا 成后河

ئىككىلەمچى دەۋر <地>二叠纪

ئىككىلەمچى دولقۇن <物>二次波

ئىككىلەمچى سىستېما <地>二系叠

ئىككىلەمچى سىكلون 副气旋，次气旋 <气>

ئىككىلەمچى قان ئازلىق <医>继发性贫血

ئىككىلەمچى كۈچىنىش <水>次应力

ئىككىلەمچى كېسەللىك <医>继发病

ئىككىلەمچى مەھسۇلات <经>下游产品

ئىككىلەمچى ئۇرغۇ <语>次重音

ئىككىلەمچى ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش 第二长元音

ئىككىلەمچى يىلتىز <植>次生根

ئىككىلەندۈرمەك «ئىككىلەنمەك»的使动态：ئۇنىڭ بىلەن گەپنى مېنى ئىككىلەندۈرۈپ قويدى．他的话句这我得说～迟疑不决。

ئىككىلەنمەك 〔动〕犹豫，踌躇，迟疑：ئۇ ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتاتتى．他～不决。 سەن بۇ ئىشتا قىلچە ئىككىلەنمەسلىكىڭ كېرەك．这事件你要不毫丝～对。他～踌躇，一下子拿不定主意。了～后最，了同意后才。 ئەمدى ئىككىلىنىشكە بولمايدۇ．了～迟疑能不再。

ئىككىلىك 〔静〕二位进制

ئىككىلىك ساناق سىستېمىسى <数>二进位数制

ئىككىلىك سىستېما <数>二位进制

ئىككىلىنىشمەك «ئىككىلەنمەك»的同态共动

ئىككىنچى 〔静〕①第二：～ ئۆي 二号房间 / 1 ـ ئاينىڭ ～ كۈنى 元日二月～ / سىنىپ 二年级～ / ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ～ يېرىمى 上半叶纪世②次再：مۇنداق ئىشنى ～ قىلمايمەن．我～的别③。了事的样这做不再：سەن بۇ ئىشنى ～ بىر ئادەمگە دېمە．这件事～不要给别人讲。

ئىككىنچى ئالەم تېزلىكى <物>二第宇宙速度

ئىككىنچى ئاۋاز تېزلىكى <物>亚声速

ئىككىنچى ئاي <天>二月

ئىككىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل <数>二第运算级

ئىككىنچى پاس <体>二传

ئىككىنچى پاسچى <体>二传手

ئىككىنچى تەرەپ 对，方～方乙

ئىككىنچى تۇراقلىق تەڭپۇڭلۇق <物，化>亚稳平衡

ئىككىنچى تۇراقلىق ھالەت <物，化>亚稳态

ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا 换，说话句～换之言

ئىككىنچى جۇ 九二 <气>
ئىككىنچى چوڭ قۇرۇقلۇق 陆大次
ئىككىنچى دەرىجىلىك ئەگرى سىرت 二 <数> 面曲次
ئىككىنچى دەرىجىلىك تەڭسىزلىك 次二 <数> 式等不
ئىككىنچى دەرىجىلىك تەڭلىمە 程方次二 <数>
ئىككىنچى دۇنيا 界世二第
ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى 战大界世次二第
ئىككىنچى رەت ①第二排<法>②第二序顺
ئىككىنچى سوت 审二 <法>
ئىككىنچى سوغۇق فرونت 锋冷副 <气>
ئىككىنچى كەسىپ 业产二第 <经>
ئىككىنچى ئىنتېرناتسىئونال 际国二第
ئىككىنچىدىن 〔助〕其次：بۇ يېزىنىڭ تۆپرىقى ناچار ، ～ سۇيى قىس . 水缺是次其，差质土子村个这 。
ئىككىنچىلەپ 〔静〕再：بۇنىڭدىن كېيىن سېنىڭ ئۆيۈڭگە ～ بارمايمەن . 了去家你到不再我后以今从 。
ئىككىنچىلىك 〔静〕二第，名亚军：ئىككىنچىلىكنى ئالماق 军亚得获，名二第获
ئىككىيلەن 〔静〕两，人二，俩：ئۇلار ～ مەكتەپكە كەتتى . 了去校学到人二们他 。
ئىكۇئۇالېنت 〔静〕当量，等价物
ئىكۇئۇالېنتلىق 〔静〕当量，的价等 <化>
ئىكىرتمەك 〔动〕压迫，压欺，迫压，磨折，待虐 <古>
ئىكىرچىگۇ 〔静〕疑嫌，疑猜，疑怀，惑疑 <古>
ئىكىرچىگىۋۇن 〔静〕犹豫不决，的疑迟，的踌躇 <古>
ئىكىر ـ چىكىر 〔静〕①零碎，的碎琐，的皮蒜毛鸡 ②细底，细微，委原：بۇ ئىشقا يېڭىدىن كىرىشتۇق ، ئىكىر ـ چىكىرىنى تېخى بىلىپ بولالمىدۇق . 干始开刚们我，之微细处 。透摸有没还事这
ئىكىرلىك 〔静〕苦痛，楚苦，闷苦 <方>
ئىكىندى 〔静〕申时(下午3至5点之间) <方>
ئىگ 〔静〕病，病疾 <古>
ئىگە 〔静〕①主人，家东：ئۆي ئىگىسى / 东房，主房 يەر ئىگىسى / 人主的地土 ، دۇكان ئىگىسى / 东店 ، مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۆچلۈك . <谚>小偷比失主还凶 。ئىتنىڭ پەيلى ئىگىسىگە مەلۇم . <谚>②狗知道人主气脾。
主语：«مەن بىر كىتاب ئالدىم» دېگەن جۈملىنىڭ ئىگىسى «مەن» . "我"是语主的子句一这"书本一了买我"。
③主 <宗>，有具④(呼称的主真对徒教兰斯伊)
有拥：مەملىكىتىمىز ئىنتايىن مول تەبىئىي بايلىقلارغا ～ . 我国家的器武核有拥 。源资然自的富丰极有拥
ئىگە بولماق ①有具，有占，有拥，掌握：بۇ يەرنى ئاچساق ، مول تەبىئىي بايلىققا ئىگە بولىمىز . 片这发开们我，地方有丰将 。源资富有拥
ئىگە بولدۇق . 到得②。源来料原多很了握掌们我，得取，受到：بىز بىرىنچى قول ماتېرىيالغا ئىگە بولدۇق . 我们了得取 。料资手一第
ئىگە ـ چاقا 〔静〕者管照，者护庇：ئۇ خوددى ئىگە ـ چاقىسى يوق ئادەمدەك كوچىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئولتۇراتتى . 他着坐里落角个一的道街在样一人的管照人无像好
ئىگە ـ چاقىسىز 〔静〕的主无，的靠无依无：～ ئۆي 子孩的靠无依无 / 屋房的主无
ئىگە ـ چاقىلىق 〔静〕的主有，的靠依有
ئىگە ـ خەۋەر 〔静〕主语>：谓主 <语 ～ مۇناسىۋىتى 关谓主系
ئىگە ـ خەۋەرلىك 〔静〕的谓主：～ جۈملە 主 <语>的谓主，句谓 / قۇرۇلما 构结谓主
ئىگەكسىم 〔叹〕不管怎样：～ ، ھەممىمىز قېرىنداش بولغاندىكىن ، مېنىمۇ يوقلاپ قويساڭ بولاتتىغۇ ! 们我，样怎管不！嘛我看一看去应也你，弟兄胞同是都
ئىگەمەك 〔动〕固定，系，捆，拴 <古>
ئىگەنمەك 〔动〕胎怀 <古>
ئىگچىل 〔静〕的病多 <古>
ئىگدىش 〔静〕胞同，的母同 <古>
ئىگدىلمەك 〔动〕养培被，练训受，育教受 <古>
ئىگرەنمەك 〔动〕吟呻 <古>
ئىگسىزلىك 〔静〕康健 <古>
ئىگلەمەك 〔动〕病患，病生 <古>
ئىگىد 〔静〕的伪虚，的假虚，的假 <古>
ئىگىدار 〔静〕人有持，者有所：ئىگىدارلىق ھوقۇق ـ مەنپەئەت

پەئەتى 所有者权益

ئىگىدارچىلىق 〔静〕所有，有管辖：بۇ يەرلەر دېھقانلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولىدۇ . 这些土地归农民所有。 ئۇ مال-لارنى بىزنىڭ ئىگىدارچىلىقىمىزغا تاپشۇرۇش كېرەك . 那些货物归我们所有。

ئىگىدارچىلىق قىلماق 有占有，有拥有：يەر دۆلەتكە تەۋە ، ئۇنىڭغا ھېچكىم ئىگىدارچىلىق قىلالمايدۇ . 土地属国家所有，谁都不能占有。

ئىگىدارلىق = ئىگىدارچىلىق

ئىگىدارلىق قىلماق 作主有：بىز ئۆز زېمىنىمىزغا ئىگىدارلىق قىلىمىز . 我们自己由地主作主有。

ئىگىدارلىق ھوقۇقى 所有权 <经>

ئىگىدىگۇ 〔静〕养教，养育，教养 <古>

ئىگىدىمەك 〔动〕①扶助，救助②提升，提高 <古>

ئىگىسىز 〔静〕无主的，无人认领的：ئۇلۇك ~ 无主财产 / ~ بېتىم بالا 无人认领的孤儿 / ~ خەت 无主信句 <语>

ئىگىسىز جۈملە 无主句 <语>

ئىگىسىز قالماق 无依无靠，归可家无：مەريەمخان ئىگىسىز قالغان بالىلاردىن بىرمۇنچىسىنى باقتى . 圣母玛利亚收养了很多无家可归的孤儿。

ئىگىسىزلىك 无主的状态，«ئىگىسىز»式形容词名词化

ئىگىش 〔静〕驯服，驯养的动物的暴躁性情未改

ئىگىل 〔静〕平常，平凡的，普通的 <古>

ئىگىلەتمەك 使动态：ئۇقۇغۇچىلارغا ئالدى بىلەن دەرسنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى ئىگىلىتىش كېرەك . 首先要使学生掌握课内容。

ئىگىلەشمەك 共同态的«ئىگىلىمەك»

ئىگىلەنمەك 被动态：ئۇي - جاي سېلىشقا بولىدىغان بوش يەرلەر ئاللىقاچان باشقىلار تەرىپىدىن ئىگىلىنىپ كەتكەنىدى . 空闲的宅基地早就被人别占了。

ئىگىلىك 〔静〕①有拥，占有，经营：دۆلەت ~ 国家有企业 / بۇ يەرلەر ئەمدى مېنىڭ ئىگىلىكىمدە بولىدۇ . 这些土地现在归我所有。②经济，产业：خەلق ~ىنى جانلاندۇرماق 搞活经济 / ~ىنى گۈللەندۈرمەك 繁荣经济

ئىگىلىك ئالماش 物物交换 <语>

ئىگىلىك باشقۇرۇش 经营管理，经营管理：ئىگىلىك باشقۇرۇشتا ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقى 经营自主权 / ~ تۈزۈلمىسى 经营管理体制

ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمى 经营机制 <经>

ئىگىلىك باشقۇرۇش ئىقتىسادشۇناسلىقى 经营经济学 <经>

ئىگىلىك پىسخولوگىيىسى 产业心理学 <心>

ئىگىلىك كېلىش 属格，领属格 <语>

ئىگىلىك ھوقۇقى 主权：دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى قوغدىماق 捍卫国家主权 / ئىگىلىك ھوقۇقىنى يۈرگۈزمەك 行使主权 / ئىگىلىك ھوقۇقلۇق دۆلەت 主权国家

ئىگىلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى 产业经济学 <经>

ئىگىلىمەك 〔动〕①占，占用，占据：قوشۇلىدىغانلار كۆپ سانىنى ئىگىلىدى . 赞成的多数占了。 جاھازلار ناھايىتى جىق يەرنى ئىگىلىۋاپتۇ . 家具占用的地方太多了。 ئۇلار نۇر-غۇن مال - مۈلۈكنى ئىگىلىۋالدى . 他们把大量财产据为己有。 جەڭ مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەش بۇ رومانداۋ چوڭ ئورۇننى ئىگىلەيدۇ . 描写战斗场面的这部小说占了很大篇幅。②掌握：ئۇ ئىنگلىز تىلىنى خېلى ياخشى ئىگىلەپتۇ . 他英语掌握得较好。

ئىڭە 〔模〕哇哇：بوۋاق ~ قىلىپ يىغلاپ كەتتى . 婴儿哇哇地哭起来了。

ئىڭەس 〔静〕呆子，傻子 <古>

ئىڭەلىمەك 〔动〕哇哇地哭：بالا ئىڭەلەپ يىغلاپ ئانىنى ئالدىراتتى . 孩子哇哇地哭急了妈妈。

ئىڭە - ئىڭە 〔模〕呱呱（哭小儿容形）

ئىڭرىتماق 使动态的«ئىڭرىماق»：بالىنىڭنى ئىڭرىتماي ، ئەمگۈزسىڭىز . 别让孩子哇哇地哭，给您奶吃。

ئىڭرىشىماق 共同态的«ئىڭرىماق»

ئىڭراق 〔静〕呤呻：~ ئاۋاز 呤呻声

ئىڭرىماق 〔动〕哼，呤呻：كېسەل كېچىچە ئىڭراپ چىقتى . 他一夜哼了病人。 ئۇ بىر قېتىممۇ ئىڭراپ قويمىدى . 他没哼过一声。 نېمىشقا ساق تۇرۇپ ئىڭرايسەن ؟ 无病呤呻什么？ بەزىلەر بارىكى ، بىر يېرى ئاغرىمىسىمۇ ئىڭرايدۇ . 有些人就是无病呤呻。

ئىڭىلدىك 〔静〕耳环 <方>

ئىڭىلىچ 〔静〕蒜石 <植>

ئىلاج 〔静〕办法，法子（ئىلاجى）：~ قانچە ؟ 有什么办法？ ~ يوق . 没法办。 ~ زادى ، بولمىسا ، ئۆزۈڭگە بېرىپ كېلىشكە توغرا كېلىدۇ . 实在没法子，（已得不）只好你自己去一趟。

ئىلاج بار ①能尽量，能尽可：بۇ ئىشنى ~ بۇگۈن تۈگىتەيلى . 这事今天能尽可能办完。②有办法。

ئىلاج قىلماق 设法，法办想
ئىلاجىنىڭ بارىچە 能可尽，量尽：～ بۇرۇنراق جاۋاب بەرسىڭىز . 复答点一早能可尽你请 。
ئىلاجسىز 〔静〕 已得不，何奈可无，法办没：مەن ～ ئەھۋالدا قالدىم . 地境的何奈可无于处在现我 。 ئۇ ～ ماقۇل بولدى . 意同而已得不他 。
ئىلاجسىزلىق 的名象抽的«ئىلاجسىز»词：قاسىم ئىلاجسىزلىقتا ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلغان . 己自了开离而已得不木斯喀 。乡家的
ئىلاھ (ئىلاھى) 〔静〕〈宗〉神，灵神：ئىلاھىم ئامان قىلسۇن . 佑保灵神 。
ئىلاھ ئىزلەش تەلىماتى 〈宗〉论神寻
ئىلاھاڭامىن 〔静〕〈宗〉敏阿(祷祈求乞或施舍的时)语用，意为"求所我准祈"）
ئىلاھائامىنغا كەتمەك 〈成〉空落，费白：شۇنچە كۆپ پۇل خەجلىدۇق ، ھەممىسى ئىلاھائامىنغا كەتتى . 我们花了费白都全，钱的少不了 。
ئىلاھە (ئىلاھەسى) 〔静〕〈宗〉女神
ئىلاھىي 〔静〕的神，的奇神：～ كۈچ 量力的奇神
ئىلاھىي دۇنيا 天国
ئىلاھىي ھاكىمىيەت 〈哲〉神权
ئىلاھىيەت 〔静〕学神
ئىلاھىيەتشۇناس 〔静〕家学神
ئىلاھىيەتشۇناسلىق 〔静〕学神
ئىلاھىيلاشتۇرماق «ئىلاھىيلاشماق»的动使态
ئىلاھىيلاشتۇرۇشماق «ئىلاھىيلاشتۇرماق»的同共态
ئىلاھىيلاشتۇرۇلماق «ئىلاھىيلاشتۇرماق»的被动态
ئىلاھىيلاشماق 〔动〕化神
ئىلاۋە 〔静〕注备，考备，注注，言附，语按：تەھرىر ئىلاۋىسى 按者编
ئىلاۋە قىلماق 录附，注备，注附
ئىلە 〈方〉〔静〕疗治
ئىلەرسۇك 〔静〕〈古〉带裤
ئىلەشتۇرگۈچ 〔静〕器拌搅，机拌搅
ئىلەشتۇرمەك «ئىلەشمەك»的动使态：سېمونت لاينى ماشىنا بىلەن ～ 用机水泥浆拌搅器 / ئۇنى ئىلاھشتۇرۇۋەتتى . 了糟搅他让都情事 。 تالاغا چىقىپ ئويناڭ ، بۇ يەردە مېنى ئىلەشتۇرمە ! 我扰搅里这在别，吧儿玩去出！
ئىلەشتۇرۇشمەك «ئىلەشتۇرمەك»的同共态
ئىلەشتۇرۇلمەك «ئىلەشتۇرمەك»的被动态

ئىلەشكەك 〔静〕和随，的和随，的人近易平：～ ئادەم 人的
ئىلەشمەك 〔动〕①杂混，搀：قوناق ئۈنى بىلەن بۇغداي ئۈنى ئىلىشىپ قاپتۇ . 玉米面和面白搀成了客人的粮食。②交打。了起一到搀面白和面米：ئۇ بۇ يەرگە كەلگەندىن بۇيان ھېچكىمگە ئىلەشمەي يۈرۈۋەردى . 往来，道，往独行独，来以儿这到他从自 。了乱错经神他：ئۇ ئىلىشىپ قاپتۇ . 乱错经神④目帐错算 ～ ھېسابتا 错出③。道交打不都
ئىلەك 〈古〉〔静〕家东，人主
ئىلەكچى = جارچى
ئىلەكچۈچ 〔静〕千秋：～ ئۆچمەك 千秋荡
ئىلەل (声诺应的汗可，克伯对)喳 〈古〉〔叹〕
ئىلەنچ[1] 〈方〉〔静〕讥相唇反，落奚，苦挖
ئىلەنچ[2] 〈古〉〔静〕的弯拐里曲，的弯多，的曲弯
ئىلەنمەك[1] 〈方〉〔动〕缠纠
ئىلەنمەك[2] 〈古〉〔动〕治统
ئىلىباسۇن (子鸭种一)逊巴利伊 〈动〉〔静〕
ئىلىبوخچا 〈方〉〔静〕包线针的儿女家出给送亲母
ئىلتىپات (ئىلتىپاتى) 〔静〕①赐恩，典恩，惠恩：ئەركىن ، لېكىن خەلق كۆرەش ئارقىلىق قولغا كەلتۈرگەن ، ئۇ ھېچقانداق ئىلتىپاتتىن كەلگەن ئەمەس . 不，的来得争斗民人是由自 。的赐恩人么什是谢感 . ئىلتىپاتىڭىزغا رەھمەت：情盛②。情盛的你
ئىلتىپات قىلماق 光赏，赐赏，识赏②恩开① خانىمىزگە ئىلتىپات قىلسىلا . 坐一舍寒到光赏请 。 ئىلتىپات قىلىپ بۇ سوۋغىنى قوبۇل قىلغايسىز . 礼份这下收脸赏请 。 تاماقنا ئىلتىپات قىلسىلا . 餐就光赏请 。
ئىلتىپات كۆرسەتمەك 勤殷，照关：بالىلىرىمىز تېخى گۈدەك ، كۆپرەك ئىلتىپات كۆرسىتىشلىرىنى ئۈتۈنىمىز . 们我 。照关多您请，稚幼很还子孩的
ئىلتىپاتسىز 〔静〕漠冷：بىزگە قىلىنغان بۇ خىل ئىلتىپاتسىزلىققا چىدىغىلى بولمايدۇ . 不是遇待漠冷种这的们我对 。的忍容可
ئىلتىپاتسىزلىق 〔静〕度态的漠冷：ئۇ بىزگە ～ قىلدى . 漠冷很度态们我对他 。
ئىلتىپاتلىق 〔静〕的情盛：～ تەكلىپلىرى ئۈچۈن ئىنتايىن مىننەتدارمەن . 分万激感请邀情盛的您对 。
ئىلتىجا (ئىلتىجاسى) 〔静〕求祈，求请，求要：مېنىڭ ئىلتىجايىمنى بىر قېتىم قوبۇل قىلىڭ . 求请的我受接请 。
ئىلتىجا قىلماق 求恳，求祈：ھەق ـ ناھەقنى ئېنىق

ئايرىشلىرىنى ئىلتىجا قىلىمەن . 非是清分您求祈我 。

ئىلتىجالىق 〔静〕 的求祈，的望期：ئۇ ھەمراھىغا ~ كۆز- 同着望光目的求祈以他 . لىرى بىلەن تەلمۈرۈپ قارىدى 。伴

ئىلتىماس (ئىلتىماسى) 〔静〕 子呈①书请申，求请②：مېنىڭ بىر ئىلتىماسىم بار . 求请个有我 。

ئىلتىماس قىلماق 申请，请求：ئۇ ئۆزىگە يۇقىرىنىڭ ئەڭ جاپالىق ۋەزىپە تاپشۇرۇشىنى ئىلتىماس قىلدى . 上求请他 。务任的巨艰最他给交级

ئىلدام 〔静〕 快，速快，速急，速迅：~ ماڭماق 快走 / با- لىخانىدىن ~ چۈشكەن چولپان ئىشكىنى ئاچتى . 楼下速快 。门了开打潘丽乔的

的促急着迈 ~ قەدەم تاشلىماق 伐步

ئىلدامىلاتماق «ئىلدامىلىماق» 的使动态：سۈرئەتنى ~ 快加 伐步快加 ~ قەدەمنى / 度速

ئىلدامىلىتىشماق «ئىلدامىلاتماق» 的态同共

ئىلدامىلىتىلماق «ئىلدامىلاتماق» 的态动被

ئىلدامىلىق «ئىلدام» 的名词形式：ياشانغانلارغا مۇناسىق سۈر- ئەت بىلەن مېڭىش ~ قىلىدۇ . 速种这以，说来人年老对 。了快太走行度

ئىلدامىلىماق 〔动〕 加速，加快：ئۇنىڭ مېڭىش سۈرئىتى ئىل- دامىلىدى . 度速进行了快加他 。

ئىلدۇرماق «ئىلماق» 的使动态

ئىلدىرىم 电闪，雷 〈古〉〔静〕

ئىلرۇك 香芸 〈植〉〔静〕

ئىلغا[1] 疔毛羊出长 ~ چىقماق 疔毛羊：〈医〉〔静〕

ئىلغا[2] 下见

ئىلغا قىلماق 辨别，看清：ئوغرى قويۇق دەرەخزارلىق ئىچىدىكى ئۆينى ئىلغا قىلدى . 那中林树密茂了清看偷小 。子屋间一

ئادىل ئۇدۇلغا قارىدى ، ئەمما ھېچنېمىنى ئىلغا قىلالمىدى . 不辨分也么什但，眼一了望面对朝力迪阿 。清

ئىلغاتماق «ئىلغىماق» 的使动态：مال ~ 物选挑人叫 ~ مېۋە - چېۋە 品 / 果水选挑人叫

ئىلغار[1] 〔静〕 进先：~ خىزمەتچى 先进作工者 / ~ تېخ- نىكا 术技进先

ئىلغار[2] 探哨，察侦，候斥 〈古〉〔静〕

ئىلغارلاشتۇرماق «ئىلغارلاشماق» 的使动态

ئىلغارلاشتۇرۇلماق «ئىلغارلاشتۇرماق» 的态动被

ئىلغارلاشماق 进先变〔动〕

ئىلغارلىق 〔静〕 性步进，性进先：سېنىڭ كاساپىتىڭدىن گۇرۇپپىمىز ئىككى قېتىم ئىلغارلىقتىن قېلىپ قالدى . 小们我 。史历 ~ تارىخىي 。号称进先了去失次两得害你被组

步进的

ئىلغارماق 步快②忙忽，忙赶，忙急① 〈古〉〔动〕 走疾，走

ئىلغاشماق «ئىلغىماق» 的态同共

ئىلغانچى (人的帝皇于举荐被代古)士贡 〈古〉〔静〕

ئىلغاندى 的下剩挑，的残挑：~ مال 残货 / 〔静〕 ئالما 果苹的下剩挑 / كوچىغا شاپتۇل سېتىۋالغىلى چىقسام ، ئىلغاندىلىرى قالغانكەن ، ئالمىدىم . 我，买去街上桃子，全 。买没我，的下剩挑是

ئىلغانماق 态动被的 «ئىلغىماق»

ئىلغۇ 〔静〕 子钩，钩挂：ئۇلار كىيىملىرىنى سېلىپ ئىلغۇغا ئېسىپ قويۇشتى . 了上钩衣在挂服衣下脱们他 。ئىل- غۇدا گۆشۈك بولسا ، بىر كۈنى مېھمانغا يارار . 有上钩 〈谚〉 。 肉 ，来客不愁

ئىلغۇچ 〔静〕 扣纪风，销插，儿锅钉①：ئىلغۇچنى ئېچە- ۋەتمەك 针别，针钩② 销插开拉

ئىلغىم 芹膜斑 〈植〉〔静〕

ئىلغىماق 〔动〕 加，选挑，挑①：غىزا ~ 挑食②分清：ئاق - قارىنى ~ 分 白黑清

ئىلغىمئوت 芹瓣膜 〈植〉〔静〕

ئىلكەشمەك 得获③涉干，预干②连牵① 〈方〉〔动〕

ئىلگەرمەك 到得，得取；握，持 〈古〉〔动〕

ئىلگەك 〔静〕 扣纪风②销插①：ئۇ ھەربىي كىيىم كىيگەندە ئىلگىكىنى ئېچىۋەتمەيدۇ . 扣纪风开打不从服军穿他 。子钩③

ئىلگىرى 〔静〕 前先，先原，往以，前以，前从①：بىز ~ ساۋاقداش ئىدۇق . 学同老是先原们我 。مەن ~ بۇ يەرگە كېلىپ باقمىغانىدىم . 方地个这过来有没前以我 。مەن ~ ئەجەب ئالقىلىماپتىمەنغۇ ؟ 说听没么怎我前先 ، 面前，前②：بۇ شەھەرنىڭ تەرەققىياتى بۇرۇنلا ~ ئىدى . 市城座这 。步进：达发当相就来原

ئىلگىرى باسماق 展进：ئۇنىڭ ئىشى بىرئاز ئىلگىرى باستى . 。展进点一了有情事的他

ئىلگىرى سۈرمەك 促 ~ ئىشنى 动推，进增，进促：ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدە- كى دوستلۇقنى ئىلگىرى سۈرۈش كېرەك . 民人国各进增要 。谊友的间之

ئىلگىرى كەلمەك 兴旺，兴隆；兴很意生的木热克．克热木纳什－兴隆。

ئىلگىرى ـ ئاخىر 〔静〕先后，后前；～ بولۇپ بەش قېتىم يىغىن ئاچتۇق．我们先后开了五次会。

ئىلگىرى ـ كېيىن 〔静〕先后，后前；بېيجىڭغا ～ بەش قېتىم باردىم．我先后去了北京五次。

ئىلگىرىكى 〔静〕以前，从前，的前；～ ئىش چاغ / 事的前以前时个一前

ئىلگىرىلەتمەك «ئىلگىرىلىمەك»的使动态；خىزمەتنى ～ 作工进推

ئىلگىرىلەشمەك «ئىلگىرىلىمەك»的共同态

ئىلگىرىلىمە 〔静〕前进，折转

ئىلگىرىلىمە دولقۇن 前进＜物＞波

ئىلگىرىلىمە قوشما جۈملە 转折＜语＞复句

ئىلگىرىلىمە ھەرىكەت 平动＜物＞

ئىلگىرىلىمەك 〔动〕①前进，进挺，进推，展进；بىر قەدەم ～ / 步一进

يېزىلاردىكى ئېلېكترلىشىش خىلى ئىلگىرىلىدى．农村的电气化很大的进展。

قوشۇنلىرىمىز جەنۇبقا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە．我们南向正军进推。②进步；

ئۇ ئىدارىمىزغا كەلگەن ئۈچ يىل ئىچىدە خېلىلا ئىلگىرىلەپ كەتتى．他到我们单位的三年中有了很大的进步。

ئىلگىرىلىگەن ھالدا 一进一步；بۇ مەسىلىنى يەنىمۇ ～ تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ．这个问题需要更进一步研究。

ئىللا ـ بىللا 〔静〕压根儿，对绝＜习＞；مەن ئۇنى ～ كۆرمىدىم．我压根儿没有见到他。

ئىللا ـ تاۋارا = ئىللا ـ بىللا

ئىللەت 〔静〕①疾病，病症；كونا ～ / 固疾

ساقايماس ～ ئۇزۇلمىگۈچە مىللەت تۈزەلمەس．兴族民，正改不病毛＜谚＞。

فىزىئولوگىيىلىك ～ 生理上的缺陷

ئىللەتسىز 〔静〕无，没有病弊，没有缺陷；～ ئادەم يوق．没有病弊的人。

ئىللەتلىك 〔静〕有，有病毛，有病弊；～ ئادەم 有病的人

ئىللىكس 青冬＜植＞

ئىللىت 〔静〕伊利石＜矿＞

ئىللىق 〔静〕①和，暖，温，煦；～ باھار شامىلى 和风春，春风和煦 / 暖天气

的蔼和，的情热②

ئىللىق بۇلۇت 暖云＜气＞

ئىللىق چىراي 热情，悦色，和颜；ئۇ مېھمانىنى ～ قارشى ئالدى．他热情迎客。

ئىللىق فرونت 暖锋＜气＞

ئىللىق ئېقىم 暖流＜气＞

ئىللىقلىق «ئىللىق»的式形词名；ئۇنىڭ چىرايىدىكى ～ مېھرىبان ئەندىشىلىرىمنى بىردىنلا تۈگەتتى．她的和颜悦色表情一下子消散了我的担心。

ئىلمىماق 〔动〕①挂，扣；ئۇ شەپكىسىنى ئېلىپ تامدىكى قوزۇقتا ئىلىپ قويدى．他脱下帽子在挂子橛墙上。②住抓，把话）；ئىلھام مەمەتنىڭ سۆزىنى ئىلىۋالدى．伊力哈木把麦麦提的话抓住了。

ئىلمان 〔静〕温的，的温；～ سۇ / 水温 چاي ～ 茶温

ئىلمان قانلىق ھايۋان 常温动物

ئىلمە 〔静〕针，的织针＜纺＞

ئىلمە توقۇلما 针织物，品织物＜纺＞

ئىلمەك 〔静〕①钩，钩子；ئىشىك ئىلمىكى 门钩②的弯钩

ئىلمەك بۇرۇن 鹰钩鼻

ئىلمەك بۇدۇر (مېڭىدە) 回钩＜理生＞

ئىلمەك تۇتام 束钩＜理生＞

ئىلمەك تۈكچە 毛状钩

ئىلمەك قۇرت 虫钩

ئىلمەك كۆلۈچ 手板钩

ئىلمەك گەپ 话子脖绕

ئىلمەكلىك 〔静〕的口卡带，的儿钩带

ئىلمەكلىك پاترون 头灯口卡

ئىلمېنىت 矿铁钛＜矿＞〔静〕

ئىلمىنۇجۇم = ئاسترونومىيە

ئىلمي 〔静〕①的术学，的学科；خادىم 作工学科 ～ / 者

ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلماق ～ / 田种学科

ئەسەر ～ / 的务教②题问术学 مەسىلە 作著术学

ئىلمي باشقارما 处务教

ئىلمي بايقاش 现发学科

ئىلمي پەرەز 见预学科

ئىلمي تەتقىقات 研科，究研学科

ئىلمي تەجرىبە 验实学科

ئىلمي تەكشۈرۈش 察考学科

ئىلمي جەمئىيەت 会学

ئىلمىي ژۇرنال 报学
ئىلمىي سوتسىيالىزم 义主会社学科
ئىلمىي فانتازىيە 想幻学科
ئىلمىي ماقالە 文论术学
ئىلمىي مەزھەپ 派学
ئىلمىي مۇلاھىزە 点论学科
ئىلمىي مۇھاكىمە 论讨术学
ئىلمىي ھۆكۈم 断论学科 <逻>
ئىلمىي ئۇنۋان 学位：**دوكتورلۇق ئىلمىي ئۇنۋانى** 博士学位 / ～ 学位会员委学位 **كومىتېتى**
ئىلمىي ئىسپاتلاش 证论学科 <逻>
ئىلمىيلىك 性术学，性学科〔静〕
ئىلھام (ئىلھامى) 示启；感灵〔静〕：～ **كەلمەك** 灵生产感，示启到受
ئىلھام ئالماق 受到感灵，舞鼓到得：发启到得，舞鼓到受：**مەن ئۇنىڭ سۆزىدىن ئىلھام ئالدىم** 。我从到受中话讲的他发启了到受中话讲的他从我。
ئىلھام بەرمەك 发启，舞鼓：发启：**بۇ ئىش بىزگە ناھايىتى زور ئىلھام بەردى** 。这事件对我们的发启很大。**ئاممىنىڭ كۆڭلۈم ئىلھام بەرمەك** 。大众的群舞鼓～：众群舞鼓的志斗
ئىلھام تەپەككۇرشۇناسلىقى 灵感思维学
ئىلھامبەخش 的力召感有，的量力舞鼓有〔静〕：～ **ئەدەبىي ئەسەر** 品作学文的力召感有
ئىلھامچى 者励鼓，者舞鼓〔静〕
ئىلھاملاندۇرماق 的态动使的：**ئۇنىڭ سۆزى مېنى ئىلھاملاندۇردى** 。他的话讲了我舞鼓。
ئىلھاملاندۇرۇشماق 态同共的 «ئىلھاملاندۇرماق»
ئىلھاملاندۇرۇلماق 态动被的 «ئىلھاملاندۇرماق»
ئىلھاملانماق 受到感灵，舞鼓受，励鼓受①〔动〕：示启到受：**خەلق ئۇنىڭ ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان باتۇرلۇقىدىن ئىلھاملاندى** 。人民从他的不神精畏无大的中话讲到受了舞鼓。②感灵生产：**ئۇ ئىلھاملانغاندا ئاز ـ تولا شېئىر يېزىپ قويىدۇ** 。他当了感灵时也多少一写点诗。
ئىلى 犁伊 <地>〔静〕
ئىلى ئاق چوشقىسى 猪白犁伊 <畜>
ئىلى ئېتى 马犁伊 <牧>
ئىلى ئېتىز چاشقىنى 鼠田犁伊 <动>
ئىلىتماق 的态使的：**سۇنى ～** 把热烧水 / **تۇخۇمنى ～** 蛋鸡冲
ئىلىتىش توقىچىقى 片药 <药> 温散瓦加晒奴里司

ئىلىتىشماق 态同共的 «ئىلىتماق»
ئىلىتىلماق 态动被的 «ئىلىتماق»
ئىلىشاڭغۇ 人涂糊 **ئادەم ～**：的清不脑头，涂糊〔静〕
ئىلىشاڭغۇلۇق 式形词名的 «ئىلىشاڭغۇ»
ئىلىشتۇرماق 态动使的：**ئىشنى ～** 把事情 / **كاللىنى ～** 把脑袋涂糊，乱搅
ئىلىشقۇ 际交，系联，系关 <方>〔静〕
ئىلىشماق[1] 态同共的 «ئىلماق»
ئىلىشماق[2] 错算 / **گەپنى ～** 说错 / **ئىشتا ～** 做事错②错误，乱错神精：**ئۇ ئىلىشىپ قاپتۇ** 。他神精乱错，常正不神精子脑。③恶心：**مېنىڭ كۆڭلۈم ئىلىشىپ كەتتى** 。我感到恶心。
ئىلىقلىق 的着别，的着挂〔静〕：**ئۇنىڭ پەلتوسى قوزۇققا ～** 。上架衣在挂衣大的他已门。**ئىشىك ～ تۇرىدۇ** 。住别经
ئىلىق ـ مىلىق 热不冷不 <方>〔静〕
ئىلىك (ئىلكىم، ئىلكىك، ئىلكى) 手，手①〔静〕：头手：**ئىلكىمدە بار** 。(钱)有手我指手②。
ئىلىك ئالماق 候问或见意的人别受接指泛：**سەلىمە قادىرنىڭ گېپىنى ئىلىك ئالدۇ** 。赛丽麦谢听尔迪喀的话。**شەھەر ئۇنىڭ سالامىنى ئىلىك ئالمىدى** 。谢麦尔有没理睬的他候问的他。
ئىلىكىدە تۇتماق 有持
ئىلىكىگە ئالماق 握掌，布摆
ئىلىكىگە ئۆتمەك 握掌：**دۆلەت ～** 由国家掌握，归手之人某于操 / **مەلۇم كىشىنىڭ ～** 有所家国
ئىلىكتەللە 嫁陪〔静〕
ئىلىكدىمەك 可认，注关 <方>〔动〕
ئىلىكس 青冬毛 <植>〔静〕
ئىلىكلەمەك 有占；得获，得取，取争 <方>〔动〕，握掌
ئىلىگ 者政执，者治统 <古>〔静〕
ئىلىم 识学，术学，问学〔静〕：**ئىلمىگە بېرىلمەك** 研钻问学 / **تەھسىل قىلماق** 研钻问学
ئىلىم ئالماق 求知
ئىلىم ئەھلى 士之学饱，者学
ئىلىم بەرمەك 识知授传
ئىلىم نوپۇزلۇقى 威权术学
ئىلىماق 热变，温变，热温〔动〕
ئىلىم ـ بىلىم 问学识学〔静〕

ئىلىمپەرۋەر 〔静〕 ～ كىشى 的习学于勤，的强欲知求：人的强欲知求

ئىلىمپەرۋەرلىك 〔静〕 欲知求

ئىلىم - پەن 〔静〕 学科：ئىلىم - پەننى ئومۇملاشتۇرۇش 学科及普

ئىلىم - ھېكمەت 〔静〕 识知，问学

ئىلىمسىز 〔静〕 ～ ئادەم مېۋىسىز دەرەخ 的问学有没：树的果结不如犹问学无人<谚>。

ئىلىمسىزلىك 〔静〕 知无，昧愚

ئىلىم - مەرىپەت 〔静〕 识学，识知

ئىلىم - ئىپرىيان 〔静〕 ～ ئۇ بىر ئۆمۈر 识学，术学，识知：工术学事从仅生一他。ئىشلىرى بىلەنلا شۇغۇللانغان ئادەم 作。

ئىلىنچۇ 遣消，乐娱，心开 <古>〔静〕

ئىلىنچۇك 〔静〕 钩；系联；口借，由理，据根 <方> 子

ئىلىنچۇلەمەك 〔动〕 遣消，乐娱，心开 <古>

ئىلىندۇرماق «ئىلىنماق» 的使动态：ئۇ قىز كۆڭلىكىنى دەرەخ شېخىغا ئىلىندۇرۇپ يىرتىۋېتىپتۇ 挂子裙把娘姑个那。ئېلىقلارنى تورغا ～ 里网人网鱼把。了破挂上枝树到

ئىلىنماق «ئىلماق» 的被动态：لەگلەك دەرەخكە ئىلىنىپ قالدى 衣。了住挂树被筝风。كىيىم تىكەنگە ئىلىنىپ قالدى 服。了住挂刺被衣。

ئىلىنىشماق 〔动〕 挂；粘，着附：شال پاخاللىرى چىتلارغا ئىلىنىشىپ قالدى 草稻。了上笆篱在挂。مېنىڭ 连牵②：任有没曼纳跟我。نامانغا ئىلىنىشىدىغان ھېچبىر يېرىم يوق 线踩③：连牵何。سىزلىم بۇ يىل تېخنىكومغا ئاران ئىلىنىشتى 线数分的专中上踩才易容不好年今妹妹的我。

ئىم[1] 〔叹〕 ～ ، ئۇ يېقىلىپ چۈشىدىغان بولدى 惜婉，情同，悔后示表)呀哎：。了来下摔要他，呀哎。

ئىم[2] 号暗；令口 <古，军>〔静〕

ئىم[3] 语暗 <方>〔静〕

ئىما 下见

ئىما قىلىماق 意示，意示以，目以 ～ كۆز بىلەن 意示 / نىساخان بېشىنى كۆتۈرۈپ ، قادىر ئاخۇنغا ئىما قىلدى 。意示洪阿尔迪喀向，头起抬罕萨妮

ئىماتا 〔静〕 和蛋，面用即，料作肉烤)塔玛伊 <食> (烤再物该满沾串肉，物合调的成而合混科调种各

ئىمارەت 舍房，物筑建〔静〕

ئىمارەتچى 师筑建〔静〕

ئىمارەتچىلىك 〔静〕 业筑建：ئەنئەنىۋى ～ / بۇ 术艺筑建 ئۇيغۇر ئىمارەتچىلىكىنىڭ بىر خىل مىللىي ئۆسلۇبى 维是这。格风族民种一的筑建尔吾

ئىمارەتلىك 〔静〕 ～ شەھەر 的筑建：有层高 市城的筑建

ئىمانىزىم 派象意 <文>〔静〕

ئىمام (ئىمامى) 众群林斯穆领率)目玛伊 <宗>〔静〕 (人的拜礼行举

ئىمامەت 词名象抽的 «ئىمام»

ئىمامەتچىلىك 词名象抽的 «ئىمامەت»

ئىمامەتچىلىك قىلماق 拜领

ئىماملىق 词名象抽的 «ئىمام»

ئىمام - مەزىن 津艾穆和目玛依〔静〕

ئىمان (ئىمانى) 其，“仰信”为意)尼玛伊① <宗>〔静〕 ئۈمان：“行力体身，认招舌口，信诚心内”是义含 ئىمانىنى قاچۇرار . 仰信淡冲会心疑 <谚>：心良②。 سەن بۇ ھەقتە ئىمانىڭ بىلەن سۆزلە 说心良着凭要你此对。话。

ئىماندىن چىقماق 仰信弃背

ئىمانغا كەلتۈرمەك 服说，服治 <成>：مەن ئۇنى ئىمانغا كەلتۈرۈپ قويدۇم 服治我。他了服说。

ئىمان كەلتۈرمەك 依皈，教进

ئىمان ئېيتماق 教兰斯伊依皈，教进

ئىمانى قاچماق 良天失丧 <成>

ئىمانى قىرىق گەز ئۆرلىمەك 怒大然勃 <成>，丈三冒火：ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ، ئىمانىم قىرىق گەز ئۆرلىدى 。丈三冒火我，话的他了听。

ئىمانى كامىل 足十心信，信坚

ئىمانى كۆيمەك 仰信弃背

ئىمانىنى ساتماق 仰信叛背

ئىمانى ئۇچماق 怒愤常非，怒大然勃 <成>：بەزىلەرنىڭ ئارقامدىن قىلغان زەھەر خەندە گەپلىرىنى ئاڭلاپ ، ئىمانىم ئۇچتى 愤常非我，话坏的我说后背在人些一到听。怒。

ئىمانسىز 教宗去失，的仰信教宗有没① <宗>〔静〕 的良天尽丧 <转> ②的仰信

ئىما - ئىشارەت 示暗，意示〔静〕

ئىما - ئىشارەت تىلى 语手，语势手 <语>

ئىما - ئىشارەت قىلماق 意示，示暗

ئىما - ئىشارەتلىك 的示暗〔静〕

ئىما ـ ئىشارەتلىك داۋالاش 暗示疗法
ئىمەرمەك 〈古〉〔动〕 积累，集收，累积，蓄积，攒积
ئىمپورت 〔静〕 进口，输入：～ پېرىزوت نىسبىتى 进口汇率 / ～ ئارقىلىق ئېكسپورتنى تەمىن قىلىش 以进养出 / ～ قوشۇمچە باج 进口附税 / ～ سەپلىمە مەھسۇلاتى 进口替代品 / ～ باج 进口税，进口税
ئىمپورت سەپلىمىسى 〈经〉 进口替代
ئىمپورت قىلماق 进口：ئىمپورت قىلىنغان ئاپتوموبىل 进口汽车
ئىمپورت كارانتىنى 进口检疫
ئىمپورت ئىجازەتنامىسى 进口许可证
ئىمپورت ـ ئېكسپورت 〔静〕 进出口：～ بانكىسى 进出口银行 / ～ سودىسى 进出口贸易
ئىمپۇلس 〔静〕 ①冲动：نېرۋا ئىمپۇلسى 神经冲动 ②冲脉
ئىمپۇلس توك 〈物〉 电冲脉
ئىمپۇلس مىقدارى 〈物〉 冲动量
ئىمپۇلس يۇلتۇز 〈天〉 冲脉星
ئىمپۇلسلىق 〔静〕 〈物〉的冲脉的
ئىمپۇلسلىق ئاۋاز 〈物〉 冲脉声
ئىمپېراتور 〔静〕 王帝，大帝
ئىمپېراتورلۇق 〔静〕 帝国的：～ تۈزۈم 帝制
ئىمپېرىئالىزم = جاھانگىرلىك
ئىمپېرىئالىست = جاھانگىر
ئىمپېرىيە 〔静〕 帝国：رىم ئىمپېرىيىسى 罗马帝国 / ～ تۈزۈمى 帝制
ئىمتىھان (ئىمتىھانى) 〔静〕 考试：ئىمتىھانغا قاتناشماق 参加考试 / ～ سوئالى 考题，试题 / ～ مەيدانى 考场 / ～ ئوچۇق 开卷考试 / ～ ئالماسلىق 免考，免试 / ئىمتىھان ئالماق 考试：ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىن ئىمتىھان ئېلىندى. 现代维吾尔语考了。
ئىمتىھان بەرمەك 报考：ئۇ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەردى. 他报考了大学。
ئىمتىھان بېلىتى 考签
ئىمتىھاندىن قالماق 未考取，落第
ئىمتىھاندىن ئۆتمەك 及格，考取：ئۇ ئىمتىھاندىن ئۆتتى. 他及格了（他通过了考试）。
ئىمتىھان قەغىزى 试卷，考卷
ئىمتىھان ماۋزىسى 教育考试 〈教〉
ئىمتىھان مەيدانى 〈教〉 考场

ئىمتىھانسىز 〔静〕 免试：ئادىل ئالىي مەكتەپكە ～ كىردى. 阿迪力升入了大学免试。
ئىمتىھانلىق 〔静〕 考科：～ مەنسەپ تۈزۈمى 考科制度
ئىمتىياز (ئىمتىيازى) 〔静〕 特权：ئىمتىيازدىن پايدىلانماق 利用特权 / ～ ئىمتىيازدىن مەھرۇم بولماق 失去特权 / ～ ئۈمىدى 特权思想
ئىمتىيازچىلىق 〔静〕 特权求追
ئىمتىيازسىز 〔静〕 无特权的
ئىمتىيازلىق 〔静〕 有特权的：～ ئورۇن 特权位地 / ～ تەبىقە 特权阶层
ئىمرەم 〔静〕 众大，众公，众群 〈古〉
ئىمزا (ئىمزاسى) 〔静〕 签名，签字：بۇ ئۇنىڭ ئىمزاسى. 这是他的签名。
ئىمزا قويماق ①签名，署签，署名，名具：ئىمزا قويغان دۆلەت 签字国 / ئىمزا قويۇلمىغان بىر پارچە پاش قىلىش خېتى 一封信报举发的名具不实 / ئىككى دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي ـ سودا كېلىشىمىگە ～ 两国经济协定签署 / ھۆججەتكە ～ 文件发签 / ئىمزا قويۇپ تاپشۇرۇۋالماق 签收 / ئىمزا قويۇپ تارقاتماق 签发 / بىرلەشمە ئاخبارلارغا ～ 联合报公告署签，署名，署押 ②
ئىمزا ھوقۇقى 签署权 〈法〉
ئىمزاسىز 〔静〕 匿名，不签名的
ئىمزاسىز خەت 匿名信，黑信
ئىمزالاتماق «ئىمزالماق»的使动态：شەرتنامە ～ 签订条约
ئىمزالاشماق «ئىمزالماق»的共同态
ئىمزالانماق «ئىمزالماق»的被动态：شەرتنامە ئىمزالاندى. 条约签了。
ئىمزالىق 〔静〕 签名，署名的：～ خەت 签了名的信
ئىمزالماق 〔动〕 签订，签署：شەرتنامە ～ / ئىككى دۆلەت سودا كېلىشىمىنى ئىمزالدى. 两国签订了贸易协定。
ئىمغا 〔静〕 〈古，动〉 山野羊，岩羊
ئىمكان (ئىمكانى) 〔静〕 可能：بىز بۇ ئىشنى ～ بار ھەل قىلىمىز. 我们这件事决定能解决。
ئىمكان بار 可能，尽量：～ بۇرۇنراق جاۋاب بەرسىڭىز. 请你尽可能早回答。
ئىمكان پېئىلى 〈语〉 可能动词
ئىمكانقەدەر 〔静〕 可能，尽可能，尽量：～ بۇرۇنراق جاۋاب بەرسىڭىز. 请你尽可能早回复。 بىلىدىغانلىرىڭىزنىڭ

ھەمىسىنى ~ كۆپچىلىككە دەپ بەرسىڭىز . 把你知道的尽量给大家讲述。 بۇ ۋەزىپىنى ~ تېز ئورۇندايمىز . 我们会尽快完成任务。

ئىمكانىيەت 〔静〕①能可，能：余地；بۇ يەردىن ئۆتۈشنىڭ زادىلا ئىمكانىيىتى يوق . 从这个地方根本不能可过去。②性能可：ئۇلارنىڭ يېنىشۇپلىش ئىمكانىيىتى يوق . 他们有没有复婚的性能可。

ئىمكانىيەت بەرمەك 提供能可

ئىمكانىيەت تۈسى 动能可 <语>

ئىمكانىيەت قالدۇرماق 留有余地

ئىمكانىيەتسىز 〔静〕不能可的；不可能的：~ ئىش 不能可的事

ئىمكانىيەتسىزلىك 〔静〕不能可性；不可能性：بۇ ئىشتا ~ ئىمكانىيەتتىن چوڭ . 这件事不能可性大于能可性。

ئىمكانىيەتلىك 〔静〕能可的；有能可的；有余地的：~ ئىش / ~ شەرت - شارائىتلارنى يارىتىش 能可的事件 / 能可的条件

ئىملا (ئىملاسى) 〔静〕法字正，法写拼：ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملاسى 维吾尔语法字正，维吾尔语法写拼

ئىملا قائىدىسى 法字正，法写拼 <语>

ئىملا لۇغىتى 法字正词典 <语>

ئىملاماق 〔动〕暗示，暗号，暗打，手势打 <古>；以易：暗号，暗势，手指点

ئىملىق = تەقلىد

ئىملىماق 〔动〕比画，努嘴：ئۇ ئىملىۋىدى ، ئايشەم چۈشەندى . 他比画了一下，谢依阿姆明白了。

ئىممۇنلانماق 被动态的«ئىممۇنلىماق»

ئىممۇنلىماق 〔静〕免疫 <生>

ئىممۇنوگېن 〔静〕原免疫 <生>

ئىممۇنوبىئولوگىيە = ئىممۇنىتېت بىئولوگىيىسى

ئىممۇنوپاتولوگىيە = ئىممۇنىتېت پاتولوگىيىسى

ئىممۇنوخىمىيە = ئىممۇنىتېت خىمىيىسى

ئىممۇنوفارماكولوگىيە = ئىممۇنىتېت فارماكولوگىيىسى

ئىممۇنوگېنېتىكا 〔静〕免疫遗传学

ئىممۇنولوگىيە 〔静〕免疫学

ئىممۇنولوگىيىلىك 〔静〕免疫的；免疫学的

ئىممۇنىتېت 〔静〕免疫，免疫性 <医>

ئىممۇنىتېت ئانا ھۈجەيرىسى 母细胞免疫 <医>

ئىممۇنىتېت بىئولوگىيىسى 生物免疫 <医>

ئىممۇنىتېت پاتولوگىيىسى 病理免疫学

ئىممۇنىتېت تاشقى كېسەللىكلەر بۆلۈمى 外科免疫 <医>

ئىممۇنىتېت چىداملىقلىقى 受耐性免疫 <医>

ئىممۇنىتېت خىمىيىسى 化免疫学

ئىممۇنىتېت فارماكولوگىيىسى 药免疫学 <医>

ئىممۇنىتېت رېئاكسىيىسى 反应免疫 <医>

ئىممۇنىتېت فىزىئولوگىيىسى 免疫生理学 <理生>

ئىممۇنىتېت قالايمىقانلىشىش 混乱免疫 <医>

ئىممۇنىتېت كەملىكى 缺乏免疫 <医>

ئىممۇنىتېت كۈچى 免疫力 <医>

ئىممۇنىتېتنى تورمۇزلىماق 抑制免疫 <医>

ئىممۇنىتېت ھاسىل بولماق 发生免疫 <生>

ئىممۇنىتېت ھاسىل قىلماق 免疫得获 <生>

ئىممۇنىتېت ئىرسىيەتشۇناسلىقى 免疫遗传学 <生，医>

ئىممۇنىتېت ئىختىيارى 免疫能动 <生>

ئىممۇنىتېتچان 〔静〕免疫的强 <医>

ئىممۇنىتېتچانلىق 〔静〕免疫强性 <医>

ئىممۇنىتېتلىق 〔静〕免疫的，免疫性 <医>

ئىممۇنىتېتلىق ئاكتىپلىق 活性免疫 <医>

ئىممۇنىتېتلىق خاتىرە 记忆免疫 <生>

ئىممۇنىتېتلىق داۋالاش 疗法免疫 <医>

ئىممۇنىتېتلىق دىئاگنوز 诊断免疫 <医>

ئىممۇنىتېتلىق كېسەللىك 疾病性免疫 <医>

ئىممۇنىتېتلىق ماددا 质物免疫 <生>

ئىممۇنىتېتلىق ھۈجەيرە 胞细免疫 <生>

ئىممۇنىتېتلىق ئۆزگەرتىش 改造免疫 <医>

ئىممۇنىتېتلىق ئېغىش 向偏免疫 <医>

ئىمىر - چىمىر 〔模〕乱缭物视睛眼：清不，乱缭①：草潦；بۇ خەتنى نېمانداق ~ يازدىڭ؟ 这么怎得写字个这的你草潦样？ بولۇپ كەتتى . 我乱缭花眼了。②草潦。

ئىمىزاق 〔静〕蓼山 <植>

ئىمىش 〔助〕听说，说：据；كارىز سۇيى تاتلىق بولار ~ . 井水儿坎说是甜的。 بۇگۈنكى كىنو بەك ياخشى ~ . 今天说电影好极了。 ئۇنىڭ ئاشۇ ئۇنىلغۇسىنى تالىشىۋاتقانلار يەنە بار ~ . 还有人抢着要那个录音机听说呢。

ئىملەكلىمەك 〔动〕拐一瘸一 <方>

ئىن[1] 〔静〕窝、洞：ئېيىق ئىنى 穴洞的熊 / چاشقان ئىنى 洞鼠老

ئىن[2] 〔静〕＜方＞堆物谷的场扬待好压已

ئىنارو 〔静〕＜古＞点一远

ئىناق 〔静〕洽融、谐和、睦和：～ ئۆتمەك 处相睦和 / قوشنىدارچىلىق ، دوستلۇق مۇناسىۋىتى ～ 系关好友邻睦

ئىناقسىز 〔静〕不洽融的、不谐和的、不睦和的：～ ئائىلە 庭家的睦和不 / ～ جەمئىيەت 会社的谐和不

ئىناقسىزلىق 〔静〕«ئىناقسىز»的名词形式：خىزمەتداشلار ئارىسىدا ～ پەيدا بولسا ، ياخشى بولمايدۇ . 同事间不洽融相处就不好。

ئىناقلاشتۇرماق 〔动〕使…睦和的态动式：«ئىناقلاشماق»

ئىناقلاشتۇرۇلماق 〔动〕被…睦和的态动式：«ئىناقلاشتۇرماق»

ئىناقلاشماق 〔动〕变睦和

ئىناقلىق 〔静〕系关善亲、系关谐和、系关睦和：ئىناقلىققا ئەھمىيەت بەرمەك 系关睦和视重

ئىنال 〔静〕＜古＞(年青的民平为父、族贵为母)男夷

ئىنالچىق 〔静〕＜古＞公王、克伯；王亲、子王

ئىنئام (ئىنئامى) 〔静〕赐赏、品赠：ئىنئامغا ئېرىشمەك 得到赐赏 / ئەل سۆيگۈسىگە ئايلىنىش ～ 高最是戴爱的民人。

ئىنئام 赏奖的。

ئىنئام ئالماق 品赠到得

ئىنئام بەرمەك 赏悬、赏行

ئىنئام قىلماق 赠馈、赠送：سوۋغا ～ 品礼送赠

ئىنانچ 〔静〕＜古＞的靠可、的任信可、的赖信可

ئىنانماق 〔动〕任信、信相

ئىناۋەت 〔静〕誉信、用信：ئىناۋەتنى ئۇستۇن 高誉信 / ～ ئالتۇندىن قىممەت . 金黄于贵誉信。

ئىناۋەت تۆكۈلمەك 信誉扫地：كىم لەۋزىدە تۇرمىسا ، شۇنىڭ ئىناۋىتى تۆكۈلىدۇ . 谁不信守用信、谁誉信会就扫地。

ئىناۋەت تىكلىمەك 誉信立树

ئىناۋەت ساقلىماق 用信守坚、誉信持保

ئىناۋەتسىز 〔静〕信诚无、的用信守不、的誉信无①

ئىناۋەتسىزلىك 信讲、的誉信有、的子面有、的信威有①：～ ئادەم 的用有②(人的子面有)人的信威有：～ بۇ گۇۋاھنامە يەنىلا ئىناۋەتسىزلىكنى كۆرسىتىپ تۇرىدۇ . 这效有然仍件证个。

ئىناۋەتلىك پۇل 币货用信 ＜经＞

ئىناۋەتلىك دوكومېنت 卷证用信

ئىناۋەتلىك رەقەم 字数效有 ＜数＞

ئىناۋەتلىك سان 数效有 ＜数＞

ئىناۋەتلىك قەرز كوپېراتىپى 社作合贷信 ＜经＞

ئىنايەت 〔静〕悯慈、善慈、慈仁

ئىنە 〔静〕＜方＞妈妈

ئىنەك 〔静〕＜动＞牛母、牛乳、牛奶：ئالا ئىنەكنىڭ يالىسى چالا قۇيرۇق . ＜谚＞巴尾花长犊牛的牛母花；“子其有必父其有”同喻。

ئىنەكپىتى ＜植＞〔静〕麻蓖：油麻蓖 ئىنەكپىتى يېغى

ئىنەگۇ 〔静〕＜古、医＞气串肠小、气肠小、气疝

ئىنەلمەك 〔动〕＜古＞求央、告求、求恳

ئىنتايىن 〔静〕极、分十、常非：～ ياخشى 好、好常非 / 了极书的趣有分十 قىزىق كىتاب

ئىنترادا 〔静〕＜艺＞曲序短

ئىنتومولوگىيە 〔静〕＜生＞学虫昆

ئىنتوناتسىيە 〔静〕调音：～ ئۆزگىرىشى 调变

ئىنتوناتسىيىلىك 〔静〕的调音

ئىنتېرفېرومېتىر 〔静〕＜物＞仪涉干

ئىنتېرفېرون 〔静〕＜生＞素扰干

ئىنتېرفېرىنسىيە 〔静〕＜物＞涉干

ئىنتېرفېرىنسىيە شەرتى 件条涉干

ئىنتېرفېرىنسىيە مىكروسكوپى 镜微显涉干

ئىنتېرفېرىنسىيە ھادىسىسى 象现涉干

ئىنتېرفېرىنسىيىلىك 〔静〕的涉干

ئىنتېرناتسىئونال 〔静〕际国：～ شېئىرى 歌际国

ئىنتېرناتسىئونالىزم 〔静〕义主际国

ئىنتېرناتسىئونالىزمچى 〔静〕者义主际国：بېتىون ئىنتېرناتسىئونالىزمچىدۇر . 者义主际国是恩求白。

ئىنتېرناتسىئونالىزملىق 〔静〕的义主际国：～ ياردەم 助援的义主际国 / ～ روھ 神精义主际国

ئىنتېرنېت 〔静〕网特因

ئىنتېگراتور 〔静〕器分积 ＜物、电＞

ئىنتېگرال 〔静〕分积、学分积 ＜数＞

ئىنتېگرال ئەگرى سىزىقى 线曲分积 ＜数＞

ئىنتېگرال ئەملى 算运分积 ＜数＞

ئىنتېگرال بەلگىسى 号分积 <数>
ئىنتېگرال تەڭلىمە 程方分积 <数>
ئىنتېگرال تۇراقلىقى 数常分积 <数>
ئىنتېگرال ئىلمى 学分积 <数>
ئىنتېگرالانماق «ئىنتېگرالىماق» 的被动态
ئىنتېگرالىماق 分积求，分积 <数>〔动〕
ئىنتىزار 往向，望祈，待期，望盼〔静〕
ئىنتىزار بولماق 望盼，待期，望企：سىزنىڭ تېزرەك قايتىپ كېلىشىڭىزگە ئىنتىزار بولغانىدىم．我点早你望盼回来。
ئىنتىزار قىلماق 待可不急人令，待期使，望盼使穿欲眼望人让：ۋاقتىدا كەلمەي ، ئاجەبمۇ ئىنتىزار قىلدىڭ．你不急我得弄，来时按不待可。
ئىنتىزارلىق 地切殷 ～：情心的切殷〔静〕
穿欲眼望，待期
ئىنتىزام (ئىنتىزامى)〔静〕律纪：ئىنتىزامغا رىئايە قىلماق 遵律纪守 / ئىنتىزامنى بۇزماق 破坏律纪 / ئەمگەك ئىنتىزامى 劳动纪律 / پارتىيە ئىنتىزامى 党纪 / ～ تەربىيىسى 教育律纪
ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى 会员委查检律纪（委纪）
ئىنتىزام جازاسى 分处律纪
ئىنتىزام نىزامى 令条律纪 <军>
ئىنتىزامچان 的律纪守，的强性律纪〔静〕：～ ئوقۇغۇچى 生学的律纪守
ئىنتىزامچانلىق 性律纪〔静〕：ئىنتىزامچانلىقنى كۈچەيتمەك 性律纪强加
ئىنتىزامسىز 的律纪无，的律纪守不〔静〕
ئىنتىزامسىزلىق 为行律纪无〔静〕：بۇ چېكىدىن ئاشقان ～．为行律纪无的端极是这。
ئىنتىزاملىق 的律纪守，的律纪有〔静〕：～ بالا 子孩的
ئىنتىقام (ئىنتىقامى)〔静〕恨仇 -
ئىنتىقام ئالماق 仇复，仇报
ئىنتىلدۈرمەك «ئىنتىلمەك» 的使动态
ئىنتىلگۈچى 者求追，者往向〔静〕
ئىنتىلمە 的向偏，的向倾〔静〕：مەركەزگە ～ كۈچ 心向力
ئىنتىلمە تېزلىنىش 度速加心向 <物>
ئىنتىلمە كۈچ 力心向 <物>

ئىنتىلمەك 上求力 ～ ئىلگىرىلەشكە 图力：求力①〔动〕：进 / ئىسلاھ قىلىشقا 求追，往向②革改图力 ～ كېلە-چەككە / 来未往向 ～ ئەركىنلىككە 由自往向 / ھەقە-قەتكە 名图贪 ～ مەنپەئەتكە 图贪③理真求追：نام - 伊利④扑向：ئىلياس قوللىرىنى سوزۇپ ئاتىسىغا ئىنتىلدى．亲父向扑手双出伸斯亚力。
ئىنتىلىشچان 性向〔静〕
ئىنتىلىشچان ھەرىكەت 动运性向 <物>
ئىنتىلىشچانلىق 心进上〔静〕：ياشلارنىڭ ئىنتىلىشچانلىقىغا بەرھەم بەرمەسلىك كېرەك．不要伤挫年轻人的心进上。
ئىنتىلىشمەك «ئىنتىلمەك» 的同共态
ئىنجا[1] (ئىنجاسى)〔静〕 缝半褶折腰 <手>
ئىنجا ئالماق 子褶打
ئىنجا[2] 弱赢，弱虚 <方>〔静〕
ئىنجا[3] 动响，静动 <方>〔静〕
ئىنجۇ 地土有国 <古>〔静〕
ئىنجىتماق 罪得 <方>〔动〕
ئىنجىق 人女子性慢 ～ ئايال：子性慢②哧吭①〔静〕
ئىنجىقلاتماق 态动使的 «ئىنجىقلىماق»
ئىنجىقلاشماق 态同共的 «ئىنجىقلىماق»
ئىنجىقلىق 悠悠慢慢，脚慢手慢〔静〕：～ قىلماي ، تېز ماڭ．的悠悠慢慢别，走快。
ئىنجىقلىماق 劲使，声出哧吭〔动〕：بۇ نەرسە بەك ئېغىر ئىكەن ، ئىنجىقلاپ ئاران كۆتۈردۈم．使我，了重太西东这，来起举才劲大。
ئىنجىل 包，典经教督基）书音福，经圣 <宗>〔静〕（《书全约新》和《书全约旧》括
ئىنجىمارۇق 女的弱瘦 ～ ئايال：峋嶙骨瘦，弱瘦〔静〕人
ئىنجىمەك 怪见，气生 <古>〔动〕
ئىنچ 心安，宁安，安平 <古>〔静〕
ئىنچا 此如，样这就，样这 <古>〔静〕
ئىنچرۇنمەك 乐快，快畅，坦舒，服舒 <古>〔动〕
ئىنچكۇ 心放，宁安，定安，心安 <古>〔静〕
ئىنچكۇلۇك 心放，宁安，定安，心安 <古>〔静〕
ئىنچلەنمەك ，坦舒，服舒，宁安使，抚安 <古>〔动〕乐快，快畅
ئىنچلىك 宁安，定安，乐快，畅舒，快畅 <古>〔静〕
ئىنچپ 就，是于；后然；此因，此为① <古>〔助〕但②样这

ئىنچىكە 细① 〔静〕：细纤，细 ئىش ~ / 毛细 يۇڭ ~ ：细纤，细 ~ / 音声的细尖 ئاۋاز ~ 的细尖②活细腻的致细，的腻细，的微细③写描地腻细 سۆز مەنىسى ~ / 别差微细的义词 ئىدىيەۋى ـ سىياسىي 作工治政想思好做地致细 خىزمەتنى ~ ئىشلىمەك ، ئىسراپچىلىقتىن ساقلانماق ، 费浪止防，算细打精 ھېسابلاپ

ئىنچىكە بەل 腰的细纤，腰细

ئىنچىكە بەل ھەرە 蜂腰细 <动>

ئىنچىكە پەرۋانە 蛾细 <动>

ئىنچىكە پىياز 葱香细 <植>

ئىنچىكە تومۇر 管血微 <医>

ئىنچىكە تىل 隐，隐之言难 <成>：情隐。ئۇنىڭ ئىنچىكە تىلى بارلىقىنى كىم بىلسۇن . 。情隐么什有他道知谁

ئىنچىكە جاي 身下

ئىنچىكە سۇۋاق 泥灰细 <建>

ئىنچىكە غولكۆك 笋莴细 <植>

ئىنچىكە ھەرە 锯木细

ئىنچىكە ئۇچەي 肠小

ئىنچىكە ئېگىرمەك 纺精 <纺>

ئىنچىكە يەر = ئىنچىكە جاي

ئىنچىكە يۇڭ 毛细

ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي 羊毛细

ئىنچىكە يىپ 纱细

ئىنچىغۇرۇق 琐猥，气小，搜抠 <方>〔静〕

ئىنچىكىرمەك 哼哼，吟呻 <古>〔动〕

ئىنچىكىلەتمەك 态动使的 «ئىنچىكلىمەك»

ئىنچىكىلەشمەك[1] 态同共的 «ئىنچىكلىمەك»

ئىنچىكىلەشمەك[2] 弱脆变(格性)〔动〕

ئىنچىكىلەنمەك 态动被的 «ئىنچىكلىمەك»

ئىنچىكلىك 细仔，致细，心细② 度细①〔静〕：细仔，致细，心细 بۇ ئىش ~ ۋە سەۋرچانلىقىنى تەلەپ قىلىدۇ . 和心细求要事件这做 ~ بىلەن ئىشلىنىپتۇ . 真得做儿活 。心耐 ئىش ھەقىقەتەن ~ بىلەن كۆزەتمەك 。细察观细仔

ئىنچىكلىمەك 心细，细仔②细变①〔动〕：心细，细仔 ئىنچىكلەپ ئوقۇماق / 读阅细仔 ③查调心细 ئىنچىكلەپ تەكشۈرمەك 细底究追：بۇ ئىشنى ئەجەب ئىنچىكلەپ سوراپ كەتتىڭىزغۇ؟ 炼提④？了来儿事件这起听打地底问根刨么怎你

ئىندوس 下见

ئىندوس قومۇشى 竹箬 <植>

ئىندول 哚吲 <化>〔静〕

ئىندۇكتور 体应感，器应感 <电>〔静〕

ئىندۇكتومېتىر 计感电，表应感 <物>〔静〕

ئىندۇكتىپ 抗感 ~ ：的应感 <物>〔静〕 قارشىلىق ئىندۇكتىپ توسقۇنلۇق 抗感 <物>

ئىندۇكسىئون 电应感 توك ~ ：的应感 <物>〔静〕

ئىندۇكسىيە 应感，物>〔静〕：应感，电 ئېلېكتر ماگنىت ئىندۇكسىيىسى 应感磁电

ئىندۇكسىيە ئورامى 圈应感 <物>

ئىندۇكسىيىلىك 的应感 <电>〔静〕

ئىندۇكسىيىلىك توك 流电应感 <物>

ئىندۇكسىيىلىك زەرەت 荷电生感 <物>

ئىندۇكسىيىلىك كاتۇشكا 圈线应感 <物>

ئىندۇكسىيىلىك كاشىلا 扰干应感 <物>

ئىندۇكسىيىلىك ئېلېكتر مەيدانى 电生感 <物>场

ئىندۇكسىيىلەنمەك 态动被的 «ئىندۇكسىيىلىمەك»

ئىندۇكسىيىلىمەك 应感②纳归①〔动〕

ئىندېكس = ئاچقۇچ

ئىندېكسلىق 的引索有〔静〕

ئىندېن 茚 <化>〔静〕

ئىندىئان 人安第印〔静〕

ئىندىئانچە 的式安第印②语安第印①〔静〕

ئىندىكاتور 剂示指 <化>〔静〕

ئىندىن 天后大〔静〕

ئىندىنلىق 天后大〔静〕：天后大他 . ئۇ ئىندىنلىققا كېلىدۇ 。来

ئىنداۋدۇئال = خاس

ئىنداۋدۇئاللاشتۇرماق = خاسلاشتۇرماق

ئىنداۋدۇئاللاشتۇرۇشماق = خاسلاشتۇرۇشماق

ئىنداۋدۇئاللاشتۇرۇلماق = خاسلاشتۇرۇلماق

ئىنداۋدۇئاللاشماق = خاسلاشماق

ئىنداۋدۇئاللىق = خاسلىق

ئىنداۋدۇئاللىق پىسخولوگىيىسى = خاسلىق پسىخولوگىيىسى

ئىنژېنېر 师程工〔静〕

ئىنژېنېرلىق 程工②作工师程工，职之师程工①〔静〕

ئىنژېنېرلىق ئاپتوموبىلى 车程工

ئىنژېنېرلىق قىلماق 作工师程工干

ئىنژېنېرلىق گېئولوگىيىسى 学质地程工<地>

ئىنژېنېرلىق مەشغۇلاتى 业作程工

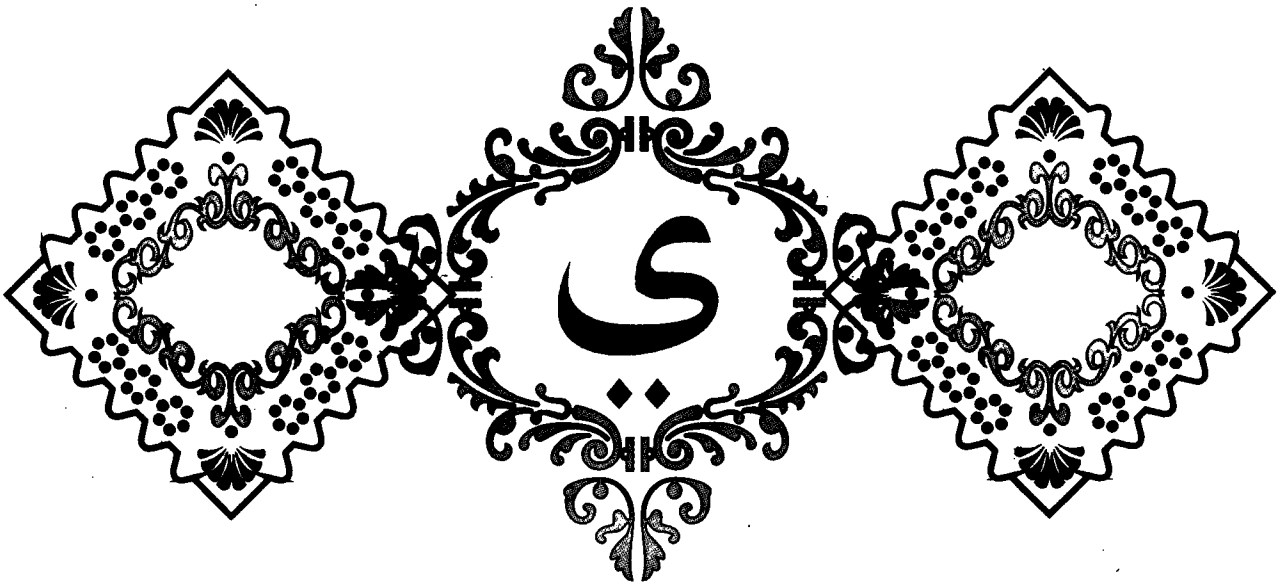
〔静〕良心、良天，心良 بىلەن ئىش
话心良说 قىلماق بىلەن گەپ ～ / 事办心良凭 قىلماق
心善发 ئىنسانپقا كەلمەك
足知②心良讲① ئىنساپ قىلماق
尽丧良天 ئىنساپ كۆتۈرۈلمەك
知良、心良〔静〕 ئىنساپ ـ تەۋپىق
足知不②的良天有没、的心良没①〔静〕 ئىنساپسىز
的：～ قوشۇق سالسا، يەتتە ئوتلاپتۇ. <谚>的足知不
。（"厌无得贪"为意）汤口七呷连就、勺汤下一
讲不 قىلماق ～ ：式形词名的«ئىنساپسىز»的 ئىنساپسىزلىق
心良
〔静〕讲心良天有、的心良的：ئىنساپلىقنىڭ دىلى ئىنساپلىق
ساپ. <谚>洁纯地心人的心良讲。 دادام ～ ، ئىشچان
ئادەم ئىدى. 人的劳勤又而心良讲个一是亲父我。
（ئىنسانى）〔静〕人、类人：～ قەدىمى يەتمىگەن يەر ئىنسان
方地的至罕迹人
性天类人、性人 ئىنسان تەبىئىتى
论性人 <哲> ئىنسان تەبىئىتى نەزەرىيىسى
维思类人 ئىنسان تەپەككۇرى
良天尽丧、性人绝灭 ئىنسان قېلىپىدىن چىقماق
说心中类人 ئىنسان مەركەز تەلىماتى
者义主道人〔静〕 ئىنسانپەرۋەر
爱仁、爱博②义主道人①〔静〕 ئىنسانپەرۋەرلىك
«ئىنسان»的词名象抽：ئىنسانچىلىقتا يا ئۇنداق ، يا مۇنداق ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. 发了不免生一的人
。情事的样那样这生
家学类人〔静〕 ئىنسانشۇناس
学类人〔静〕 ئىنسانشۇناسلىق
〔静〕的样一人像：سەنمۇ ئىنسان بولغاندىن كېيىن ～ ياشىشىڭ كېرەك ـ تە. 过该应就、人是然既你。活生的人。 ئىنسانلارچە
的人〔静〕 ئىنسانلىق
～ / 务义的人、的生人：～ بۇرچ قەدىر ـ قىممەت 值价生人
的人〔静〕 ئىنسانىي
格品的人、品人 ئىنسانىي پەزىلەت
育教格人 ئىنسانىي تەربىيە
严尊的人 ئىنسانىي غۇرۇر
权人 ئىنسانىي ھوقۇق
言宣权人 ئىنسانىي ھوقۇق خىتابنامىسى
①人格②人的尊严：ئىنسانىي ئىززەت

ئىززەتنى قوغدىماق 严尊的人做护保
～ تارىخى 人类：类〔静〕 ئىنسانىيەت
史历类人 / ～ تەرەققىياتى 人类的进发展、人类的步进
明文
学态生类人 ئىنسانىيەت ئېكولوگىيىسى
事、活生的有特类人全）道人〔静〕 ئىنسانىيەتچىلىك
（动活、业
式形词名的«ئىنسانىي» ئىنسانىيلىق
态动使的«ئىنسانىيلاشتۇرماق» ئىنسانىيلاشتۇرماق
态动被的«ئىنسانىيلاشتۇرۇلماق» ئىنسانىيلاشتۇرۇلماق
化格人〔动〕 ئىنسانىيلاشماق
②院学业工 ئىنستىتۇت 〔静〕①学院：سانائەت ئىنستىتۇتى
所究研言语 تىل تەتقىقات ئىنستىتۇتى 所（究研）：
烟人〔静〕 ئىنس ـ جىن
魂鬼；烟人：ئىنس ـ جىنغىمۇ تۈيدۇرماسلىق 人知不、
。ئىنس ـ جىنغىمۇ توق. 烟人无渺 觉不鬼
素岛胰 <理生>〔静〕 ئىنسۇلىن
蹭磨、洋洋懒 <方>〔静〕 ئىنسىقتى
字写习练、字习〔静〕（ئىنشاسى） ئىنشا
程工利水 ئىنشائات（ئىنشائاتى）〔静〕程工：سۇ ئىنشائاتى
主靠托、佑主蒙如 <宗>〔静〕 ئىنشائاللا
下见 ئىنفرا
声次 <物> ئىنفرا ئاۋاز
波声次 <物> ئىنفرا ئاۋاز دولقۇنى
线外红 <物> ئىنفرا قىزىل نۇر
星红外 <天> ئىنفرا قىزىل يۇلتۇز
透渗②润浸① <医>〔静〕 ئىنفىلتراتسىيە
革想思～ ئىدىيۇى 命革〔静〕（ئىنقىلابى） ئىنقىلاب
命 / تېخنىكا ئىنقىلابى 技术革命 / سانائەت ئىنقىلابى 工业
命革
ئىنقىلاب قىلماق 革命：ئىنقىلاب قىلىش كېرەك ئىكەن، بىر ئىنقىلابىي پارتىيە بولۇشى كېرەك. 一有要就命革要既
。党命革个
势形命革 ئىنقىلاب ۋەزىيىتى
家命革、者命革〔静〕 ئىنقىلابچى
部干命革 革命〔静〕的命：～ كادىر ئىنقىلابىي
学文命革 ئىنقىلابىي ئەدەبىيات
性动主命革 ئىنقىلابىي تەشەببۇسكارلىق
义主漫浪命革 <文> ئىنقىلابىي رومانتىزم
义主实现命革 <文> ئىنقىلابىي رېئالىزم

ئىنقىلابىي قەھرىمانلىق 义主雄英命革
ئىنقىلابىي قۇربان 士烈命革
ئىنقىلابىي ئۇمىدۋارلىق 义主观乐命革
ئىنقىلابىيلاشتۇرماق «ئىنقىلابىيلاشماق» 的动使态
ئىنقىلابىيلاشتۇرۇلماق «ئىنقىلابىيلاشتۇرماق» 的被动态
ئىنقىلابىيلاشماق 化命革〔动〕
ئىنقىلابىيلىق 性命革〔静〕
ئىنكار 定否〔静〕
ئىنكار ـ تەستىقىي شەكىل 式定肯定否 <逻>
ئىنكار تېئورېما 理定否 <数>
ئىنكار شەكلى 式形的定否 <逻>
ئىنكار قىلماق 否定，认否：پۈتۈنلەي ～ 全盘否定 / ھەممىنى ～ 一切否定 / ئوبيېكتىپ ھەقىقەتنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىنكار قىلىشقا بولمايدۇ . 不能否定客观真理的存在。
ئىنكارنى ئىنكار قىلىش 否定之定否 <哲>
ئىنكار ھۆكۈم 断判定否 <逻>
ئىنكار ئۇقۇم 念概定否 <逻>
ئىنكار يۈكلىمىسى 否定，词气语定否 <语>小品词
ئىنكارچى 者义主无虚〔静〕
ئىنكارچىلىق 义主认承不，义主无虚 <哲>〔静〕
ئىنكاس (ئىنكاسى) 映反〔静〕
ئىنكاس قايتۇرماق 应反
ئىنكاس قىلماق 反映：مەن ئەھۋالنى ئىنكاس قىلغىلى كەلدىم . 我来是要反映情况的。
ئىنكاس نەزەرىيىسى 论映反 <哲>
ئىنكۇباتسىيە 化孵工人②伏潜①〔静〕
ئىنكۇباتسىيە ساندۇقى 箱化孵
ئىنكۇباتور 机卵孵〔静〕
ئىنگلىز 人国英〔静〕
ئىنگلىز موسى 亩英
ئىنگلىز مىلى 里英
ئىنگلىزچە 的式国英②文英，语英①〔静〕
ئىنگىبىتور 剂制抑，剂化阻 <化>〔静〕
ئىنلىماق 闻，嗅 <方>〔动〕
ئىنمەك 降下，落下 <方>〔动〕
ئىنۇبرسىيە 演反 <数>③温逆 <气>②转逆，转倒 <化，物>①〔静〕
ئىنىرت 性惰 <化>〔静〕
ئىنىرت گاز 体气性惰 <化>
ئىنىرت ئېلېمېنت 素元性惰 <化>
ئىنىرتسىيە 量惯，性惯 <物>〔静〕
ئىنىرتسىيە قانۇنى 律定性惯 <物>
ئىنىرتسىيە كۈپەيتمىسى 积量惯 <物，数>
ئىنىرتسىيە مومېنتى 矩性惯 <物>
ئىنىرتسىيە كۈچى 力性惯 <物>
ئىنىرتسىيىسىز 惯非，的性惯非 <数，物>〔静〕的量
ئىنىرتسىيىسىز سىستېما 系性惯非 <物>
ئىنىرتسىيىلىك 的量惯，的性惯 <数，物>〔静〕
ئىنىرتسىيىلىك پۇل پاخاللىقى 货通性惯 <经>胀膨
ئىنىرتسىيىلىك دولقۇن 波性惯 <物>
ئىنىرتسىيىلىك كۈچ 力性惯 <物>
ئىنىرتسىيىلىك ماسسا 量质性惯 <物>
ئىنىرتسىيىلىك ھەرىكەت 动运性惯 <物>
ئىنىرتلىق 的性惰〔静〕
ئىنىرتلىق چاق 轮性惰 <石，机>
ئىنىرتلىق ماتېرىيال 料骨 <建>
ئىنىرتلىق ماددا 质物性呆，质物性惰 <化>
ئىنىرتلىق ئوق 轴性惰 <石，机>
ئىنى 弟弟〔静〕
ئىنىسىنىڭ ئايالى 妹弟
ئىنقماق 从顺，从服 <古>〔动〕
ئىننگە 娘奶，母乳(的女子室王) <方>〔静〕
ئىننىلىق 系关弟兄 ئاكا ـ ～ مۇناسىۋىتى：的弟弟〔静〕
ئىھاتە 护防〔静〕
ئىھاتە بەلۋېغى 带护防
ئىھاتە توسمىسى 堤护防
ئىھاتە ئورمانلىقى 林护防
ئىھاتىلىق 的护防〔静〕
ئىھاتىلىق يول 道护(的路铁) <交>
ئىئولىت 岩霞霓 <地>〔静〕
ئىئون 子离 <化，物>〔静〕
ئىئون ئالماشتۇرغۇچ 器换交子离 <化，物>
ئىئون ئالماشتۇرماق 换交子离 <化>
ئىئون پومپىسى 泵子离
ئىئون تېزلەتكۈچ 器速加子离 <物>
ئىئون جۈپى 对子离 <化，物>

ئىئون دەستىسى 束子离 <物>
ئىئون يىغقۇچ 器集收子离 <化>
ئىئونلاشتۇرماق «ئىئونلاشماق» 的态动使的
ئىئونلاشماق 离电 <电>〔动〕
ئىئونلىششش پوتېنسىيالى 子离、势子离 <化>
位
ئىئونلىششش تۇراقلىقى 数常离电 <化>
ئىئونلىششش دەرىجىسى 率离电 <化>
ئىئونلىششش زىچلىقى 度密离电 <化>
ئىئونلىششش كامېراسى 宝离电 <化>
ئىئونلىششش مۇۋازىنىتى 衡平离电 <化>
ئىئونلىششش ئېنېرگىيىسى 能离电 <化>
ئىئونلىششش ئىزى 迹径离电 <化>
ئىئونلانماق «ئىئونلىماق» 的态动被的
ئىئونلۇق 的子离带〔静〕
ئىئونلۇق باغ 键子离 <化>
ئىئونلۇق بىرىكمە 物合化子离 <化>
ئىئونلۇق قەۋەت 层离电 <气>
ئىئونلۇق كرىستال 体晶子离 <物>
ئىئونلۇق لامپا 管子离 <物>
ئىئونلۇق ئېرىتمە 液溶子离 <化>
ئىئونلىماق 化子离〔动〕
ئىئونمېتىر 计子离〔静〕

ئىئونوسفېرا 层离电 <气>〔静〕
ئىئونىتلار 剂换交子离 <化>〔静〕
ئىۋەنلەگۈچ 子剔箭 <古>〔静〕
ئىۋرىق 壶手洗〔静〕
ئىۋىتمەك «ئىۋىمەك» 的态动使：软泡发头把 ～ چاچ
ئىۋىتىشمەك «ئىۋىتمەك» 的态同共
ئىۋىتىلمەك «ئىۋىتمەك» 的态动被
ئىۋىق¹ 〔静〕软泡、的软变：的软泡 ～ / 馕的软泡 نان ～
子皮的软泡 تېرە
ئىۋىق² 羊青、羊山野 <古、动>〔静〕
ئىۋىقلانماق «ئىۋىقلىماق» 的态动被
ئىۋىقلىماق 软泡〔动〕
ئىۋىكسېنت 矿金稀黑 <地>〔静〕
ئىۋىمەك 〔动〕软泡、软变：软变发头 ～ چاچ / 软变发头 نان ～
软变子皮 ～ تېرە / 软泡馕 ～
ئىيماق 颤打、抖发、嗦哆、动抖 <古>〔动〕
ئىيمەك 随追、随跟 <古>〔动〕
ئىيۇل 〔静〕月七
ئىيۇن 〔静〕月六：1 ـ ～ بالىلار بايرىمى 六一儿童节
ئىيىن¹ 〔静〕葡萄碎(的来下掉上梗葡萄葡从) <方>
ئىيىن² 〔静〕同一、同共；随跟，着跟 <古>

ي ①维吾尔文第二十三个字母②该字母名称

يا[1] 〔静〕（يايمى، ياسى）弓：～ ۇه ئوق 弓和箭

يا[2] 〔助〕者或，么要，要不：سىز ئەتە ～ ئۆگۈن بىر كېلىپ كېتىڭ. 请你来一趟～明天后或天明。～ سەن كەل، ～ مەن باراي. 我去～你来，要～不要。～ يەردە ئۇ ئوت ئۆسمەيدۇ، ～ دەرەخ ئۆسمەيدۇ. 树长不又，草长不既里那～。قوغۇنغا ئوغرى كەلسە، ～ پىشقىنىنى قويماس، ～ خەسكىنى. <谚>小偷都的生的熟管不，地瓜进钻偷～。

يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم 成不破网是就，死鱼是不成；仁成便功休不二作不一；

يا بولمىسا 要不然：～，ئۆزۈڭ بېرىپ باققىن. 不要～吧趟一去己自你然。

يا[3] 〔叹〕啊，呀（诧惊示表）：～ خۇدا！啊天的我，呀！

يا ئاللا 真主啊：～، شۇنداقمۇ ئادەم بولىدىكەن ـ ھە！呀人的样这有然竟，啊天！

يا پەرۋەردىگار 主啊，天哪：يا پەرۋەردىگارىم، قىزىمنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ بەرگەيسەن！我的主啊，儿女的我给你求！

哪到你，哪天？～，ئەگە كەتتىڭ 一颗的爱仁吧！心

儿去了呀？

يا رەببىم 真主啊：～، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ۋەقە بۇ！啊主真，多么怕的事件啊！

ياپا = گاچا

ياپاقۇ[1] 〔静〕<古>亚巴库（古代突厥部落名）

ياپاقۇ[2] 〔静〕<古>乱紊，纠缠成团(物等发和毛)

ياپ[1] 〔静〕<古>正圆形，不缺无整完，

ياپ[2] 〔静〕<古>夏毛

ياپا 〔静〕<方>全完，全部

يېپاغ ①<古>〔静〕属附，属从，附属，附着黏②庸附，

ياپال 〔静〕扁而长的：～ يۈز 扁而长的脸

ياپان 〔静〕<方>单罩，被鞍，披马

ياپەن 〔静〕<方>大车赶头前车的坐人板子

ياپىڭىزا 〔静〕<方，植>子胖芽(草的生而匍匐种一)

ياپتا ①〔静〕赢 博赌②的说明不

ياپتا كەلمەك 赢连：ئۇدا بىرنەچچە قېتىم ياپتا كېلىۋېدى، ئۇ خۇشاللىقىدىن ئولتۇرالماي قالدى. 次几赢连他，得兴高，坐不住了。

ياپتا گەپ 弦外之音，桑骂槐指

ياپتاچ 〔静〕<古>雨披

ياپتۇرماق «ياپماق»的使动态：دېرىزىنى ～ 让人关窗户

ياپتۇرۇلماق «ياپتۇرماق»的被动态

ياپچان 〔静〕<古>蒿，蒿旱，羽茅

ياپراق ①〔静〕叶①，叶树②，片薄：گۈشتىن بىر ～ كەسمەك 一片肉

ياپراق قىرغۇچ ھەرە <动>蜂叶切

ياپراقچە 〔静〕片叶

ياپراقسمان 状片叶〔静〕
ياپراقسمان توزۈلمه 造构状片叶 <地>
ياپراقسمان سويۈلۈش 落剥状页 <地>
ياپرى[1] 的拉耷，的垂下 <古>〔静〕
ياپرى[2] 的阔开，的坦平 <古>〔静〕
ياپسار 隙缝，子缝〔静〕
ياپسار رەندە 子刨缝开
ياپسار كەلمەك 合缝，合吻：تاختا ياپسار كەلدى．板木了缝合。
ياپسارلاتماق «ياپسارلىماق»的态动使
ياپسارلاشماق «ياپسارلىماق»的态同共
ياپسارلانماق «ياپسارلىماق»的态动被
ياپسارلىماق 缝合〔动〕：ئۇلار شاللارنى بىر - بىرىگە ياپسارلاپ سالدى．他们把木板的定固合缝了上。
ياپسال 的歪，的斜，的偏 <方>〔静〕
ياپغاق 器鸟捕 <古>〔静〕
ياپغۇت 子褥毛(的成而制缝毛装面里) <古>〔静〕
ياپغۇچ 子棒的口牲赶 <古>〔静〕
ياپقاق 子罩〔静〕
ياپقۇچ 盖 <机>②子盖，帐幔，子罩，布苫①〔静〕：～ تور / 罩纱 ئىدىشنىڭ ياپقۇچى 子盖缸
ياپما[1] 的着遮，的着盖〔静〕
ياپما ئاپتوموبىل 车汽式厢
ياپما ئەنلىك فىلىم 片影式幅遮 <艺>
ياپما تاختا 板盖
ياپما قاپاق 泡眼的垂下，皮眼吊
ياپما قاتلام 层盖覆 <地>
ياپما ئىشلەپچىقىرىش 产生式闭封 <经>
ياپما[2] 统传种一人尔吾维)麻铺压，饼焖 <食>〔静〕(饼面发或面死层数盖上肉炖在，物食
ياپماق 合，闭，关①〔动〕：ئىشىكنى ～ / 门关 بوش بىپىپ قويماق 闭掩虚门把 / يىغىننى يېپىش نۇتقى 闭幕词 / كىتابنى ～ ، 盖遮，盖掩，盖②卷掩，书上合 ئاغرىققا يوتقان ～ 病给，苫：قاپاقنى ～ / 子盖盖，捂，蒙盖遮食粮把子席用 ～ بورا / ئاشلىق ئۈستىگە 子被盖人罪盖掩 ～ / خاتالىقنى 误错掩遮 ～ / جىنايىتىنى 来起 ～ / شەرمەندىچىلىكنى 丑遮 / ئەۋرەتنى 羞遮 / ھەقىقەتنى يالغان - ياۋداق سۆزلەر بىلەن ياپقىلى بولمايدۇ．掩言谎蒙上子桌 ～ ئۈستەل ئۈستىنى قەغەز بىلەن 了不盖理真。كوزىنىڭ ئاغزىنى ～ / 口的子罐住捂 يامغۇر 一层纸

ياغاي دەۋاتىدۇ ، خامانىدىكى بۇغدايلارنى بورا بىلەن يېپىپ قويۇڭ．上苫席苇用子麦的上场把，了雨下要 ئايىنى ئېتەك 结③。亮月住不遮襟衣 <谚>．بىلەن ياپقىلى بولماس
帐结 ～ ھېسابنى：帐
ياپمال (分部的去出伸前向腰山)檐山〔静〕
ياپون 本日〔静〕
ياپون چايگۈلى 茶山 <植>
ياپون زىرىقى 檗刺 <植>
ياپون ئۈچقېتى 花银金 <植>
ياپونچە 文日，语日①〔静〕：ئۇ ياپونچىنى بىلمىدۇ．他懂日语，日文：چاپان ～ 的式本日②。日服和，服衣式本日
ياپۇشغاق 者人缠爱②耳苍 <植>①<古>〔静〕
ياپى 架鞍，枕鞍 <古>〔静〕
ياپىر 诧惊示表)乖乖，嗬〔叹〕：～ ، سەن راستتىنلا باتۇر ئىكەنسەن！～ ، مۇنداقمۇ ئىش بولىدىكەن - ھە！雄英个是然果你，嗬！事种这有然竟，乖乖！
ياپىلاق 的扁〔静〕
ياپىلاق ئارچا 柏扁 <植>
ياپىلاق پولات 钢扁 <冶>
ياپىلاق پۈرژىنا 条发 <机>
ياپىلاق تەنلىكلەر تىپى 门物动形扁 <生>
ياپىلاق تۇمشۇق لەيلەك 鹳嘴扁 <动>
ياپىلاق چاقماق 电闪状片 <气>
ياپىلاق سۆڭەك 骨扁 <理生>
ياپىلاق شاپتۇل = ئەنجۇر شاپتۇل
ياپىلاق قوڭغۇز 甲扁 <动>
ياپىلاق قۇرۇلما 构结状片 <地>
ياپىلاق قۇلۇلە 螺卷扁 <动>
ياپىلاق لەڭمەن 面抻扁 <食>
ياپىلاقلاتماق «ياپىلاقلىماق»的态动使
ياپىلاقلاشتۇرماق «ياپىلاقلاشماق[2]»的态动使
ياپىلاقلاشماق[1] «ياپىلاقلىماق»的态同共
ياپىلاقلاشماق[2] 扁变〔动〕
ياپىلاقلانماق «ياپىلاقلىماق»的态动被
ياپىلاقلىماق 扁砸〔动〕：مىخنىڭ ئۇچىنى سوقۇپ ～ 把钉子扁尖
يات 的己异，的识认不，的生陌〔静〕：ياتنىڭ ئوتنى پۈۋلەپ ساقلىلى كۆيۈپتۇ．己自了烧，火吹人生给 <谚>．ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر ، تۇغقانىنىڭ جاندىن．子胡外 <谚>。ياتنىڭ ئاغزىنى ～ ، يېگىنىڭچە。心透伤语恶的人亲，风旁耳语恶的人

تۇغقان ئۇلگۈچە . <谚> 终你伴人亲，喝吃你伴人外

生 。

يات تەن 体异 <生>

يات جىنس 性异

يات خەلق 族异，姓种异

يات قول 人外

يات قىلىق 为行的聊无，动举的眼顺不

يات كۆرمەك 待看人外当，外见

يات نەسىل 种异

يات يەر 地异

ياناغان 刀马，刀片大 <古><静>

ياناق 舍宿生学 ياتقى 舍宿②室卧①<静> ئوقۇغۇچىلار

ياناق ۋاگون 厢车铺卧，车寝

ياناقخانا = ياناق

ياناقداش 室同<静>

ياناقداشلىق 的舍宿同<静>

ياناقلىق 校学宿寄 ～ مەكتەپ 的校住，的宿寄<静>

ياناك 棒木的用花棉弹 <方><静>

ياتسىراتماق «ياتسىرماق» 的态动使：بۇ بالا ئۆيسىزگە يېڭىدىن كەلدى ، ئۇنى زادى ياتسىرىتىپ قويما ! 这到刚子孩我！

ياتسىراشماق «ياتسىرماق» 的共态同共：ئۇزۇندىن بۇيان بارىدى ـ كەلدى قىلىشماي ياتسىرىشىپ قالدۇق . 我们很久没来。

ياتسىرماق 〔动〕认 ، 生认 ، 生怯 ، 生怕：بۇ بالا باشقىلاردىن ياتسىراڭاندۇ . 这子孩别人认生。

ياتسىنماق = ياتسىرماق

ياتغاشۇق 人的着躺起一在 <古><静>

ياتغاق 卫侍，兵哨 <古><静>

ياتقۇزماق ① «ياتماق» 的使动态：دوختۇر كېسەلنى ئورنىغا ياتقۇزۇپ قويدى . 了下躺人病扶生医。 قارا بوران بۇغدايلارنى ياتقۇزۇۋەتتى . 了伏倒得吹风狂给子麦。 ② 设铺，铺：چىم ～ 铺草皮 / رېلىس ～ 铺设轨钢③灌：لاي ～ 灌泥 / توك ～ 灌冬

ياتقۇزۇشماق «ياتقۇزماق» 的共同态

ياتقۇزۇلماق «ياتقۇزماق» 的被动态

ياتلاشتۇرماق «ياتلاشماق» 的使动态

ياتلاشتۇرۇشماق «ياتلاشتۇرماق» 的共同态

ياتلاشتۇرۇلماق «ياتلاشتۇرماق» 的被动态

ياتلاشماق 〔动〕①疏，远疏：ئۇلار بىر ـ بىرىنى ئىزدەشمەي ياتلىشىپ كېتىشكەنىدى . 了疏生便往来不互们他。②疏生，远疏

ياتلاشقان ئەمگەك 动劳化异 <哲>

ياتلاماق 雨风求(石魔以) <古><动>

ياتلىق 下见

ياتلىق بولماق 出，阁出，嫁出门过

ياتلىق قىلماق 嫁，阁出让，让门过

ياتما 的式卧②的匐匍①<静>

ياتما ئارچا 柏地铺 <植>

ياتما ئەمەن 蒿艾状垫 <植>

ياتما پار قازان 炉锅式卧 <建>

ياتما پاقىيوپۇرمىقى 前车平 <植>

ياتما توشقانقۇلاق 草耳兔 <植>

ياتما جېنتىيانا 胆龙垂俯 <植>

ياتما خاكشى 荞亭状垫 <植>

ياتما سۇپۇرگە 肤地伏 <植>

ياتما غول 茎匐匍 <植>

ياتما نىلۇپەر 莲睡 <植>

ياتما قوتۇرئوت 草糙卧平 <植>

ياتماق 〔动〕①躺，卧，住，趴：ئۇ يېتىپ بىردەم ئارام ئالدى . 他躺着歇了一会儿。 ئۇ دوختۇرخانىدا ئۇچ ئاي يېتىپ چىقتى . 他在医院住了三个月。 ئوڭدا ～ / 仰卧 ～ دۇم / 俯卧 / ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالماق 病卧 / توخۇ كاتىكىدە ياتىدۇ . 鸡在窝里。 ياتقان ئۆكۈزگە يەم يوق . <谚> 躺着的牛没吃料。 ئۇنىڭ ئىچىدە گەپ ياتمايدۇ . 他肚里子里。 بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ غوللىرى يەرگە يېتىۋالدى . 有些植物的茎匍匐在地面。 بۇغدايلار يېتىۋالدى . 了伏倒子麦。 ئۇ تۇرمىدە ياتقان . 他在监狱里坐过。 ②伏倒，话住不存于：بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ غوللىرى يەرگە يېتىۋالدى . 有些植物的茎匍匐在地面上。 بۇغدايلار يېتىۋالدى . 麦子伏倒了。 ③蹲，坐：ئۇ تۇرمىدە ياتقان . 他在监狱里坐过。 ④于属，牢固：بۇ مەزھەپچىلىككە ياتىدىغان بىر خىل ھەرىكەت . 这是属于教派主义的一种活动。 ⑤放：بىر دۆۋە كىتاب شىرە ئۈستىدە ياتاتتى . 书桌上放着一堆书。

ياتۇغان (器乐弦种一)罕图亚 <古，艺><静>

ياتوغانچى 家乐音，者奏演 <古><静>

يات ـ يۇپۇر 认不，的疏生，的生陌 <方><静>

ياچەن 币银<静>

ياچېيكا 部支党 پارتىيە ياچېيكىسى 部支<静>

ياچىۇەك 螂螳 <动><静>

ياچۇەك تۇخۇمى 蝌蚪

ياچۇەكسىمان 的形蝌蚪，的状蝌蚪〔静〕

ياچۇەكسىمان راك 虾蛄，虾蝌蚪 <动>

ياخشى 好良，良，好〔静〕：～ ئادەم 人好 / ～ نىيەت 意好，心好 / ～ ئارزۇ 望愿的好良 / ～ ئىشقا كاشىلا كۆپ. 磨多事好。～ ئادەت بىر قامچا، ياماق ئاتقا مىڭ قامچا. 鞭多马劣，鞭一马好 <谚> ～ ئادەت قامچا كېرەك ئەمەس. 催鞭用不马好 <谚> ～ بىلەن دوست بولساڭ، يېتەرسەن مۇرادقا، ياماق بىلەن دوست بولساڭ، قالارسەن ئۇياتقا. 让友朋交人坏跟，愿如你让友朋交人好跟 <谚> ～ گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە ياماق گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ. 脸丢你里千传话坏，门出没话好 <谚>。

ياخشى بولماق 好①，好变：ئۇنىڭ كەلگىنى ياخشى بولدى. 现他好得来他。ئۇ ھازىر خېلى ياخشى بولۇپ قاپتۇ. 了多好得变在好②。مېنىڭ كېسىلىم خېلى ياخشى بولۇپ قالدى. 了多好病的我好和②。ئەر - خوتۇن ئىككىسى ياخشى بولۇشۇپ قالدى. 了好和俩妻夫。

ياخشى كەلمەك 合，体合：身：تۇنۇگۈن ئالغان شىم ماڭا ناھايىتى ياخشى كەلدى. 身合很着穿我子裤的买天昨。

ياخشى كۆرمەك 喜欢：مەن مۇزىكىنى ياخشى كۆرىمەن. 乐音欢喜我。ئۇ سېنى ياخشى كۆرۈپ قالغان ئوخشايدۇ. 了你上(爱)欢喜像好他。

ياخشى كۈن 好下场：بۈگۈنقا ～ يوق. 好有没人坏。场下

ياخشى ئۆتمەك 和处相睦：ئۇ قوشنىلىرى بىلەن ياخشى ئۆتىدۇ. 处相睦和们居邻和她。

ياخشىچاق 生先好好，人好老〔静〕

ياخشىچاق بولماق 好讨：ئۇ بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىزگە ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن قىلۋاتاتتى. 事些这的做他。们我好讨了为是都。

ياخشىچاقلىق «ياخشىچاق» 的名象抽词

ياخشىچاقلىق قىلماق 好讨

ياخشىسى 好最〔助〕：～ ھەممىگىلار بۇ يەرگە كېلىڭلار. 最。来儿这到全们你好。

ياخشىلاتماق «ياخشىلماق» 的使动态

ياخشىلاشماق ① «ياخشىلماق» 的和②态同共好：ئۇلار يېقىندىن بۇيان ياخشىلىشىپ قالدى. 了好和近最们他。

ياخشىلانماق ① «ياخشىلماق» 的被动态：ياخشىلانغان سورت (نەسىل) / 种品的良改 ياخشىلانغان ئوتلاق 已草的良改。

ياخشىلىق 善，改良，转好②场：～ ئەھۋال 况情好转 / تۈرمۇش 活生改善

ياخشىلىق 心好，事好①〔静〕：～ يەردە قالماس، يامانلىق ئۆزىدىن ئاشماس. 其食自恶作，没埋会不事好 <谚>。

ياخشىلىققا ～ ھەر كىشىنىڭ ئىشى، يامانلىققا ～ ئەر كىشىنىڭ ئىشى. 以 <谚>。范风汉好怨报德以，缘人理天德报德。

ياخشىلىق قىلماق 做事好，善行，善待：قولۇمدىن كېلىشىچە باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشنى ئويلايمەن. 我意愿尽。人别待善量。

ياخشىلىقچە ～：地实实老老，地乖乖，地好好〔静〕ببرىپ ئىشىڭنى قىلە. 你干去地乖乖事的。

ياخشىلىماق 良改，善改，进改①〔动〕：مۇلازىمەت پوزىتسىيىسىنى ～ 改进务服度态 / ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ نەسلىنى ～ 改良畜家种品 / ئەمگەك شارائىتىنى ～ 改善劳动。

قولۇڭ كېسىلىپ كېتىپتۇ، ياخشىلاپ تېڭىۋال-غىن. 你的断手割破了，好好②件条：好好。下一扎包好好，了。

ياخشى - يامان 好，坏好，善恶，歹好〔静〕：ياخشى - ياماننى ئايرىماسلىق 分不莠良，坏好 / ياخشى - ياماننى پەرق ئەتمەسلىك 不识歹好

ياد (يادى)〔静〕记忆：بۇ ئىش ياددىمدا يوق. 不记我事这。كىتابنى نەدە قويغانلىقىڭنى يادىڭدىمۇ؟ 了得把你得记你？了儿哪在搁书吗？

ياد ئەتمەك 想念，念思，念怀：ئاتا - ئانىنى ～ 念想母父

ياد ئەيلىمەك = ياد ئەتمەك

يادقا ئالماق ①念怀：ئىنقىلابىي قۇربانلارنى ～ 怀念革 / بۇ ئىشنى يادىمغا ئالالمايۋاتىمەن. 烈先命不想我事件这。

ھېچ يادىمغا ئالالمىدىم. 起想②。了来起：سىزنى نەدە ئۇچرىتقانلىقىمنى 了你过见儿哪在来起不想也么怎我。

ياد قىلماق = ياد ئەتمەك

يادىدا تۇتماق 住记，心在记铭，心在记牢：ئۆتمۈشتىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى ～ 牢记 / مەن دائىم سۆزنى ھەر ۋاقىت يادىمدا تۇتىمەن. 训教的去过记牢住记刻时要我。话的亲父。

يادىدا تۇرماق 记，记着：نەچچە يىل بۇرۇنقى ئىشلار تېخىچە ئۇنىڭ يادىدا تۇرۇپتۇ. 事的前以年几着记还他。

يادىدا ساقلىماق = يادىدا تۇتماق

يادىدىن چىقماق 忘，记忘，却忘：ئۆتمۈشتىكى نۇرغۇن ئىشلار يادىمدىن چىقىپ كېتىپتۇ. 了却忘都我事往多许。

يادىدىن كۆتۈرۈلمەك = يادىدىن چىقماق

يادىغا چۈشمەك = يادىغا كەلمەك

يادىغا سالماق 使想起：ئۇنىڭ بۇ گېپى مۇندىن بىر ئاي بۇرۇن بولغان بىر ئىشنى يادىمغا سالدى . 他的话使我想起一个月前发生的事件。

يادىغا كەلمەك 想起：يادىمغا تۇيۇقسىز بىر ئىش كەلدى . 我突然想起了一件事。

يادىغا يەتمەك = يادىغا كەلمەك

يادا 雨，水雨 <方>〔静〕

يادالماق «يادىماق»的态动使

يادالشماق «يادىماق»的共同态：ئۇلار ئۇزۇن يول بىرگە شېپ يادىشىپ كېتىپتۇ . 他们俩一起走了长途都瘦成一道闪电。

يادانغۇ 瘦清，瘦消〔静〕：~ يۈز 清瘦的脸

يادانغۇرماق 瘦消，弱瘦 <方>〔动〕

يادانغۇلۇق «يادانغۇ»的形动词名式

يادايچا 乱胡 <方>〔静〕

يادايچۇداي 陋简，单简，便随 <方>〔静〕

يادرو ①〔静〕<物>核 <生>②子核，核 <转>③核心：ھەيەرلىك يادروسى 领导核心

يادرو ئاقسىلى 白蛋核 <生>

يادرو پارچىلىنىشى 变裂核 <物>

يادرو پەردىسى 膜核 <生>

يادرو توربېدا 雷鱼核 <军>

يادرو رېئاكسىيىسى 应反核 <物>

يادرو زەرىتى 荷电核 <物>

يادرو سۇيۇقلۇقى 液核 <生>

يادرو فىزىكىسى 学理物子核

يادرو قازىنى 堆应反核 <化>

يادرو قەنتى 糖核 <生>

يادرو قورالى 器武核 <军>

يادرو كۈچى 力核 <物>

يادرو كىسلاتاسى 酸核 <生>

يادرو مېغىزى 仁核 <生>

يادرو ئوق 头弹核 <军>

يادرو ئېنېرگىيىسى 能核 <物>

يادرو يىغىلىشى 变聚核 <物>

يادرو يىمىرىلىشى 变蜕核，变衰核 <物>

يادروسىزلاندۇرماق «يادروسىزلانماق»的态动使

يادروسىزلاندۇرۇلماق «يادروسىزلاندۇرماق»的态动被

يادروسىز 的核无 <物>〔静〕

يادروسىزلانماق 化核无〔动〕

يادرولۇق 置装核有〔静〕：~ قورۇلما 的核

يادغۇن 的滥泛，的溢漫 <古>〔静〕

يادلاتماق «يادلىماق»的态动使：مۇئەللىم بىزگە شېئىر يادلاتتى . 老师让我们背诵一首诗。

يادلاشماق «يادلىماق»的共同态

يادلانماق «يادلىماق»的被动态

يادلىماق 背①〔动〕：شېئىر ~ / پىشىشق ~ 背诗烂熟得念怀②

يادنامە 念记①〔静〕：ئۇنتۇلغۇسىز ~ 难忘的念记

يادىتاش ②(石结道肠胃马)宝马 <医>①〔静〕(石雨求)石魔 <转>

يادىچى 师巫的止停雨求或雨求咒念 <古>〔静〕

يادىكار (يادىكارى)〔静〕①纪念品，物遗：بۇ سائەت سىزگە ~ بولسۇن . 这块表送给你作纪念品。ھەممەتلىك ئاتامدىن قالغان ~ 父先的留念②物遗 ساۋاقداش ياسىنغا ~ 亚森学留念同

يادىكارلىق 〔静〕①文物，遗迹②遗物：ئاتا ~ بوۋىلاردىن قالغان 祖先的物遗 / تارىخىي ~ 史历的迹遗

يادىمك 流 <古>〔静〕的淌处到，的开淌流

يادىم 垫坐，子褥，子毯 <古>〔静〕

يادىماق 瘦变，瘦消〔动〕：ئۇ بەك ياداپ كېتىپتۇ . 他瘦消得很。

يار[1] (ياري)〔静〕①朋友②友恋人：يارنى تاپقاندا گەپ يوق ، گەپنى تاپقاندا ~ . 有恋人话有没时话有，有时话有没时人恋有 <谚> 。كېيىك ئوۋلاپ تاققا چىق ، يارنى ئىزدەپ باققا . 有恋人。山上去羊黄打要，果园进人恋找要 <谚> 。يارىم-ئىلىق تىللىغىنى چىللىغىنى . 你请是你骂人恋(打) <谚> 。يارىڭنى گۈل ئارىسىدىن ئىزدە ، ئەركىڭنى ئەل ئارىسىدىن . 爱是骂，疼是靠由自找要，丛花进人恋找要 <谚> 。众民

يار تۇتماق 交朋友

يار[2]〔静〕①崖：تىك ~ 悬崖②(堤河)口缺的出冲水被

يار ئالماق 决口，堤

يارغا ئىتتەرمەك 往悬崖，推上崖推里坑水

يار كەتمەك 决口，堤

يار[3] 见下

يار بەرمەك 许可，许允：شەرت ~ شارائىت يار بەرسە ، بىزمۇ شۇنداق قىلاتتۇق . 条件果如许允，我们也会这么做的。

يار⁴ 〔静〕 水口，液唾 <古>

يارا 〔静〕 ①疮，伤，疮溃：ياسى بىچاق 伤刀 / ئاشقازان ياسى 胃溃疮②伤创，苦痛 <转>；تاياق ياسى كېتەر ، 伤创：كۆڭۈل ياسى كەتمەس . <谚> 治好伤外，愈难伤心。

ياراسى ئاغزى 口伤

ياراسى بولماق 疮生

ياراسى ئىزى 痕伤

ياسىغا تۇز سەپمەك <成> 盐撒上疮

ياسىنى تاتىلىماق = ياسىغا تۇز سەپمەك

ياراتقۇچى 〔静〕 主物造 <宗>②者造创①

ياراتماق¹ 〔动〕 造创，造缔，立创，建创，造创：شەرت ـ شارائىت ～ 创造条件 / مۆجىزە ～ 创造奇迹 / ئىگىلىك ～ 创业 / يېڭىلىق ～ 创新 / ئاممانى ياقتۇرىدىغان ئەسەرلەرنى ～ 创作的见乐闻喜众群作品 / يېڭى بەختسىيار تۇرمۇش ～ 创生新的福幸造缔 / سانائەتلىشىشنىڭ ئاساسىنى ～ 创基的化业工定奠便方供提

ياراتماق² ① «ياسىماق» 的态动使：上爱，中看，欢喜②：مەن بۇ يەرنى ياسىتىپ قالدىم . 方地个这了上爱我。ئۇ سېنى ياسىتىپ قالغان ئوخشايدۇ . 了你上欢喜像好他。قايسىنى ياراتسىڭىز ، شۇنى ئېلىڭ . 吧个哪拿就，个哪中看您。

ياراشتۇرغۇچى 〔静〕 者解调

ياراشتۇرماق¹ «ياراشماق¹» 的态动使：解和使，解调，ئۇلار بۇ ئەر ـ خوتۇن ئىككىسىنى ياراشتۇرۇپ قويدى . 这把们他：了合说妇夫对。

ياراشتۇرماق² «ياراشماق²» 的态动使：ئۇ كىيىمنى بويىغا ياراشتۇرۇپ كىيىپتۇ . 身合很得穿服衣他。

ياراشماق¹ 〔动〕 好于归言，和言，好和，解和：ئۇلار ئۇرۇشۇپ قالغاندى ، لېكىن ھازىر ياراشىپ قاپتۇ . 过吵们他：了好和在现但，架和言方双。

ياراشماق² 〔动〕 身合，适合，称相：بۇ پەلتۇ سىزگە تازا ياراشپتۇ . 了身合太穿你衣大件这。بۇ خىزمەت ئۇنىڭغا بەك ياراشىدۇ . 适合很作工种这做他。ياراشمايدىغان قىلىق 动举的统体成不，动举的体得不

ياراغ¹ 〔静〕 器兵

ياراغ² 〔静〕 机时，会机 <古>

ياراغ ـ جابدۇق 〔静〕 备装器武

ياراغچى 〔静〕 能，的息出有，的职称，的力得 <古>

ياراغلىغ 〔静〕 的练熟，的练老，的干的甲铠穿，的甲铠有 <古>

يارايلىق 〔静〕 的用中 ئات ～ ：的用适，的用能 ，的用中 马好，马

ياراقسىز 〔静〕 ～ مال：的劲差，的用顶不，的用中不 ～ بۇ ماتېرىيال / 品物的用中不。用顶不料材这 .

ياراقسىزلاشماق 〔动〕 息出没，用适不，用中不

ياراقسىزلىق «ياراقسىز» 的式形词名

ياراقلىق 〔静〕 的用适，的用能 ，的用中

يارالماق 〔动〕 生产，生降：خوتۇن ـ قىزلار ئەرلەرنىڭ ئۇ-يۇنچۇقى بولۇش ئۈچۈن يارالغان ئەمەس . 当了为是不女妇天开自 دۇنيا يارالغاندىن بۇيان 。的生降而偶玩的性男来以地辟

يارام 〔静〕 ～ ئات 顶用的：的用中，的用有，的用顶 / 马 كەسىپ 有用的业职

يارامسىز 〔静〕 ～ / 物废，西东的用中不 ～ نەرسە：的外等，的等下 ～ / 茧下次 ～ / 钢废 پولات ～ / 品废 مەھسۇلات 材次 / ～ نەرسىلەرنى رېمونت قىلىپ ئۇنىڭدىن پايدىلا-ناغاچ 废利旧修 ماق

يارامليق 〔静〕 的：的力得，的息出有，的用顶，的用中 كادىر ～ / 子伙小的息出有 部干的力得 ～ يىگىت

يارانماق «يارىماق» 的态复自

يارەن 友朋，人友 〔静〕

يار ـ بۇرادەر 好相，人友，友朋 〔静〕

يارپ 〔静〕 的实结，的固坚 <古>

يارپۇز 〔静〕 属獐，獐

يارتا 〔静〕 半

يارتۇ 〔静〕 简木，片木 <古>

يارتىلانماق «يارتىلىماق» 的态动被

يارتىلىماق 〔动〕 半两成劈：بىر قوينىڭ گۆشىنى ～ 把一半两成劈羊只

يارتىم 〔静〕 半一，部一，拨一 <古>

يارداك 〔静〕 一的区地燥干)堆龙白，貌地丹雅 <地>(貌地蚀风种

يارداڭلىق 〔静〕 方地的片连貌地丹雅

ياردەم 〔静〕 需们他 . ئۇلار ياردەمگە موھتاج：助援，助帮①：护救②手之助援出伸 قولىنى سۇنماق 。助帮要 ～ تېببىي 护救疗医

ياردەم ئالماق 援受

ياردەم بەرمەك 帮助：ئۇنىڭ بوش ۋاقتى بولسىلا ، ئۆگىنىشىمگە ياردەم بېرەتتى . 。习学我助帮就空有要只他

ياردەم پۇل 贴津，助补 ，贴补 <经>

ياردەم قىلماق 助援，助帮
يـاردەمچى 〔静〕 ①助理；②手助，手帮：～ سېستىرا 理助士护
ياردەمچى ئادۋوكات 师律理助 <法>
ياردەمچى ئايروپىلان 机僚 <军>
ياردەمچى بۆلۈك 角助辅 <数>
ياردەمچى پېئىل 词动助 <语>
ياردەمچى تەپتىش 员察检理助 <法>
ياردەمچى تەرجىمان 译翻理助
ياردەمچى تەڭلىمە 程方助辅 <数>
ياردەمچى رول 用作助辅②角配① <艺>
ياردەمچى سوتچى 员判审理助 <法>
ياردەمچى سۆز 词虚②词助① <语>
ياردەمچى سىزىق 线助辅，线助补 <数>
ياردەمچى ھۇجۇم 攻助 <军，体>
ياردەمچى ھۈجەيرە 胞细助 <生>
ياردەمچى ھېسساب 帐户分 <经>
ياردەمچىلىك «ياردەمچى»的词名象抽
ياردەمسىز 〔静〕 ①的助无，的助援去失；～ قالماق 去失助援
ياردەمشتۇرمەك «ياردەملەشمەك»的态动使
ياردەملەشمەك 〔动〕 助协，助援，助帮；قوشنا دۆلەتكە ～ 国邻助援
يار ـ دوست 〔静〕 人友，友朋
يارسغاغ 〔静〕 处滑陡，坡陡(的上山) <古>
يارسغاغ 〔静〕 的恶厌人令，的厌讨 <古>
يارسماق 〔动〕 到受，到遭，到感，到得 <古>
يارسىنچىغ 〔静〕 厌人令，的烦厌人令，的厌讨 <古>
يارشىم 〔静〕 离距的跑马匹一(时马赛) <古>
يارغا 〔静〕 刀篾 <手>
يارغان 〔静〕 手子刽 <古>
يارغۇ[1] 〔静〕 断决，断判 <古>
يارغۇ[2] 〔静〕 收没 <古>
يارغۇزماق «يارماق»的态动使
يارغۇزۇشماق «يارغۇزماق»的态同共
يارغۇزۇلماق «يارغۇزماق»的态动被
يارغۇنچاق 〔静〕 子碾，磨(的推手)
يـارقـىن 〔静〕 璀，的丽绚，的耀闪，的艳鲜，的明鲜的璨

يارلاماق 〔动〕 痰吐，吐 <古>
يارلىغ 〔静〕 的幸不，的困贫，的穷 <古>
يارلىق[1] 〔静〕 壑沟
يارلىق[2] 〔动〕 ①旨圣；②令命：～ چۈشۈرمەك 降旨
يـارلىقاماق 〔动〕 慈，赐赏，恩开，恩施，谅原 <古>
يارلىقانچۇچى 〔静〕 怀关，悲的悲慈，的祥慈，的慈仁 <古>
يارلىقۇت 〔静〕 花尿马，鳖水 <植>
يارما[1] 〔静〕 儿糁米玉；قوناق يارمىسى 儿片麦，糌，糁 <古>
يارما شاپتۇل 桃保久，桃核离 <植>
يارما ئۇلاق 接劈 <农>
يارما[2] 〔静〕 粉雪，霰 <气>
يارماش[1] 〔静〕 子糌，子糁 <古>
يارماش[2] 〔静〕 的碎细，的细 <古>
يارماق[1] 〔静〕 钱铜
يارماق[2] 〔动〕 ①劈，剖，剥，开破；ئوتۇن ～ 柴劈 √ بېلىقنىڭ قارنىنى ～ 肚鱼开剥 / قورساقنى ～ 腹剖 / دولقۇن يېرىپ ئىلگىرىلىمەك 破浪前进 / مۇز ～ ②冰破，过穿；ئادەم توپىنى يېرىپ ئۆتمەك 人群过穿 / مۇھاسىرىنى يېرىپ ئۆتمەك 围包破穿，围包破冲 / قۇلاقنى يېرىۋەتكۈدەك ئاۋاز 震耳欲聋的音声
يارماقگۈل 〔静〕 丹血活，草钱连 <植>
يارمىچى 〔静〕 人的子糁碾
يارمىچىلىق 〔静〕 作工的子糁碾
يارۇن 〔静〕 霞早，明黎 <古>
يارىتىشماق[1] «ياراتماق[1]»的态同共
يارىتىشماق[2] «ياراتماق[2]»的态同共
يارىتىلماق «ياراتماق[1]»的态动被；بىر مۆجىزە يارىتىلدى 创造了一个奇迹。
يـارىدار 〔静〕 ①伤负，伤受；ئەسكەر ～ 兵伤负②伤受，的伤负；ئېيىق ～ 熊的伤受
يارىدار بولماق 负伤；ئۇ يارىدار بولدى. 他负了伤。
يارىدار بولغان ۋە مەجرۇھلانغان ھەربىيلەر 人军残伤
يارىدار قىلماق 伤打，伤击
يارىش[1] 〔静〕 分瓜，配分 <古>
يارىش[2] 〔静〕 马赛 <古>
يـارىشا 〔助〕 应相，合符，宜适；ھەركىمنىڭ ئۆزىگە ～ ئىشى بار. 事的己自有都人人。 ھەركىم قابىلىيىتىگە ～ ئىشلەش، ھەركىمگە ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش 所尽各，能份身合符做 / 配分劳按，

情事的

يارىشماق 马赛 <古>〔动〕

يارىشىرىق 疮，子疖〔静〕

يارىشىق 〔静〕①配般，缀点②称相：ئۆستەك：点装，缀点 垂点装渠水 <谚>。يارىشقى تال، قىزنىڭ يارىشقى خال. 缀点痣美貌娘姑，美柳。

يارىشقىنى قىلماق 讲究讲礼遇：مېھمانلارنى يارىشقىنى قىلىپ ئۇزاتتۇق. 我们体面地送走了客人。

يارىشىم 体得，宜适，当适，适合〔静〕

يارىشىمسىز 〔静〕的体得不，的宜时合不，的适合不：～ كىيىم 服衣的身合不

يارىشىملىق 〔静〕①适合，当得，体得：～ كىيىم 身合 / ～ بۇرۇت 服衣的颜，样式指)方大②须胡的体得方大色颜 ～ رەڭگى：(气俗不等色)

يارىق 甲铠，甲 <古>〔静〕

يارىلاندۇرماق «يارىلانماق»的态动使：تاياق ئۇنى ئېغىر يارىلاندۇردى. 伤重了成打他把子棍。

يارىلاندۇرۇشماق «يارىلاندۇرماق»态同共的

يارىلانماق 〔动〕伤负，伤受，彩挂：ساۋۇت يارىلىنىپتۇ. 伤了受提伍萨左的他。ئۇنىڭ سول مۇرىسى يارىلانغان. 伤了负膀肩我。مېنىڭ پاچىقىم ئىككى يەردىن يارىلاندى. 彩挂处两腿小的。

يارىماس 〔静〕～：的处用无，的事顶不，的用中不①～ / 头斧的用中不 ئادەم پالتا的息出没，人的事顶不得不要②人(好不物事或人示表)：～ ئىش 得为行的得不要 ～ / قىلىق 事的统体成不，事的用无，用顶不，用中不〔静〕

يارىماسلىق 〔动〕行①，干能，用顶，用中：بۇ نەرسە ھېچنېمىگە يارىمايدۇ. 这东西无毫处用。مەن كېيىن ئىشقا يارىغۇدەك بولغاندا ئاتامنىڭ ئىشىغا يارىدەملىشىمەن. 时的用顶后以我等。活干爸爸帮要候为行这你。بۇ قىلمىقىڭىز يارىمايدۇ. 个哪买就个哪中看。ئېشى يارسا قاچسىغا قارما، قىزى يارسا ئانىسىغا. 娘姑中看，碗它管别物食上看 <谚>。مېنىڭ قىلغان ئىشىم ئۇنىڭغا يارىمىدى. 的做我。娘姑嫌别。بۇ شىبلىت ئون بەش يۈەنگە يارايدۇ. 值③。意的他中不事这双皮鞋十五元。

يارىن[1] 骨胛肩 <古>〔静〕

يارىن[2] 的来未，的来将，天明 <古>〔静〕

يارىنداق 条皮皮羊山，带皮皮羊山 <古>〔静〕

يارىيار 下见

يارىيار ھارۋا 车大(的制木部全，高较子轮)

يار - يۆلەك 〔静〕靠依：بۇ بالا مېنىڭ بىردىنبىر يار - يۆلىكىم. 靠依的一唯我是子孩这。

يار - يۆلەك بولماق 扶助，持支，靠依：ئۇلار ئەزەلدىن ماڭا يار - يۆلەك بولۇپ كەلدى. 我持扶在直一们他。

ياريېلىم 胶明〔静〕

ياز 〔静〕～：天夏，夏，日夏 / يازدا يېپىنچاڭنى ئونتۇما، قىشتا ئوزۇقۇڭنى. <谚>冬，裳衣带忘莫天夏。粮干带忘别天。

ياز قىلماق 衣夏换，装夏换：يالدۇرلا يېز قىلدىڭىزمۇ نېمە؟ 点一了早是不是装夏换你？

يازاق 子窝夏，场牧夏 <古>〔静〕

يازدۇرماق «يازماق»的态动使：خىزمەتچىلەرگە دوكلات ～ 告报写员人作工让

يازدۇرۇشماق «يازدۇرماق»态同共的

يازدۇرۇلماق «يازدۇرماق»态动被的

يازغازىخى 草枯夏 <植>〔静〕

يازغۇچى 家作②者写书①〔静〕

يازغۇچىلىق «يازغۇچى»词名象抽的

يازغۇچىلىق قىلماق 从事写作，作耕笔事

يازغۇرماق 罪怪，备责，责指 <古>〔动〕

يازغى 的季夏，的天夏〔静〕

يازغى بۇغداي 麦春 <植>

يازغى يۈڭ (毛羊的剪天春)毛春 <牧>

يازلىق 的天夏〔静〕

يازلىق ئارپا 麦大春 <植>

يازلىق تەتىل 假暑 <教>

يازلىق زىرائەت 物作熟夏 <农>

يازلىق قوغۇن 瓜甜熟夏 <植>

يازلىق كىيىم 装夏

يازلىق لاگىر 营令夏

يازلىق ۋاقىت 时令夏 <地>

يازلىق ئىسپورا 子孢夏 <植>

يازلىق يىغىم 收夏 <农>

يازلىماق 〔动〕夏消：بۇ يىل قەشقەردە يازلاشنى نىيەت قىلدىم. 夏消什喀去算打年今我。

يازما 〔静〕的文成②的面书，的写手，的抄手①：يازما ئەدەبىيات 学文面书 <文>

يازما بايانات 明声面书

يازما تەرجىمە 译笔
يازما جاۋاب ①书面答辩 ②复答面书<法>
يازما خاتىرە 文记录
يازما دوكلات 面书告报
يازما سۆھبەت 笔谈
يازما شەكىل 手写体
يازما قانۇن 文成法<法>
يازما قائىدە 文成则规<法>
يازما كېسىم 面书定裁<法>
يازما نۇسخا 手抄本
يازما ھاۋالە 书托委信<经>
يازما ۋەسىيەت 面书遗嘱、遗书<法>
يازما ئىسپات 书证<法>
يازما ئىمتىھان 笔试<数>
يازما يادىكارلىق 文献
يازماق[1] 〔动〕写：خەت ～ / 信写 ～ ھېكايە 小说写 / ئۇ تېخى يېزىپ بولمىدى. 他还没写完。 بۇ خەتنى كىم يازدى؟ 这个字是谁写的？
يازماق[2] 〔动〕误失、错出、错弄<方>
يازۇق[1] 〔静〕<古>的住绑未、的开解
يازۇق[2] 〔静〕<古>肉的干晒料调种各配
يازۇق[3] 〔静〕<古>罪、错过、失过
يازۇقلاماق 〔动〕<古>捕逮、罚处、罚惩
يازى 〔静〕<方>地阔开、天露
يازىچە 〔静〕天夏一、天夏个整
يازىم[1] 〔静〕<古>子裥
يازىم[2] 〔静〕<古>算失、策失、误失、错弄、错搞
يازىنچ 〔静〕<古>算失、策失、误失、错弄、错搞
ياس 〔静〕<古>损亏、失损、害损
ياساتماق «ياسىماق»的态动使：ھارۋا ～ 让人车造 / ياسىن ئۇستامغا چېچمىنى ياساتتىم. 我给傅师森亚让发了理。
ياساشماق «ياسىماق»的共同态：ئۇلار بىر كۆۋرۈك ياساشتى. 他们修了一座桥。
ياساق[1] 〔静〕税赋：～ تاپشۇرماق 交税
ياساق[2] 〔静〕设陈、设摆：ئۆي ياساقلىرى 居室设陈
ياساقچى 〔静〕收税者
ياساقلىق 〔静〕的修装过经、的饰装过经：～ ئۆي 过经子屋的修装
ياساقى 兵士轻年<古>
ياسال 〔静〕仪礼<古>

ياسالما 〔静〕①的假、的人工：～ چىش 假牙 / ～ پۇت 假肢 ②笑假 كۈلكە ～ 的生派
ياسالما سۆز 词生派<语>
ياسالماق «ياسىماق»的态动被
ياسالمىلىق 〔静〕作做、作造揉矫
ياسانچۇق 〔静〕的扮打爱：～ قىز 娘姑的扮打爱
ياسانچۇقلۇق «ياسانچۇق»的式形词名
ياسانچۇقلۇق قىلماق 扮打
ياساندۇرماق «ياسانماق»的态动使：يېڭى كېلىننى ～ 扮打亮亮漂漂得扮打们子孩把 / بالىلارنى چىرايلىق 新娘
ياساندۇرۇشماق «ياساندۇرماق»的态同共
ياساندۇرۇلماق «ياساندۇرماق»的态动被
ياسانماق «ياسىماق»的态复自
ياساۋۇل 〔静〕士卫、卫护、(官)卫侍
ياساۋۇل بېشى 长卫侍
ياساۋۇللار قوشۇنى 军卫近
ياساۋۇللۇق 〔静〕作工士卫
ياستاماق 〔动〕<古>靠依、靠
ياستانچاق 〔静〕<古>者持支、山靠、背靠
ياستۇق[1] 〔静〕头枕：～ پەي 头枕毛羽
ياستۇق سۆڭەك 骨枕<理生>
ياستۇق قېپى 套头枕
ياستۇق لۇڭگىسى 巾枕
ياستۇقنى قىرلاپ ياتماق 高枕无忧<成>：ھازىر دېگەن پەن ـ تېخنىكا دەۋرى، ياستۇقنى قىرلاپ ياتقان بىلەن ئىش تاماق ئاتمايدۇ. 现在是科技时代，高枕无忧也成不了事。
ياستۇق[2] 〔静〕<古>锭(位单币货)
ياستۇقسىمان 〔静〕的形枕
ياستۇقسىمان ئۆزگىرىش 变畸形枕
ياسلىق 〔静〕<古>害危、害损、损亏、失损
ياسۇل[1] 〔静〕<古、军>中军
ياسۇل[2] 〔静〕<古>的扁、扁
ياستىشماق «ياساتماق»的态同共
ياستىلماق «ياساتماق»的态动被
ياسىچ <古>〔静〕镞箭(的长而扁)
ياسىداق 〔静〕的美华、的丽华饰装：～ ئۆي 丽华饰装的子屋 / ساراي 殿宫的美华
ياسىغۇچى ①〔静〕造：者造制 ②的……造：者造制：ھارۋا ～ 车造人车制、人

ياسغۇچى قوشۇمچە　分成加附词构 <语>
ياسىق　筒箭，袋箭，囊箭 <古>〔静〕
ياسما　的意假情虚，的假虚，的假〔静〕
ياسما گەپ　语巧言花
ياسماق　制 ～ دورا：筑修，建修，造修，造制①〔动〕
药 / كېمە ～ 船造 / تۆمۈريول ～ 路铁建修 / مۇداپئە ئىنشائاتلىرىنى ～ 事工御防筑修 / سۇ ئىنشائاتلىرىنى ～ 利水修兴 / ياساش قىيىن ، بۇزۇش ئاسان . <谚> 坏破 易容，难造制。②饰装：ئالتۇن زىننەت بۇيۇملىرىنى ～ 饰首金打 / ئۆي ～ 饰装③屋房饰修：ئات ھارۋىسىنى ～ 理修④车马造编：گەپ ～ 言谎造编
ياسمان　的形弓〔静〕
ياسمۇق　稷，黍 <古>〔静〕
ياسمىلىق　作做，作造揉矫〔静〕
ياسىن¹　名的章六十三第《经兰古》辛雅 <宗>〔静〕
指林斯穆为，的示降拉安是《经兰古》述叙容内。称
明确了的道)：ئۇلۇغ‌ئىدىن كېيىن ～ ئوقۇماق <成>
"炮后马"同喻：辛雅念才后死人
ياسىن²　下见
ياسىن دەرىخى = ئەرمۇدۇن
ياسىنىپ ـ تارىنىپ　扮打妆梳〔静〕
ياسىنىشماق　«ياسانماق» 的共态同
ياش¹　岁数，岁年，纪年，龄年①〔静〕：ئۇلارنىڭ يېشى ئەڭ دېگۈدەك . 仿相龄年的们他 。مېنىڭ يېشىم بىر يەرگە بېرىپ قالدى . 了数岁上我；了大纪年我 。ئۇ 2 ياشقا كىردى . 岁二满年已他 。～ قېرىتماس ، غەم قېرىتىدۇ . 青，轻年②。老人催才愁忧，老人催不龄年 <谚> ～ / 人轻年，人年：مەن تېخى ～ ، كۆپرەك ئىشلىشىم كېرەك . 代一轻年 ～ 。作工干多当应，轻年还我 ～ / ئەۋلاد كەلسە ئاشقا ، قېرى كەلسە ئىشقا . <谚> 干了来人轻年 。饭吃了来人年老，活 كېتىمەن دەپ ～ ، قورقۇتار ، قېرى ئۆلمەن دەپ . <谚> 以人年老，人吓走出以人轻年 ～ / 菜蔬鲜新 ～ كۆكتات：的鲜新③。人吓死寻 مال 幼 ～ ：小幼④花鲜گۈل
ياش قۇرام　数岁，纪年
ياشلار پسىخولوگىيىسى　学理心年青 <心>
ياشلار جەمئىيەتشۇناسلىقى　学会社年青
ياش²　泪〔静〕：～ يۇقىرى يېشى / 痕泪，泪眼 كۆز / 水 / كۆزگە ～ ئالماق 泪含，泪眼着噙：كۆز يېشى قىلماق / 泪落 يىغلىسا ، قارىغۇ كۆزدىنمۇ ～ چىقار . <谚> 心真

泪落能也子瞎，哭想 。
ياش بېزى　腺泪 <理生>
ياش تۆكمەك　泪流，泪眼淌：ياش تۆككۈچە مۇشت تۈگ . 头拳紧攥如不，哭啼泪流其与 。<谚>
ياش خالتىسى　囊泪 <理生>
ياش سۆڭىكى　骨泪 <理生>
ياش³　菁蔓，菁芜 <方，植>〔静〕
ياش⁴　菜蔬，菜 <古>〔静〕
ياشاتماق　«ياشماق» 的态动使：ئۇمىد ياشىنتار ، غەم قاقشىتار . 叹哀人使愁忧，存生人使望希 <谚> 。
ياشارتماق　«ياشارماق» 的态动使：بەختلىك تۇرمۇش ئۈنى ياشارتتى . 了轻年变他使活生的福幸 。
ياشارماق　轻年变①〔动〕：ياشىرىپ قاپسىز . 了轻年变你。
②盛茂，绿翠变：يامغۇردىن كېيىن دەل ـ دەرەخلەر ياشىرىپ قالدى . 绿翠片一木树后雨 。
ياشاشماق　«ياشىماق» 的共态同
ياشاڭغىراتماق　«ياشاڭغىرىماق» 的态动使
ياشاڭغىرىماق　汪汪泪，泪眼淌常〔动〕：ئۇنىڭ كۆزى ياشاڭغىراپ تۇراتتى . 的汪汪泪是总里眼的他 。
ياشانماق　了上，迈年，老年，纪年上〔动〕：ياشانغان ئادەم ـ ئاتا 父的迈年 / 人年老，人的纪年 / مەن ياشىنىپ قالدىم . 了大纪年我 / 母 。
心年老 <心>　ياشانغانلار پسىخولوگىيىسى
学理
学医年老 <医>　ياشانغانلار تېبابىتى
学会社年老　ياشانغانلار جەمئىيەتشۇناسلىقى
ياش ـ قېرى　幼老，少老〔静〕：ياش ـ قېرىنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ . 知皆幼老 。
ياشلاتماق　«ياشلىما²» 的态动使
ياشلاشتۇرماق　«ياشلاشماق» 的态动使
ياشلاشتۇرۇلماق　«ياشلاشتۇرماق» 的态动被
ياشلاشماق　化轻年〔动〕：رەھبەرلىك بەنزىسى ～ 子班导领
化轻年
ياشلانماق　泪流〔动〕：رىزۋانىڭ كۆزلىرى خۇشاللىقتىن ياشلاندى . 水泪了出流得兴高里眼宛孜热 。
ياشلىق¹　睛眼的泪含 ～ كۆز：的泪含〔静〕
ياشلىق²　男的岁十 بالا ～ ئوغۇل：的岁……①〔静〕
年 <谚>：ياشلىقىڭدا قەدرى قېرىغاندا بىلىنەر . 春青②孩
的轻年③。贵可的春青知方时老：ياشلىقىڭدا ئىشلە ، قېرىغاندا چىشلە . <谚> 吃能时老年，好干要时轻年

年青 غۇرۇرى ～ / 代时年青 دەۋرى ～ :年青④。好尊自的人年青，傲骄的人

ياشلىق قىلماق 年轻不懂事：ئۇ ياشلىق قىپتۇ ، كەچۈرسىلە ! 谅原您请，事懂不轻年他！

ياشلىق ئىلمى 学年青

ياشلىماق[1] 泪流〔动〕

ياشلىماق[2] 下一笊(中水凉放条面把)〈方〉〔动〕

ياشماق 藏隐，藏躲〈古〉〔动〕

ياشمان 片馍煎油〈方，食〉〔静〕

ياشناتماق 态动使的«ياشنىماق»

يېشىنماق 然盎机生，荣向欣欣〔动〕：ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز گۈللەپ ياشنىماقتا . 荣向欣欣国祖的大伟们我。

ياشۇت 的密秘，的藏隐〈古〉〔静〕

ياشۇق[1] 盔头，盔〈古〉〔静〕

ياشۇق[2] 的亮闪，的亮明，的明光〈古〉〔静〕

ياش ـ ئۆسمۈر 年少青〔静〕

ياشسۇن 岁万〔叹〕

ياشىق 阳太〈古〉〔静〕

ياشقماق 泪眼着噙，泪流常〈古〉〔动〕

ياشىماق 〔动〕活，活生，存生：بېلىق سۇدىلا ياشىيالايدۇ . 众群在活生 ～ ئىنسانلار ئارىسىدا . 活能才中水在鱼生能不是气空有没人 . ئادەم ھاۋاسىز ياشىيالمايدۇ / 中 . توشقاندەك يۈز يىل ياشىغۇچە ، يولۋاستەك بىر يىل ياشا . 的存样一虎老像如不，年百活样一子兔像其与〈谚〉活一年。

ياشاپ كەت 了真，的儿样好(声彩喝)①〈习〉

儿样好！～ تۇرسۇن ، ئەقلىگە بارىكاللا ! 了极棒，起不：行真，呀好(语用讽讥)②！明聪真你，荪尔图，的话的说才刚我，呀好？～ ، باياتىن قىلغان گەپلىرىم بۇ قۇلىقىڭدىن كىرىپ ، ئۇ قۇلىقىڭدىن چىقىپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ ؟ 了出耳右进耳左是不是你？

ياشاش تىپى 型活生〈生〉

ياشاش شەرتى 件条存生〈哲〉

ياشاش مەسلىكى 义主在存，义主存生〈哲〉

ياشاش ئۇسۇلى 式方在存〈哲〉

ياشاش ئىرادىسى 志意存生〈哲〉

ياشىن 电闪〈古〉〔静〕

ياغ 〔静〕油，油脂，脂肪：سۇ يېغى 素，油物植，油清 / قوي يېغى 羊油 / زىغىر يېغى 胡麻油

ياغ يېزى 腺脂皮〈理生〉

ياغ پۈراتماق 祀祭

ياغ تارتماق 油榨

ياغ تۆكۈلسە يالىغۇدەك ～ قىلمە- —尘不染：ئۇ ئۆينى ۋېتىپتۇ . 染不尘一得扫打子屋把他。

ياغ چاينىماق ①〈成〉享福：ھازىر دېھقانلار ياغ چاينايدىغان بولدى . 了福享民农在现，便听②。便随，便听：قولۇڭدىن كەلسە ، ياغ چاينا . 尊听悉，事本有你要只。便

ياغ چۈچۈتمەك 油炼，油热

ياغ سامسا 子包烤油〈食〉

ياغ سۈمۈرگۈ 机油抽〈矿〉

ياغ كىسلاتاسى 酸肪脂〈化〉

ياغ ئېنزىمى 酶肪脂〈化〉

ياغ ئىسپىرتى 醇肪脂〈化〉

ياغاچ 〔静〕木，木头：سەندەل ياغىچى 木香檀 / چىلان ياغىچى 木枣 / ماتېرىيال ياغاچ ～ / 材木，料木 قىرىندىسى 锯〈谚〉. ياغاچنى ئۇزۇن كەس ، ئۆمۈرنى قىسقا . 匠铁短，匠木长”同喻：短留宜铁裁，长留宜木“。 ياغاچنى رەندە ئۇزەيدۇ ، ئادەمنى تەربىيە . 木〈谚〉靠形成木 . قازان بىر قېتىم قاينايدۇ . 〈谚〉教靠材成人，刨“卖买子锤一，蒜捣锅砂”同喻：次一烧能只锅木。

ياغاچ ئات (具玩童儿)马木②马木①〈体〉

ياغاچ ئاياغ 跷高

ياغاچ پاختا 棉木〈植〉

ياغاچ پەرۋانىسى 蛾蠹木〈动〉

ياغاچ پىچاق 头枪腊样银，用中不看中〈成〉

ياغاچ تارتقۇ 架罗木

ياغاچ تالاسى 维纤木

ياغاچ توقماق 槌木

ياغاچ غول 本木

ياغاچ غولۇق 物植本木 ～ ئۆسۈملۈك 的本木：

ياغاچ قونچاق 偶木

ياغاچ قۇلاق 的话听不 ～ بالا 不听的话：〈成〉子孩

ياغاچ كۆمۈر 炭木

ياغاچ مەتبەئە 刷印版木

ياغاچ ئوشتۇماق 迎高接远〈成〉：ۋاي خۇدايىمەي ، كۈن قاياقتىن چىقتى ، ياغاچ ئوشتۇيمۇ ؟ 阳太，爷天老的我，迎高接远得我，了来出边哪从吧？

ياغاچ ئويما 刻木

ياغاچ ئويمىچىلىق 业刻木
ياغاچ - تاش 料材筑建〔静〕
ياغاچچى 工木，匠木〔静〕
ياغاچچىلىق 儿活工木〔静〕
ياغاچچىلىق قىلماق 儿活匠木干，工木当
ياغاق 的瘦干，的巴干②的发毛无，的毛了脱①〔静〕
ياغاق تېرە (子皮的毛掉磨)皮板光
ياغاق جۈۋا 袄皮儿板光
ياغاق يۈز 脸的瘦消，脸滑光
ياغاقلاشماق 毛脱，发脱〔动〕
ياغان 象大，象 <古>〔静〕
ياغچى 郎油卖〔静〕
ياغچىلىق 当行的油卖〔静〕
ياغدان 罐油〔静〕
ياغدۇ 亮明，明光，线光，光 <古>〔静〕
ياغدۇرماق ① «ياغماق» 的态动使的：ئوسۇل بىلەن ياماغ- 敌向 ～ غۇر 人 ～ 射扫②雨降工人 ～ دۇشمەن ئۇستىگە ئوق 出提地三连二接 ～ سوئال 断不连接示表③射扫人
讨声 ～ نەپرەت - لەنەت / 题问
ياغدۇرۇشماق «ياغدۇرماق» 态同共的
ياغدۇرۇلماق «ياغدۇرماق» 态动被的
ياغسىراتماق «ياغسىرىماق» 态动使的
ياغسىراشماق «ياغسىرىماق» 态同共的
ياغسىرىماق 〔动〕：ئوق (剂滑润少缺因)涩发②油缺①
ياغسىراپ قاپتۇ ، ياغلىمىسا بولمىغۇدەك . 膏该，涩发轴轮 了油。
ياغسىز 油有没 ～ گۆش 的肪脂有没，的油有没〔静〕：
有没 . ئاتام ئېغىزغا تېتىمايدۇ / ～ 肉的肪脂有没，肉的 香不着吃饭的油。
ياغسىزلاندۇرماق «ياغسىزلانماق» 态动使的
ياغسىزلاندۇرۇلماق «ياغسىزلاندۇرماق» 态动被的
ياغسىزلانماق 脂脱〔动〕
ياغقۇ 衣雨 <古>〔静〕
ياغرۇ 围周在，近附在，近靠，近贴 <古>〔静〕
ياغلاتماق «ياغلىماق» 的态动使：ئەتۈر ماشىنىنى ياغلىتىش ئۈ- 铺理修到开车把尔外安 . چۈن رېمونتخانىغا ھەيدەپ باردى 上油。
ياغلاشتۇرماق «ياغلاشماق²» 的态动使
ياغلاشماق¹ «ياغلىماق» 态同共的
ياغلاشماق² 〔动〕 沾上污油：يەڭلىرىڭىز ياغلىشىپ كېتىپتۇ . 污油了上沾子袖的你
ياغلانماق ① «ياغلىماق» 的态动被的：油抹，油上②油抹：ياغلانغان چورۇق 子窝皮的油上抹
ياغلىشاڭغۇ 的斑斑渍油，的乎乎油〔静〕：قول ～ 乎油 帽皮瓜的斑斑渍油 شاپاق دوپپا ～ / 手的乎
ياغلىغۇ 子刷油 <方>〔静〕
ياغلىق¹ 的汪汪油，的油有〔静〕
ياغلىق يېسىۋېلەك 菜白油 <植>
ياغلىق پالما 棕油 <植>
ياغلىق توقاچ 馕油 <食>
ياغلىق دان 料油，籽油 <植>
ياغلىق زىرائەت 物作料油 <植>
ياغلىق قاپاق 声名，的点污有<转>②芦葫油① يا- 的坏
ياغلىق قاپاق بولماق 声名坏落，名恶背 <成>：ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق ياغلىق قاپاق بولۇپ قالدىم . 无我。声名坏个了落故无缘。
ياغلىق ئۆرۈك 杏光当 <植>
ياغلىق ئۇچەي 肠肥
ياغلىق² 〔静〕 巾头①：بېشىغا سىرىق ～ چىگگەن ئايال 戴头帕手②人女的巾头黄
ياغلىقئوت 藜滨 <方，植>〔静〕
ياغلىما 的油了沾②的调滑腔油①〔静〕
ياغلىما تىل 语巧言花
ياغلىما چۆپ 片面油过 <食>
ياغلىما گەپ 腔花要油滑调：～ قىلماق 上子轮给～ چاقنى：油膏，油抹，油上〔动〕：ياغلىماق 贿行，油抹上嘴往 ～ گېلىنى / 油
ياغلىمىچى 人的舌滑嘴油〔静〕
ياغلىمىچىلىق 舌滑嘴油〔静〕
ياغلىمىچىلىق قىلماق 腔花耍，调滑腔油
ياغلىمىلىق 式形词名的 «ياغلىما»
ياغلىي 子底油(的后炼油奶) <方>〔静〕
ياغما (一之落部厥突代古)磨样 <古>〔静〕
ياغماق 要乎似 . يامغۇر ياغدىغاندەك تۇرىدۇ：降，下①〔动〕：出漾，溢充②雪降 ～ قار 。了雨下 ئۇنىڭ چىرايىدىن كۈلكە يېغىپ تۇراتتى . 他上脸漾出：(笑堆脸满)容笑了出漾上脸他。
چىرايىدىن توپا ～ 色土如面
ياغۇق 的近亲，近靠，近贴，近 <古>〔静〕
ياغچى 的力斗战有，的战善，的斗战① <古>〔静〕

士斗，者斗战②

ياغدماق 敌为，对敌 <古>〔动〕

ياغمز 色褐 <古>〔静〕

ياغمش 前以教兰斯伊奉信)牲牺，牲宰 <古>〔静〕，(畜牲的杀宰而萨菩教佛或神天祭人厥突

ياغمقماق 立对，抗对，对作相互 <古>〔动〕

ياغملماق 去死②对敌① <方>〔静〕

ياق[1] 〔叹〕不，否，有没：ئۇ بىلمەيدىغاندۇ؟ ～ ، ئۇ بىلىدۇ . 道知他，不？吧道知不他 . سىز نېمە دېسىڭىز ، ئۇ ～ دەيدۇ . 不"说会不都他，么什说你 。～ ، بۇ مېڭىڭ مەقسىتىم ئەمەس . 意吾非此，否 。ئۇ كەتتىمۇ؟ ～ . 了走他 。有没？吗

ياق[2] 〔静〕①边：بىر ياقتا قويۇپ قويماق 搁到一边 / سەن بۇ ياققا ئۆت . 来边这到你 。بىر ياققا بارمىدىڭىزمۇ؟ ～ 没你？的悉熟不指，用连词代示指同②？吗去儿哪到有人：بۇ ～ كىم؟ 这是位谁？

ياقا[1] 〔静〕边，沿，偏僻：يول ياقىسى 路边，旁路 / دەريا ياقىسى 河边，沿河

ياقا يۇرت 乡外，乡异，乡偏僻壤

ياقا[2] 〔静〕子领：ئۆرە ～ 直领，立领 / قايرىما ～ 翻领 / ياقىلار ئېتەك بولدى ، ئېتەكلەر ～ . <谚>变子领 。"时一彼时一此"同喻：子领变襟衣，襟衣霹

ياقا سىقىشماق 打斯，团一作扭

ياقا يىرتماق 力尽，心尽(人别为) <成>：كەمبەغەللەر ئۆچۈن ～ 心尽人苦穷为

ياقىسىدا ئىلەڭگۈچ ئۆچماق <成>拽撒，赖撒：ئېرىنىڭ ～ 拽撒夫丈给

ياقىسىدىن ئالماق 子领住揪

ياقىسىغا ياماشماق 放不子领住揪 <成>

ياقىسىنى تۆتماق 呆惊，讶惊 <成>：ئۇلار ياقىسىنى تۆتۈپ بىر ـ بىرىگە قارىشاتتى . 我，我着看你得讶惊们他 。你着看

ياقىسىنى چىشلىمەك 悔懊，恨悔 <成>：دوستلار ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە ھەيران قالغىنىدىن ياقىسىنى چىشلىشىپ چۈرۈلدىشىپ كېتىشتى . 了极惊吃话席一的他对们友朋，来起论议地悔懊是于 。

ياقا[3] 租地 <方>〔静〕

ياقا[4] 款付应，金偿赔，酬报 <古>〔静〕

ياقارماق 求恳，告央，求央 <古>〔动〕

ياقاڭلىماق 动晃，晃摇 <方>〔动〕

ياقا ـ ياۋان 的远偏，的僻偏 <方>〔静〕

ياقتۇرماق[1] «ياقماق[1]»的使动态：مەن بالامغا ئوت ياقتۇردۇم . 火了着生子孩叫我 。

ياقتۇرماق[2] «ياقماق[2]»的使动态：ئۇ خۇشامەتچىلىكنى ياقتۇرمايدۇ . 承奉欢喜不他。ئۇ بۇ يەردە ئەتىيازدىكى قۇم ـ بوراننى ياقتۇرمىدى . 沙风的天春方地这厌讨他 。بىز كەلگە ئامما ياقتۇرىدىغان ئەسەرلەرنى كۆپلەپ يارىتىشىمىز لازىم . 我们要多品作的见乐闻喜众群大广作创多 。

ياقتۇرماق[3] «ياقماق[3]»的使动态：مەن پاتەمخانغا نان ياقتۇردۇم . 馕了打罕姆太帕让我 。

ياقتۇرۇشماق[1] «ياقتۇرماق[1]»态同共的

ياقتۇرۇشماق[2] «ياقتۇرماق[2]»态同共的

ياقتۇرۇشماق[3] «ياقتۇرماق[3]»态同共的

ياقتۇرۇلماق[1] «ياقتۇرماق[1]»态动被的

ياقتۇرۇلماق[2] «ياقتۇرماق[3]»态动被的

ياقچىرتماق 奋兴使，动冲使，发激，动激 <古>〔动〕

ياقرى 油肠 <古>〔静〕

ياقرىقان 油凝，油冻 <古>〔静〕

ياقلاتماق «ياقلىماق»的使动态

ياقلاشماق «ياقلىماق»的同共态

ياقلىماق 成赞①〔动〕同赞，成赞：ئۇ مېڭىڭ پىكرىمنى ياقلايدۇ . 见意的我同赞他 。ئادالەتنى ～ 申②义正持主，辩 。ئۆز پىكرىنى ～ / 辩答文论 ～ 护：护辩，辩答

护辩见意的己自为

ياقماق[1] 〔动〕燃点①：ئوت ～ 点 / چىراغ ～ 灯 / شام ～ 点蜡 / بىر كىشى ياققان ئوت يۈز كىشىنى ئىسسىتار . 靠，附②。身人百暖温，火起点人一 <谚>。近：ئاغزىنى قولىقىغا يېقىپ پىچىرلىماق 声低边耳在附话说

ياقماق[2] 〔动〕意中①，欢喜：ئۇنىڭ گېپى ماڭا ياقمىدى . 他人得很他 。ئۇ كىشىلەرگە بەك ياقىدۇ . 意的我中不话的心 。بۇ كىتاب ماڭا ياقمىدۇ . 欢喜我书本这。ئاينىڭ يورۇقى ئوغرىغا ياقماس . 光月欢喜不偷小 <谚>。كۆزگە ياقمىسا ، كۆڭۈلگە ياقماس . 喜不里心，眼顺不着看 <谚>。欢 。بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ قولىقىغا ناھايىتى يېقىپ قالدى . 觉他个这 。بۇ كىنو ئۇنىڭ دېتىغا تازا ياقتى . 耳入分十话这得。处好有，益有②。味口的他合适片影：بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى ماڭا ياقمىدى . 益无我对候气的里这 。قوي مېيى ماڭا ياقمايدۇ . 处好有我对油羊 。

ياقماق[3] 馕打，馕贴 ～ نان：挨紧，贴①〔动〕 / مەڭزىگە

مەڭزىنى ～ 颊面着贴颊面 / بوۋاي ئاغزىنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا يېقىپ ئاستا پىچىرلاپ قويدى . 朵耳的他近贴嘴把儿头老 . كۆندۈزى گەپ قىلىڭ ئەتراپىڭغا باق ، كېچىسى گەپ قىلىڭ قۇلاقنى قۇلاققا ياق . <谚> 话说天白 ، 边耳近贴话说上晚 ، 看看面四 . ئاتا- نى ئوقۇردا باق . <谚> 头槽在要马 ، 烤里坑馕在要馕 . ناننى تونۇرغا ياق ، ئات- 上。喂 ، 搽②。涂 ، 搽：يارىغا دورا ～ 伤搽口药

ياقۇت[1] 〔静〕 石宝

ياقۇت[2] 〔静〕 特库雅(乌孜别克斯坦一的亚利伯西于布分)民族

ياقۇتچە 〔静〕 特库雅①语，特库雅的式特库雅②文

ياقشا 〔静〕 好①，善②，美③ <古>

ياقىسىز 〔静〕 无的：～ كۆڭلەك 衣衬领无子

ياقىغ 〔静〕 药，药膏 <古>

ياقىلاتماق «ياقىلماق»的使动态：تام ياقىلىتىپ قويۇلغان ئۈستەل 子桌的置放壁墙着沿

ياقىلاشماق[1] «ياقىلماق»的共同态

ياقىلاشماق[2] 〔动〕 打扭，打撕

ياقىلىق 〔静〕 ①有的子领：ئۈزە ～ چاپان 直(位)上领 / كەمچەت ～ جۇۋا 海獭领子的皮衣②料

ياقىلماق 〔动〕 贴着，沿着：دەريا ياقىلاپ ماڭماق 河沿着沿 / تام ياقىلاپ ماڭماق 墙着沿走

ياقىماق 〔方〕 涮，淌 <动>

ياكور 〔电〕 电枢 <静>

ياكى 〔助〕 或，或者：سىز ئەتە ～ ئۆگۈن بىر كېلىپ كېتىڭ . 请你今天后者或天明一来趟 。 بۈگۈن بولسۇن ～ كېيىن بولسۇن ، بەرىبىر سىزگە خەۋەر قىلىمەن . 我晚或早或要总 。 知通你给

ياڭ 〔静〕 样，样子，样品，板样，模型

ياڭاق[1] 〔植〕 核桃①树桃核②：桃核 ～ مېغىزى 仁 / ～ چېيى 茶仁桃核 / پادا بىلەن دوست ئىدۇق ، ～ 时福享，友朋是时牧放俩我 . <谚> 。"乐安同能不，难患共能只"同喻：手了分

ياڭاق سامسىسى 子包仁桃核 <食>

ياڭاق[2] 〔静〕 额

ياڭاق چاچ 发鬓

ياڭاق سۆڭىكى 骨额 <理生>

ياڭاق[3] 〔静〕 面，面方 <古>

ياڭاقلىق 〔静〕 林桃核

ياڭالدۇرۇق 〔静〕 帽毡(的上衣雨) <古>

ياڭان[1] 〔静〕 乌头白 <古，动>

ياڭان[2] 〔静〕 象大，象 <古，动>

ياڭپايلى 〔方〕 坡斜，度斜 <静>

ياڭراتقۇ 〔静〕 器声扬

ياڭراتماق «ياڭرىماق»的使动态

ياڭراق[1] 〔静〕 ～：的越激，的亮宏 ，的亮嘹，的亮响 ناخشا ئاۋازى ياڭراق ～ / كانايى ئاۋازى 声歌的亮嘹 / 声号的越激 音辅响 <语> ياڭراق تاۋۇش

ياڭراق[2] 〔静〕 谷深窄狭 <古>

ياڭرىتىشماق «ياڭراتماق»的共同态

ياڭرىماق 〔动〕 ①响，响彻：ئالقىشلار ياڭرىدى . 声掌的般鸣雷了起响 。 يىغىن مەيدانىدا شوئار ياڭرىدى . 口号声响了起场会 ：ناخشا ئاۋازى ياڭراپ كەتتى . 歌声亮嘹 。 ناخشا سادالىرى كۆكتە ياڭرىماقتا . 中空在荡飘 。

ياڭزا 式样，子样 〔静〕

ياڭزاغ 子例，测猜，测推 <古>

ياڭزاماق 穿揭，露披，露透，露暴，露揭 <古>

ياڭزىجاڭ 江子扬 <地>

ياڭزىجاڭ تىمساھى 鳄子扬 <动>

ياڭزىمۇ ـ ياڭزا 形形，的色十光五，的样各式各 〔静〕 ～：的色色 / كىيىملەر ～ 装服的样各式各 ئاۋارلار 五品商的色十光

ياڭسۇق 的扮打好②匠皮牛，物废 ，包脓① 〔静〕

ياڭشاغۇچى 薄嘴贫，者嘴贫②者妒忌① <古>

ياڭشاق 的休不喋喋，的叨叨爱，的舌饶 <古>

ياڭقۇ 音回 <古>

ياڭقۇلاماق 响反起，音回 <古>

ياڭشىماق 子皮嘴卖，叨唠 <方>

ياڭگىر 歌秧 <艺>

ياڭگىر ئۇسسۇلى 舞歌秧 <艺>

ياڭلۇق 失过，话错，事错，误错 <古>

ياڭلىغ 比好，同如，如，像 〔助〕

ياڭيۇ 薯铃马，豆土，芋洋 <植>

ياڭيۇ بۇلماق 泥豆土 <食>

ياڭيۇ پىل تۇمشۇق قوڭغۇزى 虫象小薯铃马

ياڭيۇگۈل 花丽大 <植>

يال (يالى) 鬃马，毛鬃：ئاتنىڭ يالى 〔静〕

يالا 〔静〕 诽谤：قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۇقار ، يامانغا يولۇقساڭ

يالىسى . 言谤招人坏近接，烟锅染台锅近靠 <谚> 。

يالا چاپلىماق 人喷口血，毁诋，谤诽

يالاتما 膜压，衣包〔静〕

يالاتما ئوغۇت 料肥衣包 <农>

يالاتماق «يالىماق» 的态动使：ئىتقا ～ 让舔狗 / كۆموش ～ 镯手金镀 / ئالتۇن يالاتقان بىلەزۈك 银镀 / ئالتۇن يالاتقان ئۈزۈك 指戒金包

يالتىپ سۈغىرىش 灌排 <农>

يالاچى 的人谤诽常，的人蔑诬常 <古>〔静〕

يالاشماق[1] «يالىماق[1]» 的共同态：ئېغىز - بۇرۇن ～ 狈狼 奸为

يالاشماق[2] «يالىماق[2]» 的共同态：ساقچىلار جىنايەتچىلەرنى يالا- شىپ ماڭدى . 了走人犯送押们察警 。

يالاق 槽食狗〔静〕

يالاق يالىماق 媚献，屁马拍 <成>

يالىقى يېرىلماق 媚献白，屁马拍白 <成>

يالاقچى 精屁马，狗走，子腿狗〔静〕：ئون خوجايىندىن بىر ～ ياماڭ . 十个一如不子主个十 。辣毒子腿狗

يالاقچىلىق «يالاقچى» 的词名象抽

يالاقچىلىق قىلماق 屁马拍，子腿狗当

يالاڭ 脚赤，脚光：ئاياغ ～ 着露，(体身)着光①〔静〕出③线单 يىپ ～ / 衣单 كىيىم ～ 的薄单，的单②来 قىلىچ ～ 鞘：قىزلار كەلدى . 是净④刀的鞘出 . 孩女是净的 。

يالاڭ تورنىك 杠单 <体>

يالاڭ تۆش 子腿泥，蛋光穷 <成>

يالاڭ تىرناق 号括单 <语>

يالاڭ قاپاق 皮眼单

يالاڭ ئۇسۇم 利单 <经>

يالاڭلاشماق 态同共的 «يالاڭلىماق»

يالاڭلانماق 态动被的 «يالاڭلىماق»

يالاڭلىماق 了出抽他 . ئۇ قىلىچىنى يالاڭلىدى 出抽〔动〕：刀马 。

يالاڭۇاش 片照冠免 سۈرەت 光头：〔静〕 ～ چۈشكەن

يالاڭۇاشتاق = يالاڭۇاش

يالاماق 毁诋，谤诽 <古>〔动〕

يالاندى 头皂肥 肥：分部的残用品物〔静〕 سوپۇن يالاندىسى 儿

يالانما 蚀侵〔静〕

يالانما تۈزلەڭلىك 原平准，原平冲外 <地>

يالانما ئورەك 坑蚀风 <地>

يالانماق[1] ① «يالىماق[1]» 的态动被的：蚀侵，蚀剥②خاتىرە ئېسىلىق يېزىقى شامال ۋە يامغۇرنىڭ تەسىرى بىلەن يالتىپ ، تونۇغلىلى بولمايدىغان ھالغا كېلىپ قاپتۇ . 蚀剥的雨风于由 ，碑文已无法认辨 。

يالانماق[2] «يالىماق[2]» 的态动被的：تۇتقۇنلار يالتىپ كېلىنىدى . 了来解押被犯囚 。

يالاۋ 子带(的上子帽)②帜旗，子旗① <古>〔静〕 ，带彩子

يالاۋاچ 人圣，者使 <古>〔静〕

يالپاق 的平扁，的扁〔静〕

يالپاق مۈڭگۈزلۈك بۇغا 鹿角扁 <动>

يالپاقلاتماق 态动使的 «يالپاقلىماق»

يالپاقلاشماق 态同共的：ئۇلار سەۋزىنى بىردەمدە يالپاقلىشىپ بولدى . 成切卜萝胡把就夫功儿会一们他 。了片

يالپاقلانماق 态动被的：چامغۇر يالپاقلاندى . 了片成切被菁 。مىخنىڭ ئۇچى سوقۇلۇپ يالپاقلاندى . 了扁砸给头子 。

يالپاقلىماق 平砸，平压 ，片切，扁砸，扁压〔动〕：تۆ- مۈرنى ～ 把铁砸 / گۆشىنى ～ 把成切肉片 / ياڭ- يۇنى ～ 把成切豆土片

يالپايماق 撇外向〔动〕

يالپۇز 荷薄 <植>〔静〕

يالت 地忽〔模〕：چىراغ ～ قىلىپ يېنىپ قالدى . 了亮就闪一地忽灯 。ئۇ ماڭا ～ قىلىپ بىر قارىدى - دە ، يەنە دەرھال كۆزىنى چەتكە ئالدى . 开移速迅又，眼一我了望地忽他 。了线视

يالتايتماق 态动使的 «يالتايماق»

يالتايغاق 的卦变易，的悔反易〔静〕

يالتايماق 鼓堂退打，(头念)消打，悔反，卦变〔动〕：ئۇ ماڭا ～ بىر قارىدى . 了卦变他 。ئوقۇشتىن يالتىيىۋالدى . 念的学上消打 。了悔反他 . ئۇ تۇنۇگۈن ماقۇل دەپ قويۇپ ، بۈگۈن يالتىيىۋالدى . 头 / 他 . ئازراق قىيىنچىلىقنى كۆرۈپلا يالتايساق بولمايدۇ ! 堂退打就难困点一到遇能不！ 。了悔反又天今，事的应答天昨 呀鼓

يالتتىدە 闪忽她 . ئۇ ماڭا ～ بىر قاراپ قويدى 闪忽〔静〕：眼一我了望睛眼着 。

يالتغا 笑嘲，苦挖，刺讽 <古>〔静〕

يالتىراتماق 态动使的：دېرىزىدىن چۈشكەن ئاپ- «يالتىرىماق»

ئاپ مىس چۆگۈننى يالتىرىتىپ تۇراتتى . 阳光从窗户里射下
来。光发闪闪壶铜得照

يالتىراق 〔静〕闪闪的光发，闪闪的光有，

يالتىراق ئاميۇبا 动物放射虫 <动>

يالتىراق بېلىق 银鱼 <动>

يالتىراق قەغەز ①有光泽的纸 ②纸光油

يالتىراق قوڭغۇز 萤火虫 <动>

يالتىراق ئېكران 荧光屏

يالتىرىماق 〔动〕闪，闪闪光发：ئەينەك ～ 玻璃 / قىلىچ ～ 闪光 / دەريا سۈيى كۈمۈشتەك يالتىراپ تۇراتتى . 刀马光发闪闪 。 تاغ چوققىسىدا ئېرىمەس قارلار يالتىراپ تۇراتتى . 着泛水河银光 。山顶上年长不化的积雪

يالتىيىشماق «يالتايماق»的共态同共：شۇ كۈنى مېنىڭ بارمايدىغانلىقىمنى بىلگەندىن كېيىن ئۇلارمۇ يالتىيىشىپتۇ . 那天，我不知得们他去了之后打也不消念头 。

يالت ـ يۇلت 〔模〕忽闪一闪，闪闪，光闪，闪闪：～ قىلىپ چاقماق چاقتى . 闪电忽闪一闪 。 ～ قىلىپ تۇرغان زىننەت بۇيۇملىرى / 饰首的光闪熠熠 ～ قىلىپ كۆرۈندى . 星光闪烁 。

يالجىتماق «يالجىماق»的使动态

يالجىشماق «يالجىماق»的共同态

يالجىماق[1] 〔动〕发①（旺兴而物财量大到得因）：火红，يالغانچى يالجىماس ، ئوغرى بېيىماس . 不发的谎撒 <谚> 。了不富的贼当，了发 <谚> 。 يالجىمىساڭ يەر يۈتكە . <谚> 了不发家夫在娘姑的嫁出着急 。了不发家夫在娘姑的嫁出着急 <谚> 熊：ئوت يالجىپ كۆيۈۋاتىدۇ . 旺很得着火。يالجىپ كۆيۈۋاتقان ئوت 火烈熊熊

يالجىماق[2] 〔动〕烦厌，倦厌 <方>

يالچىق 〔静〕亮月 <古>

يالدىماق 〔动〕剪（毛鬃）：بۇ تايىنى يالداپتۇ . 这的驹马匹剪过毛鬃了 。

يالسىمان 〔静〕毛鬃的状毛鬃，的状鬣

يالسىمان قۇرۇلما 结构刺鬣 <地>

يالغان 〔静〕假的，的假虚，的伪虚：～ گەپ 话假，谎言 / بىر پاتمان ～ گەپ قىلماق 撒一了大谎堆 / بۇ خەۋەر ～ / 这消息些的假是 . ～ بايانات 的伪虚声明 / راست بولماس ، راست ～ بولماس . <谚> 了不假的真，了不真的假 。

يالغان پۇت 伪足

يالغان پۇتلۇقلار سىنىپى 肉足纲 <生>

يالغان جېنتىيانا 龙胆假 <植>

يالغان چېتەن 珠珍梅 <植>

يالغان چىش 假牙

يالغان دېلو 案假 <法>

يالغان رەيھان 薰香 <植>

يالغان ساقاق 伪鳃 <动>

يالغان فرونت 锋假 <气>

يالغان قاپاق 冬葵 <植>

يالغان كۆز 假眼

يالغان مېھرىگىياھ 七三 <植>

يالغان مېۋە 果假 <植>

يالغان ئېيتماق 说假话，谎说

يالغان يىلتىز 根假 <植>

يالغانچى 〔静〕撒谎者，爱谎者：يالغانچىنىڭ سۆزىدىن بىل ، سۆزىدىن بىلەلمىسەڭ ، كۆزىدىن بىل . <谚> 撒谎者 。يالغانچىنىڭ ئېغىزىدىن قۇيرۇقى بىر تۇتام . <谚> 露表会也神眼露不里话，馅露会里话 。巴尾狸狐出露会终者谎说

يالغانچىلىق «يالغانچى»的名象抽词：ئۇ يالغانچىلىقىنىڭ زىيىنىنى تارتىپتۇ . 他的谎说了吃亏 。

يالغانچىلىق قىلماق 假作虚弄

يالغاندىن 〔静〕笑假 / ～ ياساق 假装，装假：～ كۈلمەك 造伪 / ～ يېڭىلگەندەك بولماق 败失装假 / ～ ئاغرىق بولۇۋالماق 报虚 / ～ مەلۇم قىلماق 号病泡，病装

يالغان ـ ياۋداق 〔静〕假的，的假虚，的假：～ سۆز 谎，话假，言话鬼

يالغۇز 〔静〕零零孤，单孤，独孤①：～ بىرلا ئادەم 孤孤零零 / ～ كىشى 人个一的单单 / ～ ئولتۇرماق 孤得只他 . ～ بېرىشقا توغرا كەلدى 着坐地零零 / ئۇ ئۆزى ～ 丁单，子独 / ～ ئوغۇل 往前身只，居独 / ～ ياشىماق 活生独单 / ～ ھويلا 院独门独，儿院独 ～ ئاتلىنىش چېكى چىقماس ، چېكى چىقسىمۇ داڭقى چىقماس . 匹一 <谚> 。“林成不木独”同喻：名了不出也尘扬，尘起不扬马只②。墙成不砌砖块一 <谚> 。 ～ خىش تام بولماس . 仅，有：～ ياغاچ ئۆيى بولماس ، ～ يىگىت بەگ بولماس . ～ ئوتۇن يانمايدۇ ، 王成难身只，房盖难木独 <谚> 。 ～ قويۇن ئىسسىمايدۇ . 身单，燃点难火点木独 <谚> 。 ～ مەنلا بىلىمەن . 我有只事这 。 بۇ ئىشنى ～ 暖不焐里怀 。道知

يالغۇز ئاياغ يول 小路、路狭
يالغۇز چوققا 孤峰 <地>
يالغۇز كىشىلىك ناخشا 独唱 <艺>
يالغۇز ئېدىر 孤丘 <地>
يالغۇز ياغاچ كۆۋرۈك 独木桥
يالغۇزەك[1] 胫骨 <理生> 〔静〕
يالغۇزەك[2] 笛 <方、艺> 〔静〕
يالغۇزچىلىق 孤独 〔静〕：يالغۇزچىلىقتا بەزىدە مەنمۇ جېنىمدىن جاق تويىمەن . 在孤独时我也有中烦不得活。
يالغۇزسىراتماق «يالغۇزسىرىماق» 的使动态：مەن ئۇنى يالغۇزسىرىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئات - ئات يوقلاپ تۇردۇم . 为了不使他感到孤独，我时常去探望。
يالغۇزسىراشماق «يالغۇزسىرىماق» 的共同态：ئۇلار ياقا يۇرتقا بېرىپ ، بىرنەچچە كۈن ئۆتمەيلا يالغۇزسىراشقا باشلىدى . 他们离乡外出没多久，便开始感到孤独了。
يالغۇزسىرىماق 寂孤到感、独孤到感 〔动〕
يالغۇزكۆك 蒿枝一 <植> 〔静〕
يالغۇزلۇق 独孤 〔静〕
يالغۇزلۇق تارتماق 寂孤到感、独孤到感：ئانا ، بىزنى يولغا سېلىۋېتىپ ، ئۆزىڭىز يالغۇزلۇق تارتىپ قالارسىزمۇ ؟ 妈妈，送您走后，会不会感到孤独？
يالغۇزلۇق قىلماق 薄力单势到感：بۇ ئىشتا راستىنلا يالغۇزلۇق قىلىپ قالدىم . 这事实在是我单势薄力到感。
يالقۇن 火焰 〔静〕：ئوتۇنى كۆپ ، يالقۇنى ئاز . 烟浓 <谚> 多火焰少。
يالقۇنسىمان 的状焰火 〔静〕
يالقۇنسىمان قۇرۇلما 焰火 <地> 构结状
يالقۇنلاتماق «يالقۇنلىماق» 的使动态：ئوتنى ~ 熊熊火使燃烧
يالقۇنلۇق 〔静〕 ①炽热的、烈炽的、热炽的：~ ئوت 火的炽烈 / ~ ھېسسىيات 感情的热炽 <转>②。~ يۈرەك 心的热火 / ~ سۆزلەر 语话的情热的、烈热的、热火
يالقۇنلىماق 烈炽、烧燃熊熊、腾升焰烈 〔动〕
يالكۇ (名之戏游孩女)千秋荡 <古> 〔静〕
يالكۇق 人、人类 <古> 〔静〕
يالكۇماق 奋兴、动激 <古> 〔静〕
يالاتماق «يالىماق» 的使动态
يالاشماق «يالىماق» 的共同态
يالانما 〔静〕 ①佣雇的：~ خادىم 雇佣人员 <转>②。~ ئەدەبلەر 御用的人文用御的
يالانما ئەسكەر 兵佣雇 <军>
يالانما ئەمگەك 动劳佣雇 <经>
يالانما ئەمگەكچى 者动劳佣雇
يالانما دېھقان 农雇
يالانما قوشۇن 军佣雇 <军>
يالانما ئىشچى 人工佣雇、工佣
يالانماق 态动被的 «يالىماق»
يالانمىلىق 〔静〕：佣雇 ~ ئىدىيىسى 雇佣思想 / ~ نۇقتىنەزىرى 雇佣观点
يالىق 的鬈有、的鬈鬈有 〔静〕
يالىق بۆرە = سىرتلان
يالىماق 雇 〔动〕：佣雇、ئادەم ~ 人雇 / ئىشچى ~ 工雇
يالما 衣雨、蓬斗、风披 <古> 〔静〕
يالمان 戈 〔静〕
يالمانتاقتاق 鼠跳 <动> 〔静〕
يالمانچى 手戈持 〔静〕
يالمانقۇلاق 草锦地 <植> 〔静〕
يالماۋۇز 鬼魔、魔恶 〔静〕
يالمىماق 〔动〕：吃地口大口大畜牲① كالا ئوتنى يالماپ يېدى . 吞狼、噬吞 <转>②。草着吃地口大口大牛
咽虎
يالۋۇرتماق «يالۋۇرماق» 的态动使：ئادەمنى تولا يالۋۇرتماي ، ماقۇل دەڭ . 了告求再人让别、吧来下应答你。
يالۋۇرماق 情求、告求、求恳、告央、求央 〔动〕：خەقنى يالۋۇرغاندىن كۆرە ، ئۆزىڭە تايانغان تۈزۈك . 自靠如不人求。我管不了。مەن ھەرقانچە يالۋۇرسامۇ ، ئۇ ھامان كۆنمىدى . 应答不是总他、求央样怎么。يالۋۇرۇپ كەچۈرۈم سورىماق 饶告情求
يالۋۇرۇشماق 态同共的 «يالۋۇرماق»
يالىخور 者伤中、者毁诋、者告诬、者谤诽 〔静〕
يالىخورلۇق «يالىخور» 的名象抽的：词 ~ قىلماق 毁诋、谤诽伤中
يالىغ[1] 子冠(的类鸟) <古> 〔静〕
يالىغ[2] 靴鞍 <古> 〔静〕
يالقماق 光发、耀闪、光闪 <古> 〔动〕
يالىڭاچ 着光：挂不丝一、着露、着光① 〔静〕：~ ياتماق 觉睡子身秃光②。سۆدىن قورقماس ، كەچ قالغان قاراڭغۇدىن . 黑天怕不的归晚、水怕不的子身光 <谚>④蛋光穷 <转>③木树的秃秃光 ~ دەرەخلەر 的秃

的饰掩加不，的晃晃明，的裸裸赤～ پۈل مۇناسىۋەتسى
空⑤刀马的晃晃明 قىلىچ ～ / 系关钱金的裸裸赤
。的荡荡空里屋 . بولۇپ قاپتۇ ～ ئۆي ئىچى :的荡荡

يالىڭاچ ئارپا 麦裸，裸青 <植>

يالىڭاچ سۇلۇ 麦莜，麦燕 <植>

يالىڭاچ ئۇرۇق 子裸 <植>

يالىڭاچلاتماق «يالىڭاچلىماق» 的动使态

يالىڭاچلاشماق «يالىڭاچلىماق» 的共同态

يالىڭاچلانماق ①«يالىڭاچلىماق» 的自复态：يالىڭاچلانغان بە-
دەرەخلەر / دەن 祖露的身子 . 树叶脱落的 قالدى
光。②«يالىڭاچلىماق» 的被动态

يالىڭاچلىماق 露祖，露裸，着露(体身)①〔动〕：بالىنى ～
脱 出抽②服衣的子孩光 قىلىچنى ～ (刀)：出拔，
落零使③刀马出拔：كۆز شاملى گۆل ـ گىياھلارنى سو-
لاشتۇرۇپ ، دەل ـ دەرەخلەرنى يالىڭاچلاپ قويدى . 秋风得吹草
花得 ئۇغرى ئۇ-，光精④。落零木树，谢凋草
نلىك ئۆيىنى يالىڭاچلاپ قويدى . 了偷家的他把贼窃剩不儿点一
。光 精个

يالىلداتماق «يالىلدىماق» 的动使态

يالىلدىماق 闪一闪一，光闪〔动〕：ئوت يالىلداپ كۆيدى :闪
。着烧地闪一闪一火

يالىم 的峭陡，的陡 <古>〔静〕

يالماق[1] 舔，舐①〔动〕：مۇشۇك بالىسىنى يالىدى . 猫小舐猫
。猫 ئىنەك موزاينى يالىدى . 犊舐牛老 。كالا سۈ ئىچسە ،
。冰舔去犊牛，水喝如牛老 <谚> موزاي مۇز يالايدۇ .
喝 <谚> قېتىق ئىچكەن قوتۇلدى ، ناۋاق يالىغان توتۇلدى .
。捉被的碗舔，脱逃的奶酸 <谚> تىلىنىڭ كۆيسە تۇز يالا ،
灼烧窝心，巴盐舔了烫头舌 <谚> ئىچىلىڭ كۆيسە مۇز .
里屋 。ئۆي ئىچى خۇددى يالىغاندەك پاكىز ئىدى . 碰冰舔
刷冲②。染不尘一得净干：سۇ قىرغاقنى يالاپ كەتتى .
。岸河了刷冲水 دەريا سۈيى تېرىلغۇ يەرنىڭ يېرىمىنى يالاپ
。地耕的半一了走冲水河 . كەتتى

يالاش پوتېنسىيالى 势蚀侵 <地>

يالاش دۆۋىلەنمىسى 物积堆蚀侵 <地>

يالاش مېخانىكىسى 学力蚀侵 <地>

يالاش مىقدارى 量蚀侵 <地>

يالماق[2] (يا :لىماق) 押〔动〕：يالاپ چېگرىدىن چىقارماق 押解
境出 / ساقچىلار جىنايەتچىلەرنى يالاپ ماڭدى . 警察押罪着
。了走犯

يالىن 焰火，焰 <古>〔静〕

يالىڭاچ 的体裸 <古>〔静〕

يام[1] 盆花大 <方>〔静〕

يام[2] 的骑换中途在者信送，送递，递邮① <古>〔静〕
站转中送递，站驿②马

يام[3] 圾垃 <古>〔静〕

ياماپ ـ تۆمەپ 连连缝缝，补补缝缝①〔静〕：يالىرنىڭ
كىيىمىنى ～ يۇرۇپ ئاران قىشتىن ئۆتۈۋالدۇق . 们子孩 衣的
我章文的他 ماقالىسىنى ～ يۇرۇپ ئاران ئېلان قىلدۇردۇق . 改修<转>②。天冬了过捱强勉补补缝缝服
。了表发强勉才改修经几们

ياماتماق «يامىماق» 的动使态：ئۆتۈكنى ～ 子靴补人让

يامارا جا 王罗阎，王阎 ，罗阎 <古，宗>〔静〕

ياماشتۇرماق[1] «ياماشماق[2]» 的动使态

ياماشتۇرماق[2] 服衣补缝 ～ 缝补：كىيىملەرنى 〔动〕

ياماشقاق 的缘攀〔静〕

ياماشقاق ئۆسۈملۈك 物植缘攀 <植>

ياماشقۇچى = ياماشقاق

ياماشقۇچى غول 茎缘攀 <植>

يامـاشماق[1] «يامىماق[1]» 的共同态：ئۇلار كىيىملىرىنى يامـ-
شىپ ، ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى ئېلىشىپ ، ئاز ـ تولا تازىلىق قىلـ-
了搞稍稍，子胡刮了刮，服衣补了补们他 . شۇاللىدى
。生卫下一

يـامـاشماق[2] 爬，缘攀，攀①〔动〕：تاغقا يامىشىپ چىقماق
山爬 / دەرەخكە ～ 树攀 / ئارغامچىغا يامىشىپ يۇقىرىغا چىقـ-
ماق 攀着缠纠②爬上往子绳着：سەن مـاڭا يامىشۇالما ! 你
我缠纠别 !

يـامـاق 丁补①〔静〕：چـۇشكەن كىيىم 带 ～ 衣的丁补
服 / سالماق (يامىماق) ～ 的丁补带②丁补打：～ كىيىم
服衣丁补

ياماق ـ تۆمەك 补补缝缝〔静〕：ئۇ ئەر كىشى بولغاچقا ، ～
قىلىشتا بەكمۇ قىينالدى . 人男是为因他 特的补补缝缝，
。力吃别

ياماقچە 丁补小〔静〕

ياماقچى 匠鞋补，匠补缝〔静〕

ياماقچىلىق 作工补缝〔静〕

ياماقچىلىق قىلماق 补补缝缝

ياماقسىز 的丁补没〔静〕

ياماقلىق 带 ～ ئىشتان :的丁补带②布的丁补打①〔静〕
子裤的丁补

يامالماق «يامىماق» 的被动态：كىيىمنىڭ يىرتىقى يامالدى . 衣

了好补方地的破服 。

يامان ①〔静〕 ئادەم ～ ،的良不 ،的恶 ،的坏 / ئۇنـ
ـچىنمۇ ياممنى يوق . ئۇنىڭ نېمە يامنى
بار ؟ 好不么什有那 ؟ ئۇنىڭ دادىسىنىڭ ئاچچىقى ～ . 他
爸 (好不)躁暴气脾爸。 ～ هارۋا يول بۇزار ، ～ ئادەم يۇرت .
<谚> 坏人坏，路坏破车坏。 ～ يولداشتىن تايا
ياخشى ، ～ ئاتتىن ئايا . <谚> 条拄如不人路同坏识结。
ئات ئىگىسىنى يەرگ ～ 。行步己自如不马劣匹骑，子棍
ئاتار ، ～ دوست دوستىنى دۇشمەنگە ساتار . <谚> 把会马劣。
خوتۇن ～ 。人敌给卖友朋把会人坏，上地到摔人主
ئالغۇچە ، بۇيتاق يۇرگىن ئۇلگۈچە . <谚> 老习个娶其与。
这 . ～ بۇ ئادەم بەك :害厉② 。过身单死至如不，婆
厉真嘴的他 . ～ ئۇنىڭ ئاغزى ئالامەت 。害厉别特人个
ئادەم～ كۆپ . 上街 ～ بېشىم 。多外格人 / 好别特 بازاردا
痛常非头的 。

يامان ئات 劣马

يامان ئاتاق 恶名 ،名坏 ،声名 :～ بىلەن يۈرگەندىن ياخشى
ئاتاق بىلەن ئۆلگەن ياخشى . <谚> 不，活名恶着背其与
如死名美着带 。

يامان ئات كۆتۈرمەك 声名坏落 ،名恶背

يامان ئاتلىق 的坏声名 ،的名恶背

يامان ئاتلىق بولماق 锅黑背 ،声名坏落 ،名恶背

يامان ئاتلىق قىلماق 诽毁 ،声名坏败 :谗 سەن مېنى
يامان ئاتلىق قىلما ! 声名的我坏败要不你 !

يامان ئادەت 习恶 :～ يۇقتۇرۇۋالماق 沾习恶染

يامان ئالماق 讳忌

يامان بولماس 不妨 :كۆچىلىك قوشۇلغاندىن كېيىن سـ
ناپ كۆرسەك ～ . 试试妨不们我，意同伙大然既 。

يامان بولماق ①地扫信威，落坏名声 :بۇنى دەپ سا
ۋاقداشلارنىڭ ئالدىدا يامان بولۇپ قالدىم . 就这为，学同在我
面前落得名声坏个，禁犯 ،忌犯②。 :يالغان گەپ قىلما ،
يامان بولىدۇ . 别，谎说 。了坏③ ،了糟 :事的禁犯是那
办么怎我在现，了坏 ؟ يامان بولدى ، ئەمدى قانداق قىلارمەن
呢 ؟

يامان تەسىر 响影坏 ،响影劣恶 :باشقىلارغا ～ بېرىپ
قويمايلى ! 响影坏下留人别给要不 !

يامان چۈش 梦噩 ،梦恶

يامان سۆز 话坏 ،语恶 :ياخشى سۆز تاشنى يارار ، ～
باشنى . <谚> 人伤语恶，石劈言良 。

يامان سۇپەت 性恶

يامان سۇپەتلىك 的性恶

يامان سۇپەتلىك بەزگەك 疾疟性恶 <医>

يامان سۇپەتلىك ئۆسمە 瘤肿性恶 <医>

يامان قىلماق 糟搞 ،错做 :مەن بۇ ئىشنى يامان قىپتە
مەن . 了糟搞事这把我 。

يامان كۆرمەك 得不见 ،恶厌 ،厌讨 :بۇ يەرنىڭ ئە
يازدىكى قۇم بورىنىنى يامان كۆرىمەن . 我讨厌，恶厌 ،见不
懒得不见我 . 沙风的 。 مەن هورۇنلارنى يامان كۆرىمەن
汉 。

يامان كۆز 狼凶 ،恶邪 ،邪祟 :خۇدا ～ تېگىشتىن ساقـ
لىسۇن . 胡达佑保你不要中邪 。

يامان كۈن 计生的迫窘，子日的过好不

يامان كۈنگە قالماق 迫窘计生 ،过好不子日 :بىز يا
مان كۈنگە قالساق ، ئاتا ـ ئانىمىزمۇ چىداپ تۇرالمايدۇ . 我果如
我们父母也会受难 。 ，过好不子日的

يامان گەپ 话坏 :بىرى سىزگە مېنىڭ يامان گېپىمنى قـ
لىپ بەرگەن ئوخشايدۇ . 话坏的我了说你给人有乎似 。

يامان نىيەت 意恶 ،心歹 ،念邪 ،心野 :يامان نىيەتتە
بولماق 良不心居 ،意恶怀心 。

يامان ئوگەنمەك 学坏 :بۇ بالا يامان ئۆگىنىپ قالدى . 这
了坏学子孩 。

يامان يەردىن تۇتماق 抓 <成> ،害要往抓 ،点弱住抓 :
يامان يېرىدىن تۇتۇۋېلىۋېدىڭ ، ئۇنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپلا كەـ
تتى . 了言无口哑他使，害要了住抓你 。

يامان يول 误 ،途迷 ، 途歧 :道邪 ،途迷 :يامان يولدا ماڭماق
入途歧 / 正归邪改 يامان يولدىن قايتماق / يامـان يولغا
途迷入引，途歧入引 باشلىماق 。

يامىنىغا ئايلانماق 变 ،坏更得变 ،糟更得变 :كېيىنكى
چاغلاردا بۇ ئىش تېخىمۇ يامىنىغا ئايلاندى . 得变事这来后
了糟更 。

يامىنىغا تارتماق 转逆 :يامىنىغا تارتسا ، ئىش تۈيۈق بولغا
人陷能可情事，转逆生发果如 . 境绝 。

يامىنى كەلسە 了不大 :سىز ئۇنىڭدىن نېمانچە قورقىسىز ؟
～ ، ئەرز قىلىدۇ ، شۇ . 去就，了不大？他怕样这么怎你
告状 。

يامانلاتماق 态动使的 «يامانلىماق»

يامانلاشماق[1] 态同共的 «يامانلىماق»

يامانلاشماق[2] 〔动〕 变坏 ،恶化 :بۇ بالا يامانلىشىپ كەتتى .

的他 . ئۇنىڭ كېسىلى يامانلىشىپ كەتتى . 了坏变子孩这。
两 ئىككى دۆلەتنىڭ مۇناسىۋىتى يامانلاشتى . 了化恶情病。
国的关系趋于恶化。

يامانلاق 〔静〕家娘回气赌：ئۇنىڭ كېلىنى ھازىرغىچە يامانلاق-
تا . 归未今至家娘回气赌妇媳儿的他 。

يامانلاقلىق 〔静〕家娘回气赌的：～ ئايال 的家娘回气赌
人女的

يامانلىق ① «يامان»式形词名的：ئۇنىڭ يامانلىقىنى ئەمدى
بىلدىم . 我 . 事坏做、恶作②。坏他道知才在现我：بىر ياخشى-
لىق ئۇنتۇلماس ، بىر ～ . 一 、怀忘以难事好件一 〈谚〉 。 ～ 掉忘以难事坏件
يولى ئېغىر . 〈谚〉便轻途路的恶作、行走的善的艰路道
恶作 〈谚〉 . 〈谚〉 。难 ～ بىر دەملىك ، ياخشىلىق ئۇلگىچىلىك
皮顽③。生终到须善行、刻片须只：قارا ، بۇ بالىنىڭ
يامانلىقىنى ! 瞧 、皮顽多子孩这 !

يامانلىق كەلمەك 人害、事坏做、恶作：ئۇنىڭ قولى-
دىن ھەر يامانلىق كېلىدۇ . 作不恶无是人这他 。

يامانلىق كۆرمەك 受到害：بىز ئۇنىڭدىن ھېچقانداق
يامانلىق كۆرمىدۇق . 害损何任的他到受有没们我 。

يامانلىماق ①〔动〕是不人说、话坏说：ئۇ سېنى يامانلاپ
يۈردى . 话坏的你了说他 。 دوستتىن يامانلىغان ئەقىلنىڭ
يوقلۇقى ، تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ توقلۇقى . 〈谚〉说
太子肚为因是好不食饮说、脑头没为因是好不友朋
了开离气赌他 . 饱②。气赌：ئۇ ئۆيدىن يامانلاپ كەتتى
家 。 ئۇ ئېرىدىن يامانلاپ ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتتى .
。家娘了回气赌夫丈和他

يامانيارا 〔静〕核结巴淋、疮鼠老、疬瘰 〈方〉

يامبۇ (يامبۇيۇم ، يامبۇيۇك ، يامبۇسى) 〔静〕宝元

يامبۇسسمان 〔静〕的状宝元

يامبۇسسمان مېۋە 〈植〉果宝元

يامبۇسسمان مېۋىلىك ئېرەن 〈植〉枫宝元

يامبۇلۇق 〔静〕的宝元有①：～ ئادەم 的宝元有②人的值
……的宝元：بەش ～ ئات 马的宝元个五值

يامچاق 〈方〉〔静〕盆花

يامچى 〔静〕役差、者信送、差邮 〈古〉

يامداق 〈方〉〔静〕帚扫、把扫

يامدۇ 〔静〕腹小 〈古〉

يامدىماق 〔动〕地扫、扫 〈方〉

يامراتماق «يامرىماق» 的态动使的

يامراشماق «يامرىماق» 的态同共的

يامرىماق 〔动〕①泛滥、延蔓、散扩：تاشقىن يامراپ كەت-
مەك 泛滥水洪 / ئوت يامراپ كەتمەك 延蔓势火 / كېسەل-
لىك يامراپ كەتمەك 延蔓病疾 / پىتنە - ئىغۋا ～ 谣扩言
了洇水墨 ～ سىياھ ②散：洇

يامزال 〈方〉〔静〕坡

يامغۇر 〔静〕雨：～ تامچىسى 点雨 / قاتتىق 大雨 / قارا
～ 暴雨 / سىم - سىم 雨毛毛 ～ 雨细毛牛、يامغۇرغا
قارىماستىن ماڭماق 冒雨行走 / ئۇ يامغۇردا قالدى . 雨被他
避 〈谚〉 。了淋 يامغۇردىن قېچىپ ، مۆلدۈرگە يولۇقۇپتۇ . 〈谚〉
。“风头顶遇偏漏船”同喻：雹冰上遇、雨细过

يامغۇر بەلۋېغى 〈地〉带雨

يامغۇر پەسلى 〈气〉季雨

يامغۇر سۈيى 〈气〉水雨

يامغۇر قالىغىچى 〈动〉燕雨

يامغۇر كۆلەڭگىسى 〈气〉影雨

يامغۇر كۆنىكى 〈气〉团雨

يامغۇر مەزگىلى 〈气〉期雨淫

يامغۇر ئۆلچىگۈچ 〈气〉器量雨

يامغۇر ياغماق 雨下

يامغۇرچى 〈古、动〉〔静〕鸟水

يامغۇرسىز 〔静〕雨无

يامغۇرلۇق[1] 〔静〕的雨多

يامغۇرلۇق ئاياغ 鞋雨

يامغۇرلۇق بۇلۇت 〈气〉云雨

يامغۇرلۇق كۈن 〈地〉天雨阴、日雨

يامغۇرلۇق[2] 〔静〕衣雨

يامغۇر - يادا 〔静〕水雨

يامغۇر - يېشىن 〔静〕水降、水雨

ياملان 〈古、动〉〔静〕鼠跳

يامۇل 〔静〕门衙：يامۇلنىڭ ئىشكى يوچۇن ، كىرەلمەيسەن پۇ-
لۇڭ يوق ئۇچۇن . 〈谚〉 。钱没若你、跪蹊真门的门衙
。“来进莫钱没理有、开南朝口门衙”同喻：了不进

يامىدىماق 利流不得读、读拼 〔动〕

يامىماق 〔动〕补、补缝：كىيىم ～ 衣服 / پەش كېسىپ ،
东拆”同喻：子袖补襟衣下裁 〈谚〉 . يېڭنى يامايتۇ
胎轮补 ～ قازان / 锅补 ～ بالون 。“墙西补、墙

يان 〔静〕面侧、侧、边旁、旁①：ئىشىك يېنىدا تۇرماق 站
在放子椅把 / ئورۇندۇقنى شىرەنىڭ يېنىغا قويماق 旁门在
边旁子桌 / ياندىن قارىماق 边身②看面侧从：ئۇ-
。了去过走边身们我从们他 . لار يېنىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتى

كېسەلنىڭ يېنىدا ئادەم تۇرۇش كېرەك . 病人有要需边身人病
争纷 <谚> 。يېغى ياندىن قوپار ، بالا قېرىنداشتىن . 料照
胞同自来乱祸，边身自起 <谚> 。يېنىدا بىر پۇل يوق ، تۇغىنىڭ
چىشىنى ساناپتۇ . 牙驼骆数却，文分无边身
يان باسماق 袒偏，袒护：ئۇ ئەزەلدىن ھېچكىمگە يان باس-
مايدۇ . 他人何任护袒不来从他 。ھېچقايسى تەرەپكە يان باس-
ماسلىق / 袒偏不都方一哪对 ئەمەس ئۇچۇن ئۇنىڭغا ھە-
مىشە يان باسسەن ؟ 他着护是老吗干你 ؟ يان باسماي ئوخ-
شاش 仁同视一，平端水碗一
يان بايان 白旁 <艺>
يان پاقالچاق سۆڭىكى 骨腓 <理生>
يان پەردە 幕侧 <艺>
يان تام 墩岸 <水>
يان توقا 扣鞋
يان تېلېفون 机手，话电绳无，话电动移
يان چاك 缝边(的服衣)
يان سىرت 积面侧 <数>
يان شاخ 枝侧
يان شامال 风侧 <气>
يان فازا 相边 <电>
يان قالقانېەز 腺旁状甲 <理生>
يان قورال 枪手，枪短 <军>
يان قۇدۇق 井副 <矿>
يان كامېرا 机象摄视电式携便 <电>
يان كەسمە 面断侧 <数>
يان كۈچ 力侧
يان مەركەز 心旁 <数>
يان ئېقىم 流侧 <水>
يان ئىشىك 门侧，门旁，门边
يان ياغاچ 子梃(的立直侧两窗门) <建>
يان يىلتىز 根侧 <植>
يېنى ئاغرىماسلىق 疼不心：ئۇزى تەر تۆكۈپ <成>
تاپمىغان پۇل بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنى ئاغرىمايدۇ . 不是
疼不心他来起花以所，钱的挣汗流己自 。
薄底家，洗如空囊，钱缺头手 <成> يېنى بوش
钱有头手 <成> يېنى تومپايماق
他 . ～ 厚底家，多钱：ئۇلارنىڭ <成> يېنى چىك
多钱们 。
يېنىدا بولماق 料照，候守：مەن ئاخىرقى ئۈچ ئاخشام
ئۇنىڭ يېنىدا بولدۇم . 最 。料照边身他在我上晚个三后

يېنىغا تارتماق 拉拢，来过拉：ھازىرچە ئەكىرىنى يېنى-
غا تارتمىسىڭىز بولمايدۇ . 眼下不你过拉尔拜科艾把
来行不啊 。
钱没，文分无身 <成> يېنى قۇرۇق
يېنىنى ئالماق 护 <成>：شېرىنخاننىڭ يەنە سەپراسى
ئۇرلىدى ، ئەمما رەيھانگۈل بوي بەرمەي ، ئاچىسىنىڭ يېنىنى ئال-
دى . 从屈不并丽古罕依热但 ，丈三冒火又罕尔谢 ，
姐姐着护仍 。
يېنىنى تومىلىماق 好打底家把 <成>：ئۇ قارىماققا
نامرات كۆرۈنگەن بىلەن ئۆز ۋاقتىدا يېنىنى تومىلۇۋالغان ئوخشاي-
دۇ . 了好打底家把已时当但，穷来起看他 。
يېنىنى قۇرۇقدىماق 空一劫洗 <成>：كىمدۇ بىرى
ئۇنىڭ يېنىنى قۇرۇقداپ قويۇپتۇ . 个了抢钱的他把谁知不
光精 。
يېنى يەر تارتماق 觉睡想 <成>：بۈگۈن ماڭا ھېچ
ئىش خۇش ياقماي ، يېنىم يەر تارتىپ تۇرىدۇ . 事么什我天今
觉睡想是就，干想不都 。
يانار 下见
يانار تاغ 山火 <地>
يانار تاغ بەلۋېغى 带山火 <地>
يانار تاغ جىنسى 岩出喷，岩山火 <地>
يانار تاغشۇناس 家学山火
يانار تاغشۇناسلىق 学山火
يانباغىر (يانباغرى) 〔静〕坡：تاغ يانباغرى 山坡
يانباغىرلاشماق «يانباغرلىماق» 态同共的
يانباغرلىماق 走坡沿〔动〕
يانپاش 髋，胯 <理生>〔静〕
يانپاش سۆڭىكى 骨髋，骨胯 <理生>
يانپاشقا ئالماق 身在夹(方对将时跤摔) <体>①
侧②<转> 整，收拾：ئۇنى يانپاشقا ئالىدىغان پەيت كەل-
دى . 了到机时的他整要我 。
点弱住抓被 <成> يانپاشقا چىقماق
柄把住抓，点弱住抓被 <成> يانپاشقا كەلمەك
يانپاشقا ئۇرۇپ گەپ تاپماق 造捏空凭：ئۇ يانپاشقا
ئۇرۇپ گەپ تېپىشقا ئۇستا . 造捏空凭会最他 。
يانپاش ئوچەي 肠回 <理生>
يانپېشى يەرگە تەگمەك (中赛比跤摔)输：چېلىشتا
ئۇنىڭ بۇرۇندىن تارتىپ يانپېشى يەرگە تەگمىگەنىدى . 中跤摔
(过倒摔被有没)过输有没来从他 。
يانپاشلاشماق «يانپاشلىماق» 态同共的：ھەمەيلەن گۈلخانىنى

چۆردەپ يانپاشلاشتى . 大伙儿围着篝火躺身侧下。

يانپاشلىماق 〔动〕身侧躺：يانپاشلاپ ياتماق 侧身躺、下卧侧

يانپاشلاپ ئۇزمەك <体> 侧泳

يانپاي 〔静〕<地>边坡

يانپۇچاق 〔静〕<方>子钻

يانتاق 〔静〕<植>刺骆驼

يانتاقچى 〔静〕卖骆驼的人

يانتاقچىلىق 〔静〕卖骆驼的行当

يانتاقشېكىرى 〔静〕<植>糖刺

يانتاقلىق 〔静〕丛刺骆驼满长的地方

يانتاياق 〔静〕①杖拐②<转>扶助者、辅助者

يانتاياق بولماق <成>充当帮凶

يانتاياقلىق 形容形的«يانتاياق»式：～ رول ئويناپ 起用作帮凶、充当色角的

يانتايتماق 使动的«يانتايماق»态

يانتايماق 〔动〕倾斜、斜：تام يانتېيىپ قاپتۇ . 墙了斜。

يانتۇ 〔静〕①斜的、倾斜的：～ تەرەپ 边斜 / ～ خادا 斜杆②坡：～ ئېتىز 地坡 / ～ يول 道坡 / ～ پويىز 火车正沿下坡道行驶 . يولنى بويلاپ تۆۋەنلەپ بارماقتا 。

يانتۇ بۇلۇڭ <地、数>角倾

يانتۇ تەرەپ <数>边斜

يانتۇ تەكشىلىك <数>面斜

يانتۇ چېتىش <建>筋拉斜

يانتۇ چىش لەھمەك <动>鲨齿斜

يانتۇ سىزىق <数>①斜线②(时量测的)线坡示

يانتۇ قۇدۇق <矿>井斜

يانتۇ كېسىشىش <数>交斜

يانتۇ لىم <建>梁斜

يانتۇ ئېگىزلىك <数>高斜

يانتۇ يەر <地>地坡

يانتۇق 〔静〕<方>歪头、斜倾

يانتۇلاشماق 〔动〕儿孩小

يانتۇلۇق 〔静〕①斜坡、坡<地>②度斜<数>③率斜

يانتۇلۇق جەرىتىسى 陆地图坡<地>

يانتۇلۇق شامىلى 风坡<气>

يانتۇلۇق ئۆلچىگۈچ 仪测斜

يانتىيىشماق 态同共的«يانتايماق»

يانجىتماق 使动的«يانجىماق»态

يانجىشماق 态同共的«يانجىماق»

يانجىلماق 态动被的«يانجىماق»

يانجىماق 〔动〕①侧身：بۇغداي ～ / 子麦碾 دورا ～ 药捣②研、捣、砸、碾

يانچە 〔静〕侧身：～ ياتماق 侧卧 / ～ ئولتۇرماق 侧身坐 / ～ چۈشكەن رەسىم 侧身像

يانچە ئۇزۇش <体>侧泳

يانچۇق 〔静〕袋衣、兜衣

يانچۇق بوشىماق 钱有没)了空袋口(：سەمەتسىلىك

يانچۇقى بوشاپ قالدى . 了空袋口的提麦赛。

يانچۇق تومپايماق 钱多)来起鼓袋口(

يانچۇق سائەت 表怀

يانچۇق قۇرۇقدالماق <成>文分无身、了空袋口

يانچۇقچى 〔静〕小偷、手扒

يانچۇقچىلىق 〔静〕为行窃扒、为行手扒

يانچۇقچىلىق قىلماق 当手扒、窃扒

يانچۇقلۇق 〔静〕①的兜有：～ ئىشتان 裤子的兜有②口袋布

يانچى 〔静〕奴农

يانچىدار 〔静〕主奴农

يانچىلىق 词名象抽的«يانچى»

يانچىلىق تۈزۈمى 制奴农

يانداش[1] 〔静〕①并排：～ ئولتۇرماق 并排坐 / ～ ماڭماق 并排走、②紧靠行而肩并：ئۇ تۇرغان ئۆي باغچىغا ～ . 园公靠紧子屋的住他。

يانداش بۇلۇڭ <数>角邻

يانداش پارامېتىر <数>量参界临

يانداش تاۋۇش <语>音配

يانداش تېخنىكا 术技套配

يانداش تېمپېراتۇرا <物>度温界临

يانداش رادىئۇس <数>径半界临

يانداش رولچى 角配<艺>

يانداش رېزونانس <物>振共联并

يانداش سۈپەت <物>量质界临

يانداش ئۇلاش <物>联并

يانداش[2] 伴伙的分可不密、友密<古>〔静〕

يانداشتۇرماق 态动被的«يانداشماق»

يانداشماق 〔动〕并排：يانداشىپ تۇرماق 立并、列并 / يان. دىشىپ ماڭماق 行并

يانداق 〔静〕马梢：ئىچ ئات تارتسا ، ～ تارتماپتۇ ، ئايغىر تارتسا ، بايتال تارتماپتۇ . <谚>拉马公、拉不马梢、车拉马辕

人一”，“调协不互，是其行各”同喻：拉不马母，车
。“调的各吹各，号把一

يانداڭماق «يانداماق» 态动被的

يانداۋرقى 〔静〕 一下〔静〕 ～ يىل 下一：的来将，的来未，个

年 / ～ يەكشەنبە 期星个下

يانداۋرما 复反〔静〕

يانداۋرماق[1] ① «يانماق[1]» 的态动使：ماشىنىنى ～ 倒
意弃放使 ～ پىكرىدىن / 头念消打使 ～ رايىنى 车
退，还交②问反 ياندۇرۇپ سورىماق / 嘴顶 ～ سۆز 见
还，回：پۇل ～ 退钱，钱找 / ئارىيەت ئالغان كىتابنى
子孩。吐呕③书的借所还交 ～ بالا سۈتنى ياندۇرۇۋەتتى
。了吐奶把

يانداۋرماق[2] «يانماق[2]» 的态动使

يانداۋرمىلاتماق «ياندۇرمىلىماق» 的态动使

يانداۋرمىلىماق 〔动〕 重复，复反：ئۇ بۇ گەپنى ياندۇرمىلاپ
ئېيتتى。话句这说复反他

يانداۋرۇشماق[1] «ياندۇرماق[1]» 的态同共

يانداۋرۇشماق[2] «ياندۇرماق[2]» 的态同共

يانداۋرۇق 品礼的赠回②绳引①〔静〕

يانداۋرۇقچاي 宴谢答〔静〕

يانداۋرۇلماق[1] «ياندۇرماق[1]» 的态动被

يانداۋرۇلماق[2] «ياندۇرماق[2]» 的态动被

يانداق 的常平，的凡平，的般一，的通普 <古>〔静〕

يانداماق 〔动〕 身擦，边擦①：ئۇ مېنى ياناپ ئۆتۈپ كەتتى。
擦身我从他过而身擦旁身：ئۇلار كونا ئۆيگە ياناپ
修排并又屋老着挨们他。排并②：ئىككى ئېغىز يېڭى ئۆي سالدى
当应。屋新间两了：备配③：يەنە بىر ئادەم يانداش كېرەك
。人个一备配再

يانسۇچ 歪边一 <古>〔静〕

يانغاق[1] 〔静〕 好好不 ～ ئىات：的常无复反，的退后爱
牛的车拉好好不 ئۆكۈز ～ / 马的车拉

يانغاق[2] 〔静〕 质物燃易 ～ ماددا：的燃易

يانغىن 〔静〕 火大原燎，火野：ئۇچقۇندىن ～ چىقىدۇ。星
。原燎以可，火之星星：原燎火

يانقى 价代 <古>〔静〕

يانلىق 物食放的带携身随人牧)袋牧放 <古>〔静〕
(子袋的

يانما 〔静〕 的回返，的来回

يانما ئاۋاز 音回 <艺>

يانماق[1] 〔动〕 返路半 ～ يېرىم يولدىن：(工，班)下，回返①
从 ～ بازاردىن / 家回 ～ ئۆيگە / 校返 ～ مەكتەپكە / 回
改，消打，退消②班下，工下 ～ ئىشتىن / 来回上街
口，食言：ئاچچىقى ～ / ئۇنىڭ قىزىتمىسى يانمىدى。气消
打 ～ نىيىتىدىن / 意转心回 ～ پەيلىدىن。退未烧的他
改 ～ گۇپىدىن / 正归邪改 ～ يامان يولدىن / 头念消
言食，口：ئۇ تۇنۇگۈن ماقۇل دەپ قويۇپ ، بۈگۈن يېنىۋالدى。
失 ～ ۋەدىسىدىن。了悔反又天今，事的应答天昨他
信 / كۆڭلى ～ 心灰：بۇ ئىبلەخ ھەرقانداق بىۋۇجۇقچىلىقتىن
报，报③。来出得干能都事坏么什蛋混个这：يانمايدۇ
答：سىز بىزگە كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭىز ، بۇنىڭغا مەندىن يا-
不答报我，山如重恩们我对你：مىسا ، بالىلىرىمدىن يانار
情事件某做止停④。的答报会们子孩，上：غەلىبە قا-
决们我，胜全获不：زانمىغۇچە كۆرەش قىلىشتىن يانمايمىز。
～ ئاتا ـ ئانىسىغا 顶嘴，撞顶，嘴回⑤。争斗止停不
母父撞顶

يانماق[2] 〔动〕 亮①，着：ئۇي ئىچىدە چىراغ يېنىپ تۇرىدۇ。屋
里着亮灯。了着火。ئوت ياندى 。了着火。قاراڭغۇ چۈشتى ، يول
چىراغلىرى يېنىپ كەتتى。了亮都灯路，了黑天。سەرەڭگە
火怒 ～ يامىدى。火着点没柴：غەزەپ ئوتى 烧燃②。烧燃

يېنىش نۇقتىسى 点燃 <化>

يانمۇيان 〔静〕 ～：肩并，排并 / ～ ئولتۇرماق 坐排并
立站肩并肩 تۇرماق

يانۇت[1] 价代 <古>〔静〕

يانۇت[2] 答回 <古>〔静〕

يانۇماق 磨 <古>〔动〕

يانۋار 月一，月元〔静〕

يانىغ[1] 物吐呕 <古>〔静〕

يانىغ[2] 吓恫，胁威 <古>〔静〕

ياۋ 〔静〕 敌仇，人敌：ياۋغا قارشى ئۇرۇش قىلمىغان ئەر ئە-
。汉子男是不就的仗打人敌同。مەس

ياۋا 〔静〕 ①的野，的生野：怪古②：بۇ بالا بەك ～ ، ئادەمگە
。群合不，怪古太子孩这。ئارىلاشمايدۇ

ياۋا ئات 马野 <动>

ياۋا ئارپا 麦大野 <植>

ياۋا ئاق توشقان 兔雪 <动>

ياۋا ئالما 果苹生野 <植>

ياۋا ئامۇت 梨山野 <植>

ياۋا ئەپيۇنگۈل 粟罂野 <植>

ياۋا ئەنجۇر 树榕 <植>

ياۋا بادام 桃扁矮 <植>
ياۋا ببهى 瓜木野 <植>
ياۋا پۇرچاق 菜巢 <植>
ياۋا پىلە پەرۋانىسى 蛾蚕天 <动>
ياۋا پىياز 葱野 <植>
ياۋا تاجىگۈل 葙青 <植>
ياۋا توخۇ 鸡原 <动>
ياۋا توشقان 兔野 <动>
ياۋا توڭگۇز 猪野 <动>
ياۋا تۆگە 驼骆野 <动>
ياۋا تېرىق 茅甜 <植>
ياۋا چېچەك 花天 <医>
ياۋا چىگە 麻野白 <植>
ياۋا چىلان 枣酸 <植>
ياۋا خېنە 凤金水 <植>
ياۋا دادۇر 豆大野 <植>
ياۋا زاغۇن 菜屈白 <植>
ياۋا زىغىر 麻胡野，草瓜道 <植>
ياۋا سامساق 蒜野，蒜根小 <植>
ياۋا سەۋزە 卜萝胡野 <植>
ياۋا سۇلۇ 麦莜 <植>
ياۋا سۇزاپ 香芸野 <植>
ياۋا سۇپۇرگە 肤地 <植>
ياۋا شاپتۇل 桃毛 <植>
ياۋا شال 稻生野 <植>
ياۋا غاز 雁鸿，雁大 <动>
ياۋا قامچىگۈل 苋枝反 <植>
ياۋا قوتاز 牛牦野 <动>
ياۋا قوقانگۈل 吾蠹叶大 <植>
ياۋا قول 手黑 <成>
ياۋا قۇلماق 花酒啤，草律 <植>
ياۋا قىچا 荠蒜大 <植>
ياۋا كالا 牛野 <动>
ياۋا كەپتەر 子鸽野 <动>
ياۋا كەشمىر 兰佩泻泽 <植>
ياۋا كەندىر 麻野青 <植>
ياۋا كۈنجۈت 草达斗，麻胡野 <植>
ياۋا كۈيرەك 爪爪盐，蓬盐 <植>
ياۋا گۈلسامساق 合百野 <植>
ياۋا گىلاس 桃樱山 <植>

ياۋا لالە 香茴角 <植>
ياۋا ماش 花黄叶针披，明决野 <植>
ياۋا موزا 子食没 <植>
ياۋا مۇشت 阻受，险遇 <成>
ياۋا مۇشۇك 猫野 <动>
ياۋا نەشپۈت 梨棠，梨杜 <植>
ياۋا نوقۇت 薇，菜巢大 <植>
ياۋا ئوق 枪冷：~ يەپ كەتمە يەنە！当心，枪冷了中别！
ياۋا ئۆردەك 凫，鸭野 <动>
ياۋا ئۆسۈملۈك 物植生野 <植>
ياۋا ئۈزۈم 萄葡野 <植>
ياۋا² 刺白 <古，植>〔静〕
ياۋاش 实老①〔静〕：~ ئادەم 人实老 / بۇ بالا ناھايىتى ~ ، ئەزەلدىن كىشىلەر بىلەن ئۇرۇشقان ئەمەس. 这孩子很实老，从来没跟人厮打过。②驯服，顺驯，顺温，实老变。架子不大，很随和。~ بۇ ئات ناھايىتى. 这匹马很驯服。ياۋاشنىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە. 角犏羊绵的驯温里子肚在藏；<谚>。“角犏有里肚人实老”同喻。
ياۋاش كۆرمەك 负欺
ياۋاشلاتماق «ياۋاشلىماق» 的使动态
ياۋاشلاشماق 服驯变，顺温变，实老变〔动〕：بۇ بالا يالۋاشلىشىپ قاپتۇ. 这孩子实老变了。ئات ياۋاشلاشتى. 马变了服驯得。
ياۋاشلىق «ياۋاش» 的形词名式：ياۋاشلىقىدىن ئۇ سېنى بوزەك قىپتۇ. 因为他实老你才负欺。بويرۇققا ~ بىلەن بويسۇنماق 令命从服地实实老老
ياۋاشلىماق 顺驯变，实老变〔动〕
ياۋاش - يۇمشاق 实老〔静〕：~ ئايال 老实巴交的女人的交
ياۋان 野荒〔静〕
ياۋايى 野生①〔静〕：~ ھايۋان 野生动物，~ / ئۆسۈملۈك 野生植物②兽野，蛮野人
ياۋايىلاشماق 野变，蛮野变〔动〕
ياۋايىلىق 野性，蛮野〔静〕为行
ياۋروپا 欧洲，巴罗欧 <地>〔静〕
ياۋروپا چامغۇرى 菜红，芜菁红，紫甘蓝 <植>
ياۋروپا چۈغۇندىكى 欧夜鹰 <动>
ياۋروپا ساي چىقچىقى 欧石鸻 <动>

ياۋروپا كەپتىرى <动> 欧鸽
ياۋروپا لەيلىگۈلى <植> 欧蜀葵
ياۋروپا نەشپۈتى <植> 欧洋梨
يېاۋروپاچە 〔静〕 欧式的，西式的：～ ئىمارەت 欧式建筑 / ～ تاماق 西餐 / ～ رەسىم 西洋画
ياۋروپالاشتۇرماق «ياۋروپالاشماق» 的态动使
ياۋروپالاشتۇرۇشماق «ياۋروپالاشتۇرماق» 的态同共
ياۋروپالاشتۇرۇلماق «ياۋروپالاشتۇرماق» 的态动被
ياۋروپالاشماق 〔动〕 欧化
ياۋروپالىق 〔静〕 欧洲人：بۇ قىز ～ ئىكەن. 这个姑娘是欧洲人。
ياۋزۇ 〔静〕 瑶族
ياۋزۇچە 〔静〕 瑶族①语②的式
ياۋلاق[1] 〔静〕 恶，坏 <古>的劣恶，的坏
ياۋلاق[2] 〔静〕 很，十分，非常 <古>
ياۋلاماق 〔动〕 交战，作战 <古>
ياۋۇز 〔静〕 凶恶的，凶狠的，凶残的，恶毒的：～ دۈشمەن 凶恶的人敌 / ～ ئۇنىڭ ئەپتى ـ بەشرىسى تولۇق ئاشكارا رىلاندى. 他凶相毕露，恶毒的心肠，狼子野心。
ياۋۇزلارچە 〔静〕 凶残，凶狠，恶毒地
ياۋۇزلاشماق 〔动〕 变凶恶，变凶狠，变残暴：ياۋۇزلاشقان دۈشمەن 变得凶恶的人敌
ياۋۇزلۇق 〔静〕 凶，凶残，凶横，凶焰：ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ～ چىقىپ تۇراتتى. 他的眼睛里透出一股凶残的凶焰。
يېاۋۇق 〔静〕 近，近于 <古>亲近，近邻，近附，近靠，亲密的
ياۋۇماق 〔动〕 走近，近走，近靠，近临 <古>
ياۋىداق 〔静〕 不加鞍鞴的，光的，背光的：～ ئات / ～ مىنمەك 光马背 / 骑骡
ياۋىلاشماق 〔动〕 变野，野：ئۇ بەكمۇ ياۋىلىشىپ كېتىپتۇ. 他变野了太得了。
ياۋىلىق 〔静〕 野性，野性的：ئۇنىڭ ياۋىلىقى يەنە تۇتتى. 他的野性又作发了。
ياي (يايى) 〔静〕 弧，弧线 <数>
ياي لامپا 灯光弧
يايا 〔静〕 部臀(人于用只) <古>
ياياق 〔静〕 步，步行，步徒 <古>：～ ماڭماق 走步徒，行步 / ～ كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر. 重嫌也袋衣人的行步 <谚>。
يايپاك 〔静〕 口扁，口敞的
يايپاك چىنە 碗口扁
يايپاك قازان 锅口敞
يايدۇرماق «يايماق» 的态动使
يايدۇرۇشماق «يايدۇرماق» 的态同共
يايدۇرۇلماق «يايدۇرماق» 的态动被
يايراپ ـ ياشناپ 〔静〕 心开，畅舒，畅欢 心开，畅舒，畅欢
يايراتماق «يايرىماق» 的态动使
يايراشماق «يايرىماق» 的态同共：قويلار يايرىشىپ ئوتلاۋاتىدۇ. 羊群在草地兴尽吃着。
يايرىماق 〔动〕 放怒花心，心开，畅欢，畅舒：بوۋاي تاماقتىن كېيىن غىڭشىپ ناخشا ئېيتقاندا، مومايىنىڭ جېنى يايراپ كېتەتتى. 饭后老大爷哼哼呼呼唱起歌来，老大娘心里乐开了花，快畅到感就。
يايسىمان 〔静〕 的弧形
يايسىمان باكتېرىيە 菌弧
يايسىمان بالداق <建> 杆弧圆曲
يايسىمان بۇلۇت <气> 状弧云
يايسىمان تۇغان <水> 形弧坝
يايسىمان ئېكەك 半圆锉
يايغۇ 〔静〕 面擀杖
يايلاتماق «يايلىماق» 的态动使
يايلاشماق «يايلىماق» 的态同共：قوي ـ كالىلار يايلىشىپ يۈرەتتى. 羊牛在吃草。
يايلاق 〔静〕 牧夏场
يايلاق چاكاندىسى <植> 黄麻草
يايلىتىشماق «يايلاتماق» 的态同共
يايلىتىلماق «يايلاتماق» 的态动被
يايلىماق 〔动〕 吃草：بالام، مالىلارنى قويۇۋەتكىنە، بىردەم يايلىسۇن! 儿子，把牲畜放出来一会吃草吧！
يايما[1] 〔静〕 点摊，位摊①开摊②子摊守：يايمىغا قارىماق 的状开摊，的：مېۋە ـ چېۋە يايمىسى 水果摊
يايما بازار 场市位摊
يايما چاقماق <气> 电闪状片
يايما چۆپ <食> 面擀，面擀手皮
يايما قاق <食> 皮丹果
يايماق 〔动〕 开展，开摊，开铺，开张①：تورنى ～ 开张 / قۇچاقىنى ～ 展开，张翅膀 / قانىتىنى ～ 网撒，网鱼 / ئۇ قەغەزنى يېيىپ، خىت يېزىشقا تەييارلاندى. 他布餐开铺 / داستىخان ～ 抱怀开敞。字写备准纸开铺他。
پۇرچاقنى يېيىپ ئاپتاپقا سالماق 晒一晒开摊子豆把 / جو-

زىغا خەرىتىنى يايماق 在桌上子摊②图地开摊：خېمىر ～ 擀面 / چۆپ ～ 摊、晾③皮面擀：كىيىمنى ～ 衣晾子绳在搭服衣把 ～ / كىيىمنى ئارغامچىغا 服衣晒、服的人别把意故 ～ 上④扬张：باشقىلارنىڭ سىرىنى قەستەن 去出扬张密秘

يايمىچى 贩摊〔静〕

يايمىچىلىق 业贩摊〔静〕

يايمىچىلىق قىلماق 贩摊当、摊摆

يايمىكەش 贩摊〔静〕

يايى 役衙〔静〕

يايىق 断寡柔优 <古>〔静〕

يايىقماق 春立 <古>〔动〕

يايىلغان 寡柔优、的决不豫犹、的摇动 <古>〔静〕的断

يەپ ـ ئىچىپ 喝吃〔静〕

يەتتە 七〔静〕：～ ئۆلچەپ، بىر كەس. <谚> 七衣量次一裁次。

يەتتە ـ سەككىز 个八七〔静〕

يەترۇم 量的下留次一 <古>〔静〕

يەتكۈسىز 的及可不、的到不够〔静〕：كۆز ～ يايلاق 抱抱一眼望不到的边到不过眼一 / قوڭچاق ～ يوغان دەرەخ 场牧的边到不树大的来过不

يەتمەك[1] ①〔动〕达到、达：بىز ئىككى كۈندىن كېيىن يېتىپ بارالايمىز. 我们后天两才能到达。ئۇ كۆزلىگەن يەرگە ئاران يەتتى. 他的目达到才易容不好地。خەلقئارا سەۋىيىگە ～ 达到②平水际国：پىلانغا ～ 现实 / 划计现实 / تەلەپكە ～ 要现实 / ئارمىنىغا 求现实 ～ / مۇمكىن قەدەر سائەت يەتتىدىن بۇرۇن يېتىپ بارىمەن. 我到赶前点七在量尽到赶③：到传、到传、到想、到盼：مۇمكىن قەدەر سائەت يەتتىدىن بۇرۇن يېتىپ بارىمەن. 我到赶前点七在量尽到赶。بۇ سۆز گۈلشەننىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ. 这到传话到了古的鲜丽朵耳的。قوزىباينىڭ سۆزى پولاتنىڭ يادىغا يەتتى. 珀拉提到想到里。ئۇلار بۈگۈنكى بەختلىك كۈنگە يەتتى. 们他日今的天到福幸的。غەيرىتكە كەلگەندە ھېچكىم ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ. 谁到赶也不。مەن ئۇنىڭغا يېتەلمەيمەن. 我到不够。④：够到不如他。بۇ پۇل يېتەمدۇ؟ 这些钱够不够？گۆشكە بولسا يەتمىگەن مۇشۇك روزا تۇتتۇم دەر. <谚> 猫儿着不够肉了封说斋。قول يەتمىگەن ئۆزۈم ئاچچىق. <谚> 葡萄着不够说葡萄酸。

يەتمەك[2] 牵、牵引〔动〕

يەتمىش 七十：～ ياشلىق بوۋاي 老的岁十七

翁 / ئوغۇل بالىغا ～ خىل ھۈنەر ئازلىق قىلمىدۇ. <谚> 少嫌还艺手种十七会汉子男。

يەتمىش پۇشت 代八宗祖

يەتمىش پۇشتىنى كۆزىگە كۆرسەتمەك 好 <成> 整：خەپ توختاپ تۇر، يەتمىش پۇشتۇڭنى كۆزۈڭگە كۆرسىتىپ قويىمسام! 里死往、拾收好里死往你把非我、着等你！可不整！

يەتمىشىنچى 十七第〔静〕

يەتۇل 地耕 <古>〔静〕

يەتۈت 军力生、军援 <古>〔静〕

يەتىز 宽 <古>〔静〕

يەتىزلىك 宽幅、度宽 <古>〔静〕

يەتىگەن 熊大、星七斗北、星斗北 <古、天>〔静〕座星

يەجۈج ـ مەجۈج 兰古")者朱马、者朱雅 <宗>〔静〕扰骚，舍劫家打们他、族民代古个两的到提中"经（宁不犬鸡得闹、姓百

يەچە 新重、外另、再 <古>〔静〕

يەر 的沃肥 ～ مۇنبەت / 地荒 ～ بوز / 地土、地①〔静〕：地土 / شورلۇق ～ 地碱盐 / يامغۇردىن كېيىن تېخى ئەكچىپ كەتمىدى. 干有没还皮地后雨。～ تويدۇرار، ئوت كۆيدۇرەر. 身烧能火、人养能地 <谚>。يەرنى ئالدىغان ئۆزىنى ئالدار. 己自骗欺是就地土骗欺 <谚>。ھەيدىسەڭ كۆز ھەيدە، كۆز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە. <谚> 遍百犁犁不天秋、遍一犁地犁天秋。ئاسمان يىراق، ～ قاتتىق، ئۆلەي دېسە، جان تاتلىق. 要、坚又地高天 <谚>。"门无地入、路无天上"同喻：甜还命死。يەغىن ئېچىلمىدىغان مېنىڭ بۇ يېرىم سەل 的会开 ～/ 方地 ئاغرىۋاتىدۇ. 痛儿点有方地个这我。连作«دە» 加后其③。ھۇنداق سوغۇق ھاۋاغا چوڭ ئادەم چىدىمىغان يەردە، كىچىك بالا قانداقمۇ چىدىسۇن. 的冷么这、孩小况何、住不受且尚人大、气天。

يەر ئاستى بايلىقى 源资下地

يەر ئاستى تۇغىنى 坝潜 <水>

يەر ئاستى تۆمۈرىيولى 铁地 <交>

يەر ئاستى دەريا 流河下地 <地>

يەر ئاستىدىن سۇغارماق 溉灌下地 <农>

يەر ئاستى سۇيى 水下地 <地>

يەر ئاستى ئۆي 室下地

يەر ئاستى ژوگزال 站车下地 <交>

يەر ئاستى يولى 道通下地 <交>
يەر بايلىقى 源资地土
يەر بېجى 税地土 <经>
يەر بېغىرلىغۇچى 的行爬 <生>
يەر بېغىرلىماق 行爬
يەر بىلەن يەكسان بولماق 水流花落，地涂败一
يەر پارچىسى 儒侏
يەر پوستى 壳地 <地>
يەر تەۋەلىكى 地属
يەر تەۋرەش جەمئىيەتشۇناسلىقى 学会社震地
يەر توزغىقى 勃马 <植>
يەر توكى 流电地 <电>
يەر تۈزۈلۈشى 形地 <地>
يەر تېگىدىن قارىماق 看偷，视窥
يەر تېمپېراتۇرىسى 温地 <地>
يەر چىشلىمەك 命丧，命毙 <成>
يەر چىڭدىماق ①街大逛 <转>②路马压，地夯；قارا سېنى ، يەر چىڭداپ يۈرۈشكە رازىسەنكى ، بىرەر ئىش - ئۇ-قەتنىڭ پېشىنى تۆتاي دېمەيسەن . 街大逛肯宁，你看看 ，也不找一点事干 。
يەر خېتى 契地
يەردە قالماق 埋没；تۆشۈك مۇنچاق يەردە قالماس ، يەردە قالسا توپا قونماس . <谚> 串珠不埋会没埋使即，也会一点不染尘 。
يەردە قويماق 辜负；خەلقىنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىق 不辜负人民的希望
يەردىن بېشىنى كۆتۈرەلمەسلىك <成> 起不抬容自地无，头 ；ئۇ نومۇستىن يەردىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي قالدى . 他羞得抬不起头来了 。
يەر سېپىلىقى 捐地 <经>
يەر سىياسەتشۇناسلىقى 学治政缘地 <地>
يەر شارى 球地 <地>
يەر شارى رادىئوسى 径半球地 <地>
يەر شارى سۈنئىي ھەمراھى 星卫球地造人
يەر شارى مەركەز تەلىماتى 说心中球地
يەر شارى ئوربىتىسى 道轨球地 <地>
يەر شارى ئوقى 轴地 <天>
يەر شارى ئىلمى 学地
يەر شەكلى = يەر تۈزۈلۈشى
يەر غاجىماق 趴马大个了摔，泥啃嘴

يەر قاتلىمى 层地 <地>
يەر قۇتۇپى 极地 <天>
يەر قىلماق 堪难使，脸丢使 <成>：ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن ، ئەرنى يەر قىلغانمۇ خوتۇن . <谚> 露夫丈让，子妻是也的脸丢夫丈让，子妻是的脸"贤有家"同喻：子妻是的脸丢夫丈让，子妻是的脸少祸夫妻 。"
يەر قىياپىتى 貌地 <地>
يەر كاۋىسى 葛沙，薯凉，瓜地，薯豆 <植>
يەرگە قارىماق 脸丢 <成>：جامائەت ئالدىدا ~ 当众脸丢
يەرگە ئۇرماق 全完(望希，风威，誉名)使 <成>
希使 ~ ئۈمىدىنى / 地扫誉名使 ~ ئابرويىنى：失丧
望空落
يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولماق 容自地无 <成>
يەر ماگنىتى 磁地：يەر ماگنىت قۇتۇپى 磁地场 / 极
يەر مەدىكى 阳锁 <植>
يەر مەركىزى 心地 <地>
يەر نامى 名地 <地>
يەر نۇرى 光地 <地>
يەر كۆچىنىشى 力应地 <地>
يەر ئۆزلەشتۈرمەك 发开地土
يەر ئۆشۈنسىسى 衣地状枝，萝松裂环 <植>
يەر ئۈستى 表地 <地>
يەر ئىسسىقلىقى 热地 <地>
يەر ئىسلاھاتى 革改地土
يەر ئىنقىلابى 命革地土
يەر يادروسى 核地 <地>
يەر يۇتماق 劈雷打天，灭地诛天 <成>
يەر يۈزى ①下天②面地
يەر يۈزى ئاسترونومىيىسى 学文天面地 <天>
يەر يۈزى تېمپېراتۇرىسى 度温面地 <地>
يەر يۈزى خەرىتىسى 图面地
يەر يۈزى شامىلى 风面地 <地>
يەر يۈزى نەملىكى 度湿面地 <气>
يەرەتمەك 腻，恶厌，烦厌 <古>〔动〕
يەر - ئاسمان 壤天，地天〔静〕
يەر - جاھان 球全，地大 ，地天〔静〕：يەر - جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرمەك 万霆雷，地大撼震，地动天惊 / يەر - جاھاننى قاراڭغۇ بېسىپ كەتمەك 钧 / 暗地昏天 / قۇ-

ياش يەر - جاھاننى يورۇتار ، بىلىم ئەقىلنى . 照阳太 <谚> 。慧智亮照识知，地大亮

يەرچۇ 地坟，墓坟 <古>〔静〕

يەرچى 导向，的途识 <古>〔静〕

يەرچىلەمەك 路指，路引，路领 <古>〔动〕

يەر - زېمىن 地田，地大，地土 〔静〕

يەر - زېمىن ئىقتىسادشۇناسلىقى 经地土 <经> 学济

يەرسىگۇ 蝠蝙 <古，动>〔静〕

يەر - سۇ 土水，地田 〔静〕

يەرسىز 的地土有没 〔静〕

يەرسىزلىك «يەرسىز» 式形词名的

يەرلىك[1] ئۈرۈپ - ～ ：的地本，的地当，的方地① 〔静〕 ئادەت 干地本，部干方地 كادىر ～ / 惯习俗风地当 ئادەم . ئۇ / 部 ～ ：的土，的著土②。人地本是他 ئاھالە土著居民 / ئۇسۇل بىلەن زامانىۋى ئۇسۇلنى بىر-لەشتۈرمەك 合结洋土

يەرلىك ئاپتونومىيە 治自方地

يەرلىك باج 税方地 <经> ～ ：税方地 قوشۇمچىسى 税方地加附

يەرلىك پۇل 币货方地 <经>

يەرلىك تۈس 彩色方地 <文>

يەرلىك چارۋا 畜家地本

يەرلىك رېتسىپ 儿方土 <医>

يەرلىك سودا - سېتىق 易贸方地 <经>

يەرلىك سورت 种品方地 <农>

يەرلىك سىياسەت 策政土

يەرلىك قانۇن 法方地 <法>

يەرلىك كارخانا 业企方地

يەرلىك كېسەللىك 病方地 <医>

يەرلىك كىلىمات 候气性方地 <地>

يەرلىك مەھسۇلات 品产地本②产土①

يەرلىك مىللەتچىلىك 义主族民方地

يەرلىك نەسىل 种品地本 <牧>

يەرلىك ھاۋارايى 气天方地 <地>

يەرلىك ھۆكۈمەت 府政方地

يەرلىك ئۆسۈملۈك 物植性方地 <植>

يەرلىك ۋاقىت 时方地 <天>

يەرلىك[2] 安，墓坟人葬 يەرلىكىگە قويىماق 葬 / ～ كولىماق 墓掘 〔静〕 坟，墓

يەرمەنكە 会销展，会易交 <经>〔静〕

يەرنىكمەك 居定，户落，下住 <古>〔静〕

يەريولۇنسى 虎老地 <动>〔静〕

يەريېغى 油煤，油石 <方>〔静〕

يەز 蜜蜂黄 <古>〔静〕

يەزەك 员逻巡 〔静〕

يەزنە 夫姐 <古>〔静〕

يەسمەنگۈل 花莉茉 <植>〔静〕

يەشمە 的绎演 〔静〕

يەشمە خۇلاسە 理推绎演 <逻>

يەشمەك 痞疙开解 ～ ：解，开解① 〔动〕 تۈگۈچنى / كد-问答解 ～ يېمنى ：解，答解②服衣开解 سوئالنى 码解 ～ شىفىر / 题解，题

يەشىك 箱板纸，箱条板 〔静〕

يەك 鬼，鬼魔，魔恶，叉夜 <古>〔静〕

يەكپاي 鞋只单 ～ ：的只一样一，的只单 〔静〕 ئاياغ

يەكپايە 韦瓦 <植>〔静〕

يەكپايىگۈل 兰叶一 <植>〔静〕

يەكتەك 褂大，衫长(襟对领无) 〔静〕

يەكتىز 坐腿只一着屈 ～ ：腿只一着屈 〔静〕 ئولتۇرماق

يەكچەشمە 人的眼独 ～ ：的眼独 〔静〕 ئادەم / يەكچەش-مىنىك شەھىرگە بارساڭ ، بىر كۆزۈڭنى قىسىۋال . 进 <谚> 。么什到”同喻：上闭眼只一把得你，乡家人眼独了。“俗随境入”：“歌么什唱山

يەكدىل 意全心全，意一心一 〔静〕

يەكدىللىك «يەكدىل» 词名象抽的 ～ ：بىلەن ئىشلىمەك — 作工地意一心 / ～ بىلەن كۆپچىلىك ئۈچۈن خىزمەت قىلماق 务服家大为地意全心全

يەكسان 同相，等相，等同，样一全完 〔静〕

يەكسانگۈل 花丽独 <植>〔静〕

يەكشەنبە 天期星，日期星 〔静〕

يەكشەنبە بازار 扎巴天期星

يەكشەنبە قىلماق 天期星过

يەكشەنبىلىك 的天期星 ～ ：的天期星① 〔静〕 دەم ئېلىش 物，钱(的女子给母父天期星)②息休

يەككە 单 ～ ：的体个，的一单，的独单 〔静〕 ئىشلىمەك

干 / ～ پاراڭلاشماق 谈交独单

يەككە ئەمگەكچى 者动劳体个

يەككە پاي 股有单 <经>

يەككە پەن 科单 <教>

يەككە تۈپ 株单 <植>
يەككە تۈر 项单
يەككە تىجارەتچى 贩商体个，户营经体个
يەككە جىنس 性单 <生>
يەككە جىنسلىق 的性单 <生>
يەككە جىنسلىق كۆپەيىش 殖繁性单 <生>
يەككە چەكلەش 束约侧单
يەككە ماتور 机动原 <机>
يەككە دېھقان 户干单，民农体个
يەككە سودا ـ سانائەتچى 个，户商工体个 <经>
者营经商工体
يەككە سۆز 词纯单 <语>
يەككە قول سانائەت 业工手体个
يەككە كرىستال 体晶单，晶单 <地>
يەككە گۈل 花生单 <植>
يەككە مۇلۇكچىلىك 制有所体个 <经>
يەككە ئۈسۈم 利单 <经>
يەككە ئىگىلىك 济经体个 <经>
يەككە يانتۇلۇق 斜单 <地>
يەككە ـ يېگانە 〔静〕 只影单形，零零孤，单孤，身孤，
来独 جەڭ قىلماق ～ / 战作军孤 يۈرمەك ～ / 往独
乞同形，只影单形 <谚>. ～ ، ھېلىم دېۋانە
。丐
يەككىلىك «يەككە» 式形词名的
يەكلەتمەك «يەكلىمەك» 态动使的
يەكلەشمەك «يەكلىمەك» 态同共的
يەكلەنمەك «يەكلىمەك» 态动被的
يەكلىمەك 〔动〕 挤排，斥排：يانلارنى ～ 己异斥排
يەكلىمچىلىك 〔静〕 义主外排
يەكمۇيەك 〔静〕 地独单，地个一对个一：～ ئىلىشماق —
斗搏地个一对个一，拼地个一对个
يەكۈن 〔静〕 论结，结总
يەكۈن چىقارماق 论结下，结总做
يەكۈنلەتمەك «يەكۈنلىمەك» 态动使的
يەكۈنلەشمەك «يەكۈنلىمەك» 态同共的
يەكۈنلەنمەك «يەكۈنلىمەك» 态动被的
يەكۈنلىمەك 〔动〕 结总：تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى ～
经结总
训教验
يەگەتمەك 进改，善改 <古>〔动〕
يەگەلەمەك 〔动〕 凡不命自，大自高自，大拿 <古>

يەڭ 〔静〕 子袖：～ قىۋندۇرماق / 子袖上(服衣给)
سۇنسا ～ ئىچىدە ، باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە . قول
折膊胳 <谚>
外可不丑家”同喻：里子帽在了破袋脑，里子袖在了
。“扬
يەڭ بەلگىسى 标袖，章袖
يەڭ تۇرمەك ① 跃跃，掌擦拳摩 <转>②子袖捋
试欲
يەڭدە پىچاق ساقلىماق 图企，刀藏里袖 <成>
害暗
يەڭ سودىسى 作操箱暗，易交中暗 <成>
يەڭ شىمايلىماق 掌擦拳摩，子袖挽膊胳捋：يەڭ
阵上膊赤 شىمايلاپ مەيدانغا چىقماق
向倾，斜偏，斜倾 〔动〕 يەڭدىمەك
يەڭگە 〔静〕 子嫂①：ئاكاڭ كىمنى ئالسا ، يەڭگەڭ شۇ .
嫂大③娘喜②。子嫂你是就谁，谁娶哥哥你 <谚>
يەڭگەن 杆线电 <方>〔静〕
يەڭگۈش 更，换 〔静〕
يەڭگۈشلەتمەك «يەڭگۈشلىمەك» 态动使的
يەڭگۈشلەشمەك «يەڭگۈشلىمەك» 态同共的
يەڭگۈشلەنمەك «يەڭگۈشلىمەك» 态动被的
يەڭگۈشلىمەك 〔动〕 换更：كىيىم ～ / 服衣换 ～ دورا /
牙换(孩小) ～ چىش / 药
يەڭگىتمەك «يەڭگىمەك» 安平使 ～ سالامەت：态动使的
娩分
يەڭگىل 〔静〕 松轻，轻①：ئۇنىڭ خىزمىتى ئاھايىتى ～ .
一了吸轻轻他 . ئۇ ～ نەپەس ئالدى 。松轻很作工的他
躁浮情性 ～ مىجەزى：薄轻，躁浮②。气口
油柴质轻 يەڭگىل دىزىلىن
属金轻 يەڭگىل مېتال
佻轻，狂癫 〔静〕 يەڭگىلتەك
为行浮轻，为行佻轻 〔静〕 يەڭگىلتەكلىك
轻减 ～ ئازابنى：态动使的 «يەڭگىللىمەك» يەڭگىللەتمەك
分处轻减 ～ جازانى / 担负轻减 ～ يۈكنى / 苦痛
态动使的 «يەڭگىللەشتۈرمەك» يەڭگىللەشتۈرمەك
快轻，松轻 〔动〕：دېھقان ئۆز دەردىنى تۆ- يەڭگىللەشمەك
كۆپ بولۇپ ، بىرئاز يەڭگىللەشتى . 有到感，苦了完诉民农
。了松轻点
为行的浮轻，度态率轻 〔静〕：～ بىلەن ئىش يەڭگىللىك
كۆرمەك 轻率从事
轻变，轻减 〔矾〕：ئۇنىڭ كېسىلى يەڭگىللە- يەڭگىللىمەك

دى . 了轻减病的他 。

يەڭگىلىك 大尊自妄②任责的子嫂①〔静〕 يەڭگىلىك قىلماق 、俗习族尔吾维按)娘新料照 ، 往前同陪性女的婚已中友亲或子嫂由时嫁出娘姑 (项事意注应夜之婚新咐嘱并被叠床铺

يەڭگىمەك 娩分 、子孩生〔动〕 ئۇ ساق ـ سالامەت يەڭگـ ۋالدى . 了娩分地安安平平她 。

يەڭلىك 套袖〔静〕

يەڭمەك 困胜战 ~ قىينىچىلىقنى :服克 、赢 、胜战〔动〕 ، 难 ~ تەبىئىي ئاپەتنى / 害灾然自胜战 ~ ئۇ- سابىقە نەتىجىسىدە A كامالاندا يەڭدى . 比赛结果甲队赢 了 。 يولۇاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس ، ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر . 是才者气怒服制 ، 汉好算不并者虎老服降 <谚> 者胜 <谚> 。 يەڭگىنى سۇلتان ، يېڭىلگىنى ئۇلتاق . 汉好 。 寇为者败 、王为

يەل[1] 气①〔静〕 : سوغۇق ~ 气湿 / بىقىنمىغا ~ تۇرۇپ قال- دى . 了气岔部肋的我 。 تاغدىكى سەل يامغان ، بىقىنمىدىكى <机>②。忍难气岔间肋 、猛凶水洪间山 <谚> . ~ 屁③风

يەل بەرمەك ①气打 、腰撑 <转>②气打 、气鼓

يەل بۇرغا 机岩凿 、钻风 <机>

يەل پومپا 泵气 、泵风 <机>

يەل تاپان 腿毛飞

يەل تارقىتىش توقۇچىقى (قۇرسى بايا دەيدۇس) <药>

片司都待亚巴肢舒

يەل تورموز 闸风 <机>

يەل تۇغان 坝气充 <水>

يەل رېلىس 轨导垫气

يەل قازان 锅汽

يەل قورساق 腹气 <医>

يەل قوڭ 汉懒 <转>②的屁放爱①

يەل قويۇۋەتمەك ①气泄 <成>②气放 、气 :饿 ، 是你 、鬼小 、嗨 ؟ يەل قويۇۋەتكەن ئوخشىمامسەن 、يەل شاكىچك 不了气泄是 ؟

يەل قېيىق 船垫气

يەل كالپۇك 人的唇嘴厚 ~ ئادەم 厚唇嘴的 :厚

يەل كەلمەك ①放屁②湿阴(医中)

يەل كۆرپە 垫气

يەل كۆكرەك 胸气 <医>

يەل كۆرەك 铲气 <机>

يەل كىنىدىك 胀气 <医>

يەل گۈمپا 功气

يەل مىلتىق 枪气

يەل ئۈستەل 桌垫气

يەل ئۈشكە 钻风

يېلى چىقماق ①气漏 、气跑②<转> 气泄

يەلەك 肩坎 <古>〔静〕

يەل بۆكە 鬼魔 、魔恶 <古>〔静〕

يەلپىك 风伤破 <古 、医>〔静〕

يەلپۇتمەك 态动使的 «يەلپۇمەك»

يەلپۇشمەك 态同共的 «يەلپۇمەك»

يەلپۇگۈچ 子扇〔静〕

يەلپۇگۈچ قاپچۇق قۇلۇلە 贝扇 <动>

يەلپۇگۈچسىمان 顶屋形扇 ~ ئۆگزە :的形扇〔静〕

يەلپۇگۈچسىمان تۈزۈلمە 构结形扇 <地>

يەلپۇگۈچسىمان چۆكۈندى 积沉形扇 <地>

يەلپۇگۈچسىمان دېلتا 洲角三形扇 <地>

يەلپۇمەك 扇子扇用 ~ ئوت / 扇①〔动〕 : يەلپۇگۈچ بىلەن 火煽 ~ ② 拂吹 :مەيىن شامال ئۇنىڭ چاچلىرىنى يەلپۇپ تۇراتتى . 发头的她着拂吹风微 。

يەلپۇن 疾马种一 <方>〔静〕

يەلپۇنمەك 态动被的 «يەلپۇمەك» :تاڭ شامىلىدا قىزلارنىڭ چاچلىرى يەلپۇنۇپ تۇراتتى . 发头的们娘姑着拂吹风晨 。

يەلتاشما 块疹风 、疹麻荨 <医>〔静〕

يەلدان 囊气(的艇气 、球气)〔静〕

يەلكە 上肩到扛 يەلكىگە ئالماق :膀肩 、肩〔静〕

يەلكىنى قورۇماق 耸肩 :ئۇ يەلكىسىنى قۇرۇپ چۈشەن- مىگەنلىكىنى بىلدۈردى . 解理不示表肩耸耸他 。

يەلكە يەللىكى 炎周肩 <医>

يەلكەن 落 ~ چۈشۈرمەك / 帆扬 ~ چىقارماق :帆〔静〕 。了行而帆扬船 . 帆 ~ / كۆتۈرۈلۈپ كېمە يۈرۈپ كەتتى

يەلكەن بېلىق 鱼旗 <动>

يەلكەنلىك 的帆有〔静〕

يەلكەنلىك تاختا 板帆 :板帆 ~ تەنھەرىكىتى 动运板帆

船帆 كېمە

يەلكۇ 炎腔口 <方>〔静〕

يەلكىلىك 肩宽 ~ يىگىت :的腰熊背虎 、的膀肩宽〔静〕

子伙小的膀

يەلكەن 送步徒 、者乡离 、的速快 、的跑善 <古>〔静〕

人的信

يەلگۈرمەك 翔翱，翔飞 <古>〔动〕
يەلگىتمەك 奋兴使，动冲使，动激使 <古>〔动〕
يەللەنمەك 炎发睛眼 ~ كۆز：炎发〔动〕
يەللىك[1] 的性滞气 <医>②的风有，的气有①〔静〕
具工动风，具工动气 <机> يەللىك ئەسۋاب
风痛 <医> يەللىك بوغۇم ئاغرىقى
يەللىك[2] 炎胃肠 <医>〔静〕 ~ ئاشقازان يەللىكى：症炎 ئۇچەي -
يەلمە 追③的行先，的遣先②的动机① <古>〔静〕
的踪
يەلمەك 跑奔，跑 <古>〔静〕
يەلۇ 子绳的驹马拴(时奶挤马母给) <古>〔静〕
يەلۇى 法魔，术巫 <古>〔静〕
يەلۇيچى 师法魔，师巫 <古>〔静〕
يەلىك 的大风，的多风，的风有 <古>〔静〕
يەليارا 疽坏性气 <医>〔静〕
يەل - يەك 神蛇鬼牛，怪鬼魔妖 <古>〔静〕
يەل - يېغىن 雨风〔静〕
يەل - يېمىش 品果鲜干〔静〕
يەم 饵②料喂 بەرمەك ~ / 料马 ئات يېمى：饵料①〔静〕
料：بېلىق يېمى 饵鱼
يەم بولماق 灰炮当，鬼死替当 <成>：بىز بىكار-دىن ، بىكار ئۇ زومىگەرگە يەم بولمايمىز . 地白白能不们我
。鬼死替当霸恶个那给
يەم قىلماق 灰炮当让，鬼死替当让，料饵当让
يەمە 还，又，更，仍②及以，及，和① <古>〔静〕
يەمەت (诺应，答应示表)对，是 <古>〔叹〕
يەمەچۆك 袋粮小 <古>〔静〕
يەمەن 门也 <地>〔静〕
يەمەن ھېقىقى 瑙玛门也 <矿>
يەم - بوغۇز 料饲〔静〕
يەم - چۆپ 草饲〔静〕
يەمچۈك 饵食〔静〕
يەم - خەشەك 料草〔静〕
يەم - خەشەك زىرائىتى 饲料作物
يەمخور ~ / 马的料饲吃爱 ~ ئات يېمى：的料饲吃爱〔静〕
قوي 羊的料饲吃爱
يەمشۈك 下见
يەمشۈك ھارۋا 车马货运套双
يەملەتمەك «يەملىمەك»态动使的

يەملەشمەك «يەملىمەك»态同共的：ئىشچىلار ھەممىسى كىتاب مۇقاۋىلىرىنى يەملىشۋاتاتتى . 皮书粘地张紧在正们人工
。实牢真得粘画张这 . بۇ رەسىم بەك چىڭ يەملىشىپتۇ
يەملەنمەك[1] «يەملىمەك»态动被的
يەملەنمەك[2] 分养收吸，养营收吸，吃 <古>〔动〕
يەملىك 子嗉〔静〕
يەملىمەك ~ / 封信粘 ~ كونۋېرت：糊，粘〔动〕
户窗糊
يەمۇ 吗行，吗好，吗对 <古>〔叹〕
يەنە 是还：还，再，又〔静〕 ~ خىزمەت كۆرسەتتى . 了功立又他
，习学 ~ ، ئۆگىنىش ، ئۆگىنىش ~ / 习学再，习学 ~ سىز ؟ 吗去还你 ~ بارامسىز ؟ سىز
。子样老是还你 . شۇنداق تۇرۇپسىز
يەنە كېلىپ 况何，且况：ھازىر ئايلىنىپ كېلىشكە بەك كەچكىتۇق ، ~ يامغۇر يېغىۋاتىدۇ . 了晚太步散去出在现
。呢雨着下又且况
يەنى 是就也，即〔助〕：ئەتىسى ، ~ يەكشەنبە كۈنى ئۇنىڭغا بارغانىدىم . 的儿那他去天期星是就也，天二第是我
。
يەنىلا 旧依，然仍，然依〔静〕：باشقىلار كېتىپ بولدى ، ئۇ ئاۋۇ يەردە ئولتۇرۇپ ~ كىتاب كۆرۈۋاتىدۇ . 都人别
。书看里那在坐旧依他，了走
يەنىمۇ 步一进更，加更，再〔静〕：بۇ توغرىدىكى تەتقىقاتنى ~ چوڭقۇرلىتىش لازىم . 入深步一进要究研的面方这
。
يەھ 肯，意同示表)行，以可，对，好，是 <古>〔叹〕
(见意或咐吩的方对定
يەھۇدىي 太犹〔静〕
يەھۇدىي تېشى (ھەجەرى يوھۇد) 化果多吉 <矿>
石太犹，石
يەھۇدىي دىنى 徒教太犹 ~ مۇرىتى：教太犹 <宗>
يەھ - يەھ 音声的食吃子鸽叫〔叹〕
يەۋەتمەك 给供，供提，应供 <古>〔动〕
يەۋىگ 备装，具器，具用，具工 <古>〔静〕
يوبدان 面汤(的做薄擀面米玉或面麦大) <食>〔静〕
يوپكا 裙短 ~ قىسقا / 裙褶百 ~ گارمون：子裙〔静〕
يوپۇتماق 文，误错饰掩 ~ خاتالىقنى：闪躲，饰掩〔动〕
躲他 . ئۇ گەپنى يوپۇتۇپ ، راست گەپ قىلمايۋاتىدۇ 非饰过
词其烁闪 ~ گەپنى 。话实讲肯不，闪闪躲
يوپۇتۇشماق «يوپۇتماق»态同共的
يوپۇرا 面对，面对面 <方>〔静〕
يوپۇرغا 耙 <方>〔静〕

يوپۇرماق[1] 〔静〕 叶，叶子：ده‌رەخ يوپۇرمىقى 叶树 / ~ چىقاردى . 了子叶出长树。 ~ تۆكۈلمەك 叶落

يوپۇرماق ئالىقىنى 片叶 <植>

يوپۇرماق تومۇرى 脉叶 <植>

يوپۇرماق تومۇزغىسى 子尘浮，蝉叶 <动>

يوپۇرماق رەتى 序叶 <植>

يوپۇرماق ساپىقى 柄叶 <植>

يوپۇرماق غىلىپى = يوپۇرماق قىنى

يوپۇرماق قوڭغۇزى 虫甲叶 <动>

يوپۇرماق قولتۇقچىسى 腋叶 <植>

يوپۇرماق قىنى 鞘叶 <植>

يوپۇرماق كېپىنكى 蛾叶卷 <动>

يوپۇرماق كىسلاتاسى 酸叶 <化>

يوپۇرماق ھەرىسى 蜂叶 <动>

يوپۇرماق[2] 〔动〕 ①假不装假：قۇلاقنى ~ 充耳不耳缩②闻

يوپۇرماقخور 〔静〕 的叶食

يوپۇرماقخور مايمۇن 猴叶食 <动>

يوپۇرماقسىز 〔静〕 的叶无

يوپۇرماقسىز ئىتسىيگەك 贼木假叶无 <植>

يوپۇرماقسىمان 〔静〕 的状叶

يوپۇرماقسىمان سىزىق 线形叶 <数>

يوپۇرماقسىمان كېپىنەك 蝶叶木 <动>

يوپۇرماقسىمان ئۆسۈملۈك 物植状叶 <植>

يوپۇرماقلىق 〔静〕 密茂子叶，的子叶满长，的子叶有 / 树叶针 ~ كەك ~ ئورمان 叶阔的：يىڭنە ~ ده‌رەخ 林 / ~ ده‌رەخ 树的密茂子叶

يوپۇرۇشماق «يوپۇرماق[2]» 的共同态：ئۇلار بۇ ئىشقا قۇلاقلىرىنى يوپۇرۇشۇپ ئولتۇرۇشتى . 闻不耳充事此对们他。

يوپۇرۇلماق 〔动〕 扑，闯，冲：ئاتلار گويا قارا بوراندەك يوپۇرۇلۇپ دۈشمەن تەرەپكە تاشلاندى . 向地似风暴像马战去过冲人敌。

يوپۇق 〔静〕 膜薄③披马，被鞍②布苫，单罩①

يوپۇقدالماق «يوپۇقدىماق» 的态动被

يوپۇقدىماق 〔动〕 盖遮，罩

يوپۇقسىز 〔静〕 ①的披马无，的被鞍无②的罩无：قارا قىشتا ~ ئاتنى تالاداً قويماسلىق كېرەك . 把能不节季冬严的披马无，的被鞍无②的罩无。天露在放马的

يوپۇقلۇق 的披马有，的被鞍有②的罩有①〔静〕

يوتا 〔静〕 ①腿大，股 <理生>：سۆڭىكى ~ 大，骨股 ②骨腿 <转>：تاغ يوتىسى 山 坡

يوتقان 〔静〕 子被：يىغماق 叠被子 / يوتقانغا بېقىپ پۈت سۇن ، بويغا قاراپ تۇن پىچ . 裁体量，腿伸被看 <谚>。“宜制事因，宜制时因，宜制地因”同喻：衣

يوتقان ئەستىرى 里被

يوتقان تېشى 面被

يوتقان كىرلىكى 套被

يوتقاننىڭ تېشىدىن بولغان 种野，子生私 <成>

يوتقان - كۆرپە 〔静〕 被，褥盖铺

يوتقانلىق 的子被有②料布的子被做①〔静〕 被盖，

يوتۇق 〔静〕 斜坡 <方>

يوچۇق 〔静〕 ①缝门 / 缝隙，隙空：ئىشىكنىڭ يوچۇقى 墙缝②缝 <转>，空子，洞漏：يوچۇقتا كىرىۋالماق 钻空子

يوچۇق ئاچماق 开口①找②岔子

يوچۇق ئۆلچىگۈچ 塞尺

يوچۇن 〔静〕 的怪古，的跷蹊：ئىش ~ / 事跷蹊 ~ 为行的怪古 ئادەم ~ 人怪古，人生陌

يوخشىماق 〔动〕 状滞呆马 <方>

يود 〔静〕 ①碘②碘酒：يارىغا ~ سۈرتمەك 伤擦酒碘用

يود كرىستالى 片碘 <药>

يودا 的小瘦 <方>〔静〕

يوداتماق «يودىماق» 的态动使

يودلاشتۇرغۇچ 器化碘 <化>〔静〕

يودلاشتۇرماق «يودلاشماق» 的态动使

يودلاشتۇرۇلماق «يودلاشتۇرماق» 的态动被

يودلاشماق 〔动〕 化碘 <化>

يودوفورم 仿碘 <化>〔静〕

يودىچى 者邪驱〔静〕

يودىماق 〔动〕 (邪驱人的服舒不到感给等馕，盐用，俗旧)惊压

يورتاۋۇل 〔静〕 队察侦兵骑，子探，兵察侦 <古>

يورتماق 〔动〕 走步大迈，走步大(马)

يورتۇغ 〔静〕 卫侍，士卫 <古>

يورچى 〔静〕 导向，人路引 <古>

يورغا 〔静〕 马走：مىنگەن يولدىشىدىن ئايرىلار ، كۆپ ياشىغان تەجرىبىلىك ئايرىلار . <谚> 伴同开离会的马走骑，年同开离会的长命寿。

يورغىلاتماق «يورغىلىماق» 的态动使：سادىر ئېتىنى يورغىلىتىپ كەلدى . 词强 ~ ئۆز گېپىنى。来到步快马催尔迪萨

理夺

يورغىلاشماق «يورغىلماق»的共同态

يورغىلماق ①〔动〕走小步、迈碎步：ئات يورغىلاۋاتىدۇ. 马迈着碎步走。②〈转〉忙奔、波奔：ھەر تەرەپكە ～ 四处奔波，忙东奔西跑

يورۇتقۇچ 〔静〕照明器

يورۇتقۇچ ئوق 〈军〉 照明弹

يورۇتماق ①«يورۇماق»的使动态：چىراغ ～ 灯/点着灯。ناڭا نۇرى يەر يۈزىنى يورۇتتى. 光照大地了。②〈转〉。地光明了。يورۇ-تۇش كۆلىمى 〈建〉采光面积④图晒制：يورۇتۇپ نۇسخا ئالماق 晒制复印件。ئۇ مۇرەككەپ مەسىلىنى ئېنىق يورۇتۇپ بەردى. 他清楚地说明了复杂问题。

يورۇتۇشماق «يورۇتماق»的共同态

يورۇتۇلماق «يورۇتماق»的动态被动态

يورۇق 〔静〕①光、光亮：چىراغ يورۇقى 灯光/灯亮 ناڭا يورۇقى 光曙/天亮 ئاي يورۇقى 月光/月光 ئۇچەر چىراغنىڭ يورۇقى يوق. 即将灭灯的光亮没有。〈谚〉 تۇن نىسپىي بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ دېرىزىسىدىن يەنە كۆرۈنۈپ تۇرات-قى. 虽已深夜，但他屋里的窗户上还有光亮。②亮堂、明亮：چىراغ نۇرى بەك ～ 灯光太亮。يېڭى سېلىنغان زال ھەم ئېگىز، ھەم ～ 新盖的礼堂高又亮。بۇ ئۆينىڭ ئىچى خېلى ～ ئىكەن. 这间房子里面还亮堂。②亮堂、大亮：ئۇ ماڭا قول چىراغ بىلەن چۈشۈرۈپ بەردى. 他用手电筒给我照了亮。③光彩、明光：～ دۇنياغا چىقماق 日天见/见天日的光明 كۈن ～ / ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى ～، ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق. 〈谚〉 懒汉脸一者惰懒，彩光脸满者劳勤。

يورۇق داغ 〈天〉 斑光

يورۇقچىلىق 〔静〕处亮光

يورۇقلاشماق 〔动〕来起亮明：ئۆينىڭ ئىچى يورۇقلاشتى. 屋子里亮起来了。

يورۇقلۇق ①〔静〕亮度、光线：چىراغنىڭ يورۇقلۇقى 灯光 ئاي يورۇقلۇقىغا چىقماق 见天日/见光明②〔静〕明亮度③日光

يورۇقلۇق بېسىمى 〈物〉 压光

يورۇقلۇق تېزلىكى 〈物〉 速光

يورۇقلۇق دەرىجىسى 〈物〉 度光

يورۇقلۇق دەستىسى 〈物〉 束光

يورۇقلۇق دولقۇنى 〈物〉 波光

يورۇقلۇق سېتكىسى 〈物〉 栅光

يورۇقلۇق سىگنالى 〈物〉 号信光

يورۇقلۇق كۈچى 〈天〉 度光

يورۇقلۇق كۈچىنىشى 〈物〉 强光

يورۇقلۇق مەنبەسى 〈物〉 源光

يورۇقلۇق ئىبرى 〈物〉 太以光

يورۇقلۇق ئىقتىمى 〈物〉 量通光

يورۇقلۇق ئىنېرگىيىسى 〈物〉 能光

يورۇقلۇق يولى 〈物〉 带光

يورۇقلۇق يىلى 〈天〉 年光

يورۇماق ①〔动〕亮堂：تاڭ يورۇپ قالدى. 天亮了。سىزنىڭ بۇ گېپىڭىز بىلەن كۆڭلۈم يورۇپ كەتتى. 你这一么说，我心里豁亮。شەرق يورۇدى. 东方白了。②〈转〉明白。

يورىق 〔静〕志向、志意

يورىماق 〔动〕行、走

يورىنچقا 〔静〕植、栽〈古〉

يوسۇل 〔静〕税则〈方〉

يوسۇن 〔静〕仪礼、礼节、规矩：كونا ～ 旧礼节/旧规矩 يېڭى ～ / ئادەمگەرچىلىكنىڭ يوسۇنلىرىنى بىلمەيدىغان ئادەم 新礼节/不懂人的故世情人得

يوسۇنلۇق 〔静〕①的貌礼懂、的矩规懂：～ يوق 不懂规矩/不规矩②子伙小的貌礼懂 ～ / ئىشنىڭ يوسۇنلۇق بولۇشى 子孩的矩规乎合/事的矩规乎合的

يوشۇرماق 〔动〕①匿隐、讳隐、瞒隐：جىنايىتىنى ～ 隐瞒罪行/不瞒隐罪行 ～ نىيىتىنى / ھەرقانداق ئىشنى ئۇنىڭدىن يوشۇرالمايسەن. 图企的己自瞒隐/你对任何事都不瞒隐他。②名埋姓隐 ～ نام ـ ئەملىنى / 物赃匿隐 ～ مالنى 藏：جىنايەتچىنى ～ 犯罪藏窝③(避躲)背：بۇ ئىشنى خەقتىن يوشۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. 这事没有必要背人的。

يوشۇرۇش جىنايىتى 〈法〉 罪藏窝

يوشۇرۇشماق «يوشۇرماق»的共同态

يوشۇرۇقلۇق 〔静〕匿隐、藏窝、藏隐的：～ ئاشلىق 隐匿品/藏隐粮食 ～ مال

يوشۇرۇلماق «يوشۇرماق»的动态被动态

يوشۇرۇن 〔静〕隐藏、蔽隐、藏暗的：～ دۈشمەن 隐在敌人/隐蔽敌人 ～ / قازا ـ بالا ～ / 患隐在潜 ～ / ئەلچى ～ / 使密议 ～ / كۆرەش 暗斗 ～ / ئوقتىن ساقلىنىش تەس. 暗箭防难。

يوشۇرۇن ئاپەت 患隐在潜

يوشۇرۇن ئاڭ 识意潜 <心>
يوشۇرۇن بازار 场市在潜 <经>
يوشۇرۇن بايان 笔伏 <文>
يوشۇرۇن پوست 哨伏潜 <军>
يوشۇرۇن تەلەپ 求需在潜 <经>
يوشۇرۇن توك 流电暗 <电>
يوشۇرۇن تۇغان 坝暗 <水>
يوشۇرۇن رادىكال 基蔽隐 <化>
يوشۇرۇن قانات قوڭغۇز 虫甲翅隐 <动>
يوشۇرۇن كاپىتال 本资在潜 <经>
يوشۇرۇن گېن 因基性隐 <生>
يوشۇرۇن ئوخشتىش 喻暗 <文>
يوشۇرۇن ئوقۇر 槽蔽遮 <气>
يوشۇرۇن ئۇرۇقدان كېسىلى 症窒隐 <医>
يوشۇرۇن ئۇسۇم 息暗 <经>
يوشۇرۇن ئېقىن 流潜 <地>
يوشۇرۇن ئىبارە 词台潜 <文>
يوشۇرۇن ئىستېھكام 堡暗 <军>
يوشۇرۇن ئىسسىقلىق 热潜 <地>

يوشۇرۇنچە ～：地偷偷，中暗，里地暗，地暗暗 〔静〕 بىرىنىڭ پېيىگە چۈشمەك ～ / 人计算里地暗 ～ / تىل بىرىكتۈر- مەك 暗 / 结勾中暗 ～ / ئاڭلىماق ～ / قېچىپ كەتمەك 逃潜，跑逃偷偷

يوشۇرۇنماق «يوشۇرماق» 的自态复自：蔽隐 ～ قومۇشلۇققا 在苇塘里 / پەردە ئارقىسىغا ～ 后幕在藏隐 / يوشۇرۇنغان دۈشمەن 暗的藏敌人 / ئورمانلىق ئىچىگە ～ 在林树伏潜 / ئاي بۇلۇت كەينىگە يوشۇرۇندى . 月亮隐入云后。

يوغ 祀祭 <古>〔静〕

يوغا :(等碟碗放，子格形方长的挖上墙)龛壁 〔静〕 چىنىنى يوغىغا ئېلىپ قويماق 把碗进放龛壁

يوغا تام 墙隔，墙矮 <建>

يوغان :大① 〔静〕 تاش ～ / 石巨，头石大 دەرەخ ～ 树 / سەللە ～ ، ئىمان يوق ، داستىخان ～ ، بىر نان يوق . 喻：馕有没却大布桌餐，仰信没却大布头缠 <谚>；ئارغامچا ～ 粗②。"小点雨，大声雷"："实无名有"同 / يىپ ～ 线粗 / سوزۇلار ، ئىنچىكە ئۈزۈلەر . 子绳粗 。断则拉的细，长拉可的粗 <谚>

يوغان سۆز 话大说
يوغان قورساق ھەرە 蜂细腹广 <动>
يوغان گەپ قىلماق 话大说

يوغان ئۇچەي 肠大 <理生>

يوغانچى 人的节小拘不②人的大自高自① 〔静〕

يوغانچىسلىق 作的势作腔装，大自高自)子架摆 〔静〕 ساڭا نېمە ～ ؟ 子架么什摆你 ؟ 风)：

يوغانچىلىق قىلماق 子架摆，大自高自

يوغانلىق 头拳有 . يوغانلىقى مۇشتچىلىك بار : 小大① 〔静〕 دەرەخنىڭ يوغانلىقى ئۈچ سوياملىك كېلىدۇ . 细粗②。小大么那子架③。拃三有细粗的树

يوغباسان 火香，祀祭 <古>〔静〕

يوغچى 者丧哭人代(上礼葬) <古>〔静〕

يوغرى 杯，碗，皿器 <古>〔静〕

يوغۇرت 奶牛酸 <古，食>〔静〕

يوغۇرقان 子被 <古>〔静〕

يۇمشارماق 平使，和温变使，和缓，化软 <古>〔动〕

يۇمشاقلىق 静

يوغناتماق 态动使的 «يوغنىماق»

يوغنىتىشماق 态同共的 «يوغناتماق»

يوغنىتىلماق 态动被的 «يوغناتماق»

يوغنىماق :大长① 〔动〕 ئۇنىڭ ئوغلى يوغناپ كېتىپتۇ . 他大了长子孩的。 ئۇنىڭ يۈرىكى يوغناپ كەتتى . 了大扩态事子胆的他 。 ۋەقە يوغناپ كېتىپتۇ . 了来起大。

يۇمشاق - يودان 贫，人穷②苦贫，苦穷① <方>〔静〕 人的苦

يوق[1] 人有没里屋 。 مەن ～ . 无，有没 〔静〕：ئۆيدە ھېچكىم 活生们我 . ～ جېنىم ئۈرمۇشتا غېمىمىز 。服舒不我 . ～ 无忧无虑 。 دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان ، ئىچى قۇرۇق ؛ ماختان- چاقنىڭ گېپى يوغان ، مېغىزى ～ . 中内而大声鼓 <谚> 。 容内没大话皮牛，空 . بۇغداي نېنىڭ يۇلمىسا ، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى ؟ 有没也话气客连道难，馕面白有没 ؟ 至 . يوق دېگەندە ～ : 码起，少至 بەش ئادەم كېرەك 城离 . شەھەرگە ～ يەنە 20 كىلومېتىر بار 。人个五要少。里公十二有还码起。

يوق دېيەرلىك 几无寥寥，有没乎几 : بۇ قېتىم ئىمتى- ھاندىن ئۆتەلمىگەنلەر ～ . 的格及不有没乎几试考次这。流东诸付，有无为化，灭破，空落 يوققا چىقماق : ئۇنىڭ شېرىن خىياللىرى / 灭破望希，空落望希 ～ ئۈمىد يوققا چىقتى . 了灭破想幻的妙美他。除消，除排 ، 灭消 يوق قىلماق : دۈشمەننىڭ چارلاش قىسمىنى ～ / 队部逻巡的人敌灭消

～ لەي يوق قىلىندى . 了除排全完性能可种这 。 ئەتىجىنى
否成定绩 / توسالغۇنى ～ 碍障除消
يوق گەپ 办 ،到不的有没：事的有没 ،到不办 ئەكىلىشىمۇ ～ . 事的到不办是也水河来引 。
يوقنىڭ ئورنىدا 个几有没 ،少多有没：بۇگۈن كىنوغا بارغانلار ～ . 少多有没的影电看去天今 。
يوق يەردىن پۈتاق چىقارماق 无 ،枝生外节 <成>
有生中
يوق[2] 〔静〕 <古>的高
يوقاتماق «يوقىماق»的态动使的①失去 ،失丧 ،失丢：پۇل قاپچۇقىنى يوقىتىپ قويماق 包钱失丢 / ئەمگەك قابىلىيىتىنى ～ 力能动劳失丧 / ھاياتىنى ～ 命生失丧 / ۋىجدانىنى ～ 心信失丧 / ئىشەنچىنى ～ 良天尽丧 / دۇش：荡扫 ،毁销 ،除消 ،灭扑 ،灭消②义意去失 ～ مەنىنى ～ 障除消 / توسالغۇنى ～ 人敌灭歼 ،人敌灭消 / چۈشەن ～ پاشىلانىنى ～ 消 / توقۇنۇشنى ～ 蝇蚊灭扑 / يادرو قوراللىرىنى ～ 器武核毁销 / توپىلاڭ چىلارنى ～ 匪叛荡扫
يوقاشماق «يوقىماق»的态同共
يوقالماق 〔动〕①丢失 ،失消 ،亡消 ،退消：ھېلىقى خەت يوقالدى . 了丢信封那 。 ئۇ زىلەينىڭ كۆز ئالدىدىن مەڭگۈ يوقالدى . 了失消远永前眼的莱则从他 。 ئادىل ئىشقا چىرايىدىكى تەبەسسۇم بارا ـ بارا يوقالدى . 上脸力迪阿 。 سېنىڭ بىرنەرسەڭ يوقالدىمۇ ؟ 了退消渐渐容笑的是你 ！ 蛋滚我给你 ！ 蛋滚 ،开滚②？西东件一了少是不
يوقسار 〔静〕 <方>苦穷 ،穷贫
يوقسۇ 〔叹〕①不 ،没有：～ ، ئۇندىق ئىشنى قىلغىنىم يوق . 话的儿哪 ،里哪②。事种那过干没可我 ،有没：تاماقنى باقماي ئولتۇرسەنغۇ ؟ ～ ، يەۋاتىمەن . 呢着吃正我 ،里哪？呀吃不怎你 。
يوقسۇز 〔静〕穷贫 ،的穷贫 ،的苦贫：～ ئادەم 人的苦贫 / كېسىلگەن ئوقسىزغا ، بالا يوقسۇزغا . <谚>弹子没见撞鹿野 。人的苦穷上缠难灾 ،人猎的
يوقسۇزلۇق 〔静〕困穷 ،穷贫：يوقسۇزلۇقتىن زارلىنىپ
穷哭
يوقسۇل 〔静〕穷 ،人苦穷：ئۇ يوقسۇللارغا جان كۆيەر ياخشى كادىر . 部干好的人苦穷心关个一是他 。
يوقلاتماق «يوقلىماق»的态动使
يوقلاشماق «يوقلىناق»的态同共：ئۇلار ھەمىشە بىر ـ بىرىنى يوقلىشىپ تۇراتتى . 望探相互常经们他 。
يوقلاماق 〔动〕 <古>登上 ،高升 ،升上
يوقلانماق «يوقلىماق»的态动被
يوقلۇق «يوق»的形词名：ۋاقتىمىنىڭ يوقلۇقىدىن سىزنىڭ كېگە بارالمىدىم . 我 ،间时没为因 ،去儿那你到能没 。يوق لۇقتىن بارلىققا كەلمەك 从无到有
يوقلىما 〔静〕勤考 ،名点：～ كارتىسى 考勤卡 / ～ ئورنى
处录检
يوقلىما دەپتىرى 簿勤考 ،册名点
يوقلىما قىلماق 勤考 ،名点
يوقلىماق 〔动〕看望 ، 望探 ،访拜：كېسەل ～ 病望看 / ئۆغقان ～ 亲探 / سۇنى ～ 水查巡
يوقىتىش 〔静〕损失：ئۇنىڭ ۋاپاتى بىز ئۈچۈن چوڭ ～ . 。失损大重的们我是世逝的他
يوقىتىشماق «يوقاتماق»的态同共
يوقىتىلماق «يوقاتماق»的态动被：دۈشمەنلەر يوقىتىلدى . 敌 。了灭歼被人
يوقسىلاق 〔静〕的：的际边无漫 ،的造臆空凭 ،的据根没：～ سۆز 乱言胡 ،谈之稽无 گەپ ～ / 由理的据根没 / ～ خىيال / 事闲管 ئارىسىلاشماق ئىشقا ～ / 诌胡 ،语 / 想乱 بەتنام ～ 名罪的有须莫
يوقىلىشماق «يوقىلماق»的态同共
يوقىماق 〔动〕失遗 ،失丢：مېنىڭ قەلىمىم يوقاپ كەتتى . 我 。了丢笔的
يوڭماق 〔动〕 <古>进 ،言谗 ،诽谤
يوڭاغ 〔静〕 <古>告密 ،言谗 ،陷诬 ،诽谤
يوڭاغچى 〔静〕 <古>告诬 ،者告密 ،者言谗进 ،者
يول 〔静〕①路 ،路①：تاغ يولى 山路 / داغدام ～ 康 / 路大庄 / چىغىر ～ 道小肠羊 / ھارۋا يولى 路车大 / يېرىم يولدا توختاپ قالماق 半途而废 / ～ سورىماي يولغا چىقما . 。 چۆلدە ئوسسۇزلۇق ياماندا ،程起别路好问没 <谚> 独孤中途旅 ،忍难水无中漠沙 <谚> . يولدا يالغۇزلۇق 地如犹苦之途旅 <谚> 。 ～ ئازابى گۆر ئازابى . 行难 弯路怕不 <谚> . قىڭغىر بولسىمۇ ～ ياخشى 。苦之狱 ～ 法办 ،路门 ،道渠 ،径途②。路有没怕就 ،曲 ئەسلىنى تىنچ ～ بىلەن ھەل قىلماق 问决解径途平和过通 / ئەھمىيەتلىك ئاشۇرۇشنىڭ يولىنى تاپماق 门的产增找 / 题 ③。法办有就钱有 <谚> . پۇلى بارنىڭ يولى بار / 道 主的出你是都 . ھەممىسى سېنىڭ كۆرسەتكەن يولۇڭ 意主 ：懂 ئادەم ئىشنىڭ يولىنى بىلمەيدىغان ：由理 ،理道 ،理④。意

有没你. مۇنداق دېيىشكە ھېچبىر يولۇڭ يوق / 人的理道得
يولى كۆك چىت. 一, 黑儿道一, 行⑥。布花的蓝儿道一
سۆز ئەكەلدى. ～ خەت三字行 / سابىر ئۆستەڭدىن بىر 回, 越: ئۆچ
为, 为⑦。(水担一了挑里渠从尔比萨)水趟一了挑里渠从尔比萨
职殉身以 خىزمەت يولىدا قۇربان بولماق 身献而国祖
يول ئاچماق 开路, 开拓, 开辟: يول ئېچىپ ئىلگىرى-
进前拓开 لىمەك
يول ئاغزى 口路
يول ئالماق 往前, 发出: ۋەكىللەر تۇنۇگۈن بېيجىڭغا قا-
راپ يول ئالدى. 了京北往前天昨们表代。
يول باشلىغۇچى 人路带, 人路领, 者导领
يول باشلىماق 路带
يول بەرمەك ①让路②路走<转>, 息姑, 就迁, 步让
يول بەلگىسى 标路
يول بولسۇن <习> 风顺路一祝, 安平路一祝
يول تاپماق 路门找, 路出找
يول تۇتماق 法办取采
يول تۇزلەش ماشىنىسى 机路平
يول چىقماق 路出: قورقماس ئادەمنىڭ ئالدىدىن يول
چىقىدۇ. 路出有会总前面人的畏无大在。
يول چىگىداش ماشىنىسى 机路压
يول خېتى 证行通, 条路
يول خىراجىتى 资川, 缠盘, 费旅, 费路
يولدا قالماق 落在路: ئۇ ھامان يولدا قالدۇ. 他总
不则速欲 <谚> ئالدىرىغان يولدا قالار. 上路在落是
达。
يولدىن چىقماق 经离, 轨越, 坏变, 坏学 <成>
道叛
يولدىن قالماق 路上误耽
يولدىن قايتماق 头念消打
يولدىن قويماق 路上误耽, 程行误: كەچۈرۈڭ, 的你了误耽我, 起不对. سىزنى يولدىن قويىدىغان بولدۇم.
程行。
يول سالماق 出发: مەن ئېتىمغا سەكرەپ مىندىم - دە, 。了发出斯纳玛朝马上跃我
يولغا چۇشمەك ①上路: ھاتى ياسىنغا ئەگىشىپ يولغا
چۇشتى. 阿提亚森上路②。道轨走: ھازىر
ئىشلار يولغا چۇشتى. 道轨了上走作工在现。

يولغا چىقماق 上路, 程启, 起身: مەن كېلەر ئاينىڭ
بېشىدا ئۈرۈمچىگە قاراپ يولغا چىقماقچىمەن. 我算打下
月初。齐木鲁乌去身动
يولغا سالماق 走送, 走发打: ئۇ مېھمانلارنى ئاران يولغا
سېلىۋەتتى. 他不好容易了走发打人客把。
يولغا قارىماق 望巴, 望盼, 候等: يارىنىڭ يولىغا قارا-
ماق 来人恋望盼
يولغا قويماق 行施, 施实, 行实: بۇ نىزام ئېلان قىلىنغان كۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلىدۇ. 起日之布公自例条本
行施。
يولغا كىرمەك 道轨入进
يول قويماق ①容许, 许允: ئۇ خەقنىڭ سۆزلىشىگە
يول قويمىدى. 话说人别容不他。ئەھۋال مۇنداق قىلىشىمغا
يول قويمايدۇ. 做样这我许允不况情。بۇنىڭغا يول قويۇشقا
بولمايدۇ. 这不是能许容就迁, 步让②。的: تالاش -
تارتىشتا بىر - بىرىگە ～ 在争论中相互让步 / خاتالىققا
～ 你了让我误错就迁。مەن ساڭا ئۈچ قېتىم يول قويدۇم. 我
三次。
يول ماڭماق ①路走<成>, 动活: ئاكام
مېنى ئۈرۈمچىگە يۆتكەشكە خېلى ۋاقىت يول ماڭدى. 哥
了为哥。久很了动活齐木鲁乌到调我把
يول ئوچۇق <习> 着开敞门: ئۇ كەتسە كەتسۇن,
～. 着开敞门, 走就走要他。
يولى بار ①有道门, 有理: ھەر ئىشنىڭ ～. 每
事件, ～, بۇ ئىشنى ئۇ ھەل
قىلالايدۇ. 他都的它有理道。理有②, 路门有: ئۇنىڭ
决解能他事这, 路门有他。
يولى كەلمەك 来到机时: يولى كەلسە, يوقسۇزلارغا يار-
دەم كۆرسەتمەكچىمىز. 我要们帮穷苦人一, 到一机时
把。
يولىنى قىلماق 法办想 <成>
يولاتماق «يولىماق»的使动态: سەن بۇ ئەپلەخنى بوسۇغاڭغا
ئىككىنچى يولاتما. 你别再让这个家伙挨边门。
يولاشماق «يولىماق»的共同态: ھەرقايسىڭ ئىككىنچى ئۆيۈمگە
يولاشما. 你们不要再我挨家的门边。
يولاق 道小肠羊, 路小 <古>〔静〕
يولاماق 导指, 导引, 路领, 路指 <古>〔动〕
يولباشچى 者导领, 者领带②导向, 人路领①〔静〕
يولباشچىلىق 领带, 领率〔静〕
يولداش 伴同, 者行同, 人路同①〔静〕: ئىت بىلەن
～ بولسا, قولۇڭدىن تايماق چۈشمىسۇن. 伴作狗与 <谚>,

人爱，侣伴③志同②。子棍的中手掉扔别

يولداشلارچه 助帮的式志同：～ ياردەم 〔静〕的式志同

يولداشلىق 系关志同：～ مۇناسىۋەت 〔静〕的志同

يولدراماق 亮闪，光闪 <古>〔动〕

يولسىز 讲不②坂达的路无：～ داۋان 〔静〕的路无①

理无 قىلىق ～ / 人的理讲不 ئادەم ～ ：的理无，的理

人的理有没 <谚>. يولسىزنىڭ تىلى قىسقا / 为行的

。"行难步寸理无，下天遍走理有"同喻：短头舌

يولسىزلارچە 地理无 〔静〕

يولسىزلىق 指理无 ئەيىبلىمەك 无：～ بىلەن 〔静〕为行理无

闹取理无，赖无耍 قىلماق ～ / 责

يوللاشماق 态同共的 «يوللىماق»

يوللانما 件寄①：文呈②件寄 〔静〕 تېز ～ 快件 / پوچتا يوللا-

ىمىسى 件邮

يوللانماق 裹包．«يوللىماق» 的被动态：پوسۇلكىلار يوللاندى

了去出寄。

يوللۇق[1] 纹条有：～ رەخت 〔静〕的纹条有，的儿道带①

道讲，的理有②衣衬的儿道宽 كۆڭلەك ～ / 布的 كەڭ

～ / 话的理有 گەپ ～ / 事的理有：～ ئىش 的理

مۇئامىلە قىلماق 以礼相待 / يوللۇقلارغا يارىدەم كۆپ بولىدۇ ،

يولسىزلارغا يارىدەم ئاز بولىدۇ . 助寡道失，助多道得。

يوللۇق قوغدىنىش 正防当 <法>

يوللۇق ھېقىق 碼玛缟 <地>

يوللۇق يەشىم 玉碧缟 <矿>

يوللۇق[2] 物礼行饯送：～ تۇتماق 〔静〕物礼行饯

يوللىماق 发，寄①：发：خەت ～ / 信寄 تېلېگراممۇ ～

发报②报电发，报上，报申，告上：ماتېرىيالنى يۇقىرى

دەرىجىلىك ئورگانغا ～ / 关机级上报呈料材将

سوممىسىنى ～ 致③额业营报申：يولداشلارغا يالقۇنلۇق

سالام ～ 候问的情热以致们志同向

يولۇچى 客乘，客旅，人行 〔静〕

يولۇچى ئايروپىلانى 机客

يولۇچى پويىزى 车客

يولۇقتۇرماق 态动使的 «يولۇقماق»

يولۇقماق 遇见，见碰，到遇，遭遇：مەن ئۇ- 〔动〕受遭

نىڭغا مەكتەپ ئالدىدا يولۇقۇپ قالدىم . 了见遇口门校在我

虎老 <谚>. يولۇقسامۇ ھولۇقما ، يولۇقساقمۇ يولۇقما 。他

莫 遇上，遇上慌惊别。خەتەرگە ～ / 险遇 بالاغا ～ 遭

难灾受

يولۇقۇشماق 态同共的 «يولۇقماق»

يولۋاس 虎老 <动>〔静〕：يىگىت سۆزىدىن قايتماس ، ～

ئىزىدىن . <谚> 头回走不虎老，口改不话说汉好

。路

يولۋاس يىللىق 虎属

يولۋاس يىلى 年虎 <天>

يولۋاسقۇلاق 草耳虎 <植>〔静〕

يولۋاسقۇيرۇق 草尾虎 <植>〔静〕

يولىچ 毛绒 <古>〔静〕

يول - يول 布的道带：～ رەخت 〔静〕条条一，道道一：条条

يول - يولىقاي 福．ئۇلارغا تەرجىمانلىقىمۇ قىلاتتى ، خېنىملىرىنى قوبۇل قىلغاندا ، ئۇلارنىڭ خەلقىدىغان ئەھدىلارلارنىڭ شىنجاڭغا كېلىپ ، قۇمۇلغا چۈشكۈن قىلىدىغان ئەھدىلارلارنىڭ

官的脚歇密哈在途沿，疆新来地内从见接在太太晋

。译翻过当们她给还，时人夫的们员

يولىيورۇق 示训，示指 〔静〕

يولىيورۇق بەرمەك 示指，示指下

يولىيورۇق سورىماق 请示：يولىيورۇق سوراش دوكلاتى 请

。告报示

يومزاتماق 角抹弯拐，子弯绕(话说) 〔动〕

يون 法手，段手，施措，法办 <古>〔静〕

يوناق 垫毡，鞯鞍 <古>〔静〕

يونغۇچ 子刨皮刮 <古>〔静〕

يونۇتماق 态动使的 «يونۇماق»

يونۇشماق 态同共的 «يونۇماق»

يونۇلماق 的削切被 يونۇلغان مېتال 被：«يونۇماق» 的被动态

属金

يونۇماق 磨搪 ،铣：يونۇپ سىلغايتماق 搪②属金削切：～ مېتال / 头木削 ،削①〔动〕：ياغاچنى

يوندى 下刮或下削类之头木)屑碎，屑 <古>〔静〕

(屑碎的

يوھا 鬼死饿②物怪的中说传①〔静〕

يويماق 匿隐，藏隐，瞒隐 <古>〔动〕

يۇ (羞害示表以用女妇)哟哎 <古>〔叹〕

يۇباغۇ 的睬理不，的视蔑 ，的视轻 <古>〔静〕

يۇپ - تاراپ 洗梳 〔静〕

يۇپتىلىيە 木春领 <植>〔静〕

يۇپقا 子被薄 يوتقان 薄 / 衫衬薄 كۆڭلەك ～ ：薄 〔静〕

يۇپۇك 薄单，薄 <方>〔静〕

يۇپۇلاق 筝风 <方>〔静〕

يۇپىتېر 星岁，星木 <天>〔静〕

يۇتازا (食蒸的儿卷层千似类)子沓油 <食><静>

يۇتقۇچى 的噬吞〔静〕

يۇتقۇچى ھۇجەيرە 胞细噬吞 <生>

يۇتقۇزماق «يۇتماق»态动使的

يۇتقۇزۇلماق «يۇتقۇزماق»态动被的

يۇتقۇلۇق 腔咽 <理生><静>

يۇتقۇن 涡旋 <古><静>

يۇتقۇنچاق 喉咽 <理生><静>

يۇتقۇنچاق يەللىكى 炎咽 <医>

يۇتما 溪小(的过流下桥从) <方><静>

يۇتماق ①吞;咽 ~ چاينى ②茶咽 ~ 忍;忍受 غەزەپنى ~ 忍 怒忿住忍,怒忍受 / دەردىنى ئىچىگە ~ 痛受忍 ③。山吞如怒忍 <谚> . تاغ يۇتماق ~ ئاچچىق 苦 / 款公吞侵 دۆلەت پۇلىنى يۇتۇۋالماق 吞:

يۇتۇز 人妇,子妻 <古><静>

يۇتۇشماق «يۇتماق»态同共的

يـۇتـۇم 口〔静〕 ئېغىز ~ سۇ —口水 / ئېغىز ~ چاي — 茶口

يۇدرۇق 头拳 <古><静>

يۇرا 下见

يۇرا سىستېمىسى 系罗侏 <地>

يۇرت ①家园,乡故,乡家〔静〕 يۇرتىنى قايتا گۈللەندۈرمەك 重建家园 / يۇرتىغا قايتماق 返回家乡 / كىشى يۇرتىدا سۈلتان بولغۇچە ، ئۆز يۇرتۇدا ئولتاق بول . <谚> 他在其乡与王为乡,羊放乡故在如不。 بۆرىسى يوق جاڭگال بولماس ، ئوغرىسى يوق ~ . 贼无有没,子林的狼无有没 <谚> مەدەنىيەت يۇرتى / 府学 ② 。子庄的府,馆:بىلىم 馆化文

يۇرت ئالماق 下天打,山江打

يۇرت ئەھلى 民乡

يۇرت بېشى 老长

يۇرت سورىماق 国治,山江坐

يـۇرتـاچى 领,人领带,者导指,者导领 <古><静> 人路

يۇرتدارچىلىق 念观土乡,情乡,谊乡〔静〕

يۇرتداش ①亲乡,乡老②乡同〔静〕 يۇرتداشلار ئۈيۈشمىسى 同乡会 / تەلەپپۇزىڭىزدىن قارىغاندا ، ~ ئوخشايمىز . 你听的音口,乡老是像好们咱。

يۇرتسىز 人的井离乡背 ئادەم ~ :的井离乡背〔静〕

يۇرتلۇق «يۇرت»式形词容形的:يېقا ~ / 人乡外 مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر ~ . 乡同是他和我。

يۇرتتۇاز 人的系关乡老拉〔静〕

يۇرتتۇازلىق 系关乡老〔静〕

يۇرتتۇازلىق قىلماق 派宗方地拉,系关乡老拉

يۇرچ 弟内,子舅小 <古><静>

يۇزۇت 蛋坏,胚流下,货贱 <古,骂><静>

يۇزۇغ 难灾,祸灾 <古><静>

يۇغا 饼层千 <古><静>

يۇغرۇش 臣大厥突的身出民平给)士儒优 <古><静>

يۇغوچ[1] (衔头的

瓜丝 <植><静>

يۇغوچ[2] 布碗洗,帚炊〔静〕

يۇغۇر 族固裕〔静〕

يۇغۇرتماق 态动使的«يۇغۇرماق»

يۇغۇرچە 式固裕②语固裕①〔静〕

يۇغۇرغوچ 杖面擀,杖擀 <古><静>

يۇغۇرما 的型合融〔静〕

يۇغۇرما ئىقتىساد 济经式合融 <经>

يۇغۇرماق 面和,面揉 ~ خېمىر :和,合揉〔动〕

يۇغۇرۇشماق 态同共的«يۇغۇرماق»

يۇغۇرۇلما 的合糅,的合融〔静〕

يۇغۇرۇلماق 态动被的«يۇغۇرماق»

يۇغۇزماق 态动使的«يۇماق»:ئەركىن بىكار يۇرۇپمۇ كىيىمنى ئانىسىغا يۇغۇزىدۇ . 衣洗妈妈让也事无着闲肯尔艾。服

يۇق[1] 渍,垢,巴嘎〔静〕 ئۇن يۇقى 面巴嘎 / ماي يۇقى ، 迹血 قان يۇقى / 痕泪 ياش يۇقى / 垢油,儿巴嘎油痕血

يۇق[2] 物衣的洗该,物衣脏 <方><静>

يۇقتۇرما 的性人输〔静〕

يۇقتۇرما پۇل پاخاللىقى 胀膨货通性人输 <经>

يۇقتۇرماق ①«يۇقماق»态动使的:چۈشن كېسەل يۇقتۇرىدۇ . 上染沾 ئادەتتىن يۇقتۇرۇۋالماق 。病疾染传蝇苍。يامان 衣到沾垢污让 ~ كىيىمگە كىر :上蹭,上沾使②习恶 يېڭىگە ماي يۇقتۇرۇۋالماق / ئۆزىگە كىر 油上蹭子袖上服 / 人的好自身洁,人的染不尘 —ئادەم يۇقتۇرمايدىغان

يـۇقـقاق 纸的力着黏有 قەغەز ~ :的力着黏有①〔静〕 ئۇ ئادەمگە بەك ~ بالا . ②的人缠爱③的染传易容:的人缠爱个是他。子孩

يۇقماق 染 ~ كېسەل :染沾,染侵,染感,染传①〔动〕

上沾衣大．يۇقۇپ كېتىپتۇ لاي پەلتۇغا 粘，沾②病疾上
。水沾不布种这．يۇقمايدۇ يۇل خىل رەختكە سۇ 。泥了
ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار．〈谚〉 上沾会脚的路过走
。土

يۇقۇشلۇق 的粘易容〔静〕

يۇقۇشماق 和随〔动〕：بۇ ئادەمگە يۇقۇشۇپ تۇرىدىغان بالا
。子孩的和随个一是他

يۇقۇم 病疫〔静〕

يۇقۇم تەكشۈرۈش 疫检

يۇقۇم رايونى 区疫 〈医〉

يۇقۇمچان 的强性染传〔静〕：～ كېسەل 的强性染传
病疾

يۇقۇمچانلىق 性染传〔静〕

يۇقۇمسىز 病的染传不〔静〕：～ كېسەل 的染传不
态动使的 «يۇقۇمسىزلانماق» 的

يۇقۇمسىزلاندۇرماق 态动被的 «يۇقۇمسىزلاندۇرماق» 的

يۇقۇمسىزلاندۇرۇلماق 染传受免〔静〕

يۇقۇمسىزلانماق 态动使的 «يۇقۇملانماق» 的

يۇقۇملاندۇرماق 染感〔动〕：سىز ئېغىر يارىلىنىپسىز ، ئەگەر يۇ-
قۇملانسا خەتەرلىك．险危很是染感果如，重很伤的你
。的 يۇقۇملانغان بوغۇم يەللىكى 炎节关性染感

يۇقۇملۇق 的性染传，的染传〔静〕

يۇقۇملۇق ئاقسان 病菌杆死坏 〈牧〉

يۇقۇملۇق زۇكام 感流，冒感性染传 〈医〉

يۇقۇملۇق كېسەل 病染传 〈医〉

يۇقۇندى 垢油，渍油 物染沾〔静〕：ماي يۇقۇندىسى

يۇقىرى 的房楼 ～ قەۋىتى ئىمارەتنىڭ 面：上，上①〔静〕
高，的级高，的高②面上在站 تۇرماق يۇقىرىدا 层上
额的：～ سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار 生学级年高 / جەمئىيەت
上③段阶级高的展发会社 باسقۇچى ئىجتىمائىيات ～
级：يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى 令命的级上 / خەلقنىڭ ئىززۇ -
望愿的民人达转级上向 يەتكۈزمەك يۇقىرىغا پەلەپلىرىنى
求要和

يۇقىرى ئاقسىل 白蛋高

يۇقىرى بېسىم 压高 〈气〉

يۇقىرى بېسىملىق 的压高

يۇقىرى پارامېتىر 数参高 〈数〉

يۇقىرى پالاتا 院上，院议上

يۇقىرى پايدا 润利额高 〈经〉

يۇقىرى پەللە 潮高，点极 ，点顶

يۇقىرى تېمپېراتۇرا 温高

يۇقىرى چاستوتا 频高 〈物〉

يۇقىرى خانا 位高，位数高 〈数〉

يۇقىرى سوت 院法级高，庭法级高 〈法〉

يۇقىرى سوتىيە 官法级高 〈法〉

يۇقىرىغا ياماشماق 爬上向

يۇقىرى قاتلام 层上

يۇقىرى قان بېسىم كېسىلى 病压血高 〈医〉

يۇقىرى قىممەت 值高 〈经〉

يۇقىرى كۆرسەتكۈچ 标指高

يۇقىرى مالېكولا 子分高 〈化〉

يۇقىرى مۇقام 调高

يۇقىرى ئۆرلىمەك 涨上，高升，升高

يۇقىرى ئۈسۈم 息高 〈经〉

يۇقىرى ئېقىم 上游

يۇقىرى ئېنېرگىيە 理物能高 高：能：～ فىزىكىسى

يۇقىرىقى 的高，的面上，的边上〔静〕：بىنانىڭ ～ قەۋىتى
/（层高）层上的楼 ～ گەپ - سۆزلىرىدىن ئۇلارنىڭ مەن
هەيران بولدۇم．对我他们以为的上话的感惊吃到
。

يۇقىرىقى ئاساس 底上 〈数〉

يۇقىرىقى جاغ 腭上 〈理生〉

يۇقىرىلاتماق 态动使的 «يۇقىرىلىماق»：ئۆزىگە قويۇلغان تە-
求要的己自对高提 ～ لەپنى

يۇقىرىلاشماق 态同共的 «يۇقىرىلىماق» 的

يۇقىرىلىق 度高〔静〕

يۇقىرىلىماق 高升，高升 ，上升：ئايروپىلان يۇقىرىلاپ ئۇچ-
。（飞高往在）升上在正机飞．ماقتا

يۇڭ[1] 〔静〕：毛 / قوي يۇڭى 毛羊 / تۆگە يۇڭى 毛驼 ～
布毛 ～ / رەخت 毯毛 / گەدىيال

鹿冠毛 〈动〉 يۇڭ تاجسىلىق بۇغا

يۇڭ توقماق 子刀软 〈成〉：ئۇ ～ بىلەن ئادەمنىڭ
。人杀子刀软用他．جېنىنى ئالىدۇ

品织毛 يۇڭ توقۇلما

纱毛，线毛 يۇڭ يىپ

يۇڭ[2] 膜膈横，膜膈 〈古〉〔静〕

يۇڭدىتماق 态动使的 «يۇڭدىماق»

يۇڭداشماق 态同共的 «يۇڭدىماق» 的

يۇڭدالماق 态动被的 «يۇڭدىماق»：يۇڭدالغان توخۇدەك تىترە-
抖发样一鸡的毛掉拔像 مەك

يۇڭدىماق 毛拔〔动〕：توخۇنى ～ 毛鸡拔 / ساقالنى ～

子胡拔

يۇڭسز 的毛无〔静〕

يۇڭلاغلىغ 的用有，的要需 <古>〔静〕

يۇڭلاماق 要需，用使，用 <古>〔动〕

يۇڭلۇق 皮毛 ～ تېرە：的茸茸毛，的长毛，的毛有〔静〕

يۇڭلۇق كەركىدان 犀毛 <动>

يۇل 泉 <古>〔静〕

يۇلا 灯 <古>〔静〕

يۇلار 头笼 <古>〔静〕

يۇلارلاماق 头笼套 <古>〔动〕

يۇلاق 泉小 <古>〔静〕

يۇلتۇز 恒 ～ تۇرغۇن：斗星，辰星，星星，星〔静〕

星 / ئاقار ～ 星流 / قۇتۇپ يۇلتۇزى 北极星

يۇلتۇز تۇركۈمى 宿星，座星 <天>

يۇلتۇز ئېتىقادچىلىقى 教星拜 <宗>

يۇلتۇزى بىر 缘良结喜 <成>：خۇدا ئۇلارنىڭ يۇلتۇزىنى بىر قىلغانىكەن．缘良结喜们他使主真。

يۇلتۇزى ئۆچمەك 命殒 <成>

يۇلتۇزسىمان 的状星〔静〕

يۇلتۇزسىمان تەنچە 体星 <医，生>

يۇلتۇزسىمان جىسىم 体星类 <天>

يۇلتۇزقوراي 苑紫木 <植>〔静〕

يۇلتۇزگۈل 苑紫 <植>〔静〕

يۇلتۇزلۇق 的星星有，的星星满布〔静〕：～ ئاسمان 空天的星星满布

يۇلتۇزئوت 缕繁 <植>〔静〕

يۇلدۇرماق 子孩让 ～ بالىلارغا ئوت：态动使的«يۇلماق[1]»

草拔们

يۇلدۇرۇشماق 态同共的«يۇلدۇرماق»

يۇلدۇرۇلماق 态动被的«يۇلدۇرماق»

يۇلدۇزچى 家学文天，家星占，家相星 <古>〔静〕

يۇلغاق 炬火 <古>〔静〕

يۇلغۇن 柳红，柳柽 <植>〔静〕

يۇلغۇن چېچىكى رەڭ 色红粉，色花柳柽

يۇلغۇنلۇق 丛柳红，林柳柽，丛柳柽〔静〕

يۇلقۇنماق 脱挣〔动〕：ئۇ قولۇمدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ كەتتى．了脱挣里手的我从他。

يۇلقۇنۇشماق 态同共的«يۇلقۇنماق»

يۇلماق[1] 拔 ～ چۆش / 草拔 ～ ئوت：揪，拔①〔动〕

榨 <转>②发头揪 ～ چاچ / 掉拔 يۇلۇپ تاشلىماق / 牙

取，捞：بىركىمنىڭ نەرسىسىنى يۇلۇپ ئالماق 人别取捞

西东的

يۇلماق[2] 救营，救抢，救拯，救解，救 <古>〔动〕，

济救

يۇلمىلىماق 毛煨〔动〕

يۇلۇش 金赎②施布，舍施① <古>〔静〕

يۇلۇشماق 态同共的«يۇلماق»

يۇلۇغ 款赔，偿赔 <古>〔静〕

يۇلۇغلاماق 身献，牲牺 <古>〔动〕

يۇلۇن 髓脊 <理生>〔静〕

يۇلۇن سۇر ماددا يەللىكى 炎质灰髓脊 <医>

يۇلۇن سۇيۇقلۇقى 液脊脑 <理生>

يۇلۇن سىغىلىسى 痨髓脊 <医>

يۇلۇن شوكى 克休髓脊 <医>

يۇلۇن كاۋاكلىششى 洞空髓脊 <医>

يۇلۇن نېرۋىسى 经神髓脊 <理生>

يۇلۇن يەللىكى 炎髓脊 <医>

يۇلۇنماق 态动被的«يۇلماق»：باغدىكى ئوت ـ چۆپلەر يۇلۇنۇپ بولدى．了光拔草杂的中园。

يۇلىشان 下见

يۇلىشان كالېندارى (身前历公)历略儒 <天>

يۇماق 洗 ～ رەسىم / 服衣洗 ～ كىيىم：刷洗，涤洗，洗①〔动〕

～ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان قىلغان ياخشى ئىشلىرىمنى يۇيۇۋەتتى．这一点错了吹风一事好的干来以年几我把就。

يۇمچۇقلىماق (色眼)使，(色眼)递〔动〕：قاسىم بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ماڭا قاراپ كۆزىنى يۇمچۇقلاپ قويدى．听木斯喀了使我向话这。色眼个

يۇمدۇرماق 态动使的«يۇماق»

يۇمران 的嫩柔，的嫩：～ مايسا 苗幼的嫩柔 / بالىنىڭ ～ ئېتى 肉嫩皮细的子孩

毛胎 <理生> يۇمران توك

يۇمرانقوزۇق 鼠黄 <动>〔静〕

يۇمرۇلماق 翻推被，毁摧被，解瓦，溃崩 <古>〔动〕

يۇمشاتماق 揉子皮把 ～ تېرىنى：态动使的«يۇمشىماق[1]»

～ كۆڭلىنى / 软说心把 ～ مەلھەم تېرىنى يۇمشىتىدۇ．/ 软场碾 ～ خامانىنى。肤皮润柔膏油

يۇمشاشماق 态同共的«يۇمشىماق[1]»

يۇمشاق 的绵绵软，的软柔，的和软，的软①〔静〕：～ يوتقان 的绵绵软 / 发头的软柔 چاچ ～ / 馕软 نان

子被 / قاغا ئېيتار ئاپئاق بالام ، كىرپە ئېيتار يۇمشاق بالام . 子孩的我说猥刺 ，雪如白子孩的我说鸦乌 <谚> ："渣腐豆子孩家人，花支一子孩家自"同喻：绵绵软细，的和温，的和柔②。"好的家自是也丑再子孩" 鱼 . ~ سۆز / 话的和柔 بىلىق گۆشى ناھايىتى . 的嫩：嫩细分十肉 。

يۇمشاق پەن 软科学

يۇمشاق پولات 软钢，钢炭低

يۇمشاق پۇل 软货通 <经>

يۇمشاق تاتلاي 软腭 <理生>

يۇمشاق تاتلاي تاۋۇشى 软颚音 <语>

يۇمشاق تەن 软体

يۇمشاق تەنلىكلەر 软体动物 <动>

يۇمشاق تەنلىكلەر تىپى 软体动物门 <动>

يۇمشاق تېبابەت 软医学 <医>

يۇمشاق تېخنىكا 软技术

يۇمشاق دېتال 软件 <电>

يۇمشاق دىسكا 软盘 <电>

يۇمشاق سۇ 软水 <化>

يۇمشاق سىياھ بېلىق 软鱿鱼，鱿鱼柔 <动> 贼乌枪，

يۇمشاق شانكىر 软下疳 <医>

يۇمشاق سۆگەل 软疣 <医>

يۇمشاق قاشتېشى 软玉

يۇمشاق قەرز 软款贷 <经>

يۇمشاق قورال 软器武

يۇمشاق قول 软肠心悲慈，软肠心 <成>：ئۇ ~ زات ئىدى . 士人的肠心悲慈位一是他 。

يۇمشاق قوللۇق 软手：جىنايەتچىلەرگە ~ قىلىشقا بولمايدۇ . 软手能不犯罪对 。

يۇمشاق كۆرسەتكۈچ 软标指

يۇمشاق كۆڭۈل 软肠心

يۇمشاق گەپ 软话

يۇمشاق ماتېرىيال 软件

يۇمشاق مەدەنىيەت 软化文

يۇمشاق مۇھىت 软境环

يۇمشاق مۇلۈك 软产资 <经>

يۇمشاق ئۈسكۈنە 软备设

يۇمشاق ۋەزىپە 软务任

يۇمشاق ئېنېرگىيە 软源能

يۇمشاقلىق «يۇمشاق» 式形词名的

يۇمشاقلىق قىلماق 采取和温态度

يۇمشاقۇاش 戴绿缎子帽的，八王 〔静〕

يۇمشاقۇاشلىق 八王 〔静〕 为行

يۇمشىماق[1] 软化：تېرە يۇمشىدى . 皮子软 . ئۇنىڭ كۆڭلى يۇمشىدى . 了软心的他 。 قارشى تەرەپنىڭ پوزىتسىيىسى يۇمشاپ قالدى . 来下了软度态的方对 . ۋەزىيەت يۇمشاشقا باشلىدى . 和缓始开势形 . 和温变：和缓②。了 。

يۇمشىماق[2] 使，用 <方>〔动〕

يۇمغاق 线团 <方>〔静〕

يۇمغاقسوت 香菜，芫荽 <植>〔静〕

يۇمماق 闭①〔动〕：合，ئېغىز ~ / 嘴闭 ~ كۆز ，眼合 功的眼眨一，间之眼转 كۆزنى يۇمۇپ ئېچىۋەتتى / 目闭 紧攥手，紧握手 ~ قول ：攥，握②夫

يۇمۇر[1] 默幽 <文>〔静〕

يۇمۇر[2] 子嗓，咙喉，喉咽 <方>〔静〕

يۇمۇر[3] 肠盲(的畜牲) <古>〔静〕

يۇمۇرت 柴绿药 <植>〔静〕

يۇمۇرتقا 丸睾②卵，蛋① <古>〔静〕

يۇمۇرچى 人的事故默幽讲，家作默幽 〔静〕

يۇمۇرلۇق 的默幽 〔静〕：~ گەپ قىلماق 默幽话说 / ~ 说小默幽，事故默幽 ھېكايە

يۇمۇرلۇق 曲谑谐 <艺> ئاھاڭ

يۇمۇرماق[1] 翻，削，拔 <方>〔动〕

يۇمۇرماق[2] 形圆成，圆变 <古>〔动〕

يۇمۇش 通沟，络联，系联 <古>〔静〕

يۇمۇشچى 儿琪安，使天，者使，人系联 <古>〔静〕

يۇمۇشلىماق (色眼)使 〔动〕：ئەترەت باشلىقى ئۇنىڭغا كۆز يۇمۇشلاپ قويدى . 色眼个了使他向长队 。

يۇمۇشماق «يۇمماق» 态同共的

يۇمۇق 缝眯，的缝眯，的着眯，的着闭①〔静〕：~ كۆز 手的着(攥)握 ~ قول ：的着攥，的着握②眼

يۇمۇقلۇق 的着眯，的着闭 〔静〕：~ ئوسمانلىنىڭ كۆزلىرى بولۇپ ، چىشلىرى كىرىشكەنىدى . 牙着咬，眼着眯曼斯奥 。

يۇمۇلماق «يۇمماق» 的态复自：ئۇنىڭ كىچىك كۆزلىرى كۈلكىدىن يۇمۇلۇپ كەتتى . 了来起眯得笑睛眼小对一那他 。

يۇمىزم 义主谟休 <哲>〔静〕

يۇمىزمچى 者义主谟休 <哲>〔静〕

يۇمىلاتماق «يۇمىلماق» 的态动使

يۇمىلاشماق «يۇمىلماق» 态同共的

يۇمىلاق 〔静〕 圆的；～ يۈز 脸圆 / جوزا 桌圆
يۇمىلاق ئارچا <植> 柏圆
يۇمىلاق تاۋۇز <成> 珑玲面八，滑圆世处
يۇمىلاق جوغا 嘴壶形园
يۇمىلاق چېرىپاشكا <动> 象蝽圆，蝽圆
يۇمىلاق زىراۋەندە <植> 风防广
يۇمىلاق شال <植> 稻粳
يۇمىلاق قاقىلە <植> 蔻豆草
يۇمىلاق گايكا 帽螺圆
يۇمىلاق ئېتىز قۇلۇلىسى <动> 螺田圆
يۇمىلاق ئېغىزلىقلار سىنىپى 纲口圆 <动>
يۇمىلاق ئېكەك 锉圆
يۇمىلاق - تۇمۇلەك 〔静〕 的合凑，的酸寒，的单简
يۇمىلاقلاتماق «يۇمىلاقلىماق» 的态动使
يۇمىلاقلاشماق «يۇمىلاقلىماق» 的态同共
يۇمىلاقلانماق «يۇمىلاقلىماق» 的态动被
يۇمىلاقلىماق 〔动〕 弄圆；～ خېمىرنى 把面成揉面
团 / لاينى ～ 把球小成揉泥
يۇمىلانماق «يۇمىلىماق» 的态复自：ئۇ ئاغرىقتا چىدىماي ھەدەپ كارىۋاتتا يۇمىلىناتتى . 他痛得忍不住在床上直翻滚。
يۇمىلىماق 〔动〕 滚，动滚；～ يەردە 在地上滚打。
يۇم - يۇم 〔静〕 合一张一睛眼；～ يىغلىماق 泪垂，不泣而声成
يۇنان 〔静〕 腊希 <古>
يۇنانچە 〔静〕 的式腊希古②语腊希古，文腊希古①
يۇنچۇتماق 〔动〕 困窘使，恼气使，罪得，惹 <古>
يۇنچىغ 〔静〕 的糕糟，的劣恶，的坏 <古>
يۇند 〔静〕 匹马，马 <古，动>
يۇنداق 〔静〕 粪马 <古>
يۇندى 〔静〕 水污；～ چېلىكى 桶水污
يۇندى چىراي 面垢头蓬，脸的(叽八里脏)乎乎脏
يۇندىسىنى ئىت كۆرمەيدىغان 的拔不毛一 <成>
يۇندى ئېرىقى 沟阴
يۇندى يولى 道水下
يۇندىپۈرۈش 〔静〕 卒走②者饭剩汤残倒倾并送运①
يۇندىپۈرۈشلىشىش 〔静〕 做人别替(马拍迎逢了为)①
当勾的卒走②转台锅的人别着围，饭
يۇندى - چايقاندى 水浊泥污 〔静〕
يۇندىخور 〔静〕 客食，者食白吃，者饭剩汤残吃
يۇندىخورلۇق 为行的食白吃，马拍迎逢 〔静〕

يۇنغۇق 池浴，室浴，堂澡 <古>〔静〕
يۇنقۇش 雀孔 <古，动>〔静〕
يۇنۇس 橙香 <植>〔静〕
يۇنۇس بېلىقى 豚海
يۇنۇسكا 〔静〕 菜芥，菜油 <方，植>
يۇۋغا 子养 <古>〔静〕
يۇۋۇغ 石巨(的来下冲洪山) <古>〔静〕
يۇيۇپ - تاراپ 洗梳 〔静〕
يۇيۇپ - تاراپ يەرلىكىدە قويماق 尸洗 <宗>①
光而扫一 <转>②葬安
يۇيۇشماق «يۇماق» 的态同共：قىزلار قاقاقلاپ كۈلۈپ ، مۇز- دەك بۇلاق سۈلىرىدا يۈزىنى يۇيۇشتى . 笑地哈哈嘻嘻们娘姑，姑洗水泉的凉冰用着脸。
يۇيۇشسىز 〔静〕 的洗没；～ قاچا - قۇچا 餐的洗没
服衣的洗没 / كىيىم ～ 具
يۇيۇقلۇق 〔静〕 的了洗，的过洗；～ چىنە 碗的过洗
يۇيۇلما 〔静〕 的刷水
يۇيۇلما تاش سۈۋاق 水刷石：يۇيۇلما تاش سۈۋاقلىق تام 面墙石刷水
يۇيۇلما تۇپراق <农> 土溶淋
يۇيۇلماق «يۇماق» 的态动被：يۇيۇلغان كەدىيال 子单的过洗
يۇيۇندۇرماق «يۇيۇنماق» 的态动使：بالىنى ～ 子孩给澡洗
يۇيۇنماق «يۇماق» 的态复自：بالا يۇيۇندى . 了澡过洗子孩。
يۆتەل 〔静〕 嗽咳：قۇرۇق ～ 干咳 / ئۇنى ～ تۆتۈپ كەتتى . 他不嗽咳止。
يۆتەلدۇرمەك «يۆتەلمەك» 的态动使
يۆتەللىك 〔静〕 的嗽咳有
يۆتەلمەك 〔动〕 嗽咳：مەن دائىم يۆتىلىمەن . 嗽咳常经我。
ئۇ تۆتۈندىن يۆتىلىپ كەتتى . 来起嗽咳得呛烟被他。
يۆتكەشمەك «يۆتكىمەك» 的态同共
يۆتكەلمەك «يۆتكىمەك» 的态动被：جوزا ئورنىدىن يۆتكىلىپ كېتىپتۇ . 了方地挪子桌。
动 / يۆتكەلگەن كىيىملەر 装衣的过换
ئۇ قىرغىقىغا يۆتكەلدى . 岸对的河了到移转伍队。
يۆتكەلگەن تۇپراق <农> 土客
يۆتكەلمە 下见
يۆتكەلمە پايدا <经> 润利移转
يۆتكىلىشچان 〔静〕 的移游
يۆتكىلىشچان كۆل <地> 湖移游

يۆتكىمەك 动挪子桌把 ～ جوزىنى：动移，动挪①〔动〕
调 ～下一②调，调抽，动调：يۆتكەپ ئىشلەتمەك：遣调
用 / پەن ـ تېخنىكا كادىرلىرىنى چېگرا رايونغا ياردەم بېرىشكە
لارغا ～ 调抽 / سانائەت بۆيۇملىرىنى يېزا-
ۆتنى ～ 移转，移迁，迁搬③乡下品业工运调：مۇناسە-
移迁关机把 ～ ئىدارىنى باشقا بىر جايغا / 系关转
转 ～ گەپنى باشقا تېمىغا：换调，换更④方地个一另到
更 ～ كىيىم / 址地换更 ～ ئادرېسنى / 题话换
姓换名改 ～ فامىلىنى / 衣 / ئىسىم ـ

يۆتۈك 物加附，品充补 <方>〔静〕

يۆتۈكلىمەك ，补增，加附，实充，充补 <方>〔动〕
补弥

يۆتىلىشمەك 态同共的 «يۆتەلمەك»

يۆرگەمەچ 细到灌子肠，子肚将）肠灌 <古，食>〔静〕
（食煮或食烤中肠

يۆرگەنچ 处弯拐，处曲弯（的路山） <古>〔静〕

يۆرمەك 梦圆 <古>〔动〕

يۆرۈك 义定，义含②释解，说解① <古>〔静〕

يۆگەتمەك 态动使的 «يۆگىمەك»

يۆگەشتۈرمەك 绕缠，缠，卷，包，裹 〔动〕

يۆگەشكۈچى 的绕缠 〔静〕

يۆگەشكۈچى غول 茎绕缠 <植>

يۆگەشمە 的绕缠相互，的叉交互相 〔静〕

يۆگەشمەك[1] 态同共的 «يۆگىمەك»

يۆگەشمەك[2] 散披，绕缠 〔动〕
散披发秀的黑乌她．ئۇ ئۇزۇنشىم بويلىرىغا يۆگەشكەنىدى
在身的条苗。

يۆگەك 褓到裹子孩把 بالىنى يۆگەككە يۆگىمەك：褓褓 〔静〕
里褓

يۆگەكسىلمەك 孩的着裹 بالا ～：的着卷，的着裹 〔静〕

纸的着卷 قەغەز ～ / 子

يۆگەلمە 的着卷 〔静〕

يۆگەلمە تۈزۈلمە 造构卷旋 <地>

يۆگەلمە قاتلام 层卷包 <地>

يۆگەلمە قاناتلىق قۇرت 虫翅拈 <动>

يۆگەلمە ئېقىم 流旋螺 <水>

يۆگەلمە ئىشىك 门帘卷 <建>

يۆگەلمەك 来起卷 «يۆگىمەك» 的态动被的：يۆگەلگەن قەغەز
纸的

يۆگەم ～ 卷①〔静〕，团：بىر ～ يىپ 一团—撮②线
动挪子桌把 ～ جوزىنى：动移，动挪①〔动〕

يۆگەم ـ يۆگەم 〔静〕 团团一—，圈圈：ئويۇقتا ～ يىپلار
تىزىلىپ تۇراتتى．一团团—里橱壁在放摆线棉团团。

يۆگەنمە 下见

يۆگەنمە ئاۋاز 音倚 <艺>

يۆگەنمەك 的复自态：جۇڭغا يۆگىنىپ قالتىق ئۇخ-
觉大睡里袄皮在裹 لىماق

يۆگەي = يۆگىمەچ[1]

يۆگىمە 〔静〕 的卷

يۆگىمە تۇرۇبا 管盘 <矿>

يۆگىمە خەرىتە 图地轴卷 <地>

يۆگىمە مېتىر 尺卷

يۆگىمەچ[1] 〔静〕 ①〈植〉打碗花②的绕缠

يۆگىمەچ سۆگەت 柳爪龙 <植>

يۆگىمەچ غول 茎绕缠 <植>

يۆگىمەچ كۆجە 香盘

يۆگىمەچ[2] 卷花 <方>〔静〕

يۆگىمەك 绕，线缠 ～ يىپ：盘，绕缠，缠①〔动〕
线 / شارپىنى بوينىغا 把 ～上子脖在缠巾围
盘子辫把 چاچنى باشقا يۆگىۋالماق 带绷绕缠上手往 ～
裹包打 ～ بوپا（捆）：打②上头在

يۆلەتمەك 态动使的 «يۆلىمەك»

يۆلەشتۈرمەك[1] 扶〔动〕：ئۇ ئادەم مېنى يۆلەشتۈرۈپ ماڭا تەس-
到带易容不好上扶我把人个那．ئۇيگە ئېلىپ كىردى
。里子屋了

يۆلەشتۈرمەك[2] 照比，照对，比对 <古>〔动〕

يۆلەشمەك 助扶，持扶，态同共的 «يۆلىمەك»：ساياتنىڭ
扶的他对属亲的提依萨．تۇغقانلىرى ئۇنى كۆپ يۆلەشتى
。大很助

يۆلەشى 等同，同相，样同，样一 <古>〔静〕

يۆلەك[1] 依，者助扶<转>②座支，柱支，架支① 〔静〕
邻 <谚>．بول ، بولمىسا يۆلەك بول ～ 靠：قوشنا بولساڭ
。处他居另就则否，助扶相互要居

يۆلەك[2] 道通中院 <方>〔静〕

يۆلەكچى 靠依，者持支 〔静〕

يۆلەن 谣歌，曲歌，歌 <古>〔静〕

يۆلەنچۈك 椅 ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكى：手扶，背靠① 〔静〕
山靠，者持支<转>②背靠的子

يۆلەنچۈكسىز 的靠无依无 ～ يېتىم：的靠无依无 〔静〕
。儿孤

يۆلەنچۈكلۈك 〔静〕 ～ ئورۇندۇق 的手扶有，的背靠有：子椅的手扶有

يۆلەنمەك ① «يۆلىمەك» 的态复自动：依，赖依，靠依，靠②：附：تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرماق 靠着墙坐 / ئاتا ـ ئانىغا يۆلىنىۋالماق 依赖父母

يۆلىمەك 〔动〕 ①扶，扶搀：ماشىماق 搀着扶 / ماشىنا يۆلەپ ھەيدەش 把着扶手开车 ②靠：ئۆيلىسەڭ ئاتاڭغا يۆلەپ ياشا 你成家后靠父亲生活 ③下放墙靠：ئاجىزلارنى يۆلەپ، زالىملارنى باسماق 扶弱抑强 / قىيىنچىلىقتا قالغانلارنى ～ 困济危：بېكى شەيئىلەرنى ～ 植扶，持扶，助扶 / ئۇرۇقنى توپا ～ 培④物事生新植扶：土培米玉给 / ياڭيۇ تۇڭگە توپا ～ 给：كۆمىسقوناقنى توپا ～ 土壅薯铃马

يۆمەپ ـ چۆمەپ 〔静〕 连连缝缝：竖针一横 ～ تىكمەك 一针一缝地针

يۆمەتمەك «يۆمىمەك» 的态动使的

يۆمەشتۈرمەك 〔动〕 缭(复反)

يۆمەشمەك «يۆمىمەك» 的态同共的

يۆمەك 〔静〕 缭

يۆمەكلىك 〔静〕 过缭：چاپاننىڭ يىرتىلغان يېرى ～ تۈزىدۇ. 过缭已方地的了破服衣。

يۆمەلمەك «يۆمىمەك» 的态动被的

يۆمىمەك 〔动〕 缭，襻：پەلتۇنى يۆمەپ تىكمەك 贴缭上(缝)缭方地的线开绽把 ～ سۆكۈلگەن جايىنى 边

يۆنەلدۈرگۈچ 〔静〕 的导

يۆنەلدۈرگۈچ تۈرۈبا 管导 <石>

يۆنەلدۈرمە 〔静〕 的向导

يۆنەلدۈرمە چاق 轮向导 <机>

يۆنەلدۈرمە كلاپان 阀导 <石>

يۆنەلدۈرمەك «يۆنەلمەك» 的态动使的

يۆنەلمەك 〔动〕 朝……走，往……走：جەنۇب تەرەپكە ～ 走南朝

يۆنىلىش 〔静〕 风向，向方，面方，位方：شامال يۆنىلىشى 风向 / يۆنىلىشكە ھۆكۈم قىلماق 判位方定 / يۆنىلىشنى بەلگىلىمەك 向方定标

يۆنىلىش ئارمىيە 军面方 <军>

يۆنىلىش كېلىش 格向 <语>

يۆنىلىشچان 〔静〕 的向定 <物>：～ ھەرىكەت 向定动运

يۆنىلىشچانلىق 〔静〕 性向定

يۆنىلىشلىك 〔静〕 的向定

يۆنىلىشلىك ئانتېنا 线天向定

يۆنىلىشلىك بۇلۇڭ 角向定 <数>

يۆنىلىشلىك پارتلىتىش 破爆向定

يۆنىلىشلىك تارقاتقۇچ 体射发向定 <物>

يۆنىلىشلىك قۇتۇپلىنىش 化极向取 <物>

يۆنىلىشلىك قۇدۇق 井向定 <石>

يۆنىلىشلىك مىكروفون 器音扩向定 <物>

يۆنىلىشلىك ئۆستۈرۈش 培栽向定 <农>

يۆنىلىشلىك يالىنىش 蚀侵向定 <农>

يۈەن 〔静〕 元

يۈەنلىك «يۈەن» 的形词容形：钱元两 ～ پۇل

يۈدۈتمەك «يۈدۈمەك» 的态动使：走手着空己自而袋麻上背我让他 ئۇ تاغارنى ماڭدى . ئۆزى سالتاڭ ماڭدى

يۈدۈشمەك «يۈدۈمەك» 的态同共：搭着背们他 ئۇلار خۇرجۇنلىرىنى يۈدۈشۈپ ، ئۆيگە كىرىپ كەتتى . 。去进了走家提麦格尼朝直裢

يۈدۈلمەك «يۈدۈمەك» 的态动被：橱壁(的褥被放) <古>〔静〕 了 。

يۈدۈمە 〔静〕 的扛，的背：

يۈدۈمە سېۋەت 篓背，篓背

يۈدۈمەك 〔动〕 扛，背：扛 ～ ئوتۇن / 火柴背 ～ ياغاچ 头木

يۈرەك 〔静〕 ①心，心脏，心理生> <：痛心 ئاغرىماق يۈرىكى ②心子：胆 يۈرىكى چوڭ 大子胆

يۈرەك ئارامسىغا چۈشمەك：来心下安，来下实踏心 ۋەھىمە ئىلكىدە ياتالمايۋاتقان ئانىنىڭ يۈرىكى ئوغلىنى كۆرۈپ بىردىنلا ئارامسىغا چۈشتى . 到见一妈妈的安不食寝得惧恐。来下心安刻立子儿。

يۈرەك ئاغزىغا تىقىلماق 上眼子嗓到悬心

يۈرەك ئاغزىغا قاپلاشماق 提：胆吊心 بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئەركىننىڭ يۈرىكى ئاغزىغا قاپلاشقاندەك بولدى . 艾话这到听。来起胆吊心提肯尔

يۈرەك ئاغماق 悸心，惊心

يۈرەك ئاۋازى 音心 <医>

يۈرەك ئەمىن تاپماق 安心

يۈرەك بوشلۇقى 腔心 <理生>

يۈرەك پارە ـ پارە بولماق 断寸肠肝，碎心 <成>

يۈرەك پارىسى 贝宝肝心 <成>

يۈرەك پوك ـ پوك 心：虚心，安不丕忐：ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك ـ پوك . 。虚心贼作 <谚>

يۈرەك پوكۈلدىماق 惊心战胆，跳心
يۈرەك پۈچۈلانماق 心焚如心忧，忡忡心忧，焦心 سا-
بىر يۈرىكى پۈچۈلانغان هالدا تۇراخۇنغا قاردى . 急心尔比萨
眼一洪拉图了望地焚如 。
يۈرەك پۈتۈن 大胆，壮胆 <成>：هەرقايسىلىرى بول-
غاندىن كېيىن ، يۈرىكىمىز پۈتۈن تۇرىدۇ . 们我，在位诸有
壮胆 。
يۈرەك تارتىشماق 肚挂肠牵 <成>
يۈرەك تارى 心弦：弦心动拨 يۈرەك تارىنى تىترەتمەك
伤创受灵心，痕伤有留中心 يۈرەكتە داغ قالماق
يۈرەك توختاش 止停动心
يۈرەك توختىماق 来下定心
يۈرەك توق = يۈرەك پۈتۈن
يۈرەك تۇيماق 预感：هاۋا ئىنتايىن دىمىق ، قانتىق يامغۇر
ياغىدىغانلىقىنى يۈرىكىم تۇيۇپ تۇرىدۇ . 我，热闷常异气天
雨大场一下要到感预 。
يۈرەك تىترىمەك 心颤震
يۈرەكتىن چىقماسلىق 于耿耿，忘不念念，忘不
怀：ئۇنىڭ قىلمىش ـ ئەتمىشلىرى ئۆلسەممۇ يۈرىكىمدىن چىق-
مايدۇ . 忘不死至我为所作所的他 。
يۈرەك جاراھىتى 伤创的灵心
يۈرەك جايىغا چۈشمەك 地落头石块一，心安
يۈرەك جىغ قىلماق 心里噔咯一下：ئوغرىنى كۆرگەن
مەسئۇدىنىڭ يۈرىكى جىغ قىلىپ كەتتى . 偷小见看德乌斯麦
心里噔咯一下了 。
يۈرەك جىغىلدىماق 心跳地怦怦
يۈرەك چىدىماق 忍心，愿情，意愿：بىر ئائىلىنى خانە-
ۋەيران قىلىۋېتىشكە يۈرەك قانداق چىدايدۇ ؟ 怎么忍心
一掉毁心呢庭家个 ？
يۈرەك چىقىپ كەتمەك （因害或兴高）<成>
心跳出来：سېنى كۆرۈپ يۈرىكىم چىقىپ كەتكىلى تاس قال-
دى . 了来出跳快心得兴高我你到看 。
يۈرەك دالانچىسى 房心 <理生>
يۈرەك رىتىمسىزلىكى 心律，常失律心 <医>
乱紊
يۈرەك رىتىمى 律心 <理生>
يۈرەك زەرداپ بولماق 心痛 <成>
苦满充中心，
水苦子肚一，水
يۈرەك زەئىپلىشىش 竭衰力心 <医>
يۈرەك زىدە بولماق 伤创到受，击打受遭灵心

يۈرەك سالماق 跳心，悸心 <医>
يۈرەك سانجىقى 痛绞心 <医>
يۈرەك سوقماق 跳心，动搏心 <理生>：يۈرەك سو-
قۇشنىڭ زىيادە تېزلىشىشى 快过搏心
يۈرەك سۇ بولماق 跳肉惊心，慌心 <成>
يۈرەك سۇ ئىچمەك 喜欢心满 <成>
يۈرەك سۆزى 言之腑肺 心，话里：ئۇ يۈرەك سۆزىمىز-
نى ئېيتتى . 话里心的们我了出说他 。
يۈرەك سۆيۈنمەك 烈采高兴，放怒花心：يۇ سۆزنى
ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ يۈرىكى سۆيۈنۈپ كەتتى . 听了这，他，话
心放怒花 。
يۈرەك سىرتقى پەردىسى 膜外心 <理生>
يۈرەك سىقىلماق 心酸：ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ، يۈرىكىم
سىقىلدى . 酸心到感我话的他了听 。
يۈرەك قان بولماق 焚如心忧 <成>
يۈرەك قانماق 足意满心
يۈرەك قەپىسى = يۈرەك قېپى
يۈرەك قۇلىقى 耳心 <理生>
يۈرەك قېپى 包心 <理生>
يۈرەك قېپى يەللىكى 炎包心 <医>
يۈرەك قېتى 底心：ئۇ نىيازغا يۈرەك قېتىدىن رەھمەت
ئېيتتى . 谢感示表孜亚尼向里底心从他 。
يۈرەك قېرىنچىسى 室心 <理生>
يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلماق 沥心呕，血心尽费
血：ئۇ بىر ئۆمۈر ماڭارىپ ئىشلىرى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ
قىلدى . 血沥心呕业事育教为生一他 。
يۈرەك قىسىلماق 烦心
分万，畅舒情心 <成>
动激
如急心，燎火急心 <成>
焚如心忧，火
يۈرەككە تەگمەك 心伤：ئۇنىڭ قىلغىنى يۈرىكىمگە تەگ-
دى . 心的我了伤为所作所的他 。
يۈرەككە دەز كەتمەك 胆破吓，心伤 <成>：قورق-
قىنىدىن ئۇنىڭ يۈرىكىگە دەز كەتتى . 了破吓儿点差他
胆 。
يۈرەككە قول سالماق 探试 <成>
情爱）起燃中心，<成>
的）焰火：دىلبەرنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتاشتى .
焰火的情爱起燃便中心他，尔拜丽迪到见 。

يۈرەككە ئوت سالماق 火情起燃 <成>
يۈرەككە ئوت ياقماق 焰火的情爱燃点① <成> 趣兴起引②。يۈرتىمىزنى كۆرۈپ كەلگەنلەر ئۇ يەردىكى ئاجا-يىپ ئۆزگىرىشلەرنى سۆزلەپ بېرىپ ، يۈرىكىمگە ئوت يېقىۋەتتى . 我了起引，变巨的生发里那到讲们人的乡故过观参趣兴的 。
يۈرەككە ياقماق 合意中，意心：ئۇنىڭ سۆزى يۈرىكىمگە تازا ياقتى . 意心的我中正话的他 。
يۈرەك كلاپانى 膜瓣心 <理生>
يۈرەك مۇجۇلماق = يۈرەك ئېزىلمەك
يۈرەك مۇزلىماق 心凉：بۇ گەپنى ئاڭلاپ يۈرىكىم بىردىنلا مۇزلاپ كەتتى . 了凉子下一心的我话这到听 。
يۈرەك مۇسكۇلى 肌心 <理生>
يۈرەك مۇسكۇلىغا قان يېتىشمەسلىك 心 <医> 血缺肌
يۈرەك مۇسكۇلى يەللىكى 炎肌心 <医>
يۈرەكنى ئالماق 吓 <成>：بۇ بالا ئۇنىكەن ئاي قورقۇ-تۇپ يۈرىكىمنى ئالغانىدى . 大一了吓我把曾月上子孩这 。跳
يۈرەكنى ئەزمەك 断寸肠肝 <成>：ئەنۋەرنىڭ ئۇلۇ-مى ھەققىدىكى خەۋەر مېھرىبانىنىڭ يۈرىكىنى ئېزىۋەتكەنىدى . 得断寸肠肝班日合美使息消的世去尔外安知 。
يۈرەكنى تاتلىماق 心烦 <成>
يۈرەكنى توختاتماق 壮 <成>：سابىت يۈرىكىنى توختىتىپ ، ئالغا قاراپ مېڭىۋەردى . 萨比提着壮一子胆 直朝前走去 。
يۈرەكنى تۇتۇپ كۆرمەك 心扪
يۈرەكنى داغلىماق = يۈرەكنى ئۆرتىمەك
يۈرەكنى زېدە قىلماق 肠肝断痛
يۈرەكنى قاپتەك قىلماق 天包大胆 <成>
يۈرەكنى كۈچەيتكۈچى دورا 剂心强 <药>
يۈرەكنى كۆيدۈرمەك 来活 <成>（性异对）去死得爱
يۈرەكنى ئۆرتىمەك 肠肝断痛，燎火如心 <成>
يۈرەكنى يارا قىلماق = يۈرەكنى زېدە قىلماق
يۈرەك ئورنىغا چۈشمەك 落头石块一里心 <成>：ئۇلارنىڭ ساق - سالامەت يېتىپ بارغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ ، يۈرىكىم ئورنىغا چۈشتى . 地：我，息消的达到安平们他到听 。地了落头石块一里心
يۈرەك ئويمىنى 儿窝心 <理生>

يۈرەك ئۇيناپ كەتمەك 高兴，放怒花心 <成> 烈彩
يۈرەك ئۇچى 尖心 <理生>
يۈرەك ئېچىشماق 酸心 <成>
يۈرەك ئېرىمەك 软心 <成>：قىزنىڭ كۆز ياشلىرىنى كۆرگەن ئانىنىڭ يۈرىكى بىردىنلا ئېرىپ كەتتى . 女见看亲母 。来下了软就子下一心，泪流儿
يۈرەك ئىچكى پەردىسى 膜内心 <理生>
يۈرەك ياينىماق 放怒花心，畅舒情心 <成>
يۈرەك يوغىنىماق 大胆
يۈرەك يېرىلغۇدەك بولماق 胆破吓②狂若喜欣① ，战胆惊心
يۈرىكى قاپتەك 天包大胆
يۈرەكئالدى 跳肉惊心，惊心战胆〔静〕
يۈرەكئالدى بولماق 心战胆，怯胆，小胆 <成>
怕受惊担，惊
يۈرەكئالدى قىلماق 得变使，怕受惊担使 <成>
惊心战胆使，小胆
يۈرەكئالدىلىق 理心惧畏〔静〕
يۈرەكزەدە 跳肉惊心，惊心战胆〔静〕
يۈرەكزەدە بولماق 心战胆惊 胆吊心提：مەن تازا يۈرەكزەدە بولۇپ تۇرغاندا ، ھويلىدا بىردىنلا ئايشەم مۇئەللىم پەيدا بولدى . 出然突师老姆谢依阿，候时的胆吊心提正我 。了里子院在现
يۈرەكزەدىلىك 胆吊心提〔静〕：ئۇ ~ بىلەن دادىسىغا قارا-دى . 眼一亲父了望地胆吊心提他 。
يۈرەكسىز 胆 ~ ئادەم：的懦怯，的怯胆 ，的小胆〔静〕人的小
يۈرەكسىزلىك «يۈرەكسىز» 的名词形式：ئۇ ~ بىلەن يە-نىمدىن غىپپىدە ئۆتۈپ كەتتى . 溜闪一边身我从地怯胆他 。去过了
يۈرەكسىزلىك قىلماق 懦怯，怯胆
يۈرەكسىمان 的状脏心〔静〕
يۈرەكلىك 量胆有，大胆〔静〕：بارات ~ ئادەم . 是提拉巴 。人的量胆有
سۆزلىمەك ~ 言发胆大
يۈرگەن - تۇرغان 儿伙大，人众，家大〔静〕
يۈرگۈزمەك ① «يۈرمەك» 的使动态：派，使行，行进②
ھوقۇق ~ / 析分行进 ~ تەھلىل：行运，行力权使行
يۈرگۈزۈشمەك «يۈرگۈزمەك» 的共同态
يۈرگۈزۈلمەك «يۈرگۈزمەك» 的被动态

يۈرمەك 走①〔动〕 行运，驶行，走行：ئۇلار يىگىرمە قەدەمچە يۈرگەندىن كېيىن توختاپ قالدى．他们走了二十来步后停下了。 كۆۋرۈكتىن يۈرۈش مەنئى قىلىنىدۇ．过桥上车汽。 ماشىنا سائىتىگە 80 كىلومېتىر يۈرىدۇ．汽车行驶时速每小时80公里。 پويىزنىڭ يۈرۈش ۋاقتىنى قىسقارتىلىپ / 列车运行时间缩短 يامان خوتۇن ئالغۇچە ، بويتاق يۈرگىن ئۆلگۈچە．<谚>宁愿单身至死不娶老婆一个 ②谈恋爱：باشقىلاردىن سىزنى يۈرۈڭلىقان يىگىتنى بار دەپ ئاڭلىغانىدىمغۇ؟我听说你和正在谈恋爱的小伙子一个人？ 哪儿在谈恋爱？ ③滑脱：چىلىك توت ، ئارقان يۈرۈپ كەتمىسۇن．抓紧，别让绳子滑脱了。 سىز نەدە يۈرىسىز؟你在哪儿转悠？ ④动作为行示表，用连词动副"ب"与，词动助作⑤？ 持续：ئۇلار شاھمات ئويناپ يۈرىدۇ．他们在下着棋呢。 سىز نەدە ئىشلەپ يۈرىسىز؟你在哪儿工作呢？

يۈرۈش سائىتى 钟海航

يۈرۈش قىلماق 学科向 ～ پەنگە 伐征，征远，军进：东军字十 ئەھلى سەلپىنىڭ شەرقە يۈرۈش قىلىشى 进军 / 征北 شىمالغا يۈرۈش قىلىش ئۈرۈشى 战伐争

يۈرۈش يۈنىلىشى 向走 <地>

يۈرۈش 〔静〕①套：ىىر ～ كىتاب 一套书 / ىىر ～ ئۆي 一套房间 / ىىر ～ ئۈسكۇنە 一套设备②备（的送家丧或家主）给事大丧婚 ئايگۈلنىڭ خېلى ئويلىشى ۋە ئىشلىرىغا ياردەملىشىدىغان ئادەم．金礼，礼物③计心：计心有很丽古依阿．走势（有马）④。

يۈرۈش - تۇرۇش 〔静〕举止，动举，动行，行止：يۈرۈش - تۇرۇشى سالاپەتلىك 举止大方 / يۈرۈش - تۇرۇشى سالماق 举止从容 / يۈرۈش - تۇرۇشى گۇمانلىق 行迹可疑

يۈرۈشتۇرمەك «يۈرۈشمەك²»的转运使①态动使：خىزمەتنى ～ 使工作运转②：套配 قۇرۇلۇشنى ～ 使工程配套③系列化 ④融通

يۈرۈشلەشتۇرمەك «يۈرۈشلەشمەك»的态动使

يۈرۈشلەشتۇرۇشمەك «يۈرۈشلەشتۇرمەك»的态同共

يۈرۈشلەشتۇرۇلمەك «يۈرۈشلەشتۇرمەك»的态动被

يۈرۈشلەشمەك 〔动〕套成，套配：يۈرۈشلەشكەن تەدبىر 套措施 / يۈرۈشلەشكەن مەبلەغ 金资套配 / يۈرۈشلەشكەن مەھسۇلات 品产套配

يۈرۈشلۈك 〔静〕①的套成，的套配：～ ئۈسكۈنە 设套备 / ～ تاۋار 配套品②的快得走：～ ئات 快得走的马

يۈرۈشلۈك زەنجىر 条链 <机>

يۈرۈشلۈك كۈي 曲组 <艺>

يۈرۈشلۈك ناخشا 歌组 <艺>

يۈرۈشمەك¹ «يۈرمەك»的态同共：ئۇلارنىڭ كەينىدىن باشقا مېھمانلارمۇ يۈرۈشتى．了走也后随人客的别。

يۈرۈشمەك² 〔动〕①利顺：خىزمەت ～ 工作顺利②隆兴：سودا ئىشلىرى تازا يۈرۈشۈۋاتىدۇ．生意兴隆 / ئۇنىڭ بازىرى تازا يۈرۈشۈۋاتىدۇ．他的卖买红火得很。

يۈرۈك 气胎，应反娠妊 <方>〔静〕

يۈرۈگۇ 军进，进行，动行 <古>〔静〕

يۈرۈك 的色白，白 <古>〔静〕

يۈرۈكلەرمەك 白花，白变，白发 <古>〔动〕

يۈرۈلمەك 态动被的«يۈرمەك»

يۈرۈمچى 工卸装②夫挑①〔静〕

يۈرۈن 条布色各的上杆旗在系时神跳〔静〕

يۈز¹ 〔静〕百：～ مېتىر 一百公尺 / ～ يىللىق دەرەخ 百年树 / ～ ئاۋلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا．<谚>百闻不如一见。

يۈزلەر خانىسى 位百，数位百 <数>

يۈز² 〔静〕孔面，色脸，皮脸，面脸，脸①：～ ئۇزۇنچاق 长脸 / دۇگىلەك ～ 圆脸 / كىشىلەرنىڭ يۈزىگە قارىيالماسلىق 没脸见人 / يۈزىدە كۈلكە ئويناق 满面笑容 / ئادەمنىڭ يۈزىگە قارىما ، سۆزىگە قارا．<谚>别瞧人脸，要听话。言 ②面，子面。 چەمبەرنىڭ يۈزى 积面 <数>③面情：سۇ يۈزى 水面 / يەر يۈزى 地面 / سۇتنىڭ يۈزى 奶子皮④积面的园层一的部上体物，面表体物 پالتا يۈزى 斧刃 / يۈزىنى چىقارماق 开刃儿⑤刃子皮奶 ئالتاش ئاتقۇچە دەريانىڭ ئۇ يۈزىگە ئۆتۈۋالساق بولاتتى．亮天边，岸（的渠，河）⑥。 سۆزۈڭ بولسا يۈزىگە دە．当面：面⑦。了好就岸对的河达到们我前之 ئۇ ئەخمەتنىڭ يۈزىدىلا ھېلىقى خەتنى يىرتىۋەتتى．讲面当要话有。了 撕信封那把面的提麦合艾着当他。

يۈز ئاچماق ①现展②纱面揭：ئالدىمىزدا يەنە بىر يېڭى مەنزىرە يۈز ئاچتى．前面们我在现展又色景的新片一。

يۈز بەرمەك 发生：生发 قاتناش ھادىسىسى 交通事故 / سۇ ئاپىتى ～ 水灾闹 / قەھەتچىلىك ～ 荒饥闹

يۈز تاپماق 有脸面：ئۇلار ماتا سودىسى بىلەن تۇرپان بازىرىدا يۈز تاپقاندى．他们在意生布大做靠山场市番鲁吐了上面。

يۈز تۇتماق 向走，向趋，向走：～ ھالاكەتكە 灭亡 / كۈندىن ～ كۈنگە چۈشكۈنلۈككە 日没趋落

يۈز چۈشمەك 丢脸，丢面子：يۈزۈم بەك چۈشۈپ كەتتى．我太丢脸了。

تى . 了人丢太我 。
يۈز چىدىماسلىق 羞 于耻，不开磨，思意好不：
ئۇنىڭ خاتالىقى بار ئىكەن ، تەنقىد قىلىشىڭ كېرەك ، يۈزۈڭ چى-
دىمايدىغان نېمىسى بار ؟ 他误错有该应就你评批，有什
么不磨开的？ ئۇنىڭدىن سوراۋېرىشكە يۈزۈم چىدىمىدى . 我不
好意思再问她 。
يۈز چىدىماق 羞害不 ، 情为难怕不好，思意：شۇن-
داق گەپ قىلىشقا ئۇنىڭ يۈزى چىدىدى . 他没脸出说思意好
那样的话 。
يۈز سوپۇن 皂香
يۈز قارشىلىقى 表面电阻 <物>
يۈز قارىماق 子面看：ئۇ دادامغا يۈز قاراپ ، باشقىچە گەپ
قىلالمىدى . 他对父亲的子面没有别说话 。
يۈز كۆرمەك 表得或女子得到机会：پەرزەنت
يۈزى كۆرمىگەن ئادەم 人的女子有没 / مەكتەپ يۈزى كۆرمە-
گەن ئادەم 人的学过上没
يۈز كۆرۈشمەك 见面，会面，见会：مەن ئۇنى بىلە-
مەن ، ئەمما يۈز كۆرۈشمىگەن . 他道知我，但从来没有见
过面 。 مېھمانلار بىلەن ～ 人客见会
يۈز كېلەلمەسلىك ① 不破，脸下不拉，面情于碍
亲父对面情开：دادامغا بۇ گەپنى دېيىشكە يۈز كېلەلمىدىم . 我
这话说开面情不破，住不对，起不对②。 سىزگە يۈز
كېلەلمەيدىغان يەرلىرىم بولسا ، كەچۈرەرسىز . 的你起不对有
谅原请方地 。
يۈزگە سالماق 不，子面给，出提面当，说面当：ھا-
زىرغىچە ھېچكىم مۇنداق گەپنى يۈزىمىزگە سالغان ئەمەس . 到
落奚，落数②。 话这过说面当有没也谁止为在现
子面丢，彩光不上脸 يۈزگە سەت
之仰敬，念思示表）摩抚上脸往 يۈزگە سۈرتمەك
意）：ئۇ پەردىنىڭ سۈرتىنى يۈزگە يېنىش - يېنىشلاپ سۈرت-
تى . 摩抚上脸往地次一又次一片照的代日排着拿他。
يۈزگە قارىماسلىق 不理睬：ھەممە ئادەم ئۇنىڭ يۈزگە
قارىمايدىغان بولدى . 了他睬理不都家大 。
يۈزگە قارىيالماسلىق 没人见脸：ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن
سەۋەتتىن يۈزگە قارىيالمايدىغان بولۇپ قالدى . 从他后之此
了提麦赛见脸没再 。
يۈز ماي 膏花雪，油脸搽，脂香
يۈز نېرۋىسى 经神部面 <理生>
يۈز نېرۋىسى پالىچى 瘫面，痪瘫经神面 <医>
يۈز ئۆرۈمەك 翻脸，叛背，弃背：ئۇلار يۈز ئۆرۈدى .
弃背 ～ ۋەتەندىن / 民人叛背 ～ خەلقتىن 了脸翻们他
国祖
يۈزى بار 的望威有，子面有 <成>
يۈزى تۆكۈلمەك 子面丢，脸丢 <成>
يۈزى تۆۋەن 嫩皮脸，腆腼：بۇ قىزنىڭ ～ . 嫩皮脸的娘姑这
。
يۈزى چوڭ 大子面 <成>：بۇ قېتىم ئۆزلىرىنىڭ يۈز-
لىرى چوڭ كەلدى . 大子面您次这 。
يۈزىدە تۆكى بار 无脸翻，的人认不脸翻 <成>
的情
يۈزىدىن قان قاچماق 色血无脸 <成>
يۈزىدىن ئوت يانماق 的辣辣火上脸(得羞)
面当 يۈزىدىن يۈزىگە
يۈزى سۆرۈن 沉阴色脸
يۈزى قارا 的义无情无，的义负恩忘 <成>：～
人的义无情无 ئادەم
يۈزى قالماسلىق 丢尽脸：سېنىڭ تۈپەيلىڭدىن يۈزۈم قال-
مىدى . 脸了尽丢我你为因 。
يۈزى قېلىن 皮脸厚
يۈزى قىزارماق 红脸：مۇنداق گەپنى قىلىشقا يۈزۈڭ قى-
زارمامدۇ ؟ 吗红不脸话的样这说你 ？
يۈزى كەتمەك 脸丢：يۈزۈم كېتىدىغان ئىشنى ھەرگىز
قىلمايمەن . 事的脸丢做会不绝我 。
يۈزىگە چىقماق 上脸在露显
يۈزىگە قارا سۈرتمەك = يۈزىگە قارا سۈركىمەك
يۈزىگە قارا سۈركىمەك 黑摸上脸往
يۈزىگە قان يۈگۈرمەك 色血有脸
يۈزى نېپىز 薄皮脸
يۈزىنى ئايماق 子面顾
يۈزىنى تۆكمەك 脸丢，声名坏败 <成>
يۈزىنى دېمەك 面情讲
يۈزىنى سىيپىماق 脸抹：دەسلەپتە بىر ئاز يۈز قارىدىم ،
كېيىن ئاچچىقىم كېلىپ ، يۈزۈمنى سىيپىۋېتىپ ، قىلىدىغان گەپ-
لىرىڭ ھەممىسىنى قىلدىم . 来后到，子面点着顾还我头开
了说全话的说要把，来脸下抹便，气生一 。
يۈزىنى قويماسلىق 脸尽丢，地扫信威：سىلى ئادەم-
لىرىڭ يۈزىنى قويمىدىلا جۇمۇ . 脸了尽丢们我给你 。
يۈزىنى قىلماق 脸赏，子面给：يۈزۈمنى قىلىڭ ، ئۇنى
تىللىمالڭ . 他骂别，子面个一我给 。
يۈزىنى كۆتۈرەلمەسلىك 人见脸没，来头起不抬：

سادىق شۇنىڭدىن كېيىن يۈرت ئالدىدا يۈزىنى كۆتۈرەلمىدى . 从此。了来头起不抬就前面人众在克迪萨后

يۈزىنى يەر قىلماق 地扫面颜使，脸丢 <成>

يۈزىنى يەرگە ئۇرماق = يۈزىنى يەر قىلماق

يۈزى ئوچۇق 的嫁过出，的婚已

يۈزى ئېچىلماق 婚已

يۈزى يورۇق 彩光上脸

يۈزى يوق 脸要不

يۈز - ئابرۇي 地扫信威 تۆكۈلمەك ،望声，面脸〔静〕：يۈز - ئابرۇيى 信威

يۈزئاچقۇ 天二第后婚，俗习族尔吾维)礼纱面揭〔静〕 (纱面揭娘新给友好朋亲方双请邀方男

يۈزە 浅肤〔静〕：面表，草潦皮浮，浅短，薄浅，浅肤 ～ ئادەم 见 / 人的浅短识 ～ ئىشلىمەك 干 作工 / 浅肤题问看 قارىماق ～ مەسىلىگە 草潦皮浮

يۈزە باشقۇرۇش 营经放粗

يۈزەكى 陋浅，的薄浅，的泛浮，的面表，的浅肤〔静〕 看的陋浅 ～ / 解见的浅肤 قاراش ～ / 泛浮识知 بىلىم ～ / 法 ھەل قىلىش بىلەن تۇتىتىن 治兼本标

يۈزەلىك 性面表〔静〕

يۈزبېشى 长夫百，长户百〔静〕

يۈزبېگى 侯户百〔静〕

يۈزتۇرا 讲面当 ئېيتماق ～ ：面对面，面当〔静〕

يۈزچە 面对面，面当〔静〕

يۈزچى 类败，派面两 <古>〔静〕

يۈز - خاتىر 子面，面情〔静〕

يۈز - خاتىر قىلماق 子面顾，面情讲

يۈزدەيۈز 全完〔静〕：百之分百，سېنىڭ دېگەنلىرىڭ ～ توغرا . 对全完的说你 。ئۇ تەشكىلنىڭ تاپشۇرۇقىنى ～ ئو-رۇنلىدى . 作工的待交织组了成完地百之分百他 。

يۈزسىز 的脸要不，的耻无，的脸要不〔静〕：يوقال كۆ-زۈمدىن ، ～ ! 的脸要不个这你，开滚 ! ھوي يۈزسىزلەر ، دادامنى نېمە دەپ ياغلاشتىڭ ؟ 嗐，徒之耻无，什为们你，亲父我绑捆么 ؟

يۈزسىزلىك 为行赖无，径行耻无〔静〕

يۈزسىزلىك قىلماق 脸要不，赖耍

يۈز - قول 去，子孩 . يۈ بالام يۈز - قولۇڭنى ：脸手〔静〕 洗手洗脸 。

يۈز - كۆز 红面 كەتمەك قىزىرىپ - كۆزى - يۈز ：面脸〔静〕 面满流血 كەتمەك قان بولۇپ - كۆزى - يۈز / 赤耳

يۈزلەپ 地百成〔静〕

يۈزلەپ - مىڭلاپ 千上百成〔静〕：～ خەلق مەيدانغا كىر-دى . 场广入涌人的千上百成 。

يۈزلەشتۈرمەك 态动使的 «يۈزلەشمەك» ：مەمەتنى چاقىرىپ ئۇنىڭ بىلەن يۈزلەشتۈرۈڭ . 质对他和来提麦麦叫 。

يۈزلەشتۈرۈلمەك 态动被的 «يۈزلەشتۈرمەك»

يۈزلەشمەك 质对〔动〕：ئەگەر ئۇ تېنىۋالمىغان بولسا ، شۇ تاپ-تىلا يۈزلىشەلەيمەن . 他跟以可就在现我，赖抵要他果如 。质对

يۈزلەندۈرمەك 态动使的 «يۈزلەنمەك»

يۈزلەندۈرۈلمەك 态动被的 «يۈزلەندۈرمەك»

يۈزلەنمەك 农向面 ～ 向趋，向朝，向面〔动〕：يېزىلارغا 村 / زاۋاللىققا ～ 落没于趋 / بۇ زاۋۇت كىچىكلىكتىن چوڭ-لۇققا ، ئادەتىيلىقتىن مۇكەممەللىككە يۈزلەندى . 已厂工个这 。善完于趋陋简由，大到小由

يۈزلۈك[1] 姑的庞脸皙白 قىز ～ ئاق ：的面，的脸①〔静〕 面有 ئادەم ～ ：的子面有②纸面单 قەغەز ～ / 娘的甫瓦热 راۋابنىڭ يۈزلۈكى ：面皮(的器乐)③人的子子毡(的盖上帐营队商)④面琴

يۈزلۈك[2] 百一，的分百〔静〕

يۈزلۈك نومۇر تۈزۈمى 制分百 <教>

يۈزلۈك ئۇلۇش خانىسى 位分百 <数>

يۈزلىگەن 车辆百上 ～ ھارۋا 上 ：的百成，的百上〔静〕

يۈزلىگەن - مىڭلىغان 万上千成〔静〕

يۈزلىنىش 趋展发 يۈزلىنىشى ：向趋，势趋〔静〕 线势趋 سىزىقى ～ / 势

يۈزلىنىشچان 的向指〔静〕

يۈزلىنىشچانلىق 性向指 <心>〔静〕

يۈزلىنىشمەك 态同共的 «يۈزلەنمەك»

يۈزمۇ - يۈز 面当 سۆزلەشمەك ～ ：面对面，面当〔静〕 面对面 توقۇنۇشماق ～ / 谈面，谈 ئوقۇتۇش ～ / 授面 面对面 توقۇنۇشماق 突冲生发

يۈزىسىدىن 见起……了为，为〔助〕：مەكتەپ قۇرۇلغانلى-قىنىڭ 20 يىللىقىنى تەبرىكلەش ～ چاقىرىلغان يىغىن . 纪为 。议会的开召而年周十二立成校学念 ～ ئۇ ئېھتىيات شەخسەن ئۆزى بۇ ئىشقا ئارىلاشتى . 自亲他见起重慎了为 。事此了问过

يۈزىنچى 号百一第 ～ نومۇر 第〔静〕：百一

يۈسۈن 藻海 دېڭىز يۈسۈنى ：藻 <植>〔静〕

يۈسۈنسىمان 的状藻〔静〕
يۈسۈنسىمان زەمبۈرۇغ 藻菌状
يۈشەك 的滑平،的滑光 <古>〔静〕
يۈك[1] ～ / 运驮،货运 توشۇماق ～：子驮،物货①〔静〕
باسماق 货装 / ～ چۈشۈرمەك 卸货 / تۆگە سىلكىنسە ئۇ-
شەككە ～ چىقار．抖一抖子身驼骆 <谚>．毛一驴驮
荷负،载负<物>③担负،子担②。走不驮
يۈك ئاپتوموبىلى 车重载،车货
يۈك بولماق 赘累为成،袱包为成،担负为成
يۈك پاراخوتى 轮货
يۈك تىرانسپورتى 运货
يۈك قىلماق 当袱包成،担负成当：بۇ ئىشنى ئۆزۈڭگە
يۈك قىلىۋالمىغىن．担负成当事这把要不你。
يۈك[2] 毛羽 <古>〔静〕
يۈك ـ تاق 李行،装行،囊行〔静〕
يۈكچى[1] 工卸装〔静〕
يۈكچى[2] 夫运搬،工运搬 <古>〔静〕
يۈكخانا 舱货،场货〔静〕
يۈكسەك[1] 尚高،的度高،的大高،的峻高،的高〔静〕
的،的高崇：～ ئوبراز 高大的形象 / ～ ئەمگەك قىزغىن-
لىقى 高情热动劳度 / ～ ئاڭ ـ سېزىم 高觉度悟
号称的高崇 نام ～ / 想理的尚高
يۈكسەك[2] 针顶 <古>〔静〕
يۈكسەكلىك 式形词名的 «يۈكسەك[1]»
يۈكسەلدۈرمەك 态动使的：يېزا ئىگىلىكىنى «يۈكسەلمەك»
去上搞业农把 ～
يۈكسەلدۈرۈشمەك 态同共的 «يۈكسەلدۈرمەك»
يۈكسەلدۈرۈلمەك 态动被的 «يۈكسەلدۈرمەك»
يۈكسەلمەك 涨高،升上،高提〔动〕：ئاممىنىڭ مەدەنىيەت
سەۋىيىسى يۈكسەلدى ، سانائەت چوقۇم يۈكسىلىشى كېرەك．群
众的文化水平提高，一定要上去。工业化了。
ئەل خەلقلىرىنىڭ ئازادلىق ھەرىكىتى يۈكسەلمەكتە．各
民人国的动运放解在正动涨高。
يۈكسىز 空未〔静〕：～ ۋاگون 车空 / ～ ماڭماق
驶空
يۈكلەتمەك 态动使的 «يۈكلىمەك»
يۈكلەشمەك 态同共的 «يۈكلىمەك»
يۈكلەنمەك ① 态动被的：تۆگىگە يۈكلەنگەن يۈك «يۈكلىمەك»
的他了在落都担重庭家部全．يۈكى ئۇنىڭغا يۈكلەندى 到落：پۈتۈن ئائىلىنىڭ
，到压，负肩②子驮的驮驼骆

يۈكلۈك 车的货了装：～ ھارۋا 装了的货〔静〕
يۈكلىمە 的载荷،的载负②词气语 <语>①〔静〕
يۈكلىمە ئەينەك 璃玻载 <地>
يۈكلىمە باج 税嫁转 <经>
يۈكلىمە دولقۇن 波载 <物>
يۈكلىمەك 载驮：كارۋانلار تۆگىلەرگە مالالىرىنى 载驮،驮①〔动〕
يۈكلەپ يولغا چىقتى．了路上物货上驮驼骆给队商
压②。了路上物货上驮驼骆给队商．
别到压事的己自把：担负使：ئۆز ئىشىنى باشقىغا ～ 到
人身上 / 任重以委 ～
子孩让 ～ بالىنى：态动使的 «يۈكۈنمەك»
下跪
态同共的 «يۈكۈندۈرمەك» **يۈكۈندۈرۈشمەك**
态动被的 «يۈكۈندۈرمەك» **يۈكۈندۈرۈلمەك**
坟在亲父．يۈكۈندى دادام قەبرە يېنىغا يۈكۈنمەك〔动〕：跪：
了下跪前。
يۈكۈنۈشمەك 态同共的：ئىككىسى تەڭلا يۈكۈ- «يۈكۈنمەك»
نۈشتى．了下跪时同人二。
يۈگەن 头辔،辔〔静〕
给 ～ ئاتقا سالماق 戴(马)勒① 戴马嚼子：
制控،缚束 <转>②(子嚼)勒马上戴马
يۈگەنسىز 的缰脱：～ ئاتنىڭ 脱缰①〔静〕 <转>②马的
：的驯不骜桀،的驭驾以难،的制控以难،束约受不
流河的制控以难 دەريا ～ / 子孩的束约受不 بالا ～
式形词名的 «يۈگەنسىز» **يۈگەنسىزلىك**
态动使的 «يۈگەنلەتمەك» **يۈگەنلەتمەك**
态动被的 «يۈگەنلىمەك» **يۈگەنلەنمەك**
马的头笼戴：～ ئات 的头笼戴〔静〕
②头笼戴马给 ～ ئاتنى 头笼戴①〔动〕：
水河制遏 ～ دەريا سۈيىنى 理治،止遏،制遏 <转>：
鲜挑争战止遏 ～ ئۇرۇش ئىغۋاگەرچىلىكىنى / 滥泛
يۈگرۈم 离距的次一跑 <古>〔静〕
يۈگۈر 稷،黍 <古>〔静〕
يۈگۈرتمەك 奔马让 ～ ئاتنى ① 态动使的：«يۈگۈرمەك»
跑 / سەن ئادرىسنى خاتا ئېيتتىڭ بېرىپ ، مېنى بىكاردىن ـ بە-
كار يۈگۈرتتۈك．趟一跑白我得害，了错搞址地把你。
就在现你．مەنسۇرنى ھازىرلا گۆشكە يۈگۈرت 派②：发打，
。肉买去尔苏曼发打 ئۇنى چاقىرىپ كېلىشكە بىر بالىنى
。来叫他把去子孩个一发打我．يۈگۈرتۈۋەتتىم
يۈگۈرگەن 使信،差邮،卒驿 <古>〔静〕

يۈگۈرمەك 〔动〕①跑，奔跑：جېنىنىڭ بارىچە ～ 拼命 / بىر بالا يېنىمدىن تېز يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتتى . 小个有跑 / 来跑 ～ ئۈيان - بۈيان 。了去过跑地快很旁身我从孩 ②去跑(跑而务事种某为走奔)：مەن ئىلىنىڭ ئىشىنى تاشلاپ قويۇپ خۇسۇسىي ئىشقا يۈگۈرمىدىم . 众下丢有没我 ③。事私跑而事的人 ～ چىرايىغا كۈلكە：出露，现浮 移右左地快很睛眼)扫④色于形喜，容笑现浮上脸 动)：ئۇنىڭ كۆزلىرى قىسقا يېزىلغان خەت ئۈستىدە يۈگۈردى . 劲起，儿劲来⑤。眼一了扫上信短封一在光目的他 。儿劲来就他影电说一 . ئۇ كىنو دېسە يۈگۈرىدۇ：儿 向伸手的他 . ئۇنىڭ قوللىرى پىيالىغا يۈگۈردى⑥向伸：向伸手的他 . 碗茶 。ئىشىنىڭ ئاسىنىغا 儿活轻挑 ～

يۈگۈرۈش ئايىغى 鞋跑 <体>

يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى 跑赛 <体>

يۈگۈرۈش يولى 道跑 <体>

يۈگۈرۈشمەك «يۈگۈرمەك» 的态同共的：ئۇلار دەرەخزارلىققا قاراپ يۈگۈرۈشتى . 去跑林树向们他 。

يۈگۈرۈك 〔静〕善的跑：～ ئات 善的跑的 / ئايىغ يۈگۈرۈكى باشقا ، ئېغىز يۈگۈرۈكى 嘴，饭吃好快腿 <谚> . 端事葱快 。

يۈگۈرۈك كەسلەنچۈك 子龙石 <动>

يۈگۈر - يېتىم 〔静〕跑腿，的杂打：يۈگۈر - يېتىمگە ماڭماق 事的杂打 ئىش ～ / 杂打，腿跑

يۈگۈر - يېتىمچى 〔静〕跑腿，的杂打 的

يۈلۈگ 〔静〕<古> 的洁整发须

يۈلىگۈ 〔静〕<古> 刀剃，刀发剃

يۈنمۇ 〔静〕<语> 母韵

يۈنمۇ ئاخىرى 尾韵 <语>

يۈنمۇ بېشى 头韵 <语>

يۈنمۇ مەركىزى 腹韵 <语>

يۈننەن 〔静〕<地> 南云

يۈننەن كىرىشى 活羌滇 <植>

يۈۋمەك 〔动〕<古> 给供，供提

يۈۋۈش 〔静〕<古> 助帮，赠馈

يېپەك[1] 〔静〕<方> 者非是弄拨，者话闲说爱

يېپەك[2] 〔静〕<古> 皮顽，气淘②贱贫①

يېپەكلىمەك 〔动〕<古> 气淘变，皮调变

يېپكىن 〔静〕<古> 褐深，红紫

يېپىشتۈرماق «يېپىشماق» 的态动使的：پۈتنى لاي يېپىشتۈرۈۋالماق 贴)粘户窗给 ～ پەنجىرىگە قەغەز / 巴泥上粘脚让(

纸上

يېپىشتۈرۈشماق «يېپىشتۈرماق» 的态同共的

يېپىشتۈرۈلماق «يېپىشتۈرماق» 的态动被的

يېپىشقاق[1] 〔静〕的力着黏有，的性黏有，的黏①有，的力着附：يېلىم ناھايىتى ～ . 黏很水胶 。～ لاي 糊黏

孩小的磨缠爱 بالا ～ ：的磨缠爱②泥的糊

يېپىشقاق ئاقار جىسىم 体流性黏 <物>

يېپىشقاق ئاققۇناق 梁高糯 <植>

يېپىشقاق باكتېرىيە 菌细黏 <生>

يېپىشقاق بېلىق 鱼鲇 <动>

يېپىشقاق تىل 语着黏 <语>

يېپىشقاق دانچە 粒粘 <物>

يېپىشقاق رەخدار پەرۋانە 蛾夜螟 <动>

يېپىشقاق زەمبۇرۇغ 菌黏 <生>

يېپىشقاق غازتاپان 菜陵委毛腺 <植>

يېپىشقاق قۇرت 虫黏 <动>

يېپىشقاق كۆممىقوناق 米玉糯 <植>

يېپىشقاق گۈرۈچ 米糯 <植>

يېپىشقاق[2] 虱鹤 <植>〔静〕

يېپىشقاقلىق 度黏 <化>〔静〕

يېپىشقاقئۇت 殃殃猪 <植>〔静〕

يېپىشماق[1] «ياپماق» 的态同共

يېپىشماق[2] 〔静〕①粘，附粘，粘连：لاي چاپلىمىغا يېپىشپ قالدى . 了上服衣的我到粘泥 。ئۇ：紧得绷(服衣)②。ئۇنىڭ كىيىمى بەك تار ، بەدىنىگە يېپىشىپ تۇرىدۇ . 服衣的他 。تېرىسى ئۇستىخىنىغا يېپىشىپ：的紧紧得绷上身在穿，瘦太 ②人的头骨包皮得瘦 ئادەم تۇرىدىغان：磨缠，缠 ！我缠别你 ！بالىلار ھەممىسە چوڭ كىشىلەرگە يېپىشىۋالىدۇ . 人大磨缠是老们子孩 。يېپىشقاندىن قاچ ، قاچقانىنى قوغلا . <谚> 的你躲，离远应人的你缠 。بالا ئانىسىنىڭ باغرىغا يېپىشىۋالىدۇ . 里怀亲母在偎依子孩 。ئۇ بىزگە يېپىشماي تۇرىدۇ . 们我远疏他 。

يېپىشىش قەۋىتى 层着附

يېپىشىش كۈچى 力着附 <物>

يېپىشىشماق «يېپىشماق»[2] 的态同共

يېپىشىق 〔静〕秘，的厌讨，的着闭，的着关①的皮脸厚 关门 ～ ئىشىك：的住捂，的着闭 开公非，的密秘②人女的脸着捂 ئايال ～ / يۈزى 着 议会密 ～ يىغىن：的

يېپىق ئارىلىق 间区闭 <数>
يېپىق بوغۇم 节音闭 <语>
يېپىق تەكشىلىك 面平闭 <数>
يېپىق توپلام 集闭 <数>
يېپىق خەت 信密
يېپىق سوت 判审密秘 <法>
يېپىق سىستېما 统系闭封
يېپىق قازان يېپىق پېتى قالماق 风露走不 <成> 扬张，不：比喻事物的原貌没有改变。既然由原的事此究追人有没，声风露走没就那。
يېپىق قۇدۇق 井暗 <矿>
يېپىق مېۋە 果闭 <植>
يېپىق ھالقا 环闭 <电>
يېپىق ئويمانلىق 地盆合闭 <地>
يېپىق ئىگىلىك 济经型闭封 <经>
يېپىق ئىمتىھان 试考卷闭
يېپىقلىق 着关 〔静〕 关着的：～ دېرىزە 窗户的 / ～ تۆۋاق 盖锅的盖着
يېپىلماق ① «ياپماق» 的被动态：门关了。 ماگىزىن يېپىلدى 商店关了。 يىغىن غەلىبىلىك يېپىلدى 会议胜利闭幕了。 ھېلىقى دۇكان ئاللىقاچان يېپىلىپ قالغانىدى 那个商店早已倒闭了。 ② 闭关，盖掩，罩，盖遮，盖覆：盖着被子睡觉了。 ئاغرىققا يېپىلغان يوتقان يەرگە چۈشۈپ كېتىپتۇ 病人的被子掉到地下去了。 يېپىلغان ھەقىقەت 被掩盖的真象 / ئەينەك ياپقۇچ بىلەن 用玻璃罩子着罩 / ئاشلىقنىڭ ئۈستىگە بورا يېپىلدى 粮食着盖了来。
يېپىنچا 〔静〕 ① 披衣，物衣，斗篷
يېپىنچا پەردە 膜覆 <生>
يېپىنچا قاتلام 层盖覆 <地>
يېپىنچا ئورمان 被覆林森
يېپىنچا ئۈسۈملۈك 被植 <生>
يېپىنچاقلاتماق 态动使的 «يېپىنچاقلىماق»
يېپىنچاقلاشماق 态同共的 «يېپىنچاقلىماق»：ئۇلار پەلتۇلىرىنى يېپىنچاقلىشىپ ، يۈگۈرگىنىچە ماشىنا تەرەپكە كەتتى 他们披着大衣，向车方跑去。
يېپىنچاقلىماق 服衣上披 ～ چاپانىنى 披：披 〔动〕
يېپىنماق «ياپماق» 的反复自态：ئۇ چاپىنىنىڭ ئۈستىگە كونا ھەربىي جۇۋا يېپىنىۋالغانىدى 他在上面披了件旧军衣。
يېپىنىشماق «يېپىنماق» 的同共态
يېپىنچىسىز 〔静〕 无被覆的，无盖覆的物：سەھەت كېسەلخانىسىدا ～ ئۇخلاشقا مەجبۇر بولدى 赛麦提在医院，没有枕头，头枕着土坯不得不睡了一下就盖着衣大也没什么。
يېتەرسىز 〔静〕 不足，不够：خىزمەت تەجرىبىسى ～ 工作经验不足 / يولداشلاردىن ئۆزۈمنىڭ ～ يەرلىرىمنى كۆرسىتىپ بېرىشنى ئۈمىد قىلىمەن 我们的不足之处，希望同志们指出。
يېتەرسىز سان 不足数 <数>
يېتەرسىزلىك 〔静〕 不足之处
يېتەرلىك 〔静〕 足够，充足，裕如，充分：～ ۋاقىت 时间充足 / ～ دەم ئالىدىغان بىزنىڭ ۋاقتىمىز 我们的时间充裕很。 ～ تەييارلىغان ئاشلىقنى 粮食准备充足。 ～ خىراجەت 经费充足。 بۇ كىتابلار سىزنىڭ ئوقۇشۇڭغا ～ 这些书够你读的。
يېتەرلىك ئاساس 由理足充 <逻>
يېتەرلىك سان 数足 <数>
يېتەرلىك شەرت 件条分充 <逻>
يېتەرلىك يېغىن 水降沛充
يېتەكچى 〔静〕 ①导指，导领，导引 ②导指者，导领者，带领的：～ كۈچ 导领力量
يېتەكچى ئايروپىلان 机长 <军>
يېتەكچى باھا 格价导指 <经>
يېتەكچى پىلان 划计性导指 <经>
يېتەكچى چاق 轮动主，轮导 <机>
يېتەكچى دىئالېكت 言方础基 <语>
يېتەكچى سۆز 词导主 <语>
يېتەكچى مۇئەللىم 师导，师老导指 <教>
يېتەكچىلىك 〔静〕 导引，导领，导指
يېتەكچىلىك قىلماق 导引，导领，导指：بالىلارغا توغرا يېتەكچىلىك قىلىش كېرەك 要正确指导孩子们。
يېتەكلەتمەك «يېتەكلىمەك» 的使动态
يېتەكلەشمەك «يېتەكلىمەك» 的同共态
يېتەكلەنمەك «يېتەكلىمەك» 的被动态
يېتە ـ يەتمەي 〔静〕 到不，不够：بىر يىلغا ～ بىر بالىلىق بولۇپ قالدىم 一个孩子了有已我年一到不还。
يېتو 马的头带 <方>
يېتۈك 〔静〕 超高，学博，美尽善尽，美完：～ ئۇستا 手艺大师傅的超高。

يېتىپ ـ قوپا ئوڭاق：当相，多不差，敌力均势〔静〕 بالىلىرى بىر ـ بىرىگە ～ چوڭ بولۇپ قالدى．个几的家他着赶个一子孩了大长都。

يېتەكلىمەك 航导②引指，领带，动带①〔动〕

يېتەكلەش پونكىتى ①<医>站医导 ②<交>站航导

يېتەكلەش دەرسى <教>课导辅

يېتەكلەش ئېكرانى <电>幕屏航导

يېتىپ ـ قوپۇپ 宿住，居起〔静〕：ئۇ مەكتەپتە ～ ئوقۇيىتى．他在校学住宿。

يېتىرقاشماق «يېتىرقىماق»的态同共的：باللار مەندىن يېتىرقىشىپ، يوتقانلىرىنى ئېچىگە پۈركىنىۋېلىشتى．生怯们子孩，了去里子被到钻都我了见。

يېتىرقىماق 生怯，生认，生怕〔动〕：بۇ بالا يېتىرقايدۇ．这生怕子孩。

يېتىشتۇرمەك ①«يېتىشمەك»的态动使：ئارقىدا قالغانلارنى ئىلغارلارغا ～ 使先上赶进后使 / بىر ئايلىق مائاشىنى يېتىشتۇرۇپ خىراجەت قىلماق 验经的熟成②。熟成经已件条的面局新创开．پىشىپ يېتىلدى 发②销花够资工的月个一使 / 培，育培，养培，植培，就造：كادىرلارنى ～ / ئالما كۆچىتىنى ～ 培育苗果苹 / ئىختىساس ئىگىلىرىنى ～ 才人就造

يېتىشتۇرۇلمەك«يېتىشتۇرمەك»的被态：بۇ يىل رايونىمىزدا 150 مو يەردە كۆچەت يېتىشتۇرۇلدى．了育培区我年今．苗树亩 150。

يېتىشسىز = يېتەرسىز

يېتىشسىزلىك = يېتەرسىزلىك

يېتىشماق«يانماق»的共态同：ئۇلار سوزۇلۇپ يېتىشتى．他觉睡腿着伸们。

يېتىشمەسلىك 缺短〔静〕

يېتىشمەسلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى <经>缺短学济经

يېتىشمەك 先赶 ～ 上撵，上赶，上追①〔动〕：ئىلغارلارغا ～ 进 / ياشقىلار يېتىشىپ كېلىشتى．了来上赶人别。مەن ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيمەن．等，到得，到达②。他上不撵我．到：مەقسەتكە ～ 达的目到 / بىز ئاخىر بۈگۈنكىدەك بەختلىك كۈنلەرگە يېتىشتۇق．的样这天今了到等于终们我成④。够不间时．ۋاقىت يېتىشمەيدۇ．够③。子日福幸名一为长成他．长：ئۇ مۇنەۋۋەر ئوقۇغۇچى بولۇپ يېتىشتى．平水当相到达面方个某在示表⑤。了生学秀优。了通精当相语尔吾维他．ئۇيغۇر تىلىدا يېتىشىپ قالدى

سىز يېتىشىپ قاپسىز．了错不当相平水的你。

يېتىلەتمەك«يېتىلمەك»的态动使：بوۋاي ئۆكۈزنى سايمىغا يېتىلىتىپ، مەھەللىگە بىللە كەلدى．上牵木依萨叫爷大老．里村了到来同一牛犍。

يېتىلەشمەك«يېتىلمەك»的态同共：كۆپچىلىك ئاتلىرىنى يېتىلىشىپ، ئۇنىڭ ئىزىدىن يولنى داۋام قىلىشتى．大着牵伙，路赶续继迹足的他着踏，马。

يېتىلەك 牵，领〔静〕：بۇ يېتىلەككە ئۆگەنگەن تاي．这是一驹马的牵了惯习匹。

يېتىلەكلىمەك 马的着牵 ～ ：的着领，的着牵〔静〕

يېتىلەنمەك«يېتىلمەك»态动被的

يېتىلدۇرمەك«يېتىلمەك»态动使的

يېتىلمەك 熟成，长成①〔动〕：يېڭى بىر ئەۋلاد پەن ـ تېخنىكا خادىملىرى يېتىلمەكتە．长成在正者作工技科代一的新．هەممە جەھەتتىن ～ 各面方成熟起来。يېتىلگەن تەجرىبە / 验经的熟成 / پىشىپ يېتىلدى．发②。熟成经已件条的面局新创开．ئەقلىي جەھەتتىن ～ 智力发 / بالا ناھايىتى تېز يېتىلدى．快很育发子孩。

يېتىلىش دەۋرى 期年成<地>

يېتىلىش مەزگىلى 期育发<生>

يېتىلىش ئىرسىيەتشۇناسلىقى 学传遗育发

يېتىلىمەك 领①〔动〕：بالىنى يېتىلەپ باغچىغا بارماق 孩着领园公上子 / گۈلەمخان نەۋرىسىنى يېتىلەپ كەلدى．姆莱古子鼻着牵～ بۇرنىدىن：牵②。了来子孙着领罕里地往牛着牵他．ئۇ كالىنى يېتىلەپ ئېتىزغا ماڭدى．走 / 走。去

يېتىم[1]〔静〕①儿孤：～ ئوغۇل 儿孤 / قىز 孤女 / يېتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگسە، بۇرنى قانايدۇ．<谚>“血了出就子鼻，碗饭上挨刚嘴儿孤”同喻：独孤②。“牙塞都水凉喝～ بۇ شۇ تاپتا ئۆزىنى تولىمۇ يېتىم قىلدى．独孤分十到感他刻此．هېس：的亲母去失③。独孤 / موزاي ～ 羔羊的羊母去失 / قوزا ～ 犊牛的牛母去失 / يېتىم ئاقساقال 事闲管爱，人的能逞爱<成>人的

يېتىم قالماق ①成为儿孤：ئۇ ئاتا ـ ئانىسىدىن كىچىكلا يېتىم قالغانىدى．了成母父去失幼自他．立孤②。儿孤援无立孤：بۇ مەسىلىدە چاۋار ئۆزىنىڭ يېتىم قالغانلىقىنى ھېس قىلدى．于陷已上题问个这在己自到感尔瓦恰。立孤

يېتىم قول 六指儿
يېتىم قوۋۇرغا 骨肋根二十弟数上从
يېتىم قىلماق 使成孤儿：بالىلىرىڭىزنى يېتىم قىلىشقا كۆزلىرىڭىز قانداق ئۇنايدۇ؟ 你忍心怎么让孩子们成为孤儿呢？
يېتىم ھەققى 产遗(的儿孤给留)
يېتىم ئوچاق 灶炉便轻(的用中途旅)
يېتىم ئوغلاق 子孩的娘没 <骂>
يېتىم² 〔静〕 能达到的到：ئۇن ~ يەر 声音传的远方地
يېتىمچى 〔静〕 离乡人
يېتىمچىلىك 〔静〕①孤儿生活：سەمەت يېتىمچىلىكىنىڭ دەردى. 孤②。楚苦的母父去失了够吃提麦赛．
دىنى تازا تارتتى 乡离井背，仃伶苦
يېتىمسىرەتمەك «يېتىمسىرىمەك» 的使动态
يېتىمسىرەشمەك «يېتىمسىرىمەك» 的共同态
يېتىمسىرىمەك 〔动〕 单孤到感，独孤到感：يالغۇز يۇرتتا يېتىمسىرەپ يۇرمەك 异乡孤独感到独孤
يېتىملىك 〔静〕 仃伶苦孤，依无苦孤，苦孤：~ ھېس قىلماق 独孤到感 / يېتىملىكتە ياشماق 过孤独的仃伶苦孤活生的
يېتىم - يېسىر 〔静〕 孤儿寡母
يېتىنچان 〔静〕 <方> <古> 的祥慈，的慈心，的软心，人对的至备怀关
يېر 〔静〕 <古> 品织纺种一
يېرچۇ 〔静〕 <古> 墓，陵
يېرىق 〔静〕 缝裂，隙，口裂，裂鳔：ياغاچنىڭ يېرىقى 木头的缝裂
يېرىق تاڭلاي <医> 裂腭
يېرىق جىلغا <地> 谷裂断
يېرىقچە 〔静〕 缝裂小
يېرىقچە ياپراق <植> 片裂
يېرىقلىق 〔静〕 的开劈，的开裂：~ ئوتۇن 火柴的开劈
يېرىلغا 〔静〕 <植> 山杨
يېرىلما 〔静〕①理劈，的裂断②造构状板，的裂劈
يېرىلما بەلۋاغ <地> 带裂断
يېرىلماق 〔动〕①裂：قولۇم سوغۇقتا يېرىلىپ كەتتى．我的手冻得口裂了。ئىشىك ئېتىدىغان ياغاچ يېرىلىپ كەتتى．门做的木料缝裂了劈②，披：بۇ باۋ．这竹根披了劈笋。يۈزۈم يېرىلىپ كەتتى．我的脸皴了③。

يېرىلغۇدەك بولماق <成> 气了炸肺了：ئۇ بۇ سۆزلەر．他听了这话差点儿炸肺。

يېرىم ①〔静〕半：~ ئالما 半个苹果 / ئالدىنقى ~ يىل 上半年 / بۈگۈن يېنىمدا ~ يارىمقۇ يوق．今天我身上半带钱也没带。بۇ ئالمىنىڭ يېرىمى قىزىل، يېرىمى كۆك．这个苹果半红边半绿。ئېتىگەنكى شەپەق ئاسمانىنىڭ يېرىمىنى قىزارتتى．早上的霞红了半天边。~ كۈننىڭ يېنىشى يوق．日头偏了不回头。<谚> 半过时 ②，过难：心伤。يۈرىكى ~ بولۇپ كۆڭلۈم بەك．我太伤了心。

يېرىم ئاپتوماتىك مىلتىق <军> 半自动枪
يېرىم ئارال 半岛 <地>
يېرىم ئاقما جىسىم 半流体
يېرىم ئانتىگېن 半抗原 <生>
يېرىم ئاۋاز 半音 <艺>
يېرىم ئايسىمان قالپاق 半月板 <医>
يېرىم ئايسىمان كلاپان 半月瓣 <医>
يېرىم ئايلانما نەيچە 半规管 <医>
يېرىم باھا 半价
يېرىم بۇلۇڭ 半角 <数>
يېرىم پارازىت 半寄生物 <生>
يېرىم پالەچ 半偏瘫，半身不遂 <医>
يېرىم پلاتفورما 半台地 <地>
يېرىم پەش 半号顿 <语>
يېرىم تەكشىلىك 半平面 <数>
يېرىم تەييار مەھسۇلات 半成品
يېرىم تۇتۇلۇش 半食偏：ئاينىڭ يېرىم تۇتۇلۇشى 日偏食 / كۈننىڭ يېرىم تۇتۇلۇشى 月偏食
يېرىم تۇراقلىق بارخان 半丘沙定固 <地>
يېرىم توز سىزىق 半线直 <数>
يېرىم جان 半活不死
يېرىم چاتقال 半木灌 <植>
يېرىم چەمبەر 半圆 <数>
يېرىم چىرىندى 半质殖腐 <农，地>
يېرىم خورىدىلىق ھايۋانلار تېپى 半动索动物门
يېرىم دەۋرىي بەلۋاغ 半带期周 <物>
يېرىم دىدار 半个面：~ خەت．个半了见如犹信书。面
يېرىم زەئىپلىشىش دەۋرى 半期衰 <地>
يېرىم زىگوتا 半子合 <生>

يېرىم سايە 半影 <天>
يېرىم سوزۇق تاۋۇش 半元音 <语>
يېرىم سۈزۈك پەردە 半透膜 <物>
يېرىم شار 半球 <数>
يېرىم فېئودالللىق جەمئىيەت 半封建社会
يېرىم قورساق 半饱
يېرىم كۆچمەن چارۋىچىلىق 半游牧
يېرىم كۈنلۈك مەكتەپ 半日制学校 <教>
يېرىم كېچە 半夜
يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇش 半机械化 <机>
يېرىم مۇستەملىكە 半民地
يېرىم مېتال 半金属 <化>
يېرىم نەم كىلىمات 半湿润候 <气>
يېرىم ھەمراھلىق رۇدا 半伴生矿 <矿>
يېرىم ھوشسىزلىق 半昏迷 <医>
يېرىم ئوچۇق ئارىلىق 半开间 <数>
يېرىم ئوق 半轴 <数>
يېرىم ئۆتكۈزگۈچ 半导体 <物>
يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك پلاستىنكا 半导体片基 <电>
يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك لازېر نۇر ئاپپاراتى 半导体激光器 <物>
يېرىم ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي 半细羊毛 <动>
يېرىم يالىڭاچ ~: 半光的体蔽不衣，的子身截半着光子孩的子身截半着光 ~ بالا
يېرىم يول 半途，半道，途中，半截：يېرىم يولدا ئوقۇشنى تاشلاپ قويماق 半途而废学业 / ئۇنىڭ سۆزىنى يېرىم يولدا ئۈزۈۋېتىپ چىقىپ كەتتىم. 我半截打断了他的话便出去。
يېرىم يېپىق دېڭىز 半封闭海 <地>
يېرىم يېپىق ئويمان 半封闭盆地 <地>
يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى 半衰期 <物>
يېرىملاتماق «يېرىملىماق» 的使动态
يېرىملاشتۇرماق «يېرىملاشماق» 的使动态
يېرىملاشتۇرۇلماق «يېرىملاشتۇرماق» 的被动态
يېرىملاشماق 半，半成变〔动〕：تۇن يېرىملاشقان بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن ھېچ خەۋەر بولمىدى. 夜已深了，但他仍没有任何消息。
يېرىملىماق 半，半为成〔动〕：ساماۋاردىكى سۇ يېرىملاپ كەتتى. 茶炊里的水少了一半。 خالتىدىكى ئۇن يېرىملاپ قاپتۇ. 口袋里的面粉剩下一半了。
يېرىم ـ يارتا 半截：半，拉半〔静〕 ~ ئىشلىمەك 干半拉子 / ~ گەپ 话半截 / ~ بىلمەك 一知半解 / ~ پىشماق 半生不熟，半信半疑 ~ / ئىشەنمەك 疑信将疑
يېرىندىدى 柴劈①〔静〕，柴劈，劈开的好②片碎的柴劈，的好劈柴：~ ئوتۇن 的劈柴
يېزا 村①〔静〕，村农，乡村：يېزىدا ماكانلاشماق 在家安村农 / ~ ئارقىلىق شەھەرنى قورشىماق 农村包围城市 / ~ ھەك 下乡②户落(位单层基的划区政行国我)：يېزىغا چۈشۈرۈش 信用村农 <经> يېزا ئامانەت ـ قەرز كوپېراتىپى
合作社农 يېزا پۇل مۇئامىلىسى 融金村农 <经>
يېزا جەمئىيەتشۇناسلىقى 社会学村农
يېزا سودا بازىرى 贸市，集市贸农 <经>
يېزا كرېدىتى 信贷村农 <经>
يېزا ماۋارىپى 教育村乡 <教>
يېزا مەكتىپى 学校(乡村)村农 <教>
يېزا ئۇرپ ـ ئادەتلىرى 民风俗村
يېزا ئىگىلىك ئارخېئولوگىيىسى 古考学农
يېزا ئىگىلىك بوغالتىرلىقى 计会业农
يېزا ئىگىلىك بىئولوگىيىسى 物生学农 <经>
يېزا ئىگىلىك تۇپراقشۇناسلىقى 壤土学农
يېزا ئىگىلىك جۇغراپىيىسى 理地学农
يېزا ئىگىلىك دۆلىتى 国农业农
يېزا ئىگىلىك سۇغۇرتىسى 险保农 <经>
يېزا ئىگىلىك كرىزىسى 机危农 <经>
يېزا ئىگىلىك كىلىماتى 候气农 <气>
يېزا ئىگىلىك ماشىنا ـ سايمانلىرى
具机农
يېزا ئىگىلىك ھاشاراتشۇناسلىقى 虫昆学农
يېزا ئىگىلىك ئېكولوگىيىسى 态生学农
يېزا ئىگىلىكى 农业：يېزا ئىگىلىك بايلىقى 农资源
يېزا ئىگىلىك ئىستاتىستىكىسى 统农业 <经>
学计
يېزا ئىگىلىك ئىقتىسادشۇناسلىقى 业农 <经>
学济经
يېزا ئىگىلىكىنى ماشىنىلاشتۇرۇش 化械机农
يېزا ئىگىلىكىنى ئېلېكترلەشتۈرۈش 化气电农
يېزا ئىگىلىكىنى ئىجتىمائىيلاشتۇرۇش 社农
化会

يېزا - بازار 镇乡〔静〕：～ كارخانىسى 乡镇企业
يېزا - سەھرا 村农〔静〕
يېزا - قىشلاق 村乡、庄村〔静〕
يېزا - كەنت 村乡〔静〕
يېزا - ياۋان 村乡、庄村〔静〕
يېزەك 击冲、击打、斥训、责斥 <方>〔静〕
يېزى 子椰 <植>〔静〕
يېزى مۇراببا‌سى 酱子椰 <食>
يېزىداش 乡同〔静〕
يېزىشماق «يازماق»的共同态：ئوقۇغۇچىلار ماقالە يېزىشىۋاتا‌تتى．学生们正在写文章。
يېزىق ①文字：لاتىن يېزىقى 拉丁文 / ئۇيغۇر يېزىقى 维吾尔文 / ～ تۈرى 文种②书面：～ خاتالىقىنى تۈزەتمەك 改正笔误
يېزىق تەرجىمىسى 译笔
يېزىق تىلى 书面语 <语>
يېزىق ئۆزگەرتىش 文字改革
يېزىق ئۈستىلى 写字台
يېزىقچىلىق 写作：～ دەرسى 作课
يېزىقسىز 没有文字的、没有文字的记载：～ دەۋر 没有文字的时代
يېزىقشۇناس 文字学家〔静〕
يېزىقشۇناسلىق 文字学〔静〕
يېزىقلىق ①文字的：～ مىللەت 有文字的民族〔静〕②着写：ئۇ تىزىملىكتە مېنىڭ ئىسمىمنى ～ ئىكەن．他着写的名字也上表记了。
يېزىلماق ①«يازماق»的被动态：ماڭا يېزىلغان خەت 给我写的信 ②记登、订：ژۇرنالغا ～ / ئەسكەرلىككە ～ 报名当兵 / زايومغا ～ 公购认债
يېزىلىق ①的乡、的村乡、的村农〔静〕：ئىككىمىز بىر ～ ．我们俩是一个乡的。②府政乡：～ ھۆكۈمىتى 乡政府
يېسىسى 的扁〔静〕：～ بىلەزۈك 扁手镯
يېسىسى بۇرمىلىق قۇلۇلە 螺卷扁 <动>
يېسىسى بېلىق 鱼鳊 <动>
يېسىسى پىيىزەك 莎偏、草莎偏 <植>
يېسىسى تۇمشۇق ئاق قوتان 扁嘴白、鹭白鹭 <动>
يېسىسى تۇمشۇق قارا باش قوتان 扁嘴黑、鹭头黑脸琵鹭 <动>
يېسىسى ئېكەك 扁锉
يېسىسلاتماق «يېسىسلىماق»的使动态
يېسىسلاشماق «يېسىسلىماق»的共同态
يېسىسلانماق «يېسىسلىماق»的被动态
يېسىسلىماق 扁弄、扁砸、扁轧、扁压〔动〕：～ پولاتنى 扁轧钢把
يېسىسى مۇقۇ 豆扁 <植>〔静〕
يېسىسى ئۇبىلەك 菜白 <植>〔静〕
يېسىر 妇寡〔静〕
يېسىقاق 层石岩的面下层石砂矿金 <矿>〔静〕
يېشىرقىماق 瘠贫变〔动〕：يەر بارغانسېرى يېشىرقاپ كېتىپ．土地越来越得变瘠贫。
يېشىق 的瘠贫②尽力疲精、力无弱软①〔静〕
يېشىقماق 力地去失（多太得进水于由）<方>〔动〕
يېشىك 的出解、的开解〔静〕
يېشىكسىز 解难的、的解难以难、的答解〔静〕：～ سوئال 题的
يېشىكلىك 着开、的开解、的着开〔静〕：تاغارنىڭ ئاغزى ～ ئىكەن．麻袋口着开。
يېشىل 青、草绿 ～ ئوت：的色青、的色绿、的绿〔静〕
草 / ～ بوياق 绿颜料、孔雀绿 / ～ قارىغاي 松青
يېشىل باش چۈبىن 蝇苍头绿 <动>
يېشىل باش ئۆردەك 鸭头绿 <动>
يېشىل بېلىق 鱼青 <动>
يېشىل پاقا 蛙青 <动>
يېشىل پىگمېنت 素色绿 <生>
يېشىل تاراشا جىنس 岩片绿 <地>
يېشىل تاشپاقا 龟海绿 <动>
يېشىل تاشلىق كىتاب 书皮绿
يېشىل توز 雀孔绿 <动>
يېشىل تۈرۈلغا 鸠绿 <动>
يېشىل جىنس 岩绿 <地>
يېشىل چاي 茶绿
يېشىل چىت 篱绿 <植>
يېشىل چىراغ 灯绿
يېشىل چىراغ ياقماق 灯绿开：كىممۇ بىزگە يېشىل چىراغ يېقىپ بېرىدۇ دەيدىلا ، يەنىلا ئۆز كۈچىمىزگە ئىشىنىدۇق．谁会给你们咱靠是不还、灯绿开力自我。
يېشىل قۇرت 虫青大、虫螟 <动>

يېشىل كۆزارتىس 石金青
يېشىل ماش چۈنى 蝇豆绿 <动>
يېشىل ئوغۇت 肥绿 <农>
يېشىل ئوغۇت زىرائىتى 物作肥绿 <农>
يېشىل ئۆسۈملۈك 物植色绿 <生>
يېشىل ياقۇت 石宝绿
يېشىل يالپۇز 香兰留 <植>
يېشىل يۇسۇن 藻绿 <植>
يېشىل يىڭناغۇچ 蜓蜻草 <动>
يېشىل يىلان 蛇青叶竹 <动>
يېشىلقات 山常骨鸡، 山常黄، 山常 <植>〔静〕
يېشىلكۆك 菜芹 <古، 植>〔静〕
يېشىللىق 式形词名的 «يېشىل»
يېشىلمەك ① «يەشمەك» 的态动被的：ئارغامچا يېشىلىپ كەتتى . 了来出解题 . سوئال يېشىلدى 。了开解子绳 。زۇكام يېشىلدى . 了愈痊冒感 。了醒②。(常正复恢志神后醉酒)醒：مەستلىك يېشىلدى . 了醒酒 。
يېشىم 解 <数>②局结، 果结①〔静〕
يېشىن 电闪〔静〕
يېشىندۇرمەك 态动使的 «يېشىنمەك»
يېشىندۇرۇلمەك 态动被的 «يېشىندۇرمەك»
يېشىنمەك 态同共的 «يېشىنمەك» 的态复自的：ئۇلار تەڭلا يېشىنىپ سۇغا سەكرەشتى . 中水入跳服衣脱时同们他 。
يېغا 乱战生发 ياغماق 乱祸، 乱变، 乱战〔静〕：～ / 祸، 起边身从乱 <谚> . 鬼外来不引، 贼家有没"同喻：来胞同从 。
يېغىر 疮鞍①〔静〕：～ قەيەردە ، چۈنى شۇ يەردە . <谚> 的缝无叮不蝇苍"同喻：儿那在就蝇苍، 儿哪在疮鞍 。"蛋鸡 ، يېغىرى شۇنچە . 同喻：大多有疮鞍 ، 大多有驼骆 <谚> 。"处难的大有大 。
يېغىرلىغا تەگمەك 处痛到刺، 疤疮揭 <成>：بۇ سۆز ئۇنىڭ يېغىرلىغا تەگدى . 处痛的他了到刺话这 。
يېغىرلىغا تۇز سەپمەك 往 盐撒口伤：ئادىلنىڭ يېغىرلىغا تۇز سېپىدىغان ئىشلار بۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمىدى . 往力迪阿伤 盐撒口的此到有没并事 。止为
يېغىرنى ئاچماق 底老揭، 短揭، 疤疮揭
يېغىرنى تاتلىماق = يېغىرلىغا تەگمەك
يېغىرنى ياپماق 丑遮 <成>

يېغىردان 疤疮体遍〔静〕
يېغىلىق 断不戈干، 乱战〔静〕：～ كۆندە يات ياخشى . 好人生日之乱战 <谚> 。
يېغىن 水降 <气>〔静〕
带水降 <气> يېغىن بەلۋېغى
量水降 <气، 地> يېغىن مىقدارى
يېقىشلىق 的目悦心赏〔静〕
يېقىشماق[1] 态同共的 «ياقماق[1]»
يېقىشماق[2] 态同共的 «ياقماق[3]»
يېقىقسىز 没灯里家 . ئۆيدە چىراغ ～ قاپتۇ . 的燃点未〔静〕：着点有 。
يېقىقلىق 烛蜡的燃点 شام ～ 的燃点〔静〕：
体液 ～ سۈيۈق / 料燃体固 ～ قاتتىق 料燃〔静〕：料燃
يېقىلغۇ باتارىيىسى 池电料燃
يېقىلغۇ كان ياتمىسى 床矿料燃
يېقىلغۇ ماتورى 机燃内 <机>
يېقىلغۇ ماي 油燃
يېقىلغۇ ئورمىنى 林炭薪
يېقىلغۇلۇق 的料燃作可، 的料燃有备〔静〕
يېقىلماق[1] 。了着点火 . ئوت يېقىلدى . 态动被的 «ياقماق[1]»
يېقىلماق[2] 态动被的 «ياقماق[3]»
يېقىم 的次两烧可 ئىككى ～ ئىوتۇن 的次一烧够〔静〕：火柴
يېقىمسىز ～ :的眼顺不看، 的耳悦不، 的听难①〔静〕：
③味气的闻难 پۇراق ～ :的闻难②音声的听难 ئاۋاز
人的厌讨 ئادەم ～ :的厌讨人令، 的恶厌人令
يېقىمسىزلىق 式形词名的 «يېقىمسىز»
يېقىملىق 好 پۇراق ～ :的闻好، 的听动، 的耳悦①〔静〕：
، 的媚柔، 的和柔②音声的耳悦 ئاۋاز ～ / 味气的闻
蔼和 چىراي ～ /气空的新清 ھاۋا ～ :的新清، 的蔼和
～ / 人宜物景 مەنزىرە ～ :的切亲، 的人宜③容面的
笑一然嫣 كۈلۈپ قويماق 天阳艳 باھار /
يېقىن 近邻، 近临، 近将، 近附، 近靠، 近〔静〕：～ دېڭىز 近海 / قوشنا 近邻 / يول 近路 / ئۆيىمىز مەكتەپكە 得坐 。يېقىنراق ئولتۇرايلى . 校学近靠家们我 . ～ 在住就家他 . ئۇنىڭ ئۆيى يېقىنلا بىر جايدا 。儿点近靠 加参人 100 近将 . يىغىنغا يۈزگە ～ ئادەم قاتناشتى 。近附 疗所一的湖太近临在住他 . كۆلىگە ～ ساناتوريىيدە تۇرىدۇ 。科学的近相 / ئۇ تەيۋەن ～ پەنلەر بىر - بىرىگە 。议会了

我 . ～ مەملىكىتىمىزنىڭ شەرق تەرىپى ياپونىيەگە 。里院养商的街临 ～ ماگىزىن 。近邻本日跟部东的国 / ئېشەك ئالساڭ يېقىندىن ئال ، خوتۇن ئالساڭ يىراقتىن . 店 <谚> 近 ،驴买处近 ،妻娶处远 。يىراقتىكى تۇغقاندىن يېقىندىكى قوشنا ياخشى . <谚> 远如不亲近邻 。بۇ ئىككى ساۋاقداش بىر ـ بىرىگە ناھايىتى ～ . 近亲很学同个两这 ئاكا ـ ئۇكىدەك ～ ئۇتەك / ئۇ ئىككىسى بەك 弟兄如亲 ～ . 他俩非常亲密 。

يېقىن ئارىدا 近最 ،即将 : ئۇ ～ ئۇرۇمچىگە كەلمەكچى . 他即将从乌鲁木齐来 。

يېقىن بولماق 亲近 ،接近 : يامان ئادەملەرگە يېقىن بولما . 人坏近接要不 。

يېقىن تۇغقان 亲近

يېقىندىن بۇيان 近来 : ～ ئۇنىڭ خەۋىرىنى ھېچ ئالالمايۋاتىمەن . 信音无杳他来近 。

يېقىندىن ببرى 近来 ،来近 : ～ ئۇنىڭ خىزمىتى ناھايىتى ئالدىراش . 忙很作工来近他 。

يېقىن شەرق <地> 东近

يېقىن قالماق 到快 ،不远 : قەشقەرگە يېقىن قالدۇق . 我们了远不什喀离们我 ; 了什喀到快 。

يېقىن كەلمەك ①近相 ،近似 : ئۇلارنىڭ مىجەزى يېقىن كېلىدۇ . 近相格性的们他 。بۇ ئىككى رايوننىڭ شېۋىسى يېقىن كېلىدۇ . 似近言方的区地个两这 。سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭ زادىلا يېقىن كەلمەيدۇ . 靠②。边沾不也点一的讲你 近 ،接 : توك سىمغا يېقىن كەلمە . 别 。ئۇ بىزگە يېقىن كەلمەيۋاتىدۇ . 线电近靠们我近接肯不他 。

يېقىن كۆرمەك 己知作当 ،腹心为视 : ئۇ مېنى يېقىن كۆرۈپ ، كۆڭۈل سىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ . 知为视我把他 。密秘的心内己自讲才己

يېقىن كۆرۈنۈش 景近

يېقىن نۇقتا <物> 点近

يېقىننى كۆرەلمەسلىك <医> 视远

يېقىن ئۆتمەك 交往密 ،过从甚密 : ئۇ بۇرۇن دادام بىلەن يېقىن ئۆتۈپتىكەن . 切密往交亲父我同前从他 。

يېقىن يولىماق 过 ،问介 ,人 : ئۇ مۇھىم ئىشلارنى ئېغىر ھېمنى يېقىن يولاتمايدۇ . 过木伊拉卜伊让不他务事要重 。问

يقىنچىلىق 情交 ،热亲 ،近亲 〔静〕

يېقىنچىلىق قىلماق 热亲 ،近亲

يقىنسىنماق 感 ،切亲到感 ،近亲到感 〔动〕 : قىزچاق يېقىنسىنىپ مۇئەللىمگە سۆز قىلدى . 小姑娘感到近亲到才跟老师 。话讲

يېقىنقى 的近 ،的近最 〔静〕 : كۈنلەر ～ / 日近 يىللار 新近最 ～ / 标目期近 ～ / يېڭى كىتابلار 近的他解了不我 . 书 / ئۇنىڭ ～ ئېھۋالىنى بىلمەيمەن . 况 。بۇ تېخى ～ گەپ . 话的近最是还这 。

يېقىنلاتماق «يېقىنلىماق» 的态动使 : ئۇ بېشىنى غوجىغا سەل يېقىنلىتىپ ، ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىرنېمىلەرنى پىچىرلىدى . 头把他 。么什些了说悄悄朵耳的他着对 , 加霍近靠稍稍

يېقىنلاشتۇرماق «يېقىنلاشماق» 的态动使 : ئۇ قولۇاقنى قىرغاققا يېقىنلاشتۇرۇپ ، يەنە شۇ سۆگەتنىڭ تۈۋىدە توختاتتى . 他 。下树柳棵那了在放停又 , 边岸到划船把

يېقىنلاشماق 拢靠 ،靠近 ،近接①〔动〕 : رەھبىرىي كادىرلار ئاممىغا يېقىنلىشىش لازىم . 众群近接要部干导领 。ئۇنىڭ يېشى ئاتمىشقا يېقىنلاشتى . 了岁十六近将他 。پاراخوت ئاستا ـ ئاستا پرىستانغا يېقىنلاشتى . 头码了近靠地慢慢船轮 。ئىككىنچى پاراخوتقا / 拢靠船只一另向 ～ كېمە قىرغاققا يېقىنلاشتى . 岸了近靠船 。临 ～ تۇغۇتى : 到临 ،近临②。产 / يىغىن يېقىنلىشىپ قالدى ، تېخى تەييارلىق قىلىپ بولالمىدىم . 昵亲 ،近亲③。好备准有没还我 , 了会开到临 ، 热亲 : ئۇ كىشىلەرگە سەمىمىي بولغاچقا ، ھەركىم ئۇنىڭ بىلەن يېقىنلىشىشنى خالايدۇ . 悬诚人对他 。他近亲意愿都家大 , 迪阿 。ئادىل بىلەن رەنا بارغانسېرى يېقىنلىشىۋاتىدۇ . 力热亲越来越娜热跟

式形词名的 «يېقىن» يېقىنلىق

يېقىنلىق قىلماق 近亲 ،近靠 : مەن ئۇنىڭغا شۇنچە يېقىنلىق قىلىپمۇ ، ئۇنىڭ بىرەر ئېغىز ئىللىق گېپىگە ئېرىشەلمىدىم . 。话的心人暖句一他到得有没却 , 他近亲此如我

يېقىنلىماق 近临①〔动〕 ,近接 : ئۇ تاشيولغا يېقىنلاپ كەلگەندە ، قانداقتۇر بىر توپ ناتونۇش كىشىلەر ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇۋالدى . 去的他了住挡人生陌群一有 , 时路公近临他 到快间时 . 到快②。路 : ۋاقىت چۈشكە يېقىنلاپ قالغاندى . 快依瓦什塔 . 了午中 。تاشۋاي 20 ياشقا يېقىنلاپ قالدى 。了岁十二到

يېقىن ـ يوۇقى 友好朋亲 ،邻近亲远 〔静〕

يېكەن 蒲香 ،草蒲 <植>〔静〕

يېكەن توخۇسى <动> 鸡秧

يېكەن توخۇلىرى ئائىلىسى 科鸡秧 <动>

يېكەندە بۇرۇت ئالماق 的滑狡 <成>

يېكەن سۇندۇكى 鹳水 <动>

يېكەن سېرىق قۇشقىچى 鸦苇 <动>
يېكەن سېلىنچا 儿墩蒲
يېكەن قاپ 包蒲
يېكەن يەلپۇگۈچ 扇蒲
يېكەنچار 鱼小种一 <动>〔静〕
يېكەنداز 垫坐长〔静〕
يېكەنلىك 丛蒲〔静〕
يېگ 好更，好稍 <古>〔静〕
يېگانە 双无世举②人的独孤①〔静〕 ～ كىشى 的独孤：的 ئۇنىڭ بىرلا ئارزۇلۇق قىزى بار ئىكەن ، ھۆسن ـ جامالدا ～ ئىكەن . 双无世举貌容，女爱个一有仅他 。
يېگانىلىك 〔静〕独孤：ئۇ بىردىنلا ～ ھېس قىلىپ ، پۈتۈن ۋۇجۇدى شۇركىنىپ كەتتى . 他 身浑，独孤阵一到感然突 。已不栗战 。
يېگەدەمەك 好变，善改，进改 <古>〔动〕
يېگەن ـ ئىچكەن 的了喝了吃，的足喝饱吃〔静〕
يېگەن ـ ئىچكەندەك 养喝好吃好，的实实结结〔静〕 的实壮
يېگۈزمەك «يېمەك» 的使动态：بالىغا تاماق ～ 给饭喂子孩
يېگۈزۈلمەك «يېگۈزمەك» 的被动态
يېگۈسىز 的吃想不，的吃能不〔静〕
يېگۈلۈك 〔静〕食物，吃的西东：نان تۇگىدى ، ئورنىڭىزدىن تۇرۇپ ～ تېپىپ كېلىڭ . 西东的吃点找来起你，了光馕 。吧来
يېڭى 〔静〕①的新，的鲜新，的颖新，的生新：～ كىيىم 服衣新 / ～ ھايات 命生新，活生新 / ～ كۆكتات 菜蔬新 / ～ تۇخۇم 蛋鸡的鲜新 / ～ پىكىر 想思新 / ～ كەسىپلەر 业行生新 / ～ شەيئى 物 / يېڭى بىلەن كونىنىڭ ئالمىشىشى 谢代陈新 / ～ ئايىغ كىيىپ ، كونا يولدا ماڭماق 穿新鞋，走老路 / چاپانىڭنى يېڭىسى ياخشى ، دوستىڭنى كونىسى . <谚>衣服新穿，朋友好的 。近新②。好的老来 。我是新近 . كەلدىم ～ مەن بۇ يەرگە 。的儿这到
يېڭى ئاتالغۇ 语术词名新 <语>
يېڭى ئەدەبىيات 学文新 <文>
يېڭى پاي 股新 <经>
يېڭى پلاتونىزم 义主图拉柏新 <哲>
يېڭى پىكىر ئېقىمى 潮思新
يېڭى تاش قورال دەۋرى 代时器石新
يېڭى 4 ـ ئارمىيە 军四新
يېڭى دارۋىنىزم 义主文尔达新
يېڭى دېموكراتىزم 义主主民新
يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب 命革义主主民新
يېڭى رومانتىزم 义主漫浪新 <文>
يېڭى رېئالىزم 新<哲>②义主实现新<文>①新 论在实
يېڭى زېلاندىيە 兰西新 <地>
يېڭى زېلاندىيە پالىكى 杏番 <植>
يېڭى كانتىزم 义主德康新 <哲>
يېڭى كلاسسىزم 义主典古新 <文>
يېڭى گېگىلچىلىق 义主尔格黑新 <哲>
يېڭى مەھسۇلات 品产新
يېڭى مۇستەملىكىچىلىك 义主民殖新
يېڭى مېخانىزم 论械机新 <哲>
يېڭى ھايات ئېرا تېمى 界生新 <地>
يېڭى ھاياتلىق نەزەرىيىسى 论机生新 <哲>
يېڭى ئىدېئالىزم 义主心唯新 <哲>
يېڭى ئىقتىسادشۇناسلىق 学济经新 <经>
يېڭى يىل 新年：يېڭى يىلغا بېغىشلىما 新献年新 / يېڭى يىلىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن ! 禧新贺恭 !
يېڭىچە 的颖新，的式新，的新〔静〕：～ تۈرمۇش ئۇسۇلى 的式新，的颖新 / ～ پاسون 样式的颖新 / ～ مەكتەپ 法疗式新 / ～ داۋالاش ئۇسۇلى 校学式新
يېڭىدىن 新从，刚刚，近新〔静〕：～ سېلىنغان ئىمارەت 新 城业工兴新 / ～ گۈللەنگەن سانائەت شەھىرى 建 屋房的新开新从要们他 . باشلىماقچى ～ ئۇلار ئۆز تۇرمۇشىنى / 市 。活生的己自始
يېڭىلاتماق «يېڭىلىماق» 的态动使
يېڭىلاشماق «يېڭىلىماق» 的态同共
يېڭىلانماق ① «يېڭىلىماق» 的态动被：مەكتەپنىڭ قىياپىتى يېڭىلاندى . 新一然焕貌面的校学 。ئۇسكۇنىلەر ～ 备设 . بېلىقچىلارنىڭ كېمىلىرى ئۆزلۈكسىز يېڭىلانماقتا 渔 / 新更 。200 مېتىرغا يۈگۈرۈشتە شەھىرىمىزنىڭ رېكورتى يەنە يېڭىلاندى . 二百米跑赛 本了新刷又
。录纪的市
يېڭىلمەس 的敌无，的胜不无战，的胜战可不〔静〕：～ ئارمىيە 队军的胜不无战
يېڭىلمەك «يەڭمەك» 的态动被：دۈشمەن يېڭىلدى . 失人敌 。了败 ～ مۇسابىقىدە 了输赛比
يېڭىلىشماق 误失，算失〔动〕：توختاڭ ، سىز يەنە يېڭىلىش.

تىڭىز . 了算失又你，着慢 。

يېڭىلىق 〔静〕 ①新，西东新：تېلېۋىزور ئەمدى ～ 鲜新么什是不已今如视电 . هېسابلانمايدىغان بولۇپ قالدى 新图旧弃 。كونىلىقنى تاشلاپ ، يېڭىلىققا ئىنتىلمەك了西东 闻新么什有上街？ بار ～ ،نېمە بازاردا ：息消新，闻新② （事鲜新）？③鲜：يېڭىلىققا ئېغىز تەگمەك 尝，新尝鲜 应的市上刚量少）鲜时送友亲向 يېڭىلىق تۇتماق （物等菜蔬鲜新时

新创 يېڭىلىق ياراتماق

يېڭىلىقپەرۋەر 〔静〕 新导倡，的尚时新倡提，的新倡 的务事

يېڭىلىمەك 〔动〕 ①更新，更换，新革：ئۇسكۇنىلەرنى ～ 人作工换更 ～ خىزمەت خادىملىرىنى / 备设新更 员 / چاينى ～ 重更新上倒新茶②翻新：كونا كىيىمنى ～ 服衣旧新翻

يېڭىۋاشتىن 〔静〕 ：行另，新重 考新重 ～ ئويلانماق 虑 / ～ تەكشۈرمەك重新审查 提新重 ～ / تىلغا ئالماق 及，重提 / ～ باسماق印重 / سۆھبەتنى ～ باشلىماق 开谈判 / ～ ئادەم بولماق重做人 知通行另 ئۇقتۇرماق ～ / 排安行另

يېڭىياچە 〔静〕 的近新，的式新，的新：بۇ كىشى بۇ يەرگە ～ ئوخشايدۇ . 。的儿这来新是象好人个这

يېلىقماق 〈方〉〔动〕 腻，烦厌

يېلىكمەك 风受，风伤 〈方〉〔动〕

يېلىك ـ يالىڭاچ 〔静〕 体遮不衣，薄单裳衣

يېلىك ـ يۆپۈك 体遮不衣 〔静〕

يېلىم 〔静〕 ①胶树②胶水，糊糨

يېلىملاتماق 态动被的 «يېلىملىماق»

يېلىملاشماق 态同共的 «يېلىملىماق»

يېلىملانماق 态动被的 «يېلىملىماق»

يېلىملىق 〔静〕 的胶

维纤原胶 يېلىملىق تالا 〈理生〉

布胶 يېلىملىق رەخت

يېلىملىماق 糊浆涂，水胶涂，胶树涂 〔动〕

يېلىن 〔静〕 （的畜牲）房乳

房乳 يېلىن خالتىسى

大胀房乳（前产临） يېلىن سالماق

يېلىنجاتماق 态动使的 «يېلىنجىماق»

يېلىنجىماق 〔动〕 旺烧，烧燃熊熊：ئوت يېلىنجاپ كەتتى . 了旺烧火 。يېلىنجاۋاتقان ئوت 火烈的烧燃熊熊 / ئوتتەك قۇياش ئاسماندا يېلىنجىماقتا . 烧燃空当日烈 。

يېلىنجىماق 态动使的 «يېلىنماق»

يېلىنسىمان 状房乳 〔静〕

云状房乳 يېلىنسىمان بۇلۇت 〈气〉

يېلىنلىق 〔静〕 ：的大房乳，的多奶产 多奶产 ～ ئىنەك 牛乳的

يېلىنماق 〔动〕 ：求央，告求，求乞，求哀：تىنچلىق يېلىنىش ئارقىلىق ئەمەس ، كۆرەش ئارقىلىقلا قولغا كېلىدۇ . 只平和 。مەن ھەرقانچە يېلىنە. 求乞能不而，得取争斗过通 。ساموۇ ،ئۇ كۆنمىدى . 。应答不是总他，求央么怎我管不

يېلىنىپ ـ يالۋۇرۇپ 〔静〕 奶奶告爷爷求，求哀，告求

يېلىنىشماق 态同共的 «يېلىنماق»

يېمەك[1] 品食，物食 〔静〕

يېمەك[2] 〔动〕 ①食，吃：تاماق ～ / 饭吃 ～ گۆش / 食 肉 / گۆشسىز تاماق ～ / 素吃 پۈقرا يۇمشاق بولسا ، ئۇلۇغ يەيدۇ ، ياغاچ يۇمشاق بولسا ، قۇرت يەيدۇ . 官遭软民 <谚> 。ئاش كەلسە يە ، سۆز كەلسە دە . 吃虫被软木，欺 <谚> 。دۆلەت پۇلىنى يېۋالماق ：吞侵②。说就话有，吃就饭有 耳挨 ～ كاچات / 打挨 ～ تاياق ：挨，受③款公吞侵 饮 ～ ئوق / 整挨 ～ دەككە / 评批挨 ～ تەنقىد / 光 弹中，弹 / ئاتماق ～ / 曲委受 ～ ئازار / 辱受 ～ پارا ：蛀④吓惊受 ～ ھاۋا / 气空吸 ～ ۋەھىمە / 贿受 ～ بۇ كىيىمنى كۆيە يەپ كېتىپتۇ . 。了蛀虫被服衣件这 （锈）蚀，透浸：تۆمۈرنى دات يېدى . 。了蚀侵锈被铁 ئاش يېدى . 。了透浸料鞣被子皮 ئېكەك بۇ تۆمۈرنى يېيەلمەيۋاتىدۇ . 。动不锉锉铁块这

效报，恩报，答报 〈成〉 يېگەن تۇزىنى ئاقلىماق

上不过，香不饭吃 يېگەن ئېشى ئاش بولماسلىق

子日的宁安：بالىسىنىڭ غېمىدە ئۇنىڭ يېگەن ئېشى ئاش بولمايۋاتىدۇ . 。香不都饭吃她得操心操子孩为

义负恩忘 〈成〉 يېگەن ئېشى مەيدىسىگە تەپمەك

来过不吃（多太西东因） يېگىلى ئېغىز يوق

يېگىنى چىرايىغا چىقمايدىغان ：的胖不吃 ～ ئۇ ئادەم ئىكەن . 。人的胖不吃个一是他

事坏，作不恶无 〈成〉 يېمىگەن پوقى قالماسلىق

斑斑迹劣，绝作：ئۇنىڭ بۇ يۇرتتا يېمىگەن پوقى قالمىدى . 。作不恶无里乡在他

吃没 〈成〉 يېمىگەن مانتىنىڭ پۇلىنى تۆلىمەك

“过受人代”同喻：钱子包付却，子包

يېمەكلىك 〔静〕 ：品食 ～ قوشۇمچە 品食副

يېمەكلىك تازلىقى 生卫品食
يېمەكلىك سانائىتى 业工品食
يېمەك ـ ئىچمەك 品食，食饮〔静〕
يېمەك ـ ئىچمەك تازلىقى 生卫食饮
يېمەك ـ ئىچمەك شىركىتى 司公食饮
يېمەي ـ ئىچمەي 食缩衣节，用俭吃省〔静〕
يېمىز 蹊鼠，沟股腹 <方>〔静〕
يېمىش 果鲜〔静〕
يېمىش جىگدە 枣沙甜
يېمىش ئۆرۈك 杏甜
يېمىشلىك 的果鲜有：～ باغ 园果 / ～ ياغاچنىڭ بېشى تۆۋەن. 的垂下是总枝树的累累实果 <谚>。
يېنىپ ـ يېنىپ 去复来反，复反，三再〔静〕：～ سورۇماق 问复反
يېنىچە 身侧①〔静〕：～ ئولتۇرماق 坐身侧 / ～ ياتماق 侧身躺下②跨斜(边一到垂腿两)：～ ئىشىكتىن كىرمەك 门进身闪 / ～ مىنمەك ئېشەككە 上背驴在跨斜
يېنىچە ـ قىرىچە تەگمەك 击侧敲旁 <成>：ئۇ ئىشىكدىن كېيىن ئۇلار ماڭا يېنىچە ـ قىرىچە تېگىدىغان بولۇپ قېلىشتى. 了击侧敲旁我对就们他此从。
يېنىچىلاپ 身侧〔静〕：～ ياتماق 下躺身侧
يېنىسۇنۇق 米虾，虾小中泉 <方，动>〔静〕
يېنىشتۇرماق «يېنىشماق» 的态动使：
يېنىشچان 的燃可，的燃易〔静〕
يېنىشچان گاز 气燃，体气燃易
يېنىشچان ماددا 物燃易
يېنىشچانلىق 性燃可 <化>〔静〕
يېنىشلاپ 地复反〔静〕：～ سورىماق 问地复反
يېنىشماق ① «ياناماق[1]» 的态同共：ئۇلار بازاردىن يېنىشتى. 了回返上街从们他
يېنىشۇاپتۇ. 了婚复俩妇夫。③悔翻。
يېنىق 着亮(灯)〔静〕：ياناقتا چىراغ ～ تۇراتتى. 灯里舍宿。着亮。
يېنىقلىق 着燃点，着亮〔静〕：ئۇستەل چىرىغى ～. 灯台。着亮。
يېنىك 微轻，松轻，快轻，捷轻，轻①〔静〕：ماي سۇدىن ～. 轻水比油。～ ئۇنىڭ كېسىلى ئەمەس. 不病的他。轻
～ قەدەم تاشلىماق / 步脚的捷轻迈 ～ قەدىمى 步脚。～
～ تال توزغىقى 轻飘飘的柳絮 / ～ دەسسەپ ماڭماق 快轻 / ～ ئىش 的松轻到感 / ～ ھېس قىلماق 事从率轻
浮轻：动妄举轻 يېنىكلىك قىلماق

生卫品食 يېمەكلىك تازلىقى
业工品食 يېمەكلىك سانائىتى
يېمەك ـ ئىچمەك 品食，食饮〔静〕
يېمەك ـ ئىچمەك تازلىقى 生卫食饮
يېمەك ـ ئىچمەك شىركىتى 司公食饮
يېمەي ـ ئىچمەي 食缩衣节，用俭吃省〔静〕
يېمىز 蹊鼠，沟股腹 <方>〔静〕
يېمىش 果鲜〔静〕
يېمىش جىگدە 枣沙甜
يېمىش ئۆرۈك 杏甜
يېمىشلىك 的果鲜有：～ باغ 园果 / ～ ياغاچنىڭ بېشى تۆۋەن. 的垂下是总枝树的累累实果 <谚>。
يېنىپ ـ يېنىپ 去复来反，复反，三再〔静〕：～ سورۇماق 问复反
يېنىچە 身侧①〔静〕：～ ئولتۇرماق 坐身侧 / ～ ياتماق 侧身躺下②跨斜(边一到垂腿两)：～ ئىشىكتىن كىرمەك 门进身闪 / ～ مىنمەك ئېشەككە 上背驴在跨斜
يېنىچە ـ قىرىچە تەگمەك 击侧敲旁 <成>：ئۇ ئىشىكدىن كېيىن ئۇلار ماڭا يېنىچە ـ قىرىچە تېگىدىغان بولۇپ قېلىشتى. 了击侧敲旁我对就们他此从。
يېنىچىلاپ 下躺身侧〔静〕：～ ياتماق 下躺身侧
يېنىسۇنۇق 米虾，虾小中泉 <方，动>〔静〕
يېنىشتۇرماق «يېنىشماق» 的态动使：
يېنىشچان 的燃可，的燃易〔静〕
يېنىشچان گاز 气燃，体气燃易
يېنىشچان ماددا 物燃易
يېنىشچانلىق 性燃可 <化>〔静〕
يېنىشلاپ 地复反〔静〕：～ سورىماق 问地复反
يېنىشماق ① «ياناماق[1]» 的态同共：ئۇلار بازاردىن يېنىشتى. 了回返上街从们他
يېنىشۇاپتۇ. 了婚复俩妇夫。③悔翻。
يېنىق 着亮(灯)〔静〕：ياناقتا چىراغ ～ تۇراتتى. 灯里舍宿。着亮。
يېنىقلىق 着燃点，着亮〔静〕：ئۇستەل چىرىغى ～. 灯台。着亮。
يېنىك 微轻，松轻，快轻，捷轻，轻①〔静〕：ماي سۇدىن ～. 轻水比油。～ ئۇنىڭ كېسىلى ئەمەس. 不病的他。轻
～ قەدەم تاشلىماق / 步脚的捷轻迈 ～ قەدىمى 步脚。～
～ تال توزغىقى 轻飘飘的柳絮 / ～ دەسسەپ ماڭماق 快轻 / ～ ئىش 的松轻到感 / ～ ھېس قىلماق 事从率轻
浮轻：动妄举轻 يېنىكلىك قىلماق

②。松轻很活生校学得觉他。～ تۇيۇلدى خېلى ئۇنىڭغا
女的燥急个一是她。～ خوتۇن：躁浮，浮轻，燥急
物食的化消易 ～ تاماق：的化消易③。人
径田 <体> يېنىك ئاتلېتىكا
动劳力体轻 يېنىك ئەمگەك
土凝混质轻 <建> يېنىك بېتون
枪机轻 <军> يېنىك پىلىموت
墙的砌料材型轻 <建> يېنىك تام
声轻 <语> يېنىك تون
雾轻 <气> يېنىك تۇمان
枪锋冲型轻 <军> يېنىك تىپلىق ئاپتومات
刑轻 <法> يېنىك جازا
罪轻 <法> يېنىك جىنايەت
炮轻 <军> يېنىك زەمبىرەك
土粘轻 <地> يېنىك سېغىز تۇپراق
器武轻 <军> يېنىك قورال
金合轻 <冶> يېنىك قېتىشما
气析凝 يېنىك گاز
乐音轻 <艺> يېنىك مۇزىكا
属金轻 يېنىك مېتال
油析凝，油质轻 يېنىك نېفىت
素元轻 <化> يېنىك ئېلېمېنت
载负轻 <电> يېنىك يۈك
يېنىكلەتمەك ① «يېنىكلىمەك» 的态动使：يۈكنى ～ 轻减
负担 / خەلقنىڭ دەردىنى ～ 苦疾的民人轻减 / يېنىكلەتىپ جازا بەرمەك 松轻到感使②罚处轻减，分处轻减：
依瓦什塔使风凉。～ سالقىن شامال تاشۋاينى خېلى يېنىكلەتتى
感轻分十到。
يېنىكلەشتۈرمەك «يېنىكلەشمەك» 的态动使：دەرسنى ～
程课轻减
يېنىكلەشمەك 轻减①〔动〕：ئىشچىلارنىڭ ئەمگەك سەجىللىقى يېنىكلەشتى. 了轻减度强动劳的人工。ئۇنىڭ كېسىلى يېنىكلىشىپ قاپتۇ. 了轻减势病的他。مەن：省轻，松轻②。
خېلى يېنىكلىشىپ قالدىم. 了多松轻可我。ياردەمچى كەلگەندىن كېيىن، سىز خېلى يېنىكلىشىپ قالارسىز. 手助个了来，
。了儿点一省轻微稍以可你
يېنىكلەنمەك «يېنىكلىمەك» 的态复自
يېنىكلىك 浮轻，松轻，率轻〔静〕：～ بىلەن ئىش كۆرمەك 轻率从事 / ～ ھېس قىلماق 松轻到感
浮轻：动妄举轻 يېنىكلىك قىلماق

②。松轻很活生校学得觉他。～ تۇيۇلدى خېلى ئۇنىڭغا
女的燥急个一是她。～ خوتۇن：躁浮，浮轻，燥急
物食的化消易 ～ تاماق：的化消易③。人
径田 <体> يېنىك ئاتلېتىكا
动劳力体轻 يېنىك ئەمگەك
土凝混质轻 <建> يېنىك بېتون
枪机轻 <军> يېنىك پىلىموت
墙的砌料材型轻 <建> يېنىك تام
声轻 <语> يېنىك تون
雾轻 <气> يېنىك تۇمان
枪锋冲型轻 <军> يېنىك تىپلىق ئاپتومات
刑轻 <法> يېنىك جازا
罪轻 <法> يېنىك جىنايەت
炮轻 <军> يېنىك زەمبىرەك
土粘轻 <地> يېنىك سېغىز تۇپراق
器武轻 <军> يېنىك قورال
金合轻 <冶> يېنىك قېتىشما
气析凝 يېنىك گاز
乐音轻 <艺> يېنىك مۇزىكا
属金轻 يېنىك مېتال
油析凝，油质轻 يېنىك نېفىت
素元轻 <化> يېنىك ئېلېمېنت
载负轻 <电> يېنىك يۈك
يېنىكلەتمەك ① «يېنىكلىمەك» 的态动使：يۈكنى ～ 轻减
负担 / خەلقنىڭ دەردىنى ～ 苦疾的民人轻减 / يېنىكلەتىپ جازا بەرمەك 松轻到感使②罚处轻减，分处轻减：
依瓦什塔使风凉。～ سالقىن شامال تاشۋاينى خېلى يېنىكلەتتى
感轻分十到。
يېنىكلەشتۈرمەك «يېنىكلەشمەك» 的态动使：دەرسنى ～
程课轻减
يېنىكلەشمەك 轻减①〔动〕：ئىشچىلارنىڭ ئەمگەك سەجىللىقى يېنىكلەشتى. 了轻减度强动劳的人工。ئۇنىڭ كېسىلى يېنىكلىشىپ قاپتۇ. 了轻减势病的他。مەن：省轻，松轻②。
خېلى يېنىكلىشىپ قالدىم. 了多松轻可我。ياردەمچى كەلگەندىن كېيىن، سىز خېلى يېنىكلىشىپ قالارسىز. 手助个了来，
。了儿点一省轻微稍以可你
يېنىكلەنمەك «يېنىكلىمەك» 的态复自
يېنىكلىك 浮轻，松轻，率轻〔静〕：～ بىلەن ئىش كۆرمەك 轻率从事 / ～ ھېس قىلماق 松轻到感
浮轻：动妄举轻 يېنىكلىك قىلماق

يېنىكلىمەك 轻减①〔动〕：دېھقانلارنىڭ سېلىقى يېنىكلىدى . 农民的负担轻减了。
يېڭى 快松，松轻②：ئۆزۈم خېلى يېنىك- لەپ قالغاندەك تۇرىمەن . 我身上感到轻松快了。
يېنى ـ ۋېلى 右左，近附，周四，围周 <方>〔静〕
يېيىتما 的布散，的开铺，的开展〔静〕
يېيىتما خىش 砖面铺 <建>
يېيىتماق «يايماق»的被动使态：يولغا شېغىل ~ 碎上垫面路
子石 / قوتانغا توپا ~ 垫圈 / يەرگە قۇم ~ 沙铺上地
子草麦开摊 ~ سامان /
يېيىتىلماق «يېيىتماق»的被动态：ئۇ شېغىل يېيىتىلغان يولدا ئاستا كېتىۋاتاتتى . 他在铺着碎石子的路上慢慢行走。
يېيىشلىك 的吃好〔静〕：~ تاماق 饭的吃好的口可，的吃好①
好欲食，的吃能②：مېلىك ~ بولسا بەردى خودا ، خوتۇنلۇق ~ بولسا ئۇردى خودا . 福赐达胡是吃能畜牲，妻罚惩达胡是吃能子。
يېيىشماق «يايماق»的被动态同共：ئۇلار يوتقان ـ كۆرپىلىرىنى ئاپتاپقا يېيىشتى . 他们把被褥晒晾了。
يېيىشمەك «يېيمەك»的态同共
يېيىق 的着晾，的开撑，的开铺，的开展，的流漫〔静〕
يېيىق بۇلۇڭ 角平 <数>
يېيىق جۈملە 句展扩 <语>
يېيىق سۇيى 水头(的灌漫) <农>
يېيىقلىق 的开撑，的开铺，的开摊〔静〕：توخۇلار ~ بۇغداينى يەپ كېتىپتۇ . 鸡把他的子麦吃了。
ئۈستەلدە بۇ- گۈنكى يېڭى گېزىت ~ تۇرۇپتۇ . 今天的新报纸着开铺在桌上。
يېيىلدۇرماق «يېيىلماق»的被动使态：ئۇلار ئەندۇزا بىلەن لاينى يېيىلدۇراتتى . 他们把瓦刀用泥抹开了。
يېيىلما 的开伸，的展伸〔静〕
يېيىلما سىزىق 线开伸 <数>
يېيىلماق ① «يايماق»的被动态：خېمىر يېيىلدى . 面开撑了。
بۇ خەۋەر ھەش- پەش دېگۈچە پۈتۈن شەھەرگە يېيىلدى . 这个消息一只息消功阵传遍了全城。
كۆز ئالدىمىزدا كەڭ دالا يېيىلىپ ياتاتتى . 眼前展开了一片广阔的田野。
سۇ ھەر تەرەپكە يېيىلىپ ئاقتى . 水向四面八方流漫开了。
تۇمان پۈتۈن ئاسمانغا يېيىلدى . 大雾漫天。
بۇغدايلىقنىڭ بىر ئۇچى ئۇپۇققىچە يېيىلىپ تۇراتتى . 麦田的远远天边到伸展开了。
② «يايماق»的被动使态：ئۇلار ئەندۇزا بىلەن لاينى يېيىلدۇراتتى . 他们把泥瓦刀抹开了。
يېيىلما 的展伸，的开伸〔静〕
يېيىلما سىزىق 线开伸 <数>
يېيىلماق ① «يايماق»的被动态：خېمىر يېيىلدى . 面开撑了。
كىر يېيىلغان ئارغامچا /

يېپسىز بۆلۈنۈش 裂分丝无 <生>
يېپسىمان 的形线〔静〕
يېپسىمان باكتېرىيە 菌状线 <生>
يېپسىمان مەڭ 痣状线
يېپسىمان ھايۋان 物动形线 <动>
يېپسىمان يوپۇرماق 叶形线 <植>
يېپقۇرت 虫线〔静〕
يېپلىغ 石信، 霜砒، 砷 <古>〔静〕
يېپلىق 的丝، 的线〔静〕
يېپلىق بۆلۈنۈش 裂分丝有 <生>
يېپ - يىڭنە 线针〔静〕
يېت 味油〔静〕
يېت پۈراتماق 饼油炸(灵亡祀祭为)
يېت سالماق 饼油炸
يېتتۈرمەك «يېتمەك»的使动态: ئۇ قەلەمنى يېتتۈرۈپتۇ. 他丢笔支一了失丢。
يېتتۈرۈشمەك «يېتتۈرمەك» 态同共的
يېتمەك ①〔动〕失丢، 失遗: كىتاب يېتىپ كەتتى. 丢书了。 يېتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن. 子刀的了丢 <谚>。(增倍价身، 丢一西东喻比)的金是子把，失消② 。 ئەگە يېتىپ كەتسىڭ؟ 怎么见不了你到不见？
يېتۈك 物失丢، 物失遗 <古>〔静〕
يېتىم 籽麻胡 <古>〔静〕
يېچى 工纫缝، 者纫缝 <古>〔静〕
يېدەك 味臭، 臭 <古>〔静〕
يېدىشقاماق 闻، 嗅 <古>〔动〕
يېراغۇ 手歌، 者奏弹器乐، 师乐 <古، 艺>〔静〕
يىراق 远، 遥远: تۇغقان ~ / 祖远 بوۋىلار - ئاتا ~ 亲远، 戚亲房远 ئاتىنىڭ كۆچى ~ / 方地的远遥 جاي ~ يولدا بىلىنەر. <谚>力马知遥路。 يىراقتىكى تۇغقاندىن يېقىندىكى قوشنا ياخشى. <谚>邻近如不亲远 ئاشىققا باغدات ~ ئەمەس. <谚>远达格巴嫌不侣情。 ~ بولسا كىشىنىڭ، يېقىن بولسا چىشلىگىدەك. <谚>靠، 叫了远离 يىراقتىن قىز ئالساڭ ئۇلىقىڭ تىنماس، يېقىندىن قىز ئالساڭ قۇلىقىڭ. <谚>了不闲马骡媳了娶处远 يېنىدىكى موللا بار مەسچىت، يىراقتىكى موللا دامولا. <谚>了不静根耳媳了娶处近毛的成现是拉毛的边身 念会尚和的来远"同喻: 拉毛大是才拉毛的处远，拉经"。
يىراقتىن باشقۇرماق 控遥
يىراقتىن سېزىش 感遥 <物>
يىراقتىن ئۆلچەش 测遥 <物>
يىراق شەرق 东远
يىراقتا سەكرەش 远跳 <体>
يىراق قەدىمكى ئىرا 代古远 <地>
يىراق كۆرۈنۈش 景远
يىراقنى كۆرەلمەسلىك 视近 <医>
يىراقنى كۆرمەك 见远有
يىراقنى ئويلىماق 虑远谋深، 虑远
يىراقلاشتۇرماق «يىراقلاشماق»的使动态: مەردان رۇقىيەمنى ئۆزىدىن يىراقلاشتۇردى. 己自了离远耶柯茹使旦尔麦。
يىراقلاشتۇرۇشماق «يىراقلاشتۇرماق» 态同共的
يىراقلاشتۇرۇلماق «يىراقلاشتۇرماق» 态动被的
يىراقلاشماق ①〔动〕远疏، 离远: ناخشا ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلاشماقتا. 了去远越来越声歌。 پاراخوت قىرغاقتىن يېراقلاشتى. 岸海了离远船轮。 مەن ئۇنىڭدىن مەقسەتلىك ھالدا يىراقلاشتىم. 远疏他和意有我。 بۇ يول بىلەن ماڭساق، يولىمىز يىراقلىشىپ كېتىدۇ. 路، 话的路条这走远变会。
يىراقلىق 式形词名的 «يىراق»
يىراقلىماق = يىراقلاشماق
يىراق - يېقىن 疏亲، 近远〔静〕: ئۇ يىراق - يېقىندىغا تونۇلدى. 名闻近远他。 ~ دېمەي، بىردەك مۇئامىلە قىلماق 仁同视一، 疏亲分不
يىراماق 远疏، 离远، 开离 <古>〔动〕
يىرايا 方北، 边左 <古>〔静〕
يىرتقۇچ 的猛凶〔静〕
يىرتقۇچ دىنوزاۋۇر 龙禽 <动>
يىرتقۇچ قۇش 禽猛 <动>
يىرتقۇچ ھايۋان 兽猛
يىرتقۇچلۇق 面恶凶 ~ ئەپتى - بەشىرە的恶凶〔静〕: 目面狞狰، 目
يىرتقۇزماق «يىرتماق» 态动使的
يىرتقۇزۇشماق «يىرتقۇزماق» 态同共的
يىرتقۇزۇلماق «يىرتقۇزماق» 态动被的
يىرتماق 撕 ~ قەغەز: 毁撕، 破撕، 破扯، 撕〔动〕: 撕上墙从画把 تامدىكى رەسىمنى يىرتىپ تاشلىماق 下纸 / 张一(掉撕)下扯 قەغەزنى يىرتۇۋالماق 来 / 具面假下撕 تۆمۈر ساختا چۈمپەردىنى يىرتۇۋەتمەك / 纸袖的他了破扯杆栏铁 رېشاتكا ئۈنىڭ يەڭلىرىنى يىرتۇەتتى.

子。كېلىشمىنى يىرتىپ تاشلىماق 议协毁撕

يىرتىشتۇرماق 破撕，破扯，撕〔动〕

يىرتىشماق «يىرتماق»的态同共的

يىرتىق 衣破 كىيىم ～：的碎破，的破撕，的破①〔静〕 ～ / 服上破 چاپان ～ / 纸的碎破 قەغەز ～ / 衣子勺，窿窟笑缝破 تۆشۈك ～ ، چۆمۈچ قازاندىن . ＜谚＞ 锅铁笑"步百笑步十五"同喻；锅铁笑了不坐的破子靴 ＜谚＞ . ئاش يېيەلمەس ～ ، يېڭى ماس 损 پۇل ～：的伤损② 。看佳上不吃的破子袖，席上币破，币的伤

يىرتىلماق «يىرتماق»的态动被的：ئايىغىم يىرتىلىپ كەتتى . 我。了破服衣你 . كىيىمىڭ يىرتىلىپ كېتىپتۇ 。了破鞋的

يىرتىنچۇ 宙宇，界世 ＜古＞〔静〕

يىرغۇزماق «يىرماق»的态动使的

يىرگەندۈرمەك «يىرگەنمەك»的态动使的：كىشىنى ～ 人令 恨憎人令，恶憎

يىرگەنمەك 恶憎，恶厌〔动〕：چىرىك ، چاكىنا ئىستىلدىن ～ 风作的俗庸朽腐恶厌

يىرگىنچ 恨憎，恶憎〔静〕

يىرگىنچلىك 作人令，的憎可，的恶丑，的恶厌〔静〕 ～：的呕 قىياپەت 丑态 / ئەپتى - بەشىرىسى ～ 面憎可目面

يىرگىنىشمەك «يىرگەنمەك»的态同共的

يىرىماق ②枝树撵 ～ دەرەخ شېخىنى 裂撕，撵①〔动〕：ئۇ مېنىڭ گېپىمنى يىرمىدى . 有没他：绝回，绝拒＜转＞ ھارۋىكەشلەر شائىرنىڭ سۆزىنى يىرماي ، جىمجىت ئولتۇرۇپ ئاڭلاشتى . 的人诗断打有没们式把车：断打③。我绝回。着听地静静，话

يىرۇمەك 坏弄，坏破②质变，坏变，坏①＜古＞〔动〕

يىرىشماق «يىرماق»的态同共的

يىرىق 蹊鼠，沟股腹＜理生＞②缝裂①〔静〕

يىرىق چۈلۈك 销口开＜机＞

يىرىك 发粗 ～ / 活粗 ئىش ～：的糙粗，的粗①〔静〕 چاچ ～ / 发粗 ئۇن ～：的大庞，的型大，的大②面粗 ساناەت 业工大 ～ / كارخانا 大③业企型大 ～ ، 望声有面方深精容内或长幅篇指人的就成有 ～：的繁，重粗④著巨 ئەسەر ～：(作著的某在指)巨，大 ئۆسۈشلەپچىقىرىش 产生的重繁

يىرىك باشقۇرۇش 营经放粗＜经＞

يىرىك تاش قورال 器石粗

يىرىك تالا 维纤粗

يىرىك تۇك 毛刚

يىرىك چىرىندى 质殖腐粗

يىرىك ساپال 陶粗

يىرىك ئىقتىساد 济经大＜经＞

يىرىك يېزا ئىگىلىكى 业农大＜农＞

يىرىكچىلىك 漠冷系关，膜隔〔静〕：ئۇلارنىڭ ئارىسىغا ～ سېلىپ قويمايلى . 中)漠冷得变系关的们他使要不们我。(膜隔生产间)。

يىرىكلەشتۈرمەك «يىرىكلەشمەك»的态动使的

يىرىكلەشتۈرۈشمەك «يىرىكلەشتۈرمەك»的态同共的

يىرىكلەشتۈرۈلمەك «يىرىكلەشتۈرمەك»的态动被的

يىرىكلەشمەك 糙粗变①〔动〕：قول ～ 关)②糙粗变手：糙粗变，淡冷变，漠冷变(系斯喀对事件这因坦力苏 . قاسىم بىلەن يىرىكلىشىپ قالدى . 人待 كىشىگە ～ قىلماق 式形词名的«يىرىك»：膜隔生产 چۈشمەك ～ / 暴粗

يىرىڭ 疮脓，包脓 ～：脓〔静〕 قېپى

يىرىڭدەك 的用耐不，的实结不〔静〕：بۇ ～ رەخت ئىكەن . 软又薄又布这。

يىرىڭلىق 疮脓 يارا ～：的脓化，的脓有〔静〕

疱脓 ＜医＞ يىرىڭلىق قاپارتقۇ

胸脓 ＜医＞ يىرىڭلىق كۆكرەك

肿脓 ＜医＞ يىرىڭلىق ئىششىق

يىرىڭلىماق 脓化〔动〕：يارا يىرىڭلاپ كېتىپتۇ . 化疮的你。了脓

يىرىڭمەك 难，痛悲，惜惋，心痛，惜痛＜古＞〔动〕 愁忧，过

يىرىلماق 了劈枝树 ～ دەرەخ شېخى «يىرماق»的态动被：

يىرىمسىچىگ 可，的恶可，的闻难，的听难＜古＞〔静〕 的厌讨，的憎

يىرىز 草茏茏＜古，植＞〔静〕

يىرۇ 族彝〔静〕

يىرۇچە 舞族彝 ئۇسسۇل ～：的式族彝②语彝①〔静〕 俗风族彝 ئادەت ～ / 装服族彝 كىيىم ～ / 蹈

يىش 原高，地高②山①＜古＞〔静〕

يىشىغ 的成编条皮)绳皮，带皮，条皮①＜古＞〔静〕 牌箭挡，盾②(子绳

يىشقلىغ 的盔戴，的盔有＜古＞〔静〕

يىشىم 套腿膝护寒防，靴软膝护寒防＜古＞〔静〕

يېشىن 悴憔，白苍，沉阴(色脸) <古><静>

يىغا 哭：～ ئاۋازى 声哭 / يىغىسى يوق ئۆلۈم بولماس ، كۆلكىسى يوق توي . <谚> 没，葬丧为其成不声哭有没 。礼婚为其成不声笑有

يىغا سالماق 大声哭

يىغا ئولاشماق 水泪满噙：بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ ، كۆزلىرىمگە يىغا ئولاشتى . 了满噙里眼的我，耗噩个这到听 。水泪

يىغا ياماشماق = يىغا ئولاشماق

يىغاچ 星木 <古，天><静>

يىغا ـ زار 泣：～ ئاۋازى 哭声，啼啼哭哭 <静>

يىغا ـ زارلىق 涕流哭痛，泪抹天哭 <静>

يىغا ـ يۆگەم 统统笼笼，统笼 <静>

يىغدۇرماق «يىغماق» 的使动态

يىغدۇرۇشماق «يىغدۇرماق» 的同共态

يىغدۇرۇلماق «يىغدۇرماق» 的被动态

يىغقان ـ تەرگەن 西东的攒积：～ نەرسىلەر 攒积 <静>

يىغقان ـ تۇققەن 蓄积，攒积 <静>

يىغقۇچى 者集收：～ ماركا 者邮集 <静>

يىغقۇچى تۇگۇن 结电集 <物，电>

يىغقۇچى رايون 区电集 <电，物>

يىغقۇچى قۇتۇپ 极电集 <电>

يىغقۇچى لىنزا 镜透聚会 <物>

يىغلاپ ـ قاقشاپ 怨报啼哭，迭不苦叫啼啼哭哭 <静>：ئۇنىڭ ～ ، ئاخىر بىر يىلنى ئوتكۈزدى . 苦叫啼啼哭哭也他 。年一了过熬于终地天连

يىغلاتماق «يىغلىماق» 的使动态：ئۇ بالىنى يىغلاتتى . 把他 。了哭弄子孩

دوست يىغلىتىپ ئېيتار ، دۈشمەن كۈلدۈرۈپ . 喻：笑你叫言谗的人敌，哭你叫言良的友朋 <谚> 。“行于利耳逆言忠，病于利药良口苦”同 سېخىينىڭ كۆلكىسى بېخىلنى يىغلىتار . <谚> 让会声笑的人方大 。泣哭鬼凿客

يىغلاشماق «يىغلىماق» 的同共态

يىغلاڭغۇ 的哭爱，的哭爱 <静>：～ بالا 的子鼻哭爱，的哭爱子孩

يىغلاڭغۇلۇق «يىغلاڭغۇ» 的象抽名词

يىغلاڭغۇلۇق قىلماق 啼啼哭哭，泪抹天哭 <静>

يىغلامسىراشماق «يىغلامسىرىماق» 的同共态

يىغلامسىرىماق 儿腔哭着带，声哭着带 <动>：ئۇ يىغلامسىراپ سۆزلىدى . 说声哭着带他 。

يىغلىماق 哭①泣，哭：ھۆڭرەپ ～ ئۆكسۈپ ～ 哭大啕嚎 / يىغلاپ ئۇنى پۈتۈپ كەتمەك 泣暗 ～ ئۇنسىز / 咽哽，咽呜 / زار ـ زار 声成不泣 / ئۇ يىغلاپ ئېقىپ كەتتى . 了人泪了成得哭她 。بالا يىغلىمىغۇچە ئانا ئەمچەك سالماس . 奶喂不娘，哭不子孩 <谚> 。哭② 诉，说诉：مەن ئىدارە باشلىقىغا يىغلىسام ، سۆزۈمگە قۇلاق سالمىدى . 睬理有没长局，说诉长局向我 。

يىغما 的总归，的合集，的中集 <静>：مەن بالىلىرىمنى بەقەش ئۈچۈن ، بىر يىل مەھەللىمىزنىڭ ～ قويلىرىنى باقتىم . 为 。年一了牧放中集羊的家各里村把我，口糊家养了

يىغما خۇلاسە 理推纳归 <罗>

يىغما كارىۋات 床叠折

يىغما لوگىكا 辑逻纳归 <逻>

يىغماق 集 ～ 集征，集召，合集，中集①：دىققىتىنى ～ 力意注中 / ئىشچىلارنى ئۇيۇشقۇچىلارنى ～ 人工集招 / 拢归，拢收，容收，罗收，集收，收②生学合集：～ ئىشنى 工收 ～ باج / 税收 ～ تور / 网收 / مەدەنىيەت يادىكارلىقلارنى يىغىپ ساقلىماق 物文藏收 / تارىخىي ماتېرىياللارنى ～ 料史罗收，料史集征 / نەرسە ـ كېرەكلەرنى بىر يەرگە ～ 聚，攒积，累积③ 起一到拢归西东把 / ئىككى پۈتىنى يىغۋالماق 起曲蜷腿条两把：积蓄，集 / ئوغۇت ～ 来集聚 / پۇل ～ 钱攒 / 肥积 ～ كۈچ 量力 / يامغۇر سۈيىنى ～ 水雨积蓄 ④场起 / خامان ！ ئۇ دەرھال ئۇكىنىنى يىغىپ ، ئالدىراپ ئۆيگە قايتتى . 嘴住！话说止停，业营止停：ئاغزىڭنى يىغ ！ 店上关刻立他 。家了回匆匆，门

يىغۇبلىش رادىئوسى 度敛收，径半敛收 <数>

يىغىپ ـ تۆشەپ 攒积地滴一点一 <静>

يىغىپ ـ تېرىپ 攒积 <静>

يىغىپ ئېيتقاندا 之言而总 <助>

يىغىپ ـ يۆگەپ 通通，统统 <静>

يىغىچى 人的丧哭人代 <静>

يىغىش 子份 <静>

يىغىش قىلماق 凑份子：ئازراقتىن يىغىش قىلىپ ، ئۇنى يوقلاپ قويايلى . 吧他望探去子份儿点凑家大 。

يىغىشتۇرماق 拢拾，拾收①：يۇك ـ تاقلارنى ～ 收 / ئۆي ئىچىنى يىغىشتۇرۇپ قويماق 装行点打，李行拾 / ئەگەر مەسىلە مۇڭا پىق ھەل بولمىسا ، يىغىشتۇرۇش تېخىمۇ تەس بولىدۇ . 子摊收 ～ 下一掇拾子房把 / 问果如 。

يەغىم[1] 〔静〕 收割：بازلىق ～ / 收夏 ～ كۈزلۈك 收秋

يەغىم[2] 堆 <古>〔静〕

يەغىم - تېرىم 〔静〕 收、种收，播：كۈزلۈك ～ 秋收秋播 / يەغىم - تېرىمنىڭ قاتلاق پەيتى 农时忙节时

يەغىن 〔静〕 会，会议：يەغىننىڭ مۇھىم خاتىرىسى 会议纪要 / يەغىن كۈنتەرتىپى 会程日议

يەغىن ئاچماق 开会

يەغىنچاق 〔静〕 练精，要扼，凑紧，练简，括概：～ يېزىلغان ماقالە 练精得写文章的 / ئۇ ناھايىتى ～ سۆزلىدى 这个人很话练简。 بۇ يېزىدا ئاھالىلار خېلى ～ جايلاشقان 这个村居民住得很凑紧，动作象形说小品文，练洗字句炼。 ئىكەن

يەغىنچاقلاتماق 态动使的 «يەغىنچاقلىماق»

يەغىنچاقلاشماق 态同共的 «يەغىنچاقلىماق»

يەغىنچاقلانماق 态动被的 «يەغىنچاقلىماق»

يەغىنچاقلىق 性括概 〔静〕

يەغىنچاقلىماق 〔动〕 结归，纳归，括概：يەغىنچاقلاپ ئېيتماق 讲地要扼，讲来起括概 / بۇ ئۇنىڭ نۇرغۇنلىغان پاكىتلاردىن يەغىنچاقلاپ چىقارغان يەكۈنى 这是从他大量的论结出来的纳归中实事。 سەۋەبلەر ناھايىتى مۇرەككەپ، يەغىنچاقلىغاندا، ئۇچ جەھەتتىن يېراقلاشمايدۇ 原因很复杂，归纳起来，面方个三外不。

يەغىنچاقلاش لوگىكىسى 归纳逻辑 <逻>

يەغىندى 〔静〕 编汇，集汇①：编汇律法 قانۇنلار يەغىندىسى 全部材料的汇集 ②总，数总：بارلىق ماتېرىياللارنىڭ يەغىندىسى 合综 ～ / خەۋەرلەر 合综④数和 <数>③合总的新闻

يەغىندى توپلام 集和 <数>

يەغىندى تېزلىك 合速度 <物>

يەغىندى تېمپېراتۇرا 积温 <气>

يەغىندى جازا 合总和 <法>

يەغىندى قىممەت 合总值 <经>

يەغىندى كۈچ 合力 <物>

يەغىندى ئۇقۇم 综合概念 <逻>

يەقۇغ 〔静〕 的弃废，的倒推被，的翻推 <古>

يەقتىماق 〔动〕 倒，倒推，倒吹，倒撞，倒割，倒放：پالۋان ئۇچ چېلىشچىنى يەقتىتى. 力大士三了倒摔 / بوران دەرەخلەرنى يەقتىۋەتتى. 倒吹树把风大。 ئەسكى ئۆينى ～ 了。房子旧倒推 / بۇ لوگۇنى يەقتىۋەتسەڭىز، يۈز يۈەن تۆلەيسىز. 瓶花个这倒撞要你赔，一百元。

يەكتۈرۈك 〔静〕 除)撤②。了拾收难更就，当不理处题：(去 سىز چەنە - قاچىلارنى يەغشتۇرۇۋېتىڭ. 了撤盏碗把你，收③。 كۈلكىسىنى يەغشتۇردى - دە، جوزىغا بېشىنى قويۇپ يىغلاشقا باشلىدى. 收敛：ئۇ 哭上子桌在放头把，容笑起敛他。 پۇل بولمىغاچقا، ئوقۇشنى يەغشتۇرۇپ قويۇشقا مەجبۇر بولدۇم. 来起了念的学上起收好只我，钱有没为因。 ئۇلار قۇلاق كەستىلەرنى قاتتىق يەغشتۇرۇپ، يۇرتنى تىنچلاندۇرۇپتۇ. 头。④治惩：ئۇلار 方一了保，棍恶帮一惩严们他。 安平。

يەغشتۇرۇشماق 态同共的 «يەغشتۇرماق»

يەغشتۇرۇلماق 态动被的 «يەغشتۇرماق»

يەغشىماق 态同共的 «يىغماق»：ئۇلار پۇل يەغشىپ، ئوقۇشسىز قالغان بالىلارغا ياردەم بەردى. 学失了助帮钱凑们他。 童儿。

يەغما 下见

يەغما جۈملە 句展扩非 <语>

يەغىلما 的累积，的合聚，的中集 〔静〕

يەغىلما دولقۇن 波聚会 <物>

يەغىلما قەرز 欠积 <经>

يەغىلماق[1] ① «يىغماق»的自复态②态动被的 «يىغماق»：هېلىقى بالا ياماڭ ئىشلاردىن خېلى يەغىلىپ قالدى. 不子孩那了多敛收，事坏干。

يەغىلماق[2] 〔动〕 齐聚，合聚，合集，集聚①：مەيدانغا نۇرغۇن ئادەم يەغىلدى. 人多许了集聚场广。 سائەت ئوندا دەرۋازا ئالدىغا يەغىلىمىز. 十点钟在合集口门大。 كونا ساۋاقداشلارنىڭ بىر جايغا يەغىلمىقى ناھايىتى تەس. 老同学在合聚学易不很起一。 چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە دەرۋازا ئالدىغا يەغىلىپ بىللە ماڭايلى. 一起在合聚口门大在们我时三午下，一齐聚。 قۇم يەغىلسا تاغ بولار. 积②。走儿块存积，积：يەغىلىپ قالغان قار / 雪积 <谚>。 يەغىلىپ قالغان مادىي ئەشيا 塔成沙积 拢围，拢凑③资物的存积：كۆپچىلىك بىر يەرگە يەغىلىپ پاراڭلاشماق 天聊起一到拢凑儿伙大 / ئاشپەزنىڭ چۆرىسىگە يەغىلۇالماق 围周员事炊在拢围

يەغىلىش 〔静〕 敛收 <数>

يەغىلىش بەلۋېغى 带聚汇 <地>

يەغىلىش رايونى 带集富 <地>

يەغىلىش سىزىقى 线合辐

يەغىلىشچان 的敛收 〔静〕

يەغىلىشچانلىق 性敛收 <数>〔静〕

يەغىلىشماق 态同共的 «يەغىلماق»

他 。ئۇ يېرىم كۈندە بىر مو يەرنىڭ بۇغدىيىنى يىقىتتى . 元
翻推②。子麦亩一了倒割天半 **يىقىلماق** 〔动〕 ①跤摔，倒摔，跌
栽天仰 ～ ئۆڭدىسىغا：跤摔，倒摔 ～ / 天朝面仰个了摔，倒
摔要就心小不一，滑太路 . يىقىلىپ چۈشىسەن . 了来下摔上马从他 . ئۇ ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى 。跤
服不)跤摔想还了倒摔 <谚> . يىقىلغانىنى يەر كۆتۈرەر . 着托地有了倒摔 <谚> 。يىقىلغان چىلىشقا تىرىماپتۇ
次一这 . ئۇ بۇ قېتىم ئاز كەم مىڭ يۈەنگە يىقىلدى . 费破④ ；掉垮③。了塌倒墙 . تام يىقىلدى ：塌倒② 。(输
元千近了费破也说少他 。

يىقىلىپ ـ سوقۇلۇپ 〔静〕 脑碰头磕，撞撞跌跌：ئۇ ～ ئۆيگە قايتىپ كەتتى . 了去家回地撞撞跌跌他 。

يىقىلىپ ـ قوپۇپ 〔静〕 绊绊磕磕：ئۇ بولدا كۆپ قېتىم ～ ، مىڭ ئەستە كەلدى . 易容不好，的绊绊磕磕路一他 到来才 。

يىقىلىشماق «يىقىلماق» 的共态同：ئۇلار بىرنەچچىسى تەڭ يىقىلىشتى . 了倒跌时同个几们他 。

يىقىنتى 〔静〕 迹遗，墟废 <古>

يىك 〔静〕 锭纺，锤纺

يىك بىلەن ئاسما ئاسلىق <成> 不说话，语后搭不言前

يىكتەك 的直笔〔静〕：～ توز يول 路的直笔

يىكتەك بولۇپ كەتمەك <成> 矩规规，贴贴服服

的乖乖，矩

يىكچى 〔静〕 者锤纺制

يىكچىلىك 〔静〕 业造制锤纺：ئۇنىڭ يىكچىلىكتە يىراق ـ يىقىنغا داڭقى كەتكەندى . 名闻近远他业造制锤纺在 。

يىكدان 〔静〕 架支锭纺

يىگ[1] 的熟未，的生，生 <古>〔静〕

يىگ[2] 〔静〕 子嗣 <古>

يىگەن 〔静〕 甥外 <古>

يىگلەتمەك «يىگلىمەك» 的态动使

يىگلەشمەك «يىگلىمەك» 的共态同：كاۋىلارنىڭ ھەممىسى يىگ ـ لىشىپ قاپتۇ . 了蔫都瓜南 。

يىگلىمەك 〔动〕 ①蔫：پەسمدۇر يىگلەپ كەتتى . 西柿红蔫 性缩萎②。了缩萎：缩萎 يىگلەش خاراكتېرلىق ئاشقازان يەللىكى 胃炎③惨憔，悴瘦弱：بىچارە بالا يىگلەپ قورايدەك بولۇپ قاپتۇ . 峋嶙骨瘦样一草枯像子孩的怜可 。

يىگى 〔静〕 的密紧，的紧 <古>

يىگىت 〔静〕 ①汉好②子伙小：～ سۆزىدىن قايتماس ، يول ـ ۋاس ئىزىدىن . 回走不虎老，口改不话说汉好 <谚> 。路头 郎新③。

يىگىت قولدەشى 相傧男

يىگىتبەشى 〔静〕 ①(的中动活乐娱旧②者持主性男 子男的道之妇夫述讲郎新为时

يىگىتچىلىك 〔静〕 概气汉好：ئۇ دېگەن يىگىتچىلىكى يوق نېمە . 伙家的概气汉好没个是他 。

يىگىتلىك 的人年青①〔静〕：～ غەيرىتى 干的人年青 的：～ / 劲 غورۇرى 的轻年，的年青②心尊自的人年青 ～ دەۋرى 代时年青

يىگىتلىك قىلماق 气豪现表，概气汉子男现表

يىگىرمە 十二〔静〕

يىگىرمە ـ ئوتتۇز 十三二〔静〕

يىگىرمىنچى 〔静〕 十二第：～ باشلانغۇچ مەكتەپ 十二第 学小

يىگىنە 坠耳 <方>〔静〕

يىڭ[1] 营 <军>〔静〕

يىڭ[2] 子簪(的开分发头将来用) <方>〔静〕

يىڭ[3] 涕鼻 <古>〔静〕

يىڭاق 面方，方 <古>〔静〕

يىڭجاك 长营 <军>〔静〕

يىڭدەگۇ (子孩的涕鼻拖)虫涕鼻 <古，骂>〔静〕

يىڭناسقۇ 火腺睑，肿粒麦 <医>〔静〕

يىڭناغۇچ 蜓蜻 <动>〔静〕

يىڭنە 针〔静〕：～ تۆشۈكى 针儿鼻 / ～ كۆزى 针 眼 / ～ كىچىك بولسىمۇ ، يۇتقىلى بولماس . 虽针 <谚> 。得不吞，小 。风的大(驼骆)斗过透窟窟的大眼针 <谚> . يىڭنىسىنىڭ كۆزىدەك تۆشۈكتىن تۆگىدەك شامال كىرىدۇ . 井挖针以：بۇ يەردە يىڭنە بىلەن قۇدۇق كولىغاندەك 针以同如就路筑里这在 . بىر ئىش ～ يول ياساش خۇددى 。井挖

يىڭنە تۆتقا 卡针(的机纫缝)

يىڭنە زىرە 环耳金花錾

يىڭنە سانجىش 刺针 <医>

يىڭنە ئىش 活线针
يىڭنە يوپۇرماق 叶针 <植>
يىڭنە يوپۇرماقلىق دەرەخ 树叶针 <植>
يىڭنە يوپۇرماقلىق ئورمان 林叶针
يىڭنە يېگەن ئىتتەك 峋嶙骨瘦，柴如瘦骨
يىڭنىبېلىق 鱼针 <动>〔静〕
يىڭنىچۆك 娘豆 <动>〔静〕
يىڭنىچىلىك 〔静〕针的大样一针：ئۇ ~ نەرسىسىنىمۇ يېشقەلارغا بەرمەيدۇ . 针给不也他西东的小大般针。
يىڭنىسىمان 的状针〔静〕
يىڭنىسىمان قار 雪针 <气>
يىڭنىسىمان كرىستال 体晶状针 <冶>
يىڭنىقېرىن 圆蚊虫 <植>〔静〕
يىڭنىلىق 的式针〔静〕
يىڭنىلىق پرىنتېر 机印打式针 <印>
يىڭنىمىق 针头大〔静〕
يىل 〔静〕年①：月岁，岁年，月年，头年，份年，代年，年：بۇ ~ / 年今 كېلەر / 年明 ~ 20 ـ ئەسىرنىڭ 90 ـ يىللىرى二十世纪九十年代 / بىز بىر يىلدا تۇغۇلغان ئىدۇق . 我们在生一同年份。 ئۇ بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغىلى خېلى يىللار بولدى . 了行有一这干他。 پارا-كەندىچىلىك بولغان يىللار 兵荒马乱(动乱)的年月 / ئۇزۇن يىللار ئۆتكەچكە ، بۇ ئىش ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ . 因年久，这件事我便忘了。 ئۇزاق يىللار 漫长的岁月
日祭年周②月
يىل ئاتلىماق 隔年，年跨度：يىل ئاتلاپ مېۋىلىمەيدىغان ئۈزۈم / 果结年隔
يىل بويى 常年，年终，年一到头：تاغ چوققىلىرى ~ قار بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدۇ . 山峰终年积雪。
يىل ھالقىسى 轮年 <植>
يىلىنى بەرمەك 日祭年周过
يىلىنى قىلماق = يىلىنى بەرمەك
يىلان 〔静〕虫长，蛇 <动>：يىلاندىن قورققان ئارغامچىدىنمۇ قورقار . <谚> "一朝被蛇咬，三年怕井绳"。 ~ ئۇزۇم ئەگرى ئەمەس ، يولۇم ئەگرى دەيدۇ . <谚> 不是蛇表，直不己自是不说路。 يىلاننىڭ تېشى سىلىق ، ئىچى زەھەر . <谚> 蛇表面光滑，内心狠毒。 جىم ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىماق <成> 打草惊蛇
يىلان باش ئالتۇنكۆز <动> 蛉蛇

يىلان باغرى 曲盘，曲崎：~ يول 路山的曲崎
يىلان قاسرىقى 蜕蛇
يىلان قۇيرۇقلار سىنىپى <动> 纲尾蛇
يىلانلار ئەترىتى <动> 目蛇
يىلاننىڭ كۆڭشىگىنىنى تۆيماق <成> 毫秋察明，灵机常非
يىلان يىللىق 蛇属：ئۇ ~ . 他属蛇。
يىلان يىلى <天> 年蛇
يىلانبېلىق 〔静〕鱼鳝 <动>
يىلان ـ چايان 〔静〕蝎蛇
يىلانچى 人蛇耍〔静〕
يىلانسىمان 〔静〕的形蛇
يىلانسىمان سالاماندرا <动> 螈鳗
يىلانسىمان قامچىئوت <植> 蓼茎卷
يىلانلىق 〔静〕方地的多蛇，窝蛇
يىلانئوت 〔静〕藻茨 <植>
يىلەك 〔静〕甲马，衣上袖无 <古>
يىلپىز 〔静〕豹 <动>
يىلپىز تۇماق 帽皮皮豹
يىلتىز 〔静〕根：ئۇق ~ / 根主 يان / 则根 / چاچما ~ / 根须 / چىش يىلتىزى 齿根 / چاچ يىلتىزى 根发 <植>①根 <数>②根
يىلتىز ئالماشتۇرۇش 根错 <数>
يىلتىز بەلگىسى 式根 <数>
يىلتىز بويىنى 颈根 <生>
يىلتىز بېسىمى 压根 <生>
يىلتىز بىخى 芽根 <生>
يىلتىز تاجسى 冠根 <生>
يىلتىز تارتماق 根扎
يىلتىز تۈكچىسى 毛根 <生>
يىلتىز تۈگۈن باكتېرىيىسى 菌瘤根 <生>
يىلتىز تۈگۈنچىسى 瘤根 <生>
يىلتىز تىكمەك 插根
يىلتىز چىقىرىش 方开 <数>
يىلتىز چىڭماق 固稳基根
يىلتىز سان 数根，数方开被 <数>
يىلتىز سۆز 词根 <语>
يىلتىز سىرتىدىن ئوغۇتلاش 肥追外根 <农>
يىلتىز سىستېمىسى 系根 <植>
يىلتىز غولى 茎根 <生>

يلتىز غىلىپى 鞘根 <生>
يلتىز كۆرسەتكۈچى 数指根 <数>
يلتىز ئويما 雕根 <艺>
يلتىز ئۈلاق 接根 <农>
يلتىزىغا پالتا چاپماق 除根，除铲；除根：جاھالەتنىڭ ～ 根祸除铲 / ئاپەتنىڭ ～ 昧愚除根 / كەمبەغەلچىلىكنىڭ ～ 根穷除铲
يلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىماق 除铲根连
يلتىزىدىن قۇرۇتماق 除铲，除根
يلتىزىنى قىرقماق = يلتىزىغا پالتا چاپماق
يلتىزخور 物动食根〔静〕
يلتىزخور چاشقان 鼠田根 <动>
يلتىزداش 的根同〔静〕
يلتىزداش سۆز 词族同，词根同 <语>
يلتىزكۆك 药山 <古，植>〔静〕
يلتىزلىق 的多根，的根有〔静〕
يلتىزلىق بۇۋانە 头乌根多 <植>
يلتىزلىق تىل 语根词 <语>
يلتىزلىق قەۋەت 层结盘根草 <地>
يلتىزلىق ئىپادە 式根 <数>
يىلدىن ـ يىلغا 年一比年一，年年〔静〕：～ ئەھۋەققي قىلماق 展发在年年 / ھازىر دېھقانلار ～ بېيىۋاتىدۇ . 在现富年一比年一民农。
يىلسايىن 年逐〔静〕：بۇ يەرلەرنىڭ ئۇنۇمدارلىقى ～ تۆۋەنلەپ كەتتى . 这些地土力肥的年逐降下。
يىلسېرى 年一比年一〔静〕：年逐，年一比年：ئۇ كەسپىتە ～ ئىلگىرىلىدى . 他在业务上年一比年一进步。
يىلقا 群马，马〔静〕
يىلقىچى 人马牧〔静〕
يىلقىچىلىق 业马牧〔静〕
يىللاپ 月累年成，年成〔静〕：～ سىرتتا چېپىپ يۈرمەك 成年累月在地外奔波
يىللىق ①年周〔静〕：ئاپتونوم رايونىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىقى 自治区成立五十年周①；～ سېنىڭ 资工年，薪年②；～ 3 ～ 2 ～ سىنىپ 年级③。元千六为资工年的班二级年 / مەن بۇ يىل 2 ـ يىللىقا كۆچىمەن . 我今年计划三年级。～ پىلان ئىش：的度年，的年④。时间习学的年三 / ئۈچ ～ ئوقۇش ۋاقتى 部干利水的年几十作工 / ئون نەچچە ～ سۇ كادىرى 1989 ـ ～ خام 算预度年的年 1989 چوت
يىللىق باھا 核考度年，评年
يىللىق تەقسىمات 配分终年 <经>
يىللىق دارامەت 入收年
يىللىق شەجەرە 谱年
يىللىق مەھسۇلات 量产年
يىللىق ھېسابات 算核度年
يىللىق ئۆسۈم 利年，息年 <经>：～ ئۈچ پىرسەنت . 厘三利年。
يىللىق يېغىن مىقدارى 量水降年 <气，地>
يىللىقچى 工长〔静〕
يىللىقچىلىق 词名象抽的«يىللىقچى»
يىللىقچىلىق قىلماق 工长扛
يىللىماق 年越，年过〔动〕：ئۇ خەتتە ئاقسۇدا يىللىمايدىغانلىقىنى يېزىپتۇ . 他在不说中信克苏过年。يىللىمايدىغان پىلە ئۇرۇقى 不越年种蚕
يىلمۇيىل 年连，年年〔静〕：～ مول ھوسۇل ئالماق 大年连丰收
يىلىمىق 的微细②的嫩娇，的细纤①<古>〔静〕
يىلنامە 史年编，表年，鉴年〔静〕
يىلىك 髓骨 <理生>〔静〕
يىلىك خورىسى 素髓 <理生>
يىلىك غىلىپى 鞘髓 <理生>
يىلىكى توشماق 实厚底家②盛旺力精，壮健变①
يىلىكى توق ②沛充力精，盛旺力精，壮力强身①
يىلىكىدە سۇ ئىچمەك 实殷道家
②来活去死得整① <成>
يىلىكى سۈيۈق 夺豪取巧
يىلىكىنى چاقماق 弱虚
يىلىكىنى شورىماق 尽力疲精得搞，垮搞 <成>
يىلىكىنى قۇرۇتماق 髓吸骨敲 <成>
يىلىكىنى قۇرۇتماق 子断使，产荡家倾使 <成>
يىلىكىنى ئۇزۇك 孙绝：قۇرغاقچىلىق ئەل ـ يۇرتنىڭ يىلىكىنى قۇرۇتۇشقا باشلاپ . 薄底家②弱虚① <成>
يىلىكى ئۇزۇلمەك 了产荡家倾得搞们亲乡把始开已灾旱。
：有所无一，洗如贫一 <成>
ئۇ يىللاردا قوشنىلىرىمىزنىڭ يىلىكى ئۇزۇلۈپ كەتكەنىدى . 年那。洗如贫一是都们居邻头
يىلىنچىغا 的味滋无 <古>〔静〕

يىمەن 漠荒 <方>〔静〕

يىمىرتغا 的脆，的嫩娇，的嫩 <古>〔静〕

يىمىرغا 面心空，朵耳猫 <食>〔静〕

يىمىرمەك 捻②团面揉 ～ خېمىرنى：揉，搓①〔动〕 يۇ-
رۇتنى ～ 溃击，毁摧③髭胡捻 دۈشمەن سېپىنى：溃击，毁摧
线阵人敌

يىمرۇلۇ-گۇ 毁被，的毁摧被，的坏破被 <古>〔静〕
的坏

يىمىرىشمەك «يىمىرمەك» 态同共的

يىمىرىلمە 的化风②物化风①〔静〕

يىمىرىلمە پوست 壳化风 <地>

يىمىرىلمە قەۋەت 层化风 <地>

يىمىرىلمەس 的毁摧可不〔静〕 ～ كۈچ 的毁摧可不
量力

يىمىرىلمەك «يىمىرمەك» 的被动态：ئۇ چېچەكلەرنى بىر ئۆۋە-
لىغاندى ، ھېلىقى چېچەكلەر يىمىرىلىپ ، كىچىككىنە كاللەككە

ئايلىنىپ قالدى . 团团花了成花些那，搓一儿花把他
儿 。تاغ چوڭ بولغان بىلەنمۇ ھامان يىمىرىلىدۇ . 山高虽大 ，
但总还会化风 。

带化风 <地> يىمىرىلگەن بەلۋاغ

层化风 <地> يىمىرىلگەن قاتلام

床矿化风 <地> يىمىرىلگەن كان

律定变衰 <化，物> يىمىرىلىش قانۇنى

يىمىڭسو 草命益 <方，植>〔静〕

يىن 物留残的化消未胃物动刍反〔静〕

يىنتەم 往往，常常，时时，常时 ，常经 <古>〔静〕

يىنچۈرمەك 头低，身俯，腰弯，跪 <古>〔动〕

يىۋماق 扬赞，赞称，奖夸 <古>〔动〕

يىۋىنگ 设摆，品缀点，品饰装 <古>〔静〕

يىۋىنگ - تىزىنگ 品缀点，物饰，品饰妆 <古>〔静〕

يى - يى - يى (走转左向畜役令命)咿，咿〔叹〕

ئۇيغۇر تىلىدىكى قوشۇمچىلار

缀词语尔吾维

I سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار　缀词词构

1 . تۆرغۇن سۆزلەردىن تۆرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار　由静词成构词静词的缀词	
قوشۇمچىلار　词缀	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە　子例
- انە	ئاقىلانە ، خالىسانە ، جەسۇرانە ، دوستانە ، شائىرانە ، باتۇرانە ، مەردانە ، مەيۇسانە ، ۋەھشىيانە ، غەيۇرانە . . .
- ەن	ئاساسەن ، جاۋابەن ، تامامەن ، قەستەن ، تەخمىنەن ، خىيالەن ، ھەقىقەتەن ، ئومۇمەن . . .
- با ، - بە	بامەسلىھەت ، بەدۆلەت ، بەئەينى ، بەقۇۋەت ، بەھۇزۇر . . .
- باز ، - ۋاز	دارۋاز ، قىمارۋاز ، تەرەپباز ، خوتۇنباز ، شەكىلۋاز ، پاھىشۋاز ، تەركىببباز ، كىتاببباز ، قېلىپباز ، گۇرۇھۋاز ، كەپتەرۋاز . . .
- بان ، - ۋەن	باغۋەن ، سارايۋەن ، دەرۋازىۋەن . . .
بەت -	بەتنىيەت ، بەتبەشىرە ، بەتنام ، بەتتەم ، بەتخۇي ،
- بەخش	ھاياتبەخش ، ئىلھامبەخش ، ئارامبەخش ، ھۇزۇربەخش . . .
بە -	بىئارام ، بىسەرەمجان ، بىقارار ، بىمەھەل ، بىتاپ . . .
- پەرەس	ئابرۇيپەرەس ، راھەتپەرەس ، مەنسەپپەرەس ، خىيالپەرەس ، ئۇرۇشپەرەس ، پۇرسەتپەرەس ، ئاپتاپپەرەس . . .
- پەرۋەر	ئادالەتپەرۋەر ، خەلقپەرۋەر ، ۋەتەنپەرۋەر ، تەرەققىيپەرۋەر ، ئىنسانپەرۋەر ، تىنچلىقپەرۋەر ، مەرىپەتپەرۋەر . . .
- پەز	ئاشپەز ، سامسىپەز ، مانتىپەز ، كاللىپەز ، ساختىپەز ، زاسۇيپەز
- چۇرۇش	كىتابچۇرۇش ، مەيچۇرۇش ، چايچۇرۇش ، دورىچۇرۇش ، يۇندىچۇرۇش ، ئەسكىچۇرۇش . . .
- تاراش ، - تىراش	ھەيكەلتاراش ، ساتىراش ، سىمتىراش . . .
- تاق	قىلتاق ، شالتاق ، تومتاق . . .
- تاڭ ، داڭ	شورتاڭ ، ئۇلتاڭ ، ياردالڭ ، ئويداڭ . . .
- چا	قۇلاقچا ، قىزىلچا ، قىيىقچا . . .
- چە	سىزىقچە ، كىتابچە ، خەنزۇچە ، قازاقچە ، پۇقراچە ، سەھراچە ، يېڭىچە ، چىرايلىقچە ، سىزچە ، مەنچە . . .
- چان	ئاغرىقچان ، ئەمگەكچان ، ئىسسىقچان ، سوغۇقچان ، كۆڭلەكچان ، ئىشچان ، كۆيۈمچان ، نومۇسچان ، ئۇيقۇچان . . .

قوشۇمچىلار 子例	ياسالغان سۆزلەردىن ئۇلگە 词缀
- چى	ئاخبارانچى ، ئالدامچى ، ئەمگەكچى ، ئەينەكچى ، ئوقۇغۇچى ، جەڭچى ، بېلىقچى ، قىزىقچى ، خەۋەرچى ، مەنمەنچى ، گۇپپاڭچى ، يالغانچى ، يالاقچى ، چېقىمچى . . .
- چىل	ئەپچىل ، ئىقتىسادچىل ، خەلقچىل ، كەمچىل ، ئىزچىل ، راستچىل ، سولچىل ، ئوڭچىل . . .
- چىلىق ، - چىلىك	دېھقانچىلىق ، پاتقاقچىلىق ، يىپەكچىلىك ، ئارتۇقچىلىق ، كەمچىلىك ، ئازچىلىق ، قۇرغاقچىلىق ، قىيىنچىلىق ، خاپىچىلىق ، يېتەكچىلىك . . .
- خان	كىتابخان ، غەزەلخان ، قىرائەتخان ، دۇئاخان
- خانا	ئاشخانا ، تاماقخانا ، دەرسخانا ، دوختۇرخانا ، ئىشخانا ، مېھمانخانا ، ھاجەتخانا ، قۇشخانا ، كىنوخانا ، چايخانا ، دورىخانا ، كىتابخانا ، قىرائەتخانا ، تىياتىرخانا ، كۆتۈپخانا . . .
- خور	پارىخور ، جازانىخور ، قانخور ، غەمخور ، قەسەمخور ، گۈمانخور ، پىتىنىخور ، مىراسخور ، زىناخور ، گۆشخور ، ئوتخور . . .
- دار	بايراقدار ، بېسىمدار ، تاجدار ، ئالاقىدار ، قۇلدار ، ئەمەلدار ، چارۋىدار ، خەۋەردار ، چېقىمدار ، قەرزدار ، رەڭدار ، ھازىردار ، ۋاپادار ، يارىدار . . .
- داش	ئاھاڭداش ، ساۋاقداش ، يولداش ، مەسلەكداش ، پىكىرداش ، چېگرىداش ، ۋەتەنداش ، قولداش ، خىزمەتداش ، سەپداش ، تىلەكداش ، ئېمىلداش ، قاپىداش ، شەكىلداش ، مەنىداش . . .
- دان	چايدان ، چوغدان ، شامدان ، كاۋاپدان ، ئوقدان ، ئۇرۇقدان ، كۆلدان ، گەپدان ، قەدىردان ، سۈدان . . .
- دۇرۇق ، - دۇرۇك ، - تۇرۇق	ساقالدۇرۇق ، ئېغىزدۇرۇق ، بويۇنتۇرۇق ، كەمەلدۇرۇك ، ئۆمۈلدۇرۇك . . .
- زار	كۆچەتزار ، لالىزار ، چىمەنزار ، گۈلزار ، ئېكىنزار ، پاختىزار . . .
- ساز	قۇلۇپساز ، ماشىنىساز (لىق) ، كېمىساز (لىق) ، سائەتساز (لىق)
- ستان ، - مستان	قەبرىستان ، قازاقىستان ، گۈلىستان ، ئەرەبىستان ، گۈرىستان . . .
سۇق	تاڭسۇق ، خامسۇق . . .
- سىز	ئارمانسىز ، ئارسىز ، ئەقىلسىز ، ئاڭسىز ، ئەخلاقسىز ، باھاسىز ، بىلىمسىز ، تېتىقسىز ، پەمسىز ، تۇراقسىز ، تىنىمسىز ، دېرەكسىز . . .
- سىمان	ئادەمسىمان ، قالقانسىمان ، باشاقسىمان ، دولقۇنسىمان ، گۈمبەزسىمان ، قاناتسىمان ، شارسىمان ، زەنجىرسىمان ، مايمۇنسىمان . . .
- شۇناس	تارىخشۇناس ، تۇپراقشۇناس ، تۆرەلمىشۇناس ، تىلشۇناس ، قانۇنشۇناس ، ئەدەبىياتشۇناس ، ئۇيغۇرشۇناس ، ئۆسۈملۈكشۇناس . . .

ـ غى ، ـ قى ، ـ گى ، ـ كى	يازغى ، ئاخشامقى ، كەچكى ، كۈزگى ، بۈگۈنكى ، ئەتىكى ، ئەتىگەنكى ، تۈنۈگۈنكى ، هازىرقى ، قەدىمكى ، كېيىنكى ، ئاخىرقى . . .
ـ قىرى ، ـ كىرى	تاشقىرى ، ئىچكىرى
ـ كار ، ـ كەر ، ـ گەر	پاختىكار ، پىداكار ، جاۋابكار ، تەشەببۇسكار ، سەنئەتكار ، گۈناهكار ، هەۋەسكار ، مىسكەر ، سودىگەر ، زەرگەر ، جادۇگەر ، دەۋاگەر ، دورىگەر ، هىيلىگەر ، ئىغۋاگەر . . .
ـ كەش	ئەپيۇنكەش ، تەخسىكەش ، تەنزىكەش ، زىيانكەش ، هارۋىكەش ، گۈرۈكەش ، نەشىكەش ، هايانكەش ، مېهنەتكەش ، هاراقكەش ، چاڭچىلىكەش . . .
ـ گاه	قارارگاه ، سەجدىگاه ، ئارامگاه ، لەشكەرگاه . . .
ـ گۇي	خۇداگۇي ، دۇئاگۇي ، پارسگۇي ، تۈركىيگۇي . . .
ـ گىر	باجگىر ، جاهانگىر ، كاللىگىر ، لاخشىگىر . . .
ـ لاپ ، ـ لەپ	ئايلاپ ، پاتمانلاپ ، تاغارلاپ ، خالتىلاپ ، چارەكلەپ ، كۆپلەپ . . .
ـ لارچە ، ـ لەرچە	ئاتىلارچە ، قەهرىمانلارچە ، باتۇرلارچە ، بالىلارچە ، مەردلەرچە ، يۈزلەرچە ، پەسكەشلەرچە . . .
ـ لاق	بوتىلاق ، تايلاق . . .
ـ لىق ، ـ لىك ، ـ لۇق ، ـ لۈك	ئاتاقلىق ، ئاجىزلىق ، ئاچلىق ، ئازلىق ، ئاشلىق ، ئەپلىك ، ئەدەپلىك ، شەرەپلىك ، سەمىمىيلىك ، ئابرۇيلۇق ، ئاچقۇچلۇق ، قۇرۇقلۇق ، بۇزۇقلۇق ، سۇتلۇك ، سەزگۈرلۈك ، تەتۈرلۈك ، كۆرگۈلۈك . . .
ـ نا	ناتايىن ، ناتوغرا ، ناباپ ، نالايىق ، ناماقۇل ، نائۇستا ، نارازى ، نامەهرەم ، نامۇۋاپىق ، نارەسىده . . .
ـ نامه	بايانناما ، تەبرىكنامه ، تەزىيەنامه ، تەكلىپنامه ، چاقىرىقنامه ، خىتابنامه ، شەرتنامه ، گۇۋاهنامه ، نىزامنامه ، ۋەدىنامه ، ئەهدىنامه ، توختامنامه . . .
هەم ـ	هەمتاۋاق ، هەمداستىخان ، هەمسەپەر ، هەمسۆهبەت ، هەمنەپەس ، هەمدەرد ، هەميان . . .
ـ ىده	پاققىده ، غىققىده ، تىرىكچىده ، شاققىده ، پالاققىده ، تاراققىده ، شاراققىده ، تىرىققىده ، توككىده ، لىككىده . . .
ـ ىزم	كاپىتالىزم ، سوتسىيالىزم ، بۇددىزم ، ئاتىزم ، فېئودالىزم ، ماتېرىيالىزم ، كوممۇنىزم . . .
ـ ىيه	ئالبانىيه ، رۇسىيه ، ياپونىيه ، گېرمانىيه ، بۇلغارىيه ، ئىتالىيه ، تۈركىيه . . .
ـ ىچه	كېچىچه ، يازىچه ، كۈزىچه ، قىشچه . . .
ـ ۋى ، ـ مى ، ـ يى	ئەنئەنىۋى ، پەلسەپىۋى ، خىمىيىۋى ، ئاساسىي ، ئەخلاقىي ، ئەقلىي ، تارىخىي ، قانۇنىي ، ۋۇجدانىي ، ياۋايى ، سەهرايى ، سەۋدايى ، پىدايى . . .

2 . تۈرغۇن سۆزلەردىن پەيدا قىلىنغان ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 由静词的词动成构词缀	
قوشۇمچىلار 缀词	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 例子
- ا ، - ە ، - ى	بوشا - ، ئوينا - ، ياشا - ، يوغىنا - ، ئوتا - ، چۈشە - ، تۇنە - ، تۇزە - ، كۆچە - ، لېيە - ، بېيە - (بېيىماق) . . .
- ار ، - ەر ، - ر ؛ - اي ، - ەي ، - ي	ئاقار - ، ياشار - ، بوزار - ، قىزار - ، كۆكەر - ، قىسقار - . . . ئازاي - ، قاراي - ، سارغاي - ، تاراي - ، كۆپەي - ، كۆچەي - ، پەسەي - . . .
- ائغىرا ، - ەئگىرە	ياشائغىرا - ، ئېسەئگىرە - . . .
- را ، - رە ، - ىرا	ھائرا - ، ئىئرا - ، ھۆئرە - ، مەرە - ، مۆرە - ، يالتىرا . . .
- سىت	تەئسىت - ، مەنسىت - ، كەمسىت - . . .
- سىرا ، - سىرە	تۇزسىرا - ، سۇسىرا - ، قانسىرا - ، مايسىرا - ، يىغلامسىرا - ، كۈلۈمسىرە - ، خەۋپسىرە - ، ئەرسىرە - ، ئەنسىرە - . . .
- سىن	ئازسىن - ، خۇدۇكسىن - ، غېرىبسىن - ، خۇرسىن - ، ئېغىرسىن - ، قىزىقسىن -
- شى	كاپشى - ، تەمشى - ، غۇدۇئشى - ، غىئشى - ، ھاۋشى - ، پۇلاشى -
- غار ، - قار ، - كىر ، - قىر ، - قۇر ، - كۇر	سۇغار - ، باشقۇر - ، ئاقار - ، مىشقىر - ، كېكىر - ، پۇشقۇر - ، تۇكۇر - . . .
- قىرا ، - كىرا ، - كىرە	پارقىرا - ، شارقىرا - ، غارقىرا - ، كاركىرا - ، گۇركىرە . . .
- لا ، - لە ، - دا ، - دە ، - شا ، - شە ، - تا ، - تە ، - جا	ئالقىشلا - ، تورلا - ، داۋالا - ، ئويلا - ، مەدھىيلە - ، تەقدىرلە - ، كەملە - ، جەملە - ، ئورۇندا - ، چىڭدا - ، ئۇلدا - ، ئىزدە - ، چۆرىدە - ، تىڭشا - ، تەئشە - ، قىستا - ، يېلىنجا -
- لاش ، - لەش	داۋاملاش - ، ماشىنىلاش - ، قاراڭغۇلاش - ، ماكانلاش - ، قانۇنلاش - ، گۇزەللەش - ، سانائەتلەش - ، تىكەنلەش - ، رەزىللەش - ، زەئىپلەش - ، پۇچەكلەش - ، مەسلىھەتلەش - ، كېپەكلەش - . . .
- لان ، - لەن	شادلان - ، قوراللان - ، روھلان - ، مۇڭلان - ، گۇمانلان - ، ھالسىزلان - ، ھوشسىزلان - ، ئوزۇقلان - ، غەزەپلەن - ، ھەۋەسلەن - ، گەۋدىلەن - ، قانائەتلەن - ، مەيۇسلەن - ، كۆڭۈلسىزلەن - . . .
- ىرقا ، - ئەركە	تاشىرقا - ، ئېچىرقا - ، يېتىرقا - ، تېڭىرقا - ، چۈشەكە - ، ئۆچەكەش - . . .
- ىلدا ، - ىلدە ، - ۇلدا ، - ۇلدە	تاقىلدا - ، شاقىلدا - ، پىرىلدا - ، پىزىلدا - ، گۈرۈلدە - ، دۈرۈلدە - ، لەپىلدە - ، كۈسۈلدا - ، پۇشۇلدا - ، سوكۇلدا - ، بۇزۇلدا . . .
- ۇق ، - ۈك ، - ىق ، - ىك	يولۇق - ، كۈنۈك - ، بىرىك - ، ئىچىك - ، تېرىك - ، جىمىق -

3 . پېئىللاردىن تۇرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 由静词构成动词的词缀

قوشۇمچىلار 词缀	ياسالغان سۆزلەردىن ئۈلگە 子例
- ت ، - مت ، - ەت ، - ۇت ، - ۈت	سارقىت ، چېكىت ، كىيىت ، بوسۇت ، كۆچەت ، تۇغۇت ، قۇرۇت ، تۇزۇت . . .
- چ	تايانچ ، ئىشەنچ ، سۆيۈنچ ، ئۆكۈنچ . . .
- چا ، - چە	تامچا ، سېلىنچا ، يېپىنچا ، بوغچا ، ئېشىنچا ، پۇركەنچە ، چۇشەنچە ، سۆيۈنچە . . .
- داق ، - دەك ، - دۇق ، - دۈك	قونداق ، قورداق ، ياسىداق ، كېكىردەك ، تاشلاندۇق ، ھاردۇق ، قالدۇق ، سۈيدۈك . . .
- دى	پالاندى ، ساقلاندى ، يۇندى ، يالاندى ، قېقىندى ، توزۇندى ، سۈپۈرۈندى ، ئاسراندى ، چىرىندى ، سارقىندى ، قوغلاندى ، ئۇزۇندى ، بېقىندى ، قىرىندى . . .
- ش ، - مش ، - ۇش ، - ۈش	ئوخشاش ، ئوقۇش ، ئۆگىنىش ، كىرىش ، چېلىش ، سوقۇش ، ئۇرۇش ، قوشۇش ، كۆرۈنۈش . . .
- غا ، - قا ، - گە ، - كە ؛ - غۇ ، - قۇ ، - گۇ ، - كۇ	سالغا ، ئىلغا ، تۇتقا ، سوققا ، سۈپۈرگە ، كۆيدۈرگە ، تۇرتكە ، كۆلكە ، ئاتالغۇ ، ئوتالغۇ ، يېقىلغۇ ، تېرىلغۇ ، تۈيغۇ ، يايغۇ ، تارتقۇ ، ئېزىتقۇ ، سەزگۈ ، تەپكۇ . . .
- غان ، - قان	قورغان ، چېقىلغان ، تۇغقان ، قاپقان . . .
- غۇچ ، - قۇچ ، - گۇچ ، - كۇچ	ئوينىغۇچ ، ئوتىغۇچ ، ئاچقۇچ ، باسقۇچ ، تەپكۇچ ، چەككۇچ ، يەلپۈگۈچ ، تۇگۈچ . . .
- غۇچى ، - قۇچى ، - گۇچى ، - كۇچى	يازغۇچى ، ئوقۇغۇچى ، قىرغۇچى ، ئېنىقلىغۇچى ، ئوقۇتقۇچى ، يارانقۇچى ، بۆلگۈچى ، بۆلۈنگۈچى ، كۆتكۈچى ، كۆزەتكۈچى . . .
- غۇر ، - قۇر ، - گۇر ، - كۇر	جىمىغۇر ، بولمىغۇر ، ئۇچقۇر ، تاپقۇر ، ئۆلگۈر ، سەزگۈر ، ئۆتكۈر . . .
- غۇلۇق ، - قۇلۇق ، - گۈلۈك	ئالغۇلۇق ، قىلغۇلۇق ، تارتقۇلۇق ، كۆرگۈلۈك ، كەلگۈلۈك . . .
- غۇن ، - قۇن ، - گۈن ، - كۇن ، - غىن ، - قىن ، - كىن	تۇرغۇن ، سولغۇن ، قاچقۇن ، سانقۇن ، توسقۇن ، تۇرگۈن ، سۈرگۈن ، كەلكۈن ، سەپكۈن ، ئازغىن ، يانغىن ، تاشقىن ، كەسكىن . . .
- ق ، - اق ، - ۇق ، - ك ، - ەك ، - ۈك ، - غاق ، - قاق ، - گەك ، - كەك ، - ىق ، - مك	ئاقساق ، باغلاق ، سوراق ، قورۇق ، سۇلاق ، قىشلاق ، قالاق ، تۇراق ، سۈنۈق ، توسۇق ، تىرەك ، چىرىك ، كۆزلەك ، كېسەك ، كۆرەك ، ئۆلۈك ، كۆموك ، ئوسۇرغاق ، توڭغاق ، بارغاق ، پانقاق ، چىچقاق ، تېرىككەك ، ئوسكەك ، ئۇركۈگەك ، يىرتىق ، قىسىق ، ئېچىق ، كېسىك ، ئېزىك ، كېچىك . . .
- لاق ، - الاق ، - ەلاق	بوشاق ، قىستاق ، بۇلاق ، تالاق ، قوزغىلاق ، ئۆتەك ، كۆرەك . . .

قوشۇمچىلار 词缀	ياسالغان سۆزلەردىن ئۇلگە 子例
- اڭغۇ ، - ەڭگۇ ، - ڭغۇ ، - ڭگۇ	ئالدىراڭغۇ ، يىغلاڭغۇ ، جۇدەڭگۇ ، تىترەڭگۇ ، سىيرىلاڭغۇ ، چېچىلاڭغۇ ، كۆتۈرەڭگۇ ، كۆمۈرەڭگۇ ، كېلىشەڭگۇ ، ئېڭىشەڭگۇ . . .
- الغۇ ، - ەلگۇ	قونالغۇ ، كۆنەلگۇ ، تۇرالغۇ ، توسالغۇ . . .
- ام ، - ەم ، - م ، - مم ، - ۇم ، - ۈم	باغلام ، تاسقام ، يارام ، كىرىم ، چىقىم ، بوغۇم ، ئۇقۇم ، كۆرۈم ، ئۇنۇم ، تۇتام ، كۆزەم . . .
- ما ، - مە	ئايلانما ، ئۇيۇشما ، قۇرۇلما ، باسما ، باشقارما ، تاللانما ، چاچما ، چاتما ، دارىتما ، سىزما ، ئەزمە ، ئەسلىمە ، كۆرگەزمە ، كۆرسەتمە ، ئەسلەتمە ، بىرلەشمە ، سۆزمە ، بەلگىلىمە ، ئۇسمە ، ئۇندۇرمە . . .
- ماچ ، - مەچ	قوتۇرماچ ، قو (رۇ) ماچ ، تولغىماچ ، يۆگىمەچ ، چۆرگىلىمەچ ، ئەگمەچ ، كۆمەچ . . .
- ماس ، - مەس	ئايرىلماس ، بۇزۇلماس ، تۇغماس ، تويماس ، تېپىلماس ، چىدىماس ، قورقماس ، ئۇنتۇلماس ، يارىماس ، ئەرزىمەس ، ئۆلمەس ، يېڭىلمەس ، ئۆچمەس ، كۆچمەس . . .
- ماق ، - مەك	باسماق ، تېپىشماق ، چاقماق ، ئويماق ، قىسماق ، يېمەك ، ئىچمەك . . .
- مەل	تۇرمەل ، چۆچۈمەل ، تېجىمەل ، سۆرمەل . . .
- مۇر ، - مۈر	يامغۇر (ياغمۇر) ، ئۆسمۈر . . .
- مۇش ، - مۈش ، - مىش	تۇرمۇش ، ئۆتمۈش ، قىلمىش ، كەچمىش ، ئاتالمىش . . .
- ۇن ، - ۈن ، - ىن	تولۇن ، قۇيۇن ، يۇلۇن ، توگۈن ، سېغىن ، يىغىن ، ئېقىن . . .
4 . پېئىل ۋە تۇرغۇن سۆزلەردىن تۇرغۇن سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词静成构词静和词动由	
قوشۇمچىلار 词缀	ياسالغان سۆزلەردىن ئۇلگە 子例
- دۇق ، - تۇق ، - تۈك	تاشلاندۇق ، قالدۇق ، هاردۇق ، قولتۇق ، ئۆلۈمتۈك ، كەمتۈك . . .
- ل ، - ىل ، - ۇل ، - ۈل	ئاچال ، يېشىل ، قاتمال ، قاقشال ، تۇگەل ، ئۇيۇل ، ئۇزۇل ، كېسىل (ئۇزۇل - كېسىل) ، چېقىل (چېقىل - چۇقۇل) . . .
- مان ، - مەن	ئويمان ، ئىلمان ، دەردمەن ، سۆزمەن ، ئىتائەتمەن ، هاجەتمەن ، زوقمەن ، ئۆچمەن ، ئۆلەرمەن ، ئىچەرمەن ، چېكەرمەن ، ئاتارمەن . . .
- اۋۇل ، - ۇۋۇل	باقاۋۇل ، ياساۋۇل ، قاراۋۇل ، تۇنقاۋۇل ، مەشقاۋۇل . . .
- چاق ، - چەك ، - چۇق ، - چۈك	تارتىنچاق ، ماختانچاق ، قىسىلچاق ، سوقىچاق ، ئوبدانچاق ، ئۇزۇنچاق ، ياخشىچاق ، كۆكۈلچەك ، تۇگۈنچەك ، كۆلچەك ، دۇمچەك ، ئېرىنچەك ، كۆلگۈنچەك ، قارىچۇق ، تارچۇق ، ياسانچۇق ، قارانچۇق ، قىزغانچۇق ، يۆلەنچۈك ، كەسلەنچۈك ، يەمچۈك . . .
5 . پېئىلدىن پېئىل ياسىغۇچى قوشۇمچىلار 缀词的词动成构词动由	
- شتۇر ، - شتۈر ، - ىشتۇر ، - ىشتۈر .	تاتىلاشتۇر - ، سىلاشتۇر - ، سىياشتۇر - ، تۇزەشتۇر - ، يۆمەشتۇر - ، ئىزدەشتۇر - ، يىغىشتۇر - ، تىزىشتۇر - ، قىرىشتۇر - ، كېسىشتۇر - ، كېلىشتۇر - ، يېتىشتۇر . . .
- ق ، - ىق ، - ۇك	قىزىق - ، بېسىق - ، كۆنۈك - . . .

ئۇيغۇر تىلىدا بۇلاردىن باشقا يەنە «شىق» (شىلىمشىق) ، «سۇل» (يوقسۇل) ، «كەل» (ئۆتكەل) ، «نەك» (كۆزنەك) ، «چ» (ئاراچ) ، «ساك» (قۇمساك) ، «تەك» (شۇمتەك) ، «گەي» (كۇنگەي) ، «كەي» (تەسكەي — ئەسلى ؛ تېرىسكەي) قاتارلىق ياسىغۇچى قوشۇمچىلار بولسىمۇ ، ئەمما ئۇلار پەقەت بىرەر - يېرىم سۆز ياساش بىلەن چەكلىنىپ قالغان ئۇنۇمسىز قوشۇمچىلار بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى .

有还然虽，外之此除中语尔吾维 «نەك» (ئۆتكەل) ، «كەل» (يوقسۇل) ، «سۇل» (شىلىمشىق) ، «شىق» 。入列有没中表此在故，分成加附效无的词个半个 成构干限仅是们它于由但。分成加附词构等(تېرىسكەي ؛ ئەسلى — تەسكەي) ، «كەي» ، «گەي» (كۇنگەي) ، «تەك» (شۇمتەك) ، «ساك» (قۇمساك) ، «چ» (ئاراچ) ،

Ⅱ سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچىلار 缀词形构

1 . ئىسىمنىڭ گراماتىكىلىق شەكىللىرى 名词语法形式				
数 سان شەكلى		别类 تۈرى	记标 بەلگىسى	子例 مىساللار
		数单 بىرلىك	式形零 نۆل	بالا ، تۇگمە ، نان ، ئات ، قەغەز ، مەكتەپ ، پۇت ، كۆل . . .
		数多 كۆپلۈك	- لار // - لەر	بالىلار ، تۇگمىلەر ، نانلار ، ئاتلار ، قەغەزلەر ، مەكتەپلەر ، پۇتلار ، كۆللەر . . .
式形属领 تەۋەلىك شەكلى	1 - شەخس 称人一第	数单 بىرلىك	- م ، - ىم // - ۇم ، - ۈم	بالام ، تۇگمەم ، نېنىم ، ئېتىم ، قەغىزىم ، مەكتىپىم ، پۇتۇم ، كۆلۈم . . .
		数多 كۆپلۈك	- مىز // - ىمىز	بالىمىز ، تۇگمىمىز ، نېنىمىز ، ئېتىمىز ، قەغىزىمىز ، مەكتىپىمىز ، پۇتىمىز ، كۆلىمىز . . .
	2 - شەخس 称人二第	一般 ئاددىي تۈر		
		数单 بىرلىك	- ڭ ، - ىڭ // - ۇڭ ، - ۈڭ	بالاڭ ، تۇگمەڭ ، نېنىڭ ، ئېتىڭ ، قەغىزىڭ ، مەكتىپىڭ ، پۇتۇڭ ، كۆلۈڭ . . .
		数多 كۆپلۈك	- ڭلار // - ىڭلار - ۇڭلار // - ۈڭلار	بالاڭلار ، تۇگمەڭلار ، نېنىڭلار ، ئېتىڭلار ، قەغىزىڭلار ، مەكتىپىڭلار ، پۇتۇڭلار ، كۆلۈڭلار . . .
		客气 سىپايە تۈر		
		数单 بىرلىك	- ڭىز // - ىڭىز	بالىڭىز ، تۇگمىڭىز ، نېنىڭىز ، ئېتىڭىز ، قەغىزىڭىز ، مەكتىپىڭىز ، پۇتىڭىز ، كۆلىڭىز . . .
		数多 كۆپلۈك	-ڭىزلار ، -ڭىزلەر // -ىڭىزلار ، -ىڭىزلەر	بالىڭىزلار ، تۇگمىڭىزلەر ، نېنىڭىزلار ، قەغىزىڭىزلەر ، مەكتىپىڭىزلەر ، پۇتىڭىزلار ، كۆلىڭىزلەر . . .
		尊称 ھۆرمەت تۈرى		
		和数单 بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多	- لىرى	بالىلىرى ، تۇگمىلىرى ، نانلىرى ، ئاتلىرى ، قەغەزلىرى ، مەكتەپلىرى ، پۇتلىرى ، كۆللىرى . . .
	3 - شەخس 称人三第	和数单 بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多	- ى// - سى	بالىسى ، تۇگمىسى ، نېنى ، ئېتى ، قەغىزى ، مەكتىپى ، پۇتى ، كۆلى . . .

	别类 تۈرى	记标 بەلگىسى	子例 مىسالالار
كېلىش شەكلى 式形格	باش كېلىش 格主	式形零 نۆل	ياز ، باش ، ئۆي ، كۆز . . .
	ئىگىلىك كېلىش 格属	ـ نىڭ	يازنىڭ ، باشنىڭ ، ئۆينىڭ ، كۆزنىڭ . . .
	يۆنىلىش كېلىش 格向	ـ غا ، ـ قا// ـ گە ، ـ كە// ـ قە	يولغا ، ئانقا ، ئۆيگە ، مەكتەپكە ، قەغەزگە ، قەشقەرگە ، خەلقتە ، باغقا . . .
	چۈشۈم كېلىش 格宾	ـ نى	يولنى ، مەكتەپنى ، ئۆينى ، خەلقنى . . .
	ئورۇن كېلىش 格住时	ـ دا ، ـ دە// ـ تا// ـ تە	يولدا ، ئۆيدە ، ئانتا ، مەكتەپتە . . .
	چىقىش كېلىش 格从	ـ دىن// ـ تىن	يولدىن ، ئۆيدىن ، ئانتىن ، مەكتەپتىن . . .
	ئوخشاتما كېلىش* 格似相	ـ دەك// ـ تەك	تاغدەك ، ئۆيدەك ، ئانتەك ، مەكتەپتەك . . .
	ئورۇن ـ بەلگە كېلىش 格围范	ـ دىكى// ـ تىكى	تاغدىكى ، ئۆيدىكى ، ئانتىكى ، مەكتەپتىكى . . .
	چەك كېلىش 格限界	ـ غىچە// ـ گىچە// ـ قىچە// ـ كىچە	يولغىچە ، ئۆيگىچە ، تاغقىچە ، باشقىچە ، مەكتەپكىچە . . .
	تەڭلەشتۈرمە كېلىش 格似量	ـ چە (ـ چىلىك)	تاغچە ، ئۆيچە ، ئانچىلىك ، مەكتەپچىلىك . . .

* ئەنئەنىۋى گراممماتىكا بويىچە كېلىشلەر يۇقىرىدىكى ئالتە خىل بىلەن چەكلىنىدۇ . بىرمۇنچە تەتقىقاتچىلار كېيىنكى تۆت خىل قوشۇمچىنىڭ جۈملىدە ئوينىغان رولىنىڭ باشقا كېلىشلەرگە ئوخشاشلىقىغا قاراپ ، بۇلارنىمۇ كېلىش ئىچىگە كىرگۈزۈۋا- تىدۇ . كۆپچىلىكنى كېلىشلەر ئۇستىدە مۇشۇنداق تەتقىقاتنىڭ بولىۋاتقانلىقىدىن خەۋەرلەندۇرۇپ قويۇش مەقسىتىدە بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈپ قويدۇق .

同用作的起所中句在分成加附种四的面后到看员人究研些 。种六的面上于限仅《格》的词名，法语统传据依它将们我，究研的样这行进在还上《格》的词名在解了家大使为。中之畴范《格》了入纳们它将便 ，同相《格》的他其 。中之表此了人收们

2 . سانلىق گراممماتىكىلىق شەكىللىرى 式形法语的词数

别类 تۈرى		记标 بەلگىسى	子例 مىسالار
词数基 ساناق سان		式形零 نۆل	بىر ، ئىككى ، بەش ، ئون ، ئون بىر ، يۈز ، ئىككى يۈز ، مىڭ ، ئون مىڭ ، مىليون . . .
词数约 مۆلچەر سان		A . «- چە» ، «- دەك ، -تەك» قوشۇلىدۇ . B . يېقىن ئىككى سان جۈپلىنىدۇ .	بەشچە ، يۈزچە ، ئوندەك ، مىڭدەك ، بەشتەك ، بىر - ئىككى ، ئون - يىگىرمە ، قىرىق - ئەللىك . . .
词数序 تەرتىپ سان		- نچى // - نچى	بىرىنچى ، تۆتىنچى ، ئالتىنچى ، ئون بىرىنچى ، مىڭىنچى
词数分 كەسىر سان		- دىن // - تىن قوشۇلىدۇ «- دىن// مەخرەجگە	ئۈچتىن ئىككى ، ئوندىن ئۈچ ، مىڭدىن بىر ، يۈزدىن بەش . . .
词数分区 تەقسىم سان		- دىن // - تىن	بىردىن ، ئىككىدىن ، ئوندىن ، يۈزدىن
词数约 سۆپەت سان		- لىغان // - لىگەن	مىڭلىغان ، يۈزلىگەن ، مىليونلىغان ، تۆمەنلىگەن . . .
词数动付 رەۋىش سان		- لاپ // - لەپ	بىرلەپ - ئىككىلەپ ، بەشلەپ - ئونلاپ ، يۈزلەپ ، مىڭلاپ ، تۆمەنلەپ . . .
词数合集 كىشىلىك سان		- يلەن // - ەيلەن	يەتتەيلەن ، بەشەيلەن ، بىرەيلەن ، ئىككىيلەن . . .
词数称人 ئالماش سان	1 - شەخس 称人一第	- مىز // - ىمىز	ئىككىمىز ، بىرىمىز ، بەشىمىز ، ئونىمىز . . .
	2 - شەخس 称人二第	- ڭلار // - ىڭلار	ئىككىڭلار ، بىرىڭلار ، بەشىڭلار ، ئونىڭلار . . .
	3 - شەخس 称人三第	- ى // - سى	بىرى ، ئىككىسى ، بەشى ، يەتتىسى . . .

3 . سۈپەتنىڭ گراممماتىكىلىق شەكىللىرى (دەرىجىلىك سۈپەتلەردىلا كۆرۈلىدۇ) 式形法语的词容形

别类 تۈرى		记标 بەلگىسى	子例 مىسالار
级 دەرىجە	级原 ئەسلى دەرىجە	نۆل	يورۇق ، سىلىق ، ئەپچىل ، سۈزۈك
	级较比 كېمەيتمە دەرىجە	- راق // - رەك	يورۇقراق ، سىلىقراق ، ئەپچىلرەك ، سۈزۈكرەك
	级重加 ئاشۇرما دەرىجە	ئالدىدىكى سوزۇق تاۋۇشقا «پ» قوشۇلۇپ ئاندىن تولۇق ئېيتىلىدۇ	يوپيورۇق ، سىپسىلىق ، قاپقارا ، سۈپسۈزۈك . . .
	级爱表小指 ئەركىلەتمە دەرىجە	- غىنا// - قىنا// - گىنە// - كىنە	يورۇققىنا ، سىلىققىنا ، ئوماققىنا ، سۈزۈككىنە ، ئەپچىلگىنە . . .
式形数多 كۆپلۈك شەكلى		复重 تەكرارلىنىدۇ	ئېنىق - ئېنىق ، چىرايلىق - چىرايلىق ، ئېگىز - ئېگىز ، پاكار - پاكار ، چوڭ - چوڭ . . .

4 . پېئىلنىڭ ئۆزەك شەكىللىرى 干词的词动

别类 تۈرى		缀词 قوشۇمچىسى	子例 تەلەپپۇزى ۋە ئىملاسى
态本基 ئەسلى دەرىجە	态 دەرىجە	式形零 نۆل	ياسا - ، ياز - ، تۇت - ، كۆر - ، باشلا - ، قىل - ، يۇل - ، بۆل- . . .
态动被 مەجھۇل دەرىجە		- ل ، - ىل// - ۇل ، - ۈل - ن ، - ىن// - ۇن ، - ۈن	ياسال - ، يېزىل - ، تۇتۇل - ، كۆرۈل - ، باشلان - ، قىلىن - ، يۇلۇن - ، بۆلۈن- . . .
态复自 ئۆزلۈك دەرىجە		- ل ، - ىل// - ۇل ، - ۈل - ن ، - ىن// - ۇن ، - ۈن	ياسان - ، كېيىن - ، ئۆرۈن - ، يۇيۇن - ، بېرىل- ، ئېچىل- ، سوزۇل- ، سۈرۈن- . . .
态同共 ئۆملۈك دەرىجە		- ش ، - ىش// - ۇش ، - ۈش	سۆزلەش- ، يېزىش- ، تۇتۇش- ، كۆرۈش- . . .
态动使 مەجبۇرىي دەرىجە		- دۇر ، - تۇر// - دۈر ، - تۈر ، - ت ، - غۇز ، - قۇز// - گۈز ، - كۇز ، - ار ، - ۇر ، - ۈر	تاڭدۇر- ، باقتۇر- ، كىيدۈر- ، كەلتۈر- ، چىقار- ، ئۆچۈر- ، چۈشۈر- ، ئىشلەت- ، هارغۇز- ، تۇتقۇز- ، تەرگۈز- ، پۈتكۈز-
体动能 ئىمكان تۈس	* 体 تۈس	- ا ، - ە ، - ي رەۋىشدىشى + ئال - + - ا ، - ە ، - ي رەۋىشدىشى	يازالا - ، كۆرەلە - ، ئوينىيالا - ، سۆزلىيەلە -
无限体 چەكلىمسىز تۈس		- ا- ، - ە- ، - ي رەۋىشدىشى + بەر -	يازۇەر - ، كۆرۈەر - ، ئويناۋەر - ، سۆزلەۋەر - . . .
体身仅 ئۆزلۈك تۈس		«پ» لىق رەۋىشداش + ئال -	ياسۇال- ، يېزىۋال - ، تۇتۇۋال - ، كۆرۈۋال -
体重加 كۆچەيتمە تۈس		«پ» لىق رەۋىشداش + ئەت - > ئات -	ياسۇەت - ، يېزىۋەت - ، ئورۇۋەت - ، كۆرۈۋەت -
体续持 ئىزچىل تۈس		- ا ، - ە ، -ي لىق رەۋىشداش + ياتقان	ياساۋات - ، يېزىۋات - ، كۆرىۋات - ، سۆزلەۋات - ، يۇلىۋات - ، قىلىۋات - . . .
体欲意 تەمشەلمە تۈس		مەقسەت رەۋىشدىشى + ياتقان	ياسىغىلىۋات- ، يازغىلىۋات- ، كۆرگىلىۋات - ، سۆزلىگىلىۋات - ، قىلغىلىۋات - . . .
否肯 بولۇشلۇق	否肯定 بولۇشلۇق - بولۇشسىز	نۆل	ياسا - ، يېزىل - ، كۆرۈن - ، سۆزلەش - ، كەلتۈر- ، يازالا- ، يازۇەر - ، تۇتۇۋال - . . .
否定 بولۇشسىز		-ما // -مە	ياسما - ، يېزىلما - ، كۆرۈنمە - ، سۆزلەشمە - ، كەلتۈرمە - ، يازالما - ، يازۇەرمە - ، تۇتۇۋالما - . . .

* پەقەت قوشۇمچىلاشقان (سىنتېتىك) تۈس شەكىللىرىلا كۆرسىتىلدى .

。式形体(成合)加附了示标仅仅

5 . پېئىلنىڭ تۈرغۇن سۆز شەكىللىرى 式形词静的词动

词动形 سۈپەتداش			词动付 رەۋىشداش		
تۈرى 类别			别标 بەلگىسى	例子 مىسالار
پۈتكەن تۈر 类成完			- غان ، - قان// - گەن ، - كەن	يازغان ، سانقان ، كۆرگەن ، كەتكەن ؛ يازمىغان ، كۆرمىگەن . . .
پۈتمىگەن تۈر 类成完未	1 - خىلى 种一第		- ا - ، - ە - ، - ي لىق رەۋىشداش + دىغان	يازىدىغان ، ساقلايدىغان ، كۆرىدىغان ، سۆزلەيدىغان ، يازمايدىغان ، دېمەيدىغان . . .
	2 - خىلى 种二第		- ار ، - ەر ، - ر (- س *)	يازار ، ئۇچار ، كۆرەر ، كېتەر ؛ يازماس ، كۆرمەس . . .
ئىزچىل تۈر 类续持			ئىزچىل تۈسلۈك ئۆزەك + - قان	ساقلاۋاتقان ، يېزىۋاتقان ، بولىۋاتقان ، كۆرىۋاتقان ؛ يازمايۋاتقان . . .
تەمشەلمە تۈر 类欲意			مەقسەت رەۋىشدىشى + - ياتا - + - قان	يازغىلىۋاتقان ، سانقىلىۋاتقان ، كۆرگىلىۋاتقان ، كەتكىلىۋاتقان . . .
جۈملما 词动付态状	1 - خىلى 种一第		- پ ، - پ// -ۋپ ، - ۋپ (- ي *)	ساقلاپ ، يېزىپ ، بولۇپ ، كۆرۈپ ؛ يازماي ، دېمەي . . .
	2 - خىلى 种二第		- ا ، - ە ، - ي	يازا ، كۆرە ، سۆزلە (ي) ، يازا - يازا ، كۆرە - كۆرە ؛ كېلە - كەلمەي ، كۆرە - كۆرمەي . . .
ئۆزارما 词动付层进			- سېرى	يازغانسېرى ، ساقلىغانسېرى ، كۆرگەنسېرى ، ئۆتكەنسېرى . . .
چەك - سېلىشتۇرما 类较比			- غۇچە ، - قۇچە// - گۇچە ، - كۇچە	يازغۇچە ، يانقۇچە ، كۆرگۇچە ، كۇتكۇچە ؛ يازمىغۇچە . . .
سەۋەب 类因原			- غاچ ، - قاچ// - گەچ ، - كەچ + يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىلىرى	يازغاچقا ، سانقاچقا ، كۆرگەچكە ، كۇتكەچكە ؛ يازمىغاچقا ، كۆرمىگەچكە . . .
مەقسەت 类的目			- غىلى ، - قىلى// - گىلى ، - كىلى	يازغىلى ، سانقىلى ، كۆرگىلى ، كۇتكىلى ؛ يازمىغىلى ، كۆرمىگىلى . . .
يولۇچى 类便顺			- غاچ ، - قاچ// - گەچ ، - كەچ	يازغاچ ، سانقاچ ، كۆرگەچ ، كۇتكەچ . . .

داۋامى

	تۈرى 别类	قوشۇمچىسى 缀词	مىسالالار 子例
ئىسىمداش 词动名	«ش» لىق 由«ش»构成的	- ش ، - ىش// - ۇش ، - ۈش ؛ (- س + - لىق// - لىك *)	ساقلاش ، يېزىش ، بولۇش ، كۆرۈش ؛ يازماسلىق ، كۆرمەسلىك . . .
	«ماق» لىق 由«ماق»构成的丰收	- ماق// - مەك//	يازماق ، كۆرمەك . . .
	«غۇ» لۇق 由«غۇ»构成的	- غۇ ، - قۇ// - گۇ ، - كۇ	يازغۇ ، سانقۇ ، كۆرگۈ ، كەتكۇ . . .
	پۈتكەن تۈرلۈك 完成式	پۈتكەن تۈر سۈپەتداش + - لىق// - لىك	يازغانلىق ، سانقانلىق ، كۆرگەنلىك ، كەتكەنلىك ؛ يازمىغانلىق ، كۆرمىگەنلىك . . .
	پۈتمىگەن تۈر 完成未式	ئىزچىل تۈر سۈپەتداش + - لىق	يازىدىغانلىق ، ساتىدىغانلىق ، كۆرىدىغانلىق ؛ يازمايدىغانلىق . . .
	ئىزچىل تۈرلۈك 续持式	ئىزچىل تۈر سۈپەتداش + - لىق	يېزىۋاتقانلىق ، سېتىۋاتقانلىق ، كۆرىۋاتقانلىق ؛ يازمايۋاتقانلىق . . .
	سۈبيېكت 体客	«غۇ» لۇق ئىسىمداش + - چى	يازغۇچى ، ساقلىغۇچى ، سانقۇچى ، سۆزلىگۈچى ، كەتكۈچى . . .

* بولۇشسىزلىقتا قوشۇلمىدىغان قوشۇمچە
分成加附的加所中式定否

6 . پېئىلنىڭ خەۋەر شەكىللىرى 式形语谓的词动

① بۇيرۇق - تەلەپ مەيلى 式使析

A شەكلى A 式形

别类 تۈرى		缀词 قوشۇمچىسى	子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى	
单数 بىرلىك		- ماي// - مەي	يازاي ، كېتەي ، تۇتاي ، كۆرەي ، ئىشلەي ؛ يازماي ، كەتمەي . . .	1 - شەخس 第一人称
多数 كۆپلۈك		- مايلى// - مەيلى	يازايلى ، كېتەيلى ، تۇتايلى ، كۆرەيلى ، ئىشلەيلى ؛ يازمايلى ، تۇتمايلى . . .	
单数 بىرلىك	通普 ئاددىي تۈر	نۆل	ياز ، كەت ، تۇت ، كۆر ، ئىشلە ؛ يازما ، كەتمە . . .	2 - شەخس 第二人称
多数 كۆپلۈك		- لىك ، - نىڭ// - ۋىڭ ، - ۋىڭ + - لار	يېزىڭلار ، كېتىڭلار ، تۇتۇڭلار ، كۆرۈڭلار ، ئىشلەڭلار ؛ يازمىڭلار ، كەتمەڭلار . . .	
单数 بىرلىك	客气 سىپايە تۈر	- ڭ ، - نىڭ// - ۋىڭ ، - ۋڭ	يېزىڭ ، كېتىڭ ، تۇتۇڭ ، كۆرۈڭ ، ئىشلەڭ ؛ يازماڭ ، كەتمەڭ . . .	
多数 كۆپلۈك		- ڭىز ، - نىڭىز// - ۋڭىز - ، - ۋڭىز + - لار// - لەر	يېزىڭىزلار ، تۇتۇڭىزلار ، يازمىڭىزلار ، كېتىڭىزلەر ، كۆرۈڭىزلەر ، ئىشلىڭىزلەر ، كېلىڭىزلەر . . .	
单数 بىرلىك	称尊 ھۆرمەت تۈرى	پەرەز - قارشىلىق مەيلى قوشۇمچىسى : - سا// - سە + - لا// - لە	يازسىلا ، كەتسىلە ، تۇتسىلا ، كۆرسىلە ، ئىشلىسىلە ؛ يازمىسىلا ، كەتمىسىلە . . .	
多数 كۆپلۈك		ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشسىلا ، كېتىشسىلە ، تۇتۇشسىلا ، كۆرۈشسىلە ، ئىشلەشسىلە ؛ يېزىشمىسىلا ، كېتىشمىسىلە . . .	
蔑称 سەتلىمە تۈر		ئۆملۈك دەرىجە 共同态	يېزىش ، كېتىش ، تۇتۇش ، كۆرۈش ، ئىشلەش ؛ يېزىشما ، كېتىشمە . . .	
数多和数单 بىرلىك ۋە كۆپلۈك		- سۇن	يازسۇن ، كەتسۇن ، تۇتسۇن ، كۆرسۇن ، ئىشلىسۇن ؛ يازمىسۇن ، كەتمىسۇن . . .	3 - شەخس 第三人称

B شەكلى * B 式形			
别类 تۈرى		缀词 قوشۇمچىسى	子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى
1 - شەخس 第一人称	بىرلىك 单数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - مەن	يازغايمەن ، كەتكەيمەن ، تۇنقايمەن ، كۆرگەيمەن ، ئىشلىگەيمەن ؛ يازمىغايمەن ، كەتمىگەيمەن . . .
	كۆپلۈك 多数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - مىز	يازغايمىز ، كەتكەيمىز ، تۇنقايمىز ، كۆرگەيمىز ، ئىشلىگەيمىز ؛ يازمىغايمىز ، كەتمىگەيمىز . . .
2 - شەخس 第三人称	ئاددىي تۈر 通普 بىرلىك 单数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - سەن	يازغايسەن ، كەتكەيسەن ، تۇنقايسەن ، كۆرگەيسەن ، ئىشلىگەيسەن ؛ يازمىغايسەن ، كۆرمىگەيسەن . . .
		كۆپلۈك 多数 - غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - سىلەر	يازغايسىلەر ، كەتكەيسىلەر ، تۇنقايسىلەر ، كۆرگەيسىلەر ، ئىشلىگەيسىلەر ؛ تۇتمىغايسىلەر ، كۆرمىگەيسىلەر . . .
	سىپايە تۈر 气客	بىرلىك 单数 - غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - سىز	يازغايسىز ، كەتكەيسىز ، تۇنقايسىز ، كۆرگەيسىز ، ئىشلىمىگەيسىز ؛ يازمىغايسىز ، ئىشلىمىگەيسىز . . .
		كۆپلۈك 多数 - غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - سىز + - لەر	يازغايسىزلەر ، كەتكەيسىزلەر ، تۇنقايسىزلەر ، كۆرگەيسىزلەر ، ئىشلىگەيسىزلەر ؛ تۇتمىغايسىزلەر ، كەتمىگەيسىزلەر . . .
	ھۆرمەت تۈرى 称尊	بىرلىك 单数 - غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + - لا	يازغايلا ، كەتكەيلا ، تۇنقايلا ، كۆرگەيلا ، ئىشلىگەيلا ؛ يازمىغايلا ، كۆرمىگەيلا . . .
		كۆپلۈك 多数 ئۇملۇك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشقايلا ، كېتىشكەيلا ، تۇتۇشقايلا ، كۆرۈشكەيلا ، ئىشلەشكەيلا ؛ يېزىشمىغايلا ، كېتىشمىگەيلا . . .
3 - شەخس 第三人称	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي	يازغاي ، كەتكەي ، تۇنقاي ، كۆرگەي ، ئىشلىگەي ؛ يازمىغاي ، كەتمىگەي . . .

* بۇ پېئىلنىڭ 1 ـ ، 2 ـ شەخس شەكىللىرى ئاساسەن يېزىق تىلىدىلا قوللىنىلىدۇ .

。用使中语面书在要主式形称人二第、一第的词动种这

② پەرەز - قارشىلىق مەيلى 式件条			
子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى	缀词 قوشۇمچىسى	别类 تۈرى	
يازسام ، كەتسەم ، تۇتسام ، كۆرسەم ، ئىشلىسەم ؛ يازمىسام ، كەتمىسەم . . .	- سا// - سە + - م	بىرلىك 数 单	1 - شەخس 称人一第
يازساق ، كەتسەك ، تۇتساق ، كۆرسەك ، ئىشلىسەك ؛ يازمىساق ، كەتمىسەك . . .	- سا// - سە + - ق ، - ك	كۆپلۈك 数 多	
يازساڭ ، كەتسەڭ ، تۇتساڭ ، كۆرسەڭ ئىشلىسەڭ ؛ يازمىساڭ ، كەتمىسەڭ . . .	- سا// - سە + - ڭ	بىرلىك 数 单	ئاددىي تۈر 通普
يازساڭلار ، كەتسەڭلار ، تۇتساڭلار ، كۆرسەڭلار ، ئىشلىسەڭلار ؛ يازمىساڭلار ، كەتمىسەڭلار . . .	- سا// - سە + - ڭ + - لار	كۆپلۈك 数 多	
يازسىڭىز ، كەتسىڭىز ، تۇتسىڭىز ، كۆرسىڭىز ، ئىشلىسىڭىز ؛ يازمىسىڭىز ، كەتمىسىڭىز . . .	- سا// - سە + - ڭىز	بىرلىك 数 单	سىپايە تۈر 气客
يازسىڭىزلار ، كەتسىڭىزلەر ، تۇتسىڭىزلار ، كۆرسىڭىزلەر ، ئىشلىسىڭىزلەر ؛ يازمىسىڭىزلار ، كەتمىسىڭىزلەر . . .	- سا// - سە + - ڭىز + - لار// - لەر	كۆپلۈك 数 多	
يازسىلا ، كەتسىلە ، تۇتسىلا ، كۆرسىلە ، ئىشلىسىلە ؛ يازمىسىلا ، كۆرمىسىلە . . .	- سا// - سە + - لا// - لە	بىرلىك 数 单	ھۆرمەت تۈرى 称尊
يېزىشسىلا ، كېتىشسىلە ، تۇتۇشسىلا ، كۆرۈشسىلە ، ئىشلەشسىلە ؛ يېزىشمىسىلا ، كېتىشمىسىلە . . .	ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	كۆپلۈك 数 多	
يېزىشساڭ ، كېتىشسەڭ ، تۇتۇشساڭ ، كۆرۈشسەڭ ، ئىشلەشسەڭ ؛ يېزىشمىساڭ ، كېتىشمىسەڭ . . .	ئۆملۈك دەرىجە قوشۇمچىسى + - سا// - سە + - ڭ	سەتلىمە تۈر 蔑称	2 - شەخس 称人二第
يازسا ، كەتسە ، تۇتسا ، كۆرسە ، ئىشلىسە ؛ يازمىسا ، كەتمىسە . . .	- سا// - سە	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单	3 - شەخس 称人三第

③ ئارمان مەيلى 或然式			
别类 تۈرى		缀词 قوشۇمچىسى	子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى
1 - شەخس 第一人称	بىرلىك 单数	- سا// - سە + - م + ئىدىم ~ ئىدى	يازسامىدى (يازسامىدىم) ، كەتسەمىدى (كەتسەمىدىم) ، كۆرسەمىدى (كۆرسەمىدىم) ، يازسامىدى (يازسامىدىم) . . .
	كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ق ، - ك + ئىدۇق	يازساقىدۇق ، كۆرسەكىدۇق ، كەتسەكىدۇق ؛ يازمىساقىدۇق . . .
2 - شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 普通 بىرلىك 单数	- سا// - سە + - ڭ + ئىدىڭ ~ ئىدى	يازساڭىدى (يازساڭىدىڭ) ، كەتسەڭىدى (كەتسەڭىدىڭ) ، كۆرسەڭىدى (كۆرسەڭىدىڭ) ؛ يازمىساڭىدى (يازمىساڭىدىڭ) . . .
	ئاددىي تۈر 普通 كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭ + - لار// - لەر + ئىدى	يازساڭلارىدى ، كەتسەڭلەرىدى ، تۇتساڭلارىدى ، كۆرسەڭلەرىدى ، ئىشلىسەڭلەرىدى ؛ يازمىساڭلارىدى ، كەتمىسەڭلەرىدى . . .
	سىپايە تۈر 客气 بىرلىك 数单	- سا// - سە + - ڭىز + ئىدى	يازسىڭىزىدى ، كەتسىڭىزىدى ، تۇتسىڭىزىدى ، كۆرسىڭىزىدى ، ئىشلىسىڭىزىدى ؛ يازمىسىڭىزىدى ، كەتمىسىڭىزىدى . . .
	سىپايە تۈر 客气 كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭىز + - لار// - لەر + ئىدى	يازسىڭىزلارىدى ، تۇتسىڭىزلارىدى ، يازمىسىڭىزلارىدى ، كەتسىڭىزلەرىدى ، كۆرسىڭىزلەرىدى ، ئىشلىسىڭىزلەرىدى . . .
	ھۆرمەت تۈرى 尊称 بىرلىك 数单	- سا// - سە + - لا// - لە + ئىدى	يازسلىدى ، كەتسلىدى ، تۇتسلىدى ، كۆرسلىدى ، ئىشلىسلىدى ؛ يازمىسلىدى ، كەتمىسلىدى . . .
	ھۆرمەت تۈرى 尊称 كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشسلىدى ، كېتىشسلىدى ، تۇتۇشسلىدى ، كۆرۈشسلىدى ، ئىشلەشسلىدى ؛ يازمىسلىدى ، كەتمىسلىدى . . .
	سەتلىمە تۈر 称蔑	ئۆملۈك دەرىجە + ئاددىي تۈر بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشساڭىدى ، كېتىشسەڭىدى ، ئۇتۇشساڭىدى ، كۆرۈشسەڭىدى ، ئىشلەشسەڭىدى ؛ يېزىشمىساڭىدى ، كېتىشمىسەڭىدى . . .
3 - شەخس 第三人称	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 单数和多数	- سا// - سە + ئىدى	يازسىدى ، كەتسىدى ، تۇتسىدى ، كۆرسىدى ، ئىشلىسىدى ، يازمىسىدى ، كەتمىسىدى . . .

④ ئارزۇ - تەكلىپ مەيلى 愿望式			
تۈرى 类别		قوشۇمچىسى 词缀	تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى 例子
1 - شەخس 第一人称	بىرلىك 单数	-سا// - سە + ئىكەن	يازسامكەن ، ئاتسامكەن ، كۆرسەمكەن ، كەتمىسەمكەن ؛ يازمىسامكەن ، كەتمىسەمكەن . . .
	كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ق// - ك + ئىكەن	يازساقمكەن ، ئاتساقمكەن ، كۆرسەكمكەن ، كەتسەكمكەن ؛ يازمىساقمكەن ، كەتمىسەكمكەن . . .
2 - شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 通普 بىرلىك 单数	- سا// - سە + - ڭ + ئىكەن	يازساڭمكەن ، ئاتساڭمكەن ، كۆرسەڭمكەن ، كەتسەڭمكەن ؛ يازمىساڭمكەن ، كۆرمىسەڭمكەن . . .
	كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭلار// ڭلەر + ئىكەن	يازساڭلارمكەن ، ئاتساڭلارمكەن ، كۆرسەڭلەرمكەن ؛ يازمىساڭلارمكەن ، كەتمىسەڭلەرمكەن . . .
	مىسپايە تۈر 客气 بىرلىك 单数	- سا// - سە - ڭىز + ئىكەن	يازسىڭىزمكەن ، ئاتسىڭىزمكەن ، كۆرسىڭىزمكەن ؛ يازمىسىڭىزمكەن ، كەتمىسىڭىزمكەن . . .
	كۆپلۈك 多数	- سا// - سە + - ڭىزلار// - ڭىزلەر + ئىكەن	يازسىڭىزلارمكەن ، ئاتسىڭىزلارمكەن ، كۆرسىڭىزلەرمكەن ، كەتسىڭىزلەرمكەن ؛ يازمىسىڭىزلارمكەن ، كەتمىسىڭىزلەرمكەن . . .
	ھۆرمەت تۈرى 称尊 بىرلىك 单数	- سا// - سە + - لا// - لە + ئىكەن	يازسلىكەن ، ئاتسلىكەن ، كۆرسلىكەن ، كەتسلىكەن ؛ يازمىسلىكەن ، كەتمىسلىكەن . . .
	كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە + - سا// - سە ، + - لا// - لە + ئىكەن	يېزىشسلىكەن ، ئېتىشسلىكەن ، كۆرۈشسلىكەن ، كېتىشسلىكەن ؛ يېزىشمىسلىكەن ، كېتىشمىسلىكەن . . .
3 - شەخس 第三人称		- سا// - سە + ئىكەن	يازسىكەن ، ئاتسىكەن ، كۆرسىكەن ، كەتسىكەن ؛ يازمىسىكەن ، كۆرمىسىكەن . . .

⑤ تىلەك مەيلى * 式使祈			
别类 تۈرى		缀词 قوشۇمچىسى	子例 تەلەپپۇزى ھەم ئىملاسى
1 - شەخس 第一人称	بىرلىك 单数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدىم	يازغىيدىم ، كەتكىيدىم ، تۇنقىيدىم ، كۆرگىيدىم ، ئىشلىگىيدىم ؛ يازمىغىيدىم ، كەتمىگىيدىم . . .
	كۆپلۈك 多数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدۇق	يازغىيدۇق ، كەتكىيدۇق ، تۇنقىيدۇق ، كۆرگىيدۇق ، ئىشلىگىيدۇق ؛ يازمىغىيدۇق ، كەتمىگىيدۇق . . .
2 - شەخس 第二人称	ئاددىي تۈر 普通 — بىرلىك 单数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدىك	يازغىيدىك ، كەتكىيدىك ، تۇنقىيدىك ، كۆرگىيدىك ، ئىشلىگىيدىك ؛ يازمىغىيدىك ، كەتمىگىيدىك . . .
	كۆپلۈك 多数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدىك + - لار	يازغىيدىكلار ، كەتكىيدىكلار ، تۇنقىيدىكلار ، كۆرگىيدىكلار ، ئىشلىگىيدىكلار ؛ يازمىغىيدىكلار ، كەتمىگىيدىكلار . . .
	سىپايە تۈر 客气 — بىرلىك 数单	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدىڭىز	يازغىيدىڭىز ، كەتكىيدىڭىز ، تۇنقىيدىڭىز ، كۆرگىيدىڭىز ، ئىشلىگىيدىڭىز ؛ يازمىغىيدىڭىز ، كەتمىگىيدىڭىز . . .
	كۆپلۈك 多数	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدىڭىز + - لار// - لەر	يازغىيدىڭىزلار ، كەتكىيدىڭىزلەر ، تۇنقىيدىڭىزلار ، كۆرگىيدىڭىزلەر ، ئىشلىگىيدىڭىزلەر ؛ يازمىغىيدىڭىزلار ، كەتمىگىيدىڭىزلەر . . .
	ھۆرمەت تۈرى 称尊 — بىرلىك 数单	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدى + - لا// - لە	يازغىيدىلا ، كەتكىيدىلە ، تۇنقىيدىلا ، كۆرگىيدىلە ، ئىشلىگىيدىلە ؛ يازمىغىيدىلا ، كەتمىگىيدىلە . . .
	كۆپلۈك 多数	ئۆملۈك دەرىجە + ھۆرمەت تۈرى بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشقىيدىلا ، تۇتۇشقىيدىلا ، كۆرۈشكىيدىلە ، كېتىشكىيدىلە ؛ يېزىشمىغىيدىلا ، كېتىشمىگىيدىلە . . .
	سەتلىمە تۈر 称蔑	ئۆملۈك دەرىجە + ئاددىي تۈر بىرلىك قوشۇمچىسى	يېزىشقىيدىك ، كېتىشكىيدىك ، تۇتۇشقىيدىك ، كۆرۈشكىيدىك ، ئىشلەشكىيدىك ؛ يېزىشمىغىيدىك ، كېتىشمىگىيدىك . . .
3 - شەخس 第三人称	بىرلىك ۋە كۆپلۈك 数多和数单	- غاي ، - قاي// - گەي ، - كەي + ئىدى	يازغىيدى ، كەتكىيدى ، تۇنقىيدى ، كۆرگىيدى ، ئىشلىگىيدى ؛ يازمىغىيدى ، كەتمىگىيدى . . .

式述陈 بايان مەيلى ⑥

بايان مەيلى ۋاستىسىز بايان ، ۋاستىلىك بايان ، ئاڭلاتما بايان ، مۇلچەر بايان قاتارلىق بايان تۈرلىرىگە بۆلۈنىدۇ . ھەر بىر بايان تۈرى يەنە ئوخشاش بولمىغان تۈر - زامان شەكىللىرىدە ئىپادىلىنىدۇ . تۆۋەندە ھەر خىل بايان تۈرلىرىنىڭ ئوخشاش بولمىغان تۈر - زامان بويىچە تۈرلەنگەن شەكىللىرى گرامماتىكىلىق مەنە تۈركۈمى بويىچە ئەمەس ، بەلكى ياسىلىش تۈرى بويىچە كۆرسىتىلدى ۋە پەقەت سىنتېتىكلاشقان شەكىللەر بىلەنلا چەكلىنىلدى . ھەممە شەكىللەردە يەنىلا يۇقىرىدا ئېلىنغان «ياز -» ، «كەت -» ، «تۇت -» ، «كۆر -» ، «ئىشلە -» پېئىللىرى مىسال قىلىنىدى . شەخس تۈرلىرىمۇ يۇقىرىدىكى جەدۋەلدە كۆرسىتىلگىنىدەك I شەخس بىرلىك ، I شەخس كۆپلۈك ، II شەخس ئاددىي بىرلىك ، II شەخس ئاددىي كۆپلۈك ، II شەخس سىپايە بىرلىك ، II شەخس سىپايە كۆپلۈك ، II شەخس ھۆرمەت بىرلىك ، II شەخس ھۆرمەت كۆپلۈك ، II شەخس سەتلىمە تۈر (كۆپلۈك) ، III شەخس تۈرلىرى بويىچە بېرىلدى ؛ ئۇلارنىڭ بولۇشسىز ۋە سوئال شەكىللىرى مىسال سۈپىتىدىلا كۆرسىتىلدى . بايان مەيلىنىڭ پېئىللارنىڭ تۆس كاتېگورىيىسىدىن كېيىن كەلگەن شەكىللىرىدىن ۋەكىل خاراكتېرلىقلىرىلا ئېلىنىدى .

的同不以又式述陈类一每。式述陈类四等式述陈然或，＊式述陈述转，式述陈接间，式述陈接直为分可式述陈别类的义意法语其照按是不而类种的词构其照按，式形化变的态时同不照依别类式述陈种各下以。示表式形态时 «ياز-» ، «كەت-» ، «تۇت-» 的过用面上以然依，中式形些这有所在。式形(成合)合综其于限仅且并，来出了示标二第，数复称人一第，数单称人一第照依，样那的出列所中表前如一也别类称人。例为词动等«كۆر-» ، «ئىشلە-»，复称尊称人二第，数单称尊称人二第，数复气客称人二第，数单气客称人二第，数复称普称人二第，数单称普称人有仅则式形的后之畴范体的词动式述陈。示标以加中子例在仅式问疑和式定否的们它；出列类种等称人三第，数。来出了列地性表代

1) تۈپ پېئىل (جۈملىدىن ياسالغان پېئىل) :
(词动生派含)词动根

(1) يازدىم ، يازدۇق ، يازدىڭ ، يازدىڭلار ، يازدىكەن ، يازدىكەنلەر ، يازدىلا ، يېزىشتىلا ، يېزىشتىڭ ، يازدى ؛ يازمىدىم ، يازمىدىڭ ، يازمىدى ... ؛ يازدىممۇ ، يازدىكەنمۇ ، يازدىمۇ ... ؛ يازمىدىممۇ ، يازمىدىڭلارمۇ ، يازمىدىمۇ ...

كەتتىم ، كەتتۇق ، كەتتىڭ ، كەتتىڭلار ، كەتتىكەن ، كەتتىكەنلەر ، كەتتىلە ، كېتىشتىلە ، كېتىشتىڭ ، كەتتى ؛ كەتمىدۇق ، كەتمىدىڭلار ، كەتمىدى ... ؛ كەتتۇقمۇ ، كەتتىلىمۇ ، كەتتىمۇ ... ؛ كەتمىدۇقمۇ ، كەتمىدىڭلارمۇ ، كەتمىدىمۇ ...

تۇتتۇم ، تۇتتۇق ، تۇتتۇڭ ، تۇتتۇڭلار ، تۇتتىكەن ، تۇتتىكەنلەر ، تۇتتىلا ، تۇتۇشتۇلا ، تۇتۇشتۇڭ ، تۇتتى ؛ تۇتمىدىم ، تۇتمىدىڭ ، تۇتمىدى ... ؛ تۇتتۇممۇ ، تۇتتىكەنمۇ ، تۇتتىمۇ ... ؛ تۇتمىدىممۇ ، تۇتمىدىڭلارمۇ ، تۇتمىدىمۇ ...

كۆردۇم ، كۆردۇق ، كۆردۇڭلار ، كۆردىكەن ، كۆردىكەنلەر ، كۆردىلە ، كۆرۈشتىلە ، كۆرۈشتۇڭ ، كۆردى ؛ كۆرمىدىم ، كۆرمىدىڭ ، كۆرمىدى ... ؛ كۆردۇممۇ ، كۆردۇڭمۇ ، كۆردىمۇ ... ؛ كۆرمىدىممۇ ، كۆرمىدىڭلارمۇ ، كۆرمىدىمۇ ...

ئىشلىدىم ، ئىشلىدۇق ، ئىشلىدىڭلار ، ئىشلىدىكەن ، ئىشلىدىكەنلەر ، ئىشلىدىلە ، ئىشلەشتىلە ، ئىشلەشتىڭ ، ئىشلىدى ؛ ئىشلىمىدۇق ، ئىشلىمىدىڭلار ، ئىشلىمىدى ... ؛ ئىشلىدۇقمۇ ، ئىشلىدىمۇ ... ؛ ئىشلىمىدۇقمۇ ، ئىشلىمىدىڭلارمۇ ، ئىشلىمىدىمۇ ...

＊ «ئاڭلاتما بايان» دېگەن تۈر بەزى گرامماتىكا كىتابلاردا «گۇمان بايان» دەپ ئاتالغان .
。“式述陈糊模”为之称曾也中书法语些一在“式述陈述转”

2) رەۋىشداش ئاساسىدا ياسالغانلىرى :
在副动词基础的生派上

(2) يازمەن ، يازمىز ، يازسەن ، يازسىلەر ، يازسىز ، يازسىزلەر ، يازدىلا ، يېزىشىدىلا ، يېزىشسەن ، يازدۇ ؛ يازمايمەن ، يازمايسەن ، يازمايدۇ ··· ؛ يازامدىمەن ، يازامسەن ، يازامدۇ ··· ؛ يازمامدىمەن ، يازمامسەن ، يازمامدۇ ···

كېتىمەن ، كېتىمىز ، كېتىسەن ، كېتىسىلەر ، كېتىسىز ، كېتىسىزلەر ، كېتىدىلا ، كېتىشىدىلا ، كېتىشسەن ، كېتىدۇ ؛ كەتمەيمىز ، كەتمەيسىز ، كەتمەيدۇ ··· ؛ كېتەمدىمىز ، كېتەمدىلا ، كېتەمدۇ ··· ؛ كەتمەمدىمىز ، كەتمەمسىز ، كەتمەمدۇ ···

تۇتىمەن ، تۇتىمىز ، تۇتىسەن ، تۇتىسىلەر ، تۇتىسىز ، تۇتىسىزلەر ، تۇتىدىلا ، تۇتۇشىدىلا ، تۇتۇشسەن ، تۇتىدۇ ؛ تۇتمايمەن ، تۇتمايسىزلەر ، تۇتمايدۇ ··· ؛ تۇتامدىمەن ، تۇتامسىزلەر ، تۇتامدۇ ··· ؛ تۇتمامدىمەن ، تۇتمامسىزلەر ، تۇتمامدۇ ···

كۆرىمەن ، كۆرىمىز ، كۆرىسەن ، كۆرىسىلەر ، كۆرىسىز ، كۆرىسىزلەر ، كۆرىدىلا ، كۆرۈشىدىلا ، كۆرۈشسەن ، كۆرىدۇ ؛ كۆرمەيمەن ، كۆرمەيدىلا ، كۆرمەيدۇ ··· ؛ كۆرەمدىمەن ، كۆرەمدىلا ، كۆرەمدۇ ··· ؛ كۆرمەمدىمەن ، كۆرمەمدىلا ، كۆرمەمدۇ ···

ئىشلەيمەن ، ئىشلەيمىز ، ئىشلەيسەن ، ئىشلەيسىلەر ، ئىشلەيسىز ، ئىشلەيسىزلەر ، ئىشلەيدىلا ، ئىشلىشىدىلا ، ئىشلىشسەن ، ئىشلەيدۇ ؛ ئىشلىمەيمىز ، ئىشلىمەيسىلەر ، ئىشلىمەيدۇ ··· ؛ ئىشلەمدىمىز ، ئىشلەمسىلەر ، ئىشلەمدۇ ··· ؛ ئىشلەمەمدىمەن ، ئىشلىمەمسىلەر ، ئىشلىمەمدۇ ···

(3) يازاتتىم ، يازاتتۇق ، يازاتتىڭ ، يازاتتىڭلار ، يازاتتىڭىز ، يازاتتىڭىزلار ، يازاتتىلا ، يېزىشاتتىلا ، يېزىشاتتىڭ ، يازاتتى ؛ يازمايتتىم ، يازمايتتىڭ ، يازمايتتى ··· ؛ يازامتىم ، يازامتىڭ ، يازامتى ··· ؛ يازمامتىم ، يازمامتىڭ ، يازمامتى ···

كېتەتتىم ، كېتەتتۇق ، كېتەتتىڭ ، كېتەتتىڭلار ، كېتەتتىڭىز ، كېتەتتىڭىزلەر ، كېتەتتىلا ، كېتىشەتتىلا ، كېتىشەتتىڭ ، كېتەتتى ؛ كەتمەيتتۇق ، كەتمەيتتىڭلار ، كەتمەيتتى ؛ كېتەمتۇق ، كېتەمتىڭلار ··· ؛ كەتمەمتۇق ، كەتمەمتىڭلار ، كەتمەمتى ···

تۇتاتتىم ، تۇتاتتۇق ، تۇتاتتىڭ ، تۇتاتتىڭلار ، تۇتاتتىڭىز ، تۇتاتتىڭىزلار ، تۇتاتتىلا ، تۇتۇشاتتىلا ، تۇتۇشاتتىڭ ، تۇتاتتى ؛ تۇتمايتتىم ، تۇتمايتتىڭىز ، تۇتمايتتى ··· ؛ تۇتامتىم ، تۇتامتىڭىز ، تۇتامتى ··· ؛ تۇتمامتىم ، تۇتمامتىڭىز ، تۇتمامتى ···

كۆرەتتىم ، كۆرەتتۇق ، كۆرەتتىڭ ، كۆرەتتىڭلار ، كۆرەتتىڭىز ، كۆرەتتىڭىزلەر ، كۆرەتتىلا ، كۆرۈشەتتىلا ، كۆرۈشەتتىڭ ، كۆرەتتى ؛ كۆرمەيتتۇق ، كۆرمەيتتىڭىزلەر ، كۆرمەيتتى ··· ؛ كۆرەمتۇق ، كۆرەمتىڭىزلەر ، كۆرەمتى ··· ؛ كۆرمەمتۇق ، كۆرمەمتىڭىزلەر ، كۆرمەمتى ···

ئىشلەيتتىم ، ئىشلەيتتۇق ، ئىشلەيتتىڭ ، ئىشلەيتتىڭلار ، ئىشلەيتتىڭىز ، ئىشلەيتتىڭىزلەر ، ئىشلەيتتىلا ، ئىشلىشەتتىلا ، ئىشلىشەتتىڭ ، ئىشلەيتتى ؛ ئىشلىمەيتتىم ، ئىشلىمەيتتىڭ ، ئىشلىمەيتتى ··· ؛ ئىشلەمتىم ، ئىشلەمتىڭ ، ئىشلەمتى ··· ؛ ئىشلىمەمتىم ، ئىشلىمەمتىڭ ، ئىشلىمەمتى ···

(4) يازدىكەنمەن ، يازدىكەنمىز ، يازدىكەنسەن ، يازدىكەنسىلەر ، يازدىكەنسىز ، يازدىكەنسىزلەر ، يازدىكەنلا ، يېزىشدىكەنلا ، يېزىشدىكەنسەن ، يازدىكەن ؛ يازمايدىكەنمەن ، يازمايدىكەنسەن ، يازمايدىكەن ··· ؛ يازامدىكەنمەن ،

یازامدىكەنسەن ، یازامدىكەن ... ؛ یازمامدىكەنمەن ، یازمامدىكەنسەن ، یازمامدىكەن ...

كېتىدىكەنمەن ، كېتىدىكەنمىز ، كېتىدىكەنسەن ، كېتىدىكەنسىلەر ، كېتىدىكەنسىز ، كېتىدىكەنسىزلەر ، كېتىدىكەنلا ، كېتىدىشدىكەنلا ، كېتىشىدىكەنسەن ، كېتىدىكەن ؛ كەتمەيدىكەنمىز ، كەتمەيدىكەنسىلەر ، كەتمەيدىكەن ... ؛ كېتەمدىكەنمىز ، كېتەمدىكەنسىلەر ، كېتەمدىكەن ... ؛ كەتمەمدىكەنمىز ، كەتمەمدىكەنسىلەر ، كەتمەمدىكەن ...

تۇتىدىكەنمەن ، تۇتىدىكەنمىز ، تۇتىدىكەنسەن ، تۇتىدىكەنسىلەر ، تۇتىدىكەنسىز ، تۇتىدىكەنسىزلەر ، تۇتىدىكەنلا ، تۇتۇشىدىكەنلا ، تۇتۇشىدىكەنسەن ، تۇتىدىكەن ؛ تۇتمايدىكەنمەن ، تۇتمايدىكەنسىز ، تۇتمايدىكەن ... ؛ تۇتامدىكەنمەن ، تۇتامدىكەنسىز ، تۇتامدىكەن ... ؛ تۇتمامدىكەنمەن ، تۇتمامدىكەنسىز ، تۇتمامدىكەن ...

كۆرىدىكەنمەن ، كۆرىدىكەنمىز ، كۆرىدىكەنسەن ، كۆرىدىكەنسىلەر ، كۆرىدىكەنسىز ، كۆرىدىكەنسىزلەر ، كۆرىدىكەنلا ، كۆرۈشىدىكەنلا ، كۆرۈشىدىكەنسەن ، كۆرىدىكەن ، كۆرمەيدىكەنمەن ، كۆرمەيدىكەنسىزلەر ، كۆرمەيدىكەن ... ؛ كۆرمەمدىكەنمەن ، كۆرمەمدىكەنسىزلەر ، كۆرمەمدىكەن ... ؛ كۆرمەمدىكەنمەن ، كۆرمەمدىكەنسىزلەر ، كۆرمەمدىكەن ...

ئىشلەيدىكەنمەن ، ئىشلەيدىكەنمىز ، ئىشلەيدىكەنسەن ، ئىشلەيدىكەنسىلەر ، ئىشلەيدىكەنسىز ، ئىشلەيدىكەنسىزلەر ، ئىشلەيدىكەنلا ، ئىشلىشىدىكەنلا ، ئىشلىشىدىكەنسەن ، ئىشلەيدىكەن ؛ ئىشلىمەيدىكەنمىز ، ئىشلىمەيدىكەنلا ، ئىشلىمەيدىكەن ... ؛ ئىشلەمدىكەنمىز ، ئىشلەمدىكەنلا ، ئىشلەمدىكەن ... ؛ ئىشلىمەمدىكەنمىز ، ئىشلىمەمدىكەنلا ، ئىشلىمەمدىكەن ...

(5) یېزىۋاتىمەن ، یېزىۋاتىمىز ، یېزىۋاتىسەن ، یېزىۋاتىسىلەر ، یېزىۋاتىسىز ، یېزىۋاتىسىزلەر ، یېزىۋاتىدىلا ، یېزىشىۋاتىدىلا ، یېزىشىۋاتىسەن ، یېزىۋاتىدۇ ؛ یېزىۋاتىمايمەن ، یازمايۋاتىمەن ، یېزىۋاتىمايسەن ، یازمايۋاتىسەن ، یېزىۋاتىمايدۇ ، یازمايۋاتىدۇ ... ؛ یېزىۋاتامدىمەن ، یازمايۋاتامدىمەن ، یېزىۋاتامسەن ، یازمايۋاتامسەن ، یېزىۋاتامدۇ ، یېزىۋاتامدۇ ، یازمايۋاتامدۇ ...

كېتىۋاتىمەن ، كېتىۋاتىمىز ، كېتىۋاتىسەن ، كېتىۋاتىسىلەر ، كېتىۋاتىسىز ، كېتىۋاتىسىزلەر ، كېتىۋاتىدىلا ، كېتىشىۋاتىدىلا ، كېتىشىۋاتىسەن ، كېتىۋاتىدۇ ؛ كېتىۋاتىمايمەن ، كەتمەيۋاتىمەن ، كېتىۋاتىمايسىلەر ، كەتمەيۋاتىسىلەر ، كېتىۋاتىمايدۇ ، كەتمەيۋاتىدۇ ، كېتىۋاتامدىمەن ، كېتىۋاتامدىمىز ، كەتمەيۋاتامدىمىز ، كېتىۋاتامسىلەر ، كەتمەيۋاتامسىلەر ، كېتىۋاتامدۇ ، كېتىۋاتامدۇ ، كەتمەيۋاتامدۇ ...

تۇتۇۋاتىمەن ، تۇتۇۋاتىمىز ، تۇتۇۋاتىسەن ، تۇتۇۋاتىسىلەر ، تۇتۇۋاتىسىز ، تۇتۇۋاتىسىزلەر ، تۇتۇۋاتىدىلا ، تۇتۇشۇۋاتىدىلا ، تۇتۇشۇۋاتىسەن ، تۇتۇۋاتىدۇ ؛ تۇتۇۋاتىمايمەن ، تۇتمايۋاتىمەن ، تۇتۇۋاتىمايسىز ، تۇتمايۋاتىسىز ، تۇتۇۋاتىمايدۇ ، تۇتمايۋاتىدۇ ... ؛ تۇتۇۋاتامدىمەن ، تۇتمايۋاتامدىمەن ، تۇتۇۋاتامسىز ، تۇتمايۋاتامسىز ، تۇتۇۋاتامدۇ ، تۇتۇۋاتامدۇ ، تۇتمايۋاتامدۇ ...

كۆرۈۋاتىمەن ، كۆرۈۋاتىمىز ، كۆرۈۋاتىسەن ، كۆرۈۋاتىسىلەر ، كۆرۈۋاتىسىز ، كۆرۈۋاتىسىزلەر ، كۆرۈۋاتىدىلا ، كۆرۈشۈۋاتىدىلا ، كۆرۈشۈۋاتىسەن ، كۆرۈۋاتىدۇ ؛ كۆرۈۋاتىمايمىز ، كۆرمەيۋاتىمىز ، كۆرۈۋاتىمايدىلا ، كۆرمەيۋاتىدىلا ، كۆرۈۋاتىمايدۇ ، كۆرمەيۋاتىدۇ ... ؛ كۆرۈۋاتامدىمىز ، كۆرۈۋاتىمامدىمىز ، كۆرمەيۋاتامدىمىز ، كۆرۈۋاتامدىلا ، كۆرۈۋاتىمامدىلا ، كۆرمەيۋاتامدىلا ، كۆرۈۋاتامدۇ ، كۆرۈۋاتىمامدۇ ، كۆرمەيۋاتامدۇ ...

ئىشلەۋاتىمەن ، ئىشلەۋاتىمىز ، ئىشلەۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتىسىلەر ، ئىشلەۋاتىسىز ، ئىشلەۋاتىسىزلەر ، ئىشلەۋاتىدىلا ، ئىشلەشۋاتىدىلا ، ئىشلىشۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتىدۇ ؛ ئىشلەۋاتىمايمەن ، ئىشلىمەيۋاتىمەن ، ئىشلەۋاتامايسەن ، ئىشلىمەيۋاتىسەن ، ئىشلەۋاتامايدۇ ، ئىشلىمەيۋاتىدۇ ... ؛ ئىشلەۋاتامدىمەن ، ئىشلەۋاتىمامدىمەن ، ئىشلىمەيۋاتامدىمەن ، ئىشلەۋاتامسەن ، ئىشلەۋاتـ

مامسەن ، ئىشلىمەيۋاتامسەن ، ئىشلەۋاتامدۇ ، ئىشلەۋاتامدۇ ، ئىشلىمەيۋاتامدۇ ...

(6) يېزىۋاتاتتىم ، يېزىۋاتاتتۇق ، يېزىۋاتاتتىلا ، يېزىۋاتاتتىلار ، يېزىۋاتاتتىڭىز ، يېزىۋاتاتتىڭىزلار ، يېزىۋاتاتتىلا ، يېزىشۇاتاتتىلا ، يېزىشۇاتاتتىڭ ، يېزىۋاتاتتى ؛ يېزىۋاتامايتتۇق ، يازمايۋاتاتتۇق ، يېزىۋاتامايتتىڭلار ، يازمايۋاتاتتىڭلار ، يېزىۋاتامايتى ، يازمايۋاتاتتى ... ؛ يېزىۋاتامتۇق ، يېزىۋاتامامتۇق ، يازمايۋاتامتۇق ، يېزىۋاتامتىڭلار ، يېزىۋاتامامتىڭلار ، يازمايۋاتامتىڭلار ، يېزىۋاتامتى ، يېزىۋاتامامتى ، يازمايۋاتامتى ...

كېتىۋاتاتتىم ، كېتىۋاتاتتۇق ، كېتىۋاتاتتىلا ، كېتىۋاتاتتىڭلار ، كېتىۋاتاتتىڭىز ، كېتىۋاتاتتىڭىزلار ، كېتىۋاتاتتىلا ، كېتىشۇاتاتتىلا ، كېتىشۇاتاتتىڭ ، كېتىۋاتاتتى ؛ كېتىۋاتامايتتىم ، كەتمەيۋاتاتتىم ، كېتىۋاتامايتتىڭ ، كەتمەيۋاتاتتىڭ ، كېتىۋاتامايتتى ، كەتمەيۋاتاتتى ... ؛ كېتىۋاتامتىم ، كېتىۋاتامامتىم ، كەتمەيۋاتامتىم ، كېتىۋاتامتىڭ ، كەتمەيۋاتامامتىڭ ، كېتىۋاتامتى ، كېتىۋاتامامتى ، كەتمەيۋاتامتى ...

تۇتۇۋاتاتتىم ، تۇتۇۋاتاتتۇق ، تۇتۇۋاتاتتىلا ، تۇتۇۋاتاتتىڭلار ، تۇتۇۋاتاتتىڭىز ، تۇتۇۋاتاتتىڭىزلار ، تۇتۇۋاتاتتىلا ، تۇتۇشۇۋاتاتتىلا ، تۇتۇشۇۋاتاتتىڭ ، تۇتۇۋاتاتتى ؛ تۇتۇۋاتامايتتۇق ، تۇتمايۋاتاتتۇق ، تۇتۇۋاتامايتتىڭىز ، تۇتمايۋاتاتتىڭىز ، تۇتۇۋاتامايتتى ، تۇتمايۋاتامايتتى ... ؛ تۇتۇۋاتامتۇق ، تۇتۇۋاتامامتۇق ، تۇتمايۋاتامتۇق ، تۇتۇۋاتامتىڭىز ، تۇتمايۋاتامامتىڭىز ، تۇتۇۋاتامتى ، تۇتۇۋاتامامتى ، تۇتمايۋاتامتى ...

كۆرۈۋاتاتتىم ، كۆرۈۋاتاتتۇق ، كۆرۈۋاتاتتىڭ ، كۆرۈۋاتاتتىڭلار ، كۆرۈۋاتاتتىڭىز ، كۆرۈۋاتاتتىڭىزلار ، كۆرۈۋاتاتتىلا ، كۆرۈشۈۋاتاتتىلا ، كۆرۈشۈۋاتاتتىڭ ، كۆرۈۋاتاتتى ؛ كۆرۈۋاتامايتتىم ، كۆرمەيۋاتاتتىم ، كۆرۈۋاتامايتتىڭلار ، كۆرمەيۋاتاتتىڭلار ، كۆرۈۋاتامايتتى ، كۆرمەيۋاتاتتى ... ؛ كۆرۈۋاتامتىم ، كۆرۈۋاتامامتىم ، كۆرمەيۋاتامتىم ، كۆرۈۋاتامتىڭىز ، كۆرۈۋاتامامتىڭلار ، كۆرمەيۋاتامتىڭلار ، كۆرۈۋاتامتى ، كۆرۈۋاتامامتى ، كۆرمەيۋاتامتى ...

ئىشلەۋاتاتتىم ، ئىشلەۋاتاتتۇق ، ئىشلەۋاتاتتىڭ ، ئىشلەۋاتاتتىڭلار ، ئىشلەۋاتاتتىڭىز ، ئىشلەۋاتاتتىڭىزلار ، ئىشلەۋاتاتتىلا ، ئىشلىشۇاتاتتىلا ، ئىشلىشۇاتاتتىڭ ، ئىشلەۋاتاتتى ؛ ئىشلەۋاتامايتتۇق ، ئىشلىمەيۋاتاتتۇق ، ئىشلەۋاتامايتتىڭىز ، ئىشلىمەيۋاتاتتىڭىز ، ئىشلەۋاتامايتتى ، ئىشلىمەيۋاتاتتى ... ؛ ئىشلەۋاتامتۇق ، ئىشلەۋاتامامتۇق ، ئىشلىمەيۋاتامتۇق ، ئىشلەۋاتامتىڭىز ، ئىشلەۋاتامامتىڭىز ، ئىشلىمەيۋاتامتىڭىز ، ئىشلەۋاتامتى ، ئىشلەۋاتامامتى ، ئىشلىمەيۋاتامتى ...

(7) يېزىپتىمەن ، يېزىپتىمىز ، يېزىپسەن ، يېزىپسىلەر ، يېزىپسىز ، يېزىپسىزلەر ، يېزىپتىلا ، يېزىشپتىلا ، يېزىشپسەن ، يېزىپتۇ ، يازماپتىمەن ، يازماپسەن ، يازماپتۇ ... ؛ يېزىپتىمەنمۇ ، يېزىپسەنمۇ ، يېزىپتىمۇ ، يازماپتىمەنمۇ ، يازماپسەنمۇ ، يازماپتىمۇ ...

كېتىپتىمەن ، كېتىپتىمىز ، كېتىپسەن ، كېتىپسىلەر ، كېتىپسىزلەر ، كېتىپتىلا ، كېتىشپتىلا ، كېتىشپسەن ، كېتىپتۇ ؛ كەتمەپتىمىز ، كەتمەپسىلەر ، كەتمەپتۇ ؛ كېتىپتىمىزمۇ ، كېتىپسىلەرمۇ ، كېتىپتىمۇ ؛ كەتمەپتىمىزمۇ ، كەتمەپسىلەرمۇ ، كەتمەپتىمۇ ...

تۇتۇپتىمەن ، تۇتۇپتىمىز ، تۇتۇپسەن ، تۇتۇپسىلەر ، تۇتۇپسىز ، تۇتۇپسىزلەر ، تۇتۇپتىلا ، تۇتۇشۇپتىلا ، تۇتۇشۇپسەن ، تۇتۇپتۇ ؛ تۇتماپتىمەن ، تۇتماپتىلا ، تۇتماپتۇ ... ؛ تۇتۇپتىمەنمۇ ، تۇتۇپتىلامۇ ، تۇتۇپتىمۇ ، تۇتماپتىمەنمۇ ، تۇتماپتىلامۇ ، تۇتماپتىمۇ ...

كۆرۈپتىمەن ، كۆرۈپتىمىز ، كۆرۈپسەن ، كۆرۈپسىلەر ، كۆرۈپسىز ، كۆرۈپسىزلەر ، كۆرۈپتىلا ، كۆرۈشۈپتىلا ، كۆرۈشۈپسەن ، كۆرۈپتۇ ؛ كۆرمەپتىمىز ، كۆرمەپسىز ، كۆرمەپتۇ ... ؛ كۆرۈپتىمىزمۇ ، كۆرۈپسىزمۇ ، كۆرۈپتىمۇ ، كۆرمەپتىمىز ،

مۇ ، كۆرمەپسىزمۇ ، كۆرمەپتىمۇ ...

ئىشلەپتىمەن ، ئىشلەپتىمىز ، ئىشلەپسەن ، ئىشلەپسىلەر ، ئىشلەپسىز ، ئىشلەپسىزلەر ، ئىشلەپتىلا ، ئىشلىشىپتىلا ، ئىشلىشىپسەن ، ئىشلەپتۇ ؛ ئىشلىمەپتىمەن ، ئىشلىمەپسەن ، ئىشلىمەپتۇ ... ؛ ئىشلەپتىمەنمۇ ، ئىشلەپسەنمۇ ، ئىشلەپتىمۇ ؛ ئىشلىمەپتىمەنمۇ ، ئىشلىمەپسەنمۇ ، ئىشلىمەپتىمۇ ...

(8) يېزىپتىدەكمەن ، يېزىپتىدەكمىز ، يېزىپتىدەكسەن ، يېزىپتىدەكسىلەر ، يېزىپتىدەكسىز ، يېزىپتىدەكسىزلەر ، يېزىپتىدەكىلا ، يېزىشىپتىدەكسەن ، يېزىپتىدەك ؛ يازماپتىدەكمەن ، يازماپتىدەكسەن ، يازماپتىدەك ؛ يېزىپتىدەكمەنمۇ ، يېزىپتىدەكسەنمۇ ، يېزىپتىدەكمۇ ؛ يازماپتىدەكمەنمۇ ، يازماپتىدەكسەنمۇ ، يازماپتىدەكمۇ ...

كېتىپتىدەكمەن ، كېتىپتىدەكمىز ، كېتىپتىدەكسەن ، كېتىپتىدەكسىلەر ، كېتىپتىدەكسىز ، كېتىپتىدەكسىزلەر ، كېتىپتىدەكىلا ، كېتىشىپتىدەكسەن ، كېتىپتىدەك ؛ كەتمەپتىدەكمىز ، كەتمەپتىدەكسىلەر ، كەتمەپتىدەك ... ؛ كېتىپتىدەكمىزمۇ ، كېتىپتىدەكسىلەرمۇ ، كېتىپتىدەكمۇ ؛ كەتمەپتىدەكمىزمۇ ، كەتمەپتىدەكسىلەرمۇ ، كەتمەپتىدەكمۇ ...

تۇتۇپتىدەكمەن ، تۇتۇپتىدەكمىز ، تۇتۇپتىدەكسەن ، تۇتۇپتىدەكسىلەر ، تۇتۇپتىدەكسىز ، تۇتۇپتىدەكسىزلەر ، تۇتۇپتىدەكىلا ، تۇتۇشۇپتىدەكسەن ، تۇتۇپتىدەك ؛ تۇتماپتىدەكمەن ، تۇتماپتىدەكسىزلەر ، تۇتماپتىدەك ... ؛ تۇتۇپتىدەكمەنمۇ ، تۇتۇپتىدەكسىزلەرمۇ ، تۇتۇپتىدەكمۇ ؛ تۇتماپتىدەكمەنمۇ ، تۇتماپتىدەكسىلەرمۇ ، تۇتماپتىدەكمۇ ...

كۆرۈپتىدەكمەن ، كۆرۈپتىدەكمىز ، كۆرۈپتىدەكسەن ، كۆرۈپتىدەكسىلەر ، كۆرۈپتىدەكسىز ، كۆرۈپتىدەكسىزلەر ، كۆرۈپتىدەكىلا ، كۆرۈشۈپتىدەكسەن ، كۆرۈپتىدەك ؛ كۆرمەپتىدەكمىز ، كۆرمەپتىدەكىلا ، كۆرمەپتىدەك ... ؛ كۆرۈپتىدەكمەنمۇ ، كۆرۈپتىدەكلىمۇ ، كۆرۈپتىدەكمۇ ؛ كۆرمەپتىدەكمەنمۇ ، كۆرمەپتىدەكلىمۇ ، كۆرمەپتىمۇ ...
ئىشلەپتىدەكمەن ، ئىشلەپتىدەكمىز ، ئىشلەپتىدەكسەن ، ئىشلەپتىدەكسىلەر ، ئىشلەپتىدەكسىز ، ئىشلەپتىدەكسىزلەر ، ئىشلەپتىدەكىلا ، ئىشلىشىپتىدەكسەن ، ئىشلەپتىدەك ؛ ئىشلىمەپتىدەكمەن ، ئىشلىمەپتىدەكسەن ، ئىشلىمەپتىدەك ... ؛ ئىشلەپتىدەكمەنمۇ ، ئىشلەپتىدەكسەنمۇ ، ئىشلەپتىدەكمۇ ... ؛ ئىشلىمەپتىدەكمەنمۇ ، ئىشلىمەپتىدەكسەنمۇ ، ئىشلىمەپتىدەكمۇ ...

(9) يېزىپتىمىشمەن* يېزىپتىمىشمىز ، يېزىپتىمىشسەن ، يېزىپتىمىشسىلەر ، يېزىپتىمىشسىز ، يېزىپتىمىشسىزلەر ، يېزىپتىمىشلا ، يېزىشىپتىمىشسەن ، يېزىپتىمىش ؛ يازماپتىمىشمەن ، يازماپتىمىشسەن ، يازماپتىمىش ... ؛ يېزىپتىمىشمۇ ، يازماپتىمىشمۇ ...

كېتىپتىمىشمەن ، كېتىپتىمىشمىز ، كېتىپتىمىشسەن ، كېتىپتىمىشسىلەر ، كېتىپتىمىشسىز ، كېتىپتىمىشسىزلەر ، كېتىپتىمىش ، كېتىپتىمىشلا ، كېتىشىپتىمىشسەن ، كېتىپتىمىش ؛ كەتمەپتىمىشمىز ، كەتمەپتىمىشسىلەر ، كەتمەپتىمىش ... ؛ كېتىپتىمىشمۇ ، كەتمەپتىمىشمۇ ...

تۇتۇپتىمىشمەن ، تۇتۇپتىمىشمىز ، تۇتۇپتىمىشسەن ، تۇتۇپتىمىشسىلەر ، تۇتۇپتىمىشسىز ، تۇتۇپتىمىشسىزلەر ، تۇتۇپتىمىش ، تۇتۇشۇپتىمىشلا ، تۇتۇشۇپتىمىشسەن ، تۇتۇپىمىش ؛ تۇتماپتىمىشمەن ، تۇتماپتىمىشسىز ، تۇتماپتىمىش ... ؛ تۇتۇپ-

---

* «مىش» قوشۇلۇپ ياسالغان شەكىللەرنىڭ ھەممىسىدە بۇ قوشۇمچە «يېزىپتىمەنمىش» تەرىقىسىدە شەخس قوشۇمچىسىنىڭ كەينىگە قوشۇلۇپ كېلىشمۇ مۇمكىن .

。面后的分成加附称人在加样那中样式的 «مىش» 分成加附上加是凡 «يېزىپتىمەنمىش» 在象能可也分成加附该، 中形词的

تىمىشمۇ ، تۇتماپتىمىشمۇ ...

كۆرۈپتىمىشمەن ، كۆرۈپتىمىشمىز ، كۆرۈپتىمىشسەن ، كۆرۈپتىمىشسىلەر ، كۆرۈپتىمىشسىز ، كۆرۈپتىمىشسىزلەر ، كۆ. رۈپتىمىشلا ، كۆرۈشۈپتىمىشلا ، كۆرۈشۈپتىمىشسەن ، كۆرۈپتىمىش ؛ كۆرمەپتىمىشمىز ، كۆرمەپتىمىشسىلەر ، كۆرمەپتە. مىش ؛ كۆرۈپتىمىشمۇ ، كۆرمەپتىمىشمۇ ...

ئىشلەپتىمىشمەن ، ئىشلەپتىمىشمىز ، ئىشلەپتىمىشسەن ، ئىشلەپتىمىشسىلەر ، ئىشلەپتىمىشسىز ، ئىشلەپتىمىشسىزلەر ، ئىشلەپتىمىشلا ، ئىشلىشپتىمىشلا ، ئىشلىشپتىمىشسەن ، ئىشلەپتىمىش ؛ ئىشلىمەپتىمىشمەن ، ئىشلىمەپتىمىشسىز ، ئىش. لىمەپتىمىش ؛ ئىشلەپتىمىشمۇ ...

(10) يېزىپتىكەنمەن ، يېزىپتىكەنمىز ، يېزىپتىكەنسەن ، يېزىپتىكەنسىلەر ، يېزىپتىكەنسىز ، يېزىپتىكەنسىزلەر ، يېزىپتە. كەنلا ، يېزىشىپتىكەنلا ، يېزىشىپتىكەنسەن ، يېزىپتىكەن ؛ يازماپتىكەنمىز ، يازماپتىكەنلا ، يازماپتىكەن ... ؛ يېزىپمىكەنمىز ، يېزىپمىكەنلا ، يېزىپمىكەن ؛ يازماپمىكەنمىز ، يازماپمىكەنلا ، يازماپمىكەن ...

كېتىپتىكەنمەن ، كېتىپتىكەنمىز ، كېتىپتىكەنسەن ، كېتىپتىكەنسىلەر ، كېتىپتىكەنسىز ، كېتىپتىكەنسىزلەر ، كېتىپتىكە. لا ، كېتىشىپتىكەنلا ، كېتىشىپتىكەنسەن ، كېتىپتىكەن ؛ كەتمەپتىكەنمەن ، كەتمەپتىكەنسىز ، كەتمەپتىكەن ... ؛ كېتىپمە. كەنمەن ، كېتىپمىكەنسىز ، كېتىپمىكەن ؛ كەتمەپمىكەنمەن ، كەتمەپمىكەنسىز ، كەتمەپمىكەن ...

تۇتۇپتىكەنمەن ، تۇتۇپتىكەنمىز ، تۇتۇپتىكەنسەن ، تۇتۇپتىكەنسىلەر ، تۇتۇپتىكەنسىز ، تۇتۇپتىكەنسىزلەر ، تۇتۇپتىكەنلا ، تۇتۇشۇپتىكەنلا ، تۇتۇشۇپتىكەنسەن ، تۇتۇپتىكەن ؛ تۇتماپتىكەنمىز ، تۇتماپتىكەنسەن ، تۇتماپتىكەن ... ؛ تۇتۇپمىكەنمىز ، تۇتۇپمىكەنسەن ، تۇتۇپمىكەن ؛ تۇتماپمىكەنمىز ، تۇتماپمىكەنسەن ، تۇتماپمىكەن ...

كۆرۈپتىكەنمەن ، كۆرۈپتىكەنمىز ، كۆرۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەنسىلەر ، كۆرۈپتىكەنسىز ، كۆرۈپتىكەنسىزلەر ، كۆرۈپتە. كەنلا ، كۆرۈشۈپتىكەنلا ، كۆرۈشۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەن ؛ كۆرمەپتىكەنمەن ، كۆرمەپتىكەنسىزلەر ، كۆرۈشۈپتىكەنلا ، كۆرۈشۈپتىكەنسەن ، كۆرۈپتىكەن ؛ كۆرمەپتىكەنمەن ، كۆرمەپتىكەنسىزلەر ، كۆرمەپتىكەن ... ؛ كۆرۈپمىكەنمەن ، كۆرۈپمە. كەنسىزلەر ، كۆرۈپمىكەن ؛ كۆرمەپمىكەنمەن ، كۆرمەپمىكەنسىزلەر ، كۆرمەپمىكەن ...

ئىشلەپتىكەنمەن ، ئىشلەپتىكەنمىز ، ئىشلەپتىكەنسەن ، ئىشلەپتىكەنسىلەر ، ئىشلەپتىكەنسىز ، ئىشلەپتىكەنسىزلەر ، ئىشلەپ. تىكەنلا ، ئىشلىشپتىكەنلا ، ئىشلىشپتىكەنسەن ، ئىشلەپتىكەن ؛ ئىشلىمەپتىكەنمىز ، ئىشلىمەپتىكەنسەن ، ئىشلىمەپتە. كەن ... ؛ ئىشلەپمىكەنمىز ، ئىشلەپمىكەنسەن ، ئىشلەپمىكەن ؛ ئىشلىمەپمىكەنمىز ، ئىشلىمەپمىكەنسەن ، ئىشلە. مەپمىكەن ...

(11) يېزىۋىدىم ، يېزىۋىدۇق ، يېزىۋىدىڭ ، يېزىۋىدىڭلار ، يېزىۋىدىگىز ، يېزىۋىدىگىزلار ، يېزىۋىدىلە ، يېزىشۇىدىلە ، يېزىشە. ۋىدىڭ ، يېزىۋىدى ؛ يازمۇىدىم ، يازمۇىدىڭ ، يازمۇىدى ... ؛ يېزىپمىدىم ، يېزىپمىدىڭ ، يېزىپمىدى ؛ يازماپمىدىم ، يازماپمىدىڭ ، يازماپمىدى ...

كېتىۋىدىم ، كېتىۋىدۇق ، كېتىۋىدىڭ ، كېتىۋىدىڭلار ، كېتىۋىدىگىز ، كېتىۋىدىگىزلەر ، كېتىۋىدىلە ، كېتىشۇىدىلە ، كېتە. شۇىدىڭ ، كېتىۋىدى ؛ كەتمۇىدۇق ، كەتمۇىدىڭلار ، كەتمۇىدى ... ؛ كېتىپمىدۇق ، كېتىپمىدىڭلار ، كېتىپمىدى ... ؛ كەتمەپمىدۇق ، كەتمەپمىدىڭلار ، كەتمەپمىدى ...

تۇتۇۋىدىم ، تۇتۇۋىدۇق ، تۇتۇۋىدىڭ ، تۇتۇۋىدىڭلار ، تۇتۇۋىدىگىز ، تۇتۇۋىدىگىزلار ، تۇتۇۋىدىلە ، تۇتۇشۇۋىدىلە ، تۇتۇشۇۋە.

دىك ، تۇتۇۋىدى ؛ تۇتمۇيدىم ، تۇتمۇيدىڭىز ، تۇتمۇيدى ... ؛ تۇتۇپمىدىم ، تۇتۇپمىدىڭىز ، تۇتۇپمىدى ؛ تۇتماپمىدىم ، تۇتماپمىدىڭىز ، تۇتماپمىدى ...

كۆرۈۋىدىم ، كۆرۈۋىدۇق ، كۆرۈۋىدىك ، كۆرۈۋىدىڭلار ، كۆرۈۋىدىڭىز ، كۆرۈۋىدىڭىزلەر ، كۆرۈۋىدىلە ، كۆرۈشۈۋىدىلە ، كۆرۈشۈۋىدىك ، كۆرۈۋىدى ؛ كۆرمۇيدۇق ، كۆرمۇيدىڭىزلەر ، كۆرمۇيدى ... ؛ كۆرۈپمىدۇق ، كۆرۈپمىدىڭىزلەر ، كۆرۈپمىدى ؛ كۆرمەپمىدۇق ، كۆرمەپمىدىڭىزلەر ، كۆرمەپمىدى ...

ئىشلىۋىدىم ، ئىشلىۋىدۇق ، ئىشلىۋىدىك ، ئىشلىۋىدىڭلار ، ئىشلىۋىدىڭىز ، ئىشلىۋىدىڭىزلەر ، ئىشلىۋىدىلە ، ئىشلىشۇىدىلە ، ئىشلىشۇىدىك ، ئىشلىۋىدى ؛ ئىشلىمىۇىدۇق ، ئىشلىمىۇىدىلە ، ئىشلىمىۇىدى ... ؛ ئىشلەپمىدۇق ، ئىشلەپمىدىلە ، ئىشلەپمىدى ؛ ئىشلىمەپمىدۇق ، ئىشلىمەپمىدىلە ، ئىشلىمەپمىدى ...

(12) يازغىلىۋاتىمەن ، يازغىلىۋاتىمىز ، يازغىلىۋاتىسەن ، يازغىلىۋاتىسىلەر ، يازغىلىۋاتىسىز ، يازغىلىۋاتىسىزلەر ، يازغىلىۋاتىدىلا ، يېزىشقىلىۋاتىدىلا ، يېزىشقىلىۋاتىسەن ، يازغىلىۋاتىدۇ ؛ يازغىلىۋاتامدىمەن ، يازغىلىۋاتامسەن ، يازغىلىۋاتامدۇ * ...

كەتكىلىۋاتىمەن ، كەتكىلىۋاتىمىز ، كەتكىلىۋاتىسەن ، كەتكىلىۋاتىسىلەر ، كەتكىلىۋاتىسىز ، كەتكىلىۋاتىسىزلەر ، كەتكىلىۋاتىدىلا ، كېتىشكىلىۋاتىدىلا ، كېتىشكىلىۋاتىسەن ، كەتكىلىۋاتىدۇ ؛ كەتكىلىۋاتامدىمىز ، كەتكىلىۋاتامسىلەر ، كەتكىلىۋاتامدۇ ...

تۇتقىلىۋاتىمەن ، تۇتقىلىۋاتىمىز ، تۇتقىلىۋاتىسەن ، تۇتقىلىۋاتىسىلەر ، تۇتقىلىۋاتىسىز ، تۇتقىلىۋاتىسىزلەر ، تۇتقىلىۋاتىدىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتىدىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتىسەن ، تۇتقىلىۋاتىدۇ ؛ تۇتقىلىۋاتامدىمەن ، تۇتقىلىۋاتامسىز ، تۇتقىلىۋاتامدۇ ...

كۆرگىلىۋاتىمەن ، كۆرگىلىۋاتىمىز ، كۆرگىلىۋاتىسەن ، كۆرگىلىۋاتىسىلەر ، كۆرگىلىۋاتىسىز ، كۆرگىلىۋاتىسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتىدىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتىدىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتىسەن ، كۆرگىلىۋاتىدۇ ؛ كۆرگىلىۋاتامدىمىز ، كۆرگىلىۋاتامسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتامدۇ ...

ئىشلىگىلىۋاتىمەن ، ئىشلىگىلىۋاتىمىز ، ئىشلىگىلىۋاتىسەن ، ئىشلىگىلىۋاتىسىلەر ، ئىشلىگىلىۋاتىسىز ، ئىشلىگىلىۋاتىسىزلەر ، ئىشلىگىلىۋاتىدىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتىدىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتىسەن ، ئىشلىگىلىۋاتىدۇ ؛ ئىشلىگىلىۋاتامدىمەن ، ئىشلىگىلىۋاتامدىلا ، ئىشلىگىلىۋاتامدۇ ...

(13) يازغىلىۋاتاتتىم ، يازغىلىۋاتاتتۇق ، يازغىلىۋاتاتتىك ، يازغىلىۋاتاتتىڭلار ، يازغىلىۋاتاتتىڭىز ، يازغىلىۋاتاتتىڭىزلار ، يازغىلىۋاتاتتىلا ، يېزىشقىلىۋاتاتتىلا ، يېزىشقىلىۋاتاتتىك ، يازغىلىۋاتاتتى ؛ يازغىلىۋاتامتىم ، يازغىلىۋاتامتىك ، يازغىلىۋاتامتى ...

كەتكىلىۋاتاتتىم ، كەتكىلىۋاتاتتۇق ، كەتكىلىۋاتاتتىك ، كەتكىلىۋاتاتتىڭلار ، كەتكىلىۋاتاتتىڭىز ، كەتكىلىۋاتاتتىڭىزلار ، كەتكىلىۋاتاتتىلا ، كېتىشكىلىۋاتاتتىلا ، كېتىشكىلىۋاتاتتىك ، كەتكىلىۋاتاتتى ؛ كەتكىلىۋاتامتۇق ، كەتكىلىۋاتامتىڭلار ، كەتكىلىۋاتامتى ...

تۇتقىلىۋاتاتتىم ، تۇتقىلىۋاتاتتۇق ، تۇتقىلىۋاتاتتىك ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭلار ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭىز ، تۇتقىلىۋاتاتتىڭىزلار ، تۇتقىلىۋاتاتتىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتاتتىلا ، تۇتۇشقىلىۋاتاتتىك ، تۇتقىلىۋاتاتتى ؛ تۇتقىلىۋاتامتىم ، تۇتقىلىۋاتامتىڭىز ، تۇتقىلىۋاتامتى ...

---

* بۇ خىل تەمشىلمە تۈرىنىڭ بولۇشسىز شەكلى ئانچە قوللىنىلمايدۇ .

。用使大不式形定否的类向意种这

كۆرگىلىۋاتاتتىم ، كۆرگىلىۋاتاتتۇق ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭ ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭلار ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭىز ، كۆرگىلىۋاتاتتىڭىزلار ، كۆرگىلىۋاتاتتىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتاتتىلا ، كۆرۈشكىلىۋاتاتتىڭ ، كۆرگىلىۋاتاتتى ؛ كۆرگىلىۋاتامتۇق ، كۆرگىلىۋاتامتىڭىزلار ، كۆرگىلىۋاتامتى ...

ئىشلىگىلىۋاتاتتىم ، ئىشلىگىلىۋاتاتتۇق ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭ ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭلار ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭىز ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىڭىزلار ، ئىشلىگىلىۋاتاتتىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتاتتىلا ، ئىشلەشكىلىۋاتاتتىڭ ، ئىشلىگىلىۋاتاتتى ؛ ئىشلىگىلىۋاتامتىم ، ئىشلىگىلىۋاتامتىلا ، ئىشلىگىلىۋاتامتى ...

(14) يازغىلىۋاتقۇدەكمەن ، يازغىلىۋاتقۇدەكمىز ، يازغىلىۋاتقۇدەكسەن ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىز ، يازغىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، يازغىلىۋاتقۇدەكلا ، يېزىشقىلىۋاتقۇدەكلا ، يېزىشقىلىۋاتقۇدەكسەن ، يازغىلىۋاتقۇدەك ؛ يازغىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، يازغىلىۋاتقۇدەكسەنمۇ ، يازغىلىۋاتقۇدەكمۇ ...

كەتكىلىۋاتقۇدەكمەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەكمىز ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىز ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، كەتكىلىۋاتقۇدەكلا ، كېتىشكىلىۋاتقۇدەكلا ، كېتىشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كەتكىلىۋاتقۇدەك ؛ كەتكىلىۋاتقۇدەكمىزمۇ ، كەتكىلىۋاتقۇدەكسىزلەرمۇ ، كەتكىلىۋاتقۇدەكمۇ ...

تۇنقىلىۋاتقۇدەكمەن ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكمىز ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكسەن ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكسىز ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكلا ، تۇتۇشقىلىۋاتقۇدەكلا ، تۇتۇشقىلىۋاتقۇدەكسەن ، تۇنقىلىۋاتقۇدەك ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، تۇتقىلىۋاتقۇدەكسىزمۇ ، تۇنقىلىۋاتقۇدەكمۇ ...

كۆرگىلىۋاتقۇدەكمەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكمىز ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىز ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكلا ، كۆرۈشكىلىۋاتقۇدەكلا ، كۆرۈشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، كۆرگىلىۋاتقۇدەك ؛ كۆرگىلىۋاتقۇدەكمىزمۇ ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكسىزلەرمۇ ، كۆرگىلىۋاتقۇدەكمۇ ...

ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمىز ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىلەر ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىز ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكسىزلەر ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكلا ، ئىشلەشكىلىۋاتقۇدەكلا ، ئىشلەشكىلىۋاتقۇدەكسەن ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەك ؛ ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمەنمۇ ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكلىمۇ ، ئىشلىگىلىۋاتقۇدەكمۇ ...

3) سۈپەتداش ئاساسىدا ياسالغانلىرى :
的成构上础基词动形在

(15) يازغان ، كەتكەن ، تۇنقان ، كۆرگەن ، ئىشلىگەن (بايان مەيلىنىڭ بۇ خىل شەكلى ئادەتتە ھەممە شەخسلەردە پۈتكەن تۇر سۈپەتداش ئارقىلىقلا ئىپادىلىنىدۇ . بەزىدە كەينىگە مۇۋاپىق شەخس قوشۇمچىلىرى قوشۇلۇپ كېلىشىمۇ مۇمكىن ، مەسىلەن ، يازغانمەن ، كەتكەنمىز ، تۇنقانسەن ، كۆرگەنسىز ، ئىشلىگەنسىلەر ... دېگەنگە ئوخشاش) .

(16) يازغانىدىم ، يازغانىدۇق ، يازغانىدىڭ ، يازغانىدىڭلار ، يازغانىدىڭىز ، يازغانىدىڭىزلار ، يازغانىدىلە ، يېزىشقانىدىلە ، يېزىشقانىدىڭ ، يازغانىدى ؛ يازمىغانىدىم ، يازمىغانىدىڭ ، يازمىغانىدى ... ؛ يازغانمىدىم ، يازغانمىدىڭ ، يازغانمىدى ، يازمىغانمىدىم ، يازمىغانمىدىڭ ، يازمىغانمىدى ...

كەتكەنىدىم ، كەتكەنىدۇق ، كەتكەنىدىڭ ، كەتكەنىدىڭلار ، كەتكەنىدىڭىز ، كەتكەنىدىڭىزلەر ، كەتكەنىدىلە ، كېتىشكەنىدىلە ، كېتىشكەنىدىڭ ، كەتكەنىدى ؛ كەتمىگەنىدۇق ، كەتمىگەنىدىڭلار ، كەتمىگەنىدى ... ؛ كەتكەنمىدۇق ، كەتكەنمىدىڭلار ، كەتكەن

مىدى ؛ كەتمىگەنمىدۇق ، كەتمىگەنمىدىڭلار ، كەتمىگەنمىدى ...

تۇتقانىدىم ، تۇتقانىدۇق ، تۇتقانىدىڭ ، تۇتقانىدىڭلار ، تۇتقانىدىڭىز ، تۇتقانىدىڭىزلار ، تۇتقانىدىلە ، تۇتۇشقانىدىلە ، تۇتۇشقانىدىڭ ، تۇتقانىدى ؛ تۇتمىغانىدىم ، تۇتمىغانىدىڭىز ، تۇتمىغانىدى ... ؛ تۇتقانمىدىم ، تۇتقانمىدىڭىز ، تۇتقانمىدى ؛ تۇتمىغانمىدىم ، تۇتمىغانمىدىڭىز ، تۇتمىغانمىدى ...

كۆرگەنىدىم ، كۆرگەنىدۇق ، كۆرگەنىدىڭ ، كۆرگەنىدىڭلار ، كۆرگەنىدىڭىز ، كۆرگەنىدىڭىزلەر ، كۆرگەنىدىلە ، كۆرۈشكەنىدىلە ، كۆرۈشكەنىدىڭ ، كۆرگەنىدى ؛ كۆرمىگەنىدۇق ، كۆرمىگەنىدىڭىزلەر ، كۆرمىگەنىدى ... ؛ كۆرگەنمىدۇق ، كۆرگەنمىدىڭىزلەر ، كۆرگەنمىدى ؛ كۆرمىگەنمىدۇق ، كۆرمىگەنمىدىڭىزلەر ، كۆرمىگەنمىدى ...

ئىشلىگەنىدىم ، ئىشلىگەنىدۇق ، ئىشلىگەنىدىڭ ، ئىشلىگەنىدىڭلار ، ئىشلىگەنىدىڭىز ، ئىشلىگەنىدىڭىزلەر ، ئىشلىگەنىدىلە ، ئىشلەشكەنىدىلە ، ئىشلەشكەنىدىڭ ، ئىشلىگەنىدى ؛ ئىشلىمىگەنىدىم ، ئىشلىمىگەنىدىلە ، ئىشلىمىگەنىدى ... ؛ ئىشلىگەنمىدىم ، ئىشلىگەنمىدىلە ، ئىشلىگەنمىدى ؛ ئىشلىمىگەنمىدىم ، ئىشلىمىگەنمىدىلە ، ئىشلىمىگەنمىدى ...

(17) يازغانىكەنمەن ، يازغانىكەنمىز ، يازغانىكەنسەن ، يازغانىكەنسىلەر ، يازغانىكەنسىز ، يازغانىكەنسىزلەر ، يازغانىكەنلا ، يېزىشقانىكەنلا ، يېزىشقانىكەنسەن ، يازغانىكەن ؛ يازمىغانىكەنمەن ، يازمىغانىكەنسەن ، يازمىغانىكەن ... ؛ يازغانمىكەنمەن ، يازغانمىكەنسەن ، يازغانمىكەن ؛ يازمىغانمىكەنمەن ، يازمىغانمىكەنسەن ، يازمىغانمىكەن ...

كەتكەنىكەنمەن ، كەتكەنىكەنمىز ، كەتكەنىكەنسەن ، كەتكەنىكەنسىلەر ، كەتكەنىكەنسىز ، كەتكەنىكەنسىزلەر ، كەتكەنىكەنلا ، كېتىشكەنىكەنلا ، كېتىشكەنىكەنسەن ، كەتكەنىكەن ؛ كەتمىگەنىكەنمىز ، كەتمىگەنىكەنسىلەر ، كەتمىگەنىكەن ... ؛ كەتكەنمىكەنمىز ، كەتكەنمىكەنسىلەر ، كەتكەنمىكەن ؛ كەتمىگەنمىكەنمىز ، كەتمىگەنمىكەنسىلەر ، كەتمىگەنمىكەن ...

تۇتقانىكەنمەن ، تۇتقانىكەنمىز ، تۇتقانىكەنسەن ، تۇتقانىكەنسىلەر ، تۇتقانىكەنسىز ، تۇتقانىكەنسىزلەر ، تۇتقانىكەنلا ، تۇتۇشقانىكەنلا ، تۇتۇشقانىكەنسەن ، تۇتقانىكەن ؛ تۇتمىغانىكەنمەن ، تۇتمىغانىكەنسىز ، تۇتمىغانىكەن ... ؛ تۇتقانمىكەنمەن ، تۇتقانمىكەنسىز ، تۇتقانمىكەن ؛ تۇتمىغانىكەنمەن ، تۇتمىغانمىكەنسىز ، تۇتمىغانمىكەن ...

كۆرگەنىكەنمەن ، كۆرگەنىكەنمىز ، كۆرگەنىكەنسەن ، كۆرگەنىكەنسىلەر ، كۆرگەنىكەنسىز ، كۆرگەنىكەنسىزلەر ، كۆرگەنىكەنلا ، كۆرۈشكەنىكەنلا ، كۆرۈشكەنىكەنسەن ، كۆرگەنىكەن ؛ كۆرمىگەنىكەنمىز ، كۆرمىگەنىكەنسىزلەر ، كۆرمىگەنىكەن ... ؛ كۆرگەنمىكەنمىز ، كۆرگەنمىكەنسىزلەر ، كۆرگەنمىكەن ؛ كۆرمىگەنمىكەنمىز ، كۆرمىگەنمىكەنسىزلەر ، كۆرمىگەنمىكەن ...

ئىشلىگەنىكەنمەن ، ئىشلىگەنىكەنمىز ، ئىشلىگەنىكەنسەن ، ئىشلىگەنىكەنسىلەر ، ئىشلىگەنىكەنسىز ، ئىشلىگەنىكەنسىزلەر ، ئىشلىگەنىكەنلا ، ئىشلەشكەنىكەنلا ، ئىشلەشكەنىكەنسەن ، ئىشلىگەنىكەن ؛ ئىشلىمىگەنىكەنمەن ، ئىشلىمىگەنىكەنلا ، ئىشلىمىگەنمىكەنمەن ، ئىشلىگەنمىكەنلا ، ئىشلىگەنىكەن ؛ ئىشلىمىگەنمىكەنمەن ، ئىشلىمىگەنمىكەنلا ، ئىشلىمىگەنمىكەن ...

(18) يازغاندىمەن ، يازغاندىمىز ، يازغانسەن ، يازغانسىلەر ، يازغانسىز ، يازغانسىزلەر ، يازغاندىلا ، يېزىشقاندىلا ، يېزىشقانسەن ، يازغاندۇ ؛ يازمىغاندىمەن ، يازمىغانسەن ، يازمىغاندۇ ... ؛ يازغاندىمەنمۇ ، يازغانسىزمۇ ، يازغاندىمۇ ... ؛ يازمىغاندىمەنمۇ ، يازمىغانسىلەرمۇ ، يازمىغاندىمۇ ...
كەتكەندىمەن ، كەتكەندىمىز ، كەتكەنسەن ، كەتكەنسىلەر ، كەتكەنسىز ، كەتكەنسىزلەر ، كەتكەندىلا ، كېتىشكەندىلا ، كېتىشكەنسەن ، كەتكەندۇ ؛ كەتمىگەندىمىز ، كەتمىگەنسىلەر ، كەتمىگەندۇ ... ؛ كەتكەندىمىزمۇ ، كەتكەنسىلەرمۇ ، كەتكەندىمۇ ؛

كەتمىگەندىمىزمۇ ، كەتمىگەنسىزلەرمۇ ، كەتمىگەندىمۇ ...

تۇنقاندىمەن ، تۇنقاندىمىز ، تۇنقانسەن ، تۇنقانسىلەر ، تۇنقانسىز ، تۇنقانسىزلەر ، تۇنقاندىلا ، تۇنتۇشقاندىلا ، تۇنتۇشقانسەن تۇنقاندۇ ؛ تۇتمىغاندىمەن ، تۇتمىغاندىلا ، تۇتمىغاندۇ ... ؛ تۇنقاندىمەنمۇ ، تۇنقانسەنمۇ ، تۇنقاندىمۇ ... ؛ تۇتمىغاندىمەنمۇ تۇتمىغانسەنمۇ ، تۇتمىغاندىمۇ ...

كۆرگەندىمەن ، كۆرگەندىمىز ، كۆرگەنسەن ، كۆرگەنسىلەر ، كۆرگەنسىز ، كۆرگەنسىزلەر ، كۆرگەندىلا ، كۆرۈشكەندىلا كۆرۈشكەنسەن ، كۆرگەندۇ ؛ كۆرمىگەندىمىز ، كۆرمىگەنسىز ، كۆرمىگەندۇ ... ؛ كۆرگەندىمەنمۇ ، كۆرگەنسىزمۇ ، كۆرگەندىمۇ ... ؛ كۆرمىگەندىمەنمۇ ، كۆرمىگەنسىزمۇ ، كۆرمىگەندىمۇ ...

ئىشلىگەندىمەن ، ئىشلىگەندىمىز ، ئىشلىگەنسەن ، ئىشلىگەنسىلەر ، ئىشلىگەنسىز ، ئىشلىگەنسىزلەر ، ئىشلىگەندىلا ، ئىشلەشكەندىلا ، ئىشلەشكەنسەن ، ئىشلىگەندۇ ؛ ئىشلىمىگەندىمەن ، ئىشلىمىگەنسىزلەر ، ئىشلىمىگەندۇ ... ؛ ئىشلىگەندىمەنمۇ ئىشلىگەنسىزلەرمۇ ، ئىشلىمىگەندىمەنمۇ ، ئىشلىمىگەنسىزلەرمۇ ، ئىشلىمىگەندىمۇ ...

(19) يازىدىغاندىمەن ، يازىدىغاندىمىز ، يازىدىغانسەن ، يازىدىغانسىلەر ، يازىدىغانسىز ، يازىدىغانسىزلەر ، يازىدىغاندىلا ، يېزىشىدىغاندىلا ، يېزىشىدىغانسەن ، يازىدىغاندۇ ؛ يازمايدىغاندىمەن ، يازمايدىغانسەن ، يازمايدىغاندۇ ... ؛ يازامدىغاندىمەن ، يازامدىغانسەن ، يازامدىغاندۇ ... ؛ يازمامدىغاندىمەن ، يازمامدىغانسەن ، يازمامدىغاندۇ ...

كېتىدىغاندىمەن ، كېتىدىغاندىمىز ، كېتىدىغانسەن ، كېتىدىغانسىلەر ، كېتىدىغانسىز ، كېتىدىغانسىزلەر ، كېتىدىغاندىلا ، كېتىشىدىغاندىلا ، كېتىشىدىغانسەن ، كېتىدىغاندۇ ؛ كەتمەيدىغاندىمىز ، كەتمەيدىغانسىلەر ، كەتمەيدىغاندۇ ... ؛ كېتەمدىغاندىمىز ، كېتەمدىغانسىلەر ، كېتەمدىغاندۇ ... ؛ كەتمەمدىغاندىمىز ، كەتمەمدىغانسىلەر ، كەتمەمدىغاندۇ ...

تۇتىدىغاندىمەن ، تۇتىدىغاندىمىز ، تۇتىدىغانسەن ، تۇتىدىغانسىلەر ، تۇتىدىغانسىز ، تۇتىدىغانسىزلەر ، تۇتىدىغاندىلا ، تۇتۇشىدىغاندىلا ، تۇتۇشىدىغانسەن ، تۇتىدىغاندۇ ؛ تۇتمايدىغاندىمەن ، تۇتمايدىغانسىز ، تۇتمايدىغاندۇ ... ؛ تۇتامدىغاندىمەن ، تۇتامدىغانسىز ، تۇتامدىغاندۇ ... ؛ تۇتمامدىغاندىمەن ، تۇتمامدىغانسىز ، تۇتمامدىغاندۇ ...

كۆرىدىغاندىمەن ، كۆرىدىغاندىمىز ، كۆرىدىغانسەن ، كۆرىدىغانسىلەر ، كۆرىدىغانسىز ، كۆرىدىغانسىزلەر ، كۆرىدىغاندىلا ، كۆرۈشىدىغاندىلا ، كۆرۈشىدىغانسەن ، كۆرىدىغاندۇ ؛ كۆرمەيدىغاندىمىز ، كۆرمەيدىغانسىزلەر ، كۆرمەيدىغاندۇ ... ؛ كۆرمەمدىغاندىمىز ، كۆرمەمدىغانسىزلەر ، كۆرمەمدىغاندۇ ... ؛ كۆرمەمدىغاندىمەن ، كۆرمەمدىغانسىزلەر ، كۆرمەمدىغاندۇ ...

ئىشلەيدىغاندىمەن ، ئىشلەيدىغاندىمىز ، ئىشلەيدىغانسەن ، ئىشلەيدىغانسىلەر ، ئىشلەيدىغانسىز ، ئىشلەيدىغانسىزلەر ، ئىشلەيدىغاندىلا ، ئىشلىشىدىغاندىلا ، ئىشلىشىدىغانسەن ، ئىشلەيدىغاندۇ ؛ ئىشلىمەيدىغاندىمەن ، ئىشلىمەيدىغاندىلا ، ئىشلىمەيدىغاندۇ ... ؛ ئىشلەمدىغاندىمەن ، ئىشلەمدىغاندىلا ، ئىشلەمدىغاندۇ ... ؛ ئىشلىمەمدىغاندىمەن ، ئىشلىمەمدىغاندىلا ، ئىشلىمەمدىغاندۇ ...

(20) يازارمەن ، يازارمىز ، يازارسەن ، يازارسىلەر ، يازارسىز ، يازارسىزلەر ، يازارلا ، يېزىشارلا ، يېزىشارسەن ، يازار ؛ يازماسمەن ، يازماسسەن ، يازماس ... ؛ يازارمەنمۇ ، يازارسەنمۇ ، يازارمۇ ؛ يازماسمەنمۇ ، يازماسسەنمۇ ، يازماسمۇ ...

كېتەرمەن ، كېتەرمىز ، كېتەرسەن ، كېتەرسىلەر ، كېتەرسىز ، كېتەرسىزلەر ، كېتەرلا ، كېتىشەرلا ، كېتىشەرسەن ، كېتەر ؛ كەتمەسمىز ، كەتمەسسىلەر ، كەتمەس ... ؛ كېتەرمىزمۇ ، كېتەرسىلەرمۇ ، كېتەرمۇ ؛ كەتمەسمىزمۇ ، كەتمەسسىلەرمۇ ، كەتمەسمۇ ...

تۇتارمەن ، تۇتارمىز ، تۇتارسەن ، تۇتارسىلەر ، تۇتارسىز ، تۇتارسىزلەر ، تۇتارلا ، تۇتۇشارلا ، تۇتۇشارسەن ، تۇتار ؛ تۇتاسـ
مەن ، تۇتماسسىز ، تۇتماس ... ؛ تۇتارمەنمۇ ، تۇتارسىزمۇ ، تۇتارمۇ ؛ تۇتماسمەنمۇ ، تۇتماسسىزمۇ ، تۇتماسمۇ ...

كۆرەرمەن ، كۆرەرمىز ، كۆرەرسەن ، كۆرەرسىلەر ، كۆرەرسىز ، كۆرەرلا ، كۆرۈشەرلا ، كۆرۈشەرسەن ، كۆرەر ؛ كۆرمەسـ
مىز ، كۆرمەسسىزلەر ، كۆرمەس ... ؛ كۆرەرمىزمۇ ، كۆرەرسىزلەرمۇ ، كۆرەرمۇ ؛ كۆرمەسمىزمۇ ، كۆرمەسسىزلەرمۇ ، كۆرمەسمۇ ...

ئىشلەرمەن ، ئىشلەرمىز ، ئىشلەرسەن ، ئىشلەرسىلەر ، ئىشلەرسىز ، ئىشلەرسىزلەر ، ئىشلەرلا ، ئىشلىشەرلا ، ئىشلىشەر
سەن ، ئىشلەر ؛ ئىشلىمەسمەن ، ئىشلىمەسلا ، ئىشلىمەس ... ؛ ئىشلەرمەنمۇ ، ئىشلەرلىمۇ ، ئىشلەرمۇ ، ئىشلىمەسمەنمۇ ، ئىشلىمەسلىمۇ ، ئىشلىمەسمۇ ...

(21) يازاردىم ، يازاردۇق ، يازاردىڭ ، يازاردىڭلار ، يازاردىكەن ، يازاردىكىز ، يازاردىكىزلار ، يازاردىلە ، يېزىشاردىلە ، يېزىشاردىڭ ، يازاردى ؛ يازماسىدىم ، يازماسىدىڭ ، يازماسىدى ... ؛ يازارمىدىم ، يازارمىدىڭ ، يازارمىدى ؛ يازماسمىدىم ، يازماسمىدىڭ ، يازماسمىدى ...

كېتەردىم ، كېتەردۇق ، كېتەردىڭ ، كېتەردىڭلار ، كېتەردىكەن ، كېتەردىكىز ، كېتەردىلە ، كېتىشەردىلە ، كېتىشەردىڭ ، كېتەر
دى ؛ كەتمەسىدۇق ، كەتمەسىدىڭلار ، كەتمەسىدى ... ؛ كېتەرمىدۇق ، كېتەرمىدىڭلار ، كېتەرمىدى ؛ كەتمەسمىدۇق ، كەتـ
مەسمىدىڭلار ، كەتمەسمىدى ...

تۇتاردىم ، تۇتاردۇق ، تۇتاردىڭ ، تۇتاردىڭلار ، تۇتاردىكەن ، تۇتازدىكىز ، تۇتازدىكىزلار ، تۇتاردىلە ، تۇتۇشاردىلە ، تۇتۇشاردىڭ ، تۇتاردى ؛ تۇتماسىدىم ، تۇتماسىدىكەن ، تۇتماسىدى ... ؛ تۇتارمىدىم ، تۇتارمىدىكەن ، تۇتارمىدى ؛ تۇتماسمىدىم ، تۇتماسمىدىـ
كەن ، تۇتماسمىدى ...

كۆرەردىم ، كۆرەردۇق ، كۆرەردىڭ ، كۆرەردىڭلار ، كۆرەردىكەن ، كۆرەردىكىزلار ، كۆرەردىلە ، كۆرۈشەردىلە ، كۆرۈشەردىڭ ، كۆرەردى ؛ كۆرمەسىدۇق ، كۆرمەسىدىكىزلار ، كۆرمەسىدى ... ؛ كۆرەرمىدۇق ، كۆرەرمىدىكىزلار ، كۆـ
رەرمىدى ؛ كۆرمەسمىدۇق ، كۆرمەسمىدىكىزلار ، كۆرەرمەسمىدى ...

ئىشلەردىم ، ئىشلەردۇق ، ئىشلەردىڭ ، ئىشلەردىڭلار ، ئىشلەردىكەن ، ئىشلەردىكىزلار ، ئىشلەردىلە ، ئىشلىشەردىلە ، ئىشلىشەردىڭ ، ئىشلەردى ؛ ئىشلىمەسىدىم ، ئىشلىمەسىدىلە ، ئىشلىمەسىدى ... ؛ ئىشلەرمىدىم ، ئىشلەرمىدىلە ، ئىشلەرـ
مىدى ؛ ئىشلىمەسمىدىم ، ئىشلىمەسمىدىلە ، ئىشلىمەسمىدى ...

(22) يازغۇدەكمەن ، يازغۇدەكمىز ، يازغۇدەكسەن ، يازغۇدەكسىلەر ، يازغۇدەكسىز ، يازغۇدەكسىزلەر ، يازغۇدەكلا ، يېزىشقۇـ
دەكلا ، يېزىشقۇدەكسەن ، يازغۇدەك ؛ يازمىغۇدەكمەن ، يازمىغۇدەكسەن ، يازمىغۇدەك ... ؛ يازغۇدەكمەنمۇ ، يازغۇدەكسەنمۇ ، يازغۇدەكمۇ ... ؛ يازمىغۇدەكمەنمۇ ، يازمىغۇدەكسەنمۇ ، يازمىغۇدەكمۇ ...

كەتكۇدەكمەن ، كەتكۇدەكمىز ، كەتكۇدەكسەن ، كەتكۇدەكسىلەر ، كەتكۇدەكسىز ، كەتكۇدەكسىزلەر ، كەتكۇدەكلا ، كېتىشكۇـ
دەكلا ، كېتىشكۇدەكسەن ، كەتكۇدەك ؛ كەتمىگۇدەكمىز ، كەتمىگۇدەكسىلەر ، كەتمىگۇدەك ... ؛ كەتكۇدەكمىزمۇ ، كەتكۇدەكـ
سىلەرمۇ ، كەتكۇدەكمۇ ... ؛ كەتمىگۇدەكمىزمۇ ، كەتمىگۇدەكسىلەرمۇ ، كەتمىگۇدەكمۇ ...

تۇنقۇدەكمەن ، تۇنقۇدەكمىز ، تۇنقۇدەكسەن ، تۇنقۇدەكسىلەر ، تۇنقۇدەكسىز ، تۇنقۇدەكسىزلەر ، تۇنقۇدەكلا ، تۇنۇشقۇدەكلا ، تۇنۇشقۇدەكسەن ، تۇنقۇدەك ؛ تۇنمىغۇدەكمەن ، تۇنمىغۇدەكسىز ، تۇنمىغۇدەك ... ؛ تۇنقۇدەكمەنمۇ ، تۇنقۇدەكسىزمۇ ، تۇنقۇـ
دەكمۇ ... ؛ تۇنمىغۇدەكمەنمۇ ، تۇنمىغۇدەكسىزمۇ ، تۇنمىغۇدەكمۇ ...

كۆرگۈدەكمەن ، كۆرگۈدەكمىز ، كۆرگۈدەكسەن ، كۆرگۈدەكسىلەر ، كۆرگۈدەكسىز ، كۆرگۈدەكسىزلەر ، كۆرگۈدەكلا ، كۆرۈشكۈدەكلا ، كۆرۈشكۈدەكسەن ، كۆرگۈدەك ؛ كۆرمىگۈدەكمىز ، كۆرمىگۈدەكسىزلەر ، كۆرمىگۈدەك ... ؛ كۆرگۈدەكمىزمۇ ، كۆرگۈدەكسىزلەرمۇ ، كۆرگۈدەكمۇ ... ؛ كۆرمىگۈدەكمىزمۇ ، كۆرمىگۈدەكسىزلەرمۇ ، كۆرمىگۈدەكمۇ ...

ئىشلىگۈدەكمەن ، ئىشلىگۈدەكمىز ، ئىشلىگۈدەكسەن ، ئىشلىگۈدەكسىلەر ، ئىشلىگۈدەكسىز ، ئىشلىگۈدەكسىزلەر ، ئىشلىگۈدەكلا ، ئىشلەشكۈدەكلا ، ئىشلەشكۈدەكسەن ، ئىشلىگۈدەك ؛ ئىشلىمىگۈدەكمەن ، ئىشلىمىگۈدەكلا ، ئىشلىمىگۈدەك ... ؛ ئىشلىگۈدەكمەنمۇ ، ئىشلىگۈدەكلىمۇ ، ئىشلىگۈدەكمۇ ... ؛ ئىشلىمىگۈدەكمەنمۇ ، ئىشلىمىگۈدەكلىمۇ ، ئىشلىمىگۈدەكمۇ ...

(23) يازماقچىمەن * ، يازماقچىمىز ، يازماقچىسەن ، يازماقچىسىلەر ، يازماقچىسىز ، يازماقچىسىزلەر ، يازماقچى ، يېزىشماقچى ، يېزىشماقچىسەن ، يازماقچى ؛ يازماقچى ئەمەسمەن ، يازماقچى ئەمەسسەن ، يازماقچى ئەمەس ... ؛ يازماقچىمەنمۇ ، يازماقچىمۇسەن ، يازماقچىمۇ ... ؛ يازماقچى ئەمەسمۇ ...

كەتمەكچىمەن ، كەتمەكچىمىز ، كەتمەكچىسەن ، كەتمەكچىسىلەر ، كەتمەكچىسىز ، كەتمەكچىسىزلەر ، كەتمەكچى ، كېتىشمەكچى ، كېتىشمەكچىسەن ، كەتمەكچى ؛ كەتمەكچى ئەمەسمىز ، كەتمەكچى ئەمەسسىلەر ، كەتمەكچى ئەمەس ... ؛ كەتمەكچىمىزمۇ ، كەتمەكچىمۇسىلەر ، كەتمەكچىمۇ ... ؛ كەتمەكچى ئەمەسمۇ ...

(24) يازماقچىدىم ، يازماقچىدۇق ، يازماقچىدىڭ ، يازماقچىدىڭلار ، يازماقچىدىنكىز ، يازماقچىدىنكىزلار ، يازماقچىدىلە ، يېزىشماقچىدىلە ، يېزىشماقچىدىڭ ، يازماقچىدى ؛ يازماقچى ئەمەسمىدىم ، يازماقچى ئەمەسمىدىڭ ، يازماقچى ئەمەسمىدى ... ؛ يازماقچىمىدىم ، يازماقچىمىدىڭ ، يازماقچىمىدى ... ؛ يازماقچى ئەمەسمىدىم ، يازماقچى ئەمەسمىدىڭ ، يازماقچى ئەمەسمىدى ...

كەتمەكچىدىم ، كەتمەكچىدۇق ، كەتمەكچىدىڭ ، كەتمەكچىدىڭلار ، كەتمەكچىدىنكىز ، كەتمەكچىدىنكىزلار ، كەتمەكچىدىلە ، كېتىشمەكچىدىلە ، كېتىشمەكچىدىڭ ، كەتمەكچىدى ؛ كەتمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كەتمەكچى ئەمەسمىدىڭلار ، كەتمەكچى ئەمەسمىدى ... ؛ كەتمەكچىمىدۇق ، كەتمەكچىمىدىڭلار ، كەتمەكچىمىدى ... ؛ كەتمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كەتمەكچى ئەمەسمىدىڭلار ، كەتمەكچى ئەمەسمىدى ...

تۇتماقچىدىم ، تۇتماقچىدۇق ، تۇتماقچىدىڭ ، تۇتماقچىدىڭلار ، تۇتماقچىدىنكىز ، تۇتماقچىدىنكىزلار ، تۇتماقچىدىلە ، تۇتۇشماقچىدىلە ، تۇتۇشماقچىدىڭ ، تۇتماقچىدى ؛ تۇتماقچى ئەمەسمىدىم ، تۇتماقچى ئەمەسمىدىنكىز ، تۇتماقچى ئەمەسمىدى ... ؛ تۇتماقچىمىدىم ، تۇتماقچىمىدىنكىز ، تۇتماقچىمىدى ... ؛ تۇتماقچى ئەمەسمىدىم ، تۇتماقچى ئەمەسمىدىنكىز ، تۇتماقچى ئەمەسمىدى ...

كۆرمەكچىدىم ، كۆرمەكچىدۇق ، كۆرمەكچىدىڭ ، كۆرمەكچىدىڭلار ، كۆرمەكچىدىنكىز ، كۆرمەكچىدىنكىزلار ، كۆرمەكچىدىلە ، كۆرۈشمەكچىدىلە ، كۆرۈشمەكچىدىڭ ، كۆرمەكچىدى ؛ كۆرمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كۆرمەكچى ئەمەسمىدىنكىزلار ، كۆرمەكچى ئەمەسمىدى ... ؛ كۆرمەكچىمىدۇق ، كۆرمەكچىمىدىنكىزلار ، كۆرمەكچىمىدى ... ؛ كۆرمەكچى ئەمەسمىدۇق ، كۆرمەكچى ئەمەسمىدىنكىزلار ، كۆرمەكچى ئەمەسمىدى ...

ئىشلىمەكچىدىم ، ئىشلىمەكچىدۇق ، ئىشلىمەكچىدىڭ ، ئىشلىمەكچىدىڭلار ، ئىشلىمەكچىدىنكىز ، ئىشلىمەكچىدىنكىزلار ، ئىشلىمەكچىدىلە ، ئىشلەشمەكچىدىلە ، ئىشلەشمەكچىدىڭ ، ئىشلىمەكچىدى ؛ ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدىم ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدىلە ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدى ... ؛ ئىشلىمەكچىمىدىم ، ئىشلىمەكچىمىدىلە ، ئىشلىمەكچىمىدى ... ؛ ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدىم ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدىلە ، ئىشلىمەكچى ئەمەسمىدى ...

---

* شەخس قوشۇمچىلىرى چۈشۈپ قېلىپ ھەممە شەخسلەردە مەقسەت پېئىلىنىڭ ئۆزىلا قوللىنىلىشى مۇمكىن . ھۆرمەت تۇرىنىڭ ئايرىم شەخس بەلگىسى كۆرۈلمەيدۇ .

。到不见号符称人别个的称敬。身本词动的目用采能可都称人有所，落脱分成加附称人

خەلقئارا تاۋۇش بەلگىلىرى

表标音际国

تەلەپپۇز ئورنى 位部音发 / تەلەپپۇز ئۇسۇلى 法方音发			لەۋ تاۋۇشلىرى 音唇		تىل ئۇچى تاۋۇشلىرى 音尖舌				تىل ئالدى تاۋۇشلىرى 音叶舌	تىل ئوستى تاۋۇشلىرى 音面舌			كېچىك تىل تاۋۇشلىرى 音舌小	يوغۇز دولۇرى تاۋۇشلىرى 音壁喉	يوغۇز تاۋۇشلىرى 音喉
			قوش لەۋ 唇双	لەۋ - چىش 齿唇	چىش ئارلىقى 间齿	تىل ئۇچى ئالدى 前尖舌	تىل ئۇچى ئوتتۇرىسى 中尖舌	تىل ئۇچى ئارقىسى 后尖舌		تىل ئوستى ئالدى 前面舌	تىل ئوستى ئوتتۇرىسى 中面舌	تىل ئوستى ئارقىسى 后面舌（根舌）			
پارتلىغۇچى 塞	جارانسىز 清	نەپەسسىز 气送不	p				t	t			c	k	q		ʔ
		نەپەسلىك 气送	p'				t'	t'			c'	k'	q'		ʔ
	جارانلىق 浊	نەپەسسىز 气送不	b				d	ɖ			ɟ	g	G		
		نەپەسلىك 气送	b'				d'	ɖ'			ɟ'	g'	G'		
پارتلىغۇچى – سىيرىلاڭغۇ 塞擦	جارانسىز 清	نەپەسسىز 气送不		pf	tθ	ts		tʂ	tʃ	tɕ					
		نەپەسلىك 气送		pf'	tθ'	ts'		tʂ'	tʃ'	tɕ'					
	جارانلىق 浊	نەپەسسىز 气送不		bv	dð	dz		dʐ	dʒ	dʑ					
		نەپەسلىك 气送		bv'	dð'	dz'		dʐ'	dʒ'	d ʑ'					
دىماغ 鼻	جارانلىق 浊		m	ɱ			n	η		ɲ		ŋ	n		
تىترەڭگۈ 颤	جارانلىق 浊						r						R		
چاقنىما 闪	جارانلىق 浊						ɾ						R		
قوۋۇز 边	جارانلىق 浊						l	ɭ		ʎ		(ɬ)			
قوۋۇز - سىيرىلاڭغۇ 擦边	جارانسىز 清						ɬ								
	جارانلىق 浊						ɮ								
سىيرىلاڭغۇ 擦	جارانسىز 清		Φ	f	θ	s		ʂ	ʃ	ɕ	ç	X	x	ħ	h
	جارانلىق 浊		β	v	ð	z		ʐ	ʒ	ʑ	j	ɣ	ʁ	ʕ	ɦ
يېرىم سوزۇق 半元音	جارانلىق 浊		ɥ W	ʊ			λ				j(ɥ)	(W)	ʁ		
سوزۇق تاۋۇشلار 音元			لەۋلەشكەن 圆唇音元			تىل ئۇچى 音元尖舌 ئالدى 前		ئارقا 后		تىل ئوستى 音元面舌 ئالدى 前	ئوتتۇرا 央	ئارقا 后			
	ئېگىز 高		(ɥɥʏʉu)									ɯ u ɪʉ i y ʊ ɪ Y			
	سەل ئېگىز 高半		(ø O)					ɭɣ				ɤ o əɵ e ø ə E			
	سەل پەس 低半		(œ ɔ)					ɭɣ				ʌ ɔ ɜ ɛ œ e æ			
	پەس 低		(D)									a D ʌ a			

ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر بىلەن خەلقئارا تىرانسكرىپسىيە بەلگىلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى

照对标音际国与母字文尔吾维

ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر 母字文尔吾维 1	خەلقئارا تىرانسكرىپسىيە بەلگىلىرى 标音际国 2	ئۇيغۇر يېزىقىدىكى ھەرپلەر 母字文尔吾维 3	خەلقئارا تىرانسكرىپسىيە بەلگىلىرى 标音际国 4
ئا	α	ق	q'
ئە	ɛ	ك	k'
ب	b	گ	g
پ	p'	ڭ	ŋ
ت	t'	ل	l
ج	dz	م	m
چ	tʃ'	ن	n
خ	x	ھ	h
د	d	ئو	o
ر	r	ئۇ	u
ز	z	ئۆ	∅
ژ	z	ئۈ	y
س	s	ۋ	w
ش	ʃ	ئې	e
غ	ʁ	ئى	i
ف	f	ي	j

دۇنيادىكى تىل ۋە تىل سىستېمىلىرىنىڭ ئۇيغۇرچە - ئىنگلىزچە - خەنزۇچە ناملىرى

称名语汉、语英、语尔吾维的系语和言语各上界世

ئا

语亚尼齐巴阿	Abazinian	ئابازىن تىلى
语兹哈布阿	Abkhazian	ئابخاز تىلى
语什帕阿	Apache	ئاپاش تىلى
语尼钦阿	Achinese	ئاچىننى تىلى
言语诸部东一瓦马达阿	Adamawa—Eastern languages	ئاداماۋا تىلى
语姆格当阿	Adangme	ئادانگىم تىلى
语格迪阿	Adygei	ئادىگې تىلى
语霍帕拉阿	Arapaho	ئاراپاخو تىلى
语米拉阿	Aramaic	ئارامى تىلى
语达兰阿	Aranda	ئاراندا تىلى
语克瓦拉阿	Arawak	ئاراۋاك تىلى
语亚尼堪劳阿	Araucanian	ئاراۋكانىيە تىلى
语塔龙阿	Arunta	ئارۇنتا تىلى
语姆萨阿	Assamese	ئاسسام تىلى
语恩博尼西阿	Assiniboin	ئاسسىنىبوئىن تىلى
语述亚	Assyrian	ئاسۇرى تىلى
语尔法阿	Afar	ئافار تىلى
语斯堪利非阿	Afrikaans	ئافرىكانس تىلى
(安)亚底卡阿	Akkadian	ئاكادىان تىلى
语里科阿	Acholi	ئاكولى تىلى
语尼格阿	Agni	ئاگنى تىلى
语亚尼巴尔阿	Albanian	ئالبان تىلى
语泰尔阿	Altai	ئالتاي تىلى
言语诸泰尔阿	Altai languages	ئالتاي تىللىرى
语尔卢阿	Alur	ئالۇر تىلى
语申留阿	Aleut	ئالېئوت تىلى
语博姆阿	Ambo	ئامبو تىلى
语拉哈姆阿	Amharic	ئامخار تىلى
语伊尼安	Anyi	ئانيى تىلى
语尔瓦阿	Avar	ئاۋار تىلى
语陀吠阿	Avestan	ئاۋېستا تىلى
语拉马艾	Aymara	ئايمارا تىلى
语努伊阿	Ainu	ئاينۇ تىلى

ئە

语伯拉阿	Arabic	ئەرەب تىلى
语亚尼美亚	Armenian	ئەرمەن تىلى
语疆拜塞阿	Azerbaijani	ئەزەربەيجان تىلى

ب

语伦比巴	Babylonnion	بابىلون تىلى
语克塔巴	Batak	باتاك تىلى

语里巴	Bari	بارى تىلى
语巴里巴	Bariba	باربا تىلى
语林巴	Balinese	بالىن تىلى
语萨巴	Bassa	باسا تىلى
语克斯巴	Basque	باسك تىلى
语尔基什巴	Bashkir	باشقىرد تىلى
语特兰巴	Balante	بالانت تىلى
语卡尔巴	Balkar	بالقار تىلى
语拉巴班	Bambara	بامبارا تىلى
语纳巴	Bahnar	بانا تىلى
语达班	Banda	باندا تىلى
语勒乌巴	Baule	بائۇل تىلى
语宁因拜	Baining	بائىنىڭ تىلى
语支路俾	Baluchi	بەلۇچ تىلى
语伊什拉布	Brahui	براخۇي تىلى
语特福克莱布	Blackfoot	بلاكفوت تىلى
语尼塔列布	Breton	برېتون تىلى
语尔普杰搏	Bhojpuri	بوجپۇر تىلى
语多搏	Bodo	بودو تىلى
语比布	Bubi	بۇبى تىلى
语基斯沙鲁布	Burushaski	بۇرۇشاسكى تىلى
语特亚里布	Buryat	بۇريات تىلى
语曼须布	Bushman	بۇشمېن تىلى
语金布	Buginese	بۇگىن تىلى
语亚利加保	Bulgarian	بۇلغار تىلى
语鲁布	Bulu	بۇلۇ تىلى
语依布	Puyi	بۇيى تىلى
语贾贝	Beja	بېجا تىلى
语斯罗俄白	Belorussian	بېلورۇس تىلى
语巴姆别	Bemba	بېمبا تىلى
语拉加孟	Bengali	بېنگال تىلى
语尔哈比	Bihari	بىخار تىلى
语甸缅	Burmese	بىرما تىلى
语里布里布	Bribri	بىربىرى تىلى
语尔科比	Bikol	بىكول تىلى
语利比	Bhili	بىل تىلى

پ

语戈阿普波	Papago	پاپاگو تىلى
语托门亚皮帕	Papiamento	پاپىيامېنتو تىلى
语斯波	Persian	پارس تىلى
语迪科马萨帕	Passamaquoddy	پاسساماكوددى تىلى
语兰帕	Palaung	پالان تىلى
语乌拉帕	Palau	پالائۇ تىلى
语牙板邦	Pampangan	پامپانگان تىلى
语楠西阿邦	Pangasinan	پانگاسىنان تىلى
语亚诺帕	Pnoan	پانوئا تىلى
语尼波	Pawnee	پونى تىلى
语特尤派	Paiute	پاييۇت تىلى
语普遮旁	Punjabi	پەنجاب تىلى

语斯旺罗普	Provencal	پروۋانسال تىلى
语牙萄葡	Portuguagese	پورتۇگال تىلى
语特科波	Pokot	پوكوت تىلى
语兰波	Polish	پولەك تىلى
语图莫斯利玻	Police Moto	پولىس موتۇ تىلى
语佩纳波	Ponapean	پوناپېئان تىلى
言语诸亚西尼利波	Polynesian languages	پولىنېزىيە تىللىرى
语图什普	Pashto	پۇشتو تىلى
语迪培	Pedi	پېدى تىلى
语英钦皮	Pidgin	پىدگىن ئىنگلىز تىلى
语马皮	Pima	پىما تىلى

ت

语兰萨巴塔	Tabasaran	تاباساران تىلى
语鞑鞑	Tatar	تاتار تىلى
语克吉塔	Tadzhik	تاجىك تىلى
语拉马胡拉塔	Tarahumara	تاراخۇمارا تىلى
语科斯拉塔	Tarasco	تاراسكو تىلى
语纳卡塔	Tacana	تاكانا تىلى
语基塔－基塔	Taki－Taki	تاكى ـ تاكى تىلى
语禄加他	Tagalog	تاگالوگ تىلى
语特格齐马塔	Tamazight	تامازىگت تىلى
语提希塔	Tahitian	تاھىتى تىلى
语泰	Thai	تاي تىلى
语尔米泰	Tamil	تەمىل تىلى
语尔茨措	Tzotzil	تزوتزىل تىلى
语尔托尔泽	Tzeltal	تزېلتال تىلى
语克鲁特	Trukese	تروك تىلى
语威特	Twi	تۋى تىلى
语克纳托托	Totonae	توتوناك تىلى
语罗托	Toro	تورو تىلى
语加通	Tonga	تونگا تىلى
语加汤	Tongan	تونگان تىلى
语瓦托	Towa	توۋا تىلى
语格列阿图	Tuareg	تۇئارىگ تىلى
语土莫阿土	Tuamotu	تۇئاموتۇ تىلى
语皮图	Tupi	تۇپى تىلى
语纳卡尔图	Turkana	تۇركانا تىلى
语侗	Tung	تۇڭ تىلى
语卢图	Tulu	تۇلۇ تىلى
语卡布姆图	Tumbuka	تۇمبۇكا تىلى
言语诸斯古通	Tungusic languages	تۇنگۇس تىللىرى
语瓦图	Tuvinian	تۇۋا تىلى
语斯耳土	Turkish	تۈرك تىلى
言语诸厥突	Turkic languages	تۈركىي تىللار
语曼库土	Turkmen	تۈركمەن تىلى
语达特	Teda	تېدا تىلى
语索泰	Teso	تېسو تىلى
语固卢泰	Telugu	تېلۇگۇ تىلى
语特吉林特	Tlingit	تېلىنگىت تىلى

语奈姆泰	Temne	تېمنا تىلى
语瓦特	Tewa	تېۋا تىلى
语维蒂	Tvi	تۋي تىلى
语藏	Tibetan	تىبەت (زاڭزۇ) تىلى
言语诸缅藏	Tibeto—Burman languages	تىبەت ـ بىرما تىللىرى
语布提	Tibbu	تىببۇ تىلى
语加宗	Tsonga	تسونگا تىلى
语亚尼里格提	Tigrinya	تىگرىنيا تىلى
雷格提	Tigre	تىگرې تىلى
语瓦蒂	Tiwa	تىۋا تىلى

ج

语雷爪	Jarai	جاراي تىلى
语罗瓦西	JIvaro	جايۋارو تىلى
语伯拉阿南	SouthArabic	جەنۇبىي ئەرەب تىلى
语卡琼	Jonkha	جونكا تىلى
语家壮	Chuang chia	جۇڭجيا تىلى
语壮	Chuang	جۇاڭزۇ تىلى
语马尔哲	Djerma	جبرما تىلى
语颇景	Chingpaw	جىڭپو تىلى

چ

语加恰	Chagga	چاگا تىلى
语占	Cham	چام تىلى
语罗莫昌	Chamorro	چامورو تىلى
语托克乔	Choctaw	چوكتاۋ تىلى
语维克乔	Chokwe	چوكۋې تىلى
语尔乔	Chol	چول تىلى
语尔托琼	Chontal	چونتال تىلى
语奇克楚	Chukchi	چۇكچى تىلى
语什瓦楚	Chuwash	چۇۋاش تىلى
语臣车	Chechen	چېچىن تىلى
语克捷	Czech	چېخ تىلى
语基罗切	Cherokee	چېروكې تىلى
语瓦契	Chewa	چېۋا تىلى
语扬尤皮奇	Chipewyan	چىپېۋيان تىلى
语索卡奇	Chichasaw	چىكاساۋ تىلى
语托基奇	Chiquito	چىكىتو تىلى
语加契	Chiga	چىگا تىلى
语廷科尔奇	Chilcotin	چىلكوتىن تىلى
语钦	Chin	چىن تىلى
语特南奇	Chinantec	چىنانتېك تىلى

خ

语察哈	Hatsa	خاتسا تىلى
语皮扎哈	Hadzapi	خادزاپى تىلى
语里拉哈	Harari	خارارى تىلى
语斯卡哈	Khakass	خاكاس تىلى

语家喀	Hakka	خاككا تىلى
语哈位哈	Khalkha	خالخا تىلى
语萨豪	Hausa	خاۋسا تىلى
语达海	Haida	خايدا تىلى
语汉	Chinese	خەنزۇ تىلى
言语诸藏汉	Sino—Tibetan languages	خەنزۇ ـ تىبەت تىللىرى
语霍	Ho	خو تىلى
语皮河	Hopi	خوپى تىلى
语督屯霍	Hottentot	خوتتېنتوت تىلى
语特斯亚胡	Huastec	خۇئاست تىلى
语赫赫	Hehe	خېخې تىلى
语罗里赫	Herero	خېرېرو تىلى
语湘	Hsiang	خىسياڭ تىلى

د

语麦丹	Danish	دات (دانىش) تىلى
语金尔达	Dargin	دارغىن تىلى
语巴姆戈达	Dagomba	داگومبا تىلى
言语诸达维拉德	Dravidian languages	دراۋىد تىللىرى
语拉阿杜	Duala	دۇئالا تىلى
语界世	Esperanto	دۇنيا تىلى
语华拉特	Delaware	دېلاۋارې تىلى
语卡丁	Dinka	دىنكا تىلى
语拉奥迪	Dyola	دىئولا تىلى
语拉乌迪	Dyula	دىئۇلا تىلى

ر

语坦斯贾拉	Rajasthani	راجاستانى تىلى
语曼罗—托拉	Rhaeto—Romanic	راتو ـ رومان تىلى
语加通罗拉	Rarotongan	راروتونگان تىلى
语斯曼罗	Romansch	رومانس تىلى
语亚尼马罗	Rumanian	رومان تىلى
语俄	Russian	رۇس تىلى
语迪隆	Rundi	رۇندى تىلى
语达旺卢	Ruanda	رۋاندا تىلى
语德雷	Rhade	رېددى تىلى
语安菲瑞	Riffian	رىففىيان تىلى

ز

语特波扎	Zapotec	زاپوتېك تىلى
语德赞	Zande	زاندې تىلى
语基佐	Zoque	زوكۇې تىلى
语鲁祖	Zulu	زۇلۇ تىلى
语尼宗	Zuni	زۇنى تىلى

س

语霍萨	Saho	ساخو تىلى
语尔拉萨	Salar	سالار تىلى
语拉萨	Sara	سارا تىلى
语卡马拉萨	Saramacca	ساراماكا تىلى
语丁撒	Sardinian	ساردىن تىلى
语兰马萨	Samaran	ساماران تىلى
语亚摩萨	Samoan	ساموئا تىلى
言语诸特米闪	Semitis languages	سامي تىللىرى
语利塔桑	Santali	سانتالى تىلى
语维达散	Sandawe	سانداۋې تىلى
语梵	Sanskrit	سانسكرىت تىلى
语戈桑	Sango	سانگو تىلى
语拉瓦萨	Savara	ساۋارا تىلى
言语诸夫拉斯	Slavic languages	سلاۋيان تىللىرى
语克伐洛斯	Slovak	سلوۋاك تىلى
语亚尼文洛斯	Slovenian	سلوۋېنىيە تىلى
语亚希姆策	Tsimsian	سىمشيان تىلى
语里希瓦斯	Swahili	سۋاخىلې تىلى
语士威斯	Swazi	سۋازى تىلى
语纳瓦茨	Tswana	سۋانا تىلى
语苏	Sioux	سيوكس تىلى
语托索	Sotho	سوتو تىلى
语拉索	Sora	سورا تىلى
语布索	Sorbian	سورب تىلى
语里马索	Somali	سومالى تىلى
语森姆索	Thompson	سومپسون تىلى
语加宋	Thonga	سونگا تىلى
语盖宋	Songhai	سونگاي تىلى
语凯宁索	Soninke	سوننىكې تىلى
语苏苏	Susu	سۇسۇ تىلى
语马库苏	Sukuma	سۇكۇما تىلى
语他巽	Sundanese	سۇندا تىلى
语当塞	Sedang	سېدالڭ تىلى
语亚维乐塞	Serbian	سېرب تىلى
亚地罗克－亚维尔塞	Serbo－Croatian	سېرب ـ كروۋات تىلى
语尔列谢	Serer	سېرېر تىلى
语亚西卡塞	Circassian	سېكاسيا تىلى
语普库尔塞	Selkup	سېلكۇپ تىلى
语尔诺密森	Seminole	سېمىنول تىلى
语佛努塞	Senufo	سېنۇفو تىلى
语卡内塞	Seneca	سېنېكا تىلى
语莫达锡	Sidamo	سىدامو تىلى
语赛普吉	Romany	سىگان تىلى
语德信	Sindhi	سىند تىلى
语罗伽僧	Sinhalese	سىنگال تىلى

ش

语掸	Shan	شان تىلى

语亚维沙	Shawia	شاۋىيە تىلى
语延夏	Cheyenne	شايەن تىلى
语兰格苏	Scottish	شوتلاند تىلى
语尼肖肖	Shoshone	شوشونى تىلى
语克卢施	Shilluk	شلۇك تىلى
语赫卢什	Shluk	شلۇھ تىلى
语纳绍	Shona	شونا تىلى
语普活斯舒	Shuswap	شۇسۋاپ تىلى
语典瑞	Swedish	شۋېد تىلى
语伯锡	Sibo	شىبە تىلى

ف

西尔法	Farsi	فارسى تىلى
语斯罗法	Faroese	فاروئېس تىلى
语芳	Fang	فاڭ تىلى
语洛卡纳法	Fanakalo	فاناكالو تىلى
语蒂芳	Fanti	فانتى تىلى
语法	French	فرانسۇز تىلى
语亚西里弗	Frisian	فرىسىيا تىلى
语亚利留弗	Friulian	فرىئۇلىيا تىلى
语德海特拉弗	Flathead	فلاتخېئاد تىلى
语兰佛	Flemish	فلاماند (فلىمىش) تىلى
语斯克福	Fox	فوكس تىلى
语丰	Fon	فون تىلى
语尔富	Fur	فۇر تىلى
语闽	Fukienese	فۇكېنې تىلى (مىن تىلى)
语尼拉弗	Fulani	فۇلانى تىلى
语济斐	Fijian	فىجى تىلى
语宾律菲	Pilipino	فىلىپپىن تىلى
语兰芬	Finnish	فىن تىلى
言语诸尔戈乌兰芬	Finno—Ugric languages	فىن - ئۇگۇر تىللىرى

ق

语伊恰拉卡	Karachi	قارا چاي تىلى
语克帕尔卡拉卡	Kara—kalpak	قارا قالپاق تىلى
语克萨哈	Kazakh	قازاق تىلى
语克梅尔卡	Kalmyk	قالماق تىلى
语克梅库	Kumyk	قۇمىق تىلى
语斯吉尔吉	Kirgiz	قىرغىز تىلى

ك

语达尔巴卡	Kabardian	كاباردىن تىلى
语尔布卡	Kabre	كابرې تىلى
语列布卡	Kabyle	كابۇلې تىلى
语尔卡贝卡	Cabecar	كابېكار تىلى
语隆泰加	Catalan	كاتالان تىلى
语泰卡	Kate	كاتتې تىلى
语多卡	Caddo	كاددو تىلى

语琼莫拉卡	Karamojong	كاراموجوڭ تىلى
语厄里卡	Carrier	كارىئېر تىلى
语伦克	Karen	كارېن تىلى
语比勒加	Carib	كارىب تىلى
语西卡	Khasi	كاسى تىلى
语布舒卡	Kashubian	كاشۇب تىلى
语尔凯奇克卡	Cakchiquel	كاكچىكېل تىلى
语巴姆卡	Kamba	كامبا تىلى
语柬	Cambodian	كامبودژا تىلى
语尔达察堪	Kamchadal	كامچادال تىلى
语雷纳卡	Kanarese	كانارى تىلى
语奥	Cantonese	كانتون تىلى
语里努卡	Kanuri	كانۇرى تىلى
语伟语	Kawa	كاۋا تىلى
言语诸索加高	Cau casian languages	كاۋكاز تىللىرى
语棉高	Khmer	كخمېر تىلى
语亚地罗克	Croatian	كروتىن تىلى
语鲁克	Kru	كرۇ تىلى
语劳克	Crow	كروۋ
语里克	Cree	كرى تىلى
语克雷克	Creek	كرېك تىلى
语法耳奥里克	French Creole	كرېئول فرانسۇز تىلى
语奥里克	Krio	كرىئو تىلى
语思马拉克	Klamath	كلاماز تىلى
语尔特丘活克	Kwakiutl	كۋاكىيۇتل تىلى
语尔米什克	Kashmiri	كەشمىر تىلى
语特科	Coptic	كوپت تىلى
库尔科	Korku	كوركۇ تىلى
语什尼科	Cornish	كورنىش تىلى
语克鲁库	Kurukh	كۇرۇك تىلى
语鲜朝	Korean	كورىيە تىلى
语克亚里科	Koryak	كورياك تىلى
语萨柯	Xhosa	كوسا تىلى
语彻曼科	Comanche	كومانچې تىلى
语米科	Komi	كومى تىلى
语尼坎孔	Konkani	كونكانى تىلى
语果刚	Kongo	كونگو تىلى
语德尔库	Kurdish	كۇرد تىلى
语纳库	Cuna	كۇنا تىلى
语亚楚凯	Quechua	كۇئېچۇا تىلى
语伊库	Kui	كۇي تىلى
语务宿	Cebuano	كېبۇ تىلى
语特凯	Ket	كېت تىلى
语钦克	Kachin	كېچىن تىلى
语里瓦尔克	Kherwari	كېرۋارى تىلى
语萨雷凯	Keresan	كېرىسان تىلى
语奇克凯	Kekchi	كېكچى تىلى
语列培克	Kpelle	كېپېللې تىلى
语巴图基	Kituba	كىتۇبا تىلى
语切基	Quiche	كىچى تىلى
语西基	Kissi	كىسى تىلى

语犹库吉	Kikuyu	كىكۇيۇ تىلى
语加基	Kiga	كىگا تىلى
语杜崩姆基	Kimbundu	كىمبۇندۇ تىلى
语纳瓦格思基	Kingwana	كىنگۋانا تىلى
语瓦奥基	Kiowa	كىئوۋا تىلى
语怀基	Kiwai	كىۋاي تىلى

گ

语加	Ga	گا تىلى
语罗加	Garo	گارو تىلى
语亚西利加	Galician	گالىتسىيە تىلى
语达干	Ganda	گاندا تىلى
语拉盖	Galla	گالا تىلى
语亚巴格	Gbaya	گبايا تىلى
语亚吉鲁格	Georgian	گرۇزىن تىلى
语博列格	Grebo	گرىبو تىلى
语腊希	Greek	گرىك تىلى
语拉果	Gola	گولا تىلى
语兰荷	Dutch	گوللاند تىلى
语迪刚	Gondi	گوندى تىلى
语尼拉瓜	Guarani	گۋارانى تىلى
语米伊瓜	Guaymi	گۋايمى تىلى
语特拉吉古	Gujarati	گۋجارات تىلى
语格拉古	Gurago	گۋراگې تىلى
语马尔古	Gurma	گۋرما تىلى
语吉	Ge	گې تىلى
语德	German	گېرمان تىلى
语兹吉	Geez	گېز تىلى
语苏吉	Gisu	گىسۇ تىلى
语尔盖	Gaelic	گېل تىلى
语特伯尔吉	Gilbertese	گىلبېرت تىلى
语克亚利吉	Gilyak	گىلياك تىلى

ل

语普拉	Lappish	لاپ تىلى
语亚维脱拉	Latvian	لاتۋىيە تىلى
语丁拉	Latin	لاتىن تىلى
语祜拉	Lahu	لاخۇ تىلى
语廷拉	Ladin	لادىن تىلى
语诺迪拉	Ladino	لادىنو تىلى
语克拉	Lak	لاك تىلى
语特穆拉	Lamut	لامۇت تىلى
语戈兰	Lango	لانگو تىلى
语达思拉	Lahnda	لاھندا تىلى
语挝老	Lao	لائوس تىلى
语科图罗	Lotuko	لوتۇكو تىلى
语兹洛	Lozi	لوزى تىلى
语马洛	Loma	لوما تىلى
语罗罗	Lolo	لولو تىلى

语巴鲁	Luba	لۇبا تىلى
语萨卢	Lusatian	لۇسا تىلى
语谢卢	Lushei	لۇشەي تىلى
语拉巴格卢	Lugbara	لۇگبارا تىى
语达隆	Lunda	لۇندا تىلى
语奥卢	Luo	لۇئو تىلى
语纳埃卢	Lwena	لۇېنا تىلى
语普莱	Lepcha	لېپچۇ تىلى
语金兹莱	Lezgin	لېزگىن تىلى
语卡伦	Lenca	لېنكا تىلى
语宛陶立	Lithuanian	لىتۋا تىلى
语傈僳	Lisu	لىسۇ تىلى
语特厄卢利	Lilloot	لىلوئېت تىلى
语拉加林	Lingala	لىنگالا تىلى
语堡森卢	Luxembourgian	لىيۇكسېمبۇرگ تىلى

م

语巴马	Maba	مابا تىلى
语莱贝塔马	Matabele	ماتابېل تىلى
语加斯加达马	Malagasy	ماداغاسقار (مالاگاس) تىلى
语拉都马	Madurese	مادۇرا تىلى
语迪马	Madi	مادى تىلى
语王拉马	Maranao	ماراناۋ تىلى
语蒂拉马	Marathi	ماراتخى تىلى
语尔绍马	Marshallese	مارشال تىلى
语斯萨克马	Marquesan	ماركىز تىلى
语里马	Mari	مارى تىلى
语德林马	Marind	ماربندى تىلى
语特扎马	Mazatec	مازاتېك تىلى
语华扎马	Mazahua	مازاخۇا تىلى
语依萨马	Masai	ماسائى تىلى
语德孔马	Makonde	ماكوند تىلى
语阿库马	Makua	ماكۇئا تىلى
语顿基马	Macedonian	ماكېدون تىلى
语伊加马	Magahi	ماگائى تىلى
语图贝芒	Mangbetu	ماڭبېتۇ تىلى
言语诸亚西尼利波－来马	Malayo－poly－nesian languages	مالاي - پولونېزىيە تىللىرى
语来马	Malay	مالاي تىلى
语姆拉亚拉马	Malayualam	مالايالام تىلى
语他耳马	Maltese	مالتا تىلى
语夫代尔马	Maldivian	مالدىۋې تىلى
语凯林马	Malinke	مالىنكې تىلى
语曼	Mam	مام تىلى
语满	Manchu	مانجۇ تىلى
话官	Mandarin	ماندارىن تىلى
语哥丁曼	Mandingo	ماندىنگو تىلى
语斯克曼	Manx	مانكس تىلى
语利毛	Maori	ماۋرى تىلى
语雅玛	Maya	مايا تىلى
语利蒂迈	Maithili	مايسلى تىلى

语约马	Mayo	مايو تىلى
姆布姆	Mbum	مبۇم تىلى
语杜崩姆	Mbundu	مبۇندۇ تىلى
语苗	Miao(Meo)	مياۋ تىلى
语图莫	Motu	موتۇ تىلى
语克霍莫	Mohawk	موخاۋك تىلى
语维哈莫	Mohave	موخاۋې تىلى
语亚维多尔莫	Mordvian	موردۋا تىلى
语雷莫	More	موري تىلى
言语诸古蒙	Mongolian languages	موڭغۇل تىللىرى
语古蒙	Mongolian	موڭغۇل تىلى
语亚维达尔摩	Moldavian	مولداۋا تىلى
语孟	Mon	مون تىلى
语戈蒙	Mongo	مونگو تىلى
语米尔穆	Murmi	مۇرمى تىلى
语金门	Murngin	مۇرىنگىن تىلى
语里达蒙	Mundari	مۇنداری تىلى
语塞梅	Meithei	مېسې تىلى
语猛	Muong	مېك تىلى
语得门	Mende	مېندې تىلى
语托基斯米	Miskito	مىسكىتو تىلى
语及埃	Egyptian	مىسىر تىلى
语特斯克米	Mixtec	مىكستېك تىلى
语斯克米	Mixe	مىكسې تىلى
语克马克米	Micmac	مىكماك تىلى
语包卡南米	MinangKabau	مىناڭكاباۋ تىلى

ن

语克蒂茨阿－蒂尤	Nahuatl	ناخۇئاتىل (يوت ـ ئازتېك) تىلى
语皮卡斯纳	Naskapi	ناسكاپى تىلى
语西纳	Nakhi	ناشى تىلى
语马纳	Nama	ناما تىلى
语奈纳	Nanai	ناناي تىلى
语迪南	Nandi	نانىدى تىلى
语伐那	Navajo	ناۋاجو تىلى
语鲁	Nauruan	ناۋرۇ تىلى
语列别德恩	Ndebele	ندېبېلې تىلى
语列科思	Nkole	نكولې تىلى
语桑纳牙	Nganasan	نگاناسان تىلى
语威挪	Norwegian	نورۋېگىيە تىلى
语盖诺	Nogai	نوغاي تىلى
语卡特努	Nootka	نوۋوتكا تىلى
语怒	Nung	نۇ تىلى
语亚比努	Nubian	نۇبىيان تىلى
语培努	Nupe	نۇپې تىلى
语尔埃努	Nuer	نۇئېر تىلى
语尔泊尼	Nepali	نېپال تىلى
语塞尔佩兹内	Nez perce	نېزپېرسې تىلى
语茨涅涅	Nenets	نېنېتس تىلى
语里瓦内	Newari	نېۋارى تىلى

语巴科尼	Nicobarese	نىكوبار تىلى
语拉博宁	Nimboran	نىمبوران تىلى
语兹维姆亚尼	Nyamwezi	نيامۋېز تىلى
语列科昂尼	Nyankole	نيانكولې تىلى
语加昂尼	Nyanja	نيانيا تىلى
语罗约尼	Nyoro	نيورو تىلى
语克尤尼	Niukh	نيۇك تىلى
语埃纽	Niuean	نيۇئې تىلى

ھ

言语诸特米闪－特米含	Hamito－Semitis languages	هام ـ سامي تىللىرى
语夷威夏	Hawaiian	ھاۋاي تىلى
语来伯希	Hebrew	ھېبرېۋ (ئىبراي) تىلى
语地印	Hindi	ھىند تىلى
语坦斯度印	Hindustani	ھىندىستان تىلى
言语诸欧印	Indo－European languages	ھىند ـ ياۋروپا تىللىرى
语农盖利希	Hiligaynon	ھىلىگاينون تىلى

ئو

语克台兹阿－托乌	Uto－Aztecan	ئوتو ـ ئازتېك تىلى
语米托奥	Otomi	ئوتومى تىلى
语华布杰奥	Ojibwa	ئوجىبۋا تىلى
语尔杜奥	Odul	ئودۇل تىلى
语昂拉奥	Oraon	ئوراۇن تىلى
语都尔乌	Urdu	ئوردۇ تىلى
语洛科罗奥	Orokolo	ئوروكولو تىلى
语亚里奥	Oriya	ئورىيا تىلى
语哲萨奥	Osage	ئوساگې تىلى
语克恰斯奥	Ostyak	ئوستياك تىلى
语梯塞奥	Ossetian	ئوسسېتىن تىلى
语干纳卡奥	Okanagan	ئوكاناگان تىلى
语塔登西克奥	Occidental	ئوكسىدېنتال تىلى
语哈马奥	Omaha	ئوماخا تىلى
语达奈欧	Oneida	ئونېيدا تىلى
语特乌	Ute	ئويت تىلى

ئۇ

语特尔穆德乌	Udmurt	ئۇدمۇرت تىلى
言语诸泰尔阿－尔位乌	Ural－Altaic languages	ئۇرال ـ ئالتاي تىللىرى
语博霍尔乌	Urhobo	ئۇرخوبو تىلى
语兰克乌	Ukrainian	ئۇكرائىن تىلى
言语诸乐戈乌	Ugric languages	ئۇگۇر تىللىرى
语杜崩姆乌	Umbundu	ئۇمبۇندۇ تىلى
语亚维乌	Uvea	ئۇۋېئا تىلى
语尔吾维	Uigur	ئۇيغۇر تىلى

ئۆ

ئۆزبېك تىلى	Uzbek	语克别兹乌

ۋ

ۋا تىلى	Wa	语佤
ۋائى تىلى	Vai	语伊瓦
ۋوتياك تىلى	Votyak	语克恰沃
ۋوگۇل تىلى	Vogul	语尔古沃
ۋولاپۈك تىلى	Volapuk	语克普拉沃
ۋولوف تىلى	Wolof	语夫洛沃
ۋۇ تىلى	Wu	语吴
ۋېيتنام تىلى	Vietnamese	语南越
ۋېنگېر (ھۇنگار) تىلى	Hungarian	语利牙匈
ۋېلس تىلى	Welsh	语土尔威
ۋېندا تىلى	Venda	语达文
ۋىسايان تىلى	Visayan	语鄢沙米
ۋىننېباگو	Winnebago	语戈贝尼温

ئې

ئېدو تىلى	Edo	语多埃
ئېرس تىلى	Erse	语斯尔埃
ئېستون تىلى	Estonian	语亚尼沙爱
ئېسكىمو تىلى	Eskimo	语摩基斯爱
ئېفىك تىلى	Efik	语克菲埃
ئېفىئوپىيە تىللىرى	Ethiopic languages	言语诸亚比俄塞埃
ئېنگا تىلى	Enga	语加思
ئېنېتس تىلى	Enets	语茨内埃
ئېۋې تىلى	Ewe	语维埃
ئېۋېن تىلى	Even	语文埃
ئېۋېنكى تىلى	Evenki	语基文埃

ئى

ئىبو تىلى	Ibo	语博伊
ئىبىبىئو تىلى	Ibibio	语奥比比伊
ئىتالىيان تىلى	Italian	语利大意
ئىتېلمېن تىلى	Itelmen	语门特伊
ئىجو تىلى	Ijaw(Ijo)	语卓伊
ئىدوما تىلى	Idoma	语马多伊
ئىرلاند تىلى	Irish	语兰尔爱
ئىسپان تىلى	Spanish	语牙班西
ئىسلاند تىلى	Icelandic	语冰
ئىگوروت تىلى	Igorot	语特罗戈伊
ئىلوكانو تىلى	Ilocano	语诺卡洛伊
ئىنگلىز تىلى	English	语英

语什古印	Ingush	ئىنگۇش تىلى

亚

语姆比雅	Yabim	يابىم تىلى
语日	Japanese	ياپون تىلى
语普雅	Yapese	ياپۇ تىلى
语哇爪	Javanese	ياۋا تىلى
语奥亚	Yao	ياۋ تىلى
语特库雅	Yakut	ياقۇت تىلى
语马基雅	Yakima	ياكىما تىلى
语瑶	yao	ياۋ تىلى
语德耶莫萨－塞尼叶	yenisei—samoyed	يەنسەي ـ ساموييد تىلى
语克恰斯奥－塞尼叶	Yenisei—Ostyak	يەنسەي ـ ئوستياك تىلى
语巴鲁约	Yoruba	يورۇبا تىلى
语坦卡尤	yucatec	يۇكاتان تىلى
语吉卡尤	Yukagir	يۇكاگىر تىلى
语马尤	Yuma	يۇما تىلى
语地依	Yiddish	يىدىش تىلى

ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى ئارۇز ۋەزننىڭ بەھرلىرى
律格的诗孜鲁阿中歌诗尔吾维

تەۋىل بەھرى	勒维塔
مەدىد بەھرى	德狄马
بەسىت بەھرى	特色巴
ۋافىر بەھرى	尔非瓦
كامىل بەھرى	勒米卡
ھەزەج بەھرى	吉扎哈
رەجەز بەھرى	孜贾拉
رەمەل بەھرى	勒马拉
مۇنسەرىھ بەھرى	赫里萨蒙
مۇزارىئ بەھرى	里扎木
مۇقتەزەپ بەھرى	普扎塔克木
مۇجتەس بەھرى	斯塔吉木
سەرىئ بەھرى	里萨
خەفىف بەھرى	夫非哈
مۇتەقارىب بەھرى	ﻛ里卡塔木
مۇتەدارىك بەھرى	克里达塔木
جەدىد (غەرىب) بەھرى	德锨贾
مۇشاكىل بەھرى	勒克沙木
قەرىب بەھرى	ﻛ里卡
ساكىل بەھرى	勒克萨

بۇلاردىن جەدىد بەھرى ، قەرىب بەھرى ، مۇشاكىل بەھرلىرىنى ئەرەبلەر قوللانمايدۇ ، تەۋىل ، مەدىد ، بەسىت ، ۋافىر ، كامىل بەھرلىرىنى پارسلار بەك ئاز قوللىنىدۇ . ئۇيغۇر شېئىرىيىتى بولۇپمۇ چاغاتاي ئەدەبىياتى دەۋرىدە پارس ئەدەبىياتىنىڭ تەسىرى ئارقىسىدا بۇ بەھرلەرنى خالىغانچە قوللانغان .

的人斯波律格勒米卡、尔非瓦、特色巴、德狄马、勒维塔。用使不人伯拉阿律格勒克沙木、ﻛ里卡、德狄贾中其。泛广用运响影的学文斯波受期时学文台合察是别特中歌诗尔吾维在。少率用使

ئارۇز ۋەزنىدىكى ھەرقايسى بەھرلەرنى تەشكىل قىلىدىغان جۈز (بۆلەك) لەر
分成的律格种各歌诗孜鲁阿成组

جۈز (بۆلەك) لەر 成分	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 书写符号
فە :ۋ	–
فەۋ	–
فا :ۋ	–
فەئلان	– –
فەئلۇن	– –
فەئلۇ	– v
فەئل	v –
فەئۇل	v –

جۈز (بۆلەك) لەر 成分	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 书写符号
مەفئو :لان	- - -
مەفئو :لۇن	- - -
مەفئو :لۇ	- - v
فا :ئىلان	- v -
فا :ئىلات	- v -
فا :ئىلۇن	- v -
فە ئۇ : لان	v - -
فە ئۇ : لۇن	v - -
مەفا : ئىل	v - -
فەئىلۇن	v v -
فەئىلان	v v -
فە ئۇ : لۇ	v - v
مەفئو : لا : تۇ	- - - v
مۇستەفئىلان	- v - -
مۇستەفئىلۇن	- v - -

جۈز (بۆلەك) لەر 成分	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 书写符号
فا : ئىلىييان	- - v -
فا : ئىلا : تۈن	- - v -
مۇفتەئىلان	- v v -
مۇفتەئىلۈن	- v v -
فا : ئىلا : تۇ	v - v -
مەفا : ئىلۈن	- v - v
مەفا : ئىلان	- v - v
مەفا : ئىيلۈن	- - - v
مەفا : ئىيلان	- - - v
مەفا : ئىيلۇ	- - v v
فە ئىلا : تۈن	- - v v
فەئىيلىييان	- - - v
فە ئىلا : تۇ	v - v v
فە ئىلە تان	- v v v
فە ئىلە تۈن	- v v v

جۈز (بۆلەك) لەر 成分	يېزىق يۆنىلىشى بويىچە بەلگىسى 书写符号
مۇستە ئىلا : تۈن	- - v - -
مۇئتە ئىلا : تۈن	- - v v -
مۇ تە فا : ئىلۇن	- v - v v
مەفا : ئىلا : تۈن	- - v - v
مۇفا : ئەلەتۈن	- v v - v

ئەسكەرتىش :

说明：

1 . ئارۇز ۋەزىنىنىڭ بەھرلىرى ۋە جۈز (بۆلەك) لەردىكى «ف» تاۋۇشى ئۈيغۇر تىلىدا «پ» ئېيتىلىدۇ ، بۇ يەردە ئەسلى بويىچە يېزىلدى .

。的写书样原按是里这，«پ» 成说中语尔吾维在音«ف» 的中分成其及律格的诗孜鲁阿

2 . ئۇزۇن ۋە ئۇرغۇلۇق ئوقۇلىدىغان سوزۇق تاۋۇشلار ئۇچۇن شۇ سوزۇق تاۋۇشتىن كېيىن قوش چېكىت (:) قويۇلدى . پەقەت «ئـ» تاۋۇشى ئۇزۇن ئوقۇلىدىغان ئورۇندا قوش چېكىت قويۇش ئەپسىز بولغانلىقى ئۈچۇن «ئـ» تاۋۇشىدىن كېيىن بىر «ي» تاۋۇشى قوشۇپ قويۇلدى .

，便方不号冒上打为因置位的音长发«ئـ» 音元有只。(:)号冒了上打后音元该在均，音元的音重和音长发是凡。音元半个一了上加后之«ئـ» 音元在才

3 . «ـ» بەلگىسى شۇ بوغۇمنىڭ ئۇزۇن ئوقۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ ، كۆپىنچە يېپىق بوغۇملارنى كۆرسىتىدۇ . «v» بەلگىسى گەرچە ئوچۇق بوغۇم بولسىمۇ ئۇرغۇسىز ، قىسقا ئوقۇلىدىغان بوغۇملارنى ياكى ئەسلىدىكى يېپىق بوغۇملۇق سۆزنىڭ ئايىغىدىكى ئۇزۇك تاۋۇشنى ئۇرغۇسىز ، قىسقا بوغۇم قىلىپ ، يەنى كۆپىنچە بىر قىسقا «ئـ» نى قوشۇپ ئوقۇيدىغان بوغۇملارنى كۆرسىتىدۇ .

是者或，节音短的音重非成读要但，节音开是然虽示表«v»号符。节音闭指多，音长读要节音该示表«—»号符。节音的读来«ئـ» 的短短个一加增为作多大即亦，节音短的音重非成当要却，音辅的面后最的词节音闭为原

4 . ئەرەبچىدىكى ساكىنلىق ئەيىن (ْ) ئۇچۇن ئۇيغۇر يېزىقىدا مۇۋاپىق ھەرپ بولمىغانلىقى ئۈچۇن ، ئورنىغا «ۇ» ھەرپى ئىشلىنىدى .

。它了代替母字«ۇ» 以故，母字的应相有没中语尔吾维在因号符(ْ) 的音元带不中语伯拉阿

يۇلتۇزلار ۋە بۇرجلار

宫二十道黄与群星

1. يۇلتۇزلار تۈركۈمى

座星

ئارا يۇلتۇز تۈركۈمى	座坛天
ئاققۇ يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹅天
ئەجدىها يۇلتۇز تۈركۈمى	座龙天
شىر يۇلتۇز تۈركۈمى	座子狮
چايان يۇلتۇز تۈركۈمى	座蝎天
قىلىات يۇلتۇز تۈركۈمى	座麟麒
بۇلۇڭمېتىر يۇلتۇز تۈركۈمى	座尺矩
بۆرە يۇلتۇز تۈركۈمى	座狼豺
بۇركۈت يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹰天
پاتمىچۇق يۇلتۇز تۈركۈمى	座虎蝎
پادىچى يۇلتۇز تۈركۈمى	座夫牧
پەرى يۇلتۇز تۈركۈمى	座女仙
پېرسېي يۇلتۇز تۈركۈمى	座仙英
توز يۇلتۇز تۈركۈمى	座雀孔
توشقان يۇلتۇز تۈركۈمى	座兔天
تۇرنا يۇلتۇز تۈركۈمى	座鹤天
تۈلكە يۇلتۇز تۈركۈمى	座狸狐
تېلېسكوپ يۇلتۇز تۈركۈمى	座镜远望
جەدى يۇلتۇز تۈركۈمى	座羯摩
جەننەت قۇشى يۇلتۇز تۈركۈمى	座燕天
جەنۇبىي بېلىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座鱼南
جەنۇبىي تاج يۇلتۇز تۈركۈمى	座冕南
جەنۇبىي قۇتۇپ يۇلتۇز تۈركۈمى	座极南
جەنۇبىي كرېست يۇلتۇز تۈركۈمى	座字十南
جەنۇبىي ئۈچ بۇلۇڭلۇق يۇلتۇز تۈركۈمى	座角三南
جەۋزا يۇلتۇز تۈركۈمى	座子双
چوڭ ئېيىق يۇلتۇز تۈركۈمى	座熊大
چوڭ ئىت يۇلتۇز تۈركۈمى	座犬大
چوڭ يىلان يۇلتۇز تۈركۈمى	座蛇巨
چۈبەن يۇلتۇز تۈركۈمى	座蝇苍
خامبلىئون يۇلتۇز تۈركۈمى	座虫
دەلۋە يۇلتۇز تۈركۈمى	座瓶宝
دۇلدۇل يۇلتۇز تۈركۈمى	座马飞
دېلفىن يۇلتۇز تۈركۈمى	座豚海
رەسسام يۇلتۇز تۈركۈمى	座家绘

座豹鹿	زىراپە يۈلتۈز تۈركۈمى
座钟时	سائەت يۈلتۈز تۈركۈمى
座蟹巨	قىسقۇچپاقا يۈلتۈز تۈركۈمى
座牛金	سوۋر يۈلتۈز تۈركۈمى
座蛇水	سۇ يىلىنى يۈلتۈز تۈركۈمى
座发后	سۈمبۈل چاچ يۈلتۈز تۈركۈمى
座女室	سۈنبۈلە يۈلتۈز تۈركۈمى
座凰凤	سۈمۈرغ يۈلتۈز تۈركۈمى
座王仙	سېفېي يۈلتۈز تۈركۈمى
座罟网	سېتكا يۈلتۈز تۈركۈمى
座仪份六	سېكستانت يۈلتۈز تۈركۈمى
座马人半	سېنتاۋر يۈلتۈز تۈركۈمى
座规圆	سىركۈل يۈلتۈز تۈركۈمى
座鱼剑	شەمشەر بېلىق يۈلتۈز تۈركۈمى
座冕北	شىمالىي تاج يۈلتۈز تۈركۈمى
座鸦乌	قاغا يۈلتۈز تۈركۈمى
座牌盾	قالقان يۈلتۈز تۈركۈمى
座马人	قەۋس يۈلتۈز تۈركۈمى
座爵巨	قۇمرا يۈلتۈز تۈركۈمى
座鹃杜	كاككۇك يۈلتۈز تۈركۈمى
座后仙	كاسسىئوپىيە يۈلتۈز تۈركۈمى
座底船	كارىنا يۈلتۈز تۈركۈمى
座鸽天	كەپتەر يۈلتۈز تۈركۈمى
座盘罗	كومپاس يۈلتۈز تۈركۈمى
座尾船	كېمە قۇيرۇق يۈلتۈز تۈركۈمى
座鱼鲸	كىت يۈلتۈز تۈركۈمى
座马小	كىچىك ئات يۈلتۈز تۈركۈمى
座子狮小	كىچىك شىر يۈلتۈز تۈركۈمى
座熊小	كىچىك ئېيىق يۈلتۈز تۈركۈمى
座犬小	كىچىك ئىت يۈلتۈز تۈركۈمى
座仙武	گېركۇلېس يۈلتۈز تۈركۈمى
座琴天	لىرا يۈلتۈز تۈركۈمى
座猫天	مۇشۇك يۈلتۈز تۈركۈمى
座案山	مېنسا يۈلتۈز تۈركۈمى
座秤天	مىزان يۈلتۈز تۈركۈمى
座镜微显	مىكروسكوپ يۈلتۈز تۈركۈمى
座筒唧	ناسوس يۈلتۈز تۈركۈمى
座夫御	ھارۋىكەش يۈلتۈز تۈركۈمى
座羊白	ھەمەل يۈلتۈز تۈركۈمى

座夫玉	ھەيكەلتاراش يۇلتۇز تۈركۈمى
座鱼双	ھوت يۇلتۇز تۈركۈمى
座炉天	ئوچاق يۇلتۇز تۈركۈمى
座犬猎	تايغان يۇلتۇز تۈركۈمى
座户猎	ئوۋچىلار يۇلتۇز تۈركۈمى
座箭天	ئوقيا يۇلتۇز تۈركۈمى
座鱼飞	ئۇچار بېلىق يۇلتۇز تۈركۈمى
座角三	ئۈچ بۇلۇڭ يۇلتۇز تۈركۈمى
座江波	ئېرىدان يۇلتۇز تۈركۈمى
座具雕	ئىسكىنە يۇلتۇز تۈركۈمى
座安第印	ئىندىئان يۇلتۇز تۈركۈمى
座帆船	يەلكەن يۇلتۇز تۈركۈمى
座蛇长	يىلان يۇلتۇز تۈركۈمى
座夫蛇	يىلانچى يۇلتۇز تۈركۈمى

2 . يۇلتۇزلار سىستېمىسى

系星

系星龙天	ئەجدىھا يۇلتۇزلار سىستېمىسى
系星重双子狮	شىر قوش يۇلتۇزلار سىستېمىسى
群系星次女仙	پەرى ئىككىنچى ئاساسىي يۇلتۇز سىستېمىلىرى گۇرۇپپىسى
系星女仙	پەرى يۇلتۇزلار سىستېمىسى
云麦大	چوڭ ماگېللان بۇلۇتى
系星帽草	چىغ قالپاق يۇلتۇزلار سىستېمىسى
系星重五芬蒂斯	ستېفان بەشلىك يۇلتۇزلار سىستېمىسى
系星重六特弗赛	سېيفېرت ئالتىلىك يۇلتۇزلار سىستېمىسى
团系星发后	سۈمبۈل چاچ يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى
团系星超女室	سۈنبۈلە ئادەتتىن تاشقىرى يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى
团系星女室	سۈنبۈلە يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى
团系星冕北	شىمالىي تاج يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى
系星状涡	قۇيۇنسىمان يۇلتۇزلار سىستېمىسى
云麦小	كىچىك ماگېللان بۇلۇتى
系星熊小	كىچىك ئېيىق يۇلتۇزلار سىستېمىسى
团系星仙武	گېركۇلېس يۇلتۇز سىستېمىلىرى توپى
云伦哲麦	ماگېللان بۇلۇتى
1伊费马	ماففېي 1
2伊费马	ماففېي 2
系星夫玉	ھەيكەلتاراش يۇلتۇزلار سىستېمىسى
系星炉天	ئوچاق يۇلتۇزلار سىستېمىسى

ئۈچ بۇلۇڭ يۇلتۇزلار سىستېمىسى	系星角三

3 . يۇلتۇزلار توپى

团星

ئالۋاستى يۇلتۇزلار توپى	团星鬼
چايان ـ سېنتاۋر يۇلتۇزلار جەمئىيىتى	协星马人半一蝎天
چوڭ ئېيىق يۇلتۇزلار توپى	团星熊大
سەۋر يۇلتۇزلار توپى	团星牛金
شولا يۇلتۇزلار توپى	团星毕
شولا يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星毕
گېركۇلېس چوڭ يۇلتۇزلار توپى	团星大仙武
ئوۋچىلار يۇلتۇزلار يىغىلمىسى	集星户猎
ئوستېرخوف يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星夫霍特斯奥
ئۈكەر يۇلتۇزلار توپى	团星昴
پېرسېي a يۇلتۇزلار توپى	团星 a 仙英
پېرسېي h يۇلتۇزلار توپى	团星 h 仙英
پېرسېي x يۇلتۇزلار توپى	团星 x 仙英

4 . ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى

群星流

ئەجدىها ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流龙天
شىر ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流子狮
قىلىن ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流麟麒
بېيلا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流拉比
پادىچى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流夫牧
پەرى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流女仙
پېرسېي ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流仙英
جەۋزا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流子双
دەلۋە ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流瓶宝
سەۋر ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流牛金
كاسسىئوپىيە ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流后仙
كۆادرانت ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流仪限象
كىت ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流鱼鲸
كىچىك ئېيىق ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流熊小
لىرا ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流琴天
مىزان ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流秤天
ھەمەل ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流羊白

ھەيكەلتاراش ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流夫玉
ئوۋچى ئاقار يۇلتۇزلار گۇرۇپپىسى	群星流户猎

5. ئون ئىككى بۇرج

宫二十道黄

شىر ، شىر بۇرجى	宫子狮
چايان بۇرجى	宫蝎天
جەدى ، جەدى بۇرجى	宫羯摩
جەۋزا ، جەۋزا بۇرجى	宫子双
دەلۋە ، دەلۋە بۇرجى	宫瓶宝
قىسقۇچپاقا ، قىسقۇچپاقا بۇرجى	宫蟹巨
سەۋر ، سەۋر بۇرجى	宫牛金
سۇنبۇلە ، سۇنبۇلە بۇرجى	宫女室
قەۋس ، قەۋس بۇرجى	宫马人
مىزان ، مىزان بۇرجى	宫秤天
ھەمەل ، ھەمەل بۇرجى	宫羊白
ھوت ، ھوت بۇرجى	宫鱼双

يىگىرمە تۆت مەۋسۇم
气节四十二

	مەۋسۇم 气节	باش باھار 立春	ئەگىز سۇيى 水雨	جانۋارلارنىڭ ئويغىنىشى 蛰惊	ئەتىيازلىق كۈن-تۈن تەڭلىكى 分春	چوكانتال 明清	قىزىلكوس 雨谷
باھار پەسلى 春季	مەزگىل 期日	2-ئاينىڭ 4 - ياكى 5-كۈنى	2-ئاينىڭ 19 - ياكى 20-كۈنى	3-ئاينىڭ 5 - ياكى 6-كۈنى	3-ئاينىڭ 21 - ياكى 20-كۈنى	4-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	4-ئاينىڭ 20 - ياكى 21-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق 太阳经黄达到(°)	315	330	345	0	15	30
يېز پەسلى 夏季	مەۋسۇم 气节	باش ياز 夏立	دان تۆتۈش 满小	ئورما ۋاقتى 种芒	يازلىق كۈن-تۈن توختىشى 至夏	باش تومۇز 暑小	تومۇز 暑大
	مەزگىل 期日	5-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	5-ئاينىڭ 21- ياكى 22-كۈنى	6-ئاينىڭ 6- ياكى 7-كۈنى	6-ئاينىڭ 22- ياكى 21-كۈنى	7-ئاينىڭ 8- ياكى 7-كۈنى	7-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق 太阳经黄达到(°)	45	60	75	90	105	120
كۈز پەسلى 秋季	مەۋسۇم 气节	باش كۈز 秋立	كۈزگى تېرىم 暑处	ئاق شەبنەم 露白	كۈزلۈك كۈن-تۈن تەڭلىكى 分秋	سوغۇق شەبنەم 露寒	قىرۇ چۈشۈكى 降霜
	مەزگىل 期日	8-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	8-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى	9-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	9-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى	10-ئاينىڭ 8- ياكى 9-كۈنى	10-ئاينىڭ 23- ياكى 24-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق 太阳经黄达到(°)	135	150	165	180	195	210
قىش پەسلى 冬季	مەۋسۇم 气节	باش قىش 冬立	تۇنجى قار 雪小	قېلىن قار 雪大	قىشلىق كۈن-تۈن توختىشى 至冬	دەلۋىدىۋانە 寒小	قاپاقياردى 寒大
	مەزگىل 期日	11-ئاينىڭ 8- ياكى 7-كۈنى	11-ئاينىڭ 23- ياكى 22-كۈنى	12-ئاينىڭ 7- ياكى 8-كۈنى	12-ئاينىڭ 22- ياكى 23-كۈنى	1-ئاينىڭ 5- ياكى 6-كۈنى	1-ئاينىڭ 20- ياكى 21-كۈنى
	كۈن يەتكەن ئاسترونو-مىيىلىك ئۇزۇنلۇق 太阳经黄达到(°)	225	240	255	270	285	300

ئىلاۋە: جەدۋەلدە يىگىرمە تۆت مەۋسۇم ۋە ئۇنىڭ مەزگىلى (قۇياش كالېندارى مەزگىلى ۋە شۇ مەزگىلدە قۇياش يەتكەن ئاسترونومىيىلىك ئۇزۇنلۇق گرادۇسى) ئېنىق كۆرسىتىلدى.

注备： 表中二十四节气及其日期(日历阳)和到达太阳经黄的度数(°)标明已均。

قەمەرىيە ۋە شەمسىيە كالېندارى بويىچە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月历阳和历阴教兰斯伊

I قەمەرىيە كالېندارى بويىچە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月(历拉吉希)历阴

1 . مۇھەررەم	(木热海穆)	(月正)月一历回
2 . سەپەر	(尔派赛)	月二历回
3 . رەبىئۇلئەۋۋەل	(力外艾力吾比热)	月三历回
4 . رەبىئۇلئاخىر	(尔赫阿力吾比热)	月四历回
5 . جۇمادىيەلئەۋۋەل	(力外艾力耶迪玛朱)	月五历回
6 . جۇمادىيەلئاخىر	(尔赫阿力耶迪玛朱)	月六历回
7 .رەجەب	(甫捷热)	月七历回
8 . شەئبان	(班夏)	月八历回
9 . رەمازان	(丹麦莱)	月九历回
10 . شەۋۋال	(勒娃夏)	月十历回
11 . زۇلقەئدە	(代凯勒祖)	月一十历回
12 . زۇلھەججە	(捷黑勒祖)	月二十历回

II شەمسىيە كالېندارى بويىچە مەۋسۇم ۋە ئايلارنىڭ ناملىرى

称名份月和令时(年阳太)历阳

باھار مەۋسۇمى :

(季春)节时令春

ھەمەل (مىلادىيە 3 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىدىن 4 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنگىچە)

1月(公年纪元3月21日至4月20日)

سەۋر (مىلادىيە 4 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنىدىن 5 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنگىچە)

2月(公年纪元4月21日至5月21日)

جەۋزا (مىلادىيە 5 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىدىن 6 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنگىچە)

3月(公年纪元5月22日至6月21日)

ياز مەۋسۇمى :

(季夏)节时令夏

سەرەتان (مىلادىيە 6 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىدىن 7 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنگىچە)

4月(公年纪元6月22日至7月22日)

ئەسەد (مىلادىيە 7 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 8 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنگىچە)

5月(公年纪元7月23日至8月22日)

سۇنبۇلە (مىلادىيە 8 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 9ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنگىچە)

6月(公年纪元8月23日至9月22日)

كۈز مەۋسۇمى :

(季秋)节时令秋

مىزان (مىلادىيە 9 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 10 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنگىچە)

7月(公年纪元9月23日至10月22日)

ئەقرەب (مىلادىيە 10 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنگىچە)

8月(公元年纪10月23日至11月21日)

قەۋس (مىلادىيە 11 - ئاينىڭ 22 - كۈنىدىن 12 - ئاينىڭ 21 - كۈنگىچە)

9月(公元年纪11月22日至12月21日)

قىش مەۋسۈمى:

冬季(节时令冬)

جەدى (مىلادىيە 12 - ئاينىڭ 22 - كۈنىدىن 1 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە)

10月(公元年纪12月22日至1月20日)

دەلۋ (مىلادىيە 1 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 2 - ئاينىڭ 19 - كۈنگىچە)

11月(公元年纪1月21日至2月19日)

ھوت (مىلادىيە 2 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە)

12月(公元年纪2月20日至3月20日)

قىتئەلەر ، مەملىكەتلەر ، رايونلار ۋە ئۇلارنىڭ پايتەختلىرى ، مەركەزلىرى ۋە پۇللىرى

表称名币货及府首和都首、区地和家国、洲各

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئاسىيا 亚洲	ئافغانىستان 汗富阿	كابۇل 尔布喀	ئافغانى 尼汗富阿
	ئەرمېنىيە 亚尼美亚	يېرېۋان 温里埃	درەم 姆拉德
	ئەزەربەيجان 疆拜塞阿	باكۇ 库巴	مانات 特纳马
	بەھرەين 林巴	مانامە 麦纳麦	دىنار 尔纳第
	باڭلادىش 国拉加孟	داككا 卡达	تاكا 卡塔
	بۇتان 丹不	تىمپۇ 布廷	نۇلتروم 姆鲁特尔努
	برۇنېي 茉文	سېرى بېگاۋان 湾加巴里斯	دوللار 元
	بىرما 甸缅	رانگون 光仰	كيات 元缅
	جۇڭگو 国中	بېيجىڭ 京北	يۈەن 元
	سىپرۇس 斯路浦塞	نىكوزىيە 亚西科尼	پوند 镑
	گرۇزىيە 亚吉鲁格	تبىلىس 斯利比第	لارى 瑞拉
	ھىندىستان 度印	يېڭى دېھلى 里德新	روپىيە 比卢
	ھىندونېزىيە 亚西尼度印	جاكارتا 达加雅	روپىيە 盾
	ئىران 朗伊	تېھران 兰黑德	رىيال 尔亚里
	ئىراق 克拉伊	باغدات 达格巴	دىنار 尔纳第
	ئىسرائىلىيە 列色以	تېل ئاۋىق① 夫维拉特	يېڭى شېكېل 尔克谢新

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئاسىيا	شەرقىي تىمور 汶帝东	دىللى 力帝	رۇپىيە 盾
	ياپونىيە 本日	توكيو 京东	يېن 元日
	ئىئوردانىيە 旦约	ئاممان 曼安	دىنار 尔纳第
	كامبادژا 寨埔柬	فنوم پېن 边金	رىئېل 尔瑞
	قازاقىستان 坦斯克萨哈	ئاستانە 纳塔斯阿	تەڭگە 格滕
	قىرغىزىستان 坦斯斯吉尔吉	بىشكەك 克凯什比	سوم 姆索
	چاۋشىيەن 鲜朝	پيوڭياڭ 壤平	ۋون 圆
	كورىيە 国韩	سېئۇل 城汉	ۋون 圆
	كۇۋەيت 特威科	كۇۋەيت 特威科	دىنار 尔纳第
	لائوس 挝老	ۋيېنتيان 象万	يېڭى كىپ 普基新
	لىۋان 嫩巴黎	بېيرۇت 特鲁贝	پوند 镑
	مالايسىيا 亚西来马	كۇئالا لۇمپۇر 坡隆吉	رىڭگىت 特吉林
	مالدىۋې 夫代尔马	مالې 累马	رۇفىيە 亚非罗
	موڭغۇلىيە 古蒙	ئۇلانباتور 托巴兰乌	تۇگرىك 克里格图
	نېپال 尔泊尼	كاتماندۇ 都满德加	رۇپىيە 比卢
	ئومان 曼阿	مەسقات 特喀斯马	رىيال 尔亚里
	پاكىستان 坦斯基巴	ئىسلامئاباد 堡兰斯伊	رۇپىيە 比卢
	پەلەستىن 坦斯勒巴	②	
	فىلىپپىن 宾律菲	مانىلا 拉尼马	پېسو 索比
	قاتار 尔塔卡	دوھا 哈多	رىيال 尔亚里

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئاسىيا 亚洲	سەئۇدى ئەرەبىستان 伯拉阿特沙	ريياد 得雅利	ريال 尔亚里
	سىككىم 金锡	گاڭتوك 克托甘	روپىيە 比卢
	سىنگاپور 坡加新	③	دوللار 元
	سىرى لانكا 卡兰里斯	كولومبو 坡伦科	روپىيە 比卢
	سۇرىيە 亚利	دەمەشق 哥士马大	پوند 镑
	تاجىكىستان 坦斯克吉塔	دۇشەنبە 别尚杜	روبلى 布卢
	تايلاند 国泰	باڭكوك 谷曼	بات 铢
	تۈركىيە 其耳土	ئەنقەرە 拉卡安	لىرا 拉里
	تۈركمەنىستان 坦斯曼库土	ئاشخاباد 德巴哈什阿	مانات 特纳马
	ئەرەپ بىرلەشمە خەلىپىلىگى 国长酋合联伯拉阿	ئابۇدەبى 比扎布阿	درھەم 姆拉迪
	ئۆزبېكىستان 坦斯克别兹乌	تاشكەنت 干什塔	سۇم 姆索
	ۋېيتنام 南越	خانوي 内河	دوڭ 盾
	يەمەن 门也	سانئا 那萨	ريال 尔亚里
ياۋروپا 欧洲	ئالبانىيە 亚尼巴尔阿	تىرانا 那拉地	لېك 克列
	ئاندورا 尔道安	ئاندورا 尔道安	ياۋرو 元欧
	ئاۋستىرىيە 利地奥	ۋىيەنا 纳也维	ياۋرو 元欧
	بېلگىيە 时利比	بىرىۇسسېل 尔塞鲁布	ياۋرو 元欧
	بېلورۇسىيە 斯罗俄白	مىنسكى 克斯明	روبلى 布卢
	بوسنىيە ـ خېرسىگوۋىنا 那维哥塞黑和亚尼斯波	سارايېۋو 窝热拉萨	تېڭىشمە مارك 克马换兑可
	بۇلغارىيە 亚利加保	سوفىيە 亚非索	لېۋا 弗列

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ياۋروپا 欧洲	كرودىيە 亚地罗克	زاگرېب 布勒格萨	كۇنا 纳库
	چېخ 克捷	پراگا 格拉布	كورۇنا 郎克
	دانىيە 麦丹	كوپېنھاگىن 根哈本哥	كرونا 郎克
	ئېستونىيە 亚尼沙爱	تاللىن 林塔	كرۇن 郎克
	فارو تاقىم ئاراللىرى (دانىيە) 法罗群岛(丹)	تورس 港斯尔托	كرونا 郎克
	فىنلاندىيە 兰芬	خېلسىنكى 基辛尔赫	ياۋرو 元欧
	فرانسىيە 国法	پارىژ 黎巴	ياۋرو 元欧
	گېرمانىيە 国德	بېرلىن 林柏	ياۋرو 元欧
	گىرېتسىيە 腊希	ئافېنا 典雅	ياۋرو 元欧
	ۋېنگرىيە 利牙匈	بۇداپېشت 斯佩达布	فورىنت 林福
	ئىسلاندىيە 岛冰	رېيكياۋىك 克未雅克雷	كرونا 郎克
	ئېرلاندىيە 兰尔爱	دۇبلىن 林柏都	ياۋرو 元欧
	ئىتالىيە 利大意	رىم 马罗	ياۋرو 元欧
	لاتۋىيە 亚维脱拉	رىگا 加里	لاتىن 特拉
	لىچتېنستېيىن 登士支列	ۋادۇز 兹杜瓦	فرانك 郎法
	لىتۋا 宛陶立	ۋىلنيۇس 斯纽尔维	لىتاس 特立
	لىيۇكسېمبۇرگ 堡森卢	لىيۇكسېمبۇرگ 堡森卢	ياۋرو 元欧
	ماكېدونىيە 顿其马	سكوپلى 里普科斯	دېنار 尔纳代
	مالتا 他耳马	ۋاللېتتا 塔莱瓦	پوند 镑
	مولدوۋا 瓦多尔摩	كىشىنېۋ 乌讷希基	لېۋ 伊列

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ياۋروپا 欧洲	موناكو 哥纳摩	موناكو 哥纳摩	ياۋرو 元欧
	گوللاندىيە 兰荷	ئامستېردام 丹特斯姆阿	ياۋرو 元欧
	نورۋېگىيە 威挪	ئوسلو 陆斯奥	كرونا 郎克
	پولشا 兰波	ۋارشاۋا 沙华	زلوتى 提罗兹
	پورتۇگالىيە 牙萄葡	لىسبون 本斯里	ياۋرو 元欧
	رۇمىنىيە 亚尼马罗	بۇخارېست 特斯勒加布	لېۋ 伊列
	رۇسىيە 斯罗俄	موسكۋا 科斯莫	رۇبلى 布卢
	سان مارىنو 诺力马圣	سان مارىنو 诺力马圣	ياۋرو 元欧
	سلوۋاكىيە 克伐洛斯	براتسلاۋا 发拉斯迪拉布	كورونا 郎克
	سلوۋېنىيە 亚尼文洛斯	لىۇبليانا 那雅尔布卢	تولار 尔拉托
	ئىسپانىيە 牙班西	مادرىت 里德马	ياۋرو 元欧
	شۋېتسىيە 典瑞	ستكھولم 摩尔哥德斯	كرونا 郎克
	شۋېتسارىيە 士瑞	بېرن 尼尔伯	فرانك 郎法
	ئۇكرائىنا 兰克乌	كېيۋ 辅基	گرىۋن 亚尼夫里格
	ئەنگلىيە 国英	لوندون 敦伦	فوندستېرلىڭ 镑英
	ۋاتىكان 国城冈蒂梵	ۋاتىكان 城冈蒂梵	
	سېربىيە ـ مونتېنېگرو 山黑和亚维尔塞	بېلگراد 德莱格尔贝	دىنار 尔纳第
ئافرىقا 非洲	ئالجىرىيە 亚利及尔阿	ئالجىر 尔及尔阿	دىنار 尔纳第
	ئانگولا 拉哥安	لۇئاند 达安罗	كۋانزا 扎宽整周
	بېنىن 宁贝	پوتونوۋو 伏诺多波	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئافرىقا	بوتسۋانا 纳瓦茨博	گابورون 内罗博哈	پۇلا 拉普
	بۇركىنا فاسو 索法纳基布	ۋاگادۇگۇ 古杜加瓦	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	بۇرۇندى 迪隆布	بۇجۇمبۇرا 拉布琼布	فرانك 郎法
	كامبرۇن 隆麦喀	ياۋوندې 得温雅	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	يېشىل تۇمشۇق 角得佛	برايا 亚拉普	ئېسكۇدو 多库斯埃
	ئوتتۇرا ئافرىقا 非中	بانگۇي 吉班	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	چاد 得乍	نجامېنا 纳梅贾恩	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	كومورو 罗摩科	مورونى 尼罗莫	كومورو فرانكى 郎法科
	كونگو 果刚	برازززاۋىل 尔维柴拉布	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	دېموكراتىك كونگو (金)果刚	كىنشاسا 萨沙金	فرانك 郎法
	كوتېدئۇئىر 瓦迪特科	يامۇسسۇكرو 罗克苏穆亚	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	جىبۇتى 提布吉	جىبۇتى 提布吉	فرانك 郎法
	مىسىر 及埃	قاھىرە 罗开	پوند 镑
	ئېكۋاتور گۋىنېيىسى 亚内几道赤	مالابو 博拉马	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	ئېرىترىيە 亚里特立厄	ئاسمارا 拉马斯阿	ناكفا 法克纳
	ئېفىئوپىيە 亚比俄塞埃	ئەددىس ـ ئەبەبە 巴贝亚斯的亚	بىر 尔比
	گابون 篷加	لىبرېۋىل 尔维伯利	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	گامبىيە 亚比冈	بانجۇل 尔珠班	دالاس 西拉达
	گانا 纳加	ئاككرا 拉克阿	سېدى 地塞
	گۋىنېيە 亚内几	كوناكرى 里克纳科	فرانك 郎法

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر - رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر - مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئافرىقا 非洲	گۋىنىيە بىساۋ 绍比亚内几	بىساۋ 绍比	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	كېنىيە 亚尼肯	نايروبى 毕罗内	شىللىڭ 令先
	لېسوتو 托索莱	ماسېرو 卢塞马	لوتى 蒂洛
	لىبېرىيە 亚里比利	مونروۋىيە 亚维罗蒙	دوللار 元美، 元
	لىۋىيە 亚比利	تىرىپولى 里波黎的	دىنار 尔纳第
	ماداغاسقار 加斯加达马	تاناناريۋ 佛利那那塔	ماداغاسقار فرانكى 郎法马
	مالاۋى 维拉马	لىلونكۋې 圭隆利	مالاۋى كۋاچاسى 查瓦克维拉马
	مالى 里马	باماكو 科马巴	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	ماۋرىتانىيە 亚尼塔里毛	نوۋاكشوت 特肖克瓦努	ئوۋگۇيىيا 亚吉乌
	ماۋرىتىئۇس 斯求里毛	لۇئىس 港易路	رۇپىيە 比卢
	ماراكەش 哥洛靡	رابات 特巴拉	دىرھەم 姆拉迪
	موزامبىك 克比桑莫	ماپۇتو 托普马	مېتتكال 尔卡蒂梅
	نامىبىيە 亚比米纳	ۋىندخوك 克和得温	راند 元纳
	نىگېر 尔日尼	نىئامېي 美亚尼	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	نىگېرىيە 亚利日尼	ئابۇجا 贾布阿	نائىرا 拉奈
	رېئونئون (فرانسىيە) (法)汪尼留	ساينىي - دېنى 尼但圣	فرانسىيە فرانكى 郎法国法
	رۋاندا 达旺卢	كىگالى 利加基	فرانك 郎法
	ساينىت ھېلېنا ئارىلى (ئەنگلىيە) (英)拿勒赫圣	جامېتون 敦斯姆詹	ساينىت ھېلېنا فوندى 镑拿勒赫圣
	ساۋ تومې - پرىنسىپې 比西林普和美多圣	سان تومې 美多圣	دوبرا 拉布多
	سېنېگال 尔加内塞	داكار 尔喀达	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئافرىقا 非洲	سېيشېل 尔舌塞	ۋىكتورىيە 亚利多维	رۇپىيە 比卢塞
	سېررالېئون 昆利拉塞	فرىتون 敦里弗	لېئون 昂利
	سومالى 里马索	مۇقوشو 沙迪加摩	شىللىڭ 令先
	جەنۇبىي ئافرىقا 非南	پرېتورىيە 亚利陀勒比	راند 特兰
	سۇدان 丹苏	خارتوم 穆土喀	دىنار 尔纳第
	سۇېزىلاند 兰士威斯	مباباني 内巴巴姆	لىلانگېنى 尼吉兰马埃
	تانزانىيە 亚尼桑坦	دارېس سالام 姆拉萨斯累达	شىللىڭ 令先
	توگو 哥多	لومي 美洛	ئافرىقا فرانكى 郎法洲非
	تۇنىس 斯尼突	تۇنىس 斯尼突	دىنار 尔纳第
	ئۇگاندا 达干乌	كامپالا 拉帕坎	شىللىڭ 令先
	غەربىي سەھرا 拉哈撒西	④	
	زامبىيە 亚比赞	لۇساكا 卡萨卢	كۇاچا 查瓦克
	زىمبابۋې 韦布巴津	هاراري 雷拉哈	دوللار 元津
ئوكيانىيە 大洋洲	ئامېرىكىغا قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 亚摩萨属美	چارلوت ئامالىيە 果帕果帕	دوللار 元美
	ئاۋستىرالىيە 亚利大澳	كانبېررا 拉培堪	دوللار 元澳
	كۇك تاقىم ئاراللىرى (新)岛群克库	ئاۋارۇئا 阿鲁瓦阿	دوللار 元兰西新
	فىجى ⑤ 岛群济斐	سۇۋا 瓦苏	دوللار 元济斐
	فرانسىيىگە قاراشلىق پولىنېزىيە 亚西尼利波属法	پاپىت 提皮帕	تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太
	گۇئام (美)岛关	ئاگانىيە 亚尼加阿	دوللار 元美
	كىرىباتى 斯巴里基	تاراۋا 瓦拉塔	دوللار 元澳

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئوكيانىيە 洲大洋	مارشال تاقىم ئاراللىرى 岛群尔绍马	مايۇرو 罗朱马	دوللار 元美
	مىكرونېزىيە فېدېراتسىيىسى 邦联亚西尼罗克密	كولونىيە 尔基利帕	دوللار 元美
	ناۋرۇ 鲁瑙	⑥	دوللار 元澳
	يېڭى كالېدونىيە (法)亚尼多里喀新	نۇمېئا 阿美努	تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太
	يېڭى زېلاندىيە 兰西新	ۋېللىنگتون 顿灵惠	دوللار 元兰西新
	نىئۇئې ئارىلى (新)埃纽	ئالوفى 菲洛阿	دوللار 元兰西新
	شىمالىي مارىئانا (美)岛群纳亚里马北	ساپپان 岛班塞	دوللار 元美
	پالاۋ 劳帕	كورور 尔罗科	دوللار 元美
	پاپۇئا يېڭى گۋىنېيىسى 亚内几新亚布巴	مورېسبى 港比兹尔莫	كىنا 那基
	پىتكەرن (英)恩凯特皮	ئادامستون 敦斯当亚	دوللار 元兰西新
	ساموئا 亚摩萨	ئاپىيە 亚皮阿	تالا 拉塔
	سولومون تاقىم ئاراللىرى 岛群门罗所	خونىئارا 拉亚尼霍	دوللار 元所
	توكېلاۋ تاقىم ئاراللىرى (新)劳克托	فاكاۋفو 福考法	دوللار 元兰西新
	تونگا 加汤	نۇكۇئالوفا 法洛阿库努	دوللار 加潘
	تۇۋالۇ 卢瓦图	فۇنافۇتى 提富纳富	دوللار 元澳、币卢瓦图
	ۋانۇ ئاتۇ 图阿努瓦	ۋىلا 港拉维	ۋاتو 图瓦
	ۋاللىس ۋە فۇتۇنا تاقىم ئاراللىرى (法)纳图富和斯利瓦	ماتئۇتۇ 图乌塔马	تىنچ ئوكيان فرانكى 郎法洋平太
ئامېرىكا 美洲	ئانگۋىللا (英)拉圭安	ۋاللېي 利瓦	دوللار 元比勒加东
	ئانتىگۇئا ۋە بار بۇدا 达布巴和瓜提安	سانت جون 翰约圣	دوللار 元比勒加东
	ئارگېنتىنا 延根阿	بۇئېنۇس ئايرېس 斯利艾斯诺宜布	پېسو 索比

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ئامېرىكا 美洲	ئارۇبا (荷)巴鲁阿	ئورانيېستاد 德塔斯涅拉奥	فلورىن 林罗弗
	باھاما 马哈巴	ناسسائۇ 骚拿	دوللار 元马哈巴
	باربادوس 斯多巴巴	بريجتون 敦奇里布	دوللار 元斯多巴巴
	بېلىز 兹利伯	بېلموپان 潘莫尔贝	دوللار 元兹利伯
	بېرمۇدا تاقىم ئاراللىرى (英)大慕百	ھاملىتون 顿尔密哈	دوللار 元百
	بولىۋىيە 亚维利玻	سۇكرې 雷克苏	بولىۋىيانو 诺亚维利玻
	برازىلىيە 西巴	برازىلىيە 亚利西巴	رېئال 尔亚雷
	ئەنگلىيىگە قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 岛群京尔维属英	رود 城德棉	دوللار 元美
	كانادا 大拿加	ئوتتاۋا 华太暹	دوللار 元大拿加
	كايمان تاقىم ئاراللىرى (英)岛群曼开	جورجتون 敦治乔	دوللار 元曼开
	چىلى 利智	سانتىياگو 哥亚地圣	پېسو 索比
	كولومبىيە 亚比伦哥	سانتافې بوگوتا 大哥波菲圣	پېسو 索比
	كوستارىكا 加黎达斯哥	سان خوسې 塞何圣	كولون 郎科
	كۇبا 巴古	ھاۋانا 那瓦哈	پېسو 索比
	دومىنىكا 克尼米多	دوسېئاۋ 索罗	دوللار 元比勒加东
	دومىنىكا جۇمھۇرىيىتى 加尼米多	سانتو دومىنگو 各明多圣	پېسو 索比加尼米多
	ئېكۋادور 尔多瓜厄	كىتو 多基	سۇكرې 雷克苏
	فرانسىيىگە قاراشلىق گۋيانا 那亚圭属法	كايېننې 宴卡	ياۋرو 元欧
	گرېنلاند (丹)兰陵格	گودتخاب 布霍特戈	كرون 郎克麦丹
	گرېنادا 达纳林格	سانت جورج 治乔圣	دوللار 元比勒加东

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
ياۋروپا 欧洲	گۇادېلۇپ (法)普罗德瓜	باس تېر 尔特斯巴	ياۋرو 元欧
	گۇاتېمالا 拉马地危	گۇاتېمالا 城拉马地危	كېتزال 尔查格
	گۇيانا 那亚圭	جورجتون 敦治乔	دوللار 元圭
	خايتى 地海	پورت-ئو-پرىنس 港子太	كوئورد 德古
	خوندۇراس 斯拉都洪	تېگۇسگالپا 巴尔加西古特	لېمپىرا 拉皮伦
	ياماىكا 加买牙	كىنگستون 敦斯金	دوللار 元加买牙
	مارتىنىكا (法)克尼提马	فورت-دې-فرانسىيە 堡西兰法	ياۋرو 元欧
	مېكسىكا 哥西墨	مېكسىكا 城哥西墨	پېسو 索比
	مونتسېررات (英)特拉塞特蒙	پىلىموۋت 斯茅利普	دوللار 元比勒加东
	گوللاندىيگە قاراشلىق ئانتىلېس 斯列的安属荷	ۋېللېمستاد 德塔斯廉威	گىلدېر ، فلورىن 林罗弗、盾荷
	نكاراگۇئا 瓜拉加尼	ماناگۇئا 瓜那马	كوردوبا 巴多科
	پاناما 马拿巴	پاناما 城马拿巴	بالبوئا 亚波巴
	پاراگۋاي 圭拉巴	ئاسۇنسىئون 森松亚	گۇئان 尼拉瓜
	پېرۇ 鲁秘	لىما 马利	سول 尔索
	پۇئېرتوريكو (美)各黎多波	سان خۇئان 安胡圣	دوللار 元美
	ساينت كىتىس ۋە نېۋىس 斯维尼和茨基圣	باسسېتېر 尔特斯巴	دوللار 元比勒加东
	ساينت لۇتسىيە 亚西卢圣	كاستريىس 里特斯卡	دوللار 元比勒加东
	ساينت ۋىنسېنت ۋە گرېنادىس 斯丁纳林格和特森文圣	كىڭستون 敦斯金	دوللار 元比勒加东
	سالۋادور 多瓦尔萨	سان سالۋادور 多瓦尔萨圣	كرونا 郎科

قىتئەلەر 名洲	مەملىكەتلەر ـ رايونلار 区地或家国	پايتەختلەر ـ مەركەزلەر 府首或都首	پۇللار 币货
美洲	سۇرىنام 南里苏	پارامارىبو 博里马拉帕	گىلدېر 盾苏
	ترىنىداد ۋە توباگو 哥巴多和达尼立特	ئىسپانىيە پورتى 港牙班西	دوللار 元多、特
	تۇركس ۋە كايكوس تاقىم ئاراللىرى (英)岛群斯科凯和斯克特	كوكبۇرت 城恩伯科	دوللار 元美
	ئامېرىكا 国美	ۋاشىنگتون 顿盛华	دوللار 元美
	ئامېرىكىغا قاراشلىق ۋىرگىن تاقىم ئاراللىرى 岛群京尔维属美	چارلوت ئامالىيە 亚利马阿特洛夏	دوللار 元美
	ئۇرۇگۋاي 圭拉乌	مونتېۋىدېئو 亚的维得蒙	يېڭى پېسو 索比
	ۋېنېزۇئېلا 拉瑞内委	كاراكاس 斯加拉加	بولىۋار 瓦利博

ئىلاۋە： بەزى مەملىكەتلەرنىڭ پۇل بىرلىكلىرى ئوخشاش نامدا ئاتالسىمۇ ، ئەمما ئۇلارنىڭ قىممەت ـ مىقدارلىرى ئوخشاشمايدۇ .

备注： 一些家国币货单位名称虽然相同，但它们代表的价值不相等。

ئىزاھاتلار：

说明：

① ئىسرائىلىيە دۆلەت بولۇپ قۇرۇلغاندا تېل ئاۋىۋنى پايتەخت قىلىپ بەلگىلىگەن ، كېيىن ئېرۇسالىمغا يۆتكىگەنلىكىنى جاكارلىغان . 1980 ـ يىلى 7 ـ ئايدا پارلامېنت قانۇن ماقۇللاپ ، ئېرۇسالىمنىڭ «مەڭگۈ ئايرىلماس پايتەخت» ئىكەنلىكىنى جاكارلىغان . ئەرەب دۆلەتلىرى بۇ توغرىدا ھېلىمۇ تالاش ـ تارتىش قىلماقتا .

弃离不永》是冷撒路耶布宣，律法过通会议月 7 年 1980。冷撒路耶都迁布宣后，夫维拉特都定曾时国建列色以。休不执争直一此对家国伯拉阿各。《都首的

② 1988 ـ يىلى 11 ـ ئايدا پەلەستىن دۆلەتلىك كومىتېتى «مۇستەقىللىق خىتابنامىسى» ماقۇللاپ ، ئېرۇسالىمنى يېڭى قۇرۇلغان پەلەستىن دۆلىتىنىڭ پايتەختى قىلىپ بەلگىلىگەنلىكىنى جاكارلىغان .

。都首的国坦斯勒巴的立建新为冷撒路耶定确布宣，《言宣立独》过通会员委家国坦斯勒巴月 11 年 1988

③ سىنگاپورنىڭ پايتەختى بەلگىلەنمىگەن بولۇپ ، سىنگاپور شەھىرى ئۇنىڭ مەمۇرىي مەركىزى .

。心中治政其为市坡加新，定确有没都首的坡加新

④ غەربىي سەھرانىڭ مەركىزى يوق بولۇپ ، لايوئۇن ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ شەھىرى .

。市城大最其是温要拉，有没还心中的拉哈撒西

⑤ فىجى رېسپۇبلىكىسى 1999 ـ يىلى 2 ـ ئايدا نامىنى فىجى تاقىم ئاراللىرى رېسپۇبلىكىسىغا ئۆزگەرتكەن (قىسقارتىلىپ فىجى تاقىم ئاراللىرى دەپمۇ ئاتىلىدۇ) .

。(岛群济斐为称简也)国和共岛群济斐为改更称名其将月 2 年 1999 国和共济斐

⑥ ناۋرۇنىڭ پايتەختى بەلگىلەنمىگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ مەمۇرىيەت مەركىزى يارېن رايونى .

。区仁雅为心中治政其，定确未尚都首的鲁瑙

مەملىكىتىمىز تارىخىدىكى سۇلالىلەر يىللىرىنىڭ مىلادىيە يىللىرى بىلەن سېلىشتۇرمىسى

表照对元公代朝史历国我

ئۇچ پادىشاھ ، بەش ئاقساقال 帝五、皇三			رىۋايەت بويىچە يېراق قەدىمكى دەۋردىكى ئاقساقاللىقلار (مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 21 ـ ئەسىرگىچە)
شيا 夏			تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 21 ـ ئەسىردىن تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 16 ـ ئەسىرگىچە
شاڭ 商			تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 16 ـ ئەسىردىن تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىرگىچە
جۇ 周 تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىردىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 256 ـ يىلىغىچە	غەربىي جۇ 周西		تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 11 ـ ئەسىردىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 771 ـ يىلىغىچە
	شەرقىي جۇ 周东		مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 770 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 256 ـ يىلىغىچە
چۈن 秦			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 772 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 476 ـ يىلىغىچە
ئەمىنىيە دەۋرى 春秋时代			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 475 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 221 ـ يىلىغىچە
يېغىلىق دەۋرى ① 战国时代			مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 221 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىغىچە
خەن ② 汉 مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىدىن مىلادىيە 220 ـ يىلىغىچە	غەربىي خەن 汉西		مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 206 ـ يىلىدىن مىلادىيە 25 ـ يىلىغىچە
	شەرقىي خەن 汉东		220 — 25
ئۇچ پادىشاھلىق 国三 280 — 220	ۋېي 魏		265 — 220
	شۇ 蜀		263 — 221
	ۋۇ 吴		280 — 222
جىن 晋 420 — 265	غەربىي جىن 晋西		316 — 265
	شەرقىي جىن ۋە ئون ئالتە پادىشاھلىق ③ 国六十、晋东		420 — 317
جەنۇبىي ۋە شىمالىي سۇلالىلەر 南北朝 589 — 420	جەنۇبىي سۇلالە 南朝 589 — 420	سۇڭ 宋	479 — 420
		چى 齐	502 — 479
		لياڭ 梁	557 — 502
		چېن 陈	589 — 557
	شىمالىي سۇلالە 北朝 581 — 386	شىمالىي ۋېي 北魏	534 — 386
		شەرقىي ۋېي 东魏	550 — 534
		شىمالىي چى 北齐	577 — 550
		غەربىي ۋېي 西魏	556 — 535
		شىمالىي جۇ 北周	581 — 557

سۇي 隋		618 — 581
تاڭ 唐		907 — 618
بەش سۇلالە ۋە ئون پادىشاھلىق 围十代五 960 — 907	كېيىنكى لياڭ 梁后	923 — 907
	كېيىنكى تاڭ 唐后	936 — 923
	كېيىنكى جىن 晋后	946 — 936
	كېيىنكى خەن 汉后	950 — 646
	كېيىنكى جۇ 周后	960 — 951
	ئون پادىشاھلىق④ 十国	979 — 901
سۇڭ 宋	شىمالىي سۇڭ 宋北	1127 — 960
	جەنۇبىي سۇڭ 宋南	1279 — 1127
لياۋ 辽		1125 — 907
غەربىي لياۋ 辽西		1211 — 1124
تاڭغۇت 夏西		1227 — 1032
جىن 金		1234 — 1115
يۈەن 元		1368 — 1206
مىڭ 明		1644 — 1368
چىڭ 清	كېيىنكى جىن 金后	1644 — 1562
	چىڭ 清	1911 — 1644
جۇڭخۇا مىنگو 中华民国		1949 — 1912
جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى 中华人民共和国		1949 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى قۇرۇلدى.

ئىزاھات:

说明:

① بۇ دەۋردە ئاساسەن چىن، ۋېي، خەن (韩)، جاۋ، چۇ، يەن، چى قاتارلىق پادىشاھلىقلار ئۆتكەن.
国王等齐、燕、楚、赵、韩、魏、秦有要主代时个这。

② بۇ دەۋر ۋاڭ ماڭ قۇرغان «شىن» (新) خانىدانلىقى (مىلادىيە 9 ـ يىلىدىن 23 ـ يىلىغىچە)نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ۋاڭ ماڭ دەۋرىدە كەڭ كۆلەملىك دېھقانلار قوزغىلىڭى كۆتۈرۈلۈپ، دېھقانلار ھاكىمىيىتى قۇرۇلغان. مىلادىيە 23 ـ يىلى ۋاڭ ماڭنىڭ «شىن» خانىدانلىقى مۇنقەرىز بولغان. مىلادىيە 25 ـ يىلى شەرقىي خەن (汉东) خانىدانلىقى قۇرۇلغان.
民农过立建、义起民农的模规大了发爆代时莽王。(年 23 元公至年 9 元公)朝王"新"的建所莽王括包代时个这。立建朝王汉东年 25 元公。亡灭朝王"新"的莽王年 23 元公。权政。

③ بۇ دەۋردە شەرقىي جىن خانىدانلىقىدىن باشقا، ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ بەزى فېئودال ھاكىمىيەتلەرمۇ بولغان، ئۇلار خەن (ئالدىنقى جاۋ)، چىڭ (چېڭخەن)، ئالدىنقى لياڭ، كېيىنكى جاۋ (ۋېي)، ئالدىنقى يەن، ئالدىنقى چىن، كېيىنكى يەن، كېيىنكى چىن، غەربىي چىن، كېيىنكى لياڭ، جەنۇبىي لياڭ، شىمالىي لياڭ، جەنۇبىي يەن، غەربىي لياڭ، شىمالىي يەن، شىيا قاتارلىق پادىشاھلىقلاردىن ئىبارەت، ئۇلار تارىختا «ئون ئالتە پادىشاھلىق» دەپ ئاتالغان.

، 燕前، (魏)赵后، 凉前، (汉成)成، (赵前)汉是们它، 权政建封些一过现出后先还، 外之朝王晋东除代时个这
。“国六十”称史们它، 国王等夏، 燕北، 凉西، 燕南، 凉北، 凉南، 凉后، 秦西، 秦后، 燕后، 秦前

④بۇ دەۋرده كېيىنكى لياڭ ، كېيىنكى تاڭ ، كېيىنكى جىن ، كېيىنكى خەن （汉后）، كېيىنكى جۇ دىن باشقا ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بەزى فېئودال هاكىمىيەتلەرمۇ بولغان ، ئۇلار ۋۇ ، ئالدىنقى شۇ ، ۋۇيۈ ، چۇ ، مىن ، جەنۇبىي خەن （汉南）، جىڭنەن （نەنپىڭ）، كېيىنكى شۇ ، جەنۇبىي تاڭ ، شىمالىي خەن （汉北）قاتارلىق پادىشاهلىقلاردىن ئىبارەت . ئۇلار تارىختا «ئون پادىشاهلىق» دەپ ئاتالغان .

南، 闽، 楚، 越吴، 蜀前، 吴是们它، 在存权政建封些一有后先还، 外之周后، 汉后، 晋后، 唐后، 梁后除代时个这
。“国十”称史们它، 国王等汉北، 唐南، 蜀后، (平南)南荆، 汉

گېئولوگىيىلىك دەۋرلەر
表简代时质地

ئالەم 宙	دەۋر 代	ئەسىر 纪		قەرنە 世	ئىزوتوپلۇق ياش (مىليون يىل) 同位素年龄(百万年)		جانلىقلار تەرەققىياتى 生物演化
					باشلىنىش 始开	داۋاملىشىش 续持	
ھاياتلىق ئالمىسى 宙生显	يېڭى ھايات دەۋرى 代生新 z K	N ئەسىر 纪四第 (Q)		تولۇق يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新全 (h)	2.5	2.5	بۇ ئەسىرنىڭ دەسلىپىدە ئىنسانىيەت ئەجدادى پەيدا بولغان 现出先祖类人期初纪本
				يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新更 (p)			
		ئەسىر ▮ 纪三第 (R)	يېڭى ▮ ئەسىر 新纪三第	يېڭىلىقتا ئۆتۈش قەرنەسى 世新上 (N_2)	67	64.5	ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلار ھازىرقى زاماندىكىگە پەيدىنپەي ئوخشاشقان 代现近接渐逐物动和物植
				ئارا يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新中 (N_1)			
			كونا ▮ ئەسىر 老纪三第	پەيدىنپەي يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新渐 (E_3)			كونا ▮ ئەسىردە تۆشۈكچىلىكلەر (تەڭگىسىمانلار ۋە باشقىلار) كۆپەيگەن. كرېمنىيلىق يۇمۇنلەر ئۆسكەن. سۇت ئەمگۈچىلەر كۆپەيگەن. 藻硅。荣繁(等类虫币货)虫孔型大有纪三第老。荣繁类乳哺。盛茂
				دەسلەپكى يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新始 (E_2)			
				قەدىمكى يېڭىلىنىش قەرنەسى 世新古 (E_1)			
	ئۆتكۈزا ھايات دەۋرى 代生中 z M	بور ئەسىرى (K) 纪垩白			137	70	بۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا يېپىق ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈك-لەر كۆپلەپ پەيدا بولغان. تۆشۈكچىلىكلەر كۆپەيگەن. ئاممونوئىدلار ۋە بېلېمنىتلار تەدرىجىي يوقىلىشقا باش-لىغان. كېيىنكى باسقۇچتا بېغىرلىغۇچىلارنىڭ يوقا-لىشى تېزلەشكەن. 菊。盛兴虫孔有。现发量大物植子被，期后纪本。少减剧急期后至类行爬。迹绝趋渐石箭和石
		يۇرا ئەسىرى (J) 纪罗侏			195	58	پاپورونتنىك، سىكاش، كۇمۇشئۆرۈك ۋە قارىغاي، ئار-چىلار كۆپەيگەن. ئاممونوئىد ۋە بېلېمنىتلار كۆپەي-گەن. بېغىرلىغۇچىلارنىڭ كېلەڭسىزلىرىدىن يەنى دە-نوزاۋورلار كۆپەيگەن. قۇشلار پەيدا بولغان. 石菊和石箭。荣繁等类柏松和杏银，铁苏，蕨真。现出类鸟。展发(龙恐)类行爬的大巨。盛兴

纲生宙	古生代 P z	كېيىنكى قەدىمكى ھايات دەۋرى 代生古晚	ئۈچلەمچى ئەسىر (T) 纪叠三	230	35
			ئىككىلەمچى ئەسىر (P)纪叠二	285	55
			تاشكۆمۈر ئەسىرى (C)纪炭石	350	65
			دېۋون ئەسىرى (D)纪盆泥	400	50
		دەسلەپكى قەدىمكى ھايات دەۋرى 代生古早	سىلور ئەسىرى (S)纪留志	440	40
			ئوردوۋىك ئەسىرى (O)纪陶奥	500	60

يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر تېخىمۇ كۆپەيگەن . بېغىش پۈتلۈقلار ئازايغان . ئاممونوئىدلار ۋە ئېچىلما ساقاقلىقلار تەرەققىي قىلغان . قاتلىق چىشلىقلار يوقالغان . بېغىرلىغۇچىلار تەرەققىي قىلغان . سۈت ئەمگۈچىلەر پەيدا بولغان .
鲤鳗和石菊。少减类足腕。展发步一进物植子裸。现出类乳哺。展发类行爬。迹绝类齿迷。育发类

ئەسىرىنىڭ ئاخىرقى باسقۇچلىرىدا ياغاچ غوللۇق پلائۇن ، بامبۇك ، پاپوروتنىك ۋە ئۇرۇقلۇق پاپوروتنىكلار ، كوردا دەرىخى قاتارلىقلار خارابلىششقا يۈز تۇتۇپ ، يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەردىن قارىغاي ، ئارچا قاتارلىقلار تەرەققىي قىلىشقا باشلىغان . ئاممونىت ، بېغىش پۈتلۈقلار قاتارلىقلارنىڭ تەرەققىياتى داۋاملىشۇرگەن . ئەسىر ئاخىرلىرىدا شوللىق مارجانلار ، توپ مارجانلار ، ئۇچ قاناتلىقلار ، قەدىمكى ئۆمۈرتقىسىزلار يوقالغان .
于趋等树达科、蕨子种、木芦、松石本木、期晚至腕、石菊。展发始开等类柏松如物植子裸、落衰珊板床 、瑚珊射四 、末纪本。展发续继等类足。灭绝类蛭、虫叶三、瑚

پاپوروتنىك ، ياغاچ غوللۇق پلائۇن ، بامبۇك پاپوروتنىكلار ، ئۇرۇقلۇق پاپوروتنىكلار ، كوردا دەرىخى قاتارلىقلار زور مىقداردا كۆپەيگەن . ئۇرچۇقسىمان قۇلۇللىلەر ئۆلگەن . مارجانلار ، قەدىمكى ئۆمۈرتقىسىزلار ، بېغىش پۈتلۈقلار ئىنتايىن كۆپەيگەن . قوش ماكانلىقلار تېخىمۇ تەرەققىي قىلغان . بېغىرلىغۇچىلار پەيدا بولغان .
量大等树达科、蕨子种、木芦、松石本木、蕨真栖两。多很类足腕、类蛭、瑚珊。亡衰石笔。荣繁。现出类行爬。展发步一进类

دەسلەپكى باسقۇچتا يالىڭاچ پاپوروتنىكلار كۆپەيگەن ، ئونتۇرا باسقۇچىنىڭ ئاخىرلىرىدا پاپوروتنىكلار تۈردىكى ئۆسۈملۈكلەر ۋە ئىپتىدائىي يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر پەيدا بولغان . بېغىش پۈتلۈقلار ۋە مارجانلار تەرەققىي قىلغان . ئىپتىدائىي ئاممونىئىد پەيدا بولغان . دەسلىۋىدە ھاشاراتلار ۋە ئىپتىدائىي قوش ماكانلىقلار (قاتلىق چىشلىقلار) پەيدا بولغان ، بېلىقلار تەرەققىي قىلغان . ئاخىرقى باسقۇچتا ئېكەكسىزلەر يوقىلىشقا باشلىغان .
裸始原和物植类蕨、后期中、荣繁类蕨裸期早在出石菊始原。育发瑚珊和类足腕。现出物植子类鱼。现发初最(类齿迷)类栖两始原和虫昆。现。灭绝于趋类颌无、期晚至。展发

ئاخىرقى باسقۇچىدا يالىڭاچ پاپوروتنىكلار پەيدا بولۇشقا باشلىغان . بېغىش پۈتلۈقلار ۋە مارجانلار كۆپەيگەن . ئۇچ قاناتلىقلار ۋە ئۇرچۇقسىمان قۇلۇللىلەر تېخىمۇ كۆپەيگەن . ئېكەكسىزلەر تەرەققىي قىلغان . ئاخىرقى باسقۇچتا ئىپتىدائىي بېلىقلار پەيدا بولغان .
。荣繁瑚珊和类足腕。现出始开类蕨裸、期末在始原、期晚至。育发类颌无。盛繁仍石笔和虫叶。现出类鱼三

يۇسۇنلەر ئومۇمىيۈزلۈك تەرەققىي قىلغان . دېڭىز - ئوكيان ئۇمۇرتقىسىز ھايۋانلىرى ۋە ئۇچ قاناتلىقلار ، ئۇرچۇقسىمان قۇلۇللىلەر ، باشپۇتلۇقلار ، بېغىش پۈتلۇقلار ، تىكەنلىك ھايۋانلار (دېڭىز قوۋم ئالمىسى) قاتارلىقلار ئىنتايىن كۆپەيگەن . پالاق پۈتلۇقلار پەيدا بولغان . ھەقىقىي شوللىق مارجانلار بايقالغان . كالتسىيلىق يۇسۇنلەر تەرەققىي قىلغان .
笔 、虫叶三和物动椎脊无生海 。育发泛广类藻常非等(檎林海)物动皮棘、类足腕 、类足头、石钙。瑚珊射四的靠可现发。现出类鲨足板、盛繁。育发藻

			كەمبىرى ئەسىرى 寒武纪(K)	570	70	قىزىل يۇسۇن ، يېشىل يۇسۇن قاتارلىقلار كۆپىيىشكە باشلىغان ، قەدىمكى ئالەم قاتىما ئىزلىرىغا سېلىشتۇر-غاندا ، مەلۇم تىپتىكى ئۆمۈرتقىسىز هايۋانلار بولۇپمۇ ئۇچ قاناتلىقلارغا ئوخشاشلار كۆپىيىشكە باشلىغان . تۆ-ۋەن دەرىجىلىك بېغىش پۇتلۇقلار ، قەدىمكى قۇلۇلىلەر-گە ئوخشاش هايۋانلار تەرەققىي قىلغان . 相录记石化代古元与 。盛繁始开等藻绿 ，藻红始开等虫叶三是其尤，物动椎脊无类门干若，比 。育发等物动杯古，类足腕等低。荣繁
显生宙	قەدىمكى ئالەم 宙古元 (pt)		خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没	2400	1830	كۆك يۇسۇن ۋە باكتېرىيىلەر چىقىشقا باشلىغان . ئا-خىرقى باسقۇچقا كەلگەندە ئۆمۈرتقىسىز هايۋانلار پەيدا بولغان . 出物动椎脊无 ，期末至。盛繁始开菌细和藻蓝 。现
	ئەك قەدىمكى ئالەم 宙古太 (Ar)		خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没	4500	2100	ئاخىرقى باسقۇچتا باكتېرىيىلەر ، زەمبۇرۇغ - يۇسۇن-لەر ، تۆۋەن دەرىجىلىكلەردىن كۆك يۇسۇن پەيدا بول-غان بولۇشى مۇمكىن ، ئەمما قاتىما ئىزلىرى يوق دېيەر-لىك . 记石化的靠可但 ，在存藻蓝等低和类菌有期晚 。多不录
	قاراڭغۇ ئالەم 宙古冥		خەلقئارالىق بېكىتىلىشتىن ئۆتمىگەن 案方分划牲际国有没			

ئۆلچەم بىرلىكلىرى
表 位 单 量 计

1. مېتىر سىستېمىسىدىكى ئۆلچەم بىرلىكلىرى
表 位 单 量 计 制 公

ئۇزۇنلۇق 度 长

نامى 称 名	بەلگىسى 号 符	تەڭلىك مىقدارى 数 等
مىكرون 米 微	*μ*	
سانتىمىللىمېتىر 米 忽	*cmm*	10 مىكرون
دېتسىمىللىمېتىر 米 丝	*dmm*	10 سانتىمىللىمېتىر
مىللىمېتىر 米 毫	*mm*	10 دېتسىمىللىمېتىر
سانتىمېتىر 米 厘	*cm*	10 مىللىمېتىر
دېتسىمېتىر 米 分	*dm*	10 سانتىمېتىر
مېتىر (尺公)米	*m*	10 دېتسىمېتىر
دېكامېتىر 米 十	*dam*	10 مېتىر
گېكتومېتىر 米 百	*hm*	100 مېتىر
كىلومېتىر (米千)里公	*km*	1000 مېتىر

يۈز 积 面

نامى 称 名	بەلگىسى 号 符	تەڭلىك مىقدارى 数 等
كۋادرات مىللىمېتىر 米毫方平	mm^2	
كۋادرات سانتىمېتىر 米厘方平	cm^2	100 كۋادرات مىللىمېتىر
كۋادرات مېتىر 米方平	m^2	10000 كۋادرات سانتىمېتىر
كۋادرات كىلومېتىر 里公方平	km^2	1000000 كۋادرات مېتىر

مەيدان 积 地

نامى 称 名	بەلگىسى 号 符	تەڭلىك مىقدارى 数 等
كۋادرات مېتىر 米 方 平	m^2	
ئار 亩 公	a	100 كۋادرات مېتىر
گېكتار 顷 公	ha	100 ئار
كۋادرات كىلومېتىر 里 公 方	hm^2	100 گېكتار

ھەجىم 积 体

نامى 称 名	بەلگىسى 号 符	تەڭلىك مىقدارى 数 等
كۇب مىللىمېتىر 米毫方立	mm^3	
كۇب سانتىمېتىر 米厘方立	cm^3	1000 كۇب مىللىمېتىر
كۇب دېتسىمېتىر 米分方立	dm^3	1000 كۇب سانتىمېتىر
كۇب مېتىر 米方立	m^3	1000 كۇب دېتسىمېتىر

سىغىم 积 容

نامى 称 名	بەلگىسى 号 符	تەڭلىك مىقدارى 数 等
مىللىلىتىر 升 毫	ml	
سانتىلىتىر 升 厘	cl	10 مىللىلىتىر
دېتسىلىتىر 升 分	dl	10 سانتىلىتىر
لىتىر 升	l	10 دېتسىلىتىر
دېكالىتىر 升 十	dal	10 لىتىر
گېكتولىتىر 升 百	hl	10 دېكالىتىر
كىلولىتىر 升 千	kl	10 گېكتولىتىر

ئېغىرلىق　重　量

نامى 称　名	بەلگىسى 号　符	تەڭلىك مىقدارى 数　等
مىللىگرام 克　毫	*mg*	
سانتىگرام 克　厘	*cg*	10 مىللىگرام
دېتسىگرام 克　分	*dg*	10 سانتىگرام
گرام （分公）克	*g*	10 دېتسىگرام
دېكاگرام （分公）克十	*dag*	10 گرام
گېكتوگرام 克　百	*hg*	100 گرام
كىلوگرام （克千）斤公	*kg*	1000 گرام
سېنتنېر 担　公	*q*	100 كىلوگرام
توننا 吨	*t*	1000 كىلوگرام

2 . بازار سىستېمىسىدىكى ئۇلچەم بىرلىكلىرى
表位单量计制市

ئۇزۇنلۇق　长　度

نامى 称　名	خاۋ 毫	لى 厘	پۇڭ 分	سۇڭ 寸	چى 尺	جاڭ 丈	يول 里
تەڭلىك مىقدارى 数　等		10 خاۋ	10 لى	10 پۇڭ	10 سۇڭ	10 چى	150 جاڭ

يۈز　面　积

نامى 称　名	كۋادرات خاۋ 毫方平	كۋادرات لى 厘方平	كۋادرات پۇڭ 分方平	كۋادرات سۇڭ 寸方平	كۋادرات چى 尺方平	كۋادرات جاڭ 丈方平	كۋادرات يول 里方平
تەڭلىك مىقدارى 数　等		100 كۋادزات خاۋ	100 كۋادرات لى	100 كۋادرات پۇڭ	100 كۋادرات سۇڭ	100 كۋادرات چى	22500 كۋادرات جاڭ

مەيدان　地　积

نامى 称　名	خاۋ 毫	لى 厘	پۇڭ 分	مو 亩	چېك 顷
تەڭلىك مىقدارى 数　等		10 خاۋ	10 لى	10 پۇڭ	100 مو

ئېغىرلىق　重　量

نامى 称　名	سى 丝	خاۋ 毫	لى 厘	پۇڭ 分	مىسقال 钱	سەر 两	جىڭ 斤	دەن 担
تەڭلىك مىقدارى 数等		10 سى	10 خاۋ	10 لى	10 پۇڭ	10 مىسقال	10 * سەر	100 جىڭ

* كونا سىستېما بويىچە 16 سەر
旧制1斤为16两

سىغىم　容　量

نامى 称　名	چىمدىم 撮	قوشۇق 勺	ئوچۇم 合	شىڭ 升	كۆرە 斗	دادەن 石
تەڭلىك مىقدارى 数　等		10 چىمدىم	10 قوشۇق	10 ئوچۇم	10 شىڭ	10 كۆرە

3 . ئۇلچەم بىرلىكلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى
表较比位单量计

表较比度长　ئۇزۇنلۇق سېلىشتۇرمىسى

1 كىلومېتىر (公里) = 2 يول (里市) = 0.621 مىل (哩) = 0.540 دېڭىز مىلى ( )
1 مېتىر (米، 尺公) = 3 چى (尺市) = 3.281 فۇت ( )

1 يول (里市) = 0.500 كىلومېتىر (公里) = 0.311 مىل (哩) = 0.270 دېڭىز مىلى ( )
1 چى (尺市) = 0.333 مېتىر (米) = 1.094 فۇت ( )

1 مىل (哩) = 1.609 كىلومېتىر (公里) = 3.219 يول (里市) = 0.868 دېڭىز مىلى ( )
1 فۇت ( ) = 0.305 مېتىر (米) = 0.914 چى (尺市)

دېڭىز مىلى ( ) = 1.852 كىلومېتىر (公里) = 3.704 يول (里市) = 1.150 مىل (哩)

表较比积地　مەيدان سېلىشتۇرمىسى

1 گېكتار (顷公) = 15 مو (亩市) = 2.47 ئىنگلىز موسى (亩英)
1 مو (亩市) = * 6.667 ئار (亩公) = 0.164 ئىنگلىز موسى (亩英)
1 ئىنگلىز موسى (亩英) = 0.405 گېكتار (顷公) = 6.070 مو (亩市)

表较比量重　ئېغىرلىق سېلىشتۇرمىسى

1 كىلوگرام (斤公) = 2 جىڭ (斤市) = 2.205 قاداق (磅)
1 جىڭ (斤市) = 0.500 كىلوگرام (斤公) = 1.102 قاداق (磅)
1 قاداق (磅) = 0.454 كىلوگرام (斤公) = 0.907 جىڭ (斤市)

表较比量容　سىغىم سېلىشتۇرمىسى

1 لىتر (升) = 1 شىڭ (升市) = 0.220 گاللون (仑加)
1 گاللون (仑加) = 4.546 لىتر (升) = 4.546 شىڭ (升市)

* بۇ جەدۋەلدە بىر مو 60 كۋادرات جاڭ ھېسابىدا ئېلىندى .
。计丈方平60按亩市一中表本

4 . خەلقئارا بىرلىك سىستېمىسىدا ئىشلىتىلىدىغان ئونلۇق سىستېمىسىدىكى ھەسسىلىك سانلارنى ئىپادىلەيدىغان ئالدى قوشۇمچىلار ۋە بەلگىلەر

号符及头词的数倍制进十示表以用中制位单际国

Perfix & Symbols Indicating the Decimal Multiple System of International Units

① ئالدى قوشۇمچىلار ۋە بەلگىلەر 号符及头词

ئالدى قوشۇمچە 头 词	بەلگىسى 号 符	خەنزۇچىسى 文 汉	ئوقۇلۇشى 音 读	ئۇيغۇرچىسى 文 维	سانلىق قىممەت 值 数
tera	T	(拉)太	tài(lā)	تېرا	10^{12}
giga	G	(咖)吉	jí(gā)	گىگا	10^{9}
mega	M	兆	zhào	مېگا	10^{5}
kilo	k	千	qiān	كىلو (مىڭ)	10^{3}
hecto	h	百	bǎi	گېكتو (يۈز)	10^{2}
deca(deka)	da	十	shí	دېكا (ئون)	10
deci	d	分	fēn	دېتسى	10^{-1}
centi	c	厘	lí	سانتى	10^{-2}
milli	m	毫	háo	مىللى	10^{-3}
micro	μ	微	wēi	مىكرو	10^{-6}
nano	n	(诺)纳	nà(nuò)	نانو	10^{-9}
pico	p	(可)皮	pí(kě)	پىكو	10^{-12}
femto	f	(托母)飞	fēi(mǔtuò)	فېمتو	10^{-15}
atto	a	(托)阿	ā(tuō)	ئاتتو	10^{-18}

② مىسال (مېتىر مىسال قىلىندى) 范例(例为米以)

1 **Terametre**	米太	تېرامېتىر	=	1**Tm**	=	1,000,000,000,000**m**	=	10^{12}	مېتىر
1 **Gigametre**	米吉	گىگامېتىر	=	1**Gm**	=	1,000,000,000**m**	=	10^{9}	مېتىر
1 **Megametre**	米兆	مېگامېتىر	=	1**Mm**	=	1,000,000**m**	=	10^{6}	مېتىر
1 **Hectokilometre**	米万十	گېكتوكىلومېتىر	=	1**hkm**	=	100,000**m**	=	10^{5}	مېتىر
1 **Myriametre**	米万	تۈمەن مېتىر	=	1**mam**	=	10,000**m**	=	10^{4}	مېتىر
1 **Kilometre**	米千	كىلومېتىر	=	1**km**	=	1,000	=	10^{3}	مېتىر
1 **hectometre**	米百	يۈز مېتىر	=	1**hm**	=	100**m**	=	10^{2}	مېتىر
1 **decametre**	米十	ئون مېتىر	=	1**dam**	=	10**m**	=	10	مېتىر
1 **Metre**	米	مېتىر	=	1**m**	=	1**m**	=	1	مېتىر
1 **Decimetre**	分米	دېتسىمېتىر	=	1**dm**	=	1/10**m**	=	10^{-1}	مېتىر
1 **Centimetre**	米厘	سانتىمېتىر	=	1**cm**	=	1/100**m**	=	10^{-2}	مېتىر
1 **Millimetre**	米毫	مىللىمېتىر	=	1**mm**	=	1/1,000**m**	=	10^{-3}	مېتىر
1 **Decimillimetre**	米丝	دېتسىمىللىمېتىر	=	1**dmm**	=	1/10,000**m**	=	10^{-4}	مېتىر
1 **Centimillimetre**	米忽	سانتىمىللىمېتىر	=	1**cmm**	=	1/100,000**m**	=		مېتىر
1 **Micrometre**	米微	مىكرومىللىمېتىر	=	1**μm**	=	1/1,000,000**m**	=	10^{-6}	مېتىر
1 **Nanometre**	米(诺)纳	نانومېتىر	=	1**nm**	=	1/1,000,000,000**m**	=	10^{-9}	مېتىر
1 **Picometre**	米(可)皮	پىكومېتىر	=	1**pm**	=	1/1,000,000,000,000**m**	=	10^{-12}	مېتىر

③ ئەنگلىيە ، ئامېرىكىدا چوڭ سانلارنىڭ ئوقۇلۇش پەرقى 在英国、美国的数大国别区音读

ئىنگلىزچە 文英	ئۇيغۇرچە 文维	ئامېرىكىدا 美国	ئەنگلىيەدە 英国	ئىنگلىزچە 文英	ئۇيغۇرچە 文维	ئامېرىكىدا 美国	ئەنگلىيەدە 英国
million	مىليون	10^6	10^6	duodecillion	دۇئودېتسىللىيون	1010^{39}	10^{72}
billion	بىللىيون	10^9	10^{12}	tredecillion	تېرېدېتسىللىيون	10^{42}	10^{78}
trillion	تېرىللىيون	10^{12}	10^{18}	quattuordecillion	كۋاتتوردېتسىللىيون	10^{45}	10^{84}
quadrillion	كۋادرىللىيون	10^{15}	10^{24}	quindecillion	كۋىندېتسىللىيون	10^{48}	10^{90}
quintillion	كۋىنتىللىيون	10^{18}	10^{30}	sexdecillion	سېكسدېتسىللىيون	10^{51}	10^{96}
sextillion	سېكستىللىيون	10^{21}	10^{36}	septendecillion	سېپتېندېتسىللىيون	10^{54}	10^{102}
septillion	سېپتىللىيون	10^{24}	10^{42}	octodecillion	ئوكتودېتسىللىيون	10^{57}	10^{108}
octillion	ئوكتىللىيون	10^{27}	10^{48}	novemdecillion	نوۋېمدېتسىللىيون	10^{60}	10^{114}
nonillion	نونىللىيون	10^{30}	10^{54}	vigintillion	ۋىگىنتىللىيون	10^{63}	10^{120}
decillion	دېتسىللىيون	10^{33}	10^{60}	centillion	سېنتىللىيون	10^{303}	10^{600}
undecillion	ئۇندېتسىللىيون	10^{36}	10^{66}				

قۇرىقار (غەربىي دىيار)دىكى قەدىمكى بەگلىكلەر
名国城各的域西古

غەربىي دىياردىكى بەگلىكلەر «ئالدىنقى خەننامە» ، «كېيىنكى خەننامە» ، «ئۇچ پادىشاھلىق تەزكىرىسى» ، «شىمالىي سۇلالىلەر تارىخى» قاتارلىق تارىخىي كىتابلاردا تىلغا ئېلىنغان بولسىمۇ ، لېكىن بۇ كىتابلاردا ھەرقايسى دەۋرىدىكى تارىخىي بەگلىكلەرنىڭ سانى ، ئاتىلىشى (خەنزۇچە يېزىلىشى) بىردەك ئەمەس . بىز بۇ يەردە غەربىي دىياردىكى بەگلىكلەرنىڭ يۇقىرىقى كىتابلاردا بايان قىلىنغانلىرىدىن تۆۋەندىكىلەرنى كۆرسىتىپ ئۆتتۇق ، بەگلىكلەرنىڭ خەنزۇچە ۋە ئۇيغۇرچە ئاتىلىشى بۇ تۆت كىتابنىڭ شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان ئۇيغۇرچە نەشرىگە ئاساسەن ئېلىندى . ئىككى خىل ئاتالغانلىرىنىڭ ھەر ئىككى خىلى كۆرسىتىپ قويۇلدى .

时各中书史些这是但، 过到提曾都中籍史等《史北》، 《志国三》، 《书汉后》، 《书汉》在然虽(国城)家国的域西古做述阐的中籍史述上据(国城)家国各的域西古将们我里这。致一不都(法写文汉)呼称، 数国城的过在存上史历代凡。的入收版文尔吾维的版出社版出民人疆新由书本四这据根是都呼称文尔吾维和文汉的国城些这، 绍介下如了。绍介了做均谓称种两، 的谓称种两有

国后师车	ئارقا قۇس بەگلىكى
国前师车	ئالدى قۇس بەگلىكى
国循休～国雷休	ئەركەشتام بەگلىكى
国宛小	ئەندىرە بەگلىكى
国类蒲	باركۆل بەگلىكى
国陆卑	بەشبالىق (فۇكاك) بەگلىكى
国山皮	پاسئان بەگلىكى ～ گۇما بەگلىكى
国兰楼	كروران بەگلىكى
国善鄯	پىشامشان بەگلىكى
国勒渠	توخارا بەگلىكى ～ چىرا بەگلىكى
国胡狐	خۇزخۇر (يۇلغۇنتېرەك) بەگلىكى
国劫,国桓单	چانبالىق (جيې) بەگلىكى
国技捷	چەرچى بەگلىكى
国毒捐	ئۇلۇغچات بەگلىكى
国摩於权	چۇەنيومۇ بەگلىكى
国末且	چۇرچان بەگلىكى ～ چەرچەن
国须危	چۇقۇ بەگلىكى ～ باغراش بەگلىكى
国犁渠	چېدىر بەگلىكى
国若德	دېرو بەگلىكى
国犁蒲～国黎蒲	سارىقول بەگلىكى ～ تاشقورغان بەگلىكى
国车莎～国莎渠	ساكارائۇل بەگلىكى
国头尉	سەپەرباي بەگلىكى
国勒疏	سۇلى بەگلىكى ～ قەشقەر بەگلىكى
国弥且车	شەرقىي جۇمى بەگلىكى
国弥且西	غەربىي جۇمى بەگلىكى
国居朱,国半居悉	قارغالىق بەگلىكى
国王山,国山墨,国山	قۇرۇق تاغ بەگلىكى
国墨姑	قۇم بەگلىكى
国勒渠	كورلى بەگلىكى
国合子	كۆكيار بەگلىكى
国兹龟	كۇسەن بەگلىكى

国耆焉
国托乌
兜难
国羌若
国绝精
国耐依
国夜西
国卢式
国犁尉
国禽訾贪乌
国阗于
国垒乌
国弥宁，国弥扦，城零扦，国城弥，国弥拘
国须危
国师立郁
国宿温

كىنگىت بەگلىكى ～ ئاگنى بەگلىكى ، قاراشەھەر بەگلىكى
لاداق بەگلىكى
ناندۇ بەگلىكى
نوبچان بەگلىكى
نمىە بەگلىكى
ئىناي بەگلىكى
يولئىبرىق بەگلىكى
يول ئارىش (رۇئىلۇ) بەگلىكى
ۋائىبرىيە بەگلىكى ～ كۆنچى بەگلىكى
ئۇتانزىل (ماناس) بەگلىكى
ئۇدۇن بەگلىكى
ئۇرۇياپ بەگلىكى
ئۇزۇن تات بەگلىكى ～ ئۇزۇن تاترالق
ئۇشاق بەگلىكى
ئۇرۇمسىمنى (يول ئىچى) بەگلىكى
ئۇرۇنسۇ (ئۇچ) بەگلىكى ، ئونسۇ

ئۇيغۇر خەلقىدىن مەملىكىتىمىزنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدا زور تۆھپە ياراتقان مۇھىم شەخسلەر

(X ئەسىردىن XX ئەسىرنىڭ 30 ـ يىللىرىغىچە)

物人要重族尔吾维的献贡大重有上史化文国我

(代年十三纪世十二至纪世十)

ئابدۇراھمان بىننى ئوسمان بەگ ئەدەبىي لەقىمى : ئەبدى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر ، يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «فەرھۇلقۇلۇب»

。详不籍祖,纪世 18 于活生。家学文,迪布艾名笔,克伯曼斯奥·本·曼合热杜布阿

著作有:《悦喜的灵心》

ئابدۇررەھىم (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) ، ئەدەبىي لەقىمى : نىزارىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1770 — 1850 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «دىباچە» 2 . «فەرھاد ۋە شېرىن» 3 . «لەيلى ۋە مەجنۇن» 4 . «رابىيە ۋە سەئىدىن» 5 . مەسنەۋى ۋە دىلارا» 6 . «مەھزۇن ۋە گۈلنىسا» 7 . «ھېكايىتى غەرىب ۋە رىۋايىتى ئەجىب» (4 ھېكايىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .) 8 . «دەھرۇننەجات» (يېزىلغان ۋاقتى 1843) .

نورۇز ئاخۇن زىيائىي بىلەن بىرلىكتە يازغان ئەسەرلىرى :

1 . «ۋامۇق ۋە ئۇزرا» 2 . «چەھار دەرۋىش» (5 داستاننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)

。尔噶什喀籍祖,年 1850 — 1770 约于活生。家学文,里扎尼名笔,木依热杜布阿拉迪与德吾斯麦》.5《丁赛与亚碧热》.4《依吉麦与拉莱》.3《琳希与德哈尔法》.2《言序》.1 :有作著

(成完年 1843)《宝珠世济》.8 (事故个四括包)《说传的弃奇与事故的甫日艾》.7《莎尼丽古与宗赫麦》.6《热同

:有品作的著合依亚孜·洪阿孜鲁努

(诗长部五括包)《僧钵托个四》.2《拉兹吾与克穆瓦》.1

ئابدۇررەھىم بىننى مۇھەممەد فازىل كاشغەرىي پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XXI ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى : «كۆللىيات نەۋايى» (ۋاقتى : 1824 ـ يىلىدىن 1830 ـ يىلىغىچە)

。尔噶什喀籍祖,世纪 19 — 18 于活生。家法书,里噶什喀·利孜法·德默罕穆·本·木依热杜不阿

(写抄年 1830 — 1824)《集全诗依瓦纳》:有品作写抄

ئابدۇلقادىر بىننى ئابدۇلۋارىس كاشغەرىي تىلشۇناس ، ئەخلاقشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1862 — 1924 . يۇرتى : قەشقەر — ئاتۇش

ئەسەرلىرى : 1 . «سەرف ۋە نەھۋ» 2 . «تەجۋىد تۈركىي» 3 . «تەسھىلۇلھىساب» 4 . «ئەقائىدى زەرۇرىيە» 5 . «نەسىھەتى ئاممە» 6 . «تەئلىمى سەبىيان» 7 . «مىفتاھۇلئەدەب» 8 . «مېۋىلەر مۇنازىرىسى»

。什图阿—尔噶什喀籍祖,年 1924—1862 于活生。家学理伦,家学言语,里噶什喀·斯日瓦杜布阿·本·尔迪哈杜布阿

众民给》.6《华精的仰信》.5《仰信的要必》.4《学数》.3《法音正语厥突》.2《法句与法词》.1 :有作著

《辩争的类果》.9《匙钥的仪礼》.8《育教童儿》.7《戒劝的

ئابدۇللادىر بىننى موللا بەھادۇر كاشغەرىي پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر كۆچۈرگەن ئەسىرى : نەۋايىنىڭ «خەمسە»سى (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1833 — 1834)

。尔噶什喀籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,里噶什喀·尔杜哈巴拉毛·本·尔迪哈杜布阿

:有品作写抄

(写抄年 1834 — 1833)集诗卷五的《依瓦纳》

ئابدۇللا ئاخۇن شەرىق ئاخۇن ئوغلى ئەدەبىي لەقىمى : خەستە . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1854 — 1907 . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «دىۋانى خەستە»

。车莎尔噶什喀籍祖,年 1907 — 1854 于活生。家学文,太斯海名笔,洪阿甫日谢·本·洪阿拉杜布阿

《集诗太斯海》:有作著

ئابدۇللا بىننى خەتىب مۇھەممەد سادىق ئاخۇن پوسكامىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — پوسكام

ئەسىرى : «كىتابى ئابدۇللا»

。普泽什喀籍祖,纪纪 20 — 19 于活生。家学文,米喀斯普·洪阿克迪沙德默罕穆·甫提哈·本·拉杜布阿

《书拉杜布阿》:有作者

ئابىد (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVI — XVII ئەسىر . يۇرتى : قۇمۇل

ئەسىرى : «دىۋانى ئابىد»

。密哈籍祖,纪世 18 — 17 于活生。家学文,德比阿

《集诗德比阿》:有作著

ئاپرىنچۇر تېگىن ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان — قوچۇ

ئاپتورنىڭ ئاز ساندىكى شېئىرىي پارچىلىرى 1919 ـ يىلى ئا .فون . لىكوك تەرىپىدىن «گېرمانىيە پەنلەر ئاكادېمـ ـيىسى مەجمۇئەسى»دە «قوچودىن چىققان ، تۇركىي تىلدىكى مانى دىنى يادىكارلىقلىرى» نامى ئاستىدا ۋە ۋون گابايىن بىلەن ۋ .باك تەرىپىدىن «قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى مانى دىنىغا مەدھىيە» نامى بىلەن ئېلان قىلىنغان .

。昌高籍祖,纪世四十于活生。人诗,勤特啜林普阿

:有作著

冯 (2)《献文牧尼摩语厥突的土出昌高》的表发上《刊集院学科国德》在克寇勒年 1919 (1) 于见卷残歌诗量少

《诗美赞教尼摩文鹘回》的表发格班及班加

ئاتايى (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XV — XIV ئەسىر . يۇرتى : بەلخ — ھۇدىيان

ئەسىرى : «دىۋانى شەيخزادە ئاتايى»

。类迪兹伊—赫尔巴籍祖,纪世 15 — 14 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)依塔阿

《集诗依塔阿·德扎赫谢》:有作著

ئاخۇن موللا كەلان (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «رىيازۇلمۇزەككىرىن»

。纪世 19 — 18 于活生。家学文,兰柯·拉毛·洪阿

《堂天的者教说》《述忆世身难苦》:有作著

ئارغۇن شەلى بىننى قۇت شەلى (چىتەي شەلى) بىننى ئاتاي شەلى ئەدىب ، تىلشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1245 — 1307 . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

قۇبلەيخان ئوردىسىدا ئوقۇتقۇچى بولغان ، قۇبلەيخاننىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن بېيجىڭدا گوزىجەن (ئىختىساسلىق كىشىلەرنى تەربىيىلەيدىغان ئورۇن)نى تەشكىل قىلىپ ، نۇرغۇن ئىختىساسلىق كىشىلەرنى يېتىشتۇرگەن .

木吉—庭北籍祖,年 1307 — 1245 于活生。家学言语、家学文,里萨台阿·本·里萨台乞·本·里萨浑鲁阿

。尔萨

。才人批大了养培,监子国办创,命之视世之奉,师志当里庭宫祖世之在

ئالىن تۆمۈر تەرجىمان ، ياشىغان دەۋرى : XIII ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمى . يۇرتى : سۇلمى (ھازىرقى قارا شەھەر) ، كېيىن بەشبالىق — جىمسارغا كۆچكەن .

I . ئۇزى ۋە باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان ئەسەرلىرى : 1 . «ئەلنى ئىدارە قىلىشقا پايدىلىق ئومۇمىي ئۇرنەكلەر»نىڭ «جىنگۇەن يىللىرىدىكى مۇھىم سىياسىي ئىشلار» دېگەن قىسمى 2 . «ئۇلۇغ ئىلىم»غا دائىر ئىزاھاتلار» 3 . «بۇيۇك پادىشاھلىقنىڭ زېمىن دائىرىسىدىكى تەجرىبە - ساۋاقلار» 4 . «يەتتىكەن يۇلتۇزى نومى» (موڭغۇل-چىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە)

II . ئۇزى تۇزگەن ۋە تەھرىرلىگەن قىلغان ئەسەرلىرى :

1 . «توپچىيەن» («موڭغۇللارنىڭ مەخپىي تارىخى»دىكى «پادىشاھ يۇەن رىنزۇڭنىڭ ئوردا خاتىرىلىرى») 2 . «بۇيۇك يۇەن سۇلالىسىنىڭ قانۇن - تۇزۇملىرى»

。里八失别徒迁后,(書焉疆新今)迷里唆藉祖。叶半上纪世三十于活生,家译翻·尔木帖邻阿

:有作著译合、译独

回为译文古家从)《经星七斗北》.4《训大图皇》.3《义衍学大》.2 分部一之《滥通治资》—《要政观贞》.1(文鹃

:作著修编笔执

《制通元大》.2《录实宗仁》之《史秘古家》—《颜赤卜脱》.1

ئامانىنساخان (ئايال ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەبىي لەقىمى : نەفىسىي . ئەدىب ، مۇزىكاشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1534 — 1567 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «شۇرۇھۇلقۇلۇب» 2 . «ئەخلاقىي جەمىلە» 3 . «دىۋانى نەفىسىي»

مۇزىكا بويىچە : 1 . «ئىشرەت ئەنگىز» كۈيىنى ئىجاد قىلغان . 2 . ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنى سىستېمىلاشتۇرغان ۋە تولۇقلىغان .

。车莎籍祖,年 1567 — 1534 约于活生。家乐音、家学文,斯裴娜名笔,汗莎尼曼阿

:有作著

《集诗斯裴娜》.3《操情的丽美》.2《篇说解声心》.1

:有作创曲乐

化整完和化统系木卡姆二十将 .2《乐欢发激》.1

ئەبۇ يەئقۇب يۈسۈف بىننى ئەبۇبەكىر خارەزمىي ئەدەبىي لەقىمى : سەككاكي . ئەدىب ، مۇزىكاشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1228 — 1306 . يۇرتى : خارەزىم — ئىلى (ئالمالىق)

ئەسەرلىرى : 1 . «مىفتاھۇلئۇلۇم» 2 . مۇزىكىدا : «چەببىيات مۇقامى»

祖,1306 — 1228 年约于活生。家乐音、家学文,克卡赛名笔,密子喇花·尔克巴布阿·甫素玉·布可雅·布阿
。里玛阿力伊—模子喇花籍
《匙钥的学科》:有作著
姆卡木《特亚比且》:有作创

ئەللامە ئەلائىددىن مۇھەممەد خوتەنىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1150 — 1222 . يۇرتى : خوتەن

ئەسەرلىرى : 1 . «ئەلفىقىھۇتتىببىيە» 2 . «زۇبدەتۇلقەۋانىلئىلاج»

。田和籍祖,1222 — 1150 年于活生。家学医,尼田和·德默罕穆·丁依拉阿·麦拉安
《萃精则规疗治》.2《典医》.1 :有作著

ئەلى بەگ مۇراتبەگ ئوغلى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVI ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «ئەغراز تىببىيە» (ئۇيغۇر تىلىدا)

。尔噶什喀籍祖,纪世 17 于活生。家学医,克伯提拉穆·本·克伯力艾
(文尔吾维)《论的目学医》:有作著

ئەلىشىر (تولۇق ئاتىلىشى : نىزامۇددىن بىننى غىياسۇددىن) . ئەدەبىي لەقىمى : نەۋايى . مۇتەپەككۇر ، ئەدىب ، تارىخشۇناش . ياشىغان دەۋرى : 1441 — 1501 . يۇرتى : ھىرات

ئەسەرلىرى :

I . دىۋانلار

1 . «غەرايىبۇسسىغەر» 2 . «نەۋادىرۇششەبباب» 3 . «بەدايىئۇلۇۋەسەت» 4 . «فەۋايىدۇلكىبەر» 5 . «فانى» تەخەللۇسىدا يازغان پارسچە غەزەللەر دىۋانى .

II . خەمسە

1 . «ھەيرەتۇلئەبرار» 2 . «فەرھاد ۋە شېرىن» 3 . «لەيلا ۋە مەجنۇن» 4 . «سەبئەئى سەييارە» 5 . «سەددى ئىسكەندەرى»

III . تەزكىرەلەر

1 . «مەجالىسۇننەفائىس» 2 . «نەسايىمۇلمۇھەببە»

IV . تىل ۋە ئەدەبىياتقا ئائىت ئەسەرلەر

1 . «رىسالەئى مۇئەمما» 2 . «مىزانۇلئەۋزان» 3 . «مۇھاكەمەتۇللۇغەتەين»

V . دىنىي ـ ئەخلاقىي ئەسەرلەر

1 . «مۇناجات» 2 . «چېھىل ھەدىس» 3 . «نەزمۇلجەۋاھىر» 4 . «لىسانۇتتەير» 5 . «سىراجۇلمۇسلىمىن» 6 . «مەھبۇبۇلقۇلۇب»

VI . تارىخىي ئەسەرلەر

1 . «تارىخى ئەنبىيا ۋە ھۇكەما» 2 . «تارىخى مۇلۇكى ئەجەم» 3 . «زۇبدەتۇتتەۋارىخ»

VII . تەرجىمىھالغا ئائىت ئەسەرلەر

1 . «هالاتى سەييىد ھەسەن ئەردەشىر» 2 . «هالاتى پەھلەۋان مۇھەممەد»

Ⅷ . ۋەسىقىلەر

1 . «ۋەقفىيە» 2 . «مۇنشەئات»

年于活生。家学史历、家学文、家想思，依瓦纳名笔，(丁斯亚格·本·丁木扎尼名本)依瓦纳·尔希利艾

。提拉赫籍祖，1501 — 1441

:有作著

集诗文斯波的作创名笔用 .5《益神的年老》.4《奇珍的年中》.3《事轶春青》.2《闻奇的年少》.1 集诗、一

《尼法》

二 .《诗长卷五》

《堡城的尔德坎斯》.5《图星七》.4《侬吉麦与拉莱》.3《琳希与德哈尔帕》.2《惑困的人直正》.1

:有品作记传 .三

《风之幕仰》.2《萃荟坛文》.1

:品作论理艺文与言语 .四

《辩争的言语种两》.3《绳准律韵》.2《全大语谜》.1

:作著理伦与教宗 .五

《人中意》.6《灯明的林斯穆》.5《语鸟》.4《谛真的诗》.3《训圣条十四》.2《告祷》.1

:作著史历 .六

《编选抖史》.3《略史国斯波》.2《史家言预与人圣》.1

:作著平生物人 .七

《闻奇个五》.3《传雄英德默罕穆》.2《传尔希德尔艾·山艾·德依赛》.1

书证 .八

《集信书》.2《书课天》.1

ئەل يەغمىش دېڭىزچى . ياشىغان دەۋرى : ؟ — 1314 . 1272 ـ يىلىدىن 1294 ـ يىلىغىچە قۇبلەيخاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە سودا فلوتىنى باشلاپ شەرقىي جەنۇبىي ئاسىياغا 5 قېتىم بارغان . (بۇ جەڭىخىدىن 130 يىل ئىلگىرى دۇر) .

。详不籍祖，年？ — 1314 年于活生。家海航；失米黑亦·勒艾

。年多 130 早要还洋西下和郑比，亚南东使出队船业商领率次五，命之祖世元奉，年 1294 — 1272 年

ئەمىر ئەمىن قۇربانبەگ ئەدەبىي لەقىمى : خەزانەچى . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVⅡ — XVⅠ ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «تارىخى خەزانەچى» (پارسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان . ۋاقتى : 1706 — 1707)

。车莎籍祖，纪世 18 — 17 于活生。家译翻，奇尼扎哈名笔，克伯班尔库·明艾·尔米艾

(文斯波自译 1707 — 1706 年《史奇尼扎哈》:有著译

ئەمىر ھۈسەيىن (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەبىي لەقىمى : سەبۇرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XⅧ — XIX ئەسىر

ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى سەبۇرىي» 2 . مەقالات (يېزىلغان ۋاقتى : 1842 — 1843)

。尔噶什喀籍祖，纪世 19 — 18 于活生。家学文，里布赛名笔，因赛侯·尔米伊

著有：1.《集诗里布赛》2.《特拉卡玛》(年1842 — 1843 世间)

ئەمىرىي (ئىسىم، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى：XVI ئەسىرنىڭ. يۇرتى：خوتەن ئەسەرلىرى：1.«دىۋانى ئىرفان ئەمىرى فەرغانە» 2.«غەزەللەر» (بايازغا كىرگۈزۈلگەن)

。田和籍祖，纪世 16 于活生。家学文，详不名姓，(名笔)里米艾

著有：1.《集诗里米艾》2.《集诗蒙启尼干尔费·里米艾》(集诗兹亚巴入编)

ئەنساك (زاياداس) ئەدەبىي لەقىمى：گ鲍باۋ (ئەل گۆھىرى). ئۆزىنىڭ لەقىمى：ئ鲍ردىدىكى ئاقساقال. تەرجىمان، تېۋىپ. ياشىغان دەۋرى：? — 1293. يۇرتى：بەشبالىق — جىمسار

تەرجىمە ئەسەرلىرى：

1.«نەسىرنامە. ئارامسىزلىق» 2.«جىنگۆەن يىللىرىدىكى مۇھىم سىياسىي ئىشلار»دىكى «ئىبرەتنامە» 3.«نەسىرنامە» 4.«ئەلنى ئىدارە قىلىشقا پايدىلىق ئومۇمىي ئۆرنەكلەر» 5.«داۋالاش قىيىن بولغان كېسەللىكلەرنىڭ داۋاسى» 6.«ئۆسۈملۈك دورىلار قامۇسى» 7.«ئۇلۇغ ئاغىلىق نوم بىتىك» ئىچىدىكى «ئاريانىراتا بۇددا ھاماتىركا ۋىمساتى پۈگا ستوترا سۈترا» 8.«ئاغىلىق نوملار ھەققىدە ئېيتىلغان پەند - نەسىھەتلەر توپلىمى» (10 توم).

木吉疆新今)人里八失别藉祖。1293 年 — ? 于活生。师医、家译翻。人老宫龙号，宝国字，思答牙札·藏安。(尔萨

著有，丰颇著译：1.《草本》2.《经难》3.《鉴申·要政观贞》4.《书尚》5.《镏通治资》6.《书尚·逸无》7.《大藏经》内之《集汇玄论藏宝》8.《经赞礼种一十二母佛度救圣》卷一卷十。

ئەھمەد باقى خوجامنىياز ئوغلى ئەدەبىي لەقىمى：قۇسۇرىي. ئەدىب، تەرجىمان. ياشىغان دەۋرى：1750 — 1827. يۇرتى：پىچان — لۇكچۇن

ئەسەرلىرى：1.«رەۋزەتۇززۇھرا» (يېزىلغان ۋاقتى 1782) 2.«قەسىدەئى بۇردىيە» 3.«تارىخى ئەسھابۇلكەئف» (ئەرەبچىدىن تەرجىمە)

。沁克鲁善鄯籍祖，1827—1750 年约于活生。家学文，里苏库名笔，孜亚尼木卓合·本·克巴提买合阿

著有：1.《园花》(成完 1782 年《园翠集》译又)2.《词颂得赢》3.《传夫凯里布哈斯艾》(文伯拉阿自译)

ئەھمەدشاھ بىننى مۇبارەكشاھ قاراقاشىي ئەدەبىي. ياشىغان دەۋرى：تەخمىنەن 1740 ～ 1750 ～ 1828. يۇرتى：خوتەن — قاراقاش

ئەسەرلىرى：1.«سالامنامە» (نەزەر مۇفتىغا خەت) 2.«پۇل» 3.«مېۋىلەر ۋەسفى» 4.«قىچىشقاق» 5.«شاھ پولو» 6.«دوڭغاق» 7.«ھەزرەت»

。玉墨田和籍祖，1828—1740/1750 年约于活生。家学文，希卡里喀·夏克热巴穆·本·夏提买合艾

著有：1.《饭抓王之品食》2.(信的提夫穆尔泽乃致)《信劳慰》3.《辩争的类果》4.《钱》5.《疮疥》6.《下阁》7.《偻佝》

ئەھمەدىي (ئىسىم، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس). ئەدىب. ياشىغان دەۋرى：XV ئەسىر. يۇرتى：خوتەن

ئەسىرى：«سازلار مۇنازىرىسى»

。田和籍祖，纪世 15 于活生。家学文，详不名姓，(名笔)迪麦合艾

著有：《辩争的器乐》

ئەھمەد يەسەۋى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : ? — 1166 . يۇرتى : سايرام — يەسى
ئەسىرى : «دىۋانى ھىكمەت»
。赛叶—木里赛籍祖，1166—? 于活生。家学文。维萨亚·德买合艾
《集言警》：有作著

ئەھمەد يۈكنەكى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XII — XIII ئەسىر . يۇرتى : يۈكنەك
ئەسىرى : «ئەتەبەتۈلھەقايىق»
。克纳格尤籍祖，1180—1110 年约于活生。家学文，克纳格尤·德买合艾
《门入的理真》：有作著

بەدرىددىن سوفى ئاخۇنۇم بىننى مۇھەممەد ئىمىن بىننى كېپەك تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
ئەسىرى : «شىفائۇلقۇلۇب» (ئۇيغۇرچە)
什喀籍祖，纪世 18 — 19 于活生。家学医，克帕柯·本·明伊·德默罕穆·本·姆诺洪阿·皮苏·丁日德拜尔噶。
（文尔吾维）《疗治的灵心》：有作著

بۇيان بۇقاتېگىن ئەدىب ، رەسسام ، پۈتۈكچى ، سەنئەتكار . ياشىغان دەۋرى : ? — 1359 . يۇرتى : تۇرپان — قوچۇ
ئەسەرلىرى : 1 . «خۇاڭشەن» (شېئىر ، چىلۇي ۋەزىندە يېزىلغان) 2 . «گۈڭبى بىلەن سىزىلغان ئەجدىھا» (بۇ رەسىم «تۇخۇي باۋجىيەن» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن .)
。昌高籍祖，1359 年—? 于活生。人艺、家画、家法书、人诗，勤特花不颜伯
《龙画工》载记《鉴宝绘图》.2（首一）《山黄》诗律七 .1：有作创

بىلەننەشەلى تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : ? — 1332 يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار
تەرجىمە ئەسەرلىرى : 1 . «ئۇلۇغ بۇرھان تۆپۈسى سۈدۈر (لېڭيەنجىڭ)» 2 . «ماھايانا ۋيۇھاراتنا پارامىتا سۈترا» 3 . «گاندھا پراجنا سۈترا» 4 . «ماھاپارى نىرۋان تېگمە ئۇلۇغ تولۇن ئايرىلمىش ئاتلىغ سۈدۈر» 5 . «ئۇلۇغ كۆلۈڭكۇ بۇيان سۈدۈر ئۆگدىسى» 6 . «ئاجايىپ دىيانا ۋىپا شيانا سۈترا»
。尔萨木吉 — 庭北籍祖，年 1332 — ? 于活生。家译翻，里萨纳兰必
译有著：1 .《经严楞》2 .《经度宝严庄乘大》3 .《经苦般陀乾》4 .《经槃涅大》5 .《经德动乘大赞称》6 .《经视禅议思不》

بىيەلىشا ئەدەبىي لەقىمى : يەنچىك ~ يەنچىن . ئەدىب . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار ، كېيىن نەنچاڭغا كۆچۈپ بارغان .
ئەسەرلىرى : 1 . «شىخۇ بامبۇكىغا بېغىشلىما» (شۇ ناملىق شېئىرلار توپلىمىغا كىرگۈزۈلگەن شېئىر) 2 . «خەنيەندە قونۇپ قېلىش» («يۇەن دەۋرى شېئىرلىرى» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن شېئىر)
。昌南居定后，里八失别籍祖，代元于活生。人诗，（臣彦）诚彦学，沙里别
《岩寒宿》诗律五 .2《词枝竹湖西》.1：有作著

بيەن لۇ پۇتۇكچى ، رەسسام ، ئەدىب . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار ، كېيىن كۆچاغا كۆچكەن .

ئەسەرلىرى :

رەسسملىرى : 1 . «بامبۇكزارلىقتىكى توز قىرغاۋۇل» 2 . «زىمىستاندىكى قارغىلار» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 3 . «قۇمۇشلۇقتىكى تۇرنا» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 4 . «سىياھ بىلەن سىزىلغان مودەنگۇل» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

شېئىرى : «شىخۇ بامبۇكى ، دېگەن شېئىرغا بېغىشلىما»

车库至迁后，尔萨木吉—庭北籍祖，代元于活生。家学文、家画、家法书，鲁边。

有作著：画绘：1.《轴图鸡锦竹花》2.《图寒话鸦群》3.（传失）《图雁宿汀芦》4.《图丹牡墨水》（传失）

诗歌：《词枝竹湖西和》（一首）

پرتانراكشىت ئەدەبىي لەقىمى : كىرماۋاژىك . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : Ⅷ — Ⅸ ئەسىر .

تەرجىمە ئەسىرى : «مايترى سىمىت» (توخرى تىلىدىن ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە)

纪世 9 — 8 于活生。家译翻，克吉瓦摩仁卡名笔，提西克热那塔热波。

有作著：《记见会勒弥》（语罗火吐自译）

تاتاتونغا ماۋارىپچى ، تىلشۇناس . يۇەن سۇلالىسىنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا ياشىغان . يۇرتى ئېنىق ئەمەس . چىڭگىزخاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئوغۇللىرى ۋە ھەرقايسى بەگلەرگە ئۇيغۇر يېزىقىنى ئۆگەتكەن ۋە ئۇ ئارقىلىق موڭغۇل تىلى خاتىرىلەنگەن . كېيىنچە بۇ يېزىق ئاساسىدا موڭغۇل يېزىقى شەكىللەنگەن .

详不籍祖，年初代之于活生。家学言语，家育教，阿统塔塔。

古蒙了制创上础基此在，来后。语古蒙写拼母字文鹘回用并，母字文鹘回习学王诸和子太教命之汗思吉成奉字文

تۇردى نازىم (تۇردۇش ئاخۇن) ئەدەبىي لەقىمى : غەربىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1802 — 1862 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «كىتابى غەرىب» (يېزىلغان ۋاقتى 1841/1842 . 2 . «بەھرام گور»

尔噶什喀籍祖，1862 年于活生。家学文，毕尔艾名笔，（洪阿·希杜尔图名本）姆孜纳·迪尔图。

有作者：1.《尔郭木热赫拜》2.（世问年 1842—1841）《书之毕日艾》名又《策对难苦》

تىلەۋۇش ئەدەبىي لەقىمى : شۇۋجى . ئەدىب . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسارنىڭ غەربىي شىمالى

ئەسىرى : «تاغقا بەش قېتىم قاراش» ناملىق شېئىر

北西尔萨木吉—庭北籍祖，代元于活生。家学文，之寿名笔，（失威里迭）实越里帖。

有作著：《山望五》（诗一首）

جەمال قارشى (ئەبۇلفەزل بىننى مۇھەممەد ، بىننى ئۆمەر ، بىننى خالىد) ئەدىب ، تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1230 — 1310 . يۇرتى : ئىلى — قەشقەر

ئەسىرى : «مۇلھەقاتى سۇررا — سۇررا لۇغىتىغا تولۇقلىما» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .)

约于活生。家学史历,家学文,德力哈本·尔买吾·本·德默罕穆·利孜法里布阿名全)西尔卡·勒马贾
。尔噶什喀—犁伊籍祖,年 1310 — 1230
(传失书此)《编补典词赫拉苏》:有作著

جەمالىددىن ئاقسارايى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — قاراقاش
ئەسىرى : «تىببى ئاقسارايى»
。玉墨田和籍祖,纪世 18 于活生。家学医,依莱萨克阿·丁勒马贾
《书医依莱萨克阿》:有作著

جەمالىددىن مەۋلەۋى بىننى دامۇللا ھاجى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1817 — 1902 . يۇرتى : كۇچا
ئەسىرى : «ئاب ۋە ئاتەشنىڭ كېسەل داۋالاشتىكى رولى»
。车库籍祖,年 1902 — 1817 于活生。家学医,吉阿·拉毛大·本·维莱毛·丁勒马贾
《用作的中疗治在火和水》:有作著

جى چېڭفۇ سەنئەتكار . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى : تۇرپان . ئوتتۇرا تۇزلەڭلىككە سايامەت قىلغان . شېئىر ۋە مۇزىكىسى بىلەن بىللە ئىجاد قىلغان ئەسەرلىرى : 1 . «رەڭدار جۇملىلىك شېئىرلارنىڭ داۋامى» 2 . «جىنيۇ ئوردىسىدىكى قەلبداش باش ئەلاچىلار»
。昌高籍祖,代元于活生。人艺,甫诚吉
《之状音知府乐今》.2《余诗句锦》.1:有曲词的作创

چۇەن فۇيەن شەلى ئەدەبىي لەقىمى : زىرىن . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : ? — 1358 . يۇرتى : تۇرپان
ئەسىرى : «شاختىكى غورا» (شېئىرى ئەسەر) قالغان ئەسەرلىرى دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .
。昌高籍祖,年 1358 — ? 于活生。家学文,仁子名笔,里萨庵普全
。传失品作余其,《结上枝儿子青青》:有作著

چىنەن قايا ئەدىب . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
ئەسىرى : «ۋۇيى شەن» (داستان ، «ۋۇيى شەن تەزكىرىسى» گە كىرگۈزۈلگەن .)
。详不籍祖,代元于活生。家学文,涯海南倚
(《载记中志山夷武》首一诗长《山夷武》:有作著

چىەسۇن ~ چىە بەيلياۋ ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان
ئەسەرلىرى : 1 . «خۇەن سىجەي سىرلىرى» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 2 . «تاغ يامغۇرى» (شېئىر)
。昌高籍祖,纪世四十于活生。家字文,(僚百傲) 逊傲
。首一诗《雨山》.2 (佚已)《稿逸斋思还》.1:有作著

چىەن شەن (يەنە بىر ئىسمى : ناشىڭ) . ئەدەبىي لەقىمى : يىجى . ئۆزىنىڭ لەقىمى : خېي شو ۋەيشى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1310 — 1368 . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسارنىڭ غەربىي شىمال تەرىپىدە بولۇپ ، قارلۇق قەبىلىسىدىن .
ئەسەرلىرى : 1 . «جىننەي شېئىرلار توپلىمى» 2 . «چىەنگاڭدىكى شېئىرلار توپلىمى» 3 . «خېيشودا قەدىمكى

يادىكارلىقلارنى كۆزدىن كەچۈرۈش خاتىرىسى» 4 . «كۆڭتۈك تېغىغا چىقىش» 5 . «سەنئەتكىشەن ناخشىسى» 6 . «ئۆتكەلدىكى بەش كۆي»

奥,西之山金—北西尔莎木吉庭北籍祖,年1368—1310于活生。家学文。史外朔河号别,之易名笔,(新纳)贤迺。氏禄逻葛厥

《曲五上塞》,《歌山峰三》,《山峒崆登》,《记古访朔河》,《集诗冈前》,《集台金》:有作著

خوجا ئابدۇللەتىق بىننى خوجا ئابدۇلخالىق ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر .

ئەسىرى : «زۇبدەتۇلمەسائىل مىن خۇلاسەتۇررەسائىل»

。苏克阿籍祖,纪世17于活生。家学文,克力哈杜布阿·卓和·本·普提列杜布阿·卓和

《题问的出选中论结章文从》:有作著

خوجا بۇزۇرگ تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر . يۇرتى : كۆچا

ئەسىرى : «تەزكىرەئى ئەرشىدىن ۋەلى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1905)

。车库籍祖,纪世 20—19 于活生。家学史历,格洛祖布·卓和

(成完年1905)《传力外·丁西尔艾》有作著

خوجارەھىم ئاخۇن تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : 1 . «تىببى چوڭ» 2 . «مەخزەنىلىفەرائىد»

。田和籍祖,纪世18于活生。家学医,洪阿·木伊热·卓和

《库宝的佰无》.2《典医大》.1:有作著

خوجاسىددىق بىننى خوجا يەئقۇب ئەدەبىي لەقەمى : فۇزتۇھىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1717 — 1756 .

ئەسىرى : «دىۋانى فۇزتۇھي»

。车莎籍祖,年1756 — 1717约于活生。家学文,伊托福名笔,普库亚·卓和·本·克迪斯·卓和

《集诗依托福》:有作著

خوجا يەئقۇب بىننى دانىيال ئەدەبىي لەقەمى : ئەرشىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1685 — 1755/1756 . يۇرتى : خوجەند — يەركەن

ئەسىرى : «دىۋانى ئەرشىي»

。车莎—占霍籍祖,年1756—1751—1685约于活生。家学文,西尔艾名笔,力亚尼达·本·普库亚·卓和

《集诗西尔艾》:有作著

خۇشھال (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەبىي لەقەمى : غەربىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر (جاھانگىر خوجا يېغىلىغىدىن كېيىن قوقەندگە چىقىپ كەتكەن) .

ئەسىرى : «كۆللىيات غەربىي» (يېزىلغان ۋاقتى : 1845)

。(罕浩居迁后乱骚尔格张在)尔噶什喀籍祖,纪世19于活生。家学文,毕里艾名笔,利合希胡

(成完年1845)《集全诗毕里艾》:有作著

خسلەت (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1785 — ؟ . يۇرتى : قەشقەر — قوقەند

ئەسىرى : «مۇشۇك ۋە چاشقان قىسسەسى»

。罕浩 -- 什喀籍祖。? 1785 约于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提莱斯黑

《鼠与猫》诗长事叙 :有作著

دالى ما بوۋىسىنىڭ ئىسمى : ساجىس . مەشھۇر دورىگەر ۋە ئارخىتېكتور . ياشىغان دەۋرى : XIII — XIV ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان

دالى ما يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدىكى مەشھۇر دورىگەر ۋە ئارخىتېكتور بولۇپ ، ئۇ 1335 ـ يىلى خانىنىڭ ئەمرى بويىچە «چې شىڭ تاڭ» ئوردىسىنى رېمونت قىلىشقا نازارەتچىلىك قىلغان .

。纪世 14 — 13 :于活生,家术艺筑建,家学物药名著。思志撒叫父祖其。麻里答

堂星七修监(年 1335) 年三统无常顺无昌高籍祖

دىلبەر دورغا ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — قارىقاش

ئەسىرى : «مەزلۇملار ئاھى» (21 كۆبلېتتىن ئىبارەت مۇخەممەس ، يېزىلغان ۋاقتى 1844)

。玉墨田和籍祖,纪世 19 于活生。家学文,格尔多·尔拜利迪

(年 1844 于写)《诗行五首 21 — 息叹的者迫压被》:有作著

دادۇلۇ ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

ئەسىرى : «ۋۇئەنجۇن بۇتخانىسى» (چىلۇي ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر)

。尔萨木吉—庭北籍祖,纪世四十于活生。家学文,闾都大

。首一律七《庙君安武》有作著

راھىلە (ئايال) . ئەدەب ، پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1860 — 1917 . يۇرتى : قەشقەر — ئاتۇش

ئەسىرى : «دەلايىلۇلئۇلۇم»

。什图阿尔噶什喀籍祖,年 1917—1860 于活生。家法书,家学文,女,莱伊热

《据根的学科》:有作著

رەشىدىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — چىرىيە

ئەسىرى : «تەزكىرەئى ئىمامى جەئفەرى تەيران»

。勒策—田和籍祖,纪世 19 于活生。家学史历,详不名姓,(名笔)德失拉

《传然泰尔帕贾目玛伊》:有作著

زاھىرىددىن مۇھەممەد ئەدەبىي لەقىمى : بابۇر . تارىخشۇناس ، ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : 1483 — 1530 . يۇرتى : سەمەرقەند

ئەسەرلىرى : 1 . «بابۇرنامە» 2 . «مۇبەييىنۇلئىسلام» 3 . «مۇختەسەر» (ئەرۇز رىسالىسى)

。罕尔马撒籍祖,年 1530—1483 于活生。家学文,家学史历,尔布巴名笔,德默罕穆·丁鲁胡扎

《册手律韵》.3《释诠教兰斯伊》.2《书尔布巴》.1 :有作著

زوهۇرىددىن ئەدەبىي لەقىمى : زوهۇرىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : تۇرپان
ئەسىرى : «دىۋانى زوهۇرىي»
。番鲁吐籍祖，纪世 19—18 于活生。家学文，里胡祖名笔，丁日胡祖
著有作：《集诗里胡祖》

زۇلەيخا بېگىم (ئايال) . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
تەرجىمە قىلغان ئەسىرى : «ھافىز شىرازىينىڭ 12 غەزىلى»
。尔噶什喀籍祖，纪世 17 于活生。家译翻，姆克伯·哈莱祖
译著有；。首二十诗勒则格的子拉舍·兹菲哈译选

ساتتىلمىش (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى :
بەشبالىق — جىمسار
ئەسىرى : «بامبۇكزار سارايىدىكى مۇجەررەب نۇسخىلار»
。尔萨木吉籍祖，纪世 14 — 13 于活生。家学医，失米勒特萨
著有作：《方偏床临的里殿林竹》

سادۇلا بىننى ئولاچى بىننى سارابۇقا ئەدەبىي لەقىمى : تىيەنشى . ئۇزىنىڭ لەقىمى : جى جەي . ئەدىب ، رەسسام .
ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى : ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ ، ئاپتور سەنشى ئۇلكىسىنىڭ يەنمىن دېگەن
يېرىدە تۇغۇلغان .
شېئىرىي ئەسەرلىرى : 1 . «يەنمىن توپلىمى» (بۇ توپلام 8 توم بولۇپ 780 دىن ئارتۇق شېئىرنى ئۆز ئىچىگە
ئالىدۇ .) 2 . «شىخۇنىڭ ئون مەنزىرىسى» ، (بۇ توپلامغا ئون تۆت شېئىر كىرگۈزۈلگەن .)
رەسىملىرى : 1 . «يەنلىكدياۋ راۋىقى» 2 . «مېيخۇا گۈلى ۋە تۇمۇچۇق»
。域西：籍祖。纪世 14—13：于活生。家画，家学文，斋直号，锡天：名笔，哈布拉萨·本·齐拉傲·本·拉都萨
。门雁：于生出
著有作：《集门雁》（诗首四十有）《词景十湖西》（诗首余 780 有，卷八共）
画有：《雀梅》《图台钓陵严》

سارابان ئالىن تۇمۇر ئوغلى تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى : سۇلمى (بۈگۈنكى
قاراشەھەر) ، كېيىن جىمسارغا كۆچكەن .
ئەسىرى : «جىن سۇلالىسى تارىخى» نىڭ باش تەھرىرى (تەھرىرلىگەن ۋاقتى : 1343 ؛ تەھرىرلەشكە يەنە غەربىي
شىمال ئاز سانلىق مىللەت ئالىملىرىدىن لىيەنخۇيشەن قاتار ، بويان شىشىڭ ، خەنيۇلۇنتۇ ، تاي بۇقا ، يۇجۇە قاتارلىقلار
قاتناشقان) .
。尔萨木吉—庭北至迁后，(耆焉今)迷里唆籍祖，纪世四十于活生。家学史历，尔木帖领阿·本·班剌沙
。《史金》纂编起一人等厥余·华不泰·徒伦玉翰·圣师颜伯·牙海山惠廉与，官修编《史金》任担诏奉，年 1343

ساقىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
تەرجىمە ئەسىرى : ئابدوررەھمان جامىينىڭ «يۇسۇپ ۋە زۇلەيخا» دېگەن ئەسىرى (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى :
1755 — 1756) .
。详不籍祖，纪世 18 于活生。家译翻，详不名姓，(名笔)克萨

（作著名同的米贾自译年 1765—1755）《合莱祖与甫素玉》：有著译

ساكياقايا (ليەن خۇيشەن قايا) ئارغۇن قايا (ليەن شىشەن) ئوغلى تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1275 — 1346 . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

ئەسەرلىرى : «لياۋ سۇلالىسى تارىخى» (ۋاڭ يى ، شۇي بىك ، چېن يىزىك قاتارلىقلار بىلەن بىرلىكتە يېزىلغان ، بۇ ئەسەرنىڭ ئىچىگە 30 شەجەرە ، 32 تەزكىرە ، 8 رويخەت ۋە 46 تەرجىمىھال كىرگۈزۈلگەن .)

里八失别域西籍祖。年 1346—1275 于活生，家学史历。孙之牙海鲁布，子之宪希廉，牙海山惠廉牙海迦撒名原（尔萨木吉疆新今）

。卷六十四传列、卷八表、卷二十三志、卷十三纪本：括包撰所。著合撰分曾绎陈、吕徐、沂王与，《史辽》为作著

سەنجەر بىننى ئىبراھىم كاشغەرىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «جامىئۇلھېكايات» (مۇشۇ ناملىق ئەسەرنىڭ بىر خىل ۋارىيانتى ، ۋاقتى 1839 ـ يىللىرى)

。尔噶什喀籍祖，纪世 19 于活生。家学文，里噶什喀·英拉布伊·本·尔贾桑

（世问年 1839 体变种一另的名同）《萃荟事故》：有作著

سەئىددىن كاشغەرىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1377 — 1456 . يۇرتى : قەشقەر .

ئەسەرلىرى : 1 . «مۇنىيەتۇلمۇسەللا ۋە غەنىيەتۇلمۇفتەدا» 2 . «كەلىمەئى خوجا بەھائىددىن» 3 . «رىسالەئى لەتايىف» 4 . «ۋۇجودنامە»

。尔噶什喀籍祖，年 1456—1377 于活生。家学文，尔噶什喀·丁迪赛

《论在存》. 4《子册小活笑》. 3《丁哈巴·卓和论略》. 2《愿祝的场祷体集外郊》. 1 ：有作著

سەئىد مۇختار بۇلاقبەگ تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر ، يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «تىببى شىفا»

。尔噶什喀籍祖，纪世 18 于活生。家学医，伯克拉布·尔塔合穆·德依赛

《法疗治》：有作著

سەئىد مۇھەممەد قاشىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1822 — 1890 . يۇرتى : غۇلجا — قاش

ئەسىرى : «شەرھى شىكەستەئى نامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1882)

。什喀—宁伊籍祖，年 1890—1822 于活生。家学文，什喀·德默罕穆·德依赛

（成完年 1822）《行记难苦》诗长 ：有作著

سەئىد ھۇسەينخان بىننى سەئىد مەزھەر قۇتبىددىن شاھ ئەدەبىي لەقىمى : تەجەللىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1850 / 1849 — 1930 ～ 1856 — 1925 . يۇرتى : قەشقەر — قاغىلىق

ئەسىرى : 1 . «بەرقى تەجەللىي ۋە سەبقى مۇجەللىي» 2 . «دىۋانى تەجەللىي»

—1850/1849 于活生。家学文，里杰泰名笔，赫夏·丁比特库·尔合孜麦·德依赛·本·汗因赛胡·德依赛

。城叶什喀籍祖，年 1925—1856 或年 1930

《集诗里杰泰》. 2《辉光的越超和芒光的耀闪》. 1

سەييادىي （ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس） . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى ، يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «تاھىر ۋە زۆھرا»

。详不籍祖,详不代年活生。家学文,详不名姓,(名笔) 迪亚赛

《拉赫祖与尔依塔》:有作著

سۇلتان ئەلى تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «دەستۇرىلئىلاج»

。车莎籍祖,纪世 17 于活生。家学医,力艾·坦力苏

《全大疗医》:有作著

سۇپۇرگى سانجارىي ئەدەبىي لەقىمى : غەربىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — گۇما (سانجۇ)

ئەسەرلىرى : 1 . «غەزەللەر» 2 . نەفاھاتۇلئۇنس (تەرجىمە ئەسەر)

。株桑山皮田和籍祖,纪世 19 于活生。家译翻,家学文,毕日艾名笔,里贾桑·戈尔普苏

《集诗》:有作著

《芳芬》:有著译

شاھ مۇھەممەد ئىمىن بىننى خوجا نىزامۇددىن ئەدەبىي لەقىمى : شاھى ھىجران . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «شاھنامەئى تۈركىي» 1 ـ تۇم

。车莎籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,兰吉伊·赫夏名笔,丁木扎尼加和·本·敏伊德默罕穆·赫夏

译著:《传王列语厥突》第一卷

شەرىف بىننى جەمالىددىن تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1666 — 1758 . يۇرتى : كۇچا

ئەسىرى : «جىنسىيەت ھەققىدە تەلىمات ۋە داۋاسى»

。车库籍祖,年 1758—1666 于活生。家学医,丁勒马贾·本·福日谢

《法方疗治其及病性论》有作著

شۇۋجۇك ئەدىب . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : تۈرپان

ئەسىرى : «شۇاڭيۇشەن شېئىرلىرى مۇقەددىمىسى» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن . ۋاڭ يىنىڭ «مۇناجەي توپلىمى» ناملىق ئەسىرىگە كىرگۈزۈلگەن .)

。昌高籍祖,详不代年活生。家学文,中守

见所中《集斋讷木》毅王在,传失)《序诗轩月霜》作著其

شۇئاڭفۇ ئۇزىنىڭ لەقىمى : جيۇگاۋ (خەنزۇچە فامىلىسى ما — 马 بولغاچقا ، كىشىلەر ماڭاڭفۇ ، ماجيۇگاۋ دەپمۇ چاقىرىدىكەن) . ئەدىب ، مۇزىكانت . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1270 — 1351 . يۇرتى : ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ ، كېيىن ئوتتۇرا تۇزلەڭلىككە كۆچۈپ بارغان .

ئەسىرى : «جيۇگاۋ شېئىرلىرى توپلىمى» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .)

后,域西本籍祖,1351—1270 于活生。家乐音,家学文,臬九马,夫昂马称人,马姓汉因,臬九号,吾超名,夫昂薛

。原中徒内

（传失）《集诗集九》：有作著

شېك شىملك ئەدىب ، پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XIII — XIV ئەسىر . يۇرتى : كۆچا ، كېيىن جياڭشىنىڭ نەنجاڭغا كۆچۈپ بارغان .

ئەسەرلىرى : 1 . «پۇتۇكچىلىك ھەققىدە مۇھاكىمە» (8 توم ، يېزىلغان ۋاقتى : 1344) 2 . «بوتلۇكا تېغى توغرىسىدا مۇھاكىمە» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 3 . «بوتلۇكا تېغىغا سايا ھەت» (چىلوي ۋەزنىدە يېزىلغان شېئىر)

。昌南亚江居移后(且车库疆新今)兹龟:籍祖。纪世 13—14 于活生。家法书,家学文,明熙盛

（首一诗律七）《山迦洛陀补游》（传失）《考山迦洛院补》（1344）卷八《考法书》：有作著

شىڭقۇ شەلى ~ سىڭقۇ سەلى تۇتۇك تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن X ئەسىر . يۇرتى : بەشبالىق — جىمسار

ئەسەرلىرى : 1 . «شۇەنزاڭنىڭ تەرجىمھالى» (خەنزۇچىدىن تەرجىمە) 2 . «ئالتۇن يارۇق» (خەنزۇچىدىن تەرجىمە)

。(尔萨木吉今)里八失别籍祖,纪世 10 约于活生。家译翻学文,统都里萨古僧

1 .（文汉自译）《经明光金》.2（文汉自译）《传奖玄》

غەرىب (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1699/1700 — ؟ . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «غەزەللەر دىۋانى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1757 -- 1758)

。田和籍祖,? —1700/1699 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)甫日艾

（成完年 1758 — 1757）《集诗》：有作著

غەرىب خەستە (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسەرلىرى : 1 . «ھەمزەنامە» 2 . «داستانى مۇھەممەد يەئقۇب بەگ»

。田和籍祖,纪世 19 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)泰斯海甫日艾

1 .《诗长的克伯·柏古阿·德默罕穆于关》.2《书则姆艾》有作著

غەيرەتى (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «مۇخەممەس» (48 كۆبلىت)

。车莎籍祖,纪世 19 18 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提热海

（首 48 共）《诗行五斯麦哈本》：有作著

قارۇناداس تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : ? — 1311 . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

تەرجىمە ئەسىرى : «ئەنەتكەك ، تۆبۈت سۆترا شاستىرلىرى» (سانسكرىت تىلىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلغان .)

。详不籍祖,年 1311 — ? 于活生。家译翻,思答纳鲁迦

（文尔吾维成译文凡自）《论经香西·天西》：有著译

قاسىم بېگىم (ئاتىسىنىڭ ئىسمى مەلۇم ئەمەس) تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى مەلۇم

ئەمەس .

تەرجىمە ئەسىرى : «چەھار دەرۋىش» (پارسچىدىن تەرجىمە)

。详不籍祖，详不代年活生。家译翻，克伯·木斯喀

（语斯波自译）《僧钵托个四》：有著译

قاسىمبي ئەدىب ، تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — گۇما (كىلياك)

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرەئى ئارسلانخان» (سۇتۇق بۇغراخان توغرىسىدىكى داستان) 2 . «غەزەللەر»

。乡阳里克县山皮田和籍祖，纪世 18 于活生。家学史历，家学文，米斯喀

《集诗》. 2（诗长的汗拉格布·克图苏于关）《传汗兰斯尔阿》. 1：有作著

قەلەندەر (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1747 — ؟ يۇرتى : ئافغانىستان قۇندۇز — خوتەن

ئەسىرى : «دىۋانى قەلەندەر»

。田和—士都昆汗富阿籍祖，？—1747 于活生。家学文，详不名姓，（名笔）尔代兰凯

《集诗尔代兰凯》：有作著

قۇتبىدىن شاھ تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1760 — 1866 . يۇرتى : يەركەن — قارغىلىق

ئەسەرلىرى : 1 . «رىسالەئى ئىرشادۇسسالىكىن» 2 . «ساقىينامە» 3 . «سەپەرنامە» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 4 . «ھىببىل بەھر» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

。城叶—车莎籍祖，年 1866—1760 于活生。家学医，赫夏·丁比提库

（传失已）《珠海》. 4 .（传失已）《记游周》3《歌的唱时神酒祭》. 2《南指徒教导引》. 1：有作著

قۇسقۇي ئوزۇقلۇقشۇناس . يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ياشىغان (ئېنىق يىلى مەلۇم ئەمەس) . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسەرلىرى : «تاماق تەييارلاش دەستۇرى» بىرىنچى تومى ئوزۇقلۇق تاماقلار ۋە ئوزۇقلۇقلارنى ، ئىككىنچى تومى ئوزۇقلۇق خام ئەشيالىرىنى ، ئۈچىنچى تومى ئاشلىق ، سەي ـ كۆكتات ، مېۋە ـ چېۋە ۋە ھەرخىل گۆشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

。详不籍祖，代元于活生。家学养营，慧思忽

水，食肉种各和类蔬，食粮讲卷三第。料原品食讲卷二第。品食养营讲卷一第。卷三共《要正膳饮》：有作著

。等果

قىدىرخان ياركەندى ئەدىب ، مۇزىكاشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن ؟ — 1572/ 1571

ئەمگىكى : 1 . «ھەشتار» ناملىق چالغۇ ئەسۋابىنى ئىجاد قىلغان . 2 . «ۋىسال» ناملىق بىر كۈيىنى ئىجاد قىلغان .

。车莎籍祖，年 1572/1571 --？约于活生。家乐音，家学文，地坎尔吐·汗尔迪柯

《会幽》曲乐作创《尔塔什艾》器乐明发《集诗里柯》：有作著

كەيلەباقشى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسەرلىرى : 1 . «يۈەنغۇ كۆتۈپخانام» 2 . «ماۋشەن تېغىدا يازغان شېئىرىمنى ئەسلەپ ئوقۇش ھەم ئۇنىڭغا يازغان مۇقەددىمەم» 3 . «شىكى بۇلىقى» 4 . «جۈەنچىك شىپاڭى» 5 . «جىشۇي ئۇستازىمغا بېغىشلىما»

。详不籍祖，纪世四十于活生。家学文，实拔烈凯

。首五等《师宗虚集赠》,《亭清金》,《泉客喜》,《序并诗山茅咏追》,《房山符元》:有作著

كۇن سۆيۈنچ قايا (گۈەن يۈنشى قايا) بىننى كۈنچىق بىننى ئالى قايا ئەدەبىي لەقىمى: سۈەن جەي، قۈمۈش گۈللۈك تويىن. ئەدىب، پۈتۈكچى، سەنئەتكار. ياشىغان دەۋرى: 1286 — 1324. يۈرتى: بەشبالىق — جىمسار ئەسەرلىرى:

Ⅰ. كۈي ۋە شېئىرىي تېكىستلەر:

1. «ئوردا ئالدىدىكى شادلىق» كۈيىگە يېزىلغان تېكىست — «نامسىز» 2. «قوش كۈي» كۈيىگە يېزىلغان تېكىست — «ئوردا ئالدىدىكى شادلىق» 3. «چىڭ جاڭدىن باشلاپ» كۈيىگە يېزىلغان تېكىست — «مېيخۇا گۈلىگە مەدھىيە»

Ⅱ. داستانلىرى:

1. «قۈمۈش گۈللۈك يوتقان» 2. «ھىجران» 3. «تاغ ۋە كېمە»

ئاپتورنىڭ داستانلىرى شۈي زەيسى (ئەدەبىي لەقىمى: تيەن جەي) ئەسەرلىرى بىلەن بىرلىكتە «سۈەن، تيەن داستانلىرى» نامىدا نەشىر قىلىنغان.

Ⅲ. سەھنە ئەسەرلىرى:

1. «شىڭجى يۈڭخەن» 2. «مۇھەببەت خاتىرىسى» 3. «شىتى لى» (زاجۈي تىياتىرى)

Ⅳ. مۇزىكا

1. «خەيبەنچاڭ» 2. «ئىنىسىنى ئۇزىتىش»

Ⅴ. ھۆسنىخەتلىرى:

1. «جۇڭجۇ» نامىلىق ھۆسنىخەت ھازىرغىچە گۈگۈك مۇزېيىدا ساقلىنىۋاتىدۇ.

Ⅵ. رەسىملىرى:

1. «لى بەينىڭ ئۆتۈك سېلىشى» 2. «تاغ جىلغىسىدا كېمىنى ياندۇرۇش» 3. «يېشىل قارىغاي» 4. «ساكيامۇنىنىڭ راھەت - پاراغەت دۇنياسىدىكى كۆرۈنۈشى» 5. «كۈسەن راھىبلىرى»

Ⅶ نەسرىي ئەسەرلىرى:

1. «باھاردىكى ئاق قار مۇقەددىمىسى» 2. «بۈگۈنكى داستانلارنىڭ مۇقەددىمىسى» 3. «ۋاپادارلىق دەستۇرىنى بىۋاستە چۈشەندۈرۈش، كە مۇقەددىمە»

庭北域西藉祖。年 1324—1286 于活生。家术艺、家法书、家学文。人道花节、斋酸号，涯海石云小名原，石云贯。（尔萨木吉疆新今）

有作著：

一. 歌诗：散曲《船与山》《别情》《被花芦》文诗府乐；《梅咏·引江清》《欢前殿·调双》《题无·欢前殿》作其。等《府乐甜酸》为辑合的品作（斋甜号）思再徐与品

二. 作剧：《里题戏》剧杂《记恋情》《憾咏记圣》

三. 音乐：《唱盐海》《弟兄别送》

四. 书法：《舟中》书手。院物博宫故存今迹真

五. 画图：《僧兹龟》《观景界世乐极来如》《松青》《图棹返谷山》《亭靴脱白李》。等

六. 文散：《序经孝解直》《序府乐今》《序雪白春阳》等

گاۋكۈكۈن ئەدەبىي لەقىمى: يەنجىڭ. ئۆزىنىڭ لەقىمى: فاڭشەن توينىن. ئەدىب، رەسسام. ياشىغان دەۋرى: 1248 — 1310. يۈرتى: ئەسلى غەربىي دىيار بولۇپ، كېيىن داتۇڭ شەھىرىدە تۇرغان، ئاندىن كېيىن بېيجىڭ فاڭشەن ناھىيىسىدە ياشىغان.

ئەسەرلىرى :

I . شېئىرلار

هازىرغىچە ساقلىنىپ كەلگەن «فاكشەن شېئىرلار توپلىمى» دېگەن شېئىرلار توپلىمى بار . بۇنىڭ ئىچىگە «تەرىقەتخانىغا مۇقەددىمە» ، «ۋۇشىشەن تېغى خاتىرىسى» ، «گۈياڭدىن ئۆتكەندە» ، «شىنخۇادىن ئۆتكەندە» ، «جىڭ كودىن ئۆتكەندە» ، «دوستۇمغا ئامانەت» ، «يۈياڭ راۋىقى» ، «گۈەن خانىمنىڭ بامبۇك ساتمىسى سۈرىتىگە بېغىشلا ما» ، «قەھرىمانلارغا تەقدىم» قاتارلىق شېئىرلار كىرگۈزۈلگەن .

II . رەسسملەر

1 . «يامغۇردىكى تاغ سۈرىتى» 2 . «چيۈشەن تېغىدا گۈگۈم» 3 . «قىيا تاش ۋە بامبۇك» (قارا سىياھ بىلەن سىزىلغان) (بۇ رەسسملەر بېيجىڭ گۈگۈك مۇزېيىدا ۋە تەيبى مۇزېيىدا ساقلانماقتا .)

之京燕居后,同大藉占,域西藉祖。年 1310—1248 于活生。家画,家学文。人道山房号,敬彦字(恭克)恭克高。(县山房京北今)山房

有作著:

夫关题》《阁阳渔》《友挚寄》《口京过》《化新过》《阳固过》《记山溪五》《铭斋道》有内集,今至世传《集山房》作诗。首多许等《豪英赠》《图棚竹人

。幅余十等《图石坡竹墨》《图霭暮山秋》《图山雨》有的宫故北台省湾台和院物博宫故京北于藏别分今作画

گۈلجېملىخان (ئايال) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1840 — 1910 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «شىفائى خاتون» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)

。尔噶什喀籍祖,年 1910—1840 于活生。家学医,女,丽米洁丽古

有作著:《册手疗治病女妇》(传失)

لۇمىنشەن (تۇمۇر تۇۋرۇك) بىننى قارۇناداس ئاگرانوم ، مۇزىكانت . ياشىغان دەۋرى : XIV ئەسىر . يۇرتى تۇرپان

ئەسەرلىرى : 1 . «دېھقانچىلىق ۋە پىلىچىلىك ئاساسلىرى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1314 ـ يىللىرى ئەتراپىدا) 2 . «چىڭغۇ» (سەككىز كۈي)

。昌高籍祖,纪世四十于活生。家乐音,家学农,思答纳鲁迦·本·善明鲁

有作著:1 .《农》桑撮要》(年 1314 于书成)《要撮食衣桑农》名又)2 .《谱琴》卷八

لىيەنچۇك ئەدەبىي لەقىمى : گۈچمەي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIII ئەسىر . يۇرتى : غەربىي يۇرت

ئەسەرلىرى : ئۇنىڭ «لىيەن ۋىنجىڭ بەگنىڭ ئەسەرلىرى» ناملىق توپلىمىغا ھەرخىل ئەسەرلىرىدىن 300 دىن ئارتۇقى كىرگۈزۈلگەن .

。域西籍祖,纪世三十于活生。家学文,迈公字,惇廉

。篇多 300 品作类各存保中其,《集公靖文廉》有作著:

مەجلىسىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى ، يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «سەيفۇلمۇلۇك ۋە بەدىئۇججەمال»

。详不籍祖,详不代年活生。家学文,详不名姓,(名笔)斯里吉麦

《里玛加吉吾迪拜与子王克吕木里福赛》有作著:

مەھمۇد بىننى ئەھمەد شەيخ ئارىف ئەدەبىي لەقىمى : ئاسىي . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XX — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — ئاتۇش

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخنامەئى يەئقۇب بەگ (يېزىلغان ۋاقتى : 1898) . 2 . «زەفەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1860)

。什图阿什喀籍祖，纪世 20—19 于活生。家学史历，斯阿名笔，甫曰阿赫谢·德麦合艾·本·德默合穆

著有作：1 .《书旋凯》. 2（成完年 1898）(史克伯·柏古阿》(成完年 1860)

مەھمۇد بىننى فازىل چۇراس تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1626 — 1700 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «سەئىدىيە خانلىقى تارىخىغا دائىر ماتېرىياللار» (يېزىلغان ۋاقتى : (1672 — 1676)

2 . «تارىخى رەشىدي» داۋامى (يېزىلغان ۋاقتى : 1699) 3 . «رەفىقۇتتالىبىن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1696) .

莎籍祖，岁 80—70 年享，来纪世 17 于卒，代年 20 纪世 17 于生。家学史历，思喇楚·利孜法·本·德穆赫麻

。车

著有作：1 .《编续史德失拉》. 2（成完年 1676--1672）《料资史历国汗德依赛》. 3（成完年 1699)《之者求恳》

(成完年 1696)《友

مەھمۇد بىننى ھۈسەيىن بىننى مۇھەممەد كاشغەرىي تىلشۇناس . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1008 — 1105 .

يۇرتى : قەشقەر — ئوپال (ئازىق كەنتى)

ئەسەرلىرى : 1 . «كىتابۇ دىۋانى لۇغاتىتتۈرك» 2 . «كىتابۇ جەۋاھىرۇننەھۇ فى لۇغاتىتتۈرك» (بۇ ئەسەر دەۋرىمىز-

گە يېتىپ كېلەلمىگەن)

。尔帕乌什喀籍祖。家学言语，(里噶什喀·德默罕穆·本·因赛胡·本·德穆赫麻名全)里噶什喀·德穆赫麻

著有作：1 .《义精法语语厥突》. 2《典词大语厥突》(传失已)

مەۋلانا رەھىم ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «سىيەر تۈركي» (پارسچىدىن تەرجىمە) 2 . «مۇھەببەتنامە» (يۈسۈف ۋە زۇلەيخا داستانى)

。详不籍祖，详不代年活生。家译翻，家学文，木伊热·纳兰毛

译有著：《哈莱祖与福素尤》，《书情爱》，《厥突亚斯》

مەۋلانا سەيف ئەللامە ياركەندي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر ، يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «مۇفەررىھۇلقۇلۇب»

。车莎籍祖，纪世 18 约于活生。家学医，地坎尔叶·麦拉安·菲赛·纳拉毛

著有作：《奋兴的灵心》

مەۋلانا مۇھەممەد ھاكىم بىننى مەۋلانا مۇھەممەد ھاشىم ياركەندي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس .

يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «كەشفۇلئەسرار» 2 . «زۇبدەتۇلئەنۋار»

莎籍祖，详不代年活生。家学医，地坎尔叶·木西阿·德默罕穆·纳拉毛·本·木克阿·德默罕穆·纳兰毛

。车

著有作：1 .《秘奥开揭》. 2《最之辉光》

مەۋلانا ھەيدەر ئەدەبىي لەقىمى : سەككاكى . ياشىغان دەۋرى : XV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «دىۋانى سەككاكىي»

。详不籍祖，纪世 15—14 于活生。家学文，克卡赛名笔，尔代海·纳拉毛

《集诗克卡赛》：有作著

مەۋلانا يۈسۈف ئەدەبىي لەقىمى : ئەمىرى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XV — XIV ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس

ئەسەرلىرى : 1 . «دەھنامە» 2 . «بەڭ ۋە چاغىر مۇنازىرىسى»

。详不籍祖，纪世 15—14 于活生。家学文，里米艾名笔，甫苏玉·纳拉毛

《辩争的酒与烟麻》.2《信封十》.1 ：有作著

مولا ئابدۇسسەمەد كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى : «مەھبۇبۇلقۇلۇب» (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1857 ـ يىل 21 ـ ماي)

。尔噶什喀籍祖，详不代年活生。家法书，里噶什喀·德麦赛杜布阿·拉毛

（毕抄日 21 月 5 年 1857）《钟所之心》：作著的写抄

مولا ئارىف خوتەنىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : 1564 — 1655 . يۇرتى : خوتەن

ئەسەرلىرى : 1 . «گۈلدەستەئى ئافىيەت» (پارسچە) 2 . «دەستۇرىلئىلاج» (ئۇيغۇرچە) 3 . «مۇجەررىباتى ئارىف» (پارسچە) 4 . «ئەسرارۇلنەبزى ۋەلبەۋلى ۋەلبىراز» (ئەرەبچە) 5 . «مۇئالىجاتىل فۇقرائى ۋە ئەھلى سەھرايى» (پارسچە) 6 . «رىسالەئى فەسەد ۋەھجامەت» (پارسچە)

。田和贯籍，年 1655—1564 于活生。家学医，尼田和·甫日阿·拉毛

文斯波用）《方偏床临甫日阿》.3（文尔吾维）《全大疗医》.2（写文斯波用）《束花上献康健为》.1 ：有作著

血败论》.6（写文斯波用）（法疗治民牧农和民贫论》.5（写文伯拉阿用）《力乏弱虚及便小大，秘奥的液血》.4（写

（写文斯波用）《血抽和症

مولا ئەلەم شەھيارىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار

كۆچۈرگەن ئەسىرى : «گۈل ۋە بۇلبۇل» (سالاھىينىڭ ئەسىرى) (كۆچۈرگەن ۋاقتى : 1740)

。雅沙—苏克阿籍祖，纪世 18 约于活生。家法书，里雅沙·姆兰艾·拉毛

（毕抄年 1740）《鸟灵百与儿花》：作著写抄

مولا ئەلى بىننى ئىمىن ئەدەبىي لەقىمى : قۇشچى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1835 — 1902 . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار

ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى ئەلى» 2 . «بازنامە»

。雅沙·苏克阿籍祖，年 1902—1835 于活生。家学文，奇什库名笔，敏伊·本·力艾·拉毛

《书猎狩》.2《集诗力艾》.1 ：有作著

مولا ئەھمەد تەبەتىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1150 ـ يىللار . يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى : «تارىخىي ھۇكەما»

。尔噶什喀籍祖，右左年 1150 约于活生。家学医，提拜太·德麦合艾·拉毛

《传生医》：有作著

موللا ئەيد بننى موللا غەرىب تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
ئەسىرى : «جامىئۇلھېكمەت»
。详不籍祖,详不代年活生。家学医,毕日艾·拉毛·本·德伊艾·拉毛
《全大疗医》:有作著

موللا ئەيساخان بننى موللا تاشمۇھەممەد كاشغەرىي پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر كۆچۈرگەن ئەسىرى : «كىتابۇلغەزات دەرمۇلكى چىن» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1889 — 1890)
。尔噶什喀籍祖,纪世 19 于活生。家法书,里噶什喀·德默罕穆·什塔·拉毛·本·汉萨艾·拉毛
(写抄年 1890—1889 元公,年 1307 历回)《战圣的奉》:有作著写抄

موللا باقى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1842 — 1917 . يۇرتى : كۆچا
ئەسىرى : «غەزەللەر»
。车库籍祖,年 1917—1842 于活生。家学文,克巴·拉毛
《集诗》:有作著

موللا بىلال بننى موللا يۈسۈف ئەدەبىي لەقەمى : نازىمي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1824/1823 — 1900/1899 . يۇرتى : غۇلجا
ئەسەرلىرى : 1 . «غەزەليات» (يېزىلغان ۋاقتى : 1851) 2 . «كىتابۇلغەزات دەرمۇلكى چىن (يېزىلغان ۋاقتى : 1876) 3 . «چاكموزا يۈسۈفخان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1881) 4 . «نۇزۇگۈم» (يېزىلغان ۋاقتى : 1882)
。宁伊籍祖,年 1900/1899 — 1824/1823 约于活生。家学文,米兹纳名笔,福素玉·拉毛·本·里拉毕·拉毛
(成完年 1881)《汗甫苏玉子帽长》.3 (成完年 1876)《成圣的奉》.2 (成完年 1851)《集诗》.1 :有作著
(成完年 1882)《穆古祖纳》.4

موللا توختى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ
ئەسىرى : «ئەرزىيەت» (غەزەللەر توپلىمى)
。苏克阿籍祖,纪世 19 约于活生。家学文,提合托·拉毛
《苦诉》集诗:有作著

موللا توختىنىياز بننى مۇھەممەد تۆمۈر تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
ئەسىرى : «ھېكاياتى ھۈرلىقا»
。车莎籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家译翻,尔木铁·德默罕穆·拉毛·本·孜亚尼·提合托·拉毛
《事故的喀丽尔吾》:著译

موللا سابىر بننى ئابدۇلقادىر ئەدەبىي لەقەمى : ناقىس . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1843 — 1922 . يۇرتى : قەشقەر — يېڭسار
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى ناقىس» 2 . «بەيىس ھېكمىيەگ» 3 . «مەۋجۇدۇلقۇلۇب» 4 . «نەسىھەتنامە» 5 . «گۈلزارى بىنىش» 6 . «قۇتلۇقنامە»
。沙吉英—什喀籍祖,年 1922 — 1843 约于活生。家学文,斯克纳名笔,尔迪喀都布阿·本·尔毕萨·拉毛
.6《园花的棘荆无》.5《书诫告》.4《有所之心》.3《克伯本奇阿斯伊白》.2《集诗斯克纳》.1 :有作著

《书福祝》

موللا سالىھ ئەدەبىي لەقىمى : سالىھىي . ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : 1742/ 1743 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — قارىقاش ئەسىرى : «غەزەللەر»

。玉墨田和籍祖,(? —1743/1742) 于活生。家学文,合力萨名笔,合力萨·拉毛

《集诗》:有作著

موللا سالىھ كاتىب پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر ، يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار كۆچۈرگەن ئەسىرى : «ئاسارى ئىمامىيە» (كەللە ۋە دەمنە) ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1825)

。沙吉英—什喀籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,布提喀·合力萨·拉毛

抄年 1825)《乃木笛与莱里卡》:作著写抄)

موللا سەلىم بىننى موللا ئابۇلئەلىم ئاقسۇۋى پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر ، يۇرتى : ئاقسۇ كۆچۈرگەن ئەسىرى : «زۇبدەتۇلمەسائىل مىن خۇلاسەتۇررەسائىل» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1672 / 1673)

。苏克阿籍祖,纪世 17 于活生。家法书,伊苏克阿·木力艾杜布阿·木力赛·拉毛

写抄年 1673 - 1672)《题问的出选中构结章文从》:作著写抄)

موللا سەئدۇللا ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : 1840 — 1913 . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار ئەسىرى : «دىۋانى موللا سەئدۇللا»

。沙吉英什喀籍祖,年 1913 — 1840 于活生。家学文,拉杜萨·拉毛

《集诗拉杜萨·拉毛》:有作著

موللا سۇلتان بىننى موللا قوزى پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن — قارىقاش كۆچۈرگەن ئەسىرى : «تەرجىمەئى شاھنامە» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1837 / 1838)

。玉墨田和籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家法书,孜阔·拉毛·本·坦力苏·拉毛

写抄年 1838/1837)《本译传王列语厥突》:作著写抄)

موللا سىدىق تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

تەرجىمە قىلغان ئەسىرى : «تەرجىمەئى روۋزەتۇلۇائىزىن»

。详不籍祖,详不代年活生。家译翻,克迪斯·拉毛

《园花者教说》:著译

موللا سىدىق يارىكەندىي ئەدەب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن XIX ئەسىرنىڭ باشلىرىغىچە . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : «نەسرى مىرزا مۇھەممەد ھۇسەيىن بەگ ~ نەسرى خەمسە» (ئەلىشىر نەۋائىينىڭ «خەمسە» سىنىڭ نەسرلەشتۇرۇلگەن نۇسخىسى ، ۋاقتى : 1813 - يىل)

تەرجىمە ئەسىرى : «چەھار دەرۋىش» (خىسراۋ دېھلەۋىينىڭ شۇ ناملىق ئەسىرىنىڭ ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلغان نۇسخىسى)

。车莎籍祖,初纪世 19 末纪世 18 约于活生。家译翻,家学文,地坎尔叶·克迪斯·拉毛

《克伯音赛胡·德默罕穆·扎尔米·尔斯乃》的体文散为写改《诗卷五》的依瓦纳将：有作著
（本译尔吾维的品作名同维里德·佬斯霍）《僧钵托个四》：有著译

مولا شاكىر بىننى مولا تاھىر كارۋك ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1805 — 1870 . يۇرتى : ئاقسۇ — ئۈچتۇرپان

ئەسىرى : «زەفەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1866)

。什乌苏克阿籍祖，年 1870 — 1805 约于活生。家学文，克鲁卡·尔伊塔·拉毛·本·尔克夏·拉毛

著有：《书旋凯》(成完年 1866)

مولا فازىل خامۇش ئاخۇن ياركەندى تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

تەرجىمە ئەسىرى : «شاھنامەئى تۈركى» 2 ـ توم . (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1780)

。车莎籍祖，纪世 18 于活生，家译翻，洪阿斯木哈·里孜帕拉毛

著有：《本译语厥突传王列》(成完年 1780) 卷二第

مولا فەخرىدىن ئىمام بىننى مولا مۇھەممەد يۈسۈف پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : غۇلجا

كۆچۈرگەن ئەسىرى : «ئاسارى ئىمامىيە» (كەلىمە ۋەدەمنە) ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1877)

。宁伊籍祖，纪世 19 于活生。家法书，甫苏玉·德默罕穆·拉毛·木麻伊·丁尔合法·拉毛

品作写抄：《乃木笛与莱里卡》(写抄年 1877)

مولا قۇتلۇق تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس ، يۇرتى : قەشقەر

ئەسىرى «ئارسلانخان تارىخى»

。什喀籍祖，详不代年活生。家学史历，克鲁提库·拉毛

著有：《记传汗兰斯尔阿》

مولا قۇربان ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — چىرا (گۈلاخما)

ئەسىرى : 1 . «داستانى ئىمامى جەئفەرى سادىق» (يېزىلغان ۋاقتى : 1871/1870) 2 . «مەسنەۋى ۋە مۇخەممەسلەر» (يېزىلغان ۋاقتى : 1854)

。乡玛舍拉固勒策田和籍祖，纪世 19 于活生。家学文，班尔库·拉毛

著有：1 . 长诗《集诗行五与诗行双》. 2 (成完年 1871 — 1870)《克迪沙·尔法贾·木麻依》诗长 (成完年 1854)

مولا مەھمۇد قارى بىننى مولا مۇھەممەد شەمسىددىن ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1862 — 1910 . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «دىۋانى قارى»

。田和籍祖，年 1910 — 1862 约于活生。家学文，丁斯木谢·德默罕穆·拉毛·本·日喀·德木合麦·拉毛

著有：《集诗日喀》

مولا مۇسا سايرامى ئەيسا خوجا ئوغلى تارىخشۇناس ، ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1836 — 1917 . يۇرتى : ئاقسۇ — باي (سايرام)

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرە تۇلئەۋلىيا» (يېزىلغان ۋاقتى : 1885) 2 . «دەربەيانى ئەسما بۇلكەئف» (يېزىلغان ۋاقتى : 1898) 3 . «تارىخى ئەمىنىيە (يېزىلغان ۋاقتى : 1903/ 1904) 4 . «قەسىدەئى سىددىق» (يېزىلغان ۋاقتى : 1903) 5 . «غەزەلىيات» (يېزىلغان ۋاقتى : 1907) 6 . «تارىخى ھەمىدىيە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1908) 7 . «سەلامنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1916) 8 . «دىۋانى مەسنەۋى» 9 . «تەزكىرەئى خوجا ئافاق» 10 . «فەرھاد ۋە شىرىن»

。城拜—苏克阿籍祖,年 1917—1836 于活生。家学文,家学史历,卓和·萨艾·本·米拉赛·萨穆·拉毛

年 1904—1903)《史宁安》.3 (成完年 1898)《传夫凯里布哈斯艾》.2 (成完年 1885)《传人圣》.1 :有作著

1916)《集信书》.7 (成完年 1908)《史德米伊》.6 (成完年 1907)《集诗》.5 (成完年 1903)《词颂克迪斯》.4 (成完

《琳希与德哈尔帕》.10《传卓和克帕阿》.9《集诗事叙》.8 (成完年

موللا مۇھەممەد ئابدۇلئەلىم بىننى ئاخۇن ئارزۇ مۇھەممەد ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : لۇكچۇن ~ ئىرەن قابۇرغا

ئەسىرى : «ئىسلامنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1767/ 1768)

。沁克鲁善鄯籍祖,纪世 18 于活生。家学文,德默罕穆·祖尔阿·洪阿·本·木力艾杜布阿·德默罕穆·拉毛

(世问年 1879—1878 之公,年 1180 历回)《书兰斯伊》:有作著

موللا مۇھەممەد بىننى سەئىد نىياز تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1843 — 1931 . يۇرتى : لۇكچۇن

تەرجىمە ئەسىرى : «مەلۇماتى ئافاق» (ئوبۇلھەسەن ھاراۋىينىڭ پارسچە شۇ ناملىق ئەسىرىنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى)

。沁克鲁善鄯籍祖,年 1931—1843 于活生。家译翻,孜亚尼·德伊赛·德默罕穆·拉毛

(本译语尔吾维之作著语斯波名同维拉合·山艾力布艾)《略史克帕阿》:著译

موللا مۇھەممەد بىننى ھەسەن مۇتىۋەللى ئاخۇنۇم تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ

ئەسىرى : «ئەجايىبۇلمەخلۇقات» (بۇ ئەسەرنى 1835 ـ يىلى ئاقسۇدا مىرزا ئەھمەد ۋاڭ نامىغا ئاتاپ تەرجىمە قىلغان .)

。苏克阿籍祖,纪世 19 — 18 于活生。家译翻,木诺洪阿·力外提穆·山艾·本·德默罕穆·拉毛

(出译命之王德麦哈艾·扎尔米奉苏克阿在年 1835)《物怪》:著译

موللا مۇھەممەد تۆمۇر بىننى ئۆمەر نۇر بىننى موللا توختىنىياز قۇمۇلى پۇتۇكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XX ئەسىر .

كۆچۇرگەن ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى ئەمىنىيە» (ۋاقتى : 1910) 2 . «ھېكايائى ھۇرلىقا» 3 . «دۇررۇننەجات»

毛·拉默罕穆·德默罕穆·拉毛·本·尔木铁·德默罕穆·拉毛·本·尔努·尔麦吾

译)《哈莱祖与甫苏玉》.2 (文斯波自译)《乃木笛与莱里卡—作著的克伯·木克艾·目玛伊给献》.1 :著译
(文斯波自译)《德道之人善》.3 (文斯波自

موللا مۇھەممەد سادىق كاشغەرىي ئەدەبىي لەقىمى : سادىقىي . تارىخشۇناس ، ئەخلاقشۇناس ، ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1725/1726 — 1849 . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «تەزكىرەئى ئەزىزان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1768/1769) 2 . «تەزكىرەئى خاجەگان» 3 . «تەزكىرەئى ئەسھا بۇلكەئف» 4 . «زۇبدەتۇلمەسائىل ۋە ئەقائىد» (يېزىلغان ۋاقتى : 1840 ~ 1844) . 5 . «تارىخى ئىسكەندەرىيە ۋە تاجنامەئى شاھى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1843 — 1846) 6 . «تارىخى رەشىدىي» (پارسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1840 — 1848) 7 . «ئادابۇسسالھىن» 8 . «قۇرئان تەفسىرى» 9 . «قىياپەتۇلبەشەر» 10 . «رىسالەئى كەسىبدار» 11 . «غەزەل ۋە مەسنەۋىلەر»

毛·克迪萨·德默罕穆·克迪沙·什喝籍祖。纪世19于活生。家译翻,家学文,家学理论,家学史历,克迪萨名笔,里噶1726/1725—
。尔噶什喝籍祖,年1849
《编选则规与题问》.4《传夫凯里布哈斯艾》.3《传卓和》.2 (成完年1769 — 1768)《传人贵》.1 :有作著
人好》.7 (文斯波自译年1844 — 1840)《史德失拉》.6《耀荣的王帝与史尔德坎斯》.5《成完年1844 — 1840)
《集诗》.11《册手匠工》.10《类诸谱脸》.9《释解经兰古》.8《仪礼的

موللا مۇھەممەد نىيازىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — يېڭىسار (قوناساق)

تەرجىمە ئەسىرى : «داستانى مەنسۇر» (پارسچىدىن تەرجىمە ، ۋاقتى : 1855)
。村克萨纳库沙吉英—什喝籍祖。纪世19于活生。家译翻,家学文,孜亚尼·德默罕穆·拉毛
(文斯波自译年1855)《诗长尔苏曼》:有著译

موللا مىرسالىھ كاشغەرىي پوتوكچى . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس ، يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : يازغۇچىسى تېخى مەلۇم بولمىغان «قەشقەر تارىخى» («چىنگىزنامە» نامىدا ئىلان قىلىنغان)
。尔噶什喝籍祖,详不代年活生。家法书,里噶什喝·里萨尔米·拉毛
。(版出名书的《书汗思吉成》以疆新在书此)书—《史尔噶什喝》的者作名佚写抄:作著写抄

موللا نىياز خوتەنىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1777 / 1778 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — چىرىيە
ئەسىرى : 1 . «تەزكىرەئى تۆرت ئىمام زەبىھۇللا» (نەسىردىن نەزمىيلەشتۇرۇلگەن ، ۋاقتى : 1797/1798) 2 . «ئەرزنامە» 3 . «غەزەللەر»
。勒策田和籍祖?—年1778/1777于活生。家学文,尼田和·孜亚尼·拉毛
《集诗》.3《集状诉》.2 (体文韵成写改体文散将年1798 — 1797)《传目玛伊四》.1 :有作著

موللا ھاجى تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
ئەسىرى : «تەزكىرەئى بۇغراخان» (يېزىلغان ۋاقتى : 1829/1830)
。尔噶什喝籍祖,纪世19—18于活生。家学史历,吉阿·拉毛
(成完年1830—1829)《传汗拉格布》:有作著

مولا ھەيدەر ئەدەبىي لەقەمى : مىسكىن . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن ئەسىرى : 1 . «رەۋزەتۈششۇھەدا» (داستان ، يېزىلغان ۋاقتى : 1790) 2 . «غەزەللەر» 3 . «مەلىكە كىتابى؟»

。田和籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,家学文,肯斯米名笔,尔代海·拉毛

著有作:1.《? 书之主公》.3(成完年 1790)《集诗》.2《园花的者难殉》诗长

مولا ئىبراھىم ئەدەبىي لەقەمى : تاشلان . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ — ئۈچتۇرپان ئەسىرى : «سىلسىلەتۈززەھەب»

。什乌苏克阿籍祖,纪世 19 于活生,家学文,兰什塔名笔,音拉布伊·拉毛

著有作:《条链金》

مولا ئىسمەتۈللا بىننى نېمەتۈللا ئەدەبىي لەقەمى : مۇجىزىي . تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «تەۋارىخى مۇسىقىيۇن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1854/1855)

。田和籍祖,纪世 19 于活生。家学史历,孜吉穆名笔,拉吐买尼·本·拉吐买斯伊·拉毛

著有作:《传师乐》(成完年 1855—1854)

مولا ئىلمۇددىن بىننى مولا مۇھەممەد كاشغەرىي پۇتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

كۆچۈرگەن ئەسىرى : نەۋايىنىڭ «خەمسە»سى ، (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1830 — 1831)

。尔噶什喀籍祖,纪世 19—18 于活生。家法书,里噶什喀·德默罕穆·拉毛·本·丁木利伊·拉毛

著有作:《诗卷五》的依瓦纳(写抄年 1831—1830)

مولا يۇنۇس بىننى مولا يۈسۈف ياركەندىي پۇتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن كۆچۈرگەن ئەسىرى : «مۇھەببەتنامە» (بۇ ئەسەر مولا رەھىم تەرىپىدىن ئابدۇررەھمان جامىنىڭ «يۈسۈف ۋە زۇلەيخا» دېگەن ئەسىرنىگە تەقلىد قىلىنىپ يېزىلغان . ۋاقتى : 1807)

。车莎籍祖,纪世 19—18 于活生。家法书,迪坎尔叶·甫素玉拉毛·本·斯努玉·拉毛

著有作:《书情爱》于1807 年成完(作创再《哈莱祖与福素尤》作者的米贾·满哈热杜布阿椐根

مولا يۈسۈف ياركەندىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن ئەسىرى : «تەرىقۇلئىلاج»

。车莎籍祖,纪世 18 约于活生。家学医,地坎尔叶·甫素玉·拉毛

著有作:《法方疗治》

مۇھەممەد ئەبۇ سەلاھىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XVII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى سالاھىي» 2 . «گۈل ۋە بۈلبۈل»

。尔噶什喀籍祖,纪世 18—17 于活生。家学文,依拉萨·布艾·德默罕穆

著有作:1.《集诗依拉萨》2.《灵百与儿花》

مۇھەممەد ئەلەم تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XX — XIX ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «تارىخى كاشغەر — تەزكىرەئى ھاجى پادىشاھ راشىدىن خان ۋە يەئقۇب بەگ» (يېزىلغان ۋاقتى : 1894)

。田和籍祖，纪世 20—19 于活生。家学史历，姆兰艾·德默罕穆

(成完年 1894 元公，年 1311 历回)《传克伯柏古阿与汗西热王国吉哈—史尔噶什喀》：有作著

مۇھەممەد ئەمىن بىننى خوجامقۇلى ئەدەبىي لەقىمى : ھىرقەتتي ، گۈمنام . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1634 — 1724 . يۇرتى : قەشقەر — تازغۇن

ئەسەرلىرى : 1 . «مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكام» (يېزىلغان ۋاقتى : 1670) 2 . «غەزەللەر دىۋانى»

喀籍祖，年 1724—1634 约于活生。家学文，木纳穆古。提克尔赫名笔，力库·姆卓和·本·明伊·德默罕穆

。人乡洪孜塔—什

1 .《集诗》. 2 (成完年 1670)《情爱与动劳》.

مۇھەممەد بىننى ئابدۇللا ئەدەبىي لەقىمى : خەراباتى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1638 — 1730 . يۇرتى : ئاقسۇ — چوغتال

ئەسەرلىرى : 1 . «نەسىھەتنامە» 2 . «كۆللىيات مەسنەۋى خەراباتى»

。村勒塔赫乔苏克阿籍祖，年 1730—1638 于活生。家学文，提巴拉哈名笔，拉杜布阿·本·德默罕穆

《集全诗行双维纳斯玛提巴拉哈》. 2《书戒劝》. 1 ：有作著

مۇھەممەد بىننى ئابدۇللاخان مەخدۇم تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : ئاقسۇ

تەرجىمە ئەسىرى : «ئەلىف لەيلى ۋە لەيلە — مىڭبىر كېچە» (ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە)

。苏克阿籍祖，纪世 18 于活生。家译翻，木杜合马·汗拉杜布阿·本·德默罕穆

译著：《夜一零千一》(文尔吾维成译文伯拉阿由)

مۇھەممەد بىننى رەشىد بىننى ئەلى كاشغەرىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : ؟—1083 .

ئەسەرلىرى دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن .

。尔噶什喀籍祖，年 1083—？于活生。家学医，里噶什喀·力艾·本·德西热·本·德默罕穆

。传失作著

مۇھەممەد تۆمۈر قاراقاشي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — قاراقاش

ئەسىرى : «تەزكىرەتۇررەشاد» (يېزىلغان ۋاقتى : 1893)

。玉墨—田和籍祖，纪世 19—18 于活生。家学文，西卡拉喀·尔木铁·德默罕穆

(成完年 1893)《传统正》：有作著

مۇھەممەد دۆلەت بىننى خوجەيار شەھيارىي ئەدەبىي لەقىمى : غەرىب . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى مەلۇم ئەمەس . يۇرتى : ئاقسۇ — شايار

ئەسىرى : «ئىشتىياقنامە»

。雅沙—苏克阿籍祖，详不代年活生。家学文，甫里艾名笔，里雅沙·尔亚卓和·本·提来多·德默罕穆

《望愿的烈强》：有作著

مؤهەممەد رەسۇل ئەدەبىي لەقىمى : شەۋقىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1853 — ؟ . يۇرتى : خوتەن — گۇما
ئەسىرى : «دىۋانى شەۋقىي»
。山皮—田和籍祖，? —年 1853 于活生。家学文，克吾谢名笔，力苏如·德默罕穆
《集诗克吾谢》：有作著

مؤهەممەد رەھىم ئەدەبىي لەقىمى : مىسكىن . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى تېخى مەلۇم ئەمەس .
تەرجىمە ئەسىرى : «مەئارىجۇننەبۇۋۋە»
。详不籍祖，详不代年活生。家译翻，肯斯米名笔，木依热·德默罕穆
《记天登人圣》：有著译

مؤهەممەد رەھىم بىننى شاھ بوۋا تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : ؟—1856 . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «مەنبەئى قۇۋۋىيە» (ئۇيغۇرچە)
。田和籍祖，年 1856—? 于活生。家学医，瓦布·赫夏·本·木依热·德默罕穆
（文尔吾维）《源来的量能》：有作著

مؤهەممەد سادىق بىننى مؤهەممەد سالىھ كاشغەرىي پوتوكچى . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
كۆچۈرگەن ئەسىرى : «نەۋايى تەرمە دىۋانى»
。尔噶什喀籍祖，纪世 19—18 于活生。家法书，里噶什喀·合力萨·德默罕穆·本·克迪沙·德默罕穆
《编摘集诗依瓦纳》：有作著写抄

مؤهەممەد سادىق يېڭسارىي تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر — يېڭسار
تەرجىمە ئەسىرى : «تەرجىمەئى مەجۇئەتولمۇھەققەقىن» (تەرجىمە قىلىنغان ۋاقتى : 1696/1697)
。沙吉英籍祖，纪世 17 于活生。家译翻，里沙吉英·克迪沙·德默罕穆
（年 1697—1696 间时译翻）《者理真求探》：有著译

مؤهەممەد سالىھ ياركەندىي ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
ئەسىرى : «ئەشئارى دەرنەئت ھەزرەتى خان خوجام پادىشاھ»
。车莎籍祖，纪世 19 于活生。家学文，地坎尔叶·合力萨·德默罕穆
《王国卓和汗的贵尊颂赞》：有作著

مؤهەممەد سائىم بىننى سوفى ئاللا يارى ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر
ئەسىرى : «بەھرۇلئەنساب»
。尔噶什喀籍祖，纪世 19 于活生。家学文，里亚拉安·皮苏·本·木依萨·德默罕穆
《海之系谱》：有作著

مؤهەممەد سىدىق ئەدەبىي لەقىمى : زەلىلىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1676/1680—1743/1745
يۇرتى : يەركەن
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى زەلىلىي» 2 . «سەپەرنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1718/1719) 3 . «تەزكىرەئى خوجا

مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۇار» (يېزىلغان ۋاقتى : 1742/1743—1744/1745) 4. «تەزكىرەئى چېھلتەن»
。车莎籍祖,年 1745/1743—1680/1676 约于活生。家学文,里黎翟名笔,克迪斯·德默罕穆
《传甫日谢·德默罕穆卓和的名著》.3 (成完年 1719—1718)《书游周》.2《集诗里黎翟》.1 :有作著
(年 1745/1744—1743/1742)

مۇھەممەد سىدىق ئەدەبىي لەقىمى : رەشىدىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1710 — ؟ . يۇرتى : خوتەن
ئەسەرلىرى : 1 . «سىدىق نامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1786/1787) 2 . «تەزكىرەتۇلئەۋلىيا»
。田和籍祖,? —1710 于活生。家译翻,家学文,迪西热名笔,克迪斯·德默罕穆
著有作:1.《书克迪斯》(成完年 1787—1786).2《传人圣》

مۇھەممەد نىياز بىننى ئابدۇلغەفۇربەگ ئەدەبىي لەقىمى : نىيازىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى :
؟— 1853/1854 . يۇرتى : يەركەن
ئەسەرلىرى : 1 . «ئەمىر ئەبامۇسلىم» (پارسچىدىن نەزمىي تەرجىمە ، ۋاقتى : 1791/1792) 2 . «تارىخى رەشىدىي»
(پارسچىدىن تەرجىمە) 3 . «قىسەسۇلغەرايىب» 4 . «مۇناقىبۇتتاھىرىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 5 . «رەبـ
ئۇلمەساكىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن) 6 . «ئەربەئىن» (دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)
籍祖,年 1854/1853—? 于活生。家译翻,家学文,孜亚尼名笔,克别·尔甫吾杜布阿·本·孜亚尼·德默罕穆
。车莎
(文斯波自译)《史德失拉》.2 文斯波自译体文韵用年 1792—1791《林斯穆·布艾·尔米艾》.1 :有作著
(传失)《十四第》.6 (传失)《天春的人穷》.5 (传失)《干才的人洁请》.4《录闻奇》.3

مۇھەممەد ئىۋەز بىننى مەۋلانا سەددىددىن قاراقاشىي تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى :
خوتەن — قارىقاش
ئەسەرلىرى : 1 . «مەخدۇمى ئەئزەم» 2 . «مەجمۇئەتۇلئەھكام» (بۇ ئەسەر خوتەنلىك چورۇق خوجا ناملىق
پۇتۇكچى تەرىپىدىن مىلادىيە 1819/1820 ـ يىلى كۆچۈرۈلگەن)
。玉墨—田和籍祖,纪世 18 于活生,家学史历,西卡拉喀·丁日德赛·约兰毛·本·孜瓦伊·德默罕穆
和·克茹楚家法书田和由年 1820—1819 元公,年 1241 历回)《集决裁》.2《传姆赞艾·姆杜合麦》.1 :有作著
(写抄卓

مۇھەممەد ئىبراھىم ئەدەبىي لەقىمى : گەدا . تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن
تەرجىمە ئەسىرى : «تەزكىرەئى بۇغراخان» (پارسچىدىن تەرجىمە ، ۋاقتى : 1769/1770)
。车莎籍祖,纪世 18 于活生。家译翻,达戈名笔,英拉布伊·德默罕穆
译有著:《传汗拉格布》(文斯波自译年 1770—1769)

مىرخالىددىن بىننى مەۋلانا قازى شاھ كىچىك يارىكەندىي تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : XVII ئەسىر . يۇرتى :
يەركەن
ئەسىرى : «ھىدايەتنامە» (ئافاق خوجا تەزكىرىسى ، پارسچە)
莎籍祖,纪世 18 于活生。家学史历,地坎尔叶·克奇柯·赫夏·孜喀·纳拉毛·本·布提卡·丁力哈·尔米
。车
著有作:《路正引指》(写文斯波用传卓和克帕阿)

مىرزا مۇھەممەد ھەيدەر كورەگان بىننى مىرزامۇھەممەد ھۇسەيىن ئەدەبىي لەقىمى : ئاياز . ئەدىب ، تارىخشۇناس . ياشىغان دەۋرى : 1499 — 1551 . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى رەشىدىي» (پارسچە ، يېزىلغان ۋاقتى : 1542/1541) . 2 . «جەھاننامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1533/1532) . 3 . «مەھمۇدنامە»

生。家学文。家学史历,兹亚阿名笔,音赛胡·德默罕穆·扎尔米·本·干列古·儿达海·德默罕穆·扎尔米

。车莎籍祖,年 1551—1499 于活

提木合麦》.3(成完年 1533—1532)《记事世》.2(成完文斯波用年 1542—1541)《史德失拉》.1 :有作著

《书

مىرفازىل بىننى موللا كىچىك ئەدەبىي لەقىمى : ساقىي . ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : 1653 — ؟ . يۇرتى : يەركەن

ئەسەرلىرى : 1 . «تارىخى خاۋەندىشاھ» (پارسچە «رەۋزەتۇسسەفا»نىڭ تەرجىمىسى) 2 . «لەيلا ۋە مەجنۇن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1706/1705)

。车莎籍祖。? —1653 于活生。家译翻,家学文,克萨名笔,克奇柯拉毛·本·里孜法尔米

(成完年 1706—1705)《侬吉麦与丽莱》.2(本译的法萨吐则吾热文斯波)《史赫夏·达完哈》.1 :有作著

مىرھەسەن ئەدەبىي لەقىمى : سەدايى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1757/1758 — ؟ يۇرتى :قەشقەر — بۇلاقبېشى

ئەسىرى : «دىۋانى سەدايى» (يېزىلغان ۋاقتى : 1806/1807)

。尔噶什喀籍祖,? —1758/1757 于活生。家学文,伊达萨名笔,山艾·尔米

著作有:《集诗伊达萨》(1806—1807 成完年)

ناسىرىددىن بىننى بۇرھانىددىن ئەدەبىي لەقىمى : رابغۇزى . ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى : رەبات ئوغۇز

ئەسىرى : «قىسەسۇلئەنبىيا»

。兹胡特巴拉贯籍,纪世 14—13 于活生。家学文,兹胡·勃拉名笔,丁尼罕尔布·本·丁日斯纳

著作有:《传知先》

نەۋبەتىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1690 — 1750 . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «دىۋانى نەۋبەتىي»

。田和籍祖,年 1750—1690 约于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提比诺

著作有:《集诗提比诺》

نۇرۇز ئاخۇن ئەدەبىي لەقىمى : زىيائى . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «ۋامۇق ۋە ئۇزرا» 2 . «مەسئۇد ۋە دىلارا» 3 . «چەھار دەرۋىش» (ئابدۇرەھىم نىزارىي بىلەن بىرلىكتە يېزىلغان) 4 . «مۇھىزىنۇلۋائىزىن» (يېزىلغان ۋاقتى : 1843) 5 . «مۇشۇك ۋە چاشقان» 6 . «ھەفت داستان»

。尔噶什喀籍祖,纪世 19—18 于活生。家学文,伊亚孜名笔,洪阿·孜鲁努

合里扎尼·木伊热杜布阿与)《僧钵托个四》.3《拉阿里迪与德吾斯麦》.2《拉兹吾与克穆瓦》.1 :有作著

《诗长部七》.6《鼠与猫》.5(世问年 1843)《伤忧的者诚训》.4(著

هاجى زەينۇلئەتتار تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XIV — XIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «ئىختىياراتى بەدىئىي»
。田和籍祖,纪世 14—13 于活生。家学医,尔塔艾力努再·吉阿
《择选的术艺》:有作著

هاجى يۈسۈف بىننى موللا ئوشۇر بىننى قۇربان سوفى بىننى سەفەر باي ~ دەۋلەت سوفى . ئەدەبىي لەقىمى : مۇغەننىي . تارىخشۇناس ، ئەدىب ، پۈتۈكچى . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1836 — 1914 . يۇرتى : قەشقەر — تاشمىلىق
ئەسەرلىرى : 1 . «جامىئۇلھېكايات» (مۇشۇ ناملىق ئەسەرنىڭ ئۇچىنچى ۋاريانتى ، يېزىلغان ۋاقتى : 1906/ 1907) 2 . «جامىئۇتتەۋارىخ» (يېزىلغان ۋاقتى : 1908) كۆچۈرگەن ئەسىرى : «تارىخى رەشىدىي تۈركىي» (كۆچۈرۈلگەن ۋاقتى : 1904)
,尼格穆名笔,(皮苏·提来多名又)依巴尔排赛·本·皮苏·班尔库·本·尔舒吾拉毛·本·甫苏玉·吉阿
。克里米什塔—什喀籍祖,年 1914—1836 约于活生。家法书,家学文,家学史历
抄年 1904)《史德失拉语厥突》.2(成完年 1907—1906,体变种三第的品作名同是)《萃荟事故》.1:有作著
(写 3.《集史》(成完年 1908)

ھەيرەتىي (ئىسىم ، فامىلىسى مەلۇم ئەمەس) . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى مەلۇم ئەمەس .
ئەسەرلىرى : 1 . «ئەزا تارتماقنىڭ بەيانى» 2 . «دىۋانى ھەيرەتىي»
。详不籍祖,纪世 18 于活生。家学文,详不名姓,(名笔)提热艾
《集诗提热艾》.2《哀悲论》.1:有作著

ئوسمان بەگ ۋە مۇراتبەگ (ئاكا ـ ئۈكىلار) . تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «تەجرىباتى تېببىيە»
。田和籍祖,纪世 18 于活生。家学医,弟兄克伯德拉穆和克伯曼斯奥
《验经床临》:有作著

ئوشۇر ئاخۇن بىننى ئىسمائىل بىننى مۇھەممەد ئەدەبىي لەقىمى : غەرىبىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر ، يۇرتى : خوتەن
ئەسىرى : «ئەمىرى ئالىي» (يېزىلغان ۋاقتى 1863/ 1864)
'。田和籍祖,纪世 19—18 于活生。家学文,毕里艾名笔,德默罕穆·本·力伊马斯伊·本·洪阿尔舒吾
成完年 1864—1863)《尔米艾的贵高》:有作著

ئۇبەيدۇللا ئەدەبىي لەقىمى : لۇتفىي . ئەدىب . ياشىغان دەۋرى : 1366 — 1465 . يۇرتى مەلۇم ئەمەس . ھىراتتا ۋاپات بولغان .
ئەسەرلىرى : 1 . «دىۋانى لۇتفىي» 2 . «گۈل ۋە نەۋرۇز» (داستان ، يېزىلغان ۋاقتى : 1411) 3 . «زۇفەرنامە» (تەرجىمە ئەسەر ، دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلمىگەن)
。详不籍祖,特拉赫于卒,年 1465—1366 于活生。家学文,菲提鲁名笔,拉都预吾
(传失已,著译)《书旋凯》.3(成完年 1411,诗长事叙)《兹鲁诺与丽古》.2《集诗菲提鲁》.1:有作著

ئۇمەرباقى ياركەندىي ئەدىب ، تەرجىمان . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1730 — ؟ . يۇرتى : يەركەن
تەرجىمە ئەسەرلىرى : 1 . «فەرھاد ۋە شېرىن» 2 . «لەيلا ۋە مەجنۇن» (نەۋائىينىڭ شۇ ناملىق داستانلىرىنىڭ

نەسرىيلەشتۈرۈلگەن نۇسخىسى . ۋاقتى : 1792)

。车莎籍祖，? —1730 于活生。家译翻。家学文，地坎尔叶·克巴·尔买吾

(体文散成写改品作名同的依瓦纳将年 1792)《侬吉麦与拉莱》.2《琳希与德哈尔帕》.1 :有作著

ئىبراھىم ئەدەبىي لەقىمى : مەشھۇرىي . ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XIX — XVIII ئەسىر . يۇرتى : يەركەن

ئەسىرى : «دىۋانى مەشھۇرىي»

。车莎籍祖，纪世 19—18 于活生。家学文，里胡希麦名笔，英拉布伊

《集诗里胡希麦》:有作著

ئىبراھىم بىننى يۈسۈف خوتەنىي ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XVIII — XVII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن

ئەسىرى : «مەنتىقۇتتەير تۈركىي» (41 باب ، 1138 مىسرا ، مەسنەۋى)

。田和籍祖，纪世 18—17 于活生。家学文，尼田和·甫苏玉·本·英拉布伊

(律韵诗行双维纳斯为，行 1138 章 41 共)《语鸟文厥突》:有作著

ئىسمائىل ئەدەبىي لەقىمى : مەھزۇن . ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XVIII ئەسىر . يۇرتى : خوتەن — ئىلچى

ئەسىرى : «دىۋانى مەھزۇن»

。其里依—田和籍祖，纪世 18 于活生。家学文，宗赫麦名笔，力伊马斯伊

《集诗宗赫麦》:有作著

ئىسمائىل بەگ ئەدەبىي لەقىمى : بىنىشان . ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : XIX ئەسىر . يۇرتى : مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : 1 . «پەندنامە» (يېزىلغان ۋاقتى : 1842) 2 . «دىۋانى بىنىشان»

。详不籍祖，纪世 19 于活生。家学文，香尼毕名笔，克伯·力伊马斯伊

《集诗香尼毕》.2 (成完年 1842，诗长)《书诫劝》.1 :有作著

ئىمادۇددىن كاشغەرىي تېۋىپ . ياشىغان دەۋرى : X ئەسىر . يۇرتى : قەشقەر

ئەسەرلىرى : 1 . «شەرھى قانۇن» (ئىبن سىنانىڭ «ئەلقانۇن» دېگەن ئەسىرىگە يېزىلغان شەرھ) 2 . «رىسالەئى چۆپچىن»

。尔噶什喀籍祖，纪世 10 于活生。家学医，里噶什喀·丁杜马伊

《荟茯论》.2 作著的拿西·本伊对)《释活典医》.1 :有作著

ئىمىن ئەدەب . ياشىغان دەۋرى ۋە يۇرتى مەلۇم ئەمەس .

ئەسىرى : «قىسسەئى بوغراخان» (نەزمىي ئەسەر)

。详不籍祖，详不代年活生。家学文，明伊

(体文韵)《传汗拉格布》:有作著

يۈسۈف خاس ھاجىپ مۇتەپەككۇر ، ئەدەب . ياشىغان دەۋرى : تەخمىنەن 1019 — 1085 . يۇرتى : بالاساغۇن — قەشقەر

ئەسىرى : «قۇتادغۇبىلىك» (يېزىلغان ۋاقتى : 1069)

。尔噶什喀—滚沙拉巴籍祖，年 1085—1019 约于活生。家学文，家想思，甫吉哈·斯哈·甫素玉

(年 1069)《慧智乐福》:有作著

نىسپىي ئاتوم ماسسىسى جەدۋىلى

(年1997)表量子原际国

(ئېلېمېنت بەلگىلىرى لاتىنچە ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى)

(列排序顺母字丁拉按号符素元)

素元 ئېلېمېنت				素元 ئېلېمېنت			
بەلگىسى 符	名称 نامى 简		量子原 نىسپىي ئاتوم ماسسىسى	بەلگىسى 符	名称 نامى 简		量子原 نىسپىي ئاتوم ماسسىسى
Ac	锕	ئاكتىنىي	227.0278	Mo	钼	مولىبدېن	95.94(1)
Ag	银	كۈمۈش	107.8682(2)	N	氮	ئازوت	14.00674(7)
Al	铝	ئالىيۇمىن	26.981539(5)	Na	钠	ناترىي	22.989786(6)
Am	镅	ئامېرىتسىي	[243]	Nb	铌	نىئوبىي	92.90638(2)
Ar	氩	ئارگون	39.948(1)	Nd	钕	نىئودىم	144.24(3)
As	砷	ئارسېن	74.92159(2)	Ne	氖	نېئون	20.1797(6)
At	砹	ئاستاتىن	[210]	Ni	镍	نىكېل	58.6934(2)
Au	金	ئالتۇن	196.96654(3)	No	锘	نوبېلىي	[259]
B	硼	بور	10.811	Np	镎	نېپتۇنىي	237.0482
Ba	钡	بارىي	137.327(7)	O	氧	ئوكسىگېن	15.9994(3)
Be	铍	بېرىللىي	9.012182(3)	Os	锇	ئوسمىي	190.23(3)
Bi	铋	بىسمۇت	208.98037(3)	P	磷	فوسفور	30.973762(4)
Bk	锫	بېركېلىي	[247]	Pa	镤	پروتاكتىنىي	231.03588(2)
Br	溴	بروم	79.904(1)	Pb	铅	قوغۇشۇن	207.2(1)
C	碳	كاربون	12.011(1)	Pd	钯	پاللادىي	10642(1)
Ca	钙	كالتسىي	40.078(4)	Pm	钷	پرومېتىي	[147]
Cd	镉	كادمىي	112.411(8)	Po	钋	پولونىي	[209]
Ce	铈	سېرىي	140.115(4)	Pr	镨	پرازېئودىم	140.90765(3)
Cf	锎	كالىفورنىي	[251]	Pt	铂	پلاتىنا	195.08(1*)
Cl	氯	خلور	35.4527(9)	Pu	钚	پلۇتونىي	[244]
Cm	锔	كىيۈرىي	[247]	Ra	镭	رادىي	226.0254
Co	钴	كوبالت	58.93320(1)	Rb	铷	رۇبىدىي	85.4678(3)
Cr	铬	خروم	51.9961(6)	Re	铼	رېنىي	186.207
Cs	铯	سېزىي	132.905443(5)	Rh	铑	رودىي	102.90550(3)
Cu	铜	مىس	63.546(3)	Rn	氡	رادون	[222]
Dy	镝	دىسپروزىي	162.50(3)	Ru	钌	رۇتېنىي	101.07(2)
Er	铒	ئېربىي	167.26(3)	S	硫	گۈڭگۇرت	32.066(6)
Es	锿	ئېينىشتېينىي	[252]	Sb	锑	ستىبىي	121.760(1)
Eu	铕	يېۋروپىي	151.965(9)	Sc	钪	سىكاندىي	44.955910(9)
F	氟	فتور	18.9984032(9)	Se	硒	سېلېن	78.96
Fe	铁	تۆمۈر	55.847(2)	Si	硅	سىلىتسىي	28.0855(3)
Fm	镄	فېرمىي	[257]	Sm	钐	ساماربي	15036(3)
Fr	钫	فرانسىي	[223]	Sn	锡	قەلەي	118.710(7)
Ga	镓	گاللىي	69.723(1)	Sr	锶	سترونتسىي	87.62(1)
Gd	钆	گادولىنىي	157.25(3)	Ta	钽	تانتال	180.9479(1)
Ge	锗	گېرمانىي	72.61(2)	Tb	铽	تېربىي	158.92534(3)
H	氢	ھىدروگېن	1.00794(7)	Tc	锝	تېخنېتسىي	[99]
He	氦	گېلىي	4.002602(2)	Te	碲	تېللۇر	127.60(3)
Hf	铪	گافنىي	178.49(2)	Th	钍	توريي	232.0381(1)
Hg	汞	سىماب	200.59	Ti	钛	تىتان	47.867(1)
Ho	钬	گولمىي	164.93032(3)	Tl	铊	تاللىي	204.3833(2)
I	碘	يود	126.90447(3)	Tm	铥	تولىي	168.93421(3)
In	铟	ئىندىي	114.819	U	铀	ئۇران	238.0289(1)
Ir	铱	ئىرىدىي	192.217(3)	V	钒	ۋانادىي	50.9415(1)

ئېلېمېنت 素元			نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 量子原	ئېلېمېنت 素元		نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 量子原
بەلگىسى 符	نامى 称简			بەلگىسى 符	نامى 称简	
K	كالىي	钾	39.0983(1)	W	ۋولفرام	钨	183.84(3)
Kr	كرىپتون	氪	83.80(1)	Xe	كسېنون	氙	131.29(2)
La	لانتان	镧	138.9055(2)	Y	ئىتترىي	钇	88.90585(2)
Li	لىتىي	锂	6.941(2)	Yb	ئىتتىربىي	镱	173.04(3)
Lu	لىيوتېتسىي	镥	174.967(7)	Zn	سىنك	锌	65.39(2)
Lr	لاۋرېنتسىي	铹	[260]	Zr	سىركونىي	锆	91.224(2)
Md	مېندېلېۋىي	钔	[258]				
Mg	ماگنىي	镁	24.3050(6)				
Mn	مانگان	锰	54.93805(1)				

ئەسكەرتىش :

说明:

1 . نىسپىي ئاتوم ماسسىسى 1995 ـ يىلىدىكى خەلقئارا ئاتوم ئېغىرلىقى جەدۋىلىدىن ئېلىنغان بولۇپ ، $C^{12}=12$ ئۆلچەم قىلىنغان .

。准标为 $C^{12}=12$ 以，入收表量质子原际国的年 1995 据量子原际国

2 . ئاتوم ئېغىرلىقى تىرناق ئىچىگە ئېلىنغانلىرى رادىئوئاكتىپ ئېلېمېنتلارنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى ئەڭ ئۇزۇن بولغان ئىزوتوپلىرىنىڭ ماسسا سانىنى كۆرسىتىدۇ .

。数量质的素位同的长最期衰半素元性射放指据数的中号括入纳量质子原

3 . ئاتوم ئېغىرلىقىنىڭ ئاخىرقى سانىنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى ئارقىسىدىكى تىرناق ئىچىگە ئەسكەرتىلدى .

。明注内号括的后其在均度确精的数位一后最量质子原

4 . « * » بەلگىسى بىلەن ئىپادىلەنگەن سانلىق ئاساسلارنى قايتا تەكشۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ .

。查复需尚据数的注标《 * 》号符以

پايدىلانغان ماتېرىياللار

料资考参

1 . ئا .م . شېرباك : «ئۇغۇزنامە ۋە مۇھەببەتنامە» ، «شەرق ئەدەبىياتى» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1959

M • A • 谢 克巴尔汗：《情爱与说传汗可斯古乌》，《情爱与说传汗可斯古乌》，科斯莫，社版出，1959

2 . ئا .ۋون . گابايىن : «ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ تۇرمۇشى» (خەنزۇچە) ، تۇرپان شەھەرلىك تەزكىرە تەھرىر بۆلۈمى نەشرگە تەييارلىغان ، 1998

班佳冯：《活生的国王鹘回昌高》，（文汉）《活生的国王鹘回昌高》，版出室辑编志方地市番鲁吐，1989

3 . ئابلىز مۇھەممەت سايرامى ، ئابدۇرازاق توختى : «يۇەن سۇلالىسى دەۋرىدە ئۆتكەن مەشھۇر ئۇيغۇر شەخسلەر» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1991

提合托 • 克扎热都布阿，德穆罕穆 • 孜力布阿：《志简物人族尔吾维名著朝元》，社版出民人疆新，1991

4 . ئە . ر . تېنىشۇ : «ئۇيغۇر تىلى دىئالېكتلىرى لۇغىتى» ، «پەن» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1990

R • Є • 捷 夫谢尼：《典词言方语尔吾维》，科斯莫，社版出《学科》，1990

5 . ئەلىشىر نەۋايى : «مۇھاكىمەتۇللۇغەتەين» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1988

阿 • 尔希里 • 依沃纳：《辩之言语种两》，京北，社版出族民，1988

6 . ئەلىشىر نەۋايى : «مىزانئۆلئەۋزان» ، ئەنقەرە ، 1993

阿 • 尔希里 • 依沃纳：《准标的律韵》，拉卡安，1993

7 . ئەمىر نەجىپ : «ئۇيغۇرچە ـ رۇسچە لۇغەت» ، «سوۋېت ئىتنىسكلوپېدىيىسى» نەشرىياتى ، موسكۋا ، 1968

艾 • 尔米 • 甫吉纳：《典词语俄语尔吾维》，科斯莫，社版出《书全科百联苏》，1968

8 . ئەھمەت جەپەر ئوغلى : «قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى سۆزلۈكى» ، ئىستانبۇل ، 1968

提买合艾 • 尔拍加：《典词语尔吾维代古》，尔布坦斯伊，1968

9 . ئەھمەد يۈكنەكي : «ئەتەبەتۈلھەقايىق» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1980

艾 • 提麦合 • 克纳格尤：《门人的理真》，京北，社版出族民，1980

10 . «بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەت» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، بېيجىڭ ، 1957

《件文清体五》，京北，社版出族民，1957

11 . بەن گۇ : «خەننامە» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1993

班固：《书汉》，社版出民人疆新，1993

12 . «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سانلىرى

字数的关有志杂《（泉源）克拉布》与

13 . تۇردى مۇھەممەد ئاخۇن : «ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى قوللانمىسى» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 1977

提买买 • 地尔吐：《册手医民尔吾维》，社版出民人疆新，1977

14 . «تۇركچە سۆزلۈك» （Ⅰ、Ⅱ 卷），ئەنقەرە ، 1998

《典词语其耳土》（卷Ⅰ、Ⅱ），拉卡安，1998

15 . «تىل ۋە تەرجىمە» ژۇرنىلىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سانلىرى

字数的关有志杂《译翻与言语》与

16 . «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى سەھىيە مىنىستىرلىقىنىڭ دورا ئۆلچىمى» ، شىنجاڭ پەن ـ تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى ، 1998 ، (W)

《准标品药部生卫国和共民人华中》(册分药尔吾维)科技卫生出版社,新疆,1998

17. چېن شىمىك، لياۋزېيۇ: «ئەمەلىي قوللىنىلىدىغان ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە لۇغەت»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 1995

《典词语汉语尔吾维用实》:余泽廖,明世陈,新疆大学出版社,1995

18. «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە قېلىپلاشتۇرۇلغان يېڭى سۆز - ئاتالغۇلار لۇغىتى»، شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى، 2004

《典词语术词新化范规维汉》,新疆少年青出版社,2004

19. «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1989

《典词维汉》,新疆民人出版社,1989

20. «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە تارىخ ئاتالغۇلىرى سېلىشتۇرمىسى»، شىنجاڭ پەن - تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى (W)، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2003

《照对词名史历维汉》,新疆大学出版社(W),新疆科技卫生出版社,2003

21. «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە قىسقىچە پەن - تېخنىكا لۇغىتى»، جۇڭگو پەننى ئومۇملاشتۇرۇش نەشرىياتى شىنجاڭ ئۇيغۇر - قازاق شۆبىسى، 1990

《典词技科明简维汉》,新疆社版出普科国中,版出社分哈,1990

22. «خەنزۇچە - ئىنگلىزچە - ئۇيغۇرچە پەن - تېخنىكا چوڭ لۇغىتى»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2002

《典词大技科维英汉》,新疆大学出版社,2002

23. ر.ھوشۇرۇف: «ئۇيغۇر تاماللىرى»، ئالما - ئاتا، 1985

R·吾洛书吾:《食膳尔吾维》,图木拉阿,1985

24. «رۇسچە - خەنزۇچە لۇغەت»، سودا نەشرىياتى، بېيجىڭ، 2001

《典词汉俄大》,京北,馆书印务商,2001

25. س.ي. مالوف: «ئۇيغۇر تىلىنىڭ قومۇل شېۋىسى»، «پەن» نەشرىياتى، موسكۋا - لېنىنگراد، 1954

E·S·夫洛马:《言方密哈语尔吾维》,《学科》社版出,科斯莫 — 列格宁勒,1954

26. شەيخ سۇلايمان بۇخارى: «لۇغەت چاغاتاي ۋە تۈركىي ئوسمانى»، ئىستانبۇل، ھىجرىيە 1298

1298 历回,尔布坦斯伊:力哈布·曼来苏《典词照对语其耳土语台合察》

27. «شىنجاڭ جۇڭيى ئۇسۇملۇك دورىلىرى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1973

《药草中疆新》,新疆民人出版社,1973

28. ش. باراتوف: «ئۇيغۇر تىلىنىڭ كەسپىي لېكسىكىسى»، قازاقستان س.س.ر، «پەن» نەشرىياتى، ئالمۇتا، 1975

谢·夫托拉把:《论词业行语尔吾维》,PCCC 坦斯克萨哈,图木拉阿,社版出《学科》,1975

29. غۇلام غوپۇرى: «ئۇيغۇر شېۋىلىرى سۆزلۈكى»، مىللەتلەر نەشرىياتى، بېيجىڭ، 1986

吾·木拉吾·尔甫吾:《典词言方语尔吾维明简》,京北,社版出族民,1986

30. «پارسچە - خەنزۇچە لۇغەت»، سودا نەشرىياتى، بېيجىڭ، 1981

《典词语汉语斯波》,京北,馆书印务商,1981

31. فەن يې·سمابياۋ: «كېيىنكى خەننامە»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1996

范·司马彪:《书汉后》,新疆民人出版社,1996

32. «قەدىمكى تۈركىي تىل لۇغىتى»، «پەن» نەشرىياتى، لېنىنگراد، 1969

《典辞语厥突代古》,勒格宁列,社版出《学科》,1969

33. كېننىت كازنېر: «دۇنيادىكى تىللار» (ئۇيغۇرچە)، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 2000

克·纳兹卡：《言语的界世》（文尔吾维），新疆人民出版社，2000

34. گۇننار ياررىك：«ئۇيغۇرچە ـ ئىنگلىزچە دىئالېكت لۇغىتى»，لوند，1964

G·森雅：《典词言方英维》，德隆，1964

35. ل.ز.بۇداكوف：«تۈرك ـ تاتار تىللىرىنىڭ سېلىشتۇرما لۇغىتى»，سانكت پېتېربۇرگ，1869

Z·L·夫克达布：《典辞照对言方鞮鞻其耳土》，堡得彼圣，1869

36. قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى «مايترى سىمىت»，شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，1988

回鹘弥勒文记见会，新疆人民出版社，1988

37. مەھمۇد كاشغەرى：«تۈركىي تىللار دىۋانى»（Ⅰ、Ⅱ、Ⅲ توم），شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，1980 ـ 1984

《典词大语厥突》：里噶什喀·德穆赫麻，新疆人民出版社，1980 — 1984（卷Ⅰ、Ⅱ、Ⅲ）

38. مىرسۇلتان ئوسمانوف：«ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ لوپنور دىئالېكتى»（خەنزۇچە），شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى，1999

《言方泊布罗语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌·坦里苏尔米，新疆大学出版社，1999（文汉）

39. مىرسۇلتان ئوسمانوف：«ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ خوتەن دىئالېكتى»，شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，2004

《言方田和语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌·坦里苏尔米，新疆人民出版社，2004

40. مىرسۇلتان ئوسمانوف：«ئۇيغۇر تىلى دىئالېكتلىرى»，شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى，1989

《言方语尔吾维代现》：夫诺曼斯乌·坦里苏尔米，新疆少年青出版社，1989

42. «نەۋايى ئەسەرلىرى لۇغىتى»（4 تومлۇق），ئۆزبېكىستان س.س.ر.«پەن» نەشرىياتى，تاشكەنت，1983

《典词解详作著依沃纳》（Ⅰ、Ⅱ、Ⅲ、Ⅳ卷），干什塔，PCCC 坦斯克别兹乌，社版出《学科》，1983

43. «ھازىرقى زامان خەنزۇ تىلى لۇغىتى»，سودا نەشرىياتى，بېيجىڭ，1992

《典词语汉代现》，京北，馆书印务商，1992

44. ۋ.ۋ.رادلوف：«تۈركىي تىل دىئالېكتلىرى لۇغىتى»（رۇسچە），سانكت پېتېربۇرگ，1893

V·V·拉德德：《典辞言方厥突验实》（文俄），堡得彼圣，1893

45. «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئىملا ۋە تەلەپپۇز لۇغىتى»，شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，1997

《典词音正字正言语学文尔吾维代现》，新疆人民出版社，1997

46. «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ قومۇل شېۋىسى»，شىنجاڭ پەن ـ تېخنىكا نەشرىياتى，1997

《语土密哈语尔吾维代现》，新疆科技卫生出版社，1997

47. «ئوكيانۇس»，«CEM» نەشرىياتى，ئىستانبۇل，1983

《海词语其耳土》，《CEM》出版社，伊斯坦布尔，1983

48. «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى»（قىسقارتىلمىسى），شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，1999

《典词解详语尔吾维》（本编缩），新疆人民出版社，1999

49. «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى»（6 تومлۇق，كوللكتىپ نەشرگە تەييارلىغان），مىللەتلەر نەشرىياتى，بېيجىڭ，1990 ـ 1998

《典词解详语尔吾维》（卷1、2、3、4、5、6），京北，民族出版社，1990 — 1998

50. «ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى»，جۇڭگو قامۇس نەشرىياتى，بېيجىڭ，1997

《姆卡木二十尔吾维》，京北，中国大百科全书出版社，1997

51. «ئۇيغۇر مىللىي تېبابىتىدە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان دورىلار»，شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى，1980

《材药用常医尔吾维》，新疆人民出版社，1980

52. لياۋزېيۇ，ماجۇنمىن：«ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە لۇغەت»，شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，2000

2000，社版出民人疆新，《典词汉维》：民俊马，余泽廖

53．«ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە لۇغەت»，شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى，1982

1982，社版出民人疆新，《典词汉维》

54．«ئۇيغۇرچە ـ رۇسچە لۇغەت»，قازاقستان پەنلەر ئاكادېمىيىسى نەشرىياتى，ئالمۇتا，1961

1961，图木拉阿，社版出院学科坦斯克萨哈，《典词俄维》

55．ئابلىز ئەمەت：«ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ئىزاھلىق لۇغىتى»，قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى，001

2001，社版出文尔吾维什喀，《典词解详语谚尔吾维》：提买艾·孜利布阿

56．«ئۆزبەك تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى»，«رۇس تىلى» نەشرىياتى，موسكۋا，1981

1981，科斯莫，社版出《语俄》，《典词解详语克别兹乌》

57．خۇجىنخۇا，خۇالڭ رۇنخۇا：«ئىدىقۇت مەھكىمىسى سۆزلۈكى»，مىللەتلەر نەشرىياتى，بېيجىڭ，1984

1984，京北，社版出族民，《字杂馆昌高》：华润黄，华振胡

58．يۈسۈپ خاس ھاجىپ：«قۇتادغۇبىلىك» (ئىندېكس)，ئىستانبول，1979

1979，尔布坦斯伊，《引素慧智乐福》：甫吉哈·斯哈·甫素尤

59．«ئوكيانۇس»，شاڭخەي ئوكيانۇس نەشرىياتى，1999

1999，社版出书辞海上，《海辞》

60．«تۈركە بۆلۈنگەن ھازىرقى زامان خەنزۇ تىلى لۇغىتى»，خەنزۇچە چوڭ لۇغەت نەشرىياتى，1998

1998，社版出典词大语汉，《典词类分语汉代现》

مەسئۇل مۇھەررىر : ياقۇپ مۇھەممەتروزى
مەسئۇل كوررېكتور : ئابدۇغاپپار ئابدۇراخمان

ئۇيغۇرچە ـ خەنزۇچە لۇغەت

تۈزگۈچى ئورۇن: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر تىل ـ يېزىق خىزمىتى كومىتېتى

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى :100013، تېلېفون نومۇرى : 64290862 ـ 010
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى : سەنخي شەھەرلىك يىيۈەن باسما زاۋۇتى
نەشرى : 2006 ـ يىل 6 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2006 ـ يىل 6 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 880×1230م م . 16كەسلەم
باسما تاۋىقى : 87.75
سانى : 0001 ـ 5000
باھاسى : 150.00 يۈەن

图书在版编目(CIP)数据

维汉大词典/新疆维吾尔自治区语言文字工作委员会编著.
—北京：民族出版社，2006.6
ISBN 7-105-07803-0

Ⅰ.维… Ⅱ.新… Ⅲ.①维吾尔语(中国少数民族语言)— 词典—②词典
—汉语、维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.H215.6
中国版本图书馆CIP数据核字(2006)第070524号

责任编辑：牙库甫·买买提肉孜
责任校对：阿布都哈帕尔·阿布都热合曼

出版发行：民族出版社　　http://www.e56.com.cn
社　　址：北京市和平里北街14号　　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：三河市艺苑印刷厂
版　　次：2006年6月第1版　2006年6月北京第1次印刷
开　　本：1/16　880×1230毫米
印　　张：87.75
印　　数：0001-5000册
定　　价：150.00元

ئاپتوۋا
洗手壶

ئارا
叉子

بادام دوپپا
巴旦花帽

ئاياق
浅底木碗

بالمان
芦笛

بەقەسەم چاپان
白柯塞衫
(丝绵混纺、带条纹的土布所织)

بۇرھان تۇماق
布尔汗皮帽

بۆشۈك
摇床

پولۇ
抓饭

تارتقۇ
罗架

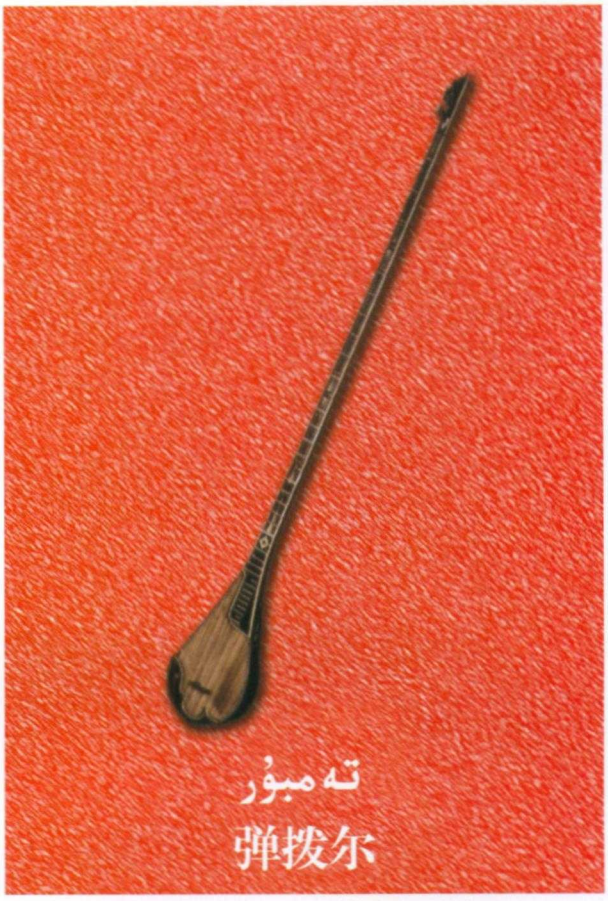
تەكىيە
圆枕头

تەخسە
木盆

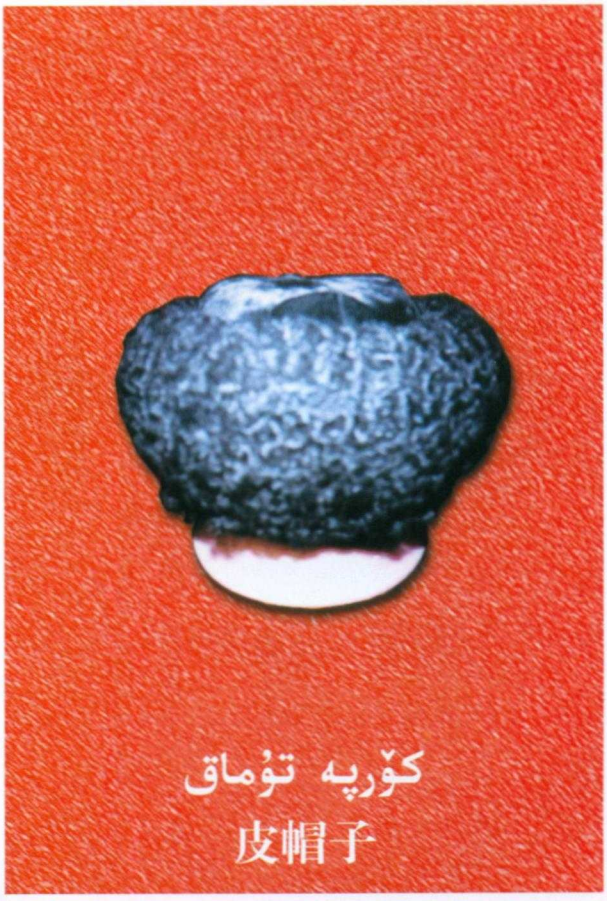
توقاچ
小圆馕

تەمبۇر
弹拨尔

چاۋات
大而薄的馕

كۆرپە تۇماق
皮帽子

چىلاپچا
铜盆

چۇمبەل
面纱

داپ
手鼓

خۇشتار
胡喜塔尔

دۇتار
都他尔

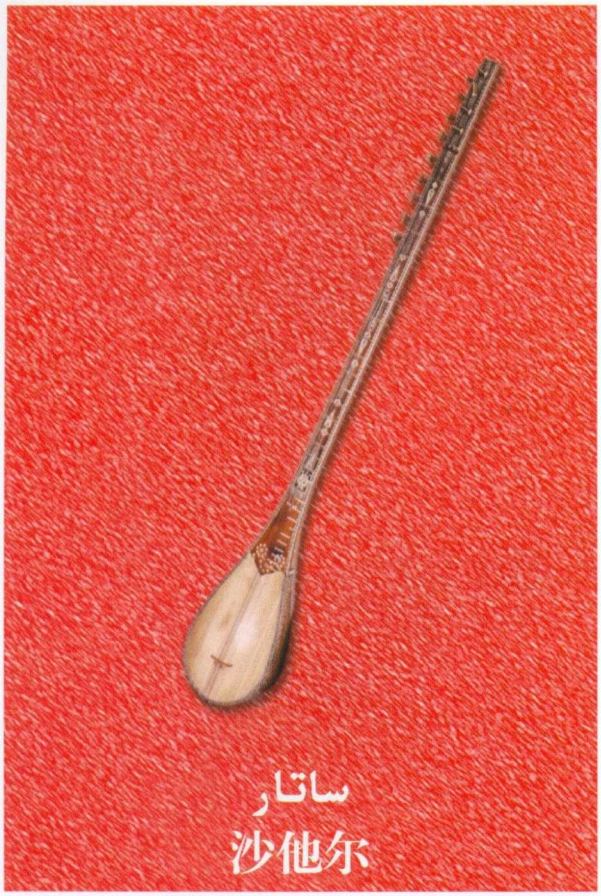
دوپپا
花帽

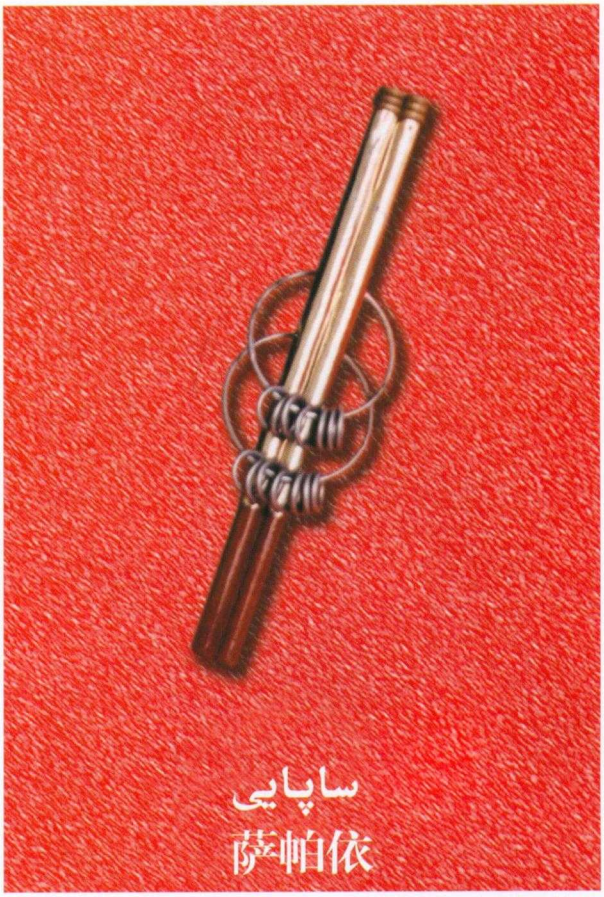
زەر دوپپا
金线花帽

راۋاب
热瓦甫

ساتار
沙他尔

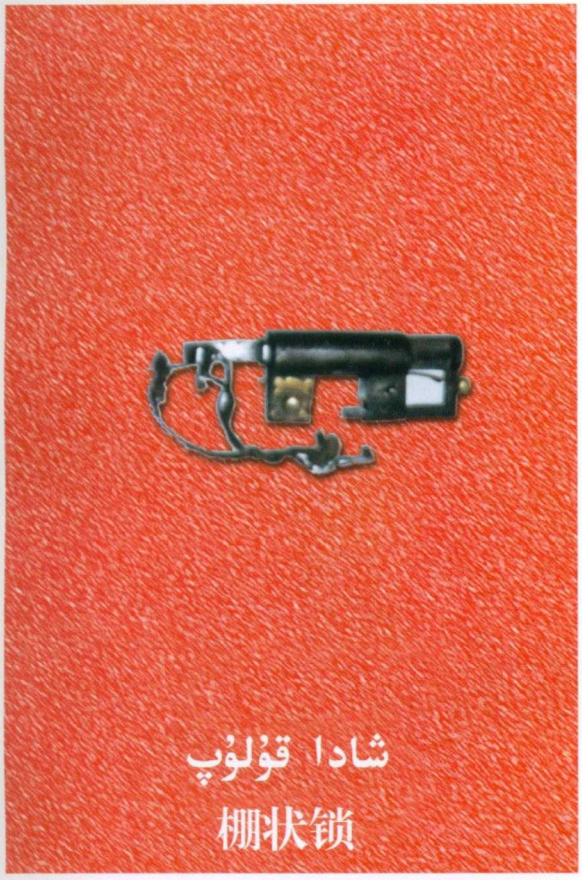
ساپايى
萨帕依

سۆسەر تۇماق
貂皮帽子

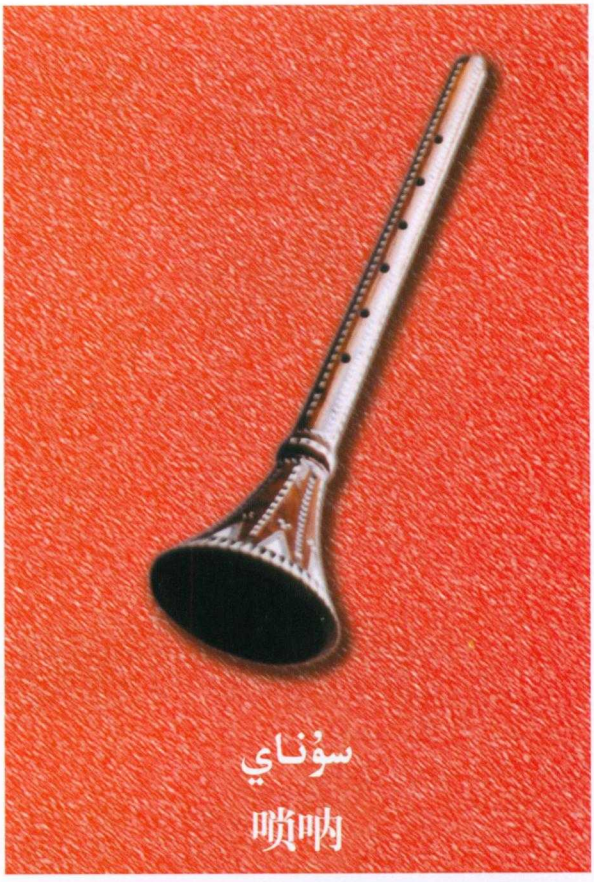

سەرپۇش تۇماق
皮帽子

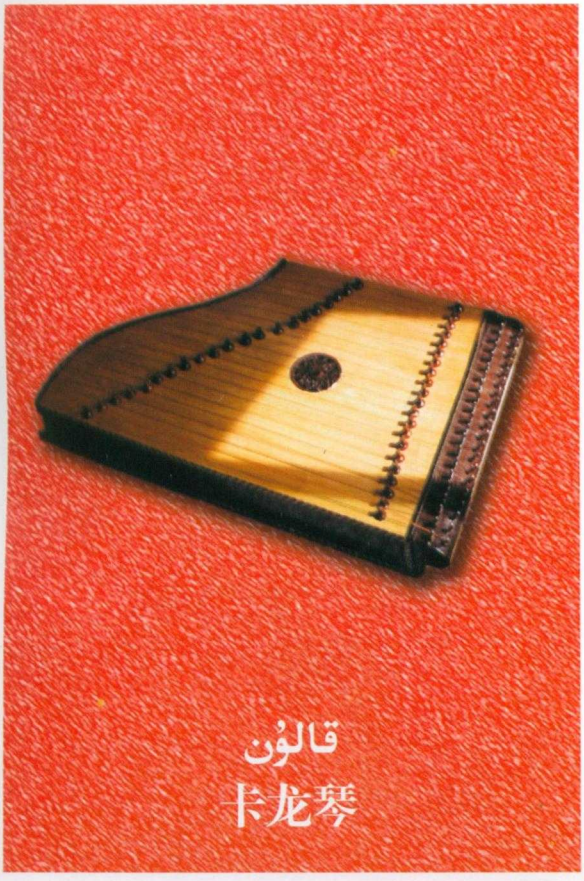
شادا قوۇلوۇپ

棚状锁

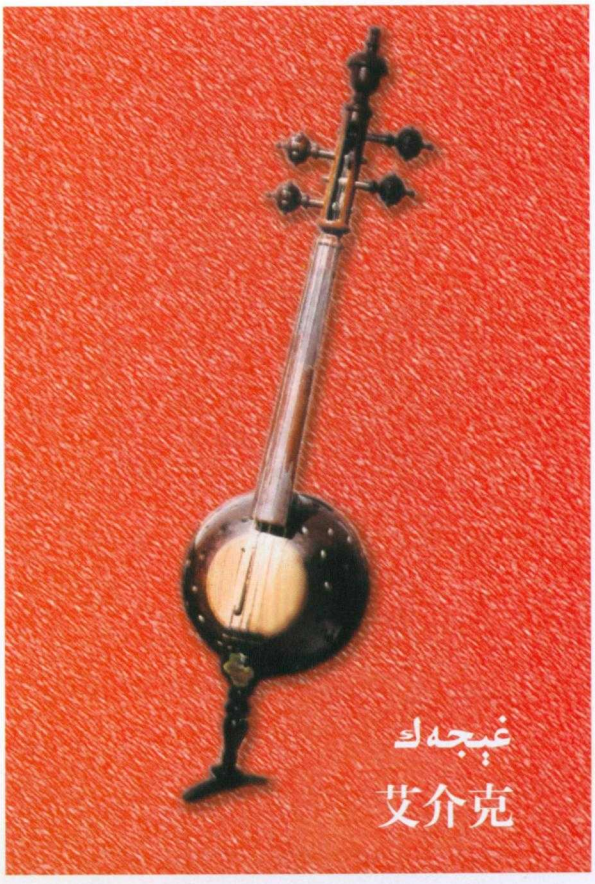
سوۇناي

唢呐

قالۇن

卡龙琴

غېجەك

艾介克

كاۋاپ
烤肉

كالاۋاتۇن دوپپا
克罗通花帽

گۆشگىردە
圆形烤包子

كەتمەن
坎土曼

لوك
木锁闩

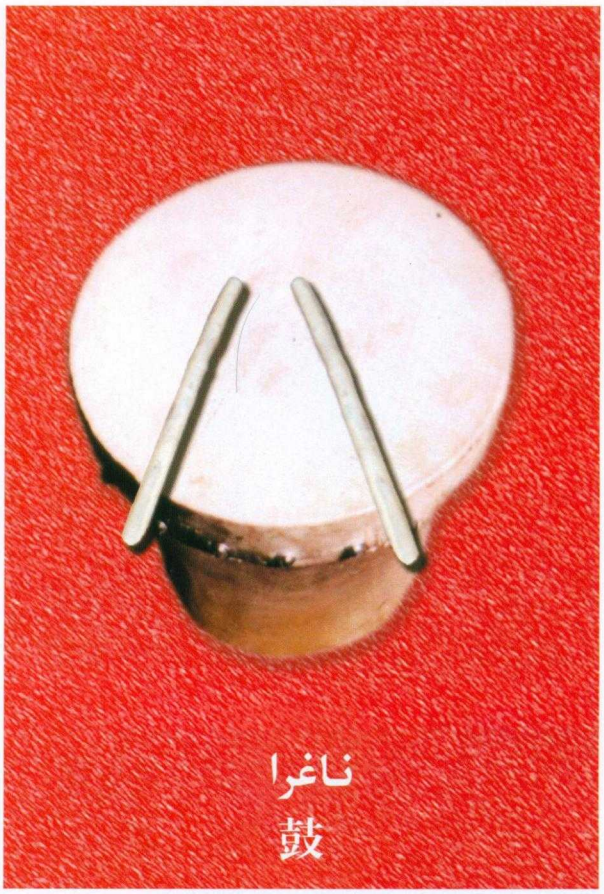
گىردە
窝窝馕

مىس تەۋەك
铜箩筐

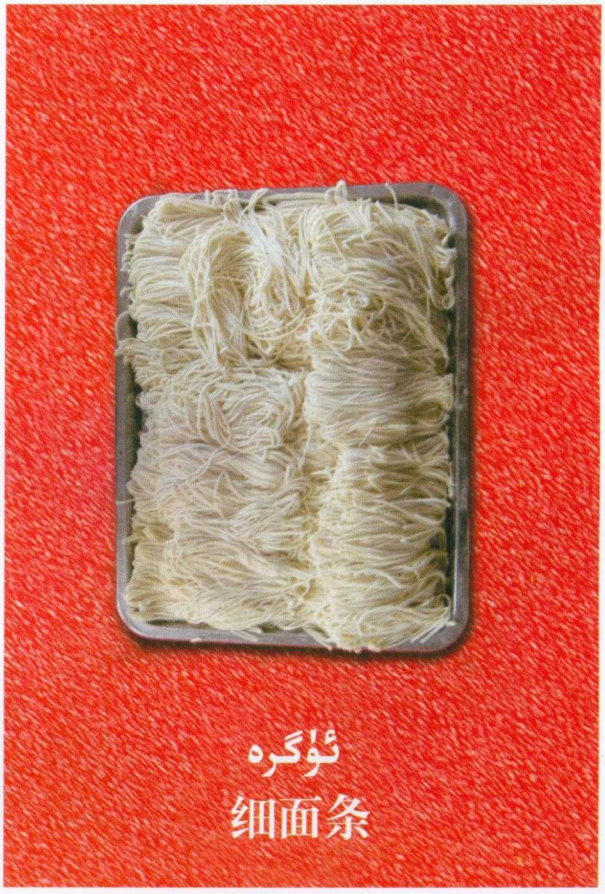
مىس چۆگۈن
铜壶

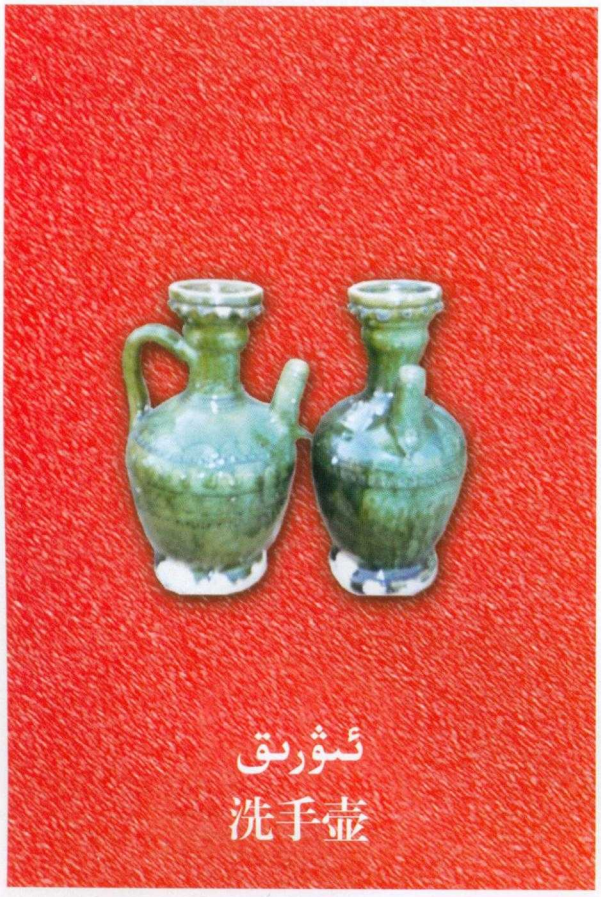
ناغرا
鼓

نان
馕

ئۈگرە
细面条

ئىۋرىق
洗手壶

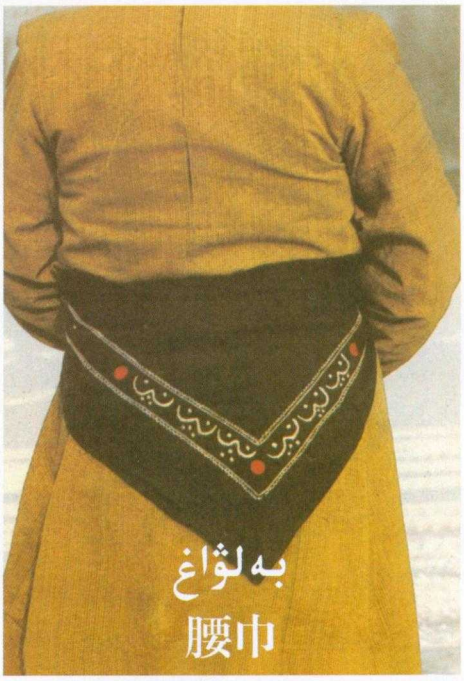

بەقەسەم
白柯塞布

ئەتلەس كۆڭلەك
艾德来斯绸衫

رەدىۋال
墙围子

تاۋۇت
塔布匣

ئاق دوپپا
白帽

بەلۋاغ
腰巾

تاۋا
平底锅

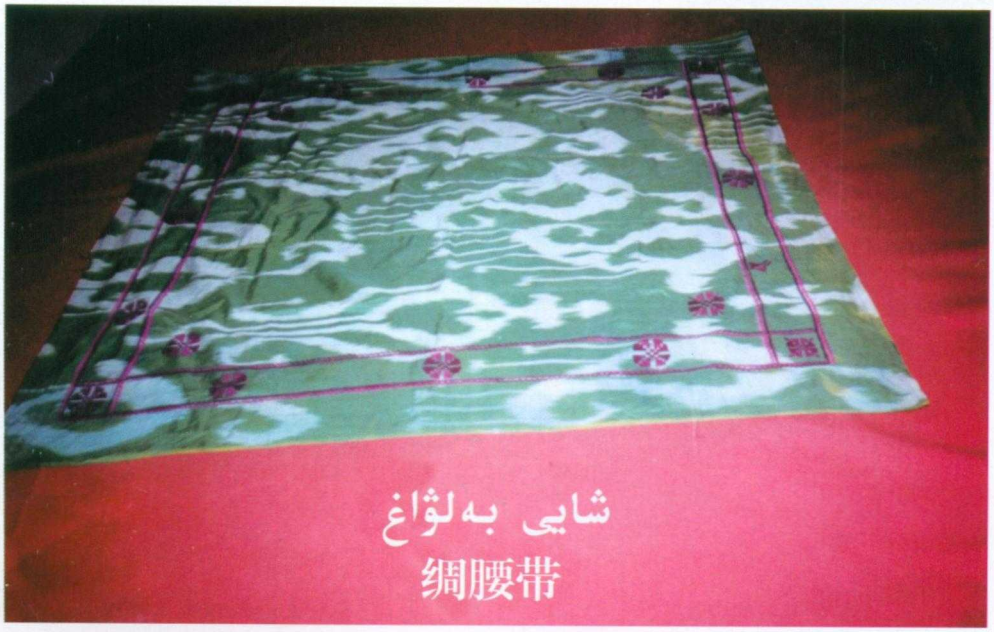

تون
长衫

پوروچ
小木罐

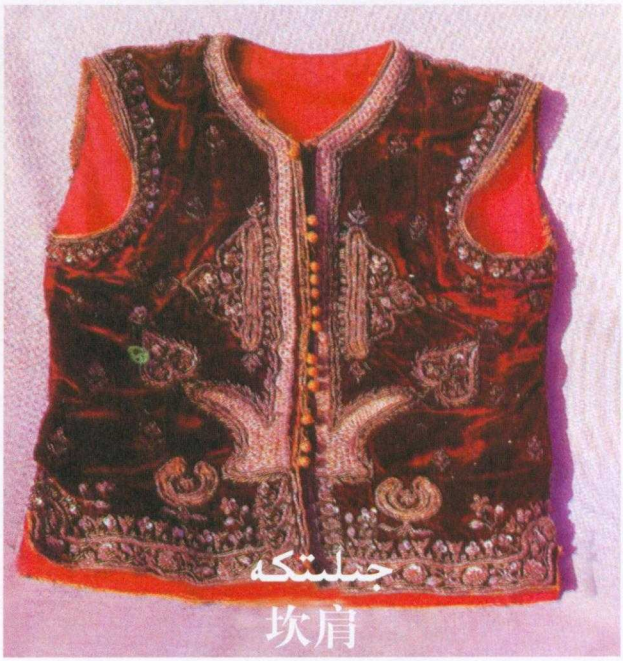

ئوتۇك
皮靴

تونۇر كاۋاپ
烤全羊

زىرە
耳坠

شايى بەلۋاغ
绸腰带

خۇرجۇن
褡裢

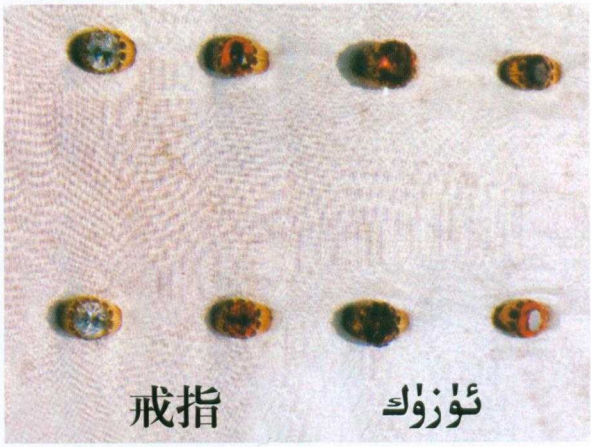

جىلىتكە
坎肩

رېھل
折叠式木制书架

چۇنچە
荫房

ياغاچ قوشۇق
木勺子

هالقا
耳环

戒指
ئۈزۈك

袜子
كىگىز پايپاق

مەسە
软靴

